13.13.1



10/84 C. Bishop 19v, $5.00

THEOLOGY

EX LIBRIS
Rev. E. P. Graham

VIANNEY COLLEGE
LIBRARY

DISPVTATIONVM
DE CENSVRIS
IN COMMVNI

EXCOMMVNICATIONE, SVSPENSIONE, & Interdicto, itemq; de Irregularitate,

TOMVS QVINTVS.

ADDITVS AD TERTIAM PARTEM
Diui Thomæ.

AVTHORE R. P. FRANCISCO SVAREZ GRANATENSI,
E SOCIETATE IESV, SACRÆ THEOLOGIÆ IN CELEBRI
Conimbricenſi Academia Primario Profeſſore.

NVNC DENVO MENDIS OMNIBVS EXPVRGATIOR: CVM INdice triplici: primo Diſputationum ac Sectionum; ſecundo Capitulorum; tertio Rerum ac Materiarum, locupletiſſimo.

VIANNEY COLLEGE
LIBRARY



MOGVNTIÆ,

CONSENSV SVPERIORVM,

Sumptibus HERMANNI MYLII Birckmanni,

Excudebat Hermannus Mereſius.

ANNO DOMINI M. DC. XIIX.

VIANNEY COLLEGE
LIBRARY


Sr. Iohn Leveſon Gower of Trentham
in Stafford Shire Baronet

FACVLTAS R. P. PROVINCIALIS PROVINCIÆ RHENANÆ SOCIETATIS IESV.

CVM ſacræ Cæſareæ Maieſtatis decreto, omnibus, & ſingulis Typographis, & Bibliopolis, ac alijs, quamcunque librariam negotiationem exercentibus, ſerio firmiterque inhibeatur, ne quiſquam vllos libros à noſtris Patribus hactenus editos, vel in poſterum edendos, intra ſacri Romani Imperij. Regnorum & Dominiorum ſuæ Cæſ. Maieſt. hæreditariorum fines, ſimili vel alio charecteris genere, aut forma, ſiue in toto, ſiue in parte reducere, vel alio reducendos mittere, aut alibi etiam impreſſos adducere, vendere, & diſtrahere, clam ſeu palam citra iudicium ac teſtimonium ſupradictorum Patrum, audeat vel præſumat: *Concedo ego Theodorus Buſæus Prouincialis Rhenanæ Societatis* IESV. *Arnoldo Mylio Typographo Colonienſi, facultatem excudendi & diſtrahendi Tomum Quintum Diſputationum, De Cenſuris in communi, additum ad Tertiam Partem D. Thomæ, R. Patris Franciſci Suarez, Societatis eiuſdem: in cuius promiſſionis fidem manu propria his ſubſcripſi. Moguntiæ X. Decembris Anni M.DC. IV.*

IVDICIVM DOCTORVM QVI PRIMVM IN LVSITANIA HOC OPVS RECOGNOVERVNT.

OPVS hoc de Cenſuris eccleſiaſticis, & Irregularitate, Præclariſſimi Theologi P. Franciſci Suarez, annexum Commentariis eiuſdem de Pœnitentia, in hoc ſupremo Inquiſitionis Senatu nuper approbatis, & expeditis, continuata poſt illos diligentia, inoffenſo decurri pede, parique laudis præconio digniſſimum iudicaui: quin etiam eo maiori, quo vaſtus huius argumenti campus per regnum iuris Pontificii late patens, in tota ſua amplitudine ab aliis fere authoribus, præſertim Theologis, minus ſtudioſe videbatur excultus. In hoc autem opere nihil erit, quod ad vniuerſam eius culturam, hoc eſt ad diſtinctam, & accuratam rerum, difficultatumque omnium tractationem, facilem expeditionem, abſolutam illuſtrationem deſideretur. Nec ſolum Theologis, ſed æquè Iuris prudentibus, tum pro foro ſacramentali, tum etiam pro contentioſo, & omnino pro Eccleſiaſtica gubernatione, magno erit vſui, peculiarique gratia acceptum. Quare publicæ vtilitatis intererit multum, vt typis excuſum per manus circumferatur. Olyſippone in Domo D. Rochi Societatis IESV. *1. Martii 1601.*

D. Franciſcus Pereira.

RЕcognoui hos Commentarios de Cenſuris, & Irregularitate Præſtantiſsimi Theologi P. Franciſci Suarez è Societate IESV. In quibus præter doctrinæ ſanitatem, ac pietatem Authori propriam, tam eruditè, accuratè, ſubtiliter, nec minus ad Iuriſconſultorum, quàm Theologorum vſum accommodatè, omnia diſcutiuntur ac terminãtur, vt nihil amplius in hoc argumento deſiderari poſſe videatur. Itaq; expedire iudico hoc Opus quamprimùm excudi, & in publicã lucem prodire, vt cum multa vtilitate, omnium manibus verſetur. Oliſippone ex Æde D. Rochi, 14. die Martij 1601.

D. Petrus Paulus Ferrer.

Facultas ſupremi Senatus Inquiſitionis Luſitaniæ.

VIſtas as informacões podenſe imprimir eſtes Commentarios de Cenſuris & Irregularitate. E depois de impreſſos tornema eſte Conſelho pera ſe conferirem como o Original, & ſe dar licenca pera correrem. Em Liſboa 20. de Marco 1601.

Marcos Teixeyra. Bertolomeu da Fonſeca.

Facultas Illuſtriſsimi Domini D. Alphonſi de Caſtelbranco, Epiſcopi Conimbricenſis.

POteſt mandari typis Tomus hic Quintus additus ad Tertiam partem D. Thomæ. Conimbricæ 15. die Iunij, Anno 1603.

D. Alphonſus Epiſcopus Comes.

Facultas Regii Senatus Luſitaniæ.

POdeſe imprimir eſte Liuro viſta à licenca, que pera iſto tendo Sancto Officio Inquiſicão, & como foy viſto na Meſa. Em Lisboa a 27. de Marco, de 1601.

D. Daguiar. *J. Cabedo.*

FACVLTAS PROVINCIALIS.

EGo Chriſtophorus de Gouuea Societatis IESV, in Prouincia Luſitana Prouincialis, poteſtate ad id mihi facta à Reuerendo admodum P. Claudio Aquauiua Præpoſito noſtro Generali, facultatem concedo, vt Tomus Quintus de Cẽſuris & Irregularitate à Patre Franciſco Suarez noſtræ Societatis, Sacræq; Theologiæ primario in Conimbricenſi Academia Profeſſore compoſitus, & eiuſdem Societatis grauium doctorumq; hominum iudicio approbatus, typis mandetur. In quorum fidem has literas manu noſtra ſubſcriptas, ſigilloque noſtro munitas dedimus. Conimbricæ, die ſexta Menſis Februarij, Anno 1599.

Chriſtophorus de Gouuea.

INDEX

DISPVTATIONVM AC SECTIONVM.

Prior numerus paginam, poſterior columnam deſignat.

DISPVTATIO I.

De Cenſura communi.

SECTIO.

QVid Cenſura ſit. 1.2.
De poteſtate ferendi Cenſuras. 3.2.
Quotuplex ſit Cenſura. 6.2.

DISPVTATIO II.

De cauſa efficiente Cenſuræ.

SECTIO.

1 An Cenſura ſit de Iure humano. 8.2.
2 Quis poſſit eſſe author Cenſuræ. 11.1.
3 De poteſtate delegata ad Cenſuras. 14.1.
4 De conditionibus neceſſariis ad Cenſuram. 17.1.
5 De Cenſura per metum illata. 19.1.
6 De conditionibus neceſſariis vt Cenſura ſit iuſta. 20.2.

DISPVTATIO III.

De modo ferendi Cenſuram.

SECTIO.

1 De Cenſura à iure, & ab homine. 21.1.
2 De forma ferendi Cenſuram. 23.1.
3 Quibus verbis indicetur Cenſura lata ſententia. 26.2.
4 An Cenſura ferri poſſit ſub conditione cauſam eius continente. 28.1.
5 An Cenſura ſub conditione comprehendat eum, qui mutauit domicilium. 31.1.
6 Quomodo ſuſpendatur hæc Cenſura. 32.1.
7 An Cenſura ferri poſſit ſub conditione ad cauſam non pertinente. 34.1.
8 An debeat monitio præcedere, 34.2.
9 Quotuplex ſit admonitio. 36.2.
10 An poſſit omitti admonitio. 37.2.
11 A quo, & cui ſit facienda monitio. 41.1.
12 An valeat cenſura ſine monitione. 43.1.
13 Quæ circumſtãtiæ ſeruãdæ ſint in ferenda Cenſura, 44.1.
14 An neceſſaria ſit denunciatio. 45.2.
15 An interdum ſit omittenda. 47.1.
16 An per appellationem ſuſpendatur Cenſura. 51.1.

DISPVTATIO IV.

De cauſa ob quam ferri poteſt Cenſura.

SECTIO.

1 An propter ſolam culpam. 52.1.
2 An propter peccatum internum. 53.1.
3 Vtrum Actus exterior, qui eſt cauſa Cenſuræ, debeat eſſe conſummatus. 58.2.
4 An poſſit eſſe veniale peccatum. 62.2.
5 An requiratur contumacia. 63.2.
6 An ex defectu cauſæ Cenſura à iure ſit nulla, vel iniuſta. 69.1.
7 Vtrum Cenſura ab homine nulla ſit vel iniuſta ex defectu cauſæ. 72.1.
8 An ignorantia inuincibilis præcepti excuſet Cenſuram à iure. 80.2.
9 An ignorantia Cenſuræ. 84.2.
10 An ignorantia vincibilis. 88.2.
11 Vtrum ignorantia excuſet Cenſuram ab homine latam

DISPVTATIO V.

De ſubiecto Cenſuræ.

SECTIO.

1 Quis ſit capax Cenſuræ. 94.1.
2 An debeat eſſe perſona certa. 100.2.
3 Quando iterentur Cenſuræ à iure. 102.2.
4 Qui ligentur Cenſura per legem lata. 105.1.
5 An cenſura lata per ſententiam generalem liget extra territorium. 107.1.

DISPVTATIO VI.

De effectibus Cenſuræ.

SECTIO.

1 Qui ſint, & quot. 110.2.
2 Quibus modis impediri poſſint. 111.2.
3 Vtrum per metum. 114.1.
4 Quomodo ſuſpendatur effectus Cenſuræ, 117.3.

DISPVTATIO VII.

De modo tollendi Cenſuram.

SECTIO.

1 An per ſolam abſolutionem tollatur. 119.2.
2 Quis poſſit à cenſura lata ab homine abſoluere. 122.2.
3 Quis poſſit abſoluere à Cenſura iuris. 128.1.
4 Cur inferior abſoluat à Cenſura non reſeruata. 133.1.
5 Quis abſoluat à Cenſura reſeruata. 137.1.
6 De conditionibus abſoluentis, vt abſolutio ſit iuſta. 146.2.
7 De conditionibus eius qui abſoluitur. 148.1.
8 Quotuplex ſit abſolutio. 149.1.
9 De forma abſolutionis. 154.2.
10 De ſolemnitate abſolutionis. 156.2.

DISPVTATIO VIII.

De excommunicatione ſecundum ſe.

SECTIO.

1 Quid ſit excommunicatio. 158.1.
2 De diuiſione in maiorem, & minorem. 160.1.
3 Qualis ſit hæc diuiſio. 162.2.

DISPVTATIO IX.

De excommun. vt priuat ſuffragijs.

SECTIO.

1 Quale peccatum ſit ſuffragia communia pro excommunicato offerre. 164.2.
2 Qui excommunicati priuentur ſuffragijs 165.2.
3 An pro excommunicatis contritis, & nondum abſolutis poſſint offerri. 170.2.
4 Vtrum ſuffragia oblata pro excommunicatis illis proſint. 172.1.

5 *An priuat' m liceat orare, & ſatisfacere pro excom muni- cato.* 173.2.

DISPVTATIO X.

De ſecundo effectu, qui eſt priuatio paſsiuæ communicationis ſacramentorum.

SECTIO.

1 *De culpa & pœna excommunicati ſuſcipientis ſacramentum.* 175.1.
2 *De culpa & pœna miniſtri dantis Sacramentum Excommunicato.* 176.2.
3 *Qualia ſint ſacramenta ab excomm. recepta.* 179.2.

DISPVTATIO XI.

De tertio effectu, qui eſt priuatio actiuæ adminiſtrationis.

SECTIO.

1 *Vtrum Excommunicatus vitandus peccet mortaliter miniſtrando.* 182.2.
2 *An talia ſacramenta valida ſint.* 188.1
3 *De pœna excommunicati miniſtrantis ſacramenta, vel recipientis ab illo.* 191.1.
4 *An excommunicatus non vitandus poſsit ſacramentum miniſtrare.* 197.1.

DISPVTATIO XII

De quarto effectu, qui eſt priuatio diuinorum officiorum, & rerum ſacrarum.

SECTIO.

1 *De priuatione ſacrificij Miſſæ.* 201.1
2. *De priuatione diuinorum officiorum.* 204.2.
3 *An priuet vſu Eccleſiæ & ſacramentalium,* 211.2.
4 *An priuet ſepultura Eccleſiaſtica* 212.2.

DISPVTATIO XIII.

De quinto effectu, qui eſt inhabilitas ad Eccleſiaſtica beneficia, vel eorum fructus.

SECTIO.

1 *An excomm. ſit incapax beneficij Eccleſiaſtici.* 216.2.
2 *An ipſo iure ſit priuatus Eccleſiaſt. fructibus.* 527.2.

DISPVTATIO XIV.

De ſexto effectu, qui eſt priuatio iuriſdictionis Eccleſiaſticæ.

SECTIO.

1 *Quomodo, excommunicatus ſit priuatus ſpirituali iuriſdictione fori contenſioſi.* 231.1.
2 *An ſit priuatus collatione beneficij* 234.2.

DISPVTATIO XV.

De ſeptimo effectu, qui eſt priuatio ciuilis communicationis.

SECTIO.

1 *Vtrum Excomm. priuet ciuili communicatione.* 242.2.
2 *De culpa communicantis ciuiliter cum excommu.* 245.2.
3 *Quibus modis excuſetur à culpa hæc communic.* 248.2.
4 *Quæ communicatio liceat inter coniuges excomm.* 251.1.
5 *Quæ liceat ſubditis cum ſuperioribus excomm.* 255.1.
6 *Quæ liceat ſubiectis domino temporali cum illo excommunicato.* 261.1.
7 *De communicatione cum ſuperiori ſpirituali excommunicato.* 263.2.
8 *An ratione contractus liceat excommunicatio externa cũ excommunicato.* 264.2.
9 *An liceat excommunicato teſtamentum condere.* 268.1.

DISPVTATIO XVI.

De octauo effectu, qui eſt priuatio forenſis communicationis.

SECTIO.

1 *Vtrum Excommunicatus poſsit eſſe Iudex ſæcularis.* 269.2.
2 *Vtrum poſsit in iudicem eligi.* 271.2.
3 *Vtrum poſsit eſſe actor in iudicio.* 272.2.
4 *Vtrum poſsit ad iudicium cogi vt reus,* 374.2.
5 *Vtrum poſsit tabellionis munus exercere,* 277.1.
6 *Vtrum poſsit eſſe teſtis.* 278.1.
7 *Vtrum poſsit eſſe aduocatus,* 280.2.
8 *Vtrum poſsit eſſe tutor.* 283.2.

DISPVTATIO XVII.

De remotis effectibus excommunicationis.

SECTIO.

1 *Vtrum Alium effectum operetur excommunicatio in excommunicatum,* 284.2.
2 *Quid operetur excommunicatio in participantibus cum excommunicato.* 287.1.

DISPVTATIO XVIII.

De cauſis maioris excommunicationis.

SECTIO.

1 *Quis poſsit illam ferre,* 289.1.
2 *Quis poſsit excommunicari.* 291.1.
3 *Propter quam cauſam ferri poſsit.* 292.1.
4 *Quæ forma in ea ſeruanda ſit.* 269.2.

DISPVTATIO XIX.

De abſolutione ab excommunicatione.

SECTIO.

1 *Vtrum, per ſolam abſolutionem poſsit auferri?* 303.2.
2 *De cauſis neceſſariis ad abſolutionem.* 304.1.

DISPVTATIO XX.

De nonnullis excommunicationibus in particulari ab homine.

SECTIO

1 *Vtrum Pro cauſis temporalibus ferri poſsit excommunicatio* 306.2.
2 *Vtrum Lata ad finem ſoluendi debitum liget.* 310.1.
3 *An lata pro reuelanda veritate? vel prodenda ſcriptura liget.* 314.1.

DISPVTATIO XXI.

De excommunicationibus Papæ reſeruatis in bulla Cœnæ Domini.

SECTIO..

1 *Quales ſint cenſuræ Bullæ Cœnæ.* 317.2.
2 *Ob quæ delicta ferantur.* 318.2.
3 *Quis poſsit ab eis abſoluere.* 341.1.

DISPVTATIO XXII.

De excommunicationibus iuris reſeruatis.

SECTIO.

1 *Quæ & quot ſint excommunicationes Papæ reſeruatæ.* 342.2.
2 *De reſeruatis in Decretalibus.* 362.1.
3 *De reſeruatis in Sexto,* 366.2.
4 *De reſeruatis in Clementinis,* 369.2.
5 *De reſeruatis in Extrauagantibus.* 376.1.
6 *De reſeruatis extra corpus iuris.* 383.2.

DISPV-

DISPVTATIO XXIII.

De excommunicationibus non reſeruatis.

SECTIO.

1 *Vtrum ſint excommunicationes iuris reſeruatæ Epiſcopo.* 387.1.
2 *De excommunicationibus non reſeruatis in Decreto.* 389.1.
3 *De non reſeruatis in Decretalibus.* 390.1.
4 *De non reſeruatis in Sexto.* 395.1.
5 *De non reſeruatis in Clementinis.* 405.1.
6 *De non reſeruatis Extrauagantibus.* 411.2.
7 *De non reſeruatis extra corpus iuris.* 412.2.

DISPVTATIO XXIV.

De excommunicatione minori.

SECTIO.

1 *An vna ſit tantum, & quæ eius ratio.* 114.2.
2 *Quos effectus habeat.* 116.1.
3 *Quibus modis & cauſis incurratur.* 421.1.
4 *Quis poſſit ab ea abſoluere.* 422.2.

DISPVTATIO XXV.

De ſuſpenſione.

SECTIO.

1 *Quæ ſit propria ratio huius cenſuræ.* 424.1.
2 *Quotuplex ſit ſuſpenſio.* 426.1.

DISPVTATIO XXVI.

De ſuſpenſione ab officio.

SECTIO.

1 *Vtrum ſimpliciter lata priuet vſu ordinis, & iuriſdictionis.* 429.2.
2 *De culpa violantis ſuſpenſionem ab officio.* 432.1.
3 *Vtrum ſuſpendat etiam à beneficio, vel aliquo actu ſacro, vel profano.* 435.2.
4 *De effectibus ſuſpenſ. partialis ab officio.* 438.1.

DISPVTATIO XXVII.

De effectibus ſuſpenſionis à beneficio.

SECTIO.

1 *Quos effectus habeat ſimpliciter lata.* 443.1.
2 *De Suſpenſione partiali.* 450.2.

DISPVTATIO XXVIII.

De cauſis ſuſpenſionis.

SECTIO.

1 *Quis poſſit illam ferre.* 451.2.
2 *In quas ſingulares perſonas cadat.* 453.1.
3 *An cadat in communitatem.* 455.1.
4 *Ob quam culpam ferri poſſit.* 457.1.
5 *Quis modus ſeruandus in illa ferenda.* 458.2.

DISPVTATIO XXIX.

De abſolutione ſuſpenſionis.

SECTIO.

1 *Quomodo & à quo auferatur ſuſpenſio, quæ eſt pura pœna.* 460.2.
2 *Quomodo & à quo tollatur ob contumaciam lata.* 466.1.
3 *De forma abſoluendi à ſuſpenſione.* 469.2.

DISPVTATIO XXX.

De differentia ſuſpenſionis à depoſitione & degradatione.

SECTIO.

1 *Quomodo ſuſpenſ. à depoſitione differat.* 471.1.
2 *Quomodo degradatio à ſuſpenſione & à depoſitione differat.* 475.2.

DISPVTATIO XXXI.

De ſuſpenſionibus in particulari ipſo iure latis.

SECTIO

1 *De ſuſpenſionibus in ordinatione contractis.* 478.2.
2 *De ſuſpenſionibus ob vſum ordinis cum violatione cenſuræ.* 496.2.
3 *De ſuſpenſionibus propter peccata contra obligationes clericorum proprias.* 498.2.
4 *De ſuſpenſionibus propter peccata laicis communia.* 503.1.
5 *De ſuſpenſionibus in Epiſcopos & Capitula.* 513.2.
6 *Quas incurrant Religioſi.* 519.1.

DISPVTATIO XXXII.

De interdicto in communi.

SECTIO.

1 *Quid ſit.* 522.1.
2 *Quotuplex ſit.* 523.1.

DISPVTATIO XXXIII.

De primo effectu interdicti, qui eſt ſacramentorum priuatio.

SECTIO.

1 *Quorum ſacramentorum vſu priuet.* 531.2.
2 *De culpa violantis hoc interdictum.* 545.1.
3 *De pœna eiuſdem violationis.* 543.1.

DISPVTATIO XXXIV.

De ſecundo effectu interdicti, qui eſt diuinorum officiorum prohibitio.

SECTIO.

1 *De prohibitione ſacrificij Miſſæ per interdictum generale loci.* 547.2.
2 *De prohibitione Miſſæ per alia interdicta.* 554.2.
3 *Quæ alia diuina officia prohibeat.* 556.2.
4 *De culpa & pœna clerici ſic violantis interdictum.* 562.2.
5 *De culpa & pœna laici violantis interdictum.* 568.1.

DISPVTATIO XXXV.

De tertio effectu interdicti, qui eſt Eccleſiaſticæ ſepulturæ, vel ingreſſus Eccleſiæ priuatio.

SECTIO.

1 *Vtrum interdictum generale loci priuet ibi Eccleſiaſtica ſepultura.* 570.2.
2 *An etiam interdictum ſpeciale loci.* 574.2.
3 *An perſonale interdictum eadem priuet.* 575.1.
4 *An interdictum priuet ingreſſu Eccleſiæ.* 576.2.

DISPVTATIO XXXVI.

De cauſis interdicti.

SECTIO.

1 *Quis poſſit ferre interdictum.* 581.1.
2 *Quis poſſit interdici.* 581.1.
3 *Quam ob cauſam ferri poſſit.* 584.2.
4 *Quæ forma ſeruanda ſit interdicto ferendo.* 587.1.

DISPVTATIO XXXVII.

De interdictis ipſo iure latis.

SECTIO.

1 *Quæ & quot ſint ipſo iure lata.* 587.2.

2 *An*

2 *An iure latum obliget ante ſententiam.* 592.1.

DISPVTATIO XXXVIII.

De Relaxatione Interdicti.

SECTIO.

1 *Vtrum per ſolam relaxationem ceſſet.* 593.1.
2 *Quis poſſit illud relaxare.* 597.2.
3. *De forma in relaxatione ſeruanda.* 599.2.

DISPVTATIO XXXIX.

De Ceſſatione à diuinis.

SECTIO.

1 *Quid & quotuplex ſit.* 601.2.
2 *Quos effectus habeat.* 605.1.
3 *Quomodo ferenda ſit.* 612.1.
4 *A quo & quomodo tollenda ſit.* 614.2.

DISPVTATIO XL.

De Irregularitate in generali.

SECTIO.

1. *Quid ſit, & qua poteſtate introducta.* 616.1.
2 *Quos habeat effectus.* 919.1.
3 *Quotuplex ſit, & ob quam cauſam incurratur.* 629.1.
4 *Vtrum ſolo Eccleſiaſtico iure imponatur* 635.2.
5 *Vtrum ferri debeat per ius expreſſum.* 641.2.
6 *An dubium facti excuſet illam.* 644.2.
7 *Qui poſſint illam contrahere.* 647.1.
8 *Quæ ſit forma illam ferendi.* 649.1.

DISPVTATIO XLI.

De modis, quibus tollitur Irregularitas.

SECTIO.

1 *Vtrum Sola diſpenſatione tollatur.* 653.1.
2 *Quis poſſit in ea diſpenſare.* 655.2.
3 *Quæ ſit forma diſpenſationis illius.* 659.2.

DISPVTATIO XLII.

De Irregularitate contracta ex delicto circa vſum ſacramentorum.

SECTIO.

1 *Vtrum contrahatur per indebitam ſuſceptionem Baptiſmi.* 661.2.
2 *Vtrum Per indebitam ſuſceptionem alterius ſacramenti extra ordines.* 664.2.
3 *Vtrum Per indebitam ſuſceptionem ordinum.* 665.2.
4 *Vtrum Per indignam ordinis vſurpationem.* 669.1.
5. *Vtrum Per indignam ordinis adminiſtrationem.* 673.2.

DISPVTATIO XLIII.

De Irregul. quæ ex aliis delictis contrahuntur.

SECTIO.

1 *Vtrum Per hæreſim incurratur.* 676.2.
2 *Ad quas perſonas extendatur ob crimen hæreſis.* 678.1.
3 *Vtrum ad hæreticorum filios, & neophytos extendatur* 680.2.
4 *Vtrum propter Simoniam, vel aliud vitium religioni contrarium incurratur.* 683.2.
5 *Vtrum propter alia crimina.* 685.2.

DISPVTATIO XLIV.

De Irregularitate ex homicidio voluntario.

SECTIO.

1 *Quæ voluntas requiratur ad illud.* 687.2.
2 *Vtrum ad hanc Irreg. effectus requiratur.* 689.1.
3 *Quis incurrat irregul. homicidij huius* 691.1.
4 *Qualis ſit irregularitas hæc.* 700.2.

DISPVTATIO XLV.

De Irregularitate homicidij caſualis.

SECTIO.

1 *Vtrum per homicidium indirectè voluntarium irregul. contrahatur.* 701.2.
2 *Quibus modis, & à quibus incurratur.* 702.1.
3 *Quando illam incurrant cooperantes.* 704.1.
4 *Vtrum incurratur per omiſſionem obuiandi illi.* 707.1.
5 *Vtrum ex homicidio caſuali ſecuto ex opere licito contrahatur.* 709.1.
6 *Vtrum contrahatur ex homic. ex opere illicito.* 711.2.

DISPVTATIO XLVI.

De Irregularitate ex homicidio neceſſario, ſeu in defenſionem facto.

SECTIO.

1 *Vtrum incurratur ex homicid. in defenſionem propriæ perſonæ.* 716.2.
2 *Vtrum incurratur ex homicidio in defenſionem bonorum temporalium.* 719.2.
3 *Vtrum ex homicidio in defenſionem proximi.* 722.1.

DISPVTATIO XLVII.

De Irregul. ex homic. ob defectum lenitatis.

SECTIO.

1 *Vtrum Iudex ferens ſententiam in cauſa ſanguinis fiat irregularis.* 723.2.
2 *Vtrum accuſator in eadem cauſa.* 727.1.
3 *Vtrum teſtis in cauſa eadem.* 732.1.
4 *Vtrum curiales, & miniſtri iuſtitiæ.* 733.2.
5 *Vtrum militantes in bello iniuſto.* 735.2.
6 *Vtrum mutilantes in bello iuſto.* 737.1.
7 *Vtrum per alias actiones contrahatur irreg.* 739.2.

DISPVTATIO XLIIX.

De Irregularitate ex infamia.

SECTIO.

1 *Quid ſit infamia, & quotuplex.* 740.1.
2 *Vtrum infamia ex crimine inferat irregul.* 846.1.
3 *Vtrum infamia ex alieno delicto.* 747.2.

DISPVTATIO XLIX.

De Irregularitate ex bigamia.

SECTIO.

1 *Vtrum ex propria bigamia contrahatur.* 748.2.
2. *Vtrum ex duplici matrimonio non valido.* 753.1.
3 *Vtrum ex vnico matrimonio vero.* 753.1.
4 *Vtrum ex vnico matrimonio nullo.* 756.1.
5 *Quo iure introducta ſit, & quos habeat effectus irregularitas bigamiæ.* 757.1.
6 *Quis poſſit in illa diſpenſare.* 758.2.

DISPVTATIO L.

De Irregularitate ex defectu natalium.

SECTIO

1 *Quot modis fiant legitimi.* 761.2.
2 *Quot ſint ſpecies illegitimorum.* 763.2.
3 *Vtrum omnes illegitimi ſint irregulares.* 765.1.
4 *Vtrum omnes, quorum origo incerta eſt.* 766.1.
5 *Quibus modis auferatur hæc irreg.* 768.1.

DISPVTATIO VLT.

De Irreg. ex defectu perſonali inculpabili.

SECTIO.

1 *Vtrum incurratur ex defectu animæ.* 772.2.
2 *Vtrum ex defectu corporis.* 775.1.
3 *Vtram ex defectu bonorum temporalium.* 779.1.

DISPV-

DISPVTATIONES P. D. FRANCISCI SVAREZ, E SOCIETATE IESV.

DE CENSVRIS IN COMMVNI, ET IN *particulari, De Excommunicatione, Suſpenſione & Interdicto: ac præterea de Irregularitate.*

PRÆFATIO.

TRACTATVS hic de Cenſuris Eccleſiaſticis magnam cõnexionem habet cum Pœnitentiæ ſacramento; ideoq́ꝫ poſt illius doctrinam, & aliarum rerũ, quæ cũ illo connexę ſunt, optime cadit cẽſurarum cognitio: tum quia ferre Eccleſiaſticam cenſuram actus eſt clauium, quarum poteſtatem ſuperius declarare cœpimus, quoniam ab illa pẽdet vis ſacramenti Pœnitentiæ, eamq́ꝫ doctrinam perficere, & conſummare neceſſe eſt: Tum etiam, quia cenſurarum cognitio maxime eſt Confeſſariis neceſſaria, vt conuenienter poſsint iudicium animarum ferre. Atque ita Theologi agentes de ſacramento Pœnitentiæ, ſimul de Clauibus & Cenſuris diſputarunt in quarto diſtinctione decimaoctaua, & decimanona ac viceſima. Alios auctores omitto, quoniam & vulgaria ſunt loca, & in ſequentibus frequens eorum mentio fiet. Sunt autem in Eccleſia variæ ſpecies cenſurarum, quibus proinde multa communia ſunt, quæ ad communem rationem cenſuræ conſequuntur, & ideo, vt debitum doctrinæ ordinem ſeruem⁹, & clarius, ac diſtinctius procedamus, dicemus prius de Cenſuris in communi, poſteà vero de ſingulis ſpeciebus. In quibus omnibus tractandis eum ordinem, quem in ſacramentis tenuimus, obſeruabimus. vniuſcuiuſq́ꝫ rei originem, & naturam, cauſas, effectus, & proprietates ordinatè inquirendo.

* * *

DISPVTATIO I.

De Cenſura in communi, an ſit, & quid ſit.

QVoniam Cenſura res eſt ab Eccleſia inſtituta, non poſſumus pręſentem diſputationem definire, niſi de poteſtate Inſtituendi cenſuras ſimul dicamus: & ideo prius ſignificationem vocis explicabimus, deinde poteſtatem cenſuras inſtituendi oſtendemus: ac tandem tam definitionem, quam generalem cenſuræ diuiſionem concludemus.

SECTIO I.

Quid cenſura Eccleſiaſtica ſit, ſeu quid hac voce ſignificetur.

NOn poſſumus oſtendere cenſuram eſſe, niſi prius, quid hac voce ſignificetur, exacte intelligatur. Ad hoc autem neceſſe eſt etiam cognoſcere quid res ipſa ſignificata ſit: quoniam hæc duo in præſenti materia valde ſunt coniuncta: & ideo vtrumque ſimul explicandum eſt. Nihil autem fere de hac quæſtione ita in communi propoſita inuenio ab auctoribus dictum, cum tamen à vera illius intelligentia, multæ, & graues controuerſiæ pendere poſsint. Imo & Innocentius III. in capit. *Quærenti*, de verborum ſignificatione, interrogatus, quid nomine cenſuræ intelligi debeat, ſola partitione reſpondet, intelligi ſcilicet excommunicationem, ſuſpenſionem, aut interdictum; communem autem deſcriptionem, ſeu interpretationem nullam adhibet. 1.

2. *Vocis Cenſuræ ſignificatio.*

Cenſura igitur iuxta Latinam quandam, & propriam ſignificationem, idem eſt quod Cenſoris digni-

dignitas: Cenſor autem dictus eſt à verbo, *Cenſeo*, quod eſt conſtituere vel præcipere, vt dicitur in Lege. *Cenſere*, 111. Digeſt. de verborum ſignificatione, pertinebat autem ad dignitatem Cenſoris de ciuium moribus indagare, & indignos honoribus repellere. Ex quo vlterius deriuata eſt vox, *Cenſura*, vt idē ſit, quod ſeuera correctio, vel potius mulcta aliqua; quæ loco pœnæ imponitur, & cenſeo etiam Latine dicitur. Hinc ergo tranſlata eſt & accommodata hæc vox ad ſignificandum Eccleſiaſticam pœnam & mulctam, quæ ſeueritatem contineat, & rigorem aliquem Eccleſiaſticæ iuriſdictionis, & poteſtatis coerciuæ exerceat. Per hæc autem verba nondum ſatis explicatur propria ratio cenſuræ, prout eſt in vſu Eccleſiæ, & prout de illa nunc agere intendimus: alioqui omnis grauis pœna Eccleſiaſtica, quæ per modum mulctæ, ſeu priuationis, & inhabilitatis imponitur, eſſet cenſura: quod falſum eſt. Nam Eccleſia imponit hæretico, verbi gratia, ratione ſui criminis, mulctam, omnium temporalium bonorum, capit. *Vergentis*, de Hæreticis, & capit. *Cum ſecundum leges*, eodem titulo in ſexto: quæ ſine dubio eſt ſatis ſeuera pœna, quam nomine cenſuræ nullus appellabit. Ad hoc vero facile dici poteſt, priuationem temporalium bonorum non eſſe pœnam propriam Eccleſiaſticæ poteſtatis, ſed communem poteſtatem ciuili, & ideo non comprehendi nomine Cenſuræ Eccleſiaſticæ, quæ eſt ſpiritualis.

3. *Genus cenſuræ.*

Sed licet hoc verum ſit ad ſummum hinc habetur genus Cenſuræ, ſcilicet eſſe ſpiritualem pænam, quod verum eſt, & infra magis explicabitur: adhuc tamen inquirendum ſuper eſt, quid contrahat ſpiritualem pœnam ad rationem cenſuræ: neque enim ſatis eſt addere grauem pœnam, quæ ſeueritatem iudicet: non enim omnis pœna ſpiritualis, etiamſi in illo ordine grauis ſit, poteſt cenſura appellari: nam irregularitas ſæpe eſt grauis pœna, & eſt ſpiritualis, & tamen non eſt cenſura, vt ex dicto capit. *Quærenti*, colligitur, & infra oſtendetur. Dici vero poteſt, cenſuram, ſignificare talem pœnam ſpiritualem, quæ per ſe, & ex primaria inſtitutione ſua habeat rationem pœnæ, quæ ſolum propter crimen imponatur, irregularitatem autem non eſſe huiuſmodi, quia loquendo præciſe de ratione irregularitatis, vt ſic, non eſt introducta in pœnam, ſeu ratione criminis: ſed vt inhabilitas quędam ob indecentiam aliquam, quę proinde ſæpe contrahi poteſt abſque delicto. Quod ſi aliquando pœna eſt, non propterea tunc induit rationem cenſuræ, (quidquid aliqui moderni ſentiant cum Soto in quarto, diſtinctione vigeſima ſecunda, quæſtione tertia, articulo primo, contra quos agemus infra ſectione tertia) quia illa ratio pænæ eſt quaſi ſecundaria in illa mulcta: ſeu inhabilitate, primaria vero eſt ratio indecentiæ, quæ ſemper interuenit. Vnde talis irregularitas, quæ eſt pœna eiuſdem rationis eſt cum illa: quæ non eſt pœna: & eandem inhabilitatem quoad eoſdem effectus importat.

Lege Sylu. verb. Pœna n. 2.

Irregularitas cur cenſura non ſit.

4. *Depoſitio & degradatio cur non ſint cenſura.*

Nondum vere eſt plene & adæquate explicata ratio cenſuræ, nam depoſitio, & degradatio per ſe & ex primaria inſtitutione ſua ſunt pœnæ ſpirituales, & grauiſsimæ, quæ nunquam poſſunt niſi propter delictum imponi, etiam grauiſsimum, vt colligitur ex capit. *Tua*, De pœnis: & capite ſecundo eodem, in Sexto. Vbi Interpretes id notant, & tamen non ſunt cenſuræ, vt infra oſtendemus. Deinde ſæpe aliquis priuatur propter delictum Eccleſiaſtico beneficio, vel iuriſdictione, quę ſunt res ſpirituales, eſt ergo illa grauis & ſpiritualis pæna: & tamen cenſura non eſt. Deinde ceſſatio à diuinis etiam non eſt cenſura, & tamen eſt ſpiritualis pæna.

Cenſuræ definitio.

Dicendum vero eſt, cenſuram prout eſt in vſu Eccleſiæ ita poſſe definiri. Cenſura eſt pæna ſpiritualis & medicinalis, priuans vſu aliquorum ſpiritualium bonorum, per Eccleſiaſticam poteſtatem, ita impoſita, vt per eandem ordinariè abſolui poſsit. Hæc deſcriptio ſumpta eſt ex iis, quæ iura, & Doctores communiter de cenſuris tradunt: ab his enim ſumenda eſt definitio & eſſentia talium rerum mortalium, quæ ex arbitrio hominum plurimum pendent: Et ſpecialiter eam inſinuat Ioannes de Legnano, Tractatu de Cenſura Eccleſiaſtica, capit. primo, quamuis ille aliquid omittat, quod nobis viſum eſt neceſſarium, & aliqua addat quæ pertinēt potius ad ſpeciales cenſuras, quam ad rationem communem: In primis ergo cenſura per ſpiritualem pœnam tanquam per genus definitur, quia non omnis pœna ſpiritualis, cenſura eſt vt recte eſt probatum: omnis autem cenſura eſt pœna ſpiritualis, quia eſt actus iuriſdictionis, & poteſtatis coerciuæ, & nunquam vel imponitur, vel incurritur, niſi ratione criminis. Vnde ſi cenſura ſumatur actiue, ſic actionem iudicis ſignificat quę eſt punitio actiua: ſi vero ſumatur paſsiue, ſignificat ipſam ſpiritualem pœnam, quæ pro culpa infligitur. Eſt autem ſemper hæc pœna priuatiua aliquorum ſpiritualium bonorum ſaltem quoad vſum, vt conſtat ex vſu Eccleſiæ, & ex ipſa ratione ſpiritualis pænæ, nam hoc ipſo quod ſpiritualis eſt. non poteſt conſiſtere in inflictione alicuius rei poſitiuę, quæ pœnam inferat, nulla enim talis res poſitiua cogitari poteſt: nec per legem aut ſententiam iudicis fieri, ſeu imprimi: nec ſi illa figeretur: poſſet pœnę rationem habere: conſiſtit ergo in aliqua mortali priuatione, & neceſſe eſt, vt priuet ſpiritualibus commodis: nam inde habet quod ſpiritualis ſit. 5.

Dixi autem primario eſſe priuationem ſpiritualium actionum, tum quia ſecundario etiam priuat vſu corporalium, ſeu externarum actionum, nimirum communicatione humana, honore, vel ſalutatione, & cætera, quod tamen ſemper eſt quaſi indirecte & in ordine ad ſpiritualia. Tum etiam, quia hæc cenſura non priuat hominem ſpiritualibus bonis habitualibus, ſeu permanentibus, & internis, vt ſunt in primis Character: quia indelebilis eſt, & ideo non poteſt cenſura priuare poteſtate ordinis. Item eiuſmodi ſunt, gratia habitualis & virtutes infuſæ, quia hic non poteſt homo inuitus priuari: neque ſunt immediate in poteſtate Eccleſiæ, ſed eius iuriſdictio proxime circa actiones verſatur: & ideo pœna hæc quę cenſura dicitur, immediate priuat actionibus, ſeu vſu ſpiritualiū rerum. Vnde licet interdum Eccleſia priuet aliquem Eccleſiaſtico beneficio, illa pœna non eſt proprie cenſura, niſi habeat adiunctam ſuſpenſionem aliquam ſpiritualium actionum: nam hac ſecluſa priuatio beneficij magis eſt temporalis, quam ſpiritualis pœna. Quia licet in beneficio principalius ſit ſpirituale officium, quam temporale cōmodū, tamen in illa pœna, vt præciſa à ſuſpenſione, magis intenditur inflictio temporalis incōmodi, quā ſpiritualis nocumenti. Denique ſub hoc vſu ſpiritualium bonorum comprehendimus, non ſolum proprias & rigoroſas actiones, ſed etiam effectus eorum & paſsiones, ſeu quaſi paſsiones, vt ſunt receptio ſacramenti, participatio ſuffragiorum Eccleſiæ, & cætera. 6.

Cēſura primario priuat vſu actionū ſpiritualium, in ordine tamen ad illam etiam temporalium.

Hinc autē facile intelligitur, huiuſmodi cenſuram requirere Eccleſiaſticam poteſtatem per quā poſsit imponi: quoniam legitima pæna, non niſi ab habēte iuriſdictionem, & poteſtatē infligi poteſt: cenſura autem eſt pæna iuſta & legitima. & ideo 7.

Cenſura requirit Eccleſiaſticā poteſtatem.

requirit

requirit in Eccleſia poteſtatem, de qua in ſequente ſectione dicemus. Addidi vero, talem eſſe vſum huius poteſtatis in cenſura ferenda: vt iuxta communem vſum Eccleſiæ, per eandem Eccleſiæ poteſtatem tolli & abſolui ſoleat. Vnde, ſi quæ eſt pœna in Eccleſia, quæ vt perpetua imponitur abſque ſpe remiſsionis, vel hoc ſolo titulo excludi debet à genere cenſuræ vt huiuſmodi eſt depoſitio, & degradatio, vt inferius videbimus. Ratio autem huius non eſt alia, niſi quia iuxta Eccleſiæ conſuetudinem & inſtitutionem, cenſura eſt vinculum, ſeu ligamen quoddam diſſolubile moraliter, quantum eſt ex inſtitutione ſua. Citatur capitulo, *Nemo*, primo, vndecima, quæſtione tertia, vbi cenſuræ vincula appellantur, ibi vero nihil de diſſolubilitate agitur: eſt tamen hæc conſentanea materiæ talis pœnæ, quia non conſiſtit propriè in aliqua inhabilitate ipſius perſonæ, nec in priuatione habitus, ſeu radicalis poteſtatis, vt ſic dicam, ſed ſolum in priuatione actionum, ſed in quodam vinculo ſpirituali, quo aliquis ita ligatur, vt tales actiones iure & legitime exercere non valeat: tale autem vinculum poſtulat, vt diſſolubile ſit, & ſub hac ratione per cenſuram imponitur. Vnde includit conditionem, *donec reſipiſcat*, capitulo primo de Iudici. cum ſimilibus, de qua latius infra.

Quæ poteſtate fertur eadem tollitur.

VIII. Acpropterea, licet aliæ ſententiæ poſt decem dies, ex quo latæ ſunt, ita tranſeant in rem iudicatam, vt tolli non poſsint (vt dicitur in Capit. *Quod ad conſultationem*, de Sententia, & re iudicata) nihilominus cenſura, per quamcunque ſententiam impoſita, poſt quodcunque tempus auferenda eſt, ſi homo reſipiſcat, vt colligitur ex capit. *Ex litteris*, de Conſtitutionibus. In quo textu fundari poteſt, prædicta pars definitionis, & in aliis, quos ibi Panormitanus refert numero decimo, & Felinus numero trigeſimo quarto. Ratio autem eſſe videtur, quia licet cenſura ſit pœna, ſimul tamen eſt medicina, vt in ipſa definitione iudicauimus: & in ſequentibus latius explicaturi ſumus: & Theologi frequenter aduertunt in quarto, diſtinctione decima octaua de Excommunicatione tractantes: eſt autem eadem ratio de cæteris cenſuris vt ſic, non enim imponuntur ſolum vt hominem puniant, ſed vt eum reſipiſcere faciant à culpa, & contumacia, vt notauit Bonauentura in dicta diſtinctione decima octaua, articulo primo, quæſtione ſecunda, & ſumitur, ex dict. capit *Ex litteris*, & ex capitulo primo de Iudicib. & ex capitulo primo de Exceptionibus in ſexto, & expreſsius in capitulo primo de ſententia excommunicationis in ſexto. Non autem eſſet talis pœna medicina, ſi eſſet perpetua, & abſque ſpe remiſsionis. Maxime cum bona illa, quibus priuat, ſpiritualia ſint: & ideo per ſe, & directe magnum quoddam nocumentum inferat eorum priuatio, ideoque morti comparetur in capite. *Per venerabilem*, circa finem, Qui filii ſint legitimi: ergo ea ſolum ratione medicinalis eſſe poteſt, quia propter vitandum tale nocumentum, peccator ad reſipiſcendum inducitur: vt recte docuit Auguſtinus libro de correctione, & gratia capit. 15. & habetur in capite *Corripiantur*, 24. quæſtione tertia, quod non faceret, ſi veniam ſeu remiſsionem deſperaret: quare de ratione cenſuræ eſt, vt ſit ligamen diſſolubile.

Cenſura tur nunquā tranſeat in rem iudicatam.

Atque ex his ſatis conſtat, quid ſit cenſura in communi ſumpta, & quæ ſit eius deſcriptio, quæ partim ex citatis iuribus à nobis ſumpta eſt, partim ex aliis, in quibus Eccleſiaſtica cenſura, pœna vocatur, non ſolum ſecundum communem rationem nocumenti, ſed etiam ſecundum proprium reſpectum pœnæ ad culpam: quia non niſi propter culpam iuſte imponi poteſt, vt ſumitur ex capit. *Nullus*. 11. quæſt. 3. & capit. *Sacro*, de ſententia excommunicat. Partim ex dicto capit. *Quærenti*, vbi tres tantum cenſuræ Eccleſiaſticæ recenſentur: quæ diuiſio non niſi iuxta prædictam deſcriptionem conſtare poteſt, vt ex dicendis in ſect. 3. manifeſtum fiet.

SECTIO II.

Vtrum ſit in Eccleſia poteſtas ad ferendas cenſuras, & qualis illa ſit.

I. *Ratio dubitandi.*

Ratio dubitandi eſſe poteſt, quia Eccleſia non habet poteſtatem ad priuandum hominem ſpiritualibus bonis: nam ſi poteſtas quæ illi data eſt, illa eſt ad ædificationem non ad deſtructionem: priuare autem fideles bonis ſpiritualibus, non eſt ædificatio eorum, ſed deſtructio. Neque Eccleſia eſt domina horum bonorum, vt eis poſsit ſuo arbitrio vti, ſed ad ſummum eſt diſpenſatrix, eorum in commodum & in vtilitatem fidelium. In contrarium vero eſt vſus Eccleſiæ, qui non potuit niſi legitima poteſtate fundari: alioqui fuiſſet intolerabilis error ac violenta tyrannis.

II. Lutherani cum multis aliis hæreticis cenſuras Eccleſiaſticas ideo contemnunt, quia omnem Eccleſiaſticam poteſtatem à Chriſto manantem Eccleſiæ paſtoribus eripiunt, de quorum opinionibus, ea retuliſſe nobis ſufficit, quæ in ſuperioribus, agentes de clauibus, & de miniſtro Pœnitentiæ tetigimus. Nunc breuiter Catholica veritas ſtatuenda, & confirmanda eſt. Dicendumque eſt primo eſſe in Eccleſia poteſtatem iuriſdictionis in foro exteriori, ſeu contentioſo à Chriſto Domino conceſſam. Hæc aſſertio de fide eſt. Vt autem intelligatur, & probetur, repetenda eſt diſtinctio in ſuperioribus tacta, de duplici poteſtate ordinis & iuriſdictionis. Hic ergo non eſt ſermo de poteſtate ordinis, quia ad cenſuram ferendam, nec illa poteſtas ſufficit, nec neceſſaria eſt, vt infra videbimus. Rurſus poteſtas iuriſdictionis diſtingui ſolet in interiorem & exteriorem: quæ ita appellantur, non quia vtraque non exerceatur per actus ſenſibiles, & externos: nam, cum vtraque ſit in hominibus reſpectu aliorum hominum: neceſſe eſt, vt per actus exteriores exerceatur: ſed ita appellantur, quia vna ordinatur ad forum ſacramentale, quod pertinet ſolum ad conſcientiam, & internum bonum animarum: & ideo interior iuriſdictio appellatur: de qua diximus agentes de miniſtro ſacramenti Pœnitentiæ. Altera vero poteſtas ordinata eſt ad gubernandam Eccleſiam in exteriori foro per iudicia, pœnas, & cætera, quæ ad bene conſtituendam & regendam hominum rempublicam neceſſaria ſunt: & hæc vocatur poteſtas iuriſdictionis exterioris. Ad quam pertinet vis directiua ad ferendas leges obligantes in conſcientia, quam eſſe in Eccleſia in materia de Legibus probandum eſt. Pertinet etiam vis coerciua, & propterea etiam vocatur poteſtas fori contentioſi.

Poteſtas iuriſdictionis duplex.

III. *Matt. loca ex c. 16. 18 expenduntur.*

Hanc ergo poteſtatem fuiſſe à Chriſto ſuæ Eccleſiæ datam conſtat primo ex illis generalibus verbis Matthæi decimo ſexto, & decimo octauo. *Quodcunque ligaueris* (ſeu *ligaueritis*) *ſuper terram*, *erit ligatum & in cælis*, & cætera. In quibus primum conſideranda eſt generalis locutio, *Quæcunque alligaueritis*: nam merito extenditur ad omnia illa, quæ ad conueniens Eccleſiæ regimen neceſſaria, vel vtilia eſſe poſſunt. Neque eſſe poteſt vlla ratio excludendi aliquid, vel limitandi verba quæ Chriſtus non limitauit, vt ponderauit Innocentius III. in capit *ſolitæ*, de Maior. & obedient. Item expendenda eſt metaphora verbi *ligandi*: optime enim accommodatur ad Eccleſiaſticam cenſuram, quæ vt ſupra diximus, vinculum quoddam, ſeu ligamen eſt. Quod vero additur, *Erit ligatum & in cælo*, ſatis declarat, poteſtatem

ſtatem hanc non eſſe naturalem, ſed ſupernaturalem, & ligamen, illud eſſe ſpirituale, & ſuperioris ordinis. Denique quod ſermo ſit de poteſtate fori

Ex Paulilo cis dein col ligitur. contentioſi, in loco Matthæi 18. ſatis declarant, antecedentia verba. *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi tanquam ethnicus & publicanus:* id eſt, ſeparetur, vt indignus Eccleſiaſtica communicatione & fructu. Vt enim oſtenderet Chriſtus futurum eſſe, vt hoc iuſte & valide fieret in ſua Eccleſia, ſtatim ſubiunxit *Amen dico vobis, quæcunque ligaueritis.* Atque hanc poteſtatem in ſe agnoſcebat Paulus cum diceret ſecundæ ad Corinthios decimo: *nam etſi amplius aliquid gloriatus fuero de poteſtate noſtra, quam dedit nobis Dominus in ædificationem, & non in deſtructionem veſtram, non erubeſcam.* Quam etiam non multo ante comprehendit ac ſub armis militiæ noſtræ, quæ *non carnalia, ſed potentia Deo* appellat etiam *ad vlciſcendam omnem inobedientiam.* Vnde capite decimo tertio ſubdit, *Quoniam ſi venero iterum, non parcam,* & infra, *ideo abſens ſcribo, vt non præſens durius agam ſecundum poteſtatem, quam Dominus dedit mihi.* Et hanc eandem poteſtatem coercitiuam nomine virgæ optime ſignificauit primo ad Corinthios 4. dicens, *Quid vultis? in virga veniam ad vos, an in charitate, & ſpiritu manſuetudinis?*

IV. Præterea hac poteſtate vſus eſt Paulus primæ Corinthiorum quinto, dicens, *Ego autem abſens corpore: præſens autem ſpiritu, iam iudicaui, vt præſens eum, qui ſic operatus eſt:* & primæ ad Timotheum primo, actum eiuſdem poteſtatis indicat, cum ait, *Ex quibus eſt Hymenæus, & Alexander quos tradidi Satanæ, vt diſcant, non blaſphemare.* Et eadem poteſtate creditur vſus Petrus cum Actorum octauo, dixit Simoni Mago, *Non eſt tibi pars, neque ſors in ſermone iſto.* Nam, quod illis verbis Simonem excommunicauerit, & ab Eccleſia eiecerit, ſatis ſignificatur in canone trigeſimo Apoſtolorum, vbi Simoniaci excommunicantur, & in exemplum adducitur factum Petri, qui Simonem ab Eccleſia eiecit. Itaque intellexit Tharaſius in epiſtola ad Adrianum Papam, quæ habetur in primo tomo Bibliothecæ Sanctor. Traditione, & vſu Eccleſiæ confirmabitur amplius hæc veritas in ſequenti ſectione.

V. *Ratio aſſertionis.* Ratio vero eius eſt, quia omnis Reſpublica bene inſtituta indiget poteſtate iuriſdictionis tam directiua quam coerciua, vt conuenienter regi poſſit, vt per ſe manifeſtū eſt, etiam in naturæ lumine: ſed Chriſtus ſuam Eccleſiam inſtituit tanquam vnum corpus politicum per homines regendum, & gubernandum, vt ex Euangelio, & traditione Eccleſiæ manifeſtum eſt: & in materia de fide latius tractari ſolet: ergo. Vtraque item antecedentis præmiſſa ex vtroque iure ciuili, ſcilicet, & canonico confirmari poteſt. Nam in l. 2. ff. de iuriſdi. omn. iud. dicitur, *Cui iuriſdictio data eſt, ea quoque conceſſa eſſe videntur, ſine quibus, iuriſdictio expleri non potuit,* & in libro vlt. ff. de eo, cui mandat. eſt iuriſdic. dicitur, *Iuriſdictio ſine modica coercitione nulla eſt,* Similia fere verba habentur in capit. *Paſtoralis,* in principio de Offi. Delegati, *Iuriſdictio nullius videretur eſſe momenti, ſi coercitionem aliquam haberet.* Et in capit. *Et literis,* eod. tit. *Iuriſdictio deluſoria videretur, ſi coercitionem aliquam non haberet* Idemq; habetur in capit. *Præterea* eod. tit. vbi etiam illa generalis regula traditur, *Cui cauſa committitur ſuper omnibus, quæ ad cauſam ipſam pertinere noſcuntur, plenariam recipit poteſtatem.*

Variis textibus vtriuſque iuris probatur aſſertio.

Quo loco Euangelii dederit Chriſtus Eccleſiæ iuriſdictionem fori contentioſi.

POteſt vero circa hanc aſſertionem quæri, quo tempore, ſeu Euangelii loco dederit Chriſtus Dominus hanc poteſtatem Eccleſiæ ſuæ. Aliqui exiſtimant dediſſe illam Matth. 18. cum Apoſtolis dixit. *Amen dico vobis quæcunque alligaueritis ſuper terram, & cætera.* Nam eo loco ſermonem habebat Chriſtus de actibus externæ iuriſdictionis, vt ſuperius declaratum eſt, & exponunt ibi Hyeronimus & Chryſoſtomus homil. 61. Indicat etiam Auguſt. libr. cont adverſ. leg. & Proph. c. 17. Atque ita ſentiunt Caiet tom. 1. Opuſc. tract. 3. c. 5. & Victor. relect. 2. de poteſt Eccleſ. nu. 9. Sed quanquam ex illo loco, recte colligitur aliquando dandā fuiſſe à Chriſto Eccleſiæ, & Apoſtolis hanc poteſtatem, non tamen ſatis colligatur ibi eſſe datam, ſed veriſimilius eſt ibi ſolum fuiſſe promiſſam. Quod primo oſtendi poteſt à ſimili ex Matth 16. vbi Chriſtus dixit Petro, *Quodcunque ligaueritis ſuper terram, & cætera,* & tamen omnes intelligūt ſolum fuiſſe promiſsionem factam: quod ſatis oſtendunt præcedentia verba de futuro, *Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & tibi dabo claues regni cœlorum.* Quamuis autem in alio loco Matthæi decimo octauo & ſimilia verba de futuro adiuncta non fuerint, tamen ex ipſo contextu, ſatis conſtat verba illa *Quæcunque alligaueris* omnino referri ad tempus futurum & continere prædictionem, ac promiſsionem poteſtatis in Eccleſia futuræ. Neque enim ibi Chriſtus ſacerdotes, Apoſtolos aut iudices creauit, neque de inſtituenda ex tunc Eccleſia, aut magiſtratibus eius tractauit, ſed ſolum docebat ordinem correctionis in ſua Eccleſia ſeruandum, vtique poſtquam Eccleſia eſſet ab ipſo fundata: totus ergo ille ſermo refertur ad tempus, in quo, & pro quo Eccleſia fundanda erat, non ad illud ipſum, in quo Chriſtus loquebatur.

VII. *Locus Ioan. 21. expenditur.* Eſt ergo aliorum ſententia hanc poteſtatem datam eſſe Ioannis 21 cum Petro dixit Chriſtus, *Paſce oues meas:* nam illis verbis conſtituit Petrum ſupremum Eccleſiæ paſtorem: & conſequenter poteſtatem illi tribuit non ſolum ad tradendum ouibus pabulum doctrinæ, vt hæretici volunt, ſed etiam ad regendas illas, & exercendas, ſi neceſſe ſit: vtrumq; enim eſt ad paſtorale munus neceſſarium: vt ex rationibus, & iuribus adductis ſatis conſtat: & erudite demonſtrat Bellarminus lib. 1. de Rom. Pōtif. ca. 15. Atque hanc ſententiam tenuit Turrecremata lib. 2. ſumm. Eccleſ. ca. 77. Vnde concludit ſoli Petro datam eſſe à Chriſto immediate hanc poteſtatem cæteris vero Apoſtolis per Petrum: quod ſuperius etiam docuerat capit. 54. vt inde etiam concluderet neminem in Eccleſia habere hanc poteſtatem immediate à Chriſto præter Romanum Pontificem: & ab eo cæteros paſtores & Epiſcopos illam participare. Ad quam ſententiam confirmandam plura affert decreta, præſertim capit. *Ita Dominus,* d. 19 ex Leone Pap. 87. epiſt. & eundem Leonem ſerm. 3. Ordinationis ſuæ, vbi, loquens de Petro, inter alia ait, *Non niſi per ipſum dedit id, quod aliis non negauit.* Et eandem ſententiam tenet Iacobatius lib. 10. de Conciliis artic. 7.

Petro datā eſſe poteſtatem immediate. Sed in hac ſententia verum quidem, & indubitatum eo, dediſſe Chriſtum Petro immediate hanc poteſtatem iuriſdictionis coercitiuæ, & Ioan. 21. impleuiſſe quod illi ſpecialiter promiſerat Matthæi 16. Nam, licet Auguſt. tract. 50. in Ioan. docere videatur illam promiſsionem factam eſſe Petro, non vt ſingulari perſonæ, ſed vt repræſentanti Eccleſiam, ſenſus tamen eius eſt, illam promiſsionem non ita fuiſſe factam ſoli perſonæ Petri, vt cum illo eſſet extinguenda talis poteſtas, ac ſi propter ipſum præcipue & non propter Eccleſiam perpetuo duraturam promitteretur. Nam quod ipſi Petro vere, ac proprie talis promiſsio facta fuerit, & verba ipſa Chriſti ſatis declarant, & Anacletus Papa in epiſt. 2. decretali. refertur in capit. *In nouo,* 21. docuit, & ipſe etiam Auguſtinus ita intellexit. libro 2. contra Gaudentium capit. 23. Dicitur ergo Petrus accepiſſe

hanc

hanc poteſtatem in perſona Eccleſiæ, id eſt, pro Eccleſia quæ eam accepit in Petro tanquam in ſuo capite & principe: & è conuerſo Petrus accepit illam vt caput Eccleſiæ, perpetuo duraturam cum ipſa Eccleſia, non in ſua perſona ſola, ſed in ſucceſſoribus ſuis. Itaque quoad hāc primam partem certa eſt dicta ſententia.

IX. Quoad aliam verò partem de cæteris Apoſtolis probabilius exiſtimo, etiam ipſos accepiſſe immediatè à Chriſto hanc poteſtatem, ſicut iiſdem illam Chriſtus immediatè pollicetur. Quæ eſt communior Scholaſticorum ſententia in 4.d.18. & ſequen. quam etiam tenet Gabr. in canonem .lection. 3. Her. tract. de Poteſtat. Pap. Caiet. & Victor. ſupra, & Caſtro lib.2. de Iuſta hæret punit. cap. 24. Et ſumitur ex Anacleto ſupra. Nam hæc poteſtas cum aliis, quæ in Apoſtolis fuerunt, erat de intrinſeca ratione Apoſtolici muneris, quod eſt ſupremum in Eccleſia, iuxta illud, primo ad Corinth. 12. *Et quoſdam quidem poſuit in Eccleſia primum Apoſtolos, & cæt.* vbi D. Thomas *Maiores*, inquit, *miniſtri in Eccleſia ſunt Apoſtoli, ad quorum officium tria pertinent, quorum primum eſt auctoritas gubernandi fidelem populum, & cætera.* Pertinet ergo hęc poteſtas intrinſecè ad munus Apoſtolicum: Chriſtus autem immediatè contulit omnibus Apoſtolis dignitatem, & munus Apoſtolicum, vt ſumitur ex Lucæ 6. & Ioan. 6. Vnde cum poſt Chriſti mortem loco Iudæ ſufficiendus eſſet vnus Apoſtolus, cæteri non auſi ſunt creare illum, ſed deſignare perſonas, & à Chriſto petierunt, vt, quam ipſe eligeret, & inſtitueret, declararet. Fuit ergo illa dignitas immediatè à Chriſto data, ergo & iuriſdictio illi intrinſecè annexa, iuxta illud, qui dat formam, dat conſequentiam. Quamobrem Paulus ſicut ab ipſo Chriſto Apoſtolus factus eſt (iuxta illud ad Galat. 1. *Non ab hominibus, neque per hominem, ſed per Ieſum Chriſtum*) ita ab eodem poteſtatem accepit, iuxta illud ad Corinth. decimo tertio. *Quam Dominus dedit mihi*, Et ad Galat. 2. *Mihi enim, qui videbantur eſſe aliquid, nihil contulerunt*

X. *Vbi data poteſtas Apoſtolis.* Si ergo inquiratur, quando cæteris Apoſtolis data ſit hæc poteſtas immediatè à Chriſto, dicendum, eſt datam eſſe, Ioannis 20. cum illis dixit, *Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos*: tunc enim illos conſtituit legatos ſuos, & vicarios, vt Chriſoſtomus loquitur. vbi rectè Toletus ita exponit. *Qua auctoritate Pater miſit me, eadem vos ego mitto, vt prædicetis, gubernetis, & dirigatis mundum in viam ſalutis, & veritatis.* Quod ita intellige, vt particula *ſicut*, non dicat æqualitatem, ſed ſimilitudinem cum proportione. Nam ſicut Chriſtus miſſus eſt à patre cum omni poteſtate conueniente tali perſonæ, & muneri Redemptoris: ita ipſe miſit Apoſtolos cum omni poteſtate Apoſtolico muneri conuenienti, vt diſertè expoſuit Cyrillus lib. 12. in Ioan. cap. 55. & Cyprian. lib de vnit. Eccleſiæ, propè initium, & epiſt. 73. ad Iubaianum.

XI. *Quid de Petro.* Dices, Ergo etiam tunc dedit Petro poteſtatem prædictam, & non Ioan. 21. vt diximus. Reſpondetur tunc dediſſe Petro poteſtatem, quaſi delegatam, & æqualem cum cæteris Apoſtolis: poſtea vero dediſſe illi poteſtatem ordinariam ſupremi paſtoris, cui alii ſuccederent in Eccleſia, vt in ea poteſtas illa perpetuò duraret, quod alii Apoſtoli non habuerunt, neq; ipſe Petrus ex vi prioris conceſsionis. Vnde in poſteriori loco factus etiam eſt ipſis Apoſtolis ſuperior & eorum paſtor, quod per priorem conceſsionem non habuit. Neq; propterea neceſſe eſt dicere habuiſſe Petrum duas poteſtates iuriſdictionis, ſed vnam integram prius minus perfectam, poſtea perfectiori modo conceſſam.

XII. Sed quid dicendum eſt de Apoſtolo Thomâ, qui tunc aberat, quando Chriſtus illa verba protulit, *ſicut miſit me Pater, & ego mitto vos.* Reſpondetur idem hic eſſe dicendum quod ſupra diximus de poteſtate ordinis, & iuriſdictionis in foro pœnitētiæ. Itaque potuit Chriſtus per ſuam poteſtatem excellentiæ eam conceſsionem extendere etiam ad perſonam abſentem: vel, ſi ſolum ad præſentes locutus eſt (vt magis indicat pronomen illud *vos*) poſt octo dies, quando iterum apparuit, & Thomam ad fidem reducit, & in Apoſtolorum collegio confirmauit, tunc ei ſimilem poteſtatem tribuit, vel aliquibus verbis ſimilibus, vel etiam ſine illis: ſicut etiam Mathiæ inuiſibiliter dedit ſimilem poteſtatem, quando illum elegit, & poſtea ſimiliter eandem donauit Paulo.

Nec verò ex hoc neceſſario ſequitur, quod Victoria & Caſtro locis ſupra citatis inferunt, & affirmat etiam Soto in 4 d.22. quæſt. 2. articul. 1. nempe Epiſcopos omnes recipere immediatè à Chriſto poteſtatem Iuriſdictionis coerciuæ, nam poteſtas illa data Apoſtolis in communi non fuit ordinaria, ſed delegata: & ideo illa vt ſic non deriuatur ad Epiſcopos. Sicut etiam ſupra diximus dediſſe Chriſtum Apoſtolis immediatè iuriſdictionem in foro pœnitentiæ per illa verba, *Sicut miſit me viuens Pater, & ego mitto vos*: & nihilominus non dediſſe illam, neque ſemper dare immediatè omnibus Epiſcopis. Vnde quoad hanc partem eodem modo philoſophandum eſt de hac poteſtate iuriſdictionis externæ, ſicut de interna vt facile conſtabit, conſiderando & applicando omnia, quæ de priori poteſtate diximus: quæ hic repetere neceſſarium non eſt. Atque iuxta hanc veritatem explicanda ſunt ea, quæ Turrecremata pro ſuæ ſententiæ confirmatione afferebat. Cum enim Pontifices aiunt omnem Eccleſiaſticam poteſtatem à Chriſto per Petrum ad cæteros dimanaſſe loquuntur de omni poteſtate ordinaria, quæ in Eccleſia durat, ſeu exercetur, non de peculiari & delegata Apoſtolorum poteſtate. XIII. *Epiſcopi nō recipiunt immediat à Chriſto iuriſdictionem*

Eſſe in Eccleſia poteſtatem ad Cenſuras ferendas.

Dico ſecundo eſſe in Eccleſia poteſtatem ad cenſuras inſtituendas, atque ferendas. Hæc veritas etiam eſt de fide, quæ magna ex parte oſtendi poteſt ex teſtimoniis adductis: nam ex eis intelligimus, Apoſtolos fuiſſe vſus hac poteſtate. Cum enim Paulus ait 1. ad Timoth. 1. ſe tradidiſſe Satanæ Alexandrum, & Hymenæum per excomunicationem id feciſſe comuniter exponitur, & ſimiliter 1. ad Corinth. 5. cum ait, *Iudicaui tradere huiuſmodi Satanæ interitum carnis, & cætera.* Eodemque modo exponitur, (vt ſupra notaui) factum Petri Actor. octauo, & ſimiliter in canone Apoſtol. ſuperius citato habemus vſum cenſuræ ex Apoſtolorum tempore: quem vſum tenuiſſe poſteà ſequentes Pontifices conſtat fere ex omnibus epiſtolis decretalibus: præcipuè videndæ ſunt epiſtola 1. & 2. Alexandri, & 2. Cœleſtini I. in qua tractans in ſpecie de ex communicatione dicit eſſe ex Apoſtolorum inſtituto. Vrbanus etiam I. in ſua epiſtola decretali ex locis Euangelii ſupra adductis colligit Chriſtum dediſſe Eccleſiæ hanc poteſtatem. Idem fere Fabianus Pl. epiſt. 1. & 2. & eodem modo cæteri Pontifices, & Concilia omnia hanc poteſtatem ſupponunt, & exercent, vt ſuperuacaneum ſit eà in particulari recenſere. Idemque dici poteſt de Sanctis Patribus: quanquam illi frequentius loquuntur de excommunicatione: quod nobis ſatis nunc eſt. Videantur Auguſtinus lib. 2. retract. c. 17. vbi hanc poteſtatem colligit ex verbis illis 1. Chorinthior. 5. *Auferte malum ex vobis ipſis*: ita exponens, *Hominem malum & pernicioſum à vobis ſeparate per excommunicationem.* Quam eſſe maximam pœnam dicit idem Auguſtinus libro de Correct. & grat. capit. 15. & habetur in capite. *Corripiantur* XIV.

34. q. 1. Vnde eleganter Chryſ. homil. 4. ad Hbręos. *Nemo* [inquit] *contemnat Eccleſiaſtica vincula: non enim homo eſt qui ligat, ſed Chriſtus, qui nobis hanc poteſtatem dedit.* Et habetur in cap *Nemo.* 11. q. 3. Vnde etiam Anther. P. in epiſt. decretali dicit hanc pœnam habere in Eccleſia eum locum, quem pœna mortis habebat in Sinagoga. Quod etiam ſignificauit Innocent. III. in capit. *Per venerabilem*, circa finem Qui filii ſint legitimi, in illis verbis, *Mori præcipitur, id eſt per excommunicationis ſententiam veluti mortuus à communione fidelium ſeparari.* Notanda etiam ſunt Verba Tertuliani, ad Apolog. capite 39. *Summumque futuri iudicii præiudicium eſt, ſi quis ita deliquerit, vt à communicatione, orationis, & conuentus, & omnis ſancti commercii relegetur*, & prius hanc pœnam vocauerat *cenſuram diuinam*: circa quæ verba videndus eſt Pamelius & latius in epiſtola 38. & 62. Cypriani, vbi multa alia ex ſanctis Patribus congerit.

XV. *Ratione probatur.* Ratione demonſtrari poteſt hæc aſſertio ex præcedenti: nam in Eccleſia eſt ſpiritualis poteſtas coerciua, quæ ex Chriſti inſtitutione non eſt limitata ad vnum vel alterum modum pœnæ, ſed generatim conceſſa ad omnem modum, qui ſecundum rectam rationem poſsit inſtitui. Vnde & ipſa verba Chriſti generalia fuere, quantum ex forma verborum eſſe poterant, ſcilicet. *Quæcunque ligaueritis.* Sed hic modus ligandi & puniendi, per cenſuras eſt poſſibilis, vt conſtat, & eſt proportionatus ſpirituali poteſtati, tum quia ſpirituali poteſtati magis congruit ſpiritualis gladius, quam materialis: tum etiam, quia vnaquæque reſpublica, vt puniat, vel coerceat ſubditos, priuare poteſt illos propriis bonis, vel priuilegiis illius reipublicæ: hoc autem facit Eccleſia per cenſuras.

XVI. *Obiectio.* Dices non eſſe parem rationem de ſpiritualibus, & de materialibus bonis: videtur enim contra debitum vſum poteſtatis ſpiritualis, vt Eccleſia priuet ſubditos ſpiritualibus bonis, vt in ratione dubitandi propoſitum eſt. Quæ non parum augetur argumento Chryſoſtomi homilia de anathemate, vbi ſic inquit, *Aut anathematizas viuentem, aut mortuum? Si mortuum, impiè agis, quia iam ſub iure humano non exiſtit, ſed Domino ſuo ſtat, vel cadit. Si viuum, impie etiam agis: nam eum, qui ad bonum conuerti poteſt, abſcindis.* *Reſponſio.* Reſpondetur, pœnam hanc non eſſe abuſum, ſed iuſtum vſum Eccleſiaſticæ poteſtatis, neque eſſe nimium rigoroſam, aut acerbam, ſed proportionatam, & conuenientem, claue (vt inquiunt) non errante, id eſt, ſi paſtores Eccleſiæ prudenter illa vtantur. Primo quidem, quia hę ſpiritualia bona, quibus homines per cenſuras priuantur, non ſunt ipſamet bona interna, in quibus vita ſpiritualis conſiſtit, aut à quibus eſſentialiter pendet (his enim non poteſt homo priuari per humanam poteſtatem abſque proprio conſenſu) ſed pertinent vel ad vſum alicuius Eccleſiaſtici miniſterii, vel ſacramentorum, vel ad communem in aliquo fructu ſacrificiorum, orationum, & aliorum bonorum operum Eccleſiæ. Et quamuis communicatio in his bonis poſsit multum conferre ad internum bonum animæ, nihilominus aliquando magis confert ad excitandum & commouendum hominem contumacem ipſa priuatio talis communicationis: nam pudore afficitur, quando videt ſe à cōſortio ſanctorum ſegregari, vel timore mouetur, cum ſe conſpicit in tanto periculo conſtitutum? Præterea talis pœna non eſt pura, ſed medicinalis, vt dicitur in ca. 1. de ſent. excom. in 6. & ſumitur ex illo Pauli 2. ad Corrint. 5. *Tradidi eum Satanæ, vt ſpiritus eius ſaluus fieret.* Neque vero poteſt ſemper tam ſuauis eſſe medicina, vt nihil noceat, quod in corporalibus etiam videre licet. Hoc autem nocumentum in huiuſmodi cenſura non erit admodum graue, ſi ipſa cenſura breui tempore duret eſt autem fere poſitum in voluntate eius qui ſic punitur, vt breuiſsima ſit talis pœna ſeu priuatio præſertim quoad ea bona, quæ ad proprium ſpiritualem profectum conferre poſſunt. Vnde ſi ille qui ſic punitur, noluit reſipiſcere, & propterea diu tantis bonis priuetur, ſibi imputet. Eo vel maximè, quod ad commune bonum Eccleſiæ expedit, vt, qui huiuſmodi eſt, ab aliorum conſortio ſegregetur. Eccleſia autem in his cenſuris inſtituendis, & ferendis, magis proſpicit communi bono, quam priuato: nā, *peſtilente flagellato, ſtultus etiam ſapientior erit*, vt dicitur Prouerb. 19. & 20.

Ad argumentum autem Chryſoſtomi reſpondetur in primis, de ſententia ipſius Chryſoſtimi, tum aliis locis, tum in illamet homilia ſatis cōſtare, eſſe in Eccleſia poteſtatem, de qua agimus, & licitum vſum anathematis. Solum ergo reprehendit vel nimiam facilitatem, & abuſum, vel temeritatem etiam anathematizandi vltra conceſſam poteſtatem. Et huc videtur ratio eius tendere: reprehendit enim eos, qui fortaſſe nimio zelo ducti, non ſolum doctrinam aliquorum anathematizabāt, ſed etiam in ipſas perſonas inuehebantur ſine fructu, & vtilitate. Item videtur ſpecialiter reprehendere aliquos, qui ita ferebant anathema, vt nullam relinquerent ſpem redeundi, contra quos recte procedit ratio eius. Alioqui nullam vim habet: nam iuſte & piè poteſt abſcindi viuus, etiamſi conuerti poſsit: imo ad hoc abſcinditur, vt conuertatur, *vt ſpiritus eius ſaluus fiat*, vt dicitur 1. ad Cor. 5. An vero poſsit cenſura ſeu excommunicatio in mortuum ferri, dicemus poſteà ſuo loco. Nunc ſatis ſit dicere, ſi quomodo fertur, vel eſſe potius declarationem excommunicationis prius contractæ, vel directe ſolum eſſe quoad ea, quæ poteſt defunctus à viuentibus participare, vt ſumitur ex Quinta Synodo, Act. 1. & habetur in c. vlt. 2. 4. q. 2. XVII. *Loco Chryſoſtomi ſatisfit.*

Supererat autem hoc loco tractandum, in quibus perſonis ſeu miniſtris Eccleſię hæc poteſtas reſideat: Sed hoc ſpectat ad cauſas ſeu miniſtros cenſurarum ferendarum, de quibus propriam inferius diſputationem inſtituemus. XVIII.

SECTIO III.

Quotuplex ſit cenſura.

HAEc quæſtio definita videtur ab Innocent. III. in capit *Quærenti*, de verb. ſignificat. vbi ſub cenſura tres ſpecies comprehendi docet, excommunicationem, ſuſpenſionem, & interdictum. Ex qua definitione eſt in primis certum & extra controuerſiam has tres eſſe veras cenſuras, quia hoc verbis expreſsis docet Pontifex: & ita in hoc nullus catholicus dubitat. Et poteſt facile oſtendi ex dictis de communi ratione cenſuræ: nam hæ omnes ſunt quædam pœnæ ſpirituales, quibus priuantur fideles vſu, vel communicatione aliquorum ſpiritualiū bonorum. Vnde etiam facile conſtat, id quod ſecundo loco eſt certum, has tres eſſe diſtīctas in ratione cenſuræ: nam diuerſo modo, & diuerſis bonis ſpiritualibus priuant, vt de ſingulis differentes, late videbimus. I. *Excommunicatio, ſuſpenſio & interdictum ſunt cenſuræ.*

II. *Præter has tres non eſt alia cenſuræ ſpecies.* Tertio colligitur ex eadem definitione, nullam aliam eſſe cenſuram præter has tres. Hoc non eſt tam euidens, quia Pontifex non expreſſe adhibuit hanc partem negatiuam ſeu excluſiuam. Mihi tamen ſatis certa videtur: quia illa reſponſio Pontificis, eſt doctrinalis, & ideo, licet in verbis indefinita videatur, æquiualet vniuerſali, ac ſi diceret, omnem cenſuram in illis tribus membris comprehendi. Item quia alias inſufficienter Pontifex reſpondiſſet: & quæſtioni ſibi propoſitæ non plene ſatis feciſſet. Fuerat enim ab illo interrogatum, quid eſſet nomine cenſuræ intelligendum in Pontificiis reſcriptis: & re-

& reſpondet, non ſolum interdictum, ſed etiam ſuſpenſionem, & excommunicationem: ergo intelligit nihil aliud illa voce comprehendi iuxta Eccleſiaſticam conſuetudinem, & ſignificationẽ. Alias regula illa inſufficiens eſſet ad intelligenda reſcripta Pontificum, & confeſsiones quæ in eis fiunt: nam interdum poſſemus nomine cenſuræ quidquam aliud explicare. Atq; ita vana & fere nullius momenti eſſet illa reſponſio: ſi quidem ea nõ obſtante, quando Pontifex concedit facultatem tollendi cenſuras Eccleſiæ, vel ferendi illas, poſſet quis interpretari, ibi dari facultatem tollendi, vel imponendi etiam irregularitatem, depoſitionem, aut alia ſimilia. Nec dici poteſt, ibi tantum exponi nomen cenſuræ, quatenus in reſcriptis Pontificiis vſurpatur: non vero ſecundum ſe & abſolute ſumptum: hæc enim duo inter ſe pugnant: nam cenſuræ nomen rem quandam moralem, ſeu pœnam ab Eccleſia introductam ſignificat, & primo ac per ſe nititur Pontificia autoritate, & inde ad inferiores deriuatur. Vnde non poteſt aliter cenſura ſumi, nec plures ſpecies ſub ſe continere, quam in vſu ſummorum Pontificum habeat: Et ita quoties in iure numerantur cenſuræ, harum trium tantum fit mentio, vt videre licet in cap. primo, & in capit. *Statutum*, de ſent. ex capit. in 6. Idemque ſumitur ex capit. *Is cui*, vbi Gloſſa alia iura refert. Eſt etiam optimus textus in c. de iis, quæ vi metus ve cauſ. in 6. ſit ergo certum, tantum eſſe in Eccleſia illas tres ſpecies cenſuræ. Atque ita illum textum intelligunt communiter expoſitores ibi, & Summiſtæ verb. Cenſuræ, Nau. c. 27. in princ. & nu. 152. & num. 194. & num. 254. & recentiores omnes communiter.

III *Soti opinio reiicitur.*

Contra hanc vero reſolutionem opinatus eſt ex parte Soto in 4. diſt. 22. quæſt. 3. artic. 1. vbi his tribus membris addit duo alia. Vnum eſt ceſſationis à diuinis, de quo quia prolixam poſtulat declarationem, infra à ſuo loco tradendam: hic ſolum dicam vel claudi ſub interdicto, vel cenſuram non eſſe, & ideo non augere hanc partis ignem. Aliud membrũ eſt cuiuſdam irregularitatis, diſtinguit enim duplicem irregularitatem, vnam, quę ſine crimine contrahitur. Et hanc poſteriorem fatetur non eſſe cenſuram, ſed inhabilitatem quandam, priorem vero ait proprie dici cenſuram irregularitatis. Ex quo infert, cum in bulla Cruciatæ datur facultas abſoluendi à cenſuris, ſub ea comprehendi priorem irregularitatem, non vero poſteriorem. Hanc doctrinam ſecuti ſunt poſteriores Thomiſtæ, vt videre licet in Bannes 3. 2. quæſt. 64. articul. 8. Veruntamen illam nullo textu, ratione vel autoritate probant: & ideo admittenda non eſt, præſertim cum repugnet reſponſioni Innocent. III. in dicto c. *Quærenti*, vt ex dictis conſtat. Mirumque eſt, cur Soto nullam illius textus mentionem fecerit, neque aliquid reſponderit

IV. *Omne impedimentũ vſus officii interdum ſuſpenſio late dicitur*

Poſſet enim aliquis apparenter reſpondere, irregularitatem illã comprehendi ſub ſuſpenſione: eſt enim irregularitas ſuſpenſio quædam, vt tradit Inno. in cap. vlt. de exceſsibus Prælatorum. Sed in primis, iuxta hanc interpretationem non augetur numerus cenſurarum vltra dictas tres generales ſpecies. Deinde iuxta eandem expoſitionem, non ſola irregularitas, quæ ob crimen imponitur, ſed etiam quæcunque alia erit cenſura: quia omnis irregularitas vocari poteſt ſuſpenſio, iuxta illum modum loquendi aliquorum Canoniſtarum. Vnde veritas eſt, interpretationem illam eſſe confictam, & fundatam in ęquiuocatione illius nominis. *ſuſpenſio* Nam vt infra ſuo loco videbimus, interdum ſumitur ſtricte pro quadam cenſura Eccleſiaſtica. Et hoc modo irregularitas nunquam in iure vocatur ſuſpenſio, ſed diſtinguuntur tanquam pœnę, vel priuationes diuerſarum rationum. Alio vere modo ſumitur late vox, *ſuſpenſio*, pro quocunque impedimento, aut prohibitione vſus, officii, vel facultatis Eccleſiaſticæ, & in hac ſignificatione ſumitur, quando irregularitas vocatur ſuſpenſio, quomodo etiam depoſitio, vel degradatio poteſt ſuſpenſio vocari: imo & peccatum mortale interdum ita appellatur, vt patet ex cap. vlt. de choa. cler. & mul. Improprie tamen & late. Pontifex autem in dicto c. *Quærendi*, ſtricte & proprie de ſuſpenſione loquitur, vt per ſe notum eſt. Nullam ergo irregularitatẽ ſub illa trimembri diuiſione comprehendit, quia reuera nulla irregularitas cenſura eſt vt ex dictis etiam in ſectione 1. conſtare poteſt.

V. *Per bullam Cruciatæ non poteſt tolli irregularitas.*

Vnde etiam falſum eſt, quod de facultate abſoluendi per bullam Cruciatæ Soto intulit: quamquam nonnulli Theologi illam ſententiam amplexi ſint, & multi confeſſarii minus docti eorum auctoritate nixi, illa facultate vtantur. Ducti etiam illo principio, quod priuilegia amplificanda ſunt, quoad poſſunt, iuxta capit. *Olim*, de verb. ſignif. & lib. *Beneficium* de Conſtit. Prncip. vbi dicitur, beneficia principis largiſsime eſſe interpretanda. Veruntamen intelligendum hoc eſt, quantum cum probabili ratione aut fundamento poſſunt: hic autem nullum inuenitur: quia ſi irregularitas cenſura non eſt, vt reuera non eſt, poteſtas, quæ ex vi verborum priuilegii limitata eſt ad cenſuras, non poteſt rationabiliter ad aliquam irregularitatem extendi. Apparentius poſſet illa extenſio fundari, quia in bulla dicitur, *A Cenſuris & pœnis*: irregularitas autem illa, quamuis cenſura, non ſit, eſt tamen pœna. Veruntamen neque hac ratione vera eſt illa extenſio, vt recte Nauarrus notauit, qui refert iuxta conſuetudinem & ſtylum Romanæ curiæ, in ea generali facultate abſoluendi à cenſuris, & pœnis non comprehendi irregularitatem, iuxta regulam textus in capit. vltim. de officiis Vicar in ſexta, vbi dicitur, *In generali conceſsione nequaquam illa ueniunt, quæ non eſſet quis veriſimiliter in ſpecie conceſſurus.* Cuius ſignum etiam eſt, nam interdum in priuilegiis, ſed bullis Pontificiis poſt illa generalia verba additur facultas diſpenſandi in irregularitate, quando Pontifex vult, illam concedere vt, ex Bulla Iubilæi conceſsi à Clemente 8. anno 1539. notauit Vgolinus libr. de Cenſuris tabula 1. cap. 26. num. 2.

VI. *Quo. per poteſtatem abſoluendi à pœnis in reſcriptis Pontificis intelligatur.*

Adde quod etiam cum hæc facultas expreſſe conceditur excipitur irregularitas contracta ob voluntarium homicidium, quæ etiam poteſt eſſe pœnalis: Vt in ſimili etiam fecit Trident. ſeſſ. quarta, capite ſexto, de reformat. nullo ergo modo cenſenda eſt comprehendi ſub illa generali facultate abſoluẽdi à pœnis: Quod ſi dicatur illam irregularitatem ita eſſe pœnam, vt etiam abſque culpa, & conſequenter abſque ratione pœnæ contrahi poſsit, propter indecentiam, vel ſignificationem: idem dicendnm erit de quacunque irregularitate, quæ licet in pœnam imponatur, non amittit perpetuam, & ſpecialem rationem inhabilitatis, ratione cuius ſub illa generali clauſula non comprehenditur. Eo vel maxime quod ſub illa generali conceſsione non poteſt omnis pœna comprehendi: alias etiam poſſet per huiuſmodi iubilæum liberari pænitens à pœna pœnitentiaria ſibi impoſita: quod eſt alienum ab vſu Eccleſiæ. Probabile ergo eſt ibi ſolum intelligi pœnas illas, quæ ſacramentorum vſum, ſeu receptionem impedire poſſunt, vt Nauarrus ſuperius attigit: quia huiuſmodi priuilegia in eum finem præcipue concedi ſolent: & ideo conceduntea, quæ ſunt veluti præparatoria ad illum finem, vt in ſimili notant Iuriſperiti in l. *Ad rem nobilem*, 56. ff. de Procuratorib. Irregularitas autem non eſt talis pœna, quæ prædictum vſum impediat, vt ſuo loco videbimus. Vel certe ſolum ibi eſt ſermo de illa pœna, in qua proprie poſsit abſolutio cadere: nam ibi ſolum datur facultas abſoluendi: irregularitas autem nõ abſoluitur, ſed diſpẽſatur. Quo argumento vtitur ipſe Soto ad probandum: ibi non concedi poteſtatẽ tollẽdi irregula-

irregularitatem, quæ abſque crimine contrahitur, quia, ſcilicet illa nõ abſoluitur, ſed diſpenſatur: hoc autem verum eſt de omni irregularitate, vt ſuprà tactum eſt, & infra oſtendetur in propria materia, ex modo loquendi omnium decretorum, à quibus hæc res tota potiſsime pendet. Quod ſi obiicias, iuxta hanc interpretationem: pœnam nihil differre à cẽſura: reſpondetur primo, etiamſi id verum eſſet, non fore magnum inconueniens: quia interdum in priuilegiis adiungi poſſunt duæ voces ſynonymæ ad maiorem explicationem. Secundo addit Nauarrus nomen pœnæ in rigore plus comprehendere, etiamſi iuxta prædictas expoſitiones limitetur, quia poteſt aliquis eſſe priuatus ad tempus vſu alicuius ſacramenti in pœnam, quæ proprie cenſura non ſit: & ab illa pœna poterit abſolui pœnitens ex vi illius vocis.

VII. *Ratio ſufficientiæ, prædictæ diuiſionis oſtenditur.*

Sed quæret aliquis rationem ſufficientiæ, ob quã tot ſunt ſpecies cenſuræ, & non plures, neque pauciores. Quod dubium tractat latè Vgolinus ſuprà, & duas affert rationes quas prætermitto. tum quia ſupponunt exactam cognitionem ſingularum cenſurarum, & propriarum differentiarum, quibus inter ſe diſtinguuntur. tum etiam, quia ſi in ſpeculatiuo rigore rationes illæ expendantur, non inuenientur efficaces. Ait enim in prima ratione quandam eſſe cenſuram, quæ priuat totaliter vſu bonorum Eccleſiæ tam actiuo quam paſsiuo, ſcilicet excommunicationem: aliam, quæ ſolũ priuat ex parte: hãc vero ſubdiuidit, nam alia eſt, quæ priuat actiue ſimul & paſsiuè, vt interdictum: alia, quæ ſolum actiue, vt ſuſpenſio. At verò ſtatim interrogabo, cur non ſit alia cenſura, quæ priuet etiam ex parte, ſed paſsiuè tantum: item cur non ſit alia, quæ priuet omnium bonorum communicatione, actiuè tantum & alia, quæ tantũ paſsiue. Quod ſi fortaſſe excommunicatio minor huiuſmodi eſt, iuxta capit. vltim. de clerico excom. miniſtrante, vel non rectè prima ſpecies aſsignata eſt, cum ſub illa excommunicatio minor comprehendatur, vel hæc erit quarta ſpecies cenſuræ à prædictis diſtincta. Oritur etiam ſtatim difficultas, quomodo iuxta illam diſtinguendi rationem hæ cenſuræ, ſint quaſi ſpecies totales diuerſæ, & non potius vna ſit quaſi pars alterius: quod infra in propriis locis videndum eſt. Ratio igitur ſufficientiæ ſola eſt, quia Eccleſia plures cenſuras non inſtituit, vt conſtat ex Pontificis declaratione: ideo autem Eccleſia, non inſtituit plures, quia illæ ſufficiunt ad effectum, ſeu finem cenſurarum, qui eſt inobedientes & cõtumaces aut corrigere, aut ſi duriores ſint ab Eccleſia præſcindere. Item in illis tribus generibus cenſurarum cotinentur omnia ſpiritualia bona, quibus Eccleſia poteſt ſibi ſubditos priuare, vt eos coerceat, & varij modi quibus id facere poteſt, qui extenduntur vel ad diuerſos ordines perſonarum, vt ſunt clerici, vel laici vel non ſolum ad perſonas, ſed etiam ad loca ſacra, quanquam in ordine ad perſonas, prout expedit ad corrigenda diuerſa peccatorum genera vel clericorum propria, vel communia etiam laicis, & ſecreta, aut publica, quæ ve cum maiori ſcandalo fiunt: ad quæ omnia ſufficit illa varietas cenſurarum: præſertim, cũ Eccleſia habeat alias pœnas, quæ cenſuræ non ſunt, vt ſupra viſum eſt.

VIII. *In quibus cenſuræ ſpecies conueniant & diſferant. Syluest. Nauarr.*

Tandem interrogabit aliquis, quæ ſint ea, in quibus prædictæ cenſuræ conueniunt aut differunt: quam rem tractat latè Syluester verb. *Interdictum*, num. 4. & Nauarr. ca. 27. num. 164. ſed non eſt quod in hac quæſtione explicanda hic immoremur, ne oporteat hic inuoluere multa, quæ inferius in propriis locis declaranda ſunt. Satis ergo nunc ſit reſpondere, illa tria in primis conuenire in communi ratione cenſuræ: & conſequenter conuenire etiam aliquo modo in cauſis, effectibus, accidentibus & modo ferendi vel tollendi cenſuram. De quibus omnibus quatenus communia ſunt, in proximis diſputationibus dicturi ſumus: Differunt autem in propriis rationibus, ſeu proprietatibus dictarum cenſurarum, quæ pro huius loci opportunitate ſatis inſinuatæ ſunt: inferius autem in propriis locis ſunt ex profeſſo tractandæ. Hic etiam inquiri poſſet an recte diuidatur cenſura in eam, quæ eſt à iure diuino, vel humano: vel in eam, quæ eſt à iure, aut ab homine: ſed hæc tractabuntur melius diſputatione ſequente.

DISPVTATIO II.

De cauſa efficiente cenſuræ, & variis modis efficiendi, ſeu imponendi illam.

Explicata communi ratione cenſuræ, & ſpeciebus eius, tractandum ſequitur de cauſis eius: quæ potiſsimè ſunt cauſa efficiens, & materialis, ſeu ſubiectiua, & finalis: formalis vero hic nulla eſt propria, nam ipſa cenſura ſe habet vt forma ſeu priuatio quædam: quia tamen in ferenda cenſura aliqua debita forma ſeruanda eſt, quæ aliquo modo pertinet ad efficientem cauſam, ſeu ad modum ſeruandum in imponenda cenſura: illam in ſequente Diſputatione explicabimus. Vnde ob hanc rationem huic cauſæ primum locum in hac materia damus, vel etiam: quia hæ res morales, quæ ſolum ſunt ex inſtitutione, maxime pendent ex efficiente cauſa. De hac ergo videndum eſt an ſit diuina vel tantum humana, & hæc quæ ſit, & quotuplex, & quot modis poſsit, aut ſoleat cenſuram imponere.

SECTIO I.

Vtrum ſit aliqua cenſura de iure diuino, vel omnis ſit immediate ex poteſtate humana.

I. *Poteſtatem ferendi cenſuras & vſum eius eſſe de iure diuino.*

NOnnulli Doctores, præſertim Iuriſperiti ita loquuntur vt dicant, vel omnes cenſuras, vel aliquas ſaltem eſſe de iure diuino. Alii vero ſimpliciter negant eſſe vllam cenſuram de iure diuino. Quod ſimpliciter & abſolute verum eſt. Ne tamen ob verborum ambiguitatem ſit diuerſitas in modo loquendi, quatuor diſtinguere oportet. Primum eſt poteſtas ferendi cenſuras: ſecundum eſt inſtitutio cenſuræ: tertium impoſitio, & quaſi applicatio cenſuræ ad hanc, vel illam perſonam: quartum eſt obligatio, quæ ex vi cenſuræ impoſitæ manet in tali perſona; vt contra cenſuram non operetur: quæ ſunt attente diſtinguenda, & notanda, pro his, quæ in diſcurſu materiæ dicemus.

Quod ergo ad poteſtatem attinet, dici quidem poteſt de iure diuino: quia illa poteſtas immediatam originem à DEO traxit, vt vidimus: & quia diuino iure ſancitum eſt, vt in Eccleſia ſit huiuſmodi poteſtas. Vnde, quia poteſtas eſt propter vſum, ideo dici etiam poteſt, vſum huius poteſtatis eſſe ex diuino iure, vel ſaltem illi conformem: quia Chriſtus dando Eccleſiæ hanc poteſtatem, voluit vt eſſet in Eccleſia vſus eius, ſi neceſſarius vel vtilis exiſtimaretur. Et hac ratione dixit Chryſoſtomus homil. quarta ad Hebr. & refertur 11. quæſtione tertia, capit. trigeſimo primo. *Nemo contemnat vincula Eccleſiaſtica, non enim homo eſt qui ligat, ſed Chriſtus, qui nobis hanc poteſtatem dedit, &c.* Quin potius in extrauagant. *Vnam ſanctam*, de Maiorit. & obed. hæc poteſtas, *diuina*, appellatur, *quia ore diuino Petro fuit data, ſibi, ſuiſque ſucceſſoribus in ipſo.* Vocatur autem *diuina,*

ſtinæ. ſolum ſignificetur, poteſtatem hanc, vt fuit in Petro, & vt reſidet in Summo Pontifice, immediatè à Chriſto, & non mediante aliquo homine datam eſſe. In quo multum differt à poteſta e regia, quæ immediatè ab ipſis hominibus duxit originem, quanquam poteſtas etiam temporalis, ſumpta, non prout eſt in hoc vel illo homine, ſed prout abſolutè eſt in hominibus, diuina quoddammodo dici poſſit: *quia non eſt poteſtas niſi à Deo*, vt dicitur ad Rom. decimotertio, & Prouerb. 8. *Per me reges regnant.* Nihilominus tamen prædicta poteſtas humana eſt, & creata, eo modo quo huiuſmodi res morales creari poſſunt: eſt enim ſubiectiuè in homine ſuo modo, & eſt limitata, & finita, & ab alio pendens: & ideo ſimpliciter eſt poteſtas creata, & hoc modo humana: ſicut etiam poteſtas intelligendi, quæ eſt in homine immediatam originem traxit à Deo, & nihilominus in ſe humana eſt. Quo fit, vt vſus huius poteſtatis propter hanc cauſam non poſsit dici ſimpliciter aut diuinus, aut de iure diuino: tũ quia actus, in quo talis vſus conſiſtit, non eſt à poteſtate diuina immediatè, ſed ab humana, tum quia fit arbitrio & modo humano & ab hominibus inuento, vt dicetur: tum etiam quia non eſt abſoluta lex, aut præceptum diuinum de tali vſu in particulari, ſed ſolum in communi: quatenus de iure diuino eſt, vt inobedientes corrigantur. Sicut etiam de iure naturali eſt, vt puniatur malefactores, & tamen pœna, quæ ab humano iudice imponitur, ſimpliciter humana eſt, aut ex humano iure, non ex diuino.

Differentia inter poteſtatem Regiam & Pontificiam.

ASSERTIO II.

Inſtitutionem cenſuræ eſſe de iure humano.

II. SEcundo dicendum eſt, inſtitutionem cenſuræ eſſe de iure humano, nullamque eſſe cenſuram iure diuino inſtitutam. Hæc eſt communior ſententia Doctorũ, vt conſtat ex Soto loco citato, & ex aliis, quos inferius referemus. Ratio autem eſt, quia inſtitutio cenſuræ non fit, niſi quando in particulari præſcribitur modus talis pœnæ: ſeu priuationis talium actuum, aut ſpiritualium bonorum: at vero Chriſtus Dominus nunquam per ſe ipſum immediate inſtituit, vt Eccleſia vteretur tali pœna determinando modum eius: ſed Eccleſia per poteſtatem ab ipſo acceptam hæc omnia in particulari definiuit: ergo inſtitutio cenſuræ ſimpliciter non eſt diuina, ſed humana, etiam ſecundum immediatam cauſam, à qua trahit originem. Confirmatur & explicatur à ſimili: nam inſtitutio ſacramentorum ſimpliciter eſt de iure diuino, quia Chriſtus immediate tradidit eſſentiales ritus in conficiendis ſacramentis ſeruandos: at vero in ſacramentalibus, licet poteſtas ad illa inſtituenda à Chriſto data ſit, eorumq; vſus etiam ſit fortaſſe præceptus, ſaltẽ ſub ea communi intentione, vt ſacramenta decenter, & ordinatè adminiſtrarentur: nihilominus eorum inſtitutio ſimpliciter eſt de iure humano: quia eorum determinatio in particulari non eſt tradita immediate ab ipſo Chriſto, ſed prudenti iudicio, & arbitrio hominum factam per acceptã poteſtatem: ergo eodem modo de inſtitutione Cenſurarũ ſentiendum eſt, & confirmatur: nam in huiuſmodi cenſuris nihil eſt, quod per Eccleſiaſticam poteſtatem mutari non poſsit: & in diſcurſu Eccleſiæ multa ſunt mutata, & alia temporũ ſucceſsione aucta: hæc autem ſunt ſigna certa humanæ inſtitutionis: nam diuina inſtitutio vel ſimpliciter immutabilis eſt, vel ſi eſt diſpenſabilis, illud eſt in aliquo caſu valde ſingulari: & ex grauiſsima cauſa: & fortaſſe non ſine interpretatione manante ab ipſo iure diuino, vt in ſuperiori tomo tetigimus, diſputãtes de miniſtro ſacramenti Confirmationis.

IV. Contra hanc doctrinam ſenſerunt aliqui, quos ſtatim referam. Potueruntque fundari in verbis illis Matthæi decimooctauo. *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi tanquam ethnicus, & publicanus:* nam illis verbis videtur Chriſtus ſatis indicaſſe & inſtituiſſe cenſuram excommunicationis: & virtualiter præcipitur ibi paſtoribus Eccleſiæ, vt illa feriant inobedientes, & contumaces: quia non poſſunt alia ratione teneri cæteri fideles ad vitandos huiuſmodi homines. Sed ex hoc loco nihil colligi poteſt: alias etiam poſſet quis inde colligere, omnem hominem inobedientem Eccleſiæ præceptis, eſſe diuino iure excommunicatum: quod quam ſit abſurdum, per ſe notum eſt. Item alias Eccleſia neminem excommunicat, ſed declarat ipſo diuino iure excommunicatum eſſe, quia Eccleſiæ non obedit. Et quando leges Eccleſiaſticæ ferunt cenſuram, ſeu excommunicationem ipſo iure contrahendam, non eſſet id intelligendum de iure humano, ſed diuino: & ita non eſſet alia differentia inter has leges, & alias, quæ talem pœnam illo modo non imponunt: niſi, quod illæ priores expreſſe continent declarationem pœnæ impoſitæ iure diuino: aliæ vero minimè, quamuis in re ipſa eadem pœna interueniat, quæ omnia ſunt falſa, & abſurda. Sequela vero patet, quia Chriſtus generaliter & abſolute dicit, *Qui Eccleſiam non audierit ſit tibi tanquam Ethnicus*: ergo vel non poteſt ibi eſſe ſermo in particulari de cenſura excommunicationis, vel illam contrahent omnes qui Eccleſiæ non obediunt.

Contraria ſententia improbatur.

V. Quod ſi quis dicat, hoc non ſequi generaliter de omnibus tranſgreſſoribus præceptorum Eccleſiæ: ſed de contumacibus, & pertinaciter reſiſtentibus Eccleſiæ præceptis. Neque hoc etiam ſenſu probabile eſt illud conſequens, nimirum, quod homo contumax ſtatim ex diuino iure excommunicationem, vel aliquam cenſuram incurrat: tum quia, ſi lex diuina imponeret hanc pœnam, deberet modũ & gradũ illius contumaciæ declarare: quia lex imponens tam ſeueram pœnam, debet etiam definire modum peccati, propter quod imponitur, alias ſũma eſſet perplexitas, tum etiam, quia talis lex non determinat modum illius pœnæ, nec materiam aut circumſtantias eius, vt conſtat ex ipſis verbis quæ generaliſsima ſunt. Quocirca in illis verbis in primis ſignificatur hoc generale dogma, grauiter delinquere eos, qui Eccleſiam non audiunt, & maximè ſi contumaces ſint: ideoque habendos eſſe, & cauendos, vt graues peccatores, quales ſunt ethnici & publicani. Denique ſignificatum eſt à Chriſto Domino ſe daturum ſuæ Eccleſiæ poteſtatem ligandi & ſoluendi: Atque ita in illis verbis continetur poteſtas ferendi cenſuram excommunicationis, non vero ipſius cenſuræ inſtitutionem, aut præceptum in particulari: ſed ſolum in generali vitandi peccatores inobedientes Eccleſiæ, ſub qua generali lege comprehenditur diſtributio accommodata (vt ita dicam, vitandi vnumquemque inobedientem Eccleſiæ, iuxta gradum & modum prohibitionis, ſeu ſeparationis factæ ab ipſa Eccleſia. Et hæc eſt communis expoſitio interpretum ibi, & Theologorum in hac materia.

ASSERTIO III.

Nulli peccato eſſe annexam cenſuram ex ſolo diuino iure.

TErtio dicendum eſt, ex ſolo iure diuino nulli peccato eſſe annexam aliquam cenſuram, atque ita omnem cenſuram eſſe de iure humano etiam quoad illud tertium, quod ſupra poſuimus, ſcilicet applicationis cenſuræ ad tale delictum. Hoc ſequi-

ſequitur neceſſario ex præcedenti, quia non poteſt cenſura imponi propter delictum niſi prius ipſa inſtituta ſit, vel ſaltem per ipſammet impoſitionem inſtitui intelligatur, quia non poteſt imponi pœna, niſi quæ habeat, vel habere poſſit eſſe ſibi proportionatum: hoc autem conuenit cenſuræ ratione inſtitutionis, ſicut aliis reb. mortalibus: ſi ergo nulla cenſura eſt diuino iure inſtituta, vt oſtenſum eſt, multo minus poteſt eſſe ex diuino iure alicui peccato annexa.

VII. *Opinio aſſerens peccato hæreſis annexam eſſe communicationem Impugnatur.*

Contra hanc concluſionem ſentiunt Almain. in 4. diſt. 18, q. 1. & Echius in ench. cap. 27. Clichtoueus in aſſertione veritatis Concili. Senonenſ. Driedo li. 2. de libertate Chriſtiana cap. 8, dum docent ſaltem peccato hæreſis, ſi adiunctam habeat contumaciam, annexam eſſe cenſuram aliquam ex diuino iure. Fundaturque in verbis Pauli ad Titum 3. *Hæreticum hominem poſt primam, & ſecundam admonitionem deuita.* Sed hæc verba non cogunt. Primo quidem, quia intelligi poſſunt, de naturali obligatione, quam vnuſquiſque habet vitandi periculum nocumenti, & conſequenter perſonam, quæ ſit illi occaſio peccandi: huiuſmodi autẽ eſt hæreticus *cuius ſermo vt cancer ſerpit*, vt dicitur 2. Corinth. 2. Sic etiam dicitur 1. ad Corinth. 5. & ad Galat. 5. & *Neſcitis, quia modicum fermentum totam maſſam corrumpit?* Deinde, licet daremus ibi eſſe ſermonem de propria cenſura, non ſequitur illam eſſe inſtitutionem diuinam, ſed ad ſummum Apoſtolicam, quia illud præceptum Pauli eſt, & ſimile præceptum Apoſtolicum refert Fabianus epiſ. 1. & habetur in cap. *ſicut Apoſtoli*, 11. qu. 3. & in Canonibus Apoſtolorum multa ſimilia continentur. Eo vel maxime quod poteſt exponi *Deuita* id eſt excommunica: loquitur enim cum Tito qui erat Epiſcopus: & poteſtatem habebat excommunicandi.

VIII. *Verba ſecũda Ioann. exponitur.*

Atque iuxta ſuperiorem ſenſum intelligi poſſunt verba illa 2. Ioann. *Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domo, neque, Aue, ei dixeritis.* Quanquam hæc verba potius videantur intelligenda de [præcepto] quodam naturali non cooperandi huiuſmodi hominibus, neque exhibendi eis aliqua ſigna, quibus vel nos ipſis conſentire videamur: vel ipſi in ſuo errore confirmari poſsint. Et hoc ſignificauit Ioannes verbis ſequentibus. *Qui enim dicit illi, Aue, communicat operibus eius malignis.* Quomodo dicit etiam Paul. 2. ad Theſſalon. 3. *Si quis non obedit verbo noſtro, hunc notate, & ne commiſceamini cum illo, vt confundatur.* In quo vltimo verbo enim indicat, non ſolum ad cauendam communicationem in delicto, ſed etiam ad corripiendum proximum ex charitate interdum conſultum eſſe, vel etiam præceptum abſtinere à communicatione illius, *vt confundatur.* Cuiuſmodi etiam eſt illud 1. ad Corinth. 5. *Si eis, qui frater nominatur, eſt fornicator, aut auarus, aut idolis ſeruiens, aut maledicus, aut ebrioſus, aut rapax, cum eiuſmodi nec cibum ſume.* Quæ verba omnes ferè prædictas admittunt interpretationes: & ſi extendantur ad propriam cenſuram, intelligenda ſunt, quando & quo modo Eccleſiæ paſtores iudicauerint, huiuſmodi peccatores cauendos eſſe. Atque ita ex his omnibus teſtimoniis inter ſe collatis euidenter colligitur, nullum eſſe in Scriptura fundamentum vt dicamus cenſuram aliquam eſſe annexam iure diuino peccato hæreſis, potius quam aliis peccatis. Et ideo contraria ſententia longe probabilior eſt, & communis aliorum Doctorum, vt latius traditur in materia de hæreſi. 2. 2. quæſtione vndecima.

ASSERTIO IV.

Obligationem ſeruandi cenſuram ſimpliciter eſſe de iure humano, licet remote à iure diuino, vel naturali, originem trahat.

QVarto dicendum eſt, obligationem ſeruandi cenſuram impoſitam, ſeu non operandi contra illam, ſimpliciter eſſe de iure humano, quanquam remote trahat originem à diuino, imo & à naturali iure, quale eſt illud, *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit*, ad Rom. 13. Contra hanc aſſertionem videtur ſenſiſſe Couar. in capit. *Alma mater*, part. 1. §. 1. à principio, vbi tractat quæſtionem, an communicare cum excommunicatis ſit prohibitum iure diuino: & prius ſimpliciter affirmat, & poſtea hoc limitat, diſtingues de communicatione in rebus diuinis, vel in humanis, & priorem affirmat eſſe prohibitam, lege Euangelica: poſteriorem lege humana. De qua ſe poſtea latius in particulari dicemus, agentes de excommunicatione. Nunc probatur concluſio apertè ex dictis: nam immediata ratio, & cauſa illius obligationis, quæ ex cenſura oritur, eſt Eccleſiæ prohibitio, qua ſecluſa nulla eſſet obligatio, neque abſolutum præceptum de tali actu, vel de priuatione illius, ſed ſolum quaſi conditionatum, ſcilicet, *ſi Eccleſia cenſuram præceperit abſtinere à tali actum parendum eſt illi*: quod præceptum, & diuinum eſt, ac latum in lege Euangelica, vt ſumitur ex Matth. 18 & dici etiam poteſt de lege naturæ ſaltem in ordine ad rectam rationem, vt fide illuſtratam. Nam hoc ipſo quod fides docet Eccleſiæ paſtores eſſe vere ſuperiores, habentes veram poteſtatem, naturaliter conſequitur, vt directe parendum illis eſſe in his, quæ iuſtè præcipiunt aut vetant. Hoc tamen ſatis non eſt, vt obligatio orta ex particularibus præceptis eorum ſit iuris diuini vel naturalis: alioqui etiam abſtinere à carnibus in feria ſexta eſſet de iure diuino: quia ius diuinum præcipit vt obediamus Eccleſiæ hoc præcipienti: Quod tamen aperte falſum eſt, vt per ſe conſtat.

X. Quod ſi in illo præcepto, & omnibus ſimilibus obligatio menſuratur ex proxima regula, quia naſcitur, & ideo, eſt humana, idem erit in cenſuris: quia obligatio ſeruandi illas immediate oritur ex præcepto humano. Imo ſi res attente conſideretur, ipſa cenſura nihil aliud eſt, quàm priuatio quædam moralis, & moraliter neceſſaria neceſsitate humani præcepti. Vt verbi gratia, in dicto exemplo excommunicatione, per eam non fit, vt excommunicatus habeat aliquam prauam, vel indecentem conditionem, ob quam iure naturæ malum ſit illi communicare in ſacris, ad eum modum, quo iure naturæ, & diuino malum eſt dare ſanctum canibus, aut cõmunionem notorio peccatori: nihil enim huiuſmodi excogitari, aut fingi poteſt, quod per cenſuram fiat: nam cenſura ſupponit in homine prauitatem & indignitatem, ratione cuius addit prohibitionem in communicatione, vel alio vſu ſpiritualium rerum. Et confirmatur ad hominem: cur enim communicare cum excommunicato in humanis, prohibitum eſſe iure humano, vt Couarruuias docet? An quia materia illius prohibitionis humana eſt? Non quidem, quia diuinum præceptum etiam poteſt cadere in actiones humanas: ergo ratio ſolum eſt, quia illa prohibitio immediate orta eſt ex hominis præcepto, ergo eadem ratione cõmunicatio in diuinis cum excommunicato prohibita eſt iure humano, non diuino. Patet conſequentia, quia generatim loquendo, etiam actiones ſacræ poſſunt eſſe materia iuris humani, vt patet in præcepto audiendi Miſſam, & ſimilibus: & ita eſt in præſenti, quia vtraque communicatio eodem præcepto prohibita eſt: & ſi ius diuinum præciſe attendamus, de neutra communicatione quidquam ſtatuit, quandoquidem vt ſupra videbimus, nihil de tali cẽſura, vt eſt in vſu Eccleſiæ, in particulari inſtituit. Vnde Diuus Thom. in quarto diſtinctione decima octaua, quæſtione ſecunda, articulo quarto, quæſtiunc. ſecunda

ad 3.

ad 3. ſeu in addit. qu. 23. art. 3. ad. 2. parte ſentit hanc obligationem oriri ex præcepto Eccleſiæ, dicens, *Præceptum Eccleſiæ directè reſpicit ſpiritualia: & ideo, qui communicat excommunicato in diuinis, facit contra præceptum*, qui à fortiori idem diceret de quacunque cenſura.

11. *Eccleſia poteſt diſpenſare in actibus ex cenſura vetitis.* Atque hinc infertur, poſſe Eccleſiam diſpenſare in prohibitione iſtorum actuum. Quod conſequẽter Couaruuias loco ſuperius citato, negat ſpecialiter de illo actu communicandi in ſacris, quia Eccleſia non poteſt diſpenſare in iis, quæ iuris diuini ſunt. Sed ex contrario fundamento nos oppoſitum rectè inferimus. Quia Eccleſia vel Summus Pontifex poteſtatem habet diſpenſandi ſupra ius canonicum, vt dicitur in ca. *Propoſuit*, de Conceſſ. præbendæ, vtrumque confirmamus ex vſu, & ratione: nam, ſicut modus cenſuræ inſtitutione Eccleſiæ definitus eſt ita poteſt mutari, & augeri, vel minui, ꝓhibitiõ, ex iuſta voluntate eiuſdẽ Eccleſiæ. Quod optime confirmat decretum Concilii Conſtantienſis, *Conc. Conſt.* quo illa prohibitio communicandi cum excõmunicatis, coarctata eſt ad denunciatos, & alios quoſdã: ergo eadem ratione poteſt Eccleſia ex iuſta cauſa diſpenſare cũ aliquo in particulari, & quo ad aliquas particulares actiones. Et confirmatur: nam: Pontifex poteſt omnino auferre excommunicationem, etiam ſine mutatione, vel diſpoſitione peccatoris, ſua volũtate abſque alia cauſa, & rata erit, ita, vt factũ teneat etiamſi fortaſsè ipſe peccet male vtendo ſua poteſtate: quia totũ illud eſt ſimpliciter quid humanum: ergo eadẽ ratione poteſt coarctare prohibitionẽ cenſuræ ad quoſdam actus, & nõ ad alios: vel excipere hanc aut illam perſonam ab illa prohibitione, etiamſi omnino cenſuram nõ tollat. Eſt enim fere eadẽ ratio, neque in hoc apparet ſpecialis aliqua repugnãtia, neque aliud inde ſequitur contra ius diuinũ, aut naturale quia ſecluſa prohibitione Eccleſiæ, non eſt per ſe malum communicare cum illa perſona quæ excõmunicata eſt, vel aliquid ſimile operari.

Et quidem per ſe apparet incredibile, non poſſe Pontificem mihi concedere facultatem recitandi, verba gratia horas canonicas cum excommunicato, non abſoluẽdo illum ſimpliciter ab excommunicatione, ſed ſolum ſuſpendendo prohibitionem quoad hunc actum: cũ in rebus longe difficilioribus, & iuri diuino propinquiorib. diſpenſare poſſit, vt in voto, matrimonio rato, & quodammodo in obligatione ſatisfaciẽdi, applicando indulgentias: Eſt ergo hæc diſpenſatio in poteſtate Eccleſiæ, quantũ eſt ex vi obligationis per cenſuram inductę. Quod ideo addo, quia fieri poteſt, vt ille homo cui cẽſura eſt impoſita, aliquam prauam conditionem habeat, ratione cuius talis actio, vel communicatio cũ illo, intrinſece mala, vt abſoluere illũ, vel quod ipſe ſacrificet aut communicet in tali ſtatu, & quoad hoc non poteſt diſpenſare Pontifex quia nõ oritur ex cenſura, neque ex iure humano, ſed ex naturali: nos autem loquimur pręcisè de obligatione orta ex cenſura: Hic autem oriebantur quædam peculiares difficultates de excõmunicatione, quas in propria materia commodius tractabimus.

SECTIO II.

Qui homines poſsint inſtituere aut ferre cenſuras.

12. *Immediata cauſa cenſuræ eſt homo.* Ex dictis in præcedenti ſectione colligere licet, propriam, & immediatam, ac per ſe cauſam efficientem cenſuræ eſſe hominem, tam quoad inſtitutionem, quam quoad applicationem & obligationem. Per hominem autẽ intelligimus etiam Collegiũ hominum: nam illud etiam eſt capax huius poteſtatis, ſi cętera requiſita adſint, vt de Concilio generali manifeſtum eſt. Et conſtat ex vſu Eccleſiæ. Et idem mos eſt de Prouinciali. Et expreſsè aſſeritur in cap. *Graue nimis*, de præbendis. Et de capitulo Eccleſiæ ſede vacante idem infra oſtendetur. Itaq; ſub homine, etiam hominum congregatio comprehenditur. Et ſic facile probatur illatio, quia ſecluſo iure diuino, non ſupereſt alia cauſa. Neque enim angeli cenſuras ferre poſſunt: quia poteſtas ſuperius dicta non illis, ſed hominibus data eſt, vt per ſe conſtat, & ſimili dictum eſt in ſuperiori tomo, cum de miniſtro ſacramentorũ ageremus. Certũ eſt autem nõ omnem hominem habere hoc ius ferendi cenſuras, ſed peculiares cõditiones requirere, quas in ſequentibus explicare neceſſarium eſt Oportet autem ex dictis aduertere, aliud eſſe cenſuras inſtituere, aliud eas imponere, ſeu applicare; ſicut in ſacramentis, aliud eſt ea inſtituere, aliud ea miniſtrare: vnde licet Chriſtus ſolus ea inſtituerit, homines miniſtrant. Hic ergo ſolum fere ſupereſt inquirendũ, qui homines cenſuras applicare poſſint, & imponere: id enim eſt proprie cenſuras inferre, & quaſi miniſtrare: nam de autore cenſurarum, quoad inſtitutionem, pauca ſuperſunt addẽda iis, quæ in ſuperiori diſputatione & ſectione dicta ſunt.

Quanquam vero de hac re nihil fere ſcriptum legerim, videtur neceſſario dicendum poteſtatem inſtituendi cenſuras proprie apud ſolum Pontificem ſummum reſidere: Ratio eſt, quia cenſuræ ſũt veluti quidam ritus generales vniuerſæ Eccleſiæ, quibus vti debent particulares eius paſtores ad coercendos ſubditos inobedientes. Nam, licet vſus ſeu applicatio cenſurarũ diuerſus eſſe poſsit in diuerſis Epiſcopatibus, quod particulares eorum leges, vel mandata, iuxta varia hominum iudicia, & arbitria: tamen forma (vt ita dicam) cenſuræ, quæ imponitur in vniuerſa Eccleſia, eadẽ eſt. Neq; enim aliis cenſuris vtitur, aut vti debet vel poteſt Eccleſia Hiſpanica, aliis Gallica, & ſic de aliis: ſed de omnib. eadem regula & forma eſſentialis in cenſuris ferendis ſeruanda eſt. Alioqui & magna eſſet confuſio in Eccleſia, & nihil firmum & certum poſſent iura canonica de cenſuris ſtatuere Signum ergo eſt, hanc cenſurarum inſtitutionem ſoli vniuerſali Eccleſiæ Paſtori reſeruatam eſſe. Aliud item ſignum indicauit *Scot.* 4. diſt. 19. articul. 5. ſumptum ex cenſura excõmunicationis maioris, quę lata à particulari Epiſcopo obligat ſuo modo omnes fideles, quod eſſe non poteſt, niſi in virtute inſtitutionis Pontificis. De quo ſigno plura inferius: ſub Põtificẽ autem generale Concilium cõprehendimus: quia, vt illius legem vniuerſalem Eccleſiam obligent, autoritatem Pontificis illud congregantis & confirmantis requirunt. Et ita ſimpliciter loquendo, in ſolo Pontifice ſummo eſt poteſtas inſtituendi ritus vniuerſales toti Eccleſiæ præter ſacramenta, vt in ſuperiori tomo attigi, diſputando de ſacramentalibus in generę. 2. *Poteſtas inſtituendi cenſuras propriè ſol eſt penes Summum Pontificem.*

Ratio vero primaria non eſt alia, niſi quia hæc poteſtas, vt perpetuo in Eccleſia duratura, ſoli Petro, & ſucceſſoribus eius immediate eſt à Chriſto cõceſſa: ipſi autem illam aliis non communicarũt. quia ad conueniens Eccleſiæ regimen nec neceſſarium erat, neque expediebat. Denique hoc ſatis cõfirmat vſus Eccleſię: nullibi enim ſunt alię cenſuræ præter illas tres, quas Pontifices in Eccleſia eſſe decreuerunt: ergo ſignum eſt, in nullo alio eſſe poteſtatem inſtituendi illas: nam, ſi fuiſſet poteſtas non defuiſſet ſaltem aliquis actus, vel vſus eius. An vero poſsit Pontifex hanc poteſtatem aliis communicare, quæſtio eſt paruæ vtilitatis, nõ dubito tamen quin poſsit, ſi præcisè, & abſolute poteſta- *Poſsitne poteſtas hæc delegari.*

poteſtatem conſideremus: quia nihil eſt ſingulare in hac poteſtate, ob quod delegari, ſeu committi non poſsit, cum ſolum ſit quædam poteſtas iuriſdictionis. Conſiderando autem nõ ſolum id, quod ſimpliciter fieri poteſt, ſed quod expendit, fortaſſe non poteſt, propterea quæ diximus, & propter Eccleſiæ vſum.

Apud quem ſit poteſtas ordinaria ferendi cenſuras.

4. *Primario ac per ſe eſt in Summo Pontifice.*

OMiſſa ergo poteſtate inſtituendi cenſuras, de poteſtate ferendi illas, vt certum, ſumimus ex ſuperioribus, eam primario ac per ſe eſſe in Summo Pontifice. Vnde vt in eo ſit, omnes illas conditiones requirit, quæ ad dignitatem Pontificis Summi habendam neceſſariæ ſunt: quia eſt in illo tanquam conſequens ſeu complens dignitatem Pontificiam, quoad paſtorale munus, & ſupremam poteſtatem iuriſdictionis: quæ autem ſint illæ conditiones, non ſpectat ad hunc locum exponere, ſed in materia de fide tractari ſolet, 2.2. quæſtione prima, articulo decimo.

5. *In aliis etiã poteſt eſſe hæc poteſtas.*

Deinde eſt certum hanc poteſtatem eſſe poſſe in aliis, idque duobus modis, ſcilicet, vel vt ordinariam, id eſt, ex proprio officio, & munere, iure ordinario alicui conuenienter, qua propterea vti dicitur nomine proprio is, qui illam habet, vt Iuriſperiti, tradunt: vel vt delegatam, ſeu ex ſpeciali commiſsione conceſſam. Quos duos modos iuriſdictionis ſupra declarauimus, tractando de interiori iuriſdictione fori pœnitentiæ: & eadem ratione & proportione hîc locum habent. Vt ſumitur ex c. *Graue*, de Officio & poteſt. Iudicis ordinarij: & in ſimili tradit Couarr. d.c. *Alma mater.* p.1.§.2. Ratio eſt, quia nec Pontifex per ſeipſum poteſt hanc poteſtatem, vt ordinarius iudex, ſemper exercere, ſed indiget aliis ordinariis paſtoribus vt coadiutoribus, & ſæpe etiam neceſſarium eſt, vt tam ipſe quam alij inferiores Paſtores hãc poteſtatem alijs committant. Et vtrumq; confirmat ſatis vſus Eccleſiæ, & patebit magis ex dicendis.

6. *In Epiſcopis eſt hæc poteſtas iure ordinario ad ſuos ſubditos.*

Tertio certum eſt Epiſcopos omnes habentes proprios Epiſcopatus habere iure ordinario hanc poteſtatem. Dico autem, *habentes Epiſcopatum.* quia hęc poteſtas non comitatur neceſſario poteſtatem ordinis, ſeu conſecrationis Epiſcopalis, vt aperte ſupponitur in c. *Cum ab Eccleſiarum*, de Offic. ordin. ſed comitatur paſtorale munus, cum ad poteſtatem iuriſdictionis ſpectet. Et hæc eſt tota ratio huius aſſertionis: quia hæc poteſtas neceſſaria eſt ad paſtorale munus exercendũ, quod Epiſcopus ex vi ſui muneris competit: & ideo ex proprio iure, & officio hanc poteſtatem habent, ſicut & poteſtatem iudicandi ac puniendi, &c. Atque hoc tradit Conc. Trid. ſeſſ. 6. de Reform. c. 3. & ſeſſ. 14 cap. 4. de Reform. & per ſe notum eſt ex vſu totius Eccleſiæ, & ex iure Canonico, cap. *Qualiter*, 2. de Accuſat. & cap. *Tranſmiſſam.* de Elect. & capit. 1. ac fere ex toto titulo de Officio ordinarij, præſertim capit. *Ad reprimẽdam*, & ſumitur etiam ex cap. *Cum Epiſcopus*, eodem titulo in 6. & ex multis aliis quæ Gratianus congerit 11. quæſtion. 3. ex quibus ſequitur, hanc poteſtatem, prout eſt in inferioribus Epiſcopis, ſolum extendi ad eorum ſubditos, ſeu ad vniuſcuiuſque diœceſin, vt ex ipſa ratione & neceſsitate iuriſdictionis ſatis conſtat, & ſumitur etiam ex capitulo ſecundo de Conſtitutionib. in Sexto. Quomodo autem hoc intelligendum ſit, & quinam ſint ſubditi, vel quib. modis ſubditi efficiantur quoad hũc actum explicabimus inferius, diſputantes de iis, in quos poteſt ferri cenſura,

7. *Competat ne hæc poteſtas Epiſcopis iure humano, aut diuino.*

Sed quæres, an hoc ius ordinarium, quo Epiſcopi habent hanc poteſtatem, ſit ius diuinum, aut mere humanum: nam ex dictis ſuperius videtur ſequi eſſe omnino humanum: quia hæc poteſtas per hominem id eſt, per ſummum Pontificem datur Epiſcopis. At hoc videtur incõueniens: alias poſſet Põtifex omnes Epiſcopos, hac poteſtate priuare. Reſpondetur idem dicendum eſſe quoad hoc de iuriſdictione hac, in foro contentioſo, quoad ſuperius dictum eſt de iuriſdictione in foro pęnitentiali, nimirum, hanc poteſtatem, licet mediante Pontifice detur nihilominus eſſe aliquo modo de iure diuino, ſaltẽ in genere, & radicaliter: quia Chriſtus ipſe ſtatuit, vt eſſent in Eccleſia Epiſcopi, qui eſſent ordinarij paſtores, ad Epheſ. 4. & Act. 20. Vnde conſequenter etiam voluit, vt haberent hanc poteſtatẽ ordinariam, ſuo muneri conuenientem: ſub qua continetur poteſtas coerciua, etiam per cẽſuras, vt in ſuperioribus explicatum eſt. Atque hoc videtur ſupponere Chriſtus in illis verbis Matth. decimooctauo, *Dic Eccleſiæ*, id eſt, Eccleſiæ paſtoribus: vt omnes exponunt, & neceſſario intelligendum eſt. Vnde cum ſubdit, *Quæcunque alligaueris*, ſupponit futuros fore in Eccleſia paſtores, qui eam poteſtatem ex proprio munere haberent, quanquam neceſſe non ſit, vt eã habeant immediate ab ipſo Chriſto, ſed mediante eius Vicario ac dependenter ab illo, & iuxta menſuram ab illo præſcriptam, vt de alia iuriſdictione latius declaratum eſt in ſuperiori tomo.

Epheſ 4. Actor. 20.

8. *Cõpetat ne hac iuriſdictio aliis præter Epiſcopos Ratio dubitandi.*

Quæri verò vlterius poteſt, an hęc poteſtas ordinaria aliis cõueniat, præterquã Epiſcopis. Nec dubitamus de Archiepiſcopis, Patriarchis, & aliis in ordine Hierarchico ſuperiorib⁹: nam illi etiam Epiſcopi ſunt. ſed dubitamus de quibuſdam aliis. Et ratio dubitandi eſſe poteſt, quia ſoli Epiſcopi ſunt Apoſtolorum ſucceſſores, quibus hæc poteſtas excommunicandi data eſt, cap. *In nouo*, 21. d. & ca. *Quorum vices*, 68. d. Vnde in decretis ſæpè ſignificatur, hoc munus eſſe proprium Epiſcoporum, & ideò *Epiſcopale iudicium* appellatur in capit. *Corripiantur* 2. quæſt. 3. & *mucro Epiſcopi*. dicitur in cap. *Viſis* 16 qu. 2. & 11 quæſt. 3. multi habentur canones, in quibus ſolis Epiſcopis ea iuriſdictio tribuitur.

Reſolutio.

Dicendum verò nihilominus eſt, iuriſdictionem hanc licet primario ac per ſe conueniat Epiſcopis, & ideo ipſi ſoli poſsint regulariter illa ſpeciali ſolennitate excõmunicare, quæ requiritur in cap. *Debent*, 11. quæſt. 3. interdum tamen poſſe participari ab inferioribus clericis, quod manifeſte conſtat ex cap. *Nemo Epiſcopus* 11. q. 3. vbi ſupponitur, presbyterum poſſe excommunicare, & idem dicitur de Plebano in cap. *Cum ab Eccleſiarum*, de officio ordin. & de Priore. in cap. *cum in Eccleſiis*, de Maior. & obed. quibus locis id notant Gloſſa & Doctores, & Couarr. c. *Alma*. 3. par. §. 8. n. 6.

9. *Quibus præter Epiſcopos competat hæc poteſtas.*

Et in particulari certum in primis eſt, Legatumà latere Pontificis habere hanc poteſtatem ordinariã ex c. *Legatus* de Officio Legati in 6. & ex cõmuni ſententia Doctorum. Deinde Vicarius Epiſcopi etiam cenſetur habere poteſtatem hanc iure ordinario, ex communi ſententia Doctorum cum Gloſ. in cap *Licet*, de Officio Vicarij: quia idem tribunal cenſetur eſſe Vicarij, & Epiſcopi, vt dicitur in ca. 2. de Conſuetudin. in 6 & in cap. *Romana*, de Appellat. in 6. Vnde idem eſt ſeruata proportione de Vicario Archiepiſcopi, cuius tamen poteſtas limitata eſt, per cap. primum, de Officio ordinar. §. vltimo, ne extendatur ad Epiſcopum ſuffraganeum, ſaltẽ dum Archiepiſcopus in ſua diœceſi adeſt: vel non longè abeſt. Rurſus idem iudicium eſt de Vicario electo à Capitulo, Sede vacante, iuxta decretum Concilij Tridentini ſeſsione vigeſima quinta, de Reformation capite decimo ſexto. Quo fit, vt Capitulum ipſum à fortiori eãdem poteſtatẽ habeat, ex capitulo, *Cum olim*, de Maioritate, & obedientia, *Cõc. Trid.*

alij

& alij notāt Capitulum ſuccedere in iuriſdictione Epiſcopali competente iure proprio, Et ſpecialius colligitur ex capitulo vnico de Maioritate & obedientia in Sexto. Denique omnes, qui ex aliquo ordinario munere, & ſtatuto Eccleſiæ hanc iuriſdictionem habent, dici poſſunt illam vt ordinariam habere, vt Cardinales in proprijs Eccleſiis, in quib[9] ſuos titulos habēt, ex capitulo *His quæ*, de Maioritate & obedientia, vbi Abbas, & alii id notāt. Itē Superiores religionū, vt colligitur ex capitulo. *Cū in Eccleſijs*, de maioritate & obedientia: capitulo *Sicut*, de Simon. & notauit Gloſſa in capitulo, *De perſona*. verb. *Aut Monachum*, in fine. vndecima quæſtione prima, & in capitulo *Quanto*. verb, *Si, Prælati*, de Offic. ordin. Idemque conſtat ex vſu religionum. iuxta Apoſtolica indulta vnicuique conceſſa. Denique multi ſunt in Eccleſia Abbates, Archidiaconi, & Archipresbyteri, quibus quoad hanc partem Epiſcopalis iuriſdictio communicata eſt. qui, ꝓinde illam vt ordinariam habebunt, ex capitulo *Veniens*, cum Gloſſa, de Eo qui ordinem furtiuè ſuſcepit, & Gloſſa in Extrauaganti. *Execrabilis*, inter communes de Præbendis & dignitatibus verbo *Prioratus*, in fin. & ſumitur etiam ex vtroque titul. de Officiis Archipresbyterorum & Archidiaconorum. Nam licet in capite quinto, huius tituli dicatur Archidiaconos ex inſtitutione ſua non habere vt ſententiā proferant, id tamen intelligendum eſt de primæua inſtitutione Diaconorum, qui ſunt quaſi oculi Epiſcopi, & illius cuſtodes, iuxta capitulū. *Diaconi*, nonageſima tertia diſtinctione. At vero poſtea per Eccleſiam illis conceſſa eſt aliqua iuriſdictio quod tamen non eſt generale in omnibus, ſed inſtitutio ſpecialis, vel conſuetudo attendenda eſt. His etiā annumerandæ ſunt Eccleſiaſticæ, congregationes, quę hanc etiam poteſtatem, vt ordinariam habere poſſunt vt ſunt Concilia Generalia, Prouincialia vel Synodalia, & Capitulum Eccleſiæ, & regularium congregationes, quæ legitime ſint, & ab Eccleſia approbatæ. Alioqui non poterunt vnum verum corpus politicum efficere, in quo hæc poteſtas reſideat.

19 Sed inquiret fortaſſe aliquis, cur dicantur hi omnes hāc poteſtatem vt ordinariam habere, cum multi ex iis, quos numerauimus, ſolum ex ſpeciali commiſsione illam habeant: & quid interſit talem iuriſdictionem ordinariam, vel ſolum commiſſam vocare? Reſpondetur in primis multum intereſſe, nam qui habet iuriſdictionem ordinariam, poteſt illam ipſe committere, & delegare, vt habetur in lege, *More*, Digeſtis de iuriſdictione omnium iudicum, & patet in exemplis poſitis. Nam Legatis Papæ poteſt iuriſdictionem ſuam delegare, vt tractat Panormitan. in capit. vltim. de Officio Legale, & idem eſt de aliis numeratis. Qui autem ſolum habet iuriſdictionem hanc vt commiſſam, ſeu delegatam, non poteſt ex vi illius modi habendi iuriſdictionem eam ſubdelegare, vt conſtat ex toto titulo de Offic. Deleg. dixi, *ex vi, modi habendi*, quia interdum Delegatis hoc etiam conceditur, vel ex peculiari cōceſsione, vel ex generali priuilegio talis Delegati. Vt de pontificis Deleg. Canon. tradūt in dict. tit. & videri poteſt Iaſon in leg. *A iudice*. C. de iudiciis. Tunc autem etiam erit differentia, inter habetem hanc poteſtatem delegatam, & ordinariam, quia in illo, talis poteſtas ſemper pendet à cōcedente, & ceſſat illo defuncto, ſi cauſa inchoata non ſit, capitulo, *Gratum*, & capitulo *Licet*, de offic. deleg. & capitulo, *Si à ſubdelegato*, eodem in 6. quæ dependentia non eſt in alio, qui ordinariam poteſtatē habet. Addere etiam poſſumus hanc poteſtatem in omnibus illis perſonis vocari ordinariam, quia ex vi ꝓpriæ dignitatis & officii eis conuenit: iuxta ſui muneris neceſsitatem, vel cōgruitatem, & iuxta ordinariam legem ab Eccleſia ſtatutam: Vnde poteſt differētias aſsignari inter has poſteriores perſonas & Epiſcopos, nam quod Epiſcopi habeant hanc iuriſdictionem ordinariam, trahit originem, vt diximus, à iure diuino: cæteri vero illam habent merè de iure humano: quia de cęteris præter Epiſcopos nihil ſpeciale Chriſtus Dominus ſtatuit. Vnde fit vt Parochi non numerentur inter eos, qui hanc poteſtatem ordinariam habent, quia ex neutro iure, diuino, aut humano illam participant: neque etiam eorum muneri eſt, per ſe loquendo, neceſſaria: quia ipſi non ſunt ordinarii iudices in foro exteriori: quia ſec[9] eſt in foro interiori pœnitentię: quia in eo sūt ordinarii paſtores.

Quid interſit inter ordinariam & delegatam poteſtatem Abbas.

Differentia inter poteſtatē ordinariam Epiſcopi & aliorum.

Ex quo vlterius colligi poteſt, hanc ordinariam iuriſdictionem ſemper conferri his perſonis per collationem alicuius Eccleſiaſtici muneris, abſque alia ſpeciali commiſsione, quia iam tali muneri annexa eſt talis poteſtas. Vnde ab eo cenſendus eſt quis habere iuriſdictionem hanc proxime, & immediate, à quo tale munus immediate recipit. Vnde Summus Pontifex immediate habet illā à Chriſto, reliqui omnes mediante Pontifice. Et ab illo quidam immediate, vt Vicarius, & Ligatus eius, & Epiſcopi, & religiones, &c. alii mediate vt vicarius Epiſcopi mediante Epiſcopo, & ſic de aliis vt Prouincialis alicuius religionis medio Generali, qui illum eligit, & generalis medio Capitulo, quod illū eligit. Eſt autem vlterius aduertēdum variis modis accidere poſſe, vt talis poteſtas coniūcta ſit tali muneri, ſeu dignitati qui ad duos reducuntur. vn[9] eſt priuilegii, vel conceſsionis factæ à Pontifice, vel alio poteſtatem habente ex capitulo, *Cum cōtingat*, de Foro competenti. vbi id Doctores notant: & alii quos refert Vgolinus ſuprà, paragrapho vigeſimo primo, numero ſeptimo. Hoc autem priuilegium interdum eſt ob muneris neceſsitatem, vt conſtat in Prælatis religionum. Aliquando vero ob decentiam alicuius dignitatis, vel ſpecialem prærogatiuam, vt conſtat in alijs exemplis adductis.

11 Ordinaria iuriſdictio confertur per collationem Eccleſiaſtici muneris.

Nonnunquam vero iuriſdictio hæc conſuetudine, vel pręſcriptione obtinetur, vt conſtat ex capit *Dudum*, ſecundo verſic. *Sed cum in iure*, de elect. In quo notandum eſt, ex eo, quod quidam Archidiaconus conſuetudinem habeat ferendi cenſuras, inferre Pontificem, illum habere curam animarū annexam: idque merito, quia hoc eſt munus paſtoris, & ſuperioris. Vnde non poteſt quis hanc conſuetudinem habere, niſi ſupponatur habere ſubditos, in quos poſsit tales actus exercere. De quo videri poteſt Abbas, c. 2. de iis, quę fiunt à maiori parte Capituli, vbi Innocentius, & alii. Præterea in ca. *Romana*, de Sentē. excommun. in 6. idem dicitur de poteſtate abſoluendi ab excommunicatione lata alio, ex quo optimum ſumitur argumētum à ſimilitudine rationis. Alia verò iura idem dicūt de præſcriptione, vt patet in cap. *Cum olim*, & capit. *Auditis*, de Pręſcriptionibus. Ratio vero eſt, quia iuriſdictio conſuetudine poteſt acquiri, vt ſumitur ex ca. *Cum contingat*, de Foro compet. & cap. 1. §. *Neque ſuffraganeorum*, eo tit. in 6. Vbi Doctores id notant. Quia ſicut conſuetudine poteſt obligatio, quæ vim legis habeat, introduci, & abrogari, & præſcriptione poſſunt iura, & dominia mutari, ita etiam iuriſdictionis poteſtas: ad quem ſpectat hęc, de qua nunc agimus. Quanquam autem hæc iuriſdictio dicatur conſuetudine, vel præſcriptione acquiri, tamen, qui illam concedit, reuera eſt Summus pōtifex: qui merito hoc voluit, & ſtatuit, vt iuriſdictiones Eccleſiaſticæ firmæ eſſent, & certæ, vt lati[9] in materia de conſuetudine, & de præſcriptione tractatur.

12 Interim conſuetudine aut præſcriptione habetur poteſtas hæc.

Solet autem hoc loco inquiri, an poteſtas hæc

13. *An conſuetudo ferendi vnam cenſuram ſufficiat ad ferendas omnes.* poſsit præſcribi vel conſuetudine acquiri in vna ferenda cenſura, & non in alijs: vel potius hoc ipſo, quod quis habet conſuetudinem ferendi vnam cēſuram, verbi gratia: excommunicationem, obtineat etiam poteſtatem ferendi alias cenſuras. Sed quia hęc Iuriſperitorum ſunt magis propria, ideo breuiter dicendum eſt, iuxta communem eorum ſententiam non ſufficere conſuetudinem vnius cenſuræ ferendæ, vt circa omnes acquiratur poteſtas. Quod fundari ſolet in capit. *Cum olim*, de Præſcriptionibus. Vbi quidem Abbas, qui præſcriptione probauerat vſum excommunicandi, & interdicendi, in poteſtate ferendi has cenſuras defenditur: de ſuſpenſione autem nihil ibi dicitur, ſed generaliter cætera Epiſcopalia munia, quæ ibi ſpecialiter non numerantur, ei denegantur. Qui textus probabiliter ſuadet, non tamen conuincit, niſi rationem adiungamus. Ea verò eſſe videtur, quia nec poteſtas hæc eſt omnino indiuiſibilis, vt acquiſita circa vnum actum, neceſſario debeat acquiri circa alium ſpecie diuerſum: nec inter ipſos actus eſt aliqua neceſſaria connexio, vt neceſſe ſit, eum, qui vnū efficit, poſſe alios efficere: nec etiam ob ſimilitudinem acquiſito iure circa vnum, acquiritur circa alios, quia hoc non habet locum in præſcriptionibus, & conſuetudinibus, vt eſt certa, & communis doctrina. Vide Vgolinum dicto paragrapho vigeſimo primo, numero tertio & quarto. Atque hæc nobis ſufficiant de modo habendi hanc poteſtatem iure ordinario.

SECTIO III.

Cui poſsit delegari poteſtas ferendi cenſuras, & quomodo hæc delegatio facienda ſit.

1. *Poteſtas ferendi cenſuras eſt communicabilis.* Alius modus habendi hanc iuriſdictionem eſt per delegationem, ſeu commiſsionem ſuperiorum. Quod etiam eſt certum, cum ex generali lege, & quaſi natura poteſtatis iuriſdictionis, quæ hoc modo communicabilis eſt. vnde etiam in foro interno pœnitentiæ hoc modo committi poteſt, vt ſupra vidimus, tum etiam ex vſu & traditione Eccleſiæ, & ex varijs decretis, quæ habentur in titulo de Officio delegati à principio, & videri poteſt Couarruuias in cap. *Alma mater*, p. 1. §. 11. Cum autem hic modus habendi hanc poteſtatem, extraordinarius ſit, id eſt, ex nulla certa lege, aut munere originem habens, ſed ſolum ex arbitrio & voluntate concedentis, ideo non poſſumus certas aſsignare perſonas, quibus hoc modo poteſtas hæc conueniat, ſed ſolum dicere poſſumus, oportere eum, qui talem iuriſdictionem eſt habiturus, eſſe capacem illius, & in alio eſſe poteſtatem delegandi, vel ſubdelegandi illam, & in vtroque eſſe voluntatem, in altero dandi, & in altero acceptandi: quæ ſigillatim explicare oportet.

2. *Aliqua conditiones requiruntur ad hanc poteſtatem recipiendam.* Primum igitur, ſcilicet, capacitatem eſſe neceſſariam, per ſe notum eſt, ad omnem poteſtatem neceſſarium. Vnde etiam priori modo non poteſt eſſe hæc poteſtas, vt ordinaria in aliquo niſi ſuppoſita eius capacitate: tamen: quia illo modo ſemper eſt annexa hæc iuriſdictio alicui muneri, vel officio ideò nihil in particulari diximus de prærequiſitis ad illam ex parte dantis, vel recipientis, ſed tantum in communi, eum eſſe capacem talis iuriſdictionis, qui fuerit capax eius muneris, ratione cuius confertur. At verò in præſenti oportet in particulari deſignare conditiones neceſſarias ex parte hominis, vt ſit capax talis iuriſdictionis, quamuis multæ ex illis communes ſint etiam iuriſdictionem ordinariam habentibus.

3. *Solus homo viator hanc poteſtatem habere poteſt.* Primo ergo neceſſe eſt, vt ſit homo viator, quia neque Angelus, neque homo beatus, aut extra viam eſt capax Eccleſiaſticæ iuriſdictionis. Nā Eccleſia militans, & viſibilis, per miniſtros in ea militantes, ac viſibiles, gubernari debet. De qua re diximus aliqua, quæ ad præſens accommodari poſſunt ſuperiori tomo, tractantes de miniſtro ſacramenti. Eſt autem aduertendum, aliud eſſe loqui de habente hanc poteſtatem, aliud de effectu ſeu efficacia eius: nam vt homo recipiat, vel retineat hanc poteſtatem neceſſe eſt vt viuat: at verò, vt efficiat, fieri poteſt, vt id non ſit neceſſarium. Nam interdum cauſa conſequitur effectum, quando iam actu non eſt, vt in naturalibus conſtat, & in præſenti etiam eſt certum in cenſuris, quæ tranſgreſsione alicuius legis ipſo iure incurruntur: nam cauſa inferens illam cenſuram, reuera eſt autor legis etiamſi mortuus ſit, qui per legem tanquam per virtutem à ſe relictam operatur, vt infra latius explicabimus. An vero in cenſura lata ab homine id etiam contingere poſsit, dicemus commodius ſequenti diſputatione.

4. *Debet etiam eſſe rationis compos.* Deinde neceſſarium eſt, vt qui hanc iuriſdictionem eſt recepturus, ſit rationis compos, nam qui ratione vti non poteſt, nec ferre poteſt iudicium, & conſequenter nec punire, neque aliquem alium actum iuriſdictionis exercere. Vnde neque puer ante vſum rationis, neque perpetuo amens, aut ſtolidus, capax eſſe poteſt huius poteſtatis. Sed hic etiam diſtinguere oportet inter vſum & poteſtatem ipſam: nam quo ad vſum, manifeſtum eſt, eū, qui caret vſu rationis, pro illo tempore, quo illo caret non poſſe exercere hanc poteſtatem, quia quidquid faciat, aut facere videatur, humanum non eſt: & ideo homines ligare non poteſt. Ad quā rem multa congerit Vgolinus tabul. prim. de Cenſuris capitulo ſecundo, paragrapho tertio. Sed res per ſe eſt ſatis clara. At vero quoad poteſtatem, non eſt dubium, quin permanere in eo poſsit, etiam eo tempore, in quo vſum rationis non habet vt non ſolum in dormiente, ſed etiam in furioſo, aut ebrio manifeſtum eſt. Vnde dubitari poſſet, an ſicut hæc poteſtas conſeruari poteſt, ita etiam poſſit dari illi, qui non poteſt ratione vti, nimirum, vt ea vtatur, quando rationis vſum habuerit. Nam qui non eſt incapax ad retinendum, non videtur eſſe incapax ad recipiendum. Dicendum vero eſt, non poſſe id fieri, quia, vt in principio dicebam, ad recipiendum hanc poteſtatem, requiritur voluntas & conſenſus recipientis, quem præbere non poteſt aliquis, quando vſum rationis non habet: quia conſenſus dicit actum humanum, & rationalem: & ideo nec infans, nec perpetuo amens, nec denique furioſus, aut ebrius, eo tempore quo ſic diſpoſitus eſt, hanc poteſt recipere poteſtatem. Quæ omnia rectè confirmari poſſunt ex lib. *Cum prætor*, verſ. *Non autem*, ff. de Iudicijs. *Non poteſt hæc poteſtas committi carenti vſu rationis, vt illam exerceat cum ratione vtatur.*

5. *Vir, & non fœmina eſt illius capax.* Alia conditio requiſita eſt is, qui hanc poteſtatē accepturus eſt, vir ſit, & non fœmina. Nam fœmina incapax eſt iuriſdictionis ſpiritualis ad claues pertinentis, præſertim quæ ad iudicium, vel ſentētiam ferendam valeat, vt de interiori foro ſuprà dictum eſt: & de exteriori docent, D. Th. in 4. diſt. 25 quæſt. 2. articul. 1. & ibi Thomas de Argent. art. 3. ad 2. cont. 2. concluſ. Antonin. 3 p. tit. 16. cap 7. §. 2. & Nauarr. in Summ. cap. 27. num. 6. & Couarr. in c. *Alma mater*, p. 1. § 11. num. 2. quod probari poteſt ex c. *Mulierem*, cum aliis multis, quæ referuntur 33. q. 5. vbi dicitur, mulierem nec docere poſſe, nec iudicare. Sed illi textus non multo probant, quia nec Pontificia decreta ſunt, ſed ſententiæ Aug. Nec videntur agere de abſoluta capacitate, ſeu de decētia. Vnde etiam ibidē dicitur, mulierē non poſſe eſſe teſtem, neq; fidem dare. Melius probari poteſt ex c. *De Monialibus*, de Sent. excommun. vbi dicitur, Abba-

Abbatiſſas non poſſe ſibi ſubditas à cenſura, ſi quam contraxerint, abſoluere: ergo multo minus poterunt ligare, ſi non poſſunt ſoluere. Probari item ſolet ex capit. *Noua*, de Pœnit. & remiſſ. Vbi ſermo eſt de quibuſdam actibus ſacramentalibus, & de prædicatione Euangelii. Poteſt tamen ſumi argumentũ vel à ſimili, vel quia in fine Pontifex concludit, claues regni non eſſe datas fæminis, etiam Beatæ Virgini. Et hæc eſt ratio à priori huius concluſionis. Cõgruentia vero eſt, quia ſexus fœmineus non eſt per ſe proportionatus ad ſpiritualia munera obeũda: Vñde nec docere, nec dominari in Viros permittitur. 1. ad Tim. 2. Vnde, quamuis in religionibus eis cõmittatur quædam poteſtas gubernandi, quæ moraliter neceſſaria eſt in religionibus Monialium, quia non poterat honeſtè & decenter per viros id fieri: illa tamen poteſtas non extenditur ad proprios actus clauium, ſed ad actus præcipiendi, corripiendi, & inſtruendi, quantum conueniens eſt ad paternum, & quaſi domeſticum regimen, vt omnes auctores citati notant, & late Victoria relectione ſecunda, de Poteſtate Eccleſiæ, quæſtione ſecunda, numero tertio, & Summiſtæ omnes, verbo, *Abbatiſſa*. Et confirmatur: nam fæmina eſt incapax ordinis, vt infrà tractando de ſacramento Ordinis oſtendemus: poteſtas autem hæc ferendi cenſuras prærequirit ordines, vel ſaltem diſpoſitionem ad illos, quæ fit per primam tonſuram, vt ſtatim dicemus. Denique hoc conſentaneum etiam eſt iuri ciuili in l. ſecunda, ff. de regul. iuris. vbi dicitur, fœminas remotas eſſe ab officiis publicis: & ideo iudices eſſe non poſſe, &c.

VI. *Obiectio*

Contra hoc vero obiici poteſt ca. *Dilecta*, de Maiorit. & obed. vbi dicitur, Abbatiſſam quandam ſolitam eſſe ſuſpendere ab officio & beneficio canonicas ſuas, clericos ſuæ iuriſdictioni ſubiectos, quamuis excommunicationem in eos ferre non poſſet, & Pontifex iubet, vt illi obediatur: vnde ſuſpenſionem illam validam eſſe ſupponit: at ſuſpenſio quædam cenſura eſt. Item in ca. *Dilecti filii*, de arbitris Pontifex approbat, quod quædam nobiliores fœminæ ex conſuetudine habeant iuriſdictionem ordinariam in ſubditos ſuos. Et in c. *Dilecta*, de Exceſsib. prælat. quędam Abbatiſſa vocatur caput, & patrona cuiuſdam congregationis clericorum. Ad primum reſpondetur ex Abbate, & aliis, illam ſuſpenſionem nõ fuiſſe cenſuram, ſed prohibitionem quandam, vel priuationem, quæ late loquendo, ſuſpenſio appellari poteſt: tantum ergo erat illud quoddam mandatum, quod per mulierem interdum ferri poteſt. Vnde (quod notandum eſt) Pontifex ibi non reſpondet ſeruari debere cenſuram ab Abbatiſſa latam, ſed præceptum & mandatum eius: & cuidam Abbati iniungit, vt, ſi ſubditi illius Abbatiſſæ obedire noluerint, eos per cenſuras obedire compellat: indicans, ſuſpenſionem Abbatiſſæ non fuiſſe cenſuram, ſed ſimplicem prohibitionem, ſeu mandatum. Vnde ad alias partes, non negamus mulierem habere poſſe iuriſdictionem, præſertim temporalem, de qua nonnulli decreta illa interpretantur: Sed non ſufficienter, quia iuriſdictio in clericos, non eſt omnino temporalis. Et ideo Abbas ibi aduertit de iure ſpeciali poſſe fæminam habere iuriſdictionem in clericos. Non tamen inde fit, poſſe habere tantam iuriſdictionem, vt etiam ad cenſuras ferendas extendatur. Aliqui autem nolunt illam vocare iuriſdictionem, ſed ſolum ius quoddam, & quaſi dominium, vel poteſtatem, quæ ad ius conſtituendum, vel iudicium ferendum non ſufficit. Sed hoc ſpectat ad modum loquendi, de qua re nonnulla etiam diximus ſupra, tractando de iuriſdictione pœnitentiali.

Exponit. c. Dilecta de Maiorit. & obed. & c. dilecti filii de Arbitris

VII. *Pontifex poteſt hanc po-*

Addo præterea, aliud eſſe loqui de poteſtate (vt ſic dicam) abſoluta Summi Pontificis, aliud de ordinaria lege Eccleſiaſtica. Nam priori modo fortaſſe non repugnat Summum Pontificem concedere hanc poteſtatem alicui fæminæ. Quod tenet Paludanus in quarto, diſtinctione decima nona, quæſtione ſecunda, articulo primo: & non diſſentit Soto diſtinctione vigeſima, quæſtione prima, articulo quarto, verſus finem. Nauarrus Concilio ſeptuageſimo tertio, de Sententia Excommunicationis, & Vgolinus dicto capite ſecundo, paragrapho ſeptimo, numero quinto. Quoniam hoc non eſt contra ius diuinum, & ideo nihil eſt cur Pontifex ex abſoluta poteſtate id facere non poſſit, ſicut etiam poteſt hanc iuriſdictionem laico conferre. At ſecundum communem legem, & vſum Eccleſiæ hoc nunquam fit: & ideo nec conſuetudine introduci poteſt, neque ab Epiſcopis concedi: neque à Pontifice Summo aliquando factum eſſe legimus: quia non decet: & licet non ſit ſimpliciter contra ius diuinum, aut naturæ, eſt tamen minus conſentaneum illis.

teſtatem cõcedere fœminæ de potentia abſoluta, nõ tamẽ ordinaria.

Quarta & vltima conditio eſt, vt hæc poteſtas clerico committatur: nam ſolus ille ſecundum ordinarium vſum Eccleſiæ capax illius cenſetur. Omitto, debere etiam huiuſmodi hominem baptizatum eſſe: tum quia hæc conditio ad præcedentem neceſſario ſupponitur, vt conſtat ex materia de baptiſmo, & de ordine. & ſumitur ex c. 1. & 3. de Preſbytero non baptiz. miniſtrante: tum etiam, quia hæc conditio generalis eſt ad omnia Eccleſ. munia, eo quod baptiſmus ianua ſit Eccleſiæ. Vnde multo magis neceſſarium eſt, miniſtrum cenſuræ ferendæ eſſe baptizatum, quam eſſe clericum: quia hoc poſterius eſt neceſſarium ordinariè ex congruentia quadam, vt dicemus: illud vero prius eſt ſemper & abſolutè neceſſarium: nam, qui re ipſa nondum eſt membrum Eccleſiæ viſibilis, non poteſt ſpiritualem iuriſdictionem in eam exercere: de quo plura inferius dicam. VIII.

Non baptizatus non poteſt habere poteſtatẽ Eccleſiaſt.

Probatur ergo poſita conditio ex Symmacho Papa in cap. 1. d. 69. vbi ſpecialiter loquitur de cenſura excommunicationis: & ex cap. 2. de iudiciis, vbi generaliter dicitur non poſſe laicum Eccleſiaſtica tractare negotia, aut iudicia maximè ſpiritualia. Item ſumi ſolet ex c. *Eccleſia*, de Conſtit. Ex quibus decretis concluſionem hanc eliciunt communiter ſcribentes ibi. Verum hæc iura, ſi attentè legantur, non loquuntur de re, in qua nunc verſamur; quia non tractatur, quid iuriſdictionis Paſtores Eccleſiæ poſſint, aut debeant committere laicis, ſed quid ipſi laici ex ſe, vel ex ſuis dominiis habeant. Et hoc ſenſu dicitur, laicos nullam habere iuriſdictionem in Eccleſia. De qua re loquuntur etiam decreta, quæ citantur in d. 96. Magis fauere poſſunt verba Gregorii libro 7. Epiſtolarum in 66. quæ referuntur in cap. *Indicatum*, 98. d. *Cauendum eſt, ne ſecularibus viris, atque non ſub regula noſtra degentibus res Eccleſiaſticæ committantur, ſed probatis de veſtro officio clericis.* Quæ generalis admonitio habetur ex multis decretis 16. quæſt. 7. In particulari autem de commiſſione huius iuriſdictionis nihil expreſſum inuenio. Sunt vero notanda verba, quæ ibi referuntur in cap. *In noua*, ex Conc. Hiſp. 2. c. 9. *Indecorum eſt Vicarium Epiſcopi laicum eſſe: & ſeculares in Eccleſia iudicare.* Et infra vocatur, *contemptor canonum*, Epiſcopus, qui Eccleſiaſticam adminiſtrationem laico crediderit. Cenſetur etiam hæc communis ſententia Theologorum, D. Thom. in 4. diſt. 9. quæſt. 1. articulo ſecundo, quæſtiunc. 1. Soto diſt. 20. quæſt. 1. artic. 3. & aliorum eiſdem locis, qui tamen non loquuntur ſpecialiter de iuriſdictione ad ferendas cenſuras, ſed de poteſtate clauium. De qua in ſua proprietate ſumpta alia eſt ratio: quoniam vſus eius poteſtatem ordinis includit, & ideo non ſolum non poteſt eſſe in laicis, ſed neque in omnibus clericis, ſed in ſolis Epiſcopis, & ſacerdotibus, vt definit Concilium Tridentinum ſeſſ. 14. capite 6. & can. 10. IX.

Quare idem Diuus Thomas in quarto diſtictio. decima octaua, quæſtione ſecunda, articulo ſecundo, ait, quamuis non ſacerdos non poſsit ligare & ſoluere in foro interiori, poſſe tamen habere iuriſdictionem in foro contentioſo, & ideo poſſe cenſuras ferre. Et ad 1. ait, licet non habeat clauem ordinis, habere poſſe clauem iuriſdictionis. Et eodem modo loquitur Richardus eadem d. articulo quart. quæſtione tertia, & Soto diſtinctione vigeſima quæſtione prima articulo quarto. Et ſine dubio verum eſt, ad recipiendam hanc iuriſdictionem non eſſe neceſſarium ſacerdotalem ordinem. vt Diuus Thomas & alii Theologi tradunt, & Abbas in ca. *Tranſmiſſam*, num. 2. de Electione: & alii communiter. Et colligitur ſatis clare ex dicto capi. *Tranſmiſſam*. Quamuis Gloſſa in ca. 1. verſic. *Præter*, 96. d. oppoſitum ſentiat ex cap. *Canonica*. de Sent. excommunicationis ibi, *Qui* (*ſicut audiuimus*) *preſbyter eſſe debet.* Quam Gloſſam explicat Vgolin. dict. cap. ſecundo, §. 9. numero quinto, vt intelligatur, quando excommunicatio ſolemni ritu & cæremoniis ferenda eſt: nam tunc (inquit) ferri poteſt à ſolo Sacerdote. Sed de hoc infra videbimus: nam Gloſſa illa generatim loquitur. In cap. autem, quod dicat, non eſt ſermo de cenſura ferenda, ſed de abſolutione à cenſura, de qua infra ſuo loco.

XI. *Sola prima tonſura ſufficit, vt hac poteſtas alicui committatur.*

Addendum præterea, non ſolum ſacerdotium, verum neque vllum ordinem ſacrum, aut ſacramentalem requiri, ſaltem vero primam tonſuram neceſſariam eſſe in eo, cui ea iuriſdictio committenda eſt. Ita ſentiunt Doctores citati: & Couarruuias in dicta relatione p. ſecunda, nu. 3. & Summiſtæ verb. *Excommunicatio*, & Iuriſtæ omnes. Ratio eſt, quia hæc iuriſdictio per ſe, & natura ſua non ſupponit characterem, cum ad forum contentioſum pertineat. Vnde id non eſt iure diuino neceſſarium, ſed neque iure humano id ſtatutum eſt, ſed ſolum quod non ſit laicus, vel (quod perinde eſt) quod ſit clericus. At vero per primam tonſuram conſtituitur quis in clericorum ordine, vt probatur ex cap. *Cum contingat*, de Ætate, & qualit. ordinandor. ergo illa ſufficit ad hanc poteſtatem recipiendam. Atque ita iuxta communem ſententiam poteſt eſſe Vicarius Epiſcopi, & cenſuras ferre, qui primam habet tonſuram, non vero ſine illa, vt ex Abbate, & aliis notant Couarr. & Vgolinus ſupra. Qui etiam aduertunt, huiuſmodi inferiorem clericum, ſi coniugatus ſit, incapacem fieri huius poteſtatis, iuxta ſententiam Abbatis, & aliorum in ca. *Sane*, 1. de Clerico coniug. Ex quo textu id ſumi poteſt. Addit præterea Victor. releſt. 2. de poteſt. Eccleſ. quæſt. 2. num. 4. etiam virum religioſum ſi non ſit clericus, non eſſe capacem iuriſdictionis ſpiritualis, dicitque eſſe communem ſententiam Doctorum. & ſequitur Ledeſm. in 4. 2. p, quæſt. 20. articul. 4. circa medium mihique verum videtur, & conſentaneum ſacris Canonibus, licet Gloſſ. in capit. *Mulier*, 23. d. contrarium iudicare videatur.

XII. *De abſoluta poteſtate Pontificis poteſt hæc iuriſdictio laico committi.* *Gloſſa.*

Tandem addunt fere omnes dicti doctores, & Nauarr. dicto cap. 27. n. 6. hæc eſſe intelligenda ſecundum ordinariam legem Eccleſiæ, nō vero de abſoluta Summi Pontificis poteſtate: nā cum hoc ſtatutū tantum ſit de iure poſitiuo. Pontifex in eo diſpenſare poteſt. Quod notauit Gloſſa in ca. *Præter*, verb. *Duci.* 32. d. Alii vero inferiores Epiſcopi id facere non poſſunt, quia eſt contra legem ſuperioris: vnde etiam ſi id facere tentēt, irritū erit, & inane: quia lex illa non ſolum prohibet, ſed etiam laicum facit incapacem talis iuriſdictionis. Ex quo fit, vt ex diuturna etiam conſuetudine non poſsit hæc poteſtas acquiri, ſeu præſcribi à laico: vt notauit Abbas in cap. *Cum tanto* num. 15. de Conſuet. vbi nonnullis iuribus, & rationibus id confirmat: quia non poteſt conſuetudo facere capacem ſpiritualum eum, qui incapax eſt. Secus autem eſſe exiſtimo, vt ſupra dicere cæperam de homine non baptizato, etiam ſi contrarium Vgolinus ſentiat dicto cap. 2. §. 9. quia non baptizatus, non tantum Eccleſiaſtico iure, ſed diuino & quaſi naturali eſt incapax iuriſdictionis ſpiritualis. Vnde nullum de hac re extat Eccleſiaſticum ſtatutum: nec decreta quæ Vgolinus adducit, quidquam ad rem præſentem faciunt, ſed ex perpetuo vſu, & traditione Eccleſiæ, quæ ius diuinum declarat, id habetur. Atque hæ tantum conditiones videntur ſimpliciter neceſſariæ: nam aliæ, quæ poni ſolent magis ſunt neceſſariæ ad actionem, ſeu vſum, quam ad poteſtatem, vt ſect. ſeq. declarabimus. vnde etiam conſtat, has conditiones communes eſſe habentibus hāc iuriſdictionem ordinariam: nam omnia, quæ adduximus ad probandam dictam neceſsitatem non procedunt ſpecialiter de iuriſdictione delegata, ſed abſolute de iuriſdictione: & ideo à fortiori procedunt de habente ordinariam iuriſdictionem. Vnde non mihi probatur, quod Soto ſupra indicat, laicum electum in Epiſcopum habere iuriſdictionem ad ferēdas cenſuras, antequam ordinetur. Niſi forte nomine laici comprehendat eum, qui ſolam primam tonſuram habet.

XIII. *Poteſtas hæc concedi poteſt congregationi, cuius ſingulæ perſonæ prædictas habeant conditiones.*

Secundò principaliter dicendum eſt, iuriſdictionem hanc non ſolum ſingulari homini, ſed etiam hominum congregationi delegari poſſe. Quamuis enim auctores nihil de hoc expreſſe loquantur, & frequenter non ſit in vſu, quia non tam commode hæc mandata committuntur communitatibus, ſicut determinatis perſonis: tamē à fortiori conuinci poteſt communitatem ex ſe capacem eſſe iuriſdictionis, etiā hoc modo. Quia ex hac parte non eſt cur amplius requiratur ad iuriſdictionem delegatam, quam ad ordinariam. Imo addendum eſt, poſſe hanc iuriſdictionem interdum delegari multis perſonis, quæ alioqui non conſtituebant vnum collegium, ſed per ipſam delegationem conſurgit vnum tribunal, cui iuriſdictio illa delegatur. Quo modo tribunal, ſeu conſilium Sanctæ inquiſitionis dici poteſt, habere iurſdictionem delegatam à Papa: quamuis ſingulari, & permanentiori modo, quam alii iudices delegati: de quo aliàs. Atque hinc vlterius ſequitur ad hanc congregationem, ſeu collectionem hominum, vt ei poſsit concedi talis poteſtas, accommodandas eſſe conditiones ſuperius poſitas. Nam talis congregatio conſtare debet ex hominibus ratione vtentibus: qui viri ſint baptizati, & in aliquo gradu clericorum conſtituti: quia alias Collegium Eccleſiaſticum non conſtituerent, & ideo non magis eſſet capax Eccleſiaſticæ iuriſdictionis, quam quilibet homo laicus. Quid autem dicendum ſit, ſi Collegium conſtaret ex laicis, & clericis, regula Iuriſperitorum eſt, tunc collegium cenſeri Eccleſiaſticum, quando plures ſunt clerici, vel etiam ſi ſint æquales, quia pars dignior trahit ad ſe minus dignam: vt tradit Abbas in cap. *Ex literis*, de Conſtitutio. num. 3. Vbi tam ab ipſo, quam in Additione alia referuntur. Videri etiam poteſt idem Abbas in c. *Cum ſuper*, de Offic. De leg. nu. 11. vbi ait generaliter, actiones Capituli, ſeu Collegii in quo ſunt aliquæ perſonæ inhabiles tenere ratione habilium, quia tunc reuera illæ ſunt, quæ conſtituunt Collegium: quod intellige per ſe, & ex ratione generali: nam in cauſa ſpeciali poteſt aliud accidere vt infra ſect. dicam.

Quid ſi collegium conſtet laicis & clericis. *Abbas.*

In delegāte debet eſſe poteſtas delegādi non impedita.

Tertio dico præter capacitatem ex parte recipientis eſſe neceſſarium in accidente poteſtatem delegandi vel ſubdelegandi: quod eſt manifeſtum: Quia nihil fit ab eo, qui non habet poteſtatem faciēdi & ſimiliter nemo dat, qui non habet dandi poteſtatem. Itaque non ſufficit habere iuriſdictionem, ſed neceſſe eſt ita habere, vt alteri eam communicare quis poſsit. Imo neceſſe eſt etiam habere eam poteſtatem non ita impeditā, quin ſuum actū exercere valeat, ita ſaltem vt factū teneat. Et hac ratione, ſi is, qui hāc iuriſdictionē delegat, excōmunicatus, aut

ſuſpenſus

ſuſpenſus ſit alter, nullam inde accipiet iuriſdictionem: quia per cenſuram erat principalis poteſtas in altero ita ligata, vt effectum ſuum conſequi nō poſſet. Quibus autem modis illa poteſtas impediri poſſit, explicabimus ſection. ſequent. in ipſamet poteſtate ferendi cenſuram: nam eadem eſt vtriuſque ratio:

XV. *Ceſſante iuriſdictione in delegante ceſſat etiam in delegato cauſa integra exiſtente.*

Et quoniam is, qui poteſtatem hanc habet tantū delegatam, eam habet quodammodo dependentem in conſeruari à delegante, quamdiu per illam operari non cœpit, ideo neceſſe eſt, vt principalis iuriſdictio duret in concedente ſeu delegante: nam ſi nondum cauſa inchoata ille moriatur, aut iuriſdictionē amittat, in altero etiam iuriſdictio ceſſabit, vt conſtat, ex c. *Licet*, &c. *Gratum*, &c. *Relatum*, &c. vlt. de Offic. de leg. Quod eſt generaliter verum in hac iuriſdictione fore contentioſi, nam in foro pœnitentiæ aliud fortaſſe eſt, vt ſupra notaui. Intelligo autem neceſſarium eſſe, vt hæc iuriſdictio firmiter (vt ita dicam) adhæreat, & independenter à poteſtate concedentis, negotium eſſe inchoatum in eadem cauſa vel in aliqua earum, quæ inter ſe connexionem habent. Nam ſi hæc poteſtas generaliter concedatur ad plures cauſas inter ſe non connexas, & in vna earum inchoatus ſit vſus eius, & non in aliis, reſpectu illius prioris tantum firmatur iuriſdictio, ita vt, mortuo concedente, in illa poſsit cenſuras ferre delegatus, & non in aliis, vt latius tractant Iuriſperiti præſertim Felinus in cap. *Paſtoralis.* §. *Quorum* de Reſcript.

XVI. *Quiſnam delegare poſſit.*

Excipiuntur autem ex ſingulari fauore fidei. Inquiſitores, vt patet ex c. *Ne aliquid*, de Hæretic. in 6. Quamuis eorum iuriſdictio delegata vocetur in ea. *Per hoc*, eodem tit. ac ſæpe alias. Illa autem ſingularis exceptio confirmat regulam in contrarium in cæteris cauſis. Tandem quis habeat poteſtatem concedendi hanc delegatam iuriſdictionem, iam in ſuperioribus tactum eſt: is enim qui vt iudex ordinarius illam habet, per ſe loquendo, illam delegare poteſt: nam hoc ipſum munus delegandi eſt quidam vſus & actus iuriſdictionis ordinariæ, vt tradunt Iuriſtæ in l. *More*, Digeſt. de iuriſdict. omn. iudic. & Abbas in capit. *Cum Bertoldus* numer. 5. de Sentent. & re iudicata. Qui vero iudex ordinarius non eſt, talem iuris dictionem concedere non poteſt, niſi ex ſingulari aliqua ratione talis poteſtas ei concedatur, vt de Delegato Papæ idem auctores notant ex capit. *Paſtoralis*, de Offic. Deleg.

XVII *Tam dantis quam accipientis voluntas requiritur ad poteſtatem hanc.*

Vltimo requirebamus voluntatem vtriuſque ſcilicet dantis, & recipientis hanc iuriſdictionem: quod etiam eſt per ſe ſatis clarum, & ab omnibus aſſertum, quia hic eſt veluti quidam contractus humanus, qui ſine mutuo conſenſu non perficitur: & ideo aiunt Iuriſtæ, mandatum in initio eſſe voluntarium poſtea vero quam acceptatum eſt eſſe neceſſarium non quia reuocari aut dimitti non poſsit, ſed quia ſine iuſta cauſa, aut ſine conſenſu alterius id fieri non poterit. ſed de hoc alias.

SECTIO IV.

Quæ conditiones neceſſariæ ſint, vt, qui poteſtatem habet ferendi cenſuram, valide illam ferat.

I. SIcut Philoſophi naturales dicunt, vt cauſa efficiens ſuum producat effectum præter virtutem agendi, requirere conditiones aliquas, ſine quibus non efficit: ita intelligendum eſt, proportione ſeruata, in hac cauſa efficiente morali: & ideo poſtquam dictum eſt de poteſtate efficiendi cenſuras, conſequens eſt vt explicemus conditiones, quas huiuſmodi cauſa ad illas efficiendas requirit. Quæ conditiones duplices diſtingui poſſunt, quædam neceſſariæ ad valorem actus, ſeu vt reuera cenſura inferatur, ac teneat: aliæ requiſitæ ſolum, vt actio iuſtè ac recte fiat. Has poſteriores explicabimus ſect. ſeq. nunc de prioribus dicendum eſt.

Prima igitur cōditio neceſſaria eſt vt poteſtas hęc non ſit ad agendum impedita ab eo qui eius vſum efficaciter impedire poteſt: nam hæc conditio in omni cauſa agente neceſſaria eſt. Hic autem multiplex impedimentum morale interuenire poteſt. Vnum eſt ſi ipſemet, qui cenſuram laturus eſt, affectus ſit cenſura excommunicationis maioris, aut ſuſpenſionis: nam hæ cenſuræ impediunt vſum omnis ſpiritualis iuriſdictionis, vt latius infra dicemus agentes in particulari de effectu harum cenſurarum. Oportet autem huiuſmodi impedimentum notorium eſſe, aut publice denunciatum: nam, ſi cenſura ſit occulta Eccleſiæ, etiamſi ſit nota ei, quia illa affectus eſt, peccabit quidem ipſe, vtendo in eo ſtatu ſua iuriſdictione, vt infra dicemus, non tamen erit inualidus actus. Quia propter bonum Eccleſiæ regimen ipſamet Eccleſia non vult tunc omnino impedire talem vſum, actum irritando: quæ omnia latius ſunt inferius tractanda. II.

Excommunicatus aut ſuſpenſus non poteſt cenſuram ferre.

Quin potius addendum hic eſt, etiamſi contingeret aliquem in re ipſa falſo titulo profiteri huiuſmodi iuriſdictionem, ſi hoc impedimentum ſit occultum & in foro, ſeu publica exiſtimatione Eccleſiæ auctoritate ſuperioris introductus ſit illud munus, vt exiſtimetur reuera habere talem iuriſdictionem, illud impedimentum non inualidare actum, quia ipſamet Eccleſia ſupplet defectum illum, eo quod ita expedit ad bonum regimen. Quæ eſt communis doctrina in capite *Nihil*, de Electione: & in libro *Barbarius*, ff. de officio Prætor. ex quibus iuribus colligitur, & ex capite *Adprobandum*, de Sent. & re iudicata in illo verbo, *publice innotandus*: Eamque ſupra tetigimus agentes de iuriſdictione in foro interiori, eſt enim communis ad omnia iudicia: & ideo ſatis fuerit illam attigiſſe. Hinc vero colligi videtur limitandam eſſe doctrinam datam in ſuperiori ſectione, nam in eo caſu fit actio valida, ſine vera poteſtate agendi, cum ſola exiſtimatione. Sed dicendum eſt, quamuis tunc actio fiat ſine illa poteſtate ſimpliciter, quam quis exiſtimatur habere; non tamen ſine aliqua poteſtate, quam pro tunc & ad illum actum Pontifex concedit, ne publica iudicia Eccleſię dubia maneant, & incerta: nam actionem eſſe ſine aliqua poteſtate agendi fieri non poteſt.

Impedimētum occultum non tollit hanc poteſtatem.

Aliud impedimentum ſimile præcedenti erit, ſi quis habeat hanc iuriſdictionem ita dependentem ab alio, vt ceſſante in ſuperiori, ceſſet in alio ei ſubordinato ſi ipſe ſuperior publice excommunicatus ſit, vel ſuſpenſus: tunc enim ſicut ipſe per ſe non poteſt cenſuras ferre, ita neque per alium. Ac propterea ſi delegans excommunicatus ſit, impeditur vſus iuriſdictionis etiam in delegato: & ſi ſit excommunicatus Epiſcopus, impeditur vſus iuriſdictionis in eius Vicario, vt conſtat ex capite primo de Officio Vicarii, in ſexta, vbi Gloſſa, & doctores, id notant: idemque erit in aliis ſimilibus impedimentis: Vt, ſi iudex Eccleſiaſticus recuſetur, nam per recuſationem impeditur, ne excommunicare poſsit recuſantem donec recuſatio legitime examinetur. Item per legitimam appellationem interpoſitam antequam cenſuram ferat ex capit. *Quoties.* 2 quæſtione ſexta, vbi Gloſſa, in capite *Cum contingat*, de Officio Delegati, vbi Abbas: Item ſi ſuperior prohibeat actum inferioris poteſtatis, etiam irritando ipſum actum: quod interdum facere poteſt abſque cenſura: & aliis ſimilibus de quibus videri poteſt Vgolinus dicto capitulo ſecundo, §. vigeſimo ſecundo & vigeſimo tertio, poſſet autem aliquis non improbabiliter dicere, in his caſibus non ſolum impediri, ſed etiam III.

Secundum impedimentum.

auferri iuriſdictionem ad talem actum: quia hęc poteſtas tantum eſt moralis, quæ per voluntatem, ſeu conceſsionem, aut denegationem Superioris datur, & aufertur. Sed hoc ad modum loquendi ſpectat.

Nemo hanc poteſtatem in ſe ipſum exercere poteſt.

Secunda conditio eſt, vt, qui hanc poteſtatem habet, non in ſeipſum ſed in alium eandem exerceat, ſeu cenſuram ferat: itaque, ſicut Philoſophi dicunt, naturale agere non agens in ſe ipſum, ita de hoc morali agente exiſtimandum eſt. Quæ eſt communis ſententia doctorum, cum Gloſſa in cap. *Quoties*, prima, quæſtione ſeptima. Ratio vero eſt, quia hæc poteſtas non operatur niſi in ſubditum, vt infra dicetur, idem autem non eſt ſibi ipſi ſubditus, proprie loquendo. Vnde ſi Epiſcopus ferat legem ſub pœna excommunicationis, quamuis alia ratione teneri poſsit ad ſeruandam illam legem, ſi ſit de re ad omnes æque pertinente tamen quoad cenſuram impoſitam, non poteſt ſe ipſi illigare: quia non eſt ſibi ſuperior, aut iudex. Quod bene docuit Abbas in cap. 1. de Raptoribus numer. 12. & in capit. *Vniuerſalis*, de Senten. excommu. num 13. Syluest. & alii Summiſtæ. verb. *Excommunicatio*. Verumtamen aduertere oportet, quamuis nemo in cenſuram à ſe latam incidere poſsit: occaſione tamen cenſuræ à ſe latæ, poſſe in aliam cenſuram incurrere, quia iam non ipſe in ſe fert cenſuram, ſed ab alio, ſcilicet à iure latam incurrit. Vt ſi Epiſcopus communicet cum excommunicato ab ipſo contrahet excommunicationem minorem, quam non ipſe, ſed ius tulit. Sicut etiam, ſi rem ſacram faciat in Eccleſia ſe interdicta irregularis fit: quod bene notauit Vgolin. dicto ca. 2. §. 8. plures doctores referens.

VI. Quoniam vero ſuperius diximus hanc poteſtatem excommunicandi, eſſe poſſe in hominum congregatione addendum hic eſt, poſitam conditionem non obſtare, quominus tale collegium poſsit cenſuram ferat in aliquem eiuſdem collegii: ſed ſolum quod non poſsit in totum ipſum Collegium; reſpectu enim totius non procedit ratio facta, quod Collegium non poteſt eſſe ſibi ipſi ſubiectum tanquam Superiori habenti iuriſdictionem in ſe: nam hæc omnia dicunt reſpectum ad alium. At vero reſpectu ſingularum perſonarum Collegii non procedit hæc ratio quia totum poteſt reſpicere partem, vt ſibi ſubiectam: eſt enim inter ea ſufficiens diſtinctio ad hunc reſpectum. Vnde concilium, vel Capitulum ferre poteſt pręcepta, quæ ſingulos ex congregatione obligent: eadem ergo ratione poteſt in ſingulos cenſuras ferre. Quod etiam conſuetudo totius Eccleſiæ ſatis confirmat: & ſumi etiam poteſt ex ca. *Irrefragabili*, de Officio Ordinarii: vbi Doctores idem aduertunt.

Iudex non poteſt in propria cauſa cenſuram ferre.

VII. Tertia conditio eſt, vt non ſolum, qui hanc poteſtatem habet, non vtatur illa in propria perſona, ſed etiam neque in propria cauſa, vt expreſſe Gregorius tradit in cap. *Inter querelas*. 23. quæſt. 4. Vbi Gloſſa optimam rationem affert, quia nemo permittitur eſſe iudex in propria cauſa, vt docet Fabianus Papa cap 14 quęſt. 4. Et fundatur in eodem principio ſupra poſito quia nemo poteſt iudicare niſi ſibi ſubiectum vt recte oſtendit Diuus Thomas 2. 2. quæſtione ſexageſima ſeptima, articulo primo, nemo autem eſt ſibi ipſi ſubiectus, & ideo in propria cauſa non poteſt ferre iudicium commune vtrique parti inter quas cauſa agitur. Accedit quod etiam eſt contra ius naturæ, vt aliquis ſit ſimul actor & iudex eſſet enim magna inæqualitas, & alteri parti iniuria fieret.

N ſi per modum defenſionis.

VIII. Ex hac vero ratione intelligimus, hanc conditionem tunc eſſe neceſſariam, quando cenſura imponitur per modum iudicii, ſecus vero eſſe, ſi Epiſcopus, vel alia Eccleſiaſtica perſona ſolum, per eum modum defenſionis cenſuram ferat, qui ipſi violentiam infert. Id enim, & validum & licitum eſſe tradit. Innocen. 4. capit. *Dilecto*, de Sentent. excommun. in ſexto, ex illo principio naturali, quod vim repellere licet, ad quam defenſionem poteſt vti armis ſibi propriis, qualis eſt poteſtas Eccleſiaſtica in Eccleſiæ Principe. Quapropter ille tunc non gerit perſonam iudicis, ſed defendentis ſe vel Eccleſiam.

Obiectioni occurritur.

Dices, Non videtur poſſe ſeparari illa ratio iudicis ab vſu huius poteſtatis: nam dictum eſt hanc eſſe poteſtatem iuriſdictionis: ipſam vero cenſuram eſſe quandam pœnam. Vnde fit, hanc iuriſdictionem eſſe ad vindicanda, ſeu punienda delicta: nullus autem hoc recte facit circa alium, niſi exercendo in illum iudicium. Reſpondetur primo, licet pœna ſit ad vlciſcendam culpam, non tamen ſemper primario ac per ſe infligi propter hunc finem: ſed interdum ad præcauenda maiora mala, vel impediendum aliquod nocumentum, quod aliquis iure poteſt impedire: & hoc poſtremo modo imponi cenſuram, quando id fit in defenſionem, & ideo non oportere tunc exercere iudicium formaliter, ac proprie. Concedo tamen in eo actu ita ſe gerere latorem cenſuræ, tanquam ſui defenſorem, vt etiam ſe gerat tanquam Superior & paſtor, non tam iudicando, quam imperando ſub tali cenſura: In quo præcepto virtuale includitur iudicium: quo tranſgreſſor talis præcepti cenſetur dignus tali pœna, quæ illi imponitur. Quod iudicium non repugnat fieri in propria cauſa, eo quod per modum defenſionis. Addunt etiam Iuriſperiti, non ſolum per modum defenſionis, ſed etiam proprium iudicium exercendo id fieri poſſe, quando cauſa eſt tam publica, & manifeſta, vt nec negari poſsit, neque vlla examinatione indigeat, vt notat Abbas in cap. *Cum veniſſent*, numero decimo, de iudiciis: vbi plura de hac re tradit, numero ſexto, 10. & 11. & in capit. primo de Officio Delegat. numero 6.

Cenſura per liberam voluntatē debet inferri.

IX. Quarto eſt maxime neceſſarium, vt is, qui poteſtatem hanc habet, libera voluntate illa vtatur, volens, & intendens inferre cenſuram. Ratio eſt, quia hæc eſt poteſtas moralis, cuius actus & vſus etiam habet eſſe moralis, & humanus, non eſt autem vſus moralis ſine vſu liberę voluntatis. Vnde in primis neceſſarius eſt actualis vſus rationis, ſine quo non poteſt eſſe liber vſus voluntatis: & ideo licet prædicta poteſtas manere poſsit, vt ſupra dicebam, in furioſo, ſicut in dormiente (manere inquam, habitualiter, & quaſi in actu primo) non tamen poteſt pro eo tempore exire in actum, ſeu ferre cenſuram. tranſacto autem illo tempore, ſi homo ad ſanam mentem redeat, vti poterit ſua poteſtate. Quæ omnia & communia ſunt inter Doctores, & per ſe nota videntur.

Vt cenſura ingeratur debet haberi intentio illam ferendi.

Deinde neceſſe eſt vt accedat voluntas, & intentio ferendi cenſuram: nam voluntas & intentio operandi eſt, quæ dat efficatiam & valorem negotiis & actionibus humanis, Capitul. *Cum voluntate* de Sententia excommunicationis. Propter quod etiam in ſacramentis conficiendis, quæ multo magis ſupernaturalia ſunt, voluntas, & intentio miniſtri requiritur. Quapropter, quoties Prælatus ſub cenſura aliqua præcipit, non ea intentione, vt à tranſgreſſoribus præcepti contrahatur, ſed ſolum ad inferendum, metum, ſeu exaggerandam rem, quæ pręcipitur: tunc reuera non incurritur cenſura: & hęc ſolet comminatoria appellari in qua tamen obſeruandum eſt, quando verba Superioris per ſe ferunt ſatis expreſſe impoſitionem cenſuræ, ſemper eſſe timendam, niſi vel ex materia ipſa, vel ex aliis ſufficientibus coniecturis prudenter iudicetur, Superioris voluntatem non eſſe ferre cenſuram ſed tantum cōminari: quia his ſecluſis circumſtantiis: non poteſt magis de voluntate Superioris conſtare, quam de verbis eius expreſsis. Quamobrem admonendos exiſtimo Eccleſiæ Prælatos, ne iis communicatoriis cenſuris vtantur: tum quia eo ipſo quod

quod

quod ex vera intentione non procedunt, fictionem quandam continere videntur: tum etiam quia fieri facile poteſt, vt ea occaſione nonnulli ſimpliciores ex conſcientia erronea grauiter peccent: alii vero, qui perſpicaciores ſibi videntur, interdum veras cenſuras contemnant.

XI. Atque ex his fit vlterius, hanc voluntatem ferendi cenſuras debere eſſe liberam. Quod ſi intelligatur de libertate è neceſsitate abſoluta, ſatis conſtat ex dictis, quia hæc ſaltem libertas ad humanam actionem neceſſaria eſt. Imo naturaliter loquendo non poteſt eſſe talis voluntas, quæ ex vſu rationis procedat, quæ non ſit hoc modo libera: ſoluſque Deus poteſt huiuſmodi voluntati neceſsitatem inferre: quod miraculum nihil ad præſentem rem moralem pertinet: nam ſi Deus id faceret, potius ipſe dicendus eſſet ferre talem cenſuram, quam homo: qui ad id volendum ex neceſsitate à Deo moueretur. Quin potius addo, non ſolum neceſſarium eſſe talem voluntatem eſſe hoc modo liberam, ſed etiam ſufficienter, & humano modo deliberatam: ea ſaltem deliberatione & libertate, quæ ad peccandum moraliter ſufficeret: quia alias non eſt actio ſimpliciter humana, & rationalis, qualis in re tam graui meritò requiritur. Et ideo, ſi repentino motu, & abſque vlla deliberatione cenſura feratur, non eſt quod valida exiſtimetur.

SECTIO V.

An cenſura per metum illata valida ſit.

I. Libertas interdum opponitur neceſsitati ſimpliciter, ſeu determinationi ad vnum, de qua iam dictum eſt: aliquando vero coactioni, quæ grauem metum inferat, & de hac eſt controuerſia, an tanta libertas, quæ hanc vim, ſeu coactionem excludat, ad valorem cenſuræ requiratur: quæ ſub generali quæſtione comprehenditur, an facta per metum valorem habeant: quæ in vniuerſali tractari ſolet 1. 2. quæſt. 6. in particulari vero in variis locis, præſertim de voto, & de matrimonio: vbi à nobis etiam, Deo dante, tractabitur.

II. *Prima opinio.* In præſenti ergo quidam exiſtimant tantam libertatem non eſſe neceſſariam, ſed cenſuram latam ex metu etiam cadente in conſtantem virum validam eſſe. Ita aſſeruit Gloſſa in capitulo vnico, De iis, quæ vi, metuſvè cauſa fiunt, in 6. verb. *Vacuamus*, & Gloſſ. in capit. *Iniuſtum*, verb. *Non valet*, & Gloſſ. capit. *Quatuor*, verb. *Timore*, 10. quæſtione 3. Abbas in capit. 2. De iis, quæ vi. num. 11. cum aliis, quos refert Vgolin. dic. capit. 2. § 4. Non affert autem aliud eorum fundamentum, niſi hoc generale, quod voluntas coacta, voluntas eſt. Et ideo facta per metum valida ſunt, niſi iure impediantur. Vt egregie probatur in l. *Si mulier*, § *Si metu*, 2. ff. de Eo, quod metus cauſa. Hoc autem non eſt iure impeditum: quia, licet in illo capit. vnico ſtabilitum ſit, vt abſolutio à cenſura metu extorta, nullius valloris ſit: tamen id non decernitur de ipſa cenſura ex ſimili metu lata. Neque argumentum à ſimili in iis, quæ à iure poſitiuo pendent, eſt efficax: præſertim, quia ſunt multa, quæ Pontificem mouere potuerunt ad irritandam abſolutionem metu extortam, & non cenſuram: maxime quod moraliter loquendo, nunquam cenſura extorquetur per vim: abſolutio autem ſæpe

III. *Secunda opinio.* Nihilominus alii contrariam defendunt ſententiam: & fundantur in dicto cap. vnico. Putant enim poteſtatem ligandi ſemper coniunctam eſſe cum poteſtate abſoluendi, capit *Verbum*, de Pœnit. diſt. 1. vbi dicitur, *Dominus pars ius, & ſoluendi, & ligandi eſſe voluit: nam vtrumque pari conditione commiſit: ergo qui ſoluendi ius non habet, nec ligandi habet.* Vnde colligunt hos actus cenſeri in iure æquales: & ideo, quod de vno ſtatutum eſt, ad alterum iure extendi. Imo à fortiori ſumitur argumentum: nam iura in fauoribus amplianda ſunt: & in rebus odioſis reſtringenda: Si ergo abſolutio, quæ fauorabilis eſt, iure irrita cenſetur ratione metus, & violenti, multò magis idem cenſendum erit de ipſa cenſura, quæ odioſa eſt. Veruntamen, neque hoc argumentum eſt admodum vrgens, ſi in ſolo iure poſitiuo ſiſtamus.

IV. *Cenſura aut abſolutio metu extorta non ſunt irrita iure naturæ.* Et ideo tam de abſolutione, quam de cenſura, prius videre oportet quid ſit dicendum, perſiſtendo in ſolo iure naturæ. Et mihi quidem videtur, talem actum non eſſe irritum ipſo iure naturæ. Ad quod oſtendendum primum expendo in illo capit. vnico verbum illud *Euacuamus*, quo Pontifex ſignificat, ſe irritare factum illud, non vero illud ex ſe fuiſſe irritum. Deinde accedit illa ratio, quod voluntarium ex metu, eſt voluntarium ſimpliciter, teſte Philoſopho tertio Ethicor. & Diuo Thoma, 1. 2. quæſtio. 6. Et ideo niſi ob aliquam ſingularem rationem, & cauſam, non ſufficit ad irritandum omnem contractum, vel negotium ex metu factum, vt conſtat de voto facto ex metu mortis, naturaliter, aut ſine iniuria illato. Hic autem non interuenit ſingularis aliqua ratio, ob quam talis metus natura ſua irritet cenſuram, ſi alioqui cenſura ipſa non ſit ita iniuſta, vt ea ratione nulla ſit: tunc enim non erit irrita ob metum, ſed ex alio capite. Sicut, ſi iudex in alio negotio cogatur per grauem metum ad ſententiam ferendam, ſi alioqui ſententia ipſa iuſta ſit, non propterea erit irrita: idem erit ergo in cenſura. In quo etiam poteſt ſpecialis ratio conſiderari: nam cenſura non poteſt eſſe valida ſine intentione ferentis, vt ſupra dictum eſt: per metum autem non poteſt aliquis cogi ad habendam intentionem, ſed ad ſummum ad exterius proferendam cenſuram: ergo, ſi iudex, non obſtante metu, non habeat intentionem inferendi cenſuram, tunc quidem erit cenſura irrita, non ob metum, ſed ob defectum intentionis: ſi vero habeat veram intentionem, illa non fuit propriè extorta per metum: ergo non poteſt metus obſtare, quominus habeat effectum,

V. *Obiectio.* Dices, quamuis metus non poſsit directe extorquere actum interiorem, indirecte tamen, & ex conſequenti cogit ad illum, quando actus exterior non poteſt honeſtè fieri ſine interiori. Ita vero eſt in præſenti, quia homo ſtudioſus nihil vult fictè operari: proferre autem exterius ſententiam ſine intentione, eſt fictio quædam. *Soluitur.* Sed contra, quia non omnis fictio eſt contra honeſtatem morum, ſed illa tantum, quæ mendacium includit: poteſt autem exterius proferri ſententia excommunicationis ſine intentione ligandi, & abſque mendacio: ſicut fit in ſententiis comminatoriis: quia iudex non affirmat ſe velle vt alter ligatus maneat, ſed per modum imperii id profert: non eſt autem neceſſe, vt, qui imperat, velit vt imperium habeat effectum. Nam & Deus ſæpè imperat, quod non vult abſolutè fieri. *Quid ſi iudex reflexè cogatur affirmare ſe habere intentionem ligandi.* Dices, quid ſi per metum cogatur iudex affirmare, vel etiam iurare ſe habere intentionem ligandi per talem cenſuram. Reſpondeo, ſi tanta malitia, & reflexione id fiat, vt non poſsit niſi aut mentiri, aut habere intentionem, tunc potius debet habere intentionem, ſi iuſta eſſe poſsit, quam mentiri (nam ſi iuſta eſſe non poſsit, neutrum debet facere propter illum metum) tunc autem intentio illa vere dicetur extorta per metum: quia reſpectu hominis recta ratione vtentis perinde eſt non poſſe vitare actum ſine culpa, ac ſimpliciter non poſſe vitare. Nihilominus tamen propter

Priorem rationem opinor talem actum non priuari ſua efficacia, & effectu, propter ſolum metum. Sicut, ſi ſuperior per metum cogatur aliquid præcipere cum vera voluntate obligandi ſatis manifeſtata, reuera obligabit: neque eſt, cur illa voluntas inefficax reddatur: nam hoc potius eſſet in nocumentum ipſius ſuperioris, maximè cum, tranſacto metu, poſsit ſuperior reuocare præceptum. Idem ergo erit in cenſura ferenda: eſt tamen eadem ſeu proportionalis ratio.

VI. *Cenſura metu illata non eſt iure poſitiuo irrita.* Quocirca cum iure poſitiuo nihil expreſſe ſtatutum ſit de cenſura ex metu illata, probabilius cenſeo etiam ex hac parte talem cenſuram non eſſe irratam, ſed habere facile remedium, ſi iudex, qui illam tulit, eam velit reuocare. Imo, ſi non detur locus conſulendi ipſummet latorem cenſuræ, vt illam reuocet, vel declaret non fuiſſe ſuę intentionis per talem cenſuram ligare, probabile eſt, præſumi poſſe rationabiliter, talem iudicem non habuiſſe intentionem ligandi, ſed ſolum exterius ſententiam protuliſſe: niſi alioqui expreſsis verbis eius, quæ non poſsint alium ſenſum continere abſque mendacio, conſtet, illum habuiſſe talem intentionem quamuis ſemper ſecurius ſit, abſolutionem à tali cenſura procurare, aut ab ipſomet iudice intentionem eius agnoſcere. Quod ſi conſultus ipſe dicat ſe habuiſſe intentionem ligandi, & in ea velit perſiſtere, ita vt licet prius illam ex metu tulerit, poſtea eam auferre nolit: ſine dubio cenſeo illam & valuiſſe, & validam permanère, donec ab eodem, vel ab alio ſuperiori poteſtatem habente tollatur. Neque ex dict. c. vnico, de iis, quæ vi. in 6. ſufficiens argumentum ſumitur ad oſtendendum, iure poſitiuo talem cenſuram eſſe irritam, vt ratione ſuperius facta in prima ſententia recte declaratur.

VII Quin potius Abbas in capit. 2. de iis, quę vi numero 17. inde colligit argumentum in contrarium, quia cum ſpecialiter Papa id prouiderit circa abſolutionem, argumentum eſt, in reliquis nullam eſſe factam mutationem. Et ex ſuperius dictis eſt optima ratio differentiæ, nam, quod abſolutio metu exorta ſit irrita, eſt fauor Eccleſiaſticæ poteſtatis, & fuit moraliter neceſſarium, vt paſtores Eccleſiæ ab his vexationibus eſſent immunes: At vero quod cenſura metu illata ſit irrita, non eſt fauor poteſtatis Eccleſiaſticæ, ſed eius in quem fertur talis cenſura: nam Eccleſiæ nihil intereſt, quod talis cenſura irrita ſit, ſed melius eſt vt eius poteſtas ſuum habeat effectum, cum integra maneat ad reuocandum illum, ſi oportuerit. Neque etiam fuit id moraliter neceſſarium, quia huiuſmodi vexationes, vel nullæ, vel rarìſsimæ ſunt. Accedit etiam, quod ad extorquendam abſolutionem ſæpe poteſt vis inferri ab eo homine, qui abſoluendus eſt: ad ferendam autem cenſuram minime. Metus autem, quando per iniuriam infertur ab eodem, circa quem exercetur actus, merito poteſt, aut debet irritare talem actum, non ſolum in iure poſitiuo, ſed etiam interdum in naturali. De qua re latius in locis ſupra citatis. Itaque in præſenti, ſi conſenſus ſit voluntarius, & liber, quantum ſufficit ad actum ſimpliciter humanum & moralem: ſatis erit, etiam ſi metus interueniat. Quod ex eo tandem confirmari poteſt, quod ſi metus ſit iuſtus, vt ſi Rex compellat Epiſcopum ad ferendam ſententiam contra aliquem iuſtam & neceſſariam Reipublicæ: compellat autem grauibus comminationibus iuſtis, & intra latitudinem ſuæ poteſtatis: tunc ſine dubio ſententia illa valida eſt: & ſæpe ad commune bonum Eccleſiæ expediens: ergo idem erit, etiam ſi metus ſit iniuſte illatus. Nam inuoluntarium ſecundum quid æquale interuenit in vtroque caſu: iniuria vero, quæ admiſcetur, parum refert ad irritandam cenſuram.

Semper tamen ſupponimus, talem voluntatem eſſe iuſtam, id eſt, habentem iuſtam, & ſufficientem cauſam ad inferendam cenſuram. Nam ex defectu talis cauſæ poteſt & voluntas reddi impotens, & cenſura nulla. Quæ autem ſit hæc cauſa, & quando ex defectu eius cenſura nulla ſit, explicabimus melius infra diſputatione quarta. Denique voluntas hæc etiam eſſe debet efficax ſeu operatiua ad extra: nam cenſura non poteſt induci per ſolum interiorem actum voluntatis poteſtatem habentis: ſed neceſſe eſt, vt in aliquem actum exteriorem prodeat, quo ſuum exequatur effectum, nam hæc efficientia moralis eſt inter homines, qui de interioribus non iudicant. Quis autem ſit hic actus externus, & quomodo fieri debeat vt effectum conſequatur, in ſequente diſputatione dicemus. VIII.

SECTIO VI.

Quid neceſſarium ſit in inferente cenſuram, vt recte & conuenienter illam inferat.

I. *Quid neceſſarium ſit vt cenſura recte moraliter feratur.* QVæſtio hæc intelligi poteſt, vel abſolute de rectitudine morali, vel ſpecialiter de rectitudine iuſtitiæ. Si priori ſenſu intelligatur, ſatis eſt reſpondere, ſeruanda eſſe generalia principia morum & ad præſentem actionem applicanda, nimirum, neceſſarium eſſe, vt talis actio habeat obiectum iuſtum, & bonum, vt ſtatim in ſecundo ſenſu declarabimus: nam tale obiectum ad materiam iuſtitiæ pertinet; & quod nulla praua extrinſeca circumſtantia violetur. Hoc enim ad abſolutam rectitudinem moralem in quolibet actu humano neceſſarium eſt. Primum ergo oportet, vt iudex non ferat talem ſententiam ex prauo affectu odii, aut vindictæ, vel alterius ſimilis affectus: huiuſmodi enim intentio vitiat actum moralem, vt per ſe notum eſt, & pręſertim actum iudicandi, vt eleganter docet Ambroſius in capite *Iudicet* 3. quæſt. 7. & Gregorius in capite *Iudicare*, 11. quæſtion. 3. vbi multa alia de hac materia referuntur, & optime in capite 1. de Sent. & re iudicata in 6. Tamen quia huiuſmodi intentio per ſe non pertinet ad materiam iuſtitiæ: ideo, ſi aliunde actio iniqua non ſit, non propterea erit inualida ad cenſuram inferendam. Hæc ergo conditio ad bonos mores requiſita eſt, non ad valorem cenſuræ, per ſe loquendo. Quod ideo addo, quia interdum talis intentio poteſt ita præcipitem agere Iudicem in cenſura ferenda, vt ſubſtantialem defectum committat: tunc vero cenſura erit nulla ex alio defectu, non ex ſola intentione. *Non debet ferri ex prauo affectu.* *Non eſt tamen defectus ſubſtantialis.*

II. *Non debet ferri à iudice prohibito.* Rurſus neceſſarium eſt, vt iudex alioqui prohibitus non ſit, vel eo tempore, vel loco, vel ſimpliciter, ne cenſuram ferat: ita tamen, vt prohibitio neque poteſtatem auferat, neque vſum eius omnino irritet, ſed prohibeat tantum: hoc enim ſæpe accidere poteſt. Vt verbi gratia, ſi prohibitum ſit die feſto cenſuram ferre, aut in tali loco. Sic etiam, qui cenſuris excommunicationis, vel ſuſpenſionis eſt affectus in re ipſa, denuntiatus autem non eſt, prohibitus eſt ferre cenſuram, tamen ſi illam ferat, non propterea inualida erit, vt tractando de excommunicatione, & de ſuſpenſione dicemus. Denique, interdum poteſt ſuperior prohibere inferiorem, ne confeſsiones audiat, non auferendo iuriſdictionem, ſed ſolum vetando vſum: & tunc licet inferior peccet, tranſgrediendo tale præceptum: actio vero ipſa, ſeu abſolutio valida eſt: ita ergo in hac poteſtate iuriſdictionis accidere poteſt: His ergo modis poteſt eſſe iniqua actio ferendi cenſuram

cenſuram contra charitatem, vel obedientiam, aut aliam virtutem, etiamſi non ſit contra iuſtitiam, quamuis interdum ſoleat talis cenſura vocari iniuſta, quatenus opponitur iuſtitiæ vniuerſali, quæ omnem virtutem includit: talis autem iniuſtitia non obſtat, quominus cenſura ſit valida, quia illa rectitudo, quam aufert, eſt accidentalis, & extrinſeca ad rationem cenſuræ.

Quid neceſſarium ſit in ferente cenſuram, vt illa ex iuſtitia feratur.

III. *Iuſtitia legalis ad cenſuram neceſſaria.* Circa alium ſenſum, qui eſt magis proprius oportet aduertere triplicem eſſe iuſtitiam, ad quam ſpectare poteſt hæc actio ferendi cenſuram. Prima eſt iuſtitia legalis, quam maxime ſeruare tenetur iudex in ſententiis ferendis, & ſuperior in condendis legibus: nam eſt perſona publica, quæ maxime curare debet commune bonum. Et ad hoc pertinet, vt in cenſura ferenda iudex ſeruet ordinem à iure præſcriptum: hoc ergo etiam requiſitum eſt, vt cenſura recte feratur, vt per ſe manifeſtum eſt, & aperte traditur in capite primo, & capit *Sacro*, de Sentent. excommun. in 6. An vero hoc requiſitum pertineat tantum ad rectitudinem, & honeſtatem actionis, vel etiam ad valorem cenſuræ, conſtabit melius ex dicendis diſputatione ſequenti. Nam interdum tale requiſitum ſolet eſſe ſubſtantiale, ideoque ad valorem actus neceſſarium: interdum vero accidentale tantum, & tunc pertinebit ſolum ad honeſtum, ac debitum operandi modum. Quando autem ſit ſubſtantiale, vel accidentale requiſitum, dicemus prædicta diſputatione.

IV. *Iuſtitia diſtributiua & commutatiua requiruntur ad cenſurā.* Rurſus poteſt hæc actio pertinere ad iuſtitiam diſtributiuam: nam ex ſententia Diui Thomæ 2. 2. quæſtion. 63. articulo quarto: in iudicio, vel ſententia ferenda, ſeruanda eſt diſtributiua iuſtitia: ferre autem cenſuram actus quidam iudicii eſt, vel formaliter, vel virtute. Hæc vero iuſtitia diſtributiua talis eſt, vt habeat adiunctam commutatiuam: nam licet hic interueniat forma iuſtitiæ diſtributiuæ quatenus in cenſura ferenda non debet reſpici perſona, ſed cauſa, nec debet excludi à participatione communium bonorum, niſi quis indignus eſt illis: tamen ad ipſum tenetur iudex commutatiua iuſtitia, ad quam ſpectat, vt nemo vltra condignum puniatur. Et ideo hæc actio etiam habere debet rectitudinem iuſtitiæ commutatiuæ: imo hæc eſt veluti ſubſtantialis rectitudo talis actus: aliæ vero ſecundum quaſdam communes rationes, ſeu conuenientias, aut participationes aliarum virtutum, illi conueniunt. Requirit ergo hæc actio æqualitatem quandam rei ad rem (quantum in hac materia inueniri poteſt) vt iuſta ſit. Hæc autem æqualitas potiſſime æſtimanda eſt ex cauſa ferendi cenſuram: & ideo illa maxime conſideranda eſt, & obſeruanda: & è conuerſo illa cenſura maxime proprie iniuſtitiam continet, quæ ſine legitima, aut condigna cauſa fertur. Quæ autem ſit hæc cauſa, & quando ex illius defectu cenſura ſit nulla, dicmus ex profeſſo in diſputat. 4. quare de his conditionibus hæc ſufficiant.

DISPVTATIO III

De variis modis ferendi cenſuras, & de diſtinctione cenſuræ à iure, vel ab homine.

In hac diſputatione explicanda à nobis eſt forma ferendi cenſuram: quæ non eſt tam forma ipſius cenſuræ, quam illius actionis, per quam cenſura fertur; & ideo ad perfecte cognoſcendam efficientem cauſam cenſuræ, modum etiam cauſandi cognoſcere neceſſe eſt. Modus autem hic in duo principalia membra diuidi ſolet, ſcilicet per legem, aut per hominem quamobrem ab hac diuiſione incipiendum nobis eſt, & deinde in ſingulis membris quid in eis obſeruandum ſit, exponendum.

SECTIO I.

Vtrum recte diuidatur cenſura in eam, quæ à iure, & quæ ab homine fertur.

Ratio dubitandi eſt, quia nulla cenſura fertur, niſi per humanam poteſtatem, vt ſupra diximus: poteſtas autem humana in homine eſt quæ non operatur, niſi ipſo homine per ipſam operante: ergo nulla eſt, neque eſſe poteſt cenſura niſi ab homine, id eſt, per hominem illata. Rurſus è conuerſo nulla eſſe poſſe videtur, quæ non ſit à iure hoc enim ius, vt ſupra oſtendimus, non eſt diuinum, ſed tantum humanum: quod non eſt niſi lex, vel præſcriptum hominis: nulla eſt autem cenſura, quæ feratur niſi ſit coniuncta, vel annexa alicui præcepto humano: nam cenſura, vt infra dicemus non infertur propter peccatum præteritum, vt præteritum eſt, ſed vt aliquo modo reſpicit futurum, videlicet medio aliquo præcepto quod de peccato vitando, aut reparando imponitur: ergo omnis cenſura medio aliquo iure imponitur. I. *Ratio dubitandi pro vtraque parte.*

Hæc dubitatio ſoluetur facile explicando ſignificationes harum vocum. Præcipua vero difficultas eſt in declarando altero membro diuiſionis, ſcilicet quando, & quomodo eſſe poſſit cenſura à iure. Itaque dubium non eſt, quin omnis cenſura proxime fundetur in alicuius hominis voluntate ac poteſtate: quo ſenſu omnis cenſura poteſt dici lata ab homine, vt propoſita dubitandi ratio concludit. At vero duobus modis poteſt homo ferre cenſuram. Vno modo ferendo legem ſtabilem, ac permanentem, obligantem ſub hac pœna, quam ipſo facto incurrant eius tranſgreſſores. Alio modo poteſt homo ferre cenſuram proferendo ſententiam aut præcipiendo aliquid in ſingulari actione vel negotio, in quo non ſtabilitur ius, aut ſtatutum permanens, ſed tranſitorium mandatum, quando ergo cenſura fertur primo modo, dicitur eſſe è iure quia licet ius ab homine proceſſerit, iam vero talis cenſura in ipſo iure continetur. Quando vero cenſura fertur poſteriori modo, retinet veluti commune nomen, & quaſi per antonomaſiam, vel accommodationem vocatur cenſura ab homine. Atque hoc ſenſu diuiſio illa communis eſt omnium Theologorum, & Canoniſtarum: qui frequentius illam tradunt de excommunicatione: eſt autem eadem ratio de ſuſpenſione, vt notauit Abbas in c. vlt. de Cler. excomm. miniſtr. n. 4. Caiet. Sylueſt. & alii Summiſt. verb. *Suſpenſio*: & idem etiam eſt de interdicto, vt notauit Calderinus in tractatu de interdict. 1. part. eius, quamuis hæc cenſura rarius videatur ipſo iure ferri, vt ſuo loco dicemus. Eſt itaque hoc, ſenſu clara diuiſio & ſufficiens: nam omnis cenſura, quæ non fertur media aliqua conſtitutio ne, quæ propriam rationem iuris habeat, vocatur *ab homine*: per hominem intelligendo vel ſingularem perſonam, vel Collegium hominum, vt ſupra notauimus. II. *Quid per has voces cenſura ab homine, & à iure ſignificetur.*

Quo-

III. *Quis cenſuram à iure ferre poſſit.* Quocirca omnia, quæ de cauſa efficiente cenſuræ diſputatione precedente diximus, in vtramque cenſuram conueniunt, in eam quidem, quæ eſt ab homine propriiſsime & immediate, in eam vero, quæ eſt à iure, quatenus ipſum ius ab homine procedit. Ideoque circa illam ſolum addere oportet, illum tantum hominem poſſe hoc modo cenſuram ferre, qui poteſt ius concedere, aut legem ſtatuere. Qui neceſſario habiturus eſt poteſtatem iuriſdictionis, & omnes conditiones, quas ſupra diximus eſſe neceſſarias ad cenſuram ferendam: & præterea oportebit, vt ſuperiorem quandam iuriſdictionem habeat. Quam in Eccleſia habet ſummus Pontifex ſupremam, vniuerſalem, & à ſolo Chriſto proxime pendentem. Sub illo vero, & dependenter ab ipſo eam habent Concilia Generalia: & Legatus Pontificis eam poſſet recipere vniuerſalem: ordinarie vero ſolum eam recipit pro aliquo regno, vel prouincia, ad quam mittitur. At vero ſolum ex parte & circa ſubditos ſuos & in ſuis diœceſibus, & territoriis eam habent Epiſcopi, & aliqui Epiſcopalem iuriſdictionem participant: qui fere ſunt omnes ſuperius numerati diſput. præcedente, ſect. 2. quos etiam recenſet Syluest. ver. *Excommunicatio*, 1. num. 5. & 6.

IV. Ex quo etiam fit, vt in hac cenſura ferenda concurrere debeant omnes conditiones, quæ ad iuſtam legem ferendam neceſſariæ ſunt: nam ſi lex non eſſet valida, vel iuſta, nec cenſura talis eſſe poſſet: *Plus requiritur ad rectitudinem cenſuræ à iure quam legis abſque cenſura.* Quin potius plus requiritur ad rectitudinem, vel iuſtitiam talis cenſuræ, quam ad rectitudinem eiuſdem legis per ſe & nude ſumptæ, abſque cenſura. Fieri enim poteſt vt lex ſimpliciter prohibens, vel præcipiens aliquid, iuſta ſit & honeſta: & tamen quod iniuſtum ſit ipſam ſancire pœna cenſuræ, ipſo facto incurrendę: vtpote ſi non ſit adeo grauis illius legis materia, vt tanta pœna condigna ſit. Lex enim pœnalis non ſolum debet ſeruare æquitatem in re, quam præcipit, ſed etiam in commenſuranda pœna delicto. Quando vero ex capite poſsit cenſura eſſe nulla, videbimus diſputatio. ſequente.

V. *Cenſura à iure de ſe perpetua eſt ſicut lex.* Præterea, ſicut de ratione legis eſt, vt de ſe perpetua ſit: quamdiu non abrogatur à Superiori, vel ab æquali, ſcilicet ſucceſſore, vel per contrariam conſuetudinem: ita hæc cenſura, ſeu potius efficacia ad inferendam illam perpetua eſt, quando aliquo ex dictis modis lex non reuocatur, vel ſimpliciter, vel ſaltem quantum ad hoc, vt non habeat talem cenſuram adiunctam. Nihil enim vetat, quominus vnum poſsit ab alio ſeparari. Quandiu autem alterum horum non fit efficacitas ad inferendam cenſuram in ipſa lege manet: nam hoc ipſum eſt veluti pars ipſius legis: & ideo tam eſt firmum ac ſtabile ſicut ipſa lex. Deniq; ob eandẽ cauſam in aliis proprietatibus ſeu conditionibus hæc cenſura imitatur ius ipſum ſeu legem, ſcilicet, vt feratur in ſubditos, vt non excedat poteſtatem ferentis, quæ nunc à nobis exponendæ non ſunt, ſed ex materia de legibus ſupponendæ.

Qua ratione cenſura à iure ferri poſſit.

VI. *Ratio dubitandi.* MErito autem interrogabit aliquis, qui fieri poſſit vt cenſura per ius ipſum inferatur, cum cenſura vt quædam pœna, vt ſupra diximus, & lex per ſe ipſam non poſsit nec debeat inferre ſeu infligere pœnam, ſed ſolum taxare illam, vt per iudicem inferatur. Tum quia nemo obligari poteſt, vt in ſe ipſo pœnam exequatur extra forum Pœnitentiæ, ſed ſolum vt ſuſtineat à ſuperiore, ſeu iudice inflictam. Si autem lex per ſe ſe pœnam infligeret, obligaret ipſum reum ad eius executionem, quia non interuenit ibi alia perſona, à qua poſsit executioni mandari. Tum etiam, quia nemo poteſt iuſte puniri, niſi audiatur prius eius accuſatio & excuſatio, vt non niſi iuxta leuitatem, vel grauitatem delicti puniatur: hoc autem non poteſt facere nuda lex per ſe ipſam: ergo nec poteſt ipſa punire, ſed ſolum deſignare pænam, quam alter exequatur.

Hæc difficultas tractari ſolet in materia de legibus, in qua omnes pro certo habent, poſſe hanc pœnam, quæ eſt cenſura, ita imponi per legem, vt ſtatim per tranſgreſsionem legis contrahatur, ante ſententiam iudicis, tam condemnatoriam, quam declaratoriam. Ipſe enim vſus Eccleſiæ ſufficienter docet, & eſſe in Eccleſia hanc poteſtatem, & illum modum puniendi iuſtum eſſe, quod præcipue tangitur in difficultate poſita. VII.

Putant autem aliqui hoc eſſe peculiare & proprium in cenſuris Eccleſiaſticis, nam Eccleſia per cenſuram priuat hominem bonis ipſius Eccleſiæ: quorum diſtributio, & communicatio ad ipſam Eccleſiam pertinet: & ideo per legem poteſt illos priuare, quos voluerit, vt ex iuſta cauſa, qualis eſt tranſgreſsio talis legis. Ita fere Soto lib. 1. de Iuſtitia qu. 6. artic. 3. qui conſequenter loquendo, ſub cenſuris includit irregularitatem: quæ etiam ipſo iure ſolet imponi, vt infra videbimus: & quoad illum modum priuationis imitatur cenſuras. Tamen neq; videtur verum eſſe, ita peculiate in cenſuris, vt non poſsit etiam in aliis pœnis locum habere: neq; etiam per illam rationem ſufficienter declaratur. Quia per cenſuram non ſolum priuatur homo bonis propriis Eccleſiæ, ſed etiam aliquibus bonis communibus omnibus hominibus, vt eſt cõmunicatio ciuilis, ſeu participatio humani conuictus, priuat etiam aliquando bonis propriis, ſeu appropriats homini, quorum diſtributio, iam non pertinet ad Eccleſiam, quia iam ſunt facta propria talis perſonæ. Vt verbi gratia, priuat hominem libertate ad communicandum cum aliis, & quadam habilitate (vt ita dicam) vt alii cum ipſo communicent quæ tamen ſunt bona quædam humana, quorum homo eſt dominus. Deinde priuat interdum beneficio Eccleſiaſtico, & iuriſdictione & fructibus, quæ omnia & ſimilia erant propria illius hominis, quæ per cenſuram illis priuatur. Denique leges ciuiles interdum imponunt pœnas ipſo iure, vt ſumitur ex l. *Non poteſt*, ff. de Furt. & indicat Gloſſ. in l. *Si quis maior*, C. de Tranſact. de quorum intelligentia alibi latius. VIII. *Prima ſententia.*

Alii ergo extendunt hoc ad omnes pœnas priuatiuas, & putant eſſe illarum proprium, quod poſsint per legem ipſam ferri. Ita ſentit Caiet. 2. 2. q. 62 art. 3. Et ratio eſſe poteſt, quia, cum hæc pæna conſiſtat in pura priuatione, vt actu infligatur, non requirit actionem rei ſe ipſum punientis, quia mera priuatio cauſari poteſt ſine propria actione, per cauſalitatem quandam moralem ipſius legis: & ita ceſſat prima ratio iniuſtitię, quæ in hoc modo puniendi ineſſe videbatur. Altera vero ratio facile ceſſare poteſt, quia, quantum ad grauitatem delicti, ipſe legislator poteſt iuſtam æſtimationem illius facere, & iudicare eſſe dignum tali priuatione, ſi verè, & in re ipſa ſit contra legem prout ab ipſo fertur. Iudicium autem de veritate ſeu reali tranſgreſsione ipſius legis committit ipſi delinquenti, quantum ad ipſum ſpectat, & ad conſcientiam eius, id eſt, vt ſeipſum agnoſcat tali pœna affectum, ſeu talibus bonis priuatum, in quo nulla illi fit iniuria, vt per ſe notum eſt. Quantum vero ſpectat ad alios ad iudicem ſemper pertinebit ferre ſententiam in huiuſmodi reum, non iam condemnatoriam, quia neceſſaria non eſt, ſed declaratoriam, tum criminis, tum etiam pænæ ex tunc contractæ, ex quo delictum commiſſum eſt. IX. *Secunda ſententia Caiet.*

Quæ quidem reſponſio, quo ad hanc poſteriorem partem, optima eſt, & vniuerſalis: nam in omnibus pœnis optime ſatis facit. Quo ad priorem vero partem X. *Lex poteſt pœnã impo-*

poſſire per ipſum deliquentem in ſe exequendam. tem exiſtimo eſſe nimis contractam, & limitatam: quia non ſolum pœnæ purè priuatiuæ ſed, etiam illæ, quæ effectum ſeu actionem poſitiuam per ipſum delinquentem exercendam requirunt, poſſunt aliquando iuſtè inferri per ſolam legem ipſo facto, vt latius in materia de legibus probandum eſt. Et nunc breuiter declaratur, quia, quod is, qui deliquit, circa ſe ipſum vel circa res ſuas exerceat actionem pœnalem, non eſt per ſe malum, imo ex ſe potius eſt honeſtum: ergo, quod ad talem actionē exercendam per legem obligetur, neque eſt per ſe iniuſtum, neque eſt cur exiſtimetur ſupra humanam poteſtatem legiſlatiuam, præſertim, quādo talis pœna delicti grauitatem non excedit, neque eſt adeò acerba, & difficilis, vt præter humanam conditionem videri poſſit, obligare hominem ad illam in ſe exequendam. Et confirmatur, nam hæc res magis eſt moraliter, quàm phyſicè penſanda: ac moraliter loquendo, perinde eſt obligare hominem ad aliquid non agendum, & ad aliquid pœnale agendum: imò interdum illud difficilius eſt: vt verbi gratia, obligari vt per diem taceat, aut quod cum amicis non communicet, difficilius alicui erit, quam dare eleemoſynam, vel aliqid ſimile facere.

11. *Non eſt de ratione pœnæ, vt per ſententiam, & non per legem inferatur.* Reſpondendum ergo abſolutè eſt, non eſſe de ratione iuſtæ pœnæ vt per ſolam ſententiam & non per legem inferatur: neq; etiam excedere poteſtatem legis humanæ, vt obliget reum ad exequendam in ſe pœnam ipſa lege latam, ſiue talis executio requirat phyſicam actionem, ſiue carentiam actionis, dummodo talis modus ferendi pœnam prudenter iudicetur expediens ad commune bonum, & non excedens grauitatem delicti: neq; ſit in re adeo difficili, vt vel naturæ repugnet, ſicut eſt ſe occidere, vel mutilare, vel moraliter ſupra humanas vires eſſe videatur, vt ſe publice flagellare, vel aliquid ſimile. In præſenti ergo materia prudenti arbitrio Eccleſiæ iudicatum eſt, hunc modum imponendi cenſuram aliquando expedire ad commune bonū Eccleſiæ ad præcauenda, vel vlciſcenda nonnulla grauiora crimina, quorum modum, & grauitatem talis pœna non excedit. Neque in eius excutione aliquid interuenit, quod ſuprà humanas vires moraliter ſit, quodue alia ratione iniuſtitiam contineat: & ideo etiam hic modus ferendi cenſuram, legitimus eſt.

SECTIO II.

Vtrum inferenda cenſura ſit aliqua certa forma ſeruanda, & quænam illa ſit?

1. CONſtat ex dictis præcedente Diſputatione: neceſſarium eſſe aliquam exteriorem actionem hominis habentis poteſtatem & voluntatem inferendi cenſuram, vt actu illam inferat, ſeu efficiat: talemque debere eſſe actionem illā vt per eam alijs ſufficienter explicet voluntatem, quam habet inferendi cenſuram, ſeu obligandi ſub tali cenſura. *Ad cenſurā ferendam neceſſaria eſt ſufficiens manifeſtatio externa.* Quia voluntas humana nil poteſt in alios operari per ſeipſam, neque phyſice, neque moraliter, ſeu media aliqua actione externa proportionata effectui: ideoq; nec lex humana obligare poteſt niſi exterius ſit ſufficienter propoſita, nec voluntas ſuperioris obligat niſi exteriori præcepto intimetur: nec inter homines contactus ſolis voluntatibus fiunt ſine ſenſibilibus actionibus, vel ſignis, quæ internas voluntates ſatis manifeſtent. Hoc ergo etiam in præſenti neceſſarium eſt, neque de hoc eſſe poteſt vlla controuerſia, vt patet ex communi conſenſu Doctorum quos referam. Et videri poteſt Syluester verbo. *Excommunicatio*, primo numero 13 & 15. Armilla numero 17. Tabiena excomm. 2. numero quarto, in Manuali capite 27. numero, 12. & 161.

2. *Prima opinio.* Difficultas vero eſt, qualem eſſe oporteat hanc exteriorem actionem, ſeu ſenſibilem ſignificationem. Quidam enim exiſtimant neceſſarium eſſe, vt talis expreſſio fiat per verba clara, & in omni proprietate ſumpta. Ita tenet Vgolinus de Cenſ. Eccleſ. tab. 1. c. §. 5. & c. 20. Vnde infert mutum, etiamſi aliàs iuriſdictionem, & liberū vſum voluntatis habeat, non poſſe ferre cenſuram: nam ſi verba deſint: nutus & ſigna non ſufficiunt: nunquam enim cenſura hoc modo ferri conſueuit. Neceſſe eſt autem, vt ſub nutibus & ſignis etiam ſcripturam comprehendat: alioqui non ſatis concluderet mutum non poſſe ferre cenſuram. Affert autem ad hoc confirmandum quædam iura, ſcilicet capit. *Sacro*, & capit. *A nobis*, 1. de Sententia excom. & cap. 1. eodē. tit. in 6. & c. vlt de Conſt. in 6. Ex quibus iuribus nihil probatur: quia nullam mentionem faciunt verborum, ſed ſolum requirunt ſufficientem intimationem cenſuræ, vt non ignoretur: quam intimationem *promulgationem* vel *pronuntiationem* appellant. Quòd autem verbis pronunciari debeat, non aſſerunt ſed potius in illo ca. 1. de Sent. excom. in 6. dicitur, *vt in ſcriptis proferatur*. Rationem præterea adducit, quia hæc pronunciatio cenſuræ cum aut lege, aut ſententia fiat, debet eſſe ſatis expreſſa & certa. ergo debet fieri per verba: nam illa tantum ſunt per ſe primo ad exprimendam mentem inſtituta, reliqua vero ſigna ſunt ambigua, & incerta. Et confirmatur, nam hac de cauſa Epiſcopus, vel Sūmus etiam Pontifex, licet facto, vel vſu aliquem vitet, non proptereà illum excommunicare cenſetur, quia illud factum ambiguum eſt, & multis de cauſis fieri poteſt. Vnde non ſatis indicat excommunicandi voluntatem.

3. Sed hæc omnia, quamuis rectè probent neceſſaria eſſe ſigna ſatis expreſſa, & certa non tamē quod illa neceſſariò futura ſint verba proprie dicta. *Scriptura eſt ſufficiens ſignū ad cenſuram ferendam.* Non enim dubito, quin ſcriptura poſſit ſufficere, etiā ſi iudex nihil ore proferat, quia ſcriptura etiam eſt per ſe primo inſtituta ad exprimendam mentem, & ſatis expreſſe, & certo id præſtat, neque eſt vllum ius, quod ſtatuat, hanc ſententiam verbis eſſe proferendam. Et in hoc eſt latum diſcrimen inter hūc forum contentioſum, & internum pœnitentiæ, in quo neceſſe eſt ſententiam proprijs verbis proferri, vt valida ſit. Quanquam non defuere autores graues, qui etiam in illo ſacramento negauerint eſſe de eſſentia eius vt ſententia ore proferatur, affirmantes in aliquo raro caſu, & neceſſitate extremà poſſe aut ſcripto pronunciari, aut nutibus indicari quorum ſententia ſi vera eſſet, magnum ex illa ſumeretur argumentum ad rem, de qua agimus confirmandam. Veruntamen, etiamſi falſa ſit, tamen generale principium, in quo fundari poteſt, verum eſt: & licet ad illam materiam malè applicetur: in præſenti autem optime. Nimirum, non eſſe de ratione validæ ſententiæ, vt ore proferatur, niſi vbi aliquod ſpeciale ius id ſtatuit, ſicut nos credimus feciſſe Chriſtum in ſententia ſacramentali. At in præſenti nullo iure ſtatutum eſt, vt ſententia qua fertur cenſura, ore proferatur: deberet enim tale ius eſſe humanum, & Eccleſiaſticum (nam hoc ſolo introductæ ſunt cenſuræ) nullum vero extat tale ius, vt oſtendimus: ergo ad cenſuram ferendam non eſt neceſſaria propria verborum forma.

4. *Nutibus poteſt ferri cenſura ſi ſufficienter ſignificent effectum.* Ex quo fit, vt quacunque ratione fingatur mutus habens reliqua neceſſaria, nempe iuriſdictionem, & rationis vſum ac ſufficientem intelligentiā cauſæ, ille poſſit ſententiam validam proferre, quę cenſuram cōtineat, ſi ſcribere ſciat; vel etiam ſi neſciat, ſi nutibus poſſit alteri ſufficienter exprimere volun-

voluntatem ſuam, eiuſque miniſterio ſententiam de cenſura inferenda expreſsè & diſtinctè præſcribere. Quod fieri poſſet, altero eo interrogante an vellet aliam cenſuram ligare, & in qua ſpecie, & reliqua neceſſaria, & ipſo iudice annuente: & nutibus mandante ita ſcribi, & intimari: hic enim modus eſt ſufficiens ad exprimendam iudicis voluntatem, & ad imponendum præceptum: vnde ex ſe etiam ſufficit ad ſententiam ferendam, & nullo iure poſitiuo inualidus factus eſt. Non eſt autem hic caſus moralis, qui aliquando euenire poſsit, ſi de muto perpetuo, & à natiuitate ſermo ſit: nam ille ineptus eſt ad Eccleſiaſticum regimen ſuſcipiendum, præſertim cum neceſſariò ſit etiam ſurdus. Poſſet autem hic caſus accidere, ſi ex ægritudine, vel alia occaſione, Eccleſiaſticus iudex loqui non poſsit: tunc enim non ſtatim priuatur ſua poteſtate, vt per ſe conſtat. ergo neque etiam priuatur vſu eius, ſi aliquo ſufficienti modo poſſit illum exercere: ſunt autem ſufficientes modi à nobis propoſiti, vt ſatis declaratum videtur. Fateor tamen, niſi intercedant verba, aut ſcripta, aut vocalia, aut ſcripta, vel propria manu, vel alterius ope exhibita, nullam aliam actionem videri ſufficientem ad exhibenda ſigna ſatis certa, & expreſſa, quibus mediantibus cenſura inferatur, quia reliqua omnia ſunt valde æquiuoca, & imperfectè ſignificantia. Quamobrem ſi verbum ſenſibile in hac amplitudine ſumatur, rectè dicere poſſumus ad inferendam cenſuram neceſſaria eſſe ſenſibilia verba: & breuitas cauſa ita ſemper loquemur.

5. *Nulla certa verba eſſe præſcripta ad cenſurã inferendam*

Addendum verò eſt ſecundo, non eſſe præſcripta certa aliqua verba, quibus cenſura ferenda ſit, ſed tantum neceſſarium eſſe, vt ſufficientia ſint ad præceptum, ſeu voluntatem ſuperioris de cenſura ferenda ita declarandam, vt nullam repugnãtiam, vel indeterminationem, aut cõfuſionem contineant. Qualia ſunt hæc, *Excommunico Petrum? Qui hoc fecerit ſit ſuſpenſus*: vel ſimilia. Dixi autem oportere, vt talia verba habeãt determinationem in actione inferendi cenſuram: nam ſi diceret Iudex, *Ego te excommunico, vel abſoluo*: inepta eſſet forma, & nihil determinate ſignificat. Si autem dicat, *Ego excommunico, & abſoluo*: aliqui putant validam eſſe formam: quæ per priorem partem habet ſuum effectum, poſteriorem verò (quæ reuera eſt noua forma) tollit illum. Ita Vgoli. cum alijs, quos citat dict. c. 20. §. 3. Refert tamen Gloſſam in cap. *Si quis*, 11. quæſt. 3. dicentem contrarium: & ſanè non ſine probabilitate: nam illa verba videntur ꝓferri per modũ vnius formæ: & ſic continent repugnantiã.

Dico tamen, hoc pendere ex intentione operã-
6. tis: nam, ſi intendat duas ſententias proferre, prius condemnatiuam, & poſteà abſolutiuam, non ſe impedient propter immediatam, & propinquam cõſecutionem vnius poſt aliam. Quoniam, ſi cætera neceſſaria concurrant, hæc non eſt ſufficiens cauſa annullandi cenſuram: etiamſi Iudex quando illa priora verba profert, iam habeat intenſionẽ immediatè poſt tollendi talem cenſuram: nam hæc intentio non repugnat abſolutè voluntati inferendi cenſuram pro illo tempore: neque eſt de ratione cenſuræ, quod eo tempore duret, aut quod ea intentione feratur. Denique, ſi ex quocunque euentu contingat, vt iudex non poſsit proferre poſterius abſolutionis verbum, etiamſi habuiſſet intentionem illud proferendi, cenſura permanebit. At verò, ſi iudex vnicam intẽtionem habeat inferendi cenſuram per omnia illa verba per modum vnius formæ, aut ſimul efficiendi vtrumque effectum per illa ſignificatum: nihil efficiet: quia vel in verbis, vel in intentione includit repugnantiam. Quia vero hic poſterior modus operandi videtur eſſe hominis amentis, aut ſtolidi, ideò priori modo videtur interpretandum tale factum, ſi accideret: quamuis etiam in illo ſenſu vix poſsit excuſari ab ignorantia, & à culpa: nam ille modus ferendi cenſuram, moraliter loquendo, nullius poteſt eſſe vtilitatis, & præſe fert quendam contemptũ ſeu paruipenſionem cenſuræ.

Tertiò neceſſarium eſt, vt verba ſint definita 7.
Cenſura debet ferri per verba definita quoad ſpeciem cẽſuræ.

quoad ſpeciem cenſuræ. Et hoc ſenſu dixi non debere eſſe confuſa ſeu generica: qualia eſſent. *Qui hoc fecerit, manebit cenſura ligatus?* vel ſimilia. Oportet ergo vti verbo exprimente ſpeciem cenſuræ, vt *excommunico, ſuſpendo, interdico*. Ratio eſt, quia hæc verba ſuo modo efficiunt quod ſignificant: non poſſunt autem efficere effectum in genere, ſed in aliqua ſpecie: ergo oportet vt determinatam ſpeciem ſignificent, aliàs nihil efficere valebunt. Sicut præceptum ad nihil poteſt obligare niſi in particulari determinet actum quem pręcipit: nec iudex aliquid efficiet ſi condemnet ad pænam, & ſpeciem pænæ non exprimat. Et in vniuerſum cauſa indeterminata non poteſt determinatũ effectum producere, niſi vel ab alia determinetur, vel ipſa habeat vim ſe determinandi, quod eſt proprium cauſæ liberæ, & ad ſola verba exterius prolata accommodari non poteſt. Nec ſufficit intenſio proferentis talia verba generica, vt ab illa determinentur ad inducendam definitam ſpeciem cenſuræ: quia interior intentio, niſi exteriùs exprimatur, non ſufficit ad hunc effectum, vt ſuperius dictum eſt: per illa autem verba non exprimitur talis intentio. Secus autem eſſet, ſi in verbo eſſet multiplex ſignificatio, & æquiuoca: & in aliqua earum ſignificaret determinatam ſpeciem cenſuræ: tunc enim intẽtio prodeſt ad determinandam verbi ſignificationẽ. Nam hoc etiam in ſacramentis conficiendis verum eſt, cum tamen verba ſacramentorum maximè debeant eſſe certa ac definita: ergo multò magis id ſufficiet in cenſuris ferendis. Valebit ergo cenſura ſic lata: tamen vt non ignoretur, oportet vt ex adiunctis, & ex antecedentibus, & ſubſequentibus ſatis conſtet illa intenſio, & in qua ſignificatione Iudex vtatur verbo *ſuſpendo*, aut alio ſimili, quod multiplicem ſignificationem habeat.

Atq; hinc proportionali ratione ſequitur, quan- 8.
Verba cenſuræ debent eſſe determinata ad infimam ſpeciem cenſuræ.

do ſub aliqua ſpecie illarum trium, quas numerauimus, aliæ ſpecies infimæ continentur, neceſſarium eſſe vt determinatio fiat vſque ad vltimam ſpeciem: nam effectus in aliqua ſpecie infima fieri debet: & ideò eodem modo debet verbis exprimi: nam verba hæc non poſſunt plus efficere, quàm ſignificent. Diſtinguuntur autem ſpecies vt infrà dicemus per effectus: vnde alia eſt ſuſpenſio ab officio, alia à beneficio, alia ab vtroque: his ergo vel ſimilibus verbis neceſſe eſt eam exprimi. Dices, etiam ſub excommunicatione dantur duæ ſpecies, ſcilicet maior & minor: & tamen non oportet hoc exprimere, ſed ſi abſolutè verbum excommunicandi proferatur, valida eſt ſententia, & maior excommunicatio infertur: vt declaratur in capit. *Si quem*, de Sententia excommunic. Reſpondeo, vel illas non eſſe ſpecies illius cenſuræ, ſed analogata quædam: & ideò verbum *excommunico*, ſimpliciter dictum accipi pro principaliori ſignificato, vel certè (vt abſtineamus à quæſtione dialectica) ſecundum communem vſum Eccleſiæ iam illud verſum ita eſſe accommodatum, vt ſimpliciter prolatũ quaſi per autonomaſiam intelligatur accipi pro maiori excommunicatione. Et ideò, cum infertur excommunicatio minor, oportet illud additum adiungi, vel per effectum explicari, ſcilicet, *Priuo te perceptione ſacramentorum*. Idemq; obſeruandum eſt in alijs cenſuris, ſi in eis ſit ſimilis vſus alicuius verbi, vt ſi ſuſpenſio abſolutè dicta accipi ſoleat in iure pro ſuſpenſione ab officio, & beneficio ſimul: vel aliquid ſimile, vt in proprijs tractatibus videbimus.

Verbum excommunico ſimpliciter prolatum, de maiori excommunicatione intelligitur.

Quid ſi cenſura ſub forma diſiunctiua feratur.

HIc vero curioſè inquirunt Doctores, quid, ſi ſpecies cenſuræ ſub diſiunctione feratur, vel
10. ſub communi genere, vt. *Maneat excommunicatus, vel ſuſpenſus.* vel ſub determinata ſpecie, vt *Suſpendo te ab officio vel beneficio.* In qua quæſtione aliqui ſimpliciter negant per talia verba quidpiam effici: quia nihil determinatè ſignificat: ergo nihil determinatè poſſunt efficere: effectus autem non poteſt fieri niſi determinatus: ergo nullus effectus poteſt ſequi ex vi talium verborum. Ità tenet Vgolin. dict. tab. 1. c. 20. §. 3. n. 4. & citat Nau. c. 27. num. 161. vbi citat Palo. Alij vero & illam ſententiam validam eſſe exiſtimant, & vtrumq; inferre effectum. Ita ſenſit Gloſſa in capit. *Latores*, verb. *Ab officio*, de cleric. excomm. miniſtr. quamuis ſolum dicat, tunc rẽ eſſe dubiam, & ideo ab vtroque effectu abſtinere debere illum, in quem hoc modo cenſura lata eſt. Sed qui oppoſitã ſententiã tenent, facile negabunt rẽ eſſe dubiam. Et ſane vix poteſt eſſe dubium, quin per talem modũ proferendi ſentẽtiam, vterq; effectus ſimul nõ inferatur, ſi verba illa diſiunctiuè in ea proprietate ſumantur, vt in quæſtione ſupponendum eſt.

Quorundã opinio. Vgolinus.

Opinio aliorum. Gloſſa.

Aduertẽdũ eſt ergo particulam illã, *vel*, interdũ ſumi poſſe diſtributiuè, & æquiualet dictioni co-
11. pulatiuæ, vt conſtat ex vſu Latinorum, & ex l. *Cum quidam*, C. de Verbor. ſignificat. Quod maximè accidere ſolet in propoſitionibus negatiuis; vt ſi quis dicat, *Nemo negat vel doceat, vel ſcribat*: ſenſum reddit copulatiuum. Vnde, quia verbum *ſuſpendo*, verbi gratia, virtualem includit negationem, ideo cum, quis profert *Suſpendo ab officio vel beneficio*: non inepte intelligi poteſt copulatiue vti illa dictione, *vel*: Quod ſi hæc fuerit eius intentio, verba quidem erunt ſufficientia, iuxta doctrinam ſupra datam: quia licet tale verbum ſit æquiuocum, tamen reuera habet vtramq; ſignificationem, & per intentionem operantis ad alteram determinatur. Oportebit tamen, vt ex adiunctis, vel alia via ſufficienter conſtet hanc fuiſſe iudicis intentionem, & hoc ſenſu verba protuliſſe. Alioqui nemo obligabitur ita illa intelligere, ſed in meliori ſenſu erunt interpretanda.

Particula vel, interdũ diſtributiue ſumitur.

Difficultas vero eſt, an verba illa diſiunctiuè ſumpta aliquid poſſint operari: quia vtrumq; ſi-
12. mul nõ poſſunt: & nõ eſt maior ratio de vno quã de alio: ergo nihil efficient. Nihilominus oppoſitũ videtur fieri valde probabile hac ratione. quia diſiunctiua licet nõ ſit definita ad vnam partem determinatè: confuſè tamen eſt determinata ad vnã earum: nihil ergo impedit quo minus ſententia ità ſub diſiunctione prolata valida ſit. Nam intentio iudicis eſſe poteſt, vt altera illarum partiũ executioni mandetur: relinquit autem arbitrio ipſius rei vt quam maluerit partem illius pœnæ eligat, & acceptet. Ergo cenſura ſub hac forma illata erit valida ſaltem quoad alterutram partẽ: erit autẽ in arbitrio eius, in quem fertur, eligere alteram partem earum, & ad illam determinatè obligabitur. Et poteſt hoc confirmari, & declarari variis exemplis: nã in indulgentia concedenda valida eſt hæc forma. *Concedo tibi indulgentiam ſi tali die ieiunaueris aut eleemoſinã feceris*: & ex vi talis formæ relinquitur in arbitrio alterius, vt quod maluerit, ex illis operibus eligat. In foro etiam pœnitentiæ poteſt ſatisfactio imponi ſub diſiunctione ſimili, ſcilicet, *Vel vno die ieiuna vel te ipſum ſemel flagella*. Et ſine dubio eſt ſententia valida, & in arbitrio pœnitentis male eligere, quod maluerit ex illis operibus. Imo etiam in externo, & criminali foro ita ferri ſolet pœnalis ſententia, *vel ſoluat centum vel publicè flagelletur*. Et in præceptis ferendis ſæpe ſeruatur eadem forma. Vt eſt ad rem præſentem accommodatum exemplum in capite *Acrapula*, de vita & honeſtate clericorum, vbi ſic concluditur. *Si quis autem in his ſe culpabilem exhibuerit & à ſuperiore commonitus non ſatis fecerit, ab officio vel beneficio ſuſpendatur.* Quibus verbis non fertur cenſura ſed, vt feratur, præcipitur ſub illa diſiunctione: per quam relinquitur in arbitrio Epiſcopi, vt, quam partem voluerit, eligat: ergo poterit etiam Epiſcopus ſub eadem diſiunctione cenſuram ferre, & in arbitrio delinquentis relinquere, vt quam voluerit, partem eligat.

Cenſura ſub diſiunctione lata obligat ad alterutrã partem quã reus eligit.

Denique hæc forma ferendi cenſuras approbari videtur in c. *præterea*, 2. de appellatione. ſcilicet, *Niſi Sempronio intra viginti dies ſatisfeceris, te excommunicatũ, vel ſuſpenſum vel interdictum eſſe cognoſcas.* Nam pontifex ſupponit illam formam cenſuræ validam eſſe, 13.
quamuis ab illa appellari poſſit. Hic vero textus nihil probat, nam ibi non agit Pontifex de tali forma cenſuræ, ſed de quacunque cenſura lata ſub illa conditione, *niſi ſatis feceris*: & quæritur an ab illa poſſit appellari. Et reſpondet affirmando. Vt vero & quæſtionem, & reſponſionem extendat ad omnes cenſuras illas omnes ſupra dictã diſiunctione numerat: non quia in vna & eadem ſententia ità ferri ſoleant, ſed quia in diuerſis ſententiis nunc vna, nunc alia fertur. Quamuis autem ex prædicto textu hęc pars non probetur, tamen ex ratione adducta, & ex aliis exemplis ſimilibus videtur fieri valde probabilis: & ideo in eo caſu conſulerem talem ſententiam timendam eſſe, & quo ad alteram ſaltem partem eſſe ſeruandam: electionem tamen relinqui arbitrio delinquentis.

Poſſet autem interdum habere alium ſenſũ illa diſiunctiua, vt ſingulæ partes eius ad diuerſas per- 14.
ſonas accommodarentur ſecundum diuerſas conditiones earum. Vt verbi gratia, ſi prohibitio pertineret ad laicos, & clericos, & adderetur ſub pœna excommunicationis vel ſuſpenſionis, intelligi poſſet ſecundum diſtributionem accommodam, vt excommunicatio pro laicis, ſuſpenſio pro clericis eſſet impoſita. Vel ſi prohibitio pertineret tantũ ad clericos, quorum alij haberent officium tantum alij etiam beneficium: & in ſententia diceretur *ab officio vel beneficio*, intelligi poſſet, qui beneficium habet ab illo ſuſpendi reliquos ab officio, Et quidem ſi de hoc ſenſu ſatis conſtare poſſit ex materia præcepti, circumſtantiis vel aliunde, non eſt dubium quin valida ſit talis ſententia: quæ non eſt proprie diſiunctiua reſpectu eiuſdem, ſed diuerſorum; ad ſingulos vero determinata quoad alteram partem vnicuiq; accommodatam. Perſiſtendo autem in proprio ſenſu diſiunctiuo reſpectu eiuſdem non inuenio alium ſenſũ probabilẽ præter ſuperius poſitum: & in eo veriſimile eſt talẽ ſententiam valituram.

Quomodo ad varias perſonas ſententia diſiunctiua accommodari poſſit.

Dices, quod ſi pœnitens neutram partem in ſen- 15.
tentia contentã velit eligere: & conſequenter neutram etiam velit ſeruare, quale peccatũ committet, aut contra quam cenſuram delinquet. Neutra enim videtur tunc obligare: quia neutra obligat determinate, donec fiat electio. Vnde nõ eſt maior ratio de vna, quam de alia. Neq; ambæ ſimul obligare poſſunt, quia non coniunctim, ſed ſub diſiunctione tantũ latæ ſunt. Quod ſi in eo caſu nõ peccat delinquens violando aliquam cenſuram, nihil etiã peccabit ex eo ſolum, quod neutram eligit: nullo enim præcepto ad hoc tenetur: neq; apparet vlla virtus, contra quam id fit. Si vero neutram cenſuram eligendo, & conſequenter neutrã cuſtodiẽdo, nihil peccat, aperte concluditur illam ſententiam inualidam, & inefficacem eſſe: quandoquidem in voluntate rei poſitum eſt, vt per illam ad nihil obligetur. Ex quo vlterius poteſt cõcludi, etiamſi ipſe velit aut eligat, nõ propterea obligari cenſura; quia ſicut nemo poteſt in ſe ipſum cenſuram ferre, vt ſupra dicebamus: ità non poteſt ex arbitrio ſuo, & voluntate illam contrahere. Ad hoc vero dici poteſt,

Quomodo peccet reus qui neutram partem diſiunctiuæ ſeruare vult.

reſt, huiuſmodi reum obligari ex vi talis ſententiæ, & ex præcepto iudicis ad ſubeundam, vel ſeruandam alterutram cenſuram: &, quamdiu neutram eligit, vtraque ligari: quia hæc eſt intentio ferentis: quam ſatis exprimit per illa verba, cum alio modo nequeant efficaciam habere. Vel certe, hoc ipſo, quod talis reus incipit non obſeruare vnam ex illis cenſuris, manet ex vi disiunctiuæ obnoxius alteri: ita vt illa ſit quædam virtualis electio; nã, ſi in disiunctiua deſtruatur vna pars, neceſſe eſt alteram verificari, vt tota disiunctio poſſit eſſe vera. Non eſt ergo illa forma cenſuræ ita in ſe perplexa, aut indeterminata, vt ea de cauſa cẽſeri debeat prorſus inefficax, & nulla. Nihilominus tamen omnino cauenda eſt talis forma: grauiterque peccaret iudex, qui illa vteretur: tum propter dubium, & difficultatem, tum quia non eſt in vſu Eccleſiæ: tum etiam quia eſt parum accommodata & conſentanea naturæ, & modo huius pœnæ, quæ per cenſuram imponitur: eſt enim omnino inuoluntaria: & non pendet, nec pendere debet ex arbitrio, vel acceptatione eius, cui imponitur: quod in aliis pœnis ſecus eſt.

16. *Cenſuram debere ferri in determinatam perſonã.* Quarto neceſſe eſt, verba, quibus cenſura fertur eſſe determinata quoad perſonam, in quam cenſura fertur: ad eum modum, quo de formis ſacramẽtorum dici ſolet. Eſt enim hic proportionalis ratio nam ſicut formæ ſacramentorum efficiunt quod ſignificãt, ita etiam ſuo modo verba cenſuræ. Vnde, quia effectus non fit niſi in determinata perſona, aut ſubiecto, ideo neceſſe eſt, vt per ipſa verba ſignificetur determinatè perſona, in quam fertur. Alias, ſi verba ſuſpenſa ſint, vt, *Ego excommunico*, etiam effectus manebit ſuſpenſus, & ita nihil fiet. Hæc autem determinatio perſonæ non eodem modo ſemper fit, ſed iuxta exigentiam ſententiæ, aut legis ferentis cenſuram. Interdum enim fertur cenſura contra ſingularem perſonam diſtinctè propoſitam, & cognitam. Et tunc etiam ſingulariter, & diſtinctè determinari debet; ſiue per proprium nomen, ſiue per aliquod pronomen, aut per quælibet alia ſigna ſufficienter deſignetur. Aliquando vero feratur cenſura contra ſingularem perſonam quãuis occultam: & tunc deſignari debet ſub aliqua cõditione, vel per habitudinem ad delictum: vt verbi gratia *excommunico eum qui hoc fecit, niſi ſatisfaciat.* Aliquando denique fertur cenſura in generali: & tunc etiam generaliter deſignantur perſonæ ſub habitudine, ſeu denominatione talis delicti, vt *Omnes hæretici aut percuſſores clericorum &c.*

17. *Formam cenſuræ debere ſignificare de præſenti & practicè effectum.* Quinto neceſſarium eſt formam ferendi cenſuram ita eſſe determinatam, vt de præſenti & practicè ſignificet ipſam cenſuram, vt actu effectam per talẽ ſentẽtiam aut legem, ſeu per talia verba. Quod maxime obſeruatur ab autoribus in his cenſuris, quæ iure feruntur, & in generalibus, quæ feruntur ab homine: nam in iis, quæ abſolute feruntur ab homine contra certam perſonam, res eſt clara: oportet enim, vt per verbum de præſenti, quod indicet voluntatem iudicis, cenſura feratur, vt notarunt autores omnes in principio citati. Vnde ſi vtatur verbo de futuro, vt *Excommunicabo*, aut *excommunicandus erit*, nõ feret cẽſuram, vt conſtat: idemq́; cenſeo de his verbis *præcipio excommunicari*, quia non cõtinent executionem, ſed præceptionem. Et ex vi ſua ſuſpendunt actum in futurum.

18. *Quid ſi forma per hoc verbum excommunicetur. &c. feratur.* Sed quid, ſi in actu exercito dicat *Excommunicetur*; videtur. n. illa forma inualida, quia etiam dicit habitudinem ad tempus futurum, non executionem de præſenti. Aliunde vero apparet ſufficiens. nam in forma baptiſmi ſufficit verbum illud, *Baptizetur Petrus*, &c. quamuis illa etiam ſignificare debeant actum præſentem: ergo idem erit in illa excommunicandi forma, *Excommunicetur*. Quocirca illud verbum æquiuocum videtur: nam, ſi ſit practice imperatiuum, ita vt ſit ſenſus. *Excommunicetur meâ poteſtate*: æquiualet huic formæ, *Excommunicatus ſit aut maneat*. Et in hoc ſenſu erit ſufficiens: nam etiam in ſacramentali iudicio cenſetur in eo ſenſu ſufficiens ea forma, *Abſoluatur Petrus*, quamuis peccatum ſit ea vti, vt ſupra dixi, ergo à fortiori ſimilis locutio in eodem ſenſu ſufficiet in præſenti. Tamen, ſi verbum illud, *Excommunicetur*, ſit quaſi pręceptum datum alteri, vt illud exequatur, clarum eſt nihil per ſe efficere: & quia communi vſu omnium in hoc ſenſu proferri ſolet: ideo moraliter cenſetur inſufficiens ad hunc effectum. Atque hoc maxime obſeruandũ eſt in præceptis ſeu legibus ferentibus cenſuram: nam quoties vtuntur ſimili verbo, *Excommunicetur, ſuſpendatur, &c.* non inferunt cenſuras ipſo iure, ſed præcipiunt iudicibus, vt eas imponant, vt notauit Gloſſ. in cap. 2. §. 1. verb. *Innodetur*, de Hęret. in 6. & eſt communis ſententia Canoniſtarum. Qui conſequenter aſſerunt, verbum optatiui, & ſubiunctiui non ſufficere, quod eſt per ſe manifeſtum: neque ea verba ſunt in vſu.

SECTIO III.

Quibus verbis indicetur cenſura latæ ſententiæ, vel ferendæ.

1. *Quæſtio in ferenda cenſura ponitur particula ipſo facto, &c. etiamſi verbum ſit de futuro ſignificat effectũ præſentem.* AD maiorem declarationem formę ferendi cenſuram neceſſaria præſens quæſtio eſt, quia variæ ſunt formulæ quib⁹ iura, & Prælati præcipientes vtuntur ad cenſuram ferendam, & non ſemper conſtat, an ipſi imponant, vel imponi iubeant. Et ideo aduertendum eſt, cenſuram, quæ per ius ipſũ fertur, interdũ appellari cenſuram *ipſo iure*: quia ipſum ius fert illam ſub ea cõditione, ſi ipſi non obediatur: aliquando dici cenſuram *ipſo facto*: qa poſito facto ſeu inobedientia talis legis, ita tamen nulla alia ſpectata ſententia, vel declaratione, incurritur: & ideo etiam dici ſolet *latæ ſententiæ*: quia per ipſam legem lata eſt ſententia de illa, etiam ante commiſſum delictum. Illa ergo tria, *ipſo iure*, *ipſo facto*, & *latæ ſententiæ*, eandem rem ſignificant, quamuis diuerſa conſideratione ad eam ſignificandam ſint impoſita. Quocirca, quotieſcunque in lege aliquod horũ verborum ponitur, ſatis clarum eſt illam eſſe ſufficientem formam, vt lex per ſe ipſam cenſuram inferat. Et quidem, ſi talia verba adhibeantur (vt ita dicam) in actu ſignato, res eſt manifeſta, adeo vt licet contingat aliquam ex illis dictionibus cõiungi verbo de futuro, nihilomin⁹ limitent illud, & trahant ad ſignificandam actualem effectionem cenſuræ. Eſt accõmodatum exemplum in c. *Si religioſus* de Elect. in 6. *In pœnã præſumptionis illius, electio eadẽ ipſo facto viribus vacuetur omnino*, vbi verbũ *vacuetur* per ſe ſumptum ſolum ſignificaret electionem fore irritandam: tamen propter adiectionem particulæ *ipſo facto*, ſine dubio per talem legem fit irrita electio: & verbum *vacuetur*, aut non habet vim futuri, ſed vim efficacis imperij ex tunc operantis: vel, ſi ſumatur vt futurũ, intelligatur reſpectu illius temporis, quo lex lata eſt, non reſpectu illius, quo poſtea delictum committitur. Similia ſunt, & eodem modo interpretanda verba illa, *Decernimus ipſo iure fore ſuſpenſos* in cap. Prouida, de elect. in Sexto *Vel volumus eo ipſo fore ſuſpenſos*. in c. Cupientes, §. *Cæterum*, eod. tit. Nam illud, *eo ipſo*, perinde eſt ac *ipſo facto*. Idem habetur in Clementina 1. §. *Verum*, de Hæreticis.

2. *Quod ſi particula illa nõ in actu ſigna to, ſed exercito ponantur.* At vero, quando ſimiles particulę formaliter nõ adhibentur, ſed in actu exercito, tunc attendenda eſt vis, & ſignificatio verborũ, maxime prout ſunt in frequenti vſu iuris, vt nimirum virtute cõtineant aliquam ex dictis periculis. Vt, quando lex fertur per verba, quæ per ſe ferunt prolationem ſententię actu inferentis pœnam, tunc plane continet cenſurã latæ ſententiæ: vt ſi lex dicat, *Excommunicationis ſententia duximus innodandum*, vel, *excommunicatio-*

ricationis ſententia innod. ntes. His enim verborum formis vtitur Bonifaci. s VIII. ad inferendam ipſo iure excommunicationem: c. vnico de Schiſmat. in Sexto. Similem vim habent verba illa, *Sententiam excommunicationis incurrat*, *vel Eccleſiaſtico ſubiaceat interdicto*: Quibus vtitur Gregorius X. in capite vnico de Iniuriis in Sexto. Item illa, *Excommunicationis ſententiæ ſe nouerint ſubiacere*: quibus vtitur Alexander IV. in capite ſecundo de Hæreticis in Sexto. Idem indicari ſolet aliis verbis, quæ ſignificant, ipſo facto, ſine interuentu alterius rei, cenſuram contrahi, ſiue id fiat per verba de præſenti, vt antea dicebamus, ſiue per verba de præterito, vt in Clementina 1. de Pœnis, *Sit huius noſtræ conſtitutionis authoritate anathematis mucrone percuſſus.* Vel, vt in capite *Præterea*, 2. de Appellationibus. *Si hoc feceris, te excommunicatum eſſe cognoſcas.* Similia exempla ſunt frequentia in iure, vt videre licet in capite vltimo de Rebus Eccleſ. non alien. in Sexto & in cap. vltimo de Pœnis, in Sexto. Ex quibus colligi poteſt fere generalis regula, quando lex imponit hanc pœnam per verbum præſentis, aut præteriti, ipſo iure imponi. De qua videri poſſunt iuris interpretes cum Gloſſa in verbo. *Sub anathemate*, in capite vnico de Sagittar. & Gloſſa cum textu in leg. *Si quis in tantam*, C. vnde vi, & in l. *Si quis maior.* C. de Tranſactionibus.

III. *De forma excommunicationẽ noueris te incurſurũ.* Solet autem dubitari de his verbis, *Excommunicationem, aut ſuſpenſionem noueris te incurſurum.* Aliqui enim putant continere cenſuram ipſo facto ex clementina vltima de Pœnis. Ibi tamen additur expreſſe verbum, *Ipſo facto*: ſicut etiam in capite 1. de Vſur. in 6. & ideo Felinus in capite *Rodulphus*, de Reſer. num. 28. negat illa verba præciſè ſumpta ſufficere. Et reuera eſt probabile: quia in rigore illa verba ſunt tantum de futuro. Nihilominus tamen timenda ſunt: quia non ſignificant cenſuram eſſe ferendam, ſed contrahendam ex vi talis legis, atque adeo ipſo facto. Vnde illud futurum ſolum videtur reſpicere tempus, quo talis lex fertur: & ideo probabilius videtur illa verba ſufficienter indicare cenſuram ipſo facto.

IV. *De forma, Anathema ſit.* Item quæri ſolet de his verbis. *Anathema ſit.* Nam Gloſſa in capite final. de Foro compet. negat per ea ferri, ſed ſolum comminari anathema. Sed eſt omnino falſa ſententia: nam grauiora ſunt illa verba quam hæc *excommunicatus ſit*: at hæc continent ſententiam latam: ergo & illa: ſunt enim executiua, ſicut hæc, *Excommunicatus maneat*: & ſimilia. Eſtque illa forma anathematizandi frequens in Conciliis aduerſus hæreticos: & præſertim in Concilio Trident. & ex Concilio Gangrenſi referuntur multa in Decreto diſt. 30. vbi in capit 16. ſatis declaratur per illam formam abſcindi hæreticos ab Eccleſia.

V. *De aliis particulis.* Rurſus quæri poteſt, an hæ particulæ, *Extunc, mox, ſtatim, omnino, prorſus*, & ſimiles declarent ſatis cenſuram ipſo iure latam. Aliqui enim affirmant abſolute, ex Panormitano in c. *Si diligenti*, numero decimo octauo, de Foro compet. ſed ibi ſolum meminit horum verborum. *ipſo facto* vel *eo ipſo*: de quibus iam diximus. Quapropter de illis periculis iudicandum exiſtimo iuxta exigentiam verborum, quibus adiunguntur. Nam ſi dicatur, *ſtatim excommunicetur*, non ſufficiet: ſecus ſi dicatur, *Statim*, aut *ex tunc excommunicatus ſit*: vt in c. *Quamſit*, de Elect. in 6. dicitur, *Ex tunc ſe nouerit eo ipſo priuatum.*

VI. *De forma ſub pœna talis cenſuræ.* Tandem dubium eſt de hac forma. *Sub pœna talis cenſuræ.* Et ratio dubitandi eſſe poteſt; quia hæc forma eſt eiuſdem rationis, *Sub interminatione anathematis.* quæ vſitata eſt in iure, vt patet in c. *Clericis*: Ne Cleric. vel mon. & in c. *Relatum*, § *Ad hoc*, de Iure patronatus in 6. Et tamen illa verba continent cenſuram ipſo iure latã: vt colligitur ex cap 1. de Eo qui fur. ord. ſuſc. nam abſolutione cenſetur indigere ſiç

excommunicatus. Idemq; colligitur ex capite *Salonitana*, diſt. 63. in verbis illis, *Quod ei ſub excommunicationis interpoſitione mandamus.* Vbi Gloſſa refert varias opiniones: nam quidam cenſent his verbis contineri cenſuram ipſo iure latam: alii variis diſtinctionibus vtuntur. Veritas autem eſt, illis verbis præciſè ſumptis non ferri ſed comminari cenſuram: quod verum eſt tam in cenſura lata ab homine, quam à iure, quia non plus ſignificant illa verba ab vno, quàm ab alio prolata. Ratio autem eſt, quia in illis verbis nullum eſt, quod latam ſententiam indicet: ſed vt nimirum ſunt indifferentia, & abſtrahunt à cenſura, tam lata, quã ferenda: & hoc ipſo, deferenda potius quam de lata interpretanda ſunt. Tum quia odia reſtringenda ſunt, & in mitiorem partem intepretanda. Quod principium non ſolum in iure interpretando, ſed etiam in ſententiis, vel præceptis ab homine ſatis ſeruandum eſt: quidquid nonnulli Iuriſtæ dicant. Tum maxime, quia hoc ipſo, quod ſuperior, vel Legiſlator ſiſtit in illis verbis, & non vltra progreditur non profert ſententiam, neque in actu exercito infert cenſuram, etiam ſub conditione. Solum ergo cenſuram comminatur, vel præcipit vt inferatur, ſi ſubditus contumax fuerit. Et hæc eſt communis ſententia Theologorum, Iuriſperitorum, & Summiſtarum, quos ſupra citaui.

Dixi autem hoc eſſe intelligendum de illis verbis præciſe ſumptis: nam, ſi addatur aliquod determinans ſignificationem, continere poterit ſententiam cenſuræ ipſo iure latæ, vt ſi dicatur: *Sub pœna, excommunicationis, ſtatim incurrendæ vel cui mox ſubiaceat*, vel alio ſimili modo. Idemque cenſeo, ſi iudex vel ante, vel poſt, declaret intenſionis ſuæ eſſe ipſo iure ferre cenſuram. Quod aliqui verum eſſe dicunt in iure Pontificio propter ſupremam Papæ poteſtatem: nõ vero in aliis inferioribus iudicibus. Sed certe, ſi verba, etiam abhibita illa interpretatione Legiſlatoris, non ſatis declarant cenſuram ipſo iure ferri, neque in iure Pontificio ſufficient: quia etiam Pontifex nõ poteſt cenſuram inferre ſine ſufficiente ſignificatio ne exteriori: ſi vero in illis verbis cum adiuncta interpretatione eſt ſufficiens ſignificatio externa, etiã in ſententiis vel præceptis inferioribus ſufficiet: quia ſignificatio verborum pro omnibus eadem eſt: neq; Pontifex nouam ſi ſignificationem verbis adhibet, vt iura ſua efficaciam habeant. Veritas ergo eſt, quamuis illa verba præciſè ſumpta non ſignificent ſententiam latam, adiuncto aliquo alio, poſſe illam ſignificare: quæ additio ſufficienter fit, cum iudex ſuam intenſionem declarat eſſe de cenſura ſtatim lata. Nam hęc eſt denominatio quædam illorum verborum: & ideo neceſſe eſt, vt hæc declaratio tam authentice ſeu iuridice fiat, ſicut ipſa lex, vel ſententia: alioqui non ſufficiet, quia non determinabit ſignificationem verborum in eodem foro, ſeu prout in tali lege, vel ſententia continentur. VII.

VIII. *Vnde verba, illa ipſo iure, &c. in forma cenſura tantã vim habeant.* Hic autem occurrebat grauis & difficilis quæſtio, cur videlicet in cenſuris ferendis illa verba, *ipſo iure*, vel *ipſo facto*, tantam vim habeant, vt, poſito crimine, ſtatim indicant effectum nulla omnino alia ſententia expectata: cum tamen in aliis legibus pœnalibus hanc vim non habeant, ſed ſemper expectanda ſit ſententia ſaltem declaratoria criminis, vt pœna incurratur, iuxta communem ſententiam. In quare, & in differentia aſsignanda multum laborant authores, & variè reſpondent iuxta varias ſententias ſupra relatas, ſed non ſatis faciunt, quia ſupponunt, humanas leges non poſſe alias pœnas ipſo facto imponere, cuius oppoſitum nos docuimus. Et ideo dicendum exiſtimo omnes leges, quę pœnam ſub illa forma imponunt aliquid proprium & peculiare operari, quod non operarentur, ſi ſimpliciter, & abſque tali forma pœnam comminarentur. Et hoc probat ratio facta: & quia tales particulæ non

fruſtra, neque ſine fructu adhibentur. Quid autem in vna quaque lege operentur, ex qualitate materiæ, & pœnæ, & ex communi vſu, & conſuetudine, & (ſi fieri poteſt) ex aliarum legum interpretatione accipiendum eſt. Hæc enim omnia non eodem modo concurrunt in omnibus legibus pœnalibus: & ideo non oportet, vt omnes eundem modum operandi, vel obligandi habeant, quamuis in aliqua verborum forma ſimiles exterius videantur. In præſenti ergo, illa forma ferendi cenſuram per legem efficax eſt illius, quia & materia legis, & pœna ipſa id patitur, & communis Eccleſiæ vſus: & ipſarum legum conſenſio, & communis ac neceſſaria interpretatio id requirit, vt oſtenſum eſt.

SECTIO IV.

Vtrum forma ferendi cenſuram poſſit eſſe ſub conditione ad cauſam cenſuræ pertinente.

I. *Conditio formæ cenſuræ duplex.* Dvobus modis intelligi poteſt, cenſuram ferri ſub conditione. Primo ſub conditione pertinente ad cauſam cenſuræ ferendæ, id eſt, ſine qua non eſt completa cauſa ad ferendam cenſuram: & completa conditione, cauſa etiam cenſuræ completur. Secundo ſub conditione impertinente ad cauſam, vel rationem cenſuræ: quæ poteſt eſſe, aut conditio de re præterita, vel præſente, aut futura, vt ſi quis ita ferat ſententiam, *Excommunico, qui tale delictum fecerit, ſi eſt ignobilis*, aut, *res talis euenerit*.

II. *Cenſura poteſt ferri ſub conditione ad cauſam eius pertinente.* Priori modo non eſt dubium, quin forma ferendi cenſuram poſſit eſſe conditionalis, ſiue ab homine, ſiue à iure feratur: imo raro cenſura fertur, niſi ſub hac forma conditionata. Et ratio eſt, quia cenſura nõ fertur niſi ratione delicti, nec pure fertur propter delictum iam commiſsum vt ſic, regulariter loquendo, & vtrumque oſtendemus diſp. ſequente, ſed fertur ſemper in ordine ad futurum, Vt verbi gratia, ſi peccatum iam commiſſum ſit, fertur in ordine ad ſatisfactionem, vel emendationem illius, quia hæc pœna medicinabilis eſt: vel, ſi non ſit commiſſum, fertur in ordine ad obſeruationem alicuius mandati, tum quia hæc pœna, etiam eſt medicina præſeruatiua: tum etiam quia eſt medium ad conſtringendos ſubditos, vt præceptis obediant. Ergo in cenſura ferenda ſemper includitur aliqua conditio, ſcilicet, niſi ſatis feceris, vel niſi mandatum impleueris, aut, ſi tale peccatum commiſeris, hanc vel illam cenſuram incurres: Atque hic modus ferendi cenſuram vniuerſalis eſt in omnibus cenſuris, quæ ipſo facto feruntur, vt facile conſtare poteſt ex omnibus decretis, quæ in ſect. præcedente adducta ſunt: ſuntq; innumera ſimilia in iure, quæ ſuperuacaneum eſſet nunc referre. Idemq; eſt in generalibus ſententiis, ſeu mandatis cenſuram ipſo facto incurrendam continentibus: nam hoc fere ſimilia ſunt legibus ipſo iure ferẽtibus cenſuras, vt mox dicemus.

III. *Etiam cenſura ab homine ſub illa conditione ferri poteſt.* De cenſuris autem, quæ ab homine feruntur in particulares perſonas propter peculiare delictũ, res eſt magis dubia, quia tunc abſolute, & ſine vlla conditione videtur talis pœna imponi. Quæ difficultas in primis videtur habere ſolum in ſuſpenſione, & interdicto, quæ ſemper abſolutè feruntur, propter delictum commiſſum. Sed de hoc infra ex profeſſo eſt diſputandum, nũc dicitur, vel nullum eſſe inconueniens id amittere, vel tunc illas non ferri ſub ratione propriæ cenſuræ, ſed ſub ratione puræ pœnæ vindicatiuæ. Deinde eſſe poterat difficultas de quacunque cenſura, etiam excommunicationis, quando poſt conſummatam contumaciam, ſeu elapſum terminum, intra quem fuerat ſub conditione poſita, iam abſolute fertur, quia tunc non videtur includere conditionem vllam, ſed illam iam ſupponere. Eadem vero eſt reſponſio. Forte enim nullum eſt inconueniens id admittere, quia licet poſſit cenſura ſub prædicta conditione ferri, non oportet, vt hoc ſit de intrinſeca ratione eius. Tangitur vero in illa difficultate quæſtio, an poſt expletum terminum contumaciæ, ſeu conditionem ſub qua ab homine poſita eſt in particulari neceſſaria ſit noua ſententia, vt ipſa incurratur, vel ſolum vt declaretur, ſeu denuncietur. Sed hoc infra tractandum eſt, & ibi hoc punctum commodius expedietur.

Poſſitne cenſura ferri ab homine ſub conditione peccati in futurum committendi.

Hic vero dubitari ſolet primo, an cenſura poſſit ab homine ferri in generali ſub cõditione peccati in futuro committendi, id eſt, *Si quis commiſerit tale peccatum excommunicatus ſit.* In qua quæſtione nullam rationem dubitandi video, ſi ſolum diuinum ius, aut (illo ſuppoſito) puram rationem naturalem ſpectemus: quia hic modus ferendi cenſuram per ſe nihil habet contra rationem. Item, quia, ſi per legem in fieri non eſt contra rationem naturalem, cur erit, fieri per hominem? Dicunt aliqui, quia homo fert cenſuram vt iudex: iudex autem non poteſt ferre ſententiam niſi de iis, quæ nouit: & ideo ſolum poteſt eam ferre in particulari, de facto ſibi iuridice noto. Sed hoc ad ſummum probat de ſententia declaratoria cenſuræ iam contractæ, non vero de illatiua ipſius cenſuræ: alioqui etiam per legem inferri non poſſet: nam lex ab homine fit, & virtute continet huiuſmodi ſententiam. Item, etiam ſententia, cum in particulari fertur ſub conditione, vt explicuimus, non ſupponit notitiam illius peccati, & inobedientiæ, ratione cuius proxime cenſura contrahitur. Vnde dicendum eſt, quando iudex per ſententiam abſolute infert pœnam, tunc neceſſario debere ſupponi notitiam delicti: quando vero infert illam ſolum ſub conditione pendente à tempore futuro, non oportere, vt ſupponatur notitia delicti iam facti: nam id repugnat: ſed ſatis eſſe, vt cognoſcatur delictum eſſe dignum tali pœna, & quod illa imponatur vt contrahenda, quando in re fuerit commiſſum delictum. Itaque ſi in ſolo iure diuino, & naturali ſiſtamus, hoc non eſt per ſe, & intrinſece malum. IV. *Iuri diuino aut naturali non repugnat ita ferri.*

Dubitari ergo ſolum poteſt, an iure poſitiuo prohibitum id ſit. Ita enim apparet ex capit. *Romana*, §. *Caueant*, de Sent. excommun. in 6. vbi ſpecialiter ſermo eſt de ſententia excommunicationis, quamuis illa particula *Excommunicationis*, deſit in antiquioribus codicibus, vt ibi notatur in margine. Igitur ibi prohibentur iudices, ne cenſuras ferant per ſententias conditionatas pro futuris culpis: ſub hac forma, *Si tale, vel tale fecerint, excommunicati ſint.* Neque etiam pro culpis iam commiſsis ſub illa forma, *Si de illis intra tale tempus non ſatis fecerint.* Propter quem textum Canoniſtæ communiter concedunt hunc modum ferendi cenſuram eſſe prohibitum, vt videre licet in Abbate in capit. *Licet*, num. 9. de elect. Couarr. & citatis ab ipſo in cap. *Alma mater*, 1. p. §. 18. V. *An repugnat iuri poſitiuo.* *Communis Canoniſtarum opinio.*

VI. Addunt vero in primis, etiamſi Iudex malefaciat ferendo ſententiam contra illam prohibitionem, non tamen propterea cenſuram eius eſſe irritam, ſed validam, & timendam. Quod quidem verũ eſt, quia in illo textu, nullum eſt verbum irritans factum neque aliquid præcipiens, quod ſit de ſubſtãtia, & valore cenſuræ. Deinde tot adhibent limitationes, & exceptiones ab hac prohibitione, vt nullã vim fere habeat textus ille: nam in ſumma dicunt prohiberi iudices ne hoc faciant, niſi vbi rationabilis cauſa ſubſit in ipſa ſententia exprimenda: ipſe enim Pontifex hanc ipſam declarationem in

fine illius textus adhibuit. Hoc autem naturali iure cautum videtur: ergo ibi nulla prohibitio facta eſt quæ propriè ſit de iure poſitiuo. Accedit, quod in capit. *A nobis*, 1. extra de ſent. excommunic. interrogatus Clemens III. de hac forma excommunicandi, *Quiſquis furtum fecerit excommunicatus ſit*: dicit comprehendere omnes ſubditos, & ſimpliciter illam approbare videtur. Verum eſt hoc ius eſſe antiquius, ſed cum per illud ius non expreſſe reuocetur, neque aliquid ſtatutum ſit, quod abſolute illi repugnet, non eſt cur dicamus eſſe abrogatum. Eo vel maxime, quod videmus illud antiquum ius communi Eccleſiæ conſuetudine retentum eſſe: modus enim ille ferendi cenſuram adeò eſt vſitatus ab Eccleſiaſticis iudicibus, tam inferioribus, quam ſuperioribus, vidente etiam, & tacente ipſo Summo Pontifice, vt nulla ratione affirmare poſſimus illud eſſe contra Eccleſiæ prohibitionem.

VII. *Cap. Romana de 6 exponitur.* Vnde, ſi in illo c. *Romana*, talis prohibitio contineretur, per contrariã conſuetudinem videretur abrogata. Re tamen verà exiſtimo ibi non contineri abſolutam prohibitionem, ſed admonitionem quãdam, per quam iudices Eccleſiaſtici ſui officii admonentur, ne facile huiuſmodi ſentẽtias proferant, ſed magna circumſcriptione & cautione. Hanc enim vim in omni proprietate & rigore habet ve. bum illud, *Caueant*. Et hoc etiam indicant omnes illæ moderationes, quæ in illo textu adhibentur: ſcilicet, *niſi mora vel culpa præceſſerit, aut alia rationabilis cauſa ſubſit*: Solum videtur illo iure poſitiuo additum, vt hæc cauſa in ipſa ſententia exprimatur. Quod fortaſſe ideo factum eſt, vt iudices prudentiores ſint in hoc modo ferendi cenſuram. Illa vero circumſtantia nõ eſt adeo neceſſaria, vt pertineat ad ſubſtantiam talis actionis: imo nec tam grauis, vt obliget ſub peccato mortali. Vnde in vſu ſæpe omitti exiſtimo.

VIII. *Prior opin.* Quæret vero aliquis conſequenter, quid diſcriminis ſit inter cenſuram ipſo iure latam, & eam, quæ fertur per generalem ſententiam hominis ſub prædicta conditione de futuro. Videntur enim nihil omnino differre, quia etiam illa hominis ſententia eſt quoddam præceptum: præceptum autem, & ius idem eſſe videntur: & per tranſgreſsionem talis præcepti ipſo facto incurritur cenſura: ergo nulla eſt differentia. Hanc quæſtionem tractat Couar. dict. cap. *Alma mater* 1. p. § 10. nu. 2. vbi ex ſententia aliorum Canoniſtarum ait cenſuram generaliter ab homine latam pro futuris culpis ſimilem eſſe illi, quæ fertur per ſtatutum, vel legem. Vnde quædam ex illis vocibus, quibus cenſura ab ipſo iure lata explicari ſolet, poſſunt ſatis propriè conuenire in cenſuram latam ab homine per generalem ſententiam pro culpis futuris: nam etiam illa dici poteſt cenſura latæ ſententiæ, & ipſo facto: nam & de illa lata eſt ſententia conditionata ante factum, & per factum ſtatim contrahitur, nulla alia ſententia vel actione intercedente. Atque ita Vgolinus dicto lib. de Cenſ. tab. 1. c. 9. § 6. definiens cenſuram latæ ſententiæ, dicit eſſe illam quæ à iure, vel ab homine generaliter fertur ſub prædicta forma. Veruntamen prædicta ratione etiam cenſura in ſpecie, & in particulari lata illo modo, pro futura culpa dici poteſt latæ ſententiæ, & ipſo facto, vt per ſe conſtat.

Poſterior & verior opinio. Nihilominus alii exiſtimant illas cenſuras, ſeu modos ferendi cenſuras eſſe diuerſos, dum à iure, vel ab homine per generalem ſententiam ſequũtur. Refertque Couarruuias ſupra Henricum, & alios conſtituentes octo differentias inter illas, & ipſe nonnullas ibidem tradit. Quod vero ad nos ſpectat duæ videntur eſſe præcipuæ. Prior eſt, quia cenſura lata per ſtatutum reſpicit territoriũ, ſeu diœceſim ferentis illam, & intra illam obligat, & non extra: ſententia vero reſpicit perſonas, & conſequenter obligat illas, vbicunque ſint. Quæ differentia latius à nobis explicabitur infra, dum agemus de iis, qui ab altero excommunicari poſſunt: attingit enim propriam materiam illius diſputationis. Altera differentia eſt, quia cenſura per legem lata ex ſe eſt perpetua, ſicut & ipſa lex: & ideo durat, & efficaciam habet etiam poſt mortem legiſlatoris. At vero cenſura, quæ fertur per ſententiam, non eſt de ſe perpetua, ſed pendet (vt ita dicam) in fieri & in eſſe à iudice. Ideoque ſi iudex moriatur, aut amittat iuriſdictionem, antequam talis ſententia effectum habeat, amittit ſuam vim, vt in ſequenti §. oſtendemus.

Poſſitne cenſura ab eo, qui non viuit, fieri.

X. *In cenſura à iure fieri poteſt* Ex dictis enim definitur quæſtio, quam ſupra huc remiſimus, an cenſura poſsit fieri ab eo qui iam non viuit. Diſtinguendum eſt enim: quia vel cenſura eſt à iure, vel ab homine. In cenſuris à iure contingere poteſt, vt cenſura fiat, quando præcipua cauſa cenſuræ iam non exiſtit: illa enim cauſa fuit legiſlator, à cuius volũtate & poteſtate lex vim habet, qui poſt mortem cenſuram operatur, per legem tanquam per inſtrumentum ſeparatum, quod permanet, & in virtute retinet voluntatem, & efficaciam legiſlatoris. *Non autem in cenſura ab homine.* At vero in cenſuris, quæ feruntur ab homine, nunquam fieri poteſt, vt poſt mortem inferentis cenſura ipſa eſſe, aut ligare incipiat, etiãſi per generalem ſententiam pro futuris culpis lata ſit. Hæc eſt communis ſententia Canoniſtarum cum Gloſſa in capit. *A nobis*, 1. verb. *non niſi*, de Sententia excommunicationis, vbi Abbas n. 12. & in cap. *Ad hoc* n. 9. de Clericis non reſidentibus, Tabiena verb. *Excommunic.* 2. n. 10. & Nauar. in c. *Placuit*, de Pœniten. d. 6. 35. & 161. & late Vgolin. dict. tab. 1. c. 2. § 2. & cap. 9. § 4. Qui omnes nec textum, nec firmam aliquam rationem afferunt ad hanc poſteriorem partem confirmandam. *Ratio poſterioris partis.* Solum aiunt ſententiam reſpicere ſtatum præſentem iudicis: vnde cum iudex in eo tempore, quo impletur conditio: iam non ſit iudex, eo quod iam non ſit, nec ſententia eius iam habet vim ſententiæ. & ideo ligare non poteſt. Prima propoſitio, quæ eſt fundamentum totius rationis, ita declaratur, nam ſententia lata ſub conditione, ideo impleta conditione, incipit habere effectum, quia moraliter exiſtimatur, ac ſi tunc ferretur: quod Iuriſtæ aiunt fictione iuris tunc ferri, ac ſi eſſet abſoluta, ergo, vt talis ſententia effectum habeat, neceſſe eſt, vt qui eam tulit, adhuc ſit habilis ad ferendam illam: ergo ſi tunc iam non viuat, aut iuriſdictionem vel iuriſdictionis vſum non habeat, ſententia, prout tunc lata, nulla eſt, & conſequenter nullum poteſt habere effectum.

XI. *Impugnatur ratio.* Hæc autem ratio videtur poſſe applicari ad cenſuram iure latam: nam tunc etiam moraliter exiſtimatur legiſlator, vt actu prohibens & ferens cenſuram, quando impletur conditio: ergo etiam oportebit, vt pro eo tempore ſit habilis: ergo vt viuat, & iuriſdictionem habeat. Quod ſi reſpondeatur, ſatis eſſe quod mandatum eius viuat, & firmum maneat: idem dici poterit de ſententia: nam hoc eſt quod quærimus, cur etiam ſententia non viuat, & firma maneat, vel cur magis dependeat à præſente ſtatu ſuperioris, vel cur potius in ſententia, quam in lege, fingatur ſuperior, vt actu ferens illam. Eo vel maxime, quod & tali lege includitur virtute ſententia, vt ſupra dixi: & illa generalis ſentẽtia etiã eſt quoddam mandatum prohibens actum ſub tali cenſura. Accedit, quia, quod talis ſententia vires amittat per mortem eius, qui illam tulit, vel eſt ex natura rei vel ex iure poſitiuo, hoc poſterius non oſtenditur: prius autem dici non poteſt. Alias, licet ſuperior, expreſſe declaret, vt illa ſententia vim habeat, etiam poſt mortem ſuam donec à ſucceſſore reuocetur, id non conſequetur, quia illa voluntas excedit

iuriſdictionem eius: hac enim ſola ratione exiſtimari poteſt hoc eſſe contra ius naturæ. Conſequens autem eſt falſum: nam Romanus Pontifex interdum adhibet illam clauſulam in huiuſmodi ſententiis, vt fecerunt Gregor. XIII. & Pius ac Sixtus V. in Bulla Cœnæ Domini, vt notauit Nauarr. num. 27. c. 73. Neque enim dici poteſt hæc eſſe peculiare in Summo Pontifice: nam ſi hoc eſt contra ius naturæ, & excedit limites humanæ iuriſdictionis, etiam illi repugnabit.

XII. *Ex aliis principiis idem ſuadetur.*

Dicendum nihilominus eſt, prædictam communem doctrinam veram eſſe, & moraliter certam, vtpote communi vſu receptam, qui pro lege valet. Etquamuis non contineatur expreſſe in iure poſitiuo, fundari tamen poteſt in nonnullis principiis eius. Primum quod odia reſtringenda ſunt iuxta vulgarem iuris regulam. Aliud quod mandatum expirat morte mandantis, quando res eſt integra in c. *Relatum*, & c. *Licet*, & c. *Gratum*, de offic. de leg. & l. *Mandatum*, C. mandati, & § *Recte*, Inſtituit. eodem. Hic autē res cenſetur eſſe integra tempore mortis ipſius mādantis, quia nondum erat impleta conditio: & ideo ex tunc ceſſauit mandatum. Præterea eſt hoc valde conſentaneum rationi naturali: nam ad bonam gubernationem pertinet, vt leges quidem ſtabiles ſint, vt aliquid ſit certum & firmum in Reipublicæ gubernatione: mandata vero, quæ permodum actualis gubernationis ab hominibus dantur, non maneant perpetuo, eſſet enim intolerabile onus: & ideo vt cum illis moriantur, ſeu ceſſent, vſu omnium receptum eſt. Denique, ſicut homo non poteſt ferre cenſuram, quando iuriſdictionem non habet, ita videtur non poſſe eam ferre pro eo tempore pro quo iam non eſt iuriſdictionem habiturus. Quod autem hoc fiat per legem, peculiare eſt, propter naturam & conditionem legis, vt explicatum eſt. Ex quo etiam fieri videtur, vt, cum lex ſuo modo pendeat a conſenſu, & acceptatione communitatis, quādo aliqua lex ferens cenſuram acceptatur per modū ſtatuti, & legis, eo ipſo acceptetur, vt permanens quoad effectum, etiam poſt mortem legiſlatoris: quod ſecus eſt in ſententia ab homine lata. Summus autem Pontifex, cum illam clauſulam adhibet, extrahit talem ſententiam ab hac generali ratione ſententiæ, & quoad hoc condit illam per modum legis, vel ſtatuti: quod pro ſua ſuprema poteſtate, quam ab hominibus non habet, neque ab eis in illius vſu pendet, facere poteſt, operando præter commune ius. & ideo videtur hoc eſſe ſingulare in ipſo, & ad inferiores non eſſe extendendum.

XIII. *Si ante impletam conditionem iudex iuriſdictionē aut vſum eius amittat ſent. ab illo lata non ligat.*

Duo tamen hic aduertenda ſuperſunt. Primum eſt doctrinam hanc communem procedere, non ſolum quando ante impletam ſententiæ conditionem iudex moritur, ſed etiam quandocunque ante prædictum tempus definit eſſe iudex, aut amittit iuriſdictionem, vel ſi eo tempore, quo impletur conditio ſit impeditus ab vſu iuriſdictionis, vt ſi ſit excommunicatus, vel alia ſimili ratione ſuſpenſus: in his enim omnibus euentibus eadem ratio militat, nimirum, quod efficatia talis ſententiæ ſemper pendet à poteſtate, & iuriſdictione ferentis: neque enim ob aliā cauſam pendet à vita illius, niſi quia pendet à poteſtate quæ vitam ſupponit: ergo quacunque ratione poteſtatem vel vſum poteſtatis amiſerit, ſententia vim ſuam amittit. Præterea, huiuſmodi ſententia conditionata effectum habet eo tempore, quo impletur conditio, ac ſi tunc eſſet pronunciata, & non retrotrahitur: vt eſt communis ſententia, quam recte declarat, & confirmat Couarr. in c. *Alma mater*, p. 1. § 10. n. 6 ergo vt ſit valida, & effectum habeat, ſemper neceſſe eſt, eo tempore, quo impletur conditio qui illam tulit, habere poteſtatem legitimam & expeditam ad ligandum alium.

XIV. Dico tamen hoc eſſe neceſſarium pro eo tempore, pro quo impletur conditio, quia non eſt neceſſe, vt toto tempore, quo exſpectabitur conditio, iudex continue habuerit eundem vſum poteſtatis: nam licet interim fuerit excommunicatus, v. g. ſi poſtea abſoluatur, ac tandem cum impletur conditio inuenitur habilis ad ferendam cenſuram, id ſatis eſt. Quanquam in hoc aliud eſſe videatur, ſi in eo medio tempore iudex fuit tantum ſuſpenſus ab vſu iuriſdictionis, vel ſi fuit omnino ſuo munere, & iuriſdictione priuatus: & poſtea reſtitutus: vel iterum electus: nam in priori caſu procedit quod dictum eſt, non vero in poſteriori. Et ratio diſcriminis eſt, quia quando iudex non priuatur officio, & poteſtate, ſed ſuſpenditur ab vſu eius nō annullatur omnino ſententia conditionalis ab illo lata, ſed ſuſpenditur etiam: quare, ablato impedimento ab ipſo iudice, tollitur etiam reſpectu talis ſententiæ, & eadem perſeuerat vſque ad tempus conditionis implendę. At vero quando iudex omnino amittit officium, vel iuriſdictionem: quodlibet mandatum, & ſententia, pendens à futura conditione, prorſus extinguitur, extincta poteſtate, à qua pendebat; & ideo etiamſi illa eadem perſona iterum ad idem munus aſſumatur niſi iterum ferat ſimilem ſententiam, nullum ſortietur effectum prior ſententia, etiamſi conditio impleatur. Vnde ita cenſendum eſt de illo iudice, ac ſi habuiſſet alium ſucceſſorem à ſe diſtinctum: quia reuera quoad mutationem poteſtatis perinde ſe haber, ac ſi facta fuiſſet in perſona diſtincta: quod autem perſona ſit eadem, materiale quid eſt reſpectu actionum, & effectuum talis poteſtatis.

Si tum impletur conditio iudex habeat iuriſdict. etiam ſi interrupta fuerit ſent. ligat. Non autem ſi illam omnino amittat licet iterū eligatur.

XV. *Corollarium ex dictis.*

Ex quo etiam mihi obiter colligo, quando priori modo contingit tempore, quo expletur conditio, iudicem habere ſuſpenſum vſum poteſtatis, & ideo pro tunc etiam impediri cenſuram: ſi poſt illud tempus tollatur ſuſpenſio illa à iudice, poſſe etiam ſententiam recuperare vim ſuam: ſi talis ſit conditio, vt toto illo tempore durare poſſit, & per totum etiam illud complectatur. Exemplis declaratur: nam ſi iudex tulit ſententiam excommunicationis, *Si homicidium, vel periurium commiſeris*: & quis falſo iurauerit eo tempore, quo ipſe iudex ſuſpenſus eſt, vel excommunicatus, neque tunc contrahet cenſuram, quia tunc ipſe iudex inhabilis eſt ad ferendam illam: neque poſtea etiamſi ablata ſit iudicis ſuſpēſio, quia conditio ſolum pendebat ex illo actu, & ex illo puncto temporis, in quo delictum commiſſum fuit: & poſtea nulla fuit noua contumacia: At vero ſi forma cenſuræ fuiſſet hęc, *Niſi intra menſem reſtitueris, vel ſatis feceris, excommunicatus ſis*, & cum completur illud tempus iudex ſit ſuſpenſus, qui tunc non reſtituit, non ſtatim contrahit cenſuram, propter rationem dictam poſtea tamen ablata à iudice ſuſpenſione, ſi ſubditus perſeueret in non reſtituendo, ligabitur prædicta cenſura: quia, vt diximus, ſententia illa non fuit extincta, ſed ſuſpenſa: & conditio eius talis fuit, vt non ſolum pro illo puncto, vel momento, in quo tempus menſis expletum fuit, ſed etiam pro toto tempore ſequenti poſſit compleri, quia ille terminus non eſt præfixus ad finiendam obligationem, ſed potius ad inchoandam, & ad dilatandam ſolutionem vſque ad illum, & non vltra: & ideo illa conditio melius per negationem explicatur, ſcilicet, *Dummodo vltra menſem non differas ſolutionem.* Ac propterea quo magis ac magis differtur ſolutio, eo magis expletur conditio: & conſequenter noua contumacia committitur in prædicto caſu, atq; adeo cenſura incurritur, quandoquidem & iudex iam habet vſum ſuæ poteſtatis, & per ſententiam latam, expleta conditione, ſatis illam exequitur. Idemque eſt quoties terminus præfixus conditioni talis fuerit, vt per lapſum ipſius non finiatur obligatio, ſed potius maior, ſeu vegetior fiat, vt dixit Nauarrus in Summa c. 21. ex cap. *Cum dilecti*, & Abbate ibi n. 12. de Dolo & contumacia.

XVI. Alterum aduertendum erat, quamuis cenſura non

Contracta ſemel cenſura non auſertur per mortem iudicis

nondum contracta, & lata per ſententiam conditionatam, impediatur, vt diximus; per mortem, vel depoſitionem iudicis eam vero quæ iam contracta eſt ex vi talis ſententiæ, vtpote conuenienti tempore expleta conditione non tolli, etiamſi poſtea iudex moriatur, aut deficiat, vt conſtat c. *Paſtorali* §.1. de Officio ordinarii. & ex ca. vnico de Maior. & obed in 6. Et ratio eſt, quia cenſura ſemel contracta iam non pendet quaſi in conſeruari à iudice, qui illam tulit: & ideo non aufertur per ablationem cauſæ, neque aliter, quam per propriam abſolutionem, vt notauit Abbas, in c. *A nobis*, 1. nu. 12. de ſent. ex com. & inferius latius dicturi ſumus.

SECTIO V.

An cenſura ſub conditione lata comprehendat eum, qui domicilium mutauit.

I. *Difficultatis ratio.*

HÆc difficultas ex reſolutione præcedentis puncti oritur. Nam ſi in prædicto caſu cenſura impeditur eo, quod iudex deſinit eſſe iudex ante expletam conditionem, eadem ratione impeditur cenſura, ſi ſubditus deſinat eſſe ſubditus ante impletam conditionem, vtpote ſi domicilium mutet. Conſequens eſt falſum: ergo ſequela probatur, quia ratio, cur cenſura ceſſat, quando iudex deſinit eſſe iudex, ideo eſt, quia iuriſdictionem amittit: ſed quando fit mutatio ex parte alterius extremi, vtpote q̃a ipſe ſubditus domicilium mutat, etiam deſinit iuriſdictio in illam perſonam, quia deſinit eſſe ſubdita: iuriſdictio enim eſt veluti relatio quædam, quæ per mutationem cuiuſuis extremi amittitur, ergo, cum inferre cenſuram ſit actus iuriſdictionis, etiam ceſſabit. Minor probatur quia alias, ſi Epiſcopus ſub excommunicatione præciperet alicui alienum reſtituere intra certum tempus, ille poſſet vim excommunicationis effugere mutando domicilium, quod videtur abſurdum ac in fraudem cenſuræ, & Eccleſiaſticæ diſciplinæ.

II. Hæc difficultas controuerſa eſt inter Canoniſtas quos & varias eorum opiniones late refert Vgolinus dict lib. de Cenſur tab. 1. c. 20. §. vltim. num. 4. Sed eas omitto, quia vel non formaliter, vel non adæquate ad difficultatem reſpondent: quanquam opinio, quam ipſe Vgolinus præter alios indicat, mihi vera eſſe videatur. Dico ergo formaliter ad difficultatem reſpondendo, admittendam eſſe ſequelam, videlicet, ſi ex aliqua mutatione ſubditi contingat ante impletam conditionem illum fieri non ſubditum; reſpectu illius, vt ſic ceſſare, & vires amittere cenſuram latam ſub tali conditione. Hoc conuincit ratio facta, & quia cenſura ferri non poteſt niſi in ſubgitom. vt infra late dicturi ſumus, & conſtat ex capit. R*omana*, de Sententia excommunicatio in 6. Quod ergo in controuerſiam afferri poteſt, ſolum eſt, quando aliquis ſubditus per mutationem fiat non ſubditus. Et quia poteſt aliquis non eſſe ſubditus ſimpliciter, & nihilominus eſſe ſubditus quoad aliquid, ſeu in aliqua cauſa, ideo licet per mutationem domicilii certum ſit, fieri non ſubditum ſimpliciter eum, qui antea erat ſubditus, adhuc ſub quæſtione reſtat, an poſsit manere ſubditus reſpectu illius cauſæ vel actionis, propter quam lata eſt cenſura, vel an etiam reſpectu illus ſubiectionem ammittat.

Si quis antimpletã connitione fiat non ſub ditus, non tenetur cenſura.

In qua re dicendum cenſeo inprimis, quandocunque cenſura eſt lata per ſtatutum generale propter futuram actionem, ſi quis mutet domicilium ante completam conditionem, etiamſi poſtea agat contra ſtatutum: non incurrere cenſuram. Hoc eſt euidens, quia ille iam non obligatur illo ſtatuto, cum iam ſit extra territorium, & extra iuriſdictionem alterius Prælati. Et hoc à fortiori conuincitur ex capitulo fin. De conſtit in 6. vt legenti patebit.

III. *Si quis ante impletã conditionẽ mutet domicilium, non eſt ſub ditus, quo ad cenſu-* *ram latam per generale ſtatutũ.*

Ex quo vlterius infero, quandocunque cenſura lata eſt per generalem ſententiam ab homine, vel per ſpeciale præceptum, quibus pure prohibetur, vel præcipitur aliquid in futurum ſub tali cenſura, ſine ullo ordine, vel habitudine ad præteritum factum: tunc etiam amittere vim inferendam cenſuram reſpectu illius, qui mutauit domicilium. Probatur: quia licet hæ ſententiæ dicantur eſſe ab homine, re tamen vera ſolum ſunt quædam præcepta, vnde ſolum poſſunt obligare ſubditos. In eo autem caſu ille, qui mutat domicilium, deſinit eſſe ſubditus, qnare non obligatur præceptis alterius Prælati, hæc autem præcepta quoad hoc non habent maius robur, aut maiorem durationem, propterea quod cenſura munita fuerint. Et confirmatur, ac declaratur, nam ceſſante cauſa cenſuræ ſub conditione late, ceſſat cenſura, vt, ſi lata eſt excommunicatio, niſi reſtituas intra tale tempus: & intra illud creditor donec debitum, iam poſtea non teneberis cenſura quia ablatum eſt cenſurę fundamentum: at vero in præſenti caſu, de quo agimus, ceſſat etiam fundamentum, & cauſa cenſurę: nam fundamentum eſt obligatio ſeruandi tale præceptum: cauſa vero eſt inobedientia, & contumacia: hæc autem ceſſant mutato domicilio, vt oſtenſum eſt. Denique ibi nullus interuenit titulus, ratione cuius ille, qui ſubiectionem ſimpliciter mutauit per translationem domicilii, maneat ſubditus quoad talem actionem, cum neque ipſa actio, nec iudicium aliquod circa illam fuerit inchoatum tempore prioris domicilii.

V. *Cenſura lata ſub conditione reſpiciente prateritum factum tẽpore domicilii commiſſum mutato domicilio non vitatur.*

Quapropter addendum eſt tertio, ſecus eſſe quando cenſura fertur ſub conditione, quæ reſpicit factum præteritum, & commiſſum tempore prioris domicilii & ſubiectionis. Tunc enim ratione iuris acquiſiti ex priori facto, fit, vt, licet mutetur ſubiectio ſimpliciter cum domicilio, maneat ſecundum quid quoad talem cauſam, & conſequenter quoad talem cenſuram. Duobus autem modis videtur hoc poſſe accidere. Primo ſi quis prius commiſit delictum, vel nocumentum fecit, ad cuius reſtitutionem vel ſatisfactionem intra tantum tempus obligatus eſt à priori iudice ſub cenſura ipſo facto incurrenda: tunc enim, licet intra illud tempus mutet domicilium obligatus manet priori præcepto, &, ſi conditionem non impleat, cenſuram conttahet. Cuius duplex ratio reddi poteſt, prima, quia per prius delictum manſit ſubditus ſpeciali titulo præter titulũ domicilii, quod per ſe ſufficit ad conſtituendum ſubditum in tali cauſa, vt infra oſtendemus: & ideo, quamuis mutetur domicilium, manet ſubiectio quoad hanc cauſam ratione delicti. c. fin. de Foro competente & conſequenter manet obligatio ſub eadem cenſura. Quod optime confirmat textus in capite primo, de Raptoribus, &c, 1. in princip de Priuileg. in 6. Altera ratio eſt, quia illa ſententia excommunicationis non eſt purum præceptum rei futuræ, ſed eſt veluti iudicium quoddam inchoatum in tali cauſa, in qua ille conſtitutus eſt reus, & vel formaliter, vel virtute coram tali ſuperiore citatus eſt, vt cauſam agat, & in eo iudicio condemnatus eſt, & ita per ſententiam prȩuentus, vt in eodem iudicio reum abſoluat: & ideo ſemper manet ſubditus quoad hanc cauſam: iuxta ea, quæ in ſequenti puncto adiiciemus:

Prior modus quo id contingere poteſt.

VI. *Poſterior modus quo id acidere poteſt.*

Alio modo poteſt hoc contingere, quando non præceſsit delictũ, præceſsit tamen aliqua cauſa, quæ in iudiciũ trahi cepta eſt: vt ſi prȩceſsit aliquis contractus, vt debitum, cuius exſecutio coram ſuperiori poſtulata fuerat per citationem partis, & alia, quæ ad litem iuchoandam requiruntur: tunc enim ſi ex tali cauſa, vel in ordine ad progreſſum eius orta eſt impoſitio cenſurę ſuæ conditione intra certum tempus quamuis eo tempore mutetur domicilium:, ſemper manet ſubiectio in ordine ad talem cauſam quȩ eſt expreſſa deciſio Gregorii IX. in capit. *propoſuiſti*

de Foro competent. Similéque habetur in l. *Si quis* 7. ff. de Iudiciis. Et in hoc caſu vera eſt ſententia Gloſſ. Innoc. Abbat. & aliorum in capite, *Præterea* 2. de Appellationibus, quatenus aiunt, per mutationem domicilii non tolli vim cenſuræ ſub prædictâ conditione propoſitæ: id enim procedit ſolum, quando tale præceſsit delictum, aut cauſæ inchoatio, vt ratione illius maneat aliquis ſubditus quoad talem cenſuram, etiamſi alioqui iuriſdictionem mutet, vt declaratum eſt. Videtur tamẽ in eo caſu moderatio adhibenba, nimirum ſi huiuſmodi perſona in fraudem, vel proprio motu domicilium mutet. Nam, ſi ex precepto Superioris propter cõmune bonuu, vel aliam ſimilem cauſam cogatur domicilium mutare, tunc omnino deſinit eſſe ſubditus priori iudici, etiam in cauſa coram illo inchoato, iuxta doctrinã Bart. in l. ff. de Pœn. & inſinuatam à Gloſſ. in dict. l. *Si quis*, 7. ff. de Iudiciis ex l. *qui autem*, ff. Si quis cautionibus. Si ergo in eo caſu omnino mutatur ſubiectio, ceſſat obligatio omnino parendi priori Superiori, & conſequenter in præſenti materia ceſſabit contumacia, vt propterea etiamſi adueniente tempore impleatur conditio, non incurratur cenſura.

SECTIO VI.

Quomodo ſuſpendatur cenſura ſub conditione lata.

I. *Per appellationem ſuſpenditur cenſura.* HÆc quæſtio neceſſaria eſt ad huius materiæ complementum. In qua primo dicendum eſt, huiuſmodi ſententiam ſuſpendi per interpoſitam appellationem, vt expreſſe definitur in ca. *Præterea*, de Appellationib. Quia per appellationem transfertur cauſa ad alium iudicem. Cum ergo prior ſententia conditionalis nihil operata eſſet ante conditionem expletam, & tempore, quo impletur conditio iam ſit iuriſdictio ſuſpenſa per appellationem, ſuam vim amittit: vt ſumitur etiam ex c. *Cum contingat*, de Offic. deleg. c. *Per duas*, de Sent. excom. & c. *Solet*, eod. tit. in 6. vbi duo ſunt aduertenda. Vnum eſt per hanc appellationem non ſolum ſuſpendi cẽſuram, ſed etiam præceptum, ſeu obligationem exequendi id, quod ſub cenſura præcipitur: ita vt expleto termino præſcripto in tali ſententia, non ſolũ non incurratur cenſura, ſed etiam non peccetur, non exquendo mandatum. Quia in totum hoc appellatio fertur: imo ideo appellatur cenſura, quia appellatur à præcepto: quod ibi eſt principaliter intentum: cenſura vero eſt quaſi acceſſorium: parumque vtilis eſſet appellatio, ſi excuſaret à pœna, & nõ à culpa. Atque hæc eſt ſententia communis Canoniſtarum in dict. c *Præterea*. qui limitationem adhibent quando appellans ſatis declarat ſe appellare à ſola cenſura, & nõ à mandato. Quod per ſe manifeſtum eſt, raro tamen continget. Neque eſt ita interpretanda appellatio, niſi ex verbis ſatis conſtet.

Per appellationem non ſolum ſuſpenditur cenſura ſed etiam præceptum.

II. Aliud obſeruandum eſt oportere appellationem eſſe legitimam, vt iura tradunt, & ratio ipſa naturalis docet. Vt autem legitima ſit, duo potiſsimum requiruntur. Primum, vt ſit ex cauſa probabili, & ſufficiente. & (quantum attinet ad externum forum) ſeruandæ ſunt Iuriſperitorum regulæ, & ad præſentem materiam applicandæ, nimirum, vt ſi ſententia ſit interlocutoria, appellatio eſſe debeat ex cauſa rationabili, coram iudice probanda, iuxta c. *vt debitus*, de Appel. & c. *Romana* §. vlt. eod. tit. in 6. At vero, cum appellatio eſt à ſententia definitiua, vt admittatur, & valeat in illo foro, non eſt neceſſarium cauſam exprimere, ſed ſimpliciter appellare, vt eſt communis doctrina in l. 2. ff. de Appel. Cenſebitur autem in præſenti materia ſententia interlocutoria quando vel confertur ſeruato ordine, & ſtrepitu iudicii, vel non fertur in tota cauſa, ſed circa aliquem eius articulũ interponitur: iuxta doctrinam Abb. communem in c. *Auditis*, de Procu. n. 5. & Rub. vt lite non conteſt. n. 4. & tunc oportebit, cauſam appellationis proponere coram iudice à quo, & illam probare coram iudice ad quem appellatur. Quando vero reſpectu totius cauſæ iuridice tractatæ fuerit impoſita cenſura, cenſebitur definitiua, & tunc ſufficiet ſimpliciter appellare, quantum ad externũ forũ ſpectat. Quod vero attinet ad forum conſcientiæ, ſi quis bona fide appellet intelligens ſe habere cauſam ſufficientem, & probabilem, id ſatis erit: ſi autem mala fide id faceret ſolum ad dilationem litis, ſciens appellationem eſſe iniuſtam, & ſine cauſa, grauiter peccaret, & (vt opinor) non ſuſpenderet vim præcepti, & cenſuræ, quia fraus & dolus nemini debent patrocinari, nec illa eſt vera defenſio, ſed offenſio: nihilominus tamen in foro exteriori quandiu non probatur talis defectus, ſemper habet appellatio prædictum effectum. Niſi eſſet in cauſa, in qua ſecũdum iura non habet locum appellatio, vt in cauſa fidei vel in cauſa religioſi, quando ſecundum regulam corrigitur, vt habetur in capite, *Ad noſtram*, & cap. *Reprehenſibilis*, de Appell. & notat Paludan. 4. diſt. 18. q. 1 art. 4. concluſ. 2. & alii. III.

Quod ſit tempus legitimũ appellationis à cenſura.

Secundo requiritur, vt talis appellatio debito tempore fiat. Quærunt autem circa hoc Canoniſtæ, an huiuſmodi appellatio interponenda ſit tempore à iure præſcripto ad legitime appellandum ab aliis ſententiis, quod eſt tempus decem dierum, iuxta textũ in capite. *Quod ad conſulationem*, de re iudicata: an vero fieri poſsit toto tempore, quo conditio impleta non eſt. In qua re Abbas in dicto cap. *Præterea*, docet etiam ad hanc appellationem ſeruandum eſſe tempus lege præſcriptum, quia illud ius eſt generale, & nulla eſt in iure facta exceptio de hac ſententia: & ideo in illa etiam ſeruandum eſt. Vnde, cum ille numerus dierum cõputandis ſit à die latæ ſententiæ, iuxta l. 1. §. *Biduum*, ff. Quando appel. ſit, quæ habetur etiam in c. *Biduum*, 2. q. 6. fit, vt intra primos decem dies à die ſententiæ cenſuræ latæ appellandum ab ea ſit, vt per appelationem ſuſpendatur, etiamſi terminus implendæ conditionis diuturnior ſit.

Quæ opinio ſecurior quidem eſt, & ad tollendas lites aptior: tamen in rigore & in conſcientiæ foro contrariam ſententiam exiſtimo eſſe ſatis tutam, & in foro etiam exteriori ſecure poſſe iudices iuxta illam pronunciare, nimirum, quocunque tempore interponatur appellatio dummodo ſit ante expletum conditionis tempus, legitimam eſſe, & ſuſpendere cenſuram. Quæ eſt opinio Gloſſæ, & aliorum in dicto capite: *Præterea* quam referunt, & ſequuntur Couaruuias dicto §. decimo, numero quarto, & Nauarrus in capi te *Cum contingat*, de Reſcrip. cauſa decima quarta. Quorum autoritas reddit hanc opinionem ſatis probabilem, & tutam: quæ etiam fauorabilior eſt & mitior. ideoque (cæteris paribus) magis probanda. Fauetque illi non parum dictum, capit. *Præterea*, ibi, *Medio tempore*: illa enim particula indefinita æquiualet vniuerſali, cũ ſit quaſi doctrinalis ſeu deciſiua: ergo totum illud intermedium, tempus eſt legitimum ad appellationem interponendam: atque in illo iure ſatis eſt hæc exceptio inſinuata. Accedit, quod hæc ſententia conditionata pro eo tempore, in quo nondum eſt impleta conditio, non ſimpliciter eſt ſententia, ſed ſecundum quid: quia conditionalis nihil ponit in eſſe: & ideo, quando conditio impletur, tunc ferri cenſetur: ergo mirum non eſt quod toto priori tempore ab ea appellari poſſit, & quod ea ratione non comprehendatur ſub communi iure præfiniente tempus ad appellandum à ſententia, vtique abſoluta, & perfecta.

IV. *Vera opinio.*

V. *Diſcrimen inter cenſuram latam abſolute, & ſub conditione.*

In quo etiam aliquid ſingulare in cenſura, & præſertim in excommunicatione inuenitur, nam ab illa, quando, pure, & abſolute lata eſt, appellari non poteſt ſaltem quantum ad effectum ſuſpendendi cenſu-

cenſuram, vt habetur in capite *Paſtoralis* §. *Verum*, de Appellationibus, & in capite *Is cui*, §. vltimo, de Sentent. excommunic. in Sexto. Vbi hoc etiam ad ſuſpenſionem, & interdictum extenditur. Et optima ratio in priori textu redditur, quia huiuſmodi ſententia cenſuræ ſecum affert executionem: à ſententia autem iam executioni mandata, nemo poteſt appellare: ſed quærendum eſt aliud remedium, nempe abſolutionis.

VI. *A cenſura conditionata, impleta conditione non poteſt appellari.*

Ex quo obiter colligitur grauiter illos erraſſe, qui putarunt, etiam in ſententia excommunicationis latæ ſub conditione intra certum terminum habere locum appellationem, poſt expletam conditionem, dummodo intra decennium fiat. Quæ videntur in eo fundari, quod talis ſententia tum cenſetur ſimpliciter, lata, quando conditio impletur: non tamen aduerterunt conditionalem, impleta conditione, trãſire in abſolutam: & ideo in præſenti materia ſecum ferre executionem: quapropter non poteſt ab illa appellari. Aduertit autem Nauarrus dicto ca. *Cum contingat*, cauſa decimaquinta, quod, licet ſententia excommunicationis abſolute lata non poſsit per appellationem ſuſpendi, ſententia tamen declaratoria: qua ſcilicet aliquis declaratur incurriſſe, & denunciari, & vitari præcipitur, per legitimam appellationem ſuſpenditur. Quod ipſe ibi late probat, eamque doctrinam approbat Couarru. dicto numer. 4. ſed de hoc modo ſuſpendendi cenſuram, per appellationem hæc nobis ſufficiant.

Poteſt tamen à ſententia declaratoria.

VII. *Per recurſum ad Papam, ſeu ſuperiorem ſententia ſuſpenditur.*

Ad hanc vero cauſam ſuſpenſionis reuocantur aliæ, quæ licet non ſint proprie appellationes, illi æquiualent, vt notauit Paludan: in quarto, diſtinctione decima octaua, quæſtione prima, articulo quarto, concluſione ſecunda. Vna cauſa, eſt quando aliquis non potens, aut neſciens appellare, ſeſe protectioni Apoſtolicę ſedis committit, vt expreſſe traditur in capite *ad Audientiam*, de appellationibus, Atque idem eſt, quando iter ad ſedem Apoſtolicam arripitur ſeu inchoatur, vt in eodem titulo dicitur capit. *Dilecti filii*, ſecundo. *Quia plus eſt* (dicitur *ad ſedem Apoſtolicam facto procurare*, *quam verbo*. Idemque à fortiori erit, ſi totum negotium Papa vel ſuperior ad ſe auocauerit: tunc enim ablata eſt iuriſdictio inferiori. Denique, quacunque ratione ille, cui cenſura imponitur recurrat ad ſuperiorem prouocando, ſeu petendo iudicium eius, cenſetur virtute appellare: & ideo ſatis eſt, vt ſententia ſuſpendatur,

VIII. *Per conſenſum eius, in cuius fauorem lata eſt cenſura ſuſpenditur.*

Alia cauſa efficiens ad ſuſpendendam cenſuram vltra terminum in ſententia præfixum eſſe poteſt voluntas, & conſenſus eius in cuius fauorem lata eſt: vt verbi gratia, ſi in fauorem creditoris præcipitur debitori ſub cenſura, vt intra tres menſes ſoluat: & poſtea creditor concedat maiorem terminum, ita vt per quatuor aut plures menſes expectare contentus, ſit, tunc non incurret debitor excommunicationem etiamſi conditio videatur impleri in termino per ſententiam præſcripto. Quia, licet videatur facere contra verba præcepti ſuperioris, non tamen contra mentem, & voluntatem eius, quæ eſt, vt ſatis fiat creditori: quando autem ipſe conſentit, iam pro eo tempore ei ſatisfactum eſt. Quæ ratio explicatur aliter: nam ceſſante cauſa excommunicationis: ceſſat excommunicatio: ergo ſuſpenſa (vt ita dicam) cauſa excommunicationis pro aliquo tempore, pro eodem ſuſpenditur excommunicatio: nam eſt eadem ratio & proportio, quia pro eo tempore vere tollitur cauſa excommunicationis, & materia præcepti. Quando autem mihi præcipitur vt ſoluam debitum hodie, ſupponitur me teneri ad ſoluendum pro die hodierno: at vero, quando creditor contentus fuit, vt differatur ſolutio in craſtinum, iam non ſum debitor pro hodierna die: nec iudex vult me plus obligare, quam ipſe creditor voluit. Et ideo etiam iam non ſum contumax, eo tempore non ſoluendo, nec rationabiliter talis præſumi poſſum, cum conſtet materiam præcepti eſſe ablatam pro eo tempore. Ceſſat ergo pro tunc cauſa incurrendæ cenſuræ, & ideo tunc non incurritur Quæ fuit ſententia Abbatis, Decii, & aliorum in dicto ca. *Præterea*, quam etiam tenet Ang. qui alios refert: ver. *Excommunicatio* 2. num. 20.

IX. *Contraria ſententia improbatur.*

Et mihi videtur tam ſpeculatiue, quam practice vera & ſecura: quamuis alii contrarium ſentiam, vt Sylueſt. ver. *Excommunicatio*, nu. 2. caſu, 13. Nauarr. c. 27. n. 25. Vgolin. qui alios refert ſupra ca. 10, §. vlti. nu. 5. Hac ſolum dici ratione, quod, ſicut proferre talem ſententiam eſt actus iuriſdictionis, ita etiam differre, vel ſuſpendere illam: ergo ſine conſenſu iudicis habentis iuriſdictionem non ſufficit alterius partis conſenſus ad prædictum effectum. Hæc tamen ratio facile diſſoluitur ex fundamento à nobis adducto: nam ſuſpendere ſententiam directa, & quaſi poteſtatiue, ſtante cauſa, & materia eius in eodem vigore, eſt actus iuriſdictionis: ſuſpendere tamen vel dilatare ſententiam per ſubtractionem materię non eſt actus iuriſdictionis, ſed dominii circa talem materiam. Sicut etiam reuocare ſententiam ſemel latam, ſi directe & ex poteſtate agentis id fiat: eſt actus iuriſdictionis, & omnino vero auferri vim ſententiæ conditionalis per ſubtractionem cauſæ, & materiæ, vt v. g. condonando debitum, non eſt actus iuriſdictionis ſed dominii.

X. *Notãdum probata re ſolutione.*

Et ideo in huiuſmodi ſententiis diligenter obſeruandum eſt, vt talis ſententia omnino, & (vt ita dicam: adæquate data ſit in fauorem talis perſonæ, quæ dominium habet, ſeu poteſtatem ad remittendum ſeu differendum debitum, ſeu ſatisfactionem. Nam, ſi illa non ſit cauſa totalis, ſed partialis, & iudex intendat aliquod commune bonum in executione talis ſententiæ, tunc non ſufficiet conſenſus partis ad differendum terminum eius, vt ex contraria ratione ſatis notum eſt. Tamen in ſimili caſu, & ſeruata proportione, non ſufficiet cenſenſus eiuſdem partis ad tollendam omnino obligationem talis præcepti & cenſuræ, etiamſi omnino cedat iuri ſuo: qui etiam tunc maneret ius boni communis, quod iudicem præcipue intendere ſupponimus. At vero, ſeruata proportione, quotieſcunque per conſenſum partis remittentis debitum tollitur cenſura, per conſenſum eiuſdem differentis debitum, cenſura differtur. Et hoc probat ratio facta, nec diſcrimen ſufficiens aſsignari poteſt.

XI. *Incurratur ne cenſura non impleta conditione poſt terminum longiorem à parte indultum. Quorundam ſententia*

An vero, non expleta conditione, etiam poſt terminum & longiorem præfixum ex conſenſu partis tunc incurratur excommunicatio, nonnullum dubium habere poteſt. Nam iudex ſolum præfinxit terminum trium menſium, v. g, & pro tunc impeditus eſt effectus ex conſenſu creditoris: ergo vt poſtea incurratur, nulla eſt cauſa ſufficiens: nam voluntas creditoris non ſufficit: voluntas autem ſuperioris non adeſt, quia iam elapſum eſt tempus per eam præſcriptum. Propterquam rationem ita ſentiunt Angelus verb. *Excommunicatio*, primo, numero vigeſimo primo, & Sylueſt. verb. *Excommunicatio*: 2: n. 1. caſu 13. Nauarr. vbi ſupra: Quamplures alios refert Henricus libro 13. ſummæ, capite vigeſimo, litera H. Dicendum nihilominus eſt, poſtea incurri cenſuram, quia vere expletur conditio. ſub qua lata eſt. Quod duobus modis explicari poteſt. Prior, & facilis eſt, quia, vt ſupra dicebamus, ille terminus non eſt ad finiendam, ſed ad differendam ſolutionem: & ideo non tam poſitiue, quam negatiue explicandus eſt, ſcilicet vt vltra tres menſes non differatur ſolutio: habet autem ſubintellectam conditionem, nempe *inuito creditore*, quia in eius gratiam talis ſententia fertur: & ideo cum primum ipſe incipit eſſe inuitus, impletur conditio: quia iam vltra tres menſes differtur ſolutio inuito creditore. Alter modus explicandi erit, etiamſi poſitiue terminum

illum,

illum verb. gr. trium menſium declaremus: quia tempus illud, nec materialiter, nec continue oportet intelligi, ſed de tribus menſibus, pro quibus vrgeat obligatio ſoluendi debitum. Totum autem illud tempus, quod adiectum eſt ex voluntate creditoris, ex eadem conſtitutum eſt extra obligationem pro tunc ſoluendi debitum: quare ſtatim ac illa voluntas ceſſat, iterũ clauditur illa obligatio ſub priori tempore trium menſium, quo tunc moraliter ac formaliter cenſetur terminari: quamobrem, ſi tunc non ſoluatur debitum, impletur conditio, ſub qua excõmunicatio lata eſt. Quo fortaſſe ſenſu recte dicunt Iuriſtæ, prorogatione termini facta, eundem terminum eſſe, cenſeri: quia ſub ea conditione prorogatio fieri exiſtimatur, vt ſumitur ex lege *Sed etſi*, ff. de Precario, & l. *Si cum die*, ff. de Arbitris. Qui etiam recte diſtinguunt inter inuocationem & prorogationem termini ex lib. 4. ff. de Damno infecto: nam innouare eſt nouum terminum concedere: prorogare vero eſt eum, qui erat aſsignatus, extendere. Atque ita in præſenti, licet creditor non poſsit nouum terminũ auctoritate ſua ſtatuere, potuit tamen prorogare priorem, & idem ipſe eſt, qui poſteà expletur ſuſpenſione ablata. Et ita ſoluitur facile fundamentum oppoſitæ opinionis: nam tunc excommunicatio non incurritur niſi ex vi prioris ſententiæ: & ideo non eſt neceſſarius nouus conſenſus iudicis, quem Angelus, & Syluester requirunt.

SECTIO VII.

Vtrum Cenſura ferri poſſit ſub conditione ad cauſam pertinente.

I. *Malè fertur ſententia cenſuræ ſub conditione impertinente.*

SVpereſt vt de alio genere conditionalis cenſuræ dicamus, quando ſcilicet conditio talis eſt, vt ad complendam cauſam cenſuræ nihil referat, vt v.g. ſi hac forma feratur, *Excommunico te, ſi nauis ex India venerit, aut venit.* Poteſt enim hæc conditio eſſe, aut de re præſente, ſeu iam facta, aut de re futura contingenti: nam, ſi ſit omnino neceſſaria, eſt ſuperuacanea. Dico ergo, quotieſcunque talis conditio additur huic ſententiæ, quæ ad cauſam, vel rationem ferendi cenſuram nihil ſpectat, imprudenter addi, & malè fieri. Probatur, tum quia tunc maxime procedunt leges, quæ hoc vetant. vt libr. 1. §. *Biduum* ff. Quando appel. ſit: tũ etiam quia ſi illa conditio nihil refert ad cauſam cenſuræ, ſine ratione fertur cenſura dependenter ab illa: tum denique, quia in re tã graui & ſpirituali non debet aliquid impertinens adiungi.

II. *Conditio non augens culpam poteſt eſſe cauſa ſeu rationabilis limitandi cenſuram.*

Dixi autem, conditionem debere eſſe talem, vt ad rationem ferendi cenſuram nihil referat: nam interdum dari poteſt conditio, quæ licet non augeat, vel minuat culpam: nihilominus tamen poſsit eſſe rationabilis cauſa limitandi, vel ſuſpendendi cenſuram. Et hæc forma, *Excommunico clericum hoc facientem, niſi ſit in tali dignitate conſtitutus*, conditionalis eſt: & illa conditio non minuit culpã imo fortaſſe interdum auget: nihilominus tamen propter honorem, & æſtimationem dignitatis Eccleſiaſticæ expedire poteſt ita limitare cenſuram. Quod attente obſeruandum eſt in omnibus ſimilibus conditionibus: aliquando enim poſſunt rationabiliter addi, vt explicatum eſt: aliquando vero continere poſſunt acceptionem Perſonarum, vt ſi generali cenſuræ addatur conditio, ſolum ad excludendas aliquas perſonas ſine rationabili cauſa propter ſingularem affectum, vel cognationem ad illas.

III. *Sententia cenſuræ ſub conditione impertinenti de præſenti, aut præterito valet.*

Secundo dicendum eſt, quoties talis conditio eſt de præſenti, aut de præterito, ſi iam extat, validam eſſe cenſuram, quantumuis conditio ſit impertinens: ſicut è contrario ſi non extat, cenſura eſt nulla. Ratio eſt, quia conditionalis nihil ponit in eſſe, ſi conditio non ſit appoſita: ſi autem ſit appoſita, æquiualet abſolutæ, vnde non impedit effectum ex hoc præciſe, quod conditio ſit impertinens, aut nihil ad cauſam referat. Confirmatur: nam etiam in ſacramentis miniſtrandis talis conditio, aut concepta in mente & intentione, aut verbis expreſſa, non impedit valorem ſacramenti, ſi reuera conditio extet, vt diximus ſuperiori tomo, diſputatione decima tertia, ſectione tertia.

IV. *Niſi contineat intolerabilem errorem.*

Dico autem, *ex eo præciſe quod ſit impertinens*: nam ſi ex tali additione vlterius eueniat, vt ſententia cõtineat intolerabilem errorem: nam ex eo cap. poterit cenſura impediri: vel etiam, ſi ſit talis conditio vt perplexitatem inducat. Vt eſt in illo vulgato exemplo de duobus habentibus æqualem poteſtatem, ſimulque proferentibus ſententiam ſub hac conditione *ſi alter te non excommunicat.* Nam talis conditio, vel intelligi debet de ſola prolatione ſententiæ, & ſic neutra ex parte impletur conditio, & conſequenter neutra ex parte tenet ſententia. Vel, ſi conditio intelligatur de valore cenſuræ, id eſt, ſi alter non te valide excommunicat, ſic includit perplexitatem: nam ſi demus, vnius ſententiam non eſſe validam: hoc ipſo videtur apponi conditio neceſſaria, vt altera ſit valida, quod ſi vna valida eſt, etiam erit altera, quia non eſt maior ratio de vna, quam de alia: & ideo talis modus ferendi ſententiam merito continetur ſub illis, qui continent intolerabilem errorem. De quo in ſimili diximus de ſacramentis diſputatione citata.

V. *Cenſura lata ſub conditione impertinente de futuro contingenti eſt nulla.*

Tandem addendum eſt, quoties cõditio poſita eſt de futuro contingente, & eſt omnino impertinens ad cauſam & rationem ferendi cenſuram probabilius videri, talem ſententiam ſtatim eſſe nullam, neque oportere, expectare euentum conditionis appoſitæ ad iudicandum de valore cenſuræ. Ita ſentit Vgolinus dicto capite vigeſimo, §. vltimo, in vltimis verbis: & idem nos loco citato cenſuimus de ſimili modo miniſtrandi ſacramenta: Et ratio in præſenti eſt, quia talis ſententia continet intolerabilem errorem: actus enim ſpiritualis poteſtatis non debet eſſe ita pendens à caſuali conditione, quæ ad talem actum omnino impertinens ſit. Alias etiam poſſet Petrus ſub hac forma excommunicare Paulum, *Si Ioannes conſenſerit*: quanquam voluntas Ioannis nihil vel ad poteſtatem, vel ad cauſam, ſeu rationem excommunicandi pertineat. Hoc autem eſt valde abſurdum, & intolerabilis abuſus ſpiritualis poteſtatis. Et ideo cenſeo talem ſententiam à principio continere intolerabilem errorem, ac propterea nullam eſſe iuxta deciſionem capitis *Per tuas*, de Senten. excommunicationis, & capitis, *Solet*, eodem titulo in ſexto.

SECTIO VIII.

Vtrum debeat admonitio procedere, antequam cenſura feratur.

I.

EXplicuimus ea quæ videntur eſſe ſubſtantialia in forma cenſuræ ferendæ: nunc ſolemnitas accidentalis explicanda eſt. Hæc autem ſolemnitas eſſe poteſt, aut antecedens, aut cõcomitans, aut ſubſequens de quibus ſigillatim dicendum eſt, quoniam fuſiorem declarationem requirunt. In hac ergo de admonitione, quæ cenſuram antecedit, inquirimus.

II. *Admonitio ſufficiens debet antecedere cenſuram.*

Principio ergo certum eſt: iuxta canonum diſpoſitionem ſufficientẽ admonitionem ante cenſuram debere antecedere. Quod frequentius traditur de excommunicatione vt patet ex capit. *Sacro*, de ſent. excom. & in cap. *Romana* eodem tit. in 6. & capit. *Cum ſpeciali*, de Appellation. & alibi frequenter: tamen etiam extenditur ad alias ſpecies cenſuræ, vt patet ex cap. *Reprehenſibilis* de appellation. Vbi de ſola ſuſpenſione & excommunicatione ſermo eſt. In c. vero *Statutum* de ſententia excomm. in 6. ad interdictum hęc regula extenditur. Et in cap. *Indignè.* 12. q. 2. gene-

l. generatim dicitur, *debet eſſe prouiſum, vt vindictam admonitio præcedat.* Solum circa interdictum oportet aduertere, quia interdum propter vnius culpam toti vniuerſitati imponitur, iuxta ca. *Si ſententia* de Sent. excomm. in 6. tunc admonitionem nō omnibus, ſed illi, ob cuius culpam cenſura fertur faciendam eſſe. Quod per ſe notum eſt, quia alij non ſunt contumaces, aut inobedientes. Sic ergo in omnibus cenſuris ferendis admonitio ſufficiens præcedere debet. In quo Doctores eiſdem locis, & moderni ſcribentes de cenſuris conſentiunt.

3. *Admonitio antecedit cenſuram ab homine non à iure.* Obſeruare autem oportet hæc omnia iura loqui de cenſuris, quæ ab homine feruntur: quia in iis quæ per legem ipſo iure imponuntur, nec neceſſaria eſt admonitio alia, nec fere locum habet. Primum patet, quia ipſa lex ſufficienter admonet, non ſemel aut iterum, ſed quaſi continue. Vnde omnino ceſſet ibi ratio, vel neceſsitas alterius monitionis. Ratio enim præcipua, propter quam iura admonitionem requirunt eſt tum propter pœnæ grauitatem tum maxime, quia iuxta Eccleſiæ morem, vt infra dicemus, non fertur niſi in contumacem: non cenſetur aūt contumax niſi qui prius admonitus, non obedit: at vero qui non obedit legi prohibenti ſub cenſura ipſo facto incurrenda, ſatis eſt contumax: non indiget ergo alia admonitione. Secundum patet, quia, ſi alia admonitio præter legem ipſam neceſſaria eſſet, non poſſet cenſura ipſo facto incurri, contra intentionem legum, quam ſupra oſtendimus. Sequela patet, quia, ſi poſt violatam legem, alia admonitio neceſſaria eſſet, & admonitus reſipiſceret, iam nō cōtraheret cēſuram: ergo non cōtrahebatur ipſo iure. Quod ſi admonitus non reſipiſceret, & cōtraheret cenſuram, non tam propter legem violatam, quam propter contumaciam in non reſipiſcendo, ſeu non ſatisfaciendo illam contraheret. Ipſa ergo lex ſatis admonet: & ideo iura ſolum requirunt, vt nō ignoretur: quia ignorantia impedit admonitionem, & excuſat contumaciam c. 2. de Conſtit. in 6. de quo plura inferius. Limitandum vero hoc eſt, quando ipſum ius monitionem requirit, vt in Clementina vltima §. fin. de Stat. monach. ibi. *Niſi moniti reſipiſcant, ipſo facto excommunicationis ſententiam ſe nouerint incurſuros.* Et ſimile quid habetur in Clem. 1. de Decimis. Hoc autem ſpeciale eſt: & inde amplius firmatur generalis regula tradita, quod, vbi ius eſt abſolutum, & cenſuram ipſo facto fert, aliam admonitionem non requirit.

4. *Cenſura lata ab homine per generalē legem pro peccatis futuris non indiget monitione.* Ex quo infero, idem dicendū eſſe de cenſuris latis per ſententias generales ꝓ peccatis futuris, etiamſi tales ſententiæ nō attingant ſtatū & perpetuitatem legū: & ideo ab homine vocentur. Nam in modo, quo feruntur, ſunt ſimillimę cenſuris à iure latis. Vnde ratio facta æque de illis ꝓcedit: nam etiam huiuſmodi ſentētiæ continent cenſuram latæ ſententiæ & præceptū, quod, dum permanet, per ſeſe admonet ſubditos, non tantum ſemel aut iterū, ſed continue: ergo in tali modo ferendi cenſuram non requiritur alia admonitio, verum potius repugnare videtur cū tali modo cenſuræ latæ ſententiæ. Vnde iura eodem modo loquuntur de cenſuris latis per has ſententias generales, ſicut de iis, quæ iure feruntur, vt patet ex c. *A nobis*, de Sent. excōm. Quod aliqui de ſtatuto, ſeu lege interpretantur. Sed neque in textu eſt aliquod verbum, quo id ſignificetur, ſed potius oppoſitum, vt patet ex illis verbis, quibus quæſt. proponitur, *Si quis ita pronunciauerit*, &c. & ex verbis quibus Pontifex reſpondet. *Quod hac ſententia non niſi ſubditi obligantur.* Neq; hæc deciſio poſſet commode in concordiam redigi cū deciſione textus in cap. 2. de Conſtitut. ſi in vtroque eſſet ſermo de ſtatutis, vt late tractat Couarr. dict. relect. part. 5. cap. 10. & infra dicemus. Expreſſius vero in c. *Quia periculoſum*, de Sent. excom. in 6. diſtinguitur excommunicatio, quæ ipſo facto incurritur, in eam, quę per ſententiam generalem, & per ſtatutum infertur, & declaratur illa non comprehendi Epiſcopos, & ſuperiores Prælatos, niſi de eis expreſſa fiat mentio. Vnde conſtat ſermonem eſſe de cenſura generatim lata, ſiue per ſententiam, ſiue per ſtatutum, & tamen de vtraque ſupponitur incurri ipſo facto, ergo etiam ſupponitur non requiri aliam admonitionem, ſiue per ſententiam, ſiue per legem feratur.

Contra hoc vero obijci poteſt textus in c. *Romana*, de Sent. excommunic. in 6. vbi excōmunicatio prohibetur ferri abſq; monitione præmiſſa, tam *in ſpecie*, quam *in genere*. Propter quæ verba id etiam indiſtincte aſſeruit Abbas in cap. 2. n. 11. de Officio ordinarij. Verūtamen textus ille non loquitur de cenſuris generalibus, quæ ferūtur propter peccata futura, ſed *pro culpis, & offenſis præteritis, vel præſentibus*: hæc enim ſunt verba textus. Quæ quidem ſententiæ ſemper ſunt ſpeciales quoad delicta, quia delictum ſemper eſt in ſpecie, ſeu in particulari commiſſum: poſſunt autem eſſe ſpeciales, vel generales quoad pſonas. Et in his eſt lōge diuerſa ratio, quia, quādo delictum cōmiſſum eſt, non præceſsit cōtumacia, qa nec lex, nec ſententia prohibens ſub cenſura præceſsit: quod ſecus eſt in ſententijs, quæ propter peccata futura feruntur. Quāmobrem idē verum cenſeo de cenſuris pro futuris delictis, etiamſi in ſpecie ferantur per præceptum tali perſonæ impoſitum, vt hoc vel illud faciat aut vitet ſub tali cenſura ipſo facto incurrenda: quia tunc reuera illam incurret abſq; alia admonitione præuia propter eandem rationem. Et ex ipſo vſu id ſatis probari videtur. An vero tunc ad denunciationem faciendam ſit neceſſaria admonitio, poſtea dicemus. 5. *Cap Romana obijcitur & exponitur.*

Igitur neceſsitas admonitionis ſolum inuenitur in ſententijs latis ab homine ꝓpter præteritas ſeu iam commiſſas culpas, vt cōſtat ex dicto c. *Romanæ*. Et plane alia iura quamuis nō ſemper id exprimāt illis verbis, ſemper tamen loquuntur de ſententijs ab homine latis ſuppoſito delicto: & ideo vtuntur hoc verbo *promulgandi ſententiam in aliquem*, vt patet ex dict. ca. *Sacro*, & ex ca. *Cum ſpeciali*, de Appellationibus. Sic autem explicata hæc lex Eccleſiaſtica generalis eſt, & omnes homines ferentes cenſuram, ſeu omnes cenſuras à quocunq; homine latas comprehendit, quia iura indiſtincte, & generatim loquuntur: & quia rationes ſupra factæ in omnib⁹ locum habent. Vnde, ſicut in ſuperioribus dictum eſt, ſub homine ferente cenſuras comprehendi collegia, ſeu cōmunitates, quæ hanc poteſtatē habere poſſunt: ita hic dicendum eſt, conditionem hanc non minus in eis eſſe requiſitam, quam in alijs. Quod late declarat Vgolinus l. de Cenſ. tab. 1. ca. 18. in princ. Sed id omitto, quia res eſt clara. Neque eſt dubium, quin hę leges ex genere ſuo grauiter obligent, vt conſtat ex tenore canonum quos attulimus, vt in c. *Sacro*, & aliis, & ex materia earum, quæ grauis eſt, & bono animarum neceſſaria. Quapropter ex ſuo genere graue peccatum erit, illam prætermittere, vt notauit Ledeſm. 2. p. 4. q. 23. ar. 3. 6. *Solum in ſententiis pro præteritis culpis, eſt neceſſaria admonitio.*

Solum poteſt de Summo Pontifice dubitari, an teneatur hanc circumſtantiam ſeruare, in ſeruandis cēſuris. Et breuiter reſpōdeo, aliquid eſſe poſſe pertinens ad ius naturale, nimirum, vt ſine ſufficiente cauſa nemo puniatur, & quod contra inauditam partē ſententia non feratur, in quibus principiis etiam hæc admonitio fundatur, & quoad hæc tenebitur Pōtifex hunc ordinē ſeruare. Aliquid vero in hoc eſt pertinēs ad ius poſitiuū, vt v. g. quod admonitio fiat tali modo, & quod non ſufficiat euidentia, & grauitas delicti abſque illa, & ſimilia, & quantum ad hæc, ita tenebitur Pontifex hoc iure, ſicut in vniuerſum legiſlator ſuis legibus obligari poteſt. Non quidem ex vi poteſtatis directiuę, ſed ex naturali obligatione ad commune bonum tuendum. 7. *Teneatur ne Summus Pontifex in cenſuris ferendis monitionem præmittere.*

tuendum,&ad conformitatem,ſeu proportionem debitam capitis cum corpore,de quo aliàs. Itaque non recte faceret Pontifex, ſi abſolute & ſine vlla cauſa hunc ordinem ferendi cenſuram inuerteret. Ex cauſa tamen,ſicut poſſet in hoc diſpenſare cum alio,ita poſſet interdum iuſte agere ferēdo cenſurā abſq; alia admonitione, ſuppoſita grauitate delicti,& publica euidentia facti,& aliqua vrgēte neceſsitate. Non eſt enim tam intrinſecum cēſurę, vt propter contumaciam ad Eccleſiam feratur, quin poſsit etiam propter ſimplex delictum ferri de abſoluta Pontificis poteſtate. Quæ doctrina tota cōfirmari poteſt ex c. *In cauſis*, de Sent. & re iudicata.

8\. Quoniam vero dictum eſt hanc admonitionem ſolum requiri in cenſuris ab homine latis per ſententiam ob culpam commiſſam, dubitare quis poteſt, an, quando cenſura non fertur per modum iudicij, ſed per modum defenſionis iuxta ſuperius dicta in ſect. 2. teneatur munitionem præmittere. Multi enim Canoniſtæ negāt tunc eſſe neceſſariam monitionem, quos refert Cou. in dicto §. 9. num. 6. & alios refert Vgolin. dict. c. 18. l. 2. quos ipſe ſequitur ex fundamento iam inſinuato. Quia tunc excommunicatio non eſt à iudice, vt iudex eſt, ſed à perſona priuata defendente ius ſuum præmittere autem monitionem ſolum eſt præceptum iudici, vt ex citatis iuribus ſumitur, præſertim ex c. *Sacro*. Addi etiam poteſt, tunc eſſe notoriam contumaciam,& ideo non eſſe neceſſariam monitionem.

Debeat nè cenſuram latam in defenſionem propriam præcedere admonitio

Quorūdam opinio.

9\. Contrariam ſententiam defendit Couar. citato loco,& eam tenet expreſſe Abbas (quamuis ſoleat in contrarium citari) in capit. *Venerabili*, de cenſib. num. 3. Imo refert Hoſtienſem tenentem contrarium, & dicit hanc partem eſſe tutiorem: & idem tenit Innocentius ibi, cuius doctrinam Abbas exponit. Fundamentū eſſe poteſt, quia iura non limitant hoc præceptum de præmittenda monitione ad ſolos iudices, cum ea formalitate iudicandi, ſed abſolute prohibent, *ne quis in aliquem excommunicationis ſententiam, niſi cōpetenti monitione præmiſſa promulgare præſumat*: quæ ſunt verba capit. *Sacro*, ille autem, qui in defenſionem ſui iuris alium excommunicat veriſsimè dicitur in eum promulgare excommunicationis ſententiam: nam illa vox *ſententiam* non neceſſario ſumitur in eo rigore, quo eſt actus iudicij propriè ſumpti, ſed prout cōmuniter dici ſolet de cenſura excommunicationis, etiamſi per pręceptum feratur. Adde, eum, qui cenſura vtitur in ſui defenſionem, nunquam poſſe ita exuere poteſtatē, vel actum iudicis, quin eis vtatur: quia cenſura neceſſario eſt actus iuriſdictionis: & pœna, quæ ſupponit condignam culpam. Neque eſt verum ibi intercedere aliquam contumaciam ante admonitionem, etiamſi delictum aliquod præcedere poſsit: quia nondum ille fuit inobediens formaliter præcepto Eccleſiæ, licet fortaſſe in re aliqua ius ſuum Prælato denegauerit: quod interdum ſine peccato poſſet contingere, vt iam explicabo.

Secunda opinio.

11\. Hæc itaque poſterior ſentētia mihi verior videtur: imo addo, ſi res ad praxim reducatur, vix poſſe aliter talem cenſuram prudenter ferri. Conſtituamus ergo communē caſum de Epiſcopo, qui viſitans ſuam diœceſim, ab aliquo Parocho, vel Abbate nō admittitur ad viſitandum, eo quod ſe aſſerat exemptum: in quo caſu aiūt omnes dicti auctores, ſi huiuſmodi Epiſcopus anteà erat in poſſeſsione viſitandi illam Eccleſiā, poſſe excommunicationis ſententiam ferre in talem Parochū, etiamſi appellationem interpoſuerit, iuxta ſuperius dicta in ſect. 2. Interrogo ergo, an ille Parochus denegās locum viſitandi titulo tuendi ius ſuum, grauiter peccauerit ante admonitionē Epiſcopi, necne? Nam, ſi non peccauit; nec cenſura fertur quaſi in punitionem commiſsi delicti, ergo non poteſt ferri niſi per modum præcepti,& pro peccato futuro, id eſt, ſi contradicendo,& reſiſtendo perſeuerauerit: & tunc iā non ſumus in caſu, in quo decreta ſtatuunt, vt admonitio præcedat, vt ex dictis conſtat. Vnde in eo caſu veriſsimum cenſeo nō eſſe neceſſariam aliam admonitionem præter præceptū, quia ipſum præceptum ſatis admonet. Quoniam vero huiuſmodi præcepta ſemper imponuntur ſub aliquo termino peremptorio, vt ſi intra illum conditio impleatur, ſtatim ipſo facto cēſura incurratur, oportebit terminum illum ſeu tempus tantum eſſe, quantum ad deliberandum, & humano modo agendū moraliter ſufficiat: quod iuxta cauſæ & negotij qualitatem prudentię Prælati committendum eſt. Pręceptum autem toto tempore illo vrgens, ſufficenter æquiualet etiam trinæ monitioni. Si autē Parochus cenſeatur, vel præſumatur grauiter peccaſſe, hoc ipſo quod ſuum Pręlatum á ſua poſseſsione perturbare tentauit, tunc rurſus interrogo, an Prælatus illum excommunicet propter delictum commiſſum, nimirum, vt puniat illud, vel vt cogat deſiſtere à vi inchoata. Sub priori ratione non ſe gerit Prælatus tanquam ſe defendens, ſed tanquam verus iudex. quia punire delictum commiſſum, nil refert ad defenſionem: ſed ſolum quod delinquens ab incepto deſiſtat: vnde ille eſt proprijſsimus actus iudicis, vt ſic: ergo tunc habent locum omnia iura, quæ admonitionem præmittendam ſtatuunt: debet ergo illam præmittere, ſi ea intentione, & ratione cenſuram ferre velit. Si autem ad hoc ferat excommunicationem, vt ille ab incepto deſiſtat, non poteſt aliter hoc facere, quam hoc ipſum præcipiendo ſub cenſura ipſo facto incurrenda: atque ita iam illa eſt cenſura ſub conditione futuræ culpæ, & admonitionem continet in ipſomet præcepto: ergo, moraliter loquendo, nullus hic videtur relinqui quæſtioni locus. Neq; in hoc modo ferendi cenſuram aliquid nouum, aut peculiare ſit, nam ſeruantur illæ duæ regulę, quod pro peccato præterito non fertur cenſura niſi monitione præmiſſa: ſub conditionē de futuro fertur eum ſola monitione in præcepto incluſa. An vero hæc debeat eſſe triplex, vel ſufficiat vna, & circa hoc aliquid ſingulare in eo caſu inueniatur, iam explicabo.

Poſterior ſententia præfertur & explicatur.

SECTIO IX.

Quo tuplex debeat præcedere admonitio.

NOn ſolum ſtatuunt iura, admonitionem præmittendam eſſe, ſed etiam modum, quo faciēda eſt, præſcribunt. Et primo quidem in dicto cap. *Sacro*, ſtatuitur, vt *hæc admonitio competens ſit*. Vbi Gloſſa competentem monitionem declarat, id eſt, trinam, quæ alias ſolet in iure dici *canonica*. Tanta enim, & tā ſuaui prouidentia voluerunt Eccleſiaſtici canones huiuſmodi cenſuras ferri, vt prius triplicem monitionē præmitti voluerint, vt patet ex capit. *contingit*, 2. de Sent. excommunic. quanquam ibi non videatur generalis lex tradi, ſed in quodam peculiari caſu, & negotio præcipi. At vero in cap. *Conſtitutionem*, de Sentent. excommun. in ſexto, §. *Statuimus*, ſatis declaratur, ſtatutum eſſe per iura, vt trina monitio præmittatur. Vnde videtur hoc ius eſſe antiquiſsimum: nam iura, quæ de illo loquuntur, non ſignificant illud de nouo ſtatuere, ſed illud ſupponere, vt perpetuo in Eccleſia obſeruatum, vt patet ex c. *De illicita*, 24. qu. 3. &, c. *De Preſbyterorum*, 17. q. 4. vbi indicatur, hanc formam trinæ admonitionis ſumptā eſſe ex ordine correctionis fraternæ, quem Chriſtus docuit. Vnde in Cap. *Omnes decimæ*, 16. q. 7. dicitur *Secundum Domini noſtri præceptum admoneantur ſemel, & ſecundo, & tertio.* Non quod hoc ſit præceptum iuris diuini; tum quia oſtenſum ſit totam hanc cenſurarum iuſtitutionem Eccleſiaſticam eſſe: tum etiam quia ad forum contētioſum pertinet, non ad fraternam correctionem. Solū ergo id dicitur, quia ad inſtar, & imitationem ordinis

1\. *Trina monitio debet antecedere cenſuram.*

ordinis à Chriſto propoſiti hæc inſtitutio facta eſt. Vnde in capit. *Præſenti.* 5 quæſtion. 2. alius admonẽdi ordo à Syluestro Papa olim ſeruatus commemoratur: in quo quinque monitiones fiebant, antequam anathema proferretur poſt ſingulas verò monitiones paulatim etiam indicebatur cenſura, & creſcente contumacia augebatur, priuando pri⁹ ingreſſu Eccleſiæ, poſtea communione, ſeu communicatione fidelium, poſtea anathema pronunciando. Veruntamen ritus trinæ monitionis in Eccleſia retentus eſt. Quem obſeruare tenentur omnes Eccleſiaſtici iudices cuiuſcunque ordinis, vel conditionis ſint, infra ſummum Pontificem: nam ius, quod hoc ſtatuit, generale eſt, & commune omnibus, & ſuper omnes. De ipſo vero pontifice Summo ita cenſendum eſt, ſicut ſupra de admonitione diximus.

2 *Vna monitionem pro pluribus fieri poſſe.*

Inſeruanda vero hac forma trinæ admonitionis ea moderatio adhibenda eſt, quæ in dict. capit. *Cõſtitutionem* ponitur: nimirum non ſemper neceſſarium eſſe, vt hæ tres monitiones tribus temporib. diſtinctis fiant, ſed vnam pro tribus fieri poſſe *dum modo, aliquorum dierum competentia interualla concedantur*, Vt ſi ſub hac forma fiat, *Admoneo, te vt intra tres dies ſatisfacias, ſingulos dies, pro ſingulis admonitionibus tibi concedendo.* Et (quod aduertendum) in illo textu nulla cauſa poſtulatur, vt hoc modo poſsit fieri admonitio vna pro trina, ſed generatim & abſolutè conceditur: & ita indiſtinctè fieri poteſt vtroque modo. Ideoque fortaſſe poſterior modus vnius admonitionis pro trina magis eſt vſu receptus, quia facilior. Et in his Doctores conueniunt.

3 *Quantum temporis neceſſe ſit pro vnaquaque monitione concedere.*

Dubitant tamen quantum temporis neceſſe ſit pro vnaquaque admonitione concedere. Aliqui enim putant, vt minimum, oportere, vt pro vnaquaque admonitione duorum dierum ſpaciũ concedatur: quia textus ille ait. *Aliquorum dierum competentia interualla.* Quod indicat Nauarrus c. 27. n. 11. ſub hac limitatione, *Quando non eſt periculum in mora,* Ex illo autem textu non ſatis colligi videtur, hoc eſſe neceſſarium: quia ibi non dicitur, quod pro ſingulis admonitionibus detur aliquorum dierum ſpacium: ſed quod iudices inter monitiones ſeruẽt aliquorum dierum conuenientia interualla. Hoc autem propriiſsime, & iuxta literam ſeruabitur, etiamſi tres, vel duos dies tãtum pro omnibus admonitionibus iudex concedat, ex illis diebus conueniens interuallum ſingulis admonitionibus deſignando: tũc enim vere ac proprie aliquorum dierum interualla pro omnibus, vel pro vna omnib⁹ admonitionibus ęquiualente, tribuuntur. Nihilominus tamen, quia prior ſenſus planior videtur, tutius erit id obſeruare, vbi nulla rationabilis cauſa cogit ad tempus illud coarctandum: ex illa vero id facere licebit, quod prudenti arbitrio iudicis relinquendum eſt, pro negotii qualitate, vt Gloſſa circa eundem textum annotauit. Si quis autem recte conſideret, iam tunc iudex non ſeruabit formam admonitionis præſcriptam ſimpliciter in illa parte illius canonis, ſed vtetur facultate conceſſa in eodem textu in vltima parte illius, quæ ſupereſt explicanda.

4 *Ex rationabili cauſa poteſt tempus monitionum coarctari, nõ autem admonitio prætermitti.*

Additur ergo ibi, *Niſi facti neceſſitas aliter ea ſuaſerit moderanda*: vbi illud relatiuum *ea*, interualla dierũ refert; igitur ex rationabili cauſa poteſt illa dierum pluralitas coarctari, vel etiam ad diem vnum aut breuius tempus, ſi neceſſe fuerit, redigi. Ponderari autem poteſt vis illius vocis: *moderanda*: nam ex vi illius non videtur permitti, vt propter vllam neceſsitatem admonitio omnino prętermittatur, nullumve tempus ad reſipiſcendum concedatur; ſed ſolum vt terminus coarctetur, & limitetur: hanc enim vim habet verbum, *moderandi.* Et ſane, ſi quis conſideret propriam materiam, in qua verſatur hæc admonitio, vix poteſt cogitari caſus, in quo admonitionem omnino prætermittere oporteat, iuxta Eccleſiæ intentionem in his cenſuris ferendis. Nam, aut agitur de delicto commiſſo, aut de vitando damno, aut opere aliquo, quod timetur. Quando cenſura eſt huius poſterioris generis, iam diximus, non eſſe neceſſariam aliam admonitionem præter illam, quæ in peccato ipſo, vel lege continetur: & iura, quæ de hac admonitione tractant, non loqui de huiuſmodi cenſura: ideoque certum eſt: Pręlatum, qui hoc modo fert cenſuram in ordine ad futurum, poſſe terminos eius coarctare quantum iudicauerit expedire, iuxta negotij qualitatem & periculum, quod imminere poteſt. Si autem cenſura reſpicit delictum eam factum, non fertur abſolutè ad puniendum illud, eò quòd factum ſit, vt ſupponimus, ſed vt ab illo reſipiſcat, vel pro illo ſatisfiat, vt ex hac parte iam reſpicit futurum; & ideò ferri non poteſt ſine aliquo genere admonitionis, quia non poteſt abſolute ferri, ſed conditionali modo, vt ſupra tactum eſt, ſcilicet, *Niſi intra tale tempus reſipueris, vel ſatisfeceris, talem cenſuram incurres.* In hac autem forma ferendi cenſuram intrinſecè includitur admonitio. Voluerunt autem iura, vt hæc admonitio ſit trina, vel formaliter vel virtute, id eſt, vna pro trina, cum eo temporis interuallo, quod & ad mortalem interruptionẽ & ad humanam conſultationem, & deliberationem ſufficeret. Quia vero negotiorum qualitas, vel inſtantia non ſemper permittit tantum temp⁹ cõcedere ſine graui periculo maioris damni: ideo ipſamet lex humana prudenter addidit ex neceſsitate poſſe iudicem tempus illud moderari, in quo includitur, vt poſsit etiam, ſi neceſſe ſit, nullam aliam admonitionem præmittere, præter eam, quæ in ipſo præcepto, ſeu ſententia conditionatâ includitur.

SECTIO X.

Vtrum, Admonitio ideò neceſſaria ſit, vt nullam exceptionem patitaur.

VArij ſolent à prædicta neceſsitate caſus excipi, quos hoc loco examinare neceſſe eſt. Primus eſt, quando cenſura abſolutè fertur pro delicto commiſſo ſine ordine ad futurum. Tunc enim admonitio non habet locum, tum quia admonitio, non eſt de re facta, ſed facienda, tum etiam quia admonitio fit, vt expectetur contumacia, quando autẽ cenſura illo modo fertur, non expectatur cõtumacia noua, ſed pro delicto facto imponitur. Vnde licet reus corrigatur non effugiet talem pęnam. Atq; hæc eſt communis doctrina Canoniſtarum, quos ſtatim referam. 1

Supponit autem hæc exceptio cenſuram poſſe ferri illo modo, pro delicto commiſſo, ſine noua cõtumacia, quod difficile eſt. Et ideo diſtinguunt dupliciter poſſe ferri cẽſuram, ſcilicet, vt formaliter in ratione cenſuræ, & tunc aiunt nec exceptionem, nec modum illum imponẽdi cenſuram locũ habere: quia cenſura vt ſic ſignificat medicinalem pœnam, vt infra videbimus: poteſt autem etiã imponi per modum purę pœnæ vindicatiuæ, & tunc aiunt procedere dictam exceptionem. Ita Innocẽtius in c. 1. de Exceſſ. Prælat. Panormit. in c. *Reprehenſibilis.* de Appellat. nu. 4. & ibidem alii. Qui præterea limitant hanc ſententiã, vt in excommunicatione locum non habeat, quia hęc nunquam eſt pura pœna, ſed ſemper medicinalis, vt infra ſuo loco videbimus. Et nunc breuiter ſumitur ex cap. *Qua fronte,* de Appellat. vbi dicitur, Eccleſiam ſemper eſſe paratã ad dandam abſolutionẽ excommunicato cũ debita ſubiectione & diſpoſitione illam petenti; 2

Cenſura impoſita per modum pœnæ non indiget monitione.

ergo multo magis parata eſt ad non excõmunicandum, ſi peccator reſipiſcere velit, vel obedire: ergo de hoc ſemper admonendus eſt.

De ſuſpenſione autem videtur certa prædicta doctrina & diſtinctio. Probari autem ſolet ex capit. *Eos.* & capit. vlt. de Temp. ordin. in 6. & capit. *Tam literis*, de teſtib. in quibus iurib. eſt ſermo de ſuſpenſione, & propterea ſpecialiter de illa hoc affirmat Abbas ſequens Innocentium in capit. *Si quis Presbyter* de Clerico excommunic. min. numero 2. & in dicto capit. *Reprehenſibilis*, numero 3. vbi etiam adducit capit. *In loco*, 5. quæſtion. 4. in quo textu potius de excommunicatione quadam ſermo eſt. Et reſponſio clara ad illũ eſt ibi ferri excommunicationem quandam pro delicto futuro, & ideo non eſſe neceſſariam aliam admonitionem: idem autẽ reſponderi poteſt ad ca. *Eos*, & c. vltimo de Temp. ordin. in ſexto. Nam eodem modo ibi feruntur ſuſpenſiones ipſo facto pro futuris delictis. Solum in dicto capit. *Tam literis*, videtur Summus Pontifex quoſdam ſuſpendere ob præcedens quoddam delictum abſque vlla monitione præuia, nullaue ſatisfactione aut reſipiſcentia eorum expectata. Vnde non eſt dubium, quin hæc cẽſura poſsit per modum pœnæ imponi, ſine vllo ordine ad futurũ. Iura ergo, quæ vetant ſuſpenſionem ferri niſi admonitione præmiſſa, vt dictum c. *Reprehenſibilis*, & c. *ſicut*, Cohabitione clericum, & mulierum, intelligũtur de ſuſpenſione, quæ fertur per modum cenſuræ non verò quando imponitur per modum ſimplicis pœnæ.

4 *probabile eſſe interdictum ferri poſſe per modum puræ pœnæ.* De interdicto vero maior eſt difficultas, Nam licet Abbas ſupra idem affirmet, non affert tamen poſitiuum (vt ſic dicam) teſtimonium iuris, quod id probet, ſed ſolum negatiuum ex capit. *Romana.* de Sent. excommunic. in ſexto, vbi ſola excommunicatio promulgari prohibetur abſque monitione pręmiſſa cum tamen prius interdicto, ſuſpenſione & excommunicatione, ſermo quantum ad alia fuiſſet. Et poſſumus hoc confirmare ex dicto capit. *Reprehenſibilis*: vt eadem prohibitio extenditur ad ſuſpenſionem, & tacetur de interdicto. Quod ſi, èa non obſtante, adhuc probabile eſt, ſuſpenſionem ſub ratione pœnæ poſſe aliter ferri à fortiori idem erit de interdicto. Nam licet in capit. *Statutum* de Sentent. excommunic. in ſexto, illa prohibitio ad interdictum extendi videatur: non tamen videtur ibi ſtatui generale ius, ſed in quadam particulari materia, vt infra, textum illum circa aliud punctum pertractando, amplius declarabimus. Vel dici etiam poſſet ibi eſſe ſermonem de interdicto, ꝙ vt propria cenſura, non de illo, quod eſt pura pœna. Atq; ita hęc pars probabilis eſt, ſed incerta, quã infra in propria materia commodius decidemus.

5 Denique idem ſentiunt Innocentius, & Abbas de excommunicatione minori, ſolumq; maiorem excipiunt. Sed licet de aliquo genere excommunicationis imperfectæ, prout dicitur de temporali priuatione vſus Euchariſtię, vel alterius actamẽti hoc verum habeat & nonnullis iuribus probari poſsit vt infrà videbimus: in excommunicatione tamen minori, prout, nunc eſt in vſu, contrarium ſeruari puto, ac ſeruandum eſſe: quod non poteſt hic amplius explicari, donec propria ratio illius cenſuræ intelligatur: & ideo in proprium locum id remitto.

6 *An verus executor omnino admonitionem prætermittere poſſit.* Secunda exceptio aſsignari ſolet, quãdo aliquis fert cenſuram non vt iudex, ſed vt executor, ex ca. vlt. §. vlt. de Offic. Deleg. Ibi tamen nulla de hac re mentio eſt, ſed ſolum dicitur, huiuſmod. executori nõ committi iuriſdictionem, ſed certum miniſterium: ex quo non licet inferre, poſſe illum miniſterium ſuum exequi contra ius. Debet ergo aut ſupponere admonitionem factam à iudice, vel pręmittere. Quod ſi illi præceptum ſit, vt abſolutè, & ſine admonitione, vel conditione cenſuram proferat, & alioqui ſit certum, & publicum, admonitionem non eſſe factam, non video quomodo poſſit licite exequi tale mandatum: nam eſt cooperari ad ſententiam manifeſtè iniuſtam. Itaque, ad ſummum poterit ſtatim cenſuram ferre ſub illa conditione, *Niſi comparaueris*, vel ſimili ſupponendo (vt in rebus dubiis faciendum eſt) iudicem habere iuſtam cauſam omittendi trinam admonitionem: omnino autem prętermittere monitionem, etiam incluſam in illa conditionali, & abſolutam, & ineuitabilem cenſuram ferre, iuſtè non poterit.

7 *Cum eſt periculum in mora, an ceſſet admonitio.* Tertia exceptio eſt quando eſt periculum in mora, quæ eſt frequens apud Canoniſtas, vt notat Nauarrus in capite *Cum contingat*, cauſ. 5. de Reſcriptis. Veruntamen vt ex iis, quæ ibidem ſubiungit, aperte ſumitur, hæc exceptio ſolùm eſt reſpectu trinæ monitionis, non vero reſpectu illius, quę in pręcepto conditionato includitur, ſine quo nunquam poſſe ferri talem cenſuram ipſe Nauarrus ibidem docet.

8 *An propter nimiam contumaciam rei poſſit omitti admonitio.* Quarta exceptio eſt, quando iam eſt cognita & manifeſta contumacia, vt quia reus antea prædixit, & publicauit ſe non pariturum. Quæ exceptio, vt aliquam probabilitatem habeat, explicari debet per illam, quam Theologi adhibere ſolent ad præceptum de correctione fraterna: tunc enim dicunt ommittendam eſſe, quando non eſt ſpes fructus: qa tunc actio eſſet otioſa: ita ergo in præſenti, ſi tãta ſit cognita cõtumacia, & moraliter nulla ſit ſpes fructus admonitionis, merito videbitur ommittẽda. Quæ quidẽ cauſa videtur mihi ſufficiens, quantum ad forum conſciẽtiæ ſpectat, ad ommittendam trinam admonitionem, ſeu præuiam, & vt ſtatim ferri poſsit cenſura, quæ ipſo facto incurratur perſeuerante contumacia, non tamen videtur hæc cauſa poſſe aliquando ſufficere, vt iuſte omittatur hęc conditio, & admonitio in illa incluſa Quia in quantacunq; appareat in præſenti contumacia peccatoris, poteſt, quando contra illum profertur cenſuræ ſententia mutari, & ſemper manet in illo hoc ius, vt ſi prauam voluntatem mutet: & parere velit poſsit cenſuram euitare. Neq; refert, quod ſit, parua, vel moraliter nulla ſpes talis mutationis: quia hoc non tollit, quin illi ſeruandum ſit ius ſuum Deinde, quia retentio etiam Eccleſiæ in his cenſuris ferendis eſt, vt non ita ferantur propter peccata commiſſa, vt exiſtimentur ineuitabiles ex parte ipſius Eccleſiæ, ſi peccator illam audire velit, & obedire. Vnde talis admonitio non fundatur ſolum in ſpe fructus, ſed etiam in debito, & iuridico vſu ipſius cenſurę. Verũ eſt, quia hę pœnæ medicinales ſunt, interdũ eſſe ommittendas, quando non eſt ſpes fructus, vt inferius dicemus. tamen quia per eas nõ ſolum intenditur bonum eius contra quem feruntur, ſed etiam aliorum, & præſertim communitatis, ideo interdum iuſte feruntur abſque morali ſpe priuati fructus ipſius peccatoris Et tunc dicimus, ſeruandam eſſe formam talem in ferenda cenſura, quæ admonitionem contineat. 9

Quod vero ſpectat ad forum contentioſum, proprium eſt Iuriſperitorum id definire. Mihi tamen videtur, idem eſſe iudicandum in illo foro: nam quantumuis aliquis affirmet, vel etiam iuret ſe nõ compariturum, licet citetur: vel non obediturum licet ipſi aliquid præcipiatur, nihilominus: donec actu citetur, vel præceptum ei imponatur: & ipſe non pareat, vel compareat, non poterit iuſte excõmunicari, aut excõmunicatus declarari. Quia propter prius delictum vt ſic excommunicari non poteſt ſine ordine ad futurum, & prior contumacia non tam fuit in effectu, quàm in affectu, nec tam in re, quã in ſignis, ſeu verbis: cenſura autẽ directè

cadit

tādit in contumaciam externam, ſeu actu ipſo, vel omiſsione conſummatam.

X. *Præſumpta contumacia non ſufficit ad cenſuram ferendam.*

Quod veroquidam aiunt propter præſumptam contumaciam poſſe fieri cenſuram ex c. *Venerabilibus* §. *Porro*, de Sentent. excommunic. in ſexto, non recte ad præſens adducitur, iuxta veram illius textus intelligentiam. Non enim præſumpta contumacia in futuro actu ad cenſuram ſufficit, ſed in actu præterito: quia Eccleſia non iudicat de futuris, quantumuis in præſenti affectu, & determinatione cauſæ contineri videantur: quia mutari homo poteſt, & de facto illa non committit. Imo nec Deus ipſe illa punit etiam ſi euidenter ſciat, an futura ſint: ſed punit præſentem affectum. De quo Eccleſia non iudicat. Vnde talis præſumpta contumacia ſemper ſupponit aliquod præceptum Eccleſiæ, re ipſa impoſitum ſub tali conditionē, cui peccator non obedit in re: quia tamen dubitari poteſt, an id fecerit ex impotentia, vel rationabili cauſa, an vero ex rebelli voluntate, ideo quandiu non probatur illa excuſatio, præſumi contumacia dicitur. Et hic eſt proprius caſus illius §. *Porrò*, qui non caret ſua difficultate, infra ſuo loco tractanda: eſt tamen longe diuerſa ab illo, in quo nunc verſamur: in quo non ſupponitur præceptum latum, ſed ſolum timetur, vel moraliter certo creditur futura contumacia, ſi præceptum feratur: & propterea dicitur omitti poſſe præceptum, & fieri tranſitum ad cenſuram immediate & abſolute ferēdā: quod credibile nō eſt. Quin potius (quod etiam eſt notatu dignum) in illo §. *Porrò*, non fertur cenſura propter præſumptam contumaciam, ſed ſupponitur latā ipſo facto incurrendā & præſumitur incurſa. Quia præſumitur contumacia, quando oppoſitum non probatur in ordine ad abſolutionem præmittendam, quia id ſecurius eſt: nunc autem agimus, non de præſumptione cenſuræ, ſed de impoſitione illius: quæ fortaſſe ferri de nouo non poteſt propter contumaciam tantum præſumptam etiam in præterito actu, nedum in futuro. Sed de illo puncto in ſequenti diſputatione dicendum eſt.

XI. *An in delicto prædicto publico cũ eius auctore prætermitti poſſit monitio.*

Quinta exceptio fieri poteſt, quando delictum publicum eſt, & notorium, ſimul cum auctore eius. Sed hæc exceptio per ſe improbabilis eſt, & à nemine fortaſſe aſſeritur in eo ſenſu quamuis Couarr. dict. § 9. n. 6. referat Felin. & Anton. de Butrio aliter loquentes, & eodem modo loquitur Abb. in ca. *Illud*, de Cleric. excomm. miniſt. dicens in notoriis monitionem non requiri. Addit tamen, id eſſe intelligendum iuxta doctrinam aliis locis, quæ ibi citat, ab ipſo traditam. Aliqui verò id exponunt, quando non ſolum delictum, ſed etiam contumacia notoria eſt. Et ita loquuntur Couar. Vgolin. & alii. Sed certe, ſi contumacia præceſsit, neceſſe eſt monitionem præceſsiſſe: ſi autem futura creditur, non ſufficit, vt iam dixi. Vnde in dict. cap. *Illud*, quod ipſi citant, non fertur abſoluta excommunicatio pro peccato notorio, ſed ſub conditione, *niſi intra viginti dies hoc fecerit*. Hæc autem conditio admonitionem continet vt ſatis conſtat ex dictis. Quare ad propriam cenſuram ferendam ſemper eſt neceſſaria monitio, ſecus aliquando eſt ad declarationem cenſuræ latæ in notoriis criminibus: vt infra dicam.

Addit vero Gratianus 2. quæſt. 1. ſuo §. vltim. qui incipit: *Quod autem*, in eo caſu omitti poſſe ſecundam & tertiam monitionem, ſi ad primam peccator incorrigibilis appareat. Vnde Gloſſa ibi potius aduertit admonitionem debere præcedere etiam in notoriis, & alia iura citat. Idemque docet Abbas in c. *Cum ſit Romana*, de Appellationibus numer. 32. & Couarruuias dict. §. 9. nu. 6. Et ratio eſt clara ex dictis, quia cenſura talis non fertur propter delictum præciſe, vt præteritum, ſed cũ ordine ad futuram contumaciam: ergo quod delictum ſit publicum, nec ne, parum refert, donec per admonitionem conſtet, ac ſic delinquens etiam incorrigibilis ſit. Vnde etiam illud, quod Gratianus ait, hanc cauſam publicitatis delicti eſſe ſufficientem ad cauſandam trinam admonitionem, & vt vna ſufficiat; mihi non videtur vniuerſaliter verum: ſed ſolum, quando occurrens neceſsitas hoc poſtulauerit, iuxta deciſionem textus, quem nunc declaramus in capit. *Conſtitutionem*, de Sentent, excommunicationis, in Sexto. Veriſimile autem eſt, in huiuſmodi publicis criminibus ſæpe huiuſmodi neceſsitatem occurrere ad ſcandala, vel alia damna vitanda.

Poſsitne cenſura ab homine ſine præuia monitione ferri ob delictum cui in iure eſt annexa.

XIII. SExta, apparentior exceptio eſt, quando delictum tale eſt, vt propter illud ſit in iure oppoſita cenſura, verbi gratia excommunicatio ipſo facto incurrenda. Nam tunc poteſt reus iterum ab homine excommunicari, abſque vlla alia monitione præmiſſa. Ita tenet additio ad Abbatem dict. cap. *Reprehenſibilis*, num. ſexto & probat ex illo textu, qui ſic habet, *Prælati non proferant ſententias ſuſpenſionis, vel excommunicationis in ſubditos: niſi forte talis ſit culpa, quæ ipſo ſuo genere ſuſpenſionis, vel excommunicationis pœnam inducat.* Sed hic textus apud me nullam vim habet: nam propriiſsime, & ſatis ad literam intelligitur de ſententia declaratoria, qua aliquis publicè denunciatur excommunicatus: cumque materia ſit odioſa, nō eſt amplianda, ſed reſtringenda potius. Vnde Gloſſ. ibi ſolum ait, tunc poſſe delinquentem puniri ſine admonitione. Eſtq; hoc conſentaneum rationi, quia iam ille excommunicatus eſt per ius, & ideo mirum non eſt, quod poſsit denunciari per ſententiam: nam talis denunciatio pure reſpicit præteritum abſque noua contumacia: & ideo poteſt abſolute ferri ſine admonitione in futurum.

XIV. *Pars negatiua probatur.*

At vero quod homo ferat in illum nouam cenſuram, quod reuera eſt nouum vinculum, & nouum nocumentum infert (vt declarat Gloſſ. in cap. *Ita quorundam* de Iudæis) idque faciat ſine vlla admonitione præuia: neque in illo textu habetur, neque in vllo alio, eſtq; contra commune ius, & ideo non eſt facile aſſerendum. Maxime, quia ille, qui deliquit contra ius, licet in eo fuerit contumax reſpectu Legislatoris tamen non fuit contumax reſpectu alterius hominis, à quo iterum excommunicatur. Quin potius, ſi ab illo admoneatur, fortaſſe reſipiſcet: ergo præter rationem eſt, vt abſolute, & ſine vllo reſpectu ad futurum, nouo vinculo ligetur. Neq; ſatisfaciet, qui dixerit illum iam fuiſſe admonitum per legem: & ideo opus non eſſe: vt iterum admoneatur. Nam illud verum eſt reſpectu cenſuræ latæ per legem vel ad ſummum etiam ad denunciationem eius. Vt verò noua cenſura imponatur, noua contumacia neceſſaria videtur: ideoq; noua etiam admonitio. Atq; ita ſenſit Hoſtien. citatus ab Abbate ſupra: & in eandem ſententiam inclinat Couar. dict. § 9. n. 6. Et hæc ſententia eſt ſane magis pia, magiſq; probabilis, præſertim quoad hoc vt non poſsit talis cenſura abſolute ferri ab homine ſine vllo reſpectu ad futuram contumaciam, vel reſipiſcentiam: in quo reſpectu admonitio quædam includitur, vt ſæpe dixi. Trina verò monitio facilius omitti poſſet: quanquam ſine aliqua neceſsitate, vel cauſa probabili nō video cur fieri debeat.

XV. *Declaratio de cenſura ipſo iure contracta ſine citatione & probatione fieri non debet.*

Imo addit Couar. etiam denunciationem ſeu declarationem iuridicam de cenſura ipſo iure contracta non eſſe faciendam niſi prius, citata parte, iuridice de crimine conſtet: & aliter factam declarationem nullam eſſe ipſo iure, ex illo generali principio iuris, quod contra inauditam partē nihil poteſt in iudicio definiri, c. 1. de Cauſa poſſ. & propriet. & ex

aliis Gloſſis, & Doctoribus, quos ibi citat. Et à ſimili probari poteſt ex c. *Cum ſecundum leges*, de Hæret. in ſexto, vbi dicitur, licet hæreticus ipſo facto amittat dominium ſuorum bonorum, non tamen eſſe illis priuandum, donec per ſententiam declaratoriam de crimine conſtet: ergo à fortiori idem dicendum eſt de bonis ſpiritualibus, quibus per cenſuram aliquis priuatur. Quamquàm in hoc ſit diuerſitas, quod hæreticus non tenetur ſe ſuis bonis, ſeu illorum vſu priuare ante ſententiam: Excommunicatus autem ipſo iure ſtatim tenetur ſeſe abſtinere, & non communicare cum aliis: quia pœna hæc eſt diuerſæ rationis, & diuerſo etiam modo fertur ipſo iure, vt ſupra tactum eſt, & latius dicendum eſt in materia de hæreſi. In eo vero eſt ſimilitudo, quod publica executio pœnæ per legem impoſitæ, quatenus ab humano iudice ſit, ſemper ſupponit proportionatam ſcientiam criminis, publicam & iuridicam: ad quam per ſe loquendo, requiritur citatio partis, niſi fortaſſe in delictis publicis, & notoriis. Quod latius proſequi ad Iuriſtas pertinet.

XVI. *An recognoſcente parte ſuum crimen declaratio poſſit fieri.* Non declarant autem Couarruuias, & alii, an ſi in prædicto caſu, quando pars citatur ad denunciationem faciendam, illa ſtatim compareat, & ſuum crimen recognoſcat, & paratam ſe ad ſatisfaciendum oſtendat, nihilominus iuſte denunciari valeat. *Pars affirmans.* Videtur autem poſſe, quia alias illa citatio etiam eſſet admonitio, quandoquidem denunciationem impedire poteſt, ſi aliter velit reſipiſcere: ergo, ſi denunciatio fieri non poteſt ſine citatione præuia, fieri etiam non poterit abſque admonitione, etiam in criminibus, propter quæ ipſo iure incurritur cenſura conſequens eſt contra dictum capit. *Reprehenſibilis*, & interpretationem eius, quam tradidimus. Et contra rationem, nam denunciatio non eſt noua cenſura, neque amplius ligat, vt dicitur in capit. *Paſtoralis*, §. *Verum*, de Appellat. Ergo per ſe non pendet ex eo, quod reus ſatisfactionem, vel emendationem offerat, ſed abſolute ferri poteſt propter delictum commiſſum, ſtatim ac iuridice de illo conſtat.

XVII *Pars negans vera.* In contrarium vero eſt, quia ſtatim, ac reus ſe ſubdit Eccleſiæ, & ſatisfactionem offert, abſoluendus eſt à cenſura, quæ medicinalis pœna eſt, capit. *Qua fronte*, de Appellation. ergo iniuſte faceret iudex in eo caſu procedendo ad denunciationem cenſuræ: nam licet denunciatio non liget amplius, retinet tamen prius vinculum, & aliquo modo illud auget, ſaltem reſpectu aliorum, qui ante denunciationem non tenebantur vitare reum, præſertim poſt Concilium Conſtantienſe. Vnde etiam augetur infamia ipſius delinquentis: quæ omnia videntur eſſe contra Eccleſiæ intentionem, quæ eſt ſalus delinquentis, & condigna ſatisfactio, qua obtenta non vult maius nocumentum illi inferre. Cuius ſufficiens argumentum eſt, quod vult illum abſoluere. Hæc igitur pars vera videtur. Neque obſtat c. *Reprehenſibilis*: nam in eo ſermo eſt de canonica monitione: & hæc dicitur non eſſe neceſſaria in his criminibus: non vero ideo excludit admonitionem iuridicam, vt ita dicam, quæ in citatione ipſa includitur: & non tam propter emendationem, vel contumaciam nouam expectandam, quam propter iuridicum ordinem, ſeruandum neceſſaria eſt. Cuius argumẽtum eſt, quia, vbi in aliquo caſu citatio prætermitti poteſt talis etiam admonitio neceſſaria non eſt ad denunciationem faciendam.

XVIII. *Ad declarationem in delictis notoribus habentibus ipſo iure cenſuram non requiri citatio.* Et iuxta hanc limitationem, & declarationem intelligi poteſt, quod ſententia excommunicationis, vel alterius cenſuræ in criminibus notoriis abſque præuia monitione ferri poſſit. Id enim verum erit in ſententia denunciatiua cenſuræ, non inflictiua: & conſequenter non in omnibus criminibus, ſed in eis, quæ ipſo iure habent cenſuram annexam: tunc enim, cum ob facti notorietatem noua citatione neceſſaria non ſit, & cenſura iam ſit contracta, ſtatim poteſt ad denunciationem procedi. Ad quod facit text. in c. *De manifeſta*, 2. q. 1. & c. *Euidentia*, de Accuſat. & cap. *illud*, de Cler. excomm. miniſtr. Et melius c. *Bonæ memoriæ* 1. de Electione

An in dictis, propter quæ iubetur ferri ab homine cenſura, poſſit monitio prætermitti.

Poteſt autem hic inquiri, an hæc exceptio ad illa crimina, quæ ſub aliqua cenſura in iure prohibentur, non ipſo facto incurrenda, ſed ferenda, ita vt poſſit iudex, ſtatim abſque vlla monitione præuia illam inferre. Videtur enim poſſe, quia iam per legem facta erat ſufficiens admonitio: ergo iam ille eſt contumax Eccleſiæ: ergo ſtatim poteſt cenſura ligari. Item quia alias nullius efficaciæ, aut momenti eſſet illa comminatio cenſuræ, quæ per talem legem ſit: quandoquidem ob tranſgreſsionem eius nunquam poteſt excommunicatio imponi, ſed propter contumaciam, quæ poſtea ſubſequitur. XIX. *Pars affirmans.*

Nihilominus dicendum eſt etiam in hoc caſu præmittendam eſſe admonitionem: Imo, per ſe loquendo, requiri trinam. Quod aperte ſentit Caietanus in ſumma, verbo, *Clericorum peccata*, & verb. *Præceptum*: Couarruuias ſupra nũm. 5. vbi alios refert. Quin potius inde probat, prohibitionem legis non ſufficere loco admonitionis, vt cenſura ab homine feratur. Et videtur hoc ſatis colligi ex dicto capite *Reprehenſibilis*, vbi ſolum excipitur cenſura, quæ ipſo iure lata eſt, propter culpam: exceptio autem firmat regulam in contrarium. Cuius præcipua ratio eſt, quia de neceſsitate cenſuræ eſt, vt præcedat admonitio, & ideo ſemper debet cum proportione procedere. Vnde, cum à lege fertur, admonitio legis ſufficit: cum vero fertur ab homine, eius monitio præcedere debet, vt ita etiam contumacia ſit reſpectu eius, à quo cenſura manat. Quod etiam iura diſpoſuerunt propter maiorem ſuauitatem in cenſuris ferendis: & ideo ſeruanda ſunt cum moderatione, quæ ab ipſis adhibentur, ſcilicet, ſi neceſsitas aliquid moderari coegerit: hæc autem nulla in præſenti occurrit, ex eo ſolum quod peccatum ſit ſub cenſura ferenda prohibitum. XX. *Pars negatiua vera.*

Nec ſequitur, hanc legem imponentem talem cẽſuram carere effectu: nam in primis poteſt, & interdum debet Prælatus, præſertim quando imminet periculum agendi contra tale præceptum, aut quã do abuſus contra illud paulatim introducitur, poteſt inquam admonere ſubditos, vt ſeruent legem, quia alioqui exequetur in eos pœnam legis: & tunc ſine alia admonitione poterit abſolute ferre cenſuram in tranſgreſſores legis: quia iam præceſsit ſufficiens admonitio ante violatam legem. Deinde, ſi delictum iam eſt patratum, poteſt exigere condignam ſatisfactionem, quam ſi reus nolit exhibere, tunc poterit in eum ferre cenſuram lege præſcriptam: quam fortaſſe ſine tali lege ferre non poſſet. Ex quo infero, ſi delictum tale ſit, vt nullo modo extendatur in futurum, ſed ſimul, ac conſummatur omnino tranſeat, nulla relicta obligatione reſtituendi, vel ſatisfaciendi reſpectũ hominum, ſed tantum reſpectu Dei, tale delictum non poſſe prohiberi per legem ſub comminatione cenſuræ ferendæ: ſed vel ipſo iure imponi debere, aut nullo modo. Et hoc apud me conuincit ratio facta. XXI. *Rationi in contrarium ſatisfit.*

Septima exceptio plures continens.

XXII. *Quando abſolutio ſub conditione datur non impleta.*

Solent præterea à prædicta generali regula excipi caſus illi, de quibus ſtatuitur in capit. *Eos*, de ſententia excommunicationis, in ſexto, nimirum de illis, qui abſoluuntur à cenſuris ſub conditione ſatis-

conditione, ſi ſit iure in curritur cenſura. ſatisfaciendi, vel ſe præſentandi ſuis ordinariis aut coram Summo Pontifice, vel alia ſimilia: illi enim ſi conditionem non impleant debito tempore, in eandem cenſuram incidunt ſine alia admonitione: in eandem (inquam) ſpecie, non numero, vt per ſe conſtat. Hæc vero exceptio nulla eſt, quia illa cenſura poſterior ipſo iure incurritur: eſt enim in eodem capitulo la a. Adde, cum abſolutio illa conditionalis ſit formaliter, vel virtute, ipſam me æquiualere admonitioni de actu futuro præſtando ſub pœna ſimilis cenſuræ ipſo facto incurrendæ. Quocirca potius ex principiis poſitis ſtatuenda hic eſt generalis regula quotieſcunque abſolutio à priori cenſura non eſt conditionata, ſed abſoluta, vt ſimilis cenſura iterum imponatur, neceſſariam eſſe nouam monitionem, neque ſufficere admonitionem, quæ ante priorem cenſuram præceſſit, etiamſi de reuocanda data abſolutione tractetur, eo quod ma e data fuerit. Ita docet Couarruuias dicto §. nono, numero quarto, ex Rota & Felino, quos refert. Et ratio eſt, quia re vera il a eſt noua cenſura: & ideo ius generaliter ſtatutum pro cenſuris ferendis in illa etiam ſeruandum eſt. Quo fit, vt neceſſario id debeat intelligi, quando abſolutio fuit valida, licet probetur male conceſſa. Nam ſi nulla fuiſſet, prior

XIII. *Cur in cenſura lata in mortuum non requiratur monitio.* cenſura ſemper manſiſſet: & ita non eſſet noua monitio neceſſaria.

Vltimo excipiunt aliqui eam cenſuram, quæ ferri interdum ſolet in hominem iam defunctum, iuxta, c. *A nobis* 2. de Sent. excom. & c. fin. 24. q. 2. Quia, qui defunctus eſt, iam non eſt capax admonitionis, vt per ſe conſtat. Veruntamen neque hæc exceptio neceſſaria eſt. Primo, quia regulariter, tunc quando profertur ſententia cenſuræ circa mortuum, non fertur ſeu efficitur cenſura, ſed declaratur, eum cum viueret, cenſurram incuriſſe, & iam dictum à nobis eſt ad declarationem non requiri ſemper monitionem. Secundo, quia ſi fortaſſe aliquando nouus aliquis effectus fit ex vi illius ſententiæ, non eſt propriè cenſura aliqua circa ipſum defunctum, ſed eſt prohibitio, quæ aliis viuentib. fit, ne pro tali defuncto orent, aut ſuffragia pro illo offerant, vel etiam vt corpus, eius è loco ſacro expellant, aut aliquid ſimile: quæ pœna iam non eſt medicinalis reſpectu defuncti, ſed ad terrorem & correctionem aliorum, & ſupponit in defuncto non ſolum contumaciam, ſed etiam extremam perditionem moraliter certam in foro Eccleſiæ. Et ita etiam illa ſen-

XIV. *Summa totius ſect.* tentia eſt ad declarandum illum eſſe indignum, & incapacem talium benecificiorum.

Igitur loquendo de propria cenſura, quæ eſt medicinalis pœna, nunquam fertur ſine admonitione præuia. Nec ferri debet ſine trina, niſi neceſſitate vrgente. Eſt enim præ oculis habenda differentia inter admonitionem abſolute, vel trina. Nam hæc ex iuſta cauſa omitti poteſt, & ad vnam reduci, & talis eſſe poſſet caſus, tantaque neceſſitas, vt poſſit terminus ita coarctari, vt nec vna pro trina poſſit moraliter, ac virtualiter reputari: de quo nullam regulam, præter iudicis prudentiam aſſignare poſſumus. At vero admonitio ſimpliciter, ſeu ſaltem vna, ita neceſſaria eſt, vt nulla ſit adhibenda exceptio: quia intime includitur in ratione pœnę medicinalis: & ad minimum neceſſarium eſt ferri ſub ea conditione, *Niſi ſatisfeceris reſipueris, hoc vel illud feceris, aut omiſeris*, quæ forma intrinſece admonitionem includit.

SECTIO XI.

A quo & cui facienda ſit admonitio.

I. PRior pars præſentis quæſtionis facile ex dictis definitur. Nam ex his quæ dicta ſunt de hac admonitione ſequitur, fieri debere auctoritate, & nomine ipſius iudicis, qui cenſuram laturus eſt. Ratio eſt manifeſta, quia admonitio talis eſſe debet, vt, ſi quis non pareat, contumax, & inobediens exiſtat quod eſſe non poteſt, niſi admonitio auctoritate ſuperioris facta ſit. Canoniſtæ addunt aliam rationem, nimirum, quod hæc admonitio habet vim citationis: citatio autem, vt ſit alicuius momenti, Iudicis auctoritatem requirit. De quo late Abbas in capite 1 de iudiciis, numer. 33. Qui etiam addunt, quando cenſura ferenda eſt in commodum alicuius priuatæ perſonæ, tunc oportere admonitionem fieri ad inſtantiam eius, quia habet vim citationis: & citatio vt valida ſit, ad inſtantiam partis fieri debet: quia propter priuatam vtilitatem non debet iudex proprio motu ſuum officium interponere. Quod late tractat Abbas ſupra numer. 4. & in capite *Prout* de dolo, & contumacia, numer. 19. At verò ſi cenſura feratur propter commune bonum, in quo caſu poteſt iudex ex officio procedere, tunc etiam poteſt ex officio admonere, ſicut etiam poteſt ex officio citare, vt notauit idem Abbas in capite *Veritatis*, de dolo, & contumacia, numero quinto, & ſumitur, & c. *Venerabilibus*, §. Porro, de Sent. excommunic. in 6. *Admonitio debet fieri auctoritate iudicis a quo ferēda eſt cenſura. Debet fieri ad inſtantiam partis ſi priuata eſt vtilitas.*

Additur præterea in capite *Sacro*, de Sententia excommunication. admonitionem hanc fieri debere, *præſentibus idoneis perſonis per quas poſſit probari monitio, ſi neceſſe fuerit.* Vnde infert Abbas ibidem numero 3. neceſſarium non eſſe, vt hæc admonitio in ſcripto fiat: *nam ideo* (inquit) *requiritur præſentia perſonarum*: Vnde inſinuare videtur, quando admonitio in ſcriptis fit, non eſſe neceſſariam præſentiam teſtium. Quod affirmauit expreſsius Tabiena in verb. *Excommunicatio*, 2 in principio, quia tunc ceſſat ratio illius textus, ſcilicet, vt poſsit probari admonitio, ſi neceſſe ſit: nam, ſi admonitio in ſcripto facta eſt, per ſcripturam poterit ſufficienter probari. Quia vero admonitio non habet vim & rationem admonitionis ex eo ſolum quod ſcripta ſit, niſi notificetur alio audiente, vel legente, ideo neceſſarium ſemper erit, vt hoc fiat coram teſtibus: quia alia via probari non poteſt, & ideo præſentia teſtium, quam illa lex generaliter, & ſine exceptione præſcribit, neceſſaria ſemper eſt: ſcriptura autem ideo neceſſaria non eſt, quia lege non requiritur. II. *Admonitio coram teſtibus fieri debet, & in ſcriptis.*

III. Addit præterea Gloſſ. in c. *Conſtitutionem*, de Sent. excomm. in 6. verſ. *Seruatis*, in huiuſmodi admonitione inferendam eſſe cauſam, ſuper quæ fit munitio. Quod in nullo textu ſcriptum reperio, & merito, quia, ſi ſit ſermo de cauſa, quæ eſt ipſa materia admonitionis, per ſe notum erat: quo modo enim poterat aliter fieri admonitio? Si vero ſit ſermo de cauſa, quæ mouet iudicem ad illam monitionem faciendam, eam explicare non ſemper neceſſarium eſt, ſed ſolum quantum neceſſarium fuerit, vt conſtet admonitionem iuridice, & rite fieri. *In admonitione nō eſt neceſſe inſerere eius cauſam.*

An admontio in præſentia delinquentis fieri debeat.

IV. ADdunt præterea Doctores, admonitionem hanc faciendam eſſe perſonaliter ei, qui monetur, id eſt, non ſatis eſſe, vt in eius domo, aut in Eccleſia, aut alio loco publico admonitio legatur: ſed in eius præſentia proferri debere, vt ab ipſo audiri poſſit. Ita docet Couar. n. 4. cum multis Canoniſtis, quos refert Quanquam hoc etiam nullo decreto expreſſum ſit: & in aliis citationibus ſufficere ſoleat, vt in domo eius qui citatur, fiant. Et ratio hic ſpecialis eſſe videtur, quia admonitio hæc tendit, ad correctionem: quam, ſi quis audire nolit, eius contumacia conſummetur: & ſic iuſta cenſura locum habeat: ad hoc autem eſt neceſſarium, vt ipſamet perſona moueatur,

V.
Quando cenſura cõtra incertã perſonam fertur ſufficit fieri in loco publico.

Hoc vero in primis intelligendum eſt in his cenſuris, quæ contra ſingulares, & determinatas perſonas feruntur: nam in iis, quæ generales ſunt contra perſonas, quæ hoc vel illud delictum comiſerunt, cum perſonæ delinquentes ignorentur, non poteſt eis admonitio perſonaliter fieri: ſatis ergo erit, quod fiat in aliquo loco publico, & vſitato more, vt in Eccleſia coram populo: nam id ſatis erit, vt ad notitiam delinquentium perueniat admonitio. Et in foro quidem exteriori ita ſemper præſumitur, quandiu oppoſitum probatum non fuerit: in conſcientia vero neceſſarium ſemper eſt, vt ad notitiam perſonæ deueniat. Alioqui excuſabitur, vt latius ſequenti Diſput. videbimus.

VI.
Si admonitio domi facta ad rei notitiã deueniat, ſufficit in vtroque foro.

Ob contrariam vero rationem, ſi admonitio domi facta pro particulari perſona, poſtea ad eius notitiam ſufficienter deueniat, non ſolum in conſcientia ſufficit ad obligandum, ſed etiam in foro exteriori, ſi probari poſsit ad eius notitiam deueniſſe, vt Couar. ſupra affirmat, cum multis aliis. Qui argumentum ſumunt ex Clementin. 3. de Elect. in illis vltimis verbis, *Niſi ad appellatum eius plena & certa notitia tempus prædictum aliter perueniſſet.* Et ita ſubditur ibidem. *Id quoque in aliis caſibus obſeruari volumus, in quibus requiritur intimatio facienda.* Qui textus videtur expreſſus. Et ratio etiam eſt per ſe ſatis clara. Rurſus addendum eſt, ſi ſit ſententia ſpecialis contra certam perſonam, & ipſam per vim aut fraudem impediat ne ſibi talis monitio fiat, tunc ſufficere admonitionem in domo fieri, aut, ſi domum vel certum domicilium non habeat, in Eccleſia matrice vel principali illius loci: quia tunc ipſe eſt in cauſa vt ei non poſsit admonitio fieri perſonaliter: vis autem & dolus non debet ei prodeſſe: & ideo ille iam merito contumax cenſetur, vt expreſſe habetur in cap. *Quoniam frequenter*, §. 1. de Dolo, & contumacia.

Si aũt ipſe ob dolum impediat, ſufficit in loco publ.

Alios præterea caſus ponit Couar. in quibus ſatis eſt admonitionem fieri ad domum: qui ad forum externum fortaſſe prodeſſe poſſunt: ad forum autem conſcientiæ non multum referunt: nam regula propoſita ſeruanda eſt.

VII.
Admonitio debet fieri ſub cõminatione talis cenſuræ.

Non declarant autem dicti auctores, an oporteat hanc admonitionem expreſſe fieri ſub tali cenſura ferenda, ſi non pareant, vel ſatis ſit admonere, præcipiendo ſimpliciter, vt hoc fiat. Neque etiam declarant, vt quando admonitio fit, tantum vna pro trina, oporteat etiam hoc expreſſe dicere, vel ſufficiat in re ipſa talem terminum aſsignare, qui triplici admonitioni æquiualere poſsit. Et quoniã de his circumſtantiis nihil expreſſe iura ſtatuunt, neq; ex ſola rei natura poſſumus ſufficiens argumentum ſumere, ideo id ſeruandum erit, quod conſuetudine receptum fuerit, quæ eſt optima legum interpres. Conſuetudo autem eſſe videtur, vt admonitiones fiant ſub expreſſa comminatione talis cenſuræ: quoniam ex ſola trangreſsione ſimplicis præcepti Eccleſiaſtici abſque comminatione cenſuræ non cenſetur homo ſufficienter contumax, vt abſolute ſtatim cenſura feratur. Alioqui pro tranſgreſsione cuiuſcunq; legis Eccleſiaſticæ, præſertim ſæpius repetita, poſſet quis ſtatim excommunicari, vel interdici: quod non eſt in vſu Eccleſiæ, nec iure ordinario fieri poteſt. Ex quo etiam videtur in poſteriori puncto dicendum, quando fit vna monitio pro trina, oportere hoc ita explicari ei, qui admonetur, vt intelligat terminum ſibi tunc præfixum ad parendum eſſe vltimum, poſt quem ſtatim ſit cenſura feriendus, ſiue expreſſe ille intelligat: illud æquiualere trinæ monitioni, ſiue non: hoc enim parum videtur referre multoq; minus refert, vt tempus illud in tres partes expreſſe diuidatur, vnicuique monitioni ſingulas partes accommodando. Quamuis enim bonum ſit, vſitatam formam, & ſolemnitatem, præſertim pro exteriori foro, ſeruare: tamen, ſi tempus in tali monitione conceſſum re vera ſufficiat pro trina monitione: & iudex declaret ſe illud concedere pro vltimo termino, & monitione completa, ibi virtute continentur reliqua, & ad ſubſtantiam actus non ſpectant. Quod autem illud ſaltem neceſſarium ſit, patet, tum quia, dum nihil aliud explicatur, bona fide poterit admonitus credere illam eſſe primam monitionem tantum: non ergo erit ſufficienter contumax, vt ſtatim cenſura feriatur. Tum etiam, quia ius diſponit, vt ſit trina admonitio, vel vna pro trina: ergo cum ius diſponit, vt vna non ſufficiat niſi pro trina, intelligitur exterius conſtare debere illam monitionem: licet vna formaliter ſit, pro trina fieri, quia ius maxime diſponit de ipſa exteriori forma. Non poteſt autem exterius id conſtare, niſi ſaltem illo modo declaretur illum deſignari, vt poſtremum terminum: nullus enim modus poteſt eſſe magis implicitus: ergo. Ex quo poteſt prior pars confirmari: ideo enim neceſſarium eſt declarare ei qui monetur illum, eſſe vltimum terminum, vt cenſuram timeat, vel inexcuſabilis ſit, ſi adhuc reſiſtat, ergo multo magis neceſſarium erit, vt intelligat præceptum imponi in ordine ad cenſuram ferendam, niſi obediat.

VIII.
Obiicitur locus Pauli 1. Cor. 5. & Mat. 18.

poteſt vero obiici factum Pauli 1. ad Corinthios quinto. qui fornicarium abſentem excommunicauit nulla monitione præmiſſa. Quod ſi quis forte reſpõdeat, credendum eſſe prius Paulum admonuiſſe: dici poterit, illud eſſe voluntarie aſſertum, cum ipſe ſolum dicat. *Omnino auditur inter vos talis fornicatio, & cætera.* ſtatimque. *Ego quidem abſens corpore, præſens autem ſpiritu, iam iudicaui, vt præſens, eum, qui ſic operatus eſt*, & infra, *Tradidi huiuſmodi hominem Satanæ.* Vbi ſolum fit mentio de peccato commiſſo, & ſtatim fit iudicium, & fertur ſententia. Et, quamuis daremus aliquam monitionem præceſsiſſe, tamen veriſimile non eſt, præceſsiſſe ſub comminatione cenſuræ. Et certe cum Chriſtus dixit Matthæi 8. *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi tanquam Ethnicus, &c.* non intellexit. *Si non audierit Eccleſiam præcipientem ſub comminatione cenſuræ.*

XI.
Prædictis locis reſpondetur.

Reſpondetur primo, nos non affirmare hoc eſſe de neceſsitate ſimpliciter, ita vt nulla ratione poſsit Eccleſia aliter vti ſua abſoluta poteſtate. Vnde concedi poteſt & Chriſtum illam dediſſe, & Paulum illa vſum eſſe: quia forte tunc fuit expediens illo rigore vti. Nihilominus tamen potuit ipſa Eccleſia aliud ius ordinarium ſtatuere, quod eſſet ſuaue, & fragilitati hominum magis accommodatum. Propria vero reſponſio eſt, Chriſtum in illo loco non tractaſſe de modo ferendi cenſuram in particulari, ſed de ordine correctionis fraternæ. Vnde, quod ait, *Si Eccleſiam non audierit*, abſolutum quid eſt, & indefinitum, cuius determinatio quoad modum, & ordinem Eccleſiæ inſtitutioni relicta eſt. Quod vero ſpectat ad factum Pauli, veriſimilius eſt, eum prius monuiſſe, & fortaſſe ſæpius, fornicarium illum. Et iuxta interpretationem D. Thomæ, & aliquorum id colligi poteſt ex verbis, quæ paulo inferius ſubiungit, *Scripſi vobis in epiſtola ne commiſceamini fornicariis.* Et infra, *Cum huiuſmodi nec cibum ſumere.* Vbi Diuus Thomas intelligit, Paulum mentionem facere alterius epiſtolæ prioris, quæ non extat, in qua ſcripſerat huiuſmodi peccatores eſſe ſeparãdos, & excommunicandos. Quod certe, ſi ita eſt: videtur ſcriptum fuiſſe à Paulo occaſione huius fornicarii. Per illam ergo epiſtolam ſatis fuerat admonitus etiam ſub cõminatione cenſuræ. Imo addo, mihi nõ ſatis conſtare illam excommunicationem Pauli fuiſſe omnino abſolutam, & non potius ſub ea conditione: *niſi ſtatim ſeparetur, & prauum ſtatum relinquat*: nam peccatum illud non omnino prætererat: ſed perdurabat continue: vt patet ex illis verbis: *Ita vt vxorem patris ſui aliquis habeat*: ergo veriſimile ſatis eſt, illam cenſuram fuiſſe latam ſub hac conditione, *niſi ſtatim illam relinquat*: Nam intentio Pauli

ſolum

ſolum erat vt illa reſipiſceret, vt Declarant ſequentia verba: *Vt ſpiritus ſaluus ſit in die Domini*: ergo ſi ille ſtatim à peccato reſurgeret, & ſcandalum tolleret, iuxta Pauli intentionem non incurreret excommunicationem latam, ergo veriſimile eſt fuiſſe latam ſub ea conditione. Quod ſi hoc ita eſt, non erat neceſſaria alia admonitio, præſertim in delicto adeo publico, & ſcandaloſo: vt ſatis ex dictis conſtat.

SECTIO XII.

Vtrum cenſura ſit valida, quando admonitio non præceſsit.

I. *Cenſuram ſine monitione latam eſſe quidem iniuſtam non autem nullam cõ munis reſolutio.*

VLtimo dubitari poteſt circa hanc admonitionem, an ita ſit de neceſsitate cenſuræ, vt ſi prætermittatur, cenſura ſit nulla. Communiter Canoniſtæ abſolutè reſpondent, eſſe quidem iniuſtã, non tamen nullam. Iniuſtam (inquam) id eſt inique datam, & contra legem: ſeu contra iuſtitiam legalem, licet non contra commutatiuam: Non tamen nullam, quia lex, quæ præcipit ſeruari hunc ordinem in cenſura ferenda, non præſcribit illum vt ſubſtantialem nec irritat ſententiam aliter latam ergo, ſi alias iudex habet iuriſdictionem, & ſufficientem cauſam, erit ſententia valida, etiamſi monitio non præcedat. Aſſumptum probatur ex dict. capit. *Sacro*, vbi poſt latum illud præceptum ſubditur, *Si contra præſumſerit* (ſcilicet Iudex) *etiamſi iuſta fuerit excommunicationis ſententia, ingreſſum Eccleſiæ per menſem ſibi nouerit interdictum.* Si ergo iuſta eſſe poteſt ſententia, etiamſi monitio non præcedat, non poteſt eſſe nulla. Verum eſt in capit. *Romana*, de Sentent. excommunic. in 6. de huiuſmodi ſententiis è contrario dici, *Si contra præſumpſerint, iniuſtas nouerint eſſe illas.* Sed in hoc poſteriori loco *iniuſtum* ſumitur priori ſenſu à nobis declarato: in poſteriori vero, *iuſta ſententia*, dicitur intra rationem commutatiuæ, vel diſtributiuæ iuſtitiæ, quia nimirum pœna eſt æqualis, ſeu proportionata cauſæ. Et licet in dicto c. *Romana*, tales ſententiæ iniuſtæ dicantur, non tamen dicuntur nullæ, vt Gloſſa notat: atque nullum eſt verbum irritans huiuſmodi ſententias.

II. *Panorm. Couar. Nauuar.*

Propter quod hæc ſententia communis eſt. Tenet eam Abbas in dict. cap. *Sacro* & in cap. *Reprehenſibilis*, de Appellation. num. 13. & alii, quos referunt, & ſequuntur Couuar. dict. §. 9. nu. 7. & Nauar. in c. *Cum contingat*, de Reſcriptis, cauſa 5. Qui omnes etiam addunt hoc verum eſſe non ſolum in ſententiis latis à iudicibus ordinariis, ſed etiam à delegatis, contra quoſdam qui de ſententiis delegatorum oppoſitum ſenſerunt. Sed ſine fundamento, quia nullum eſt ius, quod circa hoc ſtatuat peculiare aliquid de iudicibus delegatis: ſed virtute eiuſdem legis generalis tenentur ipſi admonitionem præmittere, cuius & iudices ordinarii: ergo non eſt cur illa lex potius annullet ſententias illorum, quam iſtorum. Generaliter ergo de ſententiis quorumcunque iudicum aſſerendum eſt ex hoc ſolo capite, quod canonica admonitio in iure præcepta non præceſſerit: non reddi nullas.

III. *Præcedens reſolutio limitatur primo.*

Hanc autem communem ſententiam intelligendam in primis exiſtimo de trina admonitione, hæc enim *canonica, & competens*, propriè appellatur, vt declaratum eſt, & de illa ſolum loquuntur iura allata. At vero ſi loquamur abſolute de admonitione, etiam de illa quæ includitur in omni lege, vel mandato, quod reſpicit futurum, & non cadit in præteritum niſi ſub aliquo ordine ad futurum, ſic cenſeo monitionem adeo eſſe neceſſariam ad valorem cenſuræ, vt ſi omnino excludatur, cenſura nulla ſit. Quod recte notauit Victoria in Summ. tract. de Excom. numer. 6. Tamen pendet ex illa quæſt. an cenſura poſſit pure & abſolute ferri pro peccato præterito, quam in Diſputatione ſequenti ex profeſſo tractaturi ſumus.

IV. *Excommunicatio latam in participantes cum excommunicatis niſi trina monitio præcedat, eſt nulla.*

Deinde ab illa generali regula excipiendi ſunt caſus in iure expreſsi, irritantes cenſuram aliquam ob defectum canonicæ admonitionis omiſſæ. Huiuſmodi eſt caſus in cap. *Statuimus*, de Sent. excom. in 6. vbi excommunicatio maior lata ab eodem iudice contra participantes cum excommunicatis in locutione, & aliis, abſque canonica monitione præmiſſa, irrita decernitur illis, verbis *Aliter excommunicatio in participantes prolata non teneat.* Et inferius in cap. *Statutum*, eadem extenditur ad ſuſpenſionem, & interdictum in eoſdem participantes lata. Vbi expreſſe etiam dicitur, *Decernentes eaſdem ſententias non tenere aliter promulgatas*, & in c. *Conſtitutionem*, eod. tit. declaratur in hoc caſu, præter alia etiam requiri, vt hi, qui mouentur, nominatim exprimantur. In hoc ergo caſu, qui ſingularis videtur eſſe in iure cenſura ſit nulla ob prætermiſſam canonicam admonitionem: nec ex illo licet argumentũ ſumere ad alios, quia ius ſpeciale eſt: imo potius ſumitur argumentum, generale ius eſſe in contrarium. Et ratio huius ſpecialitatis eſſe potuit, vt coerceretur facilitas, vel nimia licentia, quam in hoc iudices ſumere poſſent cum magno animarum periculo. Etenim cum iudices nimium ſtudeant, & procurent vt cenſuræ à ſe latæ ſeruẽtur, excedere facile in hoc poſſent idem genus cenſuræ ferentes in participantes, & primo in excommunicatos.

V. *Debet tamen excom municatio eſſe lata ab eodem àque prima cenſura lata eſt.*

Ex quo veriſimile fit, quod nonnulli Canoniſtæ annotarunt, etiam hanc exceptionem non eſſe generalem de omni cenſura lata in participantes, ſed de lata ab eodem iudice in participantes cum ligato à ſe ipſo, Itaq; ſi vnus Epiſcopus excommunicatione maiori legis participantes cum excommunicato ab alio Epiſcopo, etiamſi id faciat ſine admonitione canonica præmiſſa, non erit irrita cenſura: quia exceptio ſolum fit de participantibus cum excommunicato ab eodem iudice. Hæc enim ſunt verba legis, *Statuimus, vt nullus iudicum participantes, cum excommunicatis ab eo, &c.* Et ratio eſſe poteſt quia iudices non ſunt ita ſoliciti in tuẽdis alienis cẽſuris, ac propriis. Verum eſt in concluſione illius decreti abſolute colligi. *Aliter autem excommunicatio in participantes prolata non teneat.* Et in c. *Conſtitutionem*, ita ſimpliciter refertur hæc lex. *quæ prohibet participantes, cum excommunicatis, &c.* Et idem fit in ca. *Statutum.* Vnde videtur fieri probabilis etiam hæc pars: maxime cum ſit fauorabilis & ideo extendenda. Nihilominus prior videtur magis iuridica. Quia & concluſio primi capitis, & narrationes aliorum accommodandæ neceſſario ſunt ad verba, expreſſa, quæ in prima lege prohibente habentur: prohibitio autem expreſſè facta eſt cum illa limitatione, *ab eo.*

VI. *Cenſura lata à delegato ſub conditione, vt canonicam monitionem præmittat, illa omiſſa, eſt nulla.*

Atque hinc vlterius ſequitur, ſimilem exceptionem eſſe faciendam in cenſuris latis à iudice qui iuriſdictionem accepit ſub hac expreſſa cõditione, vt canonicam monitionem præmittat: quod ſolum poteſt accidere in iudice delegato, nam ordinarii per ſe loquendo abſolutam habent poteſtatem, vt ea vtãtur iuxta commune ius Delegatus autem illam recipit iuxta arbitrium delegantis. Vnde quidam generaliter dixerunt cenſuras latas à iudice delegato abſque canonica monitione præuia, nullas eſſe. Sed id non eſt probabile vt generatim ſumptum, quia iura abſolute loquuntur, & delegatus abſolute etiam recipit iuriſdictionem, vt ea vtatur iuxta cõmune ius, niſi à concedente limitetur, ſecus vero eſt, ſi limitetur dicto modo quia delegatus non poteſt excedere formam, & conceſſionem ſibi factam: alias nihil facit cum nullam poteſtatem habeat, niſi cõceſſam à delegante, cap. *Cum dilecta*, de reſcriptis: & capit, *Piſanis*, de Reſtit. ſpoliator. Talis autem limitatio ſatis exprimi cenſetur quoties in ipſa forma mandati

ſeu delegationis expreſſe habetur, vt non ferat cenſuram, niſi monitione præmiſſa. Quia tunc cenſetur addi ad aliquid ſtatuendum, & cauendum vltra cõmune ius, vt ex communi ſententia Canoniſtarum docet Couar. dicto §. 9. nu. 8. vbi hoc latius declarat. Nec obſtat iuris axioma quo aſſeritur ea, quæ tacite inſunt, ſi exprimantur, non inducere nouam diſpoſitionem in forma l. 3. ff. de Legat. 1. & in l. *Conditiones*, & 98. ff. de Conditionib. & demonſtat. Illud enim principium intelligendum eſt niſi illud, quod tacite ineſt, aliter exprimatur, id eſt, vt ſpecialem habeat effectum quem implicitè tantum contentũ non haberet, vt notant Iuriſperiti in l. *Si ita*, 68. § *illi* ff. de Legatis 1. & quoties conditio expreſſa aliquid operari poteſt: quod tacita non operatur, ne ſit otioſa expreſſio, in eum finem explicatam eſſe intelligendum eſt, niſi aliunde conſtet ſolum ad inſtructionem additam eſſe huiuſmodi expreſſionem, De qua re Abbas latius dict. capit. *Cum dilecta*, numero duodecimo.

SECTIO XIII.

Quæ circumſtantiæ ſeruandæ ſint in cenſura ferenda.

I. *In hac ſect. ſermo eſt de cenſura ab homine.*

HActenus explicuimus ſolemnitatem, quæ antecedere debet cenſuram ferendam, nunc declaranda eſt forma & ſolennitas ſeruanda in ipſamet ſententia, qua fertur cenſura Ex quo ſtatim intelligitur ſermonem eſſe de cenſuris latis ab homine; nã in his, quæ à iure, vel ſtatuto humano, ſolum ea ſolennitas neceſſaria eſt, quæ ad legem ferendam requiritur. Vnde quæ de hac forma ferendi cenſuram ſpecialiter ſtatuuntur in cap. 1. de Sent. excomm. In 6. de cenſuris ab homine latis intelligẽda ſunt, vt ibi expoſitores ſentiunt, & ſpecialiter annotat Socinus in cap. *Peruenit* num, 69. & in cap. *Sacro*, nu. 110. de ſentent. excomm. & non obſcurè colligitur ex illis verbis eiuſdem cap. 1. *Caute prouideat Iudex Eccleſiaſticus, vt in ea ferenda &c.* & ſubditur poſtea, *Quiſquis igitur excommunicat, &c.* Loquitur ergo illud capit. ſolum de iudice Eccleſiaſtico, à quo fertur cenſura quę ab homine dicitur.

Socin. Vide Henriquez lib. 13 de excom. c. 16. num. 2.

II. *Cenſura debet ex ſcripto proferri.*

De hac ergo cenſura primo ſtatuitur in dicto cap. 1. vt iudex in ſcriptis eam proferat. Et vt hoc ſemel adnotemus, quamuis in principio illius textus ſermo ſit in particulari de excommunicatione tamen poſtea expreſſe ſubditur, omnia quæ ibi ſtatuuntur, etiam in ſuſpenſione, & interdicto eſſe obſeruanda: & ideo nos ſemper de cenſura in communi loquemur. In illa ergo prima clauſula in primis ſtatuitur: vt cenſuræ ſententia, priuſquam proferatur, ſcribatur: non enim poſſet ex ſcripto proferri, niſi prius ſcriberetur. Secundo, vt ex ſcripto ipſo proferatur: ita vt non ſatis ſit eam prius pronũciare, & poſtea ſcribere, ſeu dictare, ſed neceſſe ſit, dum profertur, legendo per ſcriptum eam proferre. Hanc enim vim habet præ dictum verbum illius legis, vt expoſitores ibi notant. Et ratio eiuſdem legis id requirit: ideo enim ſtatuitur, vt hæc ſcriptura intercedat, vt de modo, & cauſa cenſuræ, & reo, & aliis certo conſtet, vt ſtatim dicetur: ergo oportet, vt ipſa ſententiæ promulgatio ex ſcripto fiat, alioqui poſſet iudex aliter illam prius deſcribere, aliter vero poſtea proferre. Idque confirmat ſatis apertè capitulum vltimum de Sentent. & re iudicata in ſexto.

III. *Debeatne talis ſcriptura, eſſe authentica. Innocent.*

Quæri vero poteſt an oporteat talem ſcripturam eſſe authenticam, id eſt fide publici notarii, vel etiam teſtibus munitam. Et communiter reſpondent Doctores cum Innocentio ibi non eſſe neceſſarium: quia in dicto decreto hoc non exprimitur, neque eſt cur à nobis addatur Quæ ratio conuincit quoad eam ſcripturæ auctoritatem, quæ ad finem illius legis neceſſaria non eſt, quia vero finis illius vt ſtatim dicemus, eſt, vt & reo, & ſuperiori iudici, ſi oportuerit, de tenore talis ſententiæ cõſtare poſsit, ideo neceſſarium erit, vt ſcriptura eam auctoritatem habeat, quæ ad hanc fidem faciendam ſufficiat, alioqui lex illa ſuo effectu fruſtraretur. Oportebit igitur vt ſaltem ab ipſo iudice ſubſcripta ſit, vel vt ſufficientibus teſtimoniis probari poſsit, per illam ſcripturam prolatam fuiſſe ſententiam.

IV. *Quis debeat ſententiam promulgare.*

Denique colligunt aliqui ex illis verbis oportere, vt iudex per ſe ipſum, non per alium talem ſententiam promulget & ex ſcripto publicè legat. Ita Vgolinus capit. 21. §. 1 citatus Philip. Francum, Geminianum & Soncinum Et fundari videtur in cap. fin. de Sentent. & re iudicata in 6. Vbi præcipitur iudicibus, vt per ſe ipſos ſentẽtias ferant: excipiuntur autẽ Epiſcopi ob ſuam dignitatẽ. Sed ſi ea generalis cenſuras etiam comprehendit, fiet vt omnis cenſura aliter lata ſit nulla, quod ipſi non admittunt. Si vero ſententia cenſurę ſub illa generali lege non comprehenditur: quantum ad omnia quæ in illa ſtatuuntur. ſed habet ſuum peculiarẽ ritum & formam vt infra videbimus, etiam quoad dictam circunſtantiam non comprehendetur ſub illa lege. Quare probabile eſt neceſſarium non eſſe, vt iudex Eccleſiaſticus per ſeipſum poferat cenſuram, quia & conſuetudine magis receptum eſſe videtur, & ad finem intentum in illo cap. 1. hoc non eſt neceſſarium. Nec verba eius in omni proprietate ſumpta id continẽt: dicitur enim iudex proferre, ſiue per ſe ſiue per miniſtrum proferat: alias oporteret etiam per ſe ipſum talem ſententiam ſcribere, quod nemo dicet: Et hoc certius eſt in Epiſcopis, quos etiam dicti auctores excipiunt, propter eorum dignitatem.

V. *In ſcriptura cenſura debet contineri eius cauſa.*

Secundo præſcribitur in in illa lege, vt in tali ſcriptura, in qua cenſura fertur, ſimul conſcribatur cauſa propter quam profertur. Quod quidem in aliis ſententiis proferendis neceſſarium non eſt, vt ſumitur ex cap. *Sicut*. de Sent. & re iudicata, & ideo vt in hac ſententia neceſſarium ſit, hoc ſpeciali iure ſtatui oportuit. Et merito intercedit enim ſpecialis ratio: tum propter ipſum reum, vt cauſam ſciat, quam tollere & emendare debet, qui eſt finis præcipuus cẽſuræ: tum propter alios, vt ſcientes crimen, propter quod alter ligatur, poſsint vitare illum in cooperatione talis criminis, tum propter ipſum iudicem, vt cautior ſit in cenſura ferenda, cum eius rationem in ſcripto ſit redditurus: tum propter iudicem ſuperiorem, quem reus adire poteſt, vt perſpecta cauſa cenſuræ de illius iuſtitia poſsit melius iudicare. Quæ autem, & qualis eſſe debeat hæc cauſa, explicandum à nobis eſt late Diſputatione ſequente: nunc ſatis ſit dicere (quod in capit. *Sacro*. extra de Sent. excommunic. admonetur (huiuſmodi cauſam debere eſſe rationabilem & manifeſtam: erit autem rationabilis ſi ſit, tali pœnæ, & cenſuræ proportionata: manifeſta autem, ſi ſit non ſolum ipſi iudici priuatim nota: ſed etiam iuridice probata: iuxta varia decreta, quæ habentur 6. quæſt. 2. & in cap. *Nemo*, 2. quæſt. 1.

VI. *Cum cenſura fertur pro præterito delicto in incertam perſonam ſatis eſt delictum eſſe publicum, vel ſufficienter probatum.*

Hoc autem intelligendum eſt, quando cenſura fertur in ſpeciali contra determinatam perſonam: nam ſi ſententia feratur in generali, vel contra perſonam ignoratum in particulari ſcilicet contra eũ, qui tale ſcelus patrauit, tunc ſatis eſt quod delictum ſit publicum, vel ſufficienter probatum, etiamſi de perſona non conſtat, nam hoc repugnat cum tali modo ferendi cenſuram. Imo conſiderandum eſt ex ſuperius dictis cenſuram dupliciter ferri, primo omnino abſolute poſt ſufficientem admonitionem ſecundo in ordine ad futurum, ſiue ordinetur ſolum, vt caueatur crimen, ſiue ad exigendam ſatisfactionem pro crimine commiſſo. Quando ergo hoc

ſecundo

Cũ autem ſertur in ordine ad futurum, hoc non eſt neceſſarium.

ſecundo modo fertur, propriè non requiritur, vt cauſa proxima cenſuræ ſit nota, vel probata, quia illa contumacia, quæ nondum completa eſt: poſtea vero, ſtatim ac conſummatur contumacia, poterit cenſura ipſo facto incurri, ſi ita ſit impoſita: etiamſi talis contumacia aliis nota non ſit, ſed tantum ipſi reo, quamuis ad declarandum, vel denunciandum illum incurriſſe talem cenſuram, neceſſaria ſit legitima probatio, vt ſtatim dicetur: quia ille eſt actus iudicialis, & proprius iudicis, vt perſona publica eſt, & ideo requirit publicam ſcientiam. Quæ ratio à fortiori procedit, quando ipſa cenſura non incurritur ipſo facto, ſed abſolute ferenda eſt poſt ſufficientem monitionem. Et iuxta hæc intelligendum eſt, & explicandum nouum ius Concilii Tridentini ſeſſ. 25. c. 3. de Reformatione.

VII. *Iudex debet ſcripturam reo tradere.*

Tertio præcipitur in dicto capit. 1. de Sententia excommunic. vt iudex exemplum ſcripturæ continẽtis ſententiam cenſuræ, reo tradat: quod tamen non abſolutè præcipitur, ſed ſub conditione, *ſi intra menſem fuerit requiſitus, &c.* Vbi Ioan. Andr. in Gloſſ. aduertit tale exemplum debere eſſe integrum, & de verbo ad verbum vſque ad annotationem diei, & anni: quod variis iuribus confirmat, ſed nobis ſatis eſt vis, & proprietas ipſius nominis *Exemplum*: & quod alio modo non ſatis fieret intentioni legis. Imo, vna ex præcipuis cauſis, ob quas ſtatutum eſt, vt cenſura ex ſcripto feratur, videtur fuiſſe vt poſſit fidele, & authenticum exemplum illius dari reo, ad ſui defenſionem, vel emendationem. Vnde etiam conſtat (quod Gloſſa ibi notauit) hoc habere locum in cenſuris, quæ contra determinatas, & nominatas perſonas feruntur. Addit vero Ioannes Andr. ibi ex Hoſtienſi, quod ſi in ſententia lata in generali, vel contra innominatam perſonam, aliquis ſub illa comprehendi poterat: exemplum petat, illi tribuendum eſt. Quod verum cenſeo: quia verba illius legis generalia ſunt, tam ex parte iudicum, quàm ex parte ſententiarum, ſeu cenſurarum: & ideo omnes comprehendunt, ſiue in ſpeciali, ſiue in generali ferantur: diſtributione tamen accommoda, ita vt in ſingulis, iuxta vniuſcuiuſque capacitatem, dicta forma: eiuſque circumſtantiæ ſeruentur.

VIII *Iudex ferens cenſuram non ſeruata forma cap. 1. de Sent. excõmũ. ipſo iure ſuſpenditur: Sententia tamen non eſt nulla.*

Vltimo imponitur pœna ſuſpenſionis iudicibus, qui dictam formam in cenſuris ferendis non ſeruauerint: & declaratur eam ſuſpenſionem eſſe propriam & rigoroſam cenſuram, ita incurrendam ipſo facto, vt ſi, ea durante, id eſt, *intra menſem*, iudex qui illam incurrit, diuina officia exequatur, irregularis fiat, & cum eo ſolus Papa poſsit diſpenſare. Nihilominus tamen ſignificatur ibidem, cenſuram latam à tali iudice, prætermiſſa dicta forma, ex vi huius defectus non eſſe nullam. Ratio autem non eſt alia niſi quia Pontifex noluit eam formam præſcribere, vt eſſentialem, ſed ſolum, vt neceſſariam, ex præcepto, ipſi iudici. Hoc autem ita eſſe colligitur ex illis verbis textus, *ſuperior vero, ad quem recurritur, ſententiam ipſam ſine difficultate relaxans*: relaxare enim proprie eſt ſoluere quod ligatum erat: ſupponit ergo illam ſententiam vere ligaſſe: illum tamen defectum eſſe ſufficientem cauſam, vt ſtatim ſine difficultate abſolutio detur: id eſt, ſine vllo grauamine ipſius rei. Et ita exponunt Gloſſ. & expoſitores ibi Abbas capit. *Sicut*, de Sent. & re iudicata, numero decimo ſecundo.

IX. *Obiectioni reſpõdetur*

Sed obiici poteſt, quia omnis ſententia lata abſq; ſcriptura nulla eſt, iuxta capitul. fin. de Sentent. & re iudicata, propter quem textum oppoſitum tenuit Ripa in Rubr. de Conſtitution. num. 48. Reſpondetur illud eſſe generale in aliis ſententiis definitiuis: hic vero ſpecialiter excipi eas, quibus cenſuræ proferuntur, forte, vt cenſuræ magis timeantur.

X. Sed inſtabis: nam talis exceptio in hoc capite expreſſe non fit, & non eſt abſolute neceſſaria ad verba illius textus explicanda: ergà non eſt facienda. Explicatur minor: nam tria in illa lege præcipiuntur vt vidimus. Et de tertio quidem manifeſtum eſt non eſſe de ſubſtantia, & valore ſententiæ: nam eſt quid poſterius, ſcilicet dare exemplum ſententiæ reo cenſura irretito. Ex aliis vero duabus conditionibus prima, ſcilicet, quod ſententia ex ſcripto recitetur, non eſt peculiariter inſtituta in eo capite: ſed eſt generalis ad omnes ſententias: & in hoc textu fuit applicata ad ſententiam, quà fertur cenſura. Altera vero conditio non erat de neceſsitate ſententiæ vt ſic, ſed in hoc capite fuit ſpecialiter propoſita pro tali genere ſententiæ, ſcilicet continentis cenſuram. Dici ergo poteſt eam formam cẽſuræ quantũ ad id quod peculiariter additum eſt in eo capite, nõ eſſe de ſubſtantia, & ſi id tantum deſit, non eſſe nullam ſed facile relaxandam: & hoc voluiſſe Pontificem, id eſt, ſi cauſa cenſuræ in ſententia non ſcribatur. Et, ſi attente legatur hoc tantum docuit Abbas citato loco. At vero quantum ad alia, quæ generalia ſunt omni ſententiæ, & de ſubſtantia, ac valore eius, non videtur voluiſſe Pontifex aliquid innouare, vel aliquem valorem addere ſententiæ cenſuræ alias nullæ ex vi aliorum iurium.

XI. *Cenſura lata contra omnes conditiones ca. 1. de ſent. excomm. non eſt nulla.*

Hic diſcurſus redderet probabilẽ ſententẽtiã Ripæ, ſi de cenſuris tanquam de propriis, & rigoroſis ſententiis iudicandum eſſet. Reſpondetur tamen potius eſſe de aliis cenſendum, tanquam de quibuſdam mandatis Eccleſiaſticis, & medicinis quibuſdam quæ magis ad emendationem, quam ad punitionem applicantur: ideoque non ex communi modo & forma ferendi ſententiam, ſed ex proprio iure, ac modo in talibus ſententiis ſtatuto, de valore earum iudicandum eſſe. Quapropter, cum verba illius legis generalia ſint, ſcilicet cenſuram latam contra tenorem illius decreti relaxandam eſſe, abſolute, & ſimpliciter ſunt intelligenda, de quacunque ſententia cõtinente cẽnſuram, etiamſi illi deſint omnia, quæ in illo capite ſpecialiter ſtatuuntur, vt habet communis ſententia.

SECTIO XIV.

An neceſſe ſit, poſt latam ſententiam cenſuræ, denunciationem ſubſequi.

I. *Poſt latam cenſuram debet ſequi denunciatio.*

AD perfectam, & conſummatam ſolennitatem, in forma cenſuræ ſeruandam, eſt hæc denunciatio, quæ eſt veluti cæremonia conſequens ipſam cenſuram; Poſt cenſuram enim illatam debere ſubſequi hanc denunciationem ſtatutum eſt in iure. De excommunicatione quidem in capite *Cura*, 1 quæſtione tertia, vbi dicitur, debere Epiſcopos nomina excommunicatorum mittere ad conuicinos Epiſcopos, & ad parochos: ac denique in celebri loco poſita: pro foribus Eccleſiæ *cunctis conuenientibus inculcare.* Duplexque ratio redditur huius publicationis: Prima, *vt ipſis excommunicatis vbique occludatur aditus Eccleſiaſticus.* Secunda, *vt excuſationis cauſa omnibus auferatur.* Idemque colligitur ex capite *peruenit*, primo, & capite *Paſtoralis* §. *Verum*, de Appellation. & ex Clement. vltim. de Cenſib. vbi de ſententia interdicti idem præſcribitur. Et de ſuſpenſione idem ſignificatur in Clementin. ſecunda in Pœnis. Atque ita denunciationem hanc communem eſſe omnibus cenſuris docent Felicianus in Enchiridion de Cenſuris, capite quinto, de Interdicto, & Vgolinus dicto capit. vigeſimo primo, §. 2.

II. *Magis neceſſaria eſt denunciatio in excõmunicatione quam in alijs cenſuris.*

Verum eſt, in iure magis expreſſum eſſe hoc quoad excommunicationem, quam quoad alias cenſuras. Eſtque ſine dubio in illa maior ratio, & neceſsitas: quia eius effectus magna ex parte pendet ex aliorum notitia, præſertim nunc poſt Conci-

lium

lium Conſtantienſe, in quo non obligamur ad vitandum excommunicatum, donec ſit nominatim denunciatus, aut declaratus, excepto manifeſto clerici percuſſore. Quocirca nullum video ſufficiens præceptum, quo teneantur iudices Eccleſiaſtici denunciare, aut peculiari diligentia procurare, vt cẽſura ſuſpenſionis vel interdicti in aliquem lata publicetur. Poterunt tamen id facere, quando & quo modo expedire cenſuerint: & interdum poterunt obligari, vel in caſibus è iure expreſsis, vel quando iuxta delicti grauitatem, & contumaciam id fuerit neceſſarium, vel etiam quatenus ad executionem cẽſuræ talis publicatio, & notitia neceſſaria eſſe poteſt. In cenſura vero excommunicationis magis per ſe requiritur hæc denunciatio, ideoque eſt, per ſe loquendo, neceſſaria, & interdum repeti poteſt & debet ad maiorem peccatoris confuſionem, quando, & delicti grauitas, & obſtinatio peccatoris id exigere videtur, & maxime quando id eſt in iure expreſſum, vt in Clementina prima de Pœnis, & in extrauagant. vnic. de Furtis.

III. Vt vero diſtinctius intelligatur, quando Epiſcopus, aut iudex teneatur ad hanc denunciationem faciendam: quando vero licite poſsit, nõ vero teneatur: & denique quando nec teneatur nec poſsit, ſed ab illa debeat abſtinere, diſtinguamus oportet inter excommunicationem ab homine & à iure. Et rurſus excommunicationem ab homine in eam, quæ contra terminatam, & nominatam perſonam, & quæ fertur per ſententiam generalem vel contra indefinitam & incognitam perſonam. Denique, excommunicatio ab homine lata contra determinatam perſonam duobus modis ferri: & contrahi poteſt. Primò ipſo facto, ſi non impleat præceptum impoſitum tali perſonæ in particulari ſub cenſura ipſo facto incurrenda. Secundò quando poſt trinam admonitionem, & perfectam contumaciam abſoluta ſententia excommunicationis in aliquem nominatim fertur.

Cenſuram ab homine contra certam perſonam latam, trina monitione præmiſſa, neceſſario ſequitur denunciatio

IV. AB hac ergo vltima incipiendo, in ea maxime verum habet ad officium iudicis pertinere, poſt latam ſententiam huiuſmodi excommunicationis eam ſufficienter publicare, vt & ab aliis ſeruari poſſit, & ipſe etiam excommunicatus ad eam ſeruandã cõpellatur. Et de huiuſmodi cenſura videtur maxime ſermo eſſe in dicto cap. *Curæ ſit*, vndecima, qu. 3. An verò teneantur Epiſcopi ſtatim ſeruare omnia quæ in illo capite præcipiuntur, difficile eſt definire: non enim videtur eſſe in vſu, vt Epiſcopi ſtatim admoneant alios vicinos Epiſcopos de omnibus, qui à ſe excommunicantur: imo neque omnes parochos ſibi ſubditos, ſed ſolum in propria Parochia eius qui excommunicatur, vel in Eccleſia matrice faciunt publicari, vel ad ſummum in foribus Eccleſiæ aut aliis locis publicis cenſuræ ſententiam ſcriptam defigi. Item, ſi ſolum ex natura rei conſideremus Epiſcopi officium, nõ videtur ex vi illius obligari, vt ſummam diligentiam adhibeat, vt ſententia excõmunicationis ad omnium notitiam deueniat. Cur enim non ſatis erit eam publice pronũciare, & promulgare cum in præceptis etiam & ſtatutis hoc ſufficiat? Quamuis enim canones ſtatuant, vt excommunicatus vitetur ab omnibus, & Epiſcopus curare debeat, vt canones ſeruentur, non tamen tenetur adeò ſolicite procurare, vt ignorantia facti circa alicuius excommunicationem, ab omnibus aliis tollatur: quia id directe & per ſe non ſpectat ad iuris obſeruationem. Si autem loquamur de iure poſiti-

Qua denunciatio ſit ſufficiens.

uo, nullum eſt, quod hanc formam denunciationis ſtricte inſtituere, ac præcipere videatur. Maxime enim caput illud *Curæ ſit*. At vero illud neque continet verbum aliquod, quod rigoroſum præceptum indicet: ſolum enim habet verbum hoc, *Curæ ſit*: & nullam pœnam poſtea imponit: & non videtur vſu receptum quoad omnes illas circumſtantias.

Quocirca dicendum mihi videtur, publicationem, ſeu denunciationem moraliter ſufficientem eſſe in præcepto Epiſcopi, vel iudicis, ex vi ſui muneris, tum quia decreta illam requirunt, vel ſupponunt ferè ſemper, tum etiam quia conſiderata natura, talis cenſuræ eſt moraliter neceſſaria vt habeat effectum, & vt digne tractetur. Vtrumque autem procurare pertinet ad munus iudicis ferentis illam. Modum autem huius denunciationis, vel qui ponitur in illo capit. *Curæ ſit*, vel alium, qui excogitari facile poſsit, non arbitror eſſe nunc determinare in præcepto vniuerſali, ſed magna ex parte relinquendum eſſe arbitrio iudicis, vt iuxta grauitatem delicti, & contumaciam delinquentis, magis, vel minus faciat publicari excommunicatum: cuius contumacia tanta eſſe poſſet, & tam graue delictum, præſertim ſi ſit aliis nociuum, vt teneatur iudex denunciationem facere iuxta formam præſcriptam in illo capit. *Curæ ſit* Semper verò excipiuntur peculiares caſus in iure expreſsi, in quibus denunciationis modus præſcribitur: vt videre licet in capit. 1. de Treuga, & pace, & in capit. *Parochianos*, de Sentent. excommun. Et in clement. 1. de Furtis, & in Clement. 1 de Priuileg. & in clement. vltim. de Cenſib. V.

Ex quo intelligimus minorem eſſe hanc obligationem, quotieſcunque cenſura ipſo iure, ſeu per violationem præcepti contrahitur ante propriam ſententiam declaratoriam. Tunc enim cum cenſura nondum ſit iuridicè publicata per ſententiam, nõ ita vrget neceſsitas deducendi in aliorum notitiam præſertim nunc, quando alii non tenentur vitare excommunicatum, donec declaratus, vel denunciatus ſit. Adde, ante denunciationem huiuſmodi cenſuræ neceſſarium eſſe, vt antecedat ſententia declaratoria criminis etiamſi alioqui notorium ſit. Nam hæc denunciatio eſt quædam executio pœnæ impoſitæ: executio autem pœnæ requirit iuridicam declarationem culpæ, etiamſi alioqui notoria ſit. Et ita ſumitur ex cap *Peruenit*, 1. & ex cap. *Conſuluit* de Appellat. & late docet Couar. cum aliis, quos refert in capit. *Alma*. 1. part. §. ſecundo numero nono. Ad hanc autem ſententiam declaratoriam ferendam, non ſemper tenetur iudex, niſi, vel ad petitionem partis, vel quando ad commune bonum eſt ita neceſſarium, vt ratione ſui publici muneris ad id obligetur. Poſt ſententiam autem declaratoriam criminis eodem modo tenebitur iudex ad denunciationem cenſuræ faciendam, quo dictum eſt in cenſura ab homine lata: eſt enim eadẽ ratio. Et iuxta hæc intelligenda ſunt, iura, quæ iubent hanc denunciationem fieri etiam in cenſuris iure ipſo latis: niſi quando modus denunciationis in eiſdem præſcribitur, vt ſupra dictum eſt. De quo vide Abbatẽ in capit. *Parochianos*, de Sentent. excommunicationis. VI.

Cenſuram iure incurrã iam non debet ſequi denunciatio niſi poſt ſententiam declaratoriam.

A quo poſsit licitè hæc denunciatio fieri.

EX quo præterea intelligitur à quo poſsit licite hæc denunciatio fieri. Nam in primis neceſſe eſt vt habeat iuriſdictionem, vel legitimam poteſtatem delegatam, quia, vt dixi, hæc denunciatio eſt quædam executio cenſuræ, & ſine dubio, eſt actus poteſtatis coerciuæ. Quocirca in excommunicatione ab homine primo & per ſe fieri poteſt ab eo, qui cenſu-

cenſuram intulit: nam ad illum pertinet exequi ſententiam ſuam. Colligiturq; ex c. *Paſtoralis*, § *Verũ* de Appella. Deinde verò ab alijs paſtoribus, & epiſcopis fieri poterit, & debebit, qui fuerint ab excommunicante requiſiti. Idemque erit (proportione ſeruata) in cenſuris ipſo facto contractis per violationem ſtatuti proprij Epiſcopi: nam eſt eadem proportionalis ratio. At verò in cenſuris latis iure communi denunciatio fieri poteſt, vel à proprio Epiſcopo ipſius delinquētis, vel, ſi in alterius diœceſi deliquit, & cōſequenter ibi cenſuram contraxit, a Ordinario illius loci poterit denunciari, nam ratione delicti quoad hoc factus eſt ſubditus. Et ſumitur ex Clem. 2. verſ. *Locorum*, de pœnis, & ex alijs ſupra citatis & ex cap. *De illis*, 6. qu 3. quod ferè idem eſt cum c. 1. de Raptorib.

8. Quidam vero addunt, quando crimen eſt notorium, & illi eſt ipſo iure cēſura annexa, à quocunq; denūciari poſſe, Ita refert ex Geminiano Vgolinus dict. § circa initium & probare videtur sub hac limitatione, ſcilicet, dummodo crimen non tantum quoad factum ipſum, ſed etiam quoad rationē criminis ita ſit notorium, vt ſit etiam inexcuſabile, ita vt hoc etiam ipſum notorium ſit. Sæpe enim contingit factum eſſe notorium, vt verbi gratia, Petrum occidiſſe clericum, non eſt tamen ita notum illud fuiſſe crimen, nam poterit Petrus excuſari, quod in ſuam defenſionem fecerit, aut aliquid ſimile. Sed, vtcunque crimen ſit notorium, ſemper ad denunciandum reum eſt neceſſaria iuriſdictio, vel poteſtas ad exequendam pœnam: & ideò nunquam exiſtimo poſſe fieri à quocunque, ſed cum debito ordine ſuperius explicato, alioqui magna eſſet confuſio, & occaſio ſcandali. Eò vel maximè, quod ſententia declaratoria ſemper antecedere debet quantũuis factum ſit notorium: nam q; ſit etiam prorſus inexcuſabile, vix eſt moraliter poſsibile. Et ideò id non venit in moralem conſiderationem, nec impedit, quominus debitus iuſtitiæ ordo ſeruandus ſit, vt nemo non auditus damnetur. Manifeſtum eſt autem non poſſe à quocunque ferri ſententiam declaratoriam, ſed à legitimo iudice, ab eodem ergo fiet denunciatio.

Etiam in publicis, quibus eſt cenſura annexa denunciatio fieri non poteſt niſi à legitimo iudice, præcedente ſententia declaratoria.

9. Igitur vt denuntiatio iuſtè fiat, primò ſupponi debet poteſtas. Deinde, ſi cum poteſtate ſit etiam obligatio denunciandi iuxta ſuperius dicta, clarum eſt tunc iuſtiſsime fieri denunciationem. Si verò non ſit talis obligatio, quamuis iudex poſsit abſque peccato illam, vel omittere, vel differre, & ideò videri poſsit debere etiam id facere, vt minus infamet proximum, minusq; nocumentum illi inferat: præſertim quia denunciatio interdum reddit difficiliorem abſolutionem, vt patet ex ca. *Tua*, de Sent. excom. nihilominus dici generaliter non poteſt, quoties iudex non tenetur denunciare, malè facere denunciando, aut teneri etiam non denunciare. Quia ſæpe interuenire poteſt prudens arbitrium, & eſſe poſſunt cauſæ probabiles, ob quas, vel ob commune bonum, vel alterius tertij, vel ipſiuſmet excommunicati, iudicetur expediens illum denunciare. Quopropter in huiuſmodi euentibus, ſi iudex id faciat, quod probabiliter expedire: & alioqui ſeruet ordinem iuris, non peccabit, ſed ſua poteſtāte legitimè vtetur.

Aliquãdo poteſt iudex iuſte denunciare etiamſi ad id non teneatur

SECTIO VX.

Vtrum, Aliquando teneatur iudex non denunciare cenſuram.

1. QVæſtio hæc grauis eſt, & annexa præcedentibus, & ideò non poteſt hoc loco prætermitti. Poteſt autē tractari de duplici iudice, aut perſona ſcilicet de principali iudice cognoſcente de cauſa aut de mero executore ab ipſo requiſito, ſeu miſſo. Item procedit dubium tam de cenſura ab homine lata per ſententiam, quàm à iure ſubſecuta ſententia ſaltem declaratoria pœnæ. Et quidem ſi ſententia iuſta fuit, non eſt dubium quin denunciatio ſubſequi poſsit, per ſe loquendo. Difficultas ergo ſolum eſt, quando ſententia fuit iniuſta. Et de ipſo principali iudice regulariter loquendo, non eſt dubium quin, ſi iniuſtam ſententiam tulit, non debeat ad denunciandum progredi, quia illud nihil aliud eſt, quàm in iniuſtitia inchoata progreſſum facere, & iniuſtam ſententiam executioni mandare. Solum poteſt hoc limitari, quando iniuſtitia, quæ præceſsit, fuit omnino tranſiens, & non habet (vt ſic dicam) tractum ſucceſsiuum, quod in fine magis explicabitur.

At verò de iudice merè executore difficultas eſt, an poſsit, vel debeat exequi, vel denunciare hanc perſonam, etiamſi illi conſtet ſententiam ipſam excommunicationis iniuſtam eſſe. Et ratio dubitandi eſt, quia iuris Pontificij interpretes communiter ita affirmant, & videtur expreſſe definitum ab Innocent. III. in capit. *Paſtoralis*, §. *Quia vero*, de Officio delegati, vbi ad ſimilem quæſtionem propoſitam ita reſpondet. *Attendentes itaque, quod non cognitio ſed executio tantum demandatur eidem: reſpondemus, quod, cum ordinarius obſequi teneatur delegato, etſi ſciat ſententiam illam iniuſtam, exequi nihilominus tenetur eandem, niſi apud eum efficere poſsit, vt ab hoc onere ipſum abſoluat.* Ratione item, quæ ex hoc textu ſumitur, confirmatur hæc pars: quia mero executori non committitur cauſæ cognitio, ſed mera executio; ac propterea neque exceptionem, neque appellationem admittere cogitur, l. *Ab executione*. Codice, Quor. appell. non recip. quia nimirum ad ipſum non ſpectat diſcernere, an iuſte vel iniuſte iudicatum ſit. Et confirmatur, quia executor in eo munere gerit perſonam publicam: ergo operari debet ex ſcientia publica, & non ex ſcientia priuata: ſcientia autem publica reſpectu illius eſt illa, quæ ex publica ſententia reſultat: ergo ſecundum illam operari debet, etiamſi alioqui per ſcientiam priuatam cognoſcat illã eſſe iniuſtam. Secundo ſpecialiter confirmatur in præſenti materia, quia denunciatio non tam eſt executio, quàm denunciatio executionis: ipſa enim ſentētia excommunicationis ſecum affert executionem: & denunciatio non addit vinculum, ſed declarat impoſitum, capit. *Paſtoralis*, §. vltim de Apella & maximè ad hoc ordinatur, vt excommunicatus ab alijs vitetur: quod ipſi facere debent, etiamſi ſententia iniuſta ſit: ergo non eſt cur tunc impediatur.

An executor poſsit vel debeat exequi ſent. quam ſcit eſſe iniuſtam. 2.

In cōtrarium verò eſt in primis naturalis ratio, quia executio talis ſententiæ eſt intrinſecè mala: ergo nulla ratione fieri poteſt, quantũuis à ſuperiori præcipiatur. Conſequentia per ſe euidens eſt, & probatur ex c. *Inquiſitioni*. de Sent. excom. vbi idem Innocent. III. propter hanc cauſam ait, coniugem, cui certo conſtat matrimonium fuiſſe nullum, non debere cum altero cōiungi, etiamſi per excōmunicationem cōpellatur: quia accedere ad talem perſonam eſt intrinſece malum, cum ſit fornicatio. Antecedens autem probatur, qa exequi ſententiam iniuſtam eſt ad iniuſtitiam cooperari vel potius iniuriam ipſam efficere. Nec ſatis eſt reſpondere denunciationem hanc excōmunicationis non eſſe proprie executionem ſententiæ, eo quod ipſa ſententia cenſuræ ſecum illam afferat, quia ſi denuntiatio talis ſententiæ ſumatur reſpectu ipſius excommunicati, eſt ſaltem cōditio neceſſaria, vt ipſe poſſit tali ſentētia ligari: vnde eſt quaſi applicatio cauſæ inferentis iniuſtum nocumentum, quod in moralibus perinde eſt, ac ipſummet nocumentum inferre: ſi verò ſumatur reſpectu aliorum; quãuis ta-

Ratio in contrarium. 3.

lis denunciatio non plus liget denunciatũ quoad ipſum: ligat tamen amplius quodammodo quoad alios: quia tenentur illum vitare, cum antea non tenerentur, præſertim poſt Extrauagantem, *Ad euitanda*: & prætereà addit nouam infamationem publicam, atque adeò graue nocumentum, quod cum iniuſtum ſit, ad illud cooperari intrinſecè malum eſt.

4. Neque enim ſatisfacit reſponſio; quod executor tunc operatur ex ſcientia publica tanquam publica perſona: nam cum hæc ſcientia publica nõ habeatur niſi per ſententiam, ſi de illa conſtat eſſe iniuſtã, non poteſt veram publicam ſententiam conferre, quæ ſufficiat ad formandum dictamen conſcientię rectum, quod liceat talem ſententiam exqui, aut ſecundum illam operari. Et confirmatur primò, quia milites etiam ſubditi principi eos vocanti ad bellum, ſi conſtet eis bellum eſſe iniuſtum, non poſſunt licitè illi obedire, nec bellum agere iuxtà ſententiam receptam Theologorum omnium, quę ſumitur ex Aug. 22. cont. Fauſt. c. 74. & 75. & habetur in ca. *Quid culpatur*. 23. q. 1. vbi ait, licere ſub rege ſacrilegio militare, ſi quod iubetur, aut non eſſe contra Dei præceptum certum eſt, vel vtrum ſit, certum non eſt: vbi ergo eſt certum, quod iubetur eſſe contra Dei præceptum, illud exequi militando non licet. Eſt autem eadem ratio & proportio, quę in illo caſu, in præſenti: nam princeps indicens bellum auctoritate publica id facit, tanquam gerens ſententiam in alium principem vel regnum, cui bellum indicit tanquam reo criminis, vel auctore nocumenti, cuius vindicta vel reparatio ad ipſum pertinet: milites autem ſunt veluti executores huius ſententiæ, qui etiam operantur vt organa & inſtrumẽta huius poteſtatis, & ſub ea ratione vt perſonę publicæ: eſt ergo eadem proportio. Similiſque eſt in criminali iudicio, quando lictori conſtat ſententiam mortis in alium prolatam eſſe euidenter iniuſtam: tunc enim non poteſt iuſtè illam exequi: alias excuſare poſſemus à culpa omnes martyrum carnifices, imò & milites gentiles Chriſti crucifixores: quia licet aliàs eis conſtaret de martyrio, vel Chriſti innocentia, tamen excuſari poſſent, dicẽdo illos operari vt perſonas publicas, ex publica ſcientia per ſent. comparatã.

Quæſtionis reſolutio.

5. Hæc quæſtio latè diſputatur à Doctoribus tã Theologis in 2. 2 q. 67. art. vlt. 2. quam iuriſperitis in dicto. §. *Quia verò*, vbi Panormitã. varias refert opiniones, & in c. *Ad aures*, de Temp ord. vbi late Innoc. & in c. *Quia pleriq;*, de immun Eccl. Eſtq; ampliſsima hæc quæſtio, quia non ſolum in ſententia cenſuræ, ſed in qualibet alia locum habet, & tã de executore, quam de ipſo iudice tractari poteſt, an poſsit ſecundum allegata, & probata, contra ꝓpriam ſcientiam iuſte iudicare. Sed prætermiſsis aliis, quæ ad præſentem locum non ſpectant, ſolum hic agimus de executore merè deputato ad denunciandam ſententiam excõmunicationis, ſeu cenſuræ: de qua videtur eſſe ſpecialis ratio. Diſtinguendũ ergo in primis eſt de ſententia ita iniuſta, vt ſit etiã nulla, & de illa, quæ nõ obſtante iniuſtitia, valida eſt. Et hæc poſterior ſubdiſtingui poteſt, nam quædã eſt non ſolum valida, ſed etiam iuſta ſecundũ allegata & probata quãuis re ipſa iniuſta ſit: alia vero eſt iniuſta etiam ſecundum allegata & ꝓbata, ita vt de ipſius iniuſtitia ex ipſo proceſſu, ſeu actis litis cõſtare poſsit. Vnde dupliciter etiam poteſt executori conſtare de iniuſtitia ſententiæ. Primo per priuatam notitiam facti, aut aliarum circũſtantiarum, ex quibus certò ſibi perſuadet ſententiam eſſe in re ipſa iniuſtam, ſimul tamen ignorans, an ſecundũ allegata & probata iuſta ſit. Secũdo poteſt eſſe certus de iniuſtitia ſentẽtię, per acta,

Varia diuiſiones dubii reſolutione proponuntur.

ſeu proceſſum ipſiuſmet litis: quia nimirum ex ipſo conſtat iniuſtitiam eſſe commiſſam in ſententia. Hæc vero iniuſtitia duplex etiam eſſe poteſt, vna contra accidentalem formam iudicij, alia cõtra ſubſtantiam & eſſentiam ipſius iudicij. Deniq; iniuſta ſententia duplicem poteſt habere ſtatum, vnus eſt ante elapſum tempus ad appellandum cõceſſum in quo vel nondum appellatum eſt, vel licet fuerit iuſtè appellatum, iudex tamen noluit appellationem admittere. Alius ſtatus eſt poſt elapſum temp⁹ ad appellandũ cõceſſum, in quo appellatũ non fuit, ſed ſententia tranſiuit in rẽ iudicatã.

Primo ergo dicẽdum eſt, quoties executori certó conſtat ſententiam cenſuræ eſſe nullam, quacũque ratione illi hoc conſtet, non poteſt licite illam denunciare. In hoc conueniunt omnes auctores citati, & ſumitur ex ca. 2. de Crim. falſi, vbi laudatur executor, quod ſententiam auctoritate falſarũ literarum latam, noluerit executioni mandare, quia nimirum talis ſententia nulla erat. Eadem autem ratio eſt de omni ſententia nulla. Idem probatur ex c. *Ex literis*, de Offic. deleg. vbi id notat Gloſſa ver. *Denuncietis*, & Abbas numero ſecundo & quinto. Probaturque generaliter, quia talis denunciatio eſſet falſa, ſimpliciter loquendo, & in omni ſenſu: quia ſi excommunicatio fuit nulla: ergo neque in re ipſa, neque in exteriori foro, ille eſt excommunicatus: ergo ſi excommunicatus eſſe denuncietur, falſum eſt quod de illo refertur. Eſt autem illud mendacium graue, quia pernicioſum & iniurioſum: ergo nemini poteſt eſſe licitum, illud proferre, etiamſi ab alio requiratur. 6.

Secundo dicendum eſt, ſi excommunicatio ſit iuſta ſecundũ allegata, & probata licet executori conſtet in re eſſe iniuſtam, & contra veritatẽ cauſæ, poteſt & debet, ſi ſuperior ei præcipiat, eam denũciare. Probatur ex dicto c. *Paſtoralis*, §. *Quia*, quod vt minimum probat hanc partem, vt paulo inferius magis expendemus. Ratio etiam ſuperius inſinuata id conuincit, quia illud præceptũ ſuperioris eſt iuſtum: ergo publicus miniſter tenetur ei obedire, alioqui eſſet bellũ iuſtum ex vtraq; parte inter illos, nam vnus poſſet alium iuſte cogere, & alter ſi obedire non tenetur, iuſtè ſe defendere. Nec ſatis eſt reſpondere, hoc interdum contingere intercedente ignorãtia (vt videre licet in caſu c. *Inquiſitioni*, de Sent excõmun.) Quia hic reuera non intercedit ignorantia proportionata, nec ſufficiens ad excuſandũ à præcepto, ſicut contingit in caſu illius text. ſcilicet quando ſuperior præcipit alicui viro, vt matrimoniũ conſummet cum ea fœmina, quæ in foro Eccl. ſufficienter probatur eſſe eius vxor, tamen ei euidenter conſtat non eſſe, vt quia habet aliam priorem, quam probare non poteſt, vel propter aliud ſimile impedimentum, nam in eo caſu nullo modo debet obedire ſuperiori præcipienti, quãuis ille iuſtè præcipiat quia actio illa quæ præcipitur, in re ipſa ſemper manet intrinſece mala, ſcilicet, ſimplex fornicatio, & alioqui eſt actio merè priuata, & à tali coniuge vt priuata perſona exercẽda, & ideo nunq̃ eſt licita: ſciẽtia verò, & ignorantia, quæ ibi interueniunt, efficiũt vt ex parte iudicis poſsit præceptum eſſe iuſtum ob iuris præſumptionẽ ſeu probationem: & ex parte ſubditi ſimul ſit iuſtum nõ obedire: q̃a nimirum talis ſciẽtiã proportionata eſt ad illum actum. At verò in præſenti non ita eſt, quia tam ſuperior præcipiens, quã inferior, operantur vt perſonæ publicæ, & ideò debent ſcientia publica informari, & ſecundum illã operari: cum ergo ſcientia veritatis, quam inferior habet, ſit mere priuata, non excuſat quominus obedire debeat in publico miniſterio ſuperiori iuſtè præcipienti. Et confirmatur, quia iudex tenetur iudicare ſecundum allegata & ꝓbata etiamſi neceſſe ſit eum condemnare, quem ſcit reuera eſſe innocentem,

Secundò. 7.

ſentum,vt verior,& communior ſententia Theologorum cum Diuo Thomá 2.2.quæſt.67.articul ſecundo & Iuriſperitorum cū Gloſſa in d.ct.cap. *Paſtoralis*,§.*Quia*:ergo & miniſter publicus, cui ipſe executionem mandat,tenetur ei obedire:alias fruſtra eſſet talis ſententia,taliſque poteſtas,cum nec debeat, nec poſsit iudex per ſe ipſum ſentētiam exequi, neque ad hoc cogendus ſit: Quod ſi hoc verū eſt in ſentētiis criminalibus, quæ ſępe ingerunt detrimētum irreparabile, multo magis habebit locum in ſententia excommunicationis, cuius damnum reparari facile poteſt.

8. *Tertia concluſio.* Tertio addo, quando executor nouit ſententiam quidem eſſe iniuſtam per comparationem ad rem ipſam,ſcientia omnino priuata: ignorat autem an ſit iuſta ſecundum allegata,& probata,tunc etiam poteſt, & debet ſententiam exequi, denunciando excommunicatum,ſi ab eo, qui poteſtatem habet præcipiatur, ſi nō poſsit commodè ſe excuſare,vel ſuperiorem à priori ſententia mutare. Recte enim facietin hoc caſu ſubdit[9] recurrendo ad ſuperiorē iuxta cap. Si *quando*,de Reſcriptis ibi, *Quia patienter ſuſtinebimus ſi non feceris, quod praua nobis fuerit inſinuatione ſuggeſtum.* Poteſt ergo huiuſmodi ſubditus corā ſuperiore ſe excuſare, & legitimam excuſationis cauſam allegare. Si tamen ſuperior id nō admittat, quia iuridice nō probatur, nec velit eum à tali munere liberare, iam tunc dicitur executor, non ſolū poſſe ſed etiam debere obedire. Probatur primo, ex dict. *Paſtoralis*.§. *Quia vero*,in illis vltimis verbis, *Et ſi ſciat, ſententiam illam iniuſtam exequi nihilominus tenetur eandem, niſi apud eum efficere poſſit, vt ab hoc onere eū abſoluat.* Vbi abſolute ponit illam cōditionem, *& ſi cognouerit eſſe iniuſtam*, ſcilicet priuata cognitione. Non requirit autem vt poſitiuè cognoſcat eſſe ſententiam iuſtam ſecundum allegata,& probata,ſed ſignificat ſatis eſſe, vt illi oppoſitum non conſtet: hanc enim vim habet illa ratio, *Attendentes autem*, ꝙ *quod non cognitio, ſed executio tantum demandatur eidem*: ergo non tenetur executor iuſtitiam ſententiæ iuridice inquirere, aut examinare ergo, ſi non conſtet ei eſſe iniuſtam iuridice:id eſt, ſecundum allegata, & probata poteſt, & debet illam exequi. Et confirmatur,nam inferior quoties ei non conſtat præceptum ſuperioris eſſe iniuſtū, debet pręſumere eſſe iuſtum, & conſequenter illi obedire: in eo autem caſu non conſtat ſententiā eſſe iniuſtam:nam,licet ſcientia priuata conſtet in re ipſa no habere æquitatem, cum hoc tamen ſtare poteſt, vt illa ſit iuſta iuridice, & conſequenter ſimpliciter non conſtat eſſe iniuſtam:ergo pręſumi debet iuſta:ergo executor, cui committitur eius denunciatio, ſeu executio,cum non teneatur amplius cognoſcere, vel inquirere de iuſtitia cauſæ, poteſt & debet tali mandato ſui ſuperioris parere.

Executor ſciens ſententiam ſecundum allegata & probata eſſe iniuſtam,non debet nec poteſt illam denunciare.4. Concluſ.

QVarto vero dicendum eſt,ſi puro executori cō-
9 ſtet ſufficienter,ſententiam eſſe iniuſtam ſecundum allegata & probata, quia condemnatur vt nocens, qui reuera in proceſſu litis non probatur nocens,tunc non debet,nec poteſt licite talem ſententiam exequi. Hęc eſt communior ſententia Doctorum in illo §. *Qui vero*: Et probatur ex dictis à cōtraria ratione: nam tota ratio obediendi iudici præcipienti executionem ſententiæ, quæ in re eſt contra innocentiam partis, eſt,quia talis ſententia vel cognoſcitur, vel præſumitur eſſe iuſta ſecundū allegata & probata, ergo quando cognoſcitur etiā ſecundū hanc rationem eſſe iniuſta, nulla ratione poteſt ei obediri, nam tunc nullus relinquitur loc[9] præſumptioni Præterea, illa ſententia omni ratione iniuſta eſt, & præſertim ſub ratione ſentētię, q̄ fūdari debet in iuridica notitia: ergo nō poteſt executor illā denunciare,niſi cooperādo iniuſtitię: q̄a iam nulla illi relinquitur iuſtitiæ ratio,ſub qua poſſit ab iniuſta cooperatione excuſari: præſertim cū in eo negotio ſe gerat vt perſona publica quæ maximè formari debet notitia,& ſciētia publica, quæ ex probationibus ſumitur.

Sed dicunt aliqui notitiam publicā à iudice ſumi ex probationibus, ab executore vero non inde eſſe ſumendam,quia ad illum nō pertinet acta proceſſus examinare: quia non eſt illi cognitio cauſæ demandata,vt dicitur in prædicto textu,ſed ſumēdam eſſe ex ipſa publica ſententia, quę per ſe ſumpta iuſta præſumēda eſt. Vnde aiunt etiamſi ex ipſis actis& proceſſu executori cōſtet ſentētiam fuiſſe prolatam contra merita cauſæ, & ſine ſufficiēti probatione nihilomin[9] debere illam exequi: quia text. in dict.§.*Quia vero*,indiſtincte ait, *Et ſi iniuſtam eſſe cognouerit vel ſciat*: ergo ſiue ſciat priuatè, ſiue ex actis,illa deciſio procedit, tum quia lex illa nihil in hoc diſtinguit:tum etiam, quia ratio eius æquè ꝓcedit in omni caſu,ſcilicet,quia executori non demandatur cauſæ cognitio,ſed executio. 10. *Obiectio.*

Hæc verò ſententia nullo modo probanda eſt alias quoties ipſa ſententia in ſe ipſa non expreſsè continet iuſtitiam, ita vt per ſe conferat notitiam iniuſtitiæ,quam continet,ſemper erit licitū executori illā exequi,licet euidentiſsimè & publice aliàs conſtet eſſe iniuſtam,etiam ſecundū acta,& iuridicas probationes. Conſequens eſt valde abſurdum, alias datur occaſio exequendi innumeras iniuſtitias,& actiones iniquas,licebit enim cuilibet inferiori,vel famulo obedire ſuperiori pręcipiēti rem iniquam,quoties in ipſis verbis, ſeu externa ſpeciē actus non apparet iniquitas,etiam ſi alias de illa euidenter cōſtet. Præterea, argumentū ſupra factū de bello iuſto videtur eſſe manifeſtum,quia etiam Princeps indicens bellū,gerit perſonam publicam & ſe habet quaſi proferens ſententiā in alium contra quem bellum indicit. Præterea, quando ſentētia eſt nulla,non oportet vt de nullitate eius cōſtet ex ipſa ſententia per ſe ac nude ſumpta,ſed quacūꝙ ratione alias ſufficienter conſtet,ſatis eſt,ſecundum ſententiam ab omnibus receptam & ſupra ꝓbatam: ergo pari ratione idē erit de ſententia iniuſta ſecundum ius. Quia vel illa etiam eſt nulla frequentius,aut ſemper,vt multi volunt. vel certè cōtinet publica iniuſtitiam,quam,licet in ſola forma ſeu verbis ſententiæ iudex non exprimat, ex actis tamen, & proceſſu publicè de illa conſtat,ſicut de nullitate. Et quod attinet ad rationem iniuriæ,perinde eſt exequi ſententiam iniuſtam, ac nullam. Nec poteſt reddi vlla ratio,ob quam notitia, q̄ executor habet de nullitate ſententiæ,etiamſi aliūde, q̄ ex illa ſentētia habeatur,ſatis ſit publica,vt propterea non ſit executioni mandanda, & tamen ſimilis& æqualis notitia de iniuſtitia legali non ſufficiat ad impediēdam executionem in cōſcientia. 11 *Solutio.*

Quocirca quamuis executor ſit perſona publica, 12
& vt ſic regi debeat per ſcientiam publicam: hęc tamen ſcientia publica non eſt ſumēda ex ſolis verbis ſententiæ: alias tota niteretur auctoritate ipſi[9] iudicis proferentis ſententiam,& hæc ſola pręualere ſemper deberet apud executorem contra omnē aliam notitiam quantumuis euidentem, & publicam tam ex facto,q̄ ex proceſſu: quod eſt plane abſurdum, & expoſitum multis moralibus periculis, abſque aliqua publica vtilitate,& ſufficienti ratione. Quæ eſt enim neceſsitas vt tanta fides adhibeatur ſolius iudicis auctoritati,aut verbis ſententiæ eius,quando contrarium conſtat ex actis, ex quib[9] poteſt publicè cōſtare,an executor iuſte reclamet, vel iudici reſiſtat? Quod enim iudex contra ſcien-

tiam priuatam poſſit & debeat iudicare ſecundũ allegata & probata, ideo eſt, quia cum de priuata eius notitia non poſſit conſtare Reipublicæ, eſſet magna eius pertubatio, & multorum malorum occaſio, ſi illa licentia iudici concederetur. At vero in præſenti, cum de iniuſtitia ſententiæ poſſit ex actis, atque adeo publice conſtare, nulla ſequitur perturbatio aut malorum occaſio, quo executor allegando talem iniuſtitiam ſententiæ, nolit eam executioni mandare, aut denunciare. Nec refert, quod ei nõ ſit demandata cauſæ cognitio: ſenſus enim horum verborum in prædicto textu ſolum eſt, executori non eſſe demandatam iuridicam cauſæ inquiſitionem, & examinationem: propterea tamen non eſt illi denegatum id, quod naturale eſt, atque etiam morale ac politicum, vt regi debeat in actione ſua per cognitionem, quam de cauſa habet proportionatam Reipublicæ & muneri ſuo: hæc autem eſt notitia, quæ reſultat non ex nuda ſententia præciſè ſumpta, ſed vt coniuncta actibus & proceſſui, vt oſtenſum eſt. Textus autem in dicto §. *Quia vero*, cum ait, *licet iniuſtam eſſe cognouerit*, aperte loquitur de priuata & particulari ſcientia, & ita omnes interpretantur: hanc enim vim habet verbum illud *cognouerit*, vel *ſciat*, ſcilicet, ipſe ſua priuata ſcientia.

13 Vltimo dicendum eſt, quando ſententia cenſuræ & in re ipſa, & ſecundum allegata & probata valida eſt & iuſta ſecundum iuſtitiam commutatiuam, & cauſæ æquitatẽ, licet ſit iniuſta quoad modum, vel quoad ordinem iuris non ſeruatum, vel quoad alium ſimilem defectum à iudice commiſſum, poteſt, & debet (regulariter loquendo) merus executor illam exequi, etiam ſi illi conſtet de tali iniuſtitia. Hoc fortaſſe habet nonnullam maiorem difficultatem in aliis ſententiis, præſertim criminalibus, de quibus nunc non agimus, in præſenti tamen fere nullam habere videtur. Nam in primis ille executor denuncians talem ſententiam, verũ dicit, quia cum ſupponatur ſententia valida, verũ eſt eam ligare, & conſequẽter cõſtituere excõmunicatũ, vel ſuſpenſum, &c. ſed executor nihil aliud quam hoc affirmat: verum ergo profert: ergo ex hac parte non peccat. Rurſus, ſi aliqua ibi interuenit, iniuſtitia, ille non cooperatur illi, cũ cõmiſſa fuerit in modo procedẽdi nõ ſeruato iuris ordine, & illa non obſtante, ſententia valida fuit, quam ipſe exequitur ſub ea ratione: nam ex vi ſententiæ iam aliter ligatus erat, & ipſe ſolum denunciat quod factum eſt, non tamen modum (& ideo hæc executio minor eſt in hac ſententia cenſuræ, quam in aliis, vt ſumitur ex ca. *Paſtoralis* § *verum*, de appellat.) ergo ex nullo capite denunciatio talis ſententiæ illicita eſt ex parte executoris. Quapropter: nõ ſolum hoc procedit, quando per ſcientiam priuatam nota eſt illi iniuſtitia ſententiæ, quod clarum eſt ex dictis, ſed etiam quando ex ipſis actis, ſeu proceſſu illam notitiam comparauit, quia, cum actio illa, prout ab executore manat, non contineat ſpeciale deformitatem, non impeditur, quacunq; ratione conſtet de iniuſto modo procedendi iudicis.

14 Dices, Iudex ipſe etiam poſt latam talem ſententiam, iniuſte facit illam denunciando, cum teneatur potius illam reuocare, & reſarcire iniuriam factam. Cuius ſignum eſt, quia id præſtabit, ſeu ad id coget iudex ſuperior, ſi ad eum recurſus detur: ergo manet hæc obligatio ipſi iudici, qui talem ſentẽtiam tulit, ex intrinſeca ratione iuſtitiæ: ergo, dum proſequitur talem ſententiam vſque ad denunciationem, iniuſte operatur: ergo iniuſte præcipit executori, vt talem denunciationem faciat: ergo ipſe executor non poteſt iuſte illam facere, quia alias cooperabitur iniuſtitiæ, maxime quando ex ipſis actis & proceſſu illi conſtat de iniuſtitia. Et cõfirmatur, nã, licet denunciatio non inferat nouum vinculum: infert tamen nouum, detrimentum, tum ob maiorẽ infamiam, quam ex ſe affert: tum etiam quia plures effectus habet excommunicatio denunciata, quam non denunciata, maxime poſt Extrauagant. *Ad euitanda*, & aliquando cenſura poſt denunciationem reſeruata eſt, cum antea non eſſet, vt colligitur ex capit. *Tua nos*, de Sent. excommunic. ergo ſi talis denunciatio re ipſa ſit iniuſta, & hoc conſtet executori per ſe etiam publicã, id eſt, per acta, & proceſſum cauſæ, non poteſt licitè talem denunciationem facere.

15 Reſpondeo ad priorem partem, non ſemper teneri iudicem ad ſuſpendendam denunciationem etiamſi in progreſſu, & ordine cenſuræ aliquem defectum contra iuſtitiam legalem commiſerit, ſi alioqui ei conſtet ſententiam eſſe iniuſtam ſecundum æquitatem cauſæ, ſufficienter in proceſſu probatã: quia ille defectus nõ eſt ſubſtantialis, & magis eſt contra obedientiam legis reſpicientis commune bonũ, quam contra ius debitũ huic particulari perſonæ: & ideo ex illo defectu præciſè ſũpto non oritur obligatio reſtitutionis reſpectu talis perſonæ. Et eadem ratione non ſemper obligat ad ſuſpendendam executionem, vel denunciationem ſententiæ. Quod maxime verum habet in cenſura, ſeu excommunicatione, quæ ſecum affert ſubſtantialem executionem: & ſicut non impeditur ex illa iniuſtitia accidentali, vt ſic dicam, quominus valida ſit, ita nec vt ſubſtantialem executionem ſecũ afferat: ergo, per ſe loquendo, & ob eam ſolam cauſam non impedietur iudex, quominus non obſtãte illo defectu præterito, poſſit ſine noua iniuria ſententiam validam denunciare. Sic enim propter ſimilem, vel proportionalem rationem ſtatuitur in capit. *Paſtoralis* §. *verum*. de appellation. vt non obſtante appellatione à ſententia, cenſura denunciari poſſit.

16 Deinde dicitur, licet aliquando defectus in cenſuræ ſententia commiſſus talis ſit, vt iuxta iuris ordinem legibus præſcriptum non poſſit iudex, qui ſententiam tulit, ad denunciationem progredi, etiam ſi ſententia valida fuerit, ideoq; iudex ipſe peccet præcipiendo talem denunciationem: nihilominus executor nõ tenetur, vel iniuſtitiam illam examinare, vel exceptionem ſibi propoſitam admittere, ſed ſimpliciter poteſt munus ſuum exequi. Quia ad ipſum non ſpectat alium iuris ordinem ſeruare neq; de cauſa cognoſcere, aut appellationẽ admittere, ſed ſimpliciter exequi quod ſibi mandatũ eſt, vt dicitur in dicto cap. *Paſtoralis* §. *Quia vero*, de Offic. Deleg. & ſumitur ex l. *A b executione*. C. Quando appell. non recip. Quod maxime verum habet, quando is, in quem talis ſententia lata eſt, vel non appellauit, vel conuenienti tempore appellationẽ proſecutus nõ eſt: nam tunc ſententia tranſiuit in rem iudicatam, & ideo merito volũt iura, vt quãuis fuerit iniuſta, executioni mandetur, ne lites in infinitum extendãtur. In quo caſu intelligunt Panormitanus, & alij reſponſionẽ Pontificis in dict. §. *Verum* de Appell.

17 Nihilominus vero addo, ſi talis fuerit iniuſtitia ſententiæ, vt conſiderata cauſa, & negotii ſtatu, adiungere denunciationem noua ſit iniuſtitia: quæ ita ſit notoria, vt ſine alia cauſæ inquiſitione, ſeu cognitione, per ſe nota ſit ei, cui executio mandatur, & ex actis ipſis conſtare poſſit, in eo caſu non debere, nec poſſe licitè talem executorem mandanti parere. Et ideo addidi in aſſertione, *regulariter loquẽdo*, quia hæc exceptio contingit raro. Nihilominus tamen, ſi illa omnia cõcurrant, Veram eſſe exiſtimo & ſufficienter probari obiectione facta, eiuſque cõfirmatione. Eamque inſinuat Gloſſ. in Clem. vnica de foro compet. ibi, *Nec iuſtam haberet cauſam non parendi vt quia notoriè ſunt iniuſti*: vbi etiam Cardinalis Zabarella §. *Eorundem*, idem ſenſit, Ac denique hoc

etiam ſuadent rationes factæ in principio ſecundo loco, quibus per hanc partem, & per ſuperiorem aſſertionem ſatisfactum eſt. Priores vero rationes probant aſſertiones cæteras: & ideo ad illas amplius reſpondere neceſſe non eſt.

An per interpoſitam appellationem denunciatio cenſuræ iuſte latæ ſuſpendatur.

XVIII. *Interpoſita appellatio nõ impediat, quo minus cenſura ab homine lata denunciari poſſit.*

DE Cenſura vero iuſte lata adhuc ſupereſt dubium, an ſaltem per interpoſitam appellationem eius denunciatio ſuſpendatur. Nonnulli enim ſimpliciter id affirmant. Sed hoc duobus modis poteſt intelligi. Primo vt appellatio ſit cenſura ab homine lata, & quod impediat, nam iudex poſsit ad denunciationem progredi. Et hoc ſenſu illa ſententia generatim ſumpta falſa eſt, & contra expreſſas deciſiones iuris in capit *Paſtoralis* §. *Verum*, de Appel. & capit. *Cum contingat*, de Offic. delegat. & capit. *Is qui* de ſentent. excommun in 6 quibus cauetur, appellationem interpoſitam poſt latam, & contractam excommunicationem non impedire eius effectum, nec denunciationem. Poterit ergo iudex non obſtante appellatione, ad denunciationem progredi, etiamſi alioqui appellationem admiſerit, ſi tamen iudex ordinarius ſit: nam ſi ſit delegatus, & velit denunciare oportet vt id faciat antequam appellationem admittat: nam ſi prius admittat: non poterit poſtea denunciare, quia iam deſiit eſſe iudex in illa cauſa iuxta caput *Paſtoralis* §. *Præterea*, & §. *Cum autem*, de Officio deleg. vbi videri poteſt Abbas numer 13. Aliqui vero excipiunt caſum: in quo ſententia excommunicationis fuit nulla. Sed non videtur neceſſaria exceptio, quia, ſi loquamur de re ipſa illa ſententia, hoc ipſo quod nulla eſt, nihil valet ad denunciationem faciendam. Vnde in foro conſcientiæ, neque ipſa, neque denunciatio ſubſecuta ligabit, vt dicemus diſputatione ſequenti. Quare, quod ad hoc forum ſpectat, nihil refert talis appellatio. At vero in ordine ad exterius forum, licet is, qui appellat, alleget excommunicationem eſſe nullam, ſeu in ea fuiſſe intolerabilem errorem, denunciari poteſt, quamuis poſtea admittẽdus ſit ad probandũ iuxta c. *Cum contingat*, do Offic. deleg. Et, ſi ſufficienter probauerit: tunc tam excommunicatio, quam denunciatio declarabitur fuiſſe nulla.

XIX. *Appellatio à cenſura cõtra ignorantem latã nõ impedit denunciationem, niſi ignorantia poſſet à cenſura excuſare.*

Vltimo addit Vgolin. ſupra, num. 4. cum aliis doctoribus, quos refert, ſaltem poſſe impediri denunciationem per appellationem interpoſitam, quando cenſura contra ignorantem lata eſt: citatque c. *Dilectus*, de Appel. Sed fortaſſe legendum eſt *Dilectis*, nam ſub eo titulo nullum eſt capitulum, quod *Dilectus*, incipiat: & alia quæ incipiunt *Dilecto*, vel *Dilecti*, nihil ad rem præſentem faciunt: Et illud etiam ca. *Dilectis*, parũ vel nihil probat: quia illa appellatio interpoſita fuit non ſolum ante denunciationem, ſed etiam ante ſententiam latam vel ſaltem eo tempore, quo eius effectus ſuſpenſus erat quo tempore legitime poterat appellari. Quocirca, ſi ignorantia non fuit talis, vt excuſare poſſet ab excommunicatione: non video quo iure talis applicatio impediat denunciationem, quia cum illa excommunicatio liget, ſecum affert executionem: habet ergo locum etiam in eo caſu deciſio textus in dict. c. *Paſtoralis* §. *Verum*. At ſi ignorantia ſit talis, vt excuſet à cenſura, impediet quidem denunciationem, vel in interiori foro, vel etiam in exteriori, ſi de tali ignorantia in illo ſufficienter cõſtiterit: tunc autẽ non tam impediet ratione appellationis, quam ipſiuſmet ignorantiæ impedientis effectum cenſuræ, vt ſuppono.

XX. *Denunciatio cenſuræ à iure latæ*

Hæc vero omnia procedunt in cenſura lata ab homine per ſententiam, vt ita dicam, executiuam: in cẽſura vero lata à iure, & in vniuerſum in omni illa quę ipſo facto contrahitur, ante denunciationem iuridicam cenſuræ præcedere debet ſententia declaratoria criminis, per quam non infert iudex cenſuram, ſed ſolum iuridice declarat hunc eſſe reum talis criminis: ex quo fit conſequenter, vt ille contraxerit cenſuram iure latam ex eo tempore, quo crimen commiſit. Et ideo poſt latam ſententiam facilius poteſt denunciatio impediri per appellationem: quia talis ſententia nec excommunicat hominem, nec directe declarat illum excommunicatum, ſed reum criminis, & ideo nec omnino reddit hominem inhabilem ad appellandum, nec ſufficienter & iuridice oſtendit illum excommunicatum, donec circa ipſam declarationẽ criminis ſit definitiua, vel ita efficax, vt non ſit quaſi ſuſpenſa per appellationem. Et ita ſenſit Gloſſ. in c. *Cupientes* de Elect. 6. verb. *Priuatos*, dicit enim appellationem huiuſmodi eſſe admittendam, quando non conſtat alias reum vere incidiſſe & deliquiſſe, ſed dubium eſt: nam, ſi conſtaret, non eſſet talis appellatio admittenda: quod intelligo, ſi ita conſtaret, vt nulla tergiuerſatione celari poſſet: quia iam tunc eſſet virtualiter appellare ab ipſa pœna canonis: aut velle illam eludere. Et eandem ſententiam tenet Innocentius in dicto c. *Paſtoralis* §. *Verum* de appellat, Sumiturque à fortiori ex iis quæ tradunt Nauarr. in ca. *Cum contingat*, de Reſcript. cauſ. 15. & Couarr. c. *Alma*, 1. p. §. 10. num. 4.

poteſt per appellationem impediri.

XXI. *A ſententia declaratoria cenſuræ ab homine latæ ipſo facto incurrendæ poteſt appellari*

Qui non ſolum ab hac ſententia declaratoria docent poſſe appellari, ſed etiam à ſententia declaratoria cenſuræ incurſæ, ſed contractę excommunicationes, etiam ab homine latæ, ſaltem ad hunc effectum vt poſt talem appellationem excommunicatus vitandus non ſit, donec prior ſententia confirmetur. Quam doctrinam opinor intelligendam de ſententia, qua declaratur quis incidiſſe ipſo facto in excomunicationem ab homine latam: nam hæc reuera ſemper eſt directe de delicto potius quam de cenſura. Et in illa procedit eadem ratio, quæ in cenſura lata è iure, vt iam ſupra inſinuaui. At vero à ſententia declaratoria excommunicationis ab homine latæ, id eſt, qua præcipitur aliquis denunciari excommunicatus directe & abſolute ab eodem iudice, non exiſtimo poſſe appelari quoad illum effectum, ſed potius talem excommunicatum vitandum eſſe, non obſtante tali appellatione. Quod non obſcure colligitur ex illo cap. *Paſtoralis* §. *Verum*, in illis verbis, *Vt ab aliis euitetur*: & ca. *Is cui* de Sentent. excomm. in 6. in illis verbis, *Ipſius effectus per appellationem ſequentem minime ſuſpendantur*. Imo exiſtimo huiuſmodi appellationem non eſſe admittendam, niſi prius talis excommunicatus abſoluatur, vel per legitimas probationes conſtet ſententiam excommunicationis contra illum latam, fuiſſe nullam, iuxta c. *Cum contingat*, de Officio delegati.

XXII. *Quando poſt denũciationem cẽſura fortior redditur, per appellationem ſuſpenditur.*

Tandem addit Nauarr. in c. *Cum contingat*, de Reſcript. remed. 6. n. 7. appellationem poſt excommunicationem latam impedire denuciationem eius, quando per denunciationem fortior redditur, vt, ſi poſt reſeruationem lata ſit, & non antea, vt in c. *Tua* de Sent. excomm. Et in hanc ſententiam refert Petruſinum, Immolam, & Antonium. Qui in hoc fundantur, quod tunc non procedit ratio deciſionis textus in dict. §. *Verum*, ſcilicet, quod excommunicatus per denunciationem amplius non ligatur. Quam doctrinam ipſe Nauarr. adeo amplificat, vt dicat nunc poſt Extrauag. *Ad euitanda*, nunquam poſſe fieri denunciationem poſt appellationẽ interpoſitam: quia nunc ait maximas vires accipit excõmunicatio, ſeu cenſura per denunciationem. Sed vt verum fatear, doctrina hæc non ſufficienter fundatur: nam in rigore cenſura vel excommunicatio nunquam magis ligat propter denunciationem: nam, eſſe reſeruatam, non eſt magis ligare, quia non habet plures effectus, ſed ſolum eſt coarctari iuriſdictionem ad tollendum illud vinculum, quod ſe idem eſt. Ratio autem dicti §. *Verum*, in hoc ſolum fun-

fundatur, quod excommunicatio denunciata non amplius ligat. Nihilominus tamen prior doctrina probabilis eſt, & admitti poteſt propter auctoritatem tot Doctorum, ampliationem autem Nauarri probandam non cenſeo, quia reuera nunc non ligatur amplius excommunicatus propter denunciationem: nam ei nullum conceditur priuilegium per Extrauag. *Ad euitanda*: ſolum ergo fit denunciatio, vt alii eum vitare teneantur. Expreſſe autem in dicto §. *Verum*, dicitur denunciationem debere fieri non obſtante appellatione interpoſita, *vt ab aliis euitetur*: ergo, cum etiam nunc ſolum cenſura accipiat maiores vires per denunciationem quoad hunc effectum, vt alii vitare teneantur, non obſtante Extrauagat. *Ad euitanda*, locum habet deciſio textus in dict. § *Verum*.

DISPVTATIO IV.

De cauſa propter quam ferri poteſt cenſura, Vbi de diuiſione cenſuræ in iuſtam, & iniuſtam, ac nullam.

EXplicata cauſa efficiente, & modo quo cenſura fit, agendum eſt de cauſa quodammodo finali, quæ etiam obiectiua dici poterit, & quaſi materia circa quam cenſura verſatur. Supponimus autem, vt manifeſtum, ad ferendam cenſuram requiri aliquam cauſam ex parte eius, in quem fertur, quia, cum cenſura ſit valde oneroſa, & grauis pœna, ratio ipſa poſtulat, vt ſine proportionata cauſa non inferatur: quod etiam in iure expreſſum eſt, capit. *Sacro*, de Sentent. excom. & c. 1. eodem titulo in 6. & ſæpe alias. Quo fit, vt ex defectu huius cauſæ maxime poſſit cenſura eſſe, aut iniuſta, aut nulla: & ideo explicando hanc cauſam, & qualitatem, ac varietatem eius, ſimul explicabimus differentiam inter cenſuram iniuſtam, & nullam, vt etaim intelligatur quando, & quo modo ſententia Paſtoris, tametſi iniuſta, timenda ſit.

SECTIO I.

Vtrum Cenſura ſolum poſſit ferri propter culpam.

I.
Cenſura ſolum propter culpam ferri poteſt.

PRincipio certum eſt, cenſuram ſolum poſſe iuſte ferri propter culpam: oſtendimus enim cenſuram eſſe quandam pœnam: pœna aūt dicit habitudinem ad culpam, vnde non poteſt iuſte, niſi propter culpam, imponi: ergo neque cenſura. Maxime, cum pœna hæc ſpiritualis ſit, cui potiſsimum conuenit, vt non niſi propter culpam infligatur, & ſit etiam medicinalis, quæ morbum ſupponit. Quo fit vt culpa, ſeu peccatum ſubditi ſit veluti occaſio, & cauſa impulſiua mouens iudicem ad ferendam cenſuram. Et hæc eſt rationabilis cauſa ferendi cenſuram, quam requirit ius in capit. *Sacro*, de Sentent. excomm. Emendatio autem ſeu correctio peccatoris eſt finis proximus cenſuræ ferendæ: finis (inquam) proximus ipſius operis ſecundum ſe: nam finis operantis eſt accidentarius, & infinite variari poteſt: vnde nec cadit ſub ſcientiam, nec ad iuſtitiam, vel valorem cenſuræ quidquam refert: quamuis ad honeſtam actionem ipſius iudicis multum intereſſe poſsit.

II.
Non omnis cenſura requirit culpam propriam eius in quā fertur.

Solum eſt in hac aſſertione conſiderandum, in excommunicatione, hoc verum habere quoad peccatum proprium eius, in quem directe fertur cenſura: quia nemo poteſt excommunicari niſi propter proprium peccatum, capit. *Si habes*, 24. quæſtion. 3. ex Auguſtin. Epiſt. 75. quem textum cum aliis notat Couarr. 1. variar. ca. 8. & in c. *Alma* p. 1. §. 9. n. 3. Eſt enim hæc cenſura grauiſsima, & in hunc tantum modum & finem inſtituta, vt ſtatim videbimus. Et hac etiam ratione iure ſtatutum eſt, vt non feratur niſi in perſonas ſingulares, & non in communitatem, vt infra etiam videbimus: quia nullus niſi propter propriam & perſonalem culpam excommunicari poteſt. Suſpenſio item proprie ferri non poteſt niſi ꝑpter propriam culpam: quamuis in hoc differat ab excommunicatione, quod ferri poteſt in communitatem, c. *Quia ſæpe* & in eleſt. 6. & in c. *Si ſententia*, de Sent. excom. in 6. fieri autē poteſt, vt in communitate ſit aliqua, vel aliquæ perſonæ innocentes, etiamſi culpa fuerit ipſius communitatis: ſatis vero nunc eſt quod ſaltem in ipſa cōmunitate debet ſupponi culpa: nam in eam fertur directe talis cenſura. Loquor autē formaliter de cenſura: nam in ſuſpenſione, quæ ſit pura pœna, habet aliquam difficultatem, quam infra in propria materia tractabimus. At vero interdictum non ſolum habet hoc ipſum quod ſuſpenſio, quia in communitatem ferri poteſt, vt ex eiſdem iuribus conſtat, ſed etiam hoc habet peculiare, vt in aliquem directe ferre poſsit abſque culpa eius propria vt habetur ex eodem cap. *Si ſententia*. Semper tamen fertur propter culpam, ſaltē alterius. Nec vero id fit iniuſte, quia tunc non proprie fertur vt pœna eius, quia non deliquit (nemo enim proprie punitur propter culpam alienam) ſed vel vnus in alio punitur, quatenus ad ipſum aliquo modo pertinet, quo modo in corpore quædam membra patiuntur propter alia: vel Eccleſia propter commune bonum, & propter terrorem eius, qui deliquit, hoc grauamen interdicti aliquando imponit etiam iis, quæ non deliquerunt. Sicut etiam ob eandem cauſam aliquando interdicitur locus, vt ipſe reus magis horrreat adeo grauare ciuitatem aut populum, & reliqui etiam magis excitentur ad procurandum, vt reus pareat, & Eccleſiæ obediat.

III. Semper igitur ſupponi debet peccatum aliquod ſeu obedientia ad Eccleſiam, vt cenſura ferri poſſit. Et hoc inſinuatum eſt in ordine præſcripto Matthæi 18. *Si peccauit in te frater tuus*: & deinde, *ſi Eccleſiam non audierit, ſit tibi tanquam ethnicus, & publicanus.* Satis etiam idem colligitur ex eo, quod ferre cenſuram eſt actus poteſtatis ligandi atque ſoluēdi à Chriſto datæ, vt ſupra dictum eſt: ſicut autem actus poteſtatis ſoluendi ſupponit peccatum, quod ſoluendum vel remittendum ſit, ita actus poteſtatis ligandi per cenſuram, ſupponit culpam, propter quam aliquis ligandus ſit.

IV.
Delictum debet eſſe cognitum ab eo qui cenſuram laturus eſt.

Atque ex hoc principio ſequitur cenſuram non poſſe ferri niſi ſupponatur culpa cognita ab eo, qui cenſuram fert: quia non poteſt illum impellere niſi media cognitione. Item, quia nullus poteſt de cauſa ſibi incognita iudicare. Et hoc etiam traditur in dict. c. *Sacro*, §. *Caueant*. de Sent. excomm. Quanquam in hoc diſtinguere oporteat de cenſura ab homine lata per ſententiam abſolutam, & (vt ita dicam) executiuam, & de cenſura lata iure, vel etiam ab homine per ſententiam generalem, aut per præceptum quo aliquid prohibetur ſub cenſura ipſo facto incurrenda. Nam, quando cenſura fertur hoc poſteriori modo, quia non denuo fertur à iudice poſt cōmiſſam culpam, ſed ſtatim, ac factum ipſum cōmittitur, per ipſum ius ſeu præceptum infertur: ideo neceſſaria non eſt iudici noua notitia, ſed ſatis eſt quod in re ipſa peccatum committatur, quod ignorare non poteſt per ſe, qui deliquit: quod illi ſufficit, vt poſſit ſe agnoſcere cenſuram irretitum. Vt vero ab aliis hoc ipſum cognoſcatur, neceſſaria erit proportionata notitia culpæ: & ideo, vt à iudice publice denuncietur neceſſaria eſt publica, & iuridica notitia eiuſdem culpæ, vt in ſuperioribus dictum eſt. At vero quando cenſura fertur priori modo, tunc maxime indiget iudex notitia culpæ ſuo munere proportio-

portionata: id eſt publica & iuridica, ſicut ſententia ipſa publica & iuridica eſſe debet. Et hoc modo ſtatuitur in iure, vt feratur cenſura, cauſam probatam eſſe debere in ca *De illicita*, 24. qu. 3. Supponiturque in cap. 1. de Sent. excomm. in 6. vbi hæc cauſa inſeri mandatur in ſententia, quæ ſcripto proferenda eſt. Quæ autem probatio ſit ad hanc notitiam ſufficiẽs nihil habet in hoc negotio peculiare, ſed idem, quod in aliis iuſtis ſententiis, dicendum eſt.

SECTIO II.

Vtrum Cenſura ferri poſſit propter peccatum mere internum.

I. *Præter actum mere internum non poteſt ferri cenſura.*

HÆc quæſtio de poteſtate Eccleſiaſtica generaliter tractari ſolet, habet tamen ſpecialem difficultatem in cenſuris, eſtque annexa præcedenti, & ideo prætermittenda non eſt. Communis igitur reſolutio eſt cenſuram ferri non poſſe propter peccatum ſolum interius mente conſummatum, niſi in actum externum prodeat. Quæ ſententia ſumitur ex D. Thom. 1. 2. quæſt. 91. articulo quarto, vbi generatim docet, humanam legem vel iudicium ferri non poſſe de interioribus motibus. Item Paludan. 4. diſt. 17. quæſt. 2. artic. 2. & quæſt. 7. art. 5. & diſtinct. 15. quæſt. 5. art. 2. Gab. ibi. qu. 2. dub. 5. & lect. 64. in Can. lit. N. dur. d. 17. pu. 8. Almain. de Poteſt. Eccleſ. capit. 3. Antonin. 3. p. tit. 13. ca. 4. §. 7. & tit 24. c. 4. Caiet. 2. 2. q. 11. art. 3, & in Sum. verb. *Hæreſis*, & verb. *Hora Canonicæ*, Sylu. eod. verb. quæſt. 2. & verb. *Excomm.* 7. qu. 2. Angel. verb. *Hæreticus*, Tabien. *Excom.* 5. caſu. 4. num. 4. Caſtr. lib. 2. de Iuſt. hær. pun. cap. 18. Dried. libr. 3. de Libert. Chriſt. c. 5. ſub. fin. Nauarr. in Sum. cap. 23. n. 38. & ca. 27. num. 56. & in c. *Cogitationes*, de Pœnit. d. 1. Simancas in Catholic. inſtit. cap. 42, Couarr. regu. *Peccatum*, p. 2. num. 7. Hoſtienſis in cap. *Mulieres*, de Sent. excommun.

II. Sumiturque ex ca. *Tua nos*, &c. *Sicut tuis*, de Simonia. Vbi tanquam certum principium ſumitur Eccleſiam iudicare de ſibi manifeſtis, non vero de occultis. Et idem fere habetur in cap. *Erubeſcant*, 32. d. Habetque hoc fundamentum in ſcriptura dicente Paulo 1. ad Corrinth. 4. *Nolite ante tempus iudicare, quoad vſque veniat Dominus, qui & illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium, & tunc laus erit vnicuique à Deo*: ſignificans hoc iudicium eſſe proprium ſolius Dei: *quoniam homo videt ea, quæ apparent, Dominus autem intuetur cor.* Vnde eſt etiam axioma iuris. *Non habent latentia peccata vindictam*, c. *Chriſtiana* 32. qu. 5. & in l. *Confratrem*, C. de iis, qui vt indigne, &c. Item *Cogitationis pœnam nemo patitur*, de Pœnit. de 1. cap. 14. & ff. de Pœn. l. 18. Vbi recte Gloſſ. aduertit, id intelligi, ſi in finibus cogitationis ſiſtitur. Interdum enim punitur in iure non ſolũ qui facit, ſed etiam qui vult facere, vt patet ex l. *Quiſquis*, C. ad l. Iuliam Maieſtat. & l. *Is qui cum telo*, C. Ad l. Corneliam de Sicar. Intelligunt autem talia iura, nõ eum, qui in pura voluntate ſiſtit, ſed qui quantum in ipſo eſt, delictum perficere voluit, & tentauit, ſed perficere non potuit, vt ex eiſdẽ iuribus conſtat, & ex l. *Si quis*, 5. C. de Epiſc. & cleric. quam cum aliis refert Gratianus in cap. *Si quis*, de Pœn. d. 1. Et ita etiam intelligendum eſt cap. *Nulli*, diſtin. 19. vbi excommunicatur, *Qui Apoſtolicis voluerit contraire decretis.* Ex quibus etiam concluditur ratio, quia ad ferendam ſententiam cenſuræ, neceſſaria eſt ſufficiens probatio cauſæ, ſed de interiori actu non poteſt eſſe inter homines ſufficiens probatio: ergo nec poteſt eſſe materia ſeu ſufficiens cauſa cenſuræ.

III. *Ratio difficultatis.* Veruntamen ſtatim inſurgit difficultas, quia hæc omnia recte procedunt de illa cenſura, quæ fertur per propriam ſententiam, non vero de illa, quæ fertur ipſo facto incurrenda per tranſgreſsionem alicuius iuris, ſeu præcepti: nam, vt illa incurratur, ſatis eſt, vt delictum ipſum committatur, etiamſi ſoli cõmittenti ſit cognitum, vt ſuperius dictum, & probatum eſt. Ergo ſaltem hoc modo poſſet cenſura aliquo iure imponi incurrenda ipſo facto per peccatum ſola voluntate conceptum: nam defectus probationis hoc non impedit, & nihil aliud obſtare videtur. Et confirmatur, nam interdum fertur Cenſura Canonico iure propter malam intentionem, qua fit actus, vt in cap. *Si quis*. d. 30. ex Conc. Gangrenſ. c. 18. vbi anathema dicitur in eum, qui die Dominico ieiunauerit in eiuſdem diei contemptum: & Clem. 1. de Hæreticis. §. *Verum*. Vbi excommunicantur iudices, qui in cauſa fidei ex odio vel amore aliquid omittunt, ſeu faciunt. Aliquando etiam præcipitur bona intentio in actu, quamuis in additione cenſuræ, vt in cap. vlt. verſ. *Cæterum*, de Hæreticis in 6. Aliquando præcipitur, vt actus exterior deuote fiat vt in ca. *Dolentes*, de Celebratione miſſ. deuotio autem actus interior eſt.

Quod ſi quis dicat in his omnibus nunquam prohiberi, vel præcipi internum actum niſi vt coniunctum exteriori, vel in ordine ad illum. Ex hoc ſumimus argumentum, poſſe etiam præcipi ipſum actum interiorem ſecundum ſe: & conſequenter per cenſuram puniri poſſe in ipſo iure tranſgreſſorẽ talis præcepti. Sequela probatur, quia quod attinet ad rationem occulti, & carẽtis probatione apud Eccleſiam, interdum æquales ſunt actus interior ſecundum ſe, vel vt reſpiciens exteriorem ſolum per modum intentionis extrinſeci finis, aut attentionis ad Deum, vel aliquid ſimile: nam ex vi exterioris actus ſolum manifeſtatur interior voluntas mouens, ſeu imperans talem actum: finis autem operantis non oſtenditur ex vi talis actus. Et idem eſt de attentione in orando, v. g. Quod ſi ex coniecturis, vel ex confeſsione operantis coniectari aut cognoſci poteſt ille act⁹ interior quatenus reſpicit exteriorem, eiſdem modis poteſt actus interior ſecundum ſe manifeſtari: ergo par eſt vtriuſque ratio. IV.

Habeatne Eccleſia directam iuriſdictionem in actus internos.

PRopter hæc, & ſimilia argumenta non defuerunt Doctores, qui generatim docerent habere Eccleſiam iuriſdictionem directam in actus pure internos, & conſequenter poſſe illos præcipere, vel prohibere etiam ſub cenſura. Ita ſentit Gloſſa in ca. *Cogitationis*, de Pœnit. d. 1. & in Clement. 1. de Hæreticis. § *Verum*, verb. *Eo ipſo incurrant*, quæ plura iura congerit. Sed non ad modum vrgentia. Illam ſequitur Antonin. 3. p. tit. 24. capit. 7. Panorm. in capit. *Extirpanda*, §. *Qui vero*, in eius repetitione, num. 21. Maior 4. de 12. q. 7. §. *Contra primam*, Roſella, verb. *Abſolutio*, 1. num. 28. & verb, *Hæreſis*. Hi vero auctores non loquuntur expreſſe de actu interiori, ſed generatim de actu occultiſsimo: vnde poſſunt exponi de occulto per accidens. Adrianus vero quodlib. 8. & in 4. quæſt. 3. de Confeſsione, de actu interiori eos exponit, & ſequitur. Idem Albertus Pighius libro 6. de Eccleſ. Hierch. cap. 16. Cordub. libro quarto, Quæſt. Theolog. qu. 13. & idem tandem tenet Medina C. de Pœnis. tract. de Oratione, qu. de Poteſt. Eccleſ. reſpectu actuum cordis, licet prius ſoluat argumenta Adriani duo præſertim, quæ ille peculiariter addit. V. *Prima opinio.*

VI. *Prius argumentum proximæ ſententiæ ſoluitur.* Vnum eſt, quia, qui in die feſto peccat, etiam ſola voluntate in quacunque materia, committit peculiare peccatum violando præceptum Eccleſiæ de obſeruatione feſti: ergo præceptum Eccleſiæ prohibet etiam interiores actus malos. In hoc vero argumento & antecedens eſt falſum: quia non omne peccatum

tum præſertim internum, eſt opus ſeruile, prohibitum tertio præcepto decalogi. Et conſequentia etiã non eſt bona: nam licet daremus omne peccatum commiſſum in die feſto aggrauari aliquo modo ex illa circumſtantia contra virtutem religionis, vt indicat D. Thom. 2. 2. quæſtion. 122. artic. 4. non inde fit Eccleſiam prohibere illum actum interiorem, ſed quaſi conſecrare tempus aliquod diuino cultui, ex quo ex natura rei ſequitur, vt omnis irreuerentia illi tempori facta iure naturæ prohibita ſit. Sicut conſecrato loco, vel calice, vel alia quacunque re ad cultum Dei, quanquam conſecratio ſit de iure poſitiuo humano: irreuerentia tali rei facta, eſt contra ius naturę Quod ſi ex hoc capite non creſcit malitia talis peccati, v.g. praui deſiderii habiti in die feſto quia non eſt peculiaris iniuria temporis ſacri reuera peccatum illud ex illa circumſtantia grauius non eſt.

VII. *Secundum argumentum.* Aliud argumentum Adriani erat, quia Eccleſia diſpenſat in voto pure interiori, & ſola mente facto ergo ſignum eſt habere Eccleſiam poteſtatem directam in huiuſmodi actus: ergo eadem ratione habebit poteſtatem prohibendi illos, atque etiam puniẽdi modo accommodato: id eſt, vel per legem, vel per ſententiam, ſaltem quando per cõfeſsionem rei de delicto conſtiterit, cum alias ſufficienter probari non poſsit, vnde non ſatis eſt reſpondere, votũ mentale non diſpenſari niſi petente, vouente, & per eam petitionem iam manifeſtari Eccleſiæ: quia illa manifeſtatio ſolum eſt conditio neceſſaria ad talem vſum iuriſdictionis: ipſa vero iuriſdictio immediate cadit in actum internum: quod eadem proportione dicetur de iuriſdictione quoad punitionem actus, quæ fit per hominem. Quoad legem vero prohibentẽ, & per ſe ipſam punientem non eſt neceſſaria illa conditio, quia lex non requirit in legiſlatore cognitionem delicti facti vel futuri, ſicut ſupponit ſententia in iudice. Vnde poteſt roborari argumentum & amplificari ſimilitudo ex voto ſumpto: nã Eccleſia non ſolum poteſt diſpenſare in voto mentali iam facto, & ſibi manifeſtato, ſed etiam poteſt irritare huiuſmodi votum, vel antequam fiat, vel cum fit, etiãſi nullo modo ſibi manifeſtetur. Nec reſponderi poteſt, huiuſmodi irritationem habere locum ratione materiæ, quæ eſt ſub poteſtate, vel dominio Eccleſiæ. Conſtituto enim etiam materiam voti eſſe mere internam, vt de eliciendo actu fidei, vel amoris Dei toties in die: nam hoc etiam votum poteſt Eccleſia non ſolum diſpenſare, ſed etiam irritare.

VIII. *Soluitur quoad priorem partem.* Hoc vero argumentum, etiamſi nonnihil apparentiæ habere videatur, euidenter inſtatur in parente, qui poteſtatem habet irritandi votum filii. Et in Prælato, qui etiam poteſt irritare votum religioſi. Et tamen hi nec præcipere nec punire poſſunt actus pure internos. Quod ergo ad irritationem attinet eſt apertum diſcrimen: quia in parente, vel Prælato ille non eſt proprie actus iuriſdictionis, ſed dominii cuiuſdam. Propter quod aiunt Theologi non requiri cauſam, vt irritatio valida ſit & iuſta, ſed ſolum quod talis perſona ita ſit ſub poteſtate alterius conſtituta, vt voluntatem ſuam dependentem habeat voluntate alterius quoad vim ſe obligandi. Vnde, quia hæc obligatio quamuis in actu interiori manet, cadit in hanc perſonam ita ſubordinatam alteri, ideo poteſt alia perſona abſolute tollere talem obligationem, quod eſt votum irrritare. Non ergo inde recte infertur iuriſdictio ex actum interiorem ſecundum ſe: ſed infertur quoddam dominii genus in illam perſonam, quæ talem actum exercuit, vel exercere poteſt. At de irritatione quæ fit à Papa antecedenter potius quam conſequenter, alia ratio eſt, quia Papa poteſt inhabilitare perſonam ad aliquam obligationem, etiamſi talis obligatio ortum habeat ab actu interiori: ſic enim irritauit Eccleſia matrimonium contractum ſine Parocho & teſtibus, quamuis obligatio matrimonii ex interiori conſenſu ducat originem.

IX. *Soluitur quoad poſteriorem partem.* Atque ex hoc etiam capite reſpondendum eſt ad aliam partem de diſpenſatione: nã diſpenſatio voti non cadit proprie in actum interiorem, qui præceſſit, ſed in effectum eius, qui moraliter manet, id eſt, in obligationem, quæ iam non eſt actus internus, ſed morale quoddã vinculum quod manet in homine, & auferri poteſt ex iuſta cauſa à ſuperiori habente poteſtatem. Cuius ſignum eſt, quia obligatio voti eadem eſt apud Deum, ſiue votũ ſit pure mentale, ſiue externum: & ideo æque poteſt in vtroque per Eccleſiam diſpenſari. Eo vel maxime, quod hic vinculum non aufertur diſpenſando proprie in aliqua lege: nam lex de implendo voto, cum ſit naturalis & diuina indiſpenſabilis eſt: includit enim ſenſum cõpoſitum ſcilicet, vt votum manens ſeruetur. Quod autem votum factum ſemper maneat hoc non eſt de lege naturæ: imó nec ad ius proprie pertinet, ſed ad factum. In hoc ergo diſpenſat Pontifex, ſeu ſuperior vice Dei cedens iuri, quod ſuo modo acquiſitum fuerat Deo ratione promiſsionis. Quod autem hoc ius emanauerit ex actu pure interno, vel voce manifeſtato, eſt impertinens: quia hæc poteſtas directe non reſpicit originem (vt ſic dicam) aut modũ cauſæ à qua ius hoc vel obligatio orta eſt, ſed ius ipſum Dei, cui vicarius eius tanquam diſpenſator prudens cedere poteſt, quod eſt in voto diſpenſare. Denique aliam differentiam non contẽnendam aduertit Medina quia aliud eſt obligationem tollere, aliud imponere. Minus enim requiritur ad illud prius, quam ad hoc poſterius. Vnde quia diſpenſare votum eſt tollere obligationem, & vinculum, ideo datum eſt Eccleſiæ, vt paterna prouidentia poſsit rationabili modo hoc vinculum tollere, etiamſi ex ſolo mentali actu originem ducat: ferre autem legem eſt imponere obligationem, & onus: multo magis punire, eſt odioſum & inuoluntarium, & ideo non oportuit iuriſdictionem ad hos actus ita amplificari. Vt hic etiam locum habeat illa regula iuris. *Odia reſtringi fauores conuenit amplificari.*

X. *Soluuntur argumenta Medinæ pro eadem ſententia.* Nihilominus idem Medina in eandem ſententiã inclinat, & propria affert fundamenta, præter rationem dubitandi ſupra à nobis propoſitam. Vnum ac præcipuum congerit ex variis Conciliis cenſuram ferentibus in delinquẽtes per ſolos actus interiores, vt in eos qui non recte credunt de Spiritu ſancto, vel de oblationibus, aut ieiuniis Eccleſiæ, aut de aliis veritatibus fidei: citatque Concilium Romanum Gangrenſe, Toletanum primum, Bracharenſe, Conſtantienſe, & Baſilienſe. *Quomodo intelligatur excommunicari credentes talem errorem aut nõ credentes talem veritatem.* In quibus tres vel quatuor loquendi modi habẽt nonnullam difficultatẽ. Nam illa generalis locutio, quod damnantur, vel anathematizantur credentes talem errorem aut non credẽtes talem veritatem: difficultatem nõ habet, & frequentiſsima eſt in iure canonico in titulo de Hæreticis, vt patet in c. *Excommunicamus*, 1. §. *Credentes præterea*, & c. *Excommunicamus*, 2. § *Si qui autem* & aliis multis, in quibus ſermo eſt de credentibus in foro Eccleſiæ, id eſt, quorum credulitate per verba, vel facta, quantum eſt ex parte eorum, conſtare poſsit. Dico autem, *Quantum eſt ex parte eorum*, quia poteſt contingere, vt verbum ipſum vel factum ita ſit occultum: vt probari non poſsit: hoc vero per accidens eſt: nam ex ſe probabile eſt hoc ipſo, quod verbo vel facto exterius manifeſtatur. Diſtingui autem ſolent in iure duplices credentes hęreticorum: quidem qui eorum erroribus fidem adhibent, & ii ſunt æque hæretici: vt expreſſe dicitur in capit. penultimo §. vltimo, de Hæretic. videntur autem condiſtingui ab hæreticis dogmatizantibus: & de his procedit præcipue, quod diximus. Et eiſdem loquitur ſecundum caput *Excommunicamus* ſupra citatum. Alij vero dicuntur credentes perſonæ: quia reuera non credunt eius errores, tamen conſeruant quan-

dam

dam confidentiam & familiaritatem cum tali perſona: cum ea communicando, vel ei ſubueniendo, aut etiam ſermones audiendo. Et de hoc genere credentium certius eſt ſine exterioribus actibus eſſe non poſſe. De qua diſtinctione legi poſſunt, quæ traduntur in Directorio Inquiſit. 2. p. in Gloſſ. Ioan Andr. ad titulum de Hæreticis, circa dictum c. *Excommunicamus*, 2. & in quæſtione quinquageſimâ Eymerici, & annotationib. *Pœnæ* & infra exponedo Bullam Cœnæ aliquid dicemus.

Directorii inquiſitorũ

XII. Specialem ergo difficultatem habent illa verba Concilii Gangrenſis, quæ ſic refert Medina, ex Gratiano: *Si quis ieiunia Eccleſiæ putauerit eſſe contemnenda, perfectam in ſua conſcientia iudicans rationem, anathema ſit.* Sed refert ea diminutè: & iuxta verſionem minus probatam. Nam in can. 19. illius Concilii ſic legitur: *Si quis eorum, qui continentiæ ſtudent, abſque neceſſitate corporea, tradita in commune ieiunia, & ab Eccleſia cuſtodita, ſuperbiendo diſſoluit, ſtimulo ſuæ cogitationis impulſus, anathema ſit.* Quod ergo in alia verſione dicitur: *Putauerit contemnenda*: non accipitur pro ſola exiſtimatione interiori, ſed prout prodit in actum exteriorem: quod & phraſis Latina cum elegantia ſignificat, & ad literam ita etiam habent verba Græca, vt notatum eſt in Decreto Gregoriano, diſt. 30. capit. *Si quis eorum.* illa autem vltima verba, quæ obſcuriſsima ſunt in textu Gratiani, clara ſunt iuxta aliam Verſionem citatam. Et in eis notantur Euſtachiani hæretici, qui aſſerebant contemni poſſe ieiunia Eccleſiæ, poſtquam quis peruenit ad quendam gradum perfectionis, & illis præferri quædam ieiunia, quæ ipſi inſtituebant, vt in Codice Gregoriano etiam aduertitur. Vnde in illo capite directe non fertur anathema in habentes talem errorem, ſed in contemnentes ieiunia ex tali errore: error autem ipſe ſupponitur damnatus, ſeu anathematizatus, eo modo quo alii errores damnati ſunt.

Verba canonis 19. Concilii Gangrenſis exponuntur.

XIII. Aliud teſtimonium expoſitione indigens ſumptum ex Concilio Toletano I. in confeſſ. Fidei: *Si quis dixerit vel crediderit Chriſtum innaſcibilem eſſe, anathema ſit:* & multa ſimilia ibi feruntur, in quibus expreſſe diſtinguitur actus exterior ab interiori, & ſub disiunctione proponitur: ergo quilibet eorum per ſe ſufficit ad incurrendam talem excommunicationem. Poſſumus autem reſpondere primo, illam particulam, *vel*, ſumi pro coniunctiua, & indicare potius illa duo verba eſſe æquiualentia: quia vt quis feriatur illo anathemate, non ſatis eſt dicere, niſi credendo dicat, vt nunc ſuppono ex materia de hæreſi. Ita ergo non ſatis eſt interius credere, niſi aliquo modo dicat, ſeu credulitatem oſtendat. Vnde ibidem etiam ſic legitur: *Si quis dixerit, atque crediderit Deum Patrem eundem eſſe Paracletum, anathema ſit.* Non eſt autem veriſimile in alio ſenſu conſtitui hunc anathematiſmum, quam cœteros. Fortaſſe etiam illud duplex verbum additum eſt, vt ſignificaretur, illud anathema non ſolum incurri verbis docendo illam doctrinam, ſed etiam factis, vel ritibus, aut quocunque alio modo illa operando: nam illud eſt reddere in foro, & facie Eccleſiæ. Et iuxta hæc etiam exponendus eſt alius anathematiſmus, qui ibidem habetur: *Si quis Aſtrologiæ, vel Matheſi exiſtimat eſſe credendum, anathema ſit.* Non enim pura exiſtimatio interior ſufficiet, ſed quæ aut verbo, aut opere exercetur, &c.

Teſtimonium Concilii Toletani à Medina adductum exponitur.

XIV. Præterea affert Medina Concilium Conſtantienſe, vbi ſeſſ. 45. traditur forma examinandi hæreticos, an credant hoc, vel illud, vt ſi id fateantur, puniantur. Vnde infert, ſupponi in illo Concilio, Eccleſiam punire etiam hæreſim pure internam. Sed non recte infert: nam dum Eccleſia ita interrogat, non ſolum fidem internam, ſed etiam confeſsionem Fidei requirit. Vnde ſi hæreticus ſic interrogatus, fatetur ſe credere talem errorem, iam non ſolum corde credit, ſed etiam ore confitetur ad ſuam damnationem. Neque obſtat, quod Medina obiicit, quia ille tunc non erat, nec peccat confitendo ore, quod mente tenet, quia verum dicit, & obedit iuſto præcepto. Nam aſſumptum ſimpliciter eſt falſum: aliud eſt enim non mentiri, aliud non errare: quatenus ergo per illam confeſsionem profert ore, quod mente tenet, non mentitur: quatenus vero per eam confeſsionem ſuum errorem profitetur, errat in Fide, & hæreticus eſt: iam non tantum interius, ſed etiam exterius. Vnde, licet non peccet contra obedientiam, peccat tamen contra Fidem. Neque eam ob cauſam male facit Iudex interrogans, quaſi occaſionem præbens peccandi: quia ille non præbet occaſionem, ſed permittit vtendo iure ſuo. Petit enim rem, quæ ſimpliciter poſſet ſine peccato fieri, ſcilicet, confitendo peccatum præteritum, & in præſenti iam non diſcredendo. Quod autem ille reus ex malitia ſua in eodem errore perſeueraturus ſit, eumque profeſſurus, alteri non imputatur, ſicut poteſt licite petere iuramentum ab infideli, etiamſi per falſos deos iuraturus ſit. Vnde ſi quis ita interrogatus diceret ſe non credere, tamen aliquando interius crediſſe illum errorem, idque diceret non animo confitendi errorem: neq; complacendi in priori delicto, ſed ex quadam ignorantia, vel timore, animo ſe accuſandi: fortaſſe in exteriori foro aliqualiter puniretur, ſi in illo talem confeſsionem faceret, propter ſuſpicionem, vel præſumptionem: tamen ille reuera, ſi prius tantum mente deliquit, non contraxit cenſuram, nec ratione illius confeſsionis tantum illam incurrere poteſt, quia in illa non peccat, nec ibi operatur ex errore concepto: vnde non magis eſt ille hæreticus exterior, quam is qui ſuam hæreſim internam in ſacramentali iudicio confitetur.

Locus Concilii Conſtãtienſis ſeſſ. 45. explicatur.

Tandem affert Medina Concilium Baſilienſe, ſeſſ. 38. vbi ſub pœna excommunicationis prohibetur, ne aliquis quendam libellum legat, aut eidem quouis modo aſſentire, credereve audeat. Quod ſi quis reſpondeat, Concilium illud in illo articulo ſchiſmaticum fuiſſe: hoc non refert ad præſentem cauſam: nam ſaltem ibi ſupponebatur, poſſe Eccleſiam cenſuram ferre pro interiori actu. Quapropter hic eadem reſponſio ſupra data applicanda eſt; ſemper enim in his decretis eſt ſermo de aſſenſu, ac credulitate publica, ſeu in foro Eccleſiæ. Nullum ergo eſt in toto poſitiuo iure decretum quo cenſura feratur contra tranſgredientes præceptum per ſolum actum internum. Ex quo ſumi poteſt non infirmum argumentum, ad veram, & communem ſententiam confirmandam. Nam, quod in tanta varietate legum, & in tanta multitudine errorum, vel delictorum contra præcepta Eccleſiæ, nunquam factum eſt, ſignum eſt non poſſe ab Eccleſia fieri. XV.

Ad Concilium Baſilienſe reſpõdetur.

Satisfit rationi difficultatis in principio poſitæ, & oſtenditurque non poſſe cenſuram ipſo iure ferri pro peccato interno.

SVpereſt vero vt ad priorem difficultatem à nobis poſitam reſpondeamus. Dicendum eſt ergo, etiam cenſuram ipſo iure latam non poſſe cadere in peccatum pure internum, quia omnino eſt extra forum Eccleſiæ. Eſt enim Eccleſia viſibilis, ac ſenſibilis: & ideo, ſicut directe non habet poteſtatem niſi in homines ſenſibiles, & in animas non niſi vt corporibus vnitas: ita non habet directam poteſtatem in actus purè internos, ſed in eos, qui ex internis & externis componuntur. In internos autem, non niſi vt informant externos. Vnde orta eſt XVI.

duplex diſtinctio,quæ hic vtuntur Theologi. Prima eſt de actu per ſe,vel per accidens occulto. Actus enim pure interior eſt per ſe occultus Eccleſiæ : & ideo omnino eſt extra iuriſdictionem & poteſtatem vindicatiuam eius,quia eſt (vt ſic dicam) extra obiectum talis potentiæ. Actus vero exterior, licet interdum ſit occultus,eſt per accidens:quia ipſe ſecundum ſe non eſt extra obiectum talis potentiæ:&ideo ille ſæpe punitur per legem , ideoque eſſe poteſt materia cenſuræ.

XVII. Altera diſtinctio eſt de actu interiori, vel ſecundum ſe,& abſolute ſumpto, vel vt vnito , & informante moraliter actum exteriorem : nam in priori modo inuiſibilis eſt,ideoque nec præcipi, nec puniri poteſt per Eccleſiam. Poſteriori autem modo eſt aliqualiter ſenſibilis per exteriorem actum , ſicut anima per corpus, vel ſicut contritio per confeſsionem:ideoque ſub hac ratione & præcipi, & prohiberi,& puniri poteſt. Atque in hunc modum facile exponuntur reliqua iura : quæ in confirmatione illius difficultatis adducuntur. In omnibus enim illis eſt ſermo de actibus internis non ſecundum ſe , ſed prout informant externos : ſeu (quod idem eſt) de externis vt procedentibus à talibus internis. Sic enim excommunicantur frangentes ex contemptu ieiunia Eccleſiæ: nam,licet ille contemptus in ſe interior ſit, imperat tamen, & informat illam omiſſionem externam : & eodem modo odium, vel amor in Iudice imperat prauum vſum ſui muneris. Et hac ratione ei præcipitur interdum , vt eam intentionem non habeat,ſcilicet, quatenus influit in exteriorem actum. Ac denique eodem modo præcipitur attentio , vel deuotio inter orandum exterius : nam illa attentio eſt quaſi forma conſtituens exteriorem actum in ratione orationis.

An poſsit cenſura imponi pro actu externo , prout manante ab aliquo interno illi accidentario.

XVIII. Statim vero occurrit replica in eadem difficultate facta quæ optimam petit difficultatem , ſcilicet quando intentio,vel contemptus , aut alius ſimilis actus interior ita imperat exteriorem , vt in ipſo exteriori nullo modo appareat inde imperari quia poſſet idem actus exterior ab alio interiori imperari:& præſertim , quia ſæpe talis intentio eſt mere extrinſeca , & per accidens ad talem exteriorem actum : an tunc poſsit cenſura imponi propter peccatum externum ex tali intentione factum , ita,vt, ſi ex illa intentione fiat,incurratur cenſura, non verò ſi ex alia. Quidam abſolute cenſent hoc fieri non poſſe ab Eccleſia. Quod aperte docet Nauarrus capit. Mandato, de Simonia,num. 20. Citatque Almainum.tit.de Poteſtate Eccleſiæ,capit.3. Sed ibi ſolum ait , hæreticum non incurrere pœnas Eccleſiæ donec incipiat ſuam hæreſim manifeſtare : quod longe diuerſum eſt:Fundaturque opinio Nauarri in eodem capite, *Mandato* : nam ibi Pontifex declarat, Simoniacos ex ſolo affectu animi abſque exteriori e pacto non incurrere pœnas iuris , etiamſi intercedat exterior datio , & acceptio ſpiritualis pro temporali ex illo affectu animi. Et ſignificat non poſſe Eccleſiam tale peccatum punire in illis verbis : *In quo caſu delinquentibus ſufficit per ſolam pœnitentiam ſuo ſatisfacere creatori.* Quod expreſsius ſignificatur in capite, *Tua nos*, eodem titulo, vbi dantes & accipientes tali intentione dicuntur *culpabiles apud diſtrictum Iudicem , qui ſcrutator eſt cordium*, non vero apud Eccleſiam,vt clare ibidem ſupponitur : nam ad hoc propoſitum ibidem dicitur. *nobis datum eſſe de manifeſtis tantummodo iudicare.* Et hinc etiam ſumitur ratio pro hac ſententia , quia quoad rationem occulti, tam eſt per ſe occultum , hunc actum exteriorem manere à tali intentione, ac ipſemet actus interior:

Prima opinio.

vnde illa emanatio actus exterioris à tali interiori dici poteſt mere interna , tum quia nullo externo ſigno manifeſtatur,tum etiam quia ſolum eſt in ipſomet actu interiori & in exteriori nihil ponit , neque illi proprie aliquid addit.

At vero Medina ſupra pro certo habet , poſſe Eccleſiam id facere , & ſæpe feciſſe in decretis ſuperius citatis. Et hoc putat eſſe validiſsimum argumentum , quod poſsit Eccleſia actum mere internum prohibere,& punire : quia punit actum externum, imperatum ab interiori , etiam quando tale imperium non poteſt eſſe Eccleſiæ notum. Caietanus etiam,& fere alii authores,præſertim moderni , indiſtincte affirmant: poſſe Eccleſiam prohibere, & punire actum externum , vt procedentem à tali interno:nec diſtinguũt de illo influxu , vel emanatione, quando eſt talis , vt poſsit De illa Eccleſiæ conſtare vel non poſsit. XIX. *Secunda opinio.*

Mihi tamen videtur ſub disiunctione eſſe reſpondendum,& dicendum primo : Quando actus exterior ſecundum ſe non eſt malus , nec abſolute prohibitus , non poſſe Eccleſiam prohibere , ne ex praua intentione fiat : & conſequenter , nec poſſe cenſuram ferre in eum, qui praua intentione talem actum effecerit. In hoc ſenſu locutus fuit ſine dubio Nauarrus,vt conſtabit legenti. Et ſufficienter probatur ex ratione facta , quæ quoad hoc eſt efficax.Et amplius explicatur in hunc modum : nam ille actus exterior in foro Eccleſiæ eſt bonus, etiamſi ab operante ex praua intentione interiori fiat: ergo non poteſt Eccleſia illum punire , nec iudicare, & conſeqenter nec prohibere , ſed ad ſummum poterit naturalem prohibitionem proponere. Antecedens patet : quia vel illud opus eſt ex obiecto bonum , & habet omnes exteriores circumſtantias ad bonitatem neceſſarias: & tunc non niſi temere poteſt ille actus iudicari malus ob prauam intentionem operantis:vel actus eſt indifferens ex obiecto, & circumſtantiis externis: & tunc etiam in foro Eccleſiæ præſumitur bonus : qui enim malus non probatur,bonus præſumitur , vt eſt commune axioma iuris : ergo non poteſt Eccleſia talem actum punire propter ſolam intentionem internam : nam hoc reuera eſſet directe punire , vel prohibere intentionem. XX. *In actu externo eſſentialiter bonum non poteſt eadem cenſura. Prima concluſio.*

Et hoc videtur etiam recte probari ex illis capitulis, *Tua nos*, & finali, de Simonia. Nam in caſibus illorum textuum actiones externæ non erant malæ,ſed aut bonæ,aut indifferentes: & ideo ſi ex pura intentione interna habuêre malitiam , Eccleſia abſtinet ab earum iudicio : & in diuinum eas remittit.Et eadem ratione exiſtimo , ſi iudex in re ipſa ſeruaret æqualitatem , & iuſtitiam ad reum in æquitate pœnæ , quam in ordine iuris ſeruando, etiamſi ex odio illius illi velit eam pœnam, imo, licet ea de cauſa totum rigorem iuſtitiæ cum eo ſeruet ſine vlla iniuria , non incurſurum cenſuras latas in eos,qui ex odio,vel ſimili affectu procedunt. Nam talia iura ſemper loquuntur de his, qui ducti tali affectu iuſtitiam in ſuo munere non ſeruant, vt aperte cònſtat in dicta Clementina prima §. *Verum*, de Hæret.ibi. *Graue eſt quoque & damnatione digniſſimum malitioſè inſontibus eandem imponere prauitatem.* Et infra.: *Quod malitioſe, aut fraudulenter tantam labem , aut quod ipſos in executione officii inquiſitionis impediat, falſo alicui non imponat.* Item : *Quod ſi odii, gratiæ, vel amoris lucri,aut commodi temporalis obtentu contra iuſtitiam, & conſcientiam ſuam omiſerint* , & cætera. Et ſimiliter in capite vltimo de Hæreticis , in ſexto, poſtquam præcipitur pura,& prouida intentio, ſtatim ſubditur:*Ne ad accuſatorum,vel teſtium nomina ſupprimenda vbi eſt ſecuritas , periculum eſſe dicant*, & cætera. Itaque ſemper prohibetur per ſe primo in actione exteriori aliqua iniuſtitia , præter prauitatem intentionis. Actio ergo exterior ex ſe bona , vel indifferens XXI.

nun-

nunquam prohibetur, vel punitur iure humano propter ſolam malitiam ex praua intentione.

XXII. *In actioni ex ſe mala poteſt cadere cenſura ut proceden tem è tali intentione. Secunda concluſio.* Nihilominus tamen addo ſecundo, poſſe Eccleſiam prohibere, & per cenſuram ipſo iure punire actionem externam alioqui in ſe malam, vt procedentem ex tali intentione, vel affectu, aut diſpoſitione interiori, & non alias. Hoc probant iura adducta in propoſita difficultate. Imo hac regula vti ſolent Doctores ad explicandos canones cenſuram ipſo iure ferentes: nam ſi habeant verba aliqua indicantia peculiarem modum operandi ex parte intellectus, aut voluntatis: tunc, licet exterius idē peccatum committatur; ſi modus ille deſiit, non iudicant incurri cenſuram. Vt, ſi lex dicat: *Qui præſumpſerit hoc facere, excommunicatus ſit.* Vel: *Qui ſcienter hoc fecerit*, aut *ex contemptu*, aut quid ſimile: qui id facit ex negligentia quadam, vel in aduertentia culpabili, licet peccet, non incurrit cenſuram. Et ſimpliciter, qui ex timore humano hæreſim exterius profitetur, interius non deferens fidem, non incurrit pœnas contra hæreticos latas. Et tamen illi actui externo ſolum deeſt malitia, quæ ex coniunctione ad interiorem hæreſim illi poſſet adiungi: ergo poteſt Eccleſia malum exteriorem actum punire, vt coniunctum, vel manentem à tali interiori, & non alias. Ratio vero eſt, quia in tali actu exteriori libere facto eſt ſufficiens ratio, prohibitionis, & pœnæ. Quod ergo Eccleſia limitet ſuam peculiarem prohibitionem, & cenſuram ad illum actum, vt manentem à tali intentione, vel diſpenſione interna non eſt rigor, ſed potius benignitas Eccleſiæ, & quidam limitatus vſus ſuæ poteſtatis: ergo nihil eſt, cur hoc ſit extra poteſtatem Eccleſiæ, cum ſimpliciter, & ſine limitatione poſſit talem actum, vel omiſsionem externam, vt pote iniquam, prohibere, etiam ſub cenſura. Vnde hic non obſtat, quod illa limitatio, quam Eccleſia adhibet ſuæ legi, interdum talis eſt, vt ſub humanam probationem cadere non poſſit: nam illa non eſt ratio per ſe talis cenſuræ, ſed potius adhibetur ad coarctandam cenſuram: & alioqui pœnam impoſita talis eſt, vt ſine ſtrepitu exterioris iudicii poſſit in conſcientia incurri ex vi ipſius legis, ideoque ſatis eſt, quod ille peculiaris reſpectus ad actum interiorem poſſit eſſe in cōſcientia notus ipſi delinquenti. Neque vero hinc ſumendum eſt argumentum ad quemlibet actum interiorem ſecundum ſe, vt Medina putauit: quia oportet ſemper ſupponere materiam per ſe capacem directæ prohibitionis, & iuriſdictionis Eccleſiaſticæ.

XXIII. *Eodem præcepto, quo actus exterior præcipitur, iubetur etiam interior de eius ſubſtantia. Tertia concluſio.* Tandem dicendum eſt, quando actus interior eſt veluti de ſubſtantia exterioris actus; vt moralis eſt, tunc recte poſſe ab Eccleſia præcipi, vel prohiberi illo eodem præcepto quo prohibetur, vel præcipitur actus externus, vt talis actus moralis eſt. Quoad hoc eſt vera & vniuerſalis regula Caietani, & aliorum. Et ratio eſt, quia tunc exterior & interior, non ſunt duo, ſed vnus actus veluti compoſitus: ex ſpirituali forma, & materia ſenſibili: & ideo totus ſenſibilis eſt, & ſubiecto Eccleſiaſticæ poteſtatis contentus. Atque hoc modo præcepto ieiunii præcipitur voluntas ieiunandi, & præcepto cōfeſsionis exterioris fidei præcipitur interior: quia ſine hac illa vere non fieret: & ſic de aliis. Et è conuerſo prohibitio eſu carnium, prohibetur voluntas interior: ita vt illa etiam ſola peccatum ſit mere internum. Nam, licet dici poſſit, illud peccatum eſſe contra ius naturale, quia ex ſuppoſitione præcepti Eccleſiaſtici obiectū eius prauū eſt: proxime tamen, & immediate peccatū illud eſt cōtra Eccleſiæ ꝓhibitionem: nam prohibendo actum, prohibet illam voluntatem: quod prędicto modo facere poteſt, vt dixi. Et ideo, licet illa volūtas ſeparetur ab extreitio actus externi, in ſe prohibita manet. Imo non omni præcepto includitur prohibitio voluntatis agendi contra ipſum præceptum.

Denique iuxta hanc aſſertionem optime explicatur id, quod Eccleſia præcipit de attentione, ſeu deuotione in recitandis Horis: quod late declarat Medina ſupra, & varios modos proponit. Primus eſt, illud non eſſe per modum præcepti, ſed cuiuſdam pacti impliciti, quo Eccleſia confert beneficia ſua clericis ſub hac conditione, vt ipſi ſe obligent ad deuote orandum. At hoc non placet: primo, quia illo modo etiam poteſt homo ſe obligare ad puram orationem mentalem: quia tunc homo non obligatur ab alio, ſed ipſe ſe obligat ſua voluntate & pacto: at vero Eccleſia ita præcipit deuote recitare, vt non poſſet præcipere orationem pure mentalem. Item illud pactum ſine vllo fundamento eſt excogitatum. Præſertim quia hæc obligatio non ſolum eſt annexa beneficiis Eccleſiaſticis, ſed etiam ſuſceptioni ſacri ordinis, & profeſsioni fere omnium religionum. Quod ſi in his omnibus dicatur interuenire hoc pactum, oportet aliquod eius ſignum oſtendere: nullum eſt enim. Quia, quantumuis is, qui ſacrum ordinem ſuſcipit, nolit conſentire tali pacto; nec ſe obligare ad recitandum deuote, obligatus manet: ergo ſignum eſt, hanc obligationem non oriri ex propria voluntate, ſed ſuperioris, qui poteſt illā imponere. vnde etiam poſsit Eccleſia aliquid ſimile abſolute præcipere abſque conditione, in qua tale pactum fingi poſsit, vt præcipit audire Miſſam attente. Et eadem ratione poſſe præcipere omnibus fidelibus aliquo die recitare Roſarium, vel Litanias vel aliquid ſimile. XXIV *Qua ratione Eccleſia præcipiat attentionem in recitandis Horis. Primus dicendi modus Medinæ reiicitur.*

Vnde etiam non placet alia interpretatio illius præcepti, ſcilicet Eccleſiam non præcipere attentionem & deuotionem interiorem, ſed ſolum exteriorem, id eſt, vt exterius nihil fiat, quod poſsit interiorem attentionem impedire: neque etiam aliquid omittatur, quod ad eandem attentionem neceſſarium ſit: v. g. vigilare, &c. Hoc etiam ſatis non eſt, quia ſtante tota illa exteriori diſpoſitione accidere poteſt, vt mens attenta non ſit. Quod ſi voluntarie ita ſe habeat, id ſatis eſt, vt non impleat præceptum Eccleſiæ, ſiue recitandi Horas, ſiue audiendi Miſſam, iuxta veram & ſanam doctrinam. Non ſolum ergo præcipitur ille modus exterioris deuotionis, ſed etiam ipſa interior attentio in ſe ipſa. XXV. *Secundus modus improbatur.*

Ratio ergo illius præcepti, & interpretatio vera ſumenda eſt ex præpoſita aſſertione. Illa enim lex præcipit orationem veram: eſt autem de ratione orationis, etiam vocalis, vt cum aliqua attentione interiori fiat: & ideo illud præceptum de externo actu continet etiam præceptum attentionis, ſine qua exterior actus non erit oratio, ſed quædam materialis prolatio illorum verborum. Quocirca cum in illo præcepto ſpecialiter petitur deuotio, ſi per eam vocem attentionem tantum intelligamus, præceptum quidem continet, non tamen diſtinctum ab ipſomet præcepto recitandi officium, ſed eſt ipſummet magis declaratum. Si vero intelligatur perfectior attentio, & deuotio cordis: ſic non eſt abſolute præceptum, ſed conſilium. Potuerunt tamen in illo capit. *Dolentes*, ſub præcepto prohiberi illi exteriores abuſus, quibus impediri poterat hæc deuotio: & quoad hoc poteſt admitti poſterior expoſitio Medinę, dummodo non excludat obligationem alicuius interioris attentionis. XXVI. *Vera ratio illius obligationis.*

Atque hinc infero, poſſe aliquem tranſgredi præceptum Eccleſiæ, & cenſuram incurrere, ſi abſolute contra trangreſſorem ſit impoſita, etiam ſi in actu exteriori nihil deſit exterius requiſitum, ex vi talis præcepti, ſed ſola interior attentio. Vt ſi quis corporaliter ſit præſens in Miſſa & nihil exterius faciat attentionem impediens, neque ſignum aliquod ex- XXVII. *S propter omiſſionē actus exterioris impo natur cenſura illa ſa cto ſine attentione, incurritur.*

exhibeat, quo poſsit coniectari, an ſit ibi corpore & animo; vel tantum corpore: & tamen voluntariè diuagetur omnino mente, reuera non implet præceptum. Et idem eſt de recitatione Horarum: nam illud reuera non eſt orare, aut ſacrificio adeſſe. Quod ſi contra hoc applicetur argumentum ſuperius factum, quia illud peccatum ita eſt per ſe occultum, vt non ſit in foro Eccleſiæ probabile. Reſpondetur, eſto hoc ita ſit in illo modo trangreſſionis, tamen illud eſſe per accidens reſpectu talis præcepti, quod directè datur de actu exteriori, non materialiter ſumpto, ſed vt eſt actus religionis. Quod autem ſeparetur hoc formale, manente illo materiali accidentarium eſt: abſolute autem materia illius præcepti externa eſt, & natura ſua probabilis inter homines, ita etiam ille modus tranſgreſsionis vix poſsit, moraliter loquendo, fieri ſine aliqua cauſa, vel demonſtratione exteriori: quod ſatis eſt ad rem moralem de qua tractamus. Quando ergo dicimus, peccatum externum eſſe materiam cenſuræ, ſi illud commiſsionis ſit, ſemper requirit aliquam actionem externam, vel propriam, vel moraliter imputatam tanquam conſulenti, aut imperanti, vel ſaltem vt non impediendi, cum poſſet, & deberet; ſi autem peccatum ſit ommiſsionis non ſemper requirit [metaphyſice loquendo] carentiam exterioris actionis, ſed poteſt interdum ſufficere, vt exterior actio non ita fiat, ſicut neceſſe eſt ad implendum præceptum, etiamſi ille defectus præciſè proueniat ex carentia alicuius actus interioris.

XXVIII. Ex quibus obiter intelligitur, an, & quo modo poſsit Eccleſia præcipere operari alquid ex definita, & honeſta intentione alicuius finis. Nam, ſi illa intentio ſit prima & ſubſtantialis, à qua pendet humanus actus exterior, vt eſt materia talis præcepti, ſic poterit præcipi eodem præcepto. Talis eſt in proximo exemplo voluntas orandi: nam ſi quis tantum haberet voluntatem legendi hunc librum gratia ſtudii, ex vi illius non faceret actum præceptum, quia nō oraret. Neceſſaria ergo eſt voluntas orandi, & illa eſt quędam intentio reſpectu illius proximi finis, ſeu obiecti. At vero, quando intentio eſt merè extrinſeca, non videtur poſſe cadere ſub præceptum Eccleſiaſticum: quia tunc per ſe & directe purus internus actus præcipi videretur. Quanquam oppoſitum non ſit improbabile. Ad præſens tamen non multum refert: quia, vt opinor, nulla inuenietur cenſura, vel pœna Eccleſiaſtica, quæ ob ſolum defectum huius intentionis incurratur.

Eccleſia poteſt præcipere actum internum præcipiendo externum, quod ab illo ſubſtātialiter pendet

Non poteſt autem præcipiendo externum, qui eſt accidentarius

XXIX. Et explicatur in hunc modum: nam ſi intentio talis ſit, vt etiam ſine illo actu ex natura rei maneat ſtudioſus, & vere humanus, ac virtutis etiamſi fingatur præceptum Eccleſiæ de addendo alio motiuo, ſiue fine extrinſeco alii actui, nihilominus actus ille factus ſine tali intentione extrinſeca, manebit bonus: quia neque obiectum bonum, nec circumſtantiæ propriæ illi deſunt: alia vero circumſtantia extrinſeci finis non erat neceſſaria ad bonitatem eius, ſed ſi neceſſeria fingatur ex præcepto poſitiuo, ſolum eſt propter bonitatem talis intentionis ſecundum ſe: vel ad ſummum vt ex illa intentione addatur accidentaria bonitas alteri actui. Qua ſuppoſitione facta, peccabit ille homo ommittendo illam intentionem, non tamen, actum illum faciendo: ergo propter illum actum non poteſt incurri cenſura, cum bonus ſit. Nec vero propter omiſsionem: nam illa pure interna videtur: & ideo etiam eſt valde probabile illam non eſſe materiam Eccleſiaſtici præcepti. Secus vero eſt de priori intentione: nam ſine illa non remanet actus bonus, etiam ſecundum ſubſtantiam præcepti, imo interdum, neque humanus, vt patet de oratione vocali ſine vlla attentione facta: & ideo ibi non tantum eſt interna omiſsio, ſed etiam externa, quamuis non ex defectu materiæ, ſed formæ: ſicut homo mortuus ſimpliciter non eſt homo.

Et in hoc etiam cernitur differentia inter actus exteriores, bonum, & malum, comparatos ad fines extrinſecos: nam actus malus poteſt peculiariter prohiberi, & cenſura affici, vt factus ex intentione extrinſeca: bonus autem non poteſt præcipi fieri ex intentione intrinſeca, neque ob contrarium defectum poteſt cenſura ferri: vtrumque enim diximus. Eſt autem ratio differentiæ, quia per prohibitionem priorem per ſe, ac directe prohibetur actus exterior malus, in quem fertur cenſura, & illa additio talis intentionis non auget, ſed potius reſtringit præceptum: at vero per aliud præceptum directe iuberetur interior intentio. Item in bonis actibus, ſecluſa ſola extrinſeca intentione, non manet exterior materia cenſuræ, vt declaratum eſt: in malis autem additio prauæ intentionis ſupponit in actu externo ſufficientem materiam præcepti, & non tollit illam deformitatem: & ideo rectè poteſt ille actus cum illa limitatione ſub cenſura prohiberi. XXX.

SECTIO III.

Vtrum actus exterior, per quem cenſura incurritur debeat eſſe in ſua ſpecie perfectus & conſummatus.

SVpereſt autem explicandum, qualis actus exterior requiratur, vel ſufficiat ad materiam cenſuræ. In quo non requirimus de grauitate malitiæ: nam de hoc in ſectione ſequenti dicemus, ſed de perfectione, vel imperfectione ipſius actus moralis, vel quoad integritatem eius, ſeu conſummationem, vel quoad rationem voluntarii, aut aliam ſimilem conditionem, vt in diſcurſu explicabimus. Poteſt autem hæc quæſtio tractari, vel in ordine ad poteſtatem Eccleſiaſticam, vel in ordine ad vſum. I.

Senſus quæſtionis.

Prior ſenſus parum difficultatis, & vtilitatis habet: quia, ſi peccatum eſt externum, & ſufficientem grauitatem habet, ex ſe poteſt eſſe materia cenſuræ, ſiue in ſua ſpecie ſit inchoatus, ſiue perfectus, & ſiue hoc, ſiue illo modo fiat: id eſt, per directam voluntatem, aut per indirectam, vel per ignorantiam, &c. Prudentiæ autem iudicis habentis poteſtatem erit diſcernere, an expediat, necne prohibere ſub cenſura tale peccatum quouis modo fiat, vel tantum ſub tali, aut tali conditione. Poſterior autem ſenſus difficilis eſt propter legum varietatem, & propter eandem cauſam eſt vtilior ad diſcernendum, quando ita fiat contra præceptum, vt cenſura incurratur. Vnde intelligitur, quæſtionem hanc proprie locum habere in cenſuris à iure impoſitis, vel ab homine per generales ſententias, vel mandata: nam aliæ, quæ verſantur circa particularia, iam ſatis ſibi determinant materiam, ſeu culpam, propter quam feruntur. II.

propter externum peccatum non cōſummatum in ſua ſpecie poſſe ferri cenſuram.

Vt ergo de hac re nonnullas generales regulas tradamus, aduertendum eſt pluribus modis poſſe actum interiorem eſſe imperfectum. Primo quoad ſolum terminum, ſeu effectum actionis phyſicæ vt ſic dicam: ita vt actio ex parte peccantis, perfecta ſit, tantumque deſit vltimus effectus eius. Vt, ſi quis alterum percuſsit lethali vulnere, etiamſi iam tunc peccatum ſuum, quatenus in eius actione conſiſtit, conſummauerit, nondum tamen dicitur perfectus homicida, donec alter moriatnr. Secundo, poteſt actio eſſe imperfecta, quia licet exterius attentata, ſeu inchoata fuerit, tamen in re ipſa non ſolum non perfecit vltimum effectum à peccatore intentum, verum etiam neque aliquid operata eſt, quod ad talem effectum ſufficeret. Vt cum in prædicto exemplo, vel vulnus non eſt lethale vel certè III.

Varii modi actuum interiorum imperfectorũ.

nullum

nullum, quia manus percutientis aberrauit. Tertio poteſt actio exterior eſſe perfecta, etiam quoad vltimum effectum, eſſe tamen imperfecta quoad voluntatem, vel ſcientiam, qua fit. Vt ſi quis occidat hominem caſu, & ignorans eſſe hominem ex negligentia culpabili: vel putans eſſe hominem, & ignorans eſſe clericum: Vel ex parte voluntatis, ſi nollet occidere, ſed terrere, vel ad ſummum vulnerare, aut mutilare. Quarto, poteſt effectus intentus eſſe perfectus: modus tamen exterior eſſe imperfectus in illo genere peccati, vt contingit in illo caſu cap. vlt. de Simonia: vbi interuenit mutua datio, & receptio rei ſpiritualis pro temporali: qui eſt vltimus effectus ab vtroque operante intentus, obtinetur autem ſine vllo exteriori pacto: & ex hac parte actio eſt imperfecta. Denique poteſt peccatum externum eſſe imperfectum ex fictione animi, quia operans reuera non intendit tale vitium committere, ſed ſimulare, aut fingere quod committit; quod tunc etiam erit peccatum, quando ipſa ſimulatio prohibita eſt; vt cum aliquis verbo, aut factis ſe profitetur hæreticum: aut infidelem, cum interius talis non ſit. Poſſuntque fortaſſe alij modi huiuſmodi peccatorum imperfectorum excogitari. Sed omnes ſufficienter ad hæc capita reducuntur, vel ex eis expediuntur.

4. *Prima concluſio.*

Dico ergo primò: Quandocunque lex abſolutè profert cenſuram ratione alicuius delicti ſub verbis includentibus aliquem effectum vltimum, donec talis effectus conſummetur, non incurritur cenſura. Vnde, quantumuis perfecta ſit actio ex parte delinquentis, ſi effectus impediatur etiam miraculosè, cenſura etiam impeditur: vt, ſi excommunicatio ſit lata contra homicidam: quamuis ad mortem ſufficienter aliquis vulneret, ita vt naturaliter deſperetur vulnerati vita, donec hic moriatur, non manet alter excommunicatus. Et, ſi miraculoſe viuat, conſequenter impedietur cenſura. Hæc eſt communis ſententia, & fundari poteſt à ſimili in cap. *Perpetuo*: de Elect. in 6 vbi dicitur, ferentem ſuffragium pro indigno, ſi non ſortitur effectũ, non incurrere pœnas. Ratio autẽ eſt, quia verba legis proprie intelligẽda ſunt, & ſtricte, præſertim in materia odioſa: quæ reſtringẽda eſt, iuxta regulam iuris. Vnde à fortiori ſequitur, eũ, qui omnino aberrauit ab effectu intentio, & intentatio, nõ contrahere cenſuram ſimilis legis prohibentis tale peccatum, ſub nomine includente effectum. Vt ſi quis volens percutere clericum, caſu illum non attingit, etiamſi ſagittam emittat, vel ictum in eũ dirigat, non incurrit in canonem, *Si quis, ſuadente*: nam in effectu, & re ipſa manus violentas illi non impoſuit, prout verba legis præ ſe ferunt. Quam rẽ late tractat: & ad eam plures auctores citat Vgoli. tab. 1. de Cenſura capit. 9. §. vlt. & ſimili videri poſſunt Couarruuias in cap. *Alma*, 1. part. §. 10. num. 15. & Nauar. de Datis & promiſſ. num 15. verſ. *Octauo noto*. Itaque in hac materia hæc regula potiſsimum ſeruanda eſt: eſſetque ſufficiens, recte amplicata, ad omnes caſus: ſcilicet, vt verba legis in toto rigore & proprietate teneantur, & ſtrictiſsime limitentur, quantum proprietas verborum permiſerit.

5. Et hinc definiẽtur varii caſus, vt de Simonia etiam conuẽtionali, quæ non peruenit ad effectum, ſeu traditionem rei ex vtraque parte, tunc enim propter imperfectionem actus non incurri irregularitatem docuit Nauuarrus in Sum. cap. 23. n. 104. vbi alios refert. Idem de eo, qui electionem inchoat, non tamen perficit, contra legem ſub cenſura prohibentem eligere: illum enim non incurrere cenſuram cum multis Canoniſtis, & contra alios do-

Varii caſus ex prædicta aſſertione definientur.

cuit Vgolinus de Cenſ. tab. 1. c. 20. § vlt. num. 7. Ex hoc principio, quod actus ille eſt imperfectus. Addit tamen ipſe limitationem quandam ad hanc regulam: nimirum ſi actus conſiſtat in quadam ſucceſsione continua, vt eſt ædificare in alieno ſolo, retinere alienum, aut concubinam in domo: nam tunc ait ſufficere actum inchoatum, & nundũ perfectum ad incurrendam excõmunicationem. Sed non eſt neceſſaria limitatio, quia in his, & ſimilibus exemplis actu, perfectus eſt, quantum lex requirit: nam, dum ædificatio abſolute prohibetur, in ea actione non includitur terminus conſummatus: & ideo ipſa actio, vt eſt in fieri, eſt conſummata tranſgreſsio talis præcepti, dũmodo talis ſit, vt ad peccatum mortale ſufficiat, iuxta ea, quæ dicemus ſectione ſequenti. Lex autem prohibens retinere alienum, aut cõcubinam, ex parte eſt poſitiua, præcipiens actum reſtituendi alienum, vel eiiciendi concubinam: & cum id præcipit ſub cenſura, ſemper deſignat tempus, intra quod faciendum id eſt, & conſummato illo tempore, cenſetur tranſgreſsio conſummata, & perfecta. Quod ſi lex non deſignaret tempus, ſed præciperet quam primum fieri, ipſa omiſsio actus eſſet perfecta, tranſgreſsio præcepti ſtatim ac intelligeretur conſummata. Denique ex hoc principio definitur, illa quæſtio, an lex quæ ſolum profert cenſuram contra committentes aliquod delictum, comprehendat etiam conſulentes. Pars enim negans ex hoc principio concludenda eſt, niſi oppoſitum expreſſum ſit in lege, vt late docet Nauar. in Sum. c. 27. n. 51. cum Caietano, verbo *Excommunicatio*, in principio, vbi hanc regulam ex profeſſo tractat generaliter, & ſpecialiter in ca. 47. De qua etiam videri poteſt Soto in 4. diſt. 22. q. 1. Nauar. etiam de Datis, & promiſſ. n. 13. verſ. *Octauo noto*. Couarru. c. *Alma*, 1. part. §. 10 num. 15. Vgolinus tab. 1. cap. 9. §. vlt.

Dico ſecundo: Quando exterior actio eſt de ſe imperfecta, & inſufficiens ad effectum lege prohibitum, tunc, licet effectus aliunde ſequatur per accidens, aut præter illum modum, quem lex peculiariter prohibet, tunc non incurritur cenſura, quantumuis intentio operantis mala ſit. Ratio eſt, quia lex per ſe primo potius prohibet actionem, quam effectum: quia lex eſt de actionibus humanis, de effectibus autem quatenus per actiones fiunt. Si ergo actio talis non eſt, qualis ipſa lege humana prohibetur ſub cenſura, quamuis contingat ſequi effectum, quem lex humana vitare cupit, imo quamuis ab ipſo delinquente interius intendatur, non incurret cenſuram. Exemplo hoc patet in caſu illo de ſimoniacis mentalibus, qui exterius conſummant mutuam dationem, & acceptionem, ſine vlla conuenitone externa, nec tacita, nec expreſſa: in eis enim perficitur vltimus effectus ſimoniacæ intentionis, à qua etiam illa actio exterior maculatur, & aliquo modo ſimoniaca eſt, per relationem ad illam intentionem, à qua imperatur: nihilominus tamen in illo genere eſt imperfecta actio: quia in ea non interuenit pactum externum: & ideo ratione illius non incurritur cenſura: quia lex Eccleſiaſtica, quæ talem cenſuram imponit, non vetat illum effectum dandi & accipiendi, niſi vt prouenientem ex pacto tacito, vel expreſſo.

6. Secunda concluſio.

Hinc etiam videtur ſequi, ſi quis vulneret aliũ tali vulnere, quod de ſe non ſit ſufficiens ad cauſandam mortem, quamuis contingat illum mori ex aliqua ſuperueniente cauſa accidentali, cui vel ipſemet vulneratus occaſionem dedit, vel aliunde contingenter occurrit, in eo caſu non incurſurum vulnerantem cenſuram, etiamſi contra homicidas impoſita ſit: nam ille reuera non eſt homicida, cum mors non ſit ex actione eius ſecuta. Nec ſufficit, quod aliquid ad mortem cooperetur,

7. Corollarium ex præcedente aſſertione.

tum quia illa met imperfecta reſpectu legis prohibentis homicidium: tum etiam quia eſt valde per accidens, proprie non eſt ab actione ipſius vulnerantis, ſed à ſuperueniente cauſa, quæ in tali ſubiecto vulnere affecto magis operatur: & ita vulnus illud quaſi materialiter & diſpoſitiue concurrit, valde tamen remote reſpectu vulnerantis. Nec etiam ſufficiet, quod ſic vulnerans intentionem habuerit fortius vulnerandi, vel etiam occidendi: quia, vt dixi, intentio non ſufficit ad cenſuram, niſi quatenus ex illa ſequitur actio exterior prohibita.

8, *Obiectioni occurritur.* His vero inſtabit aliquis de irregularitate, quæ in illo caſu cōtraheretur propter homicidium ſubſecutum. Sed quia de antecedēte aſſumpto ex profeſſo infra dicēdum eſt, indiget enim multa explicatione; ideo illo ſuppoſito, dicendum eſt, irregularitatem non ſolum in homicidam, ſed etiam in dantem cauſam, vel occaſionem homicidio eſſe impoſitam, ſi tamen homicidium ſubſequatur. Et eſt differentia inter illam & cenſuram, quod illa nō imponitur principaliter per modum pœnę ſed per modum inhabilitatis, ob ſignificationem, & indecentiam, ratione homicidij ſubſecuti. Sed de hoc, vt dixi, plura ſuo loco. *Notandum pro ſecunda aſſertione.* Hic vero obſeruare oportet quamuis hoc ſit verum, & tutum in foro conſcientiæ, quando eſt moralis certitudo, quod talis effectus, v.g. mors non poterat prouenire ex tali vulnere vel actione: nihilominus tamen, quando non eſt certitudo, ſed res dubia, tunc potius ſeruādam eſſe cenſuram, & abſolutionem petendam, ſaltem ſub conditione ad dubium tollendum. Tū quia hæc pars eſt tuta, & in contemnenda illa cenſura poſſet eſſe periculum: tum etiam, quia ſi cauſa talis fuit, vt probabile generet dubium: & alioqui effectus ſit ſubſecutus, merito in humano iudicio præſumitur, illum effectum inde duxiſſe originem. Quapropter multo magis in foro contentioſo neceſſarium erit, vt manifeſtis probationibus conſtet, illam actionem non potuiſſe eſſe cauſam talis effectus. Sed de hac generali materia, ſcilicet quomodo quis ſe gerere debeat circa cenſuram in caſu dubij, inferius latius dicemus.

8. *Tertia concluſio.* Dico tertio: Quando peccatum fuit imperfectū ex defectu perfecti voluntarij, tunc perpendenda ſunt verba legis, & natura cenſuræ: nam, ſi verba legis talia ſunt, quæ poſtulent perfectum, & directum voluntarium, tunc imperfectio actus excludens tale voluntarium, excuſabit etiam à cenſura. Ratio huius partis clara eſt, quia lex non operatur vltra id, quod proprijs verbis ſuis continet ac declarat. Exempla autem ſunt, ſi lex dicat, *Qui præſumpſerit hoc facere, Qui temere hoc fecerit, Qui temerario auſu:* & ſimilibus modis, quos inferius explicando particulares cenſuras annotabimus. Nam per illas dicendi formulas ſignificatur, talem cenſuram ſolum ferri in eum, qui directa, & deliberata voluntate talem legem tranſgreditur. Aduertendum eſt autem, non quamcunque imperfectionem voluntarij excuſare, ſed illam tantum, quæ excludit voluntarium directū & ex certa ſcientia: nam, ſi quis ex paſsione, vel ex amore humano, aut ex timore ſimili talem actum faciat, actus quidē aliquo modo eſt imperfecte voluntarius, quia eſt ſecundum quid inuoluntarius: Et nihilominus cenſuram incurrit, quia verè præſumit, ſeu temere agit quod lex prohibet. Quanquam aliquando talia poſſent eſſe verba legis, vt ſic peccantem non comprehenderent; vt lex, quæ dicit, *qui ex contemptu ieiunia fregerit, anathema ſit*, non comprehendet eum, qui ex paſsione ieiunium frangit. Itaque in hoc etiam ſeruandum eſt illud, quod diximus, vt attente penſentur verba legis, & qualem modum operandi poſtulent.

10. At vero, ſi lex nullum ſpeciale verbū addat, ſed abſolutè præcipiat, & cēſuram ferat contra tranſgreſſores, tunc voluntarium, quod ſufficit ad peccandum deliberate & humano modo contra illam legem, & ad contumaciam ad cenſuram, ſatis eſt ad talem pœnam ipſo iure impoſitam incurrendam. Hæc regula videtur manifeſta ex terminis: quia, ſicut illa lex abſolute prohibet tale delictum: ita abſolute profert cenſuram: ergo ex vi talis legis non plus, nec alius modus voluntarij requiritur ad incurrendam cenſuram, quam ad peccandum contra ipſam legem. Quocirca in huiuſmodi caſu, licet quis peccet ex libidine, aut ex amore humano, & cum aliquo inuoluntario ſecundum quid, ſi tamen ille modus voluntarij ſatis eſt ad peccandum contra illam legem: & alioqui materia eſt proportionata, vt ſupponimus, ſatis etiam erit ad incurrendam cenſuram.

Sed contra, nam ſi ſit lex prohibens ſub cenſura ipſo facto incurrenda, ne aliquis hæreticus domi recipiatur, & conſanguineus, vel amicus illum domi recipiat, non incurrit cenſuram, vt communiter Doctores tradunt, quos refert, & ſequitur Nauarr. in Sum. c. 27. n. 55. Id autem ſolū eſſe videtur quia id nō ſit ex affectu violandi legem, ſed ex quadam neceſsitate & affectu naturali: ergo idem erit quoties ex ſimili affectu, vel paſsione peccatur. 11. *Obiectio.* Reſpondetur, aſſumptum quidem illud verum eſſe, *Solutio.* non tamen propter illam rationem, ſed quia tunc non peccatur contra illam legem: Neq; (formaliter loquendo) ſit actio, tali lege prohibita. Quando enim lex prohibet recipere hæreticum, formaliter intelligenda eſt de hæretico, quatenus hæreticus eſt: tunc vero non recipitur vt hereticus, ſed vt amicus, vel conſanguineus, vel etiam vt homo, ſi fortaſſe indigeat. Quando vero cenſendus ſit recipiens, ſub vna vel altera ratione recipere in foro interiori, ex intenſione eius facilè iudicabitur, in exteriori vero ex circumſtantijs diſcernendum erit, vt Nauarrus notauit. Intentio etiam præcipientis attentè penſanda eſt, nam, ſi ſolum generalibus verbis fertur in receptatores hæreticorum, recte & iuridice illo modo exponitur: ſi tamen ex alijs verbis particularibus legis conſtet, etiam prohibere recipere ipſam perſonam, aut ei benefacere, vt reſipiſcat, tunc aliter iudicandum erit de actione recipiendi. Quia, etiam ſi non recipiatur hęreticus vt hæreticus eſt, ſeu in fauorem hæreſis, fauor, vel receptio ipſius perſonæ mala erit, niſi intercedat grauis cauſa, quæ ad excuſandū ſufficiat: qualis erit, aut extrema neceſsitas talis perſonæ aut tanta coniunctio cum alia, vt quaſi vna moraliter cenſeantur: vt eſt inter parentem & filium, vel etiam inter fratres, vel alia minor iuxta materię qualitatem: non enim poteſt vniformis regula pro omnibus tradi. Quando vero non intercedit cauſa ſufficiens ad excuſandam culpam, nec cenſura excuſabitur propter modum voluntarij, vt declaratum eſt.

Num metus excuſet ab incurrenda cenſura.

Hic vero ſtatim occurebat quæſtio, ſi actus ſit voluntarius ſimpliciter, inuoluntarius verò 12. ſecundum quid ratione metus, an hoc ſatis ſit, vt non contrahatur cenſura. Sed hoc non habet hic peculiarem difficultatem, ſed communem de lege humana, an metus excuſet ab illius tranſgresſione. Nō eſt autem dubium, quin interdum excuſet. Si ergo talis eſt metus, vt excuſet à culpa excuſabit, etiam à cenſura: tum qa cenſura ſupponit culpam vt dictum eſt: tum etiam quia adiectio cenſurę non impedit, quo minus metus, qui excuſaret à culpa trangreſſorem talis legis, præcisè impoſitæ ſine cenſura, ſimiliter excuſet, etiam ſi cenſuræ pœna addita ſit, ſuppoſita q; materia eſt eadem, & obligatio in conſcientia per ſe ſufficiens, ſemper tamen

humana,

humana, quę nõ obligat cum tãto diſpendio, & rigore. At vero ſi metus non excuſat à culpa, non excuſabit etiam à cenſura: neque fingi poteſt caſus, in quo metus ſufficiat ad excuſandam talẽ pœna, ſcilicet cenſuram, etiamſi nõ excuſet à graui culpa quando quidem lex, vt ſupponimus, abſolute imponit cenſuram aduerſus trangreſſores talis legis. Secus vero eſſet, quando adderet aliquod verbum indicans & poſtulans liberiorem modum operandi, de quo iam dictum eſt.

Quis metus excuſet ab obſeruatione legis humanæ.

13 Quis autem metus ſufficiat ad excuſandum ab obligatione obſeruantiæ legis humanę, in propria materia tractandum eſt. Nunc breuiter dicimus, regulariter loquendo, metũ mortis, vel alteri⁹ grauis nocumenti, quando eſt vrgens, & cadens in cõſtantem virum, ſufficere ad hanc excuſationem: quia præcepta Eccleſiaſtica ordinariè non obligãt cum maiori rigore. Vnde propter minora incommoda vitanda excuſamur obligatione ieiunij, aut miſſæ audiendę. Dixi autem *regulariter*, quia ſi talis metus incutiatur directè in contemptum religionis aut Eccleſiaſticæ poteſtatis; tunc potius ſuſtinẽda eſſet mors: quam lex Eccleſiaſtica violanda: qa iam non agitur de ſola obſeruatione legis, ſed de vitando graui damno noſtræ religionis: cuius bonum commune tenetur homo præferre propriæ vitæ Et Eccleſia poteſtatem habet obligandi in eo vel ſimili caſu, cum dicto rigore. Et ita expedit facere: Igitur ita obligat. Et, ſi cenſuram, imponit, maxime pro illo caſu eam imponere cenſenda eſt. Tunc ergo metus non excuſabit à cenſura, ſicut nõ excuſat à culpa.

Si lex Eccleſiaſtica prohibeat ſub cenſura id quod iure naturæ eſt prohibitũ poteſt metus excuſare à cenſura, licet non à culpa.

14 Oportet tamen aduertere, aliquando ꝑ legem Eccleſiaſticam ſub cenſura prohiberi id quod iurẽ naturæ prohibitum eſt, vt v.g. inceſtum cum conſanguinea: Contingere ergo poteſt, vt metus excuſet illum actum, & prohibitum ab Eccleſia, etiamſi non excuſet libidinoſum acceſſum, quia intrinſece malus eſt: & tunc quamuis non omni culpa excuſetur ratione metus, excuſabitur cenſura. quia illa nõ contrahitur niſi ob violationem præcepti Eccleſiaſtici vt ſic. Quo modo excuſari poſſunt à cenſura ſi lata ſit contra adiuuantes Turcas dimicantes cõtra Chriſtianos Chriſtiani, qui, metu mortis remigãt, etiam quando Turcæ Chriſtianos perſequuntur? Quanq̃ forte nõ excuſentur à peccatu cõtra naturalem legem: qa cooperãtur poſitiue ad actionem intrinſece malam: quamuis hoc poſterius minus certum ſit: quod pertinet ad materiam de voluntario. Et hanc ob cauſam etiam dixi, voluntarium huiuſmodi debere eſſe ſufficiens ad contumaciam quia cenſura propter contumaciam ponitur, & ꝑ illam incurritur. Vnde ſi modus tranſgrediendi præceptum talis ſit, vt ad peccadum ſufficiat, non vero ad contumaciam, poterit à cenſura excuſare, licet, non excuſet à culpa etiam graui, & ita contingit in prædicto caſu. Poterat autẽ inquiri, an ratione ignorantiæ etiã hæc duo ſint ſeparabilia, occurrebatq; grauis quæſtio de ignorantia iuris vel facti, an excuſet à cenſura, quando non excuſat à culpa. Sed de hac re dicemus commodius infra ſect. 6.

Quarta concluſio.

15 Dico quarto Quando externum peccatum procedit ex animo ficto, ita vt eam ob cauſam act⁹ exterior non ſit ſimpliciter in ſpecie completa moralis actus, cui eſt annexa cenſura ex vi & proprietate verborum legis, tale peccatum non eſt ſufficiens materia talis cenſuræ: ſecus vero erit: ſi, non obſtãte ſimulatione, aut fictione, peccatum externum reuera ſit in ſua ſpecie conſummatum. Prior pars eſt contra Caiet. 22. q. 12. art. 1. circa ad 2. & q. 94. ar. 1. Eſt tamen noſtra ſententia communis, quam tenet Nauar. in Sum. c. 11. n. 53 & c. 27. num. 58. vbi refert alios. Et ratio eſt quæ tangitur in c. *Cum voluntate*, de Sent. excom. quia *voluntas & intentio eſt, quæ diſtinguit maleficia* : & ideo, ſi illa deſit, deeſt etiam delictum pro quo cenſura impoſita eſt. Exemplum vulgare eſt de ficto hæretico exteriori, qui ſimpliciter non eſt hæreticus, cum veram fidem retineat: ſed apparet hæreticus, quia talem ſe fingit. Si ergo lex excommunicat ipſo facto, vel aliam cenſuram fert contra hęreticos, vel contra profitentes talem hæreſim: ille non incurret talem cenſuram: quia ꝑfecte ac ſimpliciter non agit contra talem legem. Illa enim verba in rigore non ſignificant apparentiam, ſed veritatem, & proprietatem: & alioqui ſunt reſtringenda, cum in materia odioſa verſentur loquimur autem ſemper iuxta proprietatem verborũ legis: qa ſi lex ipſa extendat ꝓhibitionẽ, & cenſuram, etiã ad eos qui ficto animo talia ꝓfitentur, vel aliquid ſimile operantur, nõ eſt dubiũ, quin incurratur cenſura: quia illa eſt materia ſufficiens cum ſit graue peccatum externũ. Secus vero eſt, quãdo lex ſimpliciter loquitur de tali peccato.

Probatur prior pars aſſertionis.

Neque obſtat, quod exterius diſcerni non poſſit, 16
an illa actio exterior procedat ex interna crudelitate nec ne; hoc enim pertinebit ad externum forũ vt poſſit ille puniri tanquam hæreticus, quamuis cum illo mitius agendum ſit, tũ propter Catholicũ animum, quem nunc pręſe fert, tum propter probabiles coniecturas, quæ moraliter deeſſe non poſſunt, quia talis ficta profeſsio erroris nunquam fit ſine aliqua magna occaſione timoris, vel amoris humani. At quoad forum conſcientiæ, in quo cenſura contrahitur ex vi legis, ſatis eſt, quod vere in re peccatum tale non fuerit, quale per legem prohibitum eſt. Nam, vt ſupra dixi, interdum actus exterior requirit aliquem interiorem, vt vere ac ſubſtantialiter ſit in illa ſpecie virtutis, vel vitii, q̃ lex præcipit, vel prohibet: qui proinde ſimul præcipitur, aut prohibetur, cum actu exteriori, etiamſi fortaſſe de illo exterius conſtare non poſsit. 17

Exemplo dilucidatur poſterior aſſertionis pars.

Secus vero erit, ſi è contrario (quod in vltima parte aſſertionis tangitur) ſimulatio & fictio ſolũ ſit ad occultandum delictum, nõ vero ad illud, ſeu animum eius minuendum, vel tollendũ tũc enim, quamuis delictum occultetur, nihilominus incurretur cenſura: quia delictum reuera opere conſũmatur & animo: quod vero occultetur, accidentarium eſt. Vt ſi quis animo hæretico verbis profiteatur errorem ſuum, ita tamen verba componat, vel amphibologicè eis vtatur, vt poſsit ſubterfugere & in alio ſenſu explicare, nihilominus excommunicationem incurret cõtra hęreticos latam: qa eſt verus hæreticus interior, & exterior: & illa fictio nõ minuit culpam, ſed per accidẽs occultat.

Obiectio.

Quod ſi dicas illum actum videri imperfectum, qa nõ ſatis exprimit interiorem animum, nec omnino eſt illi conformis: quia minus exterius apparet, quam interius ſit.

Soluitur.

Reſpondetur, hunc defectum non minuere culpam, ſed poti⁹ augere, ſi fieri poteſt, quia illa actio exterior ex ſe ſatis exprimit interiorem animum. Quod autem ab aliis non ita percipiatur, prouenit non ex defectu ipſius actus, ſed ex coiunctione alterius ſignificationis, vel ſenſus, per quam non minuitur prior malitia, ſed additur noua ſimulati animi, ſeu hypocriſi affecti. 18

An qui exterius facit actum ſub cenſura præceptum ſine interiori attentione cenſuram euitet.

Sed quæres, an eodem modo ſentiendum ſit, quãdo aliquis è conuerſo exterius tãtum ſeruat præceptum Eccleſiæ, ficto tamen animo, aut ſine ſufficiente actu interiori, an (inquam id ſatis ſit, ad euitandam cenſuram impoſitam contra traſgreſſorem talis præcepti, vt v.g. ſi excommunicetur, qui Miſſam omittit die feſto, vel non recitat horas, cũ tenetur, an, qui eſt præſens, vel profert verba, voluntarie omnino diſtractus, vel nolens actũ religionis exercere, ſed tantum apparenter, incurrat nihilominus cẽſuram. Quidam abſolute negãt in eo caſu incurri cẽſuram, quia iam impletur pręceptum Eccleſię quoad ſubſtantiam actus exterioris,

ris, quod ſatis eſt ad euitandam cẽſuram: quia illa tranſgreſsio præcepti non eſt perfecta, & completa. Afferuntque exẽplum de eo, qui confitetur tẽpore præſcripto ab Eccleſia: fictè tamen, aut nõ integrè: nã id ſatis eſt ad non incurrendã cenſurã Eccleſiæ, licet non ſit ſatis ad non peccandũ Simileq; adduci poſſet de communicante in paſchate in peccato mortali.

19. *Dubii reſolutio.* Sed hoc abſolutè & in vniuerſum mihi nõ ꝓbatur. Conſiderandũ ergo cenſeo, an ille defectus interior, ſiue ſit intentionis quod propriè ſpectat ad fictionem, ſiue attentionis, qui ſolum eſt diſtractio quædam: an (inquam) talis defectus ſit cõtra ſubſtantiam actus præcepti, vt præceptum eſt: nam, ſi non ſit contra ſubſtantiam, excuſabit cenſuram, imò etiam excuſabit culpam contra præceptum Eccleſiæ, licet non excuſet culpam contra aliud ius diuinum, vel naturale. Exemplum eſt in illo caſu de communicante in Paſchate in peccato mortali. Idemque erit de confitente valide, non tamen fructuoſe (ſi ſupponamus dari ſacramentũ confeſsionis validum & informe.) At verò ſi defectus ille ſit contra ſubſtantiam actus præcepti, vt præceptum eſt, etiamſi exterius quaſi materialiter fiat quod præceptum eſt, non ſatis erit ad excuſandum cenſuram abſolute impoſitam contra tranſgreſſores talis præcepti: quia ille verè tranſgreditur illud præceptum, & nulla ex parte illud implet. Talisq; vt opinor, eſſet ille, qui in Paſchate communicaret, non ſolum in peccato mortali, ſed etiam ſine vera fide animo irridendi, vel occultandi ſuum errorẽ: quia nimis eſt directè contra ſubſtantiã talis præcepti. Idem cenſeo de illo, qui exterius confitetur, etiam integrè, tamen ſine dolore, vel propoſito ſufficiente ad ſubſtantiam ſacramenti, vt ſupra ſuo loco dixi: quia ille defectus eſt etiam contra ſubſtantiam actus præcepti.

20. *Efficiens actum ſub cenſura præceptum integrè quoad ſubſtantiam licet ex alio cap. peccet cenſuram nõ incurrit.* Vnde oportet attentè conſiderare, aliud eſſe implere præceptum quoad ſubſtantiam, aliud verò materialiter efficere exteriorem actum, quem lex præcipit. Nam de primo eſt vera, & communis ſententia, id ſufficere ad vitandam cenſuram poſitam in tranſgreſſorem talis pręcepti, quia ille re vera nõ eſſet tranſgreſſor illius præcepti, etiamſi fortaſſe alio titulo peccet. Hoc autẽ ſenſu diſtinguitur ſubſtantia præcepti à modo extrinſeco, vt v.g. quod fiat propter Deum, vel meritoriè, aut fructuoſe, vel in ſtatu gratiæ. Quo etiam ſenſu habet locum recepta doctrina D.Thom. & omnium, præceptum per ſe obligare ad ſubſtantiam actus non ad modũ. In hac vero ſubſtantia actus præcepti, vt præceptum eſt, includitur voluntas, intentio aut attentio neceſſaria, vt talis actus ſit humanus, & illius moralis rationis, ſecundum q̃ præcipitur. Vnde, ſi hoc deſit, quamuis exterius videatur exerceri actio præcepti, illud eſt omnino materialiter, & non ſecundum ſubſtantiam præcepti. Quod in his rebus moralib⁹ valde aduertendum eſt: qa præcepta etiam Eccleſiaſtica dantur de actibus humanis, vt humani ſũt. Et iuxta hæc iudicandum eſt etiam in alio caſu de audiẽte Miſſam, vel recitante ſine vlla attentione: nam iuxta veriorem doctrinam attentio aliqua eſt de ſubſtantia talis actus, vt cadit ſub pręceptum: & ideo qui nullam habet, verè omittit interius, & exterius formaliter loquendo de actu præcepti, etiamſi materialiter videatur idem externũ opus facere ideoq; incurret cenſuram, ſi abſolutè contra omittentes poſita ſit. Quod ſemper addo, quia, ſi in lege ſit aliquod verbũ magis limitans, ſeu coarctans cenſuram, iuxta proprietatem eius iudicandum erit: quia cenſura non extenditur vltra voluntatem legiſlatoris, prout expreſſam in lege.

SECTIO IV.

Vtrum Cenſura ferri poſsit propter ſolum peccatum mortale, vel etiam propter veniale.

1. *Culpam debere eſſe proportionatam cenſuræ.* Ex dictis in pręcedentibus ſectionibus poſſumus hic ſtatuere generale principium certum, nempe Culpam, pro qua imponenda cenſura eſt, debere eſſe proportionatam tali cenſuræ. Probatur naturali ratione, quia pœna debet eſſe commenſurata culpæ, & è contrario: nam contra iuſtitiam commutatiuam eſt, grauem pœnam pro leui culpa imponere: ſed cenſura habet rationem pœnæ, & ob hanc rationem culpam ſupponit: ergo ratio iuſtitiæ poſtulat, vt talis culpa ſit commenſurata grauitati talis pœnæ.

2. *Cenſuram grauem ſupponere mortale peccatum vt iuſte feratur ad leuiorem vero veniale ſufficere.* Et ex hoc principio inferuntur duæ concluſiones, quæ generatim ſumptæ, eandem videntur habere certitudinem. Prior eſt, cenſuram grauem, id eſt, quæ priuat bonis maioris momẽti, & ex ſe magnum infert nocumentum, & ideò poſſet non incongruè *cenſura maior* appellari, ad minimum ſupponere peccatum mortale, vt iuſtè ferri poſsit. Poſterior eſt, minorem, ſeu leuiorem cenſuram pro veniali etiam peccato imponi poſſe. Ratio vtriuſq; ex propoſito principio per ſe ſtatim patet: quia eſſet contra æquitatem iuſtitiæ pro leui culpa grauiſsimam pœnam imponere: ſed quælibet maior cenſura, grauiſsima pœna eſt: venialis autem culpa eſt leuis: ergo non poteſt eſſe illa pœna commenſurata huic culpæ. Secus vero eſt de minori cenſura: illa enim leuis eſt pœna: & ideò etiam propter leue peccatum imponitur. Nec refert, ſi quis dicat, culpam venialem eſſe maius malum quacunque cenſura, etiam grauiſsima, vt propterea ob illam ſolam imponi poſsit, nam pœna non eſt commenſuranda culpæ ſecundum æqualitatem: ſic enim nonnunquam poterunt adæquari: cum ſint ordinum diuerſorum: propter quod non rectè hoc modo comparantur, ſed ſecundum proportionem, vt ſcilicet illi culpæ, quæ in ſuo ordine grauis eſt, pœna reſpondeat in ſuo etiam ordine grauis. Quod, cum in omni pœna neceſſarium ſit, maxime tamẽ in medicinali: qualis eſt cenſura, vt de excommunicatione dicitur in c. *Multis*, 2. q. 1. & in c. 1. de Sent. excom. in 6. in principio: & ad ſuſpenſionem, & interdictum idem extenditur: & inferius agendo de cenſuris in particulari, & præſertim de excommunicatione vtraque pars euidentius probabitur. Intelligenda autem hæc ſunt iuxta dicta ſect. præcedent. de actu, qui in ipſo opere externo ſit ſufficiens ad peccatum mortale, nam ſi quis ex voluntate, quæ ſit peccatum mortale, leuem actum exteriorem faciat (vt v.g. leuiter percutiat clericum, vel quid ſimile) non incurret maiorem excommunicationem, iuxta principia poſita in dicta ſectione.

3. *Non omne peccatum mortale eſſe dignum cenſura graui.* Ex quo vlterius intelligitur, quamuis cenſura maior ferri non poſsit, niſi ꝓ peccato mortali, non tamen è conuerſo quodlibet peccatũ mortale etiam externum (iam enim de hoc ſemper loquimur) eſſe dignum tali cenſura. Sicut etiam in minori cẽſura reſpectu venialium id notiſsimum eſt: quis.n. dicat, pro quolibet leui mendacio poſſe hominem excommunicari maiori excõmunicatione? Idem ergo cum proportione intelligendum eſt de maiori reſpectu mortalis peccati. Et ideo dixi in priori aſſertione, ad minimũ requiri peccatum mortale, vt indicarẽ, non quodlibet ſufficere, ſed ſpecialem quandam grauitatẽ poſtulari, aut quod ſcandalũ generet in Eccleſia, aut pacem perturbet, aut aliq; graue nocumentum afferat, quod alia via non poſſit cõmode impediri. Hæc autem peccatorum diſcretio, vel mortalium inter ſe, vel venialium inter ſe, vt pro his poſsit proportionata ferri cenſura, & nõ ꝓ illis, nõ poteſt vna generali regula præſcribi:

nulla enim ſufficiens excogitari poteſt, ſed neceſſario id committendum eſt prudentiæ legiſlatoris, & iudicis, vt conſiderato fine principali imponendi cenſuram, & qualitate delicti, & neceſsitate, vel magna vtilitate vrgente eam imponat. Et ideo Auguſt. lib. de Corrept. & grat. c. 15. & refertur in Capite *Corripiantur*, 24. qu. 3. de excommunicatione agens, ait *ex paſtorali neceſſitate*, & non aliter ferendam eſſe. Et in Concil. Aurel. 5. c. 2. præcipitur, vt pro prauis, & leuibus culpis nemo excommunicetur: *nec præter eas culpas, pro quibus antiqui Patres arceri ab Eccleſia iuſſerunt committentes.* Et habetur in ca. *Nullus*, 11. q. 3. vbi ſunt plura alia decreta de hac re.

IV. *Quanta cũ moderatione debeat iudex vti cenſuris.* Atque hinc fit, vt ſi aliis pœnis poſſit curari, aut impediri peccatum, aut cõtumacia corrigi, eis prius vtendum ſit, vt ſtatuit concilium Triden. ſeſsion. 25. c. 2. de Reformat. quod decretum valde eſt notandum in confirmationem huius doctrinæ. Et in Concil. Meldenſi, c. 56. quod refertur in capit. *Nemo Epiſcoporum*, 11. q. 3. valde notanda ſunt verba illa, *Et ille qui aliter non potuerit corrigi*: agit enim de excommunicatione maiori, quam negat debere imponi, niſi pro crimine mortali: & cum dicta limitatione, ſcilicet, quando neceſſaria cenſetur ad correctionem. Ex quo etiam valde conſentaneum rationi eſt, & intentioni prædictorum canonum, (vt cum inter cenſuras ſpecie diuerſas vna ſit minus grauis, quam alia & omnes ad hunc finem tendant corripiendi contumaciam, & reprimendi peccata) quando ille poteſt obtineri per cenſuram minus grauem, illa tantum imponenda ſit, & non ſtatim eſſe inchoandum à ſuprema cenſura vt eſt excommunicatio maior, quà pœna nulla in Eccleſia maior eſt, vt dicitur in cap. *Corripiantur*, 24. q. 3.

V. *Iudices debere rẽ incipere Correctionẽ à leuioribꝰ cenſuris.* Atque hanc fuiſſe antiquæ Eccleſiæ conſuetudinem, & hunc, vel ſimilem ordinem in his pœnis imponendis iuxta ſacros canones ſeruari debere, ſatis colligitur ex cap. *Præſenti*, 5. quæſt. 2. & ex capite *Veritatis*, de Dolo, & Contumac. & ex capite ſecundo de Teſtibus cogendis, & hoc etiam notauit Gloſſ. in ca. *Cum tu*, verb. *per pœnam*, de Vſuris: & Gloſſ. in capite *Honoratus*, verb. Adhuc, 74. d. Notantque ſuſpenſionem debere antecedere excommunicationem, ſcilicet in ſacerdotibus, qui ſuſpendi poſſunt. In laicis vero antecedet interdictum, vt notant doctores in citatis iuribus: & Abbas in capite vltim. De Cohab. Cleric. & mulier. Non quod hic ordo ſemper neceſſarius ſit, ſed quod ad prudentiam iudicis pertineat illum ſeruare, niſi negotii grauitas aliud requirat, aut niſi probabiliter iudicet nullam eſſe ſpem fructus in præmittenda cenſura minori: tunc enim inutile eſſet illam ferre. Sicut etiam inutile eſſet ferre maximam cenſuram, ſi nullus ex eâ fructus ſperaretur: vt ex communi ſententia Iuriſtarum docuit Felinus in ca. *Apoſtolica*, de Excep. circa init. & Iacob. de Graff. lib. 4. ſuar. deciſ. c. 1. n. 18. Quod tamen intelligendum eſt de fructu non tantum priuatæ perſonæ, ſed etiam totius Eccleſiæ: quia non ſolum ad ſalutem eius, in quem fertur, ſed etiam ad aliorum exemplum, & diſciplinam ordinatur cenſura.

Ad ſingulas cenſuræ ſpecies in particulari applicatur ſupra poſita doctrina.

VI. VT vero hæc, quæ in communi, & indiſtincte diximus, intelligantur magis & probentur, oportebit ea ad ſingulas cenſurarum ſpecies breuiter applicare. Et primum in communicatione diſtinguunt Theologi duplicem excommunicationem, ſcilicet maiorem, & minorem: quarum diſtinctio *De excommunicatione.* non eſt nunc à nobis ex profeſſo explicanda, ſed ſatis eſt ſupponere diſtingui in effectibus, & conſequenter in grauitate pœnæ: De excommunicatione igitur maiori certũ eſt, ſolum poſſe imponi propter mortale peccatum: id enim expreſſe habetur in iuribus citatis, præſertim 11. quæſt. 3. cap. *Nemo Epiſcoporum* & docet Leo Pap. epiſtol. 89. & ſuo loco dicemus latius. Excommunicatio autem minor etiam pro peccato veniali ferri poteſt, vt de facto incurritur propter communicationem in rebus humanis cum excommunicatio, vt conſtat ex concilio Carthag. 4. c. 4. dicemus inferius. Quo fit, vt poſſit etiam talis communicatio minor pro aliquo peccato mortali ferri, id enim à fortiori ſequitur quia mortale genus eſt quam veniale, & interdum non ſufficit, vt ratione illius maior excommunicatio feratur, vt dictum eſt: aliquando ergo poterit expedire, vt ſaltem feratur minor: vt infra etiam dicetur.

At vero de ſuſpenſione & interdicto aliqui ſimpliciter afferunt poſſe imponi pro mortali, & pro veniali peccato: & in hoc conſtituunt differentiam inter illas cenſuras, & excommunicationem. Ita loquitur Caietan, in Summ. verb. *Præceptum*, & Nauarr. in Summ cap. 27. n. 165. & alii. Sed non video cur non ſit eadem proportione loquendum, & diſtinguendum de ſuſpenſione graui, & leui, quæ maior & minor appellatur ab aliquibus, ſed non eſt in vſu. Quidquid vero ſit de nominibus, pro mortali peccato grauis ſuſpenſio imponitur, quæ quidem non poterit imponi pro veniali: eſſet enim magna improportio, & inæqualitas. Si ergo aliqua ſuſpenſio propter veniale poteſt imponi, erit illa leuis, & quoad reſeruans proportionem cum excommunicatione minori, quidquid de vſu vocum. Idemque eſt proportione ſeruata de interdicto: nam licet illi hoc proprium ſit, vt pro peccato alieno imponi poſsit, tamen, cum ferri non poſsit niſi propter peccatum, vel proprium, vel alienum, vt ſupradictum eſt: & docet etiam Nauar. c. 27. num. 168. cum illo peccato, propter quod fertur, comparandum eſt. Atque hoc modo certe non poteſt ferri interdictum graue, & quod alicuius momenti cenſeatur niſi propter grauem, & mortalem culpam, propter rationem ſuperius factam. Si ergo propter veniale peccatum nonnunquam fertur aliquod interdictũ, illud eſſe non poterit, niſi valde leue, puta ſingularis perſonæ, ad aliquem particularem actum, & per breue tempus: quod proinde leue dici poterit. Et hac ratione ſuperius inſinuaui, ſicut diuiditur excommunicatio in maiorem, & minorem, ita poſſe diuiſionem eandem cenſuræ in communi accommodari, & generatim definiri, cenſuram maiorem non poſſe imponi, niſi propter peccatum mortale, & proportionatum: cenſuram autem minorem poſſe pro aliquo peccato veniali ferri. Sed hæc explicabuntur melius, diſputando de ſingulis cenſuris in particulari. VII. *De ſuſpenſione & interdicto.*

SECTIO V.

Vtrum ad ferendam cenſuram requiratur contumacia, vel ſufficiat peccatum commiſſum, & præteritum.

I. DVplex eſt modus ferendi cenſuram, vt ex ſuperioribus conſtat, ſcilicet per legem, aut quodlibet præceptum ſuperioris prohibentis, vel præcipientis, aliquid ſub cenſura ipſo facto incurrenda: vel per ſententiam iudicis condemnantis reum ad talem pænam ob commiſſum delictum. Circa priorem modum fere non habet locum quæſtio præſens: quia talis cenſura ex vi ipſius præcepti, & modi, quo fertur, includit conditionem requirentem contumaciam, & inobedientiam ad Eccleſiam vt incurratur. Vnde vt ſupra etiam dicebamus, talis lex includit monitionẽ ſufficientẽ, vt illius tranſgreſſor ſit inobediens, & contumax ad contrahendam cenſuram. Solum ergo poteſt circa hoc relinqui

qui quæſtio, an & quomodo poſsit hæc cenſura per ignorantiam impediri, vel (quod idem eſt) quando ignorantia impediat contumaciam, & conſequenter cenſuram. Sed de hac re, quia ſpecialē difficultatem habet, ſect. 7. inſtituemus.

Supereſt ergo difficultas de cenſura, quæ in particulari fertur per ſententiam à iudice, an ſcilicet poſsit ferri propter peccatum præteritum abſque alia contumacia præter eam, quæ eſt in tranſgreſſione præcepti, quæ ſaltem eſt materialis inobedientia vt videre licet apud D. Thom. 2. 2. quæſtio. 104. ar. 2. & q. 105. a. 1. Dixerunt ergo aliqui poſſe cenſuram etiam excommunicationem, ferri pro peccato cōmiſſo etiamſi tantum contra ius diuinum, vel naturale ſit. Ita ſenſit Caietanus 2. 2. q. 69. art 2. Almain. de Poteſt. Eccleſiæ cap. 10. Corduba in libr. 1. qu. 27. §. *Sed ad exaltationem*, qui refert Gloſſam expreſſe hanc ſententiam tenentem in cap. *Romana*, de ſent. excom. in 9. & Couarruuiam eam inſinuantem in capite, *Alma mater*, p. 1. §. 10. n. 5. & Sylu. verb. *Excommunicatio*. 1. notab 3. & 4. verb. *Excommunicatio*, 2. notab. 2. & 4. & quæſt. 11. Sed hi auctores non fauent huic ſententiæ, licet in modo loquendi interdum dicant excommunicationes ferri pro præteritis culpis, & ſub ea forma nonnulla exempla proponant: tamen hoc modo poſſet pro hac ſententia citari dictum cap. *Romana*: nam in eodem fit mentio de cenſura, quæ fertur pro præterita culpa.

Prima opinio.

III. Oportet ergo aduertere, in iure, & apud auctores diſtingui cenſuram pro præterita, vel futura culpa, quia ea, quæ eſt pro culpa futura nullam culpam ſupponit, ſed ſolum præceptum cauendi culpam. Cenſura vero, quæ ſupponit culpam commiſſam, dicitur ferri pro præterita culpa, non tamen quia in ea, vt iam prᴂterita, abſolute ſiſtatur: ſemper enim includit conditio, *niſi à tali peccato deſiſtatur*, aut *pro illo ſatisfaciat*, vt recte notauit Nauarr. in ca. *Cum contingat* de Reſcriptis in 5. nullitatis cauſa. Et ſumitur ex capite, *Ex parte*, primo de Verborum ſignificatione vbi duplex diſtinguitur cenſura. Vna pro contumacia tantum, quia *ſcilicet citatus ſtare noluit iuri* altera pro offenſa, *quia videlicet iuſſus noluit maleficium emendare*. Prior pertinet ad cenſuram pro peccato futuro: poſterior ad cenſuram pro præterito, & aperte exponitur modo iam dicto. Igitur neque ex dictis Doctoribus, neque in vniuerſum ex iuribus, vel Doctoribus loquentibus de cenſuris pro præteritis culpis, poteſt in præſenti efficax argumentum ſumi.

Quo ſenſu dicatur cenſuram ferri pro præterita culpa.

IV. Nihilominus ad confirmandam hanc ſententiam afferuntur multa iura, in quibus videtur dicto modo ferri cenſura. Primum eſt cap. *Quidam*, 5. qu. 1. vbi Gregorius excommunicat quendam, qui occulte libellum contra alium poſuerat, *niſi ſe proderet, & cæt.* Nec dici poteſt, (ait Caietanus) illum fuiſſe excōmunicatum eo quod non impleuerit præceptum, vt ſe proderet: quia hoc præcepto non poterat obligari, neque nouum delictum committebat non ſe prodendo, cum contra ius naturæ ſit aliquem obligari vt ſe prodat, vel accuſet in delictis omnino occultis. Excommunicatio ergo illa pro delicto commiſſo pure lata eſt: at illa conditio fuit addita ex Pontificis benignitate, vt, ſi ille vellet, ſe prodere, poſſet excommunicationem vitare. Secundo affertur textus eiuſdem Gregor. in cap. *Inter querelas*, 23. qu. 4. vbi reprehendens quendam Epiſcopum, eo quod alium excommunicauerat propter iniuriam ſibi factā non corripit illum, eo quod cenſuram tulerit pro peccato commiſſo: imo ſupponit talem cenſuram valide fuiſſe, ſed reprehendit, quia pro vindicta propriæ iniuriæ maledictionem anathematis inuexerit. Tertio in eadem cauſa, & quæſtione in capite *Guilliſarius* refert Silueriius Papa ſe anathematizaſſe eos, qui dolo, & vi ipſum comprehenderant, & in exilium miſerant. Quarto in capite. *In primis*, 2. quæ. 1. ſimiliter excommunicantur, qui legitimum quendam Epiſcopum depoſuerant, & alium in eius locum contra ius ſubſtituerant. Quinto ſæpe in iure imponitur cenſura pro raptu, vel alio crimine, ſeu, iniuria iam facta, vt patet in capit. *raptores*, & cap. *Eos qui rapiunt*, 36. quæſt. 2. & cap. *Si quis Epiſcopus* 17. quæſt. 8. & in cap. *Tanta*, 86. diſtinct. & in capite *Duo ſunt*. 96. d. vbi referuntur facta Innocentii excommunicantis Arcadium Imperatorem: & Ambroſii excommunicantis Theodoſium pro culpis præteritis. Et ſimilis caſus habetur in capit. 1. de iudiciis. Et difficilior in capite finali 2. quæſt. 1. item in capite *Inſkro*, 5. quæſtion. 4. Nec refert, ait Corduba, ſi dicatur, has cenſuras ferri pro præterito ſub ea conditione. *Si non ſatisfecerit*, vel ſimili, quia cenſura non infligitur propter omiſſam ſatisfactionem, ſed propter ipſum delictum præteritum, vt conſtat ex ipſis iuribus, in quibus potius additur illa conditio, vt ante exhibitam ſatisfactionem non detur abſolutio, quam vt ſub ea conditione imponatur cenſura. Et ad hoc confirmandum ſexto affert factum Pauli 1. ad Corinthios 5. vbi excommunicauit quendam propter commiſſam fornicationem. Sed hoc etiam ſatis ſupra dictum eſt,

Adducuntur iura pro prima opinione.

Vltimo additur ratio, quia Eccleſia poteſt punire delictum commiſſum contra ius diuinum, & naturale furtum, vel homicidium aliis pœnis: ergo & cenſuris: quæ ſunt etiam quædam pœnæ, & poſſunt habere proportionem cum illis culpis, non minus quam aliæ pœnæ, vel non minorem, quam habeant cum culpa contumaciæ, vel inobedientiæ Eccleſiæ. Simile argumentum eſt, quia, vt cenſura feratur, non requiritur formalis inobedientia, vel contemptus Eccleſiaſtici præteriti, ſed ſufficit materialiter non obedire, ſeu re ipſa tranſgredi Eccleſiæ præceptum: alias rariſsime incurreretur cenſura: ergo poteſt Eccleſia cenſuram ferre propter delictū commiſſum contra præceptum eiuſdem Eccleſiæ, etiamſi nulla comminatio talis cenſuræ præceſſerit: vt v. g. excommunicando eum, qui in quadrageſima non ieiunauit: nam ille fuit ſatis inobediens Eccleſiæ: ergo eadem ratione poterit Eccleſia cenſuram ferre propter delictum commiſſum contra ius diuinum: nam ibi interuenit obedientia ad Deum, quæ per ſe maior eſt, & grauiori pœna digna. Tandem ſaltem ſuſpenſio, & interdictum ferri poſſunt pro delicto præterito, vt in ſuperioribus tactum eſt: ergo non eſt de ratione cenſuræ, vt ſic, quod non feratur pure, & abſolute propter delictum commiſſum ergo neque etiam eſt de ratione alicuius cenſuræ, quatenus talis eſt: quia nulla ſpecialis ratio in aliqua cenſura, etiam in excommunicatione aſſignari po-

V. *Ratio pro eadem opinione.*

Secunda opinio,

Contrariam ſententiam docent communiter Doctores, de Excommunicatione diſputantes: nam in communi de cenſura pauca dicunt. Eorum vero ſententiam nos ad omnes cenſuras, prout in illis habuerit locum accommodabimus. Itaque docent, cenſuram non ferri pure, & abſolute pro peccato commiſſo, niſi intercedat prius contumacia in tali peccato contra Eccleſiæ præceptum: nec poſſe cenſuram validam eſſe, ſi aliter feratur. Hæc eſt ſententia Diui Thomæ in quarta diſtinct. 18. quæſtio. 2. art. 1. quæſtiunc. 3. & habetur in Addit quæſtion. 21. art. 3. Gerſon. 3. part tractat. de vita ſpirituali, lect. corol. 7. Soto (qui Caietani opinionem inauditam eſſe dicit, in 4. diſt. 22. quæſt. 1. art. 2. & libr. 5 de Iuſtit. quæſt. 6. articulo 2. & in Relect. de Tegendo ſecreto, membr. 2. quæſtione 8. ad 2. principale. Idem tenet Victoria in Summ. tract. de Excommunicat. numero 6. & Petrus Soto lect. 3. de Excommunicat. & Caſtro lib. 2. de Leg. pœn. c. vlt. concluſion. 4, Et ita etiam ſētiunt reliqui Scholaſtici in 4. diſtinct. 18. & Canoniſtæ, vt patet ex Abbate in capite P. & G. numer. 7. de VI.

Offi-

Officio Deleg. & Nauar. in dict.capit. *Cum contingat*.de Reſcript.cauſ.nullit. 5. Et in Summ. cap. 27. numer.nono,& 11.Couarruuias in capit. *Alma mater* part.1.§.nono,numero quarto, & ſequentib. & §. 10.à numero primo,vſque ad quintum, & Vgolinus de cenſibus,tab.prima,capite nono,§.5.

VII. *Suadetur hæc opinio primo.*

Hæc ſententia fundari poteſt primo in diuino iure Matt.18. *Si Eccleſiam non audierit ſit tibi tanquam ethnicus, & publicanus.* Hæc enim verba intelliguntur de poteſtate excommunicandi data Eccleſiæ, vt ſupra vidimus: & tamen ea poteſtas non datur, niſi ad coercendos inobedientes, & contumaces Eccleſiæ poſt eius monitionem, ſeu præceptum. Secundò ad hoc confirmandum afferuntur omnia decreta, in quibus dicitur, ante cenſuram præmittendam eſſe monitionem, quæ ſupra late adduximus diſputat. præced. ſect. 4. Ratio enim præmittendæ admonitionis non eſt, niſi quia ante illam nondum peccator eſt contumax: ergo ſupponunt iura contumaciam neceſſariam eſſe, prius quam cenſura incurratur.

VIII. *Euaſio.*

Ad hæc vero reſponderi poteſt monitionem eſſe neceſſariam ad debitum ordinem, & vt cenſura iuſte feratur, non tamen eſſe de ſubſtantia actus, ideoque de abſoluta poteſtate loquendo, poſſe cenſuram valide ferri abſque vlla monitione, & conſequenter poſſe pure, & abſolute ferri pro culpa præterita. Ita enim declarant neceſſitatem præuiæ admonitionis, fere omnes iuris interpretes, vt ſupra viſum eſt. Nec in hoc diſtinguunt inter monitionem trinam, & monitionem ſimpliciter.

IX. *Eluditur.*

Sed contra hoc obſtat, quia illa verba Chriſti non ſolum videntur continere neceſſarium ordinem ad iuſte excommunicandum, ſed etiam ad valide excommunicandum: nam conditionalis illa, *Si Eccleſiam non audierit*, indicat adæquatam cauſam talis pœnæ, ſeu cenſuræ: ita vt recte poſsimus ex illa inferre, nunquam nos poſſe obligari ad habendum aliquem tanquam ethnicum, & publicanum, donec Eccleſiam non audierit. quia Chriſtus ſolum ſub ea conditione id præcepit, ſeu præmiſit. Eſt ergo illa eſſentialis conditio, ſaltem quoad communem rationem Eccleſiaſticæ contumaciæ, quamuis quoad ordinem triplicis monitionis non ſit tanta neceſſitas. Cuius etiam argumentum eſt, quia nunquam Eccleſia aliter exercuit hanc poteſtatem, vt conſtat ex iuribus in dicta ſection. quarta allatis, & conſtabit amplius reſpondendo ad ea, quæ in contrarium adducta ſunt.

X. *Probatur 3.*

Tertio argumento pro hac ſententia, quia excommunicatio eſt medicinalis pœnæ, cap. 1. de Sentent. excom.in 5.vbi ſtatim idem dicitur de ſuſpenſione, & interdicto: at ſi pro delicto præterito purè ferretur, non eſſet medicina, ſed pro vindicta.

Solutio.

Reſpondet Corduba, etiamſi pro præterito peccato pure feratur, eſſe medicinam, vel reſpectu aliorum per exemplum, vel reſpectu ipſiuſmet peccatoris, vt timeat ſimilia committere.

Improbatur.

Sed hoc modo eſſe medicinam commune eſt omni pœnæ: at iura aliquid ſingulare intendunt attribuere cenſuræ, nimirum, quod aliæ pœnæ ita ſunt medicinæ ad præcauenda futura peccata, vel eiuſdem hominis, vel aliorum, vt tamen per ſe non intendat educere hominē peccatorem ab ſtatu peccati, in quo permanet, ex quo peccauit. Neque etiam in eis conſideratur præſens ſtatus, ſeu voluntas peccatoris, vt infligatur pœna, ſed ſolum quod peccauerit: hæc enim eſt ratio ſufficiens pœnæ, etiamſi peccator ex parte ſuæ voluntatis correctus, vel emendatus ſit. At vero cenſura longe alio modo eſt medicinalis pœna: nam per ſe intendit non ſolum præcauere futura peccata, ſed potius per ſe primo curare peccatorem à peccato commiſſo: & liberare illum ab ſtatu in quo permanet ratione talis peccati. Cuius ſignum eſt: quia ſi peccatum ſemel commiſſum tale eſt, vt omnino

Propter peccata, quæ moralem continuationem non habent Eccleſia nõ fert cenſuram.

tranſeat: nec relinquat vel obligationem, aliquam ſatisfaciendi, vel quaſi continuationem moralem ipſius peccati (qualis eſt in concubinatu, vel furto non reſtituto,&c.) nunquam Eccleſia ratione illius fert cenſuram: quia peccatum illud per ſolam pœnitentiam curatur, quam Eccleſia non aliter exigit per cenſuras, niſi præcipiendo ſuo tempore debitam confeſsionem peccatorum. Et huc etiam ſpectat, quod in peccatis, quorum obligatio, vel moralis continuatio durare poteſt, ſi ex parte peccatoris iam eſt facta ſufficiens ſatisfactio, vel ablata cōtinuitas, ſeu ſtatus peccati: Eccleſia non conſueuit huiuſmodi peccatorem propria cenſura ligare, præſertim excommunicatione: ſignum eſt ergo nunquam ferri cenſuram in puram vindictam peccati commiſsi.

XI. *Suadetur quarto.*

Et hoc etiam confirmat ratio facta, diſputatione præcedente, quia poſtquam Eccleſia aliquem excommunicauit pro peccato commiſſo, ſi ille reſipiſcat, & exhibeat ſatisfactionem, vel emendationem, quam Eccleſia ab illo exigit, ſtatim, ac neceſſario eſt ab Eccleſia recipiendus, & abſoluendus: ergo ſi à principio talem ſatisfactionem, vel emendationem peccati commiſsi exhibuiſſet, non poſſet propter peccatum comiſſum: vt ſic cenſura ligari. Antecedens conſtat ex cap. *Qua fronte*, de Appel. & tractabitur latius infra diſputatione 8. Conſequentia vero probatur à paritate rationis.

Obiectio.

Dices hinc ſolum colligi, in eo caſu non poſſe iuſte cenſuram ferri, non vero quod lata non teneat: ſicut in caſu ſimili, qui adducitur, non poteſt iuſte negari abſolutio: tamen ſi negetur, cenſura ſemper manebit.

Solutio.

Reſpondetur, immediate concludi argumento facto, poſt exhibitam ſatisfactionem, vel emendationem peccatoris debitam, iam non relinqui materiam cenſuræ: & conſequenter peccatum commiſſum ex eo præciſe quod commiſſum ſit, non eſſe ſufficientem materiam cenſuræ. Infra vero probabimus cenſuram iniuſtam ex totali defectu cauſæ, ſeu materiæ circa quam, eſſe etiam nullam. Vnde etiam in alio caſu denegatio abſolutionis prorſus iniuſta eſt: & nihil per ſe operari poteſt: tamen quia re ipſa non datur abſolutio, & alioqui cenſura ſemel illata non tollitur quaſi ſua ſponte, ſeu ipſo iure, per ablationem materiæ: ideo quoad hoc non poteſt eſſe omnimoda ſimilitudo in exemplo adducto. Cur autem cenſura nō ceſſet ceſſante cauſa, niſi per abſolutionem tollatur, infra dicemus.

XII. *Suadetur quinto.*

Atque hæc ratio eſt ſane ſatis vrgens, quantum in materia morali eſſe poteſt conſiderato fine inſtituendi cenſuras, & vſu illarum, qui eſt in Eccleſia. Et poteſt amplius explicari ex quadam proprietate neceſſaria ad veritatem cenſuræ, nimirum, vt non ſit perpetua: neque auferat ſpem obtinendi abſolutionem illius: nam hoc ipſo, quod aliqua pœna infertur ab Eccleſia, vt perpetua & ſine ſpe remiſsionis, non poteſt eſſe cenſura. Et hac ratione degradatio, & depoſitio non ſunt cenſuræ vt ſupra dicebam, tradendo definitionem cenſuræ: & eſt communis ſententia Doctorum in hac materia: ergo ſignum eſt, cenſuram non imponi præciſe propter delictum commiſſum, vt ſic: quia ſub hoc reſpectu nihil vetat, quominus poſsit perpetuo imponi, ſi delicti grauitas hoc admittat, quod etiam non repugnat. Neque etiam eſſet vlla ratio, ob quam de ratione cenſuræ ſit, vt relinquat ſpem abſolutionis, ſi homo ipſe non ponat obicem. Ratio enim huius ſpei tota eſt, quia cenſura ſemper reſpicit & procurat emendationem, vel ſatisfactionem hominis: & ideo oportet, vt relinquat illam ſpem, quod exhibita emēdatione tolletur. At vero ſi pro peccato commiſſo pure ferretur, nulla eſſet ratio, vel neceſsitas talis ſpei: nam tunc ſi homo peccauit, quidquid faciat, poterit cenſura ligari: & eadem ratione poſſet ſemper ligatus permanere, quantumuis emendaretur:

XIII. *Poſterior ſententia præfertur.* Hæc poſterior ſententia in rigore, & proprietate loquendo de Eccleſiaſtica cenſura, vt talis eſt, & præſertim de excommunicatione, mihi vera videtur magiſque declarabitur, & confirmabitur, ſatisfaciendo fundamentis contrariæ ſententiæ: & ſimul etiam conſtabit quibus in caſibus vel quibus modis poſsit locum habere prima ſententia, ſaltem ex parte: non eſt enim dubium, quin aliquid illi concedere neceſſe ſit, vt patebit.

Satisfit fundamentis prioris ſententiæ.

XIV. *Exponitur caput Quidam 5. q. 1.* IGitur ad cap. *Quidam*, primum non exiſtimo ſuſtineri poſſe interpretationem Caietani nimirum quod excommunicatio feratur pro peccato præterito ſub conditione de futuro, etiamſi talis conditio non contineat actum, qui ſit in præcepto, ſed tantum in conſilio: alioqui poſſet quis ſub hac forma excommunicari: *Quis hoc fecit*, v.g. infamauit Petrum, *aut Religionem ingrediatur, aut excommunicatus maneat*, vel alio ſimili modo: quod tamen inuſitatum eſt in Eccleſia. Item poſſet excommunicari ſub conditione impoſsibili, vel ſimpliciter, vel ipſi peccatori: vt ſi excommunicetur homicida, niſi reſtituat vitam: vel qui incendit ciuitatem, niſi damnum integre reparet. Patet ſequela, quia ſi non oportet conditionē eſſe talem, vt peccator illam non implendo de nouo peccet, neque etiam oportebit conditionem illam eſſe de re illi poſsibili. At vero illa forma excommunicandi abſurdiſsima eſſet, & manifeſtum cenſeretur continere errorem, vt conſtat ex dictis diſputationis præcedentis.

XV. Præterea in dicto capite non ſtatim fertur excommunicatio in authorē libelli ſub ea conditione, *niſi ſe prodat*, ſed ei præcipitur, vt à cōmunione corporis & ſanguinis Domini abſtineat: quod ſi non abſtinuerit, ipſo facto excommunicatur: atque ita excommunicatio illa reuera non eſt lata pro peccato præterito, ſed pro futuro. Præceptum autem illud abſtinendi à communione corporis & ſanguinis (vt mihi quidem videtur) aliquando poteſt imponi à Superiori pro delicto iam commiſſo pure & abſolute: etiam abſq; vlla conditione in futurum: quia illa eſt iuſta quædam pœna, & non eſt excommunicatio, neq; aliqua cenſura proprie dicta. Vnde etiam Confeſſarius interdum poteſt hoc præcipere. Quare, ſi nomen excommunicationis extendatur ad quamcunque priuationem communionis ſacramentalis, ego facile hoc darem primæ ſententiæ: quod nimirum poſsit per modum pœnæ propter peccatum commiſſum imponi, ſicut etiam de aliis priuationibus humanæ, vel ſpiritualis communicationis infra dicam. Quæ tamen non habeant veram rationem cenſuræ. Quoniam vero in dicto capite illud præceptum non imponitur pro tempore definito, ſed ſimpliciter, & indefinite, ideo intelligi non poteſt, quod fuerit impoſitum in pœnam delicti commiſsi pure & nude ſumpti: quia propter nullum delictum poteſt homo in hac vita perpetuo priuari ſacra communione, vt conſtat ex dictis in tertio tomo diſputando de vſu Euchariſtiæ: ergo quando ita indefinite priuatur, eſt ratione mali ſtatus, in quo permanet poſt commiſſum peccatum: & conſequenter ſub expreſſa, vel ſubintellecta conditione, *ſi ab illo ſtatu non receſſerit*, ſatisfaciendo, prout debet, vel ex natura rei, vel ex aliquo Eccleſiaſtico pręcepto.

XVI. Atque ita dicendum tandem eſt, factum eſſe à B. Gregorio in illo caſu. Cenſuit enim eos, qui libellum illum publice poſuerant, non potuiſſe debitam ſatisfactionem facere, niſi ſe prodendo, & aut, quod obiecerant probando aut falſitatem, vel deceptionem ſuam confitendo: & ideo donec illud implerent, eos teneri ad abſtinendum à communione declarauit, atque etiam præcepit, quia erant in ſtatu peccati. Quamuis enim nemo teneatur prodere delictum ſuum occultum, aut ſe infamare, per ſe loquendo: tamen quando id eſt neceſſarium ad tollendam grauiſsimam infamiam, vel aliud graue nocumentum, quod alteri imminet ex iniuria occulte in illum facta, obligari poteſt homo, ad illo modo ſatisfaciendum, vel vitandum alterius nocumentum, vt nunc ſupponimus ex propria materia, & late tractat Adrianus quodlibet. 11. Ita vero accidiſſe in caſu illius capituli, recte declarat Soto in dicta Relect. de Tegend. ſecret. membr. 2. quæſtione in fine.

Qui conſequenter addit: quamuis Pontifex illud præceptum poſuerit, ſi tamen in re ipſa infamatio illa impediri, vel reſtitui potuit ſine tali proditione vel confeſsione proprii delicti occulti, eos, qui ſic deliquerunt, aliter ſatisfaciendo, manſiſſe liberos, ab obligatione illius præcepti, & potuiſſe ſine timore vlterioris cenſuræ excōmunicare. XVII. Nam illud præceptum poſitum fuit ex præſumptione, vel ſuppoſitione, quod illud eſſet medium neceſſarium ad ſatisfaciendum neque in alio ſenſu poſſet eſſe iuſtum: & ideo, ſi quacunque ratione in re ipſa factum eſt, vt illud non fuerit medium neceſſarium, quod alia via ſatisfieri potuerit, ceſſat quaſi materialis obligatio illius legis: impletur autem (vt ita dicam) formalis, ſcilicet vt alterius infamia tollatur. Et fortaſſe ideo Gregorius præceptum illud in ſpecie quidē rigoroſum ſub ea forma tulit, vt quo facilior proponebatur via ad veritatem probandam, ſi verum erat delictum, eo etiam facilius alter liberaretur infamia, ſi delictum, erat falſum. Et ob hanc cauſam in fine illius capitis additur, vt author libelli *egreſſus in publicum potuerit docere quod dixit vel certe ſciens ſe non poſſe oſtendere: quod ſcripſit errorem ſuum fuerit aperte confeſſus, nec communione priuetur, nec extra Eccleſiam fiat.* Vbi nullam vult imponi pœnam pro priori delicto, dummodo alterius famæ ſatisfiet, vt hoc modo alter poſſet facilius obligari ad ſatisfaciendum ſe prodendo, cum inde nullum ei damnum, vel periculum immineret: vel, ſi hoc non obſtante, adhuc ſe prodere recuſaret, hoc ipſo fere euidenter conſtaret falſam fuiſſe calumniam.

Breuius reſpondere poſſumus ad capitulum, *Inter querelas*: cum enim ibi dicitur, excommunicationem latam eſſe propter iniuriam factam, non eſt intelligendum, niſi ſecundum ordinarium Eccleſiæ vſum: ſicut ſolet fieri excommunicatio pro furto commiſſo, non quidem præciſe, quia commiſſum fuit: ſed quia ſemper durat, & non eſt reſtitutum, quod per furtum fuit ablatum: & ad hoc tendit excommunicatio, vt tale peccatum, quod tractu temporis ſuo modo durat, auferatur. XVIII. *Cap. inter querelas 2. qu. 4. explicatur.* In quo eadem ratio eſt de quacunque iniuria facta, quæ per reſtitutionem, vel ſatisfactionem reſarcienda eſt: quandiu non reparatur moraliter durare cenſetur. Quotieſcunque ergo iure legimus cenſuram latam eſſe ob iniuriam factam recte intelligimus latam eſſe ob iniuriam ita factam, vt non ſit per ſatisfactionem reſarcita: atque adeo non omnino tranſactam, ſed perſeuerantem. Et ſimiliter intelligimus, latam eſſe conuenienti modo id eſt, præmiſſa ſufficiente monitione, vel ſub ea conditione, *Niſi ſatisfeceris.* Nam dum oppoſitum expreſſè non conſtat ex verbis, præſumendum eſt ſententiam rite fuiſſe latam. Neque obſtat replica Cordubæ, ſcilicet, tunc non ferri cenſuram propter omiſſam ſatisfactionem, ſed propter delictum præteritum. Reſpondmus enim, eſſe quidem propter delictum commiſſum, non vtcunque, ſed vt habens adiunctam contumaciam in non ſatisfaciendo, vel reſipiſcendo: quæ contumacia quaſi formaliter conſum-

conſummat cauſam cenſuræ. Hic enim non negamus, cenſuram ferri propter peccatum commiſſum, ſed pure ferri propter illud ſine ordine ad reſipiſcentiam, qua exiſtente & deficiente contumacia, non ferretur excommunicatio. Ita ergo fieri potuit in caſu illius capituli.

XIX. Dices: Cur ergo Gregorius reprehendit illum Epiſcopum, ſi debitum modum in excommunicando ſeruauit? nam, quod id fecerit ad ſui defenſionem, vel ad extorquendam debitam ſatisfactionem pro iniuria ſibi facta, non videtur per ſe malum. Reſpondetur, iure reprehendi: quia in propria cauſa iudicium vſurpauit: quod eſt contra rationem iuſtitiæ. Et ideo diximus ſupra, hoc non licere, quoties cenſura fertur per modum ſententiæ, aut iudicii: quanquam per modum defenſionis interdum permittatur. Et vt intelligeretur non ita factum eſſe in eo caſu, expreſſe dixit Gregorius: *Pro vindicta propria iniuriæ, quod ſacris canonibus prohibetur, maledictionem anathematis inflixiſti.*

XX. *Reſpondetur ad cap. Guiliſarius 23. q. 4.* Ad tertium ex cap. *Guilliſarius*, eadem reſponſio eſt. Meritò enim excommunicantur illi, qui Pontificem comprehenderant, & in exilium miſerant, & in ſuo peccato perſeuerabant: quod manifeſte conſtat ex illis verbis: *Me in exilium miſerunt, in quo ſuſtentor pane tribulationis, & aqua anguſtiæ.* Et infra *Habeto ergo cum iis, qui tibi conſentiunt, plenæ damnationis ſententiam, &c.* Non erat ergo illud peccatum præteritum omnino, ſed moraliter continuabatur. Addi etiam poteſt illam non tam fuiſſe nouæ excommunicationis ſententiam, quam declarationem cenſuræ ipſo facto contractæ ab iis, qui violentas manus in Pontificem iniecerant.

XXI. *Satisfit iuribus pro quarto & quinto argum allatis.* Et fere eadē reſponſio applicari poteſt ad omnia iura, quæ in quarto argumento afferuntur. Nam in primis nunquam reperietur in iure lata excommunicatio pro peccato commiſſo ita præterito omnino, vt in futurum non pendeat, vel quoad reſtitutionem, vel quoad ſatisfactionem, vel quoad tollendum ſcandalum, vel occaſionem peccati, vel aliquid ſimile. Deinde in illis capitulis, *Raptores:* &, *Eos, qui rapiunt,* & in cap. *Si quis Epiſcopus,* non fertur excommunicatio propter commiſſa delicta: ſed ferri præcipitur in eos, qui deliquerint: atque ita magis fertur pro peccato futuro, vt conſtat ex ipſis textibus, imo non fertur ipſo facto incurrenda, ſed inferenda: quod facilius eſt.

XXII. *Cap. Tanta 68. d. exponitur.* Difficilior eſt caſus dict. cap. *Tanta,* vbi Gregorius excommunicat eos, qui prauum quoddam conſilium dederunt: & dubitari nō poteſt, quin illa pœna lata ſit purè, & abſolute, propter peccatum præteritum, ſine reſpectu ad futurum. Cuius ſignum manifeſtum eſt, tum quia abſolute ibi fertur excommunicatio duorum menſium: tum etiam, quia ſolum additur limitatio, vt ſi intra illud tempus articulus mortis acciderit, non priuentur communione. Quæ exceptiò declarat in nullo alio caſu admittendos fuiſſe etiamſi reſipiſcerent, vel pœnitētiam agerent. Propter hæc ergo non videtur poſſe negari, quin illa pœna lata fuerit pure propter peccatum commiſſum. Sed nihilominus eiuſdem indiciis colligo illam non fuiſſe propriam cenſuram excommunicationis, ſed ſolum priuationem quandam, ſeu ſeparationem ab altari, & à communione corporis, & ſanguinis Domini. De qua iam ſupra diximus, poſſe interdum præcipi propter delictum præteritum, præſertim pro definito tempore, prout ibi fit. Et inde ſumitur coniectura, illam non fuiſſe plenam excommunicationis cenſuram, quia hæc nunquam ſolet imponi pro tempore definito, ſed ſimpliciter, vſque ad reſipiſcentiam. Item, vt tolleretur illa excommunicatio duorum menſium, non erat neceſſaria abſolutio, ſed ſolum illius temporis tranſactio: ergo non erat vera cenſura: nam hæc non tollitur, niſi per abſolutionem. Denique ſimile argumentum eſt, quod inſtante mortis periculo, poterat Euchariſtia dari non obſtante tali excommunicatione, abſque alia illius abſolutione: ergo ſignum eſt illam non fuiſſe veram cenſuram, ſed ſolum prohibitionem quandam communicandi, quæ pro illo articulo non obligat. XXIII.

Explicatur caput. Duo ſunt. 96. d. Ad facta Innocentii, & Ambroſii, quæ referuntur in cap. *Duo ſunt,* reſpondetur, illa peccata commiſſa talia fuiſſe, vt per aliquam publicam ſatisfactionem damnum, vel ſcandalum ex illis generatum, auferri opporteret. Et ideo illæ cenſuræ, vel excommunicationes non fuerunt latæ propter ſolum peccatum commiſſum in pœnam eius, ſed ad extorquendam condignam pœnitentiam, vel ſatisfactionem pro tali delicto. Vnde in facto Theodoſii, cum ipſe allegaret, etiam Dauidem Regem peccaſſe, & obtinuiſſe veniam: legimus reſpondiſſe Ambroſium: *Qui ſecutus es errantem, ſequere pœnitentem:* & ita peracta condigna pœnitentia, ſtatim eum abſoluit. In facto autem Innocentii clarius eſt, potuiſſe Arcadium excommunicari, donec factum de exilio, ſeu expulſione Chryſoſtomi retractaret. XXIV.

Ad caput primum de Iudiciis, eadem eſt reſponſio, imo ex verbis illius textus ſumi poteſt ſenſus aliorum ſimilium. Sic enim habent, *Placuit vt nullus eadem communicet, donec ſatisfactione præmiſſa, fuerit abſolutus.* XXV.

Cap. final. 2. quæſt. 1. In cap. autem finali 2. quæſt. 1. non habet locum hæc interpretatio: nam ibi aperte imponitur pœna, non ad extorquendam ſatisfactionem aliquam, ſed pure ad punitionem delicti commiſſi. Vnde dicendum eſt, illam pœnam non fuiſſe cenſuram. Quamuis enim in ea ferenda vtatur Pontifex verbo excommunicandi: non tamen fuit propria excommunicatio, ſed depoſitio, & perpetua priuatio ſacerdotalis muneris. Sicut enim habent verba illius ſententiæ. *Igitur decernente nobiſcum ſancta Synodo in præſentia depoſiti & ab officio ſacerdotali excommunicati, atque à regimine Epiſcopatus alienati indubitanter exiſtunt.* Vbi vox illa, depoſiti, perpetuitatem pœnæ indicat. Cum vero non dicuntur ſimpliciter excommunicati, ſed excommunicati ab officio ſacerdotali: aperte indicatur non eſſe ſermonem de propria cenſura excommunicationis, ſed de perpetua ſuſpenſione à ſacerdotali munere: quæ vel eſt idem quod depoſitio, vel in illa includitur, & nō eſt proprie cenſura, vt ſupra tactum eſt, & infra etiam videbimus. XXVI.

Ad cap. *In loco,* quantum ad rem præſentem ſpectat, facilis eſt reſponſio: nam in eo cenſura fertur pro peccatis futuris per generalem legem contra eos, qui eam violauerint. Tamen, quia ibi dicitur: *vt violator, illius legis trium dierum excommunicationis ſententiam proferat:* recte ex illo textu colligitur, illum excommunicationis modum fuiſſe, pœnam pure latam in punitionem peccati commiſſi, ita vt pro tempore illorum trium dierum omnino ſuſtinenda eſſet, quantumuis delinquens reſipiſceret. Ex quo (vt opinor) optimum argumentum ſumetur, ſimilem pœnam potuiſſe imponi à ſuperiori pro delicto commiſſo, etiamſi admonitio illius legis nō præceſſiſſet: eſt enim eadem ratio, vt ex dictis patet. Quocirca illa excommunicatio trium dierum non erat vera cenſura, imo neque erat priuatio à participatione ſacramentorum, ſed ſolum à conſortio, ſeu communicatione fratrum, vt ibi indicat Gloſſa, & ſignificatur in illis verbis textus: *cum omni decore de confeſſione abſtractus, à communi cœtu ſecedat, & trium dierum excommunicationem ſuſtineat.* Et magis explicat Archidiaconus tum ibi, tum etiam in cap. *Præſenti.* 5. quæſt. 2. Ex quo textu etiam conſtat antiquos interdum ſolitos fuiſſe fideles peccatores ſeparari è communione, ſeu communicatione fidelium, abſque anathemate: id eſt, abſque perfecta cenſura maioris excommunica-

nicationis. Et hic etiam habet locum argumentum ſupra factum, quod tranſacto illo triduo, ceſſabat illa excommunicatio, abſque alia abſolutione: quod eſt ſignum non fuiſſe veram cenſuram. Vnde, loquendo de excommunicatione pro quacunque priuatione communionis, vel communicationis cum aliis fidelibus, non dubito, quin poſsit ferri pro peccato commiſſo. Cum enim poſsit fidelis priuari propter peccatum commiſſum cibo, & potu, vel in tali qualitate, vel in tanta quantitate, & priuari patria per exilium: cur non poterit etiam priuari communicatione humana aliorum fidelium ad certum tempus, iuxta qualitatem delicti? Nulla certa ratio reddi poteſt, quia in illa pœna nulla eſt improportio, nihilve intrinſece repugnans rectæ rationi, aut excedens legitimam puniendi facultatem. Eſtque optimum exemplum in cap. *Nemmem*, diſtinct. 45. vbi dicitur, clericum non eſſe cædendum: ſed, ſi ita exigit eius culpa, triduo eſſe priuandum honore: quod eſt genus quoddam ſuſpenſionis, vt ibi notat Gloſſa, æquiparans illi aliam excommunicationem, de qua ſermo eſt in dicto capite, *In loco*. Et in religionibus fuerunt olim vſitatæ huiuſmodi excommunicationes, vt ex regula ſancti Benedicti intelligi poteſt. Neque eſt eadem ratio de excommunicatione, quæ eſt cenſura, tum quia alia eſt ratio, & finis inſtitutionis eius, tum etiam quia eſt longe acerbior pœna, vt magis ſtatim declarabimus.

XXVII. *Satisfit vltimæ rationi.* Ad vltimam rationem, & omnes coniecturas, quæ in illa fiunt, reſponderi poteſt concedendo: poſſe Eccleſiam punire peccata commiſſa contra legem diuinam naturalem, vel poſitiuam, vel contra eiuſdem Eccleſiæ præceptum, etiamſi commінatio cenſuræ non præceſſerit, quando punitio talium delictorum ad bonum Eccleſiæ regimen expedit, & prout expedit: negamus tamen poſſe vti ad hunc finem puniendi tantum propria cenſura, vt cenſura eſt, quia ſpecialiter repugnat rationi & inſtitutioni eius, quæ eſt, vt ſit pœna medicinalis, ex primario fine ſuo inſtituta ad comprimendam contumaciam, & extorquendam, vt ſic dicam ab homine obedientiam Eccleſiæ debitam, & mediante illa reſipiſcentiam à peccato commiſſo, ſeu ſatisfactionem aut aliquid ſimile: hunc enim eſſe cenſurarum finem, conſtat fere ex toto titulo de Sententia excommunicationis, in lib. 5. & 6. Decretalium. Vnde in præſenti orta eſt diſtinctio ſupra tacta, de cenſura, vt cenſura eſt, vel vt quædam pœna, eſt: & cenſura vt cenſura, dicitur non poſſe imponi pro peccato præterito in puram vindictam, & pœnam eius, illa vero eadem priuatio quæ alias habet rationem cenſuræ, poſſe imponi ſub ratione pœnæ pro tali delicto. Quæ diſtinctio amplius explicanda eſt, ne cum priori ſententia de verbis contendere videamur.

XXVIII. *Cenſuram vt priuat bonis ſpiritualibus nunquam ferri in puram vindictam.* Aduertendum ergo eſt, in his cenſuris quædam eſſe, quæ per ſe ſumpta afferunt ſpirituale detrimẽtum: quod maxime videre licet in excommunicatione, quatenus priuat ſuffragiis, & communibus Eccleſiæ orationibus, & omni vſu communi ſacrarum rerum, vel officiorum. Et in interdicto videtur eſſe eiuſdem rationis prohibitio dicendi, vel audiendi rem ſacram, aut diuina officia. Alia vero ſunt, quæ pertinent ad priuationem temporalium commodorum, vt eſt priuatio honoris alicuius, vel ſuſpenſio ab officio aut beneficio, quatenus affert temporale commodum: vel honorem Item huc ſpectat priuatio humanæ communicationis, & ſimilia, quæ certe ex ſuo genere non afferunt incommodum animæ, ſed ſunt homini moleſta. Dico igitur, cenſuram quatenus infert prius nocumentum, nunquam ferri in puram pœnam delicti commiſsi, ſed ſemper cum ordine, & reſpectu ad reſipiſcentiam, iuxta illud Pauli 1. ad Corinth. 5. *Vt ſpiritus eius ſaluus fiat in die Domini.* Et ideo, ſecluſo hoc fine & reſpectu, non poteſt cenſura integra: & quoad totum hunc effectum ferri in puram pœnam delicti commiſsi: eſſet enim irrationabilis pœna quæ imponeretur cum detrimento ſpiritualium bonorum homini non indigenti tali pœna ad reſipiſcendum, & vitandum maius incommodum. Et hanc cenſeo eſſe rationem, ob quam excommunicatio ſimpliciter dicta non poteſt pure ferri in pœnam prioris delicti: includit enim magnum ſpirituale nocumentum, quod per ſe loquendo, non eſſet homini imponendum in pœnam, niſi ſimul eſſet remedium ad liberandum hominem à contumacia & maiori ſpirituali periculo.

Dices: Si hæc ratio eſſet efficax, probaret, etiam poſt trinam monitionem non poſſe excommunicationem abſolute ferri in pœnam contumaciæ, ſed ſemper cum habitudine ad futuram reſipiſcentiam. XXIX. *Obiectio.* Reſpondeo, verum eſſe ſemper excommunicationem includere tacite hunc reſpectum. *Soluitur.* Cuius ſignum eſt, quia ſi homo reſipiſcat, & integre obediat Eccleſiæ, ſtatim abſoluendus eſt ab excommunicatione, etiamſi aliis pœnis afficiendus ſit propter delictum commiſſum. Eſt tamen diſcrimen: nam quando præceſsit purum delictum abſque vlla contumacia, non videtur eſſe ſatis conſtans Eccleſiæ, an peccator ſit in eo ſtatu, in quo indigeat ad reſipiſcendum tam acerbo remedio. Et ideo abſolute excommunicari non poteſt, ſed ad ſummum ſub ea conditione, *niſi reſipiſcat*, vel *ſatisfaciat*. At vero poſtquam monitio iam ſufficienter facta eſt, & peccator non reſipuit, ſed contumax permanet, iam merito iudicatur indigens tali remedio, & dignus tali pœna, & ideo abſolute excommunicari poteſt, non tamen pro certo, & definito tempore: ſed ſolum quoad vſque reſipiſcat.

XXX. Atque eadem fere ratio eſſe videtur de interdicto, præſertim, vt redundat in communitatem, ſiue directe feratur in locum, ſiue in perſonas: eſt enim magnum ſpirituale grauamen, quod interdum etiam innocentibus imponitur propter alienum peccatum, & occaſio eſſe poteſt ſpiritualis nocumenti, vel ſaltem impedire ſpiritualem profectum: & ideo ſine magna occaſione, & neceſsitate ſpirituali ferri non poteſt. Quæ neceſsitas non interuenit, quando delictum iam commiſſum ſolum puniendum eſt, cum aliæ pœnæ ſufficientes, & proportionatæ non deſint, abſque huiuſmodi Eccleſiæ incommodis. Igitur ſub ea tantum ratione imponendum non eſt, ſed ſolum ad comprimendam contumaciam, ſeu ad defendendum innocentem, vel tuendam Eccleſiaſticam dignitatem contra inobedientem & rebellem Iudicem in ſimilibus caſibus, vt etiam vſus Eccleſiæ declarat. Denique idem eſt de ſuſpenſione, proportione ſeruata, quatenus interdũ etiã priuat his bonis, quæ ad bonum animæ conferunt. Eſt enim tunc eadem ratio, & ita quoad hoc æquiparantur hę cenſuræ in cap. *Reprehenſibilis*, de Appellat. & cap. 1. de Sententia excommunicat. in 9. & ſępe alias.

At vero quantum ad priuationem temporalium commodorum vel etiam quantum ad aliquam ſpiritualem priuationem, quæ per ſe non afferat ſpirituale detrimentum, vel obſtaculum, ferri poſſunt huiuſmodi pœnæ in puram vindictam commiſsi delicti, non ſpectata quacunque reſipiſcentia, vel ſatisfactione pro peccatis. XXXI. *Vt affert priuationem quæ non inducit ſpirituale detrimentum poteſt ferri in puram vindictam.* Et hoc probant, tum illa ratio vltima, ad quam reſpondemus, tum etiam multa iura, quæ paulo antea interpretati ſumus, tum etiam nonnulla alia, quibus diſputatione præcedenti probauimus ſuſpenſionem interdum ferri in puram pœnam delicti commiſsi, tum denique vſus Eccleſiæ. Sæpe enim videmus clericos, qui deliquerunt, quantumuis reſipiſcant, vel pœnitentiam agant, ſuſpendi ab officio, vel beneficio pro aliquo

tempore,

tempore, quia illa priuatio ſolum cenſetur eſſe cuiuſdam temporalis commodi, vel honoris: & quamuis ex ea parte, qua priuat ſpirituali miniſterio, præſertim ſacrificii Miſſæ, videatur impedire aliquem ſpiritualem fructum, tamen & id eſt per accidens, quia non ſub ea ratione fertur, & non eſt neceſſarium: nam ille fructus poteſt aliunde ſuppleri, tum per obedientiam & humilitatem ſuſtinendi illam pœnam, tum etiam per alios ſpirituales actus, qui-
XXXII. interim exerceri poſſunt.

Sicut etiam in exemplo ſupra poſito, quo aliquis in pœnam delicti arcetur ab vſu Euchariſtiæ pro aliquo tempore, talis pœna non cenſetur afferre ſecum ſpirituale detrimentum, quia illa me: abſtinētia diuini alimenti, cum reuerentia & humilitate ſuſcepta: ſolet eſſe valde vtilis peccatori, præſertim ad breue tempus, quale ſemper eſt illud quod canō, vel Superior præſcribit, quando abſolute fert hanc pœnam pro delicto commiſſo. Atque ad hunc modum iudicandum eſt de aliis priuationibus, ſeu incommodis, quaſi partialibus, quæ in cenſuris includuntur. Et, quando hoc modo, ſeu quaſi ex parte tantum imponuntur, non habent propriam & abſolutam rationem cenſuræ: & ideo abſolute negamus cenſuras ferri in puram pœnam delicti commiſſi, quamuis non negemus aliquid cenſuræ, ſeu quod alioqui ferri poſſet per modum cenſuræ, illo modo imponi poſſe. Et quoad hoc, priorem ſententiam probamus, limitando, ſeu explicando poſteriorem.

SECTIO VI.

Vtrum cenſura per legem, vel ſententiam generalem lata ob defectum iuſtæ cauſæ nulla ſit vel tantum iniuſta, & quo modo inter ſe hæc differant. I.

QVod, deficiente cauſa iuſta, cenſura quoque iniuſta ſit, per ſe notum videtur: quia iniuſtum eſt, quenquam ſine cauſa damnare: ergo & ſine cauſa iuſta, ac ſufficiente, cum ratio iuſtitiæ in æquitate poſita ſit. Difficultas vero eſt, an huiuſmodi cenſura lata per iniuſtam ſententiam, vel legem, valida ſit aliquo modo, ita vt ad aliquid in conſcientia obliget. In qua re communiter exiſtimantur Canoniſtæ, & Theologi, omnino contrarias habere ſententias, Canoniſtis aſſerentibus talem cenſuram eſſe validam, ideoque timendam, & obſeruandam donec per abſolutionem tollatur. Theologis verò contra aſſerentibus, talem cenſuram nullam eſſe: ideoque, per ſe loquendo, in conſcientia ad nihil obligare, ſed ſolum ex accidente, quantum ad vitandum ſcandalum neceſſarium fuerit. Veruntamen, ſi recte omnia diſtinguantur, & authorum dicta expendantur diligenter, non opinor eſſe inter eos magnam diuerſitatem opinionum. Vt ergo rem explicemus, dicamus prius de cenſura lata per legem, ſiue ſtatutum, aut præceptum Superioris tam generale, quam ſpeciale: de his enim omnibus eadem eſt ratio, poſtea vero dicemus de cenſura lata per ſententiam, ſeu condemnationem Iudicis. Et quamuis hoc loco præcipue agamus de iniuſtitia vel nullitate cenſuræ ex parte cauſæ, propter quam fertur: conſequenter vero explicabimus omnes cauſas nullitatis, & omnes modos iniuſtitiæ, qui in præſenti interuenire poſſunt: nam hæc connexa ſunt, neque vnum ſine aliis exacte poteſt explicari.

II. *Regula generalis pro obligatione cenſuræ.*

QVod ergo attinet ad cenſuram latam per legem, ſit hæc prima regula certa, & indubitata. Quotieſcunque lex, vel propter iniquitatem nulla eſt, vel propter aliam cauſam actu non obligat, cenſura per talem legem lata nulla eſt, ſeu de facto non incurritur. In hac regula formaliter ſumpta, nulla eſt diuerſitas opinionū, licet fortaſſe in explicandis cauſis nullitatis legis eſſe poſsit. Sed hoc poſterius non proprie ad hunc locum, ſed ad materiam de Legibus ſpectat. Probatur ergo aſſertio poſita, tum quia acceſſorium ſequitur naturam principalis: hæc autem cenſura eſt quid acceſſorium, & ſecundarium in tali lege: ergo, ſi lex quoad ſuum principalem actum præcipiendi, vel prohibendi nulla eſt: multo magis quoad ſecundarium. quod eſt cenſura. Tum etiam, quia vbi non eſt vis directiua, non poteſt eſſe coerciua: reſpectu eiuſdem actus: quia finis adæquatus virtutis coerciuæ. & actus eius, eſt executio, ſeu actus virtutis directiuæ. Sed præceptum, quod eſt nullum, non habet vim directiuam: vel ſi non obligat, non exercet illam: ergo nec exercere poteſt vim coerciuam. ad quam pertinet cenſuram inferre. Denique, quia ſi lex nulla eſt, vel non obligat, prorſus aufertur materia cenſuræ, & omnis coactionis: quia lex non obligat, nec contumacia, nec inobedientia, vel peccatum in eius tranſgreſsione interuenire poteſt ablata autem materia cenſuræ, nulla poteſt eſſe cenſura: ſicut ablata cauſa adæquata, non poteſt manere effectus: & ablato obiecto, non poteſt manere actus: ergo cenſura per talem legem lata nullius momenti eſt. III.

Obiectioni occurritur. Dices interdum, poſſe eſſe puræ pœnalem legem, quæ habet vim coactiuam, non tamen proprie directiuam, cum in conſcientia non obliget. Reſpondetur primo, fortaſſe nullam eſſe huiuſmodi legem, Nam ſi quæ ſunt alicubi ſtatuta, vel conſtitutiones, quæ ſolam pœnam inducant, non ſunt proprie leges, ſed veluti pacta quædam, vel conuentiones, vt qui hoc fecerit, talem pœnam ſubeat. Vel certe, ſi illæ ſunt appellandæ leges, aut ſeipſis, & ipſo iure obligant ad pœnam ſoluendam, & illæ iam habent vim directiuam, quæ obligant in conſcientia, non quidem definite & abſolute ad vnum actum, ſed vel hoc diſiunctum: *Aut hoc non facias, aut ſolue hoc*: vel (quod idem eſt) ad conditionatum actum: *Si hoc feceris, ſolues illud.* Aut certe, ſi talis lex non obligat ad pœnam ipſo iure, magis obligat Iudicem ad inferendam talem pœnam, quam alium ſubditum obliget ad ſui obſeruationem: vel ad ſummum obligat illum ad ſuſtinendam, & exequendam talem pœnam, poſtquam illi iniuncta fuerit. Et quoad hoc tantum habebit rationem legis reſpectu illius, quæ ideo iuſta eſſe poteſt, quia non imponit illam pœnam proprie vt pœnam: cum pœna in rigore culpæ reſpondeat, ſed vel vt ſatisfactionem, aut reſtitutionem alicuius damni, vel vt moralem quandam coactionem ad aliquid agendum, vel non agendum: aliquando enim poteſt Superior propter bonum commune cogere ad actum, cuius commiſsio per ſe ſumpta peccatum non eſſet. Sed de hoc alias. IV.

Quod ergo ad præſens attinet, manifeſtum eſt, legem præcipientem, vel prohibentem ſub cenſura, non poſſe eſſe pure pœnalem: quia hæc pœna ſpiritualis eſt, & grauiſsima, quæ neceſſario ſupponit culpam, & non quamcunque, ſed mortalem, & cum aliqua contumacia: in tranſgreſsione autem legis pure pœnalis per ſe non eſt culpa, nec contumacia, dum quis paratus eſt ſuſtinere & ſoluere pœnam: imo neque eſt ibi proprie & rigoroſe inobedientia, cum non intercedat voluntas ſuperioris abſolute obligans. Dico autem, *proprie & rigoroſe*: quia interdum lex talis, vel conſtitutio habet vim directiuam per modum conſilii tantum: & tunc interuenit in eius tranſgreſsione quidam inobedientiæ modus, non vt dicit culpam, ſed vt dicit

carentiam

carentiam cuiuſdam perfectionis obedientiæ, quæ tamen ad propriam cenſuram non ſufficit vt, per ſe notum eſt, & ex ſuperioribus conſtat. Eſt ergo notum & conſtans dicta regula, quod ſi lex nulla eſt, vel actu non obligat, cenſuram validam non inducit: neque in hoc occurrit difficultates alicuius momenti.

Quibus ex capitibus lex poſsit eſſe nulla.

V. TOta vero difficultas eſt in explicando, quando lex adeo ſit iniqua, vt ſit nulla: vel, ſi iniqua non ſit, vnde fieri poſsit vt non obliget: ſed quia hoc vt dixi, per ſe ſpectat ad materiam de legibus, breuiter dicendum eſt, ex duplici capite principali poſſe legem eſſe nullam. Primo ex defectu iuriſdictionis: ſeu poteſtatis: nam lex eſt actus Superioris: non eſt autem Superior, qui poteſtatem, aut iuriſdictionem ad præcipiendum non habet: actus autem ſine potentia eſſe non poteſt. Et hæc etiam lex dici poteſt iniqua, etiamſi in materia æquiſsima appareat, ratione abuſus poteſtatis, vel potius rationе vſurpatæ poteſtatis. Aliud caput eſt ex parte rei præceptæ, ſi vel turpis ſit, vel communi bono contraria, vel certe prorſus inutilis: tunc enim obligare non poteſt in conſcientia, & maxime ſub cenſura.

Lex aut eſt nulla ex defectu iuriſdictionis.

Aut ex iniquitate rei præceptæ.

VI. Solum oportet obſeruare, quando prior defectus non interuenit: quia conſtat eum, qui præcipit, ſuperiorem eſſe, & iuriſdictionem habere, vt propter poſteriorem defectum lex, & cenſura nulla exiſtimetur, oportere errorem, & iniquitatem eius eſſe indubitatam, ac moraliter certam: ita vt res dubia non ſit: nam in dubiis parendum eſt Superiori, qui ius præcipiendi habet, ac poſsidet: & ideo conditio eius melior eſt: & præterea, qui ad commune bonum hoc omnino expedit. Propter quod idem ego cenſeo, licet de legis iniuſtitia probabilis ſit opinio, aut veriſimile iudicium ſine temeritate formari poſsit: quia dummodo iuſtitia legis probabilioribus rationibus, vel certe æque probabilibus nitatur, id mihi ſatis eſſe videtur, vt valida ſit: & conſequenter, vt obliget, & cenſuram inducat: alioqui cogendi eſſent Superiores ad nunquam præcipiendum, niſi ex certa, & euidenti cognitione: quod eſt ſupra humanam facultatem. Si enim ſubditis licet ex probabilibus rationibus formare iudicium prudens & practice certam ad operandum: cur non etiam hoc licebit Superiori ad ferendam legem & præceptum? Sicut enim cæteri homines non poſſunt ſemper habere euidentiam ſpeculatiuam: & ideo, ne perplexi ſint, & humano modo operari valeant, licite applicant ad opus iudicium probabile, cum certitudine practica: ita idem modus operandi neceſſarius eſt Superiori, qui homo etiam eſt, alioqui ſæpe eſſet perplexus, & multa incommoda communi bono ex eius regimine ſequerentur. Quod ſi ipſe iuſte & recte ita præcipit, alii certe obedire tenentur: alioqui eſſet bellum iuſtum ex vtraque parte, & Reſpublica gubernari non poſſet.

Quæ iniuſtitia requiratur ad legis nullitatem.

VII. Quod ſi quis obiiciat commune dogma Theologorum, vnumquemque operari poſſe iuxta ſuam opinionem probabilem. Dicendum eſt, illud eſſe intelligendum de opinione practice probabili, id eſt, in ordine ad opus, & non in ſola ſpeculatione: in præſenti autem, licet poſsit eſſe vtrinque controuerſia probabilis an hoc, quod præcipitur, iuſtum ſit, ne nec: tamen poſita lege, iam non eſt probabile, quin oppoſitum malum ſit, quia non eſt probabile, quin hæc lex ſic lata valida ſit, & iuſta. Vel certe dici etiam poteſt, illud axioma intelligi in cauſa pari: hic autem in hoc eſt imparitas, quod ius & poteſtas Superioris præeminet, ſemperque præferri debet. Dixi autem: *Dummodo iuſtitia legis ſaltem æque probabilibus rationibus nitatur:* nam, ſi oppoſitum ſit manifeſte probabilius, etiam eſt valde probabile ſubditos poſſe ſe excuſare ab obſeruantia talis legis. Sed non poſſumus hic latius hoc proſequi: ſatis ergo nunc ſit definire, ita eſſe de valore cenſuræ, ſicut de valore legis, iudicandum.

Obiectioni ſatisfit.

VIII. Suppoſita tamen iuſtitia legis ex dictis duobus capitibus, ex duobus aliis poteſt contingere, quod lex non obliget, ſcilicet quia non eſt ſufficienter promulgata, vel quia non eſt acceptata, ſeu vſu recepta, ſeu (quod perinde eſt) quia iam eſt abrogata tacite, vel expreſſe Superiore conſentiente: quæ omnia longam poſtulant explicationem, ſcilicet qualis promulgatio neceſſaria ſit: quæ item acceptatio ſufficiat, vel requiratur: vel quæ reſiſtentia, aut conſuetudo contraria ſufficiat ad impediendam, vel tollendam obligationem legis: hæc autem omnia propriam materiam remittere neceſſarium eſt, ne ordinem peruertendo, omnia confundamus, in infinitum abeamus.

Quibus ex capitibus lex iuſta poſsit non obligare.

Statim vero inſurgebat difficultas: nam concurrentibus his omnibus conditionibus generalibus, neceſſariis ad valorem, & obligationem legis, fieri poteſt, vt in particulari ignoretur, & tunc lex nihilominus obligabit, & tamen cenſura non incurretur. Sed, quia de ignorantia dicturi ſumus ſectione ſequenti, nunc breuiter dicitur, ſi ignorantia ſit inuincibilis totius legis, tunc ita reputari, ac ſi reſpectu talis hominis non fuiſſet promulgata, quantum ad hunc effectum impediendi cenſuram quia omnino excuſat à culpa, ſiue in rigore dicatur non obligari, ſiue tantum excuſari: quod parum nunc refert. Idemque dicendum eſt de quocunque alio iuſto impedimento, quod excuſet hominem ab obligatione talis præcepti: nam, quoties excuſat à culpa, excuſat etiam à cenſura legis. In quo etiam non poteſt eſſe controuerſia, præſertim quamdiu ſententia iudicis, etiam declaratoria non intercesſit: quia tunc neque in interno foro quiſpiam ſubiacet cenſuræ, cum reuera culpam non commiſerit neque quoad Deum ligatus ſit: neque in foro exteriori, cum etiam in eo non ſit condemnatus. Vnde neque quoad ſe neque quoad alios abſtinere tenetur, quamuis ſcandalum ſemper vitandum ſit. At, ſi ignorantia ſit culpabilis, vel non de tota lege, ſed tantum de cenſura, inſurgunt aliæ difficultates inferius tractandæ.

Quæ ignorantia aut impedimentum excuſet à cenſura.

Vt cenſura valida ſit debere legem eſſe iuſtam, quoad proportionem cenſuræ cum legis materia.

IX. SEcundo dicendum eſt, vt cenſura lata per legem valida ſit, non ſatis eſſe legem eſſe honeſtam & iuſtam quoad id quod præcipit, vel prohibet, ſed etiam quoad proportionem cenſuræ cum materia talis præcepti. Declaratur & probatur primo ratione generali: quia huiuſmodi lex, & in vniuerſum lex omnis, quæ præcipit, & imponit pœnam tranſgreſſori, duo facit: ergo vt ſit ſimpliciter iuſta, in vtroque debet ſeruare æquitatem: nam bonum ex integra cauſa: ergo non tantum debet ſeruare æquitatem in eo quod præcipit, ſed etiam in pœna, quam imponit, ſcilicet, vt ſit proportionata delicto: nam ſi pro re leui grauem pœnam imponat, quoad eam partem iniuſta erit etiamſi quoad alteram, rem iuſtam præcipiat. Atque ita in præſenti, ſi materia præcepti leuis ſit, ita vt eius tranſgreſsio non excedat culpam venialem, & illi adiungatur cenſura maior, ſeu grauis, valida non erit, quia non habet materiam ſufficientem, in qua fundetur. Et ideo dicunt communiter doctores, ſi aliquando adiungantur huiuſmodi cenſuræ his leuioribus præceptis, illas non eſſe veras, ſed comminatorias, & ad terrorem. Et in ſuperioribus diximus earum vſum nobis non probari, quia ſynceram non continent veritatem,

rem & poſſunt occaſionem præbere in doctis ad peccandum grauiter ex conſcientia erronea.

10. *Lex ob hanc improportionem iniuſta non obligat ad minorem, & proportionatam cenſuram.*

Dices. Eſto in eo caſu talis pœna nõ teneat in totum, tenebit ſaltem ex parte proportionata culpæ vel ſi culpa non eſt ſufficiens ad excommunicationem maiorem, incurretur ſaltem minor. Reſpondetur, per ſe loquendo, hanc pœnam cenſuræ imponi per modum vnius, & quaſi indiuiſibilis iuxta intentionẽ ferentis; & ideo vel tota eſt valida, vel nihil niſi fortè per accidens: & propter aliquas extrinſecas rationes quoad aliquam partem interdũ ſeruanda ſit, ſicut infrà dicemus de cẽſura per ſententiam illata. Eò vel maximè, quod cum talis lex quoad hanc partẽ nulla ſit, nemo ratione illius ad aliquid obligatur, ſed ita ſe habet ac ſi nõ eſſet cõdita. Et ideo non habet locũ illa commutatio excõmunicationis maioris in maiorẽ: quia hæ ſunt cẽſuræ ſpecie differẽtes, & tam verba legis, quàm intentio legis latoris in altera tantũ terminata eſt, vt ſupponimus. De qua re plura inferius, agẽdo de cenſura per ſententiam lata.

11. *Materia ex ſe indifferẽs relata ad cõmune bonum poteſt eſſe grauis.*

Obſeruare autem oportet, in huiuſmodi humanis præceptis ſæpe materiam eorũ eſſe ex ſe indifferentem, aut leuem videri, & tamen relatam ad aliquod commune bonum quod reſpicit præceptũ humanum, eſſe grauem, & ideo, ſi præcipiatur ſub cenſura validam eſſe talem cenſuram, vt quando Iudex præcipit ſub excommunicatione aliquem cõparare in iudicio, aut cum inquiſitores vocant ad edictum audiendum, vel aliquid ſimile. Et ideo non facilè ſunt contemnendæ huiuſmodi cenſuræ, vel putandum comminatorias eſſe, aut ſolum ad terrorẽ. Quia ſæpe ignoratur grauis ratio, vel neceſſitas talis præcepti, quod materialiter (vt ita dicam) conſideratum apparet leuè, formaliter autem, & in ordine ad talem finem eſt ſatis graue: & ideo oportet (ſicut dicebam in ſuperiori aſſertione) ſatis certo & indubitanter conſtare leuem eſſe culpam, & improportionatam eſſe cenſuram.

12. *Exemplo res declaratur.*

Accommodatum exemplum eſſe poteſt de his excommunicationibus, quæ communiter ferũtur vt reſtituantur ea quæ per furtum ablata ſunt: nam ſi res furto ſublata ſit leuis, ita vt furtum peccatum mortale nõ fuerit: omnes docent, talem cõſuram non eſſe validam, ſed comminatoriè interpretandam eſſe, vt in ſpecie docuit Victoria in Summa, tract. de excommun. n. 5. Couarru. in ca. *Alma*, parte 1. §. 9. num. 2. & 3. Caſtro libro 1. de lege pœnali, capite 6. ſub finem: qui grauiter reprehendunt abuſum eorum Epiſcoporum, qui pro leuibus furtis cenſuram excommunicationis ferunt. Additque Victoria: *Ego credo, quod iſtæ excommunicationes non obligant, niſi præſumatur eſſe mortale id, de quo feruntur: non enim de hoc dubito.* Nihilominus tamen quando res tota per furtum ſublata, eſt grauis, & ad peccatum mortale ſufficiens, quamuis contingat à multis eſſe per leues partes ſublatum (quod cõtingere poteſt abſque peccato mortali alicuius) ſi feratur excommunicatio, (vt ferri ſolet) vt reſtituatur tale damnum, vel talis res, cenſetur valida excommunicatio, & obligans ſingulos damnificatores ad ſuam partem reſtituendam. Quia licet in ſe appareat leuis, tamen in ordine ad reparandum graue damnum eſt grauis: & ideò, licet ablatio fortaſſe fuerit veniale peccatum, quia graue damnum non fuit præuiſum, neque intentum, tamen obligatio ad reſtituẽdum, quando iam conſtat de graui damno, & præſertim poſt præceptum Eccleſiaſticum impoſitum, poteſt eſſe grauis: atque adeo tranſgreſsio eius erit ſufficiens materia cenſuræ Quod notauit Soto in 4. diſtinct. 22. quæſtion. 1. artic. 2. poſt. med. verſic. *Arguitur*, quanquam oppoſitum teneat Nauarra libro 3. de Præſtit. cap. 1. dub. 8. & eam tribuit Nauarro, poteſtque ex illo colligi in Summa capit. 17. numero 3. & 130. & capite 26. num 9. & in cap. *Inter verba*, 1. part, quæſtio. 3. num. 180. Sed hoc nunc exempli cauſa dictum ſit: nam agentes de excommunicatione hoc plenius examinabimus.

Num pro qualibet culpa mortali poſsit cenſura grauis ferri.

IGitur quoties conſtiterit grauem cenſuram ferri pro veniali culpa, pro conſtanti habendum eſt illam inualidam eſſe. Dubitari autem poteſt an è conuerſo ſit etiam generalis regula, quoties conſtiterit culpam eſſe mortalem, validam eſſe cenſuram. Et ratio dubitandi eſſe poteſt, quia ſæpè talis cenſura eſt immoderata pœna, etiam reſpectu culpæ mortalis: quia, vt ſupra diximus, non pro quocunque mortali poteſt tam grauis pœna ferri. Neque etiam videtur ſufficere quælibet contumacia, quia inter contumacias eſt magna varietas, vt notant Gerſon, Caſtro, & Couarruuias locis citatis: & licet illa, quæ peruenit ad malitiam mortalem, ſub ea ratione grauis ſit, in ordine tamen ad talem cenſuram poteſt eſſe leuis: nec poteſt Eccleſia tam acerbo remedio vti ad exigendam obedientiam in quacunque materia, etiamſi alioqui ad mortale peccatum ſufficiat. Vnde Concil. Trid. ſeſſ. 25. capit. 3. prohibet ferri excommunicationes, niſi pro cauſis grauiſsimis, & auctores communiter reprehendunt Eccleſiæ miniſtros, qui propter leue aliquod furtum, etiamſi mortale peccatum ſit, eiuſmodi cenſuras ferunt. 13.

Ratio dubitandi.

Sed nihilominus de nulla cenſura, vel excommunicatione lata per legem, aut præceptum obligans ſub mortali peccato, auderem dicere nullam eſſe Quia: quamuis ad prudentiam iudicis pertineat non ferre huiuſmodi cenſuram pro quouis peccato mortali, tamen vbicunque interuenit peccatum mortale cum cõtumacia, eſt proportio ſufficiens ſaltem vt cenſura valida ſit: quia, cum omne peccatum mortale tollat vitam animæ, vtendo rigore non prorſus iniuſto poteſt Eccleſiaſticus iudex per cenſuras coercere ſubditum, vt pareat in quacunque re ſub mortali culpa obligante. Vnde Victoria ſupra dicens cenſuram eſſe inualidam, quæ pro furto leui fertur, ſtatim addit *Niſi tale ſit, vt præſumatur eſſe peccatum mortale.* Et ad eundem modũ loquuntur reliqui auctores. Ac denique quamuis interdum eſſet res dubia, ſemper eſt pro valore legis præſumendum, iuxta ea, quæ diximus. 14.

Concluſio.

Quocirca duplicem iniuſtitiam in huiuſmodi lege diſtinguere poſſumus, vnam legalem, alteram quaſi commutatiuam; hæc poſterior interuenit quando lex imponit pœnam, quam reue a non meretur eius tranſgreſſor, quia eſt omnino improportionata: prior autem erit, quando, licet reſpectu tranſgreſſoris pœna non ſit omnino indebita, aut excedens: tamen reſpectu boni communis, quod reſpicit iuſtitia legalis, eſt inordinatum medium, & forraſſe etiam nociuum, cogere per talem cenſuram ad obſeruationnm talis legis. Quando ergo cenſura eſt poſteriori modo iniuſta, & inæqualis culpæ merito cenſetur nulla: quia non tam eſt pœna, quam iniuria, actio autem iniurioſa quatenus talis eſt, non poteſt habere vim obligandi. At vero quando cenſura ſolum eſt iniuſta priori ratione communi, & legali id non ſatis eſt vt ſit nulla, quia reſpectu eius, cui imponitur non continet iniuſtitiam propriam, aut inæqualitatem ſimpliciter: ſolus autem defectus contra iuſtitiam legalem per ſe non ſufficit inualidum reddendum actum: niſi intercedat ius aliquod poſitiuum irritans illum, vt in ſequenti puncto iterum dicemus. Sicut etiam iniuſtitia legalis per ſe ſumpta non obligat ad reſtitutionem, niſi admiſceatur iniuria contra commutatiuam, vt nunc ſuppono. 15.

Duplex poteſt eſſe iniuſtitia huiuſmodi legis.

Quidam

16. *Quorundã limitatio.* Quidam tamen limitant hanc poſteriorem partem dicentes, ſi prælatus ita abutatur poteſtate, vt paſsim præcepta obligantia ipſo facto ſub cenſura, ſeu excõmunicatione multiplicet, idque cedat in contemptũ Eccleſiaſticę poteſtatis, tunc cenſuram inualidam eſſe, quia repugnat præcipuo fini ſuo, qui eſt, vt Eccleſiæ auctoritas & obedientia conſeruetur. *Reiicitur.* Veruntamen quantumuis hæc præcepta multiplicentur, ſi in nullo illorum in particulari reperitur prædicta iniuſtitia quaſi commutatiua, ſed in quolibet per ſe ſumpto eſt ſufficiens cauſa ſaltẽ moralis inobedientiæ, & contumaciæ, dici non poteſt tales cenſuras eſſe nullas: quia nec de omnibus id affirmari poteſt, tum quia multum derogaret Eccleſiaſticæ diſciplinæ, & poteſtati, tum etiam, quia plures illarum poſſunt eſſe non ſolum iuſtæ, ſed etiam conuenientes: neque etiam id poteſt de quibuſdam affirmari & non de aliis, quia nulla eſt diſparitatis ratio. Niſi quis fortaſſe dicat, priores eſſe validas: poſtquam autem nimium multiplicari incipiunt, illas poſteriores inualidas eſſe. Quod ſane eſſet improbabile, quia nullus hominum diſcernere poteſt, quando incipiat ille numerus excommunicationum eſſe tantus, vt cenſuras inualidet: niſi fortè quando iam præceptum cenſeatur eſſe de re impoſsibili, ſeu repugnans ſuperioribus præceptis aut quod ſimul cum illis impleri non poſsit: tunc autem defectus non ſolum erit contra iuſtitiam legalem, ſed etiam contra commutatiuam, quia præcipit res incompoſsibiles: tunc autem ita erit inualida cenſura, ſicut & præceptum ipſum. Non eſt autem cur in eo caſu præceptum poſterius datum magis dicatur eſſe nullum quam prius, imo potius ſi illa incompoſsibilia ſunt, iudicandum eſt poſterius reuocare illud, quod prius fuit datum: quanquam interrogandus, & conſulendus ſit ipſe prælatus, ne fortè per inaduertentiam id fecerit. Quod ſi ſciens velit omnia illa præcepta, & cenſuras ſimul imponere, tunc ſubditus ſatisfaciet, ſi id, quod moraliter ſibi poſsibile eſt, fecerit: eritque in arbitrio eius interea mandata eligere quod ſibi placuerit ſiue prius, ſiue poſterius datum ſit: tunc enim ordo temporis nihil præſtat, cum poteſtas, & voluntas præcipientis eadem ſit.

SECTIO VII.

Vtrum, Cenſura lata ab homine per ſpecialem ſententiam nulla ſit ex defectu cauſæ, vel tantum iniuſta.

1. *Cenſura lata per ſententiam nullã ex defectu iuriſdictionis eſt nulla.* SVpereſt dicendum de cenſura lata ab homine per propriam ſententiã condẽnatoriam, vel declaratoriã. Et primum ſuppono, quotieſcunquẽ ſententia eſt iniuſta ex defectu iuriſdictionis, cenſuram non ſolũ iniuſtam eſſe, ſed etiam nullam: quia etiam ipſa ſententia nulla eſt. Et quoad hoc eadem eſt ratio de ſententia, quæ de lege: quia ſententia eſt etiam actus iuriſdictionis: & ita in hoc omnes conueniũt. Et hac ratione cẽſura, lata poſt iure interpoſitam appellationẽ, eſt nulla vt infinita fere iura diſponunt: quia per appellationem interpoſitam videtur iuriſdictio iudicis dormitare, vt dicitur in c. *Paſtoralis*, §. *Verum*, de Appellat. Item ex eadem radice cenſura lata ab excommunicato nulla eſt quia per excommunicationem tollitur, vel ſuſpenditur iuriſdictio. Et ſic de alijs.

De ſententia iniuſta contra iuſtitiam legalem.

2. *Cenſura lata per ſent. habentem defectum ſubſtantialem legalem, eſt nulla.* SEcundo ſuppono, duobus modis (ſicut de lege dixi) ſententiã poſſe eſſe iniuſtam, primo contra ſolam iuſtitiam legalem, vt puta quia in ea ferenda ſeruatus non fuit debitus ordo iuris abſq; alia iniuſtitia. De quo ordine iuris vlterius ſubdiſtinguendũ eſt: nam quidam eſt accidentalis tantum, vt eſt in præſenti, quod ſententia ſcripto feratur, quod præcedat canonica monitio, &c. Alius eſt ſubſtantialis, vtpote neceſſarius, vt ſententia valida ſit, vt erit in præſenti, quod legitima citatio partis præcedat quod cauſa cenſuræ legitimè & iuridicè probata ſit. ac denique huiuſmodi eſt omnis illa conditio, quæ vel iure naturæ, vel ex ſpeciali iure poſitiuo ita præſcripta eſt. Quando ergo in ſententia eſt defectus ſubſtantialis ordinis iuris, certum eſt cenſuram non ſolum eſſe vtcunque iniuſtã, ſed prorſus inualidam: quia ſententia ipſa nulla eſt: & ſententia nulla nullum poteſt inducere effectum, iuxta l. 4. §. *Condemnatum*. ff. de Re iudicata Et de huiuſmodi defectu loquuntur multa iura, quando aiunt, ſententiam eſſe nullam contra leges, aut canones prælatam, vt in capite primo, & capite *Cum inter*, de Re iudicata, & in leg. *Præſes*, & leg. *Cum prolatis*, ff. eodem titulo, & in leg. prima, ff. Quæ ſententia ſin. appellat. reſcindenda, & in lege ſecunda, Codic. Quando prouoc. non eſt neceſ. & optime in leg. *Prolatam*. C. de Sent. & inter. Et huiuſmodi ſententia dici ſolet in iure eſſe contra ius conſtitutionis, quod cenſetur eſſe aliud ac eſſe contra ius litigatoris, vt patet ex dicto cap. *Cum inter*, de Re iud. & cã. *Venerabilibus* §. *Sane*, de Sent. excommun. in 6. Quod tamen intelligo, quaſi directè, & immediate, nam ex conſequenti, & quaſi remotè, etiam prior redundat in iniuriam litigatoris. Nam ſi quis recte conſideret, talis ſententia non ſolum eſt contra iuſtitiam legalem, ſed etiam contra commutatiuam, vt in exemplis poſitis, ſi quis damnetur non citatus, ei fit manifeſta iniuria, idemq; eſt ſi damnetur non legitime, & iuridice conuictus: & in vniuerſum, ſi per ſententiam nullam condemnetur, ex quocunque capite nulla ſit: quare mirum non eſt quod talis cenſura ſit prorſus nulla.

Quando vero in ſententia ſolum deeſt ordo iuridicus accidentalis, tunc dici poteſt aliquo modo iniuſta reſpectu iuſtitiæ legalis, non tamẽ reſpectu commutatiuæ: eſtque ſententia valida, & conſequenter etiam cenſura per illam lata, valida eſt: licet ſecundum eandem rationem iniuſta ſit: quia hæc iniuſtitia non eſt proprie reſpectu eius, in quẽ fertur cenſura, ſed ſolum reſpectu iuris, & boni communis, Vnde in iure interdum talis ſententia abſolute iuſta appellari ſolet, vt patet ex c. *Sacro*, de ſentent. excommunication. Quod etiam in ſuperioribus annotauimus, cum de forma ferendi cenſuras ageremus. Atque in hoc etiam nullum diſcrimen inuenio inter Iuriſperitos & Theologos. Eſtque diſtinctio data conformis doctrinæ D. Thomæ ſecunda ſecundæ, q. 65. art. 5 ad tertium. 3. *Si autem defectus accidentalis ſit, eſt valida.*

De ſententia iniuſta contra iuſtitiam commutatiuam.

ALio ergo modo poteſt eſſe iniuſta ſententia contra iuſtitiam commutatiuam ex defectu legitimæ cauſæ, quod nunc præcipuè agimus. 4. Poteſt autem hoc etiam varijs modis accidere: duo tamen ſunt præcipui. Vnus quando cenſura fertur ſub titulo ſufficientis cauſæ, non tamen veræ, ſed tantum præſumptæ. Alter eſt, quando fertur etiam ſine titulo cauſæ ſufficientis: ſed abſolute ex cauſa iniqua, ſeu leui, & improportionatã. Rurſus in priori membro poſſunt varij modi diſtingui, ſcilicet quod ſufficiens cauſa excommunicãdi neque in re ipſa exiſtat, neque ſatis probata ſit in iudicio, vel ſolum quod cauſa reuera non exiſtit, in iudicio vero probata ſit, ita vt iudex ſecũdum allegata, & probata legitime pronunciauerit: Quæ ſententia in exteriori foro, & in interiori, quantum ſpectat ad con-

ad cõſcientiam Iudicis, iuſta eſt: iuſte enim facit ſic pronunciando: comparatione autem facta ad eũ, qui condemnatur, non habet æqualitatem rei ad rem: & hoc modo dici poteſt in re ipſa iniuſta, cum per illam condemnetur innocens: ergo in re non habet medium iuſtitiæ, quod eſt per æqualitatem rei ad rem. Tertius item modus addi poſſet, quando iuſta cauſa in re vere ſubeſt, tamen in iudicio non eſt legitime probata. De hoc tamen vltimo modo iam dixi, hanc ſententiam eſſe nullam ex defectu ſubſtantialis ordinis iudicarij: nec enim ſatis eſt quod cauſa in re ſubſit, ſi ſit occulta: quia iudex humanus non poteſt de ſibi occultis iudicare: Eſt autem occulta quo ad effectum ferendi ſententiam, quamdiu iuridice probata non eſt, etiam ſi alioqui priuatim nota ſit illi homini, q iudex eſt, vt colligitur ex capit. 1. *Cum aliis*, 6. qu. 2. Et ſumitur ex Gloſſa, Innocent. Abbate, & alijs in c *Sacro*, de Sent. excom. Et multa ad hoc confirmandum ſumi poſſunt ex Nauar. in ca. *Cum contingat*, de Reſcriptis, in cauſis nullitatis, præſertim in octaua: & in Sum. ca. 27. num. 11. vnde, ſicut de naturalibus cauſis dicunt philoſophi, nõ ſatis eſſe ad actus cauſandum, quod habeat virtutem, niſi etiam ſufficienter ſint applicatæ iuxta modũ ſuum: ita in præſenti dicere poſſumus, delictum in re ipſa commiſſum, etiamſi ex ſe ſufficientem præbere poſsit cauſam cenſuræ, tamen, niſi ſit conuenienter applicatum in iudicio per ſufficientem probationem, non poſſe illam cauſare, ideoque talem cenſuram inualidam eſſe.

Cenſura ſententialis iniuſta ex cauſa, quæ licet exiſtit, non tamen in iudicio probata, eſt nulla.

5\. Sed obiici poteſt c *Nemo*, 2. qu. 1. & cap. *De illicita*, 24. q. 3. vbique prohibetur, ferri cenſura antequam cauſa probetur. Et tamen, ſi ita ferri contingat, ait ibidem. *Qui ſi excommunicatus eſt maioris ſacerdotis autoritate ad gratiam ſanctæ communionis redeat.* Reſpondetur primum, illa verba nõ ſemper indicare priorem ſententiam fuiſſe validam: vt patet ex ca. *Audiuimus*, 24. q. 1. ibi. *Quia ex communicatus te excommunicare non potuit: Apoſtolica autoritate te, tuoſque abſoluendo, mandamus exinde nunquam curare.* Quæ verba duriora ſunt quia interponunt verbum *abſoluendi*, quod in alio textu non habetur: & tamen conſtat illam excommunicationem fuiſſe nullam. Vnde Gloſſa ibi declarat. *Abſoluendo, id eſt, non ligatos eſſe declarando.* Affertque ſimilia iura, in capit. *excellentiſsimus* 14. quæſtion. 3. & capit. *Auctoritatem*, 16. quæſtion. 6. Quæ expoſitio nobis non eſt neceſſaria, quia vt dixi, in dictis decretis non interponitur verbum abſoluendi. Addit vero Gloſſa aliam expoſitionem ſcilicet abſoluendo de facto, id eſt faciendo, vt ad communionem redeãt, qui de facto ab illa ſeparati fuerant: ſicut è conuerſo, hæretici quidam, qui vere ſacerdotes non erant, deponi dicuntur in capit. *Si quis confugerit*, 1. q. 1. id eſt depelli ab eo munere, quod de facto exercebant. Quæ expoſitio optime quadrat ad ſuperiora iura, in quibus ſolum dicitur, *Vt ad gratiam ſanctæ communionis redeant*: qua erant de facto priuati. Volunt autem iura hoc fieri autoritate ſuperioris: quia ipſa diſponũt, vt omnia ordinate & iuridice fiant: & eo modo quo publice, & coram tota Eccleſia fieri oportet: Et ideo ex illis decretis non poteſt colligi, talem ſententiam fuiſſe validam, ſed potius oppoſitum inſinuatur, dũ nulla mentio fit abſolutionis, quæ neceſſaria ſit.

c. Nemo 2. q. 1. & c. Audiuim 24. q. 1. obiiciuntur, & exponuntur.

6\. Atque hinc à fortiori ſequitur, quando ſentẽtia eſt priori, modo iniuſta, ſcilicet quia cauſa neque in re exiſtit, neque eſt ſufficienter probata, talem ſententiam, & conſequenter cenſuram omnino inualidam eſſe quia: ſi defectus probationis ſufficit ad nullitatem etiam exiſtente re, multo magis ſi res non exiſtat. Atque de ſententia ſic iniuſta videtur potiſsime loqui Sanctus Nicon. in epiſt. ad Encliſtium, cuius fragmentum refertur 1. tomo. Biblioth. Sanct. vbi ſic ait, *Scias, Pater, quod diuinæ Scripturæ cum diuinis canonibus definiunt, quod iniuſtæ, quæ imponuntur punitiones apud Deum ligant etiamſi Pontifex eas impoſuerit: quanto magis ſi inferantur, vt dicit Sanctus Dionyſius? Qui itaque inconſiderata ſententia, & intemperante animo aliquem à fidelibus ſeparauit, non ſolum eum non attingit, ſed in eius etiam caput recurrit ſicut ſanctæ quoque Synodi pronunciant.* Et inferius refert B. Petrum dicentẽm ad Clementem, *Tu quidem ea ligabis, oportet, & ſolues, quæ ſoluenda ſunt.* Et S. Nicolaum dicẽtem, *Si antiſtes præter Dei ſcopum punierit, Deus eum non ſequitur, & ecce inuenitur pœna, quæ ab eo infligitur, iniuſta, & propterea inualida.* Hæc. n. omnia maxime locum habent in hac ſententia vndiq; vt ita dicam, iniuſta, id eſt, ex re ipſa, & ex defectu probationis. Quamq̃ extendi etiam poſsint ad omnem ſententiam iniuſtam ſubſtantialiter, vt ſic dicam, ſeu contra iuſtitiam commutatiuam, quæ ſententia in eadem epiſtola merito dicitur lata non ſecundum ſacros canones, ſed ſecundum propriam voluntatem.

Si cauſa in re, & in probatione deficiat, ſententia & cenſura ſunt nullæ.

Ex quo etiam obiter conſtat, verum eſſe, quod in ſuperioribus dicebamus, omnem cenſuram latã abſque omni præuia monitione nullam eſſe: nam talis modus ſolum habere poteſt locum in cenſura lata per huiuſmodi ſententiam: nam ea, quę fertur per legem, vel præceptum, repugnãtiam inuoluit, quod feratur ſine monitione præuia: quia ipſum præceptum monitionem includit. Sententia autẽ, qua cenſura fertur, aut eſt tãtum declaratoria criminis, aut illatiua cenſuræ: prior non imponit cenſuram, ſed ſolum declarat contractam extrãſgreſſione legis imponentis illam, & conſequenter etiã declarat preceſsiſſe monitionem ſufficientem per ipſam legem. Ex quo etiam fit (vt hoc obiter notemus) iuſtitiam vel iniuſtitiam talis ſententiæ nihil referre ad valorem ipſius cẽſuræ in ſe; quia hæc ſolum pendet ex lege, & ex vera & ſufficiente tranſgreſsione eius: refert tamen ad valorem ipſius declarationis, & ad effectus, qui ab illa pendent, vt poſtea videbimus: & quo ad hoc proportionaliter locum habent in huiuſmodi ſententia omnia, quæ diximus, de ſententia, per quam fertur cenſura. Quando vero ſententia eſt cõdemnatiua, & illatiua cenſuræ, ſi nulla monitio præmiſſa ſit, nec contumacia præcedere poteſt: Et conſequenter neque vera ac ſufficiens cauſa cẽſurę iuxta dicta in ſectione præcedente: & ideo talis cenſura ſemper eſt nulla ex defectu cauſæ, tam in re ipſa exiſtentis, quam in iudicio probatæ. Quia, cum monitio eſſe debeat actus ipſiuſmet iudicis, ſi in re non præceſsit, nõ poteſt iuridice præſumi, ſeu probari. Quanquam accidere poteſt, vt ex parte Iudicis præcedat, nimirum, quia ipſe fieri mandauerit; & tamen quod in re ipſa facta non ſit, & nihilominus in iudicio ſufficiẽter, quamuis falſo, probetur factam eſſe: & tunc eadem erit ratio de tali cauſa, & de omni alia, quæ cum in re non exiſtat, in iudicio probatur. 7.

Omnem cenſuram abſque præuia monitione nullam eſſe.

Num cenſura lata ex cauſa in re falſa, iuridice tamen probata, valida ſit.

Tota ergo difficultas & controuerſia, ſi qua eſt, reuocatur ad eam cenſuram, quæ fertur ex cauſa in re ipſa falſa, & nulla, vel inſufficiente, tamen iuridice probata, & conſequenter per ſententiam legitimam impoſita. Hinc enim apparet talẽ cenſuram validam eſſe debere, primò, quia ſententia eſt valida: ergo habet ſuum effectum. *Secundo*, quia iudex iuſte per illam præcipit: ergo alter tenetur etiam in conſcientia obedire. Tertio, quia ſi quis innocens ſecundum allegata, & probata, condemnetur ad mortem, tenetur obedire & ſuſtinere illam, nec poteſt licite per vim reſiſtere, etiãſi valeat: ergo ſimiliter in præſenti, &c. In contrarium vero eſt, quia ille cum in re ſit innocẽs, apud Deum non eſt ligatus; ergo neque ab Eccleſia ligari poteſt per 8.

Rationes dubitandi pro vtraque parte.

teſt per talem ſententiam. Secundo, quia quotieſcunque pœna imponitur ex ſola præſumptione abſque veritate, quæ in re ipſa ſit, poteſt licite qui ſic condemnatus eſt effugere talem pœnam, quantũ in ipſo eſt, niſi per vim compellatur. ergo idem dicendum eſt de hac pœna, quæ maxima eſt. Tertio, quia ſi cenſura eſt per legem impoſita, & quis reuera non eſt tranſgreſſus legem, non incurrit cẽſuram, quamtumuis ab illis exiſtimetur trangreſſor legis, imo quamuis per ſententiam declaratoriam in exteriori foro iuſtam ſit declaratus: ergo idem erit de cenſura lata per ſententiam condemnatoriam, ex ſola externa probatione, ſine veritate in re.

Prima opinio.

9 In hac igitur re videtur eſſe diuerſitas opinionum: nam quidam cenſent illam cenſuram validã eſſe. Ita videtur docere D.Thom. in 4.d.18.q.2 ar.1: quæſtiuncul. 4. vbi primum generaliter ait, omnẽ ſententiam, quæ nulla non eſt, habere ſuum effectum, & obligare excõmunicatum, vt ei obediat: hæc autem ſententia, de qua nunc agimus, non eſt nulla, cum in ſuo foro iuſta, & legitima ſit. Vnde inferius de hac in ſpecie loquens, vocat eam cenſuram ex debita cauſa ex parte cenſuræ, non vero ex parte eius cui imponitur. *Sicut* (inquit) *cum aliquis pro falſo crimine in iudicio probato excommunicatur: Et tunc ſi humiliter ſuſtinet, humilitatis meritum recompenſat excommunicationis damnum.* Et in ſolutionibus argumentorum ait, non eſſe inconueniens vt innocens, & inuitus aliquando priuetur per modum pœnę auxiliis externis, quibus per Eccleſiam iuuari poteſt ad ſalutem. Sequuntur eandẽ ſententiam Rich. ibi art.3.q.5. Palud. q.1 qui apertius declarat, talem cenſuram obligare in conſcientia. Durand. q.4. num.6. in fine D. Antonius 3. p. tit. 24. cap.73. Guillelm. Pariſienſ. in 2.p. titul de ſacramẽt. ordin. §. *Poſt hæc autem proſequimur*, Cordub. libr.1. Quæſtionarii: q.43 Gloſſ. in cap.1. de Sentent. excom. in 6. verb. *Propter quam.* vbi ait ſententiam excommunicationis ex falſa cauſa latam, eſſe validam; quam opinionem communem eſſe, & veram exiſtimauit Couarruuias dict. c. *Alma*.1.p.§.11. numer.14. & Corduba ſupra plures Canoniſtas, & Sumiſtas pro eadem ſententia refert: & late illam probat. Summa vero rationum omnium eſt, quam in principio tetigimus. Et poteſt reuocari ad hoc principium, quod actus clauium validus eſt, quotieſcunque clauis non errat: ſed in caſu, quem tractamus, clauis non errat: ergo eius actus, qui eſt cenſura, validus eſt.

10 Dices, Principium illud eſt verum de claue non errante in re ipſa, ſecus vero eſt de claue non errãte ſolum ſecundum exiſtimationem hominum, vt in prædicto caſu contingit: nam probatio exterior ſolum eſt hominum exiſtimatio. Sed contra, quia clauis per metaphoram ſignificat poteſtatem: ergo tunc verè dicitur non errare, quando operatur ſecundum ſcientiam ſibi proportionatam. Vnde, cum hæc poteſtas quo ad hanc partem data ſit ad punienda delicta, debuit eſſe efficax ad operandũ valide, ita vt ſortiatur effectum, quotieſcunque legitime in ſuo ordine, & ſecundum ſcientiam ſibi accommodatam operatur. vt, v.g. ſi ſuperior ex ſufficiente probatione pręciperet alicui in pœnam, vt ieiunaret, obligaret illum, etiamſi in re non deliquiſſet: quia præceptum eſt iuſtum. Item, ſi confeſſor abſoluat à peccato, quod ſecundum informationem pęnitentis recte iudicat eſſe veniale, abſolutio eſt valida, etiamſi in re ipſa mortale fuerit. Et è contrario, ſi iudicauit eſſe mortale, quod erat veniale. & ideo grauem pœnitentiam impoſuit, tenetur pœnitens illam exequi. Similiter, indulgentia conceſſa ex cauſa legitima ſecundum prudentem exiſtimationem concedẽtis, eſt valida quamuis in re cauſa nõ ſubſit. Ac denique, ſi quis priuetur beneficio per ſententiam iuſtam ſolum ſecundum allegata, & probata, reuera manet illo priuatus: ergo illud principium vniuerſale eſt, etiam in illo ſenſu: ergo in propoſito etiam verum habet.

Secunda opinio.

Aliorum vero ſententia eſt talem cenſuram in 11
foro conſcientiæ ad nihil obligare, quod eſt dicere in re ipſa non eſſe validam, in foro tamen exteriori ſeruandam eſſe ratione ſcandali, quia ſaltem in illo foro ſentẽtia illa rite prolata eſt. Ita ſentit Alex Alenſ. (quanquam ſoleat in contrarium citari) 4. p. qu.22. membr.2, artic.1. & 2. ſi inter ſe attente conferantur, quamuis generatim & confuſe de excõmunicatione iniuſta loquatur, quo modo etiã loquuntur, & in eandem ſententiam inclinant, Maior in 4.d.18.q.2. concluſ.3. corol.4. Gab. qu.2. concluſ.8 expreſſius Adrian. quodlibet.6. qu.1. Caiet. late 2.2.qu.70. artic.4. ad 2. & tom.1. Opuſc. tract.19 ad 2. Soto in 4.d.22.q.1 art c.3. corol.3. & Relect. de tegend. ſer. q.1. memb.3. concl.4. Et in re idem videntur ſentire Cauar. cap. *Alma Mater*, p.1§.7. nu.5. vbi alios refert: & Nauar in Summ. ca .9. num.4. & cap.27. num 3. Quamuis in modo loquendi aliquãtulum differat, dicens huiuſmodi ſententiam aliquo modo obligare in conſcientia, de quo poſtea videbimus. Et huic etiam ſententiæ fauent auctores omnes, qui tenent cenſuram ex falſa cauſa latam nullam eſſe, nam huiuſmodi eſt hæc de qua nunc agimus. Tenent autem id Cardinalis, Panormitanus, & Felinus, quos refert Couarr. dict. §.11. num.4.

Fundamentum huius ſententiæ eſt, quia ſenten 12
tia in tantum eſt vera & valida, in quantum eſt iuſta. nam intrinſece eſt actus iuſtitiæ, & eſt quædam lex particularis: de ratione autem omnis legis eſt ęquitas. Item eſt concluſio iudicij: iudicium autem ſi non ſit iuſtum, non eſt iudicium, vt dixit D.Thomas, & late explicuit, & confirmauit Caietanus in citato loco 2.2. & ſumitur ex Iſidoro 18. Etymolog. capit.15. & refertur in capite primo, 23. quæſt.2. ergo valor, & efficacitas ſententiæ, debent commenſurari iuſtitiæ eius: at vero ſententia, de qua agimus, ſecundum veritatem, & conformitatem rei ad rem eſt plane iniqua & iniuſta: ſecundum forum autem externum, & per cõformitatem ad ſcientiam, & probationem publicam habet æquitatem: ergo eadem proportione, in re ipſa, & in veritate non habebit effectum, ſed ſolum quantum ad exteriorem obſeruantiam. Et cõfirmatur nam efficacia ſententiæ non excedit iuſtam intentionem ferentis, ſed veriſimile non eſt Eccleſiam velle in conſcientia & coram Deo innocentem ligare, imo nec talis intentio eſſet iuſta, cum ſit contra æquitatem rei, quam vnuſquiſque debet intendere, quantũ poteſt. Et præterea, quia alias excederet Eccleſia limites poteſtatis ligandi, quam ſolum accepit ad coercendos inobedientes: non ad ligandum innocentes. Vnde confirmatur tandem, quia ſi aliter ferretur illa ſententia, erraret clauis: at vero dum clauis errat, non operatur, quia non eſt data in deſtructionem, ſed in ædificationem, vt dicitur 1. ad Corrinth. 10. & ideo *æterni tribunal iudicis illum reum non habet, quem iniuſte iudex condemnat*, vt dicitur in ca.1. de Sent. & re iud. in 6. & ſumitur ex cap. *A nobis*, 2. de Sent. excom. Quod ſi apud Deum, & in cœlo talis ſententia non obligat, nec in terris in conſcientia obligabit, iuxta multa decreta 11. quæſt.3. & 24. quæſt.1. & 4.

Quæſtio reſoluitur, & inter relatas ſententias iudicium fertur.

Sic ligatus non priuatur communione Eccleſiæ.

INter has opiniones media via incedendum cen- 13
ſeo, & aliquid vtrique concedendum. Primum enim certum exiſtimo, huiuſmodi cenſuram non eſſe validam quo ad omnes effectus cenſuræ, ſeu quoad

in ſuffragiis & orationibus, &c.

quoad omnia detrimenta, & damna, quæ infert. Et in hoc habet verum ſecunda ſententia: ſatiſque conuincitur, vt opinor, fundamento eius: conſtabitque euidentius ſi in particulari explicetur. Damna enim quæ cenſura infert, duplicia ſunt: quædam dici poſſunt ſpiritualia alia temporalia, ſeu diuina, & humana. Rurſus, ſpiritualia damna dupliciter inferūtur ab Eccleſia per cenſuram, quædam poteſtatiue (vt ſic dicam) id eſt per immediatam efficaciam Eccleſiaſticæ poteſtatis: quomodo priuatur excommunicatus participatione communium ſuffragiorum, & orationum: & quoad hoc ab Eccleſia præſcinditur efficaciter per ipſammet cenſuram. Quoad hunc ergo effectum incredibile eſt eſſe validam, & efficacem prædictam cenſuram. Neque id aperte affirmat vllus authorum, qui pro opinione prima citantur, quia neque eſt veriſimile, Deum dediſſe hanc poteſtatem Eccleſiæ: cum eſſe non poſsit in ædificationem, ſed ſolum in deſtructionem. Neque etiam eſt credibile, Eccleſiam intendere vti ſua poteſtate, vel cenſuram ferre in dicto ſenſu, tum propter rationem ſuperius factam, tum etiam quia cum Deus non excludat iuſtum à conſortio, & participatione iuſtorum, etiamſi ab hominibus iniuſtus habeatur, non eſt veriſimile velle Eccleſiam in hoc diſcrepare à diuino iudicio, cum neque ad bonum commune, neque ad bonum illius, qui ſic condemnatur, vtile ſit.

XIIII. *Alia ſpiritualia nocumenta quæ præceptiue infert cenſura, per ſe non obligant ſic ligatum.*

Alio præterea modo infert cenſura ſpirituale nocumentum præceptiue, vt ſic dicam: quia nimirum prohibet, ne quis ſacra audiat, vel recipiat, vel efficiat, & ſimilia, quæ ex vi ſolius cenſuræ non ſtatim auferuntur quantum ad executionem: poteſt enim excommunicatus non obſtante cenſura reipſa Euchariſtiam accipere, &c. ſed prohibentur per cenſuram, & ideo dico præceptiue auferri, quia ſub præcepto prohibetur harum rerum ſpiritualium vſus. Et de his etiam detrimentis exiſtimo, per ſe loquendo, non inferri per huiuſmodi cenſuram, ſed ſolum quantum neceſſe fuerit ad obediendum Eccleſiæ præcepto in publico ſeu in exteriori foro. Itaque, licet aliquis hoc modo interdictus ſit, poteſt audire Miſſam in conſcientia, vel ſecreto, vel vbi ignoratur eius interdictio. Et ſacerdos ſic ſuſpenſus poterit ſacrum facere cum eadem circumſpectione: & ſimili modo excommunicatus Euchariſtiam ſumere, &c. Hoc etiam omnes docent: & rationes, quibus probabimus præcedens membrum, hoc etiam demonſtrant, quantum ad eam partem, quæ huiuſmodi excommunicatio, vel ſuſpenſo ſecretum vſum talium rerum concedit. Quantum ad aliam vero partem de abſtinendo in publico, ratio eſt, quia oppoſitum cederet in contemptum clauium Eccleſiæ, cũ in plublico eius præceptum ſit iuſtum, & excuſatio ſit occulta. Vnde etiam manifeſtum eſt oriri in conſcientia obligationem ad ſeruandam cenſuram hoc modo, & quoad hanc partem: quia ſic excommunicatus verb. gr. peccaret, ſi publice Miſſam audiret, aut Euchariſtiam ſumeret, vt omnes docent, & ſtatim ratione explicabitur: ergo lata tali excommunicatione, orta eſt obligatio in conſcientia ad ſeruandam illam ſaltem quoad hanc partem.

Vnde proueniat ſic ligato obligatio abſtinendi in publico ab actionibus cenſura prohibitis.

XV. *1 Sententia.*

DVbitari tamen poteſt, qualis ſit hæc obligatio, an ſolum per accidens ratione ſcandali vitandi, an etiam per ſe ratione iuſti præcepti. Nam Doctores valde confuſe loquuntur: interdum enim dicunt huiuſmodi ſententiam ligare quoad publicas actiones, quia eſt valida ſaltem in foro exteriori, vt Caietanus & alii loquuntur, vel etiam quia ſimpliciter eſt vera cenſura, vt contendit Nauar. cum aliis quos refert: ergo non tantum obligat ratione ſcan-

dali, ſed per ſe ratione ſuæ virtutis. Et confirmatur quia alias nulla eſſet differentia inter hanc cenſuram, & illam quæ abſolute eſt inualida: nam hæc etiam obligare poteſt ad ſui obſeruationem ratione ſcandali vitādi: vt ſic alii ignorarent illam eſſe nullā, & ſolum ſcirent eſſe latam: ſolumque poſſet eſſe diſcrimen, quod rarius accidet, hæc occaſio ſcandali in ſententia omnino nulla, quam in ea, quæ in exteriori foro iuſta, & valida eſt.

XVI. *Secunda ſententia.*

In contrarium vero eſt, quia iidem authores explicant hanc obligationem ſolum per ordinem ad ſcandalum vitandum, adeo vt Nauarrus, qui apertius contendit hanc cenſuram eſſe ſimpliciter cenſuram, & obligare, dicat, valere *parum plus nihilo, niſi in foro exteriori, propter ſcandalum, poſt declarationem.* Et ratione probatur, quia ſi ſcandalum quacunque ratione ceſſet, & innoteſcat aliis qualitas ſententiæ, & hominis innocentia, ceſſabit obligatio: ergo ſignum eſt totam hanc obligationem eſſe ratione ſcandali vitandi. Item, ſi duo vel tres ſciant rei veritatem coram illis licebit communicare, aut rem ſacram facere, vt omnes docent: nam illam actionem cenſent eſſe ſatis ſecretam: neque enim neceſſe eſt, vt ſolus omnino ſit, qui illam exercet: ergo tota ratio eſt, quia reſpectu illorum paucorum ceſſat ſcandalum: ergo reſpectiue idem eſſet ſi ceſſaret reſpectu plurium. Sicut etiam, ſi ſic excommunicatus publice ſacra faceret in eo loco, vbi ignoratur eum eſſe excommunicatum, nihil peccaret, ſolum quia nullum eſt ſcandalum, nec ſcandali periculum, vt in caſu ſupponimus: ergo, &c.

XVII. *Reſolutio*

Dicendum ergo videtur, obligationem hanc proxime eſſe propter ſcandalum vitandum, nomen ſcandali ampliando, vt non ſolum ſumatur, quatenus eſt contra charitatem, & vt ex illius obligatione vitandum eſt, ſed vt eſt contra obedientiam Eccleſiæ, cui multum derogaretur, ſi talis cenſura publice contemneretur. Et ideo verum eſt etiam hanc obligationem vitandi hoc ſcandalum oriri ex vi præcepti incluſi in tali ſententia iuſta in foro exteriori, quod etiam habet vim obligandi in interiori foro quamuis eam vim habet in ordine ad vitandum tale ſcandalum, dicto modo declaratum: propter quod autores hæc duo ſimul coniungunt. Atque hæc eſt differentia inter hanc ſententiam, & omnino nullam, quod ex ſententia omnino nulla per ſe nulla naſcitur obligatio, etiam in exteriori foro, & in ordine ad publicas actiones: quod ſi interdum oriatur eſt valde per accidens, & ex generali obligatione charitatis: ſecus vero eſt in præſenti, vt dixi.

Prima differentia inter hanc cenſuram & omnino nullam.

XVIII. *Secunda differentia.*

Et hinc naſcitur aliud diſcrimen, quod ſuperior non poteſt iuſte punire tranſgreſſorem cenſuræ, quæ nulla fuit, quia illa ſimpliciter nullam vim habet niſi per accidens, ſcilicet, quia de nullitate iuridice non conſtat, vel quia antequam conſtaret, contemptui habita eſt: vel ſi cum ſcandalo id fiat, quatenus ſuperior autoritatem habet ad puniendum eum, qui alios ſcandalizat. At vero per ſe, & ex ſua poteſtate directa poteſt iudex punire illum, qui cenſuram in foro exteriori iuſtam tranſgreditur: adeo, vt quamuis occulte & licite in foro conſcientiæ illam tranſgreſſus ſit, ſi de hoc ipſo actu denuncietur: & iuridice conuincatur, nihilominus iuſte poſsit à iudice puniri. Et hoc eſt proprie, illam ſententiam eſſe validam in foro exteriori: nam, cum in illo talis ſententia ſit iuſta: ius habet ſuperior cogendi ad illius obſeruationem in eodem foro, & ad puniendum quemlibet tranſgreſſorem in eodem foro, huiuſmodi autem eſt omnis ille, qui in eodem foro conuincitur egiſſe contra tenorem cenſuræ: tenor autem cenſuræ non fuit tantum prohibere actum publicum, vel cum ſcandalo, ſed ſimpliciter actum illum. Quamuis enim abſolute non potuerit obligare in conſcientia ad non

exercendum illum actum, etiam occulte, & ſine ſcandalo: nihilominus tamen reſpectu fori exterioris ius confert, vt ſi talis actus in iudicio probetur, vt delictum habeatur, & puniatur. Et ita videtur quodammodo eſſe bellum iuſtum ex vtraque parte: cum vero id fit interueniente ignorantia, non eſt inconueniens: præſertim, quia non eſt proprie ex vtraque parte bellum, cum ſubditus ſemper teneatur parere in exteriori foro, licet in interiori nihil peccauerit.

An publice, & cum ſcandalo huiuſmodi cenſuram violans incurrat pœnas iure impoſitas contra violantes cenſuram.

XIX. Hinc vero naſcitur in hoc eodem puncto dubium aliud, quod non eſt parui momenti, ſcilicet, an tranſgreſſor huius cenſuræ iuſtæ in foro exteriori, & in ſe iniuſtæ, ſi publice, & cum ſcandalo illam contemnat, incurrat pœnas in iure impoſitas contra violantes talem cenſuram, vt v. g. ſi illa cenſura erat excommunicatio, an ille celebrans in publico, maneat irregularis. Vel etiam dubitari poteſt an illa excommunicatio, quæ ſolum erat valida in foro exteriori, fiat valida etiam in interiori, ratione ſubſequentis contemptus. In priori puncto nihil inuenio expreſſe dictum ab authoribus. Caietanus vero, qui contendit illam non eſſe cenſuram, magis quam homo pictus ſit homo, plane negaret incurri illam pœnam: quia ille non eſt tranſgeſſor cenſuræ. Nauarrus vero, quia contendit illam eſſe veram cenſuram, fortaſſe diceret oppoſitum.

XX. *Concluſio.* Mihi tamen videtur dicendum, illum abſolute, & in re non manere irregularem: & ſic de aliis pœnis. Probo, quia ille vere, & in re non eſt excommunicatus, vel certe (ne inhæreamus in modo loquendi) illa excommunicatio eſt valde diminuta, & imperfecta: & ideo illius tranſgreſsio eſt etiam imperfecta, & diminuta violatio cenſuræ. Diximus autem ſupra, pœnam ipſo iure impoſitam non incurri per actum imperfectum: ergo in præſenti illa imperfecta tranſgreſsio non ſatis eſt ad incurrendam irregularitatem, vel alias pœnas ipſo iure latas. Dico autem, *vere & in re*: quia in foro exteriori, ſeu exiſtimatione ille habebitur irregularis in eo caſu, & vt talis in iudicio condemnabitur: ideoque ſimili proportione tenebitur propter vitandum ſcandalum publice ſe gerere vt irregularem, & conſequenter ad hoc vitandum diſpenſationem procurare: tamen in re vere non eſt irregularis. Neque etiam per illam ſententiam fiet irregularis in re ipſa quia illa ſententia non eſt illatiua irregularitatis, ſed declaratiua: & ideo non poteſt facere, vt ſit irregularis, qui non erat, ſed vt exiſtemetur.

XXI. *An cenſura nulla fiat valida ratione contemp. tus.* Contra hanc ſententiam videtur tenere Couarruuias ſupra dicto §. 7. numer. 7. concluſ. 4. vbi generaliter docet, eum, qui non ſeruat cenſuram iniuſtam, incurrere omnes pœnas iure latas contra violantes cenſuram. Aſſertque in eam ſententiam plures alios, inter quos Paludanus expreſsius in illa generalitate loquitur. Ipſe vero Couarruuias etiam in particulari loquitur de irregularitate, quam dicit incurri. Veruntamen confuſe admodum loqui videtur Couarruuias: nam in concluſione prima dixerat, excommunicationem iniuſtam non obligare in conſcientia: & in ſecunda, non priuare ſuffragiis Eccleſiæ: quæ duo non ſunt vera de excommunicatione ita iniuſta, vt tamen ſit valida: ſed tantum de ea, quæ eſt nulla: nam illa prior ſimpliciter obligat in conſcientia, & priuat ſuffragiis. In tertia vero, & quarta concluſione ſubdit, ſententiam iniuſtam nihilominus timendam eſſe, & ita ſeruandam, vt ſi violetur, incurratur pœna. Hoc autem vltimum non eſt verum de ſententia iniuſta, quæ eſt nulla, vt ipſe ibidem fatetur. Confuſe ergo, & æquiuoce loquitur. Vnde in rigore nobis non contradicit: neque omnia, quæ adducit, nobis obſtant: quia procedunt de iniuſta ſententia ſimpliciter valida: hæc autem, de qua nos loquimur, eſt in re nulla, & ſolum ſecundum quid valida.

In alio autem puncto Nauarrus indicat huiuſmodi cenſuram quaſi firmari, & omnino veram effici per contemptum. Cum enim dixiſſet, illam cenſuram, ſeu excommunicationem iniuſtam non adimere interiorem communionem, neque ſuffragia generalia: addit, *niſi aliqua negligentia, vel contumacia mortali roberetur*: citatque Felinum, & Caietanum. Et alii authores eodem fere modo loquuntur. XXII.

Diuus Thomas autem ſolum dicit: *Si contemneret, eo ipſo mortaliter peccaret*: quod quidem verum eſt. Quia vero propter hoc peccatum mortale, non eſt lata in iure aliqua cenſura, neque etiam illa prior, quæ per ſententiam lata fuit, cadit in culpam, quæ in eius tranſgreſsione committitur: ideo veriſsimum cenſeo, ex vi illius culpæ non roborari, neque augeri priorem cenſuram, neque nouum effectum habere: quod ſentit Couarruuias in dicto §. 7. num. 5. in fine, & num. 7. in fine. Quamuis poſsit Prælatus ſub noua cenſura prohibere, ne illa prior condemnatur, & tunc qui illam contemneret, cum veram, & grauem culpam committat, nouam illam incurret cenſuram iam non in ſola præſumptione fundatam, ſed in vera præcepti tranſgreſsione, nouaque contumacia.

Num cenſura iuſta ſolum in extriori foro priuet iuriſdictione.

Vltimo dubitari poteſt circa hanc partem, an huiuſmodi cenſura, iuſta in ſolo exteriori foro, ſit valida quoad effectum priuandi iuriſdictione ſpirituali. Nam hunc effectum habent cenſuræ, & eſt ex iis, quos per ſe ipſas immediate, & (vt dicebam) poteſtatiue operantur, & non tantum præcipiendo. Aliunde vero hæc iuriſdictio non videtur numeranda inter bona ſpiritualia, quæ pertinent ad bonum animæ: quia per ſe non ordinatur ad bonum habentis, ſed aliorum, ad modum gratiæ gratis datæ vel potius tanquam miniſterium quoddam Eccleſiaſtiaſticum. Et ex hoc capite videtur non eſſe inconueniens, vt hæc iuriſdictio auferatur per hanc cenſuram. Nec refert, quod talis iuriſdictio poſsit eſſe fructuoſa habenti in ordine ad bonum animæ, ſi bene illa vtatur: nam hoc etiam de quibuſcunque bonis temporalibus dici poteſt. XXIII. *Ratio dubii.*

Dicendum nihilominus cenſeo, hanc iuriſdictionem non auferri, ſed ſuſpendi ex vi talis cenſuræ: quantum ad forum internum, ſeu in re ipſa. Itaque abſolutio ſacramentalis data ab huiuſmodi excommunicato, vel ſuſpenſo, eſt valida, quantum eſt ex hoc capite: & idem eſt de abſolutione à cenſura, & de diſpenſatione in voto, & ſimilibus. Ratio eſt eadem fere, quæ in præcedentibus facta eſt: quia, licet huiuſmodi iuriſdictio non ſit abſolute ex bonis ſpiritualibus animæ, tamen ſimpliciter eſt res magnæ æſtimationis apud ipſum habentem, & reſpectu Eccleſiæ pertinet ad commune bonum eius: ergo non eſt cur Eccleſia abſoluta poteſtate velit efficaciter illam auferre ab homine innocente. Et explico à ſimili: nam cum iudex ſecundum allegata & probata condemnat innocentem ad mortem, ſi in poteſtate eius eſſet non exequi ſententiam, ſeruando alioqui in exterioribus totum ordinem iuris, ſuumque munus implendo: illam ſine dubio ſuſpenderet ex charitate, & ex iuſtitiæ æquitate: ergo ſimiliter, cum ſententia XXIV. *Reſolutio.*

cenſu-

cenſuræ non habeat executorem diſtinctum, ſed ſecum afferat executionem, vt iura aiunt: Iudex, in cuius poteſtate eſt ferre ſententiã, & nolle executionem, niſi quantum vel ordo iuris, vel cauſa vera & in re exiſtens poſtulat: debet ſecundum iuſtitiæ æquitatem hoc modo intendere talem cenſuram; ergo non operabitur vltra hanc intẽtionem. Imo addo, quod licet Iudex priuatus plus intenderet, non haberet effectum: tum quia talis intentio eſt contra intentionẽ Eccleſiæ, & Chriſti dantis hanc poteſtatem; vnde excedit limites poteſtatis. Tum etiam, quia illa actio vt ſic eſſet contra iuſtitiam commutatiuam: & ideo quantum eſt ex vi ſententiæ, eſt nulla quoad hunc effectum. Quod maxime verum cenſeo de iuriſdictione interna in foro pœnitentiæ, quia eius actus & magis ſpectat ad ſalutem animæ, & magis occulte, ac ſpiritualiter exercetur. Idem tamen opinor de iuriſdictione in foro exteriori, quantum attinet ad permanentiam eius, & ad eum vſum, qui ſine ſtrepitu iudicij, vel ſine ſcandalo, & publicitate exerceri poteſt: nam quoad reliquos vſus publicos ſeruãda eſt moderatio ſuperius poſita; abſtinendumque eſt ab huiuſmodi actibus, propter eandem rationem.

25. *Num priuet humana communicatione.*

Hinc vero conſequenter oritur dubitatio de altera parte ſuperius poſita, ſcilicet, de nocumentis temporalibus ſeu humanis, quæ cenſura infert; an reuera inferantur per huiuſmodi cenſuram. Poſſumuſque etiam in his diſtinguere duos modos ſupra poſitos inferendi illos, ſcilicet efficaciter, vel tantum præceptiue: nam priori modo cenſura per ſeipſam reddit, verbi gratia, inhabilem hominem ad dignitatem, aut beneficium, vel aliquid ſimile, ſeu irritat collationem eius. Poſteriori autem modo tollit communicationem humanam, quam potius vetat, quam tollat. Vnde in hoc poſteriori modo operandi circa hæc humana commoda, etiam ſeruandam cenſeo regulam ſuperius poſitam; nimirum, talem cenſuram non obligare in conſcientia, vel ipſum excõmunicatum, verbi gratia, vt ſe priuet his bonis, quando illis vti poteſt ſecreto, & ſine ſcandalo: vel etiam alios, vt ſeſe abſtineat, quando illis certo conſtat de alterius innocentia, & conſequenter de tali iniuſtitia ſententiæ. At vero in publico, & vbi poteſt oriri ſcandalum, vtrique tenentur abſtinere, propter obedientiam iuſti & publici præcepti incluſi in illa ſententia, & propter obſeruantiam debitam Eccleſiaſticæ poteſtati. Et hæc eſt tota ratio huius poſterioris partis. Prior vero eodem modo probanda eſt, quo cætera, quæ diximus. Nam, licet hæc bona ſint minoris momenti, quam præcedentia, ſunt tamen alicuius: & oppoſita priuatio moraliter exiſtimatur graue onus, & ideo non eſt cur innocens ad illud ſuſtinendum obligetur, quando ſine vllo detrimento communis boni illud vitare poteſt.

An cenſura iuſta ſolum in exteriori foro reddat inhabilem ad beneficia, dignitates, & reliquos Eccleſiaſticos honores.

26. Circa alios vero affectus, quos cenſura poteſt ſeipſa efficere, & exequi, eſt nonnulla maior difficultas: quia in eis non ita commode videtur poſſe applicari diſtinctio data de actu publico, vel ſecreto. Nam collatio v.g. beneficij facta huiuſmodi excommunicato, aut erit ſemper irrita, aut ſemper valida, ſiue fiat publice, ſiue ſecreto: nam, ſi ſecreto facta irrita eſt, à fortiori ſi fit publica: ſi vero ſecreto facta eſt, valida etiam erit, licet publice fiat: nam hæc circumſtantia, licet reddat actum culpabilem & peccaminoſum, tamen iam ſupra dixi, propter hanc culpam nõ incurri nouam cenſuram, nec roborari, aut augeri priorem: ergo ratione illius non habebit hunc nouum effectum irritandi talem actum. Accedit, quod talis actus ex ſe eſt ſatis publicus, cum fiat publica, & Superioris poteſtate: & de illo conſtare debeat publico inſtrumento. Solum poteſt in præſenti dici ſecreto fieri, quando Superior qui beneficium confert, ignorat talem cenſuram. Quæ circumſtantia videtur valde accidentaria ad irritandum, vel non irritandum actum atque ita videtur huiuſmodi cenſura ſemper inualidare hũc actum, quia, ſicut in aliis effectibus publicis operatur quantum poteſt, ſcilicet prohibendo: ita in hoc operabitur quantum poteſt, ſcilicet irritando. Et confirmatur: nam in his actibus videtur omnino neceſſarium ad commune bonum Eccleſiæ, vt talis ſententia ſuum effectum conſequatur inhabilitando perſonam, ſeu irritando actum, quia hæc bona, v.g. beneficium Eccleſiaſticum, & ſimilia ordinantur ad publicum vſum Eccleſiæ, per ſe loquendo, & ideo eſt valde conueniens, vt publice conſtare poſſit, an talis actio, vel collatio beneficij valida ſit necne. At vero ſi collatio facta huiuſmodi excommunicato eſſet valida, non poſſet id Eccleſiæ conſtare publica ſcientia, cum excommunicatio ſit publica, & innocentia occulta. Igitur ne confuſio oriatur, & incertitudo in alijs actibus, vel effectibus, qui ex valore illius prioris pendere poſſunt, neceſſarium videtur, vt hæc ſententia quoad hunc effectum efficaciter operetur, etiam circa innocentem, quia bonum commune præferendum eſt priuato commodo eius: quæ ratio boni communis non ita interuenit in alijs effectibus, & ideo ab eis non licet argumentum ſumere.

27. *Enodatio.* Sed non obſtantibus his apparentibus coniecturis, diſtinctione hic etiam vtendum cenſeo. Nam abſolute, & in re ipſa nõ opinor huiuſmodi perſonam manere inhabilem ad hæc bono ex vi talis cẽſuræ, neque talem actionem, ſeu collationẽ beneficij ex ſe, atque in re ipſa inualidam eſſe: ſed cum limitatione ſæpe poſita, perſonam eſſe inhabilem in foro exteriori, & in eodem poſſe actionem declarati irritam, vel efficaciter irritari. Fundamentum totius aſſertionis idem eſt, quod ad reliquas probandas adduximus: nam in omnibus cum eadẽ proportione loquimur, Quia hæc bona, quamuis non omnia ſint æqualia, tamen omnia exiſtimamus grauia, & non efficacius auferenda, quam vel cauſa, vel ratio communis boni exigere videatur: hic autem nec cauſa ineſt, vt ſupponimus, nec ratio communis boni plus requirit, vt rem ipſam declarando conſtabit. Itaque non cenſeo talem perſonam manere inhabilem, quia reuera non eſt digna tali pœna. Et quia nullum eſt communis boni ditrimentum: quod, ſi, antequam abſolui poſſit, beneficium obtineat: collatio valeat: nam tunc iam habet publicum titulum beneficij: & alioqui poteſt illud apparens impedimẽtum, quod ex illa cenſura oriri poterat, ita eſſe occultum, vt nihil obſtet, quominus illa beneficij collatio etiam in communi, & publica ſcientia valida ſit: ſic enim ſunt validæ infinitæ aliæ actiones, quæ habent impedimenta ſecreta, de quibus ſi in iudicio conſtaret, irritæ redderentur. Dixi autem: *antequam abſolutionem obtinere potuerit* nam ſi poſſet prius abſolutionem petere, teneretur ſine dubio illam procurare ad tollenda dubia, & pericula in re tam graui. Si tamen non poſſet, vel non aduerteret, probabiliſsimam eſſe cenſeo ſententiam poſitam, & ſatis ſecuram.

28. Imo addo, quod licet ex graui culpa negligẽtiæ, aut contemptus, prætermiſſa abſolutione acciperet beneficium, non propterea actio eſſet omnino irrita. Quod mihi ſatis probat ratio ſuperius facta, ſcilicet quod hæc cenſura non reflectitur (vt ſic dicam) in culpam contra ipſam commiſſam: ergo abſque

abſque tali culpa collatio non eſt irrita, neque propter illā erit. Talis vero actio, vt verbi gratia, collatio beneficij ſi in iudicium externum adduceretur, & homini ſic excommunicatio facta probaretur, irrita ſine dubio declaretur: & quidem iuſte, quia in illo foro talis homo excommunicatus eſt, vnde in eodem etiam eſt incapax talis collationis.

29. *Si collatio beneficij ligati irrita declaretur, ſententia ſine dubio tenet.* Addo vero, huiuſmodi ſententiam declaratoriam, quamuis in ſola præſumptione, vel potius exteriori probatione fundetur, & reuera non ſupponat, illud factum, quod declarat, tale eſſe, quale per ipſam declaratur, nihilominus vere efficere, quod declarat, irritando ſcilicet illud factum, ſeu collationem, non iam ſolum in præſumptione, ſeu exteriori foro, ſed abſolute, & in re. Ratio eſt, quia hoc ſaltem expedit communi bono, ne res illa, ſeu actio & aliæ, quæ ex illa pendent, vel ſubſequuntur, ſemper fundentur in ſola opinione abſque rei ſubſiſtentia: nam ſtatim beneficium illud conferetur alteri: vel ergo hæc collatio valida eſt, vel non: ſi eſt valida, oportet vt prior iam ſit irrita, quia beneficium non poteſt eſſe duorum: ſi vero illa in re non eſt valida & in opinione tenet, ſequitur illud incommodum, quod certe quantum fieri poſſit vitandum eſt. Vnde non eſt dubium, quin poteſtas Superioris ad hoc extendatur, quodque merito, & rationabiliter in hoc ſenſu illam ſententiam proferat, ac ſimul efficiat, vt in re ipſa verum ſit id, quod per illam declaratur.

30. *Satisfit fundamentis contrariæ ſententiæ in principio huius puncti poſitis.* Et hoc etiam confirmant coniecturæ priori loco poſitæ, & amplius non probant. Imo hinc etiam magna ex parte ſatisfit fundamētis primæ opinionis recitatæ, aſſerentis hanc cenſuram eſſe validā. Eſt enim efficax quantum ad omnes effectus, qui ad commune bonum, & conuenientē vſum poteſtatis ligandi, ac ſoluendi, videri poſſunt neceſſarij, non tamen quoad omnes ſimpliciter. Denique declarari poteſt ex alia communi doctrina, quod actus facti ex iuriſdictione non vera, ſed communiter exiſtimata, ſunt validi, iuxta legem *Barbarius*, ff. de Officio Prætoris. Nam Reipublicæ, vel Superioris authoritas confert illis valorem, vel potius cōfert iuriſdictionem quoad hunc effectum propter commune bonum: ita ergo è contrario in præſenti, publica authoritas aufert beneficium, vel ſimile ius propter publicam exiſtimationem, contra rei veritatem, ratione communis boni: quod præferendum eſt priuatæ perſonæ detrimento.

De ſententia cenſuræ iniuſta, & ex defectu cauſæ, & probationis.

31. VLtimo loco dicendum ſupereſt de ſentētia iniuſta, tum ex defectu iuſtæ cauſæ tum in re ipſa, tum etiam in titulo & ratione ferendi ſententiam, ſcilicet, quia Iudex non ſolum non habet: verum etiam neque prætēdit, aut cauſatur legitimam rationem ferendi cenſuram, ſed ſolum quaſi ex abſoluta poteſtate, & libera volūtate illam fert. Et huiuſmodi ſententia videtur mihi propriiſsime eſſe illa, quam iura dicunt continere intolerabilem errorem, ac propterea nullam eſſe: de quo ſunt innumeri textus in titulis de ſententia excommunicationis, & in decret. 11. quæſt. 3. quod etiam notauit Angelus, *Excommunicatio*, 3. num. 13. Et omnes, qui de hac materia ſcribunt, hoc conſtituunt tanquam primum principium: vt patet in authoribus citatis ſuperiori puncto, qui alios citant, præſertim Couarruuias, & Cordubenſis.

32. *Quomodo debeat conſtare de errore huius cenſuræ, vt ſit nulla.* Addunt vero ferè omnes Doctores, vt hæc ſententia nulla ſit, oportere hunc intolerabilem errorem in ipſa ſententia contineri. Duobus enim modis poteſt Iudex proferre huiuſmodi ſententiam. Primo, excommunicando v. g. Petrum, explicando in ipſa ſententia cauſam, vel prorſus, iniquam, & irrationabilem, vt ſi excommunicet illum, quia Miſſam non audit quotidie; vel ſaltem inſufficientem manifeſte, vt ſi excommunicet, quia nō audit concionem omnibus diebus feſtis. Et tunc dicitur error intolerabilis in ipſa ſententia contineri: idemque erit, ſi ſolum exprimat Iudex in ſententia ſe ſuſpendere v. g. Petrum abſque vlla cauſa, ſed tantum voluntate ſua; ſcilicet, quia ſibi non eſt gratus, vel quia eum odio habet. Et in his omnibus, & ſimilibus caſibus eſt res indubitata, ſententiam eſſe nullam, tā in interiori foro, vt per ſe clarum eſt, quam in exteriori: quia ius ipſum ita diſponit, vt in ſequentibus videbimus. Et merito, quia iniuſtitia talis ſententiæ ſatis publice, & iuridice conſtat, cum in ipſamet ſententia contineatur: atque ita fit, vt talis ſententia nullum omnino habeat effectum.

33. *Abſque cauſa poteſt quis priuari priuilegio, iuriſdictione, &c.* Solum eſt obſeruandum tam hic, quam in omnibus ſupra dictis, præſertim propter cenſuram ſuſpenſionis, hic eſſe ſermonem de propria pœna, & cenſura: nam ſecus erit de reuocatione priuilegij, facultatis, vel iuriſdictionis, quæ ſuo modo poteſt ſuſpenſio appellari, & valida erit ex ſola voluntate concedentis, etiamſi ipſe ex ſolo odio, vel ex alia iniqua cauſa, vel inſufficiente moueatur. Quia illa, per ſe loquendo, non eſt pœna, ſed eſt ceſſatio cuiuſdam gratiæ, & liberalitatis, aut delegationis, dependentis à voluntate donantis: & ideo mutatio eiuſdem voluntatis ſufficit, vt auferatur etiamſi nulla cauſa, vel culpa ex parte alterius interueniat. Quod ſecus eſt de propria cenſura ſuſpenſionis, quæ intrinſece pœna eſt. Et ita etiam facile ceſſat obiectio, de abſolutione à cenſura, quæ valida eſt, etiamſi ſola voluntate fiat ab habente poteſtatem abſque rationabili cauſa. Et de indulgentia etiam, quæ poteſt eſſe valida, ſaltem ex parte, abſque proportionata cauſa. Et quod diſpenſatio in lege ſaltem poſitiua ſine cauſa lata, eſt valida. Nam, quidquid nunc ſit de veritate exemplorum, in eis eſt diuerſa ratio, eo quod ſint gratiæ, quæ licet interdum fiant indebito modo reſpectu iuſtitiæ legalis, ſeu communis boni, non continent actionem iniurioſam ſimpliciter reſpectu eius, cui conceduntur: & ideo validæ eſſe poſſunt ad aliquid operandum in illo: nam in hoc etiam fundatur, quod gratię amplianda ſunt, & odia reſtringenda.

34. *Quid ſi in ſententia cauſa non exprimitur.* Alio modo contingit, Iudicem proferentē ſententiam non exprimere in illa poſitiue hunc defectum, ſed quaſi præciſiue ſe habere, proferendo cēſuram, & nullam declarando cauſam eius, neque illam excludendo. Qui defectus, licet contra ius ſit, per ſe tamen non ſufficit, vt ſententia nulla ſit, ſcilicet ex eo ſolum, quod in illa ſcripta non fuit cauſa cenſuræ, vt ſupra dictum eſt ex cap. 1. de Sententia excommunicat. in 6. Et ideo talis ſententia ex hoc ſolo capite dici non poteſt continere intolerabilem errorem. Ac propterea cenſura per illam lata non videtur eſſe nulla: quandoquidem non eſt lata per ſententiam nullam. Atque ita ſentiunt authores communiter: quia iura ſolum appellant hanc ſententiam nullam, quando continet intolerabilem errorem capit. 2. & capit. *Venerabilibus*, §. *Poteſt*, de ſententia excommunicat. in 6. Non dicitur autem ſententia continere, niſi quod in ea ſcriptum eſt. Imo in capit. *Per tuas*, de Sententia excommunicat. neceſſarium dicitur, vt in forma excommunicationis intolerabilis error ſit *patenter expreſſus*: & in capit. *Solet* eodem titulo, in 6. apertius dicitur: *Intolerabilem errorem in ſententia fuiſſe patenter expreſſum.*

35. Quamuis autem verum ſit, talem ſententiam ex vi ſuæ formæ non eſſe nullam: & ideo in exteriori foro per ſeipſam non poſſe talem iudicari; tamen, ſi in re deſit, & probata etiam non ſit vera, & ſuffi-

& ſufficiens cauſa cenſuræ, & propterea in ſententia taceatur, etiam in re erit talis ſententia nulla. Vnde ſi ab illa appelletur, & coram ſuperiori Iudice talis defectus probetur, ſine dubio declarabitur nulla: & is, in quem lata eſt, non indigebit abſolutione: ergo ſignum eſt à principio fuiſſe nullam. Item hoc probat, textus Gelaſii Papæ in cap. *Cui eſt* 11. quæſt. 3. in quo ponderanda ſunt illa verba: *Ita ergo ea ſe non abſolui deſideret; qua ſe nullatenus perſpicit obligatum.* Et ibidem in cap. *Irritam*, ex Concilio Carthaginenſi quarto dicitur: *Irritam eſſe iniuſtam Epiſcoporum damnationem: & idcirco à ſynodo retractandam.* Et ſimilia habentur ex varijs locis Auguſtini in cap. *Cœpiſti* cap. *Quid obeſt*. cap. *Non debet*. & cap. *Illud plane*, eadem, cauſa, & quæſtio. Et ex Origene in cap. *Si quis non recte*, 24. quæſtone 3. in quibus iuribus dicitur talis ſententia iniuſta, irrita, & nullam obligationem inducens, & in illis nulla mentio fit, quod oporteat hunc errorem eſſe in ſententia expreſſum: igitur quamuis in illa expreſſus non ſit, erit ſententia nulla in ſe.

36 Præterea hoc confirmant illa iura, quæ ſimpliciter aiunt ſententiam latam contra leges, vel canones, ipſo iure non ſubſiſtere, vt dicuntin cap. 1. de re iudic. & in aliis ſupra citatis: & non requirunt. Vt talis defectus in ipſa ſententia exprimatur, ſeu quod ex ea formaliter conſtet, eſſe cōtra leges, vel canones: ergo id neceſſe non eſt, vt ſententia ſit nulla. Etenim contractus à priuatis perſonis facti contra Leges ſtatuentes ſubſtantiales conditiones eorum, nulli ſunt, etiam ſi defectus in ipſis contractibus non exprimantur, iuxta regulam iuris 64. in 6. *Quæ contra ius fiunt, debent pro infectis haberi*: vbi non requiritur. vt hoc exprimatur. Imo, licet occultetur, & verbis apparentibus diſsimuletur, non propterea validior erit contractus, vt expreſſe dicitur in l. *Non dubium*, C. de legibus ergo multo magis ſententia lata contra iura, erit per ſe nulla, etiam ſi in ipſa defectis non exprimatur: quia Iudex multo magis tenetur iuxta leges operari, quam priuata perſona: eſt enim cuſtos, & executor legis.

37 *Obiectio.* Dicitur fortaſſe, hoc verum eſſe de ſententia, quæ eſt nulla, quia eſt contra ius conſtitutionis: nō vero de illa, quæ eſt cōtra ius litigatoris: plus enim requiritur, vt hęc poſterior ſit nulla, quam prior, vt ſumitur ex. cap. *Venerabilibus*, §. *Sane* de Sententia excommunicat. in 6. & ex cap. *Cum inter*, de re iudic. Et ideo, quando ſententia eſt nulla ex defectu iuriſdictionis, citationis, aut alterius rei ſimilis pertinentis ſecundum iura ad ſubſtantialem ſolennitatem ſententiæ: tunc verum eſt ſententiam eſſe nullam, etiam ſi talis defectus in ipſa non exprimatur. At vero quando ſententia eſt iniuſta tātum ex defectu cauſæ, tunc proprie dicitur eſſe contra ius litigatoris: ac proinde neceſſarium erit: vt talis error in ipſa ſententia exprimatur, vt inſinuatur in iuribus ſupra citatis. Veruntamen cōtra hoc inſtari poteſt, quia etiā ipſa ſententia cenſuræ, quæ abſque vlla cauſa legitima fertur, dici merito poteſt contra canones & iura: nam hæc etiam ꝓhibēt ne in aliquem feratur cenſura ſine cauſa legitima, vt conſtat ex ſupra citatis, & multis, quæ habentur 11. quæſt. 3. Extatque optima Epiſtola Leonis Papæ ad Epiſcopos Viennenſes, eſtque 89. cap. 6. vbi grauiter reprehendit Prælatos, qui ob leues cauſas huiuſmodi ſententias proferunt. Hæc autem prohibitio videtur eſſe de re maxime ſubſtantiali, ad validitatem ſentētiæ pertinente: ergo huiuſmodi error ſententiæ reddit illam nullam, etiā ſi in ipſa non exprimatur. Quod ſaltem verum exiſtimo, ſtando in interiori foro, quidquid ſit de exteriori. Qua propter, ſi de tali defectu ſatis conſtet ei, contra quem lata eſt, in conſcientia non tenetur ei parere, iuxta ſuperius tradita & excōmuni ſententia: ſed ſolū tenebitur vitare ſcandalum: ac propterea in publico parere ſententiæ, donec illam fuiſſe nullam publice etiam conſtet. Præter hanc vero obligationem nullum alium effectum habet illa ſententia, vt ex dictis in ſuperiori puncto conſtat à fortiori.

Corollaria ex ſuperiori doctrina.

Atque ex his omnibus, quæ in hac dubitatione diximus, colligitur primo, quot modis poſsit ſententia cenſuræ nulla eſſe: plures namque & ſine methodo numerant Summiſtæ, vt videre licet in Angelo, *Excommunicatio*, & Sylueſtro, *excommunicatio*, 2. & Antonino, 3. part. tit. 24. cap. 73. §. 1. vbi nouem numerat cauſes nullitatis. Paludanus in 4. diſtinct. 18. quæſt. 1. articul. 4. quinque numerat: plures etiam ſumi poſſunt ex Nauarro in cap. *Cum contingat*, de Reſcript. Alij autem communiter ad tres reuocant: ſcilicet ad defectum iuriſdictionis, vel quod appellatio fuerit ante ſententiam interpoſita vel quod ſententia continet intolerabilem errorem. Sed ex his defectibus ſecundus ſub primo continetur, vt ſupra declaratum eſt, vnde vel diſtinguendi non ſunt, vel diſtinguendi eſſent plures alii, vt quod cenſura fuerit lata ab excommunicato vel ſuſpenſo, vel quando eſt lata ab intruſo, vel non rite electo, vel ſecundum alios modos vſurpandi iuriſdictionem, quam quis non habet. Quod notauit D. Antoninus ſupra, reducēs quatuor modos vltimos, quos ibi numerat, ad illud primum. Quod eadem proportione facere poſſet in ſecundo. Et eadem ratione poſſet quintum reuocare ad tertiū: nam tertius eſt de intolerabili errore, & in quinto ſpecificat quendam errorem, ſcilicet, ſi quis excommunicetur, eo quod ſuo Superiori declaret ſtatum communitatis ad illum pertinentis, ex cap. *Quia plerique*. de Offic. ordin in 6. Quartus item caſus, quem ibi ponit, diminutus eſt, vt ſtatim declarabo. Et ſimiliter in alia diuiſione trimembri tertium membrum generalius eſt, quam illis verbis ſignificetur, & aliud membrum deeſſe videtur, vt iam dicam. 38 *Quot modis poſſit cenſura eſſe nulla.*

Et ideo poſſumus aliter hos defectus colligere ſub triplici etiam capite. Primum eſt, defectus iuriſdictionis, ſub quo varii modi continentur, vt declaratum eſt. Secundum eſt, defectus ordinis iuridici ſubſtantialis, vt ſupra etiam declaratum eſt. Et huc ſpectat, quod ex iure poſitiuo excommunicatio maior lata cōtra participantes abſq; trina monitione nulla eſt, ex cap. *Statutum*, de Sententia excommunicat. & cap. *Conſtitutionem*, eodem titulo, in 6. qui eſt quart⁹ caſus poſitus ab Antonino, & alijs tamen manifeſte continetur ſub hoc membro: quia ille ordo poſitus eſt, vt ſubſtantialis in tali ſententia. Tertium membrum eſt, ex defectu cauſę legitimæ, vt ſatis declaratum eſt. Poſſet tamen ſecundum membrum ad tertium reuocari: quia cum deficit ſubſtantialis ordo, etiam deficit vera cauſa, id eſt, vera, & ſufficiens contumacia ad talem cenſuram requiſita. Deficit (inquam) vel in re, vel ſaltem in iudicio: quia nimirum in illo probata non eſt, vt in ſuperioribus dixi. Atque generatim loquendo, omnis cēſura erit nulla, aut ex defectu iuriſdictionis, aut ex defectu cauſæ legitimæ, Vtraq; vero ſubdiſtingui poteſt: nam aliquando eſt nulla tam in re, quam in publica ſententia, & exiſtimatione aliorum: aliquando vero eſt nulla tantum in re, non tamen in aliorum exiſtimatione: quod variis modis accidit, vt ex ſuperioribus patet. E contrario vero non videtur dari ſententia cenſuræ, quæ in ſe valida ſit, & in exiſtimatione, ſeu ſcientia publica habeatur nulla: nā licet contingere poſſit talem ſententiam apud multos errantes, 39

aut praue affectos non haberi validam, cum tamē iuridice lata eſſe debeat ex ſe, ac per ſe loquendo, ſe cum affert ſufficientem ſcientiam publicam ſui valoris, & efficacitatis.

40. Secūdo colligitur ex dictis, quot modis eſſe poſſit ſententia iniuſta, quamuis nulla nō ſit: ſuppono enim id: quod certum, & clarum eſt, omnem ſententiam cenſurę nullam, eſſe etiam iniuſtam: ſed ab hac diſtingui ſolet ſententia pure iniuſta, id eſt, nonnulla. & ſolent etiam diſtingui varij modi ei⁹: ego tamen vix inuenio niſi vnum. Primus enim modus aſsignari ſolet de ſentētia lata à Iudice iniqua intentione ex odio, vel alia ſimili cauſa. Verū tamen ſi ex illa intentione non oriatur alia iniuria talis ſententia non erit proprie iniuſta prout nunc loquimur, ſed ſolum prout iuſtitia generaliter dicitur de omni virtute: & iniuſta dicitur omnis actio, quæ moraliter bona non eſt. quod quidem ad præſentem parum refert, vt per ſe conſtat. Secundus modus eſt, quando ſententia eſt lata nō ſeruato accidentali ordine iuris: & hic eſt proprius, & ſere vnicus modus talis ſententiæ iniuſtę quę ſic vocabitur, quatenus iuſtitię legali opponitur, non ꝓpter iniuriam contra commutatiuam, vt ſupra declaratum eſt. Et hæc eſt ratio à priori, ob quam talis ſententia neque ex natura rei inualida eſt, neq; etiam ex iure poſitiuo, quia in illo nō petitur talis cōditio, vt ſubſtantialis. Tertius modus huius ſententiæ addi poteſt, quando in re quidem continet inæqualitatem, & iniuriam: tamen ſecundum allegata, & probata iniuſta eſt: ſed illa ſententia, vt dixi, non eſt ſimpliciter valida, ſed tantum ſecundū quid, vnde videtur eſſe tanquam medium quoddam inter ſententiam ſimpliciter validam, vel ſimpliciter nullam. Et merito, quia etiam eſt quodammodo media inter ſimpliciter iuſtam, & ſimpliciter iniuſtā, etiam reſpectu commutatiuæ iuſtitiæ: Vtrumq; enim participat ſecundum habitudinem ad diuerſum forum. Et dicere poſſumus, eſſe iuſtā ex parte actionis, iniuſtam vero ex parte rei.

Quod modis poſſet ſententia valida eſſe iniuſta.

41. Tertio intelligitur ex dictis, quo ſenſu excipienda ſit celebris illa ſententia Gregorii Homil. 26. in Euangel. quæ refertur à Gratiano 11. quæſt. cap. 1. *Sententia Paſtoris ſiue iuſta, ſiue iniuſta, timenda eſt*: in qua fundātur, qui abſolute, & ſine diſtinctione affirmant, quamcunque cenſuram, quantumuis iniuſtam, validam eſſe. Hanc vero propoſitionem ita abſolute prolatam, vt erroneam damnat Gerſon 1. tomo. Opuſcul. peculiari de hac re. Et merito, quia ex alijs multis iuribus, & ratione naturali eſt euidens, non omnem ſententiam iniuſtam poſſe eſſe validam. Eſtque textus expreſſus in cap. *Cum contingat*, de Offic. Deleg. Vnde nullus Doctorum oppoſitum affirmauit ſed ſolum indefinitè nō omnem ſententiam iniuſtā, inualidam eſſe. Et hoc adſummum colligitur ex illa ſententia Gregorij. Quocirca, primum omnium verū habet in ſentētia iniuſta, quę valida eſt. Ita vt ſenſus ſit, etiamſi Superior inique ferat ſententiam, vel ex prauā intentionē, vel ex temerario ordine procedendi, nihilominus eius ſententiam, ſi vera ſententia ſit, timēdam eſſe & ſic eſt clariſsima veritas, quia talis ſententia vere ligat. Iuxa quam interpretationem non oportebit dictū illud extēdere ad ſentētiam ſic iniuſtam, vt ſit etiam nulla: quia illa non eſt ſententia. Sicut diuus Thomas dixit, iudicium iniuſtum non eſſe iudicium. Et ideo de eadem ſententia rectè intelligitur, quod dixit Vrbanus Papa in ſua epiſtola decretali. cap. 5. *Valde timenda eſt ſententia Epiſcopi licet iniuſte liget aliquem.* Rectè enim exponitur de ſententia, quæ non obſtante iniuſtitia, retinet veritatem ſententiæ, & conſequenter vim ligandi;

Quomodo intelligendum ſit.

Quomodo locum habeat in ſentẽtia iniuſta, & valida.

43. Addo vero vlterius, dictum illud etiam habere locū in ſentētia ita iniuſta, vt in re ſit nulla, quando certo non conſtat de eius nullitate: nam in dubiis obediendum eſt Superiori, vt ſupra dicebam⁹ de lege dubiā. Quamuis nonnulla differētia intercedere videatur inter legem præcipientem, & ſententiam punientem: nam lex, per ſe loquendo, dirigit ad bonum: vnde ſit, vt quando non conſtat, id quod pręcepit, eſſe malum, prǽſumatur bonum, eiq; obediatur; cum etiam in hoc nullum morale periculum aut nocumentum ſubito immineat. At vero ſentētia puniens, ſi executioni mandetur, infert malum: & ideo videtur ſubditus, quoad hoc habere maius ius, vt in dubio ſe indemnem tueatur. Sed nihilominus verum eſt, ſententiam ſic dubiam timendam eſſe, & ſeruandam, quia ius commune præferendum eſt priuato: hoc autem ad cōmune bonum, & conueniens regimen Eccleſiæ neceſſarium eſt.

Quomodo habeat locum in ſententia nulla occulte.

43. Deniq; addo, etiamſi ſententia ſit iniuſta, & nulla, idque euidenter conſtet ſubdito, adhuc timendam eſſe, vel vt eam non contemnat in exteriori foro, ſi forte in illo ſit valida; vel vt non cum aliorum ſcandalo. ſi forte alii ignorēt illius defectum: vel certe, vt licet omnia publica ſint & nota, non propterea ita ſententiam vel pręceptum Superioris deſpiciat, vt ipſum etiam Superiorem, & poteſtatem eius contemnere videatur: ſed cum debito moderamine, ac reuerentia quadam iure ſuo vtatur. Atque ita in omni ſententia iniuſta Paſtoris verum habebit, quod ſit timenda: non tamen in omnibus æqualiter, ſed accommodate in ſingulis.

Qua ratione comprehendat ſententiam euidenter nullam.

SECTIO VIII.

Vtrum ignorantia inuincibilis præcepti impediat cenſuram per illud impoſitam.

1. HANC quæſtionem ſupra remiſim⁹ in hūc locum, quoniam neceſſaria eſt ad complemētum huius diſputationis & cognitionis cauſæ, quæ ad cenſurā ſufficit: vel excuſationis ei⁹, quę frequēter interuenire poteſt. Vbi aduertendū eſt, aliud eſſe agere de ignorantia quę antecedit cenſuram: aliud vero de ignorantia, quæ ſubſequitur, & excuſare poteſt violationem ipſius cenſuræ. De hac dicturi ſumus infra diſputatione ſeptima, hic vero agendum eſt de priori: & ſimul obiter explicabimus an vis, metus, aut aliquid aliud huiuſmodi poſsit ſimilem excuſationem afferre: in illis enim vere nulla eſt difficultas: & ideo neceſſe non eſt proprias de illis quæſtiones inſtituere: nam ex ſimilitudine rationis facile poſſunt curſim expediri.

Igitur diſtinguere in primis oportet inter cenſuram latam ipſo facto, ſiue à iure, ſiue ſub conditione de obſeruando quocunque præcepto (nam in his omnibus eadē eſt ratio vt ſæpe in ſuperioribus dixi, & in pręſenti etiam ex dicendis erit euidens) & inter cenſuram abſolute latam per ſententiam Iudicis: nam de hac eſt ſpecialis ratio, ac propterea de illa in fine dicemus. Rurſus aduertendum eſt, pręceptum, cui coniungitur cenſura aliquando eſſe pure humanum: vt v. g. ſi detur præceptum ieiunandi ſub excommunicatione: aliquando vero eſſe etiam diuinum ſeu naturali, vt cum percuſsio clerici, vel ſimonia, aut vſura ſub cenſura prohibetur: inter quæ hoc differt, quod in priori ignorantia inuincibilis Eccleſiaſtici præcepti omnino excuſat culpam. in poſteriori vero minime, quia, licet ignoretur ſpecialis prohibitio Eccleſię, relinquitur culpa contra ius naturale vel diuinum. 2.

Diuiſiones ignorantiæ.

PRæterea præmittendæ ſunt diſtinctiones de ignorantia. Vna eſt ex parte obiecti ſeu materiæ, 3.

Ignorantia alia iuris..

quomodo

quomodo diſtingui ſolet ignorantia facti, & iuris. Facti appellatur, quomodo ex actione hominis aliquod factum ſequitur, quod nec præuiſum, nec cogitatum fuit: vt cum quis occidit hominem, putans ſe occidere feram. Ignorantia iuris appellatur, quando lex, vel prohibitio ad hominis notitiam non peruenit. Et hæc rurſus ſubdiſtingui poteſt in præſenti: nam aliquando poteſt ignorari totum præceptum quoad prohibitionem, ſeu obligationem actus; & quoad cenſuram: aliquando vero cognito præcepto, poteſt ignorari, quod ſub cenſura latum ſit.

IV. *De diuiſione ignorantiæ in vincibilem, & inuincibilem.* Alia diſtinctio eſt ex parte ipſius ignorantiæ: nam quædam eſt inculpabilis, quæ inuincibilis, & probabilis etiam dicitur, quæ omnino eſt inuoluntaria: & propterea neq; ipſa poteſt eſſe culpa, nec cauſa culpæ: quia moraliter vinci, ſeu expelli non poteſt. Alia vero eſt vincibilis, ſeu culpabilis, quę voluntaria eſt: quia per hominem ſtat, quominus expoſitam ſcientiam habeat. Et hæc vlterius ſubdiſtingui ſolet: nam alia eſt affectata, & eſt illa, quæ directe eſt voluntaria: alia vero eſt voluntaria tantum indirecte, & generali vocabulo dici poteſt negligens. In ea vero etiam ſunt gradus: duo vero ſunt præcipui. Vnus eſt quando eſt negligentia grauis, & quæ ad mortale peccatum ſufficiat, & hęc generali nomine vocatur ignorantia vincibilis, quæ diſtinguitur in craſſam, & ſupinam, magis propter metaphoram vocum, quam propter diſtinctionem in ſubſtantia rei, vt infra videbimus: & non examinabimus, an in hoc ordine aliud membrum ignorantiæ vincibilis addendum ſit. Alius vero gradus huius ignorantiæ eſt, quando aliquo modo negligens, & voluntaria exiſtit: tamen ita leuis, vt ſolum ad venialem culpam ſufficiat, quæ, quoad præſens attinet, quaſi inculpabilis reputatur reſpectu grauiorum cenſurarum, quia non incurruntur niſi per culpam mortalem, vt dictum eſt. Et generaliter talis ignorantia conſtituit actum non plene humanum, ſed quaſi indeliberatum, pro quo nulla cenſura, etiam minor ferri ſolet.

V. *Ignorantia alia antecedens alia concomitans alia ſubſequens.* Diſtinguunt præterea Theologi ignorantiam: in antecedentem, concomitantem, & conſequentem. Antecedens appellatur illa, quæ inuincibilis, & ita eſt cauſa actus, quod ſi illa, non adeſſet, actus non fieret: conſequens vocatur omnis illa, quæ eſt voluntaria quouis modo: concomitans autem appellatur illa, quæ ita eſt coniuncta cum actu, quod non minus fieret actus, ſi illa non adeſſet, vt, quando aliquis caſu, & ignorans occidit inimicum quem tamē melius occideret, ſi nouiſſet. *Ignorantia alia habitualis alia actualis.* Denique poteſt diſtingui ignorantia in habitualem & actualem: illa eſt, quando quis omnino nihil audiuit de præcepto: hæc vero, quando quis iam nouit præceptum: & eius memoriam habitu retinet: tamen hic & nunc ad illud non aduertit: quæ proprie dicitur inconſideratio ſeu actualis obliuio, de qua dari poſſunt fere omnes ſuperiores diuiſiones: nam & poteſt eſſe inuoluntaria, & voluntaria, ſaltem indirecte, & poteſt eſſe antecedens, & concomitans, de quibus omnibus latius tractant Theologi prima, ſecundæ, quæſt. 6. art. 8. & quæſt. 76. Hic vero ſolum rationes nominum notauimus, quoniam ex eis plura dubia oriuntur, in quorum reſolutione integra ſectionis præſentis reſolutio poſita eſt.

Num ignorantia inculpabilis præcepti, quo lata eſt cenſura, ab illa excuſet.

VI. Primum ergo dubium eſt, an ignorantia inculpabilis Eccleſiaſtici præcepti, cui eſt annexa cenſura, excuſet, ne cenſura contrahatur. In quo certa eſt, & communis reſolutio, affirmans talem ignorantiam excuſare cenſuram: Ita docent omnes, qui de hac materia ſcribunt: quos infra referemus: hic enim neceſſarii non ſunt in re clara, & in iure expreſſa, vt in cap. 2. de Conſtit. in 6. vbi declaratur, ſtatuta Epiſcoporum non ligare ignorantes, quorum ignorantia craſſa non eſt, nec ſupina: & in cap. Si *vero*, 2. de Sent. excom. & in cap. *Excellentiſſimus*, 11. quæſt. 3. Ratio item eſt manifeſta: quia talis ignorantia excuſat culpam: ergo & cenſuram. Antecedens eſt certiſſimum in Theologia: quia talis ignorantia tollit omnino voluntarium ſine quo non eſt peccatum. Conſequentia vero probatur: quia cenſura ſolum poteſt fieri propter culpam, vt ſupra oſtenſum eſt: & ideo hic optime quadrat, quod in cap. 2. de Conſtitutionibus dicitur: *Rem, quæ culpa caret, in damnum vocari non conuenit.* Quod paulo inferius applicatur ad rem, quæ ob ignorantiam culpa caret. Et maxime illud locum habet in damno, quod eſt proprie pœna, vt ſemper eſt cenſura: quod ideo addo, quia aliquod damnum, quod non eſt pœna, aliquando nō ſentitur abſque culpa, vt irregularitas aliqua.

Hanc vero generalem aſſertionem aliqui limitare volunt ad ignorantiam antecedentem: nam ignorantia concomitans (inquiunt) non poteſt excuſare cenſuram: quia talis ignorantia non excludit voluntatem faciendi contra præceptum: nam qui illam habet, ita eſt diſpoſitus, vt æque faceret actum, licet non ignoraret: ergo ſi cum tali voluntate coniungatur etiam operatio contraria præcepto, non excuſabitur cenſura. Ita Couar. §. 10. num. 15. Illat. 10. vbi id tribuit D. Thomæ, ſed immerito. Idem tenet Iacobus de Graffis lib. 4. ſuarum deciſ. ca. 9. num. 42. & ſequitur Vgolin. tab. 1. de Cenſ. cap. 9 §. 8. num. 8. VII.

Sed hæc limitatio immerito adhibetur, imo potius amplianda eſt aſſertio poſita, vt verum habeat in omni ignorantia inuincibili, ſiue antecedēs, ſiue concomitans dicatur. Hæc enim diſtinctio ad præſens impertinens eſt, & ideo iura abſolute, & indiſtincte ſunt locuta, & ita ſunt intelligenda. Ratio eſt, quia, ſi ignorantia inuincibilis eſt, ſemper excuſat à culpa actionem illam quæ ex ignorantia fieri dicitur, etiamſi alioqui talis ignorantia cōcomitans dicatur: ergo etiam excuſat à cenſura. Conſequentia patet ex dictis, & antecedens probatur, quia etiā illa actio inuoluntaria eſt, cum ex ignorantia inuoluntaria naſcatur. Quocirca talis ignorantia (quod dicti auctores non aduertunt) formaliter conſiderata reſpectu talis actionis, & reſpectu voluntatis ſemper eſt antecedens: & ideo ſemper excuſat illam actionem à culpa, etiamſi alio reſpectu dicatur concomitans: quæ denominatio, vel reſpectus eſt impertinēs ad contrahendam, vel excuſandam cenſuram. Declaro ſingula: nam ignorantia illa, quatenus voluntaria non eſt, recte dicitur antecedere illam voluntatem, quia præuenit, & quaſi occupat hominem ante conſenſum eius directe, vel indirecte. Reſpectu autem ipſius actionis eſt etiam antecedens, quia hic, & nunc eſt cauſa talis actionis, cauſa autem antecedit effectum. Quod autem eadem, vel ſimilis actio futura eſſet, etiamſi ignorantia non eſſet, non obſtat quo minus hic & nunc illa ignorantia ſit cauſa illius actionis: quia conditionalis nihil ponit in eſſe. Vnde poſita illa conditione, actio illa haberet aliam cauſam, ſcilicet voluntatem, nunc tamen eam non habet, ſed aliam ſcilicet ignorantiam: idem enim effectus poteſt à diuerſis cauſis procedere: & ideo optime poteſt nunc ab vna earum emanere, etiamſi hac deficiente, futura eſſet alia, à qua fieret. VIII. *Limitatio ſuperioris reſolutionis.*

At vero concomitans appellatur illa ignorantia, quia ſupponitur voluntas ita diſpoſita, quod eſſet volitura illum effectum, etiamſi nulla eſſet ignorantia. Hæc autem diſpoſitio voluntatis duplex cogitari poteſt, vna eſt habitualis tantum, vel in cauſa, ſeu radice, vt in exemplo ſupra poſito de odio inimici, quod in animo & voluntate eſt radicatum: actu tamen non exercetur: idemque erit, ſi quis ex vehementi concupiſcentia, vel affectu accedat ad non ſuam, IX. *Ignorantia concomitans, nihil ad cenſuram refert.*

ſuam, quam exiſtimat eſſe ſuam, vel comedat carnes die prohibito, id ignorans. Et huiuſmodi concomitantia nihil facit ad culpam: quia per habitualem diſpoſitionem non peccamus formaliter, donec in actum prodeamus. Imo in hoc ſenſu illa conditionalis ſoli Deo nota eſt: & fortaſſe ipſe nouit eſſe falſam: tamen licet cognoſcat eſſe veram, non imputat ad culpam id, quod fieret, poſita tali conditione, ſi de facto conditio non ponitur: vt habet certa doctrina de qua alias. Alio modo poteſt illa diſpoſitio voluntatis eſſe actualis, vt ſi quis in venatione poſt ſufficientem diligentiam caſu occidat clericum inimicum: actu tamen de illo cogitans, & habens in voluntate hunc actum, *Vtinam poſſim configere Clericum.* Et tunc quidem ille actus voluntatis peccatum mortale eſt, tamen mere internum, & nihil influens in illam actionem exteriorem, & ideo neque illam reddit peccaminoſam neque confert aliquid ad cenſuram contrahendam: cum hæc non propter actum mere internum, ſed per externum incurratur. Ergo nullo modo poteſt ignorantia concomitãs eſſe cauſa cenſuræ, ſi alioqui inuincibilis ſit. At, ſi ſit vincibilis, poterit quidem eſſe cauſa cenſuræ, non tamen quia concomitans eſt, ſed quia eſt voluntaria: & ita conſequens reſpectu voluntatis: & ſimul antecedens reſpectu actionis, quatenus eſt cauſa eius: nam inde habet illa actio quod peccaminoſa ſit, quia eſt voluntaria in tali cauſa: quod autem ſit concomitans ſemper eſt impertinens ad hos effectus morales propter rationem factam.

X. Niſi quis fortaſſe fingat alium tertium concomitantiæ modum, nimirum, vt quis ſimul cum ignorantia habeat actualem voluntatem actualiter influentem in actionem externam veluti ſub conditione propoſitam, vt ſi quis in dicto exemplo haberet hunc actum, *Volo emittere ſagittam, ſi forte interficiam inimicum.* Et hoc inprimis eſt moraliter impoſſibile, ſi ignorantia erat inuincibilis, quia hæc requirit practicum, & prudens iudicium moraliter certum, nullum eſſe hic, & nunc periculum occidendi di hominem: quo modo ergo cum hoc iudicio poteſt eſſe illa voluntas quæ aperte ſupponit dubium & moralem contingentiam talis effectus. Deinde, admiſſo per impoſſibile illo caſu, concedo talem hominem occidentem inimicum, incidere in excommunicationem, non tamen ob ignorantiam, ſed ob actionem procedentem ex tali voluntate, quæ vt ſic non proceſſit ex ignorantia, ſed ex hac generali ſcientia, quod ea, quæ humano modo videntur certa, interdum deficiunt: & quæ videntur impoſſibilia aliquando eueniunt. Atque ita illa cenſura non eſt ex his, quæ propter ignorantiam incurruntur. Ignorantia ergo concomitans, omittenda prorſum eſt in præſenti materia: quia nihil omnino refert ad excuſandam, vel incurrendam culpam, aut cenſuram: quia per ſe, nec voluntariam, nec inuoluntariam reddidit actionem. Ignorantia ergo inuincibilis ſemper cenſuram excuſat.

Naturalem conſiderationem excuſare à cenſura.

XI. Ex quo infertur primo non ſolum de ignorantia proprie dicta, ſed etiam de inconſideratione hoc verum habere: nam, ſi illa ſit merè naturalis obliuio abſque graui negligentia, excuſat à culpa: ergo etiam à cenſura. Conſequentia patet ex dictis & antecedens probatur: quia reddit actionem inuoluntariam, tam directe, quam indirecte. Directe quidem quia voluntas nihil poteſt actu directo velle, niſi quod intellectus actu cogitat: inconſideratio autem tollit actualem cogitationem obiecti, & ideo tollit directum voluntarium. Indirecte autem, quia ibi nullum poteſt eſſe voluntarium indirectum niſi ratione cauſæ, quæ eſt ipſamet inconſideratio: Sed ipſamet inconſideratio inuoluntaria eſt, vt ſupponitur, ergo nõ poteſt ratione illius actio eſſe indirecte voluntaria, ſed in cauſa: loquor autem de actione, vel ſecundum ſe, vel quatenus eſt mala, ſeu contraria præcepto: quia etiam eſt naturalis obliuio Eccleſiaſticæ legis (quæ ſæpe interuenire poteſt, cum non ſit intrinſeca actioni) excuſat à tranſgreſsione talis legis: ſicut etiam naturalis obliuio legis ferentis cenſuram excuſat à culpa actionem alioqui prohibitam ex vi talis cenſuræ, vt recte notauit Iacobus de Graff. lib. 4. Deciſion. ca. 9. num. 29. Itaque, quod ad rem attinet, æquiparantur in hoc conſideratio, & ignorantia, quamuis in ordine ad forum externum facilius poſsit ignorantia, quam inconſideratio probari.

Tam ignorantiam inuincibilem iuris, quam facti excuſare à cenſura.

Tertio addimus, poſitam regulam procedere tam in ignorantia facti, quam iuris, ſi vtraque inuincibilis ſit: quia vtraque excuſat à culpa: nam ignorantia facti reddit actum inuoluntarium: ignorantia vero iuris reddit inuoluntarium actum vt malum, ſeu vt prohibitum: atque ita tollit inobedientiam & contumaciam, quæ eſt fundamentum cenſuræ. Vnde ex iuribus ſupra adductis. c. *Si vero* loquitur de ignorantia facti: capitulum autem 2. de Conſtit. in 6. loquitur de ignorantia iuris. Et quidem de ignorantia facti nulli dubium eſt, quin poſſit eſſe inuincibilis. Quando autem huiuſmodi exiſtimanda ſit, non poteſt alia generali regula definiri niſi, quod iuxta negotii qualitatem, & occurrentes circumſtantias adhibenda eſt ſufficiens diligentia, ſeu prudens operandi modus: & ſi quid poſtea præter intentionem, & cognitionem ſuccedit, cenſetur inuincibiliter ignoratum, & conſequenter inculpabiliter factum. Vnde fit, vt hæc ignorantia tantum excuſet, quantum de ipſo effectu ignoratum eſt prædicto modo. Aliquando enim ignorari poteſt iſto modo circumſtantia actus, non vero ſubſtantia, vt ſi quis peccet cum conſanguinea, ignorans eſſe conſanguineam, non tamen ignorans eſſe alienam, ſeu non ſuam vxorem, & tunc ſi eſſet cenſura lata contra inceſtuoſos, talis ignorantia excuſaret illam: ſi vero eſſet lata contra fornicarios, non excuſaret: quia in illo actu inuenitur malitia fornicationis. Aliquando vero poteſt ignorari vtrumque, ſcilicet, actus, & circumſtantia: & reſpectu vnius eſſe vincibilis, reſpectu vero alterius eſſe inuincibilis ignorantia: & tunc excuſabit à cenſura, ſi lata ſit propter circunſtantiam inuincibiliter ignoratam, an vero excuſet amplius, expendendum erit iuxta regulas infra tradendas de ignorantia vincibili. Vt, ſi quis iacturus ſagittam ſufficientem diligentiam adhibeat, ne ibi lateat Petrus, qui eſt ſacerdos, non vero ne ibi lateat quiuis homo, etiamſi caſu Petrum interficiat non incurrat in canonem, *Si quis ſuadente,* quia excuſatur, à malitia ſacrilegii, licet non excuſaretur à malitia homicidii. XII.

Ex quo obiter intelligitur non habere hic locum diſtinctionem illam de dante operam, rei licitæ, vel illicitę quæ in materia de irregularitate tractari ſolet. Quidquid enim ſit, an ibi locum habeat, quod infra videbimus, hic certe nullum habet. Nam, ſi ignorantia inuincibilis ſit reſpectu illius culpæ, ſeu malitiæ: in quam fertur cenſura, licet alioqui actus ſit peccaminoſus: non incurritur: ergo dare operam rei illicitæ nihil in pręſenti obeſt. Et hic eſt caſus expreſſus in dicto c. *Si vero.* Et faciunt etiam tres vltimi textus 34 quæſt. 2. notantque auctores ſupra citati præſertim Victoria, & latius Couarr. nu. 16. qui addit diſtinctionem illam poſſe habere locum in ignorantia XIII.

Diſtinctio de dante operam rei licitæ, vel illicitæ, non habet locũ in hac ignorantia facti.

ignorantia vincibili, de quo infra dicam. Addit etiam ibidem Couarruuias, illatione 12. ſi quis ex ignorantia perſonæ occidat laicum, exiſtimans, & deſiderans occidere clericum, non propterea incurrere cenſuram, cōtra quoſdam Canoniſtas, qui oppoſitum opinati ſunt. Sed res eſt clara ex ſupra dictis, quia interior affectus, ſine effectu ſubſecuto non ſufficit ad cenſuram: & ideo illa ignorantia nō eſt ita efficax ad accuſandum, ſicut ad excuſandum. Et hæc ſufficiunt de ignorantia facti pro huius loci neceſsitate.

14. *Quorundam regula ad iudicandum, quando ignorantia iuris ſit inuincibilis.* De ignorantia vero iuris, ad diſcernendum quādo inuincibilis ſit, ſolet à multis hæc regula tradi: Quando præceptum, quod ignoratur, non ſpectat ad proprium alicuius officium, vel miniſterium, tunc ignorantia illius eſt inuincibilis, & excuſat à cenſura: quando vero pertinet ad proprium officium, non eſt inuincibilis, nec excuſat: quia ignorantia eius, quod quis ſcire debet, inculpabilis non eſt: non enim poteſt non eſſe voluntaria ſaltem indirecte. Tunc enim omiſsio dicitur indirecte voluntaria, quando homo poteſt, & debet facere, & non facit: ergo ſimili modo eſt voluntaria omiſsio ſcientiæ, quæ eſt ignorantia: at in illo caſu concurrunt illa duo: nam ille qui ſic ignorat, tenebatur ex officio ſcire, vt ſupponimus: ergo etiam poterat: quia nemo tenetur niſi ad id quod poteſt: ergo talis ignorantia ſemper eſt voluntaria ſaltem indirecte. Vnde in cap. *Si culpa*, de Iniuriis abſolute dicitur, *Nec ignorantia te excuſat ſi ſcire debuiſti*: & in iure ciuil. Inſtitut. De lege Aquilia. §. *Præterea*, dicitur imperitiam in re ad proprium officium pertinentem non excuſare. Vgolin. c. 9. §. 8. num. 6. cum. Angelo verb. *Excommunicatio*, 7. caſu vltimo, nu. 3. & Iacobo de Graf. lib. 4. Deciſion. c. 9. nu. 31. & Nau. in Sum. c. 23. n. 47. & prælud. 1. n. 17. ex prælud. 6. n. 8.

15. *Non recte ſumi regulam ignorantiæ iuris ex obligatione ſciendi ex officio præceptum.* Veruntamen hęc regula magna explicatione indiget, nam in ea generalitate ſumpta eſt valde incerta, & videri poteſt quandam repugnantiam inuoluere. Nam cū loquitur de ignorantia iuris, neceſſe eſt reſpectiue, ſeu accommodate id intelligi, id eſt, de ignorantia illius præcepti, quo aliquis obligatur, nam ſi eum non obligaret, impertinens eſſet illius ſcientia, vel ignorantia ad excuſandum peccatum. Igitur iuris vel præcepti ex ſe obligantis aliquem, poteſt habere quis ignorantiam inuincibilem, alias, nunquam ignorantia iuris excuſabit à culpa. Quilibet autem homo ſcire tenetur illa præcepta, quibus obligatur, ſiue illa obligatio naſcatur ex generali conditione hominis Chriſtiani, aut religioſi, ſiue ex peculiari officio quod profitetur, vt medici, parochi, &c. ſiue ex quocunq; alio capite: quia nullus poteſt ſuas obligationes implere, niſi ipſas agnoſcat: vnde, in debito faciendi intrinſece includitur debitum ſciendi: ergo præcepti, quod quis ſcire tenetur, & abſolute poteſt, aliquando habere poteſt ignorantiam inuincibilem: ergo non eſt in vniuerſum verū, hanc ignorantiam eſſe indirecte voluntariam. Ergo neq; etiam eſt hoc ſemper verū in ignoratione præcepti ad proprium officiū pertinentis, tum quia parum refert, quod obligatio ex hoc, vel illo capite naſcatur, ſi ad eandem diligentiam, & (quod caput eſt) ad eandem diligentiā obligat: tum etiam, quia ſicut in alijs rebus, vel præceptis manere poteſt ignorantia aliqua poſt ſufficientem diligentiam, ita in his, quæ ad proprium officium pertinent: nam etiam illa modo humano, vel fallibili, & imperfecto, cognoſcuntur.

6. *Sed ex diligentia adhibita ad illud ſciendum.* Certa ergo, & moralis regula in hoc negotio ſumenda eſt diligētia adhibita, vel omiſſa ad cognoſcendum præceptum, & ius ad vnumquenque pertinens. Nam, ſi iuxta præcepti, officij, & perſonæ qualitatē, quis adhibeat ſufficientem diligentiam, vt ſciat leges ad ſe, ſuumque officium pertinentes, accidere poteſt, vt aliquam inuincibiliter ignoret, & conſequenter, vt excuſetur à cenſura per eam latā. Si autem negligens ſit in ſciendis ſuis obligationibus, ignorantia erit vincibilis, ſiue obligatio naſcatur ex officio, ſiue aliunde, dummodo negligentia proportionalis ſit. Et hæc regula ſumitur ex dicto capitulo, *Si culpa*, ibi, *Et quem debueras, non curaſti diligentiam adhibere*: quamuis in illo textu potius ſit ſermo de ignorantia facti quam iuris. Et de eadem loquitur §. *Præterea*, nam quod medicus ignoret (de hoc ibi ſermo eſt) talem medicinam poſſe grauiter nocere, non eſt ignorantia iuris, ſed facti: nam ius, quod ibi obligat, tam clarum naturale eſt, vt à nemine ignoretur, ſcilicet vt nemo artis medicinæ imperitus, temere tale munus exerceat, & ſeſe manifeſto periculo exponat. Vnde illa imperitia, quæ in iure dicitur non excuſare, non eſt proprie ignorantia iuris, ſed ignorantia artis, vel modi efficiēdi actionem, quam quis exercendam ſuſcipit: nam eſt contra manifeſtum, & naturale ius cum tali imperitia artem exercere. Aliquando vero illa imperitia erit ignorantia alicuius iuris, ſi talis actio, vel miniſterium per illud ius regulanda ſunt: vt patet in aduocato, iudice, & ſuo modo in parocho, Epiſcopo & ſimilibus.

Hinc vero concludimus, quod ſicut ignorantia facti poteſt eſſe inuincibilis, etiam in rebus ad proprium officium pertinentib⁹, quia peritia hominis curta eſt, & diligentia limitata, & ars fallax, ac prouidentia incerta: ita pari ratione poteſt ignorantia iuris eſſe inuincibilis, etiamſi ſit de aliquo præcepto ad ꝓprium officium pertinēte. Ac tandem, ſicut in ignorantia facti regula ſumenda eſt ex diligentia adhibita tali facto proportionata, ita in ignorātia iuris eadem regula cum proportione vtendum eſt. 17. Et confirmatur, quia ignorantia actualis per incōſiderationē aliquando eſt inuincibilis, etiamſi ſit iuris, & præcepti, quod ex obligatione officii ſcire cōſiderare teneor, vt eſt certiſsimum apud omnes: nam ego ex officio teneor hodie recitare horas canonicas, aut facere, vel audire ſacrum, & tamē contingere poteſt, vt ex naturali obliuione ſine culpa omittam: ergo pari ratione idem cōtingere poterit in ignorantia propria & habituali. Et regula vtriuſque erit diligentia ſufficiens. De qua diligentia, vt dixi, vix aliquid poteſt generaliter dici, ſed prudenti arbitrio relinquenda eſt, penſatis omnibus, quæ ad tale præceptum, vel miniſteriū pertinent.

Primum documentum ad diiudicādum an diligentia adhibita fuerit ſufficiens. Ad hoc autem iudicium ferendū duo ſunt præcipue pręoculis habenda. Primum eſt conſiderare, an aliquando venerit in mentem tale præceptum, vel dubitatio aliqua de huiuſmodi obligatione, vel aliquid aliud ſimile, quo poſſet homo excitari ad inquirendam ſcientiam talis præcepti: nam ſi nihil eiuſmodi aliquando menti occurrit, ſignum ſufficiens eſt inuincibilis ignorantiæ. Hoc. n. ſigno etiam intelligimus, obliuionem, ſeu inconſiderationem aliquam naturalem eſſe, & inculpabilem. Ratio autem naturalis eſt, quia nō poteſt homo ſeſe applicare ad aliquid conſiderandum, vel addiſcendum, niſi precedat cogitatio aliqua, qua poſsit voluntas moueri, quia homo non ſe applicat niſi per voluntatem: & voluntas non poteſt ſe mouere niſi præuia cogitatione. Propter quod, ante primā voluntatem præcedere debet cogitatio, quæ propterea non poterit eſſe volūtaria, ſed naturalis, ſeu ab extrinſeco proueniens: ergo quando nulla talis cogitatio in mētem ſubiit, qua poſsit voluntas excitari ad appetendam, vel quęrendam ſcientiā vel conſiderationem, non eſt in poteſtate hominis, ſe ad illam mouere, & conſequenter non poteſt talis ignorantia homini imputari, ſed eſt inuoluntaria, ac propterea inculpabilis, & inuincibilis. Atque ita quoad hanc partem facile ſoluitur ratio in cōtrarium, ſcilicet talem ignorantiam eſſe indirecte voluntariam, quia homo poteſt, & tenetur *Soluitur ratio contraria.*

illam

illam vitare. Negamus enim poſſe potentia proximâ, quæ requirit conſenſum omnium, quæ ad volendum prærequiruntur. Cum vero inſtatur, quia ſi tenetur, poteſt: cum obligatio ſupponat potentiam. Reſpondetur, per ſe quidem teneri, ſeu obligari talem hominem ad talem ſcientiam: ad quod ſatis eſt, quod, per ſe loquendo, ſit in homine poteſtas, & quod tale munus ſecum afferat talem obligationem: Nihilominus tamen hic & nunc illam obligationem dicimus ſuſpendi, vel potius hominem ab illa excuſari, propter impotentiam proximam ac moralẽ, quæ ex naturali, ac neceſſaria obliuione, vel inconſideratione orta eſt.

19. *Secundum documentum.* Secundum documentum eſt, vt conſideretur: an is, qui ſcire aliquid tenetur, habuitq; ſufficiens principium cogitandi, vel dubitãdi de tali obligatione, fecerit moralem diligentiam, iuxta qualitatem operis, vel miniſterij accommodatam, & probabili iudicio ſufficientem, vt talem cognitionem acquireret: nam ſi hoc fecit ignorantia, quę poſtea relinquitur inculpabilis eſt. Vt, v.g. ſi homo ſit indoctus, cõſuluit doctos viros, vel peritos in tali arte: & carentes morali ſuſpicione, q̀ ex malitia aut etiam ex ſua negligẽtia poſſint decipere: ſi vero ſit homo doctus, aut per ſe ſufficiens ad talem cognitionẽ obtinendam: an doctores aliquos euoluerit, aut leges ipſas; vel ſtatuta mediocri diligentia, vel labore inquiſiuerit: nam ſi ita ſe geſsit, ſi quę manſerit ignorãtia, merito inculpabilis exiſtimabitur. quæ omnia ſunt nobis certa in foro conſcientiæ: in foro autem exteriori ſæpe præſumetur ignorantia culpabilis, quæ non eſt: nam prior excuſatio non admittetur in exteriori foro, quia tota poſita eſt in interiori actu, vel in aduertentia naturali, quæ probari non poteſt, niſi probando vel iuſte fuiſſe abſentem, quando lex promulgata eſt, vel iuſte fuiſſe impeditum, aut non habuiſſe à quo interrogaret, vel quid ſimile. Et fortaſſe auctores citati, qui priorem regulam conſtituebant, magis in exteriore, quam interiori foro locuti ſunt: nam in illo foro vix vnquam admittetur excuſatio cenſuræ, propter ignorantiam iuris, in legibus pertinentibus ad proprium munus, vel officium: niſi fortaſſe aliquis occaſionem ſatis probabilem oſtendat, ob quam adhibitam diligentiam ſuo muneri conuenientem, talem legem potuit: nuolũtarie ignorare. De hac re plura videri poſſunt in Cordub. li. 2 Quæſtion. q. 2. & 4.

Qui Eccleſiaſticum præceptum inuincibiliter ignorat, etiamſi contra ius diuinum aut naturale agat, non incurrere cenſuram.

20. QVarto principaliter addẽdum eſt in hoc dubio, ignorantiam inuincibilem Eccleſiaſtici præcepti ita excuſare à cenſura, vt quamuis actus ſit contra ius diuinum & naturale, & homo contra illud peccet, nihilominus cenſuram non incurrat. Vt, verbi gratia, ſi ignoret aliquis inuincibiliter prohibitum eſſe ab Eccleſia ſub excommunicatione, ne quis clericum violenter lædat, non incurret excõmunicationem, etiamſi cõtra ius naturale, & diuinum iniuriam intulerit clerico. Ratio eſt, quia ille non eſt contumax præcepto Eccleſiæ: cum enim illud inuincibiliter ignoret, non poteſt contra illud peccare: ceſſante autem cõtumacia reſpectu Eccleſiæ, ceſſat etiam cenſura: quia eſt veluti fundamẽtum, & in eo genere adæquate cauſa eius: iuxta illud, *Si Eccleſiam non audierit*, &c vt ſupra late declaratum eſt. Propter quod etiam diximus, aliquam monitionem præuiam ab Eccleſia factam eſſe de ſubſtantia, ſeu eſſentia cenſuræ.

21. At vero in hoc caſu, de quo agimus, nulla monitio Eccleſiæ in tali homine præceſsit, quia ſolum p̃ pręceptum admoneri potuit: pręceptum autem ſine culpa eius, ad ipſius aures non peruenit, vt ſupponimus: & ita non potuit illud admonere. Atque hæc ſententia à nobis breuiter expoſita latius tractatur à Couarruuia c. *Alma*, parte prima § decimo, num. octauo. & ſequentib. vbi ipſe contrariam defendit ſententiam, quamuis fateatur hanc eſſe cõmunem Canoniſtarum, Abbatis, Felini, Antonini in cap. *A nobis*: primo de Sentent. excommuni. Ioãnis Andr. & Dominici in ca. ſecundo de cõſtitution. in ſexto. Quam magis etiam probant Angel. verb. *Excommunic.* ſeptimo caſu vltimo, Syluest. verbo, *Ignorantia*, §. octauo, & in verb. *Excommunicatio*, 2. numero ſexto. Idem tenet Nauarrus in Sum. cap. 27. numero decimo ſexto, & nu. 274. & Iacob. de Graffis, lib. 4 Deciſion. cap. 9. num. 13.

22. *Couarruuiæ ratio in contrarium ſoluitur.* Nec Couarruuias aliquod affert fundamentum in contrarium, niſi ignorantia ſolius pœnę non excuſat à pœna cum à culpa non excuſet. Quod ibi late ipſe proſequitur. Sed immerito confudit has quæſtiones, nam, eſto illud verum ſit, quod ſtatim examinabimus: nihilominus vera eſt aſſertio poſita, quia hic non tantum interuenit ignorantia pęnæ, ſed ignorantia totius Eccleſiaſtici præcepti, vt ſupponimus. Hæc autem ignorantia, licet non excuſet culpam, vt contrariam iuri diuino, vel naturali, excuſat tamen illam vt contrariam legi Eccleſiaſticæ. Quãdo enim Eccleſiaſtica lex prohibet ſub cenſura actionem alioqui intrinſece malam, non tantum pœnam, ſed etiam nouam prohibitionem adiungit & ita ex illo capite, ſecluſa ignorantia augetur illud delictum, & inobedientia, in qua conſummatur cauſa cenſuræ: ideoq; illa ignorantia nõ tantum occultat pœnam ſed etiam excuſat culpã quatenus ex illo capite naſcitur, impedit etiam pręmonitionem neceſſariam ante cenſuram, & ideo cenſuram, etiam excuſat. Vnde in ca. ſecundo, de Conſtitutionibus in ſexto generaliter, & ſine limitatione dicitur, ſtatuta Ordinariorum non ligare ignorantes, cõſtat autem huiuſmodi ſtatuta ſæpius ferri de rebus iure naturæ, p̃hibitis, vt eſt furtum, de quo eſt ſermo ſtatim in eodem capite, & in ca. *A nobis*, de Sentent. excommunic. & ſimilibus. Ex hoc vero textu aliqui putant eſſe in hoc diſtinguendũ inter ſtatuta ordinariorum vel Summi Pontificis: immerito tamen, vt opinor. quod oſtendam commodius in dubio ſequenti.

23. Vltimo ex dictis in hoc dubio infero, non tantum ignorantiam, ſed omnem etiam aliã cauſam vel rationem excuſãtem à culpa mortali trãſgreſſionem legis Eccleſiaſticę, cui eſt annexa cenſura grauis, excuſare etiam à cenſura: ex illo principio, quod cenſura nunquam incurritur ſine proportionata culpa. Itaque etiam vis, & metus, & ſi talis, & tã grauis ſit, vt rationabiliter excuſet ab obſeruatione legis humanæ, excuſare poterit, etiãſi illi legi cenſura annexa ſit, vt in ſuperiorib. dixi. Idemq; eſt in quacunq; alia ſimili neceſsitate, quod etiam ſumitur ex dict. ca. *Excellentiſſimus.* 11. quæſt. tertia, ibi. *Qui ex neceſſitate, vel ignorantia delinquunt, autoritate noſtra per te abſoluantur*, id eſt: abſoluti iudicentur, quia non incurrerunt; vt recte Gloſſa exponit.

SECTIO IX.

An ignorantia ipſius Cenſuræ eam excuſet.

1. *Dubium proponitur.* IAM vero occurrit ſecunda & maior dubitatio, an ignorantia inuincibilis, non Eccleſiaſtici pręcepti, ſed ſolius excommunicationis excuſet, ne incurratur cẽſura. Vt, verbi gratia, præcepit Epiſcopus ſub cenſura, vt omnes tali die Miſſam audiant, ſcitq; aliquis ſubditorum, Prælatum impoſuiſſe præceptum audiẽdi Miſſam, ignorat autẽ inuincibiliter, vel etiã errore inculpabili exiſtimat, nullam cenſurã impoſitam eſſe trangreſsioribus talis præcepti: ideoque audet illius

illius obſeruationem omittere, dubium eſt an ille tunc incurrat cenſuram. De qua variæ ſunt, vel eſſe poſſunt opiniones.

2. *Prima opinio.* *Couar.* Prima abſolute affirmat, huiuſmodi ignorantiā ſufficere ad excuſandam cenſuram. Hanc eſſe communem Canoniſtarū teſtatur Couarruuias in cap. *Alma*, 1. part. §. 10. numer. 9. & refert eos, quos in præcedenti dubio inſinuaui. Poteſtque fundari in hoc, quod cenſura eſt talis pœna, quæ peculiarē modum contumaciæ, & inobedientiæ requirit, qui non inuenitur in eo, qui ignorauit cenſuram, quamuis legem nouerit. Quod ita declaro: nam ad cenſuram incurrendam, neceſſarium eſt, vt præcedat monitio, non qualiſcunque, ſed ſub comminatione cenſuræ, vt in ſuperioribus declaratum eſt: ille autem qui ſola lege admonetur, ſi inuincibiliter ignoret, cenſuram legi annexam eſſe, re ipſa nō admonetur ſub comminatione cenſuræ: ergo non ſatis admonetur, vt poſsit cenſuram incurrere. Et hoc videtur eſſe ſufficiens ſignum maioris, ſeu ſpecialis contumaciæ inuentæ in illo, qui rebellis eſt etiam poſt comminationem cenſuræ, quæ non inuenitur in eo, qui ſine tali comminatione admonitionem, vel præceptum ſuſcipit: & ideo non videtur ita cōtumax, vt poſsit, & debeat cenſuram incurrere. Quod tandem declaratur, quia ob hanc cauſam ferri non poteſt cenſura pure propter peccatū præteritum, licet commiſſum fuerit contra Eccleſiaſticam legem: & conſequenter habuerit rationē generalē inobedientiæ reſpectu Eccleſiæ: quia non habuit illam ſpecialem, quæ inuenitur poſt admonitionem, & iuſsionem ſub comminatione cēſuræ: ſed, qui peccat ignorās inuincibiliter pœnam cenſuræ, ita ſe gerit, ac ſi illa lex non eſſet cenſura munita: ergo non magis poteſt propter eam cauſam excōmunicari, quam propter ſimplex peccatū commiſſum contra obedientiam Eccleſiæ: cui non erat annexa cenſura.

3. *Suadetur hac opinio ex cap. 2. de Conſtit. in 6.* Tandem confirmari hoc poteſt ex capite ſecundo de Conſtit. in Sexto. Vbi Papa dicit, ſe nolle, vt ſtatutis ordinariorum ligentur, qui ea inuincibiliter ignorarunt: ergo illa lex extendi debet etiam ad eos, qui ignorant tantum ſtatuta quoad cēſuras in eis poſitas. Hanc conſequentiam probo primo ex generali regula, quod fauores ampliandi ſunt, quatum vis verborum patitur: hanc autem interpretationem admittunt verba illa optime, & ſine vlla violentia: imo rigor verborum videtur illam exigere, nam qui ignorat cenſuram latam per ſtatutū, ignorat ſtatutum, quoad præcipuam grauitatem, & rigorem eius: ergo comprehenditur ſub illa lege. Secundo, quia lex illa formaliter loquitur de ſtatuto vt vim habet ligandi, & illius efficaciam limitare intendit propter vitandum animarum periculum ergo etiam loquitur de ignorante ſtatutum ſub eadem ratione, ſcilicet quatenus habet vim ligandi, Tertio, quia illa lex aliquid nouū diſponit, peculari voluntate Pontificis introductum, vt patet ex illo exordio, *Vt animarum periculis obuietur, nolumus &cat.* at vero ſi tantū ſtatueret, vt ignorantes inuincibiliter totum ſtatutum, quoad præceptum, & cenſuram, eam non incurrerent, nihil noui afferret: quia illud nō eſt ius poſitiuum, ſed diuinū, & naturale: vnde in nulla re ſubueniret animarū periculis: nam in eo iam ſatis ſubuentum erat iure naturæ: ergo intentio Pontificis fuit, vt qui ignorauerit ſtatutum etiam quoad ſolam cenſuram, illam non incurrat. Nec vero exiſtimandum eſt, illam legē non eſſe generalem, aut non comprehendere ſtatuta Papæ, eo quod dicat, *ſtatuta ordinariorum*, nam (vt ad hoc propoſitum notauit Sylueſter verbo *Excommunicatio*, ſecundo, §. tertio, & verbo *Excommunicatio* vltimo, §. 3.) etiam ipſe Papa eſt quidam Ordinarius, non tantū in ſua particulari diœceſi quod clarū eſt, ſed etiā in tota Eccleſia: quia in ea ha- *Syluest.*

bet iuriſdictionem: nō delegatam ſed ordinariam.

Secunda opinio eſt omnino contraria, ſcilicet, ignorantiam inuincibilem ſolius cenſuræ, non eſſe ſatis, vt excuſet hominē quo minus cenſuram incurrat. Ita tenet Couarruuias ſupra, & contrariā ſententiam dicit eſſe *maximam vel putandam oſcitantiam*: & hoc modo exponit opinionem Gloſſæ in capite A *nobis*, ſecundo de Sententia excommunicationis, dicitque, eſſe ſententiam Bartoli, Baldi, & aliorū Doctorum, qui vel generaliter, vel in cōmuni loquuntur de pœna, dicentes ignorantiam pœnæ non impedire, quominus tranſgreſſor legis pœna eiuſdē legis puniatur: alii vero in ſpecie loquūtur, etiā de pœnis canonicis, quales ſunt cenſuræ, vt Ancharranus, Alericus, & alii. 4. *Secunda opinio.* *Couarr.*

Nullum autē pro hac ſententia affertur fundamentum, niſi hoc generale, quod ad incurrendam pœnam non eſt neceſſaria ſcientia pœnæ, ſed tanquam certum ſupponitur, nullam poſſe aſsignari in cenſuris ſpecialem rationem, ob quam ab hac generali regula excipiendæ ſint. Illud autē principiū probatur à Couarruuia primo inductione, nā blaſphemus, homicida, fur & omnes ſimiles, incurrunt, & de facto puniuntur legalibus pœnis talium delictorum, ſiue eas ignorauerint, ſiue non. 5.

Secundo ratione, quia vel ſcientia pœnæ eſſet neceſſaria ad peccandum contra legem vel ad conſentiendum in pœna. Primum dici non poteſt, quia ſicut præceptum ſuperioris obligat ad culpam, etiamſi pœna nō ſit ſancitum, ita ad delinquendum contra legem ſatis eſt noſſe legem & illam tranſgredi, etiamſi pœna ignoretur. Secundum autem non eſt neceſſarium, vt quis iuſte puniatur pro delicto: quia de ratione pœnæ non eſt, quod reus illam acceptet, vel in illam conſentiat, nam potius de ratione pœnæ eſt, quod ſit inuolūtaria: vt Theologi docent, vel ſaltē non eſt de ratione eius, vt ſit voluntaria niſi ſolum in foro pænitentiæ, vel ſatis eſt, vt radicaliter, & remotè dicatur voluntaria, in ipſo delicto: nam, qui vult delinquere, velit, nolit, virtute vult puniri, vel potius vult ſe conſtituere reum, & dignum pœna, quam voluntatem habet, qui tranſgreditur legem, etiamſi ignoret pœnam, per talem legem impoſitam, Præter hanc autem nulla alia voluntas requiritur, vt tranſgreſſor legis iuſte pœna legis puniatur: ergo neque ad incurrēdas cēſuras maior ſciētia, vel volūtas neceſſaria eſt. 6.

Tertio addere poſſumus, quod irregularitas iure annexa alicui delicto incurritur, nō obſtante ignorantia talis pœnæ, vt colligitur ex cap. *Cum illorum*, de Sent. excom, Imo ex hoc textu colligunt alii etiam incurri excommunicationem iure latā, quamuis ignoretur. Nam illa verba textus, *Iuris ignari neſciunt exinde ſe teneri*, videntur poſſe referri ad ignorantiam excommunicationis iure impoſitæ, in violētum clerici percuſſorem. Addi poteſt pro hac ſententia text. in cap. 1. & vltim. de Sentent, excom. in quibus ſupponitur, impuberes incidere in canonem, *Si quis ſuadente*: cum tamen veriſimile ſit, eos ignorare pœnam talis canonis ob defectum ætatis: ita enim ſolent iura præſumere de tali ætate, vt patet ex lege 1. §. *Impuberes*, Cod. de falſa moneta. 7.

Tertia ſentētia eſt diſtinctione vtens inter leges: nam quædam ſunt ſtatuta Epiſcoporum, ſeu ordinariorum, ſub quibus comprehenduntur omnia ſtatuta particularia prouinciarū, diœceſium, religionum, & quælibet alia particularia, & cōſequenter etiam ſtatuta ipſius Pōtificis pro ſolo Romano Epiſcopatu lata: nam ſecundum illum reſpectum optime comprehenditur Papa ſub nomine *Ordinarii*. Aliæ vero ſunt leges latæ à Papa, vt eſt Paſtor vniuerſalis Eccleſiæ: ſub quibus comprehenduntur leges Concilii Generalis, quas oportet eſſe à Papa confirmatas, vt vim habeant obligandi. Ait ergo hæc ſentētia, ignorantiā cenſuræ in prioribus legi- 8. *Tertia opinio.*

bus excuſare ne incurratur cenſura, in poſterioribus vero minime excuſare, Hæc diſtinctio videtur placere Abbati, & aliis in dicto ca *Anobis*, de Sent excō. & pro ea citantur Scotus in 4.d.6.q.9. Adrian.in.4. q.3.de Clauib.& Maior.in.4. diſtinct.18.qu.4.verſic. *Prætrrea nullus*, & Antonin 3.part.ſumm.tract.24 c.75 §.2. Et Thomas de Chaues in ſumm. Victoriæ de ſacram.tractat.de Sacram.nu.8.refert, Victoriā in neutram partem inclinaſſe, licet hāc diſtinctonē crediderit tutiorem, quam ipſe probat.

9. *fundamentum.* Fundamentum huius ſententiæ eſſe debet: quia hęc excuſatio non eſt ex ſola rei natura, id eſt, quia iniuſtum ſit ita ferre cenſuram per legem, vt non obſtante ignorantia incurratur: nam hoc videntur probare efficaciter fundamenta ſecundę ſententię iure tamen poſitiuo, & humano potuit hæc indulgentia fieri, propter periculum animarum, quod imminet in cenſuris, ſi incurrantur. Habemus autē in iure poſitiuo hanc moderationem adhibitā in ſtatutis ordinariorū, in dicto capite ſecundo de Conſtit.in 6. quę ex vi illius textus non extenditur (quidquid Sylueſter dicat) ad leges Pōtificias, tum quia iuxta vſum iuris nomine *Ordinarii*, non comprehenditur Summus Pontifex, vt eſt vniuerſalis Paſtor, vt cōſtat ex toto titulo de officio Ordinar. & ex aliis iuribus paſsim: & præcipue ex variis locis Tridentini. Tū etiam, quia ſuperflue addita fuiſſet in illo textu illa particula *Ordinariorum*: quādoquidem deciſio illius textus in omne ſtatutū abſolute cadere dicitur. Addita eſt ergo illa particula vt reſtrictiua: & re vera hic eſt frequens, proprius vſus illius vocis. Paſtor enim particularis, & proxi-
2. *Obiectio.* mus reſpectiue vocatur ordinarius, vt parochus in ſua parochia, & Epiſopus in ſua diœceſi: & iuxta qualitatē materię, de qua agitur, accipi ſolet: ſemper tamen additur ad diſtinguendum eum ab vniuerſali Paſtore. Vnde, quia condere ſtatuta non pertinet ad Parochos, ſed ad Epiſcopos, vel alios prælatos, qui iuriſdictionem Epiſcopalem aliquo modo participant, ideo recte intelligimus, in illo capite 2. nomen ordinariorum additū eſſe ad reſtringendam illam legem ad ſtatuta Epiſcoporum, & excludendas leges Pontificis: Et ideo (quod etiā confirmat hanc ſententiam) in iure communi, quod Pontificium eſt, interdum legimus ignorantes cenſuram canonis, illam nihilominus incurrere.

Quædam prænotanda pro quæſtionis deciſione.

10. HÆ ſunt opiniones, quæ in hoc puncto occurrunt, & non ſine probabilitatis ſpecie. Antequam vero iudicium meū proferam, aduerto, fere omnes auctores citatos, & plures alios de hac materia ſcribentes (quos ſæpe omitto ne lectorem confundam, & diſtineam, præſertim quando ad indagandam, vel confirmandam veritatem nihil noui conferūt) illos (inquam) in diſtinctè loqui de ignorantia ſtatuti Eccleſiaſtici cenſuram ferentis, & de ignorantia ſolius cenſuræ, cum tamen, & re ipſa diſtinguantur, & effectus morales longe diuerſos habere poſsint. Nam ignorantia ſtatuti (de inuincibili ſemper agimus) excauſat culpam, & inobedientiam Eccleſiæ: ignorantia autē ſolius cenſuræ non excuſat culpam, vt euidenter probatum eſt inter confirmandā ſecundā ſententiam. Niſi fortaſſe contingat, ex ignoratione cenſuræ oriri probabilem exiſtimationē, quod talis prohibitio Eccleſiæ non obliget ſub mortali, ſed ſub veniali tātum, vt de lege Pontificia prohibente clericos adeſſe taurorū agitationibus, ſuperioribus ānis multi Theologi in Hiſpania opinati ſunt: tunc enim ignorantia cenſuræ iam redundat in ignorationem ipſius legis, id eſt, vt ſimpliciter, & abſolute meretur nomē legis: excuſatque à culpa mortali: & cōſequenter tollit materiam cenſuræ: nos autem loquimur de præciſa ignorantia cenſuræ, quæ ſimul ſit cum ſcientia præcepti Eccleſiaſtici obligantis ſub mortali. 11.

Diſtinctio tertiæ opinionis reiicitur. Ex quo infero primo, diſtinctionem illam, qua vtitur tertia opinio, intellectam de ignorantia totius ſtatuti Eccleſiaſtici, vt plane ab illis authoribus intelligitur, non recte conſtitui. Quod autem hic ſit eorum ſenſus, licet interdum vocent ignorantiam cenſuræ, interdum ſtatuti: ex eo patet, quod propter hanc cauſam reſtringunt diſtinctionem ad illa ſtatuta, quæ prohibent actiones alias per ſe malas, & iure naturæ, vel diuino prohibitas: nam ſi ſtatutum ſit de re alioqui non mala, ſiue illud ſit ordinarii, ſiue ſummi Pontificis, certiſsimum, & indubitatum eſt impedire cenſuram, quia excuſat omnem culpam. & ita de hoc nulla eſt opinionum diuerſitas, vt patet ex Couarruuia, ſupra. & Caſtro, libro ſecundo de Lege pœnali.cap.14. & aliis. Quando vero ſtatutum prohibet actionem, alias per ſe malum, non obſtante ignorantia ſtatuti, adhuc manet ratio culpæ & ideo in illo maior fuit ratio dubitandi, & opinandi ſub illa diſtinctione: indiſtincte autē loquūtur, quia reſpectu talis actionis pro eodem reputāt ignorare cenſuram, & ignorare prohibitionem Eccleſiæ.

In quo nobis eorum ſententia non probatur: 12. nam, ſicut in aliis ſtatutis circa res non per ſe malas diſtinguitur plane ignorantia ſolius cenſuræ ab ignorantia totius ſtatuti, vt probatum eſt ita in ſtatutis de actionibus per ſe malis ſimiliter diſtingui poteſt. Eſt enim eadē ratio: quia ex parte obiectorū re ipſa diſtinguuntur, & habent etiā effectus morales longe diuerſos: nā ignorantia ſtatuti tollit inobedientiam reſpectu Eccleſiæ: ignorantia vero ſolius cēſurę non omnino illam tollit. Et propter hanc eandem cauſam improbandam cenſeo illam diſtinctionem in hoc ſenſu intellectā, quia quod tunc nō incurratur cēſura propter talē ignorantiam, non oritur ex ſpeciali iure poſitiuo id diſponente in ſtatutis ordinariorum, ſed oritur ex ipſa rei natura, ſeu ex ipſa inſtitutione, & conditione cenſuræ, vt explicatum eſt in præcedente ſectione: ſcilicet, quia per talem ignorantiam tollitur cōtumacia, & inobedientia Eccleſiæ: quæ eſt proxima ratio cenſuræ. Reſpondent aliqui, quod, licet ad cēſuram latā ab homine requiratur contumacia, non vero ad latam à iure. Hāc enim diſtinctionem probauit Gloſſa ca. *Epiſcopi*, verbo *minimis*, 11.quęſt.3. Sed gratis confecta eſt, & cōtra rationē, & primariam inſtitutionē cenſuræ, quæ non eſt al-
terius rationis dum fertur á iure, quam dum ab ho *Gloſſa.*
mine fertur. Si enim ius poteſt per cēſuram punire delictum ſimpliciter, & ſine contumacia commiſſum: cur non idem poterit homo per ſententiam? Denique ſupra oſtēdimus, ideo cenſuram iure ferri, quia ius ipſum monitionem includit: ſine qua cenſura ferri nō poteſt. Hæc igitur ratio ęque procedit in legibus Pontificiis, vt manifeſtum eſt.

Atq; ita ceſſat quoad hoc punctum totum fundamentū tertiæ ſententiæ. Ceſſant etiam rationes 13. ſecundę ſententię quia in hoc caſu, de quo agimus non ignoratur ſola pœna, ſed tota lex, vt explicui in ſuperiori ſectione Iura vero, quæ in confirmationem ſecundæ & tertiæ ſententiæ afferuntur, efficacia non ſunt, vt ſtatim oſtendam: Igitur quando abſolute interuenit ignorantia inuincibilis ſtatuti, vel legis Eccleſiaſticæ percipientis aliquid ſub cenſura ſiue ſit lex Pōtificis, ſiue aliorū inferiorū ſiue de materia iure naturæ, ꝓhibita, ſiue de quacūq; alia rei excuſat à cenſura. Solū poterit aſsignari diſcrimē, ꝙ in iure cōmuni, & Pōtificio difficilius admittetur ignorātia inuincibilis, quā in aliis: illa vero ꝓpoſita nulla eſt differētia. Atq; ita indiſtincta

tenuit

tenuit Soto in 4. diſtin. 22. qu. 1. articul. 2. verſus finem, Nauarrus capite 25. numero. 274. & in Comment. cap. *Fraternitas*, 12. quæſtio. 2. Vbi id confirmat ex cap. *Si vero*, 2. de Sententia excommunicat. Sed ille textus non eſt vrgens, quia ibi eſt ſermo de ignorantia facti, quamuis à paritate rationis poſſit inde argumentum ſumi. Et ita ſentit ibidem Innocentius, & eandem opinionem tenet Syueſter, Angelus, & alij Summiſtæ.

Aſſertio prima.

14. SVpereſt vt dicamus, quod proprie ad hoc dubium ſpectat, de ignorantia ſolius cenſuræ. De qua quæſtione in primis opinor, nihil eſſe in iure poſitiuo expreſſe ſtatutum: ſed ſola ratione definiendam eſſe. Hoc probo, quia nullus textus ex iis, quæ aſſeruntur, de hac ignorantia loquũtur. Probatur primo ex illo capite 2. de Conſtitut. in quo abſolute dicitur, *ligari nolamus ignorantes*. Quæ verba licet extendi poſsint ad eos, qui ignorant ſolam cenſuram, vt probabiliter ſuadendo primam opinionem, argumentabamur: tamen ſimpliciter, & in proprietate ſumpta id non ſignificant: nõ enim dicitur aliquis ſimpliciter ignorare legem, eo quod tantum ignoret pœnam eius, ſi præceptum ipſum vel prohibitionem non ignoret. At vero textus ille loquitur abſolute de ignorantibus legem: ergo ibi nihil diſponit de iis, qui ſolam cenſuram ignorant. Vnde fit, vt ex illo textu colligi non poſsit aliquid ſpeciale conceſſum in hoc eſſe circa ſtatuta ordinariorum: an vero aliquid aliud ſpeciale ibi ſit conceſſum de eiſdem ſtatutis infra dicemus.

Nihil circa hoc eo iure definiri poteſt.

Ex ca. 2. de Conſtit. nihil probari oſtenditur.

15. Rurſus alia iura, quæ aſſeruntur ad oſtendendum in legibus pontificiis hanc ignorantiam non excuſare, nihil probant. Nam in cap. *Cum illorum* de ſententia excommunication. non eſt ſermo de ignorantia cenſuræ, ſed de ignorantia irregularitatis, ſeu præcepti prohibentis ſub irregularitate: ne quis excommunicatus Eccleſiaſticos ordines ſuſcipiat, aut in eis miniſtret. Quod patet ex illis verbis: *Vel factum quidem ſcientes, iuris ignari neſciunt exinde ſe teneri*, id eſt, neſciunt exinde ſe teneri ad non ſuſcipiendos ordines; quod quidem eſſe poteſt, vel abſolute ignorando excommunicationem vel ignorando hunc particularem effectum ſeu obligationem nõ ſuſcipiendi ordines. Et licet verba poſsint ad vtrumq; ſenſum referri, tamen ſatis commode poſſunt poſteriori modo exponi, præſertim, quia facilior eſt ignorantia hu⁹ particularis effectus, & prohibitionis, præcipue ſub pœna irregularitatis, quam ignorantia totius cenſuræ. Si ergo verum eſt, ibi eſſe ſermonem de ſola irregularitate contracta non obſtante ignorantia, non ſumitur inde efficax argumentum ad cenſuram, quia irregularitas non ſemper requirit eam contumaciam, quam requirit cenſura: & poteſt imponi pro peccato præterito; imo interdum contrahitur abſque peccato.

Cap Cum illorum de Sent. excõmun nihil probare.

16. Secundo vero dicitur, in illo textu non eſſe ſermonem de ignorantia inuincibili, ſed de culpabili: quod patet, quia pontifex ibi, eodem modo loquitur de ignorante factum per obliuionem, & de ignorãte ius, quo ex tali facto ligatur: & de vtroque ſupponit contraxiſſe irregularitatem ſuſcipiendo ordines, ideoque indigere diſpenſatione: ergo ſupponit talem ignorantiam inuincibilem non fuiſſe. Nam, ſi ignorantia facti fuiſſet inuincibilis, ſine dubio excuſaſſet omne peccatum in ordinbus ſuſcipiendis; ergo excuſaſſet irregularitatem: nam licet aliæ irregularitates cõtrahantur ſine culpa, non tamen hæc, quæ ſpecialiter in pœnam impoſita eſt ergo idem fuiſſet de ignorantia iuris ſi illa fuiſſet inuincibilis: Loquitur ergo Pontifex de ignorantia quam ius non præſumit inculpabilem, cum ſit vel de proprio facto, vel de iure notiſsimo.

Neque obſtant verba, quæ inferius habentur in §. *Si autem*. *Niſi is, qui facit adultus fuerit, & diſcretus, vt* 17.
violenter contra obliuionem, & ignorantiam præſumatur. Neque item obſtat, quod propter hanc talem ignorantiam ibi cõceditur aliqua indulgentia, ſeu facilior diſpenſatio. Reſpondetur enim ad hoc ſecundum ignorantiam illam, quamuis vincibilem, aliquo modo minuere culpam, dum minuit contemptum: & hoc ſatis eſt, vt facilius diſpenſatio concedatur. Vnde quod prius dicitur, violentér præſumi contra ignorantiam, vel obliuionem hominis diſcreti, non eſt ſenſus præſumi illam fuiſſe culpabilẽ ſed potius eſt ſenſus præſumi nullam fuiſſe, id eſt, talem hominẽ non peccaſſe ex ignorantia ſed ſcientem vel videntem. Et reuera hoc in rigore ſignificat præſumptio contra ignorantiam. Ex illo ergo textu nullũ argumnnturn efficax ſumi poteſt.

Minus autem probant cap. 1. & Vltim. de ſententia excommunicat. nam in primo non ſupponitur 18.
illos pueros impuberes indigere abſolutione: ſed ſolum dicitur, non eſſe mittendos ad ſedem Apoſtolicam, quia eos ętas excuſat, quod optime poteſt itelligi, excuſari à culpa & conſequenter ideo non eſſe mittendos ad ſedem Apoſtolicam, quia abſolutione non indigent. Sicut ſtatim in eodem textu ponuntur alii caſus, in quibus non eſt neceſſarius aditus ad ſedem Apoſtolicam, quia in eis illa excommunicatio non cõtrahitur. Imo multi putant illam rixam inter clericos impuberes non ſufficere ad peccatum mortalẽ. Quod tamen abſolute dici non poteſt, de quo infra ſuo loco. At vero in capite vltimo eiuſdem tituli non eſt ſermo de impuberibus, ſed *de pueris qui canonem inciderũt ſententiæ promulgatæ: ſiue ante, ſiue poſt pubertatem poſtulantque ſe abſolui* Ex quibus, verbis non poteſt præſumi ſermonem eſſe de pueris, qui habent ignorantiam cenſuræ: nihil ergo textus illi ad rem præſentem faciunt;

Cap. 1. & Vlt. de ſent. excom. expenduntur.

Aſſertio ſecunda.

ATque hinc ſatis improbata manet tertia ſentẽtia, quæ prædictam diſtinctionem ſolum in po 19.
ſitiuo iure fundabat, cum oſtenſum ſit poſitiuum ius nihil expreſſe circa hoc diſponere. Quo fit vt abſolute illa diſtinctio locum non habeat: quia, ſecluſo poſitiuo iure, ex natura rei nulla eſt maior ratio quoad hoc de legibus Põtificiis, quam de ſtatutis ordinariorum, aut è conuerſo. De omnibus autem vniuerſe loquẽdo: mihi magis abſolute probatur prima opinio. Et ita in vniuerſum aſſero, ignorantiam inuincibilem cenſuræ ſolius ſufficere, vt aliquis ab incurrenda cẽſura excuſetur, etiamſi alias ſimplicẽ Eccleſiæ prohibitionem non ignoret. Quam ſententiam tenent Syluester, Nauarrus Soto, & omnes alii, qui indifferenter loquuntur de ignorantia cenſuræ. & de ignorantia ſtatuti. Verũ eſt eos loqui ſpecialiter de excommunicatione, tamen ego ſuppono ex ſuperius dictis, commune eſſe omni cenſuræ, quatenus cenſura eſt, vt requirat pręuiam monitionem ſub comminatione eiuſdem cenſurę, Et ideo extendendam cenſeo hanc doctrinam ad cenſuram, quatenus talis eſt: quanquam non negauerim in excommunicatione rem eſſe magis certam, ſicut etiam in eadem magis eſt neceſſaria.

Præciſam ignorantiã cenſuræ ab illa incurrenda excuſare.

Nec fundamenta ſecundæ opinionis difficilem habent ſolutionem. Nam ad decreta, quæ ex iure 20.
canonico afferuntur, iam reſponſum eſt. Ad rationem autem, & inductionem, quam Couarruuias facit, concedo non eſſe fundandam hanc doctrinam in illo generali principio vt nemo incurrat pęnam legis, ſi ignoret pœnam, cum delinquit contra legẽ (licet nõnulli Canoniſtæ illud principiũ admittãt) exiſtimo enim ſatis improbari prędictis ratio-

Soluuntur fundamẽta ſecundæ opinionis.

nibus. Fundatur ergo hæc noſtra ſententia in peculiari natura, & conditione huius pœnæ, quæ eſt cenſura, quia requirit peculiarem modum contumaciæ, & inobedientiæ: eo quod non ordinetur per ſe primo, ad puniendum delictum commiſſum: eo tantum, quod commiſſum eſt, ſed ad emendationem eius, vel ad cogendum peculiari modo ne cõmittatur: ſcilicet ſub illo peculiari, & rigoroſo modo præcipiendi ſub comminatione cenſuræ.

21. *Ratio Nauarri ad ſecundam aſſertionem poſitam ſuadendum.* Addit Nauarrus, quoties pœna eſt exorbitans & extraordinaria, cuiuſcunq; generis ſit ſi illa ignoretur, etiamſi delictum commitatur, nõ incurrit talem pœnam, ſeu reatum eius: ſecus vero eſſe in mediocri pæna ordinaria, & ſecundum prudentem rationem accommodata delicto. Excommunicatio autem (& idem eſt de quacunque maiori cenſura) eſt grauiſsima pęna; & ideo ſi probabiliter ignoretur, non incurritur. Reddit autem apparentem rationem: nam licet pæna, vt ſic non poſtulet, vt ſit voluntaria, & ideo non requirat conſenſum delinquentis in ipſam: requirit tamen, vt ſit debita ex voluntate delinquentis: & ideo ſaltem requirit conſenſum in cauſam eius. Vt autem aliquis dicatur conſentire in cauſam, non ſatis eſt, vt conſentiat in rem, quæ eſt cauſa: nam ſi ignoret inuincibiliter ex tali re ſequi talem effectum, reuera, non vult talem effectum in tali cauſa: quia non conſentit in cauſam, vt cauſa eſt. Sic ergo in præſenti, vt aliquis incurrat pænam, debet conſentire in culpam, vt eſt cauſa talis pænæ: hoc autẽ ipſo, quod quis conſentit in culpam, moraliter conſentit in illam etiam, vt eſt cauſa pænę proportionatæ. & ordinariæ, ſeu quaſi connaturalis, etiamſi in particulari nihil ſciat de modo talis pænæ: nam quoad hoc ſatis eſt in generali ſcire omnem culpam eſſe dignam huiuſmodi pæna, quod nemo poteſt ignorare: ad conſentiendum autem in culpam, vt eſt cauſa extraordinariæ, & grauioris pœnæ, non ſatis eſt illa generalis cognitio: & ideo ſi in particulari omnino ignoretur, non poteſt dici delinquens conſentire in culpam vt eſt cauſa eius: & ideo merito excuſabitur, ne illam, vel reatum eius incurrat.

22. *Nauarri diſcurſus enucleatur.* Qui diſcurſus eſt quidem probabilis, præſertim in iudicio humano, & humanis pænis nam in diuino, & in pænis, quę noſtris peccatis apud Deum debentur habet difficultatem: nam oportebit dicere omnes, qui inuincibiliter igorant æternitatem pænæ eius reatum peccando non contrahere. Imo etiam in iudicio humano non facile admittetur huiuſmodi excuſatio. Neque illa propoſitio, quod ad iuſtam pænam requiritur conſenſus in culpam formaliter, vt eſt cauſa talis pœnæ, id eſt, vt pœna præuiſa fuerit expreſſe vel implicite: vel ſaltem q; potuerit & debuerit præuideri. Hoc (inquam) principium, nec per ſe notum eſt neque vlla ſufficiente ratione demõſtratur: ſatis enim probabiliter dici poterit ſufficere conſenſum in culpam: nam ex vi culpæ, ita homo ſubiicitur poteſtati Iudicis, vt poſsit ab illo puniri iuſta pœna, vel iuxta leges, ſi in illis contineatur, vel eius arbitrio, ſi ei ſit commiſſum: ſiue pæna ſit huius generis, ſiue alterius, & ſiue ſit moderata, ſiue rigoroſa, dummodo non excedat proportionem delicti: hoc enim ſolum requirit æquitas iuſtitiæ ex parte delinquentis: optio autem pœnæ, legiſlatoris iudicio commiſſa eſt. Quocirca principium illud ita in vniuerſali ſumptum ſemper mihi ſuſpectum eſt. Tunc autem illud exiſtimo eſſe verum, quando ob interuenientem ignorantiam pœnæ, moraliter ita mutatur qualitas delicti, vt iam cenſeatur pœna excedens modum & proportionem delicti: & huius modi exiſtimo eſſe cenſuram, comparatã ad tranſgreſsionem legis commiſſam, cum inuincibili ignorantia eiuſdem cenſuræ.

SECTIO. V.

An vincibilis ignorantia excuſet ne cenſura incurratur.

Quæſtio procedit tam de ignorantia iuris, quam facti: nam quoad hoc eadem videtur vtriuſq; ratio. Videri autem poteſt ex dictis ſequi, etiam hanc ignorantiam debere cenſurã, ſeu excommunicationẽ impedire: nam tollit propriam rationem contumaciæ. Qui enim ex ignorãtia peccat, non poteſt proprie contumax dici, ſicut qui ex ignorantia vincibili errat in fide, nõ eſt vere hæreticus, quia nõ eſt pertinax: videtur autẽ eſſe eadẽ proportio. Item, qui ignorat legem vel factum, etiamſi culpabiliter id ignoret; tamen re ipſa non admonetur per legem, ne hoc factum cõmittat: ergo deeſt illi aliquid eſſentiale ad cenſuram incurrẽdam. In contrariũ vero eſt, quia ignorantia vincibilis non excuſat culpam, etiam quatenus eſt contra obedientiam Eccleſiæ ſub tali modo, & comminatione propoſitam: quia licet hæc ignorantia interdum minuat culpam ex parte voluntarii, non tamen ex parte obiecti vel legis, quæ per talem culpam violatur. 1. *Ratio dubitandi pro vtraque parte.*

2. *De quibus legibus procedat dubium.* Hoc Dubium procedit ſolum in legibus ſimpliciter, & abſolute præcipientibus, vel punientibus aliquid ſub cenſura: nam ſi lex adhibeat aliquam particulam, quæ ex proprietate ſuæ ſignificationis requirat ſcientiam: tunc etiamſi ex ignorantia vincibili id fiat, non incurretur cenſura: non quia hoc ſit generale omnibus cenſuris, ſed quia talis lex noluit cenſuram ferre, niſi contra ſic peccantes. Quæ autem ſint particulæ habẽtes hanc vim, cum his legibus adiunguntur, iam ſupra tactum eſt, & ex proprietate latini ſermonis, & ſignificationis pendet. communiter autem eſſe ſolent hæ: *ſcienter, conſulto Qui præſumpſerit, qui contempſerit. qui temere, vel qui temerarius violator extiterit.*

3. *Ignorantiam affectatam non excuſare cenſuram in temere, aut ex præſumptione agentis latam.* Quamuis in his, & præſertim in vltima, dubitari poſsit, an qui ex ignorantia affectata talem legem tranſgreditur cenſuram incurrat: nam reuera videtur ſatis temerarius violator legis: & ideo probabiliter poteſt timere cenſuram. Aliunde tamen nõ videtur eam incurrere: nam licet ſic operari, quædam temeritas ſit: non eſt tamen directa temeritas contra legem, de qua ipſa loquitur. Nihilominus tamen prior pars videtur ſecurior: imo, vt aliquis dicatur non temere tranſgredi legem, neceſſe eſt, vt ſi ſuſpicionem, vel dubitationem habet, talis legis aliqualem diligentiam adhibeat, vt ſciat, an ſit talis lex: alioqui temere ſe exponet periculo tranſgrediendi illam. Et ſi in re illam violare contingat, merito dicetur temerarius violator illius. Qui autem habet affectatam ignorantiam legis, neceſſario ſupponitur habuiſſe cogitationem aliquã & ſuſpicionem legis & noluiſſe veritatem agnoſcere: merito igitur dicetur temerarius tranſgreſſor. Propter hoc etiam exiſtimo huiuſmodi hominem non excuſari, etiamſi lex vtatur verbo, *præſumpſerit*: quia ſatis propria, & magna præſumptio eſt, ex directa voluntate ſic operari cum mortali periculo agendi contra legem, per quam cenſura infertur. Et ideo, ſi cum tali voluntate in re ipſa committatur actus contrarius legi, merito dicetur ille ex præſumptione egiſſe contra legem & incurriſſe cenſuram. Quod ſecus eſt in ignorantia tantum indirecte volantaria, etiamſi craſſa ſit, vel ſu-

Vel ſupina: nam illud peccatum ſemper eſt ex negligentia potius, quam ex præſumptione, vel malitia. Et per hæc iudicandum eſt de ſimilibus verbis legum, vt diſtinctius infra dicemus agentes in particulari, & in indiuiduo de ſingulis cenſuris.

Ignorantiam craſſam, & ſupinam non excuſare cenſuram etiam Pontificiam.

4. DEinde, vt certum, ſtatuendum eſt, poſſe cenſuram incurri cum aliqua ignorantia culpabili legis abſolute prohibentis actum ſub tali cenſura. Hoc primo certiſsimum eſt de ignorantia affectata, quia hæc fere æquiualet ſcientiæ, & vel nihil, vel parum minuit culpam, & contemptum: Item diximus, hanc ignorantiam non excuſare etiam in illis legibus, quæ habent particulas exaggerantes culpam, aut modum peccandi: ergo multo minus excuſabit in legibus abſolute prohibentibus. Deinde, hoc etiam conſtat de ignorantia craſſa & ſupina, (quæ minus voluntaria eſt) ex dicto cap. 2. de Conſtitutionib. vbi dicitur, Statutis ordinariorũ excuſari ignorantes, niſi eorum ignorantia fuerit craſſa, & ſupina: vbi, licet nõ loquatur in particulari de cẽſuris, ſed de pęnis in genere (vt ex verbis cõſtat, & communi interpretatione) non tamen eſt dubium, quin cenſuras comprehendat in regula generali, vt diximus: ergo & in exceptione. Et hæc eſt etiam communis expoſitio.

5. Ex qua à fortiori ſequitur, etiam in legibus Põtificijs non excuſari hanc ignorantiam craſſam, quominus incurratur cẽſura: quia non minus, ſed plus ex ſuo genere obligant Pontificiæ leges, quam ſtatuta ordinariorum. Imo, ſi quis recte conſideret in illo capite 2. quoad illam exceptionem non conditur nouum ius, ſed relinquitur antiquum intactum (vt ſic dicam) à nouo iure ibi condito. Ex qua interpretatione colligitur, communi, & ordinario iuri ferendi cenſuram, illa ligari ignorantes, craſſa, vel ſupina ignorantia: hocque commune eſſe omnibus ſtatutis, & legibus Eccleſiaſticis. Vnde quoad hanc partem neceſſe eſt ſoluere rationem dubitandi in principio poſitam. Negandum eſt ergo, in actu ex tali ignorantia facto deeſſe contumaciam, & inobedientiam ſufficientem ad contrahendam cenſuram, licet non tam expreſſe & directe, virtute tamen & indirecte idem genus inobedientiæ eſt, ita negligere legem alias ſatis publicam, & omnibus notam, vt tam craſſa ignorãtia illius habeatur. Ac propterea ſatis etiam eſt, quod lex, quantũ eſt ex ſe, illum admoneat: quamuis admonitio ad eius aures non perueniat, ex ſupina eius negligentia.

Soluitur prior ratio dubitandi quoad hanc ignorãtiam.

Num vincibilis ignorantia, quæ affectata, craſſa, aut ſupina non ſit, cenſuram excuſet.

6. SOlum ergo relinquitur quæſtio de ignorantia vincibili, quæ nec directe volita ſit, neque iam craſſa & ſupina, vt illi fere æquiualeat: ita vt dolus in ea eſſe præſumatur, vt iura dicunt, l. 2. §. *Et generaliter*, ff. de Dol. except. ſed quadam communi & ordinaria negligentia humana culpabilis ſit. Nam de hac etiam eſſe poſſunt eædem opiniones ſupra recitatæ. Prima eſt generaliter affirmans, hanc etiã ignorantiam impedire cenſuram tam in legibus Pontificijs, quam in omnibus alijs ſtatutis. Ita tenent aliqui moderni, tribuuntque Sylueſt. qui hoc indicat, licet obſcurè, verbo *Excõmunicatio*, 2. & vlt. §. 3. & verbo *Ignorantia*, §. 8. Et poteſt hoc fundari in dicto cap. 2. de Conſtitutionibus in 6. applicando quãdam rationem ſuperius factam: quia textus ille aliquid nouum, & iure poſitiuo introductum cõcedit: ſi autem, cum ait nõ ligari ignorantes, intelligeret tantùm inuincibiliter ignorantes, nihil nouum afferret, quo periculis animarum peculiariter ſubueniret: nam iam erat ex natura rei introductũ, vt dictum à nobis eſt: loquitur ergo de ignorantib. etiam vincibiliter. Et confirmatur: nam exceptio firmat regulam in contrarium: ibi autem ſolum excipit peccantes ex ignorantia craſſa, vel ſupina: ergo omnes alij, qui ex ignorãtia minus culpabili peccant, non ligantur. Quod vero illa lex extendatur etiam ad ius Pontificium, & cenſuras eius, conatur defendere Sylueſt. tamen, vt ſupra dixi, id non poteſt eſſe verum ex vi verborum illius ſtatuti, niſi aliunde probetur illud, quod ibi ſtatuitur, ex ipſa rei natura eſſe neceſſarium, & in illa fũdari, cuius oppoſitum ſumitur ex inductione facta eiuſdem textus. Affert tamen Sylueſter Diuum Th. quodlibet. 1. articulo 19. dicentem, tunc aliquem per ignorantiam non excuſari tranſgrediendo legem Papæ, quando ex negligentia eam ignorat. Sed hoc dictum nihil etiam ad rem præſentem facit: nam idem dici poteſt de quacunq; lege.

Prima opinio.

Propter hoc ergo eſt ſententia ſecunda: quæ hic applicat diſtinctionem ſuperius poſitam, & in ſtatutis inferiorum Papa admittit priorem ſententiam, nimirum, talem ignorãtiam excuſare propter textum illum, vt à nobis inductus eſt: at vero de legibus Pontificijs id negat, propter contrariam rationem, ſcilicet, quia hæc excuſatio illo tantum iure introducta eſt, & illud non extenditur ad Pontificias leges. Quam opinionem attingit Soto in 4. diſtinctione 28. quæſtione 1. articulo 2. vbi ait, quod licet ignorantia vincibilis à cenſura iuris communis, & Summi Pontificis non excuſat: *forſan tamen excuſat, vt nobiles authores docent, à cenſuris particularium Prælatorum: dum tamen ignorantia craſſa non fuerit, & ſupina.* Non tamen refert, qui ſint illi authores: imo diſtinct. 22. quæſtio. 1. articul. 2. vbi ex profeſſo tractat materiam, nullam mentionem facit huius opinionis; nec quidquam diſtinguit inter ignorantiam craſſam, & culpabilem: nec ego reperio alios authores, qui priorem partem huius opinionis affirment. 7.

Secunda opinio.

Eſt ergo tertia ſententia generaliter docens, ignorantiam facti, vel iuris nunquam excuſare à cẽſura, niſi excuſet etiam à culpa mortali. Id plane ſupponunt omnes authores ſupra citati, vt videre licet in Nauarro, Couarruuia, Vgolino, & alijs, quos ipſi citant: imo & Sylueſter, qui in contrarium adducitur: quoniam dicit ignorantiam, quæ non eſt craſſa vel ſupina, licet ſit ex negligentia, excuſare, in probationem affert, quod excõmunicatio iuris non incurritur, niſi peccando mortaliter: ergo ſignum eſt loqui de tali ignorantia, quę ad excuſandum peccatum mortale ſufficiat: & potius ſupponere aliam, quæ non excuſat à culpa, neque excuſare à cenſura. Intelligitur autem hæc ſententia reſpectiuè, ſeu comparatione facta ad ipſam legem, iuxta ſuperius dicta. Poteſt enim ignorantia non excuſare actum ab omni culpa mortali, & nihilominus excuſare à cenſura, ſi comparatione talis legis excuſet mortalem culpam. Vt v.g. ſi per aliquam ignorantiam obiecti, aut circumſtãtiarum eius excuſet factum ab illa malitia, propter quam imponitur cenſura, vt in caſu cap. *Si vero*, de Sententia excommunicat. de percutiente clericum, ignorando illum eſſe clericum, qui, licet non excuſetur à culpa homicidij, excuſatur à cenſura, quia excuſatur à culpa ſacrilegij. Et ſimiles caſus ſunt in cap. *Si quis cum duabus*, & cap. *Si quis cum matre*, & ca. *Quidam*, 34. quæſtione 2. Idem proportionaliter eſt de ignorantia iuris: nã fieri poteſt, vt actus ſimpliciter nõ excuſetur à culpa propter aliam legem naturalem, aut diuinam: excuſetur tamen reſpectu legis Eccleſiaſticæ, & tunc etiam ſufficit talis ignorantia ad excuſandam cẽſuram, iuxta ſuperius di- 8.

Tertia opinio.

Explicatur.

cta. Si tamen neque ex parte facti, neque ex parte iuris Eccleſiaſtici, vt prohibentis aliquid ſub cenſura, ignorantia ſufficiat ad impediendam culpam mortalem, ſi non erit ſufficiens ad impediendam cenſuram.

9. Dixi autem: *Ex parte iuris Eccleſiaſtici, vt prohibentis aliquid ſub cenſura* quia ſi contingeret (quod moraliter vix poteſt) præceptum vincibiliter ignorari, adiectionem vero cenſuræ inuincibiliter, talis ignorantia non excuſaret culpam mortalem contrariam Eccleſiaſtico præcepto: excuſaret tamen cenſuram, iuxta ſuperius dicta. Nam etiamſi quis ſciret præceptum, non incurreret cenſuram, vt in præcedente dubio dictum eſt: ergo multo minus incurret, ſi ex ignorantia vincibili peccet. Illud tamen peccatum non eſt contra illud præceptum, vt comminans cenſuram, ſed vt ſimpliciter prohibens: & ideo non ſatis eſt ad incurrendam cenſuram. Imo, ſi quis recte conſideret, quæ ibi excuſat cenſuram, non eſt ignorantia vincibilis præcepti, ſed inuincibilis cenſuræ: illa vero prior de ſe neque excuſat, neque ſufficienter accuſat ad cenſuram contrahendam niſi iuxta modum, & qualitatem ignorantiæ ipſius cenſuræ.

Tertia opinio præfertur, & roboratur,

10. HAnc ergo opinionem ſic expoſitam omnino veram exiſtimo, neque auderem dicere, oppoſitam eſſe practice aut moraliter probabilẽ. Quia nullum habet authorem, præter vnum, vel alium recentiorem: qui non ex graui, aut vrgente fundamento mouetur: ſed quadam pietate, ad euitanda animarum pericula. quæ fuit ratio Pōtificis in illo capite 2. de Conſtitut. tamen ipſemet Pontifex noluit ita ſubuenire animarum periculis, vt diſciplinam Eccleſiaſticam relaxaret. Ratio autem, quæ me potiſſimũ mouet, eſt quia in iure non inuenio ignorantiam vincibilem, quæ ad mortalem culpam ſufficiat, quæ non comprehendatur ſub illis duobus membris, craſſa, vel ſupina, niſi ſit maior illis vt eſt affectata: quæ fortaſſe in iure potius cenſetur apertus dolus, & malitia quam ignorantia. Illa ergo omiſſa, omnis alia ignorantia, quæ indirecte voluntaria eſt, ex duplici capite naſcitur: ſcilicet, vel ex pura negligentia, & deſidia, vel ex nimia ſolicitudine, & affectione ad res alias, vel alia negotia quæ impediunt debitam curam ad diſcendi, & ſciendi ea, quæ quis ſcire tenetur. Et quando naſcitur ex priori capite, vocatur craſſa: quando ex poſteriore dicitur ſupina, vt recte notauit Cordubenſis lib. 2. quæſt. 1 non admittens aliam ignorantiam vincibilem, & indirecte voluntariam, præter has duas: quia reuera nulla alia excogitari poteſt, quæ ab his differat formaliter, vt ſic dicam, ſeu in principio, & radice ipſius ignorantiæ.

11. *Inuincibili ignorantia varii gradus diſtinguuntur* In his autem dubium non eſt, quin poſsint gradus conſiderari ſecundum magis, & minus: ſecundum quos optime diſtinguetur ignorãtia ex leuiſſima negligentia, vel ex leui, vt ad perfectum voluntarium, quod eſt ad peccatum mortale neceſſarium non ſufficiat: & illa, quæ grauis eſt, & ad mortalem, quam alij vocant latam culpam eſt ſatis. Et in hoc ſenſu vere diceretur, ignorantiam culpabilem, ſi leuis ſit: & ideo non craſſa, neque ſupina, excuſare à cenſura: quia tantum eſt cauſa venialis culpæ. Tamen illi nobiles authores, quos Soto commemorat, non potuerunt in hoc ſenſu loqui: alias immerito diſtinxiſſet inter leges inferiorũ & Pontificis: cum in omnibus verum ſit, ignorantiã excuſantem à culpa mortali, licet non excuſet à veniali, excuſare à cenſura. Vnde neque ipſe Soto audet illam ſententiam affirmare, ſed addit particulam *forſan*: quod eſt ſignum, ipſum non loqui de culpa veniali, ſed de mortali: quanquam ſolum obiter id attingat, & magis recitando, quam aſſerendo. Melius poſſent authores primæ ſententię in hoc ſenſu opinionem ſuam interpretari: & non eſſent nobis contrarij. Et quidem, vt ex verbis eius ponderaui, Sylueſter in eo ſenſu locutus eſt. Et explicando locum Diui Thomæ, eam vocauit latam negligentiam, quæ ad peccatum mortale ſufficit, nam Diuus Thomas abſolute dixit, leges Pōtificis ligare ignorantes, ſi ex negligentia ignorent: ſatis autem magna negligentia eſt, quæ ad peccatum mortale ſufficit.

Alij vero moderni authores non videntur locuti in hoc ſenſu: nam referendo ſententiam Soti, approbant priorem partem eius, & illam extendunt ad omnes leges Eccleſiaſticas: & ideo in ipſamet ignorantia, quæ ad mortale peccatum ſufficit, videntur diſtinguere gradus: vt infra certum gradum non ſit craſſa, nec ſupina, ſed vincibilis tantum, licet mortalis: & ideo excuſet: vltra illum autem gradum iam ſit craſſa, vel ſupina, & non excuſet. At certe talium graduum diſtinctio, & nullo iure fundata eſt, & nulla ratione explicari poteſt. Quis enim dicat, negligentiam ad mortaliter peccandum ſufficientem, in tali gradu eſſe craſſam: non vero in tali, aut qua ratione poterunt diſcerni hi gradus? Hoc ergo modo magis implicantur conſcientiæ, & leges, quam explicentur Item in ordine ad reſtitutionem, vel ad alias ſimiles obligationes in conſcientia, illa ignorantia, quæ eſt ita negligens, vt ſufficiat ad peccatum mortale iniuſtitiæ, cenſetur craſſa & ſupina: vt colligitur ex leg. 15. §. vltim. ff. de Contrahenda emptio. & in leg. 6. ff. de Iur. & fact. ignoran. ergo etiam in præſenti materia, omnis ignorantia, quæ ad mortalem tranſgreſsionem, vel in obedientiam ſufficit, craſſa, vel ſupina dicenda eſt. 12.

Ignorantiam facti, quæ non excuſat à mortali, non excuſare cenſuram.

Aſſertio I.

DIcendum ergo inprimis eſt, ignorantiam facti, quæ illud non excuſat à culpa mortali, non excuſare cenſuram, quæ propter talem culpam formaliter lata eſt, ſiue per Pontificiam legem, ſiue per quamcunque aliam Probatur ex omnibus dictis: nec in hac parte inuenio grauem aliquem authorem diſſentientem. Couarruuias vero dicto §. 10. licet formaliter idem ſentiat, quandam tamen adhibet diſtinctionem: qua in re hanc generalem aſſertionem limitat. Nam ſi huiuſmodi ignorans vincibiliter det operam rei illicitæ (ait) generaliter procedere concluſionem poſitam. Si vero dabat operam rei licitæ, dicit excuſari à cenſura, quia excuſatur à culpa, pro qua lata eſt cenſura: quia licet peccet mortaliter ita incaute operando, non tamen ſecundum illam ſpeciem peccati, in qua fuiſſet, ſi ex ſcientia fieret. Quia malum illud (inquit) non eſt per ſe voluntarium, ſed tantum per accidens, cum malum nunquam ex natura ſua oriatur à bono, ſed per accidens. Quæ doctrina formaliter non eſt contraria aſſertioni poſitæ, vt conſtat. Nihilominus tamen noua mihi viſa eſt, quanquam eam teneat Caſtro libro 2. de Lege pœnali, cap. 14. Authores vero, quos Couarruuias adducit ad probandam priorem partem ex illo principio morali, quod actus peccaminoſus factus ex ignorantia vincibili reducitur ad eam ſpeciem, in qua eſſet, ſi ex ſcientia fieret, generaliter id aſſerunt, nihil diſtinguentes inter eum, qui dabat operam rei licitæ, vel illicitæ: vt patet ex Diuo Thoma, 1. 2. quæſt. 13.

Limitatio & dependitio

Reiicitur.

1 2.quæſt.6.art.6.& quæſt.76.art.4.Adriano quodlib.4.artic.1.Almaino tract.1.Moral.capit.4,& aliis Theologis in 2.diſt. 22. & Summiſtis, verbo *Ignorantia*, & Cordubenſi, li 2.quæſt. 21. Poteſtque euidenti ratione (vt opinor) illa diſtinctio refelli: quia quis ex ignorantia vincibili tranſgreditur legem, etiamſi alias det operam rei licitæ, volūtarie tranſgreditur illam legem: ergo peccat eadem ſpecie peccati, ac ſi directa voluntate peccaret. Patet conſequentia: quia voluntarium directum, vel indirectum non mutat ſpeciem peccati. Alias etiamſi quis daret operam rei illicitæ, mutaretur ſpecies peccati: quia ēt tunc eſt actus indirecte volūtarius. Declaratur exemplo: nam ſi quis animo accederet ad ſuam vxorem, accedat ad nō ſuam ex ignorantia vincibili, peccat, & non alia malitia, niſi fornicationis: ſi ergo ex eadem ignorantia accederet ad vxorem alterius, vel ad conſanguineam, cōtraheret malitiam adulterii, vel inceſtus: quia eodem modo eſſet ibi volūtarium. Idemq́; eſſet, ſi ex intētione ſimplicis fornicationis, & ignorantia culpabili accederet ad alienam vxorem, quia idem modus voluntarii in vtroque reperitur; neque intentio alterius obiecti praui, aut boni quidquam refert ad talem ſpeciem peccati, quia non inde ſumitur; ſed ex alia materia, ſeu actu indirecte voluntario, in quo paria ſunt illa peccata.

14. Neque vero in eo, qui dat operam rei illicitæ, & nihilominus ex ignorantia peccat, actus bonus, quatenus talis eſt, eſt cauſa illius peccati, ſed imprudens modus operandi talem actum. Vnde qui ex tali ignorantia vincibili operatur, licet videatur bonum operari, aut bona intentione, non tamen bene neque prudenter: & ideo non excuſatur à malitia tranſgreſsionis talis præcepti, quæ ex ignorantia inuincibili ſubſecuta eſt: quapropter necq; à cenſura excuſari poteſt. Alias, ſi quis laicus in venatione ſibi licita interficeret hominem ex incauta iaculatione, & ignorantia vincibili facti, nō incurreret cenſuram, ſi lata contra homicidam eſſet. Sacerdos vero ſimilem venationem exercens ſibi prohibitam, & cum ſimili ignorantia, illam incurreret. Quod contra rationem eſt. nam illa culpa venationis valde intrinſeca eſt ad talē cenſuram.
Replica Vnde nihil refert differentia quam dicti authores conſiderant; ſcilicet, quod qui dat operam rei illicitæ, directe vult malum: quia non vult directe illud malum, pro quo eſt cenſura lata. Et hoc eſt, quod pertinet ad præſentem cauſam: ſed aiunt, vnum malum eſſe per ſe coniunctum cum alio; & ideo ſatis eſſe vnum eſſe in ſe volitum, & vt aliud cenſeatur: malum autem non ita eſſe coniunctum cum bono. Sed hæc etiam differentia neque vniuerſalis, neque formalis eſt: quia non quodlibet malum eſt per ſe coniunctum cum alio malo, nec homicidium caſuale magis ſequitur ex venatione illicita, quam licita ob differentiam perſonarum, ſi cætera ſint paria. Item, licet ex bono morali, vt ſic non ſequatur morale malum per ſe, tamen cum actione bono poteſt eſſe coniunctum periculum alicuius detrimenti, vel alterius mali, quod niſi prudenter caueatur, reddet totam actionem malam ex ignorantia vincibili. Denicq; quod effectus, aut malum per ſe, aut per accidens ſequatur ex actione, poteſt conferre ad hoc, vt ignorantia ſit magis, & minus culpabilis; & ita debet conſiderari illa diuerſitas in dante operam rei illicitæ, ſicut licitæ. Igitur illa differentia non poteſt eſſe formalis. Neque etiam variat ſpeciem peccati, quod per ſe, vel per accidens ſequatur ex actione, ſi alioqui ſupponatur, in vtroque caſu culpabiliter ſequi, & ex ignorantia vincibili. Nec poteſt fingi alia ſpecies in qua talis culpa ſit, vt patet in exemplis ſupra adductis. Quamuis tamen non nego, vnum peccatum eſſe grauius alio, & ſecundum illam grauitatem magis interdum puniri in iure: tamen quod ad cenſuram contrahendam pertinet, nihil puto referre illud diſcrimen, ſi culpa mortalis maneat contra eandem legem ſimpliciter prohibentem.

Ignorantiam iuris, quæ non excuſat à mortali, non excuſare cenſuram.

Aſſertio 2.

VLtimo idem cenſeo dicendum de ignorantia vincibili iuris ſine diſtinctione vlla, nam hoc procedit de ſtatutis inferiorum: ergo multo magis de toto iure communi, & Pontificio. Antecedens patet, quia Pontifex in illo capite. 2. de Conſtitut. in 6. excipit omnem ignorantiam craſſam, vel ſupinam: ergo ex mente eius nulla ignorantia ſtatuti excuſat à cenſura, quæ non excuſat à mortali culpa: quia omnis illa craſſa eſt, vel ſupina, vt declaratum eſt. Ad argumentum autem ſæpe factum: quia iuxta hanc doctrinam nihil nouum, aut peculiare ſtatuitur in illo textu. Soto diſt.22.q.art.2. reſpondet, concedendo Pontificem ibi nullum priuilegium, ſeu indulgentiam dediſſe ignorantibus; ſed declaraſſe tantum id, quod ex natura rei iuſtum erat, & communi iure neceſſarium. Et licet verum ſit id, quod de ſtatutis ordinariorum ibi dicitur, æque habere locum in legibus Pontificiis & in iure communi: ſpecialiter vero hoc fuiſſe ibi declaratū de ſtatutis ordinariorum, quia fortaſſe maiorem aliquam coactionem ſuis ſubditis inferebant: & in ſuis ſtatutis ignorantiæ excuſationem admittere nolebant. 15. *Soto.*

16. Addo etiam, in illo textu nōn eſſe ſermonem de ſolis cenſuris, ſed abſolute de quibuſcunq; pœnis, & obligationibus per ſtatuta ordinariorum impoſitis: non eſt autem ex ſola rei natura neceſſariū, vt ſubditus excuſetur ab omni pœna legis humanæ propter ignorantiam etiam inuincibilem talis legis, ſi actus alioqui per ſe malus eſt, & prohibitus. Voluit autem Pontifex in eo textu, vt in vniuerſū omnes ignorantes ſtatuta ordinariorum inuincibiliter, vel tantum ex leui, ſeu veniali negligentia, excuſarentur ab omni pœna illorum. Atq; ita, quoad hanc generalem conceſsionem aliquid nouum ſtatuit Pontifex, & quoad eam aliquid etiā ſpeciale admitti poteſt in ſtatutis ordinariorum, quod non eſt commune omnibus decretis iuris communis, quamuis in excommunicatione, ſeu cenſura proprie ſumpta, propter peculiarem rationem, & conditionem eius neceſſarium non eſſet illud ſpeciale ius tanquam aliquid nouum decernens, ſed ſolum, vt declarans id, quod de ſe neceſſarium erat.

SECTIO XI.

Vtrum ignorantia excuſet cenſuram ab homine latam.

VLtimo loco dicendum ſupereſt de cenſura ab homine lata an, ſi feratur in ignorantem, illum comprehendat. Ad quam dubitationem reſpondent Doctores omnes, huiuſmodi cenſuram ferri poſſe in abſentem & ignorantem, vt late tractat Gloſſa in cap.ir. *Apoſtolica,* verb. *Probabili* de clerico communicat. miniſtrante, quam omnes ſequuntur, vt videre licet in Couarruuia in ca. *Alma.* 1. part. § 10 num. 7. & Vgolin dicto cap. 9. § 8. & aliis, quos ipſi citant; Sumique poteſt ex verbis Pauli 1. ad Corinth. 5. *Ego præſens ſpiritu, abſens autem corpore iam iudicaui, &c.* Vbi ſignificat ſe excommunicaſſe abſentem; vt ibi notauit Ambroſius, & ex illo Stephanus Papa in capite. *De manifeſta,* 2. quæſtione 1. Et idem habetur in capite, *Cum ſit Romana,* 1. *Cenſuram ab homine poſſ ferri in abſentem & ignorantem.*

§. *Præterea*, de Appellationibus, vbi additur, Paulum excommunicaſſe abſentem, & *irrequiſitum*, id eſt, non iudicialiter citatum, iam vero paternaliter admonitum, vt in ſuperioribus diximus, & ibi notat Gloſſa.

2. Non vero conſtat ſatis ex illo facto Apoſtoli, eum excommunicaſſe ignorantem: potuit enim ita excommunicare abſentem, vt noluerit illum ligari, donec illi intimaretur cēſura: imo veriſimilius apparet ita factum eſſe: quia in hunc finem illum excommunicabat, *vt ſpiritus eius ſaluus fieret*. Quandiu autem ab illo excommunicatio ignoraretur, non poterat illi eſſe fructuoſa: ergo non eſt veriſimile, ita voluiſſe Paulum ligare abſentē, vt ſtatim, antequam ad eius notitiam cenſura perueniret, ligatus maneret. Item eo tempore nullum moralē effectum potuiſſet habere talis excommunicatio: quia neque ipſe excommunicatus obligaretur ad vitandum alios, neque alij ad vitandum ipſum: vtroſque enim ignorantia excuſaret: vt quid ergo Paulus ſic abſentem excommunicaret? Vnde neque ex facto Pauli neque ex iuribus citatis (quæ nihil de ignorante, ſed de abſente tantum loquũtur) prædicta ſententia ſatis probari videtur.

Non ſatis colligitur ex Paulo cenſuram ferri in ignorantem.

3. Poteſt tamen ex illo principio ita compleri ratio, nam ſententia communic ationis legitime profertur in abſentem, vt ex dictis teſtimoniis cōſtat, eademque ratio eſt de qualibet cenſura, vt per ſe notum eſt: ſed ſententia cenſuræ affert executionē vt dicitur in c. *Paſtoralis* §. *Verum*, de appel. ergo ſtatim habet effectũ: ergo etiā ignorantē ligat, cum non poſsit ad eius notitiam ſtatim peruenire.

Suadetur ratione concluſio.

4. Sed neque hæc ratio videtur omnino conuincere, quia cenſura affert ſecum executionem iuxta legitimam intentionem ferentis; quamuis ergo iudex ferat ſententiam in abſentē, intendere poteſt eum non obligare, donec illi intimetur ſicut de Paulo dicebamus: & tunc certum eſt ſententiam non afferre excuſationem vſque ad tempus ex intentione iudicis pręfinitum. Videtur autem neceſſarium eſſe, vt talis ſit intentio iudicis: quia de ratione ſententiæ eſt, vt nō obliget donec ſciatur, vt ſumitur ex cap. *Biduum*, verſ. *Si aduerſus abſentem*. 2. qu. 6. ergo iuſta intentio ferentis ſententiam cēſuræ eſſe debet, vt non liget, donec intimetur.

5. Sed nihilominus dicendum eſt, quamuis ſentētia cenſuræ poſsit hoc modo ferri, idque ad benignitatem iudicis pertinere poſsit: ſimpliciter tamen id non eſſe de ſubſtantia, imo nec de iuſtitia talis ſententiæ, omnis enim ſententia, ex quo iuridice pronunciatur, valida eſt, ſtatimque ſuum robur, ſuamq; efficaciam habere incipit, etiamſi nondum ſit reo intimata: quamuis quoad illas actiones, quæ requirunt eius ſcientiam, non obliget, vel non operetur, donec intimata ſit. Vnde ſi talis ſit ſententia, vt per interpoſitam appellationē poſsit ſuſpendi eius effectus; tunc ſi ſententia ſit lata in abſentem tempus ad appellandum conceſſum, non incipit computari donec ad eius notitiam ſententia peruenerit: quia illa actio omnino pendet ex tali notitia; & hoc eſt, quod ſtatuitur in dicto cap. *Biduum*. At vero hoc non habet locum in ſententia excommunicationis, quæ non ſuſpenditur per ſubſequentem appellationem: & ideo ita ferri poteſt, vt ſtatim operetur, quantum valet, etiam contra ignorantem, ſaltem quoad illos effectus, qui eius notitiam non requirunt. Non eſt ergo hoc contra ſubſtantiam talis ſententiæ. Quod vero fieri etiam poſsit, vt non ſit conta iuſtitiam, patet, quia tanta poteſt eſſe iniquitas, & contumacia delinquentis, vt hoc genus pœnæ, & condemnationis iuſte mereatur. Quod magis patebit explicando amplius hanc communem ſententiam quæ vera quidem eſt, oportet tamen circa illam nonnulla obſeruare.

Quædam notanda pro concluſionis explicatione.

6. Primum eſt, vt hæc ſententia feratur in ignorantem, ſupponi debere, illum fuiſſe ſufficiēter admonitũ, vt expreſsè aduertit Couarruuias ſupra, & conſtat ex dictis ſuperius de modo ferendi hanc ſententiam. Vnde intelligitur ratio à priori, ob quam ignorantia nō impedit cenſuram ſic latā, ſcilicet, quia talis ignorantia non tollit contumaciam, ſed potius illā ſupponit: & ideo ex parte delinquentis ſupponit ſufficientem cauſam cēſuræ: ex parte vero iudicis eſt ſufficiens poteſtas ad ligandũ, quæ vt operetur, nō requirit præſentiam vel ſcientiam alterius, ſed cauſam & ſubordinationem, id eſt, quod ſit illi ſubiectus: ergo hæc ignorantia impedire non poteſt cenſuram.

Vt cenſura in ignorantē feratur debet præceſſiſſe admonitio.

7. Solum poſſet quis dubitare, ſi contingeret, eo tempore, quo fertur cenſura alium iam reſipuiſſe, & ſatisfeciſſe, ſeu paruiſſe Eccleſiæ: ita tamen vt ad notitiam iudicis peruenire nō potuerit, an cēnſura in eum lata valida ſit vel impediatur. Videtur enim impediri, quia iā non ſubeſt vera cauſa eius, & ablata cauſa neceſſaria impeditur effectus. Itē, ſi alterius obediētia, & ſatisfactio ad notitiam iudicis perueniſſet, non poſſet in illum ferre talem ſentētiam: fuiſſet enim iniuſta, & nulla, vtpote ex falſa cauſa: quod autē iudex ignoret ſtatum alterius abſentis, extrinſecum valde eſt, & accidentarium, non ergo debet alteri nocere, ſed in tali ſententia ſubintelligi debet ſaltem tacita conditio, *ſi in ſua contumacia perſeueret*: ſicut etiam ſubintelligitur alia conditio, *donec reſipiſcat*. Etenim ſi iuxta intentionem Eccleſiæ cenſura permanere nō debet in eo, qui iam eſt Eccleſiæ obediens, nā ſtatim abſoluendus eſt: multo magis inferri non debet ei qui iam eſt obediens: ſi ergo per errorem, vel falsā præſumptionem feratur, non valebit.

An ſi tempore quo cenſura fertur reus iam reſipuit, illa ligetur.

Ratio pro parte negatiua.

8. In contrarium vero eſt, quia illa cēſura non fertur propter perſeuerantiam in contumacia vſque ad illud tempus, in quo ſententia fertur, ſed pro contumacia conſummata in tempore per admonitionem præſcripto: quæ contumacia verā fuit, & in re: ergo talis ſententia fundatur in vera, & legitima cauſa. Nam talis cenſura, quæ per ſententiam fertur poſt ſufficientem monitionem, iam non fertur ſub conditione in futurum, ſed pure & abſolute in pœnam contumaciæ: ergo ex parte cauſæ, & ex modo, quo fertur, talis ſententia valida eſt; nec poteſt impediri ob mutationem, vel reſipiſcentiam peccatoris, quia non eſt lata ſub oppoſita conditione dependēter ab illa. Adde, quod licet ille peccator, nec reſipiſcat apud Deū, tamen coram Eccleſia nō obedit, donec ſe ſuperiori præſentet, & priorē contumaciā corrigat, ac paratū ſe ad ſatisfaciendum oſtendat: ergo ſi prius, quam hoc faciat, à ſuperiori ligetur, ligatus manebit donec abſoluatur, etiamſi occulte reſipuerit. Atq; ita ſcientia ſuperioris de reſipiſcentia alterius non concurrit omnino per accidens, ſed per ſe: pertinet enim, moraliter loquendo, ad ipſam cauſam cenſuræ. Et ita facile ſoluũtur priores rationes, dubitādi. Vnde hęc poſterior pars ſequenda eſt in praxi: quamuis ſpeculatiue res dubia eſſe videatur.

Ratio pro parte affirmatiua.

Reſolutio.

9. Secundo obſeruandum eſt, quandiu is, contra quem fertur cenſura, illam ignorat excuſari à trāſgreſsione eius, etiamſi efficiat actus per illam prohibitos: quia reſpectu illorum cenſura habet vim cuiuſdam præcepti. Et ideo, ſicut ignorantia præcepti excuſat à culpa, ita etiam ignorantia cēſuræ. Quo fit, vt oporteat talem ignorantiam inuincibilem eſſe: quia alia non excuſat. Vnde interrogare aliquis poteſt, quādo peccator iā ſufficienter fuit admonitus, & vehemēter ſuſpicatur fuiſſe in illũ ſententiam excommunicationis latā, quia ſe. ſufficiens

Quamdiu ligatus cenſuram ignoret, excuſari ab eius tranſgreſsione.

Quid ſi probabiliter timeat cenſuram iam eſſe latam.

ſciens tempus iam elapſum eſſe, & ſuperiori de ſua contumacia conſtitiſſe, an tunc teneatur abſtinere, eo quod iam eius ignorantia non videatur inuincibilis, ſed conſtituens illum in dubio probabili. Reſpondeo primum, ſi huiuſmodi peccator loco diſtet à ſuperiori, cuius cenſuram expectat, vel potius timet, quamuis fuerit elapſum ſufficiens tempus, vt potuerit ligari, ſi tamen non fuit ſufficiens tempus elpaſum, vt etiam potuerit illi intimari ſententia, non tenetur ob prædictam ſuſpicionem abſtinere, tum quia præceptum nō obligat, donec poſsit à ſubdito ſciri, vel ſaltē nō ita obligat, quin eius ignorantia ſufficienter excuſet: tum etiam, quia illa ſuſpicio non eſt ſufficiens ad obligandū: quia fieri potuit, vt ſuperior mutauerit voluntatem, vel diſtulerit executionem, propter rationes

10. vel impedimenta, quæ frequenter occurrunt.

At vero, ſi tantum temporis elapſum eſt, vt potuerit non ſolum ſententia ferri, ſed ad notitiam [illegible] ulterius ſubdiſtinguendum videtur: nam [illegible] de conſulto ſeſe occultat, aut fugit, vt notitia ſententiæ ad illū non perueniat: Et tunc non excuſatur quia illa ignorantia non ſolum inuincibilis nō eſt, verum potius videtur affectata. Quod etiam confirmari poteſt à ſimili ex ſupra dictis de illo, qui per vim, vel fraudem impedit, ne admoneatur: eſt enim hic eadem, vel maior ratio. At vero, ſi ille nullo modo ſe occultauit, ſed bona fide ſe geſsit: & nihilominus nullam notitiam latæ ſententiæ habet, non tenetur illam præſumere, neque illā ita formidare, vt abſtinere cogatur. Tum propter dicta, quia illa ſuſpicio eſt in ſufficiens, cum multis de cauſis potuerit pronūciatio ſententiæ ſuſpendi: tum etiam, quia illamet temporis dilatio infert iā cōtrariam ſuſpicionem, nimirum ſententiam prolatam non eſſe, nam ſi fuiſſet, vel per iudicis diligētiam, vel per famam, quę in his rebus facile diffunditur, ad notitiam partis perueniſſet. Oportet ergo, vt vel per iudicem notificetur, vel ſaltem vt probabilibus, & fide dignis teſtimoniis conſtet ſententiam fuiſſe latam. Non enim opinor neceſſarium eſſe, vt ſemper hęc notitia per notificationem iuridicam habeatur, diſtinctā à ſententię promulgatione, ſed ſatis eſſe, vt ſententia ſufficienter promulgata quacunque via in ſufficientem notitiam deueniat: ſicut in promulgatione legis vel ſtatuti manifeſtum eſt. An vero teneatur huiuſmodi reus inquirere, diligentiam facere ad hāc notitiam habendam, reſpondeo per ſe loquendo, non teneri, quia in his, quæ pœnalia ſunt, & coactiua, ſatis eſt paſsiue ſe habere ad inflictionem pœnæ: hæc autē notificatio cenſuræ eſt veluti pars executionis eius, & ideo ad iudicis munus ſpectat illam procurare, non ad ipſum reum. Solum ergo tenetur per vim, vel fraudem illam non impedire,

11. *Nū ſufficiat cenſura per famam vt quis abſtinere teneatur.*

Rurſus inquiri hic poteſt, an ſufficiat notitia cenſuræ per ſolam famam, vt aliquis abſtinere, ſeu cenſuram ſeruare teneatur. Nonnulli enim Canoniſtæ ita ſimpliciter affirmant, quia talis fama, vel cōfert ſufficientem notitiam cenſurę, vel conſtituit hominē in eo ſtatu, vt merito dubitare poſsit: qui autem dubitat de cenſura vt tutiorem partem ſequatur abſtinere debet, iuxta cap. *Illud*, de Cleric. excommunicato miniſtrante: vbi Abbas id notat, & in cap. *Apoſtolicæ*, eodem titulo cum Gloſſa. ibi. Idemque colligitur ex cap. *Cum deſideres*, de Sentent. excommunic, vbi dicitur, *Si publica fama eſt*, quemquā verberaſſe aliquem clericum, nō eſſe cum illo communicandū. Quod procedebat iuxta antiquū ius: nunc enim iuxta Extrauagantem *Ad euitanda*, ſolum tenemur euitare hunc percuſſorem, quando eſt ita manifeſtus, vt nulla tergiuerſatione poſſit celari. Illud vero ius antiquum multo magis obligabat ipſum excommunicatum, quandocunque illi per famam de ſua excōmunicatione conſtabat, hoc autem ius reſpectu ipſius excommunicati integrū manet. Atque hęc ſententia, prę ſertim propter hæc iura poſitiua vera videtur, dummodo fama ſit talis, vt prudēter conſiderata cum aliis circumſtantiis probabilem ſaltē fidem facere poſsit. Præſertim, cum facile ſit remedium abſolutionis ad cautelam adhibere. Quod ſi hoc locum non habeat ſaltem eſt diligentia adhibenda ad veritatem indagandam, vt vel certitudo de re ipſa habeatur, vel certe, ſi dubium adhuc maneat, ſpeculatiuum tantum, & non practicū ſit, vt eo nō obſtante poſſit quis ſuo iure, & libertate vti, iuxta regulas conſcientiæ.

Tertio obſeruandum eſt, quod ſupra diximus, cenſuram duplices habere effectus, quoſdam præcipiendo tantum: de quibus procedunt, quæ in proxima animaduerſione notauimus: alios per ſe ipſā efficiendo, & exequēdo, qui non pendent ex notitia, vel ignorantia eius, qui per ſentētiam ligatur. vt quod reddatur incapax beneficii, vel aliquid ſimile. Et de his eſt nonnulla dubitatio, an talis ſententia ſtatim habeat hos effectus circa ignorātem. Quam tractat Gloſſa In dicto cap. *Apoſtolicæ*, verbo. *Probabili*: de Clerico excommunicat. miniſt. & licet in vtramque partem dubia proponat. Tandem definit, quoad hos effectus non pendere executionē ſententiæ ex ſcientia, vel ignorantia eius in quem fertur. Quæ eſt vera, & recepta ſententia, vt patet ex Couarruia ſupra, & §. 7. numero. 2. & Vgolino dicto §. 8. numero 5. Et ratio eſt, quia quoad hunc effectum non pendet ſententia ex actione, vel obligatione rei: ſed in illum efficaciter operatur, ipſo etiam non conſentiente: ergo neque etiam pendet ex ignorantia, vel ſcientia eius. Patet cōſequentia, quia ignorantia in aliis effectibus ſolum excuſabat propter obligationē, vel conſenſum neceſſarium ex parte alterius. Et explicatur à ſimili ex communi doctrina de legibus poſitiuis, quę etiam proportionaliter habere poſſunt, illos duos effectus obligandi, & irritādi: &, licet prior excuſetur per ignorantiam, non tamen poſterior, per ſe loquendo: quia ille fit, ab ipſa lege; & nō expectat conſenſum, vel operationem alterius.

12. *An cenſurā ignorata cauſet effectus, qui ex notitia rei pendent.*

Et hinc colligitur, ſi talis cenſura excommunicatio ſit, irritam reddere collationem beneficii & iuriſdictionem tollere & ſimilia, de quibus infra, tractando de cenſuris in particulari, dicemus. Statim vero occurrebat inconueniens, quia ſequitur abſolutionem datam ab huiuſmodi excommunicato etiam in foro conſcientiæ eſſe nullam, quia priuatus eſt iuriſdictione: Quod tamen cederet in periculum animarum, cum illa excommunicatio tūc inuincibiliter etiam ignorari poſsit. Sed ad hoc iā ſupra ſignificatū eſt, & infra latius dicetur, eū, qui communi exiſtimatione toleratus eſt, non priuari iuriſdictione quoad hos actus: non quia ſentētia ad hoc etiam non eſſet efficax, *de ſe ac per ſe*: (hanc enim particulā propterea ſuperius addidi) ſed quia propter cōmunē bonū Eccleſia ex benigna prouidentia talem iuriſdictionem concedit. Vnde etiā ſi ipſe reus non ignoraret ſuam cenſuram, ſi in communi Eccleſiæ exiſtimatione ignoraretur & reputaretur miniſter idoneus, idem dicendum eſſet. Non ergo id prouenit ex ignorantia, ſed ex alio capite.

13. *Quid ſi excommunicatus occultus abſoluat.*

DISPVTATIO V.

De iis, in quos poteſt ferri cenſura.

HÆC eſt vltima cauſa cenſuræ, quæ rationem materialis participat: & magna ex parte in ſuperioribus explicata eſt, tum, quia

is:

is, in quem fertur cenſura, delinquens, & peccator eſſe debet tum etiam, quia oportet vt ſit ſubditus eius, qui fert cenſuram: & ideo ex iis, quæ diximus de cauſa cenſuræ, & de iuriſdictione ad illam ferendam neceſſaria, facile poſſunt intelligi conditiones requiſitæ in ſubiecto cenſuræ: pauca vero addenda ſunt ad materiæ complementum.

SECTIO I.

Quæ conditiones in aliquo requirantur, vt capax ſit cenſura.

1. *Solus homo viator ligari poteſt cenſura.*

PRimum ſuppono, hominem tantum viatorem, & conſequenter viuentem in hac vita mortali, poſſe cenſura ligari propriè, & in rigore loquendo. Ita ſupponunt omnes, qui de hac materia ſcribunt. Et patet facile ex dictis, nam ſolus homo viator eſt capax delicti, & emendationis eius: vtrumque autē requiritur in ſubiecto capaci cenſuræ: nam fertur propter delictū, & contumaciam, vt dictum eſt ex Matth. 18. & fertur ob emendationem eius, & ſalutem animæ, vt dictum etiam eſt ex prima ad Corinth. 5. Bruta ergo animantia excluduntur, quia non ſient capacia delicti: & eadem ratione beati omnes excludi poſſunt. Damnati vero, quia iam non poſſunt emēdare delictum, pręterquam quod omnes illi ſunt extra forū Eccleſię, vel natura ſua, vt angeli, vel ratione ſtatus, vt animę ſeparatæ. Adde, effectus cenſurarum, quales ſūt priuatio cōmunicationis ciuilis aut ſacrę, vſus ſacramentorū, vel ſacrificii, &c. non habere locū in his omnibus, ſed in ſolo homine viatore: quia nemo priuatur niſi iis, quæ habet, vel habere poteſt.

2. *Obiectio.*

Hic vero obiici poteſt, quia interdum quædam animantia bruta: vt locuſtæ, & ſimilia, quæ fructus terræ deuaſtant excommunicari dicuntur. Item quod Paulus anathema dicit in eum, qui cōtra Euangelium docet, etiamſi Angelus ſit, ad Galat. 1. Et inter exorcizandum, dæmones excommunicari, & anathematizari dicuntur. Item, quia interdum mortui etiam excōmunicari poſſunt, cum poſſint abſolui, vt ſumitur ex multis decretis, 24. quæſtione 3. Sed hæc facile expediuntur, ſi aduertamus in primis, verbum anathematizandi, & excommunicandi interdum accipi pro verbo execrandi, & deteſtandi & ſeparandi à nobis aliquid tanquam noxium, & execrabile. Et hoc ſenſu non tantum perſonæ, ſed interdū etiam res aliæ, verba ſeu ſententię aut hæreſes anathematizari dicuntur. Si enim hæretici, cum abiurant errores, eos anathematizant, cum tamen nec ipſi cenſuras ferre poſsint, neq; ipſę hæreſes capaces ſint cēſuræ: ſignificant ergo ſe execrare, & à ſe omnino ſeparare tales errores. Atque hic eſt vſus antiquiſsimus à Conciliis, & ſummis Pontificibus obſeruatus, vt patet ex cap. *Ego Berengarius* de Conſec. diſtinct. 2. & cap. *Donatum*, cum aliis 1. quæſt. 7. ex Leone Papa Epiſtola 5. & 87. Imo & Ioſue 6. & 7. hoc ſenſu dicitur. *Sit ciuitas hæc* (ſcilicet Hiericho) *anathema, & omnia, quæ in ea ſunt Domino* id eſt execrabilis, & prorſus deſtruenda: ac ſuccendenda. Vnde additur. *Sola Raab meretrix viuat.* Et frequens eſt illa ſignificatio. Cū ergo exorcizantur animalia bruta, & ſimilia, verba quæ in illa dicuntur, ſolum ſunt imprecationes quędam, quibus Chriſtianus Populus à Deo poſtulat, vt illa auertat, ac deſtruat. Dicere autem ſimilia verba intētione feredi cenſuram ſuperſtitioſum eſſet: Vt recte dixit Nauarr⁹ in Sūma, cap. 27. n. 1. Atque in eodē ſenſu dixit Paulus anathema in eum, qui aliud euangelizauerit, quam quod ipſe euangelizauerat, etiamſi eſſet Angelus: quod per exaggerationem dixit Paulus, ad oſtendendam firmitatem fidei, & quam ſit execrabilis, & fide indignus, qui cōtrarium prædicat. Vnde Baſilius in regulis breuius diſputatis, in 114. ita fere exponit. *Talis fugiendus eſt, atque execrationi habendus.* Et eodem ſenſu accipienda ſunt ſimilia verba, quoties in dęmones dicūtur.

Quæ ſenſu anathematizantur res inſenſibiles, et dæmones.

Quomodo mortui excommunicari dicantur.

DE vltima vero parte obiectionis nonnulla maior controuerſia eſt: nam quidam contendunt hominnem mortuum poſſe cenſura ligari: quia interdum iura hoc modo loqui videntur. Tamen res eſt facilis, ſi recte attendatur. Nam directe, ac (vt ita dicam) in ſe ipſo, non poteſt homo mortuus cenſura ligari, & conſequenter, nec in eum poteſt directe cenſura ferri. Ita docet Ioan. de Lignano in tit. de cēſuris, §. nono, nu. 2. & 3. Nauarrus in Summa ca. 17. num. 13. Couarruuias in ca. *Alma*, part. 1. §. 11. num. 8. Carro lib. 2. de inſta hæret. punit: cap. 19. & ſolet poteſt facile probari rationibus, quibus ſupra oſtendimus, ſolū hominē viatorem cenſura ligari poſſe, nam homo iam mortuus, nec ſimpliciter homo, neque viator eſt. Et explicatur in hunc modum: nam vel cenſura talis ferretur in animā ſeparatam, vel in corpus mortuum: nō in animam tum quia iam eſt extra forum Eccleſiæ militantis: nemo autem ligatur, à non ſuo iudice, vt ad rē præſe ... in c. *Quod autem*, de Pœnit. & remiſſ. Tum etiam quia, ſi eſt in inferno, iam habet vltimam pœnam, & eſt incapax omnis ſpiritualis beneficii, & eſt extra omne conſortium hominum mortalium, vnde nullis bonis priuari poteſt per Eccleſiam. Si autē eſt in purgatorio (nam de beatis nulla eſt dubitandi ratio) iam non eſt neque eſſe poteſt digna tali pœna: propter quod, licet Eccleſia haberet directam poteſtatem in animam in eo ſtatu exiſtentem, non haberet illam quoad hūc actum ferendi cenſuram, Vnde, vt ſtatim dicam, neque indirecte poteſt illam exercere reſpectu animarum purgatorii. Neque etiam corpus exanime per ſe & directe eſt capax cenſuræ: cum nec rationis vſum habeat neque obligari per cenſuras poſsit, vt emendetur: qui eſt proprius cenſuræ finis, vt in ſuperioribus dictum eſt.

3. *Non poteſt mortuus directe cenſura ligari.*

Anima ſeparata eſt incapax cenſuræ.

Corpus exanime non eſt cenſurabile.

Ex quo ſumitur noua ratio, nam cenſura vel fertur à iure, vel ab homine: illa prior, vel in hac vita contracta eſt: & ſic, quamuis fortaſſe fuerit occulta & poſt mortē declaretur, non tunc cenſura fertur in mortuum, ſed publicatur cenſura, quam viuus ille incurreret. Si autem ante mortem non fuit contracta, neque poſtea poteſt. Quia iam tunc non aligatur homo Eccleſiaſticis iuribus, neq; illa tranſgredi poteſt: At vero cenſura, cum ab homine fertur, requirit præuiam monitionem, quæ mortuo fieri non poteſt. Dices. Cōtingere poteſt vt admonitio tempore vitæ facta ſit, & ille moriatur, priuſquam ſententia feratur: ergo poterit in illum ferri, poſtquam mortuus eſt. Reſpondetur, ſi tantum eſſet ſententia declaratoria, eſſet quidem id verum, in condemnatoria autem non poteſt habere locum. Et eſt aperta differētia, quia illa prior reſpicit tempus præteritum, & ſolum declarat delictum commiſſum, & pœnam iure ipſo illatam, quam propterea exequi poteſt iudex, etiam poſt mortē delinquētis iuxta capacitatē illius. At vero poſterior ſententia condemnatoria in præſenti: & de nouo pœnam imponit: & ideo requirit tunc actualem iuriſdictionem in ipſum, quam habere nō poteſt in hominem iam mortuum. Et pręterea, cū hæc pœna medicinalis ſit, ſemper requirit, vt is, in quē de nouo fertur, ſit in ſtatu, in quo poſsit ſalus, vel fructus aliquis ſperari.

Obiectio.

Solutio.

Atque

5. *Aliqua iura contra reſolutionem datam obiiciuntur.*

Atque hinc facile intelliguntur aliqua iura, propter quæ nonnulli doctores aliter loquuntur abſolute dicentes hominem mortuum poſſe excommũnicari, vel alia cenſura affici. Ita Richardus in quarto diſt. decima octaua, articulo quinto, quæſt. 4. Et Gabriel, ibi quæſtione ſecunda. articulo ſecundo, Corolar. quarto poſt concluſ. 2. Et aliqui etiam Canoniſtæ ita ſentiunt: quoniam in capit. *Sane*, 24. quæſtione 2. de Hæreticis dicitur poſt mortem eſſe anathemizandos, & condemnandos: vbi ex Conciliis, & ex diuo, Auguſtino multa referuntur. Cyprianus etiam lib. 1. Epiſtola 9. propter ſpeciale crimen quendam mortuum excommunicauit; vt refertur in cap. *Neque*. 88. diſtinct. & in cap, *Si quis Epiſcopus*, de Hæreticis præcipitur, vt propter quædam delicta Epiſcopi *ſaltem poſt mortem eis anathema dicatur : atque eius nomen inter Dei ſacerdotes nullo modo recitetur*. Vbi Gloſſa dicit hoc eſſe ſpeciale in crimine hæreſeos: tamen male exponi textum: nam aperte extendit illam pænam ad alia crimina. Et patet etiam ex Concilio Aphricano ſub Bonifacio cap. 48. Accedit, quod poſt mortem durat excommunicatio, ſi quis fuit in vita ligatus, & ante mortem non fuit abſolutus, & ideo etiam poſt mortem interdũ datur, & neceſſaria eſt abſolutio, vt conſtat ex cap. *A nobis*, 2. & cap. *Sacris*, de Sentent. excom. Ergo etiam poteſt de nouo cenſura poſt mortem inferri: patet conſequentia tum quia eiuſdem rationis eſt ligatum teneri, vel de nouo ligari, tum etiam, quia eadem ratio eſt poteſtatis ligandi, atque ſoluendi, quia vtraque iuriſdictionem requirit: Quod ſumitur etiam ex cap. *Verbum*, de Pænitent. diſtinct. prima, imo in dicto capi. A *nobis*, dicitur, in certis caſibus à canonibus denotatis legi, Eccleſiam ligaſſe mortuos, & ſoluiſſe.

6. *Obiecta iura exponuntur. In mortuum poteſt ferri ſent declaratoria.*

Sed hæc ſi recte expendantur contraria nõ ſunt, nam inprimis fere in omnibus iuribus priori loco adductis ſermo eſt de ſententia declaratoria: nam hæretici vel fautores hæreticorum, & ſimiles, ipſo iure excommuncati ſunt : & ideo ſi poſt mortem de eorum delicto conſtet , merito anathemizantur, & ſuffragiis, ac Eccleſiaſtica ſepultura priuãtur tunc enim non fertur cenſura in mortuum, ſed ꝓmulgatur, & obſeruari mandatur illa, quę iam lata fuerat in hominem, dum viuebat. Quãquam enim per mortem hominis excommunicati videatur deſtrui cenſuræ ſubiectum, & conſequenter ipſa cenſura: iuxta illud, *Deſtructis nobis deſtruuntur ea quæ ſunt in nobis* , nihilominus tamen quia per cenſuras redundat obligatio in alios, præter eum, in quem directe fertur: & ius aliquod acquiritur ipſi Eccleſiæ, vt hæc ſeruentur, quatenus poſt mortem alterius poſsũt, ideo Eccleſia merito pręcipit vt obſeruentur: & ad hoc ordinatur ſententia declaratoria criminis & hæretici anathematizatio. Nam ex vi excõmunicationis, quam in hac vita hęreticus incurrit, & durat vſque ad mortem habet ius Eccleſia priuandi illum ſuffragiis & ſepultura ſacra, & hoc pręcepità fidelibus obſeruari: quod nõ tam eſt cẽſuram mortuo imponere, quam viuis imperare. Tunc autem illa promulgatio, & executio prioris cenſuræ non ordinatur ad emendationem defũcti imo ille ſupponitur iam omnino damnatus, ſed ordinatur ad terrorem viuentium, & ad condignam punitionem delicti propter commune bonum. Et quoad hoc deficit etiam in illa pæna propria & peculiaris ratio cenſuræ, & tranſit in rationem puræ & iuſtæ vindictæ.

7. *Quare excommunicatus poſt mortem declaratur*

Addo præterea: per huiuſmodi ſententiam iuridice, & humana fide proponi: Eccleſiæ illum hominem eſſe in ſtatu damnationis: ex quo fit conſequẽter, vt ipſo iure, & anima eius ſit incapax ſuffragiorum, & corpus eius indignum Eccleſiſtica ſepultura, non ſolum propter cenſuram, ſed etiam propter ſtatum. Vnde omnis, qui publice in Eccleſia decedit in ſtatu peccati mortalis, & cum ſufficientibus ſignis impænitẽtiæ finalis, etiamſi nulla cenſura affectus ſit, Eccleſiaſtica ſepultura priuatur, vt conſtat ex cap. *Placuit*, 22. qu. 5. & cap. *Ex parte*, 2. de Sepult. vbi Gloſſ. verb. *Communicabatur* : plura ad hoc refert. Nam corpus afficitur honore ratione animæ, & ideo ſi publice, & in foro Eccleſiæ anima creditur fuiſſe damnata, merito corpus eius Eccleſiaſtico honore priuatur.

8. *Poteſt Eccleſia mortuũ priuare ſuffragiis licet non iudicet eſſe damnatũ, neq; in vita incurriſſe cenſuram.*

Præter hæc vero quæ fieri poſſunt per ſententiã tantam declaratoriam, & executionem cenſuræ in vita contractæ exiſtimo poſſe Eccleſiam propter delicta in vita commiſſa, etiamſi non habuerint cẽſuram annexam poſt mortem priuare ſuffragiis ſuis, & honore ſepulturę in loco ſacro; etiamſi non iudicet, nec declaret talem defunctum fuiſſe damnatum; nam ſi hoc iudicet, res eſt prorſus indubitata vt patet ex paulo ante dictis: quia iam tunc adiungitur prioribus culpis peccatum finalis impænitentiæ, quod dignum eſt illa pæna & ratione illius fortaſſe dictum eſt primæ. Ioann. 5. *Qui viderit fratrem ſuum peccare peccatum ad mortem, non pro illo dico vt oret quis*: Quod vero etiam ſine illa circumſtantia finalis impænitentiæ cognita, interdum hoc poſsit iuſte facere Eccleſia; probatur quia interdum poteſt Reſpublica punire poſt mortem aliqua delicta in vita commiſſa, quando propter eorum atrocitatem ita expedit ad commune bonum: ergo etiam hoc poteſt Eccleſia per pænas ſuæ poteſtati proportionatas , & quæ conferre poſſunt ad exemplum, & terrorem aliorum fidelium.

9.

Sicque legimus de D. Gregorio priuaſſe quendam religioſum defunctum ſuffragiis, & communi ſepultura propter inuentam apud eum pecuniam, cum tamen non conſtaret illum fuiſſe damnatum Et ad idem induci poſſunt textus in cap. 2. & 4. de Statu monach. Et ſimiliter intelligi poteſt factum Cypriani in dict. ca. *Neque*, vbi prohibet fieri oblationem & deprecationem in Eccleſia pro quodam Victore defuncto, eo quod in vita Eccleſiaſticum quoddam decretum tranſgreſſus fuerat, cui tamẽ decreto, nulla excommunicatio ipſo facto erat annexa, quantum ex illo loco colligitur: ſed ipſe propter commune bonum illam pænam impoſuit, vt ſatis indicant illa vltima verba textus, *vt decretum ſacerdotum religioſe, & neceſſarie actum ſeruetur à nobis*. Et eodem modo intelligo textum in dicto capit. *Si quis Epiſcopus*, non enim videtur ibi impoſita ex cõmunicatio, quæ ipſo iure in vita incurratur. & nihil ominus dicitur, vt *ſaltem poſt mortem dicatur ei anathema, & nomen eius inter Dei ſacerdotes , nullo modo recitetur*. Quanquam etiam dici poſsit illam cenſuram ipſo iure imponi, ita tamen, vt non incurratur, vel ſaltem non promulgetur publice, donec peccatum de quo ibi eſt ſermo, plene conſummetur. Eſt autem talis generis illud peccatum, vt non conſummetur, niſi in morte ad ſimilitudinem finalis impænitentiæ: nam illud erat peccatum inſtituendi hæreticos, vel alios ſimiles in hæredes: quæ inſtitutio fit per teſtamentum, quod tantum per mortem firmatur iuxta lib. 4. & ſimiles, ff. de Adimen. legat. Et ita peccatum illud tunc plene conſũmatur Qui ſenſus probabilis eſt. Tamen quia ibi nullũ eſt verbum, quo indicetur, talem cenſuram ipſo facto incurri, addo, poſſe Eccleſiam talẽ pænam poſt mortem imponere vt declaratum eſt.

10. *Tunc autẽ non fertur cenſura in mortuos, ſed imponitur præceptum.*

Neque hoc repugnat ſuperius dictis; quia tunc non ligatur mortuus directe & in ſe ipſo, ſed præcipitur viuis, ne hoc vel illud faciant circa ipſam. Et præterea illa pæna non habet propriam rationem cenſurę, quia medicinalis non eſt, ſed tantum ad aliorum terrorem ordinatur dices. Viuentes nunquam priuantur ſuffragiis propter ſolam vindictã delicti niſi in ordine ad emendationem, cur ergo

priuan-

priuantur mortui? Reſpondeo propter diuerſitatem ſtatus, & periculi. Nam ſi mortuus extra gratiam deceſsit, nihil illi amplius nocebit ſuffragiorũ carẽtia, ſi vero deceſsit in gratia, nullum ruinæ periculum poteſt illi imminere ob defectum ſuffragiorum, ſed ſolum poteſt inde fieri, vt eius pœna in purgatorio diuturnior ſit. Et hoc non reputatur ab Eccleſia inconueniens, ſed iuſta pœna delicti, & neceſſaria, ad obſeruationem Eccleſiaſticę diſciplinę At vero, quamdiu homo in hac vita viuit: ſemper imminet periculum maioris ruinæ, quoad culpam & condemnationem. Et ideo Eccleſia nullum priuat ſuo ſubſidio, valde vtili ad cauendum hoc periculum in ſolam culpæ vindictam: ſed in ordine ad emendationem, & cum aliqua illius ſpe.

Cur mortui propter vindictam ſuffragiis priuentur, non autem viui.

11. Tandem hinc conſtat quid dicendum ſit ad vltimam difficultatem de perſeuerantia cenſurę, & neceſsitate abſolutionis poſt mortem: eadẽ enim proportione videtur loquendum. Quod ſignificauit Paludanus in quarto diſtinct. 18. quæſtione prima numero ſeptimo dicens. *Si excommunicati ſunt mortui, licet non ſit pro eis orandum publice propter ſcandalum, ſi non fuerint abſoluti ab illo tamen, qui credit quod ſunt mortui in charitate poteſt intendi, quod ſint participes ſuorum bonorum, quia iam non ſunt ligati.* Sentit ergo cenſuram per mortem reipſa tolli, & diſſolui: in foro autem eccleſiæ aliquo modo manere: & ea ratione eſſe neceſſariam abſolutionem. Et Couarruuias dicto §. vndecimo, numero octauo, eadem proportione loquendum cenſet de cenſura & abſolutione: & deciſionem cap. *A nobis* ita intelligendam putat: *vt conſtet Eccleſiam militantem, nec ligare, nec ſoluere mortuos, ſed potius declarare eos deceſſiſſe ligatos, vel abſolutos*? vel certe (vt ſtatim addit) vt intelligamus Eccleſiam ſoluere mortuos, vel ligare, non quoad ipſos, ſed quoad actus, vel effectus per viuos erga mortuos agendos. Solum eſt aduertendum diſcrimen, nam quando cenſura lata eſt viuente peccatore, licet directe in eum feratur, ex ea tamen redundat in alios quædam obligatio, quæ permanet mortuo excõmunicato ſine abſolutione à cenſura, etiamſi contritus, & in gratia diſcedat, & quoad hãc partem nõ tantum durat obligatio in foro exteriori, ſeu in æſtimatione ſed vere permanet in re, & in conſcientia: quia Eccleſia ita declarauit vim huius præcepti. Fuitque ita conueniens, vt cenſura in maiori eſſet timore ac reuerentia, & vt fideles magis eſſent ſoliciti de obtinenda abſolutione propter periculum mortis. At vero poſtquam iam homo defunctus eſt ſine cenſura nõ poteſt in eum directe ferri: vt inde in alios redundet, ſed ſolũ poteſt declarari: ſi contracta fuit, vel ad ſummum poteſt aliqua prohibitio ſimilis viuentibus fieri circa actus exercendos erga defunctum: quod certe raro fit ſi cẽſura non pręceſsit in vita: & omnino nunquã fiet, ſi defunctus, quantumuis peccator, ante mortem exhibuit ſufficientia ſigna fidei, & pęnitentiæ, ac obedientiæ ad Eccleſiam.

Quid dicẽdum de abſolutione à cenſura poſt mortem.

12. Ex quo obiter intelligitur, quotieſcunque homo moritur antequam cenſuram contrahat ſub conditione impoſitam, poſtea nõ poſſe illam incurrere, neque indigere abſolutione, vel quoad ſe, vel quoad alios. Probatur ex fundamento poſito, quia ille iam in ſe eſt incapax cenſuræ. Et obligatio reſpectu aliorum non redundat, niſi ſuppoſito valore cenſuræ reſpectu eius in quem directe fertur. Declaraturque exemplis. nam ſi alicui pręceptũ ſit vt reſtituat, vel ſatisfaciat intra menſem ſub pœna excõmunicationis ipſo facto incurrendæ, & ante expletum menſem moriatur, ille in cenſuram non incidit viuens, quia neque fuit in mora, nec contumax nec impleta fuit conditio. Quando autem illa impletur iam ille non eſt capax cenſuræ, neque obligationis prouenĩetis ex præcepto Eccleſiaſtico, maxime cum illam iam implere non poſsit. Dices debuiſſe præuenire tempus ſolutionis, ſeu obſeruationis talis præcepti, ſi potuit & periculum mortis præuidit: Reſpondetur fortaſſe debuiſſe ex iuſtitia aut ex alia naturali obligatione ad quam ille actus pertinebat tamen ex vi illius Eccleſiaſtici præcepti non fuiſſe ad id obligatum, quia lex non plus obligat, quam verbis exprimat, illa autem lex ſolum voluit obligare infra certum terminum, quẽ ipſa, quantum in ipſa erat, vt ſic dicam, cõceſsit ad differendam ſolutionem vſque ad illum, & ante illum noluit per cenſuram obligare: nihilque excepit, vt ſupponimus de articulo mortis ergo ex vi illius legis nõ tenetur ad illam anticipationẽ. Quare licet daremus illum peccaſſe mortaliter, non ſoluendo ante mortem, nihilominus non incurrit illam cenſuram. Fieri autem poteſt: vt neque alia ratione peccet.

Si homo moriatur ante cenſuram contractam ſub conditione impoſitam poſt mortem non poteſt illam contrahere.

An qui præcepit clericum interfici, & ante executionem moritur, poſtea ſequuta morte ligetur cenſura.

13. Hinc etiam ſumenda eſt deciſio alterius quæſtionis, quam de eo, qui mandauit, dum viueret, interficere clericum, & mortuus eſt, antequam imperium fuerit executioni mandatum: Poſtea vero ſubſequitur executio, an ille mãdator incipiat tũc ligari excommunicatione lata in cap. *Si quis ſuadente.* Illam enim incurrit non tantum, qui per ſeipſũ ſed etiam qui ſua auctoritate, vel mandato violentas manus in clericũ iniicit, c. *Mulieres.* §. *Illi vero*, de Sent. excom. non incurrit autem talem cenſuram ſtatim ac mandatum dat, donec effectus ſit ſubſecutus, quia ſi non ſequeretur effectus, nec cenſura contraheretur, vt in ſuperioribus diximus: hac ergo ratione merito dubitatur, an ſi ex tẽpore executionis effectus, ſit mandator mortuus, incipiat cenſura ligari. Quam quęſtionem late tractat. Vgolin. tab. 1. de Cen. c. 17. §. 2. n. 5. Et quatuor refert opiniones: ipſe vero tandem reſoluit mandatorem illũ non incurrere cenſuram: ex quodam fundamento legali, quod mandatũ morte mandantis extinguitur: ergo quidquid poſtea mandatarius operatur, iam nõ facit autoritate mandantis, ſed ſua volũtate: ergo iam non debet mandanti imputari, & conſequenter ad eum iam non pertinebit cenſura, quę in mandantem lata eſt.

Vgolini ratio.

14. Quæ ratio mihi quidẽ non ſatisfacit nam quod leges diſponunt mandatum ſolui morte mandantis, § *Recte*, Inſtit. De mandato intelligitur quoad obligationem mandatarij de exequendo mandato & conſequenter quantum ad valorem ciuilẽ actionis, prout pendebat ex authoritate mandantis Quæ duo in propoſito locum non habent: quia illud mãdatum de ſe tale erat, vt obligationem non induceret, vt per ſe conſtat: ergo quantum ad hoc non ſoluitur per mortem, nam ſemper ſolutum erat. Neq; etiam quantum ad valorem actionis, quę ex illo mandato fuit ſubſecuta: nam ita valuit, vt fuerit vera clerici percuſsio, vel occiſio, vt ſupponimus. ibi enim non ſpectatur aliquis valor ciuilis ſed realis & phyſica percuſsio. Deniq; mandatũ illud per ſolam mortem non intelligitur retractatũ & ideo inter homines multum mouet ad operandum etiam poſt mortem mandantis, Vnde obediens filius, aut ſubditus retinet, & obſeruat præceptum patris, vel principis etiam mortui. Et iniquus famulus ex vi mandati Domini defuncti, etiamſi iniuſtũ ſit, prauam actionem exequitur. Nec leges ciuiles potuerunt hanc vim auferre mandato cum dicunt per t mortem extingui, ſed ſolum ciuilem actionem, obligationẽ, aut valorem. Ratio autem ob quam mandans excõmunicatur, nõ eſt propter ciuiles reſpectus, ſed propter vim motiuam, quæ

Impugnatio.

quæ eſt in mandato. Hac enim ratione is cenſetur committere, qui mandat, vt dicitur in dicto §. *Illi vero.*

15 Addo quæſtionem hanc vniuerſaliorē eſſe, quã vt poſsit ex illo principio definiri. Quid enim ſi quiſpiam ſacerdoti dedit venenũ, quod eius mortẽ non operetur vſque ad certum diem, v.g. trigeſimũ ipſe vero, qui dedit, moriatur ante illud tempus. Nonne de hoc eadem quæſtio manet, an poſt mortẽ ſuã, quo tẽpore alius moritur, cẽſuram incurrat? Et ſimiles caſus poſſunt facile excogitari. Quos omnes definiendos cenſeo ex illo principio, quod homo iam mortuus incapax eſt cẽſurę, quę primo directe in ipſum feratur: nam hinc fit, vt in eis caſibus non incurratur cenſura. Quod in illo exemplo de mandante docuerunt Gloſſa. Innocẽt. Abbas, & alii in dicto §. *Illi vero*, quãuis non omnes nitantur dicto fundamento: illud tamen exiſtimo eſſe ſolidum, & vniuerſale quantũ ſpectat ad proprietatem, & rigorẽ cenſuræ. Vt enim incurratur cenſura neceſſe eſt, vt ſubiectum ſit habile, & capax eius, non ſolũ in eo tempore, in quo dedit cauſam delicti, ob quod cenſura incurritur, ſed maxime in eo: in quo effectus conſummatur. Nam tunc cẽſura quaſi inhærere incipit, non tamen poteſt inhærere, niſi in ſubiecto apto: & ideo nõ poteſt tũc propria cenſura cõtrahi, vel imponi: loquor autẽ ſemper de propria cẽſura, quia, ſi ille mandator in morte nullum dediſſet pœnitentiæ ſignum, nec retractaſſet mandatum, & poſtea Eccleſiæ conſtaret publice de illo delicto, poſſet illum priuare ſepultura, & ſuffragiis; non propter priorem cenſuram, ſed vt publicum & impœnitentem peccatorem.

Quæſtionis reſolutio, & germana eius ratio.

Quando incurritur cenſura propter peccatum impoſita, quod non niſi in morte conſummatur.

19 TAndem poteſt aliquis curioſe inquirere, quum quis cenſuram incurrit propter peccatũ, quod non niſi in ipſa morte conſummatur, quando incurrat illam: non enim in inſtanti mortis iuxta dicta, quia tunc iam non eſt homo, neque in aliquo inſtanti, quod ſignari poſsit ante mortem, quia in nullo ſignabili tale peccatum eſt conſummatum, neq; in tẽpore immediato ante inſtans mortis, quia in illo nihil incipere poteſt, vt Philoſophi docent: Reſpondeo tamẽ ad rem moralem parum hoc referre. Et contendere quis poſſet, huiuſmodi rẽ moralem poſſe incipere in tempore immediato ante inſtans mortis, vel etiam dici poſſet, poſſe ſignari inſtans aliquod ante mortẽ, in quo iam vita naturaliter eſt deſperata, & in illo contrahi cenſurã, præſertim, quia ſignari poteſt inſtans, in quo iam homo non poteſt ratione vti, vt reſipiſcat, aut obediens ſit Eccleſiæ: & ideo merito dici poteſt cõtumacia iã conſũmata in illo inſtanti; quid ergo mirũ quod tunc incurratur cenſura? Sed licet hoc poſterius ſpeculatiue defendi poſsit, mihi tamen videtur huiuſmodi pœnã infligi pro actu, quã diu vita durat, ſed in primo inſtãti mortis incipere vim ſuam, & obligationem habere: atque adeo neque eſſe proprie cenſuram, ſed meram pœnam, quæ ad publicam vindictam, & terrorẽ aliorũ ordinatur, neque directe ferri in ipſum delinquentẽ eum ligando, ſed in alios ratione illius, prohibẽdo actiones, quibus illi ſuccurrere poſſent. Quod facile cõſtabit conſiderãti iura ſupra citata, quę in hac ſpecie loquuntur. Et ita clarius expeditur difficultas tacta, nã reliquę euaſiones nõ difficile impugnari poſſũt: ſed res eſt leuioris momenti.

): (

Solum adultum & Baptizatum viatorem qui ſuperiorem habeat in terris poſſe cenſura ligari.

SEcundo dicendum eſt. Non omnis homo viator capax eſt cenſuræ ſed adultus tantum baptizatus, qui ſuperiorem habeat in terris quoad ſpiritualem poteſtatem. Sententia eſt communis & clara. Nam in primis ante ætatem adultam nemo poteſt cenſura ligari, quia nec capax eſt delicti, quod ſit proxima cauſa cenſuræ, neque etiam eſt capax alicuius obligationis, vel effectus, qui per cenſurã inferatur. Primũ patet, q̃a omnis obligatio requirit rationis vſum. Secundum etiam conſtat, quia huiuſmodi infantes non ſunt capaces proprio vſu vel commmunicatione ſpiritualium bonorum, vt facile per illa diſcurrendo conſtabit: imo nec ciuilis & humanæ cõmunicationis ſunt capaces, vt per ſe conſtat. Solum Sacramentum Confirmationis poteſt eis communicari, & olim dabatur eis Eucharistia. Sed priori ſacramento non poſſunt priuari per modum cenſuræ: eſſet enim iniuſtus, & intolerabilis error. Poſteriori vero ſacramento priuantur nunc: nõ per modũ cenſuræ, ſed propter reuerentiam debitam tanto ſacramento, quæ in tanta multitudine paruulorũ, & amplitudine populi Chriſtiani, moraliter loquendo ſeruari nõ poſſet. Ex quo fit, idem iudicium ferendum eſſe de omnibus perpetuo amentibus, quia, cum nunquam habuerint rationis, vſum eædẽ rationes in illis procedunt. Et in hoc omnes Doctores conueniunt.

Perpetuo amentes nulli ſunt cenſuræ capaces.

18. Hinc vero aliqui inferunt, quoties ius aliquid prohibet ſub cenſura ipſo facto incurrenda, nõ ligare huiuſmodi carentes vſu rationis, etiamſi factũ illud prohibitum efficiãt, vt ſi Clericum percutiãt vel quid ſimile. Quanquam hoc illatum non ſolum verum habet in perpetuo amentibus, ſed in omnibus, qui tunc carent vſu rationis, cum tale factum efficiunt, etiamſi & antea habuerint, & poſtea ad illum redeant: imo licet ſit ſolum quædam actualis ineptitudo, qualis eſt in dormiente, in ebrio, & ſimilibus, dummodo talis actio nõ fuerit voluntaria in cauſa: tunc enim alia eſt ratio, vt dicemus. Præciſe autem ex vi illius actionis in ea diſpoſitione factæ, non poteſt incurri cenſura, quia cum non ſit libera, non eſt contra legem. Et ideo vniuerſaliter dici poteſt, carentem vſu rationis, quatenus ſic affectus eſt, eſſe incapacem cenſuræ.

Neque illi qui dum actum efficiunt rationis carent.

19. Ex quo vlterius inferunt doctores, quoties iura loquuntur de cenſuris impuberum, vt in c. & vltimo de Sententia excommunicationis, ſermonem eſſe de impuberibus doli capacibus, id eſt habentibus eum vſum rationis, qui ad peccandum mortaliter ſufficiat: nam, cum huiuſmodi peccatum ſit veluti proximum cenſurę fundamentum, neceſſario ſupponit radicem eius, id eſt vſum rationis, & libertatem ſufficientẽ ad illud committendũ. Quin etiam addunt iuriſperiti, licet ad incurrẽdam cenſuram ipſo iure latam ſufficiat ætas impuberis doli capacis, de quo ſermo eſt in l. *Pupillus* 122. ff. de Reg. iur, & fere declaratur in ſenſu à nobis expoſito: vt tamen ab homine inferatur, id non ſatis eſſe, ſed neceſſariam eſſe puberem ętatem. Ita docet ex Abbate, Socino & aliis Vgolin. dict. c. 17. §. 3. nu: 5. Et ratio eſt, quia huiuſmodi ætas non cenſetur ſufficiẽs ad intelligendum ordinem iudicarium. Propter quod, nec de iure citari poteſt, nec ad agẽdum, vel defendendum ſe in iudicio admitti, iuxta cap. vlt. de Iudiciis in 6. Et quanquam in aliis cauſis poſsit per procuratorem vel tutorem agere: tamẽ in huiuſmodi cauſa, quæ valde ad animam ſpectat, non poteſt ad hoc obligari. Quã quidẽ ſententiã quoad hãc vltimam partem, ita accipiẽdam cenſeo, vt ad ferendam iuſte & ſecundum debitũ ordinem cenſuram,

Iura loquentia de cenſuris impuberum intelliguntur de doli capacibus

Cenſura à iure ferri poteſt in impuberes, non tamen ab homine.

Non eſt præſumenda ... ætas.

I ſuram,

ſuram, illa circũſtantia ætatis puberis requiratur: non tamen inuenio ius, quo reddatur nulla ſentẽtia cenſuræ lata in impuberem: & ideo, ſi alioqui in re intercedat vera contumacia, & reliquã neceſſaria ad valorem cenſuræ, & ex hac parte non cenſeo eſſe nullam: & ita illa ætas per ſe conſiderata non pertinet ad capacitatem cenſuræ, de qua nunc agimus. Quod maxime verum habet, & in praxi ſępe habet locum, etiam abſque iniuſtitia, vel indecentia, in cenſura interdicti: nam, ſi populus interdicitur, ſine dubio cõprehenduntur etiam impuberes, ſi iam ſint doli capaces, quatenus iam poſſunt, vel etiam tenentur ſacris intereſſe, vel ea percipere, humano & rationali mõ illis rebus vtendo.

Poſſitne cenſura ligari propter contumaciam præteritam qui in inſaniam incidit.

20 *Amens poteſt cenſurã iure latam contrahere* Hic vero poteſt obiter inquiri, an qui incidit in inſaniam, poſsit in eo ſtatu cenſura ligari, propter contumaciam prius habitam cum rationis vſum haberet. Poteſt autem duplex eſſe ſtatus inſaniæ, vnus perpetuus, & ſine ſpe redundi ad vſum rationis; alter tẽporalis cum morali ſpe curationis vel remedij. Rurſus cenſura poteſt aut lege, aut ab homine ferri. Et de cenſura quidem iure lata videtur certum, poſſe incurri tempore inſanię. Primum de inſania temporali eſt clarum, ſi eſſet cẽſura lata per legem, vt, v. g. ſi ipſo facto excõmunicetur, qui Miſſæ aut matutino officio non adfuerit: & aliquis præuidens, vel culpabiliter non præcauens futurã omiſsionem, ſeſe inebriet, aut ſomno circa illud tẽpus tradat, cẽſuram incurret omittendo, quam tamen non cõtrahit eo tempore, quo ſe inebriat, vel ſomno tradit: quia tunc non eſt cõſummata tranſgreſsio, nec cauſa cenſuræ. Vnde, ſi caſu contingeret illum excitari, vel ad ſe reuerti, & non omittere, non incurreret cenſuram, quamuis prius, quoad interiorem culpam, idem peccatum commiſiſſet ratione periculi, cui ſe expoſuit. Contrahit ergo cenſuram eo tempore, quo reipſa omittit: tunc autem eſt ebrius, vel actu dormiens, vt in caſu ſupponitur. Idemque erit in caſu ſuperius tractato, de mandante interficere clericum, ſi mandatarius id exequatur, quando mandans eſt ebrius, tunc enim cenſuram incurrit.

21. *Etiamſi amentia perpetua ſit.* Idemque fore exiſtimo: etiamſi ille mandans in perpetuam amentiam incideret, quia tunc impletur conditio, ſub qua lex cenſuram poſuit, & conſummatur eius tranſgreſsio: ideoq; tunc ex vi legis cenſura infertur: eſtq; per accidens quod perſona illa eo tẽpore ſana ſit, vel amens. Quanquam nonnihil difficultatis habeat, quando amentia eſt perpetua: quia cenſura ordinatur ad emendationẽ, vt ſæpe dictum eſt: ille autem, qui in perpetuam amẽtiam incidit, nõ eſt capax emendæ ſed reputari poteſt vt mortuus, de quo iam diximus non contrahere huiuſmodi cẽſuram. Nihilominus tamen verum cenſeo, etiam tunc contrahi, ita vt, ſi quouis caſu, etiam per miraculum, vſum rationis ille recuperet, indigeat abſolutione. Quia lex generalis eſt, & ſine exceptione, & licet in particulari ceſſet vel ſperari non poſsit, emendatio intenta per legẽ, eſt per accidens: & ideo non impedit efficaciam legis. Nec ſubiectũ illud eſt ita incapax cenſuræ, ſicut homo mortuus: quia ſimpliciter eſt ille homo viator: & eſt capax aliquorum ſacramentorum. Vnde ex benignitate Eccleſiæ abſolui deberet, non ſolũ ſi exiſtimaretur ante amentiam egiſſe pœnitentiã ſui delicti, q; eſt certum, ſed etiamſi nulla ſigna pœnitentiæ dediſſet. Et hoc ex parte perſuadet ratio facta: quia tunc nullius vtilitatis eſt, quod ille maneat cenſura ligatus: abſolutus autem poſſet iuuari ſuffragiis Eccleſię ad obtinendum à Deo pœnitentiæ locum: quia aliquo ſpeciali auxilio, vel prõuidentia Dei poſſet ſaltem breui tempore vſum rationis accipere & illuminari. Vel fortaſſe interi* doluit, quamuis Eccleſiæ non conſtet: & tunc facilius iuuari poterit ad maiorem ſatisfactionem, & expiationem delicti.

Et hinc fit, huiuſmodi amentem perpetuum nunquam eſſe ab homine cenſura ligandum, etiãſi contumacia præceſſerit: quia tunc cenſura non fertur in generali, ſed in particulari in hanc perſonam: & in illa eſt inutilis ac ſine fructu: nam potius tollẽda eſſet, ſi præceſsiſſet, vt dixi. Non ergo recte faceret iudex huiuſmodi hominem ligando ſi tamen faceret, factum teneret: quia perſona non eſt abſolute incapax, vt dixi, & ſufficiens cauſa interceſsit: & ideo nulla interuenit circumſtantia, ob quam ſentẽtia nulla efficiatur. Imo in ſententiis interdicti, vel ſuſpenſionis, quæ feruntur in vniuerſitatẽ aliqam, ſi in ea ſint huiuſmodi amentes, comprehẽduntur quia ſicut lex, ita generalis ſentẽtia non poteſt has ſpeciales exceptiones facere: & ideo abſolute comprehendit omnes, ſi capaces ſunt. Ex quo tandem conſtat, quando carentia vſus rationis non eſt perpetua nõ ſolum valide, ſed etiam iuſte poſſe ab homine ferri cenſuram in eũ, qui fuit contumax, etiã eo tempore, quo caret vſu rationis, quia illa diſpoſitio eſt valde extrinſeca, & accidentalis, & non impedit effectum, vel fructum cenſuræ, & ideo nullo iure tenetur iudex eam circumſtantiam obſeruare neque de hoc inuenio aliquam poſitiuam legem: neq; ex ſola rerum natura talis obligatio naſcitur. 22 *Perpetuò amens nondebet ab homine cenſura ligari facile tamẽ tenet. Amens ad tempus bene poteſt cenſura ab homine ligari.*

Cenſuram non niſi in baptizatos ferri poſſe probatur.

23 Deinde neceſſarium eſſe diximus ad capacitatẽ cenſuræ, quod homo baptizatus ſit, propterea quod cenſura eſt actus ſeu effectus ſpiritualis iuriſdictionis Eccleſiaſticæ, quæ exerceri proprie & directe non poteſt niſi in baptizatos: nam de his, quæ foris ſunt nihil ad nos, vt Paul⁹ dixit 1. ad Cor. 5. Et c. de *Gaudemus de*, Diuort. Dixi autem proprie & directe, quia ſi ad ſalutem ſeu fidem, & bonos mores fidelium neceſſarium ſit: poteſt Eccleſia cogere infideles non baptizatos, vt cum fidelibus familiariter non communicent, vel vt non cohabitẽt in eadem domo, aut quid ſimile. Et eadem ratione, ob reuerẽtiam ſacrorum myſteriorum poteſt eos cogere ne illis adſint. Hæc tamen non ſunt pœnæ, nec cenſuræ, nec fiunt ex directa iuriſdictione in illos infideles, ſed eſt veluti defenſio quædam innocentum, & religioſa obſeruatio, & cuſtodia rerum ſacrarum, ad quam habet ius Eccleſia, & conſequenter ad ea media, quæ in hunc finem neceſſaria ſunt. Quod à ſimili cõfirmari poteſt ex c. *Poſt miſerabilem* de Vſura. & in c. *In Archiepiſcopatu*, de Raptorib. At vero directe non habet Eccleſia iuriſdictionem in non baptizatos, & ideo non poteſt illos cenſura ligare: præſertim, cum illi nondum ſint capaces rerum ſpiritualium, aut earum vſus. Quo fit vt nulla cenſura, quæ ipſo iure lata eſt, huiuſmodi infideles comprehendat, etiamſi actum legi contrarium efficere videantur: vt ſi Iudæus v. g. violẽtas manus in Sacerdotem iniiciat, non incidet in cenſuram canonis, *Si quis ſuadente*: quia ille non erat ſubiect⁹ tali legi, neque proprie fuit contumax, aut inobediens Eccleſię: quod ſatis aperte colligitur ex c. *Poſtulaſti*, de Iudæis. 24

Ex quo etiam habetur, poſſe Eccleſiam cenſurã ferre in Chriſtianos, vt ſe ſeparent, aut non cõmunicent, aut commercia exerceant cum aliquo infideli, in vindictam alicuius iniuriæ factæ Eccleſiæ, vel alicui membro eius, quãdo alia via aut ratione

delictum

delictum punire non poteſt: illud tamen nō eſt ferre cenſuram in ipſum infidelē, quin potius ex ipſo modo ferendi talem cenſuram colligitur nō poſſe ferri directe in ipſum infidelem. Et è cōtrario colligitur, ex vi cenſuræ latę ipſo iure in violentū percuſſorem clerici: non obligari fideles ad vitandum infidelem violentum percuſſorem clerici: nam illa cenſura ſolum in ipſum percuſſorem directe lata eſt, & niſi illum prius comprehendat, non redundat obligatio in alios: & ideo in dicto capite præcipitur, vt ab homine imponatur talis obligatio ſub cenſura ipſis fidelibus. Quod in omnibus ſimilibus canonibus obſeruandum eſt, vt videre licet in cap. *Iudæi*, 2. de Iudæis, & in capite *Poſt miſerabilem*, & ca. *Quando*, de vſuris.

25. Et hoc ſenſu dicunt interdum autores indirecte poſſe infideles excommunicari. Sed res iam cōſtat, neque in ea occurit difficultas alicuius momenti: Poſſuntque legi circa hanc conditionem Gloſſæ, & Doctores circa iura citata, & Summiſtæ verb. Excommunicatio Simancas in Catholicis inſtit. c. 31. numer. 6. Couarruu. dict. c. *Alma*, par. 1. in principio. Nauarr. in Manuali cap. 27. num. 3. & in cap. *In quorundam*, de Iudęis, notab. 8. num. 7. & de Iubilęo notab. 31. num. 48. & Ioann. de Lignano, tractatu de Cenſ. §. 9. Vbi impropriе dicit eum, qui excommunicatur, debere eſſe Catholicum: ſed nomine catholici baptizatū intelligit: nam certum eſt apoſtatas baptizatos, qui hęretici ſunt, vel ad Iudaiſmū, aut Paganiſmum tranſeunt poſſe cenſuris ligari: nam ratione characteris ſemper manent ſubditi Eccleſiæ: & tamē proprie catholici dici non poſſunt, cū veram fidem non habeant, neque illam profiteantur. Et è conuerſo Catechumenus dici poteſt Catholicus, & tamen cenſuræ capax non eſt, quamuis Archidiaconus in ca. *cos*, de Conſecrat. diſt. 4. quem nonnulli alii imitantur, dixerit catechumenum poſſe excommunicari: ſed ſine fundamento, quia fides, vel ſanctitas ſine baptiſmo non confert iuriſdictionem: de qua re diximus ſupra in tertio tomo agentes de Baptiſmo.

Catechumenus non poteſt cenſura affici

26. Vltimo diximus neceſſarium eſſe, vt ſuperiorē habeat in terris, qui cenſura ligandus eſt. Quod ex eodē principio naſcitur: nam iuriſdictio, & ſubiectio correlatiua ſunt: ſicut ergo in ferente cenſurā requiritur iuriſdictio, ita in eo, in quem fertur, neceſſaria eſt ſubiectio: oportet ergo, vt ſuperiorem habeat in huiuſmodi genere poteſtatis, ſeu iuriſdictionis ſpiritualis.

Solum qui ſuperiorem habet eſt cēſura capax.

27. Ex qua conditione colligitur primo, Pontificem Summum non comprehendi inter eos, qui poſſunt cenſura ligari: quia non habet ſuperiorem in terris neque alicui ſpiritualiter ſubiectus eſt, ca. *Cuncta per mundum* 9. q. 3. Vnde non ſolum ab homine (quod notum eſt) ſed etiam à iure, cenſura ligari nequit: quia ſimpliciter neque ipſi iuri humano ſubiectus eſt: quia æqualem habet poteſtatem. Quare licet, quoad vim directiuā obligari poſſunt aliquo modo iure communi, in eo modo quo princeps obligari poteſt legibus à ſe latis, tamen quoad vim coerciuā, ad quam pertinet cēſura, ligari minime poteſt. Vnde etiamſi cōtingeret in hęreſim incidere, non eſſet ipſo iure excommunicatus, de quo latius alibi: lege Bellarmin. lib. 2. de Rom. Pont. c. 12. & ſequentib. præſert. in 30. Et Nauar. in ca. *Nouit*, de Iudiciis notab. 3. n. 78. & 142. & ca. 27. n. 13. & Maiol. de Irregula. li. 2. ca. 4. nu. 8.

Papa non eſt cenſura ligabilis.

Solus Papa eſt cenſura incapax

Deinde colligitur ſolum ſummum Pontificem hac ratione excludi ne, ligari poſsit: oēs enim alii baptizati homines, & adulti, cuiuſcunque ordinis, ſexus, aut dignitatis exiſtant, capaces ſunt cenſuræ, capacitate ſcilicet remota, vt ita loquar de qua nunc agimus. Capacitas enim proxima per delictū, vel cōtumaciā cōſummatur (de qua iā diximus) capacitas autē remota exiſtit in omni homine, qui ita eſt ſubiectus alteri, vt ſi in delictum proportionatum cēſuræ incidat, poſsit ab aliquo alio cenſura ligari. Et hoc modo conſtat omnē hominem pręter Pontificem Summum, eſſe capacē cenſuræ: quia quicunque ille ſit, habet ſuperiorem in ſpiritualibus, & habentem in eum iuriſdictionem ad hunc actum, ſaltem ipſum Summum Pontificē. Quod ſatis conſtat ex dictis ſupra de habentibus hanc poteſtatem: nam hæc duo correlatiua ſunt. Conſtat etiam ex vſu Eccleſiæ & Pontificiis decretis, omnium ordinum fideles, etiam Imperatores, Epiſcopos, & Cardinales, &c. ſubiici his cenſuris.

29. Solum eſt obſeruandum, quoniam ſupra diximus agentes de homine qui poteſt cenſuram ferre ſub homine comprehendi hominum congregationem eadem proportione intelligi hic poſſe, cū dicimus omnem hominem alium à Papa ligari cenſura poſſe, non ſolum ſingulares perſonas, ſed etiā quamcunque congregationem comprehendi: idq; generaliter abſque vlla limitatione: quia nulla eſt, quæ ſuperiorē non habeat: etiamſi Concilium generale ſit, dummodo ipſummet Summum Pontificem nō includat. Addenda vero eſt illa iuris moderatio, quod congregatio non eſt capax omnis cēſuræ, ſed ſuſpēſionis tantum, & interdicti: nam excommunicatio in cōmunitatem ferri non poteſt, vt ſuo loco dicemus. Quæ moderatio etiam ad ſingulos homines ſuo modo extendi poteſt. Nam licet abſolute quilibet homo ſit capax cenſuræ alicuius, non tamen omnes omnium: nam ſuſpenſio propria eſt clericorum: qui ſupponit poteſtatem aliquam ſpiritualem: aliæ vero communes omnibus ſunt. Itē licet omnes ſint capaces cenſuræ, non tamen omnes ęqualiter ſecundum hunc ſubiectionis reſpectū: nam vnus pluribus ſubiicitur, quam alius, & ita à pluribus ligari poteſt, & hac ratione ſecundum hunc reſpectum habere ampliorem capacitatem cenſuræ.

Non omnes homines omnium cenſurarum ſunt capaces.

Concilium generale eſt cenſuræ obnoxiū, ſi Papam non includat.

Omnes tamen in hoc conueniunt, quod tam à iure, quam ab homine cenſura ligari poſſunt. A iure quidem, ſi de illis in particulari loquatur, vel etiam ſi generalis ſit conſtitutio, & in eodem iure non contineatur exceptio, qualis eſt illa, quæ continetur in cap. *quia periculoſum*, de Sent. excomm. in 6. vbi declarat pontifex Epiſcopos ex vi generalis conſtitutionis, aut ſententiæ, vel mandati, ipſo iure nō ligari, niſi de ipſis expreſſa mētio fiat. Ex qua exceptione conſtat, omnes alios, quibus hoc priuilegium conceſſum non eſt, ligari. An vero ſub illa comprehendantur Cardinales non Epiſcopi, alterius conſiderationis eſt: Vnde Nauarrum, de Datis & promiſsis: nu. 10. & Vgolinum late d. c. 17. §. 5. Ab homine autē vnuſquiſque poteſt ligari reſpectiue vt ſic dicā, id eſt quilibet à ſuis ſuperioribus talem iuriſdictionem habentibus. Qui autē ſint hoc vel illo modo ſubiecti aliis, vel quot, & quibus modis poſsit hęc ſubiectio introduci vel auferri in ſuperioribus, agendo de iuriſdictione neceſſaria, ſufficienter tactum eſt: & in ſect. 2. paucas addemus. 30.

31. Tandem ex dicta aſſertione, & conditione conſtat, eum, qui cēſura affici poteſt, debere eſſe diſtinctum ab alio, à quo poſsit ligari, quia ſibi ipſi nō poteſt eſſe ſubiectus. Qua proportionali ratione diximus ſupra, eum qui fert cenſuram, debere eſſe diſtinctum ab eo, in quem illam fert, quod in idem redit quia hæc correlatiua ſunt: & ideo de hoc puncto ſufficiunt ſuperius dicta.

Non poteſt idem in ſeipſum cenſuram ferre.

):(

SECTIO II.

An is, qui cenſura ligatur, debeat eſſe perſona certa, & nondum per cenſuram ligata: vbi de iteratione & multiplicatione cenſuræ, in eadem perſona.

1 *Cenſuram debere ferri in certam perſonam.*

QVæ diximus in ſectione præcedente: pertinēt ad capacitatem cenſuræ quaſi remotam: hic de duabus aliis conditionibus, vt actus cenſuræ valide feratur neceſſariis, dicēdum eſt, De quibus communiter tractant doctores, & obiter petunt nōnulla puncta moralia. Prima cōditio eſt, certitudo perſonæ, in quā fertur cēſura. Secūda fingi poſſet, quod nō ſit cēſura ligata.

Circa primam dicendum eſt, vt cenſura actu liget præter hactenus dicta requiri ex parte eius, in quem fertur, quod in eum certa ac definita intentione dirigatur. Ratio eſt quia actio non habet effectum niſi in determinato ſubiecto: hæc autē actio, cum naturalis non ſit, ſed humana, nō determinat ſubiectum niſi ex intentione operantis: & ideo ſicut ſupra dicebamus, ad valorem cenſuræ neceſſariam eſſe, ex parte ferentis intētionem ligandi, ita hic dicendum eſt neceſſariam eſſe intentionem ligandi hunc in particulari.

2 *Non eſt neceſſe cenſuram ferri in cognitā aut diſtinctè ſignificatam perſonam.*

Dices interdum ignoratur perſona, in quam fertur cenſura, & conſequenter non poteſt in illam definite ferri. Reſpondetur in primis, cum hanc cōditionem requirimus, non eſſe ſenſum, cenſuram debere ferri in vnam tantū ſingularem perſonam: poteſt enim ſimul ferri in plures, in omnes tamen definite, ita vt ſingulis Philoſophico more loquēdo ſingulæ cēſuræ multiplicentur. Neq; etiā neceſſe eſt, vt feratur in perſonā, vel perſonas diſtincte deſignatas, ſed ſatis eſt, quod confuſe, ſub aliquo tamē certo reſpectu, indicent: vt cū fertur cenſura in eos, qui tale furtum commiſerunt: quo ſenſu poteſt hæc conditio extendi ad eam cenſurā: quę iure vel ſtatuto fertur, vt per ſe conſtat. Nam licet dum hæ leges feruntur, nullam certam perſonam deſignent, tamen non vage, ſed determinate, & diſtributiue omnes obligant: & ſimiliter cēſura ad omnes fertur ſub cōditione, quæ cōditio, cum impletur in certa aliqua ac determinata perſona impletur, & ita in illam operatur lex talē cenſuram, & nō in aliam. Hoc ergo modo ſemper fertur efficaciter ad perſonā in ſe determinatā, eſto nobis ignota ſit.

3 *Sententia vagè lata eſt nulla.*

Tunc autem diceretur cenſuræ ſententia vage ferri, quando iudex ſententiā proferret excommunicādo vnū ex patratoribus delicti ſupponēdo eos eſſe plures & nullū in particulari deſignando: tunc enim eſſet inepta ſententia, & prorſus nulla, vtpote cōtinens intolerabilē errorē, & aut procedens ex inſufficiente intentione ad habendū effectū vel certe inſufficienter illam pronuncians & declarās, cū tamen hoc etiam neceſſariū ſit ad talem effectū vt in ſuperiorib⁹ dictū eſt. Quod etiam cōfirmari poteſt ex ſimili doctrina de ſacramētis: nam ſi intentio non ſit ſatis determinata, & per formā explicatur cum ſufficienti determinatione ſubiecti ſeu materiæ circa quam forma, vel ſacramentum verſatur, nihil fiet; vt in ſuperiori tomo diſp.13. ſect 3. concl.4. & explicando formas Baptiſmi, Cōfirmationis & Euchariſtiæ dictum eſt: eadem autē ratio eſt in præſenti, quantum ſpectat ad neceſſitatē determinati ſubiecti, vt moralis effectio ſequi poſſit.

Poſſitne quis duplici cenſura affici.

4 *Plures cenſuræ diuerſæ rationis ferri poſſunt in eandem perſonam.*

SOlum poteſt interrogari circa hoc ſubiectū cenſuræ, an neceſſe ſit eum non eſſe cenſura ligatum vt denuo ligetur. Quod quidem nullam rationem dubitandi habet, quando cenſuræ ſunt diuerſarū rationum. Poteſt enim excommunicatus ſuſpendi vel interdici, & è conuerſo: quia, cum hæ pœnę ſint diuerſarum rationum, nihil impedit, quominus in eodem ſubiecto ſuo modo inſint, ſeu quod eidem perſonæ imponantur: non ſolum propter diuerſas cauſas ſeu delicta, vt faciliime accidere poteſt, ſed etiam propter idem delictum, ſi eius grauitas tāta ſit, aut ad eum ſtatum cōtumaciæ perueniat, vt omnem hanc pœnam mereatur. Et hoc modo eſt frequens in vſu Eccleſiæ aggrauare, ſeu multiplicare cenſuras creſcente contumacia, & interdū ſimul ferri poſſent ob atrocitatē delicti, ſicut in iure ferri videntur in Extrauag.3. de Priuilegiis.

5 *Plures cenſuras eiuſdem rationis poſſunt ferri in eandem perſonam propter diuerſas cauſas.*

Rurſus in cenſuris eiuſdem rationis non eſt dubium, quin propter diuerſas cauſas poſſint in eandem perſonam ferri: ſi quis enim propter vnā inobedientiam excommunicatus eſt, ſi in alia re ſit etiā inobediens & contumax, poterit iterum excōmunicari, nam poteſtas & iuriſdictio nō eſt extincta per vnū actum, ſed integra manſit, & cauſa eſt ſufficiens, & ex parte ſubiecti nulla eſt repugnātia: quæ enim aſſignari poteſt? *Obiectio.* Dices, quod is, qui priuat⁹ eſt omnibus bonis, quib⁹ per Eccleſiam priuari poteſt, non poteſt iterum eiſdem priuari. Vel ſi phyſice loquamur, quia duo accidentia eiuſdem ſpeciei nō poſſunt eſſe ſimul in eodem ſubiecto: & præſertim duæ priuationes eiuſdem numero formæ. Sed hæc nihil obſtāt primo quidem, quia moraliter hęc conſiderādo, cenſura nō ſe habet vt pura priuatio, ſed veluti quædā poſitiua cauſa, & vinculum inducens, & cogēs ad hanc priuationem: ſic enim iura loquūtur de cenſuris, vt de quibuſdam vinculis, quibus homines ligantur, vt patet in ca. *A nobis*.2. & aliis, de Sent. excomm. Nihil autem vetat, quominus plures cauſę, & vincula adiici poſſint ad eandem priuationem inducēdam: ſicut homo poteſt pluribus præceptis obligari ad abſtinendum ab eodem actu: quæ ſi pertineant ad diuerſas cauſas, ſeu virtutes, propriiſsimè efficiēt diuerſa vincula, vt v.g. præceptum Eccleſię, vel præceptum de voto ſeruando. Item poteſt quis ad mortem cōdemnari diuerſis ſententiis, propter diuerſa delicta. Item eſt optimum exemplum de pluribus peccatis mortalibus; nam licet primum omnino priuet gratia Dei, nihilominus ſecundum quantum eſt, ex ſe illa priuat, & vel propriam maculam inducit, vel ita priorē auget, vt duob⁹ ęquiualeat per duplicem reſpectū ad duo peccata. Deniq; etiam Philoſophi dicere ſolent, priuationem totalem per reſpectū ad cauſam poſſe eſſe maiorem, vel minorem: ergo multo magis ſecundum æſtimationem moralem poterit multiplex reputari, per habitudines ad diuerſas cauſas, ſeu ſententias. Quod vero obiiciebatur de accidentibus ſolo numero diuerſis in eodem ſubiecto, neque phyſice eſt vniuerſum verum, quando accidētia ordinantur ad effectū aliquo modo diſſimilem, vt alibi diximus: neque in his moralibus affectionibus, aut denominationibus illud principium procedit, quia cum ſint ſolum reſpectus, vel denominationes relictæ ex actib⁹ intrinſecis, ſicut illæ actiones poſſunt multiplicari, ita & huiuſmodi veluti accidētia moralia. Sicut poteſt quis eſſe bis doctor in eadem facultate.

Itaque dubium non eſt, quin affectus ſemel vna cenſura, alia ſimili propter aliam cauſam interdū ligetur. In quo etiam concordant Theologi, & Canoniſtæ vt videre licet in Bonauentur. in quarto, 6
diſtinct.18. 2.p. diſtinctionis, quæſt.4. Gabr. ib. q. 2. art.2. concluſ.5. Richard. ibid artic.5. q. 2. Alenſ. 4.p. q.22. memb.1. art.5. Soto d. 22. q. 2. art.2. cōc.3. Item tenent Gloſſæ, & Doctores in capite, *Ita quorundam*, de Iudæis, vbi ſpecialiter videndis eſt. Abbas, & Nauarr. circa Gloſſam vltimam, notab.11. Item in capit. *Quicunque*, ver. *Incurrant*, eod. tit. in 6.

& in 5.

&in c. *Eugeltrudam*. 3. q. 4. Quo ad hoc confirmandum vtuntur Alenſis, & alij. Sed inde non ſumitur efficax argumentum, quia illa crebra anathematizatio potuit eſſe, vel iterata denunciatio eiuſdem cenſuræ, vt paulo infra dicemus, vel quia ſucceſsiue ſæpius illa mulier excommunicata fuerat, non permanentibus ſimul pluribus cenſuris, ſed iterum incidendo contumaciam poſt abſolutionē priorem. Qui modus loquendi frequentius in hoc ſenſu accipitur, cum dicimus aliquem ſæpius fuiſſe excōmunicatum. Alia ſunt clariora iura, de quibus ſtatim.

7. *Poſſit ne quiſquam pluribus cenſuris eiuſdem rationis propter eandē cauſam ligari.*

Difficultas vero ſupereſt, an in eadem cauſſa poſsit eadē cenſura in ſpecie iterari, ita vt vere multiplicentur. Item an ab eodem iudice, vel ſolū à diuerſis. Nam ex dictis autoribus quidam indefinite loquuntur, & indiſtincte. Vnde, cum doctrinam tradant, videntur vniuerſaliter loqui, Alii diſtincte explicant, poſſe multiplicari cenſuras propter diuerſas cauſas, & tacite videtur aliū modū excludere. Vnde Alenſis, *tot* (inquit) *poſſunt inferri excommunicationes, quot emergunt cauſſæ, propter quas debet inferri excommunicatio*. Et Bonau. diſtinguit inter iterationem eiuſdem cenſuræ, & adiectionem nouæ: & primum dicit fieri in eadem cauſſa ad maiorē cōfuſionem: hoc autem propter nouam, & diſtinctam cauſam. Vnde concluſit idē, quod Alenſis. Et idem ſentit Rich præſertim in argumento, *Sed contra*, Citatque cap. *Cum pro cauſſa*, de Sentent. excom. Gabr. vero diſtinctius loquitur, dicens, Ab eodem iudice poſſe multiplicari cenſuras in diuerſis cauſis: tamē è diuerſis iudicibus, aut iuribus, tam in eadē, quā in diuerſis cauſis, indicans ab eodem iudice non poſſe multiplicari cenſuram ſtante eadē cauſa. De iure autem non fecit mentionem in priori membro, quia per ſe notum eſt ex vi eiuſdem iuris non multiplicari cenſuras, in eadem numero cauſa, quia lex non reperit ſuam actionem. An vero in eadem cauſa ſecūdum ſpeciē multiplicata ſecundū indiuiduū ex vi iuris multiplicetur cenſura, habet difficultatem ſtatim tractandam. Deniq; Soto vltra prędictos addere videtur, etiā in eadē cauſa, & ab eodē iudice circa eandem perſonā multiplicari cēſuras eiuſdē rationis, propter perſeuerantiā in eadē contumacia. Sic enim ait, *Excommunicatus poteſt iterū excommunicari, non ſolum propter nouū crimen, verū & propter idem, aggrauatis cenſuris ad maiorem terrorem, & confuſionem, &c.* Vbi, licet non exprimat aperte *ab eodem iudice*: ſine dubio tamen hic eſt eius ſenſus, nam in ſimilibus caſibus ab eodem iudice ſolent cenſuræ aggrauari.

8. *Non ſatis eſſe multiplicem denunciationem, vt multiplex cenſura incurratur.*

Veruntamen animaduertendum eſt ad multiplicationem cenſuræ nō ſatis eſſe, quod pluries aliquis denuncietur, ſeu publice in Eccleſia anathematizetur: quia aliud eſt denunciari, aliud cenſura ligari: nam denunciatio non addit nouū vinculum, vt dixit Pōtifex in capite *Paſtoralis*, §. *Verum*, de Appellation. Et ideo, quamuis denunciatio multiplicetur, non ſequitur cenſurā multiplicari. Quod bene notauit Nauarr. in dict. ca. *Ita quorundam*, ita exponens textū illum, & cap. *Ad liberandum*, de Iudæis. Qui reuera eſt proprius illorum ſenſus. Item optimum argumētum á poſteriori eſt, nam qui pluries hoc modo denunciatur, non indiget pluribus abſolutionibus, imo, ſi à ſuperiore facultatē petat, vt abſolui poſsit, neceſſe non eſt, vt explicet illā multiplicem denunciationem, quæ accidentaria eſt: eſſet autē neceſſarium, ſi multiplex eſſet cenſura, eā declarare, vt ſtatim dicetur. Itē ob eandē cauſam excommunicatus à iure, & denunciatus ab homine, nō eſt bis excommunicatus, & ideo duplici abſolutione non indiget. Atque hoc modo fieri exiſtimo, quoties ab eodem iudice, ob eandem perſeuerantē contumaciam in eodem delicto, cenſura aggrauari dicitur per multiplicē promulgationē

Multiplex cenſura eiuſdem rationis non fertur propter eandē cauſam.

ſeu denunciationem anathematis: non enim tunc multiplicatur cenſura, neque indiget multis abſolutionibus. Imo nec fieri poteſt, vt abſoluatur ab illa cenſura, quatenus ſemel denunciata, vt ſic dicam, & quod maneat ſecundum aliam rationem, vel denunciationem: eſt ergo tunc vna tantū cenſura. Quod ſatis conſtat ex vſu Eccleſiæ. Quocirca, licet ſpeculatiue rem conſiderando, non appareat clara repugnātia in hoc, quod ab eodem iudice circa eandem perſonā, in eadem cauſa, id eſt propter idem delictum, mutato ſolum ſtatu cauſæ per augmentum contumaciæ, cenſuræ multiplicentur, ſecundum eandem ſpeciem, tamen moraliter rem conſiderando, (vt expedit) opinor id nūquā fieri iuxta vſum Eccleſiæ: ideoque poſſe dici abſolutè non poſſe, vel ſaltem: non debere fieri.

At vero è conuerſo, quando diuerſi tituli cōcurrunt ad ferendam cenſuram, ita vt vnuſquiſq; per ſe ſufficiat, & ex intentione iudicis illam operetur, tunc nō ſolum à diuerſis iudicibus, ſed etiam ab eodem, nec ſolum ſucceſsiue, ſed etiam ſimul: imò non ſolum diuerſis ſententiis, ſed vna & eadem vtrumq; delictum exprimente, poſſunt cenſuræ circa eandem perſonam multiplicari. Hæc omnia ex iure probari poſſunt: nam in cap. *Officii*, de Sent. excom. ſupponitur quidam eſſe excommunicatus propter plures exceſſus à pluribus prælatis in eum poteſtatem habentibus: ſignificatur, nullo eorū poſſe abſolui, ſcilicet integre & omnino: niſi alteri etiam ſatis fecerit, & ab eodem ſimul abſoluatur. Et in. *Capitulum ſanctæ Crucis*, de Reſcript. refertur excommunicationem, & ſuſpenſionem, bis latam eſſe in eoſdem, à diuerſis iudicibus, propter diuerſas cauſas. Et in Clem. 2. de Sent. excom. excōmunicatio noua fertur in eos, qui contra priorem publicam excommunicationem admonitionem, ſacris interſunt: ſicut enim ſacerdos excommunicatus celebrans irregularis fit, ita excōmunicatus, & publice denunciatus propter aliquod delictum, agens tali modo contra excommunicationē, noua excōmunicatione ligatur, adeo diuerſa, vt hęc ſit ad Papam reſeruata, quamuis prior non fuerit. 9.

Ex quo textu colligere licet, poſſe aliquem propter diuerſas cauſas excommunicari ab homine. atque etiam bis à ſolo iure: quod eſt manifeſtum, quando iura ſunt diuerſa, & de rebus diſtinctis: nihilq; obſtabit, quod ab eodem legiſlatore lata, vt per ſe notum eſt. Et eadem ratione idem accidere poteſt in ſententiis latis ab homine, vt ſumi etiam poteſt ex vnica Extrauaganti de ſchiſmaticis, in illis verbis, *Plurimum excommunicationum ſententiis innodauit*. Et ratio omniū clara eſt, quia, vt cēſurę multiplicentur, ſufficit cauſarū multiplicatio, ſiue potentia agens ſit vna, ſiue multiplex: nā & à multis, & ab vna poſſunt plures effectus, & actiones prodire. 10.

Propter diuerſas cauſas multiplex cenſura eiuſdem rationis ferri poteſt etiam ab eodem iudice, in eandem perſonam.

Quod vero per vnam ſententiam ab eodem in eundem prolatam, ſi tituli ſint diuerſi, plures etiā cenſuræ fiant, ſumitur ex c. *Cum pro cauſa*, de Sententia excommunicationis, ibi, *Si vobis conſtiterit Archidiaconum ob duplicem cauſam excommunicatum fuiſſe, &c.* ibi enim dicitur, abſolutum ab illa ſententia ſecundum reſpectum ad vnam tantum cauſam, nō eſſe abſolutum à cenſura fundata in alia cauſa: ſignum ergo eſt cenſuras fuiſſe diuerſas, cum potuerit vna auferri, & alia manere. Verū eſt ibi non dici expreſſe priorem abſolutionem fuiſſe validam, ſed illum manſiſſe excommunicatum, donec pro alia cauſa ſatis faceret: tamen, cū Pontifex non requirat niſi ſatis factionem pro alia cauſa ſupponere certe videtur aliud vinculum fuiſſe ablatū. Ratio vero eſt: quia licet illa ſententia verbis videatur vna, ſignificatione tamen & efficacia eſt multiplex & ideo poteſt plures effectus operari: ſicut, cū quis vnica forma plures baptizat, plura cōficit ſacramēta, & plures effectus confert. Similiter, ſi quis vno

EX LIBRIS
Rev. T. P. Graham

verbo abſoluat à pluribus cenſuris plura vincula tollit, vnde paſſiue poſſunt dici plures ſolutiones: quamuis actiue vna abſolutio videatur.

12. Oportet tamen, vt dixi ſingulos titulos ſeu cauſas excommunicãdi per ſe ſufficientes eſſe: alioqui non erunt plures, ſed partialiter componentes vnam cauſam totalem, cui cenſura vnica reſpondebit. Nec ſatis erit in ſe eſſe ſufficientes, ſed oportebit, vt tales aſſumi, ex intentione ferentis cẽſuram quia ſententia non operatur vltra intentionem iudicantis. Vnde neceſſarium etiam eſt vt talis intẽtio ſufficienter in ſententia exprimatur: quia alias odioſa ſententia in mitiorem partem explicanda erit; Tunc autem maxime videtur hoc conſtare quando ſententia magis eſt denũciatiua ſeu declaratoria quam illatiua cenſuræ, vt talis videtur fuiſſe in caſu dicti c. *Cum pro cauſa*, nam duæ cauſæ ibi numeratæ, ſcilicet violenta manuum iniectio in clericum, & violatio immunitatis Eccleſiæ, tales ſunt, vt vnaquęque habeat ſuam cenſuram ipſo facto annexam: & ideo, qui in vtroque criminoſus declaratur, dupl ci cenſura innodatus id nunciatur, etiamſi vnica ſententia, ſeu denunciatione id fiat: In cẽſuris vero ab homine illatis rarius id accidet. Quando vero circa ſingulas cauſas diuerſę, & ſufficientes præceſſerunt monitiones ſub cõminatione talis cenſuræ, & circa ſingulas præceſsit ſufficiẽs contumacia, tunc licet per modum vnius videatur ferri ſententia de omnibus: re tamen vera accommodatur materiæ, & rei ſubiectæ, ac proinde plures cenſuras operatur. Si vero aliter fieri contingat cenſura erit vna reſpiciẽs plures illas cauſas per modum vnius, quæ proinde auferri nõ poterit, neq; in totũ, neq; ex parte pręcedẽte ſola ſatisfactione pro vna cauſa nec per abſolutionem in illa ſatisfactione fundatã, ſed erit nulla abſolutio, niſi adæquate omnes illas cauſas reſpiciat vt ſumitur ex Abbate, & aliis in dict. c. *Cum pro cauſa*.

13. *Pro eadem materiali cauſa poſſunt à diuerſis ſuperioribus diuerſa cenſuræ ferri.*

Præterea addendum eſt à diuerſis iudicibus, ſeu ſuperioribus poſſe in eundem diſtinctas numero cenſuras ferri propter cauſam quodammodo eandem, & quodammodo diuerſam: nã materialiter apparet eadem, formaliter autẽ diuerſa eſſe videtur hoc patet primo quando vna cenſura eſt à iure, & alia ab homine. Poteſt enim aliquis ſimul, & pro eodem delicto, à iure ab homine excommunicari: vt notauit Abbas in capite *Grauem*, de Sententia excommun. numero quinto, quanquam iura, quæ affert, id non probent: tamen cum ius non adimat homini poteſtatem vel iuriſdictionem poterit ipſe cenſuram fèrre, non obſtante cẽſura iuris, ſi ad terrorem vel exemplum aliorum ita expedire cenſuerit. Tũc autem licet delictum vnum eſſe videatur, contumacia formaliter eſt diuerſa: nam cenſuram à iure latam incurrit quis, hoc ipſo quod ius tranſgreditur: Vt vero poſtea ab homine ob idem delictũ excõmunicetur, neceſſe eſt: vt ab eo moneatur: eique ſit contumax: eſt ergo ibi alia & alia contumacia, proprie ac formaliter eas conſiderando Item pari ratione eſt in ſententiis cenſuræ, latis à diuerſis ſuperioribus habentibꝰ propriam iuriſdictionem in ſolidum, ſi tales ſint, vt vſus vnius, vel præoccupatio nõ impediat vſum alterius. Tunc enim vnuſquiſque poterit vti iure ſuo, & ferre cenſuram non obſtante cẽſura lata ab alio: oportebit tamen vt præcedat reſpectiua cõtumacia vt ſic dicam, præmiſſa propria vniuſcuiuſque monitione. Idemque proportionaliter eſt in ſententiis à iure latis, ſi iura, & præcepta ſint formaliter diuerſa: qualia erunt, ſi vnum ſit ius commune aliud particulare ſtatutum ordinarii, dummodo conſtet nouum condere ius, & nouam pœnam imponere:

***

SECTIO III.

An multiplicatis tranſgreſsionibus legis ipſo iure cenſuram ferentis, multiplicentur cenſuræ.

1. *Quot ſunt tranſgreſsiones numero diſtinctæ tot incurruntur cenſuræ.*

SVpereſt dicendum, an in cenſuris latis à iure multiplicentur cẽſurę multiplicatis tranſgreſsionibus eiuſdẽ legis, vt ſi quis percuſſit clericum morali interruptione, bis ſit excommunicatus, & ſic de aliis. In qua re generalis, & recepta doctrina eſt, quoties nouum peccatum cõtra huiuſmodi legem committitur, nouam cenſuram incurri, è contrario vero, ſi peccatum ſit vnum tãtum, licet continuata mora, & per varias actiones fiat, vnam tantum cenſuram incurri. Ita ſentit Nauar. in Summa: capit. ſexto, n. 17. & 18. & late Vgolinus tab. 1. cã. 16. §. 3. n. 4. & ſequent. vbi multa ad hoc adducit quę nec neceſſaria ſunt, nec efficacia. Ratio enim tota conſiſtit in vnitate vel multitudine trãſgreſsionum: nam ſi tranſgreſsio vna eſt, non poteſt cenſura eſſe niſi vna: quia lex imponit cenſurã propter tranſgreſsionem: ergo ſi tranſgreſsio eſt vna moraliter & formaliter, vt ſic dicam, etiã cenſura vna erit. Et propter oppoſitam rationem ſi tranſgreſsiones plures fuerint, etiam cenſuræ multiplicabuntur: nam lex efficaciam habet cõtra ſingulas ſiue aliæ præceſſerint, ſiue non: vt patet manifeſte, nam ſi quis fuiſſet abſolutus à cenſura cõtracta per primam tranſgreſsionem, & alia iterum commiſiſſet, ſine dubio in nouam cẽſuram incidiſſet: ergo idem erit etiamſi prior cenſura ablata nõ fuerit, cũ ob ſolam multitudinem in eodem ſubiecto nõ repugnent, vt iam oſtenſum eſt.

2. *Quando tranſgreſsiones ſint numero diſtinctæ.*

Totum opus eſt in declarando, quando tranſgreſsiones ſint numero diſtinctæ, nec ne: de hac enim tranſgreſsione nunc agimus: nam quando diſtinctio eſt ſpecifica ſiue ſumatur ex totali diuerſitate obiectorum, & actuum, ſiue ex circumſtantiis mutantibus ſpeciem in eodẽ obiecto, & actu tunc & res facilis eſt, & tranſgreſsiones non ſunt contra idem formaliter pręceptum, licet naturaliter vnũ eſſe dicatur, vt ſtatim amplius explicabo. Itaque vnitas vel pluralitas numerica trãſgreſsionis in hac materia eadem proportione explicanda eſt, qua illam ſupra declarauimus in ordine ad integritatẽ confeſsionis, Quod eo hic erit facilius, quo hæc tranſgreſsio præcipue conſideranda eſt in actu exteriori, in quo cauſa cenſuræ conſummatur.

3. *Primus modus cognoſcendi vnitatem vel multitudinem horũ actuum.*

Duobus autem modis poteſt hæc vnitas vel diſtinctio ſpectari: Primo ex interruptione, vel cõtinuatione actus, nam quamdiu actio ſine morali interruptione cõtinuatur in ordine ad conſummandum eundem effectum tranſgreſsio vnica eſt, vt ſi quis per aliquod tempus verberet clericum, vt patet ex c. *Cum pro cauſa*. de Sent. excommun Quando vero moraliter interrũpitur actio, & altera poſtea inchoatur noua eſt tranſgreſsio. Quæ autem ſit interruptio moralis, partim ex mora temporis, partim ex modo & circumſtantiis, & ex actionibus interpoſitis, penſandum eſt, vt alibi latius dixi.

4. *Secundus huius cognitionis modus.*

Secundo poteſt hæc vnitas vel diſtinctio conſiderari ex parte obiecti ſeu materiæ circa quam verſatur peccatum ſeu tranſgreſsio. Et tunc difficilius eſt diſtinguere peccata, quia poteſt cõtingere, vt ſine interruptione morali aliquis percutiat vnum clericum, & ſtatim incipiat percutere alium: vbi ſi reſpiciamus ad imperium operantis, & cõtinuationem actionis, videtur eſſe tantum vna tranſgreſsio canonis, *Si quis ſuadente*. Si autem reſpiciamus ad perſonas offenſas videntur eſſe diuerſæ iniurię: idemque ob ſimilem rationem erit ſi vno ictu plures interficiat. Difficile autem eſt illas exiſtimare diuerſas tranſgreſsiones, quibus diſtinctæ cenſuræ reſpon-

ſpondeant: tum, quia illa diſtinctio eſt valde materialis reſpectu tranſgreſſoris: ipſe enim moraliter vnicam exercet actionē, ſiue perſonę ſunt plures, ſiue vna: & fortaſſe non plus peccat in vna tranſgreſsione, quàm in alia, ſi cætera ſint paria: tū etiā, quia alias, qui plura vaſa argentea ex eadem Eccleſia ſubriperet, plures incurreret cēſuras, ſuppOnēdo, tali ſacrilegio ipſo facto eſſe annexam cēſuram. Dici poteſt illam eſſe vnā iniuriam, quia ſupponimus, vna actione phyſica, vel moraliter continuata fieri: & eidē perſonę ſeu templo, vel collegio ſubeunti vicem vnius perſonę offenſæ: nam vnitas, vel multiplicitas iniurię ex perſona, cui fit, nō ex reb⁹ ſublatis ſumenda eſt. Sed contra, nam inde fit, vt is qui actione continuata, v.g. per totam noctem vniuerſa vaſa, & res ſacras ex vno templo ſubripit, vnicam cenſuram incurrat: ſi vero res eadem ex duobus templis eodem tempore, & continuatione actionū furetur, diſtinctas incurrat cenſuras: quod non videtur veriſimile. Sicut etiam nō apparet credibile, quod expilando idē ęrarium eadem actione & voluntate, & in eadem quantitate, ſi totum illud ſit vnius domini, vg. vnius Eccleſiæ, ſit vnum ſacrilegium, & cauſa vnius cenſuræ: ſi vero ærariū ſit plurium Eccleſiarum, non per modum vnius, ſed per modum plurium, quia vnaquæque habet ibi partem ſuam quaſi in depoſitū, vel cuſtodiam, tranſgreſsiones ſunt plures, quia iniuriæ plures ſunt cum ſint plures perſonę offenſę: & conſequēter cenſuræ. Simili modo dicendum erit, eum qui cum vno excommunicato per horā conuerſatur, vnā excommunicationem incurrere: ſi vero ibi ſimul adſint duo excommunicati, & cum vtroque ſimul per eandē horam conuerſetur, incurrere duas quod etiam non videtur veriſimile, quia moraliter ibi eſt vna tranſgreſsio.

5. Aliunde autem non videtur poſſe negari, quin ex variatione perſonarum cum quibus, vel contra quas peccatur, multiplicentur aliquādo tranſgreſſiones, & cenſuræ, etiamſi alioqui actio videatur vna, vel moraliter non interrupta, Vt v.g: ſi quis interfecit vnum hominem, & ſtatim eodem impetu, & continuata ſucceſsione actionis interficit alium, ſine dubio ſunt diſtincta homicidia, & ſi cenſura ſit impoſita homicidę, duas incurret: ſicut etiam Iuriſtæ aiunt, contra eum, qui in eodem congreſſu aliū vulnerauerit, & tandem occidit, nō dari actionē vulnerantis & occidētis, ſed occidentis tantum in l. *illud*, §. 1. ff. Ad legē Aquil. At vero ſi vnum occiderit, & alium vulnerauerit, vtriuſque actio in eū dabitur, vt per ſe notum eſt. Idē eſt in peccato adulterii. v. g. ſi quis poſt conſummatum peccatum cum vna, ſtatim ſine interruptione morali ad alteram accedat. Imo in hoc genere peccati non ſolum reſpectu diuerſarum perſonarum, ſed etiam reſpectu eiuſdem hoc verum habet. Quocirca difficile, eſt generalem regulam in his rebus moralibus aſſignare. Pendent enim ex circumſtantiis, & ex modo actionis.

6. In primis tamen cōſiderandum cenſeo, an actio, qua conſummatur tranſgreſsio, propter quam incurritur cenſura, ſimul fiat, vel per partes ſibi ſuccedentes, vel moraliter continuas. Rurſus, quando hoc poſteriori modo fit: attendēdum eſt, an actiones illæ moraliter componant vnam, vel vna non ſit pars alterius, etiamſi cōtinue ſibi ſuccedant: nā quando ſe habent priori modo, vna tranſgreſsio conſummatur per omnes, vt per ſe notū eſt: & ideo vna incurritur cenſura. Quod vero duę actiones alioqui eiuſdem ſpeciei in malitia, continuatione morali factæ non componant vnam, nec partes inter ſe vnitę cenſeatur, ex duplici capite videtur poſſe oriri. Primo ex diuerſitate ſubiectorū circa quæ ſunt, ſeu terminorū ad quos tendunt, vnde habēt ſuam moralem rationē. Sicut enim Ariſtoteles in

Varia regula ad diſcernendam vnitatē, vel multiplicitatem actuum ex parte obiectis.

Phyſicis dixit, ad vnitatem motus nō ſufficere vnitatem temporis ſine vnitate ſubiecti: ita nos hic dicere poſſumus, ad vnitatem tranſgreſsionis non ſatis eſſe immediatam ſucceſsionem ſine interruptione ex parte temporis, quia mutatio ſubiecti poteſt ſufficere, vt moraliter cenſeatur inchoari noua actio & tranſgreſsio. Et hoc probat exemplū de homicidio, & de vulneratione vnius, & occiſione alterius, & idem credo eſſe de furto, & de quacūq; actione iniurioſa. Et fortaſſe extra materiam iuſtitiæ hoc nō reperitur: nam, ſi quis continuata actione nunc comedat carnes, deinde piſces, tēpore prohibito, vna eſt tranſgreſsio, licet ſubiecta ſeu materiæ circa quas verſatur actio, videantur diſtinctæ. Et ratio eſſe videtur, quia iuſtitia, & iniuria ſunt magis ad alterum: & ideo dixi ibi nō vbicunq; variari ſubiecta, ſed etiam terminos, reſpectu quorum habent actiones malitiam ſuam: quod non ita eſt in materia temperantiæ, & in aliis virtutibus, quæ reſpiciūt mediū in ordine ad ipſum operantē.

Aliud caput moralis interruptionis, abſq; mora temporis interpoſita, eſt poſſe, quando prior actus natura ſua tendit ad definitum terminum, in quo conſummatur: & ideo qui poſtea immediate ſuccedit, nō eſt pars alterius, ſed nouus actus. Quæ ratio per ſe eſt efficax, & declaratur aperte exēplo duplicis adulterii, vel fornicationis: nam licet fiat cum eadem perſona, & ſine interruptione temporis quantū fieri poteſt, nihilominus ſunt duæ trāſgreſsiones ſufficientes ad duas cenſuras, ſi lex ſit lata. Idem opinor fore ſi iudex contra Eccleſiæ immunitatem per vim extrahat vnum hominem, & ſtatim ſine interruptione ad eādem Eccleſiam tēdat, & extrahat alium: exiſtimo enim eſſe duas trāſgreſsiones, & incurri duas cenſuras: ſi vero eodem genere continuationis, quis furaretur res Eccleſię, ſucceſsiuis, & partialibus aſportationibus, exiſtimo eſſe vnum ſacrilegium, & vnam cenſuram, ſi lata ſit. Et ratio eſt, quia primum genus peccati tale eſt, vt circa vnam perſonam conſummetur: & ideo vis vni facta nō componit vnam actionem cum vi facta alteri: at vero furtum non habet materiam, vel terminum certum, in quo conſummetur. Et per hæc videtur poſſe ſufficienter ferri iudicium de omnibus ſimilibus tranſgreſsionibus, quæ ſucceſsiue tamē immediate, ſeu proxime ſiūt. 7.

Quādo vero tota actio ſimul ſit, terminatur vero ad plures perſonas, vel obiecta, difficili⁹ ibi diſtinguūtur plures tranſgreſsiones, quia, licet actio æquiualeat multis, re tamen vera eſt vna, & vnum peccatum graui⁹. Et ita mihi probabile eſt iudicē v.g. qui ſimul duos homines duabus manibus teneret, & ita extraheret ab Eccleſia, vnicam cenſuram incurrere: & idem cēſeo de illo, qui eodem tempore ſimul conuerſatur cum duobus excommunicatis: quia reuera illa diſtinctio perſonarū in tali materia parum confert ad multiplicanda peccata. De caſu vero homicidii, quando vno ictu occidit quis plures clericos, res eſt magis dubia: videtur tamen etiam probabilis hæc pars: quia ſimpliciter vnum eſt peccatum, & vna tranſgreſsio, quæ in vna actione conſiſtit, quamuis ex ea reſultent plures paſsiones, vel plura nocumēta, quę potius ſunt plures effectus vnius peccati, quam plura peccata. 8.

Quid ſi vna actio ad plures perſonas terminetur.

Obiicies, quia ſi illa homicidia ſeparatim ſierēt, plures incurrerentur cenſuræ: ergo etiamſi ſimul fiant: alioqui concurrentia delictorum ad eorum impunitatem iuuaret, quod eſt cōtra rationem & contra legem *Nunquam plura*, ff. De Priuatis delictis. Et confirmatur, quia ſi plures homines ſimul concurrant ad eandem actionem, vt ſacerdotem occidant, tot incurrunt cēſuras, quot ſunt homines occidentes: ergo & è conuerſo, ſi vna actione plures occidantur, tot incurrentur cenſuræ quot fuerint homines occiſi. Reſpondetur: Primū argumētum 9.

æque applicari poſſet ad plures percuſsiones ſimul vel diuerſis temporibus eidem factas, & ad furtum plurium rerum vnica acceptione, vel pluribus & diuerſis temporibus factis. Negatur ergo conſequẽtia, quia cum ſimul totum ſit, eſt vna tranſgreſsio, cum vero ſeparatim ſunt plures. Non ſolum enim in actionibus moralibus, ſed etiam in motibus phyſicis, & in ſuo modo in rebus permanentibus, coniunctio vel ſeparatio efficit rei vnitatem, vel multitudinem.

10. Neque illa lex, quæ adducitur, eſt ad rem, tum quia hic nullum delictum manet impunitum: totum enim illud homicidium, vel ſacrilegium punitur, v.g. excommunicatione: non vero excommunicationibus, quia non ſunt plura peccata: ſolum accidit vt grauius delictum, & æquiualens multis, vna tantum cenſura puniatur: cum tamen ſingula delicta leuiora ſimili cenſura, & plura ſimul multis cenſuris puniantur. Sed hoc non eſt inconueniens, quia eſt per accidens, & in exemplis furti, vel vulnerationis conſtat idem accidere. Tunc etiam quia illa lex intelligitur de pluribus delictis, quæ manẽt plura, & moraliter differunt ſpecie, vt ſunt furtum & homicidium eiuſdem ſerui, v.g. nam de his, & ſimilibus illa lex expreſſe loquitur: hic autem non ſunt plura delicta, ſed vnum æquiualẽs multis. Vnde ad confirmationem negatur etiam ſimilitudo, quia vbi ſunt plures occidentes, ſunt plures tranſgreſsiones: vbi vero occiſi ſunt plures vno ictu ab vna perſona facto vnica eſt tranſgreſsio.

Itaque hæc pars ſpeculatiue ſumpta, videtur ſa-
11. tis probabiliter defendi, quamuis oppoſitã teneat Nauarr. in Sum. c. 6. n. 16. citans Ioannem Andream, nullam vero rationem adducens. Contra eum vero ad hominem argumentamur, quia paulo inferius ait, eum, qui vno actu imprecatur mortẽ alicui familiæ, toti, licet in ea plures ſint perſonæ, vnum tantum peccatum cõmittere, quia reſpicit omnes illas per modum vnius collectiue. Ait etiam, qui vno verbo blaſphemat de duodecim Apoſtolis, vnũ peccatum committere: Pari ergo ratione, ſi vno ictu plures occidat, vnum peccatum cõmitti, quia in omnes tendit per modum vnius: & ſicut nocumentum in hoc genere peccati deriuatur ad ſingulos perſonaliter, & diſtributiue, vt ſic dicam, ita & in exemplis adductis. Eãdem tandem ſententiam defendit. Vgolin. ſupra nu. 8. non vero adducit rationes, præter ſupra inſinuatas, quæ firmæ nõ ſunt

Nihilominus tamen, quia hæc pars ſecurior eſt
12. ea videtur in praxi ſequenda: quia illa ſimpliciter cenſetur plura homicidia, & hoc ſufficit in ordine ad cenſuram ſiue in rigore peccata ſint plura, ſiue non: quia cenſura fertur ratione iniuriæ factæ tali perſonæ, vel ratione homicidii, &c. Quod adeo verum eſt, vt licet peccatum fuerit commiſſum, ſi reipſa non fuit illata iniuria, vel damnum prohibitũ, cenſura non incurratur: ergo & à cõtrario, ſi iniuriæ fuerint, numero diuerſæ ex diſtinctione perſonarum, quamuis ex eadẽ actione culpabili procedant, ſatis erit ad incurrẽdas diuerſas cenſuras. Denique (quoad praxim etiam pertinet) vt valida ſit abſolutio à tali cenſura, vel facultas impetrata ad abſolutionem obtinẽdam, neceſſarium erit exprimere in cauſa cenſuræ numerum perſonarum, ſeu clericorum occiſorum: Non eſt tamen hoc ſcrupuloſe extendendum ad omnia in quibus plures perſonæ vna actione iniuria afficiuntur: quia in aliquibus videtur eſſe valde accidentarium, vt in exemplo furati depoſiti: in aliis eſt minor diſtinctio moralis, & plures quaſi collectiue per modum vnius concurrunt, & in confabulatione cum pluribus ſimul.

(∴)

Quid ſi aliquis violet legem vno actu habente plures circumſtantias, quarum quælibet ſub cenſura prohibetur.

Et ex his facile intelligetur quid dicendum ſit, 13.
quando aliquis violat legem vno actu habente plures circumſtantias, quarum ſingulæ ſub cẽſura prohibentur, vt ſi eſſet lex prohibens ſub cenſura comedere in die Ieiunii ante talẽ horam, & talem cibum, &c. Et reſpondeo breuiter, ſi illæ circumſtantiæ tales ſint, vt mutent ſpeciem actus moralis tot incurri cẽſuras, quod circumſtantiæ violantur: quia propter ſingulas per ſe ſumptas incurreretur cenſura, vt ſupponitur: quando autem ſimul concurrunt, quamuis materialiter coniungantur: formaliter manẽt diſtincta peccata in ſpecie: ergo plures tranſgreſsiones, & plures cenſuræ. Si vero illæ circumſtantiæ non mutent ſpeciem, ſed aggrauent intra eandem ſpeciem peccati, vna incurretur cẽſura, quia vna eſt tantum tranſgreſsio. Vnde quando circumſtantiæ ſunt prioris rationis, accidentarium, ſeu quaſi materiale eſt, quod diuerſis legibus vel vna lege prohibeantur: nam licet dicitur lex vna quaſi materialiter, quia vno textu illa omnia prohibet tamen æquiualet multis, & (vt ita dicam) in ſingulis propoſitionibus ſingulos leges tradit.

Exemplum optimum eſt in Clement. 1. in ſepult. 14.
vbi quatuor ſimul ſub excommunicatione ipſo facto incurrenda prohibentur. ſcilicet ſepelire in loco ſacro hominem publice excommunicatum, vel nominatum interdictũ, vel tempore interdicti in caſibus non conceſsis, vel publicum vſurarium. Quæ prohibitiones ſaltem quoad tria capita videntur diuerſarum rationum: quia ſepelire vſurarium nõ eſt violare cenſuram aliquam, ſicut eſt ſepelire excommunicatum, vel interdictum. Et hæc duo inter ſe etiam videntur diuerſarum rationum ſicut ipſæ cenſuræ diuerſæ ſunt: quapropter, ſi idem publicus vſurarius eſſet excommunicatus, & interdictus ſepelire ipſum in loco ſacro eſſet triplex ſacrilegium formaliter diuerſum, & conſequenter ſufficiẽs ad tres excommunicationes incurrendas. At vero eandem perſonam interdictam tempore interdicti ſepelire in loco ſacro, nõ eſſet duplex peccatum, neque ex illo orietur duplex cenſura, quia illæ circumſtantiæ non variant ſpeciem moralem, ſed aggrauant violationem eiuſdem cenſuræ, ſicut etiam in exemplo ſuprapoſito de ieiunio, ſi quis comederet cibum prohibitum, & tempore prohibito ſub cenſura, non ideo incurreret duas cẽſuras, ſed vnam quia totus ille actus vnius rationis eſt, & illæ circumſtantiæ magis ac magis illum corrumpunt intra eandem ſpeciem.

Clement. 1. de ſepul.

Vnde non refert, quia ſingulæ per ſe ſufficerent 15.
ad adducendam cenſuram: quia inde ſolum colligitur peccatum grauius, & minus graue poſſe ſufficere ad hunc effectum, non vero quod quælibet maior grauitas multiplicet cenſuram, ſi non multiplicat delictum. Idemq́ue erit, ſi quis violenter percutiat ſacerdotem, qui etiam eſt diaconus, ſubdiaconus, &c. qui ordines per ſe ſinguli ſufficiunt, vt percuſſor ſit excommunicatus, & tamen non propterea in plures excommunicationes incidet: quia omnes illi ordines concurrunt per modum vnius, & ſolum aggrauant delictum in eadem ſpecie. Aliud vero dicendum videtur, ſi quis violenter percutiat eum, qui ſimul & clericus, & monachus eſt: nam, ſicut diuerſarum rationum ſunt cõſecrationes, quæ in clerico, & monacho conſiderantur, ita & prohibitiones illæ & tranſgreſsiones diuerſarum rationum videntur. Vnde licet in eodem cap. *Si quis ſuadente*, contineantur, tamen vt diſtincte traduntur, ſcil. qui clericũ, vel monachũ, &c. Et hæc videntur ſufficere de multiplicatione, ſeu iteratione cenſuræ

SECTIO

SECTIO IV.

Quinam ligentur cenſura per legem, vel ſtatutum lata.

1. *Qui ſint ſubiecti quoad cenſuram ab homine per ſententiam latam.*

HAnc ſectionem propono, vt explicẽ nõnullas difficultates occurrentes circa modum, ſed titulum ſubiectionis requiſitũ ex parte eius, qui ligari debet cẽſura. In qua re ferè nulla dubitatio occurrit circa cenſuram latam ab homine per ſententiam particularem: nam, cum illa feratur ad ſingularem perſonam, propter ſpeciale delictum, & ſuppoſita ſufficiente admonitione ad illam facta, conſtat illam ſolam perſonam ligari poſſe tali cenſura. Supponi autem debet ex parte illius ſufficiens titulus ſubiectionis: qui titulus reſpectu Summi Põtificis, vniuerſaliſsimus ſufficit, ſcilicet eſſe membrum Eccleſię Catholicæ, cuius Pontifex eſt vniuerſalis Paſtor. Reſpectu vero aliorum particularium prælatorum erit habere domicilium in diœceſi alicuius, vel eſſe membrum talis congregationis vel aliquid ſimile, iuxta ſuperius dicta de iuriſdictione in foro pœnitentiæ, ſeruatá proportione, reſpectu prælati habentis poteſtatem ferendi cenſuram. Ac denique ſupponi debent aliæ conditiones ſupra poſitæ, vt talis ſententia rite feratur. Quibus concurrentibus nihil obſtabit, quod is, in quem fertur talis cenſura, ſit extra territorium ferentis: quia cenſura ferri poteſt in abſentem, vt ſupra diximus: & cenſura ligari exiſtentem in alieno territorio, non eſt proprie exercere iuriſdictionẽ in aliena diœceſi, ſed habere ibi effectum, & quoad hunc, illum attingere, vt ſic dicam, per actionem in proprio territorio rite exercitam. hoc autem nõ eſt terminos iuriſdictionis excedere: ſicut poteſt ſuperior præceptum imponere ſubdito in alieno territorio exiſtenti. De qua re videri poteſt Abbas in c. vlt. de Foro competenti, n. 23. & ſeq. & ibi alii.

Cenſura ligari poteſt exiſtens in alieno territorio.

2. *Triplici titulo fit quis ſubiectus alieno prælato.*

Solum ſunt hic obſeruanda quædam magis propria huius ſubiectionis, quatenus reſpondet iuriſdictioni in foro contentioſo. Primum eſt, etiam ratione delicti cõmiſsi in propria diœceſi, ſeu territorio, fieri aliquem ſubditum prælato illius diœceſis, & ab eo cenſura ligari poſſe: quia hic titulus ſufficit ad iuriſdictionem in foro contentioſo: vt nunc ſuppono. Et ſtatim magis explicabitur. Secundum eſt, eum, qui violat cenſuram alicuius Epiſcopi, quamuis alioqui ſubditus eius non ſit, quoad hoc fieri ſubditum, vt per cenſuram ab eo compelli poſſit ad eam ſeruandam, Vt, ſi quis communicet cum excommunicato ab aliquo Epiſcopo, etiam extra ſuum Epiſcopatum, poteſt ab illo excommunicari ſeruata forma cap. *Statuimus*, & cap. *Statutum*, de Senten. excom. in 6. Vt enim nunc ſuppono excommunicatus ab vno Epiſcopo particulari, ita eſt pro vniuerſa Eccleſia excommunicatus, vt vbiq; locorum peccet, & excommunicationem minorem incurrant omnes, qui cum illo communicauerint: quod poſtea ex profeſſo tractandum eſt. Ratione ergo illius vniuerſalitatis, vt ſic dicam quam cenſura includit, habet hanc poteſtatem, & iuriſdictionem quilibet Epiſcopus, vt poſsit eos, qui dicto modo ſuas cenſuras violant: admonere, & ſub maiori cenſura compellere ad eas ſeruãdas: id enim ad efficaciam talis poteſtatis, & cenſuræ per eam latę, neceſſarium eſt. Et ita inſinuatur in dictis c. *Statuimus*, & c. *Statutum*. Tertium obſeruandum eſt, quod licet per mutationem domicilii mutetur ſubiectio & iuriſdictio: tamen ſi citatio præceſsit, ex vi illius ita confirmatur quoad hunc effectum ſubiectio, vt licet poſtea domicilium mutet, quis poſsit per cẽſuras compelli ad comparandum, & excommunicari, v. g. ſi contumax ſit, vt notauit Abbas in capite vltimo de Foro competenti num. 6. & ſequentib. Vbi late diſputat, & declarat hoc punctum, & quod primo etiam loco notatum eſt: quę omitto, quia magis pertinent ad forum externum.

Quos ligent cenſuræ latæ iure canonico.

OMiſsis ergo cenſuris, quæ feruntur per ſententias iudicum circa illas, quæ feruntur per leges, nulla eſt difficultas, de iis, quæ ferũtur iure canonico, vel lapibus pontificiis, nam quantum eſt ex parte ſubiectionis, obligãt, vel obligare poſſunt omnes baptizatos: quãtum vero eſt ex parte territorii, vniuerſum mundum complecti poſſunt: In effectu vero: ſeu in actu, tantũ extendũtur, ſiue quoad perſonas, ſiue quoad prouincias, quantum verba legis declarant. Et ita nihil aliud admonere oportet, niſi vt verba legis attente legantur, & ſtricte ſumantur, quantum proprietas eorum permiſerit. Circa quod etiam obſeruari poteſt exceptio, quæ iure habetur de Epiſcopis quod generali ſententia vel conſtitutione non ligẽtur, cap *Quia periculoſum* de Sent. excom. in 6. quod de ſuſpenſione, & interdicto, & nõ de excommunicatione loquitur, vt ſuis locis videbimus. Addi etiam poſſunt, quæ Caietanus notat verb. *Excommunicatio*, in principio. Atque hoc ipſum ſeruata proportione in ſtatutis particularium prę latorum obſeruandum eſt: tamen quatenus illa procedunt à iuriſdictione particulari ac definita ad certum locum, & certas perſonas quædam ſpecialia dubia circa illa occurrunt. 3.

Epiſcopi non ligantur generali lege.

An ſtatutum Epiſcopi ſub cenſura comprehendat eos, qui extra eius territorium delinquunt.

PRimum dubium eſt, an ſubditus Epiſcopo violans ſtatutum eius, cui eſt annexa cenſura, in alieno Epiſcopatu, an (inquam) illam incurrat, vt v. g. Epiſcopus Conimbricenſis excommunicat ipſo facto omnes raptores, aliquis eius ſubditus committit illud delictum extra diœceſim, dubium eſt an incurrat illam cenſuram. Et breuiter dicendum eſt, illam non incurrere. Ita enim definitur in ca. 2. §. *Statuto Epiſcopi*, de Conſtitut. in 6. Vbi ratio redditur. Quia extra territorium ius dicenti impune non paretur. Satutum enim, per ſe, & directe non fertur in perſonas abſolute, ſed in territorium, vel diœceſim pertinentem ad iuriſdictionem talis prælati: nam pro illius pace, & legitima gubernatione ſtatutum fertur. Et confirmatur, nam qui illud delictum committit in aliena diœceſi, ſubditur legibus illius diœceſis, & cenſuris, ſi quæ ſunt propter tale delictum latæ: ergo non debet puniri etiam legibus ſui Epiſcopatus; quia non punitur idem his in idipſum. Et ita in hac ſententia omnes doctores conueniunt, vt late eos referunt Couar. in c. *Alma*, 1. p. §. 10 nu. 3. Iacobus de Graff. lib. 4. Deciſ. c. 6. nu. 37. & Vgolin. tab. 1. c. 9. §. 3. 4.

Qui circa hoc dubitant, an ſi quis delictum illud committat intra territorium, tamẽ in aliquo loco exempto illius, excuſetur à cenſura ex vi prædicti textus. Videtur enim non excuſari, quia textus ille ſolum excipit delinquentes extra territorium, ille autem abſolute nõ delinquit extra territorium. In cõtrarium vero eſt, quia ille locus exemptus quãuis dicatur eſſe intra territorium, quia intra terminos eius quaſi materialiter continetur, tamen formaliter eſt extra, quia eſt extra iuriſdictionem talis prælati; & ex ea parte intelligere poſſumus locum illum ſuis terminis claudi, & eſſe extra terminos alterius. Vnde in cap. *Cum Epiſcopus* de Officio ordin. in 6. cum dictum eſſet, Epiſcopum in tota ſua diœceſi habere iuriſdictionem ordinariam, cum limitatione ſubditur, in omni loco eius non exempto poſ-

Vera reſolutio.

pto poſ-

pto poſſe actus iuriſdictionis exercere: quo ſignificatur, licet locus exemptus materialiter ſit in diœceſi, formaliter vero non pertinere ad diœceſim: & ideo non poſſe in eo actus iuriſdictionis exercere. Ferre autem ſtatutum obligans ſub cenſura, eſt actus iuriſdictionis: ergo non poteſt obligare tale ſtatutum pro illo loco exempto: ergò nec comprehendet ſubditum in illo peccantem. Et confirmatur, ex cap. primo de priuileg. in ſexto, in verbis illis. *Dummodo ſit loco exempto commiſſum*, in quibus ſupponitur delictum commiſſum in tali loco eſſe extra iuriſdictionem Epiſcopi ordinarii illius diœceſis in qua talis locus exiſtit. Præterea, conf quia etiam ibi procedit ratio textus in dicto c. 2. de Conſtitut. Quod extra territorium ius dicenti non paretur, Procedit etiam altera ratio, quod in illo exempto obligant leges alterius pręlati, ad quem locus ille pertinet & ibi peccās incurrit cenſuram ab ipſo latam: ergo non incurret aliam. Et confirmatur ex Clem. vlt. de priu. vbi ſpecialiter conceditur Archiepiſcopis vel Epiſc. vt in locis exemptis ſuarum diœceſium quoſdam actus pōtificales exercere poſsint, ex qua ſpeciali conceſsione ſatis apperte colligitur, alios non poſſe, ſed expreſſe etiam ſtatim declaratur, vt nullum alium actum iuriſdictionis poſſunt ibi exercere: ergo quoad alia omnia ita ſe habent reſpectu illius loci, ac ſi omnino extra terminos diœceſis exiſteret.

Atque hęc ſententia videtur mihi ſufficienter
6. *Quis dicatur locus exemptus quoad hūc effectum.* probari & rationem dubitandi in contrarium poſitam ex dictis etiam ſolutam manere: ideoque illam veram eſſe cenſeo. Dummodo locus ſit plene exemptus à iuriſdictione Epiſcopali, vt non poſſit Ordinarius in eo leges ferre, incolas illius loci obligantes. Intelligendum item cenſeo per locum exemptum, non Eccleſias, aut monaſteria religioſorum exemptorum: quæ non niſi ratione talium perſonarum exempta vocantur: & ideo ſi aliæ perſonæ ſubditæ Epiſcopis intra eos frangerēt ſtatuta Epiſcoporum, cenſuras eorum ſine dubio incurrerent. Sed loca exempta proprie dicuntur parochiæ aliquæ aut oppida, quę quoad ordinariam iuriſdictionem Eccleſiaſticam exempta ſunt. Nec referre cenſeo, quod ille locus ſit alteri Epiſcopo ſubiectus, vel Summo Pontifici reſeruatus: quia vtroque modo priuatur iuriſdictione in eum locum prælatus, à cuius poteſtate locus eximitur, qualis eſt in hac Conimbricenſi ciuitate parochia S. Crucis. quæ exempta eſt à iuriſdictione Ordinarii. & Priori illius conuentus ſubiecta eſt, iuxta cap. *Cum olim*, 2. de Priuileg. Atque hanc ſententiam eſſe communem refert Vgolin. d. c. 9. §. 3. vbi etiam alias opiniones tractat, ſed nullam rationem earum adducit, quæ ex dictis ſoluta nō ſit, ipſe vero fuſius omnes diſſoluit, & noſtram opinionem tenet.

7. *Vgolini limitatio.* Addit vero in fine quandam limitationē ad prædictum c. 2. de Conſt. in 6. ſcilicet, qui delinquit in alieno territorio non incurrere cenſuram per ſtatutum latam à ſuo Epiſcopo niſi peccatum inchoauerit in proprio territorio, nam tunc licet, illud cōſumauerit in alieno, nihilominus in cēſuram incidet. Adhibetq́; exemplum, ſi Epiſcopus ſtatutum faciat, vt ſi quis in ſua Eccleſia per duos menſes nō reſederit, excommunicatus ſit: tunc enim licet canonicus in alieno territorio degens per plures mēſes ſtatutum frangat, in cenſuram incidit. Et ratio eſt (inquit) quia licet conſummetur in alieno territorio contumacia, in proprio inchoata eſt.

Sed inprimis exemplum non eſt ad rem; quia ſi
8. *Exemplū ab Vg. adductū non eſſe ad rem oſtenditur.* attentius cōſideretur, peccatum illud, quātum attinet ad cenſuras, & ad forum Eccleſiæ, non in alieno territorio, ſed in proprio cōſummatur: nam, vt ex ſuperioribus conſtat, in ordine ad cenſuras, & forum Eccleſiæ peccatum conſummatur ipſo actu & effectu externo prohibito: in dicto autem exemplo, quod prohibetur, eſt omiſsio reſidentiæ: hæc autem omiſsio in illa Eccleſia conſummatur, vbi reſidēdum erat ex obligatione. Vnde quod dicitur de contumacia inchoata in proprio territorio, & conſummata in alieno, non recte dictum eſt: nam ſi illa perſona per duos menſes integros in proprio territorio fuit, & nō reſedit, ibi inchoauit & conſummauit contumaciam & cenſurā incurrit: quod vero in alieno territorio diutius in ea perſeuerat, impertinēs eſt. Si autem in proprio territorio exiſtens, non fuit abſens à ſua Eccleſia per duos menſes non inchoauit ibi contumaciam, ſed alibi, vbi terminum illum non reſidendo tranſegit, nā quando lex præfigit terminum, non inchoatur contumacia donec terminus præfixus cōpleatur. Et ideo in huiuſmodi legibus ſimul eſt inchoari, & cōſummari contumaciam: quamuis autem contumacia interior inchoetur, & conſumetur in alieno territorio, tamen, quia ipſa exterior tranſgreſsio in proprio cōſummatur, ideo in ordine ad cēſuram, potius cēſebitur delictum illud in proprio territorio committi.

Atque hinc tandem videtur ſine cauſa adhiberi limitatio illa, ſed potius a contrario dicendum fore, ibi committi, delictum in ordine ad cenſuram 9. *Vgolini limitatio reiicitur.*
ibi exterius conſummatur, licet alibi inchoetur: vnde ſi quis inchoet delictum in proprio territorio conſummet vero extra illud, non incurret cenſuram ſtatuti proprii territorii, ſecus vero ſi è contrario extra inchoet, & intra cōſummet. Dico autē in ordine ad cēſuram quia in ordine ad alias pœnas vel effectus communis eſt doctrina Iuriſtarum quando delictum in vno loco inchoatur, & in alio conſummatur, delinquentem vtriq; loco fieri ſubiectum ratione delicti iuxta l. 1. C. Vbi de crimine agi oportet, in illis verbis, *vbi commiſſa vel inchoata ſunt* vbi Interpretes id docet, & Barthol. in l. *Dominum* ff. de furtis, & Abbas in c. *Poſtulaſti* de Foro compet. n. 35. Et ratio eſt clara quia is in vtroque loco vere deliquit, ergo ratione delicti ſit illius fori quātū ad pœnam vel iudicium correſpondens tali delicto, prout in ſingulis locis commiſſo. At vero in ordine ad cenſuram intercedit hæc peculiaris ratio, quod illa non contrahitur propter inchoationem delicti donec conſummatum ſit (ſupponimus enim ita eſſe latam) & ideo dicimus pręcipue eſſe attendendum territorium, in quo conſummatur, etiam ſi extra illud inchoatum ſit. Quod primo probari poſſet eodem exemplo, prout à nobis declaratum eſt. Aliaq́; adhiberi poſſunt moralia, & frequentia nam ſi ſtuprum, v. g. eſſet prohibitum in hoc Epiſcopatu ſub cenſura, & quis decipiens virginem eam traheret extra terminos diæceſis, quamuis per tactus, & oſcula inchoaret hic delictum, ſi tamen non conſummaret donec eſſet in altera diœceſi, nō incurreret. Idem intelligi poteſt de homicidio, & aliis ſimilibus. Præterea, ſi quis occidat hominem in Eccleſia exiſtentem, quamuis inchoet delictum extra Eccleſiam inde proiiciendo ſagittam, incurret cenſuram latam contra homicidam in Eccleſia ſecus vero eſſet, ſi in Eccleſia inchoaret delictum inde proiiciendo ſagittam, & extra conſummando delictum, ibi occidendo: ergo proportionatę loquendum erit de peccato intra vel extra territorium conſummato. Et ratio reddi poteſt ex ſuperius dictis, quia cēſura non incurritur niſi propter peccatum conſummatum in ea ſpecie, in qua ſub cenſura prohibitum eſt: ergo vbi conſummatur, ibi delinquitur in ordine ad cenſuram contrahendam 10.
vel non contrahendam.

Quid dicendum de [illegible] qui alium vulnerat in territorio [illegible]

Dices: Ergo, ſi ſubditus lethaliter vulnerauit aliū in propria diœceſi, vbi eſt cenſura annexa homicidio, & vulneratus non ibi moriatur, ſed in alia diæceſi, ad quam diſceſſiſſet. alter nō incurret cenſurā quod videtur difficile creditu, cum delictū totum

in pro

Vbi pro homicidio cenſura eſt impoſita vulneratus autem extra illud moritur. in proprio territorio fuerit commiſſum. Et tamen bona videtur illatio, quia ille non fuit homicida in eo loco, vbi illa lex ſub tali cenſura obligabat, in eo caſu dubia quidem res eſſe videtur, nihilominus tamē probabilius eſt in eo incurri cenſurā, quia licet delictū quoad effectum vltimū conſummetur extra territorium, tamen quoad actionē etiam externam, in territoriū cōſummatum fuit. Vnde, licet ille non eſſet ſubditus ratione delicti poſſet conueniri in illo territorio, vbi deliquit, non ſolum de vulnere inflicto, ſed etiā de homicidio commiſſo, imo in alio territorio cōueniri nō poterit, quia ibi nō deliquit: ergo à fortiori per ipſam met legem cōuenitur & punitur. Quocirca, licet, vt incurratur cēſura, expectetur effectus conſūmat^9 talis actionis: tamen, quod effectus ſequatur in hoc, vel in illo loco, eſt valde accidentarium & extrinſecum, ſed cōſiderandum eſt, vbi reuera delictum cōmiſſum ſit.

11 *Quid ſub cenſura præcipiatur ne triticum extra territorium deferatur.* Ex quo etiam facile ſoluitur, ſi quis obiiciat de ſtatuto Epiſcopi prohibentis ſub cenſura, ne triticum, vel aliquid ſimile extra diœceſim feratur, quod delictum non videtur conſummari, donec terminos diœceſis quis egrediatur. Quanquam enim moraliter potius, quam philoſophice hęc pēſanda ſint, nihilominus etiam in toto rigore verū eſt, peccatum illud quoad actionem conſummari in toto termino diœceſis, licet quoad terminum extrinſecum conſummetur in alia.

Sed quid ſi prælatus ſub cenſura prohibeat ſubditos ſacerdotes, ne in alia diœceſi Miſſam faciant, vel aliquid ſimile, quomodo poterunt illi cenſura ligari, cum facere non poſſunt contra ſtatutū, niſi in aliena diœceſi? Reſpondeo, hoc ſolum poſſe prohiberi ab Epiſcopo imponendo aliquod genus cēſurę, vt ſuſpenſionis ipſo facto: quę ſuſpenſio inhęret perſonæ, & ideo illam ſecum defert vbicunque ſit, vt infra latius explicabimus.

SECTIO V.

Num agens in aliena diœceſi contra ſententiam generalem ſui prælati, eius cenſura ligetur.

1. SVpereſt vero alia dubitatio an ſubdit^9 alicui^9 Epiſcopi agēs in alia diœceſi contra ſententiam generalē ſui prælati, per quam cenſura fertur in eos, qui hoc agunt, vel omittunt, talem cenſurā incurrat. Nam ex dictis videtur ſequi non incurri: quia talis ſententia perinde ſe habere videtur, ac ſtatutum generale: ſed ſtatutum nō obligat in alieno territorio: ergo nec huiuſmodi ſententia. Conf. ex ratione d. c. 2. Quia extra territoriū nemo dicere poteſt ius, nam hoc verum eſt tam de ſtatuto, quam de præcepto. In contrariū vero eſt, quia in cap. *A nobis*, 1. de Sent. excom. dicitur huiuſmodi ſententia, *Quiſquis furtum fecerit, excommunicatus ſit*, obligari ſubditos omnes, abſq; diſtinctione vllà: ſed licet verſentur in alieno territorio adhuc ſunt ſubditi, ergo ligantur.

2 *Secunda ſententia.* In hoc Canoniſtę aliter loquuntur de ſententia, quam de ſtatuto, nam per ſententiam aiunt poſſe excommunicari exiſtētem in alieno territorio, nō vero per ſtatutum, vt videre licet in Abbate dict. c. vlt. de Foro competenti, n. 42. & in Vgol. d. c. 9. § 2. & 3. & aliis, quos referunt. Non declarant autē, an loquantur de ſententia generali, vel de particulari tantum: rationes vero quas afferūt, vtrique communes ſunt. Summa earum eſt, quod ſtatutum reſpicit territorium, vt qui ibi adſunt, intelligant, quid ibi agendum ſit, vel cauendum: ſententia vero reſpicit perſonas. Ex qua differentia videtur ſequi (ex ſententia horum autorum) ſubditum tranſgredientem ſentētiam Prælati, etiam cum exiſtit in alieno territorio, cenſuram incurrere.

3 *Non eſt idē ferri ſent in abſentem, & ferri propter delicta extra territorium commiſſum.* Veruntamē vlterius aduertendum eſt, aliud eſſe, cenſuram ferri in eum, qui extra territorium exiſtit, aliud vero ferri in eum propter delictum extra territorium commiſſum. Cum enim in cap. Vt *animarum*, de Conſtitut. in ſexto. dicitur extra territorium non incurri cenſuram ſtatuti, non eſt propter abſentiam perſonæ, vt ſic dicam, ſed quia actio ipſa, ſeu delictum extra territorium commiſſum eſt: ita vt, ſi fingatur caſus, in quo poſt cōmiſſum delictū in alio territorio, antequam cōſummetur effectus eius, in quo incurritur cēſura, delinquēs iam exiſtat in ſua diœceſi, nihilominus nō incurret cenſurā. vt v. g. ſi lethaliter vulnerauit aliū extra diœceſim, & ad eā reuerſ. eſt antequā ille moriatur, nō incurreret cēſurā homicidii, ibi latā quia delictū cōmiſſum fuit extra territoriū, vbi ſtatutū nō obligat: & ideo quod perſona ſit in diœceſi propria impertinēs eſt: Sicut etiā è contrario, ſi poſt delictū cōmiſſū in propria diœceſi, ad aliā trāſiret ante incurſam cenſurā nihilominus illam incurreret vbicūq; eſſet eo tēpore, quo cōſummatur effectus.

Vnde quoad hoc nulla eſt propria differentia inter ſententiam & ſtatutum: in qua inueſtiganda ſine cauſa laborant citati iuriſperiti, dicētes per ſtatutum nō ferri ſententiam in exiſtentem extra territoriū, ſicut per ſententiā, propter dictū cap. *Vt animarum*, ſed id falſum eſt, quando delictū contra ſtatutum cōmiſſum eſt in propria diœceſi. Capitulū enim, *Vt animarum*, non agit de abſentia ſolius perſonæ, ſed delicti, vt ſic dicam. Quapropter non eſt etiam quoad hoc differentia inter ſententiam ſpecialem, vel generalē: vtraq; enim ferri poteſt in abſentē, extra territorium, ſi feratur propter delictū in territorio cōmiſſum, ſicut de generali ſpeciali ſententia ſupra oſtēdimus, & de facile cōſtat à paritate rationis: & quia, ſi per ſtatutum id fieri poteſt, vt diximus, multo magis per ſententiam generalem quæ magis reſpicit perſonas. Deniq; vſu, & exemplis res eſt manifeſta, nam ſi Epiſcopus ferat hanc ſententiam, *Omnis homicida excōmunicatus ſit*: ſubditus, qui intra illum Epiſcopatū lethaliter aliū vulnerauit, licet fugiat, & iam ſit in alia diœceſi, cū incipit eſſe homicida, excommunicationem contrahet. Et idem intelligi poteſt in peccato ſimonię, & ſimilib. Communiter autem inter hæc non fit diſtinctio, quia, regulariter moraliter non accidit, vt qui delinquit in vno territorio, tempore contrahendi cenſuram iam ſit in alio, re tamen vera ſunt diſtincta, & non nunquam ſeparantur. 4. *Tam ſententiā quam ſtatutum comprehendit abſentes quam territorio deliquerunt.*

Difficultas vero eſt, an per ſententiam, præſertim generalem feratur cenſura nō ſolū in perſonam extra territorium exiſtentem, ſed etiam propter delictū extra territorium cōmiſſum, & quod diſcrimen circa hoc ſit inter ſentētiam, & ſtatutū. Circa quod vlterius aduerto, duobus modis poſſe hanc ſententiam ferri, vt ſupra dictū eſt: vno modo pro peccatis prēteritis cū ordine ad ſatisfactionem, vel reſtitutionē, &c. alio modo pro peccatis pure futuris. Quando priori modo fertur, quatenus illa cenſura ſupponit delictū commiſſum neceſſe eſt, vt tale delictum, vel ſit in propria diœceſi commiſſum, vel quod alia ratione pertineat ad forum iudicis ferentis cēſuram, vt quod à ſubditis ſit cōmiſſum, & quod ab ipſo pars lęſa ius ſuum requirat, nam ſi huiuſmodi iuriſdictio in eo nō ſupponatur, nō habebit iuriſdictionem ad vindicandū vel emendandum illud delictum. Suppoſita vero hac poteſtate, talis ſentētia obligabit ſubditos etiamſi extra territorum ſint, & ibi contumaces eſſe incipiant. Vt v. g. ſi Epiſcopus hic excommunicet eum, qui tale furtum fecit, niſi intra menſem reſtituat, quamuis reus in alia prouincia verſetur: & ibi poſt menſem incipiat eſſe contumax, ſine dubio in excommunicationem incidet: quia illa nō fertur per modum ſtatuti, ſed per modum ſententię, quę ferri poteſt in abſentem. Neq; in hoc eſt vlla ratio differentiæ inter ſententiam generalem, & ſpecialē. Et, quamuis cōtumacia, quę eſt proxima ratio cēſuræ 5. *An per generalem ſententiā poſſit cenſura ferri in delinquentem extra territorium.* *Sententia cenſuræ pro præterito delicto lata non poteſt ferri niſi pro delicto in propria diœceſi patrato.*

ſuræ conſummetur extra territorium, non obſtat, tum quia præceptum illud non reſpicit territoriũ, ſed perſonam: tum etiam, quia illa perſona ratione delicti ſeu conuẽtionis coram legitimo iudice præoccupata eſt, eamque ob rẽ parere tenetur argumẽto. c. *Propoſuiſti*, de For. comp. & ideo ſi ſit contumax in cenſuram incidet. Denique hic modus poteſtatis neceſſarius eſt ad bonum regimen Eccleſiæ, & vt cenſuræ debitam efficaciam habeant: nec propterea confundũtur iuriſdictiones, aut perturbatur debit⁹ ordo inter diuerſas diœceſes, vt per ſe notũ eſt. Vnde nec dſpoſitio cap. *Vt animarum*, nec ratio eius in hoc caſu procedit, cum ſit lõge aliud de ſtatuto vel de hoc genere ſententiæ, vt declaratum eſt.

At vero quando ſententia pure fertur in futurũ ad præcauendum delictum, & non ad emendandũ commiſſum: vt eſt illa c. A *nobis*, *Qui furtum fecerit, excommunicatus ſit* maior eſt dubitandi ratio, quia vix poteſt conſtitui differentia inter hanc ſententiam, & ſtatutum quantum ſpectat ad exercendum actũ iuriſdictionis extra territorium: quę eſt ratio cap. *Vt animarum*, Nihilominus tamen cenſeo, eſſe conſtituendam differentiam, quam melius explicabimus, ſimul cum dubio ſequenti.

7 *Num ſubditus vnius diœceſis exiſtens, ſi agat contra præcepta illius illorum cenſuris ligatur*

Dubitari enim poteſt, an ſubditus vnius diœceſis, exiſtens in altera diœceſi, & ibi agens contra pręcepta Epiſcopi illius diœceſis incurrat cenſuras ab illo latas. Videtur enim ex dict. c. A *nobis*. 1. colligi, nõ incurrere, quia vt ibi dicitur, generalis clauſula, nõ extenditur ad eos: qui non ſunt de iuriſdictione ferentis. Ratio etiam id probare videtur: quia ille nõ eſt ſubditus ratione domicilij, vt ſupponimus: neq; etiam ratione delicti: quia tale delictum ſupponit obligationem talis legis: agimus enim de delicto inobedientiæ, tranſgreſsionis mandati talis prælati obligatio autem ſupponit ſubiectionem ergo ante delictum oportet, vt interueniat titulus ſubiectionis, qui in præſente nullus eſt. In contrarium vero eſt: quia qui degit aut verſatur, in aliquo territorio tenetur ſeſe conformare, ſeu parere legibus illius: ergo, ſi illas tranſgrediatur, incurret cenſuram ibidem tali legi annexam. Et confirmatur, Ex cap. 2. de Conſt. in 6. cum dictis hic in 1. dub. nam, qui, in alieno Epiſcopatu tranſgreditur ſtatutum ſui Epiſcopatus, nõ incurrit cenſuram eius ergo obligandus eſt ad ſeruanda ſtatuta alterius Epiſcopatus, in quo verſatur ſub cenſuris eorum: alioqui ille fie: melioris, conditionis, ſeu extra omne iugum, & legẽ ſolum, quia in alieno territorio peregrinatur.

8. *Præceptum latum per modum ſententiæ non ligat niſi ſubditos ferentis.*

Quocirca neceſſario hic diſtinguendum eſt inter ſtatutum, & ſententiam, nam quando præceptum pręlati fertur per modum ſententiæ, non ligat niſi ſubditos eius, nõ vero extraneos: etiamſi in ei⁹ territorio delinquant. Ita enim aperte traditur in dictõ. c. A *nobis* primo de ſent. excom. & ita ibi intelligunt Gloſſa. Abbas, & alii doctores: & Couarr. in dict. cap. *Alma*, p. 1. § 10. nu. 2. Qui reddit rationem quia per talem ſentẽtiam tantum ligantur illi qui ſunt ſubditi eo tempore, quo ſententia profertur: quales non ſunt extranei. At vero Vgolin. dict. c. 9. § 2. n. 4 eandem tenẽs ſententiã, ex contrario principio reddit rationem, ſcilicet, quia ſentẽtia ſtatim ac lata eſt, operatur, ideoque ex tunc complectitur ſubditos, aut re, aut ſpe: id eſt: & eos qui nunc ſubditi ſunt, & qui naſcentur, eove domicilium transferent, non vero comprehendit extraneos, qui illuc poſtea profecti delinqunt, quia *infœlix*, (inquit) *caſus non conſideratur*: argumento legis *Inter ſtipulantem* P. *Sacram*, ff. de verb. oblig. At *ſtatutum* (ait Vgolinus) *ſemper loquitur. & ſemper operatur.*

9. *Rationes Couar. & Vgol. improbantur.*

Sed hæ rationes non ſunt efficaces: nam ſententia hæc generalis, cum pro futuro tempore duret, ſine dubio complectitur non tantum eos, qui ſint ſubditi eo tempore, quo ipſa primum pronunciatur, ſed omnes qui toto illo tempore denuo incipiẽ eſſe ſubditi, ſiue per mutationẽ domicilii, ſiue per generationẽ, vel nouum vſum rationis: quia ſententia illa nõ ſolum habet vim, & efficaciã cũ primum ſit, ſed toto etiam tẽpore, quo durat: & quoad hoc ſimilis eſt legi, vel ſtatuto, & quod attinet ad hoc punctum, verum aſſumit poſterior ratio: tamẽ, cur reſpectu talis ſententiæ non fiant ſubditi extranei delinquentes in illo territorio, minime probatur ex illo axiomate, quod *infælix caſus non conſideratur.* Alioqui nec reſpectu ſtatim fierẽt ſubditi. Item, illa generalis propoſitio non eſt vniuerſaliter verá quoad omnes res morales: licet enim nõ conſideretur quoad ſtipulationem, de qua loquitur illa lex, quę affertur, tamen quoad prohibitionem, & punitionem maxime conſideratur, Addo etiam, talem ſententiam non ſolum non cõprehendere extraneos venientes poſtea ad illam diœceſim, ſed nec etiã illos quos cõtingit in ea verſari, tũc quãdo ſentẽtia profertur: quia in eis etiã procedit deciſio c. A *nobis*, 1.

10. *Propria ratio.*

Ratio ergo propria eſt quia huiuſmodi ſententẽtia licet generalis ſit, directe fertur in perſonas, vt earũ contumaciam coerceat, & puniat: ideoq; non extenditur ad extraneos: qui licet verſentur in alieno territorio: illic ſimpliciter non ſunt ſubditi, neque interuenit aliquis titulus, quo fiant ſubditi, nã delictum nõ facit ſubditum, quoad huiuſmodi cẽſuram, vt ſupra inſinuaui, vt ſtatim iterum dicam. Secus vero eſt de ſtatuto. nam (ex communi ſentẽtia) qui exiſtens in alieno Epiſcopatu, frangit illius ſtatutum eius cenſura ligatur, vt conſtat ex Abbate in dict. c. A *nobis*. n. 7. & in c. vlt. de For. com. n. 39. Sylu. verb. *Excomm*. 2. n. 5. Tabiena, *Excommunicatio* 4. n. 2. & aliis, quos referunt, & ſequuntur Couarr. & Vgolin. 5 & Iacob. de Graff. lib. 4. Deciſ. c. 8. n. 39. Qui omnes rationem reddũt, quia ille fit ſubditus ratione delicti. Quæ ratio videtur ſupponere probandum, vt argumentum ſupra politum videtur demonſtrare. Delictum enim ſolum poteſt facere ſubditum in ordine ad futurum iudicium, & conſequenter reſpectu omnium, quæ ad punitionẽ illius delicti ordinari poſſunt, non tamen poteſt facere ſubditum in ordine ad ſtatutum, quod pertale delictũ frãgitur: quia huiuſmodi delictũ ſupponit obligationẽ ſtatuti & cõſequẽter ſubiectionẽ.

Exiſtens in alieno Epiſcopatu, ſi eius ſtatutũ frangat illius cenſurá ligatur.

11. *Ratio communis improbatur.*

Dices: Statutum prohibet furtũ. v. g. vel aliquid ſimile, quod per ſe delictum eſt, quod cenſura afficit, & ita poteſt homo mo ratione illius delicti fieri ſubditus, vt in eum cadat cẽſura Sed hoc inprimis non eſt vniuerſale, quia doctrina data non tantum eſt vera de ſtatutis prohibentibus res per ſe malas, ſed etiã de facientibus, vt actiones malæ ſint, quia prohibitæ. Tunc autem nõ poteſt actio ad delictũ imputari, niſi perſona ſupponatur ſubdita & per tale præceptũ obligata. Addo etiam, in inſtitutis prohibentib. res intrinſece malas neceſſario debere ſupponi ſubiectionem, vt delictũ illud tale ſit, q; ſufficiat an incurrẽdam cenſuram ipſo facto, quia ad hoc non ſufficit illud delictum præciſe ſpectatũ vt eſt contra legem naturalem, vel diuinam, ſed vt eſt contra Eccleſiaſticam, & includit contumaciam quæ ſupponit obligationem talis legis, & conſequẽter ſubiectionem ad illam Quocirca, licet delictum in territorio commiſſum conſtituat hominem delinquentem talis fori, & ſuppoſito foro poſsit citari & contumax fieri, tamen, ſi ante delictum commiſſum non eſt ſubiectus, fieri non poteſt, vt per delictũ immediate, ac ſimul fiat ſubiectus, & cõtumax & cenſuram incurrens.

12.

Quod etiam videre licet in his, quæ de ſententia diximus. Nam, ſi extraneus in alieno territorio delictum committat, etiam per illud delictũ fit ita ſubiectus, vt contra illũ ibi procedi poſsit, vbi deliquit, & nihilominus, licet in eo territorio per ſentẽtiam ſit lata cẽſura ob illud delictum, illam non incurrit quamuis talis ſententia omẽs ſubditos comprehẽdat.

dat. Cuius ratio non eſt alia, niſi quia ſententia generalis, quæ lata eſt ante delictum commiſſum, ſolũ poteſt obligare eos, qui ſunt ſubditi abſq; tali delicto, non vero eos, qui poſtea ſubiiciuntur ratione delicti. Quod ſi fortaſſe hoc tantum voluit Couarr. cum dixit, ſententiã ſolum ferri in eos, qui iã ſunt ſubditi, ſcilicet ante delictum, verum quidem dixit ſed nõ debuiſſet conſtituere in hoc diſcrimen inter ſententiam & ſtatutum, quia reuera non eſt, vt rationes factæ probant.

13. Denique cum in ſtatuto, ſeu iuriſdictione duo poſsint conſiderari, ſcilicet, vis directiua, & coerciua: ratione delicti non poteſt homo fieri ſubditus primo, & immediate in ordine ad vim directiuam: ſed in ordine ad vim coerciuam, ſeu punitiuam: id eo enim dicitur fieri ſubditus, quia iuſte ibi puniri poteſt, vbi delinquit: conſequẽter vero obligari poterit ſecundum vim directiuam ad ea omnia, ad quæ iuſtus iudex poteſt obligare reum, nõ vero ad alia præciſe ex vi illius ſubiectionis. Cum autem omne delictum ſupponat vim directiuam, contra quam agitur per ipſum delictum, vt tale eſt, & vis directiua requirat ſubiectionem, nõ poteſt illa ſubiectio acquiri per delictum ſed ſupponenda eſt. Igitur, cum obligatio ſtatuti pertineat ad vim directiuam, ſubiectio ad illud non poteſt oriri ex delicto illi contrario & conſequenter prima ratio ſubiectionis neceſſaria ad talem cẽſuram incurrendam non poteſt oriri à tali delicto.

14. *...ra cõclu...nis ratio.* Vera ergo ratio ex eo petenda eſt, quod lex, vel quod idem eſt ſtatutum, vel conſtitutio, de quo agimus primo, & per ſe datur pro ipſo territorio, ſcilicet, vt in eo tali ordine, ac modo homines operẽtur: quando autem ſtatutum huiuſmodi eſt, nõ ſolum obligat homines habentes domicilium in illo territorio, ſed etiam homines peregrinãtes, qui in illo verſantur per aliquod tempus; nam pro illo tẽpore tenentur ſe conformare legibus illius territorii, quia ita expedit ad commune bonum, & pacem vt latius traditur in materia de legibus. Atq; ita prima ſubiectio ad illud ſtatutum, non oritur ex delicto, ſed præciſe ex actuali exiſtentia, & cõuerſatione in tali prouincia, & ex obligatione, quaſi naturali, quæ inde naſcitur vt vnuſquiſq; ſe conformet moribus eius regionis, in qua degit pro eo tẽpore, quo ibi verſatur præſertim in his rebus, quæ publico ritu, vel ſtatuto ad omnes ſpectant & ad rectitudinem vitę ibi neceſſariæ exiſtimãtur, vt latius tradidit Auguſt. in Epiſt. 86. ad Caſulanum: ſuppoſito ergo hoc titulo ſubiectionis: qui contra illud ſtatutum agit, etiamſi alioqui extraneus ſit, re vera eſt inobediens, & contumax, quia per ipſum ſtatutum ſufficiẽter admonetur, ſicut alii ſubditi, & ideo merito cenſuram incurrit tali ſtatuto annexam. Et cõfirmatur, ac declaratur, nam quãuis illi ſtatuto nõ eſſet annexa cẽſura, talis homo peccaret frangẽdo ſtatutum, vt v. g. comedendo carnes die prohibito in aliquo Epiſcopatu ex peculiari ſtatuto illiꝰ: ergo ſignũ eſt obligare ſtatutum antequam cõtra illud delinquat: ergo, ſi illi ſtatuto eſſet annexa cenſura ipſo facto incurrẽda obligaretur ex vi illius ſub eadem comminatione, atq; adeo ſufficienter ad incurrendam cenſuram, ſi ſtatutum violet.

15. *...ſententia ...ter ſtatu...m, & ſen...tiã quo...hunc af...tum tra...tur.* Tota ergo differẽtia inter ſtatutum, & ſententiam generalẽ in hoc poſita eſt, quod ſtatutum obligat omnes, qui verſãtur in territorio ratione territorii, ſicut obligat etiam communis cõſuetudo, ſic recepta: ſententia vero ſolum obligat perſonas ſecundum ſe, in quas directe fertur. Et hinc naſcitur altera differẽtia, quam in fine pręcedentis dubii in qui ſieramus: nam ſtatutum cum territoriũ reſpiciat, non obligat ſubditos, dum extra illud verſantur, ſeu reſpectu alterius territorii: & ideo ibi non incurrẽt cenſuram per tale ſtatutum latam, iuxta diſpoſitionem capituli, *Vt animarum*: at vero ſententia fertur in perſonas ſecundum ſe, & ideo illas afficit vbicunq; exiſtant (ſeu afficere poteſt quantum eſt ex ſe, ita enim loquimur) quia ſemper reſpicit illas: vt ſubditas, & in ordine ad actum ſeu vſum talis ſubiectionis: quia non pendet ex præſentia, ſeu exiſtentia intra territorium.

Imo hinc colligo generalem regulam obſeruandam. Quotieſcunque ſuperior habet ius, ſeu poteſtatem præcipendi ſubdito, extra territorium exiſtenti, vel imponendi ei præceptum, cuius obligatio duret, etiamſi ſubditus extra territorium incedat vel tale præceptum, quod extra territorium executioni mandãtum ſit: tunc ſi tali præcepto legitime ſit annexa cenſura, vbicunq; ſubditus violet illud præceptum; etiam extra territorium, cenſurã incurrere. Ratio eſt clara, quia tota cauſa incurrẽdi huiuſmodi cenſuram eſt contumacia, & violatio talis præcepti: ſed in eo caſu ſubditus vbicunq; exiſtat eſt contumax, & violator præcepti: ſi id agat: quod præceptum vetat: ergo incurret cenſuram. Nam ſuppoſitã cõtumacia, & tenore legis, ſola abſentia non poteſt impedire cenſuram, quia vt ſæpe dictum eſt, in abſentem ferri poteſt. Neq; etiam diuerſitas territorii impedire poteſt executionem legis quoad hãc pœnam, quia talis executio per ipſãmet legem ſit, & ſine externa, aut corporali vi, quæ poſsit pacem, vel ordinem iuriſdictionum perturbare. 16. *Regula generalis.*

17. *Cap. Vt animarum obiicitur.* Contra hoc vero obiici poteſt dictum caput, *Vt animarum*. quod generatim, & ſine reſtrictione declarat cenſuram non incurri agendo contra ſtatutum extra territorium. Propter quod Bartolus, & alii decretum illud intelligendum putant, ſolum quando ſtatutum ſimpliciter loquitur, ſecus vero eſſe quando ipſe legiſlator ſufficienter declarat, ſe velle obligare etiam extra territorium. Hanc vero interpretationem refellit Couarruu. dict. num. 3. & Nauarr. in ſumma. cap. 27. num. 273. Syluest. ſupra, qui repugnat rationi eiuſdẽ textus: nam Pontifex ibi non defectui voluntatis, ſed defectui poteſtatis prælati ferentis ſtatutum, tribuit quod eius ſtatutum extra territorium non liget: ergo quantumuis ipſe prælatus declaret ſe aliud velle, nihil operabitur, cum non habeat poteſtatem. Et ideo ipſe Couarr, aliam declarationem indicat in fine illius numeri tertii ſcilicet; tunc obligari ſubditum, per ſtatutum territorii, extra illud exiſtentem, quando ſtatutum factũ eſt in vtilitatem ipſius diœceſis, ſeu prouinciæ quia tunc licet alibi delinquat, non cenſetur ſimpliciter extra territorium delinquere, cũ in iniuriam ipſius territorii delinquat, & ita quodã modo in illo peccat, quãdoquidẽ in illud peccat. *Couarr. interpretatio*

18. *Improbatur.* Sed quamuis verum ſit, ob hanc cauſam, poſſe obligari ſubditum ad ſeruandam legem extra municipium, & prouinciam, & per talem legem puniri, ſi ibi delinquat: non tamen exiſtimo per hanc rationem ſatisfieri difficultati, quia non ſolum propter illam, ſed etiam propter alias iuſtas cauſas pertinentes ad bonum ipſius ſubditi, vel aliorum poteſt prælatus, præſertim Eccleſiaſticus, præcipere ſubdito, ita vt teneatur ſeruare pręceptum vbicunque ſit; Idemq; facere poteſt ſub cenſura, ſi alioqui talis ſit ſuperior, vt poteſtatem habeat ferendi cenſuram. Quod exemplo ſupra poſito declarari poteſt de Epiſcopo, qui poteſt pręcipere alicui clerico ne extra diœceſim ſacrum faciat, aut aliquid ſimile & in regionibus id facilius cõtingit: poſſet enim Prouincialis ſub excommnnicatione præcipere ſubdito, vt ieiunet ſemel in hebdomada, quod facere tenebitur, etiamſi extra prouinciam verſetur. Et in hoc clare diſtinguitur præceptum territorii, ſeu prouinciæ à præcepto perſonæ: nam licet in hac prouincia eſſet conſuetudo aut præceptum ieiunandi feria ſexta, etiam ſub cẽſura, ſubditus, qui extra illam verſatur, non tenebitur illo pręcepto nec

nec incurrèt cenſuram non ieiunando, quod ſecus eſſet, ſi præceptum fuiſſet directè impoſitum perſonæ. Quod ſi hoc fieri poteſt per præceptum ſpeciale, poterit etiam fieri per generalem ſentētiam, quæ ſolum eſt generale præceptum: ratio autem generalis, vel particularis nō variat iuriſdictionē, aut poteſtatem: & ideo in ſententiā generali veram cenſeo ſententiam Bartoli: quod poteſtas non deeſt ſi voluntas concurrat. Ad difficultatem ergo reſpondetur: caput *Vt animarum*: loquitur de ſtatuto territorij, ſeu prouinciæ, non de præcepto impoſito perſonæ, cui nos dicimus æquiparari ſententiam generalem, & ideo ſub deciſionē illius textus non comprehendi. Nec in præceptis perſonalibus, ſiue ſpecialibus, ſiue generalibus procedit ratio illius textus: nam hæc præcepta (vt dixi) & prolatio cenſuræ ſecundum ſe non reſpiciunt territorium, ſed perſonas: & ideo qui ſic præcepit non dicit proprie ius extra territorium: ſicut qui abſoluit ſubditum in aliena diœceſi, non dicit ius extra territorium, ſed ab illo abſtrahit.

Vera expoſitio.

DISPVTATIO VI.

De effectibus cenſuræ.

HACTENVS inſtitutionem, naturam, & cauſas cenſuræ declarauimus: ſolùm ſupereſt, vt de effectibus eius dicamus, vbi etiam ſi quidpiam deſiderari poteſt, vel dicendum ſupereſt de fine, ſeu cauſa finali cenſuræ ſimul explicabitur, quoniam finis, & effectus in eandem rem ſępè coincidunt. De attributis vero, ſeu proprietatibus cenſuræ nihil dicere oportebit, quoniam quæ alicuius momenti eſſe poſſunt ad rem moralem, ſufficienter tacta ſunt explicando formam, & modum cenſuræ ferendæ, & explicando diſtinctionem cenſuræ in iniuſtam, & nullam: ibi enim indicauimus quæ ſint ſubſtantialia, quæve accidentalia in cenſura, & præter hæc non habet alia attributa, niſi fortaſſe aliqua illi accommodentur in ordine ad effectum, vt v. g. quod vim habeat, hunc vel illum effectum efficiendi, quæ attributa explicatis effectibus explicata remanebunt. Quanquam hæc vis, & habitudo ad effectus potius pertineat ad ſubſtantiam cenſuræ, nam tota eius ratio in hoc conſiſtit, vt ſit vinculum inducens hos vel illos effectus afflictiuos, & pœnales ad comprimendam contumaciam. Atque ob cauſam pauca de his effectibus dicam: nam explicabuntur melius in ſingulis cenſuris, quoniam ex illis, ſeu per ordinem ad illos propriæ rationes, ſeu differentiæ ſingularum cenſurarum à nobis explicandæ ſunt. Duo igitur hic breuiter tradémus, primum, qui ſint effectus communes omnibus cenſuris, ſecundum, quibus modis impediri ſiue excuſari poſſint.

SECTIO I.

Qui ſint, & quot effectus cenſuræ.

QVONIAM finis, & effectus, vt dixi, in idem fere coincidunt, oportet in præſenti diſtinguere duplicem finē cenſuræ, ſcilicet remotum, & proximum, qui etiam dici poſſunt intrinſecus, & extrinſecus finis, vel etiam dici poſſunt finis operantis, ſeu ferentis cenſuram, & finis (aut quaſi obiectum) ipſiuſmet cenſuræ. Finis remotus, qui etiam extrinſecus, & operantis dicitur eſt fructus ille bonus, quem prælatus ferens cenſuram, intendit per huiuſmodi cenſuram, aut legem, qua cenſuram fert, qui etiam poteſt eſſe multiplex, ſcilicet, temporalis, vel ſpiritualis. Quando enim aliquis communicatur, v. g. propter temporale damnum, quod alteri intulit, vt ſæpè fit, & rectè fieri poteſt, ſi debitæ circumſtantiæ ſeruentur, vt docēt Theologi in 4. diſtinctione 18. & ſpecialiter D. Th. quæſt. 2. articul 1. quæſtiuncula tertia: tunc fructus temporalis, per talem cenſuram intentus eſt, vt temporale damnum alteri factum reſtituatur, vel aliquid ſimile. Quod ſi talis fructus obtineatur, ille dici poteſt effectus cenſuræ, quamuis remotus. Nunquam tamen fructus temporalis eſt tantum, aut præcipuè intentus per cenſuram: nam cum illa ſit pœna ſpiritualis, & grauiſſima, nunquam eſſet imponenda propter temporalem fructum, niſi hic eſſet coniunctus cum aliquo ſpirituali maioris æſtimationis, magiſque intentus per ipſam cenſurā. Huiuſmodi autem in primis eſt obſeruantia obedientiæ Eccleſiaſticæ: deinde reparatio ſpiritualis lapſus commiſsi ab eo, qui cenſura ligatur, vt nunc à peccato reſurgat, *& tandem ſpiritus eius ſaluus fiat in die Domini*, vt dicitur primæ ad Chorinth. quinto. Atque hi omnes dici poſſunt effectus cenſuræ remoti tamen, & valde extrinſeci. Imo conſiderata natura, & qualitate cenſuræ reſpectu illius per accidens, & quaſi per occaſionem conſequuntur, licet reſpectu intentionis ferentis ſint per ſe; & ideo dixi huiuſmodi magis eſſe finis ferentis cenſuram. Atque ita fere loquuntur de hoc fine & effectu paſſim canonica iura, vt videre eſt in capite primo de ſententia excommunicationis in ſexto, & in capite primo de Exceptionibus eodem libro, & in aliis, quæ vndecima quæſt. 3. & 23. quæſt. ſexta, & ſub vtroque titulo de Sententia excommunicationis continentur. De hoc ergo fine, & effectu remoto cenſuræ plura dicere eſt neceſſe.

1. Finis cenſuræ duplex.

Quid ſit finis remotus cenſuræ.

Alius ergo eſt finis cenſuræ, qui eſt veluti obiectum eius intrinſecum, ad quod proxime ordinatur, quod eſt ligarē hominem ſpiritualiter, priuando illum his, vel illis ſpiritualibus bonis, & eſt proprius, ac per ſe effectus cenſuræ, tā ex parte ferentis illam, quam ex parte ipſiuſmet cenſuræ. Ex parte quidem ferentis, quia hæc debet eſſe proxima intentio, imo ſupra diximus, huiuſmodi intentionē eſſe ſimpliciter neceſſariam ad valorem cenſuræ. Ex parte autem cenſuræ, quia hoc ſolum eſt, quod ipſa poteſt per ſe efficere, ſicut proprius effectus vinculorum eſt ligare, & corruptionis, ſeu priuationis auferre: quamuis inde poſsit ſequi per accidens alius fructus, vel generatio.

2. Quis ſit finis intrinſecus cēſuræ.

De hoc ergo effectu loquendo dicendum eſt priuationem aliquorum ſpiritualium bonorum eſſe effectum communem omni cenſuræ: nulla enim eſt, quæ aliquid huiuſmodi nō efficiat, vt inductione facilè probari poteſt ex multis iuribus, quæ habentur ſub titul. de Sent. excomm. & de Cleric. excomm. miniſtr. de ea nunc omitto, quia infra tractando de ſingulis cenſuris ex profeſſo afferenda ſunt, & explicanda. Adhoc vero etiam faciunt ea, quibus ſupra probauimus cenſurā eſſe pœnam ſpiritualem,

3. Priuatio aliquorum ſpiritualium bonorum eſſe effectum communem omni cenſuræ.

ritualem, quia priuat ſpiritualib. bonis. Et ibi etiā declarauimus, hunc effectum nō ita eſſe adæquatum cenſuræ, vt non priuet etiam aliquibus temporalibus bonis. Sed hoc illi ſpecialiter attribuitur, tum, quia hoc eſt præceptum, & quod propriam rationem talis pœnæ conſtituit, tum etiam, quia hic effectus ſine controuerſia eſt communis omni cenſuræ, priuare autem temporalibus commodis, licet alicui cōueniat, vt ſuſpenſioni, v. g. fortaſſe tamen nō omnibus, quod infra videbimus. Tū deniq;, quia etiam temporalia cōmoda nō auferuntur per cenſuram, niſi quatenus annexa ſunt ſpirituali bus, vt v. g. ſuſpenſio priuat fructibus beneficii, qui ſunt annexi ſpirituali officio, & excommunicatio priuat ciuili cōmunicatione fidelium, qui, quatenus tales ſunt, inter res ſpirituales merito computātur. Hic ergo eſt proximus, per ſe; & cōmunis effectus cenſuræ, priuare, ſcilicet aliquibus ſpirituali bus bonis. Quæ autem ſint hæc ſpiritualia bona in

Quibus ſpiritualibus rebus priuet cenſura. ſingulis commodius explicabitur: nunc ſatis ſit in genere dicere, eſſe res omnes ſacras, quæ ſunt in cōmuni, & publico vſu Eccleſiæ, vt ſunt ſacramenta, ſacrificium, orationes publicæ, & quæ ad hæc ordinantur, vt templa, & alia huiuſmodi, vel etiam ad quæ hæc ordinātur, vt ſunt ipſimet fideles. Spiritualia autem bona interna, quæ in gratia, & virtutibus conſiſtunt, nō poſſunt per cenſuram, quia hæc nemo perdit inuitus, nec niſi per propriam culpam: cenſura autem extrinſecus imponitur inuito, & culpa non eſt, licet culpam ſupponat. Per ſe ergo non aufert gratiam, aufert tamen vſum earum rerum, per quas miniſterio Eccleſiæ gratia conferri ſolet, vt ſunt ſacramenta. De quibus omnibus poſtea ſigillatim dicendum eſt.

4. *Effectus intrinſecus cēſuræ duplex.* Hic ſolum addenda ſunt duo, quæ in ſuperioribus inſinuata ſunt: vnum eſt, huiuſmodi effectum eſſe duplicem, ſeu dupliciter fieri à cēſura, ſcilicet, vel immediatè, per ſe exequendo, & efficiendo illum: vel mediate, obligando tantum, aut ipſummet qui cenſura ligatur, vt ſeſe abſtineat, & priuet talibus bonis, aut alios, vt ipſum priuent, ſeu cum illo non communicent. Vterque ergo iſtorum dici poteſt proprius, & per ſe effectus cēſuræ, ſiue in ſingulis cenſuris vterque effectus reperiatur, ſiue non quod poſtea videbimus. In rigore tamē loquendo

21. prior effectus in ſe ipſo fit immediate à cēſura: poſterior vero non in ſe, ſed in obligatione, ſeu mediante illo. Vnde, quando iura dicunt cenſurā per ſe ferre executionem in c, *Paſtoralis* §. *Verum*, de Appellationibus, vbi in particulari ſermo eſt de excōmunicatione, extenditur tamen ad ſuſpenſionē & interdictum, vt notant Doctores in c. *Is cui*, de Sent. excomm. in 6. hoc (inquam) dictum cum proportione eſt intelligendum, & accommodandum Nā prior effectus ſtatim oritur ex cenſura in eodem momento, in quo abſolute fertur, vel in abſolutā trāſit per conditionem expletam, quando ſub cōditione lata fuit: poſterior autē effectus in eo puncto nōfit, niſi quoad obligationem, quæ poſtea executioni mandatur per voluntatem eius, qui cenſura ligatur, vel aliorum, quatenus ad eos talis obligatio pertinet, Conſiderāt autem Iuriſtæ hunc effectum cenſuræ, quaſi inhærentem illi, qui cenſura ligatur: nō, quia re vera in illo aliquid ponat, aut auferat: ſed quia illa obligatio moralis, eo modo, quo ineſſe poteſt, ſemper ineſt, & comitatur talem perſonam quocunq; tendat, ſicut accidens ſubiectum. Ex quo naſcitur, vt excommunicatus alicubi, quocunq; incedat, ſemper excommunicatus ſit, & cōſequenter, vt vbique vitandus ſit, ſeu priuandus illis bonis, quibus per cenſuram priuatus eſt. Quod in ſingulis cenſuris, & præſertim agendo de excommunicatione latius tractabitur.

5. *Effectus cenſuræ non eſt de ſe perpetuus.* Alterum notandum erat, hunc effectum cenſuræ ex vi illius nō eſſe perpetuū, ſed talē, vt poſsit auferri iure ordinario, & ex vi ipſius ſententiæ ea intentione ferri, vt aliquādo auferatur, quod in principio huius materiæ, in ipſa definitione cenſuræ annotauimus, vt aliquas pœnas Eccleſiaſticas à ratione cenſuræ excluderemus. Quocirca quotieſcunque ſimiles effectus ex intentione Eccleſiæ inferuntur, vt perpetui, & immutabiles Iure ordinario, ſignū ſufficiens eſt, illos non inferri à cenſura, ſed alia via, & ratione. At vero licet effectus cenſuræ perpetuus nō ſit, tamē non habet, neque habere poteſt (ſi proprie de cēſura loquamur) definitum tempus durationis, ſed incertum, & indefinitum ſcilicet, donec, conſequuto alio effectu per ſe intēto á prælato, cenſura tollatur: nam, cum cēſura feratur ad reprimendam cōtumaciam, ſicut contumaciæ ablatio, vel duratio non habet definitum tempus, ſed pendet ex libera voluntate peccatoris: ita effectus cenſuræ per ſe non habet temporis limitem, de qua re iterum in Diſputatione ſequenti redibit ſermo.

SECTIO II.

Quibus modis impediri poſsint effectus cenſuræ.

ALIVD eſt loqui de impedimentis cenſuræ, ſcilicet, vt in iuſta, & inualida ſit, alIud vero de impedimentis effectuum cenſuræ, ſuppoſito valore, & exiſtentia (vt ſic dicam) ipſius cenſuræ. De priori ſenſu dictum eſt Diſp. 5. hic poſteriori diſputabimus: nam priori modo non impeditur proprie effectus, ſed ipſa cenſura omnino nulla eſt: vnde mirum nō eſt, ſi nullum habeat effectum. Poſteriori autē modo proprie impeditur effectus, ſuppoſita cauſa ex ſe ſufficiente ad illum. Explicandū ergo eſt, an, & quomodo hoc contingere poſsit in cenſura. 1. *Impedimentum cenſuræ duplex.*

Ex qua declaratione intelligitur primo, quæſtionem hanc non habere locum in effectibus remotis cenſuræ, quales ſunt fructus omnes, qui per illam intendi, aut ſperari poſſunt, vt ſectione præcedenti declaratum eſt. Nā omnes illi impediri facile poſſunt, ne in re ipſa obtineantur, propter ſolam libertatem, & duritiem peccatoris. Et ratio eſt, quia hi effectus non fiunt per ſe ab ipſa cenſura, ſed ſolum quaſi excitando mentem & voluntatem, cui excitationi voluntas reſiſtere poteſt. Dico autem, hos effectus poſſe impediri, non tamē inculpabiliter impediri, quod in hac quæſtione præcipuè inquirimus vt infra dicam: ſed In hoc etiam reſolutio eſt manifeſta quoad hos effctus: nam ſi voluntariè & libere impediantur, id non poteſt fieri ſine culpa, quia intrinſce malū eſt in contumacia voluntariè perſeuerare: aliquādo vero poſſunt impediri ex impotentia, ſine voluntate, & tūc fiet ſine noua culpa, quia ſaltem fiet ſine contumacia. Vnde quoad merè internos & ſpirituales effectus, qui ſunt interna contritio, & reſipiſcentia, & conſequenter ſalus animæ, & gloria Dei quoad hoc (inquam) non contingit, niſi vel caſu aliquo, in quo antequā homo aduertat ſtatū, & periculum ſuum, & quid agere debeat, vita, vel ratione priuatur, & conſequēter poteſtate reſipiſcendi, vel quia propter ignorantiam cenſuræ homo ab illa non mouetur, vt reſipiſcat. Poteſt enim cenſura ferri in ignorantem, vt ſupra diximus: quandiu autem ignoratur, nihil operari poteſt quoad hos effectus, cum ſolum operetur excitando, & mouendo affectū, qui modus operandi eſt media cognitione. At vero, ſi homo habeat cognitionem cenſuræ, tempus reſipiſcendi, nō poteſt ſine noua culpa hunc cenſuræ effectum abſolure, & ſimpliciter impedire, cum contumaciam ſuam corrigere teneatur. 2. *Effectus remoti cenſuræ per ſolam prauam voluntatem peccatoris impediri poſſunt.*

Dico autem, *Abſolute & ſimpliciter*, id eſt, toto tempore vitæ, aut diuturno: nam quamuis hic effectus voluntariè impediatur per breuem morã, fortaſſe non ſemper erit noua culpa, quia hæc obligatio non eſt ita vrgens, vt ſtatim ſine vlla mora ſub reatu nouę culpę mortalis executioni mãdata ſit, quia hoc neque eſt humanum, neq; in ipſa forma cenſuræ continetur, nec ratione aliqua efficaci conuinci poteſt: quare, ſi quis poſt cognitam cenſuram ſibi latam, non habet nouam voluntatem manendi in cõtumacia (hæc enim ſemper nouum peccatum erit) ſed ſolum non habeat ſtatim voluntatem obediendi, quod ſibi præcipitur, ſed circa alia occupetur, aut aliquid temporis ſumat ad cogitandũ, & deliberandum, quid & quomodo ſibi agendum ſit, non propterea ſtatim nouũ peccatum committet. Cauendum tamen eſt, ne nimia ſit mora: nam hæc ſine dubio eſt contraria fini, & intentioni cenſuræ, ita vt, licet quod diximus verum ſit, phyſice conſiderando moram temporis, nihilominus abſolute dici poſsit, omnem moralem moram in hoc negotio eſſe peccaminoſam: quia, cum cenſura iam ſupponat contumaciam quidquid illi moraliter additur, rationem maioris contumaciæ habet: vnde, ſi nouo affectu fuerit voluntaria, nouum peccatũ erit. Quanta vero futura ſit mora, vt noua, & moralis cenſenda ſit, prudentis iudicio relinquendum eſt, conſiderata materia cenſuræ, & occurrentibus circumſtantiis.

3. *Poteſt quis ſine noua culpa hunc effectum impedire, ex breuitate temporis, vel impotentia morali.*

4. Quoad externos verò effectus, reſtituendi, ſoluendi, aut ſimiles, facilius poteſt huiuſmodi impedimentũ ſine culpa interuenire, propter moralem impotentiam, vt per ſe manifeſtum eſt. De qua impotentia non poſſumus hic generalẽ regulam tradere, ſed ex vnaquaque materia petenda eſt ratio talis impotentiæ, & quid ad illam requiratur. Aduertendum eſt autem hic nõ eſſe ſermonem de impotentia, quæ antecedit cenſuram ferendam: nam hæc non ſolum impedit effectum, ſed etiam ipſam cenſuram ne valida ſit, quia iam non fundatur in vera contumacia, iuxta ſuperius dicta: ſed loquimur de impotentia quæ poſt iam latam, & contractam cenſuram conſequuta eſt, illa enim, quamuis non ſtatim cenſurã auferat, vt ſequent. diſput. dicemus, ſufficit tamen, vt ſine culpa impediat prędictos cenſuræ effectus, cũ nemo peccet in eo, quod propter impotentiam omittit.

5. Secundo ſequitur ex declaratione tituli ſupra poſita, effectus illos, qui immediate, & per ſe fiunt, & executioni mandãtur, per ipſam cenſuram, nullo modo impediri poſſe, neque ſine culpa, neque cum culpa eius qui cenſura ligatur, quod ſecus eſt in aliis effectibus, qui fiunt media obligatione ipſius peccatoris. Declaratur prior pars, nam hi effectus ſunt per ſe, & non tantum per accidens, vt oſtendimus. Rurſus cenſura ipſa ex ſe affert ſecũ executionem, iuxta c. *Paſtoralis*. Et alioqui huiuſmodi effectus non pendet ex conſenſu, voluntate, aut ſcientia ipſius peccatoris, ergo non eſt vnde tales effectus poſsint impediri: non enim ex parte ſubiecti, in quod cenſura operatur, vt ratio facta oſtendit: neque etiam ex parte ferentis cenſuram, cum in eo ſit voluntas, & poteſtas, vt ſupponimus: neque ex parte alicuius medii, vel diſtantiæ, aut ſimilis impedimenti, cum cenſura in abſentem, & quantumuis diſtantem, vel ignorantem operari poſsit, vt ſupra oſtenſum eſt, cumq; modus operandi illius ſit, quaſi incorporeus, & inuiſibilis, eo quod pure moralis ſit, in quo modo operandi huiuſmodi impedimenta interuenire non poſſunt. Neque etiam hic fingi poteſt reſiſtentia potentioris cauſæ, quæ hunc effectum impediat: nam neq; talis cauſa ratione aliqua oſtendi poteſt: neque in re de qua agimus interuenire poteſt: cauſa enim potẽtior impedire poſſet, ipſam cenſuram tollẽdo iuriſdictionem, vel alio ſimili modo, tamen ſuppoſito valore cenſuræ, & vt ita dicam, in ſenſu compoſito, nulla cauſa ſuperior habet iuriſdictionem ad impediendum hunc effectum, cum ſit quaſi de intrinſeca ratione ipſius cenſuræ, nec poteſt intercedere ſufficiẽtia, quia etiamſi iniuſta ſit, dummodo ſit valida, habebit hunc effectum, vt ex ſuperioribus conſtat.

Effectus immediate à cenſura manantes nullo modo impediri poſſunt illa manente.

Poteſt vero excipi ab hac generali regula caſus ſupra tractatus de priuatione iuriſdictionis per cẽſuram, nam hic effectus ex illis eſt, qui immediate, & efficaciter fiunt per ipſam cenſuram, & nihilominus ſi excommunicatus, v.g. ſit ignoratus, & occultatus, toleratus tamen publicè, non ita priuatur iuriſdictione, quin acta eius teneant ex prouidentia Eccleſię propter commune bonũ, iuxta leg. *Barbatius*, ff. de Offic. Prætoris: Dici vero poteſt, hanc nõ eſſe propriam exceptionem, nam ille in ſe, & (vt ſic dicam) in habitu priuatus eſt iuriſdictione, in tali vero vſu, ſeu actu publico Eccleſia illam ſupplet, & quaſi actualiter influit, non obſtante cenſura, vt talis actus valorẽ habere poſsit, quia ita expedit cõmuni bono, vt dictũ eſt. De quo vide Caſtrum lib. 2. de Lege pœnali, cap. 15. circa ſecundam concluſionem finalem, & quæ ibi adducit. 6.

Exceptio à regula.

De effectibus mediate à cenſura manantibus.

Altera pars de alio genere effectuũ probatur facile. Duo enim ſunt in huiuſmodi effectibus. Vnum eſt obligatio ad aliquid agendum, vel non agendum, vt ad non communicandum, vel quid ſimile aliud eſt executio talis obligationis, ſcilicet, nõ communicare, &c. Quantum ad primum æquiparatur fere hic effectus cũ aliis, de quibus in proximo puncto dictum eſt, quia cenſura per ſe ipſam inducit hanc obligationem, abſq; miniſterio, vel cõſenſu eius, qui cenſura ligatur: & ideo quoad hanc partem, etiam hic effectus impediri non poteſt. Solum quoad caſum ignorantiæ poteſt conſtitui diſcrimen, nã licet hæc obligatio non requirat cõſenſum, requirit tamen obligationem: & ideo ſi quis inuincibiliter ignoret ſe eſſe cenſura ligatum impedietur hæc obligatio, ſiue dicamus, eam pro tunc non oriri, ſiue excuſare hominem, ne contra illam agat, quod parum refert, nam quod attinet ad rem moralem, eodem reuoluitur. 7.

Obligatio ad hos effectus ſi non ſit ignorantia, non poteſt impediri.

Quantum vero ad ſecundum, poteſt ſine dubio hic effectus impediri per voluntatem ipſius, qui cẽſura ligatus eſt: quia ex vi ſolius cenſuræ non cogitur, quaſi phyſice (vt ſic dicam) vt hunc effectum exequatur, ſed voluntariè, vt humano more illum exequi debet: ergo per eandẽ voluntatem, & libertatem poteſt illum non exequi, atque ita impedire huiuſmodi effectũ. Veruntamen hoc per ſe loquẽdo, & ex vi cenſurę non ſit ſine culpa, & graui, quando quidẽ cenſura ex genere ſuo ad ſui obſeruationem grauiter obligat: & ideo, niſi ex leuitate materiæ culpa minuatur, ex genere ſuo huiuſmodi tranſgreſsio grauis eſt, & moralis. Non debet autẽ nec poteſt hæc culpa inter effectus cenſuræ computari, quia hæc per ſe ſequitur, neque intenditur, nec cenſura præbet moralem occaſionem illius, ſed aliter ex malitia occaſionem ſumit: ſicut lex non eſt cauſa culpę, etiamſi per eius tranſgreſsionem cõmittatur: eſt enim lex iuſta & ſancta, vt ait Paulus, licet, qui ea male vtitur, prauus ſit: ita ergo cenſura bona eſt, & ideo non eſt cauſa culpæ, licet per eius violationem committatur. 8.

Effectus hi poſſunt per ligatum impediri.

Non tamen per ſe loquẽdo ſine culpa.

Hæc autem culpa, & pœna, quæ aliquando pro illa fertur non poteſt dici effectus cenſuræ.

Solet autem propter hãc culpam noua cenſura, vel nouum impedimentũ Eccleſiaſticum incurri, vt excommunicatus celebrans ſit irregularis, & cõmunicans cum excõmunicato incurrit excõmunicationem minorem, & hoc modo dici ſolet irre-

gularitas

gularitatis interdum eſſe effectus cenſuræ, & vna cenſura alterius. Veruntamen neq; hic proprie inter effectus numerandus eſt, tum, quia eſt valde remotus, & noua lege, aut ſententia impoſitus, & non ex vi prioris cenſuræ, tum etiam, quia culpa, quæ ibi interponitur, propter quam hæc noua pœna imponitur, non eſt effectus cenſuræ, vt dixi: ergo neque ipſa pœna, quæ magis remote comparatur ad priorem cenſuram, & per nouam voluntatem ſuperioris fit, poteſt dici proprie effectus talis cenſuræ. Ac tandem, quidquid ſit de hoc modo loquendi, hic non poſſumus commode de huiuſmodi pœna dicere, quia nulla eſt certa, quæ ex violatione cenſuræ in communi naſcatur, ſed in ſingulis cenſuris, iuxta varios modos violandi illas, oriuntur variæ pœnæ, & reſpectu alicuius ſpecialis trāſgreſsionis fieri poteſt, vt nulla talis pœna ſit ipſo iure impoſita, ac propterea hæc omnia commodius declarabuntur in ſingulis cenſuris, & explicando varios modos peccandi contra illas.

10. Alio tandem modo poteſt impediri, ſeu non dari executioni hic effectus cenſuræ ſine culpa eius, qui cenſura ligatus eſt, & hoc ſolum eſt, quod hic indiget declaratione. In qua re hanc in primis ſtatuo generalē regulam, ſcilicet, hoc nunquam poſſe accidere per ſe ſecundum moralem conſiderationem, ſed ſolum per accidens ſtante cēſura in ſua vi. Illud voco per ſe fieri morali conſideratione, quod ex certa ſcientia, & libera voluntate fit: per accidens autem dicetur fieri, quod, vel propter ignorātiam, vel propter impotentiam ſeu vim phyſicam aut moralem fit. Ex qua declaratione facile conſtat propoſita regula: nam cenſura ex ſe obligationem inducit: ergo, ſi ſeruari poteſt, & ſufficiens cognitio interuenerit, fieri non poteſt, vt abſq; culpa violetur. Dixit autem, *Stante cenſura in ſua vi*, quia ſi ſit aliquo modo ſuſpenſa, vel impedita, iam tunc ea ratione etiam eius obligatio poterit eſſe ſuſpenſa, & conſequenter tunc poterit ſine culpa hic effectus impediri, ſeu non mandari executioni. Quod etiam poterit per accidens contingere propter ignorantiam vel impotentiam, etiam dum cenſura in ſua vi permanet, & quantum in ſe eſt, obligationem inducit. Igitur hæc tria explicanda ſuper ſunt, ſcilicet, quomodo contingat per ignorantiam, & quomodo per impotentiam, & quo item modo poſsit vis cenſuræ ſuſpendi, vel impediri.

Per accidēs poſſunt hi effectus ſine culpa impediri.

Per ignorantiam poſſe hos effectus ſine culpa impediri.

11. CIRCA primum punctum de ignorantia fere nihil noui dicendum occurrit, ſed generales regulæ de ignorantia ſuperius inſinuatæ applicandæ ſunt. Nam cenſura quoad hunc effectum ſolum habet vim cuiuſdam Eccleſiaſtici præcepti, vt in ſequenti puncto amplius declarabo: & ideo, ita poteſt ignorantia excuſare à culpa in eius tranſgreſsione, ſicut in aliis Eccleſiaſticis præceptis. Vt ergo talis ignorantia excuſet, oportet inprimis, vt inuincibilis ſit: nam, ſi ſit culpabilis nō excuſabit, cum ipſa tunc voluntaria ſit, & in ea conſequenter ſit voluntarius effectus ſubſequens. Quando vero ſit iudicanda inuincibilis, quādo vero culpabilis, iuxta regulas ſuperius poſitas diſp. 5. ſect. vlt. iudicādum eſt. Nam quæ ibi diximus circa tranſgreſsionem legis, cui eſt annexa cenſura, eadem proportione locum habent in tranſgreſsione ipſius cenſuræ: & omnes modi ignorantię ibi inſinuati, poſſunt etiam hic interuenire.

12. Nam primo poteſt interdum hoc eſſe ignorantia iuris, vt ſi quis ignoret eſſe prohibitum ex vi interdicti audire Miſſam in die feſto in loco interdicto: aut poteſt eſſe ignorātia facti, vt ſi quis ignoret hūc locum eſſe interdictum: & vtraq; excuſat, ſi inuincibilis ſit vt eſſe poteſt: & neutra, ſi vincibilis, quamuis facilius admittatur, vt præſumatur ignorantia inuincibilis in facto, quam in iure, vt ſupra etiam dictum eſt. Rurſus poteſt ignorantia hæc interdum eſſe quoad habitum, & actum primum, vt in exemplis poſitis: interdum verò ſolum actualis inconſideratio, vt cum quis omnino oblitus quod excommunicatus ſit, celebrat, quæ inconſideratio perinde efficax eſt ad excuſandum à culpa, ac totalis ignorantia, ſi æq; inuoluntaria ſit. Quod eſt valde aduertendum ad iudicādum de irregularitate, vel de alia noua cenſura incurſa per violationem cenſurę: nam quacunque ratione talis violatio excuſetur à culpa, vel propter ſolam naturalem inconſiderationem, excuſabitur noua cenſura, vel etiam illa irregularitas, quæ non niſi propter talem culpam imponitur, vt ſuo loco latius dicemus.

Varij modi ignorantia interproponuntur.

13. Vltimo circa hunc punctum de ignorantia aduertendum eſt, aliud eſſe cenſuram, vel effectum eius ignorari ab ipſo, qui ligatus eſt, aliud vero eſſe occultum, vel incognitum aliis. Nam quæ diximus procedunt de propria ignorantia, quæ reddit actū ipſius operantis inuoluntarium, & ideo excuſat. At vero, quod ignorantia ſit occulta, aut ab aliis ignorata, non excuſat ipſum ligatum quominus cenſuram ſeruare, & effectus eius exequi debeat, per ſe loquendo. Quia, quod cenſura ſit occulta, ſeu non ſit denunciata, aut publice promulgata, nihil minuit de valore, & efficacia eius: nam denunciatio, vt dicitur in cap. *Paſtoralis* §. *verum*, de Appell. non ligat de nouo, vnde nec per ſe auget obligationem ipſius ligati, nec tam ſit propter ipſum, quam propter alios, vt & poſsint, & debeant excommunicatum, v. g. vitare, vel alio modo ad ipſos pertinente cenſuram ſeruare, maxime poſt Extrauag. *Ad euitanda ſcādala*. De qua infra in materia de Excommun. late dicturi ſumus, vbi etiam explicabimus, quo modo excommunicatus non denunciatus, ſeu occultus teneatur ipſe abſtinere, cum alii nō teneantur ipſum vitare, & quomodo hæc duo inter ſe cohæreant. Nunc vbi in genere agimus, ſatis ſit generatim dicere, eum, qui occulte ligatus eſt, ex hoc ſolo capit. quod eius cenſura eſt ignorata ab aliis, non excuſari efficiendo actum per cenſuram prohibitum. An vero ex alio capite, ſcilicet propter ius, vel commodum aliorum interdum non ſit cenſendus prohibitus talis actus vſque ad denunciationem in citato loco dicendum eſt, & in diſcurſu huius ſectionis aliquid attingemus.

Ignorantia excuſans debet eſſe in ipſo cenſura ligato.

Per quam impotentiam poſſent effectus cenſuræ impediri.

CIRCA ſecundum punctum de impotentia, ſi illa ſit phyſica, & totalis, vt ſic dicam, nulla eſt difficultas, quia tunc actio prorſus eſt inuoluntaria: 14.
vt ſi excommunicatus per vim cogatur adeſſe ſacrificio Miſſæ vel aliud ſimile opus facere, quod etiam definitum eſt in c. *Sacris*. de his, quę vi, metuſvè cauſa fiunt. Difficultas ergo ſolum eſt de impotentia morali, quæ intercedere cenſetur in his, quæ ſine magno incommodo, & difficultate vitari non poſſunt. Quod primo accidere poteſt ex cauſa extrinſeca inferente metum, & comminante mortem, vel aliud ſimile nocumētum, niſi aliquid agatur, quod ex vi cenſuræ prohibetur. Deinde ex aliis circumſtantiis, vel occaſione oriri poteſt morale periculū alicuius grauis nocumenti temporalis, vt infamiæ grauis, vel alterius ſimilis. Item aliquando poteſt timeri ſcandalum aliorum, & in omnibus his caſibus eſt difficultas, quia vero res grauis, melius ſectione ſequente expedietur.

SECTIO III.

Vtrum metus impedire valeat effectum cenſuræ ita vt ſine culpa omittatur.

ALiquorum opinio nõ fuit propter metum nunquam licere agere quidpiam prohibitum per cẽſuram, etiamſi malum, quod timetur, ſit ipſa mors, & metus ipſe tam grauis ſit, vt in virum conſtãtem cadere poſsit. Ita ſentiunt mul
1. ti auctores, qui tamen non in genere de omni cenſura, nec de omni effectu loquuntur: ſed de communicatione cum excommunicato, quam putant eſſe ita intrinſece malam, vt propter nullum metum licere poſsit. Ita ſentit Alex. Alenſ. 4. p. q. 18. memb. 6 ar. 2. alias q. 23. memb. 1. art. 6. §. 2. Qui non tantum de communicatione in ſacris, ſed abſolute de communicatione cum excommunicato loquitur, & nõ tam ex parte ipſius excommunicati, quam ex parte aliorum; tamen inde à fortiori colligitur idem dicendum eſſe de excommunicato, & ex ſimilitudine rationis de quocunque ligato per cenſuram, ad proprios actus cum proportione comparatam. Adhibet vero limitationem, ſcilicet, ſi ſufficiente deliberatione, & conſideratione id faciat: nam tũc, ait, nõ facit ſine contemptu. Hæc tamen ratio infirma eſt, nam, qui ex ſolo metu facit licet volũtarie, violenter facit, & ideo non contemnit, imo ipſe metus, quantum eſt ex ſe excludit contemptum, ſi aliunde non proueniat. Eandem vero ſentẽtiam indicat D. Thomas quodlibeto 11. articul. 9. & in 4. diſtinct. 18. quæſt. 2. articul. 4. quæſtiuncula tertia ad primum, & ibi Durandus q. 5. ad 3. Gabriel quæſtione tertia, dubio quarto, & inclinat Richardus art. 6. quęſt. 2. ad 1. & Caiet. 1. 2. quæſt. 96. artic. 4. & 2. 2. quęſt. 125. & Petrus Soto lectione tertia de excommunicatione. Vbi etiam de excommunicatione extra diuina ait, non excuſari à culpa veniali licet propter metum mortis fiat, quia veniale peccatum etiam propter vitandã mortẽ, faciendũ nõ eſt. Hoc vero improbabile cenſeo, vt à fortiori cõſtabit ex dicendis. Nec enim quiſque dicit peccatum veniale poſſe fieri ad vitandam mortem, ſed periculum mortis ita ſuſpẽdere obligationem legis, vt quod alias eſſet peccatũ veniale iam tunc non ſit: nam ſi peccatum veniale eſt, & non eſt de re intrinſece mala, ſignum eſt obligationem, eſſe ſatis leuem: Ideoque non ſolum propter periculum mortis, ſed etiam proter minorem cauſam poſſe ſuſpendi, ſeu ceſſare. Tandem prædictam communem ſentẽtiam tenet Adrianus quodlibet. primo art. 2. & in 4. q. 3. de Clauibus, vbi refert alios Canoniſtas præſertim Abbatem dict. ca. *Sacris* circa finem. Idem tandem tenet Couarruuias dict. §. 3. nu. 9. referens aliquos, quamuis aliis locis infra citandis vel hoc limitare, vel non ſatis conſequenter loqui videatur.

2. Fundamentum huius ſententiæ ſumitur ex c. *Sacris*, de his, quæ vi, vbi ſimul dicitur, communicationem factam cum excommunicato per vim, excuſare à culpa: factam autem per metum, non excuſare, quia prior eſt ſimpliciter voluntaria, poſterior vero ſimpliciter voluntaria eſt, & ideo à mortali peccato non excuſat. Ratio vero reddi poteſt, quia hæc prohibitio cenſuræ grauiſsima eſt, & ideo obligat, non obſtante quocunque metu.

Sed hæc ſententia magna moderatione indiget,
3. quia præciſe ſiſtendo in his, quæ prohibentur per
Quadã notanda pro dubii reſolutione. cenſuram quatenus ſic prohibita ſunt, non videtur illa ſententia, poſſe ſuſtineri diſtinguenda ergo eſt in præſenti duplex actio, quæ poſita cenſura prohibita manet: qua intelligi poteſt intrinſece mala ſuppoſita cenſura: alia non intrinſece, ſed ſolum quia prohibita, vt v. g. Sacerdotem excommunicatum, vel ſuſpenſum publice audire ſacramentum confeſsionis & abſoluere, aut excommunicare alium intrinſece malum eſt, quia eſt intentare ſacramentum, quod nullum futurum eſt, ex defectu iuriſdictionis, ac vero eũdem ſacerdotem facere ſacrum, non eſt intrinſece malum, ſed ſolum quia prohibitum, quantum eſt ex vi cenſuræ, quod ideo addo, quia ſi talis ſacerdos ſit in peccato mortali, inde erit actio intrinſece mala, vel etiam: ſi ſequatur ſcandalum: hæc tamen non ſunt per ſe annexa cenſuræ, prout nunc loquitur.

Rurſus diſtinguendum eſt de metu, ſi incutiatur 4.
in odium religionis, poteſtatis, aut cenſuræ Eccleſiaſticæ; aut in eius contemptum, vel, ſi ſolum incutitur propter alias cauſas, aut rationes humanas. Neq; enim neceſſe eſt, vt hoc ipſo quod metus incutitur ad agendum aliquid contra prohibitionem cẽſuræ Eccleſiaſticæ, ſit in odium aut cõntemptum Eccleſiaſticæ diſciplinæ, ſed aliquando poteſt eſſe propter delectationem, vt ſi quis per metum cogat excommunicatum, vt ſecum confabuletur, vel ludat, & perinde eſt, ſi è conuerſo ipſe excommunicatus alios cogat ad ſecum communicandum. Interdum etiam poteſt hoc fieri propter auaritiam, vel temporale lucrum, vt ſi quis metu mortis cogat ſacerdotẽ tempore interdicti facere ſacrum propter aliquod temporale lucrum, vel vt excuſet aliquas expẽſas. Et multa alia ſimilia motiua poſſunt facile excogitari in inferendo hoc metu, quæ per ſe non cedant in contemptum Eccleſiæ.

Quando ergo ex ſuppoſitione cenſuræ reſultat 5.
in actione aliqua circumſtantia, ratione cuius eſt in *Quando ex cenſura reſultat in actione circũſtantia intrinſece mala propter nullum metum fieri poteſt.*
trinſece mala, tunc manifeſtum eſt, ob nullum metum fieri poſſe, quia nõ obſtante metu actio manet eiuſdem naturæ, & cum iiſdem circunſtantiis; nam metus non confert iuriſdictionem, ſi cenſura illam abſtulit, & idem eſt in ſimilibus: ergo non obſtante metu actio manet intrinſece mala: ergo non poteſt licite fieri etiam propter vitandam mortem. Quod non ſolum verum eſt de malitia graui, quę peccatum mortale conſtituat: ſed etiam de veniali, quia etiam leue mẽdacium propter vllum malum vitãdum dici non poteſt. Hoc enim modo eſt vniuerſalis illa regula Apoſtoli. *Non ſunt facienda mala vt veniant bona*: eſſet enim aperta repugnantia in terminis: nam ſi eſſent facienda, ſcilicet licite, & ſecundum rectam rationem, iam non eſſent mala.

Deinde quando metus fertur in odium, vel con- 6.
temptum Eccleſiæ, tunc nunquam licet ob metum *Si metus in odium, vel cõtemptum Eccleſiæ inferatur tũc ob illud nũquam licet facere rem cenſuræ prohibitam.*
agere, quod per cenſuram prohibitum eſt. Hoc etiam eſt per ſe notum, quia nullam legem Eccleſiaſticam licitum eſt trãſgredi ob huiuſmodi metum: quia eſſet vel virtualiter negare fidem exterius, vel virtute contemnere, & contemptori cooperari. Atque ita intelligunt multi factum Herminigildi, qui potius mori voluit, quam Euchariſtiam ab hæretico ſumere cap. *Superueniente*, 1. q. 1. & cap. vlt. 24. q. 1. ex Gregorio lib. 3. Dialogorum c. 31. Atq; ita tandem limitare videtur priorem ſententiã Adrianus quodlibet. 5. art. 2. ad ſecundam rationem. Veruntamen in his duabus propoſitionibus nihil ſpeciale cẽſuræ attribuitur, nam in omni genere actionis verum eſt quod ſi ex aliqua mutatione obiecti, vel circumſtantiarum reddatur intrinſece mala, fieri non poſſet propter cauendum quodcunq; damnum temporale. Vt in actionibus etiam forenſibus ſi quis priuetur iuriſdictione, quam antea habebat iam non licebit illi ob vitandum temporale incommodum. aut quacunq; alia ratione actionem eius exercere. Simili modo in quacunq; re prohibita per legem, præſertim Eccleſiaſticam, verum eſt, ſi in contemptum eius inferatur metus, non licere ea de cauſa tranſgredi legem, vt ſupra tactum eſt, & in materia de legibus latius eſt dicendum. Hæc igitur duo non ex propria ratione cenſurę, ſed ex generalibus principiis rerum moralium oriuntur.

Tertio igitur dicendum eſt, ob vitandum graue detri-

detrimentum, quod moraliter timetur per externã coactionem, ſeu comminationẽ fieri poteſt abſque peccato, id quod per cenſuram prohibitũ erat. Hæc aſſertio intelligitur per ſe loquẽdo, id eſt, ſecluſo ſcã dalo iniuria religionis, & ſimilibus. Eam tenet Soto in 4. d. 22. q. 1. art. 4. & ſumitur etiam ex Pallud. d. 18. q. 6. art. 2. & ex parte idem ſentit Maior ibi q. 4. ſcilicet, quantum ad illos actus, qui prohibẽtur per cẽſuram de iure humano, & non de iure diuino: putat autẽ ipſe aliquos eſſe prohibitos iure diuino, & ideo in illis negant hanc aſſertionem. Sed, & fundamentũ illud falſum eſt, per ſe loquendo de actu non per ſe & intrinſece malo, ſed ſolum, quia prohibito, de quo nũc loquimur, nã de priori iam in prima propoſitione dictũ eſt. In hoc igitur ſẽſu loquẽdo, nullus actus prohibetur iure diuino ex vi cenſuræ, ſed tantum iure Eccleſiaſtico, vt ſtatim oſtendam ex principiis poſitis in initio huius materiæ. Et præterea, etiamſi hic interueniret ius diuinum poſitiuum, & non naturale, non inde fieret obligare ſemper cum tanto detrimento vt periculo mortis, v.g. vel ſimili: nam etiam ius diuinum poſitiuum poteſt in hoc moderationem habere, & non ſemper cum tanto rigore obligare, de quo alias. Vnde eandem ſententiam abſolute, & ſine reſtrictione tenet Syl. ueſt. verb. *Excommunicatio*, 5. quæſtion. 14. & Angelus *Excommunicatio*, 6. numero 17. & Nauarr. in capit: *Inter verba*, præludio 3. numero 4. qui omnes in ſpecie loquuntur de communicantibus cum excommunicato, etiam in ſacris, tamẽ ratio procedit de excommunicato, & conſequenter de omni cenſura, & de omni actu eius, qui ſolum ſit malus, quia prohibitus.

7. *Ob vitandum graue detrimentũ fieri poteſt licite quod ſub cenſura prohibetur.*

8. Eſt autẽ ratio, quia lex poſitiua, præſertim humana, nõ obligat cum tanto rigore, vt cum grauiſsimo detrimento, vel periculo ſeruanda ſit: ſed tota hæc prohibitio, qua homo cenſura ligatus prohibetur hos vel illos actus facere, eſt mere poſitiua, & Eccleſiaſtica: ergo in caſu prædicti metus, & periculi ceſſat. Maior eſt veluti axioma quoddam receptum in materia de Legibus: iam enim excluſimus peculiarem caſum, quando violatio legis cederet in contemptum eius, vel Eccleſiaſticæ poteſtatis, ſub quo cõprehendimus omnem cauſam, ſeu rationẽ publicam boni cõmunis, propter quod, ſi moralis occaſio id poſtulauerit, poteſt lex humana obligare etiam cum periculo mortis. Tamen extra hunc ſpecialem euentum lex humana, per ſe loquendo, & regulariter, non ita obligat, etiamſi Eccleſiaſtica ſit, quia, vel in Eccleſia non eſt tanta poteſtas ad obligandum cũ eo rigore, vel quia, etiamſi ſit, ex ſuaui & prudenti prouidentia non vtitur illa, abſque vrgente neceſsitate, quia neque ad commune bonum neceſſarium eſt, neque expedit: & ideo omnes ſapientes ita interpretantur huiuſmodi leges. Minor autem probata eſt in principio huius materiæ, vbi oſtendimus, omnes effectus cenſuræ immediate & per ſe pertinere ad ius humanum, & non ad diuinum. Et probatur facile, quia vel hoc ius diuinũ eſt poſitiuum, & oportet illud oſtendere, nullibi enim extat, aut eſt naturale intrinſece ortũ ex aliqua circumſtantia, vel indecentia, quam cenſura ſecum afferat, & hoc etiam dici non poteſt: quid enim eſt, cur ex natura rei malum ſit, quod excommunicatus Miſſam audiat, niſi Eccleſia hoc illi prohiberet?

Ratio concluſionis.

9. Dices, in ipſa cenſura intrinſece includi hanc prohibitionem, & ideo illud ius diuinũ, quod præcipit Eccleſiæ obedire, ad hoc etiã obligare. Reſpõdetur, illud eſt remote, quo modo ius diuinum & naturale obligat ad ſeruandas omnes leges humanas, tamen proxime Eccleſiaſtica prohibitio eſt quæ obligat, quæ prohibitio in ipſa cenſura intrinſece includitur nihil enim aliud eſt cẽſura, quam morale quoddam vinculum ex quibuſdam priuationibus, & prohibitionib. moralib[9] ab Eccleſia cõfectum, vt in medicinalem pœnã pro cõtumaciã infligatur; eſt ergo tota hæc prohibitio poſitiua & Eccleſiaſtica. Et confirmatur, nam communicatio cum excommunicato etiam in ſacris eſt prohibita iure humano: ergo & aliæ actiones, quæ non includunt intrinſece crimen, aut malitiam, quæ ex vi cenſuræ prohibentur, vel ipſi ligato, vel aliis erunt prohibitæ iure humano. Conſequentia ab omnibus admittitur, antecedens vero patet, quia illa communicatio non eſt intrinſece mala, aliquãdo enim eſt licita, etiam iure antiquo, vt patet ex capit. *Cum non ab homine*, de Sẽt. excomm. & ex nouo iure Extrauagantis, *Ad euitanda*, licita eſt quandiu excommunicatus non eſt denunciatus, quod etiam eſt ſignum, eam non eſſe de iure diuino poſitiuo, cum Eccleſia eam limitet, vel ampliet, prout expedire cenſet.

Euaſioni occurritur.

Ad fundamentũ contrariæ ſententiæ, quod præcipue ſumatur ex c. *Sacris*, reſpondetur, Pontificem in eo textu non conſtituere vniuerſalem regulam negatiuam, ſcilicet metum nunquam in hac materia excuſare à peccato mortali & noua cenſura, ſed de abſoluta vi regulam generalem affirmatiuam conſtituere, ſemper excuſare à culpa, & conſequenter à cenſura. Quod ergo ſubdit metum non excuſare, proportionate intelligendum eſt per ſolam contradictionem, non per contrarietatem, id eſt, non ſemper excuſare: non vero quod nunquam excuſet. Mens ergo Pontificis fuit docere, metum ex ſe nõ habere illam efficaciam, quam habet vis ad impediendam cenſuram, quia non ſemper excuſat à culpa mortali, ſicut illa, ſimulq; docere voluit, quoties metus non excuſat à culpa mortali contra Eccleſiæ prohibitionem de non communicando cum excommunicato, non excuſare à cenſura. 10.

Cap Sacris quod erat Fundamentum contrariæ ſententiæ ſatisfit.

Quando autem talis metus non excuſat à peccato mortali non declarat Põtifex, ſed id explicãdum relinquit interpretib. Intelligi ergo poteſt, tunc nõ excuſare, quando communicatio intrinſece includit malitiam, vt eſt communicatio cum iniuria fidei, vel contemptu cenſuræ, vel cõmunicatio in crimine, propter quod cenſura lata eſt, ſeu in contumacia: & in vniuerſum communicatio, quæ eſt cum cooperatione ad actum malum, & cenſuræ contrariũ, nam talis cooperatio ſemper eſt intrinſece mala, qualis eſſet dare Euchariſtiam excõmunicato denũciato petẽti cum cõminatione mortis, id enim nũquã liceret, quia aliunde iam habet intrinſecam malitiam: & ideo pertinet ad primũ membrum in prima propoſitione poſitum. Quod maxime certum eſt: quando peccatum, non obſtante metu, directe eſt contra ipſam cenſuram, vel Eccleſiaſticam poteſtatem, vnde manat: nam tunc non obſtante metu, ipſum Eccleſiaſticum præceptum obligat, cui annexa eſt cenſura. At vero quando peccatum non eſt contra cenſuram, ſed aliunde, ſcilicet, contra dignitatem ſacramenti, vel aliquid huiuſmodi: tunc probabiliter dici poteſt ſpecialem prohibitionem Eccleſiaſticam ceſſare: & conſequenter cenſuram illi annexam excuſari, vt latius explicabimus agentes in particulari de excommunicatione, & aliis cenſuris. Alia interpretatio illius textus eſt: loqui Pontificem in illa ſecunda parte de metu leui, qui ad excuſandum non ſufficit, ita vt in priori parte illius textus nomine coactionis intelligatur non tantum abſoluta vis, ſed etiã moralis coactio per metum cadentem in conſtantem virum: in poſteriori vero parte ſermo fit de quolibet inferiori metu: ita enim nomen coactionis interdum in iure ſumi conſtat ex c. *De Iudæis*, 45. d. Sed prior expoſitio mihi magis probatur. 11.

Ad rationem illius ſententiæ reſpõdetur, etiamſi prohibitio cenſuræ grauis ſit, non tamen ſemper eſſe talem, vt in ſingulis actibus eius executio, & inuiolata obſeruãtia ad commune bonum neceſſaria ſit, aut ex oppoſito actu ſequatur grauis offenſio, 12.

Reſpondetur ad rationem contrariæ ſententiæ.

aut iniuria Eccleſiæ, vel aliq.l huiuſmodi, propter quod debuerint obligare fideles ad eam ſeruādum, non obſtante probabili metu mortis. Imo hinc potius fit, nō ſolum propter metum mortis: ſed etiam propter metum grauis infamiæ, & iacturæ temporalium bonorum magni momenti, poſſe excuſari hominem ab hac obligatione ex eodem principio, quod leges poſitiuæ non obligant cum tanto rigore extra caſus ſpeciales ſupra poſitos, quod ex ſequenti puncto magis conſtabit,

13. Ex dictis itaque in præcedenti puncto de periculo proueniente ex metu, à fortiori colligitur quādo non ex metu extrinſecus illato, ſed ex aliis circumſtantiis, vel occaſionibus oritur ſimile detrimentum, licitum eſſe propter illud vitandum exercere actionem per cenſuram prohibitam. Ita docēt citati auctores, & alij, quos in ſequenti puncto referam; eſt enim vtriuſque fere eadem ratio. Exempla ſunt, ſi quis ſit excommunicatus omnino occultus, & non poſsit hodie ſtatim abſolutionem obtinere, neque etiam poſsit ſacrum omittere ſine infamia & nota totius populi: tunc licitū eſt ei ſacrū audire, ne ſe prodat, & idem eſt in ſimilibus caſibus. In quibus prudentia opus eſt ad ponderandam, & periculi, & nocumenti grauitatem ex vna parte, & ex alia qualitatem actionis prohibitæ, & circumſtantias eius, vt ita rationabiliter iudicari poſsit, an in tali euentu obligatio cenſuræ, & prohibitio ceſſent: in communi tamen loquendo, non videtur dubium, quin in hoc capite poſsit ceſſare. Sequiturque hoc à fortiori ex dictis: nam magis excuſat periculum grauis nocumenti, quaſi ab intrinſeco corū ex ipſo humanarum rerū ſtatu, quam extrinſecus illatū: quia extrinſeca coactio, cum ex directa intentione inducat ad tranſgreſsionem legis, natura ſua maiorē vim infert ipſi legi, & quaſi iniuriā quandā, altera vero neceſsitas, quæ ex ipſis rebus oritur, nō ita directe infertur propter tranſgreſsionē legis, ſolū illa exiſtēte, actus, qui videbatur cēſura prohibitus, fit medium neceſſariū ad vitandū illud periculum: ergo ſi prior neceſsitas ex metu proueniēs, excuſat, multo magis hęc altera. Et cōfirmatur, nam propter ſimilē occaſionē licet interdū dimittere, quod iure diuino pręceptū erat, vt ſi nō poſſum confiteri vnū peccaū ſine graui infamatione, vel ſine periculo mortis, poſſum illud tacere, & alia confiteri, & ſacerdos habēs conſcientiam peccati mortalis, & inopiā confeſſoris, ſi nō poteſt abſq; graui infamia ommittere ſacrum, poteſt illud facere, præmiſſa contritione, & abſq; confeſsione: ergo idē erit in pręſenti. Neque in hoc ſpecialis difficultas, pręter ſuperius tractata, cum his, quæ in ſequenti puncto addemus.

Licitum eſſe exercere actionem ſub cenſura prohibitam ad vitandum graue detrimentū licet non oriatur ex metu.

14. Vlterius ex dictis ſequitur, etiam propter vitandum graue ſcādalum aliorum, licitum eſſe prætermittere, vel agere aliquid pręter obligationē cenſurę, vt v.g. audire ſacrum, vel aliquid ſimile, ex cuius omiſsione, graue aliquod ſcandalū timetur. Ita tenere multos dixit Nauar. in cap. 1. §. *Labore*, in fin. de Pœnit. d. 6. ſe vero ait in præſentia nihil pronunciare, id tamē expreſſe affirmat in Summa. cap. 27. nu. 239. vbi ait de caſu infamiæ ſupra poſito ſed à fortiori idē eſt de caſu ſcādali, & ita vtrūque coniunxit Caſtro lib. 2. de Leg. pœnal. ca. 15. circa 2. conclu. & idem docet Soto in 4. d. 18. q. 2. a. 5. vbi ait. grauiſſimum debere eſſe ſcandalum, vt eius euitandi cauſa, hoc liceat, loquitur tamē in ſpecie de ſumptione Euchariſtiæ, vnde videtur ibi corrigere, vel limitare quod d. 12. q. 1. art. 4. in fin. dixerat excōmunicato etiam occulto non licere propter ſcandalum ad ſacramentum accedere. Ac tandem videtur hæc expreſſa ſententia D. Thomæ 3. part. quæſt. 83. artic. 6. ad 2. in verbis illis. *Niſi graue ſcandalum timetur*, propter quod euitandum fatetur poſſe aliquando, ſacerdotū excommunicatum ſacrificium perficere, quod ſecluſo ſcandalo teneretur omittere. Ratio denique eſt ſæpe tacta, quod leges humanæ ac poſitiuæ non obligant cum ſcandalo proximorum. Itē, quia maius malum eſt aliorum ſcandalum, quā infamia propria: ergo: ſi hoc licet ob vitandam propriam infamiā: multo magis propter vitādūm graue ſcandalum, ad quod ex pręcepto charitatis, quod grauius eſt, & magis obligat, tenemur. Vnde hac ratione licet dare Euchariſtiam occulto peccatori publice petenti, ergo &c.

Propter vitandū graue ſcandalum licitū eſſe agere aliquid præter obligationem cēſuræ.

Contrariam nihilominus ſententiam tenet Syl- 15.
ueſt. vt Couarr. refert in c. *Alma*, 1. p. §. 2. n. 11. qui illud inſinuat verb. *Excommunic.* 3. nu. 1. §. *Quinto excluditur*, licet oppoſitum ſentiat in verb. *Euchariſtia*, 2. nu. 10. Cum Angelo eod. verb. n. 6. ipſe vero Couar. ex parte idem ſequitur, dicens, quoad alios actus eſſe verā noſtram ſententiam, non vero quoad vſum ſacramentorum, nam quando aliquis per cenſuram priuatus eſt receptione ſacramētorum, etiamſi cenſura occulta ſit, non poteſt propter vitandum ſcandalum illa recipere, vel Miſſarum ſolennia celebrare, quia ipſa cenſura efficit hominem indignum vſu ſacramentorum, præſertim excommunicatio maior, quę ab vnione fidelium hominem ſeparat, & ideo talis actus eſt contra ius naturale, & diuinum nūquam ergo licet, etiam propter vitandum ſcandalum. Et quoad hoc conſtituit differentiam inter ipſum excommunicatum, & alios, qui cum ipſo cōmunicant: quia cēſura magis ſeparat excommunicatum à communione, & vſu ſacramentorum, quā alios à communicando cum illo, vt docuit Gloſſ. in c. *Quoniam*, 11. q 3. & ſumitur ex c. *Illud*. n. Cl. excom. miniſt. & nos ſuo loco inferius dicemus. Sic igitur, etſi propter vitandum ſcandalum licitum ſit ſacramentum ab excommunicato accipere, non tamen licet ipſi excommunicato recipere. Vnde etiam infert cum Adri. qu. 3. de Clau. nunquam licere dare ſacramentum excommunicato occulto, propter vitandum ſcandalum, quia eſſet cooperatio ad rem intrinſece malam. Et idem tenet Iacobus de Graff. lib. 1. Deciſ. caſ. conſcient. cap. 12. num. 12. & ſequentibus.

Coua ſententia & limitatio.

Citatur etiā pro hac ſent: Canus, Releſt. de Pœ- 16.
nit. p. 3. qui ſpecialiter loquitur de abſolutione ſacramentali, in qua id poterit habere verum, quādo ex defectu iuriſdictionis abſolutio nulla futura eſt, nam tunc intrinſece malum eſt talem actum efficere, & ideo nunquam erit licitum propter vitandum ſcandalum, iuxta generalem regulam ſupra poſitam. Vix tamen poteſt hæc actio eſſe neceſſaria ad vitandum ſcandalum, cum ſecretiſsime fiat cum ſolo pœnitente, vel, ſi publice audiendæ ſint confeſſiones, poteſt quis alias occaſiones quærere, ne tūc illo munere fungatur. Vel certe, ſi tandem non poſſit, & alioqui cenſura ſit occultiſsima, iuxta aliam regulam ſupra poſitam Eccleſia iuriſdictionem cōfert miniſtro ſic tolerato, quando talem actionem exercet, & ideo, iam tunc actio non erit intrinſece mala; ſed eadem ratio erit de illa, quæ de aliis. An vero idem ſit dicendum, quando talis excommunicatio miniſtri publica eſt aliis, quamuis pœnitenti ſit occculta, attingemus infra agentes de excommunicatione: prius enim oportet exponere nouū ius ſtatutum circa excommunicatos in Extrauag. *Ad euitanda*, Conc. Conſtat. quo ſuppoſito, vix poteſt talis caſus accidere.

Opinio autem, ſeu limitatio Couarru. nulla ſuf- 17
ficiēti ratione fundata eſt, nā cenſura per ſe præciſe conſiderata, non ponit in homine peculiarē qualitatem, aut cōditionem ab Eccleſiaſtica prohibitione diſtinctam, propter quam receptio ſacramēti iniurioſa illi ſit, ſeu indigne facta, etiamſi Eccleſiaſtica prohibitio aliunde eſſet: ſed oſtēſum eſt, periculū ſcandali grauis, ſufficientē cauſam eſſe vt ceſſet prohibitio Eccleſiaſtica: ergo Maior patet tū ex dictis in principio huius materiæ de natura, & inſtitutione cenſu-

Limitatio Couar improbatur.

cenſuræ,tum etiã ex dictis de operatione ex metu cadente in conſtantem virum: tum etiam,quia is, qui ligatus eſt cenſura,poteſt coram Deo iuſtificari per contritionem,vel etiam per confeſsionem bona fide & diſpoſitione factam: ergo cum ſit ſanctus poterit Sancta ſancte tractare: Aliunde vero ſupponitur cenſura eſſe occulta, etiã coram hominibus, & ſecundum publicam exiſtimationem habet ius ſaltem præſumptum ad vſum ſacramentorũ, & alioqui ſuſpendatur Eccleſiaſtica prohibitio ob vrgẽtem occaſionem grauis ſcandali, vt ſupponimus ergo,nihil fingi poteſt,ob quod illa actio ſit intrinſece mala, & quicquid dicitur de indignitate, vel morali deformitate,quam ſecum affert cenſura,nihil eſt præter prohibitionem, nec moraliter explicari poteſt,quid aliud ſit,cum cenſura non ſit moralis malitia: & conſequenter nec deformitas propria,ſed pœna quædã quæ nec ex ſuo genere conſtituit hominem ſimpliciter malum, aut indigũ:neque ex tali ſpecie pœnæ niſi prout includit prohibitionem, quæ in prædicto caſu non obligat, vt oſtenſum eſt. Quanquã enim vſus ſacramentorum, & oblatio ſacrificii ſint actiones grauiſsimæ inter eas, quæ per cẽſuram prohibentur,nihilominus cũ prohibitio ſemper humana ſit non obligat, cum tanto diſpendio grauis ſcandali.

18. Nec refert,quod excommunicatus dicitur ſegregatus,à communicatione fidelium:quia ſubſtãtialiter poteſt non eſſe ſegregatus,nam & habet ſacramẽtum,ſeu capacitatem baptiſmi,& poteſt eſſe vnitus,per fidem viuam:altera vero ſegregatio,quæ eſt in foro Eccleſiæ,revera nihil eſt,niſi prohibitio, quæ in præſenti caſu ceſſat quoad aliorũ exiſtimationem propterea,quod cenſura occulta ſit:quoad propriam vero,& perſonalem obligationem, propter vrgentem neceſsitatem vitandi ſcãdalum graue.Quocirca in huiuſmodi euentu,non ſolum licet aliis communicare,cũ excommunicato,ſed etiam ipſi excommunicato communicare cum aliis, etiã in rebus diuinis cum propoſitis circumſtantiis: nã licet verum ſit cenſuram magis obligare ipſum ligatum quã alios, quia in eo eſt cauſa cenſuræ,& in eum directe fertur:tamẽ tota illa maior obligatio poſitiua eſt & humana & vinci poteſt, vt ſic dicam à neceſsitate vitandi ſcãdalum graue. Et eadẽ, vel fortiori ratione,licitum mihi erit tali excommunicato dare ſacramentum,ſi alioquin mihi conſtet,illum ob talem vrgentem neceſsitatem & alioqui digne diſpoſitũ illud poſtulare.Eo vel maxime quod ſi res ſit occulta ſupponimus, non poteſt publice petenti communio denegari,ſi autem non publice ſed occulte petat,iam ceſſabit neceſsitas vitãdi ſcãdalum,& conſequenter, neque digne petet,neque erit caſus,in quo nunc verſamur.

19. *Propter quod ſcandalum vitandum licet actionem prohibitam per cenſuram exercere.*

Aduertunt tamen Doctores,quoties de neceſsitate vitandi ſcandali agitur,ꝓprie,& in rigore Theologico eſſe accipiendum pro occaſione, quæ aliis datur cõmittendi aliquod peccatum, ſiue illud ſit in actione ſimili,quale eſſet in præſenti,ſi alii inducerẽtur ad adulterium, dum intelligunt perſonam Eccleſiaſticam, aut religioſam propter tale crimen eſſe cẽſura ligatam & ideo nõ ſacrificare,ſiuę peccatum ſit in actione diſsimili, vt ſi inducatur populꝰ ea occaſione ad murmurandum grauiter,vel ad temere iudicandum,nõ ſolum in ea occaſione,ſed etiam poſtea in aliis,vel aliquid ſimile. Parum enim refert quod peccata ſint huius vel illius ſpeciei, pręſertim ſi mortalia ſint; nã per õia grauiter læditur charitas & ideo quod lib.ſcandalũ huiuſmodi,præſertim publicũ & grauiſsimum damnũ Secus v. erit ſi ſcãdalum nõ in eo rigore ſumatur,ſed vulgari more,ꝓ quadã admiratione,quę ſolet ex aliqua occaſione huiuſmodi (quando noua eſt, & extraordinaria) in plebe excitari,cum frequẽti ſermocinatione circa talẽ effectum cauſas eius,quę õia,per ſe loquẽdo,poſſunt cõtingere ſine peccato:& ideo illud nõ eſt proprie ſcãdalũ,& neceſsitas vitãdi illum rumorẽ,nõ eſſet per ſe ſufficiẽs ex hoc capite ad excuſandum,niſi inde oriatur alia excuſatio,de vitanda graui infamia, quæ ex huiuſmodi rumore, & frequenti dictitatione facile creari ſolet.

Solet autem hic vlterius quæri,an ceſſante ſcandalo graui,ob aliquam publicam neceſsitatem populi,liceat interdum facere ſacrum, per cenſuram prohibitum. Eſtq; communis caſus de ſacerdote occulte excommunicato, quẽ in die feſto populus expectat ad audiendum ſacrum, neq; habet alium à quo illud audiat,an poſsit talis ſacerdos licite illud dicere,etiamſi alias poſsit omittere ſine ſcandalo,ſub aliqua ſpecie ægritudinis,vel abſẽtiæ:vel certe aperte pronunciãdo ſe eſſe excõmunicatum quando cauſa excommunicationis talis eſt,vt nec inferat infamiam,nec aliquã moram,vel ſcandalũ vt v.g.ſi eſſet propter moram in ſolutione debiti, vel aliquid ſimile. Quam dubitationẽ late tractat Vg.ta.1.c 13.§.4.Breuiter tamẽ reſpondeo, ſecluſo ſcandalo,& infamia,vel alio ſimili nocumẽto graui, illam non eſſe cauſam ſufficientem ad peragendum tale miniſterium in ſtatu cenſurę,Vt ſenſerũt Syl.& An.ver.*Euchariſtia*, 2. quos citatus autor merito ſequitur.Et ratio eſt:quia in eo caſu nullum verum incõmodum ſequitur ex omiſsione ſacrificii, nam populus excuſatur à peccato ob inopiam miniſtri,ipſe vero miniſter,ob impotentiam legalem ſeu prohibitionem : ergo ſpirituale incommodum nullum ſequitur,quod in pręſenti conſiderari poſſet:Nam illud,quod exiſtimare quis poſſet, de ipſa carentia ſacrificii,& fructus eius non poteſt in conſiderationem venire,tum quia graue non eſt,tum etiam:quia ex parte excommunicati per ſe & intrinſece coniunctum eſt cum cenſura:ex parte vero aliorum ſuppletur per voluntatem audiẽdi Miſſam, & alioqui etiam ſupponitur ſcandalũ ablatum:neque etiam ſequitur damnum temporale,vt ſupponitur: ergo nulla ibi interuenit cauſa ſufficiẽs, quę excuſet. Obſeruãtia vero Eccleſiaſtici præcepti de audienda Miſſa die feſto, cum ſit veluti materialis reſpectu pręcepti)nam poſſet tunc omitti ſine culpa)nõ eſt tanti momenti, quanti eſt obſeruantia ipſius cẽſurę,quę formaliter ac per ſe obligat ipſum ſacerdotem,quæ obligatio in Eccleſia grauior cenſetur. Cuius argumentum eſt quia longe grauior pœna propter illius tranſgreſsionẽ poſita eſt, ſcilicet irregularitatis. Item quia hæc obligatio directe cadit ſuper ipſum ſacerdotẽ, alia vero, ſcilicet, quod populus Miſſam audiat in die feſto,vel ad illud non pertinet, vel non niſi indirecte. 20.

Poſsitne ob publicam neceſsitatẽ populi exerceri actio per cenſuram prohibita.

Quanquam vero hæc reſolutio in hoc particulari caſu vera ſit, & in omnibus ſimilibus,in quibus non interuenerit aliqua grauis neceſsitas proximi; Tamen,vbi interuenerit,aliud ſentiẽdum eſt,quia etiam tenemur diligere proximos ſicut nos ipſos, præſertim in ſpiritualibus.Et rationes ſuperius factæ etiam hic habent locum ſeruata proportione. Exẽpla autem moralia ſunt,ſi proximus ſit in extrema neceſsitate Baptiſmi,Pænitentiæ,aut Euchariſtiæ in articulo mortis, de quibus in propriis locis dictum eſt in ſuperioribus, & infra etiam occurret ſermo tractando de excommunicatione.

SECTIO IV.

Quomodo ſuſpendatur effectus cenſuræ.

SVper eſt dicendum de vltimo puncto ſuperius propoſito, ſcilicet quomodo poſsit hic effectus cẽſuræ impediri per ſuſpẽſionẽ aliquam ſeu ablationẽ efficaciæ ipſius cenſurę.Duo autẽ tãtum videtur poſſe cogitari modi, quib. hæc ſuſpẽſio fiat,ſcil. vel per appellationẽ,vel per diſpẽſatio-

ſationem: nam tertius modus, quo ſolet dici excōmunicatio, verbi gratia, ſuſpendi, ad cōſenſum partis nō eſt propria ſuſpenſio, cenſuræ, quoad effectū eius, ſed eſt ablatio ipſius cēſurę pro tali, tempore, vel ſub tali conditione infra tale tempus implenda per abſolutionem ad reincidentiam, vt vocant; de quo infra ſuo loco dicemus.

1. *Per appell. non impedi: cenſuræ effectum*

Prior igitur modus ſuſpenſionis non habet locū in cenſura, quia iure canonico ſtatutum eſt, vt cenſura per appellationem non ſuſpendatur, vt cōſtat ex c. *Paſtoralis*, §. *Verum*, & c. *Ad hoc*, de Appel. & c. *Ad reprimendam*, de Offi. Ord. & cap. *Is cui*, §. vlt. de Sent. excom. in 6. Vbi Gloſſæ, & doctores in hoc conueniunt. & ratio eſt clara ex d. cap. *Paſtoralis*: quia cenſura ſecum trahit executionem. Nam, licet Abb. in d. ca. *Ad reprimendam*, putet rationem hanc non eſſe in propoſito ſufficientem, tamen recte intellecta efficax eſt. Quia ſi cenſura ſemel illata eſt per ſententiam validam, cum appellatio interpoſita nō tollat cenſuram, merito non habet vim ſuſpendēdi eius effectus: quod quamuis ex prædicta ratione ortum habeat, proxime tamen, & proprie fūdatur in ipſo poſitiuo iure: & ideo quantum ad nos pertinet hic nulla ſupreſt difficultas. An vero illa appellatio poſsit habere alios effectus, & quomodo ac quando fieri debeat, conſulantur Canoniſtæ citatis locis, præſertim Gloſſ. in verb. *Suſpendatur*. d. c. *Ad reprimendam*: & ibi Abb. nu. 6. & Nauarr. in c. *Cum contingat*. de Reſcrip. cauſ. null. 6. 14. & 15. & Sylueſt. *Excommunicatio*, 10. & verb. Appellatio.

2 *An per diſpenſationē manente cēſura eius effectus impediri poſsit. Prima opinio.*

Circa aliud membrum eſt grauior difficultas, an per diſpenſationem fieri poſsit, vt manente cenſura, effectus alioqui per illam prohibitus licite fieri poſsit. Quidam enim cenſent non poſſe in hoc cadere humanam diſpenſationem: de hac enim loquimur: nam de diuina diſpēſatione nec dubium eſſe poteſt, neque eius ſpeculatio nūc eſſet alicuius vtilitatis. Quod ergo Eccleſia in hoc diſpenſare nō poſſit, ſaltem in aliquibus effectibus cenſuræ. v. g. in cōmunicatione in diuinis cum excommunicato, vel vt ipſe excōmunicatus illis cōmunicet, tenet Cou. c. *Alma*, p. 1. §. 1. Fundamentū eius eſt, quia hęc prohibitio, non eſt de iure humano, ſed diuino, imo inferius §. 2. & 3. ſentit eſſe non de iure diuino poſitiuo, ſed naturali: quod ſi verum eſt, non ſolum Eccleſia, ſed nec Deus ipſe poſſet in hoc diſpenſare: citatque in eam ſentētiam alios authores, pręſertim Maiorē in 4. d. 18. qu. 4. & Iacob Latom. art. 7. cont Luther. Ex quo infert, non poſſe Summum Pōtificem abſque peccato audire Miſſam ab homine excommunicato, etiamſi ipſe dederit ei facultatem dicendi, quia non potuit dare. & ita contra ius diuinū agit: & ideo peccat, quamuis ipſe excommunicationem non incurrat propter illud delictum, quia hæc pœna tantum eſt de iure poſitiuo. Denique hinc putat oriri, vt nō ſubdiditi alicui Epiſcopo, & etiam ipſe Sum. Pontifex, teneantur vitare excommunicatum à tali Epiſcopo: quia non tenētur ex præcepto Epiſcopi, ſed ex diuino iure quo cautum eſt, vt excommunicatus ab aliis vitetur, quamuis ab homine tantum excommunicatus ſit.

3 *Per diſpenſationem poſſe licite fieri vt exerceatur actio per cenſuram prohibita ipſa manente.*

Sed hæc ſententia falſum habet fundamentum, vt ex dictis ſuperioribus conſtat. Quapropter dicendum cenſeo per diſpenſationē legitimam fieri poſſe vt ſi quis ſine peccato exerceat actum cenſura prohibitum etiamſi à cenſura non abſoluatur: Probatur, quia hæc prohibitio eſt, tantum de iure humano, vt ſupra oſtenſum eſt: ergo poteſt diſpenſari per poteſtatem humanam: hęc enim regula generalis eſt; neque eſt vlla ratio conſtituēdi in hac materia peculiarem exceptionem. Itē inductione in variis effectibus cenſurę declarari poteſt. nam per excommunicationē fit aliquis incapax beneficij, ita vt collatio non teneat, tamen extra controuerſiam eſt poſſe in hoc diſpenſari, Vnde ex omnium ſententia, ſi Summus Pontifex alicui conferat beneficium, ſciens ipſum eſſe excommunicatum, collatio facta tenet, quia cenſetur cum illo diſpēſare, vt tradit ipſe Couar. Capit *Alma*, p. 1. §. 7. num. 2. & in ca. *Poſtulaſtis*, de Cleric. exco. min. dicitur, excommunicatos nō poſſe retinere beneficia, ſibi collata, niſi cum eis fuerit miſericorditer diſpenſatum, ergo eadē ratione potuiſſet à prinicpio diſpenſari, vt collatio facta eſſet valida: Pręterea, de priuatione ciuilis ſeu humanæ communicationis certiſsimum eſt iure Eccleſiaſtico eſſe introductam, & ita etiam poſſe in ea diſpenſari: quod nec Couarr, videtur negare, ſed ſolum de cōmunicatione in ſacris: quia hanc putat eſſe contra ius diuinū aliam vero ſolum contra humanum: cum ergo oſtēſum ſit hoc diſcrimē falſo aſsignari, quia vtraque communicatio eſt ſolum contra ius humanum, fit, vt prior etiam differentia nulla ſit. Denique iam ex parte diſpenſatum eſt per extrauagantem, *Ad euitanda* cum aliis vt poſsint communicare etiam in ſacris cum excommunicato non denunciato: ergo è contratio ſi expediret, præſertim in particulari aliquo caſu poſſet diſpēſari cum aliquo excommunicato, vt ſacra cōtingeret, ſecluſa alioqui omni irreuerentia: vel circumſtantia, quę poſſet actū prauum reddere: quod facile fieri poſſe ex ſuperioribbs conſtat.

Ex quo fit, hanc diſpenſationem maxime poſſe concedi à Summo Pontifice, in quo eſt ſuprema Eccleſiæ poteſtas: & eodem modo, quo dari poteſt in aliis legibus Eccleſiaſticis: Nam vt iuſte detur cauſa legitima intercedere debet; ſi autem ſine illa illicite concedatur, nihilominus valida erit; hæc enim eſt generalis regula ſimilium diſpenſationum. Vnde, quo hæc grauior eſſe videtur ex ſuo genere, eo maiorem cauſam requirit: & ſimiliter: quo actus, in quo diſpenſandum eſt, fuerit grauior qualis eſt receptio ſacramenti, aut miniſterium Miſſæ, eo maior etiam cauſa neceſſaria erit. 4 *Papā poſſe hanc diſpēſationem concedere.*

Quo fit, non eſſe in vniuerſum verum, Papam peccare communicando in ſacris cum excommunicato, ſed ſolum quando id faceret ſine cauſa legitima: hac vero intercedente, ſicut poteſt diſpēſare cum aliis, ita & ſecum: vel cum excommunicato in ordine ad ipſum Papam. Communiter autem non videtur eſſe in vſu huiuſmodi diſpenſatio, vel quia raro occurrit huiuſmodi cauſa, vel quia aliud remedium inuentum eſt magis abſolutum, & præſentaneum, ſcilicet abſoluere pro tūc excommunicatum ſolum ad talem effectum prout communiter fieri ſolet in collatione beneficiorum. Si tamen expediret aliquando nō abſoluere ſimpliciter, ſed tātum dare licentiam ad illum actum per modum diſpenſationis, nihil obſtat quominus poſsit fieri. Niſi fortaſſe quis contendat, illam non ferre diſpēſationem, ſed abſolutionem quaſi partialem cenſuræ. Sed erit contentio hæc de modo loquendi cum res iam conſtet: & modus loquendi vſitatus nō eſt nec in rigore verus: quia nec à cenſura per partes quis abſoluitur, vt colligi poteſt, ſi recte ponderetur, ex Clem. vlt. de Sent. excom. in priore eius parte neq; neceſſe eſt vti verbis, aut forma quæ abſolutionem indicent: & quia reuocata diſpenſatione actus maneret prohibitus ſine noua cenſura: ergo non præceſſerat abſolutio, ſed diſpenſatio. 5.

Sed quęres, an etiam inferiores pręlati poſsint in hoc diſpenſare. In quo vnū eſt certū, ſcilicet, Prælatum, qui non habet iuriſdictionem abſoluendi à tali cēſura, nō habere ad diſpenſandū in illa: quia vt minimum tanta iuriſdictio neceſſaria erit. An vero Epiſcopus poſsit diſpēſare hoc modo in cēſura quā ipſe tulit, dubitari poteſt: quia vt multi Canoniſtæ dicunt, Epiſcopus poteſt diſpenſare in omnibus, in quib⁹ Papa, niſi ſit illi prohibitum: ſed nullibi legimus hanc diſpenſationē eſſe reſeruatā Papæ: ergo. Quæ ratio nō procedit in prælatis inferioribus Epiſcopo, 6 *An inferiores prælati poſsint in hoc diſpenſare.*

ſcopo,

ſcopo, quia non habent tam perfectam iuriſdictionem, ſicut ille nec diſpenſare poſſunt in communi, niſi quatenus eis conceditur ſpeciali priuilegio: prohibito autem hæc cenſurarum ad ius commune pertinet, vt ſtatim dicam: & nunquam poteſtas hæc diſpenſandi in cenſuris conceditur, ſed abſoluendi tantum.

7. Sed & de Epiſcopis probabilius cēſeo (generatim loquendo) non habere hanc poteſtatem. Quod vno verbo attigit & affirmauit Vgol. tab. 1 c. 10. §. 6. n. 4. citans Socinum Sen. in c. *Officij* de ſent excō. nu. 171. Qui dum peculiariter negant Epiſcopum diſpēſare poſſe, vt excommunicatus actus ei prohibitos ſine abſolutione exerceat, tacite inſinuat Pontificem Summum id poſſe: vt aſſeruimus. Cur autem Epiſcopus hoc non poſſit, nullam rationem afferunt. Ego vero exiſtimo rationem eſſe, quia in rebus iure communi, & vniuerſa Eccleſia prohibitis diſpēſare nō poſſunt, niſi vbi, vel ipſo communi iure eis conceditur, vel aliqua recepta conſuetudine & traditione. Ita enim cenſeo limitandam eſſe illam propoſitionem aliquorum Canoniſtarum, nam cōtraria ſententia & verior eſt, & hoc tempore communior, & vere aperte colligitur ex capit. *Dilectus*, de Tempore ordinationis, & fundai etiam poteſt in capit. *At ſi clerici*, §. *De adulteriis*, de Iudiciis, vbi hæc res communiter diſputatur, & in Theologia in materia de leg. & ſtatibus, & poteſtat. Papæ, & Epiſcoporum, tanquā in propriis locis tractatur. Hæc autem poteſtas, de qua loquimur nec iure communi illis conceditur, nec cōſuetudine recepta eſt, niſi fortaſſe in aliqua re minima, vt danti licentiam ad loquendum cum aliquo: quæ proprie nō poteſt dici diſpenſatio, ſeu declaratio iuſtæ cauſæ ex quo ipſum ius cōmune id facere permittit alioqui neque illud licite fieri poſſet.

Atque hinc dixit Gloſſa in ca. *Poſtulaſtis*, de Cleri. excomm miniſtrant. verb. *Diſpenſatum*, poſſe Epiſcopum diſpenſare in hoc particulari effectu, quod collatio beneficii excōmunicato facta valeat: quam ibi Abbas n. 8. & alii ſequuntur fundari in illo textu in quo talis diſpēſatio prætermittitur abſolute, & ſine reſtrictione quandocunque autem diſpēſatio aliqua in iure permittitur, ſignum eſt, etiā Epiſcopis cōcedi, vt eſt etiam communis ſententia Canoniſtarum, argum. ca. *Nuper*, de ſentent excomm. Veruntamen, ſi recte attēdatur ad cap. illud *Poſtulaſtis*, in eo non dicitur, poſſe diſpenſari cum excommunicato, vt collatio ei facta valeat, ſed poſſe diſpēſari cum eo, qui beneficium excommunicatus obtinuit, vt illud retineat, ſcilicet, poſtea abſolutus: ita enim intelligendum id eſt: neque enim Pontifex daret facultatem diſpenſādi cum excōmunicato perſeuerante in ſua contumacia, vt beneficium male partum retineat. Eſt autem lōge diuerſum diſpenſare, vt collatio beneficij facta excommunicato à principio ſit valida, vel diſpēnſare, vel collatio, quę prius nulla fuit, valere incipiat, vt per ſe notum eſt nam prior diſpenſatio formaliter & directe eſt ad impediēdum effectum excommunicationis: & cedit in fauorem ipſius excomunicati, dum excommunicatus eſt, imo dum excommunicatur: poſterior vero non eſt diſpenſatio excommunicationis, nec impedit effectum eius, ſed ſupponit potius cenſuram habuiſſe ſuum effectum, & poſtea remediū illi adhibet poſt ablatam cenſuram. Neque enim de ratione cenſurę eſt: vt malum illud remedio careat Vnde non eſt fauor conceſſus excommunicato, ſed iam abſoluto, & ideo in nulla re obſtat cenſurę. Nō ergo poteſt ſumi argumentum ab vna diſpēſatione ad aliam: nā, quod textus ille de poſteriori tantum diſpenſatione loquatur manifeſtum eſt, tum quia poſt illa verba, *Nec illi valent ea licite retinere*, immediate ſubiungitur, *Niſi cum eis fuerit miſericorditer diſpenſatum*: tum etiam quia in proxime ſequentibus concluditur talis ratio, *Cum eā non fuerint canonicè conſecuti*; ſolum ergo fit ſermo de diſpenſatione, per quam collatio, quæ nulla fuit ratificatur.

Vnde non cenſeo poſſe Epiſcopum in hoc diſpenſare. vt collatio beneficii facta excommunicato, in principio rata ſit. Quod inde confirmari poteſt, quia alias Epiſcopus ſcienter dans beneficium excommunicato, quocum diſpenſare poſſet, cenſendus eſſet diſpenſare, & ratam facere collationem, ſicut de Pōtifice maximo diximus: at vero oppoſitum conſtat: in illo textu, in quo ſtatim pœna imponitur Epiſcopis hoc ſcienter facientibus, & ſupponitur factum non tenere, ſi ipſi facere præſumāt. Ac denique hanc ſententiam aperte tenet Couarruuias c. *Alma*, prima part. §. 7. n. 8. 9.

Ad fundamenta contrariæ ſententiæ iam reſpōſum eſt. Ad illud vero poſtremum de excommunicato à particulari Epiſcopo an vitandus ſit in tota Eccleſia, Scotus in 4. diſt. 19. quæſt. 1. art. 5. ex oppoſito fundamento dixit non eſſe vbique vitandum, propter limitatam excommunicantis iuriſdictionem, ſed alienum hoc eſt ab vſu Eccleſiæ, & canonum præceptis: & ideo non oportet ad aliquod extremum declinare: Fatendum eſt enim, excommunicatum eſſe vbique vitandum, non quia iure diuino ita cautum ſit: alias etiam de externa, & ciuili communicatione idem dicendum eſſet: Quod Couar. non concedit, nec propter ſolam iuriſdictionem particularis Epiſcopi, ſed propter inſtitutionem talis cenſurę, quæ auctoritate totius Eccleſiæ ita facta eſt, vt à quocunque applicata fuerit, hanc vniuerſalem vim habeat, vt in Concilio Nicen. ca. 5. aperte dicitur, 3. & in c. *Sicut Apoſtoli*, cum duobus ſequentibus inſinuatur 11. qu. 3. & eſt fere aperta declaratio Innoc. III. in c. *Ad reprimendam* de Offic. Ordinarii, & latius infra ſuo loco dicetur: & videri etiam poteſt Soto diſt. 2. 2. quæſt. 2. art. 1. 10.

Epiſcopi non habent hanc poteſtatem.

Cur excommunicatus ab vno Epiſcopo pro tota Eccleſia vitandus ſit.

DISPVTATIO VII.

De abſolutione & modis, quibus cenſura tolli poteſt.

DIXIMVS in principio huius materiæ, cenſuram talem eſſe pœnam, quæ perpetua non ſit ex vi ſuæ inſtitutionis, ſed auferri poſſit. Imo addimus poſtea talem eſſe, vt auferenda ſit, quoties cauſa ceſſauerit, & correcta fuerit contumacia: ſupereſt ergo, vt poſtquam de vinculo cenſurę omnia tractauimus, quæ in communi deſiderari poſſunt, de illius etiā ſolutione pauca dicamus, In qua re explicāda breuius quidem agemus, eundem tamen ordinem obſeruabimus prius de poteſtate, deinde de actu eius, & de modo quo debet rite ſeu recte fieri differentes.

SECTIO I.

An cenſura per ſolam abſolutionem tolli poſſit.

CVm cenſura per modum cuiuſdā accidentis ſit in eo, qui ipſa legatus eſt, vt ſupra declarauimus, ad modum ētiā aliorum accidētium deſtrui ſeu tolli poſſe intelligendum eſt. Aſsignāt aut Philo- 1.

Philoſophi varios modos, quibus accidētia corrumpi poſſunt, qui ad tres reducuntur, ſcilicet ad, deſtructionem ſubiecti: & ex abſentia termini, vel cauſæ, à qua accidens pendebat, vel per actionem contrarii. Videtur ergo eiſdem modis poſſe auferri cenſura. Primo per mortē eius, qui ligatus erat, nam deſtructo ſubiecto, tollitur capacitas cenſuræ: ergo & cenſura ipſa: neque enim in cadauere manere poteſt, cum non ſit capax obligationis, aut cognitionis. Nec in anima ſeparata, cum iam ſit extra Eccleſiæ forum. Secundo videtur per ſeſe tolli ablata omnino cauſa cenſuræ, id eſt, facta condigna ſatisfactione, quam Eccleſiæ obedientia poſtulabat: nam deſtructo neceſſario fundamento, ſua ſponte corruit, quidquid ædificatum erat. Quod maxime videtur habere locum, quando cenſura ipſa ad certū terminum erat impoſita, vt interdū fieri ſolet, vt cōſtat ex c. *In loco*, 5. q. 4. nam quod vſque ad certum terminum impoſitum ſeu præceptum eſt finito termino obligat, cum voluntas ferētis cenſuram vltra præfixum à ſe terminum non operetur. Et eadem ratione videri poteſt cenſura lata ab homine tolli per mortē eius, qui illam tulit, tū quia cenſura videtur ſimilis cuidam præcepto prohibenti, tali perſonæ ab homine impoſito: ſed præceptum huiuſmodi ceſſat per mortem præcipiētis, quia pendet ab eius poteſtate, & hæc cum vita tollitur. Propter quod ſuperius dicebamus, ſi cenſura ſit ſub cōditione lata ab homine, illo mortuo, non incurri, etiamſi impleatur conditio: quia per mortem eius ceſſauit præcepti obligatio: ergo eadē ratione ceſſabit efficacia, & obligatio cēſuræ, mortuo ferente. Tertio poterit cenſura tolli per abſolutionem, tanquam per actionem contrariam, quā quā ſi veri ſint alii modi in argumentis propoſiti, hic vltimus ſolum habebit locum, quando abſolutio data fuerit, antequam omnino tollatur cauſa cēſuræ, quia alias iam eſſet ablata cenſura, & ſic nihil operaretur abſolutio.

Quod cenſura tribus modis auferri poſsit — *Ratio dubitandi.*

2\. Nihilominus dicendum eſt, cenſuram proprie & perfecte ſolū tolli per abſolutionem. Aſſertio hec duas habet partes, prior eſt affirmatiua, quæ eſt certiſsima, & de fide, ſcilicet cenſuram poſſe tolli per abſolutionem: conſtat enim primo ex illis verbis *Quæcunque ligaueritis, vel ſolueritis*: ſi enim ex illis recte colligimus poteſtatē ligandi per cenſuras, multo magis ſoluendi ab illis: nam quoad formam verborum, eſt æqualitas: quoad materiam vero ſolutio eſt per ſe, ac proprie intenta: ligatio vero quaſi coacte, ob contumaciam ipſius hominis, & ad illā comprimendam. Si autem in Eccleſia eſt hæc poteſtas, erit etiam efficacitas in ipſo actu alioqui impertinens, & inſufficiens, vel potius nulla eſſet poteſtas. Poteſt ergo cenſura per abſolutionē tolli. Et hoc confirmat vſus Eccleſiæ, & innumera decreta, quæ nunc ſuperfluum eſt referre, ea enim neceſſario in ſequentibus attingemus. Ratio vero eſt, quia abſolutio hæc actus eſt iuriſdictionis, vt ſumitur ex capite vnico de Maiore & obediēt. in 6. & c. *Venerabilibus*, §. *Porro*, & fere in omnib⁹ aliis. de Sent. ex commun. in 6. Et per ſe videtur manifeſtum, cum ſit, vel ſententia quædam, vel reuocatio pœnæ, & obligationis impoſitæ ab habente iuriſdictionem, quæ ſine æquali vel ſuperiori iuriſdictione fieri nō poteſt: iuriſdictio autem, vt perfecta ſit, non debet eſſe ad ligandum tantū, ſed etiam ad ſoluendum: alioqui non eſſet in ædificationem, ſed potius in deſtructionem. Quod maxime verum eſt in præſente materia, cum cenſura per ſe conſiderata nocumentum inferat, etiam ſpirituale. De hac igitur parte nulla eſt difficultas.

Cenſuram tolli poſſe per abſolutionem oſtēditur.

3\. *Cenſuram non tolli per mortem il lamgati.*

Cenſuram non niſi per abſolutionem tolli.

ALtera pars negatiua ſeu excluſiua probanda eſt, diſcurrendo breuiter per alios modos inſinuatos, quibus cenſura tolli poſſe videbatur. Primus erat de morte ipſius ſubiecti effecti cēſura. In quo Palud. in 4. d. 18. q. 1. art. 1. nu. 8. abſolute dicit mortuum iam non eſſe ligatum, ſi in charitate deceſsit, etiamſi ante abſolutionem à cēſura, mortu⁹ fuerit. Videtur autem intelligere, non eſſe ligatum cenſura: nam de culpa per ſe notum erat: & quia inde infert, poſſe fieri participem orationum, & ſuffragiorum ſecluſo ſcandalo. Iura tamen canonica docent illum indigere abſolutione, vt patet ex capit *A nobis*, 2. & c. *Sacris*, de Sent. excomm, & in cap. *Is cui*, eod. tit. in 6. Et ſimilem canonem refert ex Concilio Epaunenſi Burchardus lib. 11. ſui Decr. ca. 15. Sed longe diuerſum eſt quod in illo Concilio traditur c. 28. Vt poſtea videbimus. Cætera vero iura citata videntur ſupponere hominem huiuſmodi poſt mortem manere ligatum cenſura, nam abſolutio, non habet locum, niſi vbi vinculum durat.

Con. Epaun.

Nihilominus Nauarr. in Summ. ca. 27. nu. 271. ait mortuum non proprie abſolui, ſed denunciari, & declarari Eccleſiæ, deceſsiſſe abſolutum coram Deo, vt pro eo orari poſsit: & dicit eſſe ſententiam Abbatis, & communem in dicto capit: *A nobis*: & idem ſentit Caſtro libr. 2. de Iuſta hæret. punit. in fine: & Couarr. c. *Alma*, 1. p. §. 11. nu. 8. Nihilominus tamen addit ibidem Couarruuias, Eccleſiam ſoluere mortuos, nō quoad ipſos, ſed quoad actus: & effect⁹, perviuos agēdos erga mortuos. Et Nauarr. c. 26. nu. 32. citans Summam Roſellam, ver. *Abſolutio*, 1. §. 31. dicit ſimpliciter, huiuſmodi mortuū poſſe, & debere abſolui. Et, cum iura ita loquantur, merito poſſumus ita loqui Nam, licet cenſura non feratur proprie in hominē iam mortuum, tamen, quæ lata fuit, manere aliquo modo in eo poteſt, vel potius reſpectu illius, quatenus ratione talis cenſuræ excōmunicationis. v. g. & corpus eius adhuc eſt inhabile ad ſepulturam Eccleſiaſticam, & anima, vt ſit particeps cōmunium orationum, & ſuffragiorū Eccleſiæ, quæ inhabilitas ſolum permanet in prohibitione, quæ reſpectu viuorū durat: & ideo dicitur talis abſolutio fieri quoad actus viuorum. Quoad hoc tamē nō eſt tantum declaratio, ſeu denunciatio vinculi, ablati, ſed eſt vera ablatio, & relaxatio talis vinculi prout aliquo modo durat: quia non ſolum propter ſcandalum, ſed etiā propter Eccleſiæ prohibitionem, non licet huiuſmodi excōmunicatum ante abſolutionem ſepelire in loco ſacro, vel participē facere communium ſuffragiorum: Sic igitur verum eſt, etiam huiuſmodi cenſuram tolli per abſolutionem, & non per ſolam mortem. 4.

Mortuum proprie non abſoluitur à cenſura, ſed declaratur ceſſiſſe abſolutus corā

Aduertendum eſt tamen cum prædictis doctoribus (ne ad hanc abſolutionē iterum nobis redire neceſſe ſit) quacunque ratione homo ſit abſolutus à cenſura in articulo mortis, etiamſi non à proprio iudice, vel parocho, vel alio habente iuriſdictionē extra illum articulum, ſed à ſimplice ſacerdote abſolutus ſit, poſt ea non indigere noua abſolutione. Quod notauit Gloſſa in dicto cap. *A nobis*, verb. *Non potuerit*, Et merito, quia illa abſolutio vera fuit, & ex iuriſdictione veluti delegata ipſo iure omnibus ſacerdotibus pro illo articulo, vt colligitur ex ca. *Eã noſcitur*, & ca. *Non dubium*, cum aliis de Sent. excō. & ſignificatur in Concilio Tridentino ſeſſ. 14. ca. 7. & ſuperius, tractando de caſuum reſeruatione, dictum à nobis eſt. Quod Gloſſa prædicta, quam aliqui Canoniſtæ ſequuntur, extēdit ad abſolutionem cēſuræ à laico datam. Sed immerito, vt infra oſtēdam: nam abſolutio data à laico nulla eſt: data vero à ſacerdote eſt valida, & ideo nō eſt cur iteretur, vt ſumitur ex c. vltimo de ſepult. & c. *In literis*, de Raptorib. 5.

Abſolutus à cenſura in articulo mortis etiā à ſimplici ſacerdote, non indiget alia abſolutione. Gloſſa.

Tenebuntur autem hæredes ad implendam ſatiſfactionē, quam defunctus promiſit, & debebat, quantum per vſum externarum facultatū impleri potuerit: nā ad alias actiones, ſeu obligationes per 6.

Hæredes tamen tenentur implere

ſonales

ſatisfactionem realẽ quam defunctus promiſit.

ſonales non tenentur, vt conſtat. Et ita intelligendum eſt dictum capit. A *nobis*.2.verſ. *Hæredes*, & ſumitur ex cap. vltimo de ſepultur. Si vero ipſi etiam ſint in mora, poterunt per alias cenſuras compelli: illa vero, quæ in defuncto fuit, in eos redundare non poteſt.

Veruntamen ſi defunctus non fuit abſolutus ante mortem, vt poſtea abſolui poſsit neceſſe eſt in-
7. primis, vt ante mortem ſaltem præbuerit ſigna contritionis, quibus oſtenderit ſe à contumacia receſſiſſe, & ad obedientiam Eccleſiæ rediiſſe: alioqui & ipſe indignus erit abſolutione, & hæc ſine fructu illi concederetur, & ita ſupponitur in dicto cap. *A nobis*. Deinde etiam tunc non poterit abſolui à quouis ſacerdote, ſed ab illo tantum, à quo viuens abſolui potuiſſet, vt recte Nauarrus notat, quia iam ceſſauit neceſsitas articuli mortis, in quo datur facultas cuilibet ſacerdoti vt poſsit abſoluere à peccatis, & conſequenter, vt poſsit abſoluere à cenſura, quia hęc abſolutio neceſſario præcedere debet. Cum ergo poſt mortem iam non poſsit abſolui à peccatis, iam etiam non inſtat neceſsitas abſoluendi eum à cenſuris: & ideo ab habente ordinariam poteſtatem, vel delegatam procuranda eſt illa abſolutio, vt in eod. c. A *nobis* traditur. Vbi etiam inſinuatur, ad eam procurandam hęredem teneri, vel eum, qui curam gerit animæ defuncti: ad cuius ſpirituale commodum, atque etiam ad decentem honorem conferri poteſt huiuſmodi abſolutio. Addit vero Nauarr. ſi cenſura occulta ſit ideoque defunctus iam ſit in loco ſacro ſepultus: diſsimulandum potius eſſe, quam abſolutionem procurandam: quia iam vere nullius eſt vtilitatis, nam ſi nõ deceſsit in gratia, nihil prodrit abſolutio à cenſura: ſi vero in gratia deceſsit, apud Deum eſt abſolutus, & coram Eccleſia habetur vt abſolutus, quia nõ iudicat de occultis. Et maxime, quia poſt extrauagantem, *Ad euitanda*, huiuſmodi excommunicatus occultus, cum denunciatus non ſit, nõ eſt excluſus ab excommunicatione fidelium ex parte ipſorũ. Alioqui vero manifeſtare illã rem occultam, poſſet generare aliquam infamiam, vel ſcandalum: & ideo tacendum potius eſt. Quæ Opinio Nauarri ſatis probabilis mihi videtur. Neq; exiſtimo eum, qui bona fide & ſine culpa excommunicatus moritur occulta cẽſura: ſi alioqui decedit in gratia priuari fructu communium ſuffragiorum Eccleſiæ, ex intẽtione eiuſdem Eccleſię: Nihilominus tamen, ſi occulte etiam poſſet abſolui & abſque vlla infamia alicuius periculi ſeu nocumenti, optimum eſſet illam abſolutionem procurare, & aliquid vtilitatis afferre poſſet, ſi fortaſſe verius eſt, abſque abſolutione non frui Eccleſiæ ſuffragiis, de quo poſtea ſuo loco differemus.

Defunctus ante mortẽ non abſolutus à quo poſsit poſt mortem abſolui.

In ſecunda difficultate tria puncta tanguntur, ex
8. quibus primum nullam habet difficultatem. Nam certum eſt, cenſuram ſemel contractam non tolli ipſo facto propter emendationem ſolam, vel quamcunque ſatisfactionem peccatoris: quamuis enim contummcia præcedere neceſſario debeat ad cenſuram ferendam, non tamen neceſſario durare debet, vt cenſura duret. Quia illa cauſa non eſt ita fundamentum cenſuræ, vt illa quaſi nitatur, vt relatio in ſuo fundamento, neque ita vt ſit cauſa, à qua ille effectus pendeat in conſeruari, ſed in fieri tantum: ſicut culpa eſt cauſa pænæ, & tamen ſæpe durat pœna poſt tranſactam, imo & poſt remiſſam culpam. Itaque licet poſt exhibitam condignam ſatisfactionem abſolutio à cenſura tribuenda ſit, ex capit. *Qua fronte*, de Appellat. tamen hoc ipſum oſtendit cenſuram neceſſe ablatam, donec per abſolutionem tollatur, quod plene colligitur ex ca. *Cum conſideres*, de ſentent. excommun. Quod ita fieri merito inſtitutum eſt, tum, vt quod iuridica, & publica poteſtate ligatum erat, eadem diſſoluatur, tum etiam quia licet quoad tollendam contumaciã, & obediendum Eccleſiæ ſatisfactum ſit, non tamẽ eſt ſufficiens pœnitentia acta pro culpa commiſſa. Et hęc ſæpe imponenda eſt, cum abſolutio conceditur, vt inferius dicemus. Ab hac vero generali regula aliqui excipiendam putant illam cenſuram quę fertur ſub hac cõditione & forma, *Donec ſatisfeceris*. Sed non opinor imitationem eſſe neceſſariam, de quo ſtatim dicam

Cenſuram nõ tolli per ſolam emẽdationem ſeu reſipiſcentiam legati.

Altera pars illius difficultatis erat de cẽſura, quæ fertur pro definito tempore. Ad quam breuiter dicitur, ſupponere falſum loquendo proprie de cenſura, quatenus veram rationem cẽſuræ habet; nam proprius eius terminus, ſolum eſſe debet quantum contumacia durauerit: nec fieri poteſt vt cẽſura vſque ad præfixum terminum ita ponatur, vt eo elapſo ceſſet, etiam ſi cõtumacia duret. Eſſet enim hoc contra finem cenſuræ, qui eſt comprimere contumaciam, & contra rectitudinem iuſtitiæ: nam daretur occaſio peccatori permanendi in ſua contumacia, tum ſcit elapſo tali tempore, ceſſaturã cenſuram, & prius non eſſe tollendam, etiamſi reſipiſcat. Quod etiam eſt contra omnia iura, quæ dicunt, exhibita ſatiſfactione, concedendam eſſe abſolutionem, vt in dicto cap. *Qua fronte*, & in ca. *Ex literis*, de Conſtit, &c. *Cum contingat*, de Officio deleg. & aliis, quæ ibi à doctoribus citantur, qui in hac doctrina conſentiunt. Cum ergo reſipiſcentia peccatoris nõ habet terminum definitum, repugnat plane fini, & naturæ cenſuræ, vt pro definito tempore imponatur: ideoque per ſolum lapſum tempore nunquam tolletur. Quapropter etiam in ſuperioribus annotauimus, quotieſcunque priuatio aliqua communionis Euchariſtię, vel alia ſimilis ſuſpenſio, pro certo tempore abſolute, & ſine vlla conditione ponitur, illam non eſſe cenſuram, ſed pænam quãdã alterius rationis, quæ non pro cõtumacia reprimenda, ſed vt pęna pro delicto cõmiſſo pure imponitur.

9.
Sicut cenſura pro definito tempore ferri non poteſt. Ita neque ad certum tempus differri eius abſolutio.

An cenſura ſub conditione lata, Donec ſatisfeceris ſatisfactione exhibita, ipſo facto tollatur.

SEd hic inſurgit difficultas, nam, licet cenſura non imponatur ad tempus præfixum, poteſt tamen indefinite poni ſub illa conditione, *Donec ſatisfeceris*: ergo poteſt hoc ſenſu ferri, vt duret vſque ad illud tẽpus, in quo exhibita fuerit ſatisfactio, quodcunque illud fuerit, & non amplius: tunc ergo ipſo facto abſque alia abſolutione tolletur cenſura: eſt autem vſitatus hic modus cenſuram ferendi: ergo ex hoc capite non procedet generaliter concluſio poſita: ſed tantum in cenſura, quæ abſolute, & ſine tali conditione fertur. 10.

Circa hoc punctum controuerſia eſt inter docto- 11.
res, & magna diuerſitas opinionum, quam late tractat Couarruuias in cap. *Alma*, 1. par. §. 11. numer. 5. & ſeq. Multi enim aſſerunt, non obſtante illa conditione, neceſſariam eſſe nouam abſolutionem à cenſura & conſequenter conditionem illam nihil operari, ſed explicare cauſam, & rationem cenſuræ. Ita Gloſſ. in Clem, 1. de Decimis, verb. *Donec*, & Abbas in cap. 1. de iudic. notab. 6. cum aliis multis, qui hoc non de omni cenſura, ſed de excommunicatione affirmant: nam de ſuſpenſione oppoſitum docent, qui idem cenſent de interdicto, vno vel altero excepto: quæ omnia refert ibi Couarruuias, quam vero conſtanter loquantur, ſtatim dicemus. Fundamentum huius ſententię eſt generale principiũ poſitum: quod vera cenſura nõ niſi per abſolutionem tollitur, quod in iure canonico & ratione fundamentũ eſt, vt vidimus. Reſponderi poteſt tum etiã non tolli cẽſuram abſque abſolutione, ſed abſolutionem ſimul dari cum ipſa cẽſura, tamen ſub conditione de futuro: & ideo à principio cum cenſura infertur, non operari abſolutionem, quia non eſt

Couarr. 1. opinio.

Fundamentum.

Euaſio.

poſita conditio: poſita vero conditione, ſcilicet ſatisfactione ſufficiente ſtatim operari. Atq; ita ſine noua abſolutione tollitur cẽſura, non tamen omnino ſine abſolutione, nec ex vi, ſolius ſatisfactionis, ſed ex vi abſolutionis conditionatæ prius conceſſæ

Replica. quæ, poſita conditione, tranſit in abſolutam. Contra hanc vero reſponſionem obiiciunt prædicti autores: quia abſolutio non poteſt eſſe conditionata: quia, vt de Reg. iur. in 6. dicitur, *Actus legitimi conditionem non recipiunt*: abſolutio autem actus legitimus eſt: & alia, quæ ſectione 3. tractabimus.

12. 2 Opinio. Nihilominus alii cenſent, quando fertur cenſura illo modo, non eſſe neceſſariam nouam abſolutionem, poſt exhibitam ſatisfactionem. Ita tenet Couarruuias citato loco, retractans, quod dixerat in epitome 4. libr. Decretal. 2. p. cap. 6. nu. 16. & ſequens Alciatum, qui in hoc receſsit à communi opinione Canoniſtarum: quantum ad excommunicationem pertinet; nam de ſuſpenſione, & interdicto idem alii ſentiunt. De ſuſpenſione etiam Gloſſa in dicta Clement. 1. de Decim. verb. *Donec*, quam Abbas, & alii ſequuntur. De interdicto vero Gloſſ. in capit. *Non eſt vobis*, verb. *Donec*, de ſponſalib. quam alii etiam ſequuntur. Hinc vero ſumit Alciatus argumentum, nam ſi in ſuſpenſione & interdicto hoc habet locũ: ergo non repugnat cenſuræ, & ſic tolli abſque noua abſolutione impleta ſatisfactione: ergo neque etiam eſt cõtra rationem excommunicationis, vt ſic nam ſub eadem forma ferri ſolet, & nihil habet vel in iure, vel ex aliqua illa ratione, ob quod ei ſpecialiter non repugnet. Dicetur fortaſſe ſuſpenſionem & interdictum aliquando ferri per modum pœnæ tantum, & non per modum cenſurę: excommunicationem vero non ita ferri, & hinc poſſe oriri differentiam illam. Sed, quidquid ſit, de antecedente non recte hic applicatur: nam quando interdictum v.g. infertur, donec fiat ſatisfactio, illa pœna medicinalis eſt, & ad comprimendam contumaciam directe inflicta: ergo imponitur ſub propria ratione cenſuræ: quid enim aliud deſiderari poteſt ad rationem cenſuræ? Præterea fundamentum prioris ſententiæ non videtur ſolidum, quia non repugnat abſolutionem ſub conditione ferri, vt ex opinione Nauarri, & aliorum videbimus ſect. 1. ergo recte intelligimus in illa forma ferendi cenſuram includi abſolutionem conditionatam in futurum, & ex vi illius poſtea tolli cenſuram expleta conditione.

13. Dubii reſolutio. Cum igitur hæc controuerſia ex hoc fundamento pendeat, non poteſt plene definiri, donec illud examinamus, quod in quartam ſectionem differimus, ne ordinem peruertamus. Nũc ſolum duo dicimus, vnum eſt, quidquid in illa controuerſia dicatur, non recedi à generali regula à nobis poſita: quia etiamſi ſentiamus in eo caſu non requiri nouã abſolutionem, nihilominus non tollitur cenſura ſine abſolutione, quia antiqua abſolutio ſub conditione lata, poſtea operatur, expleta conditione. Secundum eſt aliud eſſe loqui de poteſtate ferendi cẽſuram, vel excommunicationem ſub ea forma & ſenſu. De qua poteſtate maxime videntur diſputare doctores prædicti. Aliud vero eſſe diſputare de ipſo actu ſuppoſita poteſtate. Et in hoc eſt valde conſiderandum, an verba legis aut ſententiæ in eo ſenſu proferantur: nam, quandocunq; feruntur negatiue ſub hac forma *A qua non liberentur, aut abſoluantur, donec ſatisfaciant*, ſine dubio non conceditur abſolutio in futurũ, ſed prohibetur iudicibus, ne antea cenſuras relaxent. Exemplum optimum eſt in c. *Quanquam*, de Cenſib. in 6. ibi *Nec ab excommunicatione huiuſmodi abſolutionem, vel interdicti relaxationem obtineant, donec &c.* Vbi obiter aduertenda eſt diuerſitas illorum verborum. *Abſolutio*, & *Relaxatio*: nam ſignificari ibi videtur, interdictum non tolli abſolutione, ſed relaxatione: quod etiam repugnaret concluſioni poſitæ. Sed Pontifex ita diſtinxit, quia loquebatur de interdicto locali: abſolutio autẽ iſti rigore ſumpta videtur referri ad perſonas: & ideo quando tollitur interdictum à loco relaxari potius dicitur quam abſolui: nos vero maxime locuti ſumus de abſolutione in ordine ad perſonas, & latius loquendo, ſub illa etiam relaxationem comprehẽdimus. Idem cenſeo, quoties lex vel ſentẽtia verbis vtitur quaſi promiſſoriis, vel imperatiuis, vt *Si ſatis fecirit, abſoluatur, vel abſoluetur*, & ſimilibus: quia hæc non continent abſolutionem ipſo facto: ſicut in ſimili ſuperius dicebamus, quando lex dicit, *Excommunicetur*, vel *Excommunicabitur*, non continere cenſuram ipſo facto. Oportebit ergo, vt lex vel ſententia dicat. *Ex quo ſatisfeceritt abſolutus ſit*, vel aliquid æquiualens, vt à paritate rationis facile probari poteſt ex iis quę diximus de cenſura, quando ipſa lege, vel ſententia generali fertur pro futuris culpis ipſo facto incurrenda: ita enim hęc abſolutio dicitur ferri ipſo facto obtinenda poſita ſatisfactione. An vero ita ferri poſsit, vel interdum feratur, dicto loco examinabimus.

In vltimo pũcto ſuperius tacto nulla eſt difficultas, nam certum eſt, cenſuram nõ extingui propter mortem ferentis, ſiue à lege, ſiue ab homine lata ſit, vt aperte probatur in capit. *Si Epiſcopus ante*, 11. quæſtione 3. ex Concilio Epaunenſi c. 28. vbi ſtatuitur mortuo excommunicante, abſolutionẽ ad ſucceſſorem pertinere: ſupponitur ergo excõmunicationem durare, Idem habetur ex capit. *Paſtoralis*, §. *Præterea*, de Offic. ord. Et ratio eſt, quia pœna iure impoſita non ceſſat per mortem imponentis: tranſit enim in rem iudicatam. Item quia cenſuræ ab inſtitutione potius, quam ab executore, vel iudice illas applicãte, habent ſuam naturam permanentem, & ſtabilem, ita vere inſtitutæ ſunt, vt nõ pendeant in conſeruari à vita, vel iuriſdictione ferentis, ſed tantum in fieri, vt etiam probat vſus Eccleſiæ. Neq; in hoc alia occurrit difficultas, pręter nonnullas, quæ ad ſingulas cenſuras in particulari pertinent. 14. Cenſuram non extingui per mortem ferentis.

SECTIO II.

Quis poſsit à cenſuris ab homine latis abſoluere.

PRætermittenda hoc loco ſunt generalia fundamenta, & communia fere ad totam iuriſdictionem Eccleſiaſticam fori contentioſi: & ſupponendũ hanc poteſtatem abſoluendi à cenſura ad iuriſdictionem Eccleſiaſticam pertinere: ac proinde illam eſſe in paſtoribus, primo in Pontifice deinde in Epiſcopis, vel Epiſcopalem iuriſdictionem participantibus. Rurſus poſſe interdum eſſe ordinariam aliquando vero delegatam. Præterea vt perſona ſit capax huius poteſtatis, ſupponendæ ſunt communes conditiones, vt quod ſit membrũ Eccleſiæ militantis, & ſimiles de quibus ſupra diximus circa poteſtatem ferendi cenſuram: eſt enim eadem ratio fere in omnibus, vna vel altera excepta, vt in ſequentibus videbimus. His ergo omiſsis, ſpeciatim dicendum eſt, quinam poſsint abſoluere à cenſuris aſsignando regulas ſeu principia, quæ facile poſsint ad ſingulas cenſuras in particulari applicari. Loquor autem de abſolutione abſolute & ſimpliciter, vt excludam eam, quæ ad particularem actum fieri ſolet, quæ ſolum eſt ſecundum quid, de qua dicam melius inferius. Diſtinguendum item in primis eſt inter cenſuram latam ab homine, & à lege: ſub priori comprehendendo omnem cenſuram latam per ſententiam, tam generalem, quam ſpecialem: ſub poſteriori vero omnem illam, quæ fertur per legem, ſiue ſit ius commune, ſiue ſtatutum particulare. Quę rurſus interdum fertur cum reſeruatione: ſæpius vero ſine illa. 1.

2. *Cenſuram ab homine ab eodem eſſe tollendam, à qua fuit lata concluſ.*

Dico primo, Cenſura ab homine lata iure communi & ordinario ab eo per abſolutionem tollenda eſt, à quo lata fuit. Hæc regula ſupponitur ab omnibus: ſumiturque ex cap. *Inferior.* d. 21. vbi Gloſſa, & ca. *Verbum*, de Pœnit. d. 1. & ca. *Prudentiam* §. *Sexta*, de Offic. deleg. c. *Ad reprimendam* & cap. *Paſtoralis*, §. *Præterea*, de Officio ordin. Ratio vero eſt, quia non minor requiritur iuriſdictio ad abſoluendum, quã ad ligandum, cum ergo cenſura ab homine lata iuriſdictionem illius requirat, eandem poſtulabit abſolutio: ergo ab illo, & non ab alio præſtanda eſt. Duo itaque in hac aſſertione continentur. Primum eſt affirmatiuum, ſcilicet cenſuram poſſe tolli ab eo, qui illam tulit. Secundum eſt negatiuum, ſcilicet non poſſe tolli ab alio.

3. *Quid per eundem ferentem cenſuram intelligitur.*

Et primum quidem vix vlla indiget declaratione: ſolum oportet in eo ſupponere iuriſdictionem eandem durare in eo, qui cenſuram tulit, nam ſi, quacunque ex cauſa ceſſauerit, aut ablata, vel mutata ſit, iam non poterit abſoluere, cum non poſſit actum iuriſdictionis exercere, vnde formalius loquemur, ſi dixerimus, non eandem perſonam, ſed eundem in munere & officio poſſe auferre cenſurã, quam tulit, id eſt, ſi Epiſcopus Conimbricenſis excommunicauit alium, ipſe abſoluat: Epiſcopus enim nunquam moritur, licet perſona Epiſcopi moriatur. Et ideo ſi perſona deceſsit, vel ſi habet ſuſpenſam iuriſdictionem per excommunicationem, vel aliam ſimilem cenſuram, ad ſuperiorem recurrendum eſt, vel ad ſucceſſorem, nam illud in delegatis iudicibus locum habet, c. *Si is cui*, de Offic. deleg. in 6. hoc vero in ordinariis. nam, vt dicitur in ca. *Si Epiſcopus ante*, 11. qu. 3. ſucceſſor poteſt abſoluere eum, quem mortuus Epiſcopus ligauit, & quod de mortuo dicitur, intelligendum eſt de depoſito, aut tranſlato, aut quacunque alia ratione priuato Epiſcopatu: nam ratio eadem eſt, & alia diuerſitas eſt valde materialis: vt per ſe notũ eſt, & ex dicendis cõſtabit.

4. Quod autem dicitur de Epiſcopo ſuccedente, intelligendum eſt etiam de Capitulo, quod, dum ſedes vacat, in Epiſcopali iuriſdictione ſuccedit, ca. 1. de Maior. & obed. in 6. vbi nõ dicitur Epiſcopo mortuo ſed *Sede vacante*, vt omnes modi, quibus vacare poteſt comprehendantur, inter quos reputatur captiuitas, vel aliud ſimile impedimentum totale, ac diuturnum, vt conſtat ex c. *Si Epiſcopus*, de ſuppl. neglig. prælat. in 6. Et ideo in priori textu non ſolum dicitur ſuccedere in prędicta iuriſdictione abſoluẽdi, ſed additur, *ſeu is ad quem Epiſcopalis iuriſdictio tunc temporis noſcitur pertinere*, quia ſcilicet ſæpe contingit gubernatorem prouidere loco Epiſcopi, autoritate Pontificis, vt inſinuatur in dicto capite, *Si Epiſcopus*. Et nunc etiam per Vicariũ ea iuriſdictio exercetur, iuxta Concilium Tridentinũ ſeſsionem 24. capit. 16. de Reformation. de quo eadem erit ratio, vt ex prędicto textu conſtat. Quæ omnia, præterquam quod ex poſitiuo iure maxime pendent, per ſe ſunt valde conſentanea rationi: quia, cum hic actus nõ ſit perſonæ ſed muneris, licet perſonæ mutentur, idẽ ſemper eſſe cenſetur, qui illum exercet, ſi in munere ſibi ſuccedant. Aliunde vero non expedit, vt aliquo tẽpore Eccleſia aliqua maneat ſine proprio paſtore, vel qui eius vices ſubeat: & ideo non tantum qui abſolute ſuccedit in munere, ſed etiam qui ad tempus ſubſtituitur, dum prouiſio fit, hanc ſuſcipit poteſtatem.

5. *Non ſolum ſucceſſores Epiſcoporũ ſed etiã aliorum prælatorum, & qui eorum loco ſubſtituuntur, eandem cum illis poteſtatem habere cenſetur.*

Ex quo vlterius intelligi poteſt, quod in prædicto ca. *Si Epiſcopus* dicitur de Epiſcopo, cui ſucceditur, æque procedere de quocunque prælato Eccleſię, tam ſuperiori, quam inferiori, qui hanc poteſtatem ferendi Eccleſiaſticam cenſuram participat. Nam Summo Pontifice mortuo, qui illi ſuccedit, & Abbate mortuo ſimiliter eius ſucceſſor idem poterit, & ſic de aliis: procedit enim eadem ratio, & diuerſitas eſt ſolum materialis. Quapropter idem erit, ſeruata proportione, de illo, qui ad tempus ſuccedit, ſeu loco Ordinarii ſubſtituitur, quoad ea in quibus vicem illius gerit, vt, mortuo Pontifice, Sũmus Pœnitentiarius, quatenus eandem retinet poteſtatem, quam viuente Pontifice habebat, iuxta Clem. *Ne Romani*. §. *Eo tamen*, de Elect. Collegiũ autem Cardinalium tunc non poteſt Pontificiam iuriſdictionem exercere, niſi in certis caſibus, & magna ex cauſa: vnde non niſi ex eadem poteſt hunc actum abſolutionis exhibere, ſicut non poteſt etiam excommunicare niſi in raro, & extraordinario caſu, qualis proponitur in c. *Si quis pecunia*, d. 79. vt notauit Hieronym. Alban. lib. de Card. q. 40. Secus eſt in Abbate. Verbi gratia, nam Capitulum in eius poteſtate ſuccedit, ſicut Epiſcopo, vt videre licet in Abbate, cap. *His quæ*, de Maior. & obed. & Iacob. de Graff lib. 4. Deciſ. c. 15. nu. 15.

Adde etiam non ſolum in ordinariis paſtoribus, ſed etiam in delegatis iudicibus eandem regulam obſeruari, vt ſucceſſor abſoluere poſsit ligatos à prędeceſſore, vt expreſſe traditur in cap. *Paſtoralis*, §. *Præterea*, de Offic. ord. & in capit. *Si Epiſcopus ante*. 11. qu. 3. Quod locum habet, quando vel vno delegato mortuo alter loco illius ſuper eadem cauſa, & cum eadem poteſtate mittitur, vel certe quando delegatio non erat facta perſonæ, ſed dignitati, v. g. Epiſcopo Conimbricenſi, & durante cauſa contingit perſonas variari. Solum eſt notanda differentia inter ordinarium iudicem, & delegatum, quod Ordinaria iuriſdictio ſemper durat in eadẽ, vel ſibi ſuccedentibus perſonis (ſub perſonis Capitula, ſeu Collegia comprehendentes,) vt iam ſupra notauimus, iuriſdictio autem delegata, ſolum durat iuxta voluntatem delegantis: &, per ſe loquendo, neceſſe nõ eſt, vt delegatus habeat ſucceſſorem. Vnde fieri poteſt, vt excommunicatus à iudice delegato, neq; ab illo propter lapſum temporis, neque à ſucceſſore, quia fortaſſe illum nõ habet, abſolui poſsit, ſed recurrendum erit ad delegantem, cuius autoritate, & iuriſdictione delegatus vſus eſt. 6. *In delegatis etiam habere locum regulam datam.*

7. *Delegatũ poſſe intra annum à quo munere functus eſt, à ſe excommunicatum abſoluere Cap. Quærenti, de Offic. deleg.*

Tempus autem, infra quod delegatus poteſt abſoluere, in primis eſt illud, quod ad finiendam cauſam à delegante pręfixum eſt: nam toto illo tempore durat eius iuriſdictio. Additur vero in c. *Quærenti*, de Officio deleg. quod etiam, poſtquam ſuo munere functus fuit, ſententiam proferendo, poterit intra annum abſoluere eum, quem excommunicatũ reliquit, ſi velit ſentẽtiæ parere, non vero poſt trãſactum annum. Cuius ratio non eſt alia, niſi voluntas Pontificis delegantis, qui hoc ius commune ſeruari voluit in ſuis delegatis. Quia vero ille ann[9] iuriſdictionis conceditur delegato ad exequendam ſententiam, vt in illo textu dicitur, recte inde Doctores colligunt, quando delegatus non abſoluit cauſam, nec ſententiam tulit, tunc elapſo tempore delegationis ſibi conceſſæ, iam non poſſe abſoluere à cenſuris, quas tulit: quia iam neq; abſolutam iuriſdictionem habet, neque in ordine ad executionem ſententiæ, cum ſententia nulla interfuerit.

8. *Qui poteſtatem habet delegabilẽ non ſolum per ſe, ſed etiam per alium, poſſe à cenſura à ſe lata abſoluere.*

Atque hinc vlterius colligitur, eum, qui cenſurã tulit, non ſolum per ſe ipſum, ſed etiam per alium poſſe abſolutionẽ conferre, ſi tamen ita iuriſdictionem habeat, vt poſsit eam delegare. Prior pars manifeſta eſt, quia hæc iuriſdictio delegabilis eſt, vt & ex dictis conſtat, & per ſe eſt ſatis clarum. Vt autem delegetur, non eſt neceſſe, vt ſimul cum poteſtate ferendi cẽſuram committatur: neque etiam neceſſe eſt, vt ſolum detur ad ſoluendum à ſolis cenſuris latis, ſeu ferendis ab ipſomet delegato: quia nec ex ſe habent hæc neceſſariam connexionem, aut ordinem, neque ex poſitiuo iure habetur: ergo poteſt delegari ſola poteſtas abſoluendi à cenſura ab ordinario lata, vel ab altero delegato. Nam, cum omnes eundem repræſentent, & eadem iuriſdictione principali, ſeu radicali vtantur, idem moraliter cẽſetur eſſe,

eſſe, qui ligat, & qui abſoluit. Sicut è contrario, etiam poteſt aliquando committi alicui poteſtas excommunicandi, vel ferendi cenſuram abſque poteſtate abſoluendi, vt in ſimplici executore cõtingit. In quo propterea videtur deficere dicta regula, nã ille executor, licet excommunicauerit, non poteſt abſoluere. Tamen, proprie ac formaliter loquendo, non deficit. Tum quia iam diximus ſubintelligendam eſſe conditionem, dummodo iuriſdictio in eo duret: in illo autem non durat, quia, cum ad ſolum vnum actum fuerit conceſſa, eo peracto extinguitur. Tum etiam, quia ille executor, idem eſſe cenſetur cum ipſo iudice, ſicut inſtrumentum cum principali agente: imo ille executor non tam videtur excommunicator, quam denunciator excommunicationis ab alio latæ. De quo videri poſſunt plura in Vgolino ſupra num. 13.

9. Poſterior vero pars addita eſt, quia non omnes, qui habent iuriſdictionem, poſſunt illam delegare, ſed qui habent illam ordinariam, vel cum poteſtate ſubdelegandi. In quo ſeruanda ſunt, & applicanda principia ſupra poſita de poteſtate ferendi cenſuram: nam eadem procedunt de poteſtate abſoluendi, nec aliquid ſpeciale aduertendum occurrit.

Qua ratione verum habeat, neminem poſſe à cenſura abſoluere niſi qui illam tulit.

10. SVpereſt dicendum de alia parte negatiua ſeu excluſiua in propoſita regula incluſa, ſcilicet nullum alium à cenſura ab homine lata poſſe abſoluere, niſi qui illam tulit: nonnullis, enim indiget declarationibus, vt verum ſenſum reddat, qui ad hunc tandem reducendus eſt, vt nullus carẽs iuriſdictione ordinaria, vel ſpecialiter delegata ad hunc effectum, ſeu ad talem cauſam, poſsit abſoluere.

11. Itaque in primis ſupponendum eſt ſermonem eſſe per ſe, & de ordinaria abſolutione, quæ extra caſum extremæ neceſsitatis, ſeu articuli mortis conceditur: nam in illo, ſi non ſit copia recurrendi ad proprium iudicem, alius ſacerdos abſoluere poterit, ſub neceſſaria, aut debita cautione: iuxta ſuperius dicta de miniſtro cõfeſsionis, & caſibus reſeruatis. Tunc autem quilibet ſacerdos eſt quaſi delegatus iudex. Deinde non excluditur per illam particulam quilibet alius, cui proprior iudex ſuam iuriſdictionem delegauerit, vel ſubdelegauerit, quando poteſt, vt eſt frequens in iure c. *prudentiam*, §. vlt. de Offic. delegati, cap. *Paſtoralis*, §. *Præterea*, de Officio ord cap. *Sacro* §. *Caueat*, de Sententia excommunicationis, & in cap. *Si quis*, à proprio 11. quæſt. 3. Eſt ratio clara, quia ille vix cenſetur eſſe alius, vt paulo antea dicebamus. Quando vero poſsit hæc delegatio, vel ſubdelegatio fieri, videantur dicta ſupra in ſimili de cenſura ferenda.

Per hanc regulam non excluditur quilibet ſacerdos in articulo mortis.

Neque delegatus, aut ſubdelegatus.

12. Deinde non excluditur Prælatus ſuperior, vt notant Diuus Thomas in quarto, diſtinctione decima octaua, quæſt. 2. artic. 5. & ibi Paludanus quæſtione quinta, & Soto diſtinctione vigeſima ſecunda, in fine, Ang. verb. *Excommunicatio*, 4. nu. 1. Tabiena num. 8. Armilla verb. *Suſpenſio*, nu. 22. Nau. c. 27. n. 40. Couarr. in ca *Alma*, p. 1. §. 12. num. 2. qui etiam tractant, quo modo hoc loco ſuperior ſumendus ſit. Breuiter tamen dico, intelligi in primis ſuperiorem non dignitate, ſed iuriſdictione: quod per ſe notum apparet, quia ad hũc actum per ſe requiritur iuriſdictio; maior autem, vel minor dignitas accidentaria eſt. Deinde neceſſe eſſe, vt ſit ſuperior iuriſdictione, non quomodocunque, ſed reſpectu talis perſonę, vt in tali cauſa verſatur, ita vt vterque habeat iuriſdictionem in illam, inferiorem tamen, & ſuperiorem. Qui duo reſpectus in præſenti materia intelligi non poſſunt, niſi per ſubordinationem, vel dependentiam aliquam iuriſdictionis vnius à iuriſdictione alterius. Nam, cũ abſolutio ſit actus iuriſdictionis, neceſſarium in primis eſt, vt qui ſuperior dicitur ad abſoluendum, iuriſdictionem habeat in ea cauſa, & in perſonam, vt tali cauſæ ſubeſt, alioqui nullo modo poterit abſolutionem, quæ actus iuriſdictionis eſt, exercere.

Neque ſuperior prælatus.

De quo ſuperiore ſit ſermo.

13. Imo neceſſe eſt, vt talem iuriſdictionem habeat, etiam poſtquam coram alio talis cauſa tractari cœpta eſt. Nam contingit aliquando duos habere iuriſdictionem, ita vt anticipationi detur locus: poſtquam vero cœpit cauſa tractari coram vno, alius nõ poſsit, aut cauſam ad ſe vocare, aut ſe circa eam intromittere, etiamſi alioqui, vel dignitate, vel officio ſit ſuperior, vt Epiſcopus, & alius iudex inferior, in aliquibus cauſis, vel Legatus à latere, & Prælatus ordinarius. Cum ergo vterque, ſcilicet qui cẽſuram fert, & abſoluit, debeant habere iuriſdictionem: ſi ſimul illam habent, & alter operari poteſt, etiam renuente alio, neceſſe eſt, vt inter ſe habeant ſubordinationem, alioqui eſſet magna confuſio, & poſſet eſſe bellum iuſtum ex vtraque parte; nam, ſi neuter ſubiacet alteri in ordine ad illud negotium, poſſet vnus excommunicare, quem alius abſoluit, & è conuerſo: & vtriuſque actio eſſet valida, quia neuter poteſt alterum impedire, & quia nõ eſt maior ratio de actione vnius, quam alterius, & neutra eſſet valida, quia ſunt oppoſitæ.

Vt ſuperior poſſit ligatum cenſura ab inferiori abſoluere, debent habere inter ſe ſubordinationem.

14. Quotieſcunque ergo duę iuriſdictiones ſimul ita concurrunt, neceſſe eſt, vt habeant inter ſe ſubordinationem, quæ non poteſt cõſiſtere niſi in aliqua dependentia. Quæ dupliciter haberi poteſt, primo, quia tota iuriſdictio vnius eſt quaſi pendens in fieri, & conſeruari ab alio, & hoc modo comparatur delegatus ad delegantem, ex capit. *Paſtoralis*, §. *Præterea*, de Officio ordinar. & Vicarius ad Epiſcopũ ſuum: & vniuerſum quilibet Prælatus particularis, aut Concilium ad Summum Pontificem. Et hinc etiam fit, vt huiuſmodi ſuperior non ſolum poſsit cenſuram ab inferiori latam tollere, ſed etiam è cõtrario poſsit eam ſibi, vel alteri reſeruare, vt fit in capite *Graue nimis*, de Præbend. & in capite *Tua nos*, de Sententia excommunicati, & vniuerſaliter quoties ſuperior ex certa ſcientia confirmat cenſuram latam ab inferiore, cenſetur eius abſolutionem ſibi reſeruare, vt Abbas cum Gloſſa, & aliis notat in cap. *Ex frequentibus*, de Inſtitutionib. & Nauarr. in ſum. c. 27. num. 40.

Primus modus ſubordinationis inter ſuperiorem & inferiorem.

Superior ex certa ſcientia confirmat cenſuram ab inferiore latam, illam ſibi reſeruat.

15. Cui tamen ſententiæ videtur obſtare textus ille, nam ibi Papa confirmat excommunicationem ab Archiepiſcopo latam, & nihilominus ſupponit illum habere facultatem abſoluendi: & mandat, vt non abſoluat, niſi alius congrue ſatisfecerit. Reſpõdent prædicti autores, potius ex illo textu colligi contrarium, nam Pontifex confirmando ſententiã Archiepiſcopi, abſtulerat illi poteſtatem abſoluendi, voluit tamen eam concedere nõ ſimpliciter, ſed ſub tali cõditione. Sed de hoc textu plura inferius. Ratio vero eſt, quia ſuperior confirmans ſententiã inferioris facit illam ſuam æque ac ſi à principio eam tuliſſet; quia confirmare non vtcunque eſt approbare, ſed autoritate ſua ratam facere, vt colligitur ex capit. *Si Apoſtolicæ*, de Præbendis in 6. & notat Abbas in c. 1. de Confir. vtili, vel inutili, nu. 6. & ideo nullus inferior poteſt eam auferre, ſicut nemo inferior poteſt ſtatutum, vel conſtitutionem auferre, autoritate ſuperioris confirmatam. Sic ergo huiuſmodi ſuperior, & poteſt ſibi reſeruare cenſuram inferioris, & eam etiam tollere abſque illius conſenſu vel ipſo etiam contradicente.

16. Alio modo poteſt hæc ſubordinatio in hoc conſiſtere, quod ſuperior poteſt cauſam ab altero inchoatam ad ſe auocare, vel in ea ius dicere. Quod dupliciter etiam contingit; primo media legitima appellatione, ſeu prouocatione. Et hoc modo poteſt Archie-

Secundus ſubordinationis modus inter inferiorem & ſuperiorẽ.

Archiepiſcopus abſoluere à cenſura per ſuffraganeum Epiſcopum lata, vt colligitur ex capit. *Per tuas*, de Sent. excomm. & ex cap. *Venerabilibus*, eod. titul. in 6. & non alio modo niſi forte in aliquo caſu ſpeciali, in quo habeat directam iuriſdictionem, vt notant, Canoniſtæ eiſdem locis, & præſertim Abbas ac Decius in c. *In literis* de Officio delegati. Imo quando per appellationem defertur cenſura ad Archiepiſcopum, priuſquam ipſe abſoluat ſeruare debet formam, & modum præſcriptū in ca. *Ad reprimendam*, de Offi. ordi. quæ etiam ſupponitur in ca. *Prudentium*, §. *Sexta* de Offic. deleg & in capit. *Sacro*, §. *caueant*, de Sent. excom. & cap. *Venerabilibus*, §. *Sane*, & §. *Porro*. eodem titulo in 6. Quæ omnia iura attente legenda ſunt, & ad huius puncti reſolutionem applicanda in eorum enim explicatione nunc diutius immorari neceſſarium nobis non eſt.

17\. Secundo contingit hęc auocatio ſine appellatione media, per ſolam voluntatem habentis in hoc ſuperiorem iuriſdictionem, vt cenſetur habere Epiſcopus reſpectu alicuius prælati ordinarii inferioris & ſibi ſubiecti, qui nō habet iuriſdictionem ab ipſo Epiſcopo, ſed ex vi ſui beneficii, vt ſunt aliqui Abbates, Archidiaconi, & Archipreſbyteri, qui generali nomine Plebani dicuntur in ca. *Cum ab Eccleſiarum*, de Offic. ord. Ex quo textu hoc colligitur: nam ſupponitur poſſe Epiſcopū huiuſmodi ſententiā ab inferiori latam relaxare præcipitur autem ei, vt nō faciat ſine præmiſſa ſatisfactione, & ſine conſcientia Plebani. Aduertit autem ibidem Gloſſa, ſi abſque his circumſtantiis Epiſcopus abſoluat, peccaturum quidem, contra legem: & contra debitum ordinem operandi. Nihilominus tamē validam fore abſolutionem, quia in illo textu nullum eſt verbum irritās talem actum: Quæ ſententia vera mihi videtur, & eam eſſe communem teſtatur, ac ſequitur Sylueſt. verb. *Abſolutio*, 2. in princip: De illa vero dubitat Couarr. capit. *Alma*, 1. p. §. 12. num. 3. Vbi conſequenter tractat, quando Prælatus inferior Epiſcopo habeat iuriſdictionem hoc modo independentem ab Epiſcopo, ſeu maiorem, vel magis exēptam; ſed hoc ad nos non ſpectat: ſupponimus autem aliquando poſſe inferiorem prælatum eſſe hoc modo ſubordinatum Epiſcopo: id enim in prędicto textu ſupponi videtur, & non repugnat.

18\. Obiicit tamen Couarruuias ex Paludano in 4. diſt. 18. quæſt. 5. art. 2. quia, licet prælatus ſit inferior, tamen per cauſæ præuentionem ita fecit illam ſibi propriam, vt iam non habeat Epiſcopus illam iuriſdictionem circa illam. Qua ratione abſolute concludit Paludanus, non poſſe Epiſcopum abſoluere à cenſuris abbatum, Archidiaconorum, &c. ſibi ſubditorum, niſi per viam appellationis, & querelæ, quando ad ipſum legitime defertur. Sed, licet hoc verum ſit, vt ſupra diximus, quando illæ iuriſdictiones habent inter ſe quandam æqualitatem in poteſtate præueniendi, & nō habent aliam ſubordinationem: tamen: ſi nō obſtante præuētionis iure ſimul cum eo intercedit ſubordinatio, ita vt inferior poſſit quidem incipere, & nihilominus ſuperior poſſit ad ſe cauſam auocare, quando expedire cenſuerit, etiamſi ad ſe non fuerit prouocatum: tunc etiam poterit abſoluere abſque interpoſita appellatione eſt enim eadem ratio. Quod autem hic modus ſubordinationis inueniri poſſit, nullā ego repugnātiam video. An vero in particulari talis ſit, ex priuilegiis ſeu conceſsionibus Pontificum, vel ex conſuetudine ſufficienter pręſcripta colligēdum erit. Et, quidquid ſit de ſecularibus prælatis certe in regularibus videtur frequēs hic iuriſdictionis modus: nam poteſt Prouincialis abſoluere, quem inferior Prælatus excommunicauerat, ſicut etiā poteſt ad ſe auocare cauſam coram inferiori Pręlato inchoatam: nā hoc modo habēt iuriſdictionem inter ſe ſubordinatam. Adde, ad hanc partem huius regulæ pertinere priuilegia, quæ à ſuperiori, & maxime à Summo Pontifice conceduntur ad abſoluendū à cenſuris, etiam ab homine latis, vt ſunt aliqua conceſſa Mendicantibus, & noſtræ ſocietati & per Bullam cruciatæ ſit ſimilis conceſsio, de quorum priuilegiorum interpretatione non eſt hic dicendi locus: fortaſſe inferius in ſingulis cenſuris nonnulla addemus, quæ ad moralem praxim neceſſaria videbuntur.

Fr. Suarez. Tmo. 5.

Dubia nonnulla circa datam doctrinam.

Sed adhuc ſuperſunt nonnulla dubia circa hanc regulam explicanda. Primum eſt, an qui excommunicatus à ſuo Epiſcopo, domicilium tranſtulit in aliam diœceſim, debeat abſolui à priori Epiſcopo qui illum excōmunicauit, vel à poſteriori, cuius iam ſubditus eſt. Videtur enim ex dictis ſequi hoc poſterius, nam quando prior Prælatus amittit iuriſdictionem, ſucceſſor eius debet abſoluere. ergo idē dicendum erit, etiāſi talis mutatio fiat ex parte ſubditi: quia reſpectu talis perſonę poſterior Epiſcopus dici poteſt ſuccedere priori in ſimili iuriſdictione. Simile dubium eſt, de illo, qui dum verſaretur in alieno Epiſcopatu cenſuram contraxit ab Epiſcopo illius loci latam, an poſtea rediens ad proprium Epiſcopatum poſſit à ſuo Epiſcopo abſolui. Et ratio dubitādi eſt eadē, quia etiam ibi videtur vnus Epiſcopus ſuccedere in iuriſdictione alteri⁹ propter ipſius ſubditi mutationem. Vnde eſt tertiū dubiū de illo excōmunicato ab homine qui ingreditur religionē an poſſit abſolui à Prælato religionis, qui videtur ſuccedere in iuriſdictione in illum. Quarto itidem dubitari poteſt, an poſt factam & admiſſam appellationem poſſit iudex, à quo appellatum eſt, abſoluere à cenſuris à ſe latis, videtur enim non poſſe, quia per appellationem trāſlata eſt iuriſdictio in alium. Vnde certum eſt, eum, ad quem appellatum eſt, poſſe abſolute, iuxta ſupradicta: alius ergo non poterit. Quinto, dubitatur, an ſaltem ex partium conuētione poſſit quiſpiam, qui ad petitionem alterius excommunicatus fuerat, ab vno iudice, ex eiuſdem partis conſenſu ab altero, vel à quocunque ſacerdote abſolui. Sextum ac præcipuum dubium eſt, an regula propoſita locum habeat non ſolum in cenſuris latis ab homine per ſpecialem ſententiam, ſed etiam per generalem. Et, quoniam ex reſolutione huius poſtremi dubii multa ex aliis pendent, ab illius reſolutione incipiemus.

19\. *Tertium.* *Quartum.* *Quintum.* *Sextum.*

An cenſura per generalem ſententiam lata, ſolum à ferente auferri poſſit.

20\. De priori ergo parte affirmatiua regulę propoſitę nulla eſt difficultas, nam, ſiue per generalem ſententiam, ſiue per ſpecialem cenſura lata ſit, qui eam tulit, poteſt eam tollere propter rationes, & teſtimonia ſupra adducta, quæ de vtraque ſententia æque procedunt: Rurſus altera pars negatiua, quoad cenſuram latam per ſentētiam pro peccato commiſſo difficultatem non habet: nam de ea procedūt quæ hactenus diximus, ſiue illa ſentētia ſit particularis quoad perſonam, in quo determinate fertur, ſiue ſolum quoad delictum, & ſolum confuſe feratur in eum, vel eos, qui illud cōmiſerunt: quia quod perſona confuſe, vel in particulari exprimatur, vel quod delinquens ſit vnus: aut plures nō variat modum ferendi cēſuram ab homine per particularem ſententiam: quæ multis: æquiualet quando multi ſunt delinquentes.

De cenſura pro præterito delicto lata.

21\. Difficultas ergo ſolum eſt de cenſura, quæ fertur per generalem ſentētiam pro peccatis futuris, & de hac ſunt diuerſæ opiniones. Prima affirmat de hac cēſura iudicandum eſſe eodem modo, quo de cenſura lata à iure & ideo nō tantum à ferente, vel eius ſuperiori, ſed etiam ab aliis tolli per abſolutionem poſſe

De cenſura per generalē ſententiam pro futuris delictis lata.

poſſe,iuxta ea,quæ in ſecunda aſſertione dicemus. Ita tenent Nauar. in c. *Ita quorundam*, de Iudæis: nu. 25, cum Felino Imola & aliis idem Nauar. In Summa, c. 27. nu. 44. Couarr. cap. *Alma*, p 1. §. 12. nu. 4. & Villadiego in tractatu de Irregularitate, quæ. 11. qui alios antiquiores referunt. Fundatur præcipue in dicto c. *Ex frequentibus*, de inſtitut. Vbi ſermo eſt de quadam excommunicatione lata per generalem ſententiam Archiepiſcopi, ſupponiturque ab Epiſcopis ſuffraganeis tolli poſſe. Ratio vero ſolum eſt, quia hæc ſententia cum generalis ſit in pluribus æquipollet canoni, & ſtatuto, vt Couarr. ait, afferens ca. *A nobis*, 1. de Sent excomm. Ex quo potius ſumitur magnum diſcrimen inter ſententiam hanc & ſtatutum ſcilicet, quod non comprehendit eos, qui non ſunt de iuriſdictione, etiamſi intra territorium peccent, vt ſupra vidimus.

22. *2. opinio.* Secunda ſententia eſt, eandem eſſe rationẽ quoad abſolutionem de hac cenſura lata per generalem ſententiam, ac de aliis cẽſuris ab homine. Ita ſentit Gloſſa in dicto capite. *Ex frequentibus*, quatenus dicit, ſententiam generalẽ (de qua in illo textu eſt ſermo) à Summo Pontifice confirmatam, non poſſe ab inferioribus Epiſcopis tolli ſine ſpeciali cõceſsione Pontificis Et hanc ſententiam ſequuntur Abbas, & alii, quos refert, & ſequitur Vgolinus tabul. 1. ca. 4. n. 3. Eandem ſecutus eſt Caietanus in Summa verb. *Abſolutio ab excommunicatione*, & Summ. Confeſſ. libr. tertio, titul. 33. quæſt. 86. Fundamentum huius ſententiæ eſſe debet, quia talis cenſura eſt ſimpliciter ab homine; & non à Iure: ergo generalis regula in iure fundata; quod cenſura ab homine à ſolo ferente, vel ſuperiori tollatur, in illa etiam locum habet. Et ſi quid ſpeciale in iure ſtatutum eſt de cenſuris latis à iure, non eſt ad huiuſmodi generalem ſententiam extendendum. Quin potius per argumentum ab exceptione ſpeciali, colligemus id non habere locum in tali cenſura. Cum ergo in capite. *Nuper*, de Sententia excommunicationis expreſſe fiat diſtinctio inter excommunicationem à iudice, vel à canone, & huius tantum abſolutio ad Epiſcopum, vel parochum, illius vero ad eum, qui eam tulit pertinere dicatur, non poteſt illa conceſsio ad cenſuram per ſententiam generalem latam extendi. Nec ſufficit, quod generalis ſententia ſit in multis ſimilis ſtatuto, vt Couarruuias voluit, nam etiam in multis ſunt diſsimiles vt ipſemet docuit, §. 10. num. 2. & in rigore ſententiæ non eſt ſtatutum, ergo cum ſtandum ſit proprietati verborum canonis non poteſt illa extenſio admitti per ſolam ſimilitudinem.

Atque hæc ratio apud me eſt valde vrgens: propter quam cenſeo hanc ſententiam eſſe in rigore iuris veram, & in praxi tutiorem: licet prior fauorabilior ſit, & benignior, & probabilis propter autoritatem tantorum Doctorum: & quia probabiliter reſpondere poſſet, ſententiam generalem pro futuris culpis non eſſe proprie ſententiã, ſed potius præceptum, & ideo non manare à ferente, vt à iudice, ſed vt à præcipiente, quia propterea cum autore iuris, ſeu canonis æquiparari poteſt. Atque ita cum in capite *Nuper*, ſolum diſtinguantur ſentẽtia iudicis, & ſententia iuris, & hæc generalis non ſit proprie & in rigore ſententia iudicis probabiliter ſub ſententia iuris comprehendetur, maxime cum fauores ampliandi ſint: Dices ergo, etiamſi cenſura feratur pro delicto commiſſo, ſub conditione ſatisfaciendi, ſi in generali fertur, poterit ad illam extendi illa conceſsio dicti capituli *Nuper*. Patet conſequentia, quia etiam illud eſt quoddam præceptum, potius quam ſententia iudicis. Reſpondeo, negãdo ſequelam, quidquid alii ſentiant: nam quando cenſura fertur pro delicto commiſſo, proprius eſt à ſuperiore, vt à iudice puniente delictum, & in rigore eſt particularis ſentẽtia, vt ſupra dicebam: nam, quod perſona ſit cognita, vel occulta non impedit quo minus in eam in particulari feratur ſententia. Quapropter, qui voluerit in praxi ſequi hanc opinionem, poteſt ſine ſcrupulo: prior vero in rigore iuris, vt dixi mihi magis placet.

(23. *Inter has ſententias iudicium fertur.*)

Ad capitulum autem, *Ex frequentibus*, reſpondet Vgolinus ſupra, ibi non eſſe ſermonem de excommunicatione per ſententiam generalem, ſed per ſtatutum. quæ eſt à iure, & quoniam verba textus non fauent vtitur ſolum quibuſdam cõiecturis, & verba exponit ſecundum generalem ſignificationem *ſententiæ*; quæ aliquando extẽditur ad cenſuras iure latas, vt ex dicto ca *Nuper*, manifeſte patet. Sed huic expoſitioni obſtare videtur, quia illa ſententia lata eſt, vt ibi dicitur, *tam in illos, qui Eccleſiaſtica beneficia taliter occupata ſcienter detinent, quam in eos, qui de cætero occupare præſumpſerint.* ergo illa fuit pure ſententia, & non ſtatutum, nam vna ex differentiis inter ſtatutum & ſententiam eſt, quod ſententia reſpicit etiam præterita: ſtatutum vero futura: vt notauit Palud. in 4. de 18. q. 5. art. 2. Quod vero Vgolin. ait, Archiepiſcopum illum Cantuarienſem tuliſſe illam ſententiam pro tota prouincia comprehendente ſuffraganeos, quod facere nõ potuiſſet per modum ſententiæ, ſed per modum ſtatuti, ex ca. *Romana*, de Sent excom. in 6. non obſtat, nam eadem difficultas illi manet, quomodo potuerit Archiepiſcopus, pro præteritis culpis tam generalem ſententiam ferre. Et fortaſſe ideo Archiepiſcopus ille confirmationẽ petiit à Romano pontifice: quia ita reſpondet, *Nos eandem ſententiam ratam habentes*, *&c.* Aliis vero modis reſpondent ibi Innoc. Abbas, & alii defendentes ob alios titulos potuiſſe, & poſſe Archiepiſcopum in tota prouincia ferre ſimilem ſententiam, vel ob delicti notorietatem, vel ob ſuffraganeorum negligentiam, vel quia generaliter pertinebat ad totam prouinciam. Non eſt ergo illud ſufficiens ſignum, quod illud fuerit ſtatutum, & non ſententia, vt verba ſonant. Quod ſi hoc verum eſt potius inde ſumi poteſt argumentum in contrarium.

(24. *Cap Ex frequentibus priori ſententia adducto ſatisfit.*)

Veruntamen nec obiectio facta conuincit, quia non repugnat cõſtitutionem, vel ſtatutum reſpicere etiam præterita, non quatenus iam cõmiſſa ſunt vt ea puniat, ſed quatenus in eorum duratione aliquid in ordinatũ eſt, quod tollere vel emendare expedit. Quod ibidem Gloſſa notauit in propoſitione caſus & conſtat ex vſu: nam in Concilio Tridentino habentur multa ſimilia ſtatuta, quæ ita prouidẽt in futurũ, vt præcipiant ſtatim remediũ adhiberi eis quæ potius male acta fuerant, vt ſeſſ. 24. ca. 17. circa pluralitatem beneficiorum. Quocirca non ſatis cõſtare poteſt, quale fuerit illud præceptum ſub cenſura ipſo facto incurrenda: quodcunq; tamen fuerit, non poteſt ex illo textu ſufficiens argumentum ſumi. Et in vtroq; ſenſu habet aliquam difficultatẽ Nam ſi fuit ſtatutum, etiamſi eſſet à Papa confirmatum, poſſent Epiſcopi ab illo abſoluere per capit. *Nuper*, non ergo indigebant illa conceſsione Pontificis quam Gloſſa ibi tacite factam eſſe interpretatur. Et ideo ſuppoſito eo ſenſu, magis conſequenter dicetur: Ibi Pontificem non conceſsiſſe poteſtatem abſoſoluendi Archiepiſcopo, vel Epiſcopis: ſed eam ſuppoſuiſſe & mandaſſe ne illa vterentur niſi poſt congruam ſatisfactionem. Vnde idẽ reſpondebunt, qui æquiparant quoad abſolutionem ſententiã generalem cum ſtatuto, etiam ſi admittant ibi eſſe ſermonem de generali ſententia. At vero iuxta alterã opinionem dicẽdum erit, illos Epiſcopos non fuiſſe habituros poteſtatem ad abſoluendũ ab illa ſententia generali (ita textum illum intellegendo) poſt confirmationem Pontificis, niſi ipſemet Pontifex facultatem dediſſet: Ex illo ergo textu pro neutra opinione argumentum ſumitur.

(25. *Euaſioni occurritur.*)

Iam ad cætera dubia breuiter reſpondendũ eſt. 26 *A quo abſolui debeat*
Ad primum diſtinguẽdum eſt de excommunicato à ſuo Epiſcopo vel per generalem ſententiam, vel

per

qui in vno territorio excom. fuit & alio domicilium tranſtulit.

per ſpecialem: nam ſi ſit priori modo poterit abſolui ab alio Epiſcopo, ad cuius diœceſim domicilium tranſtulit iuxta probabilem opinionem modo tractatam, quam diximus eſſe in praxi ſecuram, At vero ſi fuerit excommunicatus per particularem ſententiam: non poteſt abſolui ab alio iudice, etiamſi alio domicilium tranſtulerit, quia iam cauſa cœpta fuit coram alio iudice, qui proinde quaſi permanentem iuriſdictionem acquiſiuit in tali cauſa, & in iis, quæ ad illam ſpectant, inter quæ ſunt cenſura, & abſolutio ab illa. Iuriſdictio autem ſic confirmata non aufertur propter translationem domicilii, vt conſtat ex c. *Propoſuiſti*, de Foro comp. vbi Gloſſa vltima refert plura iura. Et ex illo textu poteſt colligi quædam differentia inter ſententiam particularem: & generalem, nam illa fertur ad petitionem, partis coram proprio iudice, & ita procedit propria citatio rei, vel in particulari, vel confusè per munitionem, vt intra certum terminum ſatisfaciat, & ideo neceſſe eſt, vt talis cauſa inchoata ſub vno iudice, coram illo terminetur, ne detur occaſio fraudibus, & tergiuerſationibus: quæ omnia in ſententia generali non eodem modo procedunt, vt per ſe conſtat.

27. *An qui cenſuram ab Epiſcopo alieno contraxit, à proprio poſsit abſolui.*

In ſecundo dubio minor eſt ratio dubitandi, nã qui verſatur in extraneo Epiſcopatu, non incurrit cenſuram ab Epiſcopo illius loci latam, per generalem ſententiam, vt ſupra viſum eſt, & ita in eo non habet locum quæſtio, quoad abſolutionem ab hac cenſura. Oportet ergo, vt ſit lata per ſtatutũ, ſi pro futuris culpis lata eſt, & ab homine peregrino incurri ſupponitur: & tunc de abſolutione illius iudicandum eſt, ſicut de cenſura lata à iure & nõ ab homine, quare non eſt dubium: quin à proprio etiam Epiſcopo poſsit abſolui niſi fuiſſet reſeruata, iuxta infra dicenda. Vt autem huiuſmodi hoſpes per ſententiam particularem ab homine latam ligari poſſit ab Epiſcopo alterius diœceſis, neceſſe eſt vt in eo ſupponatur legitima iuriſdictio, ſiue ratione delicti ibi commiſsi, ſiue alio titulo acquiſita fuerit: & tunc dicendum eſt, non poſſe abſolui à proprio Epiſcopo, ſed ſeruandam in eo eſſe regulam ſuperius poſitam vt ab eo abſoluatur, à quo excommunicatus eſt, quia in tali cauſa ille ſolus eſt eius iudex. Et his conſentanea ſunt, quæ tradit Abbas in ca. *Graue nimis*, de Præbend. num. 14.

Abbas.

28. *An excõmunicatus religionem ingrediens à religioſo prælato abſolui poſsit.*

Ad tertium dubium, Vgoli. ſupra. num. 10. refert Lapam alleg. 47. num. 6. abſolute aſſerentem, propter ingreſſum religionis poſſe quemcũque abſolui à ſuperiore talis religionis, à cenſura lata per Epiſcopum, vel alium iudicem, ne detur religioſo occaſio vagandi. Quæ ratio eſt bona congruentia, vt detur iuriſdictio, oportet tamen oſtendere vbi data ſit. Et ideo Vgolinus contrarium ſimpliciter affirmat, qui ſolum id probat, quia per mortẽ naturalem non ſit, vt poſsit quis abſolui ab alio, quam ab excõmunicatore, vt ſupra dictum eſt: ergo neq; per mortem ciuilem id fiet. Quæ ratio mihi non placet, quia per mortem naturalem non transfertur homo in alium ſtatum Eccleſiæ militantis, neq; ſub nouo iudice & iuriſdictione conſtituitur, quod ſecus fit per mortem ciuilem, quæ euenire cenſetur in ingreſſu religionis.

Vgolin.

29. Quocirca in primis eſt vtẽdum diſtinctione data de ſententia generali, vel ſpeciali, nam, ſi cenſura per priorem inducta eſt, poterit ab illa abſolui, qui ingreſſus eſt religionem, à ſuo ſuperiore, iuxta ſupra dictam opinionem, quia ille tunc eſt ordinarius eius, & idem à fortiori eſt, ſi cenſura lata fuit per ſtatutum; nam illa non eſt ab homine, ſed à iure, Si verò cenſura fuit lata per ſententiam propriam, & ſpecialem, tunc iuxta commune ius ſeruanda erit regula propoſita, tum quia ratione litis, ſeu cauſæ inchoatæ iuriſdictio permanet apud priorem iudicẽ: tum etiam quia nulla ſufficiẽti ratione: aut iure conſtat talem iuriſdictionem translatam eſſe in alium Prælatum.

Nihilominus tamen conſulenda ſunt ſpecialia priuilegia ſingularum religionum, & ſecundum illa erit plenum iudicium ferendum de poteſtate abſoluendi à tali cenſura. Nam Mendicantium ſuperiores ordinarii priuilegium habent ad abſoluendum ab omni cenſura ab homine lata, & contracta ante ingreſſum religionis, dummodo talis cenſura generaliter lata ſit. Quod priuilegium à Clemente IIII. datum eſt Minoribus, & poſtea ab aliis Pontificibus confirmatum, vel de nouo aliis religionibus conceſſum, Et Martinus. V. in gratiam ordinis S. Benedicti Prouinciæ Caſtellæ, priuilegium conceſſit Abbati Valliſoletano, qui eſt Generalis in illo Regno, vt poſsit abſoluere ſubditos ab omni ſententia excommunicationis, quãtumuis reſeruata, quo priuilegio per viam excommunicationis multę alię religiones vtuntur: & intelligẽdum cenſeo de ſententia generali: nam illa, quæ in particulari fertur, præſertim nominatim in cauſa ad forum contentioſum deducta nũquam comprehenditur ſub his priuilegiis, quæ ſemper loquuntur, vel in generalibus ſententiis, vel in caſibus occultis. 30.

At vero ſi ſententia eſſet lata pro particulari delicto, occulto tamen quoad perſonas, in quas confuſe tantum, & ſub ratione delinquentium lata ſit, talis cenſura tolli poterit per prædicta priuilegia poſt ſatisfactionem exhibitam parti, prout poſsit: quia verba priuilegii ſunt generalia de cẽſura, à iure, & ab homine generatim lata, & illa cenſura, licet aliqua ex parte ſpecialis ſit: tamen aliunde eſt generalis, & interdum ita vocatur propter modum & formam ſub qua fertur: & priuilegia amplianda ſunt præſertim cum hoc ſit conſentaneum fini priuilegii, qui eſt fauor honor, & clauſura religionis. Propter quod, per huiuſmodi priuilegium non ſolum poſt profeſsionem, ſed etiam antea abſolui poterunt, vt iidem Pontifices declararunt, vt infra iterum attingimus. 31.

Ad quartum dubium dicendũ in primis eſt, poſt apellationem eum iudicem, ad quem appellatum eſt poſſe abſoluere à cenſura lata ab inferiori, vt patet ex c. *Per tuas*, de Sent. excom. & in c. *Venerabilibus* § *Porro*, eod. in 6. Hanc enim iuriſdictionem per appellationem acquiſiuit, cum iam cauſa in eum translata ſit, & acceſſoriũ ſequatur principale. Dico autem poſſe, quia iuriſdictionem habet, quaſi vtatur, factum tenebit iuxta dictum c. *Venerabilibus*, § . *Sane* Vt autem ea poteſtate legitime vtatur, ſeruare debet modum à iure præſcriptum, qui colligi poteſt ex dictis iuribus, & ex ca. *Ad reprimendam*, de Officio ordinarii. Et ſumma eius eſt, vt non abſoluat, niſi prius conſtiterit priorem cenſuram fuiſſe inique datam: alioqui remittere potius debeat abſolutionem ad iudicem, qui illam tulit, niſi vel ſit periculum in mora, vel ille nolit abſolutionem impendere, vt latius Canoniſtæ citatis locis, & Abbas in c. *Cum ab excommunicato*, de Reſcrip. num. 41. 32.

Nũ poſt appellatio iudex qui cenſuram tulit poſsit ab illa abſoluere.

Ex quo intelligitur in eo caſu etiam poſſe iudicem, à quo appellatum eſt, abſolutionem cenſuræ præſtare, quia, quamuis per appellationem ſit in aliũ cauſa translata, vt ſumitur ex multis iuribus titulo de Appellationibus: nihilominus ille, à quo appellatum eſt, non omnino amiſit iuriſdictionẽ ordinariam, quam habebat: ſed ſolum habet illã quaſi impeditam poſt admiſſam appellationem, ne quippiam agere poſsit, quod effectum, vel fructum appellationis poſsit, impedire. Conferre autem abſolutionem non impedit effectum appellationis, ſed potius eſt id, quod per eam intenditur, vel quod iuuare poteſt ad illam melius proſequedam ergo &c. Eſtque hæc ſententia conformis textui in cap. *Cum ceſſante*, & c. *Cum teneamur*, de Appellat. & clarius in c. *Si à iudice*, eo. tit. in. 6. Quibus locis videri poſſunt

Doctores, & præſertim Abbas in cap. *Quæſtioni*, nu. 7. de Appell. Qui excipit iudicem delegatum, quia per appellationem admiſſam priuatus manet iuriſdictione, & eam transfert in ſuperiorem, ex ea. *Cum appellationibus*, de Appellat. in 6. Ipſemet tamen dicit, Doctores alios hoc extendere etiam ad iudicem delegatum in fauorem cenſuræ in cap. *Qua fronte*, de Appell. Et mihi certe eorum ſententia magis placet, propter rationem ſupra adductam, & ſuperiora iura, & quia in dicto cap. *Cum appellationibus*, non video ſermonem eſſe ſpecialiter de iudice delegato, ſed abſolute de quolibet iudice inferiori, à quo appellatum eſt. Vnde ſi ille textus quidpiam probaret, de omnibus concluderet. Cum ergo ibi dicitur, quod *iudex appellationi deferens, à ſe iuriſdictionem abdicauit*, intelligendum opinor, iuxta alia verba cap. *Si à iudice*, infra eodem tit. & lib. ſcilicet: *Cum appellationem ſit ſuſpenſa ipſius iuriſdictio.* Quod ſtatim reſtringitur. *Niſi ad reuocandum grauamen*, quod perinde procedit in abſolutione vt dictum eſt.

14. *An ex conſenſu partis poſsit quis à quolibet ſacerdote abſolui.* Quinti dubii reſolutio facillima eſt: conſenſus enim partium in hoc nihil poteſt operari, niſi ſuperiorem adeant, quia ipſę nõ poſſunt iuriſdictionem conferre. Id quod, & per ſe notum eſt, & colligitur etiam ex capite, *De cauſis*, de Officio Delegat. & plura de hoc dicemus infra agendo de abſolutione ad cautelam hactenus de abſoluentibus à cenſuris ab homine latis.

SECTIO III.

Quis poſsit à cenſura iuris abſoluere.

1\. QVONIAM de ipſamet perſona legislatoris eadem ratio quoad hoc eſt, quæ de iudice ferente cenſuram, ideo de poteſtate illius nihil dicere oportet: quia certum eſt ipſum legis latorem poſſe abſoluere, ſicut excommunicare potuit, ſi eadem iuriſdictio in eo perſeueret, alioqui eius ſucceſſor, vel eius ſuperior idem poterit eodẽ prorſus modo, quo de iudice diximus, & eiſdem rationibus, ac fundamentis. Quod adeo Verum eſt, vt, etiamſi extraneus cenſuram incurrat propter tranſgreſsionem iuris huic Epiſcopatui proprii, abſolui poſsit ab hoc Epiſcopo, etiam in abſentia ſeu poſtquam ad proprium domicilium rediit, quia ſemper abſolutio illa directe & per ſe pertinet ad legiſlatorem: imo, ſi reſeruata fuerit, ad illum ſolũ pertinebit cum limitationibus infra afferendis. Solum ergo explicandum eſt, quando poſsit cẽſura à iure lata tolli ab alio, vel inferiori, vel ſaltẽ non ſuperiori: nec ſucceſſore ipſius legiſlatoris, ſed alioqui habente cõdiſtinctã iuriſdictionem. Poteſt autem hoc ius, quo lata eſt talis cẽſura, eſſe vel commune, ſub quo comprehendimus omnia Pontificum decreta, & Conciliorum Generalium, & omnia alia, quæ Pontificis autoritate confirmata ſint: vel poteſt eſſe ius particulare alicuius prouinciæ vel Epiſcopatus, vel quid ſimile. Et quoniam de hoc poſteriori iudicandum eſt ad inſtar prioris, ideo de illo primum agemus.

2\. *A cenſuris iure communi latis, ſi reſeruata non ſint, poteſt Epiſcopus vel Parochus abſoluere.* Sit ergo in hac materia generalis regula. A cenſuris latis à iure, ſi Pontifex earum abſolutionem expreſsè ſibi non reſeruauit, ex vi eiuſdem communis iuris, ſeu conceſsionis in eo declaratę, abſolui vnuſquiſque poteſt à proprio Epiſcopo, ſeu Epiſcopalem iuriſdictionem habente, imo etiam à proprio parocho, vel qui eius vices gerit. Hanc regulam elicio ex c. *Nuper*, de Sent. excom. cuius hæc ſunt verba: *In ſecundo vero caſu à ſuo Epiſcopo, vel à proprio ſacerdote poterit abſolutionis beneficium obtinere: quamuis enim & tunc non iudicis, ſed iuris ſententia excommunicato communicans ſit ligatus: quia tamen conditor canonis eius abſolutionem ſibi ſpecialiter non retinuit, eo ipſo conceſsiſſe videtur aliis facultatem relaxandi.* In quo textu primum eſt obſeruandum, ſermonem eſſe in particulari de excommunicatione: & ita de alia principaliter eſt intelligenda regula poſita, tamen ratio textus communis eſt cæteris cenſuris: & ideo ad illas etiam regulariter extẽditur, niſi vbi aliqua alia ſpecialis ratio occurrerit, quod infra in particulari de illis tractando admonebimus. Tamen vt dixi, & obſeruari facile poteſt ex multis iuribus ſub titulo de ſententia excommunicationis, omnes cenſurę regulariter in his rebus ęquiparantur, licet præcipue in excommunicatione locum habeant; quod fere in tota hac materia præ oculis habendum eſt. 3.

Secundo obſeruandum eſt, in illo textu ſermonem eſſe de cenſura lata per ius commune, nam eſt ſermo de illa cenſura, quam quis cõtrahit communicando cum excommunicato, & cõſtituitur differentia inter cenſuram cõtractam per communicationem cum excommunicato in crimine crimino ſo, & contractam per aliam communicationem in ſacris, vel in alia re. Et licet vtraq; videatur eſſe à iure, tamen prior abſoluenda ibi dicitur à iudice qui alterum excõmunicauit: nam, quia illa excõmunicatio in delicto eſt quædã participatio in cõtumacia & in ipſius iudicis Eccleſiaſtici offenſionem ſpecialiter cedit, voluit Pontifex, vt illa cenſura, quaſi per extenſionem cenſeatur ab eodem homine lata, qui alterum excommunicauit. Poſterior vero, quia eſt à iure, & non reſeruata cenſetur commiſſa aliis quoad abſolutionem, vt ibidem dicitur. Et quãuis de illa cẽſura in particulari ſit ibi ſermo, tamẽ, quia ibi non conditur ſpeciale ius, aut conceditur priuilegium peculiare, & quia ratio Pontificis generalis eſt, ideo inde colligitur ab omnibus Doctoribus regula generalis pro omnibus cenſuris latis à iure cõmuni, & non reſeruatis, ſcilicet, non tantum à legiſlatore, ſed etiam ab aliis diſſolui poſſe.

Tertio obſeruandum eſt, cum ibi dicitur talem cenſuram per Epiſcopum tolli poſſe, reſpectiue intelligi de Epiſcopo vniuſcuiuſque, qui in ſuo ordine eſt paſtor ordinarius eius: hãc enim vim habet illud relatiuum *ſuo*. Vnde, cum inferius dicitur, cum legiſlator non reſeruat, eo ipſo concedere *aliis* facultatem relaxandi, non intelligitur de quibuſcunque aliis: non enim quilibet ſacerdos poteſt de tali cenſura abſoluere, vt dicemus, ſed de aliis paſtoribus, vel habentibus poteſtatẽ ligandi, & ſoluendi circa talem perſonam, ſeu quod idem eſt, de aliis iudicibus, qui alias circa talem perſonam iudicium ferre poſſunt. Quod, & per ſe clarum apparet, quia lex illa non prębet nouam iuriſdictionem non habenti, ſed declarat, dum per reſeruationem nõ aufertur, eam, quæ anteà erat, extendi ad cenſuras ipſo iure latas, tum etiam, quia illa particula, *aliis*, reſpõdet præcedentibus, ſcilicet, *à ſuo Epiſcopo, vel proprio ſacerdote*, & per illas limitatur. Denique, quia (vt iuriſtæ dicũt) illa dictio, *Aliis*, ſimilitudinis eſt nota ex Gloſſ. in l. *Si fugitiui*, C. de Seru. fugit: quã vero ſimilitudinẽ ibi dicat, infra videbimus, nũc ſatis eſt, vt nimirum, debere dicere, ſimilitudinem in poteſtate ligãdi, & abſoluẽdi, proportionata ad talem actum, reſpectu talis perſonę: nam hęc eſt per ſe neceſſaria ad actum abſoluendi, de quo ſermo eſt, 4.

Ex his ergo ſatis probata relinquitur prima pars aſſertionis, ſcilicet vnumquemque poſſe abſolui ab omnibus cenſuris iure communi latis, & non reſeruatis à ſuo Epiſcopo. Quis autem ſit vniuſcuiuſque proprius Epiſcopus, quæſtio eſt ſimilis illi, quæ de proprio ſacerdote tractata eſt ſupra, de miniſtro ſacramenti pœnitentiæ diſputando: & eaſdem habet dubitationes, quæ eodem proportionali modo finiendę ſunt. Generatim enim loquendo, Epiſcopus alicuius dicitur, Epiſcopus illius diœceſis, in qua talis perſona habet ſuum domicilium, quia domicilium eſt quaſi fundamentum fori, ſeu iuriſdictionis, 5. *Quis ſit vniuſcuiuſque proprius Epiſcopus.*

vt eſt,

vt eſt vtriuſque iuris principium, lege vltim. ff. de Iuriſdict. omn. iud. cap. vlt de Conſtit. in 6. & cap. *A nobis*, 1. de Sentent. excomm. vbi Abbas, & latius in capit. prim. de For. comp. numer. 23. vnde non eſt dubium, quin vnuſquiſque abſolui poſsit à prædicta cenſura ab Epiſcopo illius diœceſis, in qua habet ſuum domicilium, non ſolum, ſi delictum in eadem diœceſi commiſit, ſed vbicunque deliquerit, & cenſuram contraxerit: nam, licet ratione delicti acquiratur forum in ordine ad accuſationem, vel pœnam, quæ per hominis, ſententiam in alieno territorio ferri poteſt, tamen & hæc pœna, de qua nunc agimus, non imponitur ab alio particulari Epiſcopo, ſed à Summo Pontifice, & proprius etiã Epiſcopus nunquam amittit ius ſuum, quo minus eius ſubditus poſsit coram illo conueniri, etiamſi alibi deliquerit. Et eadem ratione non amittit poteſtatem abſoluendi illum Ex quo vlterius fit, vt ille ſubditus poſsit abſolui à proprio Epiſcopo etiam dum in alieno Epiſcopatu peregrinatur, quia cenſura ferri poteſt in abſentem, etiamſi exiſtat in alieno Epiſcopatu, vt ſupra oſtenſum eſt: ergo multo magis abſolutio, quia fauorabilior eſt, & in reliquis eſt par ratio, nam etiam abſolutio ſine ſtrepitu iudicii ferri poteſt, & habet ſuum effectum, ſeu executionem, quaſi ſpirituali, ſeu inuincibili modo. Cum ergo abſentia, ſeu exiſtentia in alieno territorio non obſtet, & alioqui ſit poteſtas, poterit hic à ſuo Epiſcopo abſolui.

A proprio Epiſcopo poteſt quis abſolui à cenſura à iure, etiamſi in alio Epiſcopatu deliquerit.

6. Quæri tamen poteſt, an ab illo ſuo poſsit abſolui, vel etiam ab illo ſuo Epiſcopo, in cuius diœceſi vagatur. Videtur enim ab illo non poſſe, quia ille reuera non eſt ſuus Epiſcopus. Quod regulariter ita eſt, nimirum quando exiſtentia in illo loco eſt ad breue tempus, & quaſi in via, ſeu peregrinatione: quia tunc conuincit ratio facta. Et probat etiam c. *Romana*, §. *Nec etiam*, de For. com. in 6. & c. *Excommunicatis* de Officio leg. vbi dicitur, Legatum Pontificis non poſſe abſoluere, etiam intra ſuam prouinciã, eos qui in clericos manus violentas iniecerunt, aliunde illuc accedentes ſcilicet, quia non ſunt ſubditi illius prouinciæ: idem ergo erit in noſtro caſu. Sed intelligendum hoc eſt, vt ibi notat Abbas nu. 7. quando talis perſona nõ commiſit delictum, nec contraxit cenſuram in eo loco, & diœceſi, in qua verſatur: nam ſi ibi deliquit ratione delicti fit aliquo modo ſubditus in ordine ad illud, ita vt poſsit conueniri & puniri: ergo etiam vt poſsit abſolui quoad forum contentioſum, ad quod pertinet cenſura: nam de abſolutione ſacramentali quoad culpam alia eſt ratio. Neq; cenſeo inconueniens, quod illi poſsit abſolui in eo caſu à duobus Epiſcopis quia diuerſis titulis poteſt vtriq; ſubiici, alteri ſimpliciter, alteri quoad vnum effectum.

Poſsitne aliquis ſubditus abſolui à cenſura canonis ab Epiſcopo, in cuius diœceſi verſatur.

7. At vero quando mora in aliena diœceſi eſt diuturna, ita vt, licet non ſit per tranſlationem domicilii, ſit per quandam permanentem habitationẽ, tunc valde probabile eſt poſſe abſolui ab Epiſcopo loci, ſiue cenſuram in eo loco contraxerint, ſiue alibi, & licet, commorentur ibi cum licentia ſui Epiſcopi, ſiue non. Quod aliqui fundant in præſũpta voluntate & conſenſu alterius Epiſcopi proprii. Hoc tamen, vt in ſuperioribus dixi, in materia iuriſdictionis, & ad valorem actus, qui ab illa pendet, non ſufficit, quia niſi adſit voluntas, eius præſumptio non confert iuriſdictionem. Dicendum ergo eſt, illam diuturnam inhabitationem, moraliter cenſeri, & conſuetudinem receptam eſſe per modum cuiuſdam domicilii pro eo tempore, quo durat, & ideo illum Epiſcopum reputari vt proprium, quoad hunc actum abſoluendi à cenſura, quidquid ſit de aliis. De quibus videri poteſt Abbas in dicto cap. *Excommunicatis*, de Officio legati. num. 7. & cap. *Quod clericis*. de For. comp. nu. 4. & ca. *Ex parte R.* nu. 8. eodem tit.

Addendum eſt præterea, eos, qui ſemper vagantur, & nullibi habent fixum domicilium, poſſe ſine dubio abſolui ab Epiſcopo loci, in quo actu verſantur, etiamſi per breue tempus ibi ſint commoraturi: quia illi non habent alium Epiſcopum, & non debent carere paſtore, vt in ſimili latius dixi in materia de Confeſsione: eſt enim eadem ratio & proportio. 8.

Quid de Vagabundis.

Solet etiam ſpecialiter de religioſis dubitari, an poſsint abſolui ab Epiſcopo loci, in quo domiciliũ habent: ſed res eſt facilis. Nam ſi religioſi conſiderentur ſolum ratione ſtatus, & non ſint exempti ab Epiſcopis, clarum eſt poſſe ab eis abſolui, nam & ligari ab eis poterunt. Si enim exempti non ſunt, ſunt ſubditi, quia iure communi omnes habentes domicilium in tali diœceſi, ſubiecti ſunt Epiſcopo illius: ergo poteſt Epiſcopus actus iuriſdictionis in illos exercere Vnde in ca. *Religioſo*, de Sent excom. in 6. ſi religioſus incidat in excommunicationem canonis *ſi quis ſuadente*, percutiendo clericum ſecularem, eius abſolutio Epiſcopo diœceſano cõmittitur: & in ca. *Monachi*, de Sent. excom. quando percuſsio eſt inter ipſos religioſos, abſolutio committitur ſuperiori ex ſpeciali conceſsione, non tamen omnino excluditur Epiſcopus: nam ſi maior fuerit neceſſaria prouidentia, ad illum dicitur eſſe recurrendum: vnde ſupponitur, etiam illum eſſe ſuperiorem ſiſtendo in communi iure. Vnde ſimilis abſolutio in vtroque caſu reſpectu Monialium Epiſcopo committitur in ca. *De Monialibus*, de Sent. excom. At vero religioſi exempti per priuilegia Pontificia non poſſunt abſolui ab Epiſcopo, cum in eos non habeat iuriſdictionem: neq; ipſi poſſunt quoad hoc ſe illi ſubiicere, quia & hoc eſſet in detrimentũ religionis, & ipſi non poſſunt Epiſcopo iuriſdictionem conferre, quam non habet, de quo videri poſſunt plura in Vgolin. tab. 1. c. 10. §. 1. 9.

Quid de Religioſis.

Ruſus vero dubitari poteſt, an nomine Epiſcopi intelligendus ſit ſolus ille, qui proprie, & in rigore Epiſcopalem dignitatem habet, vel quilibet, qui iuriſdictionem habeat Epiſcopalem. Circa quod videri poteſt ſimile dubium ſupra tractatum agendo de miniſtro confeſsionis, & de Epiſcopo, à quo debet exponi, iuxta nouum ius Concilii Tridentini. Et primo certum eſt Vicarium Epiſcopi, cui ipſe vices ſuas generaliter committit, poſſe abſoluere ab huiuſmodi cenſuris: quia quando huiuſmodi caſus Epiſcopis committuntur, & non exprimitur, vt per ſe ipſos tantum id facere poſſunt, per Vicarios ſuos id poſſunt præſtare. Quod licet colligere inter alia iura ex ca. vlt. de Officio Ordin. vbi dicitur, eos, qui ex officio poſſunt abſoluere in certis caſibus, poſſe huiuſmodi abſolutionem aliis committere, cum viderint expedire, & ſumitur etiam ex l. *More maiorum*, ff. de Iuriſdict. omn. iudi. Dicitur autem ex officio hoc poſſe, qui cum ipſo officio ſtatim accipit hanc facultatem: cuiuſmodi eſt Epiſcopus: ergo per Vicarium id facere poteſt, cui committit vices ſuas. Quod etiam recte confirmatur ex Cõcilio Tridentino ſeſſ. 24. c. 6. de Reform. vbi cum cõmittitur Epiſcopis poteſtas abſoluendi á caſibus reſeruatis Papæ, additur, *per ſe ipſos, aut per Vicarium ad id ſpecialiter deputandum*. Et quoad peccatum hæreſis occultæ ſtatim excluditur Vicarius: Ergo ſignum eſt, vbi conceſsio fit abſolute Epiſcopo, non excludi Vicarium: & ſimiliter, quando ius non requirit Vicariũ ſpecialiter deputandum, generalem ſufficere. Denique vacante Sede Epiſcopali, Capitulum Vicarium conſtituit, qui hoc ipſo cenſetur habere iuriſdictionem Epiſcopalem, & poſſe abſoluere ab his cenſuris: ergo multo magis id dicendum eſt de Vicario Epiſcopi, quoties ipſemet Epiſcopus aliquid ſpecialiter ſibi non reſeruat. 10.

Qui nomine Epiſcopi comprehendantur.

Vicarius Epiſcopi comprehenditur.

Dices, ergo quando abſolutio à cenſura, quæ reſeruata erat Papæ, ſpecialiter conceditur Epiſcopo, 11.

non

non poterit ille talem abſolutionem alteri committere, ſed tantum per ſe ipſum illam exercere: vt in caſibus v.g. de quibus loquitur Concilium Tridentinum dicta ſeſſ. 24. cap. 6. de reformat. Conſequens autem eſt falſum & contra omnes, imo contra illudmet decretum Concilij Tridentini, vt paulo ante expendebamus. Sequela probatur, quia tūc Epiſcopus non habet poteſtatem ordinariam, ſed delegatam, ſeu ſpeciali beneficio conceſſam, huiuſmodi autem iuriſdictio ſublegari non poteſt, vt cōſtat ex cap. vlt. §. de Offic. deleg. & ex l. 1. ff. de Eo cui mandata eſt iuriſdictio. Nec ſatis eſt reſpōdere hoc eſſe ſpeciale in poteſtate abſoluendi ab excommunicatione, quia cōceditur in fauorē animæ, vt reſpondet Couarruuias lib. 3. Variar. cap. 20. num. 5. Tum quia §. vltim. de Offic. deleg. loquitur in ſpecie de poteſtate abſoluendi conceſſa in fauorem animæ: tum etiam quia ca. vltimum de Offic. ordin. aperte ſentit abſolutionem in his caſibus conuenire Epiſcopo ex officio, & ideo poſſe eam aliis committere. Vbi Abbas & alii idem ſentiunt, licet rationem non ſatis declarent. Ea vero eſſe videtur, quia abſoluere ab excommunicatione per ſe, & ex officio conuenit Epiſcopo iuxta capit. *Nuper*, de Sentent. excommun. per reſeruationem autem extrahitur cenſura reſeruata ab illa iuriſdictione: & ideo ablata reſeruatione quaſi in naturalem ſtatum reducitur, atq; ita manet ſub ordinaria iuriſdictione Epiſcopi ſicut fuiſſet, ſi à principio reſeruat. non eſſet.

12. *Nomine Epiſcopi, comprehēditur Capitulum Sede vacante & Vicarius ab eo conſtitutus Vgolin,*

Deinde in multis aliis manifeſtum eſt verbum illud *Epiſcopus*, extendendum eſſe ad plures alios, qui Epiſcopalem dignitatem non habent ſatiſque eſſe quod habeant iuriſdictionem Epiſcopalem. Vt Capitulum Cathedralis Eccleſiæ vacante ſede: vt conſtat ex iuribus in præced. ſeſſ. adductis, nam, quoad hoc eadem ratio eſt de abſolutione à cenſura lata ab homine, aut à iure. Idemq; eſt, vt dixi, de Vicario conſtituto ab ipſo Capitulo. Imo in hoc conſtituit Vgolin ſupra §. 2. quandam differentiam inter Vicarium Epiſcopi, & Capituli, Sede vacante, quod Vicarius Epiſcopi habet iuriſdictionem dependentem ab illo in fieri, & conſeruari: & ideo ſi Epiſcopus ſit ſuſpenſus, vel excōmunicatus, eius Vicarius non poteſt abſoluere: aut Vicarius Capituli, Sede vacante, non habet iuriſdictionem ita pendentem à Capitulo, nam licet ipſum Capitulum ſuſpēſionis cenſuram incurrat, & ideo iuriſdictionis vſu priuetur, nihilominus Vicarius expeditam retinet iuriſdictionem ad abſoluendum: quia non autoritate ſolius capituli, ſed Concilii Tridentini creatus eſt, vt patet ex ſeſſ. 24. c. 16. de Reformat.

13. *Vicarius à Capitulo electus ab illo habet iuriſdictionē dependentem in fieri & conſeruari.*

Hæc vero differentia non ſatis fundata eſt: ſuppono enim ex antiquo iure, tempore Sedis vacantis iuriſdictionem Epiſcopi deuolui ad Capitulum, vt ſupra oſtenſum eſt ex c. vnico de Maior. & obed. in 6. Quam iuriſdictionem Conc. Trid. nec mutauit nec minuit, ſed ſolum præcepit modum vtendi illa iuriſdictione, nimirum per Vicarium ab eodem Capitulo electum, cui & iuriſdictionem, & vſum iuriſdictionis committat. Concilium ergo Trid. non dat iuriſdictionem illi Vicario, neq; ad hoc interpoſuit autoritatem ſuam, ſed ſolū ad imponendū prædictum præceptum, quo non obſtante ille Vicarius vicem gerit Capituli & eius iuriſdictione vtitur: ergo, ſi Capitulum habeat impeditum vſum iuriſdictionis, conſequenter etiam Vicarius habet idem impedimentum. Et confirmatur ac declaratur, nam ante illud decretum Concilii Trident. ſi Capitulū abſque illo præcepto elegiſſet Vicarium (vt veriſimile eſt antea fieri ſolitum eſſe, quia non poterat aliter commode gubernare) tunc ſuſpenſo Capitulo eſſet ſuſpenſa Vicarii iuriſdictio: eſt enim omnino eadem ratio de illo Vicario, & de Vicario Epiſcopi: ſed Conciliū Trident. eo quod præceperit illam Vicarii electionem, non firmauit eius iuriſdictionem, neque aliam, vel aliter dari voluit, quam per Capitulum dari poſſet, quia neque in illo decreto eſt vllum verbum, vnde hoc colligi poſsit, neque ex ſolo illo præcepto colligitur. Sicut, ſi Concilium præcepiſſet Epiſcopis, vt haberent Vicarios, non propterea tales Vicarii aliter haberent hanc iuriſdictionem quam nunc habeant: nullum ergo fundamentum habet illa ſententia in Conc. Trid. Vnde, cum alioqui Vicarius ex vi officii ſui pendeat iuriſdictione, & vſu ab eo cuius Vicarius eſt, iuxta c. 1. de Offic. Vicarii in 6. idem cenſeo quoad hoc dicendum de Vicario Capituli, quod de Vicario Epiſcopi.

Sed quid dicendum erit, ſi ob negligentiam Capituli Metropolitanus, aut vicinus Epiſcopus huiuſmodi. Vicarium conſtituat, nunquid ſuſpenſo Archiepiſcopo erit ſuſpenſus Vicarius ille? Ridetur enim ſequi, quia tunc iuriſdictio apparet deuoluta ad Archiepiſcopum; atq; ita ab illo pendere, & conſequēter de tali Vicario verum erit, quod, licet Capitulum ſuſpendatur, eius iuriſdictio maneat expedita, quia non habet illam à Capitulo, ſed ab Archiepiſcopo. Nihilominus tamen oppoſitum cenſeo verum, quia verum non eſt iuriſdictionem Capituli in eo caſu deuolui ad Archiepiſcopum, neque enim ipſe poſſet ibi excommunicare, aut abſoluere autoritate ordinaria: ſed ſolum ei committitur deputatio ſeu electio talis perſonæ in Vicarium: qua facta, ille Vicarius habet iuriſdictionem Capituli, independentem quidem à voluntate eius, quam ſupplet autoritas & efficacitas Concil. Trident. pēdentem: tamen nihilominus à poteſtate, & iuriſdictione, quæ reſidet in ipſo Capitulo, quia Concil. noluit nouum modum iuriſdictionis inſtituere, vt oſtenſum eſt, ſed ſolum obligare, & cogere Capitul. vt ſuam iuriſdictionem Vicario communicaret. Hoc ergo modo capitulum, Sede vacante, & eius Vicarius ſub nomine Epiſcopi in illa regula comprehenduntur. 14.

An ſi ob negligētiam, Capituli Metropolitanus Vicarium creet, det illi iuriſdictionē à ſe dependentem in conſeruari.

Præterea etiam Abbates, qui iuriſdictionem habent Epiſcopalem, ſub illa voce continentur, quia iuxta ſubiectam materiam intelligēda eſt, cum autem ille actus abſoluendi, de quo eſt ſermo ad iuriſdictionem pertinent, quando Epiſcopus ibi nominatur, non tam propter dignitatem ordinis, quam propter iuriſdictionem nominari merito intelligimus: ergo recte comprehendimus ſub illa voce omnes, qui ſimilem iuriſdictionem habent. Notanter autem dico *ſimilem*, & non *æqualem*, quia ſufficit, vt habeant iuriſdictionem fori contentioſi ad ferendas, & tollendas cenſuras, quia hæc eſt, quæ per ſe ſpectat ad hunc actum, etiamſi alioqui æqualis non ſit. Et confirmatur, quia interdum hi Abbates ſunt ita exempti, vt nullus Epiſcopus habeat immediatam iuriſdictionem in eorum ſubditos, præter Romanum Pont non debent autem illi ſubditi carere Epiſcopo, à quo poſsint abſolui: ergo nomine Epiſcopi comprehenditur huiuſmodi Abbas. Et conſequenter etiam Vicarius eius, & Capitulum eius Eccleſiæ tempore, quo vacat: nam de his eadem ratione, & proportione loquendum eſt. 15.

Nomine Epiſcopi comprehenduntur Abbates exempti, & Capitulū eius Eccleſiæ nō eorum vicarij.

Addo vero, quando huiuſmodi inferiores Prælati non obſtante dicta iuriſdictione, habent ordinariū Epiſcopum ſibi ſuperiorem, ita vt, vel poſsit cauſas ad ſe aduocare, vel ſaltē cum eis habeat ius præuentionis, tunc etiam Epiſcopum poſſe abſoluere ſubditos inferioris Prælati, à cenſuris iure cōmuni latis: quia etiamſi intercedat inferior Prælatus verbi gratia Archipresbyter, nihilominus eius Epiſcopus eſt proprius Epiſcopus omnium ſubditorum eius. Item quia regula ſupra poſita in vniuerſum vera eſt, *quidquid in hoc genere poteſt inferior, poſſe ſuperiorem, ſi prædicto modo ſuperior ſit*, vt ſupra declarauimus. Et hac etiam ratione Legatus Pōtificis in ſua prouincia ſub nomine Epiſcopi quoad hunc actum comprehenditur, quia iuriſdictionem habet Epiſcopa- 16.

Comprehēduntur etiam alioqui inferiores prælati, qui ſuperiorem habent Epiſcopum.

Epiſcopalem: & immediatã, ad eum modum quo habet Pontifex, cuius vicem gerit, vt conſtat ex ca. 1. & aliis, de Offic. leg. & in particulari hæc poteſtas aperte colligitur ex cap. *In excommunicatis*, & capit. *Quod translationem*, de Offic. leg. vbi videri poteſt Abbas & Villa diego tract. de irreg. p. 13. delegatus autem in hoc poterit, quod ei fuerit commiſſum ab eo qui ordinariam circa hunc actum iuriſdictionem habet.

17. *Comprehẽduntur etiã prælati religionum reſpectu ſuorum ſubditorum.* Ex his vero colligo vlterius, etiam prælatos religionum ex vi huius iuris communis habere poteſtatem ad ſoluendos ſuos ſubditos ab huiuſmodi cenſuris iuris communis. Dico autem *ex vi huius iuris*, nã quod ex vi ſuorum priuilegiorum illam habeant manifeſtum eſt. Quia vero in ſuos ſubditos iuriſdictionem habent, quodammodo ſimilem Epiſcopali, in quantum iuriſdictionem habent fori contentioſi, & eos poſſunt excommunicare, ideo opinor etiam ex vi illius c. *Nuper*, & ex vi particulæ *Epiſcopus*, ſub propoſita regula comprehendi.

18 Obiici vero poteſt Clem. 1. de prin. vbi excommunicantur religioſi, qui abſoluunt excommunicatos à canone, niſi in caſibus à iure expreſsis: Vbi Gloſſa hoc intelligit de omni canone, & de omni cenſura à qua poſſet Epiſcopus abſoluere per capit. *Nuper*, & infra in verb. *Quenquam*, hoc extendit etiam ad religioſos eiuſdem religionis, & ſibi ſubditos: quam interpretationem ſequitur Syluest. ver. *Excommunicatio*. 7. num. 31. ſed mihi videtur interpretatio falſa, præſertim quoad poſteriorem partẽ. Primo quidem, quia ille textus ita incipit, *Religioſi, qui clericis, aut laicis ſacramentum, &c.* & ſub eodem contextu ait, *An qui excommunicatus à canone, &c.* ergo nõ loquitur de abſolutione eorum ſubditorum, ſed extraneorum, qui ad illos non pertinent. Adde, cum ſubdat, *Niſi in caſibus à iure expreſsis*, reſpectu ſubditorum, hunc caſum, de quo agimus, ſatis eſſe in iure expreſſum in d. c *Nuper*. non ſolum in d. v. *Epiſcopus*, vt nunc dicimus, ſed clarius ex vi partic. *Proprius ſacerdos*, vt infra dicam. Vnde cum poſtea concluditur in dicta Clem. *Abſoluere quemquam præſumpſerint*, partic. *quemquam* plane referenda eſt ad initium textus ſcilicet, *laicum vel clericum*.

19. Quanquam ſub nomine clerici comprehendẽdos cenſeo etiam extraneos religioſos non ſibi ſubditos, tum quia intentio illius canonis eſt punire religioſos vſurpantes iuriſdictionem quam nõ habent in huiuſmodi actibus, quod vitium tam circa alienos religioſos, quam circa alios committitur: tum etiam, quia nomine clerici interdum cõprehenditur quælibet Eccleſiaſtica perſona. Quod ſi dicas iuxta hunc ſenſum etiam ſubditum comprehendi: reſpondeo, quantum ad caſus iure nõ expreſſos vel per priuilegia ſedis Apoſtolicæ cõceſſos, verum id eſſe, ita vt prælatus religionis abſoluens ſubditum in caſu reſeruato per canonem, & ſibi nõ conceſſo per priuilegium, illam pœnam incurrat: ſecus vero ſi abſoluat in caſu nõ reſeruato, quia hoc ipſo eſt in iure conceſſus iuxta dictum c. *Nuper*. Habent ergo ex vi illius iuris communis hanc poteſtatem, quamuis per priuilegia habeant illam magis expreſſam, & quaſi magis propriam & exemptam à iuriſdictione Epiſcoporum. Et hæc videntur ſufficere ad expoſitionem illius particulæ, *A ſuo Epiſcopo*.

Quis poſſit abſoluere à cenſura per ſtatutum alicuius prouinciæ vel Epiſcopatus lata.

16. SVpereſt vt aliam particulam illius textus, ſcilicet, *Canonis ſeu iuris*, explicemus, videlicet an ſolum commune ius, vel Pontificium intelligendum ſit, an vero comprehendantur etiam ſtatuta particularia quorumcunque Epiſcoporum, aut Conc. Prouerb. hinc enim pendet reſolutio alterius dubii ſcilicet, an à cenſuris latis per hæc ſtatuta poſſint abſoluere omnes, qui iure communi abſoluere poſſunt à cenſuris iure Pontificio latis. Ratio autem dubitandi eſt, quia in dict. capit. *Nuper*, vt vidimus ſolum eſt ſermo de cenſura iuris communis: ergo non debet extendi ad alia ſtatuta. *Ratio dubitandi.* Adde non eſſe eandem rationem in cæteris, quia cum ipſe Pontifex ſit auctor iuris communis, & ad ipſum per ſe pertineat tollere cenſuras in illo latas, potuit ipſe ordinario iure vices ſuas quoad hoc aliis committere, & ita ſuam voluntatem interpretari, vt, quoties cenſuram ſibi non reſeruauerit, cenſeatur concedere Epiſcopo poteſtatem abſoluendi. At vero hæc ratio non habet locum in ſtatutis particularibus, quia neque ab illius voluntate procedunt neque ad eum pertinet, tanquam ad propriam cauſam, ab illis abſoluere: nam licet abſolute hoc poſsit tanquam vniuerſalis cauſa, regulariter tamen id non facit, ſed relinquit proprios paſtores ſuis iuriſdictionibus vti.

Sed nihilominus dicendum eſt, verba illa generaliter eſſe intelligenda de omni cenſura à iure prout condiſtinguitur à cenſura ab homine, atq; ita in eis comprehendi, quælibet ſtatuta, vel conſtitutiones particulares, quibus cenſuræ feruntur, non reſeruatæ. Ita intelligunt communiter Doctores. Abbas numero quinto, Couarruuias, ca. *Alma*, prima part, §. 12. numer 4. Syluester verb. *Abſolutio*, primo, num. 7. Soletque ad confirmandum citari capit. *Ex frequentibus*, de Inſtitut. in quo ſupponi videtur ſuffraganeos Archiepiſcopi poſſe abſoluere à cenſura lata per ſtatutum Archiepiſcopi. 20. Qui textus non multum probat, quia illud ſtatutum confirmatum erat à Pontifice, & ita poterat vt Pontificium reputari. Ratio ergo præcipua ſumenda eſt ex verbis, & ratione eiuſdem textus. Nam abſolute loquitur de ſententia iuris, quæ locutio in rigore omnia iura comprehendit. Deinde in ratione ſubdit, *Quia conditor canonis &c.* vbi conſulto videtur tam generali verbo vſus, vt quemcunque canonem, à quocunque conditus ſit comprehendat. Quocirca licet caſus illius textus ſit de quadam particulari cenſura contra ſpecialem canonem iuris communis, tamen ex illo caſu ſumpſit occaſionem Pontifex tradendi regulam generalem, quæ proinde ſicut non limitatur ad ſolam illam cenſuram, ita neque ſolum cõmune ius.

Et quamuis verum ſit cenſuras (vt ſic dicam) Epiſcopales proprio, & particulari iure ad eos pertinere, ad Summum tamen Pontificem ſpectat præſcribere modum, & formam ſeruandam in cenſuris ferendis, per quæcunque ſtatuta: quę propterea iuxta commune ius ſemper interpretanda ſunt, vt colligitur ex capite, *Ex literis*, de Conſtitutionibus, & capite, *Cum dilectis*, de conſuetudine. Atq; ita iure communi ordinatum eſt; vt in cenſura abſque reſeruatione lata per quemcunque canonem, ſiue generalem, ſiue particularem, hoc ipſo cenſeatur eius abſolutio aliis conceſſa: In quo nihil derogatur iuriſdictioni Epiſcoporum, vel aliorum inferiorũ Prælatorum, nam ſi volunt cenſuram ſibi reſeruare: ſemper poſſunt in ſtatuto id exprimere. 21. *Satisfit rationi dubitandi.*

Num Parochus à cenſura iuris abſoluere queat.

VLtimo explicanda ſupereſt poſtrema pars regulæ propoſitæ per quam illam extendimus ſed Parochus: quantum eſt ex vi eiuſdem cap. *Nuper*: ibi enim expreſſe ſub deſiunctione dicitur, *In ſecundo caſu ab Epiſcopo, vel à proprio ſacerdote, &c.* Conſtat autem nomine proprii ſacerdotis Parochum ſolere in iure ſignificari, capit. *Omnis vtriuſque ſexus* de pœnitent. & remiſsion & ſumitur ex ca. *Placuit*. 9. quæſtione tertia, & de Pœnit. diſtinction. ſexta. 23. *Prima & vera ſent.*

Atque

Atque ita intellexerunt textum illum communiter Theologi in quarto, diſt. 18. Diui Thomæ quæſtione prima, articulo quinto, Diuus Bonauent. parte ſecunda, quæſtione ſexta, Maior diſt. 18. quæſtione ſecūda, dubium tertium, Soto diſt. 22. quæſtione tertia, articulo ſecundo, Syluester. verb. *Abſolutio*, primo, numero quarto, & verb. *Caſus*, primo numero tertio: Angel. verb. *Abſolutio*, numero ſecundo, Armill. eodem verb. numero 36. & verb. *Caſus*, num. 5. Idem tenuit Innocent. dict. cap. *Nuper*, & Nauarrus in Summa cap. 27. nu. 39. & Summ. Confeſſorum li. 3. tit. 36. quæ. 85. vt Couarruuias refert.

24. *Secunda ſententia Couarr.*

Nihilominus Couarruuias in cap. *Alma*, 1. p. §. 10. num. 5. contrariam ſententiam, vt veriorem amplecti videtur, & eam dicit communi praxi receptā, licet opinio Theologorum in rigore diſputationis defendi poſsit. Refertq; plures iuris Pontificii profeſſores negantes, poſſe Parochos abſoluere à cēſura, ſeu maiori excommunicatione iure lata, & plures refert Vgolinus in dicto capit. 10. §. quinto, & ex Theologis Caietanum verb. *Abſolutio ab excommunicatione*, vbi tacite id innuit. & Tabien, verb. *Diſpenſatio*, num. 16. & verb. *Abſolut.* 2. nu. 4. & idem tenuit quidam Viterren. in opere de Excommunic. & interdict. quam referunt, & ſequuntur Durandus diſtinct. 18. quæſt. quarta, Plaudanus quæſt. quinta. Quamuis Plaudanus hoc limitet ad cenſuras iuris Pontificii, nam à cenſuris latis per ſtatutum Epiſcopi concedit Parochum poſſe abſoluere, in quo nō loquitur conſequenter.

25. Citat Couarruuias in fauorem huius ſententiæ textum optimum (vt ipſe ait) in Clement. 1. de Priuilegiis in principio, & extrauag. 1. §. *Obſeruent.* eodem titul. in communib. vbi nulla fit mentio de Parochis, ſed de religioſis, qui prohibentur abſoluere extraneos, vt ſupra vidimus, ex qua prohibitione non video quod argumentum ſumi poſsit ad Parochos, Præſertim, cum ibi dicatur, *niſi in caſibus à iure expreſsis*: & nos credamus hunc caſum ſatis eſſe in iure expreſſum in dicto capitulo, *Nuper*, tam de Parochis reſpectu ſuarum ouium, quam etiam proportionaliter de prælatis localibus religionum reſpectu ſuorum ſubditorum, quorum ipſi ſunt proprii Sacerdotes. Quocirca in iure nihil inuenio, quo poſsit hæc ſententia probari, ratio tamen videtur vrgere, quia abſolutio à cenſura requirit iuriſdictionem fori contentioſi: ſed Parochus non habet huiuſmodi iuriſdictionem: ergo nō poteſt à cenſura abſoluere. Et confirmatur, nam qui nō poteſt ligare, non poteſt ſoluere: ſed Parochus nō poteſt per cenſuras ligare: ergo nec à cēſuris ſoluere: Itē argumentabatur Viterrenſis, vt Plaudanus refert, quia plus eſt excommunicatio, quam interdictum, ſed nullus inferior Epiſcopo poteſt relaxare interdictum iuris: ergo nec excommunicationem iuris tollere.

26. *Obiectio cōtra poſteriorem ſententiam.*

Dices, His argumentis probaretur, Parochum non poſſe abſoluere etiam à minori excommunicatione, quod nullus dicit. Sequela probatur, quia etiam abſolutio ab hac cenſura, quantumuis minima videatur, requirit poteſtatē iuriſdictionis fori cōtentioſi, ſed hanc non habent Parochi: ergo. Item ipſi poſſunt ligare, etiam hac cenſura: ergo neq; abſoluere. Reſpondent, argumenta concludere, Parochos non habere hanc poteſtatem ex vi ſui ordinarii muneris, habere tamen illam veluti ipſo iure delegatam per illud capit. *Nuper*. Cum enim ſibi ſub diſiunctione dicitur, Epiſcopum, vel proprium ſacerdotem poſſe abſoluere, ſermo eſt de minori excommunicatione, quæ contrahitur communicando cum excommunicato. Ex quo corroboratur fundamentum prædictæ ſententiæ, nam Parochus nihil ex proprio munere in hoc negotio poteſt, niſi quod iure illi conceditur: ſed in dicto textu ſolum ei conceditur abſolutio à minori cenſura: ergo.

17. *Reſolutio. Impugnatur opinio.*

Sed contra hoc obiicio primo, quia, ſi hæc reſponſio vera eſſet, ſequeretur etiam Epiſcopum non poſſe abſoluere, niſi ab excommunicatione minori nō vero à maiori lata iure Pontificio, vel ab alio Epiſcopo. Patet ſequela, quia Epiſcopus iure ordinario ſuę poteſtatis, non poteſt mutare Pontificis pręceptum: ergo nec ſoluere quod ipſe ligauit: ſolum ergo id poteſt quod ei conceditur ipſomet iure: ergo, cum in eo textu quoad hoc æqualiter numerentur, & ſub eadem diſiunctione Epiſcopus, & Parochus, ſi vni ex vi illius textus cōceditur tantum poteſtas abſoluendi à cenſura minori, etiam alteri ea ſola concedetur. Vnde quod Epiſcopus ex vi ſui muneris habeat iuriſdictionem in foro cotentioſo ſe habet in propoſito quaſi materialiter, ideoque nihil refert ad diſcrimen conſtituendum, nam Epiſcopus quoad hoc non vtitur ſua propria, & quaſi intrinſeca iuriſdictione, ſed ſibi virtualiter conceſſa per actorem iuris, vt in prædicto cap. *Nuper*, plane ſignificatur: ergo quoad hoc eadem ratio eſt de Parocho. Nam licet ex ſe non habeat iuriſdictionem ordinariam in foro contentioſo, habet tamen aptitudinem, vt ei committi poſsit, & ex vi illius textus æque illi committitur reſpectiue id intelligendo per comparationem ad ſuos ſubditos.

18. *Secundo impugnatur.*

Secundo principaliter obſtat ratio quę in illo capite ſubditur: ſcilicet, *Quia tamen conditor canonis eius abſolutionem ſibi ſpecialiter non retinuit, eo ipſo conceſſiſſe videtur facultatem aliis relaxandi.* Quæ ratio non limitatur ad excommunicationem minorem, neq; inde ſumit cauſam prioris aſſertionis, ſed ex forma ferendi cenſuram abſque reſeruatione, quæ continet implicitam conceſsionem facultatis abſoluendi: & in hoc ſolo fundātur omnia, quæ haſtenus diximus de poteſtate Epiſcopi ad ſoluendum ab omni cenſura iuris non reſeruata: ergo, idem dicēdum eſt de proprio ſacerdote. Nam, quod multi Canoniſtæ aiunt, illam particulam *aliis*, referre tantum alios Epiſcopos, ſeu alios conditores canonum, hoc (inquam) non habet fundamentum in illo textu, vt Panormitanus etiam notauit: imo repugnat textui: nam ſupra dixerat, Epiſcopum & ſacerdotem proprium poſſe abſoluere: ſi ergo particula, *aliis*, non referatur ad vtrumque, ratio non erit adæquata aſſertioni: cur ergo proprius ſacerdos poterit abſoluere, ſi conditor canonis ei non conceſsit facultatem? igitur neceſſe eſt rationem illam etiam ad ſacerdotem proprium referre, & conſequenter, ſicut in Epiſcopis extenditur ad excommunicationem maiorem ita & in Parochis, nam vis contextus, & rationis id neceſſario concludit. Vnde, vt ſupra dicebam, licet caſus illius textus fuerit de peculiari cenſura & minori, tamen regula, quam per illam occaſionem Pontifex tradit, generalis eſt de omni excommunicatione iure lata, & non reſeruata: & proprium ſacerdotem ſimul cum Epiſcopo ſub diſiunctione complectitur.

19. *Soluuntur rationes poſterioris ſent.*

Ex quo facile ſoluuntur rationes contrariæ ſententiæ: fatemur enim Parochum ex proprio munere non habere iuriſdictionem ad hanc ſolutionem præſtandam, tamē ex conceſsione iuris haberi quaſi delegatam: hoc enim non repugnat: & quod factum ſit, conſtat ex illo capite: cur autem ita factum ſit, ſtatim explicabo. Et propter eandem cauſam non repugnat habere poteſtatem ad abſoluendum, & non ad excommunicandum: quia cum poteſtas delegata ſit, poteſt committi ad vnum actum, & nō ad alium, & generalius committitur ad eum actum, qui fauorabilior eſt. Quod vero Viterrenſis attingebat de poteſtate relaxandi interdictum, infra tractabitur, nā in aliquibus eſt ibi ſpecialis ratio propter alia iura ſpecialia, quæ aliter circa illam cenſuram diſponunt.

Vltimo vero circa hanc partem aduertēdum eſt,

quæ

30. Num 6. Nuper abrogatum [e]ſt quoad Parochos. quæ hactenus diximus, ſolum procedere quantum eſt ex vi dicti cap. *Nuper*, Quia vero ius in illo contentum humanum eſt, mutari poteſt & abrogari. Atque ita Vgolinus ſupra cenſet, conceſsionem illam per contrariam conſuetudinem abrogatam, eſſe, eo, quod Couarr. dicit contrariam conſuetudinem communi praxi eſſe receptam, & maxime quia in Extrauag. 1. de Priuil. §. *Vt autem*, dicitur religioſos in audiendis confeſsionibus, & pœnitentiis iniungendis, non plus habere debere, *quam Parochiales ſacerdotes noſcuntur habere : ſic que* (additur) *de caſibus, Epiſcopis, & ſuperioribus, quos inferius annotamus, at Sedi Apoſtolicæ reſeruatis ſe nullatenus intromittant.* Et tamen ſtatim in ſequenti, *Obſeruet ergo &c.* incipit Pontifex numerare prædictos caſus, & inter alia inquit, *Modo eodem excommunicatos reſpuant*, id eſt, eos à peccatis non abſoluant, Et rationem infra ſubdit, quia non poſſunt eos ab ea excommunicatione abſoluere. Et declarat ſe maxime loqui de excommunicatione iuris. Ergo, cum per æquiparationem religioſorum ad Parochos, textus ille concludat religioſos non poſſe abſoluere ab excommunicatione, pro comperto ſupponit Parochos id non poſſe. Et quoad hoc ibi non condit nouum ius, ſed ſupponere videtur vſum & conſuetudinem Eccleſiæ, vt ſignificant illa verba, *Quam parochiales ſacerdotes noſcuntur habere.*

Extrauag. 1. De priuil.

31. Reſolutio. Reſpondeo tamen inprimis ad conſuetudinem de illa mihi non ſatis conſtare. Imo video apud religioſos (quibus parochi tam in illa Extrauaganti, quam in Clementina *Dudum*, æquiparantur) cōtrariam conſuetudinem obſeruari. Verum eſt poſt illa iura plurimum aucta fuiſſe religioſorum priuilegia, & ideo ex illis, & conſuetudine, quam nunc habent, non poſſe argumentum ſumi ad Parochorum conſuetudinem eliciendam. Et ideo ipſi conſulant conſuetudinem in vnoquoque Epiſcopatu receptā & illam obſeruent: nam conſuetudo ſicut dare poteſt iuriſdictionē, ita & auferre. Nec poſſum negare, quin in prædicta Extrauaganti talis vſus, ſeu conſuetudo inſinuetur, quæ fortaſſe potuit eſſe recepta in vrbe, quamuis non eſſet in orbe.

32. Præter hæc vero reſponderi poteſt dupliciter, Primo tantum illum eſſe accommodate intelligendum de excommunicationibus iuris : à quibus Parochi non poſſunt abſoluere. Et hoc inſinuauit Gloſſa ibi ſolum afferens exemplum de excommunicatione reſeruata, Secundo reſponderi poteſt licet Pontifex dicat ſe non intendere vt religioſi plus habeant in audiendis confeſsionibus, Quam Parochi : non tamen dicere ſe velle vt habeant omnia, quæ habent Parochi. Et ita licet religioſis poteſtatē illam non conceſſerit, non ſatis infertur Parochos eam non habere. Eſt autem extrauagans illa reuocata per Clementinam, *Dudum*, de priuilegiis. Itaq; vbi de contraria conſuetudine non conſtiterit præ dicto communi iure ſtandum cenſeo.

SECTIO IV.

Cur cenſura iuris non reſeruata poſſit ab inferioribus tolli.

1. Ratio dubitandi. VT prædictam doctrinam, eiuſque rationem, & illud capit. *Nuper*, magis, explicemus, libet expēdere efficaciā illius rationis, quæ in illo textu redditur, ſcilicet, quia auctor canonis non reſeruans, videtur facultatē concedere. Vnde enim ſequitur hæc conſequentia: Neque enim eſt formalis, cum ex negatione prohibitionis non ſequitur poſitiua cōceſsio maxime in materia iuriſdictionis. Et ideo nec ratione materiæ tenere videtur : nam quando iudex condemnat reum ad aliquam pœnam licet poſsit ipſe eam relaxare, & ſi-

bi expreſſe non reſeruet, non propterea cenſetur cōmittere alteri iudici inferiori, vt eam poſsit relaxare, ergo idem erit, licet ius pœnam imponat. Præterea ex illa ratione ſequitur, quoties lex fertur à Summo Pontifice abſq; expreſſa prohibitione, ne inferior prælatus, in ea diſpenſet, poſſe omnes Epiſcopos in ea diſpenſare, quod conſequens admittit Gloſſa, ibi in verb. *Non retenuit*, & citat textum in c. *Cum apud*, de ſponſalib. Propter illa verba *Vt quicunqúe non prohibetur, per conſequentiam admittatur.* Quæ non ſunt ad rem, quia ibi non eſt ſermo de materia iuriſdictionis: ſed de libertate, quam vnuſquiſq; iure naturæ habet ad contrahendum matrimonium ſi aliunde nō prohibeatur. Sicut etiam in c. *Sunt nōnulli*, 16. q. 1. quod citat, ſermo eſt de religionis ſacerdotibus, qui ex ſe apti ſunt ad ſacerdotalia munera obeunda, niſi aliunde prohibeantur. Nihil ergo illa iura ad rem præſentem faciunt: nam aliud eſt poſſe vti poteſtate propria, & quaſi innata ex vi naturę, vel conſecrationis, aut muneris, aliud vero nouam poteſtatem recipere: nam de priori vſu verum eſt: quod dum non prohibetur conceditur, vel potius permittitur : De poſteriori autem poteſtate vel vſu illius non videtur poſſe vniuerſaliter concedi.

Quod ſpecialiter probatur in exemplo adducto de poteſtate diſpenſandi, alias ſequitur poſſe Epiſcopum diſpenſare, in omnibus gradibus prohibitis. v. g. hoc ipſo quod non eſt eis expreſſe prohibita diſpenſatio : Item poſſet diſpenſare in temporibus ordinationum. *Extra tempora*, quæ vocant, conferendo, aut extra præſcripta tempora ordinando, quod eſt contra vſum Eccleſiæ, & contra plura capita tituli. De temporibus ordin. c. *Cum quidam*, cap. *Literas*, c. *Vel non eſt*, & in c. Dilectus, expreſſe dicitur, Archiepiſcopum non potuiſſe cum Epiſcopo diſpenſare, vt eodem die tres ſacros ordines conferret. Et redditur ratio, quia *illi huiuſmodi diſpenſatio, à canone minime eſt permiſſa*, vbi Gloſſ. aduertit ex eo textu colligi. Epiſcopos non poſſe diſpenſare in communi iure niſi in caſibus ſibi permiſsis. Neque enim poteſt commode exponi, *minime permiſſa*, id eſt prohibita, quia ſæpe nulla eſt poſitiua prohibitio, vt in caſu illiuſmet textus, ante illud Pontificis reſponſum non erat talis expreſſa prohibitio, & nihilominus reſpondet Pontifex, Archiepiſcopum illum non potuiſſe diſpenſare : ergo non loquitur de prohibitione poſitiua, ſed de non conceſsione: ergo, ſicut ad concedendam poteſtatem diſpenſandi non ſatis eſt non prohiberi, niſi per poſitiuum actū concedatur poteſtas, ita etiam neque ad poteſtatem abſoluendi. 2.

De hac difficultate multa diſputant doctores iuris Pontificii in citatis locis, & in capit. *At ſi clerici*, de iudiciis, vbi Abbas §. *De adulteriis*, n. 4. varias refert opiniones, quas nunc examinare prolixum eſſet, & alienum à noſtro inſtituto. Aliis ergo omiſsis, quoad propoſitam difficultatem, & intelligentiam dicti c. *Nuper*, concedendum eſt, quod ratio facta conuincit, per ſe ac formaliter loquendo in actibus ad iuriſdictionem pertinentibus non recte inferri, *Talis actus non prohibetur ſpecialiter : ergo facultas ad illum conceditur* : nam hæc duo ſunt valde diuerſa, & poſterius non continetur in priori, ſed eſt aliquid maius. Quo fit, vt ratio illa c. *Nuper*, non ſit extendenda ad omnem actum iuriſdictionis Eccleſiaſticæ, vt ſunt diſpenſationes legum, irregularitatum, &c, quia tota illa ratio fundatur in illa cōſecutione, Si ergo illa non tenet ex proprietate, ac formalitate verborum, non poteſt ex illa ſumi argumentum ad omnes materias. Vnde abutuntur plane illo textu Doctores, qui ex illo colligunt Epiſcopum cum ſuis ſubditis poſſe diſpenſare in toto iure Pōtificio, niſi diſpenſatio expreſſe ſit reſeruata Pontifici, tum propter rationem dictam, tum etiam quia eſt longe diuerſa ratio de abſolutione cenſuræ, & de diſpenſatio-

3. *In ſola diſpenſatione à cenſura locum habere prædictā illationem.*

M

penſatione, vt ſtatim dicetur tum denique, quia alias poſſet ſimiliter inferri, Parochum poſſe diſpẽſare in iure Pontificio, quia textus ille, & ratio eius, quo ad facultatem abſoluẽdi, æque procedit de Parocho, ergo ſi ex illa licet colligere facultatem diſpenſandi, tribuenda erit Parocho.

4. *Etiam reſpectu Epiſcoporum.* Addo ſententiam illam etiam quo ad Epiſcopos non ſolum non colligi ex illo textu, ſed etiam falſam eſſe, vt probant iura adducta, & quæ ſupra tetigimus diſp. præced. tractando de diſpenſatione in cenſuris, & præterea, quia ex natura rei inferior non poteſt diſpenſare in legibus ſuperioris. Propterea enim Papa non poteſt, per ſe loquendo, diſpenſare in iure diuino, neque Parochus in lege Epiſcopi: ergo neque Epiſcopus in lege Papæ, neque enim minor eſt ſubordinatio inter eos, nec prioris conditionis eſt Papa comparatione Epiſcopi, quam Epiſcopus comparatione Parochi ſibi ſubditi. Si ergo ex natura rei non eſt hæc poteſtas in inferiori, vt illam habeat, non ſatis eſt, vt non prohibeatur, ſed neceſſe eſt, vt concedatur. Vt, ſi Papa poteſt diſpenſare in aliquo particulari iure diuino poſitiuo, neceſſe eſt, vt aliqua ſpeciali ratione, vel traditione conſtet, Chriſtum ſpecialiter dediſſe talẽ poteſtatem. Et idem manifeſtum eſt in exemplo Parochi reſpectu legis Epiſcopalis, ergo idem erit de Epiſcopo reſpectu iuris Põtificii. Quod maxime procedit, ſi verum eſt: vt fortaſſe eſt, Epiſcopos habere totam ſuam iuriſdictionem à Summo Pontifice: nam tunc clarum eſt non habere iuriſdictionem ad diſpenſandum in eius legibus, niſi ab ipſo concedatur. Sed tamen idem dicendum cenſerem, etiamſi iure diuino haberent ſuam poteſtatem. nam quæ à Deo ſunt, ordinata ſunt: cum ergo poteſtas Pontificis ipſo iure diuino ſuperior ſit, & ſuprema, etiamſi eodem iure ſub illo inſtituti eſſent alii Paſtores, haberent ex eo proportionatam poteſtatem: quæ talis non eſſet, ſi facultatem ex ſe haberent ad diſpenſandum in legibus ſui Superioris: hoc enim monſtroſum eſſet.

5. *Axioma exponitur.* Quapropter axioma illud, quod à multis Doctoribus admittitur: *Quidquid poteſt Papa in tota Eccleſia, poteſt Epiſcopus in ſua diœceſi, niſi prohibeatur*: abſolute loquendo, verum non eſt: quia nec ratione fundari poteſt, nec inductione probari. Quia potius exemplis adductis de diſpenſationibus falſum oſtenditur. Addique poſſunt alia exempla de legibus irritantibus. Potuit enim Papa irritare clandeſtina matrimonia: quod ſine dubio non potuiſſet Epiſcopus in ſuo Epiſcopatu. Potuit item Pontifex perſonas reddere inhabiles ad matrimonium, vel ratione talis Voti, vel talis delicti: quod nullus concedet Epiſcopus in ſuis diœceſibus. Addi poſſet exemplum de inſtitutione cenſurarum, quam ſupra diximus eſſe ita propriam Pontificis, vt ab Epiſcopis in ſuis diœceſibus propria authoritate fieri non poſsit, non quia ſit illis prohibitum (nullibi enim talis prohibitio inuenitur) ſed quia nõ eſt conceſſum. Ergo axioma illud vel admittendum non eſt, vel limitandum eſt, vt intelligatur de his ſolum quæ ad ordinariam, & communem animarum gubernationẽ pertinent, ac moraliter neceſſaria ſunt: ad quem ordinem per ſe non ſpectant mutationes, aut diſpenſationes legum, quæ à Superioribus latæ ſunt.

6. Neceſſe eſt igitur, vt omnis poteſtas diſpenſandi, vel mutandi legem Superioris ab ipſo Superiori manet: & quantum ad hoc idem credimus de poteſtate abſoluendi à cenſura ob eaſdem rationes. Addimus vero neceſſarium non eſſe, vt hæc conceſsio ſpecialiter fiat in vnaquaque lege, vel præcepto: poteſt enim generali conceſsione dari, vt per ſe conſtat, de qua conceſsione conſtare poteſt, aut per decretum aliquod vniuerſale, aut per receptam conſuetudinem, ſeu traditionem explicantem aliquod munus, vel officium cum tali poteſtate eſſe inſtitutum. Atque ita credimus contingere in poteſtate abſoluẽdi à cenſuris, quod de poteſtate diſpenſandi ita ampla dici non poteſt, neque aliquo iure, vel ratione oſtendi: ſed de hoc alias. Illud vero nobis conſtat ex dicto cap. *Nuper*. Exiſtimo autem hoc ius, ſeu hanc facultatem non incepiſſe ab illo decreto, ſed antea fuiſſe, & in illo fundatam eſſe illã rationem Pontificis: *Quia author canonis ſibi abſolutionem non retinuit, alius conceſſit.* Nam ſiue ius illud antiquius ſcriptum eſſet, ſiue conſuetudine, & traditione receptum: ſemper tamen credimus pertinuiſſe ad munus Paſtorum animarum, ſiue ſint principales, vt Epiſcopi: ſiue proximi: vt parochi, poſſe ligatos ſoluere, præſertim à cenſura excommunicationis. Ex hac que ſuppoſitione recte colligitur, quoties abſolutio eis ſpecialiter nõ prohibetur, eorum poteſtati committi.

7. *Quare muneri Epiſcopi & Parochi coniunct. ſit poteſt. abſoluen. à cenſura.* Ratio autem, ob quam non ſolum munus Epiſcopi, ſed etiam Parochi, cũ hac poteſtate dari creditur, colligi poteſt primo ex natura ipſius cenſuræ, præſertim excommunicationis, quia talis eſt pœna, vt ex intentione Eccleſiæ auferenda ſit, quoties reus fuerit diſpoſitus, & ſatisfactionem obtulerit: cap. *Qua fronte*, de Appellat. & ſæpe alias. Et ideo facilius, ac generalius conceditur poteſtas abſoluendi, quam diſpenſandi, vt ſumi etiam poteſt ex cap. *Cum illorum*, de Sententia excommunic. vbi maior cenſetur eſſe poteſtas diſpenſandi, quam abſoluendi. Et præſertim, quia hæc poteſtas abſoluendi præcipue reſpicit bonum eorum, qui abſoluendi ſunt, non authoritatem, vel dignitatem eorum qui abſoluere debent. Et quia bonum illud eſt interdum, & proxime pertinens ad bonum animæ: ideo poteſtas hæc fuit multo magis neceſſaria, quam generalis poteſtas diſpenſandi. Vnde poteſt altera ratio ſumi ex illis Verbis Benedicti XI. in Extrauag. de Priu. §. *Obſeruent: Inconueniens exiſtimamus, vt à peccato abſoluat, qui excommunicationem, quæ infligitur maxime à iure, remouere non poteſt.* Quia ergo non ſolum Epiſcopus, ſed etiam Parochus ordinariam habet facultatem abſoluendi à peccatis: ideo Eccleſia conueniens iudicauit, vt is etiam haberet poteſtatem ad tollẽdas cenſuras iure latas, quoties reſeruatæ non ſunt. Et hoc ſenſu accipienda eſt ſimilis ratio, qua nonnulli Theologi vtuntur, ex poteſtate Parochorum abſoluendi à peccatis colligendo poteſtatem abſoluendi ab hac excommunicatione iuris: nõ eſt enim ratio per ſe efficax, ſed eſt cõgruentia declarans, cur Eccleſia talem poteſtatem Parochis conceſſerit.

An omnes, qui à mortalibus poſſunt abſoluere, poſſint etiam à cenſuris canonis.

8. Hinc vero ſtatim emergit dubium, an hæc poteſtas extendenda ſit ad omnes Sacerdotes, qui ex priuilegio, vel peculiari delegatione nunc poſſunt ſubire vicem proprii Sacerdotis in Sacramento pœnitentiæ miniſtrando. Et eſt ratio dubii, quia in illis procedit ratio facta: & quia illi comprehenduntur nomine proprii Sacerdotis in cap. *Omnis vtriuſque ſexus*: vt ſupra viſum eſt: ergo etiam in præſenti.

9. *Reſolutio.* Ad hoc dubium dicendum eſt, omnem Sacerdotem, qui poteſtatem iuriſdictionis habet abſoluendi ab huiuſmodi excommunicatione non reſeruata. Ita docent Soto, & Nauarrus ſupra: & hæc eſt mens antiquorum Theologorum. Et hoc probat etiam ſufficienter ratio dubitãdi propoſita, quia appellatio proprii Sacerdotis extenditur ad omnem illum, qui iuriſdictionem habet abſoluendi à peccatis mortalibus: quia quatenus illud munus exercet, ſubit vicem & modum Sacerdotis proprii: ergo cum

cum abſolutio hęc ipſo iure committatur Sacerdoti proprio, recte intelligitur committi nō ſolum illi Sacerdoti, qui eſt proprius ordinarius ratione beneficii: ſed etiam illi, qui per delegationem efficitur quaſi proprius, quoad hoc munus abſoluendi à peccatis, cum etiam hæc abſolutio ſit actus delegabilis, & moraliter neceſſarius ad actum abſolutionis ſacramentalis.

10 *[P]rima obiectio con[tr]a reſolu[ti]onem.* Dices primo: Ergo quoties alicui committitur poteſtas abſoluendi à peccatis mortalibus, conceditur facultas abſoluendi ab omni excommunicatione iuris: ergo eadem proportione, ſi alicui conceditur facultas abſoluendi à peccatis reſeruatis eadem ratione intelligitur conceſſa facultas abſoluendi à cenſuris reſeruatis. *[S]ecunda.* Conſequens autem eſt falſum: ergo & illud prius. Secundo, quia licet is, qui habet iuriſdictionem ordinariam, poſsit illam delegare: tamen qui habet delegatam, regulariter loquendo, non poteſt ſubdelegare: ſed proprius Parochus ſolum habet hanc poteſtatē abſoluendi à cēſuris vt delegatam: ergo quando committit alteri Sacerdoti ſimplici, vt ſubditorum confeſsiones audiat, non poteſt illi hanc iuriſdictionem ſubdelegare. Tertio, quia cum proportione argumentando, ſequitur, quemlibet ſimplicem Sacerdotem poſſe abſoluere à cenſura, ſeu excommunicatione minori: quia poteſt abſoluere à peccatis venialibus: & ſeruatur eadem proportio.

Satisfit obiectionibus ſupra factis.

11 *[N]on omnis [q]uidat fa[cu]ltatem [a]d abſol[u]endum à [pe]ccatis, [d]at etiam [a]d cenſu[ra]s ſibi re[ſe]ruatas.* REſpondetur ad primum, negando in rigore primam ſequelam: tamen quia conſequens multa includit: ideo dicendum eſt, in caſibus reſeruatis Pontifici verum eſſe illud conſequens, non ex vi illius illationis, ſed ex eo, quod nullus caſus eſt de facto reſeruatus Pontifici, niſi qui habet cenſuram reſeruatam annexam, vt ſupra dictum eſt tractando de Sacramento pœnitentiæ: cum ergo à peccatis nemo abſolui poſsit, niſi prius abſoluatur à cenſura illis annexa, qui concedit poteſtatem abſoluendi à peccatis reſeruatis: neceſſe eſt, vt poteſtatem concedat abſoluendi à cenſuris illis annexis. Tum quia principali conceſſo, conceditur id, quod acceſſorium eſt, ac neceſſario cōſequitur. Tum etiam quia alias inutilis eſſet talis conceſsio. Tum denique, quia cum Pontifex non reſeruet peccata, niſi reſeruando cenſuras, non aliter tollit reſeruationem peccatorum, quam tollendo reſeruationem cenſurarum: & ita in hac parte nulla eſt difficultas, nec controuerſia inter authores.

12 At vero de cenſuris reſeruatis ab Epiſcopo, non videtur eadem ratio, quia Epiſcopi habent caſus reſeruatos abſque cenſura annexa: & ideo, quamuis Epiſcopus concedat omnes caſus reſeruatos, non ideo cenſetur poteſtatem abſoluendi à cenſuris ſic reſeruatis concedere: quia hęc duo diſtincta ſunt apud ipſum. *Nauarrus.* Atque ita tradidit Nauarrus in Summ. cap. 27. num. 261. qui addit: Etiamſi Epiſcopus concedat omnem ſuam facultatem, & authoritatem ad audiendam confeſsionem alicuius, & abſoluendum illum, in confeſsione, non cenſeri dare facultatem ab abſoluendum à cenſuris reſeruatis ſibi. Quia ſuppoſita ſententia, neganda eſt prior illatio: & ratio differentiæ eſt: quia poteſtas abſoluendi à cenſuris non reſeruatis iure communi, ex vi eiuſdē communis iuris, comitatur poteſtatem abſoluendi à peccatis moralibus, & non ex peculiari conceſsione, aut voluntate illius, qui iuriſdictionē abſoluēdi à peccatis concedit. Poteſtas autem abſoluendi à cenſuris reſeruatis alicui manare debet ex propria conceſsione, & voluntate eius. Et quia hæc conceſſio, & voluntas nō ſatis exprimitur, concedendo caſus reſeruatos, niſi exprimantur cenſuræ, cum hæc ſint diuerſa, & condiſtincta: ideo quoad hoc non eſt ſimilis ratio.

Quæ reſponſio ſatisfacit (vt opinor) quantum ad vim illationis: nihilominus tamen de ipſa aſſertione plurimum dubito nāſi Epiſcopus abſolute, & ſine diſtinctione concedit omnes caſus ſibi reſeruatos, etiamſi inter illos quidam habeant cēſuram annexam, alii non habeant: non video cur non omnes ſub illa generali clauſula comprehendendi ſint: cum conceſsio generaliter, & indiſtincte fiat: & fauores ampliandi ſint. Maxime cum recepto & vſitato more loquendi nomine caſuum reſeruatorū etiam illi veniant intelligendi, qui cenſuram habēt annexam. Quod ſi ſub illa generalitate vtique caſus comprehenduntur, etiam cenſuras illis annexas comprehendi neceſſe eſt, propter rationes prius factas, quod alias inutilis eſſet conceſsio, & quod principali conceſſo, cenſetur concedi acceſſorium, ſine quo illud exerceri non poteſt. Et eadem ratione idem cenſeo, quando Superior concedit totam ſuā authoritatem, & poteſtatem ad audiendum, & abſoluendum aliquos in confeſsione, quia niſi illa facultas ſe extendat ad omnes caſus reſeruatos: abſolute non eſt verum, quod concedat totam ſuam facultatem neceſſariam ad abſoluendum. Item quia iuxta communem vſum illa conceſsio ſub illis verbis non fit niſi propter caſus reſeruatos. Vide Vgolinum dict. cap. 10. §. 4. num. 12. 14

Atque hæc quidem vera mihi videntur, quando omnes ipſi caſus ſunt reſeruati: ſi vero contingeret cenſuram eſſe reſeruatam Epiſcopo, & non peccatum propter quod imponitur, vt Nauarrus ſupponit: tunc conceſsis caſibus reſeruatis, non concederetur cenſura: procedit enim tunc ratio contrariæ ſententiæ, ſcilicet illa duo eſſe diuerſa, & tunc non eſſe inter ſe connexa. Non adducit autem Nauarrus caſum: in quo cenſura ſit reſeruata, & non peccatum: quanquam enim ſæpe peccatum non reſeruetur, niſi prout ſubſtat cenſuræ reſeruatæ: ita vt ablata cenſura, vel reſeruatione eius, ſtatim cēſeatur ablata reſeruatio culpæ: tamen moraliter nunquam fit, vt cenſura reſeruetur, & non culpa propter quam imponitur, præſertim loquendo de cenſura excōmunicationis, de qua nunc maxime agimus. Nam ſuſpenſio interdum reſeruatur, non reſeruata culpa: tunc autem potius habet rationē puræ pœnæ, quam cenſuræ: vt infra ſuo loco dicemus. 15

An, quando parochus iuriſdictionem ad abſoluendum à peccatis delegat, etiam facultatem abſoluendi à cenſuris concedat. Ad ſecundam obiectionem ſumenda eſt reſponſio ex dictis in præcednti: nā hæc iuriſdictio ad abſoluēdum ab excommunicatione iuris non delegatur à Parocho, vel ab Epiſcopo, ſed ab iure, ſeu eius authore. Et ideo quando Parochus committit alicui iuriſdictionem abſoluendi à peccatis, ipſo iure illam alius recipit facultatem abſoluendi à cenſuris iuris, & non reſeruatis. In quo eadem eſt ratio de Epiſcopo: nam etiam ipſe habet hanc poteſtatem, non vt propriam, ſed vt delegatam, & commiſſam à Summo pontifice, vt oſtenſum eſt: & ideo ſi ratio facta in Parocho eſſet efficax, etiam probaret, Epiſcopum non poſſe committere hanc iuriſdictionē: quod tamen eſt plane falſum, & contra Eccleſiæ vſum. Dicendum ergo eſt, connexionem illam, vt ſic loquar, poteſtatis abſoluēdi à peccatis mortalibus, & à cenſuris iuris communis, factam eſſe iure communi: & ideo delegata priori poteſtate à quolibet ordinario ex vi ipſius iuris ſtatim delegari alteram facultatem. Dici etiam poſſet, licet poteſtas hęc ſit in Parocho, & etiamſi in Epiſcopo, ex cōmiſſione Pontificis: tamen quia iam communi iure illis commiſſa eſt, tanquam ordinariam reputari: ideoque ab eis delegari poſſe, & communi vſu, & conſuetudine ita receptam eſſe. Quam reſponſionem exiſtimo etiam eſſe veram, & applicandam ad plures caſus, qui cum ex ſe Pontificii ſint, in iure vel antiquo, vel nouo Concilii Tridentini Epiſcopis committuntur: quos tamen ipſi poſſunt, & ſolent, non tantum per ſe, ſed etiam per alios expedire:

re: quando in ipſa commiſsione non ſit expreſſa reſtrictio, vt ſupra dictum eſt, & ſumitur ex cap. vlt. de Officio ordinarii. vbi id notat Gloſſa, & Nauarrus in Sum. cap. 27. num. 45. & Ioannes de Lignano tract de Cenſur. Eccleſ. §. 26. nu. 3. Reputatur enim illa iuriſdictio vt ordinaria, quia ratione dignitatis, aut officii competit, ſeu (quod idem eſt) quia ſtabili lege iam eſt perpetuo coniuncta cum ordinaria iuriſdictione.

16 *Num ſimplex ſacerdos poſsit à minori excommunicatione abſoluere.* Ad tertiam obiectionem Nauarrus in Sum. cap. 27. num. 25. & in cap. *Placuit*, de Pœnitentia. diſt. 6. admittit illud conſequens, docens contra Caietanum, omnem Sacerdotem ſimplicem poſſe abſoluere ab excõmunicatione minori, ſicut poteſt abſoluere à peccatis venialibus: quia etiam ad abſoluendum à venialibus requiritur iuriſdictio: ergo ſi omnes Sacerdotes poſſunt à venialibus abſoluere, omnes habent aliquam iuriſdictionem: ergo pari ratione omnes poterunt abſoluere ab excommunicatione minori. Fauet huic ſententiæ diuus Thomas in 4. diſt. 18. quæſt. 2. art. 5. quæſtiun. 1. dum ait: *A minori excommunicatione quilibet poteſt abſoluere, qui poteſt abſoluere à peccato participationis.* Nihilominus hæc ſententia mihi non probatur: nam fundamentum eius in æquiuoco laborat: vel ſi loquamur dialectice, procedit ex puris particularibus. Concedimus ad abſoluendum ſacramentaliter à culpis venialibus neceſſariam eſſe iuriſdictionem illius fori: in quo merito reprehenditur vel Caietanus, vel quicunque alius hoc negauerit, vt ſupra ſuo loco viſum eſt. Hinc vero quomodo infertur, eoſdẽ Sacerdotes habere iuriſdictionem ad abſoluendum à cenſura minori? Nam hæ iuriſdictiones ſunt diuerſarum rationum, illa eſt fori ſacramentalis, hæc fori contentioſi: illaque fortaſſe datur ex diuino iure ſimul cum charactere ſacerdotali, quantum ad venialia peccata: vel ſi non diuino iure, perpetuo conceſſu Paſtorum Eccleſiæ: immemorali conſuetudine, & traditione, explicato, conceſſa eſt: hæc vero neque diuino iure datur, cum tota ipſa originem habeat ab inſtitutione humana, neque etiam de conceſsione illius per Eccleſiam habemus ius aliquod, nec conſuetudinem, nec traditionem de qua conſtet.

17 *Vera reſolutio.* Quapropter probabilius cenſeo, ſolum Epiſcopum, & Sacerdotem proprium, vel qui eius vicem gerit, poſſe abſoluere etiam ab excommunicatione minori: quod tenuit Caietanus tom. 1. Opuſc. 7. ad 2. & in Sum. verbo *Abſolutio ab excommunicatione.* Et in hanc ſententiam magis inclinat Couarruuias ca. *Alma* 1. part. §. 12. num. 6. Et eam tenet Vgolinus referens alios, tab. 3. c. 4. §. 5. numero ſecundo. Et præter rationem factam videtur aperte hæc ſententia colligi ex dicto cap. *Nuper*, vbi particularis ille caſus, de quo Pontifex fuerat interogatus, erat de minori quadam excommunicatione & tamen ipſe reſpondet: *In ſecundo vero caſu à ſuo Epiſcopo, vel proprio Sacerdote poterit abſolutionis beneficium obtinere:* ergo non indicauit Pontifex quemlibet Sacerdotem idoneum ad abſoluendum ab illa cenſura. Adde quod licet excommunicatio minor poſsit propter ſolum veniale peccatum aliquando incurri, tamen aliquando etiam incurritur propter mortale, vt colligitur ex cap. *Sacris*, de iis, quæ vi, &c. ergo conceſſa abſolutione ad abſoluendum à culpa veniali, nõ eſt conſequens, vt concedatur facultas abſoluendi ab hac minori cenſura.

18 *Satisfit tertiæ obiectioni.* Ad obiectionem ergo negatur ſequela, tum quia non eſt in omnibus ſimilis proportio, tum maxime quia nullum eſt ius, ratione cuius hæc iuriſdictio abſoluendi à minori excommunicatione ſit coniuncta, & annexa iuriſdictioni abſoluendi à venialibus: eſt autem ius concedens aliam iuriſdictionẽ: vt declaratũ eſt. Et huius etiam diuerſitatis poteſt congrua ratio reddi, quia confeſsio venialium non eſt per ſe neceſſaria: poſſunt enim aliis modis remitti: confeſsio autem mortalium eſt per ſe neceſſaria ad eorum remiſsionem: quia ergo ad hanc abſolutionem neceſſario præmitti debet abſolutio à cenſura: ideo conueniens fuit, vt cui prior abſolutio committitur, committatur etiam hæc poſterior: reſpectu autem venialium id neceſſarium non fuit.

Aliud dubium eſt, an abſolutio data ex vi huius decreti & poteſtatis intelligatur tantum in foro interiori, vel etiam in exteriori. Et ratio dubitandi eſt, quia hæc poteſtas ſolum videtur conceſſa in ordine ad abſolutionem à peccatis: ſed hoc tantum pertinet ad forum internum: ergo tantum in illo valebit huiuſmodi abſolutio. Ad hanc dubitationem Nauarrus ſentit, hanc poteſtatem proprii Sacerdotis ad abſoluendum à cenſura communis iuris ſolum eſſe conceſſam pro foro interiori, non tamen pro exteriori. Quod nulla ratione probat, ſed ſolum ad conciliandas opiniones ſupra poſitas id dixiſſe videtur. Veruntamen cum Pontifex abſolute loquatur, & fauores ſint potius ampliandi, quam reſtringendi: non eſt cur hunc ita reſtringamus. Præſertim quia decreta iuris Canonici pręcipue reſpondere ſolent, quoad huiuſmodi caſus in ordine ad forum iudiciale. Adde quod non eſt maior ratio admittendi illam diſtinctionem in Sacerdote proprio, quam in Epiſcopo: cum textus ille æque, & indiſtincte de vtroque loquatur. Non eſt ergo neceſſario illa diſtinctio: nam licet poteſtas hæc conceſſa ſit præcipue propter forum internum, cum tamen non limitetur, ad vtrumque extenditur, quantum eſt ex vi illius iuris. Quod bene notauit Vgolinus dicto cap. 10. §. 5. 19 *An hæc facultas abſoluendi cenſuris detur in foro interno, an etiam in externo.*

An capitulum Nuper, concedens Epiſcopis, & Parochis facultatem ad abſoluendum à cenſura iuris, reuocatum ſit.

VLtimo vero circa hanc partem aduertendum eſt, quæ hactenus diximus, ſolum procedere quantum eſt ex vi dicti cap *Nuper*, Quia vero ius in illo contentum humanum eſt, mutari poteſt, & abrogari. Atque ita Vgolinus ſupra cenſet, conceſsionem illam per contrariam conſuetudinem abrogatam eſſe, eo quod Couarruuias dicat, contrariam conſuetudinem communi praxi eſſe receptam. Et maxime quia in Extrauag. 1. de Priu. § *vt autem*, dicitur, Religioſus in audiendis confeſsionibus, & pœnitentiis iniungendis non plus habere debere, *quam Parochiales Sacerdotes noſcuntur habere: ſicque* (additur) *de caſibus Epiſcopis, & Superioribus, quos inferius annotamus, ac ſedi Apoſtolicæ reſeruatis, nullatenus intromittant.* Et tamen ſtatim in §. ſequenti, *Obſeruent ergo, &c.* incipit Pontifex numerare prædictos caſus, & inter alia, inquit: *Modo eodem excommunicatos reſpuant*, id eſt, eos à peccatis non abſoluant. Et rationem infra ſubdit: quia non poſſunt eos ab excommunicatione abſoluere. Et declarat ſe maxime loqui de excommunicatione iuris, Ergo cum per æquiparationem Religioſorum ad Parochos textus ille concludat, Religoſos non poſſe abſoluere ab excommunicatione: pro comperto ſupponit, Parochos id non poſſe: & quoad hoc ibi non condit nouum ius, ſed ſupponere videtur vſum, & conſuetudinem Eccleſiæ, vt ſignificant illa verba: *Quam Parochiales Sacerdotes noſcuntur habere.* *Extrauag. cap. 1. de Priuileg.*

20 *Reſolutio.* Reſpondeo tamen in primis ad conſuetudinem de illa mihi non ſatis conſtare. Imo video apud Religioſos (quibus Parochi tam in illa Extrauaganti, quam in Clementina *Dudum*, æquiparantur) contrariam conſuetudinem obſeruari. Verum eſt, poſt illa iura plurimum aucta fuiſſe Religioſorum priuilegia; & ideo ex illis, & ex conſuetudine, quam nunc

nunc habent, non poſſe argumentum ſumi ad Parochorum conſuetudinem eliciendam. Et ideo ipſi conſulāt conſuetudinem in vnoquoque Epiſcopatu receptam, & illam obſeruent: nam conſuetudo ſicut dare poteſt iuriſdictionem, ita & auferre. Nec poſſum negare, quin in prædicta Extrauaganti talis vſus, ſeu cōſuetudo inſinuetur: quæ fortaſſe potuit eſſe recepta in vrbe, quamuis non eſſet in orbe.

Præter hæc vero reſponderi poſſet dupliciter: primo textum illum eſſe accommodate intelligendum de excommunicationibus iuris, à quibus Parochi non poſſunt abſoluere, & hoc inſinuauit Gloſſa ibi, ſolum afferens exemplum de excommunicatione reſeruata. Secūdo reſponderi poteſt, licet Pontifex dicat, ſe non intendere, vt Religioſi plus habeant in audiendis confeſsionibus, quam Parochi: non tamen dicere, ſe velle, vt habeant omnia quæ habent Parochi. Et ita, licet Religioſis poteſtatem illam non conceſſerit: non ſatis infertur Parochos eam non habere. Eſt autem Extrauagans illa reuocata per Clementinam *Dudum*, de priuilegiis. Itaque vbi de contraria conſuetudine non conſtiterit, prædicto communi iure ſtandum cenſeo.

SECTIO V.

Quis poſſit abſoluere à cenſura per canonem reſeruata.

1. *Regula generalis.*

Vltima regula in hac materia ſit: A cenſuris per canonem reſeruatis ſolus author canonis, vel eius Superior, vel qui ab eis poteſtatem habuerit delegatam, poteſt abſoluere. Hæc eſt manifeſta. Sumiturque ex dicto cap. *Nuper*, fere quoad omnes partes, quas includit. Vna eſt negatiua, ſcilicet: quod alii non poſſint. Et hæc patet: nam vbi dicitur, tunc concedere cenſetur author canonis facultatem, quando nō reſeruat: ergo per reſeruationem tollit facultatem abſoluendi. Quod etiam facile oſtendi poteſt ex dictis ſupra de reſeruatione caſuum in foro pœnitētię: eſt enim eadem proportionalis ratio: nam vtraque abſolutio eſt actus iuriſdictionis, quam ordinarius Iudex, ſeu Paſtor poteſt ſibi reſeruare. Pars autem affirmatiua quoad ipſum authorem canonis, per ſe nota eſt: quia eius eſt ſoluere, cuius fuit ligare. Atque eadem ratione manifeſtum idem eſt, quoad Superiorem: debetque hæc particula eodem modo intelligi, quo eadem declarauimus in cenſuris ab homine latis: eſt enim in huiuſmodi cenſuris à iure eadem ratio, & proportio. Atque idem fere eſt de eadem parte, quoad poteſtatem delegatam: nam ſicut in aliis caſibus, ita & in his poteſtas hæc delegari poteſt, vt conſtat etiam ex vſu Eccleſiæ, & ex communi ratione iuriſdictionis, quæ delegabilis eſt. Nihil eſt autem in his caſibus peculiare, quod hanc delegationem impediat. Item ex dicto cap. *Nuper*, in quo author canonis non reſeruans cenſuram, facultatem abſoluendi aliis concedere cenſetur; ergo ſupponitur in eius poteſtate, & arbitrio eſſe dare huiuſmodi facultatem, etiam in eis caſibus, quos ſibi reſeruat. Adde etiam ex ſuperius dictis, poteſtatem delegandi hanc iuriſdictionē eſſe in omnibus illis, qui ordinario iure, ſeu ex officio poſſunt ab aliis cenſuris abſoluere: nam quoad hoc etiam eadem eſt ratio de iis caſibus, & de aliis omnibus proportione reſeruata.

Aliquid de articulo mortis vel remittitur in materiam de excommunicat.

Quædam pro delegatione cenſuræ reſeruatæ notantur.

2. *Pro articulo mortis omnibus Sacerdotibus delegatur.*

IN hac ergo aſſertione, & in omnibus partibus eius, quantum ad rem ſpectat, nulla noua difficultas occurrit. Solum circa modum, & verba, quibus hæc delegatio fieri ſolet, oportet nonnulla aduertere, quæ ad practica dubia expedienda conferre poterunt. Poteſt ergo hæc delegatio fieri ſolum pro caſu extremæ neceſsitatis, ſeu articuli mortis: & hoc modo facta eſt, communi iure, & perpetua conſuetudine, omnibus Sacerdotibus, & pro omnibus cenſuris reſeruatis, ratione cuiuſcunque culpæ, ſine exceptione, neque ex parte Sacerdotum, neque ex parte culparum, iuxta doctrinam Concilii Tridentini ſeſſ. 14. cap. 7. De qua re multa poſſent dici, & dubitari: tamen coincidunt cum illis, quæ in ſimili puncto diximus circa abſolutionem peccatorum in foro ſacramentali: & eandem reſolutionem hic habent: ibi ergo videri poſſunt. An vero hæc poteſtas, quoad abſolutionem à cenſuris, extendatur ad non Sacerdotes, pro illo articulo mortis dicemus inferius.

Poteſtas hæc communi iure.

3. Secundo delegatur hæc poteſtas communi iure in aliquibus caſibus, vt in cap *Mulieres*, de Sententia excommunicat. committitur Epiſcopis, vt abſoluant certas perſonas à ſententia canonis, *Si quis ſuadente*. Et ſimilis conceſsio habetur in cap. *de Monialibus*, & cap. vlt. eodem tit. & de Legatis Papæ in cap. *Quod tranſlationem*, &c. *Excommunicatis*, de offic. Legati. Sic enim in Concilio Tridentino ſeſſ. 24. cap. 6. committitur Epiſcopo poteſtas abſoluendi ſubditos ab omnibus caſibus occultis Sedi Apoſtolicæ reſeruatis: de quo decreto multa dicta ſunt loco ſupra citato de Sacramento pœnitentiæ, quæ in abſolutione à cenſuris eodem modo procedunt. De hac ergo conceſsione iuris nihil dicendum occurit, ſed ſolum conſideranda eſſe verba canonis, & iuxta illa de huiuſmodi facultate iudicandum eſſe. Et quidem, ſi conceſsio ſit particularis ad determinatam cenſuram, res erit facilior, quia verba etiam erunt determinata, & particularia. Quando vero conceſsio eſt generalis, & per vniuerſalia verba, poterit eſſe in eius interpretatione nonnulla maior difficultas: ad eius tamen intelligentiam conferre poterunt, quæ ſtatim de aliis conceſsionibus annotauimus: nam quoad hoc eſt in omnibus eadem ratio. 4.

4. *Variis modis delegatur hæc poteſtas.*

Alio ergo modo poteſt hæc delegatio, ſeu conceſſio fieri ab homine, vt ita dicam, & interdum fit ſolo verbo, determinatæ perſonæ, vel in particulari caſu, vel in generali. Aliquando vero fit per priuilegia perpetua, vt ſunt illa, quæ conceduntur Religionibus: quomodo noſtris Confeſſoribus conceſſa eſt à Pontificibus facultas abſoluendi ab omnibus cenſuirs reſeruatis etiam Summo pontifici, exceptis illis, quæ continentur in Bulla Cœnæ Domini. Et alię Religiones, præſertim Mendicantes, alia priuilegia huiuſmodi habent, vt videre licet in compendio priuilegiorum, titulo, *Abſolutio quo ad ſeculares*. De quorum interpretatione non eſt nunc dicendum à nobis: nam ſufficiunt ſupra dicta de caſibus reſeruatis, præter alia communia, quæ ſtatim addemus: cætera enim conſulendo, & attente conſideranda ipſa priuilegia, facile intelligentur.

5. *Variis modis indulgentia plenaria conceditur.*

Denique aliquando fit hæc conceſsio generalis, per Iubilæum in ordine ad indulgentiam aliquam lucrandam, vel per alia diplomata Pontificia, quæ ad certum tempus cōceduntur, ob aliquam publicam cauſam: qualis eſt conceſsio, quæ fit per Bullā Cruciatæ, de cuius expoſitione multa in Hiſpania ſcripta ſunt, & de Iubilæo ſcripſit Nauarrus: & quoties tales conceſsiones fiunt per Bullas, ſeu Iubileū, nouę oriuntur dubitationes practicæ, quæ vix poſſunt ſub ſcientiam cadere: & ideo fere non eſt neceſſe aliam regulam hic conſtituere, niſi vt ab hominibus doctis proprietas verborum conſideretur, & iuxta principia iuris, vel alia à Theologis recepta verba explicentur.

Illud vero prætermitti hoc loco non poteſt, quod ad explicandas vniuerſales clauſulas neceſſarium eſt. Interdum enim conceditur indulgentia plena- 6.

plenaria per Bullam, & nihil aliud additur, quod ad abſolutionem cenſurarũ pertineat: aliquando vero conceditur illa indulgentia ſub hac forma, *per modum Iubilæi*, & nihil aliud explicatur: nonnunquam additur clauſula generalis, vt poſsit quis abſolui ab omnibus cenſuris, vel ab omnibus cenſuris reſeruatis etiam Summo Pontifici: & nulla ſit in particulari ſpecificatio, neque etiam ſit vlla exceptio. Sæpius vero additur exceptio cenſurarum Bullæ Cœnæ vel è contrario aliquando horum etiam fit ſpecifica conceſsio, quæ interdum eſt abſoluta ſine declaratione, aliquãdo cum aliqua expreſſa additione, vel exceptione. Denique interdum datur abſoluta facultas abſoluendi, interdum ſub aliqua cõditione, vt v. g. *Satisfacta parte*, vel alia ſimili. De quibus formulis nonnulla notanda ſunt, ex quibus poterunt facile alia intelligi: nam licet poſsint aliis modis variari, erunt potius materialiter, quam formaliter diuerſæ.

7. *Per ſolam conceſsionem indulgentiæ plenariæ non datur facultas, vt quis à cenſura abſoluatur.*

Prima igitur conceſsio ſolius indulgentiꝫ plenariæ ad rem præſentem eſt impertinens: quia certum eſt ex vi illius non concedi facultatem obtinendi abſolutionem à cenſuris: nam hæc duo beneficia ac priuilegia ſunt valde diuerſa: & licet vnum interdũ concedi ſoleat in ordine ad aliud, tamẽ abſolute, & ſecundum ſe conſiderata, vnum in alio non continetur: ſicut è cõtrario conceſſa facultate abſoluendi à quibuſcunque cenſuris, vel peccatis: non propterea cõceditur indulgentia plenaria, vt per ſe notum eſt. Vnde in Bullis datis in fauorem Religionũ ſæpe conceditur, vel actiue facultas abſoluendi à cenſuris reſeruatis, vel paſsiue, vt ex eis abſolui poſſint, & nulla conceditur indulgentia. E contrario vero per grana benedicta ſꝫpe cõceditur indulgentia, non facultas dandi, vel obtinendi abſolutionem à cenſura.

8. *Obiectioni occurritur.*

Dices per indulgentiam plenariam tollitur omnis pœna pro peccato debita: ſed cenſura eſt quædã pœna peccati: ergo. Reſpondetur: Si argumentum quidquam valeret, probaret, poſt conceſſam indulgentiam non eſſe neceſſariam abſolutionem à cenſura: ſed ſolum lucrari indulgentiam, vt per ipſam tollatur: quod eſt euidenter falſum, tum quia ad lucrandum indulgentiam neceſſe eſt, vt præcedat abſolutio à cenſura, per ſe loquendo: & ideo ſæpe cõceditur hæc facultas propter fructum indulgentiæ. tum etiam quia per indulgentiam non tollitur omnis Eccleſiaſtica pœna: ſed illa, quæ apud Deum manet propter peccata cõmiſſa poſt remiſsionem eorum, quæ vel in alia vita luenda eſt, vel in hac per ſatisfactionem propriam expianda: & ideo ad ſummum tollitur per indulgentiam neceſsitas huius ſatisfactionis, non vero abſolutionis, vel diſpenſationis cenſurarum, vel irregularitatum, aut ſimilium pœnarum.

Vide Nauarrum de Iubilæo, notab. 19.

9. *Num quãdo datur indulgentia per modum Iubilæi, detur facultas abſoluendi à cenſuris. Graffis opinio.*

At vero quando in conceſsione indulgentiæ additur, *per modum Iubilæi*: quidam putant per illam particulam concedi facultatem abſoluendi ab omnibus cenſuris. Quod indicat Iacobus de Graffis in lib. 4. Caſuum conſcient. cap. 15. num. 29. nam illa particula, *per modum Iubilæi*, aliquid addit ſupra indulgentiam. ipſe autem putat Iubilæum præter indulgentiam continere poteſtatem commutandi vota, & abſoluendi à cenſuris, & caſibus reſeruatis: & ideo cum indulgentia per modum Iubilæi conceditur, facultatem etiã abſoluendi à cenſuris concedi ſentire videtur. Veruntamen id non eſt veriſimile, quia explicatio illius vocis *Iubilæi*, & quod totam illam poteſtatem includat, nullo iure, aut authoritate oſtenditur. Vnde licet cum Iubilæo ſæpe ſoleat illa poteſtas, vel facultas concedi: tamen Iubilæus proprie eam non ſignificat: ſumpta enim illa vox ex Scriptura, in qua *Iubilæus* annum remiſſionis ſignificabat: & inde tranſlata eſt ad ſignificandam plenam remiſsionem, quæ per indulgentiam conceditur. Deinde illa poteſtas cõmutandi vota, vel abſoluendi à cenſuris, non eſt definita, & certa: ſed interdum ampla eſt, & interdum magis reſtricta: ergo in abſoluta voce Iubilæi non poteſt intelligi conceſſa aliqua poteſtas huiuſmodi. Quanta enim illa erit? non ampliſsima, quia hæc nõ ſemper, ſed raro conceditur, neque cum certa aliqua reſtrictione, quia hæc nulla eſt definita, ſed arbitraria ad voluntatẽ cõcedentis, non eſt ergo veriſimile, tam grauem poteſtatem tam confusè concedi: & ideo quoties conceditur, ſpeciatim exprimitur, etiamſi Iubilæus concedatur, vt ex vſu conſtat. Quãdo ergo indulgentia conceditur per modum Iubilæi, nihil aliud ſignificatur, niſi concedi indulgentiã plenariam, qualis concedi ſolet in Iubilæis. Quod ſi ſimul dicatur concedi indulgentia plenaria ad inſtar Iubilæi, eſt repetitio quædam ad maiorem explicationem, & commendationem indulgentiæ, nõ vero eſt noua conceſsio.

Reſolutio

10. *An conceſſa facultate ad abſoluendum ab omnibus cenſuris comprehendantur etiam reſeruatæ.*

Vt ergo poteſtas abſoluendi à cenſuris conceſſa intelligatur, neceſſe eſt, vt apertis verbis exprimatur: tunc vero ſi verba ſint vniuerſalia, *ab omnibus cenſuris*, dubitari poteſt, an in ea conceſsione comprehendantur cenſuræ reſeruatæ. Videntur enim comprehẽdi, tum quia verba vniuerſalia ſunt, tum etiam, quia alias nulla fieret ſpecialis conceſsio: quoniam ad abſoluendum à cenſuris non reſeruatis neceſſaria non eſt, cum ex iure communi coniuncta ſit cum poteſtate abſoluendi à mortalibus peccatis. Ego vero exiſtimo in primis, vel nunquam, vel rariſsime fieri conceſsionem ſub illa præciſa forma verborum: quia eſſet valde confuſa, & incerta, & aut nimia, aut fere nulla, vt rationes factꝫ declarant. Deinde dico, ſi talis conceſsio fiat, non eſſe extendendam ad caſus reſeruatos, tum propter generalem regulam iuris, quod *in generali conceſsione non veniunt ea, quæ quis non eſſet veriſimiliter in ſpecie conceſſurus*: quæ eſt 51. in 6. & habetur etiam in cap. vlt. de offic. Vicar. in 6. & notauit Antonius 3. part. tit. 24. cap. 77. §. 1. de qua plura ſtatim; tum etiã, quia quando caſus reſeruati conceduntur, ſemper conſueuerunt exprimi in priuilegio, vel Bulla: ergo quando non exprimũtur, ſignum eſt conceſsionem ad illa non extendi: tum etiam quia illa verba ſufficienter, & in toto rigore habent effectum, ſi detur facultas abſoluendi à cenſuris: & licet dicatur, *ab omnibus*, illa diſtributio ſufficienter intelligitur de omnibus ſpeciebus cenſurarum: ergo ita eſt interpretanda illa conceſsio, vt ſalua verborum proprietate vel cõmmuni iuri, vel aliorũ, minimũ deroget.

Antonius.

11. *Cum eſſa facultate ad abſoluendum à caſibus Papæ reſeruatis, non comprehenduntur contenti in Bulla Cœnæ.*

Ex quo cum proportione ſequitur, quando cõceditur generalis facultas abſoluendi à caſibus reſeruatis Summo Pontifici, ſub ea conceſsione non comprehendi caſus reſeruatos in Cœnæ Bulla, etiamſi expreſſe non excipiantur. Ita Couarruuias, & Nauarrus, quos refert, & ſequitur Iacobus de Graffis lib. 4. Deciſ. cap. 18. num. 2. qui idem habet cap. 15. num. 76. Et ratio eſt eadem, quia illæ cenſuræ iuxta vſum, & morem Eccleſiæ habent ſpecialem rationem, & grauitatem, ac reſeruationem, ratione cuius non cenſetur comprehendi ſub clauſula generali: & ideo quando conceduntur, ſemper exprimuntur iuxta ſtilum Romanæ curiæ. Dices: Etiam quando non conceduntur, expreſſe excipiuntur: ergo ſi non excipiantur expreſſe, intelligentur conceſſæ. Reſpondetur negando conſequẽtiam, quia ex negatione, ſcilicet expreſsionis, recte infertur negatio, ſcilicet conceſsionis: ex negatione autem expreſsæ exceptioni non recte infertur affirmatio, ſeu poſitiua conceſsio. Præſertim quia plus requiritur, vt intelligatur iuriſdictio conceſſa, quam ſola omiſsio alicuius verbi, ſeu exceptionis expreſſæ, quæ multis de cauſis poteſt contingere. Et alioqui ſemper relinquitur præſumptio in contrarium, propter ſpecialitatem illorum caſuum.

Hinc

11. *An ſub facultate abſoluendi à cenſuris reſeruatis in Bulla Cœnæ comprehendatur incurſa propter hæreſim.*

11. Hinc vlterius eadem proportione & ratione inferunt ſcriptores, præſertim moderni, in conceſsione generali omnium cenſurarum Papalium, etiam contentarum in Bulla Cœnæ, non intelligi comprehenſam excommunicationem propter peccatum hæreſis. Ita docent Nauarrus cap. 27. num. 275. & Couarruias in cap. *Alma* par. 1. §. 11. num. 15. & Iacobus de Graſſis dicto lib. 4. cap. 15. num. 25. & Vgolinus tab 1. cap. 3. §4 num. 10. Ex eiſdem fundamentis, quod ſpecialis caſus non comprehenditur ſub generali clauſula, & præſertim in mandatis & commiſsionibus, iuxta cap. *Qui ad agendum*, de Procuratoribus in 6. hic autem caſus iuxta vſum & morem Eccleſiæ valde ſpecialis cenſetur. Vnde quando Papa illum concedere vult, eum exprimit etiam poſt vniuerſalem conceſsionem caſuum Bullæ Cœnæ, vt anno 1589. fecit Sixtus V. in quodam Iubilæo. Et poſtea ſimilem facultatem conceſsit Clemens VIII. in alio Iubilæo anni 1594. Et à ſimili citari ſolet cap.: *Frater noſter*, 19 quæſt. 1. ibi. *In cauſa fidei vel criminis*. Nihilominus tamen addit Graſſis ſupra, aliter haberi in praxi de hæretico occulto incidente in excommunicationis cenſuram. Idem citatur ex Nauarro conſil. 15. de ſententia excommunicationis vbi nihil reperio. Fundari tamen poteſt illa praxis in vulgari regula, quod Priuilegium Principis latiſsime eſt interpretandum, iuxta cap. *Quamuis pleniſsima* de præbend. in 6. Quæ regula maxime procedit in his beneficiis, quæ bonum continet animarum qualis eſt facultas abſoluendi à reſeruatis. Neque obſtat quod hæreſis habeat ſpecialem grauitatem, quia licet hoc ſit verum in ratione culpæ, non tamen in ratione reſeruationis, quæ fit v, g. per Bullam Cænæ: nam eiſdem verbis, & eodem modo reſeruantur reliqua crimina. Sicut inter percuſsiones clerici valde ſpecialis eſt percuſsio ſacerdotis, & nihilominus ſub facultate generali abſoluendi à percuſsionibus clericorum comprehenditur: quia quoad reſeruationem omnes inferiores ordines æquiparentur. Sic ergo in præſenti. Atque hoc ſignificant Pontifices quando concedendo hanc facultatem generalem abſoluendi à reſeruatis, excipiunt caſum hæreſis. Sed de praxi mihi non conſtat, Et cætera facile ſolui poſſunt, nam fauor fidei, fauor eſt animarum: imo hic cenſetur maior, quam priuatum commodum vnius, vel alterius, & ſpecialitas hæreſis non conſtituitur in grauitate delicti, ſed etiam in reſeruatione, iuxta mentem Pontificum, vſu, & verbis declaratam: licet interdum propter tollendas opiniones expreſſe addatur exceptio. Quapropter diſcedendum non cenſeo à priori ſententia, quamuis non negem hanc poſteriorem eſſe probabilem, & nulla ratione calumniari, aut cenſura notari poſſe.

Sixtus V. Clemens VIII.

v. de Filiar. tom. 1. de offi. Sac, lib. 5. 15. in fin.

13. *An ſub facultate abſoluendi à cenſuris Papæ reſeruatis cõprehendatur reſeruata Epiſcopis.*

13. Vlterius vero inquiri ſolet, an cum Pontifex cõcedit generali clauſula cẽſuras ſibi reſeruatas, cenſendus ſit concedere etiam cenſuras, quas inferiores Epiſcopi ſibi ſpecialiter reſeruant. Videri enim poteſt non concedere, tum quia illa reſeruatio diſtincta eſt, tum etiam quia Pontifex id, quod ad ſe pertinet, ſpecialiter concedens, non videtur in aliquo velle derogare proprio iuri Epiſcoporum: ſicut quando Pontifex fert legem generalem, non intelligitur derogare propriis conſuetudinibus, vel ſtatutis particularium prouinciarum, cap. 1. de Conſtitut. in 6. ergo ſimiliter, &c. Propter hæc quidam cenſent in ea clauſula generali non contineri cenſuras Epiſcopis reſeruatas. Cui ſententiæ fauet Nauarrus in cap. *Ita quorundam*, de Iudæis, notab. 11. num. 17. & in ſumma cap. 27. numer. 261. quatenus dicit cum Hoſtienſi, & aliis, ſi in idem peccatum concurrant ſimul reſeruatio Papæ, & Epiſcopi, ablata reſeruatione Pontificia, non intelligi ablatam Epiſcopalem de rigore iuris: nam concurrentibus duobus impedimentis, vno ſublato non intelligitur alterum auferri, cap. *Ex tuarum*, de Authorit, & vſu pallii. Atque ita etiam ſenſit in prædicta dubitatione Iacobus de Graſſis dicto libr. 4. c. 15. num. 28. ſtando in rigore iuris. Additque decretum Concilii Tridentini, ſeſſ. 25. cap. 18. de Reformat. vbi ſtatuit, vt Eccleſiæ canones indiſtincte ſeruentur, ex quibus vnus eſt vt Epiſcopi poſsint ſuos caſus reſeruare.

Addunt nihilominus hi authores, vſu receptum eſſe, vt per illam clauſulam hæc etiam poteſtas conceſſa intelligatur. Et mihi videtur hæc intelligentia iuridica & veriſsima. 14. Primo quidem quia conſuetudo eſt optima legum & priuilegiorum interpres vnde cum ipſi Epiſcopi hunc vſum videant, & non reclament, ſignum eſt eos intelligere in prædicto ſenſu Pontificis conceſsionem. Secundo in Iubilæis eſt ſpecialis ratio, quam conſiderauit Vgolinus ſupra, quia finis illius cõceſsionis eſt, vt pœnitẽs poſſit diſponi ad lucrandam indulgentiam media abſolutione Confeſſoris à ſe electi, ſed ad illum finem neceſſari eſt ablatio reſeruationis, non tantum Pontificialis, ſed etiam Epiſcopalis: ergo vt conceſſio ſit adæquata intentioni concedentis, extendenda eſt ad cenſuras etiam Epiſcopo reſeruatas. Quæ ratio eſt optima coniectura, ex qua vlterius colligendum eſt Pontificem intellexiſſe illam clauſulam vniuerſalem fuiſſe ſufficientem ad explicandam illam ſuam voluntatem, & generalem cõceſsionem Vnde vlterius nos colligere poſſumus: quandocunque fit conceſsio illis verbis, etiamſi non ſit propter illum finem, ſed propter fauorem vel priuilegium alicuius Religionis, vel alium ſimilem finem, ſemper eſſe cum eadem amplitudine declarandum, quia verba ſemper habent eandem ſignificationem & præterea materia ſemper eſt fauorabilis, & amplianda.

Propter quemcunque finem hæc facultas concedatur comprehendit cenſuras Epiſcopo reſeruatas.

Tandem magis ex propriis poteſt hoc ita explicari: nam ſine dubio Pontifex poteſt abſoluere à cenſuris reſeruatis Epiſcopis tanquam illis ſuperior. 15. Neque enim poteſt inferior reſeruare cenſuram reſpectu ſui ſuperioris, ſed ſolum reſpectu eorum, qui ab ipſo pendent, vt conſtat ex dictis ſupra de caſuum reſeruatione, & eſt per ſe notum ex ordine iuriſdictionum. Poteſt ergo Papa etiam delegare hanc poteſtatem abſoluendi à cenſuris Epiſcoporum, non obſtante reſeruatione eorum: in quo etiam non eſt dubium, tum ex ſuprema poteſtate Põtificis: tum etiam quia delegatus Papæ, vt ſic non pendet in ſua iuriſdictione: ab Epiſcopo, tunc vlterius Papa per prædicta verba concedit poteſtatem abſoluendi ab omnibus cenſuris. à quibus ipſe poteſt abſoluere: ergo concedit poteſtatem abſoluendi etiam à caſibus Epiſcopo reſeruatis. Quocirca ibi proprie non interueniunt duo impedimenta, quia non ſunt duæ cenſuræ, vel duæ reſeruationes, quæ poſsint impedire iuriſdictionem duram à ſuperiore: quia reſeruatio ab Epiſcopo facta non poteſt limitare iuriſdictionem à Papa conceſſam: de quo plura in ſuperioribus dicta ſunt.

Maneatne abſolutus ab omnibus cenſuris, qui aliquam per obliuionem omittit ita vt peccatum iam reſeruatum non maneat.

OCcurrunt tamen nonnulla frequentia dubia circa huiuſmodi conceſsionem, & vſum eius, 16. explicanda. Primum eſt, an ſi quis confiteatur habenti poteſtatem abſoluendi ab omnibus cenſuris reſeruatis, animo obtinendi abſolutionem ab omnibus, quibus ſe ligatum eſſe cognoſcit, ſi ob obliuionem aliquam fortaſſe omittat, ita vt in particulari eius abſolutionem non poſtulet, nihilominus ab omnibus maneat abſolutus, & conſe-

conſequenter peccata illa oblita, quæ mediante cenſura reſeruata erant, iam reſeruata non maneant. *Reſolutio prioris partis.* Reſpondetur, ſi quis in eo caſu ſolum petat abſolutionem illius cenſuræ, quam in ſe agnoſcit, & ab illa tantum in particulari abſoluatur: alias, quarum non recordatur, non tolli: quia licet in abſoluēte ſit poteſtas, tamen in eo caſu ille non vtitur ad omnes cenſuras tollendas, ſed ad vnam tantum, quæ ipſi proponitur. At vero, ſi non obſtante particulari propoſitione, ſeu declaratione vnius cenſuræ Iudex generaliter abſoluat ab omnibus cenſuris, omnes tollit, quæ ſub eius cadunt poteſtatem, ob rationem contrariam; quia poteſtatem habet de ſe efficacem, & ea vtitur cum intentione conferendi effectum. Neque eſt aliquid, quod talem effectum poſsit impedire: quia ad abſoluendum à cenſura non eſt neceſſaria ex parte abſoluentis ſciëntia talis cenſuræ in particulari: nam quotidie datur abſolutio generalis abſque hac particulari notitia: imo ſæpe datur abſolutio conditionata, *Abſoluo te ſi indiges* quæ nullam cognitionem ſupponit alicuius cenſuræ, quæ tali perſonæ inſit, ſed ſolum quod poteſt ineſſe. Vnde multo minus requiritur ſcientia ex parte eius, qui abſoluitur, vt per ſe notum eſt. Præſertim quia vt ſupra vidimus, poteſt quis cenſura ligari ignorans: ergo & abſolui. Patet conſequentia, tum quia hi duo actus ligandi, & abſoluendi proportionem inter ſe ſeruant, tum etiam quia alias, qui ignorat, vel oblitus eſt cenſuræ, quam incurrit, abſque remedio abſolutionis procurandæ relinqueretur.

Differētia prima inter abſolutionem à peccatis & à cenſuris. Imo in hoc eſt notanda differentia inter peccata oblita, & cenſuras, quod peccata oblita, & ideo non cōfeſſa non tolluntur per ſe per abſolutionem ſacramentalem, ſed tantum per accidens, & concomitanter: propter quod ſemper manent obnoxia ſimili iudicio, ita vt neceſſe ſit eorum abſolutionem petere, ſi in memoriam veniant: cenſuræ vero etiā oblitæ per ſe tolluntur per abſolutionem generalem, ita vt neceſſaria non ſit alia abſolutio earum etiamſi in memoriam redeant. Ratio differentiæ eſt, quia iudicium ſacramentale, in quo datur abſolutio peccatorum, per ſe requirit integram cauſæ cognitionem, eo quod ad internam ſalutem & curationem animæ, & ad ſatisfactionem diuinæ offenſionis ordinetur: & ideo per ſe eſt iure diuino inſtitutum, vt omnia peccata mortalia clauibus ſubiiciantur, non eſt autem tale præceptum Eccleſiaſticum de cenſuris impoſitum, quia abſolutio à cenſura per ſe non habet alium effectum, neque ad alium finem intrinſece ordinatur, niſi ad tollendum illud Eccleſiaſticum impedimentum: & ideo quacunque ratione auferatur ab eo, qui ſufficientem habet poteſtatem non manet alia obligatio.

18. *Secunda differentia.* Sicut etiam ex eadem radice eſt alia differentia inter abſolutionem à culpa, vel à cenſura, quod abſolutio à culpa non poteſt dari, niſi ſuppoſita accuſatione, ſeu confeſsione alicuius culpæ; vnde qui nullo modo confeſſus eſt, non poteſt generaliter abſolui à peccatis, ſub ea conditione tacita, vel expreſſa, *Si indiges*: abſolutio vero à cenſuris poteſt hoc modo dari, vt conſtat ex vſu. Ratio vero eſt, quia abſolutio ſacramentalis ſupponit aliquam cognitionem vinculi abſoluendi, & requirit materiam tanquam partem eſſentialem illius Sacramenti, & iudicii. quæ materia poſita eſt in actibus pœnitentis, præſertim in confeſsione, quæ aliquo modo contritionem indicet: at vero abſolutio à cenſura neque habet illam peculiarem rationem, neque ſemper ſeruat perfectam iudicii formam: & ideo datur de cenſuris etiam omnino ignotis Iudici, ſolumque requirit, vt is qui abſoluitur, moraliter cenſeatur capax talis abſolutionis, ſi illa indiget. Item eſt alia differentia, quod à culpa nemo abſoluitur, niſi voluntarius, quia requirit ſacramentalis abſolutio voluntariam accuſationem: à cenſura vero poteſt quis abſolui, etiam inuitus. Item illa tantum poteſt ferri in præſentem, hæc etiam in abſentem: & aliæ etiam poſſunt facile excogitari.

Hac ergo ratione cenſuræ oblitæ, etiamſi reſeruatæ ſint per ſe, ac directe tolluntur per abſolutionem generalem cenſurarum datam ab eo qui poteſtatem habet, vel ex ſe, vel per priuilegium, vel virtute Iubilæi, & conſequenter etiam tollitur culparum reſeruatio. Atque ita ſentiunt communiter ſcriptores, vt refert, & ſequitur Couarruuias in cap. *Alma*, part. 1. §. 11. num. 12. vbi citat Paludanum, Gabrielem, Adrianum, Angelum, Syluestrum, & Nauarrum. Idem Nauarrus in ſumma ca. 26. num. 23. vbi alios refert. 19. *Reſolutio dubii quo ad poſteriorem partem.*

Dices: Ergo per ſe loquendo & abſque obliuione, poſſet quis petere abſolutionem à cenſura, non declarando ſe illam habere in particulari, ſed vel in generali, vel etiam hoc diſsimulando, ſolumque petendo, vt abſoluatur, ſi forte indiget. 20. *Obiectio.* *Soluitur.* Reſpondetur, ſi abſoluens ſit ordinarius Iudex, & velit ita abſoluere, erit ſine dubio valida abſolutio, tamen regulariter loquendo, non recte vtetur ſua poteſtate quia vt prudenter operetur, neceſſe eſt, vt in particulari cognoſcat cauſam cenſuræ, & an ſatis factum ſit Eccleſiæ. & in alia pœna imponenda ſit. Quando vero aliquis habet hanc poteſtatē tantum delegatam, ſi poteſt ea vti extra Sacramentum Confeſsionis idem erit de illo dicendum, niſi in forma delegationis aliud expreſſe contineatur: ſi vero ſolum data ſit poteſtas in ordine ad Sacramentum Confeſsionis, tunc per ſe loquendo, requiritur notitia cauſæ ſeu culpæ, ob quam cenſura incurſa eſt: debet ergo in particulari peti abſolutio à tali cenſura per talem culpam contracto: alioqui ſi ex inſtituto hoc taceatur, nihil fiet. Secus vero erit, ſi ex obliuione: tunc enim etiam per ſe & directe tollitur cenſura: per abſolutionem generalem, vt dictum eſt.

Num abſolutio à cenſuris per priuilegia, aut Iubilaū data, habeat locum tantum in foro interiori an etiam in exteriori.

Aliud dubium eſt, an hæc abſolutio à cenſuris quæ datur per hæc generalia priuilegia, vel Bullas Iubilæorum, effectum habeat tantum in foro conſcientiæ, vel etiam in foro exteriori. 21. Quia vero hoc pendet ex forma priuilegii, ſuppono primo, ſi priuilegium nihil limitet nec explicite, nec implicite, ſeu ex circumſtantiis, ſed abſolute concedat facultatem abſoluendi à cenſuris: tunc in vtroque foro dari, quia cum verba ſint abſoluta, & gratiam contineant, amplianda ſunt potius, quam reſtringēda, niſi ex materia ſubiecta, vel aliis circumſtantiis conſtet aliam fuiſſe mentem concedentis. Confirmatur: nam quod talis conceſsio valeat in foro interno per ſe notum eſt, quod autem extendatur etiam ad externum, patet: quia non eſt hæc extenſio adeo ſpecialis, & extraordinaria, vt non poſsit, ac debeat ſub generali clauſula comprehendi. Declarauit autem Pius V. in Iubilæo conceſſo anno 1568. tales conceſsiones, vel eo vſque datas, vel in futurum dandas non ſuffragari in foro exteriori, niſi ſatisfacta parte: cum hac autem conditione ſupponit etiam ad illud formam extendi. Quid autem importet illa conditio, infra in proprio dubio declarabitur. Ex quo à fortiori conſtat, ſi priuilegium explicet clare facultatem dari pro vtroque foro, validam eſſe conceſsionem: quia poteſtas non deeſt, in Pontifice ad delegandam hoc modo hanc facultatem: ergo ſi accedat voluntas, illaque ſufficienter explicetur, nihil amplius deſiderari poteſt.

At vero quando priuilegium datur cum reſtrictione illa, videlicet in foro conſcientiæ clarum etiam eſt non amplius valere, quia Pontifex ſuo arbitrio poteſt non plus concedere: & ideo ſi priuilegium reſtringat, nõ plus valet quam ſonat. Quod non ſolum procedit quando reſtrictio illa expreſſe additur, ſed etiam quando ex materia ſubiecta, & ex modo conceſsionis, vel ex antecedentibus, & conſequentibus ſufficienter colligi poteſt hanc eſſe mentem concedentis: quia ex illa pendet tota facultas: vnde quacunque ratione explicetur, ſatis eſt. Exemplum commune eſt, ſi facultas hæc concedatur ſolum in ordine ad ſacramentalem confeſsionem: nam tunc eſt ſolum concedi in foro conſcientiæ. Quæ doctrina communis eſt vt intelligi poteſt ex Couarruia lib. 2. variarum capite 10. num. 3. & cap. *Alma*, part. 1. §. 11. num. 56. Nauarro in Summa c. 27. num. 278. Gutierrez, in Quæſtio. canon. libr. 1. c. 2. Ledeſma. 2. part. 4. quæſt. 26. articulo vltimo, circa finem.

23. *Quid ſit abſolutionem valere in foro interiori & non in exteriori.*

Difficultas vero eſt, quid ſit abſolutionem dari, & valere in foro interiori tantum. Et ratio difficultatis eſt, quia ſi facultas reuera eſt ad abſoluendum abſolutio per illam data eſt valida, vt ſi de illa ſufficienter conſtet, in quocunque foro ſuum effectum habeat: quia illa abſolutio abſolute & in re ipſa tollit cenſuram; ergo quacunque ratione Eccleſiæ conſtet ſufficienter de tali abſolutione, habere debet talem hominem: vt immunem, à cenſura, in quocunque foro de illo iudicet: ergo per ſe non poteſt dari abſolutio in foro interiori, quę non ſit valida in exteriori, ſed ad ſummum poterit per accidens nõ reputari, ſeu iudicari, vt talis: quia de illa non conſtat publice ſeu in tali foro.

24. *Prima ſententia.*

Propter hoc dixerunt aliqui, facultatem hanc ad abſoluendum in foro conſcientiæ tantum non eſſe ad dandum abſolutionem permanentem, vt ſic dicam, & abſolutam: ſed ſolum ad abſoluendum ad aliquem effectum, qui in foro conſcientiæ teneat & illo peracto, ſtatim in cenſuram reincidatur, & ſit neceſſaria noua abſolutio ad licite exercendos actus quibus cenſuris priuare ſolet. Vt. v.g ſi detur facultas abſoluendi à cenſura reſeruata in foro Confeſsionis, ſolum eſt ad abſoluendum à cenſura ad hunc effectum, vt poſſet quis valide abſolui ſacramentaliter à peccatis: quo effectu conſecuto, ſtatim redit cenſura quæ noua eget abſolutione, quam ſolum poteſt dare is cui reſeruata eſt. Sed hoc falſum eſt, & contra vim verborum, & communem intelligentiam, & conſuetudinem: quæ eſt optima legum, & priuilegiorum interpres. Abſolutio enim ad reincidentiam non eſt abſolutio ſimpliciter, ſed ſecundum quid, vnde in iure non intelligitur, niſi exprimatur illa limitatio: imo in ipſamet abſolutione exprimi ſolet, dicendo, ad hunc effectum duntaxat: at hæc priuilegia nihil tale continent, ſed abſolute concedunt facultatem tollendi cenſuras; ergo non ad reincidentiam tantum, ſed abſolute tollunt.

25. *Vera ſententia.*

Quocirca poſt talem abſolutionem ab excommunicatione v.g. libere, ac permanẽter poteſt quis ſe gerere, vt non-excommunicatus non ſolum in foro conſcientiæ, ſed etiam in foro exteriori, dummodo in illo ſufficienter de abſolutione conſtet, & debitus ordo ſeruetur. Vnde ſi excommunicatio erat occulta, & non deducta ad forum contentioſum, ex vi illius abſolutionis poteſt homo ſe gerere in omnibus actionibus, ſiue occultis, ſiue publicis vt omnino carens cenſura. Quod ſi poſt abſolutionem contingat caſum illum deduci ad forum contentioſum, & in eo conſtare illam cenſuram eſſe incurſam oportebit vt in eodem foro conſtet de abſolutione tum vt ille audiatur in iudicio tanquam iam abſolutus, & non cogatur ad aliam abſolutionem petendam: tum etiam vi excuſetur ab aliis pœnis, quæ illi imputari poſſent propter illos actus, ſi eos poſt cenſuram contractam abſque abſolutione exercuiſſet.

24. *Quid neceſſarium ſit. vt de hac abſolutione conſtet in foro exteriori.*

Quid autem neceſſarium ſit, vt talis abſolutio nota ſit in exteriori foro, ſunt opiniones. Quidam exiſtimant ſufficere, vt is, qui abſoluit, de ea re fidẽ faciat, ad quam fidem augendam, & perſonæ qualitas, ac conditio, & aliæ coniecturæ, & circumſtantiæ conferre poſſunt: & ſi neceſſe ſit, poſſet illius iuramentum poſtulari: plura vero teſtimonia exigere alienum videtur ab omni ratione cum talis actus natura ſua ita ſit occultus, vt coram teſtibus non fiat. Vt autem ipſemet abſoluens poſsit huiuſmodi fidem facere, neceſſe eſt, ſi abſolutio data fuerit intra Sacramentum pœnitentiæ, vt ex facultate ipſius perſonæ abſolute, extra illud forum ad hunc effectum extendatur. Et hanc ſententiam tenet Nauar. in Summa c. 27. n. 4 2 quãuis prius ſignificet neceſſarium eſſe, vt talis abſolutio poſſet teſtibus probari. Addit vero idem Nauarrus lib. 5. Conſilior. in 26. de ſententia excommunicat. quando Confeſſor fidem hanc præbet per ſcriptum debere tale ſcriptũ dare pœnitenti coram teſtibus, & tabellione, qui in altera Scripturæ facie fidem faciat, illud ſcriptum eſſe talis Sacerdotis, &c. Ex qua ſententia Nauarri conſtat, teſtimonium Confeſſoris, eſſe ſufficiens, & alia teſtimonia ſolum requiri ab ipſo, vt iuridice conſtet illud eſſe teſtimonium talis Confeſſoris. Quapropter ſi ipſemet Confeſſor perſonaliter adſit & coram Iudice id teſtificetur, multo magis ſufficiet. Ac deinde quando ſolum in ſcriptis teſtimonium prębet, eſt quidem optima illa forma Nauarri: non tamen videtur ita neceſſaria, quin ſi alia via ſufficienter conſtet, illam eſſe Cõfeſſoris ſubſcriptionem eandem habeat auctoritatem.

27. *Secunda opinio.*

Nihilominus oppoſitum tenuit Penna in Directorio Inquiſitor. 2. part. in ſcholis ad Concilium Tarraconen. comment. 25. vbi refert de hac re in duobus conciliis fuiſſe dubitatum, prius in Tarraconenſi, in quo ſtatutum fuit in huiuſmodi caſu, fidẽ eſſe dandam Confeſſori, & in Narbonenſi, quod in contrariam partem inclinauit: non eſt tamen auſum id definire: *ſed Domini Papæ*, (inquit) *reſponſio expectetur*, vt ille refert, hæc enim concilia non habẽtur in tomis Conciliorum. Dictus tamen author ſecurius eſſe exiſtimat, aſſerere cum Concilio Narbonenſi, *ſatis videre quod credi non debeat confeſſori*. Quam etiam ſententiam amplexus eſt Salcedo in Practica crim. canon cap. 109.

28. *Prior opinio præfertur, poſteriorisque fundamentum ſoluitur.*

Sed placet prior opinio: nec teſtimonium illud Concilii Narbonenſis mouere nos debet, tum quia nihil determinat, ſed ſub dubitatione loquitur: tum etiam, quia prouinciale eſt: præterea nobis non cõſtat quo ſenſu fuerit locutum. Nam fortaſſe ſentit, teſtimonium Confeſſoris non ſufficere ad excuſandum reum à pœna externa, vel vt credatur illi dicenti alium non deliquiſſe, aut iam ſatisfeciſſe: nam in ordine ad hos, aut ſimiles effectus, qui pendẽt ex teſtimonio ipſiuſmet delinquentis, & poſsũt aliis viis certius ſciri: clarum eſt non ſufficere teſtimonium Confeſſoris, tamen qnantum ad ſolum actum abſolutionis datæ oppoſitum cenſeo verius vt dixi. Vnde hoc ſatis erit, vt prælatus credat aliquem non fuiſſe mortuum impœnitentem, aut excommunicatum, ſi tam accelerate mortuus eſt, vt non potuerit maiorem ſatisfactionem Eccleſiæ exhibere. Ad quod confirmandum plura affert Penna ſupra ſatis probabilia.

29. *Quid autẽ ſi cenſura fuit publica.*

Atque eadem proporitone loquendum eſt, quando cenſura fuit publica, ſi non fuerit iuridice denunciata: nam tunc etiam abſolutio omnino tollit illam: tamen vt poſſet quis publice abſolutione vti, neceſſe eſt, vt de illa publice conſtet, non propter cenſuram veram, ſed propter putatam, & propter ſcandulum. Vt autem publice conſtare

cenſea-

cenſeatur,ſatis erit quod publicè conſtet illum fuiſſe confeſſum, vel tempore Iubilæi, vel habenti poteſtatem abſoluendi ex priuilegio aliquo dummodo ſatisfactio, quæ neceſſaria fuerit,publice ſit etiã exhibita:quamdiu enim hoc non fit,non poteſt Eccleſię conſtare hominem receſsiſſe à ſua contumacia,&ad obedientiam Eccleſiæ rediiſſe. Ac denique eadem, ſeu proportionali ratione, ſi iam facta fuerat iuridica denunciatio cenſuræ, neceſſarium erit, vt coram Iudice abſolutio etiam prohibetur,vt per eum abſolutus daclaretur;quia alias non poterit ſe gerere publicè, vt abſolutus,ſed tantum coram eis, quibus ſufficienter de abſolutione conſtat, vt Na-
30 uarrus in citato loco notauit.

Cum ergo poteſtas abſoluendi dari dicitur tantum in foro conſcientiæ illa limitatio hæc operatur. Primum vt non obſtante tali abſolutione, & pœnitentia impoſita in foro pœnitentiæ,poſsit Eccleſiaſticus Iudex de delicto illo cognoſcere, & ſatisfactionem accommodatam foro publico,& contentioſo imponere. Deinde, quia neceſſe eſt,vt illa abſolutio, licet non iteretur, ſaltem declaretur, & comprobetur in foro exteriori iuxta modum, & exigentiam cenſuræ, vt dictum eſt.

Quid dicendum de illo qui virtute Iubilæi à cenſura reſeruata abſoluitur, & poſtea indulgentiam non lucratur.

31 ALiud practicum dubium poteſt hic tractari de abſolutione à cenſuris reſeruatis data virtute Iubilæi poſtulantis varia opera, ſeu plures diligentias ad lucrandam indulgentiam Iubilæi,quãdo ante expleta illa opera quis abſoluitur à cenſuris, & poſtea neque perficit huiuſmodi opera, nec indulgentiam lucratur: an prior abſolutio teneat. In quo certum eſſe videtur, abſolutionem fuiſſe validam, quia non fuit conditionata,ſed abſoluta,vt conſtat tum ex poteſtate conceſſa,quę licet ordinetur ad talem finem,v.g.ad digne communicandum & lucrandam indulgentiam: tamen datur, vt ſimpliciter fiat abſolutio, & non ſub conditione in futurum:tum etiam idem conſtat ex verbis, & intentione abſoluentis; tum denique,quia contrarium repugnat, moraliter loquendo, tali conceſsioni, nam oporteret prius lucrari indulgentiam complendo omnia opera ad illam neceſſaria, quam abſolutio illa conditionata tranſiret in abſolutam,& conſequenter prius quam tolleret cenſuram: vnde cum vnum ex illis operibus ſoleat eſſe communio, quæ intra tempus Iubilæi vltimo loco accipitur: prius quam in re ipſa ablata eſſet cenſura, accederet quis ad communionem nondum à cenſura abſolutus:quod eſt contra finem talis indulgentiæ, ſeu conceſsionis.Sit ergo certum,in eo caſu abſolute,& non conditionate dari abſolutionem, & conſequenter per illam tolli cenſuram, ſi homo ille bona fide, & non ficto animo accedat,id eſt,cum vero propoſito, & animo faciendi omnem diligentiam neceſſariam ad lucradum Iubilæum: hoc enim ante omnia ſupponendum eſt,vt abſolutio valida eſſe poſsit. Ex quo vlterius fit cenſuram priorem non redire, etiamſi poſtea talis homo in re ipſa non exequatur omnia neceſſaria ad lucrandam indulgentiam: quia iam illa prior cenſura deſtructa fuit.

Cenſura ſi ſit ablata, non redit.

32 Difficultas ergo ſolum eſſe poteſt, an in eo caſu iterum incidatur in ſimilem cenſuram, ita vt cenſeatur ille abſolui quaſi ad reincidentiam ad eum modum, quo virtute priuilegiorum Mendicantium abſoluuntur nouitii à cenſuris reſeruatis, & tamen ſi ante profeſsionem habitum deſiderant,in eas incidunt.In pręſenti ergo ita poſſet aliquis opinari,nã videtur eſſe eadem, ſeu proportionalis ratio. Item, quia cum hæc abſolutio non concedatur,niſi in ordine ad illam indulgentiam:videtur hæc eſſe intentio concedentis. Item, quia in ſimili caſu abſolutio à peccatis reſeruatis, quamuis valida fuerit quo ad effectum tollendi peccata,&ideo illa peccata redire non poſſunt etiamſi quis indulgentiam poſtea non lucretur: nihilominus reuiuiſcit(vt ſic dicam)obligatio comparandi coram ſuperiore: ergo ſimiliter redibit cenſura, quando reſeruatio in illa fundabatur. Et hanc opinionem tandem approbat Vgolinus dicto.§.4.num. 4.

An in illo caſu ſimilis cenſura incurratur

Prima opinio.

Declarauit Clemens IIII vt habetur in compendio priuilegiorum Minorum verbo Abſolutio ordinaria, quoad Fratres §. 4.

Vgolinus.

Alius tamen modus dicendi eſſe poteſt,dictam ſententiam procedere, quando aliquis voluntarie vel ex aliqua negligentia culpabili, ea omittit, quæ ad indulgentiam conſequendam neceſſaria erant: nam tunc maxime procedant rationes factæ. Etenim cum ille voluntate ſua ſe reddat ineptum ad indulgentiam obtinendam, & omittat ea,quæ præcepta ſunt ad illum effectum, non eſt cur tanto priuilegio eiuſdem Iubilæi fruatur. Alioquin etiamſi à principio cum ea intentione confeſſus fuiſſet, ſcilicet,obtinendi abſolutionem virtute Iubilæi, & nihil amplius præſtandi, maneret ſimpliciter abſolutus: quod ſine dubio falſum eſt. Et ſequela patet, quia in vtroque caſu voluntarie omittuntur opera neceſſaria ad Iubilæum: quod autem illa voluntas antecedat,aut ſequatur non videtur tam ſubſtantialis differentia,vt propterea vna abſolutio ſit valida:altera vero rata, & valida. Videtur ergo ſecunda proportio, vt ſicut quando voluntas antecedit à principio abſolutio eſt inualida: ita quando ſubſequitur, reddat illam inefficacem eo modo, quo id fieri poteſt,ſcilicet reincidendo in cenſuram. Secus autem erit,quando ſine culpa accidit,vt talis perſona aliquod huiuſmodi opus omittat, nimirum naturali obliuione, vel ex aliquo impedimento naturali, aut moraliter neceſſario, vt ægritudine, vel alio ſimili,quia tũc cum ille fuerit ſimpliciter abſolutus,& poſtea nec culpa,nec voluntate ſua cætera omittat,non eſt rationi conſentaneum, vt iterum incidat in cenſuram.

33 *Secunda opinio.*

Alii vero ſine diſtinctione affirmant, in eo caſu non reincidi in cenſuram. Ita tenet diſputationis gratia (vt ipſe ait) Vgolinus dicto num. 4. qui licet diſtinguat,an abſolutio data ſit ſimpliciter, vel tãtum ad vnum actum: tamen non eſt neceſſaria diſtinctio, quia quando priori tantum modo cõceditur poteſtas abſoluendi, ſcilicet, ſolum ad effectum lucrandi indulgentiam: tunc etiam ſi quis omnem diligentiam adhibeat ac tandem indulgẽtiam obtineat, nihilominus iterum incidet in cenſuram; quia ſimilis abſolutio non habet maiorem vim, vt infra declarauimus:ergo à fortiori,ſi indulgentiam non lucretur, etiam incidet: in tamen non erit ſolũ propter omiſsionem operis neceſſarii indulgentiæ ſed propter modum abſolutionis, & ideo nihil refert ad præſentem quæſtionem: ſupponenda eſt ergo poteſtas ad præſtandam abſolutionem,puram& ſimpliciter,& tunc ſine diſtinctione dicitur,non redire cenſuram per eam ablatam in prædicto caſu. Quam ſententiam tenet Corduba in Summa, qu. 21.& mihi videtur probabilior,& ſatis ſecura, non ſolum quando prædicta caſu omiſsio,aut inuoluntarie accidit quod indubitatum videtur,ſed etiam ſi ex negligentia voluntaria contingat.

34 *Tertia opinio, & vera.*

Vgolinus.

Cordub.

35 Ratio eſt,quia abſolutio,quæ pure,& ſimpliciter datur,nunquam eſt explicanda ad reincidentiam, niſi vel facultas abſoluendi ita expreſſe conceſſa ſit, vel in caſibus, & modo à iure expreſsis in cap. *Eos* de Sententia excommunicat.in 6. Sed hæc abſolutio pure & ſimpliciter data eſt, & in conceſsione nulla eſt facta mentio de hac reincidentia,ergo non eſt ita interpretanda.Itẽ quia licet illa facultas conceſſa ſit in ordine ad conſequendam illam indulgẽtiam,tamen vſus & effectus eius non pendet ex illo

fine

fine, vt executioni mandato, ſed in intentione conceptó. In quo eſt magna differentia inter eum, qui accedit abſque intentione præſtandi reliqua neceſſaria ad Iubilæum, & eum qui accedit cum tali intentione, licet illam mutet: nam in eo deficit aliquid eſſentiale ad valorem abſolutionis, quando illa datur: in hoc autem nihil deficit, & ideo effectum habet, qui non pendet ex futuro euentu, ac proinde iam non eſt vnde cenſura pullulet, aut reuiuiſcat: quia neque eſt de nouo impoſita, nec abſolutio ſub ea forma, & declaratione lata eſt. Atque ita facile expediuntur rationes in contrarium.

Liceatne extra Sacramentum Confeſsionis vti licentia ad abſoluendum à cenſuris per Iubilæum conceſſa.

18. Tertio dubitari ſolet de hac facultate abſoluendi à cenſuris reſeruatis per huiuſmodi Iubilæa, aut Bullas conceſſa, an liceat vti illa extra Sacramentum confeſsionis. Reſpondetur tamen breuiter, hoc pendere ex verbis, & forma ipſius conceſſionis: vtroque enim modo poteſt Pontifex illam concedere, vt per ſe notum eſt: ergo ex voluntate eius pendet: hæc autem voluntas ex verbis conceſſionis colligenda eſt. Vnde ſi poteſtas abſoluendi à cenſura abſolute concedatur, ita vt in foro interiori, & exteriori valeat, ſignum eſt non dari dependenter à ſacramento & confeſsione peccatorum: quia abſolutio à cenſura non pendet ex abſolutione à peccato: nam ab his, qui poteſtatem habent ordinariam, ſine Sacramento conceditur, vt latius Syluester verbo *Abſolutio*, 3. idem ergo poterit delegatus, ſi à delegante non limitetur. Regulariter autem loquendo, quando hæc conceſsio fit tantum in foro conſcientiæ, & in ordine ad internam & bonam animæ diſpoſitionem, ſolum datur poteſtas abſoluendi à cenſura intra ſacramentum pœnitentiæ. Atque ita cenſent multi viri docti de conceſsione, quæ fit per Bullam Cruciatæ, in qua habentur illa verba: *Auditis confeſsionibus eorum poſsint eos à quibuſuis peccatis, & cenſuris abſoluere.* Et Pius V. in Bulla Iubilæi milleſimi quingenteſimi ſexageſimi octaui daclarauit, huiuſmodi abſolutiones dandas eſſe *in foro interiori, & pœnitentiali.* Atque ita ſentit Nauarrus in ſumma, cap. 26. num. 41. & Corduba in Summa, quæſt. 19. Vnde fit, per hæc priuilegia non poſſe aliquem abſolui à cenſura reſeruata, niſi ſimul à peccato abſoluatur: nam licet abſolute & ſecundum ſe non repugnet abſolui aliquem à cenſura reſeruata, & non à culpa, imo frequenter ita fiat ad tollendam reſeruationem peccati, vt ſupra dictum eſt tractando de Confeſsione: tamen quando conceſsio non fit ad abſoluendum à cenſura, niſi in Sacramento Confeſsionis, non poteſt abſolutio cenſuræ ab abſolutione culpę ſeparari.

Obiectio. Dices: abſolutio à cenſura neceſſario antecedere debet abſolutionem à culpa, id autem, quod eſt prius poteſt ſeparari à poſteriori. Reſponderi poteſt, hanc abſolutionem à cenſura fieri eadem forma verborum, quæ ſacramentalis eſt, ſcilicet, *Ego te abſoluo*, quę ex intentione proferentis ſimul ad culpam, & ad cenſuram extenduntur, debito tamen ordine, ita vt prius natura cenſuram, quam culpam tollat: & ideo nunquam poſſe in re ſeparari vnam ab alia. Sed licet non repugnet, abſolutionem à cenſura fieri illo modo, non tamen eſt neceſſarium, etiam quando conceditur per priuilegium, ſed per diſtincta verba, & ordine temporis præmitti poteſt ante formam ſacramentalem imo communi vſu Eccleſiæ ita fieri ſolet. Et merito quia ita fieri expedit tum ne eadem verba formæ Sacramenti in duplici ſenſu, quaſi æquiuoco proferantur: tum etiam, quia illud eſt duplex iudicium, & duplex ſententia procedens ex iuriſdictionibus diſtinctis: tum maxime: quia decet, & antequam incipiant proferri verba ſacramentalia, homo ſit abſolutus, & liber à cenſura.

Antecedit ergo non tantum natura, ſed etiam tempore abſolutio à cenſura abſolutionem à culpa. Nihilominus tamen ſunt hæc inſeparabilia moraliter in pręſenti caſu, tum quia talis miniſter nō poteſt licite intētione ſua illas ſeparare, volens abſoluere à cenſura, & non à culpa: tum etiam quia neque in effectu ſeparare illas debet, quia non debet abſoluere à cēſura, antequam habeat materiam (vt ſic dicam) præparatam, ſeu ſacramentalem cauſam auditam, atque ita diſpoſitam, vt poſt abſolutionē à cenſura poſsit etiam abſoluere à culpa: quia non eſt aliter conceſſa poteſtas dandi abſolutionem à cenſura, niſi per modum diſpoſitionis proxime abſolutionis à culpa: quia vero hæc diſpoſitio non eſt phyſica, ſed moralis, nec fit naturali, ſed humano modo: ideo ſimul etiam fit moraliter, non phyſice. Quocirca ſi caſu aliquo contingeret, Sacerdotem qui rite, & recte cœpit abſoluere, perficere formam abſolutionis à cenſura, & non vltra progredi ad abſolutionem peccatorum, vel quia repente mortuus eſt, aut loquelam amiſit, aut (quod difficilius eſt) quia ſubito mutata voluntate noluit à peccatis abſoluere: in huiuſmodi caſu exiſtimo abſolutionem cenſuræ ratam manere, & poſtea non eſſe aliam neceſſariam, & peccata illa iam non manere reſeruata, ſed à quocunque habente communem iuriſdictionem in foro pœnitentiæ poſſe abſolui: ſuppono enim non habuiſſe aliam reſeruationem, niſi mediante illa cenſura. Ratio eſt, quia illa abſolutio à cenſura licet concedatur, & fiat in ordine ad abſolutionem à peccatis, non tamen eſt conditionata, ſed abſoluta & pura, vt ſupra dicebam: & ideo ſtatim habet ſuum effectum, qui ratus permanet, etiamſi alius effectus, ſeu finis non obtineatur. Neque ibi habet locum reincidētia, quia nō eſt ſub ea conditione, & forma data hæc poteſtas, vt ſupra dictum eſt; Maxime quia in eo caſu abſolutio illa data eſt poſt auditam confeſsionem, & in foro ſacramentali ſaltem inchoate, cum intentione, & animo perficiendi illud: ergo habet omnia, quæ requiruntur ex vi talis priuilegii ſeu conceſsionis: neque enim ibi petitur, vt iudicium ipſum ſacramentale omnino conſummatum eſſe debeat, antequam abſolutio à cenſura effectum habeat, neque id poterat conuenienter fieri, aut poſtulari, vt ex dictis ſatis patet.

Quomodo vtendum ſit hac facultate ſub hac conditione conceſſa ſatiſfacta parte.

Vltimo quæri poteſt hoc loco, quomodo vtendum ſit hac facultate, quando conceditur ſub ea limitatione, *ſatiſfacta parte*, vel alia ſimili. Et difficultas eſt, an ſit de neceſsitate talis abſolutionis, vt illa conditio prius expleta ſit. In qua re certum eſt apud omnes per ſe loquendo, neceſſarium eſſe, vt talis non præexiſtat: quia hoc expreſſe requiritur per illa verba, *Satiſfacta parte* quæ de præterito ſunt, ergo vt quis legitime vtatur poteſtate ſibi conceſſa, neceſſe eſt vt illam formam, ſeu conditionem ſeruet. An vero, tanta ſit hæc neceſsitas, vt etiam pœnitens ob impotentiam ſatiſfacere non poſsit in præſenti tempore, vel loco: nihilominus abſolui non poſsit à cenſura virtute talis Iubilæi vel conceſsionis: quæri ſolet. 39.

Per ſe loquendo conditio debet abſolutionem præcedere.

In quo dubio Soto in 4. diſt. 22. quæſtio. 2. artic. 3. negatiue reſpondet, nam licet ille, qui non eſt ſoluendo (inquit) quantum ad Deum abſolutus ſit, nihilomi- 40.

Soti opinio.

nihilominus ex vi talis priuilegii non poteſt abſolui à cenſura: quia facultas non eſt amplior, quam verba ſonant: verba autem ſimpliciter requirunt, vt pars iam ſit ſatisfacta, & non committunt Sacerdoti arbitrium, an pœnitens poſsit ſoluere, necne, ſed hoc reſeruat Pontifex ordinario Iudici. Item quia ſi ille ſemel abſolutus à cenſura poſtea eſſet ſoluendo, & non ſatisfaceret, licet quo ad Deum reincideret in culpam, non tamen reincideret in cẽſuram, quia hęc priuilegia non dant poteſtatem abſoluendi ad reincidentiam, ſed ſimpliciter, vt ſupra diximus, & ibi docet Soto, hoc autem cederet in detrimentum partis læſæ: ergo non eſt veriſimile, per hæc priuilegia concedi talem poteſtatem. Quam opinionem ſequutus eſt Gutierrez in libro. 1. ſuarum quæſtionum, cap. 5. num 29.

41. *Qui ſoluẽdo non eſt, per illam conceſsionem poſſe abſolui verior opinio.* Nihilominus probabilius cenſeo oppoſitum, nimirum iuxta negotii qualitatem, & conditionem perſonæ, & alias occurrentes circunſtantias conſiderandum eſſe, an pœnitens poſsit moraliter prius cum effectu ſatisfacere, quam abſoluatur à cenſura, & tunc præmittendum eſſe: ſi vero non poſsit, nec etiam abſolutio differri poſsit, niſi per multum tempus, vel cum magno detrimento: tunc cenſeo poſſe abſolui, ſi ſatisfaciat eo modo, quo de pręſenti poteſt, id eſt, pręſtando cautionem vel pignorantiã, ſi poteſt: vel iuratoriam, ſi maiorem non poteſt, & exhibendo talia ſigna pœnitentiæ, & propoſiti, vt Confeſſor probabiliter iudicet, abſolutionem & profuturam ipſi pœnitenti, & non impedituram, ſeu futuram occaſionẽ, quominus comparata poteſtate poſtea ſatisfaciat. Ita tenet Iacobus de Graffis libro 4. ſuarũ deciſionum, cap. 16 num. 6. citans Nauarrũ in Summa cap. 26. num. 7. vbi generatim loquitur de abſoluente ab excommunicatione: & cap. 27. num. 37. agens de hac poteſtate delegata, ait, abſolutionem factã ante ſatisfactionem ab eo, qui habet facultatem abſoluendi, poſt ſatisfactionem validam eſſe: intelligendus autem videtur hic locus iuxta priorem. Et eandem ſententiam ſignificat Armilla verbo *Abſolutio*, numer. 48. iuncto 51. Ratio autem huius ſententiæ eſt, quia cum Pontifex ait, *ſatisfactio parte*, intelligendus eſt, quantũ pœnitens ſatisfacere poteſt: quia non eſt veriſimile, Pontificem poſtulare conditionem impoſsibilem. Item, quia ſæpe in iure conceditur poteſtas abſoluendi ſub conditione ſimili, & tamen ſemper intelligitur illo modo, vt colligitur ex Clementina *Multorum*, & Clementina *Nolentes*, de Hæreticis, & notat Nauarrus in Summa, cap. 27. num. 47. & 48. vbi in fine citat opinionem Soti, & de illa nihil dicit.

42. *Quid ſi pœnitens ſoluendo ſit, & tamen ante ſolutionem abſoluatur? Ratio dubitandi.* Sed quid ſi pœnitens poſsit commode prius ſatisfacere, nihilominus Sacerdos eum abſoluat ante exhibitam ſatisfactionem, contentus eius propoſito, promiſsione, aut iuramẽto, talis ne abſolutio, valida erit? Quod enim ille Sacerdos grauiter peccet, dubium non eſt: nam & iniuriam facit parti læſæ, & excedit modum, & limitem facultatis ſibi cõceſſæ. Dubitatio ergo ſolum eſſe poteſt, an talis abſolutio valida ſit. Et ratio dubitandi eſt; quia poteſt eſſe abſolutio iniuſta, & nihilominus valida, cap. *veneralibus*, §. *Vbi autem*, de Sententia excommunicat. in 6. Et in ſimili forma Iudex ordinarius, quamuis interdum iniuſte abſoluat ſine ſatisfactione partis læſæ, abſolutio valida eſt, vt ex citato capitulo conſtat. Nihilominus dicendum eſt, in eo caſu abſolutionem irritam eſſe, quia ſine poteſtate ad ſic abſoluendum data eſt, & in hoc omnes Doctores citati conueniũt. Quod optime declarauit Caietanus in Summa, verbo *Abſolutio*, & ex illo Armilla eodem, verbo. 48. Qui diſtinguunt de abſolutione iniuſta, ſolum, qui contra ius perſonæ, vel contra ius conſtitutionis, id eſt canonis, vel cuiuſcunque Bullę, aut priuilegii concedentis poteſtatem ſub tali forma, & cõditione. Prior ergo abſolutio, licet ſit iniuſta, nihilominus valida eſt: quia in ea nõ interuenit defectus poteſtatis, ſed abuſus. Poſterior vero & eſt iniuſta, & inualida: quia conſtitutio ipſa, ſeu conceſsio limitauit poteſtatem, & noluit illam dare niſi poſita tali conditione.

An in omnibus facultatibus per Bullas conceſsis includatur hæc conditio, vt eſſentialis. Quin potius addunt aliqui, quoties poteſtas hæc delegatur per huiuſmodi Bullas, ſeu priuilegia, etiã ſi non exprimatur illa conditio, ſemper ſubintelligi adiunctã, ita vt abſolutio aliter data nulla ſit. Quia Pontifex non vult per huiuſmodi conceſsionem damnum aliquod inferre tertiæ perſonæ. Ita tenet Iacobus de Graffis citans Nauarrum lib. 5. Conſiliorum, & 8. & conſil. 11. num. 1. Sed in eis locis hoc non docet, & eſt nimis rigoroſum: & ideo oppoſitum cenſeo probabilius, quia quando conceſsio eſt abſoluta. & peculiarem non habet limitationem, interpretanda eſt ſecundum commune ius: ſed communi iure, qui ſimpliciter habet hanc poteſtatem, facit actum validum, etiamſi iuſte illa vtatur: ergo idem erit in præſenti caſu. Atque ita ſentit Nauarrus in Manuali capit. 27. nume. 27. vbi ait, quod licet in mandato, ſeu reſcripto, Papę, in quo hæc facultas abſoluendi conceditur, exprimatur, vt ſecundum formam iuris detur, quamuis poſtea detur abſolutio nõ ſeruata debita iuris forma, nihilominus abſolutio tenet, quia intentio Pontificis non eſt inducere nouam formam, ſed ſolum admonere cõmiſſarium id, quod ſecundum ius facere debet, vel certe, quia ad ipſam iuris formam pertinet, vt talis cenſura valida ſit, etiamſi male concedatur: ergo à fortiori, quando in reſcripto nihil exprimitur, ſed abſolute poteſtas conceditur, abſolutio eſt valida, etiam iniuſta ſit.

Quapropter merito aduertit Caietanus citato loco, attente eſſe conſideranda verba canonis, vel Bullæ, quibus hæc ſatisfactio partis poſtulatur, an talia ſint, vt illam exigant tanquam neceſſariam conditionem & limitent poteſtatem ad talem modum: nam quãdo ſunt huiuſmodi, irritant abſolutionem aliter factam. ſunt autem huiuſmodi quando expreſſe negant poteſtatem, ſiue actiue, ſiue paſſiue proferantur, vt cum dicitur: *Aliter non poſsit abſolui*, vel *Aliter non poſsit abſoluere*, vel *Aliter abſolutio non valeat*. Et quamuis non tam expreſſe dicatur, ſi conceſsio ſit conditionata formaliter, vel æquipollenter, vt *Abſoluas eum, ſi ſatisfecerit*, vel *Satisfacta parte abſoluatur*, eandem vim habet. Atque ita in his, & ſimilibus caſibus abſolutio eſt irrita, ſi aliter fiat: ſecus vero erit quoties poteſtas conceditur abſque huiuſmodi verbis ita limitantibus illam. 44. *Vide Angels q de excomm,*

45. *Si debitum dubium ſit non eſt neceſſe ſatisfactionem præmittere.* Addit vlterius Nauarrus dicto libro quinto Conſiliorum, titulo de Sententia excommunicationis, conſil. ſeptimo oportere, vt debitum ſatisfactionis non ſit debitum, ſed certum: nam, ſi dubium ſit, tũc non eſt neceſſarium, vt ſatisfactio partis antecedat abſolutionem, etiamſi in ipſa conceſsione expreſſe illa requiratur. Quia debet intelligi quando debitũ certum eſt, & indubitatum, argumento capitis *Solet* de Sententia excommunicationis in ſexto, ibi, *Niſi eum excommunicatum, pro manifeſta dicat offenſa* & expreſsius id habetur in capite, *Ex parte*, primo, de Verborum ſignificat. Idem vero Nauarrus in Summa capite 26. numer. 7. declarat, diſtinctionem hanc de debito dubio, vel certo, habere locum in foro exteriori, non autem interiori, in quo, confeſsione ipſius pœnitentis ſtandum eſt. Quia vero in hoc etiam foro contingere poteſt, vt pœnitens habeat conſcientiam dubiam, vel certam, ideo etiã in illo non eſt omnino præmittenda illa diſtinctio: nam, quando pœnitens in conſcientia ſua certus eſt talem offenſionem, vel damnum commiſiſſe, ac proinde ad ſatisfactionẽ teneri, tunc clarum eſt neceſſarium eſſe, vt prius ſatisfaciat, ſi poteſt, vel, ſi nõ poteſt, vt conuenientem cautionem exhibeat. At vero ſi certus non ſit, ſed dubius, an ipſe fuerit cauſa damni,

damni nec ne vel an ſufficienter iam ſatisfecerit, vel an talis fuerit offenſio, vt ad ſatisfactionem obliget, tunc ſeruandæ ſunt regulæ generales de conſcientia : nam ſi tale dubium fuerit ſpeculatiuum, nihil refert per ſe conſideratum, ſed ſolũ iuxta practicum iudicium, quod (illo non obſtante) certum eſſe poteſt : & quia hoc iudiciũ practicũ agendi, vel non agendi ſemper poteſt eſſe certum, nõ obſtante dubio ſpeculatiuo, vel opinatiuo, ideo ad tale iudiciũ attendendũ eſt. Nã fieri poteſt, vt ex aliquo generali principio, v.g. quod in dubio melior eſt conditio poſsidentis, vel quod in operando licet ſequi opinionem probabilem, vel ex alio ſimili, adiuncto illo dubio ſpeculatiuo, formet quis hoc iudiciũ practice certum, *hic & nunc non teneor ſatisfacere.* Vel è contrario etiam fieri poteſt, vt ex alio principio cũ illo dubio inferatur aliud iudiciũ practicũ, vt v.g. q̃ in dubiis pars iniuſte læſa, ſeu offenſa melioris eſt conditionis, vel aliud ſimile. Atque ita ad certitudinem practicam de debito ſatisfactionis attendendum eſt: nec poſſumus hic aliam regulam in particulari tradere, ſed ad ſcientiam, & conſcientiam iudicis, ſeu confeſſoris pertinebit de obligatione iudicare.

46. *Per huiuſmodi Bullas poteſt dari abſolutio à cenſuris, quæ non requirunt ſatisfactionem.* Ex quo tandem fit, ſi excommunicatio talis ſit, quæ nullam ſatisfactionem partis læſæ requirat, tũc poſſe per huiuſmodi priuilegia tolli abſque alia ſatisfactione, quæ hæc clauſula non additur in Bulla, ſeu priuilegio ad limitãdam poteſtatem abſoluendi à ſolis illis delictis, quæ habent partem læſam, ſed ſolum, vt quando neceſſaria eſt talis ſatisfactio, præmittatur : hæc eſt enim euidenter intentio Pontificis, & communis omnium interpretatio. Dices. Semper eſt aliqua pars læſa, ſaltem Eccleſia, ſeu prę latus, cui per contumaciam iniuria eſt facta. Reſpõdetur, primum huic iniurię ſatisfit ſufficienter per pœnitentiam, & adhibendo cautionem, vel iuramentum de parendo Eccleſiæ mandatis, ſi res pendeat in futurũ, & non poſsit ſtatim executioni mandari: nam, ſi poſsit, etiam debet prius fieri: Vt v.g. ſi concubinarius excommunicetur ab Epiſcopo, donec cum effectu concubinam eiiciat, non eſt abſoluendus : ſi tamen illam eiiciat cum propoſito, & promiſsione non amplius redeundi ad illam, nõ eſt ab illo exigenda alia ſatisfactio, nec tenetur v.g. ſoluere pœnam, quia iſtam non debet donec condemnetur. Vt eadem ratione non eſt cogendus ſoluere expenſas, v.g. ſtipendium tabellionis, aut iudicis, &c. etiamſi in foro exteriori ad hæc omnia ſit compellendus, qui etiam hæc non debentur, niſi ſeruato ordine illius fori, iuxta caput *Venerabilibus* §. *Porro*. de Sent. excom. in 6. Quod recte notauit Soto, & eum ſequitur Gutierrez locis citatis.

47. *Quid per partem intelligatur.* Qui propterea recte addunt in illa clauſula, *Satisfacta parte*, per partem non intelligi prælatum, præcipientem, vel excommunicantem, ſed aliquam aliam perſonam offenſam: nam illa offenſio iudicis generalis eſt in omni cenſura, & ſimiliter obedientia ſeu cautio parendi Eccleſiæ generaliter requiritur in omni cenſura : ibi autem aliquid ſpeciale proponitur pro abſolutione ab his cenſuris, & delictis, quæ in alicuius iniuriam, vel offenſionem facta fuerunt. Vnde illa ſatisfactio in propoſito idem eſt quod reſtitutio, ſiue honoris ſiue famæ, ſiue aliorum bonorum, Cuius rei exemplum optimum eſt in Concilio Tridentino ſeſsion. 25. cap. 12. de Reformation. ibi. *Niſi plena reſtitutione ſequuta.* Vltimo tandem aduertendum eſt tanti ponderis eſſe hanc ſatisfactionem iuxta Pontificis intentionem, vt Pius V. in Iubilæo anni 1568. declarauerit huiuſmodi abſolutionem, quæ fit ſatisfacta parte, etiam in foro exteriori ſuffragari, quod notauit Bartholomæus Medina in ſua inſtructione confeſſorum cap. 12. quod intelligendum puto iuxta ſuperius dicta, & magis explicabitur infra tractando in particulari excommunicatione, & eius abſolutione.

SECTIO VI.

Quæ conditiones requirantur ex parte abſoluentis, vt abſolutio à cenſura recte feratur.

Hactenus explicuimus poteſtatem, quæ eſt velut fundamentum ad ferendam abſolutionem: & conſequẽter declarauimus quiſnam poſsit abſoluere. Vnde etiam conſtat (ſaltem in communi) circa quem poſsit hæc abſolutio exerceri. Nam, cum abſoluens debeat eſſe prælatus, ſeu ſuperior habens iuriſdictionem, conſequens eſt, vt is qui abſoluitur, debeat eſſe ſubditus : nam hæc correlatiua ſunt. Et præterea neceſſe eſt vt abſolutione indigeat, id eſt, vt ſit ligatus, quia ſolui nõ poteſt, quod ligatũ nõ eſt. His ergo poſitis, videndum ſuper eſt, quę aliæ conditiones ex parte vtriuſq; extremi requirantur, vt hæc abſolutio, & valide, & recte ferri poſsit. 1.

Et primum ex parte abſoluentis neceſſarium eſt, vt ſit clericus. In quo fere eadem regula ſeruanda eſt, quæ de ferente cenſuram fuit data, quia poteſtas ligandi & ſoluendi quandam æqualitatem, ſeu proportionem ſeruat, ille enim poteſt ſoluere, qui potuit ligare, per ſe loquendo: ſicut ergo non ligat, niſi clericus. Ita non abſoluit, niſi clericus. Et è couerſo, ſicut ad ligandum non eſt neceſſarius ordo ſacerdotalis, ſed inferior ſufficit imo & prima tonſura, ita etiam ad abſoluendum, ſi iuriſdictio non deſit. Solum eſt aduertendum, quando hęc poteſtas conceditur, ſeu delegatur per Iubilæa, aut ſimiles Bullas: vel priuilegia regulariter concedi ſolis ſacerdotibus: quia vel ſolum vel præcipue conceditur in ordine ad pœnitentiam & abſolutionem ſacramentalem, quæ à ſolis ſacerdotibus dari poteſt. 2. *Abſoluens à cenſura debet eſſe clericus.*

Poſsitne in articulo mortis abſolutio à cenſura per laicum, vel clericum non ſacerdotem impendi.

Dvbitari autem poteſt, an in aliquo caſu poſsit laicus abſoluere à cenſura, & præcipue quæri ſolet de articulo mortis, ſeu neceſsitatis extremæ. In quo certum eſt, quemlibet ſacerdotem poſſe abſoluere à quolibet caſu reſeruato, & cõſequenter à qualibet cenſura, ſi deſit proprius ſacerdos, iuxta doctrinã Concilii Tridentini ſeſſ. 14. ca. 7. ſupra declaratam: cum de pœnitentia ageremus. Vnde ſi adſit ſacerdos, certum eſt nullum alium poſſe abſoluere à cenſura, tũ quia abſolutio à cenſura in illo articulo pręcipue conceditur propter abſolutionem ſacramentalem, tum maxime, quia hæc eſt intentio Eccleſię, vt conſtat ex vſu & traditione, & ex iuribus, quæ de hac materia loquuntur, quale eſt capitulum vltimum de ſepulturis, & 25. q. 6. per multa capita, in quibus generatim de pœnitentium reconciliatione ſermo eſt. 3.

Solum ergo eſt dubium quando deeſt ſacerdos an quilibet etiam laicus poſsit abſoluere. Et ratio dubitandi eſt, nam Eccleſia, ſaltem ſummus Pontifex poteſt hanc poteſtatem laico cõcedere: ergo credendum eſt cõceſsiſſe, & hanc eſſe eius voluntatem. Patet conſequentia, quia etiamſi ille non poſsit abſoluere à peccatis, ipſa abſolutio à cenſura per ſe eſt valde vtilis, multumque poteſt conferre ae ſalutem animæ : ergo, cum Eccleſia omnibus modis hanc procuret fidelibus, & propterea in illo articulo det iuriſdictionem ad abſoluendum à peccatis, omnib. qui ſunt capaces illius: eadem ratione credendum eſt, dare illam ad abſoluẽdum à cenſura omnibus, qui ſunt capaces talis iuriſdictionis, cuiuſmodi ſunt etiam laici. Et confirmatur, nam licet cõtingat ho- 4. *Ratio dubitandi pro parte affirmatiua.*

minem exiſtentem in articulo mortis non poſſe ab ſolui à peccatis, quia nullo modo conceſſus eſt, neq; habet vſum rationis, aut ſenſuum, vt confiteri poſſit nihilominus à quolibet ſacerdote ſimplici poteſt à ſola cenſura abſolui : ergo ſignum eſt hanc poteſtatem non dari ſolum, ſeu præciſe propter confeſſionem ſacramẽtalem, ſed etiam per ſe propter fructum talis abſolutionis: ergo ob eandem cauſam cõcedi debuit hęc poteſtas cuilibet capaci illius: eo vel maxime quod ſi de iure ſcripto agamus, nullum eſt expreſſum, in quo hæc facultas concedatur ſacerdoti extra ſacramentum Pœnitentiæ: ſed ex benignitate Eccleſię colligitur : ergo ex eodem princi-
5. pio extendi poterit ad laicos.

Et hanc ſententiam ſequuta eſt gloſſ. in cap. *A nobis*. 2. c. *Non potuerit*, de Sent. excomm. & in c. *Paſtoralis* §. *Præterea*, Verſ. *Præterquam in morte*, de Offic. ord. & allegat textum in c. *Quem pœnitet*, de Pœnit. d. 1. vbi Auguſt conſulit, quod, ſi deeſt ſacerdos, confiteatur quis proximo. Sed inde nihil probatur, quia illa cõfeſsio nõ eſt ad abſolutionem, ſed ad humilem correptionem & ad aliquod iuuamen. Citat etiam ca. *Sanctum eſt*, de conſecratione d. 4. vbi ex Auguſtino refertur, quendam pœnitentem reconciliatum eſſe à laico in vitæ periculo, & quamuis non conſtet illam reconciliationem fuiſſe abſolutionem à cenſura, qua publici pœnitentes non ſemper erant excõmunicati, tamen ex ſimilitudine rationis ſumitur probabile argumentum. Et licet idem Auguſtinus fateatur hiſtoriam illam eſſe incertam, tamen laudat factum & pium animum, & credit, Domino placuiſſe illud conciliũ in tali periculo. Et hanc ſententiam ſequitur Sylueſter, verb. *Abſolutio*, 1. n. 6. Armilla n. 39. Tabiena ver. *Abſolutio*. 2. n. 8. & idem ſentit Panormitanus, d. c. *A nobis* n. 20.

6. *Pars negatiua.* Contraria nihilominus ſententia magis probata eſt à recentioribus, tam Theologis, quam Canoniſtis. Tenet eam Paludanus in quarto diſt. 20. artic. 2. vbi abſolute loquitur de quolibet non ſacerdote: eum ſequitur Soto diſt. 18. q. 4. ar. 4. vbi loquitur tãtum de laico, tamen cum citat, & ſequatur Paludanum, videtur per laicum ibi intelligere quemlibet non ſacerdotem, maxime cum dicat, ab excommunicatione poſſe abſoluere iudicem etiam laicum, q; falſum eſſet, niſi in ea ſignificatione nomine laici vteretur. Eandem opinionem de laico tenet Nau. de pœnit. d. 6. c. 1. in princ. n. 82. citans gloſſam in c. *Præter*, verb. *Duci*, d. 32, ſed ibi nihil aliud dicit, niſi prohibitum eſſe prælatis Eccleſiaſticis, ne huiuſmodi ſpirituales iuriſdictiones laicis cõmittant, Summum vero Pontificem poſſe id facere, an vero id faciat in articulo neceſsitatis, nihil dicit. Idem dicit Naua. in Summa, c. 26. n. 26. & c. 27. n. 252. Couar. in c. *Alma*, par. 1. §. 11. n. 9. Iacobus de Graffis lib. 4 Deciſionum, c. 15. n. 79. & Vgolinus tab. 1. c. 4. §. vlt. nu. 7.

7. *Prima concluſionis ratio.* Rationes huius ſententiæ ſunt. Primo, quia abſolutio à cenſuris in eo articulo non conceditur, niſi vt præambula, & quaſi diſpoſitio quædam ad abſolutionem à peccatis. Sed hoc fundamentum falſum eſt, quia abſolutio à cenſuris per ſe conceditur, etiãſi abſolutio à peccatis dari non poſsit, vt probant argumenta prius facta, Et Concil. Trid ſeſ. 14. c. 7. abſolute dicit, omnes ſacerdotes habere in eo articulo poteſtatem abſoluendi à peccatis, & cenſuris non conſtituendo ordinem nec neceſſeriam connexionem vnius abſolutionis cum alia, & bene notauit Vgolin. ſupra num. 4. & 5. vbi ait non ſolum poſſe abſolui à quolibet ſacerdote, aliquem à cenſura in articulo mortis, etiamſi non abſoluatur à peccatis, ſi contritionis ſigna exhibuit: ſed etiam, ſi illa non exhibuerit validam futuram abſolutionem, quamuis ſacerdos peccet illam conferendo. Quod etiam ſenſit Nauarr. cap. 27. num. 272. Itaque hæc ratio ſumpta ex connexione vtriuſque abſolutionis ſolida non eſt.

Aliam afferunt Paludanus & Soto, quia illa abſolutio à ſola cenſura non eſt neceſſaria corpori ad ſepulturam Eccleſiaſticam, quia quoad hoc dari poteſt talis abſolutio poſt mortem, nec etiam eſt neceſſaria animæ ad gratiam, quia ad hoc per ſe non prodeſt ſine abſolutione à peccatis: Sed hęc etiam ratio non omnino ſatisfacit: Nam, vt Panormitanus notauit, multum referre poteſt, quod illa abſolutio in vita detur, ne cogatur hæres pro abſolutione defuncti ad Papam recurrere, vel ad eum, à quo viuens fuerat abſoluendus: nam poſt mortem iam non poterit à quolibet ſacerdote abſolui, vt ſupra notauimus. Vnde tam ad effectum ſepeliendi corpus in loco ſacro, quam ad bonum animæ multum proderit illa abſolutio: nã ſi expectetur abſolutio poſt mortem, ſæpe obtineri non poterit intra multum tempus, ac proinde neceſſarium erit corpus ſepelire, ſeu reponere extra locum ſacrum ex quo aliquod ſcandalum, & aliquod genus infamiæ oriri ſolet. Anima etiam, licet non priuetur gratia gratum faciente priuatur tamen ſuffragiis communibus Eccleſiæ, eamque ob cauſam plus temporis in purgatorio detineri poterit, quod paruum detrimentum non eſt. Non eſt ergo dubium quin illa abſolutio in vita obtenta vtiliſsima ſit, quæ poteſt dici etiã moralis quędam neceſsitas ſufficiens, vt ea de cauſa Eccleſia prouidere potuerit, vel etiam debuerit aliquem faciliorem modum ad obtinendam illam. — 8. *Secunda ratio.* — *Reijcitur.*

9. *Vera concluſionis ratio.* Ratio ergo, quæ me maxime in hanc ſententiam adducit, eſt, quia neque ex iure aliquo, neque ex vſu habemus quod Eccleſia hanc poteſtatem laico conceſſerit. Etiam pro articulo mortis. Vnde cum alioqui per ſe ſit odioſum, & à iure alienum, quod ſpiritualia per laicos miniſtrentur, vt conſtat ex cap. *De, cernimus*, de Iudiciis, & cap. *Si vero*, de Sententia excommunicationis, & cap. *Bene quidem*, 96. d. non eſt propter ſolas congruentias abſque maiori fundamento hæc poteſtas ad laicos extendenda. Eo vel maxime, quod in re quæ ſolum ad quandam vtilitatem pertinet, & valde accidentariam, ſatis eſt, vt moraliter loquendo, vix poſsit accidere caſus, in quo non poſsit per ſimplicem ſacerdotem huic incommodo prouideri: nam & copia ſacerdotis fere ſemper inuenitur & caſus cenſuæ reſeruatæ in articulo mortis non eſt adeo frequens, ideoque raro accidere poteſt, vt ob defectum huius poteſtatis laico conceſſæ detrimentum aliquod magni momenti fideles patiantur. Quod ſi interdum id contingat, minus incommodum reputatur, quam vt poteſtas laicis concedatur, quia facile abuterentur ea; vel nimium illam extenderent.

Qui diſcurſus potiſsime procedit de laicis rigoroſe ſumptis, vt à clericis in genere diſtinguuntur. 10. veruntamen quatenus fundatur in vſu, vel conſuetudine, videtur etiam procedere de quolibet non ſacerdote; quia iura quæ de hac conceſsione pro articulo mortis loquuntur, ſemper nominant ſacerdotem, vt patet ex Concilio Tridentino ſeſſ. 14. c. 7. Et conſuetudo ſolum videtur eſſe de ſacerdotibus. Atq; ita videntur loqui, & ſentire Nauar. Couarru. Soto, & alii dum aiunt, illi tantum commiſſam eſſe in illo articulo abſolutionem à cenſura, cui abſolutio etiam à peccatis eſt commiſſa. Quod etiam ſenſit Paludanus in 4. d. 17. q. 3. art. 1. concluſ. 3. in fine, licet paulo inferius ad finem quæſtionis, n. 27. oppoſitum dicere videatur: priorem vero ſententiam iterum confirmat. d. 18. q. 5. art. 1. n. 10. & 20. quæſt. 1. art. 2.

Nihilominus tamen Vgolinus ſupra num. 6. ait iudicem Eccleſiaſticum, qui poteſtatem habet excommunicandi, & abſoluendi : licet ſacerdos non ſit, poſſe in articulo mortis abſoluere à cenſura quemlibet etiam non ſubditum, quem extra illum articulum abſoluere non poſſet, quia eſt v. g alterius territorii. Fundatur autem ſolum, in quadam — 11. *Concluſio ad quoslibet clericos non Sacerdotes extenditur.*

pia

pia interpretatione voluntatis Eccleſiæ, & in quadam proportione, quia ſicut iuriſdictio abſoluendi à peccatis, quam Parochus ordinarie habet in ſuos ſubditos, extenditur ad alienos, & ad quoſcunque in articulo mortis, ita iuriſdictio, quam iudex Eccleſiaſticus habet ad abſoluendos ſubditos in ſua diœceſi extendi videtur, ex pia Eccleſiæ interpretatione, ad non ſubditos, in neceſsitatis articulo. Cui opinioni fauet Palud. dict. d. 18. quæſt. num. 10. quatenus ait, in articulo mortis poſſe aliquem abſolui ab excommunicatione à quolibet ſacerdote, vel ab eo, qui alias poteſt abſoluere ab excommunicatione, licet non ab illa, ſignificans illam iuriſdictionem quaſi extendi, vel ampliari in illo caſu ob neceſsitatem, etiamſi is, qui illam habet, ſacerdos non ſit. Sed, licet hoc probabili coniectura dictum ſit; tamen in actibus, qui à iuriſdictione pendent, mihi non videtur fundamentum ſufficiens, vt eos validos eſſe aſſeramus, præſertim cum in his non habeat locũ, nec ſufficiat ratihabitio de futuro, vt ſupra dixi tractando de miniſtro cõfeſsionis, & notauit Paludan. in 4. d. 16. qu. 3. in fine. Quapropter probabilius cenſeo, ob neceſsitatem articuli mortis, ſolis ſacerdotibus cõceſſam eſſe hanc facultatẽ.

Adde, quod Diaconus, & à fortiori quilibet inferior non prælatus, neque habens ordinariam iuriſdictionem ad excommunicandum, vel abſoluendum non cẽſetur habere illam pro articulo mortis, iuxta communem ſententiam, quam Vgolinus admittit: ergo, quamuis iuriſdictionem habeat circa alias perſonas, vel circa alios caſus, ſi tamen eam nõ habet in hanc perſonam, vel in cenſuram eius, reſpectu illius perinde ſe habet, ac ſi nullam haberet: ergo nõ magis illam habet ratione articuli mortis, quam alius: patet conſequentia, quia illa iuriſdictio quantum ad hanc effectum impertinenter ſe habet, & illa conceſsio reuera eſt nouæ iuriſdictionis, quæ nullo iure habetur, &, ſi coniecturæ ſufficerent, eædem fere habent locum, in Diacono, vel alia perſona Eccleſiaſtica præſertim in dignitate conſtituta, nullam iuriſdictionem habente. Sicut in exemplo illo, quod afferebatur de abſolutione à peccatis: nam hæc, ſicut conceditur Parocho circa alienos ſubditos in articulo mortis, ita conceditur ſacerdoti nullam iuriſdictionem habenti circa peccata mortalia; ſi ergo in hoc non ſumitur ſimilitudo, cur accipitur ex alio membro? Itaque neceſsitas huius abſolutionis à cenſura in articulo mortis non tanta reputata eſt ab Eccleſia, vt eam ob cauſam aliis, quam ſacerdotibus deleganda viſa fuerit. Et fortaſſe occaſio fuit, quia præcipue ad abſolutionẽ ſacramentalem conceſſa eſt, quamuis, poſtquam ſemel data eſt illa poteſtas, poſsit ſacerdos ea vti ad abſoluendum á cenſura, quando ob circumſtantias occurrentes ſacramentaliter abſoluere non poteſt.

Vide circa hanc primam conditionem Henricum lib. 13. de excõ. c. 24. lib. C.

Abſolutionem à cenſura debere procedere ex libera voluntate, præcedente ſcientia proportionata.

12. SEcunda conditio in abſoluente requiſita eſſe poteſt, vt ex certa ſcientia & libera voluntate abſolutionem conferat. Prior enim conditio ad actum primum ſeu poteſtatem magis pertinere videtur; hæc vero potius ad vſum & actionem ipſam, quæ, cum humana ſit, requirit conſenſum & intentionẽ operantis, ſicut ſupra dictum eſt de actu excõmunicandi, eſt enim eadem, vel maior ratio. Vnde, cum liber conſenſus ſupponat cognitionem, neceſſe eſt, vt in hoc etiam actu ſufficiens cognitio cauſæ præcedat; iuxta rationem, & modum abſoluẽdi. Nam, vt ſupra dicebam, non ſemper neceſſe eſt, vt abſoluens in particulari cognoſcat alium eſſe ligatum, poteſt enim, ſi vult abſoluere ratione dubii, ſeu periculi, ſub ea conditione, *Si indiges*, ad quod ſufficit illa generalis cognitio, quod poteſt quis eſſe ligat⁹, etiamſi ignoret, & quod accedat voluntas tollendi vinculum, ſi fortaſſe ſit. At vero, quando ſacerdos, ſeu iudex abſoluit à cenſura determinate & in particulari, & nõ vult abſoluere, niſi iuxta merita cauſæ, tunc neceſſe eſt, vt præcedat cognitio proportionata. Ex quo ſit, vt ſi intercedat fraus & dolus, ſeu error in re ſubſtantiali, ex eo capite poſsit abſolutio reddi nulla. Vt, ſi reus falſis teſtimoniis probet ſe ſatis feciſſe parti læſæ, cum re vera non ſatis fecerit, vel ſi in confeſsione dicat ſe non poſſe, cum tamen poſsit, vel, ſi dicat ſe habere propoſitum parẽdi Eccleſiæ, cum non habeat, vel, ſi in foro exteriori apoſtata profiteatur fidem, & in corde ad Eccleſiam nõ redeat, abſolutio à cenſura, etiam data per Inquiſitores, eſt nulla: ita ſcilicet ille poſtea reſipiſcat interius, (quod eſt valde notandum) nihilominus peccatum hæreſis, vel apoſtaſiæ à fide prius cõmiſſum æq; reſeruatum maneat, ac erat ante abſolutionẽ: quia permanente eadem cenſura, perſeuerat eadem reſeruatio; manet autem eadem cenſura, quia abſolutio eſt nulla, vt dictum eſt: eſt autem nulla ex defectu conſenſus voluntarii ipſius iudicis: nam ignorantia illa, quæ ex deceptione procedit, inuoluntarium cauſat, vt conſtat ex 12.

13. Ex quo principio inferunt autores abſolutionẽ extortam per vim, & metum nullam eſſe ex defectu voluntarii conſenſus, vt definitur in c. vnico, de iis, quæ vi. in 6. vbi notanda ſunt illa verba *Omnino viribus vacuamus*: quibus ſignificatur, talem abſolutionem natura ſua non eſſe nullam, quia metus non reddit actum abſolute inuoluntarium, ſed tantum ſecundum quid, de quo alias. Poſſet enim in controuerſiam hoc adduci, quæ generalis eſt, ſed ad rẽ præſentem ſufficit, talem abſolutionem iure poſitiuo nullam eſſe. Sunt autem notãda verba illius canonis, quæ valde generalia ſunt. Primum ex parte cenſuræ: nam expreſſe extenditur ad omnem cenſuram: & ideo in omni genere, & ſpecie cenſuræ tam maiori, quam minori locũ habet, vt gloſſ. & doctores expoſuerunt, quia verba textus ſunt generalia, & pertinent ad fauorem, vel potius ad iuſtam defenſionem Eccleſiaſticæ poteſtatis: & ideo omnes cenſuras comprehendunt. Secundum ex parte abſolutionis ſit expreſſe in illo textu extẽſio etiam ad reuocationem cenſuræ. Dicitur autem reuocari cenſura, quando ſub tali conditione lata fuit, vel intra certum terminum, & poſtea, antequam contrahatur, mandatum vel cenſura reuocatur: tunc etiam, ſi reuocatio facta ſit per vim, & metum, ex vi illius decreti reuocatio eſt nulla, ita enim expreſſe diſtinguit, & ſtatuit. Quapropter non obſtante illa reuocatione cenſura contrahetur, ſi prius præceptum violetur.

Abſolutionem per vim aut metum extortam ipſo iure nullam eſſe.

Cap. vnic. de iis, quæ vi, in 6 expenditur.

14. Tertio ex parte vis, & metus etiam verba illius canonis abſoluta & generalia ſunt. A quocunque ergo inferatur idem erit. Oportet tamen, vt vis vel metus grauis ſit, ita vt in conſtantem virum cadat, vt omnes interpretantur, tum ex communi vſu iuris, tum etiam ex ratione, in qua hic vſus fundatur, ſcilicet, quia ſolus hic metus cauſat inuoluntarium morale, quod ſufficiat ad irritandum conſenſum, ſeu voluntatem. Neceſſarium etiam eſt, vt talis vis, vel metus illatus ſit ab homine ad extorquendam abſolutionem. Poſſet enim interdum inferri à Deo, vel angelo, vt ſi prælatus Eccleſiaſticus male faceret non abſoluendo, & diuinitus induceretur ſpeciali aliquo terrore, aut vi, vel nocumento illato, id nihil obſtaret, quia iura humana nihil de his poſſunt diſponere, ſed de his, quæ fiunt humana vi vel metu. Imo neceſſarium videtur vt talis vis, vel metus per iniuriam inferatur: nam, ſi vis tantum conſiſtat, vel in denegandis beneficiis gratuitis, vel in pura & iuſta defenſione, illa non poteſt appellari vis,

Qualis metus, & à quo inferendus ſit, vt abſolutio ſit nulla.

vis, nec metus inde conceptus poteſt dici cadens in conſtantem virum.

15. Dubitari vero poſſet, ſi metus ille inferatur ab aliquo non ſubdito Eccleſiæ, vt v.g. ab homine, vel Principe gentili, an etiam tunc decretum hoc locum habeat. Sine dubio tamen affirmandum eſt, tum, quia hæc lex directe irritat actum abſoluētis, qui eſt Eccleſiæ ſubditus, tum etiam quia ille gentilis in hoc infert iniuriam Eccleſiæ, quæ poteſt ſe defendere. Imo, licet ille alioqui eſſet non ſubditus, quantum ad hunc actum fit ſubditus, ita vt habeat ius Eccleſiæ non ſolum ſe defendendi, ſed etiam puniendi, & vindicandi illam iniuriam, ſi poſsit.

16. Et hæc ſufficiunt de conditionibus requiſitis ex parte abſoluentis. Nam de cæteris conditionibus idem ſentiendum eſt de abſoluēte, quod de excommunicante. Vnde quæ ſuperius de hoc diximus, in præſenti applicari cum proportione poſſunt. Eſt autem in iure ſpecialiter declaratum in ca. *Ad aures*, de Simonia, hanc abſolutionem debere gratis conferri, alioqui ſimoniæ vitium committetur, vt ibidem ſignificatur, per hoc autem non tollitur, quin propter contumaciam, & culpam poſsit is, qui cenſura, ligatus fuit, pœna pecuniaria affici, ſed de hoc alias.

SECTIO VII.

Quæ conditiones in eo requirantur, qui abſoluendus eſt.

1. Quia hæc res fere conſtat ex dictis, breuiſsime eam expediemus. Aduertendum eſt ergo, has cōditiones eſſe poſſe, vel de ſubſtantia abſolutionis, vt valida ſit, vel ſolum vt recte & iuſte fiat: poteſt enim, vt ſupra dixi ex cap. *Venerabilibus*, de Sent. excom. in 6. abſolutio valida eſſe, quamuis iudex Eccleſiaſticus male faciat illam præſtādo, vel in eo actu non debitum ordinem & modum ſeruādo. Priori modo fere nulla eſt conditio neceſſaria ex parte perſonæ abſoluendæ, præter eam quæ iam tacta eſt ſcilicet, quod ſit ſubditus aliquo modo in hac iuriſdictione fori contentioſi illi, qui abſolutionem præſtiturus eſt, quia, vt dicebam, hæc duo correlatiua ſunt, habere iuriſdictionem in alterum, & hunc ſubdi iuriſdictionem habenti. Quo fit, vt hæc ſubiectio proportionata ſit iuriſdictioni. Nam ei, qui iure ordinario ſuperior eſt, vel gerēti vices eius etiam in foro externo, inferior eſt ſubditus neceſsitate quadam, ſeu propria inferioris obligatione: ei vero, qui habet hanc poteſtatem ſolum delegatam in ordine ad forum conſcientiæ, alter non ſubditur, niſi voluntate ſua in ordine ad hunc effectum ei ſubiiciatur: quia forum illud, ad quod ordinatur illa poteſtas, voluntarium eſt.

Abſolutus debet eſſe perſona diſtincta ab abſoluente.

2. Atque ex hac conditione, eiuſque explicatione ſequitur primo: neceſſariū eſſe, vt is, qui abſoluitur ſit perſona diſtincta ab abſoluente: quia nemo eſt ſibi ſubditus, neque habet iuriſdictionem in ſeipſum. Præſertim ad ferendam ſententiam in iudicio, ad quod huiuſmodi abſolutio pertinet. Item, quia poteſtas ligandi & abſoluendi, per ſe loquendo, circa eoſdem verſatur; ſed nemo poteſt excommunicare ſeipſum: ergo neque abſoluere. Quocirca, omnia, quæ de poteſtate ferendi cenſuram quo ad hanc conditionem diximus, ad hunc locum applicari poſſunt.

3. *Debeatne abſolutus* Dubitari vero poteſt circa hanc conditionem, an neceſſarium ſit, vt is, qui abſoluitur, ſit perſona viuens vita mortalium, quia hoc videtur neceſſariū, vt ſit ſubditus, cum poteſtas humana non ſe extendat vltra hanc vitam, iuxta illud, *Quodcunque ligaueris ſuper terram, &c.* ſed hoc nihil eſt aliud quam quærere, an mortuus poſsit à cenſura abſolui. Quam rē ſatis tractaui in ſectione 1. huius diſputationis, vbi dixi, aliquo modo abſolui: quamquam illa abſolutio reſpectu defuncti potius ſit declaratio quædam: nam, vt eſt ſolutio, potius refertur ad viuos, qui liberantur onere & obligatione vitandi alium, quantum ad illud genus communicationis vel actionis, quæ cum defuncto, vel ratione animæ, vel ratione corporis eſſe poteſt. Eo tamen modo, quo abſolutio fertur in mortuum, requiritur etiam vt ille ſit aliquo modo ſubditus: quia etiam tunc iuriſdictio neceſſaria eſt. Dicitur autem ſubiectio durare poſt mortem quo ad hunc effectum, vel ſecundum corpus, in quod Eccleſia & prælatus eius aliquod ius habet: vel ſecundum animam, quatenus actiones viuorum illi prodeſſe poſſunt. *eſſe homi- vium.*

4. *Sitne ad abſolutionem neceſſaria præſentia localis.* Rurſus vero inquiri poteſt, an ſit etiam neceſſaria præſentia localis vt quis abſolui poſsit. Et breuiter reſpondeo, hanc conditionem non eſſe ſimpliciter de neceſsitate abſolutionis. Quod in primis manifeſte patet ex dictis ſupra de ipſa cenſura. Nā, ſi ligari poteſt abſens, vt oſtēdimus: multo magis abſolui; quia poteſtas abſoluendi eſt magis ampla, & faciliorem vſum habere debet, quam poteſtas ligādi. Item id conſtat ex vſu Eccleſiæ: nihil enim frequētius eſt quam abſentem abſolui, aut verbo, aut quod frequētius fit, ſcripto. Quod etiam colligitur ex c. *Quando*, 2. q. 5. vbi Greg. teſtatur cuidam Epiſcopo abſenti communionem reddidiſſe, id eſt, eum ad communionem reuocaſſe. Et per reſcripta Pontificia quotidie fertur huiuſmodi abſolutio, præſertim ad certam cauſam, vel effectum. Quando vero talis abſolutio incipiat eſſe valida, ſeu habere effectum, an quando profertur, an quando ad notitiam alterius peruenit, ex intentione ferentis pendet, quæ ex verbis eius, & circumſtantiis colligenda eſt; reſpectu vero aliorum tunc incipit operari, quando ad eorum notitiam peruenerit.

Abſolutio cenſuræ inuito impendi poteſt.

5. Secundo colligitur ex dictis quomodo intelligenda ſit communis ſententia, quæ affirmat abſolutionem cenſuræ poſſe ferri in inuitum, & conſequēter quo ad hanc conditionem eſſe differentiam inter abſolutionem, & eum, qui abſoluitur: nam in illo requiritur libera voluntas abſoluendi, vt dictum eſt; in hoc autem non eſt neceſſaria, ſed poteſt abſolui ignorans, & conſequenter non conſentiens, vel etiam ſciens, & poſitiue inuitus. Quæ doctrina communis eſt, & vera, per ſe ſpectata natura & conditione cenſuræ, ita enim intelligenda eſt & traditur à Theologis in 4. d. 18. D. Thom. q. 2. ar. 5. Richar. art. 10. quæſt. 1. Palud. 5. quæſt. art. 3. Carthuſ. quæſt. 4. & conſentiunt etiam Canoniſtæ, vt patet ex Panormitano in cap. *Ab excommunicato*, de Reſcriptis, num. 20. Ratio vero eſt, quia cenſura non eſt culpa, ſed pœna, & ideo etiam in inuitum fertur, & eadem ratione tolli poteſt inuito eo, qui abſoluitur. Quæ ratio fundatur in propria natura cenſuræ: & ideo dixi, hoc procedere, *per ſe ſpectata natura cenſuræ*: nam aliunde ex modo, ſeu limitatione poteſtatis poteſt requiri conſenſus perſonæ abſoluendæ, ſicut dicebamus paulo antea de abſolutione cēſuræ, quæ datur per poteſtatem delegatam in ordine ad forum pœnitentiæ, nam per illam non poteſt quis abſolui à cenſura, niſi voluntarie ſe ſubdat in tali foro, & conſequenter in eo velit abſolui. Quod ſecus eſt in habente iuriſdictionem ordinariam, qua vti poteſt etiam in inuitum.

6. *Limitatur & ex-* Aliqui vero hoc limitant præterquam in caſu hæreſis, in qua, ſi aliquis pertinax perſeueret abſolui non

penditur proxima regula.

non poterit. Alii limitationem extendunt ad omnẽ excommunicationem iuris, quæ fertur pro delicto, quod ſemper durat, quamdiu durat cõtumacia, vt contingit in exemplo poſito de hæreſi, & ſimile erit ſi ipſo iure feratur excommunicatio in eum, qui damnum intulit, & non reſtituit. Quod ſentit Gabriel in 4. d.18. citans Leonem Papam, Epiſtola 13. & habetur 24. q.2.c. *Damnationis ſententiam quicunque meretur accipere, ſi in ſuo ſenſu voluerit permanere, nullus relaxare poterit.* Et ratio eſt, quia cum illa cenſura ipſo iure incurratur, quãdiu culpa durat, ſemper ipſum ius influit, vt ita dicam, ipſam cenſuram, & id eo durante illa voluntate tolli non poteſt.

4\. Sed aduertendum primo eſt, aliud eſſe loqui de voluntate perſeuerandi in delicto, aliud de voluntate petendi, vel obtinendi abſolutionem: poſſet enim quis mutare voluntatem delicti relinquendo errorem, ſi in illo verſabatur, vel reſtituendo, &c. & nihilominus nolle abſolui, ſed quia non vult ſubdi huic perſonæ, vel aliunde: & tunc poterit ſine dubio abſolui inuitus, etiamſi excommunicatio ipſo iure indita fuerit, quia cum iam ceſſauerit delictum ceſſat etiam ratio facta. Nec tale ius infert iam talẽ excommunicationem in futurum. Superior autem habet poteſtatem illam tollendi: quia non eſt alligata, aut pendens ex voluntate illius, quia eam contraxit. At vero quando voluntas perſeuerat in delicto, tunc etiam eſt diſtingnendum, nam, vel delictum eſt ex his, quæ habent tractum ſucceſsiuum (vt iuriſtæ loquuntur) id eſt, quod pertinacia in eo ſemper eſt noua culpa, vel augmentum culpæ actualis, quoties pertinacia libera eſt, & moraliter volũtaria: vel eſt delictum, quod poſtquam ſemel commiſſum eſt, omnino tranſit quoad actum, & manet quoad reatum & obligationem pœnitentiam agendi. Quando delictum eſt huius poſterioris generis etiamſi quis in eo ſit impœnitens, nolitque ſatisfactionem exhibere, quæ iam non exigitur ſub noua cenſura vt ſuppono, & licet cenſura fuerit ipſo iure impoſita: poteſt ab illa abſolui inuitus ab habente ordinariam poteſtatẽ, ita vt abſolutio ſic lata, rata ſit & valida, propter rationem ſuperius factam: quia ex parte abſoluentis eſt poteſtas ſufficiens, vt ſupponimus, & illa actio per ſe non pendet ex volũtate, & diſpoſitione alterius, neque etiam in eo caſu ius ipſum infert continuo cenſuram, vt propterea tolli non poſsit.

Quid de cẽſura cõtracta ob delictum habẽs tractũ ſucceſsiuum.

8\. At vero quando delictum eſt prioris generis, tunc repugnat cenſuram tolli perſeuerante eodem iure ex vna parte, & contumacia ex alia; quia ratione talis contumaciæ ſemper eſt illa cenſura quaſi in continua quadam conſeruatione, ex vi illius iuris: & ideo nullus, qui non habeat iuriſdictionem auferendi, aut ſuſpendendi ius illud, poteſt talem cenſuram per abſolutionem tollere. Et hac ratione non poteſt hæreticus abſolui à cẽſura dum in ſua pertinacia perſeuerat: nam illud delictum habet tractũ ſucceſsiuum ſufficientem ad contrahendam cenſuram: non eſt autem hoc proprium hæreſis, ſed commune omni delicto habenti ſimilẽ continuationẽ, vt eſt detentio rei alienæ, & ſimilia. *Dixi non habet poteſtatem auferendi, vel ſuſpendendi ius illud*, nam qui hanc habuerit, poterit abſoluere etiam inuitum, & pertinacem, vt verb. grat. ſi Epiſcopus tulit contra aliquem cenſuram, donec reſtituat, & ille nolit reſtituere, poteſt Epiſcopus auferre ſuum particulare præceptum in futurum, & à contracta cenſura illum abſoluere etiam inuitum. Qui ablato præcepto in futurum aufertur contumacia, & illa quaſi continuatio, vel conſeruatio cenſuræ: quæ vero prius contracta fuit, tolli poteſt prædicto modo, ſicut de aliis diximus. Et hoc etiam modo poſſet pontifex abſoluere aliquem pertinacem à cenſura hæreſis iam contracta, impediendo, vel ſuſpendendo cenſuram, quæ in poteſtatem contraheretur ex vi iuris communis propter talem contumaciam: procedit enim tunc eadem ratio.

Poſsitne licite dari abſolutio contumaci, & inuito.

Vgolini opinio.

Sed quæret aliquis, eſto in his caſibus valida ſit abſolutio, an licite concedatur: Quidam Canoniſtæ 9
cenſent id nunquam licere, vt latè refert, & defendit Vgolinus tabula prima: capite decimo nono, §. 2. numero tertio. Primo, quia eſt contra inſtitutionem, & vſum Eccleſiæ: quæ præcipit, vt ſi excommunicatus, vel alia cenſura ligatus in ſua contumacia perſeueret, aggrauentur in eum cenſuræ, & aliæ pœnæ, donec reſipiſcat, vt conſtat ex variis decretis ab illo auctore relatis, in quibus ita fieri præcipitur in variis caſibus. Secundo, quia, ſi aliter fiat, & aliis præbetur ſcandalum, & eneruatur maxime vis cenſurarum Eccleſiaſticarum, & delinquentibus prębetur occaſio perſeuerandi in ſua contumacia, ſcientes tandem fore abſoluendos. Tertio, qui contra rationem videtur indignum abſoluere: ſi enim iuſte ligatus eſt, quomodo poteſt iuſte abſolui: Et hãc partem videtur ſecutus Bonauentura, in quarto, diſtinctione decima octaua, ſecunda parte, quæſtione ſexta, vbi abſolute dicit, *de iure nullum excommunicatum abſolui, niſi ceſſet contumacia.* 10.

Secundo opinio.

Nihilominus aliqua diſtinctione opus eſt, quam indicauit Diuus Thomas eadem diſtinctione decima octaua, quęſtione ſecũda, articulo quinto, quęſtiũcula ſecunda ad ſecundum, dicens, *etiam manente contumacia, poſſe aliquem diſcrete excummunicationem iuſte latam remittere, ſi videat ſaluti illius expedire, in cuius medicinam excommunicatio lata eſt*, & idem ſentit Paludanus ſupra, addens, cauendum etiam eſſe ne ſcãdalum ſequatur.

Cenſuram ab homine latam poſſe licite ab inferente relaxari, manente contumacia.

Itaque primum diſtinguendum cenſeo de cenſu- 11.
ra lata ab homine, vel à iure: nam illa prior ſine dubio poteſt interdum relaxari prudenter ab eo, qui illam tulit, etiamſi ſuum effectum conſequutus non ſit, ſed ſubditus in ſua contumacia permaneat. Probatur, quia hoc non eſt contra aliquod ius poſitiuum, quod vniuerſaliter hoc prohibeat, nullum enim extat, vel citatur ab auctoribus prioris ſentẽtiæ. Neque etiam eſt contra rationem per ſe, & intrinſece, quia neque per ſe eſt contra iuſtitiam, aut contra charitatem, aut aliam ſimilem virtutem, & alioqui poteſt eſſe conſentaneum charitati, ſi ſubditus ſaltem ob fragilitatem illo remedio indigeat: eſt etiam conſentaneum fini cenſuræ, quæ pœna medicinalis eſt, & ideo ſi non proſit, ſed potius detrimento ſit, merito auferri poteſt. Tres autem cõditiones obſeruandæ ſunt. Prima vt talis abſolutio non cedat in præiudicium Tertii: nam ex hoc capite eſſe poſſet contra iuſtitiam commutatiuam. Secunda, vt ſcandalum, vel contemptus cenſurarum caueatur: hinc enim abſolutio eſſe poſſet contra charitatem, vel etiã contra iuſtitiam legalem. Tertia, vt ſufficienti experimento, & aliis ſignis & cõiecturis conſtet, non ſperari fructum ex tali cenſura, ſed detrimentum potius ſequi. Alioqui etiã addunt neceſſariam eſſe ſpem fructus, & correctionis mediante abſolutione. Satis vero eſt, quod non ſit ſpes fructus mediante cẽſura, vt poſsit iudex prudenter periculum facere, & tentare aliam ſuauiorẽ viam.

Quæ conditiones concurrere debent, vt hoc licite fiat.

Cenſuram à iure poſſe auferri manente contumacia, niſi ſpeciali iure cautũ ſit vt pœnæ aggrauentur.

At vero quando cenſura eſt lata à iure, tunc in primis obſeruare oportet, an à tali iure ſpeciali pręſcriptus ſit aliquis ordo progrediendi ab vna cen- 12.
ſura ad aliam, & ad vlteriores pœnas, quando pertinacia durat. Tunc enim illud ſeruandum eſt, quod iure eſt diſpoſitum, quia & ius obligat, & declarat in eo caſu non tam eſſe habendam rationem particularis commodi, vel correctionis priuatæ perſonæ: quam publicæ punitionis talis delicti, & tantæ contumaciæ. Quod maxime verum habet in his prælatis, qui inferiores ſunt, & non poſſunt in iure diſpenſare. Nam Summus Pontifex, qui hanc habet poteſtatem, interdum poterit prudenter immutare illum ordinem, ſi viderit, vel communi bono expe-

dire, vel ſaltem non repugnare, & aliunde ſperari maiorem fructum alicuius perſonę. Inferior autem ordinarie hoc non poteſt, niſi alioqui habeat poteſtatem diſpenſandi in iure communi, vel id faciat per modum interpretationis, ſeu Epicheię, quando & ſuperior adiri non poteſt, & ex obſeruatione talis iuris maius commune detrimẽtum timetur. Quod ſi ſpeciali iure nihil circa hoc præſcriptum ſit, ſed ſolum ſit cenſura pure lata, & in reliquis executio, vel abſolutio ad iudicem ſpectet generali iure, tunc cenſeo dari locum prudenti arbitrio ipſius iudicis, vt poſsit interdum licite abſoluere inuitum ab huiuſmodi cenſura, ſicut diximus in cẽſura ab homine, & eiſdem conditionibus ſeruatis, quia hoc ipſo quod ius non ſtatuit oppoſitum, relinquit poteſtatem liberam, & expeditam, vt iudex ea vtatur in vnoquoque particulari caſu, prout iudicauerit ſecũdum occurrentes circumſtantias magis expedire. Neque enim ſatis eſt, quod in aliquibus ſpecialibus delictis, aut cenſuris iura ſtatuerint alium ordinem aggrauandi pœnas, & cætera, vt id extẽdatur ad omnes cenſuras iure latas: nam hæc, quę odioſa ſunt, non ſunt extendenda: ſed reſtringẽda. Et potius ex eo, quod iura, quando id volunt, ita ſpecialiter ſtatuunt, nos colligimus id non eſſe vniuerſale in omnibus cenſuris iure ipſo latis. Et hæc videtur ſufficere, de conditionibus his in genere ſumptis, nam in ſpeciali nonnulla poſtea addemus agentes de ſingulis, cenſuris, & in ſectione vltima huius diſputationis, indicando ordinem ſeruandum in abſolutione, quædam alia breuiter attingemus.

SECTIO VIII.

Quotuplex ſit abſolutio à cenſura.

1. QVoniam & iure, & conſuetudine varii ſunt modi abſoluendi à cenſura, vt hæc materia plene intelligatur, eos omnes declarare oportet propoſitis nonnullis diuiſionibus abſolutionis, quibus & omnes illos modos explicabimus, & ſimul etiam ſignificationes plurium nominum, quas cognoſcere in hac materia maxime neceſſarium eſt.

2. Primo ergo diuidi poſſet abſolutio in eam quæ eſt à iure vel ab homine, ſicut in ſuperioribus cenſuram diximus. Abſolutio ab homine eſt illa, quæ hactenus à nobis explicata eſt, & quæ fere ſola eſt in vſu: abſolutio autem à iure erit, ſi ſub hac forma feratur abſolutio ſimul cum cenſura, *Si hoc fecerit, ex tunc ſit abſolutus*, de qua re diximus in ſectione prima huius diſputationis, & hic nõnulla addemus.

Prima diuiſio abſolutionis in à iure, & ab homine.

De ſecunda diuiſione abſolutionis in abſolutam & conditionatam.

3. SEcunda ergo diuiditur abſolutio in abſolute latam, & ſub conditione. Prior per ſe manifeſta eſt: eſt enim illa, quæ in verbis, & intentione abſoluentis nullam claudit conditionem: conditionata autem eſt, quæ ſub conditione aliqua datur. Hæc autem conditio poteſt eſſe de præſenti, aut de præterito, vel de futuro. Si ſit præſens, vel præterita, nullam habet difficultatem, quia non ſuſpẽdit actum, vel effectum abſolutionis, ſed vel abſolutio ſtatim operatur, vel nulla redditur. Quia vel illa conditio ita fuit, ſeu eſt, ſicut proponitur, & tunc tranſit ſententia in abſolutam, quia propoſitio conditionalis, cõditione poſita, æquiualet abſolutæ: aut cõditio non eſt poſita in eſſe, & ſic abſolutio nulla redditur propter contrariam rationem. Non eſt ergo dubium quin abſolutio lata ſub hac conditione valeat.

4. An vero licite vel illicite ſic feratur, interrogare quis poteſt. Cui reſpondendum eſt, non ſemper eſſe illicitum ſub tali conditione abſoluere, ſed interdum eſſe, vel neceſſarium, vel vtile, vt quando de cenſura non cõſtat, & ad maiorem ſecuritatem datur abſolutio, prout frequenter fit à confeſſoribus ante abſolutionem ſacramẽtalẽ ſub illa conditione generali, *Abſoluo te ſi indiges, vel quantum indiges.* Quã abſolutionẽ prudenter peti & dari dixit Nauar. in Summ. capit. 26. num. 13. Conditio vero in illa adiecta adeo eſt intrinſeca, vt implicite in qualibet abſolutione contineatur, eo quod res ipſa neceſſaria ſit, quia, niſi præcedat cenſura, non poteſt ſequi abſolutio, & ſi iudex non habeat poteſtatem, nulla etiam erit abſolutio. Quando vero de exiſtentia talis conditionis dubitatur, merito additur illa conditio, vt declaretur rem eſſe dubiam, & ne videatur res temere intentari. Aliquando etiam poteſt prudenter addi illa conditio, *Si ſatisfeciſti*, vel *Si vere & ex corde à contumacia receſſiſti*, nam hæc etiam conditio implicite includitur in abſolutione, vt ſupra vidimus, & propter rationabilem cauſam ad incutiẽdum metum, vel tollendam ignorantiam, poteſt aliquando verbis declarari. At vero quando conditio eſt omnino impertinens, imprudenter additur. & non ſine culpa, graui quidem ex ſuo genere, quia eſt contra reuerentiam rerum ſacrarum, & abuſus quidam Eccleſiaſticæ poteſtatis, tamen in particulari ex grauitate materiæ poteſt eſſe leuis.

An licite detur abſolutio ſub conditione de præſenti aut præterito.

Nauarr.

An valida abſolutio à cenſura ſub conditione de futuro detur.

MAius vero dubium eſt de conditione de futuro, an ſub illa tribui poſsit abſolutio à cẽſura, ita vt valida ſit, vel etiam licite ſic feratur. Et in primis certum eſt, abſolutionem ſic datam eo tempore, quo fertur non habere effectum, & conſequenter, neque ſimpliciter abſolutionem eſſe, quia tunc cõditio non eſt expleta, voluntas autẽ conditionata nihil operatur, donec conditio impleatur: ergo nec abſolutio, quæ pendet ex voluntate abſoluentis, quę conditionata fuit. Neque enim dici poteſt quãuis nobis non cõſtet, an conditio illa poſtea implẽda ſit necne: tamen in re ipſa alteram partẽ determinate futuram eſſe: quod ſi ita futura ſit, vt per conditionẽ exigitur, abſolutionem ſtatim ac profertur validam eſſe, & habere effectum: ſi vero cõditio futura non ſit, extunc eſſe prorſus inualidã, & nullam. Hoc (inquam) probabile non eſt, tum quia conditio non fuit de præſenti, ſcilicet, ſi hæc propoſitio de futuro eſt vera, ſed fuit de futuro effectu, verbi gratia. *Si ſatisfeceris*, vel, *Si oraueris*, &c. & ideo licet demus cognouiſſe Deum illum effectũ fuiſſe futurum, & conſequenter propoſitionem de futuro fuiſſe veram eo tempore, quo adhibita fuit conditio, nihilominus nõ potuit abſolutio extunc eſſe valida, quia non erat illa conditio appoſitã, ſed alia quæ nondum erat impleta. Tũ etiam quia, licet conditio fuiſſet poſita in illo ſenſu de præſenti, ſcilicet: *Si nunc propoſitio de futuro contingenti vera eſt*, & Deus cognoſceret veram eſſe, adhuc abſolutio non eſſet valida, quia illa conditio excedit humanam cognitionem, & ideo reſpectu hominum reddit abſolutionem illam omnino incertam, & inefficacem, ac propterea nullam. Non poteſt enim eſſe abſolutio valida, niſi ex voluntate efficaci procedat, & per verba ſufficienter ſignificantia hominibus determinatum effectum exprimatur, neutrum autem habet abſolutio ſub illa conditione. Itaque certum eſt conditionem de futuro vt minimum ſuſpendere abſolutionem. 5.

Difficultas vero eſt, an etiam inualidet illam, & reddat nullam, ita vt etiamſi poſtea expleatur conditio, nihil operetur. Et ratio dubitandi eſſe poteſt, quia abſolutio ſacramentalis data, hoc modo ſubcondi- 6.

Ratio dubitandi.

conditione de futuro nulla eſt, vt ſupra in proprio loco vidimus: ergo & abſolutio à cenſurâ. Probatur conſequentia à paritate rationis, quæ eſſe videtur, quia actus legitimus conditionem non recipit, vt iuriſtæ dicunt ex lib. *Actus legitimi*, ff. de Regulis iuris, & Regul. 50. Eod. in 6. Propter quam rationem partem hanc ſecuti ſunt Antoninus 3. par. titul. 26. capit. 77. §. 1. Syluest. verbo, *Abſolutio*. 3. in principio, & verb. *Excommunicatio*, 2. numer. 19. Angelus, *Excommunicatio*. 2. numer. 5. & verb. *Abſolutio*, 3. ſimpliciter enim dicunt abſolutionem ſub hac conditione dari non poſſe.

7. *Vera ſententia.*

Contrariam nihilominus ſententiam tenet Nauarrus de pœnitentia, d. 1. cap. in principio, nu. 64. & in Summa cap. 26. nu. 12. quem ſequitur Couarr. in c. *Alma*, p. 1. §. 11 num. 6. Fundamentum eſt, quia excommunicatio ferri poteſt ſub conditione, vt nos ſupra probauimus, ergo & abſolutio: patet conſequentia, quia maiori fauore digna eſt. Item quia nulla ſufficiens ratio differentiæ aſsignari poteſt, quia etiam excommunicatio eſt actus legitimus. Idem præceptum poteſt poni ſub conditione, & diſpenſatio in præcepto poteſt etiam ſub conditione fieri, & alii effectus, ſeu actus iuriſdictionis: ergo etiam hic: nulla enim ſufficiens ratio ſpecialis aſsignari poteſt, cur magis hoc abſolutioni repugnet, quam aliis actibus.

8. *Rationi dubitandi ſit ſatis.*

Neque enim oportet, vt in hoc æquiparetur abſolutio à cenſura abſolutionis ſacramentali, quia abſolutio ſacramentalis non poteſt ſuſpẽdi, ſed aut ſatisfit, quando forma profertur ſuper debitam materiam, aut ſi tunc non fit, ſemper manet nulla: quod ſi tunc fit, ſtatim habet effectum, ſi in ſubiecto non eſt impedimentum: nec poteſt effectus ſuſpendi per conditionem adiunctam ex intentione miniſtri, quia non inde pendet, ſed ex Chriſti inſtitutione, & ſuperiori tomo diximus. At vero abſolutio à cenſura eſt quędam ſententia humana introducta à iure poſitiuo, ſicut ipſa cenſura: & ideo eius effectus per ſe pendet ex voluntate ipſius abſoluentis qui proinde poteſt adiecta cõditione effectum ſuſpendere, vt ſequatur conditione poſita: & tunc illa abſolutio, nec eſt omnino nulla à principio nec ſtatim efficax: ſed eſt conditionata: & ſuſpenſa, donec tempus conditionis adueniat: hic enim modus proferendi ſententiam in humano iudicio, neque ex ſe, ſed ex ſola rei natura nullus eſt, neque etiam ex iure poſitiuo irritus factus eſt, in præſenti materia.

9. *Quid ſit actum legitimum non reſpicere cõditionem. Circa hanc regulam vide Coua. in 4. p. 2. c. 3. n 4.*

Neque illa regula, *Actus legitimi, &c.* quicquam obſtat: nam ibi non ſtatuitur pro generali regula, nullum actum legitimum poſſe fieri ſub conditione alioqui nec cenſura nec diſpenſatio, nec præceptum poſſet ſub conditione ferri, quia omnes hi ſunt actus legitimi, id eſt, qui fiunt ſecundum legem, ſeu legalem iuſtitiam, quod aperte falſum eſt. Regula ergo illa cum reſtrictione ponitur, ſcilicet, illos actus legitimos, qui non reſpiciunt diem vel conditionẽ, vitiari per temporis, vel cõditionis adiectionem, inter quos actus non eſt abſolutio, ſicut nec excommunicatio, & iuxta verba illius legis explicanda eſt ſimilis regula, quæ in 6. decretalium habetur, vt ibi Gloſſa inſinuauit.

10. *Poſsitne huiuſmodi abſolutio licite dari.*

Sed quæres, Eſto poſsit eſſe valida abſolutio ſub conditione lata, an licite ita feratur. Nauarrus abſolute negat, ſed peccare qui hoc modo abſoluit, quia abſolutio non debet eſſe in ſuſpenſo argumẽto cap. *Ad hæc quoniam*, de Appellationibus. At vero Vgolin. Tabula prima, c. 22. §. primo, num 2. ad finem, ait hunc modum abſoluendi eſſe licitum quia nulla ratione probatur malum, præſertim ſi conditio adiecta ad rem pertineat, *Vt ſi ſatisfeceris, &c.* Neq; etiam eſt ſpeciali iure non prohibitum, nam licet in capit *Biduum*, 2. quæſt. 9. dicatur, ſententiam non eſſe ſub conditione ferendam, tamen in ſententia cenſuræ, vel excommunicationis hoc locum non habet, vt ſupra dictum eſt ergo eadem ratione non habebit locũ in abſolutione. Et poſſumus contra Nauarrum retorquere argumentum eius, nam cẽſura poteſt ſub conditione ferri valide, & licite ergo & abſolutio, quia fauorabilior eſt.

11. *Reſolutio.*

Quocirca in rigore verum videtur, hunc modum abſoluendi, non eſſe per ſe malum, nec iure prohibitum, & ideo ſi prudenter obſeruentur circumſtantiæ neceſſariæ, & probabilis neceſsitas, vel vtilitas occurrat, non erit peccatum id facere. Tamen regulariter loquendo, exiſtimo eſſe illicitum, præſertim propter non vſum Eccleſiæ, quia neque in iure eſt vſitatus hic modus abſolutionis, ſicut eſt vſitatus modus ferendi cenſuram ſub conditione, neque etiam in vſu Prælatorum Eccleſiæ inuenimus hunc abſoluendi modum: ratio autem eſſe videtur: nam vel is, qui abſoluitur, eo tempore, quo abſoluitur dignus eſt abſolutione, vel non: ſi eſt dignus ſimpliciter abſoluendus eſt, & immerito additur conditio ſuſpendens abſolutionis effectũ, ſi vero non eſt dignus non debet tunc abſolui ſub conditione futuræ ſatisfactionis, vel diſpoſitionis, tum quia ad officium iudicis ſpectat hanc examinare, & cognoſcere: tum etiam, quia inde poteſt ligatus facile ſumere occaſionem differendi ſatisfactionem, ſeu emendationem: ac denique quia ſemper eſt conuenientius, vt exhibita ſatisfactione, vel correcta contumacia, peccator humiliter ſe pręſentet Eccleſiæ ad obtinendam abſolutionem. Propter hæc ergo regulariter non conceditur abſolutio illo modo neque inuenio in iure abſolutiones ita ſub conditione conceſſas, ſicut cenſuras, ſed concedendas. Nam quia peccata occulte fiunt, & ab ipſis peccatoribus abſconduntur, expedit aliquando ipſo iure puniri: vel coerceri per cenſuras, quia vero ſatisfactio vel reſipiſcentia, per ſe loquendo, non occultatur, & alioquin talis abſolutio non coercet, ſed potius daret licentiam peccandi, ideo ipſo iure non conceditur talis abſolutio, nec concedi debet ab homine, niſi raro, & cum magna circumſpectione, vt dixi.

De Tertia diuiſione abſolutionis in ſimplicem, & ad cautelam.

12. *Quid vtraque ſit.*

TErtio diuidi poteſt abſolutio in eam, quæ ſimpliciter, vel tantum ad cautelam conceditur quæ ſubſtantialiter non differunt, ſed tantum in modo coditionato, orto ex defectu cognitionis ſeu certitudinis ipſius cenſuræ. Quando enim certo conſtat hominem contraxiſſe cenſuram, & hoc fatetur ipſe pęnitens, tunc fertur abſolutio abſolute & ſimpliciter. Contingit tamen aliquando cẽſuram eſſe ignoratam, aut ſaltem dubiam, & tunc propter maiorem certitudinem ſolet peti, & dari abſolutio: & hæc vocatur ad cautelam, includitque illam conditionem, *Si indiges*, vel, *Si contraxiſti*. De qua multa diſputat Couarr. in cap. *Alma*, 1. part. §. 12. numer. 7. & Vgolinus dicto §. 1. omnia vero, quæ tractant, magis pertinent ad forum contentioſum, quam ad forum animæ, de quo nos præcipue agimus, & ideo circa hanc abſolutionem pauca nobis aduertenda ſunt.

13. *Primus modus quo abſolutio cenſuræ ad cautelam datur.*

Primum eſt duobus modis ſolere hanc abſolutionem dari. Primo nulla præcedente cognitione nec dubitatione cenſuræ, quæ non ſolum ad cautelam, ſed etiam ad ſuperabundantiam, & ad tollendum omne periculum dici poteſt: hoc autem modo non fertur ſine aliqua occaſione, vel cauſa: eſſet enim ſuperuacaneum, alias paſsim repeti poſſent huiuſmodi abſolutiones. Maxime ergo fieri ſolet ante abſolutionem ſacramenti pœnitentiæ, aut ante aliquem alium actum, cuius valor per cenſurã

impedire poſſet, ſi fortaſſe adeſſet. Et quidem in ſacramento Pœnitentiæ maximè fit propter reuerentiam ipſius ſacramenti, & propter coniunctionem & ſubordinationem, quam per ſe poſtulat abſolutio à cenſura, & à culpa ſi vtique fortaſſe neceſſaria ſit. In ſuſceptione autem aliorum ſacramentorum non ſolet talis abſolutio à cẽſura præmitti: quia regulariter ſupponitur præmiſſa confeſsio, ſi tamen conſtaret, aliquem, v.g. in articulo mortis non potuiſſe propter repentinum euentum confiteri, & dandũ illi eſſet ſacramentum Extremæ vnctionis, optimum conſilium eſſet huiuſmodi abſolutionẽ à cenſura ad cautelam permittere: & idem eſt dicendum in ſimilibus caſibus, In miniſtrando etiam ſacramento ordinis ſolent Epiſcopi huiuſmodi abſolutionem permittere, propter ſpeciale periculum incurrendi irregularitatem, In ordine vero ad alios actus, vt ad collationem beneficii, vel conceſsionem priuilegii, &c. præmittitur talis abſolutio propter vitandum omne periculum nullitatis & humanam ſuſpitionẽ, vel etiam omnem calumniam.

14. *Secundus modus abſolutionis ad cautelam.*

Alio modo datur hæc abſolutio ratione dubitationis cenſuræ: quæ dubitatio interdum oriri poteſt ex propria conſcientia ipſius perſonæ, interdũ eſſe poteſt in foro exteriori; & iuxta modum dubitationis, ita erit talis abſolutio conueniens, vel neceſſaria in foro interiori, vel exteriori, poteritque concedi ab eo, qui à tali cenſura poſſet abſoluere, ſi eſſet certa, & non ab alio. Primum patet, quia qui poteſt tollere certã, & à fortiori poteſt tollere dubiã ſecundum autem probatur, quia hæc abſolutio datur ad tollendam omnem dubitationem cenſuræ: ergo neceſſe eſt, vt qui ſic abſoluit, poteſtatem habeat tollendi cenſuram, ſi fortaſſe in re ipſa ſit: alioqui ſemper idem dubium manere: ergo hæc abſolutio ab eo ſolum dari poteſt, qui abſolute & ſimpliciter poteſt à cenſuris abſoluere. Poteſt tamen contingere, vt cenſura ſit reſeruata, quando de illa certo conſtat, non tamen ſi ſit dubia, & tunc poterit quis ad cautelam de illa abſolui ab eo à quo non poſſet, ſi alioquin de cenſura certo conſtaret: hoc autem prouenit ex peculiari modo delegandi iuriſdictionem & reſeruandi talem cenſuram, qua reſeruatione ſecluſa, regula propoſita generaliter procedit.

15. *Quale dubium requiritur vt abſolutio ad cautelam procuranda ſit.*

Statim vero occurrit inquirendum, quale & quantum eſſe oporteat dubium de cẽſura, vt ratione illius, vel neceſſarium ſit, vt expediat abſolutionem ad cautelam procurare. Sed hæc quæſtio ita generatim ſumpta definienda eſt ex generalibus principiis de conſcientia dubia, vbi tractatur quomodo in dubiis ſecurior pars ſequenda ſit. In particulari vero quod ad hanc materiam, ſpectat explicabitur commodius in ſingulis cẽſuris, & in materia de Irregularitate aliqua addemus. Nunc ſolum aduerto dubium debere cadere in valorem, vel nullitatem cenſuræ, nam ſi ſit dubium de iniuſtitia, vel alio defectu qui non ſit contra ſubſtantiam cẽſuræ tunc non habebit locum abſolutio ad cautelam ſed ſimplex abſolutio neceſſaria erit. quia non obſtante illo dubio, conſtat cenſuram fuiſſe validam. Imo non ſolum in caſu dubii, ſed licet conſtet cenſuram fuiſſe inique latam, non tamen ex defectu contra ſubſtantiam, neceſſaria erit ſimplex abſolutio, quia conſtat de vinculo re ipſa impoſito, quamuis inique. ergo ſimpliciter neceſſarium eſt illud ſoluere.

De vltima diuiſione abſolutionis cenſuræ in ſimpliciter, & ad reincidentiam.

16. VLtimo diuidi poteſt abſolutio in eam, quæ dicitur ad reincidentiam, & ſimpliciter, ſeu abſque reincidentia. Explicato priori membro conſtabit poſterius, de quo nihil vltra addere oportet, quia omnis abſolutio, quæ non eſt ad reincidentiam ſub illo comprehenditur, & ita de illa procedunt, quæ hactenus dicta ſunt. Igitur abſolutio ad reincidentiam dicitur illa, per quam tollitur cenſura non in perpetuum, ſed ita vt reditura ſit poſt certum tempus, vel poſt talem effectum. Qui modus abſolutionis valde frequens, & vſitatus eſt. Ratio vero illum introducendi fuiſſe videtur, quia cenſura non ſuſpenditur (vt Iuriſtæ aiunt cum Gloſſ. in c. *Præſenti*, verb. *Declarauimus*, de ſententia excommunicationis in 6.) id eſt, quãdiu permanet, operatur ſuos effectus, ſeu priuat aliquibus actibus interdum autem expedit, vel neceſſarium eſt eum, qui cenſura ligatus eſt reddere habilem ad aliquem actum vel effectum, aut eum abſoluere pro aliquo tempore, & non omnino, ſed cum conditione reincidendi, ſi hoc vel illud non faciat intra illud tempus.

Quid ſit abſolutio ad reincidentiam.

17. *Abſolutio ad reincidentiam duplex.*

Vnde fit duobus modis hoc fieri poſſe, ſeu duplicem eſſe abſolutionem ad reincidentiam. Vna eſt, quæ ex intentione abſoluentis non conceditur vt perpetua, ſed ad limitatum effectum, vel tempus, & hęc non eſt proprie ad reincidentiam: ſed abſolutio ad actum, ſeu ad tempus, quæ frequentius datur ad cautelam, vt cum quis abſoluitur (etiamſi de eius cenſura non conſtet nec dubitetur) vt poſsit teſtimonium ferre libere, cap. *Veniens*, 2. in fine de teſtibus, Item, dum quis abſoluitur ad ſolum hunc effectum, vt beneficii collatio valeat, vt eſt in communi praxi Eccleſię Romanæ, vt colligitur ex c. *Apoſtolicæ*. de Exceptionibus, & alia exempla ſuperius poſita ſunt. Aliquando vero poteſt abſolutio hoc modo dari non ad cautelam, ſed ex certa ſcientia præexiſtentis cenſuræ, vt omnes Doctores docent, & colligitur ex his, quæ Couarr. tractat in cap. *Alma mater* §. 11. num. 6. Et ratio eſt clara, quia ſicut poteſt eſſe occaſio, vel neceſsitas ſic abſoluendi ad cautelam, ita etiam eſſe poteſt abſoluendi eodem modo à cenſura cognita, & in eo abſoluendi modo nihil eſt contra rationem, ſi ex iuſta cauſa fiat.

18. *Obiectio.*

Dices, quando cenſura ignoratur, merito aliquẽ ita abſolui, quia poteſt eſſe vtile, & ipſe pręſumitur diſpoſitus ad abſolutionem, idemque eſt, quando res eſt dubia, præſertim, cum poſsit ita vrgere neceſsitas vt non detur locus inquirendi & expellendi dubium. At vero, quando de cenſura conſtat nonnulla maior videtur eſſe difficultas, quia vel ille eſt diſpoſitus ad abſolutionem, & receſsit à contumacia, vel non: ſi primum, ſimpliciter abſoluendus eſt, & non ad tempus: vel ad actum, imo ablata ſemper cenſura, nõ iterum in eam incidet, quia iam non eſt contumax: ſi vero non eſt diſpoſitus ad abſolutionem, non eſt abſoluendus etiam ad tempus, vel ad ſpecialem actum.

19. *Solutio.*

Reſpondeo, vtroque modo accidere poſſe, vt rite & recte detur hęc abſolutio. Primo quidem quia contingere poteſt, vt licet talis perſona non ſit ita diſpoſita, vt abſolutionem ſimpliciter mereatur, quia non omnino ſatisfecit, nec vere à contumacia diſceſsit: nihilominus aliquis actus eius neceſſarius ſit Eccleſiæ propter bonum, vel commune vel alicuius tertiæ perſonæ, vt, v.g. quod teſtimonium ferat in iudicio, vel aliud ſimile, tunc ergo licite abſolui poteſt ad talem actum propter talem iuſtam cauſam. Aliquando etiam ex benignitate Eccleſiæ, vel paſtorum eius poteſt hoc fieri in commodum ipſius perſonę, quæ ſic abſoluitur, ne graue aliquod damnum patiatur, ſi tali tempore ſit excommunicatus vel incapax beneficii, &c. Nam hæc abſolutio à cenſura non eſt aliquod ſacramentum, vt propterea intrinſece malum ſit, concedere homini in peccato permanenti, & ideo, ſi rationabili cauſa id faciat licite fieri poteſt: quod etiam de abſolutione totali ſupra oſtendimus: multo ergo magis verum erit de hac abſolutione ad tempus, vel ad actum

ctum, quæ dici poteſt ſecundum quid.

20. *Duplex ex capite poteſt perſona eſſe diſpoſita ad reincidentiam abſolui.*

Deinde, etiamſi perſona ſit diſpoſita, & capax abſolutionis ſimpliciter, fieri poteſt, vt ex voluntate, vel poteſtate ab ſoluentis non ſimpliciter, ſed ſolum ad talem actum abſoluatur. Ex voluntate quidem, quia, licet fortaſſe plus poſſet, non tamen plus intendit, quia hæc poteſtas non operatur vltra intentionem, vt ſupra dictum eſt, ſiue illa limitatio intentionis ex malitia ſit, ſiue quia maior abſolutio poſtulata non fuit, nec iudex per ſe de illa agebat, ſed ſolum tanquam de medio neceſſario ad talem actum. Ex defectu autem poteſtatis hoc poteſt prouenire, quando abſoluens alioquin non eſt iudex talis cenſuræ, ſed ſolum ex poteſtate, quam habet ad aliam cauſam, vel actionem, conſequenter poteſt abſoluere à cenſura, ſolum in ordine ad talem cauſam, vel actionem: tunc enim non poteſt perfectiorem abſolutionem tribuere, quantumuis perſona digna ſit, quia nihil intereſt eius diſpoſitio, ſi in alio non eſt poteſtas. Exemplum eſt v. g. in Iudice Eccleſiaſtico alicuius cauſæ qui poteſt abſoluere aliquem, vt in ea cauſa ferat teſtimonium, ſi aliud ſufficiens haberi non poſſit, vt ſumitur ex cap. *Veniens* 1. de teſtibus, vbi Abbas num. 18. & alii, & tractat late Vgolin. Tab. 1. cap. 4. §. vltimo, num. 18. Dicitque eſſe hoc priuilegium peculiari iure introductum, vt lites facilius expediantur, & ideo non eſſe extendendum ad collationem beneficii, vel alios ſimiles actus. Quod etiam ſenſit Nauar. in cap. *Ita quorundam*, de Iudæis notab. 11. num. 18. & 22. In eo igitur caſu, quamuis abſolutio ad talem effectum concedatur homini, quia ratione ſuæ diſpoſitionis, vel ſatisfactionis ſimpliciter abſolui poſſet, nihilominus à tali iudice non poteſt abſolui, ſed ſolum ſecundum quid, & ad talem actum, ex defectu poteſtatis.

21. *Quomodo poſſit homo conſummato actu, ad quem fuit abſolutus, iterum in cenſuram incidere.*

Hinc vero naſcitur difficultas, quomodo poſſit ille homo poſt conſummatum actum, ad quem fuit abſolutus iterum in cenſuram incidere, cum iam non ſit contumax, nec inobediēs Eccleſiæ. Propter hanc difficultatem dixerunt aliqui Canoniſtæ, neceſſariam eſſe nouam ſententiam: Vgoli. vero cum communi ait, ſine noua ſententia priorem cenſurā, iterum incurri. Et ſine dubio non eſt neceſſaria noua ſententia. Alias illa abſolutio non eſſet limitata ad tempus, vel actum, ſed abſoluta. Imo, ſi neceſſaria eſſet noua ſententia in prædicto caſu, non poſſet iuſte ferri, cum ille homo ſit iuſte abſolutus, & de nouo non ſit dignus cenſura. Ratio ergo cur poteſt cenſura redire, eſt, quia redit ex vi prioris ſententiæ, quæ iuſta fuit, & ita ſemper reſpicit illam contumaciam, in qua talis ſententia fundata fuit. Cuius ſententiæ effectus impeditus fuit ad tempus per prædictam abſolutionem, ſemper autem ſententia retinet ſuam vim, & moraliter permanet, ſicut lex quædam; & ideo tranſacto tempore abſolutionis iterū operatur moraliter inducendo cenſuram. An vero dicenda ſit illa cenſura eadem numero cum præcedenti, necne, res eſt parui momenti: tamen moraliter tanquam eadem reputatur. Vnde cum hæres nō habeant aliud eſſe niſi morale, eadem dicenda eſt; & ideo ad illam non eſt neceſſaria noua cauſa, vel contumacia.

22. *Propriiſſime datur abſolutio ad reincidētiam ſub conditione de futuro.*

Alio modo datur hæc abſolutio ad reincidentiam, ita vt ex intentione abſoluentis non detur ſolum ad definitum tempus, vel actum, ſed etiam vt ſimpliciter valeat, & perpetua ſit ſub conditione tamen ſatisfaciendi, vel aliquid faciendi intra certū tempus, quo tranſacto, & non impleta conditione, iterum incidatur in cenſuram: & hæc eſt propriiſſima abſolutio ad reincidentiam. Continetq; ſimpliciter duo. Vnum eſt ablatio cenſuræ pro illo tempore, ſimpliciter, & abſolute; aliud eſt ablatio cenſuræ pro reliquo tempore tamen ſub conditione, & ex hoc ſecundo capite habet, quod ſi tantum ad reincidentiam, non impleta conditione. Atque in hoc differt à priori abſolutione, quod illa præciſe tollit cenſuram pro tali tempore, vel actu: quo conſummato, independenter ab omni conditione vel actione ipſius, perſonæ ſic abſolutæ iterum cenſuram incurrit: in hoc vero poſteriori modo expectatur conditio, vel actio ipſius perſonę, cui abſolutio data fuit, & ab eius voluntate, vel actione pendet, quod, vel abſolutio perpetuo duret, vel cenſura redeat, nam ſi conditionem impleuerit, non redibit: ſi vero non impleuerit conditionem, iterum redibit cenſura.

Ex quo intelligitur primo, hanc abſolutionem veram ac propriam eſſe, ideoque neceſſariam eſſe poteſtatem iuriſdictionis ad illam concedendam & non ſufficere conuentionem partium. Vt, verbi gratia, ſi quis excommunicatus ſit ad inſtantiam alterius, donec illi ſoluat debitū, non ſatis eſt, vt ipſi inter ſe conueniat, & creditor conſentiat, vt ſolutio debiti differatur vſque ad certum tempus, non (inquam) hoc eſt ſatis, vt debitor cenſeatur abſolutus ad reincidētiam pro hoc tempore, ſed erit ſatis vt à iudice poſſit ſic abſolui: nam cenſura ſemel cōtracta, non poteſt aliter tolli. Vnde in hoc eſt magnum diſcrimen inter præceptum ſatisfaciendi de futuro intra certum tempus ſub pœna cenſuræ ipſo facto incurrendæ, & cenſuram iam contractam. Nā in priori caſu, ſi pars in cuius gratiam cenſura conceditur, conſentiat, & differat tempus ſolutionis, id ſatis erit, vt nō incurratur cenſura, donec totum illud tempus tranſactum ſit, etiamſi prior terminus à iudice præfixus elapſus fuerit, vt in ſuperioribus probauimus: quia cum illa cenſura nondum ſit contracta, non eſt neceſſaria abſolutio, per quam tollatur, neque aliquis actus iuriſdictionis, quod impediatur, ſed ſatis eſt, quod materia præcepti, ex cuius tranſgreſſione pendet cenſura, ita mutetur, vt præceptum pro eo tempore non obliget: nam hoc ipſo ceſſat contumacia, & ideo illo tempore non cenſetur pertranſiri terminus à iudice præfixus. At vero in poſteriori, ſeu præſenti caſu, quando iam cenſura contracta fuit, eſt omnino neceſſaria abſolutio & iuriſdictio ad tollendam illam etiam ad reincidentiam. Quapropter ſatis non eſt ſola partium concordia.

23. *Abſolutio ad reincidētiam ſolum per iudicem concedi poteſt.*

Ex quo vlterius colligitur, huiuſmodi abſolutionem in cenſuris ab homine latis, per ſe loquendo, & ordinarie, ſolum poſſe dari ab eo, qui cenſuram tulit, vel eius ſuperiore iuxta declarationes ſuperius datas: quia hæc abſolutio eandem iuriſdictionem requirit, ac illa quæ ſimpliciter datur, & de ſe poteſt eſſe perpetua, ſi is, qui abſoluitur, conditionem impleat. Dico autem, *per ſe & ordinariè*, quia per priuilegium, vel per Bullam Iubilæi interdum datur facultas abſoluendi, etiam ab hac cenſura ab homine lata: Tamen illa conceſſio ſemper ſit ſub ea clauſula, & conditione *Satisfacta parte*, qua clauſula non ſeruata, abſolutio nulla redditur, vt ſupra etiam dixi. Quia tamen interdum contingit (ob impotentiā pœnitentis) ſatisfactionem re ipſa non præcedere, ſed ſolam cautionem eius, ideo tunc abſolutio talis, ſolum eſt ad reincidentiam, quia, ſi perſona ſic abſoluta, habita poſſibilitate, non ſatisfaciat, iterū incidet, vt declararunt Pius Quintus, Gregorius Decimus tertius, & Xiſtus Quintus, in variis Bullis Iubilæi, vt referunt moderni Auctores, & eſt valde conſentaneum iuri communi, vt colligitur ex capitul. *Eos qui*, §. *Idem ſtatuimus*, de Sentent. excommun. in ſexto.

24. *Quis poſſit ad reincidentiam abſoluere in cenſuris ab homine.*

Vide Vgo. to. 1. ca. 10. §. 4. nu. 5.

25. *Quis poſſit hoc modo à cenſuris à iure abſoluere.*

Simili modo in cenſuris à iure, ſi non ſint reſeruatæ, eadem poteſtas, quę requiritur ad aliam abſolutionem ſimplicem, ſufficit, vel neceſſaria eſt ad hanc de reincidentia, vt patet ex ratione ſuperius facta, quæ hic eodem modo procedit, & applicari poteſt. A cenſuris autem reſeruatis Pontifici (& idem

idem eſt proportionaliter in reliquis) quamuis ordinarie, & per ſe loquendo ſolus ille poſsit ab eis abſoluere, cui reſeruatæ ſunt; tamen iure cõmuni in quibuſdam caſibus, in quibus difficilis eſt ad ſuperiorem recurſus, conceditur aliis inferioribus poteſtas abſoluendi, cum obligatione comparandi, vel petendi abſolutionem à ſuperiore, cum primũ commodo adiri poſsit, & talis abſolutio, quoad hanc partem eſt ad reincidẽtiam. Nam, ſi nacta opportunitate, quis contemnat, vel negligat ſuperiorem adire, in eandem cenſuram iterum incidet, vt notauit Couarruuias dict. §. 11. numero ſexto, in fine, ex capite. *Eos*, de Sentent. Excommunic. in ſexto. Aduertit tamen, idem eſſe dicendum in quibuſcunque cenſuris, ſiue ab homine, ſiue à iure latis, quando ob imminentem mortem, vel aliam ſimilem cauſam aliquis ab eis abſoluitur ab aliquo inferiori, à quo per ſe, & extra illum caſum non poſſet abſolui.

An ad reincidendum in cenſuram noua culpa requiratur.

26. VNa vero ſupereſt difficultas circa huiuſmodi abſolutionem ad reincidentiam, ſcilicet, an neceſſaria ſit noua culpa ad ſic reincidendum. Pendet enim vt diximus, hæc reincidentia ex actione aliqua, vel omiſsione, quæ poſita fuit vt conditio, ſub qua reincidatur: contingere autem poteſt, vt ille, qui ſic eſt abſolutus, poſtea non expleat conditionem abſque culpa, vt verbi gratia quia ob ſolam impotentiam non perſoluit debitum intra præfixũ terminum. Reſpondeo, dupliciter dari hanc abſolutionem, primo abſque certo præfixo termino, ſolum ſub ea conditione, *Cum primum poſsis &c.* vt in caſu dicti capit. *Eos qui*, & tunc dubium non eſt, quin reincidentia non contingat abſque noua culpa, quia neceſſaria eſt noua contumacia. Nam ita in tali abſolutione virtute includitur præceptum cõparendi vel ſatisfaciendi, &c. & donec illud violetur, nondum cenſetur impleta conditio neceſſaria ad reincidendum, ſed hæc conditio non impletur quamdiu impotentia durat, vt ex ipſa forma iuris conſtat: ergo.

27. Alio modo ponitur dicta conditio implenda intra certum terminum præfixum, nulla facta mentione de poteſtate, vel impotentia, ſed abſolute actione, vt de reſtituendo, vel ſoluendo debito; & tunc eſt valde probabile, etiamſi non intercedat culpa, quacunque ex cauſa non impleatur conditio, in cenſuram reincidi, quia hæc non eſt noua cenſura, ſed eadem moraliter, & ideo non requirit nouam contumaciam, vt ſupra dicebamus in priori abſolutione ad certum tempus, vel actum. Et alioqui conditio poſita talis eſt, vt ſine culpa omitti poſsit, & in modo, vel verbis, quibus ponitur, non indicatur reſpectus ad nouam culpam negligentiæ: ergo. Quocirca, licet ante cenſuram contractam nemo contrahat illam, ſi non ſoluat, eo quod non poſsit, quantumuis præceptum ſoluendi ſub cenſuram latum ſit, tamen poſt contractam cenſuram, licet ablata ſit ad reincidentiam ſub conditione ſoluendi intra præfixum terminum, poteſt quis in illam reincidere non ſoluendo etiam ob impotentiam. Sicut, ſi non fuiſſet abſolutus, in illa permanſiſſet, etiã ſi factus eſſet impotens ad ſoluendum. Nam tunc perinde ſe habet poſt tranſactum præfixum terminum, ac ſi non fuiſſet abſolutus, quia non fuit abſolutus ſimpliciter, ſed ad reincidentiam. Atque hoc videtur in rigore verum, niſi oppoſitum aliunde conſtet ex intentione abſoluentis, quæ regulariter non eſt alia, præſertim quando talis abſolutio fit ex conſenſu partis, in cuius præiudicium vergere poſſet. In huiuſmodi ergo euentu, ante lapſum terminum prefixum, recurrendum eſt ad ipſum iudicem & petenda abſolutio ſimpliciter, vel ſaltem dilatio termini, quam ille tenebitur concedere, ſi ſufficienter probetur impotentia ſoluendi; autem non cõcedat, recurrendum erit ad ſuperiorem, quia alias non poterit euitari cenſura, ſicut cenſura ſemel cõtracta non tollitur ſine abſolutione, etiamſi iniuſtè negetur.

SECTIO IX.

Vtrum, In abſoluendo à cenſura certa aliqua forma ſeruanda ſit.

SIcut cenſura iure Eccleſiaſtico introducta eſt, ita & eius abſolutio: nam oppoſitorum eadem eſt proportio. Vnde ab eodem iure petenda eſt abſoluendi forma ſicut, & ferendi cenſuram. Duo autẽ poſſunt de hac forma inquiri, ſcilicet, quid pertineat ad ſubſtantiam eius, & quid ad ſolennitatem: & de vtroque breuiter dicendum eſt. 1.

Circa priorem partem omnes conueniunt, nullam eſſe in iure præſcriptam formam verborum, quę ſit de ſubſtantia huius formæ. Ita docent Theologi in 4. d. 18. & ſpecialiter Richard. arti. 10. q. 5. Syl. ueſt. verb. *Abſolutio*, 3. n. 2. & Nau. de Pœnit. d. 6. ca. 1. in princip. nu. 59. & in comment. de Iubilæo not. 30. num. 8. & Couarr. cap. *Alma*, §. 11. num. 6. & 7. & alii. Nihilominus tamen iidem autores docent neceſſarium eſſe hanc abſolutionem fieri aliquo verbo, aut ſigno ſenſibili, quo ſufficienter ſignificetur eum, qui cenſura ligatus erat, ſolui, & liberari ab ea, qualia ſunt hæc, *Abſoluo te: Reconcilio te Eccleſiæ*, vel aliquid ſimile. Quia hæc actio fit inter homines, vnde neceſſe eſt, vt ſenſibili modo fiat, ſicut ſupradictum eſt de forma ferendi cenſuram: nam quoad hæc eadem ratio erit de vtraque, vt bene notauit Nauar. in Summ. cap. 27. nu. 37. Vnde in huiuſmodi forma in primis neceſſariũ videtur aliquod verbum quo ille moralis effectus tollendi cenſuram indicetur, ſiue ſit verbum *tollo*, aut *aufero*, ſiue verbum *Benedico*, aut *Rebenedico*, vt aliqui dicunt. Deinde oportet aliquo modo exprimere perſonam, quę abſoluitur: quia non poteſt aliter ſignificari, intentionem abſoluentis ad illum dirigi, & effectum per illa verba intentum eſſe tollere cenſuram, quæ huic, vel illi inerat, quod neceſſarium eſt ad eius abſolutionem, quia, alioqui non ſufficienter ſignificaretur, is, qui abſoluitur, ſicut proportionaliter de cenſura diximus. 2. *Nulla eſſe in iure verbũ præſcripta, quæ ſint de ſubſtantia huius formæ.*

Vnde conſequenter etiam neceſſaria eſt expreſſio perſonæ abſoluentis; quia, ſi ei qui antea ligatus erat, vel etiam ipſi Eccleſiæ non ſignificetur abſolutionem illam fieri ab eo, qui poteſtatem habet, non ſignificatur ſufficienter, vt vera abſolutio. Hæc autem expreſsio perſonæ abſoluentis non oportet, vt fiat per vocem diſtinctam ab ipſo verbo, quo ſignificatur actus abſoluendi. Nam in ipſo verbo implicite & virtute continetur quod ſatis eſt ad ſignificationem ſenſibilem. Et enim in forma baptizandi, & abſoluendi ſacramentaliter hoc ſatis eſt, quantum pertinet ad ſubſtantiam formæ: ergo multo magis in præſenti. Quod maxime verũ habet, quando hæc abſolutio verbis fit; nam tunc ipſa expreſsio verbi abſoluendi, vel ęquiualentis, prolata à tali perſona, in actu exercitio ſignificatur, ipſam eſſe quæ abſoluit. Quando vero abſolutio hæc datur per ſolũ ſcriptum, tunc neceſſaria eſt clarior expreſsio perſonæ abſoluentis nomine proprio, aut æquiualenti, quia alias non ſignificatur actio in particulari, & vt egrediens à tali perſona habente poteſtatem, quod neceſſarium eſt ad valorem abſolutionis. 3. *In forma abſolutionis neceſſariam eſſe expreſſionem perſonæ abſoluentis.*

Sitne

Sitne in abſolutionis forma neceſſario determinatio cenſuræ, à qua abſolutio datur.

4. INquiri vero hic poteſt, an neceſſarium ſit in hac forma addere aliquam determinationem, qua ſignificetur abſolutionem eſſe à cẽſura, vel à tali cenſura. Videtur enim hoc eſſe neceſſarium; quia alias valde ſuſpenſa, & quaſi æquiuoca relinquitur ſignificatio. In contrarium vero eſt, quia ſufficere videtur intentio abſoluentis ad determinandam ſignificationem illius verbi: nam in ſacramento Confeſsionis id ſufficit, neque eſt de ſubſtantia illius formæ, vt dicatur. *Ego te abſoluo à peccatis tuis*: ſed ſufficit dicere, *Ego te abſoluo*: ergo etiam in præſenti. Reſpondeo, quando ex forma iudicii, ſeu ex his quæ proxime antecedunt, conſtat de qua re ſit ſermo: tunc non erit neceſſaria illa determinatio, niſi tale ſit verbum, vt ex propria ſignificatione illam requirat, vt v.g. ſi reus petat abſolui ab excommunicatione, ſatis eſt, quod Iudex reſpondeat: *Ego te abſoluo*: & hoc probat ratio poſteriori loco facta. In abſolutione etiam ſacramentali ſemper pręcedit peccatorum confeſsio, quæ eſt proxima materia illius iudicii: à qua ſignificatio talis formæ determinatur, vt abſolutionem à peccatis ſignificet. Sicut in forma Euchariſtiæ, ex præſentia materiæ determinatur pronomen *Hoc*, vt deſignet, & ſignificet rem contentam ſub ſpeciebus panis. Multo ergo magis in abſolutione à cenſura: ſi ex adiunctis fiat determinatio, ſatis erit. Et ratio à priori eſt, quia tunc illa eſt ſufficiens ſignificatio ſenſibilis, & voluntatis abſoluentis, & effectus, Dixi autem: *Niſi tale ſit verbum, quod ex modo ſignificandi determinationem requirat*: quia oportet, vt verba reddant completum, & integrum ſenſum: poteſt autem tale eſſe verbum, vt abſque adiuncta determinatione nullum completum ſenſum reddere poſsit, vt videtur eſſe verbum *Tollo* aut *Aufero*. Nam ſiquis dicat: *Ego tollo, aut aufero à te*, & nullam determinationem adiungat: nullũ ſenſum perfectum reddit. Oportet ergo addere nomẽ cenſuræ, aut aliud æquiualens, vel certe pronomen aliquod eam deſignans ex adiunctis, ſeu concomitantibus, iuxta ſuperius dicta:

Reſolutio.

5. At vero quando nihil præcedit, ex quo poſsit talis determinatio moraliter fieri, tunc certe videtur neceſſarium addere talem determinationem, vt obiter indicauit Syluester, verbo *Abſolutio*, 2. §. *Quantum eſt*. Vt quando, in confeſsione ante abſolutionem ſacramentalem præmittitur abſolutio à cenſuris ipſo abſoluente nihil petente, nec cogitante de cenſuris: tunc ſi in forma non addatur determinatio, non videtur ſatis ſignificari ſenſibiliter ille effectus, & voluntas Iudicis abſoluentis. Et idem eſt, quando aliquis abſoluitur inuitus, aut nihil petens: atque hoc etiam confirmat vſus Eccleſiæ: Quapropter probabile eſt, tunc eſſe de ſubſtantia addere determinationem aliquam, non quidem per verba ſpecifica, ſed ſaltem per generalia: ita vt ſignificetur ſufficienter, illum eſſe vſum poteſtatis, ad tollẽdam cenſuram, vel cenſuras, quibus talis perſona ligata eſt. Non eſt tamen hoc ita certũ, quin oppoſitum ſit probabile: quod ſentit Vgolinus tabul. 1. capit. 13. Vt minimum tamen res eſt dubia, & ideo in hanc partem ſecuriorem ſemper inclinandum eſt.

Num oporteat in abſolutione explicare cauſam cenſuræ.

6. QVæri vero vlterius poteſt, an oporteat in abſolutione explicare cauſam cenſuræ, dicendo v.g. *Ego te abſoluo ab excommunicatione, quam propter talem cauſam incurriſti.* Reſpondeo breuiter, hoc, per ſe loquendo, non eſſe neceſſarium: quia neque alquid iure cautum eſt, neque ex natura rei oritur talis neceſsitas, cum voluntas, & intentio abſoluẽtis cum ipſo effectu tollendi cenſuram ſatis explicetur, etiamſi cauſa cenſuræ non exprimatur. Aliquando vero oportet hanc cauſam exprimere, vt conſtet à qua cenſura pœnitens abſoluatur. Contingit enim aliquem eſſe ligatum pluribus excommunicationibus propter diuerſas cauſas, qui poteſt abſolui ab vna, quamuis non abſoluatur ab aliis: tunc vt tollatur ambiguitas, oportebit aliquando exprimere cauſam cenſuræ: ſic enim facile intelligetur ab illa cenſura abſolui, & non ab aliis. Quanquam in eo caſu non ſemper hoc neceſſarium ſit, vel quia ſimul poteſt quis abſolui à multis cẽſuris, licet plures ha[illegible]el fieri poteſt, vt abſoluens habeat poteſtatẽ [illegible]atam ad vnam cenſuram, & non poſsit ab aliis abſoluere: tunc enim etiamſi abſolutio ſimpliciter, & ſine expreſsione cauſæ proferatur, ex principio, à quo procedit, ſufficienter intelligitur limitari ad talem effectum.

Itaque in eo caſu, quo aliquis ligatus eſt pluribus cenſuris, primum cõſiderare oportet, an abſolutio petatur ab eo, qui poteſt abſoluere ab vna tantum, vel à pluribus: ſi ab vna tantum quantumcunque abſolutio ſimpliciter petatur, & cõcedatur, illa tantum cenſura tollitur, quæ ſub abſoluentis poteſtatẽ cadit, quia ex parte cenſurarum non repugnat tolli vnam ſine aliis, quia non habent neceſſariam connexionem, vt recte notauit D. Tho. in. 4. d. 18. qu. 2. art. 5. q. 1. & ibi Paludanus, ac cæteri Theologi: ex parte vero potentiæ limitata eſt, vt ſupponimus: & ideo non poteſt abſolutio excedere abſoluentis facultatem. 7.

Si autem abſolutio petatur à iudice, qui poteſt à pluribus cenſuris abſoluere, tunc vel petitio eſt abſoluta abſque determinatione, vel limitatione determinatæ cauſæ, & abſolutio ſimiliter conceditur: vel petitio eſt limitata ad abſolutionem cenſuræ pro tali delicto contractæ: abſolutio vero ſimpliciter, & indefinite ſine expreſsione talis cauſæ conceditur: vel è contrario petitio fit abſoluta, conceſsio vero abſolutionis eſt cum limitatione cauſę ſcilicet à cenſura pro tali delicto, vel ob talem cauſam contracta. In primo caſu abſolutio cenſetur eſſe de omnibus cenſuris, quibus petens ligatus eſt, ſiue in forma abſoluendi addatur ſignum diſtributiuũ quod clarius erit, vt ſi dicat: *abſoluo te ab omni cenſura*, vel *ab omni vinculo excommunicationis*: ſiue indefinita proferatur dicendõ, *Ego te abſoluo*. vt expreſſe notauit Diuus Thomas ſupra dicens: Quando Iudex poteſt abſoluere ab omnibus cẽſuris, ſi abſolute abſoluat, ab omnibus abſoluere, niſi contrarium exprimatur. Ratio vero eſt multiplex: Prima, quia fauores ampliandi ſunt. Secunda, quia reſponſio, vel conceſsio intelligitur eſſe proportionata interrogationi, ſeu petitioni: qui autem abſolute petit abſolui, etiamſi non exprimat à multis vel ab omnibus cẽſuris, ſimpliciter petet liberari à vinculis, quibus ligatus eſt. Tertio, quia alias vel irrita, vel inepta eſſet talis abſoluendi forma, quia nõ eſt ratio cur de vna cenſura intelligatur magis, quam de alia: & ideo ex vi & proprietate illius verbi, *Abſoluo*, ſi nulla adiungatur limitatio, ſignificatur totalis ſolutio ab omnibus vinculis. 8.

Abſolutio ſimpliciter petita & conceſſa à Iudice, qui plures cenſuras tollere poteſt, omnes auffert.

Eſt autem obſeruandum, quamuis hæc vera ſint, quantum eſt ex vi talis formæ abſoluendi: tamen quia efficacia talis formæ ſemper pendet ex intentione abſoluentis, ideo ſi ipſe intendat illis verbis abſoluere ab vna excommunicatione, & non ab aliis, quamuis hanc limitationem in ipſis verbis non exprimat, vnam tantum cenſuram aufert, non alias: quia operatio formæ non poteſt excedere intentionem eius: male autem faciet, vel diuidendo abſolutionem ſine cauſa vel ſaltem non exprimendo, quam cenſuram tollere intendat, vel decipiendo alium, vel perplexum relinquendo. Imo ſi talis 9.

Niſi ad aliquam ſuã intentione determinet.

Iudex

Iudex intendat tantum confuſe, & vage vnam ex his cenſuris tollere per ſuam abſolutionem, & non determinate hanc, vel illam deſignet, ſeu intendat, nihil faciet, quia actiones debent eſſe de ſingularibus determinate: & quia non eſt maior ratio, cur in hoc caſu tollatur vna cẽſura, quam alia: cauſa autẽ indeterminata, quæ per ſe libera non eſt, nihil operatur, niſi concurrat aliqua alia ad determinationem adiuuans.

30. *Abſolutio petita ad determinatam cenſuram & ſimpliciter conceſſa, illam tantũ tollit*

At vero in ſecundo caſu abſolutio non eſt de omnibus cenſuris, quibus ligatus eſt petens, ſed ab illa tantum, cuius cauſam ipſe in petitione expreſsit, vt colligitur ex cap. *Cum pro cauſa*, & cap. *Officii*, de Sentẽtia excommunicationis. Et ratio eſt ſupra tacta: quia conceſsio accommodatur petitioni: quia ergo petitio limitata eſt, licet abſolutio videatur ſimpliciter concedi, ex petitione limitatur: & perinde ſe habet, ac ſi in ipſa exprimeretur cauſa cẽſuræ, cuius abſolutio conceditur, Nec ſatis erit, quod is, qui abſolutionem petit, intendat abſolutã liberationem, & abſolutionem ab omnibus cenſuris conſequi, etiamſi vnam tantum cauſam cenſuræ in ſua petitione exprimat: nam abſolutio non reſpondet intentioni eius, ſed verbis. Et præterea talis petitio in illo ſenſu ſubrepitia eſſet, & deceptionẽ inuoluens: & ideo prodeſſe non poteſt abſolutio ſic ſuprepta, vt dicitur in dict. c. *Officii*.

11. *Abſolutio ſimpliciter petita, cõceſſa autẽ pro determinata cẽſura, illam tantum aufert.*

Demum in tertio caſu manifeſtum eſt, abſolutionem eſſe limitatam, & in eo maxime eſſe poteſt neceſſaria expreſsio cauſæ ipſius cenſuræ: quia licet petitio ſit vniuerſalis, non cogitur Iudex totum cõcedere, quod poſtulatur: poteſt ergo pro libertate ſua ab vna cenſura abſoluere, & non ab alia: quod maxime facit, quando in ipſa abſolutione declarat ſe abſoluere à cenſura pro tali cauſa contracta: nam illa additio habet vim limitandi abſolutionem ad illam ſolam cenſuram: vnde dubium non eſt, quin de facto tunc ab vna abſoluat, & non ab aliis. An vero iuſte, & licite ſic abſoluat, ex circumſtantiis, & rationibus occurrentibus iudicandum eſt: id enim nõ eſt intrinſece malum, neque aliquo iure ſimpliciter prohibitum: pendet ergo ex circumſtantiis, & ex cauſis, quæ Iudicem mouent ad ſic abſoluendum. Regulariter enim loquendo, ſic poteſt abſoluere ab omnibus, & ex parte petentis non eſt impedimentum, non eſt abſolutio ita limitanda: ſi vero ex parte petentis eſt impedimentum, & contumacia reſpectu vnius cenſuræ, ſeu cauſæ eius, non debet ab altera abſolui, donec integre ſatisfaciat, niſi fortaſſis aliqua rationabilis cauſa vrgeat. Quod colligitur ex dicto cap. *Officii*. Et hæc doctrina tota communis eſt, vt colligitur ex Panormitano, & aliis dictis cap. *Cum pro cauſa*, & *Officii*, & ex Nauarro in c. *Ita quorundam*, de Iudæis, in Gloſſa vlt. notab. 11. nu. 12. & Couarruuias in c. *Alma mater*. parte. 1. § 11. numero 12. & 13.

Sitne de ſubſtantia abſolutionis, vt per verbum, vel per ſcripturam proferatur.

12. VLtimo inquiri poteſt circa hanc partem, an ſit de ſubſtantia abſolutionis à cenſura, vt per verba proferatur, ſub verbis autẽ ſcripturas comprehendimus: nam quoad hoc ſunt eiuſdem rationis, & ſenſibilem habent ſignificationem ad placitum æque expreſſam. Vnde certum eſt etiam per verba ſcripta poſſe hanc abſolutionem dari: quod maxime obſeruatur circa abſentes, vt ſupra oſtendimus.

Ratio dubitandi.

Difficultas ergo ſolum eſt de aliis ſignis, vel nutibus vel actionibus: & videtur quidem nunquam hoc ſufficere: quia nunquam ſatis expreſſe declarant effectum abſolutionis, & intentionem abſoluentis. Et confirmatur, quia alias Epiſcopus communicando cum excommunicato, illum cenſeretur ab excommunicatione abſoluere: quia, exceptis verbis nullũ mai⁹ ſignum abſolutionis poteſt erga illum exhibere; conſequens autẽ eſt falſum, vt conſtat ex Clementina vlti. de ſententia excõmunicat. vbi etiam de ſummo Pontifice dicitur, quod licet ſciẽter participet excommunicato, per hoc ipſum abſoluere non cenſetur, niſi aliter exprimat ſe velle id facere: ergo multo minus id dici poterit de inferioribus Epiſcopis. Quod etiam colligitur ex cap. *Cum deſideret*. de Sententia excomm.

13. *Reſolutio quoad inferiores Prælatos.*

Reſpondetur breuiter, aliud eſſe loqui de ordinario iure, aut de Eccleſiæ ſtatuto. aliud de neceſsitate ſimpliciter, ſeu de abſoluta potentia ſummi Pontificis. Priori modo dicendum eſt, hanc abſolutionem non ſufficienter concedi per actiones aliquas ab eo factas, qui alias poteſt abſoluere, etiamſi alioqui tales actiones videantur repugnantes cum cenſura. Hoc plane conuincunt decreta adducta, & cap. *Si aliquando*. de Sententia excommunicat. Et ratio eſt, quia illud ſignum eſt valde incertum, imo per ſe non eſt ſignum, ſed aliud factum, vel opus: & ideo merito iure poſitiuo declaratum eſt, vt ad abſoluendum à cenſura non ſufficiat. Quod adeo verum eſt in inferioribus Epiſcopis, vel Prælatis, vt quamuis declarent ſe velle tali facto, vel communicatione abſoluere, nihil efficient, vt notauit Gloſſa in dicta Clementina vlti. verbo. *Velle*, & in dicto c. *Cum deſideres*, quia tenentur Epiſcopi, & omnes inferiores Prælati formam communis iuris ſeruare: nec poteſtatem habent immutandi illam.

14. *Quid de Pontifice Summo.*

Quod ſecus eſt in Romano Pontifice, & ideo de illo ſpecialiter dicitur in dicta Clementina vltima, quod ſi declaret ſe velle ſuo facto, aut communicatione abſoluere, factum tenet: habet enim ſupremam poteſtatem ad tollendam cẽſuram independenter à iure poſitiuo, & ideo ſi abſolute velit ea poteſtate vti, non ſeruata forma iuris, effectum intentum operatur. Ex quo etiam fit, vt ſi ſolis nutibus, vel vnico verbo Pontifex ſatis declaret ſe velle abſoluere, factum tenet: vt v.g. ſi interrogatus, an velit me eſſe abſolutum à cenſura, ſolo motu capitis annuat, pro abſolutione valebit. Idemque eſt, ſi poſt oblatam petitionem abſolutionis vno verbo reſpondeat, Fiat, vel Contentus ſum: dummodo petitio ex modo, quo proponitur, non reſpiciat futurum, ſed contineat petitionem abſolutionis ſtatim obtinendæ: ita vt ex antecedentibus & conſequentibus ſatis conſtet, illo nutu, aut verbo ſignificari voluntatem Pontificis eſſe abſoluendi ex tunc. Quod colligitur ex his quæ tradit Rebuffus in Praxi beneficiali, verbo *Datum*, num. 26. Quæ tamen ſigna in inferioribus Prælatis vel ſufficientia non ſunt, vel certe valde dubia, & ideo illis vtendũ non eſt: ſed per expreſſa, ac formalia verba abſolutio eſt tribuenda. Et hactenus de ſubſtantia huius formæ.

SECTIO X.

Quæ ſolemnitas ſeruanda ſit in abſolutione à cenſura.

1. TRia in hac forma abſoluendi poſſumus diſtinguere, quæ ſuperius in forma ferendi excommunicationem diſtinximus, ſcilicet ea, quæ antecedunt abſolutionem, & quæ comitantur, & quæ ſubſequuntur, de quibus hic pauca dicemus, tum quia de hac re pauca ſunt in iure inſtituta, tum etiam quia ea, quæ inſtituta ſunt magis pertinent ad ſingulas cenſuras in particulari, & id eo ibi latius ea exponemus.

2. *De ſolemnitate abſolutionem antecedẽte.*

Abſolutionem ergo antecedere in primis debet petitio abſolutionis, non quia hoc ſit de ſubſtantia, vt ſupra oſtenſum eſt: ſed quia ad conuenientem,

debitum

debitumque modum abſoluendi ita expedit. Sumiturque ex cap. *Per ſuas,* de Sententia excommun. in illis verbis: *Niſi gratiam abſolutionis imploret, non debet audiri; ne ſententiam Eccleſiaſticam contemnere videatur.* Et in ca. *Significaſti,* de eo, qui duxit in matrimonium, quam polluit per adulterium, ibi: *Si petierit,* & ſimilia verba ſunt frequentia in iure. Ratio veró eſt, quia dum quis non petit abſolutionem, non exhibet ſufficiens ſignum obediendi, & recedendi à ſua contumacia: quod tamen, per ſe loquendo, neceſſarium eſt, cum is ſit finis cenſuræ. Dico autem, *per ſe loquendo,* quia vbi propter moram timetur aliquod periculum, vel alia ratio vrgens occurrit, poteſt aliquando hæc abſolutio dari, licet non præceſſerit petitio, vt ſupra declaratum eſt. Item quandó abſolutio non datur ſimpliciter, ſed tantum ad aliquem actũ, vt ad collationem beneficii, vel ad teſtimonium ferendum, vel ad aliud ſimile, tunc facilius ſolet abſolutio hæc dari ſine petitione præuia: quia cùm cenſura ſimpliciter non tollatur, ſed ſtatim redeat, ceſſat ratio adducta.

3. Quid autem ſeruandum ſit in huiuſmodi petitione in ordine ad forum externum, quando in illo fit, ad nos non pertinet; ſed videri poteſt Vgolinus tab. 1. cap. 19. §. 3. vbi quæſtiones alias de hac re ad illud forum pertinentes tractat: & Couarruuias in ca. *Alma,* 1. par. §. 12. In foro autem interiori, ſeu pœnitentiæ nulla ſpecialis circumſtantia requiritur, ſed ſolum vt petens exhibeat ſufficientia ſigna obedientiæ ad Eccleſiam. An vero neceſſe ſit, vt petat in confeſsione, vel in ordine ad illam, iam ſupra tactũ eſt: nam per ſe loquendo, & ex vi cenſuræ id neceſſarium non eſt, quia poteſt cenſura tolli, etiamſi nõ auferatur culpa. Ex parte vero abſoluentis, ſi poteſtas ſit ei cum ea limitatione conceſſa, poterit eſſe neceſſarium: ſufficit tamen, vt implicite petatur, poſtulando abſolutionem à peccatis. Denique ſæpe etiam neceſſe eſt, vt antecedat ſatisfactio partis læſæ, ſi fieri poſsit, vel cautio ſufficiens, ſi non poſsit: hoc enim pertinet ad iuſtitiam abſolutionis, non vero ad ſubſtantiam eius, per ſe loquendo, id eſt, niſi poteſtas abſolutionis ſit cum ea limitatione data, vt ſuperius late declaratum eſt.

4. *…e ſolenni- …te conco- …itante.*

De ſolemnitate, quæ comitatur, ſeu proxime ante abſolutionem fit, nihil poteſt in commune dici, quia nullæ cæremoniæ circa hoc præceptæ ſunt in iure, quæ communes ſint omnibus cẽſuris: quæ vero ad ſingulas pertineant, ſuis locis dicemus. Hic ſolum adnotare poſſumus, in huiuſmodi abſolutionis modo maxime ſeruandam eſſe conſuetudinẽ receptam, & probatam: nam multæ ex antiquis cæremoniis in diſſuetudinem abierunt. Item etiam quando commode ſeruari non poteſt aliqua cæremonia ſine peccato prætermittitur, vt notauit Nauarrus in Summ. cap. 26. num. 9 agens de cæremoniis ſeruandis in abſoluendo ab excommunicatione, iuxta cap. *A nobis,* 2. de Sententia excommunic. de quibus infra ſuo loco. Deniq; vt ibidem Nauarrus aduertit, quando hæc abſolutio conceditur in foro pœnitentię per priuilegia Mendicantibus conceſſa, & alia ſimilia, tunc non oportet ſeruare alias cæremonias præter eas, quæ ad Sacramentum pœnitentiæ ſufficiunt. Et ita habet vſus.

5. *…e ſolenni- …te conſe- …uente.*

Denique poſt abſolutionẽ ſolum poteſt eſſe neceſſaria illius denunciatio, ſeu publicatio proportionata cenſuræ, quia alias non poterit abſolutio reſpectu aliorum habere effectum intentum, niſi æque de illa conſtet, ac de cenſura prius conſtitit: ſi ergo cẽſura fuit publica, abſolutio etiam eſſe debet publica: ſi vero fuit occulta, ſatis erit occulta abſolutio. De qua re nihil addendum occurrit in ordine ad forum conſcientiæ, præter ea, quæ in ſuperioribus tacta ſunt. Quædam vero, quæ ad forum externum pertinent, videri poſſunt in Vgolino tab. 1. cap. 24. vbi ſpecialiter tractat, quando hæc abſolutio datur in foro confeſsionis, quãta fides adhibẽda ſit Confeſſario affirmanti talem perſonam abſoluiſſe. De qua re iam diximus in ſectione ſecunda: & ideo de cenſura in genere hæc ſufficiunt: ad ſpecies ſingulas deſcendamus.

DISPVTATIO VIII.

Quæ eſt prima de Excommunicatione.

De Excommunicatione ſecundum ſe.

POſtquam dictum eſt de cenſuris in genere, deſcendendum eſt ad ſingulas ſpecies cenſurarũ, inter quas præcipua eſt excommunicatio, & vſu frequentior, & in materia copioſior, ac difficilior: & ideò de illa primo loco dicendum eſt, ſeruando eundem ordinem, quem in ſuperiori tractatu de cenſuris in communi tenuimus, quamuis multa capita, ſeu principia, quæ aut nihil ſpeciale in excommunicatione habent; aut ſi quid habẽt, facile ex rationibus communibus intelligitur, aut omitti poterunt, aut facilius expediri. Et ob hanc cauſam nihil hic dicemus de poteſtate excommunicandi, nec de quæſtione, an ſit excommunicatio, vel quo iure introducta ſit, diuino vel humano: nam eadem proportione, quà de cenſura in communi definiendæ ſunt. Poteſtas enim, quam oſtendimus eſſe in Eccleſia ad ferendas cenſuras, eadem eſt poteſtas excommunicandi: imo in hoc actu præcipue exercetur, vt ex Matth. 18. & 1. ad Corinth. 5. & traditione Eccleſiæ colligitur. Vnde etiam ſatis conſtat excommunicationem eſſe, ita tamen, vt licet poteſtas ad illã ferendam ex iure diuino ſit, illius vero inſtitutio iure Eccleſiaſtico ſit introducta. Solum ergo in præſenti diſputatione eſt breuiter explicandum, quid, & quotuplex ſit excõmunicatio, vt poſtea in effectibus eius declarandis (quod in hac materia præcipuum eſt) diutius immoremur. Tractant autem de hac materia Theologi in 4. diſt. 18. & aliqui in 2. 2. Alenſis 4. part. quæſt. 81. alias. 22. Antonius 3. part. tit. 24. & 26. Summiſtæ præſertim Caietanus, verbo *Excommunicatio,* & Nauarrus cap. 87. & Adrianus in 4. in materia de clauib. Caietanus etiam tom. 1. Opuſc. tract. 19. Et iuris Pontificii Doctores in titulis de Sent. excomm. & in decretis 11. q. 3. & tota cauſa 24. & præſertim Couarruu. in cap *Alma mater.* Multi etiam recentiores varios tractatus de his cenſuris ſcripſerunt: præſertim Vgolin. iuſto, & erudito volumine.

SECTIO I.

Quid ſit excommunicatio.

1. *Excommunicationis definitio.* VArie definitur ab authoribus: tamen ſuppoſitis, quæ diximus de cēſura in communi, facile hoc modo deſcribitur: *Excommunicatio eſt, cenſura, qua quiſpiam ſeparatur ab Eccleſiaſtica communione fidelium.* Quæ definitio in ipſo nomine excommunicationis indicatur: nam *excommunicatus* perinde dictus eſt, atq; extra communionem factus. Et fundamentum habet in verbis Mat. 18. *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi tanquam Ethnicus, & Publicanus,* id eſt, ab Eccleſia ſegregatus. Et declaratur breuiter, explicando ſingulas particulas: nam *cenſura* ponitur loco generis, ſub quo per ſe notum eſt, excommunicationem contineri, vt conſtat ex cap. *Quærenti.* de verbor. ſignific. & ex communi ſenſu Eccleſiæ, & ex dictis ſupra de diuiſione cenſuræ in tres ſpecies, quarum potiſsima eſt excommunicatio.

Cap. Quærenti de verbor. ſign ficat.

2. Reliqua autem pars ponitur ad diſtinguendam hanc cenſuram à ſuſpenſione & interdicto: nam ab irregularitate, & aliis Eccleſiaſticis inhabilitatibus, aut pœnis, per ipſum genus cenſuræ ſeparatur, ab illis vero per prædictam differentiam: quia nec ſuſpenſio, neq; interdictum formaliter, ac per ſe priuant communicatione, ſed ſuſpenſio priuat Eccleſiaſtico miniſterio: interdictum vero ſolum diuinis rebus, vel officiis, vt ſic, in ſuis locis videbimus. Vbi autem nos dicimus: *qua quiſpiam,* &c. aliqui addunt, *Chriſtianus aut baptizatus.* Sed licet ſit verum, ſolos baptizatos poſſe excommunicari, tamen non oportet id ponere in hac definitione, tum quia id pertinet ad genus cenſuræ: nulla enim cenſura ferri poteſt in non baptizatum, tum etiam, quia excommunicatio etiam ferri poteſt tantum in ſubditos: imo ideo fertur tantum in baptizatos, quia illi ſoli directe ſubiiciuntur ſpirituali Eccleſiæ poteſtati: & tamen non propterea neceſſe eſt in definitione ponere eum, qui excommunicatur, debere eſſe ſubditum, quia non omnes quæſtiones ſunt in definitione inculcandæ. Denique cum dicitur, aliquem ſeparari per excommunicationem à communione fidelium ſupponitur, ſecluſa excommunicatione, eum eſſe, vel habere proximam aptitudinem, & ius ad communionem fidelium, & conſequenter eſſe baptizatum: nam hęc poteſtas, ſeu ius communicationis, per baptiſmum, ſeu characterem baptiſmalem comparatur.

3. *Exponitur, & comprobatur definitio.* Hinc vero inferunt aliqui, non fuiſſe dicendum in definitione per excommunicationem priuari hominem à *communione fidelium,* ſed *vſu communionis,* quia per excommunicationem non adimitur nobis habilitas & potentia vtendi communione Eccleſiæ, quia non tollitur character baptiſmatis, in quo illa habilitas conſiſtit, propter quod Sacramēta ab excommunicato ſuſcepta valida ſunt: ergo excommunicatio non ſimpliciter priuat communione, ſed vſu communionis. Sed hoc nihil habet ponderis; nam cum excommunicatio dicitur priuare communione ex vi verborum non ſignificatur priuare habilitate, vel potentia radicali (vt ſic dicam) ad huiuſmodi communionem, ſed ſolum actuali communicatione, vt ex proprietate ipſorū verborū conſtat: nam *Communio* actum ſignificat: & ideo nihil refert communionem, & vſum communionis dicere. Addo vero vlterius (vt conuenienter explicetur, & intelligatur definitio) excommunicationis cenſuram non priuare ſolum actu; ſed iure etiam communicandi, nō quidem iure illo mere paſsiuo, & quaſi fundamentali, quod conſiſtit in charactere baptiſmali, ſed iure proximo, & morali, quod fidelis habet ad huiuſmodi commūnionem, vt licite, & honeſte illa fruatur, quamdiu prohibitus non eſt: & ideo licet ex vi huius cenſuræ non reddatur ita inhabilis ad Sacramenta; vt ab eo ſuſcepta nulla ſint, loquendo præciſe ex vi cenſurę: tamen redditur moraliter inhabilis ad licitam & decentem participationem Sacramentorum. Hoc ergo ſenſu dicitur fidelis priuari per hanc cenſuram communione Eccleſiaſtica, non tam facto, quam iure. Optime ergo per illam particulam vis huius cenſuræ declaratur Et eiſdem fere verbis habetur apud Auguſtinum ſer. 68.. de verb. Apoſtoli, cap. *Omnis Chriſtianus* 11. q. 3. Vbi dicitur, Chriſtianum per excommunicationem ab Eccleſiaſtica communione remoueri. Et ſimilibus verbis vtuntur iura, cum hanc cenſuram imponunt, ſcilicet, *Communione priuetur,* aut *priuatus ſit,* vt in canonibus Apoſtolorum ſæpius legimus, in quibus verbum Græcum eſt, ἀφορίζω, id eſt, *ſeparo,* ſeu *elimino* quo verbo vtitur Concilium Arauſicanum in cap. *Canonica,* 11. quæſtio. 3. dicens: *A gremio ſanctæ matris Eccleſiæ & in conſortio totius Chriſtianitatis eliminatus.* Vnde in Patribus ſæpe legimus, per excommunicationem abſcindi, vel ſegregari hominem ab Eccleſia, vt late refert Bellar. li. 3. de Eccleſ. milit. ca. 6. Quod quomodo intelligendum ſit, non hoc loco, ſed in materia de fide explicandum eſt. Nunc ſatis eſt dicere, non ita eiici fidelem ab Eccleſia per excommunicationem, quin ille maneat ſubiectus ratione characteris, & vnitus per fidem, ſi alioqui illam non amittit: ſed ſolum quia priuatur dicto iure morali ad vtendum Eccleſiaſtica communicatione & participatione.

Quomodo excommunicationi minori definitio conueniat.

4. DIcet aliquis iuxta hanc interpretationem, definitionem prædictam non cōuenire excommunicationi in genere, ſed tantum excommunicationi maiori, quia hæc ſolum eſt, quæ priuat ſimpliciter communicatione Eccleſiaſtica. Conſequens autem repugnat bonitati definitionis, quæ debet conuerti cum definito: hic autem generatim de excommunicatione tractamus. Propter hoc fortaſſe Soto diſt. 22. qu. 1. art. 1. non indefinite, ſed addendo particulare ſignum, dixit, excommunicationem eſſe cenſuram, quæ priuat *aliqua communione Eccleſiaſtica.* Quæ definitio videtur aliquibus in contrarium extremum declinare, & ſoli excommunicationi minori conuenire, quia maior non aliqua, ſed omni communione priuat. Veruntamen non ita eſt: nam quę priuat omni priuat etiam aliqua à fortiori: non eſt enim ſenſus limitans, ſeu excludens quin poſsit excommunicatio priuare omni Eccleſiaſtica communione, ſed ſenſus eſt de ratione excommunicationis, vt ſic, ſolum eſſe, vt priuet aliqua, ſiue priuet etiam omni, ſiue non: & ita in re eadem eſt definitio, cum tradita à nobis: ad tollēdam vero, illam æquiuocationem abſtulimus illud particulare ſignum, & indefinite locuti ſumus. Et eadem ratione abſtulimus ſignum diſtributiuum: quod Hoſtienſis, Gofredus, & alii Summiſtæ frequenter addunt dicentes, excommunicationem eſſe ſeparationem *à qualibet* licita communicatione. Quam definitionem reprehendit Abbas in rubric. de Sentent. excommun. Et merito, quia ſi illa diſtributio, *à qualibet,* intelligatur copulatiue, id eſt, ab omni, hoc non eſt de ratione excommunicationis, vt ſic, ſi vero intelligatur diſiunctiue, id eſt, cuiuslibet communicationis, ſiue huius, ſiue alterius ſeparationem ſufficere ad rationem cenſurę, ſic quidem poſſet reuocari ad legitimum ſenſum: verba tamen ſunt valde ambigua. Et præterea cum ibi non fiat mentio de genere cenſuræ, nec de Eccleſiaſtica communicatione, facile poſſet tota illa deſcriptio

ptio ad alias prohibitiones humanas, vel ciuiles quæ excommunicationes non ſunt, extendi.

Ipſe vero Panormitanus, vt expreſsius declara-
5. ret ſub ea definitione cõprehendi vtramque excommunicationem maiorem & minorem: addit excommunicationem priuare quãdoque communicatione ſacramentorum, & conſortio hominum: nam illud primum commune eſt vtrique excommunicationi: hoc autem ſecundum proprium eſt maioris: & ideo dixit, quandoque fieri, quia non per omnem, ſed per aliquam excommunicationem id fit. Sed improprie ſatis addita eſt illa particula, præſertim copulatiue: nam vt definitio conuertatur cũ definito, neceſſarium erit, vt vtraq; pars illius copulatiue conueniat omni excõmunicationi: quod non ita eſt, nam excommunicatio minor per ſe nũquam ſeparat à communicatione hominum: excõmunicatio autem maior non quandoque ſeparat, ſed ſemper. Quod ſi dicatur illud *quandoque* non ſumi in rigore pro aduerbio tẽporis, nec referri ad ſpeciem excommunicationis; ſed ad genus ipſum, quod quandoque, id eſt, contractum ad aliquam ſpeciem ſuam, priuat illa communicatione hominum: ſic in definitione generis ponitur id, quod eſt proprium alicuius ſpeciei, & ſimul cum definitione indicatur diuiſio. quod neceſſarium non eſt. Sic etiam non oportet in definitione addere *à iure*, vel *ab homine*: quod idem Panormitanus addit: quia hoc potius pertinet ad diuiſionem, & ad cauſas extrinſecas talis cenſuræ, quam ad communem rationem eius. Item altera particula, quam ponit Abbas, ſcilicet *priuare Sacramentorum participatione*: licet de facto communis ſit omni excommunicationi: tamen de ſe particularis eſt, quatenus dicit priuationem particularis cuiuſdã communicationis. Vnde ſimpliciter nõ repugnaret dari excommunicationem, quæ priuaret aliqua alia communcatione Eccleſiaſtica, & non Sacramentorum paticipatione, vt ex iis, quæ in ſequenti ſectione dicemus, magis conſtabit.

Panormitani definitio Reiicitur.

6. Sufficiens ergo eſt definitio data, & quamlibet excommunicationem ſub ſe comprehendit: nam cum dicitur excommunicationis cenſura ſeparare ab Eccleſiaſtica communicatione, abſtracte id ſumitur, ſiue illa excommunicatio, qua priuat, magna ſit, ſiue parua, ſiue totalis, ſiue partialis dummodo huiuſmodi communicatio Eccleſiaſtica ſit, & talis vt ſub Eccleſiæ prohibitionem cadere poſsit. Quod vt magis declaretur, diſtinguenda eſt multiplex cõmunicatio, quæ inter fideles inueniri poteſt. Vna eſt pure ciuilis; & politica, quæ conſiſtit in iis externis actionibus: quæ ad humanam ſocietatem pertinent vt eſt confabulatio, mutua ſalutatio, communis menſa, & huiuſmodi. Alia eſt ſpiritualis, ſeu ſacra cõmunicatio, quæ vlterius ſub diſtingui poteſt: nam vna eſt exterior, alia mere interior, alia veluti mixta, id eſt fundata quidem in operibus exterioribus: habens tamen interiorem effectum, & in eo communicationem inter fideles: In primo ordine eſt participatio eorundem Sacramentorum, vſus e iuſdem ſacrificii: & communicatio in aliis officiis, & rebus ſacris, non conſiderando fructum internũ, qui ex eis prouenit, ſed ſolam illam externam communicationem. In ſecundo ordine eſt communicatio in gratia, & charitate, & fide, per quam fideles inter ſe, & cum Chriſto myſtice copulantur, vt ſumitur ex Paulo ad Epheſ. 4. & 1. & Corinth. 12. Ratione cuius vnionis ſibi inuicem aliquo modo communicant merita, non quoad præmium eſſentiale & de condigno, ſed quoad impetrandum à Deo ſpecialia beneficia, & peculiarem protectionem ac prouidẽtiam. Quomodo dicitur Pſal. 118. *Particeps ego ſum omnium timentium te*: iuxta probabilem expoſitionem de qua ſuperius in materia de ſuffragiis. Et eodẽ modo Geneſ. 18. dicebat Dominus ad Abraham, propter decem iuſtos, ſi in Sodomis inuenirentur, non deleturum ciuitatem. Et ad hoc membrum ſpectat, quod vnus iuſtus poteſt communicare aliis ſuas ſatisfactiones proprias, & priuatas etiam mere internas. In tertio ordine conſtituto participationem cõmunium Eccleſiæ ſuffragiorum, quorum effectus interior & ſpiritualis eſt, vt v. g. remiſsio alicuius pœnæ per applicationem communium Eccleſiæ ſatisfactionum, vel applicatio communium Eccleſiæ orationum ad impetrandum à Deo aliquod beneficium, vel ſpirituale, vel etiam temporale. Dico autem hanc communicationem eſſe mixtam ex interna, & externa, & hunc effectum, quantumuis internum, fundari in aliqua exteriori communicatione, quia cum Eccleſia viſibilis ſit, ſemper requirit aliquam actionem externam ſenſibilem, vt eſt oratio, vel quælibet alia pia actio quæ totius Eccleſiæ nomine fieri intelligatur, Et ſimiliter applicatio cõmunium ſatisfactionum Eccleſiæ, quæ maxime fit per indulgentias, ſemper requirit aliquam actionem, ſeu moralem influxum externum, & ſenſibilem.

Sufficientia cognitionis datæ oſtenditur.

Communicatio Eccleſiaſtica quæ & quotuplex.

Excommunicatio ergo per ſe non priuat illa ſe- 7.
cunda communicatione mere interna, quæ ſpectat veluti ad ſubſtantiam, & fundamentum ſpiritualis vitę: quia Eccleſia neque vult, neque poteſt priuare membra ſua internis virtutibus ſpiritualibus, quæ non poſſunt à nolentibus perdi, vt ad hoc propoſitum notauit D. Thomas in 4. diſt. 18. quęſt. 2 artic. 5. quęſtio. 2 ad 1. Vnde excommunicatio ſupponit quidem aliquando carentiam huius communicationis ratione culpæ propter quam fertur: ipſa tamen illam communicationem non aufert: imo neque etiam impedit, quo minus is, qui excommunicatione ligatus eſt poſsit ad prædictam communicationem redire, etiamſi ab excommunicatione non abſoluatur, quia poteſt per contritionem ad gratiam redire. Et propter hanc cauſam aliqui addendum putant prędictæ definitioni, excommunicationem priuare Eccleſiaſtica communicatione externa, vt hæc interna excludatur. Ego vero illam particulam omittendam cenſui, ne æquiuocationem pareret, quia etiam communicatio in ſuffragiis Eccleſiæ, & in fructu eorum interiori dici poteſt, Et pręterea non eſt illa particula neceſſaria, quia cũ dicitur excommunicatio priuare Eccleſiaſtica cõmunicatione neceſſaria intelligendum eſt de communicatione, quæ ex voluntate Eccleſiæ pendet, & in quam ipſa poſsit ius, vel poteſtatem habere, quę propterea humana etiam communicatio, licet Eccleſiaſtica, dici poſsit: nam illa prior quodammodo diuina eſt. Et ob hanc cauſam inter alias peccatum mortale non poteſt dici excommunicatio, eo quod per ſe prædicta ſola cõmunicatione interna priuet, etiamſi Gabr. d. 18. qu. 2. art. 1. & alij interdum ita loquantur. Adde quod nec peccatum cenſura eſt Eccleſiaſtica, nec cenſura habet rationem culpæ, ſed tantum pænæ nomine ergo communicationis Eccleſiaſticæ comprehẽduntur alia duo membra, quæ ſub aliis duobus contineri ſolẽt: nam hæc communicatio alia dicitur eſſe in ſacris, quæ partim externa partim interna eſt alia dicitur, ciuilis, ſeu humana, quæ omnino eſt externa: & licet de ſe communis ſit omnibus hominibus, quatenus tamen inter fideles & Chriſtianos verſatur, & ad ſpiritualem finem ordinari poteſt, tam ipſa quam eius carentia ſub Eccleſiaſtica communione comprehenditur.

Qua communicatione priuet excommunicatio ſecundum ſe.

Sic ergo omnis excommunicatio priuat huiuſmodi cõmunicatione Eccleſiaſtica vel omnino ex parte.

***

SECTIO II.

Vtrum excommunicatio in maiorem, & minorem recte diuidatur.

Ca. de Præsbit. 17. q. 4. Ca. vnico de Cleric. excom. miniſtrorum.

EXplicãdum iam eſt, quotuplex ſit hęc cenſura. Supponimus autẽ hic habere locũ diuiſiones fere omnes ſupra datas de cenſura communi: quædam enim eſt cõmunicatio à iure, alia ab homine: quę interdum fertur per generalem ſententiam, interdum per particularem, & ſæpe iuſta, eſt aliquando vero iniuſta, quæ interdum valida eſt & aliquando nulla. Quæ omnia ſicut in cenſura in communi explicata ſunt, ita ſunt ad excommunicationem applicanda, quia eandem proportionẽ ſeruant, neque aliquid addendum occurrit præter ea, quæ de effectibus dicemus. Solum ergo tractanda eſt in prǽſenti diuiſio propoſita, quæ communis eſt doctorum omniũ, & fundamentum in iure habet. Nam in illo ſæpe fit mentio excommunicationis, qua ſeparetur homo à gremio Eccleſiæ, vt in ca. *de presbyt.* 17. q. 4. & aliis infra citandis. Et hæc eſt excommunicatio maior. At in c. vnico de cleric. excõ. miniſtr. fit expreſſa mentio excõmunicationis minoris, & conſequenter indicatur etiam maior, quia minor nõ dicitur, niſi comparatione maioris, quę etiam ibidem nomine anathematis ſignificatur, vt ſtatim dicam. Vtrumque autem membrum huius diuiſionis definiri videtur, in c. penult. de Sent. exc. *Excommunicatio maior eſt* (dicitur ibi) *quæ à communione fidelium ſeparat: minor, quæ à perceptione ſacramentorum.* In vtraque autem definitione ſubintelligitur excommunicatio loco generis proximi, vt per ſe notum eſt. In priori vero, cum loco differentiæ dicitur, *quæ à communione fidelium ſeparat*, illa indefinita locutio non eſt abſtracte ſumenda, ſicut in præcedente ſectione dicebamus, ſed diſtributiue ſeu totaliter, & omnino: iuxta illud axioma quod in materia doctrinali indefinita ſæpe æquiualet vniuerſali, quod in illo loco neceſſarium eſt, quia in hoc cõſummatur tota ratio excommunicationis maioris: quod ſimpliciter priuet omni Eccleſiaſtica communione, tam ſacra, quam ciuili ſeu humana, quatenus ab Eccleſiæ poteſtate, & voluntate pẽdet, iuxta explicationem datam in ſectione præcedente. In altera vero definitione additur loco differentiæ conſtituentis excommunicationem minorem: quod nõ priuet abſolute tota cõmunicatione fidelium, ſed ex parte, ſcilicet quoad *paſſiuum vſum ſacramentorum.*

C. penul. de Sent. excom.

Ratio maioris excommunicationis ſpeciatim declaratur.

2. Ratio dubitandi.

VT autem hæc diuiſio magis explicetur, nõnullæ difficultates, quæ ex dictis definitionibus oriuntur, tum circa ſigula membra, tum etiam circa totam diuiſionem proponendę ſunt. Prima difficultas eſt circa definitionem excommunicationis maioris: nam ſequitur illam ſemper eſſe maximam, ita vt in ea non ſint gradus: neque poſſit in Eccleſia eſſe aliqua excommunicatio maxima excedens illã, quæ communiter maior dicitur: conſequens eſt falſum: ergo, Sequela patet, quia eſt ſumma illa priuatio & ſeparatio, quæ omni Eccleſiaſtica communicatione priuat. Minor probatur, nam quãtum ex canonibus Eccleſiaſticis colligi poteſt, *Anathema* eſt quædam cenſura excommunicationis maxima in eo genere, & excedens excommunicationem maiorem quod patet primo ex capite vltimo tertiæ, quæſtione quarta, vbi de Engeltruda dicitur non ſolum excommunicatione, quæ à fraterna ſocietate ſeparat, ſed etiam anathemate, quod ab ipſo Chriſti corpore recidit, crebro percuſſam eſſe. Et ſimiliter in capite *Nemo Epiſcoporum*, vndecima quæſtione tertia, diſtinguitur priuatio communionis Eccleſiaſticæ ab anathemate, & ideo licet Epiſcopus poſsit priuare communione Eccleſiaſtica ob ſufficientem cauſam à ſe cognitam, *non tamen ſub anathemate* vt ibi dicitur *ſine conſcientia Archiepiſcopi, aut Chorepiſcoporum: quia anathema eſt æterna mortis damnatio: & non niſi pro mortali debet imponi crimine: & illi quia aliter non potuerit corrigi*: & clarius in capite *Cum non ab homine*, de iudiciis. Nam de Clerico homicida ait Cœleſtin. Papa, *Deponendus eſt: quæ ſi depoſitus incorrigibilis fuerit excommunicari debet: deinde contumacia creſcente, anathematis mucrone feriri.* Vbi in ſecunda pœna aperte loquitur de excommunicatione maiori, vt patet, tum ex abſoluta appellatione, vt infra videbimus, tum ex grauitate cauſę, ſeu delicti, tum etiam quia ſubiungitur poſt depoſitionẽ, quæ grauiſsima pæna eſt: & tamen tertio loco additur anathema tanquam cenſura grauior. Idem poteſt colligi ex Concilio Trident. ſeſſ. 13. Vbi anathema fertur in eum qui negauerit aliquam ex veritatibus fidei, ibi definitis ad myſterium Euchariſtiæ pertinentibus in canone vero vndecimo, cum docuiſſet Concilium poſt conſcientiam peccati mortalis, non obſtante contritione, præmittendam eſſe confeſsionem ante communionem: quia id non definiebat tanquam de fide ſubdit. *Si quis autem contrarium docere præſumpſerit eo ipſo excommunicatus exiſtat.* Vbi ſine vlla dubitatione loquitur, de excommunicatione maiori, & tamen ſignificat eſſe aliquid minus, quam anathema.

C. vl. 3. q. 4. — *Cont. Mil. denſ. 56. & Nemo Epiſcoporum, 11. q. 1.* — *C. Cum non ab homine, de iudic.*

Nihilominus ad hanc difficultatem dicẽdum eſt recte definitam eſſe excommunicationem maiorẽ, & ex ea definitione optime colligi ſubſtantialiter, ſeu eſſentialiter vnam tantum eſſe ſpeciem huius communicationis: quia in eo genere continet maximam priuationem: & cum peruenitur ad maximum terminum, non poteſt in eo eſſe ſubſtantialis varietas, vt recte argumentum probat, ſicut ſub genere animalis maxima ſeu perfectiſsima ſpecies vna tantum eſt.

3. Vna tantũ eſt ſpecies maioris excom.

Deinde concedendum eſt nomine anathematis Eccleſiæ vſum ſignificari cenſuram excommunicationis. Circa quam vocem aduertendum eſt propriam eſſe Hebræorum, & ab eis fuiſſe deriuatam, vt obſeruat Hieronymus ad Galat. 1. Videtur autem illa vox eſſe æquiuoca, vt ſignificarunt Auguſtinus libr. 4. quęſt. in Num. cap. 40. & 41 Chryſoſtom. ſerm. de anathem. tom. 5. & Iuſtinus martyr q. 121. vbi ſic ait: *Anathema dicitur id quod reconditum, & ſecretum eſt Deo, nec iam ad communem vſum ſumitur: ad quod vitij culpæque cauſa à Deo abalienatum eſt.* In priori ſignificatione ſumitur apud ſeptuaginta Numer. 18. nam, vbi vulgata legit, *Omne quod ex voto reddiderint filij Iſrael tuum erit.* Ipſi legunt, *Omne anathematiſmenon.* In poſteriori vero videtur ſumi Numer. 21. nam vbi Vulgata habet. *Delebo vrbes eius* Septuaginta legunt, *Anathemizabo ipſum, & ciuitates eius*, id eſt, delebo illos tãquam abominabiles, & execrabiles. Et in eadem ſignificatione ſumitur Ioſue 6. & 7. & Deutero. 7. Vbi prius dicitur, *Quia abominatio eſt Domini Dei tui*: & poſtea ſubditur, *Ne ſis anathema ſicut & illud eſt, quaſi ſpurcitiam deteſtaberis, & velut inquinamentum ac ſordes abominatione habebetis, quia anathema eſt.* Potuitque vna ſignificatio ex alio deriuari, nã quia anathema dicebatur, quod ſpecialiter Deo dicabatur, vel conſecrabatur ex voto, vnde etiam quod in honorem Dei deleretur, aut ſeparatur, vel execratione habetur, anathema dici potuit: Quamuis veriſimilius ſit, aut verbum ipſum *anathematizo* æquiuocum eſſe, nam & *dedico* & *deteſtor* ſignificat, aut illam vocem *anathema* potuiſſe deriuari & à verbo *anathematizo*, quod eſt *execror*, aut à verbo ἀνατίθεσθαι, quod eſt ſuſpendere, quia ea, quæ ex voto offerebantur, in templis ſuſpendebantur

4. Quid ſit anathema.

tur, ſicut nunc etiam alicubi fieri videmus. Ex hac vero duplici ſignificatione illa, quæ indicat rem execrabilem, & abominabilem, magis retenta eſt in nouo teſtamento, vt conſtat ex Marc. 12. ad Rom. 9. 1. ad Cor. 12. & 16. ad Galat. 1.

5. Atque hinc tandem in vſu Eccleſiæ anathematizari quis dicitur, cum ab Eccleſia ſeparatur, & ſic ſeparatus vocatur anathema, tanquã ab Eccleſia maledictus, & aliis fidelibus execrabilis. Quod maxime vſurpatur, quando talis cenſura fertur in hæreticos, vt paſsim in antiquis conciliis generalibus, & nouiſsime in Tridentina ſynodo fere in omnibus definitionibus fidei videre licet. Atque ita etiam cõſtat, anathema in vſu Eccleſiæ relatum ad perſonas, nihil aliud eſſe quam cenſuram quandam excommunicationis, per quam aliquis à cõſortio, & communicatione fidelium ſeparatur. Cui cõſonat illud Matth. 18. *Sit tibi tanquam Ethnicus & publicanus.* Per quæ verba omnes intelligunt ſignificatam eſſe à Chriſto cenſuram excommunicationis. Dum autem quis anathemizatur, ita præſcinditur ab Eccleſia, vt habeatur tanquam Ethnicus, & publicanus: ergo ipſum anathema, nihil aliud eſt: quam excommunicatio quædam, dico autem relatum ad perſonas, quia ſolent etiam doctrinæ, & errores anathematizari, quo reſpectu non poteſt ſignificare cenſuram aliquam, vt per ſe notum eſt, niſi fortaſſe cauſaliter, ſeu fundamentaliter, quia talis doctrinæ ſectatores anathemati ſubiiciuntur. Vel certe doctrinam anathematizari, eſt hæreticam, & execrabilem declarari.

6. *Anathema eſt quæ iam excommunicatio maior.* Rurſus vero addimus, anathema ſubſtantialiter non differre ab excommunicatione maiori, atque adeo omnem huiuſmodi excomnuicationem quoad eſſentiam eſſe quoddam anathema. Patet, quia per omnem excommunicationem maiorem ſeparatur quis à conſortio fidelium, adeo, vt dicat Auguſtinus lib. de vnit. Eccleſ. capite vltimo, *Tunc aliquem præcidi, cum viſibiliter excommunicatur*, & lib. de Correct. & grat. capit. 15. nullam pœnam eſſe in Eccleſia maiorem, & eam vocat *damnationem, quam facit Epiſcopale iudicium ſeparando ab ouibus ſanis morbidam* & multa ſimilia habentur in decreto, 11. quæſtion. 3. & ſpecialiter cap. 32. dicitur, *Omnis Chriſtianus, qui à ſacerdotibus excommunicatur, Satanæ traditur, &c.* In Concilio etiam Triden. in. ſeſsio. 25. cap. 4. de reformatione pro eodem ſumuntur, *excommunicationis gladius & anathematis mucro, qui neruus Eccleſiaſticæ diſciplinæ* dicitur. Et in cap. *Debent.* 11. quæſtio 3. eadem ſolemnitas excommunicandi, & ferendi anathema præſcribitur: ſunt ergo illa duo in ſubſtãtia & eſſentia idem, vt notarunt etiam Sylueſt. ver. *Excommunicatio* 1. in principio, & Soto diſtin. 22. qu. 1. artic. 1.

7. *Anathema interdum accidentaliter ab excommunicatione differt.* Propter decreta autem in contrarium adducta addendum eſt, illa duo interdum accipi: vt diuerſa ſecundum aliquam accidẽtalem ſolennitatem, vel grauitatem, quia excommunicari quis dicitur quoties talis cenſura in eum fertur anathematizari, autem, (præſertim, cum fit ab homine) addere videtur publicam denunciationem cum quibuſdam exterioribus ſignis ac cæremoniis, terrorem & damnationem maiorem indicantibus. Quãdo vero in excommunicationibus à iure latis adiungitur verbũ illud, indicatur maior grauitas delicti, & præſertim indicari ſolet peccatum hęreſis, aut ſchiſmatis, vel aliud æquiualens. Vox ergo anathematis ſolum additur ad exaggerandam grauitatem culpæ, & talis pœnæ. Ad hoc etiam (quod obſeruandum eſt) interdum adduntur illæ particulæ *Maran Atha*, vt patet ex Sylueſt. Papa in cap. *Guilliſarius* 23. quæſt 4. Sumptæque ſunt ex Paulo 1. ad Corinth. 26. dicente *Si quis non amat Dominum noſtrum IESVM Chriſtum ſit anathema, Maran Atha.* Quæ voces exponuntur ab Athanaſio in quæſtionib. ad Antiochum quæſt. 136.

Vox Maran. Atha. exponitur.

& ab Auguſtino Epiſt. 178. & Hieronym. Epiſt. 147. & omnes conueniunt, voces eſſe Syriacas: idemque ſignificare quod *Dominus veniet.* Vnde Hieronymus, & Athanaſius exponunt cauſaliter, *Sit anathema quia Dominus iam venit*, Ac ſi Apoſtolus diceret, Et Ideo, *qui illum non diligit execrabilis eſt, & ab Eccleſia ſeparandus*: quæ expoſitio communior eſt, vt patet etiam ex Chryſ. ho. 44. in illam epiſtolam: & aliis expoſitoribus in eundem locum. Auguſtin. vero exponit, *Anathema ſit vſque ad aduentum Domini.* Qui ſenſus melius accommodari videtur decretis Pontificum, ſubintelligenda autem eſt conditio. *Niſi reſipiſcat.* Vnde conſtat per talia verba non addi nouã pœnam, ſed exaggerare eandem vel cauſam & fundamentum eius.

Ad illa ergo decreta, in quibus innuebatur diſtinctio inter excommunicationem & anathema iuxta prædicta reſpondendum eſt, id procedere de diſtinctione accidentaria in grauitate delicti, & in cæremoniis, & acclamatione publica. Qua reſponſione fit quidem ſatis ad Concilium Tridentinum, & capitulum. *Cum non ab homine*, quamuis Gloſſa ibi per *Excommunicationem* intelligat ſuſpenſionem, per *anathema* vero excommunicationem maiorem, Quod intentioni noſtræ non repugnat: dubito tamen de illa interpretatione verbi *excommunicandi*, & ideo magis placet prior expoſitio, quam ibi confirmat Panormitanus numer. 23 diſtinguens etiam anathema à communi excommunicatione in ſolemnitate accidentali, quæ deſcribitur in cap. *Debent* 11. quæſt. 3. 8. *Varia decreta exponuntur.*

9. Maior difficultas eſt in illo capit. *Engeltrudam*, & ideo Sylueſt. ſupra num. 3. inſinuat excommunicationem ibi non ſignificare propriam cenſuram, ſed impedimentum illud, quod peccatum mortale natura ſua affert ad ſuſcipienda ſacramẽta, Sed hoc nõ poteſt textui accommodari: quia aperte loquitur de Eccleſiaſtica pœna, & ideo alii communiter explicant illum locum quoad priorem partem de excommunicatione minori, quo ad poſteriorem, ſcilicet anathematis, de maiori. Ita ſentit Gloſſa ibi, & in cap. *Si inimicus*, 11. qu. 3. Obſtant autem illa verba textus, *Quæ à fraterna ſocietate ſeparat*: quæ dicuntur de illa excommunicatione, quæ ibi ab anathemate diſtinguitur: at vero excommunicatio minor non ſeparat à fraterna ſocietate: ergo illa non erat excommunicatio minor. Dici vero poteſt, per fraternam ſocietatem ibi non intelligi omnem fideliũ communicationem, ſed ſolum eorundem Sacramentorum communionem. Vel certe, ſi hoc nimis videtur violentum dici poteſt, olim fuiſſe in vſu modum illum cõmunicationis minoris, quem ſupra præcedente ſectione dicebamus eſſe poſsibilem ſcilicet ſeparando peccatorem ab externo conuictu & familiaritate fidelium, non vero præſcindendo ab Eccleſia & communibus ſuffragiis priuando. Et eiſdem modis poſſunt exponi c. *Nemo Epiſcoporum*, & alia, quæ Richardus, & alii auctores afferunt. In quibus iuribus (vt Richardus etiam notauit) multum extenditur nomen excommunicationis: & interdum non ſignificant propriam & ſpecialem cenſurã ſed quamcunque priuationem vſus communionis, vel aliam ſimilem pœnam inflictam pro peccato commiſſo. De qua re latius diximus ſupra diſp. 4. de cenſuris, in communi, ſect. 5.

Definitio minoris excommunicationis ſpecialim exponitur.

Secunda difficultas eſt circa definitionem excommunicationis minoris, ſcilicet eſſe excommunicationem, quæ à perceptione ſacramentorum ſeparat: nam illa definitio neque ſoli neque omni excommunicationi minori videtur conuenire. Prior pars cõſtat, quia peccatum mortale priuat etiã partici- 10. *Ratio difficultatis.*

ticipatione ſacramentorum Altera proba tur,quia vt multi volunt, ſunt aliquæ excommunicationes minores,quæ priuant aliqua communicatione fidelium,& non participatione ſacrmentorum. Vnde confirmatur,nam iuxta illam definitionem,nec diuiſio illa erit adęquata,neque vlla ratio ſufficientię eius reddi poterit. Nam excommunicatio maior, eo quod ſit veluti priuatio totalis,eſt vniꝰ rationis: at vero quęlibet excommunicatio,quę ſit quaſi partialis priuatio erit condiſtincta ab illo membro, & ſub minori excommunicatione comprehendetur. Et hoc modo erit adęquata diuiſio, & per ſe patet ſufficiētia eius:quia inter totalem,& partialem priuationem non eſt medium. At vero excommunicatio partialis,vt ſic dicam,latius patet,quam ſeparatio à ſola paticipatione ſacramētorum, quia poſſet eſſe alia ſeparatio à ſola communicatione fidelium vel à ſolis ſuffragiis cōmunibus, vel aliis huiuſmodi, nam vt ſupra tetigimus,non repugnat dari hos modos excommunicationis,ſeu pœnæ, ergo,vt ſit adæquata diuiſio, debuiſſet excommunicatio minor generalioribus verbis definiri nimirum eſſe excommunicationem,quæ tātum priuat parte aliqua Eccleſiaſticæ communicationis.

11. *Peccatum mortale nō comprehendi ſub excōmunicatione minori.* Ad priorem partem reſpondetur primo, peccatum mortale excludi per genus illius definitionis, quia illud non eſt ex communicatio, ſecundo, quia diuerſo modo impedit, receptionem ſacramentorum. Tum quia non impedit,directe ac per ſe eam prohibendo,ſicut cēſura:ſed ſolum,quia conſtituit perſonam indignā in ad talem actionem. Vnde reſpectu alicuius ſacramenti,ſcilicet pœnitentiæ, non fit aliquis omnino incapax per peccatum, ſi ſaltem attritionem illius habeat : per excommunicationē autem minorem directe prohibetur quis ſuſcipere ſacramētum. Tum etiam, quia peccatum ita impedit,vt ſi per contritionem auferatur,per ſe loquendo, & ex vi eius non ſit neceſſaria alia Eccleſiaſtica abſolutio,vt homo poſsit ſacramenta ſuſcipere. Nā quod ad ſumēdam Euchariſtiam ſit neceſſaria confeſsio ſacramētalis,ſpeciale eſt ex proprio præcepto Chriſti. At vero excommunicatio minor ita impedit, vt Eccleſiaſtica abſolutio, per ſe loquendo,neceſſaria ſit ad tale impedimentum tollendum.

11. *Omnem excommunicationem minorem priuare ſola ſacramentorum participatione* Ad alteram partem difficultatis infra in propria diſputatione de excommunicatione minori ex profeſſo videndum eſt, an dentur plures ſpecies minoris excommunicationis: Nunc ſupponimus ex deciſione illius textus de facto non dari aliam, quæ propria cenſura ſit,præter eam quæ priuat paſsiua participatione ſacramentorum:iura autem non definiunt niſi illas cēſuras excommunicationis, quæ ſunt in vſu Eccleſiæ: Vnde ad confirmationem dicitur, ſpeculatiue, ſeu de poſsibili, vt ſic dicā recte procedere omnia,quæ in ea obiiciuntur. Tamē ſufficiētia huius diuiſionis, prout eſt in praxi Eccleſiæ, nobis quęrēda non eſt ex ſola ratione,ſed ex iure poſitiuo quo hę cenſuræ & excommunicationes introductę ſunt. Ac propterea ideo non ſunt plures, quia ex iure Canonico vel ex vſu Eccleſiæ, ſaltem ſecundum præſentem praxim eius, plures introductæ nō ſunt. & ideo non debet excommunicatio minor ſub illis generalibus verbis definiri, ſed ſub propriis, & ſpecialibus:quia deſcriptio illa eſt ad explicandam illā excommunicationem minorem,quæ de facto eſt in vſu:Cur autem Eccleſia non introduxerit alios modos excommunicationis minoris ſeu partialis, non oportet ſolicite inquirere:quia in iis quę ex iure poſitiuo pendent,ſatis eſt dicere hūc modum fuiſſe conuenientem,& non oportuiſſe alios modos multiplicari.

***

SECTIO III.

Qualis ſit diuiſio excommunicationis in maiorem & minorem.

SVpereſt tādem inquirendū,an prædicta diuiſio ſit analoga, vel vniuocá, ne autē interrogatio inutilis videatur, moraliter potius quā metaphyſice ſumenda eſt, id eſt,àn ſecundum vſum iuris comparentur hæc duo membra, vt excommunicatio ſimpliciter dicta, de maiori intelligatur. Et ratio difficultatis eſt,nam in c.pen.de ſen. excom ſic Gregorius IX.definit, *Si quem ſub hac forma verborum. Illum excommunico; vel ſimili à iudice ſuo excommunicari contingat dicendum eſt,eum non tantum minori,ſed etiam maiori excommunicatione ligatum eſſe* ergo verbum *Excommunico*,& pari ratione nomen *Excommunicatio*, ſimpliciter dictum pro maiori accipitur. 1. *Ratio dubitandi, Cap. de pen. de Sen excō.*

2. *Cap. Significauit de Sen. excomm.* In contrarium autem eſſe videtur, quia multi ſunt Canones,in quibus nomē excommunciationis abſolute prolatū nō poteſt de maiori intelligi, vt c. *ſignificauit* de Sent. excom. dicitur enim ibi, *Qui communicat excommunicato , eadem excommunicationis ſententia inuolui* Vbi non ſolum abſolute ponitur nomen excommunicationis, ſed cum illo relatiuo *eadem*,& nihilominus intelligi debet de excōmunicatione minori : & cōſequenter de eadem non ſecundum ſpeciem, ſed ſecundum genus : quia propter participationem cum excommunicato non incurritur maior excommunicatio. Sed hic textus non vrget,quia neceſſario exponi debet de excommunicatione maiori illa ſpeciali iure lata,& reſeruata Sū. Pont. propter quandam participationem in diuinis officiis, vt infra exponemus tractando de ſpecialibus excommunicationibus iure latis. Nihilominus idem argumentum fieri poteſt ex c.18. 11.q.3. vbi ſic dicitur, *Cum excommunicato neque orare , neque loqui, neque veſci licet : ſi quis enim cum eo, aut palam, aut abſcondite locutus fuerit, ſtatim cum eo communem excommunicationis contrahet pœnam.* Vbi manifeſte eſt ſermo de externa communicatione cum excommunicato propter quam ſola excommunicatio,minor incurritur & tamen ibi ſimpliciter vocatur *communis excommunicatio*. Præterea de conſecr.d.c.63. ex Cōc. Carthag. 4.c.n.24.ſic dicitur *Sacerdote verbum in Eccleſia faciente qui egreſſus de Eccleſia fuerit excommunicetur.* Quod non poteſt de excommunicatione maiori intelligi, ſed vel de minori,vel fortaſſe de ſola priuatione alicuius communionis. Similia decreta inuenientur in Canonibus Apoſtolorum,vbi propter leues cauſas aliqui communione priuantur; nō ergo erat illa ſemper excommunicatio maior. Præterea(quod magis vrget)in c.de excep.in 6.dicitur, *Si quis in iudicio excommunicationem opponit, ſpeciem illius declarare debere.* Vbi Gloſſa declarat in dictum eſſe propter ſpecies excommunicationis maioris,vel minoris,quarum prior ſufficit ad exceptionem in iudicio, non vero poſterior:& ideo non ſatis eſt excipere,per nomen generis, quod ambiguum eſt : ergo commune nomen excommunicationis,iuxta intentionem illius textus, ſimpliciter dictum non ſumitur pro excōmunicatione maiori. Imo ſi vox illa de ſe indifferens eſt,cum alioqui pænam indicet: quoties à iudice ſimpliciter profertur,in mitiorem partem erit interpretanda iuxta communes iuris regulas.

Nihilominus dicendum eſt quamuis hoc nomen excōmunicationis in antiquo vſu Eccleſiæ latiſsimam habuerit ſignificationem, vt recte probant iura citata, & quæ in prima difficultate pręcedentis ſectionis adduximus: iam vero in præſenti Eccleſiæ ſtatu coarctatam eſſe illius vocis ſignificationem ad illud duplex membrum maioris,& minoris excommunicationis,inter quæ minor excōmunicatio exiſtimatur 3.

ſtimatur

ſtimatur, ſolum ſecundum quid maior vero ſimpliciter & ideo illa vox ſimpliciter prolata, præſertim in ſententia ferenda, vel à iure, vel ab homine, maiorem excommunicationem indicat. Hæc eſt communis ſententia, vt late tractat Couar. in c. *Alma*, p. 2. §. 8. n. 5. Ratio autem potiſsima eſt quia ita declaratum eſt in iure, in prædicto c. penul. de ſen. Excom. Quia licet ibi tantum loquatur Pontifex de ſententia ab homine, tamen ob paritatem rationis extenditur illa deciſio à Doctoribus, etiam ad iure latas, cum moderatione infra adhibenda. Congruentia vero eſſe poteſt, illa vox includit negationē ſeu priuationem communicationis: negatio autem (vt aiunt Dialectici) ſimpliciter addita totū deſtruit: & ideo excommunicatio abſoluta dicta dicit priuationem omnis communicationis Eccleſiaſticæ. Itē quia excommunicatio maior, & minor comparātur ſicut totum, & pars, nam ſe habent ſicut includens, & incluſum, vt ex effectibus earum conſtat, & infra dicebamus agentes de excommunicatione minori: & ideo excommunicationis vox ſimpliciter prolata totum potius, quam partem ſignificat. Denique alia ratio eſt, quia iam vſus, & conſuetudo ita obtinuit, & fortaſſe inde etiam talis cōſuetudo orta eſt, quia excommunicatio minor, quaſi nihil exiſtimatur, & parū tenetur. Et ideo ſola maior ſimpliciter excommunicatio reputatur. Propterea ergo ius delcaradit excommunicationem abſolute dictam pro maiori ſumendam eſſe. Alias rationes afferunt Panormit. in d. c. penult. & Nauar. in tract. de datis, & promiſſ. notab. 4. & Couar. ſupra: Quas nunc expendere neceſſarium non eſt.

4. Ad iura ergo antiqua, quæ in contrarium afferebantur reſponſio patet ex dictis, nam illa procedūt iuxta antiquam illius vocis latiorem ſignificationē. Addo præterea generalem regulam traditā à Greg. IX intelligendam eſſe, quādo ex materia vel ex adiunctis non ſatis conſtat ſermonem eſſe de excommunicatione minori: nam quacunque ratione explicetur intentio ferentis ſententiam, ſeu limitetur vocis ſignificatio, id ſufficit: nam hoc etiam in aliis vocibus analogis locum habet. Intelligendam vero aliqui exiſtimant illam regulam in ſententiis affirmatiuis, quibus quis vel excommunicatur, vel excommunicatus profertur: nam in negatiuis facilius poteſt de vtraq; excommunicatione vox illa intelligi, vt cum dicitur aliquis non eſſe excommunicatus, propter illam rationem, quod negatio ex ſe omnia deſtruit. At ſi in rigore loquamur, termini eandem ſignificationem habent in negatiua: & affirmatiua ꝓpoſitione, ſi cætera ſint paria: & ideo præcipue conſideranda eſt circumſtantia loci, & ratio negationis: vt inde colligi poſsit, an ad vtramq; excommunicationem extendatur. Nā ſi dicamus excōmunicatum non poſſe abſoluere ab excommunicatione, in ſubiecto eſt ſermo de excomunicatione maiori iuxta regulam poſitam: quia, vt infra cōſtabit, excōmunicatio minor nō priuat iuriſdictione. At vero in prædicato, in quod cadit negatio, ad vtramq; excommunicationem extēditur: quia illa negatio fundatur in defectu iuriſdictionis, vel vſus eius: quæ ratio de vtraq; excommunicatione procedit, quia excommunicatus vſu omnis iuriſdictionis priuatus eſt: & ſimili modo, cum dicitur in c, vnic. de iis, quæ vi. in 6. Abſolutionem ab excommunicatione metu extortam inualidam eſſe, de vtraq; excommunicatione merito intelligitur ab omnibus Doctoribus: non ſolum, quia materia illa fauorabilis eſt ob immunitatem, & libertatem Eccleſiaſticæ poteſtatis, ſed etiam, quia ratio inuoluntarii cōſenſus vniuerſalis eſt: vnde & ad omnem cenſuram deciſio illa extenditur; vt ex illo textu conſtat, & præcedent. diſputation. ſe. annotauimus.

Antiqua iura exponuntur.

Cap. vnic. de iis quæ vi, li. 6.

5. Deniq; addunt aliqui, quoties in eadem diſpoſitione coniunguntur illæ duæ voces, *Excommunicationis & anathematis*, excommunicationis verbum pro minori accipi, ne ſuperuacānea verba ſint. Sed non eſt vniuerſalis, neque vera regula, vt conſtat ex dictis circa primam difficultatem ſuperiori ſect. vbi longe aliter expoſuimus ea. *Cum non ab homine*, & c. *Engeltrudam*, quæ ad hoc citat. Neq; erūt ſuperuacanea verba, quæ ad maiorem ſeueritatem: & terrorem adduntur: & in accidentali ſolennitate etiā differunt, vt ibi declarauimus. Et poteſt optime cōfirmari ex declaratione nouiſsime edita à S. D. N. Clemente VIII. in cauſa Ducatus Ferrarienſis: vbi ſæpe reperit, & coniungit hæc verba *Excommunicati, anathematizati, maledicti*, & tamen ſine vlla dubitatione, & excommunicatio illa maior eſt, & maledictio non eſt aliqua cenſura diſtincta ab excommunicatione & anathemate, ſed maior quædā expreſſio greuitatis eius. Quin potius in ipſo titulo totius ſententiæ dicitur: *Declaratio & promulgatio maioris excommunicationis, anathematis, & maledictionis.* Non ſunt ergo ſuperuacanea verba, etiamſi nō ſit ſermo de excommunicatione minori. 6.

Ad cap. 1. de except. in 6. communis interpretatio eſt. illum eſſe ſpecialem caſum in iure expreſſum ꝓpter vitandas fraudes, & dilationes in iudiciis, vt patet ex Couarr. & aliis auctorib. quos ipſe citat. Tamen ſi attente verba textus conſiderentur, videtur certe alia fuiſſe mens Pontificis, cum dixit, debere eum, qui excommunicationem opponit, ſpeciem illius exprimere, nam per ſpeciem non videtur intelligere maiorem vel minorem excommunicationem: ſed excommunicationem maiorem in particulari, id eſt propter tale delictum, v. g. percuſsionis clerici, ſacrilegii, vel ſimilium, contractam: vnde etiam poſtulat vt excommunicatoris nomē exprimatur. Et ex ratione, quam ſubdit, hic etiam ſenſus colligitur, ſcilicet, *quia talis exceptio probanda eſt apertiſsimis documentis*: & ideo oportet, vt in Particulari, & non in confuſo fiat. Quæ expoſitio non obſcure cōfirmatur inferius in §. *Si vero* in illis verbis, *Si probationis copia ſuccedente, de eadem excommunicatione, vel alia excipiatur iterum, & probetur, &c.* Non enim poſſumus exponere, *de eadem*, id eſt maiori, *vel alia* minori, quia exceptio de minori nihil vnquā operatur: ergo neceſſario intelligendum eſt de eadem maiori, de qua in ſpecie fuerat exceptio poſita, vel de alia etiam maiori, ſed in altera ſpecie, id eſt in alio caſu, vel pro aliā culpa contracta. Igitur in priorib. verbis in eodem ſenſu ſumitur excōmunicatio in ſpecie. Atque ita illa expreſsio non poſtulatur in illo textu propter ambiguitatem verbi excommunicationis reſpectu maioris, vel minoris, ſed ꝓpter claritatem & veritatem iudicii, in quo res, & cauſæ in particulari ſumptæ melius examinantur, & probātur. Quapropter nil refert, quod vox excommunicationis, pœnam ſignificēt, vt pro minori accipienda ſit: quia hic non habet locum illa regula, quod in dubiis omnia ſunt in mitiorem partem interpretanda, cum ad tollendum hoc dubium illius vocis: ſenſus iure ipſo explicatus ſit. Ideoq; iuridica, vt ſic dicam, & propria illius vocis ſignificatio iam eſt, vt ſimpliciter prolata pro maiori ſumatur: in omni autem diſpoſitinone etiam odioſa, & pœnali, verba ſunt proprie & ſecundum ius intelligenda. 7.

Cap. 1. de Excep. in 6. exponitur.

Tandem ex his facile expeditur illa quæſtio, an hæ duæ excommnnicationes ſpecie differant, quæ moraliter potius, quam metaphyſice definienda etiam eſt, Dicentur ergo differre ſpecie, quia comparantur per modum totius, & partis, & in ratione priuationis, quia pluribus bonis & ſpecie diuerſis maior priuet, quam minor, & in ratione pœnæ in ordine ad culpam, quia maior per ſe reſpicit culpā mortalem, ad minorem vero venialis ſufficit. Ac denique in ratione vinculi, quia maior plus ligat, & obligat; vnde & difficilius ſoluitur, quæ omnia ex diſcurſu materiæ conſtabunt.

Quomodo excommunicatio maior, & minor inter ſe differant.

DISPVTATIO IX.

De primo effectu excommunicationis maioris, qui eſt priuatio orationum, & ſuffragiorum Eccleſiæ.

IVXTA ea, quæ paulo antea definiuimus, prius proſequemur omnia, quæ ad excommunicationem maiorem pertinent, cum illa ſola ſimpliciter excommunicatio ſit: poſtea vero de minori excommunicatione breuiter dicemus. Viſum eſt autē prius tractare de effectibus quam de cauſis excommunicationis, tum quia tota ratio, & ſubſtantia huius cenſuræ conſiſtit in huiuſmodi effectibus, quos quaſi formaliter conferre videtur; quia nihil aliud eſt, quam vinculum quoddam morale, remouens hominem à communicatione quorundam Eccleſiaſticorum bonorum; quam remotionem, ſeu priuationem vocamus effectum, ſcilicet per ſe & proximum huius cenſuræ: tum etiam, quia fere cætera omnia, quæ de cauſis inducentibus, vel tollentibus hanc cenſuram deſiderari poſſunt, ex dictis de cenſuris in communi poſſunt breuiter expediri: quæ autem ad effectum pertinent, ſunt maxime propria, & ideo accuratius ſunt hoc loco pertractanda. Eſt autem aduertendum, quod, licet effectus adæquatus huius cenſuræ vnus ſit, ſcilicet totalis priuatio Eccleſiaſticæ communicationis, tamen, quia in illa communicatione plura bona includuntur inter ſe valde diuerſa, per reſpectus ad illa diſtinguuntur plures effectus inadæquati, de quibus ſigillatim & in particulari dicere oportet, vt clarior, & expeditior ſit doctrina. Hic ergo dicemus de priuatione ſuffragiorum communium, ad quā paſſiue tantum, vt ſic dicam, ſe habet excōmunicatus: nam ſi quæ obligatio moralis ibi interuenit, in alios cadit, ne pro ipſo orent, aut ſuffragia illi applicent: ipſe vero ſolum ſit quaſi incapax vel indignus talium orationum, vel ſuffragiorum. Videndum ergo eſt, qualis ſit hæc obligatio, & ad quos actus, vel perſonas extendatur.

SECTIO I.

Vtrum graue peccatum ſit communes orationes, vel ſuffragia Eccleſiæ offerre pro excommunicato.

1. QVid ſuffragia ſint, ſuperius in propria materia oſtendimus, vbi diximus, eſſe quædam ſpiritualia ſubſidia, quibus quædam Eccleſiæ membra ab aliis iuuantur, vel quoad ſatisfactionem pro pœna temporali, vel quoad meritum de cōgruo, aut impetrationem aliquorum bonorum, præſertim ſpiritualium, vel quæ ad ſpiritualia conferant: quæ ſubſidia per ſacrificia, orationes, & pia opera Eccleſiæ membra ſibi inuicem præbent, interdum priuatim, id eſt, ſingulæ perſonæ inter ſe, interdum vero publice, id eſt, auctoritate publica totius Eccleſiæ, & in perſona eius, vel ex publico, & communi Theſauro eius. Hic ergo ſolum agimus de ſuffragiis communibus, nam de priuatis poſtea dicemus. Poſſunt autem illa ad tria capita reuocari, ſcilicet ſacrificium Miſſæ, nam illud nomine totius Eccleſiæ offertur, orationes, & aliæ ſacræ cæremoniæ, ſeu actiones, quæ à miniſtris Eccleſiæ, vt tales ſunt, in perſona totius Eccleſiæ fiunt. Item indulgētiæ, quę vel à Summo pontifice, vel ab aliis Paſtoribus iuxta poteſtatem eis datam conceduntur.

Prima Concluſio.

PRimo igitur certum eſt, excommunicatum maiori excommunicatione ex intentione & voluntate ipſius Eccleſiæ his omnibus ſuffragiis priuatū eſſe. 2. In quo Doctores omnes conueniunt, Theologi in 4. d. 18. vbi Magiſter §. *Ligant quoque* & D. Tho. q. 2. art. 1. Bonauent. Gab. Palud. & alii, Sot. d. 22. q. 1. a. 1. Summiſtæ omnes verb. *Excommunicatio*, Nauar. c. 27. n. 17. & ſeq. & Couar. qui alios refert in c. *Alma*, p. 1. in initio, n. 3. & ſequen. & § 4. 5. & 6. Et ſumitur ex Greg. lib. 2. Dialog. ca. 23. Ratio vero eſt, quia in Eccleſia, & eſt poteſtas, & voluntas excludendi hominem contumacem & excommunicatum à participatione ſuffragiorum: ergo efficaciter id operatur. Conſequētia eſt euidens, & antecedēs quoad priorem partem conſtat, tum ex dictis ſupra de poteſtate referendi cēſuras, tum ex proprio & peculiari iure, quod Eccleſia habet in hæc bona: cum enim ſit eorum domina, aut ſaltem diſpenſatrix Chriſti nomine per vicarium eius, iure ac merito poteſt indignos ab horum bonorum participatione repellere. Quod autem velit & faciat, conſtat ex vſu Eccleſiæ; & ex variis iuribus c. *A nobis* & c. *Sacris*, cum aliis, de ſent. excom. & 11. q. 3. per capita. In quibus etiam ꝓpter hanc cauſam cum aliis dicuntur excommunicati expelli ab Eccleſia quia expelluntur à communibus ſuffragiis, ſicut ethnici, Matth. 18. Dicūtur etiam tradi Sathanæ in c. *Omnis Chriſtianus*, iuxta modum loquendi Pauli 1. ad Timoth 1. & 1. ad Cor. 5. *Quia extra Eccleſiam diabolus eſt* (inquit Auguſtinus) *Ac per hoc quaſi diabolo traditur, qui ab Eccleſiaſtica communione remouetur.* *Serm 68. de Verb. Apoſt.* Item etiam, quia excommunicatus ſupponitur ſaltem in foro Eccleſiæ diuina gratia ſanctificante priuatus, & in eo ſtatu pertinax, nam ideo tali cenſura dignus habetur. *Excommunicatio, vt formidāda.* Vnde, cum vlterius priuatur communibus Eccleſiæ auxiliis ſpiritualibus quibus multum iuuari poſſet ad obtinendam à Deo gratiam, vel monitionem, qua à tali ſtatus eſurgeret, merito habetur quaſi Sathanæ traditus. Propter quod iure optimo dixit Auguſtinus, nihil ita eſſe formidandum Chriſtiano, ſicut à Chriſti corpore ſeparari. *Tract 27. in Ioan.* Vnde multi cēſent ad grauitatem huius pœnæ indicandam in primitiua Eccleſia permiſiſſe Deum, vt per huiuſmodi cēſuram peccatores traderentur poteſtati dæmonis, etiam corporaliter vexandi: ſic intelligentes illud Pauli 1. ad Cor. 5. *Tradidi hunc hominem Sathanæ in interitum carnis.*

3. Hic vero ſtatim oriebatur difficultas, quomodo hæc pœna ſit conſentanea pietati Eccleſiæ, cum tam acerba ſit. *Eccleſia ex-communicando, quo modo pia.* Quo modo etiam poſsit eſſe medicinalis vt dicitur, cap. 1. de ſent. excom. in 6. cum directe videatur bonis animæ contraria, vel potius quaſi radicitus ea tollere. *Ca. de Sen. excomm in 6.* Veruntamen de hac re ſatis diximus in principio diſputationum de cēſuris in communi, & videri poteſt Couarr. dict. 1. p. nu. 9. in principio: licet enim hæc pœna directe conſiſtat in priuatione omniū ſpiritualium bonorum, nihilominus ex intentiŏne Eccleſiæ ordinatur ad maius ſpirituale bonum, vel proprium ipſius excōmunicati, vt ei

vt ei vexatio det intellectũ: vel commune aliorũ, vt terrore in officio contineantur. De qua re extat optimum exemplum apud Gregorium lib. 4. Dialog. c. 55. & videri poteſt Ambr. lib. 2. offic. c. 27. & alia, quæ referuntur 11. q. 3. c. *Audi denique*, & ſeq. & 24. q. 3. ca. *Reſecandæ*, & ſeqq. Dico ergo Eccleſiam eſſe dominam, vel diſpenſatricem horum bonorum: nam quo ad bona, quæ per indulgentias applicantur, eſt tantum diſpenſatrix, & poteſtas diſpenſandi eſt per ſe primo in capite, ſeu Chriſti Vicario, qui ea poteſtate & fideliter & iuſte vti debet: & ideo, ſicut non concedit tales indulgentias ſine iuſta cauſa, ita poſtquam illas iuſte concedit toti Eccleſiæ vniuerſali, vel alicui particulari, aut prouinciæ, vel loco, reſpectiue neminem ex ſolo arbitrio, & abſque cauſa legitima ab eorum participatione excludit: eſſet enim illa perſonarum acceptio: at vero ex cauſa legitima merito excludit communicatum ab huiuſmodi bonorum participatione: nam ea bona ſolum diſpenſantur inter membra Eccleſiæ vnita, imo cum effectu non applicantur niſi membris viuis, vt ſuo loco vidimus. At vero aliorum ſuffragiorum, quæ in communibus orationibus, & ſacris operibus conſiſtunt, in tantum eſt Eccleſia domina, in quantum liberum ei eſt per membra ſua illa operari. Tamen conſiderando etiam fructum horum operum, dominium eius eſt in tota Eccleſia: prælati autem ſunt diſpenſatores, ſeu miniſtri, vt poſſint ad participationem talium bonorum aliquos admittere, vel excludere, non voluntarie vt domini, ſed ex iuſta cauſa vt iudices.

Eccleſia quomodo ſit domina, diſpenſatrix horum bonorum.

Secunda concluſio.

4. SEcunda hinc etiam certum eſt, prohibitum eſſe publice orare pro excommunicatis, ſeu communia ſuffragia Eccleſiæ illis applicare. In hoc conueniunt citati Doctores, & ſumitur etiam ex Cypriano Epiſt. 66. Et de hac aſſertione videri poteſt Nauarrus de Orat. & hor. canon. 19. n. 67. & Couarr. dict. §. 6. n. 4. & Gabr. ſect. 26. in Canon. lit. K. & ſeq. Ratio autem ſumitur ex præcedẽte aſſertione, quia intentio Eccleſiæ eſt priuare excommunicatum his ſuffragiis: non poteſt autem aliter hoc efficaciter operari, niſi prohibendo miniſtris Eccleſiæ ne pro excommunicatis hæc ſuffragia offerant, antequam abſoluantur. Et ita etiam loquuntur iura in cap. A nobis, 2. & c. Sacris, cum aliis de ſent. Excom. Vnde fit, hoc præceptum ex genere ſuo obligare ſub mortali: quod docuit expreſſe D. Thomas quodlibet. 11. a. 9. & ex illo notauit Nauar. in Summ. cap. 27. num. 36. Et ratio eſt, tum quia materia illius præcepti grauis eſt, tum etiam, quia hæc priuatio communicationis in his ſpiritualibus, eſt directe intenta per Eccleſiam.

Cap. A nobis. & c. Sacris de Sent. excõ. D. Thom. Nauar.

5. Hic vero ſtatim occurrit vulgaris obiectio, quo modo Eccleſia in feria ſexta Paraſceues publice oret pro excommunicatis, ſi ipſamet prohibet pro illis publice orare. Quod autem ipſa faciat, patet, quia orat pro hæreticis, & ſchiſmaticis; qui excommunicati ſunt. In hac obiectione expedienda, laborant Nauarrus, Couaruuias, & alii. Sed res eſt facilima, quia hæc prohibitio non eſt de iure diuino, vt ſupra oſtendi, tractando de cenſuris in communi: neque, quod tota Eccleſia oret pro excommunicato, eſt per ſe ſe, & intrinſece malum, ſicut ſtatim dicemus non eſſe malum, vt priuata perſona pro illo oret, nam quoad hoc eadem eſt ratio, ſecluſa Eccleſiæ prohibitione. Igitur hoc ſolum eſt malum ex prohibitione Eccleſiæ, quæ potuiſſet ita excommunicationis cenſuram inſtituere, vt per eam priuaret excommunicatum omni alia communicatione, & non hac, quæ conſiſtit in ſuffragiorum oblatione. Ergo ſimiliter, quamuis generatim prohibuerit hæc ſuffragia offerri, vel publice orari pro excõmunicatis, potuit ab illa generali prohibitione excipere illum diem, & illum peculiarem modum publice orandi pro illis. Conſulto autem vtrumq; coniungo, ſcilicet, & diem, & modum orandi, quia Nauarrus ſupra, nu. 71. ait: *Eccleſiam tunc orare pro exteris, & inimicis ſuis non orationibus inſtitutis pro ſuis membris, ſed aliis inſtitutis pro iis, qui tales non ſunt. Ex quo infert, quod licet nemo debeat orare nomine Eccleſiæ, & velut perſona publica pro infidelibus, & excommunicatis orationibus deputatis ad orandum pro ſuis membris: ſed ſic orationibus, quas habet compoſitas ad orandum pro infidelibus, & excommunicatis.* Quæ ſententia, vt vera ſit, intelligenda eſt cum moderamine illius diei, & officii pro eo die inſtituti: nam ſi quis Sacerdos vellet in Miſſa aliis diebus publice dicere illam orationem pro hæreticis, vel ſchiſmaticis, quam pro illo ſolo die, officio Eccleſia inſtituit, grauiter peccaret participando in ſacris cum excommunicatis, quia Eccleſia non inſtituit eam orationem tali intentione, nec copiam fecit miniſtris ſuis vtendi illa ſuo nomine, niſi in tali officio, & die: ſecus vero eſſet ſi quis priuatim, & propria deuotione vteretur illa oratione ad orandum pro Apoſtatis vt priuata perſona ita enim id facere poteſt illa oratione, ſicut quibuſcunq; aliis verbis ab ipſo compoſitis. Et fortaſſe hoc ſolum voluit docere Nauar. ſup. Cur autẽ Eccleſia illo die ſpeciali huiuſmodi diſpenſatione (vt ſic dicam) vſa fuerit, facile eſt congruentias reddere. Potiſſima eſſe videtur, quia eo die repræſentatur mors Chriſti, cuius meritum, & effectus quoad ſufficientiam ad omnes homines ſine vlla exceptione extenditur: & iure optimo voluit Eccleſia, quantum eſt de ſe, pro omnibus intercedere, vt in omnibus efficaciam habeat. Eſt ergo hoc peculiare priuilegium illius diei, quod intelligendum eſt quantum ad directam orationem publicam pro iis excommunicatis, nam ſi oratio directe fiat, & in generali pro Eccleſiæ dilatatione, vel vnione, ſeu augmento, quamuis indirecte poſſit talis oratio redundare in bonum hæreticorum, aut ſchiſmaticorum, quorum conuerſione, vel emendatione Eccleſiæ augetur, quia per ſe fit pro Eccleſia, vt latius declaraui ſuperiori Tom. diſp. 79. ſect. 2 ad fin.

Cur Eccleſia feria ſexta Paraſceues pro excommunicatis publice oret. Nauarr.

SECTIO II.

An omnes excommunicati vel ſolum excepti iure nouo Concilii Conſtantienſis priuati ſint communibus ſuffragiis Eccleſiæ.

ADhuc effectum amplius declarandũ, neceſſe eſt inueſtigare, in quibus excõmunicatis locum habeat. Et non inquiri de maiori, aut de minori excõmunicatione ligatis: iam enim dixi, ſermonem nunc ſolum eſſe de maiori excommunicatione: Hæc tamen varios habet ſtatus, interdum enim eſt occulta, vt pote generatim lata, & per delictum occultum cõtracta: interdũ vero eſt publica, vel ſine iuridica denũtiatione in particulari, & nomine proprio facta, vel cũ illa. Certum ergo eſt, prædictum effectum habere locũ in nominatim excõmunicato atq; etiam in manifeſto percuſſore clerici, quando tam publicus eſt, vt nulla tergiuerſatione poſſit celari De aliis vero dubitatio eſt: oriturq; dubitandi ratio. ex noua conſtitutione, ſeu Extrauaganti. Ad euitanda ſcandala, quæ à nobis hoc loco proponenda eſt, & quoad hunc effectũ declaranda quoad alios vero in diſcurſu materiæ tractabitur. 1.

In Concilo ergo Baſilienſi ſeſſ. 20. ad fin ſic legitur *Ad vitanda ſcandala, & multa pericula, ſubueniendumque conſcientiis timoratis, ſtatuit etiam quod nemo deinceps à communione alicuius in ſacramentorum adminiſtratione, vel receptione, aut aliis quibuſcunque diuinis, vel extra, prætextu cuiuſcunque ſententiæ, aut cenſuræ Eccleſiaſticæ, ſeu ſuſpenſionis, aut prohibitionis ab homine*

Extrauag. Ad euitanda ſcandala ex Conc. Baſilienſ. explicatur.

mine vel à iure generaliter promulgatæ teneatur abſtinere, vel aliquam vitare, aut interdictum Eccleſiaſticum obſeruare, niſi ſententia, prohibitio, ſuſpenſio, vel cenſura huiuſmodi fuerit in, vel contra perſonam, collegium, vniuerſitatem, Eccleſiam, aut locum certum, aut certam, à iudice publicata, vel denunciata ſpecialiter, & expreſſe, aut ſi aliquem ita notorie excommunicationis ſententiam conſtiterit incidiſſe, quod nulla poſſit tergiuerſatione celari, aut aliquo modo iuris ſuffragio excuſari. Nam à communione illius abſtineri vult, iuxta Canonicas ſanctiones Per hoc tamen huiuſmodi excommunicatos, ſuſpenſos, interdictos, ſeu prohibitos, non intendit in aliquo releuare, nec eis quomodolibet ſuffragari. Circa quam Extrauagantem primo aduertendum eſt, eandem referri ex Concilio Conſtantienſi à D. Antonino tert. part. tit. 25. c. 3. quem poſtea alii multi ſecuti ſunt, quos infra referam. In actis autem, quæ nunc habemus ex Concilio Conſtantienſi, tale decretum nõ habetur, ſed ſolum in Baſilienſi: Ex quo ſolo, ac per ſe conſiderato non poteſt illa cõſtitutio habere vim legis obligantis vniuerſam Eccleſiam, & derogantis, ſeu limitantis antiquum ius, nã Concilium illud, quando illam edidit conſtitutionem, vel non erat legitimum, nec ſub obedientia Summi Pontificis procedebat, vel ſaltem à Summo Pontifice nunquam confirmationem obtinuit, vt late proſequitur Turrecremata in Sum. de Eccleſ. lib. 2. c. 100. Et ſumitur ex Concilio Lateranenſi ſub Leone X. circa finem: & ex Bulla retractionũ Pij II. Neque ſatisfacit, quod ſignificat Couar. in cap. *Alma.* 1. p. §, 2. n. 7. dicens, quę in Synodo Baſilienſi, vel Cõſtantienſi acta fuerunt circa damnationem quorundam articulorum hæreticorum, & cauſas beneficiales ac cenſuras, approbata fuiſſe Apoſtolica autoritate. *Sicut apparet* (inquit *ex Bullis Martini* V. *&* Nicolai *V. Romanorum Pontificum, quæ quidem approbationes in ipſo Conciliorum Codice continentur.* Hoc (inquam) non ſatisfacit, nam in Bulla Martini V. quæ habetur in fine Concilii Conſtantienſis, habetur quidem damnatio Ioannis Vuicleph, & Hus, & illorum hæreſum. In Bulla autem Nicolai V. quæ habetur in fine Concilii Baſilienſis, approbantur acta in eo Concilio quoad cauſas quaſdam beneficiales: de Cenſuris autem nihil video ab illis Pontificibus eſſe approbatum, quod ad ius pertineat: ſed ſolùm de illis, quæ ad ea negotia, vel facta, quæ confirmat, pertinere potuerunt. Addit vero Vgolinus tab 1. cap. 13. §. 7. in principio, illam conſtitutionem, prout in Concilio Baſilienſi continetur, & probatam fuiſſe à Nicolao Papa V. per Bullam ſuper approbatione Actorum in Concilio Baſilienſi. Veruntamen nec in tomis Conciliorum habetur, neque ab aliis authoribus refertur alia Bulla Nicolai V. approbationis Concilii Baſilienſis, præter eam quæ in tomo. 4. Conciliorum in fine eiuſdem Concilii habetur, in qua non fit generalis approbatio: ſed ſolum quoad promotiones, electiones, diſpẽſationes, abſolutiones, & alia ſimilia ad factum, non ad ius concedendum pertinentia, vt euidenter ex tenore totius Bullæ conſtat. Itaque ſi in ſola authoritate illorum Conciliorum ſiſteremus, nullam vim illa Extrauagans habere: tamen quia ab vniuerſali Eccleſia recepta eſt, & vſu probata, imo (vt creditur) à Summo Pontifice manauit: ideo non eſt dubium, quin obligatio vitandi excommunicatos iuxta moderationem in illa factam obſeruanda ſit: in quo conueniunt omnes authores citati, & citandi.

Conc. Baſilienſ. an conſtitutionem hanc valide tulerit.

Turrecre.

Conc. Lateran. Pius II. Couarr.

Vgoliu.

Hæc Extrauag. nec ex illius Con. & aliorum. ſed ab vſu Eccleſiæ cõprobatur, & quo à Põtifice eſſe creda tur.

3. Secundo eſt obſeruanda differentia quædam, quæ inter authores eſt in litera huius Extrauagãtis referenda, & conſequenter in eius diſpoſitione reſtringenda, vel amplianda. Duo enim caſus in illa ponũtur, in quibus excommunicatus vitandus eſt. Primus, quando nominatim per particularem ſententiam, & denũciationem excommunicatio in aliquem lata eſt, quo ad hanc partem nulla eſt differentia in litera referenda: quamuis in ſenſu, & explicatione ſint nonnullæ diſcordiæ, vt infra dicam. Secundus caſus eſt, quãdo excommunicatio eſt ita publica; vt nulla tergiuerſatione celari poſsit. Et in hoc eſt magnum diſcrimen in ipſa litera, nam prout habetur in Concilio Baſilienſi caſus eſt generalis de omni ſententia excommunicationis: imo Nauarrus cum aliis illam extẽdit ad publicam ſuſpenſionem, & interdictum. At vero longe aliter refertur hic caſus ab Antonio iuxta Concilium Conſtantienſe his verbis: *Saluo, ſi quem pro ſacrilega manuum iniectione in clericum ſententiam latam à canone adeo notorie conſtiterit incidiſſe, quod factum non poſſit aliqua tergiuerſatione celari: neque alio ſuffragio excuſari. Nam à communione illius, licet denunciatus non fuerit, volumus abſtineri iuxta canonicas ſanctiones.* Iuxta quam lectionem ſolum in illo ſpeciali caſu vitandus eſt publicus excõmunicatus. Et inde potius firmatur regula, vt nullus alius excõmunicatus, quantumuis publicus vitandus ſit, donec ſit denunciatus.

Differentia in contextu Extrauag. Ad euitanda.

4. Eſt autem inter Doctores magna diſſenſio in approbando alterutro ex his contextibus: vt in Praxi tanquam lex ſeruandus ſit. Priorem ex Concilio Baſilienſi approbant Abbas in Clement. 2. de ſent. excomm. Felinus late in c. *Rodolphus*, de Reſcript. num. 39. Nauarrus in ca. 1. §. *Laboret.* de pœnit. diſt. 6. n. 10. & ſequentibus. qui addit fuiſſe poſtea illam Extrauagantem Baſilienſium receptam in Concilio Bituricenſi, & in ſtatutis Eccleſiæ Gallicanæ, & concordatis inter Leonem X. & Regem Galliæ Franciſcum, quæ habentur etiam in Concilio Lateranenſi ſub Leone X. ſeſſ. 11. vbi prędicta conſtitutio eiſdem verbis refertur, quibus habetur in Concilio Baſilienſi, vt notat idem Nauarrus in Summa, cap. 27. num. 37. Eandẽ ſententiam ſequitur Couarruuias dicto § 7. num. 7. & Vgolinus dicto §. 7. nu. 7. qui referunt Abbatem, & alios. Idem Sylueſter verbo *Excommunicatio*, 5. num. 9. Fundamentum eſt, quia de forma & contextu Concilii Baſilienſis conſtat nobis ex actis illius Concilii. De forma autem Concilii Conſtantienſis non conſtat niſi ex narratione quorundam Doctorum. Et, quamuis conſtaret, tamen conſtitutio Concilii Baſilienſis poſterior eſt, quæ priorem correxit, ac limitauit. Et, quod magis vrget Leo X. cum Concilio Lateranenſi, poſtea formam Concilii Baſilienſis confirmauit. Quam proinde poſtea ſecutum eſt Concilium Moguntinum cap. 104.

Diſſenſio A A. in lect. prædicta.

Concil. Lateran.

Conc. Mogunt.

5. Nihilominus cõtraria ſententia vera eſt, ſcilicet nunc limitandum eſſe hanc prohibitionem iuxta formam attributam Concilio Conſtantienſi, vt ſentiunt plures, & graues Doctores, D. Antonius in dicto tit. 25. cap. 3. & in tractatu de Cenſuris cap. 83. alias in tractatu de excommunicat. cap. 79. num. 16. qui habetur in tomo 14. tract. diuerſor. Doctorum. Caietanus in Summa, verbo *Excommunicatio minor.* Victoria in Summa, de excomm. num. 10. Adrianus in 4. materia de Euchar. q. penult. & materia de Confeſſ. dub. 9 & de clauib. q. 3. Maior in 4. diſt. 18. q. 3. vbi (quod mirum eſt) idem refert ex Pragmatica ſanctione Gallicana ca. de excõmunicatis non vitandis. Soto in 4. d. 22. q. 1. art. 4. & Ioann. Gutierrez lib. 1. canonic. quæſt. c. 1. vbi copioſe hoc diſputat, & plures alios authores refert. Et hanc partem ſequuntur fere omnes Summiſtæ. Fundamentum eſt, quia illa cõſtitutio ſub ea forma, edita creditur à Martino V. vt ex teſtimoniis fide dignis ſuperius refert Antonius, dicens Papam de hac re interrogatum reſpondiſſe: *Illa eſt vna de concordatis, & volo, quod ſemper duret.* Neque illa omnia, quæ poſterius facta dicuntur, eam formam derogare, aut reſtringere potuerunt, tum quia Concilium Baſilienſe per ſe ad hoc poteſtatem non habuit: neque in hoc fuit à Nicolao V. approbatum, vt dictum eſt: tum etiam, quia licet illud Concilium in ſua conſtitutione

Prohibitio hæc eſt limitanda ex forma Cõc. Conſtantienſis.

verbum,

verbum, ſeu reſtrictionem ad percuſsionem clerici omiſerit, non tamen expreſsè tractauit priorem cõſtitutionem Martini V. Quod maxime dicendum eſt ad acta Concilii Lateranenſis, quia ibi non agebatur de lege, aut obſeruanda circa hoc pro vniuerſa Eccleſia, ſed ſolum de concordatis inter Gallos, & Pontificem, qui illa forma contenti fuerunt: non tamen propterea legem ſanxerũt ab vniuerſa Eccleſia obſeruandam, tum maxime quia vſu totius Eccleſiæ ea forma iam eſt approbata, & recepta, vt prædicti omnes authores referunt: & cõſtat ex vſu Galliæ, Germaniæ, &c. vbi Catholici ſine ſcrupulo communicant cum hæreticis publicis, & ſchiſmaticis, propter quam cõſuetudinem in hanc tandem partem inclinauit Nauarrus ſupra, & libr. 1. conſilior. tit. de Conſtitut. conſil. 1. quæſt. 24. & idem ſeruari videmus in aliis regionibus inter Catholicos. Deniq; conſtitutio illa, prout ex Concilio Conſtantianſi refertur, vtiliſsima eſt ad finem in eadem conſtitutione expreſſum, ſcilicet ad vitanda ſcandala, & ſedandas timoratas conſcientias: ergo cum ob eam cauſam communi conſuetudine probata, & recepta ſit, non eſt cur amplius reſtringatur.

9. *Obiectio.* Sed obiiciunt aliqui, quia non eſt maior ratio de publico excommunicato ob clerici percuſsionem, quam ob aliam cauſam: ergo, ſi excipitur publice excommunicatus ob illam cauſa, excipiendus eſt etiam publice excommunicatus ob hæreſim, quæ maior cauſa eſt: & conſequenter omnis publicus excommunicatus excipiendus eſt, iuxta diſpoſitionem Concilii Baſilienſis: nam, vbi eſt eadem ratio, eſſe debet eadem iuris diſpoſitio l. *Illud.* ad leg. Aquiliam, & argumento c. *Cum dilecta.* de confirmat. vtili, vel inutili. Reſpondetur primo, ſolam paritatem rationis non eſſe ſufficiens argumentum in iis, quæ ex iure poſitiuo pendent, niſi ipſe legislator ex ſimilitudine rationis moueatur ad ſimilem legem, aut prohibitionem faciendam, aut extendendam, ſæpe fit, & fieri expedit; quod ſolum probatur ex dictis iuribus. At vero ſi de facto lex vel prohibitio ſolum lata eſt in vno facto, vel matria, ſub certis terminis, etiamſi in aliis appareat rationis ſimilitudo, non propterea prohibitio aut confeſsio extendenda eſt, quia ratio non ſufficit, niſi accedat voluntas legislatoris. Secundo dico, plures rationes ſpeciales poſſe hoc loco aſsignari, cur publicus excommunicatus ob percuſsionem clerici potius exceptus ſit quam alii: tum in fauorem, & maiorem ſecuritatem perſonarum Eccleſiaſticarum: tum quia delictum illud maxime ſcandaloſum eſt, tum, quia in illo caſu, & ius ipſum valde notum eſt, & factum ſemper in Eccleſia fuit valde odioſum, & ex ſe poteſt eſſe ita notorium, vt omnem dubitationẽ excludat: quod in aliis delictis raro accidit. Et ideo, licet peccatum hæreſis grauius ſit, de illo tamen non eſt facta exceptio, quia, vbi fides viget, & facile poſſunt vitari huiuſmodi hæretici, rariſsime accidit, vt aliquis ſit ita publicus hæreticus: vbi autẽ fides non viget, & copioſus eſt numerus hæreticorum, vix poſſunt à Catholicis vitari: & ideo vtrobiq; infinite orirẽtur dubia, ſi de hoc etiam crimine exceptio facta fuiſſet.

L. illud ff. ad leg. Aquiliam. Cap. Cum dilecta, de Confir. vtili, vel inutili. Solutio.

Cur in di. Extrauag. ſola excommunicatio ob clerici percuſsionem excipiatur.

Quæ perſonæ vitari præcipiantur per Extrauag. Ad euitanda, *quoad primam eius partem.*

7. TErtio ſic ſtabilito hoc iure, explicandus eſt ſenſus vtriuſque partis ſolum quantum ſpectat ad conditiones perſonarum, quæ ibi excipiuntur, ſeu vitari pręcipiuntur, nã de modo, & actibus, in quibus vitandæ ſunt, in diſcurſu totius materiæ, & per ſingulos effectus eſt dicendum. In priori ergo parte excipitur nominatim excõmunicatus, vel alia cenſura ligatus. Itaque nõ ſatis eſt incurriſſe cenſuram ipſo iure latam, neq; etiam ab homine per ſententiã generalem, vt in ipſo textu expreſſe continetur. Ex quo etiam conſtat hanc conſtitutionem quoad hãc partem ad omnes cenſuras extendi, ad quas cũ proportione ſunt applicanda illa verba. *Cõtra perſonam, collegium, vniuerſitatem, Eccleſiam, aut locum certum, aut certam:* nam, quod ad nos nunc attinet, excommunicatio cõtra certam perſonam ferri debet: reliqua vero propter ſuſpenſionem, vel interdictum poſita ſunt: debet autem excommunicatio ferri cõtra certam perſonam ſpecialiter, & expreſſe, vt ibidem dicitur, id eſt nominatim, vt omnes exponunt.

Dubitant autem Nauarrus, & alii, an ſufficiat aliquem eſſe excomunicatum ab homine per ſententiam ſpecialem in eum latam, vel neceſſe ſit eũ poſt ſententiam publice denunciari. Nam, quod primũ ſufficiat, docuit Adrianus in dict. dub 9. de confeſſ. & Medina C. de Confeſſ. qu. de Confeſſ. confeſſori excom. ſcient. fact. & Petrus Soto lect. 6. de Confeſſ. & lect. vlt. de excom. & Felinus ſupra, quem Nauar. citat. Et videntur habere magnum fundamentum in textu, tum quia ſolum excipit excommunicatos à iure, vel ab homine per ſententiã generaliter promulgatam, tum etiam quia poſterius ſub diſiũctione dicit, *Niſi ſententia fuerit à iudice publicata: vel denunciata: ſpecialiter, & expreſſe:* ergo ſatis erit quod ſententia promulgata ſit in ſpeciali, quamuis non fuerit denunciata, quia ad veritatem diſiunctiuè vna pars ſufficit. Nihilominus contraria ſententia communis eſt, quam tenet Nauarr. dict. c. 27. nu. 52. & dict. c. 1. §. *Laboret*, de Pœnit. d. 6. n. 23 & Couar. Vigolin. Gutierez & alii ſupra citati. Et eſt probabilior, & in praxi ſequenda: quia conſuetudo, quæ eſt optima legum interpres, ita legẽ illam acceptauit, & interpretata eſt. Et præterea, quia id eſt maxime conſentaneum fini illius legis, ſcilicet ad euitanda ſcandala, &c. ac non diſcordat à rigore, & proprietate literæ: nam, licet in principio ſolum excludere videatur cenſuram latam per ius, aut generalem ſententiam, tamen, cum poſtea loquitur de ſpeciali non tãtum requirit, vt lata ſit, ſed etiam, vt ſit *pulicata vel denunciata.* Quæ duo verba non ponuntur diſiunctiue tanquam diuerſa, ſed tanquã æquipollentia, niſi quod participium *publicata*, proprie refertur ad cenſuram, vel ſententiam: *denunciata* vero ad perſonam: quamuis etiam poſsint (vt iam dicã) eadem verba alia ratione explicari. Et confirmatur nam excõmunicatus à iure, quãtumuis publicus, non eſt vitandus, donec ſit denunciatus, excepto caſu percuſsionis clerici: neque etiam excommunicatus per ſententiam generalem: ergo nec excommunicatus per ſpecialem, donec per illam perſona declaretur, & publicetur excommunicata. Videtur autem verbum *publicata*, generalius, quam *denunciata.* proprie enim excommunicationis ſententia denunciari dicitur, quando ore profertur publice in Eccleſia, vt fieri ſolet: publicari autem dicitur vel illo modo, vel etiam quando in foro, aut in aliis publicis locis affigitur, vel quãcunque alia ratione ita promulgatur, vt in communem omnium notitiam venire poſsit: quæ omnia ſub illo verbo *publicata*, comprehenduntur. Eſt autem adeo neceſſaria publicatio, vt ipſemet Parochus, etiamſi ſecum habeat ſententiam declaratoriam factam cõtra talem perſonam, non teneatur illam vitare, donec publice tempore præſcripto illam denunciet: nec male faciet illum admonendo, vt reſipiſcat antequam publicetur talis ſententia iam ſibi ad denunciandum tradita, vt Nauarrus, & alii citati indicarunt.

8. *Num excommunicatus ab homine per ſententiam ſpecialem vitandus ſit.*

Denunciatio neceſſaria omnino eſt vt quis vitetur.

In quo differat publicatio à denunciatione.

Quod, ſi quis interroget, quanta eſſe debeat hæc publica notitia denunciationis factæ, vt obligẽt ad vitandum excommunicatum, dicendum eſt, per ſe loquendo, & ex parte ipſius ſententiæ, & iudicis ferendis illam, ſufficere, quod actione aliqua publica & communi conſuetudine vſitata ad res iuridicè pro-

9. *Quanta eſſe debet hæc notitia, vt obliget ad excommunicatum vitandum.*

ce promulgandas, publicata ſit, vt ſupra latius diximus, agentes de denunciatione cenſuræ in communi. Ex parte vero aliorũ ſatis eſt, quod per teſtimonia fide digna, vel publicam formam, ad eorum notitiam deueniat eã publicationem eſſe factã: Quod notauit Nauarr. lib. 5. Conſil. titul. de Sent. excommunicat. conſil. 54, argumen. cap. *Illud*, de cleric. excomm. miniſt. vbi ſignificatur ſufficere publicam famam excommunicationis alicuius, vt vitandus ſit: quod ergo iure antiquo ſufficiebat reſpectu excommunicationis abſolute: nunc ſufficiet reſpectu excommunicationis denunciatæ. Quod tamen ita intelligendum puto, vt fama talis ſit: quæ probabilem: & moraliter certam notitiam conferat; alioqui quando res fuerit dubia, nõ orietur talis obligatio, tum, quia in dubiis melior eſt conditio poſsidentis, tum etiam, quia intentio illius noui iuris, quod explicabimus, fuit tollere dubia, & tantum obligare in re certa.

10 *Non ſufficit vt quis vitetur vt publicatus ſit ſub conditione de futuro.* Adeo prętérea non ſatis eſſe, vt ſententia excommunicationis contra certam perſonam lata ſolum de futuro & ſub conditione, publicata etiam fuerit iuridice: quia, cum illa ſententia tantum conditionata ſit, reſpectu cenſurę, publicatio eius nõ eſt ſimpliciter publicatio, aut denunciatio cenſuræ. Oportet ergo, vt poſt impletam conditionẽ feratur ſententia abſoluta contra talem perſonam in particulari, & publicetur, ſeu denuncietur: & tunc dicitur proprie talis perſona nominatim excommunicari, ſiue proprio notetur nomine, ſiue talibus circumſtantiis, & ſignis, quibus ſufficienter, & in particulari deſignetur perſona contra quam talis ſententia fertur, vt aduertunt Maior d. 18. q. 2. & 3. & Couarr. ſupr. §. 2. nu. 8. qui Doctores alios, & iura adducit. Oportet tamen conſiderare non ſatis eſſe, quod ſub generali clauſula aliquis comprehendatur, vt ſi ſententia dicat, *Excommunicamus Petrum, & ſequaces*, Petrus erit nominatim excommunicatus: non vero alii. Denique aduertunt Cou. d. §. 2. nu. 9 & Sot. d. 1. q. 5. art. 6. d. 13. q. 1. ar. 3. d. 22. q. 1. ar. 4. ſatis eſſe vt aliquis cenſeatur nominatim excõmunicatus, quod in eũ lata, & publicata ſit ſententia declaratoria criminis commiſsi, cui iure ipſo annexa eſt excõmunicatio: quando videlicet tale ius certum, atque indubitatũ eſt: nam tunc perinde eſt declarare illum commiſiſſe tale crimen, ac declarare incurriſſe cenſuras illi crimini annexas: imo is videtur ſcopus talis ſententiæ declaratoriæ.

Quis dicatur manifeſtus clerici percuſſor.

11. Circa alteram partem illius conſtitutionis dubitari poteſt, quid ſit aliquem eſſe notorium percuſſorem clerici. Sed hoc ſatis videtur in ipſamet Extrau. declaratum: nam in primis ſermo in illa eſt de notorietate facti, non iuris, nam hoc diſcrimen verſatur inter priorem & poſteriorem partem eius: in priori n. regula generalis poſita eſt, vt excõmunicatus vitandus notorius eſſe debeat notorietate iuris. i. per ſententiam publicam, iuxta c. vlt. de Cohab. cleric. & mulier. in poſteriori autem parte, exceptio poſita eſt, vt in illo particulari delicto percuſsionis clerici ſufficiat excõmunicatum eſſe notoriũ euidentia facti. Additur vero hanc euidentiam talẽ eſſe debere, vt nulla tergiuerſatione poſsit celari, aut aliquo modo iuris ſuffragio excuſari. Vnde non ſatis eſt, quod delictum per ſufficientes teſtes poſsit in iure probari: quia dum in eo ſtatu exiſtit nondũ eſt notorium, ſed ſolum probabile. Item non ſatis eſt, quod de tali delicto ſit publica infamia abſque facti euidentia, quia ſine hac nondum eſt delictũ notorium, vt conſtat ex d. c. vlt. & clarius ex c. *Tua nos* de cohabit. cler. & mulier. vbi diſtinguitur delictũ publicum ex euidentia à publico ex fama quod non tam notorium, quam famoſum dicitur, illud vero *Cap. vlt. de cohab. cleri. & mul. Cap. Tua nos. eos tit.*

prius ita notorium eſt, vt nulla tergiuerſatione celari poſsit: huiuſmodi autẽ eſſe debet percuſsio clerici iuxta tenorem illius Extrauagantis. Vnde in primis neceſſarium eſt, quod tale delictum factum ſit coram multis teſtibus: & deinde, vt ex eorum teſtimonio ita factum ſit publicum, vt nulla tergiuerſatione poſsit celari. Quantus autem teſtium numerus ad huiuſmodi notorietatem facti requiratur, ſcrupuloſè inquiritur ab autoribus, ſed de ea re videri poſſunt, quæ 3. tom. dixi diſp. 67. ſect. 5. nulla n. certior regula aſsignari poteſt, quam prudentis arbitrii: nullusq; certus numerus teſtium deſignari poteſt, qui ſemper neceſſarius ſit, ſed iuxta eorum qualitatem, & autoritatẽ, & alias circũſtãtias interdum maior, interdũ minor ſufficere poterit. Idẽq; dicendum eſt de publica notitia talis facti ex huiuſmodi teſtium relatione: non enim oportet, vt res vbiq; diuulgata ſit, aut in tota ciuitate, vel oppido, ſed in magna eius parte iuxta prudentium arbitriũ. *Quot teſtes neceſſarii ad facti notorietatem ſint.*

Sed inquiret aliquis, an illi, qui vident huiuſmodi delictum, teneantur vitare huiuſmodi percuſſorem antequam delictum magis publicum, ſeu notorium fiat. Reſponderi poteſt primo, ſi taliter cõmittatur delictũ coram aliquibus, vt nihilominus moraliter cenſeatur ſecretum, & occultum, quia nimirum, qui teſtes fuerunt, taciti creduntur, & ſub ſecreto ſeruaturi delictum, in eo caſu non teneri ad vitandum huiuſmodi delinquentem etiam eos, qui delictum viderunt: quia nõdum delictum notoriũ eſt: quod Extrauagans illa requirit. At vero, ſi delictum ita fiat coram aliquibus, vt ex modo, ac circũſtantiis, quibus fit, moraliter cẽſeatur publice fieri, & ſtatim ac ſine vlla mora diuulgandum eſſe, etiam poteſt ſtatim cẽſeri moraliter notorium, & conſequenter ſic delinquentem, & excommunicatũ ſtatim eſſe vitandum ab iis, qui delictũ viderunt, quia quod parum diſtat, moraliter iam adeſſe cenſetur. Quæ diſtinctio probabilis eſt. Primum tamẽ membrum dubitationem habet, & limitatione indiget, quia licet delictum illud non ſit notorium ſimpliciter & reſpectu omnium, eſt tamen notorium iis, qui viderunt: ergo id ſatis eſt: vt reſpectu illorum excõmunicatus ille vitandus ſit. Nam, ſi verba Extrauagantis conſiderentur, non requirunt, vt delictum abſolute ſit notorium, ſed vt notoriè conſtet, delinquentem incidiſſe in ſententiam canonis. Hæc enim ſunt verba: *Aut, ſi aliquem ita notorie in ſententiam canonis conſtiterit incidiſſe, quod factum non poſsit aliqua tergiuerſatione celari.* Illis autem, qui viderunt, hoc modo notorie conſtat de tali excommunicatione, nec maiorẽ certitudinem aut notitiã poſtea comparant, quando diuulgatur delictum. Quapropter veriſimilius certè videtur, reſpectu eorum, qui tale delictum viderunt, integrum manare ius antiquum: & conſequenter vtendũ eſſe diſtinctione, ca. *Cum non ab homine*, de Sent. exc. ſcilicet, ſi non obſtante illa notitia, adhuc crimẽ ſit occultum, occulte tantum vitandum eſſe ab iis, qui illud viderunt. ſi autem ſit publicũ, publice vitandum. Et tunc recte dicitur in alio membro, quando delictũ publice committitur, non eſſe neceſſariũ expectari maiorẽ euulgationem, aut infamiam, quia à principio incipit eſſe in ſtatu notorio, & publico: & ideo, per ſe loquendo, & ſecluſo alio ſcandalo, vel ratione alia per accidens occurrente, ſtatim ille vitandus eſt, ac ſi iã eſſet denunciatus. 12. *An qui vident clerici percuſsionem teneantur percuſſorem vitare antequam magis notorium fiat.*

Additur vero dicta Extrau. illa limitatio, *Neque aliquo iuris ſuffragio excuſari.* Quæ intelligenda eſt de probabili ſuffragio, & ita apparente, vt conſtituat rem dubiam. Erit autem huiuſmodi ſuffragium, ſi quis allegetvia tantum defenſionis accidiſſe, vt aliũ percuteret: nam quamdiu oppoſitũ non conſtiterit, præſumẽdum id potius eſt, quam oppoſitum. Idem erit, ſi conſtanter negẽt percuſſum eſſe clericum, & ex circumſtantiis occurrentibus, & ex conditione 13. *Exponitur Extrauagantis limitatio. Neq; aliquo iuris ſuffragio excuſari.*

perſo-

perſonarum id fiat veriſimile, vel ſaltem oppoſitum reddatur incertum. Ratio autem eſt, quia intentio illius conſtitutionis, fuit tollere dubia, & ideo noluit hanc exceptionem facere, niſi pro caſu certo, & indubitato: ergo quacūque ratione excuſatio probabilis ſit, aut probabile ingerat dubium, ſufficiens erit vt caſus non ſit ex iis, in quibus delinquens vitari præcipitur. Et eadem ratione oſtendi poteſt, neceſſarium eſſe, talem excuſationem eſſe probabilem aliquo ex dictis modis: quia ſi ſufficeret quælibet inepta & ficta excuſatio, nullius momenti fuiſſet tota illa exceptio: huiuſmodi enim excuſatio nunquā deeſt ſic delinquentibus. Item, quia, illa excuſatio non tollit certitudinem, nec prudenti homini dubitationem ingerit.

14. *Secundam partem Extr. partem quæ de percuſſione clerici agit ſolum in excommunicatione.* Atque ex dictis concluditur, hanc ſecundam partem illius conſtitutionis nullum habere locum in cenſuris ſuſpenſionis, & interdicti. Ratio eſt, quia in ea ſolum fit exceptio particularis de cenſura annexa delicto percuſſionis clerici: illi autem non eſt annexa niſi quædam excommunicatio maior. Atque ita ceſſat dubium, quod late tractant Nauarr. Vgolin. & alii citatis locis, ſcilicet, an publicè ſuſpenſus vel interdictus vitandus ſit, antequam ſit denūciatus: ſupponit enim hæc quæſtio ſecundam partem illius conſtitutionis vniuerſaliter ſumēdam eſſe de omni excommunicato publico, & inquirit an extendenda ſit ad ſuſpenſum, & interdictum. Et ex hac ſuppoſitione affirmant dicti autores ita eſſe intelligendam dictam conſtitutionem. Eſtque eorum ſentētia probabilis propter varias rationes, quę in eis legi poſſunt: nobis enim non ſunt neceſſariæ, quia credimus ſuppoſitionem eſſe falſam. Quia ſublata, & conſtituta illa exceptione de ſolo delicto percuſſionis clerici, illa extenſio ad alias cenſuras nullum locum habet, vt ipſi etiam fatentur. Imo etiamſi forma Con. Baſilienſis ſuſtineretur ergo facillime, & valde probabiliter oppoſitam ſentētiam defenderem: quia in huiuſmodi poſitiuis legibus proprietati verborum ſtandum eſt, & quatenus fauorem continent amplianda, & quatenus odium, vel rigorem, reſtringenda eſt, quantum poteſt vtrūque cadere ſub verbi proprietate. Hæc autem lex ſolum loquitur de excommunicatis in illa ſecunda parte, quæ rigoroſa eſt, & odioſa, quatenus exceptionem illam continet: ergo rigoroſe & ſtricte intelligenda eſt de excommunicatis, & non eſt vlterius extendenda ad ſuſpenſos, & interdictos. Maxime, cum in priori parte eiuſdē conſtitutionis (quāuis fauorabilis ſit, & ideo extendenda erat ad ſuſpenſionem, & interdictum) illarum cenſurarum facta ſit expreſſa mentio: ergo hoc ipſo quod in exceptione de illis tacetur, virtualiter ab illo excludūtur. Quæ rationes videntur eſſe maioris momenti, quam, quæ in contrarium fiunt, & ſolum ex ſimilitudine, vel identitate rationis aſſumūtur: quod argumentandi genus infirmum eſt in hac materia, vt ſupra dicebam: tum quia hæc res magis pendet ex voluntate & verbis legiſlatoris, quam ex parietate rationis: tum etiam quia eſſet facile plures rationes excogitare, ob quas exceptio facta fuerit in vna cenſura, & non in aliis: ſed id omitto, quia neceſſe nobis non eſt.

Etiam iuxta formā Concil. Baſilienſ.

15. *Excommunicati occulti tenētur ſe abſtinere à fidelium communicatione.* Vltimo ſunt maxime obſeruanda poſtrema verba illius conſtitutionis, quæ in Concilio Baſilienſi habentur, quæ licet ex Conſtantienſi ab Antonino non referantur, tamen ab omnibus acceptantur, & per ſe ſunt valde conſentanea rationi ſcilicet, *Per hoc tamen huiuſmodi excommunicatos, ſuſpenſos, interdictos, ſeu prohibitos, non intendit in aliquo releuare, neque eis aliquo modo ſuffragari.* Vnde illi ſemper tenentur ſeſe abſtinere, quantum in ipſis eſt, eodem modo, ac ante hoc ius tenebantur quandoquidem per illud nullus ipſis fauor conceſſus eſt. Ex quo multa inferri poſſunt quæ in diſcurſu materiæ melius declarabuntur: & ideo de hac conſtitutione, & ſenſu eius hæc ſufficiant: nūc in ſingulis effectibus excommunicationis explicandum erit, quomodo ſeruanda, & ad praxim reducenda ſit.

Num teneantur miniſtri Eccleſiæ excommunicatos non denunciatos in publicis ſuffragiis vitare.

In præſenti ergo videri poteſt ex dictis cōſequens nunc non teneri miniſtros Eccleſiæ ad vitandum in publicis ſuffragiis, & orationibus excommunicatos, quantumuis publicos, niſi nominatim declarati ſint, excepto caſu percuſſionis clerici: quia per illam Extrauagantem abſolute conceſſum eſt, vt nō teneamur vitare huiuſmodi excommunicatos: ergo conceſſum eſt, vt non teneamur eos excludere à communibus orationibus, & ſuffragiis, quia hoc eſt vnum genus communicationis, & lex illa ſine limitatione, aut exceptione loquitur. Et confirmatur, nam excommunicatus nō denunciatus, nec manifeſtus percuſſor clerici non priuatur Eccleſiaſtica ſepultura ratione prædictæ Extrauagantis: ergo nec ſuffragiis Eccleſię patet conſequentia, quia ſepultura Eccleſiaſtica præcipue datur propter ſuffragia. Atque hanc partem docet Nauarrus in Summ. cap. 27. n. 36 ad 2. dubium. 16. *Prior ſententia.*

Contrariam nihilominus ſentētiam indicat Soto. d. 22. q. 1. art. 4. poſt ſecundam concluſionem dicens. Concilium Conſtantienſe nihil eis in hac parte conceſsiſſe. In quo inſinuat rationem hanc, quia Concilium nullum fauorem voluit per ſtatutum illud excommunicatis concedere fuiſſet autem non modicus, ſi illos admitteret ad participationem cōmunium ſuffragiorum. Imo conſequenter deſtrueret præcipuam rationem excommunicationis maioris, quæ eſt ita præſcindere peccatorem ab Eccleſia, vt iam non ſit membrum eius quoad participationem communium bonorum illius. Vnde nec traderetur Sathanæ, nec tractaretur tanquam ethnicus, & publicanus, quæ ſunt de intrinſeca ratione illius cenſuræ. Ex quo videtur vlterius colligi adeo repugnare hanc communicationem cum cenſura maioris excommunicationis vt non poſsit Eccleſia cōſtituere habilem, & capacem huius communicationis, & relinquere affectum, & ligatum tali cēſura. Atque hæc ſententia videtur vera loquendo de facto, & ex vi illius Extrauagantis: quidquid ſit de abſoluta poteſtate Eccleſiæ. 17. *Poſterior & vera ſententia.*

18. *Suadetur 1. ex ipſis extrauagantis verbis.* Poteſt autem dupliciter fundari. Primo in illis verbis vltimis. *Per hæc autem, &c.* Ex quibus videtur colligi communia ſuffragia abſolute oblata pro tota Eccleſia nullum eius membrum excludendo, aut nominādo, ſed iuxta debitam intentionem Eccleſiæ illa offerendo, nihil prodeſſe excommunicatis, etiam non denunciatis, vel occultis. Probatur, quia ante illam conſtitutionem nihil illis prodeſſe poterant: ergo neque ex vi illius, quia nullus fauor vel gratia illis fit ex vi illius. Dices, recte quidem non fieri, indirecte vero neceſſario redundare, quia ex fauore aliis cōceſsio fit, vt poſsint reis communicare. Sed contra nam in eo caſu non pertinet ad fauorem offerentis, vel orantis dicto modo, vt excommunicatus participet eius ſuffragiis, quia ipſa non hoc ſpecialiter intendit ſed ſimpliciter orat, aut offert vt miniſter Eccleſiæ. Neq; etiam id ſpectat ad fauorem aliorum fidelium, quia neque ipſi hoc intēdunt, neque vllum fructum inde accipiunt, quin potius fortaſſe minorem partē fructus communis ſatisfactionis acciperent, ſi excommunicatis etiā communicaretur. Ex hoc ergo intelligitur intentionem Eccleſiæ etiam nunc eſſe, vt omnes excommunicati à participatione horum ſuffragiorum excludantur. Et inde vlterius ſit vt nunquam liceat pro *Euaſio præcluditur.*

pro eis ſpecialiter illa offerre: quia intentio miniſtri offerentis non debet eſſe contraria intentioni principalis offerentis, ſeu operantis, vt in præſenti eſt Eccleſia.

19. *Secundo ſuadetur ex aliis verbis euſdē Extrauag.* Secundo fundari poteſt hæc ſententia in prioribus verbis illius Extrauagantis. *Nemo deinceps à communione alicuius in Sacramentorum adminiſtratione, vel receptione, aut aliis quibuſcunq; diuinis, vel extra &c.* Ex quibus videtur colligi mentem illius conſtitutionis ſolum fuiſſe loqui de communicatione externa, tam in diuinis officiis, quam in negotiis humanis, eamque permittere cum excommunicato non denunciato, &c. ergo non conceditur hæc interna communicatio per participationem ſuffragiorum. *Obiectio.* Dices, verba illa: *Aut aliis quibuſcunq; diuinis*, adeo eſſe vniuerſalia, vt hanc etiam ſuffragiorum communicationem comprehendant. Reſpondetur, verba illa iuxta planum contextum intelligi de communicatione in diuinis officiis, vt in audienda Miſſa, & in horis canonicis publice recitandis: nam, ibi ſermo eſt de hac communicatione externa. *Idem ex fundamentali ratione illius Extr. ſuadetur.* Quod præterea colligi poteſt, & confirmari ex fundamentali ratione illius conſtitutionis, ſcilicet, ad euitanda ſcandala, & pericula, & ſubueniendum timoratis conſcientiis, nam ad hos fines neque neceſſariū, neque vtile erat concedere hāc internam communicationem cum excommunicatis. Quia, quatenus interior eſt, inuiſibilis eſt, quatenus vero fit per actiones exteriores, ſemper pendet ex interiori intentione & applicatione, quæ ſemper poteſt ſine periculo, & ſcandalo fieri pro membris Eccleſiæ ab ea non præciſis, & in particulari fieri poteſt pro quolibet, de quo non conſtat excommunicatum eſſe: vel, ſi dubium ſit, ſubintelligi poteſt, & debet conditio, *ſi ab Eccleſia non præciſus.* quod ſi certo conſtet illum eſſe excommunicatum, nihil periculi, vel ſcandali eſſe poteſt in non applicandis illi ſuffragiis communibus per intentionem particularem. Nec pertinet, per ſe loquendo, ad fauorem, vel vtilitatē miniſtri offerentis, vel ad conſcientiæ ſecuritatem, vt id facere poſsit: ergo veriſimile non eſt hoc fuiſſe in illa Extrauagante cōceſſum. Quod ſi in iis ſuffragiis communibus conſideremus exteriorem applicationem, quæ in particulari fieri ſolet, orando nominatim pro aliquo per orationem communem Eccleſiæ in Miſſa, vel officio publico: hoc etiam modo non pertinet ad vitāda ſcandala, vt id fieri poſſit pro quolibet excommunicato in ea Extrauagāte non excepto: nam potius eſſet ſcandalum publicè illo modo orare pro publico hæretico, vel alio ſimile, etiamſi nominatim declaratus, vel nominatus non ſit per ſententiam ſpecialem. Si autem talis excommunicatus ſit occultus, tunc etiam ex iure antiquo non erit publice euitandus illo modo: ergo per hoc nouum ius quoad hunc effectum nihil eſt innouatum.

20. *Satis fit fundamēto prioris ſententiæ.* At fundamentum ergo prioris ſententiæ reſponderi poteſt primo, negando verba illius decreti eſſe ita vniuerſalia, vt concedant, vel permittant communicationem quoad hunc effectum interiorem. Secundo reſponderi poteſt, hanc communicationem non tam prohiberi directe ipſis miniſtris ex parte ipſorum, quam indirecte, & ex parte ipſorum excommunicatorum, quia Eccleſia intendit quantum poteſt eos reddere incapaces horum bonorū: adeo vt factum etiam irritet, quantum poteſt, vt infra videbimus, neq; in hoc voluit ipſis excommunicatis fauorem concedere; & ideo ſemper redundat prohibitio ad miniſtros, ne pro illis valeant offerre communia ſuffragia. Quid autem dicendum ſit de Eccleſiaſtica ſepultura, infra dicemus.

***

SECTIO III.

An liceat communia ſuffragia offerre pro excommunicatis iam contritis, & reſipiſcentibus, nondum vero abſolutis à cenſura.

MVlti & graues authores affirmant non eſſe intentionem Eccleſiæ huiuſmodi homines excludere à participatione ſuffragiorum communium, ideoq; licitum eſſe prudenti modo, & ſecluſo ſcandalo illos participes facere huiuſmodi ſuffragiorum, dummodo per illos non ſtet, quominus excommunicationis abſolutionem obtineant. Ita tenet Nauarr. c. 27. nu. 18. vbi ait excommunicatum contritum, & procurantem pro viribus abſolutionem, frui tertia communione, id eſt, ſuffragiis generalibus Eccleſiæ, quod repetit n. 36. & limitat, dummodo non fiant expreſſe, & publice pro illo. Et citat Hoſtienſem in cap. *Cum voluntate*, de Sent. excommun. citat etiam ca. *Dixi*, & c. *Magna*, de Pœnit. diſtinct. 1. Idem tenet in tract. de Oratione, & horis canonicis cap. 19. num. 68. & Couarr. in cap. *Alma*. 1. part. § 6. num. 4. conclu. 9. vbi refert Turrecrematam in c. *Si quis Epiſcopus*, 11. quæſt. 3. dicentem, huiuſmodi excommunicatum pœnitentem frui generalibus ſuffragiis Eccleſiæ: quod etiam affirmat Richard. in 4 d. 18. art. 7. quæſt. 2. Quem refert, & ſequitur Anton. 3. part. titul. 24. capit. 76. Fundamentum huius ſententiæ eſt, quia non eſt veriſimile Eccleſiam velle ſuis ſuffragiis priuare membrum viuum, fide & charitate ſibi coniunctum, & obedientem, per quem non ſtat quominus à cenſura abſoluatur. Item quia excōmunicatio alio modo, vel intentione lata, quantum ad hunc effectum eſſet iniuſta, quia pertinet ad ſpirituale detrimentum: & ideo durare non debet, niſi quamdiu vera cauſa ex parte hominis durat: Maxime cum ſine vlla externa communicatione & conſequenter ſine vllo Eccleſiæ detrimento poſsit hic effectus ſuſpendi, ſeu ceſſare ratione contritionis. Nam propter ſimilem cauſam in ſuperioribus dicebamus, cenſurā in exteriori foro iuſte latam, ob cauſam præſumptam, & non veram, non habere valorem, ſaltem quoad hunc effectum priuandi ſuffragiis: quia non eſt veriſimile, Eccleſiam velle priuare hominem innocentem tanto bono: ergo ſimiliter in propoſito. 1. *Sententia affirmans.*

Nihilominus cenſeo, communia Eccleſiæ ſuffragia directa intentione non eſſe offerenda pro quibuſcunque excommunicatis maiori excommunicatione, etiamſi cōtriti ſint, niſi prius abſoluantur. Ita tenet Adrianus in materia de clauib. quæſtio. 3. ad 1. & vltimum. Soto in 4. diſt. 22. quæſtio. 1. dubio penultimo. Et idem ſentit Alanus libro 2. de ſacrificio Miſſæ, cap. 31. Fundamentum huius ſententiæ eſt, quia hæc cenſura non tollitur per ſolam interiorem pœnitentiam, ſed cenſura manens ſemper habet ſuum effectum: ergo. Maior certa eſt ex dictis ſupra de abſolutione cenſuræ in communi: & quia alias neceſſaria non eſſet abſolutio à cenſura poſt peractam pœnitentiam. Dicetur fortaſſe, non auferri cenſuram quoad alios effectus, quo ad hunc tamen ex intentione Eccleſiæ aut tolli, aut ſuſpendi, ſeu impediri. Sed contra, quia licet demus Eccleſiam potuiſſe hoc facere: nullo tamen canone oſtendi poteſt id feciſſe: imo ex multis colligi poteſt, ſicut non tollitur cenſura ſine abſolutione, ita neque diminui: & abſolutionem non minus propter hunc effectum, quam propter alios eſſe neceſſariam. Quod probatur ex cap. A *nobis*, 2. de Sententia excommunicat. vbi Innocentius III. definit excommunicatum ſine abſolutione à cenſura mortuum, etiamſi in eo præceſſerint manifeſta ſigna 2. *Secunda & vera ſententia.*

gna pænitentiæ, & per eum non ſteterit quominus reconciliaretur Eccleſiaſticæ vnitati, apud Eccleſiã abſolutum non eſſe, ſed indigere abſolutione etiam post mortem: maxime autem poteſt illa indigere propter ſuffragia, vt expreſse declarauit idem Pontifex in ca. *Sacris*, eodem titulo dicẽs, pro huiuſmodi excommunicato ante abſolutionem impenſam neque oblationes recipiendas eſſe neque orationes Deo porrigendas: ſi ergo hoc ſtatuit Pontifex pro homine iam defuncto, multo magis intelligit verũ eſſe de homine viuo.

Cap. Sacris de Sentent. excom.

3. *Variis congruentiis eadem ſententia ſuadetur.*

Nec deerunt congruentiæ, ob quas cenſura hoc modo lata, & perſeuerans, iuſta ſit: videlicet quia hæc cenſura non eſt culpa, ſed pœna pertinens ad externum forum Eccleſiæ: talis autem pœna, quamuis propter culpam feratur, ſępe durat ablata culpa coram Deo, donec in iudicio etiam Eccleſiæ auferatur. Rurſus hæc pœna eſt publice & iuridice lata: & ideo nec tolli, nec diminui debet per priuatum iudicium, donec per Eccleſiam ipſam iuridice tollatur. Aliunde etiam multum refert ad reuerentiã, & timorem huius cenſuræ, quod perſeueret etiam quoad hunc effectum, quamdiu per Abſolutionem non tollitur, vt intelligant fideles in quanto periculo verſentur, quamdiu hac cenſura ligati ſunt & maiorem ſemper diligentiam adhibeant, donec ab ſoluantur. Denique quia alias facile quis diceret, poſſe huiuſmodi excommunicatum pœnitentem occulte recipere Sacramenta, vel etiam celebrare, quia eſt iuſtus, & bene diſpoſitus, & per illum non ſtat quominus abſoluatur, vt ſupponimus: & maius detrimentum ſpirituale eſt priuari vſu Sacramentorum, & ſacrificii, quam ſuffragiis communibus. Cur ergo Eccleſia volet hoc detrimentum potius inferre, quam illud? Abſurdum autem eſſet id concedere: & illo admiſſo, facile eſſet argumentum vrgere in aliis effectibus. Vt ergo tota cenſura efficacior, ac firmior eſſet, conſultius fuit quoad omnem ſuum effectum manere, donec per abſolutionem tolleretur.

4. *Fundamento prioris ſententiæ ſit ſatis.*

Ex his ſatis reſponſum eſt ad fundamentum primæ ſententiæ: illa enim interpretatio intentionis Eccleſiæ ob quandam pietatis ſpeciem, non eſt ſatis fundata, nec conſonat eius decretis, vt oſtenſum eſt. Neque argumentũ ſumptũ ex ſententia à principio iniuſta validum eſt. Aut enim ſententia ita fuit iniuſta, vt fuerit omnino nulla: & tunc mirum non eſt, quod non excludat à participatione ſuffragiorum communium, quando quidem nullam inducit cenſurã, neque ligat. Aut fuit ita iniuſta, vt fuerit valida, & in re ipſa habens veram, & ſubſiſtentẽ cauſam: & talis ſententia vere priuat etiam participatione ſuffragiorum: quia abſolute, & ſimpliciter infert cenſuram, quam imponit, vt ſupra oſtenſum eſt. Aut talis cẽſura ita eſt iniuſta in re ipſa, vt tamẽ iuxta probationem, & formam exterioris fori ſit iuſta. Et hac etiam in re, & in interiori foro nullam infert cenſuram, ſed ſolũ obligationem quandam abſtinenendi in foro exteriori, vt ſupra diximus: & ideo talis etiam ſententia à principio nõ habet vim priuandi communicatione ſuffragiorum: quia cum hoc interno, & inuiſibili modo fiat, magis pertinet ad internum, quam ad externum forum, magiſque in veritate rei, quam in præſumptione fundatur. Neque eſt ſimile de cenſura, quæ à principio fuit valida ex vera cauſa, quamuis poſtea cauſa ceſſet, & de illa, quæ à principio fuit nulla ex defectu cauſę; quia cenſura pendet ex cauſa in fieri, non in conſeruari: & ideo ſi à principio cauſam non habuit, facta non fuit: quare nec tunc, neque poſtea habet effectum: ſi vero cauſam habuit, impoſita fuit: & licet poſtea cauſa tollatur, ipſa manet, & effectum habet, donec per abſolutionem tollatur.

Obiectio.

Dices: Communio fidelium in bonis operibus in charitate fundata eſt: & ideo in Symbolo *communio Sanctorum* appellatur: ergo non poteſt Eccleſia aliquem in charitate exiſtẽtem hac cõmmunione priuare: ſed hæc communio nihil aliud eſt, quam participatio communium ſuffragiorum: ergo hoc ipſo, quod excommunicatus redit ad ſtatum charitatis, reſtituitur etiam ad participationem communium ſuffragiorum. Reſpondetur negando minorem: alia eſt enim communio Sanctorum, quæ fundatur in charitate: alia vero eſt participatio in ſuffragiis, quæ Eccleſia per miniſtros ſuos offert pro ſuis mẽbris. vt ſignificauit D. Thom. in 4. diſt. 18. quæſt. 2. ar. 1. quæſtio. 1. ad 2. & bene declararunt Soto, & Alanus locis citatis. Nam illa Sanctorum communio non pendet ex aliqua intentione operantis, ſed veluti ex natura rei, ſeu charitatis cõſequitur ex ſolo conſortio, & ſocietate bonorum: nam inde fit, vt quo ſingula membra meliora ſunt, eo totũ corpus gratius habeatur: & conſequenter etiam fit, vt cæteris paribus. Deus maiori quadam prouidentia, aut beneuolentia vnumquemque iuſtum reſpiciat propter cõſortium aliorum. Ab hac ergo communione non excluditur excommunicatus ex vi cenſuræ, ſed ratione culpæ: & ideo quam primum culpa tollitur, & ad gratiam reſtituitur, dicta communione Sanctorum frui incipit, etiamſi nondum à cenſura abſolutus ſit. At vero participatio ſuffragiorum in hoc cõſiſtit, vt ſit vnus ex iis, pro quibus Eccleſia directe orat: & cui applicat ſua merita de congruo, vel ſatisfactiones communes, vel ſacrificia, aut indulgentias. Et quoad hanc participationem fit excluſio per cenſuram, quæ non aufertur, quamdiu cenſura manet, etiamſi culpa tollatur.

Soluitur obiectio tradita differentia inter communionem Sanctorum, & ſuffragiorum participationem.

6. *Replica.*

Dices: Illo priori modo etiam peccatores, qui ſunt membra Eccleſiæ, eſſe participes communionis Sanctorũ, nam ob bonorum conſortium Deus peculiariter miſeretur malorum, eoſque ad pœnitentiam excitat: quod etiam de excommunicatis contumacibus verum habet, ſi tamen fidem retineant: quia per illam ſunt aliquo modo membra huius corporis, licet mortua, & quoad peculiarem influxum abſciſſa: tamen vel propter illam coniunctionem Deus illis benefacit propter bonos, vt Richardus, & Antoninus ſupra annotarunt: ergo ad nullam communionem Sanctorum reſtituitur excommunicatus propter ſolam pœnitentiam. Item excommunicatus poteſt frui illa communione Sanctorum: ergo poſſunt iuſti, & miniſtri etiam Eccleſiæ hoc bonum illis intendere propria, & directa intentione, quia obiectum illud bonum eſt: ergo poſſunt etiam pro illis offerre communia Eccleſiæ ſuffragia. Reſpondetur ad priorem partem, idem argumentum fieri poſſe de quocunque peccatore, cũ ad gratiam reſtituitur. Dicendum ergo eſt, exiſtentes in peccato mortali aliquid fructus ſaltem impetrationis participare ex conſortio bonorum: viua autem membra multo magis communicare inter ſe ſpiritualibus bonis. Et quoad hunc ſpecialẽ gradum reſtitui etiam excommunicatum ex vi contritionis, etiamſi à cenſura non ſit abſolutus. Ad alterã partem concedo, licitum eſſe directe intendere homini iuſto etiam excommunicato hoc bonum cõmune totius Eccleſiæ, nam talis intentio conſentanea eſt charitati, & prohibita non eſt, nec prohiberi poteſt: nam cum effectus ille in re ipſa ſequatur, & bonus ſit, nulla ratio eſt, cur non poſſit honeſte intendi. Negatur tamen vltima conſequentia, quia hæc intentio non pertinet ad communicationem communium ſuffragiorum Eccleſiæ, vt ex obiecto eius manifeſtum eſt.

Enodatur.

SECTIO IV.

Vtrum communia ſuffragia pro excommunicatis oblata illis proſint, quamuis offerens peccet.

1\. *Nonnulla pro quæſtionis reſolutione prænotantur.*

Aliud eſt actionem aliquam non eſſe licitam, aliud ita eſſe inualidam, vt effectum non habeat: ſæpe enim contingit illud prius eſſe ſine hoc poſteriori. Et ideo licet oſtenſum ſit, hæc communia ſuffragia non offerri licite pro excommunicatis adhuc videndum ſupereſt, an talis oblatio, licet inique fiat, validè, & cum fructu ipſius excommunicati fiat. Supponendum autem eſt, ex parte excommunicati non eſſe aliud impedimentum præter cenſuram: nam ex alio capite, ſcilicet ex ſtatu peccati mortalis: contingere poteſt, vt applicatio ſuffragiorum, vel indulgentiarum non ſit efficax, ſaltem quantum ad fructum ſatisfactionis, & ex magna peruerſitate voluntatis impediri etiam poteſt quoad effectũ impetrationis: hæc vero extrinſeca ſunt: nũc enim ſolum de impedimento cenſuræ agimus. Eſt autem dubitandi ratio, quia quando aliquis operatur vt miniſter alterius, propria malitia miniſtri nõ impedit effectum actionis: hac enim de cauſa mali Sacramentorum miniſtri, quamuis peccent miniſtrando, effectum nihilominus conferunt: ſed in præſenti qui applicant generalia ſuffragia Eccleſiæ, id faciunt vt miniſtri eius: ergo licet ipſi peccent, applicatio erit valida, quandoquidem in eo, pro quo offerunt, nullum eſt impedimentum ad effectum: cenſura enim non facit incapacem, vel indignam perſonam, ſed ſupponit: & ideo prohibet miniſtris, ne offerant: ablata ergo in dignitate perſonę, tollitur in capacitas, & ſola manet prohibitio. In contrarium vero eſt, quia miniſtr, ſeu diſpenſator, ſi bona diſpenſat contra domini mandatum, vel voluntatem, non ſolum male facit, ſed etiam nihil facit.

Ratio dubitandi.

Num ſacrificium Miſſæ pro excommunicato oblatum illi proſit.

2\. *In ſacrificio Miſſæ duo conſiderantur.*

Hæc quæſtio ſpecialem difficultatem habet in ſacrificio Miſſæ: & ideo prius de illo dicam, & inde facile conſtabit quid dicendum ſit de aliis ſuffragiis. In illo autem ſacrificio, prout nunc in Eccleſia fit, diſtinguere oportet ſubſtantialem oblationẽ ſacrificii ab orationibus, & aliis religioſis cæremoniis, quæ in illo fiunt in perſona Eccleſiæ, & ſuum apud Deum habent ſpiritualem fructum. Rurſus in ipſo miniſtro duplicem rationẽ diſtinguere oportet: vna eſt, quatenus immediate, ac per ſe gerit perſonam Chriſti ex vi ſuæ ordinationis, & nomine illius offert, & applicat talem effectum tanquam miniſter immediate ab ipſo ad hoc munus deputatus. Alia ratio eſt, quatenus etiam gerit perſonã totius Eccleſiæ: quę illum etiam deputauit, vt ſuo nomine ſacrificium offerat, & communem effectum ſibi ex opere operato correſpondentem ſuis membris applicet, ſeu conferat. Quæ duæ rationes optime diſtinguentur in Sacerdote ab Eccleſia præciſo per cenſuram, qui ſi offerat, iam non offeret vt miniſter Eccleſiæ, ſed ſolum ex vi inſtitutionis Chriſti, vt in ſuperiori tomo dixi diſput. 77. ſect. 2.

3\. *Sacrificium à miniſtro vt perſonã Chriſti ferente oblatum prodeſt excõmun.*

Dico ergo primo: Si ſacerdos in perſona Chriſti, & vt miniſter ab ipſo deputatus ad hoc ſacrificium offerendum, & applicandum eius fructum, ſua propria intentione pro excommunicato alias iuſto illud offerat, licet male faciat: eius tamen applicatio efficax erit etiam quoad fructum ſatisfactionis, ſi alter nullum aliud impedimentum habeat præter cenſuram. Probatur ex ratione dubitandi in principio poſita, quæ quoad hanc partem videtur ſatis efficax. Deinde explicatur à ſimili de adminiſtratione Sacramentorum: nam Sacerdos prohibetur ab Eccleſia, ne Sacramentum miniſtret excommunicato: vnde male facit: illud adminiſtrando: nihilominus tamen ſi id faciat, Sacramentum factum tenet, per ſe loquendo, imo & effectum habet in ſuſcipiente, ſi contingat in eo nullum alium eſſe obicem præter cenſuram, vt inferius late dicemus. Si ergo in præſenti prohibita eſt Sacerdoti oblatio ſacrificii pro excommunicato: & ideo male facit pro illo offerendo. Tamen per illam prohibitionem non eſt ablata illi poteſtas offerendi in perſona Chriſti, & explicandi effectum ſacrificii: & ideo & verum cõficit, ac offert ſacrificium, vt certiſsimum eſt, & ex dictis in citato loco facile demonſtratur: ergo efficaciter ſuum confert effectum, ſi in alio nõ ſit obex: nam ſicut Sacramentum alicui collatum neceſſario in illo habet effectum, ſi non ponat obicem, neque poteſt Eccleſiæ prohibitio illum impedire: ita ſacrificium pro aliquo oblatum, neceſſario in illo habet effectum ex opere operato.

4\. *Cur Eccleſia non poſſit irritare intentionẽ talis modo offerentis ſacrificium pro excommunicato.*

Dices: Cur non poterit Eccleſia irritare illam intentionem, ſeu voluntatem miniſtri, qua vult huic applicare effectum ſacrificii: Reſpondetur, qua ratione non poteſt irritare intentionem conferendi Sacramentum, eadem non poteſt præſentem intentionem in efficacem reddere. Vtriuſque autẽ ratio eſt, quia in eo actu gerit perſonam Chriſti, & iuxta inſtitutionem eius operatur vt ipſius miniſter: & ideo non habet Eccleſia poteſtatem ad inualidandum illum actum. Adde, Eccleſiam non habere directe poteſtatem in intentionem, ſeu actum internum voluntatis, quatenus talis eſt, actus autem externus ſacrificii tam in ſe, quam quoad effectum ſuum eſt ſupernaturalis, ex Chriſti inſtitutione habens definitas conditiones, ſine quibus validus, aut efficax eſſe non poteſt, & cum quibus non poteſt non eſſe & validus, & efficax: quia ergo illæ conditiones non mutantur propter ſolam Eccleſiæ prohibitionem, ſeu cenſuram: ideo per illam ſolam, ac præciſe ſumptam non poteſt impediri effectus ſacrificii.

5\. *Sacrificiũ pro excommunicato oblatum nihil ille prodeſſe ex parte interceſſionis Eccleſiæ.*

Dico ſecundo: Huiuſmodi ſacrificium oblatum pro excommunicato nihil illi prodeſt ex parte oblationis, ſeu interceſsionis Eccleſiæ. Suppono enim, hoc ſacrificium, quatenus offertur in perſona Eccleſiæ, habere peculiarem vim, & efficaciam ſaltem per modũ interpretationis, vt in citatis diſputationibus de ſacrificio Miſſæ latius declaraui. Quoad hãc ergo efficaciam non poteſt prodeſſe talis oblatio ipſi excommunicato, quia non poteſt extendi vltra intentionem principalis offerentis, vt ratio in principio propoſita conuincit. Et ideo Sacerdos ſic offerens non ſolum male facit, ſed etiam quoad hoc nihil facit. Quod præterea ſic declaratur, & confirmatur; nam ſi talis Sacerdos ad Deum loquens dicat ſe nomine Eccleſiæ, & vt miniſtrum, vel legatum eius offerre hoc ſacrificium pro Petro excommunicato, vt illi hæc, vel illa bona impetret, &c. reuera falſum dicet: nam Eccleſia non ſolum non cõmiſit illi vices ſuas, vt hanc deprecationem, vel oblationem faceret nomine ſuo: ſed potius id prohibuit, & Petrum excluſit à numero eorum, pro quibus ſuo nomine offerri vult: ergo talis deprecatio reſpectu excommunicati nullius eſt momenti, & efficaciæ, nam petitio facta nomine alicuius ex fallacia, & deceptione, nullam vim impetrandi habet.

6\. *Sacerdotẽ non ſolum peccare ſi nomine Eccleſia pro*

Sed hinc ſumet aliquis occaſionem dicendi, Sacerdotem offerendo pro excommunicato, ſi intentionem habeat offerendi, non vt legatum Eccleſiæ, ſed præciſè vt miniſtrum Chriſti, non ſolum habere effectum, ſed etiam nihil peccare: quia Sacerdos

vt

Excommunicato ſacrificet, ſed etiam ſi in perſona Chriſti offerat.

vt priuata perſona non eſt prohibitus orare, vel offerre pro excommunicato, ſed tantum vt miniſter Eccleſiæ: ergo quando non offert pro aliquo vt miniſter Eccleſiæ, non ſolum effectum confert, ſed etiam nihil peccat: quod eſt contra dicta in præcedenti ſectione. Reſpondeo negando conſequentiam: eſt enim in Sacerdote triplex ratio diſtinguenda, ſcilicet quatenus offert in perſona Chriſti, vel in perſona Eccleſiæ, vel in propria perſona, vt particularis, ſeu priuata eſt. De hoc vltimo modo verum eſt non eſſe prohibitum orare pro excommunicato, vt ſectione ſequenti dicemus: tamē duobus primis modis prohibitum eſt cum diſcrimine ſupra declarato quod in primo modo, ꝓhibitio nō impedit effectū, quia non poteſt Eccleſia tollere poteſtatem ordinis à Chriſto datam, licet efficiat, vt vſus eius nō liceat: at vero in ſecundo modo & prohibet, & tollit poteſtatem, quam ipſa conceſſerat ad offerendum pro aliquo in perſona ſua. Ratio autem, ob quam Eccleſia prohibet Sacerdotem ſub duabus illis primis rationibus offerre pro excommunicato, eſt, quia ſub vtraque iſtarum rationum eſt miniſter publicus, & ſub vtraque dici poteſt miniſter Eccleſiæ, licet ſub diuerſo reſpectu, id eſt, vel quia ab ipſa Eccleſia aſſumitur, & conſtituitur, vt in perſona ipſius oret, vel offerat, &c. vel quia eſt datus à Chriſto ipſi Eccleſiæ, vt ſacrificium pro illa offerat, & inter ipſam, & Deum intercedat in perſona Chriſti. Quomodo etiam Sacerdos abſoluens dici poteſt miniſter Eccleſiæ, id eſt, datus à Chriſto Eccleſiæ ad illud munus, quoad communem vtilitatem Eccleſiæ pertinet, quamuis in eo exercendo non gerat perſonam Eccleſiæ, ſed Chriſti. At vero in officio offerendi magis habet locum duplex illa conſideratio, & reſpectus: quia oblatio ſacrificii ſuo proportionata modo ad omnes pertinet, vt citato loco latius dictum eſt. Sicut ergo Eccleſia prohibet Sacerdoti, ne abſoluat excommunicatum, quamuis illud miniſterium faciat in perſona Chriſti, ita prohibet ne pro excommunicato offerat in perſona Chriſti, quia totū hoc eſt miniſterium publicum Eccleſiæ, ad quam pertinet diſponere de omnibus, quæ ſpectāt ad conuenientem vſum eius. Et ita tenent Alanus ſupradicto libr. 2. de Euchariſtia, cap. 31. & Bellarminus lib. 2. de Miſſa, c. 6.

7. *Sacerdos nomine Eccleſiæ pro excōmunicato orans aut ſuffragia offerens nihil efficit.*

Vltimo dicendum eſt, Sacerdotem orantem, vel quæcunque alia offerentem ſuffragia pro excommunicato vt miniſtrū Eccleſiæ, nihil efficere, quod ipſi excommunicato eſſe poſsit apud Deum alicuius fruct⁹, vel vtilitatis ſpiritualis. Probatur, quia talis actus non habet efficaciam ex priuato merito talis perſonæ, tum quia nunc non conſideratur ſub ea ratione, ſed vt miniſter Eccleſiæ: tum etiam, quia cum illa actio peccaminoſa, non poteſt habere ſpiritualem fructum ex merito ipſius priuati operantis. Nec etiam ex merito Eccleſiæ, quia Eccleſia non vult, vt pro tali excommunicato oretur in perſona ſua vnde ipſa non interponit ſuum meritum, vel interceſsionem pro tali perſona: & conſequenter talis ſacerdos, aut miniſter falſum dicit, quando aſſerit ſe orare, vel intercedere pro tali excommunicato in perſona Eccleſiæ, ergo nihil fructuoſum facit, ſicut dictum eſt in ſecunda aſſertione: eadem enim ratio in præſenti.

8. *Num excōmunicatus pro ſe offerens fructū inde capiat.*

Et hinc expeditur facile dubium, ſi quis interroget, an Sacerdos excommunicatus offerens pro ſe ipſo, aliquem fructum inde accipiat, ſaltem ex opere operato. Dicendum eſt enim illum, per ſe loquēdo, peccare grauiter & ex hac parte ponere obicem, ne fructum ex ſacrificio capere poſsit. At ſi ponamus caſum, in quo talis Sacerdos excommunicatus excuſetur tam in offerendo, quam in offerendo pro ſe vt miniſter publicus; tunc ita illi proderit ſacrificium, ſicut poſſet prodeſſe alteri excommunicato non ponenti obicem, ſi pro illo offerretur, eſt enim eadem ratio, quia diſtinctio: vel identitas perſonæ hic nihil refert. Oportet autem vt duplex illa excuſatio intercedat, quia duplex intercedit prohibitio: vna, ne excommunicatus offerat, à qua excuſari quis poteſt propter vrgētem neceſsitatē mortis, aut grauiſsimi ſcandali, aut infamiæ vitandæ, vt infra dicemus. Et tunc etiam neceſſe erit, vt ſaltem per contritionem procuret digne offerre. Altera prohibitio eſt, ne offerat Sacerdos vt Publicus miniſter pro excōmunicato, & conſequenter nec pro ſe ipſo, ſi excommunicatus ſit à qua lege non excuſat illa neceſsitas vitādi ſcādali: nā poteſt pro aliis offerre. Vt ergo ab hac etiam prohibitione excuſetur, oportet vt intercedat vel ignorātia inuincibilis. quia poteſt facile aliquis exiſtimare, quacunque ratione ſit licitum ſacrificiū offerre, quamuis excōmunicatus ſit, conſequenter licitum eſſe pro ſe offerre ſeu applicare ſibi, quidquid poteſt in perſona Chriſti. Imo poteſt alicui veriſimile videri non eſſe intentionem Eccleſiæ cum tanto rigore prohibere nō offerre pro excommunicato, vt prohibuerit etiam, non offerre pro ſeipſo, etiamſi aliàs licitè offerat ſacrificium. Præſertim quia in tantū eſt prohibitum offerre pro excommunicato, in quantum eſt prohibitum communicare cum illo: at nemo eſt prohibitus communicare ſecum, ſed cum alio: ergo non eſt prohibitus offerre pro ſe ſpecialiter, ſed ſolum quatenus eſt prohibitus offerre: ergo ſi quis alia ratione excuſetur ab illa prohibitione poteſt vel ex ignorantia, vel certe ex probabili dictamine excuſari etiam à culpa, in offerendo pro ſe. Quod maxime locum habebit, ſi vrgens neceſsitas hoc etiam poſtulare videatur: vt ſi quis ſit in vrgente periculo mortis. Itaque quacunque ratione integra ſit excuſatio, capiet ille totum fructum non ſolum ex opere operantis, ſed etiam ex opere operato, quāuis illum peculiarem fructum, qui eſt ex interceſsione Eccleſiæ, non recipiat, ſicut dictum eſt de aliis excōmunicatis, ſi pro eis offerri contingat. Poſſet vero hic vlterius quæri, ſi quis excommunicatus pro ſe offerat peccando, eſto, tunc non capiat fructum, an poſtea ablato obice, tam culpæ, quam cenſuræ reuiuiſcat effectus talis ſacrificii. Verumtamen hæc quæſtio vniuerſalis eſt de ſacrificio, quoties offertur pro aliquo habente obicem, an incipiat in illo habere effectum recedente fictione. Quam breuiter tractaui, & partem negantem definiui, in ſuperiore tomo, diſp. 76. ſect. 10. circa fin.

Duplex excuſatio requiritur vt excommunicatus licitè pro ſe offerat.

SECTIO V.

Vtrum licitum ſit priuatas orationes, & pia opera, ſeu ſatisfactiones pro excommunicato offerre.

1. *Ratio dubitandi.*

Ratio dubitandi eſſe poteſt, quia Eccleſia ſimpliciter prohibet communicare cum excomunicato: at vero orare pro illo, vel ſatisfactiones offerre quædam communicatio eſt maior, quam loqui cum illo, vel ſalutare illum, ergo eſt prohibita. Et confirmatur: nam offerre, aut mittere aliquod donum excommunicato, prohibitum eſt ex vi excommunicationis: nam eſt dare illi magnum ſignum beneuolentiæ, & amicitiæ: ergo & offerre pro illo proprias ſatisfactiones, aut orationes quātumuis priuatas, quia eſt maior beneuolentia, & amicitia: Quidam ergo Doctores Catholici ita ſentire videntur, præſertim Latomus art. 7 contra Lutherum, vbi ſentit, nomine communium ſuffragiorum, quibus priuari dicitur excommunicatus, non venire tantum ea, quæ publice à miniſtris Eccleſiæ fiunt: ſed etiam ait, *pene omnia Chriſtianorum ſuffragia quantumuis occulta vel ſecreta.* Et

prima ſententia.

rationem indicans inquit: *Quia optimus quiſque orationes ſuas dirigit ad manus Chriſti: & corporis eius quod eſt Eccleſia, vt ſic gratæ ſint, quæ fortaſſe priuatæ diſplicerent.* Item quia optimus quiſque maxme exuitur pri-
2. uatis, & attendit communibus

Rationes huius ſententiæ reiiciuntur.

Quæ rationes, quidquid ſit de aſſertione, non ſunt magni momenti: ſi enim intelligat iuſtos, & quantumuis perfectos orantes ita dirigere orationes ſuas ad manus Chriſti, vel Eccleſiæ, vt nihil in particulari intendant, ſed ſolum confuſe, quod Chriſtus, vel Eccleſia intendit: in hoc ſenſu falſum eſt, quod ſumitur: quia hoc neque ad honeſtatem, neque ad perfectionem orationis pertinet: ſed optimus quiſq; orat pro priuatis, ſeu determinatis Perſonis, & cum illis communicat ſua ſpiritualia bona prout poteſt, & iudicat expedire ſecundum ordinē charitatis. Si vero intelligat, iuſtos dirigere ſuas orationes ad manus Chriſti, quia per ipſum & propter ipſum petunt, & illa ac pro illis petunt, quæ iudicant illi eſſe beneplacita, ſic verum eſt, quod aſſumit: tamen hoc totum ſeruari poteſt in oratione priuata pro excommunicato, ſi alioqui prohibita non eſt: quia talis oratio poteſt eſſe profecta ex charitate, & habere omnes circumſtantias neceſſarias, vt propter Chriſtum fiat, & propter eius merita acceptetur. Quod autem ad intentionem Eccleſiæ ſpectat illa neceſſaria non eſt, vt priuata oratio recte & licite fiat, quia neque de hac re datum eſt præceptum, neque talis oratio fundatur in communi merito, aut oblatione totius Eccleſiæ? ſatis ergo eſt, vt non ſit prohibita per Eccleſiam. In hoc ergo inſiſtendum eſt, an Eccleſiæ prohibitio ad hoc extendatur. Nam D. Thomas in quodlib. 11. art. 9. abſolute, & ſine limitatione dicit, orare pro excommunicato ita eſſe prohibitum, ſicut audire Miſſam cum illo; at vero audire Miſſam non eſt miniſterium publicum, ſed opus priuatæ perſonæ: ergo eadem ratione intelligere videtur, priuatam orationem pro excommunicato eſſe prohibitam. Indicat, licet obſcure, Hoſtienſis in cap. *Cum voluntate*, de Sententia excommunicationis.

Quæſtionis reſolutio.

3. Nihilominus dicendum eſt, licitum eſſe priuatim pro excommunicato orare, propriam, & perſonalem ſatisfactionem pro illo offerendo eo modo quo inter Eccleſiæ membra fieri poteſt. Hæc eſt communis ſententia, quę ſumitur ex Diuo Thoma in 4. diſtinctione 18. vbi ſentit, excommunicatū ſolum excludi à communione fidelium, quantum ad ſuffragia Eccleſiæ communia & quantum ad hoc, vt non ſit orandum cum illis, & in ſolut. 1. ait, bene poſſe orare pro illis, quamuis non inter orationes, quæ ꝓ membris Eccleſiæ ſunt: Idem tenet Durādus ibi quæſtione 3. Richardus articulo 7. quæſtione 2. Paludanus quæſtion. 1. articulo 1. Gabriel quęſtioni 2. dub. 1. & lect. 25. in canonem: & alii, quos ſtatim referam. Rationem aliqui reddunt, quia Eccleſia non poteſt prohibere huiuſmodi orationes, quæ pertinent ad illam Sanctorum communionem, quæ in ſola charitate fundatur. Sed hæc ratio non cogit, quia præter generalem illam communionem, addit ſpecialem communicationem propriarum orationum, & ſuffragiorum per priuatam intentionem, & applicationem. Alii ergo eandem impotentiam colligere conantur ex eo, quod hæc applicatio poteſt fieri per actum mere internum, in quem Eccleſia non habet poteſtatem. Sed hæc ratio ad ſummum probat de orationibus, & actibus omnino mentalibus, non tamen de externis etiam per accidens occultis: nam Eccleſia poteſt prohibere, ne hi actus hac, vel illa intentione fiant, vt ex materia de legibus nunc ſuppono: ergo ex hac parte nihil repugnaret prohibere, ne fiant intentione proficiendi excommunicatis, atque adeo ne pro illis offerantur. Et ideo quidquid ſit de abſoluta poteſtate Eccleſiæ, melius hoc probatur: quia de facto id non prohibuit, vt praxis etiam, & conſuetudo id ſatis oſtendunt. Eſtque id etiam conſentaneum Eccleſiaſticæ pietati: nam aliud eſt nimis acerbum, multum derogans fraternę charitati: Item quia hoc modo licet orare pro Ethnicis, & Publicanis, & quibuſcunque infidelibus ergo & pro excommunicatis.

Atque hinc infertur, licitum eſſe Sacerdoti, vt priuata perſona eſt, orare in Miſſa pro excommunicato, ſcilicet in illis partibus Miſſæ, in quibus vel mentaliter orat, vt in Memento, vel occulte, & ſecrete. Ita tenet Syluester verbo *Excommunicatio*, 1. §. 2. & verbo *Miſſa*, 1. quæſtione 8. concluſ. 4. & Angelus verbo *Miſſa*, num. 51. qui citant Hoſtienſem Armilla verbo *Excommunicatio*, num. 4. Soto in 4. diſtinctione 22. quæſtione 1. articulo 1. circa finem Couarruuias in ca. *Alma*, part. 1. §. 6. num. 4. Nauarrus in Summa cap. 27. num. 26. & in Enchridio de Orat. cap. 19. num 67. & ſequentibus. Ratio eſt, quia Sacerdos, licet miniſterium publicum exerceat, nō deſinit eſſe perſona priuata, nec tenetur toto illo tempore ita gerere munus publicum, vt non poſſit vt priuata perſona operari, vel ſucceſsiuis morulis, vel ſimul diuerſa intentione: ſicut ergo poteſt pro amicis, vel aliis priuatim orare, ita etiam pro excommunicatis, dummodo eos nominatim non exprimat in canone vel in aliis orationibus publicis: hoc enim prohibitum eſt, vt omnes citati authores docent: & ſumitur ex Leone Papa, Epiſtola 40. ad Anatolium, & ex Cypriano & aliis ſupra adductis De alia vero oratione priuata nulla eſt prohibitio. quin in illo tempore fieri poſſit. 4.

Licitum eſt Sacerdoti in Miſſa orare pro excommunicato vt perſona priuata eſt.

Dicunt aliqui etiam in Memento orare Sacerdotem vt miniſtrum publicum Eccleſiæ: & ideo ibi 5.
etiam prohiberi pro excommunicatis orare. Vnde in fine illius orationis ſubiungit ſacerdos: *Pro quibus tibi offerimus*, vel, *Qui tibi offerunt hoc ſacrificium audis:* quæ verba referuntur ad omnes, pro quibus in Memento orauerat. Sicut ergo non licet pro excommunicatis ſacrificium offerre, ita nec in Memento pro illis orare. Reſpondetur, quantumuis Sacerdos gerat perſonam publicam etiam in illo actu, nunquam ita exuere priuatam, quin poſſit ex ſua intentione ſub hac ratione orare pro excommunicato, & non in perſona Eccleſiæ: & poſtea cum ſubiungit illa verba: *pro quibus*, &c. ex eadem intentione ad eos, qui ſunt capaces illius oblationis, vel pro quibus ipſe in perſona Eccleſiæ orauerit, ſe cōuertere. Non eſt ergo cur in hac re ſcrupulum faciamus: quanquam nonnulli moderni Theologi audeant ſimpliciter definire non eſſe licitum ſine maiori fundamento.

Quin potius addunt Syluestur, & Angelus, eſſe licitum Sacerdoti, dum publice orat nomine totius Eccleſiæ, ſimul intentione priuata, & in propria perſona eandē petitionem facere pro excommunicato, dummodo exterius illum ſpecialiter non nominet: quia non repugnat, eandem orationem duplici intentione, & quaſi in duplici ſenſu exterius proferre, quod magis declarans Nauarrus ait licitum eſſe ſacerdoti totum pium opus dicendi Miſſam, & ſacrificandi, & cantandi, vel orandi Horas Canonicas, quatenus eſt proprium opus talis priuatæ perſonę, per quod habet ſuum meritum, vel ſatisfactionem vel impetrationem ex opere operantis, offerre priuata intentione pro excommunicato: quia ſecundum illum reſpectum illa eſt priuata oratio, vel ſatisfactio, cuius applicatio voluntaria eſt, de illa nulla facta eſt prohibitio: & ideo quantum eſt ex vi cenſuræ nihil repugnat, quin pro excommunicato offeratur. Dico autem

rem, *quantum eſt ex vi cenſuræ*: quia aliunde ex praua diſpoſitione excommunicati poteſt eſſe impedimentũ, ſcilicet, ſi in peccato mortali, ſit, præſertim quoad fructum ſatisfactionis, ſi pro eo offeratur: quia quamdiu aliquis eſt in peccato mortali, nulla ſatisfactio poteſt ei applicari, nec pœna remitti. Impetratio vero habere poteſt aliquem effectum: nam per orationes impetrari poteſt bona diſpoſitio, vel aliquod auxilium ad illam. Et idcirco oratio pro aliquo non ſemper ſupponit in illo bonam diſpoſitionem, ſicut propriæ ſatisfactionis communicatio.

7. *Ratio dubitandi ſoluitur.* Ad rationem ergo dubitandi in principio poſitam reſpondetur, huiuſmodi orationem priuatim pro excommunicato non eſſe communicationem prohibitam ex vi huius cenſuræ, imo nec propriè eſſe communicationem cum illo, ſed eſſe quoddam opus miſericordiæ, ſeu ſpiritualis eleemoſynę, quæ ex bonis propriis, & priuatis prohibita non eſt: quod etiam ſuo modo in corporali eleemoſyna locum habet, infra dicemus: & ideo etiam non eſt hoc ſignum ſpecialis beneuolentiæ, & amicitiæ, præſertim cum per actum internum, vel occultum fiat, ita vt neceſſe non ſit in alterius notitiam deuenire: quanquam ad totum ſit accidentarium, & ad vim excommunicationis non referat. Hic vero inquiri poterat, an poſſit quis offerre pro excommunicato propriam, & particularem ſatisfactionem ex opere operato ſibi prouenientem ex ſacrificio, vel etiam ex Sacramento, Sed hæc quæſtio locum non habet: quia, vt opinor, hic fructus non poteſt aliis communicari, vt in propriis locis ſuperiori tomo tractaui. Si autem ille fructus cõmunicabilis eſſet, ex parte cenſuræ id non repugnaret, vt conſtat ex generalibus principiis poſitis.

DISPVTATIO X.

De ſecundo effectu, excommunicationis, qui eſt priuatio paſſiua excommunicationis Sacramentorum.

POſtquam dictum eſt de cõmunicatione ſpirituali quodãmodo interna, dicendũ eſt de communicatione externa in rebus ſacris, inter quas primum locum habent Sacramenta, quorum duplex poteſt eſſe vſus, ſcilicet actiuus, & paſſiuus, de quibus ſigillatim dicendum eſt. Tria ergo in præſenti videnda ſunt: Primum, quod in hoc prohibitum ſit ipſi excommuneatio. Secundum, quid ſit prohibitum miniſtris Sacramentorum reſpectu illius. Tertium, qualia ſint Sacramenta, ſi fortaſſe excommunicato tribuantur.

SECTIO I.

Vtrum grauiter peccet excommunicatus, quodlibet ſuſcipiens Sacramentum, & quam pœnam incurrat.

1. *Excommunicatus Sacramenta ſuſcipiens peccat mortaliter.* GEneralis regula, ac certa eſt, per ſe loquendo, & ex genere ſuo moraliter peccare excõmunicatum, quodlibet ſuſcipiendo Sacramentum. Ita docet communiter Doctores in 4. diſt. 18. D. Tho. D. Bona. Rich. Paud. & alii, Argentina diſt. 19. art. 4. Soto diſt. 22. ar. 1. & Summiſtæ ac Doctores omnes, ſpecialiter videri poſſunt, Nauarrus cap. 27. num. 18. & Couarruuias in cap. *Alma*, 1. par. §. 6. nu. 5. Eſtque in iure expreſſum in cap. *Cum illorum*, & cap. *Si quem*, de Sent. excommun. & in cap. *Illud*, & capit. *Si celebrat*, de Cleric. excommun. miniſtr. Et hæc eſt ratio à priori huius culpæ: quia hoc non eſt malum, niſi quia per ipſam cenſuram prohibitum eſt. Ratio autem talis prohibitionis eſt eadem, quæ ſufficiens fuit ad inſtituendam talem cenſuram per modum cuiuſdam medicinalis pœnæ. Item quia ille, qui eſt inobediens, & contumax Eccleſiæ, merito repellitur tanquam indignus à participatione potiſſimorum Eccleſiæ bonorum, qualia ſunt Sacramenta. Adde, excommunicationem minorem habere hũc effectum, vt infra ſuo loco dicemus, & ex eiſdem iuribus conſtat: ergo multo magis excommunicatio maior illam habebit: nam includit totum, quod minor, & aliquid addit. Denique ob hunc præcipue effectum poſt prędecentem, de quo in ſuperiori diſputatione diximus, anathema dicitur eſſe omnium pœnarum Eccleſiaſticarum maxima, & abſcindere hominem ab Eccleſia, & eum tradere Satanæ, & *æternæ mortis damnatio* vocatur, in cap. *Nemo Epiſcoporum*, 11. qu. 3. quia quodammodo clauduntur excõmunicato omnes fontes gratię, qui pro cęteris omnibus in Eccleſia expoſiti ſunt. *Cap. Cum illorũ, &c. Si quem, de Sent. excõ. Ca. illud, & cap. Si celebrat, de Cler. excom min. Ratio huius prohibitionis.*

Atque hinc conſtat, hanc prohibitionem eſſe talem, vt eius tranſgreſsio ex genere ſuo peccatum mortale ſit, quia materia eſt grauis; & pertinens ad cultum Sacramentorum. Item hoc eſt quoddam ſacrilegium, vt recte dicunt citati authores, & Caietanus in Summa, verbo *Abſolutionis impedimentum*, & Nauarrus in cap. *Fratres*, de Pœnitent. diſtinct. 5. numero 38. quia eſt contra reuerentiam Sacramento debitam: ſacrilegium autem ex ſuo genere peccatum mortale eſt, & materia Sacramentorum grauis eſt: ergo hoc peccatum nõ ſolum ex genere ſuo, ſed etiam ex parte materiæ, per ſe loquendo, & ſecluſa inaduertentia, vel alio ſimili impedimento, mortale peccatum eſt. Quod etiam ſatis aperte ſignificatur in cap. *Sacris*, de iis, quæ vi metuſve cauſa fiunt. Vnde fit quamuis vnius Sacramenti receptio cæteris paribus, grauius peccatum ſit excommunicato, quã receptio alterius, iuxta inęqualitatem Sacramentorum in dignitate, & excellentia: tamen hoc omnibus commune eſſe, vt cuiuslibet receptio etiam ſemel facta, durante excommunicatione, peccatum mortale ſit. Ratio eſt, quia ſeparatio excommunicati ab vſu Sacramentorum generalis eſt, vt conſtat ex citatis iuribus, & communi omnium interpretatione, & ſententia: at vero quodlibet Sacramentum eſt materia grauis reſpectu huius præcepti: & digne, ac ſancte tractandum eſt: ergo quodlibet Sacramentum recipere, ſiue illud ſit matrimonium, ſiue quodlibet aliud grauius, dum ſuſcipiens excommunicatione innodatus eſt, peccatum eſt mortale, Et ita ſentiunt omnes citati authores. 2. *Aſſertio ſuadetur.*

Sed quæret aliquis primo, de quo excommunicato intelligendum hoc ſit: an ſolum denominatim denunciato, & manifeſto percuſſore clerici: vel etiam de quolibet quantumuis occulto. Reſpõdeo, nullam hic eſſe adhibendam limitationem ob Extrauagantem, *Ad euitanda*: ſed quoad hanc partem integrum manere ius antiquum, quia per nouum ius illius Extrauagantis nullus fauor fit ipſi excommunicato, vt in eadem dicitur: & ſupra notauimus: ergo nullus excommunicatus, quantum eſt ex ſe, liberatur hoc onere ſeparandi ſe ab vſu Sacramentorũ: alioqui magnus fauor, & gratia illi fieret: Item non erat aliud neceſſarium ad finem illius Extrauagantis, neque erat expediens ad timorem, & rigorem cenſuræ conſeruandum; nam qui ſcit ſe eſſe excommunicatum, etiamſi denunciatus, vel publicus non 4. *Num aſſertio hæc in omni excommunicato etiam non denunciato locũ habeat.*

non ſit, facile poteſt abſtinere à Sacramentorum participatione. Neq; inde ſequitur periculum, vel ſcandalum, per ſe loquendo: magiſque timebitur cenſura ſi ſtatim ad hoc obliget ipſum excommunicatum, quam ſi ſpecialis denunciatio expectanda ſit: Imo vix poſſet dici excommunicatus, niſi ſolo nomine ante denũciationem, niſi ſaltem ipſe teneretur abſtinere: nam, qua ratione non teneretur quo ad hunc effectum, etiam non teneretur quo ad alios: quæ ergo eſſet talis excommunicatio? Itaque de hac re nulla eſt controuerſia Dubitationes vero, quæ hinc oriri poſſunt, in ſect. ſequente diſſoluentur.

4. *Poſſit ne in aliquo caſu excomm. licite ſacramenta recipere.* Alia vero interrogatio ex hac reſolutione naſcitur, ſcilicet, an in aliquo caſu poſsit excommunicatus, præſertim occultus, excuſari à peccato. Hæc vero quæſtio reſoluta eſt ſupra tractando de cenſuris in cõmuni. Dupliciter enim poteſt excuſari ab hac culpa excommunicatus, primo per ignorantiam probabilem, ſeu inuincibilem, qua excuſatio generalis eſt omnibus delictis. Poteſt autem hęc ignorãtia in præſenti eſſe, vel facti, quæ frequentior, & excuſabilior eſt, & ideo facilius in iure admittitur, vt patet ex cap. *Si vero.* 2. de Sent. excommunic. Vel etiam iuris, quia, cum hoc ius poſitiuum ſit, & humanum, vt ſupra oſtendimus, etiam poteſt interdum inuincibiliter ignorari. Quo modo autem coniectari poſsit an talis ignorãtia inuincibilis ſit, & quid etiam in caſu dubii agendum ſit, ex dictis ſupra de cenſuris in communi ſumendum eſt. Aliter caſus, in quo poteſt quiſpiam excuſari, eſt vrgens neceſsitas, quæ poteſt eſſe, vel ob vitandum grauem infamiam, vel ſcandalum, vel mortis periculum, etiam extrinſecus illatum, de quibus fuſe dictum eſt loco citato. Poteſt etiam hæc neceſsitas interdum eſſe ſpiritualis propter eminentem mortis articulum, vt explicabimus commodius ſect. ſequente.

5. *An excom. ſacramentum recipiens aliquam pœnam incurrat.* Vltimo quæri poteſt, an excommunicatus recipiens aliquod ſacramentum, pœnam aliquam, vel cenſuram, aut inhabilitatem Eccleſiaſticam ipſo iure incurrat. Ad quod breuiter dicendum eſt, generatim nullam eſſe impoſitam, ſolo excepto Ordinis ſacramento. Priorem partem tradit Innocentius c. 1. de Sent. excommun. in 6. & alii quos refert & ſequitur Vgolinus Tab. 1. c. 14. num. 22. Et ſufficienter probatur, quia nullũ inuenitur ius, quod hanc pœnam, cenſuram, vel irregularitatem propter hoc delictum imponat. Quod clarius conſtabit ex his, quæ de cenſuris omnibus, & irregularitatibus in particulari dicemus. Quin potius non ſolum pœna ipſo iure lata, ſed nec ferẽda per ſententiam iudicis inuenitur taxata ac definita per aliquam canonicã legem: arbitrio ergo iudicis erit puniendum, ſi ſufficienter probetur. Dices, Excommunicatus miniſtrans ex officio ſacramentum, habet pœnam ipſo iure impoſitam, ſcilicet irregularitatem, vt ſuo loco videbimus, ergo & recipiens. Negatur conſequentia, quia ius non poſuit illam in vtroque caſu, & per ſimilitudinem non fit extenſio in pœnis, iuxta veriorem legum interpretationem. Imo nec vltra proprietatem verborum extenſio facienda eſt, & ideo licet imponat pœnam excommunicato celebranti, capit. Latorem, cap. vlt. de Cleric. Excomm. miniſt. non incurrit illam excommunicatus recipiens Euchariſtiam more laicorum, quia recipere non eſt celebrare. Præterquam quod nec ratio eſt ſimilis, tum quia celebrare & ſimile ex ſuo genere eſt altius miniſterium, tum etiam quia miniſtri Eccleſię quatenus tales ſunt, violando excommunicationem, grauiſsimam contumaciam committunt, propter quam ſuo ordine & miniſterio indigni cenſentur. Exceptio autem de ſacramento Ordinis addita eſt, quia excommunicatus ordinem ſuſcipiens, ſuſpenſus manet, vt nunc ſuppono ex infra dicẽdis in propria materia. Illud autem ſpeciale eſt, quia de illo tantum ſacramento hoc decernunt iura, nec ſunt extẽdenda, vt dixi, prę ſertim: quia in illo ſacramẽto potuit conſiderari ſpecialis deformitas, eo quod per illud ſacramentum miniſtri Eccleſiæ conſtituuntur: quibus claues commitendæ ſunt, & ideo qui in contemptũ illarum ordinantur, merito illa ſpeciali pœna afficiuntur.

SECTIO II.

Vtrum miniſtri Eccleſiæ peccent, dando ſacramentum aliquod excommunicato, & quam pœnam incurrant.

HÆC quæſtio ſpecialem difficultatem habet poſt nouum ius Concilii Conſtantienſ. in Extraua. *Ad euitanda:* Et ideo diſtinguẽdi ſunt duo ordines excommunicatorum. Vnus eſt eorum, qui nominatim declarati ſunt, vel ſunt manifeſti percuſſores clerici: alius cœteros omnes continet & hic breuitatis cauſa priores appellabimus, *euitandos*, poſteriores, *non euitandos*. Præterea diſtinguere oportet duplex principium: ob quod illicitum eſſe poteſt dare ſacramentum excommunicato. Vnum eſt ipſa cẽſura, cui opponitur omnis communicatio cum excommunicato, præſertim in ſacris, nam miniſtrare illis ſacramentum quædam communicatio eſt. Aliud eſſe poteſt ipſummet ſacramẽtum, & ſanctitas eius, ac officium diſpenſandi illud quod obligat, vt ſancte diſpenſetur, & conſequenter non niſi dignis, & diſpoſitis conferatur. 1.

Miniſtros Eccleſiæ teneri vitare excommunicatos denunciatos in adminiſtratione ſacramentorum.

DIco ergo primo, Miniſtri Eccleſiæ ex vi Eccleſiaſticæ cẽſuræ, tenentur vitare in adminiſtratione ſacramentorum omnem excommunicatum vitandum iuxta prædictam Extrauagantem, & grauiter peccant, quodcunque ſacramentum illi dando. Hæc eſt certa, & communis ſententia. Et fundamentum eſt, quia quo ad hos excommunicatos nihil innouatum eſt per illam. Extrauagantem *Ad euitandum*, vt ex tenore illius conſtet: ſed iure antiquo tenebantur miniſtri ſacramentorum non præbere ſacramenta excommunicatis, vt conſtat ex multis decretis 11. qu. 3. & c. *Epiſcoporum*, de priuil. in ſexto, & ex capit. *Significauit*, & c. *Cum deſideres*. de Sent. ex. commun. & aliis, quę generatim cõmunicationem prohibent cum excommunicato, & præcipue in rebus ſacris, Vnde manifeſtum eſt, hoc peccatum ex genere ſuo mortale eſſe: nec poſſe huiuſmodi actum à culpa excuſari, ſi ex parte miniſtrantis ſacramentum voluntarie fiat, & ex parte recipientis nulla ſit neceſsitas, vel grauis cauſa, quæ illum excuſet, quia ſi hęc duo concurrant, prohibitio integra manet, & vrget, & materia in quolibet ſacramẽto per ſe ſumpto grauis eſt. 2.

Ex illo autẽ duplici capite oriri poteſt excuſatio huius delicti. Ex priori quidem, quia nullum peccatum eſt, niſi ſit voluntarium. Poteſt autem hic eſſe actus inuoluntarius, & ex ignorantia probabili, & ob vim, aut metum grauem cadentem in conſtantem virum, iuxta ſuperius dicta de cenſuris in communi. Sicut enim ibi diximus ex hoc duplici capite excuſare poſſe aliquem, ne cenſuram incurrat, aut ne contra ipſam cenſuram culpabiliter agere videatur, ita hic dicẽdum eſt, de hoc ſpeciali actu adminiſtrandi ſacramenta excommunicato: nam eſt eadem ratio, & eiſdem regulis & modis explicanda eſt hæc 3. *Excõmunicato ſacramenta miniſtrare eſt mortale peccatũ nulla interueniente excuſatione.*

hæc excuſatio. Quæ quidem quantum ad ignorantiam non habet difficultatem vllam præter eam, quæ poſita eſt in examinando, quando talis ignorãtia inuincibilis ſit. Quod vero ſpectat ad violentiam, ex eo poteſt difficultatem parere, quod dare ſacramentum excommunicato, quando ille peccat recipiendo intrinſece malum videtur. Dicendũ vero eſt, nos nunc non agere de peccato, quod interuenire hic poteſt cõtra ius naturale & diuinum, ſed ſolum quatenus eſt contra Eccleſiaſticam prohibitionem : quam ceſſare dicimus, vbi ſufficiens violẽtia intercedit : quia quoad hoc eadem eſt ratio de hoc præcepto Eccleſiaſtico, & de aliis, in quorum tranſgreſsione non interuenit cõtemptus fidei, aut religionis, ſeu ipſius cenſuræ, vel poteſtatis Eccleſiaſticæ. Quod enim cum illa poſitiua obligatione cõiuncta ſit illa naturalis ex dignitate ſeu natura ipſius ſacramenti orta, non obſtat quominus poſitiua obligatio intra ſuos limites maneat, & cum tãto diſpendio nõ obliget. Vnde probabiliter colligo eum, qui graui metu coactus Euchariſtiam, v. g. præbet excõmunicato, non incurrere cenſuram, ſi quæ ſunt illis impoſitæ, qui cum excommunicatis in ſacris communicant : quia illæ ſunt annexæ Eccleſiaſticæ prohibitioni: ergo, qui cõtra illam non peccat, licet ex alio ca. peccet, nec dici poteſt contumax Eccleſiæ nec cenſuram incurrit. Quod aliis exemplis confirmari poteſt, ſed ne inutiliter ea repetamus, explicãdo excommunicationes iure latas ea declarabimus Solum poteſt obiici ca. *Sacris*: de iis, quæ vi: ſed illud expoſitum eſt diſp. 7. de cenſuris in communi.

4\.

Quoties excom. excuſatur à culpa recipiendo ſacramẽtum excuſari miniſtrum miniſtrando.

Rurſus excuſabitur à peccato miniſtrans ſacramentum excommunicato, quoties ille excuſatur recipiendo illud, quia hæc prohibitio magis directe cadit in excommunicatum, quam in alios; ergo, ſi ille excuſatur in recipiendo, alii etiam excuſabuntur in dando. Item, quia, ſi excõmunicatus non peccat in tali caſu recipiendo ſacramentum, non peccabit petendo, & inducendo alium, vt det: imo habet per ſe loquendo ius petendi : ergo alter non peccabit dando; imo poterit etiam teneri vel ex officio, ſi ſit paſtor, vel ex charitate pro ratione neceſsitatis, poteſt autem vt ſupra dixi, excuſari recipiens, vel ob ignorantiam, vel ob neceſsitatem.

Exponitur & limitatur data regula in excuſatione ob ignorantiam.

Et in vtroque caſu eſt nonulla difficultas, de ignorantia quidem, quia licet alter ignoret inuincibiliter ſuam cenſuram ſeu illius oblitus ſit, alter, ſi nouit cenſuram, non debet ei adminiſtrare ſacramentum ſed admonere illum ſui ſtatus, quia illa actio, & receptio, per ſe eſt mala : & vtrique prohibita, & ignorantia vnius non reddit alterũ ignorantẽ vt eum excuſet. Ad hoc vero in primis dicendum eſt, in caſu, in quo nunc verſamur iuxta Extrauagãtem, *Ad euitanda*, vix poſſe moraliter accidere hanc excuſationem per ignorantiam ipſius excommunicati, quia ſi ſic ignorantia iuris, id eſt, quod quis ignoret ſe non teneri ad vitandam ſuſceptionem ſacramentorum, etiamſi excommunicatus ſit, talis ignorantia non eſt præſumenda probabilis, neque debet quiſquam contra ius ſibi impoſitum operari propter talem ignorantiam alterius, ſed potius debet admonere illum, & docere, vt ius vtrique impoſitum ſeruetur. Ignorantia vero facti vix in hoc caſu interuenire poteſt, cum tractemus de publice excommunicato, ſeu denunciato; nam de cæteris excommunicatis non eſt obligatio vitandi illos: vnde, ſi contingat eos ſuam cenſuram ignorare, nihil obſtat quominus licitum eſſe poſsit eis dare ſacramẽta, vt ſtatim dicemus. Quia vero excogitari poteſt caſus, in quo vel percuſſor clerici ſui facti oblitus ſit, iuxta cap. *Cum illorum*, de Sentẽt. excommunicat. vel putet ſe eſſe abſolutum, cum non ſit: aut etiam accidere poteſt, vt quiſpiam ſit publice declaratus in Eccleſia, vel per reſcriptum in plateis poſitũ & in ſe neſciat, ideo addo in talibus etiam caſibus nunquam eſſe præſumendam ignorantiam inuincibilem, ſed admonendum excommunicatum, vt maiorem diligentiam adhibeat, aut rem ipſam, ei proponendo ſi de illa alteri conſtet. Addo præterea etiamſi ignorantia, obliuio, vel inconſideratio eſſet inuincibilis, propter eam ſolam nõ ſtatim licere ſacramentum dare excommunicato ex tali ignorantia petenti : quia obligatio vitandi illum eſt per ſe: illa vero excuſatio eſt valde intrinſeca, & per accidens : & (quod caput eſt) poteſt facile auferri ſi is, qui ignoret, de rei veritate illuminetur. Quod in præſenti caſu potius fieri debet, quia dari illi ſacramentum, quia non tantum agitur de eius obligatione, ſed etiam de illa, quam ipſe miniſter habet ad ſeruandam Eccleſiaſticam cenſuram. Atque in hunc modum explicanda : vel limitanda eſt regula poſita, vt ſcilicet intelligatur, quando excuſatio ipſius excommunicati petentis ſacramentum talis eſt, vt reddat licitam voluntariam ſuſceptionem ſacramẽti in tali ſtatu excommunicationis : vel aliter niſi ſit talis excuſatio, quę alio remedio poſsit facile auferri.

6\.

Explicatur regula in executione ob neceſsitatem.

Vnde circa aliam cauſam excuſationis, quæ eſt neceſsitas minor eſt difficultas, nam hæc cauſa quodammodo cõmunis eſt miniſtranti, hoc ipſo quod in re incipiente vel petente inuenitur : eadem enim occaſio, quę excommunicatum cõſtituit in tali neceſsitate petendi ſacramentum, vt eum à culpa excuſet, conſtituit etiam miniſtrum in ſufficiente dãdi neceſsitate, vel vt alteri reddat ius ſuum, ſi ex officio id debeat, vel vt ſubueniat proximo in tali neceſsitate conſtituto; Et nihilominus ſemper ſubintelligendum eſt, quando aliter ſubuenire non poteſt: nam ſi ipſemet miniſter poſsit prius tollere cẽſuram, quam det ſacramentum, id omnino facere debet, quia tunc licet ſit neceſsitas recipiendi ſacramentum, nulla tamen eſt recipiendi illud ante abſolutionem. Et quamuis fortaſſe recipiens ob neceſsitatẽ poſsit illud ita recipere, ſi alter nolit aliter dare, ipſe tamen ſic dans, grauiter peccat : quia ſine neceſsitate id facit, & excuſatio alterius ſolum ex malitia miniſtri proueniret.

7\.

Poſsitne in mortis articulo quis prius à peccatis abſolui, nuquam à cenſura.

Ex quo ceſſat vulgare dubium, quod hic peti ſolet, ſi contingat excommunicatum tam eſſe morti vicinum, vt non poſsit prius ab excommunicatione abſolui, quam à peccato, an poſsit licite prius à peccato abſolui. In quo caſu dixit Medina tractatu ſecundo de Confeſsio. quæſt. de Confeſſ. ab excommunic. facta in fine, abſoluendum prius eſſe à peccatis, quia neceſsitas excuſat. Quod eſſet quidem verum, ſi dari poſſet neceſsitas ita abſoluendi, ſeu cum illo ordine, re tamen vera nulla eſſe poteſt neceſsitas ſic abſoluendi: quia quilibet ſacerdos, ſicut poteſt abſoluere : ab omni vinculo excommunicationis. Et vtraq; poteſtate eiſdem verbis vti poteſt vt ſupra dixi, dicendo, *Ego te abſoluo* : cum intentione abſoluendi à cenſura, & à peccatis : tunc ſimul tempore vtraque tollet, prius tamen natura ipſam cenſuram. Ob maiorem vero certitudinem addere poteſt, *Ab omnibus cenſuris, & peccatis tuis* : quia certiſſimum eſt illa ſola verba, *Ego te abſoluo*, eſſe eſſentialia, & ſufficientia ad abſolutionem ſacramentalem quod non eſt ita certum de abſolutione à cenſura & ideo in illo modo abſoluendi poteſt eſſe fructus, & nihil eſt periculi: quod licet infirmus moriatur, antequam proferantur illa verba, *Et ab omnibus peccatis tuis*: abſolutio ſacramentalis erit valida : quod nõ ita erit certum de cenſura, ſi non aliquo modo exprimatur. Recte ergo illo modo fiet talis abſolutio, quia abſolutio cenſuræ ſemper præcedere debet, vel natura, vel tempore, quantum neceſsitas permiſerit.

(∴)

Incurratne aliquam pœnam aut cenſuram, qui ſacramenta excommunicato miniſtrat.

8. *Prima Concluſio.* VLtimo inquiri poteſt circa hanc concluſionem quas pænas vel cẽſuras ipſo iure incurrat miniſtrans ſacramenta excommunicato, ſed non inuenio ſpecialem pœnam latam propter hunc modum communicationis, præter eam, quæ generaliter lata eſt propter communicationem in ſacris cũ excommunicato, quæ ſolum eſt excommunicatio minor: de qua infra dicetur: & interdictum ab ingreſſu Eccleſiæ, quod ipſo iure imponitur eis, qui excommunicatos ad Eccleſiaſtica Sacramenta admittunt in c. *Epiſcoporum*, de Priuil. in 6. In ca. autem *Excommunicamus*, primo de Hæreticis, §. *Credentes* præcipitur, vt clerici, qui ſacramenta Eccleſiaſtica exhibent *huiuſmodi peſtilentibus* (id eſt fautoribus hæreticorum, qui excommunicati ſunt) ſuo priuentur officio, ad quod ſine Apoſtolico indulto non reſtituantur. Illa tamen pœna nec iure ipſo imponitur, ſed imponenda mandatur, nec extendenda eſt ad omnes adminiſtrantes ſacramenta excommunicatis: quia ſpecialiter fertur in odium hæreſis, & fautorem eius. Neque etiam nunc procedit de omnibus fautoribus, ſed de illis, qui nominatim ſunt denunciati. Circa quam pœnam videri poteſt Bernar. Diaz in practica canon. crim. c. 115.

9. *Ca. ſignificauit, de Sent. excõ. ponitur.* Denique in c. *Significauit*, de Sentent. excommunicat. ait Põtifex, eos, qui participauerunt cum excommunicatis ab ipſo, & ipſos in officiis receperũt, eandem excommunicationem incurriſſe. Quod nõ poteſt exponi de excommunicatione minori, quia ibidem Papa reſeruat ſibi abſolutionem illius cenſuræ. Vnde interpretes ibi circa deciſionem illius textus plurimum laborant, quia in iure non eſt lata excommunicatio maior in eos, qui cum excõmunicato communicant: ibi autem non conditur nouum ius, ſed iuxta antiquum reſpondetur, quid de facto iam præterito ſentiendum eſſet, vt ibi notant Panormitanus in fine & alii. Quod ſi quis reſpondeat cum Gloſſa ibi, & Nauarro in Manuali capitul. vigeſimo ſeptimo, n. 30. excommunicationem, quæ lata fuerat à Pontifice, vt ibi refertur, nõ fuiſſe ſimplicem, ſed quæ participanter etiam ligaret; gratis dictum videbitur: quia nec in textu fundamentum habet: nec veriſimile videtur, quia, ſi ipſa excommunicatio ita lata fuiſſet, nullus eſſet relictus locus dubitationi, & conſultationi. Verus ergo ſenſus illius textus eſt, quem Panormitanus ſequitur, & dicit eſſe communem, ſcilicet, vt illa ſit ſpecialis pæna lata contra clericos ſcienter, & ſponte violantes excommunicationem latam à Papa, participando cum excommunicatis in diuinis officiis: ita vt ad illam pænam incurrendam quinque conditiones requirantur, vt notauit etiam Gloſſa in capit. *Statuimus*, de Sentent. excommunicat. in ſexto, verb. *Conſtitutionibus*. Prima, quod excommunicatio ſit Papalis: ſecunda, quod participatio ſit recipiendo excommunicatum in officiis: tertia, quod participans ſit clericus, quarta & quinta, quod ſcienter, & ſponte id faciat: omnia enim hæc expreſſe continentur in textu, & cum materia ſit odioſa, ſecundum omnes circumſtantias reſtringenda eſt. Quod adeo verum eſſe credo, vt nimis rigoroſam exiſtimem illam legem, etiam ſic expoſitam: nam ex ea ſequitur clericum communicantem dicto modo cum quolibet excommunicato à Papa quouis modo eſſe excommunicatum excommunicatione Papæ reſeruata, quod inauditum videtur, & præter omnem vſum. Vnde reſtringenda erit amplius illa lex ad Excommunicationes Papales, vel ab homine, & ſpecialiter latas, nam totum hoc in verbis habet fundamentum, vt ſaltem ad excommunicatos à Papa à iure, vel ab homine, nominatim tamen declaratos, aut denunciatos, ita interpretatur Caietanus in Summa verbo *Excommunicatio*, capitulo quinquageſimo octauo, dicitque conſuetudinem ita fuiſſe interpretatam ius illud, quod alias nimis rigoroſum fuiſſet. Et addere poſſumus, hoc maxime confirmatum eſſe per Extrauagantem. *Ad euitanda*. De qua re plura videri poſſunt apud Adrianum quodlib. ſexto, Antoninũ tertia parte, titulo vigeſimo quarto, capitulo trigeſimo ſecundo, Syluestrum verbo, *Excommunicatio*, ſeptimo, caſu ſexto.

Secunda Concluſio.

10. *Miniſtros ſacramentorum non prohiberi ab Eccleſi[a] miniſtrare occulte ex[communicatis].* DIco ſecundo. Ex vi cenſuræ excommunicationis non prohibentur nunc miniſtri ſacramentorum ea tribuere excommunicatis occultis, ſeu non vitandis: ſi tamen id faciant, ſæpius peccabunt contra ius diuinum ac naturale: interdum vero etiam ab hac culpa excuſabuntur. Prima pars cõmunis eſt, vt conſtat ex dicta Extraua. *Ad vitandum*, vbi expreſſa mentio fit de ſacramentorum adminiſtratione. Cum ergo illa ſolum eſſet prohibitio Eccleſiaſtica, & ipſa Eccleſia eam merito abſtulerit, propter rationes, quę in eadem Extrauagante attingũtur, cumque oſtenſum ſit illam Extrauagantem receptam eſſe, & ab Eccleſia ſeruari, nulla in hoc relinquitur dubitandi ratio. Ex quo ſequitur, ſacerdotem dantem ſacramentum excommunicato nõ vitando, etiamſi alioqui peccet, nullam incurrere pænam ſiue cenſuram ab Eccleſia impoſitam iis, qui excommun. ſacramenta miniſtrant; quia ſicut hæc prohibitio iam non comprehendit huiuſmodi caſum, ita nec pæna in illo impoſita ad illum extenditur.

11. *Obiectio.* Dices, Eccleſia non abſtulit his excommunicatis obligationem abſtinendi à ſacramentorum ſuſceptione: ergo nec potuit aut ferre miniſtris obligationem non dandi. Patet conſequentia, quia illa duo correlatiua ſunt: ergo, ſi vnum prohibetur, & alterum prohiberi neceſſe eſt, quia, ſicut correlatiua ſunt ſimul in exiſtentia, ita & quoad prohibitionem: cum votum fieri non poſsit, quin aliud conſequenter fiat. Vnde, ſi emptio alicuius rei alicui interdicta eſt, conſequenter aliis interdicitur, ne illam eidem vendant, argumento Leg. prim. C. de Cupreſsis libro vndecimo, vbi Bartholus, & latius Additio ad illum. Reſpondetur, ex vi prohibitionis actionis formaliter ac præciſe loquendo non prohiberi receptionem, neque à conuerſo. Mihi enim religioſo prohibitum eſt recipere aliquid abſque licentia prælati: alteri autem non eſt prohibitum dare. Et ratio eſt, quia cum perſonæ ſint diuerſæ, poteſt vni prohibitio imponi, & non alteri: quod maxime verum eſt de prohibitione humana: Itaq; vt prohibitio extendatur ad vtrumque extremum, oportet, vt vel in ipſa lege formaliter exprimantur, ſicut fit in dicta Leg. prima de Cupreſsis, vel vt res ipſæ, ſeu actiones ita ſint connexæ, vt non poſſint quoad honeſtatem vel turpitudinem ſeparari: tũc enim quaſi per extenſionem ex prohibitione vnius inferri poteſt prohibitio alterius, quæ conſecutio ſolum tenebit, quantum ad id, in quo fuerint connexa in præſenti ergo non ſolum non fit in ipſa lege formalis extenſio, verum potius ſi expreſſa limitatio ad recipientem, & excluditur miniſtrans: connexio vero non eſt ſemper neceſſaria, & quando inuenitur: prouenit ex alia lege, ad quam pertinebit tunc iſta prohibitio: quatenus in miniſtrantem cadit, vt iam explicabimus.

13. *Sæpe miniſtrum peccare ſacramẽ[ta]* Secunda ergo pars aſſertionis fundatur in illo principio iuris diuini connaturalis ipſis ſacramentis, quod miniſtri ſacramentorum tenentur illa nõ præbere indigne petentibus, de quo dictum eſt tertio

tio tomo diſput. decima octaua, ſectione ſecunda. Et illud amplius explicui diſput. ſeptuageſima ſecunda, ſectione tertia, & quarta. Sed in præſenti caſu excommunicatus non vitādus indigne petit ſacramentum, quia peccat mortaliter, ſi illud ſuſcipiat, vt ſupra oſtenſum eſt: ergo & ſacerdotes miniſtrando peccabūt. Et iuxta hanc declarationem intelligendi ſunt auctores, qui dicunt, etiam nūc prohibitum eſſe miniſtris ſacramentorum dare illa huiuſmodi excommunicatis, vt tenet Adrianus materia de Clauibus, quæſtione tertia, & Couarruuias in capite, *Alma*. Prima part. §. ſecundo, numero vndecimo in fine, & alii. Dices, Ergo nullus fauor redundat ex illa cōceſsione ad Eccleſiæ miniſtros, ſi in re manet ſemper eadem prohibitio, quamuis ex alio capite. Reſpondetur in primis, magnum fuiſſe fauorem, quod ipſa Eccleſia ſuam prohibitionem abſtulerit: naturalem enim auferre non poterat: neque etiam debuit ob eam cauſam excommunicato fauere, ab illo prohibitionem auferendo, tum quia hoc fuiſſet magnum detrimentum Eccleſiaſticæ diſciplinæ: tum etiam, quia ſemper manet in miniſtro obligatio inſpiciēdi, an excommunicatus digne petat. Vnde ſecundo dicitur, ablata ab ipſis miniſtris prohibitione directa ipſius Eccleſiæ, facilius poſſe ſacramenta præbere excommunicato quam antea poterant: quia nunc facile poſſunt eis fidem adhibere, ſi dicant ſe eſſe abſolutos: imo hoc ipſo quod petunt, verbi gratia, Euchariſtiam, poſſunt id præſumere, niſi oppoſitum euidenter conſtet, vel ſequatur ſcandalum, vel aliquid ſimile obſtet. Sicut enim, licet mihi euidenter conſtet aliquem heri peccaſſe mortaliter, & hodie videam illum ad celebrandum, vel communicandum accedere, debeo præſumere digne accedere, & iam eſſe à ſuo peccato abſolutum, ita omnino eſt in excommunicato abſolutum, ita omnino eſt in excommunicato occulto, ſeu non vitando: quia ſolum teneor non dare illi ſacramentum, in quantum indigne petit, & ideo facile poſſunt præſumere, & credere cauſam indignitatis eſſe ablatam: quod ſecus eſt in aliis excommunicatis: nam oportet, vt de eorum abſolutione aliquo modo conſtet, vt infra videbimus.

Excōmmunicato occulto miniſtrando.

Interrogationi ſatisfit.

13. Atque hinc facile patet tertia concluſionis pars, nam in primis, quoties excommunicatus, non obſtante cenſura, non peccat petendo ſacramentum, neque alter peccabit miniſtrando: quia tota ratio prohibitionis eius oriebatur ex indigna petitione. Deinde, ſi ex negatione ſacramenti ſequatur ſcandalum, propter quod vitandum licitum eſſet dare ſacramentum peccatori indigne petenti, propter illud vitandum, licitum etiam erit dare huiuſmodi excommunicato petenti: quia ex huiuſmodi cenſura, nulla noua oritur obligatio, vt dictum eſt. Hic vero inquiri poteſt dubium, quod attigit Adrianus q.3. de Baptiſm. ad ſextum in fine, an propter vitandum ſcandalum ipſiuſmet excommunicati liceat ei petenti dare ſacramentum: Videlicet, quia, ſi ei denegetur, deterior fiet, & magis contumax, vel etiam hæreticus. Quod dubium ipſe indeciſum reliquit, quia illa non videtur eſſe cooperatio, ſed permiſsio minoris mali. Mihi tamē videtur id non eſſe licitum, quia illud non eſt ſcandalum actiuum, ſed paſsiuum tātum, & ex pura malitia. Hoc autem ſecus eſſet, ſi excommunicato occulto publice petenti ſacramentum, illud denegarem: & ideo circa hoc ſeruāda eſt generalis regula iuris, vt publice petenti ſacramenta denegentur, ſi publice excommunicatus ſit, non vero ſi occulte tantum ſit excommunicatus: nam tunc ſolum denegabuntur, ſi ſecreto petat, dummodo de ipſa cenſura ſatis conſtet. cap. *Cum ab non homine*, de Sent. excomm. & c. *Si ſacerdos*, de Officio ordinarii, & late dictum eſt in dicta diſp. 72.

Aliquando miniſtrum à culpa excuſari miniſtrando excōm. ſacramēta.

* * *

SECTIO III.

Vtrum, Sacramenta ab excommunicato recepta, rata, & valida ſint.

Qvæſtio hæc intelligi poteſt de valore ſacramenti, aut quantum ad eſſe, ſeu ſubſtantiam eius, aut quantum ad vſum ſeu executionem, ſi aliquem actū aut munus coniunctū habeat. Rurſus quæſtio hæc ſpecialem difficultatem habet in ſacramento pœnitentiæ: in baptiſmo autem locum non habet, quia ante baptiſmum nullus poteſt eſſe excommunicatus: in cæteris vero eadem omnino ſolutionem habet, & facillime expediri poteſt. Nam inprimis certum eſt illa quinque ſacramenta excōmunicatis data valida eſſe quantum ad ſubſtantiā eorum. Et de Euchariſtia quidem nulla eſt quæſtio, quia eſt ſacramentum permanens. De cæteris autē patet, quia ſi applicetur debita materia, & forma vniuſcuiuſq; cū debita intentione miniſtri, & ſuſcipientis, neceſſario perficitur ſacramentum; neque poteſt Eccleſia per cenſuram illud impedire, quia cenſura non reddit perſonam incapacem, neq; impedit aliquid quod ad ſubſtantiam ſacramenti pertineat. Et ita hæc veritas ſupponitur in omnibus iuribus, quæ de hac materia loquuntur, & eſt conſtans apud omnes Doctores ſententia. Quanquam de Extrema vnctione aliquam limitationem nōnulli adhibeant, quam examinabo diſp. ſeq. ſect. 2. 1.

Sacramenta omnia, recepta præter pœnitentiam, excomm. data valida eſſe quo ad ſubſtantiam.

Ex quo fit, vt illa duo ſacramenta, quæ ex prædictis quinque characterem imprimunt, ſcilicet, Ordo, & Confirmatio neceſſario habeant hunc effectū in excommunicato, quomodocunque illa recipiat, id eſt, ſiue peccet, ſiue non illa recipiēdo. Probatur, quia hic effectus non pendet ex diſpoſitione recipientis, ſed neceſſario coniunctus eſt cum valore, & ſubſtantia ſacramenti. Ob hanc enim cauſam talia ſacramenta iterari non poſſunt, quantumuis indigna à peccatore, aut excommunicato, vel præciſo recipiantur, dummodo, quæ ad ſubſtantiam neceſſaria ſunt, rite applicentur. Et in hoc etiam nulla eſt diſſenſio inter auctores. Quomodo autem intelligendi ſint quidam textus, qui ordinē ſic receptū interdum irritum vocant, partim conſtat ex dictis ſect. 1. huius diſputationis, partim dicetur in ſeq. & videri etiam poſſunt, quæ de ſacramento Confirmationis in ſimili quæſt. dixi in 3. tom. diſp. 36. ſect. 3. De effectu vero gratiæ regula generalis eſt; ſi excōmunicatus recipiat ſacramentum abſque culpa, ſeu cum iuſta excuſatione, recipere etiam effectum eius: quia tunc non ponit obicem: ſacramenta autem omnia infallibiliter conferunt gratiā non ponentibus obicem, nec poteſt Eccleſia per cenſuram hoc impedire, cum in diuina promiſsione nitatur. At vero, ſi excommunicatus peccat mortaliter ſuſcipiendo ſacramentum, iam ponit obicem, & ideo effectum gratiæ non recipit. An vero, recedente fictione poſtea conferatur, quæſtio generalis eſt de omnibus indigne ſuſcipientibus, quæ nullam hic habet ſpecialem rationem. 2.

Ordo, & Confirmatio ſi ab excomm. recipiantur, ſuum effectū habent imprimendi charactere.

Excōmm. ſacramentum cum iuſta excuſatione recipiens gratiam etiam recipit.

Excommunicatus ſacramentum recipiens, non eſt ſuſpenſus ab vſu eius ſub aliqua pœna Eccleſiaſtica, excepto Ordine.

Denique vltimus punctus de vſu, ſeu executione, non habet locum, niſi in ſacramento Ordinis: nam Sacramentum Euchariſtiæ, vel Confirmationis, aut extremæ vnctionis non habent proprie aliquem ſubſequentem vſum, niſi quis fortaſſe vocet vſum Confirmationis fortem fidei confeſsionem coram tyranno, vel extremæ vnctionis conſtanter reſiſtere tentationibus dæmonis in articulo mortis, qui non tam eſt vſus ſacramenti, quam effectus auxilii, vel gratiæ, quæ propter ſacramentum 3.

tum datur. Vnde ad hunc vſum nullum ſpeciale impedimentum ponitur per Eccleſiam ex vi cenſuræ, ſed in tantum ab ipſomet ſuſcipiente poni poteſt, in quantum per ſuam prauam diſpoſitionem gratiam ſacramenti poteſt impedire. In matrimonio vero poſt ſuſceptum ſacramentum, ſeu contractum vinculum, ſupereſt vſus ipſius matrimonii: ille autem, ſi philoſophicè tantum, ſeu moraliter cōſideretur potius eſt vſus matrimonii, vt eſt quidam contractus, quam vt eſt ſacramētum: ſi autem ſpectetur quatenus ſub aliquo reſpectu, & rectitudine ſupernaturali fieri poteſt, ſic dici poteſt effectus ſacramenti, per auxilium gratiæ, quod propter dictam honeſtatem confert: & ideo non aliter impeditur, quam aliæ gratiæ ſacramentales: ſcilicet per malitiam, vel indiſpoſitionem ſuſcipientis, non vero ex peculiari cenſura, aut Eccleſiæ ſuſpenſione, ſuppoſita ſuſceptione validi ſacramēti. Abſolute igitur loquēdo, excōmunicatus, qui matrimonium contraxit, non eſt ſuſpenſus ab vſu matrimonii ſpeciali aliqua pœna, vel cenſura, quæ illi impoſita ſit ob delictum commiſſum in tali ſuſceptione ſacramenti.

In matrimonio probatur.

4. *Excomm. non debere in Eccleſia ſolennem benedictionē recipere. Cap. ſignificaſti, de eo qui dux. in matr. quā pol.*

Duobus autem modis intelligi poteſt eſſe illi interdictus talis vſus, ita vt licite non fiat. Vnus eſt, quia ille, qui ſic contraxit, non poteſt ſolennem benedictionem in Eccleſia recipere, niſi prius abſoluatur, nam, licet illud matrimonium ſit validum, vt eſt certiſsimum, & aperte traditur in cap. *Significaſti* de eo qui duxit in matr. quam pol. per adul. nihilominus tamen non debet, quaſi ſolenniter approbari ab Eccleſia per publicam benedictionem, quamdiu excommunicationis vinculum perſeuerat. Pręſertim, cum illa benedictio cōmunicatio quędam ſpiritualis ſit, & veluti quoddam Eccleſiæ ſuffragium: quibus bonis priuatus eſt excommunicatus. In quo etiam cōueniunt Doctores in dicto cap. *Significaſti*, & Summiſtæ verb. *Excommunicatio*, Couarr. c. *Alma*, p. 1. §. 6. & Nauarr. in ca. *Conſideret Cautus*, de Pœnit. dict. 5. Quatenus ergo coniuges ante benedictionem ſolennem in Eccleſia ſuſceptam copulari non debent: eatenus per excommunicationem durantem impediri poteſt vſus matrimonii. Non erit autem maius peccatum vti matrimonio ſine abſolutione à cenſura, quam ſine ſolenni benedictione: quod, per ſe loquendo, ac ſecluſo ſcandalo, mortale non eſt, quantum colligi poteſt ex Concilio Trid. ſeſſ. 24. c. 1. de reformat. matrimonii, & ſuo loco latius dicemus.

5. *Excommunicato non eſt prohibitus vſus matrimonii tā quoad cohabitationē, neque quoad reddendum, aut petendum debitum. Anton.*

Alter modus impediēdi hunc vſum intelligi poſſet, quatenus ille vſus, quædam humana communicatio eſt, quæ generatim prohibita eſt per excommunicationem. Veruntamen hoc impedimentum ſi quod eſſet, ita induceretur per excommunicationem ſuperuenientem matrimonio iam contracto, quam per antecedentem, ſeu exiſtentem, quando contrahitur: & ideo inferius dicendum eſt de illo ſimul cum aliis. Veritas enim eſt excommunicationem non impedire hunc vſum, neque quoad cohabitationem, neque quoad reddendum, vel petendū debitum, vt breuiter attigit Antoninus tractatu de Excom. c. 76. n. 22. & infra latius dicetur.

6. *Excomm. eſt ſuſpenſus ab vſu ordinum.*

Supereſt ergo, vt in ſolo ſacramento Ordinis hoc inueniatur, vt excommunicatus illud ſuſcipiens executionem eius, vel vſum nō recipiat, ita vt licite illum præſtet: ſic enim intelligendum hoc eſt. Nā illud ſacramentum proprium habet miniſterium Eccleſiaſticum, ad quod ordinatur, illud ergo per Eccleſiam ei prohibetur, qui excommunicatus ordinem recipit, vt ex variis iuribus probauimus in ſect. 1. Quæ ſupponunt tale ſacramentum validum eſſe: & declarant alia, quæ interdum ſignificant talē ordinationem eſſe irritam, vt nimirum intelligantur quoad executionem, quantum ab Eccleſia impediri poteſt, non quantum ad ſubſtantiam & valorem ſacramenti. Cuius etiam ſignum manifeſtū eſt, quia eadē iura diſponūt, vt poſt peractam pœnitentiam, & obtentam ab Eccleſia diſpenſationem poſsint in ſuſceptis ordinibus miniſtrare, vt videre licet in iuribus citatis ſect. 1. ergo ſemper ſupponunt ordinem eſſe validum: ſuſpendi autem ab Eccleſia quoad executionem. In his autem ſacramentis de quibus nunc agimus, hæc ſuſpenſio executionis ſolum eſſe poteſt prohibens illam, ne licitè fiat, non tamen irritans, de qua re in materia de Suſpenſione latius dicemus.

Num ſacramentum pœnitentiæ ab excommunicato receptum cum vera excuſatione validum ſit.

7. *Mortale peccatum in confeſsione commiſſum eſt contra ſubſtantiam ſacramenti pœnitentiæ.*

DE Sacramento vero pœnitentiæ eſt peculiaris difficultas, an ſuſceptum ab excommunicato validum ſit, vel irritetur ex vi ipſius cenſuræ. Vt autem ad punctum quæſtionis deueniamus, ſuppono peccatum mortale commiſſum in ipſamet confeſſione, & ſuſceptione talis ſacramenti, eſſe contra ſubſtātiam eius, illudque irritum reddere, quod eſt ſingulare in hoc ſacramento, vt ſupra proprio loco oſtenſum eſt ex eo, quod materia eſſentialis huius ſacramenti eſt integra peccatorum confeſsio, & cōtritio: quam impedit, ac deſtruit actuale peccatum mortale in ipſa confeſsione commiſſum. Igitur, ſi excommunicatus confitendo, & accipiendo abſolutionem, actu peccet moraliter, mihi certum eſt tunc non fieri ſacramentum ex illo capite: quod commune eſt aliis peccatis mortalibus, quamuis in præſenti caſu tale peccatum committatur occaſione cenſuræ, qui eſt quidam concurſus ſolum per accidens. Vt ergo per ſe ac proprie quæſtio procedat, ſupponendum eſt nullum interuenire peccatum mortale ex parte excōmunicati ſuſcipientis ſacramentum pœnitentiæ ante abſolutionem cenſuræ ſiue excuſatio proueniat ex ignorantia, ſiue ex alia neceſsitate recipiendi tale ſacramētum, coniuncta cum impotentia, vel malitia miniſtri.

In illo ergo caſu prima ſententia affirmat talem cōfeſsionem irritam eſſe, tenet Syluester verb. *Confeſsio*, 1. quæſt. 3. caſu 5. & verb. *Confeſſor*, 3. num. 12. vbi plures refert, & dicit communi conſuetudine ita obſeruari. Plaudanus in 4. diſt. 17. q. 6. art. 1. concl. 2. non ſolum de maiori: ſed etiam de minori excom. id docet. Idem. Maior ibi, q. 6. in fine. Gabr. quæſt. 1. art. 3. dub. 2. & Antonin. 3. p. tit. 14. ca. 9. §. 4. Soto d. 22. quæſt. 1. art. 1. in fine. indicat Adrianus materia de Matrimonio, qu. 1. art. 1. Ledeſma 2. part. 4. q. 23. art. 1. licet ſibi non conſtet. Fundamentum eſſe poteſt, quia excom. eſt præciſus ab Eccleſia: ergo quam diu talis eſt, non poteſt per Eccleſiam de ſuis peccatis iudicari vel abſolui: nam. *De iis, qui foris ſunt, nihil ad nos.* Secundo, quia Eccleſia ſeparat excommunicatum à ſuſceptione ſacramētorum, quantum poteſt, nam vult haberi tanquam Ethnicum, & Publicanum: & propterea excommunicatio maxima pœna cenſetur ab Auguſtino: ſed Eccleſia poteſt ita ſeparare excommunicatum à ſacramentis, vt attentata ſuſceptio ſit irrita: ſicut potuit irritare ſacramentum matrimonii inter conſanguineos: ergo ita fecit. Tertio, quia in excommunicatione minori id feciſſe videtur: ergo multo magis in maiori. Antecedens patet ex c. vlt. de cleric. excomm. miniſtr. vbi dicitur ſacramenta collata ab excommunicato minori excommunicatione, *virtutes non carere effectu, quia non à collatione, ſed à receptione ſacramentorum eſt, remotus*: ergo inſinuatur quod ſi attentet recipere, receptio eſt nulla. Quarto ibidem dicitur, electionem, ſeu collationem beneficii factam excommunicato eſſe irritam: quod clarius habetur in c. *Poſtulaſtis*,

Ca. vlt. de Cler. excom.

leſtis eod. titulo: ergo maiori ratione ſacramentum erit irritum. Quinto abſolutio ab excommunicato data, eſt irrita, ſicut quælibet alia ſententia: ergo & recepta: nam eſt eadem ratio.

Cap. Poſtulaſtis de Clericis excom. miniſtr.

Nihilominus dicendum eſt, tale ſacramentum validum eſſe: ita vt neceſſe non ſit, confeſsionem iterari: imo etiam ſuum habet effectum. Hæc eſt communior ſententia, quam vel non ſibi conſtans, vel limitans præcedentem, tenuit Plaud. in 4. d. 18. p. 4. numer. 5. vbi tantum in duobus caſibus hoc affirmat. Prior eſt quando excommunicatio eſt iniuſta: quod ſi intelligat de ita iniuſta, vt ſit nulla, per ſe notum eſt: quia illa re vera nullum effectum habet, ſi autem intelligat de iniuſta valida, nulla eſt ratio excipiendi illam, quia reuera habet effectum: vnde ęque obligat ad non ſuſcipiendum ſacramentum, quamdiu durat, vt conſtat ex dictis ſupra de cenſuris in communi. Aliter caſus eſt, quando excommunicatio probabiliter ignoratur ab ipſo pœnitente, qui eſt verus: ſi tamen conſequenter loquatur, idem dicere debet in omni caſu, in quo pœnitens excuſatur à culpa: quia ſicut nō debet Eccleſia ignorantiam inuincibilem condemnare, aut innocentem punire: quod ipſe ait ita non debet vrgentem, & inculpabilem neceſsitatem condemnare, aut punire. Eandem ſententiam tenet Adrianus c. 3. de Clauibus, præſertim circa finem. & clarius q. 2. d. Confeſſ. circa finem. vbi refert, & ſequitur ſententiā Paludani paulo antea citatam. Idem tenet Medina tract. 2. de Confeſſ. q. de confeſſ. ab excom. fact. Petrus Soto lect. 4. de Excom. Nauar. in cap. 1. §. *Cautus*, nu. 23. & ca. vlt. n. 38. & 45. de Pœnit. d. 5. Couar. in cap. *Alma*. p. 1. §. 6. à nu. 7. Et Caietan. in Sum. verb. *Abſolut. impedimenta*, & verb. *Excommunicatio minor*. Excedit tamen Caietanus, qui non tantum quando ſine peccato, ſed etiam quando pœnitēs actu peccat ſic ſuſcipiendo ſacramentum, illud eſſe validum affirmat, procedit tamen ex falſo fundamento, ſcilicet actuale peccatum mortale in ipſa confeſsione commiſſum, non eſſe contra ſubſtantiā huius ſacramenti: quod aliqui ſaltem verum putant (& ita interpretantur ſententiam Caietani) quando tale peccatum non ex malitia, ſed ex ignorantia culpabili committitur, quod videtur ſequi Victoria in Summ. 4. tit. de excommu. nu. 3. Sed hoc etiam falſum eſt, vt ſupra ſuo loco probaui: & ideo, omiſſa illa diſputatione, ſolum probanda eſt aſſertio poſita præciſę ex parte cenſuræ: quod proprie locum habet, quando alia culpa, vel impedimentum aliud non intercedit.

9. *Secunda ſententia affirmans vera.*

10. *Suadetur prædicta ſententia ex congruitate.*

Plures autem rationes poſſunt ad hoc ſuadendum afferri. Primo ex congruitate, quia *res, quæ culpa caret, in damnum vocari non debet*, vt dicitur in ca. 2. de Cōſtitut. Item, quia, cum materia hæc ſit odioſa, reſtringenda eſt potius, quā amplianda. Iura vero, quæ excommunicatum excludunt à ſacramentorum participatione, non habēt verba irritantia, ſed prohibentia tantum. Quod maxime confirmat exemplum de matrimonio, quod fortaſſe poſſet Eccleſia irritata per cenſuram, nam, ſicut induxit alia impedimenta irritantia, potuiſſet hoc illis addere: quod tamen non fecit, ſed potius declarauit prohibitionem cenſuræ non eſſe irritantem c. *Significauit* de eo, qui duxit, &c. ergo non eſt cur ſtrictius interpretemur hanc prohibitionem in hoc ſacramento. Secundo afferri poſſunt rationes à ſimili, quia excommunicatus celebrans inculpabiliter ex ignorantia, excuſatur à noua cenſura, ſeu irregularitate. Item collatio beneficii facta excommunicato bona fide, & abſque culpa illud recipiente, valida eſt, vt probabiliter Nauarrus ſupra opinatur; & infra à nobis diſputabitur: ergo à fortiori. &c.

Suadetur à ſimili dicta ſententia.

Propria dictæ ſententiæ ratio.

Veruntamen propria ratio huius ſententiæ eſſe debet, quia per excommunicationem nihil tollitur quod ſit de ſubſtantia ſacramenti: ergo, ſi ex parte ſuſcipientis non interuenit aliud impedimentum, ſola cenſura non poteſt irritare ſacramentum. Cōſequentia patet ex dictis: & antecedens probatur, quia ibi non deeſt materia, neque forma, neque intentio. Et (quoad rem ſpectat, & in quo eſt punctus difficultatis) non deeſt iuriſdictio, nam per excommunicationē priuatur quis iuriſdictione actiua in alios, non tamen ſubiectione paſsiua ad alios ſibi ſuperiores, ſeu (quod idem eſt alii non priuantur iuriſdictione in ipſum: alioqui non tam ipſorū excommunicatorum, quam ipſius confeſſoris eſſet talis pœna. Ad quod etiam per argumentum à ſimili, vel à contrario nonnihil confert c. *Olim*, 3. de Reſtitut. Quod ergo Victoria & Ledeſma aiunt, hoc ipſo quod quis excommunicatur, fieri quoad abſolutionem à peccatis, extra iuriſdictionem omniū, qui eū non poſſunt abſoluere, vel non abſoluitur ab excommunicatione; gratis dictum eſt. Primum, quia nullo iure oſtendi poteſt huiuſmodi priuatio iuriſdictionis. Quis enim dicat Parochum amittere iuriſdictionem in ſuarum ouium peccata, alioqui non reſeruata, ſolum, quia excommunicatione ligantur? idemque eſt de religioſis ex priuilegio habentibus iuriſdictionem. Quod præterea in hunc modum declaro: nam ſi ipſe Summus Pontifex immediate abſolueret aliquem excommunicatum à peccatis nolens abſoluere ab excommunicatione, ſiue ex malitia, ſiue ex ignorantia faciat, ipſo tamen pœnitēte nihil peccante, talis abſolutio ſacramentalis eſſet valida: ibi enim fingi non poteſt defectus iuriſdictionis, quia nulla poteſtas humana, nec canonicum ius, & conſequenter, nec cenſura aliqua per illud introducta poteſt priuare Pontificem aliqua iuriſdictione: ergo in tali abſolutione nullus ſubſtantialis defectus interuenit, qui poſsit reddere inualidum tale ſacramentum. Ex hoc autem recte concluditur cenſuram intrinſece non pugnare cum valore abſolutionis ſacramentalis ergo, cum aliunde non conſtet ſacerdotem priuari iuriſdictione ob cenſuram alterius, fit vt abſolutio ab eo data nullo alio interueniente impedimento valida ſit. Quod magis confirmabitur reſpondendo ad rationes in oppoſitum, nam in rebus, quæ pertinent ad augendum rigorem pœnæ, ſufficiens argumentum, vt non admittantur, eſt, ſi non ſatis probentur.

Rationibus contrariæ ſententiæ ſatis ſit.

11. *Ad primā.*

PRIMA ergo ratio, ſi quid probaret, etiam de Summo Pontifice procederet, quia etiā ipſe directe iudicare non poteſt de iis, qui foris ſunt. Excommunicatus ergo non ita dicitur pręciſus ab Eccleſia, vt Eccleſiæ iuriſdictionem in ipſum amittat, neq; externam, neq; internam: ſed quia communicatione bonorum, & membrorum Eccleſiæ priuatus eſt ex eiuſdem Eccleſiæ præſcripto: quæ non propterea priuatur à Deo ipſo tali iuriſdictione, vt per ſe notum eſt. Neq; etiam ipſa ſe priuat, imo fortaſſe nec priuare poteſt, quia ſemper manet in alio character baptiſmalis, ratione cuius eſt Eccleſiæ ſubiectus. Manet ergo in Eccleſia vtraque poteſtas iuriſdictionis in ipsū, ſcilicet in foro contentioſo, & ſacramentali, quæ interdum poſſunt eſſe ſimul in eadem perſona, vt eſt per ſe clarum: interdum vero poteſt eſſe vna ſine alia, nam iudex, præſertim delegatus habere poteſt iuriſdictionem ad abſoluendum à cenſura, & non à culpa. E conuerſo igitur poteſt etiam quis habere iuriſdictionem abſoluendi à culpa, & non à cenſura. Vnde ad ſecundum negatur maior, prout ibi ſimpliciter ſumitur, nam Eccleſia ſeparat quidem excommunicatum à ſacramentis, prohibendo, non vero iudicando, quia generaliter non potuit in omnibus, ſpecialiter autem non ex

Ad ſecundam.

preſsit in aliquo: non ergo ſimpliciter quãtum poteſt, ſeparat. Rurſus ſeparat prohibendo, non vero tollendo iuriſdictionem: & ideo hic locum habet regula iuris *Multa fieri prohibentur, quæ tamen facta tenent.*

13. *Ad tertiũ.* Ad tertium reſpondetur, ſi illud eſſet validum etiam probaturum excommunicationem minorem irritare ſacramentum, quod Soto ipſe nõ admittit. Reſpondetur ergo, excommunicatum minori excommunicatione, de quo in illo textu ſermo eſt, eſſe priuatum paſsiua ſuſceptione, non vero actiua adminiſtratione ſacramentorum, quia prior eſt ibi prohibita, non vero poſterior: & ideo, per ſe loquendo, ſacramenta ab illo adminiſtrata, virtutis non carent effectu, etiam ex parte dantis, quia in eo miniſterio per ſe loquendo, non peccat, vt infra oſtendam. Sacramenta vero ab eodem excommunicato ſuſcepta carebunt virtutis effectu, non tamen propterea nulla erunt, cum poſsint ſacramẽta ſubſiſtere, quoad ſubſtantiam, ſine effectu virtutis: carebunt autem hoc effectu, quando, tranſgrediẽdo dictam prohibitionem, & grauiter peccando, ſuſcipiuntur: ſi autem ſuſcipiantur cum ſufficienti excuſatione à culpa, nec effectu carebunt, quia non ponitur obex ex parte recipientis: & reſpectu illius prohibitio nihil operatur, propter excuſationem.

14. *Ad quartam.* Ad quartum reſpondetur in primis illo capite vltimo, non dici electionem excommunicati eſſe irritam, ſed irritandam: eſt enim ibi ſermo de minori excommunicatione, de qua infra. Deinde, quãuis electio ligati maiori excommunicatione ſit irrita per ſe loquendo, interueniente tamen bona fide electi res eſt dubia: & licet admittamus etiam tunc electionem eſſe irritam, vt infra diſputabitur, nulla eſt conſecutio, quia, vt ſæpe dixi, in his pœnis nullum eſt argumentum à ſimili: ibi enim inueniri poteſt lex irritans: hic vero non inuenitur: neq; eſt difficile diuerſitatis rationem aſsignare, quia non eſt ita neceſſaria electio ad ſalutem, ſicut confeſsio. Et ob eandem rationẽ negatur conſequentia quinti argumenti, quæ etiam erat à ſimili, de quo eſt longe diuerſa ratio: quia quando miniſter eſt excommunicatus directe priuatur iuriſdictione, & ideo abſolutio ab ipſo data nulla eſt, etiamſi pœnitens non peccet, & alias ſit diſpoſitus, vt infra dicemus:

Ad quintam. per excommunicationem autem pœnitentis alter nõ eſt priuatus iuriſdictione. Et ob ſimilem fere rationem, licet, propria Eccleſiæ ſuffragia applicata excommunicato ſine culpa eius non habeant effectum, nõ poteſt inde ſumi argumentum, ad hoc ſacramentum, quia ſuffragia pendent ex voluntate Eccleſiæ, non tamen ſacramenti valor, ſi cætera neceſſaria concurrant: ſicut etiam de ſacrificio ſupra declaraui, vnde ſuffragia de facto non offeruntur pro excommunicato, abſolutio vero illi datur, idcoque in illo operatur.

15. *Ad dicta ſententia verum habeat etiam in cenſuris reſeruatis.* Sed quæret aliquis, an hæc reſolutio procedat, etiam ſi cenſura reſeruata ſit. Reſpõdeo ſolius cẽſuræ reſeruationem per ſe nihil referre, cum ſupponamus cenſuram non tolli: quia vero cum excommunicatione reſeruata ſimul reſeruatur culpa, ideo ex hac parte oriri poteſt difficultas, & coincidit cum illa quæſtione, an cum quis bona fide ex parte ſua abſoluitur ab omnibus peccatis ab eo qui non habebat iuriſdictionem in omnia, ſed in quædam tãtum, maneat abſolutus ſaltem ab illis, quæ erant ſub iuriſdictione abſoluentis, ac proinde ſacramẽtum fuerit validum, ne teneatur quis illa iterum confiteri. De qua re in ſuperioribus dixi talem confeſsionem validam eſſe, quia quantum ad id concurrunt omnia, quę ſunt de neceſsitate ſacramenti, & integritas abſolutionis materialis, vt aiunt, ſeu

Dubii reſolutio. quoad effectum non eſt de ſubſtantia ſacramẽti, vt ibidem oſtenſum eſt. Hac ergo ratione etiam in pręſenti eſt validum tale ſacramentum: quia hic ſolum adiungitur defectus iuriſdictionis in cenſuram, cũ autem cenſura ipſa per ſe non ſufficiat ad irritandum ſacramentum, neque defectus ille poteſt ſufficere, ſi cætera neceſſaria concurrant.

Addit vero Angelus verb. *Confeſsio*, 5. num. 10. non ſolum tamen abſolutionem eſſe validam, ſed etiam licite dari à ſacerdote inferiori, etiam abſq; ſpeciali cauſa, vel neceſsitate, vt indicat, ſed iure ordinario, quia poteſt (inquit) eum abſoluere à peccatis, & remittere ad ſuperiorem pro abſolutione à cenſura: in quo etiam indicat nõ eſſe neceſſarium, vt poſtea ſacramentaliter abſoluatur à ſuperiori à tali peccato reſeruato, ſed ſolum ab excommunicatione. Refertque pro hac ſententia Richardum in 4. d. 18. art. 9. quæſt. 4. Veruntamen nec Richardus ibi hoc docet, ſed potius contrarium, neque illa ſententia ita generatim intellecta probabilis eſt: alioqui excommunicatus ab homine ſemper poſſet à peccatis abſolui, à quocunque ordinario confeſſore, & remitti ad iudicem, vt à cenſura abſolueretur: quod eſt omnino falſum, & contra vſum Eccleſiæ, & contra vim huius cenſuræ: alioqui quo modo verum eſt quod excommunicatus eſt priuatus omnibus ſacramentis: Diceret fortaſſe Angelus, excommunicatum priuari ſacramento pœnitentiæ, quando per illum ſtat, quominus à cenſura abſoluatur: quando vero iam contritus eſt, & paratus Eccleſiæ obedire, & per eum non ſtat quo minus à cenſura abſoluatur, iam non eſſe à ſacramentorum perceptione remotum. *Eluditur.* Sed hoc etiam fundamẽtum ita abſolute & ſimpliciter propoſitũ, falſum eſt, vt melius docuit Syluester verb. *Confeſſor*, 3 q. 8. referens plures, & dicens eſſe communem ſententiam Theologorum, & Iuriſtarum. Idem Nauar. in cap. *Conſideret*, §. *Cautus*, num. 24 de Pœnitent. d. 5. Et ratio eſt eadem, quia excommunicatio maior inducit hunc effectum, vt dictum eſt: quamdiu autem excommunicatio nõ tollitur, ſemper operatur ſuos effectus, per ſe loquendo, etiamſi perſona coram Deo iuſtificata ſit, vt à ſimili patet ex dictis ſupra de effectu priuationis ſuffragiorum in ſimili caſu: eſt enim eadem ratio, & Doctores ibi citati hoc etiam affirmant.

16. *Angeli extenſio.* (margin note beside the preceding paragraph)

DISPVTATIO XI.

De tertio effectu excommunicationis, qui eſt priuatio actiuæ adminiſtrationis ſacramentorum, & ſacrificij Miſſæ.

CIRCA hunc effectum ſupponẽdum in primis eſt ius antiquum, quo omnes ligati excommunicatione maiori priuabantur, & celebratione Miſſæ & adminiſtratione actiua ſacramentorum, capit. *Si celebrat*, de cleric. excom. miniſtr. & aliis. Quod ius nunc manet integrum quoad excommunicatos vitandos, iuxta ſuperius dicta circa Extrauag. *Ad euitanda*, & ideo in illis prius explicabitur, & poſtea quomodo locum habeat in excommunicatis non vitandis.

SECTIO I.

Vtrum Excommunicatus vitandus mortaliter peccet miniſtrando ſacramentum, vel ſacrificium offerendo. 1.

REgula generalis eſt hoc eſſe peccatũ mortale ex genere ſuo, cap. *Si celebrat* de cler. excom. miniſt. & in c. *Latores*, eod. tit. & patet à fortiori ex dictis præcedent. diſputat. ſect. 1. nam ita prohibi- *Regula generalis Ca. Si celebrat. de Cleri. excomm. miniſt.*

Ca. Latores, eod. tit.

prohibitum eſt huic excõmunicato dare, ſicut recipere ſacramentum, & tam grauis materia eſt actio miniſtrandi ſicut receptio,

2. *Ob inuincibilem ignorantiam excuſatur excommunicatus celebrans à culpa.* *Ca. Apoſtolica de Cleri. excom. mun.*

Difficultas vero eſt: an poſsit interdum excommunicatus adminiſtrans ſacramentum, vel celebrans, ab hac culpa excuſari. In qua re nõ eſt dubiũ de excuſatione proueniente ab ignorantia inuincibili, vel naturali obliuione, ſeu inaduertentia, nam generalis eſt, interuenireq; poteſt in omnibus actionib⁹ humanis, vt in ſpecie docetur in c. *Apoſtolicæ*, de cleric. excom. miniſtr. Ex quo textu colligi poteſt talem excuſationem habere locum, etiam in exteriori foro, ſi ſufficienter in illo conſtare poſsit, talem ignorantiam inculpabilem fuiſſe: quo modo autem in foro interiori id examinandum ſit, ex dictis ſupra de cenſuris in communi ſumendum eſt.

Senſus quæſtionis.

Quæſtio ergo propoſita procedit extra caſum ignorãtiæ, qui ſolum eſſe poteſt grauis neceſsitatis: nam ad hęc duo capita reuocatur omnis excuſatio in hac materia, vt ſupra dictum eſt.

3. *An neceſsitas ex parte miniſtrantis poſsit eſſe ſufficiens cauſa ad licite ſacramentum miniſtrandum.* *De excuſatione ob metum cadentem in conſtantem virum.*

Talis autem neceſsitas conſiderari poteſt, vel ex parte miniſtri excõmunicati, vel ex parte eius, cui miniſtratur ſacramentum, vel ex parte alicuius tertiæ perſonæ, aut Reipublicæ, ſeu boni communis: Rurſus neceſsitas in ipſo excommunicato eſſe poteſt, aut extrinſecus illata per vim, & metum cadentem in conſtantem virum, ad extorquendum ab ipſo ſacramẽti adminiſtrationem, vel Miſſę celebrationem. Et de hoc puncto nihil amplius dicam prętere ea, quæ de cenſuris in communi dixi, nam tota illa reſolutio præcipue in hac cenſura locum habet. poteſt ergo illa eſſe ſufficiens excuſatio, ſi re vera metus grauis ſit, & de malo graui: & alioqui non ſequatur ſcandalum, vel iniuria religionis, vt ibi declaraui; & ſacramentũ poſsit alias valide miniſtrari, vt infra dicã. Pręterea poteſt eſſe neceſsitas imminentis articuli, vel probabilis periculi mortis ipſiuſmet ſacerdotis: & tunc ſolũ poteſt eſſe quæſtio de ſumptione Euchariſtiæ: quia non poteſt eadem perſona ſibi ipſi aliud Sacramentum miniſtrare: Euchariſtiam autem poteſt, vel celebrando, vel ex præconſecratis: maxime in neceſsitate, & vbi non habet alium, à quo recipiat. In eo ergo neceſsitatis articulo non dubito, quin licite poſsit excommunicatus celebrare, aut ſacramentum Euchariſtæ ſumere (quanquam nonnulli dubitent propterea quod ſacramentum Euchariſtiæ non eſt ſimpliciter neceſſarium ad ſalutem) quia ſatis eſt quod ſit valde vtile, & ex præcepto diuino neceſſarium, & ſi forte talis ſacerdos contritus non ſit, ſed tantum attritus poſsit eſſe vnica, & efficax cauſa ſalutis eius: quod à fortiori conſtabit ex dicendis de neceſsitate tertiæ perſonæ.

De excuſatione proueniente ex imminente articulo mortis.

4. *De excuſatione proueniente ex infamia, & ſimilibus incommodis.*

Tandem accidere poteſt neceſsitas eidem ſacerdoti excommunicato celebrandi, aut miniſtrandi alteri ſacramentum, ne ſeſe infamet, aut occultum delictum ſuum publicum faciat, & conſequenter nę ſcandalũ generet, vel odium aut inimicitiam erga ſe in aliis efficiat, vel aliud ſimile incommodum incurrat. Sed reſolutio huius dubitationis petẽda eſt ex diſput. 7. de cenſuris in com. ſect. 2. ibi enim declarauimus, quo modo propter vitandum hoc dãnum impediri poſsit effectus cenſuræ: & in particulari doctrinam extendimus ad hunc effectum, de quo nũc loquimur. Itaque quotieſcunque receptio ſacramenti licita eſt excõmunicato propter vitanda ſimilia incommoda, licita eſt etiam adminiſtratio cæteris paribus, ſcilicet, ſi non poſsit abſolutionem excommunicationis potius obtinere, & quod ſancte, & cum debita reuerentia, & contritione adminiſtret: nam, poſitis his circumſtantiis, eadem ratio hic habet locum, ſcilicet, quod actio ſic facta non eſt intrinſece mala, ſed iure humano prohibita: quod ius non obliget cum tanto rigore, aut diſpendio, ſeu periculo. Solum oportet aduertere huiuſmodi caſum poſſe accidere in excommunicatis non vitandis, iuxta Extrauagant. *Ad euidanda*: quia illi poſſunt eſſe occultiſsimi. At vero in reliquis, qui vitandi ſunt, raro accidet moraliter, nam, cum ſint nominatim ac publice excõmunicati, vel manifeſti percuſſores clericorũ, vix poteſt eis creari infamia ex eo, quod à ſacramẽtorum receptione abſtineant, neque inde prouenire ſcandalum, ſed potius ex oppoſito: nihilominus tamen excogitari poſſunt caſus, in quibus delictum, quod in vno loco eſt publicũ iure vel facto, in alio ſit occultum, & ſimiliter pro diuerſis temporibus poteſt idem contingere: aliquando etiam poteſt multum intereſſe, vt delictum, licet aliis ſit publicum, alicui grauiſsimę perſonæ occultetur: ita vt infamia circa talem perſonam prudenter reputetur graue damnum. Itaque non eſt caſus impoſsibilis, quamuis multis circumſtantiis indigeat, quæ rariſsime occurrunt.

Num neceſsitas ex parte recipientis ſacramentum poſsit eſſe ſufficiens cauſa, vt ab excommunicato vitando miniſtretur.

5. *In extrema neceſsitate proximi poteſt & debet ſacramentum baptiſmi ab excommunicato miniſtrari.*

DICENDVM iam eſt de hac neceſsitate quando oritur ex parte alterius cui ſacramentum miniſtratur. In qua re omnes Doctores conueniunt, aliquam ſuſcipientis neceſsitatem poſſe ſufficere, vt excommunicatus poſsit, & debeat ſacramentum aliquod adminiſtrare: quia charitas proximi poteſt non ſolum talem actum honeſtare, ſed interdum etiam ad illũ obligare. Vnde ſi illa neceſsitas ſpiritualis ſit, & extrema, qualis eſt in paruulo non baptizato animam agente, omnes concedũt poſſe tale ſacramentum à quolibet excommunicato miniſtrari, vt in tertio tomo attigi diſput. 71. ſect. 5. & ſumitur ex D. Thom. 3. p. q. 64. artic. 6. ad 3. & in 4. d. 5. q. 2. art. 2. quęſtiũc. 5. vbi Richard. Scotus, & alii omnes: Et ex Auguſt. lib. 1. de Baptiſm. cap. 2. & lib. 6. cap. 5.

6. *Liceatne hoc in aliis ſacramentis, prima opinio.*

An vero extra illum caſum liceat, controuerſum eſt. Multi enim negant licitum eſſe alia ſacramenta dare, vt pœnitentiam v.g. aut Euchariſtiam, homini exiſtenti in articulo mortis, & non habenti alium miniſtrum præter excommunicatum. Ita docet de ſacramento Euchariſtiæ Adrianus q. 3. de Baptiſm. Et de ſacramento pœnitentiæ eſt Palud. in. 4. d. 17. q. 3. Marſil. 4. q. 12. art. 4. memb. 3. & Nauarr. de pœn. d. 6. c. 1. in princ. n. 8. & in manuali, c. 26. n. 26. Turrec. in c. *Verbum Dei*, de pœn. d. 1. Gloſſ. in cap. *Præter*, d. 32. verb. *per manus*, & alii quos refert, & ſequitur Vgol. d. c 13. §. 16. n. 9. commemorat etiam Couar. ca. *Alma mater*, part. 1. §. 6. & ſequi videtur concluſ. 8. & D. Thom. tribuit. tenet item Medina tract. 2. de Confeſſ. quæſt. de Confeſſ. excom. fact. ignoranter. Quæ ſent. fundari poteſt, vel in ſpeciali ratione ſacramẽti pœnitentię, ſcilicet quod requirit iuriſdictionem, quam non habet excommunicatus, vel in ratione generali, & communi aliis ſacramentis, ſcilicet quia alia ſacramenta non ſunt tantæ neceſsitatis, ſicut baptiſmus. Et hoc fundamentum inſinuat D. Thomas, ſæpe, 3. p. quæſt. 64. articulo ſexto, ad 3. & quęſt. 28. articulo ſeptimo, ad 2. vbi particulariter de hęreticis ait: In nullo caſu licite poſſe Euchariſtiam conſecrare, vel alia ſacramenta conficere. Item in 4. d. 17. q. 2. quæſtiunc. 1. ad 2. & d. 19. q. 1. art. 2. quæſt. 2. ad 3. idem ſentit Abul. Matth. 16. q 86.

7. *Vera ſententia affirmãs. Probatur in ſacramento pœnitẽtiæ.*

Nihilominus dicendum eſt aliquando ob neceſsitatẽ alterius licere excommunicato aliquod aliud ſacramentum ei conferre. Hæc concluſio melius probabitur in particulari attingẽdo aliquid de ſingulis ſacramentis. Incipiendo ergo à pœnitentia, in illa certior eſt concluſio: quam tenet Sylueſt. verb. *Confeſſor*, 1. §. vltim: Angel. verb. *Confeſsio*, 3. nume. 2.

Q 2 Durand.

Durand. diſtinct. 9. quæſt. 2. & ibi maior quæſt. 1. & Pludan. in 4. diſtinct. 25. quęſt. 18. Soto d. 18. q. 4. ar. 4. Cano. relect. de Pœna. p. 5. Nauar. in Summ. cap. 22 n. 4. & c. 27. nu. 272. Ledeſm. 2. p. 4. q. 21 art. 6. & q. 21. artic. 1. Ruard. artic. 3. contra Luther. Vgol. tab. 1. de Cenſur. c. 14. §. 16. nu. 12. qui autores alios referunt. Ratio vero eſt, quia in articulo mortis, nec deeſt iuriſdictio ad abſoluendum, licet ſacerdos excommunicatus ſit: nec deeſt ſufficiens neceſsitas, quæ tunc ab Eccleſiaſtica obligatione excuſet: ergo licitum eſt ſacerdoti excõmunicato in eo articulo tale ſacramentum miniſtrare.

8. Prior pars antecedens eſt communis Theologorum in 4. d. 20. vbi D. Thom q. 1. art. 1. quęſt. 2. & Palud. q. 1. art. 2. & Dur. d. 19. q. 2. & quidam exiſtimant hoc eſſe ius diuinum, de quo ſupra dictum eſt diſputãdo de miniſtro confeſsionis. Quidquid vero ſit de illa diſputatione, quod ſaltem ex Eccleſię cõfeſsione, & ſuaui prouidentia ita de facto ſit, fueritque ſemper, docet Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 7. dicens, *Veruntamen pie admodum, ne hac ipſa occaſione aliquis pereat, in eadem Eccleſia Dei cuſtoditum ſemper fuit, vt nulla ſit reſeruatio in articulo mortis: atque ideo omnes ſacerdotes quoslibet pœnitentes à quibuſuis peccatis, & cenſuris abſoluere poſſunt.* Vbi notanda ſunt tria illa ſigna diſtributiua, quæ non ſine magna conſideratione à Concilio ſimul, & ſine vlla limitatione, & conſequenter cum æquali latitudine adiecta ſunt: igitur, ſicut verbum illud *quoslibet pœnitentes*, comprehendit quoslibet excommunicatos, ob quæuis grauiſsima crimina, & illud, *à quibuſuis peccatis*, complectitur etiam omnia peccata, licet habeãt annexam quamuis cenſuram, vt ſubſequens verbum, *& cenſuris*, ſatis declarauit. Ita diſtributio illa, *Omnes ſacerdotes*, nullum excludit quantumuis excommunicatum, & præciſũ. Et hinc ſumitur ratio huius partis, quia Eccleſia non abſtulit iuriſdictionem pro illo articulo; ſed cõceſsit potius, ſaltem verbis generalibus ſine vlla exceptione: ergo ſine fundamento, aut expreſſa determinatione eiuſdem Eccleſiæ limitanda non eſt: nam fauores ampliandi ſunt, præſertim in re adeo neceſſaria, & pia: quanquam hæc re vera nõ eſt ampliatio, ſed propria, & adæquata verborum intelligentia. Accedit, quod iura, quæ reſeruant caſus, aut tollunt iuriſdictionem, ſemper excipiunt mortis articulum, vt ſupra in proprio loco oſtenſum eſt. Dices, Iura, quæ prohibent excommunicatum miniſtrare ſacramenta, non addunt hanc exceptionem. Reſpondetur, exceptiones non ſemper eſſe addendas in ſingulis legibus: & deinde hanc exceptionem eſſe in fauorem eius, cui miniſtratur ſacramentum, & ideo potius in aliis iuribus id explicatur, quam in ipſa prohibitione: ſeu excommunicatione miniſtri. Imo inde conficitur ratio, quia ſi ex parte pœnitentium ſemper excipitur articulus mortis etiã ex parte miniſtri intelligitur exceptus, quia in hoc nõ illius fauori, ſed pœnitentis neceſsitati ſuccurritur, quæ ex vtroque capite poteſt æque

9. oriri: & pœnitentem in extremo periculo conſtituere.

Altera pars de neceſsitate probatur, quia ſacramentum pœnitentię eſt per ſe medium neceſſarium ad ſalutem, & iure diuino præceptum: ergo, per ſe loquendo, præferendum eſt Eccleſiaſticæ prohibitioni, cum aliunde nulla maior ratio, aut vrgentior neceſsitas intercedat. Deinde eſt etiam, moraliter loquendo, peccati neceſſaria realis ſuſceptio talis ſacramenti, ne fortaſſe ob defectum contritionis perfectæ, quam habere difficile eſt, pereat: & propterea plura Pontificum, & Patrum decreta admonent, ne morientibus denegetur recõciliatio ſacerdotis, ne periculo æternæ damnationis exponãtur. Præterea ſi hęc neceſsitas in ſacramento confeſsionis non eſſet ſufficiens, neque in ſacramento baptiſmi ſatis eſſet reſpectu adulti, quia etiam ille poſſet ſaluari per ſolam contritionem, quando per illum non ſtat quominus baptiſmũ ſuſcipiat: conſequens autem eſt falſum; & contra omnium ſententiam: ergo. Deniq; hoc ex dicendis de Euchariſtia euidentius conſtabit.

Dices, huiuſmodi excommunicatus non poteſt 10.
alium abſoluere à peccatis propter vitandam propriam mortem, ſi forte grauis eius metus incutiatur: ergo neq; propter neceſsitatem alterius poterit illum abſoluere. Reſpondetur negando conſequẽtiam, tum quia ſecundum ordinem charitatis præferenda eſt neceſsitas ſpiritualis proximi propriæ neceſsitati corporali, tum etiam, quia abſolutio ſic data ab excommunicato propter metum propriæ mortis non eſt valida, quia ob illam neceſsitatẽ non datur iuriſdictio ad abſoluendum, ſed priuilegium, vt abſolui poſsit. Vnde quoad rationẽ neceſsitatis etiam poſſet ſufficere illa neceſsitas ex parte miniſtri, vt ſupra dicebamus, tamen ex alio capite, quia deficit aliqua cõditio ad valorem ſacramenti neceſſaria, vel quia perſona exigens tali modo ſacramentum eſt indigna illo, fieri poteſt, vt non liceat illud dare etiam propter metum mortis. Quæ rationes ceſſant, quando eſt articulus neceſsitatis ex parte ſuſcipientis: nam ſupponitur perſona ſuppoſita, & indigens, & alioqui oſtenſum eſt omnes cõditiones ad valorem ſacramenti neceſſarias concurrere.

Propter vitandã propriam mortem cui excommunicato hoc ſacramentũ miniſtrare non liceat.

11. Vt autem talis articulus veræ ac propriæ neceſsitatis ſit, ſupponendum eſt nullum alium adeſſe ſacerdotum non excommunicatum: nam tunc miniſterium excommunicati non eſt neceſſarium, vel (quod idem eſt) pœnitens non eſt in neceſsitate ſuſcipiendi ſacramentum ab excommunicato, cum habeat aliũ, à quo poſsit recipere, de quo ſupponimus & poſſe, & velle miniſtrare: nam ſi nollet, perinde ſe haberet, ac ſi non adeſſet: quia tunc par eſſet neceſsitas miniſterii alterius. Et cõfirmatur, ſimili: nam cæteris paribus, non eſt ſuſcipiendum ſacramentum à malo miniſtro, quando à bono ſuſcipi poteſt, vt de baptiſmo pro neceſsitatis articulo ſignificatur in c. *Ad hoc*, d. 32. & c. *Si quem forte*, 24. q. 1. Et ſimiliter, ſi baptiſmus poteſt ſuſcipi à ſacerdote, nõ eſt ſuſcipiendus à laico, & ſemper inter miniſtros ſeruandus eſt ordo; vt habilior præferatur, vt late tractaui tertio tom. diſp. 31. ſect quarta. Sed quid, ſi ſacerdos excommunicatus in aliis conditionibus ad hoc munus neceſſarius ſit longe habilior non excommunicato, vt ſi ſit doctior, prudentior, &c. an poſsit tunc præferri. Videtur enim tũc illa ſufficiens cauſa, maxime cum in articulo mortis quærendus ſit confeſſor optimus quoad fieri poſsit. Reſpondeo, ſi ſacerdos non excommunicatus habeat ea, quæ ſufficiunt ad digne miniſtrandum hoc ſacramentum, & ſubueniendum conſcientiæ pœnitentis, non eſt licitum excommunicato ſe ingerere, nec pœnitenti ab illo petere ſacramentum, quia illa re vera non eſt neceſsitas, ſed maior quædam commoditas, propter quam nõ conceditur excommunicato iuriſdictio. Maxime cum in iis, quæ ad conſilium pertinent, & à ſcientia, ſeu induſtria perſonæ pendent, poſsit in eo articulo conſuli ſacerdos excommunicatus extra ſacramentum: illa enim communicatio cum excommunicato non erit in illo articulo prohibita, cum ſit moraliter neceſſaria, & ad ſalutem animæ pertinens. Maior autem communicatio in ſacris per ſacramenti adminiſtrationẽ neceſſaria tunc non eſt, & ideo nec pœnitenti conceditur, nec miniſtro excõmunicato datur iuriſdictio. 12

Vt ſufficiens ſit neceſsitas requiritur vt alius miniſter nõ excommunicatus non adſit, aut non velit ſacramentum conferre.

Quid ſi excommunicatus, habilior miniſter ſit non excommunicato.

Ex quo etiam intelligi poteſt quid dicendum ſit, ſi contingat adeſſe parochum excommunicatum, & alium ſacerdotem ſimplicem non excommunicatum, an poſsit tunc excommunicatus abſoluere. Quidam enim ſignificant, & poſſe, & præferendum eſſe: quia ratione neceſsitatis omnes facti sũt habiles: ſuppoſita autem habilitate, Parochus præferendus

Quid ſi adſint & Parochus excommunicatus & ſimplex ſacerdos nõ excommunicatus.

Vgolin ſententiam reprobatur. dus eſt in adminiſtratione ſacramentorum : & ita ſenſit de Baptiſmo Vgolinus tab.5.c.13.§.17.num.10. pænitẽtiæ. Errat autem, vt opinor, in fundamento: quia neceſsitas, quæ reddit perſonam habilem, non eſt ſolum periculum mortis pænitentis per ſe conſideratũ: alioqui, quamuis eſſet copia ſacerdotum, ordinariam vel delegatam habentium iuriſdictionem, omnes alii haberent iuriſdictionem ad abſoluendum eo ipſo, quod aliquis in articulo mortis cõſtitutus eſt, quod non ita eſt. Igitur neceſsitas nõ oritur ex ſola morte, ſed ex morte cum penuria alterius miniſtri. In prædicto ergo caſu parochus excõmunicatus nõ redditur habilis ad abſoluendũ propter mortis periculum pœnitentis; cum nõ deſit alius, à quo abſolui poſsit. Tunc enim Parochus ita ſe habet, ac ſi non eſſet Parochus, quia habet iuriſdictionem ſuſpenſam per cenſuram, & prohibitus eſt adminiſtrare ſacramẽta: ergo in illo caſu probabilius eſt huiuſmodi parochum non poſſe abſoluere: Et cõfirmari poteſt à ſimili, nã in neceſsitate baptiſmi potius eſt ſuſcipiendus baptiſmus à laico non excõmunicato, quam ſacerdote excommunicato: ergo ſimpliciter in propoſito : eſt enim proportionalis ratio. Antecedens vero, licet nõ ſi certum, ſed inter Doctores controuerſum: mihi tamen probabilius videtur cum Syluestro verb. *Baptiſmus*. 3. num. 1. & Nauarro in Sum.cap.22.n.7. Et ratio eſt, quia ſacerdos excommunicatus ſuſpenſus eſt munere etiam baptizandi. Et ideo nõ licet illi vſurpare hoc miniſterium, niſi quando ex inopia alterius conferentis proximus eſt in neceſsitate : in illo autem articulo non eſt talis inopia, cum poſsit illud ſacramentum à laico conferri.

13. *Obiectio.* Dices, Sacerdos ex vi excommunicationis ſolum eſt ſeparatus, ne vt miniſter ex officio baptizet: in illo autem neceſsitatis articulo non baptizat hoc modo: nec poteſt licite, quia non eſt neceſſarium ad ſalutem proximi, & ſolum quod neceſſarium eſt, illi conceditur, cum ſolum ad ſubueniẽdum neceſſitati hoc permittatur : ergo ex vi cenſuræ non eſt prohibitus hoc modo miniſtrare. Aliunde vero cõcurrente ſacerdote, & laico in eodem genere miniſterii ſacramentalis ſemper eſt præferendus ſacerdos: ergo in illo articulo, licet ſacerdos ſit excommunicatus, præferendus eſt laico, & conſequenter in noſtro caſu ſacerdos parochus præferendus eſt non Parocho. *Soluitur.* Reſpondetur, oppoſitum poſſe hoc argumento concludi: quia per excommunicationem arcentur, omnes fideles ab actiua adminiſtratione ſacramentorũ, quacunque ratione poſsit eis competere, quia ſimpliciter priuatur vſu actiuo, & paſsiuo ſacramentorum, arg.ca. vlt. de cler. excom. miniſtrãte, & c. pen. de Sent. excom. Quo fit vt grauiter peccet excõmunicatus laicus priuatim baptizando paruulum agentem animam, quando adeſt alius non excommunicatus, qui poſsit & velit baptiſmum miniſtrare. Et eadẽ ratione exiſtimo grauiter peccare excommunicatos cõtrahentes ſacratum matrimonii, non ſolum, quia recipiunt, ſed etiam quia ipſi ſunt proprii miniſtri illius ſacramẽti quoad ſubſtantiam eius. Igitur ſacerdos ex vi excõmunicationis ſeparatus eſt etiam à priuata collatione baptiſmi, per ſe loquẽdo. Ac propterea non poteſt licite vſurpare illud miniſterium, niſi quãdo neceſſarium eſt : non eſt autem neceſſarium quandocunque alius adeſt. Quod vero ſacerdos debeat præferri laico, verum eſt, quando ſacerdos alioqui non eſt impeditus, vel ipſe poteſt licite tale miniſteriũ vſurpare: quod videre licet in prauo ſacerdote non excommunicato: ille enim præferri debet laico iuſto, quia abſolute non eſt prohibitus miniſtrare, vel quia poteſt ſeſe diſponere per contritionem, vel quia fortaſſe ad illum modum miniſtrandi non eſt tam neceſſaria illa diſpoſitio, vt ſentit D.Tho.3.par. *Vide Scotũ* q.6.artic.64.ad 3.& nos latius tom.3.diſp.16.ſect.4.

Fr.Suarez tom. 5.

Secus vero eſt, quando ligatus eſt excommunicatione, quia tunc ipſe non poteſt ſeſe ingerere licite, non interueniente neceſsitate & penuria alterius miniſtri ſufficientis : & ideo tunc nec præferri debet, nec poteſt. *in 4. d. 5. Victoria in Sum. 4. mat. de Baptiſ. q. 26.*

Liceatne in extrema neceſsitate pœnitentiam ab hæretico recipere.

SOLET autem ab aliquibus aſſertio poſita limitari, niſi excommunicatus hæreticus ſit: tunc enim aiunt non licere in extrema neceſsitate: ab eo recipere pœnitentiæ ſacramentum: & à fortiori ei nõ eſſe licitum illud miniſtrare. Ita tenuit Gloſſa in cap. *Præter hoc*, §. *Ad hoc*, verb. *Per manus*, d. 32. & Abbas in cap. *Non eſt*, de Sponſalib. num. 9. Quam ſententiam eſſe communiter probatam à Iuriſperitis, & veram quoad hunc articulum dixit Nauarr. in manuali ca.26.n 26. Caſtr.lib.2.de iuſt.hęretic.pun. cap.23.& 24. Soto, & Cano. ſupra quoad hoc dubii ſunt, & Soto videtur ſentire deeſſe tunc iuriſdictionem, quia eius fundamentum eſt fides. Nihilominus dicendum eſt, quantum attinet ad vim cenſurę limitationem non eſſe neceſſariam : nam ex vi excommunicationis, quamuis ob peccatum hæreſis contracta ſit, non prohibetur quis miniſtrare hoc ſacramentum pœnitentiæ in illo articulo, vt manifeſte conuincunt verba Concilii Tridentini, quæ ſupra adduximus. At vero, quamuis ipſe excommunicatus hæreticus ex vi cenſuræ, non taceatur: ex vi tamen hæreſis, quamdiu in illa permanet, prohibitus eſt ne miniſtret, quia eſt praue diſpoſitus & indignus ad miniſtrandum. Et in hoc ſenſu intelligo dictum S.Thomæ, 3. p.q.82 art.7.ad 2.ait enim, *Solum baptiſmum licite dari ab hæreticis in articulo neceſsitatis : non vero aliud Sacramentum.* Eſt enim verum de hæretico permanente in hæreſi: & poſſet idem dici de quolibet excommunicato, vel peccatore perſiſtente, in ſua contumacia & peccato: nihilominus tamen, ſi is, qui fuit ob hæreſim excommunicatus, aut declaratus, interius conuertatur ad fidem, & ad pœnitentiam, & antequam poſsit per abſolutionẽ à cenſura Eccleſię reconciliari occurrat illi neceſsitas abſoluendi aliquem ſacramentaliter ex prædicto articulo, non peccabit eum abſoluendo : quia eſt coram Deo diſpoſitus ad ſacramentum miniſtrandum, & per Eccleſiam non prohibetur per cenſuram in illo articulo, vt oſtenſum eſt, neque oſtendi poteſt aliqua alia prohibitio humana, aut diuina, per ſe loquendo, ſecludimus enim ſcandalum, & alia quæ ſunt per accidens: ergo tale miniſterium licitum illi eſt in eo articulo. 14. *Quorũdã ſententia.*

Ex quo fit vt pęnitens conſtitutus in ea neceſsitate licite petat abſolutionem à tali miniſtro hæretico, quia non tenetur illum vitare tunc, vt oſtenſum eſt; & alioqui petit ab illo actum, quem ille præſtare poteſt, & valide, quia retinet iuriſdictionem, & licite, ſi velit, quia poteſt ad fidem, & pænitentiam conuerti. Et hæc eſt communis ſententia quam tenet Paludanus in 4. d. 25. q. 1. licet d.17.q.3. videatur dubius. Durandus d.19 q.2. Maior q.1. Capreolus ad argum. contra 3. concluſ. Sylueſt. verb. *Confeſsio*, 3.q.2. *Confeſſor* 1.q.20. & *Confeſſor*, 3. q. 6. Armilla verb. *Abſolutio*, §. 12. Victoria in Summa 4.nu. 328. Cano Relect. de pœn.p.5. Ruardus art.3. contra Lutherum. Nauarr 27. nu. 272. Nec hæreticus propter hæreſim, vt ſic, amittit iuriſdictionem, non enim fundatur in fide, alias propter hæreſim mentalem admitteretur, quod eſt abſurdum, de quo latius in materia de fide, neque propter excommunicationem, quia neque habet in illo ſpecialem effectum, neque iura de hoc aliquid ſpeciale diſponunt, vt patet ex Tridentino ſupra, & ex omnibus decretis in quib⁹ fit illa exceptio de articulo mortis. Ne- 15. *Conſtitutus in extrema neceſsitate licite petit abſolutionem ab hæretico miniſtro.*

que etiam obſtabit, quod pœnitens timeat, vel moraliter certo ſciat talem hæreticum non fore conuertẽdum, nec digne adminiſtraturum ſacramentũ: ſatis enim illi eſt, quod rite adminiſtret, & quod digne poſsit adminiſtrare, ſi velit: nam quod id facturus non ſit, ei non imputatur, qui rem petit de ſe honeſtam, ad quam petendam à quolibet ius habet ob articulum neceſsitatis ideoque nõ inducit alterum ad malum, ſed eius malitiam permittit, eaque in bonum ſuum iuſte vtitur. Neque oportet conſiderare, an ille hæreticus paratus ſit ad ſacramẽtum miniſtrandum, ne prout diſtinxit Angel. *Confeſsio.* 1. n. 2. quia extrema neceſsitas dat ius petendi, etiam à non parato, id quod per ſe licite facere poteſt. Imo non ſolum dat ius, ſed etiam obligat, per ſe loquendo propter articulum neceſsitatis diuini præcepti & æternæ ſalutis propriæ.

16. *Limitatur reſolutio data.* Solum caueri debet, ne conſortium illud, vel communicatio cum hæretico, ſcandalum ipſi indigenti, vel aliis eſſe poſsit inductionis ad errorem, tunc enim non liceret ab illo ſuſcipere ſacramentum, illa tamen occaſio extrinſeca eſt, & per accidens. Quæ omnia confirmãtur à ſimili de baptiſmo eſt enim certum, in neceſsitate licitum eſſe baptiſmum ab hæretico ſuſcipere, quando non eſt alius, qui miniſtret, vt docet Auguſtinus libr. 1. de Baptiſmo cap 2. & habetur in cap. *Si quem forte*: 24. quæſt. 1. & ex Vrbano. 2. in Epiſt. quadam, idem refert Gratianus poſt capit. *Præter*, §. *Ad hoc*, d. 32. quod intelligendum eſt per ſe, & ſecluſo periculo inductionis in errorem: ergo idem merito dicitur de ſacramento pœnitentię. *Ambroſii locus exponitur.* Patet conſequentia ex dictis, quia eſt æqualis neceſsitas, proportione ſeruata, ſeu reſpectu adultorũ, vt ſupra declaratũ eſt, Tandem declaratur, quia, ſi hæreticus non ſit declaratus per ſententiam non tenemur illum vitare ratione cẽſuræ iuxta extrauagantem, *Ad euitanda*, neque ipſe amittit iuriſdictionem ratione ſolius hæreſis, quia iuriſdictio non fundatur in fide, neque illam ex neceſsitate prærequirit: ergo, per ſe loquendo, licitum ab illo abſolutionem obtinere, ſicut inferius dicemus de aliis excommunicatis non vitandis; ergo idem nunc eſt de hæretico etiam declarato: nam quoad crimen hæreſis vel periculum etiam inductionis æqualis eſt: declaratio vero cenſuræ non obſtat, quia in neceſsitatis articulo pia mater Eccleſia iuriſdictionem nõ aufert, vt Concilium Tridentinum dixit, non introducens ius nouum (vt Nauarrus putauit in Summa ca. 27. num. 272.) ſe declarans antiquum, vt verba eius quæ ſupra expendimus, manifeſte declarant. Sicque poteſt intelligi, quod Ambroſius ait lib. 1. de pænit. cap. 2. & 3. & refertur in c. *Verbum*, & cap *Poteſt fieri*, de Pœnit. d. 1. hæreticos non habere poteſtatem ligandi, & ſoluendi: loquitur enim per ſe, & extra articulum neceſsitatis: Poſſet etiam intelligi de hæretico, quatenus hæreticus eſt, nam extra Eccleſiam nulla eſt iuriſdictio, & ideo hæreticus qui extra Eccleſiam eſt, illam habere non poteſt: niſi quatenus à vera Eccleſia ei aliquando permittitur propter bonum fidelium.

In extrema neceſsitate licere excommunicato Euchariſtiam miniſtrare, & indigenti recipere.

17. ADDO vero vlterius id, quod difficilius eſt, etiam poſſe huiuſmodi excommunicatum miniſtrare ſacramentum Euchariſtiæ homini exiſtenti in extrema neceſsitate, quando non eſt alius, qui miniſtret: hoc ſignificat Nauarr. in Summa cap. 22. num. 4. Sic enim ait, *Peccat qui ſuſcipit aliquod ſacramentum à ſacerdote excommunicato interdicto, & ab eius adminiſtratione ſuſpenſo: & denunciato pro tali, vel à notorio concubinario, excepto baptiſmo, & communione temporе neceſsitatis*: quæ exceptio videtur cadere in totam aſſertionem præcedentem, & ſingula eius mẽbra. Ratio autem eſt, quia etiam hoc ſacramentum eſt ſuo modo ſacramentum neceſsitatis, iuxta illud *Niſi manducaueritis carnem filii hominis, &c.* Propter quæ multi putant etiam hoc ſacramentum eſſe neceſſarium neceſsitate medii, vt minimum eſt certum eſſe neceſſarium neceſsitate præcepti diuini iuris, de quo probabilius eſt obligare ſemper pro articulo mortis: ergo vrget tunc neceſsitas implendi diuinum ius, quod per ſe loquendo, ac cęteris paribus præferendum eſt humano. Dici vero poteſt hoc ius obligare eum, qui communicaturus eſt, ad recipiendum; non miniſtrum ad dandum: & ideo ipſum miniſtrum non excuſari à præcepto Eccleſiaſtico, qui prohibitus eſt miniſtrare.

Propter hoc addo hanc neceſſariam à nobis conſiderari, non vt per ſufficientem, ſed vt adiuuantem: eſt enim etiam alia nimirum ſpiritualis indigentia hominis in eo articulo conſtituti: nam licet reſpectu huius ſacramenti illa neceſsitas non ſit extranea, eſt tamen grauiſsima: tum propter fructum & iuuamen illius ſacramenti valde neceſſarium pro illo articulo, tum etiam, quia interdum accidere poteſt vt quis recipiat per illud ſacramẽtum primam gratiam, quam antea non habebat: ergo non eſt veriſimile Eccleſię prohibitionem cum tanto rigore obligare. Et confirmatur, nam, ſi proximus non ſolum extremè, ſed etiam grauiter indigeat corporali cibo, licitum eſt ab excõmunicato illum accipere: & excommunicato licet illum dare: Et ſimiliter, ſi indiget conſilio, vel alio quocunque beneficio: ergo idem erit ſi indiget adeo grauiter, & extreme Euchariſtiæ pane. Atque hanc ſententiam tenui etiam in 3. tom. 18.

Sed obiicitur cap. vlt. 34. quæſt. 1. quod continet factum Hermenigildi, qui mori potius voluit quam ab Ariano Epiſcopo Euchariſtiam ſumere. Additq; Gregor. *Sed vir Deo deditus, Ariano Epiſcopo venienti exprobrauit, & debuit*, Si ergo increpare debuit, male egiſſet de illius manu communicando. Deinde additur. ca. *Subdiaconus*, §. *Sed illud Auguſtini*, cum Gloſſibi 24. quæſt. 1. Denique adducitur ratio, quia Eccleſia ſimpliciter prohibet excommunicatum miniſtrare ſacramenta, & non excipit hunc caſum: ergo neque nos recipere debemus: quia ſacramenta quæ Eccleſia excipi voluit, ſcilicet, baptiſmum & pœnitentiam ipſa expreſsit. 19. *Opinio eorum qui contrarium tenent.*

Ad primum caput reſpondetur primo, non laudari Hermenigildum: eo quod cum excommunicato communicare noluerit, ſed quia hæretico noluerit conſentire: quod longe diuerſum eſt. Quanquam in eadem perſona hereſis, & excommunicatio coniungantur. Vnde licet daremus ab hęretico nunquam licere Euchariſtiam accipere, inde non liceret inferre in vniuerſum idem eſſe de excommunicato, ſicut de ſacramento pœnitentię multos ſentire paulo antea dicebamus. Addo vero vlterius neque de hæretico poſſe id generatim colligi ex illo textu, quia Hermenigild⁹ recuſauit ſumere Euchariſtiam ab hæretico, non ſolum ne ex manu peſsimi miniſtri ſacramentum acciperet, verum etiam ne patri in Ariana hæreſi conſentire videretur: nam in ſignum huius conſenſionis, & reconciliationis illa communio ad illum mittebatur, vt patet ex illis verbis, *Perfidus pater Arianum Epiſcopum miſit, vt de eius manu ſacrilegæ conſecrationis communionem perciperet*: *atque per hoc ad patris gratiam redire mereretur* Erat autem extra gratiam patris ſolum, quia cum illo non conſentiebat in hæreſi: ergo petebatur ille actus, vt ſignum cõſenſionis in errorem paternum. vnde ſubdit Gregorius, *Sed vir Deo deditus Ariano Epiſcopo exprobrauit, vt debuit*: *eiuſque à ſe perfidiam di-* 20. *Prædicta opin. impugnatur reſponderturque ad factum Hermenigildi.*

gnis

gnis increpationibus repulit. Conabatur ergo illum in ſuam præſidiam traducere. Addo præterea ibi non fuiſſe oblatam Hermenigildo Euchariſtiam ab hæretico tanquam viaticum, ſeu vt neceſſariam in articulo mortis: quia tunc non ſupponebatur Hermenigildus in illo articulo conſtitutus. Solum ergo fuit illi oblata Euchariſtia, vt in Paſchate cõmunicaret: nos autem nunc nõ dicimus propter ſolã neceſsitatem communicandi in Paſchate, & implendi Eccleſiaſticum præceptum, poſſe ſumi Euchariſtiã ab excommunicato, ſed ob neceſsitatem articuli mortis. Igitur ex vi illius exempli nihil probatur. Regulariter autem loquendo, verum eſt, in miniſtro hæretico maius eſſe periculum ſcandali, & indecentiæ: & ideo magis eſſe cauendam communicationem cum illo, quam cum aliis excommunicatis, quod procedit, etiamſi talis hæreticus non ſit denunciatus, aut declaratus: nihilominus tamen hoc non eſt per ſe malum, ſi illa incommoda, quæ

21. extrinſeca ſunt, vitentur.

Secundo argumento ex Gratia. reſpondetur.

Ad ſecundum teſtimonium, prælerquam quod illa verba ſunt tantum Gratiani, ſunt ita generalia, vt etiam ſacramentum pœnitentiæ cõprehendant, & ideo aliquo modo exponi debent, quo pœnitentia excipiatur, & eodem poterit Euchariſtia excipi. Intelligenda ergo ſunt, quando ſine ſufficiente neceſsitate, & ratione talia ſacramenta ab excommunicato recipiuntur. Dices, Ergo nulla eſt differentia inter hæc ſacramenta, & baptiſmũ: enim tamen hæc ibi declaratur à Gratiano, vt ab Auguſtino tradita. Reſpondetur, Ex parte miniſtrantis eſt differentia paulo antea conſtituta, explicando quendã locum D. Thomæ quod baptiſmus poteſt interdum miniſtrari priuatim ab hæretico manente in hæreſi ſine nouo peccato, non vero alia ſacramenta. Ex parte vero recipientis poteſt conſtitui hæc differentia, quod ad baptiſmum recipiendum ab infideli vel hæretico non oportet expectare extremam neceſsitatem, aut articulum mortis, ſed propter ſolam penuriam dignioris miniſtri poſſet ſuſcipi, præſertim ſi non eſſet proxima ſpes illius: in aliis autem ſacramentis, præſertim non ita neceſſariis, non eſt extendenda hæc facultas extra neceſsitatem articuli, vel periculi mortis: nam in præſenti inter hæc duo non diſtinguimus iuxta ſuperius dicta in materia de Pœnitentia, & notat Nauarrus in manuali c. 27. n. 272. ex. c. *Eos, qui*, de Sent. excom. in 6.

22. *Rationi dictæ ſententiæ fit ſatis*

Ad rationem reſpondetur primo, illam prohibitionem generalem miniſtrandi ſacramenta non aliter contineri in excommunicatione, quam prohibitionem miniſtrandi in aliis rebus ſacris, vel prophanis: & tamen non obſtante ea generalitate, ponuntur à Doctoribus illæ exceptiones generales contentæ in illo verſiculo, *Vtile, lex, humile, res ignorata, neceſſe*: & prima ac vltima ad nos pertinent: quanta vero debeat eſſe illa neceſsitas, prudentum & Doctorum arbitrio relictum eſt. Vnde, ſi res attẽte conſideretur, etiam exceptio de Baptiſmo non eſt facta proprio iure, quo cẽſura introducta eſt, ſed ab Auguſtino primum facta eſt, de hæretico, non tam cenſuram, quam hæreſim eius conſiderando: inde vero à Doctoribus extenſa, & intellecta eſt de quolibet excõmunicato. Exceptio etiam de pœnitentia in nullo iure proprie reperitur: nam Cõcilium Tridentinum, ex quo fortius probatur, non condidit circa hoc nouum ius, vt ſupra dicebam, ſed explicauit antiquum, quod magis erat vſu receptũ, quam in vllo canone expreſſum. Neque Concilium conſtituit hanc exceptionem ex parte ipſius miniſtri, ſed ex parte ipſius pœnitentis, qui in neceſsitate poteſt à quolibet abſolui. Eſt autem in iure conſtituta hæc regula, capit. *Quod in te*, de Pœnitent. & remiſſio. in illo verbo, *Per quod pœnitentiam morientibus non negamus, viaticum etiam quod vere pænitentibus exhibetur, intelligi volumus, vt nec ipſum pænitentibus denegetur*: vbi Gloſſa verbo, *Concedimus*, aduertit hæc tria ſacramenta ſemper excipi in quolibet interdicto, ſcilicet, baptiſma paruulorum, & pœnitentiam morientium, *in quo viaticum intelligitur, prout hic patet*: ergo idem dicendum eſt de qualibet cenſura, & de verbis Concilii Tridentini. Ac propterea etiam in cap. penultimo de Sentent. excommu. dicitur, tempore interdicti non negari corpus Domini decedentibus in pænitentia. Eſt ergo hæc ſententia valde conſentanea iuri, & rationi: & ſaluti animarum magis fauorabilis.

De aliis autem ſacramentis facilior eſt reſolutio, 23.

Liceat ne excõmunicato in aliquo caſu ob proximi neceſſitatem illi ſacramenta alia miniſtrare.

quantum ad hoc caput ſpectat: nam per ſe loquendo, illa ſacramenta non ſunt ita neceſſaria, & ideo vix aut nunquam poteſt accidere caſus, in quo ob neceſsitatem ſuſcipientis licitum ſit excommunicato vitando illa miniſtrare. Nam in primis Extrema Vnctio neque eſt per ſe medium neceſſarium, neque conſtat eſſe iure diuiuo præceptam: ſemperque ſupponit pænitentiam, & abſolutionem à peccatis & ideo, per ſe loquendo, non conceditur interueniente cenſura in articulo mortis. Vnde in dicto ca. *Quod in te*, de pœnitent. & remiſsio. dicitur, tempore interdicti generalis non eſſe dandam Extremam Vnctionem: ergo nec dari poteſt per ſe loquendo, à miniſtro excommunicato. Solum poteſt accidere caſus, in quo infirmus ſit incapax alterius ſacramenti, vt ſi nullum dedit confeſsionis ſignum, & omni ſenſu ac motu priuatus eſt, ideoque neque abſolui, nec communicari poteſt, tuncque dubitari poteſt, an ſacerdos excommunicatus poſsit tale ſacramẽtum miniſtrare. Et quamuis Doctores frequenter hoc non tractent, tamen ex generalibus principiis poſitis videtur concludendum, in eo caſu id licere, quia moraliter loquendo, & ſecundum ea quæ frequentius accidunt, fieri poteſt, vt æterna ſalus illius hominis pendeat ex receptione illius ſacramenti. quia fortaſſe erat tãtum attritus, & per illud ſacramentum fiet ex attrito contritus: ergo iam tunc reuocatur ille caſus ad articulum abſolutæ neceſsitatis moralis. Imo reduci poteſt ad neceſsitatem pænitentiæ, vt ſaltem perfecte habeatur in voto: cum non poſsit in re ipſa ſuſcipi. Et quoad hæc omnia eadem ratio eſt de ſacramento Confirmationis.

Ordo vero & matrimonium vix poſſunt in quęſtionem venire. Quanquam de matrimonio excogitari poſsit caſus, in quo moraliter neceſſarium ſit, 24.
vel ad ſpiritualem ſalutem hominis morientis, vel ad magnum commodum tempore filiorum, vt articulo mortis vxorem ducat, quam vſque ad illum in concubinam habuerat, & quod nullus alius adſit ſacerdos niſi excommunicatus, qui intereſſe poſsit: in quo caſu quantum eſt ex parte cenſuræ non dubito, quin licite poſsit huiuſmodi ſacerdos adeſſe tali matrimonio: tũ quia neceſsitas eſt moraliter grauiſsima, & ita habet locum illa particula, *neceſſe*: tum etiam, quia ille ſacerdos tunc reuera non miniſtrat ſacramentum, ſed ſolum adeſt vt teſtis qualificatu iure Eccleſiaſtico neceſſarius ad valorem talis contractus, & conſequenter ad ſubſtãtiam ſacramẽ. Et ideo per ſe non videtur illa communicatio adeo grauis, quin propter talem neceſsitatem liceat.

An propter neceſsitatem tertiæ perſonæ, aut boni communis poſsit excommunicatus ſacramentum miniſtrare.

VLtimo ex principiis poſitis facile expediri poſ- 25.
teſt aliud membrum ſupra poſitum, an propter neceſsitatem aliorum, ſeu tertiæ perſonę poſsit interdum excommunicatus miniſtrare ſacramentum. Quæ dubitatio vix habere poteſt locum niſi in ſacramento Ordinis, vel Matrimonii: quia hæc duo tantum ordinantur ad bonum commune, & aliorum

aliorum. Et de matrimonio iam ſatis dictum eſt, de Ordine vero accidere poſſet in aliqua prouincia eſſe magnam neceſsitatem ſacerdotum, ſeu clericorum, & non eſſe niſi vnum Epiſcopum excommunicatum. Qui caſus & ſimiles ſunt rariſsimi, & ideo in ſpecie à Doctoribus non tractatur, & principia poſita ſufficiunt, vt iuxta neceſsitatem occurrẽtem poſsit quis prudenter iudicare, an ſit talis, vt ad excuſandum ſufficiat. Non enim dubito, quin huiuſmodi eſſe poſsit, cum bonum commune præferendum ſit priuato.

SECTIO II.

Vtrum, Sacramenta illicite ab excommunicato miniſtrata valida ſint, & effectum habeant.

1. IN hac quæſtione fere nulla eſt difficultas niſi in ſacramẽto pœnitentię, vt in ſimili diximus ſuperius, quando excommunicatio eſt ex parte ſuſcipientis effectũ. Sit ergo hæc generalis regula, Omnia ſacramenta, pręter pœnitẽtiam ab excommunicato collata, ſeruato Eccleſiaſtico ritu, ita vt nullus alius intercedat defectus niſi cenſura ipſius miniſtri, ratá ſunt, & valida, & per ſe loquendo, conferunt totum effectum proprium, niſi aliunde intercedat obex ex parte recipientium. Hęc aſſertio eſt certa iuxta principia fidei, quæ de ſacramentis in genere in 3. tomo tradidimus diſput. 14. ſect. 4. Ratio vero eſt, quia nec ſacramentum, nec effectus eius poteſt, vel propter iniquitatem miniſtri, vel propter Eccleſiæ prohibitionem impediri, ſi applicatur debita materia, & forma, cum debita intentione circa ſubiectum capax: illis enim tribus ſacramentum perficitur inſtitutione Chriſti, vt Concilium Florentinum dixit. Præterea declaratur breuiter diſcurrendo per ſingula.

Regula generalis.

2. Et quidem de Baptiſmo, Confirmatione, & Euchariſtia, id eſt certum ex iis, quæ adduximus, 3. tomo diſput. 23. ſect. 1. & diſput. 36. ſect. 3. ac diſput. 61. ſect. 3. & diſput. 77. ſect. 2. Ex quibus etiam conſtat, idem dicendum eſſe de Miſſæ ſacrificio oblato ab excommunicato: eſt enim verum ac validum, quia eadem eſt ratio de illo, & de ſacramento, quod iuriſdictionem non requirit, ſed ex ſola poteſtate ordinis pendet: nam ita etiam ſe habet ſacrificium, quatenus à ſacerdote in Chriſti perſona offertur: & ideo & validum eſt, & de ſe efficax, quia malitia miniſtri non impedit effectum, quem opus ipſum habet ex inſtitutione Chriſti. An vero impediat cenſura miniſtri peculiarem effectum, quem poteſt habere ſacrificiũ quoad ſubſtantiam eius, vel quoad orationes, & cæremonias, quæ in illo fiunt quatenus in perſona Eccleſiæ offeruntur, paulo inferius dicam. Pręterea de ſacramẽto matrimonii id ſupra oſtendimus ex cap. *Significaſti.* de Eo, qui dixit, &c. nam ex illo habemus matrimonium inter excommunicatos validum eſſe, cum tamen ipſi ſint quaſi proprii miniſtri illius ſacramenti quoad ſubſtantiã eius: ſacerdos autem ex inſtitutione Chriſti nõ erat neceſſarius. Nunc autem ex inſtitutione Concilii Tridentini requiritur, non vero vt miniſter, ſed vt teſtis ſpecialis ſeu quædam circumſtantia, vel ſolennitas ad valorem contractus neceſſaria. De tali ergo ſacerdote dubitari poſſet, an, ſi excommunicatus ſit, cenſura annullet actum eius quoad vim ferendi teſtimonium, & conſequenter reddat nullum tale ſacramẽtum. Mihi vero pro certo eſt, non annullare: quia ille non eſt actus iuriſdictionis proprius, de quo plura inferius. Deinde de Sacramento Ordinis, & extremæ Vnctionis eadem omnino ratio eſt, quæ de Sacramento Confirmationis, & inter, quæ ſuperius adduximus pro Sacramento Ordinis ab excommunicato ſuſcepto magis directe id probant de collato ab excommunicato, & de vtroque id magis conſtabit ex ſolutione ſequentium difficultatum.

An Sacramentum Extremæ vnctionis ab excommunicato collatum validum ſit.

3. TRes enim occurrunt circa tria ſacramenta. Prima eſt circa ſacramentum Extremæ vnctionis De quo nullus Catholicus, negat eſſe validum datum ab excommunicato, ſi à recipiente digne ſuſcipiatur: quia non requirit iuriſdictionem in miniſtro, ſed ſolum quod ſit ſacerdos: ille autem poteſt omnia ſubſtantialia, & neceſſaria applicare, etiamſi excommunicatus ſit. Quia vero, per ſe loquendo, grauiter peccat is, qui ab excõmunicato tale ſacramentum ſuſcipit, ideo dicunt aliqui hoc ſacramentum nullum eſſe, quoties à miniſtro excõmunicato ſuſcipitur, ſine ſufficiente excuſatione ex parte ſuſcipientis, qui conſequenter idem dicunt de excõmunicato ſuſcipiente tale ſacramentum abſque excuſatione. Ita tenet Vgolin. Tabul. 1. de Cenſ. cap. 13. §. 16. numer. 13. Cuius Fundamentum eſt, quia, vt hoc ſacramẽtum valeat, neceſſe eſt, vt qui illud ſuſcipit, contritus, & in gratia ſit, quam dicit eſſe communem doctrinam Theologorum in 4. diſtin. 23. Sed deceptus eſt non diſtinguens inter valorem ſacramenti, & effectum eius: Theologi enim, quos citat, loquuntur de effectu, non de valore ſacramenti, neque in D. Thoma, Soto, aut aliis Thomiſtis aliud reperietur. Scotus autẽ, quem citat, quamuis in definitione illius ſacramenti ponat, quod ſit, *vnctio hominis infirmi pœnitentis, &c.* tamen explicans illam vltimam particulam ait, *Additur pœnitentis, quia nullus eſt capax iſtius ſacramenti digne, niſi ſit in gratia*: vbi illa particula, *Digne*, ſatis declarat illum loqui de ſacramento quoad effectum gratiæ. Itaque Illud fundamentũ falſum eſt: obex enim peccati ex parte ſuſcipientis poſitus, nunquam eſt contra ſubſtãtiam ſacramenti, niſi vbi diſpoſitio pœnitentis per contritionem eſt pars ipſius ſacramenti: quod eſt verum in ſacramento pœnitentiæ, non vero Extremæ vnctionis, vt ſupra ſuo loco latius declaraui. Eſt ergo validum hoc ſacramentum datum, & receptũ ab excommunicato: ſiue recipiens peccet, ſiue non. Solum eſt differentia, quia ſi recipiens non peccat mortaliter, & alioqui eſt diſpoſitus, recipit cum ſacramento effectum: ſi vero peccat, licet ſacramentum validum ſit, non habet tunc effectum. Probabile autem eſt ablato poſtea obice, effectum recuperari, vt in ſuperioribus etiam diximus.

Quorundã opinio.

Improbatur.

Vera reſolutio.

Exponuntur decreta, quæ probare videntur ſacramentum Ordinis ab excommunicato collatum, eſſe irritum.

4. CIrca Sacramentum Ordinis nonnulla Pontificum decreta difficultatem faciunt, quæ ſæpe ita loquuntur, vt ordinationes ab excommunicatis, ſeu hęreticis factas irritas vocent, aut dicant nõ eſſe conſecrationes. Sic Gregor. lib. c. epi. 10. agens de ordinatione ab excommunicato facta, *Conſecrationem*, inquit, *dicere nullo modo poſſumus, quæ ab excommunicatis eſt hominibus celebrata.* Et habetur in capit 1. 9. quæſt. prima, & in capit. 3. citatur Damaſus Papa dicens, Reiterandum eſſe, quod ſic collatum eſt: & alia ſimilia in illa quæſtione continentur, & Gloſſæ ibi alia referunt. Veruntamen certa res eſt, Epiſcopum excommunicatum verum conficere ſacramentum, ſi alioqui ſubſtantialem formam Eccleſiæ

cleſiæ ſeruet propter rationem ſuperius factam. Vnde etiam eſt certum, per talem ordinationem imprimi characterem, quia hic effectus impediri non poteſt, ſi ſacramentum rite adminiſtretur. Ex quo etiam fit: vt tale ſacramentum iterari non poſſit. Quæ omnia conſtant ex generali doctrina de ſacramentis, & ex decretis ſtatim citandis. Duo igitur modi ſunt interpretandi illas locutiones canonum & iuxta exigentiã loci alter illorum accommodandus erit: Prior eſt, vt ſit ſermo de ordinatione, vel conſecratione illegitime facta, non ſolum ob cẽſuram, vel excommunicationem miniſtri, ſed etiam quia non ſeruauit ſubſtantialem formam, eo quod eſſet hæreticus, aut ignarus. Alter modus eſt vt tales ordinationes dicantur irritæ quoad excuſationem, ſeu vſum ordinis, vel (quod idem eſt) quoad acceptationem Eccleſię, quæ non admittit ſic ordinatos in gradum & ordinem miniſtrorum.

5. *Vgolini expoſitio ad Gregorij locum reiicitur.* Priori modo exponit Vgolinus dict. §. 16. numer. 5. verba Gregorii ſuperius citata. Fundatur autem præcipue in illa particula. *Illicite celebrata,* aduerbiũ tamen illud, *Illicite,* in quo præcipuam vim conſtituit, non eſt apud Gregorium in originali, neque apud Gratianum in dict. c. 1. in quo verba Gregorii refert, ſed habentur in ca. quod eſt Paleæ, & eo incidit cum ſententia Damaſi citata. Et pręterea quãuis Gregorius loqueretur de ordinatione illicite ab excommunicato facta, non oporteret intelligi de illicita ex parte formæ, id eſt, illegitime, ſeu irrite facta, quia nec verb. *Illicite,* in rigore hoc ſignificat, neque oportet intelligere aduerbium illud addi ad diſtinguendam illam orationem ab alia, quæ licite ab excommunicato fit, ſed ſolum ad explicandum ordinationem hoc ipſo quod ab excommunicato fit, illicite fieri. Quãquam etiam potuiſſet verbum illud addi ad excludendum omnem prætextũ ignorantiæ, vel aliam ſimilem recuſationem. Item non oportere addere *ab excommunicatis,* nam ordinatio illicita illo ſenſu, à quocunque detur erit nulla. *Vera expoſitio.* Sine dubio ergo Gregorius loquitur de ordinationibus rite factis, vt euidenter conſtabit legenti ipſam epiſtolam, quia nõ loquitur de ordinationibus factis ab hæreticis, aut in aliquibus locis remotis, vbi fingi poſſit ignorantia: ſed in medio Catholicę Eccleſię contra iuſsionem ſuam ſub anathemate. Quapropter neceſſario ſunt exponenda illa verba poſteriori modo. Vnde quod ait; *Nullo modo conſecrationem dicere poſſumus,* non ideo dicit, quia perſona non manet in re ipſa ordinata & conſecrata, ſed quia ſic ordinatus ab Eccleſia non admittitur ad gradum, & executionem ordinum, iuxta cap. 4. & 5. 9. quæſt. 1. & alia quæ referuntur. 1. quæſt. 7. quæ præcedente diſput adduximus, agendo de excommunicato ſuſcipiente ordines. Vbi etiam expendimus (quod in huiuſmodi decretis conſiderare neceſſe eſt) huiuſmodi ſic ordinatos, quamuis in principio non admittantur, poſtea peracta pænitentia, & ſufficienter vita emẽdata, admitti ad vſum ſuorum ordinum, ſine noua ordinatione. Et ex 7. Synodo act. 1. & refertur in capit. *Conuenientibus,* 1. quæſt. 7. conſtat aliquando recipi ab Eccleſia ordinatos ab hæreticis in ordine ſuo ob aliquas iuſtas cauſas: ergo ſupponit illam eſſe veram ordinationem, ſuſpẽſionem autem, vel irregularitatem ab Eccleſia imponi, aliquando vero remitti: vel non imponi, propter iuſtam cauſam.

6. Quocirca in huiuſmodi decretis etiam eſt attente conſiderandum non dicere, huiuſmodi ſic ordinatos non habere ordines, ſed non habere ordinis vel clericatus honorem, vt patet ex Innocentio Papa epi. 22. & habetur capit. *Ventum eſt,* 1. quæſt. 1. vbi ponderanda ſunt illa verba, *Neque ex iis aliquem in clericatus honorem vel exiguum ſubrogare:* nam, quod ita exaggerare voluit per illam particulam. *Neque exiguum:* explicuit alio loco Gregorius per illa verba. *Nos conſecrationem dicere nullo modo poſſumus.* Atque hoc ſatis declarat factum Vrbani II. quod refertur in cap. *Daibertum,* quæſt. 7. vbi Diaconum à miniſtro prę́ciſo ordinatum, & prius non admiſſum in ſuo ordine poſtea admittit, dicens, *Vtilitatibus Eccleſiæ pro viribus inſudantem, ex integra Eccleſiæ neceſſitate ingruente Diaconum conſtituimus:* non quidem iterum ordinato, vt Gloſſa ibi intellexiſſe videtur: loquebatur enim ad abſentem, quem ordinare non poterat, ſed diſpenſando in ſuſpenſione prius contracta. Itaque illa expoſitio poſterior neceſſario admittenda eſt: imo, vbicunque non conſtat, vel ex verbis ipſis, vel ex antecedentibus, & conſequentibus, ſermonem eſſe de ordinatione aliunde habente ſubſtantialem defectum, ita ſunt exponenda decreta. Aliquando vero neceſſaria eſt prior expoſitio, vt conſtat ex verbis Damaſi Papæ adductis ex capit. 3. 9. quæſt. 1. quod ſumptum eſt ex epi. 4. Damaſi Papę, vbi non agit de ordinatis ab excommunicatis, & ideo textus ille nihil ad cauſam præſentem facit: ſed agit de Chorepiſcopis, & dicit ordinatos ab eis eſſe iterum ordinandos, quia illi Chorepiſcopi tantum erant Presbyteri coadiutores Epiſcoporum, quia propterea non poterant propria Epiſcopalia munera, ea præſertim, quæ ex poteſtate ordinis Epiſcopalis pendent, exercere: quod late in tota illa Epiſtola Damaſus proſequitur. *Exponitur locus Damaſi.*

7. *Qui fuerint Chorepiſcopi.* Obiici vero poteſt c. 10. Concil. Antioch. vbi dicitur Chorepiſcopos, vt Epiſcopos conſecrari ſolitos per manus impoſitionẽ Epiſcoporum. Vnde in cano. 8. Chorepiſcopi diſtinguuntur à Presbyteris, & ſimul vocantur Vicarii Epiſcoporũ. Propter quæ loca Baronius in tomo 3. Annalium circa annum 357. ſatis poſt mediũ ait Chorepiſcopos licet eſſent Vicarii Epiſcoporum, fuiſſe Epiſcopos conſecratos, potuiſſeque conferre ordines ſacros. Bellarminus autem primo tomo lib. 1. de Cleric. cap. 17. duos ordines Chorepiſcoporum diſtinguit, qui omnes erant Vicarii Epiſcoporum: ſed quidam erant Presbyteri tantum, alii vero conſecrati Epiſcopi: ſicut nunc ſunt annulares Epiſcopi, qui ſæpe aſſumuntur à propriis Epiſcopis, vt coadiutores. Et de iis poſterioribus ait loqui Concilium Antiochenum. Vnde ibidem dicitur tales Cchorepiſcopos potuiſſe ordinare clericos vſque ad Subdiaconum, non vero, Diaconum, vel presbyterum, *Præter ciuitatis Epiſcopum.* Alia vero tranſlatio habet, *præter conſcientiam Epiſcopi ciuitatis;* quo ſignificatur de ipſius licentia potuiſſe etiam hos ordines dare & conſequenter illos fuiſſe veros Epiſcopos. De prioribus autem videtur loqui Concilium Neocæſarienſe, capit. 13. vbi dicitur Chorepiſcopos fuiſſe introductos loco Septuaginta diſcipulorum: & eorum munus exercuiſſe; certum eſt autem Septuaginta Diſcipulos locum habuiſſe ſimplicium Præsbyterorum: & de iis etiam intelligitur Damaſus Papa.

Sed difficultas adhuc ſupereſt, quoniam Damaſus adducens eundem canonem Concilii Antiocheni videtur ex profeſſo probare illos non fuiſſe veros 8. Epiſcopos, *quia nec locus,* ait, *cum ordinatione concordat nec ordinatio cum loco: quia ad villas tantum inſtituebantur pro quibus Epiſcopi fieri non debent.* Vnde etiam ordinationes ab illis collatas ſignificat fuiſſe nullas, & iterandas. Sed ſi attente conſiderentur verba Damaſi, potius dicit illos Chorepiſcopos de quibus Concilium Antiochenum, fuiſſe vere conſecratos Epiſcopos: & ad hoc etiam ponderat, quod non ab Epiſcopo, ſed ab Epiſcopis dicuntur cõſecrati: ſubdit vero poſtea, id merito mutatum eſſe, quia non decebat dignitatem Epiſcopalẽ, vt pro villis & oppidis Epiſcopi conſecrarentur. Vnde cum ait ordinationes illas eſſe iterandas, quæ ab illis Chorepiſcopis dabantur, intelligit de illis qui ſuo tempore durabant, qui iam re vera non conſecrabantur, in Epiſcopos, quantum ex illa epiſtola licet colligere.

Num benedictiones ſeu conſecrationes ab Eccleſia introductæ ab excommunicato factæ, ratæ ſint.

9. TErtia Difficultas eſt circa matrimonium non quidem quoad ſubſtantiam eius: iam enim diximus huic nihil obſtare quod Parochus excommunicatus ſit, ſed quoad ſolennem benedictionem, quæ in templo dari ſolet coniugatis: quod etiam quæri poſsit de ſolenni ritu baptiſmi ſi ab excommunicato fiat. Et in vniuerſum de omnibus his ſacramentalibus, ſeu conſecrationibus & benedictionibus ab Eccleſia introductis an factę ab excōmunicato ratę ſint, eſto ipſe excommunicatus peccet ea munera exercendo. *Communis ſententia.* In qua re generalis, & communis ſententia eſt, hæc omnia quæ iuriſdictionem nō requirunt, ſed ſolum ſacerdotalē, vel Epiſcopalē ordinem, valida eſſe, ſi miniſter talem ordinem habeat, & in reliquis debitum ritum ſeruet, etiamſi excommunicatus ſit, ita Syluester verb. *Conſecratio*, 2. in 6. & Angelus eodem verb. & num. & Tabiena num. 8. Et ratio eſt, quia excommunicatio nihil aufert, quod ſit de neceſsitate huiuſmodi effectuum, vel actionum, etiamſi illas prohibeat, quia non ſunt actiones, quæ à iuriſdictione pendeant, neque ex bonitate operantis, aut honeſtate ſuæ actionis: hac enim ratione ſupra oſtēdimus valida eſſe ſacramēta collata ab excommunicato, quando iuriſdictionem non requirunt. Propter quod ſententia hæc communis eſt, vt ſtatim referam.

10. Occurrit vero dubium, ex differentia inter hæc ſacramentalia, & ſacramēta, quod ſacramenta ſunt ex inſtitutione Chriſti, ex qua habent definitum ritum, & certum miniſtrum: qui non poteſt ab Eccleſia mutari, vel ita impediri, vt ſacramentum factū non teneat, ſi cætera neceſſaria concurrant: ſacramentalia vero ſunt ex inſtitutione Eccleſiæ, quæ determinat miniſtrum, ſi vellet apponere hanc cōditionem vt neceſſariam ad ſubſtātiam talis actus, quia hoc pendet ex inſtitutione eius. Reſpondeo, potuiſſe, tamen de facto non conſtare hoc feciſſe, neque in decretis eſſe aliqua verba, quibus ſignificetur tales actus eſſe irritos. Et ideo vera eſt ſententia communis. Nihilominus grauiter peccat ſacerdos excommunicatus exercendo huiuſmodi actus nam, licet illa in rigore non ſit collatio ſacramenti; eſt tamen communicatio quædam in diuinis, & in quodam ſacro miniſterio ſolenni, & publico: vnde ſine dubio eſt materia ſufficiens grauis culpæ. An vero ſacramētalia ſic facta ab excommunicato, indigeāt aliqua reconciliatione, vel quaſi diſpenſatione, dicam ſequenti diſputatione.

11. Hic vero occurrit difficultas ſupra huc remiſſa de excommunicato ſacrum faciente, an vero offerat, & oret in perſona Eccleſię: & ſub ea ratione habeat effectum miniſterium eius quoad impetrationem in perſona Eccleſiæ, nam ex dicta reſolutione videtur ſequi habere effectum: nam ſi in aliis conſecrationibus, vel ſacramentalibus excommunicatus operatur vt miniſter Eccleſię, quamuis male faciat: ergo in orationibus etiam, & cæremoniis Miſſæ. Atque ita ſentit Gabriel ſect. 27. in canonem, qui ait, ſacerdotem ex vi ſuæ ordinationis eſſe miniſtrum Eccleſiæ, cui prohiberi quidem poteſt ne illud munus exequatur, non tamen ita poteſt ab illo ſeparari, vt ſi illud facere tentet, factum nō teneat, quamuis male faciat. Nihilominus tamen oppoſitum cenſeo verius, quod tenet Aperte D. Thom. 3. part. quæſt. 82. artic 7. ad 3. & frequentius Doctores in 4. diſt. 13. præſertim Palud. quæſt. 1. artic. 3. & Soto quæſtio. 1. artic. 8. & Scotus quæſt. 2. in principio: vbi etiam Magiſter idem ſentit, & Guillelmus Pariſi. tract. de Sacramē. Ordinis. Fundamentum eſt, quia quod aliquis oret in perſona Eccleſiæ, pendet, & non comitatur immutabiliter ipſum characterem ſacerdotalem: excommunicati autem ſunt ab ipſa Eccleſia præciſi, & ſeparati, ne nomine ſuo apud Deum intercedant: & ideo ſub ea ratione miniſterium eorum non habet valorem, nec efficaciam vt latius dixi tom. 3. diſput. 77. ſect. 2. & quæ diximus diſputatione præcedente ſect. 4. hoc confirmant Igitur ſacramentalia ab excommunicato facta, dicuntur eſſe rata, quia iterari non debent iuxta inſtitutionem & vſum Eccleſiæ: tamen orationes & ſimilia, quæ ab excommunicatis fiunt, non habent hāc habitudinem ad Eccleſiam, nimirum, vt nomine eius. Et quaſi ab ea principaliter orante fundantur. Et hęc ſint ſatis de cæteris ſacramentis, & de ſacrificio.

An ſacramentum pœnitentiæ ab excommunicato collatum validum ſit.

11. *Dubium occurrens reſoluitur.* DE Sacramento pænitentię dicendum eſt ab huiuſmodi excommunicato collatum extra caſum extremæ neceſsitatis ipſius pænitentis, de quo ſupra dictum eſt, non eſſe validum. Eſt communis & certa ſententia, vt videre licet in iis, quæ citat Couarru. capit. *Alma*, 1. part. §. 6. numer 6. & Nauarrus in Manuali c. 9. num. 8. & Medina tractat. 2. de Confeſſ. quæſt. de abſolu. tributa à curato excommun. denunc. & quęſt. de Abſol. trib. ab excommun. manifeſt. percuſſ. clerici. Ratio eſt, quia miniſter ſacramenti pœnitentię, ſi non habet iuriſdictionem, non conficit ſacramentum, vt conſtat ex c. *Omnis vtriuſque ſexus*, & ex decreto Concilii Florentini, & ex Tridentino ſeſſ. 14. capit. 7. & ex ſupra dictis, in 4. tom. Sed huiuſmodi excommunicatus priuatus eſt omni iuriſdictione: vt infra ex profeſſo dicendum eſt, & ſumitur ex capit *Ad probandum*, de Sent. & re iudicata, & capit. *Romana*, de Offic. Vicar. in 6. & capit. *Si is, cui*, de Offic. Deleg. in 6. & capit. *Audiuimus*, 24. quæſt. 1. & aliis ſimilibus, quæ licet loquantur in caſibus pertinentibus ad iuriſdictionem fori contentioſi, tamen non limitātur ad illam, ſed ſupponunt excōmunicatum priuari ſimpliciter iuriſdictione: nec eſt maior ratio de vna, quam de alia: & ita intelligunt ea iura auctores omnes: & in particulari de hac iuriſdictione ſacramentali hoc indicatur in c. *Si celebrat*, de Cleric. excomm miniſtrante.

13. Eſt autem hęc concluſio extra controuerſiam, quando pœnitens nouit ſacerdotem eſſe ſic excommunicatum, & nihilominus ſciens, & prudens ei confitetur: imo tunc duplex concurrit cauſa nullitatis, altera ex defectu iuriſdictionis, altera ex defectu materiæ eſſentialis, qualis eſt integra confeſsio cum ſufficiente dolore, hanc enim habere non poteſt, qui actu & voluntarie peccat mortaliter in ipſa confeſsione, quod verum eſſe cenſeo, etiam de illo qui ex ignorantia hoc facit, quæ à mortali culpa nō excuſat. *An pœnitens recipiens ſacramentum ex ignorantia inuincibili ab excommunicat. ſacramentum recipiat.* Difficultas vero eſt, quando pænitens hoc facit ex ignorantia inuincibili cenſuræ ipſius ſacerdotis: tunc enim iam non interuenit defectus materiæ, vt per ſe conſtat, neque etiam defectus iuriſdictionis, nam licet excommunicatus alioqui, per ſe loquendo, illam non habeat, in illo tamen caſu videtur Eccleſia illam ſupplere, tum quia ſupra agentes de cenſuris in communi hac ratione diximus effectus cenſuræ impediri interdum per ignorantiam vt actus publici bona fide facti valeant, argumento L. *Barbarius*, ff. de Offic. Prætor. tum etiam quia in huiuſmodi caſibus, *reddit ignorantia probabilis excuſatos*, vt dicitur in capit. *Apoſtolicæ*, de Cleric. excommunic. miniſt.

14. *Dubii reſolutio.* Reſpondetur diſtinctione hic opus eſſe: aut enim illa ignorantia procedit ex communi, & publica exiſtimatione, qualis contingere poteſt, ſi huiuſmodi excommunicatus denunciatus, vel manifeſtus percuſſor

cuſſor clerici in vno loco ad alium remotiſsimum recedat, & ibi recipiat beneficium, vel ad hoc miniſterium exponatur publice: Et in hoc caſu concedo abſolutionem ab illo bona fide ſuſceptam validam eſſe, & Eccleſiam propter commune bonum illi conferre iuriſdictionem ex illo generali principio adducto, & ſupra ſatis tractato: & in ſpecie hoc docuit Vgolin. Tab. 1. capit. 13. §. 16. numer. 12. At vero quando ignorantia procedit ex ſolo priuato, & particulari errore, tũc, licet ipſe inuincibilis ſit, & propterea excuſet à culpa nihilominus ſacramentum inualidum eſt ex defectu iuriſdictionis, eſtque confeſsio illa iteranda: quia re ipſa non eſt ſubiecta clauibus, nec vero iudici in illo foro, vt in particulari notarunt Medina, Couarruuias, & Vgolinus citatis locis. Et ratio eſt, quia ibi ceſſat ratio communis boni, ſeu publice officii ſecundum communem exiſtimationem: & ideo Eccleſia non ſupplet illum defectum, quia leges morales non attendunt particularia incommoda, ſed id, quod bono communi expedit.

15. Alia vero difficultas hic erat, eſto non poſsit excommunicatus per ſe cõfeſsiones audire, poſsit tamen alteri vices ſuas committere. Aliqui enim auctores id affirmant, vt Paludanus diſt. 23. quæſt. 2. art. 2. num. 17. quem ſequuntur Sylueſt. verb. *Vnctio*, num. 4. & Armil. nu. 5. etiam ſi (inquiunt) Excommunicatus non poſsit iuriſdictionem ſuam delegare: quia dare hanc licentiam (ait Palud.) non eſt iuriſdictionis, ſed ordinis actus. Sed ex hoc ipſo fundamento conſtat hanc ſententiam falſam eſſe, nam concedere facultatem audiendi confeſsiones non eſt actus ordinis, ſed iuriſdictionis: tum quia etiam non ſacerdos interdum dat illam facultatem: tum etiam: quia illa poteſtas non eſt neceſſario coniuncta cum ordine, tum denique, quia actus manat à poteſtate proportionata: ſed per facultatem illam datur iuriſdictio: ergo manat à poteſtate iuriſdictionis: excommunicatus autem non poteſt licite, aut valide exercere actum iuriſdictionis: neque etiam poteſt conferre vſum iuriſdictionis, quem non habet: ergo non poteſt facultatem illi dare. Imo etiam addo Epiſcopum excommunicatum non poſſe tunc aliquem in confeſſorem approbare ſeu exponere, etiamſi illi iuriſdictionem non conferat, quia illa met approbatio eſt actus iuriſdictionis ac propterea nullus, iuxta ea quæ inferius de hac re dicentur.

SECTIO III.

Quam pœnam incurrant excommunicati miniſtrantes ſacramenta, vel qui ab illis recipiunt.

1. *Generalis regula.* REgula generalis eſt, excommunicatum miniſtrãtem ex officio quodlibet ſacramentum aut ſacrificium Miſſæ celebrantem ipſo facto irregularem effici. Eſt enim hoc expreſſum in iure ex c. *Si quis*, 4. 11. quæſt. 3. Verba ſunt, *Non liceat ei* (id eſt excommunicato ſic miniſtranti) *nec in alio concilio ſpem reconciliationis habere neque vltra recolligi*, ſeu *reconciliari*, vt habet alia litera. Quæ verba, non poſſunt intelligi de abſolutione ab excommunicationis cenſura, cum hæc non poſsit eſſe perpetua, neque eius abſolutio denegetur ei, qui cum debita ſubmiſsione, & ſatisfactione ad Eccleſiam redit, ergo pœna, quæ ibi vt irremiſsibilis iudicatur, nihil aliud eſſe poteſt niſi irregularitas. Quod clarius colligitur ex ca. *Si quis*, 3. vbi non negatur recõciliationis, ſed reſtitutionis ſpes: nimirum in miniſterium clericale. In c. autem vltimo de clerico excommunica. miniſtr. dicitur, ſacerdotem minori excommunicatione ligatum non fieri irregularem celebrando, vbi ſupponitur ſecus eſſe, ſi fuerit maiori excommunicationi irretitus; & ita omnes Doctores ibi intelliguntur. Et, quamuis textus loquatur de ſola celebratione: quæ proprie ſignificat Miſſæ ſacrificium, nihilominus Doctores intelligunt idem eſſe de omnium ſacramentorum adminiſtratione, & de omni celebratione diuinorũ officiorum iuxta modum loquendi aliorum textuum, in eodem titulo. Et ita id extendunt auctores ad omnem actũ ſacrum publicum, ſolennem, & proprium alicuius ordinis, etiam ex minoribus, ita vt Lector, vel Acolythus, &c. excommunicatus, in ſuo ordine miniſtrans ſolenniter, irregularis fiat: Et à fortiori ſubdiaconus, vel Diaconus ſolenni ritu Epiſtolam cantans, vel Euangelium. Quæ ſentẽtia valde communis eſt, vt latiſsime refert Vgolin. Tab. 1. c. 14. §. 1. per totum, & attingit Nauarrus in Manuali c. 27. n. 163. vbi de ſuſpenſo loquitur, & n. 244. de excommunicato; & dicit eſſe opinionem communem Iuriſtarum. Eandem docent communiter Theologi in 4. d. 18. Richard. art. 7. qu 5. Gabriel qu. 2. art. 3. & alii. Item Summiſtæ verb. *Irregularitas*, & verb. *Excommunicatio*, & Maiolus lib. tertio de irregularitate capitulo vigeſimo primo.

Cap. vlt. de Cleric. excomm. miniſt.

Qui generatim ad hoc citant totum titulum de Clerico excommunicat. miniſt. In quo nullum textum inuenio ſatis vrgentem præter vltimum. Nam in primo, & ſecundo capite non eſt ſermo de Clerico excommunicato, ſed depoſito, & potius ille excommunicari præcipitur, ſi contumaciter ſe ingerat officiis diuinis, à quorum miniſterio depoſit⁹ eſt. In capite autem tertio eſt ſermo de excommunicato celebrante diuina officia: non tamen dicitur fieri irregularis, imo neque aliqua pœna ei ipſo iure imponitur: ſic enim dicitur. *Niſi moniti ſine dilatione redierint, perpetuæ depoſitionis ſententiam incurrant*: ergo, ſi admoniti redeant, non deponentur, neque ex vi illius textus aliquam irregularitatem incurrent. Similiter in cap. 4. nulla eſt mentio de irregularitate, neque alicuius pœnæ ipſo iure impoſitæ, ſed depoſitionis ab homine imponendæ, vt patet ex illis verbis, *Omnes in perpetuum ab officio ſacerdotali deponas*. Et inferius additur, Si numerus delinquentium quadragenarium numerum excedat, non omnes eſſe perpetuo deponendos, ſed eos, qui magis cauſam delicti dederunt: *Alios vero*, (ait) *ab officio ad tempus ſuſpendas*. In capitulo autem quinto non fertur pœna, ſed refertur à canone infligi Propter hoc delictum, non tamen explicatur, an illa pœna ſit irregularitas, neque, an ſit ipſo iure lata, vel ferenda. In capite autẽ 6. ſolum eſt ſermo de quadam alia pœna ab homine imponenda, ibi, *Rationaliter poteris omnibus beneficiis Eccleſiaſticis expoliare*, & ſimilis pœna proponitur in c. 7. §. *Quæſiuiſtis*. In ca. vero 8. & 9. non eſt ſermo de hac re. 2.

Melius id probatur ex cap. 1. in fine, de Sent. & re iudicata in 6. & cap. 1. & cap. *Is qui*, §. *Is vero*, & capit. *Is cui*, de Sentent. excommun. in 6. in quibus aperte traditur ſuſpẽſum miniſtrantem in officio ſui ordinis fieri irregularem: Ex quo omnes Doctores argumentum, ſumunt idem eſſe dicẽdum de excommunicato, vt notat etiam Couarr. in c. *Alma* p. 1. §. 6. in fine. Quod argumẽtum, vt ſit efficax, non debet ſumi tantum à ſimili: nam hęc argumentandi ratio in huiuſmodi materiis, firma non eſt, vt ſæpe dixi: ſed ſumi debet veluti à parte ad totũ: nam, licet ſuſpenſio ſit à cẽſura diſtincta ab excõmunicatione: quoad effectum vero ſuſpendendi à miniſterio ordinũ habet eandem efficacitatem cum illa. Deniq; communi omnium Doctorum interpretatione ita intellectum eſt hoc ius, & communi vſu Eccleſiæ ita eſt receptum, & ideo dubitandum non eſt de huiuſmodi irregularitate, ſaltem quantum ad actiuum 3.

Nauarri extenſio reiicitur.

vſum

vſum ſacramentorum, de quo nunc principaliter agimus: an vero extendendum ſit ad omnem actum ordinis, & quomodo, dicemus diſputatione ſeq.

4. Hic ſolum aduerto Nauarr. in Sum. c. 27. n. 244. in vltimis verbis extendere hanc irregularitatẽ ad eum, qui licet ligatus cenſura nõ ſit, facit, vt alius ligatus cenſura, celebret præſertim coram ſe, ſeu vt ipſe Miſſam audiat. Solumque citat Gloſſam in clement. 2. de Priuil. verb. *Celebrari*, quæ tamen non loquitur de hoc caſu, ſed de alio, in quo excommunicatus auctoritate ſua facit, vt alius coram ſe celebret, de quo infra videbimus quale fundamentum in iure habeat. Hæc autem extenſio Nauarri in iure non habetur, neque à Doctoribus communiter aſſeritur, quod ego viderim: & ideo non amplector illam: quia pænæ non ſunt extendendę, præſertim irregularitas, quę in præſenti ſolum eſt impoſita ſacerdoti excommunicato celebranti: nõ vero alicui non excommunicato inducẽti excommunicatum ad celebrandum: nam licet cõſulens, præcipiẽs, aut inducens cenſeatur dignus æquali pœna, tamen donec imponatur à iure præſertim loquendo de irregularitate illam non incurrit, cum non ſit in iure expreſſa.

Data regula limitatur. Ex parte modi miniſtrandi ſacramenta.

Aſſertio I.

5. Circa propoſitam vero regulam inquiri poteſt, vtrum aliquam exceptionem admittat: poteſt autem cogitari exceptio, vel ex parte modi miniſtrandi ſacramentum, ſcilicet ex ignorãtia, vel ex ſcientia ſeu ex eo, quod licite vel illicite fiat; vel ex parte ipſorum ſacramẽtorum ita vt alicuius adminiſtratio ſine irregularitate fieri poſsit. Dicendum ergo inprimis eſt, propoſitam regulam habere locum, quando adminiſtratio ſacramenti ab excommunicato fit, peccando mortaliter: quoties vero fit cum excuſatione ſufficiente ad vitãdum peccatum mortale, hanc irregularitatem non incurri. Hanc limitationem adhibent omnes Doctores ſpecialiter, quando excuſatio prouenit ab ignorantia inculpabili: quia expreſſe habetur in capit. *Apoſtolicæ*, de Cler. excommun. miniſt. Ex illo autem textu, & ex ratione eius, ſcilicet, *Quia vos reddit ignorantia probabilis excuſatos*, colligitur idem dicendum eſſe, quoties quælibet alia cauſa interuenit, quæ huiuſmodi miniſtrantem reddat excuſatum. Ratio vero eſt quia hæc irregularitas nõ imponitur propter ſignificationem, ſed in pœnam, pœna autem canonica non incurritur, quando nõ committitur culpa: ergo. Maior ex prædicto textu ſufficienter colligitur, & ex verbis, quibus alia iura vtuntur, in quibus hęc irregularitas imponitur: quia ſunt. *Si auſi fecerint* in capitulo *Si quis* tertio. 11. quæſtione tertia, *Si præſumpſerint*, capitul. *Si quis*. quarto eadem. *Si deliquiſſe conſtiterit*, capit. *Latores*. de Clerico excommunicat. miniſtrante, *Si damnabiliter ſe ingeſſerint*, capite primo de Sententia, & re iudicata in ſexto, *Si contra interdictum huiuſmodi diuinis ſe ingerat*, capite. *Is cui*, de Sententia excommunicationis in ſexto. Semper ergo prærequiritur culpa ad huiuſmodi irregularitatem incurrendam. Quocirca, ſi in conſcientia alicui conſtet, ſolum ex naturali obliuione, aut inconſideratione, cum cenſura celebraſſe, poteſt eſſe in cõſcientia certus nõ incurriſſe in irregularitatem. Quod in ſimili notarunt Paludanus in quarto, diſtinct. 18. quæſtione ſexta, & Adrianus in quarto, quæſtione tertia de Clauib. except. 7. & ſuperius, tractando de cenſuris in communi oſtendimus hãc in conſiderationem æquiparari ignorantię, ſi æque inuoluntaria ſit.

Cap. Apoſtolicæ de Cler. excom mun.

Ratione ſuadetur dicta limitatio.

6. At vero, quando vel ignorantia, vel quæcunq; alia occaſio non excuſat, à culpa mortali, non impedit quominus hæc irregularitas contrahatur: nam licet nonnulla verba, quibus iura vtuntur, vt *Si auſus fuerit præſumpſerit: &c.* videantur exigere culpam ex certa ſcientia, ſeu contempta, alia tamen ſunt magis generalia, & in dict. c. *Apoſtolicæ*. clare ſupponitur, ſi ignorantia culpabilis ſit, neceſſariam eſſe diſpenſationem. Oportebit autem, vt tanta ſit negligentia, quæ ad peccatum mortale ſufficiat: tum quia hæc pœna eſt valde grauis, & ita culpam grauem præſupponit: tum etiam, quia in illo textu dicitur, *Si forte ignorantia craſſa, ſupina, aut erronea fuerit* quæ non conueniunt ei ignorantiæ, quæ ex ſola leui negligentia aliquo modo, id eſt venialiter, culpabilis eſt. Quando autem debeat ignorantia ſupina ſeu craſſa reputari, ſupra de cenſuris in communi tractatum eſt.

Ignorantia aut occaſio quæ non excuſat à mortali excom. miniſtrantem non excuſat irregularitatem.

Inquiri vero poteſt, quando alius eſt dubius de ſua excommunicatione, an incurrat irregularitatem ſacramentũ miniſtrando. Reſpondeo, ſi poſtea conſtet non fuiſſe excommunicatum, certum eſt non incurriſſe irregularitatem. Imo etiamſi quis miniſtraret ſacramentum, putãs ſe eſſe excommunicatum, ac proinde grauiter peccando ex conſciẽtia erronea re ipſa non incurreret irregularitatem quamuis ex eadem conſciẽtia teneatur ſe gerere, vt irregularis quamdiu durat: cum primum vero illi conſtiterit non fuiſſe excommunicatum, non indigebit alia diſpenſatione: quia huiuſmodi pænæ nõ incurruntur per actum intentatum ſeu exiſtimatũ, ſed re ipſa perfectum, vt ſupra dixi de cenſuris in communi. At vero ſi in prædicto caſu dubii poſtea conſtet vere fuiſſe excommunicatum, tunc contractam fuiſſe irregularitatem affirmat Sylueſter verbo, *Irregularitas*, n. 15. verſ. *Quintum*, idem Vgolinus, Tab 1. c. 14. num. 12. in fine, qui alios refert: & hi auctores nullum afferunt fundamẽtum. Fauet autem reſponſio Innoc. III. in c. *Illud*, de Cler. excom. mini. in illis verbis. *Quia tamen in dubiis via eſt tutior eligenda, etſi delata ſententia in eum dubitaret, debuerat tamen potius ſe abſtinere, quam ſacramenta Eccleſiaſtica pertractare.* Tamen hic textus non omnino conuincit, tum quia caſus illius magis fuiſſe videtur temeritatis cuiuſdum, quam dubitationis probabilis, quia per famam publicam notitia excommunicationis ad illam perſonam peruenerat: tum etiam, quia etiam in illo caſu non dicit Pontifex contractam fuiſſe irregularitatem, imo nec aperte ait commiſſum fuiſſe peccatum mortale, ſed prius ait: *Licet in hoc non videatur omnino culpabilis extitiſſe*. Quod vero poſtea ait, *Non debuerat*, &c. indicat quidem aliquam culpam, non tamen aperte mortalem: vnde poſtea cõcludit. *Cum eo miſericordiam facientes pænam quam canon infligit, ei non diximus infligendam.* Vbi generatim loqui videtur de omni pœna iure impoſita pro tali delicto: & ſignificat non incurriſſe illam, neque eſſe imponendam.

7.

An dubius de ſua excommunicatione miniſtrando irregularitatem incurrat.

Quorundã opinio.

Quocirca nullum inuenio textum, in quo illa ſentẽtia efficaciter fundetur: nam licet in multis iuribus legamus, in dubiis tutiorem partem eſſe eligendam: quæ citat Gloſſa ſuper textum prædictum, verb. *In dubiis*, tamen illa intelligenda ſunt, quando altera pars non eſt practice tuta, vt conſtat ex 1. 2. q. 18. & 19. vbi de ſcientia diſputatur. In hoc autem caſu de quo agimus, licet ſupponatur dubium ſpeculatiuum circa ipſam excommunicationem, non videtur inde neceſſario inferri dubium practicum circa actionem miniſtrandi ſacramentum cum tali dubio cenſuræ. Atque ex hoc principio definiendam cenſeo propoſitam difficultatem: Nam in primis conſiderandum eſt, an qui ſacramẽtum adminiſtrat cum tali dubio: peccet mortaliter contra ipſam cenſuram, nec ne: nam ſi excuſatur à peccato mortali, etiamſi poſtea conſtet re ipſa habuiſſe cenſuram, ab irregularitate excuſabitur, propter principium 8.

cipium

cipium poſitum, quod hæc non incurritur ſine culpa mortali contra cenſuram commiſſa, ſi vero mortaliter peccauit, in eo caſu cenſeo procedere dictorum auctorum ſententiam: quia reuera exiſtens excommunicatus celebrauit, & peccando moraliter: ergo ex nullo capite poteſt excuſari ab irregularitate contrahenda.

6. Ad iudicandum vero, an celebrans cum tali dubio ſpeculatiuo, peccet mortaliter, nec ne, vtendum eſt communibus regulis de conſcientia, & videndum in primis: an ille fecerit, quod in ſe eſt, ad tollendum tale dubium, & veritatem cognoſcendam, nam ſi id non fecit, regulariter loquendo temere ſe ingerit ſacris, propter periculum, cui ſe exponit incautus, & in eo caſu procedit dictum capitulũ, *Illud*: Nec eſt admittenda excuſatio, niſi forte ex aliqua, vrgente neceſsitate, quæ non conceſsit locum & tempus ad inquirendam veritatẽ: quanquam tũc etiam, ſi per ſe ipſum faciat, quod pro temporis opportunitate poteſt, merito dicetur feciſſe, quod poterat ad expellendam dubitationem, & non potuiſſe. Quando ergo quiſpiam hanc diligentiam adhibuit, & adhuc manet perplexus, & dubius, rurſus conſiderãdum eſt, an poſsit mortaliter prius abſolui, ad cautelam, quam ſacramento miniſtrando ſe ingerat: nam, ſi id poteſt, & non facit, reuera imprudentiſsime facit: nec poteſt excuſari à culpa graui, nam ſine cauſa exponit ſe tali periculo. Et hoc confirmat vſus Eccleſiæ, quæ propterea conſueuit hãc abſolutionem ad cautelam facile præmittere, etiã abſque occaſione tam vrgente.

Quomodo iudicandũ ſit an excom hoc dubio celebrãs mortaliter peccet.

At vero, ſi non habuit à quo huiuſmodi abſolu-
10. tionem obtineret, & rationabilis occaſio ac neceſsitas prudenti arbitrio põderanda ſe offerat ad celebrandum, vel aliquid ſimile, non opinor peccaturum moraliter, qui depoſito dubio practico celebrauerit, nõ obſtante ſpeculatiuo, tum quia moraliter loquendo, ille homo non ſe exponit periculo cum fecerit diligentiam, & neceſsitate prematur, tum etiam, quia ſic operanti fauet illa regula iuris, quod in dubiis melior eſt conditio poſsidentis: nã ille homo tunc poſsidet libertatem in executione ſuorum ordinum, & optima fide poſsidet, quando quidem fecit, quod in ipſo eſt: ergo eſt melioris cõditionis, vt eis licite vti poſsit, donec abſolutionẽ ad cautelam obtinere valeat. Dubitari vero hic vlterius poterat, an in eo caſu, quo aliquis peccat mortaliter cum hoc dubio celebrando, vel miniſtrando ſacramentũ: teneatur ſtatim ſe gerere, vt irregularis, prius quam certo illi conſtet fuiſſe excommunicatum, cum celebrauit: ſed de hac dicemus infra in materia de irregularitate, vbi explicabimus quo modo ſe gerere debeat: is qui dubius eſt de irregularitate: nam in illo caſu ſtatim ille incipit eſſe dubius de irregularitate contracta: & ideo ex illo principio prædicta dubitatio definienda eſt.

Excommunicatum miniſtrantem ſacramentum mortaliter peccando, ad quod neceſſarius eſt ordo aliquis fieri irregularem.

Aſſert. 2.

SEcundo dicendum eſt ex parte ſacramentorum nullam eſſe adhibendam exceptionem, vel limitationem: nam dummodo ſacramentum ita conferatur, vt ad illud miniſtrandũ neceſſarius ſit aliquis ordo, quodcunque ſit tale ſacramentum, ſufficit ad hanc irregularitatem incurredam. Quod præcipue propono propter Rich. in 4. d. 1. 8. ar. 7. q. 5. qui ab hac regula excipit ſacramentum abſolutionis, quia nõ eſt in iure expreſſum in particulari, quod huiuſmodi abſoluens contrahit irregularitatẽ: & alioqui hoc ſacramentum minniſtratur cum ſolennitate: & ideo non videtur comprehẽdendum ſub illa generali regula, per quam præcipue videtur prohibita, ſeu punita ſolennis executio ordinis, ſtante excõmunicatione, ſeu ſuſpenſione talis ordinis. Cui ſententię fauet, quod pœnę legũ interpretatione molliendę ſunt potius quam exaſperãdę prout dicitur ca. *Pœnæ*, 18. de Pœn. d. 1. ex l. penult. ff. de pœnis. Veruntamen aſſertionem poſitam certam eſſe cenſeo: in qua dixi, *Dummodo neceſſarius ſit ordo*. Vt excluderem adminiſtrationem baptiſmi priuatim factam: nam propter illam non incurritur hæc irregularitas non ſolum quando in neceſsitate abſque culpa fit: quod per ſe notum, ſed etiam ſi abſque neceſsitate, & peccando fiat. Quæ eſt communis ſententia. quia ille tũc nõ exercet munus ſacerdotale, quamuis ſacerdos ſit, ſed vt laicus ſacramẽtum illud prębet, vt notarunt Ric. ſupra. Sylueſt. *Excommunicatio*, 3. n. 1. in fine, & verb. *Irregularitas*, n. 15. & in materia de baptiſm. plura ſimiliter diximus. Extra hunc vero caſum nulla eſt exceptio. Quod quidem de ſacramento Ordinis. Extremæ vnctionis, Confirmationis, & conſecratione Euchariſtiæ certum eſt, quia hæc nunquam fiunt ſine ſolenni ritu: quod in particulari docet ibidem Richardus de Extrema Vnctione, & in aliis tribus clarius eſt: quia ſunt maiora ſacramenta, & ſemper cum maiori ſolennitate fiunt. Nam Extrema Vnctio aliquando propter neceſsitatem confertur ſine cæremoniis, & accidentali ritu, id tamen non obſtabit quominus irregularitas contrahatur; quia ſemper illud ſacramentum adminiſtratur publice, & cum aliqua ſolennitate ſacerdotali (vt ſic dicam) id eſt, cum aliquibus veſtibus ſacris, & quod ad rem maxime ſpectat) ille actus ſubſtantialiter ſumptus eſt ptoprius ordinis ſacerdotalis.

Vnde addo, idem dicendum eſſe de abſolutione 12.
ſacramenti, & ſine vllo fundamento fieri exceptionem, nam ille actus nude ac ſubſtãtialiter ſumptus eſt vſus ordinis ſacerdotalis, & grauiſsimus omniũ poſt conſecrationem corporis Domini: ſed iura abſolute prohibent vſum ordinum ſub prædicta pœna ergo maxime hunc comprehendunt. Nec refert quod hoc ſacramentum ſecrete tradatur, id enim accidentarium eſt: nam etiam Miſſa poteſt ſecreto coram vno tantum celebrari: & abſolutio ſacramẽtalis poteſt publice atq; aliis videntibus dari, quam uis confeſsio ſecrete fiat. Parum etiam refert, quod hoc ſacramentum paucis cæremoniis accidentalibus miniſtretur, quia ipſa ſubſtãtia ſacramenti per ſe ſatis eſt, cum ſit grauiſsimus actus ordinis ſacerdotalis, eo vel maxime quod etiam ſacramentũ illud habet ſuas cæremonias, & accidentalem ritum, licet breuiorem. Quod ſi quis eas velit omittere, non propter irregularitatem vitabit. Sicut, ſi quis excommunicatus ſacerdos iniquiſsime conficeret corpus & ſanguinẽ Domini, ſine veſtibus ſacris, & ſine vllo accidentali ritu Eccleſiaſtico, præter culpam ſic conficiendi, & pœnam illi correſpondentem, non effugeret irregularitatem ſpecialem propter talem vſum ordinis, durãte excommunicatione: ſufficit ergo ſubſtãtialis vſus poteſtatis ordinis, pręſertim in adminiſtratione grauiſsimi ſacramẽti.

Concluſionem poſitã etiam abſolutionem ſacramentalẽ cõprehendere.

Maior occaſio dubitandi circa hoc eſſe poterat, 13.
quia hoc ſacramentum pœnitentiæ ab excõmunicato miniſtratum eſt nullum vt ſupra dictũ eſt: ergo illa non eſt adminiſtratio vera ſacramẽti, ſed dici poteſt attentata: ergo non ſatis eſt ad incurrendam irregularitatem, nam, vt ſupra agendo de cenſuris in communi diximus, huiuſmodi pœnæ Eccleſiaſticæ non incurruntur propter actus attentatos, ſed propter perfectos & conſummatos in ſuo ordine, niſi aliud in lege exprimatur, ſicut non fit irregularis, qui intentat homicidium, niſi re ipſa ſequatur. Reſpondetur in primis, hoc ſacramentum ab excommunicato datum non ſemper eſſe nullum generatim comprehẽdendo excommunicatos etiã

Dubium excommunicato ſacramentũ hoc pœnitentia miniſtrante.

Reſoluitur.

non vitandos, qui tamē etiam fiunt irregulares per illicitam adminiſtrationem ſacramēti, vt in ſequēti ſect. attingemus. Deinde dupliciter poteſt ſe gerere excōmunicatus in adminiſtratione huius ſacramenti, primo: vt id faciat abſque intentione conficiendi ſacramentum, ſed ſolum proferendi illa exteriora verba, & decipiendi. Secundo cum intentione abſoluendi, & perficiendi ſacramētum, quam in hoc ſacramento pœnitentiæ, vix poteſt habere abſque aliquo errore, vel ignorantia.

14. *Excōm. exterius abſoluens abſq; intentione abſoluendi, non fit irregularis.* Quando priori modo ſe gerit, probabiliſsimum cēſeo non incurrere irregularitatem propter argumentum factum quia actio illa, etiam vt procedit à tali operante ex intentione eius, non eſt vſus ordinum, ſed fictio eius. Et confirmari poteſt à ſimili de hæretico pure exteriori, abſque interiori infidelitate: nam ille non incurrit cenſuras: vel alias pœnas ipſo iure hæreticis impoſitas. Item eſt ſimile de illo, qui exterius rebaptizat ſine intentione rebaptizandi. De quo dixi non incurrere irregularitatem 3. tom. diſp. 31. ſect. 6. Hoc autem, ſi verum eſt, non eſt peculiare in ſacramento pænitentiæ, ſed commune in omnibus: nā ratio facta vniuerſalis eſt, niſi aliūde admiſceatur alia communicatio in diuinis officiis, propter quam irregularis contrahi poſsit, vt latius, & generalius dicemus diſp. ſeq. Vt ſi quis faciat ſacrum ſeruando ritum Eccleſiaſticum, ſolumque in conſecratione ſit fictus, non intendendo verum ſacramentum conficere, aut ſacrificium offerre, nihilominus manebit irregularis: quia illius officii adminiſtratio cum excommunicatione ſufficit ad irregularitatem contrahendam, etiam ſine ſacramento, vt ſtatim dicemus de baptiſmo.

15. *Excomm. cum intentione abſoluens etiam ſi ſacramentum, fit irregularis.* At vero, quando hic excommunicatus ſe gerit ſecundo modo, res eſt magis dubia: videtur autem probabilis in eo caſu incurri irregularitatē, etiamſi aliunde contingat ſacramentum eſſe nullum, vt in illo caſu rebaptizandi quantumcunque quis rebaptizare intendat, nullum conficit ſacramentū, & nihilominus irregularitatem cōtrahit. Item quamuis contingat abſolutionem eſſe nullam ex defectu contritionis confitentis, nihilominus ſacerdos excommunicatus abſoluēs, irregularis manebit: quia quantum poteſt, fungitur ſua poteſtate ordinis, & iuriſdictionis: & hoc eſt quod illi prohibetur ſub prædicta irregularitate, & non ſolum prohibetur abſolutio quæ in re ipſa ſit rata, & valida. Sicut etiā ſi abſoluat ab excommunicatione, grauiter peccabit & incurret pœnam, ſi quæ eſt tali peccato annexa, etiamſi talis abſolutio nullius valoris, vel effectus ſit. Quocirca, quando huiuſmodi pœna irregularitatis, & ſimiles à iure imponūtur propter actus. qui iam ſupponuntur defectuoſi, vel inualidi ab ipſomet iure: ſicut eſt rebaptizatio, & ſimiles, inter quos etiam eſt abſolutio data ab excommunicato, tunc ad incurrendam talem pœnam, non oportet vt actus in re ipſa ſit validus, vel habens effectum ſed ſatis eſt, quod, quatenus ſit ab operante, ſit talis, nam ille eſt quem ius prohibet, & punire intendit.

16. *Obiectio.* Dices, ſi ſacerdos excommunicatus ex errore, aut iuris, aut facti, tentet conſecrare in aqua, vel aceto, vel pane hordeaceo: vel ſi Epiſcopus excommunicatus ordinet fœminam, exiſtimans ſe ordinare virum, neuter iudicandus erit irregularis cognito de- *Enodatur.* fectu: quia ille reuera non fuit vſus ordinis, quod aliunde non prouenit niſi ex nullitate ſacramēti: ergo ſimiliter in aliis. Videtur quidem hic caſus magis dubius, quam præcedentes, & interuenit nonnulla diſparitatis ratio: quia hic caſus magis extraordinarius & accidentalis eſt, & ideo ius non videtur loqui de actu ita defectuoſo. Nihilominus tamē ſatis probabile eſt tunc etiam incurri irregularitatem: quia quantū eſt ex parte operantis, ille fuit vſus actiuus poteſtatis ordinis, & hic eſt qui prohibetur ſub dicta pœna, ſiue in re ſequatur effectus, ſiue non.

An excommunicatus ſacerdos ad ſacramentum concurrens, etiamſi illud non efficiat, fiat irregularis.

TAndem vero dubitari hic poteſt, quando ſacerdos non conficit ipſum ſacramentum, concurrit vero aliquo modo ad illud: an id ſatis ſit ad hanc irregularitatem incurrendam. Et in tribus ſacramentis poteſt occurrere hoc dubium. Primum in matrimonio de quo nihil diximus: deinde in Euchariſtia, quando aliquis illam non conficit, ſed diſtribuit: denique in baptiſmo, quādo aliquis ſolenniter illum confert quoad cæremonias, non vero quoad ſubſtantiam: quia ſupponitur iam priuatim data. Quantum ad primum punctum dicēdum eſt. duplicem concurſum poſſe nunc habere ſacerdotem ad matrimonium: vnus eſt, quem requirit Cōc. Trid. ad ſubſtantiam matrimonii, cum poſtulat vt fiat coram Parocho, & teſtibus: & ex vi huius concurſus opinor illum nō fieri irregularem: tum quia illa non eſt adminiſtratio ſacramenti, neque alicuius cæremoniæ ſacræ, tum etiam, quia ex vi ordinationis Concilii ad illum actum non eſt neceſſarius aliquis actus ordinis: nam ſi contingat Parochum non eſſe ſacerdotem (quod interdum accidere poſſe conſtat ex c. *Cum in cunctis*, de Elect. & ex eodem Conc. Trid. ſeſſ. 7. c. 3. de Refor.) & ſi coram eo, & teſtibus fiat ſacramētum validū erit, quia Concilium tantum requirit vt fiat coram Parocho, & teſtibus,

Neque obſtat, quod addit, *Præſente Parocho, vel alio ſacerdote de ipſius Parochi, vel Ordinarii licentia:* 18. inde enim ſolum ſit, quādo ille non eſt ordinarius, parochus, ſed delegatus, debere eſſe ſacerdotē: quod verum cenſeo: non tamen de ipſo Parocho: nam de illo Concilium abſolute, & prius, & in illa etiam eadem clauſula loquitur. Neq; obſtat illud relatiuum *alio*: quia non eſt neceſſe vt referat omnem conditionem, ſeu qualitatem perſonæ, præſertim cum nomen ſacerdotis non præcedat, & ſequatur. Vnde idem velle videtur, ac ſi diceret, vel aliquo ſacerdote: de quo puncto in materia de matrimonio tāquā in loco magis proprio dicēdum eſt. Nam, quod ad pręſens attinet, vlterius addo, etiāſi ſacerdotii conditio in Parocho ipſo requiſita eſſet, ſicut nūc eſt in eo: qui vices eius ſubit, nihilominus tamen ex vi illius actus non manere irregularem huiuſmodi ſacerdotem excommunicatum matrimonio aſsiſtentem: quia quāuis illa cōditio iure poſitiuo requiratur in tali perſona, nihilominus ibi reuera nō exercet actum ordinis ſacerdotalis, ſed ſolū poſtulatur vt qualitas perſonæ ad maiorem fidem faciendam.

Alius concurſus Parochi circa matrimonium eſſe poteſt ad ſolennem benedictionem coniugum, quę non eſt adminiſtratio alicuius ſacramēti, ſed cuiuſdam cæremonię, ſeu ſacramentalis ad ſolennem ritum matrimonii pertinētis: & de hoc actu communis ſententia eſt ſufficere ad irregularitatem contra hęcam, quia illud miniſterium eſt proprium ſacerdotis ratione ſui ordinis: nam licet illa actio Eccleſiaſtico iure inſtituta ſit: tamen ex eadē inſtitutione requirit, vt miniſtrum neceſſarium ſacerdotem, vt conſtat tum ex ritu præſcripto ad illam benedictionem, tum ex communi vſu Eccleſiæ, tum etiam ex cap. 1. & 3. de Secundis nuptiis, & nonnihil etiam fauet Iſidorus in cap. 1. diſt. 25. vbi ad ſacerdotem ait inter alia munera pertinere, *benedicere Dona Dei.* Supponit autem hæc ſententia propter omnem vſum ordinis, præſertim ſacri, etiamſi accidentalis & ſecundarius ſit, incurri irregularitatem, dummodo tam grauis ſit, vt ad peccatum mortale contra cenſuræ prohibitionē ſufficiat. Atque ita ſentit Maiol. lib. 3. de Irreg. c. 21. n. 5. & Vgolinus tab. 1 de Cenſur. ca. 24. §. 2. n. 5. qui alios referunt, & de illo principio generali

19. *Si autem ſolenniter benedicat, irregularitatem incurrere.*

generali plura dicemus diſputatione ſequenti. Nũc ad eius fundamentum iura ſuperius adducta ſufficiant. Quod autem illa benedictio ſolennis coniugum ſit materia grauius, & ſufficiens ad peccatum mortale contra cenſuram, certiſsimum mihi videtur, quia eſt publicum, & ſolenne miniſterium ſacerdotale plures continens orationes, & benedictiones: ac denique eſt grauis communicatio in diuinis cum actiuo vſu, ſeu miniſterio proprii ordinis ſacerdotalis.

Excommunicatum cæremonias baptiſmi ſine eius ſubſtantia conferentem, non fieri irregularem.

20\. Atque ex his facile eſt expedire ſimile punctum de baptiſmo, ſcilicet, quando ſacerdos confert ſolennitatem baptiſmi ſine ſubſtantia eius, an id ſufficiat ad irregularitatẽ contrahendam, quando miniſter eſt excommunicatus. Videri enim poſſet non ſufficere, quia plus eſt ſubſtantiam baptiſmi ſine cęremoniis dare, quam cęremonias ſine ſubſtantia: ſed primum non ſufficiet, vt diximus: ergo nec ſecundum ſufficit. Nihilominus conſequenter dicendum eſt, tunc contrahi irregularitatem, propter eandam rationem, quia illud miniſterium ſacrum eſt, & cæremonia ſatis grauis in Eccleſia, ſolique ſacerdoti ex officio commiſſa, & ad ſummum poteſt Diacono in neceſsitate delegari, vt diximus 3. tomo diſp. 23. ſect. 2. Eſt ergo ille actus ordinis in materia graui, in quo differt à priuata adminiſtratione baptiſmi ſecundum ſubſtãtiam: nam illa non eſt actus ordinis, etiamſi cõtingat ab homine ordinato fieri.

Excommunicatum ſacerdotem Euchariſtiam diſtribuentem, irregularitatem incurrere.

21\. Idem eſt in alio puncto de Euchariſtia propoſito. Exiſtimo enim irregularem manere ſacerdotem excommunicatum diſpẽſando Euchariſtiam, vel in Eccleſia communicantibus, vel deferendo eam ad infirmos: nam illud eſt grauiſsimum miniſterium ſacrum ac diuinum, & proprium ſacerdotis ratione ſui ordinis, licet poſsit Diacono in neceſsitate committi iuxta ea, quæ tractaui in tertio tomo, diſp. 72 ſect. 1. Adde, in decretis ſupra citatis non ſolum prohiberi ſub hac pœna ſacerdoti excommunicato ne ſacramenta conficiat, ſed abſolute ne illa miniſtret, vt miniſter ex officio: ſed hæc diſpenſatio Euchariſtię eſt adminiſtratio ſacramenti ex officio: ergo. Vnde conſtat idem dicendum eſſe de Diacono, ſi ex licẽtia ſacerdotis tale miniſterium excommunicatus obierit: eandem enim ſine dubio irregularitatem incurret: quia etiam ille actus, vt factus à Diacono ex commiſsione, eſt actus ordinis eius: nam ratione proprii ordinis, & characteris eſt capax illius delegationis, quę propterea nulla inferiori fieri poteſt.

Idem dicendum de Diacono.

Quid ſi inferior clericus, aut laicus Euchariſtiam diſpenſet excõmunicatus.

22\. Sed quid, ſi inferior aliquis clericus, vel etiam laicus, vſurpata, vel male cõceſſa licentia, tale ſacramentum excommunicatus diſpẽſet? Reſpondetur, non fieri irregularem ex hoc capite: eſt enim hæc generalis regula notanda, laicum excommunicatũ male vſurpantem, vel fungentem rei diuinæ celebratione, aut ſacramenti alicuius collatione, inde nõ fieri irregularẽ: quia hęc irregularitas ſolis clericis impoſita eſt, qui in ſuis officiis excommunicati miniſtrãt, vt patet ex ipſa Rubrica de Clerico excõmunicato miniſtrante. Vnde in cap. *Si celebrat.* licet non dicatur, *Si ſacerdos, vel clericus celebrat*, ſed abſolute, *Si celebrat &c.* tamen & ex ipſo titulo, ſub quo caput illud continetur, ita intelligendum eſt: & ex proprietate verbi *celebrat*: quod ſimpliciter dictum non fictam, ſed veram celebrationem ſignificat. Quapropter laicus excommunicatus, qui ſe fingit ſacerdotem, & ita etiam exterius celebrat, non incurrit hanc irregularitatem. Atque idem eſt de clerico inferiori ſimili fictione vſurpante miniſterium ſuperioris ordinis, vt ſi Diaconus Miſſam celebret, vel Subdiaconus Euangelium ſolenniter cantet: quia hæc irregularitas cum imponitur clerico miniſtranti, reſpectiue, ſeu reciproce intelligẽda eſt. ſcilicet miniſtranti in officio ſuo: ita enim expreſſe loquuntur textus ſupra citati cap. *Is cui*, de Sent. excomm. in 6. &c. *Si quis Epiſcopus*, 11. q. 3. vbi agitur de excommunicato miniſtrante in officio ſuo.

Et ratio eſt, quia quando vſurpat ſuperius miniſterium, ad quod non eſt ordinatus, non operatur, vt clericus ordinatus, ſed vt iniquus homo vſurpãs quod non habet: vel vt laicus. Et confirmatur ac declaratur vltima pars, quia hæc irregularitas directe cadit in actum, à quo quiſpiam per cenſuram Eccleſiaſticam ſuſpenſus eſt: vt ex ſupra dictis conſtat: laicus autem non eſt ſuſpenſus per cenſuram ab officio Eccleſiaſtico: nam hæc ſuſpenſio, cum ſit priuatio quædam ſupponit poteſtatem. Et eadem ratione inferior clericus non eſt ſuſpenſus ab officio ſuperioris ordinis: ideoque infra oſtendemus ſuſpenſionem ab officio eſſe cẽſuram propriam clericorum, & vnicuique accommodandum ſecundum ordinem ſuum. Dixi autem propter huiuſmodi actum non incurri hanc irregularitatem, de qua agimus: quia non excludimus aliam impoſitam propter fictum miniſterium: quę in titulo de Clerico nõ ordin. miniſt. continetur: & in materia de Irregularitate explicanda eſt: ad præſens enim non refert: nam æque illam incurret non excommunicatus ſic miniſtrans, ac excommunicatus. Atque hæc eſt communis ſententia Doctorum, & interpretum iuris in citatis locis, & Innocentii capite vltim. numero ſecundo de Exceſſ. prælator. Nauarr. in Summa capite vigeſimo ſeptimo, n. 242. & 244. 23.

Quid ſi Diaconus excommunicatus Euchariſtiam ſine ſacerdotis licentia diſpenſet.

Dices, Ergo Diaconus excommunicatus diſpenſans Euchariſtiam ſine licentia Sacerdotis non manebit irregularis, quia tunc non operatur, vt miniſter ex officio deputatus ratione ſui ordinis ad illud miniſterium: conſequens autem videtur falſum. mirum eſt enim quod ſi id faciat cum licẽtia ſacerdotis, ſit irregularis, non autem, ſi id faciat ſua auctoritate: cum ibi vno tantum, hic autem duplici titulo peccet. Reſponderi poteſt hoc non eſſe inconueniens: nam grauius peccat laicus excommunicatus, ficte celebrans, quam ſacerdos excommunicatus vere id faciens. Et Subdiaconus excommunicatus grauius peccat, ſi ſolenniter cantet Euangelium quam ſi cãtet Epiſtolam: & nihilominus non incurrit hanc irregularitatem: quia hęc irregularitas non eſt annexa cuilibet grauiori delicto, ſed tali in ſpecie: illud vero grauius habebit alias pœnas ſibi proprias. Conſiderandum ergo eſt, an illa diſpenſatio Euchariſtiæ facta à Diacono abſque facultate Preſbyteri, ſit actus ordinis ſui, nam ſi eſt, incurret hanc irregularitatẽ: alias minime. Videtur autem dicendum illum vere eſſe actum ordinis, quamuis illegetime, & inordinate factum: nã defectus, qui ibi interuenit, magis pertinet ad defectum iuriſdictionis quam ordinis. Diaconus enim ex vi ſuæ ordinationis recipit poteſtatem miniſtrandi hoc ſacramentũ à Presbytero confectum, ac proinde cum ſubordinatione ad ipſum, apud quem eſt propria poteſtas in corpus Chriſti verum, & myſticum. Hæc autem ſubordinatio ad quendam modum iuriſdictionis pertinere videtur: nam, quod eſt ordinis ex vi characteris habetur: & ideo Diaconus diſpenſans Euchariſtiã ſine facultate presbyteri, exercet proprie actum ſui ordinis: neq; id eſt ſeparabile à tali actu, etiamſi abſque competenti iuriſdictione fiat. Hoc autem ſatis eſt ad incurrendam hanc irregularitatem, vt per ſe notum eſt. Et patet in Epiſcopo excommunicato conferente ordines in alieno Epiſcopatu ſine licentia diœceſani, nam ſine dubio irregularis fiet. Et idem à fortiori eſt de ſimplici ſacerdote miniſtrante Euchariſtiam alienis ouibus ſine licentia Parochi aut ſuperioris, nam licet peccet ex defectu iuriſdictionis, nihilominus actum ordinis exercet: & ideo ſi excommunicatus fuerit irregularis fiet: Semper autem ſuppponimus huiuſmodi diſpenſationem fieri abſque neceſsitate cum peccato: nam ſi occurreret caſus, in quo licitũ eſſet, vel dia- 24.

Reſolutio.

cono ſine licentia ſacerdotis, vel ſimplici ſacerdoti ſine licentia proprii dare Euchariſtiam ob neceſsitatem extremam, tunc excuſaretur miniſterà peccato, etiamſi excommunicatus eſſet, iuxta principia ſuperius poſita: & ideo tunc non fieret irregularis.

25. *Quis in hac irregularitate diſpenſare poſsit.*

Vltimo poteſt circa hanc pœnam inquiri, quis poſsit in hac irregularitate diſpēſare. In quo breuiter dicendum eſt, iure communi ſolum Papam poſſe diſpenſare iuxta communem ſententiam Canoniſtarum in capite primo de Sententia excommunicationis in 6. & in capite primo de Sententia & re iudicata in 6. quam referunt Nauarrus in Summ. num. 245. & Vgolinus tab. 1. cap. 14. §. 1. numer. 27. Sumiturque ex eiſdem iuribus, vt notauit etiam Panormitanus in capite *Clerici*, de Cleric. excōmun. miniſtr. numero ſecundo, vbi Additio Alexandri plura notat, quæ nobis nunc non videntur neceſſaria. Solum oportet addere, hanc irregularitatem, ſicut alias, ſi proueniat ex occulto delicto poſſe per Epiſcopum tolli ex Concilio Tridentino ſeſsione vigeſima quarta, capite ſexto, de Reformatione. Erit autem delictum occultum, ſi excommunicatio occulta ſit, etiamſi celebratio ſit publica, quia in ratione peccati occulta eſt: quod idem erit, ſi è contrario excommunicatio ſit nota, celebratio autem occulta ſit. Vide Nauarrum capite vigeſimo ſeptimo, numero 194. & 241. & 255. Plura circa hanc irregularitatem annotabimus in ſequenti diſputatione, ſectione, ſecunda.

De reciptientibus ſacramentum ab excommunicato.

26. Secundo principaliter dicendum eſt: peccare grauiter eum, qui ſacramentum aliquod ad huiuſmodi excommunicato ſuſcipit, non vero propterea incurrere aliam Eccleſiaſticam pœnam preter excommunicationem minorem, generaliter loquendo, nam ſpecialiter de illo, qui ordines ſuſcipit, eſt ſpecialis difficultas infra tractanda. Prima pars certa eſt, & communis apud Theologos in 4. d. 18. vbi ſpecialiter D. Thom. quæſt. 2. articul. 4. Et ratio eſt, quia per cenſuram excommunicationis non ſolum ipſi excommunicato prohibitum eſt communicare cum aliis, ſed etiam aliis directe prohibitum eſt communicare cum ipſo: ergo tranſgreſsio huius prohibitionis in materia graui mortale peccatum eſt: ſed hæc materia, & communicatio in receptione ſacramentorum valde grauis eſt: ergo illa tranſgreſſio peccatum mortale eſt. Maior certiſsima eſt, & multis iuribus continetur, c. *Cum non ab homine*, de Sent: excom. ibi. *Debes abſtinere*, & in capit. *Illud*, de Cleric. excommun. miniſt. dicitur excomm. magis teneri ad vitandum alios, quam teneantur alii ad vitandum ipſum: ſupponitur ergo vtrūque teneri, licet magis excommunicatum ipſum. Idemq; habetur in multis decretis 11. qu. 3. Ac denique in Extrauag. *At euitanda*, ſupra citata, cum gratia nulla fiat excommunicato vt in ea dicitur, aliis fit, vt non teneantur excommunicatum vitare, niſi in duobus caſibus, de quibus nunc agimus: ergo hęc prohibitio directe cadit nō ſolum in talem excommunicatum ſed etiam in alios.

Vide Nau. de Horis canon. c. 11. ver. 14.

27. *Generalis regula proponitur.*

An vero, & quando contingat excuſatio ab hac culpa, & obligatione: hæc regula ſtatui poteſt, quoties ipſe excommunicatus non excuſatur, ſed peccat miniſtrando ſacramentū, alios etiam ab illo recipientes non excuſari: agimus enim de excōmunicato vitando: tunc autem maxime vitandus eſt, quando ipſe cenſuram violat miniſtrando. Et, quoniam hęc eſt cauſa adæquata, à qua pēdet hæc prohibitio, fieri videtur, vt etiā è contrario, quoties hic excommunicatus ita excuſatur, vt licite ſacramentum miniſtret, alii etiam excuſentur ab illo recipiendo. Quod verū eſſe opinor, quoties cauſa excuſationis eſt neceſsitas aliqua intrinſeca, ſeu iuſta. Patet, quia ſi neceſsitas ſit ipſius recipientis, illum primo excuſat: ſi vero ſit alterius, vel eiuſdemmet excommunicati, etiam inde redūdabit excuſatio ad recipiētem. Nā ſi licet excommunicato dare ſacramentū alteri propter neceſsitatem eius, etiam licebit ab illo recipere propter eius neceſsitatem, ſi ita interdum cōtingat, quod tamē raro eueniet. Loquor autem de neceſsitate intrinſeca, & iuſta, nam ſi ipſemet excommunicatus vim inferat alteri, vt miniſter, & propterea ille excuſatur dādo, alius non excuſabitur recipiendo, vt per ſe notum eſt. Similiter, quando excuſatio eſt ex ignorantia, vel naturali inaduertentia, nō exiſtimo eam ſufficere ad excuſandum aliud incommunicando cum illo præſertim quoad perceptionē ſacramentorum: quia hæc obligatio directe eſt non ſolius excommunicati, ſed etiam aliorum. Vnde nō ſolum eſt propter vitādam participationem in peccato eius, ſed propter directam, ac propriam prohibitionem: ſed ignorantia vnius, licet eum excuſet, non excuſat alium reſpectu præcepti directe illi impoſiti: ergo. Et confirmatur, nam licet mihi conſtet huiuſmodi excommunicatum eſſe oblitum ſuæ cēſuræ, vel non eſſe abſolutum in re ipſa, quamuis ipſe putet ſe eſſe abſolutum, non poſſum pro illo offerre ſacrificium, vel alia Eccleſiæ ſuffragia: nam hoc mihi directe prohibetur, quidquid ſit de exiſtimatione alterius: ergo idem eſt quoad receptionem ſacramentorum à tali excommunicato. Quod intelligitur per ſe, & ex vi ignorantiæ, nam ſi inde oriatur occaſio ſcandali vitandi, vel alia ſimilis neceſsitas, iam reuoluimur ad aliud caput excuſationis, quod eſt neceſsitas.

28. *Recipere ſacramentū ab excommunicato per ſe loquēdo mortale eſt.*

Iam vero quod materia huius prohibitionis grauis ſit, & ad mortale peccatum ſufficiens, docet D. Thomas ſupra quæ. 3. & in ſolut. ad 1. ita exponit capit. *Sacris.* de iis, quæ vi metuſue cauſa, ibi, *Cum pro illo metu debeat quis mortale peccatum incurrere*: nam eſt ibi ſermo de peccato quod committitur communicando cum excommunicato, quamuis intelligentia illius textus plura requirat, de quibus ſupra dictum eſt, tractando de cenſuris in communi. Rationem attingit. D. Thom. ibid. ad 2. quia directa intentio Eccleſiæ in hac prohibitione præcipue eſt propter ſpiritualia. Vnde ipſe cōcludit omnem communicationē in diuinis eſſe peccatum mortale. Eſt ergo hoc multo certius in hac adminiſtratione ſacramentorum, nam inter ipſa ſpiritualia valde grauis materia eſt.

29. *Propter hanc receptionem ſacramentorum ab excommunicato ſolam minorem excommunicationem incurri.*

Secunda vero pars de pœna huius delicti quoad excommunicationem minorem certa eſt: nam hæc cenſura propter omnem communicationem cum huiuſmodi excōmunicato incurritur, vt infra diſputatione ſpeciali de excommunicatione minori dicemus. Quoad alteram vero partem excluſiuam probatur, quia nulla maior cenſura, nec irregularitas ipſo iure impoſita eſt propter huiuſmodi delictum, vt patet ex ipſis iuribus, & ex conſenſu omniū Doctorum. Veruntamen de maiori cenſura excipiendi ſunt caſus, ſi qui ſunt in iure expreſsi, vt videtur eſſe in ca. *Significauit*, de Sentent. excommu. de quo infra ſuo loco agemus. Et quando excommunicatio maior fertur etiam in participantes, nam illa tunc maxime ligabit eos, qui in ſacramentorum adminiſtratione participant: vt tamen huiuſmodi excommunicatio nunc valida ſit, ſeruanda eſt forma præſcripta in c. *Statuimus*, & c. *Conſtitutiones*, & c. *Statutum* de Sentent. excomm. in 6. Hæ autem exceptiones confirmant regulam generalem poſitam, vt extra hos actus nulla cenſura maior, quam excommunicatio minor propter hoc delictum incurratur.

30. *Propter receptionē ſa...*

Præterea de irregularitate idem fere diſcurſus fieri poteſt, nam omnia iura loquentia de irregularitate, quæ contrahitur propter violationem cenſuræ

[ſ]cramentorum ab excommunicato non incurri irregularitatem.

ſuræ per vſum ſacramentorum, ſemper loquuntur de vſu actiuo ex officio, vt patet in c.1. & ca. *Is cui*, de Sent. excom. in 6. & cap. *Si quis Epiſcopus*, 4.11.qu.3.& aliis ſupra citatis: ergo hæc pœna non eſt extendenda ex vi illorum iurium ad paſsiuam receptionem ſacramentorum ab excommunicato, tum ob generalem regulam, quod pœnæ ſunt potius reſtringendæ, tum ob ſpeciale ius, quod habemus irregularitatem non incurri, niſi in caſibus à iure expreſsis. Induci etiam ad hoc poteſt cap. *Si celebrat*, de cler. excom. miniſt. eo modo, quem annotauimus præced. diſp. ſect.1. in fine. Accedit præterea, quod vbi in receptione alicuius ſacramenti ab excommunicato incurritur irregularitas, vel ſuſpẽſio, id ſpeciatim à iure exprimitur: ergo, vbi non exprimitur, non incurritur: exprimitur autem de ſolo ſacramento ordinis: eſt ergo illa veluti exceptio à generali regula negatiua, quæ illam firmat pro omnibus aliis ſacramentis, vt nimirum propter eorum ſuſceptionem

31. talis inhabilitas non incurratur.

Suſcipiens ordines ab excommunicato fit irregularis.

De ſuſpenſione autem ordinis res eſt certa non ſuſcipere ſic ordinatum ordinis executionem: an vero illa ſit propria irregularitas, vel ſuſpenſio, & an incurratur etiam ſine culpa, in materia de Suſpenſ. & de Irregularitate dicetur.

SECTIO IV.

Vtrum Excommunicatus non vitandus valide, & licite poſſit ſacramentum miniſtrare

1. IN iure antiquo non erat locus huic quæſtioni: ſed, quæ hactenus dixim⁹, generalia erant omnibus excommunicatis: propter Extrauagantem vero, *Ad euitanda*, oportet exponere, quęnam ex iis, quæ diximus, locum habeant in cæteris excommunicatis; quę vero eis concedenda ſint. Duo enim in prędicta extrauaganti ſunt obſeruanda. Vnum eſt, aliis fidelibus cõcedi vt poſsint communicare cum his Excommunicatis etiam in participatione ſacramentorum: vnde neceſſe eſt, vt talis adminiſtratio poſsit huiuſmodi excommunicatis eſſe licita: alias inutilis eſſet aliorũ fauor. Aliud eſt. quod ipſis excommunicatis per eam legem nullus ſit fauor. Ex quo fit, vt quantum eſt ex ſe, ſemper teneantur non ſe ingerere huic miniſterio. Quomodo autem in praxi hoc veluti medium ſeruandum ſit, non eſt ad explicandum facile.

2. *Prima ſententia.* Et ideo varię ſunt de hac re opiniones: prima negat ſimpliciter his excõmunicatis licere miniſtrare ſacramenta. Inſinuat Adrian. quodlib. 3. art. 3. ad 3. 1. opin. quamuis ibi potius dicat nõ licere dare ſacramẽta his excommunicatis, quia indigni ſunt, quam quod nõ liceat his excõmunicatis ea miniſtrare. Et præterea non loquitur ex vi cenſurę, ſed ex iure naturæ ob indiſpoſitionem accipientis, vel dantis. Citatur etiam idem Adrian. q.3. de Baptiſmo, vbi nihil clare dicit, ſed in ſecundo argumẽto ad oppoſitum aliquid inſinuat: ſicut etiã Caietan. in Summ. verb. *Abſolutionis impedimenta*. Dicunt enim hi Doctores licere quidẽ aliis fidelibus ſuſcipere ſacramenta ab huiuſmodi excõmunicatis, ipſis vero miniſtris non licere ea dare, ſicut nobis licet accipere mutuum cum vſuris; alteri vero non licet dare. Iuxta quam ſententiam nũquam licebit ab huiuſmodi excommunicatis accipere ſacramenta, niſi quando ipſi ſunt expoſiti ad huiuſmodi miniſteriũ. Sicut licet, v. g. audire Miſſam ab huiuſmodi excõmunicato, non tamen licebit eum inducere, nec cooperari, aut miniſtrare illi.

Poſterior. ſententia. Aliorum vero ſententia eſt, licitum eſſe interdũ fidelibus petere ſacramenta ab huiuſmodi excõmunicatis: & tunc etiã eis eſſe licitum illa miniſtrare. Ita tenet Soto in 4.d.1.q.5.art.6.& d.22.q.1. a.4.& Couar. in cap. *Alma*, p.1.§.2.& 6.n.7.& Dried. lib.1. de libertate Chriſtiana c.8.& Victor. in Summ. materia de excom. q.3. & alii infra referendi. Et mihi magis probatur, ſi recte explicetur.

Prima Aſſertio.

DIco ergo primo. Ex vi huius excommunicationis non eſt prohibitum aliis fidelibus, ne ſacramẽta recipiant ab huiuſmodi excommunicatis. 3.
In hac videntur omnes conuenire, nam aperte colligitur ex verbis Extrauagantis, *Ad euitanda. Indulgemus, vt nemo deinceps à communione alicuius in ſacramentorum adminiſtratione prætextu alicuius cenſuræ, &c.* Et propterea huiuſmodi excõmunicatos ſimpliciter appellamus, *Non vitandos*: ergo ex vi cenſuræ Eccleſiaſticæ non tenentur fideles non recipere ſacramenta ab his miniſtris: ergo nullo iure poſitiuo prohibiti ſunt: quia hic nullum aliud ius poſitiuum interuenit, niſi quod in ipſa cenſura includitur.

Non eſſe prohibitũ petere ſacramenta ab excommunicato non vitando ex vi cenſuræ.

Ex quo vlterius infero, non ſolum recipere, ſed etiam petere ſacramentum ab his excommunicatis licitum eſſe, ſeu non prohibitum ex vi cenſuræ, aut iuris poſitiui. Probatur, quia nulla communicatio cum his excommunicatis in adminiſtratione ſacramentorum prohibita eſt; ſed petere ſacramentum eſt quædam communicatio, & ſolum ſub ea ratione poſſet per cenſuram prohiberi, ſi prohibita eſſet: ergo, cum ſub illa ratione prohibita non ſit, ſimpliciter non eſt prohibita. 4.

Obiectio. Dices, Ergo abſolute licet fidelibus petere ab his excommunicatis ſacramenta, & inducere eos ad miniſtranda illa, æque ac quemcumque alium non excommunicatum, ſi in cæteris ſit ęqualitas, nimirum in poteſtate, vel etiam in diſpoſitione quoad probabilem carentiã peccati mortalis. Patet ſequela, quia conceſsio Concilii Cõſtantienſis abſoluta eſt: ergo ſimpliciter tollit omne impedimentum: & cõcedit facultatem æque communicandi cum his excommunicatis, ſicut cum non excõmunicatis. Conſequens autem videtur incredibile: nam, ſi ego poſſum ſacramentum petere, vel audire Miſſam à ſacerdote nullo modo excommunicato, nõ licebit mihi ab huiuſmodi excommunicato hæc petere: cur enim Eccleſia tã amplam concederet licentiam, quæ & dignitati ſacramentorum, & ſeueritati cenſurarum multum derogat, & ad vtilitatem fidelium neceſſaria non erat.

Solutio. Reſpondeo nihilominus, concedendo ſequelam, quantum eſt ex vi cenſuræ, & præcepti Eccleſiaſtici directe pertinentis ad ipſos fideles: hoc enim conuincere videtur ratio adducta fundata in verbis Extrauagantis, quę generalia ſunt. Et illius ratio reddi poteſt, quia leges humanæ generatim traduntur, & non poſſunt ad ſingulos caſus, & circumſtantias eorum deſcendere: cum ergo fuerit conueniens concedere fidelibus communicationem cum his excommunicatis, fieri debuit abſoluta, & generali lege. Vnde, licet in hoc, vel illo particulari caſu non ſit tãta neceſsitas, vel vtilitas talis communicationis, nihilominus etiam tunc non eſt prohibita ex vi cenſurę, quia lex illa generatim lata eſt. Hoc vero non obſtat, quominus fideles vtentes hoc priuilegio, debeant ſeruare modum, ſi aliunde naturalis ratio dictauerit eſſe neceſſarium ex aliis principiis, ſeu ex parte ipſius excommunicati, illum non inducere ad talem actum, vt ex dicendis amplius conſtabit. 5.

Secunda aſſertio.

DIco ergo ſecundo, Non eſt ſimpliciter prohibitum ex vi cenſuræ huiuſmodi excommunicatis, miniſtrare ſacramenta, eo modo quo aliis excommunicatis vitandis prohibitum eſt. Probatur, quia hęc duo correlatiua videntur: nam communicatio, 6.

catio, cum inter duos neceſſario eſſe debeat, non poteſt eſſe vnius cum alio, quin etiam ſit huius cum illo: ergo ſi alteri eorum conceſſa eſt communicatio cum altero, neceſſe eſt, vt alteri non ſit ſimpliciter prohibita, quia repugnantia eſſe videtur alicui licitum eſſe, quod ſine alterius peccato facere non poteſt. Et hoc ſenſu aiūt Iuriſtæ, prohibito vno correlatiuo, prohiberi etiam aliud concurrente eadem ratione. Quam regulam tradit Panormitan. in cap. *Quia clerici*, de iure patro. num. 7. vbi dicit eſſe communē Theoricam Legiſtarum: & videri etiam poteſt Barth. in l. 1. C. de Cupreſsis libr. 10. Verum eſt hanc regulam non eſſe adeo generalem, quin ſtando in terminis iuris poſitiui multas exceptiones patiatur, præſertim vbi diuerſitatis ratio interuenit, aut ipſum ius ſatis expreſſe declarat velle vnū prohibere, & non aliud, quæ duo in præſenti caſu reperiri videntur ex vi prædictæ Extrauagantis *Ad euitanda*. Nihilominus tamen, quatenus illud principium fundari poteſt in ratione naturali, ſcilicet in neceſſaria connexione inter honeſtatem actus, & omnia quę ſunt de neceſsitate eius, quatenus honeſtus eſt, ſic neceſſe eſt, vt cui aliquis actus conceditur, vt licitus eidem cōcedantur omnia, ſine quibus talis actus licitus eſſe non poteſt. In præſenti ergo cum fidelibus conceſſum ſit, vt licite poſsint ſacramenta recipere, & petere ab huiuſmodi excōmmunicatis, cumque id non poſsint ſimpliciter facere licite, niſi poſsint licite miniſtrare, quia ſaltē propter cooperationem, vel inductionem ad malum frequenter id eſſet malum, ſit vt ipſis etiam excommunicatis ſic toleratis, conſequenter conceſſum ſit vt licite poſsint ſacramenta miniſtrare nō quidem in ipſorum fauorem, ſed aliorum.

7. *Euaſio.* Dices, quamuis nunquam liceat huiuſmodi excōmunicatis ſacramenta miniſtrare: ſi tamen id faciant ſua ſponte, licitum eſſe aliis bene vti malitia eorum, illa ab eis recipiendo. Hoc tamen non ſufficit ad intelligēdam amplam facultatem, quæ in dicta Extrauaganti fidelibus cōceditur ad communicādum cū his excommunicatis in myniſterio ſacramentorum: quia regulariter ac moraliter loquēdo, nemo poteſt ab alio accipere licite, quod alius non poteſt licite dare: & multo minus poteſt petere, quod alius non poteſt licite efficere. Aliud eſt enim (quod in his rebus accurate diſtinguendum eſt) aliquē nō poſſe aliquid licite facere: aliud non eſſe id facturū licite, quamuis poſsit. Nam quādo ſe habet hoc poſteriori modo ſæpe licet ab alio petere, vel accipere, quod ipſe illicite facit, vel facturus eſt: quia cum defectus non ſit poteſtatis, ſed voluntatis per accidēs coniungitur actioni, quā alter petit, ſeu qua vtitur: & ideo, per ſe loquendo, petenti non imputatur, niſi aliūde ex charitate, vel ex alia peculiari ratione teneatur non petere: & ita contingit in exemplo ſuprapoſito de petitione mutui ab eo, qui non eſt daturus ſine vſuris. At vero quando quis nō poteſt licite aliquid facere, nulla ratione licet ab eo id petere, vel cum eo cooperari: quia petere ab aliquo id, quod ſine peccato præſtare non poteſt, moraliter eſt petere peccatum ipſum, vt latius dixi in 3. tom. di. 18. ſe. 1. Vbi ex hoc principio cōcluſi, nunquā licere ſacramētum recipere ab eo, qui nō poteſt licite dare etiamſi ſępe liceat recipere ab eo, qui nō licite dat. Ergo, ſi his excommunicatis nunquā liceret miniſtrare ſacramēta, neque fidelibus liceret ab eis illa recipere, quantumuis ipſi eſſent ad miniſtrādum expoſiti. Et præterea, quamuis daremus in aliquo raro caſu hoc eſſe licitum, v. g quando talis ſacerdos eſt actu miniſtrans in altari, tamen id non ſufficit ad intentionem ipſius Extrauag. nec ad verba eius ſaluāda: nā intentio illius cōſtitutionis fuit ſubuenire conſcientiis timoratis & tollere occaſiones ſcandali vel periculi: illo autē modo non vitantur pericula, ſed augentur potius, & relinquuntur fideles valde perplexi circa hanc cōmunicationē in adminiſtratione ſacramentorū cū his excōmunicatis. Verba etiam illius Extrauag. amplisſima ſunt: cur ergo debent tā ſtricte ad caſū rariſsimū limitari.

præcluditur.

Non eſt idē non poſſe aliquid licite facere, & non eſſe licite facturum.

8. *Obiectio alia.* Poteſt vero aliquis tandem dicere Eccleſiam in illa Extrauaganti non conceſsiſſe fidelibus, vt poſſint licite recipere ſacramenta ab his excōmunicatis, ſed ſolum abſtuliſſe directam prohibitionē, reſpectu aliorū fidelium integram relinquendo directam prohibitionem, quę ineſt ipſis excommunicatis, & conſequenter relinquēdo in aliis indirectam prohibitionem, quæ diuino & naturali iure in eos redundat. Sed hoc re vera incredibile eſt, tum quia inutilis eſſet illa conceſsio, nam, ſi ex aliquo titulo ſemper eſt illicitum fidelibus communicare cū his excommunicatis in miniſterio ſacramentorū, quid interfuit eis tollere directam prohibitionem: Certe ad ſummum poterat id eſſe vtile ad vitādam ſpeciem contumaciā, & cōſequenter etiam excommunicationem minorem: at Eccleſia plus intendit per eam conceſsionem, ſcilicet pacare conſcientias, & pericula peccādi abſolute in hac communicatione tollere. Tum etiam, quia in illo ſenſu falſa eſſent illa verba, *Nemo prætextum alicuius cenſuræ, &c.* nam ſiue dicatur oblatio eſſe directa, ſiue indirecta, abſolute verum eſt, prætextu cenſuræ, quia huiuſmodi excommunicatus ligatus eſt, debere alios vitare illum in adminiſtratione ſacramentorum: ergo repugnat hoc rationi, & verbis illius Extrauagantis. Concludo igitur huiuſmodi excommunicatos non eſſe ex vi ſuæ cenſuræ ita ſeparatos ab actiuo miniſterio ſacramentorum, vt eis ſemper illicitum ſit ſicut eſt vetitum aliis excommunicatis vitandis.

Solutio.

9. *Excommunicati ſacerdotes non vitandi nō priuentur iuriſdictione quā ad ſacramenta miniſtrāda habebant.* Ex quo infero (quod etiam confirmat præcedentem aſſertionem) ſacerdotes habentes iuriſdictionē ad ſacramenta miniſtranda, non priuari illa ſimpliciter, & abſolute ob huiuſmodi excōmunicationē nondum denunciatam, &c. Probatur generatim in omnibus ſacramentis, quia nemine licite miniſtrātur (extra extremam neceſsitatē) niſi ius habeat miniſtrandi: per iuriſdictionē ordinariam, vel delegatam, tali ſacramento accōmodatam, vt oſtendi in 3. To. diſp. 16. ſect. 1. ſed oſtenſū eſt his excōmunicatis licitam eſſe hanc adminiſtrationem ſacramentorū: ergo neceſſe eſt vt retineant iuriſdictionem, neceſſariam ad huiuſmodi actum licitum. Pręterea in particulari id conſtat de ſacramento pœnitentię, in quo magis neceſſaria eſt iuriſdictio, at vero ſacramentum hoc collatum ab huiuſmodi excommunicato validum eſt, per ſe loquendo, id eſt, niſi aliunde habeat defectum eſſentialem in materia, vel forma aut intentione miniſtri: ergo ſignū eſt per hanc excommunicationem non priuari iuriſdictione ſpirituali, qui illam habeat. Minor eſt communis ſententia, vt videre licet in Couar. dict. cap. *Alma*, p. 1. §. 6. nu. 7. con. 5. vbi Adrian. Caiet. Med. & Nauarr. in eandem ſentētiam refert: quam tenet etiam Driedo lib. 3. de libert. Chriſt. cap. 7. Vict. in Sum. 7. materia de excom. q. 10. vbi dicit ita eſſe determinatum in Conc. Conſtant. in dicta Extrauag. *Ad euitanda*. Ex quo loco omnes dicti auctores hoc colligunt, quia, cum Eccleſia concedat fidelibus, vt non teneantur vitare huiuſmodi excōmunicatos in vſu ſacramētorum, conſequens, eſt, vt relinquat ipſis excommunicatis poteſtatem neceſſariam ad ſacramenta conficienda: ſed iuriſdictio eſt neceſſaria ad conficiendum hoc ſacramentum ergo illā relinquit; quia non minus conceditur vſus huius ſacramēti, quam reliquorum, nam cū verba ſint generalia, & fauorem contineant: non eſt cur pænitentiæ ſacramentum excipiatur, præſertim cum vſus eius frequentior ſit & magis neceſſarius.

Suadetur corollarium in ſacramēto pœnitentiæ, de quo eſt maius dubium.

10. *Qua ratione excom-* Supereſt vero vltimo loco explicandum, an hæc licentia miniſtrandi ſacramentū tam abſolute concedenda ſit his excommunicatis, ac ſi excommunicatis

Excommunicatis non vitandis conceſſa ſit licentia miniſtrand. ſacramenta. His excommunicatis non licet ſe inuitare ad ſacramenta miniſtranda.

catis,non eſſent,vel quæ limitatio adhibenda ſit.In qua re primo videtur certum non licere huiuſmodi excommunicatis ſeſe ingerere & quaſi inuitare ad ſacramenta miniſtranda. Hæc eſt communis ſententia: & patet, quia nullus fauor eis conceſſus eſt: ergo non eſt eis data facultas communicandi cum aliis,ſed ſolum eſt aliis data facultas communicandi cum ipſis.Vnde etiam in aliis generibus communicationis non licet his excommunicatis communicare cū aliis, licet poſsint admittere alios,vt ſecū communicent,ſi velint: quia ipſis excommunicatis non eſt datū vt non teneantur alios vitare,ſed ſolū vt poſsint non vitari ab aliis: vbi optime quadrat, quod dicitur in cap. *Illud*, de cleric. excōmu. miniſtr. *Excommunicato non vitare multo magis, quam non vitari periculoſum exiſtit: non vitare ſi quidem, cum in eo ſit excommunicatus ſine delicto non poteſt: ſed, cum ex aliis pendeat, ſine ſuo delicto poterit non vitare.*

11. Deinde: quando ipſe non ſe ingerit,ſed alius ab eo petit ſacramentum,hæc videtur generalis regula ſeruanda, vt, ſi ad fauorem petentis pertineat: ſeu moraliter ſit neceſſarū, aut valde vtile, vt excommunicatus ei conferat ſacramentum,id poſsit facere ſine peccato: ſi vero non ita pertineat ad fauorem petentis, non poſsit. Hæc regula fundata eſt in verbis Extrauagantis, quibus declaratur, ibi non fieri fauorē excommunicatis,ſed aliis fidelibus, Explicatur autem in particulari variis modis, ſeu propoſitionibus: nam in primis,ſi ſacerdos ſit parochus,ideoq́; ex officio teneatur miniſtrare ſacramentum& ille qui petit, habet ius petendi, & non vult alteri confiteri,tunc Parochus,licet dicto modo excōmunicatus ſit,poteſt petenti licite ſacramentum dare: quia petit ius ſuum, & ideo ad fauorem eius pertinet,vt ei tribuatur. Supponimus autem huiuſmodi ſacerdotem excommunicatum non poſſe hic,&tūc prius abſolutionem cēſuræ petere:nam,ſi poſsit facile, ſine dubio ad id tenetur: quia per ſe illi prohibitum eſt ſacramentum cum cenſura miniſtrare: & tūc iam nulla imminet neceſsitas, cum poſsit prius cenſuram à ſe expellere. Dixi autem. *hic non*,quia nō obſtabit,quod antea potuerit,& fuerit in mora.ſed attendenda eſt præſens opportunitas. Deinde ſupponimus huiuſmodi Parochum nō poſſe per alium non excommunicatum ſatiſfacere petenti: nam ſi hoc poſsit, teneretur ipſe abſtinere: quia iam nihil refert ad fauorem petentis, quod ipſemet potius quam alius loco eius, ſacramentum miniſtret.

12. *Qui ad hoc ex officio nō tenetur ali quando poteſt ſacramentum miniſtrare.*

Præterea, quando ſacerdos ex officio non tenetur miniſtrare ſacramēta, qui autem petit cum aliqua neceſsitate ab illo petit, tunc etiam licitum eſt ei dare. Hæc non eſt tam certa, ſicut præcedens, quia auctores citati ſolum de Parocho videntur loqui. Vnde quidam moderni addunt excluſiuam, vt patet in Vgol. tab. 2. ca. 7. §. 4 n. 4. Nihilominus tamen cenſeo eſſe veram. Et illam inſinuat Nauar. in Sum. c. 9 nu. 10. dum ait generaliter confeſsionem factam huiuſmodi excommunicato validam eſſe, quoties pœnitens non peccat in ducendo hunc confeſſariū excommunicatum ad ſuam confeſsionem audiendam. Quod eſt euidens, quia ille excommunicatus non eſt priuatus iuriſdictione, vt dictum eſt: ergo, ſi aliunde pœnitens non ponit obicem ſacramento, validum erit. Subdit vero deinde. huiuſmodi inductionem tūc eſſe peccatū mortale, quando, fit abſq́; vlla neceſsitate, vel debito, quo alius tenetur. Probatur deinde,quia tūc nullus ſit fauor danti,ſed recipienti. Extrauag. autem concedit fidelibus omnē communicationem eis fauorabilē, & rectæ rationi conſentaneam. Nec vero intelligendum hoc eſt de extrema aliqua neceſsitate(in qua etiā nominatim excommunicatus poſſet id facere)ſed ſufficit communis aliqua neceſsitas,quę antea Extrauagantē illam non ſufficeret. Ex quo fit, vt ſi fidelis poſsit ſacramentum obtinere ab alio ſacerdote nō excommunicato: non poſsit huiuſmodi excommunicatus illud dare, quia tunc nulla eſt neceſsitas, nec ſufficiens ratio aut cauſa: & conſequenter iam ille non eſſet fauor recipientis, ſed dantis. Quapropter in huiuſmodi caſu male faceret fidelis petens ſacramentum ab huiuſmodi excommunicato, cum poſsit illud à non excommunicato obtinere, quia licet hoc nō ſit ei directe prohibitum propter dictam Extrauagan. *Ad euitanda*: tamē ex natura rei ſequitur, ſuppoſito grauamine, quod ipſis excommunicatis relictum eſt abſtinendi quantum moraliter poſſunt ab huiuſmodi miniſterio. Atq; hoc modo videtur ſufficienter exponi dicta Extrauagans, & ſatisfieri intentioni eius, quia tolluntur ſcandala, & pericula: ſubueniturq́; ſufficienter neceſsitatibus fidelium. & alioqui ſeruatur rigor cenſuræ quantum neceſſe eſt, & in eadem Extrauaganti ſignificatur.

13. *Liceatne hunc excommunicat. ob aliorum neceſsitatem ſacrum facere Dubitationes.*

Sed quæres, an quod dictum eſt de miniſterio ſacramentorum, locum habeat etiam in celebratione Miſſæ: Et eſt caſus moralis, ſi Parochus ſit dicto modo excōmunicatus vt nullus ſit alius ſacerdos, à quo populus poſsit Miſſam audire in die feſto, an poſsit licite id facere ob eam ſolam cauſam& ſecluſo ſcandalo, & conſequenter an Parochiani poſsint licite petere&inſtare, vt ſibi ſacrum faciat. Et ratio dubii eſt, nā in dict. Extrau. licet fiat expreſſa mentio de ſacramētorum adminiſtratione, &receptione, non tamen de Miſſæ celebratione: Neq; videtur hoc extendendum propter ſimilitudinem rationis: tum quia Miſſæ celebratio habet ſingularem excellentiam, ac dignitatem, tum etiam quia illud miniſteriū nō eſt ita neceſſariū fidelibus, ſicut eſt ſacramentorum collatio. Et ita Doctores loquuntur ſolum de receptione ſacramentorū. In contrariū vero eſt, quia in illa Extrauagāti ſtatim additur clauſula generalis, *Aut aliis quibuſcunq; diuinis*: ſub qua clauſula maxime continetur diuinū ſacrificium: ergo non tenentur fideles vitare huiuſmodi excommunicatū in Miſſæ ſacrificio: & ita ſine dubio poſſunt Miſſam eius audire, ſi illam ſua ſponte dicat, ſiue in eo peccet: ſiue non: ergo etiam poſſunt illum inducere vt eam dicat, quando moraliter indigēt illo ſacrificio, vel propter obligationem feſti occurrētis, vel propter moralem aliquam neceſsitatem communicādi, &c. Ergo & ipſe non peccabit tunc ſacrificando in bonū aliorum: tunc enim ipſe non ſe ingerit aliorum communicationi, ſed ſolum admittit eos ad ſui communicationem, quæ illis prohibita non eſt.

14. *Prior opi.* *Vide Vgoli tab. 1. ca. 13. à 4. num. 2.*

In hac re aliqui cenſent hoc non licere huiuſmodi ſacerdoti, niſi forte quando cenſura eſt omnino occulta, & ſequetur ſcādalum, &infamia, niſi ſacrificet, quin potius aiūt aliqui, ſi poſsit ſuam excommunicationem ſine ſcandalo manifeſtare, vtpote quia cauſa eius, nec infamis, nec ſcandaloſa eſt, debere potius ſuam excommunicationē publicam facere, vt ſe excuſet, quam celebrare. Sed hæc doctrina habet quidem locum in excommunicato vitando, & hoc ſenſu ſatis in ſuperioribus tractata eſt. *Impugnatur.* At vero in hoc excommunicato, qui ex nouo iure vitandus nō eſt, non ita procedit, quia de illo nō quęrimus, an per accidēs, &ratione damni vitandi poſſit hoc licite facere, ſed per ſe ob facultatem conceſſam in prædicta Extrauaganti in fauorem fidelium. Vnde in huiuſmodi caſu non ſupponimus excommunicationem eſſe occultam aliis, ſed notam, &ideo, etiam ſupponimus non futurum ſcandalum, vel nouam infamiam ex eo, quod talis excommunicatus abſtineat à celebratione, quando quidem habet impedimentum aliis notum, in quibus potius poterit ſcandalum timeri, ſi eum viderint celebrare. Quamuis in hoc etiam ſupponendum ſit, tale ſcandalum vitari poſſe, & debere, quod fiet, ſi alii inſtruantur, & ſufficienter intelligant huiuſmodi excommunicatū non peccare celebrando in tali opportunitate, & propter talē cauſam: ſecluſo ergo omni ſcā-

dalo, & infamia, vel metu extrinſeco, per ſe conſideranda, & tractanda res eſt.

15. *Vera reſolutio. Quid de Parocho.* Et videtur quidem vt minimum hic eſſe illa diſtinctione vtendum, qua omnes Doctores vtuntur in adminiſtratione ſacramentorum ſcilicet, quod aut hic excommunicatus Parochus eſt, ſeu alioqui ex iuſtitia obligatus ad ſacrum faciendum, aut eſt ſimplex ſacerdos carens tali obligatione. In priori caſu dicendum videtur, idem iudicium eſſe de celebratione Miſſæ, quod de adminiſtratione aliorum ſacramentorum: nam Parochiani, tenentur Miſſam audire, & alioqui habent ius petendi à Parocho: ergo licite poſſunt ab eo exigere, & ipſe etiã licite poteſt id facere. Reſponderi poſſet Parochianos teneri ad audiendum ſacrum, ſi ſit qui legitime id faciat: in eo autẽ caſu deeſſe, qui legitime faciat: quia Parochus excommunicatus eſt. Sed in primis hoc ipſum eſt, quod inquirimus, an ſcilicet talis excommunicatus ſit illegitimus miniſter pro tali caſu. Et deinde vis rationis non omnino pendet ex eo, quod huiuſmodi homines teneãtur ad audiendum ſacrum, ſed ex eo quod habent ius petendi miniſterium illud à ſuo Parocho: quod ille præcipue tenetur ex iuſtitia exhibere illis diebus, in quibus ex præcepto Eccleſiæ, per ſe loquendo, tenentur fideles audire ſacrum, vt dixi in tom. 3. diſp. 86. ſect. 1. Et quantum ad hoc multum confert ad honeſtandum hunc actum in illo caſu obligatio, quam fideles habent, per ſe loquendo, ad audiendum ſacrum: quãuis argumentum poſſet procedere, quoties habent ius petendi vt fiat ſacrum, etiamſi fortaſſe non teneantur audire: ſicut etiam poſſunt petere ſacramentum, quando habent ius petendi, etiamſi non teneantur recipere.

16. Vnde augetur hæc ratio, quia ſequitur alioqui perplexio quædam: nam, ſi ille tenetur ex iuſtitia facere, alter recte facit exigendo ius ſuum: ergo alter peccabit non reddendo, ergo ſi ea ratione ſacrum faciat, non peccabit, alioqui perplexus eſſet: ſimilis enim diſcurſus fieri ſolet de adminiſtratione ſacramentorum. Sed reſponderi poteſt, peti principium, nam idem diſcurſus applicari poteſt ad excommunicatum denunciatum, qui alias ex officio teneatur: ſicut ergo ille excuſatur legitime, quando eſt ſic excommunicatus, quia ſolum tenetur quis ad miniſterium ſui officii, quia ſub conditione, *quando à ſuperiori prohibitus non eſt.* Ita dicere quis poteſt de excommunicato non denunciato, & tollitur omnis perplexitas. Probandum ergo eſt, quod non obſtãte tali cenſura, adhuc maneat obligatio celebrandi abſque legitima excuſatione. Poteſt ergo in hunc modum hoc explicari, quia Parochus ille, per ſe loquendo, tenetur ex iuſtitia ad illud miniſterium, & alioqui ipſi Parochiani ex vi talis cenſuræ non prohibentur, quominus poſsint petere ius ſuum ob priuilegium illis conceſſum ob Extrauagant. *Ad euitanda*, & ideo licite petunt: nam ab excommunicato licite quis petit quod ſibi debet, niſi alias ſpecialiter prohibitum ſit, vt ſumitur ex c. *Intelleximus* de Iudiciis, & c. *Si vere*, de ſent. excom. ergo neque ipſe Parochus ex vi talis cenſuræ excuſari poteſt quo minus petentibus reddat miniſterium ſuum: non ergo peccabit illud faciendo. Et confirmatur à contrario, nam ſi Parochiani ſunt excommunicati non denunciati, & nihilominus petant, & velint audire Miſſam à ſuo Parocho, ipſe licite poteſt eam facere coram eis, quia non tenetur eos vitare ratione prędictæ Extrau. ergo & è contrario. Denique non eſt maior ratio ob quam poſsimus ab illo petere ſacramentum, quam ſacrificium: nam, licet miniſterium ſacrificii videatur grauius, tamen verba Extrau. generalia ſunt, vt vidimus. Et licet ſacramentum videatur vtilius, aut interdum magis neceſſarium propter gratiæ infuſionem, aut peccati remiſsionem, tamen & hoc non refert, quia hoc non tam fundatur in vtilitate, quam in iure petentis, ſuppoſita Eccleſiæ inſtitutione in dicta Extrau. Et pręterea illud quod ſumitur, incertum eſt: nam ſacrificium etiam eſt vtiliſsimum, præſertim communi bono per modum ſatisfactionis, & impetrationis.

Poteſt vero obiici, quia ſequitur poſſe aliquem iuſte petere ab huiuſmodi excommunicato, vt munus ſuum impleat, ſi alias ratione accepti ſtipendii, vel capellaniæ tenetur Miſſam dicere, etiamſi alius auditurus non ſit illam, quia etiam tunc procedit ratio facta, quod poteſt exigere debitum ſuum: conſequens autem eſt plane falſum, & contra Eccleſiæ conſuetudinem. 17. *Obiectio.* Reſpondetur, negando ſequelam: quia in dicta Extrauag. *Ad euitanda*, ſolum conceditur facultas communicandi cum his excommunicatis: & ideo ex vi illius conceſsionis ſolum poſſumus petere huiuſmodi miniſteria per modum cõmunicationis: quæ tunc ſolum interuenit quando ſacramentum petitur vt recipiatur, vel Miſſa vt audiatur. Petere autem à ſacerdote excommunicato vt faciat ſacrum, ſolum quia recipit ſtipendia, vel quia ex titulo capellaniæ ad id tenetur, fieri non poteſt, quia illud non eſſet communicare cum illo, ſed abſolute inducere ad miniſterium ei prohibitum. In eo ergo caſu cogi poterit excommunicatus, vel vt ſtipendium reſtituat, vel vt per alium ſuæ obligationi ſatisfaciat: non vero vt per ſe ipſum celebret. *Solutio.*

At vero, quando ſacerdos non eſt Parochus, & occurrit ſimilis neceſsitas, quę charitate ſaltem vel obligaret, vel certè plurimum induceret ad illud miniſterium perficiendum propter communem populi vtilitatem vel Eccleſiaſtici præcepti obſeruantiam, ſeu executionem, maius dubium eſt, an tunc liceat ei ſic excõmunicato ſacrificare, & aliis ab eo petere vt id faciat. Tamen conſequenter loquendo, videtur ita ſentiendum de hoc miniſterio, ſicut de ſacramentorum collatione: nam verba Extrauagantis æqualia ſunt: & alia ratio hic procedit, cum hic nõ antecedatur fauor ipſius excommunicati, ſed fidelium, vel potius eorum neceſsitas. Et hoc etiam ſenſiſſe videtur Nauarrus dict. ca. 9. num. 10. in fine, dum ſub diſiunctione loquitur eodem modo de inductione ad faciendum ſacrum, vel adminiſtrandum aliquod ſacramentum. Quamuis autem hoc videatur verum de rigore iuris, nihilominus in praxi attendenda eſt conſuetudo, quæ eſt optima legum interpres, & cauendum etiam eſt ne ſequatur aliquod ſcandalum. 18. *Quid de ſacerdote non parocho.*

Vltimo intelligitur ex dictis, quid ſentiendum ſit de his excommunicatis, quantum ad incurrendam irregularitatem, vel alias pœnas, ſi celebrent, vel ſacramenta miniſtrent. Attendendum eſt enim, an id licite faciant ex vi fauoris aliis conceſsi per Extuauagantem, *Ad euitanda*, nec ne. Nam quando priori modo operantur, nullam pœnam, vel irregularitatem incurrunt, quia non violãt cenſuram: neque illa irregularitas incurritur ſine culpa, vt ſupra oſtenſum eſt. At vero, quando illicite ſe ingerunt, & fauorem aliis datum ſibi vſurpant, irregulares fiunt, & eaſdem pœnas incurrunt, quas alii excommunicati denunciati: quia quoad eos ſic miniſtrantes manet integrum ius antiquum: nihil enim ei derogatum eſt per Extrauag. *Ad euitanda*, vt in ipſamet cauetur: illæ autem pœnæ iure antiquo inductæ ſunt. 19. *Quid dicendum de his excommunicatis quantum ad irregularitatem ob celebrationem impoſitam.*

DISPVTATIO XII.

De quarto effectu excommunicationis, qui eſt priuatio diuinorum officiorum, & aliarum rerum ſacrarum.

PRÆTER ſacramenta, & ſacrificium, ſunt in Eccleſia alia diuina officia, & res diuinæ ſeu ſacræ, quarum participatione priuatur etiam is, qui excommunicat. maiori ligatus eſt, & ideo de iis in ſpeciali eſt dicendum. Et primo de diuinis officiis ſub quibus auditionem Miſſæ comprehendimus. Deinde de rebus ſacris, vt ſunt templa, & alia huiuſmodi, vbi, etiam in ſpeciali dicendum erit de priuatione ſepulturæ ſacræ.

SECTIO I.

Vtrum excommunicatus priuetur omni participatione externa ſacrificii Miſſæ, & ſub qua pœna.

1. SVpponimus tanquam certum, excõmunicatum ex vi cenſuræ priuatum eſſe omni communicatione Eccleſiaſtica in rebus diuinis: id enim in iure expreſſum eſt, c. *Reſponſio*, & c. *Nuper*. cum aliis de ſen. excom. & c. *Alma mater*: eod. tit. in 6. Inter has vero res diuinas primum locum obtinet ſacrificium Miſſæ, & ideo hoc præcipue hic explicandum proponimus: de cæteris vero diuinis officiis dicemus ſect. ſeq. Tribus autem modis poteſt quis priuari hoc ſacrificio. Primo, ne illud per ſe ipſum offerat, quæ priuatio pertinet ad ſolos ſacerdotes: de qua dictum eſt diſpu. præcedente, quia eſt eiuſdem rationis cũ priuatione actiuæ adminiſtrationis ſacramentorum. Secundo priuari quis poteſt hoc ſacrificio, ne pro ipſo offeratur, & hoc pertinet ad priuationem ſuffragiorum, de qua diſputatione ſecunda dictum eſt. Tertio priuari poteſt excommunicatus participatione ſeu communicatione huius ſacrificii, quantum ad externam communicationem, quæ eſt per aſſiſtentiam, miniſtrationem, ſeu cooperationem ad tale ſacrificium.

Per excommunicationem priuatur excommunicatus ſacrificio Miſſæ intereſſe.

2. Dico ergo primo, excommunicatus ex vi cenſuræ directe prohibetur ne ſacro intereſſe, aut inſeruire poſſit. Probatur, Tum quia excommunicati generatim priuantur omni excommunicatione fideliũ, ca. pen. de ſent. excom. c *Nihil*, c. *Engeltrudam*, cum aliis 11. q. 3. nam vna ex præcipuis communicationibus, & maxime in ſacris inter fideles eſt in eo, quod ad hoc ſacrificium peragẽdum conueniunt, tum etiam quia hac ſpecie priuantur in c. *Illud*, de Cleri ex-com. miniſt. & c. *Is, qui*, c. vlt. de ſent. excom. in 6. & c. *Epiſcoporum*, de Priu. in 6. hæc autem prohibitio primo ac per ſe cadit in eum, qui eſt cenſura ligatus. ergo ipſe maxime eſt, qui tenetur ſe ſeparare ab huiuſmodi actu, ſeu excommunicatione ſacra. Quo fit, vt ex ſentẽtia omnium tranſgreſſio huius prohibitionis in ipſo excommunicato ſit peccatũ mortale ex genere ſuo: quia materia eſt grauis, & circa rem valde ſacram. Fit etiam, vt hæc prohibitio nunc locum habeat in omni excommunicato non denunciato, quia vt ſæpe dictum eſt, per Extrau. *Ad euitanda*. nihil conceſſum eſt ipſi excommunicato: hic autem actus, de quo nunc agimus, ad illius tantum commodum ſpectat, nec propter alios concedi poteſt.

3. Solum fingi poteſt caſus, in quo ſacerdoti nõ excommunicato neceſſarium ſit celebrare, & non habeat miniſtrum aliquem niſi huiuſmodi excommunicatum non vitandum: tunc enim licitum videtur ſacerdoti induci alium vt ſibi miniſtret: quia non tenetur illum vitare, & alioqui habet ſufficientem cauſam, vt ab eo petat tale miniſteriũ. Ex quo fit conſequenter, vt ipſe excommunicatus in eo caſu non peccet miniſtrando: quia nõ eſt fauor illius, ſed alterius, quod eſt probabile iuxta doctrinam datam in ſect. vlt. præcedentis diſputationis: nam hoc miniſterium minus graue eſt, quam ſacramenti adminiſtratio, vel celebratio, vnde ex minori etiam cauſa, vel neceſſitate honeſtari poterit: quanquam rarius poſſit huiuſmodi caſus accidere. Præter eum autem nullus eſt, in quo excommunicatus poſſit excuſari à culpa propter huiuſmodi communicationem exceptis illis duobus generalibus principiis, ſcilicet ignorantię ſeu neceſſitatis ac violentię: de quibus in ſuperioribus dictum eſt. Propter hanc vero culpam nullam inuenio ſpecialem pœnam iure impoſitam: non enim incurritur noua cenſura: nam, licet qui communicat cum excommunicato, incurrat cẽſuram excommunicationis ſaltem minoris, ipſe tamen excommunicatus aliis communicans, illam non incurrit, quia ei impoſita non eſt. Et argumentum à ſimili vel à pari in hac materia efficax non eſt, vt ſæpe dixi.

Caſus in quo excommunicatus ſacro intereſſe poteſt.

Propter hãc excommunicationem nõ eſt iure aliqua pœna impoſita.

Incurratne irregularitatem excommunicatus Miſſam audiendo.

NEque etiam propter hoc delictum irregularitatis incurritur, quia in iure lata non inuenitur. Audire namque Miſſam non eſt actus ordinis, pro quo ſolum irregularitas impoſita eſt. Excipitur tamen iuxta communem ſententiam, quando ipſe excommunicatus non ſolum audit Miſſam ſed etiã auctoritate ſua in cauſa eſt, vt Miſſa coram ipſo celebretur, vt notat Couar. in ca. *Alma*, p. 1. §. 6. in fine cum Gloſſ. in Clem. 2. verb. *Celebrare*, de Priuil. & Abb. in c. *Illud*, n. 8. de Cleri. excommunicato miniſtrante, Hoſtien. ibi. n. 12. & cap. vlt. de except. Præl. nu. 2 Fundanturque in dicto c. *Illud* quoniam ibi dicitur non excuſari quendam Epiſcopum excommunicatum, qui ſub ſpe veniæ diuina ſibi fecerat celebrare, quominus pœnam, quam canon infligit, incurrat: Sed obiici poteſt primo ex illo textu nihil efficaciter probari, quia ibi non explicatur, an illa pœna ſit irregularitas, & ſi ponderentur illa vltima verba *Ei non diximus infligendam*, ex eis videtur colligi non eſſe ſermonem de aliqua pœna, quæ ipſo facto incurratur, qualis eſſe ſolet irregularitas, ſed de aliqua alia pœna per Eccleſiaſticum iudicem imponenda qualis eſt depoſitio, & alia ſimilis. Vnde alia lectio, quæ ibi in margine notatur, habet, *Pœna quam Canones minantur, &c.* Secundo obiicitur, quia de illo Epiſcopo tria referuntur in illo textu. Primum in §. *Ipſe vero*, quod prætextu cuiuſdam excuſationis diuina officia ſolenniter celebrauit. Secundum, in §. *Illud autem*, quod ſub ſpe venię diuina ſibi fecit celebrari. Tertium ibidem, quod communicationi fidelium ſe ingeſſit. Poſtea vero in fine ita ſubditur, *Cum eo miſericordiam facientis, pœnam quam canon infligit his, qui poſt excommunicationem præſumpſerint diuina celebrare, vel ſe celebrationi ingreſſerint diuinorum, ei non diximus infligendam.* In quibus vltimis verbis, non videtur puniri ſecundus exceſſus, quod ſibi fecerit diuina celebrari, vel ſub illis verbis includitur, *Celebrationi ſe ingeſſerit diuinorum*: quæ communia ſunt, ſiue ſimpliciter Miſſam audiat, ſiue eam iubeat coram ſe dici: ergo non intelligit propter illam cauſam incurrere irregularitatem: alias quocunque modo ſe ingerat, ſiue iubens, ſiue non, illam incurret: quia verba indifferentia ſunt, & ſine fundamento limitãtur ad vnum modum ſe ingerendi potius, quam ad alium: præſertim cum de vtroq; mentio præceſſiſſet. Dicunt aliqui, eum, qui auctor eſt, vt alius faciat, ita reputa- 4.

Hoſtienſis.

Cap. illud. de Cler. excom. miniſt.

Præcedens ſententia impugnatur.

reputari ac ſi ipſe faceret, & ideo, qui auctor eſt vt-
Euaſio præcluditur. alius celebret coram ſe excom. eãdem irregularitatem incurrere quam ipſe contraheret celebrando, quia iã celebrat per alium. Sed huiuſmodi ratio in præſenti materia inefficax eſt: quia longe grauius eſt delictum ſacerdotis excommunicati celebrantis coram excommunicato: & ideo qui inducit ad ſecundum, non cenſetur etiam moraliter committe-
Poſterior ſententia. re primum: ergo etiamſi daretur locus extenſioni, non recte extenderetur pœna impoſita priori delicto ad poſterius. Quapropter Ioan. Andreas, & Panor. refert negat in eo caſu incurri huiuſmodi irregularitatem, cuius ſententia in rigore iuris forte poſſet defendi: quia nullo iure ſatis probatur latam
Reſolutio. eſſe huiuſmodi irregularitatem.

Nihilominus à priori ſententia non cenſeo rece-
5. dẽdum; quia communis opinio omnium etiam recentiorum eam amplectitur, quod etiam eſt ſignũ vſu & conſuetudine eſſe receptam, ideoque in praxi cenſeo eſſe timendam huiuſmodi irregularitatem. Quæ poſſet in illo textu fundari, ſi verba illa *Celebrationi ſe ingeſſerint diuinorum*, ita interpretemur vt non dicatur ſe ingerere celebrationi is, qui ſimpliciter Miſſam audit, ſed qui facit & iubet coram ſe celebretur: nam hic proprie ſe ingerit celebrationi illa autẽ ſolum auditioni. Suppoſita autem hac intelligentia videtur textus æquiparare (quoad pœnam) delictũ ſe ingerendi celebrationi, cum delicto celebrandi: ſicut ergo huius pœna eſt irregularitas, vt in ſuperioribus tractauimus, explicando præſentem textum quoad hanc partem, & alterius pœna erit irregularitas.

6. *Obiectio.* Dices, hinc ſequi non ſolum eum, qui coram ſe
Fiatne irregularis excommunicatus corã alio excõmunicato faciens celebrare. ſed etiam coram alio excommunicato miſſam facit celebrare irregularem fore: dummodo ille, qui pręcipit, excommunicatus etiam ſit. Hoc enim ſuppo-nẽdum eſt, quia ſi ille non ſit excommunicatus, nõ magis fiet irregularis, quam ipſe celebrans, de quo ſtatim oſtendemus non fieri irregularem: & quia textus ſolum loquitur de excommunicato, qui ſe ingerit celebrationi diuinorum. Primum ergo fundamentum huius irregularitatis eſt cenſura eius, qui auctor eſt, vt alius coram excommunicato celebret. Quod autem facit celebrare coram ſe, vel coram alio excommunicato, non videtur variare rationem culpæ, ob quam pœna infertur: nam idem interuenit contemptus cenſuræ, idemque modus ſe ingerendi celebrationi diuinorum, quantum ad actiuam celebrationem, quam per alium facere cenſetur: ergo eandem irregularitatem in eo caſu incurret. Quod ſi hoc admittatur poterit vlterius inferri excommunicatum ſacerdotem, qui alium facit celebrare, etiamſi nõ coram ſe neq; coram alio excõmunicato, ſed abſolute aut priuatim, aut coram non excommunicatis, fieri irregularem, quia tũc etiam ſe ingerit actiuæ celebrationi diuinorum & per alium celebrare cenſetur: quod maxime vrgebit, ſi pro ſe, etiamſi non coram ſe faciat celebrari, quia tunc magis ſe ingerit, & fit particeps celebrationis.

7. *Solutio.* Reſpondetur, etiamſi admittamus hanc irregularitatem propter communem ſententiam, nõ eſſe extendendam vltra terminos eius. At vero auctores illius ſolũ dicunt excommunicatum audiendo Miſſam, cuius celebrationi auctoritatem præbet, irregularem fieri, vt patet ex Gloſſa in Clement. 2. de Priuil. verb. *Celebrari*, in qua omnes fundati ſunt: ex dicto capit. *Illud*, quod eſt præcipuum fundamentum: ſolum enim loquitur de eo, qui fecit celebrari coram ſe. Et ratio reddi poteſt, quia tunc ſolum ſe gerit virtualiter ac moraliter tanquam celebrans: quia de ratione celebrãtis eſt, vt ipſe interſit ſacrificio: vt per ſe notum eſt; & ideo ſi non faciat coram ſe celebrari, nec ſe gerit virtute vt celebrans, nec ſe ingerit celebrationi, quantum neceſſe eſt ad hanc irregularitatem contrahendam, licet aliquẽ concurſum ad celebrationem habere videatur. Et ideo dixi oportere, vt ipſemet, qui alium facit coram ſe celebrare, excommunicatus ſit: nec ſatis erit quod inducat excommunicatum ad celebrandum coram ſe, vt ſupra contra Nauar. dixi, quia nemo contrahit irregularitatem ob celebrationem, niſi quia excommunicatus eſt.

Vnde vlterius addo, hanc irregularitatem reſtringendam eſſe ad ſacerdotem ita vt non quouis, 8.
ſed ſolus ſacerdos excommunicatus faciens coram *Reſolutio data limitatur.*
ſe celebrare irregularis fiat. Quamuis Gloſſa, Panormitanus, Couarruuias, & alii ſimpliciter de excommunicato loquãtur, & Nauarrus ca. 27. n. 244. expreſſius dicat: *prælatum aut Dominum*, &c. Ratio autem, quæ me monet, eſt: quia ſi inſpiciamus textum in illo ca. *Illud.* ſolum loquitur de Epiſcopo excommunicato, qui coram ſe fecit celebrare: ſi vero conſideremus rationem fundamentalem huius irregularitatis, ea eſt, quod is, qui facit coram ſe celebrare moraliter ſe gerit ac ſi ipſe celebraret: at vero ſolũ ſacerdos celebrans incurrit irregularitatẽ: ergo etiam ſolum ſacerdos faciens coram ſe celebrare illam incurret. Deniq; cum pœnæ ex ſuo genere reſtringendæ ſint, multo magis hæc, quæ obſcuriſſime ex iure colligitur.

Celebrans coram excommunicato vitando quomodo peccet, quam ve pœnam incurrat.

Secunda pars aſſertionis erat, prohibitionem 9.
hanc extendi ad ipſos Sacerdotes non excommunicatos, & coram excommunicato celebrare non poſsint, & grauiter peccent, ſi contrarium faciant: quia excommunicatio in diuinis cum excom municato maxime prohibita eſt omnib⁹ fidelibus, vt ſupra oſtendimus: celebrare autem coram excommunicato, eſt communicare cum illo in diuinis: ergo; Item quia in iure generatim ſtatutum eſt ne coram communicatis diuina fiant, vt patet ex cap. *Is qui*, de Sententia excommunic. vbi in particulari de celebratione eſt ſermo. Item colligitur ex Clementina 2. de Sententia excommu. Hæc autem prohibitio nunc limitanda eſt ad excommunicatos nominatim, ſeu manifeſtos percuſſores Clericorum: nam alios non tenemur vitare: & ita quãuis nobis conſtet eos eſſe præſentes, poſſumus celebrare: nam licet ipſi peccent aſsiſtendo, qui celebrat non peccat, nec communicat peccato illorum, niſi illos fortaſſe inducat ſine graui cauſa, aut neceſsitate, vt ſupra dictum eſt. Tunc autem peccabit, non proprie communicando cum tali excommunicato nam hoc illi prohibitum eſt: ſed quia inducit illum ad malum.

Propter hanc autem communicationem incur- 10.
retur excommunicatio minor: quod commune eſt: non vero irregularitas. Idem enim expreſſe cautum eſt in dicto c. *Is qui*, de Sent. excomm. in 6. & ratio in eodem textu non alia redditur, quam quod id non ſit expreſſum in iure. Cur autem in iure non fuerit poſita talis irregularitas, etiamſi fortaſsis pro aliis ſimilibus delictis poſita ſit, cum pendeat ex arbitrio legislatoris ſufficiens ratio erit, ne tot multiplicentur irregularitates. Præterea quod qui celebrat coram excommunicato non violat directe cenſuram & magis ſe habet vt patiens communicationem alterius communicati, ſeu non vitant illam, quam vt per ſe agens contra cenſuram. Quamuis autem in dicto cap. *Is qui*, negetur incurri irregularitatem ob hanc culpam: tamen in cap. *Epiſcoporum*, de Priuileg. in 6. cenſura interdicti ponitur in eos, qui publice excommunicatos ad diuina officia, ſeu Eccleſiaſtica Sacramenta admittunt: vbi Gloſſa aduertit hos eſſe vicinos irregularitati: quia ſi ſic interdicti celebrent,

celebrent, irregulares fiant. Veruntamen de hac cenſura interdicti, ſuo loco dicemus.

Quid faciendum, ſi excommunicatus vitandus ſacris intereſſe velit.

11. Circa hoc vero ſolet occurrere difficultas, quid debeat facere ſacerdos, quando non poteſt expellere excommunicatum vitandum ab eo loco, in quo ſacrificaturus eſt. In qua re dicendum eſt, ſi Sacerdos tunc nondum inchoauit Miſſam, debere potius illam omittere, quam coram excommunicato celebrare. Ita docent omnes, & à fortiori patebit ex dicendis. Si vero Miſſa iam eſt inchoata, & excommunicatus vitandus ſuperuenit, & vult ei intereſſe, ſiſtendum eſt, & excommunicatus monendus, vt recedat: vt colligitur ex Clementina 2. de Sententia excommun. ibi. *Inſtantibus etiam celebrantibus exeant:* & infra: *A celebrantibus moniti vt exeant*, Et ibidem noua excommunicatio Pontifici reſeruata fertur in eos, qui cum ſint publice excommunicati, & ab ipſis celebrãtibus in Eccleſiis, vt exeant moniti, remanere præſumpſerint. Quod ſi hæc admonitio & obligatio non ſufficiat, adhiberi poteſt vis & coactio abſque vlla iniuria, quia illa potius eſt defenſio Eccleſiaſticæ immunitatis, adeo vt etiamſi excommunicatus, qui exire non vult ſit Sacerdos, poſsit per vim expelli abſq; violatione canonis, *Si quis ſuadente*: & ideo ad oſtiarii munus pertinere dicitur eiicere excommunicatos. Et à ſimili optime confirmari poteſt ex cap. *Veniens*, de Sententia excommun. Et huc etiam ſpectat antiqua conſuetudo, quod Diaconus in Miſſa clamare ſolebat, vt qui non communicarent, exirent, quam etiam miraculo, ſeu reuelatione aliquando confirmatam eſſe refert Gregorius II. Dialogor. capit. 23. At vero ſi excommunicatus expelli non poſsit, diſtinguendum eſt: aut enim peruentum eſt ad Canonem, ſeu conſecrationem, aut non. Si nondum peruentum eſt, omittenda eſt potius Miſſæ perfectio, quam perficienda coram excommunicato. Quod etiam colligitur ex Clementina 2. ibi: *Ex quo frequenter contingit, quod non ſine Dei offenſione ac populi ſcandalo, ipſa Miſſarum ſolennia remanent inexpleta.*

Quid ſi expelli non poſſit.

12. At ſi ſacerdos iam Canonem inchoauit, debet Miſſam abſoluere vſq; ad ſpecierum ſumptionem: quia ſacrificium nulla ratione debet imperfectum, ſeu inchoatum relinqui, vt ſuperiori tomo latius probatum eſt diſputatione 85. ſectione 1. Et in his conueniunt Doctores, vt videre licet apud Gabrielem in 4. diſtin. 16. quæſtione 3. articul. 3. dub. 2. Sotum diſt. 22. quæſt. 1. ar. 4. poſt ſecundam concluſionem. Antonium tractatu de excomm. capi. 79. nu. 4. Horis Canonicis, capit. 16. numer 60. Gloſſam cum Doctoribus in dictis Clementina 2. de Sententia excommun. ſolum eſt quædam differentia notanda: nam Gloſſa, Antonius, & alii, quos ſequitur Nauarrus in Summa cap. 72. numer. 23. nihil amplius requirunt, niſi vt Canon inceptus ſit. At idem Nauarrus cum Innocentio capit. *Nuper* de Sententia excommunicationis: & alii dicunt, neceſſarium eſſe, vt conſecratio inchoata ſit, quia antea non eſt inchoatum ſubſtãtiale ſacrificium: ſed omnes ſunt cęremoniæ, & orationes quaſi præparatoriæ ad ſacrificium: & ideo ſi conſecratio inchoata non eſt, quãuis intermittatur officium, & omittatur Miſſa, non relinqueretur imperfectum ſacrificium, cum inchoatum non ſit quoad ſubſtantiam: quoad accidentia vero à principio Miſſę inchoatur quare ſemper omitti poterit vſque ad conſecrationem excluſiue. Quia illa differentia ſecundum magis, vel minus, ſeu ſecundum maiorem diſtantiam, vel propinquitatem ad conſecrationem, non refert: nec ſatis eſt, vt inducat obligationem inchoandi, & perficiendi ſubſtantiam ſacrificii: quia de hoc neque diuinum pręceptum extat, neque Eccleſiaſticum tam graue, quam eſt præceptum de vitando excommunicato in diuinis, & maxime in Miſſæ ſacrificio. Res eſt quidem dubia, & ex vtraque parte probabilis, quia nullum de hoc habemus ius expreſſum: & duo præcepta ibi concurrunt: vnum de vitando excommunicato, aliud de perficiendo ſacro officio inchoato (non eſt enim dubium, quin per ſe loquẽdo præceptum hoc ſit etiam ante inchoatam cõſecrationem: quod proinde grauius obligat, quo propinquius ad conſecrationem acceditur) & quia inchoato canone, iam propinquiſsime acceditur ad myſterium: & ideo poſtquam ille inchoatus eſt, grauior reputatur obligatio perficiendi Miſſam, vt intelligi poteſt ex iis, quæ de canone diſſeruimus præcedenti tomo, diſputatione 82. ſectione tertia. Vnde cum vtrinque etiam ſint varia Doctorum iudicia, liberum erit ſacerdoti, quam voluerit partem, elicere.

13. Diuus Thomas autem in ſimili caſu tutius dicit eſſe Miſſam omittere, ſcilicet quando ipſemet Sacerdos recordatur ſe eſſe excommunicatum, vt patet 3. part. quæſt. 83. articul. 6. ad 2. Et hæc addenda ſunt iis, quę ibi ſcripſi diſputatione 68. ſectione 7. & diſputatione 85. ſectione 2. Maior enim obligatio eſt in Sacerdote non ſacrificandi, quando eſt excommunicatus, quam non ſacrificandi coram excommunicato. Si ergo ante inceptum canonem recordetur ſe eſſe excommunicatum, omittere debet Miſſam, ſi abſque graui ſcandalo, aut infamia id facere poſsit, vt diuus Thomas ſupra aduertit: vel niſi facile poſsit inde abſolutionem obtinere: ſi vero iam conſecrationem inchoauit, perficere debet ſubſtantiam ſacrificii, vt idem diuus Thomas, & cum eo omnes docent. De illo vero tempore intermedio à principio canonis, *Te igitur clementiſſime Pater*, vſque ad conſecrationem, res eſt vtrinque dubia: tutius tamen videtur, etiam tunc Miſſæ ſacrificium omittere, iuxta diui Thomæ ſententiam. Ad eundem ergo modum opinabimur in pręſenti caſu, quanquam enim vt dixi, non ſit omnino eadem ratio: quia grauius eſt celebrare excommunicatum quam coram excommunicato: eſt tamen ſimilitudo ſufficiens, vt idem iudicium ferendum cenſeamus.

Dubium incidens de ſacerdote qui dum celebrat recordatur ſe eſſe excommunicatum expeditur.

14. Denique addunt Doctores, in prædicto caſu poſt ſumptionem ſacramenti, quod reliquum eſt Miſſæ non eſſe coram excommunicato abſoluendum: ſumptio enim vel eſt de eſſentia ſacrificii, vel multum pertinens ad ſubſtantiam eius: & ideo ſaltem vſque ad illam peragendum eſt ſacrificium: cap. *Relatum*, de Conſecrat. diſtinct. 1. & qui peragi debet decenti, & conuenienti modo; ideo nihil omitti debet eorum, quæ in tota illa actione vſque ad ſumptionem Sacramenti fiunt: poſt peractam vero ſumptionem, cum iam omnino, & indubitanter tota ſubſtantia ſacrificii conſummata ſit, ſi adhuc excõmunicatus recedere nolit, in ſacriſtiam, vel alium conuenientem locum ſecedere debet Sacerdos & ibi cætera perficere. Quod idem non inuenio in aliquo iure ſpecialiter præſcriptum; ſed ex illo principio generali colligitur ab authoribus. Quod coram excommunicato non ſunt ſacra officia peragenda: nam hac regula ſolum excipitur illud ſacrum miniſterium, quod neceſſarium eſt ad ſacrificium inchoatum perficiendum: cum ergo idquod poſt ſumptionem ſequitur, neceſſarium non ſit ad perfectionem ſacrificii, non erit coram excommunicato dicendum, ſed vel omittendum, vel alio conuenienti loco perficiendum.

15. Vltima pars ptopoſitæ aſſertionis erat, prohibitum eſſe ex vi cenſuræ, nec cum excommunicato in *Liceatne ſimul cum ex-*

audienda

communicato vitando Miſſam audire.

audienda Miſſa alii communicent, id eſt, ne ſimul cum eo eandem Miſſam audiant. Quæ pars non eſt ita certa ſicut præcedens, quia nõ eſt in iure expreſſa; ſed colligitur ſolum ex illo generali principio quod cum excommunicato communicandum non eſt, præſertim in diuinis. Dubitari autem poteſt, an illa conditio Miſſæ, vt ſic dicam, ſit communicatio in diuinis: inter faciendum enim rem ſacram, & audiendum eſt quædam communicatio: quia & ille, qui audit offert per Sacerdotem, & Sacerdos eiuſmet oblationem principaliter offert. Item Sacerdos veluti miniſtrat ei qui audit, & hic fruitur miniſterio eius. At vero inter audientes inter ſe nulla, videtur eſſe communicatio, quando ſunt pure audientes, & nullo modo miniſtrantes; nam ſi aliquo modo miniſtrent, & cooperentur ſacerdoti, iam tunc ſaltem mediate communicabunt: quando tamen vterque eſt pure audiens, licet vnuſquiſque cum ſacerdote communicet, non tamen inter ſe: quia neq; vnus audit alium, nec loquitur cum alio, nec miniſtrat alteri. Nec ſequitur, ſi ambo communicant cũ tertio, communicare inter ſe: ſicut non ſequitur, ſi duo ſunt amici vni tertio, eſſe etiam inter ſe: & multa poſſunt vniri in tertio, quæ non vniuntur inter ſe niſi per accidens, & quaſi extrinſeca denominatione

Ratio dubii.

Prima ſententia.

Vnde Durandus in 4. diſt. 18. quæſt. 5. num. 7. ſentit, hanc in rigore non eſſe communicationem, adhibetque alia exempla tam ex diuina, quam humana communicatione: nam ſi duo accedant ad communicandum, quorum vnus ſit excommunicatus, non alter, & ſacerdos vtriq; det Euchariſtiam, licet ipſe Sacerdos peccet, & communicet cum excommunicato: alter vero, qui Euchariſtiam ſumit, non communicat cum illo. Et ſimiliter, quamuis Ioannes nõ excommunicatus ſimul ſalutet Petrum non excommunicatum, & Paulum excommunicatum, etiamſi Petrus ſalutet Ioannem non propterea dicetur communicare cum Paulo excommunicato.

Vera ſententia.

Nihilominus contraria ſententia communiter recepta eſt: tenet eam Paludanus diſt. 18. quæſt. 6. Soto diſt. 22 quæſt. 1. art 4. Caietanus verbo *Excommunecatio maior*, cap. vlt. in fine Sylueſter. *Excommuninicatio*, 5. Nauarrus in Summa, ca. 24. nu. 19. cum Innocentio in cap. *Nuper* de Senten. excomm. & ipſe Durandus non audet omnino ab hac ſententia recedere: *Quia in talibus* (ait) *non ſunt relaxandæ habenæ in eluſionem interdictionis Eccleſiæ. ideo nemini conſulerem, quod audiret diuina, præſente excommunicato ad audiendum.* Ratio vero eſt, quia iuxta communem vſum, & ſenſum Eccleſiæ, hæc coniunctio fidelium ad idem ſacrificium ſuo modo offerendum, vel ad eandem menſam ſpiritualem eſt quædam exterior ſignificatio mutuæ vnionis, & coniunctionis in eodem corpore, à quo præciſus eſt excommunicatus; & ideo illa eſt communicatio prohibita inter alias ex vi cenſuræ communicationis. Quo fit, vt ſi inchoata etiam conſecratione Miſſæ excommunicatus adueniat, alii qui audiunt, exire, ſeu eam relinquere teneãtur, relicto ſolo miniſtro, qui Sacerdoti inſeruit: quia in eis non procedit ratio de perficiendo ſacrificio: & ideo ſtatim obligatur vitare communicationem cum excommunicato, quod ſentiunt authores citati. Oportet autem, vt omnes aduertunt, vt excommunicatus adſit formaliter (vt ſic dicam) ad audiendam eandem Miſſam: nam licet ibi, vel prope adſit aliud agens, non propterea communicabitur cum illo: Et idem eſt, ſi in eadem Eccleſia audiat aliam Miſſam: quia tunc ceſſat ſupradicta ratio; quod non ſolum procedit inter audientes, ſed etiam inter Sacerdotem dicentem, & excommunicatum: nam licet excommunicatus in vno altari eiuſdem Eccleſię Miſſam audiat: non propterea communicabit cum illo Sacerdos, qui eodem tempore in alio loco eiuſdem Eccleſiæ Miſſam dixerit Hæc autem communicatio coaudientium eandem Miſſam eſt minima omnium, quæ eſſe poſſunt reſpectu talis rei: & ideo non habet peculiarem pœnam impoſitam, præter excommunicationem minorem: & fortaſſe poteſt à mortali culpa excuſari, ſi fiat ſine vlla inductione, vel cooperatione, & ſine contemptu, aut ſcandalo: & præſertim, ſi aliqua neceſsitate, vel pietatis ſpecie fiat.

SECTIO II.

Quæ ſint alia diuina officia, quibus excommunicatus priuatus eſt, & ſub qua pœna.

1. *Regula generalis.*

SECVNDA, & quaſi fundamentalis regula in hac materia eſt excommunicatum eodẽ modo priuatum eſſe participatione aut communicatione in aliis diuinis, & Eccleſiaſticis officiis. Hæc aſſertio certa & cõmunis omnium, habetque eadem fundamenta, quæ præcedens concluſio & eodem modo, ac per eadem membra exponenda eſt. Eſt enim hic ſermo de cõmunicatione externa: nam de interna ſcilicet quoad fructum impetrationis, & ſatis factionis participandum, iam ſatis dictum eſt, communicatio autem illa exterior, etiã hic intercedere poteſt quatuor modis ſupra tractatis, ſcilicet vel quia ipſe excommunicatus per ſe facit, aut miniſtrat & cooperatur diuino officio ſolenni, & publico: vel quia illa aſsiſtit, vel è Conuerſo quia non excõmunicatus coram excommunicato diuinum aliquod officium facit: vel denique quia cum excommunicato ſimul aſsiſtit diuino officio, Et his omnibus modis procedit hæc prohibitio, ſicut de officio Miſſæ dictum eſt. Et cum eadem proportione nunc eſt applicanda ad excommunicatos vitandos, vel non vitandos: nec oportet eadem hic repetere. Nonnulla vero hic in particulari explicanda ſuperſunt.

Quæ ſint diuina officia, quibus excommunicatus priuatur.

PRrimo enim declaratum eſt, quod nomine diuinorum officiorum intelligendum ſit: & quod miniſterium circa illa prohibitum ſit ipſi excommunicato. Ad quod breuiter reſpondetur, (ſecluſo officio Miſſę, de quo iam dictum eſt) in primis ſub eo nomine comprehendi canonicum officium ſeptem horarum, qui in Eccleſia publice recitantur. Deinde publica proceſsio, ad quam populus fidelis concurrit. Omnis item publica oratio, aut benedictio, aut ſimilis cæremonia Eccleſiaſtica, quæ ex eius, vel Chriſti inſtitutione ſolenniter fit, & ſemper eſt annexa alicui ordini clericali, vt eſt Euangelium vel epiſtolam ſolenniter cantare, aut proprium munus cuiuſuis inferioris ordinis ſolenniter, & ex officio exercere. Item aquam, oliuas, aut candelas ſolenniter benedicere, & multo magis Chriſma conficere, & oleum ſanctum benedicere, & ſimilia Quæ probantur partim ex conſuetudine, & communi ſenſu Eccleſiæ, partim ex communi interpretatione Doctorum, quia hæc omnia ſub diuinis officiis comprehendunt, cum de hac materia loquuntur: partim etiam ex iuribus, quæ omnia illa officia diuina, quæ ſunt propria alicuius ordinis clericalis. & ita inſtituta ſunt, vt à miniſtro publico Eccleſiæ ad illud opus conſecrato, fieri ſolenniter debeant ſub hac voce in præſenti materia comprehendunt, vt colligitur ex capit. *Si quis Epiſcopus*. 4. cum aliis 11. quæſt. 2. & cap. 1. & cap. Is *cui*, de Sententia excommunicat. in 6. & cap. 1. de Sententia, & re iudic. in 6. & ex particularibus exemplis ſtatim tractandis id magis conſtabit, 2.

Non

3\. *Nomine diuini officij non comprehendi ſacrā concionem.* Non comprehenditur autem, proprie loquendo, ſub hac voce ſacra concio. Nam certum eſt poſſe excommunicatum ſacræ concioni intereſſe, vt expreſſe ſtatuitur in capit. *Reſponſio*, de Sententia excommunicationis, vbi concionari excommunicatis permittitur: *dummodo ibi nullum diuinū officium celebretur.* Ex qua partitione in omni proprietate ſermonis conſtat, concionem non eſſe diuinum officium, neque partem eius: & ex ſe generalem eſſe tam pro Eccleſiæ membris, quam pro externis, etiam pro infidelibus. Vnde in Concilio Carthaginenſi quarto, cap. 84. ſic ſtatuitur. *Epiſcopus nullum prohibeat ingredi Eccleſiam, & audire verbum Dei, ſiue Gentilem, ſiue hæreticum, ſiue Iudæum*: quod eſt cap. 67. de Conſecrat. diſtin. 1. ergo non eſt cur excommunicati excludantur. Dicens: omnis ſermo, vel communicatio cum excommunicato prohibetur. Reſpondeo, vt infra oſtendemus, quando locutio eſt ad vtilitatem, & conuerſionem ipſius excommunicati, non prohibetur: concio autem ex ſe ad hunc finem tendit: & ideo neque ipſe excommunicatus intereſſe, neque Eccleſiæ miniſter coram excommunicato concionari, neque alii fideles ſimul cum excommunicato concioni adeſſe prohibentur. *Excōmunicati vitād. prohibentur concionari.* At vero ipſe excommunicatus merito cenſendus erit prohibitus concionari: nam ibi ceſſat ratio propter quam ei conceditur, vt poſſit concionem audire: nam qui aliis concionatur, non ſuam ſed aliorum vtilitatem per ſe loquendo, intendit. Non eſt autē conceſſum excommunicato communicare cum aliis propter eorum vtilitatē, niſi forte in extrema, vel graui neceſſitate, præſertim quia excommunicatus pro eo ſtatu non poteſt conuenienter illud munus obire: & fortaſſe potius ſcandalum, quam fructum conſequeretur, moraliter loquendo.

4\. *Nō autem nō vitandi.* Addit vero Soto ſupra, hoc procedere de excommunicatis vitandis: nam alii non vitandi non omnino eandem obligationem ſubeunt, quia neque ipſi peccabunt mortaliter, ſi ex officio hoc munus obeant, neque alii, ſi eorum concionibus interſint. Et hoc quidem poſterius abſolute, & ſine limitatione verum eſt: quia alii non tenētur vitare huiuſmodi excommunicatum in vllo communicationis genere: illud vero prius iuxta ſuperius dicta moderandum eſt ſcilicet vt in aliorum fauorem tantum, & ipſis exigentibus ius ſuum, vel morali eorum neceſſitate poſtulante, & non in ſuum fauorem ſe ingerat: eſt enim hic eadē ratio, quæ in præcedentibus. Imo addit Nauarrus in Summa, ca. 27. num. 163. verſu *Octauo infertur*, excommunicatum *Nauarri dictum improbatur.* concionantem, ſi ſolenniter, & quaſi ex officio ad modum Sacerdotis prædicet, fieri irregularē: quia ille actus eſt ſoli ſacerdotio inſtitutione diuina adiunctus, licet conſuetudine iam ſit Diaconatui etiā deputatus: & ideo videtur eſſe actus ordinis ſacri. Sed non exiſtimo verum, quia propriè potius eſt actus iuriſdictionis, quam ordinis. Chriſtus enim dixit: *Paſce oues meas*: aut *Prædicate Euangelium*: non dedit poteſtatem ordinis, ſed iuriſdictionis. Nec iure diuino hic actus requirit ordinem, ſed authoritatem Paſtoris: iuxta Paulum 1. ad Corinth. 10. & Innocentium III. in capit. *Excommunicatus*, §. *Quia vero*, de hæret. Nec iure diuino ſtatutum eſt, vt ſolis Sacerdotibus committatur hoc munus, ſed id ſuo tempore ſtatuit Leo I. Papa, Epiſtol. 63. capit. *Adiicimus*, 16. quæſtione 1. Iam vero Diaconibus generaliter, & aliis interdum ſpecialiter conceditur. Et quamuis fere ſemper ſolis Clericis concedatur, non tamen quia ſit actus ordinis, ſed quia per illos & ſecurius, & decentius fit, iuxta cap. *Sicut in vno*, de hæret. Vnde in neceſſitate laico etiam committi poteſt.

5\. Sed an ſit idem dicendum de lectione præſertim ſacra, vt Theologiæ, vel diuinæ ſcripturæ: nam aliqui eodem modo loquuntur de lectione, & concione.

Et quidem quantum ad hoc, quod non contineātur ſub officio Eccleſiaſtico, nec communicatio in illa ſit communicatio in ſacris, manifeſta res eſt: quantum vero ad illam qualemcunque communicationem quæ in illa interuenit, videtur eſſe nonnulla diuerſitatis ratio. *Nam excōmunicato interdicta ſit lectio præſertim ſacra.* Primo quidē, quia de concione habemus ius expreſſum, non vero de lectione. Deinde ex fundamento illius iuris, quia concio per ſe ordinatur ad effectum, & conuerſionem hominis: lectio vero ad intellectum. Vnde illa eſt medium per ſe conferens ad finem excommunicationis, non vero hæc: & ideo licet illa non prohibeatur ex vi excommunicationis, non recte idem infertur de hac. Quocirca de ipſo excommunicato dicendum cenſeo, non poſſe ſeſe intromittere huic muneri: neque dicendo, neque audiendo: nam excommunicato & communicare, & quantum in ipſo eſt, communicari, prohibitum eſt, ex capit. *Illud*, de Clerico excommunic. miniſtr. hæc autem communicatio magna eſt inter humanas, etiamſi proprie diuina non ſit. Quod tamen, quoad excommunicatos non vitandos, cum moderatione ſæpe poſita intelligendum eſt: nam ſi ex officio teneatur docere, & non poſſit per alium ſatisfacere ſuo muneri in gratiam boni communis, quod ſemper quaſi exigit ius ſuum, poſſet ſuum munus exercere. Alii vero, qui non ſunt excommunicati, non tenebuntur ceſſare, aut intermittere hoc officium propter præſentiam excommunicati. quia, nec magiſter, nec condiſcipuli tenentur lectionem omittere, eo quod aliquis audientium excommunicatus ſit: quia reuera, neque humano modo loquendo, communicant cum illo: neque in hoc eſt æquiparanda hæc actio cum coaſſiſtentia in Miſſa, vel alio officio ſacro: quia non ita vniuntur auditores per modum vnius corporis politici ad cooperandum in vna actione, ſicut in alia. Imo addit Soto, poſſe Doctorem reſpondere diſcipulo excommunicato interroganti ſuper lectione: quod ego non facile concederem, niſi interrogatio eſſet talis, vt reſponſio poſſet ad vtilitatem animæ, & conuerſionem eius ordinari: quia illa communicatio iam indiuidua, particularis, ac mutua, quæ vt infra videbimus, prohibita eſt, niſi in caſibus à iure expreſsis.

6\. *Hæ ſacræ actiones prohibentur excommunicatō ſub graui culpa.* Omiſsis ergo his muneribus, quæ non ſunt officia Eccleſiaſtica, circa hæc vidēdum ſequitur, quod miniſterium prohibitum ſit, excommunicato in his officiis. In quo breuiter dicendum eſt, in primis prohiberi omnibus Clericis, ne ſolenniter, & ex officio miniſtrent in aliquo munere ſacro ad ſuum ordinem pertinente, neque in aliqua parte eius. quod eſt manifeſtum ex iuribus ſupra citatis. Deinde prohibitum eſt omni excommunicato, ne laicorum more ad huiuſmodi officia cooperetur: quia etiam eſt communicatio quædam in rebus diuinis. Vtroque autem modo peccatum mortale committit excommunicatus in his diuinis officiis miniſtrando, vt communis ſententia Theologorum in 4. diſtinctione 18. præſertim D. Thomæ quæſt. 2. articulo. 4. quæſt. 3. ad 1. & quodlib. 11. articul. 9. Durandi quæſt. 5. Gabrielis quæſt. 3. dub. 4. Caietani 1. 2. quæ. 6. 96. articul. 4. & in Summa, verbo *Excommunicatio maior*, cap. penult. & vltim. Adriani quæſt. 3. de Clauib. & quodlib. 1. articul. 3. Soti diſtinct. 22. quæſt. 1. articul. 4. Couarruuiæ, qui refert alios cap. *Alma*, part. 1. §. 2. & 3. & §. 7. num. 5. Nauarri in Manual. cap. 25. nume. 23. Et ſumitur à fortiori ex capit. *Significauit*, de Sentent. excommuni. & capit. *Sacris*, de his, quæ vi: & aliis, quæ habentur 11. qu. 3. Ratio vero eſt, quia actiones, quæ per ſe primo, & directe prohibentur excommunicatis, ſunt hæ ſacræ & publicæ. Eſt etiam hæc materia ex ſe grauis, & habens magnam deformitatem: quia excommunicatus eſt quaſi membrum abſciſſum ab Eccleſia: & ideo ab-

ſurdum eſt, quod ad ſacras, & publicas functiones peragendas ſe ingerat. Hoc vero peccatum grauius eſt in Clerico miniſtrante ſolenniter, quam in laico vel in Clerico, qui more laici priuatim miniſtrat: & concurrit. Ita ſentiunt citati Doctores, colligitur ex citatis iuribus, & ex iis, quæ in ſequente illatione aſſeremus. Eſtque euidens, tum ex circumſtantiis ipſius actionis, & miniſterii, quod eo grauius eſt, & magis ſacrum, quo fit à perſona vt ſpecialiter conſecrata ad illud munus: tum etiam ex circumſtantia ipſius perſonæ, quæ ratione ſui muneris tenetur & magis Eccleſiæ obedire, & ſanctius huiuſmodi miniſteria exercere.

Clericum excommunicatum publice exercentem miniſterium ſacrum ſui ordinis, fieri irregularem: non autem ſi laicorum more aliquid faciat.

7. Atque hinc factum eſt, vt quilibet Clericus excommunicatus exercens ſolenniter miniſteriũ ſacrum ſuo ordini annexum, habeat ipſo iure impoſitam irregularitatis pœnam: ſi autem laicorum more aliquid huiuſmodi faciat, nullam incurrat pœnam: præter excommunicationem minorem. Hoc poſterius certum eſt, quia nulla alia pœna pro hoc exceſſu in iure inuenitur. Prior autem pars communis eſt, & præcipue colligitur ex toto titulo de Clerico excommun. miniſt. de quo multa diximus ſuperius agentes de adminiſtratione Sacramentorum: & oſtendimus iura, quæ de hoc loquuntur, in eo ſenſu communiter interpretata eſſe, & vſu recepta: ergo dubitandum non eſt de hac irregularitate: nam iura idem ſentiunt de adminiſtratione ſolenni in aliis officiis diuinis, ac in celebratione Miſſæ, vel aliorum Sacramentorum, vt conſtat ex capit. *Si quis Epiſcopus*, 4. 11. quæſt. 3. ibi *Siue Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus facere oblationem aut matutinum, aut veſpertinum ſacrificium, quaſi in officio ſuo agere ſicut prius præſumpſerit*, &c. & ex capit. 1. de Sentent. & re iudicata in 6. ibi: *Si ſuſpenſione durante damnabiliter ingeſſerit ſe diuinis, irregularitatis laqueo ſe inuoluet.* Quod magis explicatur in cap. 1. & cap. *Is cui*, de Sentent. excommun. in 6. dum dicitur: *Si diuinis ſe ingerat, in ſuo agens officio, ſicut prius*, Nam illa verba generalia ſunt, & ita omnia miniſteria Eccleſiaſtica, quæ ſolenniter, & ex officio fiunt, comprehendunt: vt notauit Gloſſa in dicto capit. 1. de Sententia excommun. in 6. verb. *Sicut prius*, & Innocentius ibi numer. 4. Abbas cap. 2. numer. 7. de Cleric. excommun. miniſtr. & fere per totum illum titulum. Nauarrus capit. 27. numer. 163. & 244. & Couarruuias in c. *Alma:* part, 1. §. 8. Maiolus lib. 3. de Irregularit. capit. 21. & declaratur breui diſcurſu facto per omnes ordines, & nonnullos actus eorum.

8. Et primum de minoribus, de quibus maius poſſet eſſe dubium: id affirmant Doctores citati, eo quod in dicto cap. 2. generaliter dicitur: *Si quis Presbyter, aut alius Clericus:* nam appellatione Clerici veniunt omnes in minoribus ordinibus, vel aliquo eorum conſtituti, vt ibi notat Panormitanus n. 10. & eſt per ſe manifeſtum. Maius dubium eſſe poſſet, quia in eo textu non fit mentio irregularitatis: tamen iam dixi pœnam, quæ in illo & aliis textibus inſinuatur, iam eſſe ſufficienter declaratam irregularitatem. Dubitare tamen aliquis poteſt, quia nomine Clerici etiam comprehenditur ille, qui ſolam primam tonſuram habet, cap. *Cum contingat*, de ętate, & qualitate. Dicendum vero eſt: primam tonſuram non eſſe ordinem, neque habere aliquod officium Eccleſiaſticum ſolenniter exercendum ſibi annexum: & ideo ad huiuſmodi Clericum irregularitatem hanc non pertinere: nam diſtributio debet eſſe accommodata, & ita comprehendit omnes Clericos habentes miniſterium ſolenne ſuo ordini annexum.

Nomine clericatus non comprehenditur hic prima tonſura.

9. Sed tunc difficile eſt explicare, quando cenſendi ſunt huiuſmodi Clerici minores ita ſolenniter miniſterium ſuum peragere, vt ſi excommunicati ſint, irregularitatem incurrant. Et ratio difficultatis eſt, quia nihil ab eis fit, quod tam in ſubſtantia, quam in modo, non poſsit fieri, & ſæpe fiat abſque culpa ab eo, qui talem ordinem non habet Solum autem dicitur Clericus exercere Eccleſiaſticum munus tãquam miniſter ex officio, quando ita illud exercet, vt à nemine non habente talem characterem poſsit tali modo licite exerceri: quia enim alia ratione diſcernere poſſumus miniſterium clericale à non clericali, & ex officio ſeu ſolenne à priuato? Antecedens declaratur: num ad Acolythum v.g. ſpectat accenſos cereos ferre, & vrceolos aquæ, & vini miniſtrare, cap. *Acolythus*, 23. diſtin. & non habet aliam ſolennitatem in ſuo miniſterio, niſi quia in Miſſa ſolenni, & cum aliquibus veſtibus facit illud exhibet: totum autem hoc fit paſsim in Eccleſia per eos, qui nullum ordinem habent, vel ad ſummum primam tonſuram: quod licite fieri iuxta Eccleſiæ conſuetudinem docuit diuus Thomas in 4. diſtinct. 24. quæſt. 2. arti. 2. ad 9. & nihil diſtinguit in miniſteriis horum inferiorum ordinum, quod fiant ſolenniter, vel non ſolenniter: ſed qdquid ab his ordinariis ex officio fit, docet fieri poſſe per eos, qui non habent tale officium, vel talem ordinem. Et idem ſentit Antoninus 3. part. tit. 28 cap. 1 Vnde in §. 1. refert quendam Guilhelmum dicentem, conſtitutum in minoribus ordinibus, & excommunicatum exercendo officium ſuum, etiam cum ſolennitate, non fieri irregularem: quia iura de eo non loquuntur, & pœnæ ſunt reſtringendæ. Quæ ratio parum probat, quia iura generalia ſunt. Ipſe vero Antoninus ab ipſa ſententia non diſcedit.

Quando cenſendi ſint minores clerici miniſterium ſuum ſolenniter peragere, vt irregularitatẽ incurrant

Ratio difficultatis.

10. Et quidem ſecundum Eccleſiæ præſentem vſum probabiliſsimum mihi eſt, raro, vel nunquam incurri hanc irregularitatem: quia vix aliquid, aut aliquo modo faciunt Clerici cõſtituti in ſolis minoribus ordinibus: quod laici non conſueuerint facere. Eſt autem generalis regula Doctorum, etiam ſi ſit Clericus, qui miniſtrat, ſi tamen illud ipſum, & cum eadem ſolennitate poſſet fieri à laico, non fieri irregularitatem: quia non cenſetur operari vt miniſter ad id deputatus per characterem, quandoquidem ſine charactere idem facere poſſet. Quamuis autem frequentius hoc ita ſit, contingere poſſunt caſus, ſeu euentus, in quibus hæc irregularitas contrahatur. In Acolythis, v.g. ſi in aliquo ſolenni officio, vel ob dignitatem perſonæ celebrantis, vt ſi ſit Epiſcopus, vel etiam Summus Pontifex: vel ob loci amplitudinem, aut receptum vſum, ſint peculiares veſtes ſacræ determinatæ ad munus Acolythi exercendum, quibus vti non poſſunt, neque in tali officio ſolenniter miniſtrare, niſi quia talem ordinem ſuſceperunt, tunc Acolythus excommunicatus ſic miniſtrans, irregularis fiet: quia tunc reuera operatur vt miniſter ex officio conſecratus. Idem cenſerem de Exorciſta, ſi veſte ſacra indutus exorciſmos Eccleſię ſuper energumenos excommunicatus proferret: nam tunc plane vteretur poteſtate ſibi in ordine data: & ſic de reliquis.

Reſolutio dubii.

11. Ex quib. facile intelligitur. Subdiaconum incurrere hanc irregularitatem, ſi veſtibus ſacris indutus in ſolenni Miſſa Epiſtolam cantet: nam tum maxime exercet ſuum munus tanquam miniſter ad id ex officio deputatus: ſecus vero erit, ſi abſque veſtibus ſacris aut Miſſæ inſeruiat, aut Epiſtolam in choro cantet. Nam hoc etiam laici facere conſueuerunt: vnde non operatur ibi tanquam miniſtrans in officio ſuo, quod ad hanc irregularitatem iura requirunt. Et eodem modo, proportione ſeruata, ſentiendum

Ob quam actionem excommunicatus Subdiaconus, aut Diaconus irregularitatẽ incurrat.

ſentiendum eſt de Diacono, cuius miniſterium, quia ſacratius eſt, fieri non ſolet in Eccleſia à laicis, nec ſine veſtibus ſacris, ſaltem quoad Euangelium cantandum. Et hæc eſt communis ſententia Doctorum, quos citauimus, pręſertim Richardi, diſtin. 18. art. 7. quęſt. 5. Innocentii, & Abbatis in cap. vltim. de Exceſsib. Prælat. Syluestri verbo *Irregularitas*, nu. 15. Nauarri de Horis Canonicis cap. 7. nu. 40. de Preſbytero autem, quod attinet munus ſacrificandi, & miniſtrandi Sacramenta, ſupra ſatis dictum eſt. Hic ſolum eſt addendum, quoties in Eccleſia aliquod munus exercet proprium Presbyterorum, vel cum ea ſolennitate, quæ à ſolis Presbyteris fieri poteſt, & debet in Eccleſia, irregularem fieri, ſi excommunicatus id faciat. Exempla communia ſunt: ſi aquam benedicat ritu ab Eccleſia præſcripto, vel cereos, oliuas, & alia huiuſmodi: vel ſi veſtibus ſacris indutus, & præmiſsis orationibus ab Eccleſia inſtitutis aqua benedicta populum aſpergat. Item ſi Hebdomadarii munus in choro exerceat, inchoando officium dicendo Capitulum & orationem, & ſimilia: quæ quia in his omnibus operatur vt miniſtri ex officio conſecratus, cui ratione ſui caracteris talia munia reſeruata ſunt.

Ob quas actiones Presbyter excommunicatus fiat irregularis.

12. *Quorundam limitatio.*

At vero ſi Sacerdos excommunicatus tantum in choro cantet cum aliis, licet peccet, nō videtur hác irregularitatē incurrere: quia illud munus præſtare ſolent non clerici, etiam ſupperpellicio ornati. Quidā autem hoc limitant niſi Clericus hoc faciat ex officio, quod ante excommunicationem exercebat, & poſtea exercet, ſicut prius: vt ſi Canonicus excommunicatus, ſigno dato eodem modo cum aliis ad chorū vadat, & publicas preces fundat: quia iura dicunt irregularem fieri Clericum, qui in ſuo officio miniſtrat ſicut prius. Sed non exiſtimo veram eſſe hanc limitationem, quia ille Canonicus (& idem eſt de quolibet alio ſimili) tunc non miniſtrat in proprio officio Presbyteri, aut Clerici, ſicut prius, ſed in officio Canonici, quod & habere, & exercere poteſt, qui nullum habet ordinem, quantum eſt ex vi talis dignitatis: non eſt autem irregularis, qui in quolibet officio miniſtrat ſicut prius, ſed qui miniſtrat in officio, quod in ſubſtantia, vel in modo ſit proprium miniſteriū alicuius ordinis: cantare autem in choro non eſt tale miniſteriū, niſi aliqua alia circumſtantia adhibeatur: quæ iuxta Eccleſię inſtitutionem, aut cōſuetudinem, ordinem requirat. Et hæc eſt ſententia communis Doctorum, quos retuli; & præſertim Canoniſtarum cum Innocentio, & Abbate in dicto cap. vltimo de Exceſsib. Prælatorum.

Reiicitur.

An clericus excommunicatus poſsit aut debeat Horas Canonicas recitare.

HIc vero dubium occurrit de Horis Canonicis, an Clericus in ſacris: vel Religioſus profeſſus excommunicatus eas poſsit, an debeat recitare. Quia non poteſt diuina officia obire: ergo neq; hoc, quod in recitatione Horarum perficitur. Breuiter tamen dicitur, has eaſdem Horas poſſe in Eccleſia dici vel ſolenniter, ceu publicè, vel priuatim. Priori modo dici non poſſunt ab excommunicato: & ſic procedunt omnia, quæ dicta ſunt: poſteriori autem modo dici ab eo nō poſſunt: quia nō eſt prohibitus excōmunicatus, quin priuatim orare poſsit, & mente, & voce. Neque etiam illi vetitum eſt: quin poſsit vti orationibus ab Eccleſia inſtitutis in ſua priuata oratione, dummodo in hoc ipſo vſu talium orationum non ſe gerat vt miniſter publicus Eccleſiæ. Et ideo adnotant Doctores, quando excommunicatus Horas Canonicas recitat, debere omittere ſalutationē: *Dominus vobiſcum*, & loco illius dicere. *Domine exaudi orationem meam*: adeo vt ſi ſit Sacerdos, aut Diaconus, dicendo, *Dominus vobiſcum*, irregularis fiat: vt aduertit Nauarrus cum communi ſententia dicto lib de Orat. c. 7. num. 16. quia iuxta vſum Eccleſiæ ille verſiculus à ſolis Sacerdotibus, vel Diaconibus dici poteſt, & per ſe fert perſonam publicam. Hoc limitandum eſt, niſi intercedat excuſatio à culpa: hæc enim irregularitas, quæ eſt pœna: non incurritur, niſi propter culpam, vt ratio pœnæ poſtulat: & ſignificatur in capit. penult. de Sentent. ex communicat. Et quoniam illa pœna grauis eſt cenſeo non incurri ſine culpa mortali. In hoc ergo poteſt facile excuſari culpa mentalis ex in aduertentia cum leui negligentia, item ſi fiat ex quadam verecundia ſine contemptu, licet fiat aduertendo, ex leuitate materiæ poteſt eſſe venialis culpa: quia eſt actio valde priuata, & nihil fere offendens Eccleſiam. In his ergo caſibus non incurretur irregularitas.

Vnde vlterius fit, ſi excommunicatus alias tenebatur recitare officium, non excuſari propter excommunicationem, vt notauit Abbas in capit 2. de Clerico excommun. miniſtr. numer. 8. & Nauarrus dicto capit. 7. de Orat. num. 16. & in Summ. cap. 25. num. 102. vbi citat cap. 2. & cap. *Illud*, de Clerico excommunic. miniſtr. Ex quibus nihil ideo circa rem hanc elici poſſe. Id vero docuit Gloſſa vltima in cap. *Presbyteros*, diſtinct. 28. Idem tenet Syluester verbo *Horæ*, num. 4. vbi alia iura refert, quæ ad ſummum induci poſſunt à contrario ſenſu. Idem tenet Couarruuias in cap. *Alma*, part. 1. §. 3. num. 8. & alii infra referendi. Ratio eſt, quia excommunicatus poteſt licite Horas recitare, vt oſtēſum eſt: ergo ſi alias habet obligationem, tenebitur: nam excommunicatio non tollit obligationem, neq; aliqua alia probabili ratione excuſat. Præterea hęc obligatio eſt onus quoddam: excommunicatio autem, cum ſit pęna non confert per ſe fauorem aliquem, ſeu immunitatem, vt ait Iure conſultus in leg. *Relegatorum*, §. *Solet*. ff. de Interdictis, & relegatis. Alioqui excommunicatus ex ſua contumacia commodum reportaret: quod eſſe abſurdum ſatis per ſe conſtat, & à ſimili colligitur ex cap. *Etſi neceſſe*, de Donation. inter virum & vxorem. Dices: Hac ratione probaretur Parochum excommunicatum nominatim, ac denunciatim, debere Sacramenta miniſtrare, & ſimilia opera facere, quæ ſūt eius onera: alioqui ſi ab his excuſatur, etiam reportat commodum. Reſpondetur, negando ſequelam; nam iura expreſſe priuant excommunicatum miniſterio, & vſu Sacramentorum: tum quia illud miniſteriū ex ſe eſt publicum, & fit à miniſtro vt perſona publica: tum etiam quia in hoc magis attenditur ad honorē, & reuerētiam ipſius Sacramenti, quam ad onus ipſius excommunicati: tum denique quia licet videatur excommunicatus aliquo modo leuari onere miniſtrandi, tamen per ſe, & ex intentione legis potius priuatur honore vel commodo, & ipſamet priuatio eſt maius onus, quam erat obligatio miniſtrandi: à qua etiam obligatione non omnino liberatur, cum ſaltem per alium, & expenſis ſui beneficii, ſuæ obligationi ſatisfacere teneantur.

14. *Excommunicatus, qui alias tenebatur officium recitare, ob excommunicationem non liberatur illo onere.*

Sed, quamuis hæc ſolutio difficultatem nullam habeat, quando obligatio docendi horas naſcitur ex ſacro ordine, aut profeſsione religionis, quia ille titulus nec tollitur, nec minuitur ex vi cenſuræ: tamen quando oritur ex beneficio Eccleſiaſtico, videri poteſt nimis rigoroſa: quia excommunicatus priuatur fructibus ſui beneficii, cap. *Paſtoralis*, in fine de Appellat. & ex eorum perceptione oritur obligatio recitandi officium: ergo conſequenter debet hac obligatione carere. Ita quidem aſſeruerunt aliqui, vt refert Couarruuias lib. 3. Variarum. capit. 13. num. 8, circa finem. Contrarium autem verum eſt, quod ille ibidem docet cum Paludano in 4. diſt. 15. quæſt. 5. art. 1. quod etiam tenent Syluest. Angelus, & alii communiter. Et ratio eſt, quia ille retinet titu-

15. *Teneatur ne excommunicatus beneficiarius eo titulo officium recitare.*

lum beneficii, ac poſſeſsionem, & ſolum per eum ſtat quominus faciat fructus ſuos, & ideo non eſt cur liberetur onere, & obligatione dicendi officium. Vt enim dicitur in regula iuris in 6. *Damnum, quod quis ſua culpa ſentit, ſibi debet, non aliis imputare.* Imo hæc eſt pœna quam excommunicatio inducit, ſcilicet, vt excommunicatus priuetur commodo, non vero onere. Sicut etiam qui non reſidet, priuatur fructibus, & nihilominus recitare tenetur.

16. *An poſsit excommunicatus cũ ſocio officiũ recitare, & an ita tacite vt à nemine audiatur. Prima ſententia.*

Sed inquiri rurſus poteſt, an excommunicatus poſsit huiuſmodi officium cum alio ſocio recitare, vel teneatur ſolus priuatim dicere. Itẽ an teneatur ita occulte dicere, vt ab aliis audiri nõ poſsit. Neutrum enim onus videtur imponendum excommunicato, nam in orationibus priuatis non tenetur ſe ſe occultare, ſed poteſt coram aliis eas fundere, & alii coram ipſo, vt ſi ſimul concionem audiant, in initio ſimul recitare poſſunt ſalutationem angelicam. Idemque facere poſſunt audito ſigno, quod ad ſalutandam Virginem datur: quia, licet ſignum ſit publicum: oratio tamen vniuſcuiuſque priuata eſt. Rurſus, ſi excommunicatus velit, v.g. Officium Beatæ Virginis recitare, non videtur illi prohibitum, cũ alio ſocio illud dicere: quia illa eſt oratio priuata, & non videtur prohibitum communicare cum excommunicato in oratione priuata: ergo neq; ipſi excommunicato prohibitum eſt in eadem oratione priuata cum aliis communicare. Atque ita videtur ſentire Nauarrus ca. 27. num 36 §. ad 5. Quod inde cõfirmat, quia omnis ſermo, vel ſalutatio quæ fit ad excommunicatum per modum deprecationis, vel exhortationis pertinentis ad ſalutem animę eius, non eſt prohibita: ſed huiuſmodi conſortium in oratione priuata poteſt eſſe vtile ad ſalutem excommunicati, & ſemper poteſt ad illum finem ordinari: ergo hac ratione non eſt prohibitum, vel aliis cum excommunicato, vel excommunicato reſpectu aliorum. Tunc vlterius excommunicatus recitans officium canonicum, non erat, vt miniſter publicus: ſed priuata oratione: nam propterea nõ poteſt dicere, *Dominus vobiſcum*, vt notauimus: ergo poteſt illud cum ſocio dicere. Et confirmatur, nam, ſi illud recitaret, abſque obligatione ex priuata deuotione, poſſet cum alio illud dicere: ergo etiamſi ex obligatione illud dicat: quia cum ſemper ſe gerat, vt perſona priuata, obligatio nõ poteſt hoc nouum impedimentum inducere.

17. *Vera reſolutio.*

Nihilominus probabilius eſt, excommunicatum non poſſe huiuſmodi canonicum officium cum alio dicere, vt expreſse notauit idem Nauarrus de Oration, & hor. canonic. capite ſeptimo, numero decimo ſexto, & Couarruuias capit. *Alma.* part. 1. §. tertio, numero octuo, ex illo generali Principio, quod excommunicato omnis exterior communicatio cum aliis fidelibus interdicta eſt. Dicere autem preces ſimul cum alio eſt communicatio quædam: ergo etiam hæc prohibita eſt in capite. *Excommunicatos*, 11. quæſt. 3. ibi. *Nec cum eis in oratione communicent*: & cap. ſequent. *cum excommunicato neque orare, &c.* & in ſequent. *Qui excommunicauerit, vel orauerit cum excommunicato ſi laicus eſt, excommunicetur, &c.* In quibus iuribus ſine dubio eſt ſermo de communicatione in oratione priuata: nam coniungitur cum communicatione in cibo, & potu, & communi ſermone. Et hæc eſt communis interpretatio vſu etiam recepta. Vnde non ſolum in horis canonicis ex obligatione recitandis, verũ etiamſi ex priuata deuotione dicantur, licitum non eſt excommunicato vti alterius miniſterio, ſeu iuuamine: quod idem dicendum cenſeo de quocunque alio officio priuato, vt B. Virginis, aut defunctorum, &c. quia illa iura, & generalis ratio de priuatione communicationis in his omnibus procedit.

Confirmationi Nauarri ſit ſatis.

Euaſio autem illa, quod talis oratio poteſt ad ſalutem excommunicati ordinari, eique prodeſſe, admittenda non eſt, tũ quia eſt contra expreſſum ius prohibens communicationem in oratione: tum etiam, quia ſolũ videtur excogitata ad hoc ius eludendum: nam intentio ſic orantium non eſt ſpiritualiter promouere ipſum excommunicatum: quod vtilius fortaſſe facere poſſent, ſi per ſe, ac ſeparatim vterque oraret: ſed intentio eorum eſt ad inuicem ſe iuuare: & communi opera (vt ſic dicam) illud miniſterium perficere, quod plane eſt in eo communicare eo modo, qui vetitus eſt.

18. *Adiuuare excommunicatum in recitando officio per ſe nõ eſſe mortale: Couarr.*

Addit vero Couuar. ſupra poſſe huiuſmodi communicationem excuſari à peccato mortali, quia nõ eſt illa communicatio in diuinis, quæ per ſe primo per hãc cenſuram prohibetur: nec materia eſt adeo grauis, vt ad peccatum mortale ſufficiat. Quæ ſententia mihi valde probabilis videtur, & practice ſecura, & extendenda etiam ad caſum de quo agimus: nam licet ſacerdos excommunicatus ex præcepto recitet officium, cum tamẽ priuatim id faciat, quod illud cum alio recitet, non eſt peculiariter prohibitum ex ſpeciali ratione, quę communicatio in ſacris & diuinis officiis publicis prohibita eſt: ſed generatim, vt alia quælibet communicatio: & ideo per ſe, ſecluſo contemptu, & ſcandalo, hæc non videtur eſſe materia peccati mortalis: nam licet actio recitandi grauis ſit, tamen in ea iuuari ab alio, vel alium iuuare priuatim, in ratione communicationis leue eſſe videtur. Hinc veriſimile mihi eſt (quod etiam notauit Vgolin. tab. 1. ca. 13. § 15. num. 1.) excuſari poſſe ab hac culpa eum, qui ratione muneris, ſeu ſeruitii cum alio recitat huiuſmodi officium, nam excommunicatus, ſi famulum habeat, non priuatur communicatione eius, quantum ad ea, in quibus ſibi inſeruire tenetur, iuxta cap. *In alia*, de Sent. excom. iuncto cap. *Quoniam multos*, 11. quæſt. 3. & ideo, ſi canonicus, v.g. capellanum, vel famulum habeat, qui hoc miniſterium antea illi exhibeat, etiam ſi excommunicatus ſit poterit illo vti: & è conuerſo licet capellanus ipſe excommunicatus ſit, poterit patrono ſuo illud miniſterium exhibere, quia hoc proprie ac per ſe non eſt miniſterium Eccleſiaſticum, & ex officio, ſed priuatim, & quaſi corporale.

Variis de cauſis poſſe hanc communicationem à culpa excuſari.

19. *Sacerdotem etſi peccet cum alio horas recitando, non ideo fieri irregularem.*

Illud denique in hoc puncto certius eſt, quamuis contingat ſacerdotem excommunicatum peccare recitando officium cum alio, prædicto modo, non propterea fieri irregularẽ, vel quia illud peccatum mortale non eſt, & hæc irregularitas, non contrahitur ſine graui culpa: vel quia, licet interdũ ſit mortale ob contemptum, vel frequentiam nimiam: tamen illud miniſterium, prout tunc fit, non eſt proprium officium alicuius ordinis, ſed fieri poteſt etiam ex obligatione, abſque vllo ordine. Nec refert, quod interdum poteſt illa obligatio ex ſolo ordine oriri, quia non propterea actus ipſe eſt proprius, & ex officio alicuius ordinis, & tamen propter hunc ſolum ab excommunicato factum irregularitas iniuncta eſt. Et hactenus de miniſterio ſacerdotis, & inferiorum clericorum.

Quando Epiſcopus, vel Abbas benedictus exercendo actum ſui ordinis, irregulares fiant.

20. EX quibus facile erit in Epiſcopo, & eadem proportione in Abbate benedicto, declarare, quando irregularitatem incurrat exercendo actum ſui ordinis ſeu conſecrationis, ſi excommunicatus ſit. Poſſet enim exiſtimare aliquis, hanc irregularitatẽ non habere locum in Epiſcopo præciſè operante, vt Epiſcopus eſt, eo quod iuxta multorum Theologorum ſententiam Epiſcopatus non ſit ordo, aut ſacramentum, ſed ſacramentale quoddam: & ideo actus, etiam ſolennis, & ex officio illius conſecrationis non ſit actus alicuius ordinis, ac proinde nec

materia

materia huius irregularitatis. Veruntamen ſine vlla dubitatione ſtatuẽdum eſt irregularitatem incurri propter huiuſmodi actus. Primo, quia, vt ſuo loco dicam, probabilius eſt Epiſcopatum eſſe ordinem, & Sacramentum. Secundo quia (quidquid de hoc ſit) iura expreſse loquuntur de Epiſcopis, & prælatis Eccleſię in ſuo officio miniſtrantibus, vt patet ex ca. *Si Epiſcopus*, 4. diſt. 11. q. 3. & cap. 1. §. *Caueant*, de Sententia excommun. in 6. vnde non dubito, quin Abbas, qui ex priuilegio poteſt minores ordines conferre, aut Eccleſiaſticas veſtes benedicere, irregularis fiat, ſi hæc faciat, quando excommunicatus exiſtit: quia in illa generali appellatione Prælatorum, etiam hic comprehenditur. In quo etiam conſiderandum cenſeo, quamuis benedictio Abbatis non ſit ſacramentum, actum tamen illum ordinandi nõ eſſe actum ſolius benedictionis; ſed etiam characteris ſacerdotalis, quem eſſentialiter ſupponit talis actus, vt eſt à tali perſona. Etenim, quantũuis eſſet benedictus, ſi non eſſet ſacerdos, non poteſt ei committi talis actus. Vnde idem eſt dicendum de preſbytero ex Priuilegio Papæ miniſtrante ſacramentum Confirmationis, quia, licet ille actus iure ordinario non pertineat ad characterem ſacerdotalem, tamen, facta Pontificis cõceſsione, fit quaſi moralis quædam extenſio, ita vt vere dicatur ille actus eſſe tunc talis characteris ſacramẽtalis: cuius argumentum eſt, quia non poſſet Põtifex actum illum alicui non ſacerdotali concedere. Item eſt à fortiori argumentum, quia benedictio aquæ eſt actus ordinis ſacerdotalis, ita vt ſacerdos excommunicatus, qui illum fecerit, irregularis maneat, cum tamen, & actus ipſe, & determinatio eius ad talem miniſtrum, ſint ex inſtitutione Eccleſiæ: ſed actus confirmandi, vel ordinandi minoribus ordinibus, eſt multo magis ſacer, & ex inſtitutione Chriſti pertinens ad Epiſcopos poſitiue, vt ſic dicam, ad ſacerdotes vero, quaſi permiſsiue media conceſsione Pontificis, ita vt non poſsit inferiori miniſtro concedi, ergo, poſtquam conceditur, cenſendus eſt actus illius ordinis; ergo.

21. Atque idem cenſendum eſt de omnibus aliis actibus, qui iure ordinario pertinent ad ordinem Epiſcopalem: nam, ſi tales ſunt, vt Epiſcopus excommunicatus aliquem illorum faciens irregularis fiat: idem dicendum eſt de ſimplici ſacerdote ex conceſſione, ſeu delegatione Pontificis ſimilem actum exercẽte: eodem enim modo procedit in omnibus his diſcurſus factus. Sunt autem huiuſmodi actus, aræ, ſeu altaris, aut Eccleſiæ, aut calicis vel patenæ conſecratio: mapparum, & veſtimentorum ſacrorum benedictio, Abbatum etiam, vel virginum, Deo dicatarum ſollẽniſque benedictio, quam Epiſcopi vel Abbates populo dare ſolent, præmiſſo verſiculo, *Sit nomen Domini benedictum*: iam ille actus, Epiſcopalis tantum eſt iure ordinario, licet quibuſdam Abbatibus cum certis conditionibus interdum concedatur, vt patet ex c. *Abbates*, de Priuil. in 6. & in Clem. 2. de Priuilegiis: & ideo actus ordinis, & ad irregularitatem incurrendam ſufficiens ab omnibus cenſẽtur. Vnde à fortiori conſtat idem dicendum eſſe de omnibus actibus propriis ordinis Epiſcopalis, qui aliis non communicantur, vt ſunt conſecratio alterius Epiſcopi, cõfectio Chriſmatis, ordinatio ſacerdotis, degradatio clerici: hi enim omnes ſunt actus ordinis Epiſcopalis. Secus eſt in actibus ſolius iuriſdictionis: quia etſi ab his etiam per excommunicationem ſuſpenſus ſit, vt infra dicemus, tamen propter illos non eſt illi impoſita irregularitas: iura enim, quæ de hac irregularitate loquuntur: omnia requirunt actum ordinis, vt patet ex ſupra citatis: irregularitas autem extendenda non eſt extra caſus à iure expreſſos: & ita notauit Abbas in c. vlt. de exceſſ. Prælat. n. 5. & alii communiter. Dico autem, *Si ſit actus puræ iuriſdictionis*, nam ſi ſit ſimul actus ordinis clarum eſt ex eo capite ad irregularitatem ſufficere, vt patet de actu abſolutionis ſacramẽtalis. Et idem exiſtimatur cõmuniter de abſolutione à cenſura, ſi fiat cum illis precibus, & ſolennitate, quæ vel Epiſcopalem, vel ſacerdotalem ordinẽ requirit, & habetur in ca. *Cum aliquis*, 11. q. 3. & cap. *A nobis*, 2. de Sent. excom. & notant Innocent. Abbas, & alii ſupra citati, illa enim eſt, quaſi ſolennis quædam benedictio: at vero, ſi ſimpliciter detur, eſt purus actus iuriſdictionis, ſicut excommunicatio, & ideo non eſt cauſa huius irregularitatis. Sic etiã dixit Ancharranus in c. 1. §. *Caueant*, de Sent. excom. in 6. n. 3. Epiſcopum excommunicatum, benedicendo populum, 5. dum iter agit, non fieri irregularem. At vero licet hæc benedictio, quaſi materialiter conſiderata poſſit etiam à non Epiſcopo fieri: prout tamen ab Epiſcopis dari ſolet, non videtur dubium, quin ſit aliquo modo actus ordinis Epiſcopalis: quandoquidem in c. *Abbates*, de Priuileg. declaratur. *Abbates, qui ex priuilegio poſſunt poſt Miſſarum ſolennia, ac veſpertinum, vel matutinum officium populum benedicere, non poſſe alibi, publice, aut per vias, ciuitates, caſtra, & villas populis, & plebibus benedictionem facere.* Supponitur ergo illud munus per ſe eſſe Epiſcopale: non quidem ratione ſolius iuriſdictionis, nã licet Epiſcopus ſit iam electus, & confirmatus, & iuriſdictionem habeat, donec conſecratus ſit, non exercet illum actũ: eſt ergo ille actus cõſecrationis: ergo illo titulo non poteſt in eo actu irregularitas excuſari. Ex alio vero excuſari poteſt, quia ille actus ſine ſolennitate fit, & non eſt res magni momenti, ideoque per ſe loquẽdo, leuis materia videtur, & in ſufficiens ad peccatum mortale. Et conſequenter ex hoc capite excuſari poteſt à pœna irregularitatis: niſi fortaſse tanta ſit frequẽtia, vt ea ratione, & materia grauis cenſeatur, & quendam virtualem contemptum cenſurã indicare. 22.

Duo vero obſeruanda ſuperſunt, vnum eſt, licet aliquis ex conſciẽtia erronea committat peccatum eiuſdem rationis cum peccato clerici excommunicati in ſuo ordine ex officio miniſtrantis, non propterea fieri irregularem: quia illa culpa magis conſiſtit in affectu interno, quam in effectu, ſeu actu exteriori: huiuſmodi autem pœnæ Eccleſiaſticæ non incurruntur, niſi propter veros, & proprios actus externos peccaminoſos, vt in ſuperioribus dictum eſt. Poteſt autem hoc accidere tam ex ignorantia facti, quam iuris, vt ſi ſacerdos putet ſe eſſe excommunicatum, & celebret ex contemptu excommunicationis, ſi re vera non erat excommunicatus, non fit irregularis in re ipſa: quod addo, quia quandiu ſibi non conſtiterit, non fuiſſe excommunicatum, ex eadem conſcientia erronea tenebitur ſe gerere, vt irregularem: re tamen vera irregularis non eſt. Et, cum primum intellexerit ſe non fuiſſe excommunicatum, certius etiam eſſe poterit, ſe non indigere diſpenſatione irregularitatis. Idemque eſt, ſi ſacerdos excommunicatus actionem aliquam ſacram exerceat, putans illam eſſe actum ordinis, & cauſam ſufficientem irregularitatis, quia ſi in re talis non ſit, non efficietur irregularis, vt ſi in choro cantet, aut menſam benedicat, aut litanias cantet, vel alia ſimilia cum prædicta conſcientia faciat, quę re vera actus ordinis non ſunt, & à laicis eodem, ferè modo fiunt: vt Plaud. & alii Theologi d. 18. notant, Panormitanus, & alii in ca. vltim. de exceſsib. prælator. & in aliis iuribus ſupra citatis. Item denique eſt, ſi contingat aliquem exiſtimare ſe eſſe ordinatum, & non eſſe, vel eſſe in tali ordine, & non eſſe: ſed in inferiori: vel illum eſſe actum ſui ordinis, & non eſſe, ſed ſuperioris: nam, vt ſupra diximus, laicus ficte celebrans, non incurrit hanc irregularitatem: neque etiam inferior clericus miniſtrans in officio ſuperioris. Quapropter, licet ex ignorantia iuris, aut facti oppoſitum aliquis putet, & ex conſcientia erronea peculiari modo in hoc peccet, non propterea

propterea irregularis fiet. Et idem eſt de omnibus ſimilibus, quæ ex principio poſito inferri poſſunt. Quæ etiam confirmantur ex iis, quæ ſupra in ſimili diximus de cenſura in communi.

23. Secũdo obſeruandum eſt, ad incurrendam hanc irregularitatem non ſemper neceſſarium eſſe, vt actus ordinis exerceatur cum omnibus circumſtantiis, & ſolennitatibus, cum quibus iuxta ritum Eccleſiæ exerceri debet: vt ſi Epiſcopus excommunicatus Chriſma conficiat ſine veſtibus ſacris, non propterea irregularis non fiet: & idem eſt, ſi ordines conferat, aut ſimilem actum ordinis faciat, qui in ſua ſubſtantia ſufficientem ſolennitatem includit, neque aliter fieri poteſt, quam à miniſtro conſecrato ex officio eius. Vnde idem eſt in ſacerdote excommunicato, ſi conſecret ſine veſtibus ſacris, & ſine aliis cæremoniis, vel, ſi vngat infirmum. vel aliquid ſimile faciat: ſecus vero eſt de Diacono, & ſubdiacono, ſi abſq; veſtibus ſacris cantent Epiſtolam, vel Euangelium. Ratio vero eſt, quia quidam actus per ſe, & ex ſua ſubſtantia ſunt ſolennes, & ex officio ſacerdotali, vel Epiſcopali: alii vero non ſũt huiuſmodi, niſi cum talibus circumſtãtiis, & modo fiant: illud ergo in ſingulis actibus attente conſiderandum eſt, vt intelligatur, quę circumſtantia actus in ordine ad talem effectum, vel ſolennitatem accidentalis ſit, quæ vero ſubſtantialis.

24. Vnum vero hic prætereundum non eſt, quod annotauit Gloſſa in c. *Is cui*, de ſententia excommunicationis in 6. verb. *In ea*, ait enim, eum, qui eſt cẽſura ligatus, non fieri irregularem diuina officia celebrando extra Eccleſiam, ſed ſolum in Eccleſia, quia textus ille ita limitat hanc pœnam per illam particulam, *in ea*. Veruntamen illud ſolum procedere exiſtimo in ea cenſura, de qua in illo textu ſpecialiter ſermo eſt, nimirum de interdicto ab Eccleſiæ ingreſſu: nam ex vi illius cenſuræ non eſt aliquis ſimpliciter ſuſpenſus à celebratione diuinorum officiorum, ſed tantum ab eis celebrandis in Eccleſia, vt in eodem textu ſignificatur, ibi, *in ipſa*. Et ratio eſt clara, quia per illam cenſuram nõ ſuſpenditur quis directe, & quaſi per ſe primo à munere celebrandi, ſed ſolum conſecutione quadam, quatenus ex interdictione Eccleſiæ illa ſuſpenſio conſequitur. Ex eo autem, quod aliquis ſit interdictus Eccleſiæ ingreſſu optime ſequitur, vt illi etiam interdictum ſit in Eccleſia celebrare diuina officia: non vero ſequitur, quod etiam extra Eccleſiam prohibitus ſit ea facere ex modo, quo vel ex priuilegio, vel ex ratione talis actus poteſt extra Eccleſiam fieri, quia hæc prohibitio generalis non habet neceſſariam connexionem cum illo interdicto. Et hoc etiam ſignificatur in illo textu cum dicitur, *Cui eſt Eccleſiæ interdictus ingreſſus, per conſequens cenſetur in ipſa diuinorum celebratio interdicta*. Ac proinde, qui ſic interdictus non in Eccleſia, ſed alibi miniſtrat in officio ſuo, vt abſoluendo vel in priuato loco, aut ſub dio celebrando, &c. non fit irregularis, quia non agit contra ſuam cenſuram, cum ad illum actum non ingrediatur Eccleſiam: quod tamen neceſſarium erat ad incurrendam irregularitatem, vt in eodem textu ſignificatur ibi, *Si contra interdictum huiuſmodi diuinis in ea ſe ingerit*. Et in vniuerſum idem eſt in eo, qui nõ ſimpliciter, ſed cum aliqua limitatione ſuſpenſus eſt, nam ſi in iis miniſtret: quæ ſub illa limitatione non continentur, non fit irregularis, quia non agit contra ſuam cenſuram: nec prohibitio extenditur vltra voluntatem prohibentis.

25. Non eſt autem ita in excommunicatione maiori, de qua nunc agimus: nam illa includit ſimpliciter & abſolute ſuſpẽſionem ab actibus ordinis, & ideo, ſiue in Eccleſia, ſiue extra fiant à clerico excommunicato, irregularitatem inducũt. Vt, v.g. ſi ſacerdos excommunicatus publica proceſsione veſte ſacra, ſeu pluuiali indutus pręſideat, & collectas, ſeu orationes extra Eccleſiam publice dicat, ſine dubio fit irregularis, quia illud etiam eſt officium Eccleſiaſticum, & miniſterium illud eſt annexum ordini ſacerdotali. & ideo contra ſuam cenſuram agit in eo miniſtrans, & irregularitatem incurrit iuxta cap. 1. de Sent. excom. in 6. vbi nulla in hoc limitatio adhibetur, ſed ſimpliciter dicitur, *ſi contingeret eos ſic ſuſpenſos diuina officia exequi, ſicut prius irregularitatem non effugient*. Et eodem modo loquuntur alia iura. Et ratio eſt, quia illa circumſtantia loci ſeu Eccleſiæ non eſt neceſſaria vt tale miniſterium ſit ſolenne, & ex officio reſpectu talis ordinis, & alioqui ſuſpẽſio, ſeu prohibitio ſit ſine limitatione ad talem circunſtantiam: ergo vbicunque fiat tale miniſterium, eſt ſufficiens cauſa huius irregularitatis. 26.

Poteſt autẽ circa huiuſmodi diuina officia quæri quod ſupra de Miſſa, & aliis actibus tractatum eſt. an ab excommunicato facta teneant quoad aliquẽ effectum, valorem. Sed in hoc eadem reſolutio adhibenda eſt, nam abſolute tale miniſterium, nullius eſt valoris, per ſe loquendo quoad meritum vel impetrationem, aut alium fructum ſpiritualem, nec reſpectu Eccleſiæ, quia excommunicatus non operatur in perſona eius, vt ſupra oſtenſum eſt, neq; reſpectu ipſius excommunicati, quia in tali actu peccat, niſi fortaſſe per ignorantiam excuſetur. Quamuis autem peccet, ſi tamen alioqui tenebatur ſimilem actum efficere priuatim, valebit illi vt præcepto ſatisfeciſſe cenſendus ſit. Vt, v.g. ſi excommunicatus in choro dicat officium diuinum, non tenebitur iterum priuatim dicere, quia ab illo miniſterio publico non poteſt non eſſe actio huius priuatę perſonæ: quæ actio in ſubſtantia eſt eadem, quæ præcepta erat: & ideo licet in modo fuerit peccaminoſa, ſufficit ad præceptum poſitiuum implendum, iuxta communem doctrinam Theologorum cum diuo Thoma 1.2.q.100. art. 9. & 10.

Quibus aliis modis diuina officia excommunicato prohibeantur.

VLtimo ex iis facile eſt explicare in aliis tribus generibus cõmunicationum, quomodo prohibita etiam ſint ex vi communicationis circa hæc omnia officia diuina. Nam ipſe excommunicatus non ſolum prohibitus eſt hæc officia celebrare, ſed etiam, eis intereſſe: quare multo minus efficere poteſt, vt ſe præſente fiant, iuxta cap. *Illud* de Clerico, excommun. miniſtr. & capit, *Is qui*, & capit. *Alma* de Sent. excommun. in 6. & cap. *Epiſcoporum*, de Priuil. in. 6. & eſt omnium ſententia, & communis Eccleſiæ ſenſus. Fundaturque in generali principio, quod omnis communicatio fidelium eſt excommunicato prohibita, & præſertim in diuinis, qualis eſt hæc. Vnde omnes etiam concludunt, peccatum hoc ex genere ſuo mortale eſſe, quia eſt in graui materia, & per ſe primo ac directe per cenſuram prohibita, quamuis interdum ex leuitate materiæ poſsit fieri veniale. Prohibetur autem hæc communicatio non ſolum cooperando, vel adiuuando, ſed etiam aſsiſtendo, ſicut ſupra de Miſſa diximus, ſiue audiendo, aut videndo, ſiue etiam humanam, aut moralem præſentiam exhibendo, vel intra Eccleſiam, vel extra vt in publica proceſsione, vel in Miſſa, ſi contingat extra Eccleſiam fieri: aut ſi ipſe excommunicatus extra Eccleſiam exiſtens, Miſſæ, aut aliis diuinis officiis: quæ intra Eccleſiam fiunt, aſsiſtat: nam omnis hęc participatio cenſetur eſſe Eccleſiaſtica communicatio in diuinis: ac propterea tempore interdicti diuina officia ſubmiſſa voce, & clauſis ianuis in Eccleſia fiunt vt intelligatur, omnibus his modis excludi excommunicatos ne illorũ participes fiant. Propter hanc autem tranſgreſsionem, 27.

pro

pro ipſo excommunicato, non eſt alia pœna in iure impoſita, excepta irregularitate, quam cenſetur incurrere excõmunicatus, qui auctor eſt, vt diuina coram ſe celebrentur: de qua in ſuperioribus tantum eſt, videri poteſt Nauarr. c.27.n.244.& quæ dice-
12. mus in proprio loco.

Rurſus non ſolum excommunicatus, ſed etiam alii, qui excommunicati non ſunt, prohibentur hæc diuina celebrare coram excomm. nam quoad hoc eadem eſt ratio de aliis diuinis officiis, quę de ſacrificio Miſſæ. Vnde, quæ de illo ſupradiximus, hoc loco applicanda ſunt: eo excepto, quod de perficienda Miſſa diximus, ſi poſt canonem inchoatum excomm. adueniat: nam in aliis diuinis officiis, non eſt ea neceſsitas illa perficiendi, quæ eſt in Miſſa, & ideo ſemper intermittenda ſunt, ſi excommunicatus excludi non poſsit, vt eiſdem iuribus probatur Clem. 2. cum Gloſſa verb. *In expleta*, de Sent. excom. & in c. *Is qui*, & c. *Is cui*, de Sent. exc. in 6. Curandum vero eſt vt diuina officia inchoata, alibi perficiantur: quod ſi ſolenniter & publice fieri non poſsit, priuatim ſal-
13. tem, ſeu ſubmiſſa voce fieri debet.

Deinde eadem ratio eſt de alio genere communicationis coaſsiſtendi ſimul cum alio ad idem officium diuinum. Nam, ſicut in Miſſa eſt hoc prohibitum aliis non excommunicatis reſpectu excommunicati, ita in cæteris diuinis officiis, ex communi ſententia eorundem Doctorum, fundata in generalibus locutionibus iurium: non enim ſolum de Miſſa, ſed ſimpliciter de diuinis officiis loquuntur. Intelligenda autem ſunt de Eccleſiaſticis officiis, quæ publico & ſolenni ritu, & nomine totius populi Chriſtiani fiunt, hæc enim ſunt propria diuina officia, & Eccleſiaſtica de quibus iura loquuntur: vnde in priuatis orationibus non prohibemur eas fundere, vbi excõmunicatus adeſt, vt notauit Caietanus in Summa verbo, *Excommunicatio*: quia tunc nulla interuenit communicatio, ex illa enim præſentia non coniunguntur per modũ vnius ad vnam communem orationem: & ideo ſecus eſſet, ſi eaſdem orationes licet priuatas ſimul cum excommunicato quiſpiam diceret: nam illa iam eſſet aliqua communicatio prohibita, licet minus grauis, vt in ſuperioribus dictum eſt. Eſt etiam obſeruanda differentia inter hanc obligationem, vt ſe tenet ex parte excommunicati, vel aliorum, quod reſpectu excommunicati vniuerſalis eſt, reſpectu vero aliorum ſolum in ordine ad excommunicatos vitãdos: iuxta interpretationem Extrauagantis. *Ad euitanda*, ſuperius datam, quæ hic applicanda eſt. Denique propter hæc duo vltima communicandi genera nulla eſt in iure impoſita pœna præter excommunicationem, minorem vel maiorem, quando ſpecialiter lata eſt contra participantes, de qua infra ſuo loco dicemus. Intelligitur autem hoc generaliter, & ex vi ſolius cõmunionis participationis: nam in eos, qui ſpecialiter concurrunt ad illam, admittẽdo excommunicatos, ad huiuſmodi vſum diuinorũ ſpecialis pœna interdicti impoſita eſt in ca. *Epiſcoporum* de Priuil. in 6. & ſæpe in ſuperioribus tactum eſt: & infra in materia de interdicto declarabitur. Aliqui etiam addunt, ſacerdotem celebrantem coram excommunicato fieri irregularem, quando talis eſt nominatim excommunicatus à Papa. Ita tenet Maiolus lib. 3. de Irregul. cap. 24. n. 4. citans Speculatorem in tit. de diſpenſatione. Sed debuiſſet textum aliquem citare: nam ſine illo nullam irregularitatem admittimus, iuxta generalem regulam in capit *Is qui*, de Sent excom. in 6. Addo etiam nec Panormitanum citato loco in ea fuiſſe ſentẽtia, quia non de irregularitate, ſed de ſpeciali excommunicatione loquitur, quæ in eo textu ſpecialiter fertur contra clericos participantes in diuinis officiis cum excommunicatis à Papa, quam infra ſuo loco declarabimus.

SECTIO III.

Vtrum, excommunicatus omni vſu Eccleſiæ, & ſacramentalium omnium priuatus ſit.

POſtquam de communicatione in diuinis actionibus, vel officiis dictum eſt, de vſu rerum ſacrarum, quæ ſacramenta non ſunt, ſed ſacræ communiter dicuntur, & inter ſacramentalia 1.
numerari poſſunt nonnulla notanda ſunt. Eſt enim in vſu harum rerum peculiaris ratio, quia in eo non interuenit communicatio cum alia perſona, ſed ſolus ipſe excommunicatus vti poteſt, vel Eccleſia, orãdo in illa, vel imagine, aut reliquia ſacra, eam retinendo ob ſuam deuotionem, vel aqua benedicta ant aliis rebus ſimilibus. Vnde fit, vt ex vi illius generalis prohibitionis, qua excommunicatus excluditur ab omni communicatione in diuinis, non ſit illi ꝓhibitus huiuſmodi vſus ſacrarum rerũ quia ibi ſolum prohibetur vſus, qui requirit conſortium alterius perſonæ, eo quod debet eſſe ab alio, vel circa alium, at ille vſus non eſt communicatio cum fidelibus: ergo non continetur ſub illa generali prohibitione. Vidẽdum eſt ergo, an alia ratione omnis huiuſmodi vſus ſit interdictus excommunicato. Et videtur quidem eſſe, quia excõmunicatus ab Eccleſia *Ratio dubitandi.* præciſus eſt, c. *Qui merito*, cũ aliis 11. q. 3. c. 2. de Foro comp. & aliis paſsim: ergo prohibetur ne rebus ſacris ab Eccleſia peculiariter inſtitutis in vſum fidelium vtatur. Adde, hanc eſſe virtualẽ cõmunicationem cum tota Eccleſia: nam per huiuſmodi vſum ſe gerit tanquam membrum illi coniunctum.

Nihilominus diſtinctione vtẽdum cenſeo. Duo- 2.
bus enim modis poteſt excommunicatus vti huiuſmodi rebus ſacris. *Dupliciter poteſt excõmunic. vti rebus ſacris.* Primo quatenus poſsint eſſe circumſtantiæ pertinentes ad priuatũ cultum Dei, vel ad exercendum aliquem actum pium, quem vnuſquiſque fidelis vt priuata perſona operari poteſt. Secundo poteſt quis vti his rebus, vt inde aliquod ſpirituale commodũ lucretur præter ſuum priuatum meritum, vel ſatisfactionem ex ſpeciali conceſsione vel interceſsione Eccleſiæ.

Dico ergo primo, Excommunicatus non obſtan- 3.
te cenſura poteſt licite vti huiuſmodi rebus ſacris, quatenus priuatæ deuotioni, vel religioni deſeruiunt. *Poteſt excõ. vti rebus ſacris vt ſeruiunt ad priuatam deuotionẽ.* Probatur, quia excommunicatus non priuatur, quin proprias orationes fundere, & alios actus religionis ac virtutis exercere poſsit ergo non prohibetur, quominus quacunq; re ſacra priuatim vti poſsit in hũc finem, illo priuato, ſeu particulari vſu qui aliis fidelibus conceſſus eſt. Hoc etiam ſuadet ratio facta, quia huiuſmodi vſus non eſt aliqua ſpeciali lege prohibitus, nulla enim talis lex oſtendi poteſt. Neque etiam continetur in illa generali prohibitione Eccleſiaſticæ communicationis: ergo. Denique id patet variis exemplis, nam excommunicatus vti poteſt omnibus diuinis officiis ab Eccleſia inſtitutis, & Pſalmis Dauidicis ad laudandum Deum. Poteſt etiam vti ſacris imaginibus, vt eis ad deuotionem excitetur: poteſt item vti ſigno Crucis, &c.

Peculiaris autem difficultas eſſe ſolet de vſu tem- 4.
plorum, an excommunicatus ingredi ea poſsit, ſaltem quando Eccleſiaſtica officia non celebrantur: *An poſsit in templo orare opinio negans.* & ibi ſuas priuatas orationes fundere: Gloſſa enim in capit. 1. d. 21. & in capit. 1. §. *Ad oſtiarium*, d. 15. negat hunc vſum Eccleſiæ eſſe licitum excommunicato. Quod ſequitur Abbas in capit. *Reſponſio*, de Sent. excommunicat. numer. 2. & putat eſſe ſpecialem conceſsionem, & quaſi exceptionem à generali prohibitione, quod in eo capite conceditur excommunicato, vt ad audiendam concionem in Eccleſia eſſe poſsit. Sed reuera illa non eſt exceptio loci (vt ſic

 dicam)

dicam) ſed officii ſeu communicationis: ibi enim non agebatur, an liceat excommunicato ingredi Eccleſiam, aut ſacerdotibus eum ibi eſſe permittere, ſed an liceret coram eo concionari: quia hæc videbatur eſſe quædam communicatio & pars officii ſacri.

5. *Opinio aſfirm. præfertur.* Dico enim, licitum eſſe excommunicato ingredi templa, & in eis priuatim orare. Ita D. Thomas docuit in 4.d.18.qu.6 articul.1. & cæteri Theologi ibidem, & Gloſſ. c. *Qui ſtudet*, 1.q.1. in fine & Innocent. in ca. *Reſponſio*, de Sent. excommunicat. & Abbas in c.1. de Vita & honeſtate cler. n. 11. Nauarr. in Sum. c. 27. num. 17. Couar. c. *Alma*, 1.p. §.3. num. 7. Ratio eſt quia nulla de hoc facta eſt ſpecialis prohibitio: neque enim in vllo decreto continetur, neque in generali prohibitione Eccleſiaſticę communicationis, vt ſupra deductum eſt. Accedit quod ſpecialiter præceptum eſt, vt Oſtiarii ab Eccleſia eiiciant excommunicatos tempore quo diuina celebrantur, & maxime poſt Miſſam Cathechumenorũ, quando Miſſa fidelium inchoatur, vt patet ex capit. 1. d. 21. & 25. & expreſsius ex capit. *Epiſcopus*, de Conſecr. d. 1. ergo ſignum eſt aliis temporibus licitum eſſe excõmunicato in Eccleſia eſſe & orare: hic enim melius applicatur illa vulgaris regula, quod exceptio firmat regulam in contrarium l. *Nam quod liquide*, §. vlt. ff. de Legatis. Vndę male Gloſſa, & Abbas citati in priori ſententia ex munere Oſtiarii, quod eſt Eiicere ab Eccleſia excommunicatos, colligunt excommunicatum, non poſſe ingredi Eccleſiam: cum munus Oſtiarii non ſit ſemper cuſtodire Eccleſiam, ne excommunicati ingrediantur, ſed ſolum certis temporibus, nimirum quamdiu in ea diuina officia celebrantur. Neque etiam obſtat ratio dubitandi in principio poſita, cum enim excommunicatus extra Eccleſiam fieri dicitur: non, *Eccleſia*, pro templo ſumitur, ſed pro Eccleſiæ myſtico corpore: à quo excommunicatus ſeparari dicitur, quia eius communione priuatur: nam corpus myſticum ex quadam membrorum inter ſe communione ſub vno capite tanquam ex morali vnione coaleſcit. De qua relatius alibi.

Excommunicatus priuatur vſu rerum ſacrarum quatenus ad ſpecialem aliquem fructum ſpiritualem ex applicatione Eccleſiæ illi inſeruiunt.

Concluſio. 2.

6. SEcundo dicendum eſt, excommunicatum eſſe priuatum vſu rerum ſacrarum, ſeu ſacramentalium, quatenus ad ſpecialem aliquem fructum ſpiritualem ex merito vel applicatione Eccleſię percipiendum ordinatur. Probatur, quia ex intentione Eccleſię excommunicatus priuatus eſt omnibus communibus Eccleſiæ ſuffragiis, & orationibus, & indulgentiis, vt ſupra probatum eſt: ergo etiam priuatur fructu rerum ſacrarum, quatenus ob Eccleſię meritum, vel applicationem ſpecialiter prouenire poteſt. Patet conſequentia, quia hoc eſt veluti quoddam Eccleſiæ ſuffragium, & communicatio cum illa in communibus eius bonis ſpiritualibus. Explicatur exemplis, nam probabile eſt orationem factam in Eccleſia conſecrata, aut benedicta habere maiorem quandam vim impetrandi, ob Eccleſiæ meritum, & communem orationem factam pro his, qui orant in illo loco: oratio ergo excommunicati facta in Eccleſia non participabit hoc ſpirituale commodum, quia illud cõmune ſuffragium Eccleſiæ non communicatur illi: quia illa ratio, quæ in benedictione vel conſecratione Eccleſiæ fit, nõ pro excommunicatis, ſed pro ſolis membris ab Eccleſia non præciſis facta eſt, iuxta intentionem Eccleſiæ præcipientis, vt hæ communes orationes pro excommunicatis non fiant.

Similiter, ſi ex conceſsione Pontificis per orationem coram tali imagine factam applicantur vltra omne opus operantis tot gradus ſatisfactionis, ſeu tot anni indulgentię excommunicatus non fruetur hac gratia, etiamſi coram illa imagine oret: non ſolum quia in peccato mortali eſt, nam hæc ratio ex alio capite ſumitur: & poteſt non verificari in excommunicato, cum interdum poſsit eſſe contritus, ſed præciſe ob cenſuram excommunicationis, vt recte notauit Adrianus in 4. q. 3. de Claui. in fine ad argumenta. Et ratio eſt, quia illa conceſsio Pontificis ex iuſta eius intentione iuri communi conſentanea non extenditur ad excommunicatos, quia ſicut ipſe prohibet publicas orationes facere pro excommunicato, ita neque ipſe eas facit, nec facere poteſt, niſi fortaſſe per modum iuſtæ diſpenſationis, quæ fingenda non eſt, niſi aliunde de tali mente & actu eius conſtet: ergo multo minus communicat Pontifex excommunicatus theſaurum Eccleſiæ, quando talem conceſsionem facit orãtibus coram tali imagine; ergo excommunicatus ſic orans illo beneficio non fruitur. Atque idem in omnibus aliis rebus ſacris, quæ habere poſſunt hunc vſum nam omnis eius fructus reducitur ad illa duo capita, vel alicuius impetrationis ex deprecatione nomine totius Eccleſiæ facta, vel applicationis alicuius ſatisfactionis ex theſauro Eccleſiæ: de quibus procedunt rationes factæ, ad quaſcunque res, & earum vſum applicentur. 7. *Excomm. non fruitur indulgentiis.*

Atque hinc inferunt aliqui quando, res ſacra nõ habet alium vſum niſi ad lucrandam indulgentiam vel Eccleſiæ deprecationem ſibi applicandam, tunc non poſſe excommunicatum licite vti huiuſmodi re quia ſe immiſcet Eccleſiaſticæ communioni, & vult eſſe particeps ſuffragiorum Eccleſię, quibus eſt priuatus, cum in ea re nullus alius vſus inueniatur. Huiuſmodi videtur eſſe vſus aquæ benedictę: nam in eo nulla alia religio, aut cultus fingi poteſt. Quod quidem verum cenſeo, ſi actum illum ſub hac propria ratione & intentione conſideremus. Veruntamen hoc etiam pendere poteſt ex perſonali intentione operantis, qui ſuppoſito vſu illius aquæ, poteſt illa vti tanquam memoriali quodam, quoad actum pænitentiæ excitetur: & quia illam iam apprehendit, vt rem quandam ſacram, poteſt in quẽdam Dei cultum ſe illa aſpergere. Et ad hunc modum nulla erit res ſacra, quæ non poſsit habere aliquem ſtudioſum vſum quaſi perſonalem, vt ſic dicam, qui excommunicato licitus ſit, quamuis principalis vſus eius, propter quem primario eſt inſtituta, ſit alius pendens ex participatione communium bonorum ſpiritualium Eccleſiæ, quibus excommunicatus priuatus eſt. 8. *Corollariũ*

SECTIO IV.

Vtrum, Excommunicatus, etiam poſt mortem quantum ad corpus ſuum, priuetur ſepultura Eccleſiaſtica, & omni alio Eccleſiaſtico honore.

HActenus diximus de priuatione harum rerum ſacrarum quatenus ad excommunicatum in hac vita durãtẽ pertinere poteſt: declarare igitur oportet, quo modo etiam poſt mortem extendatur, & quoniam de ſuffragiorum priuatione quoad animam in ſecũda diſputatione huius materię iam diximus, hic ſolum reliquum eſt, vt de corpore dicamus: quod in ſe non eſt capax aliorum ſuffragiorum, vel ſpiritualium bonorum, ſed ſolum, aut honorifico, vel ſacrato loco, aut illo cultu, & honore, qui in pompa funeris exhiberi ſolet. quem nunc Eccleſiaſticum honorem appellamus: qui licet intuitu animæ fiat, proxime tamen circa corpus 1.

corpus ipſum verſatur, eique exhibetur: quæ duo breuiter hic expedienda ſunt. Eſt autem in his ratio dubitandi, quia deſtructis nobis deſtruũtur ea, quæ *Ratio dubitandi.* ſunt in nobis; extincta ergo perſona per cenſuram ligata extinguitur cenſura. ergo iã non poteſt quidquam circa defectum operari, & maxime circa corpus eius, quod non eſt capax pœnæ ſpiritualis. Accedit etiam, quod corpus excommunicati viui non prohibetur eſſe in Eccleſia, quia illa per ſe non eſt communicatio cum fidelibus, niſi aliunde miſceatur: ergo nec corpus defuncti reponi prohibendum eſt, quia neque illa præſentia per ſe ſumpta eſt communicatio, neque iam illud eſt alterius communicationis capax.

1. *Excomm. priuatus Eccleſiaſtica ſepultura.* Nihilominus dicendum in primis eſt, ſi excommunicatus ante abſolutionem à cenſura moriatur, non poſſe licite corpus eius Eccleſiaſticæ ſepulturæ tradi. Ratio eſt, quia hoc eſt in iure prohibitum vt patet in capit. *Sacris*, de ſepulturis, vbi non dicitur ſtatui ius nouum, ſed *eſſe ſacris canonibus inſtitutum vt Eccleſiaſtica careant, ſepultura, qui prius erant ab Eccleſiaſtica vnitate præciſi, & ante mortem Eccleſiæ non reconciliantur*. Et ratio inſinuatur: *Quia quibus non communicamus viuis non debemus etiam communicare defunctis*. Idem habetur in Clem. 1. eodem tit. & ſpecialiter de hæreticis & fautoribus eorum: idem declaratur in ca. 2. de Hæret. in 6. & idem probatur in ca. *Conſueuiſti*, de Cõſec. Eccleſ. vel altar. Ratio ſeu congruentia huius prohibitionis eſt inſinuata in dicto capite. Ex qua colligitur, illam eſſe communicationem quandam in diuinis, & conſequenter hãc prohibitionem contineri in illa generali, quæ hactenus declarata eſt. Et fortaſſe non aliter continetur hæc prohibitio in ſacris canonibus antiquioribus, prout dicitur in dicto c. *Sacris*: quia nulli priores inueniuntur qui hoc in ſpecie prohibeant. Eſt autem hæc cõmunicatio ſpiritualis, quia ſepultura ſacra quid ſpirituale cenſetur: & ad illam ſolum habent ius filii Eccleſiæ obedientes illi: & ideo ſatis cenſeretur cum eis communicari, qui ad eũdem locum ſepulturæ ſacræ cum eis admitteretur, Nam, licet corpus mortuum per ſe nõ videatur capax ſpiritualis communicationis, tamen quatenus eandem perſonam ſemper repræſentat, & quatenus ad eãdem animam refertur, aliquo modo eſt capax illius: & præterea ſupponit in viuente ius tale genus ſepulturæ, & cõſequenter ad communicationem aliquam cum fidelibus: cum ergo illud non habuerit viuens, nec circa corpus eius poſt mortem ſeruandũm eſt: & ita reuoluimur in illud principium, quo vtuntur iura, vt, *cui non communicauimus viuo, non communicemus defuncto*: quod ſumptum eſt ex Leone Papa epiſt. 90. vel 92. ad Ruſticum: c. 6. vel 7. & habetur in ca. 1. 24. qu. 1. & ex Gelaſio in ca. *Quicunque* 11. qu. 3. Accedit etiam bona congruentia, quoniam is, pro quo orare non licet indignus eſt, vt corpus eius in loco ſacro ſepeliatur: nam ob hanc præcipue cauſã fideles in locis ſacris ſepeliuntur, vt participes fiant ſuffragiorũ, & orationum fideliũ, quæ in illis locis fiũt.

Atque hinc infertur, licet contingat excommunicatum mori cum maximis contritionis ſignis, ſi abſque abſolutione à cenſura deceſsit, ſepeliri non poſſe, donec ab Eccleſia abſolutionem obtineat iuxta cap. *A nobis*, 2. de Sent. Excom. quod loquitur de aliis generibus communicationum per ſuffragia, &c. Eſt autem eadem ratio in præſenti. Addendum vero eſt quacunque ratione ab excommunicatione quiſpiam abſoluatur ante mortem etiamſi à quolibet ſacerdote in ipſo articulo mortis ob neceſsitatem abſoluatur, id ſatis eſſe, vt eius corpus hac pœna, ſeu ignominia non afficiatur: ita enim expreſſe cautum in cap. vltimo de ſepulturis. Quod eodem modo declarandum eſt, ſicut ſupra diximus de cõmunicatione ſuffragiorum, quæ cum excommunicato defuncto fieri poteſt, ſi vel hoc modo abſolutus ſit: hæc enim duo quoad hoc in illo textu æquiparãtur, fortaſſe ob rationem proxime factum. Vnde, ſicut excommunicatus, ſi ſufficientia ſigna contritionis exhibuit, poteſt poſt mortem abſolui, vt ſuffragiis Eccleſiæ fruatur, ita etiam vt in loco ſacro ſepeliatur, vt ex eiſdẽ iuribus ſumitur. Quod ſi caſu accidat, vt ante abſolutionem iam ibi ſepultus ſit, erit quam primum abſoluendus, ne ipſum exhumari, & ab illo loco extrahi neceſſe ſit. Imo, & locus ipſe reconciliandus erit iuxta ea, quæ ſtatim dicemus.

Additur itaque in dicto ca. *Sacris*, ſi contingat excommunicati corpus loco ſacro tumulari, exhumandum eſſe, & procul ab Eccleſiaſtica ſepultura iactandum, dummodo à corporibus aliorum fidelium diſcerni poſsit: alioqui recte admonet Põtifex toleranda eſſe zizania, ne comburatur ſimul triticum. 4. *Quid ſit ex com. corpus in loco ſacro humetur.* Nec ſolum ex tali loco ſacro corpus excommunicati eiiciẽdum eſt, ſed etiam locum ipsũ expurgandum ſeu reconciliandum aſperſione aquæ ſolenniter benedictæ, ſicut fit in Eccleſiæ dedicatione, vt dicitur in capit. *Conſuluiſti*, de Conſecr. Eccleſ. vel altar. Vnde ſupponitur per huiuſmodi corpus excomunicati pollui ſeu violari locum ſacrum. Quod fit vt quam diu excõmunicati corpus ibi iacuerit, aut templum illud reconciliatum non fuerit, non poſsint ibi fideles ſepeliri, vt in ſimili probat textus in capit. vnico de conſecr. Eccleſ. vel altar. in 6. qui loquitur de Eccleſia violata per effuſionem ſanguinis, aut ſeminis: eſt autem eadem ratio de quacunque alia violationis cauſa. Fit etiam conſequenter, vt in tali loco, antequam reconcilietur, non poſsint licite diuina officia celebrari; De quare dixi ex profeſſo in 3. tom. diſp. 81. ſectione quarta. Dices: Quid ſi corpus excommunicati exhumari non poſsit iuxta cap. *Sacris*: Debetne locus ille perpetuo inhabilis ad diuina officia, vel ſepulturam aliorum fidelium remanere; Reſpondetur, Minime: illud enim eſſet maximum incommodum, & alienum à mente canonum, & ab omni vſu. Exiſtimo autem locum reconciliandum eſſe, tum quia c. *Conſuluiſti*, indiſtincte loquitur de locis, in quibus excommunicatorum corpora ſepeliri contingit. tum etiam, quia violatio fit per ipſam primam ſepelitionem, quæ proinde tollenda eſt. Poſtea vero quando corpus illud ita eſt confuſum cum aliis, vt diſcerni non poſsit, quia nihil reputatur, vel tanquam occultiſsimus quidam defectus cuius permanentia non poteſt reconciliationem impedire aut violationem iterare.

Sed quæret aliquis primo, an hæc aſſertio procedat vniuerſim de omnibus excommunicatis, vel ſolum in vitãdis: Reſpondeo, ſecundum antiqua iura de omnibus procedere, quia differenter de omnibus loquũtur: nunc vero poſt Extrauag. *Ad euitanda* ſolum habere locum in excommunicatis vitandis: 5. *De quibus excom procedat aſſertio poſita.* quia prohibitio non cadit proprie in ipſos excommunicatos, quia ipſi nõ poſſunt ſe ſepelire, ſed cadit in alios fideles ne corpora ipſorum ſepeliant, quod non aliter eis prohibetur quam omnis alia communicatio cum excommunicato: vt patet ex cap. *Vt priuilegia*, de Priuileg. ca. *Epiſcoporum*, eadem in 9. Iam vero poſt dictam Extrauagantem non tenentur fideles vitare communicationem aliorum excommunicatorum, præter illa duo genera, quæ cõceſsio generalis eſt ſaltem, de omni communicatione externa, etiam in rebus ſacris & diuinis: ergo hæc etiam communicatio in concedenda illis excommunicatis non vitandis ſepultura ſacra non eſt prohibita fidelibus. Ex quo intuli in dicta ſectione quarta, iam nunc non pollui Eccleſiam per ſepulturam cuiuſcunque excommunicati, ſed illius tantum qui vitandus eſt: Quod etiam ſignificauit Victoria in Sum. 4. mater de Euch. qu. 90. dicens. *Si in Eccleſia ſepeliatur excommunicatus denunciatus*, ſub de-

nun-

An ſecundum ius antiquum excom. à iure eſſet priuandus ſepultura Eccleſiaſtica ante ſent. declaratoriam.

nũciato breuitatis cauſa comprehendẽs manifeſtũ percuſſorem clerici. Et ratio eſt, quia hæc violatio Eccleſiæ fundatur in priori prohibitione, limitata ergo prohibitione, limitatur violatio: nã cæteri excommunicati quoad communicationem eorũ vitandã ita reputantur, ac ſi non eſſent, vel ac ſi eſſent omnino occulti. Imo addunt aliqui, ſi quis ſit tantũ excommunicatus à iure, vel per ſentẽtiam generalem etiã ſecundum ius antiquum non poſſe Eccleſiaſtica ſepultura priuari, donec in particulari per ſententiã ſaltẽ declaratoriã criminis condemnatus ſit. Sed non poteſt hoc in vniuerſum defendi: nam etiã nunc manifeſtus percuſſor clerici vitandus eſt, & ſepultura Eccleſiaſtica priuãdus, etiamſi per ſententiam condemnatus non ſit, iuxta Extrauagantem *Ad euitanda*: ergo iuxta antiquum ius idem erat dicendum, de quocunq; excommunicato notorio, & publico: ſecus vero eſſet, ſi fuiſſet occultus: quia cum priuatio ſepulturę ſit publica euitatio, publicam etiam excommunicationem poſtulat, cap. *Cum non ab homine*, de Sẽt. excommuni. Nunc vero etiam illa nõ ſatis eſt, niſi intercedat ſententia ſaltem declaratoria criminis, & publica denũciatio nominatim facta, excepto crimine percuſsionis clerici. Vt ſupra dictum eſt.

6.

Quid per locum ſacrum in aſſertione poſita intelligatur.

Rurſus quæri poteſt, quid hic intelligendum ſit per locum ſacrum. Reſpõdetur, primo ac præcipue ſub hac appellatione comprehendi templum conſecratum, aut benedictum, vt per ſe notum eſt Deinde cœmeterium eius, quod etiam ſolet eſſe benedictum, & regulariter eſt ad ſepeliendos fideles deputatũ, & ita iura citata fere de cœmeterio loquuntur. Poteſt autem hoc cœmeterium interdum eſſe cõtiguum, interdum diſiunctum à templo, vt colligitur ex capitulo vnico de Conſecratione Eccleſiæ, vel alt. in ſexto, & quod ad præſentem rem attinet, eadem ratio de vtroque eſt. Rurſus, ſi in aliquo loco conſueuit Miſſa dici, quamuis aliter conſecratus, aut benedictus non ſit, non poteſt in eo excommunicatus ſepeliri: quia ipſa Miſſæ celebratione quaſi ſacratur locus ille, vt dicitur in ca. *Eccleſia*, de immunit. Eccleſ. Et ſumitur ex cap. vlt. de Conſec. Eccleſiæ, vel altar. vbi id notat Gloſſa. Ex qua vlterius colligi poteſt, locum duputatũ auctoritate Epiſcopi, vel vt in eo diuina officia peragantur, vel ad hoc tãtum, vt in eo ſepeliãtur corpora fideliũ, etiãſi alia benedictione conſecratus non ſit, cenſeri ſacrũ quoad præſentem effectum, vt in eo non poſsit excommunicatus ſepeliri primo, quia per dedicationem ad diuinum cultum, ſi ſufficienti auctoritate fiat, res efficitur ſacra & veneratione digna, ita vt ad prophanos vſus conuerti non debeat. Deinde, & maxime, quia iura abſolute prohibent excommunicato Eccleſiaſticam ſepulturam. Nõ eſt autem de ratione Eccleſiaſticæ ſepulturæ, vt locus, in quo fit, ſpeciali benedictione ſit conſecratus, ſed ſufficit, vt Eccleſiæ, ſeu paſtorum eius auctoritate ad illud munus deſtinatus ſit. Vnde vlterius exiſtimo idem fore dicendum ſi recepta conſuetudine locus aliquis ad hoc munus ſepeliendi fideles deſtinatus ſit, etiamſi de ſpeciali Epiſcopi auctoritate, ſeu approbatione non conſtet tum quia conſuetudo vim habet legis tum etiam, quia ibi interuenit ſaltem tacita approbatio prælatorum Eccleſiæ: tum denique quia ipſo vſu talis functionis, quæ merito ſacra habetur, & propter reliquias fidelium, quæ ibi repoſitæ ſunt, & propter funerale officium, quod ibi perficitur, locus ille aliquo modo ſacratur.

7.

Quam lõge à loco ſacro debeat ſepeliri excom. corpus.

Addunt præterea nonnulli Doctores, non ſolum hæc loca, ſed etiam illa quæ ſunt vicina templis, & cœmeteriis, in quibus diuina officia celebrantur, reduci aliquo modo ad loca ſacra, ita vt in eis excõmunicati corpus ſepeliri non poſsit. Ita Abbas in dict. c. *Sacris*, n. 3. & colligit ex illo textu, quatenus ait: ſi contingat corpus excommunicati in loco ſacro eſſe ſepultum, exhumandum eſſe, & procul ab Eccleſiaſtica ſepultura iactandum. Quod ſi interroges quanta futura ſit diſtantia, reſpondet. Quanta ſufficiat, vt ſacerdotes in templo cantãtes, aut ſacrificantes, nec videri poſsint, nec audiri arg. c. *Quod in te*, de Pœn. & remiſ. Sed inde nihil probatur: nã ibi ſolum eſt ſermo de excom. viuente, qui prohibetur diuinis intereſſe etiam extra Eccleſiam è vicino loco, vnde illa videre poſsit, vel audire, quod in corporibus defunctorũ locũ non habet. Non exiſtimo etiam in eo rigore eſſe accipiendam particulam *procul*, ſed vt idem ſignificat quod extra illum locum: eſt enim illa phraſis latina, quæ etiam indicat ſeueritatem & rigorem iuris, id pręcipiẽtis. Quapropter ſi locus quantumuis vicinus, & contiguus Eccleſiæ vel cœmeterio eius, communi exiſtimatione profanus, & cõmunis habeatur, v. g. via publica, aut domus aliqua, non erit contra cenſuram, ſi in eo excommunicatus ſepeliatur: quod expreſſe notauit Gloſſ. in Clem. 1. verb. *Cœmeteriis*, de Sepult. Atque ob eam cauſam, ſi cœmeterium prius benedictum ex pietate & priuata auctoritate fidelium, aut clericorum amplificetur, illa pars terræ: quæ ſine vlla benedictione, vel Epiſcopi deputatione additur, non cenſebitur ſacra etiam ad hunc effectum, de quo agimus: eſt enim de illa eadem ratio, quę de quolibet alio vulgari loco coniuncto, niſi fortaſſe iam eſſet communi conſuetudine illa pars recepta, & ſacris vſibus, aut ſepulturæ fideliũ applicata, vt totum illud per modum vnius cenſeretur: tunc enim à toto illo loco excludendum eſſet excommunicati corpus iuxta ſuperius dicta.

Quam pœnam incurrat ſepeliens excommunicatum in loco ſacro.

Tandem inquiri hic poteſt, quam pœnam incurrant, qui excommunicatum vitandum Eccleſiaſticæ tradunt ſepulturę. Nam quod grauiter peccent clarum eſt, nam vt dixi, prohibitio illos reſpicit, & eſt de re graui & ſeuere obligans, alias parui momenti eſſet lex imponens hanc pœnam. Primo ergo iure communi incurritur propter hanc tranſgreſsionem excommunicatio minor, vt notauit Abbas in cap. *Sacris*, de Sepult. id colligens ex illis verbis. *Non communicamus defunctis*, inde enim conſtet hanc eſſe communicationem quandam, & conſequenter illi reſpondere generalem pœnam impoſitam communicantibus cum excommunicato. Secundo pœna aucta eſt in Clement. 1. de ſepulturis: Vbi ipſo iure excommunicantur excommunicatione maiori illi, qui excommunicatos in cœmeteriis, vel locis ſacris ſepeliunt, & cum eo grauamine, vt *nullatenus abſoluantur, niſi prius ad arbitrium diœceſani Epiſcopi, eis quibus per id fuerit iniuria irrogata ſatisfactionem exhibuerint competentem.* Quo fit, vt abſolutio aliter data nulla ſit, nam hanc vim habet illa particula. *Nullatenus abſoluantur*, vt notauit Nauarrus ex Gloſſa in Clementina de Sequeſtrat. poſſeſſ. verb. *Nullatenus abſoluantur*. 8.

Sunt autem circa modum & limitationem, qua hæc pœna in dicto textu imponitur nonnulla aduertenda: hæc enim ſunt verba illius textus, *Qui propria temeritatis audacia in cœmeteriis excommunicatos publice, aut nominatim, ſcienter ſepelire præſumunt, &cæt.* Omnium enim horum verborum proprietas tenẽda eſt, & ad illam eſt hæc pœna coarctanda, vt notauit Caiet. in Sum. verb. *Excom.* ca. 36. & Nauarr. in Sum. c. 27. n. 137. Itaque iuxta regulas ſuperius traditas de cenſuris in communi, hanc excommunicationem non incurrunt, qui ex ignorantia etiã culpabili hoc præſtant, propter particulam illam: *ſcienter præſumunt*: neque etiam qui graui metu coacti id efficiunt propter verbum illud, *Qui proprie temeritatis audacia*. Rurſus ſolum excommunicantur qui *in* 9.

cœmete-

Cœmeteriis, &c. Vnde videtur colligi, ſi in aliis locis etiam deputatis ad ſepulchra fidelium hoc fiat, non incurri hanc excommunicationem. Sed id non exiſtimo verum, nam in primis non eſt dubium quin ſub illa voce à fortiori comprehendatur Eccleſia, vt omnes exponunt: nam cœmeterium eſt tãquam acceſſorium, & minus principale, & immunitatem habet ratione Eccleſiæ Deinde omnis locus etiamſi ab Eccleſia ſeparatus ſit, ſi ab Epiſcopo ſit ad hunc vſum deputatus, hanc etiam immunitatem habet: & ideo nomine cœmeterii comprehenditur, vt Gloſſa ibi ſignificauit, quamuis videatur requirere quod ſit ab Epiſcopo benedictus. Exiſtimo tamen ſatis eſſe quod ſit deputatus ad illum vſum, nã hoc ipſo ſit aliquo modo ſacer, vt ſupra dixi. Denique iura quę de hac materia loquuntur, nomine cœmeterii comprehẽdunt omnem locum ad ſepulturam Eccleſiaſticam aptum, ergo ita eſt ſumẽdum in illo loco abſque alia limitatione, ſecus vero eſſet, ſi ſepultura daretur in agro, vel loco prophano, vt Nau. notat, & infra iterum attingemus.

10. Rurſus verbum ſepeliendi in rigore ſignificare videtur actionẽ immittendi cadauer in ſepulchrum: atq; ita ſolum videntur ibi excommunicari illi duo vel tres homines, qui propriis manibus illam poſtremam actionem funeris exequuntur. Quam interpretationem ſequitur Caiet. quem Nauar. ſequi videtur, ne in aliud inconueniẽs, ſeu extremum incidat, concedendo, quàm plures proſequentes funus excommunicatos manere. Vereor tamen illam tam rigoroſam verbi acceptionẽ (etiamſi pœnæ reſtringendæ ſint) nimiam eſſe, & alienam à mente legiſlatoris. Nam ſi interpretamur hoc modo, vix vnquam illa excõmunicatio incurretur: qui enim actionẽ illam ſepeliendi exequũtur, & ſemper ſunt homines inferioris conditionis, & rudes, qui frequentius, vel ignorant factum, vel ius, vel certe, ſi reluctentur facile metu compelluntur ad id faciendum. Propter quod merito Gloſſ. ibi dixit, conſtitutionẽ iam ludibrio eſſe, ſi ita eam interpretemur. Et ſane qui attente ponderauerit illa prima verba textus, *Eos, qui propriæ temeritatis audacia, non ſine contemptu clauium Eccleſiæ, &c.* facile intelliget non eſſe poſita propter vnum vel alium hominem, qui tãquam organum ab alio motum & fortaſſe coactum cadauer terræ mandat, ſed propter eos, qui ſua auctoritate & imperio excommunicatum in cœmeterio ſepelire faciũt: illi enim & in morali proprietate, & in rigore iuris ſepelire dicentur iuxta textum in ca. *Mulieres §. Illi vero*, de Sent. excomm. Nam, licet ibi ſit ſermo de alio delicto violenter percutiendi clericum: ratio tamen vniuerſalis eſt, ſcil. cet. *Cum is committat vere, cuius auctoritate, vel mandato delictum committit probatur.* Non opinor tamen verbum illud extẽdendum, vltra mandantes & exequentes: hi enim comprehenduntur, ſi per alias particulas non excuſentur: Illi vero qui ſolum comitantur funus, vel etiam qui cantant, & crucem, aut lumina deferunt, ibi nõ comprehenduntur: quia illi reuera non ſepeliunt cum proprietate, etiamſi aliquando vulgari, & trãſlata ſignificatione ita loquamur.

Quis in ver. ſepeliendi in illo c. Sacris comprehendantur

11. Imo vlterius opinor non comprehendi cooperãtes remote cuiuſmodi cenſeri poſſunt fodientes ſepulchrum, ſi poſtea ſua opera cadauer in illud non inferant, nec terra operiant item ſuis humeris deferentes cadauer vſque ad Eccleſiam, item conſulentes, vel fauorem aliquem dantes, non enim opinor hos omnes incurrere hanc excommunicationem, quia proprie dici non poſſunt ſepelire, & non oportet, pœnalem canonem extendere ad omnes fautores, vel cooperatores, quando auctor eius id nõ exprimit, neque ex verbis illius ſatis colligi poteſt. Vnde multo minus extendenda eſt hæc pœna ad eos, qui poſitiue non cooperantur, ſed tantum non impediunt, etiamſi poſſint, & debeant, licet nonnulli Canoniſtæ oppoſitum teneant ob c. *Quanta* de Sen. excom. vel dicitur. *Eos delinquentibus fauere interpretamur, qui cum poſſint, manifeſto facinori deſinunt obuiare.* Sed licet fateamur huiuſmodi non impedientes aliquo modo fauere moraliter loquendo, negamus tamen omnes fauentes hanc excommunicationem incurrere, niſi ita faueant, vt auctoritatem prębeat & ſint quaſi auctores delicti: Neque obſtat quod in eodem ca. *Quantæ*, dicitur agentes & conſentientes dari pęna plectendos eſſe, tum quia in pænis humanis ſemper pendet ex volũtate legislatoris quod actu ita extendatur pæna, quæ voluntas ex verbis legis colligenda eſt: quod autem feratur ſolum in agentes, non eſt ſufficiens argumentum, ferri etiam in conſentientes: & ideo in illo textu facta eſt illa extenſio ſpecialiter in delicto violentæ percuſsionis clerici: tum etiam quia ibi Gloſſa per conſentientes intelligit eos, qui cooperãtur, pręſtando auctoritatem, quamuis illa exceptio non videatur illi textui accommodata, quia omnes impedientes, cum poſſint, conſentientes ibi appellantur, cum tamen non ſemper cooperentur, neq; auctoritatem prębeant; tamen ad rem, de qua agimus, eſſet illa interpretatio ſufficiens.

Dices, omnes illi qui cooperãtur funeri propriiſſime dici poſſunt ſepelire cadauer, quia vt quis dicatur ſepelire, nõ eſt neceſſe, vt totam actionem ſepeliendi faciat, aut totaliter, ſed ſatis eſt, quod vel partem eius faciat, vel partialiter cõcurrat: nam ſi duo v. g. ſe mutuo iuuantes accipiant corpus defuncti, & in ſepulchrum immittant, & terra cooperiant, vterque ſine dubio manet excommunicatus, & tamẽ neuter eſt cauſa totalis, ſed partialis: ergo ſimiliter qui tumulum effodit, vel corpus defert &c. excommunicati erunt: nam etiam hi habent concurſum partialem ergo etiam erunt excommunicati? nam actus ſepeliendi reuera videtur includere has omnes actiones, videlicet deferre corpus, aperire ſepulchrum, &c. ergo qui facit quamcunque partem huius actus, partialiter ſepelit: quod ſatis eſt ſepelire dicatur; & conſequenter, vt excommunicationem incurrat. Et confirmatur, nam omnes hi participãt in crimine cũ in eo, qui principaliter excommunicatur: ſed omnes participantes in crimine eandem excõmunicationem incurrunt iuxta c. *Nuper*, de Sent. excom. ergo. Ad argumentum reſpondetur, reuera id eſſe probabile, ſaltem de illo duplici modo concurrendi, fodiendo ſepulchrum: & deferendo cadauer: nihilominus tamen reſpondeo illas actiones, licet ſint antecedentes, & neceſſariæ ad actum ſepeliendi, eſſe tamen valde remotas: & non includi in ipſo actu proprie ſumpto: ideoque ſatis etiam probabiliter excuſari ab hac pæna, ſeu excludi à rigoroſa ſignificatione verbi ſepeliẽdi, ad quam lex pęnalis limitanda eſt. Ad confirmationẽ reſpondetur, æquiuocationem in ea committi, nam excommunicatio in participantes, de qua eſt ſermo in ca. *Nuper*, non incurritur, donec principalis delinquens excommunicationem incurrit, nam debet eſſe illa participatio cum excommunicato, & ideo neceſſe eſt, vt ſupponatur aliquis excommunicatus, cui alius poſtea in crimine cõmunicans excommunicetur, vt aperte declaratur in c. *Si concubinæ*, de Sẽt. excõ. At vero in noſtro caſu hi, qui, participare dicuntur in crimine ſepeliẽdi excommunicatum in loco ſacro, cooperantur crimine ante excommunicationem contractam: hoc autem modo non omnes participantes in crimine eam principali delinquente incurrunt ſemper eandem excommunicationis pęnam iure latam, niſi in ipſo iure ſufficienter declaretur, quod in præſenti non ſit.

12. Obiectio

Confirmatio.

Obiectionis ſolutio

Confirmatio enodatur.

Vltimo circa hanc excommunicationem aduertẽdum eſt, eandem in particulari eſſe latam in ca. 2. de hær. lib. 6. contra eos, qui hæreticos, vel fautores eorum ſcienter præſumunt Eccleſiaſticæ tradere ſepulturæ 13.

pulturæ, quam eodem modo, & cum eiſdem limitationibus intelligendam cenſeo. Additur tamen ibi duplex grauamen in hæreſeos deteſtationem: vnũ eſt, vt qui hæreticum ſepeliuit, abſolutionis beneficium non mereatur, niſi propriis manibus publice extumulet, & proiiciat huiuſmodi corpus damnatum. Per vltimum autem verbum videtur hoc limitandum ad eos, qui per publicam ſententiam de hæreſi damnati ſunt, nam ſolum illi videntur in rigore dici damnati, & quando in illo textu illa limitatio non eſſet adhibita, ex vi Extrauagantis, *Ad euitanda*, nunc eſſet adiicienda. Et cum eadem intelligendum eſt aliud grauamen, quod *locus ille perpetua careat ſepultura*: ita vt amplius expiari, aut reconciliari non poſsit: quod ego intelligo de loco proprio, & adæquato, non de toto templo, quia pœnæ reſtringendæ ſunt. Nonnulli vero extendunt illam excõmunicationem ad eos qui ſepeliunt hæreticum etiam extra locum ſacrum, ſi cum aliis ſolennitatibus & cæremoniis Eccleſiaſticis illum ſepeliunt. Quod ſentit Antonin. 3. p. tit. 24. c. 5. Angelus *Excõmunicatio*, 7. caſu 28. & verb. *Hæreticus*, §. 19. & Syluest. *Excommunicatio*. 9. nu. 58. quamuis non ſatis clare. Oppoſitum tamen probabilius cenſeo, quia pœnæ reſtringendę ſunt, & illa ſimpliciter loquendo non eſt Eccleſiaſtica ſepultura. Item, quia textus addens, quod locus ille perpetuo careat ſepultura, ſupponit illum ad illud munus deputatum eſſe. Et ita ſentit Ledeſma 2. p. 4. q. 26. a. 1. excom. 27. Addo denique, eos qui hanc excommunicationem maiorem incurrunt, ſepeliẽdo excommunicatum in loco ſacro non incurrere ſimul aliam excommunicationem minorem, quã diximus incurri iure ordinario propter hanc communicationem cum excommunicato: quia per hoc ſpeciale ius commutata videtur excommunicatio minor in maiorem, vel ita aucta, vt ex minore maior ſit effecta: non vero eſt multiplicata excommunicatio, quia nulla eſt neceſsitas ita interpretandi, aut multiplicandi cenſuras, maxime cum locum etiam hic habeat vulgatum principium de reſtringendis odiis potius, quam amplificandis.

Quorundã dictum improbatur.

Excommunicatus defunctus priuatur omni honore Eccleſiaſtico, qui in tumulatione fieri ſolet.

2. Concluſio.

SEcundo principaliter dicendum eſt, ratione excommunicationis priuari defunctum omni honore Eccleſiaſtico proprio fidelium. Hæc aſſertio ſequitur ex pręcedente, tum quia huiuſmodi honor totus ordinatur ad Eccleſiaſticam ſepulturam, tum etiam quia hęc eſt quædam moralis communicatio cum defuncto. Vnde hic etiam locum habet illud principium, vt cui non communicauimus viuo, nõ communicemus defuncto. Et præterea ſunt de hac re aliqua iura ex quibus hoc in particulari ſumi poteſt: dicitur enim in ca. *Placuit*, 23. qu. 5. *Pro iis, qui voluntarie ſibi mortem violentam inferunt, nullam eſſe in oblatione commemorationem faciendam, neque cum Pſalmis ad ſepulturam eorum cadauera deducenda.* Vbi Gloſſa intelligit huiuſmodi peccatorum corpora non eſſe donanda Eccleſiaſtica ſepultura, *ſed canina* (vt ipſa loquitur) & ideo etiam præcipitur, vt talia corpora ſine Eccleſiaſtico honore ad talem ſepulturam deferantur: quoniam hoc eſt veluti conſequens ad illud. Contingit quidem interdum aliquem priuari pompa funeris Eccleſiaſtica, licet non priuetur Eccleſiaſtica ſepultura, vt apparet ex capit. *Super eo*, de Raptoribus: è conuerſo tamen nunquam aliquis priuatur Eccleſiaſtica ſepultura, quin prædicto etiã honore conſequẽter priuetur: nam indecens valde eſt, vt ad locum profanum, & ſepulturam quodammodo communem cum beſtiis, cum pompa funebri corpus deferatur. Quod maxime verum habet, quando illa priuatio ſepulturæ fit ex vi cenſuræ excommunicationis propter generalem priuationẽ communicationis, quam etiam reſpectu defunctorum talis cenſura includit.

15. Præterea prohibentur clerici ne oblationes ſeu eleemoſynas pro excommunicatis accipiant, c. *Sacris*, & c. *à nobis*, 2. de Sent. excom. nimirum, quia nullum Eccleſiaſticum obſequium eis impendendum eſt: ſi enim clerici poſſent corpus excommunicati comitari, poſſent etiam eleemoſynam aliquam ob eam cauſam accipere. Addo pręterea non ſolum ſacerdotes non debere huiuſmodi cultum ſeu honorem exhibere excommunicatis, verum etiam nec laicos, nã, licet curatio funeris, & pompa exequiarum magis ſint ſolatio viuorum, quam ſubſidia mortuorum, vt dicitur in capit. *Animæ*. 13. quæſt. ſecũda, nihilominus in pœnam excommunicati vult Eccleſia, vt hoc etiam ſolatio viuentes priuentur: quoniam id non ſit ſine aliquo honore, & ideo nec ſine aliqua cõmunicatione cum excommunicato. Eſt tamen diſcrimẽ: nam, ſi clerici exhiberent propriam funeralem curam iuxta Eccleſiæ morem eſſet illa communicatio in diuinis cum excommunicato, atque adeo ex genere ſuo graue peccatum: honor vero alius exhibitus à laicis tantum eſſet ciuilis, & humana communicatio, de cuius ratione, & grauitate poſtea dicturi ſumus.

Clerici non poſſant pro defunctis excomm. eleemoſynas recipere, aut oblationes offerre.

16. Hic vero dubitari poſſet, an clerici exhibentes excommunicato hunc honorem irregulares fiant, per cap. *Super eo*, de Raptorib. vbi de Presbyteris, & clericis, qui ſepulturę raptoris, de quo ibi eſt ſermo, intereſſe, vel eleemoſynas accipere attentauerint: dicitur, *Ordinis ſui damnum irrecuperabiliter patiantur*. Reſpondetur breuiter nullam propter hoc delictũ latam eſſe irregularitatem: quia in aliis iuribus non habetur, & ex illo non probatur: quia neque illa pœna videtur irregularitas, quæ ipſo iure incurratur, ſed depoſitio vel ſuſpenſio perpetua per Epiſcopum imponenda, vt ibi notat Abbas num. 2. & illa pœna ſpecialis eſt in eo caſu de raptoribus in odium illius delicti: & ideo non eſt ad alios caſus extendenda.

An clerici hunc honorem excõm. impendentes, irregulares fiant.

DISPVTATIO XIII.

De quinto effectu excommunicationis, qui eſt priuatio ſeu inhabilitas ad Eccleſiaſtica beneficia percipienda, vel eorum fructus.

HACTENVS diximus de priuatione ſpiritualiũ bonorum, quæ ad internum animæ commodum propinquius ſpectare videntur, nunc dicendum eſt de aliis bonis ſpiritualibus externis, & quæ aliquod temporale commodum habent annexum, qualia ſunt beneficia Eccleſiaſtica, & fructus eorum de quibus hic dicemus, prius de beneficiis, deinde de fructibus eorum.

SECTIO I.

Vtrum, per excommunicationem fiat aliquis incapax beneficii, & dignitatis Eccleſiaſticæ.

1. QVæſtio hæc intelligi poteſt, vel de beneficiis obtentis ante excommunicationem, vel in futurum obtinẽdis. De prioribus, certũ eſt, ligatum excommunicationis cẽſura non priuari ipſo facto

Excom. nõ priuatur benefic. iam obtentis.

facto beneficiis, quæ antea poſsidebat: & conſequẽter: nec fieri inhabilem ad retinendum beneficium: antea legitime obtentũ: nullo enim iure huiuſmodi pœna excommunicato impoſita eſt: imo in multis iuribus oppoſitum ſupponitur. Primo in iis, quę priuant excommunicatum fructibus beneficii quæ poſtea afferemus: illa enim ſupponunt adhuc manere dominũ beneficii, vt notant Doctores, & colligitur ex textu in c. *Paſtoralis*. §. *Verum*, de Appel. Itẽ in illis, quæ ob nimiam contumaciam, ſeu perſeuerantiam in excommunicatione iubent excommunicatum priuari beneficiis, ad quod citatur ca. *Rurſus*, 11. q. 3. Sed ibi ſolũ dicitur, *Si intra annum cauſam ſuam purgare contempſerint, nulla eorum vox poſtea penitus audiatur.* Inde vero colligunt Doctores poſſe huiuſmodi excommunicatum in eo caſu priuari omnibus beneficiis ſuis, ſaltem quãdo pro crimine excommunicatus eſt, vt patet ex Innoc. in c. *Cum bonæ* de ætat. & qualit. & ſumi poteſt ex Gloſsis vltimis in c. *Cum contumacia*, de Hæret. in 6. & in cap. *Contingit*, de Dolo, & contumacia, quas ad hoc citat Syluest. ver. *Excommunicatio*, 3. n. 1. §. 9. licet ſatis obſcure loquantur. Solet autẽ obiici contra hoc capitulum, *Cum bonæ*, de ætat. & qualit. Sed ibi non eſt ſermo de excõmunicatione, ſed de ſuſpenſione, & ideo ſuo loco illud interpretabimur.

Poteſt aũt ob nimiam cõtumaciã illis priuari. Innocen.

2\. Omiſsis ergo beneficiis prius obtentis, de iis, quę durante excommunicatione obtineri poſſent, prima & generalis regula eſt, excõmunicationẽ ita reddere perſonam inhabilem ad Eccleſiaſtica beneficia, vt collatio ei facta durante excõmunicatione omnino ſit inualida. Hæc eſt cõmunis, & ſatis expreſſe declarata in c. *Poſtulaſtis*, de Cleric. excomm. miniſtrant. vbi non ſolum dicitur excõmunicatis non poſſe Eccleſiaſtica beneficia conferri, ſed etiam eos non poſſe illa licite retinere: *quia ea non fuerunt canonice conſecuti*. Quæ verba aperte non ſignificant eos non feciſſe ſua illa beneficia: & ideo diuerſo modo loquuntur iura de beneficiis ante excommunicationem obtentis nam de illis ſolum dicunt nõ poſſe excommunicatum recipere aut retinere fructus eorum: hic autem de ipſiſmet beneficiis hoc aſſeritur. Ratio vero ſeu congruentia huius pœnæ fuit, quia excommunicatus eſt ſuſpenſus ab omni officio Eccleſiaſtico: vt ſupra oſtenſum eſt: ergo merito fit inhabilis, ne tunc poſsit beneficium accipere, quod propter officium præcipue confertur: vt in ſimili argumentatur Pontifex in cap. *Si celebrat*, de Cleric. excomm. miniſt. Atque hæc eſt communis doctrina Theologorum in 4. diſt. 18. Specialiter Richard. art. 7. q. 4 Palud. qu. 4 Anton. 3. part. titulo 24. cap. 76. Soto diſt. 22. quæſt. 1. artic. 4. Conueniunt iuriſperiti in dicto cap. *Poſtulaſtis*, & in dicto §. *Verum* & aliis, locis, quæ notat Couarruu. in cap. *Alma*, part. §. 7. & Nauarrus capit. *Si quando*, de Reſcript. exceptione nona, & in Summa, capit. 27. numero 21. Atque hinc colligunt omnes, etiam poſt abſolutionem à cenſura, non poſſe aliquem obtentum beneficium licite retinere, niſi fiat noua collatio, vel legitima diſpenſatio, quæ illi æquiualeat: quia per ſolam abſolutionem non poteſt conualeſcere collatio, quæ nulla fuit. Et conſequenter fit, vt nec fructus talis beneficii retinere poſsit, ſi eos ſuſcipit: idque duplici titulo, ſcilicet, & quia excõmunicatus illos accepit, & quia beneficium non erat ſuum: quo titulo tenebitur reſtituere hos fructus, etiamſi poſt abſolutionem à cẽſura illos acceperit.

Collatio beneficii ex com facta eſt inualida.

3\. Quæ omnia locum habent, licet excommunicatus bona fide beneficium acceperit, aut ſuã excommunicationem ignorans, aut probabiliter putans ſe eſſe ab illa abſolutum: quia ignorantia, quamuis excuſet à noua culpa, & conſequenter à noua pœna & maxime à noua cenſura, iuxta cap. *Apoſtolicæ*, de Cleri. excommunic. miniſtrant. non tamen dat valorem actui, alias inualido, neque impedit effectum prouenientem ex priori cenſura legitime impoſita, qui eſt quaſi pœna illius peccati, pro quo prior excommunicatio lata fuit, à quo proinde pœna excuſare non poteſt ignorantia, quæ in beneficii collatione interuenit. Quæ ſententia videtur mihi certa, & eam eſſe communem Doctorum affirmat Couarruuias ſupra numero 3. & Rubufus in dicto cap. *Poſtulaſtis*, numero ſexageſimo ſecundo, Abbas dicto capit. *Paſtoralis* §. *Verum*, numero decimo quinto contra Gloſſ. ibi cum alia Gloſſa in dict. capit. *Apoſtolicæ*. Exiſtimo tamen aliter eſſe in hoc ſentiendum, loquendo de ipſo beneficio: aliter de fructibus perceptis & conſumptis, nam beneficium omnino retineri non poteſt: circa fructus autem nonnulla diſtinctione vtendum eſt. Nam in primis, ſi ratione beneficii aliquod officium, vel miniſterium eadem bona fide exercuit, iuſte poteſt conueniens ſtipendium, ſeu congruam ſuſtentationem pro ratione ſui operis ex fructibus beneficii accipere: quia in re ipſa Eccleſiæ inſeruiit, ratione cuius operis dignus eſt congrua ſuſtentatione, maxime cum bona fide id fecerit: & deinde, ſi præter congruum ſtipendium plures fructus accepit, & bona fide illos conſumpſit, neque inde factus eſt ditior, non tenebitur aliquid reſtituere, quia neque ratione acceptionis cum bona fide acceperit, & abſque culpa, nec ratione rei acceptæ, cum iam illa non extet, neque in ſe, neque in illa, quæ loco illius permaneat. Extra hos vero caſus manifeſtum eſt, ignorantiam ſeu bonam fidem acceptionis non excuſare ab obligatione reſtituendi id, quod ſine vero titulo acceptum eſt.

Beneficii collatio ex com facta, etiamſi ſuã excõmmunicat ignoret eſt inualida.

Nonnulla dubia pro præcedentis aſſertionis declaratione enucleantur.

SVperſunt vero nonnulla dubia neceſſaria, vt aſſertio propoſita exacte implicetur. Primum eſt, quid nomine beneficii Eccleſiaſtici in præſenti intelligendum ſit. Et præcipua difficultas de penſionibus eſt: de cæteris enim nullum dubium, quia, licet hoc nomen, *beneficium*, & ſtricte & late in iure accipi ſoleat, iuxta capitulum penultimum de Ver. ſignific. vbi id notat Abbas numero ſecundo, & alii, qui ibi in Additi. referuntur, & Gloſſa in capitulo primo de Regulis iuris in ſexto: & ideo in materia odioſa, qualis hæc eſt videatur eius ſignificatio, quantũ fieri poſsit reſtringenda: nihilominus certum eſt, regulam poſitam intelligendam eſſe de omni beneficio proprie dicto, ſiue curam habeat animarũ annexã, ſiue non, ſiue ſit ex minoribus, ſiue ex iis, quæ maiora beneficia dicuntur, vt ſunt Epiſcopatus, & Archiepiſcopatus, &c. Ratio eſt, quia iura generaliter reddunt excommunicatum inhabilem ad omnia beneficia Eccleſiaſtica, vt conſtat ex dicto c. *Poſtulaſtis*, vbi licet non addatur ſignum diſtributiuum, *Omnia*, ſed ſimpliciter dicatur *beneficia Eccleſiaſtica*, tamen illa abſoluta, & indefinita locutio æquiualet vniuerſali maxime, quia cum propoſitio illa ſit negatiua ſatis continet illã diſtributionem, quia negatio omnia deſtruit. Vt in ca. *Cum bonæ*, de ætat. & qualit. dicitur non poſſe ſuſpenſum quod idem eſt de excommunicato, beneficia, quæ poſtea adeptus eſt, retinere: quod perinde valet ac ſi diceret, *Non poteſt aliqua*, atque adeo nulla beneficia retinere poteſt. 4.

Primum quid nomine beneficii in aſſertione intelligatur.

Propterea in iure dicitur, excommunicatum eſſe inhabilem ad beneficia Eccleſiaſtica. cap. *Per inquiſitionem*, de Elect. & ex hac generali appellatione beneficii, ibi infertur, quendam non fuiſſe capacem cuiuſdam Præpoſituræ, quia incapacitas beneficii includit negationem vniuerſalem cuiuſcunque dignitatis, vel præbendæ, quæ ſub hac voce proprię *Felicis*, verſ. *Quod ſi quis*, de Pœnis in 6. vbi Gloſſa ad-

uertit nomine beneficiorum, ſeu beneficiatorum, non comprehendi Epiſcopatum, vel Epiſcopum, niſi exprimatur, vt ibi fit. Veruntamen exiſtimo id multum pendere ex ſubiecta materia: nam in c. *Inquiſitores*, de hæret. & in cap. *Quia periculoſum*, de Sẽt. excommun. vt exciperẽtur. Epiſcopi à generali ſententia, vel iuriſdictione, neceſſarium fuit ibi ſpecialiter diſponi. In cap. autem *Dilectus*, de Conceſsion. præbend. vbi quædam conſtitutio Alexandri III. de beneficiis Eccleſiaſticis ita exponitur, vt Epiſcopatum non comprehendat: ideo ita fit, quia ex verbis, & circunſtantiis ipſius conſtitutionis aperte cõſtat hanc fuiſſe mentem Alexandri, & Concilii Lateran. vt patet ex ipſo Con. p. 1. cap. 8. At vero in præſenti nulla eſt ratio huius reſtrictionis, & alias prohibitio, ſeu incapacitas eſt vniuerſalis. Imo à fortiori ſumitur argumentum efficax, nam ſi excommunicatus eſt incapax inferiorum beneficiorum, multo magis ſuperiorum.

6. Addo vero vlterius, non ſolum hoc intelligi de beneficiis Eccleſiaſticis in rigore ſumptis, quæ requirunt, & titulum ſpiritalem de ſe perpetuum, & ius ad temporales fructus ratione officii percipiendos, verum etiam de quacunque dignitate, & officio Eccleſiaſtico, etiamſi ad tempus concedatur, vt eſt munus vicarii, & adminiſtratoris vel gubernatoris Epiſcopatus, qui interdum ad tempus conſtituitur, cap. vlt. de ſupplend. negl. prælat. & c. *Is cui*, de Elect. in 6. Item munus prælati in aliqua religione: quod & temporales fructus non habet, & ſæpe ad tempus tãtum durat. Item munus ligati, aut delegati, aut inquiſitoris, non eſt Eccleſiaſticum beneficium: & tamen horum omnium eſt incapax excommunicatus, quia eſt incapax vſus, iuriſdictionis & ordinis, & omnia hæc ad aliquẽ vſum ex his ordinantur: & ideo qui illo priuatus eſt, recipere non poteſt de nouo munus vel officium ad illum vſum ordinatum, ſiue illud ſit proprium beneficium Eccleſiaſticum, ſiue quælibet alia dignitas, argumento cap. vltimi de Clerico excomm. miniſt. Ex quo Abbas ibi numer. 3. colligit, quod prohibitio exercitio alicuius actus, prohibetur omne id, per quod peruenitur ad illum actum. Item eſt alia ratio, quia excommunicatus fit extra omnem Eccleſiaſticam cõmunionem: aſſumptio autem ad quamlibet Eccleſiaſticam dignitatem eſt magna communicatio Eccleſiaſtica: & ideo eſt incapax illius. Qua ratione vſus eſt Innocent. III. in cap. *Poſtulaſtis*, de Clerico excommun. dicens, *Conſultationi veſtræ reſpondemus, quod cum excommunicatis communicari non debeat, clericis excommunicationis vinculo innodatis Eccleſiaſtica beneficia conferri non poſſunt.* Vbi, licet, proprietate verborum inſpecta, concluſio tantum inferatur de beneficiis Eccleſiaſticis, ex vi tamen antecedentis idem concluditur de omnibus dignitatibus & muneribus dictis. Excipienda vero eſt Summi Pontificis dignitas, à qua nemo repellitur propter excommunicationem, vt docuit Sylueſt. verb. *Excommunicat.* 9. numer. 5. cũ aliis, & infra diſputatione ſequẽte. ſect. 2. cõmodius oſtendemus. An vero ſi electus ipſo iure abſolutus maneat: vel quo modo abſolui debeat, infra de abſolutione tractando dicetur.

7. *Penſio perpetua, non beneficii comprehẽdatur.* Solum ergo ſupereſt difficultas circa penſiones. Duplex autem penſio diſtingui conſueuit, quædam perpetua, quæ datur in titulum beneficii: alia temporalis, quæ abſque ſpirituali titulo ſuperioris auctoritate conceditur, propter diuerſas cauſas, vt cõſtat ex vſu. De priori nulla eſt difficultas, quia eſt proprie beneficium Eccleſiaſticum, vt notant Abbas, & alii in ca. *Conquerente*, de Cleric. non reſidentibus, Rota Deciſ. 39. de Reſcript. in antiqu. Couar. in pract. quæſt. cap. 36. numer. 10. nam talis penſio conſtituitur, quando ex pingui beneficio certa aliqua portio extrahitur, nõ in commodum alicuius: ſed vt deinceps perpetuo conferatur tanquam Eccleſiaſticum beneficium. De qua videri poteſt Gigas quæſt. 28. de penſionib. in fi. quæſt. 54. num 5. & Caccialupus quæſt. 12. de penſion. qui docent huiuſmodi penſionem venire appellatione Eccleſiaſtici beneficii. Et ſane, quantum ex Abbate, & aliis auctoribus colligere poſſum, id eſt, hæc penſio perpetua, quod nos Præſtimonium appellamus, de quo certum eſt eſſe beneficium Eccleſiaſticum, vt late Soto lib. 10. de Inſt. quæſt. 5. art. 3. Calder. in cap. *In noſtra*, de Reſcr. Rebuffus in Praxi. titul. *Secularia beneficia*, numer. 19. & colligitur ex cap. vlt. de Conceſſ. præbend. in 6. princip. ibi, *Præſtimoniis*, & docuit Gloſſa in Clem. vlt. verb. *Quodcunq.*, de Vit. & honeſt. cler. & videri poteſt Deciſ. in Ruberic. de Reſcrip. num. 3. & Abb. Conſil. 47. num. 4. volum. 2. Vnde conſequenter etiam eſt certum collationem eius excommunicato factam nullam eſſe. Eſtque communis reſolutio Panormitani, & aliorum in ca. *Ad audientiam*, de Reſcript. De aliis vero penſionibus temporalibus maior difficultas eſt, quia illæ nõ ſunt Eccleſiaſticum beneficium, vt prædicti auctores fatentur, & tradit Nauarr. in Summ. cap. 23. numer. 111. & conſtat in alia, quia de ratione beneficii Eccleſiaſtici eſt, vt ſit ius perpetuum, vt ex variis decretis notat Gloſſa in cap. vnico, de Capell. monach. in 6. verb. *Perpetui.* Item, quia hæ penſiones non dantur, quantum eſt ex ſe, ob titulum, vel officium Eccleſiaſticum, quod etiam eſt de ratione Eccleſiaſtici beneficii. Denique id aperte colligitur ex cap. *Quamuis*, de Præbend. in 6. vbi dicitur in literis Apoſtolicis de aliquo prouidendo in Eccleſiaſticis beneficiis, non intelligi penſionem. Hinc ergo colligi videtur, excommunicatum non eſſe incapacem penſionis, quia neque illa eſt beneficium Eccleſiaſticum, neque datur propter aliquod munus, vel vſum alicuius actus, à quo communicatus ſuſpenſus ſit. *Num tẽporalis nomine beneficii veniat. Ratio dubii.*

De his ergo penſionibus tres inuenio ſententias. Prima ſimpliciter negat excomunicatum eſſe incapacem harum penſionem propter fundamentũ tactum, quod non ſunt beneficia, nec dignitates, nec munera Eccleſiaſtica. addendo, quod odia & pœnæ reſtringenda ſunt. Item ſolum ſunt quædam veluti donationes temporales. Vnde quantum eſt ex natura illarum, pecunia redimi poſſunt, quãquam ob decentiam, & ad vitandos abuſus prohibitum ſit, ne id fiat ſine autoritate Pontificis. 8. *Prima ſententia.* Secunda ſententia extreme oppoſita eſt, excommunicatum eſſe incapacem penſionis. Hanc tenet Gigas quæſt. 14. de Penſionib. inclinat Couarr. cap. *Alma*, part. 1. §. 7. numer. 2. qui fatetur, penſionem non eſſe beneficium Eccleſiaſticum, & in illa non procedere rationem ſupra traditam ex cap. *Si celebrat*, de Cleri. excomm. miniſt. quia penſio non ordinatur ad aliquod miniſterium prohibitum excõmunicato: *Sed tamen* (inquit) *propter odium excommunicatorum, & quia penſiones reditus Eccleſiaſtici ſunt, non admodum hanc opinionem improbamus.* Quibus verbis ſatis ſignificat hic auctor, nec ratione ſatis firma, neque aſſenſu ſatis definito huic adhærere ſententiæ. *Secunda ſententia.* Gigas vero addit, curiam Romanam amplecti hanc opinionem: & ideo introduxiſſe ſtilum, quoties expediuntur literæ penſionis, præmittendi clauſulam abſoluentem ab omnibus cẽſuris dũtaxat ad talem effectum. Tertia ſentẽtia diſtinctione vtitur: nam quædam ſunt penſiones quaſi mere temporales, quæ dantur ex cauſa humana, vt propter ſeruitia parentum in militia, vel alia ſimili: & in his ait hæc opinio procedere priorem ſententiã. *Tertia ſententia.* Aliæ ſunt quæ conferuntur proxime & immediate propter munus aliquod ſpirituale: vt cũ datur coadiutor Epiſcopo, vel adminiſtrator Epiſcopatus, & ex fructibus aſsignatur illi certa penſio in ſtipendium. & tunc ait procedere poſteriorem opinionẽ.

Quod videtur indubitatum, quia tunc penſio eſt quid

quid acceſſorium ad munus ſpirituale, cuius collatio nulla eſt, vt ſupra dictum eſt: ergo & penſio ipſa eſt nulla. Aliæ vero ſunt penſiones, quæ nec ſunt pure ex titulo temporali, neque immediate dantur propter ſpirituale munus, remote tamen, & mediate oriuntur ex aliqua cauſa ſpirituali, vt quando ad dirimendam litem inter clericos ſuper cauſa beneficiali alteri datur beneficium, & alteri penſio aſsignatur, iuxta cap. *Si eſſent*, de Præbend. vel cum aliquis renunciat beneficium reſeruata penſione, quę remote ſaltem confertur ob titulum beneficii prius habiti, vel in ſuſtentationem quodammodo debitam ob ſeruitium, & miniſterium ſpirituale, prius Eccleſiæ exhibitum, & de hoc tertio genere penſionum res videtur vtrinque dubia, & probabilis.

Nulla penſio licite dari excõmunicato, vel ab ipſo accipi poteſt.

9. Dico primo, Nunquam eſſe licitum dare penſionem Eccleſiaſticam excommunicato, cuiuſcunque generis illa ſit: & à fortiori neque illi eſſe licitum eam recipere. Hoc probatur ratione textus in dict. cap. *Poſtulaſtis*: quia ſcilicet cum excommunicatis communicari non debet; ſed aſsignatio penſionis Eccleſiaſticæ eſt quædam communicatio Eccleſiaſtica, imo ſpiritualis dici poteſt, nam, licet illi fructus ſecundum ſe temporales ſint, per quandam tamen relationem moralem ſunt quid ſpirituale, quatenus ſunt bona Eccleſiæ, & Deo dicata: ergo non eſt licita talis cõmunicatio. Deinde cenſeo, excõmunicatum, quãdiu eſt cenſura ligatus, non poſſe iure exigere penſionem: imo repelli poſſe ſi exceptio excommunicationis illi opponatur, iuxta cap. *Exceptionem*, de Exception. Et ratio eſt, quia illa eſt quædam communicatio, ille autem omni communicatione priuatus eſt. Adde, quod, vt infra dicemus, excõmunicatus non facit ſuos Eccleſiaſticos fructus; ſed reditus penſionis ſunt fructus Eccleſiaſtici: ergo excommunicatus, quamdiu ligatus eſt, illos non facit ſuos. Ex quo tandem probabiliorem cenſeo primam ſententiam, quia plus eſt obtinere ius nouum ad fructus penſionis percipiendos, quam ipſos fructus, ſed is, qui iam antea erat penſionarius conſtitutus, non poteſt fructus penſionis percipere: ergo multo minus poteſt ius ipſum penſionis excommunicatus acquirere. Atque hoc modo habet hic etiam locũ regula, quæ ſumitur ex dict. c. *Si celebrat*, quod excommunicatus, dum ſit inhabilis ad aliquem actum, ſit etiam inhabilis ad recipiendum de nouo id, quod eſt quaſi principium talis actus: nam excommunicatus eſt inhabilis ad percipiẽdos fructus penſionis: principiũ autem veluti morale percipiendi illos eſt ius illud, quod acquiritur per aſsignationem, ſeu collationem penſionis: ergo eſt incapax, vt tale ius de nouo acquirat. Et ideo etiam reſcriptum, ſeu Bulla ab excommunicato impetrata ad effectum obtinendi penſionem nulla eſt, niſi ad talem effectum abſolutionem obtineret, arg. cap. *Dilectus*, de Reſcript. & cap. 1. de Reſcript. in 6. vbi id notant Doctores, & Abbas in capit. *Veritatis*, de Dolo, & cõtumacia. Ex quo textu in vltimis verbis non leue ſumitur argumentum ad rem, de qua agimus, confirmandam. Dicitur enim ibi, omnem alienationem de rebus Eccleſiaſticis ab excommunicato factam, eſſe irritam: ergo à fortiori aſsignatio penſionis, vel eius acceptio reſpectu excommunicati nulla exiſtit. Denique in hac materia, collatio illicita eſt etiam nulla, iuxta textum in dicto capit. *Poſtulaſtis*, ſed oſtenſum eſt hanc collationem eſſe illicitam: ergo eſt nulla, quia re vera non eſt canonica eo modo, quo eſſe poteſt, & debet, quæ eſt etiam ratio illius capit. *Poſtulaſtis*. Quæ fundatur in regula prima de regu. iuris in 6. quod beneficium Eccleſiaſticum ſine inſtitutione canonica non poteſt licitè retineri. Et, quamuis hæ rationes in ſecundo, & tertio genere penſionum manifeſtius procedant, tamen de primo etiam ſufficienter probãt, & rationes in contrarium non procedunt, quia propoſita regula non tantum de beneficio Eccleſiaſtico propriiſsime ſumpto procedit, ſed etiam de quolibet iure percipiendi Eccleſiaſticos fructus, vt oſtenſum eſt.

Secundo dubitari poteſt circa eandem regulam, quid nomine collationis intelligendum ſit, & an ad omnes modos collationis beneficii extendatur. In 10.
qua re primo dicendum eſt ſub collatione comprehendi electionem, præſentationem, ſeu nominationem excommunicati ad beneficium Eccleſiaſticum. Ita docent communiter Doctores ſupra citati, & diſtinctius declarat Couarruuias numer. 1. & 2. & fundamentum eſt, quia fere de iis omnibus, in propriis terminis iura loquuntur, vel (ſi quid omittunt) eadem de illo ratio eſt. Et in primis de electione videtur textus ſatis expreſſus in ca. *Cum dilectus*, de Conſuetud. vbi ſermo eſt de ſuſpenſo: item in c. *Conſtitutis*. 1. de Appellat. ſumitur etiam ex capit. *Si celebrat*, de Cler. excommun. miniſtr. vbi electio eius, qui minori excommunicatione ligatus eſt irritanda dicitur, vel vt multi interpretantur, irrita declaranda: ergo à fortiori erit irrita electio facta de illo, qui minori excommunicatione ligatus eſt. Atq; hinc inferunt omnes etiam præſentationem, ſeu nominationem huiuſmodi excommunicati nõ valere: quia hæc omnia proxime ordinantur ad beneficii collationem, ſeu obtentionem: & ideo æque nulla ſunt, ac ipſa collatio, iuxta principium traditũ in dict. c. *Si celebrat*. Item, quia qua ratione electio perſonæ inhabilis ad aliquod beneficium, vel officium nulla eſt ex natura rei ob perſonæ incapacitatem, eadem pręſentatio, vel nominatio perſonæ inhabilis nulla eſſe debet: perſona autem excommunicati inhabilis eſt, & ideo iura quoad hanc rẽ hæc omnia parificant, vt in ſimili dixit Gloſſa penultima in cap. *Si poſtquam*, de Elect. vbi generaliter idem dicit de prouiſione beneficii, & de poſtulatione ad beneficium. Quod ſumitur etiam ex cap. 1. de Pòſtulat. prælat. vbi poſtulatio eius, qui interdictum violauerat, nulla reputatur: multo ergo magis poſtulatio excommunicati, vt ibidem notat Abbas cum Gloſſ. vlt. num. 31.

Reſignationem beneficii in fauorem excommunicati factam eſſe nullam.

Atque hinc infertur primo, reſignationem beneficii in fauorem excõmunicati factam, ſiue ſimplex ſit, ſiue per modum permutationis, inualidam eſſe, vt Couarruuias ſupra notat cum aliis, quos refert. Et ratio eſt clara, tum quia per reſignationem, vel permutationem validam nouum ius ad beneficium acquiritur: excommunicatus autem incapax eſt acquirendi quacunque ratione Eccleſiaſticum beneficium, vel ius in illud, ſeu ad illud; tum etiam, quia, ſi ex aliis cauſis perſona ſit inhabilis, permutatio non tenet, vt ſignificauit Gloſſ. in Clem. 1. de Pœn. vera. *Obtinenda*, ergo idem erit in præſenti. 11.

Impetratio beneficii ab excommunicato obtenta, eſt ipſo iure nulla.

Secundo infertur ex dictis, omnem impetrationem beneficii ab excommunicato obtentam, eſſe ipſo iure nullam, quod omnes colligunt ex cap. 1. de Reſcript. in 6. Vbi reſcriptum ab excommunicato impetratum nullum eſſe dicitur. Dicet aliquis ibi tantum eſſe ſermonem de reſcripto ad litem impetrato: & ideo non eſſe extendendum ad alios caſus, cũ pœnalis, ſeu odioſa ſit conſtitutio. Antecedens videtur ex frequẽte expoſitione Canoniſtarum haberi, vt ſupponunt Gigas quæſt. 14. de Penſionib. & Couar. dict. §. num. 3. Qui tacite reſpondet negando conſequentiam, nam inde ſumitur argumentũ à fortiori, quod dicit colligi ex capit. *Quamuis*, de præbend. in 6. & cap. *Ad audientiam*, 2. de Reſcript. Non tamen video, quomodo ex illis iuribus id probetur. Neque etiam video cur deciſio illius cap. 1. ad ſola reſcripta ad lites impetrata reſtringenda ſit, cũ verba ſint vniuerſalia: & maxime cum per illa verba: *Super alio quam excommunicationis, vel appellationis articulo*, duplex exceptio adhibeatur, quæ firmat regu- 12.

Dilutio.

regulam generalem in omnibus aliis caſibus, vt ibi notat Gloſſa verb. *Alio*, Et videtur eſſe communis interpretatio maxime quando reſcriptum commodum proprium ipſius excommunicati obtinetur, vt notauit Abbas in cap. *Veritatis*, de Dolo, & contumacia, nu. 47. & latius Felinus in cap. vltim. colum. 2. de Exceptionib. Poſſet etiam hic confirmari, quia tacēs aliquid, quod difficiliorem redderet reſcripti conceſsionem, facit illam ſubreptitiā, iuxta cap. *Super literis* de Reſcriptis, nam ſi conſtaret Pontifici de excommunicatione petentis reſcriptam, illud non concederet, ergo tandem argumētor ex cap. *Si celebrat*, quia cum excommunicatus ſit inhabilis ad beneficium, etiam eſt inhabilis ad impetrandum illud vel literas quæ ad hoc poſsint conferre.

13. *Collatio beneficii facta à Pontifice motu proprio alicui excommunicato, eſt inualida.*

Tertio infertur, etiamſi ſummus Pontifex abſque petitione, vel impetratione alterius motu proprio conferat beneficium alicui, qui excommunicatus eſt collationem inualidam eſſe, quando Pontifex ignorabat, eum qui beneficium confert eſſe excommunicatum, quia tunc non cenſetur cum eo diſpenſare, nec eum abſoluere: nam hęc voluntarie fieri debent, & iuſte ac prudenter: & ideo niſi præuia cognitione fieri non cenſentur. Atque ob rationem oppoſitam, ſi Pontifex ſciens alterius excommunicationem, illi beneficium tribuat, cenſetur tacite illum abſoluere, ſaltem quantum ad illū effectum: quod iam communi ſtilo expreſſe ſemper fit, vt latius Couarr. ſupra nu. 2.

14. *Commenda Eccleſiæ excommunicato facta eſt irrita.*

Quarto infertur, etiam commendam, ſeu commendationem Eccleſiæ excommunicato factam irritam eſſe, quia illa etiam ordinatur ad officium, ad quod excommunicatus inhabilis eſt. Item quia ob hanc cauſam in cap. *Nemo*, de Elect. in 6. commenda æquiparatur ipſo beneficio parochiali, quoad hoc vt non niſi vna, & ei, qui in ætate legitima, & ſacerdotio conſtitutus ſit dari debeat, quia nimirum debet eſſe aptus & expeditus ad curam animarum gerendam adminiſtrando ſacramenta: &c. ergo eadē ratione æquiparantur hic commoda, & beneficiū quod notauit Rebuff. dict. c. *Poſtulaſtis*, de Cle. excō. miniſtr. nu. 213.

Num acceptatio beneficii ante excommunicationem collati, ab excommunicato facta ſit valida.

Communis reſponſio.

Hic vero quæri ſolet, an idem ſit, dicendum de acceptatione beneficii facta ab excommunicato, quando præuiſio, ſeu nominatio, & electio facta fuit antequam excommunicationem incurreret. Et reſponſio communis eſt, acceptationem illam validam eſſe, vt refert Couarr. dict. §. 7. nu. 4. & Nauarr. in cap. *Si quando*, de reſcrip. excep. 10. nu. 13. Fundamentum eſt, quia acceptatio potius ad factum, quā ad ius pertinet, & ita non de beneficio acquirendo agitur, ſed acceptatione iam acquiſiti.

Ratio dubitandi.

Quæ ratio, & conſequenter aſſertio, difficultate, nō caret: nam vt dicitur in cap. *Si tibi abſenti*, de Præbend. in 6. ſi Epiſcopus abſenti beneficium conferat, ille ius in ipſum non acquirit, nec facit illud ſuū donec conſentiat, ratamque habeat huiuſmodi collationem: ergo, cum acceptat beneficium tunc acquirit ius: ergo, ſi tunc eſt incapax ad acquirendū ius, acceptatio non poterit eſſe, valida quoad hunc effectum: ergo, ſi fit ab excommunicato, eſt inualida. Et confirmatur, nam alias in Eccleſiis in quibus eſt conſuetudo optandi meliores præbendas, ſi excommunicatus canonicus optet v. g. dignitatem, vel prębendam meliorem, illam acquiret: conſequens eſt falſum: ergo. Sequelam admittit Couarr. ſupra cum Rota, quam allegat. Et videtur poſſe probari, quia, vbi eſt cōſuetudo optandi, per ipſam veluti confertur ius, ad præbendam: ſolumque deeſt acceptatio, quæ ad factum ſolū pertinet. Minor vero probatur, quia in opinione fit: quaſi permutatio beneficiorum, quam diximus ab excommunicato fieri non poſſe.

16. *Ius ad beneficium non poteſt augeri ob cōſenſum ab excommunicato præſtitum.*

Priorem difficultatem attingit Couarruuias citato loco, & l. 3. variarum reſol. c. 16. nu. 4. Et propter illam ait oppoſitam ſententiam tenuiſſe Cardinalem, in c. *Poſtulaſtis*, & Alciatum in c. Iudiciis nu. 12 & ipſe etiam cenſet rem eſſe dubiam, eamque limitare videtur. Et mihi etiam videtur prior ſententia, quamuis communis moderanda. Non enim opinor poſſe ius, quod aliquis habuit ad beneficiū ante excommunicationem augeri, vel ſolidius fieri propter conſenſum tempore excommunicationis præſtitum: hoc enim efficaciter ſuadet ratio facta Et confirmat quædam communis doctrina Canoniſtarum, quam refert Nauarrus in cap. *Si quando*, de Reſcriptis excep. 10. nu. 13. eum, qui adhuc ſperat, vel petit aliquid iuris ſpiritualis, ſi interim inhabilis fiat, repellendum eſſe, adeo, vt ſi quis effectus, & confirmatus in Epiſcopum ante conſecrationem inhabilis fiat, repellendus ſit: quod ſaltem verū eſſe, quando ſua culpa quiſpiam inhabilitatem incurrit affirmat Panorm. in c. *Ex parte*, de Clerico ægrot. Si ergo id verum eſt in illo, qui iam habet ius quæſitum in re, vt eſt confirmatus, iuxta c. *Super his*, de Accuſat. & c. *Tranſmiſſum*, de electione, propterea quod aliquid reſtat acquirendum: ergo à fortiori ille, qui nondum habet acquiſitum ius in re, ſi interim inhabilis fiat, non poteſt durante inhabilitate illud acquirere, ſed ille cui oblatum eſt beneficium, antequam illud acceptet non habet acquiſitum ius in re vt oſtēſum eſt, & per excommunicationem fit inhabilis ad collationem beneficii: ergo durante excommunicatione non poteſt illud ius acquirere.

17. *Excommunicatio poſt collationē, Beneficii ante acceptationem non impedit illius efficaciam.*

Dico ergo, Excommunicationem poſt beneficii collationem, & ante acceptationem ſubſecutam, non tollere, nec minuere efficaciam præcedentis collationis ſeu illud qualecunque ius ad rem, quod potuit ſola collatio ante acceptationem tribuere. Quod explicatur per effectum, qui habetur in dicto capite. *Si tibi abſenti*, ſcilicet quia Epiſcopus; qui tale beneficium obtulit, non poteſt alteri illud conferre, etiamſi prior poſtea excōmunicatus ſit, quia licet excomunicatio impediat acquiſitionem noui iuris, non tamen irritat prius factum. Item, quia licet excommunicatus durante cenſura non poſsit acceptationem (vt ita dicam) efficacem præſtare poteſt, tamen abſolui, & poſtea acceptare: ergo per excommunicationem non ſtatim priuatur omnino illo iure. Addo vero vlterius durante excommunicatione non acquirere plus iuris, quam antea habebat etiamſi in eo tempore, & ſtatu, acceptet ſeu conſentiat: hoc enim probant efficaciter rationes factæ. Eſtque hoc aliquando magni momenti, quia ſi contingat illum mori, antequam ab excommunicatione abſoluatur, beneficium non cenſebitur vacare denuo per mortem eius; quia illud nunquam acquiſiuit: quod multum referre poteſt ad intelligendum, ad quem pertineat noua collatio illius beneficii, iuxta ea, quæ notat Couarr. dict. lib. 3. Variar. c. 16. num. 3.

Excommunicatus acceptans beneficium ante excommunicationem illi collatum non acquirit, plus iuris in illud.

18. *Corollarium.*

Quo etiam fit, vt ſi tempus ad acceptandum datū præfixum fuit, & ſic prouiſus in beneficio, & ante acceptationem excommunicatus, in eadem excommunicatione perduret vſque ad illud tempus elapſum, quantumuis interim ſuum cōſenſum declaret acceptando, nihilominus poſſe collatorem illud libere alteri conferre, iuxta deciſionem dicti cap *Si tibi abſenti*. Quia acceptatio præſtita durante excommunicatione, fuit inefficax quoad effectum acquirendi beneficium: quando autem præſcribitur terminus ad acceptandum intelligitur de acceptatione valida & efficaci, ita, vt ius in beneficio acquiratur

quiratur. At vero, ſi durante excommunicatione quis ſtatim acceptauit, & poſtea abſoluatur à cēſura, probabile eſt ſtatim ipſo facto, & ſine noua acceptatione, acquiri ius, & dominium beneficii, vt in hoc verum habeat prior communis opinio. Et hoc ad ſummum probat ratio eius: quia cauſa efficax huius iuris non eſt conſenſus recipientis, ſed tantũ cōditio, vel quaſi diſpoſitio requiſita ex parte ſubiecti, quæ de ſe ſufficiens fuit, etiamſi tēpore excommunicationis fuerit præſtita, quia ad nudũ factum pertinet, id eſt, quia nō eſt actus iuriſdictionis, nec collatio iuris, ſed ſolum declaratio proprii conſenſus. Obſtitit tamen excommunicatio, ne alterius collatio ſtatim haberet effectum: quia vero illa Valida fuit ex parte conferentis, & ſemper in eodē ſtatu moraliter permanet, nec iuridice reuocata fuit, vt ſupponimus, ideo ablato obice ex parte recipientis, ſtatim habet effectum, quia alia conditio neceſſaria ex parte acceptantis, iam poſita fuit, vt ſupponimus, & in eodem etiam ſtatu moraliter perſeuerat. Hoc igitur modo limitanda videtur illa communis ſententia.

18. *Quid de cōceſsione beneficii vacaturi.* Ex quo infertur, ſi prior collatio non fuit ex ſe efficax, in præſenti, ſed ſolum conceſsio in futurum facta de beneficio vacaturo, non poſſe conferre ius in tale beneficium per ſolam acceptationem tēpore excommunicationis factam: etiamſi abſolutio ſubſecuta ſit, vt ſi is, qui habet literas, ſeu priuilegium huiuſmodi conceſsionis, excommunicatus exiſtat tempore quo beneficium vacat, ac illud acceptet & poſtea abſoluatur, non acquiret ipſum beneficium donec poſt abſolutionem noua ei collatio fiat. Quia literæ ad beneficium vacaturum non conferunt illud ſine noua collatione poſtea ſubſecuta, ſed præcipiunt illam, ſeu conferunt ius ad illam: hęc autem fieri non potuit durante excommunicatione: ergo neceſſe eſt vt poſtea fiat.

19. *Excommunicatus nō poteſt aliā optare præbendam.* Ex quo facile patet, quid dicendum ſit in caſu tacto in confirmatione de optione alterius prębendæ ſeu dignitatis, aut canonicatus. Exiſtimo enim fieri non poſſe durante excommunicatione, quia neceſſe eſt, vt in illa interueniat acquiſitio noui beneficii, cuius excōmunicatus incapax eſt, vt etiam Couarr. citatis locis animaduertit, & ad Rotam contra eandem deciſ. 5. de conceſſ. præbend. in nouis. Intelligendum autem hoc eſt de opinione beneficii de nouo obtinendi. nam, ſi quis iam poſsideret duo beneficia, & illi daretur optio vt altero dimiſſo vnũ tantum, quod mallet: ſibi retinere, & in cap. *Referente* de præbend. tunc quamuis excommunicatus id faceret factum teneret, quia nihil de nouo acquirit. ſed potius dimittit in quo nullus ei fauor conceditur, ſed potius redundaret in eius commodum, ſi propter excommunicationem alterius beneficii renunciatio eſſet differenda. Secus vero eſt, quando optio fit per mutationem vnius beneficii, quod ſolum antea poſsidebatur, in aliud melius denuo obtinendum: quia non poteſt excommunicatus nouum beneficium comparare, quia ſimpliciter eſt incapax nouæ collationis: & quia id cederet in magnum fauorem, & commodum eius. Poſſet tamen tunc opinionem acceptare differendo executionē, ſeu permutationem vſque ad tempus obtentæ abſolutionis, quæ procuranda, & obtinenda eſt intra terminum ſibi conceſſum ad optionem faciendam, ſi forte aut conſuetudine, aut ſpeciali iure præſcriptus ſit: alioqui ius optendi ad alium tranſibit: neq; enim poteſt ratione prioris acceptationis impediri. cum ex illa nec nouum ius acquiri, neque antiquum roborari, aut ampliari potuerit, vt dictum eſt.

20. *Conferens beneficium iam excommunicato, & excommunicatus illud acceptās, peccat mortaliter.* Sed quærendum hic ſupereſt, an hæc collatio, vel acceptatio beneficii ab excommunicato facta, peccaminoſa ſit, ita vt peccet mortaliter, vel conferens dando, vel excōmunicatus acceptando. In quo certum eſt in primis, quoties electio, collatio, &c. ſit ſuppoſita excommuncatione, & eligentem, vel conferentem peccare mortaliter dando, & excommunicatum acceptando. Probatur facile, tum, quia illa eſt communicatio quædam in diuinis: beneficia enim Eccleſiaſtica res ſacræ, & diuinæ ſunt, & quamuis in eo ordine non habeant primarium locum, ſunt tamen res valde graues: ac proinde materia hui⁹ prohibitionis grauiſsima eſt iudicio, ac ſententia omnium Doctorum: ergo hoc titulo actio illa peccatum mortale eſt: tum etiam, quia efficere in tali materia actionem irritam, & nullã, grauis inordinatio eſt, atq; adeo mortale peccatum, tũ quia eſt quædam electio, v.g. perſonæ indignæ, & inhabilis, tum etiam, quia eſt cōtra iuſtitiã, & commune bonũ, vel contra ius aliorum, vt recte notauit Caiet. in Sum: verb. *Excommunicatio*, punct. 2. Solum oportet aduertere, hoc peccatum excuſari ſæpe poſſe per ignorãtiam probabilem facti, quæ frequentius accidere poteſt ex parte eligentis, vel conferentis, quam accipientis: tunc licet contineant eligentem non peccare ratione ignorantiæ, nihilominus ipſe excōmunicatus: peccat mortaliter ſuã electionem acceptando, vel accipiēdo beneficium, etiamſi id faciat animo ſupplendi poſtea defectũ per ſuperioris diſpenſationem, quia tunc facit actum ſimpliciter illi prohibitum, & in re graui, & ſecundum præſentem ſtatum aliis, vel etiam Eccleſiæ iniurioſum: & conſentit in electionem, vel collationem in re ipſa irritam, & nullam.

Poſſunt tamen excuſari per facti ignorantiam maxime eligens.

21. *Peccet ne mortaliter excommunicatus beneficium acceptãs ante excommunicationem ſibi collatum. Prima opinio.* Hinc vero naſcitur difficultas in eo caſu vltimo, quem tractauimus, cum electio: vel collatio beneficii ante excommunicationem fit, acceptanda vero proponitur poſt excommunicationē incurſam, an excommunicatus, tunc acceptando, peccet mortaliter. Non enim deſunt, qui id aſſerant, etiamſi nō negent illam acceptationem ratam eſſe, & validam in ſuo ordine. Ratio eſt, quia non ſolum eſt illicitum indigno beneficium conferre, ſed etiam ipſi eſt illicitum acceptare: ſed excommunicatus eſt indignus: ergo peccat mortaliter acceptando. Item, quia ille facit iniuriam Eccleſiæ, dum ſe voluntarie exhibet ad miniſterium, quod exercere non poteſt. Facit etiam iniuriam aliis dignis, dum indignus acceptat, quod aliis debitum eſſet.

22. *Vera reſolutio.* Ego vero, ſuppoſitis quæ dixi, nullum in hac acceptatione inuenio peccatum, etiam veniale, per ſe loquendo, & ex vi ſolius cenſuræ. Probatur, quia ibi non eſt peccatum inobedientiæ contra ipſam cenſuram, ſeu Eccleſiaſticã prohitionem: nam illa acceptatio non eſt prohibita ex vi cenſuræ, vt omnes auctores ſupponũt: tum quia in hac materia beneficiorum actio illicita, & irrita reſpectu excōmunicati fere conuertuntur: tum etiã quia illa non eſt communicatio aliqua, ſed ſola declaratio propriæ voluntatis, quę non eſt excommunicato prohibita. Rurſus nō interuenit ibi peccatum veluti cooperationis ad actionem iniuſtam, vel irritam, nam, cum ſupponatur electio, vel collatio facta ante excommunicationē, ſupponitur fuiſſe legitima, iuſta, & ex ſe valida, & quamuis is, qui illam acceptat, poſtea excommunicatus ſit, tamen accepat illam, pro vt facta fuit: ergo acceptat illam vt legitimam, & iuſtã: ergo hoc titulo non cooperatur actioni iniuſtæ. Neque etiam eſt ibi iniuſtitia propter indignitatē perſonæ acceptantis, quia nō eſt conſiderandus ſtatus, in quo acceptat, ſed pro quo acceptat: eſt enim illa indignitas temporanea, & facile mutabilis: & ideo, quamuis ille, qui acceptat, tunc excommunicatus ſit: non tamen accepat, vt pro illo ſtatu beneficium accipiat, ſed poſt obtentam abſolutionem: ergo obiectum illius acceptationis nō eſt perſona indigna, ſed digna, licet perſona efficiens acceptationem pro tunc ſit indigna: cum vero dicitur peccaminoſa acceptatio perſonæ indignæ, intelligendum eſt obiectiuè, id eſt, ſi perſona indigna acceptetur;

non ſi acceptet, quia actio ex obiecto habet ſuam bonitatem: vel malitiam. Dices etiam ex circunſtãtia perſonæ operantis oriri malitiam, ſi ipſa ſit indigna ad talem actionem. Reſpondeo verum id eſſe, ſi indignitas illa ſit circunſtantia actionis. Quod in propoſito dici non poteſt. Cauenda enim eſt æquiuocatio excommunicatus enim dicitur perſona indigna ad recipiendum beneficium, quia ad hoc inhabilis factus eſt per cenſuram, non tamen eſt perſona indigna ad acceptandum beneficium, alias legitime oblatum, & obtinendum eo tempore, quo iam ſit capax eius.

Rationes in contrarium ſoluuntur.

23. Quapropter nulla etiam in hoc ſit iniuria Eccleſiæ, quandoquidem acceptatio ſemper reſpicit tẽpus habile, nec perſona eſt per ſe inepta ad miniſterium, ſed ſolum per accidens impedita ratione cenſuræ: quod impedimentum facile auferri poteſt, & implicite ſub ea conditione, ſeu habitudine acceptatio fit. 2. Nec enim beneficium ita obligat ex iuſtitia ad exequendum per ſe ipſum eius officiũ, ſtatim ac obtentum eſt: neque etiam ita obligat ad obtinendum ius in illud, ſtatim acceptatum eſt, vt non permittat aliquam temporis moram, in qua ſine præiudicio, aut numenro Eccclefiæ poſsit aliquis ſe diſponere ac præparare, vel impedimentum tollere: ſic enim poteſt quis beneficium etiam curatum acceptare, vel recipere, priuſquã ordinatus ſit: quamuis per annum, v.g. non poſsit per ſe ipſum miniſterium illud exequi, quod ratione talis beneficii Eccleſiæ debet. Nec denique fit iniuria aliis dignis, 3. tum quia illi non habent proprium ius, ſed capacitatem quandam valde remotam, tum etiam quia acceptatio illa reſpicit perſonam dignam, vt declaratum eſt. Et ita ſimul fundamento contrariæ ſententiæ ſatisfacimus, & noſtram confirmauimus. Poteſtque à ſimili vtrumque roborari, nam, ſi fundamentum illud ſolidum eſſet, peccaret mortaliter excommunicatus retinens beneficium Eccleſiaſticum prius obtentum. quia in perſona indigna non ſolum accipere, ſed etiam retinere beneficium, peccatum eſt: conſequens autem in omni ſententia falſum eſt: cuius nulla alia eſt ratio, niſi quia illa perſona licet ſit indigna pro tunc ad vſum beneficii, nõ tamen ad titulum, ſeu proprietatem eius. quia licet illa indignitas ex ſe magna ſit, eſt tamen facile mobilis, & ideo licitum eſt retinere beneficium animo remouendi indignitatem illam: ſimili ergo modo in præſenti dicendum.

24. Tertio, vt de alio termino dicamus, explicandum eſt, quis nomine excommunicati in aſſertione intelligatur: quod poteſt quæri vel ratione perſonæ, vel ratione cenſuræ. Priori modo dicendum eſt, nullam perſonam excludi, cuiuſcunque conditionis, aut dignitatis ſit, ſi vere ſubiaceat excommunicationi, quia iura ſine exceptione generaliter loquuntur. Quæri autem poteſt, an redundet etiam in communitatem, verbi gratia, in Capitulum, ſi contingat illi conferri poteſtatem aliquam vel iuriſdictionẽ, aut in gratiam eius expediri reſcriptum eo tempore quo perſonæ illius excommunicatæ ſunt. Dicendum vero eſt vel aliquas tantum eſſe excommunicatas, vel omnes. In priori caſu non nocet Capitulo aliquorum membrorum cenſura, nam vis Capituli manet in reliquis, nec enim debet vtile per inutile vitari, nec innocentes propter conſortium aliorum priuari iure, vel gratia ſua. Imo, licet vnus tantum habilis maneat, in eo cenſetur Capitulum conſeruari, argumento *L. ſicut municipium,* ff. Quod cuiuſque vniuerſ. & quæ tradit Abb. cap. 1. de Electíon. num. quinto Nauar. Conſ. 38. de Regul. In altero vero caſu quando omnes de Capitulo eſſent excommunicati, impediretur gratiæ ſeu conceſsionis effectus, non quia Capitulum excommunicatum ſit, id enim fieri non poteſt, ca. *Romana,* de Sentent. excommunicat. in ſexto, ſed qui conſtaret omnibus membris inhabilibus, à quibus incapax efficitur, iuxta capit. vnic. de Sede vacant. in ſexto.

Quæ perſonæ nomine excommunicati comprehendantur.

Secundo ac præcipue quæri poteſt ex parte cenſuræ, an dicta aſſertio locum habeat in excommunicato non vitando ſecundum Extrauagant. *Ad euitanda.* De quo in primis certum eſt, quantum ad vtilitatem ipſius ſpectat, habere in illam communicationem totam hanc efficaciam priuandi, vel inhabilitandi illum, quia per illam Extrauag. nullus fauor illi factus eſt. Quare, licet occultus ſit, non poteſt beneficium accipere, nec ſic acceptum retinere, nec fructibus priorum beneficiorum gaudere. De aliis vero, ad quos pertinet beneficii collatio, electio, aut præſentatio, &c. eſt difficultas, an ipſi etiam teneantur nõ eligere, verbi gratia, huiuſmodi excommunicatum, ſibi quidem notum, non tamen nominatim denunciatum, nec manifeſtũ clerici percuſſorem. Et ratio difficultatis eſt, quia ipſi non tenentur vitare huiuſmodi excommunicatum in vllo alio genere communicationis: ergo poſſunt ipſum prouidere. Et confirmatur, nam hoc pertinet ad fauorem aliorum, quem dicta Extrauagans, *Ad euitanda,* intendit, & ad tollenda pericula, & dubia ex parte ipſorum. Item, quia ſuo iure ex parte priuantur, ſi talem perſonam cogantur non eligere. In contrarium vero eſt, quia ſi aliis liceret eligere excommunicatum, etiam ipſi liceret acceptare, nã hæc duo correlatiua ſunt, & vnum ſine alio ſubſiſtere non poteſt. 25.

Habeat ne locum aſſertio in excommunicato non denunciato.

26. Dicendum ergo eſt, ſimpliciter, & abſolute loquendo, etiam excommunicatum non vitandum ſub prædicta regula comprehendi tam ex parte illius, quam ex parte aliorum. Quod ſic declaro, nam in primis collatio, vel electio talis excommunicati irrita eſt ipſo iure etiam quatenus eſt actio aliorum & quaſi actiua communicatio eorum cum excommunicato. Probatur, quia ipſa perſona excommunicati eſt inhabilis, quia excommunicatio idẽ ſemper in ipſo operatur, vt oſtenſum eſt: ſed actio circa perſonam inhabilem, & incapacem eſt nulla ipſo iure: ergo. Hinc vero ſequitur, talem collationem vel electionem etiam ex parte conferentis, vel eligentis eſſe illicitam, tum quia actionem moralem efficere tali modo vt irrita ſit, & inanis, illicitum eſt, & in materia graui eſt etiam graue peccatum: tum etiam, quia eligere perſonam inhabilem, & incapacem ad beneficium, vel officium Eccleſiaſticum, intrinſece malum eſt: ergo ſaltem hac ratione, prohibiti ſunt alii eligere excommunicatum, quia ex natura rei malum eſt, ſuppoſita incapacitate, quæ ex vi excommunicationis in illo relinquitur, non obſtante prædicta conſtitutione.

Collatio beneficii facta excommunicato non vitando eſt nulla etiã ex parte cõferentis.

Et peccaminoſa.

Eſt autem valde probabile huiuſmodi electores, &c. non teneri ad non eligendum huiuſmodi excommunicatum ex vi illius prohibitionis, quam cenſura includit, de non communicando cum excommunicato: hoc enim videtur conuincere ratio in principio propoſita: quia Extrauagans generaliter tollit omnem prohibitionem communicationis cum huiuſmodi excommunicato *in quibuſcunque diuinis.* Quapropter ſi antea huiuſmodi elector, vel prouiſor beneficii excommunicationem minorem vel aliam pœnam incurrebat, hodie illam non incurret: quia non peccat communicando cum excommunicato, ſed ſolum eligendo indignum, vel incapacem, ſicut ſi eligerent irregularem, vel publicum concubinarium, vel aliquem huiuſmodi. Quod ergo dicitur in capite, *Poſtulaſtis,* de Cleric. excommunica. eos, qui excommunicatis beneficia conferunt, debere aliquo congruente tempore à munere conferendi beneficia ſuſpendi (neque enim ob huiuſmodi crimen aliquam aliam pœnam inuenio iure impoſitam) illud, inquam, non videtur poſſe nunc iure mandari executioni, niſi in eos, 27.

Collatores tamen nullam incurrere canonicã pœnam.

qui

qui nominatim excommunicato, vel manifeſto clerici percuſſori Eccleſiaſticum beneficium dederint, quia illa pœna vel ſolum, vel præcipue imponi iubetur ob cenſuræ violationem, quam nunc cōmittit eligens, vel conferens beneficium excommunicato nō vitando, licet alioqui peccet propter perſonæ incapacitatem, vel indignitatem.

18. *Obiectio ex nouo iure Extr. Ad euitanda deſumpta.* Sed obiicet aliquis ad hominem ex his, quæ paulo antea dicebamus, nam ſi hæc vera ſunt, ergo collatio actiua, vel electio talis excommunicati non vitandi, non eſt directe prohibita ipſi electori: ergo nec ſimpliciter erit irrita, neque mala propter ſolam incapacitatem excommunicati. Probatur ſequela quoad priorem partem, quia illa poteſt eſſe valida, quamuis impedita propter ſubiecti obicem, ne ſtatim habeat effectum, ſicut ſupra de acceptatione dicebamus, erit ergo valida talis electio, vel collatio, quantum ad hoc, vt abſolutione à cēſura poſtea ſubſecuta, ſtatim electio, vel collatio incipiat habere effectum: & rata permaneat abſque noua diſpenſatione. Vt in hoc etiam limitatum intelligatur ius illius capituli, *Poſtulaſtis*, per nouum ius extrauagan. *Ad euitanda*. Dicebatur enim ibi nō poſſe excommunicatum beneficium acceptatum retinere, niſi cum illo fuerit miſericorditer diſpenſatum. Vnde colligunt omnes non ſatis eſſe obtinere poſtea abſolutionem à cenſura, niſi etiam diſpenſatio accedat, quæ nouæ collationi æquiualet, quia cum fuerit à principio nulla, ſucceſſu temporis non firmatur, iuxta regul. 18. de regul. iur. in ſexto. Hæc ergo deciſio procedet nunc circa excommunicatos vitandos non vero circa non vitandos, vt obiectio facta intendit: quia talis collatio iuxta nouum ius valida eſt ex parte conferentis, ſolumque fuit impedita, ne haberet effectum ex obice ſubiecti: ergo illo ablato permanebit valida, & erit actu efficax, abſque alia diſpenſatione. Quod autem actio illa valida ſit illo modo, non aliunde probatur, niſi quia non repugnat moralem actionem eſſe ſic validam ſicut eſt valida collatio ante acceptationem, quamuis nondum habeat effectum. Et alioqui totum hoc pertinet ad fauorem ipſius conferentis, vel eligentis: & ideo eſt conſentaneum generali conceſsioni dictæ Extrau. *Ad euitanda*, quæ in nullo voluit prohibere, vel diminuere actiones fidelium circa huiuſmodi excommunicatos quantum eſt ex parte illorum. Vnde vlterius ſequitur eos non peccare, quia licet excommunicatus pro eo tempore ſit indignus & incapax, illa tamen dignitas talis eſt, vt facile remoueri poſsit, ſi ergo perſona ſit talis, & ſublata excommunicatione maneat digna, alioqui per talem cenſuram non eſt directe prohibita talis electio: vel collatio ergo ſola rei natura non erit intrinſece malum eam perſonam eligere, vel ei beneficium conferre, non vt ſtatim fiat effectus ſed vt ablato impedimento conferatur. Quia hoc modo non confertur beneficium indigno, quatenus talis eſt, ſed quatenus paulo poſt dignus futurus eſt: & alioquin nullum eſt peccatum ita illud conferre, vt effectus aliquanto tempore differatur: quia neque oſtendi poteſt prœceptum obligans ad ſtatim efficiendum illum effectum, neque hæc eſt obligatio alicuius ſacramenti, vt propterea malum ſit illam exercere circa perſonam ſecundum præſentem ſtatum habentem obicem, qui poſtea facile auferri poteſt.

29. *Obiectionis expoſitio Extra. Ad euitanda, enodatur.* De hac interpretatione & de applicatione illius Extrauagantis ad præſentem effectum excommunicationis nihil fere inuenio ab auctoribus ſcriptū nam, qui hoc punctum attingunt, vt Couarruuias, & alii moderni, ſolum breuiſsime dicunt, hunc effectum habere locum in quolibet excommunicato, etiam non denunciato: quia extrauagans, *Ad euitanda*, nullum fauorem cōtulit. Ac propterea in re morali, & graui non audeo nouam interpretationem, & doctrinam introducere, etiamſi ex diſcurſu facto veriſimilis fieri videatur. Ad obiectionem ergo reſpondendum eſt negando collationem factam huiuſmodi excommunicato validam eſſe, etiā vt eſt actio ipſius conferentis, & eo modo, quo ibi explicatur. Primo quia hoc ipſum eſſet magnum commodum, & fauor excommunicati, quandoquidem ablato obice per abſolutionem ſtatim ipſo facto obtineret beneficium eiuſque fructus ſuos facere inciperet abſque alia diſpenſatione, qua antea indigebat: quod ſine dubio eſſet magnus fauor. Deinde, quia videtur moralis repugnantia, quod actio ex parte conferentis ſit valida, & tamen quod verſetur circa ſubiectum incapax, & inhabile, cum vna ex conditionibus maxime neceſſariis ad valorem actionis ſit habilitas ſubiecti: cum ergo per Extrauagantem *Ad euitanda*, factum non ſit, quin excommunicatus ſit incapax beneficii, fieri etiam non potuit, vt collatio ex parte conferentis rata ſit & valida, quia ipſe non confert beneficium de futuro, vt ſic dicam, ſic enim eſſet potius promiſsio collationis, quam collatio, ſed confert ſtatim, & ideo quia ſubiectum inuenit capax, nihil faciat, ſed actio prorſus irrita manet. Sicut qui in præſenti matrimonium contraheret cum perſona inhabili, v.g. conſanguinea in gradu prohibito, nihil faceret. Nec ſufficeret poſtea tolli impedimentum, vt prior contractus ipſo facto ratus eſſe inciperet, niſi iterum fieret: ſic ergo in præſente non poteſt per ſolam abſolutionem ab excommunicatione prior collatio rata eſſe, aut effectum habere. Et quoad hoc eſſe valde diſsimile exemplum, quod ex ſupra dictis de acceptione afferebatur, nam ibi ſupponebatur collatio facta tempore habili, & circa perſonam habilem ſeu capacem: & ideo à principio rata fuit ex parte conferentis, neque irrita fuit per excommunicationem ſubſequentem: acceptatio etiā cum non ſit actus prohibitus ex vi excommunicationis in ſuo ordine validus fuit, ſolum fuit impeditus effectus propter incapacitatem perſonæ, quæ collationi, vel electioni iam factæ ſuperuenit: auferetur autem per abſolutionem: & ideo ſtatim incipit habere effectum. At vero in præſenti collatio à principio fuit tempore inhabili, & circa perſonam inhabilem: & ideo à principio eſt omnino nulla, & conſequenter etiam illicita, ſi ſcienter fiat.

30. *Quilibet & quomodocunque excomm. eſt collationi beneficii incapax.* Ex qua reſolutione infertur, terminum illum in aſſertione poſitū nulla indigere explicatione, ſed de omni excommunicato intelligi, quacunque ratione, aut modo excommunicatus ſit, dummodo vere, & re ipſa & non tantum in hominum opinione ſit excommunicatus, id eſt: ſiue à iure, ſiue ab homine, ſiue per ſententiam generalem, ſiue per ſpecialem, ſiue publice, ſiue occulte ſit excommunicatus: hæ namque differentiæ omnes accidentariæ ſunt, nunc mutant naturam aut effectum cenſuræ ſuppoſito illo principio, quod ad hunc effectum non eſt neceſſaria denunciatio. *Etiam ignorans ſuam excomm.* Atque ita iura indifferenter loquuntur: attribuuntque hunc effectum excommunicationi, non quia ab hac vel illa cauſa, nec quia hoc vel illo modo fertur, ſed ſolum quia excommunicatio eſt. Et ideo hic effectus inhabilitatis ad beneficia non pendet ex ſcientia vel ignorantia, quia nō eſt culpa aut culpæ excuſatio, neque oportet, vt ſit voluntarius ipſi excommunicato: ergo inhabilis etiamſi ſe talē eſſe ignoret. Idemque ex parte conferentis: nam licet excommunicationem ignoret, re ipſa nihil operabitur, quia circa ſubiectum incapax operatur quod generale eſt in omnibus impedimentis irritātibus. Atque ita tota hæc doctrina abſque controuerſia recepta eſt ab omnibus Doctoribus, vt in ſupra citatis videre licet.

Hic vero occurrebat quæſtio, an acta ab huiuſmodi excommunicato ratione talis beneficii, vel

dignitatis ſuſceptæ valeant, quando talia ſunt, vt à

31. *Acta ab illo, qui excomm beneficium obtinuit, an ſint valida*

iuriſdictione vel officio pendeant. Sed huius dubii deciſio ex ſupra dictis de cenſuris in communi petenda eſt: nam per ſe loquendo, clarum eſt non valere, cum deſit intrinſecum principium illorum, tamen quãdo ille defectus publice ignoratur, & alioqui officium, ſeu beneficium auctoritate publica poſsidetur, quoniam defectus eſt talis, vt eiuſdem Eccleſiæ auctoritate ſuppleri poſsit, ideo propter commune bonum ſuppletur, atque ea ratione huiuſmodi acta valent, vt dicto loco oſtendimus, Rurſus dubitari hic poteſt, quid faciet excommunicatus occultus, ſi eligatur, vel ei beneficium conferatur, an teneatur ſe prodere, ſi non poſsit aliter ſe excuſare ne acceptet. Breuiter tamen reſpondetur primo, ſi poſsit ſe excuſare quocunque alio honeſto, vel apparenti titulo, debere id facere, vt per ſe conſtat, Deinde, ſi excommunicatio talis ſit, vt eius manifeſtatione non creetur ſcandalum, vel infamia, tunc etiam excuſare ſe tenebitur, ſuum impedimẽtum declarando, ſi aliter non poteſt: quia illud non eſt nocumentum alicuius momenti. At vero ſi ad ſe infamandum nunquam tenetur: & ideo poteſt tum acceptare, & quam primum poſsit, diſpenſationem occulte procurare. Similis quæſtio eſt de electore, ſi occulte ac ſolus nouit excommunicationem alterius, quidnam tunc ſit facturus. Reſpondetur, ſi occulte dantur ſuffragia nulla ratione debet eum eligere, quia quamuis actus eligendi videatur eſſe ex poteſtate publica quatenus tam occulte fit, regulatur per ſcientiam priuatam ac perſonalẽ. Et ideo huiuſmodi electores non tam per publica inſtrumenta, aut teſtimonia, quam per propriá induſtriam ac diligentiam ſolent de meritis ac conditionibus eligendi inſtrui. Et ideo etiamſi priuate & occultiſsime ſciat elector illum eſſe excommunicatum, non debet illum occulte eligere: loquor autem de ſcientia extra confeſsionem, nam quæ per confeſsionem habetur, alterius eſt ordinis, & de eius vſu vel non vſu ſupra ſuo loco generaliter dictum eſt: At vero, ſi electio fiat publice, & nulla ſit alia publica cauſa ſufficiens ad negandum ſuffragium, propter illud ſolum impedimentum ita occultum denegandum non eſt: tum quia actio iam omni ex parte publica per ſcientiam commenſuratam regulanda eſt, tum etiam, quia vel cogetur infamare peccatorem occultum, vel ſcandalum præbere negando ſuffragium ei, cui publice debetur.

Addidi vero, hæc omnia procedere, quando ali-

32. *Quid faciet excom. occultus cui beneficiũ offertur. Exiſtimatione tantum, & nõ vere excomm. non eſt collationis beneficii incapax.*

quis eſt vere, & non tantum exiſtimatione excommunicatus; nam ſicut exiſtimata abſolutio vel carentia excommunicationis non reddit perſonam habilem, ſi in re ipſa excommunicatio ablata non ſit, ita etiam è conuerſo exiſtimatio excommunicationis, etiam publica non reddit perſonam inhabilem, ſi in re ipſa ligata non ſit: eſt enim eadem vel maior ratio, quia hæc pars fauorabilis eſt, illa odioſa. Item, quia illa in habilitas eſt effectus cenſuræ: vbi ergo cenſura non eſt neque effectus erit. Denique iura de excommunicato loquuntur, qui autem ſolum exiſtimatur, non propterea excommunicatus eſt. Atque hinc fit, vt quoties excommunicatio eſt ipſo iure lata, vel per ſententiam generalem ab homine pro aliquo delicto, quamuis publice exiſtimetur aliquis commiſiſſe illud delictum, & conſequenter eſſe excommunicatus, ſi reuera illud non commiſit, non propterea ille fit inhabilis ad beneficium obtinendum. Quod non ſolum exiſtimo verũ, quando exiſtimatio illa ex ſola fama, vel rumore publico orta eſt, ſed etiamſi iuridica ſit, & per ſententiam declaratoriam criminis, etiam iuſtam ſecundum allegata, & probata, ſit confirmata, quia per talem ſentẽtiam non infertur cenſura, ſed ſupponitur, & declaratur & ideo, ſi in re non eſt, per illã non fit; quod ſi ipſa non fit: neq; effectus eius fiet

Atque eadem ratione in vniuerſum ſequitur 33.
quoties ſententia cenſuræ ab homine lata eſt ita iniuſta, vt ſit etiam nulla, non reddere incapacem beneficii eum, in quem fertur. Vnde ſi poſtea in iudicio nullitas ſententiæ probetur, collatio beneficii poſt ſententiam cenſuræ facta, rata iudicabitur vt docuit Innocentius in cap. *Delictis*, de Appellat. & alii, quos refert Couarruuias ſupra, num. 3. Et eſt manifeſtum ex principio poſito. Secus vero erit, ſi ſententia ſit iniuſta, vt tamen ſimpliciter valida ſit: nam tunc veram cenſuram, & excommunicationẽ infert: & ideo effectum eius confert, iuxta ſuperius dicta in communi de cenſura lata per ſententiã iniuſtam. Ex quo loco, & ex his quæ paulo antea dixi ſumenda eſt deciſio illius quæſtionis, an excommunicatus ſine vera cauſa, & ideo quoad rem ipſam, iniuſte, iuſte tamen ſecundum allegata, & probata reuera fiat inhabilis, ita vt collatio beneficii illi facta iure, & non tantum in exiſtimatione irrita ſit Ibi enim ex profeſſo rem hanc tractaui, & idcirco hoc loco repetendam non cenſeo.

Duplex dubium enucleatur.

VLtimo loco explicandum eſt circa aſſertionem

34. 1. *Conferens beneficium excommunicato, & ipſe recipiens quam pœnam incurrat.* 2. *Cap. poſtulaſtis. Quis in defectum diſpenſare poſſit.*

poſitam, quæ pœna poſita ſit conferenti beneficium excommunicato, vel ipſi excommunicato accipienti. Item quis poſsit in huiuſmodi collatione ſic facta diſpenſare. Sed de pœna conferentis beneficium nihil aliud in iure habemus, quã quod de illius ſuſpenſione ſtatuitur in dict. ca. *Poſtulaſtis* à qua merito excuſabitur, ſi per probabilem ignorãtiam ſe id feciſſe probauerit. De pœna vero recipientis nihil ſtatutum inuenio: ſatis enim illi pro Eccleſiaſtica pœna viſa eſt ipſa annullatio, ſeu irritatio collationis. De altero vero puncto, ſcilicet poteſtate diſpenſandi, Canoniſtæ communiter aſſerunt, Epiſcopum poſſe in huiuſmodi defectu collationis diſpenſare ex illo principio, quod omnis diſpenſatio, quæ non ſeruatur Papæ, tacite conceditur Epiſcopo, quod ſumitur ex c. *Nuper*, de ſent. excommun. Sed hæc diſpenſatio concedi poſſe dicitur in dict. c. *Poſtulaſtis*, & Papæ non reſeruatur: ergo concedi poteſt ab Epiſcopo. Quod ſi obiicias, quia ſæpe fieri poteſt, vt collatio beneficii ad Epiſcopum non pertineat, ſi reſpondent hanc eſſe limitationem adhibendam, vel ſubintelligendam conditionem, ſcilicet poſſe Epiſcopum diſpenſare, dũmodo potuerit etiam beneficium conferre. Melius ergo ac formalius diceretur eum poſſe hunc defectum diſpenſando ſupplere, qui poteſtatem habet beneficium conferendi, cum iuriſdictione Epiſcopali coniunctam. Quapropter, ſi Pontifex beneficium prouidit, quia ad eum ſpectabat, non poterit Epiſcopus diſpenſare, vel defectum ſupplere, imo per collationem à Pontifice factam manet beneficium illi affectum, ita vt licet collatio fuerit, nulla ex parte recipientis, nõ poſsit ab alio prouideri, vt ex Panor. notat Couarr. d. § 7. num. 8. Et eadem ratione, beneficium per electionem confertur, & electio pertinet ad determinatas perſonas, non poterit Epiſcopus diſpenſare, vel ſupplere nullitatem electionis, ſed vel iteranda eſt electio vel recurrendum ad ſuperiorem, qui poteſtatem habeat abſque tali electione valida conferendi beneficium: qui ſolus videtur eſſe ſummus Pontifex. Ratio eſt, quia hęc diſpenſatio eſt quædam virtualis beneficii collatio, & ideo diſpenſatione facta alia collatio non poſtulatur, vt notauit Abbas in dict. cap *Poſtulaſtis* & ex ipſo textu non obſcure colligitur, dicit enim, excommunicatum non poſſe obtentum beneficium retinere, niſi cum eo fuerit diſpenſatum: ergo ſi diſpenſatum fuerit, poterit retinere abſque alia collatione. Imo ſi alia collatio eſſet neceſſaria, diſpenſatio eſſet ſuperflua, vt ex dicendis cõſtabit: eſt

ergo

ergo illa diſpenſatio virtualis quædam beneficii collatio: ergo neceſſe eſt, vt qui habet hanc poteſtatem diſpenſandi, habeat vel eandem, vel ſuperiorē poteſtatem ad conferendam tale beneficium.

35. E conuerſo vero, qui habuit poteſtatem eligendi, aut præſentandi, &c. Non ſemper habebit poteſtatem diſpenſandi: quia fieri poteſt, vt iuriſdictionem non habeat: ſed habebit poteſtatem iterum eligendi, vel præſentandi talem perſonam, iam ab excommunicatione abſolutam. Ad quod, vt opinor, non eſt neceſſaria aliqua diſpenſatio, ſed ſufficit abſolutio: quia, licet collatio vel electio circa communicatum nulla ſit, non tamen inducit nouū impedimentum, ratione cuius non poſsit eadem perſona poſt abſolutionem obtentam iterum eligi. aut beneficium accipere ordinaria via ab eo, qui conferre poteſt, abſque alia diſpenſatione. Et iuxta hanc dicendi rationem non indigemus nunc illo principio, quod omnis diſpenſatio, quæ ſpecialiter non reſeruatur Papæ, Epiſcopo conceſſa intelligitur (quod eſt difficile, & magna indigens expoſitione, vt ſupra tetigi de cenſuris in communi) Epiſcopus enim ſolum dicitur habere in præſenti poteſtatem diſpenſandi: quando beneficium illud conferre poteſt, vt omnes docent in illo cap. *Poſtulaſtis*, & Couarruuias ſupra: tunc autem mirum non eſt quod illam habeat, cū in materia proportionata, & quaſi ſibi propria talis diſpēſatio verſetur, nam ex munere ſuo iuriſdictionem habet ad actum diſpenſandi, quem exercere poteſt in materia ſibi proportionata, & quaſi propria.

Quando poſsit Epiſcopus in hoc defectu diſpenſare.

36. Sed obiiciet aliquis, nam Epiſcopus qui beneficium excommunicato contulit non poteſt iterum illud conferre, quia propter delictum priuatur poteſtate conferendi, vt ſentit Abbas, in dicto cap. *Poſtulaſtis*, nu. 9. & alii cum eo ibi: ergo nunquam poterit diſpenſare in hoc negotio, ſi neceſſaria in illo eſt poteſtas conferendi beneficium. Reſpondetur primo, ſi Epiſcopus bona fide, & probabili ignorantia beneficium contulit excommunicato, optime poterit cum illo diſpenſare: quia non eſt cur priuetur poteſtate conferendi beneficium: ergo nec diſpenſandi. Deinde, etiam ſi ſcienter, & peccando beneficium contulerit, non exiſtimo eſſe ipſo iure priuatum poteſtate diſpēſandi, quidquid Panormitanus, & alii Canoniſtæ dicant, quia nulla lex, quæ huiuſmodi pœnam illi imponat ipſo iure incurrendam: neque etiam eſt ipſo iure priuatus poteſtate iterum conferendi illud beneficium, nam in dicto cap. *Poſtulaſtis*, dicitur debere à beneficiorum collatione ſuſpendi: quæ verba non continent pœnam ipſo iure latam, vt conſtat: igitur donec per ſuperioris ſententiam ſuſpēdatur, poterit beneficia cōferre: ergo etiam poterit beneficium, quod ſemel male contulit, poſtea bene conferre: ergo etiam poterit diſpenſare. At vero, ſi talis Epiſopus per ſententiam ſuſpenderetur a collatione beneficiorum, conſequenter aſſerendum erit, eum pro tunc non poſſe diſpenſare, quia non poteſt pro tunc beneficium conferre: ſed pertinebit diſpenſatio ad ſuperiorem Prælatum, ſi ad eum prouiſio beneficii deuoluatur: ſi tamen ad inferiorem pertineat, vt ad Capitulum, vel Archidiaconum, &c. Tunc ab illo erit collatio repetenda, vel à Pontifice diſpenſatio impetranda, iuxta ſuperius dicta.

Panormitani dictū reiicitur.

Addit Panormitanus in dict. cap. *Poſtulaſtis*, n. 8. etiamſi collatio beneficii ad inferiorem Epiſcopum pertineat: & ab eo facta circa excommunicatum fuerit irrita, Epiſcopum in ea collatione poſſe diſpenſare: quod, abſolute loquendo, verum non videtur, vt Couarruuias notat, & ex iis, quæ diximus colligitur, quia ſi Epiſcopus prius non habebat potaſtatem conferendi beneficium, non acquiſiuit illam propter irritam collationem ab alio factā, neque alius ipſo facto amiſit ſuam poteſtatem: ergo non habet Epiſcopus tunc diſpenſandi poteſtatem cum hoc non ſit ſine poteſtate conferendi. Probabile autē mihi videtur, quod Couarruuias adiūgit, conſentiente illo ad quem ſpectat collatio, poſſe tunc Epiſcopum diſpenſare: ſiue quia ex vtroque conſurgit quaſi vna integra cauſa habens omnes cōditiones requiſitas, ſiue quia accedente cōſenſu illa materia fit quaſi propria, & accommodata ad diſpenſationem, ſiue ex illo principio, quod non eſt reſeruata reſpectu ſuperioris: reſpectu vero inferioris, qui aliquod ius habere poterat, intercedit eius conſenſus.

Couarruuiæ doctrina admittitur.

SECTIO II.

Vtrum Excommunicatus ſit in ipſo iure priuatus Eccleſiaſticis fructibus,

1. QVæſtio hæc procedit de fructibus beneficii ante excommunicationem legitime poſſeſsi cuius dominiū, & proprietas per excommunicationem ipſo facto nō amittitur, vt ſupra dictū eſt, nam de aliis, quæ prouenire poſſunt ex beneficio in excommunicatione obtento, iam ſupra dictum eſt.

2. Dicendum ergo eſt, excommunicatum non facere ſuos propriorum beneficiorum fructus, quandiu in excommunicatione perſeuerat. Hęc eſt communis ſententia, quam omnes colligunt ex cap. *Paſtoralis* §. *Verum*, de Appel. cuius verba ſunt. *Illi prouentus Eccleſiaſtici merito ſubtrahuntur, cui Eccleſiæ communis denegatur.* Ratio etiam adiungitur, tū quia beneficium datur propter officium, ſicut merces propter opus, cap. *Cum ſecundum Apoſtolum*, de Præbendis, cap. 1. de Reſcriptis in 6. at vero excommunicatus eſt ſuſpenſus ab officio: ergo & à fructu beneficii. Tum etiam quia excommunicatus eſt inobediens: Eccleſiæ: & ideo extra Eccleſiæ communionem fit: ergo non debet frui Eccleſiæ bonis.

Quæſtionis reſolutio. Cap. paſtoralis de

3. Veruntamen probationes hæ licet ſatis oſtendant iure ac merito poſſe excommunicatum priuari huiuſmodi fructibus autoritate Eccleſiaſtici iudicis: tamen quod ipſo facto ſit illis priuatus, non ſatis videntur probare. Nam in primis in verbis illius §. *Verum*, nullum eſt, quod ſententiam, ſeu pœnā ipſo iure latam demonſtret. Et enim verbum illud, *ſubtrahuntur*. optime intelligitur, per iudicis auctoritatem: namque cum pœnam contineat, ſtricte intelligendum eſt. Vnde Gloſſa ibi declarat, excommunicatum nō priuari fructibus beneficii, niſi hoc in ſententia exprimatur, ſentiēs excommunicationem per ſe ipſam non afferre hoc nocumentum ipſo facto, vel iure. Rationes autem multo minus hoc conuincunt, nam, vel concludere intendunt ex vi naturalis iuris ſuppoſita excommunicatione, vel ſolum continent congruentiam iuris poſitiui. Priori ſenſu non ſunt efficaces, quia non quoties aliquis eſt impeditus, ne per ſe ipſum exerceat miniſteriū beneficii ſui, ſtatim priuatur fructibus eius: poteſt enim per alium ſuæ obligationi interdum ſatisfacere: nonnulla etiam ſunt beneficia, quę nō obligant ad aliquod officium præter diuinum penſum horarum, cui ſatisfacere poteſt excommunicatus. Quod ſi in choro canere, aut aſsiſtere debeat quod excōmunicatus facere non poteſt, licet admittat diſtributiones quotidianas non tamē propterea priuabitur ea portione fructuum, quam non reſidētes, vel non aſsiſtentes choro ſæpius lucrantur ratione tituli. Item, quod excommunicatus ſit extra communionem Eccleſiæ, & indignus bonis eius, non probat illum ex natura rei ſtatim priuari omnibus his bonis, alias nec beneficia ipſa retineret: niſi ergo hæc priuatio per aliquam legem Eccleſiæ oſtendatur, nihil fit, Ac proinde rationes illæ, ſi in

Rationes contra aſſertionem

ſecunda

ſecundo ſenſu ſumantur, parum valent ad Eccleſiaſticam prohibitionem oſtendendam: ſed, hac ſuppoſita ſunt accommodatæ ad congruentem rationem illius reddendam: cum ergo hęc lex nullibi habeatur, præterquam in dict. §. *Verum*, & in illo non habeatur pœna ipſo iure lata, non eſt, cur aſſeramus excommunicatum ipſo facto non facere fructus ſuos.

4. *Exc. Paſtoralis concluſio poſita ſuadetur. 2.* Nihilominus à communi ſententia diſcedẽdum non eſt, quam late oſtendit Panormitanus in dict. §. *Verum*, & ibi alii Doctores: Innocent, in capit. 1. de Iudiciis, vbi non ſolum in beneficiis inferioribus, ſed etiam in fructibus Epiſcopatus id procedere affirmat: & alios refert Couarruuias lib. 3. Variarum. cap. 13. n. 8. verſic. duodecimo, *hinc etiam*. Et vnicum huius ſententiæ fundamentum eſt dictum cap. *Paſtoralis*, §. *Verum*. Quod ſane non loquitur de peculiari modo excommunicandi cum expreſſa declaratione priuationis fructuum ipſo facto, quæ in ſententia fiat. Tum quia hæc reſtrictio non habetur in textu, ſed ſimpliciter eſt ſermo de illo, *in quẽ ſententia excommunicationis lata eſt*, de quo dicitur conſequenter *poſſe ad tempus beneficiis Eccleſiaſticis ſpoliari*, id eſt, adminiſtratione & fructibus beneficiorum. Et additur, hunc effectum non impediri propter appellationem interpoſitam. Cuius alia ratio non redditur, niſi quia excommunicatio ſecum trahit executionem: ergo ſupponit Pontifex hunc effectum generalem eſſe omni excommunicationi. Tũ etiam quia alias ille non eſſet effectus excommunicationis, quod ibi Pontifex intendit, ſed eſſet effectus alterius clauſulæ additæ in ſententia: ſeu eſſet alia pœna cõcomitanter impoſita cum excommunicatione. Sicut quando hæreticus per eandem legem vel ſententiam ſimul excommunicatur, vel priuatur bonis, priuatio bonorum non eſt effectus excommunicationis: ſed eſt alia pœna ſimul cum excommunicatione coniuncta: poſſetque integra excommunicatio manere ſine tali pœna. Sic ergo eſſet in præſenti, ſi hæc priuatio fructuum non incurreretur, niſi vbi cum excommunicatione in ſententia exprimeretur: nã ſi non fieret talis expreſsio, maneret excommunicatio integra ſine illa priuatione fructuum: quando ergo exprimeretur, non eſſet effectus excommunicationis, ſed pœna diſtincta quamuis concomitans.

5. Rurſus, quod non ſit ſermo de priuatione per iudicem facienda, ſed ipſo facto inducta per excommunicationem: probatur primo ex communi interpretatione Doctorum, quæ in huiuſmodi rebus magnam habet authoritatem. Secundo, quia ibi Pontifex æquiparat illa duo: ſcilicet priuationem Eccleſiaſticorum prouentuum, & communionis Eccleſiæ: ſed hæc poſterior priuatio ipſo facto inducitur: ergo & prior: & quoad vtramque ipſa ſententia excommunicationis ſecum affert executionem. Tertio, ſi excommunicatio ſolum conſtitueret reũ, & dignum priuatione fructuum, & non actu ipſis priuaret, interpoſita appellatione ab excommunicatione ſuſpendenda eſſet à iudice priuatio talium bonorum: quia ſolum id non ſuſpenditur per appellationem ab excommunicatione, quod per ipſam executionem fit, vt patet ex ratione illius textus: ſi ergo excommunicatio per ſe ſolum conſtitueret reum, ſeu dignum priuatione bonorum, non tamẽ illos priuaret interpoſita appellatione, nõ poſſet iuſte priuare illis bonis, donec appellationis iuſtitia examinaretur: quia ille eſt nouus effectus, cuius executionem excommunicatio per ſe non traheret: ait non obſtante appellatione excommunicatum priuandum eſſe fructibus: ergo hoc ideo eſt, quia ſentit per ipſam excõmunicationem eſſe priuatum. Vnde argumentor quarto, nam hanc vim habet verbum illud, *Subtrahuntur*, nam, vt ſupra agendo de cenſuris in communi diximus, per hunc modum loquendi ſignificari ſolet pœna, quæ ipſa lege, vel cenſura fit. Significat enim illud verbum nudum factum, non aliquod præceptum, quod iudici imponatur de tali pœna iniungenda. Præſertim, quia cum ibi dicitur: *Subtrahuntur*, non intelligitur à iudice ratione ſuæ particularis ſententiæ, ſed per ipſam cenſuram, ſeu ex vi illius: ſicut, cum dicitur: *Ei communio denegatur*, intelligitur per ipſam cenſuram, & ex vi illius. Vltimo expendo illa verba in priori parte textus interrogãter propoſita, ſcilicet, *An interpoſita appellatione, poſt latam excommunicationis ſententiam poſſit iudex denunciare excommunicatum & ad tempus beneficiis Eccleſiaſticis ſpoliare*. Et ad vtrumque reſpondet Pontifex affirmatiue, ſentiens eandem eſſe in vtroque rationem. Sicut ergo denunciatio non eſt noua pœna, & ideo executioni mandatur non obſtãte appellatione, ita priuatio fructuum nõ eſt noua pœna, quæ iam in re non ſit facta per ipſam excommunicationem, quantum ad ipſum excommunicatum, ſed eſt quaſi declaratio vel executio eius, quod factum iam erat. Non videtur ergo dubiũ, quin hic ſit ſenſus illius textus Ratio vero talis effectus ac deciſionis, ſeu inſtitutionis Eccleſiæ, iam ſatis declarata eſt verbis eiſdem textus. *Corollariũ*

Et hinc inferunt Canoniſtæ, excommunicatum eſſe priuatum iure adminiſtrãdi res ſeu bona temporalia Eccleſiæ, aut beneficii ſui, de qua re nihil inuenio expreſſe & in particulari in iure definitum, quamuis à ſimili citari ſoleat textus in ca. 1. §. vltim. de Elect. in 6. vbi non eſt ſermo de adminiſtratione temporali: ſed abſolute de illo, qui ſua auctoritate ſe ingerit beneficio à quo erat ſuſpenſus. Eſt nihilominus illa ſententia vera ex generali ratione, & priuatione communicationis quam affert excommunicatio maior, vt latius Innocentius, & Abbas in dicto. §. *Verum*, & in cap. *Ex tua*, de Cleric. non reſidentibus. 6.

Num excommunicatus debeat ſe ipſum fructibus ſui beneficii priuare.

Hic vero oritur practicum dubium, an excommunicatus teneatur in cõſcientia ſe ipſum ſpoliare his fructibus, eoſque reſtituere, aut non accipere, etiamſi neque à iudice ſpolietur, neque per vllam ſententiam declaretur. Nam ex dictis videtur ſequi teneri ad hoc, quia nemo poteſt retinere in conſcientia quod ſuum non eſt: ſi ergo excommunicatus non facit fructus ſuos, ex vi cenſuræ, & antẽ omnem aliam ſententiam, non poterit in conſcientia illos retinere: tenebitur ergo ſtatim illos reſtituere. In contrarium vero eſt, quia videtur hoc grauiſsimum onus quod ſine euidenti obligatione imponendum non eſt. Præſertim, cum ſit generalis regula de iis pœnis, quæ requirunt actionẽ propriam ipſius rei, neminem obligari ad eas exequendas ante ſententiam iudicis ſaltem declaratoriam criminis: propter quod etiam hæreticus non tenetur ſe ſpoliare bonis ſuis, donec de crimine per Eccleſiam condemnetur cap. *Cum ſecundum leges*, de Hæreticis in 6. *7. Rationes dubitãdi.*

Reſpondeo in primis dubitationem hanc nullum fere habere locum in excommunicatione lata ab homine per ſpecialem ſententiam contra aliquem: ibi enim neceſſario intercedit ſententia declaratoria criminis, propter quod excommunicatio imponitur: in quo caſu ſpecialiter loquitur textus in dict. cap. *Paſtoralis*, §. *Verum*. Atquẽ ita in eo caſu ſine vlla dubitatione cenſeo non poſſe excommunicatum in conſcientia recipere fructus beneficii, vel ſi eos recipiat, non poſſe eos retinere, aut occultare, ſed teneri, ad reſtituendos illos, quia cum & per legem ſeu cenſuram priuetur dominio eorum, & iam iudicis ſententia interuenerit, nihil aliud eſt quod *8. Dubium deciditur in ſententia ab homine.*

quod expectetur ad prędictam obligationem. Quo fit: vt idem etiam dicendum ſit de excommunicato à iure, vel per ſententiam generalem, quando per ſententiam etiam ſpecialem de crimine ipſo cōtra legem aut ſtatutum, vel generalem ſententiam commiſſo condemnatus eſt, quia tunc etiam ratio facta procedit.

9. Nonnulla vero maior difficultas eſt: quando aliquis incurrit excommunicationem à iure, vel ab homine per generalem ſententiam, an ipſe tunc etiamin conſcientia teneatur exequi in ſe ipſo illam pœnam nulla ſpectata ſpeciali ſententia, ſaltem declaratoria criminis. Dico tamen etiam in eo caſu teneri ad reſtituendos fructus: id enim conuincit ratio facta, quia non facit illos ſuos: ergo nunquam fit Dominus, aut verus & iuſtus poſſeſſor eorum: ergo non poteſt in conſcientia retinere, ſed illos reſtituere debet. Vnde magnum diſcrimē verſatur inter hanc pœnam, & illam, qua aliquis lege priuatur ſuis propriis bonis: nam in illo caſu, vt de hæretico, & ſimilibus, ſupponitur reus habuiſſe verum dominium talium bonorum, & conſequenter legitimam eorum poſſeſsionem, & vſum, vel vſum fructum: & ideo, licet, ex ſeueritate legis à tempore delicti priuetur dominio directo talium bonorum, tamen ex benignitate, & moderatione eiuſdem legis non cogitur ſeipſum poſſeſsione & vſu talium bonorum priuare, donec per ſentētiam de crimine condemnetur. At vero in præſente excommunicatus non ſupponitur aliquando habuiſſe dominium eorum fructuum, qui poſt incurſam excommunicationem ex beneficio prouenerunt: quia neque ante excommunicationem tale dominium habuit, non enim habuit ante ius in illis, ſed ad illos: & hoc ipſum non pro eo tempore, ſed tempore futuro, ſi ius illud nō mutaretur, aut impediretur: impeditum autem fuit per excommunicationem: & ideo etiam poſt eam contractam non acquiſiuit tale dominium, lege illud impediente: ergo excommunicatus nullo tempore habuit verum Dominium talium fructuum, ergo nec legitimam poſſeſsionem aut vſum eorum. Hac ergo ratione illos retinere nō poteſt neque ei conceditur, vt expectare poſsit ſentētiam declaratoriam, quia à principio eſt incapax eorum: & ideo nullum titulum iuſtum habuit accipiendi: ergo nec poſtea habere poteſt retinendi illos.

[illegible] com- tatio à iure.

Diſcrimen inter excō- munic. & legem qua quis bonis priuatur.

10. *Atque* hinc ſequitur primo per Extrauagantem *Ad euitanda*, nihil innouatum eſſe quoad hunc effectum: quia non ſolum ante publicationem excommunicati nominatim factam, ſed etiam ante ſententiam declaratoriam criminis habet locum hic effectus, vt dictum eſt. Ratio eſt ſæpe tacta, quod prædicta extrauagans, nullum fauorem contulit excommunicato: & ideo excommunicatio ita nunc illum reddit incapacem ad percipiendos fructus, ſicut antea. Ex quo impedimento naſcitur tota obligatio non retinendi, & reſtituendi illos. Vnde vlterius fit, vt quantumuis excommunicatus ſit occultus, teneatur, per ſe loquendo, eoſdem fructus non recipere, & receptos reſtituere: quia quod excommunicatio lateat, vel ab aliis ignoretur, non impedit effectum excommunicationis, quantum ad ipſum excommunicatum, neque impedit illam obligationem, quæ naturalis eſt, non retinendi alienum, ſeu quod ſuum non eſt, neque vnquam fuit. Quæ ratio procedit etiamſi contingat ipſūmet excommunicatum ignorare ſuam excommunicationem, nam quando poſtea id ſcit, non poteſt retinere fructus, quos excommunicatus etiam ignoranter accepit: quia ignorantia non contulit dominium & conſequenter nec ius retinendi: quāquam in hoc ſeruandæ ſint regulę ſectione præcedenti in ſimili caſu propoſitæ.

Reſolutio data etiam in excom. occulto locum habet

Et ideo etiam dixi per ſe loquendo, quia ex accidenti intercedere poteſt aliqua legitima excuſatio: quæ multiplex excogitari poteſt. Prima erit, ſi excommunicatus bona fide accepit huiuſmodi fructus, & eadem illos conſumpſit, ita, vt propterea non ſit factus ditior, in eo enim caſu legitime excuſabitur, eo quod res aliena iam non ſubſiſtat, nec in alia, quæ vicem eius ſubuertit, & alioqui ſine culpa vel iniuria alicuius conſumpta fuit. Secunda excuſatio eſſet: ſi non poſſet aliquis priuare illis fructibus ſine magno ſcandalo, vel infamia cum alioqui crimen & cenſura occultiſsima ſint. Veruntamen excuſatio hæc non videtur poſſe habere locum, niſi fortaſſe in eo caſu: in quo ad reſtitutionem huiuſmodi faciendam oporteret à ſuo ſtatu cadere, de quo ſtatim dicam: extra hunc vero articulum, quantumuis res occulta ſit, poteſt reſtitutio, æque occulte fieri, vel per tertiam perſonam vel titulo eleemoſynæ, aut alterius pii operis.

11. *Per accidēs poteſt excuſari excō mun. à reſtitutione fructuū beneficii.*

Num excommunicatus poſſit propter neceſsitatem fructus ſui beneficii conſumere.

Hinc vero naſcitur dubium, an tertia excuſatio, quæ valde frequens eſt, admittenda ſit, nimirum vt aliquis, non obſtante excommunicatione, accipiat & legitime conſumat fructus beneficii ſui propter indigentiam, vel naturalem, vt ſic dicam, quia vmpliciter non habet, vnde alias ſuſtentetur, vel moralem: quia ſcilicet iuxta ſuum ſtatum alias honeſtum & licitum, ſuſtentari non poteſt. De quo variæ ſunt opiniones Couarruuias lib. tert. Variar: cap. 13. num. 8. verſ. Duodecimo, hic omnino negat hanc excuſationem eſſe legitimam in excommunicato, quia hic propter contumaciam ſuſpenſus eſt, & priuatus fructibus beneficii, contumacia autem illa voluntaria eſt: ergo ille non neceſsitate, ſed voluntate in illo ſtatu indigentiæ conſtituitur ergo non eſt cur ei ſubueniendum ſit ex reditibus Eccleſiaſticis. Quam ſententiam eſſe ait omnium calculo probatam, poſt Gloſſam in dicto §. *Verum* vbi Abbas, Decius, & alii eam ſequuntur: & idem dixit Gloſſa in capit. *Studeat*, in fine, 50 d. Aliorum vero ſententia eſt, illam eſſe ſufficientem excuſationem; quia nemo obligatur cum tanto diſpendio etiam rem omnino alienam reſtituere, ſcilicet cadēdo ab ſtatu ſuo, quod non ſit ſine dedecore, vel infamia, vel (quod durius eſt) ſuæ priuatæ neceſsitati non ſubueniendo: ergo multo minus cogendus eſt clericus excommunicatus ita omittere fructus ſuorum beneficiorum, vt ex eis non poſsit ſe ſuamque familiam & ſtatum ſuſtentare quando aliunde non habet vnde ſuſtentetur. Præſertim quia illi fructus, vt infra dicam, vel omnino, vel magna ex parte in pios vſus, aut ſuſtentationem egenorum expendendi ſunt ergo eſto excommunicatus non habeat ius iuſtitiæ ad illos fructus, ſaltem vt indigens poterit ex eis ſuſtentari.

12.

Prima ſententia.

Secunda ſententia.

In hac re duplex diſtinctio adhibenda videtur: primum enim loqui poſſumus de excommunicato pro eo ſtatu: in quo eſt actu contumax: vel cum iam à contumacia deceſsit, quantum in ſe eſt, & abſolutionem procurat, nondum tamen illam obtinere poteſt. Vnde interdum accidit, præſertim in excommunicationibus, quæ ipſo facto, & iure contrahuntur, vt contumacia non duret niſi eo tempore quo malus actus committitur, verbi gratia, in violenta percuſsione clerici: nam paulo poſt tranſacta illa occaſione, fere ſemper diſplicet factum; & ſolet etiam diligentia ſtatim adhiberi ad abſolu-

13.

abſolutionem procurandam. Rurſus diſtributio horum fructuum aliquando fieri poteſt vel autoritate ſuperioris impedientis ne excommunicato tribuantur, & illos ad alios pios vſus applicantis: de quo inquiri poteſt, an poſsit vel debeat ex eis clericum excommunicatum vere indigẽtem alere: vel fieri poteſt ab ipſomet excõmunicato, quia ex ſola obligatione conſcientiæ cogitur illos fructus non vſurpare: vel ſi iam ſemel vſurpauit, eos nõ retinere.

14. *Non tenetur ſuperior excommunicatũ contumacẽ ex fructibus beneficii eius alere.* Durante ergo contumaica certum opinor non teneri ſuperiorem ſeu iudicem ex illis bonis alere clericum, quantumuis indigentem. Et hoc præcipue intendunt Gloſſæ, & auctores citati in priori ſententia. Qui propterea hanc differentiam conſtituunt inter clericum abſolute depoſitum, vel ſuſpenſum, ob aliquam commiſſam, & eum qui ob contumaciam cenſura ligatur: quod illi ex fructibus beneficii alendi ſunt, ſi indigeant, arg. cap. *Studeat*, 50. d. ne cogantur mendicare, cum iam non ſit in voluntate, vel poteſtate eorum habere beneficium vel proprium ius ad Eccleſiaſticos fructus eum vero, qui ob actualem contumaciam ſic punitur, non tenetur Eccleſia ex bonis ſuis alere, etiamſi indigiat, & mendicare cogatur: nam totum hoc ipſe meretur in pænam ſuæ contumaciæ: & quidquid dedecoris inde reſultare poteſt in perſonam potius quam in ordinem redundabit: totumque illud permittitur ꝓpter maius Eccleſiæ bonũ, quod eſt contumaciæ correctio. *Poteſt tamen licite.* An vero poſsit licite iudex, vel ſuperior Eccleſiaſticus, qui illos fructus in pia opera diſtribuit, aliquam eorum partem per modum eleemoſynæ huiuſmodi clerico applicare, ad illius prudens arbitrium pertinere exiſtimo: per ſe enim, & intrinſece, nec contra iuſtitiam eſt, nec contra charitatem, aut religionem vt per ſe notum videtur; Neque inuenio circa hoc ſpecialem poſitiuam legem aliquid præſcribentem. Regulariter tamen loquendo, non videtur id expedire, vt vel ipſa neceſsitate cogente, ad ſaniorem mentem contumax redeat interdum tamen id fieri poteſt, vt illo beneficio & pietate Eccleſiaſtica leniatur: quod ſi hanc ſpem prudens ſuperior conceperit, nihil peccabit ex dictis fructibus illi ſubueniendo.

15. *Ipſe vero cõtumax non poteſt aliquid de fructibus vſurpare etiam ſi indigeat.* Hinc vero infero non poſſe ipſum excommunicatum in tali ſtatu exiſtentem aliquid de prædictis fructibus vſurpare, etiam ob indigentiam, qua id eſt contra iuſtam Eccleſiæ voluntatem: nemo autem poteſt ſua auctoritate vſurpare bona non ſua contra Domini voluntatem, vt ſuæ neceſsitati ſubueniat, quando illa non eſt extrema, vt hic eſſe non poteſt, vel qua ille poteſt ſemper ab illo ſtatu contumaciæ reſipiſcere, vel etiam quia poteſt mendicando, vel alio modo ſibi ſuccurrere. Neque cõtra hoc procedit ratio in principio facto in contrarium, tum quia hic non agimus de reſtituendo, ſed de non vſurpando alienum, quod valde diuerſum eſt, magiſque neceſſarium, tum etiam quia ſemper eſt neceſsitas illa voluntaria quantum ad ſtatum cõtumaciæ. Atque ita declarat communem ſentẽtiam Nauarrus loco ſtatim citando.

At vero, ſi excommunicatus vera & efficaci voluntate receſsit à contumacia, & paratus eſt Eccleſiæ ſatisfacere, & abſolutionem obtinere procuret, longe aliter de illo iudicandum eſt. Nam in primis licite poteſt iudex Eccleſiaſticus ſi abſolutionem differat, etiam ex iuſta cauſa illum ex huiuſmodi reditibus alere, quia cum iam ceſſet ratio contumaciæ, debet etiam Eccleſiaſticus rigor temperari: & quamuis hoc ſubſidium non debeatur huiuſmodi excõmunicato ex iuſtitia propria (quia reuera nondum facit fructus ſuos) tamen ex quadam æquitate & charitate illi indigenti retribuendi ſunt ne mendicare cogatur, cum iam per illum non ſtet, quominus abſoluatur. Quin etiam addendum eſt, ſi iudex iniuſte abſolutionem differat ex eo tempore, quod talis iniuſta dilatio incipit omnes fructus ſui beneficii eſt tali excommunicato reddendos, quia iam illud nocumentum non ex eius culpa, ſed ex alterius iniuria ortum eſt: quod magis ex dicendis patebit.

17. Tandem addo etiam propria auctoritate poſſe huiuſmodi excommunicatum ex fructibus ſui beneficii ſui ſuccurrere. Quod expreſſe docuit Nauarr. in Summ. cap. 25. num. 124 & Syluester verbo *Excommunicatio*, tertio numero primo, verſu nono & verbo. *Clericus*, quarto, numero decimo ſeptimo, quæſtione vigeſima quinta, quo loco videtur duos illos caſus diſtinguere, ſcilicet, quando receſsit à cõtumacia, & quando indiget: & aſſerere quamlibet ex his conditionibus per ſe ſumptam ſine alia ſufficere, vt fructus accipiat. Vnde in priori caſu indicat poſſe accipere omnes fructus, etiamſi non indigeat, citatque Hoſtienſem, & cap. *Quia diuerſitatem* de Conceſ. præbendæ, in poſteriori autem caſu ſentit poſſe accipere ſibi neceſſaria independenter à priori cõditione. *Non tamẽ omnes fructus abſque neceſsitate accipere.* Sed de hoc poſteriori puncto iam ſatis diximus, verior eſt enim tradita reſolutio prius item dictum ſimpliciter verum non eſt, quia ſola interior reſipiſcentia, vel etiam quælibet diligentia adhibita ad obtinendam abſolutionem nõ eſt ſufficiens, vt excommunicatus faciat fructus ſuos, vel iuſte vſurpet illos abſque indigentiæ titulo, quia etiamſi ipſe à contumacia receſſerit: non tamen ab excommunicatione, donec re ipſa abſolutus ſit vt autem effectus excommunicationis impediatur, non ſatis eſt voluntas aut diligẽtia procurandi abſolutionem, niſi cenſura tollatur, quod maxime verum eſt de effectibus externis, & de omnibus tractatis id oſtenſum eſt: eſt autem eadem ratio de præſenti effectu: quia æque canonico iure excommunicationi attribuitur. Imo, ſi attente ponderetur dictum cap. *Paſtoralis* §. *Verum*, excommunicatus, de quo ibi eſt ſermo, non videtur fuiſſe in mora, neque omnino contumax, cum ad ſuperiorem appellauerit: & tamen priuatus dicitur fructibus beneficii: Ratio etiam ibi tradita idem perſuadet, ſcilicet, quia ille ſemper priuatus manet Eccleſiæ communicatione. Denique durante excommunicatione, ſemper eſt aliquis inhabilis ad nouũ beneficium obtinendum, etiamſi à contumacia receſſerit, & abſolutionem procurare inceperit, ergo etiã non poteſt proprii beneficii fructus ſuos facere per ſe loquendo. ac ſecluſo titulo indulgẽtiæ, quia totã hanc pœnam merito eſt propter priorem contumaciam ob quam excommunicatus eſt. Quod maxime verum habet quando abſolutio abſque noua iniuria differtur: nam ſi dilatio fuiſſet iniurioſa, fortaſſe daretur actio ad recuperãdos fructus illius tẽporis, ſicut paulo inferius dicemus de omnibus, quando excommunicatio à principio iniuſta fuit. Igitur quamdiu abſolutio re ipſa non obtinetur, nõ poteſt excommunicatus per ſe loquendo, vſurpare fructus: Tamen ſi indigens eſt, & à contumacia receſsit poterit inde ali: & propria etiam auctoritate fructus ſibi neceſſarios accipere, quando excommunicatio occulta eſt, vel etiam ſi ſit nota, & non poteſt aliter huiuſmodi alimenta comparare. Ad quod ſuadendum per argumentum à ſimili faciunt cap. *Quia diuerſitatem*, de Conceſ. prębendæ, & cap. *Studeat*, d. 50. Ratio etiam ſuperius propoſita id ſufficienter perſuadet.

18. *Excom. munic. qui fructus ſui beneficii iniuſte vſurpauit quomodo eos reſtituere teneatur.* Vltimo ob eandem rationem poſteriori loco ſupra poſitam addo, aliter eſſe loquendum de reſtitutione horum fructuum, poſtquam ab huiuſmodi excommunicato iniuſte vſurpati ſunt, quam de prima eorum vſurpatione: nam de hac procedunt quæ hactenus diximus; at vero circa reſtitutionem ſeruandæ ſunt generales regulæ de obligatione reſtituendi aliena: & excuſationibus, quæ iuſte executionem eius impedire poſſunt. Inter quas vna eſt, ſi quis

ſi quis grauiter indigeat ea re, quam reſtituere tenetur, aut ſi neceſſe illi ſit à ſuo ſtatu cum infamia, & dedecore cadere, vt alienum reſtituat: hæc enim excuſatio poteſt eſſe ſufficiens, quamuis in eius vſu, & applicatione ad diuerſos caſus magna conſideratione, & circumſtantiarum perſpectione opus ſit. In præſenti vero non dubito, quin huiuſmodi Clericus non ſit cum tanto rigore obligandus ad reſtituendos hos fructus, vt cum ſui ſtatus diſcrimine, vel etiam ſe in graui neceſsitate conſtituendo, illos à ſe abdicare debeat: tum quia non eſt tam certa illa obligatio in conſcientia, vel ante Iudicis condemnationem, quin interueniente rationabili cauſa facilius poſsit quis ab ea excuſari: tum etiam quia hic interueniunt omnes aliæ circumſtantiæ, quæ poſſunt illam excuſationem legitimam reddere, præſertim cum illa reſtitutio in pia opera magna ex parte facienda ſit, vt iam dicam.

Nonnulla expediuntur dubia.

61 Ad exactam vero propoſitæ regulæ intelligentiam tria nobis declaranda ſuperſunt. Primum eſt, quam late pateat vox illa, *Excommunicatus*. Secundum, quantum etiam extendatur alia vox *Eccleſiaſtici fructus*. Tertium, in quos vſus expendendi ſint, & qua authoritate. Primum ex dictis ſatis reſolutum eſt, cum oſtenderimus, de quocunque excommunicato ſiue occulto, ſiue publico, ſiue à iure, ſiue ab homine, ſiue denunciato, ſiue non denunciato, doctrinam datam procedere, dummodo vere, & non ſola exiſtimatione excommunicatus ſit: quod enim de hac re in ſimili diximus præcedente ſectione, in hoc etiam effectu locum habet eodem modo. Quocirca ſi excommunicatio nulla ſit, quantumuis valida exiſtimetur, impedire non poteſt, quominus aliquis faciat ſuos proprii beneficii fructus: quia talis excommunicatio, ſicut non habet eſſe, ita nec excommunicationis effectus. Quod verum eſſe opinor, etiamſi alioqui excommunicationis ſententia iuſta ſit, ſecundum allegata, & probata: re tamen ipſa ſit iniuſta ex defectu cauſę, nimirum quia perſona innocens eſt. Nam in eo caſu poteſt, qui tali ſententia ligatur, vſurpare, & retinere fructus ſui beneficii, ſi occulte id facere valeat, quamuis per Iudicem poſsit etiam iuſte illis priuari: ſunt enim iura diuerſarum rationum, quę mediante ignorantia ſimul concurrere poſſunt. At vero quando excommunicatio eſt valida ſimpliciter tam in exteriori foro, quam in re ipſa, quamuis aliquo modo iniuſta ſit, videtur hunc effectum inducere, quamdiu reuocata non eſt, & eius iniuſtitia iuridice declarata. Ratio eſt, quia illa eſt vera excommunicatio: & ideo omnes ſuos habet effectus vt ſupra de cenſura in communi late diximus. Et hoc videtur ſupponi in dicto §. *Verum*, quia is, qui appellat, intendat ſe iniuſte fuiſſe excommunicatum: & nihilominus, donec id probet, cenſetur non facere fructus ſuos.

Quis excommunicatus fructus ſui beneficii amittat.

10. Dixi autem: *Quandiu reuocata non eſt, vt iniuſta* quia poſt talem declarationem, & abſolutionem obtentam, non ſolum incipiet in poſterum fructus percipere, ſed etiam recuperabit amiſſos. Vnde inter ſententiam omnino iuſtam, & validam, & omnino nullam, & quaſi mediam, ſcilicet validam & iniuſtam, hoc intercedit diſcrimen, quod per primam ita quis perdit fructus, vt nunquam recuperet etiam poſt abſolutionem: alioqui magna eſſet excommunicatorum conſolatio, & permanendi in contumacia occaſio, ſi haberent ſpem recuperandi fructus poſt abſolutionem: per ſecundam vero fructus nunquam amittuntur, vt dictum eſt: per tertiam autem amittuntur quidem durante excommunicatione, propter valorem, & efficaciam eius

Diſcrimen inter excõmunicationem iuſtã, nullam & iniuſtam, validam.

recuperantur vero propter iniuſtitiam illius: quia iniuria non debet eſſe cauſa damni irrecuperabilis quoad fieri poſsit. Et hæc eſt communis doctrina Iuriſperitorum etiam Gloſſa in dicto §. *Verum*, vbi Innocentius num. 3. Abbas num. 21. & 22. & idem habet Gloſſa vltim cap. *Clericus*, diſtinct. 91. ſumiturque à ſimili optimum argumentum ex capit. *Super cauſa*, 2. quæſt. 5. & plura adducit Couarruuias libro 3. Variar. capit. 13. numero 8. Vbi addit etiam quotidianas diſtributiones eſſe illi reſtituendas, quando talis eſt perſona, quæ intereſſe Horis conſueuiſſet: nam tunc vere dici poteſt excommunicatio eſſe cauſa, quod illis careat. Nam ſi alias ipſe abeſſe ſoleret & diſtributiones perdere, non eſt quod excommunicationi id imputet, atque ob eam cauſam melioris conditionis fiat, vt notauit Felinus in capit; *Apoſtolicæ*, de Exception. num. 13. & in ſimili de Clerico non reſidente ob ęgritudinem: id notant Doctores in c. *Ad audientiam*, de Clerico non reſidente. Et hinc fit, quod ſupra notauimus, idem dicẽdum eſſe de fructibus, quibus priuatus eſt ob iniuſtam dilationem abſolutionis: eſt enim in his eadem ratio. A quo autem reddendi ſint hi fructus, in tertio puncto declarabitur.

Secundum punctum erat, de quibus fructibus hoc intelligendum ſit: In quo breuiter dicendum eſt, omnes illos comprehendi, qui ſub ea voce, vel nomine Eccleſiaſticorum prouentuum comprehenduntur: nam textus in dicto §. *Verum*, ſimpliciter loquitur de Eccleſiaſticis prouentibus. Comprehenduntur autem ſub ea voce omnes fructus, qui ſpirituali titulo annexi ſunt, aut ex propriis Eccleſiæ bonis proficiſcuntur. Quapropter quidquid titulo beneficii datur, ſiue ſit principalis præbenda, ſiue quotidianæ diſtributiones, & ſiue ſint fructus decimarum, ſiue ſoluantur per modum Emphyteuſis, ſiue quocũque alio modo proueniat ex fundis Eccleſiaſticis, ſiue ſint oblationes à fidelibus factæ, vel quid ſimile, nomine *fructuum*, in præſenti comprehenduntur. Extenditurque hoc nomen ad ſignificandas Eccleſiaſticas penſiones: nam illæ etiam prouentus Eccleſiaſtici ſunt: quod à fortiori probant, quæ ſectione præcedenti de penſionibus diximus. Reliqui autem prouentus, quos habere poteſt Sacerdos abſque titulo beneficii ex patrimonio, vel aliunde ſub hac lege minime comprehenduntur. Quod verum eſt, etiamſi tales fructus, ſeu bona vnde manant. fuerint deſignata in titulum, ſeu patrimonium ad ordines ſuſcipiendos: quia hoc non obſtante illa bona ſemper manent mere temporalia: vnde & poſt beneficium obtentum vendi poſſunt, iuxta decretum Concilii Tridentini cap. 2. de Reformat. & ſi antea vendantur, non erit ſimonia, quamuis aliude ſit graue peccatum contra ſacros canones.

11. *Qui fructus beneficii per excommunicationem amittantur.*

Circa tertium punctum, cui ſcilicet ſint hi fructus applicandi: primum videndum eſt, an tales ſint fructus, vt iuxta eorum inſtitutionem, & Eccleſiæ conſuetudinem, hoc ipſo quod ab aliquo non obtinentur, ad alios veluti iure ſuo pertineant: tunc enim ad illos tranſeunt abſque alia noua applicatione. Atque ita vere contingit in quotidianis diſtributionibus: Nam ſi Canonicus, v. g. Horis Canonicis non aſsiſtat, ſolet portio eius aliis, qui aſsiſtunt, accreſcere, & inter eos diuidi: multo ergo magis id fiet, quando ob excommnnicationem neque adeſſe poteſt, nec diſtributiones accipere. Ita ſtatutum eſt à Bonifacio VIII. in cap. vnico de cleric. non reſid. in 6. Addit tamen hoc eſſe faciendum iuxta Eccleſiæ cuiuſque ordinationem rationabilem iam factam, ſeu faciendam. Quapropter huiuſmodi ordinationi, vel conſuetudini, quæ illi æquiualeat, ſtandum eſt. 12.

Fructus beneficii, qui ab excommunicato amittuntur, cui applicandi.

Vnde in Concilio Tridentino ſeſſ. 22. capite 3. de Reform. ſtatuitur, qui non reſederit, diſtributio- 13.

V nes

nes illius diei amittat, & fabricæ Eccleſiæ, aut alteri pio loco arbitrio ordinarii applicetur. Vbi ergo id obſeruatum fuerit, idem dicēdum erit de diſtributionibus, quas excommunicatus amittit: atque ita in vniuerſum huiuſmodi fructus diſtributionū ei applicandi ſunt, quando ab excommunicato amittuntur, cui applicari ſolent, quotieſcunque amittuntur à non reſidente ob quamcunque aliam cauſam: eſt enim de hoc eadem ratio. Quæres, ſi poſtea declaretur excommunicatio fuiſſe iniuſta, & propterea illæ diſtributiones reſtituendæ ſint excommunicato, à quo illi reſtituendæ ſint. Nam videbatur conſequenter dicendum, ab eo eſſe reddēdas, cui adiudicatę fuerunt. In contrarium vero eſt, quia per abſentiam excōmunicati aliis fuit ius acquiſitum in illas diſtributiones: quod maxime procedit, quando accreſcunt aliis de collegio, iuxta conſtitutionem Bonifacii VIII. renouatam per Cōcilium Tridentinum ſeſſ. 24. cap. 12. de Reformat. Reſpondeo, in hoc caſu non eſſe petēdas ab iis, quibus adiudicatæ fuerunt propter rationem factam: quia iam tunc tranſierunt in proprium ſtipendium ſui miniſterii, & officii: ſed petendæ ſunt ab eo, qui fuit author iniuſtæ excommunicationis, argumento cap. *Sacro*, de Sententia excommunic. §. *Cumque aduerſus excommunicatorem de iniuſta excommunicatione conſtiterit, excommunicator condemnetur ad intereſſe.* At vero quando huiuſmodi diſtributiones applicandæ ſunt alicui pio loco, ſi non eſt facta applicatio (ſicut reuera fieri non debet, donec cauſa omnino finita ſit) tunc omittenda eſt, & diſtributiones erunt proprio domino reddendæ: nam cum illi loco non ſit acquiſitum ius iuſtitiæ, & alioqui damnum nondum ſit illatum ei, qui habet ius ad huiuſmodi diſtributiones, non eſt denuo inferendum, & poſtea reſarciendum illius expenſis, qui iniuſtam ſententiam tulit.

A quo diſtributiones ſint reſtituendæ quando excommunicatio iniuſta declarata eſt.

24. Præterea ex eiſdem bonis in primis prouidendum eſt, vt ea debita, ſeu munera, quæ aliquo titulo iuſtitię debentur, perſoluantur. Vnde ſi beneficiū habeat curam animarum annexam, vel aliqua alia Eccleſiaſtica miniſteria, quæ per alios exerceri poſſint, integre facienda ſunt, & ex illis bonis aſsignandum eſt congruum ſtipendium. Quia neque Eccleſia priuari debet ſeruitio debito, nec qui illud exhibet, aliunde, quam ex ipſius Eccleſiæ bonis alii debet. Quod recte probatur ex ca. *Peruenit.* 2 de Appel. & ex cap *Cum ad hoc*, de Cleric. non reſident. Similiter ſi huiuſmodi excommunicatus ex tali beneficio penſionem ſoluebat, eadem ex fructibus eius ſoluenda eſt. Neque enim probo, quod quidam dicunt, huiuſmodi excommunicatum cogendum eſſe ad ſoluendam penſionem ex propriis bonis: hoc enim & nimis rigoroſum eſt, & nullo iure fundatum, vel ratione: quia penſio non eſt impoſita ſuper perſonam, ſed ſuper beneficium: ergo ex fructibus beneficii ſoluenda eſt. Item quia licet excommunicatus culpa ſua priuetur fructibus, non tamen priuatur, niſi illis, quia ad ipſum peruenturi erant: pars autem illa fructuum, quæ penſionario adiudicata eſt, non poteſt computari inter fructus pertinentes ad ipſum excommunicatum: ergo in illa nulla fit mutatio propter excommunicationem beneficiati: ergo ſemper illa manet quaſi reſeruata ex fructibus vt illi ſoluatur, cuius eſt penſio. Deniq; talis ſolutio penſionis non eſt nouum grauamen redundans ex alterius cēſura in Eccleſiam, ſeu Eccleſiaſticum beneficium: ergo non eſt imponendum ipſi excommunicato. Neque eſt cur beneficium ipſum, ſeu fructus eius illo onere liberentur, propter beneficiati excommunicationem. Tandem idem dicendum eſt de quocunque alio ſubſidio Superioris authoritate prius impoſito, vt ex fructibus beneficii ſoluatur, ſiue in fauorem Principis ob publicam aliquam neceſsitatem, ſiue ad fabricam Eccleſiæ, & c. hæc enim omnia, & ſimilia ex fructibus beneficii ſoluenda ſunt, quia nec ob alterius cenſuram impediri poſſunt, quominus ſoluantur: neque etiam ipſe excommunicatus de ſuo illa ſoluere debet, vt facile probatur ex iis, quæ diximus.

Ex fructibus beneficii excommunicati prouidendi eſt munus exequendi.

Soluendi item pēſio

25. De cæteris autem fructibus, ſi qui reſidui fuerint, communis ſententia eſt, expendendos eſſe in eius Eccleſiæ vtilitatem, ad quam beneficium ſpectat, vt patet ex Abbate, & aliis in dicto §. *Verum*, & in cap. penult. de Cleric. non reſidentib. ſumpto argumento à ſimili ex vltimis verbis illius textus. Exiſtimo tamen ſub Eccleſiæ vtilitate comprehendi ſubuentionem pauperum, & egenorum: imo exiſtimo neceſſarium fore, vt aliqua pars fructuum in huiuſmodi vſus expendatur, præſertim illa, quam ſecundum prudentis arbitrium deberet beneficiatus ipſe, ſi conuenienter dictis fructibus vteretur, in huiuſmodi eleemoſynas expendere. Hęc autem diſtributio, ſi res ſit publica, & præſertim ſi ad forum contentioſum deducta eſt, ex authoritate Superioris, aut Iudicis fieri debet: ſi vero ſit occulta, ab ipſomet excommunicato, eiuſque arbitrio fieri poteſt: qui ſi huiuſmodi fructus in pios vſus expendat in ſua Eccleſia, ſuæ obligationi ſatisfaciet. Sunt vero qui dicant, quamuis hęc de rigore iuris vera ſint, ex recepta tamen conſuetudine non ſolere excommunicatum priuari fructibus beneficii, vt videre eſt apud Rebuffum in Repetition. cap. *Poſtulatis*, numer. 84. de Clerico excommunic. miniſtr. & quidem cum hoc ius poſitiuum ſit, nō eſt dubium quin potuerit per contrariam conſuetudinem derogari: mihi tamen non conſtat, talem conſuetudinem vniuerſalem eſſe: vbi tamen de illa conſtiterit, poterit quis cum ea conformari; alioqui, quæ diximus, de iure obſeruanda ſunt.

Pars fructuum beneficii excōmunicati expēdenda in Eccleſiæ, & pauperum vtilitatem.

DISPVTATIO XIV.

De ſexto effectu excommunicationis maioris, qui eſt priuatio iuriſdictionis Eccleſiaſticæ.

HIc eſt vltimus effectus excommunicationis pertinens ad priuationem ſpiritualium bonorum, in quo nihil addere oportebat de iuriſdictione ſpirituali pertinere ad forum pœnitentiæ: nam in ſuperioribus, dum oſtendimus excommunicatum priuatum eſſe poteſtate adminiſtrandi Sacramenta, ſatis eſt conſequenter oſtenſum, eſſe priuatum iuriſdictione iudicandi in illo foro. Solum ergo hic agimus de iuriſdictione in foro exteriori. Duobus autem modis poteſt hic accipi iuriſdictio: primo, ſtricte, & proprie, prout eſt poteſtas ad præcipiendum, iudicandum, & ſimiles actus Superioris exercendum: vel latius pro iure, ſeu facultate conferendi beneficia Eccleſiaſtica, eligendi ad illa, vel etiam præſentandi: & hæc omnia hoc loco ſub ea voce comprehendimus, de eiſque ſigillatim dicemus.

SECTIO

SECTIO I.

An excommunicatus ita ſit priuatus ſpirituali iuriſdictione fori contentioſi, vt omnis eius actio ipſo facto irrita ſit.

1\. *Excommunicatus eſt priuatus vſu iuriſdictionis ſpiritualis.*

REgula generalis eſt, vſum talis iuriſdictionis eſſe prohibitum excõmunicato; quæ eſt certa, & communis ex cap. *Audiuimus*, 24. quæſt.1. vbi dicitur, excommunicatum non poſſe alterum excommunicare. Quod non alia ratione dicitur, niſi ob defectum iuriſdictionis. Idem ſupponitur in cap.1. de Offic. Vicar. in 6. vbi dicitur, qui vices gerebat alicuius officialis, ſeu Iudicis Eccleſiaſtici, hoc excommunicato exiſtente non poſſe munera illius officii exercere. Cuius ratio eſt, quia per excommunicationem ſuſpenditur principalis iuriſdictio in eo, qui excommunicatur: & inde fit, vt non deriuetur ad eum, qui illius vices gerit. Et ob eandem cauſam dicitur in cap. *Si is cui*, de Offic. deleg. in 6. quando delegatus excommunicatus eſt, ſubdelegatum carere iuriſdictionis vſu: & ideo nõ ad ipſum, ſed ad Sedem Apoſtolicam eſſe appellandum. Idem probari ſolet ex cap. 1. de ſupplend. negligent. Prælat. in 6. vbi dicitur: Excõmunicato Epiſcopo iuriſdictionem non deuolui ipſo iure ad Archiepiſcopum. Vnde ſupponitur, quod iuriſdictio tollatur, & ad aliquem deuoluatur: licet negetur deuolui ad talem perſonam. Idem probatur à fortiori ex cap. *Decernimus*, de Sent. excomm. in 6. & ex cap. *Veniens*, 2. de teſtib. & aliis, quibus infra probabimus, excommunicatum, neque teſtem, neque actorem eſſe poſſe in iudicio. Ratio vero huius regulæ eſſe poteſt, vel illa generalis; quia excommunicatus priuatus eſt omni Eccleſiaſtica communicatione, hęc autem, quę fit per aliquam iuriſdictionis ſpiritualis adminiſtrationem, magna communicatio eſt; vel ſpecialis prohibitio facta in dictis iuribus, eo quod, cum excommunicatus ſit ſuo modo ab Eccleſia ſeparatus indignus eſt, vt in illa ius dicat, aut alium actum ſimilis iuriſdictionis exerceat.

2\. *Quæ prohibitio ad omnes eius actus extenditur.*

Atque hinc fit, vt regula hæc ad omnes actus, qui propriæ iuriſdictionis ſunt, extendatur. Huiuſmodi ſunt omnes illi, qui ſunt proprie Iudicis, & Superioris Eccleſiaſtici: vt ſunt præcipere, aut leges ferre, vel in latis diſpenſare, ſeu licentiam præbere ad quodlibet munus Eccleſiaſticum exercendum, & iudicium ferre, & alii ſimiles, qui numerantur in c. *Accedentibus*, de Exceſsib. Prælat. & in cap. *Dilectus filius*, de offic. Ordinat. Huc etiam ſpectat iuriſdictionis delegatio: nam illa etiam iuriſdictionis vſus eſt, vt ſumitur ex l. *Imperium*, ff. de Iuriſdictinone omnium Iudic. & ideo ſi ab excommunicato fiat, nulla eſt, vt ſumitur ex ca.1. de offic. Vicar. in 6. vbi id notat Gloſſa verbo, *Recipiunt*, & Verbo *Vigorem*. An vero iuriſdictio delegata ante excommunicationem delegantis ſuſpendatur propter ſuperuenientem excommunicationem, breuiter dicendum eſt, ſi res ſit integra, ſuſpendi, nõ vero ſi inchoata iam ſit. De quo ſufficienter diximus ſupra agendo de cenſuris in communi. Rurſus inter hos actus numeranda eſt conceſsio indulgentiæ, vt notat Nauarrus in Commentario de Iubilæo, notab. 31. numero 10. & Syluester verbo *Indulgentia*, numero 13. Abbas etiam in capitulo *Accedentibus*, de Exceſsib. Prælat. Eſt etiam eadẽ ratio de his omnibus: nam licet iura interdum loquãtur ſpecialiter de iuriſdictione in ordine ad iudicium contentioſum, aliquando tamen loquuntur de iuriſdictione ſimpliciter, & abſolute ad quam propriiſsime pertinent omnes dicti actus, & ratio, ob quam vſus iudicandi interdictus eſt excommunicato, non eſt ob ſpecialem naturam illius actus: ſed ſimpliciter ob ſuſpenſionem ab officio, & ab omni actu iuriſdictionis, quam excommunicatus incurrit. Atque ita explicant hunc effectum Iuriſperiti omnes in citatis iuribus, & in capit. *Cum dilectus*. de conſuetudin. & ſpecialiter Innocentius, & Abbas in capit. *Veritatis*, de Dolo, & contumac. & in capite *Adprobandum*, de Sentent. & Re iudic. & Theologi in 4. diſtinctione 18. & 20. Summiſtæ, verbo *Excommunicatio*, & ſpecialiter Caietanus in Summa, verbo *Excommunicatio*, cap. *Quod excommunicato plura ſint prohibita*: & Nauarrus in Summa, cap. 27. num. 21.

3\. *Iuriſdictio delegata an ceſſet per excommunicationẽ delegantis.*

Excommunicatus exercens actum iuriſdictionis peccat grauiter.

Sequitur præterea ex dictis, peccare grauiter excommunicatum, quoties huiuſmodi actus iuriſdictionis exercet: quod ſine dubio ex genere ſuo, & in indiuiduo fere ſemper eſt peccatum mortale, quia & materia huius præcepti grauis eſt, & pertinens ad directam, ac primariam priuationem excommunicationis, & in indiuiduo rariſsime contingere poteſt, vt ex leuitate materiæ peccatum hoc veniale ſit, quanquam interdum eſſe poſsit, vt ſi daret licentiam in re parui momenti. Omitto etiam excuſationem per ignorantiam, vel moralem inaduertentiam, quæ generalis eſt. Quod vero attinet ad obligationem ipſius excommunicati, quantum ad ipſum pertinet, erit hæc actio peccaminoſa in omni excommunicato, ſiue publicus ſit, ſiue occultus, ſiue ex iure antiquo, ſiue poſt ius nouum Extrauagantis, *Ad euitanda*: quia, vt ſæpe dixi, nullum priuilegium illi conceſſum eſt. Requiritur tamen, vt vere, ſeu valide excommunicatus ſit: quod eodem modo hic exponendum eſt, quo in aliis effectibus id explicuimus.

Etiam non vitandus.

An omnis actus iuriſdictionis ab excommunicato factus nullus ſit.

4\. *Quid de excommunicato publico.*

ESt vero grauis difficultas, an huiuſmodi actiones non ſolum prohibitæ ſint, ſed etiam inualidæ, & irritæ, ſi fiant: quæ tractari poteſt, vel attẽto ſolo iure antiquo, vel ſecundum ius nouum Concilii Conſtantienſis. In eaq; vnum eſt conſtans apud omnes, huiuſmodi acta ab excommunicato publico, vel ſimpliciter, iuxta antiquũ ius, vel iuxta nouum à manifeſto Clerici percuſſore, aut nominatim denunciato, irrita eſſe, & nullius valoris. Quod probatur ex cap. *Adprobandum*, de Re iudica. vbi non tantum ſententia ab vno Iudice excommunicato lata, ſed etiam lata à multis, ex quibus vnus tantum excommunicatus eſt, caſſanda dicitur. Vbi Gloſſa aduertit, caſſandam dici, quia caſſa, & irrita declaranda eſt: nam ſi valida fuiſſet, nõ eſſet cur irritaretur propter ſolam culpam iudicãtis, cum illa culpa non eſſet contra iuſtitiã nec contineret eſſentialem defectum: ideo ergo caſſanda dicitur, quia ſine iuriſdictione lata eſt: fuit ergo nulla Et eodem modo intelligitur cap. *Audiuimus*, 24 q.1. vbi excommunicatus dicitur non poſſe alium excommunicare. vbi eſt aduertendum, non dici, *non poſſe licite*: ſed ſimpliciter *non poſſe*. Vnde quod ſtatim ſubditur, ſic excõmunicatum ab excommunicato *Apoſtolica auctoritate abſolui*: intelligendum eſt pro eo appoſitum, quod eſt, *non ligatum declarari*, vt latius ſupra expoſuimus agentes de cenſuris in communi. In priori autem capite citato aduertẽdum eſt ſermonem eſſe de excommunicato publico: dicitur enim, *Pro eo, quod vnus ex delegatis Iudicibus, qui eandem ſententiam protulerunt, excommunicationis vinculo eſſet publice innodatus.* In poſteriori autem abſolute eſt ſermo de excommunicato, maxime tamen de publico verificabitur. Vnde paulo inferius Gratianus loquens de Arrio hæretico, ait, *Ex quo talia prædicare cœpit, neminem damnare potuit*: ſignificans ex tunc factum eſſe publice excommunicatum. Ratio autem eſt, quia Eccleſia

per excommunicationem prohibet huiuſmodi actus, quantum poteſt & expedit ad bonum Eccleſiæ regimen, & vt huiuſmodi cenſura timeatur: ſed Eccleſia poteſt hoc prohibere auferendo iuriſdictionem, quantum ad talem actum, ſeu pro eo tempore & poſtquam excommunicatus publicus eſt, nihil aliud expectari poterat ad hunc effectum iuxta antiqua iura & iuxta extrauagantem *Ad euitanda*: idem nunc eſt poſt ſpecialem denunciationem: ergo ſine dubio talis excommunicatio inducit efficaciter hunc effectum & ſuſpenſionem iuriſdictionis.

5. *Corollaria præcedentis aſſertionis.* Atque hinc fit reum non ligari ſententia à tali iudice lata, vtpote ipſo iure nulla: ſubditum etiam nõ teneri ad parendum Superiori excõmunicato aliquid præcipienti: imo nec poſſe illi obedire, in iis, quæ vt Prælatus præcipit: quia illi obedire eſſet communicare cum illo Addo etiam ex parte ſubditi eſſe hoc peccatum graue ex genere ſuo: quia hęc communicatio eſt aliquo modo in diuinis, & directe cadit ſub primariam prohibitionem excommunicationis: nam eſt recognoſcere illum vt prælatum habentem præcipiendi poteſtatem: quod eſt directe contra cenſuræ intentionem, & æſtimationem Si tamen id faceret ſubditus non animo obediendi ſed ex quadam vrbanitate vel humana verecundia excuſari poſſet, vt opinor à mortali, ſecluſo etiam ſcandalo. Quo fit, vt multo minus debeat, aut poſſit talis ſubditus vti licentia, diſpenſatione, aut iuriſdictione delegata ab huiuſmodi ſuperiori excommunicato: quia omnes iſti ſunt actus iuriſdictionis, & conſequenter inualidi, qui ergo tali licentia, vel diſpenſatione vtitur præter generalem rationem peccandi ob communicationem cum excommunicato, in hoc ſpecialiter delinquit, quod ita in actione ſua ſe gerit, ac is qui ſine licentia, vel diſpenſatione quippiam ſimile operatur. Et ſimiliter delegatus, quia ea iuriſdictione vtitur, peccat vſurpando iuriſdictionem quam non habet, quæ peccata ex genere ſuo grauia ſunt: in indiuiduo autem erunt maiora vel minora iuxta materiæ qualitatem.

6. Vnde vlterius, ſi aliquæ cenſuræ, vel pœnæ impoſitæ ſint ipſo iure eis, qui vel iuriſdictionem vſurpant in tali actu, vel aliquid operantur ſine Superioris licentia, perinde incurrerent talem cenſuram, vel pœnam, id faciendo per facultatem à publico excommunicato conceſſam: ac ſi omnino, ſine vlla facultate id faceret; quia reuera facultas illa nulla eſt. Solum poteſt eſſe diſcrimen, quia tunc facilius poteſt quis excuſari à temeritate vel præſumptione propter aliquam ignorantiam: vt v. g. in caſu Clementinæ. 1. de Priuileg. vbi prohibetur Religioſis ſub pœna excommunicationis, ne abſque licentia proprii Parochi Sacramentum extremæ vnctionis vel aliud ſimile adminiſtrent, ſi Religioſus de licentia Parochi publice excommunicati id faceret, æque peccaret contra illam prohibitionem: & ſi eadem præſumptione, & temeritate id faceret dictam cenſuram incurreret: ſi tamen id faceret ex aliqua deceptione etiam culpabili, licet non excuſaretur à culpa, excuſaretur ab illa cenſura propter verbum *præſumpſerint*, quod in illo textu habetur iuxta generalem regulam de cenſuris in communi ſuperius poſitam. Idem iudicium eſt de eo qui ordines ſuſcipit vtendo literis dimiſſoriis ab excommunicato datis: nam quia illarum literarum conceſſio actus iuriſdictionis eſt, perinde ſi ille ſe gerit, ac ſi ſine literis dimiſſoriis ordinaretur: & idem eſt in ſimilibus.

7. *Quorundam dictum refellitur.* Quamobrem improbabilem cenſeo opinionem Paludani in 4. diſtin. 23. quæſt. 2. & Syluestri verbo *Vnctio*, numer. 4. & Armillæ num. 5. dicentium Parochum excommunicatum poſſe dare licentiam Religioſo ad conferendum Sacramentum Extremę Vnctionis, eo quod adminiſtratio illius Sacramenti non pertinet ad iuriſdictionem, ſed ad ordinis poteſtatem. Sed tamen æquiuocatione quadam decepti videntur: nam licet vngere formaliter ac per ſe non ſit actus iuriſdictionis, ſed ordinis: tamen dare licentiam vngendi, actus iuriſdictionis eſt. Et rurſus, licet ad valide vngendum non ſit neceſſaria iuriſdictio, ad vngendum tamen licite, & iure neceſſaria eſt vel iuriſdictio propria, vel licentia validá ab ea manans, qui ad eam dandam vſum iuriſdictionis habeat. Cum ergo conſtet excommunicatum hunc vſum nõ habere, certum exiſtimo, neque ipſum poſſe talem licentiam dare, neque alterum illa vti.

Quid de occulte excommunicato ſtando in iure antiquo.

8. *Prima opinio.* De Occulte autem excommunicato eſt diuerſitas opinionum, etiam ſtando in iure antiquo. Nam quidam dixerunt, omnia acta ab huiuſmodi excommunicato inualida eſſe, quantumuis occultus ſit Gloſſa in §. *Verum tamen*, poſt cap. *Infamis*, 3. quęſt. 7. Sylueſter verbo *Excommunicatio*, 1. num. 9. in fine: & *Excommunicatio*, 2. num. 1. vbi alios refert. Fundamentum eſt, quia hic effectus non eſt opinionis, vel notitiæ hominum: ſed ipſius excommunicationis ergo ſi reuera excommunicatio ineſt, habebit effectum, ſiue aliis innoteſcat, ſiue non. Nihilominus contraria ſententia & communis, & vera eſt: tenet Richardus diſtinct. 18. articulo 7. quæſtione 1. Paludanus quæſt. 2. articulo 3. & quæſt. 4. Soto 22. quæſt. 2. artic. 1. circa finem. Nauarrus in Summa cap. 27. num. 21. & idem ſentit cap. 9. numer. 8. Couarruuias in cap. *Alma*, part. 1. §. 11. num. 4. Soletque probari à contrario ſenſu ex dicto cap. *Ad probandum* de Re iudicata propter verbum illud: *Si publice excommunicationis vinculo irretitus ſit*: vbi Abbas, Felinus, & alii notant, ſi non ſit publice irretitus, non infirmari eius ſententiam. Reſponderi tamen poſſet, id dictum eſſe propter maiorem euidentiam nullitatis, non quia neceſſarium ſit; præſertim cum in cap. *Audiuimus* 24. quæſt. 1. omittatur verbum illud, *publice*. Nihilominus argumentum illud in iure cenſetur valde probabile, præſertim quando talis conditio ponitur, vt neceſſaria ad effectum: quod in illo textu ſatis inſinuatur, cum dicitur. *Si pro eo*, &c. *Vera ſent.*

9 *Ratio aſſertionis.* Ratio vero præcipua huius opinionis eſt, quia dũ aliquis ſuſtinet, & exercet in Republica munus publicum, licet habeat defectum occultum, acta illius ex eiuſdem Reipublicę interpretatione, & conceſſione valida ſunt: ita ergo contingit in propoſito quando excommunicatus eſt occultus ergo. Maior ſatis vulgaris eſt apud iuriſperitos: & à nobis ſæpe eſt in ſuperioribus repetita eſt ex l. *Barbarius* ff. de Officio Prætoris: quam ad res Eccleſiaſticas accommodant Gratianus in capit. *Infamis*, §. *Verum tamen* 2. quæſtione ſeptima & omnes, quia Eccleſia non minori prouidentia vtilitati fidelium proſpicit, quam Reſpublica ciuilis vtilitati ſuorum membrorum: nec minora incommoda ſequerentur, ſed maiora quoad bonum animæ proprius pertinent, ſi propter defectus occultos acta publica irrita fierent: ergo, &c. Et confirmatur: nam iure canonico antiquo ſtatutum eſt, publicum excommunicatum publice eſſe vitandum occultum vero tantum occulte cap. *Cum non ab homine*, de ſententia excommun. Quod non in fauorem excõmunicatorum, ſed Reipublicæ Chriſtianæ prouiſum eſt: ergo ſimiliter acta publica excommunicati occulti ex eadem Eccleſiæ prouidentia non irritantur, & (vt ita dicam) non vitantur. Patet conſequentia, tum ex pari ratione, ſeu neceſſitate: tum etiam quia ſi fideles non tenentur publice vitare excommunicatum etiam ſibi cognitum priuatim, hoc ipſo habent ius vt acta ab illo valeant: quia ſi ille eſt, v. g. Iudex

Iudex, & non eſt publice excommunicatus, debent coram illo petere ius ſuum: ergo oportet, vt alter valide illud dicere poſsit: alias inæqualis, & iniqua eſſet conditio.

10\.
Facta ab excommunicato ſunt valida ob publicam Eccleſiæ vtilitatem non alicuius particularis.

Dicet aliquis, etſi hæc vera ſint de his actis, quæ in aliorum vtilitatem facta ſunt: non vero de iis, quæ cedunt in grauamen, vel detrimentum aliorum, quandoquidem hoc priuilegium non ipſi excommunicato, ſed aliorum vtilitati conceditur. Sic enim dicitur in dicta lege *Barbarius* valere huiuſmodi acta *propter vtilitatem eorum, qui apud eum geruntur* ergo vbi non eſt vtilitas, ſed grauamen, non valebunt. Vt v.g. abſolutio data ab excommunicato occulto valeat; cenſura autem lata non valeat: iuxta id, quod dicitur in dicto cap. *Audiuimus*, excommunicatum ſcilicet excommunicare non poſſe. Propter hoc dixerunt aliqui, excommunicationem latam ab excommunicato etiam occulto validam nõ eſſe, vt refert Abbas in cap. *Ad probandum*, de Re iudic. num. 12. Sed oppoſitum verius eſt, vt ſupra agētes de cenſuris in communi diximus. Dicendum ergo eſt, hoc ius non concedi propter vtilitatem priuatam huius, vel illius perſonæ, ſed propter publicam rei publicæ, vel Eccleſiæ. Et ideo licet contingat, actionem huiuſmodi excommunicati eſſe alicui nociuam, vel oneroſam: nihilominus valida erit, quia ad commune bonum Reipublicæ ita expedit, & de facto procedit ab eo, qui ab Eccleſia habet poteſtatem toleratam, vt ſic dicam. Accedit etiam quod fere ſemper huiuſmodi actiones, cum aliquibus ſint vtiles, aliis ſunt oneroſæ, & ideo valor actionis non debuit inde pendere. Quocirca licet ſimpliciter excommunicatus non poſsit excommunicare, nihilominus excommunicatio lata ab excommunicato occulto valida eſt, vt ſupra de cenſura in communi diximus. Nam licet quatenus eſt excommunicatus, ſit priuatus vſu iuriſdictionis: tamen quatenus eſt miniſter publice toleratus, recipit alia ratione illum vſum, non vt liceat, per ſe loquendo, exercitium eius, ſed vt valorem habeat, ſi de facto illum exercuerit.

An omnis excommunicatus non nominatim denunciatus, ſit occultus cenſendus.

11\. HAbet autem dubitationem etiam ſecundum ius antiquum, quiſnam cenſendus ſit in præſenti occultus excommunicatus. Sed vt vtilius id diſputemus, & explicemus in particulari quærendum eſt, an omnis excommunicatus, qui non eſt nominatim denũciatus, nec manifeſtus percuſſor Clerici cenſendus ſit occultus, quantum adhunc effectũ vt eis acta valeant. Couarruuias, qui hoc attigit in dicto cap. *Alma*, part. 1. §. 7. num. 9. videtur ſentire, omnem excommunicatum non denunciatum nominatim cenſeri occultum: nam dicit huiuſmodi vitandum non eſſe in iis, quæ pertinent ad publicũ officium eius, etiam ab his, qui norũt ipſum eſſe excommunicatum. Re tamen vera ille non loquitur de excommunicato publico, nondum denunciato nominatim: de quo ſolo poteſt eſſe in præſenti aliqua difficultas: ſed loquitur de illo, qui cum publicus non ſit, aliquibus tamen eſt notus, de quo non dubium, quin acta eius valeant, etiam reſpectu illorum, quibus nota eſt excommunicatio. Quod non ſolum ob Extrauagantem, *Ad euitanda*, ſed etiam ex iure antiquo verum eſt, vt probant quæ hactenus adduximus: quia etiam ille non erat vitandus publice ab iis, qui priuatim eius excommunicationem ſciebant, & quia illi non ſunt peioris conditionis, vt acta in eorum fauorem nõ valeant: ac denique quia ille publice & indifferenter pro omnibus toleratur.

12\. Nunc ergo difficultas eſt, an ſi quiſpiam publice committat delictum, ob quod ipſo iure excommunicatus eſt, & exerceat munus iudicis Eccleſiaſtici verbi gratia in quo publice toleratur, abſque denunciatione perſonali: an acta ab illo valorem habeant. Quæ difficultas locum non habet in opinione eorum: qui putãt, Extrauagãtem *Ad euitanda* ſeruandam eſſe iuxta formam: quæ habetur in Concilio Baſilienſi iuxta quam omnis publicus excommunicatus cauendus eſt: ex quo manifeſte ſequitur in prædicto caſu acta à tali excommunicato publico inualida eſſe, quia talia erant iuxta ius antiquum, & per illam Extrauagantem nihil innouatũ fuit circa talem excommunicatum. Atque ita iuxta illam ſententiam) quantum ad præſentem effectum ſpectat, idem nunc cenſendus eſt excommunicatus, qui antea iure antiquo cenſebatur, ſcilicet, qui nec notitia iuris neq; facti publice notus eſt, quia quoad hoc nihil per Extrauagantem illam mutatum eſt

Quid de illo qui publice crimen cui annexa ipſo iure eſt excommunicatio cõmittit.

13\. Nihilominus: ſuppoſita ſententia, quam ſupra defendimus de illo publico excommunicato, quod ratione illius Extrauagantis nunc tantum ſit vitãdus, quando eſt manifeſtus percuſſor clerici, dicendum hic cenſeo acta à quolibet alio excommunicato non denunciato ratione publici muneris, in quo toleratur, valida eſſe, quantumuis notorius ſit notorietate (vt aiunt) facti, percuſſorem clerici ſemper excipio, quo ſit vt ſuppoſita illa Extrauaganti omnis ille cenſendus nunc ſit excommunicatus occultus in ordine ad præſentem effectum, qui per publicam ſententiam, & denunciationem ſub proprio nomine factam notorius non eſt iuridice. Probatur argumento ſuperius facto, quia ille non eſt vitãdus iuxta dictam Extrauagantem: ergo ſubditi habent ius petendi ab illo actiones publicas muneris ſui: ergo neceſſe eſt, vt tales actiones ab illo factæ ſint valide, alioqui & fruſtranea eſſet illa licentia ſubditorum, & quaſi repugnantiam inuolueret, quod nimirum liceat petere publice illam actionẽ, quæ valorem & efficaciam habere non poſsit. Confirmatur, nam ob ſimilem rationem ſupra dicebamus, parochum excommunicatum quantumuis publicum quamdiu denunciatus non eſt, validum pœnitentiæ ſacramentum conferre: & conſequenter retinere quoad hoc vſum iuriſdictionis in illo foro, quia nimirum ſubditi eius licite poſſunt ab eo ſacramentum illud poſtulare; ergo idem dicendum eſt in præſenti, tum propter rationis paritatem, tũ etiam quia Extrauagans illa æque generaliter loquitur de communicatione in ſacramentis, & extra.

Reſolutio.

14\. Dicunt aliqui non eſſe parem rationem de iuriſdictione ſacramentali, & actu eius, & de illa quæ pertinet ad forum contentioſum: quia prior directe & proxime ordinatur ad ſalutem animæ, & magni eſſet periculi, ſi actus eius eſſet inualidus: altera vero magis verſatur circa res externas, in quibus nocumentum non eſt tanti momenti. Et ideo aiunt Extrauagantem. *Ad euitanda* non eſſe ita vſu receptam in actibus iuriſdictionis extra ſacramẽtum, ſicut in ſacramento, Sed hæc reſponſio non ſatisfacit: nam inprimis differentia illa fere nullius momenti eſt: tum quia etiã actus iuriſdictionis exterioris interdum proxime pertinent ad bonum animæ, ſeu conſcientiæ forum, vt ſunt diſpenſatio in voto, vel in lege impoſito præcepti, indulgẽtiarum conceſsio & ſimiles: tum etiam quia ſaltem remote, & mediate ex his actibus poſſunt multa oriri, quæ ad ſalutẽ animarum, vel ad grauandas conſcientias plurimũ referre poſſunt, maxime cum ad hoc etiã pertineat collatio beneficiorum, impoſitio cenſuræ, vel abſolutio ab illa, & ſimilis. Deinde quidquid ſit de ratione differentiæ, hoc non pendet præcipue ex ratione ſed ex diſpoſitione legis: lex autem æque in vtriſque actibus diſpoſuit, etiamſi fortaſſe non ſit in eis omnino

Quorundam diſcrimen inter actus fori ſacramentalis & contentioſi. Eluditur.

omnino æqualis ratio. Quod vero dicitur: illam legem eſſe æqualiter vſu receptam in vtriſque actibus cum ad factum ſpectat, improbari efficaiter non poteſt, ſicut neque probari, & mihi de tali vſu non conſtat, veriſimile tamen eſt, cum lex illa in actibus cuiuslibet ordinis fauorabilis ſit fidelibus, acceptatã pro omnibus eſſe, & amplificatam potius quã limitatam. Quanquam quia raro accidit, vt publicus notorius excommunicatus permittatur exercere publicum officium, & iuriſdictionem Eccleſiaſticam fori cõtentioſi, quin à ſuperioribus coerceatur, vel publice denũcietur, ideo etiam raro veniet in vſum, & praxim caſus hic, de quo diſputamus, ſcilicet, quod ab huiuſmodi excommunicato actus validi huius iuriſdictionis exerceantur: quod non ſufficit vt dicamus, Extrauagantem illam quo ad hanc partem eſſe derogatam.

15. *Excõmun. denunciatus non poteſt licite iuriſdict. actus exercere.*

Solum oportet aduertere, quod ſæpe dictum eſt, illam Extrauagantem nullum fauorem conceſsiſſe excommunicatis, ſed aliis fidelibus. Ex quo in primis ſequitur, hos excommunicatos non poſſe licite exercere hos actus, præſertim quando alii fideles non ſunt in neceſsitate conſtituti, vel ius ſuum non exigunt: ſicut in ſimilibus dictum eſt in ſuperioribus: eſt enim quoad hoc in præſenti eadem ratio. Deinde ſequitur, quanquam ipſi excommunicati velint exercere hos actus, & alii fideles poſsint illis vti, vel eos acceptare, ſi ſibi ſunt commodi, non tamẽ poſſe ad hoc cogi, aut obligari: quia licet aliis fidelibus cõceſſum ſit, vt poſsint, cum his excõmunicatis communicare, non tamen hoc eſt illis præceptum, neque prohibitum vt eos vitent, ſed poſſunt id facere ſi velint: quia hoc eſt priuilegium illis cõceſſum in eorum fauorem ac proinde liberum eis eſt illo vti, vel non vti. Quo fit, vt ſi huiuſmodi excommunicatus diſpẽſet, vel abſoluat, aut ſimile opus gratiæ conferat, acceptari poſsit tanquam validum, & vtile: ſi vero aliquid præcipiat, nõ teneãtur fideles illi obedire: quia non tenentur cum illo cõmunicare. Et pari ratione ſi aliquem excommunicet, non tenebit excommunicatio, vel quia nõ ſupponet contumaciam, eo quod reſpectu excommunicati nemo ſit cõtumax, cum nemo ei obedire teneatur vel certe quia ipſa excommunicatio debet procedere ex virtute directiua, & coactiua, quam non habet publicus excommunicatus ex vi Extrauagãtis. *Ad euitanda*, vt dictum eſt. Et ſimiliter ſi quis vocetur, ſeu citetur ad iudiciũ coram huiuſmodi excommunicato publico non denunciato, non poteſt ad comparendum cogi propter eandem rationem, quanquam ſi actor, & reus voluntarie conſentiãt, poſsint coram illo agere in iudicio, & ipſe poſſit validam proferre ſententiam, non tantum per modum arbitri, ſed etiã per modum ordinarii Iudicis, ſi ſecluſa excommunicatione munus hoc illi ex officio competat.

Neque ſubditi poſſunt cog. illius actibus vti.

16. *An acta ab excommunicato denunciato, ſed ignorato ſint valida.*

Sed quæri vlterius poteſt, ſi aliquis ſit nominatim excõmunicatus, ac proinde iure publicus, de facto vero ſit occultus, quia ab aliis vel omnibus, vel ſaltem pluribus, & publice ignoratur, an valida ſint acta ab eo. Accidere autem hoc poteſt vel in diuerſo loco, vt ſi in vno denunciatus ſit, in alio vero pro non excommunicato publice habeatur: vel etiam in eodem loco pro diuerſo tempore, vt ſi iam denunciatio memoria excidit, vel iam publice creditur abſolutus, cum reuera non ſit. Reſpondetur etiam in eo caſu, acta huiuſmodi excommunicati valitura, eumque quoad hunc effectum cenſeri occultum, non tam ex iure nouo, quam ex antiquo: quod in nulla re per nouum reſtrictum eſt, ſed amplificatum tantum. Itaque iuxta antiquum ius excõmunicatus publicus in vno loco, ſi in alio eſſet occultus, & ibi publico officio fungeretur, validas actiones efficeret iuxta communem Canoniſtarum ſentẽtiam, quam refert, & ſequitur Panormitanus & ibi eius Additio in cap. *Ad noſtram*, 3. de Iureiurando, num. 6. & in cap. *Sciſcitaſtis*, de Reſcript. num. 23. argumento dictę legis, *Barbarius*. & rationis eius, quę cogit, vt hoc intelligamus de occulto reſpectiue, id eſt, ibi, & eo tempore, quo gerit officium publicum: tunc vrget neceſsitas, vel vtilitas publica, & notitia, quæ in alio loco habetur, impertinens eſt ad ea, quę in alio loco geruntur. Quod ergo dicitur iuxta antiquum ius de quolibet excommunicato publico in vno loco nunc etiam procedit de percuſſore Clerici notorio in vno loco, & occulto in alio: nam quoad hunc, ius antiquum integrum manſit, nihilque immutatum eſt: Et eadem ratione idem procedit in excommunicato denũtiato in vno loco, & occulto in alio: quia in illa Extrauagante æquiparantur nominatim excommunicatus, & manifeſtus percuſſor Clerici: & conſequenter etiam æquiparatur excommunicatus nominatim cum quolibet publico excommunicato iuxta ius antiquum. Item quia ante illam Extrauagantem excommunicatus publicus in vno loco, licet ibi denunciatus eſſet, ſi in alio eſſet occultus, in illo procederet doctrina data, quę generalis eſt: ergo à fortic idem nunc eſt dicendum.

Resolutio.

Nominatim denunciatus & manifeſtus percuſſor Clerici æquiparantur.

17. *Obiectio.*

Obiicies: ergo pari ratione dicere nunc poſſumus, denunciatum in vno loco, ſi alibi exiſtat vbi denunciatus non eſt, non eſſe ibi vitandum, etiamſi alio modo ibi ſit publica eius excommunicatio: & conſequẽter acta ibi ab illo valida eſſe. Patet ſequela, quia, vt diximus, publicus excommunicatus reſpectiue accipiendus eſt, id eſt, ibi vbi publicus eſt, ergo eodem modo ſumendus eſt nominatim excommunicatus, ſcilicet ibi, vbi denunciatus eſt. Reſpondetur negando ſequelam: quia non eſt neceſſe, vt denunciatio vbique, ſeu in ſingulis locis, ac prouinciis fiat: ſed ſicut excõmunicatus alicubi, vbique excommunicatus eſt: ita denunciatus alicubi per ſe, & ex vi denunciationis vbique denũciatus eſt: ſolum requiritur, vt per publicam famam cenſura, & denunciatio ad alia loca peruenerit.

Vltimo poſſunt fere omnia dicta extendi cum proportione ad reliqua munia, ſeu perſonas, quę in iudicio interuenire ſolent ad illud promouendum, vt ſunt actor, procuratur, teſtis, & ſimiles, Verũtamen, quia de his perſonis iura indifferenter loquũtur in quocunque iudicio Eccleſiaſtico, vel ſeculari ideo quę ad eas pertinent, attingentur commodius diſputatione ſequenti.

SECTIO III.

Vtrum excommunicatus beneficiorum collatione, & omnibus actibus, qui illam concernunt, priuatus ſit.

1. *Regula generalis.*

PRincipalis, ac generalis regula in hoc puncto eſt, excommunicatum neque licite, neque validè poſſe beneficium Eccleſiaſticum conferre. Hæc eſt certa, & communis ſentenia, quæ præcipue probatur ex cap. vnico. *Ne ſede vacante*, in 6. vbi ſermo eſt de Epiſcopo, vel Capitulo ſuſpenſo à beneficiorum collatione: hæc tamen in excommunicatione includitur, vt ibidem ſatis declaratur, dum additur idem eſſe, *Si omnes de Capitulo maioris excommunicationis vinculo innodari contingat*: nam quia Capitulum vt ſit, excommunicari non poteſt, ſicut poteſt ſuſpendi: ideo dicitur quoad nunc effectum, idem operari excommunicationem quæ quodammodo redundat in totum, quod ſuſpenſionem eius, propter ſuſpenſionem ſingularium perſonarum in excommunicatione incluſam. Ad idem citatur textus in cap. *Tanta*, de exceſsib. Prælat. vbi de interdicto, violatore eius ſermo eſt.

Item

Item facit cap. *Quia diuerſitatem*, de Conceſſ. præbendæ, vbi de ſuſpenſione ſermo eſt. Ratio autem propria huius regulæ eſt prohibitio, ſeu inſtitutio Eccleſiæ, quę totam hanc pœnam, & priuationem voluit excommunicato imponere. Deriuatur autem ex regula poſita præcedente ſectione, quia hæc beneficiorum collatio ad poteſtatem iuriſdictionis pertinet, conſtat enim non eſſe actum poteſtatis ordinis, & eſſe alicuius poteſtatis, eſt ergo poteſtatis iuriſdictionis: quod etiam docuit Gloſſa in cap. *Tranſmiſsam*, de Elect. oſtendimus autem, excommunicatum eſſe priuatum vſu iuriſdictionis: ergo & collatione beneficii. Poteſt etiã ex alio principio id colligi: nam oſtendimus, excommunicatum priuatum eſſe fructibus beneficii; at vero inter fructus beneficii, v.g. Epiſcopatus, beneficiorum collatio numeratur, vt notauit Gloſſa in cap. *Cum olim*, de Maior. & obed ergo, &c.

2. *Collatio beneficii ab excommunicato facta eſt nulla.*

Atque hæ rationes probant etiam, huiuſmodi collationem beneficii ab excommunicato factam nullam eſſe, vt in prædictis iuribus indicatur. Et ex eiſdem principiis colligitur; quia actus iuriſdictionis ab excommunicato factus nullus eſt, & quia excommunicatus non facit fructus ſuos. Atque ita ſentiunt communiter doctores, vt videre licet in Abbate, & aliis in cap. *Poſtulaſtis* de Clerico excomm. miniſtr. Couarruuias in cap. *Alma*, part. 1. §. 7. num. 9. Quapropter ſic prouiſus de beneficio, intruſus potius appellari ſolet, iuxta ſtilum Curiæ. Sumiturque ex dicto c. *Tanta* de Exceſsib. Prælator. in verbo illo, *Intruſit*. Tenebitur ergo huiuſmodi intruſus in conſcientia tale beneficium relinquere abſque alia condemnatione: quia nec poteſt iuſte retinere rem non ſuam, nec illius fructus præcipere: & aliunde iniuriam etiam facit Eccleſię, beneficium retinens ſic vero titulo. Quod ſi alius in eodem beneficio prouiſus ſit ab eo, ad quem poteſtas conferendi illud deuoluta fuerit, illi etiam faciet iniuriã, cum à conſecutione, vel poſſeſsione beneficii impediendo: tenebiturque proinde illi reſtituere expenſas, vel alia quæcunque damna, quorum cauſa fuerit, per ſe loquendo, & ſecluſa probabili ignorantia, vel alia ſimili accidentali excuſatione.

Ab excommunicatione in beneficio intruſus tenetur illud relinquere.

3. *De quo excommunicato intelligitur propoſita regula.*

Ad maiorem autem huius regulæ expoſitionem ſicut in aliis fecimus, declarandi eſſent tres termini de quo videlicet excommunicato ſit ſermo, & de quo beneficio Eccleſiaſtico, & quid nomine collationis comprehendatur. Sed de primo iam ſatis in ſuperioribus eſt dictum: nam eadem expoſitio ibi data, hic applicanda eſt: ſimpliciter enim ſermo eſt de excommunicato, & ideo quilibet comprehenditur, quacunque cauſa, & quocunque iure, vel ſententia excommunicatus ſit, dũmodo valida, & non ſola hominum exiſtimatione excommunicatus ſit. Solum neceſſe eſt, vt excommunicatio ſit publica: nam occulta non impedit actus publicos, etiam ſecundum ius antiquum, ſaltem quoad alios, aut ne validi ſint, quamuis impediat quoad ipſum excommunicatum, ne licite illos faciat: Quod etiam in collatione beneficiorum procedere notauit Couarruuias ſupra, & probãt iura, & rationes adductæ. Quapropter iuxta ius nouum Extrauagantis, *Ad euitanda* collatio beneficii facta à quolibet exommunicato, non denunciato nominatim, etiamſi alias ſit publicus, excepto Clerici Percuſſore valide erit, nõ in fauorem conferentis, ſed eius, cui confertur: hũc enim dicta Extrauagans intendit.

4. *An peccet excommunicatus non vitandus beneficium conferens.*

Hic vero non immerito dubitabit aliquis, an peccet huiuſmodi excommunicatus, tale beneficiũ conferendo: nam ſi peccat alius etiam peccabit ſuſcipiendo, & multo magis inducendo illum: quod repugnat fauori, quem Eccleſia illi concedit. Et ideo cẽſeo, ſi excommunicatus id faciat ad petitionẽ alterius, & ſolum in fauorem eius in eo actu nõ peccare, ſicut in ſimilibus dictum eſt in ſuperioribus, quia alioqui illa conceſsio vel fruſtra eſſet, vel ſcandalum potius, & occaſionem peccandi daret, quam pericula tolleret: quod eſt contra finem illius legis. Denique addendum hic eſt, non ſolum ipſum excommunicatum, ſed etiam qui eius vicem gerit, & ab eo in iuriſdictionis vſu pendet, non poſſe beneficium conferre, quando ipſe principalis excommunicatus eſt, vt Vicarius Epiſcopi excommunicati: vel delegatus, exiſtente excommunicato delegante: quia cenſetur quaſi vna perſona, ſeu vna iuriſdictio, quæ ad inſtrumentum non deſcendit, ſi ſuſpenſa eſt in cauſa principali iuxta ſuperius notata cap. de officio vicarii in 6.

Gerens vicem excommunicati non poteſt beneficium conferre.

5. *Qua beneficii collatione priuatus ſit excommunicatus.*

Quod vero ſpectat ad ſecundum de Eccleſiaſtico beneficio, nihil etiam occurrit hic notatu dignũ; nam comprehenditur omne id, quod hac voce proprie ſignificatur, ſcilicet, ius quodlibet perpetuum ad percipiendos temporales fructus Eccleſiaſticos, quod ſine canonica inſtitutione legitime non obtinetur, vt dicitur in cap. 1. de Regul. iur. in 6. Ac proinde ſemper datur aliquo ſpirituali titulo, ad munuſque aliquod ſpirituale exercendum, nam beneficium omne propter officium datur. Omnia ergo beneficia, ſiue ſimplicia ſint, ſiue curam animarum habentia, & ſiue maiora ſint, ſiue minora, denique omnia quæ ſupra diximus, excommunicato conferri non poſſe, ab excõmunicato non poſſunt conferri. Neque hic habet locum quæſtio de penſionibus: tum quia conſtat, penſionem proprie ſumptã non eſſe beneficium Eccleſiaſticum (non enim agimus de pręſtimonio, illud enim vere ac proprie Eccleſiaſticum beneficium eſt, & ſub dicta regula comprhenditur) tum etiam quia penſionem ſolus Pontifex Summus proprie conſtituere, ac conferre poteſt: ipſe autem excommunicatus eſſe non poteſt. Et ideo in propria collatione penſionis non habet locum hæc quæſtio. Quid autem de illa dicendum ſit quatenus ex conſenſu, aut pręſentatione inferioris pendet, dicam in ſequentibus. Item de dignitate Sũmi Pontificis dicam in ſequenti puncto: nam hic non habet locum quæſtio circa illam, vt ibi explicabo.

An electio ab excommunicato facta ſit nulla.

6. Circa tertium punctum, quamuis conſtet, collationem beneficii in rigore ſumptam eſſe actionem illam, quia ius ſeu dominium in beneficium ipſum transfertur, nihilominus propoſita regula latius extendenda eſt: multa enim comprehendit, quæ non ſunt proprie beneficii collatio, tamen ad illam proxime ordinantur, & quaſi per analogiam illam participant: ideoque iuxta diſpoſitionem iuris ſub eadem regula comprehenduntur. Primum igitur electio facta ab excommunicato irrita eſt, quanquam talis electio non ſit ſemper ipſius beneficii collatio, vt per ſe notum eſt, Probatur autem hoc ex cap. *Cum inter*, 1. de Elect. vbi ſermo eſt de electione facta à ſuſpenſis, & caſſanda dicitur, id eſt caſſa declaranda, vt ibi Gloſſa exponit. Idem habetur in cap. *Cum dilectus*, de Conſuetud. & in cap. *Conſtitutis*, 1. de Appell. vbi de excommunicato, & de nominatione ab eo facta ſermo eſt. Et ita in hac ſententia conueniunt Gloſſæ & doctores in citatis locis, Innocentius, Abbas, & alii in cap. 2. de Poſtulatione Prælator. & plures refert Couarruuias cap. *Alma*, part. 1. §. 7. num. 9. Syluester verb. *Electio*, numer. 5. Ratio vero eſt, quia excommunicatus ſuſpenſus eſt omnino ab officio, & beneficio, & ideo nihil eorum agere valet, quæ ratione officii, aut beneficii illi conueniunt: quorum vnum eſt electio. Item quia electio inter actus iuriſdictionis computatur, quatenus eſt actus cuiuſdam publicæ poteſtatis, & ad commune bonum, & regimen ſuo modo ordinatur, ergo ſicut alii actus iuriſdictionis;

Reſolutio.

nis, ita & electio ab excommunicato facta irrita eſt. Quo fit, vt ſi electio ab vno tantum facienda ſit, & ille ſit excommunicatus vel à multis, ſeu Capitulo, cuius ſingulæ perſonæ omnes excommunicatę ſint, electionem eſſe irritam: quia omnia, & ſingula ſuffragia inualida ſunt. Id quod etiam à ſimili ſumitur ex cap. vnic. *Ne ſede vacante*, in 6.

7. *Sitne valida electio à Capitulo facta, cuius aliquæ perſonæ excommunicatæ ſunt.*

Nonnulla vero difficultas eſt, quid dicendum ſit, quando electio facienda eſt à pluribus, ſeu Capitulo, & quidam eorum excõmunicati ſunt, alii vero habiles, qui per ſe ſufficerent ad electionem faciendam. Et hinc ſumitur ratio dubitandi: nam vnius, vel alterius excommunicatio ſolum poteſt ipſius actum ſeu ſuffragium irritare, non vero aliorum: cur enim vnius culpa, vel pœna aliis nocere debet? Sed aliorũ ſuffragia ſufficere poſſunt ad ratam electionem faciendam: ergo rata erit non obſtante quorundam excommunicatione. Et confirmatur: nam quando aliqui electores inhabiles propter alias cauſas diſtinctas à cenſura, admittuntur cum habilibus ad eligendum, electio non propterea irrita cenſetur, vt colligitur ex cap. *Cum vintonienſis*, de Elect. & ex vſu in prouiſione non tantum beneficiorum, ſed etiam aliorum officiorũ aut cathedrarum &c. ergo idem erit in cenſuris. In contrarium autem videtur facere textus in cap. *Ad probandam*, de Re iudicata: vbi ſententia à pluribus iudicibus lata ex quibus vnus excommunicatus erat, irrita declaratur: ergo idem dicendum eſt de electione ob rationem proportionalem. Idem confirmat cap. *Super abbatia*, de officio Delegat. vbi factum à duobus pro infecto habetur, eo quod alter eorum poteſtate carebat: ergo ita dicendum eſt in propoſito.

8. *Notanda pro dubii reſolutione.*

Circa hoc multa dicunt Iuriſtæ, ſed omiſsis opinionibus, diſtinguendum eſt de electione: nam interdum ita poteſt fieri à multis, vt omnium conſenſus, & conformitas ad valorem electionis requiratur: ita vt valor eius & ab omnibus, & à ſingulis pẽdeat. Aliquando vero requirit electio certum numerum ſuffragiorũ, ita vt cum paucioribus ſubſiſtere non poſsit: ſæpe vero non requirit determinatum numerum eligentium, ſed maiorem partem, vel (ſi canonica ſit electio) duas partes ſuffragiorũ in quocunque numero illi ſint. Præterea aliquando fit electio publicis ſuffragiis, ita vt cæteris electoribus conſtet, pro quibus ſinguli ſuffragium ferant: ſæpius vero ſuffragia ſunt ſecreta, quanquam poſtea conſtet, quis numerus ſuffragiorum vnicuique eligendorum obuenerit. Quod etiam aliquando ſub ſecreto teneri præcipitur iis, qui ſuffragia computant, interdum vero in publicum profertur. Deniq; aliquando excommunicatus admitti poteſt, ad ſuffragium ferẽdum cum non excommunicatis, ipſis inuitis, ſcilicet, vel per ignorantiam probabilem vel per violentiam ſufficientem ad cauſandũ morale inuoluntarium.

9. *Si ad electionem certus eligentium numerus requiritur exiſtente aliquo excommunicato eſt nulla.*

Primo igitur quando requiritur certus numerus eligentium, & ille completur per ſuffragium excõmunicati, clarum eſt, inualidam eſſe electionem, quia eius valor pendet à ſingulis neceſſarium numerum complentibus: ergo oportet, omnes, & ſingulos eſſe habiles: alias perinde eſt ac ſi à paucioribus fiat, quam requirantur. Atque hic videtur eſſe caſus dicti cap. *Ad probandum*, nam ibi poteſtas delegata erat duobus non in ſolidum, ſed coniunctim & ideo talis numerus delegatorum in ſtatu habili neceſſarius erat ad valorem actionis: ac proinde vnius excommunicatio ſufficiens fuit ad irritandam actionem. Et ſimilem fuiſſe videtur in dicto cap. *Super Abbatia*.

10. *Si omnium conſenſio requiratur.*

Atque hinc fieri videtur, vt ſi ad valorem electionis neceſſarius ſit omnium ſuffragiorum cõſenſus, non poſsit eſſe valida, ſi vel vnus eligentium excommunicatus ſit. Patet, quia ſi vnus diſſentiret, electio eſſet nulla: ergo eadem ratione, ſi vnius ſuffragium inualidum eſt, erit electio nulla. Verumtamen ſi quis recte attendat, hoc non procedit, niſi ſimul cum conſenſione ſuffragiorũ certus numerus eorum requiratur: nam ſi non ſit numerus definitus ſed ſolum requiratur concordia eorum, qui ad electionem conuenerint, ſiue plures, ſiue pauciores eſſe contingat: tunc ſi de facto omnes in vno eligendo conueniant, non eſt cur electio ſit irrita, & ſi vnus electorum excommunicatus ſit: quia inde ſolum fit, vt veri, & habiles electores numero pauciores ſint: non tamen vt non ſint concordes. Et ideo ſicut ſi vn⁹ abeſſet, nihilominus electio eſſet valida: ita etiam ſi vnus ſit excommmunicatus, non eſt cur ex hoc præciſo capite ſit inualida, niſi alio ſpeciali iure irritetur, quod poſtea videbimus. Secus vero eſſet, ſi vnus eligentium ab aliis diſſentiret: tunc enim aliter de electione ſecreta, aliter de publica cenſendum erit: nam ſi fit publice, conſtare poterit, an ille, qui diſſentit, ſit idem, qui excommunicatus eſt, vel alius. Et ſi ſit alius, erit quidem electio nulla, non ſane propter excommunicati concurſum, ſed propter defectum requiſitæ conditionis ex parte habilium eligentium, ſcilicet, conſenſionis omnium. Si vero qui diſſentit, eſt idem, qui excommunicatus eſt, non oberit excommunicato, ſed proderit potius vt valida ſit: nam cum ille reuera non ſit verus elector, quod diſſentiat, nihil ad valorem electionis refert: quod tamen ſecus fuiſſet, ſi ille excommunicatus non eſſet. At vero, ſi talis electio ſecreto facta fuiſſet, neceſſario fuiſſet inualida propter incertitudinem, an is, qui diſſenſit, fuerit ex veris electoribus; nec ne: & moraliter præſumitur ex illis eſſe, quia plures ſunt.

Ex præſentia vnius excommunicati non fit electio nulla, ſi ſit certus numerus definitus.

Quid ſi vnus diſſentiat.

11. *Quid dicendum de electionibus quæ non certum numerum ſuffragiorum, ſed maiorem partem requirunt.*

In electionibus vero, quæ nec certum numerum eligentium, nec omnium conſenſionem poſtulant, ſed ſolum maiorem, aut duas partes ſuffragiorum, in primis conſiderandum eſt, an exceſſus ſuffragiorum ex parte electi tantus ſit, vt quamuis eis adiungantur, qui excommunicati ſunt, & tanquam inhabiles repellantur, adhuc ſuperſit ſufficiens numerus ad electionem complendam, vel è contrario contingat. Nam quando res accidit priori modo, videtur electio eſſe valida, non obſtante excommunicatorum interuentu: quandoquidem licet eorum ſuffragia nulla ſint, quæ ſuperſunt, ad eligendum ſufficiunt: nam ſi illi excommunicati abfuiſſent, cæteris eodem modo ſuffragantibus, electio fuiſſet valida, vt in caſu ſupponimus: ergo quamuis ipſi adfuerint, cum ad valorem electionis nihil conferant, nec neceſſarii ſint, non poſſunt, per ſe, & ex natura rei loquendo, inualidam electionem reddere, ſiue illa publice ſiue ſecreto fiat, dummodo ſatis conſtet tantum fuiſſe exceſſum ſuffragiorum, vt excommunicatorum auxilium, ſeu concurſum non requirat: Atque hoc confirmant rationes dubitandi in principio poſitæ. Imo addo vlterius, in hoc dandam eſſe fidem teſtimonio eorum, ad quos ex officio pertinet vota ſupputare, etiamſi iuxta ritum in tali electione præſcriptum, declarare non debeant ſuffragiorum numerum: ſed ſolum quis fuerit electus: nam illi ſunt tanquam Iudices in ea cauſa conſtituti: & ideo ſi ipſi declarauerint, ſecluſo excommunicato, vel excommunicatis tanquam non electoribus, adhuc ſupereſſe ſufficientem numerum, vt talis electus ſit: talis electio valida erit, non minus quam ſi in abſentia excommunicatorum cum eadem declaratione facta fuiſſet.

At vero quando exceſſus, ſeu numerus ſuffragiorum tantus non eſt, ſed talis, vt ablato vno, vel altero (iuxta numerum excommunicatorum) reliqui ad electionem faciendam nõ ſufficiant, tunc ſubdiſtinguendum eſt de electione publica: & ſecreta: nam ſi eſt publica, in illa aperte conſtabit, an excommunicati fauerint electo, vel non, nam ſi pro eo ſuf- 12.

eo ſuffragia tulerunt, manifeſtum eſt, electionem fuiſſe nullam ex defectu ſufficientis numeri ſuffragiorum habilium: ſi vero non dederunt, electio erit valida, quandoquidem ſine illis eſt ſufficiens numerus, & procedunt aliæ rationes factæ. Si autem electio ſecrete fit, inualida eſt neceſſaria iudicanda, propter incertitudinem ſufficientis numeri eligentium habilium, iuxta dicta in priori puncto. Solum aduertere oportet, in eo caſu neceſſarium numerum ſuffragiorum computandum eſſe, ſecluſis excommunicatis, ſolumque habito reſpectu ad eligentes habiles: vt v.g. ſi viginti ad eligendum conuenerunt, & vnus, vel duo fuerunt excommunicati, numerus ſufficiens, vt electio facta cenſeatur, à maiori parte erit denarius: quia ſecluſo excommunicato, vel excommunicatis, illa eſt maior pars ſuffragiorum habilium: & ſic de aliis, proportione ſeruata. Atque hanc doctrinam attigit breuiter Richard. in 4. diſt. 18. art. 7. quæſt. 1. ad 3. quę & nititur ratione naturali, præſuppoſita excommunicatione: & eſſe poteſt generalis ad omnes electiones, in quibus aliqui electores inhabiles interueniunt.

An electores, qui excommunicatos ad electionem voluntarie admittant, valide eligant.

At vero nonnulli Canoniſtæ quandam limitationem inſinuant, dum diſtinctione ſupra data vtũtur: ſcilicet, quod vel electores nõ excommunicati ſciunt alios eſſe excommunicatos, & voluntarie eos admittunt, vel illi ignorant, & bona fide procedũt; ſi ſciunt, inuiti eos admittere cogũtur ad ſimul eligendum. Quando ignorantia, aut vis intercedit, abſolute docent, electionem eſſe validam, id eſt (ita enim interpretor) propter conſortium excommunicatorum præciſe in eo ſiſtendo, non variari: nam vt omnibus conſideratis ſimpliciter debeat electio valida cenſeri, applicandam cenſeo doctrinam datam: quoniam circumſtantiæ ibi declaratæ per ſe, & ex natura ſua neceſſariæ ſunt ad valorem electionis. Quando autem excommunicati voluntarie ad ſuffragium admittuntur abſolute, & ſine diſtinctione, docent electionem eſſe inualidam, præciſè ex hoc defectu, quod fit cum voluntaria admiſsione excõmunicatorum ad eligendum, etiamſi alioqui concurrant ſufficiẽtia ſuffragia habilia. Ita tenet Innocentius in cap. *Illa*, de Elect. num. 3. & Abbas num. 7. & in cap. final. de Procurat. num. 6. Fundantur, quia actus factus à multis, ſeu à communitate admittẽte aliquas perſonas inhabiles ad talem actum, inualidus eſt: quando inhabilitas eſt talis, vt non tollatur ex eo ſolum, quod alii cedant iure ſuo: ſed talis eſt illa, quæ ex excommunicatione prouenit: ergo, minor ſumitur ex cap. *Exceptionem*, de Excep. & aliis ſimilibus. Maior vero patet: nam in primis ſi inhabilitas eſt talis, vt reſpiciat tantum commodum, & ius aliorum electorum: clarum eſt, per eorum voluntariam remiſsionem tolli poſſe, & tunc id nihil obſtare valori electionis: in quo caſu videtur procedere Caput *Cum vintonienſis*, ſupra citatum. Quando autem impedimentum tolli non poteſt per conſenſum electorum, tunc habiles, qui ſecum voluntarie admittunt inhabiles ad eligendum, aut ſuum ius ignorant, aut eo vti nolunt: & ita nihil valide faciunt, quia ſine voluntate nihil fit: quę ratio videtur deſumpta ex dict. ca. *Cum ſuper Abbatia*, de offic. Deleg. vt notauit Abbas citatis locis.

13. *Quorundam Canoniſtarum ſententia.*

Fundamentum huius opinionis.

14. *Impugnatur.*

Sed difficilis ſane eſt hæc ratio: nec video, cur ob ſolam admiſsionem voluntariam perſonæ inhabilis ad eligendum, amittant habiles poteſtatem eligẽdi, quam habent, vel ad eos deuoluta eſt, aut vnde cõuincantur non habere voluntatem vtendi illa poteſtate: ſi autem neutrum horum verum eſt, nihil eſt cur talis electio ex hoc ſolo conſortio inhabilium ſit inualida ſi cætera neceſſaria concurrant, iuxta doctrinam ſuperius traditam. Explicatur hoc in præſenti materia: nam in primis eſt certum, ſi vnus ex electoribus ſeu ex Capitulo excommunicatus ſit, poteſtatem eligendi ad reliquos contrahi, dummodo ſufficiens numerus eligentium ex ſpeciali, vel generali ordinatione præſcriptus ſuperſit, vt ſumitur ex capite vnico, *Ne ſede vacante*, in 6. Deinde huiuſmodi electores licet voluntarie ſecum admittant excommunicatos ad eligendum, & in hoc fortaſſe peccent, non propterea priuantur iure aut poteſtate eligendi: nam hæc eſt pœna quædam, quæ non incurritur, niſi per ius imponatur: nullum autem eſt ius, quod propter illud delictum talem pœnam ipſo facto imponat. Item illud delictum non eſt niſi quædam communicatio cum excommunicato, propter quam ſola excommunicatio minor incurritur: excommunicatio autem minor non priuat iure eligendi: *Si celebrat*, de Clerico excomm. miniſtr. ergo, &c.

Suppoſita vero hac poteſtate, quod non neceſſario excludatur voluntas vtendi illa, propter voluntatem admittendi excommunicatos ad colligendum: facile ex eo probatur, quod hæ duæ voluntates non ſunt contrariæ, neque repugnantes: quia conſortium excommunicatorum in eligendo per ſe conſideratum non eſt defectus eſſentialis: hoc enim eſt, quod agimus: ſi oppoſitum ſupponitur, principium petitur, & ſine fundamento proceditur: ergo qui vult conſortium excommunicati in eligendo, nihil vult contra ſubſtantiam electionis: ergo poteſt nihilominus velle efficaciter, & valide eligere quantum poteſt: non eſt ergo repugnantia in his voluntatibus. Cuius etiam ſignum eſt: quia ipſimet Doctores Canoniſtæ dicunt, ſi in eo facto electores moneant, & declarent ſe velle eligere, vel coniunctum, vel in ſolidum eo meliori modo, quo poſſunt tunc electiouem eſſe validam, non obſtante admiſsione excommunicatorum: ergo manifeſte ſupponunt, illas duas voluntates non eſſe per ſe repugnantes. Ex quo nouum ſumitur argumentum: nam vnuſquiſque præſumitur, ſuam actionem efficere eo meliori modo, quo poteſt: & hoc velle, quamuis id nõ exprimat: ergo in prędicto caſu præſumuntur tales electores ita eligere: neque oppoſitum conſtat ex ſola admiſsione excommunicatorum, & eadem ratione ſine cauſa præſumitur, eos ignorare ius ſuum: quia poſſunt excommunicatum admittere ex timore, aut amore humano: quia credunt ilud nihil nocere iuri ſuo, eo quod ſciant ſuffragium excommunicati ad electionem nihil conferre. Addo etiam, quod licet ignorarent ius ſuum, putans ſe non poſſe eligere ſine excommunicatis, illa ignorantia non obſtaret valori actus: quia ille eſt error priuatus, qui non excludit generalem voluntatem formalem, vel virtualem faciendi quod vnuſquiſque poteſt, & meliori modo quo poteſt. Sicut in materia de Sacramentis dicunt Theologi, errorem priuatum miniſtri non excludere intentionem faciendi Sacramentum, prout poteſt, & debet. 15.

Igitur ex illa generali ratione, quod habiles voluntarie admittant inhabiles ad actionem aliquam vel electionem ſecum agendam: non recte infertur, talem actionem, vel electionem eſſe nullam, ſi alias facta à ſolis habilibus cum eodem numero ſuffragiorum, & cæteris conditionibus valida eſſet. Solum videtur id habere locum, quando actus hoc ipſo, quod à pluribus ſimul fit, & ex conſenſu vnanimi talis eſt, vt à ſingulis illorum tantum fiat, vt à cauſa partiali, & eſſentialiter ab omnibus ſimul pẽdeat. Quo caſu, hoc ipſo quod vnus admittit alium ad conſortium actus, non vult abſq; illo quippiam operari: ac propterea ſi alter eorum inhabilis eſt ad operandum, fit conſequens, vt tota actio nulla ſit, & huiuſmodi eſt caſus in dicto cap. *Cum ſuper Abbatia*: nam quando cauſa aliqua delegatur duobus, quamuis delegatio ſit cum clauſula, vt altero nolente, aut non valente delegationem exercere, alter ſolus procedere poſsit: ſi poſtea delegatio admiſſi- 16.

Exponitur caput, Cũ ſuper Abbatia, oſtenditurque textum illum non fauere fundamento ſuperioris opinionis.

mittitur ab vtreque, & vterque admittit alterum vt condelegatum habilem, iam tunc neuter eorum eſt totalis iudex (vt ſic dicam) nam ſi vterque non conſentiat in ſingulis actibus, nihil fit. Propter hanc ergo cauſam reſpondet Pontifex in illo textu, proceſſum factum à ſimilibus iudicibus fuiſſe nullum. At vero non eſt ſimile in electione, quia electio non requirit conſenſionem, vel concurſum omnium eligentium habilium, neque omnes electores per modum vnius cauſæ totalis conueniunt ad vnum quaſi indiuiſibilem actum (qualis eſt vna ſententia) efficiendum, ſed vnuſquiſque profert ſuum ſuffragium veluti quandam particularem ſententiam, quæ proinde valida eſt, ſi proficiſcatur à perſona habili, etiamſi ſimul admittantur inhabiles ad ſuffragia ferenda, quæ quidem inualida erunt, ſi tamen ab illis non pendeat electio: non apparet vlla ratio, propter quam illam irritent, vt ex ſuperius dictis ſufficienter probatum eſt.

17. Quapropter ſi eſt defendenda communis ſententia Canoniſtarum, electionem factam cum voluntaria admiſsione excommunicatorum ad eligendum nullam eſſe, fundanda erit in aliquo ſpeciali iure poſitiuo, quod in odium excommunicationis, & quaſi in vindictam iniuriæ, quæ per eum actum fit Eccleſiaſticæ poteſtati, talem electionem irritam faciat. Non inuenio tamen canonem hoc expreſſe ſtatuentem: ſumi autem poteſt ex capit. vltimo de Procuratoribus, vbi Procurator electus, & conſtitutus ab Vniuerſitate, in qua maiores quidam, & iurati excommunicati erant, repellendus à procuratione dicitur, ſi communitas ſciens eos eſſe excõmunicatos, illos ad talem Procuratorem conſtituendum admiſit. Atque ita intellexit textum illum Innocentius ibi, ſcilicet in odium excommunicationis id ſtatutum eſſe: Non eſt autem id ſtatutũ in eo particulari negotio propter ſpecialem rationem, quæ in Procuratore conſtituendo conſideretur, & quæ multo maior non ſit in conſtituendo, vel eligendo Prælato, aut beneficio Eccleſiaſtico: ergo ſtatutum id eſt ſolum ob voluntariam admiſsionem excommunicatorum ad eligendum: ergo omnis electio illo modo facta irrita eſt. Atque hanc ſententiam ſic explicatam, & fundatam in praxi ſeruandã cenſeo propter illum textum, & propter communem Canoniſtarum ſententiam.

18. *Prædictam ſententiam ſolum in denunciato excommunicato procedere.* Solum eſt addendum, quod ſæpe notatum eſt, hæc omnia nunc ſolum procedere in excommunicato nominatim, aut manifeſto percuſſore Clerici: alii enim, quamuis teneantur ab eligendo abſtinere: tamen electores non tenentur eos vitare: quare licet voluntarie eos admittant ad coeligendum, nõ ſolum valida erit electio, ſed etiam ipſi nihil in eo peccabunt, propter Extrauagantem, *Ad euitanda*. Tunc vero inquiri poterit, an ſuffragia eorum valida ſint, & an illis obiici poſsit talis excommunicationis exceptio. *Quid de excommunicato non vitando.* Reſpondeo breuiter, ante electionẽ factam talem exceptionem iure poſſe obiici, vel ab aliis electoribus, qui excommunicatum nolunt admittere, vel ab aliquo eorum: qui eligi cupiũt: tum quia Extrauagans, *Ad euitanda*, nullum fauorem fecit excommunicato, vnde nullum ius ei contulit: tum etiam quia licet permiſerit aliis communicationem cum illo, neminem tamen ad hoc obligauit: ergo quilibet poteſt eum repellere, neque ipſe habet ius aliquod, quo ſe tueatur. Nihilominus tamen ſi nihil ei obiiciatur, nec repellatur, exiſtimo ſuffragium eius validum eſſe: quia, vt ſupra dicebam, ſe habet tũc ſicut excommunicatus occultus, cuius acta valida ſunt: quia licet quoad ſe ſit priuatus iuriſdictione, quamdiu tamen non repellitur, ſed toleratur, Eccleſia ſupplet, ſeu confert ad talem actum iuriſdictionem. Quapropter etiã ſi ſolus huiuſmodi excõmunicatus electionem faciat, ratione publici muneris valida erit, vt recte ſenſit Couarruuias ſupra cum aliis, quos refert.

Vltimo loco prætermittendum non eſt circa hoc punctum, ſingulare eſſe in electione Summi Pontificis, vt quamuis ab excommunicatis fiat, valida ſit, & ad illam collatio illius ſupremæ dignitatis, & poteſtatis infallibiliter conſequatur. 19. *Electio Pontificis ab excommunicato facta, eſt valida.* Illa enim dignitas talis eſt, vt nõ ab homine puro, ſed ab ipſo Chriſto immediate conferatur: & ideo dixi ſupra circa collationem illius dignitatis, nullam eſſe in hac materia quæſtionem ex parte conferentis: legitima vero perſonæ deſignatio, quam Chriſtus infallibiliter acceptat, vt dignitatem illi conferat, per homines fit, modo, & ritu ab Eccleſia inſtituto, vt ex materia de Fide ſuppono. Vnde accidere poſſet, vt illius dignitatis prouiſio ex parte eligentium ab excommunicatis fiat: tamen propter pericula ſchiſmatis, & alia nocumenta, quæ ſequi poſſent, ſi daretur locus exceptionibus, & dilationibus poſt illam electionem ſemel factam; ideo merito per eandem Eccleſiam prouiſum eſt, vt nulla obſtare poſſit eligentium cenſura, quominus valida ſit electio in Clementina, *Ne Romani*, §. *Cæterum*, de Electione. Quod non ſolum verum eſt, ſi aliqui, verum etiam ſi omnes Cardinales excommunicati ſint: nam in illo textu generaliter dicitur, nullum Cardinalium prætextu excommunicationis, vel cenſurę poſſe ab electione illa repelli: ergo quicunque illorum habilis eſt ad valide eligendum quacũque cenſura ligatus ſit: ergo etiamſi omnes ſint ligati, omnes ſunt habiles: nam propter multiplicationem cenſuræ in aliis, nullus ſit inhabilis: quia tunc etiam illa deciſio ſuam vim retinet, vt nullus propter cenſuram repellatur. Quæ lex declarauit aliam antiquiorem in cap. *Licet*, de Electione: vbi dicitur, electum à duabus partibus Cardinalium abſque vlla exceptione eſſe pro legitimo Pontifice habẽdum: quod ſingulare eſt in illa electione: vt ibi Gloſſa notauit; vt ſcilicet nulla in ea exceptio admittatur, qualis eſſet, ſi allegari poſſet, electores fuiſſe excommunicatos.

20. *Neque excommunicatio ex parte electionis obſtat.* Et hinc confirmatur quod ſupra diximus, etiam ex parte electi excommunicationem non impedire illius electionis valorem: quia nulla exceptio admittitur, ne detur occaſio fraudibus, aut ſchiſmatibus: nam ſi ob hanc cauſam ex parte eligentium hoc impedimentum ſublatum eſt, multo magis ex parte electi: tum quia magis videbantur agere contra cenſuram eligentes, quam electus: tum maxime quia habilitas eligentium propter electum, & valorem electionis procuratur. Denique quia in dicto §. *Cæterum*, non dicitur, propter excommunicationem neminem ab eligendo repelli debere; ſed *Nullus à dicta valeat electione repelli*: quæ verba generalia ſunt, & non minus excludunt repulſam ab electione paſsiua, quam actiua. Quapropter de neutra illarum dubitãdum eſt. Atque hęc de electione.

Num præſentatio ab excommunicato facta, ſit irrita.

21. *Aſſertio.* Vlterius addendum eſt, excommunicatum non poſſe ad Eccleſiaſticum beneficium præſentare alium. Quæ aſſertio certa eſt: quia excommunicato nulla communicatio licet, præſertim Eccleſiaſtica, vt conſtat ex eius definitione, & ex cap. penultimo de ſententia excommunicationis: ſed hæc præſentatio magna communicatio eſt, & quodammodo ſpiritualis, quia in materia ſpirituali verſatur: ergo non licet. Atque de hoc nulla eſt controuerſia. Eſt autem magna inter Doctores diſſenſio, an talis præſentatio valida ſit, necne: id eſt, an inſtitutio, ſeu collatio beneficii facta ab Epiſcopo non excommunicato illi Clerico, qui à Patrono excõmunicato præſentatus eſt, valida ſit, nec ne. Nam ſi non

non eſt valida, ſolum erit, quia pręſentatio inualida fuit, cum ex parte Epiſcopi, vel præſentati nullum fuerit impedimentum, vt ſupponimus: ſi autem inſtitutio fuit valida, neceſſarium eſt vt præſentationem validam ſeu ſufficientem ſupponat agimus enim de beneficiis iuris patronatus, in quibus præſentatio locum habet, & conferri non poſſunt, niſi ſuppoſita legitima Patroni pręſentatione.

22. *Prima ſententia affirmans.* Sunt ergo in hac re tres ſententiæ. Prima generaliter affirmat, talem præſentationem eſſe validam, Fundari poteſt, quia nullo iure talis pręſentatio irrita facta eſt: ex nullo enim textu id probatur, imo neque in ſpecie inuenitur prohibitio huius actionis: ſed ſolum quatenus continetur in illa generali de communicatione cum fidelibus, ex qua non irritantur omnes actiones, quæ illicitæ fiunt, vt de matrimonio ſupra diximus, & de aliis contractibus infra dicemus: ergo idem eſt in pręſenti. Et poteſt hoc cõfirmari: nam quod talis præſentatio valeat, non eſt fauor ipſius excommunicati, ſed potius in fauorem eius cedere poteſt, quod non valeat: nam cum ius præſentandi illi integrum maneat poſt abſolutionem, poterit, ſi velit eandem perſonam iterum præſentare: vel certe, ſi iam diſplicet factum, poterit pręſentare alium, quando quidem prior pręſentatio nulla fuiſſe ſupponitur, & per illam non fuit amiſſa poteſtas, iterum præſentandi in ſtatu habili: at illa facultas, & libertas ipſi excommunicato fauorabilis eſt: quod ergo talis præſentatio valida ſit non cedit in fauorem excommunicati, ſed præſentati: & Eccleſiaſticæ dignitati & poteſtati non obſtat, quandoquidem propria collatio beneficii ab Epiſcopo fit. Quin potius ad vtilitatem, ſeu commodum ipſius beneficii, vel Eccleſiæ videtur hoc neceſſarium: Quod ita declaro: nam per excommunicationem non admittit Pratronus ius pręſentandi, neque illud ad alium deuoluitur: ſi ergo Patronus excommunicatus valide præſentare non poteſt quamdiu ille excommunicatus fuerit, non poterit tale beneficium conferre alicui: quia vt dixi, tale beneficium ſine legitima præſentatione dari non poteſt, iuxta cap. *Decernimus*, 16. q. 7. hoc autem eſt magnum incommodum Eccleſiæ, & ipſius beneficii: ergo oportet vt talis præſentatio valeat. In quo cernitur magna differentia inter collationem, & electionem ex vna parte, & præſentationem ex alia: nam quia excommunicatus validam collationem, aut electionem facere non poteſt ius conferendi, & eligendi ſtatim deuoluitur ad alium, ſcilicet ad Superiorem, vel ad alios coelectores. iuxta cap. vnicũ *Ne ſede vacante*, in 6. ius autem præſentandi non deuoluitur ad alium, propterea quod Patronus excõmunicatus ſit: ſignum ergo eſt, poſſe ipſum valide præſentare, ne prouiſio beneficii ſuſpenſa neceſſario futura ſit.

23. *Secunda ſententia negans.* Secunda opinio abſolute negat, talem præſentationem eſſe validam. Hanc ſequitur Couarruuias citato loco, cum Lambertino de iure Patronat. 3. part. libro 2. quæſt. 3. art. 4. & inſinuat Abbas in cap. *Nobis*, de Iure Patronat. num. 3. & poteſt fundari in cap. *Piæ mentis*, & cap. *Frigentius*, 16. quæſt. 7. quatenus in eis dicitur ius patronatus ſolis Chriſtianis, id eſt Eccleſiæ membris concedi. Excommunicatus autem, licet Chriſtianus ſit, tamen pro illo ſtatu præciſus eſt, & tanquam Ethnicus, & Publicanus habẽdus ergo pro tunc non retinet ius Patroni, ſaltem quantum ad vſum & exercitium præſentandi valide. Denique quia in iure electio, & præſentatio æquiparantur: nam & Patronus eligit quem præſentat: & electores quando ipſimet non conferunt beneficium, nihil aliud facere videntur, quam præſentare electum: ergo præſentatio quoad hoc æquiparatur electioni. Quod etiam colligi poteſt ex ca. vltimo iuncta Gloſſa de Electione in 6. vbi quæ circa confirmationem electi ſtatuuntur, de præſentato etiam intelligenda eſſe, Gloſſa exponit. Propter quod etiam ſupra diximus, pręſentationem excommunicati nullam eſſe, ſicut & electionem. Ergo pari ratione idem dicemus de præſentatione, & electione ab excommunicato facta: ſicut ergo electio nulla eſt, ita etiam præſentatio: nam licet in aliis differant, vt notat Abbas in dicto capite *nobis*, numero 4. ſcilicet, quod electio confert aliquod ius electo, quod non confert præſentatio: & ideo electio procedit ſemper ab aliqua ſpirituali poteſtate: pręſentatio vero minime; ſed eſt temporale quid: tamen, quantum ad pręſens ſpectat, videntur eandem rationem participare, videlicet, quia vtraque ordinatur ad collationem Eccleſiaſtici beneficii, & eſt quaſi inchoatio quædam illius: & ideo ſicut collatio ab excommunicato facta eſt nulla, ita electio, & conſequenter præſentatio.

Quod argumentum confirmari poteſt ex ratione textus in cap. *Si celebrat*, de Cleric. excommunicato miniſt. vbi ligatus minori excommunicatione dicitur non poſſe eligi, quia priuatus eſt vſu ſacramentorum, ad quem illa electio ordinatur. Ex qua ratione colligunt Doctores, idem dicendum eſſe de præſentatione, vt notat Rochus Curtius de Iure patronatus verb. *Honorificum* quæſtione 4. numero 19. ergo pari modo in propoſito præſentatio, ſicut electio, non valebit, quia ordinatur ad collationem, quæ ab excommunicato facta inualida eſt. Simile argumentum ſumi poteſt ex cap. *Conſtitutis*, 1. de Elect. vbi nominatio ab excommunicato facta nulla cenſetur: at præſentatio nominatio quædam eſt. Tandem iuxta hanc ſententiam conſequenter dicetur, pro tunc ius præſentandi deuolui ad Eccleſiam, nam patronus ratione excommunicationis pro tunc illo priuatur tanquam incapax illius, quod aliquo modo ſpirituale eſt, & ideo ad ipſam Eccleſiam deuoluitur, ſeu ad Prælatum eius. Quod amplius declaratur, nam cum patronus in omni ſententia male faciat præſentando. Epiſcopus iure poteſt eius præſentationem repellere: imo omnino debet id facere, quia alias cum excõmunicato communicaret: ergo hoc eſt ſufficiens ſignũ talem præſentationem eſſe inualidam, atque adeo nullam: & conſequenter poſſe Epiſcopum, ſi excommunicatus ſit in mora legitime præſentandi, prouidere libere beneficium, quaſi vtendo iure præſentandi ad ſe deuoluto, ne Eccleſia incommodum patiatur. 24.

Tertia ſententia diſtinguit inter ius patronatus laicorum, & clericorum: dicitque præſentationem factam à laico excommunicato validam eſſe, à clerico vero nullam. In hac poſteriori parte conuenit hæc ſententia cum præcedente: & ideo eadem habet fundamenta: quæ ex dicendis magis explicabuntur. Alteram vero partem & hunc diſtinguendi modum docuit deciſio Rotæ, vt Couarruuias ſupra refert, vbi etiam affert ex Ludouico Gomezio in tractatu Expectatiuar. numero 60. in quadam cauſa Camorenſi in praxi ſeruatam eſſe: & eſſe communem opinionem teſtatur Rebuffus in cap. *Poſtulaſtis*, de Clerico excommunicat. miniſt. numero 104. Et fundari poteſt in capitulo, *Cum autem*, de Iure patronatus, vbi eodem modo diſtinguit Pontifex inter præſentationem factam à laico, vel à clerico: & dicit priorem poſſe mutari ante inſtitutionem, non vero poſteriorem, ſignificans priorem non conferre ius aliquod præſentato: poſteriorem autem conferre. Ex quo colligunt Innocentius, Abbas, & alii Doctores præſentationem factam à clerico ſubſtantialiter non differre ab electione: quia confert ius, ſicut prior: præſentationem vero laici eſſe longe diuerſam, ac merito quia non poteſt laicus habere poteſtatem ad ius ſpirituale conferendum: ius autem ad Eccleſiaſticum beneficium ſpirituale eſt. 25. *Tertia ſent. diſtinctione vtitur.* *Poſterior pars aſſertionis ſuadetur.* *Conſule auctores quos citat Couarr. & aliam editionem eius, quia videtur litera eius mendoſa. nam vbi d eit clerici videtur legendũ laici.*

Quæ

Quæ quidem differentia, & textus ille optime mihi probant poſteriorem partem huius ſententiæ nimirum præſentationem à clerico factam inualidam eſſe: quia æquiualet electioni, & electio inualida eſt. Item adiũgere poſſumus, quod in Clerico ille actus eſt alicuius poteſtatis ſpiritualis: atque adeo alicuius iuriſdictionis: oſtendimus autem omnem actum iuriſdictionis ab excommunicato factum inualidum eſſe. Simile argumentum eſt, quod hoc ius præſentandi ſemper conuenit ratione alicuius Eccleſiaſtici beneficii, ſed excommunicatus eſt ſuſpenſus, à beneficio, ac propterea non poteſt valide actum eius exercere. Agimus autem formaliter de clerico, vt clericus eſt: nam ſi contingat clericum non ex beneficio, ſed ex patrimonio ſuo habere ius præſentandi, talis præſentatio formaliter ac proprie laicorum eſt, etiamſi materialiter à clerico fiat, Item agimus de ſingulari perſona præſtante: nam licet collegium habere poſſit hoc ius præſentationis, tamen excommunicatum eſſe non poteſt: quia vero ſuſpenſum eſſe poteſt, & perſonæ eius poſſunt eſſe excommunicatæ, ideo in illo etiam procedit ratio, quatenus ius præſentandi aliquo ſpirituali titulo illi cõuenit, cum Eccleſiaſticum ſit, vt ſumitur ex dicto cap. *Cum autem* de iure patronatus.

17. *Suadetur prior aſſertionis pars.* Altera vero pars, quæ ad laicum pertinet, non videtur ſatis probari ex illo textu. Recte quidem inde habetur, illam ſpecialem rationẽ nullitatis, quæ in præſentatione à clerico facta reperitur, in ea, quæ à laico fit, non inueniri: quod vero nulla alia ſufficiens intercedat, inde non conſtat: nam aliæ rationes inter confirmandum ſecũdam ſententiam adductæ videntur ſufficientes, & ſuam vim retinere. Nihilominus tamen poteſt in hunc modum indui ci textus ille: nam vt Philoſophi aiunt, ſi affirmatio eſt cauſa adæquata effectus alicuius, negatio eſt cauſa negationis eiuſdẽ effectus: cauſa autẽ adęquata, ob quam præſentatio facta à clerico excommunicato eſt nulla, ea eſt quia ſcilicet habet vim electionis, & quia eſt vſus officii Eccleſiaſtici, vel (vt ita dicam) actus patrimonii ſpiritualis: pręſentatio autẽ laici non habet hanc ſpecialem rationem, ſed eſt vſus quidam ſui patrimonii temporalis: quod ipſe adminiſtrare poteſt & actus ad hoc neceſſarios ſaltem valide efficere, quamuis ſi aliquam communicationem includant, ob eam cauſam poſſunt nõ licere, ſicut inferius de aliis contractibus ſeu actionibus, quæ facti tantum eſſe dicuntur oſtendemus, & communiter traditur in cap. *Si vere* de Sentent. excommun. & c. *Veritatis* de Dolo, & contumacia: ergo, &c.

18. *Tertia opinio quantum ad poſteriorem partem admittitur.* Inter has ſententias hæc vltima, quantum ad illam partem de præſentatione iuris patronatus Eccleſiaſtici mihi videtur certa, & contrariam, ſeu primam ſententiam quoad hanc partem non eſſe probabilem: quia & fundamenta eius ex dictis facile ſoluta ſunt, & auctorem non habent. Altera vero pars de pręſentatione laicorum magis dubia mihi videtur pręſertim propter vltimam rationem in ſecunda ſententia adductam. Dicendum itaque inprimis cenſeo talem præſentationem ita eſſe ſufficientem, vt ſi Epiſcopus velit illam admittere, & præſentatum inſtituere, inſtitutio & collatio valeat. *Epiſcopus poteſt admittere, vel repudiare præſentationem ab excom. factam.* Addo vero deinde præſentationem illam non eſſe ita efficacẽ (vt ſic dicam) quin poſſit Epiſcopus illam repudiare, & non admittere, quantumuis perſona præſentata digna ſit, neque aliam habeat cauſam niſi quod præſentans excõmunicatus eſt. Quod mihi efficaciter probat ratio vltima in ſecunda opinione facta. In qua ſatis etiam cõſequenter dicitur ſi talis patronus ſit in mora ita legitime præſentãdi intra tempus, in quo ſecundum ius, aut ſecundũ ſpeciem inſtitutionem, tenetur, tunc poſſe Epiſcopum libere prouidere beneficium nulla ratione habita præſentationis ſibi factæ ab excommunicato, quandoquidem nec cum illo communicare, nec contractum aliquem cum illo inire tenetur. Vnde tandem concludo talem præſentationem ſecundũ hanc rationem potius dicendam eſſe nullam, quàm validam: quandoquidem efficaciam non habet ſed reputari poteſt.

Et ideo inefficax eſt aliorum argumentum ſcilicet, quod præſentatio tantum eſt expreſsio voluntatis, aut optio quædam, quã poteſt facere excommunicatus: parum enim refert optare, aut voluntatem explicare, ſi alter poteſt illam negligere, & ſuam exequi ſuo tempore. Pręſentatio ergo valida, eſt explicatio voluntatis, & optio, quæ efficaciter determinet perſonam, cui facienda ſit inſtitutio, iuxta c. *Decernimus*, 16. qu. 7. excommunicatus autem non poteſt huiuſmodi volũtatem, vel optionem in pręſenti materia habere. Quare etiam non ſatis eſt dicere pręſentationem iſtam eſſe actum pertinentem ad adminiſtrationem proprii patrimonii: nam etiam hic actus ſi ad ſuam efficaciam requirat communicationem alterius, poteſt per excommunicationem impediri. Dices, illa duo videri inter ſe cõtraria: quia ſi pręſentatio inualidã eſt, nec ſufficiens eſſe poteſt. Reſpondetur non eſſe contraria, quia licet illa præſentatio ſit inualida quoad efficaciam: ſi tamen accedat Epiſcopi conſenſus, ipſe poteſt, quaſi ſupplere defectum illum, cum deficiente legitima præſentatione ad eum deuoluatur ius prouidẽdi: & ita illa inſtitutio potius eſt tunc valida ex voluntate Epiſcopi qui iam habet quaſi virtualiter ius præſentandi, ſeu prouidendi ſi voluerit. Solum operari videtur in eo caſu explicata volũtas excommunicati, vt non poſsit poſtea reclamare contra inſtitutionem factam ab Epiſcopo, tam quia hoc cederet in fauorem eius, vt in prima opinione argumentabamur; tum etiam quia quoad hoc recte dicitur illa expreſsio voluntatis, tantum eſſe, quid facti: & ideo ex parte excommunicati ratam eſſe, ſi ab Epiſcopo acceptetur. 29.

Atque ex hac reſolutionẽ facile declari poteſt, quomodo hic applicanda ſit noua deciſio Extrauagantis *Ad euitanda*: Nam ipſi excommunicato nũquam licet hæc præſentatio, ſiue ſit denunciatus, ſiue non: quia illi non ſit vllus fauor, quantum tamen ſpectat ad validitatem pręſẽtationis, ſi excommunicatus ſit vitandus, clarum eſt, pręſentationem eſſe inualidam modo explicato, tum in clerico, tum in laico. Quod ſi excommunicatus ſit ex non vitandis, hoc etiam in vniuerſum habet, vt non poſsit Epiſcopum obligare ad illam acceptandam: quia vt ſæpe dixi, licet per illam extrauagantem liceat cõmunicare cum hoc excommunicato, nullus tamen ad hoc obligatur: ergo neque Epiſcopus ad acceptandam præſentationem ab excommunicato factam: neque enim negari poteſt, quin hæc ſit quædam communicatio cum illo. Atque hinc fit, vt talis præſentatio, ſi à clerico fiat, non poſsit dare ius ipſi præſentato: quia ſi daret ius obligaret Epiſcopũ ad inſtitutionem faciendam. Et in hoc differt præſentatio à collatione beneficii: quia hic non tantum conſideratur commodum eius qui præſentatur, ſed etiam ius Epiſcopi cui præſentatur: quod etiam conſiderandum eſt in electione, ſi ab alio confirmanda ſit, vt collatio beneficii facienda: nam reſpectu illius non poterit dare ius, ſi ab excommunicatis etiam nõ vitandis facta ſit. Nihilominus tamẽ poterit Epiſcopus huiuſmodi præſentationem ab excommunicato non vitando factam admittere, ſi velit, idque non ſolum valide, ſed etiam licite, quia non tenetur vitare huiuſmodi excommunicatum propter Extrauagantem *Ad euitanda*, ergo hoc titulo non prohibetur acceptare talem præſentationẽ: ſed ex nullo alio capite id eſt prohibitum: ergo eſt licitum, & à fortiori validum. Item quia ſolum pro pter ius ſeu libertatem ipſius Epiſcopi talis pręſentatio

30. *Præſentationi applicatur deciſio Extrauagantis Ad euitanda, quoad laicos.*

tatio,vel non obligat,vel non confert ius alteri:ergo ſi ipſe voluntarie conſentiat, nihil eſt quod effectum poſsit impedire.

31. Vnde tandem addo, licet excommunicatus ſit vitandus & malefaciat Epiſcopus acceptando illius præſentationem propter communicationem cum illo,nihilominus validam eſſe inſtitutionem & collationem.Quod quidem verum præcipue eſt,quando præſentatio eſt laicorum: nam illa ſufficiens eſt ad explicandam patroni volũtatem, quæ nullo iure facta eſt irrita,ergo,ſi Epiſcopus velit illam acceptare, & vti poteſtate, quam habet ad inſtituendũ, nihil eſt cur talis actio non habeat effectum: quanquam fortaſſe Epiſcopus in debito modo id faciat. In quo etiam non video grauiorem culpam, quam ſit in humana communicatione cum excommunicato, quæ in præſenti materia non videtur adeo grauis,vt conſtituat mortale peccatum, ſecluſo ſcãdalo.Quando vero prȩſentatio eſt clericorum,magis dubia res eſſe videtur: quia Canoniſtæ communiter dicũt inſtitutionem eſſe nullam, vt Couarruuias, & alii referunt. Ego vero nullum ius inuenio, in quo hoc ſic intellectum fundari poſsit. Qua propter ne ipſa prȩſentatione cenſeo eſſe nullam tum quoad hoc, vt non poſsit ius conferre præſentato, tum etiam quoad hoc, vt non poſsit obligare Epiſcopum ad inſtituendum præſentatum: Quare etiã cenſeo, ſi Epiſcopus ex ignorantia defectus prȩſentationis, & putans illam eſſe legitimam, inſtituat, nullam eſſe inſtitutionem,quia eſt inuoluntaria,cũ ſit in ignorãtia fundata. At vero, ſi Epiſcopus ſciens defectum præſentationis illam voluntarie acceptet & beneficium conferat, opinor collationnm eſſe validam quia non habet defectum ſubſtantialem, quem Epiſcopus non poſsit ſua voluntate, & poteſtate ſupplere, Nam quoad effectum pertinet, patronus, qui per ſe habebat ius præſenti, iam ſatis explicuit voluntatem ſuam: quod vero ſpectat ad ius, quod patronus dare nõ potuit,quia ſuſpenſam habebat poteſtatẽ, id dare poterit Epiſcopus ſimul cum ipſo beneficio, cum deficiente patrono totum ius ad ipſum deuoluatur.

Applicatur eadem deciſio quoad clericos.

32. Et iuxta hæc quæ diximus de actu eligẽdi & prȩſentandi iudicãdum eſt de aliis actibus, qui diuerſis nominibus in iure ſignificantur, in re tamen æquiualentem habent rationem: huiuſmodi eſt poſtulatio,vel nominatio: de quibus late Canoniſtȩ in titulo de poſtulatione prælatorum.De his ergo eodem modo ſentiendum cenſeo, quo de electione, vel præſentatione, nam ad conferendũ ius aliquod ſpirituale in efficaces ſunt,& inualide, etiamſi alioqui poſſent illud conferre quando cum ſolennitate fiunt vt videre eſt apud Abbatem cap.2.de poſtulatione Prælatorum, num. 34. Quare in ſimplici nominatione, licet vim non habeant cogendi Epiſcopum, propter rationem ſupra datam, tamen ipſe velit acceptare, & inſtituere, factũ, vt exiſtimo, tenebit,ob eadem fundamẽta.De inſtitutione autem idem iudicium eſt, quod de collatione beneficii:nã licet hæc à iuriſperitis diſtinguatur ab illa re tamen vera eſt collatio quædam, ſed accommodata eſt illa vox ad ſignificãdam collationem beneficii pertinentis ad ius patronatus, quæ non eſt omnino libera collatori,ſed facere illam debet in perſonam nominatam ſeu prȩſentatam, vt expoſuit Abbas in titulo de inſtitutionibus cap. *Ex frequentibus*, & aliis Conſtat ergo etiam inſtitutionem eſſe proprium actum poteſtatis ſpiritualis,ac proinde factam ab ex communicato nullam eſſe. Atq; eadem ratio eſt de confirmatione beneficii, quæ etiam eſt actus iuris dictionis, & de omnibus ſimilibus.

Doctrina data de præſentatione clericorum habet in nominatione, aut poſtulatione.

Inſtitutio aut confirmatio beneficii ab excommunicato facta eſt nulla.

Num actus intromittendi aliquem in poſſeſsionem ab excommunicato factus ſit validus.

33. DVbitari vero poteſt de nonnullis, primum de collatione poſſeſsionis, ſeu de actu intromittẽdi aliquem in poſſeſsionem: nam etiam videtur actus iuriſdictionis, & ex hac parte nullus.Tamẽ de hoc actu ab excommunicato facto Canoniſtæ aiunt validum eſſe. Ita Abbas in cap. *Veritatis*, de Dolo,& contum.n. 42.& in cap. *Pro illorum*,de præbend.nu. 16.intelligendum vero eſt de collatione poſſeſsionis,quantum ad merum actum recipiendi,vel conſtituendi aliquem in poſſeſsionem ſui officii,aut beneficii, quod per collationem, ſeu electionem, & confirmationem iam quoad totum ius, & dominium obtinuerat.Et ratio eſt,quia per talem poſſeſſionem non datur aliquod ius, ſed ſolum datur alicui,quod ſuum eſt. Quapropter talis actus non ſolum validus eſt, ſed etiam licitus,ſi alioqui neceſſarius ſit,quia excommunicatus non prohibetur ſoluere debitum, nec dare alicui, quod ſuum eſt:Neq; alter prohibetur rem ſuam ab excommunicato exigere. At vero in illo actu poſſeſsionis petendȩ vel acceptandȩ nihil aliud fit,quantum ad illud factum ſpectat. Secus vero erit,ſi in illo negotio actum aliquem iuriſdictionis exercet, neceſſe ſit, vt cum iudex Eccleſiaſticus poteſtate ſua vtitur admittendũ aliquem in poſſeſsionem: nam ſi excommunicatus ſit id facere non poteſt, neque actus ille ex ea parte robur aliquod vel valorem accipiet. Quod verum eſt, etiamſi talis iudex ſolum ſit executor, iuriſdictionis vſum habens: nã omnis vſus iuriſdictionis per excommunicationem ſuſpenſus eſt. Atque ita ſentit Abbas in c.*Fraternitatis*:de teſtib.n.9.licet contrarium teneat additio ad illum in c. *Pro illorum*,de Præbend. n. vlt. lit. B.Solum ergo receptio, vel collatio poſſeſsionis,prout à priuatis perſonis fieri poteſt abſque iuriſdictione, valida dicitur,etiamſi talis perſona excommunicata ſit.

Dices ergo eadem ratione poterit excommunicatus beneficii poſſeſsionem poſtulare, & illi data valebit,ſi antea plenum, & confirmatum ius beneficii obtinuit, quia quod reliquum eſt,ad factum tãtum pertinet,quod excommunicato licet, vt recuperare rem ſuam, vel poſſeſsionem hæreditatis adire. Reſpondeo eſſe diſparem rationem propter quam probabilius cẽſeo oppoſitum in excommunicato ipſo, tum quia quod excommunicatus poſſit accipere poſſeſsionem beneficii, eſt magnus fauor eius: non vero quod poſsit alteri dare: tum etiã quia excommunicatus eſt ſuſpenſus ab omni vſu ſui beneficii,& priuatus omnibus fructibus,& commodis eius: ergo eſt etiam priuatus à poſſeſsione capienda,ſi illam non habet: quia non eſt dubiũ, quin ille ſit vſus valde vtilis, & cõmodus beneficii nam, licet poſſeſsio non conferat nouum ius,multum tamen illud firmat,& ſecurius reddit.Deniq; actus ille ex parte eius, qui poſſeſsionem accipit iuris ſpiritualis exiſtit, & ideo ſi ipſe excommunicatus ſit, illi prohibitus eſt & inualidum eſſe cenſeo.

34. *Obiectio.*

Soluitur.

Exc. non poteſt accipere poſſeſsionem ſui beneficii.

An reſignatio beneficii ab excommunicato in fauorem tertii facta,ſit valida.

ET ſimili modo expediendum videtur aliud dubium, de renunciatione beneficii ab excommunicato facta in fauorem tertii. Videri enim poteſt illa reſignatio valida: quia non eſt actus iuriſdictionis: ſed actio omnino priuata, & ex proprio ac perſonali dominio. Oppoſitum tamen videtur ſupponere Couarruuias dicto cap. *Alma*, p. 1. §. 7. num 7. verſic. *Quid autem reſpondendum ſit*, &c. dum ait collationem beneficii, quæ fit ab aliquo vt priuato, & non

non ratione publice muneris, eſſe nullam, ſi ille ſit excommunicatus, etiam occuctus. Nō apparet autem qua ratione poſsit melius collatio beneficii tribui priuatæ perſonæ, quam propter renunciationem proprii beneficii: eſt ergo hæc renunciatio inualida. Et in eam ſententiam refert ibi alios auctores.

Obiectio. Ratio vero eſt, quia excommunicatus priuatus eſt omni vſu ſui beneficii: item priuatus eſt omnibus fructibus eius: ergo multo magis eſt priuatus

Soluitur. poteſtate donandi illud alteri. Dices, Non ipſe donat, ſed prælatus Eccleſiæ, in cuius manibus reſignat. Reſpondetur, ſi ſimpliciter reſignaret, & prælatus libere cōferret cui vellet, valida quidem eſſet actio, quia excommunicatus tunc nullo modo cōcurrit poſitiue (vt ſic dicam) ad collationem beneficii, ſed ſolum ad ſpoliandum ſe: quod facere poteſt: quia illud proprie ad merum factum pertinet: & non eſt vſus alicuius ſpiritualis poteſtatis: vel iuris, ſed propriæ voluntatis: & ideo diximus ſupra excommunicatum non poſſe beneficium acquirere, poſſe tamen illud amittere. At vero quando renunciatio fit determinate in fauorem tertiæ perſonæ, ille qui renunciat, aliquo modo concurrit ad collationem beneficii, ſaltem deſignando perſonā, ita vt alteri dari non valeat. Vnde quodammodo participat rationem præſentationis: quare ſicut illa inualida eſt ab excommunicato facta, ita & hæc: & eadem proportione de vtraque iudicandum cenſeo. Nec diſputo modo, an talis renunciatio in fauorem tertii licite, & abſque ſimonia fieri poſsit coram Epiſcopo, vel Pontifice, aut de licentia illius, vel ſine pacto, &c. nam hæc non ſpectant ad hunc locum: aliquo enim modo licite fieri poteſt, & de illo loquimur: cætera alibi explicanda ſunt.

36. *De quo excom. procedat reſolutio data iuxta Extrau. Ad euitanda.*

Hic vero ſpecialem dubitationem habet an procedat hoc non ſolum in publico excommunicato, ſed etiam in occulto. Couarruuias ſupra ſentit in vtroq; procedere. Et ratio, quæ ex illo ſumitur, eſt, quia reſignare proprium beneficium non eſt opus officii publici, ſed priuatæ perſonæ: quamuis autem in his, quæ ſunt publici muneris, reſpublica, ſeu Eccleſia prouideat, vt acta à perſona inhabili valeant, ſi impedimentum ſit occultum, tamen in actionibus priuatis non ita prouidet, quia hoc non ſpectat ad commune bonum, neque iura de priuatis actionibus loquuntur. Quę doctrina ſumpta eſt ex Innocentio in cap. *Cum dilectus*, de Conſuetud. num. 5. & communiter recepta eſt. Additque Couarruuias, per Extrauagantem *Ad euitanda*, nihil in hoc immutatum aut innouatum eſſe. Veruntamen, licet illa communis doctrina in iure antiquo vera ſit: & optima ratione fundata, ex vi tamen Extrauagantis, *Ad euitanda*, dicendum cenſeo, prædictam actionem eſſe inualidam factam ab excommunicato vitando: de non vitando autem, aut licet publicus ille ſit, idem iudicium eſt quod ſupra de præſentante excommunicato tulimus: quia, vt dixi, eadem eſt de vtroque ratio quoad cætera, ergo & quoad hoc. Item quia ille excommunicatus non eſt vitandus in cæteris actibus, vel negotiis, ergo neque in hoc: poteſt ergo eius reſignatio acceptari in fauorem eius cui reſignatio fit: & ita etiam ſeruatur intentio Extrauag. *Ad euitanda*, quia non fit fauor excommunicato, ſed alteri, quem non eſſe excommunicatum ſupponimus.

DISPVTATIO XV.

De Septimo effectu excommunicationis, qui eſt priuatio ciuilis, ſeu politicæ communicationis, in quo plures includuntur.

HACTENVS dictum eſt de ſpiritualibus incommodis, quibus excommunicatus afficitur, & bonis, quibus priuatur; de quibus, quia præcipuum locum in hac materia tenent, ſigillatim, & copioſe diximus. Nunc dicendum eſt de temporalibus incommodis; & priuatione externæ communicationis in iis, quæ ad ciuilem & humanam vitam ſpectant. Quæ in duo capita diſtingui poſſunt: vnum (quod generatim dici poteſt humana, ſeu ciuilis conuerſatio) comprehendit omnes actiones pertinentes ad communicationem mere priuatam, quæ ſub illo verſiculo continentur, *Os, orare, vale, communio, menſa negetur*, de cuius intelligentia poſtea dicam. Aliud vero caput comprehendit actiones aliquo modo publicas, vt ſunt iudicium ferre, Rempublicam temporaliter gubernare, & aliæ, quæ his reſpondent, vel cum eis coniunctæ ſunt. Poſſumuſque totam hanc vocare forenſem communicationem. Sub hoc ergo duplici capite plures alios effectus excommunicationis comprehendemus: de quibus Summiſtæ, aliique Doctores præſertim Canoniſtæ, & ſigillatim & copioſe diſputant.

SECTIO I.

Vtrum Excommunicatus priuatus ſit omni ciuili communicatione.

REgula generalis eſt, excommunicatū priuatum eſſe omni ciuili communicatione aliorum fidelium per ſe loquendo, exceptis tantum caſibus in iure expreſsis. Eſt communis Theologorum in 4. d. 18. vbi D. Thom. q. 4 ar. 1. Richar. & Paludanus, Argentin. d. 19. Soto d. 22. Adrian. q. 3. de Clauib. Summiſtæ verb. *Excommunicatio.* Nauarr. c. 27. à num. 17. Couarruuias cap. *Alma*, p. 1. §. 1. qui alios refert. Et fundatur in definitione excommunicationis ſupra tradita, & iuribus ex quibus illam deduximus: & in particulari ſumitur ex cap. *Nuper* ibi, *vel oſculo, aut etiam comedendo*, & in cap. penul. ibi, *Quæ à communicatione fidelium ſeparat*, de Sēt. excom. & ex cap. *Si aliquando*, eodem titulo, quatenus Pontifex ibi dclarat per ſuas litteras, quæ cum ſalutationis alloquio ad excōmunicatum deſtinatur, illum non abſolui, quando per ignorantiam, aut inconſiderationem ita expediuntur: ſupponit ergo etiam ſalutationem huiuſmodi excommunicato denegandam eſſe. Idem probatur ex cap. ſecund. de Exceptionibus ibi, *In locutione, vel oratione.* & infra, *Cum à communicatione fidelium ſit remotus.* De eadem re ſunt multa iura 11. qu. 3. & ſpecialiter in cap. *Sicut Apoſtoli*: notanda ſunt illa verba: *Si quis cum excommunicatis aduerſando regulas ſcienter ſaltem in domo ſimul locutus fuerit, ille communione priuetur*, & in ca. *Excommunicatus. Aut cibo aut potu, aut oſculo, nec aue eis dicat*: & capite ſequenti: *Nec palam, nec abſconſe* dicitur loquendum eſſe cum illo. Idem ſumitur ex cap. *Ad menſam*, cap. *Si quis laicus*, & aliis multis tum ibi, tum 24. q. 1. & ſæpe alibi. Ratio vero non eſt alia, niſi prohibitio Eccleſiæ, & inſtitutio huius cenſuræ cum ratione eius ſupra ſuo loco tradita. 1. *Axioma generale.*

Ex his ergo iuribus ſumptæ ſunt illæ voces, ad quas Doctores reduxerunt actiones omnes ad hanc communicationem ſpectantes, Scilicet, *Os, orare, vale, communio, menſa negetur.* Os enim proprie ſignificare videtur oſculum pacis: de quo in particulari fit ſermo in dictis iuribus, & ſub illo comprehendi 2. *Actiones circa excō. prohibitæ ad quinq; reducūtur.*

Quæ actiones per os, ſignificantur. henditur quodlibet ſignum amicitiæ, & Beneuolentiæ ſpecialis excommunicato exhibitum. Sub illa etiam particula, comprehenditur confabulatio, vt communiter exponitur : & omnis ſermo cum excommunicato, ſiue ſecrete, ſiue palam, ſiue mutuo colloquendo, ſiue loquendo tantum, aut aures ei præbendo; ſic enim hic effectus ab omnibus exponitur, & ſumitur ex citatis iuribus. Rurſus extenditur hæc pars ad locutionem per literas, vel per nuncium, vel per nutus: quacunque enim ratione fiat, eſt humana collocutio & communicatio, quæ licet per, *os*, ſignificetur, quia vox eſt præcipuũ inſtrumentum huius communicationis, tamen ſub illa comprehenditur omne inſtrumentum, quod loco vocis vſurpari ſolet. Atque hæc eſt etiam communis ſententia.

3. *Quid per verbum vale* Rurſus omiſſo verbo *orare*, quod non ſpectat ad hanc ciuilem communicationem, ſed ad ſpiritualem ſuperius declaratam : per verbum *vale*, ſignificatur omnis ſalutatio honorifica, quæ reſpectu excommunicati prohibita eſt, vt ex citatis decretis conſtat. Et continetur hæc pars quodammodo in præcedente : nam honorifica ſalutatio rationalis perſonæ quædam allocutio ad illam eſt, quia ſignificatur illi bona æſtimatio, & interior reuerentia: quæ ad illam habetur : ac propterea etiam excommunicato exhibẽda non eſt, quia quamdiu talis eſt dignus nõ eſt tali æſtimatione, vel ſignificatione eius: Et fundatum hoc videtur in illis verbis ſecund. Ioan. 1. *Neq; aue ei dixeritis*, quod de hæreticis, & ſchiſmaticis expoſuit Beda, & habetur in cap. *Omnis*, 24. *Quorundam reſtrictio.* quæ. 1. Quidam autem hoc reſtringunt ad eam ſalutationem, quę verbis fit: quam in rigore ſignificare videtur verbum *Vale*, aut apud Ioannem verbum *Aue*, quia pœnæ cum ſint odioſæ, reſtringendæ ſunt. Ita Angelus verb. *Excommunicatio*, 8. nu. 5. Antoninus 3. part. titul. 25. cap. ſecund. in princip. Soto, quamuis ſcrupuloſe in 4. diſt. 22. quæſt. 1. articul. 4. & Iacobus de Graff. lib 4. caſuum conſcien. cap. 12. nu. 5. Vnde conſequenter aſſerunt, qui reuerentiam exhibet, vel reſalutat excommunicatum ei aſſurgendo, vel caput aperiendo, vel aliud ſimile vſitatum ſignum exhibendo, dummodo non loquatur, non peccare, neque incurrere excommunicationem minorem. Quorum ſententia licet ad praxim accommodata ſit, & vnam poſsit excuſationem habere, quæ eſt conſuetudo: in rigore tamen iuris non videtur vera, tum quia ſimpliciter iure *Reiicitur.* prohibetur omnis communicatio, vt ſupra citatum eſt: hæc autem reuerentiæ ſignificatio, etiamſi ſolis nutibus fiat, quædam communicatio eſt, non minus, quam locutio alia facta nutibus: tum etiam quia morali æſtimatione tam eſt actus duliæ, vel obſeruantiæ nutibus exhibitus honor, quam verbis imo regulariter potius fit aliis actibus externis, quam voce : lex autem, quæ vetat hunc actum honoris, ſimpliciter intendit prohibere actum obſeruantiæ exterioris ega excommunicatum quamuis forte vtatur verbo pertinente ad vocem: quia non potuit vno verbo omnes materiales actus comprehendere, & voces ſunt expreſsiora ſigna humanæ communicationis. Nam, ſi ob eam cauſam hęc prohibitio ad propriam vocem reſtringitur eadem vel maiori locatio erit eodem modo reſtringenda quod nemo dicet alioqui hęc prohibitio inutilis, & ridicula fieret.

4. *Reſtrictio alia improbatur.* Dicunt vero nonnulli ex citatis auctoribus, licitum eſſe exhibere illa ſigna, ſi id non fiat intentione honoris præſtandi, ſed ſolum ad vitandum ſcandalum, vel propter vrbanitatis indicia. Sed primum hoc idem dicere poſſent de voce. Deinde exhibere ſigna honoris ſine intẽtione honorandi fictio quędam eſt, & moraliter, prout hic & nunc fit, mendacium continet, ac denique etiam prohibetur illa lege, qua ſimpliciter vetatur talis honoris exhibitio,

ſicut exhibere honorem idolo abſque intentione honorandi eadem lege religionis prohibetur. In rigore ergo hoc genus actionum prohibitum eſt ex vi excommunicationis, quamuis fortaſſe nonnullæ ex his propter conſuetudinem, vt dixi excuſari poſsint. Hæc enim prohibitio humana eſt, quæ per conſuetudinem derogari potuit. Locutus ſum autem de honorifica ſalutatione, quia, vt omnes auctores dicunt, verbis deprecatoriis, & præſertim iis quę ad emendationem, & reſipiſcentiam poſtulandam pertineant, licitum eſt ſalutare excommunicatos, quoniam & pro excommunicato orare priuatim licet vt ſupra diximus, & de iis quæ ad excommunicationem pertinent, & iuuare poſſunt ad conuerſionem excommunicati, loqui etiam cum illo poſſumus : vtrumque autem horum virtute continetur in illo ſalutandi modo.

Communio, quę quarta vox erat illius verſiculi, 5. ſi per antonomaſiam pro vſu Euchariſtię ſumatur, *Quid per verbum communio denotetur.* huc non ſpectat ſed ad ſpiritualem communicationem & ita intellexit illam vocem D. Thom. in 4. d. 18 quæſtione 2. articulo 1. explicat tamen generaliter de tota communione ſacramentorum : ſi vero ſumatur iuxta propriam vocis ſignificationem cõprehendit generatim totum effectum excommunicationis Accommodata ergo videtur illa vox ad ſignificandas alias actiones externæ communicationis, quę proprium nomen non habent, & ſub aliis vocibus non comprehenduntur, vt eſt v.g. cohabitatio, cooperatio ſeu ſocietas in aliquo negotio gerendo, & ſimilis. Atque ita exponitur communiter illa vox à Doctoribus. Quanquam poſſent aliter illæ tres voces ita explicari, & accommodari, vt prima, ſcilicet *os*, ad beneuolentię & amicitię ſigna: ſecunda ſcilicet, *vale*, ad ſigna reuerentiæ, & honoris: hęc vero tertia ſcilicet *communio*, ad omne genus humanæ conuerſationis : & ſocietatis, vel contractus, qui illam requirat referatur: nam cohabitatio ſub vltima voce, id eſt, *menſa*, ſatis congruente ratione comprehendi poſſet. Quidquid vero ſit de vocum ſignificatione, ſub his intelligimus prohibitum eſſe ex vi excommunicationis quodlibet opus gerere cum excommunicato, quod mutuam operam poſtulet: nam hæc ſine dubio humana communicatio eſt. Item prohibitum eſt cum excommunicato comedere, quod in ſpecie declaratur in citatis iuribus, & ab auctoribus multis modis extenditur.

Primus & maxime proprius eſt, quando ſimul in 6. eadem menſa comedunt non excommunicatus, & *Prohibitũ eſt cum excom. comedere.* excommunicatus : vel quia alter alterum inuitat, vel quia veluti communem, aut ſocialem vitam agunt: ſiue communes cibi omnibus apponantur, ſiue ſingulis proprii: quolibet enim ex his modis humana communicatio intercedit. Quæ tamen non inuenitur quando veluti caſu & ſine vlla ratione vnius ad alterum, vel vtriuſque ad vnum quaſi corpus, in eadem domo, aut etiam materiali menſa vnuſquiſque ſuis cibis vtitur: quia illa re vera non eſt cõmunicatio eorum inter ſe, & ideo id non eſt prohibitum At vero, ſi vterq; ad eandem menſam conueniat ab vno tertio inuitatus etiam in aliena domo, iudicio fere Doctorum omnium ibi interuenit communicatio prohibita : quia licet non videatur eſſe adeo immediata, ratione tamen vnius tertii aliqua communicatio eſt; & morali ęſtimatione ita cenſetur, vt ſumitur ex D. Thoma in 4. d. 18. quæſt. 2. articulo 1. quatenus ait abſoluta prohibitum eſſe ne aliquis cum excommunicato comedat : in prędicto autem caſu vere ac proprie diceretur comedere cum illo. Idem dixit Innocent. in ca. Nuper de Sentent. excomm. Antoninus, Syluest Caiet. Nauarrus & alii Qui addũt, etiamſi, prandio inchoato, excommunicatus adueniat, alium teneri menſam deſerere, ſi non poſsit aliter conſortium eius

vitare: quod probari, & explicari poteſt ex iis, quæ diximus de vitando excõmunicato in eadem Miſſa cum illo audienda.

7. Addunt etiam, præſertim Nauarrus, non ſolum vitandum eſſe huiuſmodi conuiuium cum excommunicato in eadem menſa, ſed etiam in diuerſis, ſi ſit in eadem domo, & eodem tempore per modum vnius conuiuii, vt quis plures inuitaret, quos vna menſa non caperet. Quod quidem maxime procedit, quando, licet menſæ ſint quaſi materialiter diſtinctæ, ita vero ſunt in eodem cænaculo, vel refectorio ordinatæ, vt vnã artificialiter componant: At vero ſi eſſent in diuerſis cubiculis etiamſi eodem tempore, & ob eandem cauſam, & rogatu ac expenſis eiuſdem perſonę ad cõmedendum in eadem domo conuenirent: id ſatis non eſt, & pyſice, vel moraliter dicatur vnus cum alio comedere, ideoque non videtur communio cenſuræ contraria: quia per eam ſolum prohibentur alii, ne cum excommunicato comedant. Poteſtque exemplo declarari, nam quando hoc modo inuitantur viri, & fœminæ ab eadem perſona, ita tamen vt viri per ſe & ſimiliter fœminæ ſeparatim & diuerſo loco comedant, non poſſunt dici viri cum fœminis comediſſe, aut è conuerſo: idemque eſt ſi inuitentur nobiles, & plebei, domini & famuli, vt eodem quidem tempore, ſeparatim tamen comedant, ergo ſimiliter in pręſenti, vt reſultat hic reſpectus comedendi cum alio, non ſatis eſt illo modo in eadem domo manducare: ergo neque id eſt ſatis ad agendum contra excommunicationem: neque etiam videtur ſufficere quod id faciãt propter petitionem, amicitiam vel aliam cauſam eiuſdem perſonæ: quia ex hoc ſolo non reſultat communicatio eorum inter ſe. Et hoc cenſeo in rigore verum, quamuis aliud ſecurius eſſe videatur.

8. *Non licet excomm. in eodem lecto dormire.* Rurſus, quod de menſa diximus, ad lectum à Doctoribus extenditur, non enim, debet quis non excommunicatus cum excommunicato in eodem lecto dormire, vt patet ex ſupra citatis, & ex omnibus Summiſtis. Qui ſecus eſſe cenſent, ſi in eodem cubiculo diuerſis lectis vtantur; nam hanc non cenſent eſſe communicationem prohibitam, ſicut dictum eſt de cibo & potu. Sed aduerto hoc eſſe verum regulariter, quia in eodem lecto non tam facile conuenitur abſque mutua ſocietate & communicatione ſicut in eodem cubiculo in diuerſis lectis: tamen vbi contigerit eandem ſeruari proportionẽ, eandem dicam intercedere prohibitionem. Nam, ſi duo per modum ſocietatis eodem cubiculo vtantur, quamuis in lectis ſint diſtinctis, inter ſe cõmunicare cenſebuntur, eritq; illis talis communicatio prohibita. Et è contrario ſi caſu accidat, vt duo ſine vlla inter ſe coniunctione vel ſocietate in eodem hoſpitio pernoctent, & vtrique vnus tantum lectus tribuatur nulla propria communicatio intercedat, etiamſi in eodem lecto dormiant: ſicut in ſimili ſupra de menſa dicebamus: nec video cur hoc potius, quam illud prohibitum ſit. Et confirmatur, ac explicatur, nam iidem auctores extendunt hanc prohibitionem ad cohabitationem cum excommunicato in eadem domo vt patet ex Syluestro, Nauarro & aliis: quod neceſſario intelligendum eſt, & ipſi interpretantur de cohabitatione (vt ita dicam) formali, id eſt cum aliqua vitæ ſocietate, nam materialiter ſolum ibi habitare, vbi excommunicatus habitat, prohibitum non eſt: quia illa non eſt communicatio humana ita igitur vetitum eſt condormire, non materialiter ſed formaliter: per modum humanæ ſocietatis: ſi ergo ita fiat etiam in diuerſis lectis, prohibitum erit, ſi vero non ita fiat etiã in eodem lecto, prohibitum non erit. *Obiectio diluitur.* Dices D. Ioan. in eodem balneo cum hæretico ſimul lauari noluit, cum tamen illa ſolum materialis coexiſtentia, aut conlauatio fuiſſe videatur. Reſpondeo illud non fuiſſe neceſsitatis, ſed ſuper erogationis opus, & exemplum ad hæreſis deteſtationem oſtendendam.

Atque eodem modo intelligendas cenſeo omnes alias communicationes, quas ſub illis verbis Doctores intelligunt eſſe prohibitas, ſcilicet conſedere, coambulare, ſimul iter agere, collaborare, ſeu cooperari: hęc enim omnia intelligẽda ſunt formaliter, & per modum communicationis eſſe prohibita. Si tamen ſolum materialiter excommunic. & nõ excommunicatus ſimul in eodem loco deambulent, vel iter agant per eandem viam, vel in eadem naui incedant, non agunt, contra cenſuram, quia illa non eſt humana communicatio. Cooperari vero dicentur, quando mutuam operam, aut miniſteriũ ſibi præbent in eodem opere, aut artificio efficiendo, etiamſi ad tale opus conducti ſint: ſecus vero eſſet, ſi ad laborandum in diuerſis partibus eiuſdem domus conducerentur, etiamſi ab eodem, & in eodem tempore, & pro eadem domo conſummanda conducti eſſent, & laborarent. Itaq; hæc omnia moraliter penſanda ſunt, vt ſi communicationem includant, intelligantur prohibita, & non alias. 9.

Atque ex his omnibus colligitur primo effectus 10.
hos, (quod fere in aliis obſeruari poteſt) licet directe *Corollarium ex dictis.* & per ſe ordinentur ad punitionem & coactionem excommunicati, tamen in alios magna ex parte redundare & plures ex illis paſsiue potius (vt ſic dicam) quam actiue ad excommunicatum pertinere. Declaratur, nam ex vi huius effectus obligatur excommunicatus, quantum eſt ex ſe, abſtinere ab omni prædicta communicatione cum cæteris fidelibus, nam cum iura dicunt per hanc cenſuram ſeparari excommunicatum à communicatione fidelium, non intelligunt ſeparari tantum per prohibitionem aliis factam, ne cum ipſo communicent, ſed multo magis per prohibitionem ipſi factam, ne cum aliis communicet. Propter quod dicitur in cap. *Illud* de Cler. excom. miniſt. excomm. non vitare multo magis, quam non vitari periculoſum exiſtere, & ita intelligunt hunc effectum Theologi in 4. diſtinct. 16. vbi pręcipue D.Thom. Richardus, & Paludanus Argent. diſtinct. 19. Adrianus quæſtio. 3. de Clauib. & Canoniſtæ dict. cap. *Illud*, & in cap. Penul. de Sentent. excom. Quod adeo verum *eſt*, vt etiam poſt Extrauagan. *Ad euitanda*, omnis excommunicatus, quantum eſt ex ſe, ad hoc obligetur, etiamſi non denunciatus ſit, nec publicus, ſed omnino occultus quod ſæpe in ſuperioribus annotatum eſt, propter particulam eiuſdem Extrauagãtis, qua cauetur per eam nullum priuilegium ipſis excommunicatis conferri: quod ſpecialiter notauit Nauarr. libro de Oration. & Hor. canon. capite 21. numero 17. & 18. Vbi deplorat abuſum & impudentiam multorum, qui donec denunciati ſint abſtinere non curant. Deinde ex vi huius effectus fiunt ipſi excommunicati per cenſuram quaſi obiecta inhabilia, ſeu incapacia ad communicationem humanam honeſtam, & fidelibus dignam: atque hoc modo dicimus huiuſmodi effectum paſsiue etiam pertinere ad excommunicatos ipſos ſic ſalutari non debent, quia facti ſunt obiecta indigna ſalutatione, & honore ſecundum illum ſtatum, atque ita de aliis. Tandem hinc redundat hic effectus in alios prohibens illos ne huiuſmodi genus communicationis excommunicato exhibeant: tum quia hęc ſunt veluti correlatiua, & ideo ex parte vtriuſque fuit neceſſaria prohibitio, vt effectus eſſet in ſuo ordine perfectus: tum etiam quia iura expreſſe hoc declarant, vt ſuperius citatum eſt.

Dixi autem ſemper hanc prohibitionem verſari 11.
inter ipſos fideles, per fideles intelligendos baptizatos: nam cum infidelibus per ſe, & ex vi cenſuræ non eſt prohibita communicatio, nec ex parte ipſorum infidelium, cum illi non ſint ſub Eccleſiæ iuriſdictione *Non eſt prohibitũ infidelibus cũ excõmunicatis com-*

dictione

municare nec vice verſa. dictione, nec ex parte excommunicati, nam licet Eccleſia ad hoc habeat poteſtatem, & interdum ea vtatur, vt patet ex cap. *Poſtulaſti*, de Iudæis, cum ſimilibus, tamen in cenſura excommunicationis, illa non vtitur, nec talem prohibitionem poſuit ipſi excommunicato. Nam in c. penult. de Sent. excom & ſimilibus ſolum dicitur excommunicatum priuari communione fidelium: non ergo infidelium: alias nõ *fidelium*, ſed *omnium*, dicendum eſſet: Cur autem ab Eccleſia id factum ſit ſi aliquis inquirat, reſpondebimus primo, quia id ſatis eſt ad pœnam excommunicati: deinde quia, quod per ſe intendit, eſt abſcindere excommunicatum ab Eccleſia, & tãquam membrum putridum reſecare, vel vt ipſe emendetur, vel vt aliis non noceat: quod vero cum iis, qui foris ſunt, communicet non curat.

12. *Eſt tamen vetitum excommunicatum cũ excommunicato communicare.* Dices: Ergo eadem ratione non tenebitur vnus excommunicatus alium vitare: quia vterque ſuo modo extra Eccleſiam eſt: & quaſi membra ſeparata, quæ inter ſe communicare non prohibentur, ſed cum toto vel membris illi vnitis. Reſpondetur ita intuliſſe Gloſſam in cap. *Deuotam*, 27. q. 1. male vero non eſt enim eadem vtriuſque ratio. Nam excommunicatus fidelis eſt, vnde cum cenſura hæc ſeparet à communione fidelium, & neminem excipiat, nullamue cõditionem requirat, ſeparat etiam à cõmunione alterius excommunicati. Maior patet; quia vt dixi, *fidelis*, hic non ſumitur in eo rigore, quo ſignificat eum, qui fidem habet, & retinet, quo ſenſu apoſtata fidelis non eſt, cum tamen ſit excommunicatus, ſed ſumitur pro baptizato quolibet: qui vel facto, vel ſpeciali iure, ac debito fidelis eſſe debet: quo ſenſu excommunicatus neceſſario fidelis eſt: ergo ſicut excommunicati tenentur vitare alios fideles, ita etiam ſe ipſos viciſsim & mutuo. Quod autem illo ſenſu accipienda ſit vox *fidelis*, quando aſſeritur excommunicationem priuare cõmunione fidelium, probatur, quia intentio Eccleſiæ eſt ſeparare excommunicatum à conſortio omnium illorum membrorum in quæ ipſa iuriſdictionem habet, vt patet ex c. *Sicut Apoſtoli*, cum aliis 11. quæſt. 3. vbi ſimpliciter cauetur, *ne quis cum excommunicato communicet*, quæ verba omnes Eccleſiæ ſubditos comprehendũt, huiuſmodi autem ſunt omnes baptizati, etiamſi excommunicati, vel hæretici, ac apoſtatæ ſint; nam licet hi non ſint membra quãtum ad vnionem, & coniunctionem cum Eccleſia, præſertim qui fide carent, tamen quantum ad ſubiectionem & obligationem præceptorum vim & rationem membrorum retinent: neque enim propter ipſorum delictum Eccleſia amittit iuriſdictionem in ipſos, neque ex ſuo delicto ipſi reportant commodum, vt communicare poſsint, vel communicari ab iis, à quibus antea non poterant. Si ergo excommunicatus vitare tenetur alium, qui excõmunicatus non eſt, & hic in excommunicationem incidat, non propterea iam poterit cum illo communicare, vel ab illo communicari: & ſimiliter fidelis hæreticum vitare tenetur, licet ipſe poſtea in hęreſim labatur, non propterea illa obligatione liberabitur. Tenetur ergo excommunicatus vitare excõmunicatum, & hæreticus hæreticum: quia ſententia communis eſt, eamq́ tenet Abbas in c. *Illud*, n. 6. de Cleric. excom. miniſt. Hoſtienſ. in Summ. tit. de Sent. excom. n. 11 & Ioan. de Ligano in lib. de Cenſur. ff. 27. n. 2. Ad argumentum ergo negatur ſequelã quia excommunicatus non ita eſt extra Eccleſiam, ſicut alii infideles, excluditur enim quantum ad ea quæ ſunt commodi, non vero quãtum ad ea, quæ ſunt oneris & obligationis: Eccleſia etiam plus vetet ſuis ſubditis communicationem cum excõmunicatis, quam cum aliis infidelibus, qui ad ipſam nõ pertinent, vel quia hæc eſt pœna & medicina reſpectu ſuorum ſubditorum, non vero reſpectu alienorum, qui potius per benignitatem, & familiaritatẽ quam per ſeparationem, ad fidem trahendi ſunt, vt ex Aug. notatur in cap. *Infideles*, 23. q. 4.

SECTIO II.

An & quale peccatum ſit excommunicatio ciuilis cum communicato.

De priori parte quæſtionis in titulo, parte inſinuata nulla eſt cõtrouerſia: nam certum eſt apud omnes peccare per ſe loquendo, tam excommunicatum communicando cum aliis fidelibus quocunque modo ex dictis ſect. præced. qua fidelem quemcunque non excommunicatum communicando eiſdem modis, cum excommunicato. Sequiturque ex dictis, nam oſtendimus vtrique eſſe per hanc cenſuram prohibitam hanc communicationem: ergo vtrique peccant illam exercendo. 1.

Difficultas ergo tota eſt de poſteriori parte quæſtionis, quale peccatum hoc ſit, cõmunis reſolutio eſſe videtur, hoc peccatum regulariter loquendo, eſſe tantum veniale. Ita docuit D. Thomas in 4. diſt. 18. qu. 2. art. 3. & in additionibus, q. 23. ar. 3. & Quodl. 11. a. 9. & eum ſecuti ſunt cæteri Theologi, & Summiſtæ, nec Canoniſtæ diſſentiunt in c. *Sacris*, de iis quæ vi, & de Sent. excom. licet enim Abbas oppoſitum (ſub formidine tamen) ſentiat, quem nonnulli ſequuntur: alii vero frequentius nobiſcum ſentiũt, vt videre licet in Nauar. in Sum. c. 27. n. 30. & Couar. in c. *Alma* §. 3. n. 7. & 8. Hoſtienſis vero in ſum. titul. de Sent excom. §. fin. in hoc diſtinguit inter excommunicationem ab homine, & à iure, & illam dicit obligare ſub mortali in hac materia, hanc improbabilem cenſeo, quia nec excommunicationes illę ſunt diuerſarum rationum, neque pręcepta hominis plus de ſe obligant, quam leges. Ac denique, ſi quæ ratio probat aſſertionem poſitam quoad excommunicationem à iure æque ꝓcedit quoad excommunicationem ab homine. Ratio ergo aſſertionis eſt; quia quælibet lex, licet ex ſuo genere grauis ſit, in materia leui tantum obligat ſub veniali hæc autem materia humanæ communicationis in his actionibus communibus ad conuictum ſeu cõmercium humanum pertinentibus ſatis leuis eſt, tùm ſecundum ſe, quia hæ actiones non ſunt magni momenti, tum in ordine ad excommunicationem, quæ indirecte tantum & ſecundario has actiones prohibet. 2.

Dices: imo in ordine ad finem excommunicationis videtur materia illa ſatis grauis, quia ex obſeruãtia, vel tranſgreſsione illius multum pendere poteſt quod excommunicatus reſipiſcat: qui eſt finis excommunicationis: nam, cum hę actiones cõmunes frequentiores ſint, magiſque neceſſariæ vitæ humanæ, nihil magis poteſt, morali modo loquendo mouere excommunicatum vt à contumacia recedat quaſi videat ſe ab aliis deſtitui, etiam in his actionibus. Reſpondetur in primis remouenda eſſe ea, quæ ſunt per accidens, quale erit, ſi ob hanc cõmunicationem augeatur cõtumacia excõmunicati, & maiorem libertatem & audaciam cõcipiat ad reſiſtendum Eccleſiæ: nam hoc iam erit quoddam genus ſcandali ratione cuius poterit peccatum eſſe mortale: id vero dicimus eſſe per accidens: nos autem per ſe ſolum conſideramus naturam & grauitatem actionis, & ſic dicimus eſſe leue etiamſi in ratione impedimenti ad conſequendum finem excommunicationis conſideretur. Infert enim excommunicatio multa alia grauiſsima incõmoda: tam in diuinis, vt hactenus vidimus, quæ in humanis, vt ſectione ſequenti declarabimus, quæ ſi integre ſeruentur, ſatis ſuperque erunt ad commouendum excommunicatum: quod ſi ea omnia cõtemnat, parum certe iuuabitur ob ſeparationem in his 3. *Obiectio.* *Soluitur.*

his leuioribus actionibus: præſertim adiunctis exceptionibus & limitationibus, quas ipſa Eccleſia in hoc negotio adhibuit, & paulo inferius exponemus. Accedit, quod D. Thom. recte conſiderauit, veriſimile non eſſe voluiſſe Eccleſiam tam grauem obligationem imponere fidelibus omnibus in materia adeo leui frequenti, & vulgari, cum ſine magno animarum periculo eſſe nõ poſsit: alioqui quod in vnius medicinam eſſet inſtitutum, in commune damnum, & periculum vergeret: quod eſt contra Eccleſiæ benignitatem, ac conuenientem prouidentiam.

4. *Excommunicatus cum aliis communicando ſolũ peccat venialiter.* Atque hinc tandem infero, quamuis citati Doctores regulariter loquantur de participantibus cũ excommunicato, cum aiunt, in hoc genere participationis ſolum venialiter peccare, idem dicendum eſſe de excommunicato ipſo, ſi in his actibus tãtum fidelium communicationi ſe immiſceat: nam cum in hoc ſe habeãt excommunicatus, & alii tanquam duo extrema, & correlatiua ſi reſpectu vnius materia eſt leuis, etiam erit reſpectu alterius, cæteris paribus. Item quia iura æque hoc prohibent, vtriuſq; extremorum. Nec obſtat quod dicitur in c. *Illud*, de Cleric. excomm. miniſt. excommunicato periculoſius eſſe communicare, quam communicari: nam eodem modo dici poſset aliis etiam fidelibus non vitare excommunicatum periculoſius eſſe, quam non vitari ab illo: quia vitare in ipſis eſt, non vitari autem, non ſemper eſt in ipſis, quæ eſt ratio prædicti textus: in hoc ergo pares ſunt. *Intra latitudinem autem culpæ venialis plus peccat ipſe quam alii.* Non nego tamen, ſecundum rectam rationem, & cæteris paribus ex parte materiæ: magis obligari excommunicatum hac lege vitandi ipſum, tum quia culpa, & ratio illius pœnæ in ipſo eſt: tum etiã quia prohibitio magis directe in ipſum fertur. Dico tamen, hanc comparationem ſeu exceſſum ſemper eſſe intra latitudinem & capacitatem materiæ: atque adeo in præſenti non excedere latitudinem venialis culpæ.

Varii textus contra reſolutionem datam obiiciuntur & explicantur.

Contra hanc vero communem doctrinam obiici poſſunt aliqua ex iure Canonico. Primum ac præcipuum eſt cap. *Sacris*, de iis, quæ vi, vbi loquendo de communicatione cum excommunicato in communi dicitur eſſe peccatum mortale abſque vlla diſtinctione de hac vel illa materia. Reſtringere autem textum illum, vt quidam faciunt, ad communicationem in crimine, vel ſacris, voluntarium eſt. Secundo obiicitur caput, *Exceptionem*, de Exceptionibus in illis verbis; *Ne quiſquam in periculum animæ ſuæ excommunicato communicare cogatur:* nam periculum animæ non incurritur niſi propter peccatum mortale in proprietate locutionis. Tertio obiicitur c. *Si vere*, de Sen. excomm. in verbis illis *Excuſabiles eritis apud Deum, ſi in excommunicatorum nauibus exiſtentes cum dolore cordis ſub ſpe pœnitentiæ communicaueritis ipſis, in quibus eorum communionem non potueritis euitare..* Quæ verba adeo grauia indicant ſane grauem etiam obligationem ad huiuſmodi communicationem vitandam, quandoquidem in caſu tantæ neceſsitatis, cum tot circumſtãtiis à Pontifice permittitur. Quarto obiici poſſunt omnia iura, in quibus excommunicantur fideles propter hanc communicationem: nam licet regulariter illa excommunicatio tantum ſit minor: illa etiam grauior pœna eſſe videtur, quam vt propter ſolum veniale peccatum ferenda ſit, cum priuet ſuſceptione omnium ſacramentorum, quod de ſe grauiſsimum eſt incommodum.

Accedit quod interdum propter hãc communicationem excommunicatio maior, & Papæ reſeruata imponitur. cap. *Significauit*, de ſententia excommunicat. vbi ſermo eſt de communicantibus cum excommunicatis à Papa. Et quamuis hoc cenſeatur eſſe ſingulare in excommunicatione Papali, tamen in grauitate culpæ id non poteſt eſſe ſingulare, licet fortaſſe ſit in pœna. Quia ſi materia præcepti in ſe conſiderata leuis eſt, etiamſi prohibitio manet à ſupremo Paſtore: non obligabit, niſi ſub veniali culpa quandoquidem leges etiam diuinæ. & naturales in materia leui non obligant, niſi ſub veniali, eo vel maxime, quod in præceptis eiuſdem rationis, quomanent à ſupremo, vel à proximo ſuperiori, non videtur eſſe circumſtantia, aut differentia, quæ ſufficiat ad tantam diuerſitatem conſtituendam, quanta eſt inter mortale, & veniale peccatum: ſi ergo cõmunicatio hæc cum excommunicato à Papa mortale peccatum eſt, vt oſtendit grauiſsima pœna excommunicationis maioris, etiam cum quolibet alio excommunicato, mortale peccatum erit. Atque ſimile argumentum fieri poteſt ex modo excommunicationis maioris, quæ interdum ferri ſolet ab homine in participantes: nam illa etiam ſupponit materiam peccati mortalis: quia, ſi materia eſt leuis non poteſt homo etiãſi velit obligari ſub mortali in ſola illa; & conſequenter, nec ſub cenſura maioris excommunicationis: ſi autem materia de ſe eſt grauis, & capax obligationis ſub mortali, ſufficiet communis prohibitio Eccleſiæ ad eandem obligationem inducendam.

Veræ diuiſiones communicationis cum excommunicato traduntur.

Antequam his obiectionibus reſpondeam, ſuppono communem diuiſionem Doctorum de triplici communicatione cum excõmunicato, ſcilicet in crimine propter quod aliquis excommunicatus eſt, in diuinis, & in humanis, nã de primis duobus membris non dubitatur, quin interꝯedat culpa mortalis: de tertio vero eſt controuerſia. Vt autem illa partitio radicitus intelligatur, & ratio illius doctrinæ melius reddatur, poſſumus nos alia diuiſione & ſubdiuiſionibus vti. Eſt enim quædam communicatio prohibita, quia mala & antecedens, vt ſic dicam, excommunicationem ipſam. Altera vero eſt mala quia prohibita, & per ipſammet excommunicationem introducta. Prioris generis eſt communicatio in crimine criminoſo, vt aiunt: iam cõmunicare in crimine nihil aliud eſt quam cooperari in crimine ſeu contumacia, propter quam lata eſt excommunicatio: hoc autẽ per ſe & intrinſece malum eſt. Cumque illud crimen, & contumacia mortale peccatum eſſe ſupponatur, ex eo, quod eſt ſufficiens cauſa excommunicationis maioris, ſequitur, vt cooperatio ad tale crimen ſit mortale peccatum per ſe loquendo, id eſt, niſi per ignorantiam vel inaduertentiam excuſetur, aut niſi cooperatio ſit tam leuis vt quaſi pro nihilo habeatur. Et ideo fortaſſe dicta eſt hæc communicatio in crimine criminoſo, nam criminoſus non dicitur niſi propter graue peccatum contumaciæ, quæ ſufficientem materiam excommunicationis maioris includat. Atque hinc factum eſt, ex conſtitutione eiuſdem iuris, vt participantes in crimine cum excommunicato, poſtquã excommunicationem contraxit (ita enim intelligendum hoc eſt) participes etiam fiant maioris excommunicationis c. *Nuper*, de Sent. excomm. Vnde hæc communicatio, licet ex ſe mala ſit, vt dixi tamen etiam eſt prohibita per Eccleſiam, & ſub cenſura maioris excommunicationis, & ſub hac ratione eius priuatio, ſeu ſpecialis obligatio abſtinendi ab illa inter effectus excommunicationis numerari poteſt. Neque circa illam alia difficultas, vel aliud notatu dignum occurrit.

7. *Quæ communicatio prohibita quia mala*

Qui in crimine criminoſo participauit cum excommunicato, ſi poſtea cum illo communicet ligatur maiori excom.

8. *Cõmunicatio cũ exc.* Altera communicatio cuius priuatio per ſolam excommunicationem proprie introducta eſt (quia per ſeſe conſiderata alias licita erat) ſubdiuiditur in

illa

mala, quia Prohibita, duplex.

illa duo membra, ſcilicet diuinã, & humanam, quæ proprius vocabuntur Eccleſiaſtica, & ciuilis, quia in priori membro plures communicationes comprehenduntur, quæ non proprie dicuntur diuinæ: nam ſolum illa, quę eſt in ſacramentis, ſacrificio aut ſuffragiis diuina proprie dicitur: communicatio autem Eccleſiaſtica in multis aliis rebus inuenitur, vt conſtat ex ſupra tractatis: & ideo hæc etiam dici ſolet generatim *communicatio in ſacris.* De toto ergo hoc genere communicationis, & de modo quo in illo peccatur: deque pœnis, quæ propterea incurruntur ſatis dictum eſt in præcedentibus, vbi oſtendimus, hanc communicationem ordinarie, & ex ſuo genere in tali materia eſſe mortale peccatum, licet non repugnet aliquando eſſe tam leuem, vt ſit venialis culpa. Pœna autem eius generalis eſt excommunicatio minor, ſpecialis autem reſpectu aliquarum perſonarum, & actionum, eſt vel interdictum, vel irregularitas reſpectu ipſius excommunicati, ſi clericus ſit.

9. *Duplex diſcrimẽ inter communicationem in ſacris, & ciuilem.* Altera communicatio, quam ciuilem appellamus, in duobus præcipue differt à præcedente. Primo, quod eſt minoris æſtimationis, & momenti, vt per ſe notum eſt. Secundo aiunt Doctores omnes etiam differre, & quod reſpectu prioris ſecũdario & indirecte tantum per excommunicationem intenta eſt. Cuius ratio eſſe videtur, quia ſpiritualia bona, cum ſint propria filiorum Eccleſiæ, merito ac primario denegantur ei, qui ab Eccleſia abſcinditur imo in hoc potiſsimum videtur conſiſtere talis abſciſsio, & ſeparatio ab Eccleſia. Item quia excõmunicatus proxime ac per ſe fit indignus vſu ſpiritualium bonorum: vſu vero ciuilis communicationis priuatur & ad maiorem terrorem, & correctionem, & in ordine ad ſpiritualia. *Communicatio ciuilis duplex.* Hæc ergo cõmunicatio ciuilis in duo alia membra ſubdiuiditur, ſcilicet in communem ſeu pertinentem ad humanum conuictum, & forenſem, de qua poſtea dicturi ſumus: hic enim ſolum de priori agimus, cum dicimus illam eſſe materiam leuem reſpectu huius prohibitionis, ac proinde tranſgreſsionem in illa ſolum veniale peccatum eſſe.

10. *Triplex limitatio cũ quibus communicatio ciuilis cum excom mun. quoad humanum conuictum eſt leuis.* Hoc autem cum tribus limitationibus intelligendum eſt: propterea enim dixi in aſſertione, *regulariter loquentia,* *Prima.* Prima eſt, vt talis communicatio fiat ſine contemptu clauium Eccleſiæ: Hanc enim exceptionem Diuus Thomas adhibuit, & omnes ſequuntur: eſtque communis ad tranſgreſsiones omnium præceptorum. nam quantumuis videantur leues ex materia, ſi ex cõtemptu fiant, ſunt peccata mortalia, & ideo non ſpectant ad hunc locum, ſed ad materiam de legibus, vbi etiam explicandum eſt quid ſit operari ex contemptu: quod attingit Diuus Thomas. & ibi Caietanus, 2. 2. quæſt. 186. artic. 9. ad 3. & latius Couarruuias, in cap. *Alma,* p. 1. §. 7. num. 6. & 7.

11. *Secunda.* Secunda limitatio eſt, vt intelligatur de ſingulis actibus per ſe ſumptis, nam licet in ſingulis non inueniatur malitia moralis, vt diximus, in conſuetudine tamen & frequentia eorum reperiri poteſt, ſi per modum vnius obiecti, directe aut indirecte voliti, ſumantur tales actus. Cuius ratio non ſolum eſt, quia talis frequentia includit contemptũ: nam licet hoc ſit aliquod iudicium contemptus, non tamen eſt certa, & infallibilis regula: nam etiam ex paſsione vel negligẽtia poteſt talis frequentia oriri, ſed ratio propria eſt, quia licet actus ſinguli per ſe conſiderati ſint materia leuis, frequentia tamẽ eorum eſt grauis materia, & plurimum derogans intentioni huius legis. Oportet autẽ vt hęc frequentia per modum vnius obiecti ſumatur: nam ſi ſeiunctim ac diuiſim vnus actus fiat ſine propoſito formali vel virtuali alterius, licet illi per humanam fragilitatem multiplicentur, nullus eorum erit peccatum mortale: quia iuxta ſanam doctrinam, ex venialibus non fit mortale propter ſolam multiplicationem. Solum ergo quando aliquis ita communicat cum excommunicato loquendo, aut cohabitando cum illo, vt id faciat animo id faciendi perſeueranter, & quaſi ex habitu, ac ſemper, moraliter peccabit. Et hæc eſt propria differentia inter hanc communicationem humanam, & ſacram: nã ſacra, regulariter loquendo habet malitiam mortalem in ſingulis actibus: hęc vero in ſingulis eſt venialis tantum, licet in frequenti vſu poſsit eſſe mortalis. Quam limitationem adhibet Nauarr. dicto. cap. 27. num. 30. ſed illam ita declarat, vt dicat, intelligi de frequentia, quæ habet coniunctam malitiam mortalem animandi ad delniquendum: vnde reducit hãc ad communicationem in crimine. Sed ſi intelligit oportere, vt hęc frequentia procedat ex intentione ſeu volũtate animandi in crimine, falſum eſt: nam hoc modo ſinguli actus cuiuſcunque communicationis erunt peccata mortalia, quia iam tranſeunt in aliud genus criminoſę communicationis. Si autem intelligit talem frequentiam ſecum afferre moraliter loquendo, illum effectum animandi excommunicatum, aut poſſe eſſe impedimentum graue ne reſipiſcat, admitti poteſt: confertque ad explicandam illius materiæ grauitatem.

Tertia limitatio ſit, niſi ſpecialiter, & publica auctoritate declaratum ſit talem communicationem vitandam eſſe, vt ſpectantem in tali caſu ad commune bonum, vel ad finem per cenſuram intẽtum quod fit quoties per iudicem augetur ſeu fertur cẽſura contra participantes, vt in ſolutione vltimæ obiectionis magis explicabimus. 12. *Tertia.*

Obiectionibus ſatisfit.

Ex his ergo facile eſt ad ſingula obiecta reſpondere. Ad cap. *Sacris.* Diu. Thomas ſupra dupliciter reſpondet, primo, quod ibi eſt ſermo de communicatione in diuinis. Secundo quod eadem eſt ratio peccati venialis quantum ad hoc, vt propter metum fieri non debeat, quod ibi erat intentum à Pontifice. Sed vtraque expoſitio difficultatem habet. Prior propter rationem factam, qua Pontifex abſolute loquitur de communicatione. Poſterior quia non declarat cur Pontifex in particulari de peccato mortali locutus fuerit: item, quia licet peccatum veniale non ſit faciẽdum propter metum, ſi facta compoſitione adhuc tale ſit, id eſt, ſi ſuppoſito metu malitiam venialem retineat, tamen ſępe accidit, vt propter metũ liceat facere actum, quem ſine metu facere, eſſet peccatum veniale: quia metus fecit vt ceſſaret obligatio, & conſequenter vt auferretur malitia. Quamuis autem hoc poſsit etiã contingere in mortali, tamen multo facilius, & ex leuiori metu poteſt id venire in veniali, quã in mortali: & ideo ſi Pontifex exiſtimaſſet aliquam communicationem cum excommunicato eſſe tantum peccatum veniale, non recte intuliſſet non licerẽ communicarẽ cum excommunicato propter metum, *quia propoter nullum timorem licet peccare mortaliter:* Quare ſupra textum illum expoſui de illa communicatione, quæ non eſt mala, quia ſpecialiter prohibita, ſed quia intrinſecam habet malitiã, ſuppoſita diſpoſitione, & ſtatu hominis excommunicati: hæc enim non aufertur interueniente metu, licet minui poſsit propter diminitionem voluntarii, abſolute tamen nunquam licet. Et hoc modo expoſitus ille textus nihil nobis obſtat, vt ex ſupra notatis patet: & quoad hoc non refert, quod Pontifex abſolute de excommunicatione loquatur, quia neceſſario intelligẽdus eſt iuxta materiam ſubiectam, & iuxta exigentiam rationis, quam adducit. Nunc vero vlterius addo, etiamſi Pontifex abſolute de communicatione cum excommunicato loquatur, nihil 13. *Prima.*

X 4 in præ-

in præſenti obſtare, quia non eſt dubium quin hæc communicatio ita abſolute ſumpta ex ſuo genere peccatum mortale ſit, quod non excludit, quin in particulari ex leuitate materiæ poſsit eſſe veniale. Cum autem abſolute eſt ſermo de iis, quę ex genere ſuo peccata mortalia ſunt, ſimpliciter mortalia vocantur, vt furta, ſacrilegia, &c. Ad hunc ergo modū locutus eſt Pontifex.

14 *Secundæ & tertiæ obiectioni reſpõdetur.*

Et per hæc facile eſt reſpondere ad ſecundam & tertiam obiectionem: nam in vtroque illorum textuum eſt ſermo de communicatione in cõmuni, & ideo fit ſermo de illa vt de re graui, & mortali ex ſuo genere. Addo in cap. *Exceptionem*, eſſe ſermonem in particulari de excommunicatione forenſi, quamuis ciuili, quæ grauior eſt, quā vſualis, de qua, loquimur: & ideo de grauitate culpæ, quæ in illa communicatione intercedit, ſpecialiter dicemus ſectione ſequenti. Textus ergo ille ad rem præſentem non confert, eo vel maxime quod *periculum animæ*, non neceſſario reſtringendū eſt ad periculū: mortis animæ, ſed abſolute dici poteſt de periculo conſcientiæ, quæ per peccatum etiam veniale maculatur: & remote ſaltem dici poteſt periculum animæ, quatenus per venialia peccata diſponitur quis ad grauiorem lapſum: Verba autem cap. *Si vere*, per ſeſe obſcura ſunt in omni ſentētia: cū enim in caſu illius textus cõmunicatio inculpabilis eſſet, etiam venialiter, quid eſt quod Pontifex ait, *Cum dolore cordis & ſpe pœnitentiæ*, futuram fuiſſe licitam? Ad quid enim neceſſarius erat dolor cordis de re licita; aut quomodo poteſt ſpes pœnitentiæ actum iuſtificare: Imo repugnantia inuoluitur, cum de actu licito pœnitentia ſperanda dicitur. Et eandem difficultatem habet quod ibi dicitur: *ſub ſpe veniæ*: nam de re licita nulla eſt venia neceſſaria.

15. Dicendum vero eſt ſermonem pontificis in eo textu eſſe de quadem communicatione, quæ futura erat diuturna, & quaſi in continua quadam ſocietate, & ideo ſine dubio fuiſſet materia grauis peccati, ſi voluntarie, & abſque legitima cauſa excuſante, eam quis amplecteretur. Et ad hoc ſignificandū vtitur Pōtifex eo verborum pondere, ac repetitione in principio, & fine textus. Voluit item illos fideles monere, communicationem illam ſuſtinēdam potius fuiſſe inuoluntarie, quam voluntarie accipiendam: & hoc ſignificauit per verba, *Cum dolore, & amaritudine cordis*. Docuit etiam eſſe periculis expoſitam: nam tenebantur illi fideles communicare cum excommunicatis, quam minimum poſſent, & ſolum in iis rebus illis licebat, in quibus eam vitare non poſſent, vt ibidem dicitur, vnde cum futura eſſet frequens & familiaris, moraliter expoſita erat periculo excedendi. Et propter hoc dicit, *Cum ſpe veniæ & pœnitentiæ*, ſcilicet cuiuſcunque exceſſus, ſi forte committatur. Quem leuiorem futurum fuiſſe, ſignificat fuiſſe ſperandum, cum eſſet quaſi coactus, & qui vix poſſet humano modo euitari.

16. *Quarta obiectio enodatur.*

Ad quartam obiectionem, receptiſsima ſententia eſt, excommunicationem minorem propter veniale pecccatū incurri: nam, licet illa pœna ex parte bonorum, quibus priuat, grauis appareat: conſiderato tamen modo quo priuat, & facilitate, qua auferri poteſt, potius eſt leue quoddam grauamen, quam pœna multum grauis: quod latius infra in propria diſputatione de illa cenſura explicabimus. Propter Capitulum autem illud *Significauit*, quidam ſimpliciter limitant regulam poſitam, vt locum nō habeat in excommunicatione Papali: nam mortaliter peccare aiunt eum, qui cum excommunicato à Papa communicat, etiam in actibus huius communicationis, de qua nunc agimus. Sed hoc nullum habet fundameutum in textu: & ideo longe aliter illū in ſuperioribus expoſuimus, vel cum Abbate, & aliis de excommunicatione in diuinis, adhibitis quibuſdam conditionibus, quæ ex textu colliguntur, vel de communicatione in crimine cum Gloſſa ibi.

17. *Vltima obiectio diluitur. Ratioque redditur cur in participantes cum excommunicato in vſualibus excommunicatio maior ferri poſsit.*

Tandem, quod vltimo loco expendebatur de excommunicatione, quæ in participantes ferri ſolet, Canoniſtis ita breuiter expeditur, ideo eſſe tunc peccatum mortale, quia duplex inobedientia interuenit, ſcilicet iuris, & iudicis, & quia mitius agitur cum lege, quam cū homine. Sed hęc non ſatis declarant rem, quia duplex vinculum etiam diuerſæ rationis, nedum eiuſdem, non ſufficit ad malitiā mortalem, ſi materia ſemper leuis permanet: & ideo in vltima limitatione adnotaui materiam, quę ſecūdum ſe leuis videtur, in aliquo caſu poſſe eſſe grauē in ordine ad finem à iudice intentum: quod neceſſe eſt interuenire quoties excōmunicatio hæc in participantes fertur. Et hinc ortum eſt, vt huiuſmodi excōmunicatio in participantes ipſo iure non feratur, ſed ſemper ab homine, quia ius, cum in cōmuni feratur, ſolum reſpicit ea, quæ communia ſunt: iudices vero particulares circunſtantias expendere poſſunt. Propter quod etiam prudentiſsime nouo iure ſtatutum eſt in cap. *Statuimus*, de Sent. excom. in 6. vt huiuſmodi excommunicatio non feratur à iudice in participantes cum excommunicatis à ſe, niſi per ſententiam ſpecialem, & in perſonam certam, ac nominatam, & monitione canonica præmiſſa, & aliter lata nulla ſit. Et ratio inſinuatur, quā nos tetigimus, *vt ſi ex locutione, & aliis, quibus participans labitur in minorem, excommunicatus fortior indureſcat, poſsit Iudex poſt monitionem canonicam huiuſmodi participantes conſimili damnare cenſura*. Ac ſi diceretur, vt poſsit iudex ex effectibus, & aliis circumſtantiis expendere, an talis actus dignus ſit tali prohibitione, & cenſura.

18. *Quæ pœna incurratur ob communicationem cum excom in vſualib.*

Et per hęc etiam obiter declaratum eſt, quænam pœna impoſita ſit in iure, ob hanc communicationem, eſt enim lata excommunicatio minor, vt conſtat, & non alia: nulla enim ex iure oſtendi poteſt. Ac merito, quia pro culpæ leuitate, ac neceſsitate illa pœna ſatis eſt.

SECTIO III.

Quibus modis excuſetur à culpa ciuilis communicatio cum excommunicato.

1. Certum eſt hanc comunicationem ita eſſe culpabilem vt poſsit interdum rationabilem excuſationem habere: quia cum non ſit intrinſece mala, ſed ſolum quia prohibita, nō eſt dubium, quin multis modis excuſari poſsit, tam ex parte excommunicati, quam ex parte eorum, qui cum ipſo communicant. Et quidem ex parte excommunicati nullam inuenio in iure poſitiuo exceptionem, habent tamen in eo locum duæ illæ, quæ in ſuperioribus tractatę ſunt, ſcilicet, ignorātia probabilis, quæ inaduertentiam, vel in conſiderationem etiam naturalem comprehendit, & neceſsitas, ſiue à natura, ſiue ex alio caſu contingente, aut certe ex violentia eueniat. Nam ſi in aliis communicationibus, quæ grauiores ſunt, & maioris obligationis locū habet duplex hic excuſationis titulus, multo magis in pręſenti habebit. Neque hic plura addere oportet, cum ſuperiora ſufficiant, quæ hic ſeruata proportione accommodanda ſunt. Ex quo ſequitur, eandem duplicem excuſationem in participantibus cum excōmunicato locum habere, nam & in eis multo facilius habere poteſt locum ignorantia excommunicationis alterius, quam in ipſomet excommunicato, & cum ille non ſua culpa illa obligatione oneratus ſit, facilius debet, vel poteſt ob neceſsitatem, vel vtilitatem propriā excuſari. Hoc autem, quod ſub hac generalitate ex ipſo iure naturæ oritur, in iure Canonico ad leniendum rigorem excommunicationis,

Excuſationes ex parte excommunicati.

Eadem excuſationes in participantibus à fortiori locum habēt.

tionis, & tollendas occaſiones peccatorum, magis declaratum & amplificatum eſt, in cap. *Quoniam multos*, 11.q.1. Quod breuiter hoc loco exponere neceſſarium eſt.

Primum caput excuſationis cap. Quoniam.

PRimo ergo ac præcipuè liberantur in illo textu ab hac culpa *qui ignoranter excommunicatis communicant.* Quæ exceptio intelligi poteſt, & de ignorantia facti, & iuris: & de vtraque intelligenda videtur, tum quia textus indiſtinctè loquitur, tũ etiam quia, vt ex principio textus conſtat, ſubuenire voluit tam iis, qui ex ignorantia quam iis *qui ex nimia ſimplicitate*, id eſt, *ex iuris errore*, vt Gloſſa expoſuit, cum excommunicatis communicant: de quibus tamen ex ſimplicitate operantibus poſtea nihil dicit in particulari: ergo comprehendit illos ſub eis, qui ignoranter communicant: nam illa ſimplicitas ignorantia quædam eſt. Quod vero ſpectat ad ignorantiam facti, nullam fere hoc tempore dubitationem habet, non enim tenemur vitare, niſi vel clerici percuſſorem ita manifeſtum, vt nulla tergiuerſatione celari poſsit, aut nominatim denunciatum, cuius excommunicatio ſatis etiam publica & nota eſt. Tamen quia hæc ipſa denunciatio poteſt eſſe nõ omnibus nota vel in eodem, vel diuerſis locis, ideo etiam nunc habet locum hæc facti ignorantia, quãuis rarior ſit. Similiter etiam ignorãtia iuris de excommunicato vitando vix poteſt hodie in aliquem cadere.

Quæ ignorantia ſufficiat ex cap. Quoniam, ad excuſandum à culpa.

Dubitari vero circa vtramque ignorantiam poteſt, qualis eſſe debeat, vt excuſet in præſenti ex vi illius textus. Et ratio dubitãdi eſt, quia ſi requiritur ignorantia inuincibilis, nihil ex vi illius iuris conceſſum eſt, nam ſemper valuit hæc excuſatio ad impediendam culpam: ſi vero ignorantia voluntaria, & vincibilis ſufficit ex ſpeciali conceſsione illius textus, multum derogatum eſt ſeueritati excommunicationis: & videtur inuolui repugnantia in eo, quod ignorantia voluntaria in materia prohibita excuſet. Vnde communiter interpretes de ignorantia probabili, & inculpabili hanc excuſationem intelligunt, vt videre licet in D. Thom. & aliis Theologis d. 18. Angel. verb. *Excommunicatio*, 9. & aliis. Iuxta quam ſententiam dicendum eſt, Gregorium in eo textu nihil noui conceſsiſſe, ſed declaraſſe quod iure ipſo naturali locum habeat ad tollendos ſcrupulos. Addere vero poſſumus fortaſſe, quamcunque ignorãtiam excuſare huiuſmodi communicantem ſaltem à cenſura minoris excommmunicationis, dummodo talis ignorantia affectata non ſit: hæc enim & malitiæ & pertinaciæ æquiualet: quando tamen ſecundum directam voluntatem, & cognitionem, bona fide communicatur, licet aliqua negligentia interceſſerit, veriſimile eſt ſufficere ad excuſandam hanc cenſuram: idque Gregorium in eo textu conceſsiſſe. Neque immerito, tum quia tunc fere nulla eſt propria contumacia ex parte cõmunicantium cum excommunicato, tum etiam quia, cum illa culpa ex ſe leuis ſit, per illam circumſtantiam ſeu operandi modum ita extenuatur, vt illa cenſura ſeu pœna non videatur digna. Quia vero hoc incertum eſt, non eſt extendendum ad aliud genus maioris communicationis, quam ſit hęc vulgaris, de qua agimus, & ad cautelam ſemper erit cõſultum abſolutionem obtinere.

4. *An qui dubitat an alium excommunicatus ſit, illum vitare debeat. Reſolut.*

Deinde dubitari poteſt, an is, qui non omnino ignorat, ſed dubitare incipit, an alius excommunicatus ſit, poſsit excuſari vel ſtatim teneatur illum vitare. Reſpondetur, propter ſolam ſuſpicionem, vel dubitationem etiam ex forma de denunciatione iam facta non tenetur illum vitare, regulariter loquendo: & maxime in hac vulgari communicatione humana, de qua agimus. Ita ſentiũt Adrianus in 4. q.3. de clauib. Maior in 4. d. 18. q. 2. Nauarr. & alii moderni Scriptores. Et ratio eſt, quia in dubio melior eſt conditio poſsidentis: ergo propter ſolum dubium non poſſum ego priuare alium communicatione, ad quam ex ſe ius habet, eiuſque vſum legitime poſsidet. Iuxta antiquum etiam ius excõmunicatus occulte non erat publice vitandus, ſed tantum occulte: ergo eadem ratione is, cuius excommunicatio eſt dubia, non poteſt nec debet tanquã certo excommunicatus tractari: ergo nunc ex iure nouo Extrauagantis *Ad euitanda*, ſi denunciatio ſub dubio ſit, non obligatur quiſpiam ad euitandum. Duobus autem modis poteſt quis ſe habere in eo caſu: primo, vt certo ſciat alium eſſe excommunicatum, dubitet autem de denunciatione: ſecundo, vt de vtroque dubius ſit: quãdo ſe habet hoc poſteriori modo, non ſolum non tenetur, ſed etiam non debet alium vitare: quia faceret illi iniuriam propter rationem factam. Quando vero ſe habet priori modo, non tenetur quidem, poteſt tamen ſi velit illum vitare: quia, vt ſæpe dixi, Extrauagans, *Ad euitandã*, quamuis det facultatem non vitandi excommunicatum non denunciatum, non tamen obligat ad non vitandum illum: ergo licet propter dubitationem de denunciatione poſsit quis vti illo priuilegio non vitandi, non tamen ad id obligatur. Neque de hac poſteriori parte videtur eſſe poſſe ratio dubitandi.

Qui alium ſcit eſſe excommunicatum, dubitat autẽ an denunciatus ſit, nõ tenetur illum vitare.

5. *Obiectio.*

De priori tamen poteſt quiſpiam dubitare: quia is, qui dubitat an excõmunicatus ipſe ſit, ſi ſit probabile dubium: tenetur ſe abſtinere à communicatione, vt ſupra dictum eſt ex cap. *Illud.* de Clerico excom. miniſt. & ex c. *Cum deſideres.* de Sent. excom. ergo etiam qui dubitat de excõmunicatione alterius, tenetur illum vitare. Probatur conſequentia à paritate rationis, quia etiam in ipſo excõmunicato procedit illud principium. *In dubiis melior eſt conditio poſsidentis.* Reſpondetur eſſe diſsimilem rationem, ob quam iura id merito ſtatuerunt in ipſo excommunicato, non vero in aliis, quia ille meretur priuari illo iure etiã in caſu dubii, quandoquidem cauſa excommunicationis in illo exiſtit. Item iſte poteſt ſeſe continere ſine iniuria alterius, quamuis non ſine grauamine proprio, quod leges facile permittunt, vel imponunt propter maiorẽ ſeueritatẽ: at in vitandis aliis ſine ſufficienti certitudine poteſt iniuria interuenire: & ideo in caſu dubii nemo ad id obligatur. Præterea ſecundum ius nouum Extrau. *Ad euitanda*, eſt alia ratio clara, quod priuilegium illud conceſſum eſt propter ſedandas conſcientias, & ideo per illud conceditur, vt nemo alium vitare teneatur, niſi de denunciatione cenſuræ ſatis certo conſtet. Non oportet tamen, vt habeatur euidentia ſed ſatis erit quod per ſufficientia teſtimonia, & fide digna id conſtet.

Solutio.

6. *Niſi ex dubio de validitate denunciationis oritur dubitatio de valore actus.*

Dixi autem, *regulariter loquendo &c.* Quia licet præciſe ſtando in ratione communicationis doctrina hæc generalis ſit tamen quoad quaſdam actiones, quæ poſſunt eſſe irritæ, ſi fortaſſe verum eſt excommunicatum eſſe quempiam, & denunciatũ, qualis eſt abſolutio ſacramentalis, & ſimiles, cenſeo euitandum eſſe excommunicatum, ſi abſque ſcandalo, vel alio periculo fieri poteſt, non propter poſitiuam legem per cenſuram latam, ſed propter reuerentiam ſacramenti, aut aliam ſimilem naturalem legem, ne ſcilicet quiſpiam ſe exponat periculo efficiendi, ſeu recipiendi ſacramentum irritum, aut aliquid ſimile efficiendi. Quod procedit quoties ex dubio circa excommunicatum nominatim denunciatum oritur dubium de validitate actus: quod nõ tollitur propter priuatam cõſcientiam, ſeu dubitationem: ſecus vero eſſet, ſi aliunde tolleretur tale dubium, propterea quod, non obſtante illo dubio, talis perſona in publico munere communiter toleratur: nam inde poteſt oriri certitudo de valore

actus

actus, vt ſupra dictum eſt. Addendum hic obiter eſt. cognitionem excõmunicationis, vel denunciationis per confeſsionem, nihil operari ad vitandũ excommunicatum, vt cum aliis, quos refert, notauit Couarruuias in capite *Alma.* prima parte, §. ſecundo, numero tertio. Quod qua ratione verum habeat, & quo modo intelligendum ſit, ex dictis in Tomo præcedenti de ſigillo confeſsionis petendum eſt.

7. *Quæ notitia abſolutionis ſufficiat vt quis excommunicatum cognitum vitare non teneatur.*

Aliud dubium circa hanc ignorantiam eſt, ſi quis nouit aliquem fuiſſe excommunicatum, & denunciatum, non tamen ſcit an excommunicatio duret, quæ notitia abſolutionis ſufficiat, vt incipiat cũ illo ſine culpa commmunicare. Eſt enim regula generalis à Doctoribus tradita, eum qui ſemel excommunicatus, & denunciatus eſt, ſemper vitari debere, donec de abſolutione conſtet. Quam poſuit Nauarrus in Summa capite 27. numero 36. ex Gloſſa in capite *Propoſuit*, de Cleric. excommunic. miniſtr. Quomodo autem id conſtare debeat prudenter expendendum eſt: multa enim ſunt, quæ probabilem fidẽ de tali abſolutione facere poſſunt, ſed illa ſufficit. Itaque ſi teſtes fide digni pro certo aſſerant illum eſſe abſolutum, id ſufficit: nam in rebus moralibus non eſt maior certitudo exigenda. Imo ſi vnus teſtis grauis, & omni exceptione maior, id affirmet, tanquam teſtis oculatus vel alio modo æquiualẽti, id exiſtimo ſatis eſſe: quia in re fauorabili id ſatis eſt ad generandã fidem adeo probabilẽ, vt ſecundũ illam operari liceat. Quare ipſius etiam communicati teſtimonium aſſerentis ſe eſſe iam abſolutum, ſufficiet, vt ei fides adhibeatur: quod docuit Angelus verb. *Excommunicatio*, 8. num. 16. & ſequitur Nauarr. ſupra: & ſine dubio intelligunt, quando nulla eſt occaſio vel probabilis coniectura præſumendi mendacium. Sufficit etiam publica fama, & quod iam communiter pro abſoluto habeatur, & vt talis tractetur. vt notauit Couarru. in cap. *Alma*. part. 1. §. 2. num. 6. Qui etiam merito addit, idem cenſendum eſſe, ſi poſt excommunicationem latã multum tẽporis pertranſiit: & conſiderata conditione perſonæ, & negotii, veriſimile non eſt, toto illo tempore in excommunicatione inſorduiſſe, quod etiam docuit Sylueſt. verb. *Excommunicatio*, 5. num. 26. eſtque communis ſententia Abbatis & Doctorum in c. *Propoſuit*, de Sent. excom. In his igitur omnibus caſibus licitum eſt communicare cum excommunicato, qui creditur abſolutus. Quod ſi fortaſſe in re ipſa contigerit errare, talis ignorantia & cenſuram, & culpam excuſabit.

Secundum caput excuſationis.

8.

SEcundum principale caput huius excuſationis eſt neceſsitas. Et variis modis amplificatur, & ſpecificatur in prædicto cap. *Quoniam multos*. Primum ergo conſtat, illam neceſsitatem, quæ vel morali modo loquendo, dicitur abſolute neceſsitas, vel ſufficit ad impediendum effectum cenſuræ, vt de illa communi tractando diximus, quæque ſufficit ad excuſandum in aliis grauioribus communicationibus cum excommunicato, à fortiori etiam in præſenti ſufficere, ſiue talis neceſsitas ad animam ſiue ad corpus, ſiue ad famam, ſiue ad alia temporalia bona alicuius momẽti, & grauitatis pertineat: & ſiue talis neceſsitas ab intrinſeco, ſeu ex naturali conditione, & abſque iniuria orta ſit, de qua potiſsimum videntur loqui iura in dicto cap. *Quoniam multos*, & in cap. *Inter alia*, verſic. *Illud*, de Sent. excommunic. ſiue per violentiam & grauem metum ſit impoſita: quod in ſpecie de hac communicatione docuit Innocent. in cap. *Si vero*, de Senten. excommunic. Maior in quarto diſtinctione 18. quæſtione 4. & alii, & conſtat ex iis, quibus ſupra oſtendimus propter hanc neceſsitatem etiam communicationem in diuinis, & quamcunque aliam actionem, quæ intrinſecam malitiam non cõtineat. licitam eſſe: quia poſitiuum ius præſertim humanum cum tanto diſpendio, & rigor, non obligat. Quæ ratio maxime procedit in præſenti, vbi talis obligatio materiam venialis culpę non excedit. Vnde in hoc nulla relinquitur difficultas, aut dubitandi ratio.

Tertium excuſationis caput.

9.

TErtium caput excuſationis ſit vtilitas, quæ alias dici ſolet neceſsitas ad melius eſſe. Id docent communiter Doctores: imo hæc eſt prima dictio illius communis verſiculi, quem retulit Gloſſa in c. *Cum deſideret*, de Sentent. excommunic. vt complectentem omnes cauſas huius iuſtę excuſationis, ſcilicet, *Vtile, lex, humilis, res ignorata, neceſſe*, cuius penultima dictio continet ignorantiam: de qua diximus, aliæ vero omnes ad neceſsitatem pertinent: ſed poſtrema poſita videtur propter neceſsitatem ſimpliciter, prima vero propter neceſsitatem ad melius eſſe. Itaque propter vtilitatem noſtram vti poſſumus hac excommunicatione cum excommunicato. Nam ſi ab alio æque idoneo conſilium non ſperamus, ab illo petere poſſumus: argumento capitis *Cum voluntate*, & capit. *reſponſo*, de Sentent. excommunicatorum, & notauit Paludanus in 4. diſtinctione 18. quæſtione 6. Gabr. quæſtion. 3. Angel. verb. *Excommunicatio*, 8. numero 6. Caietan. in Summ. capit. *De participatione*, &c. Item, ſi æger indigeat, corporis curatione, poteſt medicum excommunicatum vocare, ſi magis idoneum illum reputet. Item poteſt ab illo eleemoſynam petere ſi indigeat, vel neceſſaria emere, vt dicitur in dicto capite, *Quoniam multos*, ſi aliunde habere non poſsit, vel certe non æque commoda, vel vtilia. Sic etiam poſſumus eadem ratione ab excommunicato debitum exigere cap. *Intelleximus*, de iudiciis, capit. *Si vere*, de Sentent. excommunic. Ac denique quoties eius opera nobis neceſſaria fuerit ad nos, vel noſtra tuenda talis cõmunicatio nobis prohibita non eſt: quia excommunicatio non lata in nocumentum aliorũ fidelium, & ideo per illam eis non prohibentur, quæ neceſsitatibus huius vitę humano modo neceſſaria ſunt. Quæ omnia à fortiori ex ſequenti puncto conſtabunt.

Poteſt quis excommunicatum conſulere, quando ab alio ſimile conſilium non ſperat.

10.

Licet propter excommunicati vtilitatem cum illo excommunicare.

Addimus enim primo non ſolum nobis licere propter noſtram vtilitatem, ſed etiam propter vtilitatem ipſius excommunicati, cum illo communicare, dummodo illa vtilitas ſit moralis quædam neceſsitas ad melius eſſe: in qua non tam de lucro tẽporali augendo, quam de damno vitando, & vita & ſtatu ſuſtẽtandis agatur. Atque hoc modo explicata hæc pars communis eſt, & clara. Hinc enim licitũ eſt ad excommunicatum habere concionem ca. *Reſponſio*, de Sent. excomm. & priuatim eum monere vt reſipiſcat, vel de aliis, quæ ad bonum animæ eius ſpectant c. *Cum voluntate*, eodem tit. vbi etiam dicitur licitũ eſſe aliqua alia verba interponere, vt vtilior ſit admonitio. Propter corporis etiam indigentiam poſſumus ei eleemoſynam dare, non ſolum vbi grauis eſt neceſsitas, in qua præceptum eleemoſynæ obligarat, quod per ſe manifeſtum erat, quia Eccleſia non intẽdit ita grauiter punire excommunicatum vt fame pereat, neque fortaſſe in eo ſenſu eſſet iuſta ſententia, verum etiam propter communem indigentiam, & oſtenſionem miſericordię ſeu humanitatis: ſic enim intelligenda cenſeo illa verba c. *Quoniam multos. Et ſi quis excommunicatis non in ſuſtentationem ſuperbiæ, ſed humanitatis cauſa, dare aliquid voluerit, non prohibemus.* Atque eadem ratione, ſi noſtra ope, auxilio, aut defenſione indigeat, ne graue damnum, aut iniuriam patiatur, aut in corpore

aut

aut in fama, aut in tẽporalibus bonis, illi poſſumus ſubuenire. Quod adeo verum eſt, vt, iuxta receptã Doctorum ſententiam, ſi quis clericum excommunicatum percutere aggrediatur, & alius eum commode poſsit, illi non ſubueniat, ſeu nocumentum non impediat, in excommunicationem incurrere cenſeatur, latam in cap. *Quantæ*, de Sent. excomm. Vide Adrian. quæſt. 3. de clauib. & Richard. diſt. 18. art. 11. qui aliis exemplis regulam hanc extendunt & amplificant.

11. *Licet excõ. ob ſuam vtilitatem cum aliis communicare.* Præterea addimus, excommunicatum ipſum ob ſimilem vtilitatem ſuam, quæ moralis neceſsitas ad melius eſſe cenſeatur, poſſe cum aliis communicare. Primo quidem, propter vtilitatem pertinentem ad ſalutem animæ. Vnde ſicut excommunicatis licite concionari poſſumus, ita & ipſi aliorum conciones poſſunt audire, vt bene notauit Gabriel in 4. diſtinct. 18. quæſt. 3. dub. 5. Item, ſicut poſſumus ab excommunicato conſilium petere, ita & ipſe poteſt illud ab aliis poſtulare, vel rogare, aut petere orationes, vel etiã apud homines interceſsiones in ordine ad bonum animæ, maxime ad abſolutionem obtinendam. Nam, cum Eccleſia hanc maxime exoptet, nihil eorum prohibet, quæ propter illam, vel propter diſpoſitionem ad illam fiunt, qui enim finem intendit, non prohibet media vtilia, & per ſe conuenientia. Propter quod, cum reſcriptum ad alia negotia impetratum ab excommunicato nullum ſit, ſi tamen pro abſolutione obtinenda impetratum ſit, valet. cap. 1. de Reſcript. in 6. Rurſus, ſicut excommunicato indigenti corporali ſubſidio, vel adiutorio licite ſubuenimus, ita ipſe etiam indigens licite illud procurat & petit, vt exemplis ſupra poſitis patet. Eſt enim in præſenti maior ratio, quia magis naturale, & intrinſecum eſt ſibi ipſi ſuccurrere, quam aliis. Item, quia, ſi aliis prædictæ actiones ſunt licitæ, excommunicato etiam licebit illas petere, & procurare, vt recte Gabriel ſupra dixit: quia propter commodum, & bonum ipſius excommunicati ea omnia licita ſunt aliis: ergo & excommunicato ipſi, cum ad ipſum magis ſpectet ſuum commodum per licita media procurare.

12. *Quæ communicatio per Extrauag. Ad euitanda. nõ prohibetur.* Dices, per Extrauagant. *Ad euitanda*, licet aliis communicatio cum excommunicato non denunciato, ipſi vero excommunicato non licet. Reſpondeo primo non eſſe ſimile, quia hæ actiones de quibus agimus, licitæ ſunt ex intrinſeca (vt ſic dicam) limitatione cenſuræ, & exceptione quaſi naturali lege ſubintellecta ob bonum naturæ, ſeu perſonæ ipſius excommunicati: illa vero conceſsio Extrauagantis eſt quaſi priuilegium, non excommunicato, ſed aliis tantum conceſſo. Deinde addo, quamuis ipſi excommunicato non denunciato nunc non liceat extra caſus neceſsitatis, de quibus agimus, hanc communicationem ciuilem cum aliis inchoare, ſi tamen ab ipſis prouocetur, non peccaturum eis communicando: quia in hoc fauori aliorum proſpicitur: alioqui infructuoſa eſſet indulgentia illis facta.

SECTIO IV.

Quæ communicatio ciuilis permiſſa ſit inter coniuges excommunicatos.

1. Aliud caput excuſationis eſt neceſsitas coniugi, vel (generalius illud explicando) neceſsitas legalis, ſeu debiti iuſtitiæ. Hoc caput comprehenditur ſub verbo *lex* in citato verſiculo: & continetur in dicto capitulo, *Quoniam multos*, quatenus ibi excipiuntur vxores, ne teneantur hac lege non communicandi cum marito excommunicato: Primum igitur ob hanc cauſam non peccat vxor cohabitando cum marito, & ei debitum reddendo non ſolum quantum ad coniugalem actum, ſed etiam quantum ad alias actiones & obſequia, ac denique quoad totam hanc vſualem communicationem. Ita enim intelligendum puto caput prædictũ, *Quoniam multos*, ob abſolutam ſignificationem verbi, *ſubtrahimus*: nam ſi ſubtrahit Pontifex perſonam vxoris ab hoc onere non communicandi ciuili, & humano modo cum marito excommunicato, & nullam limitationem, vel certam actionem deſignat, non eſt cur nos illam adhibeamus, cum fauores potius ampliandi ſint. Dicet aliquis id eſſe verũ de communicatione, quæ pertinet ad vxorem vt vxor eſt: nam ſermo illius conceſsionis debet eſſe formalis, cum in ſpecialem fauorem matrimonii facta ſit: Reſpondetur, quidquid ſit de illa metaphyſica interpretatione, vix poſſe in præſenti negotio ſeparari formale à materiali, ſeu coniugalem communicationem ab humana, & perſonali: nam vxor exhibere poteſt marito omnem communicationem, quam vinculum matrimonii, ſiue ex primario ſiue ex ſecundario fine ſuo poſtulat, & hæc adeo eſt familiaris, vt ſine abſoluta communicatione humana exerceri non poſsit, ergo tota hæc communicatio eſt vxori conceſſa. *Vxor tenetur communicare marito excommunicato.*

Addit vero Innocentius III. capit. *Inter alia*, de Sententia excommunic. exponens prædictum textum Gregorii, non ſolum poſſe, ſed etiam teneri vxorem ad communicandum marito excommunicato, quantum videlicet ſpectat ad omnia, ad quæ ex vinculo matrimonii obligabitur. Et rationem reddit, quia excommunicatio mariti non priuauit illum iure ſuo, & conſequenter non abſtulit debitum, aut obligationem vxori: tenetur ergo tale debitum ſoluere. Imo propter hoc debitum ſoluendum licita eſt illi communicatio: ergo ita eſt licita, vt ſit etiam ſub obligatione: quia ſine illa debitum ſolui non poteſt. Ex quo inferunt aliqui hanc conceſsionem non fuiſſe (vt ſic dicam) ex benignitate iuris poſitiui, ſed ex diuino & naturali iure illam præcipiente: quia ſolutio debiti ex iuſtitia eſt naturali iure neceſſaria: ergo & illa communicatio, quæ ad tale debitum ſoluendum neceſſaria eſt, eodem iure non ſolum licita eſt, ſed etiam obligatoria. Vnde vlterius inferunt, adeo eſſe neceſſariam huiuſmodi communicationem, vt non potuerit Eccleſia illam prohibere, cum nihil poſsit contra ius diuinum, & naturale præcipere. 2. *Inter alia, de Sent. excomm.*

Hanc vero ſententiam, quantum ad præſentem rem ſpectat, falſam eſſe opinor, & in primis expendo verba illa Innocentii III. in dict. capit. *Inter alia*, *Cum adhuc debitum duret, beneficio canonis id agente, à priori non ſunt obnoxietate ſoluta.* Vbi licet non loquatur in particulari de vxore, loquitur tamen generatim de omnibus perſonis, de quibus Gregorius locutus fuerat: & de omnibus ait *beneficio canonis* retinere illud debitum, & obligationem: ergo non priuari, vel ſuſpendi non eſt ita naturale, quin Eccleſia, ſi ſua poteſtate, & rigore vti velit, poſsit huiuſmodi communicationem impedire. Nam ſicut priuat Regem iure regni, & ſubditos eximit ab obligatione iuramento firmata parendi Principi excommunicato, ita poſſet maritum priuare vſu iuris petendi debitum ab vxore, & conſequenter etiam liberare vxorem ab obligatione reddendi debitum, & parendi marito, vel cohabitandi cum illo, quandiu rebellis Eccleſiæ fuerit. Et interdum hoc expedire poterit, ſi propter hæreſim ſeu apoſtaſiam excommunicatus eſſet, vt colligitur ex multis Decretis, quæ vigeſimo octauo, quæſtione prima, referuntur. Quanquam id magis ſit propter periculum, quod ex tali crimine oritur, quam propter ſolam cenſuram. Aliquando tamen propter nimiam pertinaciam excõmunicati, maxime ſi contra commune bonum cedat, poteſt Eccleſia prohibitionem commu- 3. *Non ex diuino aut naturali iure, ſed ex benignitate poſitiui iuris.*

communicationis vſque ad ipſas etiam vxores reſtringere. Quia vero moraliter, & regulariter id non expedit, ideo Eccleſia ius coniugii integrum manere voluit, non obſtante excommunicationis cenſura. Ex quibus ſoluitur obiectio, quæ contra Innocentium Tertium fieri poſſet, nam hæc conceſsio eſt veluti priuilegium non in fauorem ipſius excommunicati, ſed vxoris non excommunicatæ datum: ergo quamuis illa poſsit licite illo vti, non tenetur: nam hoc iam non eſſet priuilegium, ſed grauamen. Dicendum enim eſt: hoc non eſſe proprie priuilegium perſonæ, ſed ſtatus, ſeu ipſiuſmet matrimonii, filiorum, ac communis boni, ad quod ipſum ordinatur, ratione cuius integrum, vt dicebam, manet ius quod ex hoc vinculo naſcitur: & inde fit, vt non ſolum poſsit, ſed etiam debeat vxor hanc communicationem marito præſtare.

Obiectio. *Soluitur.*

4. *Num quæ excommunicato nupſit p[oſ]ſit marito communicare. Rationes dubii pro vtraque parte.*

Sed quæret aliquis, an hoc procedat, etiamſi matrimonium cum homine iam excommunicato cõtractum ſit: non eſt enim dubium, quin tale matrimonium ſit validum, vt ſupra dixi ex capite, *Significaſti*, de eo qui dux. in matrimon. Ex quo fieri videtur, vt poſt tale matrimonium vxor vti poſsit, & debeat communicatione mariti. Nam Gregorius in dicto capite, *Quoniam multos*, ſimpliciter, & ſine vlla reſtrictione de vxore loquitur: illa autem vera vxor eſt. In contrarium eſt, quia in capite, *Inter alia*, de Sentent. excommunicat. inſinuat Innocentius Tertius, omnes perſonas, quæ in dicto cap. *Quoniam multos*, excipiuntur, debere eſſe obnoxias illi debito ſeu communicationi ante excommunicationem, vt poſtea poſsint ratione illius communicare: quod patet ex illis verbis, quæ habentur in propoſitione quæſtionis, *Præſertim quæ prius ad communionem eorum ex debito tenebantur*, vbi Gloſſa aduertit, illud *præſertim*, accipiendum eſſe pro *tantum*: non pro *maxime Alias* (inquit) *falſum redderet ſenſum*. Vnde Pontifex in reſponſione ad quæſtionem, ait *Cum quadam perſonæ in præmiſſo capitulo denotatæ illis, in quos lata fuerat excommunicationis ſententia, ante prolationem ipſius obſequio tenerentur, familiariter adhærere, &c.* ergo à contrario ſenſu, ſi ante excommunicationem non erat debitum contractum, non feruntur omnes illæ perſonæ conceſsione illius canonis, inter quas vna eſt vxor. Accedit, quod quæ excõmunicato nupſit, cenſuram Eccleſiaſticam violauit: ergo non debet vti illo iure male acquiſito contra obſeruantiam, & rigorem ipſius cenſuræ, argument. capit. *In audientia*, de Sentent. excommunicat. Et poteſt etiam confirmari à ſimili, nam ſi alter coniugum ſit excommunicatus propter matrimoniũ illicite contractum, non poteſt alter communicare cũ illo, vt docet Sylueſter, verb. *Excommunicatio*, quinto numer quarto, verſiculo ſecundo, ergo à ſimili, cum matrimonium illud illicite contractum ſit cõtra cenſuram, imo & propter illud excommunicatio ſaltem minor incurſa ſit, non poterit vxor ratione illius matrimonii, poſtea communicare cum marito excommunicato.

5. *Prima ſent.*

Quidam affirmant, hanc conceſsionem procedere, etiamſi matrimonium cum excommunicato contractum ſit. Ita tenet. Vgol. tab. 2. de Cenſur. cap. 23. §. 6. n. 1. ſolum ex illo fundamento, quod verba Gregorii generalia ſunt. Poteſtque hoc confirmari, quia alias etiam filius natus poſt excommunicationem parentis, non eſſet ſub poteſtate eius, nec teneretur illi communicare. Quod ſi hoc non procedit in filio, quia vinculum eius eſt naturale, idem dicẽdum erit de vxore, nam poſtquam matrimonium validum fuit, vinculum omnino naturale eſt. Et ideo Gloſſa in dicto capite, *Inter alia*, dixit, decretalem illam, *Quoniam multos*, quoad has perſonas non eſſe conſtitutiuam, ſed declaratiuam iuris naturalis, quod ius verſatur inter maritum & vxorem etiamſi, altero excommunicato, contraxerint: ergo declaratio illa etiam in eis locum habet. Iuxta quem diſcurſum illa interpretatio, vel limitatio quæ adhibetur in dict. cap. *Inter alia*. intelligenda erit de aliis perſonis humilibus, quæ iure, vel contractu humano alii ſubiiciuntur, vt famuli, &c. de quibus ſtatim, non vero de vxore aut filiis: quod ſignificauit Caietan. in Sum. cap. *Participatio cum excommun. &c.* nam explicans illud verbum *Lex* citati verſiculi, ſine limitatione ait, vxorem debere communicare marito. ſtatim vero explicans verbum *Humile*, quoad ſeruos, ancillas, &c. ſubiungit, & intellige de iis, qui erant, antequam excommunicatus eſſet, in huiuſmodi ſeruitiis. Atque ex eodem fundamento facile ſoluitur alia coniectura, nam, licet tale matrimonium cum excommunicato illicite contractum fuerit: quia tamen validum fuit, naturale ius ex illo ortum eſt, quod integrum manere Eccleſia declarauit. Id vero: quod in altera coniectura ſumitur, incertum eſt, neque à Sylueſtro aliqua ratione, vel auctoritate probatur. Vnde alii illi limitant, quando excommunicatio coniugis lata eſt in cauſa matrimonii, quia lis eſt an ſit legitime contractum, vt Soto diſt. 22. quæſtion. prim. articul quart. concluſ. quint. Quod verum eſt, tum quia illa non poteſt tũc dici ſimpliciter vxor, cum ſit vxor dubia, tum etiam quia ex tali matrimonio nondum ortum eſt coniugale debitum, cum eius vſus, ſtante illo dubio, illicitus ſit. Ex illo autem antecedente ſic limitato nihil ad præſens inferri poteſt, cum loquamur de vxore certa, & indubita: quia licet matrimonium fuerit illicite contractum, non eſt tamen dubium quin fuerit validum. Sic ergo ſententia hæc defendi probabiliter poteſt. 6.

Nihilominus contraria mihi veriſimilior eſt, cui multum fauet D. Thomas in. 4. diſtinct. 18. quęſtion. 2. articulo quarto. vbi explicans dictum caput. *Quoniam multos*, cum dixiſſet, in eo excipi vxorem, ſeruum, filium, ruſticum, & ſeruientem, ſubdit. *Sed hoc intelligendum eſt de filiis non emancipatis: alias teneretur vitare partem: de aliis autem intelligitur quod licet excommunicato communicare, ſi ante excommunicationem ſe ei ſubdiderunt, non autem ſi poſt.* Vbi expendo exceptionem filii emancipati cum generali regula reſpectu aliorum, quæ per exceptionem in contrarium firmatur: ergo tam de vxore, quam de aliis illa poſteriora verba D. Thomas intellexit iuxta mentem Innocentii 3. quæ in dict. cap. *Inter alia*, generaliter locutus eſt: & limitatio quæ ab aliis ponitur, neque in verbis eius, neque in aliqua cogente ratione fundata eſt. Imo cum ex iniquitate ſua nemo debeat cõmodum reportare, non eſt rationi conſentaneum, vt propter prauam communicationem, quam illa mulier habuit cum excommunicato, quando illi nupſit, poſsit illi poſtea licite & impune cõmunicare. Quapropter opinor poſt huiuſmodi matrimonium non poſſe vxorem incipere cohabitare marito, neque exigere, aut reddere debitum, donec ille ab excõmunicatione abſoluatur. Neque eſt verum, illam conſtitutionem Gregorii, eſſe tantum declarationem iuris naturalis quoad hanc partem, & non includere etiam benignam Eccleſiæ conceſſionem, vt ſupra diximus, & Innocentius Tertius, plane ſignificat. Nam ius naturale hic non obligat niſi ſuppoſito iure vtriuſque partis non impedito: quod ergo inter coniuges non impediatur per cenſuram, non ad ſolam declarationem, ſed ad conceſsionem Eccleſiæ ſpectat, vt ſupra dixi. Hæc autem conceſsio ſupponit ius acquiſitum legitime inter partes ante cenſuram. Et hoc modo loquitur Gregorius in dicto capite, tam de vxore, quam de aliis vt Innocentius expoſuit, & ipſa materia poſtulat. Ac proinde fundamentum contrariæ ſententiæ vim non habet.

Excipio tamen ab hac regula illam vxorem, quæ

Quæ bona fide excommunicato nupſit poteſt cum illo cohabitare.

bona fide contraheret cum excommunicato, quem excommunicatum eſſe ignorabat, nam tunc cum nihil egerit contra cenſuram, non eſt cur ſuo iure priuetur. Et quia formaliter, ac moraliter loquendo, illa dici poteſt contraxiſſe ante excõmunicationem latam quantum ad ipſam, id eſt, ita, vt teneretur illum vitare, & conſequenter dicetur contraxiſſe cum non excommunicato in ſua æſtimatione ſeu conſcientia. Et ob rationem non diſsimilem opinor ſi quæ mulier nunc contrahat matrimonium cum excommunicato non vitando, etiamſi ille poſtea denuncietur, poſſe illi communicare iuxta dictum ca. *Quoniam multos*, quoniam illa nihil egit contra cenſuram, &, quantum ad ipſam ſpectat, reſpectuſque illius erat, quaſi nõ excommunicatus. Quoties ergo ante cenſuram impoſitam ac ſufficienter denuntiatum matrimonium contractum fuerat, mariti excommunicati communicatio non eſt vxori interdicta.

Quæ excõ. non vitando nupſit, etſi poſtea denuncietur debet illi communicare.

8\. *Vxor non ſolum reddere, ſed etiam exigere debitum poteſt à marito excommu.*

Ex quo euidenter, & abſque vlla dubitatione ſequitur, non ſolum poſſe huiuſmodi vxorem reddere debitum marito petenti, ſed etiam licite poſſe illud exigere: quæ eſt cõmunis ſententia, quando excõmunicatio ſubſecuta eſt matrimonium, vel ſaltem vxor bona fide cõtraxit: tum quia nulla eſt ratio, cur illa tunc priuetur iure ſuo: tum etiam quia generaliter licitum eſt cuiuis creditori à ſuo debitore excõmunicato debitum exigere c. *Intelleximus*, de iudiciis, ergo & vxori licebit exigere debitum à marito excommunicato. Et tunc conſequenter nõ eſt dubium, quin marito excommunicato liceat illud reddere: imo & quod ad id teneatur: quia plus tenetur excommunicatus ad ſoluendum debitum non excommunicato petẽti, quam non excommunicatus ad ſoluendum debitum excommunicato: imo illud eſt tam intrinſecum & naturale, vt regulariter non poſsit per Eccleſiam impediri: quia nullus innocens debet priuari iure ſuo propter peccatũ alterius, cum tamen excommunicatus propter culpam ſuam merito poſsit.

9\. *Poſsitne excommunicatus licite ab vxore debitum petere. Opinio negans.*

Maior difficultas eſt, an ipſe maritus excommunicatus poſsit licite ab vxore petere debitum. Gloſſa enim in dicto capite *Quoniam multos*, negat hoc ei eſſe licitum, quanquam ſi id faciat, concedat teneri vxorem ad reddendum. Fundamentum eſſe poteſt, quia excommunicato nulla datur actio ad petendum debitum, generaliter loquendo cap. *Decernimus*, de Sent. excõmun. in 6. ergo neque in hoc ſpeciali caſu illã habebit. Vel etiam quia in dicto capit. *Quoniam multos*, nihil conceditur excommunicatis ipſis, ſed ſolum aliis, qui cum eis communicãt. Et hanc opinionem ſequitur Iacobus de Graffis li. 4. deciſ. caſuum conſcient. cap. 13. nu. 6. Contrariam tamen ſententiam veriorem eſſe opinor. Quam indicat Panorm. in c. *Inter alia*, de Sent. excommunic. numer. 4. & à fortiori Hoſtienſis, vt ſtatim referam & tenet Turrecrem. in dict. capit. *Quoniam multos*. Intelligitur autem quando vinculum matrimonii anteceſsit excommunicatos. Probari autem poteſt ex conceſsis in aduerſario, nã vxor tenetur reddere debitum marito excommunicato petẽti: ergo alter poteſt licite petere, nam vnuſquiſque licite petit ab alio, quod alius facere obligatus eſt. Sed hæc ratio non eſt conuincens, quia ſi maritus qui caſtitatem vouit, petat debitũ, vxor tenetur reddere: & tamen ipſe non licite petit. Et ratio eſt, quia ſunt iura, aut debita diuerſarum rationum ius enim ad petẽdum eſt iuſtitię: malitia vero petitionis eſt contra obediẽtiam, vel religionem: debitor autem ſoluere tenetur quod ex iuſtitia debet, etiamſi creditor aliũde contra religionem peccet, vel obedientiam. Et confirm. quia non habet vxor ius cogẽdi maritum, negando illi ius ſuum, vt obediat Eccleſiæ, ſicut nec vt ſeruet caſtitatem. Hac ergo ratione defendi poſſet quod vxor teneatur reddere, & quod maritus non poſsit abſolute licite petere, quamuis poſsit intra latitudinem ſolius iuſtitiæ ſtando.

10\. Veruntamen hinc vlterius procedendo fit valde credibile Eccleſiam non prohibere huiuſmodi excommunicato quominus licite petat debitum. Primo quia abſolute illum non priuauit actuali iure petẽdi, quamuis poſsit, vt dixi. ergo veriſimile eſt non priuaſſe illum poteſtate licite petẽdi, quia illud ius ſine hac poteſtate, moraliter loquendo, valde periculoſum eſſet. Deinde illud eſſet valde oneroſum vxori nõ excommunicatæ. Præterea aliæ communicationes, quæ in eo capite *Quoniam multos* continentur ſicut licite ſunt ex parte aliorum communicantium cum excommunicato: ita etiam ex parte ipſius excommunicati, quamuis ab eo incipiant, vt, v.g. licitum eſt ſeruo vel familiari obedire domino excommunicato imperãti: & ideo licitum etiam eſt domino excommunicato imperare, & vti ſuis familiaribus, quia alias & periculoſa, & moraliter inutilis eſſet illa conceſsio, vt inferius magis declarabimus: ergo pari ratione idem dicendũ eſt in præſenti, quia idẽ vel maius eſt periculũ, & quia textus eodem modo de omnibus loquitur. Præterea facit, quod Gregorius ſimpliciter dicit, ſe ſubtrahere has perſonas à vinculo anathematis: ergo ita ſubtrahit vt communicatio non ſit prohibita: ergo neque illis cum excommunicato, neque excommunicato cum illis.

Reſpondetur ad capitul. Quoniam, pro contraria opinione allatum.

11\. *Satisfit fundamento ſumpto ex c. Decernimus.*

Atque ita ſufficienter reſponſum eſt ad illum textum, quatenus pro cõtraria parte adducebatur. Ad aliud vero fundamentum illius ſententiæ dicẽdum eſt, aliud eſſe agere de petitione priuata, quæ obligat alium in conſcientia ad reddendũ debitum & ad cohabitandum, &c. aliud vero de actione forenſi, per quam aliquis poſtulat in iudicio, vt vxor compellatur ad cohabitandum, &c. Nos in priori ſenſu locuti ſumus, & contra illud non procedit ca. *Decernimus*, in quo eſt ſermo de actione in iudicio Nam excommunicatus non priuatur vſu priuato rerum ſuarum, neq; illis actionibus, quæ ad earum cuſtodiam, vel conſeruationem ſpectãt: ſic ergo dicimus poſſe licite vti vxore ſua, & petere debitum.

12\. *Num poſsit maritus ex comm. in iudicio petere, vt vxor ſecum cohabitet.*

Altera vero quæſtio, non noſtra ſed propria Canoniſtarum eſt, inter quos ſunt diſſentientes ſententiæ, ſed omnes fauent ſuperiori reſolutioni, & ideo ſolum quantum ad hoc illas attingã. Hoſtiẽſis itaque in Summa tit. de reſtit. ſpoliat, §. *Quando faciẽda, &c*; affirmat, maritum petẽtem in iudicio cohabitationem vxoris ſuę, non poſſe repelli exceptione excommunicationis: ergo ſupponit à fortiori licitum eſſe excommunicato petere, & procurare cohabitationem & vſum vxoris ſuæ: quia ſi hoc eſſet contra excommunicationem, repelleretur in iudicio. Iuxta quam ſententiam limitabitur cap. *Decernimus*, vt nõ procedat in cauſa matrimonii, propter fauorem eius, vel melius, vt non procedat in iis rebus, quarum vſu & communicatione nõ priuatur excommunicatus ex vi excommunicationis, & tamẽ de facto iniuſte illis ſpoliatur ſolo titulo eiuſdẽ excommunicationis quod ſatis veriſimile eſt. Oppoſitum tamen tenuit Abb. in dict. c. *Inter alia*, referens alios: qui addũt, iudicem debere ex officio ſuo vxorem marito reſtituere, propter periculum fornicationis. In quo etiam ſentiunt non eſſe licitum neq; excommunicationi contrariũ, quod maritus propter illud periculum vitandum, ab vxore debitum petat quãdoquidem propter hoc iudex ex officio illi vxorem reſtituit.

13\. *Poſsitne maritus nõ excõmunicatus cũ vxore excõmunicata communicare. Sententia negans.*

Aliud vero dubiũ ex prædictis naſcitur, ſcilicet an quæ diximus de vxore non excommunicata, & marito excommunicato, locum habeant: ſi è conuerſo vxor excommunicata ſit, & nõ maritus. Multi enim Canoniſtæ negantem partem ſecuti ſunt, dicentes maritum non excommunicatum, non poſſe communicare cum vxore excommunicata: ita Hoſtienſis

ſtienſis in ſumma titul. de Sentent. excom. num. 15. verſic. *Lex* & alii quos refert, & ſequitur Syluester *Excommunicatio*, 5. num. 4. Fundamentum eſt, quia Gregorius in dict. c. *Quoniam multos*, ſolum de vxore mentionem facit, quod non caſu, aut ſine cauſa factum videtur: quandoquidem ſi vellet maritum comprehendere, vel nominaret illum, vel communi nomine coniugis vteretur: non ergo licet nobis illam conceſsionem extendere, cum non deſit ratio ob quam potuerit fieri vxori, & non marito: quia cum vxor ſit ſub poteſtate mariti, quodammodo ei imputatur, vel negligentia eius eſſe præſumitur, quod contumax ſit. Vnde, vt munus ſuum diligentius exequatur, procurando, vt vxor reſipiſcat, ei non conceditur, vt cum ea communicet: vxor vero non ita debet corrigere maritum, ſed illi ſubeſſe: & ideo illi conceditur, vt cum illo communicet.

14. *Sententia affirmans vera.* Nihilominus cenſeo, omnia quæ diximus, de vxore erga maritum excommunicatum, eodē modo procedere in marito non excommunicato vxorem excommunicatam habente: quæ ſententia ſumitur ex D. Thom. in 4. diſt. 18. quæſt. 2. articul. 4. clarius id docuit Turrecremata in dict. capit. *Quoniam multos*. Gabriel in 4. diſtin. 18. quæſt. 3. artic. 1. Caietan. in Sum. capit. de particip. Angel. verb. *Excommunicatio*, 8. numer. 8. Nauarr. cap. 27. numer. 27. Couarr. cap. *Alma*, p. 1. §. 1. num. 8. qui alios refert. Ratio ſumenda eſt ex communi lege matrimonii, quæ quoad mutuam communicationem æque obligat vtrumque coniugum: & ideo quoad præſens eadem eſt vtriuſque ratio. Vt enim dicitur in cap. *Gaudeamus*, de Diuortiis, *maritus & vxor in negotio matrimonii non ad imparia iudicantur*: quod maxime verum habet in his, quæ ſpectant ad mutuam cohabitationem & debitum officium perſoluendum: ergo ſicut maritus frui poteſt conſortio, & obſequiis vxoris, ita & vxor excommunicata ſocietate, & officio mariti. Accedit ratio, quam expendit Innocentius III. in dicto ca. *Inter alia* de Sentent. excomm. dicens, *Cum ad huc debitum duret, à priori non ſunt obnoxietate ſolutæ*: nam hæc ratio æque procedit in vxore excommunicata, quia non erat minus debitum eius, quam mariti, neque excommunicatio in illa eſt maior, aut efficacior, quam in marito: ergo non magis eſt libera ipſa à priori obnoxietate quam vt maritus, quod ſatis ſignificat Innocent. in plurali dicens, *non ſunt*. Quod ſi illa non eſt libera, nec maritus, cum excommunicatus ipſe non ſit, priuatus erit iure petendi & reddendi debitum: nec qualicet alia communicatione, quæ ad hanc ordinetur. Mirum enim eſſet, vt maritus excommunicatus non priuetur hoc iure ſeu executione, vel vſu eius, & quod non excommunicatus priuetur propter excommunicationem vxoris. Si autem maritus poteſt petere debitum ab vxore excommunicata, & ipſa ſine dubio poteſt reddere, & è contrario, poterit etiam ipſa petere, & maritus tenebitur reddere, cum non ſit peioris conditionis fæmina, quam vir, eo quod ſit fragilior. Imo ob hanc rationem debuiſſe ius, ſi fieri poſſet, plus illi fauere: non eſſet autem fauor, ſed grauamen, ſi quando ipſa excommunicata eſt petere non poſſet. Nulla ergo legitima differentiæ ratio reddi poteſt. Et ideo non dubito, quin nomine vxoris in dict. capit. *Quoniam multos*, vterque coniugum comprehendatur: nomine autem vxoris vſus eſt Pontifex, vel quia in omnibus perſonis ibi numeratis humiles, & ſubditas recēſet, vel quia frequentius contingit viros quam fæminas excommunicari.

15. *Si vterque coniux excommunicatus ſit* Atque ex his conſtat, quid dicendum ſit, ſi vterque coniugum excommunicatus ſit: nam conſequenter aſſerendum eſt, eos non priuari mutua communicatione quoad petitionem & redditionem debiti, & alia obſequia æquè ac antea. Ratio eſt, quia excommunicatio non plus operatur in ſingulis, eo quod inſit vtrique, quam ſit in altero tantum extremorum, ſeu coniugum, nam affectus excōmunicationis nō creſcit in marito, eo quod vxor excommunicata ſit, vel è contrario: ergo ſi maritus excommunicatus poteſt communicare cum vxore non excommunicata, etiam poterit cū excommunicata, quantum eſt ex vi ſuæ communicationis. *non priuantur mutua communicatione.* Aliunde vero etiam excommunicatio vxoris non impedit quominus cum illa communicare poſsit, vt oſtēſum eſt: ergo illę excommunicationes ſimul ſumptæ nō poſſunt inducere illud impedimentum quia non vniuntur (vt ſic dicam) vt habeāt aliquem ſpecialem effectum, qui ex alterutra earum per ſe non naſcatur: neque in iure fundari poteſt, cum tamen omnes hi effectus ex iure poſitiuo pendeant. Quæ ratio eodem modo fieri poteſt ex parte vxoris & ideo in dict cap. *Quoniam multos*, ſimpliciter excipitur vxor, nec limitatur, vt neceſſe ſit ipſam excommunicatam non eſſe. Cauendum eſt autem, quando vterque coniux excommunicatus eſt, ne per mutuam communicationem alter alterius cōtumaciam foueat: quod maxime timeri poteſt, quādo propter idem crimen excommunicati ſunt: tunc enim communicatio illa tranſiret in cōmunicationem in crimine, vnde eſſet nouum peccatum mortale. *Notandum pro huiuſmodi excommunicatis* Quod etiam obſeruandum eſt, quando alter coniugum tantum excommunicatus eſt, nam ſi alter foueat delictum alterius, vt ſit in cauſa, vt in excommunicatione obdureſcat, iam erit communicatio in crimine, quæ intrinſece mala eſt. Quod Doctores omnes peculiariter obſeruandum monent, quando vxor excomunicata eſt, quia maritus ex officio tenetur auertere vxorem à contumacia: & ideo magis imputabitur ei, ſi in hoc ſit negligens.

16. *Num quādo cenſura fertur in participantes comprehendat coniugem.* Hinc denique facile intelligitur, ſi excommunicatio feratur in participantes, an & quo modo pertinere poſsit ad coniuges quoad mutuam communicationem. Hæc enim excommunicatio iam non poteſt ordinario iure ferri per generalem ſententiam, iuxta caput *Statuimus*, de Sentent. excommunica. in 6. Si autem Summus Pontifex ſua poteſtate vtens, vel alius ex eius comiſsione illam ferret, non propterea priuaret coniuges communicatione ſibi iure conceſſa: quia illa ſentētia ſolum prohibet, ſub grauiori cenſura illam participationem, quæ per excommunicationem communem prohibita eſt ſub cenſura minoris excommunicationis, non autem prohibet excommunicationem alias nō prohibitam, neque alius eſt ſenſus illius cenſuræ, quia iuxta terminos iuris fertur. niſi Summus Pontifex de ſua poteſtate abſoluta aliud explicet. At vero talis excommunicatio comprehendet coniuges, ſi vnus alteri communicet in crimine: nam hęc communicatio nec in iure conceſſa eſt, nec cōcedi potuit. Atque eodem modo limitanda eſſet ſimilis cenſura contra participantes, ſi per ſententiam ſpecialem fertur in vnum coniugum reſpectu alterius, præcipiendo, ſcilicet vni ne communicet alteri excommunicato ſub eadem cenſura: quia iudex non poteſt prohibere communicationem quam ius ipſum & Summus Pontifex concedit cap. *Cum inferior*, de Maiori. & obedient. ergo vt illud mandatum ſit iuſtum, reſtringendum eſt ad eam communionem, quæ non eſt conceſſa, ſed prohibita vxori cum marito excommunicato, & è conuerſo, qualis præcipue eſt communicatio in crimine vel etiam communicatio in diuinis, quam nec obligatio nec ſtatus matrimonii ſecum affert.

SECTIO

SECTIO V.

An perſonæ ſubiectæ excuſentur à culpa ſuis ſuperioribus excommunicatis ciuiliter communicando, & è conuerſo.

1 Vltimum caput huius excuſationis eſt neceſsitas ſubiectionis, ſeu obedientiæ, quod declaratur in illo vulgari verſiculo per verbum *Humile*, & ratione illius excipiuntur à Gregorio in dicto cap. *Quoniam multos*, quatuor vel quinque genera perſonarum, ſcilicet, *filii, ſerui, ancillæ, ſeu mancipia, & ruſtici ſeruientes, & omnes alii, qui non adeo curiales ſunt, vt eorum conſilio ſcelera perpetrentur.* De quibus ſigillatim nonnulla declaranda ſunt, deinde aliqua omnibus communia, vel annexa tractanda.

2. *Per particulam humiles, excipiuntur filii.* Quod ergo ad filios ſpectat, ratio exceptionis clara eſt, quia filius debet patri obedientiam, quod vinculum adeo naturale, & debitum eſt, vt per cenſuram auferri non debuerit, nec fuerit conueniens vſum, & executionem eius impediri. Item quia neque erat expediens filium à patre excommunicato ſeparari, id enim, per ſe loquendo, & oneroſum ipſi filio eſſet, & cederet in detrimentum eius, quod per cenſuram non intenditur: filius autem manens ſub patris poteſtate, non poterat, moraliter loquendo, non communicare cum illo: ne igitur excommunicatio illi eſſet in ſcandalum, & occaſionem lapſus, merito illa obligatione liberatus eſt. Quæ rationes maxime procedũt de filiis legitimis, & ſub cura parentis exiſtentibus, de quibus proinde nulla eſt dubitationis occaſio. Et eodẽ modo eſt certum, filiorum nomine filias comprehendi, tam reſpectu patris, quam matris: quia textus abſolute loquitur de filiis, qui æqualiter dicunt reſpectum ad vtrumque parentem, & filiorum nomine conſtat vtrumque ſexum comprehendi, vt eſt vulgare apud Iuriſtas, & in vſu Latinorum, & maxime vbi eadem, vel potior ratio eſt de fœminis vt eſt, in præſent. quoad patriã protectionem, & communicationem. Nec refert ꝙ in dicto capitulo ſerui & ancillæ diſtinctæ numerentur, non vero filii & filiæ: quia non eſt neceſſe vt hoc aliquo peculiari myſterio factum ſit.

De Filiis, dub. 1.

3. *Num filii emancipati cum parentibus ex communicatis communicare poſsint. Communis ſententia negans.* HOc ergo vt certo conſtituto nonnulla oriuntur dubia. Primum eſt, an filii emancipati hoc gaudeant priuilegio. Communis ſententia negat cum D. Thoma in 4 diſtin. 16. quæſt. 2. artic. 4. cuius verba ſupra citaui. Richard. ibi art. 6. quæſt. 1. Gabr. quæſt. 3. notab. 3. Soto d. 22. q. 1. art. 4. concl. 3. Idem tenuit Hoſtienſ. in Sum. tit. de Sent. excomm. nu. 15. verb. *Humile.* Turrecre. dict. c. *Quoniam multos*, cum Gloſſa ibi: & Summiſtæ communiter. Nauarrus capit. 27. numer, 27. Sylueſt. *Excommunicatio.* 2. numero 4. verſ. 3. Angelus. Armil. & alii. Plures autem ex his Doctoribus addunt limitationem, niſi filius emancipatus ſit commenſalis patris, ita vt cum illo habitet, & ab illo habeat neceſſaria. Quam limitationem Diuus Thomas omiſit, & merito, non quia falſa ſit, ſed quia non neceſſaria, quia illud non conuenit filio emancipato quia filius eſt, ſed quia tunc eſt de familia patris: quod commune eſt omnibus aliis commenſalibus, ſeu qui ſunt de familia, filius ergo emancipatus iuxta hanc ſententiam, ſi non habet alium titulum communicandi, ex eo tantum quod Filius eſt, communicare non poteſt. Fundamentum eſt, quia filius emancipatus iam eſt quaſi extraneus; nullaque indiget communicatione cum parente: ergo non eſt cur illi concedatur communicatio cum illo, ſi excommunicatus ille ſit. Et ideo nihil obſtabit, quod in dicto capit. *Quoniam multos*, abſolute filii eximuntur, & non cum limitatione ad eos: qui ſunt ſub patria poteſtate: quia conſideranda eſt ratio & intentio illius legis, quæ ex principio eius colligitur, ſcilicet tollendi periculum agendi contra excommunicationem ob aliquam neceſſitatem humanam. Quæ ratio in filiis iam emancipatis locum non habet, & ideo intelligimus Pontificem locutum eſſe de filiis actu ſubiectis, & communicatione indigentibus.

Nihilominus oppoſitam ſententiam tenent aliqui moderni: & eam tenuit Plaud. 4. eſtque apparens, & probabilis. Primo quia Gregorius ſimpliciter excipit, filios, & fauores ampliandi potius ſunt, quam reſtringendi. Secundo quia filius, quantumuis emancipatus, retinet naturale debitum obſequendi patri, vt per ſe notum eſt: ergo propter excommunicationem parentis ſuo debito ſeu obnoxietate non liberatur: ergo ad idem obſequium tenetur: ergo ad communicationem, quæ ad illud requiritur, iuxta c. *Inter alia*, de Sent. excommun. *4. Sententia affirmans.*

Quapropter dicendum cenſeo, filium emancipatum quatenus filius eſt, communicare poſſe parenti excommunicato, licet quatenus emancipatus eſt, vitare illum debeat in iis, quæ ſunt propria filii, nõ prout filius eſt, ſed prout eſt ſub patria poteſtate. Et ita intelligo, vel limito communem ſententiam. Et ſic declaro, nam filius emancipatus tenetur obedientiam, reuerentiam, & ſubſidium exhibere parenti excommunicato eodem modo, quo ante excommunicationẽ tenebatur: hoc enim mihi probat efficaciter ratio facta: & ideo non credo peccare illum, ſi coram parente excommunicato ſurgat, & caput aperiat, neque ſi amplexum, vel aliud ſimile ſignum amoris exhibeat, vel ſi ei aliquid præcipienti obediat: hæc enim & ſimilia ſunt obſequia debita parentibus, quorum obligatio inſeparabilis à filiis eſt. Neque Eccleſia voluit illius vſum impedire, quia nec decebat, nec expediebat. Neque ab his ſeparabilis eſt illa neceſsitatis ratio, propter naturale vinculum, atque etiam inclinationem, quæ ſemper manet. Non vero licebit filio emancipato nouam, aut maiorem cõmunicationem cum parente habere, ſeu inchoare, vt ſi iam habitabat extra illius domum, non licebit cohabitare cum illo, aut alias actiones familiaris communicationis exercere, quod probat ſufficienter fundamentum communis ſententiæ. *Reſolut.*

5. Num filii naturales illegitimi hoc gaudeant priuilegio. Deciſio. Et iuxta hæc poteſt expediri dubium aliud de filiis naturalibus, ſeu illegitimis, an hoc etiam priuilegio gaudeant, quia hi frequentius non ſolent eſſe ſub poteſtate parentum, vel cum illis habitare: & ideo non videtur eis ita neceſſaria hæc communicatio. Nec iura ſolent his filiis legitimis priuilegia concedere. Nihilominus dico poſſe hos filios ſuis parentibus communicare, tum, quia appellatio filii generalis eſt, & in rigore illos comprehendit, tum etiam quia etiam in illis eſt naturale debitum exhibenti obſequium parentibus. Quapropter, ſi adhuc ſint ſub cura parentum, & ab eis alantur, etiam poſſunt cum parentibus cohabitare, ſi parentes velint, & cum illis communicare in omnibus rebus, quas & talis coniunctio, & huiuſmodi vitæ communitas ſecum affert. Si autem ſunt iam emancipati, ita de illis loquendum eſt, ſicut de legitimis. At vero, ſi ſint quaſi in ſtatu medio, vt frequenter eſſe ſolent maxime in ętate puerili, ſcilicet, quod ſunt ſub cura parentum, & eorum expenſis aluntur, non tamen immediate cum illis vitam agunt, ſeu cohabitant, tunc, quatenus ſic ſeparati ſunt, videntur debere vitare eam communicationem, quæ ſecundum illum ſtatum neceſſaria eis non eſt, nec à parentibus exigitur. Quod quidem eſt ſatis veriſimile magiſque ſecurum, cum illa communicatio nec cum

cum ratione filii vt ſic coniuncta ſit, neque cum tali ſtatu, & viuendi modo. Hoc vero pari ratione dici poſſet de filiis legitimis, quando contingit eos ſeparatos à patre viuere: licet hoc differat inter eos, & emancipatos, quod poſſunt tranſire ad cohabitationem cum parente excommunicato, ſi ipſe velit: Non debent tamen ipſi filii ſeſe immiſcere, aut inuitare: quanquam in hoc non ſunt nimis rigoroſe cogendi, aut ſcrupuli eis iniiciendi, cum iura abſolute illos excipiant.

An filii adoptiui ſub hac limitatione comprehendantur.

6. Tertium & maius dubium eſt de filiis non veris, ſed adoptiuis, qui dici ſolent tantum legitimi, quaſi legi comparati, an ſub hac exceptione & conceſsione comprehendantur. Videtur enim non comprehendi, quia hi non ſunt veri filii, ſed valde analogice: ius autem loquens abſolute de filiis iuxta proprietatem verborum de propriis ac veris filiis intelligendum eſt. Præſertim, quia in iis non eſt illud naturale vinculum & obligatio, ratione cuius hæc exceptio filiorum fit. In contrarium vero eſt, quia filii adoptiui appellatione abſoluta filiorum in iure venire ſolent, vt colligitur ex L. *Adoptiuum*, ff. de In ius vocando. Cum ergo fauores ampliandi ſint, etiam ad illos videtur hæc conceſsio extendenda. Accedit quod, quantum ſpectat ad conuictum humanum, eũdem habet filius adoptiuus cum patre, ac naturalis.

Concluſio

Quare dicendum eſt, ſi huiuſmodi filii ſint ſub cura parentum, & commenſales illis, poſſe parentibus communicare, ſiue quia filii aliquo modo ſunt, & ſub hac appellatione comprehendi poſſunt, præſertim quoad fauorabilia, vel certe quia ſunt familiares illi, & ineunt cum illo ſocietatem, & maior ratio in illis eſt ad communicãdum, quam in ſeruis, & famulis. At vero, ſi iam ſint omnino emancipati, & extra cohabitationem parentũ, abſolute negandum eſt poſſe illis communicare: quia in huiuſmodi filio non manet poſt emãcipationem naturale vinculum, particularis ratio obſequendi parenti, quæ manet in filiis naturalibus: & ideo etiam iuxta iura ciuilia adoptiui filii iam emancipati inter liberos nullo modo connumerantur, dicitur in §. *Adoptiui*, de Exhæredatione liberor. In eo vero textu obſeruandum eſt, etiam filios ab vno adoptatos quamdiu ſunt in adoptiua familia, tanquã extraneos haberi reſpectu parentis naturalis.

Quid de filio adoptiuo reſpectu parentis naturalis.

Quare dubitari poſſet, an filius adoptiuus vnius, & ſub eius adoptione & cura actu exiſtens, poſsit communicare ſuo parenti naturali excommunicato. Et dicendum cenſeo idem iudicium de hoc eſſe, ac de filio naturali emancipato: quia ſemper retinet naturale illud, & in ſeparabile vinculum ratione cuius illa communicatio ei licita eſt, quæ à tali vinculo ſeparari non poteſt. Alia vero, quæ pendet ex actuali conuictu, ſocietate humana, prohibita illi erit, ſicut filio emancipato, & eadem ratione.

Nomine filiorum veniunt aliqui affinitate coniuncti.

8. Atque eodem modo iudicandum cenſeo de aliis perſonis, quæ loco filiorum moraliter haberi ſolent, atque ita nominantur ratione ſpecialis affinitatis, vt de nuru & genero, reſpectu ſoceri, & ſocri, & de priuigno, & priuigna reſpectu nouercæ, & vitrici, de quibus in §. *Affinitatis*. Inſtitut. de Nupt. Si enim ſint commenſales parentibus, poterunt cum illis communicare ſicut filii vel propter participationem appellationis, cum qua & neceſsitatem cõmunicationis participãt, vel propter generalem rationem familiarium, & ſociorum: credo tamen ſub vtraque ratione comprehendi, & appellationem filiorum in hoc priuilegio ad illos extendi, quantum eorum ſtatus, & coniunctio poſtulat. Ita enim fauorem hunc æquum eſt extendi quantum ratio eius, & verba patiuntur. At vero, ſi huiuſmodi perſonæ iam ſint omnino extra conuictum ſuorum correlatiuorum, & quaſi emancipatæ, nullus titulus communicationis licitę in eis manet: quia, cum nõ ſint veri filii naturales, non manet in eis illud peculiare vinculum quod in filiis naturalibus emãcipatis manere diximus: ſola vero affinitas, quæ relinquitur non eſt ſufficiens principium indicens naturalem obligationem adeo intrinſecam, vt ratione illius dicamus, licitam eſſe talem communicationem ſecluſa actuali ſubiectione, & cohabitatione.

Atque ita cenſeo exponendam eſſe hanc legem, 8.

Quid de nepotibus.

quantum ad nepotem, vel pronepotem reſpectu aui, vel progenitorum: nam & hos ciuilia iura filiorum nomine comprehendunt L. *Filii*, & l. *liberorum*, ff. de Verb. ſignif. & communi æſtimatione in eodem fere gradu habentur, præſertim quando ſunt ſub cura auorum & ab eis aluntur, ſeu nutriuntur, quamdiu ergo ita coniuncta ſunt, cum excommunicatis progenitoribus communicare poſſunt propter rationes hactenus tactas. At vero, ſi iam ſint omnino ſeparati, ita ſentiendum de iis videtur, ſicut de filiis emancipatis in ſuo gradu, & ordine: non enim manet in eis ęquale vinculum, neque æqualis ratio parendi, aut referendi, reſpectu, progenitorum, ſicut reſpectu parentum: tamen manet aliqua, quæ ſuo gradu adhoc etiam obliget: & ideo etiam illa communicatio, quæ ad hanc obligationem explendam fuerit moraliter neceſſaria, eis conceſſa eſt per prædictum decretũ, adiuncta declaratione, & ratione Innocentii in dicto capit. *Inter alia*.

De pupillo reſpectu tutoris.

Denique & de pupillo reſpectu tutoris, qui parentis munus quoddam ſuſtinet, eodem modo iudicandũ cẽſeo: nam, ſi ſit ſub cura eius, & commenſalis illi, hac ratione poterit cum illo ſimpliciter communicare: ſi autem ſit ſeparatus, ſolum in iis, quæ ad munus tutoris pertinent, & ſine quibus conuenienter peragi non poteſt, communicabit, Et hęc videntur ſufficere ad declarationem illius vocis *filii*:

Appellatione filii in illo textu nõ veniunt filii ſpirituales.

nam aliud genus filiationis ſpiritualis quod à Theolgis conſideratur, inter baptizantem, & baptizatum, ſuſcipientem, & ſuſceptum, iuxta titulum *de cognitione ſpirituali*: aut inter ſubditum ſpiritualiter & prælatum ſuum: Hoc (inquam) filiationis genus ad præſens non ſpectat: quia nec mens Gregorii fuit de his loqui, vt per ſe conſtat: neque etiam ex illo naſcitur neceſsitas aliqua huius ciuilis communicationis, de qua nunc agitur, præciſe conſiderando rationem talis filiationis: quid vero dicendum ſit ratione ſubiectionis, ſi illam habeat coniunctam, ſtatim declarabimus.

De Seruis.

Serui & ancillæ ab onere non communicandi dominis eximuntur.

Poſt filios numerantur ſerui, & ancillæ in prædicto decreto: & ab hoc grauamine non communicandi cum ſuis dominis excommunicatis eximũtur. 9. Vocantur autem ibi ſerui proprie, qui ſub dominio alterius ſunt, in eodem textu *mancipantur* nomine apertius declaratur. Nec refert, generatim loquendo quo iure, vel titulo in ſeruitutem, redacti ſint, dummodo vere ſerui ſint: nam cauſa, vel titulus ſeruitutis ad rem præſentem accidentarius eſt: oportet tamen vt non ſolum ſint ſub domino, ſed etiam ſub vſu, ſeu conuictu ſuorum dominorum: nam ex hoc proxime naſcitur communicatio, & neceſsitas eius. Vnde ſi contingeret ſeruum non eſſe ſub poteſtate domini, ſed vel ſeparatim vitam agere, vel alteri inſeruire, ſiue ex voluntate domini, ſiue ex alia iuſta cauſa, ita de illo iudicandum eſſet, ſicut diximus de emancipato filio: tunc enim ratione ſeparationis communicare non poſſet cum domino, niſi forte in iis, quæ veluti in recognitionem domini debita ſunt. Neque circa has perſonas aliud adnotatione, vel declaratione dignum occurrit.

Qui Seruientes ab eodem onere eximantur.

10. Vltra hos vero adduntur in eodem capite reliqui ſeruientes cum limitatione, *vt ruſtici ſint*, vel *non adeo curiales vt eorum conſilio ſcelera perpetrentur*. Opinor tamen in hoc negotio magis conſiderandum

eſſe

eſſe actum, quam poteſtatem, id eſt, magis conſiderandum eſſe, an huiuſmodi ſeruientes conſilium, vel auxilium dederint ad crimina perpetrāda propter quæ excommunicatio lata eſt; quam quod ingenio & facultate polleant ad id præſtandum, ſi nunquam id præſtiterint. Nam ſi priori modo fuerunt auctores, vel cooperatores criminis, nullum priuilegium eis voluit concedere Pontifex, vt ex citatis verbis conſtat. Idque optima ratione, nam qui criminis fuit particeps, eximi non meretur, ſed potius fieri particeps pœnæ ac cenſuræ. Quo circa, ſi huiuſmodi ſeruiens, antequam patronus eſſet excommunicatus, auxilium, vel conſilium dedit ad crimen perpetrandum, propter quod poſtea excommunicatio lata eſt, conſideranda eſt forma talis ſententiæ ſeu cenſuræ: nam, ſi lata eſt, non ſolum in principaliter agentes, ſed etiam in adiuuantes, & conſulentes, ſeruiens ſimul cum diuino eandem excommunicationem incurrit, & ita duplici titulo illum vitare debet, ſcilicet, & quia ipſe, & quia ille excommunicatus eſt. At vero ſi excommunicatio ſolum fertur in principaliter operātes, cum quidem directe non comprehendit ſeruientem, qui ſolum auxilium, vel conſilium dedit: tamen obligat illum ne cum domino excommunicato cōmunicet: quia ob participationem criminis exemptus non eſt ab huiuſmodi onere. Meritoque timeri, vel præſumi poteſt, eius communicationem non profuturam, ſed potius obfuturam, ipſi excommunicato in ordine ad reſipiſcendum à crimine. Denique ſi huiuſmodi ſeruiens tale auxilium, vel conſilium dedit poſt excommunicationem à ſuo patrono contractam, tunc iam communicat criminoſo in crimine, ac proinde in eandem excommunicationem incidit, maiorique titulo ac ratione illam in poſterum vitare tenetur.

11, In hoc ergo ſenſu limitationem illam intelligendam cenſeo: nam, quod famulus induſtria, & poteſtate valeat ad dandum conſilium, & auxilium, ſi nunquam male illa vſus eſt, non poteſt eſſe ratio ſufficiens vt propterea hoc priuilegio, ſeu exemptione priuetur, quia inde laudem potius, vel honorem meretur, quam pœnam. Atque hoc ſenſit Gloſſa ibi dum illam limitationem non per potentiam, ſed per actum explicuit, dicens. *Si tales ſunt qui non ſeruiunt ei in crimine.* Et idem ſentit Nauarrus c. 27. num. 27. Sed nimirum limitat ad eos ſeruientes, quorum conſilio, fauore, & auxilio dominus in ſua contumacia perſeuerat, ſentiens ſolum adhiberi limitationem hanc pro iis, qui poſt excommunicationem cooperantur delicto. At vero Gregorius nō de auxiliantibus ad perſeuerandum, ſed ad perpetrandum locutus: & ideo expoſitio allata, & textui conformior videtur, & rationabilior propter rationem adductam. Sic igitur ſub hac exceptione comprehenduntur omnes famuli, omneſque familiares, qui quouis titulo, vel ratione alicui inſeruiunt, comprehendūtur etiam coloni, qui ruri inſeruiunt, hi enim propriiſsime videntur dicti ruſtici ſeruientes, etiamſi actu, & proprie non ſint de familia. Exiſtimo tamen his omnibus concedi communicationem, non tamē omnibus eodem modo, nec ſingulis quamcunque indifferenter, ſed vnicuique proportionatam iuxta rationem, & neceſsitatem ſuæ obligationis, quod eſt conſentaneum Innocentio, in dicto capite, *Inter alia*, Diuo Thomæ, & aliis Doctoribus locis ſupra citatis.

An vt ſubiecti hoc gaudeant priuilegio debeant ante contractam excommunicationem ſubiectionem iniiſſe.

12. NVnc quædam explicare oportet, quæ his omnibus perſonis exemptis communia eſſe videntur. Primum eſt an oporteat ſubiectionem illam, in qua fundatur hæc exemptio, initam eſſe ante excommunicationem alterius. Quidam ſimpliciter negant, quia Gregorius abſolute loquitur, & hanc conditionem non requirit. Quod ſi obiicias cap. *Inter alia*, reſpondent, ibi Pontificem id affirmaſſe de iis, qui ante cenſuram tale debitum contraxerant, non vero de aliis negaſſe, & argumentum à contrario ſenſu non ſemper eſſe efficax. Vel melius fortaſſe dicere poſſent, Pontificem ibi non agere de iis, qui poſſunt licite non vitare patronum excommunicatum, ſed de iis qui tenentur non vitare, & huiuſmodi eſſe illos qui ante excommunicationem hanc obligationem habebant, qua liberati non fuerunt per cenſuram alterius: quę ratio non habet locum in iis, qui antea obligati non erant, & ideo fortaſſe non tenebuntur communicare cum excommunicato: poterunt tamen ſi velint, quia ſimpliciter excipiuntur in dicto ca. *Quoniam multos*. Alii vero in ſolis ſeruientibus putant procedere declarationem illam Innocentii, quod oporteat ante excommunicationem ſeruituti alterius ſe obligaſſe, vt poſsint illo priuilegio frui. Et ita ſentit Turrecrem. in expoſ. capit. *Quoniam multos* & ſignificat Sylueſt. *Excommunicatio*, 5. nu. 4. verſic. *Tertio*, quamuis paulo inferius quoad alias perſonas videatur intelligere capit. *Inter alia*, iuxta ſecundam expoſitionem ſuperius datam. Caietanus etiam in Summa de ſolis famulis illam conditionem adhibet, quod ante excommunicationem fuerint addicti ſeruituti. Idem ſentit Nauarrus c. n. 27.

Sententia negans.

Sententia partim affirmans.

13. At vero Diuus Thomas, vt ſupra retuli, generaliter de omnibus his perſonis, quæ ſub hac particula, *humile*, comprehenduntur, illam conditionem neceſſariam eſſe docet. Sequitur Angelus *Excommunicatio*, 8. n. 11. Armil. n. 46. Et mihi probatur, hac ſola declaratione adhibita, vt ſcilicet, neceſſe ſit vinculum ſeu obligationem ante excommunicationem eſſe contractam, vel ſi poſtea orta ſit, ſine violatione cenſuræ eſſe factam. Hæc regula colligitur ex illo capit. *Inter alia.* nam ponit hanc cōditionem vt neceſſariam ad illum effectum: & ideo ex negatione illius ſumitur argumentum non tantum à contrario ſenſu ſed à negatione cauſæ adæquatæ, vel conditionis neceſſariæ, ad negationem effectus quod ſemper efficax eſt. Et quamuis verum ſit, Pōtificem in eo textu loqui de perſonis, quæ tenentur ad illam communicationem, ipſe tamen declarat, illas perſonas, quæ ibi excipiuntur, non ſolum poſſe, ſed etiam teneri ſic excōmunicare, ſcilicet, per ſe loquendo, & durante eodem vinculo, vt ſtatim explicabo. Igitur ex intentione Innocentii, conuertūtur in his perſonis poſſe & teneri, ergo conditio ad vnum neceſſaria, ad alterum etiam neceſſaria eſt. Et ſine cauſa eius deciſio ad poſtremum tantum perſonarum genus limitatur, cum ipſe generatim de omnibus perſonis à Gregorio exceptis expreſſe loquatur. Ratio autem eſt: quia hoc priuilegium non conceditur in iniuriam, & contemptum cenſuræ. Atque ex dictis ſupra de vxore poteſt hæc ſententia amplius perſuaderi: quæ melius intelligetur cum declaratione adhibita, ſi ad ſingulas perſonas deſcendamus.

Sent in totum affirm vera cum limitatione.

14. In filiis ergo naturalibus nil refert quod à patre iam excommunicato geniti ſint: & maxime ſi ex legitimo matrimonio nati ſint: quia abſque vlla violatione cenſuræ progeniti ſunt, cum poſsit licite & ſine violatione cenſuræ maritus excommunicatus ſuam cognoſcere vxorem: & quia ante excommunicationem erant iam quaſi virtute in ipſo matrimonio. Veruntamen etiam de filiis illegitime procreatis id verum cenſeo: nam, licet excommunicatus cenſuram violet, dum per fornicationem, vel adulterium male filium generat, id enim facere non poteſt ſine aliqua communicatioue per ex-

Filii naturales etiam à Patre excom. geniti hac exemptione gaudent.

communicationem prohibita : filius tamen genitus nihil contra cenſuram egit : & cum alias poſtquam genitus eſt, non poſsit à ſe ſeparare naturale vinculum cum patre, fit vt ratione illius merito excipiatur ab illo onere non communicandi cum patre : præcipue quia etiam dici poteſt ante excommunicationem fuiſſe coniunctus cum patre in radice, quia eſt pars patris, & de ſubſtantia illius genitus. Et aliæ rationes ſumi poterunt ex iis quæ de ſeruo dominato ſtatim dicemus. De filio autem adoptato tempore excommunicationis exiſtimo, per ſe loquendo non debere, neque poſſe licite cohabitare cum patre nec cum illo communicare : quia ille conetractus à principio fuit cum iniuria excommunicationis ex parte vtriuſque (ſuppono enim requiri conſenſum ex parte eius qui adoptatur, vt latius dixi 1. tom. 3. p. q. 23. art. 1.) Vnde fit, neceſſariam eſſe aliquam communicationem, quæ prohibita eſt cum excommunicato: atque ita ex vtroque extremo fit iniuria excommunicationi: quare talis adoptio non poteſt parere obligationem communicandi, nec eſſe fundamentum alicuius priuilegii repugnantis ipſi excommunicationi, quod etiam confirmant ſupradicta de vxore. Dixi autem, *per ſe* quia ſi interueniat ignorantia probabilis, quæ excuſet eum, qui adoptatur, probabile eſt eum vti poſſe iure bona fide acquiſito, ſicut de vxore diximus propter eaſdem rationes ibi factas. Quanquã, ſi vellet ſuſpẽdere, (vt ita dicam) vſum illius filiationis, poſsit vt opinor id facere, quia in eo non procedit deciſio textus in capit. *Inter alia* de Sent. excom. nec ratio eius in eo locum habet, cum huiuſmodi adoptatus non fuerit ante excommunicationem parentis ei obligatus.

Filius adoptatus tempore quo pater eſt excom. ipſe nõ poteſt cum illo communicare.

Obiectio

Dices : ſatis eſt quod poſtea obligationem contraxerit :nam obligatio quandocunque fuerit, implenda eſt.

Soluitur.

Reſpondetur, contractum cum excommunicato, vel ab excommunicato factum, licet non ſit omnino inualidus, non tamen ita eſſe firmum, & efficacem, vt inducat obligationem & vſum eius excommunicationi repugnãtem & ideo illa obligatio, vel talis eſt vt reſcindi poſsit, vel certe, vt licet non reſcindatur, ſit quaſi ſuſpenſa reſpiciens tempus, in quo talis pater excommunicatione careat, vt in ſimilibus magis in ſequentibus explicabitur.

15. In ſeruis eſt peculiaris ratio, quia regulariter loquendo, prout res eſt in vſu Chriſtianorum, inuiti rediguntur in ſeruitutem, & poſitiue, ſi ſint adulti, vel ſaltem negatiue quantum ad propriam voluntatem. Rurſus oportet conſiderare hanc ſeruitutem regulariter inchoari circa perſonas infideles : quia qui eſt liber, quando Chriſtianus efficitur, niſi à fide deficiat, nunquam poteſt in ſeruitutem Chriſtianorum redigi : Primum ergo pro conſtanti habeo, ſi ſeruitus acquiratur in perſonam non baptizatam, etiamſi in ſtatu excommunicationis acquiſita ſit, nil impedire quominus talis ſeruus, ſi poſtea baptizetur, poſsit & debeat ſuo domino communicare : quanquam eius excommunicatio duret. Ratio eſt, quia excommunicatio non prohibet cum tali perſona communicare, & ideo abſque violatione, vel iniuria excommunicationis poteſt acquiri dominium in talem ſeruum, vel ſi in iuſto bello capiatur, quod non ipſi prohibitum excommunicato, vel ab ipſomet ſua ſponte ſe vendẽte, aut ab alio infideli domino ematur, quia cum his contrahere non eſt prohibitum excommunicato: imo licet ab alio fideli domino comparetur per contractum, vel donationem, aut alio ſimili modo: nam licet huiuſmodi communicatio prohibita ſit cum excommunicato inter ipſos fideles reſpectu tamen ipſius infidelis hoc nihil impedit quominus integrum ius in ipſum acquiratur. Quod etiam ſecundum hunc reſpectum dici poteſt acquiſitum ante excommunicatum, id eſt, antequam, ratione excommunicationis, vel ipſe teneretur vitare communicationem talis ſerui, vel ſeruus illius. Atque idem dicendum, eſt, ſi quis incipiat eſſe ſeruus per natiuitatem ex ancilla domini iam excommunicati, nam ille nihilominus poterit poſtea communicare : quia incipit eſſe ſeruus, priuſquam Chirſtianus ſit. Item quia ſiue interuentu alicuius communicationis prohibitæ ſeruus naſcitur. Atque ita quocunque modo dominium ſerui acquiratur erga perſonam infidelem, nihil refert quantum ad præſens attinet, quod ante vel poſt excommunicationem acquiratur.

Qui non baptizatus ſeruus efficitur excõ. poſtea baptizatur debet domino communicare.

16. At vero, quando hoc dominium acquiritur in perſonam fidelem ſeu baptizatam, regulariter non acquiritur, niſi per venditionem, vel donationem alterius domini, quia Chriſtiani, alias liberi, nec capti in bello ab aliis Chriſtianis : ſolent fieri ſerui nec vendi aut emi ſolent ab aliis Chriſtianis; quando autem ſeruus venditur, vel donatur à domino, nec expectatur conſenſus ſerui : & ideo ex parte ipſius nulla eſt neceſſaria communicatio: imo nec ex parte eius, cui de nouo acquiritur : ac propterea videtur etiam tunc poſſe talem ſeruum cum domino communicare; quia reſpectu illius ita ſe habet dominus ac ſi ante communicationem dominium in illud haberet; quandoquidem illud acquiſiuit abſque vlla communicatione cum illo. Quod autem reſpectu alterius domini interceſſerit aliqua communicatio illicita, valde extrinſecum eſt, & remotum vt inde potuerit hoc ius impediri. Idemque dicendum cenſeo, ſi contingat homines baptizatos propter apoſtaſim, & bellum iniuſtum contra Eccleſiam motum, in veram captiuitatem, ac ſeruitutem redigi per bellum vt ſuperioribus annis in regno Granatenſi viſum eſt : quia enim debellare huiuſmodi apoſtatas non eſt prohibitum excommunicato, ideo integrum, & vt ita dicam expeditum ius in huiuſmodi ſeruum acquiritur: ideoque etiam ille ſeruus poſtea cum illo communicare tenebitur. Denique ſi contingeret (quod non ſit) Chriſtianum liberum ſe alteri Chriſtiano excommunicato vendere ſeruum, tunc de illo idem dicendum cenſerem, quod de optato in filium ab excommunicato : eſt enim eadem ratio ac proportio.

Seruus baptizatus acquiſitus à domino ex comm. exiſtente poteſt cum illo communicare.

19. De reliquis ſeruientibus, ſeu famulis liberis res eſt facilior, quia non contrahunt debitum, niſi per contractum aliquem includentem mutuam communicationem: & ideo de illis frequentius aſſeritur & ſimpliciter intelligitur illa conditio ab Innocentio poſita, quod debet obligatio antecedere excommunicationem & rationes etiam ſuperius factæ de vxore, & de aliis, in his perſonis potiſsimum locum habent. Veruntamen etiam ad hos applicanda eſt limitatio ſupra adhibita, nimirum quod abſque violatione cenſuræ poſtea orta non ſit: poteſt autem eſſe excuſatio duplex ſæpe repetita. Prima eſt ignorãtia probabilis de alterius excommunicatione : ſi enim hæc intercedat, talis famulus, quia nihil contra excommunicationem egit, non obligatur ad reſcindendum contractum: præſertim ſi abſque ſuo incommodo id facere non poteſt. quamquam poſsit illud reſcindere, ſi velit, vel ſuſpendere iuxta infra dicenda. Si autem nolit, & poteſt, & debet ſuo domino communicare : quia debet obligationem ſuam implere neque enim poteſt ab alio accipere ſtipendium, & ei non miniſtrare, ſecunda excuſatio eſt neceſsitas, quæ communiter aſsignatur ex parte ipſius excommunicati : nam ſi morali modo indigeat famulis, colonis & aliis huiuſmodi, hoc titulo poteſt aliquis ſine culpa (iuxta ſuperius dicta) eius ſeruituti obligari, & conſequẽter poterit etiam poſtea, & debebit cum illo comimunicare. Exiſtimo tamen idem operari, ſi neceſsitas ſit ex parte ipſius famuli, ſeu ſeruientis: nam ſi ad ſuam

Cæteri ſeruientes debent ante excommunicationẽ domini eſſe ſub ecti vt illi poſsint communicare.

Niſi à cenſura violatione excuſentur.

ad ſuam ſuſtentationem indigeat tali miniſterio, & non inueniat alium, cui commode poſsit inſeruire licite poterit idem facere: quia non eſt minus fauorabilis neceſsitas non excommunicati, quam excommunicati, vt ex ſuperioribus patet. Atque hoc titulo excuſari poſſunt quidem ſentientes alicui, qui ſine ſtipendio, & obligatione aliquo modo ſeruiunt, maxime in curiis: in his enim non habet locum ratio Innocentii III. dicto cap. *Inter alia.* Ideoque abſolute non tenentur communicare, quia neque ante excommunicationem tenebantur, ſed voluntarie id faciebant: vt ergo licite poſsint poſtea inſeruire & communicare, alio titulo neceſsitatis muniendi ſunt: ille autem ſufficiens eſt, quia regulariter non poſſunt ſeruitutem inchoatam ſine magno ſuo detrimento omittere, vel intermittere.

De parentibus, dominis, &c.

18. ALTERA dubitatio his omnibus communis & in titulo ſectionis inſinuata eſt, an ſuperiores illis, ſeu vnicuique illorum reſpectiue, poſsint, aut debeant cum eis communicare, nam in illis non habet locum ratio, propter quã inferioribus, ſeu ſubiectis hoc priuilegium conceditur, ſcilicet obligatio ad parendum ſuperiori: hæc enim annotatur in dicto cap. *Inter alia.* Dupliciter itaque intelligi poteſt hæc dubitatio: primo an ſuperior excommunicatus poſsit communicare inferiori nõ excommunicato: ſecundo, an ſuperior non excommunicatus poſsit cum inferiori excommunicato communicare. Hæc poſterior pars vix habet dubitandi rationem: licet enim Gloſſa in dicto cap. *Quoniam multos,* quam communiter receptam eſſe dicit. Nauarrus capite vigeſimo ſeptimo, numero vigeſimo ſeptimo, negauerit hos ſuperiores poſſe communicare cum inferioribus excommunicatis, mihi tamẽ oppoſitum videtur certum, quod tenuit Nauarrus ibi cum Adriano quæſtione tertia de Clauibus. Ratio eſt, quia ius ſuperioris non minus eſt, quam ius, vel obligatio inferioris: ſi ergo inferiori conceditur, vt poſsit communicare cum ſuperiori excommunicato, cur in eadem proportione, ac cęteris paribus negandum eſt ſuperiori? Dices, Quia de inferiori id cautum eſt in iure, non autem de ſuperiori. Item quia inferior tenetur ſuperiori, & non è conuerſo. Sed contra primum eſt, quia in iure non fit excluſio harum perſonarum. Et quamuis non exprimantur formaliter & expreſſe, ſatis tamen exprimuntur in ſuis correlatiuis, ſicut de vxore diximus: & regula Iuriſtarum eſt diſpoſita in vno correlatiuo, in alio etiam intelligi, vbi nimirum non cernitur ſpecialis & ſufficiens ratio, ob quam in vno correlatiuorum id potius ſit diſpoſitum, quam in alio: quæ hic non exiſtit, vt patebit facile excludendo alteram reſponſionis partem.

Superior non excom. poteſt cum inferiori ex comm. communicare.

19. Aliud eſt enim tractare an hæ perſonæ ſuperiores poſsint licitè cõmunicare inferioribus, aliud vero an teneantur. Ad primum non eſt neceſſaria obligatio, ſed ius, & neceſsitas, vel vtilitas: quæ omnia inueniuntur in his perſonis ſuperioribus. Neque enim priuari debent ſuo iure propter excommunicationem alterius. Propter quod vt ſæpe dictum eſt, poteſt quilibet ſuum debitum ab excõmunicato poſtulare iuxta cap. *Intelleximus,* de Iudiciis. Eadem ergo ratione poſſunt hi ſuperiores obſequia ſibi debita ab inferioribus exigere, etiamſi hi excommunicati ſint. Diximus etiam vnumquemq; propter ſuam neceſsitatem, vel vtilitatem poſſe communicare cum excommunicato, qui titulus etiã in his perſonis locum habet, vt per ſe conſtat; quia quoad hoc verum eſt quod Nauarrus dixit, has perſonas excipi per verbum *vtile*, Ad debitum autem communicandi neceſſaria eſt obligatio, quæ etiam his perſonis non deeſt nam vt dixit Diuus Thomas in quarto diſtinct. decima octaua, quæſtione ſecunda, articulo quarto, etiam hæ perſonæ ſuperiores obligantur quod aliqua ſuis ſubditis, vt ad prouidendum illis de neceſſariis, ad corrigendum illos, & ſimilia, & quoad hæc non ſolum poſſunt, ſed etiam debent communicare, quantum neceſſarium fuerit ad hãc obligationem implendam, vt dixit D. Thom. ibi. & quoad hoc comprehendi poſſunt hæ perſonæ ſub verbo, *Humile*, ſecundum correlationem, vt diximus. Sic etiam in illis habet locum ratio, & deciſio textus in dicto c. *Inter alia.*

20. Maior difficultas eſt in alio ſenſu, an hi ſuperiores, quando excommunicati ſunt, poſsint vel debeant ſuis inferioribus communicare: quod etiam quęri poteſt de ipſis inferioribus excommunicatis: quia nec hoc videtur expreſſe in iure definitum, & plura conceduntur non excommunicatis reſpectu excommunicatorum, quæ non conceduntur excõmunicatis reſpectu fidelium, vt conſtat ex Extrauag. *Ad euitanda.* Dicendum vero eſt etiam hoc modo his perſonis licitam eſſe communicationem cum ſuis correlatiuis. Primo ob illam generalem rationem, quod fere inutilis eſſet facultas conceſſa vni correlatiuorum non excommunicato, ad communicandum cum excommunicato, niſi & è conuerſo huic concederetur ad communicandum alteri, vt ſupra in marito & vxore declarauimus: eſt enim hic eadem ratio. Denique, quaſi inferior, verbi gratia, excommunicatus ſit, propter excommunicationem non liberatur debito obſequendi: non enim debet ex ſua communicatione commodum reportare, vt dicitur in dicto cap. *Intelleximus*: ergo non ſolum poteſt, ſed etiam tenetur cõmunicare, ſaltem, quantum ad hoc debitum ſoluendum neceſſarium eſt. Aliunde vero etiam indiget hac communicatione ad ſuam ſuſtentationem, neque obligari debet vt à ſuo ſuperiori ſe ſeparet: nã vel id facere licite non poteſt vt ſeruus, vel filius, vel certe non ſine magno incommodo & diſpendio moraliter loquendo, ad quod obligandus non eſt. Durante autem illa ſocietate, & cohabitatione non poteſt moraliter à communicatione abſtinere. Hic autem diſcurſus eodẽ modo fieri poteſt ex parte ſuperioris, quia ille etiã ſuo modo tenetur ſubuenire ſubdito ſuo, cuius obſequio, & ſocietate indiget, nec cogendus eſt illum à ſe ſeparare, Igitur per quandã correlationem ſeu conſentionem, has omnes perſonas intelligo eſſe exceptas in prædicto cap. *Quoniam multos,* & comprehenſas in dicto verſiculo, ſiue ſub verbo, *Humile*, ſiue ſub verbo, *vtile*. aut etiam ſub verbo, *Lex*, hæc enim omnia ad illas perſonas pertinent, vt ex dictis ſatis patet. Et in hac tota doctrina conueniunt fere auctores ſupra citati D. Thom. Adrianus, Grabiel, Soto, Nauarrus, & reliqui Summiſtæ, & moderni communiter.

Poſsitne ſuperior excõmu ſuis inferioribus non excom. communicare.

21. Poteſt tamen in eis animaduerti quędam diuerſitas, nam quidam illorum concedunt his perſonis communicationem mutuam, cum quadam tamen limitatione (vt ita dicam) reſpectiua, ſcilicet, vt vnuſquiſque ea cõmunicatione vti poſsit, quę ſuo muneri, aut humanę commoditati neceſſaria eſt, & non maiori. Alii vero ſuppoſita prædicta connexione talium perſonarum, ſimpliciter eis communicationem concedunt. Quorum ſententia mihi probatur dummodo de hac communi, & vſuali communicatione humana intelligatur: quia tollit ſcrupulos & anxietates, quę fuit intentio Gregorii in dicto ca. *Quoniam multos.* Et vt hac ratione aliquid operetur ius illud. Nam, ſi huiuſmodi perſonæ ſolum vti poſſent iure neceſsitatis, vel vtilitatis, aut obligationis ſuæ, & deberent eſſe ſolicitæ, ne illam menſuram excederent, totum hoc quaſi ex natura rei, & ex rigoroſa ac rationabili prioris iuris interpretatione haberent: plus ergo ei voluit Gregorius concedere, nam, quod viderit in his omnibus eſſe

Quæ communicatio his perſonis liceat.

morale periculum, ſi cum ea limitatione concederetur communicatio ideo ſimpliciter excepit illas perſonas à tali vinculo & obligatione. Accedit ꝙ in c. *Cum voluntate*, de Sent. excom. merito conceditur, vt poſſit is, qui cũ excommunicato pro ſalute animæ illius agit, aliqua alia incidenter interponere: quia intellexit Põtifex nõ poſſe moraliter fieri vt præciſe illa ſpiritualia tractẽtur humano modo, & non aliqua alia miſceãtur. Sic ergo intelligendũ eſt in præſenti prudentiſsime fuiſſe ab Eccleſia prouiſum, quia moraliter etiam inſeparabilis eſt communicatio neceſſaria à nõ neceſſaria, & regulariter huiuſmodi perſonæ, nec prudentiam, nec valorem habent ad eam diſcretionem faciendam.

11. *Sola vſualis communicatio licita eſt his perſonis.*

Addidi vero dummodo hęc de vſuali, & ordinaria communicatione intelligantur: quia in hac ſola locum habet ratio facta: vnde ad illam plane dirigũtur verba Gregorij. Quapropter in primis cauere debent hę perſonæ, ne directe, vel indirecte in crimine communicent, neue ſua communicatione occaſionem præbeant excommunicatis perſeuerãdi in contumacia: nam hoc & intrinſece malum eſt, & in prædictis iuribus expreſſe animaduerſum. Vnde Doctores admonent, has perſonas, vt ſi ſuperiores ſint inferiores corrigant: quod ſui muneris eſt, & procurent vt à contumacia decedant: nam ſi in hoc ſint negligentes dari poteſt vt indirecte ſaltem conſentire & cooperari videantur; & ideo participes cenſurę fiant, argumento cap. *Quantæ*, de Sent. excommunic. Si vero ſint inferiores, caueant ne vllo modo ſuperiori excommunicato obſequãtur in his, quæ ad perſeuerandum in crimine ſpectant, & ne vel conſilio, vel aſſentatione eius duritiam, vel pertinaciam in crimine augeãt, alioqui in idem periculum incident. Deinde cauere debent omnes ne in diuinis communicent; nam hæc communicatio prorſus aliena & extranea eſt à prædictis coniunctionibus. Quapropter, licet pater habeat filium ſacerdotẽ qui excommunicatus & denunciatus ſit, non poterit ab eo ſacramentum petere, nec Miſſam eius audire, quia hæc miniſteria ad coniunctionem naturalem patris cum filio non ſpectant: & idem in ſimilibus conſiderandum, pręſertim quando communicatio eſt per actionem vnius in alium, vel receptionem vnius ab alio: nam ſi ſit per ſolam cõſiſtentiam cum excommunicato ad idem ſacrum vel diuinũ officium, aut per miniſterium aliquod & quaſi famulatum, tunc licet talis communicatio, per ſe loquendo cauenda ſit, tamen ſi aliquando ſit, vt eſſe poteſt connexa cum priori vinculo, ſeu obligatione excuſabilis eſſe poterit, vt verbi gratia, ſi clerico excommunicato inſeruiens cogatur illi ſacrum facienti miniſtrare, vel quaſi honoris cauſa ei aſsiſtere, quia adhoc ex officio ſuo tenebatur, & fortaſſe ſine incommodo ſuo non poteſt illum vitare: tunc cõmunicatio illa non erit per ſe mala, dummodo non includat poſitiuam cooperationem ad actionem prauam, vt in ſuperioribus dictum eſt. Idem frequentius accidere poteſt, ſi fęmina excõmunicata Miſſam audiẽs, vel filias, vel famulas, ſecum ferat, ſecumque intereſſe compellat: tunc enim non peccabunt ei obſequendo, & ſic in ſimilibus. Tandem cauere debent hæ perſonæ ne communicationes alias etiã humanas valde extraordinarias, & ſuis muneribus nec neceſſarias, nec ordinarie, aut moraliter coniunctas immiſceant, vt verbi gratia, ſi nouos contractus inter ſe inire velint, vel aliquid ſimile: nam hoc illis non eſt vlla ratione conceſſum: quia inde his etiam ceſſant omnes rationes ſupra factæ nec iura his loqui videntur, & ideo generalis lex excommunicationis quoad hęc integra manet.

Poſſintne inferiores eiuſdem famulæ, ſi quis eorum excommunicetur, inter ſe communicare.

TERTIA dubitatio eſſe poteſt, quid dicendum ſit de iis perſonis præſertim inferioribus inter ſe collatis, contingit enim eſſe plures ſub eodem ſuperiore vt plures fratres ſeruos ac famulos, & vnum excommunicari: an igitur inter ſe communicare poterunt, videtur enim poſſe quia vix poſſunt moraliter cõmunicare vni tertio, quin communicent inter ſe. Alioqui propter hanc rationẽ ſimpliciter affirmant: & præterea quia ſi ſeruus cum domino cohabitare compellitur, vt licite poteſt, etiamſi ipſemet dominus excommunicatus ſit, multo magis non cogetur recedere à domino, ſolum quia alter conſeruus excommunicatus ſit, poterit ergo illi cohabitare: ergo & communicare cum illo. Quę ratio à fortiori de fratribus procedit, & maxime quia filius quaſi vna perſona cum patre eſſe cenſetur. Dico autẽ his perſonis per ſe & directe nullum priuilegium eſſe conceſſum. Quod notauit Felinus dicto capite, *Inter alia*, & patet, quia in dicto capite, *Quoniam multos*, ſimpliciter nominantur hæ perſonę, relatiuum autem per ſe non accipitur niſi in ordine ad correlatiuum, & ita Innocẽtius III. in dicto capite, *Quoniam multos*, ſolum in ordine ad illud declarat hanc communicationem & obligationem. Quapropter non potuerunt hæ perſonæ inter ſe omnino libere communicare, quaſi priuilegio, aut exemptione vtentes. Poterunt tamen eam communicationem habere, quæ moraliter vitari non poteſt, ſuppoſita cohabitatione, & communicatione cum eodem ſuperiori. Hoc enim probat ratio facta, & quia conceſſo principali, id quoque conceſſum intelligitur, quod acceſſorium, vel conſequens eſt. 13

14. *Liceatne hæc communicatio inferiorum cum ſuperioribus in excõmunicatione ex quabet cauſa, aut modo lata.*

Tandem dubitari poteſt, an quæ diximus generatim procedant in omni excommunicatione, quacunque cauſa vel modo lata. Quidam quoad cauſam hoc limitant, vt non procedat in excommunicatione ob hęreſim argu. capit. vlt. de Hęret. de quo textu paulo poſt dicemus. Quoad modum vero limitant alii quando excommunicatio lata eſt etiam in participantes. Sed neutra limitatio neceſſaria eſt & ita doctrina data ſimpliciter procedit. In hæretico enim conſiderari poteſt aut periculum errandi, quod ex eius communicatione prouenire poteſt. Et hoc non pertinet ad excommunicationem, neque ad aliquam ſpecialem legem Eccleſiæ, ſed ex natura rei oritur illa obligatio, quando moraliter timetur tale periculum: non enim ſemper, neque in omnibus perſonis æquale eſt, & ita limitatio illa ſub hac cõſideratione non pertinet ad pręſens. Si vero conſideretur in hæretico ſola cenſura propter tale crimẽ impoſita, tunc per ſe non magis priuat communicatione, quã lata propter aliud delictũ: nullo enim iure cautum eſt, quod illa excommunicatio habeat plures effectus: ſed habet quidem hæreticus, alias pœnas ipſo iure impoſitas propter quas fortaſſe priuatur iure vel dominio, & conſequenter communicatione, quæ in illo fundabatur, tamen neque illa pœna eſt effectus excommunicationis, ſed per ſe imponitur, neque illa eſt exceptio à propoſita regula, quia illa communicatio nõ ceſſat tunc propter ſpecialem prohibitionem, ſed propter ſubtractionem materiæ, vt ſic dicam. Sicut ſi ſeruus ſeruitute eximatur, iam nõ poterit communicare cui antea poterit, quamuis excommunicatio, & lex illius eadem maneat: in alia vero exceptione de excommunicatione lata in participantes, idem dicẽdum hic eſt, quod ſupra de vxore diximus: nam in his perſonis iure exceptis ſolum intelligitur ſpecialiter punire communicationem eis non conceſſam, non tamen prohibere aliam iure conceſſam. Atque

ita etiam

ita etiam in tali excommunicatione tota doctrina ſuperius data procedit.

SECTIO VI.

Vtrum Temporali iuriſdictione hominis excommunicati ſubiecti, poſsint cum illo licite communicare.

1. HACTENVS diximus de iis perſonis quæ formaliter in iure excipiuntur, ſupereſt, vt de quibuſdam aliis dicamus, quæ ob parem rationem videntur ad prædictas poſſe reduci, & ſub verbo, *Humile*, comprehendi. Primo ergo dubitari poteſt de ſubditis temporaliter an poſsint cum ſuis dominis communicare, & domini cum illis. Ex dictis enim videtur ſequi poſſe id licite facere: quia nulla eſt minor ratio de his ſubditis, quam de famulis vel colonis, nam eadem obligatione iuſtitiæ tenentur tributa, vel alia obſequia ſuis dominis ſoluere. In contrarium vero eſt, quia in cap. *Nos ſanctorum*, 15. quæſt. 6. ait Gregorius hos ſubditos eſſe abſolutos à fidelitate & debito, etiam iuramento firmato, obſequendi dominis excommunicatis, propter eorum excommunicationem. Et in cap. *Iuratos* ead cauſ. & q. dicitur, iuratos milites prohibendos eſſe ne duci ſeruiãt, quamdiu excommunicatus eſt. Propter hęc aliqui ſimpliciter affirmant hos ſubditos non teneri, & conſequenter non poſſe licite huiuſmodi dominis excommunicatis communicare. Et ratio à priori eſt, quia iura à quibus potiſsimum omnes hi effectus pendent, diuerſimode de iis ſubditis quam de ſeruis domeſticis, ſeu familiaribus diſponunt. Ratio autem ſeu congruentia horum iurium reddi poteſt, vel quia communicatio cum ſeruis eſt magis neceſſaria ad vitam humanam, vel certe, quia crimina propter quæ hi domini temporales, qui ſolent eſſe magnates & principes excommunicantur, non ſunt niſi valde atrocia, & grauia & ideo maiori rigore puniuntur.

Poſsintne ſubditi temporaliter cũ ſuis domi. excommunicatis communicare.

2. Quam ſententiam ſimpliciter exiſtimo veram, quãtum ad eam communicationem ciuilem, & politicam, de qua nunc agimus, & quãtum ad conceſſionem libere illa vtendi factum in c. *Quoniam multos*, quia reuera nec de his perſonis ibi fit mentio: neque in eis eſt eadem ratio: vel cauſa neceſsitatis. Nihilominus tamen poteſt manere, quęſtio de ſpeciali communicatione neceſſaria ad recognitionem ſubiectionis ex parte vnius extremi; & dominii ex parte alterius. Et de hac dicendũ videtur, non eſſe ſimpliciter, & omni ex parte prohibitam, licet quoad aliquid vetita ſit. Quod ita declaro, nam tria videntur eſſe, quæ ad hoc dominium & obiectionem pertinere poſſunt. Primum eſt forenſis iuriſdictio, & omnes actus qui ad illam pertinẽt: & quoad hoc ceſſare debet communicatio, quia etiam iuriſdictio temporalis per excommunicationem ſuſpenditur, maxime ſi denunciata ſit: nam ſi non ſit id erit poſitum in voluntate ſubditorum, vt latius dicetur ſectione ſequenti. Secundum eſt obligatio fidelitatis, obedientæ, quæ interdum eſſe ſolet iuramento firmata, cuius vim etiam tollit excommunicatio, vt probant allata iura: probabile autem cenſeo non habere hunc effectum vſque ad ſententiam, ſaltem declaratoriam criminis, vt ex ſequentibus patebit. Tertium eſt dominium regni aut populi, & exhibitio tributorum & ſeruitiorum, quæ illi reſpondet: Et quoad hoc dico non ceſſare communicationem ex vi cenſuræ.

3. Quod vt declaretur, Oportet aduertere excommunicationem non poſſe habere hunc effectum circa huiuſmodi ſubditos niſi ſuppoſito prius alio, nimirum quod domini priuentur dominio, vel vſu eius: quia manente dominio in ſua vi, fieri non poſſet, quin inferiores obedire tenerentur, & conſequenter communicare, ſaltem quantum neceſſarium eſſet ad ſuam obligationem implẽdam iuxta c. *Inter alia*, de Sentent. excommunicationis. Excommunicatio autem per ſe ac ſimpliciter lata non habet hunc effectum, quia ſicut nõ priuat dominio aliarum rerum temporalium, neque vſu earum, ita non priuat hoc dominio, quia non eſt de illo maior ratio nec ius, in quo de excommunicatione hoc ſpecialiter diſponatur. Dico autem *de excommunicatione*, quia de nonnullis excommunicatis, vt de hæreticis, & ſimilibus interdum hoc in iure diſponitur, tamen ex hac ipſa diſpoſitione ſpeciali intelligere poſſumus, excommunicationem ſecundum ſe non habere hunc effectum: nam, vbi ille efficiendus eſt, ſpecialiter in lege aut ſententia exprimi neceſſe eſt. Ac propterea quando talis effectus adiungitur, non appello illum effectum ipſius excommunicationis ſed ſpecialem pœnam ſimul cum excommunicatione impoſitam, ſicut cum hæreticus excommunicatur, & priuatur dominio rerum ſuarum, non eſt hæc priuatio effectus excommunicationis, ſed quędam pœna ſimul cum illo coniuncta. Vnde infero, prædictos ſubditos non priuari omni communicatione cum ſuis dominis, niſi quando iure aliquo cautum eſt, vt tales perſonæ propter talia crimina non ſolum excommunicentur, ſed etiam ſuis dominiis, ſeu principatibus temporalibus priuentur. Neque contra hoc obſtat dictum capit. *Nos ſanctorum*, nam præter aliam expoſitionem, quam infra trademus, ibi non eſt ſermo de priuatione dominii, ſed de abſolutione à iuramento fidelitatis eis præſtito: quæ longe diuerſa eſt: & non ſimpliciter conceditur, vt perpetuo duret, ſicut eſt ablatio dominii, poſtquam ſemel fit, ſed ſolum eſt ad tempus, pro quo aliquis pertinaciter in excommunicatione permanet, vt conſtat ex capit. vltimo de Pœnis: ex quo textu vtrumque colligitur, vt ibi notat Abbas. Vt ergo excommunicatus princeps dominio & omni iure in ſubditos priuetur, neceſſe eſt, vt ſpeciali pœna & ſententia declaretur, aut imponatur.

Princeps excõ ex vi excommunicatione non priuatur dominio in ſubditos.

4. Eſt autem vlterius aduertendum duobus modis poſſe huiuſmodi pœnam iure ferri. Primo, vt à iudice imponendam: ſecundo, vt ipſo facto ex vi iuris contrahendam. Quando priori modo fit, manifeſtum eſt non ſufficere delictum publice commiſſum eſſe & ratione illius excommunicationem eſſe contractam, vt poſsint, ſubditi tributa, vel alia obſequia debita huiuſmodi dominis excommunicatis denegare: quia donec talis pœna per ſententiam iudicis eis imponatur, illam de facto non incurrerunt ergo non ſunt priuati iure ſuo: ergo nec poſſunt à ſubditis propria auctoritate illo priuari. In quo eſt differentia inter dominium, quod reſpicit communem & politicum vſum rerum, vel perſonarum, & iuriſdictionem, quę verſatur circa actus forenſes, vt ſunt iudicare, diſpenſare, leges ferre, nam hæc licet non ſtatim prorſus auferatur, quaſi in habitu, ſuſpenditur tamen quantum ad vſum, ſeu tollitur quantum ad actum, etiam in iuriſdictione temporali, vt oſtendemus ſectio. ſequenti. At vero dominium nec quoad vſum ipſo facto ſuſpenditur per excommunicationem. Et ideo, ſi lex etiam ſpecialis talem pœnam non imponit vt ipſo facto incurrendam, donec à iudice imponatur, nemo poteſt ratione illius excommunicatum priuare iure ſuo.

Quid ſi pœna priuationis dominii in iure imponatur vt ab homine infligenda.

5. Quando autem lex ipſo facto imponit talem pœnam, videri poſſet, ſtatim ac de delicto conſtat debere huiuſmodi ſubditos negare omnem ſubiectionem & conſequenter communicationem his dominis: quia iam illi domini nõ ſunt, cum ipſo iure fuerint priuati: ergo neque alii ſunt ſubditi: ergo nullus

Quid ſi hac pœna imponatur vt ipſo iure incurrenda.

go nullus eis ſupereſt licitæ communicationis titulus. Nihilominus dicendum eſt, etiam tunc requiri ſententiam iudicis declaratoriam criminis ſpecialiter latam in talem perſonam, vt ſubditi teneātur illi denegare obſequium alias debitum, & omnem communicationem. Probatur ex capitul. *Cum ſecundum leges*, de Hæretic. in ſexto, vbi declaratur, quamuis hæreticorum bona ſint ipſo iure confiſcata confiſcationis tamen executionem non debere fieri donec ſententia ſit ſuper tali crimine promulgata ergo eadem ratione non tenentur ſubditi alicuius principis ante declaratoriam ſentētiam priuare principem ſuo iure, negando illi vectigalia, & alia quæ pertinent ad dominium eius. Quanquam oppoſitus teneat Felinus in capite *Rudolphus* de Reſcriptis, & alii ex Canoniſtis in capit. *Cum non ab homine*, de Iudiciis. Veruntamen non video quia ſufficienti ratione illa obligatio ſuaderi poſsit etiam ante Extrauagantem, *Ad euitanda* poſt illam enim certiſsimum eſt non teneri, cum vitare quenquam non teneantur ante ſententiam declaratoriam. Sed neque ante tenebantur, quia non tenetur exequi pænam à lege ſtatutam in alium, donec iudicis auctoritate compellatur, quando pæna temporalis eſt, ſeu in expoliatione bonorum alterius conſiſtit, vt citatum eſt ex dicto capitul. *Cum ſecundum leges.* Quod quidem ſi efficax eſt, vt reuera eſſe videtur non ſolum probat non teneri ſubditos, ſed etiam eis non licere negare huiuſmodi dominis vectigalia, & ſe omnino eximere à domino, & obſequio principibus debito per ſe loquendo & ex vi cenſuræ. Probatur, quia ſi non tenentur, ideo eſt, quia illi principes licet ſint priuati dominio directo, non tamen dominio vtili, ſeu iure vtendi rebus ſuis iuxta dictum capitul. *Cum ſecundum leges.* Sed hinc etiam concluditur eos non poſſe licite id facere, quia nemo poteſt auctoritate priuata ſpoliare alterum vſu rerum ſuarum, quando auctoritate legis non eſt priuatus iure vtendi.

6. Et declaratur ac confirmatur primo, nam ſi priuata perſona in hæreſim labatur, princeps ſecularis non poteſt licite priuare illum poſſeſsione, & vſu rerum ſuarum, donec per ſententiam declaretur, vt colligitur ex illo verbo capitul. *Cum ſecundum leges fieri non debet*, ergo pari ratione non poſſunt ſubditi priuare principem hæreticum vſu & poſſeſsione ſui regni ante ſententiam declaratoriam, idemque eſt in omnibus criminibus patet conſequentia tum quia æquitas poſtulat vt ex vtraque parte ſeruetur eadem proportio, tum etiam, quia minorem poteſtatem habet ſubditus in principem, quam princeps in ſubditum. Et ideo fortaſſe in dictᵒ capi. *Cum ſecundum leges*, ſpecialiter prohibetur principibus & dominis temporalibus, ne hanc executionem faciant ante ſententiam declaratoriam Eccleſiæ, non quia inferioribus perſonis id non ſit prohibitum, ſed quia per ſe notum erat inferioribus nullam eſſe poteſtatem ad eam executionem faciendam. Secundo confirmatur, quia ſi princeps ante ſententiam declaratoriam, non eſt priuatus iure ſuo quoad poſſeſsionem & vſum: ergo nec ſubditi ſunt abſoluti à dominio vtili, vt ſic dicam, neque ab obligatione quæ ex illo naſcitur, ergo non poſſunt iuſte illis hęc denegare in iis quæ alias licita, & honeſta ſunt. Vnde conſequēter fit vt cum eis communicare poſsint & debeant iuxta citatum capit. *Inter alia.* Opinor tamen nullum ſpeciale priuilegium circa hoc eis eſſe conceſſum, vt libere & in omnibus etiā humanis communicare poſsint: ideoque ſolum poſſe id facere in iis, quæ ad ſuum munus explendum neceſſaria ſunt: quia nec in dicto capit. *Quoniam multos*, de illis fit expreſſa mentio, neque quoad illam generalem conceſsionem eſt eadem ratio de illis, tum propter ſupradicta, tum etiam quia non eſt inter has perſonas ille familiaris vſus vitæ & cohabitationis, propter quem, & propter periculum quod ex illo oritur, illa generalis cōceſſio facta eſt. Et hanc ſententiam ſignificat Syluest. verbo *Excommunicatio*, quinto, numer. 18. vbi alios refert.

Dixi autem, *Per ſe loquendo, & ex vi excommunicationis*, quia ex aliis capitibus licitum eſſe poteſt huiuſmodi ſubditis obedientiam, fidelitatem, tributa, & omnia obſequia his principibus negare, vt ſi ſint hæretici vel ſchiſmatici, & rebelles Eccleſiæ, & ſubditi timeant, ex eorum principatu maximum periculum fidei & religionis ſibi imminere: tunc enim iure defenſionis poſſunt eos repellere, & obedientiam ac fidelitatem negare. Quod facere poſſent, etiamſi non eſſent excommunicati, neque per Eccleſiam eſſent illis aliæ pœnæ impoſitæ, ſolum ob prædictum periculum reipublicæ. Et tantum eſſe poſſet periculum, tamque moraliter certum, vt non ſolum liceret, ſed etiam teneretur talis reſpublica, ſi poſſet, tali principi reſiſtere, & à ſe illum expellere. Item contingere poteſt: vt quamuis princeps ſecularis huiuſmodi ſit, Eccleſiæ paſtores non poſsint, vel non audeant ſententiam declaratoriam contra illum proferre & tunc cenſent aliqui licitum eſſe ſubditis ab eorum obedientia omnino recedere ex quadam rati habitione. ſeu tacita Eccleſiæ conſenſione: quæ tunc vim quandam patitur, propter quam aperte non declarat voluntatem ſuam: ex facti tamen euidentia, & magnitudine periculi, & aliis circumſtantiis ſatis præſumitur hoc eſſe conforme voluntati eius. Eſtque hoc ſatis probabile, quanquam moraliter non poteſt ſeparari à primo, id eſt, à periculo communis damni: nam quamdiu hoc non interuenit, ſed ſolum perſonalis iniquitas ipſius principis, ſi Eccleſia illum ſuſtinet, & non declarat, nulla eſt ſufficiens ratio ad præſumendum, quod id faciat inuita, vel quia non audet, ſed quid non vult tanta ſeueritate vti, donec illa remedia ſuauiora adhibeat; & ideo non eſt facile præſumendum, quod velit aut tacite concedat facultatem ſubditis recedendi omnino ab obedientia talis principis. 7.

Poſſunt varias ob cauſas ſubditi Principem excom. tributis & aliis obſequiis priuare.

Item oportet aduertere ante Concil. Conſtantienſe huiuſmodi principem excommunicatum publice, ſtatim fuiſſe priuatum ipſo facto vſu propriæ iuriſdictionis, quamuis non eſſet priuatus regno vel principatu, vt patebit ex dicendis ſequent. diſput. & ex hac parte videtur, potuiſſe ſubditos negare tali principi vectigalia, & alia tributa, quæ principaliter ei dātur propter adminiſtrādam iuſtitiam. Hoc tamen non omnino habet nunc locum, quia poſt Extrauagantem, *Ad euitanda*, vſus iuriſdictionis non aufertur vſque ad ſententiam declaratoriam: vt ſupra viſum eſt: & ideo acta à tali excommunicato valent, quamdiu denunciatus non eſt, quamuis talis iuriſdictio abſolute nunc non ſit efficax, & ſufficiens per ſe ad compellendum, vel obligandum, vt in ſequenti dubitatione magis explicabo, ſolum excipitur caſus in publico percuſſore clerici: qui nunc procedere poſſet, ſi contingeret principem eſſe huiuſmodi, ita vt nulla tergiuerſatione poſſet celari. 8.

Nihilominus tamen non videtur admittenda illa ſententia, vel nunc pro illo caſu, vel antea pro quocunque principe publice excommunicato. Primo quidem, quia tributa non dantur quaſi diſtributiones pendentes ab actuali vſu iuriſdictionis, ſed ratione tituli, & dominii & obligationis ad regendam & defendendam rempublicam, quæ non ſtatim auferuntur propter excommunicationem. Deinde, quia licet talis princeps per ſe ipſum non poſsit exercere proprios actus iuriſdictionis, qui ſunt iudicare, conferre officia vel ſimilia, tamen officia ab eo antea collata non ſtatim vacant, quan- 8

Princeps excom. etiam denunciatus aut clerici percuſſor non poteſt priuari vectig. aut tributis.

do non

do non ſunt puræ delegationes,ſed ordinariæ,&ita per ſuos miniſtros poſſet iuſtitiam adminiſtrare. Non ergo poſſunt ſubditi quoad hęc ſtatim aliquid innouare circa huiuſmodi principem, propter excommunicationem etiam denunciatam,donec vel ab Eccleſia expreſſa facultas illis detur, vel donec tanta fiat pertinacia,vt & fiat ſuſpectus de hæreſi,& conſequenter etiam incipiat magnum aliquod periculum Reipublicæ imminere.

10. *Niſi ſit ſuſpectus de hæreſi &c. Cap. vlt. de Pœnis.*

Cui ſententiæ,vt à nobis expoſita eſt,non,parum fauet caput vltimum de Pœnis,quamuis in contrarium ſoleat citari:ibi enim cum Comes quidam publice excommunicatus fuiſſet, & per duos annos in excommunicatione permanſiſſet, Pontifex eum iterum admonendum iubet, & ſi non paruerit, *Vos* (inquit) *Eccleſias, in quibus aliquod ius habere dignoſcitur, ab eius debito abſoluentes, &c.* non ergo erant iam abſolutæ ex vi excommunicationis: & poſtea addit, etiamſi fideles ſubditos eius denunciandos fuiſſe abſolutos à iuramento, ſignificans ante illam denunciationem non fuiſſe abſolutos. Conſidero etiam in illo textu, huiuſmodi abſolutionem, ac priuationem eſſe pœnam diſtinctam ab excommunicatione, impoſitam propter contemptum ipſius excommunicationis, quod ibi etiam Abbas,& Hoſtienſis notarunt. Denique animaduerto, Pontificem ibi habuiſſe reſpectum ad illius Comitis nobilitatem,vt non ſtatim illum ſeuere puniendum duxerit, niſi prius iterum admoneretur, *Volentes* (dicit) *nobilitati parcere Comitis ſupra dicti*. Ergo à fortiori ſupponit propter excommunicationem non ſtatim eſſe factam copiam ſubditis denegandi iura ſuo principi. Et Abbas ibi cum aliis Doctoribus notat. ex illo textu colligi, iudicem Eccleſiaſticum non debere etiam in hoc negotio eadem ſeueritate vti cum omnibus, ſed habiturum eſſe perſonarum defectum: quia ex oppoſito ſequuntur ſcandala, & ſchiſmata, quibus obuiandum eſt. Cum ergo rudis populus hoc non poſſit diſcernere, multoque maius periculum ſit ſcandali & ſchiſmatis, ſi ſtatim ipſo facto quantumuis publico, hoc committatur ſubditis ipſis, fit, nulla ratione credi poſſit, excommunicationem per ſe & ipſo facto effectum ſecum ferre.

11. Quapropter non cenſeo certum,quod idem Abbas ibi numero ſexto aſſeruit, ex illo textu id colligens, ſubditos excommunicatorum, abſque alia ſententia, eſſe abſolutos in obedientia domini excommunicati,niſi forte intelligat de ſententia condemnatoria, nam probabile eſt declaratoriam ſufficere: quod vero illa neceſſaria non ſit, neque ex illo textu colligitur,nec probari poteſt propter dicta. Et eodem modo intelligendum cenſeo capitul. *nos Sanctorum*, decima quinta, quæſtione ſexta. Ante talem ergo ſententiam excommunicare poterunt modo ſuperius declarato ſcilicet in neceſſariis ad ſuum debitum ſoluendum, & non alias: poſt ſententiam vero nullo modo. Atque eadem proportione loquendum eſt de dominis reſpectu ſubditorum, non enim poſſunt cum illis communicare, ſimpliciter loquendo: poſſunt tamen ea communicatione vti, quæ ad ſuum munus in iis, quæ ſibi licita ſunt, exequendū, vel ad ſua iura exigenda neceſſaria fuerit: poſt ſententiam vero declaratoriam nihil horum poſſunt, cum iam omni iure, ſeu vſu priuati ſint.

SECTIO VIII.

Vtrum ſpiritualis iuriſdictionis alicuius excommunicati ſubiecti licite cum illo communicare valeant.

Ex his, quæ de ſubditis temporalibus diximus, definiri facile poteſt ſimile dubium de ſubditis ſpiritualibus, vt ſunt clerici reſpectu Epiſcopi, & omnes alii in cauſis ſpiritualibus, & regulares reſpectu ſui prælati. Dubitari ergo poteſt, an hi poſsint, vel debeant ſuis ſuperioribus excommunicatis communicare. Et ratio dubitandi eſt, quia eadē obligatio videtur eſſe in his ſubditis,quæ eſt in aliis. Nihilominus dicendum eſt hos ſubditos. per ſe loquendo non poſſe cum ſuis ſuperioribus communicare,nec ſuperiores excommunicati cum ipſis. Ratio ſpecialis in his eſt, quia hęc cōmunicatio pēdet ex ſubiectione:nam de hoc ſolum eſt quęſtio,ſcilicet, an propter hunc titulum poſsint communicare. Rurſus ſubiectio pendet ex iuriſdictione ſpirituali, nam hic non eſt aliud vinculum, neque aliis dominii titulus. At vero hi prælati per excommunicationem priuantur omni vſu ſpiritualis iuriſdictionis: ergo ſubditi priuantur tunc omni vſu ſubiectionis proportionatæ: ergo priuantur omni communicatione, ad quam hoc titulo eſſe poterant obligati. Et de clericis reſpectu Epiſcopi omnes Doctores hoc admittunt,ſumiturque ex capite vltimo de Exceſſ. prælator. & ex capit. *Miratus*. 93. diſtinct. & capit. *Sacerdos*, 2. quæſtio. 7. Omnes vero excipiunt clericos familiares, & ſeruientes Epiſcopo. Sed illa proprie non eſt exceptio, ſi formaliter loquamur, quia illi non communicant titulo ſubiectionis Epiſcopalis, vt ſic dicam,ſed titulo famulatus,& qui ratione mercedis,ſeu ſtipendii ſunt obligati. Vnde communicare poſſunt in his quæ domeſtica,& (vt ſic dicam) familiaria ſunt, non vero in Epiſcopalibus. 12.

Concluſ.

An in monachis reſpectu Abbatis locum habeat concluſio.

De monachis vero reſpectu Abbatis excommunicati, eſt res magis controuerſa inter Doctores: nam Plaudanus, Richardus, & alii in quart. diſtinct. 18. negant poſſe communicare, ſicut & nos diximus. Adrianus vero, Syluester. Soto, & alii affirmant, propter cohabitationem,& familiaritatem neceſſariam inter religioſos, & prælatum ſuum, quam vitare non poſſunt. Veruntamen, ſi inter perſonam, & officium,& titulos communicationis diſtinguamus, facile tolletur controuerſia, nam monachi, quatenus ſubditi ſunt, cum prælato, vt prælatus eſt communicare non poſſunt, vt aperte probat ratio facta: quia nullū actum prælati ipſe exercere poteſt: & ideo ſimpliciter loquendo de prælato, optime negatur illi communicatio. At vero cum perſona prælati cohabitare ſine dubio poſſunt alii religioſi, non vero aliter cum illo communicare, quam poſſent cum alio religioſo eiuſdem domus, ſi excommunicatus eſſet. Neq; enim alter eorum cogendus eſt domum ſuam deſerere, vt per ſe patet. Nec vero libere in omnibus communicare poſſunt, quia nullum ad hoc habent priuilegium, ſed in his tantum, quæ morali modo, & iuxta cōmunem vſum talis cohabitationis vitari non poſſunt. Neque inuenio quo titulo, vel quo priuilegio plus prælato excommunicato concedendum ſit, quam alteri religioſo excommunicato, cum hoc ipſo quod excommunicatus eſt, iam non poſsit ſegerere prælatum. Et confirmatur, nam ſi prælatus ſit ſuſpenſus ab officio, pro tunc ita habetur ac alius priuatus religioſus: ſed excommunicatio maior includit eminenter ſuſpenſionem ab officio: ergo ratione officii nulla communicatio tunc licita eſt cum prælato, ſolum poſſet excipi, ſi haberet aliquem, vel aliquos 13.

aliquos religioſos ſpecialiter ad eius corporale obſequium deputatos, non enim illis priuãdus eſt propter excommunicationem: poterit ergo çum illis familiariter communicare, non titulo prælationis, ſed quaſi ſeruitutis, vel neceſsitatis. Veruntamen hoc ipſum non eſt prælati proprium, ſed in quolibet alio religioſo habente ſimiles familiares vel ſocios, locum habet.

An poſsint ſubditi Prælatum excommunicatũ non denunciatum vitare.

3. Vt autem hæc explicentur, ſupponendum eſt, ſimpliciter procedere in excommunicato denunciato, & manifeſto percuſſore clerici. Quod ad alios vero non denunciatos dubium eſt, an Prælatus ſic excõmunicatus poſsit vitari à ſubdito. Ratio dubii eſt, quia hi excommunicati ante denunciationem non ſunt priuati vſu iuriſdictionis, vt in ſuperioribus diximus: hac enim ratione ſacramentum pœnitentię à tali excõmunicato collatum, validum eſt, qu a iuriſdictionẽ retinet: ergo Epiſcopus, vel prælatus etiam iuriſdictionis religionem retinet, quãdiu denunciatus non eſt: ergo præcipere poſſunt & obligare: ergo & ſubditi tenentur obedire, & conſequenter communicare, In cõtrarium vero eſt, quia Extrauag. *Ad euitanda*, nullum commodum vel priuilegium concedit ipſi excommunicato: ergo non concedit ei aliquam poteſtatem, qua poſsit alios ad ſecum communicandum obligare. Propter quod ſæpe in ſuperioribus diximus, quod, licet ex vi illius Extrauagãtis poſsimus licite cum his excommunicatis communicare, non tamen obligamur: ergo idem in præſenti dicendum eſt. Atque hæc pars vera mihi eſſe videtur, nam prædicta ratione efficaciter probatur. Quapropter exiſtimo ita poſſe huiuſmodi ſubditos vitare nunc ſuos ſuperiores excõmunicatos, ſicut ante illam Exrauagantem poterant, ſcilicet vel occulte, ſi excommunicatio ſit occulta, vel publice, ſi ſit publica: differentiamque ſolum eſſe in obligatione. Cum ergo dicuntur hi excommunicati retinere iuriſdictionẽ quamdiu denunciati nõ ſunt, intelligendum eſt in his, quæ pertinent ad ſubſidium vel leuamen eorum, qui cum eis cõmunicare volunt, non vero in iis, quæ pertinent ad onus & grauamen eorum. Vel certe (& in idem redit) intelligitur de vſu iuriſdictionis voluntario ipſis ſubditis: & ex eorum conſenſu quoddammodo procedente: qualis maxime exercetur in foro pœnitentię. non vero de vſu ipſis inuoluntario, & extorquente ab eis conſenſum, & excommunicationẽ: hoc enim ius non manebit in excommunicato ante Extrauagan. *Ad euitanda*, neque per illam ei conceſſum eſt.

Reſolutio.

An poſsit ſuperior cũ ſubdito denunciato cõmunicare.

4. Et ex his facile definitur: quod dicendum ſit, quando è contrario ſubditus eſt excommunicatus, an ſuperior cum illo communicare poſsit, etiam poſt denunciationem nominatim factam. Dicendum eſt enim ſimpliciter loquendo, non poſſe, etiam quoad hanc communicationem ciuilem, & politicam, & non intercedente alio titulo neceſsitatis vel ſeruitii, &c. vt in ſuperioribus explicatum eſt. Quia in capit. *Quoniam multos*, non fit harum perſonarum exceptio, neque in eis inuenitur peculiaris ratio aut neceſsitas. Quod adeo verũ eſt, vt neque Epiſcopus ipſe poſsit communicare cum ſubdito à ſe excommunicato, vt conſtat ex capitul. *Cum deſideres*, de Sentent. excommunicat. nam in minorem excommunicationem incidit, ſi cum eo communicet, vt ex eodem textu colligitur. Eademque ratione ſi in crimine communicet, in maiorem incidet excommunicationem iuxta capitul. *Nuper*, & capit. *Si concubinæ*, de Senten. excommunicat. & capit. *Statuimus*, eodem titulo in ſexto. Nam, quia hæc excommunicatio, ſiue minor ob communicationem vulgarem, ſiue maior ob communicationem in crimine, ipſo iure lata eſt, eam incurrit ipſe etiam excommunicator, ſi ſuam cenſuram violet, vt recte docuerunt Abbas, & alii in dicto capit, *Nuper*, & Innocentius in cap. *Quod in dubiis*, de Sentent. excommunicat. & Hoſtienſ. in Summ. num. 16. eiuſdem tituli contra Gloſſam in dicto capit. *Statuimus*, verbo. *Conſtitutionibus*. Et quoſdam alios, qui oppoſitum dixerunt ex eo quod nullus poteſt excommunicationem à ſe latam incurrere. Veruntamen Epiſcopus in dicto caſu non incurrit excommunicationem à ſe latam, ſed latam à iure, ſuppoſita vero alia, quam ipſe tulit. Eſt ergo hæc communicatio prohibita ſub eadem cenſura his ſuperioribus reſpectu ſuorum ſubditorum, ſiue ab ipſis, ſiue ab aliis excommunicati ſint. Nihilominus tamen addendum eſt, hos ſuperiores non priuari iure quod habent ad regendos ſubditos, pręcipiendo, mouendo, &c. Vnde quantum ad hos actus communicare cum eis poſſunt, imo & debent pro ratione muneris ſui. Et pari ratione è conuerſo, ſubditi poterunt, & debebunt communicationem proportionatã, ſeu correlatiuam, vt ſic dicam, eis exhibere, quia vnum ex alio conſequitur, vt ſæpe dictum eſt.

SECTIO VIII.

Vtrum Ratione cuiuſuis contractus liceat communicatio externa cum excommunicato.

DVPLEX hic inuoluitur quæſtio, vna eſt quando anteceſsit contractus, an poſtea liceat communicatio, quæ ex illo oritur, & neceſſaria eſt, vel ad recuperandum à debitore debitum, vel ad ſoluendum illud, & ſimilia: Altera eſt, an liceat denuo cum excommunicato contrahere. 1.

In priori quæſtione res fere eſt extra controuerſiam: aut enim conſideratur excommunicatus, vt creditor, vel vt debitor: ſi ſit debitor integra manent obligatio ex parte eius, & ius ex parte alterius: non minus quam ante excommunicationem erant, quia excommunicatio nullum fauorem cõfert excommunicato, aut eius onera ſubleuat, neque aliũ innocentem, & non excommunicatum priuat iure, aut commodo ſuo. Quapropter ei, qui creditor eſt excommunicari, licita eſt omnis actio, & communicatio, quæ ad debitum exigendum neceſſaria, vel vtilis eſt: etiam ſi debitor denunciatus ſit, quod præter rationem factam confirmat cap. *Intelleximus*, de Iudic. vbi contra excommunicatum datur creditori actio in iudicio: ergo multo magis extra iudiciũ licebit petere debitum, vel ſcribere literas, vel aliquid ſimile. Quod non eſt adeo reſtringendum, vt præciſe illa verba, vel actiones licita ſint, quæ ad effectum intentum ſunt neceſſariæ: nam licet aliqua alia miſceantur, quæ (ſi humano & politico modo agendum ſit) vix poſſunt vitari, non peccabitur, argument. capit. *Cum voluntate*, de Sentent. excommunicatio. Nã, ſicut ibi dicitur, eum, qui loquitur cum excommunicato propter bonum animæ eius, poſſe aliqua alia miſcere, vt ei magis proficiat, ita hic dicimus poſſe hũc creditorem, aliqua alia agere vel verba interponere, vt ſuum negotium commodius tractet. Excommunicato autem ipſi non ſolũ licet, ſed etiam neceſſaria, & ſub obligatione eſt ea communicatio, quæ ad perſoluendum debitum ſeu obligationem explendam fuerit neceſſaria: nam ad hoc tenebatur antea, & per excommunicationem ea obligatione liberatus non eſt vt diximus.

2\. *De debitor excommunicato qui ante excommunicationem debitum contraxit.*

Si autem excommunicatus ipſe creditor ſit, conſtat in primis ipſum non eſſe ſuo iure, vel debito priuatum propter excommunicationem: nam excommunicatio, vt ſupra dixi, per ſe non priuat dominio rerum temporalium, nec iure, quod quis habet, vt ei perſoluantur. Nihilominus tamen iura priuant excommunicatum actione petendi debita

3\. *De excõm. creditore quando obligatio ex communicatione præceſsit.*

in iudicio,

in iudicio, vt infra videbimus, tamen non inuenio eſſe illi ſpecialiter prohibitum, ne priuatim, & communi modo poſsit à ſuo creditore debitum exigere ſi tempus ſit expletum, pro quo alter ſoluere tenetur, quia ille in conſcientia ad id obligatus manet, cum excommunicatus ius ſuum integrum retinet: ergo alter etiam non peccabit hoc debitum petendo, & communicatione, quæ ad hoc fuerit neceſſaria vtendo, & ita affirmauit Caietanus in Summa verbo, *Excommunicatio*, capit. de iis, quæ excom. illicita ſunt, in fine. Et poteſt confirmari, quia propter mortalem neceſsitatem, vel vtilitatem, vel in defenſionem rerum ſuarum, concedunt omnes, poſſe excommunicatum auxilium ab aliis petere: quid ergo mirum, quod res ſua ſeu ſibi debitas poſſit poſtulare.

4. *An teneatur debitor creditori ex cōmunic. debitum ſoluere. Abbatis ſententia.* Dubitant tamen doctores an in eo caſu poſsit, vel teneatur debitor creditori excommunicato tale debitum ſoluere. Quod tractat Abbas in cap. *Inter alia* de Sent. excom. in fine. Et reſpondet non debere ipſi excommunicato debitum ſoluere, ſed in ædem ſacram illud deponere, donec alter abſoluatur. Probat ex Gloſſa in c. *Iuratos*, 15. q. 6. Sed ibi nihil habet: forte voluit allegare Gloſſam in cap. *Nos ſanctorum* verb. *Conſtituti ſunt*, ead. cauſ. & q. quæ aperte tenet illam ſententiam: varias tamen rationes adducit nullius momenti, præter illam: quod cum excommunicato communicandum non eſt niſi in caſibus à iure expreſsis. Hic autem caſus non exprimitur in cap. *Quoniam multos*, neque in ca. *Inter alia*, Qua ſola ratione Abbas vtitur. Eandem opinionem tenet Gloſſa in cap. vltim de hæret. quæ ait, licet iurauerit quit tali die ſoluere, ſi illo die alter ſit excommunicatus, ſoluere non debere: quia ſemper ſubintelligitur conditio, ſi licite poſsim, aut ſi is in ſtatu in quo poſsim tecum communicare. Loquitur vero ſpecialiter de excommunicato hæretico, Citatur etiam pro eadem ſententia Innocentius in cap. *Cum noſtris* de Conceſſ. præbend. ſed immerito.

5. *Vera ſententia.* Contra ſententiam ſatis ſecuram, & probabiliorem eſſe opinor, quam tenet Innocen. in capit. *Veritatis*, de Dol. & contumac. & moderni auctores ſtatim citandi idem neceſſario ſentire debent: Ratio eſt, quia huiuſmodi debitor remanet obligatus ad ſoluendū, cum alter non ſit priuatus, aut impeditus, vel quaſi ſuſpenſus iure ſuo: ergo non eſt ei prohibita communicatio neceſſaria ad hác obligationem explendam. Hac enim ratione vſus eſt Summus Pontifex in dicto capit. *Inter alia*, non vt ſpeciali, ſed vt vniuerſali in hac materia, quoties obligatio præceſsit excōmunicationem, & poſt illam permanet. Et illa vtuntur D. Thom. & alii auctores, vt concludant v. g. debere communicare cum filio excommunicato in illa prouidētia paterna, quam illi debet, & ſic de aliis; ergo idē erit in pręſenti. Quod recte annotauit Syluester verb. *Excomminicat*. 5. numero 21. vbi hanc noſtram ſententiam defendit, & plures in eam refert. Quapropter non placet, quod Panormitanus ſupra ait, ex illo textu ſumi argumēum in contrarium ab ſpeciali: nam reuera ibi nihil peciale traditur quod in debitore locum non habeat ſeruata proportione. In capit. vero *Quoniam* *Panormitani ſententiæ ſatisfit.* *multos*, fit exceptio ſpecialis aliquarum perſonarum, inter quas fatemur non comprehendi debitorem, quia illi expreſſe non conceditur abſolute & ſimpliciter ciuilis communicatio, ſicut ibi nominatis: neque in eo inuenitur eadem ratio, vel neceſsitas cōtinuę habitationis, & ineuitabilis familiaritatis quæ eſt inter virū & vxorem, aliaſque perſonas ibi nominatas. Nihilominus tamen proportionalis communicatio ei neceſſaria ad ſuam obligationem implendam non eſt deneganda: quia hæc non ex ſpeciali conceſsione, aut exceptione, ſed ex generali ratione obligationis implendæ deriuatur. Vnde à fortiori poſſet etiam comprehendi ſub illa generali clauſula dicti capit. *Quoniam multos*, quia non prohibemur dare aliqua excommunicato humani tatis cauſa: ergo multominus prohibemur dare debiti, vel iuſtitiæ cauſa: ſi autem communicatio prohibita non eſt: obligatio ſiue ex ſola iuſtitia, ſiue etiam ex iuramēto orta ſit, pro ſuo tempore vrget, vt impleatur.

Accedit tandem, quod frequenter auctores docent contractus ſocietat s, & ſimiles cum aliquo initos ante excommunicationem propter ſuperuenientem excommunicationem non impediri quominus impleantur. Quod tenuit Gloſſ. in ca. 1. 41. diſtinct. & idem Significat Gloſſ. in cap *Si vere*. de Sen. excomm. quas refert & ſequitur Couarruuias in ca. *Alma*, part. 1. §. primo numero 8. Sed dicunt aliqui poſſe aliquem vti contractu inito cum excommunicato ante excommnuicationem in vtilitatem vel fauorem ſuum, non vero vtilitatem, vel fauorem ipſius excommunicati. Sed hoc eſt falſum quando communicatio oritur ex obligatione iuſtitię, vel alia ſimili vt patet ex dicto cap. *Inter alia*. vbi obligatio implenda dicitur ipſi excommunicato, quia illi debita eſt, nō quia ſit vtilis ſeruienti vel ſoluenti: & iuſtitiæ æquitas id poſtulat: hæc enim æqualitatem ex vtraque parte requirit. Et quamuis in pœnam potuiſſet excommunicatus ſuo iure priuari, per excommunicationem tamen id non ſit: & ideo iuſtitiæ æquitas integra ex vtraque parte perſeuerat. 6. *Argumēto à ſimili ſententia confirmatur.*

De contractibus ab excommunicato factis tempore excommunicationis.

DICENDVM ſupereſt de alio membro ſcilicet quando contractus cum iam excommunicato fit. In quo eſt certum non licere per ſe loquendo contractum vllum cum excommunicato facere: quia non poteſt fieri, niſi communicando cum illo, quod generaliter prohibitum eſt. Dico autem *per ſe*, id eſt, exceptis caſibus neceſsitatis de quibus ſupradictum eſt. Loquor etiam de excommunicato denunciato, ſeu vitando iuxta nouum ius Extrauagant. *Ad euitanda*, nam cum aliis excommunicatis ſicut communicare licet, ita & contractus facere: Dicunt autem aliqui hoc non eſſe licitum excommunicatis ipſis non denunciatis, ſed aliis tantum, qui cum eis contrahunt, Veruntamen ne hoc priuilegium ſit fruſtra, & vt ſine peccato, vel cooperatione ad peccatum alii poſsint illo vti dicendum neceſſario eſt, ipſis quidem excommunicatis non licere contractum inchoare, vel ad illum inuitare, aliis vero licere inuitare ipſos, & tunc eis etiam licitum eſſe contrahere, vt in ſimilibus in ſuperioribus explicatum eſt. Dubitatio vero ſupereſt, an contractus initi cum excommunicato denunciato validi ſint. Nam aliqui Canoniſtæ negant eſſe validos propter quoddam generale principium iuris, ſcilicet *Quæ contra legem fiunt, inualida ſunt*, L. *Non dubium*, C. de legibus & capit. *Quæ contra ius*, de regul. iur: in ſexto. Sed hinc ſententia non habet ſufficiens fundamentum: quia etiam eſt iuris principium *multa enim fieri prohibentur, quæ tamen facta tenent*, vt ex multis iuribus notat Gloſſa in dicta regul. 64. Oportet ergo, vt lex irritans actum, & illum ſpecialiter prohibeat, & circa conditionem verſetur, quæ ad ſubſtantiam actus pertineat: vel tali modo feratur, vt ea ſatis declaretur non ſolum prohibere, ſeu etiam irritare actum. At vero in pręſenti hoc locū non habet, quia neque hic prohibitio eſt ſpecialis ſub ratione contractus, ſed ſolum ſub generali ratione communicationis, neque oſtendi poteſt in iure aliquod verbum, quo huiuſmodi contractus irritari ſignificetur

7. *An contractus ab excommunicato factus ſit validus*

Quapropter mihi videtur vera ſententia, quæ affirmat hos contractus, ſi alium defectum non

bea nt validos eſſe, quantum ad ſubſtantiam eorũ, & obligationem mutuam Eſt communis Canoniſtarum in cap. *Si vere*, de Sent. excomm. & in cap. *Veritatis*, de Dolo & contumacia, vbi præſertim Innocentius, & Abbas, & alii, quos refert, & ſequitur Couarruuias cap. *Alma*, part. 1. §. 1. numer. 9. Ioann. de Lignan. tract. de Cenſ. §. 15. Caſtr. lib. 2. de poteſtat. leg. pœn. capit. vltim. Et pro hac ſententia citatur textus in capit. *Fœlicis*. §. *Verum*, de pœnis in 6. in quo expendenda ſunt illa verba, *Et debitorum illorum, quæ contracta fuerunt de poſtmodum acquiſitis, repetitio non negetur* (ſcilicet) cuidam excommunicato poſt abſolutionem obtentam, ſupponit ergo Pontifex, contractus ab illo factos durante excommunicatione validos fuiſſe, & ex vi illorũ alios debitores conſtituiſſe, quandoquidem contra illos repetitio non negatur. Secundo probari poteſt inductione, nam matrimonium cum excommunicato contractum validum eſt cap. *Significaſti*, de eo qui duxit. Item profeſsio in religione excommunicato facta valida eſt capit. *Cum illorum*, de Sentent. excommun. vt ibi notat Abbas. Item donatio ab excommunicato facta valida eſt, ex capit. *Inter dilectos*, de Donationibus: ergo idem cenſendum eſt de aliis contractibus: nam hi non ob ſpecialem rationem cenſentur validi, ſed ex generali quod cõtractus mutuo conſenſu verbis expreſſo perficitur, idque ſatis eſt ad eius valorem, quandiu per ſuperiorem, vel legem non irritatur quod in præſenti nullibi factum legitur generaliter, ſed ſpecialiter in hæreticis, vel ſchiſmaticis, id ſtatutum eſt in capit *Excommunicamus*, §. *Credentes*, de hæreticis, iuncta Gloſſa ibi, verb. *Inteſtabilis*, & in L. *Manichæos*, C. de hæret. & in L. *Apoſtatarum*. C. de Apoſtatis. de quorum intelligentia, & an illi contractus ſint ipſo facto irriti, vel irritabiles per ſententiam declaratoriam criminis, ſi poſtea feratur, eo quod vſque ad diem criminis retrotrahitur, hoc (inquam) non eſt hoc loco explicandum: nam licet demus illos contractus eſſe irritos, inde potius confirmatur ſententia propoſita. Nam quia hic non eſt effectus excommunicationis ſecundum ſe, ideo in illis delictis propter eorum grauitatem adiuncta eſt illa pœna, ſicut ſupra dicebamus, priuationem dominii propriarum facultatũ eſſe ſpecialem pœnam impoſitam hæreticis, & inde potius probari per argumentum ab ſpeciali, talem pœnam non eſſe effectum excommunicationis: ita ergo in præſenti dicimus. Denique ratio huius veritatis iam reddita eſt, nimirum quia hi contractus habẽt ſufficientem cauſam ſui valoris, & non habent in iure cauſam impedientem ſeu irritantem.

9. *Triplici ex capite poteſt contractus ab excom factus eſſe nullus.*

Dixi autem, *Si alium defectum non habeant*, nam aliunde clarum eſt poſſe hos contractus eſſe inualidos, ſed quia hoc commune eſt contractibus etiam inter non excommunicatos perfectis, ideo ad præſentem doctrinam illud eſt per accidens. Sunt tamen tres ſpeciales cauſæ nullitatis annotandæ quę ad præſentem materiam ſpectant. Prima eſt, ſi contractus non ſolum cum excommunicato tranſactus ſit, ſed etiam in virtute alicuius reſcripti per excommunicatum impetrari ſupplentis aliquam conditionem, ſine qua contractus non valeret: tunc enim ille contractus inualidus erit, nõ quia cum excommunicato factus, ſed quia in virtute reſcripti, quod nullum fuit, vt pote per excommunicatum impetrati iuxta capit. 1. de Reſcriptis in 6. Vnde factum eſt, vt tali contractui defuerit neceſſaria conditio ad valorem eius, quia illa ſupplenda erat per reſcriptum, vt ſupponimus: reſcriptum autem id non fecit, eo quod nullum fuit. Quod bene annotauit Felinus dicto capite. *Cum illorum*. & in capite finali de exceptionibus. Cuius ſententiam falſam eſſe ſine cauſa dixit Couarruuias ſequens Ludouicum Gomez in Epitomo 4 Decretal. part. 2. capit. 6. in princip. numer. 3. nullum autem eius ſententiæ probabile fundamentum video, niſi loquatur de reſcripto, quod non ſupplet ſubſtantialem conditionem contractus: tunc enim licet ipſum nullum ſit, poterit contractus validus eſſe, vt per ſe conſtat. At vero, ſi reſcriptum eſt de conditione ſubſtantiali contractus, vt de ſupplẽda ætate neceſſaria, aut de diſpenſando gradu prohibito, vel quid ſimile, tunc non eſt dubium quin cõtractus nullus ſit ob reſcripti nullitatem. Vnde etiamſi contrahentes poſtea tempore contractus iam eſſent ab excommunicatione abſoluti, nihilominus contractus eſſet nullus ob nullitatem reſcripti: vt ſi reſcriptum eſſet nullum ex quocunque alio capite, contractus eſſet nullus, quia in illo fundaretur. Vnde conſtat hanc nullitatem eſſe extrinſecam, & accidentariam ad rem de qua nunc agimus.

Couarr. reiicitur.

10. *Secundum.*

Altera cauſa nullitatis eſſe poteſt, ſi non ſolum contractus ipſe licite fiat contra communionem per excommunicationem prohibitam, ſed etiam quaſi obiectiue (vt ſic dicam) contractus excommunicationi aduerſetur, vt ſi fiat promiſsio de contractu alio faciendo excommunicatione durante, nulla eſſet promiſsio, vt pote de re illicita, ſicut alias dici ſolet in materia de Voto, votum illicite factum validum eſſe, votum autem de re illicita eſſe nullum, & vt dicitur in regul. iuris. 54. in 6 *Non eſt obligatorium contra bonos mores præſtitum iuramentum*, & in 69. *In malis promiſsis fidem non expedit obſeruare*. Vnde hoc etiam impedimentum ad rem præſentem accidentarium eſt: quia talis contractus etiam inter non excommunicatos factus nullus eſſet, vt ſi duo ante excommunicationem inter ſe conuenirent de re aliqua vel communicatione facienda tempore excommunicationis, & contra eius prohibitionem, pactio eſſet de obiecto iniqua, & conſequenter nulla.

11. *Tertium nullitatis cap.*

Tertia cauſa nullitatis eſſe poteſt, ſi quis excommunicatus contractum perficiat vt perſona publica, & Eccleſiæ miniſter, per poteſtatem, quam habet ex vi ſui muneris, vel beneficii, quam tamen poteſtatem ſuſpenſam habet ex vi excommunicationis: tunc enim contractus erit nullus ex defectu poteſtatis ad contrahendum: ſicut in ſuperioribus diximus, & in ſequente ſectione dicemus, actus iuriſdictionis ab excõmunicato factos nullos eſſe: quia excommunicatio ſuſpendit iuriſdictionem: ita ergo eſt in præſenti quando excommunicatio ſuſpendit ab illo officio vel munere, à quo valor contractus pendet. Et hoc ſenſu dixit Gabr. in 4. diſtin. 18. quæſt. 2. artic. 3. non valere contractus per excommunicatum celebratos ratione publici officii, ſi quod habet. Sic etiam dixerunt aliqui Canoniſtæ, contractum factum ab excommunicato de rebus propriis eſſe validum: contractum vero de rebus Eccleſiæ non valere: id enim intelligendum eſt quando de rebus Eccleſiæ aliquis ex officio curam gerit, ratione ſui beneficii vel publici muneris, & hoc titulo contractum perficit Nam, quia per excommunicationem ſuſpenſus eſt ab illo munere, ideo tales contractus irriti ſunt. Deniq; hoc confirmat. c. *Veritatis*, de Dolo, & contum. Hæc autem nullitas non per ſe & immediate oritur ex excommunicatione, quatenus omnem humanam communicationem prohibet, quo modo nunc à nobis conſideratur, ſed immediate oritur ex defectu iuriſdictionis ſeu poteſtatis moralis, quam abſtulit excommunicatio. Atque ita mediate prouenit ab excommunicatione ſub alia ratione conſiderata.

12. *An contractus ab excomm facti ſint firmi.*

Sed quærendum ſupereſt, eſto hi contractus ab excommunicato facti validi ſint, an ſint omnino firmi ſeu obligatorii, vel quem in hoc defectum habeant. Quidam dicunt ex parte excommunicati contractum eſſe omnino firmum, & obligationem inducere: non vero ex parte alterius: quia excommunicato nullum onus aufertur, ſed commodum.

Itaque

Prima opinio. Itaque ſi contractus eſt excommunicato onerorſus eumque debitorem conſtituit, cogi poteſt, vt ſtet contractui, & ſoluat debitum: ſi vero ſit oneroſus ei, qui cum illo cõtraxit, poteſt hinc excommunicato exceptionem ponere, vt non cogatur ſoluere debitum ex tali contractu: vel etiam poteſt, ſi velit, non ſtare contractui, ſed illum reſcindere, ſi tamen vinculum eius id patiatur, quod additur propter matrimonium, vel poſſeſsionem religionis, qui ſũt *Reiicitur.* contractus indiſſolubiles. Sed hæc doctrina mihi non placet in foro conſcientiæ loquendo, quia hæc inæqualitas per ſe conſiderata, eſt contra rationem iuſtitię: vnde propria & priuata auctoritate eam facere nõ licet: nullum autem afferri poteſt, ius cuius auctoritate introducta ſit in odium excõmunicati. Dico autem *in foro conſcientiæ*, quia in foro exteriori certum eſt non dari actionem excommunicato: de alio vero, qui cum eo contraxit, non eſt ita certum, nam ad alia debita exigenda dari ſolet, quanquam de hoc fortaſſe ſit ſpecialis ratio, vt ſtatim dicam.

13. *Secunda opinio.* Alii ergo aſſerunt, huiuſmodi contractum, & validum eſſe & omnino firmum, & abſque vllo impedimento, quominus ſtatim obligare incipiat, & poſſit ac debeat executioni mandari, etiã durante excommunicatione. Quanquam ad illius executionem aliqua communicatio neceſſaria ſit. Hanc opinionem tenere coguntur in quocunque contractu, qui id ſentiunt de contractu inter dominum & famulum, & aliis ſupra tractatis: quia quãtum ad debitum ex cõtractu ortum eadem eſt ratio in omnibus, vt ſupra dixi. Ratio autẽ eſſe poteſt, quia ſicut nullo iure contractus excommunicati irritus factus eſt, ita etiam nullum impedimentum aliquo iure ei *Improbatur.* impoſitum eſt, nec data eſt facultas irritandi: talem contractum, etiamſi natura ſua diſſolubilis ſit. Sed hanc etiam ſententiam non exiſtimo omni ex parte eſſe veram, propter ea, quæ ſupra dixi de matrimonio contracto per excommunicatos, quod non poſſit licite ad vſum, ſeu communicationem reduci durante excommunicatione. Idemque dixi de contractu mecenarii famuli, & aliis ſimilibus. A fortiori ergo idem erit in quocunque alio contractu.

14. *Vera ſententia.* Quapropter dicendum cenſeo, huiuſmodi contractus & validos, & firmos eſſe: quodammodo tamen eſſe ſuſpenſos, ne ad effectum ſeu executionem durante excõmunicatione, pertrahi poſsint, quoad eos vſus, qui communicationem includunt. Declaro ſingula, nam hi contractus ſunt validi, vt oſtenſum eſt: ergo non poſſunt ab vllo contrahentium proprio arbitrio, aut voluntate irritari, aut nõ impleri ſuo tempore: nam hoc repugnat validitati contractus, neque etiam datur actio his contrahentibus coram iudice, vt ab ipſo petere poſſint irritationem contractus: vt de ipſo excommunicato, durante cenſura notiſsimum eſt, de altero vero patet, tum ex ęquitate iuſtitiæ, tum quia etiam ipſe peccauit cõtrahendo cum excommunicato, tum præterea, quia nullam rationabilem cauſam coram iudice allegare poteſt, vt ipſe iuſte diſſoluat contractum, ſola enim excommunicatio alterius contrahentis non eſt cauſa ſufficiens: nullo enim iure id cautu m eſt, & niſi iure ſtatuatur: ex natura rei non habetur: tum denique, quia ſi excommunicatus iam eſt abſolutus, ei datur actio, vt poſsit petere debita ob talem contractum: & conſequenter vt alter contrahens cogatur implere promiſſum, argumentum cap. *Felicis*, de Pœn. in 6. ergo etiam ante abſolutionem contractus erat ita firmus, vt non poſſet iudex illum reſcindere ob petitionem ſolius partis non excommunicatæ. Nam, ſi à principio talis eſſet ſolo tractu temporis, robur nõ acciperet iuxta 18. regul. iuris in 6. nec etiam per ſolam abſolutionem excõmunicati, nam hæc non potuit ſupplere defectum

prius commiſſum. In hoc ergo ſenſu conſtat talem contractum firmum eſſe, id eſt nec irritum nec irritandum.

Addidi tamen illum eſſe quaſi ſuſpenſum, quia 15. ratione illius non poſſunt contrahentes inter ſe communicare, durante alterius cenſura, ſecluſa ignorantiæ excuſatione. Hoc probaui ſupra de contractu matrimonii: de conuenitione inter dominum, & famulum: eſtque eadem ratio de quolibet contractu tempore excommunicationis facto. Nã in matrimonio & aliis id non prouenit ex ſpeciali aliqua cauſa in eis inuenta, ſed ex eo quod conuentio facta in iniuriam ipſius excommunicationis non poteſt obligare, aut facultatem concedere ad communicationẽ per ipſammet cenſuram prohibitam. Et confirmari poteſt: quia, ſi quis directe ſe obligaret ad communicandum cum excommunicato, contractus eſſet nullus, vt ſupra dixi, quia eſſet de re illicita: ergo, proportionali ratione, contractus cum excommunicato factus, quantum ad vim obligandi ad communicationem pro tempore, quo durat excommunicatio, non poteſt eſſe efficax: quia quantum ad hoc ſe obligarẽt contrahentes ad communicationem ipſis prohibitam eo ipſo tempore, quo contrahunt: quod aperte eſt bonis moribus contrarium. Denique hic defectus, vel inefficacia talis contractus magnum fundamẽtum habet in c. *Inter alia*, de Sentent excommunicat. ergo in hoc ſenſu contractus huiuſmodi quoad hanc communicationem quaſi ſuſpenſus eſt, durante excommunicatione. Vnde fit, etiam eſſe ſuſpenſum quoad illos effectus qui ſine hac communicatione fieri non poſſunt: quia, ſi aliquid prohibetur, quidquid ſine *Corollarium.* illo fieri non poteſt, prohibitum manet. Ex quo, ſumpto argumento à contrario, concludi poteſt, ſi qui ſunt effectus talis contractus, qui communicationem illam non requirant, quoad illos non ſuſpendi efficaciam talis contractus: quia ſola communicatio eſt quæ prohibetur, & ſi quid aliud comprehenditur, ſolum eſt ratione illius: ergo vbi nulla interuenit communicatio, nulla erit prohibitio: ergo neque ſuſpenſio. Huiuſmodi eſt, v. g. mutua obligatio implenda tempore habili. Item quod nihil fiat tali obligationi contrarium, rem alteri obligatam conſumere, & ſimilia.

SECTIO IX.

Sitne prohibita excommunicato communicatio per teſtamentum.

INter humanos contractus numerari poteſt teſtamentum, & ſpecialem 1. rationem, & difficultatem habet, & ideo pauca de illo dicenda ſunt. Et in primis ſupponẽdum eſt, omnem communicationem in eo opere interuenientem prohibitam eſſe excommunicato, ſi teſtari velit, quia ſub generali prohibitione continetur, & nullo iure vel ſpeciali ratione excipitur. Et ex hoc capite non eſt licitum excommunicato teſtamentum cõdere, vel codicillum ſicut non eſt ei licitum donare, aut contractus facere, nam de his omnibus eadem ratio eſt. Nihilominns tamen teſtamentum ab eo factum, ſi in omnibus aliis iuxta formam iuris conditum ſit, validum eſt, vt eſt communis ſententia in capit. *Veritatis*, de Dolo, contum. & in capit. *Decernimus*, de Sentent. excom. in 6. &c. *Ad probandum*, de Sentent. & re iud. & in L. *quæramus* Si, ff. de Teſtament. de qua videri poteſt Couarruuias in rubr. de Teſtam. p. 2. nu. 18. Ratio eſt eadem, quæ de aliis contractibus, quia teſtamentum habet valorem ex voluntate teſtatoris, quæ ad hoc efficax eſt, niſi per legem irritetur: in præſenti autem nulla eſt lex ir-

ritans voluntatem teſtatoris: generalis enim prohibitio communicationis non eſt ſatis, vt per ſe clarum eſt, vt ſupra etiam eſt dictum. Vnde vbi lex voluit hunc effectum adiungere, ſimul cum excommunicatione in pœnam alicuius delicti id expreſsit vt de hæreticis in c. *Excommunicamus* § *Credentes*, de hæret. in 6. & de percuſſoribus Cardinalium in cap. *Felicis*, de pœn. in 6. & de vſurariis non prius reſtituentibus, vel ſufficientem cautionem dantibus in c. vlt. de Vſur. in 6. Hæ autem ſpeciales conſtitutiones regulam in contrarium extra illos caſus confirmãt teſtamentum ab excommunicato factum validum eſſe, quamuis ſine violatione excommunicationis fieri non poſsit.

2. *Peccãt qui teſtamento adſunt.* Ex quo ſequitur primo idem dicendum eſſe de perſonis, quæ inter conficiendum teſtamentum ex neceſsitate adſunt, vt ſunt tabellio, teſtes, &c. omnes enim delinquunt, ſic communicando, cum excommunicato, quia nullo iure excipiuntur, neque aliqua ſpeciali ratione eis conceſſum eſt. Quid vero dicendum ſit, quando ipſimet teſtes, vel tabellio ſunt excommunicati, diſp. ſeq. dicetur.

3. *Peccat teſtator hæredem conſtituens excõmunicatũ, aut ei quid legans, factum vero tenet.* Sequitur ſecundo idem dicendum eſſe de teſtamento, in quo excommunicatus hæres inſtituitur, aut ei aliquid legatur: peccat enim teſtator ſic communicans cum excommunicato propter eandem generalem rationem, validum tamen nihilominus erit teſtamentum. Nullo enim iure canonico, vel ciuili irritatur, nec ex vi excommunicationis aliquis ſit incapax acquirendi noua iura, vel dominia, ſiue per contractum, ſiue per donationem ſiue per ſucceſsionem ab inteſtato, ſiue per teſtamẽtum. Nam, ſicut excommunicatio non priuat præſenti dominio rerum temporalium, ita nec futuro: non enim hic magis quam illud iure aliquo conſtitutum eſt, præter id quod ſpecialiter in clericis excommunicatio operatur, ne fructus beneficiorum ſuos faciant: quæ exceptio declarat in reliquis temporalibus bonis ſecus eſſe. Si ergo ex parte excommunicati non eſt incapacitas, & alioqui nulla eſt lex irritans tale teſtamentum, nulla ratione dici poteſt illud eſſe inualidum. Quæ eſt ſententia communis Iuriſtarum, vt late refert Ioan. Baptiſta à Villalobos lib. Comm. opin. verb. *Excommunicatus*, Excipiunt tamen hæreticos & ſimiles, qui ſpecialiter prohibentur: ex qua exceptione etiam poteſt firmari oppoſita regula, vt ſæpe diximus.

4. *Quorundã Summiſtarum opinio reiicitur.* Vnde non video quo fundamento Summiſtæ, vt Syluest verb. *Hæreditas*. 3. n. 2. Armilla nu. 26. Angelus verb. *Hæres*, n. 22. Tabien. n. 20. ſecuti Hoſtienſem, & quoſdam alios dixerint inſtitutionem excommunicati in hæredem eſſe nullam. Solumque citant L. *Sed etſi conditionis*, §. *Solennis*, & l. *Si in alienum*, §. *In extraneis* ff. de hæredib. inſtituend. Ex quibus ſolum habetur ad valorem teſtamenti tempus ipſius inſtitutionis inſpiciẽdum eſſe, quod nimirum qui inſtituitur, eo tempore habilis ſit, de quo principio nemo dubitat. Oportet autem probare excommunicationem tempore inſtitutionis adhærentem reddere perſonam inhabilem ſeu incapacem: quod tamen dicti auctores non probant, nec poſſunt, quia nullo iure cautum eſt. Imo non deſunt qui in contrarium extremum declinent, dicentes, huiuſmodi inſtitutionem excommunicati, nec peccaminoſam eſſe, quia illa non eſt communicatio cum hærede, ſed eſt ſola declaratio authẽtica ſuæ voluntatis. Sed hoc non probo, quia communicatio nõ conſiſtit in ſola locutione, ſed per ſcripturam etiam fit: nec ſolum in verbis, ſed maxime in factis conſiſtit: ibi autem & per ſcripturam loquitur aliquo modo teſtator cum hærede, & quod magis eſt, circa illum operatur morali modo, communicando ei bona ſua, vnde non eſt dubium, quin cum illo communicet: eſt ergo illa actio illicita, quamuis non ſit nulla.

5. *Non peccat aſſiſtens teſtamento à non denunciato facto.* Eſt tamen notanda differentia, quæ nunc inuenitur inter has perſonas, quando excommunicatio non eſt nominatim denunciata, neque orta ex publica & manifeſta percuſsione clerici: tunc enim ſolum, quando teſtator ipſe excommunicatus eſt, ipſi non licet teſtamentum condere, tamen ſi hoc non obſtante concedere velit, teſtibus non erit prohibitum abeſſe, nec tabellioni cõficere teſtamentum quantum eſt ex parte communicationis, quia hæc non eſt aliis prohibita cum tali excommunicato: Videri tamen poſſet ibi interuenire, præſertim ex parte tabellionis, genus quoddam cooperationis ad actionem illicitam, & ex hoc capite eſſe malam illam actionem: non tamen cenſeo eſſe illam propriam cooperationem vel actionem malam, ſed ſolam permiſsionem, quia tota illa actio non eſt per ſe mala, & propterea prohibita, ſed eatenus tantum mala eſt, quatenus prohibita: illa autem communicatio ita eſt prohibita huic excommunicato, vt tamen aliis cum illo ſit: & ideo (dummodo ipſi non inducant illum ad communicationem illam ad quam ius non habent) non peccant, non cooperari cenſentur ad malum vt malum eſt, etiamſi illo inchoante communicationem, ipſi aſsiſtant, vel reſpondeant, vel quod dictat, excipiant.

6. *An liceat hæredi inſtituendo excommunicatum ad teſtamentũ condendũ inducere, huic condere.* Hic vero ſtatim ſeſe offert dubitatio non prætermittenda, an ſcilicet, cuius intereſt teſtamenti conditio, quia ſcilicet ſperat ſe inſtituendum hæredem, poſsit inducere huiuſmodi excommunicatũ, vt illud condat, & an ille poſsit tunc licite, & ſine peccato condere. Videtur enim vtrumque licitum ob Extrauagantem, *Ad euitanda*, quæ licet non faciat fauorem his excommunicatis facit tamen aliis perſonis, quæ cum excommunicatis communicare volunt: & conſequenter excommunicatos non repellit, neque eis communicationem prohibet, ſi præciſe fiat in fauorem non excommunicati: ita vero eſt in dicto caſu: ergo qui ſperat inſtitui hæres, poteſt ob ſuum commodum teſtamenti inſtitutionem procurare, & alter eodem intuitu poteſt licite illud condere. Quæ ratio & concluſio eſt ſatis conſentanea iis, quæ in ſimilibus dubitationibus duximus, & ideo veram illam eſſe cenſeo, cum hac moderatione, vt ſi fieri poteſt abſque periculo, prius abſolutio ab excommunicatione procuretur, & obtineatur, quam teſtamentum fiat. Quia nunquam licet excommunicato communicare cum alio etiam propter bonum eius, quando poteſt abſolutionem præmittere ante talem communicationem cum eadem vtilitate, & commodo alterius. Quia tunc nulla eſt neceſsitas, ob quam priuilegium conceſſum, aliis in dicta Extrauag. *Ad euitanda*, ad ipſum excommunicatum extendatur in fauorem tertii, quia ceſſat ratio ex parte tertii, quando illi poteſt æque ſubueniri abſolutione præmiſſa. Hæc ergo præmittenda eſt, & hoc modo peti poteſt à tali excommunicato vt teſtamentum condat. Quod ſi fingamus caſum, in quo ipſe nolit abſolutionem petere quamuis poſsit exiſtimo nihilominus poſſe alium ab eo licite poſtulare, vt teſtamentum conficiat, quia rem poſtulat, quæ ab alio modo licito fieri poteſt: quod autem ille inordinato modo illam facturus ſit, alteri non imputatur. At vero, ſi caſus ſit, in quo nõ poſsit omnino, vel non ſine magno periculo abſolutio expectari, & præmitti, tunc hæres poteſt licite poſtulare, & excommunicatus etiam poteſt licite teſtamentum facere: tunc enim proprie vrget ratio ſuperius facta.

7. *Etiam excommunic. denunciato hoc poſſe licere.* Addo vero vlterius, non ſolum ex illo ſpeciali iure Extrauagant. *Ad euitanda*, ſed etiam ex communi lege excommunicationis hoc eſſe licitum in eo caſu, ac proinde procedere: etiamſi talis excommunicatus denunciatus ſit. Quia ob verbum *vtile*, licitum eſt vti communicatione excommunicati & ipſi etiam excommunicato licet communicare alteri,

teri, vt ei ſubueniat in re graui, quando aliter adiuuari non poteſt: ſed in eo caſu illa communicatio eſt moraliter neceſſaria ad ſubueniendum ſibi ipſi in re magni momenti, cuius amiſsio moraliter exiſtimabitur magnum incommodum, ſi loquamur de participante cum excommunicato: vel ad ſubueniendum alteri proximo non excommunicato in re ſimili & occaſione, quæ ſemel amiſſa recuperari non poteſt: ergo ſuppoſita neceſsitate, ſeu impotentia præmittendi abſolutionem, interuenit tunc ſufficiens ratio vtilitatis proximi, vt talis communicatio honeſtari poſsit.

8\. *Licet hæredem inſtituere excommunicatum non denunciatum.* Tandem ob eandem Extraua. *Ad euitanda*, nunc prohibitum non eſt excommunicatum non denunciatum hæredem inſtituere, quia cum illo non eſt prohibita communicatio, & aliud impedimentum non interuenit. Ipſi tamen excommunicato inſtituto hæredi non licebit adire, vel petere hæreditatem exercendo aliquas actiones, quæ excommunicationem hominum requirant, nam ipſe prohibitus eſt: ſi quid tamen fieri poteſt ſine communicatione hominum, vt eſt tacita acceptatio hæreditatis, vel realis poſſeſsio per ſolam rei vſurpationem, aut aliquid huiuſmodi, id licite fieri poteſt: reliqua vero quæ communicationem requirũt, tunc illi interdicta ſunt: ſi tamen ea faciat, valida erunt, ea ratione qua de ipſo teſtamento, & de aliis contractibus diximus, & in ſequent. de actionibus forenſibus, dicemus.

Ipſe vero ſi poteſt hæreditatem adire in his quæ communicationem concernunt.

DISPVTATIO XVI.

De octauo effectu excommunicationis, qui eſt priuatio forenſis communicationis.

IN hac diſputatione indifferenter agimus de Eccleſiaſtico, & ſeculari foro, nam, quod ad præſens attinet, fere eadem eſt vtriuſque ratio, quanquam de Eccleſiaſtico, quantum ſpectat ad iuriſdictionem iudicis, in ſuperioribus dictum eſt. Poteſt autem in hac materia generalis regula conſtitui, quæ vnico fere verbo totam illam expediat, nimirum omne miniſterium ad hoc forum pertinens, interdictum eſſe excommunicato, & aliis reſpectu excommunicati, niſi vt reus in iudicio aſſiſtere compellatur. Hæc eſt certa & communis ſententia in illo generali principio fundata, quod excommunicato, & cum excommunicato omnis humana communicatio prohibita eſt. Hæ autem actiones, quæ in hoc foro exercentur communicationem humanam includunt, & valde publicam, & grauem, ſeu magni momenti inter homines, vt per ſe notum eſt: ergo ex vi excommunicationis ſunt prohibitæ. Vt autem hæc regula diſtinctius explicari, & ad praxim applicari poſſit, diſtinguere oportet varia genera perſonarum, quæ in huiuſmodi foro interuenire poſſunt, quæ ſunt iudex, actor, reus, tabellio, teſtis, aduocatus, & procurator. Et in ſingulis explicare quam ſit illicita, quam vt inualida actio eius in hoc foro.

SECTIO I.

Vtrum Excommunicatus eſſe poſſit iudex in ſeculari iudicio.

PRimo certum eſt excommunicatum non poſſe eſſe iudicem etiam in ſeculari foro, ſaltem ob eam rationem communem, quod ab humana communicatione excluſus eſt, & alii à communicatione cum illo. Item ex alio principio, quod excommunicatio etiam in ſeculari foro vim ſuam exercet, vt aperte probatur in capit. *Decernimus*, de Sentent. excommunicat. in 6. vbi de actore, patrono, & teſte ſermo eſt: eſt autem eadem, vel maior ratio in iudicis perſona. Quæ omnia recte probant eſſe prohibitum, & illicitum excommunicato agere perſonam iudicis etiam in iudicio ſeculari.

1\. *Non poteſt licite illam perſonam agere.*

Difficultas vero eſt, an ſecularis iudex ita ſit prohibitus per communicationem ſuum munus exercere, vt etiam ſit priuatus ſeu ſuſpenſus ſua iuriſdictione. Communis ſententia Iuriſperitorum eſt hunc iudicem eſſe priuatum vſu iuriſdictionis. Et præcipue nituntur cap. *Ad probandum*, de Sententia, & re iudicata. Textus autem ille aperte loquitur de iudice Eccleſiaſtico delegato à Pontifice: Doctores vero illum extendere videntur ad iudicem abſolute. Citatur etiam cap. *Tanta*, de Exceſsib. Prælator. in quo eſt ſermo de ſententiis latis ab Epiſcopo contra Eccleſiaſticam cenſuram. Item citatur cap. *Audiuimus*, 24. qu. 1. in quo ſermo eſt de poteſtate excommunicandi: quam conſtat ad iuriſdictionem Eccleſiaſticam pertinere. Deinde citatur c. *Pia*, de Exceptionibus in 6. vbi non eſt mentio de iuriſdictione, ſed ſolum generalis regula ſupponitur, quod exceptio excommunicationis *lites impedit*, *& ſuſpendit agentes.* Vnde non amplius ex illo textu probatur, quam ex cap. *Decernimus.*

2\. *An poſſit valide. Vide legem Cum lex. 22. ff de Teſta. & Gloſſ. vlt. ver. Item nota in L. Maritus, C de Procur.*

3\. Sententia igitur hæc, quamuis communis difficilem habet probationem: quia ex generali ratione prohibitionis non ſequitur ablatio, vel ſuſpẽſio iuriſdictionis: quia ſæpe non auferendo iuriſdictionem prohibetur actus eius. Quod maxime locum habet, quando ille actus non prohibetur in ſpecie, & ob propriam & peculiarem rationem, ſed tantum ſub communi aliqua ratione, vt hic ſit. Solum enim ſub ratione humanæ communicationis hæc actio prohibita eſt iudici ſeculari. Et augetur difficultas primo, quia ferre ſententiam in ſeculari iudicio eſt actio mere temporalis, quæ iure gentium in omni Republica tam fideli, quam infideli politice bene inſtituta introducta eſt: ergo per ſe non pertinet ad Eccleſiaſticam poteſtatem, vel cõmunionem: & ideo indirecte tantum, & ſecundario per excommunicationem prohibetur, ſicut omnis alia humana communicatio: ergo per talem prohibitionem non tollitur iuriſdictio temporalis, neque annullatur talis actio. Et confirmatur primo, nampropter hanc rationem excommunicatio ex ſola ſua vi non priuat dominio temporali aliarum rerum, quamuis prohibeat illum vſum eius, qui ſine humana communicatione nõ ſit: ergo pari ratione non priuabit excommunicatio iuriſdictione temporali: nam hæc vel eſt dominium quoddam temporale, vel æquiualet. In quibus omnibus magnum eſt diſcrimen inter iuriſdictionem temporalem, & Eccleſiaſticam, nam hæc per ſe pertinet ad communionem Eccleſiæ vt talis eſt, & ideo per ſe primo per excommunicationem prohibetur, ac tollitur, quoad actualem vſum, ſicut etiam tollitur perceptio quorumcunque fructuum, vel bonorum Eccleſiaſtico-

Ratio in cõtrarium.

Prima confirmatur.

eccleſiaſticorum, quia Eccleſia facile poteſt ſubditos contumaces priuare ſuis bonis Eccleſiaſticis: temporalibus autem, & communibus omnibus hominibus, non ita facile, nec vrgentiſsima cauſa: & ideo non eſt cenſenda id facere niſi ſpecialiter exprimat.

4. *2. Confirmatio.* Vnde confirmatur ſecundo, nam in quibuſdam grauioribus delictis iura canonica ſpecialiter exprimunt vt excommunicatus, ſi ſit iudex non poſſit ferre ſententiam, vt de hæreticis in capit. *Excommunicamus*, 1. §. *Credentes*, ibi, *Si forte iudex extiterit, eius ſententia nullam obtineat firmitatem, nec cauſæ aliquæ ad eius audientiam perferantur.* Et de violatoribus immunitatis Eccleſiaſticæ in cap. *Aduerſus.* de immunitate Eccleſiarum. vbi, cum relatũ eſſet, ſub anathematis vinculo eſſe prohibitum rectoribus, & conſulibus ciuitatum, ne exactionibus Eccleſiaſticas perſonas aggrauarent, ſubditur inferius. *Quia vero nec ſic quorundam malitia contra Dei Eccleſiam conquieuit adiicimus vt conſtitutiones, & ſententiæ, quæ à talibus, vel de ipſorum mandato fuerint promulgatæ, inanes, & irritæ habeantur.* Si ergo poſt excommunicationem hæc pœna adiicitur, non erat his effectus in ipſa excommunicatione incluſus. Item, ſi in his delictis hæc pœna ſpecialiter imponitur præter excommunicationem, firmatur regula in contrarium, quod vbicunque excommunicationi non adiungitur ſpecialiter talis effectus, ſola excommunicatio per ſe illum non operatur: ſic enim ſæpe in ſuperioribus argumentati ſumus. Vnde augetur tandem difficultas, quia propter hæc eadem fundamenta, & non maiora, dictum eſt ſupra, & dicunt Doctores communiter, contractum, teſtamentum, & ſimilia ab excommunicato facta, valida eſſe, licet fieri non debeant: ergo male in præſenti, contra eadem fundamenta, & ſine expreſſo textu irritante, aut iuriſdictionem auferente contrarium aſſeritur.

5. *Communis ſententia refertur, & roboratur.* Nihilominus in re tam graui, & morali, nulla ratione poſſumus à communi ſententia recedere quæ, licet nunc non haberet aliud fundamentum præter communem omnium acceptationem, & conſenſionem, ſufficienter eſſet fundata: hoc enim ſatis eſt vt communi conſuetudine ita ſit in Eccleſia receptus, & explicatus hic excommunicationis effectus. Nam, ſi conſuetudo, vt alias cõſtat, ad dandam, vel tollendam iuriſdictionem ſufficere poteſt, maiori ratione ſufficienter vt excommunicatio in ſuſpendenda iuriſdictione eãdem vim habeat circa iuriſdictionem ciuilem, quam ſupra Eccleſiaſticam: & ideo ad vtramque extendantur iura, quæ in particulari de actionibus iuriſdictionis Eccleſiaſticæ loqui videntur. Præter hæc vero non deſunt antiqua decreta, in quibus hæc conſuetudo, & communis conſenſio niti videtur: nam in capite penultimo, & vltimo, quindecima, quæſtione ſexta, ſubiecti excommunicatis à fidelitate eis debita, & à iuramẽto eis præſtito abſoluuntur, & ne illis ſeruiant ſeu obediant prohibentur: ergo neceſſe eſt, vt ipſis excõmunicatos iuriſdictione priuet, ſeu ſuſpendat: quia hæc correlatiua ſunt, nec poteſt vnum manere altero ſublato. Præterea adduci poſſunt rationes congruentes, quia excommunicatus tanquam ethnicus, & ab Eccleſia alienus reputatur, & ideo non expedit, vt iuriſdictionem in membra Eccleſiæ retineat, ſaltem quoad vſum validum eius. Item quia hæc iuriſdictio nullum habet vſum, qui intrinſece non includat communicationem, & ideo cum cõmunicatio omnino prohibeatur, conueniens fuit, etiam iuriſdictionem ipſam auferri: quod ſecus eſt in aliis rebus, & dominiis, quæ non ita intrinſece communicationem includunt. Denique quia ſi hæc iuriſdictio maneret in his excommunicatis expedita, & efficax (vt ſic dicam) poſſent per vſum eius obligare ſubditos, quod iura maxime vitare intendunt: nam, ſi perſonam actoris, & teſtis excludunt ab hac communicatione, multo magis perſonam iudicis: non poterat autem aliter conueniter excludi, quam priuando ipſum vſu iuriſdictionis. Atque hæc ratio ſoluit magna ex parte rationem dubitandi, cætera vero, quæ in ea afferuntur, in ſequẽtibus declarabuntur.

Ex hoc ergo fundamento, quod vt verum amplectitur, ſequitur primo omnia acta à iudice excommunicato nulla eſſe, vt v. g. ſententiam ab illo latam, vt poteà non iudice latam, & ſine iuriſdictione. Atque eadem ratione idem dicendum eſt de omni actu, qui eſſentialiter à iuriſdictione pendet, cuiuſmodi eſt ferre leges, priuilegia, & diſpenſationes concedere, iudices delegare, eligere, & ſimilia: quæ omnia communia ſunt apud Canoniſtas in dicto ca. *Ad probandum*, de re iudicata, & in ca. *Veritatis*, de Dolo & contumacia, & ſæpe alias. A quibus non diſcordant Theologi in quarto d. 18. 20. & 22. & idem docent Summiſtæ, & patet ex his quæ ſupra diximus de priuatione ſpiritualis iuriſdictionis, nam æqualiter omnia procedunt ſuppoſito dicto principio de priuatione iuriſdictionis. In particulari vero addit Abbas in dicto cap. *Ad probandum*, ſententiam ab excommunicato latam non ſolum eſſe nullam, ſi ab illo vt iudice ordinario feratur, ſed etiamſi illam ferat vt arbiter, dummodo conſtitutus ſit iudex cũ vera iuriſdictione, verumque iudicium publicum exercendo, iuxta L. 1. ff. de arbitris Nam, ſi ſolum ex conſenſu partium conſtituatur, vt tanquam vir prudens arbitrio ſuorem componat: tunc licet propter communicationem male faciat, quia tamen ille non eſt actus iuriſdictionis, ſed quædam conuentio, & quaſi pactum quoddam validus erit actus. 6. *Acta à iudice ſeculari excommunicato nulla eſſe.*

Addunt præterea Doctores omnes neceſſarium eſſe, vt huiuſmodi excommunicatus publicus ſit: id enim expreſſe habetur in dicto capit. *Ad probandum*, de Sentent. & re iudicata: & nunc videri poteſt neceſſarium, vt ſit nominatim denunciatus excepto crimine percuſsionis clerici, in quo ſatis eſt, vt factũ ipſum ita publicum ſit, vt nulla tergiuerſatione celari poſsit iuxta Extrauagantem, *Ad euitanda*: quia propter commune bonum excommunicatus nunquam priuatur iuriſdictione, donec publicus ſit, & nunc propter maius commodum & leuamen eorum qui excommunicati non ſunt, additur vt denunciatio in particulari ſit neceſſaria. Veruntamen iuxta ſuperius dicta hoc intelligendum erit, ſi partes velint coram tali iudice publice excõmunicato, nondum tamen denunciato, comparere, & cauſam agere: non tamẽ opinor poſſe ab illo compelli, ſimpliciter loquendo, niſi forte ex conuentione & pacto earum: quia, vt ſæpe dixi, licet illis concedatur per dictam Extrauagantem vt poſsint cum tali excommunicato communicare, & conſequenter coram eo litem agere, non tamen compelluntur ei cõmunicare: ergo neque illi vt vero iudici deferre: Et iuxta hanc limitationem explicanda ſunt ſpecialia iura ſupra citata, quæ in quibuſdam criminibus grauioribus hunc effectum ſpecificant, & illum excommunicationi adiungunt: loquuntur enim de effectu cum maiori ampliatione, quam in excommunicatione includatur, nimirum, vt ſententia ſic lata nulla ſit, quacunque ratione conſtet poſtea iudicem incidiſſe in tale crimen, etiamſi non omnino publice de eius excommunicatione conſtaret. Atque ita expoſuerunt illa iura Abbas, & alii interpretes, quæ expoſitio difficultate non caret, nulla tamen alia commodior occurrit: nec poſſumus in his forenſibus explicandis amplius immorari. 7. *Si denunciatus ſit.*

Secundo infertur ex dictis, grauiter peccare iudicem excommunicatum hoc miniſterium iudicis vſurpando: nam in primis peccat cõtra prohibitionem cenſuræ, deniq; contra iuſtitiam commutatiuam 8. *Peccat iudex excommunicatus iudicando.*

uam

vſum vſurpando. uam & legalem, vſurpando iuriſdictionem, quam non habet, & actus nullos efficiendo. Atque ex hoc poſteriori capite peccatum hoc mortale eſt, habetque locum in excommunicato publico ſeu denunciato, vt dixi. An vero ex priori capite præciſe ſumpto ſit mortale, necne, dubitari poteſt: maximeque habet locum dubitatio in excommunicato nec denunciato, nec notorio, qui debet ab officio abſtinere, quamuis non repellatur: qui tamen non peccabit contra iuſtitiam, ſi non abſtineat: quia, vt diximus, iuriſdictionem toleratam retinet, & validos actus exercet: peccabit vero contra prohibitionem communicationis. Tunc igitur dubium eſt an peccet mortaliter: quod licet non formaliter, virtute attigit Caietanus in Summ. verb. *Excommunicatio*, capite de iis, quæ excommunicato licita ſunt, & ex quadam regula generali, quam aſsignat, colligitur ipſum ſentire non eſſe peccatum mortale. Diſtinguit enim ibi tria genera actionum, quædam enim ſunt mere diuinæ, vt ſunt, quæ generali nomine vocantur *communicatio in ſacris*: de quibus aſſerit eſſe peccata mortalia ex genere ſuo. Aliæ ſunt actiones mere humanæ, quas nos vocauimus nomine cõmunicationis politicæ, ſeu vſualis, de quibus ait, eſſe peccata venialia, & vtraſque nos in ſuperioribus declarauimus magis in particulari. In tertio genere ponit has actiones foreſes, de quibus nunc agimus: quamuis ipſe latius genus illud ſumere videatur, & ſub illo includere etiam communicationem forenſem in Eccleſiaſtico iudicio, ſeu foro, & de iis actionibus generalem regulam conſtituit, quatenus iniuſtitiam continent, eſſe peccata mortalia, ſecluſa vero iniuſtitia, eſſe tãtum venialia. Ex qua generali reſolutione plane ſequitur, in caſu à nobis propoſito actionem illam tantum eſſe veniale peccatum. Fundamentum Caietani eſt, quia ab his non primario, ſed ſecundario excluditur excommunicatus: & ideo *non apparet* (inquit) *vnde ibi ſit culpa mortalis, magis quam in ſecundo genere actionum.*

Quale ſit peccatum in iudice nõ denunciato Caietani ſententia.

9. *Caietani regula improbatur.* Mihi vero regula hæc adeo generalis probari nõ poteſt. Quia illud principium de actione primario, aut ſecundario prohibita per excommunicationem, non videtur ſufficiens ad diſcernendum peccatum veniale à mortali: illud enim *primum*, vel *ſecundarium*, ſolum videtur hic dictum reſpectu intentionis Eccleſiæ prohibentis hæc bona, ſeu has actiones, vt in ſuperioribus declaratum eſt: hoc tamen non impedit quominus in vtraſque actiones verum cadat Eccleſiaſticum præceptum prohibens illas: & vnamquamque iuxta exigentiam, & grauitatem eius, vt per ſe notum eſt, & in aliis materiis, facile declarari poteſt. Vbicunque enim aliquid præcipitur vt principale, & aliud vt acceſſorium ſeu ratione alterius, poſſunt diſtingui illa duo, ſcilicet primario, vel ſecundario præceptum, vel prohibitum, nihilominus hoc non impedit quominus vtrumq; ſit vere præceptum, & ſub culpa graui, ſi materia grauis eſt, etiamſi ſit ſecundaria, vt quod faciens ſacrum veſtibus ſacris indutus ſit, quid ſecũdarium eſt reſpectu ipſius ſacrificii, nihilominus præceptum eius graue eſt, & ſub mortali obligans. In præſenti igitur rationes illæ primario, vel ſecundario prohibitæ, non ſatis diſtinguunt, veniale à mortali peccato: & ideo in ſuperiori diſput. tractantes de ſecundo genere actionum à Caietano poſito, nõ diximus ordinarie eſſe peccatum veniale ſolum, quia ſecundario prohibitum eſt, ſed quia materia illius prohibitionis leuis eſt. Vnde, ſi aliquando ſit grauis, diximus etiam in eo genere poſſe peccatum mortale committi.

10. *Vera ſententia.* At in præſenti actio iudicandi per ſe ac præciſe ſumpta, eſt valde grauis, & publica, & per excommunicationem prohibita per verum Eccleſiaſticũ præceptum, obligationem ſaltem obediẽtiæ inducens: ergo tranſgreſsio illius eſt mortale peccatum. Quod quidem grauius erit, ſi iudicium, quod excõmunicatus vſurpat, Eccleſiaſticum ſit: quia materia illa, & ex ſuo genere grauior eſt, & magis directe pertinet ad Eccleſiaſticam poteſtatem. Veruntamen, etiamſi iudicium ſeculare ſit, opinor eſſe materiam ſufficientẽ peccati mortalis, quia & in ſe eſt actio ſatis grauis vt dixi, & in indiuiduo ſæpe eſt grauior, quam Eccleſiaſticum iudicium. Et quamuis alia etiam ratione dicatur indirecte cadere ſub poteſtatem Eccleſiaſticam, quia in vniuerſum omnia hęc temporalia cadunt tãtum indirecte ſub poteſtatem ſpiritualem, id eſt, in ordine ad finem ſpiritualem, hoc nihil obſtat, quia nihilominus illa poteſtas Eccleſiaſtica, quatenus illo modo extenditur ad temporalia, circa illa eſt ſuperior poteſtate temporali: quo modo Papa eſt ſuperior Rege etiam in temporalibus: ergo illud non obſtat, quominus quando in tali materia pręcipit, iuxta materiæ grauitatem grauiter obliget. Sic igitur in præſenti opinor hunc actum iudicandi ex hoc præciſe, quod per excommunicationem prohibitus eſt, & cõtra illius præceptum fit, eſſe peccatum mortale, niſi ſit de re adeo leui, vt moraliter quaſi nihil ęſtimetur: vel niſi tales circumſtantiæ neceſsitatis, aut inconſiderationis occurrant, quæ excuſare valeant.

SECTIO II.

Vtrum Excommunicatus poſſit valide in iudicem eligi, vel creari.

1. *Non poteſt excomm. ad temporalem dignitatem iuriſdictionem habentem aſſumi.* Quæſtio hæc annexa eſt præcedenti, & ideo breuiter expedienda eſt, extendique poteſt ad omne officium, vel dignitatem, quæ temporalem iuriſdictionem habeat annexam. Nam de omni tali munere dicendum eſt. Non poſſe licite quempiam excommunicatum ad ea munera, vel dignitates temporales aſſumi, ſeu eligi, quæ iuriſdictionem temporalem habent annexam. Ita docent communiter Doctores, & ſequitur ex illo principio c. vltimi de Cleric. excomm. miniſt. quod nemo poteſt eligi ad munera ordinata ad actiones, à quibus per ſacros Canones prohibitus eſt. nam excommunicatus prohibitus eſt ab actionibus iuriſdictionis temporalis: ergo etiam eſt prohibitus, ne ad illam iuriſdictionem accipiendam eligi valeat. Ex quo vlterius ad minus concluditur talem electionem irritandam eſſe, id enim aperte dicitur in dict. capitul. vltim. An vero ipſo facto irrita ſit dubitari poteſt.

Nam Doctores cum Gloſſa in capit. *Venerabilem*, de elect. verb. *Electus*, ſentiunt talem electionem eſſe nullam ipſo facto: atque ita intelligunt dictum cap. *Venerabilem*, vbi Pontifex negat ſe debuiſſe quendam inungere Imperatorẽ, qui, dum excommunicatus eſſet, in Regem Romanorum electus fuerat. Qui textus eſt probabilis, non tamen cogens, quia quamuis illa electio non fuiſſet irrita, ſed irritanda, recte potuiſſet Pontifex illam non acceptare, ſed irritare, pręſertim cum non ſolum ille ſed multi alii defectus in perſona illa inuenirentur, qui ibi numerantur. Et cum in diſcordia electorum alius electus eſſet dignus Imperio. 2.

3. *Vera ſententia.* Nullum ergo ſufficiens fundamentum video ad aſſerendam collationem huiuſmodi, vel electionem eſſe ipſo iure nullam: & ideo oppoſitam ſententiam iudico eſſe ſatis probabilem. Maxime cum cõtra ius ipſum ſit, hos effectus odioſos, & pœnales extendere, & exaggerare ſine iure cogente. Adde Canoniſtas cõſequenter loqui, qa dictum capit. vltim. intelligunt de actione, ſeu electione ipſo facto irrita. Nos autẽ in hoc ab eorũ ſententia, quamuis com-

muni, infra recedemus: ergo cum in præſenti, nullum aliud decretum irritans habeamus, non eſt cur

Obiectio. vereamur ab hac etiam ſententia in præſenti recedere. Poteſt tamen in eius fauorem fieri proportionale argumentum à dignitatibus Eccleſiaſticis ad ſeculares, nam illarum collatio eſt irrita ipſo iure: ergo harum: ſi enim in ſuſpenſione iuriſdictionis, & in actionibus quæ ab illa procedunt, validum eſt hoc argumentum, cur non in collatione ipſarum

4. dignitatum.

Diluitur. Sed neque hoc argumentum multum vrget. Et in primis iuſto cōtra primam collationem; nam in Eccleſiaſticis collatio dignitatis, aut beneficii, irrita eſt, etiamſi iuriſdictionem non habeat annexam, quod in ſecularibus dignitatibus nulla veriſimilitudine dici poteſt: & ideo ſignatim locutus ſum de dignitatibus, quæ ad iuriſdictionis actus ordinātur, & ſunt Imperialis, Regia, Ducis, Comitis, & ſimiles magiſtratus, ſiue perpetui, ſiue temporales: nam de aliis, quæ ſolum ſunt ad honorem perſonarum, vel ad temporale lucrum, licet donatio illicite fiat, quatenus includit communicationem cum excommunicato (ſuppono enim nunc eſſe ſermonem de excommunicato vitando) tamen ſemel facta non ſolum non eſt ipſo iure irrita, verum neque irritanda, ſed abſolute firma, quia nullo ſpeciali iure aliud ſtatutum eſt. & alioqui ille tantum eſt quaſi contractus quidam, vel ſimplex donatio rei temporalis, quæ excommunicato facta, valida eſt, vt ſupra oſtendimus. Ac propterea Decius in capit. *Intelleximus* de Iudiciis numer. 2. citans Cardinalem, & Ioannem Andreã dixit, gradum Doctoratus excommunicato collatum validum, & ratum eſſe: quia neque iuriſdictionem includit, neque vllo iure ſpeciali impeditur quominus collatus valeat: Quod maxime certum eſt de gradibus, qui auctoritate regia dantur: nam de gradu Theologiæ, vel Iuris Canonici, qui dantur auctoritate pontificia, magis dubitari poſſet, quia magis ſpirituales videntur, & Eccleſiaſtici. Nihilominus tamen: quia non ſunt propriè beneficia, aut Eccleſiaſticæ dignitates, & de eis non eſt aliquod ius expreſſum, non eſt quod rigoroſius rem hanc interpretemur.

5. *Gradus Doctoratus excom collatus validus eſt & ratus.*

Argumentum ergo illud ab ſpiritualibus dignitatibus ad temporales efficax non eſt. Ratio autem diſcriminis eſt, quia de ſpiritualibus iura canonica directe diſponunt, vt nulli excommunicato directe conferantur, vt ſupra viſum eſt. De temporalibus vero nulla eſt talis generalis diſpoſitio, cuius ratio fortaſſe ſolum eſt, quia hæc temporalia non ita directe cadunt, ſeu prohibentur per excommunicationem, ſicut ſpritualia. De muneribus autem temporalibus, quæ iuriſdictionem includunt, indirecte & ſolum per illationem colligimus iuxta principia iuris canonici eorum collationem excommunicato factam eſſe irritandam: non vero eſſe irritam, quia iura ipſa in illo generali principio non plus dicunt.

6. *Excommu. poteſt obtinere iuriſdictionem alia via quã per electionem.*

Atque hinc fit (quo etiam oſtendit magnum diſcrimen inter hæc temporalia, & ſpiritualia) quod hæc iuriſdictio temporalis alia via, quam per electionem, vel liberam collationem obtinetur, nimirum, quia hæreditario iure ſimul cum maioratus & tanquam annexa aliis temporalibus bonis ad aliquem peruenit, reuera dominium eius, & proprietas, ſeu iuriſdictio ipſa quoad habitũ vere comparatur, etiamſi is, qui in hæreditate ſuccedit, excommunicatus ſit; & durante excommunicatione, ſuſpenſa, & impedita maneat; quia excommunicatio non priuat aliquem iure ſucceſsionis, vt omnes docent, & ſupra viſum eſt. Succedit ergo excommunicatus in hæreditate, & ideo cum illa transfertur etiam iuriſdictio tanquam illi annexa, ſicut dici ſolet de iure patronatus, quod annexum eſt tēporali hæreditati: & ideo cum illa transfertur. Et ratio etiam reddi poteſt, quia quando iuriſdictio hæc ſucceſsione acquiritur, erat quaſi radicaliter ius acquiſitum ad illam, ſeu ad bona cui eſt annexa, ante excommunicationem contractam, quæ non priuauit excommunicatum tali iure, neque etiam impediuit illum. Quod maximè videtur procedere, quando ſucceſsio eſt neceſſaria ex iure pirmogenituræ, vel alio ſimili. Idem autē eſt, etiamſi ſucceſsio ſit ex teſtamento per volūtariam inſtitutionem, quia quoad hoc teſtamentum imitatur naturam cōtractus, ſeu donationis à priuata perſona factæ de rebꝰ ſuis, quæ valida eſt, etiamſi excommunicato fiat, & conſequēter valet etiam translatio iuriſdictionis, quæ ibi ſe habet tanquam quid concomitans, & acceſſorium, argum, tex. in c. *Ex litteris*, de Iure patronatus. Neque ſolum valet translatio iuriſdictionis, quando illo modo fit, ſed etiam irritari non poteſt ob ſolam cauſam excommunicationis, vt de contractibus, & teſtamentis ſuperius diximus. Quod ſecus eſt, quando confertur per electionem, vel alium modum prouiſionis ex publico munere, vel auctoritate factæ: de hoc enim loquuntur iura, quando dicunt eſſe irritandam. Et hæc ſufficiant de perſona iudicis, & in vniuerſum de iuriſdictione temporali: ſub qua comprehendimus ius eligendi, & omnem aliam Reipublicæ adminiſtrationem, quæ virtute publici muneris fieri ſolet.

SECTIO III.

Vtrum Excommunicatus poſſit eſſe actor in iudicio.

Dico primo, In cauſa propriæ excommunicationis admittitur excommunicatus vt actor intendens probare, 1.
vel non eſſe excommunicatum. vel eſſe abſoluendum. Ita notat Abbas in cap. *Cum inter*, de Exceptionib. num. 10. & ſumitur argumentum à ſimili ex capit. 1. de Reſcript. in 6. vbi reſcriptum ab excommunicato impetratũ dicitur eſſe nullum, niſi in ordine ad abſolutionē obtinendam fuerit impetratum: ergo ſimiliter in præſenti, in ipſa cauſa excōmunicationis audiri poterit, dummodo ſeruetur regula tradita in c. *Cum contingat*, de Offic. Deleg. ſcilicet quod, ſi excommunicatus probare intēdat excommunicationem fuiſſe nullam, audiendus eſt, & eius probationes admitēdæ, vt ex eis cōſtet an ſit abſoluendus, vel non ligatus declarandus: ſi autem ſolum intendit excōmunicationem fuiſſe iniuſtam, quamuis validam, non eſt admittendus niſi prius abſoluatur. Quæ regula traditur etiã in in c. *Per tuas*, de Sent. excom. Quamuis addat, etiã in priori cauſa ſolere Apoſtolicam ſedem præmittere abſolutionem ad cautelam. Quam regulariter negandam non eſſe docet Pontifex in ca. *Solet*, de Sent. excom. in 6. Vnde ſi excommunicato petenti abſolutionem denegetur, & ipſe conqueratur, iniuſte ſibi denegari, nō eſt dubium quin in ordine ad abſolutionem obtinenda audiendus ſit, & probationes eius admittendæ. Tum quia illa tunc eſt propria defenſio: tum etiam quia illud eſt medium ad excommunicationem tollēdam, quod maxime Eccleſia intendit. Et ideo nunquam denegat communicationem, quæ ad hunc finem tendit, vt in ſuperioribus viſum eſt.

Vide Tiraque. de vtroq; retract. Gl 9 n. 276. Salzedin Pract. c. 116. n. 1.

Dico ſecundo: Excommunicatus extra cauſam 2.
ſuæ excommunicationis non poteſt eſſe actor in iudicio, ſiue temporali, ſiue Eccleſiaſtico. Habetur in capit. *Decernimus*, de Sentēt. excommunic. ibi, *Ab agendo*, & ideo exceptio excommunicationis reſpectu actoris ſemper, & in omni parte litis admittenda dicitur in capit. *Exceptionem*, de Exceptionib. & in cap. primo eodem titulo in ſexto, & ratio additur, *ne quiſquam in periculum animæ ſuæ*

excom.

excommunicato communicare cogatur. Quod ſi excommunicatio ſit publica, officio iudicis repellendus dicitur, etiamſi exceptio à reo non opponatur. Quod nunc exiſtimo intelligendum, vel in caſu percuſsionis clerici, vel ſi excommunicatus denunciatus ſit, ſi vero non ſit denunciatus, poſsit quidē, ſi alio modo ſit publicus, non tamen teneatur ex vi ſui muneris illum repellere, donec exceptio obiiciatur: quia nō tenetur illum vitare. Atque ita etiam intelligo cap. 1. de exception. in 6. & Clement. vnicam eodem titulo. Item in capit. *Prudentiam*, §. 6. de Officio. Deleg. vbi idem dicitur de excommunicato coram delegato iudice agere volēte: quod vel prius abſoluendus ſit, vel repellendus,

3. *Non tamen negatur ei beneficium defenſionis.* Et in cap. *Cum inter*, de Exceptionibus extenditur ad reconuenitonem, nam excōmunicatus tāquam reus in iudicio cōuentus, non poteſt ſuum actorem reconuenire: nam hoc iam eſt agere, ſeu potius reagere: reconuenire enim nihil aliud eſt, quam mutuo petere, argumento capitul. 2. de Mutuis petitionibus. & capit. 2. de Ordine cognit. Per hoc tamen ei beneficium defenſionis non negatur, nam hoc & maxime naturale eſt, & vt ſeruetur æquitas iuſtitiæ neceſſarium, vt in eodem capite, *Cum inter*, dicitur: & ideo ſi iudicem ſuſpectum habeat, vt cauſas obiicere poſsit ei conceditur, & ſimiliter, ſi iniuſte ſe condemnatum cauſetur, appellationis remediū ei non negatur, vt ibidem dicitur. At vero reconuentio alterius non eſt proprie defenſio: ſed noua accuſatio. Et ideo intelligendum hoc eſt de reconuentione, quæ omnino ſit extra cauſam, de qua eſt conuentio: nam, ſi ſit de eadem, magis habebit rationē defenſionis: Vt ſi actor à reo excommunicato debitum petat, & ille reſpondeat iam ſoluiſſe, & cautionem ab ipſo de ſolutione facta accepiſſe, iniuria tamē eius fuiſſe combuſtam, vel furto ſublatam, hoc, & quidquid ſimile fuerit, non habet vim reconuentionis, ſed defenſionis. Idemque videtur eſſe (licet multi contradicant) ſi reſpondeat, delictum iam eſſe compenſatum: nam compenſatio quædam ſolutio eſt, ex lege quarta, Cod. de Compenſatione, & l. *Si debitor*, ff. Qui potiores. Et ideo compenſatio potius habet rationem defenſionis, & iuſtæ exceptionis, quam petitionis, ſeu actionis, iuxta Legem *Si ex venditione*, Codice de Compenſatione. Et eadem ratione ſi Reus excommunicatus actori ſimilem excommunicationem obiiciat, aut aliam quācunque exceptionem, quæ iure ipſum ab agendo repellat, audiendus eſt, quia illa non eſt accuſatio, vel reconuentio, ſed defenſio, quæ ſemper conceditur, vt diximus in dicto cap. *Cum inter*, & ſumitur etiam in capit. *Significauerunt*, & in cap. *Dilecti filii*, de Exceptionibus. Eſt ergo diligenter defenſio à reactione, ſeu reconuentione diſtinguenda: nam hæc ſemper, illa vero nunquam excommunicato prohibetur. Sub defenſione autem comprehendimus omnem actionem inuoluntariam, vt ſic dicam, id eſt, quoties aliquis ab illo prouocatus, ita reſpōdere compellitur, vt neceſſarium illi ſit aliquid petere, ſeu agere, aut contra alium probare: tunc enim non repellitur ab agendo: ſicut è contrario infra dicemus: reum voluntarium eſſe repellendum: eſt enim in eis commutata proportio, vt ex dicendis conſtabit.

4. *Excommunicatus etiam per procuratorem in iudicio agere prohibetur.* Ampliatur autem aſſertio, vt excommunicatus in iudicio agere nō poſsit, nec per ſe, nec per alium, ſcilicet, per procuratorem: tum quia moraliter loquendo, qui per alium agit, ipſe agere cenſetur: vnde qui ſimpliciter, & ſine limitatione agere prohibitus eſt, etiam per procuratorem agere eſt prohibitus: tum etiam quia cum excommunicato non ſolum immediate, ſed etiam per alium communicare prohibemur, vt per nuncium, vel per literas: ergo multo magis per procuratorem, tum denique quia procurator nihil agit niſi alterius auctoritate: excommunicatus autem hac caret ad agendum in iudicio. Et ideo in capitulo vltimo de procuratoribus, procuratio, ſeu inſtitutio procuratoris ab excommunicato facta nulla eſſe cenſetur. Et ob eandem rationem, quāuis ante excommunicationem procuratio commiſſa ſit, adueniente excommunicatione, quaſi ſuſpēditur, & vim ſuam amittit, quia dependet veluti in fieri & conſeruari à facultate committentis, ſicut in ſimili de poteſtate delegata diximus. Atque ita ſentiunt Innocentius, & Abbas in dicto capitulo vltimo, Syluester verbo, *Procurator*, De qua re multa alia Canoniſtæ diſputant ſuper allegata iura, quę ad conſcientię forum parum ſpectant, & ideo in eis videri poſſunt:

5. *Quid circa hanc rem per Extr. Ad euitanda excommunicat. liceat.* Obſeruandum vero nobis eſt, circa hanc rem nihil fere innouatum eſſe per Extrauagantem, *Ad euitanda.* Nam ſiue actor denunciatus ſit, ſiue non: imo ſiue ſit publice, ſiue occulte excommunicatus, agere non poteſt in iudicio: quia ipſe ſemper tenetur, quātum in ſe eſt, alios vitare, neque illi conceſſum eſt vllum priuilegium. Reus vero quamuis poſſit non vitare illum, tamen retinet ius ſuum ad vitandum, ſi velit, & conſequēter poteſt illi exceptionem excommunicationis obiicere, etiamſi denunciatus non ſit: imo etiamſi non ſit publica excommunicatio, dummodo ad illam probandam ſe offerat. Nam totum hoc iure antiquo concedebatur reo non excommunicato, per Extrauagantem autem, *Ad euitanda*, (quæ in fauorem omnium, qui cum excommunicatis communicare volunt, condita eſt, & non in grauamen) non eſt diminutum, vel limitatum hoc ius rei, quod illi fauorabile eſt: At vero hoc modo cum excommunicato communicare, nempe tolerando actionem eius iudicio, eique reſpondendo, nō pertinet ad fauorē eius qui prouocatur, & ideo clarum eſt illum, moraliter loquēdo, nunquam eſſe vſurum hoc priuilegio Extrauagantis. Ac propterea dico nihil fere eſſe per illam innouatum quoad hanc partem: niſi forte reſpectu iudicis vt non teneatur ex officio repellere eum qui denunciatus non eſt. Atque ita ſit, vt poſt obiectam à reo exceptionem excommunicationis actori, donec ille in probatione deficiat inter legitimum terminum ei præſcriptum, non poſsit actor licite progredi, nec admitti ad procedendum in actione ſui, quia quantumuis excōmunicatio occulta videatur, prodeſt eſſe probabilis. Ideoque dicitur in ca. vltim. de exceptionib. in 6. quod hæc exceptio excommunicationis, *lites impedit & ſuſpendit agentis*, idemque ſtatuitur in aliis iuribus citatis. In quibus, præſertim in capite primo de Exception. in 6. præſcribitur modus, quo hæc exceptio proponenda eſt, & admittenda, vt fraudes vitentur eorum qui ſolum ad differendas lites falſo hæc obiiciunt. Quæ omnia cū ad iuſtitiam ſeruandam ſpectēt, & neceſſaria ſint, ſine dubio in conſcientia grauiter obligant, etiam ad reſtitutionem expenſarum, quas ab huiuſmodi iniuſtas exceptiones actor ipſe facere cogitur. In quo etiam iura citata prouident, quæ iudex in conſcientia ſeruare: & exequi tenetur. 6.

Per ſe autem loquēdo, hæc exceptio tantam vim habet, vt ſi actor fateatur in ſe fuiſſe excommunicationis ſentētiam latam, nullam tamen illam fuiſſe, vel iniuſtam reſpondeat, id ſatis non ſit vt ſtatim ad progrediēdum in actione ſua admittatur, donec nullitatem excommunicationis ſufficienter oſtendat. Ita enim ſtatuitur in capit, Secundo de Sent. excommunic. in 6. in fine. In quo textu duo ſimul continētur, quæ videntur inter ſe pugnantia: vnum eſt huiuſmodi actorem pendente probationis articulo in iudiciis vitandum eſſe, aliud eſt extra iudicium in officiis, poſtulationibus, & electionibus, & aliis lgitimis actibus non eſſe vitandum: Cur enim potius in illis, quam in his vitandus eſt: nam, ſi verum eſt, & notum excommunicationem fuiſſe nul-

lam,

lam, in vtriſque actibus vitandus non eſt: & quam diu non conſtat fuiſſe validam, ſicut extra iudicium non eſt priuandus iure ſuo, ita nec in iudicio: do nec de excommunicatione cōuincatur. Nihilominus tamen merito id ſtatuitur, quia cum auctor in iudicio ſit veluti aggreſſor, oportet vt prius oſtendat ſe non eſſe impeditum per iura ad agendū contra alium, qui ei exceptionem excommunicationis obiicit, quod ſecus eſt in aliis actionibus extraiudicialibus, vbi non agit contra alium, ſed iure ſuo vtitur.

Aſſertio ſecunda.

7. *Quæ ab excommunicato non repulſo in iudicio aguntur ſunt valida.*

DIco Secundo. Ita eſt prohibitum excommunicato in iudicio agere, vt tamen ſi agat, & non repellatur, neque ei obiectio excommunicationis opponatur, valida ſint omnia, quæ in tali iudicio acta fuerint. Ita colligitur apert. ex capit. primo de Exceptionibus in 6. ibi. *Sed ſi poſt rem iudicatam talis exceptio proponatur, executionem impediet: ſed ſententia, quæ præceſſit, non minus robur debitum obtinebit*, ſcilicet, quam ſi tempore litis, & latæ ſententiæ excommunicatus nō fuiſſet: hic enim eſt ſimplex ſenſus vt Gloſſa, & interpretes etiam exponunt: ergo non obſtante excommunicatione acta in iudicio valida ſunt. Non deſunt vero, qui putent illud eſſe ius nouum, nam ex iure antiquo talia acta inualida erunt vt ibi notat Gloſſa verb. *Duraturis*, & in capit. *Exceptionem* de Except. vbi hæc videtur eſſe communis ſententia. Sed nec exiſtimo eſſe ſatis fundatam: nec noſtra refert: ſatis eſt enim quod de facto illa ſic acta valida ſunt. Quod verum eſt, etiamſi excommunicatio alias publica ſit, vt notauit Abbas in c. *Intelleximus*, de Iudiciis, quia notitia, vel fama excōmunicationis non reddit perſonam magis inhabilem.

Etiamſi excommunicatio ſit publica.

Ratio denique eſt, quia quamuis actor ex generali ratione priuationis communicationis humanę à iudicio repellatur, nullum tamē eſt ſpeciale ius, quod irritet omnia quæ fiunt ad petitionem excommunicati quamdiu illi communicatio non obiicitur. Neque ex parte actoris interuenit priuatio iuriſdictionis, quæ in iudice inuenitur, & ob eam cauſam acta illa nulla cenſenda ſint: ergo nulla eſt ſufficiens ratio ob quam huiuſmodi acta cenſeri poſsint irrita. Quæ ratio pro ſimilibus quæſtionibus aduertenda eſt, & applicanda: & in propoſito probat, non ſolum in cauſis ciuilibus, ſed etiam in Eccleſiaſticis excommunicationem actoris non reddere irrita, eà quæ in iudicio aguntur, quia de neutro iudicio id ſtatutum inuenitur.

8. Dices citatio facta ad petitionem excommunicati notorii valida non eſt, quandoquidem nō obligat alium ad comparendum: quia hoc eſſet obligare illum ad communicandum cum excommunicato, quod repugnat: ergo eadem ratione reliquæ actiones nullæ ſunt: quia non eſt maior ratio de cæteris, quam de illa prima, quæ eſt, veluti fundamentum aliarum. Reſpondetur eam actionem eſſe inualidam, quantum ad abſolutam vim obligandi, vt argumentum probat: non tamen ſimpliciter, quia ſi reus ſic citatus comparere velit, illa citatio ſufficiet ad cauſam proſequendam, donec obiiciatur exceptio. Quod ſi reus, ſic citatus nolit comparere, faltē obligabitur cauſam reddere ſuo ſuperiori, excommunicationem obiiciendo. Atque hoc fere modo reliquas omnes actiones validas dicimus: ſemper enim relinquunt liberam facultatem obiiciēdi prę dictam exceptionem, tamen ſi illa non interponitur, illę validę manēt, ſuſpenduntur vero ſtatim ac talis obiectio fit. Adeo vt, licet fiat poſt ſententiam latam executio ſuſpendenda ſit, iuxta dictum caput primum de Exceptionibus in ſexto. Obtenta autem abſolutione tolletur ſuſpenſio, vt poſsit in lite, vel executione progredi ab eo puncto in quo interrupta fuerat.

Ex his autem poteſt inferri non eſſe peccatum mortale per ſe loquendo, & ex vi ſolius excommunicationis, ſi excommunicatus ius ſuum petat in iudicio, illudq́ꝫ proſequatur, donec per exceptionem excommunicationis iuridice repellatur. Dico autem *per ſe loquendo*: quia ſi interueniat in iuſtitia ex parte cauſæ, quæ proponitur, vel dolus vel fraus in repellenda exceptione, vel quippiam ſimile, ex eo capite eſſe poterit peccatum mortale. At vero, ſi quis petat rem iuſtam, & alioqui ſibi debitam; & bona fide procedat, & abſque contemptu Eccleſiaſticæ cenſuræ, ſolum veluti ex humana fragilitate ob rem ſuam recuperandam, non videtur eſſe mortale crimen. Et quoad hoc eſt probabilis ſententia Caietani ſuperius citata, quæ maxime procedet, ſi cauſa litis non ſit admodum grauis, nec diuturna, ita vt ſine continua, vel magna communicatione agi poſsit. Deinde, ſi aliquæ rationes, ſeu cauſæ graues intercedant, quæ tales interdum eſſe poſſunt, vt ſolum non ſine graui culpa, verum etiam ſine culpa & poſsit agere excommunicatus, & ipſe iudex poſsit & debeat illum admittere, præſertim ſecularis, qui poteſtatē non habet ad abſoluendum illum etiam ad illum actum. Huiuſmodi autem cauſa erit ſi magnum præiudicium & periculum grauis damni immineat actori ex dilatione & mora ſi prius ei procurāda ſit abſolutio, quam in iudicio audiatur, vt ſi moraliter timeatur fuga debitoris, niſi à iudice capiatur, vel ſi aliquod animæ periculum timet, niſi per iudicē ei ſubueniatur. Nam in huiuſmodi euētibus non tam poteſt dici agere, quam ſe defendere & tueri, & ad hoc iudicis officium implorare: quod ſemper ei licet, vt in citatis iuribus dicitur. Itē, quia ob vitandum graue damnum licitum eſt, excōmunicato communicare cum aliis, & aliis cum ipſo quando eſt periculum in mora, ſi expectetur abſolutio: ergo eodem titulo licebit tali excommunicato agere, & iudici illum admittere. Quod etiam Abbas & Alii Canoniſtæ concedunt in dicto capit. *Cum inter*, de exceptionibus & in aliis locis ſupra citatis.

9. *Num peccet mortaliter excommunicatus ius ſuum in iudicio petens.*

SECTIO IV.

Vtrum Excommunicatus poſsit ad iudicium cogi vt reus.

PRincipio dicendum eſt, excommunicatum poſſe compelli in iudicio eſſe tanquam reum non ſolum in cauſa ipſius excommunicationis, quod per ſe notum eſt, ſed etiam in quacunque alia, in qua fuerit prouocatus, ſeu poſtulatus. Hæc eſt communis, & certa ſententia, & aperte traditur in cap. *Intelleximus* de iudiciis, vbi & ratio redditur, quia excommunicatus non debet commodum ex ſua contumacia reportare: magnum autem eſſet illi commodum, ſi vel pro debito, vel pro crimine conueniri non poſſet, & ad comparendum compelli, Ex qua abſoluta deciſione & ratione eius colligere licet, teneri excommunicatum reum poſſeq́ꝫ compelli ad præſtandum in iudicio ea omnia, quæ cogi poſſet efficere, ſi excommunicatus non eſſet, vt verbi gratia, reſpondere parere, &c. Patet, quia ſi aliqua in re excuſari poſſet propter excommunicationem, quātum ad id commodum reportaret: at nulla in re ſentire debet commodum ex contumacia, & excommunicatione. Item quia qui ad principale obligatur, etiam ad ea quę neceſſario ſunt illi coniuncta & ad quæ præcipue ordinatur, conſequenter obligandus eſt; ſed comparere in iudicio non eſt niſi propter actiones, quæ inde conſequuntur, & quæ ſunt veluti neceſſario concomitantes huiuſmodi citationem, quia alias fruſtranea eſſet, & inutilis ergo. 1.

Hinc

2. *Reo excommunicato quæ in iudicio liceant* Hic vero vlterius ſequitur, vt etiam ipſi excommunicato licita ſint in tali iudicio omnia illa, quæ cuilibet reo agere licet ad ſui defenſionem, & conſequenter quod ad omnia ea pręſtanda admitti debeat, vt verbi gratia ad obiiciendas exceptiones, vel cõtra ipſum actorem, vt eius petitionem iniuſtam eſſe concludat, vel contra ipſum iudicem, ſi eũ ſuſpectum habeat, aut contra teſtes, &c. Ratio eſt, tum quia ius defẽſionis eſt tam intrinſecum, & naturale, vt nemini denegetur, tum etiam quia naturalis ęquitas hoc poſtulat: nam ſi cogeretur comparere excommunicatus tanquam reus, & non poſſet ſe defendere, id nihil aliud eſſet, quam vt condemnaretur, eum iudici tradere, & conſequenter infinitis calumniis & iniuriis illum exponere: quod eſſet contra rationem & æquitatem.

3. *Appellare poteſt.* Atque ob eandem rationem conceditur huiuſmodi excommunicato reo, vt appellare poſsit à quacunque ſententiá contra ſe lata: nam etiam appellatio habet rationem iuſtæ defenſionis. Quæ omnia expreſſe traduntur in capitulo, *Cum inter*, & capitulo *Vltimo* de except. & facit etiam capit. *Reuera*, tertio, quæſtione nona, cum aliis, quæ ibi Gloſſa, & Doctores aſſerunt, qui hæc latius proſequuntur & declarant. Nobis ſolum aduertendum eſt, hęc omnia intelligenda eſſe extra cauſam ipſiuſmet excommunicationis: nam, ſi ſermo ſit de ſententia per quam excommunicatio fertur, ſi ab illa excommunicatus appellet, ſolum vt ab iniuſta, ſeu inique lata, audiendus non eſt donec abſoluatur: quia per illam ſententiam vere ligatus manet in Eccleſiaſtico foro: & ideo contemnere Eccleſiaſticam cenſuram videtur, quia neglecta abſolutione, à tali ſententia appellat. At vero ſi ita prouocet à ſententia lata, vt eam nullam eſſe contendat, tunc admittendus eſt, vt ſupra diximus ex capit. *Per tuas.* de ſententia excommunicationis, & capit. *Cum contingat*, de officio delegati.

Aliqua dubia proponuntur & enucleantur.

4. *1. dubium.* IAm vero quærere hic aliquis poteſt, an huiuſmodi excommunicatus reus per ſe ipſum admittendus ſit in iudicio ad reſpondendum, & ad omnia quæ inde conſequuntur, vel ſolum per alium ſeu
2. per procuratorem. Item quæri poteſt, an ſit admittendus antequam abſoluatur, quando in poteſtate
3. eius eſt prius abſolui, neque eſt quod impediat. Item an aliquando poſsit reus citatus ſe excuſare, propter excommunicationem maxime quando ob eandem cauſam opera ſeu petitione eiuſdem actoris excommunicatus eſt. Denique inquiri poteſt
4. quod dicendum ſit, quando reus non cogitur ex neceſsitate comparere: poteſt tamen, & eſt illi commodum, an poſsit id agere, etiamſi excommunicatus ſit.

5. *Debeat ne excommunicatus in iudicio conuentus per ſe vel per alium reſpõdere.* Ad primam interrogationem reſponderi videtur in dicto capitulo *Intelleximus*, de iudiciis, vbi dicitur *Debet per alium in iudicio reſpondere.* Ex quibus verbis conſtat primo excommunicatum poſſe per alium reſpondere, & conſequenter poſſe valide, & licite procuratorem pro ſe conſtituere, & procuratorem ſimiliter poſſe pro illo cauſam agere: eumq; defendere: nam hæc omnia ſeſe conſequuntur, & ſine illis, aut inutilis aut irrationabilis eſſet illa conceſsio: nam, ſi non poſſet valide procuratorem conſtituere quo modo poſſet per alium reſpondere: aut ſi non poſsit vterque licite id pręſtare, quod ad ipſum pertinet, qua ratione illa conceſsio honeſta, & iuſta eſſet? Probabile etiam eſſe debere per alium & non per ſe ipſum reſpondere, ita vt aliud non liceat: nam Verbum *Debet*, hanc vim habet obligatio autem reſpondendi per alium conſequenter facit, vt ſit illicitum reſpondere per ſe. Alioqui nihil operaretur illa particula *per alium* in textu illo poſita, & conſequenter inutilis fuiſſet illa additio. Et confirmatur, quia hoc modo ſufficienter prouidetur actori, & iudici & reo, & aliunde euitatur communicatio cum excommunicato, quantum commode poteſt: ergo ipſa cenſura obligat, vt hic modus ſeruetur. Atque ita ſentiunt Decius, & alii in dicto cap. *Intelleximus*, & in capit. vltimo de exceptionib. cum Gloſſa in cap. *Paſtoralis*, de Iudiciis.

Nihilominus addendum eſt, excommunicatum, ſimpliciter loquendo, non eſſe cogendum per alium agere cauſam ſuam, ſed poſſe per ſe ipſum reſpondere ſi velit: Et primo quidem, ſi neceſsitas aliqua vrgeat, id non cadit in dubium, vt dicti etiam auctores, & omnes infra citandi fatentur, vt verbi gratia, ſi non inueniatur idoneus procurator, cui reus audeat ſuum negotium committere: vel ſi adeo ſit pauper vt non poſsit tot expenſas in iudicio facere Sed & extra hos caſus abſolute id tenet Gloſſa in dicto capitulo *Intelleximus*, dicens, *Non credo illum compellendum quia forſitan non inuenit qui ita fideliter tractet cauſam ſuam*, Quibus verbis inſinuare videtur, ſolum propter neceſsitatem, nõ eſſe ſic cogendum: mens tamen eius eſt neceſsitatem hanc eſſe quaſi intrinſecam, & moralem quia negotia humana fideliter, & accurate non tractãtur per alium ſolum & ideo cogendum reum non eſſe, ne poſsit per ſe ipſum reſpondere aut ſe defendere. Maxime, quia ſæpe poſſet quis per ſe ipſum & non per alium reſpondere ita vt ſatisfaciat, & ſe defendat, vt experientia notum eſt. Vnde propter eandem rationem dicitur in capitulo ſecũdo de Procuratoribus in grauibus cauſis neminem cogendum eſſe procuratorem conſtituere niſi velit. Atque ita ſecuti ſunt hanc ſententiam Innocentius, Abbas, Hoſtienſis, & alii locis citatis. 6. *Non eſt excommunicatus cogendus per alium cauſam agere.*

Iuxta quorum opinionem cum in dicto capitulo *Intelleximus*, dicitur *Debet per alium* ſubintelligi debet. ſaltem per alium: vel illud verbum *Debet*, refertur ad verbum *reſpondere*: id enim per ſe ac directe agebatur, & interrogatum fuerat in illo textu: interpoſitum autem eſt verbum illud *per alium*, ad inſinuandum modum ſufficientem: & fortaſſe etiam magis decentem, vt probat ratio ſuperius facta de euitanda communicatione quoad fieri poſsit: non tamen ſimpliciter neceſſarium; non enim omnia quæ obiter, & incidenter dicuntur, eiuſdem obligationis ſunt. Pręſertim cum in capitulo, *Decernimus*, de Sententia excommunicationis in ſexto abſolute dicatur, excommunicatum ab agendo, patrocinando: & teſtificando repellendum eſſe, de reſpondendo autem, aut ſe ipſum defendendo, nihil dicatur: cumque iura alia ſimpliciter concedant excommunicato reo, vt poſsit ſe defendere capitul. *Cum inter*, cap. vlt. de Exceptionib. & aliis ſupra citatis. Propter quæ ſententia hæc mihi videtur practice ſecura: quę magis locum habebit, ſi iuxta dicenda ad ſecundam interrogationem limitetur. 7.

Poſsitne excommunicatus in iudicio audiri ad ſuam defenſionem, ſi antea poteſt obtinere abſolutionem.

AD ſecundam interrogationem quidam dixerunt, excommunicatum reum non eſſe admittendum in iudicio etiam ad ſui defenſionem, ſi ipſe in mora ſit petendæ abſolutionis, vel donec abſoluatur, ſi poteſt. Ita refert Felinus in capitulo *Intelleximus*, numero decimo nono de Iudiciis. Nec videtur improbabilis ſententia, ſi in hunc modum explicetur, quod in his, quę ſpectant ad commodum actoris, & ſunt oneroſa reo, ſimpliciter cogi poteſt 8. *Quorundam opinio.*

teſt

teſt, etiamſi abſolui contemnat, quia non debet reportare commodum ex ſua iniquitate: imo propter illam poſt magis compelli, & onerari: in iis vero quæ ſpectant ad commodum & defenſionem eius, non admittatur donec abſoluatur, vel ſaltẽ à contumacia recedat, & quod in ſe eſt, faciat, vt abſoluatur: quia illi neceſſarium non eſt ſe defendere in ſtatu pertinaci, & excommunicationis, cum per illum ſtet, quominus abſoluatur: ergo non eſt cur iura illa concedant defenſionem & communicationem in eo ſtatu: ergo cum concedunt excommunicato defenſionem intelligunt, ſi illa indigeat in eo ſtatu, quaſi facta compoſitione, quod illum deſerere non poſsit. Et ſane (quidquid ſit de exteriori foro) nulla apparet ſufficiens ratio, ob quam in conſcientia concedendum ſit excommunicato, vt licite poſsit cõmunicare cum aliis, etiam ad ſui defenſionem, cum ſine periculo poſsit prius excommunicatione liberari, & poſtea ſe defendere. Eſſetque minus rigoroſa hæc ſententia: ſi iuxta dicta in proximo ſuperiori puncto, diſtinctione vteremur, dicentes, excommunicatum ſaltem per ſe ipſum non admitti in iudicio ad ea, quę ſibi fuit commoda, niſi prius à contumacia recedat, & abſoluatur, ſi non eſt periculum in mora, vel alia peculiaris ratio, quę abſolutionem abſque culpa eius impediat, propter rationem factam: per procuratorem autem admitti poſſe & debere, iuxta capit. *Intelleximus*, quia tunc vitatur cõmunicatio, qua ablata integrum manet naturale ius defenſionis eo modo, quo fieri poteſt.

9. *Vera ſententia poſſe nõ obtẽta abſolutione ſe defendere.*

Sed, quamuis hæc potuerint ab Eccleſia præcipi, ſi tamen ſpectemus ius ſcriptum, cui ſtandum eſt, non videtur neceſſarium hac in re ſcrupuloſi iniicere. Nam ius Canonicum abſolute concedit excommunicato, vt ſe defendere poſsit in iudicio, capitulo, *Cum inter*, capit. *Dilecti filii*, & capitulo vltimo de Exceptionibus, & non exigit vt prius abſoluatur, aut, quod in ſe eſt, faciat: non eſt ergo cur nos ei hoc onus imponamus. Item licet Eccleſia potuerit hoc rigore vti, noluit, fortaſſe quia erat res nimis acerba: & quia interdum nõ poteſt facile iudicari, an ſit periculum in mora, & an quis peccet, nõ prius procurando ſuam abſolutionem. Atque hoc maxime verum apparet, quando reus excommunicaus coram ſeculari iudice ſe defenſurus eſt, aut coram alio Eccleſiaſtico, qui excommunicationem non tulit, nec de ea poteſt cognoſcere: huiuſmodi enim iudices non poſſunt iuridice cognoſcere, an talis excommunicatus ſit in mora petendæ abſolutionis, necne: ergo non poſſunt hoc titulo eum repellere à ſui defenſione. Quæ ratio ſaltem probat non poſſe pati repulſam in foro exteriori: rurſus cum ipſe poſſit licite vti iure ſuo, quod ei decreta non auferunt, ſed potius ſimpliciter confirmant. etiam ad conſcientiæ forum id merito extenditur.

Etiã in foro conſciẽtiæ.

10. *Poteſt tamẽ iudex, qui excommunicationẽ tulit, illũ non audire, donec à contumacia recedat.*

At vero ſi eſſet idem iudex, qui excommunicationem tulit, & apud quem alia cauſa agitur, in qua excommunicatus vult ſe defendere, tunc ſicut poteſt ille iudex aliis modis ſeu pœnis, & grauaminibus impoſitis cogere huiuſmodi excommunicatũ vt à pertinacia recedat, ita exiſtimo poſſe, nolle illũ audire ad ſui defenſionẽ in alia cauſa, niſi prius in altera Eccleſiæ ſatisfaciat. Quia hoc medium ad compellendum illum, non eſt per ſe malum, vt conſtat, neque eſt ſepciali iure prohibitum: nullum enim aſsignari poteſt. Illa enim iura, quæ generatim concedunt excommunicato defenſionem, non tollunt iudici poteſtatem ad compellendum illum, per illud medium potius quam per aliud: cum ergo ſupponamus iudicem habere iuriſdictionem in vtraque cauſa, optime poteſt vti illa onerando ſeu grauando illum in vna cauſa, vt in alia ad Eccleſiæ obedientiam illum trahat. Dico autem poſſe iudicem hoc facere, non tamen teneri, quia nullum inuenio ſufficiens ius, quod illi hanc obligationem imponat per ſe loquendo.

11. *An reus excomm. ſe excuſare poſſit ad non comparendum propter excõm. ad inſtantiam, actoris latam.*

Tertia interrogatio erat, ſi contingat Petrum, verbi gratia, excommunicari ad petitionem Pauli, quia non vult ei debitum ſoluere, aut reſtituere, & poſtea idem Paulus coram iudice ſeculari prouocet Petrum propter aliam cauſam, an poſsit tunc reus ſic prouocatus ſe excuſare, & comparere nolle, donec actor ab excommunicatione deſiſtat eumque abſolui permittat. Videtur enim non poſſe: nam ius abſolute diſponit, vt huiuſmodi reus citatus reſpondere teneatur, & non limitat quod huiuſmodi reus excommunicatus ſit ad petitionem alterius, vel eiuſdem actoris: ergo nec nobis licet hanc limitationem addere in grauamen actoris non excommunicati, & leuamen rei excommunicati. Pręſertim quia nulla apparet ſufficiens ratio, cur actor priuari debeat ſuo iure ad prouocandum reum coram alio iudice, eo quod ipſum excommunicatum teneat. Reſpondent aliqui, hoc verum eſſe quando excommunicatio fuit iuſta, ſecus vero eſſe, ſi huiuſmodi reus excipiat ſe fuiſſe iniuſte excommunįcatum, & id probet: nam tunc aiunt non eſſe compellendum reſpondere ſuo actori, niſi prius abſoluatur, quia tunc ſe habet tanquam iniuſte ſpoliatus, quia accuſare aut conuenire non poteſt, niſi prius in ſuum ſtatum reſtituatur, iuxta capit. *Nullus* 2. quæſt. lec. & capit. *Frequens* de Reſtitutione ſpolia. in ſex. & ita ſentiunt Gloſſa & Doctores in cap. *Cum inter*, de Exceptione. Eſſetque indubitata ſententia, ſi huiuſmodi reus allegaret excommunicationem non ſolum iniuſtam, ſed nullam fuiſſe, quanquam tunc non indigeret abſolutione, ſed declaratione. At quando proponit ſententiam fuiſſe iniuſtam difficultatem habet illa ſententia, quia ſi id non probet, non poteſt propterea excuſari: ad probandum autem non videtur poſſe admitti niſi prius abſoluatur, iuxta capit. *Cum contingat* de Officio delegati, & capit. *Per tuas*, de Sententia excommunication. Nihilominus tamen ſententia illa communis valde probabilis eſt, nam quia reus excommmunicatus per huiuſmodi exceptionem, & probationem, directe intendit conſequi abſolutionem reſpectu ſui actoris, à quo poſt iniuriã factam conuenitur: ideo totum id habet rationem iuſtæ defenſionis. In Capitul autem *Cum contingat*: & cap. *Per tuas*, ſermo eſt de illo, qui directe agit contra excommunicatorem ſuum, & de excõmunicatione tanquam de iniuſta ſententia cõqueritur: tunc enim propter æſtimationem excommunicationis ne parui pendi videatur, quia, & licet ſic excommunicatus probet iniuſtitiam ſententiæ, nihilominus abſolutione indiget, ideo merito ab eo poſtulatur vt prius abſoluatur. Quia tunc non habet rationẽ vllam cur prius probare velit iniuſtitiam ſuæ excommunicationis, nec per illam intendit citius aut breuius abſolutionem obtinere, ſicut in priori caſu.

12. *Hactenus dicta de reo neceſſario intelliguntur, non de voluntario.*

In quarta interrogatione communis doctrina Canoniſtarum eſt, ea omnia quæ hactenus diximus de reo, intelligenda eſſe de illo, quem neceſſarium appellant, id eſt qui per citationem ſpecialem, vel generalem in ius venire compellitur: non autem habere locum in reo voluntario, vt eſt ille, qui petit vt actor iudicium ſuum proſequatur, vel qui exceptionem obiicit antequam conueniatur: ac in vniuerſum qui ob ſuum commodum in iudicium ſiſti vult, cum poſsit non reſpondere, quia non compellitur, nec vocatur: niſi ſub ea conditione, ſi voluerit, vel ſi ei commodum fuerit. Et ratio eſt, quia dictũ caput. *Intelleximus*, loquitur de reo, qui in iudicio reſpondere compellendus eſt, quique grauamen, & onus ſentit comparendo in iudicio, non commodum, hic autem reus voluntarius nec ſimpliciter cogitur comparere: ideo enim voluntarius dicitur: nec ob actoris, ſed ob ſuum commodum

dum comparet: ideo enim voluntate propria ſiſti in iudicio procurat, ergo, cum in hoc negotio non conſulatur commodo ſeu fauori ipſius excommunicati, deciſio illius capit. *Intelleximus*, non procedit in huiuſmodi reo voluntario, ſed ſolum in coacto. Et confirmatur, nam huiuſmodi reus moraliter vim habet & efficaciam actoris: nam ipſe promouet litem: & actorem ad agendum compellit, vt verbi gratia, in caſu l. *Diffamare*, C. de ingenuis manumiſſ. quia apud iudicem procurat, vt alius probet ſe eſſe ſeruum eius, quamuis poſtea in ea lite ſe gerat vt reus tamen reuera ipſe cæpit agendo contrà alium, qui illum diffamabat, & ſe iactabat eſſe dominum eius: ergo merito huiuſmodi communicatio per modum rei voluntarii excommunicato nō conceditur. De qua re videri poſſunt plura apud Innocentium, Abbatem & alios in dicto cap. *Intelleximus*, de Iudiciis, & in capit. *Cum inter*, & cap. *Dilecti filii*, de exception. ad noſtrum enim inſtitutum hæc ſufficiunt.

SECTIO V.

Vtrum excommunicatus poſſit tabellionis munus exercere.

1\. DIcendum in primis eſt, tabellionem quamdiu excommunicatus eſt, non poſſe licite munus ſuum exercere propter prohibitionem generalem, quam ex vi excommunicationis habet non communicandi cum aliis: conſtat enim non poſſe tale munus exerceri abſque humana communicatione. Et ob eandem rationem alii etiam non poſſunt huiuſmodi tabellione excommunicato vti ad inſtrumenta conficienda, cum id non poſſint conſequi, niſi communicando cum illo. Quanta vero ſit grauitas huius culpæ ex dicendis conſtabit.

2\. *An inſtrumentum à tabellione publice excommunicato factū ſit validū ſecundum antiquum ius.*

Statim enim occurrit dubitatio de aliis tractata an tabellio ita ſit per excommunicationem excluſus ab vſu ſui muneris, vt ſi inſtrumenta aliqua conficiat, inualida ſint, neque eis fides, quæ inſtrumentis publicis debetur adhibenda ſit. Loquimur autem per ſe & ex vi excommunicationis, quæ publica & nota: ſit nam ſi ſit occulta, ex ſuperioribus iam conſtat generalis regula acta ab excommunicato occulto ratione publici muneris valida eſſe etiam ſi facta à publico futura eſſent nulla, quia ob publicam vtilitatem ipſa Reſpublica, ſeu Eccleſia ſupplet illum defectum iuxta l. *Barbarius*, ff. de Officiis prætor. De excommunicato ergo publico eſt ſententia communis Canoniſtarum, acta ab illo in officio tabellionis nulla eſſe. Imo generalius principium eorundem doctorum eſt, acta ab excommunicato publico virtute publici officii ipſo facto nulla eſſe. Ita docent in c. *Ad probandum*, de re iudic: & ex illo textu id colligunt, quamuis ibi ſolum de iudice. Imo & de Eccleſiaſtico iudice, vt ſupra animaduerti, ſermo ſit: ipſi autem ad quodlibet publicum officium id extendunt, quale eſſe tabellionis officium manifeſtum eſt: ergo acta ab excommunicato ex vi huius muneris nulla erunt. Secundo, & principaliter hoc probant ex cap. *Nullus* 2. quæſt. 3. vbi ſic habet Stephanus Papa: *Nullus anathematizatorum ſuſcipiatur, nec à quoquam credantur quæ ab eis dicuntur, vel conſcribuntur*: ergo inſtrumenta ab excommunicato conſcripta non faciunt fidē vt eis credi debeat: ergo ſunt inualida: nam valor eorum in hoc ſolum conſiſtit, quod eis omnino credendum ſit. Atque ita intelligit textum illum Turrecremata, ibi cum aliis.

3\. *Præcedens opinio reiicitur.*

Vtrumque vero fundamentum difficultatē habet: primum quidem habet totam illam, quam ſupra de iudice tetigimus, quæ hic magna eſt, tum quia capit. *Ad probandum*, de iudice in terminis loquitur: & ideo maiori probabilitatē extendi poteſt ad iudicem ſecularem, quā ad tabellionem, vel ad quodlibet aliud miniſterium, tum etiā quia iudex habet iuriſdictionem per cuius ſubtractionem, vel ſuſpenſionem actus eius irriti efficiuntur: at tabellio iuriſdictionem non habet, vt per ſe notum videtur, & fuſe tractat Abbas in cap. *Sicut te*, ne Clerici vel Monachi. num. 12. & ſequentibus: non eſt ergo ſimilis vtriuſque ratio. Rurſus dictum cap. *Nullus*, non videtur ſatis probare à tabellione excommunicato nulla eſſe: quia ibi non eſt ſermo in ſpecie de tabellione, ſed generatim dicitur, *vt non credantur quæ ab excommunicato dicuntur, aut conſcribuntur*: quod ad accuſatorem, & ad teſtem, & ad quamlibet aliam perſonam, tam in iudicio, quam extra iudicium dirigi poteſt: & ita Turrecremata ibi verba illius textus tam ad accuſatorem, quam ad teſtem accommodat, referens alios. At vero neque accuſatio, neque teſtimonium verbo, vel ſcripto datum ab excommunicato, eſt ipſo iure nullū, niſi repellatur: ergo nec tabellionis miniſteriū. Quod ergo in eo textu dicitur, *non credantur*, prohibitio quædam eſt, ſicut ibidem dicitur, *non ſuſcipiantur*: vel ſicut alii actus communicationis cum excōmunicato prohibentur, ex vi tamen huius ſimplicis prohibitionis non irritantur: ergo idem erit in præſenti.

Dices hoc ipſo quod ſcripturæ factę ab excommunicato credi prohibentur, neceſſe eſt, vt ſuum valorem amittant, & conſequenter nullæ & irritæ fiant: quia totus valor talium ſcripturarum eſt, vt eis ſit adhibenda fides, imo non ſolum vt poſſit, ſed etiam vt debeat adhiberi. Si ergo illis poteſt fides denegari, vel potius deneganda eſt, ſit neceſſario vt inualida ſint, vt nullius momenti in ſuo ordine. 4

Vt tabellionis ſcriptura ſit valida, debent contrahentes conſentire ſciētes excommunicationē.

Reſpondetur huiuſmodi ſcripta ab excommunicato credenda non eſſe vel antecedenter (vt ſic dicam) vel ſi ſola eius authoritate fiant. Dico autem antecedenter: quia admittendi non ſunt, vt talia ſcripta faciant. Dico etiam, *ſi ſola eius authoritate fiant*, quia ſi tabellio apud eos, qui illius excommunicationem ignorant, per dolum & fraudem ad ſcripturam faciendam ſe ingerat: tunc ſatis veriſimile eſt ſcripturam illam inefficacem, & inutilem eſſe propter rationem ex illo textu ſumptam, *quod vnuſquiſque poteſt, vel potius debet ei non adhibere fidem*: At vero ſi partes ipſę vel ob neceſſitatem, & cauſam rationabilem, vel certe quia graue non exiſtimant participare in hoc cum excommunicato, illum admittant ad ſcripturam publicam faciendam, iam tunc ſiue licite, ſiue illicite antecedenter dici poſſunt credere excommunicato illum admittendo, vt fide dignum ad ſcripturam faciendam, & quoad hoc iam violarunt, vel non ſeruarunt legem latam in dicto cap. *Nullus*. Vnde videtur vlterius conſequi, poſtea non poſſe illam ſcripturam reiicere vt inualidam, vel in ſufficientem: quia iam ceſſerunt iuri ſuo: & *Quod ſemel placuit amplius diſplicere non poteſt*, vt dicitur in regula 21. iuris in 6. Sic ergo acta à tabellione publice excommunicato, ſi fiant ex conſenſu partium non ignorantium eius excommunicationem, videntur eſſe rata & valida ita vt & ad inducendam obligationem, & ad fidem faciendam ſufficiant. Et ad hoc confirmandum valere poſſunt, quæ de Tabellione tractat Panormitanus in dicto cap. *Sicut te*, dicens, aliquando eſſe validum inſtrumentum eius ex conſenſu partium factum, quod alias non eſſet: quia eſt veluti actus iuriſdictionis voluntarię, quæ extra territorium operatur ex conſenſu partium.

Opinio affirm præfertur in foro conſciētiæ.

Hæc ergo opinio in foro conſcientiæ mihi videtur, vera nimirum quod ſcriptura ab excommunicato facta inter aliquos ex conſenſu eorum obligationem in conſcientia indicat: vel ſi ſit teſtamentum, valida ſit inſtitutio hæredis in eo facta quoad forum 5

Quid de foro exteriori.

forum conſcientiæ: quia nullum video ius irritans, vnde oppoſitum ſufficienter probetur: & alioqui ratione factæ pro materia morali videntur efficaces. De foro autē exteriori, an in illo poſſint, vel debeant tales ſcripturæ admitti, id propriis authoribus remitto. Credo tamen, conſuetudinem eſſe ſeruandam; quoad hanc communem Canoniſtarum ſententiam, & illud principium generale, quod acta à publico communicato[...]ione publici muneris ſunt ipſo iure nulla, ſatis eſſe vſu recepta: ideoque ab eis diſcedendum non eſſe in foro exteriori. Et ideo ſimpliciter dici poſſunt huiuſmodi acta à tabellione excommunicato eſſe nulla: nam valor eorum maxime in ordine ad illud forum attenditur: & valor ille, quem habere poſſunt in ordine ad conſcientiam, magis oriri videtur ex naturali obligatione, quā habēt contrahentes, aut ligantes ad veritatem, ſeu fidelitatem ſeruandam, quacunque ratione ſatis de illa conſtet: aut alio ſimili naturali principio.

6. Vnde etiam obiter colligo: regulariter loquendo, grauiter peccare excommunicatum munus tabellionis exercendo: quia res eſt ſatis grauis, cum ſit actio publici muneris, & officii, præterquam quod ſequi poſſunt multa incommoda, & lites ex huiuſmodi abuſu.

7.

Sitne aliquid circa tabellionis munus innouatum per Extrauag. Ad euitanda.

Hic vero neceſſe eſt in particulari exponere, an circa hoc aliquid innouatum ſit per Extrauagantem, *Ad euitanda*, in aliis excommunicationibus præter eam, quæ incurritur ob clerici percuſsionem ſi publicæ ſint, non tamen nominatim pronūciatæ. Et in primis certum eſt, tabellionem ſic excommunicatum, quantum eſt ex ſe, non poſſe licite ſuum munus exercere, propter generalem rationē ſupra datam, quod nullum priuilegium illi conceſſum eſt. De aliis vero, qui opera huiuſmodi tabellionis vti volunt, certum eſt eos non peccare in hac participatione, quia eis prohibita nō eſt. Quo fit, vt ſi ratione illorum tabellio id faciat: vel quia ex officio tenetur, vel propter aliquam ſufficientem neceſsitatem, aut commoditatem eorum etiam ipſe nihil in eo actu, & communicatione peccet: at ſi abſque vlla neceſsitate, vel ratione ab aliis inducatur, & ipſe peccat exercendo, & alii ad malum inducendo.

8.

Acta non denum in [...]to [...]tellione in vtroque foro ſunt valida.

Nihilominus vero addo, acta ab huiuſmodi excommunicato valida nunc eſſe tum in foro interiori quam exteriori. Probatur, tum quia ille in ordine ad hoc vitandus ſit, perinde ſe habet, ac ſi eſſet occultus: tum etiam quia, vt paulo antea dicebam, hoc munus tabellionis cōparatur vſui iuriſdictionis voluntariæ: ſed dictum eſt ſupra, huiuſmodi excommunicatum non eſſe priuatum iuriſdictione voluntaria: & ideo acta ab illo ex tali iuriſdictione valida eſſe: ergo idem dicendum erit de actis ab huiuſmodi tabellione. Oportet tamen neceſſarium eſſe, vt partes, ſeu illi, ad quos pertinet talis vſus, vel quorum voluntate, & conſenſu ſcriptura fit, voluntarie, & non ex ignorantia excommunicatum ad tale miniſterium admiſerint, tunc enim optime procedunt rationes factæ. At vero ſi ex ignorantia id fecerint, cum nunquam voluerint excommunicato communicare, neque ad hoc obligentur per dictam Extrauagantem, vt ſæpe dixi, liberum eis erit in exteriori foro iure antiquo vti, nullamque fidem illis ſcriptis præſtare. Quanquam etiam poſſint, ſi velint, ea acceptare, ſicut eis liberum eſt, cum tali excommunicato communicare: & tunc iam ſolida manebunt, & firma, nec poterunt amplius eas repudiare: quia iam perinde ſe habent, ac ſi à principio ex certa ſcientia, & voluntate facta fuiſſent.

Modo partes ſcientes excōmunicationem voluntarie illū admiſerint.

9. Vltimo tandem circa hunc tabellionem inquiri poteſt, an ſi excommunicatus exiſtens tabellio factus eſt, acta ab illo poſtea valeant. Quidam enim Canoniſtæ negant eſſe valida, non ſolum ſi durante excommunicatione, ſed etiam ſi poſt abſolutionem illa efficiat: quia putant, eum non eſſe tabellionem, ſed eius muneris collationem à principio nullam fuiſſe, tanquam ordinatam ad actum tali excōmunicato prohibitum, iuxta regulam cap. *Si celebrat* de Clerico excommunic. miniſtr. Hanc vero ſententiam falſam eſſe opinor, & collationem illius muneris peccaminoſam quidem fuiſſe, & ad ſummum irritandam, non tamen ipſo facto irritam: quia ex cap. *Si celebrat*, non plus probatur, neque aliunde probari poteſt. Quapropter quādiu ille priuatus non fuerit illo munere ſic recepto, acta ab illo, ratione talis muneris valida erūt, ſi poſt abſolutionem fiant: ſi vero durante excommunicatione, ſeruanda erunt ea, quæ de tabellione excommunicato generatim diximus.

An qui excōmunicatus tabellionis munus ſuſcepit, poſtea acta valida faciat.

SECTIO VI.

Vtrum excommunicatus ad teſtimonium ferendum admitti poſſit, aut debeat.

IN hac re eſt certa, & communis regula, non poſſe excommunicatum licite teſtimoniū ferre, nec ab aliis admitti: ex illo generali principio, quod omnis communicatio prohibita eſt excommunicato, & cum excommunicato hæc autem actio humana communicatio eſt, vt per ſe patet. Eſt ergo talis communicatio prohibita, & ideo in ſpecie etiam prohibetur in cap. *Decernimus*, de Sentent. excom in 6. vbi etiam dicitur, iudices ſeculares per cenſuram compellendos eſſe, vt excommunicatos in teſtes non admittant, tenētur ergo ipſi ex officio eos repellere, etiamſi partes nihil obiiciant, vel eos voluntarie admittant. Vnde in cap *Veniens*, 2. de Teſtib. in fine, vt quidem, qui excommunicati eſſe dicebantur, poſſent teſtimonium ferre, ait Pontifex: *Volumus, vt ad cautelam abſoluatis eoſdem, vt vocati ad teſtimonium, libere valeant vtraque parte teſtari.* 1.

Regula generalis.

Solum ab hac generali regula excipitur cauſa fidei, nam in fauorem eius admittuntur teſtes etiam excommunicati ad probandum contra *hæreticos, fauores, receptatores, & defenſores eorum*, vt habetur in cap. *In fidei*, de Hæreticis, in 6. vbi Gloſſa hoc limitat, vt ſolum habeat locum, quando in illa cauſa via inquiſitionis proceditur: quia in principio illius textus dicitur, *in negotio inquiſitionis hæreticæ prauitatis*. Sed ſine dubio eſt falſa interpretatio: quia iuxta vſum, & approbationem nominis *negotium inquiſitionis*, dicitur quælibet cauſa, quæ ab Inquiſitoribus fidei ratione ſui muneris tractatur, ſiue via inquiſitionis ſtricte ſumptę, ſiue accuſationis, & denunciationis in ea procedatur. Licet enim inquiſitorum nomen ad illos iudices ſignificandos peculiariter accommodatum ſit, fortaſſe quia illo procedendi modo præcipue vtuntur ad veritatem indagandam: nihilominus totum eorum officium, vel negotium Inquiſitionis appellatur. Igitur in toto illo, quatenus cauſa fidei in eo agitur, admitti debet excommunicati teſtimonium, quacunque ratione in cauſa procedatur, cum moderatione tamen & circumſtantiis, quæ in eodem textu clare ſatis proponuntur. Extra hunc verò caſum nunquam poteſt excommunicatus in teſtem admitti in iudicio: quia generalis prohibitio communicationis, & ſpecialis de non admittendis teſtibus, vniuerſalis eſt in dicto cap. *Decernimus*, & in iure nulla alia exceptio inuenitur. 2.

In cauſa fidei poſſunt admitti excommunicati teſtes.

Statim vero occurrit interrogatio, de quo excommunicato hoc intelligendum ſit, occulto ne, an publico tam ſecundum ius antiquum, quam ſecundum nouum Extrauagantis, *Ad euitanda*. Et quidem ſecun- 3.

Quomodo data regula procedat in teſte ex[...]

ſecundum antiquum ius ſupra dicta regula maxime procedit de excommunicato publico: quia ille publice vitandus erat iuxta cap. *Cum non ab homine*, de Sententia excommunicationis: & ita de illo maxime loquuntur iura, vt patet à ſim. li ex cap. *Ad probandum*, de re iudicata, & cap. 1. de Except. in 6. De occulto autem excommunicato videri poteſt è contrario dicendum, eum non fuiſſe repellendum à teſtificando: quia occultus excommunicatus occulte vitandus erat, non publice, iuxta dictum cap. *Cum non ab homine*: at ſi à teſtificando repelleretur, publice vitaretur: ergo non erat repellendus. Dicendum vero eſt, aliquid dici occultum, quia non eſt notorium omnibus, aut pluribus, ſeu communiter, quamuis ſit probabile in iudicio per duos, vel tres teſtes: ſtrictius vero eſſe occultum, quod nec ſufficienter probari in iudicio poteſt. Sic ergo excommunicatus hoc poſteriori modo occultiſsimus ſit, clarum eſt non poſſe in iudicio repelli: quia quamuis illa obiiciatur excommunicationis exceptio, ſi non ſufficienter probetur, vitari non poteſt: at vero ſi exceptio excommunicationis ſufficienter probetur per teſtes, quamuis alioquin excommunicatio ſit occulta, repellendus eſt: quia talis excommunicatio eſt ſufficiẽter publica in illo foro, notorietate, vt inquiunt, iuris, licet non facti: ergo in eodem foro, vitandus eſt: ita enim cũ proportione ſeruatur, quod in ducto iure ſtatuitur, vt publicus excommunicatus publice vitetur.

communicato ſecundum antiquum ius.

4. *Quomodo locum habeat regula ſecundum ius Extrauag. Ad euitãda.*

Vnde cum proportione nunc loquendo poſt Extrauagantem *Ad euitanda*, clarum eſt, excommunicatum nominatim repellendum eſſe: non denunciatum autem poſſe quidem repelli, & conſenſu tamen partium & Iudicis admitti poſſe quantumuis publicus ſit, excepto ſolo percuſſore Clerici. Fundamentum eſt, quia huiuſmodi excommunicatus non eſt neceſſario vitandus: vnuſquiſque autem vitare eum poteſt, ſi velit: ergo Iudex poteſt nunc vitare huiuſmodi excommunicatum, licet denunciatus non ſit: ergo poteſt illum non admittere in teſtem, ſi ſufficienter probetur excommunicatus, etiamſi fortaſſe ab eo, contra quem producitur, non excipiatur: & è conuerſo, ſi is contra quem producitur, repugnet: non poterit Iudex illum admittere: quia ille habet ius ad repellendum illum, ne ſecum communicet. Vnde non ſatis eſt, quod actor ipſe non teneatur hunc excommunicatum vitare, quia non poteſt cogere reum ad communicandum cum illo, nec poteſt vti priuilegio Extrauagantis, *Ad euitanda*, in præiudicium alterius. Si autem & iudex velit illum in teſtem acceptare, & is contra quem producitur, non repugnet, licite poſſunt id facere, quia non ſunt prohibiti ob dictam Extrauagantem, *Ad euitanda*. Non tamen propterea ſtatim licitum erit ipſi teſti excommunicato ferre teſtimonium, cum ei non ſit ablata prohibito non communicandi cum aliis. Si tamen id faceret inductus, ſeu rogatus ab authore, & ob grauem neceſsitatem, quia deſunt alii teſtes: & res, de qua agitur, eſt alicuius momenti, excuſari poterit à peccato.

5. *An admiſſo excommunicato vitando ad teſtificãdũ eius teſtimonium valeat.*

Sed quid ſi excommunicatus vitandus de facto admittatur in teſtem, nunquid eis teſtimonium valebit? In hoc dubio poſſent rationes dubitandi pro vtraque parte proponi: ſed quia in ſuperiori puncto tactæ ſunt, & inde facile ſumi poſſunt, breuiter dicendum cenſeo. Si talis teſtis ex conſenſu vtriuſque partis admittatur, Iudice non repugnante, validum eſſe eius teſtimonium: ſi vero admittatur repugnante eo, contra quem producitur, inualidum eſſe, nullumque effectum habere poſſe. Ratio prioris partis eſt, quia licet ius præcipiat repelli teſtimonium excommunicati, non tamen irritat omnino eius teſtimonium: nec ſunt in iure aliqua verba, quibus hoc ſatis ſignificetur: ergo ſi aliunde partes in eo conſentiant, non eſt vnde fiat irritum teſtimonium eius: Et confirmatur, quia non magis repellitur à iudicio teſtis quam actor, vt patet ex dicto cap. *Decernimus*, de Sententia excommunicat. in 6. iuncto cap. 1. de Except. eodem libro. Sed acta in iudicio, vbi excommunicatus eſt actor, valida ſunt, ſi non repellatur, vt ſupra oſtenſum eſt ex dicto cap. 1. ergo & teſtimonium excommunicati validum erit. Ratio vero alterius partis eſt, quia ex parte Iudicis, voluntas eſt neceſſaria, cum eius authoritate teſtimonium ſuſcipiendũ ſit. Ex parte vero eius contra quem teſtis producitur, etiam eſt neceſſarius conſenſus, cum in poteſtate eius ſit nõ cõmunicare illi, nec fidem adhibere: ſed ei exceptionem obiicere, quam ſi obiiciat, grauis ei fiet iniuria, ſi talis teſtis admittatur. Si vero nõn obiiciat, hoc ipſo tacite conſentit.

Solum poſſet dubitari, an ſi contingat omittere exceptionem huiuſmodi propter ſolam ignorantiam: tunc tale teſtimonium validum cenſendum ſit: dici enim non poteſt, quis tunc voluntarie conſentire: & ideo non videtur ille conſenſus ad valorem teſtimonii ſufficere. Nihilominus cenſeo, idem in hoc dicendum eſſe de teſte, quod de actore, propter rationem ſupra factam. Si ergo ſententia iam lata eſt, rata manebit, nec ſuſpẽdetur executio propter hãc ſolam cauſam, quia quoad hoc nõ eſt eadẽ ratio in teſte, quæ in actore: nam actor ſemper agit & petit executionẽ: teſtis vero iam non amplius operatur: Si vero ſententia nondũ lata eſt, vel adhuc eſt locus appellationi, tunc proponi poteſt obiectio excõmunicationis, quandocunque in notitiam deuenerit: ita irritum fiet teſtimonium prius latũ, niſi ſubſecuta abſolutione iterum ratificetur. 6.

Quid ſi rem teſtimonium excommunicati ob ignorantiã admittat.

Poſſitne excommunicatus teſtimonium ferre in ſcripturis extraiudicialibus.

Atque ex his intelligere vnuſquiſque poteſt, quid dicendum ſit de excommunicato, ſi in contractibus, vel teſtamentis, aut aliis ſcripturis efficiendis extra iudicium in teſtem adducatur. Dicendum eſt enim in primis afferri quidem in teſtem non debere, quia excommunicatus tam in iudicialibus, quam in extraiudicialibus vitandus eſt, *& à legitimus actibus remouendus*, vt dicitur in cap. *Licet*, de Sententia excommunicat. in 6. Solum obiici poteſt lex *Quoniam*, C. de Hæretic. vbi dicitur hæreticis (quibuſdam exceptis, qui ibi numerantur) tantummodo iudicialia teſtimonia contra orthodoxos eſſe prohibita, *non vero teſtamentaria teſtimonia, & quæ in vltimis eulogiis, & contractibus conſiſtunt*. Reſpondeo, primum ibi non agi de hæretico vt excommunicatus eſt, ſed vt hæreticus eſt, neque ibi agi de pœna iure Canonico impoſita: ſed ibi iure ciuili imponi pœnam illam cum illa limitatione, & moderatione, quæ ex parte in iure Canonico inſerta eſt in cap. *Si hæreticus*, 2. quæſt. 7. ſcilicet quoad hoc, vt hæreticus contra hæreticum in teſtem admittatur, nõ vero contra orthodoxum. Bene autem ibi Gloſſa aduertit legem illam derogatam eſſe per ius Canonicum, quo hæretici excommunicati ſunt: quod etiam notat Gloſſa in l. *Qui teſtamentum*. §. *Eum qui*, ff. de Teſtament. & late additio ad Abbatem in cap. *Venient*, 2. de Teſtibus, num. 18 lit. B. 7.

Igitur regula conſtituta de excommunicato, quod in iudicio teſtis eſſe non debeat in contractibus, & teſtamentis, & quibuslibet inſtrumentis publicis locum habet. Et eadem proportione applicanda eſt ad excommunicatum nominatum, ſeu vitandum, & ad non vitandum, ſecundum. Item eadem ratione eſt intelligenda quoad prohibitionem actionis tantum: nam quoad valorem, ſicut ex conſenſu partium validum eſt teſtimonium excommunicati in iudicio, ita in contractibus, vt docuit Innocentius in cap. 1. de Except. in 6. & alii plures, 8.

Teſtimonium excõmunicati in contractibus ex conſenſu partium nõ eſt irritum.

plures, quos refert Vgolinus tab. 2. de excomm. cap. 17. in §. 1. *Qui* § 2. oppoſitum de teſtamento cũ multis doceat: quod certo nullo ſpeciali iure probatur. Et ratio quæ adducitur, contrarium probat, nimirum quia qui in iudicio teſtis eſſe non poteſt, neque in teſtamento poteſt, vt ſumitur ex l. *Qui teſtamento* §. *Eum qui*, ff. de Teſtament. ſed excommunicatus ſi in iudicio non repellatur; teſtis eſſe poteſt valide quamuis non licite: ergo idem erit in teſtamento. Vnde non video quomodo prædictus author ſibi conſtet: nam prius fatetur tale teſtimonium admiſſum in iudicio validum eſſe: & poſtea id negat de teſtamento, quod non aliter confirmat, niſi quia de iudicio, & teſtamento eadem eſt ratio ex prædicta lege, ex qua nobis oppoſitum aperte inferri videtur ſuppoſito dicto principio.

9. *Quatuor modis poteſt cõtingere, excõmunicatum in teſtem adduci.* Vt autem hoc, & tota hæc materia magis intelligatur, aduertendum eſt variis temporibus accidere poſſe, teſtem eſſe excommunicatum. Primo, quãdo videt factum, de quo teſtimonium fert: ſecundo quando producitur in teſtem: tertio quando iurat ſe dicturum verum: quarto, quando actu fert teſtimonium. Primum tempus per ſe ſolum conſideratum eſt impertinens: nam ſi reliquis temporibus, quibus producitur quis ad teſtimonium dicendum abſolutus eſt, nil refert: quod eo tempore quo vidit factum, de quo teſtimonium fert, fuerit excommunicatus. Quia excommunicatio non impedit quominus tale factum potuerit perfecte videri: imo etiam licite, quanquam hoc ad fidem teſtimonii parum referat: hæc enim fides non nititur in probitate, vel aliis moralibus conditionibus, quas teſtis habuit eo tempore, quo vidit factum, ſed in iis, quas habet, quando fert teſtimonium, ſuppoſita phyſica aptitudine, quæ neceſſaria fuit eo tempore pro quo, vel de quo fert teſtimonium. At vero quando teſtis producitur, iam incipit communicatio cum illo: & ideo, vt recte fiat, neceſſarium eſt, vt *Secundus.* eo tempore quis excommunicatus non ſit: tamen ſi eſſe contingat, licet in ea actione aliquid peccatum ſit, nihilominus talis perſona vere ac ſufficienter manebit pręſentata in teſtem. Eſt tamen in hoc obſeruanda differentia inter iudicium & teſtamentum, vel contractum, quod in iudicio teſtis non præſentatur, vt videat factum, ſed ſupponitur vidiſſe, & præſentatur, vt teſtificetur: quanquam non ſtatim teſtimonium proferat: at in contractu vel teſtamento præſentatur inprimis, vt videat, vel audiat id, de quo teſtimonium laturus eſt: & quoad hoc clarum eſt, excommunicationem nihil obſtare, ſaltem vt valide fiat. Vltra hoc vero adducitur vt de eo quod vidit, & audiuit, ſtatim ſuum præbeat teſtimonium in ipſa ſcriptura, vel teſtamẽto, quod coram illo conficitur, & quoad hoc, in quo poterat eſſe difficultas, dicimus validum eſſe inſtrumentum, & conſequenter teſtimonium: quia nullum *Tertius.* extat ius, quo irritum reddatur. Simili modo dicendum eſt de tertio tempore, quod maxime habet locum in iudiciis: in quo à producto in teſtem iuramentum petitur de veritate dicenda, quam nõ dum aperit, donec teſtimonium ferat: & tamen, vt licite id fiat neceſſe eſt, vt eo tempore excommunicatus non ſit propter communicationem, quæ interuenit: nihilominus tamen ſi excommunicatus ad illã actionem admittatur valida erit: nam iuramentum non minus obligat excommunicatum ad veritatem dicendam: quam quemlibet alium, & ideo actionem illam, ſeu iuramentum repetere, *Quartus.* neceſſarium non eſt. Denique in vltimo tempore proprie exercet munus teſtis: & ideo tunc maxime neceſſarium eſt, vt ſit ab excommunicatione liber. Quapropter, ſi is, qui fuit teſtis contractus, aut teſtamenti, debeat poſtea in iudicio ſuum teſtimonium iurare, aut confirmare, neceſſarium erit, vt eo tempore abſolutus ſit: quanquam ſi non repellatur valebit, etiamſi excommunicatus ſit propter eaſdẽ rationes, & præcipue quia nullum eſt ius, quo talis perſona omnino inhabilis, aut tale factum omnino irritum reddatur.

10. *Quam grauiter peccet excommunicatus teſtimonium ferens.* Atque hinc facile intelligi poteſt, quam graue peccatum ſit, excõmunicatum teſtimonium ferre in iudicio vel contractu, &c. Nam iuxta opinionem Caietani, ſi talis teſtificatio alioqui includit iniuſtitiam, ſeu falſam teſtificationem, peccatũ erit mortale: ſi vero teſtis faueat veritati, & iuſtitię, ob violatam excommunicationem in materia leui, ſolum erit veniale. Quæ ſententia vera mihi videtur, per ſe loquendo, & quoad ſingulos actus teſtificandi, iuxta ſuperius dicta de humana communicatione: quia hæc actio per ſe ſumpta, vt procedit ab ipſo teſte, priuata eſt, & perſonalis, non à poteſtate aliqua ſeu miniſterio publico. Solum aduerto, quando talis teſtificatio iniuſtitiam continet, duas in ea actione eſſe malitias: vnam contra iuſtitiam, alteram cõtra Eccleſiæ obedientiam. Quamuis autem prior mortalis ſit, non recte inde infertur etiam poſteriorem eſſe mortalem: nam quod in genere nocumenti aut iniuriæ, eſt materia grauis, in genere communicationis poteſt eſſe materia leuis, vt patet etiam in humana, & politica communicatione: quod eſt obſeruandum ad diſcernendas circumſtantias neceſſario in confeſsione aperiendas.

SECTIO VII.

Vtrum excommunicatus poſſit eſſe Aduocatus, vel Procurator in iudicio.

De aduocato res breuiter expediri poteſt: nam licet patrocinari non poſſit licite, ſi tamen faciat, factum tenet: 1. Prior pars conſtat: tum quia hoc continetur in generali prohibitione communicationis: nam hoc munus ſine communicatione non etiam quia ſpecialiter prohibitum eſt in c. *Decernimus*, de ſent. excomm. in 6. & colligitur ex c. *Intelleximus* & aliis, in quibus ſolum excommunicato reo locus in iudicio ad rėſpondendum, & ſe defendendum cõceditur: non ergo, vt alteri patrocinetur. Quapropter & ad repellendum illum opponi poteſt exceptio excommunicationis ab altera parte, & quamuis illã ipſam omitteret, Iudex ex officio tenetur illum repellere, ſi publice excommunicatus ſit iuxta dictum cap. *Decernimus*. Quapropter hoc præcipue procedit de excommunicato vitando, ſeu denunciato: nam is, qui denunciatus non eſt: repelli quidem poteſt, tamen etiam poteſt licite admitti, ſi partes & iudex conſentiant. Poſterior pars probatur, quia valor talium actuum non tam in iure, quam in facto conſiſtit: nam munus Aduocati præcipuum eſt conſilium pręberre, & ſecundũ iura & rationes cauſam tueri. Quod autem conſilium rectum ſit & ſapiens, & allegatio iuridica, in facto & in re ipſa conſiſtit: nec propterea erit minus docta, aut ſapiens: quod ab excommunicato fiat. *Valeant ne acta ab excommunicato vitando ad patrocinandum admiſſo.*

Solum videtur poſſe dubitari de aliquibus ſcriptis, quæ in iudicio admitti non ſolent, niſi à legitimo aduocato ſint ſubſcripta, & ideo de illis interrogari poteſt an ſint valida, necne. Et quidem cum iudex poſsit, vel etiam debeat illa non admittere, quoad hoc non poterunt dici valida, id eſt, efficacia ſi tamen iudex velit ea admittere, ſine dubio valida erunt, id eſt, ſufficientia ad cauſam fundandam & promouendam, vt à fortiori patet ex dictis de teſte, & actore. Nam ſi actoris excommunicati acta valida ſunt, cur non aduocati, qui actori & à fortiori qui reo patrocinatur? Denique nullum decretum irritans hic inuenitur magis quam in aliis. Ex quo etiam ſit vt de culpa excomm. patrocinium ferentis *Qualiter peccet.* ita

ita cenſendum ſit, ſicut de teſte; eſt enim eadem proportionalis ratio.

3. *Poteſt excommunicatus aduocatus condignum ſtipendium accipere.* Tandem colligitur ex dictis contra nonnullos Canoniſtas poſſe aduocatum ferentem patrociniũ condignum ſtipendium accipere, etiamſi excommunicatus fuerit: quia hæc circumſtantia imperti-nens eſt ad iuſtitiam ſtipendii, quod pro æquiualente labore datur: quod vero illi adiungatur aliqua circũſtantia mala contra obedientiam Eccleſiæ, iuſtitiam non lædit: & ideo non impedit quominus ſtipendium iuſte accipiatur, nec ad eius reſtitutionem obligat. Intelligendum eſt tamen, dũmodo miniſterium aduocati in iudicio admiſſum ſit, & in eius vtilitatem cedat, qui ſtipendium ſoluit: nam ſi tale miniſterium inutile, & infructuoſum reddatur ob patrocinantis excommunicationem, diſtinctione opus eſt. Aut enim pars eius excommunicationem ſciebat, & nihilominus ab illo patrocinium poſtulauit, eumque ad miniſterium ſuũ præſtandum induxit: & tunc licite poteſt recipere ſtipendium, & alter tenetur dare: quia illi periculo voluntarie ſeſe expoſuit. *Niſi patrocinium petens excommunicationem ignoret.* Si vero petens patrociniũ ignorabat excommunicationem, & aduocatus ipſum non admonuerit, ac propterea eius labor & miniſterium poſtea redditur inutile, in eo caſu non poteſt ſtipendium ab alio accipere, cum ad eius vtilitatem nihil contulerit, & abſque conſenſu alterius ipſo vel decepto, vel ignorante tale miniſterium in eo ſtatu, & cum eo periculo vſurpauerit.

De excommunicato Procuratore.

4. *Debeat ne excommunicatus Procurator, ad officiũ ſuũ admitti.* DE Procuratore tria illa quæ in aliis attigimus, breuiter explicanda ſunt. Primum an excommunicatus procurator exiſtens, ad ſuum munus exercendum admitti debeat. Secundum an ſi admittatur, acta ab illo valeant. Tertium ſi excõmunicatus procurator fiat, verus procurator conſtituatur. In primo puncto certum eſt excommunicatum non poſſe procuratoris officium in iudicio gerere. Primo ex generali prohibitione communicationis, nam conſtat illud miniſterium ſine cõmunicatione fieri non poſſe. Secundo ex generali regula quod excommunicato non conceditur in iudicio locus, niſi tanquam reo ſe defendenti ca. *Intelleximus*, de Iudiciis, cap. *Licet*. de Sent. ex comm. in 6. cum aliis. Tertio ex cap. *Decernimus*, de Sent. excom. in 6. quia plus eſt procuratorem eſſe, quam teſtem; ſi ergo excommunicatus repellẽdus eſt ne ſit teſtis, vt ibi dicitur, multo magis ne ſit procurator. Item, quia vel procurator agit partes actoris, vel rei: ſi actoris, ipſe eſt quidam actor: ergo vbi repellitur excom. ne ſit actor, excluditur ne ſit procurator hoc modo: nam ſi pro ſe agere non licet, multo minus pro alio: ſi aũt agit partes rei, habet orationem patrocinantis, quandoquidem alium defendere conatur, & pro ratione ſui muneris obligatur: ergo ſub hac ratione excluditur ſub verbo *patrocinando*: quod ibi etiam Gloſſa notauit: ergo.

5. *Obiectio.* Dicet aliquis, Non excommunicatus poteſt in iudicio exercere officium procuratoris pro excommunicato reo, vt illum defendat ex dict. cap *Intelleximus*, ergo & è contrario excommunicatus poteſt exercere munus procuratoris pro reo non excommunicato, vt illum tueatur. Conſequentia tenet ex commutata proportione: & quia plus eſt fauendũ reo non excommunicato, quam excommunicato. *Diluitur.* Reſpondetur negando conſequentiam: quia ex hoc quod non excommunicatus pro reo excommunicato intercedit, non ſequitur communicatio cum excommunicato, ſed potius minuitur quantum commode fieri poteſt: ex eo vero quod excommunicatus ſit procurator alterius non excommunicati, neceſſario ſequitur communicatio cum ipſo excommunicato. Addo vero, ſi fingatur caſus in quo nec reus per ſe ipſum ſe defendere, nec procuratorem alium pro ſe poſsit ſubſtituere præter eum qui excommunicatus eſt, tunc ob articulum neceſſitatis excommunicatũ poſſe alterius cauſam agere vt ipſum defendat: nam in aliis rebus communicare cum excommunicato, licitum eſt propter neceſſitatem, vel magnam vtilitatem, pręſertim eius qui excommunicatus non eſt: ergo & ob hanc neceſsitatem licebit. *In caſu neceſſitatis poteſt excõmunicatus procurator inſtitui.* Quæ neceſsitas maxime occurrere poteſt quando inchoata lite, & perſona rei abſente, procurator eius excommunicatur, & non habet alium ſubſtitutum: tunc enim ſi ob eam rem cauſa rei periclitetur, exiſtimo licite poſſe ſuum munus proſequi, donec vel alius procurator creetur, vel ipſe abſoluatur. Quod ſi contraria pars reſiſtat, & excommunicationem obiiciat, ad officium iudicis pertinebit, vel ſuſpendere progreſſum litis, donec reus admoneri poſsit, vt ſibi prouideat, vel aliter ei ſuccurrere, ne ob defectum defenſionis iniuriam patiatur.

6. *An & quo modo peccet excõmunicatus qui officium Procuratoris aſſumit, & illũ admittentes.* Atque ex dictis ſequitur, per ſe loquendo, & ſecluſo dicto caſu neceſsitatis peccatũ eſſe vel ipſum excommunicatum huic muneri procuratoris ſe ingerere, vel alios ipſum admittere, aut cum eo cauſam agere. Hoc tamen diuerſa ratione nunc locum habet in diuerſis excõmunicatis: nam ex parte excommunicati ſemper hoc eſt illicitum, etiamſi occultus ſit; ex parte vero aliorum, ſolum ſi denunciatus ſeu vitandus ſit iuxta Extrauag. *Ad euitanda*, Qui tamen, vt ſæpe dixi, illa non præcipit communicationem cum excommunicato non vitando, ſed ſolum non prohibet, ideo, illa non obſtante, poteſt, iudex repellere excommunicatum publicũ etiamſi denunciatus non ſit, & altera pars poteſt hanc exceptionem obiicere, etiamſi excommunicatus occultus ſit, dummodo probari poſsit. Quod ſi probetur, repellendus eſt iuxta ſuperius dicta. Si vero huiuſmodi excommunicatus non vitandus, à nemine repellatur, alii non peccabunt communicando cũ illo, quia non ſunt prohibiti: ille vero qui ipſum induxerit, excuſari non poterit, ſaltem à culpa cooperationis ſeu inductionis ad actum quẽ alius non poteſt licite exercere. Solum poſſe excuſari, quando talis occurrit occaſio, vel neceſsitas, vt illa procuratio cẽſeatur admitti ſolum in fauorem alterius, ſeu vt ei ſubueniatur: nam tunc facultas Extrauag. *Ad euitanda*, poteſt ita extẽdi, vt actio illa, ipſi etiam excom. non cenſeatur prohibita, non in ſuum ſed in alterius fauorem, vt in ſimilibus ſæpe in ſuperioribus diximus.

Quanta vero culpa ſit in excommunicato hoc munus exercere, mortalis ſcilicet, ãn venialis, ex dictis ſupra de actore, aduocato, & teſte colligendum eſt: nam, cum grauius ſit pro alio agere, quam pro ſe, ſi actorem eſſe, peccatum eſt graue, multo magis eſſe procuratorem pro actore: quia vero defendere alium facilius conceditur, ideo pro eo excommunicato procurare leuius eſt. Opinor tamen, licet exercere vnam, vel aliam actionem poſsit excuſari à culpa graui ob leuitatem materiæ: aſſumere tamẽ procuratoris munus, ſeu habere animum illud proſequendi, non poſſe excuſari à graui culpa: nam illud obiectum ſic ſumptum, materia grauis eſt, vt à fortiori patet ex dictis ſupra de politica commun. niſi aliũde occurrat talis neceſsitas, vel ratio charitatis, vt culpam, vel excuſare, vel ita minuere valeat, vt leuis tranſgreſsio cenſeatur. 7.

In ſecundo puncto breuiter dicendum eſt, ſi excommunicato procuratori exceptio excommunicationis non opponatur, neque à iudice ipſe repellatur, acta eius valida eſſe; quæ eſt ſententia communis Canoniſtarum partim in c. 1. de Except. in 6. partim in c. *Poſt ceſsionem*, de Probat. vbi Abbas nu. 12. Ratio vero eſt, quia qui ſemel fuit procurator conſtitutus non amittit poteſtatem ſuam, ſeu offi- 8. *An acta à Procuratore excõ ſint valida.*

cium quantum ad actum primum (vt ſic dicam) propter excommunicationem ſuperuenientē: ergo quamuis per excommunicationem prohibeatur illa poteſtate vti, ſi tamen vtatur, factum tenebit. Antecedens probari poteſt inductione ex omnibus hactenus dictis, quia excōmunicatio nō priuat aliis dignitatibus, officiis, aut beneficiis prius obtentis: Item quia nullum eſt ius per quod hic effectus excommunicationi tribuatur. Prima vero conſequētia probatur primo à ſimili ex c. 1. de Excep. in 6. nam acta in iudicio ab excommunicato actore, dum non repellitur, valida ſunt, quia ſuo iure, & poteſtate vtitur, & licet male vtatur communicatione ſic prohibita, quia tamen non eſt inhabilis factus, nec priuatus poteſtate, actio valorem ſuum retinet. Idem ergo erit in procuratore, qui vel ſe gerit vt quidam actor, ſi actoris procurator ſit, vel ſi ſit rei. eſt tanquam aduocatus vel defenſor, de quo multo maior eſt ratio. Denique ſicut nullum eſt ius priuās excommunicatum procuratoris officio, & poteſtate, quod antea habebat, ita nullum eſt irritans actionem eius: ſola autem prohibitio actionis propter comm. non eſt ſatis vt actio ſic facta irrita cēſeatur, vt conſtat ex ſuperius dictis.

9. *Procurator cui excommun. & obiecta, & probata eſt nihil efficit validum.* Dixi autem, ſi exceptio excommunicationis non obiiciatur, nam poſt illam propoſitam & probatam non poteſt vltra progredi, aut aliquid valide efficere: iam enim tunc veluti ipſo iure ſuſpenditur omnino poteſtas illa augendi, vel procurandi, vt ex dict. cap. 1. de Exceptionib. in 6. colligitur. & à ſimili ex capit. *Iudex*, de Officio delegati in ſexto. Hæc autem, quæ de procuratore diximus, non tantum locum habent in his actionibus, quæ in iudicio fiunt, ſed etiam in extraiudicialibus, quatenus per procuratorem, ſeu per poteſtatem quaſi delegatam fieri poſſunt: nam, licet talis procuratur, excommunicatus exiſtens poteſtate ſibi conceſſa vti non debeat, ſi tamen ea vtatur, actus validus erit, quantum eſt ex hoc capite. Quod eſt valde obſeruandum, nam & ad matrimonium, & alios contractus multum referri poteſt. Hac enim ratione matrimoniū contractum per procuratorem validum eſt, etiamſi procurator ipſi excom. ſit, cum ſit matrimonium, & ſic de aliis.

10. *An poſsit licite excom mun. de nouo procuratoris munus cō cdi.* Circa tertium punctum certum eſt, eum, qui excommunicatus eſt, non debere in procuratorem conſtitui. quia hęc eſt quædam communicatio cum illo: vnde nec ipſe poteſt illud officium licitè accipere, cum poſsit illud licite exercere, neque etiam poſsit e licite cum aliis communicare: & ob eaſdem rationes aliter nō poteſt illi tale officium committere, quia nec poteſt cum illo communicare, nec ei munus commendare quod licetè exercere non poteſt, quanquam prior ratio non procedat reſpectu excommunicati non vitandi, & hoc poſterior etiā ceſſabit in eodem: ſi vel neceſsitas vrgeat iuxta ſuperius dicta, vel procuratio non detur vt durante excommunicatione exerceatur, ſed poſt abſolutionem obtentam ſuppoſito tamen quod conſtitutio talis procuratoris ſit valida, de quo ſtatim. Hinc vero intelligi poteſt huiuſmodi actionem circa excommunicatum, quando peccaminoſa eſt, per ſe loquendo, & ex parte talis materiæ grauem defectū & culpam continere: quod à fortiori patet ex dictis in primo puncto.

11. *An poſsit valide.* Dubium vero eſt, an conſtitutio talis procuratoris valida ſit, ita vt ex vi illius talis perſona non obſtante excommunicatione veram accipiat poteſtatem, & reuera maneat procurator conſtitutus. *De conſtitutione ad actus extra iudiciales.* In quo diſtinguendum eſt inter procuratorem ad negotia, ſeu actus extraiudiciales, & procuratorem ad lites, ſeu actus iudiciales. Nam de priori non dubito, quin conſtitutio eius valeat, veruſque procurator fiat. Vt tenent Innocentius, Decius, & alii in c. *Veritatis*, De Dolo & contum. licet ibi oppoſitum Abbas teneat. Sed non video fundamentum: quia nullum oſtendi poteſt ius quo talis actio irrita fiat. Item quia illa actio eſt contractus quidam priuatus inter conſtituentem, & conſtitutum procuratorem contractus autem cum excommunicato facti validi ſunt, vt ſupra vidimus.

Sed obiici poteſt principium illud ſumptum ex cap. *Si celebrat*, de clerico excommunic. miniſtr. quod prohibita actione, ea etiam, quę ad actionem ordinantur, prohibita cenſentur: nam huiuſmodi excommunicatus prohibitus eſt ab actione procurandi, etiam extra iudicium: ergo remotus eſt, ne talis procuratio ei committi poſsit. Sed hoc non probat actionem eſſe nullam, ſed tantum eſſe prohibitam, & ad ſummum eſſe irritandam: quod in prædicto capite ſolum dicit. Eo vel maxime quod caput illud, & principium ex illo ſumptum non incommode intelligi poteſt de poteſtate, vel munere publico, quod publica etiam auctoritate confertur: tunc enim collatio talis muneris facta illi, cui actio illius muneris eſt prohibita, irritanda eſt, iuxta illū textum, in particularibus autem contractibus, aut negotiis id neceſſarium non eſt, quia nec caput illud de iis loquitur, nec eſt vlla ratio ad eam extenſionem faciendam in materia odioſa. 12. *Vide Viuiā in Sylua comm. opinione 651.* *Exponitur*

Obiici etiam poteſt l. *Oratio*, ff. de Sponſalibus, quamuis frequenter ad hoc allegetur: ibi enim ſolum dicitur, legem quandam imperatoriam, quæ matrimonium inter quaſdam perſonas prohibet & de ſponſalibus mentionem non fecerat, recte extendi ad ſponſalia *Vt ſuppleatur* (ait Vlpianus) *quod orationi deeſt.* Ex quo colligit ibi Gloſſa, & omnes prohibito aliquo etiam id prohiberi per quod peruenitur ad illud: nam ille Iure conſultus non condendo nouam legem, neque aliquid omnino nouū addendo, ſed explicando, tantum, id quod in priori lege virtute continebatur, id reſpondet: Reſpondetur, licet hoc verum ſit, ex alia tamen lege ad ſummum probari, in eo gradu, & modo quo aliquis prohibetur, prohiberi etiam quod ordinatur ad illud: at in præſenti, actio per huiuſmodi procuratorem gerenda non eſt ita prohibita, vt ſit irrita, vel irritanda: ſed ſolum illicita propter cōmunicationem: ergo nec conſtitutio ipſius procuratoris erit amplius prohibita, ex vi talis legis. Procurator ergo ad negotia, vel contractus, licet excommunicatus conſtituatur, conſtitutus manet, & conſequenter omnia ab eo poſtea geſta ex vi poteſtatis ſic acceptę valida ſunt, etiamſi illicite fiant durante excōmunicatione: nam ſi hæc ablata ſit etiam licite illa omnia fient: nam excommunicatio ſolum impedit comunicationem, quamdiu durat. 13.

De procuratore vero ad lites, ſeu actus iudiciales multi ſentiunt collationem talis muneris inualidā eſſe ipſo facto, Abbas & Felinus qui alios referunt, & communem eſſe affirmant in cap. *Poſt ceſsionem* de Probationibus. Probant ex illo principio, quod per canones ſpecialiter interdictum eſt excommunicato officium procuratoris in iudicio: ergo per eoſdem canones remotus eſt huiuſmodi excommunicatus ne tale munus & officium ſuſcipere valeat: Veruntamen hæc probatio efficax non eſt, vt ex paulo ante dictis conſtat: quia ex vi illius illationis nunquam concluditur, actionem illam conferendi eſſe irritam, ſed ad ſummum eſſe infirmam. ſeu irritandam, vt magis ſtatim declarabo. Præcipue namque ſolet fundari hæc opinio in dicto cap. *Poſt ceſsionem*, vbi de quodam procuratore ait Pontifex, *Cum nobis conſtiterit, quod excommunicatus erat cum procurationis officium aſſumpſit, ipſum tanquam procuratorem non duximus admittendum*: ergo ſupponit Pontifex cum ratione excommunicationis fuiſſe inhabilem ad illud officium ſuſcipiendum Reſponderi poteſt illum non repelli, quia inſtitutio eius non valuerit, ſed quia conſtabat ſufficienter eum excom- 14. *De cōſtitutione procuratoris excommun. ad lites, an ſit valida. 1. Opinio.*

excommunicatum fuiſſe, & non conſtabat fuiſſe abſolutum. Sed hæc reſponſio eſt contra mentem Pontificis: ſolum enim in eo fundatur, quod tempore aſſumpti officii excommunicatus erat, & non in eo quod tunc eſſet excommunicatus: nam, ſi hoc Pontifex voluiſſet, expreſsiſſet: imo cum hæc eſſet vnica ratio iuxta illã interpretationem, illa potius eſſet afferenda, & alia de tempore ſuſcepti officii tanquam impertinens relinquenda. Aliter ergo & melius reſpondere poteſt, ex verbis illius textus nõ concludi inſtitutionem illius procuratoris in tali officio fuiſſe ipſo iure nullam, ſed vel fuiſſe ab Eccleſia irritandam tanquam factam iniuriam excommunicationis & in ordine ad actum per excommunicationem prohibitum: vel certe illum nõ fuiſſe admittendum in iudicio Eccleſiaſtico ad illud munus exercẽdum: quod verum eſſe poteſt etiamſi reuera ille procurator ſit, & poteſtatem ab illo acceperit: ac ſi diceremus illum ſic conſtitutum pro curatorem eſſe vel priuandum, vel ſuſpendendum ab illo munere in iudicio Eccleſiaſtico, nõ vero eſſe ipſo iure priuatum, aut omnino inhabilem.

15. 2. & vera opinio. Alia igitur ſententia affirmat validam eſſe inſtitutionem procuratoris, etiamſi eo tẽpore fiat, quo excommunicatus eſt. Ita Innocentius, Decius, & alii in dicto capit. *Poſt ceſsionem*, quorum opinio mihi magis probatur. Ad illam vero perſuadendam ipſi varia adducunt fundamenta, quæ omitto, quia neque ad nos pertinent, neque admodum vrgent. Vnicum ergo eſt quod me mouet, ſcilicet, quia nullum ius inuenio, in quo hæc actio ſeu collatio talis muneris, vel officii ipſo iure irrita facta ſit: nam ſi quod eſſet, maxime capitulum illud, *Poſt ceſsionem* at vero in illo nullum eſt verbum ex quo ſufficienter talis irritatio colligatur vt oſtenſum eſt. Vnde quod ibi dicitur, *Non adduximus admittendum*: in rigore ſolum ſignificat illum repelli poſſe, & debere ſi ei talis exceptio obiiciatur, non tamen ſignificat, illum non fuiſſe procuratorem conſtitutum. Neque vnum ex alio ſequitur, nam ſæpe is, qui iudex aut beneficiatus, vel etiam ſacerdos vere effectus eſt, non admittitur ad exercendum officium iudicis beneficiati, aut ſacerdotis: ergo cum verba pœnalia reſtringenda ſint, non eſt cur illa extendamus. Accedit, quod ſupra oſtendimus contractus factos ab excommunicato validos eſſe, quia in priuatis actionibus conſiſtunt: conſtitutio autem procuratoris huiuſmodi eſt, quia per mandatum priuatę perſonę ad eius vtilitatem, & ex eius priuata auctoritate procedit leg *Contractus* ff. de Reg. iuris: ergo. Item oſtenſum eſt, acta ab ipſo excommunicato per ſe ipſum in iudicio valida eſſe dum nõ repellitur iuxta cap. 1. de Exceptionib. in 6. ergo & conſtitutio procuratoris valida erit: & ipſe procurator licet ſic excommunicatus, gerere poterit pro alio dum non repellitur. Tandem maiores dignitates, vel officia ſecularia excommunicato collata illius efficiuntur, nec collationes ſunt irritæ ipſo iure, quamuis interdum irritari poſsint: præſertim, quando iuriſdictionem includunt, vt in ſuperioribus oſtenſum eſt: ergo nulla eſt ratio cur credamus in hoc munere procuratoris, collationem eius excommunicato factam irritam ipſo iure effectam eſſe, cum nec verba ſint expreſſa, nec ratio ſpecialis appareat. Eſtq; hęc ſententia certior de excommunicato non vitando iuxta Extrau. *Ad euitanda*, quia ex quo nobis conceditur priuilegium, vt huiuſmodi excommunicatũ vitare non teneamur, conſequenter vt conceditur omnis illa actio, quæ ſolum ratione communicationis prohibita erat, licita ſit & conſequenter valida: huiuſmodi autem eſt actio, de qua nunc loquimur: quia nullum eſt ius quod alio titulo illã actionem prohibeat, aut quod talem perſonam ad tale officium inhabilem ſimpliciter reddat. Quæ ratio extendi facile poteſt etiam ad excommunicatum vitandum, & ideo etiam de illo ſententiã propoſitam probabiliorem cenſeo.

16. Acta ab exc. com. dum ab officio non repelli tur, ſunt valida. Ex qua infertur valida eſſe acta huius procuratoris dum officio non priuatur & ab eius executione non repellitur. Quia talis procurator veram poteſtatem habet, ergo actus validos efficit quantum eſt hoc capite: ergo ex quocunque alio, quia neque ſola excommunicatio, neque aliquod ius ſpeciale illos irritat, vt ex dictis patet. Et confirmari poteſt, quia ſi acta ab hoc excommunicato nulla eſſent, idem dicendum eſſet etiamſi talis excommunicatus eſſet occultus, & ex ignorãtia inculpabili illi datum eſſet tale munus, & ex eadem ad eius executionem Abbas, & Felinus cum aliis: quia deeſt illi poteſtas, vt ipſi putant, & alias, acta talis procuratoris non ordinantur ad publicam vtilitatẽ, vt ille defectus cenſeatur publica auctoritate ſuppleri, iuxta l. *Barbarius*, ff. de Offic. Prætor. Illud autem mihi videtur eſſe magnum inconueniens, nimiumque rigorem cõtinere, propter difficultates & pericula, quæ in de facile oriri poſſunt: & ideo non cenſeo eſſe admittendum cum nullo iure ſatis probetur: imo ideo exiſtimo à iure ſtatutum non eſſe, quia res neceſſaria non erat, & multis erat incommodis, & difficultatibus expoſita.

SECTIO VIII.

Quid de tutore, & quocunque aſſumente temporalem adminiſtrationem dicendum ſit.

1. RESPONDEO, eadem proportione definiendas eſſe ſimiles quæſtiones de quocunq; officio ſeu adminiſtratione temporali ab excommunicato recepta, vel exercita, exiſtimo enim peccare ipſum, tale munus accipiendo, aut exercendo, & alios etiam, qui ei conferunt, vel eum admittũt, ſi alioqui ille de excommunicatis vitandus ſit: non tamen opinor aliquam ex his actionibus eſſe ipſo iure irritam, etiamſi Canoniſtę frequenter contrariũ ſentiant agentes de tutore, curatore & ſimilibus, quos refert, & ſequitur Syluester verb. *Excommunic.* 3. num. 2. & 3. & Vgolinus Tabiena ſecundo capit. 14. vbi ait, tutorem excõmunicatum non ſolũ peccare adminiſtrando res pupilli cũ communicationẽ hominũ ſiue in iudicio, ſiue extra iudicium, cõtrahendo, alienando, &c. ſed etiam omnia ab illo acta nulla eſſe, quia tutoris officium publicum eſt, id eſt, publica auctoritate iudicis datum, quidquid autem ſit ab excommunicato titulo officii publici nullum eſt, argumento c. *Ad probandum* de re iudicata.

2. Sed inprimis, cum multi ex prædictis auctoribus doceant, acta à procuratore excommunicato, quamdiu non repellitur, eiue talis exceptio, non obiicitur, valida eſſe non video, qua conſecutione id negari poſsint de actis à tutore vel curatore, aut quolibet alio ſimili: quia vtrumque officium eſt, publicum, & iudicis auctoritate datum, vtrumque etiam immediate ordinatur non ad publicam, ſed ad priuatam vtilitatem pupilli, vel litigantis. Neutrum item admittitur propter ſolam Excommunicationẽ, vt de procuratore oſtendimus, & de tutore nemo negat quem viderim: nã rationes ibi factæ æque in illo procedunt, neque eſt aliquod ſpeciale ius, propter quod dicatur excommunicatio priuare hoc officio potius quam aliis. Denique, ſi tutor excommunicatus abſoluatur non indiget noua inſtitutione aut conceſsione tutelæ, vt per ſe notum eſt ſicut ergo procurator excommunicatus ſuam poteſtatem retinet, & ita tutor. Rurſus prohibitio communicationis æqualis eſt reſpectu procuratoris, ac

tutoris excommunicati, neq; inuenitur vllum ius, in quo ſpecialius hæc tutori prohibeatur: ergò non magis ſunt irrita acta à tutore, quam à procuratore excommunicato; vel è contrario ſicut à procuratore valida ſunt, propter poteſtatem quam retinet, & quia prohibitio illa communicandi ſolum eſt generalis, quæ ad irritandum non ſufficit, argumento cap. primi de Except. in 6. ita ob eadem duo principia acta à tutore valebunt: quia poteſtatem retinet, & prohibitio illi facta ſolum eſt illa communis de communicando, quæ ad irritandum non ſufficit.

3. Vnde principium illud, quod acta ratione publici officii inualida ſunt, vel firmũ non eſt, vel æquè procedit in procuratore, vel ſi aliquo modo limitetur, vt procuratorem non comprehendat, eadẽ ratione tutorem excipiemus. Declaratur aſſumptum, quia etiam procuratoris munus publicum eſt, æquè ac officium tutoris. Deinde ſuperius oſtendimus, quam ſit difficile illud principium probare vniuerſaliter, præſertim de officiis temporalibus, & quæ iuriſdictionem non includunt. Nũc vero addimus, etſi locum habeat in officiis, quæ auctoritate & vtilitate publica ſunt, non vero in iis quę licet auctoritate publica dentur, quoad vtilitatem tamen & finem proprium priuata ſunt. Hac enim diſtinctione vtuntur in hac materia Abbas, Syluester, & alii ſupra citati: & in pręſenti videtur maxime accommodanda. Nam hac ſola ratione acta à procuratore valida ſunt, quia officium eius licet auctoritate ſit publicum, non tamen vtilitate: ſimile autem eſt officium tutoris, vt omnes docent, & per ſe notum eſt.

Ac merito quidem limitatur illud principium ad
4. officia auctoritate & vtilitate publica, vt eſt officiũ
iudicis, & ſimilia, tum quia ſi aliqua iura ſunt ex quibus principium illud colligatur, de huiuſmodi officiis loquuntur, & reſtringenda ſunt in materia odioſa: tum etiam quia officium publicum ſola auctoritate extrinſece tantum, & per reſpectum ad cauſam efficientem publicum eſt: in ſe tamen eſt priuatum, præſertim quoad actiones, cum ad priuatam vtilitatem ordinetur, vt maxime patet in officio tutoris: & ideo non fuit æqualis ratio, vt acta virtute talis muneris irritarentur. Ob has ergo rationes idem iudicandum cenſeo de tutore, quod de procuratore: repellendum ſcilicet, eſſe ne excommunicatus ſuo munere vtatur, ſi tamen non repellatur, acta eius valere. Et ob ſimilem diſcurſum cẽſeo idem dicendum eſſe de officio tutoris, ſi excommunicato conferatur, quod de procuratore diximus, ſcilicet valide conferri, quamuis male fiat, propter eaſdem rationes, quas de procuratore fecimus: & ita tenent aliqui Canoniſtæ in capit. *Intelleximus*, de Iudiciis, licet alii oppoſitum ſentiant ſed de his effectibus hæc nobis dixiſſe ſufficiat.

DISPVTATIO XVII.

De aliis remotis effectibus excommunicationis, tam in excommunicato, quam in participantibus cum ipſo, & breuis omnium effectuum ſumma.

HANC Diſputationem addo ad huius materię complementum, & maiorem comprehenſionem: quia enim latiſſima eſt, oportet eam in breuem ſummam redigere & nonnullos effectus addere, qui ab excommunicatione originem ducunt, quamuis remotiores, & quaſi per accidens ſint: quia vero in his effectibus duæ perſonæ interueniunt, ſcilicet, excommunicatus, & qui cum illo communicat, de quibus promiſcue in ſuperioribus diximus: ideo, vt clara etiam ſit doctrina, nunc de illis diſtincte, & ſigillatim dicamus.

SECTIO I.

Vtrum præter effectus ſupra numeratos aliquid aliud operetur excommunicatio in ipſo excommunicato.

MVlta ſunt incommoda, quæ ipſi ex- 1.
communicato ex hac cenſura pro- *Duodecim*
ueniunt, quæ tũ ad animam, tum ad *excommu.*
corpus, tum ad actiones externas, & *incõmoda.*
bona pertinent, & ad minimũ poſ-
ſunt duodecim numerari. Primum eſt, quod priuet
excommunicatum communibus Eccleſiæ ſuffra- 1.
gis. Secundum quod priuet paſsiua communica-
tione ſacramentorum, quamuis per ſe & vi ſua illa 2.
non efficiat nulla, & conſequenter etiam priuet o-
mni communicatione in ſacris, & Eccleſiaſtica ſe- 3.
pultura. Tertium, quod priuet eam actiua admi-
niſtratione ſacramentorum, quamuis non annullet
niſi illud tantum, quod ad ſui valorem iuriſdictio-
nem requirit. Quartum quod priuet omni vſu iu- 4.
riſdictionis, actualem iuriſdictionem tollendo, tam
in foro interiori pœnitentiæ, quam in foro conten-
tioſo, vel Eccleſiaſtico, vel (vt probabilius creditur)
etiam ſeculari, & huc ſpectat, quod ſi princeps ſit,
eius ſubditi à fidelitate etiam iuramento firmata
abſoluti manẽt, præſertim poſt declaratoriam ſen-
tentiam. Quintum quod Eccleſiaſticas perſonas 5.
ſuſpendit tam ab officio, quam ab Eccleſiaſtico be-
neficio, ita vt acquiſitionem dominii prouentuum
Eccleſiaſticorum, & eorum adminiſtrationem im-
pediat. Sextum etiam in perſonis Eccleſiaſticis, 6.
quod reddat perſonam incapacem, & ineligibilem
ad Eccleſiaſticum beneficium. Septimum, quod ne-
que eligere poteſt ad Eccleſiaſticum beneficium, 7.
neque electio ab ipſo facta valeat, quamuis enim
hoc poſſet ſub ſuſpenſione ab officio vel priuatio-
ne iuriſdictionis comprehendi: tamen quia incer-
tum eſt, an electio ſit dicenda actus iuriſdictionis,
vel Eccleſiaſtici officii, ideo diſtincte numeratur.
Octauum quod excommunicatus excludatur ab o- 8.
mnibus actibus forenſibus, ſola ſui defenſione ex-
cepta: & in hoc multa includuntur, nimirum quod
nec actor, neque teſtis, neque aduocatus, neq; pro-
curator eſſe poteſt, quia ab his omnibus muneribus
abſtinere tenetur, & repelli poteſt, & debet, ſi ſit pu-
blice excommunicatus; ſi autem non repellatur, a-
cta eius irrita non ſunt. Nonum, quod ſimili modo
Prohibita illi eſt, omnis humana pactio, & conſe- 9.
quenter omnis contractus, & vſus cuiuslibet offi-
cii, ſeu miniſterii publici, quod humanam commu-
nicationem requirat: quanquam nõ ſtatim inuali-
da ſint omnia, quæ in hoc genere ab illo aguntur,
niſi iuriſdictionem requirant. Decimum, quod 10.
hinc conſequenter prohibitus eſt, ne ad dignitates
temporales, vel officia, aut miniſteria ciuilia & tem-
poralia eligi, vel aſſumi poſsit: quanquã, ſi aſſuma-
tur nõ ſtatim electio vel collatio muneris irrita ſit,
præſertim ſi officium vel dignitas iuriſdictionem
non includat. Vndecimum, & generale incommo- 11.
dum eſt, quod priuet omni humana communica-
tione politica, & humana cum aliis fidelibus quo-
ad vſitatas actiones ſalutandi, colloquẽdi, &c. Quæ
omnia in præcedentibus latę ſunt à nobis expoſita,
& (reſpectiue) ſumpta ſunt ex variis decretis 11. q. 3.
fere per totam, & 15. q. 6. in vltimis capitibus, & 24.
qu. 1. ca. *Audiuimus*, & ex titulis de Sent. excomm. &
de cleric. excom. miniſt. tum. Extra. tum etiam in c.

& ex

& ex ca. *Paſtoralis.* § *Verum*, & capit. *Conſtitutis*, primo de Appellat. & cap. *Cum inter*, de Elect. cap. *Cum dilectus*, de Conſuetud. & c. *Aduerſus*, de immunit. Eccleſiar. c. *Ad probandum*, de re iudic. c. *Poſt ceſsionem*, de Probat. cap. vlt. de procur. c. de Excep. & c. 1. eod. titul. in 6. & cap. *Sacris*, de Sepult. & cap. *Sacris*, de iis quæ vi, & aliis ſimilibus.

2. Quibus adiungere poſſumus duodecimum effectum, quod literæ Apoſtolicæ ab excommunicato imperante, & proceſſus virtute illarum habitus ipſo iure irrita ſunt, pręterquam ſuper excommunicationis, vel appellationis articulo: qui effectus eſt expreſſus in cap. 1. de Reſcript. in 6. eamque in ſuperioribus tetigimus, non tamen latius expoſuimus. tum quia hodie fere nullius eſt cõſiderationis, quia ſemper in reſcriptis præmittitur clauſula abſolutionis ad valorem eorum, adeo vniuerſalis, vt oẽs cenſuras comprehendat, vt notauit Nauarrus in c. *Ita quarundam*, de Iudæis, notab. 11. circa Gloſſam vlt. n. 14. adhibens moderationem quam infra declarabo. Poſſet vero quæri, an textus ille intelligendus ſit de rèſcriptis ſolius Papæ, vel etiam Epiſcoporum, & aliorum ordinariorum: quam quæſtionẽ attigit Nauarrus tom. 2. Conſil. lib. 5. tit. de Sent. excom. conſil. 44. & reſoluit hunc effectum non habere locum in reſcriptis, ſeu facultatibus, aut licentiis ab inferioribus prælatis conceſsis ſuis inferioribus, nam valida ſunt, etiamſi illi quibus conceduntur, ſint excommunicati tempore conceſsionis: quia reſcriptum ſimpliciter dictum in iure non comprehendit niſi reſcripta ſupremorum Principum: & propter multa alia, quæ ibi adducit, quæ mihi videntur hanc partem ſatis probabilem, & ſecuram efficere. Quibus ſolum addo materiam eſſe odioſam, ideoque reſtringendam, quantum vſus verborum patitur. Accedit, communem interpretationem, atque etiam conſuetudinem huic parti fauere.

Sola reſcripta Pontificia ab excommun. interpretata ſunt nulla.

3. Rurſus quæri poteſt an hic effectus intelligendus ſit de ſolis reſcriptis Pontificialibus, & Eccleſiaſticis, vel etiam de Imperialibus, ſeu Regalibus & ſecularibus. Nauarrus enim citato loco numero ſecundo, & ſexto pro comperto ſupponit in his omnibus locum habere: atque diſpenſationem, vel facultatem quamlibet à Rege impetratam per excommunicatum, ipſo iure irritam eſſe. Fundamentum eſſe videtur, quia Pontifex ibi abſolute loquitur de reſcriptis, & non limitat ad ſola Pontificialia: reſcriptum autem ſimpliciter dictum, etiam ſecundum morem loquendi iuris canonici, non tantum Pontificialia, ſed etiam Imperialia reſcripta comprehendere ſolet, vt videre licet, vigeſima quinta, quæſtione ſecunda, & aliis. In contrarium autem mihi occurrit, primo, quod verba illius textus intelligenda ſunt iuxta verba rubricæ, ſeu tituli, ſub quo textus continetur: titulus autem ille, quamuis de reſcriptis ſimpliciter inſcribatur, non eſt niſi de Eccleſiaſticis reſcriptis, vt ex auctore, fine, & diſcurſu illius tituli, tam ibi, quam in Decretalibus colligi poteſt, & ex ſimilibus titulis: nam cum Pontifex agit de Conſtitutionibus, verbi gratia, non de ſecularibus, ſed Eccleſiaſticis tractat: ſic ergo agens de reſcriptis, de Pontificiis, non de ſecularibus loquitur: ergo de eiſdem optime intelligitur textus ille, in quo reſcriptum ab excommunicato impetratum annullatur. Accedit, quod ipſa exceptio, quo in eadem lege additur, ſcilicet, præterquam ſuper excommunicationis articulum, indicat ſatis ſermonem eſſe de Eccleſiaſtico reſcripto. Ità Gloſſa, & interpretes tantum de hoc loquuntur, & nullam video ab eis mentionem fieri ſecularium reſcriptorum. Denique cum materia ſit odioſa, videtur potius reſtringenda, quam amplianda, maxime cum hæc interpretatio ſatis legitima eſſe videatur. Quod ſi in illo capitulo primo talia reſcripta non annullantur, cum in nullo alio fiant irrita, valida erunt, cum ſolum pendeant, ex voluntate concedentis, quæ per ſe efficax eſt, ſecluſa lege prohibente iuxta legem, *Vniuerſis*, Cod. de Precibus Imperatori offerendis. Propter quæ ego in hanc partem maxime propenſus ſum: nihil tamen audeo definire in re graui, quia non inuenio auctorem expreſſe hoc aſſerentem, ſed potius aliquando videntur auctores indifferenter loqui, præſertim Summiſtæ, vt videre licet in Syluestro & aliis, verbo, *Reſcriptum*.

An reſcr. per excommunicat impetrata à ſupremo Principe ſeculari ſint valida.

4 Vltimo inquiri poteſt circa hunc effectum an locum habeat in excommunicato occulto vel ſolum in publico, Nauarrus ſupra numero octauo, refert Archidiaconi ſententiam dicentis, caput illud non comprehendere excommunicatum occultum, ſed ſolum publicum Et quamuis (inquit Nauarrus) cõtrarium ibi teneat cõmunis opinio, ſed grandis eius auctoritas adiunctis prædictis rationibus, multum me mouet in contrariam partem. Sed nihilominus cenſeo veriorem eſſe communem ſententiam, quã tenet etiam Syluester, verbo, *Reſcriptum*, numero ſecundo in fine, citans Directorium, ſcilicet, quamuis excommunicatus ſit omnino ſecretus, reſcriptum ab eo impetratum, ipſo iure nullum eſſe, quia textus ille ſimpliciter & abſolute de excommunicato loquitur, vnde ſine fundamento reſtringeretur ad excommunicatum occultum, præſertim cũ lex illa in odium excomunicationis lata ſit, & excomunicato occulto nullus fauor fiat, argumento Extrauagantis, *Ad euitanda*. Vnde ſolum poſſet hic excipi caſus, in quo excommunicatus occultus virtute talis reſcripti aliquid ageret titulo alicuius publici muneris: tunc enim non in fauorem eius, ſed boni communis factum teneret, vt ſæpe dictum eſt in ſimilibus ex lege, *Barbarius*, ff. de Officio Prætor. Vnde addo, etiã in foro conſcientiæ, & ante iudicis condemnationem, vel declarationem tale reſcriptum nullum eſſe: quanquam hoc ſine cauſa in dubium reuocet Nauarrus ſupra dicto cap. ſeptimo, eo quod illa lex pœnalis ſit: ſed hoc nihil refert. quia in his effectibus priuatiuis, & ad cenſuram pertinet, quæ ſecum affert executionem, ſi effectus ſimpliciter ipſo iure imponitur, ſtatim fit, ſeu irritat & annullat: in textu autem illo verba ſunt ſatis expreſſa, vbi Gloſſa notauit, quam cęteri ſequuntur. Eſt ergo tale reſcriptum ſtatim, & abſque alia ſententia in ſe nullum, & ideo quantumuis excommunicatus occultus ſit, tenebitur in conſcientia nõ vti tali reſcripto, vt in terminis notauit Syluester ſupra ex Directorio.

Alii effectus remoti excommunicationis in excommunicato.

5 PRæter hos effectus, quos per ſe & immediate excommunicatio operatur in ipſum excommunicatum, poſſumus alios addere, qui ſunt remoti, & per accidens, & partim etiam in ſuperioribus tacti ſunt, partim hic explicabuntur. Primus ergo inter hos effectus eſt irregularitas, quam incurrit excommunicatus clericus officium alicuius ordinis exercendo: nam excommunicatio per ſe & immediate non includit hunc effectum, ſed proxima eius cauſa eſt culpa illa quæ committitur ſic miniſtrando, quaſi iniuriam ipſius excommunicationis: excommunicatio autem eſt quaſi materia, vel occaſio remota talis irregularitatis, de qua in ſuperioribus ſatis à nobis dictum eſt.

6. Alius & præcipuus effectus, quem hic exponere oportet, eſt: quia ſi excommunicatus per annum in excommunicatione perſiſtat, ſuſpectus de hæreſi fiet. Ita affirmant communiter Canoniſtæ cum

Gloſſa

Gloſſa in cap. *Contingit*, de Dolo & contumac. & referunt latius Simancas in Cathol. inſtit. c. 27. & Couarruuias ca. *Alma mater*, 1. p §. 7. n. 10. & Direct. Inquiſit. 2. p. q. 47. & late vgolin. tab. 1. de Cenſ. c. 14. §. 3. n. 3. Quæ ſententia ratione videtur fundata: non enim inuenio textum iuris communis, in quo expreſſe hoc caueatur præter cap. *Cum contumacia*, de Hæretic. in 6. vbi non de quolibet excommunicato ſermo eſt, ſed de illo, qui antea erat ſuſpectus de hereſi, & vocatus, vt de fide reſponderet, non comparet, & propter talem contumaciam excommunicatus per annum in illa excommunicatione perſeuerat: nam de illo dicitur eſſe vt hæreticum condemnandum propter vehementem preſumptionem, & contumaciam in tali materia: Hinc vero facta eſt extenſio ad omnem excommunicatum, per annum in tali cenſura perſeuerantem: nam is & claues Eccleſiæ, & ſuffragia: & ſacramenta contemnere videtur, ideoque in ſuſpicionē venit quod male de illis ſentiat, ac per hoc ſuſpenſus in fide efficitur. Quā ſententiam confirmauit Concilium Tridentinum ſeſſ. 25. cap. 2. de Reformatione in fine dicens, *Contra hunc tanquam de hæreſi ſuſpectum procedi poſſe.* Eſt autem hæc ſuſpicio leuis, & hoc operatur, vt ſic ſuſpectus ſeſe canonice purgare teneatur, & niſi id faciat pro conuicto habeatur.

7. *Quam pœnam incurrat clericus in excom. per annum perſeuerans.* His conſequens eſt, vt huiuſmodi excommunicatus per annum inſordeſcens, ſi perſona Eccleſiaſtica ſit, & habeat beneficia, illis priuandus ſit, ita affirmat Couarruuias ſupra cum Canoniſtis in cap. *Cum bona*, de Ætate & qualitate, & in cap. *Rurſus*, 11. quæſt. 3. Inter quos eſt quæſtio an ſic inſordeſcens ipſo iure beneficiis priuatus ſit, vel priuādus veniat. Innocentius enim & alii primum affirmarunt. Sed nullum in iure inuenio eius ſententiæ fundamentum: imo vix poteſt ſecundū probari ex iure. Nam illud cap. *Rurſus*, quoad hoc probandum citari ſolet, rem longe diuerſam conſtituit, nimirum vt excommunicatus, pro aliquo crimine, ſi ſe ſuamque innocentiam defendere voluerit, intra annum excommunicationis hoc faciat: ſi autem per annum id facere neglexerit, poſtea *nulla eius vox penitus audiatur* & idem ſtatuitur ibidem in cap. ſequent. Hoc autem longe diuerſum eſt: vt per ſe patet: quia ibi de beneficiis non agitur ſed de præſumptione vehementi, quæ ob contumaciam & nimiam dilationem pro ſufficiente probatione ad condemnationem ſufficere iure illa ſtatuunt, vt latius Canoniſtæ diſputant. Inde vero inferre non licet quidquā de priuatione beneficii, cum hæc inter ſe, nec ſimilitudinem, nec connexionem habeant, niſi fortaſſe tale ſit crimen, pro quo lata eſt excommunicatio, vt propter illud quis ſit ipſo iure beneficio priuatus: tunc enim non propter contumaciam, & inſordeſcentiā (vt aiunt) vnius anni, ſed pro alio delicto beneficio priuatur, quod ad rem preſentem impertinens eſt. Itaque pro certo habeo hunc non eſſe ipſo iure beneficiis priuatum.

8. *Aliorum opinio.* Quod autem priuandus ſit per iudicis ſententiam, aliqui affirmant, ſed textum non afferunt in quo talis pœna præſcribatur. Et ideo Abbas in ca. 1. de Iudiciis id negat, niſi talis ſit cauſa excommunicationis, vt ſi ſufficienter in iudicio probetur, propter eam poſſit quis beneficiis priuari: nam quia per illam vnius anni pertinaciam ſufficienter probata cenſetur culpa, iuxta dictum c. *Rurſus* cum ſequente 11. q. 3. ideo tunc poterit beneficiis priuari, ſed illud non eſt propter dictam pertinaciam, & ideo ad rem præſentem non fert, vt dixi. Alii vero dicunt vnius anni pertinaciam non ſufficere ad hunc effectum: maiorem tamen ſufficere: quod ſignificat Couarruuias dicto num. 10. dum ait priuari beneficiis ex eo quod non tantum anno, ſed longiori tempore durauit in eo contumacia. Quantum vero eſſe debeat tempus illud, non declarat ſignificat tamen minus quam triennium ſufficere; & deduci ait ex cap. *Cum bona*, de Ætat. & qualit. Vbi ſuſpenſus pro contumacia, & in ſuſpenſione per triennium perſeuerans, beneficiis, quæ antea habebat, priuari percipitur: ibi enim illud tempus non præciſe præſcribitur, ſed ſolum, quia nimia fuerat pertinacia, digna illa pæna declaratur: vnde inſinuatur quoties pertinacia fuerit nimia, etiamſi ad illam durationem non attingat, poſſe illa pæna puniri: videtur autem eſſe nimia quoties annum excedit. Veruntamen cum iam hoc arbitrarium ſit, etiam illa quæ attigerit vnū annum exiſtimari poterit nimia, & ſufficiens ad illam pœnam: maxime cum alia iura illa menſura vnius anni vtantur ad alios effectus, vt ad ſuſpicionem hæreſis & ad prohibitionem delicti. Et ideo fortaſſe Gloſſa vltima in dicto c. *Cum bona* dixit ex quo per annum, & vltra quis permanet in excommunicatione, priuari debere beneficiis.

Itaque in hac re nihil inuenio certo iure ſtatutū, præter illud quod in dicto capit. *Cum bona*, expreſſe continetur, cum ſcilicet, qui per triennium in contumacia perſeuerat, priuandum eſſe beneficiis, vt ibi notarunt Decius & alii. Atque hoc exiſtimo ita pertinere ad officium iudicis, vt ſub obligationem cadat. Infra illud vero tempus opinor rem eſſe arbitrariam, & poſſe quidem iudicem priuare excommunicatum inſordeſcentem per annum, vel vltra, ſuis beneficiis, præciſe ob tantam pertinaciam, propter dictas coniecturas ex iuribus deſumptas adiūcta communi interpretatione & opinione. Et præterea, quia vt Couarruuias notat ex Felino, & aliis, etiam ante annum poteſt quis temporaliter puniri propter contumaciam in excōmunicatione: & affert leges Hiſpaniæ, in quibus hoc peculiariter ſtatuitur, multo ergo magis poſſunt iudices Eccleſiaſtici prudenti arbitrio hoc condigne punire: ergo cum poſt annum expletum iam ille ſit ita odioſus Eccleſiæ, vt pro publico crimino ſo & pro ſuſpecto de hæreſi habeatur, merito cenſeri poteſt dignus beneficiorum priuatione. Quia tamen hoc arbitrarium eſt, & non eſt lege ſtatutum, non videntur teneri iudices in conſcientia ad id ſemper exequendum nam tales poſſunt circumſtantiæ occurrere, vt prudenter iudicent non expedire, aut non eſſe æquum talem pænam imponere. Maxime vero animaduertere debent, vt hæc permanentia in excommunicatione ex contumacia orta ſit: nam ſi proueniat ex aliqua impotentia, vel ignorātia, idque probabile in iudicio fiat, non debet illa pęna puniri: argumento dicti cap. *Dum bona*, ibi. *Pro tanta pertinacia.* Quod pro omnibus quæ de hoc effectu diximus obſeruandum eſt. 9. *Reſolutio.*

Vltimo addendum hic eſt: quod de huiuſmodi excommunicato per annum inſordeſcente Doctores aduertunt, nimirum illum non frui abſolutione illa generali, quæ ſecundum curiæ ſtilum in reſcriptis Pontificis præmitti ſolet ad effectum valoris eorum, vt notauit Rebuffus in ſua praxi beneficior. in forma, & declarat nou. prouiſ. num. 10 & Naua. in c. *Ita quorundam*, de Iudæis notab. 11. in Gloſſ. vlti. num. 14. Vbi refert regulam Cancellariæ, quæ *de inſordeſcentibus* appellatur: in qua plures caſus excommunicationis numerantur, in quibus inſordeſcentia quatuor menſium ad hunc effectum ſufficit. Quod tamen ſemper intelligitur cum dicta moderatione, vt duratio illa ex contumacia naſcatur, & non ex alia ratione, quę excuſationem inducat: quia tunc ſicut ceſſat ratio culpę, ita & rigor pœnæ arg. c. 2. de conſt. cum ſimilibus. 10. *Per annum in excom. inſordeſcens non gaudet generali abſolutione quæ in reſcriptis præmittitur.*

SECTIO

SECTIO II.

Quidnam operetur excommunicatio maior in his qui cum excommunicato participant.

1. *Triplex genus partic. cum excõ.*

QVoniã in ſuperioribus de participãtibus ſpeciatim nõ diſputauimus omnia, quæ ad eos pertinẽt: hic breuiter commemorabimus, & in ſummã redigemus. Principio ergo aduertendum eſt tria genera participantium cum excommunicato, ſcilicet in crimine propter quod excommunicatus eſt in diuinis ſeu ſacris actionibus, & in humanis ſiue politicis, ſeu forenſibus. Quibus omnibus cõmune hoc eſt, vt nulla ſit participatio cũ excommunicato, niſi eius excommunicationem iã contractam ſupponat: nam quæ antecedit etiamſi ſit in ipſo crimine propter quod lata eſt excommunicatio, non eſt participatio cum excommunicato formaliter enim illa determinatio accipienda eſt alias, ad affectum excommunicationis nihil pertinebit vt notat Felin. in c. *Si concubinæ* de Sent. excomm. Deinde nulla eſt propria participatio cum excommunicato, vt nunc loquimur, niſi ſit excommunicatus vitandus, qualis nunc ſolum eſt nominatim denunciatus vel manifeſtus percuſſor clerici, vt nunc ſuppono ex ſupra dictis circa Extrauag. *Ad euitanda*. Debet autem hoc intelligi de participatione ſecundum communicationem externam; nã quoad internam, quæ eſt in ſuffragiis, vel orationibus communibus, ſupra diximus ius antiquum manſiſſe integrum omnemque excommunicatum eſſe ab his ſuffragiis excluſum, non vero ab omni alia communicatione cum fidelibus. Tertio oportet vt quælibet ex his communicationibus ſit prohibita hoc ipſo quod quis excommunicatus eſt, quanquam hoc non ſemper ſufficiat ad formalem participationem eius, qui cum excommunicato cõmunicat. Declaratur prior pars, nam excommunicato non omnis communicatio, & in omni oportunitate prohibita eſt, ſed quæ nec ad ſalutem animæ, nec corporis, nec ad graue peccatum vitandum neceſſaria ſit: quęve in iure explicite, vel implicite nõ excipitur: ergo quoties in iis communicat, quæ illi conceſſa ſunt communicare cum illo, non eſt participare cum excommunicato proprie ac formaliter quatenus excommunicatus eſt, ſed cum eo, quẽ eſſe excommunicatum, impertinens eſt ad illam communicationem. Altera pars exponitur, quia oportet communicationem eſſe voluntariam, ita vt per ignorantiam vel vim non excuſetur, alias dici non poteſt formalis participatio.

Tres conditiones requiruntur vt quis dicatur cum excommunicato participare. 1. 2. 3.

2. *Duos effectus poteſt operari excommunicatio in participante excommunicato.*

His poſitis duos effectus in genere operatur excommunicatio in aliis fidelibus: quoad hanc participationem. Vnus eſt per ſe & immediatus, ſcilicet obligatio ad vitandas dictas participationes cum excommunicato. Secundus eſt magis remotus, & quaſi per accidens, videlicet aliqua cenſura, vel pœna, quam incurrunt participantes cum excommunicato aliquo ex dictis tribus modis. Hi autem duo effectus non ſunt ęquales in omnibus dictis participationibus: & ideo in ſingulis eos breuiter explicare neceſſe eſt.

3. *Iure Eccleſiaſtico prohibetur cõmunicatio in crimine cum excõ.*

Circa participationem ergo in crimine aduertendum eſt, quamuis iure naturę intrinſece malum ſit ac per ſe prohibitum participare cum aliquo in crimine eius: nihilominus quoties aliquis excommunicatur pro aliquo crimine: ſpeciali præcepto Eccleſiaſtico prohiberi omnes alios fideles, ne cum illo participent, vel cooperentur ad contumaciam in tali crimine. Hoc colligitur ex c. *Nuper*, & ex c. *Si concubinæ*, de Sent. excom: Sic igitur habet omnis excommunicatio maior priorem ex dictis effectibus in hoc genere participationis. Dices interdum in multis excommunicationibus declaratur, vt in eis comprehendantur omnes dantes auxilium, fauorem, &c. ſignum ergo eſt, non omnem excommunicationem includere hoc peculiare præceptum Eccleſiaſticum. Reſpondetur, hoc eſſe verum de illa participatione in crimine, quæ eſt ad cõmittendum ipſum crimen, prius quam incurratur excommunicatio, ſeu propter quod incurritur excommunicatio: de illo enim loquuntur ſimilia pręcepta: nos autem agimus, vt in principio dixi de participatione cum eo, qui iam excommunicatus ſupponitur: & ideo non dixi hoc præceptum incluſum in excommunicatione vnius reſpectu aliorum eſſe de non participando in commiſsione criminis, quæ ad excommunicationem ſupponitur, ſed in contumacia in crimine commiſſo, quæ poſt excommunicationem durare ſolet: quam doctrinam bene indicauit Nauar. cap. 27. num. 32.

Secundus vero effectus excommunicationis quoad ſic participantes eſt, quia eandem incurrunt excommunicationem maiorem, quæ ipſi principali delinquenti impoſita eſt. Ita habetur in dicto cap. *Nuper*, quatenus in eo definitur, participantem in crimine cum excommunicato excommunicationem incurrere, à qua non poteſt abſolui niſi ab illo à quo ipſe criminoſus abſolui poteſt: inde enim conſtat illam excommunicationem eſſe maiorem. Et duplex ratio redditur: quia agentem & conſentientem par pœna conſtringere debet: & quia ſic participans in crimine damnato, ipſum damnantẽ offendit. Quæ fuerunt rationes mouentes ad ſtatuendum tale ius. Ex eodẽ principio dicitur in dicto cap. *Si concubinæ*, excommunicationem maiorem latam in concubinas clericorum, ex conſequenti comprehendere ipſos Clericos concubinarios, qui poſt latam ſentẽtiam communicant in eodem crimine talibus concubinis, quia ſcilicet talis excommunicatio vniuerſaliter ad participantes extenditur: non enim tanquã ſpeciale in illo crimine hoc ibi ſtatuitur, ſed ex generali regula infertur. Et propter hęc & ſimilia decreta dicitur in c. *Statuimus* de Sent. excommu. in 6. participantes cum excommunicato non debere à iudicibus generatim excommunicatione maiori damnari, *ſaluis conſtitutionibus, contra illos legitime promulgatis, qui in crimine præſumunt participare damnato.* 4.

Participãs in crimine cum iã excommunicato eandẽ incurrit excommunicationem.

Atque ex hoc ſecundo effectu confirmatur primus: quia Eccleſia non ferret hanc cenſuram in huiuſmodi participãtes niſi in illa participatione ſpecialiter eſſent contumaces, & inobedientes præcepto eiuſdem Eccleſiæ: ergo non ſolum illa participatio in crimine per ſe mala eſt, ſed etiam ſpeciali præcepto ab Eccleſia prohibetur, & tam prohibitio quam cenſura in illis iuribus continetur. Quid autem neceſſarium eſt ad huiuſmodi cenſuram cõtrahendam propter hanc participationem; Reſpõdeo, primum vt ſit communicatio cum eo, qui iam excommunicatus eſt, vt dixi, & conſequenter vt is, qui communicat, ſciat alium eſſe excõmunicatum: nam ſi id ignoret, excuſabitur à contumacia, & conſequenter à cenſura, dummodo ignorantia talis ſit, quæ ad accuſandum ſufficiat, iuxta principia ſuperius tradita de cenſuris in communi. Sed an neceſſarium ſit excommunicatum illum eſſe denunciatum, & hoc ſciri ab ipſo, qui cum eo in crimine participat propter Extrauagantem, *Ad euitanda*: nam antea ſufficiebat ſcientia excommunicationis, nunc autem ſicut non tenemur vitare excommunicatum, niſi denunciatum, ita non videmur teneri ex præcepto ſpeciali Eccleſiæ ad vitandum illũ etiam in crimine, niſi denunciatus ſit, quã uis alioqui ad id teneamur naturali, & diuino iure: ergo non incurretur dicta excommunicatio ſic participando cum excommunicato non denunciato. Atque ita affirmat Nauarrus in dicto cap. 27. nume.

Num ad hanc excõmunicationem incurrendã ſola communicatio cum excommunicato vitando ſufficiat.

112. Quæ ſententia difficilis quidem apparere poteſt, quia vix credibile eſt voluiſſe Concilium Conſtantienſe, aut Baſilienſe auferre ſpecialem obligationem Eccleſiaſticam non communicandi in crimine excommunicato, cum hæc res per ſe, & intrinſece mala ſit: & ideo vtile eſſe non potuerit talē prohibitionē auferre. Nihilominus tamē quia materia fauorabilis eſt, & verba Extrauagantis abſoluta, & generalia ſunt, ſententiam illam probandam cenſeo: nam auferre talem prohibitionem vtile eſſe potuit ad vitanda ſcandala, & pericula: qui fuit finis illius Extrauagantis. Neceſſarium ergo eſt, vt talis communicatio ſit cum excommunicato denunciato.

Vide Felinum dict. c. Si concub.

6. *In quo crimine debeat eſſe hæc communicatio.* Oportet etiam, vt ſit communicatio in crimine propter quod excommunicatus eſt. Hoc eſt enim, quod dicitur in dicto capit. *Statuimus In crimine damnato.* Et ratio eſt clara ex dictis, quia alias non eſſet communicatio hoc ſpeciali modo contraria, & iniurioſa excommunicationi. Vnde ſi Petrus eſſet excommunicatus propter furtum in tali Eccleſia factum, & Paulus poſtea cum eo communicaret in crimine damnato: ſecus vero eſſet, ſi ille fuiſſet excommunicatus, quia fur abſolute: poſtea enim cum illo communicando in quocunque furto, iam eſſet excommunicatio in crimine damnato: & ſic de aliis ſimilibus. Denique qualis debeat eſſe hæc cōmunicatio, ſeu participatio, bene declarat Richardus in 4. diſt. 18. art. 9. quæſt. 2. dicens neceſſarium eſſe, vt aliquis per ſe moraliter influat, ſeu cooperetur ad crimen alterius, quatenus tale eſt, & ſub tali cenſura prohibitum, ſiue id ſit dando auxiliū, ſiue fauorem, aut conſilium, iuxta dictum capit. *Nuper* non autem ſatis erit fauere ipſi perſonæ, vel ſecundum ſe, vel in alio opere, licet inde ex accidente, ſeu in directe reſultet excommunicatum fieri potentiorem, animoſiorem ad ſuum crimen continuandum.

Qualis debeat eſſe hæc communicatio.

7. *Cenſura hæc eſt lata à iure.* Atque ex his intelligitur, hanc cenſuram eſſe ipſo iure latam, non ab homine, etiam quando ipſe principaliter excommunicatus ab homine ligatus eſt: quod notauit Couarruuias in capit. *Alma*, 1. par. §. 3. numero 5. & dicit eſſe communem ſententiam: Ac merito: nā aperte colligitur ex dicto ca. *Statuimus* in illis verbis, *Saluis conſtitutionibus contra illos legitime promulgatis*, &c. Hic ergo effectus ex illis conſtitutionibus proxime naſcitur. Item peculiare illud ius Eccleſiaſticum, quo hæc communicatio in crimine ſtrictius prohibita eſt, ius commune eſt: & illi eſt per ſe & virtute ſua annexa hæc cenſura: ergo ipſo iure incurritur. Cuius argumentum etiam eſt, quia licet iudex alterum excommunicans, velit ab hac obligatione, & cenſura excipere excōmunicantes in tali crimine, non poterit cuius ratio non eſt alia, niſi quia non eius voluntate fertur: ſed poſita priori excōmunicatione neceſſario conſequitur ex vi ipſius iuris. Sicut excommunicatio minor, quę incurritur propter alias cōmunicationes, licet interdum ſupponat excommunicationem maiorē ab homine latam, ipſa tamen ſemper ex vi iuris incurritur: & non iudicis, ſed iuris exiſtit, vt expreſſe aſſeritur in dicto cap. *Nuper.* Vbi etiam ponderanda ſunt illa verba: *Quamuis enim & tunc*, &c. nam per ea manifeſte æquiparantur, quoad hoc excommunicatio maior, quæ incurritur propter communicationem in crimine: & minor, quæ ob communem communicationem, ſcilicet, quod vtraque eſt à iure. Atque hinc fit, vt ſicut Epiſcopus, qui aliquem excommunicauit communicando cum illo in actionibus vulgaribus, in minorem excommunicationem incidit, ita, ſi cum eodem communicet in crimine, incidit in maiorem: eſt enim eadem vtrobique ratio, quia vtraque pœna ipſo iure impoſita eſt, cui omnis excommunicator eſt ſubiectus, præter Summum Pontificem: quod tamen non procederet, ſi hæc excommunicatio eſſet ab homine: quia nemo poteſt ſeipſum excommunicare.

Tandem addendum eſt, huiuſmodi cenſuram eſſe reſeruatam ei, qui illum excommunicauit, cum quo in crimine participatur. Ita cauetur in dicto cap. *Nuper.* Quod factum eſſe videtur quaſi in ſatiſfactionem eius: quia ſic participans cum excommunicato, excommunicationem maxime offendere videtur. Quapropter ſi excommunicatio principalis erat à iure, & nō reſeruata excommunicatione participantis, in eodem ordine manebit, & à quocunque ordinario tolli poterit: ſi autem prior ſit reſeruata, altera etiam eidem reſeruata erit: ſi vero prior excommunicatio ſit ab homine, ſicut hæc non tollitur niſi ab, eo qui eam tulit: ita neque altera Nunquam tamen excluditur Superior, iuxta tradita ſupra de cenſuris in communi, & adnotatur in dicto cap. *Nuper.* Vnde in eo caſu ſi contingat, excommunicatum participare in crimine cum excommunicato à ſe, à Superiori tantum abſolui poterit, cum non poſſit ipſe abſoluere ſeipſum: quamuis probabile ſit, poſſe alteri ſuammet poteſtatem committere, & ita ab alio per iuriſdictionem à ſe delegatam abſolui, ſicut abſoluitur Pontifex à peccatis: de quo alias. Aduertit autem Nauarrus in dicto numero 112. hunc participantem in crimine cum excommunicato, non ſemel tantum, ſed toties hanc cenſuram incurrere, quoties cum illo in crimine participat: quia toties agit contra canonem. Vnde fit, vt tunc pluribus abſolutionibus indigeat, vel vna quæ in plures cenſuras feratur, iuxta ſuperius dicta de cenſuris in communi.

8. *Quis poſſit ab hac excommunicatione abſoluere.*

De excommunicatione in diuinis cum excommunicato.

Circa ſecundum punctum de participatione in ſacris, ſeu diuinis, nihil fere addendum ſupereſt: nam in ſuperioribus factis declarauimus duos illos effectus, quos excommunicatio habet circa hanc communicationem, ſcilicet prohibitionem, & pœnam. Et de priori oſtendimus eſſe adeo grauem, vt ex genere ſuo obliget ſub mortali, quamquam ex leuitate materiæ poſſit eſſe veniale, & interdum poſſit habere iuſtam excuſationem ignorantiæ, vel neceſſitatis, vt ibi ſatis explicuimus. De ſecundo vero effectu diximus, generatim loquendo, nullam pœnam, vel cenſuram nouam hinc reſultare, præter excommunicationem minorem, quæ pro qualibet communicatione cum excommunicato incurritur. Dico autem *generatim*: nam Clerici exercentes diuina, vel ad illa admittentes excommunicatos, interdum fiunt irregulares, interdum ſuſpenduntur, aliquando concurrentibus multis conditionibus maiorem excommunicationem incurrunt Papæ reſeruatam: iuxta cap. *Significauit*, de Sententia excommunic. Quæ omnia cum in Superioribus late tractata ſint, hic repetere nō eſt neceſſe. Sicut etiam poſſit hic addi limitatio de excommunicatione maiori iis impoſita, qui excommunicatum Eccleſiaſticæ tradunt ſepulturæ: nam illa etiam eſt quædam communicatio in ſacris: tamen illam etiam fuſe explicuimus ſupra, de illa cōmunicatione differentes. 9.

De communicatione vulgari cum excommunicato.

Circa tertium punctum de quauis alia externa & vulgari communicatione, ſatis etiam ex ſuperioribus conſtant duo illa, quæ hic propoſuimus: ſcilicet obligatio, & pœna: nam obligationem 10.

nem oſtendimus eſt variis iuribus, quæ de hac re loquuntur: eamque ita grauem eſſe declarauimus, vt in illa etiam materia ſæpe obliget ſub mortali: quãuis in ſingulis actionibus humanæ, & politicæ communicationis, regulariter loquendo, & ſecluſo contemptu ſolum obliget ſub veniali. De pœna vero certum eſt ibi non interuenire aliam cenſuram, præter excommunicationem minorem loquendo de cenſura ipſo iure lata: nam ab homine interdum extenditur excommunicatio maior ad communicantes cum excommunicato, in hoc genere communicationis: illa vero ferri non poteſt per ſententiam generalem, ſed per ſpecialem in determinatam perſonam, trinaque monitione præmiſſa: & aliter lata huiuſmodi excommunicatio nulla exiſtit, iuxta cap. *Statuimus*, de Sententia excommunicationis, in 6. Et hactenus de effectibus excommunicationis.

DISPVTATIO XVIII.

De cauſis maioris excommunicationis.

MAteria hæc in ſuperiori tractatu de Cenſuris in communi copioſe diſputata eſt, & fere omnia, quæ diximus, maxime in excommunicatione locum habent: ideoque ſolum neceſſe eſt breuiſſime colligere, quæ ad hanc cenſuram pertinent, & ſiquid ſpeciale ſupereſt, illud addere. Et eandem rationem, quamuis de ſingulis cauſis proprias diſputationes ſupra inſtituerimus in præſenti hac vnica omnes comprehendemus.

SECTIO I.

Quis poſſit excommunicationis cenſuram ferre.

1. *Cauſa efficiens excommunicationis duplex.*

DIximus in ſuperioribus, duplicem eſſe excommunicationem: à iure ſcilicet, & ab homine: quæ diuiſio ab efficientibus cauſis ſumpta eſt: duplex ergo eſt cauſa efficiens excommunicationis: ſcilicet ius: & homo: vel certe quia hoc ius non eſt diuinum, ſed humanum tantum Eccleſiaſticum: ideo ſimpliciter dici poteſt homo Eccleſiaſticus, ſeu poteſtatem habens Eccleſiaſticam, cauſa efficiens huius cenſuræ. Duobus tamen modis, ſcilicet vel ferendo ius, vel ferendo ſententiam vel in generali, vel in ſpeciali hanc pœnam continentem. Vnde fit, poteſtatem Eccleſiaſticam proxime, ac per ſe neceſſariam ad excommunicationem ferendam eſſe poteſtatem iuriſdictionis Eccleſiaſtici fori contentioſi. Nam hæc eſt proximum, ac per ſe principuum ius dicendi ſiue per leges, ſiue per ſententiam, quamuis non æqualis ad vtrumque modum: ſed altior, & maior iuriſdictio ad leges condendas, & conſequẽter ad excommunicationem à iure ferẽdam, quam ab homine, neceſſaria ſit. Poteſtas autẽ ordinis per ſe ad hunc actum non requiritur, quamuis iuxta rationabilem Eccleſiæ conſuetudinem inſtitutioni Chriſti, & rerum naturis conſentaneam, nunquam illa iuriſdictio ſine aliquo ordinis fundamento, vel initio concedatur. Quæ omnia in ſuperioribus tractata, & explicata ſunt, & in eis conueniunt Theologi in quarto, diſtinctione decimaoctaua & Canoniſtæ in cap. *Cum ab Eccleſiarum*, de officio ordinar. & capit. *Tranſmiſſam*, de Elect. cum ſimilibus. Na-

...n ferente ...commu...cationem ...teſtas iu...ſdictionis ...ccleſiaſti... conten...oſi fori ne...ſſaria.

uarrus referens alios in cap. *Cum contingat*, de Reſcript. in 2. cauſ. nullit. nu. 27.

Circa ius, quatenus eſt cauſa huius cenſuræ, ſolum occurrebat hic addendum, quæ ſint illa ſpecialia iura, in quibus talis cenſura ipſo facto contrahẽda fertur: nam cætera, quæ de hac cauſa in communi ſumpta, & de verbis neceſſariis ad hunc effectum, deſiderari poſſunt, in diſputatione 3. ſectione 2. dicta ſunt. Verumtamen ne hanc cauſarum excommunicationis tractationem, & cognitionem obſcuram, & prolixam reddamus, commodius erit poſt conſummatam doctrinam de excommunicatione maiori, omnes excommunicationes iure ipſo latas recenſere, eaſque breuiter explicare. 2.

De excommunicatione ab homine.

CIrca excommunicationem ab homine præter ea, quæ diximus de cenſura in communi, quæ hic applicanda ſunt, duo tantum addenda occurrunt: primum eſt, an Parochi habeant aliquando poteſtatem excommunicandi ſaltem pro aliquibus delictis: nam quidam Doctores hoc eis tribuere videntur, vt patet ex Diuo Thoma in 4. diſtinction. 18 quæ. 2. art. 2. quæſt. 1. quam refert & ſequitur Syl- ueſter, *Excommunicatio*, 1. numero 5. vbi ait, ex officio tantum Epiſcopos hoc poſſe, tamen in furto, & rapina, & ſimilibus caſibus à iure conceſsis, etiam Parochos habere hãc poteſtatem quaſi delegatam, & excõmiſsione. Addit præterea Syluester ex Hoſtienſi, etiam in notoriis, quæ non indigent inquiſitione vlla, poſſe Parochos excommunicare. Imo Gloſſa in capit. 29. quæſt. 1. & in §. *His*, poſt ca. *Miramur*, verſ. *Cum ergo*, 24. quæſtion. 1. dicit, quemlibet Sacerdotem poſſe excõmunicare. Sed hoc improbabile eſt: & illud etiam de Parochis eſt mihi incertum, quia non inuenio ordinarium ius, vel ſcriptũ priuilegium, in quo fundatum ſit. Nam cap. *Cum inhibitio*, §. *Sane*, quod citari ſolet, nihil probat, quia ibi ſolum habetur, & ad Parochi munus pertinere, prohibere clandeſtina matrimonia: quod autem id poſsit, ſub hac cenſura prohibere, ibi non dicitur. Quapropter generaliter ſtatuendum eſt, parochos non poſſe excommunicare, ſed tantum Epiſcopos iure quaſi proprio. Quæ eſt communis ſententia cum Gloſſa in cap. *Nemo*, 2. qu. 1. tenet Abbas in cap. *Si Sacerdos*, 2. de offic. ordinar. num. 10. & cap. *Si quis contra Clericum*, num. 51. & cap. *Cum contingat*, num. 3. de Foro competent. Nauarrus in cap. *Cum contingat*, de Reſcript. Soto in 4. d. 22. quæſt. 2. art. 1. Quod tamen extendendum eſt ad eos, qui iuriſdictionem Epiſcopalem participant ex ſpeciali inſtitutione, aut priuilegio, vel etiam conſuetudine. Quo ſolo titulo poterunt excipi aliqui Parochi, ſi alicubi ſit conſuetudo, vt in aliquibus caſibus poſsint excommunicare, vt notauit Abbas in cap. 3. de offic. ordinarii numero decimo, nam conſuetudo interdum dat iuriſdictionem, vt in ſuperioribus tractatum eſt. Illa vero ſecluſa, Parochi non habent iuriſdictionem in foro contentioſo, neque in cauſa aliqua iudicium ferre poſſunt: ergo nec ſententiam excommunicationis. 3.

Num parochi poſſint excommunicare.

De clandeſtina deſponſat.

Aliud pũctum tractandum eſt de Epiſcopis, quomodo poſsint ſententiam excommunicationis ferre, quæ completum habeat effectum. Et eſt ratio dubii, tum ex parte excommunicati, tum ex parte aliorũ fidelium. Ex priori quidem capite, quia excommunicatus vbique terrarum tenetur abſtinere ab omni fidelium communicatione, & à Sacramẽtorum, & aliorum diuinorum participatione: Epiſcopus autem particularis non poteſt ferre legem, quæ obliget ſubditos, qui extra ſuã diœceſim verſantur: multoq́ minus poteſt ferre legem, quæ obliget ſubditum, etiamſi domicilium mutet: cum ta- 4.

An Epiſcopus ferre poſſit ſententiam excõmunicationis, quæ habeat completum effectum.

Prior dubitãdi ratio.

men cenſura ſemper liget, donec per abſolutionem tollatur, quantumuis aliquis domicilium mutet Nec minor eſt difficultas ex alio capite, quia excõmunicatio obligat fideles omnes ad vitandum ipſum excommunicatum: præceptum autem particularis Epiſcopi non poteſt vniuerſos fideles obligare. Et confirmatur: nam Epiſcopus non poteſt concedere indulgentias ſubditis alterius Epiſcopi in eius diœceſi: ergo nec poteſt illos obligare ad vitandum excommuncatum à ſe extra diœceſim ſuam.

Poſterior dubitandi ratio.

5. *Prior ſententia.* Propter has difficultates, præſertim propter ſecundam, Doctores in ſententias extreme contrarias abierunt: Prior eſt, fideles diuino iure teneri ad vitandum quemcunque excommunicatum, hoc ipſo quod excommunicatus eſt: qui à fortiori dicent idem de ipſo excommunicato: nam maior eſt obligatio excommunicati ad vitãdos alios, quam aliorum ad vitandum ipſum. Quam ſententiam fundant in verbis illis Matth. 18. *Sit tibi tanquam Ethnicus & publicanus*: & in ipſa natura excommunicationis, quæ eſt præciſio quædam membri à corpore Eccleſiæ: ex qua præciſione ex natura rei ſequitur, vt non ſit communicatio inter tale membrum, & corpus, ſeu alia membra corporis: ſicut per analogiam ad membrum abſciſſum à corpore humano facile declarari poteſt. Qua ſententia ſuppoſita facile reſpondent ad difficultates poſitas, Epiſcopum, vel quemlibet alium Iudicem particularem imponere cenſuram excommunicationis, qua impoſita, iure ipſo diuino reſultant omnes obligationes prædictæ: & ideo optime fieri poſſe, vt talis obligatio extra territorium, & vltra ſubditos ferentes excõmunicationem extendatur.

6. *Reiicitur.* Hæc vero ſententia aut falſa eſt, aut ad rem præſentem explicandam nihil deſeruit. Declaratur: nam vel intelligit ius ipſum diuinum immediate obligare ad vitandum excommunicatum. Et hoc eſt falſum, vt in principio huius materiæ, & de cenſuris in communi oſtenſum eſt, & ex dictis de effectibus excommunicationis eſt: manifeſtum: nam vidimus Eccleſiam minuere, & ampliare hanc prohibitionem, & perſonas aliquas ab illa eximere: quæ omnia oſtendunt eam immediate manare ab Eccleſiaſtico præcepto. Si vero intelligatur ſolum mediate, & remote oriri ex diuino iure illam obligationẽ, ſic verum quidem aſſumitur: tamen id nihil deſeruit ad expediendas difficultates poſitas. Probatur: quia illa radicalis, ſeu mediata obligatio iuris diuini ſupponit Eccleſiaſticum præceptum: nam in hoc conſiſtit, quod ipſum ius diuinum dictat parendum eſſe Eccleſiæ, & abſtinendum eſſe ab iis, à quibus ipſa præcipit abſtinere, hunc enim ſenſum habent verba illa Chriſti: *Si eccleſiam non audierit, ſit tibi tanquam Ethnicus, & publicanus.* Et hoc modo dici poteſt excommunicatio obligare ex natura ſua: quia natura eius nihil aliud eſt quam quædam moralis prohibitio, ſeu prohibitionum collectio: ergo illa iuris diuini obligatio remota ſupponit Eccleſiaſticum præcptum validum, & cum iuriſdictione latum: ergo ſupponit id, quod inquirimus, neque explicat difficultatem tactam, quo modo ſcilicet prçceptum priuati Epiſcopi tale ſit, vt obliget omnes fideles ad parendum illi.

7. *Poſterior ſententia.* Alii ergo dixerunt, Epiſcopos particulares non poſſe iure ſuo, & quaſi poteſtate ordinaria excommunicationem ferre, quæ obliget omnes fideles ad vitandum excommunicatum, ſed ſolum ſuos ſubditos: nunc autem id facere Epiſcopos ex commiſſione, & tanquam delegatos Summi Pontificis. Ita ſentit Scotus in 4. diſt. 19. quæſt. 1. art. 5. Veruntamen hæc ſententia non eſt conſentanea ſacris canonibus

Improbatur. ſunt enim multi, in quibus docetur, excommunicationem ferre eo modo, quo nunc in Eccleſia fertur, ad munus Epiſcopi iure, & officio ordinario pertinere, vt patet ex cap. *Cum ab Eccleſiarum*, de offic. ordinar. & cap. *Tranſmiſſam*, de elect. & c. *Corripiantur*, 24. quæſt. 2. & in multis aliis 11. quæſt. 3. Et ratione probatur: quia Epiſcopi iure diuino ſunt Principes & Paſtores perfecti in ſuo ordine ſuarum Eccleſiarum: ergo ex vi ſui muneris requirunt poteſtatem ligandi, ac ſoluẽdi, tum directiuam, tum etiam coerciuam ſpiritualem, quantum neceſſe eſt ad cõueniens Eccleſiæ ſuæ regimen: huiuſmodi autem eſt poteſtas hæc excommunicandi, vt ſupra vidimus, & fundauimus in verbis Chriſti Matt. 18. Et ibi etiam declarauimus, quomodo hæc poteſtas ex vi ſui muneris iure diuino debeatur Epiſcopis, quamuis immediate per hominem, id eſt, per Summum Pontificem concedatur.

8. *Germani dubii deciſio.* Vera ergo reſponſio eſt facilis, ſi aduertamus aliud eſſe agere de authore excõmunicationis quoad inſtitutionem eius: aliud de effectione ſeu impoſitione ipſius excommunicationis in tali perſona, ſeu ſubiecto. Si loquamur priori modo, clarum eſt, nullum Epiſcopum ſua priuata, & particulari iuriſdictione potuiſſe tale genus cenſuræ inſtituere, quæ ita obliget, ſicut nunc obligat excommunicatio, vt difficultas tacta ſufficienter probat. Vnde qui in cõtrario ſenſu dicunt, Epiſcopos, ſtando in ſolo iure diuino, & nulla interueniente Eccleſiæ inſtitutione, poſſe eodem modo excommunicare, quo nunc excommunicant, & obligant, mihi ſine probabilitate loqui videntur, quia hoc genus pœnæ, & cenſuræ eo modo: quo nunc eſt in vſu, non eſt ſine Eccleſiæ inſtitutione, vt in ſuperioribus late oſtenſum eſt. Neque ex iuriſdictione Epiſcoporum, neque ex aliquo principio iuris diuini colligi poteſt, quod ſit talis poteſtas in aliquo particulari Epiſcopo. Nam quod Chriſtus Dominus dixit Matth. 18. *Dic Eccleſiæ & ſi Eccleſiam non audierit, ſit tibi tanquam Ethnicus, & Publicanus*: intelligendum eſt ſecundum modum ab Eccleſia præſcribendum, vt ſupra declaratum eſt: & hoc ſatis eſt ad conueniens Eccleſiæ regimen, & ad contumaces corrigendos. Et declarat exemplo, nam licet Epiſcopus aliquis nunc vellet ſtatutum, aut ſententiam generalem ferre ſub cenſura excõmunicationis, quæ obligaret alios ad vitandum excommunicatum ante denunciationem, non poſſet id facere, cum tamen ante Concilium Conſtantienſe id poſſet. Cuius ratio non eſt alia, niſi quia Eccleſia prius ſtatuerat talem modum cenſuræ, nunc autem limitauit, & ex parte mutauit inſtitutionẽ: ergo ſignum eſt non eſſe datum Epiſcopis iure diuino, vt poſſint ferre cenſuram, prout voluerint, nec vt obligent homines niſi iuxta modum, & inſtitutionem cenſuræ ab Eccleſia factam. At loquendo de effectione cenſuræ iam ab Eccleſia inſtitutæ, ſic poteſt Epiſcopus talem cenſuram imponere, quæ obliget omnes iuxta naturam, ſeu inſtitutionem talis cenſuræ. Quod clarius conſtabit reſpondendo ad ſingulas partes difficultatis propoſitæ.

9. *Satisfit priori rationi dubitandi.* Circa priorem ergo partem agere poſſumus de ſubdito Epiſcopi extra territorium exiſtente, vel antequam illum per cenſuram liget, vt poſtquam iam ligatus eſt. Prior conſideratio ad rem præſentem non ſpectat, ſed de illa videri poſſunt ſuperius tractata de cenſuris in communi, vbi diſputauimus an per ſtatutum generale poſſit Epiſcopus excommunicare ſubditum extra territorium ſuum cõtra ſtatutum delinquentem: & an idem ſit de ſententia generali, item de ſpeciali propter delictum extra territorium commiſſum, vel intra territorium, ſi poſt delictum extra vagetur: nam quæ ibi diximus eodem modo procedunt de excommunicatione. Poſtquam vero excommunicatio impoſita eſt, parum refert an ſubditus extra territorium vagetur, nec ne: quia quocunque tendat, ſecum excommunicationẽ defert, quia illi quaſi ineſt. Et ideo dicũt Iuriſtę, quod excommunicatio ſequitur excommunicatum,

nicatum vt lepra leproſum. Quò fit, vt quantum ad ipſum ſpectat, quocunque tendat eoſdem excommunicationis effectus patiatur:nam hęc eſt vis & efficacia, quam excommunicatio ex vi ſuæ inſtitutionis habet. Vnde vt omittamus quæſtionem illam an præceptum proprii Epiſcopi obliget ſubditum, quando extra territorium eius verſatur: de qua re nonnihil diximus ſupra, in pręſenti non eſt dubium, quin per cenſuram hoc modo obliget propter rationem factam. Et ob eandem non liberabitur ab eodem onere, etiamſi mutet domicilium: quia per hoc ſolum non liberatur à cenſura: & quia quantum ad illam particularem cauſam propter inchoatum in ea iudicium; factus eſt ſpeciali modo ſubiectus excommunicanti, vt ſupra etiam tetigimus.

10. *Poſterior dubitandi ratio diluitur.* Simili modo expedienda eſt altera pars difficultatis, vt recte notauit Soto in 4. diſt. 22. quæſt. 2. art. 1. Cum enim excommunicatio duret, vbicunque excommunicatus verſetur, vbique habet ſuos effectus natura ſua inſtitutioni conſentaneos, inter quos vnus eſt, vt omnes fideles obliget ad vitandum excommunicatum tanquam alienum, & ab Eccleſia præciſum. Hæc autem excommunicationis inſtitutio ex Eccleſiæ traditione, & decretis manifeſta eſt, vt patet ex multis canonibus Apoſtolorũ & ex Concilio Niceno can. 5. & ex cap. *Si quis à proprio*, & cap. *Curæ ſit*, & cap. *Sicut Apoſtoli*, cum aliis 11. quæſt. 3. & in cap. 1. de Raptorib. & cap. 3. §. 1. de Priuileg. cum ſimilibus. Quibus locis id notant Doctores, & videri etiam poteſt Couarruuias in capit. *Alma*, 1. part. §. 3. num. 2. Cætera de hac cauſa, circa cenſuram in communi dicta ſunt.

SECTIO II.

Quis poſſit excommunicari.

1. EXplicata cauſa efficienti, vt explicanda eſt quaſi ſubiectiua, quæ cum illa habet correlationem, ſeu reſpectum inferioris; ſeu ſubiecti ad Superiorem. De qua re multa diximus diſputatione quinta de cenſuris in communi, quę in excõmunicatione locum habẽt. Itaque ex ibi dictis conſtat, ſubiectum capax excommunicationis eſſe hominem viatorem, & viuentem hac vita mortali adultum, & baptizatum: & qui in terris Superiorem habeat, ſeu alteri ſubiectus ſit: quę omnes conditiones ibi ſunt declaratę & conſequenter expoſitum eſt, quomodo excommunicatio vel abſolutio eius ferri poſſit in defunctum. Item quomodo feratur in perſonam certam, poſſitq; in eandem multoties ferri ſeu multiplicari. Ac deniq; quis cenſendus ſit ſubditus, vel ſubiectus ſufficienter ad incurrendam cenſuram, præſertim generatim latam. Hic ergo duo tantum ſuperſunt aduertenda, quæ ſunt excommunicationis propria.

2. *Excommunicatio ferri non poteſt in communitatem.* Primum eſt, excommunicationem ferri non poſſe in communitatem: ideoque eum, qui excommunicatur, ſemper eſſe debere perſonam aliquam ſingularem. Ita ſtatuitur in cap. *Romana*, §. *In Vniuerſitatem*, de Sententia excommunicationis in 6. Cuius conſtitutionis rationem merito aliquis inquiret: nam Vniuerſitas vt ſic id eſt Collegium, ſeu Capitulum grauiter delinquere poteſt, ergo & puniri, vel per diſciplinam Eccleſiaſticam corrigi: ideoq; aliæ cenſuræ in communitatem feruntur, ergo etiam per excõmunicationem corrigi poteſt. Hãc rem late tractat, Couarruuias libro ſecundo, Variar. cap. 8. numer. 9. Nauarrus cap. 27. num. 16. Vt tamen breuiter rationem explicem, aduerto duobus modis poſſe cenſuram aliquam in communitatem ferri. *Dupliciter ferri poteſt cenſura in communitatem.* Primo in ſolam communitatem, vt communitas eſt, id eſt, quatenus eſt vnum corpus politicum, ita vt non deſcendat ad ſingulas perſonas ſecundum ſe, ſed ſolum illas comprehendat, quatenus vnum corpus conſtituunt, quomodo ferri ſolet ſuſpenſio in communitatem. Alio modo poteſt ferri cenſura in communitatem ratione ſingularum perſonarum, ita tamen vt non feratur cenſura in perſonas certas ſeu determinatas, ſed communiter, ſeu confuſe in omnes homines huius ciuitatis vel regni: quomodo ferri ſolet interdictum in communitatem vt infra videbimus. Vtroque ergo modo prohibitum eſt collegium, aut Capitulum excommunicare: nam dictum cap. *Romana*, ſimpliciter id prohibet ergo prohibet quocunque modo fiat. Et ita intelligitur ab hominibus & merito tum quia abſoluta legis verba non ſunt limitanda, niſi neceſsitas vrgeat, vel ex alio iure, vel ex euidente ratione: tum etiam quia illa lex quoad illam partem fauorabilis eſt, & ideo amplianda: tum deniq; quia in fine illius textus ſubditur. *Sed in illos duntaxat, de Collegio. & Vniuerſitate*, &c. quæ dictio excluſiua omnem alium modum interdicit.

Ratio autem pro priori parte reddi poteſt: quia bona quibus principaliter priuat excommunicatio, perſonalia ſunt, ſeu ad ſingulas perſonas pertinentia, quia ſunt ſpiritualia, & ſimiliter communicatio, & actus quos interdicit excommunicato, perſonales ſunt regulariter loquendo. Alioqui enim ſunt actus iuriſdictionis, quos tollit etiam excommunicatio eoſque poteſt interdum communitas exercere: tamen hi ſufficienter prohibentur per ſuſpenſionem, nec propter illos ſolos eſt neceſſaria excommunicatio. Propter hanc ergo cauſam non fertur excommunicatio in communitatem priori modo conſideratam. Et hoc eſt, quod ex ſententia Doctorum iuris Pontificii refert Couarruuias, cõmunitatem ſcilicet non eſſe vnum corpus verum, ſed fictum, neque habere vnam animam rationalem communem: & ideo non eſſe capacem excommunicationis: hoc enim eſt verum de communitate primo modo ſpectata. Ratio autem poſterioris partis, quæ etiam extendi poteſt ad priorem, & ideo in illo textu generaliter aſsignatur, eſt, quia cenſura quæ illo modo fertur in communitatem, omnes eius perſonas complectitur, etiamſi non deliquerint hoc autem excommunicationi repugnat: ergo, Maior patet cum exemplo interdicti, tum ratione: ſi enim tantum perſonas delinquentes comprehenderet, iam non ferretur in communitatem, ſed in eos, qui tale delictum commiſerunt: quod eſt ferri in ſingulas perſonas, non in communitatem Minor vero conſtat ex cap. *Nemo*, cum aliis 11. qu. 3. Et hanc rationem tetigit ibi Pontifex, dicens: *Cum nonnunquam contingeret innoxios huiuſmodi ſententia irretiri* pro certo ſupponens, illud eſſe magnum abſurdum. Quod latius declrauit Auguſtinus Epiſt. 75. cap. *Si habes*, 24. quæſt. 3. & ex dicendis ſectione ſequenti latius conſtabit. 3. *Ratione ſuadetur aſſertio.*

Secundum notandum eſt in hac cenſura excommunicationis ſpeciale eſſe vt per eam generaliter latam ligari poſsint non tantum laici omnes, & Clerici inferiores, ſed etiam Epiſcopi, & quilibet Prælati illis inferiores infra ſummum Pontificem, dummodo author canonis, & ſententiæ illis ſuperior ſit, & verba ſint adeo vniuerſalia, vt eas comprehendant. Ratio eſt, quia ſecundum commune ius omnes hæ perſonæ ſunt capaces, huius cenſuræ vt paſsim ex iure conſtat, ſatiſque oſtenſum eſt agendo de cenſuris in communi: verba autem legis, ſi generalia ſint, omnes ſubditos comprehendunt, tam quoad obligationem, quam quoad pænam, ſi ſint capaces eius, & alio iure vel priuilegio non excipiantur: quia hęc eſt vis generalium verborum. In præſenti autem nullum eſt ius, aut priuilegium, quo excipiantur Epiſcopi, aut quicunque alii Præ- 4. *Excommunicatio per verba communia lata omnes infra Pontificem comprehendit.*

lati à generali lege, vel ſententia imponente excommunicationis pœnam: ergo illam incurrēt, ſi tranſgreſſores legis exiſtant.

5. *Obiectioni occurritur.* Obiici vero poteſt cap. *Quia periculoſum*, de Sent. excomm. in 6. vbi conceditur Epiſcopis, & ſuperioribus Prælatis, ne ligentur cenſura generatim lata, niſi illorum expreſſa mentio fiat. Reſpondetur. ibi non eſſe ſermonem de cenſura in genere, ſed ſpeciatim de ſuſpenſione, & interdicto, vt ibi Gloſſa notauit verbo *Suſpenſionis*. ac propterea docuit, priuilegium illud non habere locum in cenſura excommunicationis: quam Gloſſam omnes communiter approbant. Sed inſtare poteſt aliquis: quia ratio illius textus æque, vel magis locum habet in excommunicatione, quam in aliis duabus cenſuris, ſcilicet *quia periculoſum eſt Epiſcopis propter Pontificale munus incurrere ipſo facto ſuſpenſionem*: non eſt enim munus periculoſum incurrere ipſo facto excommunicationem, imo periculoſius hoc dici poteſt: quia excōmunicatio re ipſa includit omnes effectus ſuſpenſionis, & plures alios, grauiori modo impedientes functiones Pontificales. Quapropter quamuis in illo textu non fiat expreſſa mentio excommunicationis, intelligi poſſit à fortiori comprehenſa ſub ſuſpenſione: quia omnis excommunicatio ſuſpenſio quędam eſt ſaltem materialiter, vt ſic dicā. Et poſſet hęc interpretatio iuuari, tū quia fauorabilis eſt, & fauores ſunt ampliandi: tū etiam quia illud eſt beneficium Principis: quod ampliſsime interpretandum eſt, vt communiter dicunt Iuris interpretes argument. regulæ *Decet*, de regul. Iur. in 6.

6. Sed licet hæc apparenter dicta ſint, recedendum non eſt à communi ſententia, quia verba illius textus ſatis clara, & pręciſa ſunt: ergo in proprietate accipienda iuxta conſuetudinem iuris: non eſt ergo ibi accipienda ſuſpenſio, vt includit excommunicationem, ſed prout eſt cenſura diſtincta ab illa. Vnde cum pontifex ſpecialem mentionem faciat ſuſpenſionis, & interdicti, non ſine cauſa id feciſſe credendum eſt: alioqui vel omnes cenſuras numeraſſet vel nullam in ſpeciali, ſed generatim cenſuram: cū ergo duas ſpeciatim recenſuit, tertiam excludere voluit. Item ius illud priuilegium quoddam continet, quod non plus valet, quam ſonat: & cum aliquo modo deroget iuri communi ſtricte, & iuxta prædictam exigentiam verborum interpretandum eſt. Ratio ergo illius textus non ſufficit ad extendendū priuilegium, niſi accedat voluntas concedētis illud quæ hic non intercesſit. Vel etiam ratio illa ita eſt accipienda vt propter vitandum, vel minuendum illud periculum ſtatutum ſit, ne Epiſcopi comprehendantur ſub quacunque cenſura generatim lata, non vero, vt ſub nulla includantur. Et ideo poteſt ſufficere ad excipiendum Epiſcopos quoad duas cenſuras, etiamſi non excipiantur quoad hanc tertiam. Cur autem in excommunicatione illud priuilegium nō concedatur, ſufficiens ratio eſt, noluiſſe Pontificem tam amplum concedere priuilegium, & aliqua ex parte in hoc conſuluiſſe ſeueritati excommunicationis. Addit etiam Gloſſa, eſſe plures canones ferentes ſententiam excommunicationis in generali, à quibus non fuit cōueniens excipi Epiſcopos, vt cap. *Si quis ſuadente*, & ſimilia.

SECTIO III.

Propter quam cauſam ferri poſsit, aut debeat excommunicatio.

1. Materia huius ſectionis ampliſsima eſt eā vero fusè tractauim⁹ diſputat. 4. de Cenſuris in communi: & quæ ibi diximus maxima ex parte, & cum maiori proprietate, & certitudine in hanc cenſuram conueniunt quam in alias. Itaquè primum omnium pro certo ſtatuendum eſt, excōmunicationem maiorem ferri non debere, neque poſſe niſi ob culpam mortalem, cum inobedientia Eccleſiæ, & contumacia commiſſam. In hac enim regula fere omnes Doctores conueniunt: oportet tamen diligenter eam explicare, & nonnullas circa eam occurrentes difficultates in particulari declarare.

Duobus ergo modis de cauſa ferendi cenſuram loqui poſſumus. Primo ſecundum ius ordinarium ab Eccleſia ſtatutum. Secundo iuxta abſolutam poteſtatem à Chriſto Domino conceſſam, quæ in Sūmo Pontifice reſidet. Priori modo eſt fere indubitata regula poſita: ſunt enim multa decreta, in quibus hoc ſtatuitur, quæ referuntur à Gratiano. 11. quæſtion. 3. ex Concilio Niceno cap. 5. in cap. *Seruetur*, & ex Concilio Meldenſi in cap. *Nemo Epiſcoporum*, & ex Concilio Auernenſi, vel potius Vormacienſi. & Aurelian. 5. in cap. *Nullus*, & ex Concilio Agathenſi in capit. Epiſcopi Rurſus ex Hieronymo, Auguſtino, Proſpero, & aliis multa refert. 24. quæſt. 3. capit. *Reſecandæ*, cap. *Corripiantur*, cap. *Ecce*, cum aliis, quæ ex Anacleto, & Pelagio ibi referuntur. Idemque ſumitur ex capit. *Sacro*, de Sententia excōmunicationis, & cap. *Romana*, eodem titul. in 6. & ex Leone Papa epiſtol. 87. & ex Ambroſio lib. 2. officior. cap. 37. Ac denique clarius Tridentinum id ſtatuit in seſsion. 25. cap. 5. de Reformatione, vbi expendenda ſunt illa verba. *Aut leuibus ex rebus*, & illa, *Non alias quam ex re non vulgari, cauſaque diligenter per Epiſcopum examinata, &c.* Rationem à priori reddemus ſtatim, ab inconuenienti vero eſt opinio, quæ ex dicto Concilio ſumitur, quia ſi excommunicatio ob leuem culpam incutiatur, magis contemnitur, quam formidatur, & perniciem potius parit, quam ſalutem. 2. *Secundum ius ordinarium Eccleſia excommun. ferri non debet, niſi ob culpam mortalem.*

3. *Nemo inferior Pontifice poteſt pro minori culpa excommun. ferre.* Atque ex hac regula infertur, nullum iudicem, vel prælatum Eccleſiæ infra Summum Pontificem poſſe pro culpa, quæ mortalis non ſit, vel pro cauſa, in qua de euitanda mortali culpa non agatur, hanc cenſuram excommunicationis imponere, vel ſub illa obligare. Probatur, quia nullus ex his prælatis vel iudicibus poteſt pręceptum vel ſententiam ferre niſi iuxta formam & modum per ſacros canones inſtitutum: habent enim iuriſdictionem ſuam ſacris canonibus ac legibus alligatam: ſed ſacri canones ſtatuunt vt hęc cenſura non feratur niſi pro graui culpa: ergo non poſſunt eam ferre.

4. *Imo neque Summus Pontifex. Suadetur Scripturæ teſtimoniis.* Addo vlterius propoſitam regulam procedere etiam de abſoluta poteſtate data Eccleſiæ à Chriſto Domino, ita vt nec ipſe Summus Pontifex poſsit pro ſola veniali culpa præciſe, directe maiorem excommunicationem ferre. Quod primo colligitur ex omnibus Scripturæ locis, in quibus aliquod iudicium huius cenſuræ, vel poteſtatis ad illam ferendam continetur: ſemper enim ſignificatur ſolum propter graues culpas corrigendas eſſe hanc poteſtatem conceſſam. vt Matth. 18. *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi tanquam Ethnicus, & Publicanus.* Nemo enim dicet eſſe aliquem rebellem Eccleſiæ propter ſolam venialem tranſgreſsionem, eo vel maxime, quod ibi erat ſermo de correctione fraterna, & ordine eius, qui ad coactionem per hanc cenſuram terminatur, ſi intercedat contumacia, illa autem correctio, vt Theologi docent 22. quæſt 33. non habet locum proprie, & in rigore loquendo, in peccatis tantum venialibus: quod etiam vt ponderauit Auguſtinus ex verbis Chriſti colligitur, *Si peccauerit in te frater tuus*, & infra, *Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum*, perierat ergo grauiter peccando, vt Auguſtinus infert. Hinc Paulus 1. ad Corinth. 5. vbi cum quendam excommunicaret, grauiſsimum crimen eius in medium propoſuit, & quippiam ſimile indicauit Petrus Actor. 8. & Ioannes 1. Canonica

c. 3. Se-

c. 1. Secundo poteſt ſumi argumentum ex teſtimoniis Pontificum & Sanctorum, quæ citauimus in ſuperiori puncto: cum enim docent excommunicationem non eſſe ferendam niſi pro graui crimine non fundatur in aliquo iure ſeu prohibitione Eccleſiaſtica, ſed in ipſa æquitate naturali, ſuppoſita inſtitutione, & acerbitate talis pænæ: & quia Chriſtus non dedit hanc poteſtatem Eccleſiæ in deſtructionem ſeu in ædificationem. Quæ rationes abſolute procedunt de ipſa poteſtate ſecundum ſe, & reſpectu cuiuſcunque habentis illam.

Idem teſtimonijs Pontificum & Patrum cõprobatur.

5\. Vnde concluditur tertio optima ratio naturalis: quia pæna debet eſſe proportionata culpę excommunicatio autem maior, eſt grauiſsima omnium, quæ ſunt in Eccleſia vt Auguſtinus dixit libr. de Correction. & grat. capite decimo quinto in capit. *Corripiantur*, 24. quæſtione tertia: non eſt ergo proportionata culpæ veniali ſed infinite (vt ita dicam) excedens: ergo ex ipſo iure diuino, & naturali non poteſt ſecundum iuſtitię æquitatem talis pœna pro tali culpa ferri: ergo abſolute loquendo, non dedit Chriſtus Eccleſiæ hanc poteſtatem. Et explicatur ratio in hunc modum, nam per excommunicationem eiicitur quis quodammodo ab Eccleſia, vt ſumitur ex multis iuribus vndecimo, quæſtione tertia, præſertim cap. *Omnis Chriſtianus*, & cap. *Nihil* cum aliis quæ ſupra citauimus: nemo autem meretur eiici ab Eccleſia, qui non eſt dignus eiici à regno Dei quod non eſt, niſi propter peccatum mortale. Et confirmatur à ſimili: nam quod eſt in republica temporali pœna mortis: id eſt in Eccleſiaſtica republica pæna excommunicationis: ideoque vocari ſolet *gladius Eccleſiaſticus* in capit. *Inter hæc* 33. quæſtione 2. & multi Patres dicunt hanc pænam habere in Eccleſia eum locum, quem in veteri lege habebat pœna mortis, vt videre licet apud Antherum Papã Epiſtol vnica, & Tertullianum, in Apolog. cap. 39. & Auguſtinum in quæſtion. Deuteronomii. quæſtione ſecunda. Qui propterea in collatione tertiæ diei cum Donatiſtis, eam vocat *damnationem quam facit Epiſcopale iudicium*. Sed reipublicæ temporali non eſt data poteſtas ad interficiendum hominem propter peccatum veniale vt per ſe notum eſt: ergo neque Eccleſiæ ad ligandum hominem hac cenſura ob ſolam venialem culpam. Denique non oportet, vt tam grauiter Eccleſia coerceat fideles à venialibus peccatis: nam, vt Diuus Thomas tradit prima ſecundæ quæſtione nonageſima ſexta, articulo tertio lex humana non intendit omnia vitia prohibere aut punire, nec perfectos ſubditos facere: vnde etiam in inſtitutione ſacramenti pænitentiæ Chriſtus noluit venialia peccata eſſe materiam neceſſariam illius iudicii: & quamuis Eccleſia iuſte prohibeat, & puniat aliqua venialia peccata, præſertim quando neceſſarium eſt ad obſeruationem aliorum grauiorem pręceptorum: ſemper tamen applicat pœnam ſeu medicinam accommodatam, excommunicatio autem maior, eſſet nimia coactio

Ratione idem confirmatur.

6\. Ex quo generali principio ſequitur primo, excommunicationem latam pro leuiori culpa quæ mortalem grauitatem non attingat, eſſe non ſolum iniuſtam, ſed etiam ipſo iure nullam à quocumque feratur. Probatur ex dictis, quia fertur abſque legitima poteſtate: actus autem moralis, qui procedit ab eo qui poteſtatem non habet, nullus eſt. Idem probari poteſt ex omnibus quæ de cenſura iniuſta & nulla tractauimus agentes de cẽſuris in communi diſp. 4. vbi oſtendimus eam cenſuram, quæ euidenter eſt contra iuſtitiam commutatiuam reſpectu ipſius rei, eſſe nullam, ſed excommunicatio maior lata propter ſolam venialem culpam eſt euidentiſsime contra iuſtitiam commutatiuam reſpectu eius qui ſic damnatur: ergo eſt in ipſo iure nulla. Præterea talis ſententia, continet intolerabilem errorem non ſolum contra ius Eccleſiaſticum, ſed contra naturale & diuinum: ſicut eſſet intolerabilis error medici qui præſciberet brachium abſcindi à corpore propter leuem læſionem, ſeu ægritudinem. Item ſententia iudicis ſecularis condemnantis ad mortem aliquem propter venialem culpam, intolerabilis eſſet, ac proinde nulla ipſo iure. Ac denique condemnatio ad grauem pœnam ſine vlla cauſa abſque vlla controuerſia nulla eſſet: ergo condemnatio ad grauiſsimam pœnam propter leuem cauſam, eſt etiam nulla. Patet conſequẽtia, tum quia in moralibus parum pro nihilo reputatur: & ideo praua cauſa reſpectu tantæ pœnæ quaſi nulla eſt, tum etiam quia tanta proportione excedit grauiſsima pœna leuem culpam, quanta grauis nullam: maxime quando pœna illa eſt indiuiſibilis, quæ non poteſt ſecundum partem proportionatam applicari, & executioni mandari, & ſecundum aliam partem reſcindi huiuſmodi eſt excõmunicationis maioris cenſura, Sunt vero, qui hoc tantum procedere putent, quando talis cauſa leuis in ipſa ſententia explicatur: Sed quidquid ſit de exteriori foro, in interiori ſufficit quod in re ipſa cauſa non ſubſiſtat iuxta dicta de cenſuris in communi.

Excommunic. pro veniali culpa lata, eſt ipſo iure nulla.

Qui excuſatur à culpa mortali, ab excommunicatione excuſatur.

Secundo infertur ex dictis: quotieſcunque aliquis excuſatur à culpa mortali in tranſgreſsione alicuius legis, vel pręcepti, excuſari etiam ne cenſuram excommunicationis contrahat, etiamſi omnibus tranſgreſſoribus illius pręcepti impoſita ſit, vt ſi excommunicentur omnes qui furantur aliquid, ſi quis id committat, tamen ex leuitate materiæ excuſetur à mortali, excuſabitur etiã ne talem cenſuram contrahat. Et eadem ratione cui ſub excommunicatione præcipitur, vt ſoluat, vel reſtituat, ſi id omittat, quia reuera non habet vnde ſoluat, ſicut excuſatur à culpa, ita etiam à cenſura. Ratio eſt, quia ceſſante cauſa neceſſaria etiam quoad rei effectionem, ceſſet ſeu non ſit effectus. Item quia *quod culpa caret in damnum vocari non debet*, vt dicitur in capit. 2. de conſtitutionibus: ergo quod caret graui culpa non debet in grauiſsimum damnum excommunicationis vocari. Atq; ob eandem cauſam quoties ſententia huius cenſuræ fertur abſque vera mortali culpa, quæ in perſona ſupponatur, apud Deum, & in cõſcientiæ foro per ſe obligationem non inducit, licet in foro exteriori, vel interdum ex accidente propter vitandum ſcandalum obligare poſsit. Vbi ſeſe offerebat copioſa materia diſputandi de cauſis quæ excuſari poſſunt, ne talis cenſura incurratur, quales ſunt ignorantia, violẽtia aut metus, qui moraliter æquiualeat, aut alia grauis neceſsitas. Itẽ occurrebat hic dicendum de excommunicatione iniuſta ex defectu cauſæ finalis & materię circa quam an ſemper ſit nulla, ſed quia hæc omnia copioſe tractata ſunt de cenſura in commmuni, & in præſenti nihil in eis ſpeciale occurrit, ideo in eis iterum immorari non eſt neceſſe. 7.

8\. Obiici vero poteſt cõtra hanc illationem Primo, cap. *Odoaradus*, de ſolutionibus vbi excommunicatio lata in eum, qui creditori non ſoluebat: valida cenſetur & indigens abſolutione, etiam ſi ille fuiſſet impotens ad ſoluendum: cum ergo impotentia excuſet à culpa & non excuſauerit ab excommunicatione non eſt in vniuerſum vera regula tradita. Cõſequentia eſt clara: & antecedẽs patet ex illis verbis textus, *Mandamus quatenus ſi conſtiterit quod prædictus non poſſit ſoluere debita ſupradicta, ſententiam ipſam ſine difficultate qualibet relaxes.* Secundo cap. *Peruenit* de Sent. excommun. vbi percuſsio clerici quę parua fuit, & ideo ob paruitatem materiæ excuſari videtur

Prima obiectio contra concluſionem poſitam.

detur à mortali cenſetur ſufficiens cauſa ad incurrendam excommunicationem maiorem ipſo iure latam pro tali crimine. Tertio cap. *Epiſcopi*, 11. quæſt. 3. vbi reprehenduntur, & puniuntur quidam Epiſcopi, qui innocentes, vel minimis cauſis culpabiles excommunicare præſumunt; & tamen huiuſmodi excommunicatio non cenſetur nulla, vt patet ex illis verbis, *Nec forte excommunicati longo tempore morte præueniantur.*

9. *Obiectio ſoluitur.* Ad primam obiectionem reſpondetur primo, verbum illud *relaxes*, non ſemper ſignificare diſſolutionem vinculi validi: ſed interdum declarationem inualidam: vel ſæpe ſignificare relaxationem facti potius quam iuris, ſeu vinculi quod ſecundum ius tenuerit, Cuius rei multa exempla in ſuperioribus vidimus, & optimum eſt in cap. *Audiuimus*, 34. quæſt. 1 in illis verbis. *Te tuoſque abſoluendo*: & tamen erat ſermo de excommunicatione lata excommunicato, quæ ſine vlla controuerſia ipſo iure nulla exiſtit, ibi Gloſſa ita exponit, & alia iura ſimilia refert: Nec eſt diſsimile cap. *Ad probandum*, de Re iudicata, ibi, *Eandem ſententiam conſtiterit infirmandam*, & tamẽ erat lata ab excommunicato. Si ergo in dicto cap. *Odoardus*, ſententia illa relaxanda dicitur, vel quia declaranda erat inefficax, ad ligandum; vel certe relaxanda quoad effectum quem de facto potius, quam de iure habebat, quia ille Odoardus euitabatur, & alios vitare compellebatur. Vnde addi poteſt, fieri potuiſſe vt ſententia illa in exteriori foro fuerit iuſta: nam vt ibidem dicitur, ille Odoardus recognouit debita, negauit tamẽ ſe eſſe ſoluendo propter rerum inopiam: non tamen ibi dicitur ſufficienter in iudicio probaſſe hanc rerum inopiã: ſola autem negatio non ſufficit, quominus qui creditor eſt, præſumatur eſſe ſoluendo, vt dixit Gloſſa in leg. *Si vero* §. *Qui* verb. *dubitatur*. ff. *Qui ſatis dare cogantur*, & ideo dixit Pontifex, *Quatenus ſi conſtiterit*, nondum ergo conſtabat: quare fortaſſe ſententia fuit iuſta in foro exteriori, & conſequenter in eodẽ relaxanda.

10. *Secunda diſſoluitur.* Ad ſecundam reſpondetur, in illo capit. *Peruenit* Pontificem non definite aſſerere eos indigere abſolutione qui non enormem, ſed modicam & leuem iniuriam clericis irrogarunt. Sed verba textus ſunt, *De his abſoluendis tuæ fraternitatis arbitrio duximus committendum.* Quod poteſt intelligi, tum vt iudices, an abſolutione indigeant, tum etiam vt abſoluas, ſi crimen ad excommunicationem contrahendam fuerit ſufficiens, non tamen adeo enorme, vt eius cenſura reſeruatione digna videatur. Itaque *modica*, & *leuis iniuria*, dici poteſt vel ſimpliciter & abſolute quia tanta non eſt, vt ad grauem culpam ſufficiat, conſideratis omnibus circumſtantiis, quæ in tali iniuria concurrunt: & tunc non eſt neceſſaria abſolutio: quia illa non eſt ſufficiens materia excommunicationis maioris. Alio modo dicitur iniuria mediocris reſpectiue, ſcilicet comparatione enormis, & leuis comparatione mediocris, ita tamen vt omnes illi tres gradus contineantur intra ſufficientem materiam peccati mortalis, & excommunicationis Recte enim leuis iniuria, comparatiue ſic dicta, poteſt eſſe ſimpliciter grauis ita vt ad mortale peccatum ſufficiat: Præſertim, quia interdum poteſt iniuria leuis videri quantum ad nocumentum corporale quod infert, & ratione modi, & circumſtantiarum eſſe grauis & mortalis culpa, ideoque ad incurrendam excommunicationem ſufficiens, & hæc poſterior expoſitio videtur illi textui magis accommodata.

11. *Tertiæ obiectioni fit ſatis.* Circa tertiam obiectionem aduertendum eſt textum illum diuerſo modo legi in originali, quam referatur à Gratiano: nam Gratianus affirmatiuè legit, *Communio illis vſque ad tempus Synodi à reliquis Epiſcopis denegetur*, ita vt relatiuum *illis*, Epiſcopos male excommunicantes eos, qui innocentes fuerãt aut leuiter peccauerant, referat. In concilio autem Agatenſi cap 3.2. tom. Concilior. negatiue legitur, *Illis communio non denegetur*, iuxta quam lectionem relatiuum *illis*, refert ipſos iniuſtè excommunicatos Et ſane ratio quæ ſubiungitur. *Ne forte ſic excommunicati morte præueniantur, &c.* videtur magis huic lectioni fauere. Quid enim refert ad cauendum hoc periculum quod excommunicatores ipſi communione priuentur. Quod autem ipſi excommunicati ſaltem à vicinis Epiſcopis ad communionem admitterentur, multum eis prodeſſe poterat. Iuxta hanc ergo poſteriorem lectionem potius colligitur Concilium reputaſſe nullam talem excommunicationem quandoquidem abſque prævia abſolutione ſic excommunicatos non vitandos cenſuit. Dixit autem *A vicinis Epiſcopis*, quia licet in propria etiam diœceſi iure vitandi non eſſent, tamen ipſi Epiſcopi excommunicantes de facto illos vitabant, & vtari compellebant, cui malo ipſi vicini Epiſcopi ſubuenire non poterant, quia ſuperiores non erant Epiſcopis excommunicantibus. & ideo dicit *vſque ad tempus Synodi*: quæ poteſt cogere Epiſcopum ad iuſtitiam ſeruandam. Quod ſi priorem retineamus lectionem ad eundem ſenſum eſt accommodanda. Voluit enim illud concilium, illis Epiſcopis male excommunicantibus ab aliis vicinis communionem negari etiam ante tempus Synodi, id eſt, ipſo facto, & ante aliam ſententiam (vt ſic exponam) vt eo modo cogerentur ad communionem admittere, quos ſic excommunicauerant, ne tanto tempore in eo eſſent periculo, in quo conſtituebantur non iure ſcilicet quia excommunicatio eſſet valida, ſed facto, quia à ſuo Epiſcopo communione priuabantur.

Tranſgrediens legem iuſtam ferentem excommunicationem peccat mortaliter.

Tertio principaliter ex dictis infero, quoties per aliquam legem prohibetur aliquis ſub pœna excommunicationis ipſo facto incurrendæ, ſi lex ſit iuſta & valida quoad talem pœnam, tranſgreſsionẽ eius peccatum eſſe mortale. Hanc regulam tradidit Caietanus ſpecialiter in Summa verb. *Præceptum* Eſtque communis omnium, ſequiturque euidenter ex dictis. Quia ſi illa pœna iuſta eſt, ſupponit proportionatam cauſam vel culpam: ſed culpa illi proportionata eſt mortalis tantum, vt oſtenſum eſt: ergo. Deinde tale præceptum cum pœnam grauiſsimam imponat, neceſſe eſt vt ſit graue, (& vt aiunt) præceptum ſimpliciter, & de re multum neceſſaria ſed tale præceptum, etiamſi humanum & Eccleſiaſticum ſit, obligat ſub mortali, vt conſtat ex materia de legibus ergo. 12.

13. *Obiectiones contra illationem.* Contra hoc vero illatum multa obiici poſſunt: quæ contra principalem regulam conſequẽter procedunt. Primum eſt, quia antiqui canones Eccleſiaſtici eandem excommunicationem ferebant cõtra eos qui communicabant cum excommunicatis. etiam in humanis, vt patet ex cap. *Sicut Apoſtoli*, 11. quæſtione 3. vbi refertur, hanc fuiſſe traditionem Apoſtolicam. Idem habetur in Concilio Carthag. 4. cap. 73. cap. *Qui communicauerit*: 11. quæſt. 3. & clarius in cap. 2. de Cleric. excommun. miniſt. ibi, *Quicunq; cum eo communicauerit, ſimiliter ſe ſciat excommunicatum* vbi aduerbium, *ſimiliter*, indicat eandem ſpeciẽ excommunicationis. Secundo in Concilio Cartha. 4. ca. 24. ſic dicitur, *Sacerdote verbum faciente In Eccleſia, qui egreſſus de auditorio fuerit, excommunicetur*, & habetur de conſecr. d. 1. cap. *Sacerdote*, illa autem actio valde leuis eſt, & aut nulla eſt culpa, aut ſolum venialis. Tertio in cap. 2. de Vit. & honeſt. clericor. clerici arma portantes excommunicantur. Et quod durius eſt in cap. 4. dicitur. *Si quis ex clericis comam*

relaxa-

relaxauerit, anathema ſit. At vero hæc non videtur culpa grauis.

14. *Ad obiectiones reſpondetur.*

Ad primum reſpondetur in primis, multa ex illis iuribus non recte citari. Aduertendum eſt enim in illatione facta ſermonem eſſe de lege excommunicationem ferente ipſo iure, nam de illa quæ ferendam imponit, paulo poſt videbimus. Fabianus ergo in dicto cap. *Sicut Apoſtoli*, ſolum dicit. *Communione priuentur*, & in canonibus Apoſtolorum idem dicitur, vel eiſdem verbis, vel per verbum, *Segregatur*, aut ſimile: quæ omnia verba non cenſuram latam, ſed ferendam indicant. Similiter in canone Concilii Carthaginenſis dicitur, *Excommunicetur*, quod recte intelligitur faciendum ab homine: at vero ab homine interdum prohiberi poteſt communicatio cum excommunicato ſub cenſura maioris excommunicationis, vt ſupra dictum eſt. Deinde aduerto, olim nomen excommunicationis non tam preſsè & ſtrictè vſurpatum fuiſſe, ſicut nunc eſt in vſu: nūc enim ſimpliciter dictum, pro excommunicatione maiori ſumitur iuxta declarationē iuris ſupra tractatam: olim vero latius ſumebatur non ſolum pro excommunicatione minori, ſed etiam pro ſeparatione, ſeu excluſione à participatione Euchariſtiæ: quæ per antonomaſiam communio dicitur. Et ita poſſent exponi canones Apoſtolorum, & Fabiani: ſed obſtant verba Calixti in epiſt. 2. quæ habentur in cap. *Excommunicatos.* 11. q. 3. *Quia quicunque in his, vel aliis prohibitis cum eis ſcienter communicauerit, iuxta Apoſtolorum inſtitutionem, & ipſe ſimili excommunicationi ſubiacebit.* Quibus verbis ſimilia ſunt alia, quæ citauimus ex cap. 2. de Cleric. excommun. miniſt. Ad quæ dici poteſt, ſimilitudinem non ſemper dicere æqualitatem: eſt autem inter minorem & maiorem excommunicationem aliqua ſimilitudo, etiamſi nō ſit æqualitas. Et ita expoſuit Gloſſ. in dicto cap. 2. Et quantum ad cenſuram, quæ ipſo iure incurritur ob talem communicationem, neceſſario eſt admittenda talis expoſitio, quia in aliis iuribus ita explicata eſt, vt ſupra eſt tactum, & infra agentes de excommunicatione minori videbimus. Quantum vero ad cenſuram, quæ ob eam cauſam inferri poteſt, certū eſt, aliquando eſſe poſſe maiorem excommunicationem, tunc autem nō fit ſine tranſgreſsione mortali, quæ ſæpiſsime poteſt ob illam communicationē etiam humanam, & vulgarem committi, vt ſupra viſum eſt.

15. *Notanda pro ſolutione 2 & 3 obiectionis.*

Ad alia argumenta dicunt aliqui, quamuis peccatum veniale per ſe ac regulariter non ſufficiat ad cenſuram, ex accidente tamen, & propter aliud interdum poſſe ſufficere: ſcilicet, vel quia diſponit proxime ad mortale, vt abuſus iurandi frequenter, vel quia alios ſcandalizat. Nam in priori caſu agitur de vitādo graui damno & periculo eius qui ſic peccat. & ideo fraternè moueri, & corripi poteſt, ac debet: Et conſequenter ſi Eccleſiam non audierit, poterit excommunicari, In altero vero agitur de vitādo graui damno proximi innocentis, qui ſcandalū patitur. Et ideo ad hoc etiam poteſt alius per cenſuram grauem compelli. Alia ergo decreta in illis obiectionibus citata iuxta hanc doctrinā intelligi debent: nam præcipue videntur illam cenſuam tuliſſe ob ſcandalum vitandum.

16. *Peccatū ex ſe veniale, ob periculum in quo conſtituit hominem poteſt eſſe mortale.*

Veruntamen circa hanc doctrinam obſeruandum eſt, vt vera ſit, non eſſe ita intelligendam, vt limitationem aliquam propoſitæ regulæ cōtineat, ac ſi peccatum veniale manens intra latitudinem venialis peccati poſsit interdum eſſe materia ſufficiens excommunicationis maioris: hoc enim verum non eſt: nam rationes, quibus regulam confirmauimus, probant non tantum regulariter, ſed etiam ſemper, & in omni caſu peccatum veniale eſſe inſufficientem materiam huius cenſuræ. Quando ergo dicitur veniale peccatum eſſe diſpoſitio proxima ad mortale, interrogandum eſt an ſit diſpoſitio ita proxima, vt conſtituat hominem in mortali ac proximo periculo peccandi mortaliter: & iam tunc illud veniale peccatum ex tali circūſtantia fit mortale: nam in mortalibus eiuſdem malitiæ eſt conſtituere ſe voluntariè in mortali periculo & proximo committendi aliquod crimen, & committere illud: Vel illa diſpoſitio non eſt ita proxima, vt afferat dictum mortale periculum: & tunc illud veniale adhuc manet intra naturam & limites venialis peccati. Et ideo per ſe non eſt ſufficiens materia excommunicationis maioris. Eſt tamē vlterius aduertendum, quod licet illa circumſtantia tunc per ſe, & ex natura rei non ſufficiat ad conſtituendum peccatū mortale, nihilominus poteſt aliquando ſufficere vt prælatus poſsit grauiter prohibere illum actum, vt remoueat ſubditum non tantum à diſpoſitione ꝓxime proxima (vt ſic dicam) peccandi moraliter, ſed etiam à diſpoſitione vtcunque proxima, ſeu quę parum diſtat ab occaſione mortali proxima. Et tūc actus qui per ſe non eſſet peccatum mortale, adiuncto præcepto ſuperioris ſufficienter declarantis ſe velle obligare quantum poteſt, erit peccatum mortale. Quia ſuperior interdum poteſt præcipere, vel prohibere ſub mortali actum de ſe indifferentem: ergo etiam poterit prohibere ſub mortali actum de ſe venialem, ſi alioqui grauis cauſa occurrat: nam per ordinem ad illam talis actus efficietur: materia grauis: & ita contingit in exemplo poſito. Quod præſertim accidere poteſt in ſtatu religionis, in quo & ipſi ſubditi maiori quadam ratione tenentur venialia peccata & occaſiones mortalium præſertim vtcunq; proximas cauere, & ipſi ſuperiores maiorē poteſtatem habent prohibendi ea quæ graue impedimentum eſſe poſſunt perfectionis, nedum ea quæ propinqua diſponunt ad viam ſpiritualem amittēdam. In hoc ergo caſu prohiberi poteſt peccatum veniale ſub cenſura excommunicationis, in ſenſu (vt ita dicam) diuiſo: nō compoſito: prohibetur enim id quod ex ſe erat veniale, non manet autem veniale ſuppoſita tali circumſtantia, & prohibitione: cenſura autem non cadit in illum actum niſi vt ſic prohibitū: & ita formaliter non cadit niſi in peccatum mortale.

17. *Peccatum ex ſe veniale poteſt ratione ſcandali fieri mortale.*

Atque hæc eadem doctrina applicanda eſt ad alium caſum de ſcandalo, quia peccatum de ſe veniale poteſt interdum fieri mortale ratione ſcandali: nam & actus de ſe bonus poteſt fieri peccatum mortale ratione ſcandali, & tunc poſſet ſub cenſura prohiberi, non quia bonus, vel quia peccatum veniale, ſed quia ſic ſcandaloſus. Aliquando vero poteſt ſcandalum proueniens ex peccato veniali non eſſe adeo graue vt per ſe, & ex ſola rei natura reddat actum peccaminoſum mortaliter: ſit tamen ſufficiens ratio, vt poſsit à ſuperiori prohiberi rigoroſo præcepto obligante ad mortale, & tunc etiam poterit adiungere excommunicationis cenſuram, quæ formaliter iam non cadit in veniale peccatum, ſed in mortale.

18. Quanquam autem hæc doctrina vera ſit, videndum ſupereſt an per illam poſsit omnibus obiectionibus, & iuribus in illis citatis ſatisfieri. Nam canon Concilii Carthaginen. ſimpliciter dicit, *Sacerdote in Eccleſia verba faciente, qui egreſſus fuerit, excommunicetur*, & non meminit ſcandali aut alterius ſimilis circumſtantiæ. Veriſimile tamen eſt, illum actum eo tempore ſcandalum aut perturbationem grauem aliis fidelibus afferre ſolitum, & ideo tam grauiter fuiſſe punitum. Quanquam non diſplicet quod antea conſiderabam, ibi non dici: excommunicatus ſit, ſed excommunicetur: quaſi relinquendo arbitrio Epiſcopi, vt tunc id exequatur, quando viderit actum eſſe ad eam pœnam ſufficientem. Item quia illud verbum, *excommunicetur*, indifferens eſt ad excommunicationem maiorem, vel minorem, & ad priuationem communionis in Euchariſtia, vel Mi ſ-

ſæ ſacrificio, præſertim iuxta vſum illorum temporum, vt dicebam.

19. Ad. 3. In tertia vero obiectione caput. 2. de Vit. & honeſt. cleric. difficultatem non habet, tum quia ibi ſolum dicitur, *Excommunicentur*: tum etiam quia eſt ſermo de clericis vſurariis, & portantibus arma: vtraque autē eſt materia grauis. De priori enim per ſe patet: poſterior autem licet ex ſe non ſit ita intrinſece mala, tamen multum pertinet ad decentiam ſtatus clericalis. Quod adeo verum eſt, vt clericus portans arma ſine neceſsitate, ſic tertio admonitus non reſipiſcat, priuetur priuilegio canonis, *ſi quis ſuadente*, vt ib notat Gloſſa ex cap. In audientia, & cap. *Contingit*, 2. de Sent. excomm. Quartum autem caput eiuſdem tituli pluſculum habet difficultatis vnde quidam reſtringere volunt caput illud ad excommmunicationem minorem. Sed repugnat proprietas vocis, *Anathema* quæ ſemper pro maiori excommunicatione & ſolenni ſumitur. Alii reſtringunt. vt alia non ſit cenſura ipſo iure impoſita, ſed imponenda Sed repugnare videtur modus ille loquendi, *Anathema ſit*, illo enim ſignificari ſolet cenſura ipſa lege impoſita: quia imperium illud legis efficax eſt. Nihilomin⁹ Gloſſa ibi ita interpretatur. ſit, id eſt fiat. *non enim eſt* (inquit) *excommunicatus ipſo iure*: probatque ex multis ſimilibus, quæ habentur in decreto d. 30. Quæ expoſitio probanda videtur. quia eſt materiæ talis præcepti conſentanea & verbum illud imperandi, vt ſupra notaui tractando de cenſuris in communi, ambiguum eſt: & in mitiori ſenſu eſt interpretandum, ſi circumſtantiæ aliud nō requirant. Et ſimili modo exponunt alii cap. *Si quis* 23. d. quod idem eſt cum dicto cap. 4. vbi Turrecremata, *Anathma*, (inquit) *non ipſo iure*: *ſed, ſi admonitus ceſſare noluerit, venit bene excommunicandus*. Et ita facile conſtat, talis excommunicationis materiam eſſe peccatum mortale: nam relaxare comam, maxime quoad clericalem tonſuram, & cum tanta pertinacia grauis tranſgreſsio eſt, & genus quoddam apoſtaſiæ à clericatu, vt Turrecremata ſupra notat, & Panormitanus in dicto c. 4. ait, illud eſſe peccatū mortale, quandoquidem dignum eſt anathemate. Et in dicto c. *Contingit*, 2. de Sent. excom. inter alia propter quæ priuatur clericus priuilegio canonis, *Si quis ſuadente*, vnum eſt, *ſi in modo tonſuræ clerico quidquam non oſtendit, & tertio de hoc admonitus non emendatur*, eſt ergo illa culpa grauis; & vt ſic tantum eſt materia anathematis.

Solum ob peccatum mortale poteſt fieri lex præcipiens excommunicationem ab homine ferendam.

10. QVarto principaliter inferri poteſt ex regula propoſita, quoties lex vel præceptum iuſtum ſub pœna excommunicationis maioris, etiamſi non ipſo facto incurrendæ, ſed à iudice inferendæ, aliquid prohibet, tranſgreſsionem talis præcepti ex ſuo genere peccatum mortale eſſe, & ſolum ea ratione eſſe poſſe ſufficientem materiam ad executionem illius pœnæ. Hanc illationem docuit Syluefter verb. *Præceptum*. q. 3. & Caietanus 2. 2. quæſt. 186. art. 9. circa ad 2. Probatur autem ex dictis, quia excommunicatio non poteſt ferri, neque à iure neque ab homine, niſi propter peccatum mortale: quādo autem lex prohibita aliquid ſub pœna excommunicationis inferendæ, licet ipſa lex non excommunicet, virtute tamen præcipit iudici, vt pro tali tranſgreſsione excommunicet: ſi ergo iuſtum eſt præceptum ſupponitur ibi ſufficiens materia ad excommunicandū, alioqui talis lex præciperet iudici rem iniquam: ergo illa tranſgreſsio eſt peccatum mortale. Et confirmatur, nam quando lex ciuilis aliquid prohibet ſub pœna mortis, illa pœna non infertur à lege, ſed inferenda eſt à iudice; & nihilominus ex grauitate pœnæ recte colligitur tranſgreſsionem illam eſſe peccatū mortale: quia alias nec iudex poſſet iuſte exequi pœnam illam, nec lex poſſet illam inferendam præcipere: ergo idem eſt proportionaliter in præſenti: quia vt diximus, excommunicatio maior in ſpiritualibus æquiparatur corporali morti in temperalibus.

Nihilominus Caietanus in ſumma verb. *Præceptum*, & verb. *Clericorum peccata*, oppoſitam ſententiam tenet, & priorem retractare videtur, propter quædam exempla canonum, quorum præcipua in ſuperiori puncto tractata ſunt. In quibus nos aduertimus ſermonem eſſe de excommunicatione ferenda Ratione item poteſt hoc ſuaderi, quia longe minus eſt excommunicationem comminari, quam ferre: ergo licet excommunicatio ferri non poſsit niſi propter mortale peccatum, comminatio tamē eius ferri poterit. Declaratur præterea in hunc modum, Quia, quando lex præcipit aliquid ſub pœna excommunicationis ferendæ prius quam excommunicatio feratur noua iudicis monitio præcedere debet. Quare licet tranſgreſsio ipſius legis non ſit peccatum mortale, & ideo non ſufficiat ad excommunicationem, niſi præmiſſa noua monitione, nouaque cōtumacia intercedente, nihilominus adiūcta noua iudicis monitione ſub comminatione eiuſdē cenſuræ, iam tunc mortale peccatum eſt illā legem, & obedientiam tranſgredi, & tunc iam eſt ſufficiens materia, vt quis poſsit per iudicē excommunicari. Vnde concludunt, quamuis peccatum mortale tantum ſit materia excommunicationis, quæ actu infertur, nihilominus legem quæ aliquid prohibet ſub excommunicatione ferenda, nō ſemper per ſe ſe obligare ad mortale: quia non ſemper ſola tranſgreſsio illius legis, vt ſic ſufficit conſtituere hominem dignum excommunicatione niſi aliūde creſcat culpa, & cōtumacia: erit ergo iuxta hanc ſententiam materia talis præcepti aut ſufficiens ad peccatum mortale, ſi ex ſe grauis ſit. aut, ſi ſit leuis, erit ex ſe quidem inſufficiens, vt ex vi ſolius legis tranſgreſsio ſit mortalis: adiuncta tamen iudicis monitione, iam tranſgreſsio erit peccatum mortale: quia qui reſiſtit monitioni iudicis factæ ſub comminatione excommunicationis maioris, etiam in materia leui efficitur dignus, in quem feratur excommunicatio maior, & cōſequenter peccat mortaliter. Quæ tota doctrina plane colligitur ex Caietano citatis locis. 21. Sententia Caietani contra illationem poſitam.

Statim vero occurit difficultas circa illam, nam interrogo an materia illius legis, quæ prohibet actū aliquem ſub pœna excommunicationis ferendæ, ſit ex ſe ſufficiens ad peccatum mortale, ſi ab habēte poteſtatem per propriam & perfectam legem prohibeatur; necne. Nam, ſi primum dicatur, ſequitur actum illum, quatenus eſt tranſgreſsio illius præcepti, & ex vi eius eſſe peccatum mortale. Probatur, quia illa lex etiam ſi nō imponat excommunicationem ipſo facto, ſed ferendam, eſt propriiſsima lex in materia de ſe graui. ergo tranſgreſsio eius in tali materia erit peccatum mortale, quia & omne præceptum propriū in materia graui obligat ſub mortali & omnis inobedientia contra præceptum ſtricte ſumptum, eſt mortale peccatum. Antecedens patet, quia non eſt de ratione legis vt imponat cenſuram, vel pœnam aliquam ipſo facto incurrendā, vt per ſe notum eſt: præter hoc autem nihil poteſt excogitari neceſſarium ad veram, & propriam legem, quod in tali præcepto non inueniatur. Nam & procedit à poteſtate ſufficiēte ad veras leges ferendas: nullus enim poteſt ferre legem ſub illa comminatione, qui non habeat perfectam iuriſdictionem fori contentioſi ſufficientem ad propriiſsime præcipiendum, & obligantem ex præcepto. Deinde talis lex ſemper fertur per verbum proprie præcepti- 22. Difficultas circa Caietani ſententiam.

uum

uum & promulgatur cum eadem ſolennitate qua alię leges, quid ergo fingi poteſt, quod ad legis perfectionem illi deſit; Si vero altera pars eligatur, ſcilicet illam materiam eſſe adeo leuem, vt lex perfecta & Eccleſiaſtica in illam cadens non obliget ſub mortali, ſequitur non ſufficere ad excommunicationē ferēdam etiam poſt admonitionem ſuperioris, nam ipſa lex per ſe ipſam monet, & tranſgreſsio eius contumacia quædam eſt reſpectu Eccleſiæ & paſtoris ferentis legem: ergo ſi hoc non obſtante ob leuitatem materiæ tota illa tranſgreſsio & contumacia leuis eſt, idem erit interueniente iudicis admonitione. Patet cōſequentia quia grauitas materię adeo neceſſaria eſt ad peccatum mortale, vt ſiue præceptum ſit humanum, ſiue diuinum non faciat actum eſſe mortale peccatum abſque illa.

23. *Euaſio.* Dices eandem materiam, quæ eſt leuis reſpectu legis generatim latæ cenſeri poſſe grauem reſpectu præcepti iudicis ſpeciali monitione, & ſeueritate actum prohibentis: qui vt Iuriſtę dicunt; *mitius agitur cum lege quam cum homine.* Sed hoc difficile intellectu eſt. ſuppono enim ex parte materiæ & actus eſſe omnimodam identitatem cum eiſdem circum-

Elucidatur. ſtantiis: cum ergo illud idem dicetur leue reſpectu legis, & graue reſpectu præcepti hominis. Vt v. g. prohibuit Gregoriss XIII. ſub pœna ferendæ excōmunicationis, ne clerici agitationi taurorum intereſſent: ſi ergo non obſtante tali lege illa erat materia leuis, & ſolum ad veniale peccatū ſufficiens, vt quidam eo tempore opinati ſunt, cur adiuncta monitione Epiſcopi, reſpectu illius illa eadem erit materia grauis: concurrentibus eiſdem circumſtantiis, & non maiori ſcandalo, &c. Quod vero quidam aiunt, quamuis materia ſit leuis; ſi actus prohibeatur ab homine ſub cenſura excommunicationis & trina monitione præmiſſa, ſufficere ad peccatū mortale inobedientiæ propter cōtumaciam & contemptum falſum ſine dubio videtur propter rationem prius factā quod materia grauis eſt de eſſentia peccati mortalis abſolute & ſecundum ſe: quia, ſi hoc non ita eſſet, nunquam poſſet cum fundamēto dici peccatū eſſe veniale ex leuitate materiæ, nec magis reſpectu diuini iuris, quam humani, nec reſpectu legis potius quam hominis, quia non eſt minor poteſtas obligandi in legislatore quam in homine præcipiente, & ſuppoſita poteſtate non eſt etiā minor volūtas, nam verba præceptiua æque illam indicant. Exemplis etiam poteſt idem manifeſtari, nā quamuis ſuperior rem leuem ſub excommunicatione, & præuia monitione quacunque prohibeat, vt v. g. ne dicam verbum iocoſum, aut ne dem aſſem alteri, & ſimilia, non propterea erit peccatum mortale; quia materia eſt incapax: & comminatio, vel ſententia in illo præcepto incluſa, vel non eſt vera, ſed in verbis tantum ad terrorem, vel cōtinet intolerabilem errorem. Quare, licet illa ſit aliqua contumacia, tamen hæc eadem poteſt eſſe leuis ex paruitate materiæ. Contemptus autem ſi intelligatur eſſe ipſius legis, vel legis latoris, neceſſarius non eſt: vnde ſi interueniat erit per accidens: quare non ſpectat ad præſentem conſiderationem: ſi autem intelligatur eſſe de excommunicatione vel eius comminatione ſic facta, non erit graue peccatum ſecluſo ſcandalo: quia talis comminatio iniuſta eſt, vel etiā nullius momenti nulla ergo videtur poſſe aſsignari ratio, cur ſi præceptum ſub excommunicatione ferenda ex ſe verſatur circa materiam venialis peccati poſt admonitionem iudicis fiat illa tranſgreſsio mortalis, & materia capax excommunicationis maioris.

24. Ad hanc difficultatem reſponderi poteſt iuxta

Ad difficultatem circa ſententiam Cai. reſpon. ſuperius dicta: quod ſicut peccatum veniale interdum ita eſt proxima occaſio ſcandali proprii, vel alieni, vt licet per ſe, & ex ſola rei natura non ſtatim fiat peccatum mortale ex illa circumſtantia, poſsit ratione illius per ius aut præceptum humanum prohiberi ſub culpa graui, & ſub excommunicatione maiori ipſo facto incurrenda: ita pari modo in præſenti quamuis in eadem materia lex generatim lata ſub cenſura excommunicationis ferendæ non obliget ſub mortali nihilominus adiuncto præcepto hominis hic & nunc idem pręcipientis, & monentis ſub cenſura cū effectu imponenda, iam illa tranſgreſsio & inobedientia ſit peccatum mortale, Eſt enim fere eadem ratio: nam lex diuina & naturalis per ſe ac cæteris paribus non minus obligat quam humana & nihilominus aliquid præcipit lex humana, quod non præcipit lex naturalis: quia aliqua eſt materia proportionata legi humanæ quoad talem prohibitionem, quæ non eſt proportionata legi naturali, vel diuinę, eo quod lex naturalis, vel diuina abſtractior, ſeu vniuerſalior ſit: lex autem humana magis deſcendat ad particularia pro temporum, & circumſtantiarum opportunitate. Sic igitur eadem fere proportione fieri poteſt, vt licet auctor legis nō minorē poteſtatem, vel auctoritatē habeat, ſed maiorem, quam iudex exequens ſeu admonens in particulari, nihilominus ſola lex in tali materia lata ſub comminatione excommunicationis non obligat ſub mortali adiūcta vero iudicis admonitione oriatur talis obligatio. Quia etiā lex illa comparata ad actum hominis eſt vniuerſale quid: præceptū autē hominis magis in particulari determinat obligationem: & ideo poteſt grauitatē eius quaſi cōplere. Accedit præterea, quod dum admonitio iudicis coniungitur legi, fit quaſi duplex vinculum; ex quo naſcitur, vt grauior ſit contumacia, & iniuria quę fit ſuperiori prohibenti, non tantum per legem quaſi mortuam, ſed etiam per miniſtrum ſuū nempe iudicem, qui eſt veluti viua vox, & quaſi anima legis. Vnde in hoc non plus defertur iudici quam auctori legis, quia non ſunt conſiderandi vt duo, ſed vt vnum, id eſt, vt cauſa principalis, & inſtrumentalis. Vnde obiter ſoluitur obiectio, quæ hic fieri poſſet, quia admonitio iudicis non eſt nouum præceptum, ſed applicatio quædam, & quaſi recordatio obligationis ipſius legis. Primo enim negari poteſt aſſumptum. Deinde dicitur, illam eandē legem ſic applicatam grauius obligare, quam per ſe ſolam quia auctoritas legislatoris magis illo modo vrget, maiorique iniuria afficitur, ſi illo etiam modo applicata contemnatur.

Hoc ergo modo explicata hæc ſententia proba- 25.

bilis eſt. Nihilominus exiſtimo Corollarium à nobis propoſitum eſſe verum ſimpliciter. Quod vt declaremus, aduertendum eſt, cum dicimus actum ſic prohibitum per legem eſſe peccatum mortale ex genere, non eſſe intelligendum ſolum formaliter ex genere virtutis obedientię, vel alterius, ad quam fortaſſe ſpectat actus ſic præceptus, vt religionis, vel iuſtitiæ, &c. *Corollarium propoſitum ſententia Caietani præfertur, & declaratur.* Nam hoc nec ſatis eſt, nec deſeruit ad rē præſentem explicandam: ſed intelligendum eſſe etiam quaſi materialiter id eſt, quod talis actus in tali materia prohibita per tale præceptū, & intra illam ſiſtendo, eſt ſufficiens ad peccatum mortale. Dico autem ex genere, quia in illa materia poteſt eſſe latitudo, ita vt aliqua non ſufficiat ad mortale, aliqua vero ſufficiat, vt in exemplis adductis in obiectionibus factis contra tertiam illationem videre licet & ideo non diximus omnem tranſgreſsionem illius legis eſſe peccatum mortale, ſed eſſe poſſe intra latitudinem illius materiæ (hanc enim vim habet illa determinatio, *ex ſuo genere*) Addimuſque vlterius tunc ſolum tranſgreſsionem illam eſſe aptam ad illam pænam, quando completam materiam habuerit, ad peccatum mortale conſtituendum ſufficientem. In quo vere æquiparantur lex ſub excommunicatione lata, & ferenda: nam etiam quādo lex imponit ipſo iure hanc cēſuram habet latitudinem in ſua materia, & ſi tranſgreſsio ſit in materia minima

erit

erit leuis, & conſequenter non ſufficiet vt talis cenſura. Differentia vero eſſe poteſt, quia materia prioris legis regulariter loquendo, grauior eſt, & frequentius in ea mortale peccatũ committitur, quã in alia. Quod ita ſumendum eſt vt intelligatur de eo quod exigit talium legum differentia, non de eo quod legislatores arbitrantur. Semper autem illud integrum manet in vtraque lege, vt ſola illa materia, quæ ad peccatum mortale ſufficit, ad excõmunicationem etiam ſufficiat.

16. *An admonitio iudicis poſsit efficere vt culpa ſit mortalis quæ alias eſſet venialis.*

An vero iudicis admonitio aliquid conferat, vel neceſſaria eſſe poſsit, vt in aliqua materia culpa ſit mortalis, quę alias non eſſet ſtante eadem lege, ſatis dubia res eſt. Quanquam in hoc ipſo duplicem oporteat diſtinguere quæſtionis ſenſum: vnus eſt de peccato mortali ſufficiente vt iudex exequatur excommunicationem, quam lex comminatur: & in hoc ſenſu exiſtimo probabilius neceſſariam eſſe illam monitionem, ſaltem vt cenſura recte feratur iuxta ſuperius dicta de cenſuris in communi. Alius ſenſus eſt de peccato mortali ſecundum ſe. Et ſic probabilius exiſtimo non eſſe neceſſariam iudicis monitionem, vt tranſgreſsio talis legis in materia ſufficiente peccatum mortale ſit: hoc enim ſatis mihi probant rationes ſuperius adductæ. Imo opinor, cæteris paribus, ac per ſe loquendo, nihil conferre talem admonitionem, vt in eadẽ materia ſit mortale peccatum tranſgreſsio legis, quæ alias eſſet veniale. Nec video cur hoc magis dicatur in lege quæ prohibet ſub comminatione excommunicationis, quam in ea quæ prohibet ſub excommunicatione latæ ſententiæ: nam ſi percutiens leuiſsime clericũ licet aliquo modo violet canonem *Si quis ſuadente*, non incurrat illius cenſuram propter materiæ paruitatem: ſi ergo interueniret ſuperioris admonitio vt etiam illo leui modo nullus percuteret clericum ſub eadem cenſura: nunquid incurreret illam? Nõ quidem, per ſe loquendo, quia materia ſemper eſt inſufficiens. Cur ergo plus operabitur eadem admonitio, cęteris paribus, in alia lege, ſolum comminatur cenſuram? Rationes præterea factæ ſunt efficaces, nam illæ circumſtantiæ, quæ in reſponſione conſiderantur, non ſufficiunt ad malitiam mortalem, niſi materia alioqui grauis ſit, aut ex nouo fine vel circumſtantia grauis fiat. Si autem illa per ſe eſt grauis, prohibitio talis legis ſufficit ad conſtituendum actum peccaminoſum moraliter, vt diſcurſus ſupra facti ſatis probant.

17. *Poteſt ex accidenti eſſe peccatum mortale interueniente iudicis monitione, quod ſine illa non eſſet.*

Addo tamen ex accidente poſſe contingere, vt interueniẽte monitioni iudicis, ſit peccatum mortale, quod ſine illa non eſſet: quia vel fortaſſe ante monitionẽ exiſtimabatur materia leuis bona fide, & abſque culpa ea quæ poſt monitionẽ non poterit cum eadem tuta conſcientia talis reputari, quia vbi euidenter non conſtat oppoſitum, ſemper obediendum eſt ſuperiori, & quo illo præſumendum. Et ad hoc poteſt conferre quod dicebatur, præceptum hominis applicari magis in particulari, quã præceptum legis. Et ideo recte fieri poteſt, vt dubiũ quod relinquit lex circa grauitatem materiæ, hic & nunc tollatur per ſuperioris monitionem, qua vrget legis obligationem ſub eiuſdem cenſuræ comminatione. Et hinc etiam fieri poteſt, vt in ſingulis actibus, quæ contra legem fiunt, aliquando non peccetur mortaliter, & tamen quod accedente monitione iudicis iam incipiat peccari mortaliter per actum ſimilem præcedentibus, & per ſeſe ſpectatum eiuſdem materię: & qualitatis: quia nimirum iudex iam non conſiderat actus ſingulos, ad conſuetudinem, & contemptum legis inde reſultantem: quam fortaſſe particulares perſona non conſiderabat, vel non tenebatur conſiderare, vt, verbi gratia, in exemplo ſupra poſito de clerico relaxante comam, vno vel alio die illam relaxare erit veniale, & ſæpius id facere, vel per aliquantulum temporis id protrahere non erit mortale, ſed quædam negligentia venialis, aut venialium peccatorum multiplicatio: at vero ſi accedat iudicis admonitio ſub dicta cenſura, iam erit ſufficiens ſignum materiam illam conſummari, & accedere ad grauitatem peccati mortalis, ideoq; ſi duret pertinacia, & continuetur tranſgreſsio, erit ſufficiens ratio ferendi excommunicationem. Denique idem dicendum erit quoties hic, nũc occurrit ſpecialis cauſa, ſeu finis propter quẽ ſpecialiter prohibeatur actus, quẽ finẽ lex non conſiderauit: conſideratur autem à iudice. Et fieri poteſt vt ratione illius finis res fiat grauis, quę per ſe conſiderata non erat. Quacunque autem ratione præceptum iudicis ſub ea cenſura, & rigore hic & tunc impoſitum iuſtum ſit, & proportionatum fini, contumacia, & pertinacia cõtra illud grauis erit: atque, ita fiet ſufficiens materia cẽſurę quæ alias nõ eſſet etiam ſtante eadem generali lege, ſi ad illam iudicis admonitio non acceſsiſſet.

Varia dubia circa regulam poſitam occurrentia enucleantur.

HActenus explicata eſt generalis regula propoſita, quantum ad vnam partem negatiuam, nũc explicanda eſt ſcilicet, non omne peccatum mortale ſufficere ad excommunicationem, ſed illud quod ſit cum inobedientia, & cõtumacia reſpectu Eccleſiæ. Vbi multæ incurrebant graues quæſtiones, prima eſt an monitio præuia ſit neceſſaria ad excõmunicationem: & conſequenter an peccatum præteritum contra legem diuinam, vel naturalem ſit ſufficiens materia & cauſa excommunicationis: rurſus an peccatum commiſſum contra pręceptum Eccleſiæ abſque vlla cenſuræ comminatione, vel impoſitione ſit ſufficiens: demum an propter peccatũ futurum poſsit excommunicatio imponi ipſo facto incurrenda, ſub illa conditione ſi committatur: idque aut præcepto iuris, aut hominis. Veruntamen hæ omnes quæſtiones latæ tractatæ ſunt ſupra diſp. 2. ſect. 4. & diſput. 4. ſect. 4. & omnia ibi dicta procedunt omnino eodem modo in excommunicatione: imo in illa maxime: & ideo nihil hic addendum occurrit. 28.

Eſt enim omniũ ſumma & reſolutio, illam monitionem, quæ ad contumaciam contra obedientiam Eccleſiæ ſufficiat, neceſſariam eſſe ad hanc cẽſuram ferendam, ita vt ſine illa lata non valeat, ex defectu materiæ neceſſariæ: maiorem autem monitionem, ſeu trinam, & canonicam, quãuis ex pręcepto Eccleſiæ neceſſaria ſit, vt actio recte fiat, non tamen eſſe ſimpliciter neceſſariam ad valorem cenſuræ: quia ille defectus ſolum eſt in accidentali ſolennitate, niſi in aliquibus caſibus à iure expreſsis, qualis eſt, quando ferẽda eſt excomunicatio maior in eos, qui cum excommunicato communicãt. Quo fit, vt propter peccatum pure præteritum, ſiue ſit contra legem naturalem ſiue poſitiuam, nunquã poſsit valide ferri excommunicatio, niſi aliqua, vel hominis, vel legis Eccleſiaſtica monitio præcedat ſub ſufficiente propoſitione, vel comminatione talis cenſurę: quia ſine hac non interueniet contumacia contra debitam Eccleſiæ obedientiam. Pro peccato autem futuro generatim loquendo non eſt dubium quin poſsit ferri excommunicatio, ſub conditione, ſi talis actus cõmittatur in particulari autem ſeruare debent pręlati inferiores Summo Pontifice ea, quæ circa hoc iura ſtatuunt quæ dictis locis explicata ſunt. Alia quæſt. huc etiam ſpectabat, an ignorantia inuincibilis vel etiam culpabilis pręcepti Eccleſiaſtici impediat contumaciam, & conſequẽter cenſuram, idque vel in materia alias de ſe mala, vel in materia indifferenti. Sed hanc etiam rem latiſsime diſſeruimus citata diſp. 4. ſect. 6. neque hic aliquid ſpeciale occurrit. 29.

Excom-

Excommunicationem ferri poſſe pro peccato mortali cum inobedientia & contumacia Eccleſiæ commiſſum.

30. *Quæ inobedientia ſufficiat ad excommunic. incurrendam.* TErtio loco explicanda eſt affirmatiua pars illius regulæ, quæ ex dictis concluditur, ſcilicet excommunicationem ferri poſſe pro peccato mortali commiſſo cum inobedientia, & contumacia Eccleſiæ. Circa quam partem multa etiam poſſunt inquiri: primum eſt qualis debeat eſſe hæc inobedientia, & contumacia an ſcilicet requiratur formalis; vel materialis ſufficiat: formalis dicitur, quę eſt ex contemptu, & directa voluntate tranſgrediendi præceptum, materialis, quæ eſt contra præceptum ſine illo contemptu ex alia paſsione vel effectu iuxta doctrinam D. Thomæ ſecunda ſecundæ, quæſt. 104. 105. De quo dubio videri poſſunt multa apud Couarruuiam cap. *Alma*, 1. p. §. 9. nu. 3. Sed quia ex dictis ſupra de cenſuris in communi facilis eſt reſolutio, ideo breuiter dicendum eſt non requiri inobedientiam aut contumaciam formalem, vt patet ex vſu Eccleſiæ: excommunicantur enim concubinarii, percuſſores clericorum & ſimiles, etiamſi non ex contemptu ſed ex paſsione peccent. Et ratio eſt clara, quia etiam alia vitia præter inobedientiam formalem poſſunt eſſe digna hac pœna, & poſtulare hanc medicinam. Sufficiet ergo inobedientia materialis contra præceptum Eccleſiæ: non tamen quæcunque aut quomodocunque, ſed illa quæ ſit contra præceptum ita latum, vt includat, vel adiūctam habeat admonitionem ſub hac cenſura: nam inde habet maiorem grauitatem & proportionem vt reddat hominem dignum tali pœna. Et hoc ſenſu vocatur illa inobedientia ſpecialis contumacia quamuis non attingat illum ſingularem gradum malitiæ, qui eſt in inobedientia formali.

31. *An quodlibet peccatū mortale ſit ſufficiens materia excommunicationis. Reſolutio in vno ſenſu.* Altera quęſtio eſſe poteſt, an quodlibet peccatum mortale ex huiuſmodi contumacia factum ſit ſufficiens materia: quam etiam attigimus dicta diſp. 4. ſect. 3. Et ideo breuiter diſtinguendum eſt, aliud eſſe quærere an quodlibet peccatum mortale, tale ſit vt iuſte ac recte poſsit ſub hac cenſura prohiberi, & conſequenter vt pro illo, poſt admonitionem factam, iuſte poſsit excommunicatio ferri aliud vero eſſe inquirere, an ſi de facto de cenſura hæc feratur pro mortali peccato quocunq; poſt ſufficientē monitionem, illud ſufficiat vt incurratur excommunicatio in priori ergo ſenſu dicendum eſt, nō quodlibet peccatum mortale ſufficere ad hanc cenſuram ferendam: id enim docent multa iura, & Concilia vſque ad Tridentinum, quę in dicta ſectione tertia allegaui. Et ratio eſt, quia cēſura hæc eſt grauiſsima pœna & innumera affert incommoda, vt viſum eſt, & magis ad curandum, quam ad vindicandum ordinatur, & ſępe non minus ad bonum aliorum, quā eius qui excommunicatur. At vero ſunt multa peccata mortalia quæ neque indigent hac medicina, neque habent proportionem cum tam acerba, & periculoſa pœna, poſſuntque aliis modis faciliorib. & ſecurioribus ſufficienter vindicari: quæque aliis non nocent, vt propter bonum illorum, vel corporis ſit neceſſaria vnius membri abſciſsio: ergo imprudenter, & iniuſte faciet iudex, qui ob huiuſmodi peccatum hanc cenſuram tulerit.

32. *Reſoluitur quæſtio in alio ſenſu.* Nihilominus quoad poſteriorem ſenſum addēdum eſt quodlibet peccatum mortale ex contumacia Eccleſiæ factum eſſe in rigore ſufficientem materiam excommunicationis, id eſt, vt, ſi lata ſit, incurratur. Hanc partem tractaui late dicta diſput. 4. ſect. 5. Nunc breuiter declaratur, quia licet verum ſit, teneri iudicem ex officio ad diſcernendum inter peccata mortalia, vt hanc ſententiam ferat: difficillimum tamen eſt ac impoſsibile generaliter iudicare, quod peccatum mortale, ad hoc ſufficiat, quod vero non: multoque grauius ac periculoſius eſſet hoc iudicium ipſis ſubditis committere: ergo, cum quodcunque peccatum mortale in ſe ſit ſatis graue quoties iudex interponit ſuum iudicium, & prohibet illud ſub hac cenſura, eius ſententiæ ſtandum eſt: nec poteſt cum aliquo fundamento talis ſententia exiſtimari nulla: ergo habebit effectum in tranſgreſſore. Neque in hoc incurrit noua difficultas inſurgebant tamen ſtatim hic duę practicę quęſtiones graues de excommunicationibus, quæ ferri ſolent ex cauſis temporalibus: vt ad reuelanda crimina, ſcripturas vel alia ſimilia ſecreta: vel ad temporalia bona reſtituenda: Sed quia ſpectant ad particulares excommunicationes, ne hoc loco doctrinam generalem confundam, de his quæſtionibus ſpecialem diſputationem infra inſtituam.

SECTIO IV.

Quæ forma ſeruanda ſit in excommunicatione ferenda.

HÆc eſt veluti vltima cauſa huius cēſuræ, de qua in cōmuni multa diximus diſputatione tertia. Et ex ibi dictis ſumimus, in hac forma aliquid conſiderari poſſe, vt antecedens excommunicationem aliquid vt conſequens, aliquid vero vt concomitans, ſeu vt actu exiſtens in ipſa forma. Quod antecedit, eſt admonitio, quam inſinuamus ſectione præcedenti, ſatiſque explicuimus citato loco: Quod ſubſequitur eſt denunciatio excommunicationis iam latæ, ſeu incurſę, quam latæ etiam declarauimus dicta diſputatione tertia, & ideo de his duobus nihil hic amplius dicam. Quod ergo ſpectat ad tertium membrum eſt ritus ipſe ferendi excommunicationem. In quo diſtingui poteſt aliquid ad ſubſtantiam pertinens, & aliquid ad ſolennitatem accidentalem: & vtrumque facile poteſt ex dictis ſupra de cenſura declarari. 1. *In forma excommunicationis tria poſſunt conſiderari.*

Eſt enim ſupponendum, quod ſæpe dictum eſt excommunicationem ferri poſſe à iure & ab homine. Quando ergo fertur à iure illa tantum forma requiritur in ea ferenda, quæ in conſtituenda lege quæ ſufficienter declaret pœnam per eam imponi ipſo facto incurrendam. Vnde illa ſolennitas, vel conditio, quæ fuerit de ſubſtantia legis, erit etiam de ſubſtantia talis formæ ferendi excommunicationem: quæ vero ad valorem legis fuerit accidentaria, ſimiliter etiam erit ad valorem cenſurę. Quibus autem verbis ſufficienter explicet lex ipſamet per ſe, ipſam cenſuram efficere, & non tantum imponendam comminari, ſuperiori loco late traditum eſt, & omnes verborum formulæ explicatę; quæ omnia ad excommunicationem applicanda ſunt. Rurſus, quæ verba ſufficiant, vt ſermo legis intelligatur eſſe de maiori excommunicatione, conſtat etiam ex ſuperius dictis, nam ſiue lex vtatur verbo anathematis, ſiue verbo excommunicationis abſolute intellipitur ferre excommunicationem maiorem, pręſertim poſt capitulum penultimum de Sententia excommunicationis, & communem, iamque receptum vſum verborum: nam antiquiora iura aliter ſæpe interpretanda ſunt, vt in ſuperioribus dixi, quod partim ex materia, partim ex aliis iuribus diiudicandum eſt. 2. *Quæ forma requiratur in cenſura à iure.*

De forma ſubſtantiali excommunicationis ab homine.

QVando vero excommunicatio fertur ab homine, ex parte formæ ſolum eſt ſubſtantiale, quod illis verbis proferatur: quæ ſatis ſignificent talem cenſuram vere, & actualiter imponi. Hæc autem 3.

tem verba non ſunt determinata ex aliquo præcepto Eccleſiæ, vt etiam de cenſura in communi diximus, ſed eam tantum determinationem habent, quæ ex natura rei ſequitur, nimirum vt iudex ſufficientibus verbis declaret pœnam, quam imponit. Erunt autem illa clariſsima, & extra omnem ambiguitatem, ſi dicat. *Excommunico illum maiori excommunicatione*, vt per ſe conſtat. Sufficient autem, etiã ſi ſolum dicat, *Excommunico illum*, iuxta dictum caput penultimum de Sentẽtia excommunicationis. Idemque erit quamuis aliqua circumlocutione vtatur, vt *Innodamus illum vinculo excommunicationis*, aut, *Mucrone excommunicationis percutimus*, aut aliis ſimilibus, quibus iura vti ſolent. *Regula generalis.* Poteſt enim pro regula generali haberi, quæ verba in lege ſufficiunt ad explicandam cenſuram excommunicationis maioris ſufficere etiam in ſentẽtia ab homine lata: quia ſententia ipſa eſt veluti quædam particularis lex. Vnde etiam erit ſufficiens forma, ſi cenſura hæc per effectum, vel adæquatum, vel proprium explicetur, vt ſi iudex dicat, *Priuamus aut ſeparamus Petrum à participatione ſacramentorum & communione fidelium*, vel ſimpliciter *à communione fidelium*, vel *eum ab Eccleſia præſcindimus*: nam, cum hæc ſint propria excommunicationis maioris, & virtute contineant totam rationem eius, ſine dubio ſufficienter declarant ſubſtantialem formam huius cenſuræ.

4. *De forma Denuncio te excõmunicatũ, an ſit ſuffi.ciẽs. Opinio negans.* Dubitari autem ſolet de nonnullis formis; primò de hac, *Denuncio te excommunicatum*. Eam enim vt inſufficientem reiiciunt Syluester, Angelus, Armilla, & alii Summiſtæ, & Diuus Antoninus, 3. p. titulo 24. ca. 74. quia denunciatio ſupponit excommunicationem latam, non fert, vt ſumitur ex cap. *Paſtoralis*. §. *Verum*, de Appellationibus: ſed illa verba ſolam denunciationem indicant; ergo non ſufficiunt ad excommunicandum: imo in rigore videtur falſa, quia denunciant excommunicatum eum, qui non eſt. Sed contra: nam licet id ſit verum de denunciatione pura, de qua loquitur cap. *Paſtoralis*, tamen ſecus eſſe poteſt in denunciatione practica, & efficaci eius quod denunciat. Confirmatur, quia ſi verba iudicis verum ſenſum admittunt, præſumendum eſt eum in tali ſenſu loqui: hic autem ſenſus congruus eſt, & neceſſarius ad veritatem talium verborum; eumque verba admittunt, nam in his actionibus mortalibus, quæ practicam efficiẽtiam habent, verba ſolent in ſenſu practico accipi. Quod explicatur à ſimili, nam in iure interdum fertur excommunicatio ſub his verbis. *Noueris te excommunicatum*: quæ tamen verba non tam effectionem, quam notificationem quandam excommunicationis indicant.

5. *Replica.* Reſpondent aliqui, etiam hæc verba non ſufficere, ſi ab homine proferantur licet à iure ſufficiant: quia ius perfert ſententiam excommunicationis, antequam incurratur. Sed contra hoc eſt regula ſupra poſita, quod verba quæ in iure vſurpata ſatis ſignificant effectionem cenſuræ, ſatis etiam ſunt ab homine prolata, quia eandem retinẽt ſignificationem. Et differentia illa nihil ad rem ſpectare videtur, tum quia etiam homo prius profert ſentẽtiam, quam alter excommunicationem incurrat, prius (inquam) vel tempore, ſi ſententia, vt frequentius fieri ſolet, ſub conditione feratur *ſi hoc feceris*: vel natura, ſi feratur abſolute, quod ſatis eſt vt poſsit habere effectum, quem ad ſuam veritatem requirit: tum etiam quia illa eadem verba à iure prolata, niſi in hoc ſenſu ſumantur, vera eſſe non poſſunt. Item omnes dicunt has formas è Summo Pontifice vſurpatas eſſe ſufficientes, & efficaces: ergo ſignum eſt prędicta verba illum ſenſum pati. Nulla vero eſt ratio cur prolata ab inferioribus iudicibus eundem non admittant. Tandem auctores alterius ſententiæ illam limitant dicentes, ſi conſtiterit ſufficiẽter de voluntate iudicis excommunicare volentis, tũc excommunicationem eſſe validam: ergo ſignum eſt talia verba admittere prædictum ſenſum, & ſignificationem: nam de voluntate iudicis non ſatis eſt quod alia via conſtet, ſed per ipſa verba ſententiæ exprimi debet. *Dubii reſolutio.* Quapropter dicendum cenſeo verba illa, etſi ex propriiſsima & primæua impoſitione non videantur ſufficere ad excommunicationem ferendam: quia non ſignificant effectionem: nihilominus ex circumſtantiis adiunctis accidere poſſe, vt iudex per ea ſatis explicet ſuam voluntatẽ. Et tunc reuera ſufficient, cum cenſura hæc non requirat determinatam formam verborum, ſed ſolũ ſufficientem ſignificationem exteriorem interioris voluntatis. Idemq; dicendum eſt de omnibus ſimilibus formulis loquendi ambiguis, vel generalioribus, oportet enim vt determinentur ad explicandã hanc ſpeciem cenſuræ, vt hæc, *Maledictionem Dei incurrat*, aut, *Cenſuram Eccleſiaſticam*, & ſimiles: nam per ſe non ſufficiunt, niſi ex adiunctis determinentur. Cauere autem debent iudices, ne huiuſmodi ambiguis verbis vtantur: quia in re adeo graui imprudentiſsimum, & periculoſum eſt: præſertim quia in materia pœnali, ſi verba ſunt dubia, in mitiori, ſenſu interpretanda ſunt.

6. *An verba Nullus cũ Petro cõmunicet, ſufficiant ad excõmunicationem inducendam. Prima opinio.* Non poſſumus autem omittere ſpeciale dubium de his verbis; *Nullus cum Petro communicet*, an ſufficiant ad excommunicationem inducendam. Quidam reſpondent ſufficere ad excommunicationem minorem, non vero ad maiorem: quia ex vi illorũ verborum, licet aliquis priuetur communione hominum, non tamen ſacramentorum; excommunicatio autem maior vtramq; priuationem inducit: ergo illa verba vi ſua non inducunt excommunicationem maiorem. Inducent autem minorem, quia priuant aliqua communicatione: quod ſufficit ad minorem ſaltem excõmunicationem. Et hoc ſenſu videtur vſurpari illa forma in capite, *Epiſcopi*, 11. q. 3. in illis verbis, *Communio illis vſque ad tempus Synodi à reliquis Epiſcopis denegetur*. Hæc vero ſententia mihi diſplicet, tum quia ſentio nullam excommunicationem minorem, quæ priuet fidelium communicatione, vt ſumitur ex cap. penul. de Sent. excom. & infra in propria materia latius dicam. Tum etiam quia qui priuatur communicatione fidelium, priuatur ſuffragiis Eccleſiæ, quod non fit niſi per excõmunicationem maiorem: priuatur item communione ſacramentorum: quia hæc non fit ſine aliqua communicatione hominum. Nam, quod fingi poſſit caſus, in quo ſacerdos poſsit ſe ipſum communicare ſine communicatione cum aliquo fideli id valde accidentarium eſt, & adeo rarum vt in conſiderationem moralem non veniat: nam ſacerdos aut nunquam, aut rariſsime ſe ipſum communicat extra ſacrificium: in ſacrificio autem ſemper interuenit aliqua hominum communicatio. Quare id non impedit, quin interdicta hominum cõmunicatione, interdicta intelligatur ſacramentorum participatio, propter connexionem moraliter neceſſariã.

7. *Secunda opinio.* Propter quæ alii dixerunt per illa verba ſufficiẽter explicari maiorem excommunicationem: quod tenet Decius in capite primo de Iudiciis. Et patet ex dictis, quia hęc cenſura ſufficienter explicatur, & fertur per effectus proprios: ſed per illa verba declarantur ſufficienter effectus excommunicationis maioris: ergo. Vnde illa forma excommunicandi videtur eſſe in iure vſitata, vt capite 1. de Iudiciis, *Placuit vt nullus eidem communicet, donec ſatisfactione præmiſſa fuerit abſolutus*. Verum eſt, illa poſteriora verba explicare, & complere ſignificationem priorum. Item in cap. *Si diligenti*, de Foro competenti eicitur, *A communione habeantur extranei*: quæ etiam verba generaliora ſunt. Citatur etiam cap. 2. de ſtatu monachorum, propter verbum illud, *A communione remoueantur altaris*: quod nihil ad rem facit, vt per ſe patet.

8. *Quæ iam obiecta con tra ſecundam ſententiam.* Ab hac ſententia diſcedunt Abbas & multi alii in dict. cap. 1. de Iudiciis: & nonnulla obiiciunt, quæ mihi difficultatem non faciunt. Illud ſolũ videtur difficile in dicta ſententia, quod ex vi illorum verborum non prohibetur alicui vt ſe ſeparet à communione aliorum, ſed ſolum aliis præcipitur vt ipſi non communicent: hoc autem non ſatis eſt ad cenſuram inferendam: quia hæc debet quaſi ineſſe ei in quem fertur, & per ſe primo in illo ponere prohibitionem: ergo illa verba per ſe non ſufficiunt ad imprimendam cenſuram; ſed ſolum imponunt aliis quoddam præceptum. Sicut etiã prohibetur interdum fidelibus ne communicent cum infidelibus non baptizatis: quamuis illos non communicet Eccleſia, nec poſsit: Sæpe etiam præcipitur alicui vt abſtineat à ſocietate, vel amicitia alterius, quamuis alteri directe ac per ſe nulla prohibitio imponatur.

9. *Dubium reſoluitur.* Hę vero rationes probant quidem illa verba, per ſe ac nude ſumpta, neque apta eſſe ad excommunicandum aliquem, neque in omni rigore, & proprietate hunc effectum ſatis indicare: nihilominus tamen, ſi conſiderentur vt ſunt in vſu Eccleſiæ, & cũ circunſtantiis quibus proferri ſolent, videntur practice ſufficere ad dictum effectum. Nam in primis ſupponitur aliis fidelibus non prohiberi communicationem cum alio fideli ſolam propter ipſos vt vitent aliquod periculum, vt fit in exemplis adductis, ſed præcipue propter alium vt puniatur, quod facile conſtabit ex eo, quod in quæſtione ſupponitur, ſcilicet hæc verba proferri per modum ſententiæ punientis talem perſonam. Deinde, nunquam conſueuit Eccleſia prohibere fidelibus generaliter communicationem vnius cum alio, niſi eandem multo magis illi prohibendo, & quaſi indignum conſtituendo aut declarando ad talem communicationem: prohibet ergo communicationem quaſi correlationem quandam ex parte vtriuſque extremi. Vnde, licet vtrumque non exprimat, in vno aliud ſubintelligit. Sicut cum Chriſtus dixit Matth. 18. *Sit tibi tanquam Ethnicus, & publicanus*: aliis videtur directe interdicere communicationem: indicat tamen cõditionem ſeu rationem ex parte alterius. Ita ergo intelligendum eſt in prædictis verbis. Quare practice loquendo, vix poteſt eſſe dubium de his verbis, præſertim, cum ſemper aliqua alia adiungantur, quæ dubitationem excludunt: quod, vt diximus, ſemper debent iudices præ oculis habere.

De accidentali forma excommunicationis ab homine.

10. PRæter hæc, quæ ad ſubſtantiam huius formæ pertinent, aliquæ ſolennitates ex inſtituto Eccleſiæ requiruntur, quæ ad valorem cenſuræ neceſſariẹ non ſunt: & ideo non dicuntur eſſe de ſubſtantia, ſed ad accidentalem ſolennitatem pertinere. Hę autem circunſtantiæ quædam ſunt pertinentes ad communem rationem cenſuræ, ſeu ſententiæ per quam cenſura fertur, quæ ſaltem ſunt de præcepto: & ita præſcribuntur in capite primo, de Sentent. excommun. in ſexto: & à nobis ſuperius expoſitæ ſunt diſputa. tertia, ſect. decima tertia. Et illæ omnes ſine dubio maxime requiruntur in hac cenſura excommunicationis, vt ex prædicto textu conſtat, & quia omnes rationes illius inſtitutionis in hac ſententia maxime locum habent. Aliæ vero cæremoniæ ſpecialiter adiungi ſolent in præſenti, quæ nec de ſubſtantia ſunt, nec de præcepto, ſed ad terrorem, & ad ſignificandum miſerum ſtatum excommunicati, addi conſueuerunt iuxta c. *Debent*, 11. quæſtione tertia, vbi dicitur in huiuſmodi ſentẽtia ferenda duodecim ſacerdotes Epiſcopum circunſtare, & lucernas ardentes in manibus tenere eaſq; in concluſione excommunicationis proiicere in terram, & conculcare pedibus. Et ſolet etiam tunc campana pulſari, quamuis in illo textu hæc ſolennitas taceatur. Refertq; Gloſſa in ca. 2. de Re iudicata in ſexto. cum Summus Pontifex per ſe ipſum excommunicat aliquem, hanc ſolennitatem ſeruare adhibitis duodecim Epiſcopis, &c. & inſinuatur in cap. *Guilliſarius*, 23. q. 4. ibi. *Cum Epiſcopis quos congregare potuit, &c.* Alii vero Prælati inferiores Epiſcopis non ſolent, vel debent hac ſolennitate vti, vt notauit Gloſſa in ca. *Cum in cunctis*, § *Inferiora*, de Elect. & D. Bonauent. in 4. d. 18. artic. 1. quæſtio. 3. ad penultimum. Et ſumitur ex dict. cap. *Debent*, vbi dicitur: *Duodecim ſacerdotes Epiſcopum circumſtare debent, &c.* Et ratio eſt, quia huiuſmodi ſolennitas non frequenter, ſed raro, & in grauiſsimis cauſis adhibenda eſt. Et ideo ſoli principes Eccleſiæ illa vtuntur, ad quos huiuſmodi grauiſsimæ cauſæ ſpectant. Et probabile eſt, tunc maxime excommunicationem anathematis nomine appellatam olim fuiſſe, quando cum hac ſolennitate fiebat. Quanquam ſæpe ſoleat vox *anathema*, pro quacunque excommunicatione maiori ſumi, vt latius tractat Nauarrus in Extrauag. *Ab ipſo*, ſeu Commentario de datis, & acceptis, 4. & 5. notab. num. 10. Iam vero fere illa ſolennitas non eſt in vſu: quanquam ſoleat in ſolenni promulgatione, ſeu denunciatione ſententiæ excommunicationis aliquis Eccleſiæ miniſter accenſam lucernam manu tenere, & in fine extinguere, ac tintinnabulum pulſare: quod non ſolum in ſententiis Epiſcoporum, ſed quorumcunque prælatorum fieri poteſt, & ſolet. In qua re, ſicut in aliis huiuſmodi conſuetudo vniuſcuiuſq; Eccleſiæ ſeruanda eſt. Et plura de hac re legi poſſunt apud modernos auctores præſertim Felicianum in Enchirid. de Cenſur. cap. 28.

DISPVTATIO XIX.

De Abſolutione ab excommunicatione.

EXPLICATO excommunicationis maioris vinculo in communi, priuſquam ad particularia deſcendamus, neceſſe eſt dicere de modo diſſoluendi tale vinculum, vt ita communis hæc doctrina perfecta, & abſoluta ſit, ſicut tractando de Cenſuris, diſputatione 7. & vltima fecimus. Ex qua fere omnia, quæ hic prolixe tractari ſolent, petenda ſunt. Et ideo breuius hoc loco materiam hanc expediemus, inſinuando quomodo ibi dicta hic applicanda ſint, & ſi quid vltra proprium fuerit addendo.

SECTIO I.

Vtrum Excommunicatio per ſolam abſolutionem poſſit auferri.

SVpponimus primo ſermonẽ eſſe de excommunicatione valida re ipſa, & non ſola exiſtimatione: nam ſi excõmunicatio ſit nulla, licet vera reputetur, per ſolam declarationem nullitatis eius auferetur, vel potius nunquam fuiſſe intelligetur. Quod autem excommunicatio fuerit iniuſta, ſi valida fuit, non obſtat quominus ſub hanc diſputationem cadat: poteſt enim etiam illa eſſe materia, vt ſic dicam, abſolutionis: nam, cum verè inſit (hoc enim eſt eſſe validam) vt in poſterum non inſit, per abſolutionem tollenda erit. 1. *De qua excommunicatione ſit ſermo.*

Secundo ſupponendum eſt excommunicationem ſemper auferri poſſe: non eſt enim perpetua, quan- 2. *Excommunicatio ſem*

perpetuò auferri. quandoquidem ob contumaciam fertur, & ablata contumacia, illa etiam auferenda eſt ſecundum iura in cap. *Qua fronte*, de Appellationib. &c. Ex literis de Conſtitut. Propter quod, non ſolum perpetua eſſe non poteſt excommunicatio, verum etiam neque ad certũ tempus definita ferri, vt ſcilicet in eo omnino duret: nam hoc repugnaret dictis iuribus quando enim pœna infertur, quidquid reus faciat, non liberatur, neq; iure ordinario liberandus eſt à tali pœna: at vero excommunicatus quocũq; tempore ſatisfactionem exhibeat, abſoluẽdus eſt iuxta prædicta iura, neque poteſt impediri, aut interdici quominus, quamprimum poſsit, aut velit ſatisfactionem exhibeat, vt per ſe notum eſt, ſi ergo non poteſt excommunicatio pro certo tempore ferri, multo minus perpetuo: ergo quoties infertur, auferri poteſt, quantum eſt ex ſe. Solent autem aliqui

Quo ſenſu excommunicatio perpetua dicatur. interdum excommunicationem *Perpetuam cenſuram* vocare, quod tamen permiſsiue, & ſub conditione, non poſitiue & abſolute intelligendum eſt: poteſt enim illa cenſura eſſe perpetua, ſi excommunicatus in ſua voluntate perpetuo ſit pertinax, adeo, vt etiã poſt mortẽ quodammodo durare poſsit, iuxta ſuperius dicta: non eſt tamen perpetua ex intentione, aut ex præſcripto legis: ſicut medicina non applicatur vt perpetuus ſit eius vſus, ſed vt recuperata ſanitate ceſſet.

Excommunicatio non aufertur eo ipſo quod excommunicatus à contumacia recedit.

3. Tertio ſuppono excommunicationem non auferri ipſo iure, ſeu facto ob mutationem ſolam ſeu operationem quamcunque ipſius excommunicati. Quæ aſſertio licet non ab omnibus recipiatur, mihi tamẽ videtur pro materiæ capacitate certa & in iure expreſſe contenta. Nam, ſi quæ eſſet cõditio, aut opus requiſitum ex parte ipſius excõmunicati, quo poſito ſtatim ipſo iure auferretur excõmunicatio maxime eſt receſſus à contumacia, & condigna ſatisfactio, quæ ab excommunicato exigi poteſt: ſed hoc totum non ſufficit, vt excommunicatio ipſo facto tollatur: ergo nunquam poteſt ipſo iure tolli. Maior communis eſt abſque diſſenſione: & eſt per ſe euidens, nam excommunicatio non fertur vſque ad præfixũ tempus, vt per lapſum temporis poſsit ipſo iure ceſſare, nec fertur ſub aliqua aliã conditione, vt de expleta ceſſare exiſtimetur, ſed fertur, vt à contumacia diſcedatur, iuxta illud *Tradidi illum hominem Satanæ in interitum carnis, vt ſpiritus eius ſaluus fiat*: & ideo vel virtute, vel expreſſe continet hanc determinationem ſeu conditionem, *Donec ſatisfacias*, vel, *Niſi reſipiſcas*: ſi ergo aliqua eſt conditio, vel operatio, qua poſita videri poſſet excommunicatio ipſo iure ceſſare, maxime eſt hæc proxime dicta. Iam vero probatur minor ex c. A nobis 2. de Sent. excom. vbi ſi quis excommunicatus moriatur ante abſolutionem, quantumuis per veram pœnitentiam conuertatur, & ſatisfactionem ſufficientem vel faciat, vel promittat adhibita ſufficienti cautione, non propterea apud Eccleſiam exiſtimatur ſimpliciter liber à vinculo excommunicationis. Itẽ ex iuribus ſupra citatis, & aliis ſimilibus, in quibus abſoluendus dicitur, qui vel ſatisfecit, vel illud opus impleuit, ob quod exigendum ab illo excommunicatus eſt, & ante abſolutionem non eſſe illi communicandum, cap. *Quod in dubiis*, c. *Cum deſideres*, c. *Sicut nobis*, de Sent. excomm. Clem. 1. de decimis vbi Gloſſa & Doctores. Et hanc eſſe communem ſententiam refert Couarruuias ca. *Alma*, pa. 1. §. 11. num 5.

4. *An excommunicatus ſub ea con-* Nihilominus contra hanc ſententiam opinatur ibidem Couarruuias in eo caſu: in quo aliquis excommunicatur ſub ea conditione. *Donec ſatisfacias* vel *Donec reſtituas*, ſecutus Alciatum in c. 1. de Elect. in 6. notab. 5. Quorum fundamentum præcipuum eſt, quia omnis lex vel prohibitio poſita quamdiu talis conditio durauerit: ceſſante illa conditione ipſo iure ceſſat: ſed excommunicatio lata ſub illa forma habet vim prohibitionis cõditionatę prædicto modo: ergo ceſſante conditione ceſſat. Confirmatur primo, quia pœna ſic impoſita ſimilis ſeu proportionalis eſt illi, quæ ponitur vſque ad præfixum terminum: nam parum refert quod talis terminus præfigatur per certi temporis limitem, aut per aliud conditionis genus: ſed pœna quæ imponitur ad tẽpus determinatum, ceſſat aduenięte termino illius temporis: ergo ſimiliter, &c. Confirmatur ſecundo, nam ob ſimiles rationes ſuſpenſio ſub illa forma lata, vt communiter cenſetur, impleta cõditione per ſe tollitur; & idem multi cenſent de interdicto. *ditione, donet ſatisfaciat impleta conditione eo ipſo ſit abſolutus. Alciati opinio.*

Sed, nihilominus hæc ſententia probanda non eſt, vt generatim ſupra probaui diſp. 7. Et in primis non video cur dicti autores diſtinguant de excommunicatione lata ſimpliciter, vel ſub ea conditione *Donec reſtituas*, &c. Nam, etſi illa conditio expreſſe non ponatur æquiualens ſemper includitur, vt declaratum eſt ex eo, quod excommunicatio tollenda eſt, cum primum à contumacia receditur: conditio autem virtute incluſa idem operatur, quod expreſſe addita. Vel igitur dicti auctores dę omni excommunicatione id dicere debent: quod tamen eſt contra expreſſa iura ſuperius adducta, vel non poſſunt id probabiliter, & cum fundamento dicere de aliqua excommunicatione. Eſt ergo aduertendum excommunicationem ferri poſſe ſub conditione, v.g. *Niſi intra talem terminum ſatisfeceris*, vel, *reſtitueris* & rurſus ſub illa, Excommunicatus ſis, *Donec ſatisfacias*, vel *reſtituas*. Quando fertur priori modo, ſi conditio expleatur ante elapſum terminum, clarũ eſt non eſſe neceſſariam abſolutionem, quia excõmunicatio nunquam contracta fuit, & ita dici poteſt per ſeſe ablata, vel potius impedita ex defectu non impletæ conditionis, vel contumacię non habitæ, ſub qua, ſeu pro qua lata fuerat. Quando vero fertur poſteriori modo & ſupponitur re vera contracta excommunicatio, tunc dicimus per ſe non ceſſare ob ſatisfactionem, vel reſtitutionem factam aut aliam ſimilem cõditionem impletam: quia ſenſus illius conditionis non eſt vt excommunicatio ita duret vſque ad illam conditionem expletam vt tunc ſtatim per ſe tollatur, ſed ita vt ante illam conditionem impletam non tollatur, poſtea vero tolli debeat, non vero, ipſo facto, ſed per abſolutionem. Quod enim hoc ſenſu inſtitui, & ferri poterit, per ſe notum videtur. Sicut ſi diceremus peccata in Eccleſia non remitti, donec aliquis confiteatur; nõ eſt ſenſus facta confeſsione per ſe tolli peccatum, ſed per abſolutionem ſacerdotis, quæ dari non poteſt ante illam conditionem impletam. Ita ergo ſimilis locutio de excommunicatione intelligenda eſt. Nã quod hæc ſit intẽtio cuiuſcunque legis, vel ſententiæ, in qua excommunicatio ſub illa forma feratur, facile intelligi poteſt ex inſtitutione talis cenſuræ ſeu ex aliis iuribus, quæ ſatis declarant excommunicationem ſub tali ratione eſſe ab Eccleſia inſtitutam, vt per ſolam operationem eius qui excommunicatus eſt, non auferatur. 5. *Refellitur prædicta opinio & ſententia negans probatur.* *Excommunicatio ſub duplici conditione ferri poteſt.*

Ex his ergo ſatis reſponſum eſt ad fundamentũ oppoſitę ſententiæ, ſolum enim procedebat ex falſa intelligentia prædictæ conditionis: & ex eodẽ principio procedit prima confirmatio, & ideo neganda eſt ſimilitudo, niſi terminus durationis, aut temporis in eodem ſenſu apponatur: ſcilicet vt ante illum non auferatur pœna: illo autem expleto auferatur, non per ſe, ſed per auctoritatem ſuperioris. Hic autem ſenſus (& in hoc eſt diſcrimen) generatim loquendo, non cadit in eam quæ eſt pure pœna ob delictum commiſſum quãdo illa pro limitato tempore fertur, nam ſi aliter ſpecialiter non explicetur 6. *Satisfit fundamentis prioris ſententiæ.*

tanta

tanta, & non maior pœna imponitur: & ideo illa expleta per ſe ceſſat. Quod ſecus eſt in excommunicatione, quæ pœna medicinalis eſt: & ideo in illa nõ tam ſpectatur quantitas durationis, quam modus ſubiectionis ad Eccleſiam: ideoque ita inſtituta eſt, vt ſemper inhæreat, donec per ipſam Eccleſiam auferatur. Quare certus illi non præfigitur temporis terminus, adeo, vt conditio, illa, *Donec ſatisfaciat*, vel, *reſtituat, &c.* non ſit ita neceſſaria, quin ſi per ſuperiorem antea excommunicatio tollatur, re vera ablata non ſit. Quid vero de ſuſpenſione, & interdicto in ſimili puncto dicendum ſit, quod in ſecunda confirmatione illius ſententiæ attingebatur, infra ſuis locis videbimus.

Excommunicationem per ſolam abſolutionem tolli.

7. QVarto ex dictis concluditur propoſitæ quęſtionis reſponſio, nimirum excommunicationem & per abſolutionem tolli poſſe, & per ſolam illam. Hæc aſſertio, iuxta ſupra dicta diſput. 7. ſect. 1. poteſt intelligi vel de abſolutione in genere, abſtrahendo de abſolutione à iure, & ab homine: & ſic eſt per ſe nota, vt ex dicendis patebit: vel poteſt intelligi de abſolutione ab homine: & ſic etiam eſt vera, loquendo de ordinario iure. Quam docent Theologi in 4. diſtinct. 18. & Summiſtæ verb. *Excommunicatio.* & verb. *Abſolutio*, & Canoniſtæ ſuper iura citata in puncto præcedenti, & ſpecialiter Abbas in cap. vltimo de Matrimonio contracto contra interdictum Eccleſ. & in ca. 1. de Iudiciis, vbi etiam Felinus, qui alios refert. Et vtraque pars probatur facile ex dictis, quia excommunicatio auferri poteſt: & non per ſolam actionem ipſius excommunicati, vt probatum eſt: ergo per actionem alterius habentis poteſtatem ad tollendam illam; conſecutio tenet à ſufficienti diuiſione. Præſertim quia excommunicatio non aufertur per accidens ad ablationem alterius cum oſtenſum ſit nullam eſſe aliam conditionem, aut quaſi extrinſecum terminum, à quo pendeat: & de ipſo etiam ſubiecto ſit dictum, præter communem naturam accidentis hoc quodammodo in ea inueniri, vt, deſtructo ſubiecto, non omnino ſtatim deſtruatur: vel quia manent corpus & anima, circa quæ (etiamſi diſiuncta ſint) poteſt aliquo modo obſeruari, vel potius quia manent alii fideles viuentes, qui ſeruare poſſunt talem cenſuram, & adhoc obligantur, quandiu alter, qui excommunicatus erat, non abſoluitur.

8. Quod autem hæc actio, per quam ab alio eſt excommunicatio tollenda, ſit abſolutio, conſtat ex forma, qua Eccleſia vtitur ad hanc cenſuram tollendam, quæ eſt. *Abſoluo te à tali vinculo, &c.* vt videbimus. Conſtat item ex communi modo loquendi canonum & auctorum, nam ſub nomine abſolutionis de hac actione loquuntur. Conſtat præterea ex materia circa quã, ſeu obiecto huius actionis, quod eſt ipſamet excommunicatio, quæ eſt ſpirituale quoddam vinculum, quo ligatur is, qui excommunicatus eſt: & ab illo liberatur per illam actionem. Merito ergo abſolutio dicitur, & eſt quaſi talis vinculi ſolutio, iuxta Chriſti Domini verba: *Quodcunque ligaueritis, & Quodcumque ſolueritis.* Denique explicatur in hunc modum, quia illa actio vel eſt diſpenſatio, vel abſolutio: quid enim aliud eſſe poteſt moralis actio, quę vinculum ſeu obligationem tollit? Non poteſt autem proprie dici diſpenſatio, quia diſpenſatio vel ſupponit generalem obligationem, & ſolum in aliquo particulari illam tollit, vel eſt quaſi exceptio à generali aliqua lege, aut ſi per eam tollatur aliqua inhabilitas, illa talis eſt, vt arbitrio ſuperioris tollatur per ſolam extrinſecam conceſſionem. At vero hæc actio per quam cenſura tollitur, nõ eſt exemptio aliqua à communi lege, neque eſt veluti licentia aliqua, aut facultas extraordinaria conceſſa ex principis ſeu ſuperioris voluntate, ſed eſt liberatio ab Eccleſiaſtico vinculo, quo talis perſona in particulari ligatur: ſitque, vel ſaltem fieri poſtulat, non præter, ſed ſecundum legem, nec ſolum ex voluntatis concedentis, ſed ſecundum diſpoſitionem, & ſtatum eius cui conceditur, cui propterea eſt quodammodo debita: & ideo non per modum diſpenſationis, ſed per modum ſententiæ datur: ſententiæ (inquam) liberantis aliquem à tali vinculo: ergo propriiſsime abſolutio dicitur. Igitur excommuncatio per abſolutionem, & non alio modo tollitur.

Dixi, *loquendo de ordinario iure*, quia Pontifex Summus de abſoluta poteſtate, ſi velit, poteſt ita aliquem excommunicare, donec talem vel talem conditionem impleat, vt ea impleta, ipſo iure liber ab excommunicatione maneat. Si enim hoc in ipſa ſententia, aut lege ſatis declaret, habebit effectum, cum totum hoc ius ex eius voluntate pendeat. Item alio modo poſſet hoc facere. Pontifex, reuocãdo legem, ex vi cuius aliquis excommunicationem incurreret: nam ſi ita illam reuocet, vt velit pro infecta haberi, hoc ipſo tolletur excommunicatio, neq; erit neceſſaria alia abſolutio, vt expreſſe docet Gloſſa in Clem. vnica de Immunitate Eccleſiarum, verb. *Pro infectis*, quam ibi alii interpretes ſequuntur, & Abbas in cap. *Per venerabilem.* Qui filii ſint legitimi, n. 22. Felinus Decius. & alii in c. 1. de Iudiciis, & Sylu. verb. *Abſolutio.* n. 8. Ratio eſt, quia Summus Pontifex eſt ſupra ius poſitiuum: & ideo poteſt ipſo iure, vel ſententia abſolutionẽ ferre ſub conditione in futurum pendente, qua expleta tranſibit in abſolutam, & habebit ſuum effectum, neque erit alia neceſſaria. Et ſimiliter in altero caſu tollendo legem priorem poteſt generaliter reuocare quidquid ex vi illius effectum eſt, & conſequenter ipſo iure reuocat, & tollit excõmunicationem, quæ virtute prioris legis facta erat. Oportet tamen vt hic modus reuocationis prioris legis ſufficienter in poſteriori lege exprimatur: nam ſola ablatio prioris legis nõ ſatis eſt vt excommunicatio ex vi legis incurſa ablata cenſeatur vt per ſe manifeſtum eſt: quia effectus factus, à lege, non ita pendet ab ea, vt illa ablata auferatur: quia tamen Pontifex habet poteſtatem non ſolum auferendi legem, ſed etiam omnes effectus morales, qui virtute eius facti fuerant, quorum vnus ſolet eſſe excommunicatio, ideo, ſi talis reuocatio fiat, illa includit abſolutionem à priori excommunicatione, talis fuiſſe videtur in dicta Clementina vnica in illis verbis, *Conſtitutionem, & declarationem, ſeu declarationes prædictas, & quidquid ex eis ſecutum eſt, vel ob eas, penitus reuocamus, & eas haberi volumus pro infectis.*

9. Pontifex de abſoluta poteſtate alio modo quã per abſolutionem poteſt excommunic. tollere.

Aliis vero inferioribus prælatis licitum non eſt his modis vti ad cenſuras tollendas, quia tenentur ius commune, & modum in illo præſcriptum ſeruare: vnde ſi in ſuis ſententiis ferendis, & reuocandis, velint illis modis vti, male facient, tamen dubitari poteſt an factum teneat. De quo poſſent aliqua in vtramque partem obiici, mihi tamen videtur factum tenere. Quia licet forma abſoluendi à cenſura, ſit in iure præſcripta, non tamen ſub ea neceſsitate vt aliter facta non teneat, vt mox videbimus: ergo ex vi illius formæ non ſit irritum factum illud. Neque etiam aſsignari poteſt aliud ſpeciale ius, per quod irritum fiat: nam alia iura quæ dicunt excommunicatum ſemper manere excommunicatũ donec abſoluatur, quantumuis reſipiſcat, nõ ſunt cõtraria, quia in prædictis caſibus aliqua abſolutio, quamuis extraordinario modo conceditur: quæ abſolutio per iura illa non irritatur. 10.

Inferiores Prælati ſolum per abſolutionem poſſunt licite excommun. tollere. Si autẽ alio modo tollatur, factum tenet.

(?)

SECTIO II.

De cauſis ad abſolutionem ab excommunicatione neceſſariis.

1. De effectibus huius abſolutionis nihil dicere neceſſe eſt, quia ſicut priuatio per habitum cognoſcitur, ita cognita excommunicatione, & effectibus eius ſatis conſtat quid hæc abſolutio operetur. Nam effectus adæquatus, & quaſi formalis eius eſt excommunicationem auferre, & conſequenter omnes etiam effectus excommunicationis reuocare, nimirum vt à tempore ipſius abſolutionis iam locum non habeant: nam qui præceſſerunt, nõ reuocantur, aut quaſi reſtituuntur propter ſolam abſolutionem ſubſequentem: quia fuerũt iuſtę pœnæ executioni mandatæ, quæ perpetuæ manent, vt in ſuperioribus locis ſuis annotauimus.

2. *Quæ ab excommunicatione iuris non reſeruata poſſit abſoluere.* Omiſsis ergo effectibus, de cauſis, longa nobis futura eſſet diſputatio, niſi in diſp. 7. ſect. 2. & ſequẽtibus fere tradita eſſet: & ideo breuiter per ſingulas cauſas diſcurremus. Quod ergo attinet ad efficientem cauſam, diſtinguendum eſt de excommunicatione lata à iure: vel ab homine. Item de reſeruata, vel non reſeruata. Nam ab excommunicatione lata & non reſeruata à iure, abſoluere poteſt quilibet ordinarius paſtor, ſeu ſacerdos proprius vel qui ex cõmiſsione proprii confeſſoris munus ſuſtinere poteſt, iuxta c. *Nuper*, de Sent. excom. & quæ circa illud notauimus dicto loco. Poteſt tamen quiſpiam nobis obiicere ex dictis diſputatione pręcedente, proprium ſacerdotem inferiorem non habere poteſtatem abſoluẽdi, nam iuxta principia iuris, nemo qui condemnare non poteſt, abſoluere poteſt, vt dicitur in regul. 28. ff. de reg. iuris. Dicendum vero eſt, id verum eſſe de eo, qui per poteſtatem quaſi intrinſecam & ordinariam abſoluere poteſt: ex commiſsione vero ſuperioris interdum poſſe abſoluere qui nõ poteſt condemnare: atque ita contingere in præſenti ex vi illius c. *Nuper*, Et id ideo hęc poteſtas inferioris nõ extenditur ad excommunicationem à legiſlatore reſeruatam, quia per reſeruationẽ declaratur ei non concedi poteſtatem à ſuperiori, ſed potius tolli, ex eodem c. *Nuper*. Hic vero ſtatim ſeſe offerebat quęſtio an talis poteſtas exiſtens in Parocho dicenda ſit ordinaria, vel delegata: eam vero in prędicto loco ſatis explicatam relinquimus.

Quis poſsit ab excommunicatione ab homine lata abſoluere.

3. De excommunicatione autem lata ab homine dicendum eſt, eum à quo lata eſt, poſſe eam tollere, niſi ſuperior eam ſibi reſeruet, qui poteſt ſemper non ſolum ab eadem abſoluere, ſed etiam ſibi reſeruare; Inferior vero id non poteſt, niſi ex priuilegio, vel alio ſpeciali modo ei committatur. Tota hæc aſſertio late etiam tractata eſt in citato loco. Et prima quidem pars conſtat ex illo principio, quod poteſtas abſoluendi coniuncta eſt cum poteſtate ligandi, vt ex verbis Chriſti ponderauit Ambroſius lib. 2. de Cain, & Abel. c. 4. relatus in c. *Verbum*, de pœnit. d. 1. Quod maxime intelligitur per ſe loquendo, & de poteſtate ordinaria, quæ primario ad abſoluẽdum datur potius, quam ad ligandum: per commiſſionem autem vel ordinationem ſuperioris poteſt interdum quis habere poteſtatem ligandi, & non ſoluendi, ſed hæc eſt exceptio à generali regula, & raro contingit, vt ſtatim dicam.

4. *Superior poteſt ab excommunicatione inferioris abſoluere.* Altera vero pars, nimirum quod ſuperior poſsit etiam ab hac excommunicatione abſoluere, conſtat, quia habet ſuperiorem iuriſdictionẽ & eſt veluti vniuerſalior cauſa, quæ per ſe poteſt quidquid poteſt particularis. Quis autem nomine ſuperioris intelligendus ſit, & quem modũ iuriſdictionis habere debeat, citato loco late declaraui. Ex hoc autẽ principio oritur aliquãdo, vt ſuperior ſibi reſeruet abſolutionem ab excommunicatione ab inferiore lata. Quod dupliciter cõtingere poteſt. Primo quãdo ſuperior in particulari ex certa ſcientia cõfirmat ſententiam, & excõmunicationem latam ab inferiori, quod ſpecialiter de S. Pontifice affirmant Ioann. Andr. & alii Canoniſtæ in c. *Ex frequentibus*, de Inſtit. quos refert, & ſequitur Nau. in Summ. c. 27. n. 40. & in citato loco nos idem diximus. *Imò tandẽ multis modis ſibi reſeruare. Primus.* Nunc vero addimus idem proportionaliter habere locum in aliis ſuperioribus habentibus ſufficientem iuriſdictionem ad ferendam ſentẽtiam, & cenſuram in tali cauſa, nam hoc ipſo quod ex certa ſcientia confirmat ſuperior ſententiam ab inferiori latam, eam facit ſuam, & ideo nullus inferior poteſt illam tollere. *Secundus.* Secundo hoc poteſt accidere, ſi generali lege ſtatuat ſuperior vt excommunicatio lata pro tali delicto, etiamſi ab inferiori lata ſit, ſibi maneat reſeruata: nã eſt eadẽ ratio: nihil enim refert, quod talis reſeruatio per generalẽ legem fiat, aut in ſingulari facto.

5. *Exemplum ſecundi modi.* Exemplum autem huius rei vulgare, & fortaſſe etiam ſingulare eſt de incendiariis, qui licet nõ ſint ipſo iure Pontificio excõmunicati, tamen poſtquã ab Epiſcopo nominatim excommunicantur, non poſſunt ab illo abſolui, ſed excommunicatio illa S. Pontifici reſeruata manet, iuxta ca. *Tua nos*, de Sen. excom. Quod ita exponunt Caieta. in Sum. c. 22. de Excom. Soto in 4. d. 22. q. 2. art 3. Nau. dict. c. 27. nu. 40. Atq; ita ſatis declarata eſt tota prior pars propoſitæ regulæ. Inde vero facile altera deducitur, nam inferior per ſe non habet iuriſdictionem in actum vel ſententiam ſuperioris neque iure communi illi cõmittitur, nam, cap *Nuper*, ſolum loquitur de excommunicationibus à iure latis, nõ vero ab homine, neq; de his aliud ſimile ius inuenitur: ergo inferior abſoluere non poteſt ab hac excommunicatione ſine commiſsione ab homine facta. *Inferior nõ poteſt abſoluere ab excommun. ab homine à ſuperiore lata.* Quod autem cum illa poſsit, etiam eſt clarũ. Nam iuriſdictio delegata ad abſoluendũ ſufficit, eã vero delegare poteſt qui ordinariam habet, ſiue ſit ipſemet qui excõmunicationem tulit, ſiue eius ſuperior. Quæ omnia conſtant ex ſuperius dictis, & ſumi poſſunt ex c. *Paſtoralis*, de officio ordinarii, & c. *Sacro*, & ca. *per tuas*, de Sent. exc. & excõmuni vſu, & omniũ doctrina.

6. *Variæ quæſtiones attinguntur.* Hic vero occurrebant plures quęſtiones, Vna eſt, ſub qua regula ex prædictis comprehendatur excõmunicatio lata ab homine per ſententiam generalẽ an ſcilicet reducenda ſit ad excõmunicationes iuris propter generalitatem ſuam, an vero inter latas ab homine debeat cõputari: eo quod, cũ per eam ſententiam ius non cõdatur, vere ac proprie ſit ab homine. Quam quęſtionem late diſputaui citato loco. Et reſolutio fuit poſteriorem partem videri veram in rigore iuris: priorem autem eſſe practice probabilem, & communi opinione, & vſu receptam. Alia quæſtio erat de poteſtate abſoluendi ab excom. cõmiſſa per priuilegia, aut diplomata Pontificia, quãta ſit, & quo modo ea ſit vtendũ. Rurſus eſt alia quęſtio de poteſtate abſoluendi ab excom. in extrema neceſsitate: quia ſcilicet illam habeant, & quomodo ea vti debeant. Item quæri poteſt de conditionibus requiſitis ex parte abſoluentis, videlicet q; ſit clericus, & iuriſdictionem habeat nõ ſuſpenſam, neque impeditam, quoad libere ac voluntarie illa vtatur. Sed hæc omnia, & ſimilia tractata ſunt. dict. diſp. 7. ſect. 1. & 2 nihilque ſpeciale habent in hac cenſura: & ideo nihil occurrit hoc loco addendum.

7. *De cauſa materiali remota abſolutionis.* Occurebat ſtatim dicendum de materia, & fine huius abſolutionis Sed materia remota, ſeu quaſi ſubiectiua eius eſt ipſe homo, qui abſoluitur. De quo potiſsima quæſtio eſt, an etiam poſt mortẽ abſolui poſsit. Dicendum vero eſt ita poſſe poſt mortẽ abſolui, ſicut & excõmunicari, ſcilicet potius ex parte aliorũ, quam ipſius. De qua re late dictum eſt ſupra. An vero ex parte eius qui abſoluitur, requiratur,

præ-

præſentia conſenſus, aut aliæ conditiones ſimiles in dict. ſect. 2. diſp. 8. in poſteriori parte eius actum eſt. Materia vero proxima & circa quam huius abſolutionis, eſt ipſamet excommunicatio, quæ per illam tollitur. Vnde hic etiam eſt finis eius quaſi intrinſecus, ſcilicet cenſurã expellere. Quare cũ hic finis per ſe bonus ſit, & expetibilis, nõ indiget abſolutio alio fine extrinſeco, quanquã interdũ illum habere poſſit, vt datur abſolutio interdum ad talẽ, vel talẽ effectũ. De qua abſolutione quæri poſſet qualis ſit, & quomodo ab abſolutione ſimpliciter, & abſolute conceſſa differat. Itẽ an hæc abſolutio requirat intrinſecum finẽ iuſtum, vel poſſit eſſe valida, etiamſi iniuſta ſit. Verũ quæ de cenſura in cõmuni tractauimus, ad hanc eodem prorſus modo applicãda ſunt.

De cenſ. proxima.

De cauſa formali abſolutionis ab excomm.

8. SOlum ergo circa formam ferẽdi hanc abſolutionem aliquid deſiderari poteſt. In qua poſſunt quædam conſiderari ad ſubſtantiam alia, ad ſolennitatẽ accidentalem pertinentia. De ſubſtantia ſolum ſunt ea verba, quæ propriũ effectum huius abſolutionis ſufficienter ſignificẽt, qui eſt excommunicationem tollere, & cõmunicationi fideliũ ſeparatum hominem reſtituere. Vnde eſt cõmune axioma, hanc formam nõ poſtulare verba omnino determinata, ſed illa, quæ ad prædictam ſignificationẽ ſufficiãt, vt ex Anton. Rich. & aliis notauit Cou. in c. *Alma mater*, 1. p. §. 11. n. 7. & Nau. in Com. de Iubil. notab. 30. n. 9. Solet autem a Doctoribus communiter hæc forma aſſignari, *Abſoluo te à vinculo maioris excommunicationis ob talem cauſam, & reſtituo te ſacramentis* Eccleſiæ, *& communioni fidelium in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.* Quæ verba vſurpari quidem poſſunt & acceptari vt congrua, nõ quod omnia neceſſaria ſint. Nam inprimis inuocatio illa Trinitatis non eſt de neceſſitate, vt per ſe conſtat, cũ nec de ratione ſacramentalis abſolutionis ſit. Deinde tota illa pars, *& reſtituo te, &c.* quamuis effectum abſolutionis magis explicare videatur, neceſſaria tamen non eſt, quia in præſenti abſoluere, & reſtituere non ſunt duo: neq; n. abſolutio aliter reſtituit hominem ad ſacramentorum participationẽ, & cõmunionem fidelium, quã tollendo vinculum: neq; alia quaſi poſitiua actio aliquod conferẽs neceſſaria eſt, ſed ablato vinculo, homo fidelis per ſeſe habet ius communicandi & participandi ſacramenta fideliũ. Deinde per ſe loquendo, neceſſarium non eſt cauſam, ob quam excommunicatio incurſa fuit, in abſolutione exprimere: quia illa nõ per ſe ſpectat ad effectum ipſius abſolutionis, vt de cenſura etiam in communi diximus, & in ſpecie tractauit Nauar. c. 26. n. 8. & 9. cũ Sylu. ver. *Abſolutio*, 5. q. 2. Et maxime quia dicendo, *Ab excommunicatione quam incurriſti*, ſatis determinat cẽſuram à qua abſoluit; & ibi implicite complectitur cauſam

Forma ſubſtantialis huius abſolutionis.

9. Solum oportet aduertere an pœnitens ſit ligatus pluribus excommunicationibus, nam tunc, ſi abſolutio fiat ab omnib. oportet id intẽdere, ſuppoſita poteſtate, & aliquo modo verbis exprimere, ſaltem illis generalibus. *Ab omni vinculo excommunicationis* vel certe indefinitis, quæ in his rebus æquiualent vniuerſalibus, vt ſæpe dixi, quãuis ad tollendum dubiũ melius ſit ſemper addere ſignum diſtribuẽs. Si vero ab vna tantum excõmunicatione abſoluat, & nõ ab alia (quod fieri poſſe ſupra oſtendimus de cenſur. in cõmmuni) neceſſariũ erit, vt & intentionem ſuã determinet ad eam excõmunicationem quam auferre vult, & vt eam determinationẽ verbis aliquo modo explicet. Vnde niſi ex adiunctis: vel ex antecedentibus, & conſequentibus id conſtet, optime fiet explicando cauſam cenſuræ. Quocirca illa cõmunis forma aptiſsima eſt, meritoq; vſu retinenda. Aliqui etiam præmittunt illa verba *Autoritate Dei omnipotentis & poteſtate mihi conceſſa*, vel æquiualentia, quod etiam ſeruari poteſt, quamuis neceſſarium non ſit.

Quæ forma ſeruanda in abſolutione à pluribus excom. Quæ in abſoluendo ab vna ex pluribus.

10. Circa ſolennitatem accidentalem quatuor præcipue cæremoniæ numerari ſolent. Prima eſt, vt ab excommunicato iuramentum poſtuletur parendi de cætero mandatis Eccleſiæ, ex c. *Ex tenore*, & c. *De cætero*. de Sent. excom. notat Nau. in Sum. c. 25. n. 7. & de pœn. d. 6. c. 1. in prin. n. 54. Sed non eſt intelligendum, neceſſarium eſſe iuramentum generale deſeruandis Eccleſiæ præceptis, quia neque in illis iuribus hoc dicitur, neq; eſſet impediens hoc nouũ vinculum & obligationem communiter hominibus ponere: ſed ad ſummum poteſt eſſe hoc iuramentũ de obediendo Eccleſiæ in illa materia, vt v. g. ſi excommunicatio fuit à iure, vt iuramentum ſit de nõ tranſgrediendo legem ob cuius violationem excõmunicatus manſit. Hoc enim apertè ſignificatur in illo c. *Ex tenore*, nam prius dicitur, *Recepto ab eo iuramento quod tuo debeat mandato parere* & infra ſubditur, *Sibique in virtute iuramenti præcipies, ne de cætero in clericum manus iniiciat, &c.* Simile habetur in c. *Peſſimam*, 23. q. 8. & in c. *Grauem*, de Sent. exc. vbi etiam ſignificatur, aliquando iuxta rei exigentiam poſſe maiorem cautionem poſtulari, vt ſimilia de cętero non committantur. Addit vero Caiet. in Sum. ver. *Abſolutio*, hoc iuramentum quoad hanc partem nõ ſemper, ſed in magnis criminibus locum habere. Quod mihi quidem placet quia ex dictis iuribus nihil amplius colligi poteſt: loquuntur enim de incẽdiariis, & manifeſtis percuſſoribus clericorũ. Rurſus ſi tale fuerit delictum, ob quod excommunicatio lata fuit, vt ſpecialem ſatisfactionem requirat, & illa nondum ſit exhibita, neq; alia ſufficiens cautio de illa implenda data ſit, tunc etiam eſt iuramẽtum exigendum de ſatisfactione exhibenda. Quanquam ſi excommunicatio ſit ob offenſam notoriã prius debeat ſatisfactio poſtulari, ſi exhiberi poteſt iuxta c. *Venerabilibus* §. *Porro*. de Sent. exc. in 6. & c. *Ex parte*, 1. de Verb. ſignific. & notant Decius, & alii Doctores in c. *Qua fronte*, de Appel. An vero hæc præuia ſatisfactio, vel iuramentum eius aliquando ſit de ſubſtantia abſolutionis, eiuſque valore ſupra tractatum eſt de cenſuris in communi.

De ſolennitatibus accidentalib. in forma abſolutionis ab excom.

11. Secunda cæremonia eſt, vt ſacerdos priuſquam abſoluat, Pſalmum aliquem pœnitentiæ ſuper abſoluendum recitet. Sic enim habetur in c. *A nobis*, 2. de Sent. excom. & frequẽter dici ſolet Pſalm. 50. qui eſt quartus pænitentiæ. Sed, vt Nauar. notat in illo textu non deſignatur ille in particulari & ideo quilibet ex ſeptem ſufficit, licet ille ſit aptiſsimus. Addunt vero doctores abſoluentem debere eſſe indutum aliqua veſte ſacra, ſaltem ſuperpelliceo, & ſtola quod eſt in publica, & ſolẽni abſolutione conſuetũ non vero in priuata. Et ex parte pœnitentis requirunt vt ſit genu flexo, ſcapulis nudatis, & dum Pſalmus recitatur, flagello percutiatur, quod nullo iure ſcripto cautum eſt, ſed conſuetudine receptum eſſe Doctores dicunt cum Hoſtienſi in Summa. n. 14. & Antonin. 3. p. tit. 24. c. 77. § Addit vero Nauar. in abſolutione fœminę omittendum hoc eſſe, & ob iuſtũ alium reſpectum omitti poſſe in quacunque abſolutione. Et Caiet. ver. *Abſolutio*, ait: Omittendum eſſe in locis publicis: quando abſolutio excommunicationis ex confeſsione ſecreta oritur, quia alias & reuelaretur confeſsio & infamaretur pœnitens.

Secunda cæremonia.

12. Tertia cæremonia additur in dicto c. *A nobis*, 2. ſcilicet, vt finito Pſalmo, oratio dominica recitetur. quod facile eſt, neq; aliam explicationem requirit. Subiũgitur vero ibidem, vt etiam ſeruentur alia cõſueta hęc, a. dicũtur eſſe (& poteſt eſſe quarta cæremonia) quidam verſiculi, ſcilicet. *Saluum fac ſeruum tuum, &c.* cum oratione, *Deus cui proprium eſt*, &c argum. c. *Cum aliquis*, 11. q. 3. Ex quo aliqui colligunt debere abſoluentem finita abſolutionis forma introducere abſolutum in Eccleſiam. Sed non conſtat illam cæremoniam eſſe in vſu, licet ſit apta ad effectum huius explicandum. Neque in dicto cap. ſignificatur poſt abſolutionem introducendum eſſe eum, qui excom-

Tertia cæremonia. Quarta cæremonia.

excommunicatus erat, in Eccleſiam ſed excommunicatum petentem veniam ad ianuam Eccleſiæ, in illam introducendum eſſe cum recitatione Pſalmorum pœnitentię, vt ibi abſoluatur. Vnde Abbas in c. *Cum deſideres*, de Sent. excom. n. 6. inquit, *Præſtito iuramento de parendo mandatis Eccleſiæ, introducatur in Eccleſiam cum Pſalmo pœnitentiali, &c.*

13. *Sub qua obligatione ſeruandæ ſint hæ cæremoniæ.*

De his ergo cæremoniis omnes auctores docent non eſſe de ſubſtantia huius formæ, ſed validam eſſe etiamſi omittantur, vt patet ex Syluestro, Angelo, Caietano, & aliis Summiſtis, Nauarro c. 26. nu. 8. & dict. c. 1. de pœnit. d. 6. n. 54. & Couarr. c. *Alma*. p. 1. §. 11. nu. 11. Addunt vero teneri in conſcientia ſacerdotem qui abſoluit, eas non omittere. Non tantum in publica abſolutione, ſed etiam in occulta, quantum ad ea quæ commode fieri poſſunt. Et intelligunt, quando excommunicatio iuſta fuit, & abſolutio ſimpliciter datur: nam ſi excõmunicatio fuit iniuſta, vel ſi ſolum datur abſolutio ad certum effectum, vel ſi ſolum eſt abſolutio ad cautelam, ex omnium ſententia non eſt neceſſe cæremonias adhibere. Et idem dicunt, ſi abſoluens non ſit ſacerdos, quia illa ſolennitas videtur propria ſacerdotalis muneris. Deniq; ſi neceſsitas vrgeat, vel alia rationabilis cauſa intercedat. Sine illa vero aiunt non omitti has cæremonias abſque culpa. Quod verum erit prudenter conſideratis circumſtantiis, & conſuetudine, quæ in hoc magnam vim habere poteſt, & ſecluſo contemptu & ſcandalo non exiſtimo poſſe hic interuenire peccatum mortale ob aliquam omiſsionem, quia res non eſt adeo grauis, niſi fortaſſe, quando publica & ſolennis abſolutio danda eſſet ad Eccleſiæ ſatisfactionem.

DISPVTATIO XX.

De nonnullis excommunicationibus in particulari, quæ ab homine ferri ſolent.

ABSOLVIMVS ea quæ ad generalem doctrinam de excommunicatione maiori pertinent. Ex quibus definienda ſunt omnia, quæ in ſingulis ſeu particularibus excommunicationibus deſiderari poſſunt. Quapropter non ſine apparenti ratione poſſumus hanc partem prætermittere, præſertim cum ſciẽtia ad indiuidua non deſcendat, eo quod ſint quaſi per accidens, & in infinitum multiplicari poſſint. Quod ſane in excommunicationibus ferendis, præſertim ab homine, ipſo vſu ſatis conſtat. Nihilominus tamen, quoniam materia moralis vtilior eſt applicata ad particularia, ſaltem ad aliqua, ideo de nonnullis excommunicationibus præcipuis, & quarum cognitio in praxi magis neceſſaria eſt, dicendum eſſe cenſuimus. Eſt autem excommunicatio vel ab homine, vel à iure. De priori dicemus breuiter in hac diſputatione, de alia, quæ fuſior eſt, in ſequentibus. Excommunicatio item ab homine frequenter eſt contra determinatam perſonã in particulari cauſa. Et de hac vel indiuiduis eius nihil poſſumus dicere, quia eſt res infinita, & nullis principiis comprehendi poteſt, præter ea quæ generaliter tradita ſunt, & ſufficiunt ad ſingulos caſus definiendos. Alia item excommunicatio ab homine, quę generalius fertur ad aliquid præcipiendum, vel vitandum, diciturq; generalis ſententia, in multis æquiparatur ſtatuto ſeu legi, licet in aliis differat, vt in ſuperioribus declaratum eſt: hæc (inquam) excommunicatio etiam ferri poteſt propter varias cauſas, vel actiones, quæ poſſunt in infinitum multiplicari, ſolumque materialiter differunt in ordine ad talem cenſuram. Ac propterea etiã in his, nec neceſſarium eſt, nec poſſibile per omnia indiuidua diſcurrere. Duo tamen ſunt ordinarii caſus, quibus ſolent conſciẽtiæ implicari, ſcilicet de excommunicationibus quæ ferri ſolent ad reſtitutiones faciendas ſeu ſoluenda debita, ſeu propter debita non ſoluta, & de iis quæ feruntur ad denũcianda crimina, aut alia ſecreta reuelanda, & ad ferendum teſtimonium, vel prodendas ſcripturas, &c. Et ideo de iis duabus in particulari dicere viſum eſt.

SECTIO I.

Vtrum Iudices Eccleſiaſtici licite & valide poſſint pro cauſis temporalibus excommunicat. ferre.

RAtio dubitandi eſt, quia excommunicatio eſt ſpiritualis pœna & medicina: ergo ad curationem animæ adhibenda eſt, & non ad temporalia incommoda reſarcienda: nam hæc cura vindicandi, aut reſarciendi temporales iniurias ad ciuilem poteſtatem per ſe ſpectat: ergo non poſſunt iudices Eccleſiaſtici hoc titulo aſſumere gladium ſpiritualem. Et confirmatur, quia alias licitum eſſet hoc modo excommunicationem ferre contra perſonam certam, & cognitam, vt contra Petrum, de quo conſtat furatum eſſe hãc vel illam rem, niſi illam reſtituat: conſequens autem eſt contra communem vſum. Sequela patet, quia non eſt maior ratio, quando perſona incerta eſt quam cum eſt certa. In contrarium vero eſt vſus Eccleſię ferendi hanc cenſuram ad hos fines, ſcilicet vt reſtituantur ablata, ſoluantur debita, reuelentur occulta, & ſimiles qui temporales ſunt. 1. *Ratio dubij.*

2. *Non eſt ex ſe malum pro temporalibus excom. ferre.*

Suppono primo non eſſe per ſe malum, neque extra Eccleſiaſticam poteſtatem ferre hanc cenſuram eam ordinando aliquo modo ad prædictos fines. Hoc certiſsimum eſt: nam ſi hoc eſſet vel per ſe malum, vel extra Eccleſiaſticam poteſtatem, eſſet in Eccleſia grauiſsimus quidam error in re ad mores pertinente: quod impoſsibile eſt. Deinde hoc colligitur ex Conc. Trid. ſeſ. 25. c. 3. de Reform. vbi & refert hanc conſuetudinem eſſe in Eccleſia ferendi excommunicationem monitionibus præmiſsis *ad finem reuelationis* (vt aiunt) *aut pro deperditis, ſeu ſubtractis rebus*: & eam conſuetudinem ſupponit honeſtam, & iuſtam eſſe, ſobrie tamen, & magna circumſpectione eſſe exercendam. Quapropter adhibitis quibuſdam circũſtantiis idem Concilium eam moderatur. Prima eſt, vt à nemine prorſus præterquã ab Epiſcopo tales excommunicationes decernantur. Exiſtimo autem nomine Epiſcopi comprehẽdi etiam Vicarium generalem Epiſcopi: nam quoties aliquid Epiſcopo conceditur, & non exprimitur, vt per ſe, & non per alium faciat, intelligitur etiam per Vicarium poſſe id efficere: vt in ſuperioribus tactũ eſt, ſic enim vnum & idem cenſetur eſſe tribunal, eademque iuriſdictio Vicarii, & Epiſcopi, iuxta c. 2. de conſuetud. in 6. Imo exiſtimo ſub ea voce comprehendendos eſſe Abbates: vel alios prælatos exẽptos,

Cum quib. circumſtantiis hoc liceat.

ptos, qui Epiſcopalem habent iuriſdictionem, vt in ſimili dictum eſt in ſuperioribus, tractando de iuriſdictione ad ferendam cenſuram. Solum ergo excluduntur inferiores iudices ſubordinati Epiſcopis, vt ſolent eſſe Viſitatores, & aliqui Archipresbyteri, vel Archidiaconi, &c. Secunda conditio à Concilio poſita eſt, *vt ex re non vulgari, cauſaque diligenter, ac magna maturitate per Epiſcopum examinata*, excommunicatio talis feratur: eius vero rei ac cauſæ iudicium vult Concilium eſſe poſitum in conſcientia, & prudenti arbitrio Epiſcopi. Tertia eſt, vt quando fieri poteſt executio realis aut perſonalis, à tali cenſura abſtineatur. *Si tamen facile locus eſſe non poßit, tunc præmiſsis monitionibus, & durante contumacia ad talem excommunicationem procedatur.* Hæc Concilium ibi, quantum ad rem præſentem ſpectat. Ex quibus plane colligitur habere quidem Eccleſiam hanc poteſtatem, & licite illa vti, ſi miniſtri eius prudentiam, & moderationem ſeruent.

3. *Quæ ſit cauſa legitima ferendi excommunicationem pro tempor. Prima opin.*

Supereſt vero explicandum quæ ſit legitima cauſa huius cenſuræ, quæ ve propria eius ratio, vt inde conſtet, quo modo temporalis cauſa poſsit eſſe finis eius. Dixerunt ergo aliqui Epiſcopos non poſſe ferre hanc excommunicationem, niſi ſuppoſita aliqua graui culpa in eo, contra quem fertur. Vnde aiunt, ſi ille ſecurus eſt in conſcientia non peccaſſe mortaliter ante illam excommunicationem latam, nimirum non reſtituendo, aut non reuelando ſecretum, ſecurum etiam eſſe poſſe in conſcientia, quod talem excommunicationem non incurrit. Quæ ſententia fundari poteſt, quia ſupra diximus, excõmunicationem ferri non poſſe, niſi propter mortale peccatum. Veruntamen ſano modo intelligenda efficacia eſt. Duobus enim modis intelligi poteſt, eſſe neceſſarium præſupponi peccatum mortale (de hoc enim ſermo eſt) ad huiuſmodi excommunicationem. Primo, vt talis excommunicatio ab homine lata, non poſsit ab aliquo incurri, niſi prius aliquod mortale peccatum committat, tranſgrediendo Eccleſiaſticum præceptum. Et in hoc ſenſu eſt res clara, & indubitata ex dicto principio ſupra poſito.

Excommun. ſupponit peccatum antequam contrahatur.

Secundo poteſt eſſe ſenſus, excommunicationem hanc non ſolum priuſquam contrahatur, ſed etiam prius quam feratur, etiam ſub conditione, debere neceſſario ſupponere aliquod crimẽ, vel peccatum commiſſum in acceptione, vel retentione rei alienæ vel in non manifeſtanda aliqua veritate, & excommunicationem ad hoc tantum poſſe ordinari immediate, vt fidelis à tali peccato ceſſet, vel pro illo ſatisfaciat. Et fundamẽtum eſſe poteſt, quia hæc excommunicatio ab homine eſt terminus fraternæ correctionis, iuxta illud Matt. 18. *Si Eccleſiam non audierit*: correctio autem fraterna ſupponit in proximo peccatum mortale, ſtricte loquendo de correctione, per quam fratrem lucramur, de qua eſt ſerm. Matth. 18. Et confirmari hoc poteſt ex c. *Romana*, de Sent. excomm. in 6. in verſic. *Caueant etiam ne tales ſententiæ excommunicationis, ſiue ſpecialiter, ſiue generaliter in aliquos pro futuris culpis, videlicet, ſi tale quid fecerint, vel etiam pro iam commiſſis ſub hac forma, ſi de illis infra tale tempus non ſatisfecerint, niſi mora in exhibenda ſatisfactione, vel culpa, ſeu offenſa præceſſerit, &c.* Ergo, non præſuppoſita culpa, non poteſt Eccleſiaſticus iudex ferre hanc cenſuram ad prædictum finem, ſeu, quod idem eſt ſub conditione illius.

4. *Non eſt tamen neceſſe vt ſemper ante ſententiam latã peccatum ſit commiſſum.*

Veruntamen hæc ſententia in hoc ſenſu explicata ſupponit excommunicationẽ hãc vt ad prædictum finẽ ordinetur, non poſſe ferri niſi per modum correctionis prioris delicti, videlicet prius commiſsi, quam Eccleſiaſticus prælatus præceptũ aliquod impoſuerit. At hoc neceſſarium non eſt neque vlla ratione fundatur. Nam, licet hæc cenſura vtilis ſit & efficax ad correctionem, non tamen eſt ille adæquatus finis eius, ſed etiam poteſt ordinari ad quãcunque obligationem implendam. Et hac ratione poteſt ſub conditione imponi ante omnem tranſgreſſionem, ſed vt tranſgreſsio non committatur, legique obediatur. Atque hoc modo fertur communiter per leges canonicas, & ferri etiam poteſt per præceptum hominis: ſic enim diſtinguitur excommunicatio pro futuris culpis, & pro præteritis cum aliquo reſpectu ad futurum; ſic etiam iudices Eccleſiaſtici dum aliquem citant, excommunicant eum, ſi non compareant: ante quam cenſuram ſub ea conditione latam nullum crimen ſupponitur. Si ergo in aliis rebus poſsint ita excommunicationẽ ferre: ergo & in præſenti materia idem poterunt ad prædictos fines, nullo etiam ſuppoſito crimine.

Refellitur quædam euaſio.

Niſi fortaſſe quis dicat, non poſſe Eccleſiaſticum iudicem in his rebus quidpiam præcipere, niſi ſuppoſita naturali obligatione illud ipſum faciendi, id eſt, non poſſe excommunicare eum qui non reſtituit, aut ſoluit debitum, niſi ſupponatur obligatio naturalis ex iuſtitia ad reſtituendum, & idem cum proportione de reuelatione ſecreti. Sed licet hoc daremus, non oporteret ſupponi crimen commiſſum contra illam naturalem obligationem: quia fieri poteſt, vt nondum occurrerit occaſio, vel tẽpus, pro quo neceſſario eſt illa obligatio implenda ad culpam vitãdam: imo poteſt accidere vt terminus ille arbitrarius ſit, & quod præcepto iudicis ſub tali cenſura præfiniatur: ergo non neceſſario ſupponitur mora cum culpa ante talem excommunicationem ſic latã, poteſt ad eum finem ferri, vt talis mora non committatur, vel ſi cõmiſſa fuerit, ſtatim cenſura incurratur. Et deinde falſum aſſumitur: nam Prælatus Eccleſiaſticus interdum poteſt obligare in ea materia, & ad eum actum, vbi ex ſola rei natura non oritur obligatio, vt in ſuperioribus ſæpe tactũ eſt. Ergo etiam in hac materia de qua agimus, poterit interdum ita obligare ad ſoluendum vel denũciandum, aut aliquid huiuſmodi; etiam vbi ex ſola rei natura non præcedit obligatio; quod in particulari magis cõſtabit ex ſequentibus. Si autem hoc poteſt, etiam poterit pro materiæ grauitate adhibere hanc cenſuram, vt maiorem vim & efficaciam conferat ſuo præcepto, etiamſi nullum ſupponatur crimen.

Excom. per accidens ſupponit crimen contra naturalem legem.

Quin potius, quando crimen ſupponitur contra naturalem legem, & ante Eccleſiæ præceptũ per accidens ſe habet ad excommunicationem, ſolumque eſt quaſi occaſio illius: quia excommunic. quæ fertur ab homine, per ſe non fertur ad puniendum delictum ante præceptum eius commiſſum, ſed ad curandum illud & puniendam moram in illo, quia iam eſt contra præceptum ipſius iudicis ergo per ſe loquendo, non eſt neceſſarium ſupponi crimen ad ferendam cenſuram.

5. *Sola correctio fraterna non eſt adæquatus finis excommunic.*

Neque contra hæc procedunt motiua alterius ſentẽtiæ: iam enim oſtenſum eſt correctionem fraternam non eſſe adæquatum finem excommunicationis. Et ideo ex verbis Matth. 18. nullum poſſe argumentum ſumi. Cap. autem *Romana*, diminute reſeruatur: nam verba ſequentia potius confirmant ſententiam à nobis propoſitam, ita ſcilicet. *Aut alia rationalis (quam in ipſis ſententiis exprimant) cauſa ſubſit.* Si ergo alia rationabilis cauſa ſufficit, etiamſi mora, vel culpa non præceſſerit, abſolute & ſimpliciter loquendo, neceſſarium non eſt, vt culpa præcedat. Et ideo etiam Concilium Tridentinum illis vniuerſalibus vocibus vſum eſt, *Ex re non vulgari, & cauſa diligenter examinata*: Quocirca in illo textu, vt ſupra etiam attigi tractando de cẽſuris in communi, ſupponitur quidem Eccleſiaſticos prælatos, aut iudices habere poteſtatem ad ferendam cẽſuram in huiuſmodi cauſis ſeu rebus, etiam nulla ſuppoſita culpa quod etiam aperte ſupponitur in cap. *A nobis*, 1. de Sentent. Excommun. Præſcribitur autem iudicibus modus quem tenere debent in vſu huius poteſtatis, nimirum vt illa non vtantur, niſi vel grauitas criminis, vel nimia in ſatisfaciendo mora, vel

aliqua iuſta cauſa eos prudenter inducat: & in hac iuſta cauſa explicanda magna ex parte difficultas præſentis quæſtionis ſita, eſt, an ſcilicet illa eſſe debeat cauſa ſpiritualis, vel temporalis ſufficiat, de qua ſtatim.

Poteſt iudex Eccl. valide cenſuram ferre pro temporalibus. Alia ad valorē cenſura, ad rectitudinem alia requiruntur.

6. Nunc in hoc puncto concludimus poſſe Eccleſiaſticum iudicem valide cenſuram ferre in huiuſmodi cauſis, & actionibus, quæ proxime ad temporales fines ordinari videntur: vel aliquod malum commiſſum emendetur, vel vt malum quod committi, & timeri poteſt, præueniatur. Hoc ſatis probatum eſt ex dictis, ſed ad maiorem explicationem oportet diſtinguere inter valorem, & rectitudinem talis ſententiæ: nam vt valida ſit, & liget tranſgreſſorem, ſufficit quod præceptum ſit iuſtum, & de re adeo graui, vt eius tranſgreſſio & contumacia abſque intolerabili errore poſsit excommunicatione puniri: quia, ſi hoc habeat, nihil ſubſtantiale deeſt, cum ſupponatur poteſtas, & alioqui admonitio, quæ per ipſum præceptum fit, ſit ſatis ad cōtumaciam quam excommunicatio intrinſce poſtulat iuxta ſuperius tradita d. 4. de Cenſur. in commun. Ad rectitudinem autem, ſeu legalem iuſtitiam ſeruandam in tali ſententia ferenda, neceſſarium erit eam moderationē adhibere, eaſque circumſtantias ſeruare, quas Concilium Tridentinum ſupra, & Concilium Lugdunenſe in dicto ca. *Romana*, iudicauit.

Proxima excommunicationis cauſa eſt contumacia contra Eccl. præceptum.

7. Atque hinc ſequitur proximam & immediatam cauſam huius cenſuræ eſſe contumaciam contra obedientiam Eccleſiaſtici præcepti: ad hoc enim fertur, etiam in his cauſis, quæ temporales videntur, vt timore eius Eccleſiaſticum præceptum impleatur: vnde quādo incurritur, ob contumaciam eius proxime incurritur. Atque ita ſit vt proxima eius cauſa ſemper ſpiritualis ſit: nam obedientia Eccleſiaſtici præcepti ſpirituale bonum eſt, & maxime pertinet ad commune Eccleſiæ bonum, & eiuſdem rationis, & bonitatis eſt reprimere contumaciam contra Eccleſiæ obedientiam. De ipſo vero præcepto vlterius ſupereſt inquirendum, an vt iuſtum ſit, & per excōmunicationem merito roborari poſsit, oporteat illud etiam referri in ſpiritualem finem, vel temporale commodum, vel publicum, aut priuatum alicuius perſonæ ſufficiat.

Præceptum Eccleſ. non niſi ob ſpiritualem titulum præcipue ferri poſſe. Conc. 2.

8. IN quo puncto dicendum ſecundo eſt, Prælatum Eccleſiaſticum non poſſe hoc præcipere niſi aliquo ſpirituali titulo, ita vt, licet res quæ præcipitur ſit temporalis, & proxime ad temporale commodū ordinari videatur, tamē ratio (vt ita dicam) ſub qua præcipitur, debeat eſſe ſpirtualis. Ita ſignificat Diuus Thomas 4. diſt. 18. quæſt. 2. artic. 1 quæſtione 3. quamuis non loquatur de præcepto, ſed de excommunicatione ipſa, quatenus proxime imponitur propter contumaciam reprimendam, vel obedientiam extorquendam. Et in eodem ſenſu dicunt omnes excommunicationem non ferri pro damno tēporali, niſi quatenus ibi intercedit aliqua ratio ſpiritualis. Quod autem non ſolum in excommunicatione, ſed etiam in præcepto ipſo verum habeat probari poteſt, quia poteſtas Eccleſiaſtica non cadit directe in hæc temporalia, ſed in ſpiritualia, ratione quorum indirecte & quaſi conſecutione quadam extenditur ad temporalia: ergo idem eſt de hoc præcepto cum ab illa poteſtate procedat. Antecedens, & tota aſſertio certa ſunt ex materia de fide, vbi de poteſtate Eccleſiæ, & Summi Pontificis agitur: & fere in terminis aſſeritur ab Innocent. 3. in cap. *Nouit*, de iudic. & ab Alexand. 3. in cap. *Cauſam, quæ inter.* Qui filii ſint legitimi. Eamque rem late tractat Bernard. libr. 1. de Conſid. ad Eugen: dicens, ad Summum Pontificem ſpectare crimina corrigere, non de poſſeſsionibus iudicare, quæ vere ſunt verba Alex. 3. in citato loco. Et in materia de legibus latius hoc punctum tractaui. 9.

Tandem confirmatur, & explicatur, nam duobus modis (iuxta ſuperius dicta) contingere poteſt iudicem Eccleſiaſticum obligare ad hos actus. Primo in materia, in qua erat naturalis & intrinſeca obligatio talem actum faciendi, vt reſtituendi, vel ſoluendi debitum, &c. Et tunc manifeſtus eſt ſpiritualis titulus, ſcilicet vt ſubditus faciat quod in cōſcientia tenetur: & conſequenter vt vel à culpa exeat, vel illam non committat. Secundo poteſt præcipere in materia, quæ de ſe non obligat ſine poſitiuo hominis præcepto, vt ſi prælatus iudicet expedire vt à fidelibus aliqua communis contributio fiat, & ideo id præcipiat ſub cenſura excommunicationis, vt tale præceptum recte feratur, neceſſe eſt vt finis illius contributionis ſit aliquo modo ſpiritualis, vt verbi gratia, pauperum ſubuentio: quāquam enim pauperum commodum temporale ſit, ſubuentio tamen & cura illorum ſpirituale quid eſt: præſertim cum corporalis etiam eleemoſyna, maxime cum communitati neceſſaria eſt, ad ſpiritualia damna vitanda ſit fere neceſſaria: & ſub ea ratione maxime ad curam ſpiritualis paſtoris pertineat. Idem erit ſi talis contributio ſit moraliter neceſſaria ad decentem cultum diuinum ſecundum Eccleſiæ ritum; vel etiam ſi ſit neceſſaria ad aliquod bonum commune, quod ad vitanda ſpiritualia damna conferat. Quod enim in his, & ſimilibus caſibus Prælatus Eccleſiæ, vel Epiſcopus vel ſummus Pontifex, reſpectiue iuxta materiæ qualitatem, poſsit aliquid circa tēporalia præcipere in ordine ad ſpiritualia, manifeſtum eſt ex illo principio, quod poteſtas ſpiritualis indirecte extenditur ad temporalia, quatenus ad ſpiritualia neceſſaria ſunt, vel cōferunt: vnde ſunt quaſi acceſſoria quæ conſequuntur ad principale. Quod vero alia ratione & modo id præcipere non poſsit, conſtat ex oppoſito principio, quod poteſtas ſpiritualis directe non cadit in temporalia. Vnde non poteſt Epiſcopus verbi gratia, præcipere alicui vt reſtituat alteri rem ſuam ſolum ob incommodum temporale quod alius patitur, illa carēdo: hoc enim ſpectat proprie, ad poteſtatem ciuilem. Cuius rei indicium eſt, quod, ſi talis perſona in conſcientia habet aliquam iuſtam excuſationem ad nō faciendam illam reſtitutionem: & alioqui eſt certum & euidens nullam ſpiritualem rationem pertinentem ad Eccleſiæ forum in eo opere inueniri, non tenebitur in conſcientia illi præcepto obedire, nec ligabitur cenſura, etiamſi illi adiūcta ſit. Quanquam in hoc valde cauendum eſt ne iniuria fiat Eccleſiaſticis prælatis: nā quoties aliquid huiuſmodi temporale præcipiunt, niſi manifeſte conſtet oppoſitum, præſumendum eſt eos habere iuſtam aliquam cauſam ad ſuum forum pertinentem: quia ſemper ius ſuperioris tanquam publicum præferendum eſt.

Ob incommodum temporale ſolū præcipi non poteſt reſtitutio ab Epiſcopo.

Atque hinc etiam magis conſtat, quod in ſuperiori puncto dicebamus. Nam hæc præcepta, licet materialiter (vt ſic dicam) temporalia ſint, formaliter tamen ſunt ſpiritualia: quare merito poſſunt prælati ſpiritualibus pœnis ea communire, non ſolum poſt eorum tranſgreſsionem, ſed ſtatim à principio, vt eorum tranſgreſsio magis caueatur: ergo interdum etiam poterunt iuſte excommunicationem ferre in futuros tranſgreſſores. Nam, cum cauſa talis præcepti ſpiritualis ſit, ſæpeque ad bonum commune pertineat, facile poteſt eſſe tam grauis vt ad talem cenſuram dicto modo ferendam ſufficiat. In quo etiam arbitrio ipſius Eccleſiaſtici iudicis ſtandum eſt, quando oppoſitum non conſtiterit: ipſe enim non ſolum eſt iudex, ſed etiam eſt quaſi ſpiritualis medicus, ad quem ſpectat non tantum expellere morbos iam contractos, ſed etiam præ-

cauere

cauere ne contrahantur, & ad vtrumque poteſt excommunicatio eſſe apta medicina, ſi prudenter applicetur.

Propoſitæ quæſtionis & rationis dubitandi reſolutio.

11. Ex dictis ergo ſatis conſtat propoſitæ quæſtionis reſolutio: quamuis enim terminus ille in titulo quæſtionis propoſitus, ſcilicet *pro cauſis, ſeu in cauſis temporalibus*, æquiuocus eſſe poſsit, tamen illo vtendo in communi ſenſu, qui eſt de materia talis cẽſuræ & præcepti, non de ratione formali ſub qua, vel propter quam fertur, ſimpliciter dicendum eſt, poſſe Eccleſiaſticos iudices iuſte & valide pro his cauſis excommunicationem ferre, interdum reſpiciendo ad crimina, offenſiones, vel ſcandala commiſſa, non præciſe, vt præterita ſunt, ſed vt aliquo modo tractum ſucceſsiuum habent, vt in futurum tollantur, vel reſarciantur: interdum vero reſpiciendo ſolum ad futura crimina vt euitentur, & vt Eccleſiaſtica obedientia ſeuerius obſeruentur. Quando autem feratur hoc vel illo modo ex verbis ipſius ſententiæ ſeu pręcepti facile intelligetur. Ratio item dubitandi in principio poſita ex dictis etiam ſoluta eſt. Probat enim Eccleſiaſticos iudices non verſari circa has cauſas temporales temporaliter, ſed ſpiritualiter, inde vero fit, vt pæna ſeu medicina ſpirituali vti poſsit.

12. *Speciale dubium.* In confirmatione autem petitur ſpeciale dubiũ an huiuſmodi excommunicationes, quæ ferri ſolẽt in his cauſis temporalibus, vt reſtituatur ablatum, an veritas detegatur, &c. poſsint ferri ſolum generatim & confuſe contra perſonam quæ hoc detinet, aut nouit, & non reuelat, quoniam illa occulta eſt, aut etiam contra perſonam determinatam, ac nominatim, quando perſona cognita eſt: nam quod priori modo poſsit, manifeſtum eſt ex vſu, & quia tunc maxime locum habent omnia quæ diximus: Quod autem idem dicendum ſit de poſteriori modo, videtur probari à paritate rationis: nam etiamſi cauſa verſetur cum particulari perſona, poteſt intercedere ſpiritualis titulus, ſub quo licet Eccleſiaſtico iudici huiuſmodi cauſam aſſumere, & iudiciũ in illa vſurpare, nimirum, vt ille qui debitor eſt tali perſonæ, à peccato exeat, aut alii ſimiles.

13. *Reſolutio.* Nihilominus dicendum eſt, regulariter ac moraliter loquendo, hoc non licere, quanquam, ſi fiat factum teneat: & excommunicatio liget, ſi reuera ſufficiens ratio, & ſpiritualis cauſa intercedat. Explicantur ſingulę partes, & inprimis ſupponendum eſt ſermonem eſſe, quando hę res temporales inter perſonas ſeculares, quæ in his temporalibus non ſubiiciuntur directe poteſtati Eccleſiaſticæ tractantur: nam ſi negotium verſetur inter perſonas Eccleſiaſticas, & ea ratione ad forum Eccleſiaſticum pertineat, tunc clarum eſt poſſe iudicem Eccleſiaſticum vti gladio ſpirituali contra certam & determinatam perſonam, etiam in cauſa, ſeu materia temporali: nam hoc ſolo nomine, quia talia bona aliquo modo Eccleſiaſtica ſũt, materia ſpiritualis efficitur. Item, quia cum ſupponatur talis cauſa pertinere ad forum Eccleſiaſticum, neceſſario fit, vt liceat in ea vti Eccleſiaſtica coactione, ſi opus fuerit: hæc autẽ coactio maxime fit ſpirituali gladio; imo frequẽter non poteſt alio modo fieri. Hoc ſuppoſito probatur prior pars aſſertionis, quia ſi debitor in tali cauſa certus eſt, poteſt conueniri corã ſuo iudice ad quem primario ac per ſe ſpectat cognitio cauſę temporalis: ergo non licet Eccleſiaſtico iudici ſeſe intromittere, & per cenſuras procedere. Quod confirmat optime dictum Alexandri III. in allegato c. *Cauſam* quod agere de poſſeſsione rei temporalis inter certas perſonas ſeculares non ſpectat ad Pontificem ſed ad Regem. *Probatur aſſertio quo ad primam partem.* Vnde in hoc cernitur aperta differẽtia, quando perſona eſt certa, vel incerta, nam contra perſonam incertam & occulte detinentem bona, non poteſt ſecularis iudex procedere, vt per ſe notum eſt: & ideo, vt in illo crimine poſsit eſſe correctio, neceſſe eſt ad poteſtatem Eccleſiaſticam recurrere, quæ ſpirituali gladio etiam perſonas per accidens occultas ferire poteſt, vt ſupra viſum eſt, Et tunc optime ſeruatur quod Concilia ſtatuunt vt Iudex Eccleſiaſticus in his cauſis per cenſuras non procedat quamdiu aliis temporalibus remediis poſſunt ſufficienter terminari. At vero quando perſona eſt certa, tunc coram iudice ſeculari poteſt conueniri, & ad illum per ſe ſpectat talis cauſa; quare non recte faciet Eccleſiaſticus iudex, illam vſurpando.

14. Dixi autem regulariter hoc non licere: quia interueniente cauſa rationabili; erit hoc licitum: Erit autem cauſa huiuſmodi primo, ſi iudex ſecularis nolit remedium adhibere, neque accuſationem eius, qui iniuriam paſſus eſt, ſuſcipere, aut in cauſam progredi. Tunc enim ad commune bonum ſpectat & ad pacem fidelium, vt ad Eccleſiaſticum iudicem poſsint habere recurſum, ſaltẽ eo titulo, vt peccata publica corrigantur iuxta textum in ca. *Mulieres*, 2. de Iureiurand. in cap. *Qualiter*, de Iudiciis. Neque enim obſtat, quod tale peccatũ ſit iniurioſum ipſi denuncianti: nam fortaſſe ideo Chriſtus peculiariter dixit, *Si peccauerit in te frater tuus*, id eſt, contra te (vt multi exponunt) vt intelligamus etiam in his peccatis habere locum proceſſum & terminum fraternæ correctionis. Hoc autem intelligendum cenſeo quando ipſe iudex ſecularis cogi non poteſt per alium ſuperiorem eiuſdem fori, nam, ſi poſsit, ad illum prius recurrendum eſt, propter rationes ſuperius factas. Tunc ergo ſolum licitum eſt ſpirituali brachio talem cauſam aſſumere, quando ſeculare non vult, vel certe non poteſt ſuo munere fungi. Imo etiam tunc prius debet ſecularis iudex moneri vel etiam per cenſuras compelli, vt ſuo munere vtatur. Quod hoc non ſufficiat, tunc poterit Eccleſiaſticus iudex cauſam ſuſcipere. *Quibus cauſis poſſit contra determinatam perſonam per ex. cõ. procedi.*

15. Alia cauſa erit, ſi perſona tantæ eſt dignitatis vt non habeat ſuperiorem in temporalibus, nec velit arbitrorum iudicio rem committere, tũc enim poteſt ſpiritualis poteſtas per cenſuras cogere ad ſeruandam iuſtitiam, vel ſi res ſit dubia ad ſtandum aliquorum iudicio. Hoc aperte docet Innocentius Tertius in dicto cap. *Nouit*. Et conſtat ita eſſe ſeruatum perpetua Eccleſię conſuetudine, vt late refert Bellarm. com. I. libr. 5. de Roman. Pontif. capit. 6. 7. & 8.

16. Et ratio eſt, quia tunc non vſurpatur temporale iudicium cum nullus ſit ad quem ſpectat: & alioqui ad Eccleſiæ pacem, & conſequenter ad commune bonum ſpirituale hoc pertineat: Hinc vlterius ſequi videtur, quod licet perſona ſit certa, ſi tamẽ ita lateat, vel abſens ſit, vt ſecularis poteſtas, nec capere illam poſsit, nec remedium aliud adhibere: tunc etiam poſsit poteſtas Eccleſiaſtica per cenſuras abſentem compellere, vt à tali crimine exeat, & conſequenter vt parti læſæ ſatisfaciat maxime quando delictum ita eſt publicum, vt nulla tergiuerſatione celari poſsit. In his ergo & ſimilibus caſibus poteſt Iudex Eccleſiaſticus ſuam authoritatẽ interponere, quãquam in ea re magna prudentia & moderatione neceſſaria ſit, ne aliquid vel pręter conſuetudinem Eccleſiaſticam, vel præter ſacros canones fiat.

17. *Poſterior aſſertionis pars prob.* Denique in vltima parte addidi, licet interdum Iudex Eccleſiaſticus imprudenter faciat, ſeſe intromittendo, ſi tamen vera cauſa ſpiritualis ſubſiſtat, & illam ſe intendere dicat: nihilominus cenſuram quamuis forte iniuſtam ob inuerſum ordinem, validam

lidam eſſe. Quod ſume ex dicto cap. *Nouit*. vbi dicitur, poſſe Prælatum Eccleſiaſticum quælibet peccata corrigere : ſi ergo conſtet de offenſione facta, & de mora ſatisfaciẽdi etiamſi perſona ſit certa, ſubeſt vera cauſa ſpiritualis, quam poteſtas ſpiritualis curare poteſt: ergo ſi reuera hoc titulo id faciat, quãuis imprudenter, & præmature tale iudicium vſurpet, timenda erit illa cenſura vt valida. Patet cõſequẽtia, quia illa cenſura non continet intolerabilẽ errorem, neque iniuriam contra iuſtitiam commutatiuam reſpectu partis, contra quam fertur, neque etiam eſt vſurpata iuriſdictione, quia talis cauſa reuera ſubeſt iuriſdictioni Eccleſiaſticæ : quamquã abſque neceſsitate nõ deberet per illam agi, ſed per inferiorem magis proportionatam: hic tamen defectus non eſt ſubſtantialis, neque inuenio decretum aliquod illam cenſuram irritans : & ideo, vt validam timendam eſſe cenſeo.

SECTIO III.

Vtrum excommunicatio lata ad finem ſoluendi debitum, vel reſtituendi alienum ſemper liget.

1. *Qui à peccato excuſatur, excuſatur etiã ab excommunicatione.*

SVpponendæ in primis ſunt regulæ generales in ſuperioribus traditæ, videlicet quoties aliquis excuſatur à peccato mortali, excuſari etiã ab excommunicatione præſertim in foro cõſcientiæ. De quo principio multa ſupra diximus & videri poteſt Couarruuias dicto c. *Alma*, 1. p. §. 9. & Soto diſt. 22. quęſt. 1. ar. 2. qui recte infert, ſi quis rem alterius clam accepit, nõ animo accipiẽdi alienum, ſed recuperandi eandem rem, vel aliam ſimilem aut æquiualentem, ſuam, aut ſibi debitam ab altero poſſeſſore, à quo non poterat altera via eam recuperare, tunc eum non ligare excommunicatione licet eam non manifeſtet, nec reddat: quia in eo non peccat, vt recte etiam Gloſſa notauit in c. 1. *Ius gentium* verbo, *Sed cum*, diſt. 1. Vnde præceptum illud in falſa præſumptione fundatur, ſeu (quod idem eſt) contra iniuſte retinentes talia bona fertur: nec alia eſſe debet iuſta intentio ferentis: & ideo non obligat in eo caſu, quia ille non retinet iniuſte. Item ex eodem principio ſequitur, quoties interuenit ignorãtia inuincibilis præcepti ſuperioris ſub tali cenſura ipſo facto incurrendę, ſi poſt talem terminum non fiat ſolutio: illam excuſare, ne hæc cenſura incurratur, quia excuſat à culpa, vel contumacia. Quod intelligendum eſt iuxta ſuperius tradita de cẽſuris in cõmuni. Item eſt aliud principium, quoties præceptũ ſuperius latum ſub hac conditione intra certum terminum implenda, ante elapſum terminum ſuſpẽditur, vel protrahitur, aut quacunque ratione eius obligatio ceſſat, non incurri cenſuram, etiamſi poſt elapſum terminũ nõ fiat ſolutio: Ratio eſt, quia tunc ceſſat cõtumacia: hæc enim eſſe non potuit ante impletũ terminum, quia nondum vrgebat pręceptum, neq; etiam illo termino impleto: quia iam ceſſauit vel ſuſpenſum eſt præceptũ, vt ſuppono: ergo. Sunt autem multæ cauſæ, ob quas tale præceptũ ceſſare, ſuſpendi aut prorogari poteſt, videlicet directa voluntas ipſius iudicis: qui illam tulit: nam ab illa maxime pendet: Item mors, vel amiſsio, aut ſuſpenſio iuriſdictionis eiuſdẽ Iudicis, iuxta ſuperius tradita diſput 3. ſect. 3. Item voluntas eiuſdem partis, ad cuius inſtantiam cẽſura lata eſt iuxta dicta in eadẽ ſectione 3. Item eſt aliud principium, ſi quis ob impotentiam non ſoluat, quod illi præceptum eſt, etiamſi præfixus terminus elabatur; non incurrere cẽſuram, quod fundatur in prima regula poſita: nã talis impotentia excuſat à culpa.

Regula notanda.

Quibus cauſis poſsit præceptum reſtituendi tali tempore prorogari aut ſuſpendi

Dubium primum de reſtitutione grauis nocumenti per paruas ſolutiones.

CIrca hęc vero, quę generalia ſunt, occurrunt nõnulla particularia dubia, quæ maxime ſolent in praxi verſari. Primum eſt de his excommunicationibus. Quæ ferri ſolent, vt reſtituatur damnum alicui factum in vinea, vel alia ſimili : quod damnũ licet totum ſimul ſit graue, tamẽ factum eſt à multis, quorum vnuſquiſque in parua materia, & ad peccatum mortale in ſufficiente deliquit: an ſcilicet talis excommunicatio obliget ſingulos. Et eſt ratio dubitãdi, quia nullus illorum tenetur ſub mortali ad reſtituendum: ergo nullus ligatur excommunicatione, cum hæc locum non habet niſi ſuppoſita culpa mortali. In contrarium vero eſt, quia ſi nemo in particulari ligatur, vana eſt talis excommunicatio, cum tota communitas vt ſic ligari non poſsit: nullumque habebit effectum, cum reſtitutio faciẽda non ſit, niſi per actionem ſingulorum: ſinguli autem ex vi talis cenſuræ ad reſtituendum non cogũtur. In hoc quidem ſimpliciter negant talem excõmunicationem poſſe ligare ſingulos, & conſequenter etiam negant illam eſſe materiam excommunicationis maioris ferendæ: quia ibi licet interueniat damnum temporale graue, non tamen ſpirituale: temporalia autem incommoda ſecundum ſe non ſunt materia excommunicationis: nec neceſſe eſt, vt omnibus his nocumentis poſsit per excommunicationem ſubueniri. Hæc opinio ſumi videtur ex Nauarro in Summa, cap. 17. numero. 130. quatenus dicit eos, qui ſic accipiendo mortaliter non peccarunt non teneri ad reſtituendum: & ex Couarruia in c. *Alma*, part. 1. §. 8. numero 2. illatione 4. At enim excommunicationes generatim latas contra eos, qui furtum commiſerunt, non ligare eos qui furando ſolum venialiter peccarunt. Quod non videtur poſſe intelligi ſolum ratione peccati commiſsi vt ſic, quin excommunicatio nunquam fertur præciſe ratione illius: ergo intelligendum eſt, etiam in ordine ad reſtitutionem. Et idem ſentit Petrus Nauarr. li. 3. de Reſtitut. cap. 1. dub. 5. n. 49. & ſequentib. & dub. 8. per totum. Contraria vero ſententia eſt communiter recepta. Sumitur ex maiore in 4. diſt. 15. q. 25. & 26. & Medina. C. de Reſtitut. 8. & 10. quos refert, & ſequitur Couarr. li. 1. Variar. cap. 3. n. 12. Idem tenet Soto in 4. diſt. 22. quæſt. 1. art. 2. & lib. 4. de Iuſtit qu. 7. art. 3.

Rationes dubitandi.

Aliquorũ reſponſio.

In hac re vnum eſt certum ex dictis, videlicet ſi is qui furatus eſt rem leuem, vel damnum leue intulit, non teneatur ſub peccato mortali ad reſtitutionem, ſaltem poſt latam excommunicationem, non poſſe tali cẽſura ligari. Hoc ſupponunt omnes dicti authores, vt patet ex ſupradictis. Deinde eſt mihi certum, poſſe fieri, vt aliquis non peccauerit mortaliter accipiendo ob materiæ leuitatem, & tamen quod poſtea peccet mortaliter retinendo, vel non reſtituendo damnum, vt patet in vulgari caſu, ſi quis ſæpius aſſem accipiat, non coniungens vnam actionem cum alia, nec præuidens ex ſingulis acceptionibus coaleſcere graue damnum : tunc enim accipiendo non peccauit mortaliter: & tamen poſtea reſtituere tenetur. Idem eſt, quando damnum infertur à multis, qui per ſe ac ſigillatim ſine ſcientia aliorum, aut grauis nocumenti paruam materiam furantur: accipiendo enim non peccant mortaliter poſtea vero de graui damno certi effecti reſtituere tenentur ſub mortali: quia licet quantitas ab vnoquoque accepta per ſeſe conſiderata parua ſit: tamen vt pars grauis nocumenti, quod alia via reparari non poteſt, grauis materia moraliter cenſetur, Sicut ſi à principio omnes illi, qui parua damna intulerũt, præſciuiſſent aliorũ concurſum, & graue 3.

Dubitationis reſolutio.

Poteſt quis non peccare accipiendo peccare tamen non reſtituendo

graue damnum inde euenturum; grauiter peccaſſent ſinguli vel minimum quid accipiendo, vel ſi ex conuentione id facerent: quia quantum ſpectat ad materię grauitatē, moraliter perinde eſt quod multi ſimul ex certa ſcientia, vel quod ex conuentione damnum inferant: ſolumque erit diuerſitas in cauſalitate vnius circa actionem alterius. Quando ergo materia, ſeu cauſa prædictæ excommunicationis huiuſmodi eſt, manifeſtum eſt excommunicationē eſſe validam, & ligare: quia in ordine ad futurum, materiam habet proportionam, in tali autem excommunicatione (per ſe loquendo) non habetur ratio præteritæ culpæ; & hoc modo procedit Couarruuias dicto loco variarum: quoad hoc nulla videtur eſſe difficultas.

In prædicto euentu tenet lata excommunicatio.

4\. *Opinio affirmans.*

Solum eſſe poteſt quando ad excommunicationem non ſupponitur obligatio reſtituēdi ſub mortali, an præceptum ſub excommunicatione latum poſsit illam inducere: vt talis excommunicatio liget. Aliqui abſolute, & ſine diſtinctione affirmant ex quodam generali principio, quod quælibet contumacia, etiam in parua materia ſufficit ad peccatū mortale: atque adeo quod omnis prohibitio Eccleſiæ ſub excommunicatione ipſo facto incurrenda, obligat ad mortale, in quacūque materia etiam leuiſsima. De quo principio videri poteſt Couarr. dicto §. 9. numero 5. Sed illud à nobis ſupra eſt improbatū, quia proportionata materia in omni virtute, & reſpectu cuiuſcunque poteſtatis eſt neceſſaria. Et declaratur præterea, quia excommunicatio adiuncta non facit præceptum eſſe graue, ſed ſupponit, & ad ſummum declarat voluntatem præcipientis eſſe grauiter obligare quantum materia capax eſt: inquirimus ergo quomodo hæc materia ſit capax talis obligationis humanę, ſi alioqui ſupponitur vt inſufficiens ad obligandum ſub mortali ex ſola natura rei, cum in hac materia non videatur humanus Superior poſſe obligare, niſi quantum ratio iuſtitiæ poſtulat. Ad hoc Soto dicto loco de Iuſtitia his verbis reſpondet: *Quod ſi arguas excommunicationem non licite imponi, niſi pro peccato mortali: reſpondetur id eſſe per ſe verum ratione culpæ: ſecus autem ratione emergentis damni, quando ſit graue.* Quæ verba ſubobſcura ſunt: nam videtur per ea ſignificare excommunicationem interdum poſſe iuſte imponi propter vitandum graue damnum temporale alterius, etiamſi nō interueniat culpa mortalis. In quarto tamen id amplius declarat dicens: *Quamuis accipere non fuerit mortale crimen, quia vero pro graui damno excommunicatio fuit iuſta, quicunque tenetur ſub peccato mortali, quod abſtulit, reſtituere.* Vbi ſupponit obligationem ſub mortali ad reſtituendum: ſignificat tamen totam prouenire ex præcepto ſub excommunicatione lato. Non vero declarat quo modo in tali materia poſſit talem obligationem inducere præceptum humanum, ſi naturale non poterat: aut quo modo excommunicatio fuerit iuſta, quæ talem obligationem naturalem non ſuppoſuit.

Refellitur fundamentum poſitæ opinionis.

5\. *Primus dicendi modus in dicto caſu.*

Quapropter duo tantum modi ſuperius traditi hic applicandi ſunt. Vnus eſt frequentior, tamen in eo præceptum humanum non ſe habet vt prima radix talis obligationis, ſed vt proponens, & confirmans illam: ſæpius enim continget illam obligationem ad reſtituendum ſub mortali in re quidem eſſe, eſſe tamen ignoratam, vel dubiam: nam ſinguli damnificatores propter materiæ paruitatem facile contemnunt, & excuſationem prætendunt, nec de graui nocumento poteſt eis tam facile, tamque certo conſtare, vt ad reſtituēdum obligentur: at vero poſtquam per Superioris præceptum ſufficienter conſtat, & de graui nocumento, & de obligatione reſtituēdi, quam ipſe ſua authoritate confirmat: iā tunc nullus poteſt excuſari, aut ſubterfugere. Et hic modus eſt adeo certus, vt niſi euidenter conſtet de iniuſtitia præcepti Superioris, illi parendum ſit: & alioqui excommunicatio incurratur propter rationem ſæpe dictam, quod in huiuſmodi dubiis Superioris authoritatis pręferenda eſt: nam ad illam ſpectat in ſimili dubio diſcernere, an materia ſit grauis necne: & an intercedat ſufficiens ratio iuſtitiæ, quæ grauiter ad reſtituendum obliget.

6\. *Secundus modus, quo præceptum poteſt inducere obligationem mortalem reſtituendi, quæ ex illo capite talis non erat.*

Alius modus eſt rarior, & difficilior: quia in eo præceptum humanum ſupponitur eſſe prima ratio talis obligationis ſub mortali. Et tunc quidem neceſſe eſt, vt præceptum Prælati Eccleſiaſtici non innitatur in ſola ratione iuſtitiæ commutatiuæ, ad quam ſpectat obligatio reſtituendi: nam hoc modo difficultas propoſita plane videtur oſtendere, ſi ipſa iuſtitia per ſeſe non inducit grauem obligationem ad reſtituendum, nec Superiorem Eccleſiaſticum poſſe intra latitudinem huius virtutis eam obligationem adiungere, quia materia non eſt capax illius: oportet ergo, vt peculiarem obligationem obedientiæ addat. Vt vero hanc poſsit iuſte imponere, neceſſe eſt, vt intercedat aliqua ſpiritualis ratio, quā per ſe reſpiciat ſpiritualis poteſtas: quæque adeo grauis ſit, vt ad inducendam grauem obligationem ſufficiat. Huiuſmodi autem erit, ſi v.g. iudicet ad communem pacem, & ad vitanda multa peccata expedire, vt tale graue damnum illo modo reparetur: vel ſi cenſeat non ſolum ad reparandum damnum temporale talis perſonæ ſi [illegible], ſed etiā ad ſpirituale vitādum, eam reſtitutionem fore neceſſariam, vel aliquid ſimile. Et tunc præceptum erit iuſtum, & inducens obligationem reſtituendi. Quocirca cum hoc præceptum variis modis & multis titulis poſsit eſſe iuſtum, moraliter loquendo, ſemper obligat, & conſequenter cenſura ſic lata valida eſt.

Alia dubitatio de quibuſdam communicationibus Cameræ Apoſtolicæ.

7\.

Altera dubitatio eſt circa aliam excuſationem de impotentia ſoluendi: oriturque ex quodam caſu practico de excommunicationibus, quæ ferri ſolent per Cameræ Apoſtolicæ Auditorem aduerſus eos qui in forma Cameræ, vt aiunt, obligantur Romæ ad adſoluendam penſionem, vel aliud debitum infra certum terminum, ſeu certis temporibus ſub pœna excommunicationis ipſo facto incurrendæ. Hi enim debitores elapſo termino cenſentur excommunicationem incurrere, & ſtatim declarātur, nulla habita cōſideratione an potuerint ſtatuto tempore ſoluere, necne: ergo propter impotentiam non excuſantur ab huiuſmodi excommunicatione contrahenda. Reſpondeo, hic nos non explicare quid de facto fiat, aut in exteriori foro poſsit fieri, ſed quid ius habeat in foro interiori, & conſcientiæ. Loquendo ergo in conſcientia, propoſita regula adeo vera eſt, vt in eo caſu non poſsit deficere. Nam quacunque forma aliquis obligetur vel conſtituatur debitor, & ſe ſubmittat pœnæ excommunicationis ipſo facto incurrendæ, ſi infra talem terminum non ſoluerit, ſemper ſubintelligenda eſt conditio, ſi eo tempore ſit ſoluendo, vel (quod idem eſt) ſi voluntarie omiſerit ſolutionem: nam propter factum, vel non factum inuolūtarium nemo poteſt excommunicationem incurrere: quia in eo, quod inuoluntarium eſt, nemo eſt contumax: & ideo non poteſt illud eſſe legitima cauſa excommunicationis. At vero, qui non eſt potens ad ſoluendum eo tempore, pro quo tenetur, inuoluntarie omittit ſolutionem: ergo vt talis obligatio iuſta ſit, & excommunicatio valeat, neceſſe eſt prędictam conditionē ſubintelligi.

Etiam in his excommunicationibus non ligari in cōſcientia qui ob impotētiam tempore præfixo non ſoluit.

8\. *Qui immediate obliga*

Vt autem ius hoc ad factum illud applicetur, aduertendum eſt primo duobus modis poſſe aliquem obligari in forma Cameræ: primo, perſonaliter per

proprium

tur in forma Cameræ, poteſt abſque alia monitione excommunicationẽ incurrere, & declarari.

proprium conſenſum immediatum: ſecundo, per procuratorem, atque adeo per alterius voluntatem & non per propriam niſi remote, quatenus alteri conceſsit facultatem ſe obligandi. Quando obligatio fit priori modo, non eſt magna difficultas, quia iam ſatis conſtat debitori ne obligatione aſſumpta ſub tali onere, & pœna, & per ipſammet obligationem tanquam per legem, quaſi continue admonetur, vt adueniente termino, ſeu infra menſem poſt deſignatum terminum, vt praxis interpretata eſt, debitum ſoluat. Et ideo in toto rigore iuris poteſt ipſo facto contrahere cenſuram, ſi ſtatuto tempore non ſoluat, cum poſsit: nam ibi omnia concurrunt, quæ ad contumaciam, & ad iuſtam cenſuram neceſſaria ſunt. Qua propter in rigore iuris ſtatim poteſt ille excommunicatus declarari, etiamſi ſit abſens: quia ſatis ex ipſa obligatione, & non ſolutione probata, conſtat in foro exteriori illum incurriſſe excommunicationem. Et quamuis re ipſa poſsit interuenire excuſatio, vel impotentia ad ſoluendum, vel quia per ipſum non ſtetit: vt ſi literas iam miſit, vel procuratorem admonuit, & caſu, vel alterius incuria accidit, vt effectus impediretur) in his enim caſibus, & ſimilibus ſine dubio non contrahitur excommunicatio) nihilominus quia in foro exteriori conſtat de omiſsione ſolutionis contra talem obligationem: & alioqui ad ipſum reum pertinet excuſationem, quam habet afferre, & probare, & citatus cenſetur ſufficienter, ſi Romę coram quolibet procuratore citetur (ſub hac enim conditione fit illa obligatio) ideo elapſo termino ſolutionis, & citationis, iuſte poteſt in foro exteriori declarari. Et ipſe tenebitur in eodem foro abſtinere à tempore præſumptæ contumaciæ, niſi rigor hic alia via temperetur, vt ſtatim dicemus. Quin potius ſi cum hoc rigore procedat lata excommunicatio, quamuis à principio non ſtatim declaretur talis debitor excõmunicatus, ſed poſtea quando illi poteſt talis excõmunicatio denunciari; nihilominus declaratio, & cenſura quaſi retro trahitur, id eſt, non ſolum declaratur ille excommunicatus ab eo tempore, quo fit declaratio, ſed etiam ab eo, ex quo fuit in mora ſoluendi: quia reuera ex tunc excommunicationem contraxit.

9. *Quid ſi obligetur per procuratorem.* Secus vero eſt, quando aliquis ſolum per procuratorem penſioni conſenſit, aut debitum contraxit ſub prædicta obligatione in forma Cameræ: tunc enim donec literæ, quibus penſio fuit inſtituta, vel, obligationis, & debiti, ipſimet debitori intimantur, non poteſt in conſcientia excommunicationem incurrere, neque etiam in foro exteriori, & iuxta cõmunem praxim ille pro excommunicato non habebitur, donec de notificatione literarum ſufficienter conſtet. Et ratio eſt, quia conſenſus per ſolum procuratorem non ſufficit, vt ipſi debitori cenſeatur ſufficiens monitio facta, cum hæc fieri debeat in propria perſona, per ſe loquendo, vt ſupra oſtẽſum eſt. Et ideo etiam non ſufficit ad cõtumaciam, quia nemo poteſt eſſe contumax, niſi prius fuerit monitus, vt ſupra etiam diximus. Propter quod etiam dictum eſt, eum, qui omnino ignorat inuincibiliter excommunicationem, & admonitionem eius, non poſſe illam incurrere. Ita vero eſt in præſenti caſu: nam ille, qui per alium tantum obligatur, per ſe, & ex vi illius obligationis ignorat cenſuram, & obligationem ſub commutatione illius: & ideo ille conſenſus per ſe non ſufficit ad excommunicationem incurrendam. Atque in hunc modum hunc caſum definiunt fere omnes authores, qui illum attingunt Nauarrus cap. 23. num. 104. & cap. 27. numero 274. citans Caſsiodorum ſuper reg. Cancell. titul. de pẽſionib. deciſ. 2. & tit. de Reſcript. deciſ. 12. Couarruuias cap. *Alma*, part. 1 §. 10. numero 7. Gigas de Penſionibus. quæſtion. 77. numer. 20. & quæſtione 84. numero 2. citantur etiam Antonius Maſſa ibid, de Obligat. in forma Cameræ, pag. 136. & Mandoſa in regul. Cancellar. reg. 27. quæſtione 7. numer. 4. Qui licet ſimpliciter dicant in his caſibus incurri excõmunicationem, ſtatim ac debitor eſt in mora ſoluẽdi poſt ſufficientem conſenſum, vel notificationem literarum: non tamen dicunt, eum non poſſe excuſari in conſcientia propter impotentiam, ſed potius in hoc ſupponunt generalem doctrinam. Reſpectu vero exterioris fori oportebit huiuſmodi impotentiam ſufficienter oſtendi; qua oſtenſa coram cõpetente Iudice, vel abſoluendus ille erit in eodem foro, vel certe declarandum, quod is excommunicationem non incurrerit, iuxta varios intellectus c. *Odoardus*, de Solut.

Atque ob hanc rem addendum vlterius eſt, quãuis id, quod in priori membro præcedentis diſtinctionis diximus, verum ſit de poſsibili (vt ſic dicam) & de toto rigore: ad hunc leniendum, & tollendum periculum quoad fieri poſsit, ne aliquis ſine culpa pro excommunicato habeatur, vſu, & praxi introductum eſſe, vt elapſo termino ad penſionem, vel debitum ſoluendum deſignato in prædicta obligatione in forma Cameræ, excommunicatio non cenſeatur incurſa, donec creditor declaret ſe velle vt illam incurrat: quod ſi priuſquã id declaret, vel ipſe, vel debitor moriatur, vel ſoluatur penſio, vel fiat concordia, nunquam incurretur. Atque ita habere ſtilum Curiæ refert ex Caſsiodoro Nauarrus dicto cap. 23. num. 104. Ad quod faciunt multa, quæ in ſimili tractat Gigas dicta quæſt. 77. quamuis ipſe in contrariam partem propendeat. Illa autem voluntas partis non ſatis eſt, vt ſit priuata, ſed per ſententiam Cameræ debet eſſe intimata debitori, vt excommunicationem incurrat, vt ſignificat Caſsiodorus ſupra ex eodem vſu, & ſtilo Curiæ. Eſtque valde conſentaneum rationi, vt & voluntas creditoris expectetur: quia cum in eius fauorem lata ſit excommunicatio, donec ipſe cum eo rigore exigat, aut petat debitum, cẽſetur dilationem permittere, nec Iudex intendit niſi iuxta illius exigentiam, & voluntatem excommunicationem ferre. Et rationabile etiam eſt, vt hęc voluntas creditoris intimetur debitori iuridice, & ſolenni notificatione, atq; adeo per eiuſdem Iudicis ſententiam. Tunc autem ſi creditori conſtiterit, debitorem eſſe impotentem ad ſoluendum, non poterit iuſte velle, vt alius excommunicationem incurrat. Neque etiamſi id velit, in conſcientia factum tenebit. 10.

Quod praxis habeat de excommunicatione in forma Cameræ.

Addit vero Nauarrus ſupra in eo caſu, excommunicationem retrotrahi, id eſt, etiamſi creditor poſt menſem, vel annum declaret ſe velle, vt debitor non ſoluens excommunicatus ſit, illum habendum eſſe pro excommunicato à priori termino elapſo, ſuppoſito quod perſonaliter cõſenſit penſioni (ita enim loquitur.) Hoc autem non exiſtimo verum, quia eſt nimius rigor, & repugnans naturæ excommunicationis, & non ſatis fundatus. Aut enim excommunicatio fuit vere, & in re ipſa cõtracta ab initio, vel non. Primum dici non poteſt, quia ſupponimus creditorem prius nõ declaraſſe voluntatem ſuam, & abſque hac declaratione non incurri excommunicationem illam: quia ante illam declarationem alter non cenſetur eſſe contumax. Si vero ab initio non fuit contracta excommunicatio: ergo declaratio poſtea facta non poteſt retrotrahi vſque ad illum terminum. Patet conſequẽtia, quia declararet rem falſam, ſcilicet fuiſſe excommunicatum ab eo tempore, in quo vere non fuit. Dicunt aliqui, etiamſi ille non fuerit vere excommunicatus ab eo termino, in foro tamen exteriori haberi vt excommunicatum ab illo termino, ex quadam præſumptione, & fictione iuris. Verumtamen vt probe notauit Couarruuias in cap. *Alma*, part. 1. §. 10 num. 6. in his ſpiritualibus pœnis nõ eſt locus fictioni iuris ſed veritas ſemper attendenda eſt: quod maxime locum 11.

Quædam euaſio reſiſtitur.

locum habet in foro conſcientiæ: nam pro eo tempore, pro quo quiſpiam contumax non fuit, nullo modo poteſt pro excommunicato haberi, neque ipſe in conſcientia tenetur ad aliquem excommunicationis effectum. Idem autem verum eſſe cenſeo quoad forum externum: nam in caſu, de quo agimus, qui illo tempore celebrauerit, non propterea iudicabitur, irregularis, aut beneficiis priuabitur etiam in foro exteriori: eſſet enim talis pœna iniqua, cum pro illo tempore non fuerit cotumax Eccleſiæ, neque fuerit tranſgreſſus præceptum Camerarij, quandoquidem illud dedit quaſi pendens ex voluntate creditoris, & ſub conditione, *Si ille velit*: Propter quod, ſi plures ſint fideiuſſores, & creditor vnum excipiat, eumque admoneat ſe nolle ipſum comprehendi, quamuis literæ generaliter promulgentur; ille non incurret cenſuram, neque in foro interiori, neque in exteriori, ſi in illo ſufficienter oſtendat declarationem voluntatis ſui creditoris. Hæc autem de foro exteriori ita intelligenda ſunt, vt tamen propter vitandum ſcadalum debeat quis ſæpe ab exterioribus actionibus abſtinere in publico, quando de exceptione, vel alia ſimili excuſatione non conſtat.

12\. *Debitores, qui in forma Cameræ obligantur, renunciant.* Vltimo eſt circa hunc caſum aduertendum, iuxta commune ius ca. *Odoardus*, de Solut. Solere Clericum beneficiatum alieno ære grauatum, qui ſatiſfacere non poteſt, vt moleſtiam creditorum euitet, ab Ordinario ſuo petere, vt aſsignata ſibi congruente ſuſtentatione, reliquos fructus ad debita ſuo ordini ſoluenda applicet, donec plene ſatisfaciat; debitoreſque inhibeat, ne amplius ipſum vexent. *Difficultas circa hanc renunciationem.* Huic ergo communi iuri, & fauori renunciant hi debitores, qui in foro Cameræ obligantur: ideoque illo vti non poſſunt, vt prædictam cenſuram effugiant. Ex quo fieri videtur, hunc debitorem non effugere prædictam cenſuram, etiamſi quantum in ſe eſt, faciat vt ſoluat, ſi non integre ſoluit. Quid enim amplius facere poteſt, moraliter loquendo, quam renunciare omnibus fructibus, & ſola congrua ſuſtentatione eſſe contentum. Adeo enim intrinſeca, & naturalis eſt reſeruatio congruæ ſuſtentationis, vt nemo poſsit propter illam iuſte vexari: & propterea ius illud cap *Odoardus*, non tam videatur poſitiuum, quam conſeruatio, & defenſio naturalis iuris. Si ergo huic etiam iuri in prædicta obligatione renunciatur, ſignum eſt non excuſari quempiam ab hac cenſura propter impotentiam ſoluendi.

13\. *Reſoluitur difficultas appoſita diſtinctioni de impotentia.* Hæc difficultas videtur potius probare renunciationem illam inualidam eſſe: nam conditio illa adeo eſt rigida: vt præter modum, & obligationem humanam eſſe videatur. Quia vero conſuetudinem illam improbare non poſſumus, addimus diſtinguendum eſſe de impotentia ſimpliciter, & de impotentia morali ſoluendi: nam impotentia ſimpliciter ſine dubio ſemper excuſat à culpa non obſtante quacunque obligatione, & conſequenter etiam à cenſura, vt euidenter probant ſuperius dicta. At vero impotentia moralis, licet per ſe ſuſpendat, aut etiam tollat obligationem naturalem reſtituendi, iuxta communem doctrinam de reſtitutione 2. 2. qu. 62. art. vlt. tamen ſi intercedat renunciatio per proprium conſenſum, quo quis ſe obligat ad ſoluendum non obſtante tali impotentia morali, fieri poſſe videtur, vt iam tunc illa impotentia non excuſet à culpa in non ſoluendo, & conſequenter nec à cenſura: nam illa impotētia non includit abſolutam poteſtatem, ſed adiungit difficultatem moralem, ad quam ſuperandam, & vincendam, poteſt aliquis proprio conſenſu obligari. Sed, vt hoc tolerabilius fiat, adiugere oportet, in hac impotentia morali poſſe eſſe gradus: quia in congrua ſuſtentatione in diminutione ſtatus, & egeſtate, in qua quis conſtituitur, ſi plene ſoluat, poteſt eſſe latitudo. Poterit ergo quis obligari ad omnia illa, quæ non afferunt, vel grauem infamiam, aut indecentiam ſtatus, vel aliud ſimile nocumentum, etiamſi cum huiuſmodi graui damno nunquam ſoluere obligetur.

Ob hanc ergo cauſam poteſt iuſtificari renunciatio illius iuris cap. *Odoardus*, nam aſsignatio cōgruæ ſuſtentationis ordinario modo facta ſolet eſſe nimis ampla, & retento fere integro ſtatu, &c. Crediderim tamen, quamuis poſt obligationem in forma Cameræ non poſsit Ordinarius vti illo iure, ipſum tamen Auditorem Cameræ, ſi ad eum accedatur, vt accedi debet, poſſe & debere tali debitori cōgruam ſuſtentationem aſsignare, magis fortaſſe limitatam, ſufficientem tamen ad decentiam ſtatus clericalis, & talis beneficii, vel dignitatis, quia hoc tam intrinſecam habet honeſtatem, vt nemo poſsit illa priuari: Maxime, quia cum non ſolum reſpiciat perſonam ſed dignitatem ipſam, & ordinis clericalis decentiam, nemo poteſt illi renunciare. Ad vitandas autem huiuſmodi moleſtias ſolent hi debitores impetrare Pontificium diploma, vt coram ſuis ordinariis vti poſsint fauore capituli, *Odoardus*, prout de iure poſſunt. Tamen vt hæc reſcripta ſint vtilia, aduertere debent, vt in eis ponatur clauſula, *Non obſtante quacunque obligatione in forma Cameræ*: quia alias per talem conceſsionem non impeditur facultas Auditoris Cameræ: iuxta conceſsiones plurium Pontificum, quas afferunt qui de hac re, & de rebus curiæ Romanæ ſcribunt. Sed de hoc caſu hæc ſufficiant, quæ hic adiungenda cenſuimus propter frequentem eius neceſsitatem, & vſum. 14. *Quale remedium poſſit huic renunciationi adhiberi.*

Duo notanda circa tactam difficultatem de impotentia ad ſoluendum.

Antequam tamen hinc diſcedamus, circa hanc excuſationem impotentiæ duo breuiter adiungere oportet. Vnum eſt, quando excommunicatio fertur, vt ſolutio fiat ad certum tempus, ſi illo tempore quis ſit impotens: excuſari quidem tunc à culpa, & conſequenter ab excommunicatione, non tamen propterea præcepti, & excommunicationis vim prorſus extingui, ſed perſeuerare potius, & obligare ad ſoluendum, cum primum quis poſsit. Vnde, ſi quis veniens poſtea ad pinguiorem fortunam non reſtituat, vel non ſoluat excommunicationem incurret. Ita colligitur ex dicto cap. *Odoardus*, de Solut. Et ratio eſt clara, quia, vt in ſuperioribus tactum eſt, ille terminus qui deſignatur, non eſt ad finiendam obligationem, ſed ad differendam executionem eius vſque ad illum, & non vltra, & ideo ſi in illo termino non ſatisfit obligationi, ſiue ex impotentia, ſiue ex quacūque alia cauſa, non propterea extinguitur obligatio, ſed potius ſemper obligat ne differatur ſolutio, ſi fieri poſsit. Eſt enim iam tunc quaſi præceptum negatiuum: non differendi amplius ſolutionem, cuius natura eſt vt pro ſemper obliget. 15. *Qui ſtatuto tēpore eſt impotens ſoluendo ſi poſtea fiat potens & non ſoluat incurrit excom.*

Alterum notandum eſt, de impotentia, quæ non caſu accidit, ſed voluntarie & ex malitia, vel ex negligentia incurritur, vel potius aſſumitur. Illa enim non videtur culpam, & conſequenter nec excommunicationem excuſare. Vt, verbi gratia, habet quis dictam obligationem in forma Cameræ ad ſoluendum penſionem intra menſem, & nunc in principio menſis eſt, potens ad ſoluendum, nihil tamen curans de ſolutione penſionis omnia expendit, & ita fit impotens ad ſoluendum. Dico igitur hunc non excuſari, quo minus, ſi præſcipto termino elapſo: petitam penſionem non ſoluat, excommunicationem incurrat. Ratio à priori eſt, quia ille reuera agit contra præceptum, & conſequenter eſt contumax: ſicut etiam agit cōtra præceptum de recitando officio, qui ſe reddit impotentem ad recitandum 16. *Non excuſat ab excomm. impotentia ex malitia aut negligentia orta.*

tandum. Item quia alias, qui malitioſe omnia expẽderet, & donaret, poſſet hac via euadere vim excõmunicationis, quod nemo prudens dicet. Si autem malitia non excuſat: neque etiam grauis negligentia cum ſufficienti præuiſione futuræ impotentiæ, & conſequenter cum præuiſione moralis periculi non implendi quod ſub excommunicatione præceptum eſt, excuſabit.

17. Recolendum eſt autem in huiuſmodi caſibus, aliud eſſe tempus in quo delinquitur coram Deo, aliud vero in quo excommunciatio incurritur. Delinquit enim aliquis eo tempore quo fit impotens ſoluendum intra pręfixum terminum, non incurrit autem excommunicationem, donec re ipſa talis terminus finitur non impleta obligatione: quia cẽſura non contrahitur, donec omiſsio præcepti exterius conſummata ſit, vt ſupra dictum eſt. Quamuis autem cauſa omiſsionis prius poſita fuerit: & ideo delictum tunc maxime fuerit commiſſum tamen omiſsio re ipſa conſummata non fuit vſque ad præfixum terminum, & ideo vſque ad illum non incurritur excommunicatio: à qua non poteſt tunc impotentia excuſare: quia cum hæc fuerit voluntaria, non facit omiſsionem inuoluntariam: ſed relinquit illam peccaminoſam, & contumacem ex vi prioris cauſæ, etiamſi fortaſſe iam tunc diſpliceat, quod non ſatis eſt ad impediendam excommunicationem. Niſi fortaſſe interueniat eiuſdem iudicis autoritas, qui ſicut poteſt, & debet abſolure eum, qui à contumacia recedit, etiamſi prius deliquerit, ita etiam ſi congruo tempore ad eum fiat recurſus, & impotentia ſufficienter proponatur, & probetur, offerendo ſatisfactionem, vel cautionem poſsibilẽ, poteſt & debet ſuſpendere excommunicationis cẽſuram, etiamſi illa impotentia ex iniqua cauſa manauerit. Pro qua iniquitate, & inchoa. a contumacia (vt ſic dicam) poterit iudex conuenientem pœnitentiam iniungere, non poterit tamen iuſte ſubtractionem cenſuræ contrahendæ denegare, ſicut non poteſt negare abſolutionem cenſuræ iam contractæ digne petenti: eſt enim eadem ratio.

SECTIO III.

Vtrum excommunicatio lata ad finem reuelandi ſecretum, denunciandi crimen occultum, vel prodendi ſcripturam ſemper liget.

1. *Ratio dubitandi.* Ratio dubitandi eſt, quia ſæpe in cauſis propter quas feruntur hæ excommunicationes, nulla interuenit culpa, neque alia ſpiritualis cauſa, propter quã talis excommunicatio feratur: ergo illæ non ligant. Conſequentia patet ex dictis ſect. 1. & antecedens probatur, quia cogitur quandoque quis ſcripturam prodere, quam iuſte apud ſe retinet, eo quod ſua ſit, ſolũque petitur: quia poteſt alii prodeſſe ad cauſam, vel ius temporale oſtendendum, quod intendit: ibi ergo nulla eſt culpa, nihilque ſpirituale, ſed mere temporalis vtilitas. In contrarium vero eſt communis vſus Eccleſiaſticorum iudicum.

Regula ad cognoſcendam quando excommunicatio ad hunc finem lata valida ſit.

2. *Qui cauſis Excom. lata ſit valida.* IN hac re ſupponẽdum eſt has excommunicationes, neque iuſtas, neque validas eſſe poſſe, neque etiam in particulari obligare, niſi altera è duabus cauſis ſępe numeratis intercedat; ſcilicet; aut correctio à peccato commiſſo aut executio præcepti obligantis, & conſequenter præuentione peccatum committatur: hic enim ſunt fines adeo intrinſeci excommunicationis, quę ſpiritualis & medicinalis pœna eſt, vt ſine illis ſubſiſtere non poſsit. Ex quo principio tres regulæ colliguntur conſentaneæ doctrinæ ſuperius traditæ, quæ per eas ad præſentem caſum ſufficienter applicatur. *Secunda regula.* Prima eſt, quoties excommunicatio fertur ad hunc finem manifeſtandi veritatem, vel prodendi ſcripturam, in eo caſu, in quo ante talem excommunicationem latam quis tenebatur, vel iure naturæ, vel alio quocunque ad illam veritatem, vel ſcripturam prodẽdam, talis excommunicatio ligat. Hæc regula facile patet ex dictis, quia tunc iam agitur de correctione fratris, qui dum obligationem non implet, quam tenetur, peccat, & in materia graui, vt ſupponimus: & ideo per ſecretam, vel publicam monitionem merito corripitur vt à peccato recedat. Quod ſi nolit, iuſte etiam per excommunicationem compellitur. *Exemplis poſita regula explicatur.* Exempla ſunt. Primum, ſi quis propter commune bonum teneatur occultum hæreticum, aut ſeditioſum, vel alium ſimilem Reipublicæ hoſtem ſuperiori denunciare, iam tunc ſi aliquid huiuſmodi ſub excommunicatione latæ ſententiæ, vel generatim: vel ſpeciatim, vel abſolute, vel infra certum terminum præcipiatur, talis excommunicatio ligat eum, qui intra præſcriptum terminum non obedit per ſe loquendo, illud enim præceptum iuſtum eſt, & materia eius eſt grauis, & includit finem accommodatiſsimum ad cenſuram ferendam, Aliud exẽplum eſt, ſi quis apud ſe habeat reconditam ſcripturam alienam, id eſt, in qua non ſolum agitur de alieno titulo, vel iure, ſed etiam huius dominiũ, vel vſus ad alium ſpectat, tunc ſi huic pręcipiatur ſub excommunicatione vt ſcripturam prodat, ſine dubio ligabitur, quia etiam ſecluſa excommunicatione ille per ſe tenetur talem ſcripturam reddere domino ex iuſtitia: quia ſicut res alias, ita & ſcripturam retinere inuito domino contra iuſtitiam eſt. Vnde quoad hoc eadem eſt ratio de excommunicatione in hac materia lata, & de quacunq; alia: quæ fertur ad ſoluendum debitum, vel reſtituendum alienum, de quibus ſupra dictum eſt. Vnde in huiuſmodi cenſura ferenda, quando cauſa ſuper quam fertur mere temporalis eſt, & inter perſonas ſeculares, ſeruandę ſunt conditiones, & circumſtantiæ in præcedentibus ſectionibus poſitæ, nimirum vt res ſit grauioris momenti, & neceſsitas vrgeat, vtpote quia non poteſt aliud medium applicari, vel quia tentatis aliis nullum inuentum eſt vtile.

3. *Obiectio.* Sed dicet aliquis circa exemplum poſitum, Nullus tenetur ante pręceptũ iudicis teſtimoniũ ferre in cauſa aliena: ergo neq; etiam tenebitur prodere ſcripturam, quæ non eſt, niſi veluti quoddam ſcriptum teſtimonium: ergo hoc titulo nemo poteſt excommunicatione ligari. *Reſponſio.* Reſpondetur primo negando conſequentiam, loquendo præciſe de obligatione iuſtitiæ cõmutatiuæ. *Diſcrimen inter obligationem ſcripturæ credendæ & teſtimonii ferendi.* De hac enim, regulariter loquendo, verum eſt antecedens. Eſt vero differẽtia inter teſtimonium & ſcripturam: nam ſcriptura eſt res exterior, & permanens quæ cadit ſub dominium alicuius: & ideo abſque alio præcepto iuſtitia obligat, vt domino reddatur: teſtimonium autem conſiſtit ſolum in actione propria, & ideo, dum non actu fertur, nihil eſt quod ſub dominio alterius exiſtere poſsit, quare iuſtitia ex ſe non obligat ad illud ferendum. Dixi autem *frequenter*, quia ſi præceſsiſſet pactum, vel promiſsio acceptata, & maxime oneroſa, tunc iuxta modum obligationis poſſet aliquis teneri ex iuſtitia, vel fidelitate ad ferẽdum teſtimonium, etiam ſeſe offerendo, ſi neceſſe ſit & tunc ſeruata eadem proportione poſſet ſub cenſura cogi ad pactum implendum.

4. *Poteſt quis ex charitate teneri ad* Vnde vlterius additur etiamſi quis non teneatur ex iuſtitia commutatiua teſtimonium ſicut ſcripturam proferre: poſſet tamen aliquando ex charitate teneri,

teneri, vt ſi ex defectu veri teſtimonii proximus graue damnum patiatur, & alius poſsit ſine tali detrimento, vel difficultate veritatem aperire, & à fortiori ſi ea de cauſa commune bonum periclitetur, vel alia ſimilis ratio interueniat. Hęc autem obligatio ſufficiet, vt poſsit quis ſub excommunicatione obligare ad teſtimonium ferendum: quia poteſtas Eccleſiaſtica, non ſolum peccata contra iuſtitiam, ſed etiam contra charitatem cohibere poteſt, vt ſumitur ex illis verbis Chriſti, *Si peccauerit in te*, & infra *lucratus eris fratrem tuum*, quæ generalia ſunt. Iuxta quæ dixit Innocentius III. in cap. *Nouit*, de iudiciis, *Licet hoc modo procedere valeamus ſuper quolibet criminali peccato, vt peccatorem reuocemus à vitio ad virtutem, &c.* Veruntamen hic modus obligationis, & conſequenter etiam excommunicationis intercedere poteſt etiam in ſcriptura prodenda. Quod maxime continget, quando nõ aliena, ſed propria ſcriptura poſtulatur: nemo enim tenetur, ex iuſtitia cõmutatiua huiuſmodi ſcripturam prodere: quia licet quis eam occultet, vel etiam comburat, non cõtrectat rem alienam, ſed propriam, qua poteſt vti in quemlibet vſum. Quod ſi inde ſequitur aliquod incommodum alteri non per ſe ſequitur, ſed per accidens, quia forte ille caret alio teſtimonio, quo ſuum ius probet: quod accidentarium eſt: nam ego non teneor ex iuſtitia conſeruare, aut proferre ſcripturam, vt alter ius ſuum oſtendat, ſed illi incumbit, propriam ſcripturam ſeu titulum ſui iuris habere. Nihilominus tamẽ, ſi neceſsitas proximi grauis ſit, eo quod ſit in graui periculo grandis iacturæ bonorum contra iuſtitiam, & dominus ſcripturæ poſsit ſine graui detrimento illam prodere, interdum ad hoc ex charitate obligabitur penſatis circũſtantiis, & incommodis, quæ vtrinque in huiuſmodi rebus moralibus interuenire ſolent. Qua obligatione ſuppoſita, ſi accedat prælati præceptum ſub comminatione excommunicationis latę ſentẽtię, clarum eſt obligationem augeri ex iuſto præcepto: & interueniente contumacia poſt ſufficientem monitionem, talem excommunicationem incurri.

Teſtimonium ferendum, & ad hoc per excom. compelli.

Secunda regula.

5. SEcunda regula eſt, etiamſi non ſupponatur aliũde obligatio ad manifeſtandam veritatem, vel ſcripturam prodendam, antequam prælatus Eccleſiaſticus ſub excommunicatione ipſo iure incurrenda id præcipiat, poteſt tale præceptum eſſe iuſtum & obligans, & conſequenter excommunicatio erit valida & poſt trinam monitionem iuſte lata: ideoque qui tali præcepto non obedierit, cenſuram incurret. Hæc ſequitur ex dictis in ſectio 1. vbi oſtendimus prælatum Eccleſiaſticum poſſe hanc excommunicationem etiam in hac materia imponere, nõ ſolum ad corrigendum peccatum iam commiſſum nec ſolum ad roborandam naturalem obligationẽ ſed etiam ad ſtatuendum proprium præceptum, & nouam obligationem. Quod ſi in aliis materiis habet ſpiritualis poteſtas hanc efficacitatem, non minorem habebit in hac, quæ ad veritatem reuelandam ſpectat. Nam ex parte ipſius Eccleſiæ poteſtas æque vniuerſalis eſt, ex parte vero ipſius materię nõ eſt minor capacitas, quã in aliis temporalibus cauſis: imo quodammodo maior, quia veritatis manifeſtatio eſt adeo vniuerſalis cauſa, vt ſit veluti tranſcendens, & in omnibus aliis cauſis incluſa, quia vix poteſt illa iuridice terminari ſine veritatis manifeſtatione. Vnde fit, vt hoc ſæpe ſit neceſſarium ad bonum commune, & ad executionem iuſtitiæ, ſub qua ratione facile poteſt ſpirituale motiuum induere ſeu participare, vt ſub ſpiritualem poteſtatem cadere valeat.

Poſſe iudicem Eccleſiaſticũ ad hæc obligare etiam quãdo ante latam excommunicat. non ſupponebatur obligatio.

6. Rurſus, quia cura boni communis, & iuſtitiæ ſeruandæ maior eſt in prælato, quam in ſubditis, ideo ſæpe fieri poteſt vt illi fines per ſe ſe conſiderati non obligent ſubditum ad ſua inſtrumenta, vel ſuũ teſtimonium offerendum, vt veritas eluceſcat: & nihilominus poſsit prælatus propter eoſdem fines obligare ſpeciali præcepto poſitiuo ad veritatem manifeſtandum, vel inſtrumenta, quibus probari poſſit, prodenda. Et confirmari poteſt à ſimili, nam ſæpe aliquis non vocatus, neque interrogatus non tenetur teſtimonium ſuum ad iudicem ferre: nã hoc ad iudicis munus ſpectat, & per ſe loquendo, ſatis cẽſetur huic negotio per poteſtatem iudicis prouiſum. At vero poſtquam iudex aliquem vocat, eumque iuridice interrrogat, obedire tenetur, ac teſtimonium ferre: quia præceptum eſt iuſtum, & obligationem inducens, quamuis antea non eſſet: ergo idem erit, ſi præceptum generatim imponatur: non eſt enim minus efficax, nec minus neceſſarius ille præcipiendi modus, quando iudicem latent perſonæ, quæ veritatem ſciunt: & ideo non poſſunt ſpeciatim & nominatim vocari: ſatis enim vocantur, & interrogantur ſub illa generali appellatione, *Qui hoc ſciuerit*. Eademque ratio eſt de pręcepto prodendi ſcripturam: nam illa etiam eſt quædam interrogatio veritatis cognitæ, aut per ſe, aut per ſcripturam vel (quod perinde eſt) eſt quędam interrogatio veritatis aut de facto ipſo, aut de ſcriptura continente factum: de qua etiam iudex habet ius inquirendi, & interrogandi. Vnde non refert quod talis ſcriptura propria ſit: nam etiam teſtimonium eſt proprium, & nihilominus ſuperioris præceptum obligat ad illud exhibendum: ergo obligare poteſt ad exhibendam propriam ſcripturam, quia dominus non propterea perdit dominium eius, neque vſum neque aliquod graue incommodum inde incurrit, per ſe loquendo, ergo quando id eſt vtile alteri, ſeu bono communi, & iudex præceptum imponit, obligat ad ſcripturam etiam propriam manifeſtandam. Quod adeo verum cenſuit Soto in quarto diſtinct. 22. qu. 1. articulo 2. vt vix vllam excuſationem admittat; quod qualiter verum ſit, in ſequenti regula videbimus. *Soto.*

7. Suppoſita igitur iuſtitia præcepti, reliquæ partes regulæ propoſitæ manifeſtæ ſunt. Nam præceptum Eccleſiaſticum, & iuſtum ſanciri poteſt cenſura excommunicationis, ſuppoſita grauitate materiæ, & aliis circumſtantiis ad debitum modum ferendi cenſurã neceſſariis: quas in huiuſmodi cauſis interuenire poſſe facile intelligitur ex dictis. Solum eſt circa hanc, & præcedentem regulam aduertendum, cum iudices Eccleſiaſtici poſsint vtroque modo hanc cẽſuram ferre, ſcilicet, & nouam obligationem imponendo, & antiquam tantum exigendo, ad diſcernẽdum in particulari, vtro ex dictis modis feratur præceptum, conſideranda eſſe verba præcepti, ſeu ſententiæ. Nam ſi abſolute præcipiat proferre ſcripturas, ex quibus veritas in tali cauſa haberi poſsit, non determinando an ſint alienæ, vel propriæ, nec ſupponendo peccatum in eo, qui illas apud ſe retinet, vel occultat ante tale præceptum, tunc ſignum eſt talem ſententiam ferri ad inducendam nouam obligationem ſub tali cẽſura: & ideo, per ſe loquendo obligare, etiamſi antea nullum peccatum eſſet talem ſcripturam retinere. At vero, ſi ſententia feratur per verba, quę culpam ſupponant: vt contra eos qui alienas ſcripturas apud ſe retinent, vel qui contra conſcientiam, & abſque Dei timore veritatem occultant, tunc ſignum eſt non ferri nouum præceptum, ſed cenſuram ferri ad corrigendum peccatũ vel ad extorquendam executionem prioris præcepti, ſeu obligationis.

Quomodo cognoſcendum an noua obligatio imponatur an vero ſolum exigatur antiqua.

Tertia Regula.

8. TErtia regula ſit, quando huiuſmodi excommunicatio ab homine lata, nec ſupponit grauem culpam

culpam in tacenda veritate, vel occultanda ſcriptura commiſſam, neque etiam ſupponit priorem obligationem ad talem actum, neque illã valet inducere, vel ſimpliciter vel in tali caſu: tunc etiamſi quis non reſpõdeat, ſeu obediat tali ſententiæ, non ligabitur tali cenſura. Hæc regula ita generatim ſumpta per ſe euidens eſt, quia poſita hypotheſi, quę in ea ſupponitur excõmunicatio eſt nulla ex defectu cauſæ: quia ſi nec obligatio ſupponitur, nec de nouo inducitur, nulla committitur culpa, vel contumacia ergo deeſt materia, & cauſa excommunicationis: Vt tamen facilius poſsit hęc regula ad praxim applicari, oportet aliqua exempla ſeu modos in particulari proponere, quibus id ſolet, vel poteſt contingere. *Primum exemplum.* Primus eſt, ſi tale pręceptum hominis iniuſtum ſit, vel excedens humanam facultatem. Cenſetur autem eſſe tale, quando præcipit reuelare rem omnino occultam, quæ cedit in infamiam vel graue damnum alicuius contra quem nec ſemiplena probatio, nec publicus rumor, aut infamia præceſsit. Item ſi aliquis propria inſtrumẽta, quę apud ſe habet, & tanquam ſua legitime poſsidet, in fauorem ſui aduerſarii prodere cogatur, abſque alia ſpeciali cauſa, iuxta cap. 1. de Probationibus, vbi Abbas Decius, & alii id latius declarant. Item, ſi præcipiat denunciare fratrem etiam ante præmiſſam correctionem ſecretam, quando nec deeſt ſpes emendæ per illam viam, neque agitur de alterius damno, vel publico periculo vitando. Item (quod perinde eſt) ſi præcipiat denunciare delinquentem etiamſi emendatus ſit & in futurum non timeatur periculum aliquod nec damnum commune, vel tertiæ perſonæ. Qui caſus & ſimiles ſunt frequentes in hac materia, eos tamen exponere non eſt huius loci, in quo non agimus de conditionibus, quas lex ſeu pręceptum in omni materia requirit vt iuſtum ſit: hoc enim pręcipue ſpectat ad materiam de iuſtitia, & per alias etiam vagatur. Sed agimus de conditionibus requiſitis vt excommunicatio liget, quarum vna & potiſsima eſt vt præceptum ſit iuſtum. Ob hanc ergo cauſam non diſputabo hoc loco de fraterna correctione, & quando ſit iniuſtum præceptum illius ordinem tranſiliens, quęue exceptiones in hoc locum habeant, quod agitur in 2. 2. quæſt. 33. Neque etiam diſputabo quando iuſte procedat iudex interrogãdo de delictis occultis, vel generatim omnino, vel ſpeciatim omnino, vel ſpeciatim ex parte delicti, generatim vero ex parte perſonarum, vel è contrario ſpeciatim de perſona, & generatim de delictis eius. quæ omnia fuſe tractantur in 2. 2. q. 67. vſque ad 70. & videri poteſt Soto in li. 5. de Iuſtit. q. 4. & ſequentibus & Nauarrus in cap. *Inter verba*, corol. 64. & in Rubrica de Iudiciis à nu. 77. & in Summ. c. 18. n. 38. & ſequent.

9. *Secundum exemplum.* Secundum exemplum eſt, quando præceptum quidem Iudicis de ſe iuſtum eſt: tamen aliquis non poteſt illud exequi ſine graui detrimento, tũc enim excuſatur ab obligatione præcepti, & conſequenter ab excommunicatione. Eſt communis opinio, vt patet ex Nauarro cap. 17. num. 57. ca. 24. n. 12. & c. 25. nu. 5. Soto Relectio. de Secreto membr. 2. q. 6. dub. 5. Cordub. in Summ. qu. 63. & 64. Et ratio eſt, quia præceptum humanum non obligat cum tanto diſcrimine, neque eſſe debet de re nimis ardua, & difficili, vt conſtat ex materia de legibus, niſi propter commune bonum aliquando id expediat, igitur, ſi ſub excommunicatione præcipiatur alicui vt exhibeat proprium inſtrumentum in alterius commodum, & id facere non poſsit, ſine magno detrimento, vel in vita vel in fama, vel in aliis bonis, non tenetur ſcripturam exhibere, excepto caſu publicæ neceſsitatis boni communis (quem ſemper exceptum eſſe ſuppono) confirmatur, quia iudex ſecularis in eo caſu non poſſet iuſte cogere talem perſonam ad exhibendam ſcripturam, vel ſi cogat ex falſa præſumptione, quia non credit detrimentum alterius, ille non tenetur parere, ſed licet ei ſubterfugere, & occultare quantum potuerit, quia eſt nimis acerbum, & ſuperans quodammodo humanas vires obligare aliquem ad ſubueniendum alteri cum tanto damno & incommodo proprio: ergo nec Iudex Eccleſiaſticus poteſt in eo caſu per cenſuras obligare. tum quia eius præceptum etiam eſt humanũ ideoque in eo procedit eadem ratio, vel etiam maior, quia decet eſſe eius præceptum magis pium, & moderatum, tum etiam quia vt ſupra dicebamus, iudex Eccleſiaſticus in cauſis ſolum vtitur ſua poteſtate, quando ſæcularis non poteſt, eo quod occultæ ſint perſonę; ergo non plus poteſt Eccleſiaſticus iudex circa occultas perſonas, quam poſſet ſæcularis circa manifeſtas Quin potius tãta eſſe poteſt famæ, aut aliorum bonorum iactura, vt à reddenda etiam aliena ſcriptura quempiam excuſet: nam etiã alias res alienas non tenetur homo reſtituere cum tanto diſpendio, vt ex materia de reſtitutione conſtat: ergo eadem ratione, nec ſcripturam reddere, aut manifeſtare tenetur.

10 *Tertium exemplum. Non incurritur excõ. in occultanda perſona ſibi valde coniuncta.* Tertium exemplum eſt, ſi teſtimonium ferendũ ſit contra perſonam ſibi valde coniunctam, licet edictum generaliter proponatur, vt quilibet reuelet patratorem talis delicti, & omnes aliæ conditiones ad iuſtitiam talis præcepti neceſſariæ concurrant, nihilominus pater non obligatur ad reuelandum filium, aut è contra, nec maritus vxorem, aut è contra, nec frater fratrem, quia & id, per ſe loquendo, eſt valde difficile, quia quodammodo eſt ferre teſtimonium contra ſeipſum, & non eſt ſine aliqua propria infamia, vel alio graui incommodo. Vnde in c. 3. 4. quæſtion. 3. ex lege 4. ff. de Teſtib. cauetur *ne inuito denuncietur, vt teſtimonium litis dicat aduerſus ſocerum, generum, vitricum, priuignum, ſobrinum, ſobrinam ſobrino natum: eoſue qui priori gradu ſunt.* Vbi etiam excipiuntur liberti, & patroni inter ſe, & reſpectu ſuorum cognatorum in eiſdem Gradibus. Si ergo leges ciuiles hoc excipiunt, ne iudices ſeculares, eos inuitos ad teſtimonium ferendum cogãt, à fortiori Prælati Eccleſiaſtici, qui ferunt excommunicationes huiuſmodi, quaſi in ſubſidium & adiutorium ipſorum iudicum, quando ipſi non poſſunt procedere propter incertitudinem perſonarum, non debent neque poſſunt eaſdem perſonas excommunicatione obligare. De qua re legi poteſt Nauarr. in c. *Inter verba*, concl. 6. corollar. 66 ar. 412. & in Summ. ca. 14. n. 2 & c. 25. n. 49. Et ex eo colligi poſſunt limitationes nimirum niſi in cauſa fidei, aut læſæ maieſtatis, & ſimiles quæ non hoc loco, ſed in materia de teſtibus explicandæ ſunt. *Limitatio prædictæ doctrinæ.*

11. *In quibus præterea caſibus excuſetur quis à reuelando ſecreto l. crimine.* Quarto à fortiori excuſantur perſonæ omnes quæ ita rem norunt, vt licite non poſsint eam reuelare: huiuſmodi eſt inprimis, qui talem rem in confeſsione nouit. Qui caſus nullam admittit exceptionem vt ſuperius ſuo loco dictum eſt. Item qui rem nouit per conſultationem ſecretam, aut ratione officii, quo obligatur ad defendendum ius talis partis vt eſt aduocatus, aut procurator; quia alias nõ poſſent homines ſecure alios ſecreto conſulere, aut per alios ſua ſecreta negotia tractare. Excipiendum vero eſt, niſi quis velit illo decreto vti in Reipublicæ perniciem vel graue damnum alicuius proximi. De qua re late Nauarrus dicto Coroll. 66. Soto, & alii ſupra citati. Et huc etiam ſpectat (quod iidem auctores notant) ſi quis cogatur denunciare eum, contra quem nullum teſtem afferre poteſt, quia id potius eſt infamare, quam iuridice denũciare. De qua re eſt optima Põtificis deciſio in c. *Qualiter & quando*, 1. de Accuſationibus ibi, *Exceptis occultis criminibus.*

12. *Quintum exemplum.* Quinto loco addere poſſumus excipi etiam eos, qui non comprehenduntur ſub verbis edicti in proprietate ſumptis, vt licet cortice verborum comprehendi

prehendi videantur, non tamen re ipſa per legem intenta, ſeu quę intendi debuit. Hinc ſi per edictum præcipiatur, vt qui habet talem ſcripturam, eã prodat, qui habet eius tranſſumptum, non vero ſcripturam authenticam, non tenetur illud prodere, quia nec ſunt idem, neq; in iudicio facit tranſſumptum æqualem fidem, vt eſt vulgare in iure, item ſi quis præcipiatur reuelare qui talem rem accepit, & mihi conſtat per hunc accepiſſe, non tamen teneri ad reſtituendam ipſam: quia non omnino iniuſte, ſed ad recompenſandum aliud debitum illam accepit, ille non tenetur reuelare: quia reuera non ſcit quod intenditur, vel intendi debet, ſcilicet iniuſtã acceptionem, & ad reſtituendum obnoxiam. Et idem eſt, ſi nouit alium quidem eſſe debitorem, ſeu rem accepiſſe, nunc autem propter impotentiam excuſari à reddendo, etiam ipſe excuſabitur à denunciando, vel manifeſtando: quia iam ceſſat formalis ratio præcepti in re, vt dicti auctores docent. Idem eſt ſi nouerit rem talem fuiſſe alienam, iam vero eſſe iuſte præſcriptam, ſeu vſucaptã iuxta generalem doctrinam de reſtitutione, & dominio, & videri poſſunt quæ Couarruuias tractat in reg. *Poſſeſſor*, §.2. Nauarr. in Summ. cap. 17. numero 114. Qui ex parte diſſentire videtur, ſed ſine ſufficienti fundamento. Videri etiam poteſt Soto libro 4. de Iuſtit. q. 5. ar. 4. & lib. 5. qu. 3. art. 2. & 3. & Petrus Nauar. li. 3. de Reſt. cap. 1.

13. *Quando conſummetur contumacia contra edicta præcipientia vt intra tot dies fiat hæc manifeſtatio.*

Vltimo eſt circa hæc edicta animaduertendum, ſolere ferri ſub certo numero dierum, ita vt intra ſex dies v.g. reueletur, quod præcipitur, ſub excommunicatione ipſo facto incurrenda: qui numerari debent ab eadem die, & hora, qua edictum profertur, neque incurretur excommunicatio, donec tot dies naturales integre compleãtur: quia ille terminus poſitus eſt vt in eo liceret differre executionem, & conſulere, & expendere quid & quo modo agere oporteat. Vnde quamdiu ille terminus elapſus non eſt, non poteſt talis perſona vere dici contumax. At vero elapſo termino, & nulla interueniẽte iuſta excuſatione, ſtatim incurritur excommunicatio: ſupponimus enim & fuiſſe hac intentione latam, vt ipſo facto incurreretur, & modo iuſto, vel ſaltem ſufficiente ad valorem eius, id eſt, cum debita præmonitione, & cum illa clauſula iuſtificatiua, *Si te grauatum ſenſeris intra talem terminum compareas*, de qua videri poteſt Nauarrus in cã. *Cum contingat*, de Reſcriptis, & conſil. 13. de Cler. excom. miniſtr. & quæ de excommunicatione lata pro futuris culpis notat Cauarr. in cap. *Alma*, p. 1. §. 10 nu. 4. & 5. ſupra etiam diximus tractando de cenſur. in commu.

14. *An finito termino in edicto præſcripto finiatur eius obligatio.*

Interrogabit autem aliquis, an, elapſo illo termino, ceſſet obligatio; vel ſemper teneatur aliquis obedire edicto, nec poſsit abſolui, donec illi ſatisfaciat. Reſpondeo, per ſe loquendo, & ex vi formæ talis præcepti obligationem durare, ſicut præcedent. ſect. dixi de obligatione reſtituendi ſeu ſoluendi debitum, quia ille terminus non eſt ad extinguendam ſed tantum ad differendam obligationem. Dico autem, *per ſe, &c.* quia ſi intercedat ratio aliqua, ob quam mandatum extinguatur, aliud erit, vt ſi mãdans moriatur: nam, vt ſuperius tractauimus, excommunicatio ab homine per ſententiam lata, illo mortuo, extinguitur. Idemque eſt ſi amoueatur, vel ſuſpendatur ab officio: & ſi edictum in viſitatione proferatur, ſolum cenſetur durare tempore viſitationis. Quanquam in hoc intentio præcipi-

Corollariũ.

entis, & vſus maxime attẽdendus eſt. Ex quo inferri poteſt, ſi quis propter ignorantiam intra præfixum terminum non reſpondeat, poſtea teneri ad comparendũ, quando illi de mandato conſtiterit: quod ſine cauſa negauit Armilla verb. *Excommunicatio*, num. 34. Et ratio eſt, quia illa obligatio durat: ergo quamuis ille propter ignorantiã excuſatus fuerit, poſtea obligabitur. Probabiliter tamen cenſeo illũ non teneri ad comparẽdum ſtatim ac edictum nouit, ſed infra terminum æqualem in edicto conceſſum: quia non debet eſſe peioris conditionis. Et eadem ratione, ſi quis propter impotentiam, vel alia incommoda excuſatus fuit, ne reſponderet, ablato impedimento tenebitur poſtea, ſi præceptum nondum eſt extinctum & illi non oportebit nouum terminum concedere, quia iam habuit ſcientiam, vt poſſet toto illo tempore deliberare, vel conſulere, ſi neceſſarium eſſet.

DISPVTATIO XXI.

De excommunicationibus Papæ reſeruatis in Bulla Cœnæ Domini.

ACcedimus iam ad explicandas in particulari excommunicationes ipſo iure latas: quas in duas claſſes principales diſtinguimus, ſcilicet in eas quæ Papæ reſeruatæ ſunt, & eas, quæ Epiſcopales dici ſolent. Rurſus priores ſubdiſtinguuntur in eas quæ in Bulla Cœnæ ſingulis annis feruntur, & eas quæ iure Pontificio latæ ſunt, pręſertim iure cõmuni: quibus, ſi fieri poſſit, adiungemus eas, quæ nonnullis decretis extra communẽ ius quæ motus proprii dicuntur, latæ ſunt: qui motus proprii nouiſſime editi ſunt, & collecti Romæ à tempore Gregorii VIII. vſque ad Sixtum V. vltra quos è poſterioribus Pontificibus aliqui additi ſunt. Ex eis vero multi ſunt in cauſis particularibus, vel ad certas perſonas deſtinati, de quibus nihil dicere oportebit. Alii vero ſunt leges perpetuæ & pertinentes ad vniuerſam Eccleſiam, ex quibus, ſi non omnes, præcipuas tamen excommunicationes ipſo iure ferentes, annotabimus. In præſenti ergo diſputatione excommunicationes, quæ in Bulla Cœnæ Domini continentur, declaraturi ſumus, Et primum præambula quędam ad intelligentiam totius Bullæ, & omnium ſanctionum eius præmittemus: Deinde ſingula capita excommunicationum, & tandem ea quæ poſt cenſuras in dicta Bulla adiicituntur, declarabimns.

SECTIO I.

Qualis ſint cenſuræ in Bulla Cœnæ latæ.

DVbium non eſt de ſpecie cenſurę, quia notum eſt in omnibus caſibus illius Bullæ præcipue ferri excommunicationem maiorem, quamuis interdum aliqua alia adiungatur, vt interdictũ, &c. quod præcipue fit, quando in communitatem ferenda eſt cẽſura, quia in illam non fertur excommunicatio, vt ſuis locis annotauimus. Sed inquiri poteſt de qualitate, & grauitate illius excommunicationis. Et primo an cẽſendæ ſint à iure, vel ab homine. Olim enim cenſebantur eſſe tantum ab homine: quia non per modum ſtatuti, ſed per modum cuiuſdam ſententiæ ſingulis annis proferuntur. Vnde conſequebatur, mortuo Summo Pontifice, 1.

Vtrum excommuni. Bullæ ſint ab homine, an à iure.

totam iſtam legem, & omnes eius cenſuras expirare: quia hoc commune eſt omni ſententiæ latæ ab homine. Ita docuit Soto diſtinctione 22. quæſtione 2. articulo 2. Veruntamen à tempore Pii Quinti additur in prædicta Bulla hæc clauſula. *Volentes præſentes noſtros proceſſus, ac omnia, & quæcunque his literis contenta, quouſque alij huiuſmodi proceſſus à nobis, aut à Romano Pontifice pro tempore exiſtente fiant, aut publicentur, durare, ſuoſque effectus omnino ſortiri.* Iuxta quam clauſulam cenſura hęc ex ſe perpetua eſt: in quo iam naturam ſtatuti ſeu legis imitatur, nam vt vidimus, ſtatutum differt à ſentētia generali, in perpetuitate præſertim in iis, quæ à Pontifice Summo feruntur: nam lata ab inferioribus alias habent differentias. Et ideo Nauarrus in Summ. capit. 27. numero 74. exiſtimat has cenſuras iam dicendas eſſe latas à iure.

2\. Aliqua tamen differentia interuenit ſemper inter hanc ſententiam, etiam prout nunc fertur in Bulla Cœnæ, & legem: quod lex etiamſi iterum atque iterum feratùr circa eandem rem cum variis circumſtantiis, non ceſſat, niſi per poſteriorem reuocetur, aliquid ei contrarium ſtatuatur: at vero Bulla Cœnæ, ſtatim ac ſubſequens publicatur, ceſſat ipſo facto, etiamſi non reuocetur, vnde ſi quid in poſteriori omittitur, ſimpliciter ſublatum cenſetur etiamſi id expreſſe non reuocetur, nec declaretur: hanc enim vim habent verba illa, *Quouſque alii ſimiles proceſſus &c.* In hoc ergo differt hæc cenſura ab ea quæ proprie dicitur *à iure*: & ideo ſingulis annis promulgatur per modum generalis ſententiæ: in reliquis vero omnibus, quæ ad rem ſpectant, parum refert eam *à iure*, vel *ab homine* vocare excepta quadam abſolutione ab aliqua cenſura in prędicta bulla cōtenta, de qua infra videbimus. Certum tamen eſſe debet excommunicationes omnes in hac Bulla latas tales eſſe, vt ipſo facto incurrātur. Propter dictā vero cauſam præſentem diſputationem proſequimur, iuxta tenorem Bullæ latæ à S. D. N. Clemente octauo, anno 1595. nam in poſterioribus nihil mutatum inuenimus, ſicut Nauarr. in Summ. cap. 27. n. 54. cum prius alias expoſuiſſet eam declarauit, quæ ſuo tempore vltimo loco fuerat à Gregorio XIII. promulgata.

Diſcrimen inter cenſuram latam per Bullam & per legem

3\. Ex hac doctrina colligitur, propter multiplicationem harum bullarum non multiplicari cenſuras circa idem crimen, quandoquidem adueniente poſteriore, priores omnes ceſſant. Imo addit Nauarrus citato loco, quod excommunicationes per alia iura latæ, in prædicta Bulla pro eiuſdem criminibus repetitę non multiplicantur, ſed ſolum additur eis reſeruatio. Quod latius tradit idem Nauarrus cap. *Ita quorundam*, de Iudæis, notab. 11. in Gloſſa vltim. numero 4. & ſequentibus, & præſertim numero 37. vſque ad finem. Et eſt quidem ſatis pia, & probabilis ſententia: nam ſi huiuſmodi cenſuræ Bullæ à iure iudicentur, non eſt veriſimile cenſuras latas diuerſis iuribus pro eadem cauſa, ſeu pro eadem prohibitione, ſeu in eadem ſpecie, multiplicari numero, præſertim quando ab eodem legiſlatore feruntur. (Voco autem eundem legiſlatorem non in perſona ſed in dignitate vt à Summo Pontifice) alias quot eſſent iura excommunicantia, v. g. hęreticos, tot illi excommunicationes incurrerent, & ſic de aliis peccatis: quod tamen incredibile eſt, & prēter communem ſenſum.

Per Bullas Cœnæ Domini non multiplicātur cenſuræ circa idem crimen.

Imo nec per alia iura lata.

4\. At vero, ſi excommunicationes Bullæ cenſentur ab homine, nonnulla poteſt eſſe maior dubitandi ratio. Veruntamen etiam illo modo cenſeo non multiplicari cenſuras, quia quoties homo profert ſententiam excommunicationis in cauſa: in qua iure ipſo lata eſt, non cenſetur nouam cenſuram ferre, ſed eam quę in iure continetur, declarare ſeu applicare, niſi aliud expreſſe in ſententia declaret quia pœnæ ſunt in mitiori ſenſu interpretandæ. Quod maxime verum habet, quando & cenſura fertur ab homine per ſententiam generalem, & ab eodem formaliter qui legem tulit: quæ omnia in præſenti concurrunt. Itaque, ſi pro eodem delicto fertur excommunicatio in Bulla, quæ in iure lata iā erat, eandem eſſe credimus. Et ideo ſimul clauſulā Bullæ, & iura quæ concordant, explicabimus. De reſeruatione vero, quæ additur in Bulla, poſtea dicemus.

SECTIO II.

Qui ſint caſus ſeu delicta, propter quæ fertur excommunicatio in Bulla Cœnæ.

1\. Viginti ſunt caſus in prædicta Bulla à Sanctiſsimo Domino noſtro Clemente octauo promulgata contenti: quos ſigillatim exponere neceſſe eſt. Vitandæ tamen prolixitatis cauſa non referam integras clauſulas Bullæ, ſed ea tantum verba notabo, quæ ad rem explicandam erunt, neceſſaria Et, vt recte Caietanus notauit in verbo *Excommunicatio*, in principio, duo pręcipue ſunt in his clauſulis, & ſimilibus iuribus cōſideranda, ſcilicet actio quæ ſub excommunicatione prohibetur, & perſonæ ad quas extenditur talis cenſura.

Prima excommunicatio contra hæreticos

PRima ergo excommunicatio Bullæ eſt contra hæreticos, vbi licet multi in ſpecie nominentur nominibus ab auctorib⁹ deſumptis, ſcilicet Huſsitę, Lutherani, &c. Tamen id ſolum factum eſt in deteſtationem eorum hæreticorum, qui his temporibus alicubi durant: nam alioqui illa excommunicatio generalis eſt contra omnes hæreticos cuiuſcunque ſectæ, vt ibidem exponitur. Vnde in antiqua Bulla Pauli III. aliter hęretici nominantur, vt refert & proſequitur Rebuff. illam Bullam exponens. Eſt autem hæc cenſura longe antiquior, quanquam de iure diuino proprie non ſit, vt quidam exiſtimant, ſed de Eccleſiaſtico, vt latius traditur in 2. 2. qu. 11. ex quo loco petendum eſt quid ſit hæreſis, & quam voluntatis pertinaciam requirat. Solum eſt hic breuiter notandum, quod licet peccatum hæreſis tale ſit, vt interius in mente perfecte cōſummetur, nihilominus hæc cenſura propter hæreſim pure mentalem non contrahitur, quia, vt in principio diximus, nullus actus pure internus eſt materia cēſuræ, quia non eſt materia Eccleſiaſticæ iuriſdictionis, per quā fertur cenſura: Et ideo etiam dixi tractando de ſacramento pœnitentiæ huiuſmodi peccatum non eſſe reſeruatum in foro conſcientię, quia non reſeruatur ſine cenſura, intelligendum eſt autem de hæreſi pure mentali: nam, ſi in actum exteriorem prodeat, etiamſi occultiſsimus ille ſit, ſatis eſt ad incurrendam cenſuram vt ſuperiori loco declaratum eſt. Intelligo etiam de reſeruatione Papali, nam cira Epiſcopalem conſulendus eſt vſus. 2.

Hæc excommunicatio eſt generalis quoad omnes hæreſes.

Hæreticus mentalis nō incurrit hanc excommun.

3\. Additur in prædicta clauſula, hac cenſura comprehendi omnes à Chriſtianæ fide Apoſtatas, qui licet in re non differant ab hęreticis, vt ſumitur ex D. Thom. 2. 2. quæſt. 12. artic. 1. Nihilominus ſpecialiter ibi nominantur ad maiorem claritatem, & quia nō ſolent vulgo hæretici vocari, qui apoſtatātes à religone Chriſtiana ad Mahometanam ſectam, vel ad Iudaiſmum tranſeunt, quanquam re vera hæretici. Vt ergo declaretur, omnes hos incurrere dictam cenſuram, illa particula additur. Duo vero ſunt obſeruanda. Vnum eſt hoc eſſe intelligendum de Apoſtatis non ſolum exteriori opere, vel ſigno, ſed etiam corde: nam ſicut interior infidelitas ſine exteriori ſigno non ſufficit ad hanc cenſuram, ita neque externum ſignum ſine interiori infidelitate,

Apoſtata in hac Bulla etiam excommunicantur.

Ad hanc etiam requiritur vt hæreſis aut apoſtaſia ex corde procedat.

Quod

Quod in primis probari poteſt ex illo verbo *à Chriſtiana fide*: nam qui ſolum exterius fidem negat, non eſt apoſtata à fide, ſed à confeſsione fidei & ſimiliter non vere hæreticus, ſed tantum ſecundum quid ſcilicet exterius & apparenter: quia vera hæreſis mente conſummatur. Vnde eſt alia ratio, quia cenſura lata propter aliquod delictum non contrahitur niſi per delictum illud verum, & conſummatū, quantum verba legis in rigore ſumpta requirunt; at vero exterior apoſtata vel hæreticus nō efficit peccatum perfectum & conſummatum in ea ſpecie: & ideo hanc cenſuram non contrahit in foro conſcientię nec peccatum ex vi huius bullæ reſeruatum eſt in foro pœnitentiæ, quamuis in foro exteriori talis condemnetur hæreticus, qui in illo foro non poteſt de interiori mente, niſi per exteriora ſigna conſtare.

4\. *Hæreticus & apoſtata à fide eſſe poteſt non baptizatus.* Secundo obſeruandum eſt, in rigore Theologico poſſe eſſe aliquem hæreticum & Apoſtatam à fide, etiamſi baptizatus non ſit, vt ſi catechumenus ante baptiſmum vere credat potius, & deinde vel à tota fide recedat, vt aliquem eius articulum neget: & nihilominus ille non incurret hanc cenſuram quia non eſt capax eius, nec eſt membrum Eccleſiæ in quod ipſa poſsit iuriſdictionem ſuam directe exercere. *Ille vero nō incurrit hanc cenſuram.* Ob quam rationem diximus in ſuperioribus, hominem non baptizatum non eſſe capacem cenſuræ. Quapropter aut tota illa clauſula huius bullæ intelligenda eſt iuxta ſubiectam materiam, ſeu reſpectu eorum qui directè ſubduntur iuriſdictioni Pontificiæ: nam lex & cenſura ſolum ad ſubditos dirigitur: aut certe, cum eſt ſermo de apoſtatis à fide intelligi debet, de fide non tantum interne concepta, ſed etiam exterius ſolēniter in baptiſmo profeſſa.

5\. *Quid per particulam & eorum credentes, intelligendum.* Additur in eadem clauſula, *Ac eorum credentes* quæ particula antiqua etiam eſt, vt ſupra vidimus diſputatione quarta ſectione prima. Vbi aduertimus dupliciter accipi in iure illam vocem *credentes* vno modo pro iis qui credunt errores alicuius dogmatizantis hæreſim: alio modo pro iis qui credūt perſonæ hæretici bonam exiſtimationem de illa habendo & familiaritatem ei exhibendo, licet eorum opinionibus non aſſentiantur. Difficultas ergo eſſe poteſt, quomodo hoc verbum in hac clauſula ſumatur: nam, vt hoc verbum aliquid ſuperioribus addat, neceſſarium videtur in poſteriori ſignificatione accipi, nam credentes priori modo hæretici ſunt, vt dicitur in capite *Excommunicamus*, ſecundo, §. *Si quis autem*, de hæreticis: ergo iam erāt comprehenſi ſub illis verbis generalibus, *omnes & ſingulos hæreticos*. Et ita expoſuit ſimile verbum Panormitanus in capitulo. *Excommunicamus* primo §. *Credentes* de hęreticis, numer. 12. nam ibi eadem excommunicatio fertur.

8\. *Reſolutio.* Nihilominus cenſeo potius accipiendum eſſe verbum illud priori modo. Quod ſentit Nauarrus in Manual. cap. 27. nu 55. vbi concedit hos credentes eſſe hęreticos: & ideo verbum illud eſſe omiſſum in Bulla Cœnæ Pij Quinti, poſtea vero fuiſſe additum ad maiorem declarationem. Duobus autē modis poſſunt aliqui credere hæretico. Primo diſtincte aſſentiendo erroribus ab eo propoſitis, & publicatis, & hi potius hæretici quam credentes dicūtur. Secundo tantum confuſe credendo veram eſſe doctrinam eius quæcunque illa ſit, & hi proprie dicuntur credentes, de quibus in hac Bulla, & in iuribus quę cum illa concordant ſermo eſt: nam, licet hi etiam ſint hæretici, credendo illo modo alicui contra Eccleſiam docenti, tamen quia diſtincte nihil credunt contra fidem, proprio nomine appellati ſunt, & maiorem claritatem ſub illo ſunt expreſſi. Et confirmari hoc poteſt, nam verba ſequentia, *fautores hæreticorum*, *&c.* formaliter intelliguntur de iis qui fauēt hæreticis vt hæretici ſunt: quod ſtatim ex Caietano & aliis annotabimus: ergo eodem modo intelliguntur credentes hæreticorum, vt hęretici ſunt. Atque ita expoſuit etiam Paludanus in quarto diſt. 13. quæſt. 3. art. 1. concl. 7.

Dices: ergo credentes hęreticorum in priori ſignificatione non manent excommunicati ex vi huius clauſulæ, aut illius §. *Credentes*, quod videtur inconueniēs, quia illa credentes æquiparantur fautoribus, & receptatoribus in dicto §. *Credentes*, ergo etiam ſub excommunicatione debent æque comprehendi, quia iuxta doctrinam communem Iuriſperitorum delicta, quæ æquiparantur in culpa, æquiparātur etiam in pœna. De qua regula videri poteſt Gloſſ. in capitulo *Si poſt quam* verb. *Prouiſione*, de Electio. in ſexto, & Gloſſ. vlt. in Leg. *Si quis ſeruo*, Cod. de Furtis, & Barthol. in leg. *Si conſtante*, num 30. ff. de Soluto matrimonio. Reſpondetur concedendo ex vi illius verbi hos non ligari hac excommunicatione. Comprehenduntur autem ſub fautoribus, vel receptatoribus, ſi vere ſecundum moralem exiſtimationem tales ſint. Propter ſolam vero æquiparationem non puto comprehendi, tum quia nec talis æquiparatio recte colligitur ex dict. §. *Credentes*, cum nos negemus ibi eſſe ſermonem de credentibus in illa ſignificatione: nec etiam in re videtur eſſe ſimile delictum, ſi omnino fauor omnis exterior, & receptatio tollatur, tum etiam, quia illa regula extendendi pænam propter ſolam æquiparationem delicti, non exiſtimamus eſſe veram, niſi quando iuxta communem vſum eius, pro eodem habeantur de qua re alibi latius. 7. *Obiectioni occurritur.*

Additur in eadem clauſula, *receptatores, fautores, & generaliter quoslibet eorum defenſores*. Similia verba habentur in dicto capitulo *Excommunicamus*: primo, §. *Credentes*, de Hæretic. & in cap. *Nouerit*, de ſententia excommunicationis. Intelliguntur autem prædictæ voces de iis, qui fauorem tribuunt hæreticis, vel quia talem doctrinam profitentur, vel in ordine ad ſuam hæreſim, vel docendam vel defendendam, vel aliquid huiuſmodi. Ita Caietanus verb. *Excommunicatio*. cap. 1. & Nauar. dict. nu. 55 qui variis coniecturis id confirmat. Illa vero videtur eſſe præcipua, quod pœna ſtricte intelligenda eſt iuxta ſubiectam materiam: hæc autem excommunicatio fertur in pœnam & in odium hæreſis: & ideo ſicut primario fertur in hæreticum ratione hæreſis, ita deriuatur ſeu extenditur ad alios ſecundum habitudinem ad eandem hęreſim atque adeo quatenus illi fauent quouis modo in ipſa hæreſi. Et confirmatur, nam illi homini, qui hæreticus eſt auxilium, præbere ad vitam ſuſtendandam, vel quid ſimile non eſt per ſe malum, neque eſt vllo canone prohibitum: Imo interdum poſſet eſſe neceſſarium, ſi ille extreme vel grauiter indigeret ad vitam. Quod enim Auguſtinus dixit de peccatore & homine, etiam in hæretico verum habet, *Nulli hominum claudendam eſſe miſericordiam, nulli peccatori impunitatem relaxandam.* Et refertur in cap. *Duo iſta*, 23. q. 4. Dices quanquam interueniente naturæ neceſsitate locum habet illa diſtinctio: quidquid tamen extra illam neceſsitatē in fauorem hæretici fit, pertinebit ad fauorem hæretici, quatenus hæreticus eſt; & conſequēter illa erit ſufficiens cauſa ad incurrendam hanc cenſuram Reſpondetur, in foro exteriori ſępe fieri talem præſumptionē, niſi ex neceſsitate occurrenti, vel aliis circumſtantiis aliud colligatur: ſimpliciter tamen, & in foro animæ negandam eſſe conſequentiam quia ſecluſa etiam naturæ neceſsitate, & abſque reſpectu ad hæreſim poteſt fieri aliquod officium liberalitatis & amicitiæ ad talem perſonam, & propter illud non incurretur hæc cenſura, & ideo in iure alię coniecturæ addi ſolent ad pręſumendum hoc delictum, vt videre licet in cap. *Accuſatus* §. *ille* de hęretic. in ſexto. & in director. verb. *Defenſores*, & verb. *fautores*. 8. *Qui receptores dicantur.* *Obiectio.* *Solutio.*

9\. *Non incurret hanc cēſuram auxiliū præbens hæretico vt excōmunicato.*

Vnde etiam oportet diſtinguere in hæretico duplicem rationem præter rationem naturæ, ſcilicet & quod hæreticus eſt, & quod excōmunicatus eſt. Per hāc ergo clauſulam non prohibetur ſpecialiter communicatio cum hæretico, vt excommunicatus eſt, neque extenditur cenſura ad omnes communicantes cum illo vt ſic, ſed ſolum ad communicātes cum illo vt hæretico, præbendo fauorem, defenſionem, &c. In illo vero caſu, in quo ſine cauſa rationabili præſtaretur beneficium perſonæ hæretici ſine reſpectu ad hæreſim, peccari quidem poſſet propter communicationem cum excommunicato, non tamen propter communicationem cum hæretico hic ſpecialiter prohibita, & punita. Ad peccandum autem illo modo neceſſe nunc eſt vt hæreticus ſit nominatim declaratus, & denunciatus ſaltem de crimine, vt ſupra dictum eſt: ad peccādum autem poſteriori modo, & incurrendam hanc cenſuram, quā modo explicamus, non eſt neceſſe vt hæreticus ſit declaratus aut denūciatus, ſed ſatis eſt vt ſit cognitus illi, qui ei fauorem aut auxilium præbet: quia illa non eſt prohibita vt participatio in crimine cum iam excommunicato, ſed tantum cum hæretico: & ideo in hoc non habet locum limitatio Extrauag. *Ad euitanda.*

Sed vt hæretico.

10\. *Alia verba eiuſdē clauſulæ explicantur.*

Deinde additur. *Ac eorum libros hæreſim continentes, vel de religione tractantes ſine auctoritate Sedis Apoſtolicæ ſcienter legentes, aut retinentes, imprimentes ſeu quomodo libet defendentes, ex quauis cauſa publice, vel occulte quouis ingenio, vel colore.* In quibus verbis obſeruare licet, ex vi illorum non prohiberi omnes libros ab hæreticis conſcriptos, ſed eos tantum qui de tali ſubiecto tractant, vel talem doctrinam continent. Et quidem, ſi tales ſint libri, vt eorum errores contineant, nulla eſt difficultas, quia etiamſi vnus tantum error in toto libro contineatur, totus eſt prohibitus; nec illo etiam deleto errore licebit librum retinere, quia abſolute prohibitus eſt ex vi huius clauſulæ. Qui autem ſint dicendi libri de religione tractātes, obſcurius eſt. Opinor tamen omnes libros pertinētes ad fidei expoſitionem, & conſequenter etiam illos, quibus diuina ſcriptura, vel aliqua pars eius exponitur: atque illos etiam, qui Theologiam ſcholaſticam, vel totam, vel aliquam eius partem tractāt, ſub illa particula contineri: excludi vero libros, qui ſolum Philoſophicam, doctrinam inferiores artes, aut etiam ſolam hiſtoriam continent, quamdiu in eis nullus error admiſcetur. Vnde qui hos libros habuerit, vel legerit, ex vi huius clauſulæ hanc cenſuram non incurret. Dico autem ſemper *ex vi huius clauſulæ*, quia quoad hanc partem conſulendi ſunt iudices, & Romanus, & Epiſcopalis, vel S. Inquiſitionis: & obſeruanda ſunt omnia quæ huic clauſulæ in eis adduntur ſub aliis cenſuris.

Qui libri dicantur de religione tractantes.

11\. *Libri Catholici continentes impugnationem eorum hæreticorū aut eos hiſtorice narrantes non comprehendūtur.*

Atque ſimili modo ex vi horum verborum non prohibētur ſub hac cenſura libri editi à Catholicis, etiamſi in eis ſint inſerti errores hæreticorum: vel ad eorum impugnationem, vel ſolum per modum hiſtoricæ narrationis, vel etiam per incuriam & negligentiam, abſque hæreſi auctoris. Imo addit Nau. libros Catholicorum, etiamſi habeant ſcholia, vel notationes hęreticorum, ex vi huius clauſulę nō eſſe prohibitos: quia illi nō ſunt ſimpliciter libri hæreticorū. Quod tamen ego limitarem, niſi tales ſeu tam copioſi eſſent commentarii, vt iam cenſeretur liber potius ex eis, quam ex textu conſtare: nam tūc ſi concurreret altera ex dictis cōditionibus, ſcilicet quod liber vel errores contineret, vel de religione tractaret, ꝓhibitus talis liber eſſet ex vi huius clauſulæ, ſufficeretq; ad hanc cenſuram incurrendam. De aliis vero catholicorum libris, qui habēt breues annotationes hæreticorum, licet hic non fiat mentio, ſeruanda ſunt, quæ in indice librorū ſtatuūtur, vt dixi. Aduertit deniq; Rebuff. illa verb. *publice vel occulte* referri ad omnes præteritos ꝙ mihi placet.

12\. *Alia eiuſdem clauſulæ verba exponuntur.*

Vltimo additur in eadem clauſula, *Nec non & ſchiſmaticos, & eos qui ſe à noſtra, & Romani Pontificis pro tempore exiſtentis obedientia pertinaciter ſubtrahunt, vel recedunt.* Per quæ verba fit extenſio huius cenſuræ ad crimen diſtinctum ab hæreſi: nam iuxta doctrinam D. Thomæ 2.2. quæſt. 39. artic. 1. ſchiſma, ſi generatim ſumatur, comprehendit hæreſim & aliquid aliud: nam omnis hæreticus ſchiſmaticus eſt, non è contrario. Sin autem ſchiſma ſumatur ſpeciatim, vt condiſtingui ſolet ab hæreſi, quomodo in prædictā clauſula ſumi videtur, ſignificat peccatum recedendi pertinaciter ab obedientia Eccleſiæ, abſque errore in doctrina fidei: & ideo dicitur à D. Thomā opponi charitati, nō fidei, de quo alias. Solum ad intelligentiam dictorum verborum hic aduerto ſchiſma quaſi per antonomaſiam dici, quando præter verum, & indubitatum Papam alius erigitur, eique obeditur. Quod quidem, ſi fiat ex praua opinione circa vnitatem capitis, ſeu vicarii Chriſti, erit non ſolum ſchiſma, ſed hæreſis; ſi autem fiat, vel ſolum ex malitia, & praua volūtate, ſic erit proprium ſchiſma, de quo videtur eſſe ſermo in prima parte illorum verborum. Quia vero non tantū illo modo ſchiſma committitur, ſed etiam quoties ab obedientia Summi Pontificis pertinaciter receditur, ideo etiam hoc in ſequētibus verbis explicatur & ad hoc totum prædicta cenſura extenditur, quæ ſine reſeruatione lata videtur in cap. *licet* de electione, & in c. 1. *de ſchiſmaticis*, & in c. *Nulli fas*, 19. de quibus textibus infra dicemus.

Schiſma quid.

13\. *Obiectio.*

Sed obiiciet aliquis, nam ex dictis ſequi videtur quoties aliquis ita peccat, vt incurrat quamcūque excommunicationem, præſertim à Summo Pontifice latam, eſſe ſchiſmaticum, & incurrere in hanc clauſulam Bullæ Cænæ. Patet ſequela, quia ille pertinaciter ſe ſubtrahit ab obedientia Pontificis: hoc enim neceſſarium eſt ad excommunicationem incurrendam. Reſpondetur negando ſequelam, quia aliud eſt cum contumacia non obedire Eccleſiæ, vel Pontifici in vna, vel alia re: aliud vero ſimpliciter ſe ſubtrahere ab obediētia eius pertinaciter: hoc enim ſignificat ſimpliciter non recognoſcere illum vt ſuperiorem, atque ita ſe gerere, ac ſi non eſſet illi ſubordinatus, neque vnitus vt capiti. Vnde ad hanc cēſuram ſatis eſt voluntate, & actione ita ſe gerere, etiamſi in mente & fide aliud cōtineat quia hoc peccatū ſchiſmatis ſatis perfecte in ſua ſpecie illo modo conſummatur: Quapropter (quod obſeruandū eſt) catholici, qui ſub hęretico principe viuunt, verbigratia, in Anglia, eique vt ſupremo capiti exterius obediunt, quamuis in conſciētia pœnas hæreticorum non contrahant, hanc vero clauſulam quoad hanc vltimam partem & cenſuram non effugiūt: quia licet vere hæretici non ſint, proprie tamen ac vere ſunt ſchiſmatici, vt ex dictis conſtat.

Non quicunq; excōmunicationem à Pontifice latā contrahit eſt ſchiſmaticus.

Hæreticorū principum ſubditi catholi i quo pacto hanc cenſuram incurrant.

14\. *Fautores, receptatores, &c. ſchiſmaticorum deſēſores non comprehenduntur hac clauſula.*

Duo denique ſunt circa hæc vltima verba obſeruanda. Vnum eſt hanc cenſuram quoad hanc vltimam partem nō extendi ad fauores, receptatores, aut defenſores ſchiſmaticorum: quia illa extenſio prius facta eſt de hæreticis, hic autem tacetur quoad ſchiſmaticos: & per hoc tacite excluditur. Præſertim, quia, vt recte notauit Caietan. verb. *Excommunicatio*, in principio, quoties cenſura fertur contra aliquos hoc vel illud facientes, ſi in ipſa lege expreſſe non extenditur ad conſulentes, adiuuantes, & ſimiles, illos non comprehendit: quia verba pœnalia ſtricte intelligēda ſunt: hi autem omnes in rigore non ſunt facientes id, propter quod talis cenſura fertur, & propter multa alia quæ congerit Nauarrus dicto capite 27 num. 51. Aliud obſeruandum eſt, hanc cenſuram ad nullum aliud delictum extēdi, qui non ſit hæreſis præter ſchiſma. Sicut enim Iuriſtę aiunt, exceptionem firmare regulam in contrarium, ita nos dicere poſſumus extēſionem, quæ ad hunc caſum definitum ſit, limitari, ne ad alios

fiat.

fiat. Præterquam quod generale principium eſt, excommunicationem non extendi ab vno caſu ad alium, niſi in lege exprimatur, vt late Nauarrus proſequitur dicto num. 51. Vnde nec propter pactum cum dæmone, nec propter quemlibet abuſum Sacramenti, nec propter alia peccata ad tribunal Inquiſitionis ſpectantia propter ſuſpicionem hæreſis, vel ſuperſtitionem religionis, hæc cenſura incurritur: quia neque hæreſis, neque ſchiſma ſunt. Et ideo bene notat. Nauarrus numero 55. magos olim fuiſſe comprehenſos in hac cenſura, & clauſula in Bulla Pii Quinti, quia in ea exprimebantur: nunc autem non comprehendi, quia non exprimuntur.

Secunda clauſula eiuſdem Bullæ contra appellantes à Papa ad Concilium generale.

15. SEcunda cenſura fertur in dicta Bulla contra eos, qui ab ordinationibus ſeu mandatis Romani Pontificis pro tempore exiſtentis ad futurum generale Concilium appellant. In qua clauſula actio, propter quam fertur cenſura, ſatis clara eſt: nec videtur diſtinguendum de appellatione à mandato iuſto, vel iniuſto: quia conſtitutio hæc in diſtinctè & abſolute loquitur: & non fundatur in eo, quod res à qua appellatur, iuſta, vel iniuſta ſit, ſeu talis vt ab ea iuſte appellari poſsit, ſi eſſet ſuperior, ad quam poſſet appellari, ſed in eo, quod ſic appellans iniuriam facit Apoſtolicæ Sedi: nam videtur profiteri generale Concilium eſſe ſuperius illa: quod tam ſit à ſententia iniuſta appellando, quam à iuſta. Fuitque ſimilis excommunicatio lata, & reſeruata à Pio II. & Iulio II. vt Syluester, & Nauarrus referunt. Quoad perſonas vero generaliſsima eſt illa cenſura, quia fertur in omnes, cuiuſcunque ſtatus, gradus, ſeu conditiones fuerint. Quia vero excommunicatio non fertur in communitatem, ſed in ſingulares perſonas ideo in eam, ſi tale delictum committat, interdicti cenſura fertur: de qua infra ſuo loco.

16. *Dantes fauorem, & auxilium antecedens hanc appellationem, etiam comprehendũtur.*

Extenditur denique illa cenſura ad eos, *quorum auxilio, vel fauore appellatum fuerit.* Debet autem auxilium, vel fuauor appellationem antecedere: nam ſi tantum ſubſequatur, deturque ad reſiſtendum Ponſificiis præceptis ſub ſpecie talis appellationis: tunc non incurretur hęc cenſura ex vi huius clauſalę: quia non eſt reuera datus fauor ad appellandum, ſed ad actiones poſtea ſubſecutas, quæ ſunt longe diuerſæ. Nec ſatis erit, quod is, qui appellat, id faciat ſpe & fiducia auxilii alterius, ſi illa non ex vi promiſſionis, aut verborum alterius concepta ſit, ſed ſolũ ex titulo amicitiæ, vel alterius coniunctionis. Præterea, quando talis fauor præcedit appellationem, non ſtatim incurritur hæc excommunicatio donec appellat incurritur hæc excommunicatio, donec appellatio re ipſa ſubſecuta ſit, iuxta generalem & optimam doctrinam Caietani verb. *Excommunicatio*, in principio quod quando excommunicatio nõ per ſe fertur in propriam actionem vt ſic, ſed ſolum vt cooperatricem, vel adiutricem alterius, tunc ad incurrendam excommunicationem non ſatis eſt actio dantis fauorem, vel auxilium, niſi actio vel effectus principaliter prohibitus ſubſquatur: quia in hanc actionem directe & per ſe lata eſt excommunicatio, in alias vero quaſi per extenſionem: ita vero eſt in præſenti. Quod optime ſignificatum eſt in illis verbis Bullæ *quorum auxilio, vel fauore appellatum fuerit*: Donec ergo ſit appellatum, non incurritur excommunicatio.

17. *An dans conſilium incurrat hanc cenſuram.*

Quæri vero poteſt, an dans conſilium: incurrat hanc excommunicationem: nam conſilium ipſum videtur eſſe quidam fauor, vel auxiliũ morale: qui enim rectum conſilium præbet, nõ parum iuuat ad bene operandum. In contrarium vero eſt, quia in rigore ſunt influxus diſtincti, & ad diſtinctos fines ordinati: conſilium enim eſt ad inſtructionem mẽtis: auxilium autem & fauor ad executionem. Vnde in aliis iuribus quando extenſio fit ad conſulentes, expreſſe fit eorum mentio, vt in ſequentibus videbimus. Et ideo probabilius cenſeo per hanc clauſulam non comprehendi pure conſulentes. Voluit enim Pontifex per hanc cenſuram cohibere potentes qui efficacius reſiſtunt: de doctrina autem vel conſilio nihil in eo loco ſtatuit.

Dubitationis enodatio.

Tertia cenſura eiuſdem Bullæ contra piratas, Curſarios, &c.

TErtia cenſura fertur in dicta Bulla contra omnes piratas, curſarios, & ſimiles latrunculos maritimos. Eſt autem obſeruanda notabilis differentia in hac Bulla Clementis VIII. collata cum Bulla Gregorii XIII. nam Gregorius ſic ait, *Excommunicamus omnes piratas, & latrunculos maritimos, & illos præcipue, qui mare noſtrum, &c.* Quæ verba primum comprehendunt omnes deprædantes in mari, vbicunque deprædentur: & deinde ſpeciali ratione, vel ponderatione eos, qui in illis locis maris Tyrreni, & Adriatici, quæ ad temporale dominium Pontificis pertinent, ita delinquunt. Atvero in Bulla Clementis verba ſic habent, *Excommunicamus, & cæt. Latrunculos maritimos, diſcurrentes mare noſtrum, præcipue à monte Argentario vſque ad Terracinam.* Vnde videtur non omnes Piratas, ſed ſolum diſcurrentes in ſuo mari Clemens excommunicare. Exiſtimo tamen illa verba *diſcurrentes, &c.* Non eſſe coniungenda præcedentibus vt determinationem ſeu limitationem eorum, ſed ſingula eſſe membra diſtincta, ſicut in ipſa Bulla virgulis interiectis diſtinguuntur. Ità vt abſolutus ſenſus ſit, *Excommunicamus omnes piratas: & latrunculos maritimos*, & poſtea addatur, *diſcurrentes mare noſtrum præcipue*: ſi enim ita coniungamus, clarior erit ſenſus, & nulla erit diuerſitas inter prædictos Pontifices. 18.

Differentia inter Bullã Greg XIII. & Clem. VIII quoad hanc clauſulam.

Peculiaris verborum ponderatio.

Eſt etiam alia notanda differentia inter verba illorum Pontificum: nam Clemens ſolum ait, *Diſcurrentes mare noſtrum &c.* Neque explicat, aut requirit, vt ibi aliquam actionem exerceant. Gregorius autem ſic ait. *Et illos præcipue qui mare noſtrum à monte Argentario vſque ad Terracinam diſcurrentes, eos, qui in illo nauigant deprædantur, mutilant, interficiunt, rebuſue & bonis ſpoliant.* Iuxta quem verborum tenorem cõſtat, ſi aliquis pirata diſcurreret illud mare animo illa omnia perpetrandi, nihil tamen eorum exequi poſſet, non incurſurum illam cenſuram, donec aliquod ex illis opere compleret Imo ſi non in nauigantes, ſed in opibus aut hominibus in littore inuentis eas actiones exerceret, non incurret talem cenſuram: quia verba definite loquuntur deprædantibus nauigantes. Nunc vero iuxta Bullam Clementis dubitari poteſt, an diſcurrentes illud mare, tanquam latrunculi aut priuatę, hoc ipſo excõmunicationem incurrãt, quamuis nullam prędam faciant. Et ſane videtur dicendum illam incurrere, tum quia non ſine cauſa alia verba à Gregorio poſita omiſſa ſunt: hęc autem non videtur fuiſſe alia, niſi vt illa cenſura generalius ferretur: tũ etiã quia ex vi illorũ verborum nihil aliud requiritur ad talem cenſurã incurrendam pręter talem diſcurſum in eo mari: qui per ſe ſatis eſt ad grauem iniuriam Summi Pontificis, quatenus eſt dominus, & cuſtos illius maris, & conſequenter continet delictum ſufficiens ad talem excommunicationem incurrendam: tum denique quia hoc modo optime intelligitur tenor illius clauſulæ, & quid ſpeciale in illo Pontificio mari prohibeatur, aut puniatur. Piratæ enim, & latrunculi maritimi, etiamſi per mare diſcurrere incipiant, non incurrunt excommunicationem, donec 19.

Alia differentia inter eaſdem Bullas.

Incurrant ne excom. piratæ diſcurrentes ſolum mare Pontif.

donec actionem aliquam furandi compleant: ab illa enim fures nominantur, & propter illam præcipue puniuntur. Quoad mare vero Pontificium ſpecialiter prohibentur ſub eadem cenſura, ne ibi diſcurrant. Et hic ſenſus videtur mihi ſatis probabilis quamuis, quia nouus eſt, ſicut etiã eſt noua forma verborum Clementis, ſolum illum propono: vt de illo doctores iudicium ferant.

20. *An excommunicentur piratæ deprædantes quoſcũque vel tantum Chriſtianos.*

Dubitari vero poteſt, an excommunicentur ij piratæ deprædantes quoſcunque, vel tantum Chriſtianos, & Catholicos: nam in nulla Bulla hoc explicatur: nec auctores aliqui dicunt. Et certum eſt non comprehendere eos, qui licet aliàs piratæ ſint, huiuſmodi actiones interdum exercent circa aliquos abſque iniuſtitiâ, ſcilicet in Turcas: vel alios ſimiles qui contra Eccleſiam, vel Chriſtianos principes bellum gerunt, quam in illis actibus non ſe gerunt vt piratæ. Difficultas vero eſſe poteſt, ſi iniuſte deprædentur alios etiamſi illi infideles ſint, an id ſufficiat ad incurrendam hanc cẽſuram.

Rationes dubitandi.

Et ratio dubitandi eſſe poteſt, quia ſimpliciter fertur hæc cenſura contra piratas, & latrones maris: tunc autem vere exercent hoc munus: ergo incurrent illam cenſuram: Quod maxime locum habere poteſt, quando huiuſmodi infideles nauigant cum facultate (*ſaluum conductum* appellant) Summi Põtificis, aut aliorũ Principum Chriſtianorum, ad quos ius illam concedendi pertineat: nam tunc non ſolum infidelibus, ſed ipſis etiam Principibus Chriſtianis fit grauis iniuria in huiuſmodi deprædatione: merito ergo comprehenditur tale delictum in hac clauſula, quæ vniuerſalis & abſoluta eſt. Alio etiam modo poteſt cõtingere hęc iniuſtitia, ſi fiat in homines gentiles, nec ſubditos, nec inimicos Eccleſiæ, quos prædicto modo offendere in naui, piratarum latrocinium eſt, cur ergo ſub hac cenſura non comprehendetur?

21. *Verior ſententia negans.*

In cõtrarium vero eſt, quia quamuis in hac clauſula ſit abſolute ſermo de Piratis: nihilominus tamẽ non comprehenduntur: niſi piratæ Chriſtiani, ſeu baptizati: quia alii non ſunt capaces cenſuræ, neque his pręceptis Ecclęſiaſticis ſubduntur: ergo eadem ratione non intelligetur ferri hæc cenſura, niſi contra piratas expoliantes Chriſtianos. Patet conſequentia, quia æquitas poſtulat, vt vtrinq; ſeruetur æqualitas: ſicut ergo piratæ infideles, etiamſi ſpolient Chriſtianos, nõ comprehenduntur, nec ſpecialiter puniuntur ab Eccleſia gladio ſpirituali, ſed agendum contra illos eſt, ſi fieri poteſt, gladio materiali, & bello: Ita nec Chriſtiani piratæ, ſi tantum in infideles hoc munus exerceant, licet inique agant, non comprehendentur ſub hac clauſula, & cẽſura. Imo nec propterea videntur puniri ab Eccleſia regulariter loquẽdo, quia iniuſtitia illa quodammodo eſt extra terminos Eccleſiæ, ſicut eſt iniuſtitia quam ipſi infideles in Chriſtianos exercẽt, niſi fortaſſe, quatenus illa deprędatio redundat in iniuriã Chriſtianorum principum, vel in Eccleſiæ odium, aut aliud ſimile nocumentum: quæ malitia eſt formaliter diſtincta ab iniuſtitia, ſeu latrocinio piratę vt ſic. Et puniri quidem poteſt ab Eccleſia, non tamen videtur punita ex vi huius clauſulæ, neq; alicuius cenſuræ, quæ ipſo iure lata inueniatur. Et hæc poſterior pars videtur mihi probabilior: quæ ex ſequenti clauſula, & cenſura magis explicabitur.

22. *An comprehendantur conſilium dantes ſub fautoribus.*

Additur in eadem clauſula extenſio eiuſdem cẽſurę ad *fautores, & receptatores, & defenſores*. De quibus qui ſunt, arbitrio iudicis relinqui ſolent iuxta L.1.ff. de Iure deliberan. tamen in conſcientia, ipſa eſt optimus iudex, ſi huiuſmodi malefactores quatenus tales ſunt, aut verbis aut factis defendit, aut fauorem præbuit, & cæt. Dubitari vero poteſt ſicut in pręcedente puncto an dantes conſilium, comprehendantur: Et quidam auctores communiter extẽdunt hanc cenſuram ad dantes conſilium vt videre eſt in Angelo verb. *Excommunicatio* 5. caſu 18. & Caietan verbo *Excommunicatio*, cap. 18. Illi tamen loquuntur iuxta antiquiores bullas, quæ expreſſe addebant verbum *conſilium*, vt Caietanus refert & Nauarrus notat: In bulla tamen Gregorii, & clementis verbum illud omiſſum eſt. Nihilominus Nauarrus n. 59. ait etiam nũc illos comprehendi, quia negari non poteſt (inquit) eum qui conſulit auxiliari, vel fauere argumento L. *quod fauore*, C. de legib. Sed verba illius legis ſunt. *Quod fauore quorundam conſtitutum eſt, quibuſdam caſibus ad læſionem eorum nolumus inuentum videri*: quæ verba quid ad rem præſentem faciant, non video. Caiet. citat etiam Bartolum in l. *Si vnius* §.1 ff. de Iniuriis. Sed nihilominus negatiua pars mihi magis probatur, propter ea quæ dixi in ſuperiori clauſula.

Pars negãs præfertur.

23. *Dubium quotidianum ac neceſſarium.*

Supereſt vero quotidianum ac neceſſarium dubium, an qui ex inſtituto ſuæ nauigationis latrocinium ſeu officium piratæ non exercet, ſed ob ſua negotia, vel iuſtum bellum nauigat, interim tamen caſu aliquo ſpoliat Chriſtianos nauigãtes, incurrat hanc cenſuram. Item an ij, qui titulo belli quamuis iniuſti eos in mari ſpoliant, contra quos ſe bellum gerere profitentur, hanc excõmunicationem incurrant. Circa hoc Angel. in Sum. *Excommunicatio* 5. caſu 18. ſentit in omnibus his caſibus incurri hanc cenſuram: neq; aliud putat ad eam incurrendam requiri, niſi in mari deprędari abſque titulo iuſti belli: nam hoc ſufficit ad conſtituendum piratam. Idem ſentit Caiet, dict. c. 18. dicens, *canonis iſtius materiam eſſe Latrocinium maritimum*: ſentit ergo quoties hoc latrocinium fit ſatis eſſe ad illam cẽſuram incurrendam.

Angeli ſententia.

Aliorum ſententia.

24. Contrarium tenet Syլueſt. *Excommunicatio* 7. in 20. cenſur. n. 55. & 56. citans ſummam Roſellam, Ioan. Andream Ioannem de Lign. & Panorm. qui dicunt ad incurrendam hanc cenſuram non ſatis eſſe in mari committere latrocinium, niſi qui committit, ſit pirata, nam ex vi huius clauſulæ piratæ tantum excommunicantur. Vt autem aliquis ſit, & dicatur pirata tres cõditiones requirit Sylueſter. Prima eſt indifferentia ſpoliandorum, ſcilicet quia nõ vnam nationem tantum, ſed quamcunque ſpoliare intendit. Secunda, vt hoc faciat principali intẽtione: vt ſi Genuenſis (inquit) principaliter intẽdat vacare ſuis negotiis, etiamſi concomitanter intendat ſpoliare omnes Venetos. Tertia vt id faciat non bãnito bello, quia ſi habet bellum etiam iniuſtum; nõ eſt pirata. Veruntamen hæc voluntarie, & ſine probatione, atq; adeo ſine probabilitate mihi dicta vidẽtur, præſertim quoad duas primas conditiones: Nam ſequitur ex prima conditione, eum non eſſe piratam, nec incurrere hanc cẽſuram, qui per mare diſcurrit intentione ſpoliandi tãtum Hiſpanos, aut Luſitanos ex India venientes, idque iniuſte exequitur, & nullum aliud latrocinium. Conſequens eſt omnino falſum, quia ille vere eſt maritimus latro, & pirata: & ideo in illum verba huius clauſulæ propriiſsime conueniunt, vt recte contra Sylueſtrum conſiderauit Nauar. ſupra n. 59. Præterea quid eſt abſurdius quam dicere eum qui negauit intẽtione deprædandi eamque exequitur, propterea quod ſimul, & principalius intendat mercaturam non incurrere hanc excommunicationem: nam etiam qui furatur propter mæchiam, principalius eſt mœchus, quam fur: ſed non propterea cenſuram contra fures latam effugeret, quia parum refert qua intentione quis committat, ſi actum illum perfectum, & conſummatum committit, cui iure ipſo annexa eſt excommunicatio. Ita ergo eſt in præſenti nam ſicut ille vere eſt fur, ita etiam hic eſt vere pirata, etiamſi ſecundaria intentione piraticam exerceat: vt enim ſit perfectum & conſummatum peccatum, ſatis eſt voluntas committendi talem actum cum illius executione quacunque intentione fiat.

Sylueſtri conditiones vt aliquis ſit & dicatur pirata.

Sylueſtri conditiones impugnantur.

25. Atq; hinc inferri videtur, etiamſi quis titulo ſeu appellatione belli, quod plane iniuſtum eſt latrocinia

cinia

Deprædantes in mari titulo belli etſi iniuſti non incurrunt hanc excomm.

tina hęc maritima exercebat, non effugere hanc cenſuram: quia re ipſa illud eſt verum latrocinium in mari commiſſum quacunque intentione fiat, & ideo alio titulo ſeu nomine veſtiatur. Sed nihilominus quoad hanc partem probabilior eſt contraria ſententia: nam aliud eſt loqui de iniuſtitia generatim ſumpta, quæ late loquendo ſolet in vniuerſum latrocinium vel furtum appellari: Aliud vero eſt loqui de proprio furto ſeu rapina, à quo nomen piratæ ſeu latronis maritimi ſumptum eſt. Quamuis ergo quæ rapiuntur in bello iniuſto ſumantur iniuſtè & hoc modo illud dici poſsit latrocinium, tamen quia non fit ſolo titulo accipiendi rem alienam, ſed titulo vindictę, ſeu pęnę, aut etiam defenſionis, habet peculiarem modum iniuſtitiæ diſtinctum à latrocinio. Et ita qui ſolum hoſtes ſuos, contra quos habēt publice indictum bellum, in mari depredantur, aliis vero nocumentum non inferunt, cōmuni appellatione non cēſentur piratæ, nec latrones, ſed iniuſti bellatores. Et ideo non comprehenduntur ſub hac lege.

Qui incidenter ſemel aut iterum in mari deprædantur non incurrit.

25. Atque idem dicendum cenſeo in priori caſu propoſito de eis, qui aliquando incidenter deprædantur in mari. Quam eſſe omnium ſententiam dicit Nauarrus: & ita illam approbat, vt per ſe certā abſque probatione. Mihi tamen non videtur quidem carere difficultate, quia ad incurrendam cenſuram vnus actus ſufficit, etiamſi lata ſit cōtra homicidas & alios ſimiles: quia in malis vnus actus ſufficit ad huiuſmodi denominationem, nam malum ex quocunque defectu, & ita abſolute dicitur fur, vel latro: etiamſi ſemel tantum furatus ſit: vnus autem actus maritimi latrocinii, etiamſi incidenter fiat, in toto rigore latino, & iuridico *piratica* dicitur, arg. L. Seruus ff. de actionib. & oblig. ergo qui vel ſemel illam committit, vere dicetur pirata. Eo vel maxime, quia non ſine cauſa adduntur in hac clauſula omnes illę voces, *Piratæ curſarii, & latrunculi maris*: nam ſaltem ſub hac tertia appellatione comprehēdi poſſent hi qui tantum aliquando, & incidenter deprædantur. Nihilominus tamē, quia materia eſt pænalis, & reſtringenda, & iuxta communem ſententiam hæc lex intellecta eſt de iis, qui quaſi ex officio nauticum latrocinium exercent, ideo ab illa non videntur recedendum. In illo ergo caſu habebit locum c. 3. de Raptorib. ſed ibi non fertur excommunicatio ipſo iure, ſed ferri mandetur in eos qui *Romanos, aut alios Chriſtianos pro negotiatione, aut aliis honeſtis cauſis nauigio vectos, aut capere, aut rebus ſuis ſpoliare præſumunt*. Nam quia ille textus de ſpoliantib. abſolute loquitur, ideo in iis etiam: qui vel ſemel ſpoliant, locum habet. Eſt etiam alia notanda differētia inter textū illum, & clauſulam noſtram: quod ille non reſtringitur ad mare, ſed ſimpliciter loquitur de nauigio vectis: vnde in fluminibus etiam procedere poteſt: noſtra autem cenſura, ſeu clauſula ſolum habet locum in latronibus maris. Vnde, ſi qui eſſent, qui in ſolis fluminibus deprædarentur: illam cenſuram non incurrerent, vt Nauarrus aduertit: & ſentit Angel. dicens hanc cenſuram eſſe contra eos, qui depredantur in mari.

Quarta cenſura contra naufragantium Chriſtianorum bona ſpoliantes.

16. QVarta cenſura Bullæ Cœnæ fertur *contra omnes & ſingulos, qui Chriſtianorum quorumcunque nauibus tempeſtate iactatis, ſeu quoquo modo naufragium paſsis ſiue in ipſis nauibus, ſiue ex eiſdem eiecta in mari, vel in littore inuenta, cuiuſcunque generis bona, in cuiuſcunque maris regionibus & littoribus ſubripiunt*. Similis cenſura (licet non reſeruata) lata fuerat in Concilio Laterranenſi, ſub Alexandro III. & habetur in cap. *Excōmunicationi*, de Raptoribus: quāuis verbis breuioribus & obſcurioribus: ſcilicet. *Qui Chriſtianos naufragium patientes damnata cupiditate ſpoliant rebus ſuis niſi ablata reddiderint, excommunicationi ſe nouerint ſubiacere.* Igitur vtroque ex his iuribus fertur excommunicatio in eos, qui occupant bona naufragantiū Differunt tamen primo, nam ex vi Bullæ Cœnę ſolum requiritur actio ſubripiendi ad incurrendam cenſuram, vt patet ex tenore dictorum verborum at vero ex vi c. *Excommunicationi*, præter actionem ſpoliandi requiritur mora reſtituēdi, vt ſatis etiam patet ex citatis verbis: & notauit Nauarrus dict. c. 27. n. 11. 8. Vnde difficile ad explicandum, quando talis excommunicatio ex vi illius textus incurratur Caietan. verb: *Excommunicatio* c. 23. ait, acceptionem non puniri in dicto textu, quia nō eſt intrinſece mala, ſed interdum poteſt eſſe actus charitatis: detentionem autem cum iam ſit inuito domino, eſſe intrinſecè malam, & ideo puniri per illam cenſuram. Vnde fit: vt tunc incurratur illa cenſura, quando detentio incipit eſſe iniurioſa, & contra rationabilē domini voluntatem. Et quia obligatio reſtituendi ſeu reddendi rem alienam, per ſe loquendo, eſt ad ſtatim, cum primum opportune & moraliter fieri poteſt, ideo quam primum accipiens permittit hanc opportunitatem ſciens, & volens tunc cenſetur iam eſſe in ſufficienti mora reddendi, vt ſtatim illam excommunicationem incurrat. Nec requiritur illa admonitio, quia ipſa lex ſufficienter admonet & cum ferat excommunicationem hanc ipſo iure, vt verba citata declarant, non expectat aliam admonitionem ab homine faciendam.

Quando incurratur excommunicatio ca. Excommunication de Raptoribus.

Quæ doctrina quoad hanc poſteriorem partem mihi placet: non vero quoad priorem, in qua videtur ſupponere textum illum nō loqui de acceptione, iniuſtà, ſed de acceptione abſolute: atq; ita intellexiſſe videtur Nauarrus: Et ideo ait, non ſolum attente Decretali, ſed etiam attenta Bulla acceptionē non ſufficere ad cenſuram cōtrahendam, ſine mora & voluntate reſtituendi. Addit vero limitationem *niſi acceptio fuerit ſcienter patefacti, quia tunc illa ſufficit*. Quæ verba mihi ſunt obſcuriſsima & applicata ad decretalem non ſunt vera, quocunq; ſenſu intelligantur, & ad Bullam non ſunt neceſſaria. Itaque intelligo Decretalem loqui de acceptione iniuſta, quę procedit ex voluntate ſibi rapiendi huiuſmodi bona aliena: quæ actio intrinſece mala eſt & nihilominus noluiſſe Concilium propter illam ſolam excommunicationem imponere, ſiue ſcienter, & patefaciendo ſuam malitiam, ſiue quocunq; alio modo: quia Decretalis indiſtincte loquitur. Ratio vero no eſt alia, niſi quia noluit Concilium tam ſeuere agere cum his raptoribus & fortaſſe etiam quia illa acceptio, quamuis malefacta poterat eſſe vtilis naufragium patientibus, ſi eis tandē reſtituerentur bona, quæ alioqui forſitan perirent. Hunc autem eſſe ſenſum decretalis, patet, tum ex illis verbis, *damnata cupiditate ſpoliant*: quæ verba aperte ſignificant iniquam acceptionem. Item quia illa excommunicatio (ex mente Concilii) non contrahitur niſi ob omiſsionem reddendi talia bona ſuis dominis, vt declarant illa verba, *Niſi ablata reddiderint*: ergo acceptio quantumuis iniqua, & ſcienter ac patenter facta, non ſufficit ad illam cenſuram incurrendam, quia cenſura ipſo iure lata non incurritur donec conſummetur actus ipſo iure requiſitus.

27. *Caiet. ſententia quo ad partem approbatur.*

Verus dicti ca. ſenſus.

Nec ſatisfaciet qui dixerit, ipſam acceptionē iniuſtam cum voluntate retinendi, & nunquam reddendi eſſe iniuſtam retentionem, & quādam omiſſionem reddendi: falſum enim hoc eſt, nam redditio ſupponit rei acceptionem, & neceſſario requirit aliquam moram inter vtramque. Nec refert quod à principio poteſt quis habere voluntatem non reddendi ſuo tempore, & conſequenter habere malitiam, quę eſt in non reſtituendo: quia tota illam ali-

28. *Refellitur euaſio.*

tia

tia quo ad hoc eſt mere interior, & nondum exercuit actum, ſeu omiſsionem externam, cui annexa fuit excommunicatio. Vnde obiter infero, quod licet is qui talia bona inique rapuit, aliquo tempore perſeueret in illa voluntate non reſtituendi, ſi tamē nondum habuit occaſionem reſtituendi, neq; prætermiſit aliquam debitam diligentiam, nondū contraxit illam excōmunicationem, donec in ipſamet redditione externa incipiat eſſe in mora, vel negligentia morali procurandi illam. In quo recte dixit Caietanus. Addens, & merito, nullam aliam monitionem requiri, ſecutus Panormitanum in dict. c. *Excommunicationi.* Et vtrumque ſequitur Nauar. contra. Ioan. Andr. & Syluestrum, qui certe nulla probabili ratione nituntur.

29. *Quid iuxta Bullam dicendum.*

At vero iuxta tenorem Bullæ ſola acceptio iniuſta ſufficit ad hanc cenſuram contrahendam: hanc enim ſignificat in omni proprietate verbum *ſubripuerint*, vltra quod nihil additur, quod vlteriorem moram vel aliquam aliam ſpecialem conditionem requirat. In Bulla autem Gregorii additur, *Rapuerint; aut ſcienter ſibi ipſi acceperint*, quod perinde eſt: aliud autem verbum, quod ibi additur, ſtatim explicabo. Ex his vero intelligere licet, oportere hāc acceptionem eſſe iniuſtam: non quacunque iniuſtitia, ſed illa quæ eſt cōtra tales perſonas naufragium paſſas. Vnde ſi quis inculpabiliter ignoret illa bona eſſe naufragorū, etiamſi putet eſſe aliena, & iniq; accipiat, non incurret excommunicationem: quia formaliter non agit contra hunc canonem. Et ad hoc explicandum videtur additum in Bulla Gregorii illud aduerbium, *Scienter*: imo ex vi illius in rigore ſumpti, vt in huiuſmodi legibus ſumi ſolet, nec ignorantia culpabilis ad cenſuram illam cōtrahendam ſufficeret, niſi peccatum ſit ex malitia, ſeu certa ſcientia. Nunc vero illa quęſtio ſublata eſt in Bulla Clementis: nam verba illa omnia omiſſa ſunt. Actio ergo ſubripiendi hæc bona naufragorum, ſiue ex ſcientia ſiue ex quacunque ignorantia culpabili procedat, dummodo ad grauem malitiam in eo genere ſufficiat, eſt nunc ſufficiens cauſa ad hanc cenſuram incurrendam.

Per quam ſubripiendi actionem iuxta vtriuſque Pontif. Bullam hac cenſura incurratur.

30. *An naufragantium bona ſubripientes, neque reſtituentes, duplicem excommunicationem incurrant.*

Ex his vero naſcitur non contemnēda dubitatio, an qui nunc ſubripit hæc bona, & poſtea moroſus eſt, & pertinax in eis retinendis duas incurrat excommunicationes; vnam ex Bulla Cœnæ, aliam ex c. *Excommunicationi.* Et licet ſupra dixerim, quando cenſura Bullæ Cœnæ concurrit cum cenſura iuris, non multiplicari cenſuras, nihilominus in pręſenti dubio cenſeo multiplicari, quia reuera non concurrit cenſura Bullæ cum cenſura illius capituli, ſed ꝓpter diuerſas cauſas ſeu peccata latę ſunt: peccatum enim non reſtituendi diſtinctum eſt à peccato rapiendi. Et cenſura Bullæ fertur propter latrociniū: cenſura vero illius Decretalis fertur propter retentionem. Eſt tamen diſcrimen, quod excommunicatio illius Decretalis reſeruata non eſt. Caietanus vero vocat illam Epiſcopalem, ſed melius dicetur nulli reſeruata: quia non ſolum Epiſcopus, ſed quilibet Sacerdos proprius illam auferre poteſt iuxta regulam cap. *Nuper*, de ſenten. excomm. Alia vero reſeruata eſt Summo Pontifici, ſicut aliæ omnes illius Bullæ, vt in fine huius diſputationis videbimus.

31. *Occupans bona fide hæc bona cum animo reddendi domino, ſi volūtatem mutet, quā cenſuram incurrat. Reſponſio.*

Hinc vero naſcitur aliud dubium, an ſi quiſpiam bona fide hæc bona accipiat, vel quia ignorat eſſe naufragantium, vel certe (quod frequentius euenire poteſt) ſi illa occupet à principio animo conſeruandi & reſtituendi domino (quod ſine dubio ſæpe poteſt & ſine cenſura, & licite fieri) poſtea vero voluntatem mutet, & incipiat retinere ſibi, quam cenſuram incurret, an Bullæ, vel Decretalis, vel vtramq;? Reſpondeo in primis, ſemper incurrere cēſuram Bullæ: quia, licet materialiter tunc non accipiat rem, quia iam apud ſe habebat: moraliter tamē illam primo tunc ſubripit, quando incipit eam vt propriam retinere. Quantum ad aliam vero cenſuram diſtinguere oportet: nam fieri poteſt, vt quis mutet illam voluntatem, & incipiat rem ſibi vſurpare, ſeu ea vti vt propria, priuſquam ſit in mora reddendi illam domino, quia nondum oblata fuit occaſio eam reddendi: & tunc opinor nondum contrahi aliam cenſuram, vt à fortiori patet ex dictis. Si autem oblata occaſione reddendi illa bona vero domino, tunc mutauit voluntatem, & omiſit reddere, ſibique retinuit, tunc opinor vtramque cenſuram ſimul incurrere: quia illa ſimul, & quaſi eminenter eſt & iniuſta acceptio, vt oſtenſum eſt: atque eſt etiam iniuſta detentio; quia non oportet, vt hæc mora reddendi ſit poſt acceptionem iniuſtam, ſed ſatis eſt quod ſit poſt acceptionem realem, quæcunque illa ſit. Nec refert quod c. *Excommunicationi*, loquatur, vt diximus, de acceptione iniuſta: quia id ſolum fuit ad declarandum, quod per ſolam acceptionem, etiamſi iniuſta ſit, non incurritur excommunicatio; nō vero quod illa ſit ſimpliciter neceſſaria, vt qui moroſus fuerit in reddendis illis bonis, excommunicationem illam incurrat. Dices, cum in eo caſu vna & eadem culpa ſit contra vtramque legem, cur non erit etiam eadem cenſura? Reſpondetur, quia à principio, & ex ſe diſtinctæ fuerunt, & cauſas formaliter diuerſas reſpiciunt quam formalem diuerſitatem etiam in eo caſu retinent. Verum eſt in ordine ad effectus morales (excepta reſeruatione) non multum referre in eo caſu multiplicari cenſuras: quia explicata illa cauſa, eadem abſolutione, vtraque auferetur, ſi abſoluens habeat in vtramque poteſtatem.

32. *An fautores & receptatores hac cenſura cōprehendantur.*

Præterea dubitari poteſt, an hæc excommunicatio extendatur ad fautores, ſeu adiutores, & ad receptatores. De his enim nulla fit mentio in Bulla Clementis. Quare dicendum eſt, hos non comprehendi, niſi & illi dici poſsint ſpoliatores, propter regulam generalem ſupra traditam ex Caietano. Et quidem in hoc genere peccati dantes fauorem, & auxilium dici poſſunt ſpoliatores: quia per ſe ac proxime cooperatur tali crimini. Quando enim plures concurrunt ad furtum, omnes vere furantur, etiamſi aliquis ſit principalis, alii vero quaſi miniſtri ſeu coadiutores, quod ſecus eſt de conſiliario, vt ſupra dixi. De receptatore vero maiori diſtinctione opus eſt. Poteſt item eſſe receptator ſolius perſonæ, quæ tale commiſit; & de hoc non eſt dubium, quin hanc cenſuram non contrahat: quia verba huius prohibitionis in toto rigore ad illum non pertinent. Poteſt enim eſſe receptator bonorum, non vt fiat particeps eorum, ſed ſolum ad occultanda, & cuſtodienda illa. Et de hoc etiam exiſtimo non incurrere hanc cenſuram, quia non poteſt dici in rigore ſpoliare alterum, etiamſi remote & indirecte fiat particeps illius criminis. Tertio vero poteſt quis eſſe receptator, vel potius particeps bonorum: quia is qui ea accepit, cum altero illa diuidit, vel ei donat. Quod dupliciter poteſt contingere. Primo quod id fiat ex aliqua conuentione, vel mandato antecedente ipſam ſpoliationem: ita vt duo conueniunt, vt quiſque, quod potuerit, accipiat, & poſtea inter ſe diuidant: vel quod vnus accipiat, alteri redditurus, cuius mandato, & expenſis id agit. Et in eo caſu opinor huiuſmodi receptatorem incurrere hanc cenſuram: nam eſt vere ſpoliator, & latro. Addo vero illam non incurrere donec actu recipiat bona: ita vt ſi alter cum eo non diuidat illa, non incurrat: quia antea reſpectu illius non eſt conſummatum delictum, propter quod fertur cenſura, nam, licet antea peccauerit, adhuc tamen permanet in ratione mandantis, ſeu conſulentis tantum, & contra hos vt ſic non eſt lata hęc cenſura.

De receptatore ſolius perſonæ raptoris.

Quid de recipiente bona, non vt fiat illorū particeps.

Quid ſi bona à raptore accipiat ex antecedente pacto illa inter ſe diuidendi.

Alio vero modo poteſt contingere, vt quis recipiat 33.

piat

Quid de accipiente bona ab ſpoliante, nullo antecedente pacto.

piat talia bona ſine vllo antecedente pacto, ſed ex mera voluntate ſurripientis, ita tamen, vt ſciat qualia ſint (nam ſi accepiſſet bona fide, & ex ignorantia inculpabili, quamdiu illa durauerit, ceſſat difficultas, vt ex dictis patet.) Propter huiuſmodi ergo receptorem videntur addita in Bulla Gregorii illa verba: *Aut ab aliis rapta, ſeu accepta ſcienter receperint* quæ verba omiſſa ſunt in Bulla Clementis: & ideo dubitari poteſt, an reuocata ſint, vel ſolum fuerint omiſſa, quia in verbo *Spoliauerint*, cenſentur ſufficienter contenta.

Reſolutio.

Et quamuis facile poſſit in vtramque partem res diſputari, mihi hoc poſterius videtur probabilius: quia ille qui ſic accipit talem rem, moraliter verum dominum ſpoliat. Quod ita breuiter ex dictis declaro, quia ille qui ſic accipit talia bona tenetur illa reddere vero domino: ergo, ſi ſit in mora reddendi, agit contra capit. *Excommunicationi*, eiuſque excommunicationem incurrit: ergo à fortiori incidit in Bullam Cœnæ: ergo ſi à principio iniuſte accepit animo retinendi ſibi in Bullam Cœnæ incidit: nam quod accipiat immediate in littore vel mari: vel mediante priori ſpoliatore, non variat malitiam, neque quoad hoc lex hæc quippiam diſtinguit.

34. *Hæc bona nulla præſcriptione, aut conſuetudine acquiri.*

Tandem adduntur in Bulla verba, quibus reuocatur quoduis priuilegium, aut conſuetudo in contrarium: ita vt nullo prætextu, etiam poſſeſsionis longiſsimi, aut immemorabilis temporis talis abuſus excuſari poſsit. Vnde inferunt Caietanus, & Nauarrus, iniquam eſſe legem, per quem bona naufragantium his, aut aliis rebus, etiam piis applicantur: Quod intelligendum cenſeo, ſi talis lex data ſit de bonis naufragantium acceptis iniuſte, aut contra intentionem Bullæ. Si vero talia bona recta intentione & conſcientia cuſtodirentur ne perirent, & fieret omnis diligentia moralis ad verum dominũ inueniendum, non eſſet iniqua lex, quę de bonis in hoc ſtatu conſtitutis, ſanciret, vt poſt elapſum tempus moraliter ſufficiens ad amittendam ſpem inueniendi verum dominum, in hos, vel illos vſus diſtribuerentur: tunc enim iam eadem eſt ratio de his bonis, quæ de aliis derelictis, ſeu perditis.

Quinta excommunicatio contra imponentes iniqua tributa.

35. QVinta excommunicatio fertur in eos, *qui in terris ſuis noua pedagia, ſeu gabellas, præterquam in caſibus ſibi à iure ſeu priuilegio ſpeciali Sedis Apoſtolicæ permiſsis imponunt, vel augent.* Ita habent verba Clementis. Gregorius autem declarans perſonas ſolum dicit, *Ad id poteſtatem non habentes*: in re tamen idem eſſe videtur: in Bulla vero Clementis explicatur, poteſtatem hanc duobus modis haberi poſſe; ſcilicet vel proprio iure vel ſpeciali Pontificis facultate. Vbi ſtatim duo interroganda occurrunt, Vnum eſt, quod ſit illud ius, quo talis poteſtas habetur, & à quibus perſonis; & pro quibus caſibus concedatur; aliud eſt, quomodo ad Pontificem pertineat, hãc facultatem dare illis perſonis, & in illis caſibus in quibus alias non habent dominium, vel ius ſufficiens ad hæc vectigalia imponenda.

36. *Quis tributa imponere poſſit iure ordinario.*

Sed quia hic non licet omnes incidentes quęſtiones exacte tractare circa priorem dicendum eſt, poteſtatem hanc imponendi vectigalia ſolum apud ſupremos principes: qui temporalibus ſuperiorem non habent, reſidere. Vnde in titulo 56. Feudorum. Quæ ſint regalia inter alia numerantur vectigalia & pedagia: illa autem regalia participant non ſolum qui reges nominantur, ſed etiam quicum illis in ſupremo dominio conueniunt. Quo fit vt omnes alii principes & domini temporales, qui ſupremi non ſunt, comprehendantur ſub hac cenſura, ſi abſque alia facultate hæc tributa imponant, aut alia exigant, præterea, quæ vel imperatoria aut regia, vel ſufficienti eccleſiaſtica poteſtate impoſita ſunt, vel ex antiqua conſuetudine, à tempore, cuius non extat memoria introducta, argument. capit. *ſuper quibuſdam*, de verb. ſignific. Atque ita conſtat, quę perſonæ hanc facultatem habeant, ſcilicet, ſolas regias: & quo iure: ſcilicet, iure communi tam ciuili quam canonico: imo videtur eſſe hoc quaſi commune ius gentium, & quaſi ex natura rei conſequens ad ſupremam, & regiam poteſtatem, ſi ita completa ſit, vt ſuũ munus perfecte poſsit exequi. Et ob eandem cauſam talis facultas iure ordinario merito negatur inferioribus, quia non debent ſubditi tot oneribus grauari, quæ fuit etiam ſufficiens ratio ferendi hanc cenſuram: In quibus autem caſibus ſit permiſſum à iure ipſis etiam principibus ſupremis hæc tributa imponere, non opinor eſſe aliquo iure ſcripto definiendum, ſed ipſo intrinſeco iure iuſtitiæ: non enim habent hi principes certas leges definientes ſeu numerantes caſus in quibus poſſunt hæc tributa imponere, nec etiam ſuo arbitrio poſſunt ea imponere vel augere, ſed pro ratione ſuæ neceſsitatis in ordine ad defenſionem Reipublicæ, vel aliam publicam vtilitatem, & ſeruatis conditionibus, vel ex natura rei, vel ex proprio iure & conſuetudine vniuſcuiuſque regni ad iuſtitiam requiſitis, de quibus non eſt hic pluræ dicendi locus, quæ in Summa plures tamen referens, attigit hic Rebuff. in ſua huius Bullæ expoſitione.

37. *Incurrant ne hanc cenſuram ſupremi Principes iniqua tributa imponentes.*

Hinc vero naſcitur dubium ad præſentis clauſulæ explicationem neceſſarium an hi ſupremi principes hanc cenſuram incurrant quando iniuſta tributa imponunt, poteſtatem ſuam excedẽtia. Quod dubium attingens Nauarrus ſupra numer. 61. abſolute negat eos in hac clauſula comprehendi: & iuxta tenorem Bullæ Gregorianæ videtur id ſatis probabile, quia ſolum excommunicat eos, qui tributa imponunt, cum ſimpliciter & abſolute ad ea imponenda poteſtatem non habeant: principes autem ſupremi non ſunt huiuſmodi, quia abſolute poteſtatem habent, licet ea interdum male vtantur.

Reſolutio.

At vero iuxta formam verborum Clementis non videtur ſane hæc opinio probabilis: imo ad illam excludendam videntur hæc verba mutata. Non enim excommunicat eos, qui poteſtatem non habent ſed eos qui in caſibus ſibi permiſsis gabellas imponunt: ergo etiamſi alias habent poteſtatem ad imponenda tributa, ſi ea vtuntur in caſibus ſibi non permiſsis contra hanc prohibitionẽ agunt, & conſequenter hanc cenſuram contrahunt. Neque fortaſſe alia erit mens Gregorij, magis enim neceſſaria eſt hæc prohibitio ad cohibendum exceſſum habẽtium. Nam domini non ſupremi, ſicut poteſtatem non habent ad imponenda tributa: ita rariſsime tentant illa imponere: &, quamuis tentent cum habeant ſuperiorem in temporalibus, ab illo poſſunt facile cohiberi: at vero ſupremi principes, qui poteſtatem habent, & ſuperiorem temporalem non habent, facile poſſunt in vſu illius poteſtatis excedere: ideoque ad eos maxime dirigi videtur hæc lex, ſi in caſibus ſibi non permiſsis tributa imponant, vel (quod in idem recidit) ſi poteſtate vti velint, vbi reuera poteſtatem non habent. Et ita tunc vere dici poſſunt imponere, *tributa poteſtatem non habentes*, vt ait Gregorius, quia licet alias habeant, non tamen ad hoc, nam cum, eſt ſermo de poteſtate, reſpectiue debet intelligi, ſcilicet reſpectu actus, de quo ſermo eſt.

38. *Quomodo poſſit Pontifex facultatẽ ad tributa imponẽda dare.*

Altera interrogatio erat, quomodo poſsit Summus Pontifex hanc facultatem dare. Ad quam reſpondetur breuiter. Summum Pontificem non ſolum in ſpiritualibus, ſed etiam ſuo modo & temporalibus habere ſupremam poteſtatem, directe & per ſe in ſuis terris, vti eſt vox, & ſupremus dominus temporalis: in aliis vero indirectè, & per aliud ſcilicet

licet in ordine ad ſpirituale bonum alicuius regni, vel totius Eccleſiæ, vt ex propria materia nunc ſuppono. Per hanc ergo poteſtatem, & in ordine ad eundem finem poteſt Summus Pontifex concedere facultatem imponēdi vectigalia, etiam illi principi, qui nullam ad hoc poteſtatem habet, vel pro aliquo caſu, in quo ſine tali facultate ea imponere non poſſet. Sicut etiam per eandem poteſtatem poteſt Summus Pontifex aliquas perſonas eximere à tributis temporalibus debitis alicui Principi, ſi ad ſpiritualem finem id neceſſarium, vel valde vtile, aut decens ſit.

39. *Princeps extra ſuas terras tributū imponens, hanc excō. incurrit.*

Ex his ergo ſatis conſtat in quas perſonas feratur hæc cenſura. Vt vero declaretur propter quas actiones feratur, ſingula fere verba clauſulæ expendenda ſunt. Primum eſt illud *in terris ſuis*: neceſſe eſt enim vt impoſitio tributi reſpiciat territorium ſubiectum ei, qui tributum imponit, & reſpectu prouinciæ, ciuitatis, aut loci ex ſe generale ſit: nam hanc vim habent citata verba. Statim vero emergunt duo dubia, an ſi Rex imponat tributum in aliqua terra ſua, & in eo caſu, in quo illud imponere poteſt, denique alias iuſtum, tamen quoad perſonas generalius illud imponat quam iuſte poſsit, comprehendendo, verbi gratia, clericos, vel alias perſonas exemptas, an incidat in hanc cenſuram Bullæ. Et breuiter dicendum eſt, non incidere ex hoc capite, quidquid ſit de alio pertinente ab libertatem Eccleſiaſticam, de quo infra. Ratio eſt, quia non verificantur in eo facto verba Bullæ: nam in eo caſu dici non poteſt, Regem illum imponere in terra ſua tributum in caſu ſibi non permiſſo, ſed modo non permiſſo, aut circa perſonas non permiſſas: hæ autem circumſtantiæ non prohibentur, vel puniuntur ex vi huius clauſulæ, vt ex dictis verbis patet. Et ita ſentit. Nauarrus citato loco. Dices ibi non prohiberi tantum imponere, ſed etiam augere gabellas: ergo in illo caſu ſaltem ratione illius augmenti incurretur hæc cenſura. Reſpondetur, gabellam non dici augeri eo, quod fructus eius ex maiori multitudine perſonarum creſcat, ſed ex eo quod maior impoſitio pro ſingulis fiat: & de hoc augmento eſt ibi ſermo iuxta ſenſum, & intelligentiam omnium: in caſu autem propoſito nō interuenit tale argumentum, vt per ſe patet.

Quid ſi Princeps tributum etiam pro perſonis exemptis imponat.

Obiectioni occurritur.

40. *An rex ſolis priuilegiatis tributum imponens incurrat hanc cēſuram.*

Aliud dubium eſt, ſi Rex imponat tributum in caſu aliàs iuſto, ſeu ex iuſta cauſa nolit tamen illud imponere toti populo ne illum grauet, ſed vel clericis tantum: vel nobilibus, & aliis priuilegatis, in hoc iniuſtitiam committens, an incurrat hanc cenſuram. Quæ res dubia quidem videtur, ſed conſiderata verborum proprietate, dicendum apparet non incurrere: quia vel tale tributum reſpicit terram, vt perſonas tantum: ſi perſonas tantum, ergo tunc non imponit Rex tributum in terra ſua, ſed in hac vel illa perſona: atque ita non committit contra hanc clauſulam: quæ tractat de imponentibus tributa in terris ſuis. Si vero reſpicit territorium ipſum, non delinquit ibi imponendo tributum in caſu ſibi non permiſſo: nam, vt ſupponitur, cauſa, ſeu caſus erat ſufficiens: ſed peccat ob acceptionem perſonarum: quod eſt peccatum diuerſæ rationis hic non punitum. Aliud vero dicendum eſſet, ſi cauſa etiam iuſta ad imponendum tributum deeſſet: nam licet pro perſonis aliàs expoſitis ad ſoluenda tributa poneretur, cenſeretur imponi iniuſte, & in caſu non permiſſo: ergo etiamſi ex parte perſonarum, quibus imponeretur, ſimul iuſtitia deeſſet, ſemper tributum illud eſſet impoſitum in caſu non permiſſo: ergo contra hanc prohibitionem & cenſuram. Quod maxime verum habet, ſi tributum imponatur ſoluendum ab omnibus perſonis talis conditionis huius terræ, vel oppidi: nam ſic impoſitum territorium reſpicit, quamuis non pro omnibus perſonis. quod neceſſarium non eſſe patet in legibus, vel ſtatutis. At, ſi tributum imponeretur ſolum his, vel illis perſonis nominatim, certe videri poſſet non ſufficiens materia huius cenſuræ: quia illa non ſunt propria tributa in terris impoſita, ſed ſunt exactiones perſonales iniquæ: de quo plura ſtatim.

41. *Quid per pedagium, & gabellas in Bulla Clementis ſignificetur.*

Alia verba expendenda ſunt, *Pedagia, vel gabellas*: ſunt enim in iuribus varia nomina, quibus tributa ſignificantur. Ex quibus nomen *tributi*, generale eſt: alia vero ſunt ſpecialia, vt nomen *pedagii, guidagii*, &c. quæ varias ſpecies tributorum ex locis vel rebus deſumptas ſignificant, vt Gloſſa, & Doctores declarant in capitulo *Super quibuſdam*, de Verborum ſignificat. & Syluester late verbo *Gabella*, & Nauarrus in capite *Fraternitas*, decimo ſecundo, quæſtione ſecunda circa finem. Ex his ergo duabus vocibus, quibus Bulla vtitur, *Pedagium*, ſpeciale nomen eſt, ſignificans tributum quod ſoluitur à tranſeuntibus per certa loca à principibus deſignata, *Gabella*, autem generale nomen videtur, comprehendens omne genus exactionis, & tributi. Quare non eſt dubium, quin hæc prohibitio generalis ſit: nam illæ duæ voces vſurpatæ ſunt, vt æquipollentes, vt ex illa particula *ſeu*, coniicere licet. Quamuis enim nonen pedagii iuxta primam impoſitionem ſpeciem illam tributi ſignificet, tamen ex vſu extēditur ad quodlibet tributi genus: quod ſignificat gabella: non enim inuenio hanc vocem ad aliquam ſpeciem tributi ſignificandam prius impoſitam fuiſſe. Quocirca, etiamſi in Bulla Pii Quinti de aliis ſpeciebus tributorum fiat mentio in ſpeciali, quæ in hac Bulla omiſſa ſunt, non propterea minus vniuerſalis eſt hæc prohibitio: nam illa generalia verba tributa omnia complectuntur. Hinc vero infert Caietanus in Summa, verbo *Excommunicatio*, capit. 71. eos qui imponunt nouas collectas, ſeu taxas, non incurrere hanc cenſuram: nam illæ nec pedagia ſunt, nec gabellæ in propria ſignificatione harum vocum, ad quam ſunt hæ leges pœnales coarctandæ.

42. *Alia verba eiuſdem clauſulæ exponuntur.*

Rurſus conſideranda ſunt illa duo verba *imponunt, vel augent*: nam, vt recte notat Nauarrus cum Syluestro & Angelo, ſecundum in primo continebatur, quia augmentum gabellæ non fit ſine noua impoſitione: & illud quod additur, nouum tributum, ſeu gabella dici poteſt: nam, licet adiunctum præ exiſtenti, ſit quaſi pars tributi, & aliquis hac ratione contendere poſsit additionem illam non eſſe noui tributi impoſitionem: hoc tamē friuolum eſt. quia illud eſt valde accidentarium, & ex ſe illa impoſitio ſufficiebat ad nouum tributum conſtituendum: nihilominus tamen ad maiorem explicationem illa verba multiplicata ſunt.

43. *Hac excō. muniuntur etiam exigentes iniuſta tributa ligantur.*

Vltimo vero adduntur verba illa *ſeu imponi vel augeri prohibita exigunt*, per quæ extenditur hæc prohibitio, vt non ſolum imponētes, ſed etiam exigentes tributa, hac lege prohibita, comprehendat. Ita enim intelligenda, ſeu coarctanda eſt illa particula *prohibita*, etiamſi in textu abſolute ponatur: non enim excommunicantur hic omnes qui exigunt, vel vſuras, vel ſimoniacam mercedem, & alia ſimilia iniuſta, & conſequenter prohibita, vt Caietanus notat, & eſt per ſe clarum; quia verba ſunt iuxta ſubiectam materiam intelligenda. Ob hanc autem ampliationem incurrunt hanc cenſuram omnes miniſtri, vel famuli, qui has gabellas prohibitas exigunt: & conductor, & hæres imponentis, qui eas exigere mandat. Dicitur autē exigere is, qui tāquam debita illa poſtulat ab eo, qui nollet ea ſoluere, ſi poſſet, vt iidem auctores notant. At denique in hac coactione magis conſiderandum eſt id quod exigitur, quam is, à quo exigitur, nam per illa verba Bullæ illud prius determinatur, non vero hoc poſterius. Et ideo ſiue gabellæ ſint ex prohibitis, id eſt, ex iis quæ ſimpliciter loquendo iuſte imponi nō poſſunt,

poſſunt, à quocunque exigantur, hæc cenſura incurritur, quia ſemper exactio eſt iniuſta, & contra ius. Si vero gabella non eſt prohibita per ſe & ex vi ſuæ cauſæ, & impoſitionis, licet exigatur ab eo à quo non debetur, vt à clerico & ideo iniuſta ſit exactio, nihilominus nõ incurritur hæc cenſura iuxta communem ſententiã, quia non exigitur gabella ſimpliciter prohibita. Ex quo fit, vt quoniam priuatæ perſonæ, & miniſtri facile poſſunt ignorare iniuſtitiam tributi, & quando de hac illis non conſtat, iuſte præſumunt principem iuſte agere, ideo ſæpe poſſunt per ignorantiã excuſari à culpa in huiuſmodi exactione, & conſequenter etiam à cenſura, quæ ſine culpa incurri non poteſt, Hic addenda ſunt, quæ infra tractabimus inter cenſuras nõ reſeruatas circa c. *Quanquam*, de Cenſibus in ſexto.

Sexta cenſura contra falſarios literarum Apoſtolicarum.

Sexta cenſura fertur in eadem Bulla cõtra, *falſarios literarum Apoſtolicarum, etiam in forma Breuis, ac ſupplicationum, gratiam, vel iuſtitiam concernentium per Romanum Pontificem, vel Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Vicecancellarium, ſeu gerentes vices eorum, aut de mandato eiuſdem Romani Pontificis ſignatarum: nec non falſo fabricantes literas Apoſtolicas etiam in forma Breuis, & etiam falſo ſignantes ſupplicationes huiuſmodi ſub nomine Romani Pontificis ſeu vicecancellarii, aut gerentis vices prædictorum.* Quæ verba, quoad perſonas in quas fertur hæc cenſura, generaliſsima ſunt: fertur enim in omnes qui hæc delicta committunt, abſque vlla exceptione. Quoad actiones vero duæ ſunt, quæ hic prohibentur, & puniuntur: quamuis ambæ circa eandem materiam verſentur, ſcilicet circa literas Apoſtolicas. Prior actio eſt falſare huiuſmodi literas, quæ prohibita etiam ſub anathemate fuerat in c. *ad falſariorum*, de Crimine falſi. Quamuis ibi non fuerit reſeruatio addita.

45. *Literas Apoſtolicas falſare quid.* Falſare autem literas Apoſtolicas eſt non omnino falſas confingere ſeu fabricare: hoc enim ſpectat ad aliam actionem ibi prohibitam, ſed eſt aut veras literas Apoſtolicas ab earum ſyncera veritate immutare, aut vero ſigillo ſeu literarum Apoſtolicarum ad falſas literas conſignandas vti, vt late exponitur in capit. *Licet*, de crimine falſi. Ex quo ſatis diſtincte percipi poteſt, quæ ſit actio, quæ hic punitur, & quot modis fieri contingat.

An minima immutatio ſufficiat ad graue crimen falſitatis. Inter quos quintus notandus eſt, ſcilicet, *Cum literis bullatis, & redditis in eis aliquid per raſuram tenuem immutatur.* Nam ex eis colligi videtur, vel minimam immutationem in vna litera vel puncto ſufficere ad graue crimen falſitatis, atque adeo ad hanc cenſuram incurrendam. Quod ita ſenſiſſe videtur Hoſtienſis in Sum. de crimine falſi, §. *Porro.* quem ſequitur Caietan. verb. *Excommunicatio*, capit. 27. in fine. & Rebuffus, hic. At Nauarr. in Summ. capit. 27. num. 62. contrarium ſentit, dicens non ſatis eſſe corrigere aliquam literam, aut punctum, quod non mutat ſubſtantiam aliquam, ad incurendam hanc cenſuram: quia non ſufficit, inquit, ad peccandum mortaliter, quia nulli fit in hoc grauis iniuria, vel nocumentum.

46. *Crimen hoc poteſt eſſe veniale ex leuitate materiæ,* Et quidem, in genere loquendo, non eſt dubium quin hæc actio falſandi literas poſsit eſſe peccatum veniale ex leuitate materiæ, vt notauit Caietan⁹ in Summ. verb. *Falſarius.* Et patet quia non eſt maior ratio de hoc actu, ſeu materia, quam de aliis Seclu-ſo autem peccato mortali, certum etiam eſt in conſcientia excommunicationem non incuri, vt ſupra dictum eſt. *Regula ad diſcernendum, an immutatio hæc ſit mortalis. Prima.* Ad diſcernendum autem in præſenti materia, an immutatio excuſetur à culpa mortali: primo conſiderandum eſt, an per eam immutetur ſenſus à Põtifice intentus, nimirum, quia facta hac mutatione aliquid aſſeritur, vel negatur, quod ipſe non intendebat, aut aliquid tacetur vel omittitur, quod ipſe proferre intendebat. Et tunc ſemper eſt peccatum mortale ſufficiens ad cenſuram incurrendam, etiamſi per vnius puncti, aut apicis mutationem immutatio fieret: quia grauitas huius peccati non in atramento, & literis, ſed in ſenſu conſiſtit. *Secunda.* At vero, quando ſenſus non variatur contra mentem Pontificis, dupliciter id poteſt accidere. primo vt mens Pontificis etiam vt expreſſa in talibus literis non varietur, ſed ſolum materialis ſeu grammaticalis error corrigatur. Et tunc non cẽſeo eſſe peccatum mortale, nec incurri cenſuram: imo vix cernitur ibi aliqua culpa: quia ſi naturam rei inſpiciamus, ibi nihil cõtra iuſtitiam, charitatem aut aliam virtutem, aut reuerentiam Pontifici debitã fit: imo videtur proſpici honori ſeu decentiæ literarum eius. Si vero conſideremus ius poſitiuum, illud prohibet, & damnat falſificationem: hæc autem re vera non eſt falſificatio. Quod ſi dicatur prohibere mutationem, recte id interpretamur de mutatione formali, & quoad ſenſum, non de materiali, præſertim quæ in melius fit. Cauendæ tamen ſunt ſimiles emendationes: quia odioſæ ſunt, & poſſunt ſiniſtram ſuſpicionem generare. 47.

Tertia. Alio modo poteſt contingere mutationem ſeu emendationem eſſe ad mentem Pontificis, ſecundum ſe: non tamen prout expreſſam in literis, vt verbi gratia, ſi certo conſtat Pontificem diſpenſaſſe in ſecundo gradu: in literis autem per errorem ſcriptoris poſitum ſit in tertio, vel aliquo alio. Et tunc res eſt magis dubia, quæ licet voluntas Pontificis fuerit talem gratiam concedere, non eſt tamen voluntas eius, vt literæ, quæ illius teſtimonium continent, per alios, quam per miniſtros ſuos ad id deputatos conſcribantur. Vnde ſi per tales literas, gratia illa explicata non eſt, etiamſi caſu, vel per errorem id contigerit, non videtur licere eas in alium ſenſum mutare. Sicut non liceret nouas literas fabricare, & loco aliarum ſupponere. Et hanc partem ſecuriorem, & veriorem eſſe cenſeo. Quamuis, ſi talis mutatio fiat, literæ validæ ſint quantum ad effectum, quandoquidem re vera continent voluntatem concedentis. Vnde interueniente bona fide, facile etiam poterit talis actio à graui culpa, & conſequenter à cenſura in conſcientia excuſari. 48.

De fabricat. lib. falſas literas. Altera actio hic prohibita, & punita, eſt fabricatio falſarum literarum, quæ grauior eſt, quam præcedens, & nunquam fieri poteſt ſine peccato mortali: & ideo ſemper ſufficit ad hanc cenſuram incurrendam. In verbis autem citatis ſatis declaratum eſt, de quibus literis Apoſtolicis ſit ſermo: & ideo alia explicatio hic neceſſaria non eſt. *Non ligantur vtentes literis falſo fabricatis.* Solum eſt aduertendum hanc cenſuram non comprehendere eos, qui vtuntur huiuſmodi literis falſis, vel falſo fabricatis, aut ſignatis: quia in tota hac clauſula nulla mentio eorum fit. Et vitium eſt longe diuerſum falſare literas, aut iam falſatis vti. Vnde in dict. cap. *Ad falſariorum* hæc duo diſtincta ponuntur: & cum contra falſarios variæ pœnæ partim iure ipſo latæ, partim ferendæ ſtatuantur, contra vtẽtes falſis literis nulla pœna ipſo iure imponitur, quæ communis ſit omnibus, & quæ ferendæ deſignantur minus acerbæ ſunt. *Neque fautores falſariorum, aut præcipientes.* Rurſus obſeruãdum eſt, in dicta clauſula Bullæ Cœnæ nullam mentionem fieri de fautoribus, ſeu defenſoribus, neque etiam diſtingui de falſantibus literas per ſe, aut per alios, ſed ſolum eſſe ſermonem de falſariis, & fabricantibus falſas literas, qui proprie & in rigore ſunt illi, qui per ſe ipſos hæc faciunt. Quo fit, vt ex vi illius Bullæ hi omnes non incurrant excommunicationem. Incurrunt tamen illam ex vi cap. *Ad falſariorum*, nam ibi excõmunicantur qui per ſe, vel alios literas falſant, & fauores ac defenſores eorum: illa tamen excommunicatio ibi non reſeruatur, vt dictum eſt.

Ad quid obligentur literas falſas Apoſtolicas apud ſe retinentes.

49. Additur præterea in cap. *Dura*, §. *Adiicientes*, de Crim falſ. excommunicatio in eos, qui literas falſas apud ſe habere cognoſcentes, intra viginti dies eas non deſtruunt, aut reſignant. Quæ obligat, etiamſi ipſi falſarii non fuerint, neque eis vſi fuerint, vel animo vtendi habeant, quia retentio vel conſeruatio earum abſolute prohibetur: illa vero excommunicatio non fertur per ius illud ab ipſo Pontifice, ſed ferri iubetur, & promulgari per ſingulas Parochias, poſtquam tamen lata fuerit, ſi incurratur, eius abſolutio reſeruatur Pontifici in eodem textu. Et, quamuis ibi abſolute dicatur, *ſi quis falſas literas ſe habere cognoſcat, &c.* tamen eſt intelligendum de literis tantum Apoſtolicis, de quibus in illo textu ſermo erat, cui paragraphus ille cõnectitur. Itaque omnes prædictæ cenſuræ circa falſitatem literarum, vel ſupplicationum ſedis Apoſtolicæ verſantur, & non aliarum quarumcumque, ſiue Epiſcopi ſint, ſiue Nuncii Apoſtolici, ſiue cuiuſcumque alterius, qui non ſit Papa, ſeu Apoſtolica Sedes, vt Nauarrus notauit.

Impetrantes literas ſubreptitias non ligantur hac cenſura.

50. Denique aduertendum eſt, quod in aliis ſæpe diximus, huiuſmodi cenſuras ſolum ferri in eos, qui circa falſitatem (vt ſic ſi dicam) literarum Apoſtolicarum peccant. Vnde ſi ex ignorantia vtantur falſis pro veris, non incurrent, ſi tamen talis ſit ignorantia, vt peccatum graue excuſet: Et ſimiliter qui falſis narrationibus ſeu informationibus literas Apoſtolicas ſubreptitias impetrant: non peccant falſando literas Apoſtolicas, aut falſo fabricando illas: quia literæ, ſubreptitiæ, quamuis inualidæ ſint, & in dicto ca. *Ad falſariorum*, in fine falſæ literæ appellari videantur, ibi, *qui falſas literas impetrant* alio titulo, ſcilicet, quia falſam narrationem, aut informationem continent, nihilominus in ordine ad expeditionem, à Papa ſunt veræ, & ideo certum eſt eos, qui tales literas impetrant, non eſſe falſarios, nec incurrere in Bullam Cœnæ: incurrunt tamen illas pœnas, quas illi qui vtuntur falſis literis, iuxta extẽſionem qui fit in dicto capit. *Ad falſariorum*, & caret omni commodo literarum, *Sedes*, ca. *Ex tenore*, capit. *Super literis*, de Reſcriptis.

Septima cenſura contra dantes auxilium infidelibus contra Chriſtianos.

51. SEptima cenſura fertur in eadem Bulla contra dantes duplex genus auxilii infidelibus Eccleſiæ hoſtibus, & inimicis in damnum Chriſtianorum, & Catholicorum. Quę reſpectu perſonarum eſt generalis, comprehendens omnes, qui talia delicta committunt. Actiones vero ob quas fertur ſunt duæ principales. Prima eſt deferre vel tranſmittere ad hos infideles arma, & illa omnia quibus ad impugnandos Catholicos vtuntur, vel materiam eorum. Et, vt clarior ſit lex, numerantur ibi omnia quæ deferri, aut mitti prohibentur, nimirum *equi, arma, ferrum, filum ferri, ſtannum, chalyps, omniaque alia metallorum genera, atque bellica inſtrumenta, lignamina, canapam, funes, tam ex ipſo canape, quam ex alia quacunque materia, & ipſa materia, aliaque huiuſmodi.* Deinde in particulari explicantur, qui ſint hi infideles, ad quos hæc omnia deferri prohibentur, ſcilicet *Saraceni, & Turcæ, & Hæretici per Romanam ſedem expreſſe declarati: & generatim omnes Chriſtiani nominis hoſtes & inimici.*

Prima actio in hac clauſula prohibita.

Cenſuram hanc magna ex parte iure communi latam.

52. Circa quam partem aduertendum eſt, prohibitionem hanc & cenſuram, vel omnino, vel magna ex parte iure communi latam eſſe: nam in capit. *Ita quorundam*, de Iudæis excommunicantur *deferentes arma, ferrum, & lignamina galearum ad Saracenos*, vbi aliæ etiam pœnæ adiiciuntur. In cap. vero *Significauit*, eodem titul, excommunicatione ligantur *omnes qui merces prohibitas ad Saracenos deferunt, ſiue per nuncios mittunt.* Et in capit. *Ad liberandam*, eod. tit. præter alia ſpecificantur, qui Saracenis vendunt *triremes vel naues.* Item in Extrauagantibus de Iudæis, Ioannis 22. & Clementis. V. in ſimilibus prohibitionibus adduntur *victualia*, & eadem excommunicatio fertur, licet nõ cum ſimili reſeruatione. Ait vero Nauarrus numer. 63. in hac prohibitione Bullę contineri omnia in illis iuribus prohibita, & conſequenter per hanc excommunicari omnes, qui per ſingula illa iura excommunicantur, quamuis non multiplicetur cenſura, ſed addatur reſeruatio. Ratio eius eſt, quia hæc Bulla in hac clauſula non ſolum excommunicat ſpeciatim deferẽtes multa, ſed etiam generatim deferentes prohibita: & ita comprehendit omnia per quælibet alia iura prohibita. Sed ego non inuenio in hac parte Bullæ generale verbum, quo extendatur hæc cenſura ad ferentes, vel mittentes ad Sacracenos quaſcunque res alias prohibitas: nam in primis in tota clauſula non reperitur formaliter illud verbum *prohibita.* Deinde poſt ſpeſificam nominationem armorum, &c, verba maxime generalia ſunt, *omniaque alia metallorum genera, atque bellica inſtrumenta, & funes, ex quacunque materia, & ipſa materia, & alia huiuſmodi, quibus Chriſtianos, & Catholicos impugnant.*

An in hac prohibitione Bullæ contineantur omnia in dictis iuribus contenta. Nauarri ſententia. Vera ſunt.

Quæ per hanc clauſulam prohibeantur.

53. Ex quibus verbis præſertim vltimis aperte colligitur, hic tantum prohiberi ea, quæ pertinent ad armatam de defenſiua, quã offenſiua. Nã generale verbum *arma*, vtraque comprehendit, vt Rebuffus notat. Item quidquid ad Bellicas actiones confert, ſeu ordinatur, ſiue ſint proxima earum inſtrumenta, ſiue materia earum, ſiue animalia, aut res aliæ deferentes perſonas militum, vel arma, & res eorum, denique omnia illa, quæ ad vſum talium rerum neceſſaria ſunt. Conſiderato enim fine huius legis, & verbis ſpecialibus, ac generalibus, quibus vtitur, hæc omnia, & non plura comprehendit. Vnde naues, & triremes, quæ in aliis iuribus numerantur, quamuis in hac clauſula omiſſæ ſint in ſpecie, nihilominus ſub hac cenſura comprehenduntur, non quia alias prohibita: hæc enim ratio non ſatis eſt, vt oſtendi, ſed quia in illis verbis, *Et alia huiuſmodi.* euidenter comprehenduntur. Et eadem ratione poſſent in ſpecie numerari multa, quæ neque in hac clauſula, neque in aliis iuribus ſpeciatim numerantur: & tamen ſine dubio ſufficiunt ad hanc cenſuram incurrendam, vt ſunt ſeruus, & iumenta oneraria, cameli, vbi eſt vſus eorum: ac denique omnia illa quæ in ordine ad bellum ſeruant eandem proportionem, quam habent cætera, quæ ibi numerantur: hanc enim vim habent illa verba, *Et alia huiuſmodi.*

Exẽplis doctrina data & clauſulæ ſenſus patet. Primum.

54. Quare non oportet ad quæſtiones de rebus particularibus deſcẽdere: quia eſſet in infinitum progredi: ſed ad ſingulas res occurrentes prudenter applicanda eſt regula poſita, & iuxta illam ferendũ eſt iudicium. Vt tamen id facilius fiat, nonnulla exempla adhibebimus. Vnum eſt de pecunia, præſertim argentea vel aurea, quæ ibi in ſpecie non numeratur, nec ſub generica Voce metalli comprehẽndi videtur. quia iuxta communẽ appellationẽ, poſtquam argentum, & aurum in pecuniam fabricatum eſt, moraliter cenſetur mutare, ſpeicem & habere alium vſum: & ideo nomine metalli etiam in legatis non comprehenduntur ex ſententia Legiſtarum. Dicendum vero eſt duplicem poſſe habere vſum huiuſmodi pecuniã. Vnus eſt quaſi materialis, quomodo deſeruire poteſt ad Bellica inſtrumẽta conficienda. Et ſi adhuc finem deferatur, non eſt dubium quin ſub hac cenſura comprehendatur ſub generali nomine, vel *metalli, vel materiæ.* Alius vero vſus eſt quaſi formalis, quatenus pecunia eſt generale inſtrumentum ad omnes contractus. Et hac ratione cenſeo etiam comprehendi in hac cenſura: non quidem ſub nomine metalli, vel materiæ, ſed vel ſub illo verbo ampliſſimo, *Vel alia huiuſmodi*

quibus

quibus Chriſtianos impugnant : magis enim impugnatur pecuniis quam armis, vel etiam ſub aliis verbis, quæ inferius habentur, *Illiſque ad id auxilium præſtant*, magnum enim eſt pecuniæ auxilium, oportebit autem in particulari conſiderare an pecunia tribuatur intentione auxiliandi, vel ex circumſtãtiis ad eam rationem determinetur, iuxta dicenda in vltimo exemplo.

55. *Secundum exemplum.* Aliud exemplum eſt, quod ponit Nauarrus de vena ferri quam dicit non comprehendi, niſi feratur ea intentione, vt ex ea eruatur ferrum, & fiant arma. Et fundamentum eius eſſe potuit, quia illa non eſt ferrum. Sed oppoſitum credi verius cum Syluestro verb. *Excommunicatio*, 7. Ratio eſt, quia inprimis illa intentio non eſt neceſſaria, ſi res ipſa. quæ defertur talis eſt, vt ea vti ſoleant infideles ad impugnandum Chriſtianos, & in vniuerſum bellatores ad impugnãdos alios: huiuſmodi autem eſt vena ferri, æque ac ipſum ferrum: æque (inquam) quoad vſum, nam vena ferri nõ habet alium, quam vt ex ea eruatur ferrum: licet ad vſum belli non æque immediate deſeruiat; quod nihil refert ad prohibitionem Bullæ, in qua & res & materia earum prohibentur, Adde venã ferri vere ac proprie eſſe ferrum, non quidem ita purum, & mundũ, ſicut poſtquam igne purgatum eſt, veruntamen ferrum, ſicut ſegetes triticum continent antequam purgetur. Et ſi lata eſſet excommunicatio indifferentes triticum comprehenderent ſine dubio eos, qui ſegetes non purgatas deferrent.

56. *Tertium exemplum.* Aliud demum exemplum eſſe poteſt de victualibus, & idem eſt de veſtimentis, & materiis eorum ac denique de rebus omnibus, quæ tã in pace quam in bello vſui eſſe poſſunt. De quibus dicendum cenſeo, ex vi huius clauſulæ, & cenſuræ per ſe & ſimpliciter non prohiberi, tamẽ quatenus tali tempore vel opportunitate moraliter cenſeri poſſunt quaſi inſtrumenta, ſeu auxilia belli eatenus ſub hac cenſura comprehendi. Vnde ſi hac intentione ferantur non videtur dubium quin incurratur hæc cenſura: item licet deſit illa formalis intentio, ſi hic & nunc præuideatur illa omnia futura auxilia belli contra Chriſtianos, id ſatis erit, vt hæc cenſura incurratur: quia voluntarie contra hanc prohibitionem agitur, quidquid ſit de fine formali. At vero quando æque ex ſe indifferentia ſunt, nec deferuntur in ſubſidium contra Chriſtianos, nec eo tempore aut occaſione in qua illis vtendum eſt contra ipſos non continentur ſub hac clauſula, vel cẽſura: quia nec in ſpecie numerantur, neque in illa particul. *Et alia huiuſmodi, quibus, &c.* tales res comprehenduntur, vt per ſe notum eſt. Quocirca, ſi in aliis iuribus hæ res vel aliæ merces, quæ ad bellum nullo modo ſpectant, prohibẽtur ſub excommunicatione ipſo iure incurrenda deferri ad Saracenos, qui contrarium egerit, incidet in cenſurã talis canonis, non vero in hanc cenſuram Bullæ Cœnæ ideoque talis excommunicatio non habebit reſeruationem aliam quam in tali canone habuerit, quia non participat reſeruationem Bullæ Cœnæ; Atque eadem ratione, ſi qui ſunt infideles etiam Mahometani, qui nullum contra aliquos Chriſtianos bellum gerunt ſed contra Turcas, vel alios infideles, non incurrunt hanc cenſuram, qui ea, quæ hic prohibentur ad eos deferunt, quia illi formaliter loquendo, non ſunt hoſtes Chriſtianorum, neque vtuntur huiuſmodi rebus ad eos impugnandos: & ita reſpectu eorum tota huius clauſulæ materia ceſſat. Aduertit *Rebuffi dictum.* etiam Rebuffus, non eſſe neceſſarium vt actuale bellum gerant, ſed ſatis eſſe quod ſint hoſtes ad hanc excommunicationem incurrendam, ſi ad eos deferantur ea, quæ in hac clauſula formaliter prohibentur: nam ſi ſolum deferantur victualia, & ſimiles merces, eo tempore, quo non geritur bellum: tunc non peccatur contra hanc Bullam: quia nullo

modo, nec formali, nec interpretatiuo datur eis auxilium contra Chriſtianos, Et ita ſentiũt Panorm. & Doctores in capit. *Significauit*, de iudæis, Angel. *Excommunicatio*, 5. caſu. 21. Aliæ vero pœnæ, quæ propter hoc delictum incurruntur, numerantur à Rebuffo, ſupra art. 5.

Secunda actio in eadem clauſula prohibita eſt, certiores facere inimicos Chriſtianæ religionis de ſtatu Chriſtianæ Reipub. in eius perniciem.

SEcunda principalis actio in hac clauſula prohibita eſt illorum, *qui per ſe vel alios de rebus ſtatum Chriſtianæ Reipublicæ concernentibus, in Chriſtianorum perniciem, & damnum ipſos Turcas, & Chriſtianæ religionis inimicos, nec non hæreticos in damnum Catholicæ religionis certiores faciunt : illiſque ad id conſilium, auxilium, vel fauorem præſtant*. In quibus verbis illud ſolum videtur eſſe ambiguum, & explicatione indigens, ſcilicet quos referat relatiuum illud *illiſque*, an ſcilicet ipſos hoſtes, ſeu infideles, vel Chriſtianos eis aperientes ſecreta Catholicorum. Et quidem iuxta ſimplicem contextum & intentionem Bullæ dicendum eſt ferre inimicos Chriſtianæ religionis, de quibus proxime ſermo proceſſerat. 57.

Iuxta quam interpretationem ſequitur primo, quod licet reuelantes hæc ſecreta infidelibus incurrant hanc cenſuram: non tamen dantes conſiliũ, vel fauorem aliis, vt huiuſmodi ſcelus reuelãdi ſecreta cõmittãt. Patet, quia de illis tantũ eſt ſermo nam iuxta interpretationem poſitam, ſequẽtia verba non referuntur ad ipſos, Solum ſunt ponderãda illa verba, *per ſe vel alios*, nam ratione illorum poſſent aliqui dantes auxilium comprehẽdi: vt ſi quis per nuncium reuelet ſecretum, quamuis nuncius videatur potius auxiliator, quam reuelator, tamen etiam ipſe incurret, quia ipſe per ſe reuelat, alius vere per ipſum: Nec refert quod ipſe ex propriis (vt ſic dicam) nihil afferat, ſed tantum narrat dicta ab alio: ſufficit enim quod in fide & auctoritate alterius tale ſecretum reuelet. Maius dubium eſſe poſſet: quando quis non per nuncium, ſed per literas reuelat an deferens literas incurrat hanc cenſuram ſuppoſito quod ei moraliter conſtet ſaltem confuſe & in communi, in illis literis contineri huiuſmodi res, & ſecreta: videtur enim ille nihil reuelare quia tantum defert ſigillatas literas : & conſequenter non incurrere, nihilominus oppoſitum cenſeo verius: quia ſicut qui applicat ignẽ, moraliter dicitur comburere, ita qui applicat ſcripturam continẽtem ſecreta, & præbet illam, moraliter dicetur reuelare ſecreta Præſertim quia hoc ipſum, quod eſt tradere talem Epiſtolam, vt continentem ſecreta Chriſtianorum, eſt *illos certiores facere de re valde pernicioſa Chriſtianis*: quæ ſunt verba ipſiuſmet Bullæ.

58. *Primum corollarium.* *Reuelans per alium etiam incurrit.* *Deferens literas continentes huiuſmodi ſecretum incurrit.*

Secundo ſequitur ex dicta interpretatione, ſub hac ſecunda parte principali quatuor actiones prohibitas, & puncta contineri. ſcilicet reuelare infidelibus ſecreta nociua Chriſtianis, quæ videtur eſſe propria prohibitio huius Bullæ. Conſilium dare illis: quod etiam ſub excommunicatione prohibitũ fuerat in dict. cap. *Quod olim* & in capit. *Ad liberandam*. Item dare auxilium, vel fauorem, quod etiam in dictis capitibus & extrauagantibus continetur Vltima declaratur per illa verba, *Seu quocunque alio ingenio ſubſidia impendunt, vel machinis aut quibuslibet aliis : vel qui in piraticis Saracenorum nauibus pro cupiditate ſua regimen, & curam gubernationis exercent.* Quæ omnia & ſimilia ſupradictis verbis Bullæ comprehenduntur.

59. *Sub hac principali actione quatuor continentur.* *Prima.* 2. 3. 4.

Statim vero oritur vulgare dubium, an remigantes in Triremibus Turcarum incurrant hanc cenſuram. Et oportet ſupponere remigare in actuali incurſu, inceſſu, aut itinere contra Chriſtianos: nam 60. *Dubium de Chriſtianis coactis*

remigantibus in triremibus Turcarum in actuali incurſu Chriſtianorum.

nam ſi remigent, dum ab ipſis fugiunt, vel dum militant cum aliis infidelibus, vel dum ad alia ſua negotia iter agunt, tunc nihil cooperantur contra Chriſtianos, ne peccant. Deinde non eſt dubium quin ſi ex cupiditate, vel alia ratione mere voluntaria id faciant, hanc cenſuram contrahant: quia manifeſte præbent auxilium infidelibus contra Chriſtianos quod eſt in hac clauſula prohibitum, Sed difficultas eſt de iis, qui coacti remigant, qui interdum non poſſunt ſine magno incommodo, vel etiam vitæ periculo deſiſtere. De quibus remigantibus duplex eſt quæſtio. Vna eſt an peccent mortaliter in eo actu contra legem naturalem cooperando actu malo, ſcilicet bello iniuſto, & aggreſſiuo. Quę quæſtio non ſpectat ad præſens: & ideo illam prętermitto. Quamuis etiam multi viri docti conati ſint eos excuſare, eo quod actus ille remigandi per ſe eſt indifferens, & ita poteſt à cooperatione abſtrahi, quę ſententia plauſibilis eſt, eo quod liberat illos miſeros homines à graui perplexitate & anguſtia: nihilominus ego illos excuſare non poſſum, per ſe loquendo, & ſecluſa ignorantia: quia doctrina illa de cooperatione ad actus morales illo modo explicata viam aperit ad quamcunque cooperationem ad actum prauum cum ea excuſatione, quod talis actio, vt ab hoc homine fit, eſt de ſe indifferens, & fit ſine intentione cooperandi: & ita licebit ædificare templum idolo, vel etiam idolum ipſum conficere, & ſimilia. Non ſunt ergo hæ actiones morales abſtracte & in vniuerſali conſiderandæ, ſed vt hic & nunc cum talibus circumſtantiis fiunt: hæc autem actio hic & nunc facta reuera eſt cooperatio, nam eſt auxilium neceſſarium, vel vtile, quod præbetur his maleſactoribus ad ſuas iniuſtitias exercendas. Neque refert quod iſti afferant ſe non intendere talem cooperationem, quia cum velint eam actionem exercere, quæ hic & nunc moraliter neceſſario eſt cooperatio, & conſequenter volunt cooperari (vt ita dicam) in actu exercito, etiamſi formaliter, ſeu in actu ſignato dicant ſe non intendere cooperationem. Exemplo res optime declaratur, quia ſi aliqui portarent ignem vt domui alicuius eum applicarent, & cogerent aliquem, vt ipſos iuuaret ad deferendum ignem, non poſſet licite id facere, etiamſi neceſſe eſſet mortem pati, quia eſſet cooperatio ad actionem intrinſece malam, Nec valeret excuſatio, quod deferre ignem ſecundum ſe eſt actio indifferens, nam hic & nunc non eſt indifferens ſed eſt combuſtio domus alienæ. Simile ergo eſt deferre triremes contra Chriſtianos in eorum perniciem.

An peccent mortaliter

1 Sententia.

Vera reſolutio.

61\.

An hi remigātes incurrant cenſuram huius clauſulę.

Altera vero quæſtio de his remigantibus eſt, an incidant in hanc cenſuram bullæ, quod eſt quærere. an illi cenſendi ſint tranſgreſſores huius præcepti vt Eccleſiaſtici, & contumaces contra obedientiam Eccleſię. Et quantum ad hanc partem eos excuſat Nauarr, in Summ. & dicto capit. *Ita quorundam* notab. 11. Vbi inprimis dicit, quod licet incurrerent hanc cenſuram vt latam iure communi, non tamen vt latam per hanc Bullam: *quæ non videtur* (ait) *illos includere*: & conſequenter neque eorum cenſuram reſeruare. Sed differentiam hanc ipſe non probat, neque ego illam video, quia neque in aliis iuribus, neque in Bulla eſt aliquod verbum quo magis ab vna lege, quam ab alia excuſentur, vel includantur. Quare, ſi excuſandi ſunt melius, dicitur nullam cēſuram incurrere, vt ipſe etiam Nauarrus opinatur. Solumque probat, quia non videtur intentio Conciliorrm, aut Pontificum fuiſſe excommunicare eos, qui mortis neceſsitate adducti cōtra ſuam voluntatem adiuuant: Sed contra hoc obiici poteſt, quia verba dictorum iurium generalia ſunt abſque vlla limitatione, vel exceptione: intentio autem legislatoris ex verbis colligenda eſt: exceptio autem vel epicheia non eſt admittenda, niſi vbi actio repugnaret fini, & intentioni ipſius legis quod hic dici nō poteſt. Pręſertim, quia verba huius Bullę non ſunt. *Auxilium quomodolibet præſtant*: ergo cumprehendunt omnem modum præſtandi etiam illum qui voluntarius eſt ſimpliciter, licet ſit inuoluntarius ſecundum quid.

Addere ergo poſſumus, præceptum hoc quatenus humanum eſt, admittere excuſationes præcepti humani quatenus tale eſt, vna autem eſt, vt non obliget cum tanto diſcrimine: & rigore ac propterea, licet de ſe vniuerſale ſit, & omnes comprehendat. per ſe loquendo, tamen ex accidente non obligat cōſtitutos in tali neceſsitate & diſcrimine. Et ideo nec dici poſſunt contumaces, cum magis neceſſitate, quam voluntate id faciant, nec inobedientes Eccleſię, quia non operantur in eo articulo, in quo eius mādatum obligat. Sed dices tandem, licet ordinaria pręcepta humana non obligent cum eo diſpendio: tamen non eſt dubium, quin Eccleſia poſsit ita obligare quando præceptum reſpicit commune bonum religionis, ſeu populi Chriſtiani: huiuſmodi autē eſſe videtur hoc præceptū de quo agimus: ergo obligat etiam in illo diſcrimine. Reſpondeo, non ſatis eſt quod materia pręcepti, ſit aliquid immediate reſpiciens commune bonum, ſed neceſſe eſt vt in particulari hic & nunc illud exequi cum tanto diſcrimine, ſit neceſſarium ad publicum bonum, ita vt ex oppoſito actu graue nocumentum Chriſtianę Reipublicę immineat. Atque ita ego fateor, quod ſi in aliquo caſu talis remigatio eſſet grauiter nociua populo Chriſtiano, tenetur Eccleſiæ ſubditus ex vi huius pręcepti, & cenſura non remigare etiam cum diſcrimine vitę, vt probat ratio facta. Ordinarie vero vel nō imminet hoc periculum vel non impedietur, propterea, quod vnus vel alter à remigando cenſent: ideoque, regulariter loquendo habet locum dicta excuſatio.

62\. *Solutio.*

Replica.

Enodatur.

Octaua cenſura contra impedientes victualia ad curiam Romanam deferri.

63\.

Octaua cenſura fertur in eadem Bulla *Contra omnes qui impediunt, ſeu inuadunt eos, qui victualia ſeu alia ad vſum Romanæ Curiæ neceſſaria adducunt: ac etiam eos, qui, ne ad Romanam curiam adducantur, prohibent, impediunt ſeu perturbant: ſeu hæc facientes defendunt per ſe vel alios, cuiuſcunque fuerint ordinis, præeminentiæ, &c.* In qua clauſula ſatis notę ſunt perſonę contra quas fertur hęc cenſura. Sunt enim omnes Chriſtiani, ſi in eis inueniatur ratio cenſurę ſatis ſpecifice diſtincte in ipſamet Bulla declaratur. Actiones vero prohibitæ & ob quas fertur cenſura, ſatis etiam diſtincte proponuntur. Verum omnes illæ intelligendę ſunt, ſi iniuſte fiant, nam, ſi quiſpiam ſcilicet aliquis Princeps, vel Reſpublica, ſuo iure vtens: vel ſuę vtilitati proſpiciens prohibet triticum, vel aliquid ſimile ex ſuis finibus extranatur, vt Romam deportetur, non ſolum non incurret hanc cenſuram verum nec male aget. Notauit hoc Caietanus verb. *Excommunicatio*, capit 19. quem ſequitur Nauarrus num. 64. Et poteſt à ſimili declarari, nam licet Canones ſub cenſura prohibeāt, clericum percutere, non tamen prohibent ſe defendere etiamſi ad hoc neceſſarium ſit clericum percutere. Sic ergo in præſenti illa actio non eſt prohibita, quia eſt veluti propria defenſio, etiamſi inde ſequatur impedimentum ne aliqua victualia Romam deferantur.

Quas perſonas comprehendat hæc cenſura.

Ob quas actiones feratur.

64\.

Quibus cū circumſtantiis liceat hæc victualia, ne Romam deferantur impedire.

Vt autem hoc magis declaretur, in primis neceſſarium eſſe opinor, vt ius quo huiuſmodi Princeps, vel Reſpublica vtitur in ſuum commodum ſit clarum & certum, ſaltem practice, nam ſi quis in caſu dubii vellet agere contra hanç legem, & inde

ius

ſut, vel poſſeſsionem acquirere, non excuſaretur: quia in eo caſu & lex ſuperioris iuſta præſumenda eſt, & poteſtatem habet Pontifex pręcipiendi, ne aliquis ſibi ſeu curiæ ſuæ vim inferat. Deinde etiam ſuppoſito iure, aliqua rationabilis cauſa pro tēporis opportunitate concurrere debet. Nam, ſi quis tempore, v.g. neceſsitatis iniq; hoc impediret. licet non agendo contra iuſtitiam cōmutatiuam, ſed cōtra communem charitatem, vel iuſtitiam legalem, quæ commune bonum reſpicit: id ſatis eſſet, vt incurrat hanc cēſuram: quia in eo caſu iuſtum eſt hoc præceptum, & obligat, ſaltem ex obedientia. Addo vero tandem, non poſſe dici impedire, & conſequēter nec comprehendi ſub hac lege eum, qui non vult ſuas res vendere, vt Romam deferantur, etiamſi fortaſſe deſint alię, quę deferri poſsint: quia illud in rigore, & proprietate vocis non eſt impedire: hoc enim potius dicit actionem aliquam, quam negationem actionis. Item quia hæc lex non prohibet quominus vnuſquiſque libere vti poſsit re ſua. Itemque ferre eſt de illo, qui abſque vlla vi prius res ſibi emit, & ita impedit, ne Romam deferantur: quamuis hic, ſi illud faciat intentione impediendi, & abſque alia cauſa, poterit etiamſi hanc cenſuram incurrere.

Nona cenſura contra afficientes aliquibus iniuriis eos, qui accedunt ad Sedem Apoſtolicam.

65. NOna cenſura fertur in eadem Bulla contra *omnes qui accedentes ad Romanam Sedem vel ab ea recedentes ſua vel aliorum opera interficiunt mutilant, ſpoliant, capiunt, detinent.* Quæ eſt prima pars huius clauſulæ, in qua vt conſtat, quinque actiones prohibent, quæ ſatis in litera patent. Actio enim verberandi, quæ olim addebatur, vt patet apud Caietanū verbo *Excommunicatio*, capit. 14. in hac Bulla prætermiſſa eſt. Sicut etiam omiſſum eſt, participia *vulnerantes, & deprædantes*, quæ habentur in Bulla Gregorii. Standum ergo eſt præciſe verbis citatis. Prohibentur autem hæ actiones, quatenus iniurioſę ſunt duobus generibus perſonarum, ſcilicet, Romam euntibus, vel ab ea recedētibus. In Gregoriana autē Bulla addebatur etiam, *Vel apud morantes:* quæ particula quoad hanc priorem partem clauſulæ omiſſa eſt. Vnde nunc non comprehenduntur ſub hac cenſura ii, qui prædictas iniurias inferunt iis, qui Romæ commorantur: quia nec ibi eſt periculum illud, quod in via eſſe contingit, nec deſunt ibi alia opportuna remedia ad iuſtitiam, & pacem conſeruandam. Atque ita fere omnia quę Caietanus ſupra circa hanc cenſuram aduertit, hodie neceſſaria non ſunt. Præter conſiderationem illius particulæ, *Ad Sedem Apoſtolicam venientia.* Non enim dixit, *Ad vrbem*, nec *Romam*: ſed, *ad Sedem Apoſtolicam*: multi enim poſſunt ire Romam, qui non eunt ad Sedem Apoſtolicam, ſed ad ſua negotia ſecularia peragenda. Et è contrario poſſet contingere, aliquem ire ad Sedem Apoſtolicam, & non ire Romam, ſi Pontificem, & eius Curiam extra Romam eſſe contingeret. Quo fit, vt formaliter ſit neceſſaria huius cenſuræ intelligenda de euntibus ad Sedem Apoſtolicam, id eſt, ad negotia, cauſas, vel res, quæ ad illas pertineant, vel quocunque modo gratia illius. Eſtq; hęc ponderatio, vt Nauarrus addit, conſentanea iis, quæ Canoniſtæ notant in capit. *Ego N.* de Iureiurando.

Ponderatur verbum Sedem Apoſtolicam.

66. *Altera eiuſdem clauſulæ pars.* Secunda pars huius clauſulæ eſt, *Nec non illos omnes qui iuriſdictionem ordinariam, vel delegatam à nobis, vel noſtris Iudicibus non habentes, eam ſibi temere vendicantes ſimilia contra morantes in eadem Curia audent perpetrare.* Per quæ verba extenditur hæc cenſura ad eos, qui prædictas iniurioſas actiones exercent in eos, qui in Curia (quæ formaliter etiam ſumenda eſt) morantur: non tamen ſimpliciter, ſed cum ea limitatione, ſcilicet, ſi prętextu iuriſdictionis vſurpatæ hęc faciant. Vnde qui furando ſpoliat aliquem in Curia morantem, vel qui in rixa illum interficit, non incurrit hanc cenſuram, quia non authoritatiue & tanquam iuriſdictionem exercens id facit. Et hoc ſolum eſt, quod ſub cenſura hic prohibetur, vt ex litera conſtat. Denique in tota hac clauſula omiſſa ſunt omnia illa verba, quæ habeantur in Bulla Gregorii, ſcilicet, *Dantes auxilium, conſilium, vel fauorem, vel quia talia fieri mandant.* Et ideo extenſio, quæ his verbis ſignificatur, quatenus extenſio eſt, ſublata nunc eſt. Dico autem: *Quatenus extenſio eſt*: quia auxilium, vel fauor tale ſit, vt cōtineat cooperationem ad eandem actionem, vere dicetur illud auxilium pręhens ſpoliare, interficere, &c. & hac ratione cenſuram incurret. Quod ſpecialiter aduerto, propter hanc ſecundam partem huius clauſulæ: nam proprius modus exercendi illas actiones authoritatiue, & tanquam habens iuriſdictionem, eſt mandato potius, quam per ſe ipſum exequendo: & ideo licet non ſit expreſſum) qui mandādo ea facit: cēſuram incurrit: quia reuera tunc facit vt iuriſdictionem habens. Magiſque poſſet dubitari de eo, per quem facit: quia ille nō operatur vt habens iuriſdictionem, ſed vt merus executor: nihilominus tamē exiſtimo, etiam illum incurrere, quia eſt veluti vna perſona cum alio, & ſub nomine, & titulo iuriſdictionis eius operatur.

Decima cenſura contra inferentes aliquas iniurias iis, qui Romam deuotionis cauſa petunt.

DEcima cenſura fertur in *omnes interficientes, mutilantes, vulnerantes, detinentes capientes, ſeu deprædantes Romipetas, ſeu peregrinos ad vrbem cauſa deuotionis, ſeu peregrinationis accedentes, & in ea morantes, vel ab ipſa recedentes.* Circa quam nihil fere occurrit annotatione dignum. Solum ex ea clauſula licet colligere, verum eſſe, quod in ſuperiori notatum eſt, nomine *accedentium ad Sedem Apoſtolicam*, non comprehendi omnes, qui Romam tendunt: alioqui fere ſuperflua eſſet hæc noua clauſula, ſeu cēnſura. Atque eadem ratione nō ſine cauſa additur in hac clauſula limitatio, *cauſa, vel ratione peregrinationis*: quia non omnes, qui Romam tendunt, voluit Pontifex hac cenſura tueri: ſed eos ſpecialiter, qui cauſa deuotionis tendunt. Illud etiam eſt aduertendum, quod quantum ad eos, qui in vrbe morantur, fauorabilior, ſeu generalior eſt hæc clauſula, quam pręcedens: quia æque illos cōprehendit, ac recedentes, & accedētes. Denique in fine huius clauſulæ addita eſt illa amplificatio, quæ in ſuperiori omiſſa eſt, ſcilicet: *Et in his dantes auxilium conſilium, & fauorem.* Concordantur plura decreta 87. diſt. & cap. *Romipetas.* & ca. *Illi*, 24. quæſt. 1. 67.

Vndecima cenſura contra perſequentes aliquas perſonas Eccleſiaſticas in dignitate conſtitutas. 68.

VNdecima cenſura fertur in *omnes interficientes, mutiliantes, vulnerantes percutientes, capientes, incarcerantes, detinentes, vel hoſtiliter inſequentes Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales, Patriarchas, Archiepiſcopos Epiſcopos, Sediſque Apoſtolicæ Legatos, vel Nuncios*, &c. Similes fere cenſura, & reſeruata, lata erat in Clementina, *Si quis ſuadente*, de pœnis, quantum ad offendentes perſonas Epiſcoporum. Et in capi. *Fœlicis*, de pœnis in 6. quantum ad offendentes perſonas Cardinalium, vbi plures aliæ pœnæ præter excommunicationem reſeruatam eis imponuntur. Dicit tamen Nauarrus num. 67. quod quantum ad *Nauarri dictum reiicitur.*

illud caput, & pœnas in eo contentas, æquantur Cardinalibus, Patriarchæ, Archiepiſcopi, Epiſcopi, Legati, ſeu nuncii Apoſtolicæ Sedis nullam tamen probationem adducit, nec video vnde id colligat. Quia licet in hac clauſula Bullæ æquiparentur, tamen ex vi illius ſolum exæquantur quoad cenſuram hic latam pro offenſis in ea numeratis contra huiuſmodi tranſgreſſores: inde tamen non poteſt fieri extenſio ad pœnas latas in dicto ca. *Fœlicis.* Neque alibi extenſionem illam factam eſſe reperio. Vnde quod tertio loco ibidem notat, ſuperuacaneum mihi eſſe videtur: quia quod actiones in hac clauſula expreſſas, ſatis euidenter in ea declaratum eſt eos, qui talia agunt contra Patriarchas, Archiepiſcopos & incurrere cenſuram Bullæ, quæ quoad perſonas Cardinalium coincidit cum cenſura illius cap. *Fœlicis.* Et quoad perſonas Epiſcoporum cum lata in dicta Clementina *Si quis ſuadente.* Si quæ vero ſunt actiones in illis decretis, quæ hic nō numerantur, vel comprehenduntur ratione illarum non incurretur hæc cenſura, vt eſt Bullæ, ſed tantum vt eſt iuris communis. Si quis autem recte conſideret actiones ſuperius numeratas, & quæ ſtatim adiungemus inueniet nihil eſſe prohibitum in illis iuribus, quod hic non contineatur. Solum aliæ pœnæ omiſſæ ſunt, quia hæc Bulla propter cenſuras tantum promulgatur.

69. *Quæ esse debeant eſſe hæ actiones ad incurrendam huiuſmodi cenſuram.* Prædicta igitur verba nulla fere noua expoſitione indigent: nam verba, quæ ſignificant actiones, ſatis per ſe clara ſunt, & quælibet earum ex ſuo genere ſufficit ad incurrendam hanc cenſuram. Dico autem, *ex ſuo genere*, quia ſemper requiritur peccatum mortale: poſsit autem interdū eſſe veniale ex leuitate materiæ, interdum etiam poſſet eſſe nullum peccatum, ſi actio fieret in defenſionem propriam: quia tunc non eſſet actio iniurioſa. Prædicta autem verba formaliter ſumenda ſunt, quatenus ſignificant iniurioſas actiones, vt per ſe conſtat. Denique aliquando poſſet eſſe peccatum mortale, non tamē eius ſpeciei aut circunſtantię, quam hæc clauſula, & cenſura requirit, ob facti, & perſonæ ignorantiam: vt ſi quis vulneret Cardinalem noctu incedentem, vel mutato habitu ignorans illum eſſe Cardinalem, etiamſi alias peccet mortaliter, non incurret hanc cenſuram, quia formaliter, & ſecundum ſpeciem, vel circumſtantiam culpę non agit contra hanc Bullam: vnde neq; eſt contumax, vt in ſimili dicemus infra explicando canonem, *Si quis ſuadente.* Denique voces etiam illæ, quæ ſignificant perſonas, ſeu dignitates earum, in quarū fauorem hæc cenſura lata eſt, ſatis ſunt notę. Solum aduertit Caietanus verbo *Excommunicatio*, capit. 12. & ſequitur eum Nauarrus, Epiſcopum huiuſmodi decretis intelligendum eſſe, qui conſecratus eſt non, electum etiam confirmatum, & poſſeſsionem adeptum: quia hic non eſt ſimpliciter Epiſcopus, ſed ſecundum quid: & quia ex parte, qua hæc conſtitutio pœnalis eſt, reſtringi debet: Sed obiici poteſt, quia hæc lex, licet nocentibus odioſa videatur, tamen Epiſcopis fauorabilis eſt, ex hac parte amplianda, vt in ſimili dicemus late infra, explicando canonem, *Si quis ſuadente.* Item quia Epiſcopus electus, & confirmatus iam poteſt actus Epiſcopi exercere, iuxta cap. *Ad ſi clerici*, §. *De adulteriis*, de Iudiciis. Vnde ſæpe diximus, nomine Epiſcopi venire hunc Epiſcopum. Nihilominus non ſentio recedendum à priori ſententia: quia licet hic Epiſcopus ſit vere Epiſcopus, quoad ea, quæ iuriſdictionis ſunt, adhuc tamen deeſt illi conſecratio, quam præcipue videntur hæc, & ſimilia priuilegia reſpicere. Nō enim propter iuriſdictionem, ſed propter conſerationem Clero eſt immunitas conceſſa: & ideo veriſimilius videtur hic eſſe ſermonem de Epiſcopo conſecrato.

Quid Epiſcopi nomen ſignificet in hac clauſula.

70. *Alia actio.* Præter actiones vero ſupradictas additur alia, etiam principalis, his verbis: *At eos à ſuis diœceſibus, territoriis, terris, ſeu dominiis eiicientes.* Et ex hac parte hanc cenſuram incurrunt Principes, aut gubernatores Reipublicæ, qui per huiuſmodi exilia, aut eiectiones cogunt huiuſmodi perſonas Eccleſiaſticas ad aliquid faciendum, vel omittendum, eis mandantes, vt à ſuis diœceſibus: vel territoriis exeant: vel ab illis terris, in quibus vel legationem acceperunt, vel iuriſdictionem habent, aut dominum: vel certe ab illis, in quibus nati ſunt, aut domicilium habent: nam illæ etiam propriæ dicuntur terræ ſuę. Aduerto tamen, non ſatis eſſe ad incurrendam hāc cenſuram huiuſmodi exilia comminari, donec opere compleantur, propter regulam ſæpe repetitam, quod actus debet eſſe conſummatus. Recte etiam aduertit Nauarrus, quod ſi hæ perſonæ compellantur exire è terra non ſua, vt è Curia Regis, vel aliquid ſimile, non incurritur hæc cenſura, licet alias peccetur: quod ſatis patet ex verbis clauſulæ.

ob quam eandem incurritur excommunicatio.

Denique additur extenſio, *ad mandantes rata habentes & præſtantes eis auxilium, conſilium, & fauorem.* In quibus duo tantum indigent declaratione. Vnum eſt, quid ſit in præſenti ratam habere talem actionem, ſeu iniuriam. In quo breuiter dicendum eſt, ratam habere non eſſe vtcunque conſentire, approbare, vel laudare tale factum, nam qui hęc faciunt ſine vllo influxu in talem actionem, non incurrunt hanc cenſuram. Eſt ergo illa particula explicanda iuxta duas regulas iuris 9. & 10. in 6. Prior eſt, neminem poſſe ratum habere, quod ipſius nomine non eſt geſtum: Ex qua habetur, conſenſum in præteritum factum alienum, vt alienum eſt, nō eſſe ratihabitionem. Poſterior eſt ratihabitionem retrotrahi, & mandato comparari, iuxta cap. vlt. de Sententia excommunic. in 6. Et ita in præſenti ratihabitio tunc proprie dicitur, quando eſt mandatum quoddam virtuale. Propter quod dicit Nauarrus in dicto numer. 67. quod licet illa particula fuiſſet omiſſa, prout fuit in Gregoriena Bulla, nihilominus intelligeretur contenta ſub illa particula, *Mandantes.* Atque eadē declaratio ſumitur ex Gloſſa in dicto capit. *Fœlicis*, verbo *ratum habentes.* Aduerto tamen, quod licet à principio non ſit actio facta nomine alicuius, ſi tamen habet tractum ſucceſsiuum, vt eſt detentio, vel incarceratio: & poſtea illam ratam habet, cum alias haberet poteſtatem ad irritādam illam, ſeu remedium adhibendum, idque facere teneatur, & omittat, ex tunc contrahet hanc cēſuram: quia licet non poſsit proprie ratam habere v.g. incarcerationem vt à principio factam: habet tamen ratam continuationem eius ſeu detentionem talis perſonæ: quod ſatis eſt ad incurrendam hanc cenſuram. 17.

Eiuſdem clauſulæ extenſio.

Ratum habere quid ſit in præſenti.

Aliud explicandum erat, an in his verbis contineantur omnes extenſiones, quæ per plura verba habentur in dicto cap. *Fœlicis*, & dicta Clement. 1. de pœnis. Nam præter hæc verba ibi additur: *Vel ſocius fuerit facientis, aut poſtea receptauerit, vel defenſauerit ſcienter eundem*: nā de his omnib. Nauarrus ſupra generatim ait, in verbis Bullæ includi omnia illa verba Clementinæ, & cap. *Fœlicis.* Et quidem quantum ad primam particulam, ſcilicet, *ſocium eſſe criminis*, res videtur indubitata: nam qui ſocius eſt criminis, auxilium confert, & fauorem, imo ipſe etiam facit. De ſecunda autem, & tertia particula mihi eſt dubium: nam qui poſt commiſſum crimen delinquentem receptat, non propterea mandat, aut ratū habet delictum modo ſupra explicato: neque etiam confert auxilium, vel conſilium ad tale delictum: quia auxilium eſt de præſenti, conſilium de futuro: neutrum autem eſt ad præteritum. Quod vero receptatio ſit auxilium ad ſe tuendum, vel occultandum ne à miniſtris iuſtitię capiatur, licet alioqui malum eſſe poſsit: non tamē eſt in hac Bulla ſpecialiter prohibitum ſub tali cenſura. Sicut etiam non eſt prohibitum dare conſilium ad fugiendum, vel euadendum 72.

tuadendum manibus inſequentium. Nam expreſſe in dicta Bulla dicitur, *Ad ea*, ſcilicet quæ ibi narrata fuerant: dare ergo auxilium vel conſilium ad actionem longe diuerſam, & ibi non contentam, nihil ad hanc clauſulam refert. Et eadem ratione, licet receptare ſit etiam præbere fauorem, non tamen ad cõmittenda delicta ibi prohibita, ſed ad vitãdum fortaſſe ſupplicium eorum. Eadem dubitatio eſt de altera particula, *ſcienter defenſauerit*, nam ſi hæc defenſio eſt poſt commiſſum delictum, vt ſupponitur, & in dicto cap. *Felicis* explicatur per illam particulam *poſtea*, talis defenſio: nec eſt auxilium, nec fauor ad ea, quæ ibi prohibentur. Quæ ratio conuincere mihi videtur, quando delictum omnino iam præteriit & ſolum agitur de ſupplicio delinquentis. At vero ſi delictum adhuc pendet in futurum, quia habet cõtinuationem aliquam, vel vt aiunt, tractum ſucceſsiuum, vt eſt detentio, vel incarceratio: vel quia agitur de reparãdo damno facto v. g. per ſpoliationem bonorum tunc receptare, & defenſare, eſſet auxilium, & fauorem præbere ad continuationem delicti vel damni illati: & ita omnes illæ particulę comprehenderentur ſub his particulis Bullæ.

Duodecima excommunicatio contra percutientes aut ſpoliantes eos, qui in Romana curia cauſas agunt occaſione earundem cauſarum.

73. DVodecima cenſura fertur in eos, *qui occaſione cauſarum, vel negotiorum occidunt, ſeu quoquo modo percutiunt, aut bonis ſpoliant per ſe, vel per alios*, ſequentes perſonas ſcilicet, *omnes Eccleſiaſticos vel ſeculares ad Romanam Curiam ſuper eorum cauſis, & negotiis recurrentes, ac illa in eadem Curia proſequentes, aut procurantes, negotiorumque geſtores, Aduocatos, Procuratores, & agentes, ſeu etiam auditores, vel Iudices ſuper dictis cauſis, vel negotiis deputatos.* In qua clauſula ſatis claræ ſunt actiones, quæ prohibentur, & puniuntur: & perſonæ circa quas tales actiones debent exerceri, quæ ibi fuſe nominantur. Perſonæ vero, à quibus poſſunt illæ actiones fieri, non nominãtur: quia quoad eas vniuerſalis eſt conſtitutio, & cum illa amplificatione, *per ſe, vel per alios*. Vnde ſolum aduertendum hic non puniri illas actiones quacunq; ratione fiant contra has perſonas, ſed ſolum, *ſi fiant occaſione cauſarum, aut negotiorum huiuſmodi*, vt expreſſe ibi dicitur. Itaque non tam hic intẽditur fauor perſonarum, vt ſic dicam, quam cenſuram, ne illarum curſus, aut expeditio vel executio, aut literarũ impetratio, aut alia huiuſmodi impediatur: quod fieret, ſi perſonæ per quas hæc ſunt tractanda, vel expedienda ea ratione prædictis iniuriis afficerentur. Aduertit etiam Nauarrus numero 68. ad incurrendam hãc cenſuram non eſſe neceſſarium, vt prædictæ actiones, ſeu impedimẽta fiant authoritate iudiciaria laica, ſed ſufficere vt fiant priuata, vel Eccleſiaſtica: citatque Caietanum contra ſentientem, non deſignat tamen locum. Neque ego inuenio: nam in verbo *Excommunicatio*, capit. 15. vbi hanc clauſulam exponit, id non docet. Imo ait, hanc cenſuram quoad perſonas offendentes eſſe vniuerſalem. Vnde id, quod Nauarrus notat, adeo eſt clarum, vt nemini, credo, poſſet in dubium venire: quia verba Bullæ ſunt vniuerſalia, neque vllam mentionem faciunt laicæ poteſtatis: nec vlla probabilis ratio excogitari, poteſt ad illam limitationem adiungendam. Quin potius in poſtremis verbis huius clauſulæ additur extenſio ad omnes perſonas, quæ quouis modo cooperantur, vel concurrunt ad prædictas actiones, his verbis: *Qui per ſe, vel alios directe, vel indirecte delicta huiuſmodi committere, exequi, vel procurare, aut in eiſdem auxilium, conſilium, vel fauorem præſtare non verentur, cuiuſcunque præeminentiæ, & dignitatis fuerint.* Quæ & per ſeſe & ex dictis ſatis clara ſunt.

Decima tertia excommunicatio contra appellantes ad laicam poteſtatem in cauſis Eccleſiaſticis ad impediendam executionem literarum Apoſtolicarum.

DEcima tertia cenſura fertur in omnes, *qui prætextu friuolæ appellationis à grauamine, vel futura* 74.
executione literarum Apoſtolicarum ad Curias ſeculares, & laicam poteſtatem recurrunt in cauſis Eccleſiaſticis ad impediendam executionem aliquarum literarum Apoſtolicarum quouis modo à prædicta ſede emanantium. Hæc eſt enim ſumma illius clauſulę, quæ in capit. *Quoniam*, de Immunit. Eccleſiaſt. in 6. hic vero pluribus verbis proponitur, & amplificatur tam ex parte perſonarum ſic offendentium Sedem Apoſtolicam, quam ex parte literarum, quarum occaſione fit offenſio: & etiam ex parte actionum, ſeu modorum, quibus talis offenſio fieri poteſt. Nam ex parte perſonarum dicitur *tam Eccleſiaſticas, quam ſeculares cuiuſcunque dignitatis.* Et ita eſt vniuerſalis illa cenſura ex parte vero literarum dicitur: *Et iam in forma Breuis tam gratiam, quam iuſtitiam concernentium: nec non citationum, inhibitionum, ſequeſtrorum, monitoriorum proceſſuum executorialium, & aliorum decretorum à nobis, ſeu à Sede prædicta, ſeu legatis, Nunciis, Præſidentibus Palatij noſtri, & Cameræ Apoſtolicæ Auditoribus, Commiſſariis, aliiſque Iudicibus, & delegatis Apoſtolicis emanatorum, & quæ pro tempore emanauerint.* Quoad actiones vero, ſeu modos delinquendi dicitur: *Ad laicam poteſtatem recurrunt, & ab ea inſtante etiam Fiſci procuratore, vel Aduocato, appellationes huiuſmodi admitti ac literas, citationes, inhibitiones, ſequeſtra monitoria, & alia prædicta capi, & retineri faciunt: quiue illa ſimpliciter, vel ſine eorum beneplacito, & conſenſu, vel examine executioni demandari, aut ne Tabelliones, & Notarii ſuper huiuſmodi literarum, & proceſſuum executionem inſtrumenta, vel acta conficere, aut confecta parti, cuius intereſt, tradere debeant, impediunt, vel prohibent. Ac etiam partes, ſeu eorum agentes, Notarios, executoris, & ſubſecutores literarum, citationum, monitoriorum, & aliorum prædictorum capiunt, percutiunt, vulnerant, carcerant, detinent ex ciuitatibus, locis, & regnis eiiciunt, bonis ſpoliant, petere faciunt, concutiunt, & comminantur per ſe, vel alium, ſeu alios publice, vel occulte: quiue alias quibuſcunque perſonis in genere, vel in ſpecie, ne pro quibuſcunque eorum negotiis proſequendis: ſeu gratiis, vel literis impetrandis ad Curiam Romanam accedens, aut recurſum habeant, ſeu gratias ipſas, vel literas à dicta ſede impetrent, ſeu impetratis vtantur, directe, vl indirecte prohibere, ſtatuere ſeu mandare, vel eas apud ſe, aut Notarios, ſeu Tabelliones, vel alias quomodolibet retinere præſumunt.* Materia huius cenſuræ hoc tempore latiſsima eſt, & multum agitata, præſertim in Hiſpania: & ideo melius duxi eam alibi fuſe tractandam relinquere quam ea breuitate, quam hic locus poſtulat attingere.

Decima quarta cenſura contra eos, qui cauſas ſpirituales prætextu literarum Apoſtolicarum ad ſe aduocant, vt illarum executionem impediant.

DEcima quarta cenſura non diſsimilis præce- 75.
denti fertur in eos, qui ad ſe vocant cauſas ſpirituales, prætextu literarum Apoſtolicarum, & ita impe-

ita impediũt executionem aliarum literarum, quibus parendum eſſet. Clauſula autem huius cenſuræ prolixa eſt, nec poteſt melius exponi, quam eam ad literam referendo. Excommunicat ergo *omnes, & ſingulos, qui per ſe vel alios auctoritate propria & de facto, quarumcunque exceptionum vel aliarum gratiarum, & literarum Apoſtolicarum prætextu, beneficiales, & decimarum, ac alias cauſas ſpirituales, & ſpiritualibus annexas, ab auditoribus, & commiſſariis noſtris aliiſque iudicibus Eccleſiaſticis auocant, illorumve curſum & audientiam, ac perſonas, Capitula, Conuentus, Collegia, cauſas ipſas proſequi volentes impediunt, ac ſe de illarum cognitione tanquam iudices interponunt.* In quibus verbis illud ſolum aduertendum eſt, hic ſolum excommunicari eos qui auctoritate iudiciaria hoc faciunt, & prætextu literarum Apoſtolicarum. Vtrumque enim ſub particula copulatiua proponitur. Vnde hæc clauſula vel ſupponit tales literas, vel gratias Apoſtolicas nullas eſſe, ſed falſo confingi, aut certe eas reuocat quæcunque illi fuerint. Et eodem tenore additur: *Quiue partes actrices, quæ illas* (ſcilicet cauſas) *committi fecerunt, & faciunt ad reuocandum, & reuocari faciendum citationes, vel inhibitiones, aut alias literas in eis decretas, & ad faciendum, vel conſentiendum eos contra quos tales inhibitiones emanarunt à cenſuris, & pœnis in illis contentis abſolui per ſtatutum, vel alias compellunt, vel executionem literarum Apoſtolicarum, ſeu executorialium proceſſuum, & decretorum prædictorum quomodolibet impediunt, vel ſuum fauorem, conſilium, aut aſſenſum præſtant, etiam prætextu violentiæ prohibendæ, vel aliarum prætenſionum, ſeu etiam donec ipſi ad nos informandos, vt dicunt ſupplicauerint, aut ſupplicati fuerint, niſi ſupplicationes huiuſmodi coram nobis, & Sede Apoſtolica legitime perſequantur, etiamſi talia committentes fuerint Præſidentes Cancellariarum, Conſiliorum, Parlamentorum, Cancellarij, Vice cancellarij, Conſiliarij, Ordinarii, & Extraordinarij quorumcunque principum ſecularium, etiamſi Imperialis Regali, Ducali, vel alia quacunque præfulgeant dignitate, aut Archiepiſcopi, Epiſcopi, Abbates, Commendatarij, aut Vicarij fuerint.*

76. In quibus verbis præſertim notanda ſunt illa: *Etiam prætextu violentiæ prohibendæ*: hic eſt enim præcipuus titulus, ſub cuius ſpecie ſolent Principes & eorum miniſtri nonnulla facere, quę videtur huic diſpoſitioni contraria. Quod putant ſibi eſſe licitum, quia fit ad impediendum, ne aliquis ſine iuſta cauſa, & abſque vera Summi Pontificis informatione à ſuo beneficio deturbetur, aut aliam ſimilem iniuriam grauem patiatur, quam aut vix, aut nullo modo poſsit reparare; *Quod* (inquit Nauarrus) *vt vbique fere in illis regnis*, ſcilicet Hiſpaniæ, & Galliæ, *ſeruatur, ita multi iure munire conantur: an vero ſatis muniant, nec ne, S.D.N. definitioni remitto.* Quod & ego nunc faciendum cenſeo, ſolumque aduerto circa illa verba: *An Archiepiſcopi, &c.* ex eis conſtare verum eſſe: quod Caietanus verbo *Excommunicatio* cap. 29. circa ſimilem cenſuram notauit, ſcilicet, nõ ſolum ligare laicas perſonas, quamuis contra eas videatur pręcipue lata, ſed etiam Eccleſiaſticas: quæ ſimilia pręſumunt alia authoritate, quam Eccleſiaſtica: ſæpe enim perſonæ Eccleſiaſticæ in Curiis Principum ſecularium huiuſmodi muneribus funguntur, quibus ſi male vtantur, contra libertatem Eccleſiaſticam, & contra tenorem huius Bullæ eius cenſuras incurrunt. Quod non tantum pro hac clauſula, ſed etiam pro pręcedente, & pro ſequentibus dictum intelligatur.

Decima quinta cenſura contrahentes ad tribunal ſæculare perſonas Eccleſiaſticas, aut ſtatuta facientes, ex quibus libertati Eccleſiaſticæ derogetur.

77. Decima quinta cenſura fere annexa præcedenti fertur in eos, qui ex prætenſo aliquo officio exnumeratis in fine præcedentis clauſulę, ſcilicet Præſidentiæ, Cancellariæ, & cæ. ſeu quod idem eſt, *ex eorum*, id eſt Principum ſecularium, *prætenſo officio, vel ad inſtantiam partis, aut aliorum quorumque perſonas Eccleſiaſticas, Capitula, Conuentus, collegia Eccleſiarum quarumcunque coram ſe, ad ſuum tribunal audientiam cancellariam, Conſilium, vel Parlamentum præter iuris canonici diſpoſitionem, trahunt, vel trahi faciunt, aut procurant, directe vel indirecte quouis quæſito colore, nec non qui ſtatuta, ordinationes, conſtitutiones, praeminentias, ſeu quæuis alia decreta in genere, vel in ſpecie ex quauis cauſa, & quouis quæſito colore, atque etiam prætextu cuiuſuis conſuetudinis, aut priuilegii, aut alias quomodolibet fecerint ordinauerint, vel publicauerint, vel factis, & ordinatis vſi fuerint, vnde libertas Eccleſiaſtica tollitur, ſeu in aliquo læditur vel deprimitur, aut alias, quouis modo reſtringitur, ſeu noſtris: & dictæ ſedis, aut quarumcunque Eccleſiarum iuribus, quomodolibet directe aut indirecte, tacite vel expreſſe præiudicatur.*

78. *Prior pars huius clauſulæ exponitur.* In qua clauſula duę partes ſunt diſtinguendæ, Prior eſt contra offendentes pęrſonas vel communitates Eccleſiaſticas, non quouis genere offenſionis, ſed per abuſum officii, ſeu iuriſdictionis temporalis eas trahendo ad temporalia tribunalia. Circa quam partem ſolum eſt aduertendum, hanc cenſuram ſolum comprehendere eos, qui iudiciaria auctoritate laica hoc modo abutuntur in perſonas Eccleſiaſticas, hanc enim vim habent illa verba, *ex eorum prætenſo officio.* Sunt tamen attente conſideranda, & ponderanda verba illa, *Directe, vel indirecte:* ſæpe enim huiuſmodi iudices vocant perſonas Eccleſiaſticas non quidem ad ſuum tribunal, nec formaliter, ac directe vtendo officio, ſeu iuriſdictione iudicum, indirecte tamen videri poſſunt eos trahere ad ſuum tribunal, & tanquam iudices, nam moraliter loquendo inuiti coguntur comparere, nec venirent vocati, niſi perſonæ a quibus vocantur, talia munera obirent. Et coguntur coram eis reddere rationem ſuarum actionum, quæ ad iudices laicos nõ pertinent, & indirecte illos puniunt, dum eos in tali loco vel ciuitate inuitos detinent, magnaſque expenſas facere cogunt: quæ omnia videntur comprehendi ſub illa particula *indirecte*, Et illa: *quouis quæſito colore* Nihilominus tamẽ, quia huiuſmodi actiones externæ non ſunt ex ſe determinatæ ad hoc genus tractionis moraliter violentæ, nec tendunt per ſe ad comparendum in iudicio: quod nomen tribunalis in rigore ſignificat non poſſumus eas damnare, vt per ſe malas, & ſemper contrarias huic diſpoſitioni, ſed iuxta intentionem operantis, & iuxta occaſionem & modum vocandi in foro præſertim conſcientiæ diſcernendum eſt, an talis actio ſit ſaltem indirecte hic prohibita, vel potius ſecundum canones ſit permiſſa. Attente enim illa etiam verba huic parti addita, ſunt, ſcilicet, *Præter iuris canonici diſpoſitionem*, vt ſcilicet indicaretur, non quamcunq; actionem, vocationem, ſed illam, quæ eſt contra ſacros canones, eſſe hic ſub cenſu prohibitam, vt etiam Nauarrus animaduertit.

79. *Poſterior clauſulæ pars exponitur.* Altera pars huius clauſulæ eſt contra *offendentes libertatem & iura* Eccleſiaſtica *per ſtatuta illis quouis modo contraria, & quocunque colore edita etiam titulo conſuetudinis priuilegij, &c.* Extatque ſimilis prohibitio in cap. Nouerit, de Sentent. excommun. quanquam differant in reſeruatione, & in maiori quadam declaratione, vel extenſione, Itaque etiam ibi excommunicantur auctores horum ſtatutorum: qui ſim-

plici

plici generalique voce Statuarij, vocantur: illa tamen comprehenduntur omnes, qui in hac bulla ſignificantur per omnia illa verba, *Qui ſtatuta, ordinationes, &c. fecerint, ordinauerint & publicauerint.* præterea in illo textu excommunicantur talium ſtatutorum ſcriptores, qui ſane non videntur in tota hac clauſula comprehenſi: quia illa tria verba, *fecerint ordinauerint & publicauerint*, in rigore tantum ſignificare videntur principales autores talium ſtatutorum: ſcriptores autem non dicuntur, nec ſunt auctores legum, ſed inſtrumenta quædam eorum: in hac autem clauſula nulla fit extenſio ad eos, qui faciunt vel præbent auxilium, &c. Quod ſi hoc verum eſt, tales ſcriptores excommunicati manent, non tamen excommunicatione reſeruata. Veruntamen ſatis probabile eſt, etiam illos in hac clauſula comprehendi ſub illo verbo *publicauerint*, nam, quia Scriptura eſt publicum inſtrumentum, merito dici poteſt publicare ſtatutum qui illud ſcribit. Reſponderi poteſt primum verbum, *publicare*, ibi non ſumi executiue vt ſic dicam: ſed autoritatiue, ſicut verbum facere, vel ordinare: neque enim preco v.g. qui legem promulgat, hanc cenſuram incurrit, ſed qui promulgare præcipit, & ideo proprie publicare dicetur. Quæ reſponſio poſſet acceptari: niſi in Bulla adderetur illa vox: *quomodolibet fecerint, & publicauerint*: non ergo comprehendit tantum præcipientem, ſed etiam ſubſcribentem: nam hi omnes aliquo modo publicationem efficiunt.

An ſcriptores horũ ſtatutorũ hac clauſula comprehendantur

80. Præterea excommunicantur in dicto textu omnes *qui de cætero dicta ſtatuta ſeruari fecerint.* Quæ verba in virtute videntur eadem cum illis verbis Bullæ *Et qui factis vel ordinatis vſi fuerint*: nam proprius vſus legis eſt obſeruātia eius: ille ergo ſtatuto vtitur, qui illud ſeruat, vel ſeruari facit. Adduntur vero in illo textu hæc verba, *Niſi ea cum de Capitularibus ſuis infra duos menſes poſt huiuſmodi publicationem ſententiæ fecerint amoueri.* Quæ ſolum potuerunt habere locum in ſtatutis huiuſmodi, ante conditum, & promulgatum illud decretum editis: nam in iis quæ poſtea facta ſunt, præſertim poſt duos menſes ab illius decreti promulgatione iam nō habet locum illius tēporis determinatio, ſeu potius dilatio; nam ſemper quocunque tempore talia ſtatuta conſeruentur, ſeu retineantur, iam id fit poſt duos menſes à promulgatione illius decreti: & ita committitur contra illud eiuſque communic. incurritur. Hæc autem verba, aut æquiualentia non habentur in Bulla. Vnde ſi aliquis princeps, vel Reſpub. talia haberet ſtatuta eis vero non vteretur, nollet tamen eam abradere à ſuis libris ſeu Capitularibus, ſed ea conſeruare, ad memoriam non videtur incurrere in hanc cenſuram Bullæ: quia illud non eſt facere, aut ordinare talia ſtatuta, neque eis vti, vt hæc tantum ſunt: quæ prohibentur in hac Bulla.

81. Imo etiam videri poteſt propter illam ſolam omiſſionem delendi talia ſtatuta à capitularibus, nō incurri excommunicationem illius decretalis, niſi ſimul concurrat vſus ſeu obſeruantia talis ſtatuti: nam ita vtrūque proponitur in illo capite ſub particula exceptiua, vt ſimul videātur requiri ad illam excommunicationem incurrendam. Sic enim dicitur, *Qui de cætero ſeruari fecerint ſtatuta edita, niſi ea de capitularibus. &c. fecerint amoueri.* Vnde Caietanus in Summa verb. *Excommunicatio*, ca. 31. ſentit, quod ad incurrendam illam excommunicationem non ſufficit non amouere illa à capitularibus, niſi ſimul aliquis faciat ea ſeruari. Dubitat vero an ſatis ſit facere ea ſeuari, ſi alioquin eradit illa ex libris infra duos menſes, id vero clarius docuit Nauarrus c. 27. n. 119. & videtur ſane conſequenter loqui. Nam ſi ad incurrendam illam cenſuram ſufficeret facere obſeruare talia ſtatuta etiamſi à libris eradātur. nō vero è contrario, iam tunc in illo textu illa adiectio ſuperflua eſſet, quia ſi quis facit vt talia ſtatuta ſeruētur, incurrit excommunicationem, ſiue illa amoueat ſiue non: & ſimiliter ſi non facit ſeruari, non incurrit, etiamſi illa nō amoueat: nihil ergo operatur illa adiectio, ergo iuxta illam interpretationem ſi quis amoueat talia ſtatuta à capitularibus, licet faciat ea ſeruari, & vſu retineri non incurret: quia ad incurrēdum vtrumque requiritur. Quod etiam patet, quia illa particula, niſi, exceptiue intellecta, in rigore hoc ſignificat.

Nauarri ſententia.

Quia vero hoc ipſum conſequens videtur abſurdum, & contra mentem illius legis, ſcilicet, quod faciens ſeruare hæc ſtatuta, ſi illa deleat, excommunicationem hanc non incurrat, ideo exiſtimant alii particulam, *Niſi ea de capitularibus*, &c. non eſſe exceptionem prioris membri, ſed nouum membrum illius cenſuræ, & ſupplendam eſſe particulam copulatiuam, &, quæ ibi deeſt, & obſcuritatem facit. Ita vt ſenſus ſit, *Excommunicamus eos, ſi talia ſtatuta ſeruari fecerint, & niſi ea de capitularibus amoueant.* Et ita quodlibet horum ſufficit ad illam excommunicationem incurrendam. Et hanc ſententiā tenet Syluest. verbo *Excommunicatio* 9. excommunication. 1. §. num. 31. Et idem ſentit Abbas exponens illud ca. numerans varias perſonas incurrentes excommunicationem ex vi illius textus. Vbi ſimpliciter affirmat eam incurrere, qui faciūt talia ſtatuta ſeruari: nec requirit quod ea non deleat. Et videtur probabiliſsima: quid enim refert delere ex libris, ſi quis faciat, vt vſu & effectu teneantur. Item nam qui ſeruari facit ſimilem conſuetudinem, etiamſi ſcripta non ſit, incurrit hanc cenſuram; ergo qui facit ſeruari ſtatutum etiam ex ſcripto illud deleat eādem cenſuram incurret. Suppoſita autem hac parte, ratio facta ad probandum alteram, videtur etiam efficax. Et ideo in rigore hæc ſententia videtur verior. Oppoſita vero eſt mitior: quod multum facit ad probabilitatem in materia pœnali: maxime cum verba textus ſint obſcura, ideoq; in praxi prædicta ſententia probabilis eſt. 82.

Aliorum ſentent.

Addit vero Nauarr. incurrere hanc excommunicationem Conſules & Rectores ciuitatis, non ſolum faciendo ſtatuta ſeruari, ſed etiam ſi ſciant eorum obſeruantiam, & non impediant, *quia hoc inquit, expreſſe dicitur in textu.* Sed ego ibi hoc non inuenio: Vnde Caiet. d. capit. 31. oppoſitum ſentit, nimirum ſolum incurrere, qui poſitiue concurrit ad hanc obſeruationem. Qui non fundatur in eo quod illi Nauarrus tribuit, ſcilicet, quia propter ſolam omiſsionem non incurritur cenſura: nam hoc ita generatim ſumptum eſt tam aperte falſum, vt non potuerit Caietā, in eo facile decipi: ſed fundatur in hoc, quod propter omiſsionem non incurritur cenſura alicuius canonis, niſi in eo ſufficienter exprimatur, quia cenſura eſt grauiſsima, & ideo non eſt dure, ſed leniter interpretanda, in eo autem canone non ſit mentio de omittentibus, ſed ſolum de concurrentibus. Atque hoc modo ſententia Caietani ſatis probabilis eſt. 83.

Rector ciuitatis non impediens obſeruantiam huius ſtatuti non incurrit.

Vt autem textus ille melius intelligatur duæ partes ad noſtrum propoſitum ſpectantes in eo diſtinguendæ ſunt. In priori ſcilicet. verſic. *Nec non, &cæt.* videtur eſſe ſermo de ſtatutis editis vſque ad illud tempus contra Eccleſiaſticam libertatem, & in eo duo prohibentur: ſcilicet *facere vt ea ſeruentur, & non facere vt de libris publicis eradantur*, ſeu *retinere illa in Capitularibus ſuis* (id eſt in libris publicis & ad hoc deputatis) vltra duos menſes. Primum conſiſtit in actione, & quantum ad illam partem ego opinor non incurrere illam cenſuram, eum qui poſitiue nō operatur, vel cooperatur alicui ad obſeruationem talis ſtatuti: etiamſi poſsit & debeat illud impedire & non faciat propter rationem Caietani: qua, licet talis omiſsio ſit culpabilis, & indirecte participet malitiam cooperationis, tamen formaliter non eſt facere vt ſtatutum ſeruetur: & in ſtatuto pænali ſtandum 84.

ſtandum eſt proprietati & rigori verborum. Et confirmatur, quia cenſura non eſt extendenda ad conſentientes etiam culpabiliter, niſi hoc ipſum in lege exprimatur: in præſenti autem decreto hoc non exprimitur ergo hæc cenſura non extenditur ad conſentientes: ſed ille, qui tantum non prohibet, cum poſsit, & debeat ad ſummum ſe habet vt conſentiens. At vero ſecundum, quod in ea parte prohibetur, ex ſe magis conſiſtit in omiſsione: excommunicantur enim, *qui poſt duos menſes non fecerint amouere &c.* vnde præceptum illud proprie eſt affirmatiuum *vt faciant amoueri*: cui præcepto proprie & per ſe opponitur omiſsio, quæ maxime illi attribuenda eſt, ad quē ex officio ſpectat alia ſtatuta conſeruare vel delere, & non facit cum poſsit. Quapropter, ſi vera eſt ſecunda ſententia ſupra relata, quod ad incurrendam illam cenſuram ſufficit quælibet pars illius diſiunctionis, per ſolam hanc omiſsionem poterit illa cenſura incurri. Iuxta priorem vero ſententiam, quam diximus etiam eſſe probabilem, non ſufficiet hæc omiſsio, niſi cum illa ſimul prior commiſsio concurrat. Tota vero hæc pars, quantum ex illo textu colligitur, procedit de ſtatutis edictis vſque ad illud tempus, vt patet ex illis verbis, *Qui de cætero ſeruari fecerint ſtatuta edita, & conſuetudines introductas, &c.* Item ex illis, *Niſi ea de capitularibus ſuis infra duos menſes poſt publicationem huius ſententiæ fecerint amoueri.* Quæ non poſſunt habere locum niſi in iis, quæ antea edita & conſtituta fuerint. Denique quia de poſteriori tempore poſtea ſtatuitur. Atque ita illa prior pars non admodum poteſt ad vſum deſeruire.

85. In poſteriori ergo parte prohibentur ſimilia ſtatuta in futurum, & excommunicantur varia genera perſonarum. Inter quas aliquæ ſunt, quæ propter ſolam omiſsionem non incurrunt hanc cenſuram abſque vlla dubitatione, aliæ vero ſunt de quibus poteſt eſſe dubium. In priori ordine in primis ſunt. *Scriptores talium ſtatutorum*, nam hoc manifeſte requirit actionem: vnde qui nō ſcribit, licet poſsit, & debeat impedire ne alius ſcribat, & non faciat, non incurret illam, ſaltem vt ſcriptor, quidquid ſit de alio titulo, de quo ſtatim. Idem cenſeo de illis perſonis, quæ ibi vocantur *Statutarii*, id eſt conditores ſtatutorum: nam hi etiam non ſunt tales, niſi poſitiue concurrant. Idem de Iudicibus. vel Tabellionibus, *qui ſecundum ea ſtatuta præſcripſerint iudicare, vel in publicam formam ſcribere iudicata.* Nam vtrumque horum requirit poſitiuam actionem: vt ex terminis conſtat. Neque in his omnibus aliquid additur de conſentientibus aut dantibus fauorem, vel aliquid ſimile. Præter hæc vero adduntur hæc verba, *Nec non* (ſcilicet excommunicamus) *Poteſtates, Conſules, Rectores, & Conſiliarios locorum vbi de cætero huiuſmodi ſtatuta & conſuetudines editæ fuerint, vel reſeruatæ.* In quibus nulla actio, vel omiſsio in his quatuor generibus perſonarum declaratur, ob quam excommunicentur, ſed ſufficere indicatur, quod in eorum locis talia introducantur. Nihilominus tamē certum eſt, quod Caietanus addidit, huiuſmodi perſonas non incurrere hanc cenſuram niſi aliquam grauem culpam committāt in huiuſmodi editione ſtatuti, vel conſuetudinis, quia excommunicatio non incurritur niſi propter propriā culpam perſonalem. An vero oporteat eos portare committendo, vel ſufficiat omittendo, in textu non explicatur: nec Caietanus expreſſe affirmat requiri cōmiſsionem Et quoad hanc partem probabilior mihi videtur opinio Nauarri, quod omiſsio ſufficiat: tum quia lex non diſtinguit: nec ergo nos ſine ſufficienti cauſa diſtinguere debemus: tum etiam, quia ideo lex illa nō deſignauit certam actionem, ſed ſufficere exiſtimauit talem introductionem in tali loco, quia ſupponit, moraliter loquendo, hoc prouenire ex culpa & negligentia eorum, qui gubernant: quod maxime patet in conſuetudine, quæ Superioribus tribuitur, quando ipſi vident, & permittunt: ergo quoad hanc partem huiuſmodi modus negligentiæ ſufficiet in his perſonis: vt hanc cenſuram incurrant.

Extenditur præterea in dicto textu illa excommunicatio, ad eos qui ſeruare faciunt conſuetudines introductas contra Eccleſiæ libertatem. Quæ perſonæ non videntur in hac Bulla comprehenſæ: quia aliud eſt ſeruare conſuetudinem, ſeu facere illam ſeruare: aliud vero prætextu illius legem aliquam, vel ſtatutum condere: in hac autem Bulla excommunicantur qui prætextu conſuetudinis condunt ſtatuta contraria Eccleſiaſticæ libertati, non vero qui talem conſuetudinē abſq; lege latam ſeruare faciunt: quod in prædicto textu prohibetur, & ideo qui in hoc pręciſe delinquunt, in excommunicationem quidem in illo capite latam incidunt, non tamen videntur in propriam & reſeruatam cenſuram Bullæ Cœnæ incurrere. Niſi quis dicat, ſatis cēſeri moraliter legem ſtatuere, aut certe lege vti, qui conſuetudinem tanquam habentem vim legis ſeruare facit: ex hoc capite incurrere in Bullam Cœnę, non tanquam conditorem legis, ſed tanquam illa vtentē. Quod eſt probabiliter conſideratum, tamen ad ampliandam pœnam rigoroſum eſt: quia conſuetudo in ſermonis proprietate non eſt ſtatutum, aut lex: & ideo in praxi ſatis probabilis, & ſecura videtur prior ſententia. 86. *Alia extenſio excom. ad c. Nouerit.*

87. Tandem in eodem capite excommunicantur in particulari, quædam perſonæ, ſcilicet, *Poteſtates Conſules, Rectores, & Conſiliarii locorum, vbi hæc ſtatuta, vel conſuetudines editæ fuerint, vel ſeruatæ, & qui ſecundum eas iudicare præſumpſerint, vel in publicam formam ſcribere ſic iudicata.* Vbi aduertendum eſt, hanc extenſionem factam videri propterea ſtatuta, quæ fiunt ab aliqua Republica, vel communitate, nam quia communitas excommunicari non poteſt, ideo fertur talis excommunicatio in capita, ſeu principalia membra talia communitatis, quę ad talia ſtatuta edenda, vel ad eorum vſum concurrunt. Atque hoc modo eſt talis cēſura intelligenda, vt recte Caietanus verbo *Excommunicatio*, capitulo trigeſimo primo annotauit. Nam ſi contingat aliquem eſſe conſulem eius ciuitatis, vbi ſtatutum editur, aut ſeruatur: ipſum autem nullo modo concurrere ad talis ſtatuti editionem, vel obſeruationem, nō propterea incurret ipſe cenſuram: quod communitas, cuius ipſe eſt principale membrum, in eo deliquit: quia excommunicatio non incurritur propter peccatum communitatis, ſed propter proprium: ideo enim non fertur in communitatem, ſed in ſingulas perſonas. Ergo perſonæ ibi nominatæ tunc incurrent quando in eo facto deliquerint, non vero alias, vt in ſimili annotauit Nauarrus capitulo vigeſimo ſeptimo, num. centeſimo & decimo quinto, ex Angelo, Syluestro, Tabiena, & Panormitano in c. *Aduerſus*, de immunit. Eccleſ. *Alia eiuſdem ex cap. extenſio.*

88. Dubitari vero non immerito poteſt, an tales perſonæ incidant in hanc cenſuram, vt eſt Bullę Cœnæ, Et eſt ratio dubii, quia in ea tantum fertur cenſura contra facientes, ordinantes & publicantes hæc ſtatuta: quando vero communitas id facit non incurrit, quia non eſt capax huius cenſuræ excommunicationis: ſingulæ autem perſonæ non poſſunt vere dici facere ſtatutum, aut legem: & ad illas nō eſt facta in Bulla ſpecialis extenſio: nec per nomina dignitatum, aut officiorum, vt in prædicto capite, nec per nomina actionum, quæ ad ſingulas perſonas pertineant, vt ſunt concurrere, conſulere, & cætera. Ergo non incurrunt in hanc cenſuram Bullæ. Reſpondetur, in primis iudices, & publicos notarios & ſimiles ſine dubio comprehendi, tanquam vtentes huiuſmodi ſtatutis, quæ actio in Bulla exprimitur, & ad ſingulares perſonas pertinet. Deinde, quamuis *An extenſio hæc in bulla Cænæ comprehendatur.*

quamuis ratio facta probabilis ſit, nihilomin⁹ probabilius videtur, etiam quando tale ſtatutum ab aliqua communitate editur, in hanc cenſuram incurrere ſingulas perſonas, quæ ſunt membra ipſius communitatis, & per ſua ſuffragia, vel alio ſimili modo ad talia ſtatuta condenda concurrunt: nam, licet ſingularis perſona per ſe non faciat legem totaliter, vt ſic dicam: partialiter tamen facit, & hoc eſt aliquo modo facere. Et ideo ſufficit ad incurrendam cenſuram: nam in Bulla dicitur, *Quomodo libet fecerint, ordinauerint, & cætera.* Quare ſub his verbis, adiunctis illis, *Et qui eis vſi fuerint*, comprehendi intelligo omnia illa, quæ expreſsius in dicto capite numerantur.

89. *Libertas Eccleſiaſtica quid ſit.* Præter hæc ad perfectam huius clauſulæ expoſitionem duo ſunt addenda. Vnum eſt, quid ſit libertas Eccleſiaſtica, contra quam debet eſſe ſtatutum, vt hæc cenſura incurratur: Quæ res latiſsima eſt, & apud Canoniſtas pertinēs ad titulos de immunitate Eccleſiarum, & apud Theologos ad materiam de ordine, & priuilegiis clericorum, quam in ſpeciali tomo de Religione, ſi Deus conceſſerit, breui nos daturos ſperamus. Et ideo breuiter pro huius loci opportunitate duo requiri dicimus ad hāc libertatem Eccleſiaſticā: vnum, vt ſit immunitas, ſeu priuilegium, exemptio, aut quouis alio nomine vocetur propriæ Eccleſię quatenus ex perſonis Eccleſiaſticis conſtat, & loca, aut res ſpecialiter ad eos pertinentes cōtinet. Aliud, vt hoc pertineat ad communem immunitatem Eccleſiæ vt ſic, non ad ſpecialia priuilegia particularium Eccleſiarum, vel perſonarum Eccleſiaſticarum. Eſt enim aduertendum: quod, licet hæc libertas denominetur Eccleſiaſtica ex ſubiecto, cui ineſt, ſcilicet Eccleſiæ: non tamen in eſt (vt ita dicam) adæquate toti Eccleſiæ ſecundum ſe totam, ſed ſecundum aliquam principaliorem partem eius, quæ eſt ſpiritualis Hierarchia, ſeu clerus.

90. Vnde non eſt hęc illa libertas Eccleſiaſtica, quam poteſt dici habere Eccleſia tota, ſi cōparetur ad infidelium ſectas, ſeu cōgregationes, quatenus eſt excellentior illis, & quodam modo eis dominari poteſt ſaltem indirecte, ſi ad ſpiritualem finem neceſſe ſit: non poteſt autem eis eſſe ſubiecta. Dico autem non eſſe hic ſermonem de hac libertate, quia nunquam poteſt accidere, vt per ſtatuta facta à fidelib⁹ (contra quos hæc Bulla fertur) hæc libertas Eccleſię minuatur: eſt ergo ſermo de libertate, quā ipſamet Eccleſia inter ſe ipſam habet in principaliori parte ſua, quæ ſpiritualis eſt, cooperatione alterius, quæ eſt temporalis. Conſiſtit autem hæc præcipue in excellentia poteſtatis, tum ad ordinem, tum etiam ad iuriſdictionem pertinentis: & conſequenter in omnibus exēptionibus, & priuilegiis, quibus Eccleſia ſecundum hanc præcipuam partem ſuam libera eſt à ſubiectione vel coactione temporalis poteſtatis, ſiue habeat hanc libertatem ex diuino iure, ſiue ex humano quocunque. Atque hoc ſenſu loquuntur iura, quoties de Eccleſiaſtica libertate ſermonem habent, vt maxime videre licet in Concil. Trident. ſeſſ. 25. cap. 20. de Reformatione: & cap. vltimo de Rebus Eccleſiæ non alienandis, & capit. primo de Immunitate Eccleſiaſticis in ſexto. Et ideo etiam dixi hanc libertatem pertinere ad Eccleſiam vt ſic, in excellentiori gradu, ſeu ordine ſuo, nam priuilegia particularia huius vel illius Eccleſiæ religionis, aut perſonæ, directe non pertinent ad immunitatem Eccleſiæ: & ideo qui aliquid contra illa ſtatueret non incurreret hanc cēſuram, vt ſumitur ex doctrina Innoc. in cap. *Nauerit* de ſentent. excommunication. numero tertio, cōmuniter recepta, vt videre licet in Socino, Alexand. & Anchar. qui ibi in additione citantur & Cardi. Zabarell. in capit *Perpendimus*, de Sent. excomm. Sylueſt. verbo *Immunit.* 2. num. 1. Caietan. verb. *Eccommunicatio*, cap. 31. Ratio eſt, quia conditor talis ſtatuti nō violaret Eccleſiaſticam libertatem, ſed particularis perſonæ, & religionis priuilegium, quod hac cenſura non punitur. Dixi autem *directe*, quia indirectè, & conſecutione quadam poſſet hoc cedere in iniuriam Eccleſiaſticę libertatis. Nam ſi particularis exemptio huius perſonæ, vel Eccleſię lęderetur in iniuriam concedentis, quaſi non potuerit illam concedere, iam illud redundaret in offenſionem Eccleſiaſticę libertatis, quia talis poteſtas ad illam pertinet, vt ex eiſdem auctoribus conſtat.

Aliud explicandum erat, quando ſtatutum aliquod cenſendum ſit contra libertatem Eccleſiaſticam, vt de hoc ait Caietanus tunc ſtatutum eſſe huiuſmodi, quando per ſe, & ex intentione attingit libertatem Eccleſiaſticam, eamque lædit. Recte autem declarat, hoc intelligendum eſſe non de intentione ferentis ſtatutum, ſed de intentione ipſius operis (vt ſic dicam) ſeu ex virtute, & directa materia ipſius ſtatuti. Nam ſi hęc talis ſit vt per ſe non reſpiciat res Eccleſiaſticas, neque harum exemptionem diminuat, licet ipſe legiſlator directe intendat detrimentum aliquod, quod accidens poteſt inde reſultare in Eccleſiaſticas perſonas, & peccet, non tamen aget contra hanc prohibitionem, & cenſuram: quia ſtatutum ipſum ex ſe non eſt contra libertatē Eccleſiæ, & ea quæ ſunt per accidens, non conſiderantur. Et è conuerſo, ſi ſtatutum ipſum ſit per ſe repugnans libertati Eccleſiæ, quamuis ſtatutarius ſpeciali intentione non intendat libertatem Eccleſiaſticam minuere, ſed aliquod temporale commodum ſuum, nihilominus in hanc cenſuram incurreret: quia opere ipſo voluntarie agit cōtra hanc prohibitionem. Quæ doctrina ita in genere ſumpta, optima eſt, & moralibus exemplis recte ab eiuſdem auctore explicatur. 91. *Statutum quando ſit cōtra libertatem eccl.*

Solum aduerto, non eſſe difficile iudicare, quando ſtatutum per ſe, & directe ſit contra Eccleſiaſticam libertatem: nam id ex materia ipſius ſtatuti facile percipi poteſt. Nam dupliciter poteſt id contingere, primo ſi materia ipſa ſit contraria iuri Eccleſiaſtico, vt verbi gratia, ſi ſtatutum ſit quod decimę non ſoluantur, aut aliquid ſimile. Secūdo ſi lex ipſa quaſi in actu exercito repugnet libertati Eccleſiaſticæ, nimirum, quia licet materia eius non ſit directe illi contraria, poſſetque ab Eccleſiaſtico prælato iuſte ſuis ſubditis imponi, tamen quod imponatur à ſeculari poteſtate, & contra libertatem Eccleſiaſticam: vt quod ſacerdotes tali veſtitū vtantur, vel aliquid ſimile, vt videre licet in c. *Grauamen*, de Sent. excommun. 92.

At vero, quando ſtatutum non eſt ita per ſe, & directe contra libertatem Eccleſiaſticam: ex accidente tamen, & cōſecutione quadam videtur illam lædere, tunc ait Caietanus, non eſſe talem legem contra hanc prohibitionem. Sed cum duplici moderatione hoc intelligendum eſt. Prima, quod tale ſtatutum non ſolum non verſetur directe circa ſpiritualia, verum etiam nec circa, ſpiritualibus annexa: nā hoc etiam eſſet contra Eccleſiaſticam libertatem, vt expreſſe dicitur in capitulo vltimo de Rebus Eccleſiæ non alienandis, & recte tractat Panormitanus in prima parte Conſil. conſilio vigeſimo ſexto. Secunda vt illud detrimentum, quod per accidens ſequi dicitur, nō ſit ita coniunctum, vt moraliter exiſtimari poſsit ſequi per ſe. Exemplum ſumi poteſt ex capitulo vltimo de Immunitate Eccleſiaſtica in ſexto, vbi excommunicantur temporales domini, qui ſuis ſubditis prohibent, ne clericis conſueta obſequia exhibeant, id eſt, ne eis quicquam vendant, aut panem coquant, & ſimilia, *Cum talia*, inquit, *in derogationem libertatis Eccleſiaſticæ præſumantur.* Quod verbum, *præſumantur*. Caietanus in dicto capit. trigeſimo primo, & trigeſimo ſeptimo, & Nauarrus numer. 120. intelligunt cum proprietate, id eſt, prohibitio- 93.

hibitiones illas non eſſe contra Eccleſiaſticam libertatem, ſed contra humanam ſocietatem, tamen ab Eccleſia præſumi fieri in iniuriam Eccleſiaſticę immunitatis. Sed quod ad rem moralem attinet: re vera ſunt materia huius excommunicationis, quia vere prohibentur in fauorem Eccleſiaſticæ libertatis. Vnde merito dici poſſunt non tantum præſumptiue, ſed etiam vere eſſe contra Eccleſiaſticam libertatem, quia ſaltem indirecte impeditur illo modo Eccleſiaſtica libertas, vel aliquid illi repugnans à perſonis Eccleſiaſticis exigitur. Dicuntur ergo præſumi eſſe contra libertatem Eccleſiaſticam, quia nō directe, vel expreſſe hoc declarant, nihilominus tamen vere ſunt in fraudem dictæ libertatis, vt in ſimili dicitur in ca. *Quanto*, de Priuileg. iuxta reg. vlt. iuris in ſexto, *Certum eſt eum in legem committere, qui legis verba complectens, contra legis nititur voluntatem.* Sic etiam dixit Bartho. in leg. 1. §. 2. ff. Quarum rerum actio non detur, numero tertio illud eſſe contra libertatem alicuius per quod efficitur timidior: & id, eo ſtatuta illa per quę efficiūtur clerici timidiores, eſſe contra Eccleſiaſticam libertatem, etiamſi immediate & directe non videantur contraria priuilegiis Eccleſiaſticis, ſed iuri communi omnibus ciuibus, de qua re particularia exempla videri poſſunt in Caiet. & Nauarr. ſupra & in eodem Nauarr. conſil. 2. de immunit. Eccleſ.

Decima ſexta cenſura contra impedientes prælatos Eccleſiaſticos ne ſua iuriſdictione vtantur.

94. DEcima ſexta cenſura fertur in eos *qui prælatos ſeu iudices Eccleſiaſticos ordinarios impediunt, quo minus ſua iuriſdictione contra quoſcunque vtantur: ſecundum quod canones, & ſacræ conſtitutiones Eccleſiaſticæ, & decreta Conciliorum Generalium, & præſertim Tridentini ſtatuunt.* Et hæc eſt prima pars huius prohibitionis, ſeu cenſuræ. Et ſimilis habetur iure communi in ca. *Quoniam.* De Immunit. Eccleſ. in ſexto, cum publico tamen diſcrimine; cui excommunicatio ibi lata reſeruata non eſt, ſicut eſt in Bulla. Item quia prohibitio illius textus, vniuerſalior eſt, nimirum in fauorem Eccleſiaſticorum iudicum non ſolum ordinariorum, ſed etiam delegatorum, vt patet ex illis verbis, *in foro Eccleſiaſtico delegato, ſeu ordinario*: In Bulla autem ſolum de ordinariis iudicibus, & prælatis mentio eſt, vt ex adductis verbis expreſſe patet. In altera vero parte huius clauſulæ nō ſolum de ordinariis, ſed etiam de delegatis mentio eſt: Et in ea excommunicantur omnes, *qui poſt ordinariorum, vel delegatorum quorumcunque ſententias & decreta, aut alias fori Eccleſiaſtici iudicium eludentes, ad Cancellarias, & alias curias ſeculares recurrunt, & ab illis prohibitiones & mandata, etiam pœnalia ordinariis, & delegatis prædictis decerni, & contra illos exequi procurant: eos quoque qui hæc decernunt, & exequuntur, ſeu dant conſilium, patrocinium & fauorem in eiſdem.* Itaque differentia inter has duas partes eſſe videtur, quod prior immediate fertur in fauorem perſonarum, id eſt, prælatorum & Eccleſiaſticorm iudicum ordinariorum, & generaliter contra omnes, qui eos impediunt in vſu iuriſdictionis ſuæ. Et inde ſpecialiter fertur pars illa de ordinariis iudicibus, quia in eis Eccleſiaſtica dignitas ſpecialiter reſidere videtur, Poſterior vero reſpicit ſpeciales actus & particularem modum eludendi Eccleſiaſticam iuriſdictionem, & ideo quoad perſonas quarum præcepta ſeu iudicia defenduntur, vniuerſalior eſt.

Decima ſeptima cenſura contra vſurpantes iuriſdictionem, aut fructus, ad perſonas Eccleſiaſticas ratione beneficiorum &c. pertinentes

DEcima ſeptima cenſura fertur etiam ad defenſionem Eccleſiaſticæ immunitatis, in eos, *qui iuriſdictiones, ſeu fructus redditus, & prouentus ad ſedem Apoſtolicam, & quaſcunque Eccleſiaſticas perſonas ratione Eccleſiarum, monaſteriorum, & aliorum beneficiorum eccleſiaſticorum pertinentes vſurpant.* In qua parte iuriſdictio latius vſurpatur, quam in præcedēte clauſula: hic enim non tantum eccleſiaſtica iuriſdictio, ſed etiam temporalis, ſi ratione Eccleſiæ ſeu beneficii Eccleſiaſtici competat, defenditur, non ſolum quia expreſſe nominatur, ſed etiam quia inter fructus vel prouentus beneficii eccleſiaſtici computari poteſt. Itaque, ſi Epiſcopus ratione Epiſcopatus ſit etiam temporalis dominus iuriſdictionem temporalem habens, qui eam vſurpauerint, in hanc cenſuram incidat. Dico autem *ratione Epiſcopatus*: quia ſi perſona Epiſcopi alias habeat dominium aut iuriſdictionē temporali titulo, illa iuriſdictio non defenditur per hanc Bullam: quę identitati, dignitati, conſulit, non perſonæ. Et idem eſt de aliis fructibus ſeu prouentibus, vt verba ipſa ſatis declarant: ibi *ratione Eccleſiarum*: & Caiet. verb. Excommunicatio, ca. 27. & Nauarrus nu. 17. annotarunt: idem Nauarrus conſil. 2. de Immunitate Eccleſ. 95.

Qui etiam addunt neceſſarium eſſe ad hanc cenſuram incurrendam, quod hi fructus Eccleſiaſtici & prouentus vſurpētur, & vt fructus & prouentus quoniam verba (ait Caietanus) formaliter ſumenda ſunt. Dicuntur autem prouentus vt prouētus vſurpari, quando vſurpatur ius ad ipſos, ſeu quando aliquis eos accipit tanquam ad ſe pertinentes. Hoc autem annotauit Caietanus, vt ab hac clauſula, & cenſura eos excluderet, qui per furtum vel rapinam huiuſmodi fructus arripiunt, nō formaliter vt prouentus ſunt, ſed vt ſunt quæcumquæ aliæ res: nam hic canon (ait Caietanus) non eſt factus contra fures ſeu latrones, ſed contra eos qui prouentus Eccleſiæ vſurpant, quia ſunt prouentus, id eſt (vt ego interpretor) quia tales prouentus, ac ſi ad ſe pertinerent, vſurpant, & non tanquam aliena bona rapiunt. Quę ponderatio ingenioſa eſt, & in rigore vera videtur: eamque ipſum verbum, *vſurpandi*, inſinuat tunc enim aliquis vſurpare dicitur prouentus, quādo veluti poteſtate dominandi, & quaſi iure proprio vtens illos præoccupat. Et contra hos, qui hac poteſtate & violentia vtuntur, videtur directe editus hic canon. Et confirmatur, nam ſi latro furetur bona Eccleſiaſticæ perſonæ, ver. gra. triticum pecunia emptum, non incurret hanc cenſuram: ergo etiamſi furetur triticum ex decimis, aut primitiis collectum illam non incurret: quia hoc valde accidentarium eſt, nec mutat moralem rationem illius actionis. Prohibetur: ergo hic non quodlibet furtum ſed vſurpatio eccleſiaſticorum prouentuum. 96. *Quid prouentuum Eccleſiaſticorum vſurpatio in hac clauſula ſignificet.*

Addit vero vlterius Caietanus neceſſarium eſſe vt tales prouentus ſint alicuius certæ perſonæ, vel communitatis quia in litera dicitur, *Ad eccleſiaſticas perſonas ratione eccleſiarum &c. pertinentes.* Vnde infert, ſi quis vſurpet prouentus alicuius Epiſcopatus ſeu Eccleſię vacantis non incurerre hanc cenſuram quia illius prouentus ad nullam certam perſonam pertinent. Sed hoc incredibile eſt: & mihi certe videtur moraliter improbabile, & inprimis infructibus pertinentibus ad Pontificem Romanum ſatis hoc explicatur in illis verbis, *Ad nos & ſedem Apoſtolicam.* Quanquam enim Sedes vacet: ſemper illi 97. *Qui prouētus incertæ perſonæ eccleſiaſticæ vſurpat, an incurrat hanc cenſuram.*

illi fructus ad Sedem Apoſtolicam pertinent. Deinde hæc prohibitio, & cenſura non eſt facta præcipuè in commodum perſonæ, ſed in defenſionem Eccleſiaſticæ immunitatis, & dignitatis: ergo, quod præcipue intenditur eſt cohibere vſurpatores eccleſiaſticorum prouentuum, ſiue illi nunc pertineant ad determinatam perſonam, ſiue non: nam hoc valde accidentariū eſt ad finem ipſius legis. Itē quia alias vſurpantes prouentus monaſterii non incurrerent hanc cenſuram: quia illi prouentus non pertinēt ad determinatam perſonam, ſed ad hanc communitatem ex quibuſcunque perſonis conſtet. Quod ſi dicatur, ſub nomine perſonarum comprehendi hoc collegium, vel hanc communitatem, ex quibuſcumque perſonis conſtet: fingamus hoc anno ex aliqua occaſione nullam perſonam hoc collegium inhabitare, nūquid propterea minus peccabit, qui illa bona vſurpauerit? Nemo, credo, id affirmabit: quia illa circunſtantia valde accidentaria eſt, nec mutat rationem prohibitionis, vel culpæ, & quia ſemper illi prouentus formaliter pertinent ad hoc monaſterium: quod, licet hoc anno non exiſtat, in ſequēte exiſtet & ad illud omnia illa bona pertinebunt. Sic ergo dicendum eſt in qualibet Eccleſia, aut beneficio vacante, quod vſurpare fructus eius, ſit contra hanc prohibitionem: nam per ſe pertinēt ad poſſeſſorem talis beneficii, qui licet fortaſſe non exiſtat, ſeu non ſit dominus beneficii, paulo poſt ſuccedet in illo: & tales fructus ſolent ad ſucceſſorem pertinere: Atque hoc in rigore ſatis eſt ad verificanda verba huius clauſulæ, ſcilicet, quod prouentus hi pertineāt ad eccleſiaſticas perſonas. Pręſertim quod ibi non dicitur, vt illæ perſonæ ſint omnino determinatæ eo tempore in quo bona vſurpantur, aut quod iam habent ius acquiſitum ad illa: ſatis ergo eſt quod illa bona ex ſe ſunt deſtinata ad eccleſiaſticas perſonas, & non niſi ſpirituali titulo ſunt obtinenda. Ac denique, etiam tunc quando Eccleſia vacat, poſſunt dici pertinere ad commēdatarium, vel œconomum, vt etiam Nauarrus notat, non quidem vt eorum dominum acquirat, ſed vt ea conſeruet & vero domino ſuo tempore reddat. Imo etiam poſſunt dici, pertinere ad Summum Pontificem, ſi non vt dominum, ſaltem vt ſupremum diſpenſatorem, qui interdum poteſt tales prouentus Eccleſiæ vacantis, vel ſuis, vel aliorum vſibus pro ratione occurrentis neceſsitatis applicare.

98. *Extenſio eiuſdē clauſulæ ad ſequeſtratores talium fructuum.* Additur denique in eadem clauſula quædam extenſio huius cenſuræ, his verbis: *Vel etiam quauis occaſione, vel cauſa ſine Romani Pontificis, vel eorum ad quos de iure pertinent, expreſſa licentia ſequeſtrant*: Quæ verba differunt à præcedētibus in actione, quæ eſt cauſa huius cenſuræ, nam *ſequeſtrare* non eſt ſibi vſurpare, ſed impedire, aut ſeparatim reponere, ne huiuſmodi fructus ad eccleſiaſticas perſonas proueniant, & proprie eſt actus iuriſdictionis, quem actio vſurpandi per ſe non requirit. Et ideo hic ſpecialiter additur illa limitatio, *ſine noſtra &c.* quia non quomodocunque prohibētur hic actus, ſed quatenus eſt vſurpatæ iuriſdictionis: quod non erit, ſi cum prædicta facultate fiat. Caiet. vero dict. c. 27. hanc cōditionem, ſeu limitationem etiam cum verbis præcedētibus coniungit. Quia verba Bullæ, quæ ab ipſo exponuntur, obſcuriora tunc erant: & quantum ad rem ſpectat, non multum refert: tamen in Bulla Clementis ſatis hoc explicatum eſt: merito, nam in priorib⁹ verbis ſuperflua eſſet illa limitatio, quia non dicetur quis vſurpare ea, quę cum facultate domini, aut ſuperioris accipit, ſicut dicetur ſequeſtare. Imo tunc verius, & iuſtius id facit, quando cum facultate iuriſdictionem habentis id facit.

Decima octaua cenſura contra imponentes, aut recipientes decimas, aut alia onera perſonis, aut bonis Eccleſiaſticis abſque Pontificis licentia.

DEcima octaua cenſura fertur ad defenſionem etiam eccleſiaſticæ immunitatis contra eos, *qui collectas, decimas, vel ſimilia onera eccleſiaſticis perſonis, & Eccleſiarum, monaſteriorum, & aliorum beneficiorum eccleſiaſticorum, bonis, eorumque fructibus, &c. abſque Romani Pontificis ſpeciali, & expreſſa licentia imponunt: aut ſic impoſita, etiam à ſponte dantibus, & concedentibus recipiunt.* Quæ verba ſatis per ſe clara ſunt, & virtute continebatur hæc prohibitio in præcedentibus: nam huiuſmodi impoſitio manifeſte contra libertatem eccleſiaſticam. Hic vero additur, tum ad maiorem declarationem, nam ſiue hæc impoſitio, & exactio fiat per modū ſtatuti, ſiue præcepti, aut per violentiam, aut quacūque alia ratione, incurritur hæc cenſura: quo modo non erat hoc in ſuperioribus clauſulis ſatis declaratum, aut etiam contentū. Neque etiam quoad illam extenſionem, quæ hic fit ad accipientes etiam ſponte ablata: dicūtur autem ſponte dari, non quia ex abſoluta, & omnino libera voluntate donandi dentur: non enim hoc prohibitum eſt vt per ſe conſtat, ſed quia ſine alia ſpeciali vi, aut coactione, præter exactionem, ſeu impoſitionē dātur. Hæc autem ipſa eſt ſufficiens vis, aut coactio: & ideo ſi hoc titulo dentur, quocumque modo dētur, hanc cenſuram incurrunt, qui accipiunt. Annotandum vero eſt ex Panormitano in c. *Non minus*, de Immunitate eccleſ. & Nauar. cap. 28. nu. 115. hoc eſſe intelligēdum de tributis, aut ex actionibus, quæ vel in bonis eccleſiaſticis, vel in perſonis etiā eccleſiaſticis directe imponuntur. Nam ſi clerici habeant bona temporalia, ratione quorum debent aliqua tributa, vel onera, non eſt prohibitum illa exigere. 99.

In reliquis autem verbis huius clauſulę fit extenſio huius cenſuræ ad dantes auxilium, conſilium &c. & omnes perſonas cuiuſcumq; dignitatis vel ordinis exiſtent, quæ latiſsime referuntur. Et innouātur decreta, & pœnæ, vel cenſuræ in huiuſmodi caſu latæ in aliis Conciliis, quæ omnia in Bulla ipſa ſatis perſpicua ſunt. Eſt autem aduertēdum ſimilem cenſuram latam eſſe in Concilio Lateranenſi ſub Alexandro Tertio, cap. 19. & haberi in cap. *Non minus*, de Immuni. eccleſ. cuius ſtatutum hęc Bulla confirmat, & auget addendo cenſuram. Et ſimiliter confirmata eſt ab Innocentio Tertio, in cap. *Aduerſus*, de Immunit. eccleſ. vbi additur excommunicatio, ſeu extenſio illius excommunicationis, ad ſucceſſorem illius, qui tale tributum impoſuit in regimine, ſeu officio: nam ſi anteceſſor non ſatisfecit Eccleſiæ, & in excommunicatione permanet donec ſatisfaciat, ſucceſſor ad ſatisfaciendum obligatur: quod ſi intra menſem non præſtiterit, in excommunicationem incidit, abſq; reſeruatione ex vi illius canonis, Quæri autem poteſt, an ex vi huius Bullæ illa etiam cenſura, quatenus ad ſucceſſorem extenditur, reſeruata ſit. Et breuiter dicendum cenſeo, ſi ſucceſſor non exequatur de nouo impoſitionem ab alio factam, exactionem continuando, ſed ſtatim eſſet ſolumque ſit in mora reſtituendi, quoad ab alio iuſte petitum, & acceptum eſt, licet excommunicationē incurrat, non tamen videri reſeruatam ex vi illius Bullæ quia in tota hac clauſula non eſt ſermo de nō reſtituendo, ſed de *imponente, exigente*, vel etiam *accipiente*, vel quouis modo ad huiuſmodi actiones *cooperante*: ſucceſſor autem, qui non ſatisfacit, non poteſt dici illas actiones exercere, aut illas cooperari: non ergo incurrit hanc cenſuram prout latam in Bulla Cœnæ. 100.

Vt autem incurrat eam vt latam in dicto capite,

Aduerſus, oportet vt culpabiliter ſit in tali mora. Nec enim, vt opinor, cogẽdus eſt talis ſucceſſor ad ſatisfaciendum, ſeu reſtituendum ex propriis bonis, cũ ipſe non deliquerit, neque aliud ex bonis Eccleſiæ vſurpauerit: Debet ergo ſatisfacere quatenus gubernator, id eſt, vel ex communibus bonis, vel faciendo, vt qui bona acceperunt, ea reſtituant, quantum ad hoc enim merito ſuccedit in onere, vt in illo textu dicitur Et ideo, ſi non poſsit intra menſem re ipſa exequi ſatisfactionem, dũmodo, quod in ſe eſt, faciat, non incurret, quia re vera non peccat. Sicut etiam Conſul, vel alius ſimilis ex gubernatoribus non incurret, ſi quantum in ipſo eſt, cõtradicat tali impoſitioni, licet fortaſſe propter plura ſuffragia imponatur, vt in ſimili annotatum eſt ſupra in clauſula 15. Hic adiungi poſſet prohibitio ſimilis facta in cap. *Quanquam*, de Cenſibus, in 6. ſed dicetur commodius infra tractando de cenſuris non reſeruatis libri 6.

Decimanona cenſura contra ſe interponentes in cauſis capitalibus contra perſonas Eccleſiaſticas.

Decimanona cenſura fertur in eadem Bulla etiam in defenſionem eccleſiaſticę libertatis con-
102. tra omnes *magiſtratus, & iudices notarios, ſcribas, executores, & ſubexecutores, quomodolibet ſe interponentes in cauſis capitalibus, ſeu criminalibus contra perſonas eccleſiaſticas, illas proceſſando, banniendo, capiendo, ſeu ſententias contra illas proferendo, vel exequendo ſine ſpeciali, ſpecifica, & expreſſa huius ſanctæ Sedis Apoſtolicæ licentia, etiamſi talia committentes fuerint conſiliarii, Senatores &c. & quocunque nomine nuncupati.* Quæ clauſula nulla indiget expoſitione, præter dicta in ſuperioribus: nam quod in illis, vel pro defenſione bonorum, aut pro cauſis ciuilibus, aut pro libertate Eccleſię in genere, vel ſpecie dictum fuerat, hic in particulari fit ad defenſionem perſonarum eccleſiaſticarum in cauſis capitalibus. Vnde eãdem habet intelligentiam.

103. Solum aduerto in Bulla Gregorii ad hanc clauſulam adiungi aliam: per quam reuocantur omnia priuilegia quibuſcunque Regibus potentatibus, aut Rebuſpublicis conceſſa, quæ huic prohibitioni cõtraria fuerint. Quæ clauſula videri poteſt omiſſa in hac Bulla, ſed non tam omiſſa eſt, quam virtualiter explicata per illa verba, *ſine ſpeciali, ſpecifica, & expreſſa huius ſanctæ Sedis Apoſtolicæ licentia*: quæ in dicta Bulla Gregorii non erant, ſed addita ſunt à Sixto V. & à S. D. N. Clemente VIII. per quæ non fuit ſublata omnino reuocatio priuilegiorum, ſed illis exiſtimo declarationem, & moderationem fuiſſe adhibitam, quod illa eſſe debeant expreſſa, & ſpecialia ſeu ſpecifica. Itaque non ſufficiunt generaliſsima verba imo nec generica, neque etiam implicita, ſed debet eſſe expreſſa, & ſpecifica: non exiſtimo tamẽ eſſe neceſſarium, vt hæc licentia ſit ſpecialis quoad perſonam, vel quoad delictum in indiuiduo, de quo cognoſcendum eſt, ſed ſufficiet, quod ſit ad cognoſcendum de tali delicto in ſpecie, etiamſi licentia ſit generalis quod perſonas eccleſiaſticas, tempora, & loca, in quibus tale crimen inuentũ fuerit. Et ideò non exiſtimo priuilegia ſub prędicta forma conceſſa etiam ante hanc Bullam eſſe reuocata Ceſſatque dubium de quibuſdam priuilegiis Gallię quod Nauarrus mouet, & indeciſum relinquit: nam plane videtur ſub illa forma conceſſa.

(:)

Vigeſima cenſura in deſtruentes, inuadentes, occupantes, &c. terras Romanæ Eccleſiæ ſubiectas.

Vigeſima cenſura fertur in eadem Bulla in ſpe- 104.
cialem defenſionem dominii temporalis ad Sedem Apoſtolicam pertinentes contra omnes qui *per ſe, vel alios directe, vel indirecte, ſub quocumque titulo, vel colore inuadere, deſtruere, occupare, aut detinere præſumpſerint in totum, vel in partem almam Vrbem, regnum Siciliæ, Inſulas Sardiniæ, & Corſicæ, &c.* vſque ad illud, *& alias ciuitates terras, vel loca vel iura ad ipſam Romanam Eccleſiam pertinentia, dictæque Romanæ Eccleſiæ mediate, vel immediate ſubiecta, nec non ſupremam iuriſdictionem in illis nobis, & eidem Romanæ Eccleſiæ competentem de facto vſurpare, perturbare, retinere, & vexare variis modis præſumunt. Nec non adhærentes, fautores, & defenſores eorum, ſeu illis auxilium, conſilium vel fauorem quomodolibet præſtantes.* Circa quam notandum eſt in Bulla Gregorii poſt quatuor illas actiones, quæ videntur hic deſignari, vt cauſæ huius cenſuræ, ſcilicet, *inuadere, deſtruere, occupare, aut detinere*, addi hoc aduerbium, *hoſtiliter*: iuxta quam determinationem, ſi in omnia illa verba cadat, reſtringitur totius clauſulæ intelligentia: tamen poſteriores Põtifices dictionem illam auferẽtes, vidẽtur voluiſſe illa verba generalius intelligi, tamẽ ſi verba Gregorii attente conſiderentur, parũ differre vidẽtur: bis enim potuit illa verba (quæ ſemel tantum in Bulla Sixti continentur) ſcilicet de præſenti, & de præterito: hoc modo, *eos qui de facto occupant, vel detinent, vel hoſtiliter, deſtruunt, vel inuadunt, aut occupare, detinere, vel deſtruere, aut inuadere hoſtiliter præſumpſerint, &c.* Vbi in prioribus verbis dictio, *hoſtiliter*, ſolum videtur coniungi cum verbo deſtruendi: in poſterioribus vero cum vltimo, quod eſt, *inuadere*. Et ita fere nulla erit differentia, quia verbum ipſum, inuadendi, per ſe videntur indicare huiuſmodi hoſtilem incurſum.

Itaque quacunque ratione aliqua ex his actioni- 105.
bus contra iuſtitiam fiat, ſufficit ad incurrendam hanc cenſuram. Si autem bona fide & probabili titulo, iuxta doctorum hominum iudicium aliquid huiuſmodi fiat, non incurretur cenſura: quia excuſatur culpa, ſine qua non poteſt excommunicatio incurri. Quod annotauit Caietanus in Summa cap. 31. verſic. 4. *Quia tunc* (inquit) *operatur quis ex ignorantia pluſquam probabili: & ideo neque apud Deum, nec apud Eccleſiam agit contra eiuſdem Eccleſiæ ius, ſeu libertatem.* Aduertit etiam idem Caietanus cap. 17. quem ſequitur Nauarrus num. 73 quod, quando ciuitatibus Papę ſunt factiones, & altera factio extra exiſtẽs ciuitatem hoſtiliter inuadit, quamuis non intẽdat eam ſubtrahere ex dominio Papæ, neque in aliquo lædere ius Eccleſię ſed ſibi principatum obtinere eo modo, quo poteſt, nihilominus duces, & milites talis factionis hanc cenſuram incurrunt: quia ſimpliciter inuadunt hoſtiliter ciuitatem, & in Bulla non diſtinguitur quod id fiat animo ſubtrahẽdi ciuitatem ex dominio, vel iuriſdictione Papæ nec ne. Itẽ, quia huiuſmodi inuaſiones irregulariter ac frequẽter non fiunt, quin ciuitas ſaltem in parte deſtruatur, Addit etiam Caietanus frequenter etiam non fieri, quin liberum regimen talis ciuitatis Eccleſiæ ſubtrahatur.

Poſt has cenſuras addebatur alia in Bulla Grego- 106.
rii contra eos, qui tempore quo Sedes Romana vacat, vel Summus Pontifex infirmatur ſuppellectilem librorum, ſcripturarum, aut bonorum Cameræ Apoſtolicæ occupant. Illa vero à Sixto, & Clemente ſublata eſt, & ideo nunc ſolũ illę viginti, quæ expoſitę ſunt, per ſe, & directe continentur in Bulla. Nam alia, quæ poſtea fertur in eos, qui abſoluunt ab huiuſ-

ab huiuſmodi cenſuris ſine legitima facultate, eſt quaſi reflexa, & minus propria huius Bullæ, vt ſtatim declarabo.

SECTIO III.

Quis poſsit abſoluere ab his cenſuris.

1. POST omnes prædictas leges, & cenſuras additur in Bulla clauſula continens modum, & terminum durationis eius. Quam clauſulam propter loci opportunitatem in prima ſectione expoſitam relinquimus. Deinde vero ſubiungitur clauſula reſeruationis prædictarum cenſurarum. Iuxta quam dicendum eſt primo, extra mortis articulum nullum præter Romanum Pontificem poſſe à prædictis cenſuris abſoluere: neque etiam tunc, niſi de ſtando Eccleſiæ mandatis, & ſatisfaciendo cautione præſtita. Quæ aſſertio ſatis probatur authoritate ipſius Bullæ, nam ſunt fere formalia verba eius. Solum poſſet interrogari quæ cautio ſit in mortis articulo exigenda. Sed de hoc non poteſt generalis regula ſtatui, prudentiſque arbitrio eſt relinquendum. Communiter autem dicitur cautionem hanc debere eſſe pignoratitiam, vel ſi nec hęc poſsit, ſaltẽ iuratoriam, vt videre licet in Caiet. c. 77. de Excommunicatione, & Nauarr. ſupra.

2. *Quæ cautio ſit exigẽda, vt quis in mortis articulo ab cẽſuris abſolui queat.* Merito autem in Bulla dictum non eſt in mortis articulo ſatisfactionem eſſe exigendam, ſed cautionem de ſatisfaciendo, vt tolleretur dubium, an in huiuſmodi euntibus neceſſarium ſit realem ſatisfactionem præcedere, & an in caſu impotentiæ poſſit quis abſque illa abſolui cum eius cautione: Quāuis enim probabilius ſit (licet non ſine opinionum varietate) in eo caſu ſemper, & pro quacumque reſeruatione cautionem ſufficere, vt in ſuperioribus viſum eſt: in caſibus tamen huius Bullæ res eſſe debet contra omnem controuerſiam: quia in ipſamet Bulla nõ ſatisfactio, ſed cautio ſatisfactionis expreſsè poſtulatur. Vnde non ſolum in caſu impotentiæ, ſimpliciter, ſed etiam in minori neceſsitate, vel quacunque difficultate morali exiſtimo ſufficere cautionem, quia Bulla non plus requirit. *Nõ ſufficit cautio quādo ſatisfactio exhiberi poteſt.* Nihilominus tamen, quando ſatisfactio talis eſt, vt ſtatim, & ſine vlla mora exhiberi poſsit, non ſolum tutius (quod manifeſtum eſt) ſed etiam neceſſarium eſt, per ſe loquẽdo, vt ſatisfactio præmittatur, ſaltem vt res bene, & ſine peccato fiat. Nam, vt valide fiat ſemper opinor, ſufficere cautionem, cum non deſit in abſoluente iuriſdictio: quia verba Bullæ in rigore plus non requirunt: & ex parte diſpoſitionis pœnitentis poſsit eſſe ſufficiens cum propoſito ſatisfaciendi: nihilominus tamen interdum poteſt eſſe neceſſaria actualis ſatisfactio præuia, ſi ſtatim, & abſque difficultate vlla poteſt exhiberi. Et ideo etiam miniſter, vt fideliter ſuo munere fungatur, debet in ſimili caſu eam exigere. Eo vel maxime, quod quando non poteſt ſatisfactio præmitti, debet cautionem ſecuriſsimam, quantum moraliter potuerit procurare: nihil autem ſecurius eſt, quam non differre ſatisfactionem, ſi ſtatim commode exhiberi poteſt. De qua re videri poſſunt ſuperius generatim dicta, & quæ attingit. Nauarr. capit. 27. num. 47. & 48. & quos ipſe citat. An vero articulus mortis, & periculum mortis idem ſint, & vtrumque ad præſentem effectum ſufficiat dictum eſt in ſuperioribus, cũ de reſeruatis caſibus in communi ageremus, nec in præſente aliquid ſpeciale occurrit.

3. *Sub Pontifice eius Legati cõprehenduntur quoad hũc effectũ abſoluendi.* Cum autem in hac aſſertione dicitur Solum Sũmum Pontificem poſſe extra dictum articulum ab his cenſuris abſoluere, non excluduntur miniſtri, ſeu Delegati ipſius Pontificis ad hunc effectum: quia conſtat nec debere, nec moraliter poſſe Pontificem per ſe ipſum ab omnibus huiuſmodi caſibus abſoluere: imo nunquam id facere. Neceſſarium tamen eſt, vt hæc delegatio fiat modo in hac Bulla præſcripto: non enim ſufficit quodcunque indultum, vel facultas verbis generalibus conceſſa, niſi in ea expreſſe contineantur caſus huius Bullæ: ita enim in eadem Bulla, eiſdem fere verbis declaratur: & nominatur in particulari omnia genera perſonarum, vel communitatum, quibus talia indulta concedi ſolent, & ad omnia extenditur reuocatio, ſiue tales facultates per Sedem Apoſtolicam datæ ſint, ſiue *per cuiuſuis Conſilii Decreta.* Quod vltimum verbum notandum eſt, quia per illud videtur derogata facultas conceſſa Epiſcopis ad abſoluendum ab omnibus cenſuris in cauſis occultis, quantum ad caſus huius Bullæ: quia non videtur potuiſſe expreſsius derogari, imo vix potuit verbum illud propter aliud Conciliũ addi. Ita animaduerti in ſuperiori tomo, diſput. 30. ſect. 2. numer. 10. vbi in hunc locum remiſi aliqua, quæ nunc addenda ſunt.

4. *Notandum circa clauſulam reuocatoriam Bullæ.* Aduertendum eſt ergo circa clauſulam reuocatoriam priuilegiorum & facultatum in Bullis Sixti V. & Clementis VIII. habere quandam reſtrictionem notabilem per illa verba: *niſi in eis etiam caſus præſentibus literis expreſsi comprehendantur.* Per quæ declaratum eſt, per priorem reuocationem ſolum excludi indulta concedentia facultatem abſoluendi à caſibus Papæ reſeruatis, tantum in generali, non vero eã quæ in ſpecie concedunt caſus Cœnæ Domini: & ita conſtat nunc non eſſe reuocata regularium priuilegia, quæ hos caſus in ſpecie concedunt, an vero hæc fuerit noua conceſsio, ſeu limitatio reuocationis, vel fuerit tantum declaratio prioris reuocationis generalis in tomo de religione. Deo dāte videbimus. Hinc ergo ortum mihi eſt ſpeciale dubium circa præcedentem reſolutionem: nam hinc ſequitur facultatem illam Epiſcopo datam à Concilio non eſſe reuocatam per hanc clauſulam. Patet ſequela, quia in concilio expreſsis verbis conceditur hic caſus hęreſis occultę Epiſcopis, vt patet ex illis verbis ſeſſ. 24. cap. 6. de Refor. *Idem & in hæreſis crimine, in foro conſcientiæ, eis tantum, non eorum vicariis ſit permiſſum:* ergo hic caſus continetur ſub illa exceptione, *niſi in eis, &c.* ergo facultas ad abſoluendum ab illo reſeruata non eſt.

5. *Nũ per hāc clauſulam reuocata ſit facultas abſoluendi Epiſcopis à Cõc. Trid.* Reſponderi poteſt, illam ſpecificationem non tantum fuiſſe poſitam à Conſilio propter facultatem concedendam, quam propter limitandam illam, ſcilicet, vt per ſe non per vicarium poſſet Epiſcopus illa vti, alioqui dicendum eſſet, conceſsionem illam eſſe reuocatam quoad alios caſus Cœnæ. & non quoad hæreſim, quod plane abſurdum eſt. Sequelam probo, quia alii caſus concedũtur ſolum per clauſulam generalem ad omnes caſus. Papæ reſeruatos, ſola autẽ hæreſis in ſpecie exprimitur. Sed contra hoc eſt, quia quando poſt clauſulam generalem additur exceptio alicuius caſus reſeruati, cẽſentur omnes alii in ſpecie expreſſi, quia exceptio firmat regulam in contrarium, vt ex communi ſententia dixi in 4. tom. diſp. 30. ſect. 1. num. 3. ſed hic Concilium Trid. prius ponit clauſulam generalem, per quam concedit Epiſcopis omnes caſus occultos reſeruatos Pontifici, vt per ſe, vel vicarium poſsint ab eis abſoluere, & poſtea addit expreſsionem peccati hæreſis cum ſpeciali limitatione: ergo intelligit concedere omnes alios ſpeciatim & ſine illa limitatione: ergo talis conceſsio non eſt reſeruata, ſaltem per Bullas Sixti V. & Clementis VIII. cum illi expreſſe dicant ſe nolle reuocare facultates in quibus caſus Cœnę in ſpecie conceduntur. Quæ ratio ſanè videtur facere probabilem aliquorum opinionem, negantem facultatem hanc Concilii eſſe per hanc clauſulam Bullæ derogatam, quanquam aliud fundamentum eorum ſcilicet Epiſcopos habere hanc iuriſdictionem iure diuino, & Concilium abſtuliſſe ſolum impedimentum, & reduxiſſe rem ad ius antiquum

tiquum mihi non probetur, de quo alias. Veruntamen nec ob rationē factam diſcedere poſſum à priori ſententia, quia licet fortaſſe ſola verba Bullæ prout ponderata ſunt, non cogerent: hanc tamen nihilominus intelligo eſſe voluntatem Pontificum, & praxim Romanam. Vnde Franciſ. Penna in 3. part. Directorii, in ſcholio ad quæſt. 92. ita ſcribit. Et quidem in ſupremo Inquiſitionis prætorio S. & Romanæ generalis Inquiſitionis ſæpe pronunciatum eſt, nec poſſe, nec debere Epiſcopos amplius virtute Concilii abſoluere occultos hæreticos in foro conſcientiæ, ſiue quod per proceſſum Bullæ in Cœna Domini ſit Concilio Tridentino derogatum, ſiue quod ita Pius V. & Gregorius XIII. alias expreſsè declararunt. Quod etiam reſtatur Nauarr. in Summ. capit. 27. numero 275. à qua etiam ſententia non audet diſcedere Simanc. de cathol. inſtitu. tit. num. 6.

Quam pœnam incurrat Sacerdos ab his caſibus abſoluens.

6. Secundo dicendum eſt, Sacerdotem, qui ſine legitima facultate ab his caſibus abſoluit, excommunicatum eſſe ipſo iure, & nihil facere. Hoc poſterius conſtat, quia iuriſdictionem non habet: priuat autem, quia in Bulla diſponitur. Sed an ſit hæc cenſura reſeruata. Caiet. verb. Excomm. cap. 77. refert olim fuiſſe additam reſeruationem in Bulla Cœnæ. At nunc non extat, nec in Bullis Pii V. & ſequentiū, imo neque in Bulla Pauli III. quam refert Rebuf. & ideo ex vi Bullæ Cœnæ ſine dubio non eſt reſeruata, quia, nec de prioribus conſtat, nec iam habent vim, ſed ſola vltima. Addit vero Caietan. eſſe hanc cenſuram reſeruatam à Sixto IV. in Extrauagan. *Et ſi dominici*, de Pœnit. & remiſ. & illam reſeruationem eſſe generalem, & habere vim ſuam. At Sixtus bis repetit hæc verba: *Prætextu huiuſmodi facultatum*, id eſt, ab ipſo conceſſarum, quas ibi reuocarat: non eſt ergo reſeruatio illa extra illum caſum extendēda. Nihilominus Rebuf. hic ait, ſolum Papam poſſe ab hac cēſura abſoluere, quia eius eſt ſoluere, cuius eſt ligare. Veruntamen eo ipſo, quod reſeruata non eſt, cenſetur conceſſa, iuxta capit. *Nuper.* de ſent. excommun. Præſertim cum ſupra oſtenſum ſit, cenſuras huius Bullæ eſſe à iure. Recte ergo Nauarr. numero 74. concludit, poſſe quemlibet ordinarium ab hac cenſura abſoluere. Sed an propter hoc dictum incurrantur aliæ pœnæ? Anton. 3. par. tit. 24. capit. 7. refert alias ſuſpenſiones, ſcilicet ab officio prædicandi, legendi, audiendi confeſsiones, & miniſtrandi ſacramenta, quæ habentur in Bulla Pauli III. eaſque Rebuf. ibi amplificat: ſed ſublatæ iam ſunt eo ipſo quod in poſtrema Bulla non ſunt additæ.

7. Notandum denique eſt in illa clauſula verbum illud *præſumpſerit*: nam ex vi illius excuſari poſſunt, qui ex inconſideratione, & ex ignorantia non affectata abſoluunt, iuxta generalem doctrinam ſuperius traditam cum Caietano in Summa verb. *Excommunicatio* cap. 58. & 81. Cætera, quæ in Bulla adiiciuntur generalia ſunt, & non indigent expoſitione.

DISPVTATIO XXII.

De excommunicationibus iuris Summo Pontifici reſeruatis.

VT ad aliquam methodum, vel ordinem has reducamus, per libros, vel tomos iuris canonici procedemus, & vt ſequamur ordinem antiquitatis, dicemus prius de excommunicationibus, quæ in Decreto continentur, poſtea de contentis in antiquioribus libris Decretalium: deinde in Sexto: & ſic conſequenter in reliquis: nullus enim ordo aptior & facilior nunc occurrit: eſſet enim valde difficile in certas claſſes perſonarum aut delictorum, has communicationes diſtribuere, & ordinare.

SECTIO I.

Quæ, & quot ſint excommunicationes iuris, quas in canonibus Decreti Papa reſeruauit.

QVAMVIS varia ſint decreta in his, quæ à Gratiano congeruntur, quæ excōmunicationis cenſuram continere videntur, ſi tamen recte explicentur, vnicum tantum eſt, quod de cenſura excommunicationis Papę reſeruata loquatur, Nam aliam excōmunicationem, quam primo loco recenſet Nauarrus ex cap. *Nulli.* 19. diſtinct. ipſe quidem ait reduci ad primam cenſuram Bullæ Cœnæ, quæ eſt contra hæreticos. Ego vero cenſeo illam non eſſe cenſuram ipſo iure latam, ſed ferendam: neque eſſe propter hæreſim, ſed propter inobedientiam Eccleſiæ, nec denique eſſe reſeruatam Papæ, ſed communem. Verba enim illius textus ſunt, *Nulli fas eſt, vel velle, vel poſſe tranſgredi Apoſtolicæ ſedis præcepta.* Vnde infra ſubditur, *Si ergo ruinæ ſuæ dolore proſtratus, quiſquis Apoſtolicis voluerit contraire decretis.* Vbi Gloſſa intelligit, hunc dici eſſe proſtratum, quia hæreticus eſt: & ideo exponit de illo qui dicit Eccleſiam Romanam non eſſe caput, nec poſſe concedere canones: quam expoſitionem multi expoſitores ibi ſequuntur, citantque ſententiam Damaſi Papæ in capit. *Violatores*, 25. quæſt. 1. vbi violatores canonum voluntarii, qui contra eos, aut proteruè agunt, aut loqui præſumunt, aut facere volentibus ſponte conſentiunt, blaſphemare in Spiritum ſanctum dicuntur. 1.

Veruntamen non eſt expoſitio neceſſaria, quia non ſolum propter hæreſim, ſed etiam propter ſchiſma, vel propter inobedientiam contra Eccleſiam, poteſt quis dici *ruinæ ſuæ dolore proſtratus*: nam eſſe proſtratum non eſt eſſe alienum ab Eccleſia neque etiam eſt eſſe cēſura damnatum, ſed eſt non eſſe coniunctum Eccleſiæ per charitatem, & eſſe dignum vt ab Eccleſia, vel à clero eiiciatur, vt verbis ſequentibus declaratur, ſcilicet, *Nec locum deinceps inter ſacerdotes habeat, ſed extorris à ſancto miniſterio fiat.* Quæ verba ſuſpenſionem potius, vel depoſitionem, quam excommunicationem ſignificare videntur: nec incongrue, quia ad Epiſcopos Gregorius Papa Quartus loquebatur. Et verbum illud *fiat*, pœnam ferendam potius quam latam indicat: inferius verò de excommunicatione clare ſubditur, *Quia maioris excommunicationis deiectione eſt abiiciendus*, & cæt. non eſt ergo ſermo ibi de ſolis hæreticis circa articulum vel veritatem de primatu, & poteſtate Eccleſiæ Romanæ: de quibus loquitur Nicolaus Papa in capit. primo, 22. diſtinct. ſed eſt ſermo de fidelibus, & maximè de Epiſcopis rebellibus præceptis Eccleſiæ Romanæ: qui & ſua iuriſdictione priuandi, &, ſi opus ſit, excommunicandi cenſentur. 2.

Et de eiſdem impedientibus generaliter loquitur dictum capit. *Violatores*, qui lato modo dicuntur blaſphemi in Spiritum ſanctum, *Vel opere, vel verbo*: ſic enim aperte textus ipſe ſub diſiunctione loquitur, quanquam ibi nulla cenſura feratur. Magis poſſent in illo, 3.

in illo ſenſu exponi verba eiuſdem Nicolai in capit. *Si quis dogmata*.25.quæſt.1.ſcilicet,*ſi quis dogmata mandata, interdicta, ſanctiones, vel decreta, pro Catholicæ fidei diſciplina, pro correctione fidelium, pro emendatione ſceleratorum pro interdictione imminentium, vel futurorum malorum à Sedis Apoſtolicæ præſide ſolenniter promulgata contempſerit, anathema ſit.* Ibi enim fertur manifeſte ſententia excommunicationis ipſo iure. Certum eſt autem non omnes tranſgreſſores mandatorum, decretorum, aut ſanctionum Eccleſiaſticarum ipſo facto eſſe anathematizatos: neceſſe eſt ergo verbum illud, *contempſerit*, intelligi de illo qui hæc cōtemnit tanquam nullius momenti, vel obligationis non ſolum affectu, & opere, ſed etiam iudicio, & exiſtimatione, quod non ſit ſine hæreſi. Et adhuc excommunicatio illa prout ibi fertur, non eſt reſeruata Pontifici. & ita non eſt de iis, quas nunc inquirimus.

4. Vnica ergo excommunicatio maior in antiquis decretis lata, & Summo Pontifici reſeruata, lata eſt ab Innocentio II. in Concil. Lateranenſi, & habetur in ca. *Si quis ſuadente*, 17.qu.4.quam hic, quoniam circa materiam quotidianam verſatur, latius exponere neceſſe eſt. Duas ergo partes habet decretum illud. In priori ponitur cenſura: in poſteriori reſeruatio eius. Circa primam partem quatuor notanda ſunt; primum eſt cenſura, quæ fertur illis verbis, *Anathematis vinculo ſubiaceat*: quibus certum eſt excommunicationem maiorem ſignificari, & ex vi illorum verborum ipſo iure imponi, quia non præcipiunt vt ſubiiciatur, ſed ipſum ius ſua auctoritate ſubiicit.

Quatuor notanda circa priorem partē huius canonis.

5. Secundum eſt contra quos hæc cenſura feratur; qui denotantur illa particula *Si quis*, quę adeo eſt vniuerſalis, vt omnes in vniuerſum perſonas comprehendat, quæ ſunt capaces cenſuræ, vt omnes nō baptizatos excludamus, & inter baptizatos ſolum Summum Pontificem: reliqui enim omnes baptizati, ſi cauſam ſeu culpam, propter quam hæc cenſura fertur, commiſerint, ſub illa comprehenduntur, cuiuſcunque conditionis, aut ordinis exiſtant, ſiue ſint fœminæ, ſiue viri, ſiue laici, ſiue Eccleſiaſtici, vt ibi notat Gloſſa, & colligitur ex capit. *De monialibus*, & ca. *Cum illorum*, de Sent. excomm. illa vero particula, *Suadente diabolo*, non limitat hanc generalitatem perſonarum, ſed declarat ſolum neceſſarium eſſe, vt talis perſona ſit capax malitiæ, neque adeo ratione vtens: quia neceſſe eſt, vt peccare ſciat, & poſsit: nam, vt ſtatim dicemus, niſi per graue peccatum non incurretur hæc cenſura. Si autem peccatum ſit graue in ſpecie hic prohibita, erit ſufficiens cauſa huius cenſuræ: tale enim delictum ſemper ſuggeſtione dæmonis fieri præſumitur; nec per illa verba aliqua ſpecialis circumſtantia illius delicti denotatur. Neque obſtat quod pueri poſsint hanc cenſuram incurrere, vt ſupponitur in c. vltim. de Sent. excommu. quia ibi non dicuntur pueri qui ratione non vtuntur, ſed qui inter eos, qui illa vti poſſunt, inferioris ſunt ætatis, ſaltem infra annos pubertatis.

Quas perſonas cōprehendat hæc cenſura.

Qui clerici gaudeant priuilegio canonis.

6. TErtio denotantur perſonæ, in quarum fauorem canon ille editus eſt, illis verbis *clericum, vel monachum*: nomine autem clerici comprehenduntur omnes habentes nōn ſolum characterem clericalem, ſed etiam primam tonſuram, dummodo clericalem habitum, & coronam geſtent, quamuis coniugati ſint ſemel tantum, & cum virgine, vt explicatur in ca. vnico de Clericis coniugatis in 6. Vbi etiam dicitur canonem hunc editum eſſe in fauorem totius ordinis clericalis: conſtat autem in toto hoc ordine comprehendi initiatos à prima tonſura vſque ad ſupremum ordinem, iuxta cap. *Cum contingat*, de Ætate, & qualit. Neceſſe eſt tamen vt huiuſmodi clericus non ſit priuatus priuilegio clericali, nam tunc tanquam non clericus ab Eccleſia reputatur: & ideo nō gaudet fauore huius canonis, nec comprehenditur hic nomine clerici. Huiuſmodi autem eſt in primis degradatus realiter, vt infra oſtēdemus: non vero depoſitus tantum verbaliter; & à fortiori nec ſuſpenſus, vt ibidem dicemus: neque etiam excommunicatus: quia hic effectus priuandi priuilegio clericali nullibi attributus eſt excommunicationi, vt conſtat ex dictis ſupra de effectibus huius cenſuræ. Et eadem ratione clericus, quamuis irregularis ſit, ſub hac voce comprehenditur, & hoc fruitur fauore, quia licet irregularitas priuet vſu ordinum non tamen priuat omni priuilegio, quod ratione ordinis datur.

7. Dices, Bigamus non gaudet hoc priuilegio iuxta dictum c. vnicum de Cler. coniug. in 6. vbi cum dicitur *clericos, qui cum viduis, & virginibus contraxerunt, &c. retinere hoc priuilegium*, ſatis inſinuatur eos, qui cum duabus, vel cum viduis contraxerunt, non retinere illud; quod ſolum videtur eſſe propter irregularitatem. Reſpondetur, eſto hoc ita ſit in illa irregularitate, vbi hoc eſt ſpecialiter diſpoſitum, non propterea eſſe extendendum ad omnes alias: nam hoc non eſt de ratione irregularitatis, vt ſic: & per argumentum à ſimili non licet in huiuſmodi materia extenſionem facere, vt ſæpe dixi. Deinde probabile eſt id non eſſe propter ſolam bigamiam, ſed tantum durante coniugio per quod talis bigamia contracta eſt, de quo alias.

Clericus bigamus cur non gaudeat hoc priuilegio.

8. Addit præterea Nauarr. ca. 27. nu 79. clericum incorrigibilem non frui hoc priuilegio, & ca. *Cum non ab homine*, de iudiciis. Sed res eſt ſatis controuerſa inter iuris interpretes, qualis eſſe debeat illa incorrigibilitas, & an illa ſtante ipſo facto abſque alia ſententia condemnatoria vel declaratoria amittatur hoc priuilegium, vel neceſſaria ſit ſententia declaratoria ipſius incorrigibilitatis, vel etiam oporteat huiuſmodi clericum per iudicem Eccleſiaſticum tradi ſeu remitti iudici ſeculari: quod nunc non eſt nobis diſputandum. Probabilius tamē credimus, regulariter loquendo, ſeruandam eſſe formam in illo capite præſcriptam, nam talis clericus criminoſus prius per iudicē Eccleſiaſticū deponendus eſt: vnde à fortiori colligitur hanc incorrigibilitatem non inueniri, niſi præcedant delicta depoſitione digna, quæ non ſunt, niſi enormia, vt infra ſuo loco dicemus. Deinde, ſi poſt depoſitionem adhuc ſit incorrigibilis, excommunicari debet. Quod ſi adhuc ſit contumax anathemate feriendus eſt, id eſt, ſolenniter, & cum cæremoniis ſupra deſcriptis ſeparandus ab Eccleſia. Poſtmodum vero, ſi adhuc ſit incorrigibilis, probabile eſt quod Panormitanus ait ſtatim abſque alia ſententia ipſo facto priuari clericali priuilegio.

Clericus incorrigibilis quando priuetur priuilegio huius canonis.

9. Mihi tamen magis placet, & probabilius videtur, quod Cardinalis ait, neceſſariam eſſe ſententiam, qua Eccleſiaſticus iudex declaret, clericū eſſe prorſus incorrigibilem, ſeque non habere aliud quod facere poſsit, vt eum corrigat, & emendet, niſi eum tradere ſeculari poteſtati. Primo, quia hæc priuatio clericalis priuilegii eſt noua pœna, quæ non incurritur ipſo iure, niſi in ipſa lege pœnali ſufficientibus verbis explicetur: in dicto autem capit. *Cum non ab homine*, nullum eſt verbum quo priuationem hanc ipſo iure fieri ſatis declaretur: ſolum enim dicitur. *Quod ſi in profundum malorum veniens contempſerit, cum Eccleſia non habeat vltra quid faciat, per ſecularem comprimendus eſt poteſtatem.* Quæ verba in rigore non ſignificant ſecularem poteſtatem ſtatim poſſe authoritate ſua ſe intromittere, ſed quod Eccleſiaſticus iudex quando aliter non valet corrigere, poteſt & debet id facere per iudicem ſecularem. Et ſane non expediebat aliter fieri quia ad conſeruationem immunitatis Eccleſiaſticæ & ad tollenda diſſidia in-

dia inter iudicem Eccleſiaſticum, & ſecularem, oportuit vt hic non poſſet ſuo arbitrio poteſtate ſua vti in clericum, donec ab Eccleſiaſtico iudice committeretur. Quod recte etiam confirmat c. *Vt famæ* de Sent. excom. vbi de his clericis incorrigibilibus in primis dicitur poſſe & debere per Eccleſiaſticum iudicem ſub arcta cuſtodia detineri. Deinde additur laicum non poſſe huiuſmodi clericum comprehendi niſi de mandato prælati Eccleſiaſtici, & tunc non ſua, ſed committentis autoritate id facere: ergo quantumuis clericus ſit incorrigibilis, etiã poſt excommunicationem, depoſitionem, & anathematizationem, adhuc habet ius Eccleſiaſticus iudex capiendi illum, & detrudendi in arctiſsimum carcerem: ergo donec ipſe declaret ſe non poſſe, aut nolle id facere, ſed illum vt incorrigibilem relinquere, non poteſt dici quod ſit omnino priuilegio clericali priuatus. Nec video fundamentum probabile ad oppoſitum dicendum cum ex c. *Cum non ab homine*, non habeatur vt oſtendi.

10\. *Clericus per ſententiam declaratus incorrigibilis, nõ priuatur omnino hoc priuilegio.*

Imo addo vlterius ex hac interpretatione ſequi huiuſmodi clericum incorrigibilem etiã poſt prædictam declarationem non eſſe omnino priuatum priuilegio clericali, ita vt hanc cenſurã euadat, quicunq; in eum violentas manus iniecerit, nullo enim iure huiuſmodi pœna, ſeu priuatio oſtenditur. Nam in c. *Dum non ab homine*, limitare dicitur *per ſecularem corrigendus eſt poteſtatem*, non ergo reſpectu aliorum aufertur immũnitas clericatus: neq; enim alibi ſub his verbis abſolutis hæc pœna fertur, neque etiam infertur ex eo, quod iudici ſeculari detur poteſtas coercendi vel iniuſte puniendi talem clericum: quia hæc & minor priuatio immunitatis eſt, & neceſſaria ad commune bonum, & ad correctionem delictorum: Alia vero totalis priuatio immunitatis neceſſaria non eſt ad illum finem, &, cum ſit maior non poteſt recte ex minori colligi. Quin potius additur in dict. cap. *Vt famæ*, quando Eccleſia concedit iudici ſeculari poteſtatem in clericum, non poſſe facultatem ſibi conceſſam excedere, neque maiorem violentiam inferre, quam defenſio: vel rebellio exigat clericorum. Hæc ergo exceptio de clerico incorrigibili nobis neceſſaria non videtur, quia quantum ad omnes alios, præter iudicem ſecularem in caſu ſibi conceſſo: non eſt vera: quantum ad ipſum vero iudicem non eſt exceptio, quia licet poſsit punire clericum, non tamen id facit ſua, ſed Eccleſiæ poteſtate, vt dicitur in dict. cap. *Vt famæ*: Et ideo nec poteſt excedere delicti menſuram, vt inſinuatur in dicto ca. *Cum non ab homine*, ibi, *legitima pœna*, & ideo ſi in hoc excedat iniurioſe, quantum ad id incurret in hunc canonem, *Si quis ſuadente*: neque etiam poteſt talem clericum pœna mortis afficere, donec realiter degradetur, quia nondum eſt omnino priuatus priuilegio clericali: nam antea cenſetur Eccleſia conſentire in huiuſmodi pœna iuxta cap. 2. de Pœnis in 6.

11\. *Caſus in quib. cleric. incorrigibilis poſt trinam monitionem amittit hoc priuilegiũ.*

Dixi tamen, *regulariter loquendo* propter ſpeciales caſus capituli *Contingit*, 2. & capit. *In audientia*, de Sent. excomm. vbi quidam clerici incorrigibiles, ſi poſt trinam monitionem ſui prælati, adhuc in incorrigibilitate perſeuerent, tanquam non clerici habendi, cenſentur quantum ad immunitatem, & fauorem huius canonis: de hoc enim ibi fuerat facta interrogatio. Et reſpondet Pontifex huiuſmodi clericos de priuilegio clericorum ſubſidium aliquod habere non debere, *Sed illius* (inquit) *efficiantur immunitatis extorres, quæ pro clericorum tutela, & laicorum violentia coercenda dignoſcitur inſtituta.* Quibus locis ſine dubio non requirit Pontifex aliam declarationem, vel remiſsionem ad poteſtatem iudicis ſæcularis, præter publicam incorrigibilitatem, & pertinaciam poſt trinam ſuperioris monitionem. Hoc tamen eſt ſpeciale in caſibus illorum textuum, quia illi clerici non vtcumque erant criminoſi, & pertinaces, ſed vel deferendo clericalem habitum, vel militaria arma portando: cum tamen ſecundum ius vna ex cognitionibus maxime neceſſariis ad gaudendum hoc priuilegio clericali ſit deferre clericalem habitum, vt colligitur ex cap. vnico de Cleric. coniugatis in 6. Eſtque hoc valde conſentaneum rationi, quia alias daretur occaſio iniquis clericis abutendi priuilegio ſibi conceſſo, vt in eiſdem decretis inſinuatur. Eſt autem aduertenda differentia inter clericos in minoribus, & in ſacris conſtitutos: nam priores, ſi omnino deferant habitum vel cenſuram clericalem, ita, vt non ſemel aut iterum, ſed continua conſuetudine illis non vtãtur, ſtatim admittũt hoc priuilegium, quamdiu in illo habitu perſeuerant: quod intelligendum eſt, niſi beneficium Eccleſiaſticum habeant: & alicui Eccleſiæ inſeruiant, aut ex licentia Epiſcopi ad id ſe præparent, iuxta nouum ius Concilii Trident. ſeſſ. 23. capit. 6. de Reformation. At vero clerici in ſacris conſtituti non amittunt hoc priuilegium, etiamſi habitum deferant, donec ter admoniti per ſuum prelatum incorrigibiles ſint iuxta prædicta iura.

Diſcrimen inter clericos in minoribus & in ſacris.

12\. Quod tamen limitat Nauarr. capit. 27. nu. 81. Niſi quis, relictis habitu & tonſura, turpibus & enormibus actibus ſe immiſceat, nam tunc putat non eſſe neceſſariam trinam monitionem ad amittendum priuilegium clericale quam dicit eſſe commu nem ſententiam: eam vero nullo iure probat. Solet autem in fauorem illius citari capit. *Perpedimus*, de Sent. excomm. vbi Comes quidam, qui ſacerdotem occiderat, ſæuis & enormibus actibus ſe immiſcentem dicitur, non indigere Pontificis abſolutione: Reſpondere tamen poſſet, ex illo textu non probari, in eo caſu nõ incurri excommunicationem, nam ſtatim mandat Pontifex vt conueniens pœnitentia interfectoribus imponatur: ſed ſolum cõcludit excommunicationem illam in eo caſu non reſeruari Tamen cum Pontifex non præcipiat interfectores abſolui à cenſura, ſed ſolum vt pœnitentia eis imponatur, ſatis indicat eos peccaſſe quidem: non tamen incurriſſe hanc cenſuram. Item cum ait interfectores non eſſe remittendos ad ſedem Apoſtolicam pro abſolutione: ſatis ſignificat non incurriſſe in hunc canonem, *Si quis ſuadente*: ſed in nullo alio talis excommunicatio lata eſt: ergo nullam excommunicationem incurrunt. Præterea in cap. *Cum non ab homine*, de Sentent. excomm. expreſſe dicitur occiſores clericorum, qui contemptu clericali habitu, tyrannidi, & enormitati ſe inuerecunde immiſcẽt, canone latæ ſentẽtiæ minime coerceri, etiamſi peccent: & aliter puniendi ſint: ergo in eo caſu amittunt Clerici priuilegium huius canonis.

13\. Et iuxta deciſionem huius cap. *Cum non ab homine*, cenſeo procedere aliam capituli *Perpendimus.* Et ex vtroque ſimul colligo veriſimile eſſe, quod ibi notat Abbas cum Cardinali & aliis (quamuis multi oppoſitum ſentiant, quod Nauarrus ſequi videtur) in huiuſmodi caſu tales clericos non amittere omnino priuilegium fori, ſed ſolum hunc ſpecialem fauorem huius canonis, *Si quis ſuadente.* Nam propterea præcipit Pontifex Pænitentiam iniungi illi comiti, & miniſtris eius. ſe ad Sedem Apoſtolicam remittendos non eſſe, quia ſupponit eos peccaſſe, quamuis cenſuram non incurriſſent: ergo ſupponit illum clericum non omnino amiſiſſe priuilegium fori: nam ſi illud amiſiſſet, interfectores eius nihil peccaſſent: quia & ille dignus erat tali pœna: & Comes habuiſſet iuriſdictionem ad puniẽdum illum: non ergo amittitur in eo caſu omne priuilegium clericale, ſed ſolum ſpecialis fauor huius canonis. Facilius enim poteſt hic admitti, quam ille, tum quia inferioris rationis eſt: tum etiam quia vt inſinuatur in dicto capite, *Cum non ab homine*, in illo caſu tollitur prædictus fauor *in odium clericalis exceſſus*: *& terrorem, atque correctionem ſimilium clerico*

Qui priuilegio priuatur clerici criminoſi per ca. Perpendimus.

ricorum, ad quem finem hæc priuatio ſufficit. Neque oportet ſtatim cōcedere poteſtatem iudicibus ſecularibus in huiuſmodi clericos propter rationes ſuperius inſinuatas. Et ex his textibus ſic declaratis confirmantur ea, quæ de incorrigibilitate paulo antea dicebamus.

14. *Ob quæ crimina clericus priuilegium huius canonis amittat.* Vlterius vero obſeruanda ſunt verba illorum textuum, vt pœna hæc, ſeu priuatio huius priuilegii vltra exigentiam ſeu rigorem illorum non extendatur. Duo ergo in illis verbis requiruntur: primum eſt mutatio ſeu deſertio clericalis habitus: quod expreſſe habetur in capit. *Cum non ab homine*, in alio vero cap. *Perpendimus*, licet non exprimatur, ſupponitur: & inſinuatur, cum de illo ſacerdote dicitur, ſi filium Regis falſo nominaſſe, & arma ſumpſiſſe &c. Secundum eſt, perpetratio talium delictorum: nam ſola habitus deſertio nō ſufficit, niſi iuxta formam aliorum canonum, ſcilicet præcedente trina monitione, vt ſupra dictum eſt. At vero, ſi adiungantur talia delicta, complectur cauſa ſufficiens abſque alia monitione: neque è conuerſo delicta ſiue habitus dimiſsione ſufficerent; quia vtrumque ibi coniungitur: & materia eſt odioſa, & reſtringenda. Et ob eandem cauſam non eſt hoc extēdendum ad alia delicta, præterea quæ ibi numerantur illis verbis. *Tyrannidi & enormitati ſe inuerecunde immiſcent*: & illis, *Armis acceptis, ſeditionem fecit, & guerram*: & infra, *Non propulſando, ſed inferendo iniuriam fuit occiſus.* Quæ verba omnia indicant delicta contra iuſtitiam, & contra pacem Reipublicæ, idque cū ſæuitia & grauibus iniuriis: & ideo ſolum in his caſibus amittitur priuilegium hoc: nam cum hæc ſit pœna, non eſt extenda extra caſum in iure expreſſum.

15. *Alia crimina ob quæ idem amittitur priuilegium ex c. vnic. de vit. & hon. cleric.* Atque eodem modo addere poſſumus exceptionem aliam ex capitulo vnico de vita & honeſt. cleric. in 6. vbi clerici, qui ſe, *Iaculatores* ſeu *goliardos* faciunt, aut *bufones*, ſi per annum id muneris exerceant, ipſo iure priuantur priuilegio clericali. Quæ pœna etiam eſt propria illius delicti, & ideo non eſt ad alia extendenda propter ſimilitudinem rationis etiamſi illa grauiora eſſe videantur vt recte notauit Abbas dicto capit. *Perpendimus*, numer. 18. In illo autem capite non poſtulatur dimiſsio habitus clericalis, ſed ſolum delictum tale cum perſeuerantia eius per annum, & tunc etiam non requiritur trina monitio, ſed ſufficit factum ipſum cum annua pertinacia contra illam legem, vt ipſo facto illa pœna ſeu priuatio incurratur, vt ibidē deciditur. Additur vero, etiam poſſe pœnam illam incurri ante lapſum vnius anni, ſi tamen trina monitio à ſuperiore facta procedat: nam tum etiamſi tantum per menſem v. g. artem illam quis exerceat, & intra illud tempus ab Epiſcopo ter admoneatur vt illam omittat quā primum poſt tertiam admonitionem illā exerceurit: & ſeſe pertinacem in illo delicto perpetrando oſtenderit, ipſo facto carebit omni priuilegio clericali vt ibi dicitur. Et hæc exceptio oſtendit elapſo anno non eſſe neceſſariam monitionem.

16. *Quo pacto monitio in his caſibus facienda.* Aduertit autem Nauarrus tam in hoc, quam in præcedentibus caſibus hanc trinam monitionem faciendam eſſe cum interuallo aliquorum dierum neque ſufficere vnam monitionem pro tribus. Quæ fuit ſententia Gloſſę in Clement. 1. verb. *Tertio* de Vit. & honeſt. cleric. quam ſequuntur Abbas & alii, tam ibi quam in capit. finali extra eodem. Et quantum ad poſteriorem partem, ſcilicet quod non ſufficiat vna pro tribus, mihi videtur res indubitata, quia hoc nullo iure eſt expreſſum: & alioqui materia odioſa lenienda eſt quoad fieri poſsit: & quoad eam partem, in qua aliquem fauorem continet, amplianda. At in præſenti, hæc trina monitio pertinet ad fauorem rei, & ſuauitatem legis, & pœnæ: ergo, cum lex requirat trinam monitionem: & nunquam dicat ſufficere vnam pro tribus; cum omni proprietate ſeruanda eſt. Quātum vero ad alteram partem de interuallo aliquorum dierum, res eſt minus certa, nam Gloſſ. hoc ſumpſit ex capite *Sacrò* de ſententia excommunicationis, & cap. *Conſtitutionem*, eod. tit. in 6. vbi non de hoc caſu, ſed de monitionibus ad excommunicationem requiſitis ſermo eſt, & ita ſolum poteſt inde ſumi argumentum à ſimili, ſeu à paritate rationis, quod non videtur efficax: nam ibidem dicitur, vt in cauſa excommunicationis vna monitio pro trina poſsit ſufficere: & quoad hoc non credimus argumentum à ſimili valere, cur ergo valebit quoad alteram partem; Reſpōderi poteſt, partem illam de admonitione pro trina ad rigorem pertinere, & ideo non extendi ad alios caſus: alteram vero de interponendis aliquibus diebus inter monitiones eſſe fauorabilē, & ideo extendi poſſe ex ſimilitudine rationis. Erit autem extenſio facienda cum additione dicti ca. *Conſtitutionem*, ſcilicet. *Niſi facti neceſſitas aliter ea* (ſcilicet interualla) *ſuaſerit moderanda*, quę ſupra in proprio loco late expoſuimus. Atque ita intellecta hæc ſententia eſt per ſeſe conſentanea rationi: nam iura quę in præſenti exigunt monitionem, volunt vt aliquod tempus ad emendationem concedatur: ergo cum id ſit morali, & humano modo intelligendum ſaltem requiritur, vt aliqui dies inter monitiones interponantur. Et præterea addendum eſt ex dict. Clement. prima, neceſſarium eſſe fieri has monitiones non tantum in generali, ſed etiam ſpeciali & expreſſo nomine talis perſonæ: hāc enim vim habet verbum illud *Nominatim*, in dicto textu poſitum, vt ibi Gloſſa & Doctores aduertunt. Et licet fortaſſe in aliis textibus non habeatur, tamen illa videtur declaratio generalis ad omnes ſimiles caſus, tum propter illam rationem, quod hoc ad fauorem ſpectat: tum etiam, quia cum hæc pœna ipſo facto ex vi legis inferatur: & nihilominus lex ipſa requirat trinam monitionem ab homine faciendam, merito intelligitur loqui de monitione ſpeciali, nam generalis per ipſammet legem fiebat.

Et iuxta hæc exiſtimant aliqui habere locum in hoc caſu deciſionem textus in capitulo finali de Vit. & honeſtate clericorum. Quod ſentit Nauarrus illud allegans dicto numer. 80. Exiſtimo tamen textum illum non procedere in præſenti: neque excuſare illum, qui clericum talem percuſſerit quominus in ſententiam huius canonis incidat. Nam ibi eſt ſermo de clericis qui prætermiſsis diuinis officiis, ſecularibus negotiationibus inſiſtunt: de quibus ſentit Nauarrus, quod ſi poſt trinam admonitionem non reſipiſcunt, ita manent priuati priuilegio clericali, vt ſi quis in eos violentas manus iniecerit, non incurrat hanc cenſuram, Sunt autem verba illius textus, *Cum facto priuilegium abiiciant clericale, tū quominus, dum his ſe implicant, de ſuis facultatibus, ſtatutis, & conſuetudinibus patriæ, ſubiaceant, non defendas eoſdem.* Ex quibus verbis colligi non poteſt huiuſmodi clericos priuari clericali priuilegio quoad perſonas, ſed tātum quoad facultates ſuas, vt patet ex illis verbis, *De facultatibus ſuis*, & ex pręcedentibus in ipſa caſus propoſitione, ſeu interrogatione ſcilicet, *Nolunt ſtatutis patriæ, quibus expedit, ſicut laici ſe tuentur in negotiationum ſuarum quæſtibus ſubiacere* ergo illud extendi non debet ad priuilegium perſonarum, quia illa eſt pœna, ideoque reſtringenda potius quam extendenda: tum etiam quia nemo dicet, huiuſmodi clericum ita amittere priuilegium fori propter illam negotiationem, vt poſsit à ſeculari iudice puniri propter quodlibet delictum: Ergo nec etiam amittere fauorem huius canonis, qui ad perſonam, & non ad facultates pertinet. Tum denique, quia illa duo valde diuerſa: & in iure ſeparantur vt patet ex Clemen. 1. de Vit: & honeſt. cleric. 17. *An clerici qui ſecularibus negotiationibus inſiſtūt hoc priuilegio priuentur.*

Qui textus etiam eſt in materia præſenti conſiderandi- 18.

derandus, prohibetur enim ibi clericis ne carnificum ſeu macellariorum, aut tabernariorum officiũ publice & perſonaliter exerceant: quod ſi poſt trinam monitionem non deſtiterint, vel tale officium iterum reſumpſerint, priuantur priuilegio clericali cum quadam tamen moderatione & diſtinctione: nam ſi coniugati ſint, omnino priuantur, ſiue tonſuram aut habitum ferant, ſiue non, & ideo qui in illos violentas manus iniecerit, non incurret. At vero, ſi non ſint coniugati ſubdiſtincto fit: nam vel illi exercentes tale officium, habitum clericalem deſerunt, & tunc omnino priuantur: vel retinent clericalem habitum, & tunc ſolum in rebus clericali priuilegio priuantur. Quapropter qui in eos violentas manus iniecerit, cenſuram huius canonis nõ effugiet, quia hic fauor ad priuilegium perſonæ, non rerum pertinet. Idem ergo dicendum cenſeo in caſu dicti c. finalis.

Clerici exercentes officium carnificum macellariorum, aut tabernariorum an hoc priuilegio priuentur.

De monachis gaudentibus priuilegio Canonis.

10. PRæter Clericos, gaudent hoc priuilegio monachi, vt prædicto textu dicitur. Licet autem monachus ſtricte ſumptus diſtingui ſoleat à clerico regulari, ibi autem pro regulari vel religioſo ſumitur, vt conſtat ex capit. *Dum illorum*, de ſententia excommunicationis, comprehenditque perſonas religioſas vtriuſque ſexus, vt de viris per ſe conſtat, & de fœminis id ſupponitur in capit. *De monialibus*. de ſententia excommunicationis. Item comprehenduntur non tantum religioſi profeſsi, ſed etiam conuerſi, etiam illi qui propriam profeſsionem non emittunt, vt patet ex capitul. *Non dubium*, capit. *Ex tenore*, capit. *De monialibus*, de ſententia excommunicat. Comprehenduntur præterea nouitii, licet nondum religioſi ſint, ſed in via ad religionem profitendam: c. *Religioſi* §. *Quamuis*. de ſenten. excommunic. in 6. Ex quibus à fortiori conſtat, comprehendi etiam omnia membra religionum, ſiue ſolemnem profeſsionem emiſerint, ſiue tantum vota ſimplicia à Pontifice approbata, per quorum emiſsionem veri religioſi efficiuntur.

10. Dubitatum vero in primis eſt de perſonis Tertii habitus Sancti Franciſci, vel ſancti Dominici: Caietanus enim capit. 10. dicit non frui hoc priuilegio, quia non ſunt Clerici nec religioſi, nec nouitii, nec conuerſi religionis, & ita non poſſunt nomine monachorum comprehendi. Nauarrus autem cap. 27. num. 79. dicit hoc eſſe poſſe verum iuxta ius commune non tamen iuxta priuilegia, & conſuetudinem, ac ſtilum Eccleſiæ Romanæ: citatque Rotam & Felinum qui affirmant, ſi huiuſmodi generatim viuant: & habitum religionis portent, frui hoc priuilegio. Et hanc ſententiam exiſtimo veram: non ſolum propter priuilegia, ſed etiam quia ſub nomine monachi, iuxta intentionem, & interpretationem iuris, in dicto canone conprehenduntur. Non enim pro ſolis religioſis vere profeſsis accipitur, ſeu etiam pro omnibus, qui ſecundum aliquem modum participant illum ſtatum: ita vt ſecundum illam participationem ſint Deo dicati, & deuoti iuxta modum loquendi Ioannis Papæ in capit. *Quiſquis*, 17. quæſt. 4 vbi dicit ſacrilegium committere qui iniuriam facit clericis, *vel Monachis ſiue Deo deuotis*. Et ſimilis modus loquendi habetur in capit. *Duo ſunt* qu. 1. Quia ergo ſunt hæ perſonæ Deo dicatæ ſecundum quandam participationem talis religionis ab Eccleſia approbatam, etiamſi proprie ſtatum religioſorum non habeant, nec per vota ligati ſint, ſub latitudine Eccleſiaſticarum perſonarum comprehenduntur. & ſub Monachorum nomine in prædicto capite continentur: Cui expoſitioni fauent alia iura, quæ declarant ſub nomine monachorum conuerſos comprehendi, cum autem conuerſi proprie religioſi non ſint, quia ſunt Deo dicati ſecundum talem modum, quo religionem participãt. Nam, vt recte aduertit Panor. & ex modo loquendi iurium oſtendit. in dicto capit. *Nulli dubium*, de ſent. excom illa decreta non cõdunt nouum ius, ſeu nouum priuilegium his perſonis concedunt, ſed declarant intentionẽ & amplitudinem illius canonis. *Si quis ſuadente.* Quod ſi obiiciatur, quia canon ille pœnalis eſt, & ideo debuiſſet potius ſtricte exponi: reſpondetur, quoad hanc partem potius eſſe fauorabilem & in cauſa maxime pia; & religioſa & ideo potius eſſe latiſsime interpretandum.

An perſonæ tertii ordinis S. Franciſci aut Dominici ſub nomine monachorum comprehendantur.

Et iuxta hæc principia poteſt definiri alia dubitatio de Eremita, an gaudeat hoc priuilegio. In qua Angelus verbo *Eremita*, nu. 3. partem negantem tenet cum Ioanne de Lignan. in Clem. *Per literas*. de præbend. Qui aſſerit hos eſſe laicos. & manere ſub regali, ſeu imperiali iuriſdictione. Quod etiam ſequitur Summa Roſella. Contrarium tenet Gloſſa in capit. *Qui vero*, 16. quæſtio. 1. argumento illius textus in cuius initio dicitur. *Qui vere pureque ſolitariam eligunt vitam, digni ſunt conuenienti honore.* Sed hæc verba valde generalia ſunt, vt ex eis poſsit quidquã colligi. Hanc vero opinionem ſequitur Syluester verbo *Eremita*, nu. 2. Armilla ibidem, & Nauarrus, c. 27. num. 79. Hi vero tres auctores cum Archidiacono requirunt, vt huiuſmodi Eremita aſtrictus ſit alicui regulæ religioſæ, vel ſubditus alicui ſuperiori Eccleſiaſtico, qui gaudeat hoc priuilegio. In qua limitatione prior pars per ſe nota eſt, quia ille vel erit religioſus, vel ſaltem conuerſus. Secundam autem partem ipſi non probant: neque declarant an requiratur quod illa ſubiectio ad talem ſuperiorem ſit ex voto obedientiæ, vel ſufficiat, ex propria voluntate, vel ſaltem ex communi aliqua lege Eccleſiæ: illa ergo limitatio ſubobſcura eſt, & ſi aliquo probabili modo explicetur, incidit horum auctorũ opinio in præcedentem, vt patebit 11.

Eremitæ an hoc priuilegio gaudeant.

Quapropter ſtando in rigore iuris mihi prior ſententia magis probatur, cum Panorm. in capit, 2. de For. comp. numer. 10. Qui rectè dicit in huiuſmodi perſonis nihil eſſe, quod eas faciat Eccleſiaſticas & exemptas à temporali iuriſdictione. In quo ſane inconſtanter videtur loqui Angelus ſupra dum concedit, Eremitam eſſe perſonam Eccleſiaſticam, & de foro Eccleſię, & negat frui hoc priuilegio, cum tamen paulo ſuperius, vt probat hunc non gaudere hoc priuilegio, aſſumat eſſe perſonam laicam & imperatori ſubiectam. Hoc tamen intelligendum eſt de Eremitis, qui vagi, dicuntur; qui nec definitum, aut firmum vitę modum, neque aliquam ſpecialem obligationem Eccleſiaſticam habent: nam, licet hoc tempore vel loco vitam quaſi monachalem exerceant, vel alicui loco ſacro deſeruiant non propterea Eccleſiaſticæ perſonæ fiunt aut exempti ſunt à temporali iuriſdictione. At vero ſi ex ſpeciali obligatione, & quaſi traditione alicui loco ſacro dicati ſint cum ſpeciali ſubiectione, ad Epiſcopum, ſiue ex voto, ſiue ex pacto, ſiue ex tali munere quaſi ſpirituali proueniat, tunc probabile eſt huiuſmodi Eremitam comprehendi in hoc canone tanquam perſonam ſpecialiter Deo dicatam ſeu deuotam. Et fortaſſe huiuſmodi ſunt qui dicuntur *Conuerſi Eccleſiarum*, à Panormitano ſupra qui dicuntur etiam hoc priuilegio gaudere iuxta Gloſſam in dicto c. *Non dubium*. 12.

Dubii reſolutio.

Quæ ſint manus violentæ

QVarto loco explicanda eſt actio: ſeu cauſa, ob quam hæc cenſura imponitur, quæ illis verbis explicatur, *Manus violentas iniecerit.* Quibus ſignificatur hanc eſſe debere actionem iniuriοſam circa talem perſonam, in facto ſeu opere conſiſtentem. Quamuis enim violentum phyſice loquen- 13.

loquendo, ſit omne id, quod eſt contra internam inclinationem, & hoc modo mors extrinſecus illata, licet iuſta ſit, violenta dicatur: tamen moraliter loquendo, de actione ſacrilega, de qua textus hic loquitur, propriè dicitur violentia manus quę non ſolum naturæ, ſed etiam iuſtitiæ repugnat: & ideo merito de huiuſmodi violentia textum hunc interpretamur: Oportetque vt iniuria verſetur circa ipſam perſonam Eccleſiaſticam, & per aliquam exteriorem actionem fiat, ita vt ſit offenſio in perſona, de qua quid ſit fuſè tractat Bartolus in l. *locatio*, §. *Quod illicite*, numer. 5. ff. de Publicanis & vectigalibus, & Innocentius in capit. *Nuper*, de ſententia excommunicat. Reſolutio vero eſt, quod debet talis actio contingere ipſam perſonam, vel res aliquo modo adhærentes illi, ita vt ei vis inferatur. Et ita excluduntur omnes actiones iniurioſæ, quæ non fiunt ipſi perſonæ in ſe ipſa, ſed in rebus eius: vel aliis perſonis illis adiunctis: nam canon dicit, *Manus violẽtas in clericum vel monachum.* Vnde qui manus infert violentas in perſonas coniunctas, vt familiares, aut ſeruos clerici in iniuriam & odium eius: item qui per violentiam accipit bona eius, non ipſius perſonæ vim inferendo, ſed cuſtodibus, vel domui eius, ex vi huius canonis non incurrit cenſuram, quidquid ſit de aliis legibus. Rurſus qui verbis, quantumuis, contumelioſis, iniuriam infert clerico non incurrit hanc cenſuram, ſi ad opus manuum non perueniat: quia ex vi dictorum verborum talis iniuria non comprehenditur, vt per ſe notum eſt. Tertio qui aggreditur clericum, & lapidem, verbi gratia in eum proiicit, aut quamcumque aliam actionem ex ſe percuſsiuam, vt ſic dicam, in ordine ad illum exercet, ſi de facto non attingit perſonam eius, nec lædit, non incurrit: quia, licet voluerit, & attentauerit violentas manus in eum iniicere, de facto tamen non iniecit: & hęc cenſura tantum lata eſt in eum qui iniicit: vt autem ſupra diximus, donec actio exterior confirmetur, ſub ea proprietate, quam verba legis requirunt, cenſura non incurritur. Quin potius, licet actio violenta attingat aliqua ex parte perſonam clerici: ſi tamen ita leuiter attingat, vt ex vi talis percuſsionis non ſufficiat ad peccatum mortale: non incurretur hæc cenſura: etiamſi alias ex intentione operantis ſit peccatum mortale: quia excommunicatio non incurritur, niſi propter peccatum mortale externum: illa autem percuſsio, vt exterius ſit, non eſt peccatum mortale, licet intentio operantis fuerit culpa mortalis, quia illa malitia potius interior quam exterior exiſtit. Cuius ſignum etiam eſt, quia ex vi illius iniuriæ non tenetur percutiens ad aliquam ſatisfactionem, vel reſtitutionem, quia nimirum licet iniuria fuerit ex voluntate peccaminoſa moraliter, nõ habuit actum exteriorem proportionatum, & ſatisfaciendi obligatio oritur ex actu exteriori & non ex interiori ſolo: idem ergo eſt proportionaliter de cenſura. Quod late tractauimus ſupra de cauſis cenſuræ, & in præſenti docent Caietanus verbo *Excommunicatio*, capit. 10. & Nauarrus capit. 27. num. 85. & 87.

24. *An exterior actio quæ ſola ratione inhonorationis ſufficit ad culpam mort. ſit violenta manuum iniectio:*

Quæri vero hic poteſt, an oporteat huiuſmodi actionem externam eſſe peccatum mortale ratione corporalis læſionis, ſeu nocumenti vel ſufficiat ratione inhonorationis: hæc enim iniectio violenta manuum ob grauitatem nocumenti in bonis corporis, vel in honore poteſt habere grauitatem peccati mortalis. Et quidem, quãdo corpus ipſum grauiter percutitur tunc propriiſsime committitur grauis iniuria hic prohibita, vt per ſe notũ eſt: & ideo tunc nulla ratio dubitandi eſt, quin incurratur hæc cenſura. Contingit autem interdum vt actio exterior in ratione percuſsionis corporalis nullius momenti ſit, nihilominus tamen apud omnes æſtimetur grauis iniuria in detrimentum honoris, vt verbi gratia, ſi virga leuiter aliũ attingat, aut quaſſata arundine: de huiuſmodi ergo actione dubitari poteſt, an ad hanc cenſuram incurrendam ſufficiat. Et ratio dubii eſt, quia iniicere manus propriè & in rigore ſignificat actionem aliquam violentam circa corpus, non circa honorem vel famam: & ideo dicebamus contumelias, quæ verbis proferuntur ſub hac lege non comprehendi: illa autem actio violenta vt verſatur circa corpus, non eſt grauis: quod autem, vt verſatur circa honorem, grauitatem habeat, videtur eſſe intra vltra intẽtionẽ & latitudinẽ huius legis. Et confirmatur, nam interdum homines æſtimant vt grauem iniuriam quod alter tenet percutere, etiam ſi non percutiat, vt verbi gratia, quod eluet manum ad dandum alapam, aut quod arundinem, aut virgam in alium iniiciat, quamuis illum non attingat: certum eſt autem eum, qui hęc tantum fecit circa clericum, non incurrere hanc cẽſuram: ergo ſignum eſt ad eam non attendi grauem læſionem in honore, ſed in percuſsione. *Ratio dubitandi.*

25. *Dubii enodatio.*

In hoc dubio mediam quandam viam tenendam cenſeo, & extrema prudenter eſſe vitanda. Nam, vt incurratur hæc cenſura, non oportet corporis percuſsionem talem eſſe vt illud grauiter lædat: nam hoc manifeſte falſum eſt, & contra omnium Doctorum ſententiam, & contra vim verborum canonis: nam ſine graui læſione corporis poteſt quis violentas manus in alium iniicere cum graui iniuria, quæ ſit non ſolum contra honorem, ſed etiam contra immunitatem (vt ſic dictam) proprii corporis, ſeu contra ius, quod vnuſquiſque habet in corpus ſuum: quod videtur hic canon prohibere voluiſſe in Eccleſiaſticis perſonis vt videtur expreſſe exponi ab Innocentio III. in capit. *Nuper*, de Sentent. excommunicat. in illis verbis. *Quamuis per eorum factum corporalis læſio non fuerit ſubſecuta, citra quam violentia ſæpius circa clericos nequiter perpetratur.*. Vnde, vt ibidem dicitur, propter hanc cauſam violenta detentio, ſeu incarceratio, etiamſi ob læſionem, aut nocumentum corporale, vel temporale, non videatur graue damnum inferri, nihilominus ſufficit ad hanc cenſuram contrahendam, quia eſt violenta iniectio manuum, cum graui iniuria circa corpus ipſum. Et ſimiliter violenter eripere è manibus clerici rem ſuam, quam ipſe iuſte retinet ac defendit, eſt ſufficiens cauſa ad incurrendam hac cenſuram, etiam res ipſa, quæ eripitur, parui momenti ſit: quia licet in ratione furti, aut nocumenti in rebus fortunæ illud non ſufficeret ad peccatum mortale, tamen in ratione corporalis violentiæ, ſufficit ad grauem iniuriam repugnantem iuri quod vnuſquiſque habet ad liberum ſui corporis vſum, quanquam inde non reſultet grauis læſio aut nocumentum in ipſo corpore.

Aliunde vero non ſatis eſt quod iniuria ſit grauis contra honorem, etiamſi non verbis, ſed aliqua actione exteriori fiat, vt rectè probat vltima ratio facta, quod hæc iniuria interdum conſummatur in ratione in honorationis abſq; violenta manuum iniectione in ipſammet perſonam Eccleſiaſticam, ita vt illam attingat: ſine quo tactu nõ conſummatur actio: propter quam hæc cenſura imponitur, vt conſtat ex verbis, & omnium interpretatione: At vero ſi actio violenta perſonam ipſam attingat, licet contractus phyſice conſideratus leuiſsimus ſit: ſi tamen ſecundum moralem exiſtimationem ſufficiat ad grauem iniuriam contra honorem & reuerentiam debitam tali perſonæ, opinor ſufficere ad incurrendam talem cenſuram: quia in omni rigore & proprietate comprehenditur ſub verbis canonis. Eſt enim illa ſatis violenta manuum iniectio, & moraliter reputatur grauis: neque ius hoc diſtinguit an illa grauitas oriatur ex reſpectu ad honorem, vel aliunde: neque eſt à nobis limitandum, 26.

cum

cum in hac parte fauorabilis ſit perſonis Eccleſiaſticis. Accedit, quod vnuſquiſque habet ius in ſuum corpus, vt ab alio contingi non poſsit etiam leui tactu in graue detrimentum ſui honoris: & ideo etiamſi grauitas illius iniuriæ ex reſpectu ad honorem oriri videatur, proxime tamen conſiſtit in ipſamet corporis percuſsione, qualiſcumque illa ſit: eſt ergo ſufficiens talis actio ad cenſuram incurrendam.

27. Prudenter vero expendere oportet, an talis actio ſecundum communem prudentium hominum exiſtimationem clerico iniurioſa ſit, & contra honorem eius. Interdum enim fieri poteſt vt inter laicos, vel milites talis actio exiſtimetur grauis & contra honorem, reſpectu vero perſonæ religioſæ quaſi nihil habeatur: vel è contrario, actio quæ circa perſonam vulgarem eſſet leuis, circa perſonam Eccleſiaſticam ob reuerentiam illi debitam, ſit grauis irreuerentia & iniuria. Vnde regula, qua vtuntur Caietan. & Nauarr. quod iniuria, quæ eſt leuis circa aliquem, non eſt ſufficiens ad hanc cenſuram incurrendam etiamſi fiat clerico, non eſt ſimpliciter vera: nam propter circumſtantiam perſonæ clerici fieri poteſt, vt actio ſit peccatum mortale, quæ circa laicum non eſt: ſed intelligenda erit cum proportione, ſcilicet quod quamdiu manet intra latitudinem leuis iniuriæ, non ſufficit ad hanc cenſuram.

28. *Non eſt neceſſe vt percuſſio per manus fiat.* Præterea eſt animaduertendum, quamuis hæc iniuria à manu denominationẽ acceperit, quia manus eſt inſtrumentum inſtrumentorum, vt Caietanus notauit: non eſſe tamen neceſſariũ vt per ipſam manũ immediate exerceatur actio, vel attingatur Eccleſiaſtica perſona, ſed ſufficit mediate attingere, vt per enſem, virgam, lapidem, &c. Imo nec ſemper neceſſe eſt, vt manus interueniat, nam ſi pedibus percutiat ſatis erit: eſt enim illa appellatio iniectionis manuum quaſi metaphora quædam, qua ſignificata eſt omnis huiuſmodi corporalis iniuria, vel (vt Dialectici aiunt) aliud eſt, vnde nomen ſumptũ eſt, aliud ad quod ſignificandum impoſitum eſt: ſæpe enim vniuerſalius eſt ſignificatum, quam ratio, ſeu ethymologia nominis: & ita in præſenti iuxta communem interpretationem.

29. *Non eſt neceſſe vt pars aliqua corporis clerici immediate attigatur.* Rurſus, ex parte Eccleſiaſticæ perſonæ, cui iniuria infertur, neceſſe non eſt vt manus violentæ aliquam partem corporis eius immediate attingant: ſatis eſt enim ſi attingant veſtem, aut pileum, vel aliquid ſimile, dũmodo alias actio grauiter iniurioſa ſit. Imo etiam ſi contractus verſetur circa rem aliam continentem vel deferentem talem perſonam, ſi violentia redundet in ipſam perſonam, id ſufficit ad hanc cenſuram, vt ſi apprehenſo fræno equi, quis violenter detineat clericum incedentem, id ſatis erit ad incurrendam hanc cenſuram: vt ſi exiſtentem alicui extrinſecus ita claudit, vt vel omnino exire non poſsit, vel non ſine magno pudore: nam illa eſt violenta detentio ipſius perſonæ; & ſic de aliis ſimilibus, quæ à ſimili vel æquali ratione colligunt omnes Doctores ex dicto capit. *Nuper*, vt videre licet in Innocentio, Panormitano, & aliis ibi; & Richardo, in quarto diſtinctione decima octaua, articulo vndecimo, quæſtione quinta, Antonino, tertia parte. titulo. 24. cap. primo, vbi multa alia ponit exempla.

30. *Exemplum Antonini enucleatur.* Vnum ſimile præcedentibus eſt, ſi aliquis clericum obſideat in domo, vel caſtro, neque illum exire permittat, non vt illum in cuſtodia teneat, ſed vt pudore afficiat, vel quid ſimile. Refertque ſententiã Innocentii negantis in eo caſu incurri hanc cenſuram, quia tunc non infertur violentia perſonæ aut rebus inhærentibus ipſi. Sed hoc ita generatim (ait) abſque diſtinctione non recte dictum eſt, quia tunc fit violentia perſonæ; & quamuis illa detentio nõ ordinetur ad pœnam aliam inferendam, vel actum iudicialem exercendum, & ideo non dicatur incarceratio, aut cuſtodia; tamen re vera eſt iniurioſa detentio: nec excuſatur à graui iniuria propterea quod fiat ad pudorem perſonæ, nam potius hoc ipſum aggrauat iniuriam. Et ideo ipſe Antoninus diſtinguit: nam vel obſeſsio eſt propter perſonam vt illis vis fiat, & tunc ait incurri cenſurã quod mihi probatur propter rationem factam. Aut fit propter caſtrum habendum: & tunc ait non incurri: nullam vero adducit rationem. Poteſt tamen hæc reddi, quia tunc non infertur vis abſolute, quia non eſt abſoluta detentio, ſed quaſi conditionata, ſcilicet, niſi caſtrum tradat, vel quid ſimile. Sed in hoc diſtinctione opus eſt, quia licet obſeſsio ſit propter caſtrum obtinendum, ſi ſit iniurioſa, exiſtimo incurri hãc cenſuram: quia tunc violentia infertur perſonæ in ordine ad rem, aut poſſeſsionem eius iniuſte auferendam: ergo id ſatis eſt ad hanc cenſuram contrahendam. Sicut qui violenter detinet clericum, ſolũ vt veſtibus, aut pecunia eum ſpoliet abſque alio nocumento corporis, hanc cenſuram incurret. Item qui clericum in aliam cuſtodiam iniiceret donec caſtrum traderet; ſine dubio incurreret iuxta c. *Nuper*: ſed prædicta obſeſsio intra ipſum caſtrũ eſt moralis quædã incarceratio: ergo, etiamſi fiat propter caſtrum eripiendum iniuſte, incurretur hæc cenſura. At vero, ſi obſeſsio ſit iuſta, & per bellum iuſtum; tunc haberet locum opinio Antonini, cum enim tunc non ſit peccaminoſa, non poteſt eſſe ratio cenſuræ, de quo plura ſtatim.

Aliud exemplum eſt de eo, qui cogit clericum vt exeat de fundo, aut vinea per metum. Innocentius enim negat tunc incurri cenſuram. Antoninus, vero cum Ioanne de Lignan. diſtinguit de metu reali, & verbali: & quando eſt verbalis tantum, ait veram eſſe ſententiam Innocentii: quia dum in verbis ſiſtitur, non peruenitur ad manum iniectionem: quod ſecus eſt, quando metus eſt realis. Sed in rigore ſententia Innocentii vera eſt; & alii fortaſſe ſolum in modo loquendi ab eo differunt: nam aliud eſt metus, & aliud violentia: vnde ſi præciſe ſiſtatur in metu, & non inferatur vis, ſiue id fiat verbis, ſiue aliis actionibus, non incurritur, quia non iniiciuntur manus violentæ. At vero, ſi metus fundaretur in aliqua actione violenta circa perſonam, vt verbi gratia, ſi per aliquam vim leuem extraheretur, cõminando illi mortem, ſi reſiſteret, tunc iam incurreretur talis cenſura, quia non eſt purus metus, ſed admixta violentia. Et iuxta hæc procedit quod Caietanus in ſumma cap. 10. de Excommunicat. dicit, præcipere, exilium clerico, aut quod intra aliquos terminos ſe contineat, non eſſe ſufficiẽtem cauſam huius cenſuræ; quia non eſt violenta manus: neque talis clericus ſimpliciter cogitur ad talem actum, & poteſt, ſi velit, non ſeruare tale præceptum, cum iniquum ſit: quod, ſi non audet propter aliquam comminationem, iam illa detentio non eſt propter vim, ſed propter metum. Donec igitur ad iniectionem manuum perueniatur, non eſt poſita ſufficiens cauſa huius cenſuræ. 31. *Aliud exemplum de eadem re.*

Alius caſus eſt de eo, qui furatur veſtes Eccleſiaſticæ perſonæ dormientis: de quo Innocentius negat incurrere, quia tunc non infert violentiam perſonæ, ſed purum furtum committit. Et poteſt hoc confirmari, quia ſi clericus haberet duplicatas veſtes, qui vnam furaretur illo dormiente, vel abſente, non incurreret hanc cẽſuram: ergo ſi vnam tantum habeat, & illam quis furetur, non propterea incurreret. Et in hoc videtur eſſe magna differentia inter eum qui ſpoliat veſtibus clericum veſtitum, vel furatur veſtes iam nudati: quia illud prius non fit ſine aliqua violentia perſonæ, ſicut fit hoc poſterius. Contrarium nihilominus tenet Antoninus, & citat Archidiaconum, & Iohannem de Lignano. Et funda- 32. *Alio exemplo doctrina data elucidatur.*

fundamentum eius eſt, quia qualitercunque quis contingat iniurioſe perſonam clerici, incurrit in hunc canonem: in illo autem caſu moraliter contingit ipſam perſonam clerici. Quod quidem eſt probabile, quãdo ea ratione cogitur aut nudus incedere, aut intra domum cõtineri, ne nudus exeat. Et ideo per ſe loquendo, & conſiderata ratione furti, illud crimen non eſt materia huius cenſuræ, Tamen ſi cõtingat redundare in ſpecialem clerici iniuriam, dedecus, aut pudorem, vel etiam violẽtam detentionem talis perſonæ, ex hac parte poſſet illa eſſe ſufficiens cauſa & materia huius cenſuræ, præſertim ſi ea intentione fiat. Et per hæc facile erit de ſimilibus caſibus iudicare.

De percuſsione clerici ob defenſionem.

33. EX his ſequitur, eum qui infert manus in clericum in iuſtam defenſionem, non incurrere hanc cenſuram. Ita docent omnes. Et colligitur ex capite, *Si vero*, primo, & capit. *Ex tenore*. de Sentent. excõmunicat. vbi hoc declaratur habere locum, quando in cõtinenti fit defenſio, vim vi repellẽdo. Et ratio eſt, quia *vim vi repellere omnes leges permittunt*, vt ibidem dicitur. Atqui illa manuum iniectio, nec dici poteſt *ſuadente diabolo*, ſed ratione, cum licita ſit, & quaſi naturalis: nec poteſt proprie dici *violenta*, cum non fiat aggrediendo, ſed ſe defendendo. Ex quo colligitur hoc habere verum in omni defenſione quæ iuſta eſt: ſiue ſit in defenſionem perſonæ. ſiue honoris, ſiue aliarum rerum, quia iura illa abſolutè loquuntur de defenſione iuſta. Vnde ſi clericus fœminam tentet aggrediendo non tantum verbo, ſed facto aliquo, tunc illa non incurret, ſi illum violenter percuſſerit: quia illa eſt iuſta defenſio caſtitatis & honoris. At vero ſi aggreſsio eſſet tantum verbalis, Nauarr. num. 85. ait tantũ licere defenſionem verbalem: & ideo, ſi percutiat, non excuſari, citatque Angelum *Excommunicatio*, 5. nu. 21. qui cum moderatione loquitur, ſcilicet quando ſolis verbis potuit eum repellere alias, inquit, licitè eum percutit: & addit, *Si zelo caſtitatis accenſa, modum excederet, non ex propoſito, ſed ſubito & improuiſo non incurreret*. Quæ ſententia mihi placet, præſertim quia illa non eſt tãtum defenſio caſtitatis, ſed etiam honoris, ad quem ſæpe verba non ſufficiunt. Similis caſus eſt, ſi quis à clerico aggreſſus ſine ignominioſa fuga vitare non poteſt nocumentum niſi ſe defendendo, nam ſi ea de cauſa percutiat clericum non incurret hanc cenſuram, vt Nauarrus cum Caietano, & Panormitano notauit, quia tunc nõ peccat. Similiter, ſi quis inſequatur clericum fugientem, & propria bona aſportantem, & vi eum detineat, aut ea de cauſa clericus ſe præcipitet, vel aliud nocumentum patiatur, nõ propterea incurret hãc cenſuram. Idemque eſt ſi quis clericum debitorem, & fugam parantem detineat, vt eum ſuperiori præſentet, & ea via ſuum debitum recuperet, nõ incurret, vt iidem auctores ex eodem principio merito docent.

34. *Caſus in quibus ob illicitam percuſſionẽ non incurritur cẽſura.*

Extenditur autem hæc defenſio in dict. capit. *Si vero*, ad quoſdam caſus non omnino licitos, vt ſunt quando quis inuenit clericum turpiter peccantem cum propria vxore, matre, filia, aut ſorore: nam tunc ſi clericum percutiat, quamuis à culpa non excuſetur apud Deum, cenſuram Eccleſiæ non incurreret. Verum eſt, in illo textu non dici huiuſmodi clerici percuſſorem non incurrere cenſuram; ſed non eſſe compellendum ad Sedem Apoſtolicam venire. Ex quo non videtur colligi non incurrere cenſuram: ſed ſolum non eſſe Papæ reſeruatam: ſic enim alia iura diſponunt in aliis perſonis, & caſibus vt infra videbimus, auferendo reſeruationem, & non cenſuram. Nihilominus auctores intelligunt ibi excipi illas perſonas ne cenſuram incurrant. Et probari poteſt ex §. proxime præcedente, vbi eodem modo dicitur de vim vi repellente, non debere propter hoc ad Sedem Apoſtolicam tranſmitti, etiamſi clericum percutiat. Vbi conſtat ſenſum eſſe, eum nõ incurrere excommunicationem: ſimili autem contextu & tenore verborum idem ſubiungitur de prædictis perſonis. Rurſus ſtatim ſubiungitur, eum qui percutit clericum, quem turpiter peccantem inuenit cum alia conſanguinea inferioris gradus præter dictos, non eſſe à ſententia huius excõmunicationis immunem: ergo de aliis perſonis ſenſus eſt, eſſe ab hac ſententia excommunicationis immunes. Ratio vero eſt, quia Eccleſia, ſuo præcepto, & obedientia non vult obligare in caſu tam acerbo: in quo doloris vis vehementer hominem commouet. Et ideo etiam Eccleſia non reputat illam percuſsionem tanquam factam ſuadente diabolo, ſed vt factam vehementi paſsione Nec etiam eam iudicat violentam oppreſsionem, ſed humanam quandam defenſionem.

35. *In his caſibus debet percuſſio in continenti fieri ad cenſuram excuſand.*

Vnde recte Syluester aduertit verb. *Excommunicatio* 6. notab. 4. caſu 16. neceſſarium eſſe hanc percuſsionem fieri in continenti, quando actualiter clericus in tali actu inuenitur, quando paſsio vehementer mouet: nam tunc ſolum habet locum illa iuſta excuſatio. Et ita eſt intelligendus ille textus: nam licet in illa clauſula non adhibeat illam declarationem, adhibet tamen in proxime præcedente de propria defenſione: vnde à fortiori conſtat in eodem ſenſu intellexiſſe hanc extenſionem. Et ratio, in qua talis extenſio ſeu excuſatio fundatur, omnino cogit: ideoque omnia iura, quæ in ſimili caſu excuſant occidentem, vel mutilantem aliquem à ciuili vel Eccleſiaſtica pœna prædicto modo intelliguntur. Circa ſingula autem verba illius textus poſſunt moueri ſingulæ quæſtiones, quas ex profeſſo diſputare, prolixum eſſet.

36. *Quid nomine vxoris in illo cap. Si vero, intelligatur.*

Prima eſt, quid nomine vxoris intelligatur, an ſcilicet comprehendatur etiam ſponſa. Et dico breuiter comprehendi quidem ſponſam per verum & ratum matrimonium ductam, etiamſi matrimonium cõſummatum non ſit: quia illa eſt vera vxor; & iniuria, ac occaſio repellendi illam eſt eiuſdem rationis. Si autem ſponſa ſit tantum de futuro, non comprehenditur, quia non eſt vxor, & quia poteſt propter tale crimen illam dimittere & aliam ducere: vnde neque iniuria, neque occaſio eſt ſimilis.

Quid nomine filiæ, matris, & ſororis.

Rurſus de filia quæri poteſt, an comprehendatur etiam adoptata: & eadem proportionalis quæſtio habet locum in matre, & ſorore. Et dicendum eſt non comprehendi, Idem quæri poteſt de nepte, vel qualibet alia, aſcendente, vel deſcendente. Et idem eſt dicendum. Quæ eſt reſolutio Gloſſæ communiter receptæ circa illum textum. Et ratio eſt, quia hæ omnes vere & proprie non ſunt filiæ: & in deciſione illius textus ſiſtendum eſt in proprietate verborum eius: quia, licet videantur fauorabilis reſpectu percutientis; tamen eſt odioſa reſpectu clerici; & reſpectu etiam fœminæ cum qua inuenitur. Eſt etiam illa limitatio quædam, & reſtrictio iuris communis, & ideo ſtricte intelligenda eſt. Et præterea eſt hoc conſentaneum rationi: quã in aliis inferioribus gradibus non eſt tam iuſta cauſa doloris, & excuſationis. Vnde à fortiori conſtat idem dicendum eſſe de omnibus collateralibus, vt in ipſo etiam textu ſatis declaratur.

37. *Quid verba, turpiter inuentum, in illo cap. Significet.*

Tandem quæri poteſt, quid comprehendant illa verba, *turpiter inuentum*. Et breuiter dicendum eſt, non requiri vt inueniatur in actuali delicto carnalis coniunctionis, nam id vix poteſt contingere; & verba in proprietate plus comprehendunt: & ob hanc etiam cauſam neceſſarium non eſſe, vt inueniantur in eodem lecto, aut quid ſimile: ſed ſufficere ſi inueniant exercentes quoslibet turpes actus, illos enim comprehendunt illa verba,

turpiter inuentum : & ita communiter intelliguntur. Imo ſufficere cenſetur, quod ſolus cum ſola in loco ſuſpecto inueniatur, vt patet ex Nauarro, numer 84. vbi dicit eſſe ſententiam communem. Quod intelligendum cenſeo, quando & perſonæ ipſæ ſuſpectæ ſunt, & vt tales habentur non ſine cauſa rationabili: & locus ipſe aptus eſt ad actus impudicos inter ſe exercendos: tunc enim vere ac proprie dicitur quiſpiam turpiter inuentus: quod tamen ampliandum non eſt propter rationem ſupradictam. Addit vero Angelus *Excommunicatio*, 5. nu. 19. & Silueſter, *Excommunicatio*, 6. numer. 6. § *Decimo*. in eo caſu quo maritus iuuenit clericum loquentem cum vxore, quamuis non inueniat in actu turpi, ſi tamen prius eum ter admonuit, poſſe eum violenter detinere, & capere: vt eum ſuo ſuperiori præſentet, vt de illo conqueratur. Imo addit Sylueſter, etiam ſi in eo caſu talem clericum violenter percutiat non eſſe excommunicatum, quia ſecundum leges hunc licet perimere, in l. *Si quis ei*, C. Ad legem Iulian. de adulteriis, Angelus vero, quem Nauarrus ſequitur hoc non admitit, quia dict. cap. *Si vero*, hoc reſtringit ad actum turpem, & ideo cum res ſit odioſa extendenda non eſt. Concedunt autem hi authores in eo caſu poſſe maritum clericum detinere per viginti horas, iuxta legem, *Capite quinto*. ff. ad legem Iulian. de Adulteriis. Sed non videntur hi authores conſequenter loqui, quia etiam hæc eſt manus violenta, quę in eo caſu non conceditur in dicto capit. *Si vero*, iuxta eam opinionem, neque etiam in alio loco Iuris canonici. Ius autem ciuile ad hoc non ſufficit. Reſpondere tamen poſſunt, hanc detentionem eſſe licitam per modum cuiuſdam defenſionis iuſtæ, quod non habet locum in occiſione vel percuſſione: & ideo nō dubito quin hęc pars vera ſit. Nec ſententia Sylueſtri quoad alteram partem mihi omnino diſplicet, quia licet c. *Si vero* dicat, *turpiter inuentum*, merito tamen dici poteſt turpiter inueniri eum, quem iura ciuilia damnant tanquam turpiter inuentum.

38. *Vt ad ſe defendendū ab alio poſſit quis violentiam clerico inferre* Vlterius poteſt circa prædictam excuſationem dubitari, vtrum ad defendendum ſe ab alio tertio poſsit clerico violentia inferri, abſque cenſura, vt verbi gratia, fugit quis perſequentem inimicum: & occurrit Clerico habenti enſem, vel æquum, an poſsit auferre à clerico enſem, vt ſe defendat, vel equum vt fugiat, etiamſi neceſſe ſit violentiam illi inferre: Idem quæri poteſt, an in defenſionem tertiæ perſonæ innocentis liceat, ſi opus ſit, manus violentas in clericum iniicere. In his vero, & ſimilibus caſibus regula generalis ſit, tunc ſolum excuſari hanc cenſuram quando defenſio eſt iuſta, & medium quod ad defenſionem ſumitur, eſt licitum: quia cum tunc non committatur culpa, nec cenſura incurri poteſt, quod ſecus eſt, quando defenſio, aut modus defenſionis eſt iniurioſus: quia tunc iam potius tranſit in aggreſsionem. In priori ergo caſu, regulariter loquendo, non incurretur cenſura, vt Nauarrus abſolute docet, qui in eam ſententiam refert Antoninum, cum tamen Antoninus oppoſitum ſimpliciter, & ſine diſtinctione doceat: nam in eo caſu dicit incurri hanc excommunicationem; quia putat illam eſſe iniuſtam violentiam: quæ fuit antiquior opinio, quam cum aliis refert Gloſſa in c. *Si Clericos*, de Sentent. excommun. verbo *Iniuria* Mihi tamen, regulariter loquendo, videtur iuſta: & ideo non mereri nomen violentię, quia illa eſt quędam extrema neceſsitas, in qua vnuſquiſque habet ius vtendi re alterius, & alter eſt irrationabiliter inuitus: & idcirco illis non infertur vis: ſed potius ipſe vim infert extreme indigenti, dum illum priuare vult vſu adeo neceſſario, Dico autem, *regulariter loquendo*: quia ſi Clericus in eo caſu priuatus enſe, aut equo in ſimili periculo conſtitueretur: iam tunc non haberet alter ius accipiendi, ideoque & manus violentas inferret, & cenſuram incurreret, ſi violenter auferret.

Et ſimili modo dicendum eſt de defenſione tertii: nam ſi ſit ſola & pura defenſio, licita eſt etiam aduerſus Clericum inuadentem: quia defenſio innocentis reſpectu cuiuſcunque aggreſſoris, eſt maxime naturalis, & ſuo modo debita, vel ſaltem licita, vt dicitur in capit. *Dilecto*, verſ. *Et quidem*, de Sentent. excomm. in 6. & capit. *Non inferenda*, cum aliis 23. quęſt. 3. ergo propter talem actum non poteſt excommunicatio incurri. Atque ita docent Innocentius, Abbas, & alii in dicto capit. *Si vero*, qui hoc extendunt ad defenſionem rerum proximi, quia illa iuſta eſt. Quod tamen ſecus erit, ſi vel modus defenſionis excedatur, vel ceſſet vera, & iuſta ratio defenſionis, vt v. g. cum clericus non res alienas vſurpabat, ſed proprias recuperabat, vel non inferebat iniuriam, ſed ius habebat caſtigandi vel aliquid ſimile. Et ad hanc iuſtam defenſionem tertii reduci poſſunt nonnulli caſus, qui à Doctoribus aſsignantur quales ſunt, quod Iudex ſecularis poſsit capere Clericum in actuali crimine inuentum, vel noctu cum magna ſuſpicione criminis repertum, vt eum ſuo ſuperiori offerat: nam tunc ſi non excedat iuſtam, & moderatam vim in capiendo non incurrit in hunc canonem, iuxta communem ſententiam in capit. *Cum non ab homine*, de Iudiciis. Ratio autem reddi poteſt, quia illa videtur eſſe quædam iuſta, & neceſſaria Reipublicę defenſio, licet etiam dici poſſet, ibi interuenire interpatatiuam voluntatem Iudicis Eccleſiaſtici. Alius caſus eſſe poteſt de illo, qui à Sede Apoſtolica eiicit eum, qui ſine canonica electione Cardinalium eam occupat. Quem caſum ponit Nauarrus numer. 89. ex capit. *Si quis pecunia* diſtin. 79. vbi hæc facultas videtur primo, & per ſe concedi Cardinalibus tanquam principibus Eccleſiæ, ad quorum collegium defenſio Eccleſiæ tunc ſpectat etiam in dicto bello, ſi neceſſe ſit: aliis vero non conceditur vt ſua authoritate id faciant, ſed vt miniſtri, & adiutores Cardinalium ex eodem pręcepto, & facultate. Tandem hinc fit, vt in defenſionem ipſiuſmet Clerici etiam liceat abſque cenſura manus iniicere violentas, dummodo ratio moderatæ defenſionis non excedatur. Vt ſi Clericus per vim detineatur, ne aliquis eum percutiat iniurioſe, aut ne in manus hoſtiū incidat. Ratio eſt clara, quia illa non eſt iniurioſa, vel ſacrilega violentia, ſed ex charitate procedit: Quomodo ait Auguſtinus epiſt. 50. ad Bonifacium: & habetur in cap, *Ipſa pietas*. 23 quæſt. 4. ſi duo eſſent in domo, quam certiſsime ſciremus eſſe ruituram, non eſſet iniuria eos eruere, vel inuitos, ſed potius eſſet crudelitas eos non eripere.

39. *An ad defendendum innocentem poſſint manus violentæ Clerico iniici.*

Iudex ſecularis poteſt Clericum cum ſuſpicione noctu inuentum ſuo ſuperiori præſentare.

Poteſt quis à Sede Apoſtolica eiicere eum qui illam occupat abſque canonica electione.

De percuſſione clerici ex quolibet iuſto titulo.

Secundo infertur, quoties percuſſio Clerici non fit per modum violentiæ manus (vt ſic dicam) ſed quolibet alio iuſto, vel licito titulo: tunc non incurri hanc cenſuram. Aliqui diſtinguunt inter violentas, & temerarias manus, vt patet ex Panormitano in capit. *Cum voluntate*, in fine & aliis ibi: & in capit. *Vniuerſitatis*, de Sententia excommunicat. Sed nos generaliter loquimur, prout canon ipſe, *Si quis ſuadente*: ſimpliciter loquitur, omnemque iniuſtam, ſeu ſacrilegam percuſsionem violentam appellamus, & ita etiam temerariam comprehendimus: quia ſi iniuſta aut ſacrilega non ſit, temeraria non erit: quoties ergo percuſsio huiuſmodi non fuerit, non erit ſufficiens cauſa huius cenſuræ. Ratio generalis eſt clara, quia tunc neque actio in rigore comprehenditur ſub verbis canonis, neque eſt peccaminoſa, vt ſit digna cenſura: exempla autem varia ſunt. 40

Primum eſt de ſuperiore Eccleſiaſtico, qui percutit, 41

Exemplis concluſio declaratur Primum de Superiore Eccleſiaſtico Clericum caſtigante. *Cap. Vniuerſitatis de Sent. excom. Quibus circumſtantiis fieri debeat caſtigatio hac.*

cutit, vel percutere iubet Clericum ſibi ſubditum ad correctionem iuſtam, & debito modo factam. Ita colligitur ex capit. *Vniuerſitatis*, de Sententia excommunicationis. Et ratio eſt clara, quia Superior habet ius caſtigandi ſuum ſubditum: eſtque illa actio ſępe neceſſaria ad diſciplinæ conſeruationem: ergo neque eſt prohibita, neque propter illam poteſt cenſura incurri. Obſeruandæ vero ſunt circumſtantiæ, vel naturali, vel poſitiuo iure neceſſariæ, vt hoc locum habeat. Prima eſt, quod Superior circa ſuum ſubditum talem actionem exerceat. Nam ſi Epiſcopus verberet Clericum non ſibi ſubditum, non effugiet cenſuram canonis: quia tunc non exercet actum iuriſdictionis, & impertinens eſt, quod ſit Superior: quia in tali actu non agit vt Superior. Secunda eſt, vt ſubſit cauſa proportionata, quia ſine illa non habet locum ratio correctionis, aut vindicatiuæ iuſtitiæ: non erit ergo actus alicuius iuſtitiæ, ſed iniurioſus: & conſequenter nec erit actus iuriſdictionis veræ, ſed vſurpatæ. Et ob eandem rem eſt neceſſarium, vt caſtigatio, aut verberatio ſit proportionata cauſę, & Eccleſiaſticę perſonę, nam alias ſi notabilis eſſet exceſſus, & manifeſte iniuſtus, aut ſi pœna eſſet mutilationis membri, vel alia ſimilis, non euitaretur cenſura: quia iam illa non eſſet Eccleſiaſtica diſciplina, ſed violenta manuum iniectio, argum. dicti. c. *Vniuerſitatis* & c. *Cum beatus*, 45. diſt. Rurſus ex eodem principio neceſſarium eſt, vt talis caſtigatio, vel pūitio fiat ſeruato debito ordine iuris, ſi ſit pœna iuridica: vel ſaltem ſeruato debito correctionis modo, ſi ſit paterna, ſeu religioſa correctio, iuxta conſuetum morē vniuſcuiuſque religionis. Nam ſi Superior temere irruat in ſubditum ſine proportionata cauſæ cognitione, ac deliberatione, non cenſebitur agere vt Superior, & authoritate publica: & ideo non vitabit hunc canonem. Quæ omnia colliguntur ex dicto capit. *Vniuerſitatis*, in illis verbis: *Niſi cauſa regularis diſciplinæ hoc faciat.*

42. *Per quem caſtigatio hæc fieri debeat.*

Præterea additur in eodem cap. debere Superiorem (loquitur inter Religioſos) in propria perſona verberare ſubditum, id eſt, per ſe, & non per alium, niſi neceſsitas vrgeat: & tunc, vt ibidem dicitur, non debet facere per laicum, ſed *per Clericum, vel Monachum*: alias ſi per laicum faciat, & præcipiens & exequens in hunc canonem incurret. Circa illam vero diſiunctiuam, *Clericum, vel Monachum*, dubitari poſſet, an nomine Monachi comprehendantur conuerſi. Nam Syluester, *Excommunicatio*, 6. num. 6. circa finem, negat, quia eſt fauor Clericorum: ideoque ampliandus. Item, quia hi conuerſi quo magis familiares ſunt, eo magis vilipenderent Clericos. Contrarium tenet Angelus verbo *Excommunicatio*, 5. num. 6. & allegat conſuetudinem ita interpretantem hoc ius. Sed diſtinctione opus eſt: aut enim per conuerſum intelligunt hi authores quem libet Religioſum laicum, ſeu non ordinatum neque ordinandum: & ſic certum exiſtimo poſſe correctionem fieri per huiuſmodi non Clericos, cum veri Religioſi ſint. Probatur ex vſu communi verbi *Monachi*: nam hi reuera ſunt Monachi. Item ex abſoluta diſiunctione: nam ſi oporteret etiam Monachum eſſe Clericum: fere nulla eſſet diſiunctio. Denique quoad hoc vere (vt opinor) allegatur conſuetudo. At ſi per conuerſos proprie intelligamus eos qui vere Religioſi non ſunt, ſed ad ſeruitium Religionis dicantur: ſic veriſimilior eſt ſententia Syluestri ex contrario fundamento, quia iſti non ſint Monachi in proprietate.

43. *Syluester verb. Excommunicatio, n. 6. 11.*

Hic tamen aliquam limitationem ſubintelligēdam cenſeo, ſcilicet, niſi neceſsitas vrgeat, id eſt, nullus ſit Monachus, aut Clericus, per quem id fieri poſsit, neque etiam ipſe Superior poſsit per ſe id facere, & caſtigatio prudenter iudicetur hic, & nunc neceſſaria: nam ſi differri poſsit, ita faciendum eſſet, quia iam ceſſaret neceſsitas. Vnde quia raro poſſunt hæc omnia concurrere ad verberationem Clerici per laicum, ideo ſimpliciter negatur id fieri debere. Quod ſecus contingit in captura, & ideo illa regulariter fieri poteſt per laicum authoritate Eccleſiaſtici Superioris, vt habetur in capit. *Vt fama* de Sent. excom. & cap. *Si clericos*, eodem tit. in. 6.

44. *Per quem miniſtrum debeat torqueri Clericus.*

De tortura vero nihil inuenio in iure expreſſe definitum Panormitanus vero in dicto cap. *Vniuerſitatis*. cenſet eandem rationem eſſe de illa, atque de verberatione, ſcilicet non eſſe faciendam per laicum, niſi in eo caſu, in quo deeſſent Clerici, per quos poſſet fieri quia in tortura (inquit) inferuntur verbera, & cruciatus: ſi ergo non debet Clericus per laicum verberari, neque etiam torqueri, iuxta Gloſſam in cap. 3. §. *Presbyteri*. 5. quæſt. 6. communiter probatam per Abbatem, & alios, quos refert Nauarrus comment. 3. de Regular. num. 52. Ait tamen idem Nauarrus cum Panormitano: & aliis, hoc non eſſe communi conſuetudine receptum. Et licet in Summa, num. 86. dicat hanc conſuetudinem excuſare à pœna, & non à culpa: tamen in dicto comment. 3. addit etiam, excuſare: culpa: quia ſolum eſt contra ius humanum, quod poteſt per conſuetudinem derogari. Addo præterea, nullum eſſe ius expreſſum, quo prohibeatur Iudex Eccleſiaſticus torquere Clericum per laicum. Nam capit. *Vniuerſitatis*, ſolum loquitur de verberatione, quæ ſit cauſa regularis diſciplinæ: tortura autem in rigore non eſt verberatio, nec punitio delicti, ſed ſolum fit ad extorquendam veritatem vnde eſt actio media inter capturam, & ſupplicium: cur ergo potius conſetur comprehenſa ſub vno extremo, quam ſub alio? Eo vel maxime, quod talis actio, regulariter loquendo, nec commode, nec honeſte per Clericum exerceri poteſt: tum quia neque Clerici ſunt inſtructi ad illud munus, neque etiam illud eſt decens grauitatem, & manſuetudinem Eccleſiaſticæ perſonæ. Cenſeo igitur recte ſeruari poſſe talem conſuetudinem, vbi fuerit ſeruata: & maxime quādo modus torturæ acerbior eſt, & eiuſdem rationis cum illo, quo Iudices laici vtuntur. Quod etiam confirmatur: nam alias deberet Eccleſiaſticus Pręlatus per ſeipſum torquere ſubditum, iuxta dictum cap. *Vniuerſitatis*: quod tamen & inauditum eſt, & per ſe indecens: non ergo oportet caput illud extendere ad torturam, niſi fortaſſe illa talis ſit, quæ non excedat modum, & lenitatem religioſæ diſciplinæ.

Vera reſolutio.

45. *An prælatus Clericorum ſecularium illos per ſeipſum verberare debeat.* *Quid de Epiſcopis.*

Quęri vero tandem hic poteſt, an capit. Illud locum habeat etiam in prælatis Clericorum ſecularium, quod ſcilicet illos per ſe, & non per alium verberare debeant. Et ratio dubitandi eſt, quia ibi tantum eſt ſermo de regularibus, in quibus eſt peculiaris ratio: quia inter eos potius paternali, quam iudiciali modo proceditur: vnde hic correctionis modus, ſicut frequentior eſt, ita eſt ſuauior, & leuior: non eſt ergo cur hoc ad laicos extendamus. In qua re quoad Epiſcopus attinet, omnes docent non comprehendi ſub illo Iure, quia Epiſcopus non debet ſubditum ſuis manibus verberare, vt ex Concilio Agatenſi refertur. cap. *Non licet*, 86. diſt. quāmuis in Concilio Agatenſi non reperiatur. Tamen ratio illius textus generalior eſt, ſcilicet, quia hoc alienum à Sacerdote eſſe debet. Vnde in cap. *Epiſcopum*, diſt. 45. non ſolum Epiſcopo, ſed etiam Presbytero, & Diacono interdicta dicitur ſimilis verberatio, aut percuſsio, ex canone 28. Apoſtolorum. qui apud Turrianum eſt 19. In Decreto autem Gregoriano in ſcholio ad dictum capit. *Non liceat*, refertur Conſtantinopolitana Synodus quæ prima, & ſecunda dicta eſt, in cuius cap. 9. dictus canon Apoſtolorum exponitur. Sed hanc Synodum in tomis Conciliorum non habemus: & Synodus Conſtantinopolitana prima, quam habemus, non habet tot capita, ſed ſeptem tantum: & in eis prædicta expoſitio non habetur:

habetur. Exiſtimo tamen in dicto canone Apoſtolorum non eſſe ſermonem de verberatione, & caſtigatione, quæ fit paternali modo, vel ſeruato ordine iuris, aut religioſæ diſciplinæ: ſed de percuſsione temere, vel iniurioſe facta ad terrorem, vt etiam ibi Gloſſa animaduertit: in priori vero Decreto generalior videtur eſſe ſermo. Vnde Gloſſa ibi aduertit, prohiberi Epiſcopum verberare aliquem ſuis manibus, non vero per alium quod neceſſe eſt intelligi de verberatione iuſta: nam iniuſta tam per ſe, quam per alium prohibita eſt. Iuxta quam expoſitionem cum pro ratione ibi redditur, *quia hoc à Sacerdote alienum eſſe debet*: vel ibi Sacerdos quaſi per antonomaſiam ſumitur pro Pontifice, & quaſi Principe in illo ordine: vel ſenſus eſt, actionem verberandi ex ſuo genere eſſe quodammodo alienam à dignitate Sacerdotali, & ita non expedire vt ab Epiſcopo propriis manibus exerceatur, etiamſi iuſta ſit. Epiſcopus ergo non ſolum non tenetur, verum etiam non debet Clericum ſibi ſubditum propriis manibus verberare: quanquam ſi id faciat, concurrentibus aliis iuſtitiæ conditionibus, non incurret in hunc canonem, imo nec grauiter peccabit ſecluſo ſcandalo: quia neque eſt illa actio intrinſece mala, neque poſitiuo iure ſufficienter facta reperitur. Nam illo capit. *Non liceat*, non ſatis colligitur, & verba illius non indicant grauem obligationem.

46. *Quid de aliis inferioribus prælatis.* A minoribus autem Prælatis, ſeu Superioribus Eccleſiaſticis, etiamſi regulares non ſint, communiter Doctores aſſerunt, ſeruandam eſſe regulam in dicto capit. *Vniuerſitatis*, regularibus præſcriptam, nimirum vt ſi neceſsitas non vrget, per ſe, & non per alium, Clericum ſibi ſubditum verberent. Ita Panormitanus, Nauarrus & alii, qui tamen nullam probationem adducunt præter dictum capit. *Vniuerſitatis*, quod certe id non ſatis probat, vt ratio ſuperius facta, & diſsimilitudo ſtatus & rationis in Clerico ſeculari, vel regulari id oſtendere videtur. Accidit, quod nullibi videtur vſu receptum inter ſeculares Clericos, quod ſuperiores etiam non Epiſcopi ſuis manibus verberent Clericos ſibi ſubditos, quamobrem non cenſeo eſſe ad hoc obligandos. Diſtinguendę tamen ſunt in illo capit. *Vniuerſitatis*, duæ partes: vna eſt, vt Abbates per ſe verberent ſubditos: alia eſt, vt ſi propter neceſsitatem per alios id faciant, illi ſint Clerici, non laici. Quoad hanc ergo ſecundam partem comprehendi cenſeo etiam ſeculares Clericos, imo etiam Epiſcopos quia illa non eſt adiecta in ſpecialem fauorem regularium, ſed ſimpliciter in fauorem Eccleſiaſticarum perſonarum, & ob decentiam clericalis ſtatus: quare licet ibi ſit ſermo in ſpeciali de regularibus, illud eſt quaſi materiale exemplum: ideoque formalis ratio illius priuilegii attendenda eſt: & in fauore clericalis ſtatus amplianda. At vero prior pars non ita ſpectat ad fauorem vel decentiam clericorum, ſed pertinere potius videtur ad ſpecialem modum regularis diſciplinę, vt dicebam, & ideo non videtur extendenda ad ſeculares Prælatos etiam inferiores Epiſcopis quin potius opinor, etiam Abbates ſeu, prælatos regulares non ita obligari, & cum tanto rigore ad caſtigandos perſonaliter ſuos ſubditos per ſe ipſos, vt ſi id faciant per alios Monachos etiam ſine neceſsitate graui, aut moraliter peccent, aut hanc cenſuram incurrant: quia ille defectus non eſt in ſubſtantiam actionis: ſupponimus enim, illam eſſe correctionem iuſtam, ſed eſt in quodam modo, ſeu ordine accidentali: & ideo neque eſt contra ſubſtantiam huius canonis, vt propterea cenſura incurratur. neque etiam eſt res adeo grauis, vt ad peccatum mortale ſufficere videatur.

47. Aliud exemplum annexum præcedenti eſt, ſi ſecularis Iudex Clericum in crimine inuentum capiat ac detineat in caſibus, & modo à iure ſibi permiſsis: nam tunc etiam illa actio non fit ſuggerente diabolo, nec cenſetur manus violenta, cum ſit iuſta. Ac propterea ſi iudex laicus iuſſu Eccleſiaſtici Clericum capiat, & in carcerem includat, non agit contra hunc canonem, cap. *Si Clericus*, de Sent. excommun. in 6. Idemque erit quando, licet non anteceſſerit expreſsit mandatum Eccleſiaſtici Prælati procedit ſaltem interpretatiua voluntas: & neceſsitas moralis exercendi talem actum, non expectata alia facultate, cum propoſito tamen remittendi quam primum clericum ad ſuum ſuperiorem, vt ſupra tactum eſt. Atque huc ſpectat conceſſio facta in capit. *Vbi periculum* §. *Præterea*, de Elect. in 6. vbi quibuſdam rectoribus & officialibus conceditur facultas arctandi, & detinendi cardinales in conclaui vſque ad electionem Pontificis. In his ergo, & ſimilibus caſibus non cenſetur Iudex ſecularis iuriſdictionem vſurpare, ſed potius iuſtum miniſterium Eccleſiaſtico Iudici exhibere: & ideo non eſt cur incurrat in hunc canonem. Debet tamen iuſtum modum ſeruare nimirum vt non maiorem vim inferat ad tenendum clericum, quam moraliter neceſſaria ſit: nam quidquid in hoc exceditur, temerarium eſt, & iniurioſum: ideoque non excuſabitur à tranſgreſsione canonis, argum. dict. capit. *Si clericos*, vbi Gloſſa verbo *Excedatur*, id notat. Additur præterea in eodem textu, ſi Clericus det cautionem fideiuſſoriam de parendo iuri, non eſſe violenter detinendum, niſi vel delicti enormitas, vel alia rationabilis cauſa id poſtulet: quod obſeruandum eſt. *Secundum exemplum de iudice ſeculari Cleri cum in crimine inuentum capiente.*

Tertium exemplum eſt de præceptore, qui diſciplinæ cauſa clericum verberat: & idem eſt de patre, hero, & ſimilibus. Ita habetur in capit. 1. de Sent. excommun. vbi ratio redditur, quia talis manus iniectio non poteſt dici violentia. Idem in capi. *Cum voluntate*, eodem tit. §. *Si quis vero*, vbi extenſio fit ad omnes, qui ratione officii, prælationis, aut magiſterii, aut etiam ob ſeniorem ętatem, vel ob propinquitatem in aliquo gradu, vel denique quia ſunt ſuperiores in tali familia, alios caſtigant: Et tamen notanda differentia; nam iis, qui ratione officii, quod in Eccleſia obtinent, aut ſenioribus Clericis, qui zelo deuotionis hoc faciunt, ſolum conceditur, vt poſsint hanc exhibere correctionem circa pueros vel iuuines in minoribus conſtitutos turbantes diuinum officium. Itaque non in quolibet delicto, ſed in illo peculiari caſu id concedi videtur, non tam in caſtigationem culpæ, quam ob quietem Eccleſię, & reuerentiam diuini officii. Et ſimile exemplum eſt in capit. *Veniens* eodem tit. vbi Clericus per vim eiiciens ab Eccleſia Monialem, quæ officium Eccleſiaſticum perturbabat, dicitur non incurriſſe hunc canonem, quia non iniuriæ cauſa ſed vt quiete poſſet Eccleſia diuino officio vacare id fecerat. At vero magiſter, ſeu præceptor pro ratione ſui muneris maiorem videtur habere facultatem, dummodo intuitu diſciplinæ, vel correctionis id faciat, vt dicitur in dicto capit. 1. vbi nulla fit limitatio ad Clericum conſtitutum in minoribus ordinibus. Et ideo immerito aliqui addunt illam, quia in dicto capit. *Cum voluntate*, habetur. Quod ibi ſentiunt Gloſſa & Abbas: tamen ille textus quoad hanc limitationem non loquitur niſi in priori caſu, in quo fit correctio pueris, vt ita dicam, accommodata: & ita de illis ibi fit expreſſa mentio: quia illud genus correctionis non poteſt habere locum in hominibus maioris ætatis (quales ſunt omnes ordinati in ſacris) ſine grauiori indecentia, & lęſione ordinis: vnde in aliis caſibus de magiſtro vel Prælato, tacet omnino de ordinibus, & ſimpliciter nominat ſubditos & ſchola es, quando correctionis cauſa percutiuntur: & eodem modo eſt ſermo in dicto capit. 1. *Quare*, non dubito, 48. *Tertium exemplum de præceptore, hero, patre.*

quin comprehendantur Clerici etiam in ſacris conſtituti: quod tenet Angelus verbo *Excommunicatio*, 5. Sylueſter verbo *Excommunicatio*, 6. Nauarrus capit. 27. numer. 81. Et patet etiam, quia ibi æquiparantur quoad hoc Prælatus, & magiſter: at conſtat, Prælatum poſſe caſtigare Clericum etiam in ſacris conſtitutum.

49. *Qualis caſtigatio his perſonis permittatur.* Additur vero in dicto ca. *Cum voluntate*, verbum illud, *leuiter percuſſerit*: itaque requiritur, vt percuſſio leuis ſit. Vnde ſtatim oritur quæſtio, quænã percuſsio in propoſito dicenda ſit leuis, vel grauis. Exiſtimo tamen quantitatem hanc non eſſe abſolutam, ſed reſpectiuam, id eſt, proportionatã muneri eius, qui caſtigat, & perſonæ, quæ caſtigatur, & fini, ſcilicet diſciplinæ, & paternæ correctioni, vt in dicto cap. 1. ſignificatur. Et hoc etiam ſenſit Nauarrus, dum dixit, caſtigationem hanc debere eſſe moderatam *iuxta ſuum propoſitum*: & hoc ius exiſtimo habere etiam parentem in filium Clericum etiam in ſacris conſtitutum, & patrem familias in ſibi ſubiectos, ex dicto cap. *Cum voluntate*, vt etiam Nauarrus notauit dicens, hoc eſſe verum de rigore iuris, nullamq; rationem in contrarium cogere. *Obiectioni occurritur.* Sed obiicit Panormitanus cap. *Vniuerſitatis*, de Sent. excom. vbi Prælatus percutiens ſubditum per laicum etiam caſtigationis cauſa, incurrere dicitur in hunc canonẽ: ergo à fortiori patet, cum ſit laicus, ſi manus iniiciat in filium ordinatum in ſacris, incidit in hunc canonem ob temerariam caſtigationem. Et eadem obiectio procedit de magiſtro, ſi laicus ſit. Sed hæc obiectio ſi ſit efficax, non ſolum de Clerico ordinato in ſacris, ſed ſimpliciter de omni Clerico concludit: quia dictum cap. *Vniuerſitatis*, abſolute de omni Clerico loquitur, eiuſque deciſio etiam de inferioribus Clericis vera eſt, vt ex ſuperius dictis conſtat. Igitur conciliandi ſunt illi textus, vt in cap. *Cum voluntate*, ſit ſermo de leui, & moderata percuſsione, & priuata, ac paterna caſtigatione, in cap. autem *Vniuerſitatis*, de iuridica pœna magis rigoroſa, & graui, quæ non ſolum fit ad priuatam caſtigationem, ſed etiam ad aliorum correctionem, & terrorem. Vel certe (& fortaſſe vtrumque ſimul verum eſt) in dicto cap. *Vniuerſitatis*, ſermo eſt, de laicis non habentibus peculiarem facultatem, & ius in ipſis decretis approbatum, quales ſunt illi, de quibus loquitur cap. *Cum voluntate*.

50. Tandem ad hoc caput reuocantur multa alia exempla, ſeu rationes excuſandi ab hac cenſura quas latiſsime enumerat Turrecremata in dicto capit. *Si quis ſuadente*. & Richardus in 4. diſt. 18. artic. 11. quæſt. 5. & D. Antoninus, & Nauarrus locis citatis, & alii Summiſtæ communiter. Sed ſi attente conſiderentur quæ diximus, ſub illis omnes comprehenduntur, vt v.g. ſi ioci cauſa, & ludendo inter ſe aliquis percutiat Clericum, excuſatur: quia illa non eſt actio iniurioſa, nec ſacrilega & ita non eſt violenta manuum iniectio, cap. 1. de Sent. excomm. eſt autem ibi ſermo de Clericis inter ſe ludentibus, non de laico ludente cum Clerico: tamen ratio æque in illo procedit, & ideo etiam illius iuris diſpoſitio vt prædicti authores ſentiũt. *Aliud exemplum de percutiente Clericum per iocum.* Ponderanda vero eſt illa particula textus, *Dummodo non fiat ex odio, vel indignatione*: poſſet enim interdum exterius fieri per iocum, & in re ipſa fieri propter odium, ſeu vindictam: & tunc non excuſatur quis à cenſura, quia non excuſatur ab iniuſta, & ſacrilega percuſsione. Item contingit actionem inchoari per iocum & ludum, in progreſſu autem per indignationem conſummari, & tunc iam ceſſat excuſatio, vt ex dicto verbo textus patet. In quo non diſtinguitur, an illa indignatio ſit præconcepta, & antiqua, vel occaſione ipſius ludi exorta, nam hæc eſt vtriuſque ratio, quia iam actio inchoatur ludicra, & fit criminoſa: Neceſſarium eſt tamen, vt talis actio non ſit adeo ſubita, vt ex ſubreptione fiat abſque deliberatione, quæ ad peccandum moraliter ſufficiat, vt notauit Richardus ſupra: & eſt clarum ex principio poſito, quod cenſura hæc non incurritur niſi propter peccatum mortale. Item quia abſque deliberatione non poteſt eſſe contumacia propria: nec tunc ille poteſt dici operari, *ſuadente diabolo*, cum naturali potius modo, quam libero operetur: & eadem ratione excuſabitur aliquis, quoties ita operatus fuerit ex paſsione: vel furore, vt prudenter cenſeatur excuſari à culpa mortali.

Eademque ratio eſt de illo: qui per ignorantiam probabilem clericatus, in perſonam Clerici violẽter manus iniicit: nam illa etiam ignorantia excuſat à mortali culpa in tranſgreſsione illius canonis commiſſa: & ideo etiam excuſat à cenſura, prout cauetur in cap. *Si vero*, 2. de Sentent. excomm. Addit vero Sylueſter limitationem, niſi ille, qui ſic percutit Clericum, det operam rei illicitæ: quia tunc putat non excuſari. Sed vt recte dicit Nauarrus, illa limitatio abſque idonea ratione, vel textu addita eſt: quia etiamſi talis actio alioqui ſit iniuſta percuſsio, aut mutilatio, aut occiſio hominis: ſi tamen quoad circumſtantiam perſonæ percuſſæ, ſcilicet quod Clericus ſit, procedit ex tali ignorantia, quæ excuſat à malitia ſacrilegii, non incurritur hæc cenſura, quia non violatur canon ille, in quo ſola ſacrilega percuſsio, quæ voluntarie circa Clericum verſatur, ibi punitur. Idem ergo erit ſiue rixa, vel occaſio percutiendi orta ſit ex opere licito, ſiue illicito, dummodo qualitas, ſeu modus ignorantiæ ſufficienter probabilis ſit. 51. *Excuſatio à cenſura canonis, qui Clericum probabiliter talem ignoratum percutit, Sylueſter excommunicat. 6. n. 6.*

Dices: Ergo ſi quis probabiliter exiſtimans ſe percutere Ioannem laicum, percutiat Petrum Clericum, non incurret hunc canonem: quod videtur abſurdum, cum illa excuſatio inquiſitiſsima ſit. Reſpondetur, concedendo ſequelam cum Ioanne de Lignano, & aliis, quidquid Sylueſter ſuppoſitum ſentiat. Intelligendum vero eſt dummodo ſufficientem diligentiam adhibeat, ita vt ei non imputetur talis error, ſeu ignorantia perſonæ. Nam ſi quis ex effectu occidendi Ioannem inimicum, temere: & ſine ſufficienti certitudine quod ille ſit, & non alius, in eum irruat, qui apparet eſſe Ioannes, non excuſabitur à culpa ſacrilegii, & conſequenter nec à cenſura. Secus vero ſi diligentia fuit ſufficiens, quia excuſat à ſpeciali malitia, & à contumacia contra Eccleſiaſticum præceptum, ac proinde à cenſura. Atque hæc ſententia communis eſt, vt tradit, & ſequitur Couarruuias in capit. *Alma mater*, 1. part. §. 10. numer. 15. qui tamen limitationem addit tam in hoc, quam in præcedenti caſu, videlicet niſi ille, qui operatur ex tali ignorantia probabili, ita ſit animo affectus, quod nihilominus illum percuteret, etiamſi ſciret eſſe Clericum: quam putat eſſe doctrinam D. Thomæ 1 2. qu. 76. artic. 1. Veruntamen ſupra in priori parte de cenſuris in communi ſatis fuſe oſtendi, hanc ignorantiam, quam diuus Thomas concomitantem appellat, vt ſic neque excuſare, neque accuſare, quæ eſt ſancti Doctoris mens, tum citato loco, tum etiam quæſt. 6. articul. 8. Cuius ratio eſt, quia ille paruus animus non influit in actum: & ideo, ſi illo non obſtante, actio procedit ex ignorantia probabili, excuſatur à cenſura: ideoque illud cap. *Si vero*, indiſtincte, & ſine reſtrictione loquitur. 52.

Sed quid ſi è contrario aliquis volens occidere hunc, quem putat eſſe Petrum Clericum, Ioannem laicum occidat, nunquid incidit in hũc canonem? Non enim defuerunt, qui id affirmarent, Sylueſter & Couarruuias attribuunt hanc opinionem Gloſſæ in dicto capit. *Si vero*, verbo *Ignorauerit*. Sed eſt falſa ſententia, vt bene ipſi docent: quia licet ille animo & intentione peccauerit, tamen re ipſa non percuſsit Clericum: ad incurrendam autem cenſuram non ſufficit interior malitia, niſi exterius conſumme- 53. *An qui putans ſe occidere clericum occidit laicum, hanc cenſuram incurrat.*

ſummetur in illa ſpecie, quæ neceſſaria eſt ad talem cenſuram: in præſenti autem, licet conſummetur externum peccatum in ſpecie homicidij, non tamen in ſpecie ſacrilegii. Et confirmatur: nam ſi quis proiiciat ſagittam in verum Clericum animo interficiendi illum, & manus aberret, ita illum non attingat, non incurrit cenſuram ob defectũ exterioris actus, ſeu effectus, iuxta omnium ſententiam. ergo quamuis ſagitta aberrans laicum interficiat, non propterea incurretur hæc cenſura, quia propter illud delictum non eſt impoſita cenſura. Nec

Gloſſa dictum exponitur. obſtat Gloſſa citata: nam illa non dicit, eum, qui percutit laicum, exiſtimando eſſe Clericum, incurrere cenſuram, ſed *teneri propter conſcientiam*: quod verißimum eſt, quia licet re ipſa non incurrat cenſuram, tamen quamdiu exiſtimat ſe occidiſſe Clericum, tenetur ſe gerere vt excommunicatus, quia tenetur exiſtimare ſe eſſe excommunicatum, atque ita ex conſcientia erronea obligatur ad ſeruandam cenſuram, ac ſi illam incurriſſet. Meritoque eadem Gloſſa ſubiungit eam obligationem ceſſare eo ipſo quod aliquis certus efficitur ſe non Clericum, ſed laicum interfeciſſe abſque alia abſolutione à cenſura: quod eſt ſignum, illum non incurriſſe cenſuram, vt bene ponderauit Couarruuias, qui tamen male reprehendit Gloſſam inconſtantiæ, ſeu contradictionis: ſatis enim conſtanter loquitur, quia non poſuerat hanc cenſuram in re ipſa, ſed tantum in conſcientia, & exiſtimatione: & ideo per contrariam ſcientiam auferri dixit.

54. *Quod ſi intendens percutere vnum clericum, percutiat alium,* Vltimo vero inquiri poteſt, ſi contingat intentionem percutientis ferri ad Petrum Clericum, errore autem manus, vel perſonæ interficeret Ioannem etiam Clericum, an incurrat in hunc canonem. Nam Couarruuias ſupra verſ. *Octauo conſtant.* ſimpliciter affirmat, quia talis ignorantia, ſeu error neque intentionem, neque actionem externam excuſat: nam vtraque circa perſonam Clerici verſatur. Item illa percuſsio huius Clerici vt ſic nulla ratione inuoluntaria eſt, licet percuſsio huius Clerici vt talis perſona eſt, vt inuoluntaria, argum. L. *Eum*

Diſtinctione clara dubium deciditur. *qui*, §. *Si iniuria*. ff. de Iniuriis. Nihilominus in rigore loquendo, diſtinctione vtendum videtur. Nam fieri poteſt, vt actio illa exterior non ſolum quatenus tendebat ad Petrum percutiendum, ſed etiam quatenus de facto attingit Ioannem, peccaminoſa ſit, eo quod reſpectu vtriuſque fuerit voluntaria, directe quidem reſpectu Petri, vt ſupponitur: indirecte vero reſpectu Ioannis, quia nimirum ſufficientem diligentiam non adhibuit, vt caueret, ne ob errorem ictus in aliam perſonam caderet. Et tunc optime procedit dicta ſententia, quia tunc actio exterior, etiam vt eſt actualis percuſsio, eſt voluntaria, & ita ceſſat omnis ratio excuſationis. At interdum poſſet accidere, quod licet actio illa, vt ex directe intentione tendit ad Petrum, voluntaria ſit: vt vero attingit Ioannem, ſi mere caſualis, & inuoluntaria, quia ſufficiens diligentia moralis adhibita fuit, ne alia perſona ibi ſubeſſet, niſi Petrus: vel ne ictus, ſi fortaſſe à Petro aberraret, in alium incideret: hæc enim duo repugnantia non ſunt. Nam ſicut volens occidere feram, poteſt ſufficientem diligentiam adhibere, nec occidat hominem, & nihilominus caſu occidere: ita, ſeruata proportione inter hunc hominem, & reliquos poteſt idem caſus mere inuoluntarie accidere reſpectu aliorum, etiamſi directa intẽtio ad alium dirigatur. Hoc igitur poſito, videtur talis homo ſic percutiens caſu hunc Clericum in particulari eſſe excuſandus à cenſura: quia reſpectu illius, actio eſt inuoluntaria: ergo inculpabilis, ergo vt ſic non eſt cauſa cenſuræ. Nec refert, quod intentio, & actio exterior circa Clericum verſentur, quia non ita verſantur: vt vna ab alia procedat directe, vel indirecte: quod neceſſarium eſſet ad incurrendam cenſuram. Quia percuſsio Clerici, quæ in re ipſa, & exterius fit, eſt inuoluntaria, quia nemo percutit Clericum in communi, ſed hunc, vel illum in particulari: ſed percuſsio huius particularis eſt inuoluntaria, & nullum alium de facto percutit: ergo percuſsio Clerici abſolute, & ſimpliciter inuoluntaria erit: & ideo ſolus affectus percutiendi Clericum voluntarius manſit, qui non ſufficit, quia cenſura, vt ſæpe diximus, non incurritur propter affectum, ſed propter exteriorem percuſsionem voluntariam.

Extendaturne hæc cenſura ad mandantes, conſulentes, &c.

SI verba prædicti canonis præciſe conſiderentur, mandantes, conſulentes, & ſimiles non videbãtur iucurrere cenſuram illam: ſed ſolum illi, qui per ſeipſos Clericum percutiunt: nam illi ſoli manus 55 violentas proprie, & in rigore iniiciunt: lex autem odioſa ad rigorem verborum reſtringenda eſt. Nihilominus iura alia vel generalius interpretata ſunt canonem hunc, vel certe extenſionem illi addiderunt. Atque ita in capit. *Mulieres*, §. *Illi vero*, de Sent. excomm dicitur, illos, quorum mandato, vel authoritate alii violentas manus in Clericos iniiciũt, in hũc canonem incurrere. Quod ampliatur in cap. *Cum quis*, de Sentent. excomm. in 6. ad mandatum retrotractum per ratihabitonem. Nam ſi Petrus v.g. nomine Ioannis percuſsit Clericum ſine Ioannis mandato, & poſtea Ioannes percuſsionem illam ratam habuit, & probauit, in hanc cenſuram incurrere dicitur in illo textu: quia talis ratihabitio retrotrahitur, & moraliter æquiualet mãdato. Quod ſecus eſt, quando prior percuſsio non eſt facta nomine alterius: nam tunc licet alter poſtea ratam habeat, non incurret, vt ibidem dicitur, quia illa non eſt proprie ratihabitio: nec per illam moraliter facit ſuam præteritam percuſsionem. Hinc Nauarrus capit. 27. nu. 78. ait: Si quis coram amicis, vel familiaribus dicat ſe appetere vindictam alicuius Clerici, præuidens, vel præuidere debens, eos inde fore excitandos ad percutiendum eum, ſi de facto id faciant, ipſum incurrere hanc cenſuram, argumento (inquit) cap. penult. de Homicid. in 6.

Sed melius probatur ex priori capite, quia ille eſt 56 cauſa moralis talis percuſsionis, & excitat, & mouet, & virtualiter mandans. Quod maxime confirmari poteſt ex capit. *Quantæ*, de Sententia excommunicationis: in quo amplificatur hoc non ſolum ad authores huius criminis, ſed etiam ad conſentientes. Vbi declaratur, huiuſmodi eſſe, non ſolum qui conſilium præbent, aut qui excitant, vel adiuuant: ſed etiam illi, *qui cum poßint, manifeſto facinori deſinunt obuiare.* Subintelligendum autem eſt, ſi debeant, ſeu teneantur ſubuenire, vt tacite expoſuit Caietanus verbo *Excommunicatio*: qui addit, hoc debitum interdum eſſe ex iuſtitia, & tunc maxime procedere illam deciſionem abſque limitatione: aliquando vero eſſe ex charitate tantum: & *Quando cenſeatur quis debere hoc delictum impedire ad euadendam cenſuram.* tunc ait Caietanus ſolum obligari eum, qui cum manifeſte intelligat ſe abſque periculo, & damno poſſe obuiare, ex intentione id facere non vult, quia tunc merito punitur tanquam conſentiens eidem delicto. Clarius vero dici videtur, tunc aliquem incurrere, quando non obuiando mortaliter peccat, non ſubueniendo proximo: nam tunc etiam moraliter conſentit: & hæc eſt manifeſta intentio illius canonis, vt verba eius præ ſe ferunt, & eſt communis ſententia Innocentii, Abbatis, & aliorum. Qui tamen addunt, neceſſarium eſſe dolum, vt quis incurrat hanc cenſuram ex eo ſolum, quod non impedit, cum poſsit: & ideo dicunt non incurrere, ſi ſolum ex negligentia, vel aliquo timore humano id omittat. Quod intelligo verum, quando ſufficit hic titulus ad excuſandum à culpa mortali.

mortali. Vide Nauarrum in cap. *Non inferenda*. num. 18.

57. *Incurratne hanc cenſuram Clericus ſuæ percuſsioni cõſentiens. Ratio dubitandi.* Hic vero ſtatim occurrebat dubitatio, an ipſemet Clericus ab alio percuſſus, ſi conſentiat huiuſmodi percuſsioni, cum eam facile vitare poſsit, in hũc canonem incurrat. Et ratio dubitandi eſt, quia non obſtante cõſenſu eius, iniiciens manus violentas in eum: illam incurrunt ergo & ipſe. Antecedens patet ex cap. *Contingit*: de Sententia excommunicationis: vbi cum quidam Clerici ſua ſponte ſupponerẽt corpora ſua percuſsionibus fuſtium: vt ſatisfacerẽt alteri quem offenderant, ait Pontifex illam ſatisfactionem eſſe iniurioſam clericali ordini: ideoq; ſub prohibitione canonis, *Si quis ſuadente*, comprehendi. Idem ergo erit, ſi iudex ſecularis Clericum comprehendat, vel in carcerem ducat, etiamſi ipſe non renuat, nec fugiat: cum poſsit. Minor vero probatur ex dict. cap. *Quanta*; quia agentes & conſentientes pari pœna plectuntur: ergo ſi ipſe ſacerdos conſentit delicto alterius, eandem cenſuram incurret. Reſpondetur nihilominus: in eo caſu Clericum conſentientem ſuæ percuſsioni, vel vapulationi nõ incurrere hanc cenſuram. Hoc probatur manifeſte ex dicto cap. *Contingit*, vbi ſic dicitur: *Si quis autem Clericus poſt prohibitionem huiuſmodi ſponte ſe ſubiecerit, excommunicetur*: ergo ſupponitur non manere ipſo iure excommunicatos.

58. *An incurrat cenſura percutiens Clericum ſuæ percuſsioni conſentientem.* De ipſo autem percutiente Clericum ſeipſum ſubiicientem, diſtinguendum eſt: nam aut actio eſt iniurioſa, & vt ita dicam contumelioſa ordini clericali, vel non eſt huiuſmodi. In hoc poſteriori dicendum eſt, percutientem non manere excommunicatum: quia nec facit iniuriã huic perſonæ particulari cum ſponte onſentiat, neque ordini clericali, vt in caſu ſupponitur: & ita ceſſat ratio dicti capit. *Contingit*, & conſequenter diſpoſitio. Fieri autem poteſt, vt talis actio non ſit iniurioſa, ſi vel iocoſa ſit vel religioſa, vt ita dicam, ſeu ad caſtigationem, & vindictam peccatorum coram Deo, & non ad vltionem, ſeu vindictam humanam ordinetur, quam etiam oportet moderatã eſſe, & intra terminos rationibus ſatisfactionis contentam: At vero ſi actio ſit iniurioſa ſtatui clericali, communis ſentẽtia eſt, ſic percutientem clericum manere excommunicatum: quia licet non ſit violenta percuſsio, vel potius coacta, eſt tamen iniurioſa ſtatui clericali, in cuius fauorem canon ille latus eſt, cui cedere non poteſt priuatã perſona, etiamſi ſua ſponte conſentiat. Ita Panormitanus in dict. c. *Contingit*, & ſumitur etiam in ca. *Si deligenti*, de Foro competent. Vnde cum in dict. c. *Contingit*, dicitur, *Volumus & mandamus, vt id de cætero iubeas attentari*: non eſt ſenſus neceſſariam fuiſſe nouam prohibitionem, ſed declarationem, & executonem dicti canonis. *Si quis ſuadente*: Et ita ibi ſentit Gloſſa vltima, & eſt ſatis conſonum textui, & rationi eius.

59. *Incurratne Clericus ſe ipſum percutiens.* Ex quo inferunt Doctores, etiam ipſum Clericum ſeſe irato animo percutientem incurrere hanc cenſuram. Ita Panormitanus dicto c. *Contingit* nu. 6. & ſequitur Nauarrum cap. 27. nu. 79. citantque cap. *Si non licet*, 23. quæſt. 5. vbi ſolum habetur, nõ minus eſſe homicidam, qui ſe, quam qui alium occidit: Eſtque hęc ſententia probabilis, quando percuſsio ſui talis eſt, vt attingat grauitatẽ peccati mortalis propter læſionem in proprio corpore factam: quamuis non deſint multi doctores oppoſitum ſentientes. Dices: Si ſe percutiens incurrit: cur non ſe ſua ſponte ſubdens percuſsioni alterius? Reſpondetur, quia ille non cenſetur cooperari, ſed permittere, vt euadat offenſionem alterius. De qua relatius Panormitanus ſupra.

Exponitur alia pars canonis de reſeruatione & abſolutione huius cenſuræ.

60. IN ſecunda parte huius canonis reſeruatur hæc excommunicatio Summo Pontifici, his verbis: *Et nullus Epiſcoporum illum præſumat abſoluere, niſi mortis vrgente periculo, donec Apoſtolico conſpectui præſentetur, & eius mandatum ſuſcipiat*. Quæ verba non ſolum prohibitionem ſimplicem, ſed propriam reſeruationem cum ſuſpenſione, ſed ablatione iuriſdictionis continent. Declaratum autem eſt, ſub Apoſtolica ſede, quantum ad hunc effectum comprehendi eiuſdem Sedis legatum, à latere, in cap. *Ad eminentiam*, cum aliis, de Sententia excomm. Quod ad alios Legatos, qui non ſunt à latere non extenditur, niſi iuxta tenorem cap. penult. de officio legati: ſcilicet vt Legatus miſſus à Papa, ſolum in propria prouincia, & eos qui in eã tale delictum commiſerunt, poſsit abſoluere. Legati vero nati, id eſt, pr̨etextu alicuius Eccleſiæ nullam in hoc poteſtatem habent, niſi eis à Sede Apoſtolica ſpecialiter concedatur. Neque hæc eſt extenſio dicti canonis, *Si quis ſuadente*, ſed declaratio: nam ſub iudice ordinario ſemper comprehenditur qui vices eius gerit ſeu eius legatus Qui ergo ſine hac poteſtate ab illa cenſura tentaret abſoluere, non ſolum male faceret, ſed etiam nihil faceret, vt per ſe conſtat, & eſt communis ſententia. Quoniam vero (vt aiunt) exceptio firmat regulam, cum in eo textu ſolum excipiatur articulus ſeu periculum mortis, videtur hæc reſeruatio nullam aliam admittere exceptionem, quãtum eſt ex vi illius textus. Nihilominus tamen doctores plures exceptiones ſeu caſus numerant, in quibus poteſt hæc cenſura per Epiſcopum tolli, vt videre licet in Turrecremata, Antonino. Nauarro & aliis Summiſtis, locis ſupra citatis. Ex quibus caſibus quidam ſunt in aliis iuribus expreſsi, & ideo certiores & faciliores ſunt. Alii vero deducuntur ſed adiiciuntur à Doctoribus, in quibus nonnulla maior eſt difficultas.

Prima exceptio articuli mortis explicatur.

61. PRincipio igitur ad huius partis declarationem adiungendum eſt cap. *Ea noſcitur*, de Senten. excommun. in quo illa exceptio poſita in canone, *Si quis ſuadente*, partim reſtringitur, partim ampliatur. Nam in dict. canone ſimpliciter excipitur mortis periculum, ideoque ſaltem pro eo caſu videtur relinqui Epiſcopis abſoluta facultas tollendi hanc excommunicationem, ita vt qui in eo articulo fuerit ſic abſolutus, ſimpliciter abſolutus maneat, & abſque vlla obligatione. Hoc autem vel reſtringitur, vel aliter intelligendum eſſe declaratur in dicto. ca. *Ea noſcitur*, vbi requiritur vt in eo articulo ab ſolutio non cõcedatur niſi iuramento præſtito iniungatur eiſdem, vt poſtquam ſanitati fuerint reſtituti ad Romanam Eccleſiam, vel eius Legatum accedant, mandatum Apoſtolicum ſuper talibus recepturi. Circa quæ iura obſeruandum eſt primo, hanc exceptionem articuli mortis non eſſe ſpecialem in hac cenſura, ſed generalem in omnibus reſeruatis, nec eſſe ius de nouo introductum, ſed vel diuina, vel perpetua Eccleſiæ traditione, qua ſemper obſeruatum eſt, vt in articulo mortis nullus caſus ſeruatus ſit, vt dicitur in Tridentino ſeſſ. 14. cap. 7. Huic tamen cõſuetudini non repugnat, quod illa conceſsio in articulo mortis ſub illa limitatione concedatur, quia ad ſubueniendum neceſsitati fidelium id ſatis eſt, & aliunde ad ſeueritatem Eccleſiaſticæ diſciplinæ, & vt cenſura magis timeatur, ita fieri expedit: Quod proinde generale eſt in omnibus caſibus reſeruatis, vt ſupra dixi. Quamuis autem dict. ca. *Si quis ſuadente*: de ſolis Epiſcopis fidẽ

mentio, certum eſt tamen non ſolum Epiſcopum, ſed etiam quemlibet ſimplicem ſacerdotem poſſe in eo articulo, ſi neceſsitas vrgeat, abſoluere à tali peccato, & à fortiori à cenſura, vt ſupra ſuo loco in generali doctrina dictum eſt.

62. Dico autem, *Si neceſsitas vrgeat*, quia exiſtimo tunc poſſe inferiorem ſacerdotem abſoluere ab hac cenſura, quando Epiſcopus adiri non poteſt: nam, ſi, inſtante etiam articulo vel periculo mortis, poſsit abſolutio ab Epiſcopo peti, nullus inferiorum poterit abſoluere, quia nulla tunc eſt neceſsitas, & per ſe loquendo, hoc reſeruatur Epiſcopo, quotieſcunque à Pontifice non poteſt abſolutio haberi, vt patet ex verbis canonis, & ex aliis infra tractandis. Atque eadem ratione ſi poſsit abſolutio obtineri à legato Pontificis, non poterit abſolutio ab Epiſcopo dari nam in dicto cap. *Ea noſcitur*, dicitur: *Etiam poſt abſolutionem ab alio datam propter neceſsitatem vrgentem comparendum eſſe coram Pontifice, vel eius legato: ſi id fieri poſsit*: ergo multo magis ſi à principio potuiſſet abſolutio à legato peti, nō poſſet ab inferiori obtineri. Poteſt autem hoc ſæpe contingere, quoniam vt ſupra dictum eſt, hoc periculum mortis non limitatur ad illud, quod ex infirmitate vel ægritudine naſcitur: ſed plures alios caſus complectitur, qui tale periculum virtute includunt, vt eſt longa nauigatio bellum inſtans & ſimilia, in quibus ſæpe poteſt eſſe opportunitas adeūdi legatum, vel Epiſcopum, &c. Ergo per ſe loquēdo, hic ordo ſeruādus eſt: ſicut etiam prius vocandus eſt parochus, quam ſimplex ſacerdos, ſi poteſt. Quando autē locus nō datur accedendi ad ſuperiorem vel ordinarium, tunc quilibet poteſt abſoluere cum prędicta limitatione: qua non obſtante abſolutio ita eſt valida, & habet effectum ſuum, & poſtea non ſit alia neceſſaria Vnde in dicto cap. *Ea noſcitur*, non dicitur poſtea eſſe accedendum ad ſedem Apoſtolicam ad abſolutionem obtinendam, ſed *mandatum Apoſtolicum ſuper talibus recepturi* ſcilicet, de ſatisfactione, vel parti vel Eccleſiæ exhibēda, vt generaliter declaratur in cap. *Eos qui*, de Sent. excomm. in 6. Vbi additur eum qui poſt talem abſolutionem ceſſante impedimento, iuramentum implere, & ſe pręſentare conuenit in eandem excommunicationem incurrere, non quod eadem numero, quæ ablata fuerat, redeat; neque omnino propter eandem cauſam, quia hic noua contumacia nouuſque contemptus intercedit: ſed quia ſimilis excommunicatio maior & cum eadem reſeruatione incurritur. An vero ſi quis ita abſolutus decedat, hæres eius teneatur ad comparendum, ſimile mandatum loco defuncti recepturus: dicendum eſt non teneri, quia nullo iure hoc cautum eſt & ſępe fieri non poteſt, quia, forte delictum fuit occultum, & confeſsio, & abſolutio ſecreta ſolum ergo tenetur ad eam ſatisfactionem, vel potius reſtitutionem, quam ratio iuſtitię poſtulauerit.

Vrgente neceſsitate in articulo mortis poteſt ſimplex ſacerdos ab hac cenſ. abſoluere.

Secunda exceptio variarum perſonarum.

63. PRæter hanc exceptionem ſeu reſtrictionem, adduntur aliquæ in dict. cap. *Ea noſcitur*, quibus dicta reſeruatio minui, & canon, *Si quis ſuadente*, ampliari videtur, excipiuntur enim *mulieres ſenes, valetudinarii*, ſeu, *membrorum deſtitutionibus impediti*, quibus conceditur, vt ſatisfacta parte ab Epiſcopis abſolui poſsint, Et ibi nō additur reſtrictio, neque exigendum dicitur iuramentum de poſtea comparēdo: ſed ipſi Epiſcopo totum negotium, tam quoad abſolutionem, quam quoad imponendum mandatum de ſatisfaciendo committitur: ratio eſt, quia omnes iſti cenſentur inepti & impotentes moraliter ad comparendum coram Summo Pontifice, & ideo eo onere ſimpliciter liberantur: quia impedimentum illud perpetuum eſt. Similis extenſio ex parte habetur in cap. *Mulieres*, vbi additur, vt omnes perſonæ, quæ ſui iuris non ſunt, poſsint à Diœceſano abſolui huiuſmodi autem ſunt mancipia, & ſimiles Rurſus in cap. 1. De ſent. excommu. excipiuntur illi qui infra puberes annos hoc delictum committunt quia eos ætas excuſat, vt ibi dicitur. Vbi non immerito dubitari poteſt, an ſenſus ſit, excuſare eos omnes à cenſura, ſicut excuſantur alii de quibus inferius ſermo eſt: vel à ſola reſeruatione. Veruntamen in cap. *Quamuis*, & cap. vltimo eiuſdem tit. latis declaratur, ſermonem eſſe de excuſatione à reſeruatione: nam ſermo eſt de pueris, qui, licet ſint impuberes, ſunt doli capaces, & veram iniuriam, ac mortale ſacrilegium in hoc facto commitunt, illi enim excommunicationem incurrunt vt aperte dicitur in cap. *Quamuis*.

Impuberes excuſantur à reſeruatione canonis

64. Dubitari autem poteſt an ſit reſeruata Epiſcopo Ratio dubii eſt, quia ibi ſolum tollitur reſeruatio Papalis, & non deſignatur Epiſcopus vel alius qui poſsit abſoluere, & ideo relinquitur in terminis iuris communis: tamen quia in cap. *Pueris*, de Sent. excom. vbi eadem de re ſermo eſt, dicatur Diœceſanum epiſcopum poſſe eos abſoluere: ſecurius etiam in his ſequi ordinem ſupra prę́ſcriptum. Item quia in cap *De cætero*, de Sentent, excommun. pro regula generali aſsignatur, vt omnes qui in hoc caſu quacunque ex cauſa excuſantur adire Sedem Apoſtolicam ab Epiſcopo abſoluantur. Quin potius iuxta communem ſententiam Canoniſtarum pro regula habendum eſt, quoties abſolutio vel diſpenſatio reſeruata Papæ propter occurrentem neceſsitatem inferiori conceditur, per ſe loquendo, pertinere ad Epiſcopum, Innocentius, Panormitanus, Felinus, & alii tradunt in cap. 1. & capit. *Monachi*, de Sentent. excommun. & in cap. vltim. de Eo qui furtiue ordines ſuſcepit, quos refert & ſequitur Nauarrus ca. 26 numer. 112. Eſtque hoc conſentaneum rationi, tum quia poſt Summum Pontificem ordinarius Paſtor eſt Epiſcopus, tum etiam quia per hoc ſufficienter ſubuenitur neceſsitati, propter quam ſolam hæc conceſsio fit. Ex dictis autem fit vt licet differatur abſolutio vſque ad annos paupertatis, poſsit ab Epiſcopo dari, quia à principio fuit cēſura non reſeruata, & quia ille fauor non conceditur propter impedimentum adeundi Summum Pontificem, ſed ptopter excuſationem, quā delictum habuit quando commiſſum fuit, quæ ſemper durat. Et ita habetur in ca. vltim. de Sent. excomm.

An reſpectu impuberum cenſura hac ſit Epiſcopo reſeruata.

65. Præterea pauperes abſolui poſſunt ab alio quam Romano Pontifice, ſi tanta laborent inopia, vt niſi mendicādo Romam adire non poſsint. Ita ſumitur ex dict. cap. *Quamuis*, in illa particula *Inopia*, & in ca. *Quod de his*, verb. *Et paupertate*, eod. tit. Cuius tamen oppoſitum videtur definiri in dict, capit. *Ea noſcitur* vbi ſic dicitur, *Alios autem ſiue pauperes ſiue diuites, &c.* Nec poteſt dici vnum ex his decretis derogatum eſſe ab aliis: nam licet cap. *Quamuis*, edictum fuerit à Gregorio qui fuerit IX. poſt Clementem III. tamen reliqua duo capita ab eodem Clemente III. edita ſunt. Item quia non eſt admittenda iuris derogatio non fuerit omnino neceſſaria: hic autem nulla eſt neceſsitas, quia in cap. *Ea noſcitur*, ſermo eſt de pauperibus, qui ſine magno diſcrimine poſſunt Sedem Apoſtolicam adire: Neque propterea cogatur aut de nouo mendicare, aut aliam grauem neceſsitatem pati. Vnde qui ſolitus eſt mendicare, ſi alias eſt ſanus quamuis ſi pauper, non excuſabitur Romam ire. quia mendicando ire poteſt, & non propterea cadit àb ſtatu ſuo. At vero, ſi quis ita pauper vt non mendicando, ſed manibus ſuis viuat, & iter agendo non poſsit laborando viuere, ſed medicādo, ad id nō cogitur ille ergo excuſatur propter inopiam iuxta citata capitula: Similiter qui tenetur alere vxorem & familiam, ſi non ſit adeo diues, vt iter agendo poſsit id facere ex bonis propriis, cenſebitur

Pauperes an excuſentur ab reſeruatione huius canonis

Cui imminet in itinere periculū excuſatur pro abſolutione Romam adire

bitur ſufficienter pauper, vt per eadem iura excuſetur. Præterea excuſantur illi, qui ſine graui periculo ire Romam non poſſunt ex dict. c. *Quamuis*, in verb. *Inimicitia*, ideo enim excuſari aliquis poteſt propter inimicitiam, quia ei periculum aliquod ab inimico imminet. Et in cap. *De cætero*, additur, *Habens capitales inimicitias*, id eſt ex quibus periculum capitis imminet. Intelligo autem hoc non ſolum de inimicitiis priuatis, ſed etiam de hoſtilibus & inimicis fidei, vbi ſimile periculum mortale, & extraordinarium imminet: nam eſt eadem ratio.

Tertia excuſatio de corporali impedimento.

66. PRæter hos autem particulares caſus adduntur in decretis generalia verba, per quæ excuſantur omnes qui legitime impediti ſunt ne iter agere poſſint ſine graui incōmodo: nam in c. *De cætero*, dicitur, *Vel alias iuſtas excuſationes quibus ab itinere rationabiliter excuſetur, ita vt ſine periculo, Apoſtolico ſe nequeat conſpectui præſentare*. Et in cap. *Quamuis*. dicitur, *Siue alia corporis impotentia, ſiue quolibet impedimento canonico retrahatur, quominus Romanum Pontificem poſſit adire, vel niſi iuris beneficio à labore excuſetur*. Idem fere in ca. *Quod de his*: eodem tit. In quibus textibus tria generalia capita huius excuſationis inſinuantur. Primū eſt corporale impedimentum, ſub quo comprehendūtur fere omnia numerata, ægritudinis, imbecillitatis, virium aut ſexus, ſubiectionis neceſſariæ, paupertatis, periculi, & ſimilia qualia erūt ſi timeatur grauis infamia, aut ſcādalum propter manifeſtationem criminis occulti, &c. Quando autem impedimentum ſit ſufficiens, vt excuſatio iuſta cēſeatur, aliqui exiſtimant definiendum eſſe iudicio Epiſcopi, ad quem talis abſolutio deuoluitur. Quod ſentit Innocentius in dict. cap. *Quamuis*, Et non eſt dubium quin ſubditus ſecure poſsit ſtare huiuſmodi iudicio, niſi euidentiſsime conſtaret eſſe irrationabile, & temerarium. Tamen nullum eſt ius, quod ſoli Epiſcopo hoc iudicium reſeruet: & ideo generaliter hoc relinquitur iudicio prudentis & docti viri, ſicut in aliis moralibus rebus.

67. *An ætas iuuentutis ſit ſufficiens cauſa excuſationis.*

Dubitari ergo poteſt, an ætas iuuentutis ſit per ſe ſufficiens cauſa ad excuſandum, ſaltem quandiu illa durat: nam de hoc nihil definiunt iura in ſpeciali, quia iuuentus durat poſt annos pubertatis: iura autem loquuntur ſolum de impuberibus, & ideo arbitrio Doctorum id relinquitur. Inter quos Angelus verb. *Excommunicatio*, 50. nu. 56. putat illud eſſe impedimentum ſuficiens, citatque Abbatem: ſed Panormit. de muliere iuuene loquitur, non de quouis iuuene. Et ideo Nauarrus ca. 27. nu. 87. dicit ſententiam Angeli neque eſſe Panormitani, neque vllo iure probari: vnde ipſe videtur oppoſitum ſentire. Angelus tamen motus videtur ex dictis generalibus verbis iurium, ſub ſumendo prudens iudicium, quod itineratio iuuenis periculoſa eſt, nō tam corpori, quam animæ, & moribus: & ideo videtur ſufficienter excuſare, quia non minus eſt morale impedimentum, quam naturale. Quod quidem ſatis probabile eſt, conſiderando ea quę frequentius accidunt: non eſt tamen adeo infallibile, quin oporteat in particulari conſiderare perſonæ conditionem & modum agendi iter, & ſimilia vt poſsit prudenter iudicari an vere intercedat tale periculum, necne: nam ſi interſit erit impedimentum ſufficiens: non vero alias Et ad hunc modum iudicandum eſt de ſimilibus.

Quarta de impedimento canonico quid ſit.

ALiud caput excuſationis in prędictis iuribus dicitur eſſe canonicum impedimentum Romam adeundi. De quo quid ſit, non immerito interrogari poteſt: nam Gloſſa ibi nullam expoſitionem affert, Panormitanus vero in cap. *Quod de his*, ſolum dicit, idem eſſe quod impedimentum legitimum. Itaque nomine impedimenti canonici non eſt hic intelligendum aliquod impedimentum per canones introductum ſeu impoſitum: quo modo irregularitas, vel ſuſpenſio dici ſolent impedimentum canonicum ad miniſtrandum, vel ad ſuſcipiendum ordines: nihil enim huiuſmodi excogitari poteſt in pręſenti materia, vt per ſe conſtat. Dicitur ergo impedimentum canonicum, id eſt per canones approbatum, vel generalius interpretando omnes impedimentum legitimum, & rationi conſentaneum. Atque ita quando in illo cap. *Quamuis* dicitur *Impotentia corporis aut alio impedimento canonico*, hoc poſterius verbum ſolum addit illa impedimenta, quæ non cōſiſtūnt in corporis debilitate aut defectu, ſed in quacumque alia cauſa rationabili, vt eſt ſubuenire parenti grauiter indigenti, alere vxorem, vel filios: exercere aliquod munus publicum, ad quod ex officio tenetur quodque ſine graui detrimento, vel communi, vel priuato deſerere non poteſt, & ſimilia. 68.

Canonicum impedimentum quid ſit in præſenti.

Quinta de iuris beneficio.

VLtimo additur in dicto cap. *Quamuis*, aliud caput excuſationis, quod appellatur *iuris beneficium*, *vel niſi iuris* (inquit) *beneficio, à labore huiuſmodi excuſetur*. Quod additum videtur propter quaſdam perſonas, quæ abſque ſpeciali impedimento eundi Romam in iure excuſantur. Quod fieri ſolet propter alteram ex duabus cauſis. Prior eſt quādo percuſsio ex modo quo fit, excuſabilis eſt, & digna veniæ, qualis exiſtimari poteſt percuſsio facta ab impubere, vt ex ſupra dictis conſtat. Similis eſt illa, de qua eſt ſermo in cap. *Si vero*. 1. de Sent. excommunic. vbi Oſtiarius, Merinus, aut executor, qui prætextu exercendi officium ſuum, clericum percutit, ab Epiſcopo abſolui poſſe dicitur, niſi graue vulnus ei inflixerit. Quod intelligitur, etiamſi *ex malignitate*, vt ibi dicitur, id facit: nam ſi caſu & bona fide turbam arcendo, clericum incaute ſe ingerentem percutiat abſolutione non indiget, quia cenſuram non incurrit, vt ibi etiam declaratur de quocunque officiali laico iuriſdictionem exercente. Quid autem ſignificet in illo textu dictio illa, *malignatus*, obſcurum eſt, & ideo varie exponitur, vt refert additio ad Abbatem ibi in principio. Poteſt enim ſignificare, id eſt agens mala intentione, ſiue ex ira, ſiue ex odio, ſiue ex paſsione, ſiue ex malitia: omnia enim hæc cadunt ſub ſignificationem verbi *malignatus*. Tamen non videtur veriſimile, vt ibi Innocentius aduertit, vt percutientibus clericum omnibus his modis voluerit Pontifex tale priuilegium concedere, quia qui ex odio vel malitia, & deliberata intentione id faciunt, non merentur faciliorem veniam: neque excuſabiliores ſunt, propterea quod prætextu ſui officii id faciant, nam hoc potius aggrauat delictum. Et ideo veriſimilius intelligitur, dum exercendo officium ad iracūdiam prouocatus, modum excedit, voluntarieque, & videndo, clericum percutit: tunc enim aliquam excuſationem habet. Et hunc in ſenſum magis inclinant Innocentius, Cardinalis, & alii quos ſequi etiam videtur Nauarrus capit. vigeſimo ſeptim. numero 91. Vbi recte etiam extendit hunc fauorem ad leuem & mediocrem iniuriam, quia ſolum excipitur grauis. Item, quia ad alias nulla ibi fieret ſpecialis conceſsio, quia à cenſura contracta per iniuriam leuem clerico factam

69. *Iuris beneficium quid in præſenti.*

Verbum malignatus quid ſignificet in d. c. Quamuis.

ſemper

ſemper poteſt abſoluere Epiſcopus, iuxta capitulum, *Peruenit*, de Sententia excommunicationis, vt
70. ibi notat Abbas.

Addit vero Nauarrus capitulo vigeſimo ſeptimo, numero ſexageſimo octauo, miniſtros iuſtitiæ etiamſi leuiter percuſſerint, remittendos eſſe ad Summum Pontificem, nec poſſe ab alio abſolui. In quo videtur limitare generalem conceſsionẽ. dict. capit. *Peruenit*. Eam tamen limitationem nullo iure probat, ſed ſola autoritate Abbatis, & Stephani quę ad limitandam generalem textus conceſsionem nõ ſufficit. Et ideo Panormit. in ca. *Si vero*. 1, de Sent. excomm. nu. 3. formaliter locutus eſt, non quidem adhibens exceptionem, ſed dicens officialem laicum iniicientem manus in clericum in titulo officii ſui in nullo caſu poſſe ab Epiſcopo abſolui, quia eius delictum nunquam eſt leue, cum non ſolum inferat iniuriam, ſed vſurpet etiam iuriſdictionem in clericum. Et ita explicata hæc ſententia fundari poteſt in illo cap. *Si vero*. vbi oſtiarius percutiens odio, nõ titulo iuriſdictionis, ſed incaute & culpabiliter abſoluendus dicitur ab Epiſcopo, ſi leuis aut modica ſit percuſsio, non vero ſi grauis. At vero de officiali qui titulo iuriſdict. percutit, ſimpliciter ſubiungitur, ſtatim non eſſe abſoluendum, ſed remittẽdum ad Pontificem: ergo intelligitur etiam de percuſſione non graui: nam quod alteri conceditur, huic negatur: quia licet percuſsio videatur leuis, iniuria tamen clericalis ſtatus eſt grauis. Et hoc modo dixit optime Caietan. ſupra hanc percuſsionem ſemper fieri grauem ex tali circumſtantia perſonę lędentis, ſcilicet, quia cum ſit laicus officialis, aut autoritatiue percutit clericum.

71. *Clerici eiuſdem Collegii ſe inuicem enormiter percutientes à quo poſsint abſolui.*

Præterea huc etiam ſpectat exceptio clericorum ſimul cohabitantium in collegio, nam ſi ſe inuicem percutiant, dummodo percuſsio non ſit enormis, non coguntur adire Pontificem, ſed à ſuo Epiſcopo abſolui poſſunt, vt habetur in c. *Quoniam*, de Vita & honeſt. cleric. Illud enim priuilegium non conceditur omnibus clericis ſeſe inuicem percutiẽtibus, vt conſtat ex eodem capite, ſed illis ſpecialiter, qui cõmunem, & ſocialem vitam agunt: quia enim inter eos facile accidere poteſt huiuſmodi exceſſus: oportet vt modus obtinendi veniam facilior ſit. Et ob eandem cauſam ſimile priuilegium conceditur religioſis. & canonicis regularibus, nam in ſimili caſu abſolui poſſunt à ſuo Prælato iuxta c. *Monachi*, de Sent. excommun. vbi additur. *Quocunque modo ſeſe in clauſtro percuſſerint*, vbi nullam facere diſtinctionem videtur inter percuſsionem grauem, aut leuem nã particula, *Quocunque modo*, omnem comprehendere videtur, vt in hoc maior fauor fiat religioſis, quã ſecularibus clericis. Solum additur ibi limitatio, *Si diſcretio Abbatis non ſufficit ad eorum correctionem eſt prouidentia Epiſcopi Diœceſani adhibenda.*

72. *Monachi intra clauſtra ſe inuicem percutientes an poſsint à ſuo Abbate abſolui.*

Nihilominus tamen Gloſſ. & doctores in eo cap. *Monachi*, limitant. verb. Illud, *Quocumque modo*, dummodo non ſit percuſsio enormis: quia hic caſus in hac materia ſemper intelligitur iure ipſo exceptus vt dixit Gloſſ. in dict. ca. *Quoniam*, de vita & honeſt. cler: & Abbas in dict. cap. *Monachi*, & latius in c. *Cum illorum*, de Sent. excom. In quo textu dicta generalis limitatio fundari ſolet, quia ibi dicitur, *Niſi exceſſus illorum extiterit difficilis & enormis, vtpote, ſi ad mutilationem membri, vel ad effuſionem ſanguinis eſt proceſſum:* Sed non videtur per hæc verba limitari conceſsio facta in dict. c. *Monachi*, quia ibi, vt Gloſſ. notat verb. *talibus*. Pontifex non loquitur de religioſis ſe inuicem percutientibus, ſed de illo, qui ante Religionis ingreſſum clericum percuſsit: & poſt ſuſceptum habitum religionis, huiuſmodi confitetur delictum, & abſolutionem petit: nam ille antea non poterat abſolui ab Abbate, nec ex vi illius c. *Monachi*, neque alterius antiquioris iuris, ſed hoc ei conceditur in dict. cap. *Cum illorum*, cum illa limitatione & exceptione enormis percuſsionis. Non eſt ergo hæc exceptio extendenda ad limitandum fauorem conceſſum religionis in dict. cap. *Monachi*, tum quia ca. illud. *Cum illorum*, non eſt editum ad coarctandum, ſed potius ad extendendum fauorem, vt patet ex illis verbis. *Nos autem in religionis fauorem & euagandi materia ſubtrahatur, maiorem eis gratiam exhibere volentes, &c.* tum quia limitatio ibi adiũgitur reſpectu conceſsionis ibi factæ: ergo non eſt extendenda ad aliam prius factam in cap. *Monachi* quia hæc limitatio ſpectat ad materiam odioſam, & ideo amplianda non eſt. Maxime cum maior fauor fieri potuerit vel etiam debuerit religioſis iã in eo ſtatu conſtitutis, & quaſi ex nimia familiaritate, quæ interdum contemptum generat, ſeſe percutientibus, quam illis qui ante ingreſſum religionis ſic delinquunt. 73.

Si autem ex iure illa limitatio adeo vniuerſalis non colligitur, non videtur admittenda: cum verba illius cap. *Monachi*, valde generalia ſint: & fauorem religionis contineant qui ampliandus potius eſt, quam reſtringendus. Item quia poſteriora verba citata ex dict. cap. *Monachi*, videntur addita propter hos caſus enormes: in quibus abſolutio committitur Epiſcopo (nam hic videtur eſſe planus ſenſus illorum verborum) ergo nulla percuſsio religioſorum inter ſe manet Summo Pontifici reſeruata. Nihilominus tamen limitatio illa expreſſe habetur in cap. *Canonica*, de Sent. excomm. vbi integre & ad literam feretur conſtitutio dicto ca. *Monachi*, & in fine eius adduntur hæc verba, *Niſi exceſſus difficilis fuerit & enormis, propter quem merito ad Eccleſiam Romanam ſit recurſus habendus.* Vnde videtur Honorius III. vel illam limitationem adiungere priori conſtitutioni Alex. III. aut indicare illam limitationem ſubintelligendam ſemper eſſe in huiuſmodi conceſsione, quamuis non exprimatur. Quæ eſt communis ſent. Canoniſtarum, quam Nauarr. etiam ſimpliciter, & ſine alia probatione ponit: & propter textum illum ab illa diſcedendum non cenſeo. *Reſolutio.*

74. *Monachus contra clauſtra percutiens clericũ ſecularem non gaudet priuilegio ca. Monachi.*

Notanda vero ſunt nonnulla ad maiorem declarationem illius ca. & fauoris. Primum eſt circa verbum illud, *Si percuſſerint*, notanter enim additũ eſt, quia ſi religioſus percutiat ſecularem clericum, non gaudet illo fauore, vt patet ex vi dictorum verborum: & ideo ad ſedem Apoſtolicam remittendus eſt, vt expreſſe declaratur in dict. c. *Cum illorum*. Poſtea vero conceſſum eſt: vt in eo caſu poſsit religioſus ab Epiſcopo abſolui, c. *Religioſo*, de Sent. excomm: in 6. cum limitatione, vt ſolum in eo caſu abſolui poſſit in quo clericus ſecularis ſi aliquem clericũ ſecularem percuſſiſſet, poſſet abſolui, ſcilicet, quando percuſsio eſt leuis, vt ibi notat Gloſſ. ex cap. *Peruenit*, extra eod. Et ideo non extenditur illud priuilegium ad percuſsionem Epiſcopi tum propter enormitatem, tum quia Epiſcopus non venit ſub abſoluta clerici appellatione, in his quæ in illius, vel totius cleri fauorem non redundant.

75. *Neque ſi Monachũ alterius religionis percutiat.*

Rurſus ſi vnus religioſus alium alterius religionis percutiat, non etiam gaudet dicto fauore, dict. c. *Monachi*, quia nec verba eius illi accommodantur: nam relatiuum illud reciprocum, *Se*, & verbum illud: *In clauſtro*, ac denique verbum illud, *Sui Abbatis* ſatis declarant ſermonem eſſe de religioſis eiuſdem monaſterii, vel religionis communem ſuperiorem habentibus. Neque etiam ratio, quæ inter hos militat, habet locum in aliis, quæ eſt familiaritas multa & quædam facilitas quæ ex hoc naſcitur: quare in huiuſmodi cauſa adeundus eſſet Summus Pontifex, ſiſtendo præciſe in conceſsione illius cap. *Monachi*, Tamen in dict. c. *Cum illorum*, conceditur vt quando monachus vnius clauſtri percutit monachum alterius abſolui poſsit ab Abbate illius monachi, qui iniuriam paſſus eſt. Quod videtur intelligendum, ſiue illa monaſteria ſint diuerſorum ordinũ ſiue eiuſdem, ſufficitque vt percutiens & percuſſus diuerſos

Poteſt tamen abſolui à Superiore percuſsi.

diuerſos habeant Abbates,ſeu ſuperiores:quamuis ſi habeant aliquem prælatum communem, vt eſt Prouincialis, vel generalis, ab eo etiam poſsit dari abſolutio, quia ille habet maiorem iuriſdictionem in ſubditum, quam immediatus ſuperior:& ideo à fortiori comprehenditur ſub nomine Abbatis, ſeu ſuperioris, quouis nomine vocetur: non enim eſt vis facienda ſub nomine Abbatis, ſed in re quæ per illud ſignificari videtur,ſcilicet ſpiritualis pater vel Paſtor talis religioſi. Quod etiam notauit Gloſſ. in dict. c. *Cum illorum*, verb. *Abbatem.*

76. *Quid vox, In clauſtro in dict. ca. Monachi ſignificet.* Secundo notanda eſt illa particula, *In clauſtro*, quę vox quia ſignificare ſolet non totum monaſterium, ſed quandam partem eius magis publicam, videri poteſt conceſsio illa reſtringenda ad percuſsionem in illa parte monaſterii facta. Sed reuera nōn ita eſt, quia vel clauſtrum non in ea ſignificatione accipitur, ſed pro toto monaſterio, ſumpta parte pro toto, vel etiamſi ſumatur pro illa parte, non eſt dictio reſtringens, ſed amplians, vt Panormita. notauit: nam clauſtrum inter religioſos maiori quadam obſeruātia cuſtoditur. Et ideo ſi percuſsio etiā in illo facta, Abbati cōmittitur: à fortiori facta in quacūque monaſterii parte imo etiāſi fiat extra totū monaſterium, vel in quouis alio loco: quia ratio illius conceſsionis non eſt locus, nec pendet à circumſtātia loci: ſed excommuni vita religioſorum.

77. *Quid ſi Monachus Abbatem aut Abbas Monachū percutiat.* Tertio aduertendum eſt contingere poſſe vt religioſus ſuum Abbatem percutiat, vel è conuerſo Abbas ſuum ſubditum vltra menſuram debitæ correctionis, & contra hunc canonem. Et tunc dubitari poteſt an ille caſus ſub hac conceſsione comprehēdatur. Nam ſi inſpicimus generalem ſignificationem, vocis, videtur comprehendi. nam Abbas monachus eſt. Neceſsitas etiam ſeu ratio ferè eſt eadē. In contrarium vero eſt, quia ibi dicitur, *ſi Monachi ſe percuſſerint*: poſſe abſolui ab Abbate: videntur ergo monachi condiſtingui ab Abbate, & ſermonem eſſe de percuſsione inferiorum inter ſe, non reſpectu ſuperioris. Item ſi Abbas eſt percutiens videtur hoc neceſſarium: quia nō poteſt ipſe abſoluere ſe ipſum, neque ei conceditur vt alteri vices ſuas committat, in ordine ad ſe ipſum, & in re pertinente ad forum contentioſum: Si vero ipſe fuit percuſſus, non expedit vt in propria cauſa ipſe ſit iudex. In hoc puncto

Prima concluſio. Rationes dubitandi. dicendum primo eſt, percuſsionē quæ Abbati proprio ſit, nōn comprehendi ſub hac conceſsione propter enormitatem. Nam in dict. cap. *Cum illorum*, declaratur enormis, & ex ca. *Canonica*. conſtat enormē percuſsionem non comprehēdi ſub his priuilegiis. Dubitari autem poteſt, an idem ſit dicēdum de percuſsione alterius Abbatis non proprii. Reſpondetur hoc pēdere ex alia quęſtione, an illa percuſsio enormis ſit, quā infra attingemus: Igitur ſi ſit enormis, idem dicendum eſt, quando autem talis non fuerit, videtur abſolutio ad ipſum Abbatē percuſſum pertinere, iuxta cap. *Cum illorum*. Sed ne ille ſit iudex in propria cauſa melius videtur, vt pertineant ad Epiſcopum, iuxta ea quæ ſtatim dicemus.

79. *2. Concluſio.* Secundo dicendum eſt, Abbatem percutientem ſubditum ſuum, à Superiori ſuo regulari, ſi illū habeat, ſin minus ab Epiſcopo abſolui poſſe. Prior pars cōſtat, quia illa percuſsio de ſe nō eſt enormis, & ideo ex eo capit. nō eſt ſemper reſeruata Papę: aliunde vero talis Abbas ita comparatur ad Prælatum ſuū ſicut eius ſubditi ad ipſum. Poſterior pars probatur ex dict. c. *Monachi*, ibi, *Quod ſi diſcretio Abbatis non ſufficiat, ab Epiſcopo eſt adhibenda correctio.* Tunc enim maxime non videtur ſufficere talis Abbatis diſcretio, vt optime declarat ratio dubitādi prius propoſita, quia non eſt ipſe conueniens iudex in cauſa ſua: ergo per Epiſcopum eſt abſoluendus. Quod ſi contingat religioſum percuſſum non eſſe ſubditum Abbatis percutientis: tunc talis Abbas à Prælato religioſi percuſsi abſoluendus eſſet, iuxta cap. *Cū illorum*. Hæc autem ſecundum ius commune procedūt. aliud vero eſt ſecundum ſpecialia priuilegia, maximè mendicantium, de quibus alibi dicemus.

Quarto obſeruari poteſt aliud genus gratiæ ſeu priuilegii, quod in iure conceditur circa hoc negotium propter nōnullas circumſtantias perſonæ delinquentis. De quo extat c. *Mulieres*, de Sent. excom. ibi dicitur, de his qui magnæ ſunt potentiæ, & ita delicati quod laborem veniendi ad Sedem Apoſtolicām nequeunt ſuſtinere, conſulendam eſſe Apoſtolicam Sedem, & de ſtatu perſonæ, & veritate negotii informandam, vt ſecundum eius conſiliū de commiſſo ſcelere tales perſonæ corrigantur. Quo loco huiuſmodi perſonis non conceditur ſimpliciter vt abſolui poſsint ab Epiſcopo: ſed quod nō teneantur petere abſolutionem à Summo Pontifice, Romam eundo, ſed ſolum conſulere Pontificem. Ait autem Gloſſa, ibi pertinere ad Epiſcopi arbitriū iudicare, an perſona ſit talis conditionis, necne: ſed hoc in textu non habetur: neq; exiſtimo eſſe neceſſarium, quidquid etiam Nauarr. dicat, poteſt enim id per euidentiam rei conſtare: & quando fuit res aliquo modo dubia, iudicium viri prudentis in huiuſmodi rebus ſemper ſatis eſt, quando ſpeciali iurę non reſeruatur Superiori: in hoc autem iure non cōmittitur Epiſcopo, vt iudicet an perſona ſit magnæ potentiæ vel delicata: ſed ſuppoſita conditione talis perſonæ, reſpondetur quid agendum ſit, nimirum conſulendum eſſe Pontificem: Nec requiritur vt ipſemet Epiſcopus conſulat, ſed ipſe qui abſolutione indiget, conſulere poteſt quacumque via voluerit, aut potuerit. 80. *Perſona magnæ potentiæ & nimis delicata à quo abſoluenda.*

Dubitat, præterea Gloſſa ibi, an interim dum cōſulitur Pōtifex, poſsit perſona illa abſolui ſub iuratoria cautione de conſulendo Pontifice, & parendo mandatis eius. Et reſpondet poſſe propter periculum moræ. Sed hæc reſponſio videtur eſſe contra textum, vbi dicitur prius eſſe negotium intimandum Pontifici: non eſt ergo prius abſolutio concedenda. Quod recte ibi Panormi. notauit, & ſequuntur Felin: & alii. Et ſignificat eadem Gloſſ. ſtatim, dicens, ſi non ſit periculum, non eſſe abſolutionem dandam ante conſultationem Pontificis: quod intelligendum eſt de periculo mortis aut alicuius grauis damni: quando autem hoc periculum timetur, licitum quidem erit abſoluere, non ex ſpeciali priuilegio huius canonis, ſed ex generali lege, modo ſtatim declarando. 81. *Poſſitne hi potentes abſolui ſub iuratoria cautione de conſulendo & parendo Pōtifici.*

Hac enim occaſione duo poſſunt hoc loco interrogari. Vnum eſt cur periculum quod eſt in diuturna mora, non ſufficiat in quacunq; perſona, vt ſub iuratoria cautione abſolui poſsit nam ex dilatione pœnitentiæ periculum imminet animæ, vt dicitur in c. vlt. de Pœnit. & remiſ. & ſumi poteſt ex ca. *Sacro*, iuxta Gloſ. de Sent. excom. ſed ob vitandum periculum animæ, concedi poteſt & debet abſolutio cum illa cautione multo magis quam propter vitādum periculum corporis: ergo ſufficit periculum morę ad præmittendam abſolutionem. Altera interrogatio eſt, quod nam priuilegium illis perſonis potentibus delicatis in illo textu concedatur: nā ſi abſq; ſpeciali mandato Pontificis eis nō eſt abſolutio concedenda, quilibet de populo poteſt in ſimili facto conſulere Pontificem & ab eo poſtulare mandatum vel facultatem vt ab alio corrigi, & abſolui poſsit iuxta eiuſdem Pontificis arbitrium. 82. *Interrogationes duæ proponuntur.* *Secundum.*

Prior interrogatio generalis eſt de omnibus caſibus Pontifici reſeruatis, & ita à nobis tractata eſt ſuperiori libro in materia de Pœnitentia. Vnde in pręſenti caſu ſolum dicimus nihil ſpeciale in hac parte concedi in dicto textu his perſonis potentib. ſeu delicatis, & propter ſolum moræ periculū prius poſſint abſolui, quam poſſent aliæ: nullus enim fauor huiuſmodi in illo textu eius ſit. Probabile tamen cenſemus, quādo mora extraordinaria & notabilis, 83. *Priori interrogationi ſit ſatis.*

illam

illam eſſe ſufficientem cauſam, vt abſolutio dicto modo cōcedi poſsit propter rationem factam, quę in eo caſu maxime vrget. Et confirmari poteſt: nam in aliquibus caſibus hoc videtur iure prouiſum, ob hanc enim rationem concedunt iura ſupra dicta, vt ægrotantes abſolui poſsint, etiamſi ægritudo non ſit periculoſa, ſed moroſa tantum, vt Doctores omne, exponunt, & eſt euidens, quia ægritudinis cauſa diſtincte conceditur præter periculum mortis, ſed eadem iura ſubiungunt generalem abſoluendi facultatem propter ſimilia impedimēta: ergo, quacumque ex cauſa moralis & extraordinaria mora timeatur, ſcilicet propter longum ac periculoſum iter, vel propter neceſſaria negotia prius peragenda vel quid ſimile, poterit abſolutio concedi. At vero quando mora non eſt notabilis, ſed ordinaria, non cenſetur eſſe morale periculum animæ: & ſi aliquod eſt, illud fuit præuiſum à reſeruante cenſuram, & permiſſum ob rigorem diſciplinæ, & maiora mala vitanda. Quando autem mora cenſenda ſit notabilis arbitrio prudentis relinquitur.

84. *Poſteriori interrogationi reſpondetur.* Ad alteram interrogationem reſpondetur, his perſonis per illud decretum ſolum concedi, vt ſecundum commune & ordinarium ius non ſint cogendæ perſonaliter adire Summum Pontificem: ſed à ſuo Epiſcopo ſint abſoluendæ: quanquam expectanda prius ſit forma à Summo Pontifice. Aliæ vero inferiores, & robuſtiores perſonæ iure communi tenentur adire Pontificem: & quamuis poſsint ab eo ſpeciale indultum poſtulare & obtinere; illud tamen erit per modum ſpecialis diſpenſationis; ad quam neceſſaria erit alia aliqua peculiaris cauſa, quæ in prædictis perſonis non requiritur: ſed ſufficit earum ſtatus, ſeu conditio.

85. *Qui ob circunſtantiã perſonæ ab alio quam Pontifice abſoluitur, non manet tum obligatione ſe præſentandi Papæ.* Quinto eſt circa prædictos caſus aduertendum, fere in omnibus illis concedi hunc fauorem abſolute & abſque vlla obligatione comparendi apud Pontificem Summum. Quia, cum hæc cōceſsio non fundetur in impedimento, ſed ſit indulgentia ob aliquam circumſtantiam perſonæ, non ſit ſub conditione comparendi; ſed ſimpliciter. Quod ſecus eſt quando conceſsio ſit ratione impedimenti, ſi temporale illud ſit: nam, ſi perpetuum, eadem eſt de illo ratio, eo quod iam non habet locum conditio. Quæ omnia paucis verbis ſignificantur in ca. *Quamuis*, de Sent. excom. vbi ſic dicitur, *Cæterum quibuſdam prædictorum*, videlicet qui temporali impedimento laborant, *exceptis pueris ſub debito iuramento conſueuit iniungi, vt impedimento ceſſante ad Apoſtolicam Sedem accedant, & cæt.* vbi additur, *temporali*, ad excludendum perpetuum, cuius ceſſatio expectari non poteſt. Exceptio autem illa, quæ de pueris ſit, ſi in rigore loquamur, non eſt exceptio ab illa generali regula de impedimento temporali, quia illa conceſsio non ſit pueris, eo quod propter imbecillitatem ætatis impediti ſint ne Romam adire poſsint, quod impedimentum perpetuum non eſt, ſed ſit præcipue propter imperfectionem puerilis actus, in deliberatione, & perfecto rationis vſu. Et ideo licet poſtea impedimentum ceſſet, non ceſſat conceſsio, nam imponitur illis obligatio comparendi. Atq; eadem eſt ratio de omnibus, quibus hic fauor conceditur, nō ob impedimentum, ſed ob ſpecialem rationem actus, ſeu perſonæ.

86. *Seruus abſolutus ab inferiori Pontifice, ſi manumittatur, tenetur ſe præſentare.* Vnde colligitur differentia inter puerum & ſeruum, nam puer non tenetur comparere, etiã tranſacta pueritia: ſeruus autem, licet excuſetur à cōparendo quamdiu ſeruus eſt, iuxta ca. *Mulieres* de Sent. excommun. prout declaratur in c. *Relatum*, eodem tit. tamē, ſi manumittatur, vel ſimpliciter, vel quoad illum actum, puta, quia dominus conſentit profectioni eius, tenebitur comparere, quia iã tollitur impedimentum, in quo ſolo illa excuſatio fundabatur. Quapropter, ſi dominus reſiſtat profectioni ſerui, poterit quidem abſolui, non tamen ſine iuramento de comparendo, & obediendo mandatis Pontificis, ceſſante impedimēto. Cenſebitur autem dominus rationabiliter repugnare, per ſe loquendo, quoties graue patietur incommodum ex abſentia ſerui ſine culpa ſua, vt dicitur in dict. ca. *Relatum*, Iudicandum autem eſt pati graue incommodum, quotius nimis eſt ab Apoſtolica Sede remotus, vt ibidem dicitur. Vnde, ſi prope eſſet: & breui tempore poſſet negotium expedire: & nullum aliud timeretur incommodum, pręter illorum dierum abſentiam, non poſſet ſeruus rationabiliter impediri à domino, quominus ad Sedem Apoſtolicam abſoluendus accederet: niſi fortaſſe malitioſe & in fraudem domini ſeruus clericum percuſsiſſet, vt ſe ab obſequio domini liberaret: quia tunc nunquam eſt ei facultas concedēda, vt in eod. c. cauetur. Dixi autem, *per ſe loquendo*, quia ſi delictum ſit enorme, & ſcādalum ſeu prauum exemplum cum aliorum periculo timeatur, tunc etiam cum graui detrimento domini ad Sedem Apoſtolicam remittendus eſt, vt in eodem ca. *Relatum*, ſtatuitur, quia propter vitandum ſcandalum, parui pendendum eſt temporale incommodum, ſeu grauamen domini. Duæ autem conditiones ibi coniunguntur, ſimulque requiruntur, & diuiſim non ſufficiunt: nam ſi delictum non ſit enorme, vel ſcandalum moraliter non timetur, vel non cēſetur adeo graue, vt non poſsit aliis modis tolli, noluit Pontifex omnino illud ſibi reſeruare in graue nocumētum alterius, vt contra Panormit. & alios recte intellexerunt Angelus, *Excommunicatio*, 5. n. 54. Syl
ueſt. *Abſolutio*, 4. n. 9. in fine Nauarr. c. 27. nu. 88.

Similis differentia notari poteſt inter puerum 87. impuberem, & filium familias quatenus talis eſt: nam ille vt diximus, ſimpliciter abſolui poteſt: filius autem familias, qui poſt pubertatem tale delictum commiſit, licet abſolui poſsit per dictum cap. *Mulieres*, non tamen ſine obligatione & iuramento comparendi; quia impedimentum illud non eſt perpetuum: & ideo, ſi emancipetur, vel quacumq; alia ratione fiat ſui iuris, aut, ſi pater cōſentiat profectioni, tenebitur comparere, vt Panormit. Syl
ueſt. Nauar. & alii docent. *Filius familias pubes non poteſt abſolui abſque iuramento de comparendo factus ſui iuris.*

Percuſſio quando dicenda leuis, mediocris, aut grauis ſeu enormis.

VLtimo, quoniam citata iura ſæpe diſtinguunt 88. inter delictum leue, mediocre, & graue ſeu enorme, notare oportet & exponere quando vnumquodque eorum tale ſit. Sed quia hoc arbitrio boni viri ponderandum eſt atque exiſtimandum, ideo breuiter dicēdum eſt. Omnia hæc tria membra requirere percuſsionem ſufficientem ad peccatum mortale, quia alias non ſufficeret ad incurrendam excommunicationem. Vnde non ſumitur hic percuſsio leuis abſolute, ſeu eo modo quo venialis culpa, leuis dicitur: ſed reſpectiue, comparatione maioris lęſionis intra latitudinem earum, quę mortalem malitiam continent. Præterea de enormi percuſsione nonnulla exempla habemus in iure capit. *Cum illorum*. de Sentent. excommuni. vbi ſignificatur ex duplici capite poſſe eſſe percuſsionem enormem: primo ex quantitate nocumenti, de quo duo exempla ponuntur, ſcilicet, *Si ad mutilationem membri, vel effectionem ſanguinis eſt proceſſum.* In quibus aduerto primo ibi non fieri mētionem occiſionis, vel quia ex ſe nota eſt enormitas, & à fortiori ſignificatur: vel certe quia ille plus eſt quam percuſsio, cum ſit quædam totius rei deſtructio. Deinde aduerto mutilationis exemplum ſimpliciter & ſine reſtrictione eſſe poſitum; ideoque etiamſi ſit minimi membri, dummodo totum abſcindatur, ad enormem percuſsionem ſufficiet. Vnde Gloſſa ibi verb. *Mutilationem*, dicit non eſſe diſtinguendum inter membrum & membrum: citatq; c. 2. de cler. excom. *Mutilatio cuiuslibet membri dicitur enormis percuſſio.*

mini.

mini. &c. *Expoſuiſti*, de Corp. vitiat. quæ iura non admodum probant, quia membra de quibus fit mentio ibi, ſatis principalia ſunt: ſufficit tamen abſoluta illius textus locutio, vt dixi. Addit vero Nauar. non ſolum mutilationem, qua membrum ſcinditur, ſed etiam illam, qua inutile vel quaſi inutile ad munus ſuum redditur, enormem læſionem reputari: quod verum exiſtimo, quia moraliter perinde eſt.

89. *Quæ ſanguinis effuſio dicenda ſit enormis læſio.* Præterea in alio exemplo de ſanguinis effuſione ſubintelligendum cenſeo, quod ſit in notabili quantitate, & quod ſit ex grauitate læſionis, quia ſanguis facile effluit ex qualibet pelliculæ ruptione, quæ non poteſt ſemper dici enormis læſio. Et ita ſentit Gloſſa ibidem, ponderans vocem, *effuſio*, quæ abundantiam ſignificat. Quanta vero illa futura ſit, non habet certam menſuram: ſed prudenti iudicio relinquendum eſt. Addidi etiam, quod effuſio prouẽniat ex grauitate læſionis: nam ſi contingat percuſſionem eſſe in naribus, ſine læſione magni momenti poteſt copia ſanguis fluere: & non propterea erit enormis læſio, vt recte indicauit Nauarrus n. 92. Item ex negligentia, vel malitia eius, qui percuſſus eſt poteſt ex minima pellis inciſione multum ſanguinis effundi, & non propterea læſio erit enormis: quia ille effectus eſt quaſi accidentarius, & non auget grauitatem percuſsionis. Sicutè contrario poteſt contingere, vt vulnus inflictum graue ſit, & ſufficiens ad magnam copiam ſanguinis effundẽdam, & quod ex magna diligentia, aut artis induſtria impediatur: quod non oberit quominus talis percuſsio enormis iudicetur, quia eius grauitas non conſiſtit in effectu futuro, aut ab illo pendet: ſed in ipſa percuſsione, & modo eius. Vnde intelligere licet illa duo exempla non eſſe poſita, quia tantum illis modis contingat percuſsionem eſſe in ſe enormem, ſed vt illa ſint quaſi indicia, & menſuræ grauis percuſsionis, vt omnis percuſsio, quæ moraliter fuerit æquiualens his enormis cenſeatur, quamuis ſine mutilatione, aut effuſione ſanguinis fiat, vt flagellare clericum, aut fuſte percutere cum ingeniti dolore, & contumelia vel iniuria, grauis percuſsio erit, quamuis ſanguis non effundatur: item includere clericum in teterrimo carcere, & ibi longo tempore iniuſte eum detinere, enormis violentia eſt, & ſic de aliis ſimilibus.

90. *Ex dignitate perſonæ percuſſæ poteſt fieri enormiſſima læſio.* Aliud caput huius enormitatis in illo textu inſinuatum eſt, dignitas perſonæ percuſſæ: quia iniuria creſcit ex dignitate perſonæ offenſæ: in hoc autem canone non ſolum attenditur grauitas violentiæ, aut læſionis, ſed etiam iniuriæ, vt alia iura citata declarant. Adhibenturque ibi duo alia exempla, ſcilicet Epiſcopi, & Abbatis: per Epiſcopum omnes intelligunt conſecratum. Et ideo non eſt hoc limitandum ad ſubditos Epiſcopi: quia hoc non fundatur præcipue in dignitate iuriſdictionis, ſed conſecrationis: & ideo à quocunque Epiſcopus percutiatur, etiam à non ſubdito, eius percuſsio enormis habetur. *Percuſsio Abbatis ex hoc capite ſolum eſt enormis reſpectu ſubditorum.* Quod ſecus eſſe cenſetur in alio exemplo de Abbate: nam communiter explicatur reſpectiue, ſcilicet ſi quis percutiat Abbatem ſuum, id eſt ſuũ Prælatum & ſuperiorem, vt patet ex Gloſſa, & interpretibus ibi. Vnde ſi monachus percutiat Abbatem alium, non tamen ſuperiorem ſuum, non ſtatim erit percuſsio enormis iudicanda ex dignitate perſonæ, quia dignitas Abbatis, nude conſiderata, non eſt tanta, vt ſufficiat ad enormitatem delicti ex ſola dignitate perſonæ: maxime cum ſub illa appellatione comprehendatur quilibet Prælatus cuiuſuis monaſterii religioſorum. Reſpectiue autem, id eſt reſpectu ſui ſubditi, & inferioris, eſt magni momenti illa circumſtantia ratione iuriſdictionis, & reuerentiæ debitæ inferioris ad ſuperiorem. *Epiſcopi vero reſpectu omnium.* Ad Vero dignitas Epiſcopi, quia in conſecratione conſiſtit, abſolute conſiderata, ſufficit vt ex illo capite percuſsio enormis cenſeatur. Et ideo in cap. *Si quis deinceps*, 17. quæſt. 4. præter excommunicationem, omnibus ſuis priuandus dicitur, qui tale delictum committit.

91. *Non qualibet læſio his perſonis facta cenſetur enormis.* Quanquam autem hæc vera ſint, nihilominus reſpectu etiam talium perſonarum requiritur proportionata quantitas læſionis ſeu percuſsionis, vt enormis ex illa circunſtantia ſiat: nam tam parua poſſet eſſe percuſsio aut violentia, vt etiam circa talem perſonam moraliter non reputetur enormis. Etenim circa Deum ipſum quædam offenſiones in ſuo ordine leues ſunt, quæ dicuntur venialia peccata: imò inter mortalia non omnia reputantur enormia: quid ergo mirum quod reſpectu humanæ perſonæ in tali dignitate conſtitutæ inueniri poſsit iniuria adeo diminuta ex aliis circumſtantiis, vt impliciter non poſsit enormis æſtimari? Sunt ergo omnia penſanda, ſcilicet conditio perſonę offendentis (quæ non parum aggrauat, vel minuit actum) quantitas, modum, occaſio actionis, locus, & tempus, & ſimilia, vt integrum iudicium de facti enormitate reddi poſsit. Quia vero in huiuſmodi iniuriis præcipua conditio aggrauans eſt dignitas perſonæ offenſæ, & illa ſola ſufficit ad conſtituendum enorme delictum, ſi in reliquis ſit ſufficiẽs proportio, ideo circumſtantia hæc cum illis exemplis ſpecialiter in illo textu deſignatur. Atq; hinc etiam ſit, vt hæc cauſa enormitatis delicti ſic declarata, non ſolum locũ habeat in illis duobus generalibus perſonarum, pro vt à nobis expoſita ſunt: ſed etiam in aliis perſonis eccleaſiſticis in dignitate conſtitutis, ſi cætera cum proportione obſeruentur. *Quæ perſonæ dicantur conſtitutæ in dignitate.* Vnde conſtat ſub Epiſcopis comprehendi Cardinales licet non ſint ſpecialiter conſecrati. Epiſcopis etiam electus, & confirmatus maxime reſpectu ſubditorũ: iam enim iuriſdictionem habet, quod ſecus eſt de tantum electo, licet non parum ad dignitatem perſonę conferat: de aliis vero inferioribus Prælatis ſicut de Abbatibus iudicandum eſt.

91. *Quæ ratione percuſsio leuis mediocris, & enormis diſcernuntur.* Ex his autem quæ de percuſsice enormi in iure explicata inuenimus, arbitrandum eſt de mediocri, & leui percuſsione. Nam vt Ariſtoteles dixit: ſupremum in vnoquoque genere eſt menſura cæterorum. Enormis ergo læſio menſura aliarum: nam omnis illa, quæ dictas circumſtantias non habuerit non erit enormis. Quod ſi multum ab eis diſtiterit, leuis: ſi autem parum, mediocris exiſtimabitur. Addit præterea Nauarrus verba cuiuſdam Extrauagant: quę incipit: *Perlectis*, quibus hoc amplius declaratur. Veruntamen & Extrauagans illa autoritatem non habet: nam incerti autoris eſt, & in iure non cõtinetur: & nihil amplius in ea dicitur, quam ex dictis habeatur, nam tandem cõcludit hoc committendum eſſe prudentis arbitrio: hoc enim neceſſario dicendum eſt, quoties læſio ex ſe & abſolute conſiderata non habet enormitatem, niſi ex aliis circunſtantiis inſurgat: & ideo omnes prudenter penſandæ. Et multum refert animaduertere, an facta fuerit cum graui ſcandalo: nam illud moraliter loquendo, eſt magnum ſignum enormis percuſsionis, & ſacrilegii, vt ex d. c. *Cum illorum*, colligitur. Denique prudens hoc arbitrium de quantitate percuſsionis iuris interpretes communiter dicunt cõmiſſum eſſe Epiſcopo, vel iudici: quod cenſeo verum in foro exteriori, & vt declaratio illa authentice fiat: in interiori autem fieri poteſt à viro prudente, & docto, nam hoc magis pendet ex prudentia & doctrina, quam ex iuriſdictione. Et iuxta illam declarationem poteſt quilibet confeſſarius iudicium ferre in illo foro: imo ei proprie commiſſum eſt hoc iudicium in tali foro, quatenus clauem ſcientiæ habere debet, atque ea vti vbi neceſſarium fuerit.

SECTIO II.

De excommunicationibus ipſo iure latis, & reſeruatis Papæ in antiquioribus libris Decretalium.

1. *Prima excommun.* PRima harum excommunicationum affertur à Nauarro ex cap. *Quærenti*, de Offic. delegat. vbi excommunicatio lata à Delegato Papæ in eum, qui rei iudicatæ parere contemnit, poſt annum tranſactum manet Papæ reſeruata. Sed illa non eſt cenſura à iure, ſed ab homine; ferri enim ſupponitur à iudice delegato, neque illa eſt propria reſeruatio, ſed ceſſatio iuriſdictionis, ſeu officii. Statuit enim ibi Pontifex, vt ſuus Delegatus poſt latam ſententiam poſsit per annum iuriſdictionem exercere in ordine ad ſententiæ executionem, & inde fit, vt intra illum annum poſsit à cenſura à ſe impoſita abſoluere, non vero vltra illum, quia iam non eſt iudex, ideoque iuriſdictio ſolum manet in delegante, qui fuit Summus Pontifex.

2. Secunda excommunicatio affertur ab eodem Nauarro ex cap. *Ad falſariorum*, de crimine falſi, vbi fertur cenſura excommunicationis in falſarios literarum Pontificialium. Veruntamen illa cenſura prout in illo cap. fertur, non eſt Summo Pontifici reſeruata: prout vero in Bulla Cœnæ Domini reſeruata eſt, ſuperius eſt à nobis expoſita cum dicto c. *Ad falſariorum*. Et quoad degradationem, quæ ibi propter hoc crimen fieri præcipitur, infra loco ſuo declarabitur.

3. Tertiam excommunicationem affert idem autor ex cap. *Dura* de crim. falſi. §. *Adiicientes*. Sed illo loco non fertur excommunicatio ipſo iure ſed præcipitur promulgari ab Epiſcopis contra eos, qui literas falſas Apoſtolicas habentes, intra viginti dies eas non deſtruunt, aut reſignant. Quam excommunicationem tales perſonæ non incurrunt, donec promulgetur: poſtquam autem contracta eſt: Papæ reſeruata manet. Imo indicat Panormitanus ibi num. 9. neceſſarium eſſe, vt iudex ſpecifice ferat excommunicationem contra talem perſonam habentem falſas literas. Sed, licet hoc poſsit eſſe neceſſarium ad alios effectus: tamen ad incurrendam talem excommunicationem non requiritur: ſed ſatis eſt quod ſententia generalis feratur in omnes, qui tales literas habuerint, & intra viginti dies illas non abdicauerint. Quod adeo eſt expreſſum in illo textu, vt non potuerit Panormitanus contrarium ſentire: ſed, cum ait neceſſarium eſſe ſpecifice ferri excommunicationem contra talem, intelligit ratione delicti, non ratione perſonæ, id eſt contra ſic delinquentem, non vero contra Petrum, vel Paulum nominatim. Poſtquam vero excommunicatio ſic lata eſt, ſi contrahitur, eius abſolutio manet Papæ reſeruata. Atque ita reſeruatio potius lata eſt ipſo iure, quam excommunicatio, quod non eſt ſingulare in hoc caſu.

Excommunicatio contra ſacrilegos rerum Eccleſiæ fures declaratur.

4. SImilis modus excommunicationis, & reſeruationis inuenitur in cap. *Conqueſti*. de ſent. excommunicationis, vbi præcipit Pontifex quoſdam ſacrilegos denunciari excommunicatos, & non abſolui *Donec cum literis ſuorum Prælatorum veritatem continentibus Apoſtolico ſe conſpectui præſentent.* Circa quem textum nonnulla declaranda occurrunt. Primum eſt, an illa excommunicatio ipſo iure incurratur. Et ratio dubitandi eſt, quia in eo textu dicitur: *Eos excommunicatos denuncietis*: aut enim verbum illud, *denuncietis*, in rigore eſt ſumptum prout idem ſignificat quod, *publicetis*, aut ſumitur latius prout interdum dicitur de ipſa prolatione, vel promulgatione excommunicationis: ſi ſumatur priori modo, ſupponit excommunicationem aliunde contractam ante illius decreti conſtitutionem, nam denunciare hoc modo non eſt excommunicare, vt conſtat ex cap. *Paſtoralis*, §. *Verum*. de Appellat. nec talis pronunciatio vere profertur, niſi de iam excommunicato. Si autem verbum, *denunciandi* ſumatur ſecundo modo, Pontifex non excommunicat, ſed præcipit Prælato: vt excommunicet: non ergo excomunicatio illa à iure lata eſt, ſed ferenda ab homine.

Incurratur ne ipſo iure excommunicatio hæc.

5. *Prima ſententia.* Circa hoc Gloſſa ibi refert ſententiam Hugonis, hos ſacrilegos non eſſe excommunicatos ipſo iure, ſed excommunicandos. Nam in capit. vltimo de Furtis, quidam, qui calicem Eccleſiæ furatus fuerat, ſi non eſt reſperſus infamia publica, poſt peractam pœnitentiam congruam, & ſatisfactionem dicitur admittendus ad ordines, ſi alias ſit idoneus, & nulla prærequiritur abſolutio à cenſura, Vbi ſupponi videtur, nullam excommunicationem incurriſſe. & in cap. *Conqueſtus*, de Foro competent. dicitur, inuaſores rerum Eccleſiæ anathemati ſupponendos eſſe donec ſatisfaciant: non ergo ſunt ipſo iure anathematizati: ergo cum in dicto cap. *Conqueſti*, præcipit Pontifex, vt hi ſacrilegi excommunicati denūcientur, recte intelligitur, id eſt excommunicentur publice & nominatim: non eſt enim hęc ſignificatio, interpretatio ab illius verbi proprietate aliena. Poteſtque à ſimili confirmari ex cap. *Tua nos*, de ſent. excommunicationis, ibi, *Ex quo ſunt per ſententiam publicati*: quod ſignificat, vt infra videbimus, id eſt, excommunicati & publicati, nam, quia per ſententiam vtrumque fieri ſolet, & vltimum eſt publicatio, ideo illo vnico verbo ſolet aliquando vtrumque comprehendi, præcipue quando per ius aliquid ſtatuitur, quod vſq; ad denunciationem nō eſt habiturum effectum, qualis eſt reſeruatio, de qua eſt quæſtio in dict. cap. *Conqueſti*, & cap. *Tua nos*, vt dicetur.

6. *Vera ſententia proponitur, textibuſque in contrarium ſatisfit.* Nihilominus communis opinio eſt, excommunicationem illam, de qua eſt ſermo in dicto cap. *Conqueſti*, ipſo iure incurri. Ita Gloſſa ibi, quam ſequuntur Panormitanus, & alii interpretes. Dico autem excommunicationem, de qua ibi eſt ſermo, quia non de omni ſacrilegio nec de omni furto rerum eccleſiaſticarum affirmant dicti autores habere annexam excommunicationem ipſo facto: ſed ſolum de illo ſacrilegio, in quo concurrunt circunſtantiæ expreſſæ in illo cap. *Conqueſti*, ſcilicet quod ſit violenta confractio Eccleſiæ, eiuſque ſpoliatio, & ita conciliant caput hoc cum aliis, quæ prior ſententia afferebat, nam in cap. vltimo de Furtis eſt ſermo de quodam ſimplici furto facto in Eccleſia, quale eſt furtum vnius calicis: longe autem diuerſum delictum eſt confringere, & ſpoliare Eccleſiam: ex cap. autem, *Conqueſtus*, de Foro competent. ſolum colligitur non omnem furem rerum Eccleſiæ eſſe ipſo iure excommunicatum. Quod etiam conſtat ex cap. *Indignę*, 12 quæſt. 2. non vero quod nullus ſacrilegus confractor, & ſpoliator Eccleſiæ excommunicatus ipſo iure ſit.

7. *Quo iure excomm. hæc in ſacrilegos ſuper feratur.* Quod ſi inquirantur, quo iure ſit lata hæc excommunicatio, quidam dicunt, non ferri in illo capit. *Conqueſti*, ſed ſupponi. Ita Nauarrus: non tamen affert aliud prius ius quo hæc excommunicatio lata ſit, cum tamen illud ſit neceſſarium. Gloſſa vero ibi eandem opinionem indicans citat cap. *Canonica*, 11. quæſt. 3. & cap. *Omnes Eccleſiæ*, 17. quæſt. quarta, quæ, vel parum, vel nimium probare videntur. Nam in priori verba ſunt; *Eccleſiarum Dei violatores authoritate Dei, & iudicio Sancti Spiritus à gremio ſanctæ matris Eccleſiæ, & conſortio to-*

tius

tius Chriſtianitatis eliminamus. Quæ verba, aut probant omnes ſacrilegos in Eccleſiam eſſe ipſo iure excommunicatos: aut nihil probant. Vnde Hugo, & Archidiacon. exponunt, ibi non ferri excommunicationem ipſo iure, ſed dari formam qua excommunicandi ſunt huiuſmodi violatores, quando oportuerit. Alij, vt patet ex Gloſſa ibi, putant illud Concilium excommunicaſſe violatores quoſdam Eccleſiarum, qui tunc temporis erant, quos Turrecremata, & alii, fractores & ſpoliatores Eccleſiarum fuiſſe aiunt: ſed non conſtat: quia canon ille non extat in Concilio Arauſican. cui tribuitur: Cũque illud fuerit prouinciale, multo minus conſtat pœnam illam pro tota Eccleſia, & in perpetuum tuliſſe, aut eo ſenſu fuiſſe receptam.

8. Aliud vero cap. ita habet, *Omnes Eccleſiæ raptores, atque ſuarum facultatum alienatores à liminibus ſanctæ matri Eccleſiæ anathematizamus, &c.* Quæ verba ſunt Lucii Papæ in epiſt. decretali: & ſi excommunicationem continent ipſo iure, vt præ ſe ferunt, non tantum fractores (vt gratis Gloſſa ibi exponit) ſed omnes qui res Eccleſiæ rapiunt, vel alienant, comprehendit, nam verba generalia ſunt: & ex ipſa Epiſtola conſtat ſermonem eſſe de quocunque, qui res vel pecunias Eccleſiæ *aufert, fraudat & rapit.* Ibi autem non habetur verbum, *Anathematizamus*, ſed participium *anathematizatos*, ſcilicet *omnes huiuſmodi raptores anathematizatos Apoſtolica authoritate pellimus & damnamus.* Quæ verba in idem redeunt, & in rigore ſignificant excommunicationem latam, tamen, quia non eſt vſu recepta poſſunt exponi, vt non cenſeatur ipſe Pontifex anathematizare, ſed anathematizationem approbare ſi fiat, & declarare eos eſſe dignos tali pœna. Et poteſt hæc expoſitio ſuaderi, tum quia ibi Pontifex non condit leges, ſed ſolum doctrinam tradit: tum etiam quia ibi extendit illam doctrinam ad omnes conſentientes: quos tamen nullus dicet eſſe excommunicatos.

9. Poteſt ergo dici, excommunicationem illam latam eſſe ipſo iure à Ioanne Papa in cap. *Quiſquis* 17. quæſt. 4. cuius verba ſunt, *Si quis domum Dei violauerit, & aliqua ſine licentia illius, cuius commiſſa eſſe dignoſcitur, inde abſtulerit, donec in conuentu admonitus ſatis faciat, ſciat ſe communione eſſe priuatum.* Quæ forma verborum aperte continet cenſuram ipſo iure latam: & videtur eſſe contra fractores, & raptores Eccleſiarum: propriiſsime enim dicitur violare Eccleſiam iuxta ſubiectam materiam, quia muros, vel fores eius infringit, vt eam violet: ergo hic textus videtur conuincere, propter tale crimen eſſe impoſitam ipſo iure. Quod autem poteſt in dubium venire ſolum eſt, an verba illa, *Sciat ſe communione priuatum*, contineant excommunicationem maiorem, prout nunc eſt in vſu, vel aliquam minorem excommunicationem, ſeu ſeparationem tantum ab vſu Euchariſtiæ. Et ratio dubii oritur ex ipſomet textu, nam ſubiungit, *Si vero poſt ſecundam, & tertiam, conuentionem coram Epiſcopo ſatisfacere detrectauerit, ſacrilegii periculo ab omnibus obnoxius teneatur: ita vt ſecundum Apoſtolum nemini fidelium miſceatur*: ergo prior illa excommunicatio non ſeparabat eum à communione fidelium: ergo non erat excommunicatio maior. Deinde in verſiculo ſequente expreſſe eſt ſermo de his, *qui infringunt monaſteria & loca Deo dicata, & Eccleſias, & depoſita, vel alia quælibet inde abſtrahant*: de quibus tamen ſubiungitur *velut ſacrilegi canonicæ ſententiæ ſubiungantur*: vbi videtur illa, *canonica ſententia*, referri ad excommunicationem maiorem, de qua proxime ſermo fuerat: & tamen non ſolum iniungi præcipitur, ergo iuxta communem interpretationem ex hoc loco non colligitur excommunicatio maior ipſo facto

10. incurrenda.

Quapropter aliter poteſt defendi communis ſententia, ſi dicamus, hanc excommunicationem ferri à Summo Pontifice in ipſo cap. *Conqueſti*, nam cum præcipiat aliquid, quod excommunicationem latam ſupponit: & non inueniatur priori iure lata, neceſſe eſt vt ab ipſomet Pontifice virtute & implicite feratur, ita vt ſenſus ſit, *excommunicatos nuncietis*, quia ergo ex nunc illos excommunico. Poteſtque hæc expoſitio ex aliis ſimilibus formulis ferendi cenſuram declarari: ſæpe enim dicunt iura: *Qui hoc fecerit, nouerit ſe excommunicatum.* Vbi neceſſario ſubintelligit, *quia per hanc legem excommunicatur.* Idem dici ſolet. *Cum eo qui hoc fecerit, alii non communicent*, vtique quia per ipſum canonem ſic loquẽtem excommunicantur. Sæpe item excommunicatio fertur quaſi præſuppoſitiue, vt quoties fertur per verba pertinẽtia ad effectum, vel ad aliquid poſterius ipſa cenſura: ergo eodem modo poſſunt exponi prædicta verba cap. *Conqueſti*, A qua interpretatione non videtur diſcordare Abbas antiquior, quem iunior ſequitur, & refert. Fateor quidem priorem expoſitionem, eſſe probabilem iuxta quã hæc cenſura non eſt ipſo facto lata. Quia vero communis opinio eſt in contrarium, ab ea diſcedendũ non eſt, licet talis excommunicatio maior non cenſeatur lata in aliis antiquioribus iuribus, ſed in illomet cap. *Conqueſti*, iuxta vltimam interpretationem videtur ipſis verbis accommodata. Nam licet illud verbum *nuncietis*, reſpiciat actionem per hominem exercendam: tamen in rigore & proprietate ſumptum indicat talem actionem, quæ excommunicationem ſupponit: non poteſt autem certo ſupponi, niſi ab ipſo iure lata ſit.

3. & communis ſententia.

11. Vnde fit illam excommunicationem non extendi vltra delictum ſacrilegii in eo textu expreſſum in quo etiam Gloſſa, & Abbas, Antoninus, Caietanus, Nauarrus, & alii conueniunt. Supereſt vero explicandum, quale ſit delictum in eo textu expreſſum propter quod illa excommunicatio imponitur. Nam pontifex non declarat illud, ſed dicit, *memoratos ſacrilegos excommunicatos nuncietis*: ſe igitur refert ad narrationem factam per hæc verba, *Quaſdam Eccleſias violenter confregerunt, eaſque ſpoliare minime dubitarunt.* Vbi duæ actiones continentur, fractio Eccleſiarum, & earũdem ſpoliatio. Dubitari ergo poteſt an vtraque ſufficiat ad hanc excommunicationem incurrendam. Nam ſi vtraque ſimul fiat, res conſtat, quia in illis ſacrilegis illa fuit ſufficiens cauſa. Et in vnaquaque illarum actionum illa quantitas ſufficiet ad cenſuram, quæ ad peccandum mortaliter in materia ſacrilegii talis ſit, quia non poſſumus certiorem regulam præſcribere ex natura rei, & textus aliam non cõſtituit. Quapropter non eſt neceſſarium vt Eccleſia ſpolietur omnibus bonis quæ in ea ſunt, nec quod confractio ſit enormis, ſed nomine ſpoliationis quælibet rapina, vel furtum graue intelligendũ eſt. Per confractionẽ autem quæuis violenta apertio Eccleſiæ, ſiue rumpendo murum, ſiue ferás confringendo. Sed quid ſi nulla illarum actionem per ſe ſumpta ſit peccatũ mortale, ex vtraque autem conſurgat materia ſufficiens ad ſacrilegiũ graue, eritne illa ſufficiens cauſa talis cenſuræ? Reſpondeo non videri caſum moraliter poſsibilem. Nam in primis neceſſarium eſt vt confractio ſit ſufficiẽns ad ingreſſum. hæc autẽ ſemper eſt grauis iniuria Eccleſiæ, ideoque ſufficiens ad peccatum mortale.

Qua ob crimina excõ. hæc contrahatur.

Fractio, & ſpoliatio quæ ſufficiunt ad hanc cenſuram,

Dubium.

Reſoluitur

12. Difficultas vero ſupereſt, V. ſi tantum vna illarũ actionum ſit peccatum mortale, & alia vel ſit leuis, vel omnino nõ fiat, incurratur hæc cenſura. In quo dubio in primis ſi ſpoliatio etiam grauis fiat ſine fractione, omnes fatentur non eſſe ſufficientem cauſam huius cenſuræ. Ita tenet Gloſſ. ibi referens Hugonem, & ſequitur Panormitanus numero. 2. & Antoninus, Caietanus, Nauarrus ſupra citati, & communiter Summiſtæ, & colligitur ſufficienter ex capite vlt. de Furtis, &c. *Conqueſtus*, de For. cõp.

Num per vnam illarũ actionũ ſufficientẽ ad mortalem, cenſura hæc incurratur.

ſupra citatis, & declaratis in hunc modum. Ex qua doctrina ſequitur primo non ſatis eſſe frangere arcam in qua res Eccleſię continentur: quia arca nõ eſt Eccleſia, nec pars Eccleſiæ. Minuſque ſufficiet frangere calicem, aut rumpere veſtem ſacrã ad occultius aſportandam illam. Idemq́ dicendum eſt ſi imago Crucifixi, vel alia ſimilis frangatur, vel in iniuriam, vel furti cauſa: nam illa non eſt materia huius cenſuræ, quidquid ſit de aliis legibus. Sufficiet tamẽ, vt opinor, frangere ſeras ſacriſtiæ, vel muros aut tectum eius, etiamſi exteriores fores Eccleſiæ, & reliquæ partes eius non confringantur: quod mihi erit indubitatum ſi ſacriſtia ſit contigua Eccleſię, quia tunc in rigore venit nomine Eccleſiæ. Quod optime probatur arg. cap. *Si ciuitas*, de ſent. excom. in 6. vbi cum interdicitur Eccleſia, illius nomine dicitur venire capella, vel cæmeterium contiguum Eccleſiæ. Quia lex illa licet videatur verſari in materia odioſa, vtpote interdicti & pœnalis, fertur in fauorem interdicti, & clauium Eccleſiæ. Eadem autem ratio cum proportione in præſenti locum habet: nam hæc etiam lex eſt in fauorem Eccleſiæ, & rerum ſacrarum: & ideo etiam nomen Eccleſiæ extendendum eſt vt illum locum comprehendat. At vero ſi ſacriſtia eſſet diſiuncta ab Eccleſia, non cenſeo eſſe admittendam extenſionem, quia neque in rigore vocis, neque in iure habet fundamentum, & ſemel facta, nullum haberet certum terminum, ſed quantumcumque eſſet diſtans locus, in quo veſtes, & vaſa ſacra cuſtodirentur, fractio eius cenſeretur hic comprehenſa, quod veriſimile non eſt. Tandem de hac actione inquiri poteſt, an neceſſe ſit fieri per vim, vel ſufficiat fieri per artem, vt v.g. ſi fores Eccleſiæ, vel ſeræ eius non frangantur, ſed aperiantur vel alia claui ſimili, vel adultera: an id ſatis ſit ex hac parte ad incurrendam hanc cenſurã. Videtur enim perinde eſſe, & ideo extendendũ eſſe hoc ius, quod fauorabile eſt, vt dixi. Nihilominus Nauarr. ſupra negat ſufficere, dicitque eſſe ſenteniam omnium, à qua non oportet recedere, quia fauor etiam non eſt extendendus vltra proprietatem verbi, præſertim cum habeat adiunctum odium ſeu grauem pœnam verbum autem frangendi in rigore ſignificat violentiam. Supereſt dicendum, an è conuerſo ſola hęc actio frangendi Eccleſiam ſine ſpoliatione ſufficiat ad hanc cenſuram incurrendam. Nam dicti autores videntur id affirmare, maxime Caiet. Nauarrus vero ait, etiamſi quis infringat Crucifixum, vel ſacrarium, ſi nihil furetur, non incurrere hanc cenſuram. Quod difficile eſt: quia ſi non præceſsit fractio Eccleſiæ, etiam ſi frangat Crucifixum, & furetur, non incurret: ſi autem præceſsit fractio Eccleſiæ, ſi poſtea frangat Crucifixum, ſicut etiam ſi comburat veſtem ſacram, licet nihil furetur, incurretur. Quia ex parte huius actionis non eſt neceſſarium proprium furtum, vel rapina, ſed ſatis eſt quocunq́ modo priuare Eccleſiã ſuis bonis, vel in eis grauiter damnificare: ſatis enim dicetur ſpoliare Eccleſiam, qui res eius deſtruit, etiam ſi ſecum non deferat: ergo qui frangit imagines Eccleſiæ, vere ſpoliat Eccleſiam. Nam ad ſpoliandum (vt dixi) non eſt neceſſe vt omnino omnem ſupellectilem Eccleſiæ quis deferat, aut deſtruat: ſatis eſt enim ſi in parte graui aut notabili id fiat. Atque ita dicendum cenſeo, ſolam fractionem, quæ fit ad ingrediendum in Eccleſiam, non ſufficere ad hanc excommunicationem: ſi autem cum illa coniungatur quęcumque grauis damnificatio Eccleſiæ in bonis eius pertinentibus ad vſum officiorum, vel ad ornatum eius, vel ad facultates, ſeu theſaurũ illius incurri: quia textus vtitur verbo ſpoliandi, & illa eſt ſpoliatio, ſiue per furtum fiat, ſiue per quodcumq́ aliud genꝰ iniurię. Quare, iudex ſecularis frãgens fores Eccleſiæ, vt delinquẽtem in ea receptum extrahat, nõ incurrit hac cenſuram: quia, licet ſit fractor, non tamẽ ſpoliator Eccleſiæ: & licet agat contra immunitatẽ, non tamen contra dominium (vt ſic dicam) & bona Eccleſiæ.

Frangens ſeras ſacriſtiæ contiguæ Eccleſiæ, incurrit.

Non incurrit ſi ſacriſtia ſit diſcõtigua.

Aperiens per artem fores Eccleſiæ an incurrat.

An ſufficiat Eccleſiæ fractio ſine ſpoliatione ad hanc cenſuram.

Sed quæres quid nomine Eccleſiæ hic intelligendum ſit. Reſpondeo: primo, ac præcipue intelligi templa publice dicata, & authoritate Epiſcopi ſacrata: hæc enim eſt propria ſignificatio illius vocis, tam in iure, quam in vſu. Quod Nauar. cũ Panorm. extendit ad monaſteria, hoſpitalia, & alia loca pia per Epiſcopum ſacrata, arg. cap. *Ad hæc*, de relig. domib. in quo hæc loca æquiparantur Eccleſiis in hoc, quod non debent ad mũdanos vſus transferri: Priuata autem oratoria, quæ ſolent eſſe in communibus domibus, & ſimilia loca, non comprehendũtur in d. c. *Conqueſti*, licet in aliis antiquioribus ſupra citatis generalior ſermo eſſe videatur.

Quid nomine Eccleſiæ ſignificetur in dicto c.

14. Suppoſita ergo hac cenſura, circa eius reſeruationem dicendum eſt, poſt denunciationem, illam eſſe reſeruatam Papæ, ſiue à iure, ſiue tantum ab homine lata ſit. Ita enim ibi dicitur *Excommunicatos denuncietis, donec Apoſtolico ſe conſpectui præſentent.* Neque hoc pendet ex priori quæſtione, quia, vt dixi, non repugnat excommunicationem latam eſſe ab homine, & poſtquam lata eſt, manere Pontifici reſeruatam. Quæri vero poteſt, an hęc cenſura reſeruata ſit ante denunciationem Partem negantem indicat Caiet. dicens, *denunciationem mandat, ac denunciati abſolutionem Apoſtolicæ Sedi reſeruat*: ergo donec illa excommunicatio ſit denunciata, non eſt reſeruata. Et fauet textus dicens, *Excommunicatos nuncietis, & vitari faciatis, donec ſe præſentent.* Et idem ſentit Nauar. addens, non ſufficere denunciationem generalem: ſed ibi non loquitur in ordine ad effectum reſeruationis, ſed in ordine ad effectum euitandi talem excommunicatũ, iuxta Extrau. *Ad euitanda*, vt ipſe ſubdit. Panor. vero ibi ſentit hãc excommunicationem ipſo iure etiam eſſe reſeruatam abſq́ denunciatione. Et videtur hoc fieri probabile, ſuppoſita interpretatione verbi *nuncietis*, quam ipſe Caiet. amplectitur, ſcilicet vt denunciari mandetur excõmunicatio, quæ iam eſſe ſupponitur: ergo pari ratione ſi non ſolum excommunicatio, ſed etiam reſeruatio eius danunciari mandatur, ſupponitur lata excommunicatio reſeruata: ergo ante denũciationem reſeruata eſt. Atq́ ita ſenſus illius textus erit, *Nuncietis eos excommunicatos*, tali excõmunicatione, à qua abſolui non poſsint niſi ſatisfaciant, & Sedi Apoſtolicæ ſe præſentent. Reſponderi vero poteſt, in illo textu non dici, *Excommunicatos nuncietis excommunicatione nobis reſeruata*, ſed dici hoc modo, *excommunicatos nuncietis, & faciatis ſicut excommunicatos arctius vitari, donec, &c.* Vbi duo præcipiuntur, primum eſt denunciatio, ſecundum executio vſque ad abſolutionem Papæ: & id veriſimillimũ eſt hoc ſecundum non habere locum in ea reſtrictione niſi ſuppoſito primo. Cumque hæc interpretatio ſit benignior, in materia odioſa eſt præferenda.

De reſeruatione huius cenſuræ.

An ſit reſeruata ante denunciationem.

Excommunicatio contra incendiarios exponitur.

15. QVinto loco numerari poteſt reſeruatio excommunicationis latæ contra incendiarios in cap. *Tua nos*, de ſententia excomm. cuius verba ſunt: *Incendarii, ex quo ſunt per Eccleſiæ ſententiam publicati pro abſolutionis beneficio ad Apoſtolicam Sedem ſunt mittendi.* Quæ duobus modis poſſunt exponi. Primo, vt verba illa, *ex quo ſunt*, habeant vim cauſalis notæ, id eſt, quia ſunt per Eccleſiam excommunicati: & ſic ſupponunt ipſo iure latam eſſe excommunicationem in incendiarios, & additur reſeruatio. Cui expoſitioni fauet, quod in illo textu æquiparantur incendiarii cum percuſſoribus clericorum, item quia textus non dicit, *ex quo fuerint*: ſcilicet in futurum, ſed *ex quo iam ſunt*: ergo neceſſe eſt

Sitne hæc excomm. ipſo iure lata.

eſt intelligi per ius ipſum. Sed hic ſenſus communiter reiicitur, quia ibi expreſſe dicitur, *Per Eccleſiæ ſententiam*, quæ eſt actus hominis, & non legis. Reſponderi vero poteſt, ibi non eſſe ſermonem de ſententia excommunicationis, ſed de ſententia promulgationis, id eſt, denuntiationis, quæ ſupponit perſonam excommunicatam. Vnde eſt ſecunda ſententia, hos incendiarios eſſe ipſo iure excommunicatos, eorum tamen excommunicationem nõ reſeruari ex vi huius textus, donec talis excommunicatio ſit per ſententiam hominis promulgata. ita refert Gloſſa ibi, & in cap. *Cum deuotiſſimam*, 12. quæſt. 2. & Panormitanus in dicto capit. *Tua*, id admittit quantum ad incendiarios Eccleſiarum. Secundo tamen obiicitur contra vtramque ſententiam, quia talis excommunicatio ipſo iure nec fertur in dict. cap. *Tua nos*, vt euidenter ex ipſo conſtat, neque alibi lata reperitur. Nam in capit. *Peſſima*, 23. quæſt. 8. ſolum dicitur, *Excommunicetur, & ſi mortuus fuerit incendiarius, Chriſtianorum careat ſepultura*, & in capite. *Si quis membrorum*, ibidem licet de huiuſmodi incendiario dicatur, *Ab Eccleſia ſe priuatum agnoſcat*, quæ verba videntur ſignificare excommunicationem ipſo iure; tamen ſtatim ſubditur, *Si poſt ſecundam & tertiam correctionem ſe non emendauerit, tanquam ethnicus, & publicanus ab omni Chriſtianorum collegio ſeparetur.* Quæ verba vltima ſignificant excommunicationem maiorem ferendam, & non latam. Vnde priora videntur indicare interdictum ab ingreſſu Eccleſiæ: de quo ſuo loco. Nullo ergo alio iure inuenitur lata excommunicatio contra incendiarios generatim ſumptos.

16 *Num incendiarii Eccleſiarũ ſint ipſo iure excõmunicati.*

De incendiariis vero Eccleſiarum in particulari citari ſolet c. *In literis*, de Raptorib. Sed non probat; nam in eo ſolum dicitur, quendam incendiarium Eccleſiarum in mortis articulo conſtitutum, fuiſſe per quendam Capellanum ſuum à ſententia anathematis abſolutum; non vero dicitur ibi illũ contraxiſſe illud anathema ipſo facto: Imo in illo verbo *ſententia*, indicatur fuiſſe illam excommunicationem latam per ſententiam hominis. Melius quidem hoc oſtendit Gloſſa in dict. cap. *Tua*, ex cap. *Conqueſti*, proxime tractato: nam incendiarii Eccleſiarum re vera ſunt fractores & ſpoliatores earum: & hoc titulo probabiliſsimum mihi eſt illos eſſe excommunicatos ipſo iure per cap. *Conqueſti*, quam ſententiam eſſe communem docet Nauarr. cap. 27. num. 94. non tamen ex hoc capite. ſed ex cap. *Tua nos*, quod profecto ſine cauſa de illis exponitur, vt recte ibidem Gloſſa notauit: quia textus ille de incendiariis loquitur in communi: vnde non reſpicit ad malitiam ſacrilegii, quam ſpecialiter committunt incendiarii Eccleſiarum, ſed ad iniuſtitiam omnibus incendiariis communem. Igitur ſi incendiarius Eccleſiæ incurrit excommunicationem, illius reſeruatio non ad capit. *Tua nos*, ſed ad cap. *Conqueſti*, pertinet. Et iuxta doctrinam ibi traditam exponenda eſt.

17. *In dict. ca. Tua nos ferri ipſo iure excommunicationẽ.*

Alius ergo ſenſus & verus illius capitis, *Tua nos*, eſt vt verba illa, *Ex quo ſunt*, reddant ſenſum quaſi conditionatum, ſeu denotantem ſuppoſitionem: ita vt ſenſus ſit, incendiarii, ſi iam ſunt, vel poſtquam fuerunt ab homine excommunicati, &c. Qui ſenſus à ſufficiẽti partium enumeratione probatur ex dictis, quia ſecluſa excommunicatione iuris, neceſſe eſt ab homine ferri, vt in eam poſsit cadere reſeruatio: quæ duo nec repugnant, vt per ſe conſtat: nec eſt nouum ita fieri. Et confirmatur ex verbis illis, *Per ſententiam Eccleſiæ*, quæ, licet poſſent ab aliquo extendi ad cenſuram ipſo iure latam in eo ſenſu, quo illa ſolet appellari, *latæ ſententiæ*: tamen iuxta proprietatem vocis magis ſignificant ſententiam hominis: & cum ſimus in materia odioſa & pœnali, reſtringenda ſunt potius, quam extendenda.

18. *Oporteat ne excom. hanc indeterminatã perſonam latam eſſe, vt reſeruata ſit. Prima ſent.*

Quæri vero poteſt, an oporteat ſententiam hanc eſſe latam in particulari cõtra talem perſonam, vel ſufficiat generalis contra omnes ſic delinquentes, vt ſtatim ac incurritur ſit reſeruata, iuxta cap. *Tua nos*. Et Gloſſa, Panormitanus, & alii ibi ſentiunt neceſſariam eſſe ſententiam in particulari: quia, vt hæc excommunicatio ſit reſeruata, exiſtimant eſſe neceſſarium, quod incendiarius non ſolum excommunicatus ſit, ſed etiam denuntiatus. Quod etiam ſentit Caietanus capite vigeſimo ſecundo, & Nauarrus: qui fundatur in verbo illo textus, *Ex quo ſunt per ſententiam publicati*, quod exponunt, id eſt, *denunciati*. Sed obſtat, quia in illo textu non eſt ſermo de perſonis in particulari, ſeu ſub propriis nominibus, ſed in communi ſub nomine ſumpto ex tali vitio, ſcilicet de incendiariis: loquendo autem hoc modo propriiſsime dicuntur incendiarii per ſententiam publicari, etiamſi talis ſententia generaliter promulgata ſit. Sic enim frequenter loquuntur iura: & vulgari vſu ita loquimur, ſcilicet ſententiam excommunicationis promulgatam eſſe contra hæreticos, vel contra occultantes tale furtum, &c. Atque hoc ſenſu in capitulo, *Ita quorundam*, de Iudæis, & in Clementina prima de Pœnis: & in Extrauagant. *Infidelis*, de Furtis, excommunicatio generaliter lata vel à iure, vel ab homine in eos, qui talia vitia committunt, ſæpius promulgari, ſeu publicari mandatur: ergo in præſenti etiam dicẽdum, incendiarij per ſententiam publicati, etiamſi non in particulari, ſeu nominatim, ſed generatim ſententia contra eos publicata ſit. Et confirmatur, quia Pontifex in eo capite reſeruat hanc excommunicationem ad deterrendos homines ab hoc crimine: ergo non ſolum reſeruat illam quando fertur in perſonam particularem, quam oportet eſſe notam, vt denunciari poſsit: ſed etiam quando fertur in omnes qui committunt tale crimen, etiamſi illi occulti ſint.

19. *Verior ſententia.*

Sane interpretatio hæc videtur mihi magis conſentanea & textui, & veritati. Et fortaſſe dicti auctores nõ ſunt loquuti de denunciatione talis perſonæ in particulari ſub proprio nomine, neque hoc ipſi explicarunt: intelligi ergo poſſunt de generali denunciatione per ſententiam: ita vt ſolum intendant docere non ſatis eſſe quod ſententia lata ſit: ſed oportere, vt ſit etiam publicata. Vnde poteſt notari differentia inter hoc caput, *Tua nos*, & caput, *Conqueſti*, nam in priori tantum eſt ſermo de incendiariis in communi, & de ſententia contra illos publicata: in capite autem *Conqueſti*, ſermo eſt de particularibus perſonis, quæ in principio nominantur, & de eiſdem poſtea ſubditur, *Memoratos ſacrilegos excommunicatos nuncietis*, & ideo in caſu illius textus probabilius eſt neceſſariam eſſe denũciationem in particulari, vt excommunicatio reſeruata maneat, quia forma ibi præſcripta in omni caſu ſimili ſeruanda eſt. Quod ſi quis concedat eodem modo exponendum eſſe cap. *Tua nos*, tum propter argumentum à ſimili, tum quia licet textus hoc nõ declaret, non tamen excludit hanc expoſitionem, quæ cum ſit benignior, in materia odioſa amplectenda eſt: tum denique quia communis opinio magis in hanc partem inclinare videtur, non repugnabo, quia probabiliter poſsit hoc defendi: & in praxi ſeruari abſque periculo: quamuis rigore verborum iuris, illud prius veriſimilius appareat.

20. *Quid nomine incẽdiarii intelligendum.*

Tandem vero inquiri poteſt, quid nomine incendiarii intelligendum ſit. Neque interrogo an debeat intelligi de incendiario Eccleſiarum, vel etiam aliarum rerum: nam cum textus indifferenter loquatur, generaliter intelligendus eſt, vt ſupra dixi, & Caietanus etiam notauit, ſed an vnus actus incendii ſufficiat, vel requiratur conſuetudo incendio conſumendi res alienas: nam nomine in-

Prima concluſio. cendiarij hoc videtur in rigore ſignificare. Vnde Caietanus dict.cap.22. ait, intelligi in propoſito incendiarios *non ab actu incendendi, ſed à vitio: qui enim malo ſtudio incendit domum, ſegetem, oliuetum, &c. incendarii crimen incurrit.* Reſpondeo, primum neceſſarium eſſe vt incendium ex certa ſcientia, & praua voluntate intendatur: nam ſi quis ex negligentia, etiam notabiliter culpabili, ſit cauſa incendii, præter directam intentionem & voluntatem ſuam, non dicitur in rigore & proprietate incendiarius. Idque ſatis explicant iura, quę de hoc vitio loquuntur, vt patet ex capitulo *Peſſimam* 13. quæſtion. 8. ibi *Malo ſtudio ſiue pro odio, ſiue pro vindicta.* Et hoc fortaſſe ſignificauit Caietanus cum dixit incendiarios dici à vitio, non ab incendio, ſcilicet quocumque modo facto: nam per vitium fortaſſe non intellexit habitum, ſed prauum illum modum committendi incendium.

21. 2. concl. Dico ergo vlterius, ſi quis vnum incendium tantum hoc modo committat, & propterea excommunicentur, ac denuncietur, id ſatis eſſe vt illa excommunicatio reſeruata ſit Summo Pontifici. Eademque ratione, ſi generalis ſententia ab homine lata ſit contra incendiarios, exiſtimo ſatis eſſe ad illam incurrendam quod ſemel tale delictum committatur. Quare ſi ſubſecuta ſufficiens publicatio fuerit, erit illa excommunicatio reſeruata. Ratio eſt, quia lex hæc & ſententia punit actum, & non conſuetudinem: & ab vno actu nomen incendiarii ſufficienter ſumitur, ſicut nomen homicidę ab vno homicidio. Poteſt tamen hic vltimo aduerti in hoc cap. *Tua nos*, non præcipi prælatis vt hos delinquentes excommunicent, aut denuncient, ſicut præcipitur in capit. *Conqueſti* (quæ eſt alia differentia notanda inter hos textus) ſed tantum eſt in hoc textu ſermo hypotheticus, ſcilicet vt poſtquam per ſententiam denunciati fuerint, Pontifici ſint prę ſentandi. An vero publicandi ſint, nec ne, ordinationibus aliorum iurium, & prudentiæ prælatorum committi videtur. Illorum ergo erit iudicare, an propter vnum actum expediat talem ferre cenſuram.

22. De aliis excommunicationibus reſeruatis. Sexta cenſura ſumitur ex cap. *Significauit*, de Sent. excomm. vbi Papa excommunicat clericos, qui cum excommunicatis à ſe in diuiniis officiis communicant & talium clericorum abſolutionem ſibi reſeruat. Sed ille textus in Superioribus eſt à nobis late tractatus, quia illa excommunicatio eſt quaſi annexa alteri, ad cuius obſeruãtiam ordinatur. Hic etiam adiungi poſſet excommunicatio lata in cap. *Nuper*, de Sent. excom. vbi communicans excommunicato in crimine, in ſimilem excommunicationem incurrere dicitur: vnde, ſi prior excommunicatio erat reſeruata Papæ, etiam illa quam cõtrahit communicans in crimine, erit Papæ reſeruata vt ſumitur ex c. *Si concubinæ*, de Sen. excomm. Veruntamen de hac excommunicatione ſufficienter in ſuperioribus dictum eſt: reſeruatio autem hæc non eſt propria Summi Pontificis, ſed communis ſeu proportionalis omnibus iudicibus: generalis enim regula, quæ ex dicto capit. *Nuper*, colligitur, eſt vt ſic communicans ab eodem abſolui debeat, à quo ipſe excommunicatus cum quo communicat.

Sectionis epilogus. Quod etiam notauit Nauarrus cap. 27. num. 112. Quapropter, ſi attente conſiderentur omnia quæ diximus, ex iure Decretalium ſolum habemus vnã nouam excommunicationem Papæ reſeruatam, quæ ipſo iure incurratur, ſcilicet contra fractores, & ſpoliatores Eccleſiarum ex dict. cap. *Conqueſti*: & prę terea duas reſeruationes adiunctas aliis duabus excommunicationibus, ſuppoſito quod à prælatis ferantur. Aliæ vero vel non ſunt excommunicationes Papæ reſeruatæ in tali iure, vel non ſunt nouæ, ſed in ſuperioribus ſatis explicatæ.

SECTIO III.

Quæ excommunicationes latæ ſint, & Papæ reſeruatæ in ſexto libro Decretalium.

DVas, vel tres inuenio in hoc poſteriori volumine Decretalium excommunicationes ipſo iure latas cum reſeruatione ad Summum Pontificem: & continentur ſub titulo de Sententia excommunicationis, & de Pœnis: nam, ſi quæ ſunt aliæ, vel explicatæ iam ſunt: vel communi vſui parum deſeruiunt.

Prima habetur in c. *Quicunquè*, de Sententia excommunicationis in 6. ferturque contra eos, qui in 1. perſonis aut bonis ſuis, aut ſuorum eius grauant, Prima excommunicatio. qui ſententiam excommunicationis, aut ſuſpenſionis, aut interdicti in aliquem tulerunt. Circa quam primo aduertendum eſt duas vel tres eſſe actiones, ob quas illa cenſura fertur, quibus varia genera perſonarum comprehenduntur. Prima actio eſt, dare licentiam aliis ad inferendum huiuſmodi grauamen ſeu iniuriam: & hæc comprehendit Reges, & Quas actiones feriat hæc cenſura. omnes illis inferiores, qui ibi numerantur. Quæ licentia non ſufficit ad excommunicationem incurrendam, niſi effectus, ad quem illa datur, fuerit ſubſecutus. Prima. Vnde circa talem actionem duplex ibi additur limitatio. Prior eſt, ſi licentia reuocata fuerit, *re integra*, id eſt, priuſquam aliquis effectus ex vi talis licentiæ fuerit ſequutus. Quo fit vt, ſi poſt reuocatam talem licentiam, is, cui data fuerat, nihilominus ad executionem & effectum progrediatur, qui licentiam dedit, non incurrat excommunicationem, quia ſatisfecit iam huic legi & aliter ex ſua malitia, & non ex licentia eius operatur. Alia limitatio eſt vt, poſt ſubſecutum effectum talis facultatis, non ſtatim incurratur excommunicatio, ſed poſt octo dies *ſi intra illos non ceſſet iniuria: & bona fuerint reſtituta, aut pro eis ſatisfactum*: vnde, ſi hoc fiat intra illum terminum, non incurretur excommunicatio.

Atque hoc modo intelligendo has duas limitationes: ceſſat obiectio Gloſſæ ibi & omnes reſpon- 3. ſiones eius. Ait enim, videri poſteriorem hanc partem repugnare priori, nam in priori dicitur, vt in- Ex data interpretatione concordantur duæ textus partes. curratur hæc excommunicatio, niſi re integra licẽtia reuocetur. Vnde ſit, vt ſi ante reuocationẽ licentiæ res non maneat integra, ſtatim cenſura incurratur: quod repugnat poſteriori parti, in qua conceduntur octo dies ſub conditione reſtituendi. Et reſpondet, vel priorem partem intelligi, quando progreſſum eſt ad iniuriam perſonalem: poſteriorem vero ad iniuriam realem ſeu in bonis externis: vel certe priorem reſpicere tempus futurum: poſteriorem vero reſpicere tempus illud in quo condita eſt conſtitutio, id eſt, ad iniurias, quæ iam tunc erant factæ prætextu talis licentiæ. Sed hoc poſterius non habet fundamentum in textu: & procedit ex falſo fundamento: nam inter illas duas partes nulla eſt repugnantia. Mala enim infertur ex priori conditione, ſi ſtatim ac res non eſt integra, incurri cenſuram, ſi licentia non eſt reuocata: nam hoc in textu non dicitur, nec ex negatione ſequitur affirmatio: In priori ergo conditione ſolum dicitur, vt non incurratur excommunicatio, ſi, re integra, licẽtia reuocetur: vnde certũ eſt quamdiu res eſt integra, excommunicationem non incurri, quia ſemper durat ſtatus in quo reuocari poteſt abſq; cenſura. Quando vero incurratur cenſura, poſtquam ex vi talis licentiæ non reuocatæ ad iniuriam progreſſum eſt, non explicatur in illa prima conditione: neque ex illa poteſt ſufficienter colligi: nam ad hoc addita eſt ſecũda limitatio, quam propterea cenſeo reſpicere to-

ſe totum tempus futurum. Tamen, quia illa ſecunda limitatione expreſſe dicitur, *vel ſi ad bonorum captionem occaſionem ipſius licentiæ ſit proceſſum*, ideo hęc ſecunda moderatio ſolum videtur adhiberi quando executio licentiæ ſolum circa bona externa, & non circa perſonam facta eſt: & ideo quoad hoc vera manet ſententia Gloſſæ, quod iniuriis perſonalibus ſtatim incurratur hæc cenſura ſine mora octo dierum, quia in eis textus ille non concedit hanc moram ſeu moderationem. Et ita ſenſerunt Caietanus cap. 36. de excommunicatione, & Nauarrus in Summa ca. 27. num. 99. Meritoque ita factum eſt quia iniuriæ perſonalis grauiores ſunt, difficiliuſque habent remedium, & ſatisfactionem.

4 Alia actio, ob quam illa excommunicatio imponitur, vſus talis licentiæ: non enim ſolum qui licentiam concedit, ſed etiam qui illa vtitur, hanc excommunicationem incurrit, vt in textu habetur: & intelligendum eſt de vſu includente executionem, & conſummatam actionem aliquam ex eis, quæ ibi numerantur, quæ ſunt, *occidere, capere*, aut *grauamen aliud inferri talibus, perſonis, vel in ſeipſis, vel in bonis ſuis, aut ſuorum*. Vnde, ſi quis prætextu talis licentiæ aliquid huiuſmodi facere tentet, donec illud perficiat, non incurreret hanc cenſuram. Et quoad grauamen in bonis, exiſtimo locum habere priorem moderationem, quæ declarata fuit de eo qui licentiam dedit, etiam in illo qui ea vſus eſt, ſcilicet quod non ſtatim incurrat cēſuram, ſed poſt dies octo, ſi intra illos ſublata bona non reſtituerit, aut pro eis non ſatisfecit. Quod patet, tum à ſimili vel maiori ratione, tum ex illo verbo textus, *Earum quoque ſententia, &c.* ergo cum eadem moderatione explicanda eſt in ſubſequenti caſu, cum illius capax ſit; & odioſa ſententia, quantum verba permiſerint lenienda ſit.

Secunda actio ob quā cēſura hæc incurritur.

Tertio loco additur generalis clauſula, qua extenditur illa excommunicatio ad omnes, qui tale
5 delictum commiſerint propria auctoritate abſque aliqua licentia: ac merito, quia non minor eſt malitia in ſic operante, quam in aliis: imo maior eſſe in hoc videtur, quia & ſibi licentiam facit, & delictum per ſe exequitur. Nihilominus adhibenda eſt limitatio illa: de conditione reſtituendi infra octo dies nam ratio facta hic etiam locum habet. Dubitat vero Gloſſa ibi, quando inferior hoc exequitur ſine licentia ſuperioris, vel poſt licentiam reuocatam, & poſtea ſuperior factum ratum habeat, an excommunicationem hanc incurrat. Et reſpondendum cenſet iuxta diſtinctionem cap. *Cum quis*, de Sententia excommunicationis: nam ſi inferior id fecerit nomine alterius, alter poſtea ratum habens excommunicationem incurrit, quia talis ratihabitio retrotrahitur, & mandato ſeu licentię ęquiualere cēſetur. Si vero delinquens non percuſsit nomine alterius, ſed ſuo, tunc licet alius approbet, & in eo peccet, non tamen incurrit, quia nemo proprie ratum habet, quod eius nomine non eſt geſtum. Et quoad hāc poſteriorem partem res eſt indubitata, quia eſt fauorabilis. Quoad priorem vero, quia odioſa eſt, poteſt dubitari, quia illud cap. *Cum quis*, loquitur ſpecialiter in caſu eius, qui violēter manus in clericum iniicit, & ideo non videtur extendendum ad caſus ſimiles. Accedit, quod in dict. cap. *Quicumque* diſtincte fertur hæc excommunicatio in dantem hanc licentiam, exequentem, & ſine licentia operātem: & reſpectu primi ſolum fertur, quando licentia antecedit delictum, & non reuocatur antequam delictum fiat: ergo illa excommunicatio extendenda non eſt ad ratihabitionem poſt delictum ſubſequutam, quia licet hęc ratihabitio quoad alios effectus mandato æquiparetur, & ideo ad illam extendatur pœna lata in mandantem, præcipue quando id in iure exprimitur: nihilominus quando lex non ſolum id non exprimit, verum etiam requirere videtur conditionem contrariam, ſcilicet quod licentia antecedat delictum, nō eſt talis pœna extēdende. Ac propterea hæc pars videtur mihi ſatis probabilis, quamuis alia propter ſimilitudinem rationis probabilitate non careat.

Tertius modus quo cēſura hæc incurritur.

Incurrátne hanc cenſuram qui alterius crimen ratum habet.

Præterea circa grauamen, propter quod incurritur hæc cenſura, aduertenda ſunt nonnulla. Primum, neceſſarium eſſe vt grauamen illud ſit illatum per actionem iniurioſam. Ita Caietanus, & Nauarrus. Et colligitur ex textu, tū ex illis verbis, *Occidendo, capiendo, &c.* quæ actionem iniurioſam ſignificant, tum ex illis, *Niſi reſtituerit, ſatisfecerit, &c.* Nam hæc etiam iniuſtitiam factam ſupponunt. Vnde, ſi aliquis amicitię ſigna, vel commoda, & gratuita dona, etiam conferri ſolita, alteri deneget hoc titulo, quod cenſuram in eum tulerit, aut latam obſeruet, non incurret hanc excommunicationem, nam, licet hoc ſit oneroſum tali perſonæ, & late loquendo, grauamen dici poſsit, non tamē eſt iniurioſum, ſed ad ſummum contra charitatem vel amicitiam. Et eadem ratione, ſi quis à tali perſona rigoroſe petat quę ſua ſunt quę fortaſſe alias nō peteret, vel ſi vindictam, aut pœnā iuſtam delicti procuret abſque iniuria per competentem iudicem, non incurret, ob eandem cauſam. 7.

Primum notandum circa delictum huius cenſuræ.

Deinde eſt obſeruandum, non ſolum prohiberi, & puniri has actiones, ſi fiant contra iudicem ferentem talem ſententiam, ſed etiamſi fiant contra eum qui occaſionem præbuit ferendi cenſuram, ſcilicet petendo, denunciando, vel quid ſimile. Item ſi fiant contra eum, qui obſeruat talem ſententiam, vel qui ratione illius communicare non vult cum ſic excommunicato: omnia enim hæc in textu exprimūtur. Et ratio eſt, quia omnibus his modis fit iniuria Eccleſiaſticæ poteſtati aut libertati. Et intelligendū hoc cenſeo de ſententia iuridice prolata, ita ſaltem vt valida ſit, nam illa eſt vera ſententia, licet aliquā iniuſtitiam contineat, nam textus ille generaliter loquitur de ſententia cenſuræ. At vero, ſi ſententia ſit nulla, qui ratione illius aliquam iniuriam intulerit dictis perſonis, non incurret hanc cenſurā, quia illa ſententia nō eſt ſententia in re, ſed nomine tātum. Denique extenditur hæc actio, non ſolum ſi fiat circa has perſonas, ſed etiā circa bona ipſarum vel ſuorum. Qui autem comprehendantur *ſuorum* nomine, explicat Nauarrus ex Ioanne Andrea, Caietano, & aliis, eſſe in primis omnes perſonas, quæ ſunt de familia, deinde omnes cognatos, item amicos, vel alia ſimili ratione coniunctos, v. g. magiſtrum, diſcipulum, &c. Ac deniq; quoties vnius grauamen rationabiliter redundat in alterum, & hoc reſpectu fit: nam, vt recte Caietanus, hæc lex quoad hanc partem fauorabilis eſt: & eius prouidētia ac protectio non debet minus extendi, quam impietas offendentium. 8.

Secundum notandum circa idem grauamen.

Qui ſui ibi dicantur.

Vltimo circa reſeruationem huius cenſuræ aduertendum eſt, non ſtatim, ac incurritur, manere reſeruatam Papæ ſed ſub hac conditione, *Si per ſpatium duorum menſium in ea permanſerint*, vt in eodem textu dicitur. Itaque infra duos menſes tolli poteſt à quocumque alias habente ordinariam, vel delegatam iuriſdictionem, quia tunc reſeruata non eſt, poſtea vero ſi durat, iam manet reſeruata, quia ita diſpoſitum eſt. 8.

De reſeruatione huius cenſuræ.

Exponitur cap. Eos qui, de Sententia excommunicationis.

SEcunda excommunicatio ſumi poteſt ex cap. *Eos qui*, de Sentent. excommu. in 6. vbi ſententia excommunicationis Papæ reſeruata ipſo facto innodatur, qui poſt obtentam abſolutionem à priori excommunicatione Papali ſub conditione comparendi coram Summo Pontifice, vel ſatisfaciendi parti læſæ, talem conditionem non implent 9.

Ob quod crimen excom hæc feratur.

Prior textus pars exponitur.

tempore debito. Circa quam obſeruandum eſt primo, duas eſſe partes illius decreti, duoſque modos incurrendi hanc cenſuram. In priori agitur de obtinente abſolutionem à iudice, vt ſic dicam, extraordinario, ob imminentem neceſsitatem, & vrgens impedimentum: & ad hanc partem pertinet prior modus incurrẽdi hanc cenſuram: nam illa abſolutio non datur, niſi ſub onere comparendi, vt ſupra viſum eſt; & qui talem conditionem non implet, ex vi illius textus incurrit nouam cenſurã eodem modo reſeruatam. Hæc tamen reſeruatio non eſt propria cenſuræ latæ à Summo Pontifice: & non cenſetur veluti noua, ſed alteri ſuccedens. Illa enim lex generalis eſt de omni excommunicatione lata à iure, vel ab homine, quando propter neceſsitatẽ ſublata eſt ab alio præterquã ab illo, à quo de iure fuerat auferenda: & proportione ſeruata, ſi non expleatur conditio comparendi, incurritur noua excõmunicatio reſeruata illi iudici, ad quem abſolutio à priori excommunicatione pertinebat. Atq; ita fit, vt hæc reſeruatio non ſit propria Summi Pontificis, ſed generalis proprii iudicis, vt ſic dicam: ſed ſolum quando prior cẽſura pertinebat ad Summum Pontificem, vel per reſeruationem, vel quia erat ab homine, & lata ab ipſo, ſubſequens excommunicatio illi manet reſeruata. Ac propter hoc etiam dixi hãc excommunicationem non eſſe omnino nouã, ſed alteri ſuccedere, quæ non ſimpliciter ſublata erat, ſed ſub conditione. Propter quod, vt ſupra notaui, hæc vocatur interdum in iure eadem cum præcedenti cui ſuccedit.

10. *Exponitur ſecunda pars eiuſdẽ capitis.* In ſecunda vero parte illius textus agitur de eo, qui ab excommunicatione reſeruata Summo Pontifici ab eodem, vel legato, eius abſoluitur cum obligatione comparẽdi coram ordinario, vel alio deſignato ad ſuſcipiendam pœnitentiam: & ſatisfactionem exhibendam parti læſæ: de quo ſtatuit ibi Summus Pontifex, vt qui eam conditionem, cum primum potuerit, non impleuerit, in eandem ſententiã ipſo facto incidat eodem modo, quo in priori caſu dictum eſt. Vnde ſicut prioris excommunicationis abſolutio ad Summum Pontificem pertinebat, ita hæc illi manet reſeruata ex vi illius textus. Circa quam parti ſolum aduertendum eſt, obligationem comparendi coram ordinario, non ſolum perſonaliter, ſeu per ſe ipſum, ſed etiam per procuratorem impleri poſſe, vt annotauit Caietan. cap. 69. de excommunicatione: quod intelligitur niſi in mandato expreſſe ponatur obligatio perſonaliter comparendi: tunc enim, cum mandatum ſit iuſtum implendum eſt vt ſonat, alioqui vero non eſt nobis addenda reſtrictio. Illud autem verbum *Quamprimum*, moraliter, & prudenti arbitrio intelligendum eſt: quod in foro exteriori ad iudicem pertinet: in interiori vero ait Caiet. quem ſequitur Nauarrus num. 113 ad pœnitent. Ego vero exiſtimo magis pertinere ad confeſſorem. Quanquam ſi pœnitens ſequitur probabilem ſententiam, confeſſor teneatur illi conformari.

11. *An deciſio capitis quo ad ſecundã partem locum habeat in inferioribus Prælatis.* Sed quæri poteſt circa hanc partem, an quod inea ſtatuitur circa Romanum Pontificem, vel legatum eius, locum habeat in aliis prælatis inferioribus proportione ſeruata: ita vt ſi quis abſoluatur ab excõmunicatione reſeruata Epiſcopo ab eodẽ, vel eius Vicario ſub conditione ſatisfaciendi parti læſæ, vel alia proportionali, & hanc conditionem poſtea non impleat, qui ſic fuit abſolutus, ex vi huius decreti iterum incidat in excommunicationem eidem Epiſcopo reſeruatam. Et ratio dubitandi eſſe poteſt, quia in illo textu ſic incipit hæc poſterior pars, *Idem ſtatuimus* &c. Sed in priori parte deciſio eſt generalis quoad omnes prælatos vel iudices Eccleſiaſticos: ergo ſimilis erit in hac poſteriori parte, cum idem in ea ſtatuatur. Nihilominus dicendum eſt, hanc cenſuram non habere locum, niſi quando præcedens abſolutio ſub prædicta conditione à Papa, vel legato eius lata eſt, quia in textu expreſſe ita dicitur: nam licet non addatur excluſiua, tamen ipſamet impoſitio pœnæ ac cenſuræ veluti iure ſuo illam ſecum affert, quia non eſt extendenda vltra caſum expreſſum. Et ita tenent Caietanus, & Nauarrus. Quod vero ibi dicitur, *Idem ſtatuimus, &c.* non refertur ad omnes perſonas prius numeratas, ſed ſolum ad modum reincidendi in ſimilem cenſuram in caſu ibi expreſſo. Solum eſt aduertendum, quia Pontifex, vel legatus eius non ſolum poſſunt abſoluere à cenſuris ſibi reſeruatis, ſed etiam à reſeruatis Epiſcopis, & à non reſeruatis: ideo cenſuram latam in hac poſteriori parte non eſſe ſemper reſeruatam Papæ, ſed proportionatam illi, à qua data fuerat abſolutio: nam ſi prior fuit Papalis, etiam ſubſequens: ſi vero tantum erat Epiſcopalis, vel indifferens, ſimilis erit ſubſequens, quia decretum Pontificis eſt vt in eandem ſententiam incidat: ita enim dicitur in priori parte textus: & in poſteriori hanc vim habent illa verba, *Idem ſtatuimus.*

Excommunicatio eius, qui Cardinalem offenderit, exponitur.

Tertia excommunicatio referri poteſt ex cap. *Felicis*, de Pœnis in 6. quæ fertur contra eos, qui in Cardinalem Eccleſiæ Romanæ manus iniecerit violentas, aut illum hoſtiliter fuerit inſecutus: & reſeruatur Summo Pontifici. Circa quam aduertendum eſt, illam ex parte eſſe latam in canone, *Si quis ſuadente*, nam Cardinalis ſub clerici nomine comprehenditur, vnde ex vi illius iuris excommunicatus eſſet Cardinalem percutiens, vt in eodem textu ſignificatur. In illo tamen ca. additæ ſunt ampliationes quędam. Prima eſt, vt hoſtiliter inſequẽs Cardinalem, etiamſi ad manuum iniectionem non perueniat, eandem excommunicationem incurrat: verba textus ſunt *Ex inſequutione prædicta ſicut ex iniectione manuum violenta ipſo facto excommunnicationis ſententiam quis incurrat*: conſtat autem ex ſuperius dictis eum, qui inſequitur clericum, ſi eum non aſſequitur nec corporale nocumentum illi infert, non incurrere cenſuram illius canonis: eſt ergo quoad hanc partem cenſura hic adiecta. Dubitari vero poteſt, an hæc inſequutio intelligatur tantum de Phyſica, vt ſic dicam, vel etiam de morali. Phyſicam inſecutionem voco eam, quæ eſt per curſum ſeu motum corporalem, ad finem capiendi, aut percutiendi Cardinalem: moralis vero dicitur ea quæ eſt per iniurioſas calumnias, falſa teſtimonia vel ſimilibus modis, &c. Dicendum ergo eſt, hic eſſe ſermonem de reali inſecutione & Phyſica, vt omnes exponunt: & ex proprietate ipſius verbi conſtat, & ex dicendis amplius patebit. 12. *Prima textus ampliatio vltra Canonem. Si quis ſuadente. De qua inſequutione ſit textus intelligẽdus.*

Secunda extenſio eſt ex parte perſonarum, nam hæc cenſura non ſolum comprehendit facientes, & mandantes, & conſilium & fauorem dantes; quod commune eſt cenſuræ canonis, *Si quis ſuadente*: ſed etiam eum, qui poſtea receptauerit, vel defenſauerit ſcienter eum, qui ſic in Cardinalẽ deliquit: quod eſt additum in hoc canone: nam in percuſsione clerici generatim locum non habet, de hac vero extẽſione dixi plura circa bullam Cœnæ, excommunicatione 11. vbi reliqua fere quæ ad hoc cap. ſpectant declaraui. Solum circa mandantes & conſulentes aduerte propter talem actum non contrahi cenſuram, niſi ſubſecuto effectu, vt ſæpe in ſimilibus ſuperius eſt dictum. Oportet autem in præſenti diligenter aduertere, quænam actio mandetur: nam tres ſunt actiones hic primo prohibitę, ſcilicet inſequi, capere, percutere: extenſio vero fit ad mandantes vel conſulentes, quamcunq; illarum. Inſpeciendum 13. *Secunda ampliatio.*

dum ergo eſt ad actionem quæ mandetur, nam, ſi illa ſequuta eſt ſufficit. Vt ſi mandatur inſequutio, & alter inſequitur, licet non perueniatur ad capturam incurritur excommunicatio: & ſic de aliis. At vero, ſi vna actio imperetur, & imperatus non illam, ſed aliam faciat, vt ſi mandatus capere, percutiat, & non capiat, non puto ſufficere, vt mandans incurrat, niſi poſtea ratum habeat quod ſuo nomine factum eſt, iuxta eundem textum.

14. *Tertia ampliatio.* Tertio additur in eodem cap. quædam extenſio, vel ſolennitas potius huic cenſuræ, nimirum quod quandiu in tali contumacia perdurauerit, dominicis, & feſtis diebus, pulſatis campanis, publice denuncietur in omnibus Eccleſiis talis loci: ac vicinarum ciuitatum, ac diæceſium. Per quam denunciationem non multiplicatur cenſura, ſed ſolum fit ad maiorem terrorem, & infamiam Tandem additur reſeruatio cum illa excluſiua. *Duntaxat in articulo mortis ab alio poſſit abſolui.* Vbi ſtatim occurrit quæſtio an hinc habeant locum omnes exceptiones poſitę circa canonem, *Si quis ſuadente*, Quam in fine huius diſputationis generalius tractabimus. Et deinde quoad modum abſolutionis ſpecialiter ab hac cenſura adduntur ibi quædam ſolennitates ſeu pænitentiæ publicæ, quæ ad forum externum pertinent, & vix credo eſſe in vſu.

15. *Quarta extenſio eiuſdem textus.* Vltimo loco, vt conſtitutio illa ad effectum perducatur, additur in fine illius textus, *Si princeps, Senator, Conſul, vel alius Dominus ſiue Rector contra præſumptores prædictos dictæ conſtitutionis tenorem non fecerit obſeruari tam ipſe, quam officiales eius infra menſem poſtquam res ad eorum notitiam peruenerit, eo ipſo ſententiam excommunicationis incurrunt.* Aduertit autem Nauarrus ad excuſandam huiuſmodi excommunicationem ſatis eſſe ante lapſum menſem cauſam ſeu proceſſum incipere: quod intelligo dummodo bona fide id faciant, & non animo eludendi cenſuram, & non vltra progediendi. Aduerto etiam hanc vltimam cenſuram non eſſe reſeruatam. Reliqua, quæ hic deſiderari poſſunt, dicta ſunt circa Bullam Cænæ in loco citato.

Aliæ excommunicationes expediuntur.

16. *Quarta excommunicatio ex c. Fundamenta Eccle. in 6.* QVarta excommunicatio habetur in cap. *Fundamenta*, de Electione in 6. vbi excommunicantur illi qui Senatorem Romanum eligunt, Principes aut potentes perſonas, quæ ibi nominantur. Quę ad caſum pertinent extraordinarium, & particularem, vt bene Nauarr: notauit: & ideo in ea explicanda non libet immorari. Sed videri poſſunt Angelus *Excommunicatio* 5. caſu 7. Syluest. *Excommunicatio* 7. numer. 20. Caiet. cap. 53. Antonin. 3. part. titul. 24. cap. 43. Quinto auferri poteſt excommunicatio lata in cap. Clericis de Immunitate Eccleſ. in 6. vbi Imperatores, & reges, & omnes inferiores Principes ſeculares imponentes tributa Eccleſiaſticis perſonis, & ipſæ perſonæ Eccleſiaſticæ ſoluentes talia tributa ſine Sedis Apoſtolicę licentia excommunicantur cenſura Papæ reſeruata. Veruntamen illa cenſura & conſtitutio in Clemen. 1. de Immunit. Eccleſ. quoad partem de perſonis Eccleſiaſticis ſoluentibus hæc tributa abſolute reuocatur: quoad alteram vero de Principibus temporalibus imponentibus hæc tributa præcipiuntur obſeruari conſtitutiones Alexandri, & Innocentii III. in Conciliis Lateranenſib, quę habentur in ca. *Non minus*, & cap. *Aduerſus* extra de Immunit. Eccleſ. In quorum prima Alexander ipſo facto excommunicat eos, qui ea exigunt: ipſis vero Eccleſiaſticis perſonis licentiam concedit vt abſque vlla exactione, communi voluntate Epiſcopi: & cleri poſsint hæc ſoluere ad reuelandas communes vtilitates, vel neceſsitates, vbi laicorum bona non ſufficiunt, & de neceſsitate & vtilitate ſatis conſtat. In poſteriori vero Decreto & Concilio addit Innocentius, vt etiam ad hanc poſteriorem voluntariam ſolutionem faciendam conſulatur prius Summus Pontifex, ad quem ſpectat communibus vtilitatibus prouidere. Et ſimilis fere excommunicatio contra exigentes hæc tributa habetur in c. *Quanquam* de Cenſib. in 6. Solumque additur, vt qui illam incurrerit, non abſoluatur, donec integre reſtituerit & ſatisfecerit. Et in dict. cap. *Aduerſus* dicitur non ſolum teneri ad reſtituendum Rectorem ſeu gubernatorem, quia talia bona exegit, ſed ſi ipſe intra tempus ſui regiminis non reſtituerit, teneri etiam ſucceſſorem eius, vt qui ſuccedit in honore, etiam onus participet: ideoque ſi intra menſem non ſatisfecerit in eandem incidit cenſuram. Nulla tamen in his omnibus, vt dixi adhibetur reſeruatio. Additur tamen in Bulla Cœnæ Domini: vt tactum & explicatum eſt circa clauſulam 16. & 17. eius.

SECTIO IV.

Quæ excommunicationes latæ ſint in libris Clementinarum, & Summo Pontifici reſeruatæ.

17. *Prima excom. inquiſitores in officio ſuo delinquentes ex Clement. 1. de Hæretic.* PRima ex his excommunicationibus refertur ex Clementin. 1. §. *Verum*, de Hæreticis, vbi inquiſitores: vel qui vices eorum gerunt, ſeu loco eorum ad illud officium agendum deputantur, ſi in vſu ſui officii ita delinquerint, vt *odii, gratiæ vel amoris, lucri, aut commodi temporalis obtentu contra iuſtitiam, & conſcientiam ſuam omiſerint contra quemquam procedere, vbi fuerit procedendum ſuper huiuſmodi prauitati, aut obtentu eodem prauitatem ipſam, vel impedimentum officii ſui alicui imponendum, eum quoquo modo præſumpſerint vexare*, ipſo facto excommunicantur (præter Epiſcopos) & eorum abſolutio Papæ ſeruatur. Epiſcopis vero Pæna imponitur ſuſpenſionis per triennium, de qua infra in vltima diſput. de ſuſpenſione, ſec. 5. Suſpenſione 6. dicemus. Nunc ſolum circa reſeruationem excommunicationis aduerto hic addi illam exceptionem, *præterquam in mortis articulo*, & vlterius adiungi, *& tunc ſatisfactione* prǽmiſſa: quod intellige, ſi vel quantum fieri poſsit nam in eo articulo non eſt abſolutio neganda propter vllam impotentiam, vt ſæpius in ſuperioribus dictum.

Excommunicatio contra religioſos adminiſtrantes quædam ſacramenta exponitur.

18. SEcunda excommunicatio habetur in Clement. *Religioſus* quæ eſt prima de Priuilegiis, ferturque contra religioſos, qui *Sacramentum Vnctionis Extremæ, aut Euchariſtiæ miniſtrare, vel matrimonia ſolennizare ſine Parochialis presbyteri licentia ſpeciali, vel qui excommunicatos à canone præterquam in caſibus eius à Pontifice conceſsis abſoluunt, vel etiam à ſententiis per ſtatuta ſynodalia aut Prouincialia promulgatis, ſeu à pœna & culpa, (vt aiunt abſoluere quemquam præſumpſerint.* Taliſque excommunicatio Papæ ibidem reſeruatur. *Quod huic cenſura ſubiectum.* Circa quã primo aduertendum eſt, ſolum ferri contra religioſos. Vnde ſi clerici ſeculares id faciant, illam non incurrunt: imo, licet aliquis ſe fingeret religioſum vt eo prætextu facilius poſſet adhęc miniſtrãda admitti licet peccaret nõ incurret hanc cenſurã, quia religioſus non eſt. Incurrent autem illam quantum eſt ex vi illius texus, etiam ſacerdotes Societatis Ieſu, qui ſolennem profeſsionem non emiſerunt, quia per ſimplicia vota veri religioſi conſtituuntur

Item,

Item incurrent illam clerici in Militaribus religionem profeſsi, quia etiam veri religioſi exiſtunt.

3. *An nouitii in præſenti nomine religioſorum comprehendantur.* De Nouitiis autem, ſi ſacerdotes exiſtãt, dubitari poteſt, nam cum illi fruantur priuilegiis & commodis religionis: videntur etiam his oneribus & pænis ſubiiciendi, & quoad hæc omnia communi appellatione religioſorum venire. Atq; ita tenet Syluester cum Cardinali Angelo, & aliis, verb. *Excommunicatio*, 7. numero 32. & Nauarrus cap. 27. numer. 102. Sumuntque argumentum ex cap. *Religioſi* §. *Quamuis*, de Sent. excommunic. in 7. quatenus in eo dicitur Nouitium gaudere fauore canonis. *Si quis ſuadente*, qui autem ſentit commodum, debet ſentire & onus. Sed quidem inefficax eſt argumentum tum quia fauores maiorem ampliationem recipiũt tum etiam quia fauor canonis, *ſi quis ſuadente*, magis reſpicit ſtatum clericalem quam perſonam. Vnde efficacius argumentum in contrarium videtur ſumi ex eodem §. primo quatenus dicitur, Nouitiũ in effectu non eſſe religioſum: cum ergo hæc lex pænalis contra religioſos feratur, cur ad illos extendetur, cum iuxta commune ius potius reſtringenda ſit: nam ex aliis priuilegiis & fauoribus, vt dixi, non ſumitur efficax argumentum, cum iura diſponant contraria ratione hæc eſſe declaranda. Accedit, quod in dict. §. ſignificat Pontifex illam eſſe ſpecialem extenſionem in fauorem religionis, etiãſi ex vi verbi. Nouitius religioſus non ſit: ergo inde potius ſumitur argumentum ab ſpeciali, quod in caſibus ſimilibus id locum non habet. Quare hæc pars videtur in rigore vera, quam videtur tenuiſſe Petrus de Ancarrano: qui ob ſimilem rationem dixit hic non comprehendi conuerſos religionum, qui tria vota non emittunt, quia vere religioſi non ſunt, quamuis fruantur priuilegio canonis, *Si quis ſuadente*: quod etiam verum exiſtimo, quamuis alii auctores repugnent. Similiter verum eſt, hanc conſtitutionem non comprehendere eos, qui vitam religioſam agunt in religione non approbata, quia non ſunt vere religioſi: quod Syluester & alii non negant: vnde retorquetur contra eos argumẽtum: nam etiam hi, qui ſunt Deo dedicati & deuoti, fruuntur priuilegio canonis, *Si quis ſuadente*, ergo ſentire etiam debent hoc onus, ſi argumentum eorum efficax eſt: vel ſi non ſentiunt, quia veri religioſi non ſunt argumentum illud non eſt efficax: quod verius eſt: Et confirmatur ex communi doctrina Panormitan. & aliorum in Rubric. de Regular. in odioſis non venire appellatione religioſi, niſi qui tria vota ſubſtãtialia in religione approbata emittit.

4. *Nũ ſoli religioſi exẽpti ſint huius cenſuræ ſubiectum.* Non tamen neceſſe eſt eam religionem habere priuilegia exemptionis, vt recte dicunt Angelus, & Syluester, quia hoc non eſt de ſubſtantia religionis. ſicut approbatio, iuxta cap. vnic. de Voto in 9. & Clemen. vnic. de Statu monach. Sed aliqui obiiciũt Clementinam hanc contineri ſub tit. de Priuileg. & ideo intelligendam eſſe de religioſis priuilegatis. Reſpondetur primo ſenſum legis ex verbis eius ſumendum eſſe, non ex collatione ſub tali Rubrica, quæ poſterior fuit, & ſæpe ſecundum quandam maiorem accommodationem, quamuis non ſit adæquata in omnibus: ſecundo dicitur religioſos fere omnes gaudere aliquibus priuilegiis licet exempti nõ ſint, & id ſatis eſſe, vt lex abſolute lata ſit in omnes religioſos, vt verba ſonant: tertio adiungi etiam poteſt probabile argumentum, nam ſi priuilegiatos ita punit multo magis alios.

5. *An comprehendantur etiam fœminæ religioſæ.* Quæri vlterius ſolet an comprehendat tantum viros religioſos, vel etiam fœminas ſeu moniales, ſub nomine enim maſculino ſolet etiam fæmineũ comprehẽdi, vt ſupra circa canonem, *Si quis ſuadente*, dictum eſt. Atque ita ſentit Angelus, & expreſſius Syluester, Contrariam tamen tenent Cardinalis & Ancarranus, quia putant legem hanc dirigi tantum ad religioſos ſacerdotes: illi enim tãtum ſolent adminiſtrare ſacramenta. Et fortaſſe motiuum ferendi hanc legem inde ſumptum fuit, tamen in rigore iuris ſtandum eſt verbis eius. Et ideo credo comprehẽdere religioſos non ordinatos, quatenus per eos tales actiones exerceri poſſunt, vt eſt exhibitio Euchariſtiæ, vel conceſsio indulgentiæ, aut quod ſimile. Hoc autem addo, quia ſi religioſus non ordinatus tentaret inungere, non credo incurrere quia illud non eſt ſacramentum Extremæ vnctionis: de quo textus loquitur: quod inferius in ſimili amplius declarabimus. Et proportionali modo probabile eſt comprehendi etiam moniales, quia ratione ſexus non excluduntur, vt ratio prioris ſentẽtiæ probat: & in aliis par eſt ratio proportione ſeruata

Varii modi quibus religioſi abſque cenſura huius cap. poſſunt habere facultatem miniſtrandi hæc ſacramenta.

RVrſus intelligendus eſt hic canon de Religioſo qui nullam poteſtatem habet hæc adminiſtrandi. Nam Pontifex noluit prohibere legitimæ poteſtatis vſum, ſed vſurpatæ poteſtatis abuſum. Poteſt autem hæc facultas multis modis obtineri, quorum aliqui indicantur in prædict. Clement. 6.

Primus modus. Primus eſt, per ſpecialem licentiam eius, qui poteſt illam concedere. Sic, num. ibi dicitur. *Non habita ſuper his Parochialis Presbyteri licentia ſpeciali*, vbi ſub Parochiali Presbytero Epiſcopus comprehenditur, vt ibi gloſſa affirmat, quam ſequuntur Caiet. Nauarrus, & alii, quia habet vniuerſaliorem iuriſdictionẽ & eadem ratione comprehenditur eius vicarius, quia iuriſdictio eadem reputatur, vt in ſuperioribus dictum eſt: Item licet nominetur Presbyter Parochialis ab eo quod frequentius accidit, quamuis non ſit Præsbyter ſi eſt Parochus, poſt eandem facultatem dare: quia eſt actus iuriſdictionis non ordinis, ſenſus ergo eſt debere hanc licentiam concedi ab habente poteſtatem.

Qualis debeat eſſe licentia hæc. Quod vero in illo textu dicitur, hanc licentiam eſſe debere ſpecialem, dubium generare poteſt: nam licentia poteſt dici ſpecialis, aut ex parte perſonæ cui conceditur, aut ex parte actus ad quem datur, aut ex parte perſonæ ad quam abſoluendam aut communicandam, vel vngendam datur, Caieta: ergo vt hũc ſcrupulum tollat, dixit mentẽ Pontificis in eo textu ſolum eſſe, licentiam, debere eſſe talem, vt ex ea ſatis conſtat dari tali perſonæ ad talem actum, ſiue hoc per ſpecialia verba exprimatur ſiue per generalia, quæ iuxta communem vſum talem actum, vel ſpecialem perſonam comprehendant: vt ſi Parochus licentiam concedat, vt omnes religioſi huius domus poſsint Euchariſtiam miniſtrare, licet videatur generalis in verbis, eſt ſpecialis reſpectu ſingulorum. Idem erit, ſi facultas detur huic perſonæ ad omnia ſacramenta miniſtranda: vel è contrario ſi recipienti detur facultas à Parocho, vt ei liceat à quolibet religioſo Euchariſtiam accipere, & ſic de aliis. Quæ doctrina videtur conſentanea intentioni legis, quæ eſt vt miniſterium Parochi non vſurpetur ſine licentia eius. At non videtur ſufficienter exponere proprietatem illius litteræ, quia ſic nihil operetur illud verbum *ſpeciali* Et ideo gloſſa ibi conſulit, vt de perſonis conferente & recipiente, & de actu ſeu ſacramento pręſtando fiat ſpecificatio: quia licet finis legis ſit ille, vt ille cũ maiori certitudine comparetur, videtur ibi talis forma præſcribi: quod non eſt in iure nouum, vt facile conſtat. Quamuis autem hoc ſit ſecurius & conſultius, addit ibi Ioannes Andreas, ſufficere: quod exprimatur actus ſacramenti, & perſona ſpecialis vel ex parte recipientis, vel ex parte dantis, quia vtroque modo eſt licentia ſatis ſpecialis. Imo ſi actus 7.

actus ſacramenti exprimatur licentia eſt ſatis ſpecialis, etiamſi ex parte perſonarum ſit generalis. Et hoc ſentit Nauarr. & tribuit dictæ Gloſ. Hinc vero infertur hanc ſpecialitatem licentiæ, quatenus eſt ſpeciali iure introducta, non requiri ad alios actus abſoluendi à cenſura, &c. Sed ad illos ſufficere quã libet facultatem, quæ veluti ex natura rei ſatis ſit ad iuriſdictionem communicandam.

8. *Religioſi ſacramenta miniſtrantes aliis religioſis non comprehenduntur.*

Vltimo expendunt auctores in hac clauſula particulam illam *Parochiales Presbyteri* : vt ex ea colligant hanc legem non procedere, quando religioſi inter ſe aliquid faciunt, quod in ea prohibetur: quia ipſi non ſunt ſubditi parochis, nec Abbate ſuperiores, eorum nomine Parochorum comprehendi ſolent : & ideo non oportet diſtinguere inter religioſos eiuſdem vel diuerſæ religionis, quia eadem eſt in omnibus ratio, vt notauit Armilla verb. *Excommunicatio*, numer. 49. Accedit quod in illo textu expreſſe dicitur. *Qui miniſtrauerit Clericis, aut laicis, & cæt.* Quibus verbis non comprehenduntur religioſi & maxime in materia odioſa : & conſiderato fine, & circumſtantiis illius legis, vt latius dixi loco ſtatim citando, & ſentiunt Caietanus, verb. excom. ca. 64. Nauar. ca. 27. num. 102.

9. *Secundus modus quo habetur poteſtas hæc.*

Secundus modus habendi hanc poteſtatem eſſe poteſt per ius commune, vel priuilegia religionum, prout in illo textu exprimitur circa abſolutionem à cenſura : ſubintelligenda vero eſt in omnibus caſibus, quia poteſtas Pontificis ad concedenda hæc priuilegia æque potẽs eſt in omnibus. Nec refert quod in fine illius textus additur, *Nullo priuilegio ſuffragante*, quia per illud verbum non reuocantur, aut impediuntur priuilegia conceſſa, vel concedenda religioſis ad hos actus exercendos : ſed ſolum illud additum eſt, vt religioſi ſic delinquentes incurrant hanc excommunicationem, & denunciandi ſint, non obſtante quocunque priuilegio: quod Gloſſa ibi notauit, & ſatis conſtat ex textu.

10. *Tertius modus habẽdi eandem facultatem.*

Tertio poteſt religioſus habere hanc poteſtatem ex vi officii, ſeu beneficii, vt ſi ſit parochus, nam tũc clarum eſt poſſe ſuis ſubditis miniſtrare ſacramenta: Sed quid ſi eos etiam ab excommunicatione abſoluat, aut à culpa & à pæna? Item, quid ſi alienis ouibus ſine alia licentia ſacramenta ibi prohibita miniſtret: Gloſſa ibi dubiam relinquit quæſtionem Nauarrus autem ſentit hunc non incurrere, citans Felinum & alios abſque alia probatione, nullamque video ſufficientem rationem ad excuſandum hunc cum ſit religioſus, & directe agat contra hunc canonem. Nam, quod ſit Parochus, quid refert? cum reuera non vtatur officio Parochi, ſed vſurpet illud. Neque etiam refert quod Parochus ſit in hoc peioris conditionis quam non religioſus, quia ille poteſt hæc facere titulo religionis, quod alius non poteſt: nam ob hanc cauſam potius imponitur hæc cenſura religioſo, quam ſacerdoti ſeculari. Et hanc partem ſequitur Syluester citans Gloſſam in Clem. 1. de Decimis.

11. *Quartus & quintus modus illã habendi.*

Quarto poteſt hæc poteſtas haberi conſuetudine recepta & probata, quia hæc datius in huiuſmodi rebus. Quinto adiungi poteſt extrema neceſsitas quod extra controuerſiam eſt in abſoluendo ab excommunicatione eum qui animam agit, & ab alio abſolui non poteſt. Hæc autem neceſsitas non habet locum in ſolennizatione matrimonii, aut in abſolutione à culpa & pœna. De Euchariſtia vero & Extrema vnctione res eſt controuerſa : Eam vero ſufficienter tractaui in tertio tomo, diſputatio. 72. ſect. 2. de Euchar. & de Extrema vnctione in 4. diſput. 43. quibus locis nonnulla alia quę ad expoſitionem huius decreti conferunt, breuiter attigi.

Ob quas actiones incurratur cenſura hæc.

Deinde obſeruandæ ſunt actiones propter quas imponitur hæc cenſura, quæ ſunt aliquorum ſacramentorum adminiſtratio, & expreſſe ponuntur Extrema vnctio, & Euchariſtia : de quibus proinde non eſt dubitatio : deinde additur matrimonium. In quo diſtinguenda ſunt duo, ſcilicet ſubſtantia ſacramenti, & ſolennitas Eccleſiaſtica. Et quidem quoad ſubſtantiam ſacramenti, iuxta veriorem doctrinam, ſacerdos non eſt miniſter, ſed ipſi contrahentes: & ideo de ſacramenti adminiſtratione nihil ibi dicitur, ſed de ſolennizatione, quæ conſiſtit in ſacerdotali benedictione, quam ſponſi poſt matrimonium rite contractum publice ac ſolenniter in Eccleſia recipiunt. Religioſus ergo hoc munus vſurpans ſine facultate Parochi, excommunicationem hanc incurrit. Quoniam vero poſt Concilium Tridentinum ad ſacramentum ipſum rite conficiendum neceſſaria eſt præſentia Parochi, ideo dubitari poteſt, an religioſus nunc vſurpans illud miniſterium, hanc cenſuram incurrat: nam illa nunc eſt quædam ſolennitas neceſſaria in hoc ſacramento. Nec refert, quod quando hæc conſtitutio & cenſura lata eſt, non erat talis ſolennitas neceſſaria ad matrimonium, nam hæc conſtitutio generaliter prohibet omnem ſolennizationem: vnde licet poſtea illa ſolennitas ſit inſtituta, iam ex tunc continetur ſub generali prohibitione ſolennizandi matrimonium : nam lex generaliter lata, complectitur omne tempus futurum, & omnem materiam ſuis verbis comprehenſam. Dicendum nihilominus cenſeo religioſum non incurrere illam cenſuram in dicto caſu, ſed aliter puniri iuxta Concilium Tridentinum. Ratio eſt, quia licet hæc præſentia ſacerdotis dici poſsit nunc quædam ſolennitas matrimonii contrahendi, non eſt tamen ſolennizatio illa, de qua Pontifex in illo textu locutus eſt, nam ſine dubio loquitur ſolum de illa ſolennitate, quam Concilium Tridentinum, ſeſſ. 24. vocauit benedictionem ſacerdotis: lex autem, pręſertim pœnalis, non debet extra mentem legiſlatoris, & verborum ſignificationem vſurpari.

12. *Prima.* — *Quid ſi religioſus loco Parochi matrimonio adſit.*

De Sacramento autem pœnitentiæ dubium eſt an in hac cenſura comprehendatur. Et ratio dubii eſt, quia dicit textus, *A pœna & culpa abſoluere quenquam præſumpſerint*, nam abſolutio à culpa non datur niſi per ſacramentum pœnitentię. Nihilominus contraria ſententia vera eſt, & communis, vt Nauarrus ait num. 102 Ratio eſt, quia in illo textu non prohibetur ſpecialiter : quod fortaſſe factum eſt propter neceſsitatem illius ſacramenti, vel quia nõ tam publice & ſolenniter miniſtratur ſicut alia: verba autem citata infra exponentur. Denique de aliis tribus ſacramentis nulla ibi ſit mentio : & ideo manifeſtum eſt hanc cenſuram nihil ad illorum adminiſtrationem pertinere. Et ratio reddi poteſt, quia Confirmatio, & Ordo ad Epiſcopos pertinent, & ideo nec à religioſis vſurpari ſolent, nec ad Parochos ſpectat eorum adminiſtratio : quæ duo in eo textu præcipue conſiderata ſunt. Baptiſmus vero etiam prætermiſſus eſt forte propter eius neceſsitatem, vel etiam quia eo tempore non fuit neceſſarium id ſpecialiter prohibere, igitur nec baptiſmus ſolenniter datus, nec ſolennizatio baptiſmi ibi ſunt prohibita, nec maneret excommunicatus id faciens vel adminiſtrans licet peccaret.

13. *De adminiſtratione ſacramenti Pœnitentiæ.* — *De Confirmatione, & Ordine* — *De Baptiſmo.*

Alia actio ob quam illa excommunicatio incurritur eſt abſolutio ab excommunicatione iuris. Vbi primum Doctores conſiderant non ſatis eſſe abſoluere excommunicatum ab homine, quia in textu illo expreſſe dicitur, *excommunicatus à canone* : ſatiſque eſt ita eſſe lege diſpoſitum. Ratio vero forte eſt, vel quia de hac abſolutione poterat eſſe diſſen-

14. *Secunda actio huic cenſuræ.*

Fo

ſio cum parochis: vel quia abſolutio ab homine & rarius datur ab huiuſmodi religioſis, & habet à quo vindicetur ſeu repellatur, ipſum ſcilicet iudicem, qui excommunicationem tulit: ius autem non poteſt cenſuram à ſe latam ita defendere. Deinde expendo non quamcunque abſolutionem à cenſura canonis, ſed à ſola excommunicatione eſſe ſufficientem cauſam huius cenſuræ, quia textus de excommunicatione in ſpecie, non de cenſura in genere loquitur: & in his legibus non eſt facienda extenſio à ſimili, vt ſæpe dixi. Vnde, licet tres cenſuræ quod alia æquiparentur in iure, non propterea in hac re adeo extrinſeca & mere poſitiua & pœnali facienda eſt generalis extenſio. Et ratio etiam eſſe potuit, quia excommunicatio à iure frequentior eſt. Addo præterea hoc reſtringendum eſſe ad excommunicationem maiorem, vt eſt communior interpretatio, quia hæc vox in iure eſt quaſi analoga, & ſimpliciter dicta, pro maiori accipitur, iuxta cap. *penult*, de Sent. excommun. Denique neceſſaria eſt abſolutio à cenſura, & non ſufficiet à ſola culpa, vt licet religioſus tenet abſoluere à caſibus reſeruatis Pontifici, & in eo grauiter peccet, & propterea in aliam excommuuicationem incidat infra tractandam: tamen ſi non abſoluit à cenſura, ſed à ſola culpa non incidet in hunc canonem: quia non eſt à verbis eius diſcedendum.

15. Deinde obſeruandum eſt, per hoc decretum non eſſe prohibitum quominus religioſi poteſtatem habentes ad abſoluendum à peccatis mortalibus, poſſint etiam abſoluere ab excommunicatione canonis non reſeruata, iuxta expoſitionem capit. *Nuper* de Sentent. excommun. ſupra à nobis tractatam: nã illi iuri nihil per hoc derogatum eſt. Vnde licet religioſus aliquis ex priuilegiis ſuis non haberet expreſſam poteſtatem abſoluendi ab excommunicatione: ſi tamen haberet poteſtatem abſoluendi ſacramentaliter, non ageret contra hoc decretum abſoluendo ab excommunicatione non reſeruata, quia ſuppoſito tali priuilegio, habet illam poteſtatem ex vi capit. *Nuper*, Et ita habent locum in illo caſu ea verba huius textus, *Præterquam in caſibus à iure expreſſis*, *vel per priuilegia Sedis Apoſtolicæ conceſſa.*

16. *Tertia actio eiuſdē cenſuræ.*

Vltima actio ponitur ibi, *vel à ſententiis per ſtatuta Prouincialia, aut ſynodalia promulgatis*, *ſeu vt verbis eorum vtar à pœna, & culpa abſoluere quempiam præſumpſerint.* In quibus verbis, nomen *ſententiis*, non videtur limitari ad aliquam ſpeciem cenſuræ, ſicut in priori clauſula, ſed comprehendere omnem cenſuram ipſo iure latam per ſtatuta, ita vt in hunc canonem incurrat quicunque abſoluens à quacunque cenſura, etiam à ſuſpenſione & interdicto lato per ſtatuta particularia, quia hoc decretum abſolute dicit *a ſententiis*: quæ vox indifferens eſt ad omnes cenſuras, & ita exponit Gloſſa ibi, quam ſequitur Antoninus 3. part. titul. 24. cap. 54. & alii quos refert Syl. ueſt. Caietanus vero cap. 64. de excommunicatione etiam hanc partem de ſolis excommunicationibus intelligit. Quam opinionem probat late Sylueſter verb. *Excommunicatio* 7. numer. 38. citans Angelum & alios. Et eſt manifeſta, ſi contextus ipſe attēte expendatur. Nam ita conſtrui debet. Excommunicatus à canone, vel à ſententiis: nam licet aliqua verba interponantur: tamen reuera verbum illud *a ſententiis*, diſiunctiue coniungitur cum ſuperiore, *à canone*, & ex vtraque conficitur integra determinatio diſiunctiua participii *excommunicatus*, de quorum abſolutione in toto contextu eſt ſermo. Et præterea hęc expoſitio eſt magis conſentanea rationi non ſolum quia eſt mitior in materia pœnali, ſed etiam quia nulla eſt ratio cur hæc prohibitio ſit generalior in ſtatutis particularibus, quam in vniuerſalibus.

Deinde ponderandum eſt verbum. *Per ſtatuta* nam, vt ſupra diximus, non eſt idem cenſuram ferri per ſententiam generalem, & per ſtatutum: nam prior in rigore eſt ab homine, poſterior à iure: in præſenti ergo non eſt ſermo de excommunicatione ab homine, etiam per generalem ſententiam, nam verba textus ſunt proprie intelligenda. Satutum autem proprie ſignificat legem de ſe perpetuam, & ideo vocatur ſtatutum prouinciale vel ſynodale, id eſt authoritate Archiepiſcopi, vel Epiſcopi in Concilio Prouinciali, vel Synodali editum. 17. *Statutum non eſt idē ac generalis ſententia.*

Dubitant autem Sylueſter, & alii an in præſenti ſufficiat aliquem eſſe excommunicatum per ſtatutum factum à legato Papæ: aliqui enim negant propter formalia verba textus, quibus inhærēdum eſt, præſertim in materia pœnali. Oppoſitum vero tenent Angelus & Sylueſter cum multis Canoniſtis quos referunt. Quorum ratio eſt, quia vbi ratio eſt euidens lex etiam pœnalis extendenda eſt: hic autē eſt euidens ſtatutum legati in perpetuitate & efficacia comparari prouinciali, ſeu Synodali vt conſtat ex cap. finali iuncta Gloſſ. de Offic. Legati. Et mihi placet ſententia. Circa rationem vero addo, ſtatutum prouinciale non ſolum dici effectiue, ſed etiam obiectiue, id eſt, non tantum ſtatutum factum à Prouincia, ſeu Concilio Prouinciali, ſed quodlibet obligans vnam prouinciam tantum à quocunque factum ſit, vere eſſe ſtatutum Prouinciale, quia illud nomen, vndecunque deriuatum ſit, proprie ſignificat legem vnam Prouinciam obligantem. Et ſub hac ratione potiſsime in pręſenti conſideratur. Ac denique, licet non ſit factum à Concilio Prouinciali, actum tamen eſt ab eo, qui poteſtatem eius eminentius habet. Vnde ſi factum eſſet immediate à Papa, ſufficeret: ergo idem eſt de legato eius: nam quoad hoc ſimilis ratio procedit. Quod ſi quis contendat, talem excommunicationem à Papa latam non comprehendi ſub latis à ſententiis ſtatutorum ſed ſub latis à canone, non contendam de nomine, dummodo idem de Legato concedat, qui loco Pontificis, & eius poteſtate condit ſtatutum. Itaque ſiue ad poſterius membrum, talis excommunicatio referatur religioſus ab illa abſoluens in hunc canonē incidet. 15. *An ſtatutum factū à Legato Papæ quoad hunc effectum æquiparetur ſynodali.* *Prouinciale ſtatutū dupliciter dicitur.*

Rurſus expendenda ſunt verba ſequentia, *ſeu à pœna & culpa*. Nam Caietanus intelligit hanc eſſe nouam actionem diſtinctam à præcedentibus, & ſignificare idē, quod vulgo in indulgentiis dici ſolet, remiſsio à culpa & pœna: quam ipſe putat eſſe diſtinctam ab indulgentia plenaria, & longe maiorem. Sed de hoc dictum eſt tractando de indulgentiis. Sylueſter ergo, & alii intelligunt idem eſſe quod plenariam indulgentiam concedere: Et ita à nobis ſumendum eſt. Videtur autem obſtare illa particula *ſeu*. quæ indicat hæc verba poſita eſſe vt æquiualentia præcedentibus: vnde abſoluere *à pœna*, idem erit atque abſoluere ab excommunicatione: & *à culpa* propter quam lata fuerat: qui modus loquendi fortaſſe erat vſitatus tunc à religioſis, & ideo illius facta eſt mentio, vt ibidem dicitur. Reſpondetur, particulam, *ſeu*, non ſemper habere illum ſenſum, ſed pro diſiunctione quadam accipi, & in hoc ſenſu ibi ſumitur: nam illa ſignificatio abſolutionis à culpa & pœna inuſitata prorſus eſt. Hinc vero intelligitur, quod ſupra dicebamus, hic non eſſe prohibitum miniſterium ſacramenti pœnitentiæ, quia non eſt prohibita abſolutio à culpa, niſi ſimul conceditur indulgentia plenaria. Vnde hæc lex quoad hanc partem non eſt lata contra religioſum adminiſtrantem ſacramentū pænitentiæ, licet alias forte indebite id faciat, ſed contra religioſum male vſurpantem poteſtatem concedendi plenariam indulgentiam. 19. *Quod in dicto cap. ſignificet abſolutio à culpa & pæna.*

Sed an incurrat hanc cenſuram, qui concedit tātum indulgentiam ob omni pœna, non tamen abſoluit à culpa. Angelus, & alii negant incurrere, quia 10. *Quod ſi relaxetur à pæna nō à culpa abſoluat.*

abſolutio

abſolutio illa non eſt à culpa & à pœna, & cenſura hæc non fertur niſi in eum, qui ab vtraque abſoluit: &, cum ſit pœnalis, ſtricte intelligenda eſt. Syluester tenet contrarium. Et mihi magis probatur, propter rationem factam, quod hæc cenſura non fertur propter abuſum in iudicio, vt ſic dicam, ſacramẽti pœnitentiæ, ſed propter indulgentiam male & ſine poteſtate conceſſam: indulgentia autem, quæ appellatur à culpa & à pœna, nõ includit abſolutionem ſacramentalem. Sed ſupponit culpam remiſſam per ſacramentum in re, vel in voto, & cõcedit remiſsionem totius pœnæ: & ita quaſi cõſummat remiſsionem à culpa & à pœna, & ideo ſic appellatur. Neque eſt maior vis in illo verbo facienda, cùm dicat Pontifex (*vt illorum verbis vtamur*) ſignificans ſe non facere vim in verbo, ſed in re quam illi tali verbo ſignificabant, & quę nunc etiam vulgo ſignificatur. Religioſus ergo abſoluens à culpa & à pœna per conceſſionem indulgentiæ, hanc cenſuram incurret, quãuis non abſoluat ſacramentaliter, ſed illam concedat in forma, qua Summus Pontifex ſolet facere, ſcilicet, omnibus contritis, vel confeſsis, hoc vel illud facientibus, talem indulgentiam concedimus.

Quod cõfirmatur, nam, ſi religioſus, qui alias poteſt per priuilegia ſua abſoluere ſacramentaliter, id faciat, addat vero indulgẽtiam totius pœnæ, incurret hanc cenſuram, & non propter abſolutionem à culpa, cum ad illam concedendam poteſtatem habeat: ergo ſolum propter abſolutionem à ſola pœna, quam dare non poteſt, ergo ſi hanc ſolam tribuat, ſupponendo abſolutionem ab alio datam, vel per contritionem, ſimiliter incurret. Vnde infertur, quod, ſi religioſus abſoluat non à tota pœna, ſed à parte pœnæ per modum indulgentiæ vnius anni, vel quid ſimile, non incurret hanc cenſuram, quia non præbet indulgentiam plenariam, neque abſoluit à culpa & pœna, etiam in ſenſu à nobis explicato.

21. *Actiones hæ debent fieri ex præſumptione. Quid ſi quis ſolum ex voluntate decipiendi illas fingat 1. Senten.*

Tandem ponderandum eſt verbum illud, *præſumpſerint*, nam ex eo conſtat ad hanc cẽſuram non ſatis eſſe peccare ex negligentia, vel ignorantia craſſa, ſed requiri præſumptionem, iuxta ſuperius in communi dicta. Sed quid ſi religioſus hoc faciat ex voluntate decipiendi alios, hanc cẽſuram incurrat, vt ſi quis abſolueret à cenſura, per talem indulgentiam plenariam abſque intẽtione abſoluendi, quia ille non præſumit abſoluere: quod verba legis requirunt. Item rebaptizans fit irregularis, & tamẽ ſi tantũ ficte exterius id facit ſine intentione, non manet irregularis: ergo ſimiliter in præſenti religioſus qui exterius vngeret ſine intentione, &c. non incurreret hanc cenſuram. Item excommunicatio lata contra hæreticos non comprehendit eos qui exterius profitentur hæreſim ſine voluntate & animo recedendi interius à fide: ergo ſimiliter, &c.

22. *2. Senten.*

In contrarium vero eſt, quia ſi hoc modo hanc legem interpretemur, nullius fere momenti efficitur, vixque inuenietur caſus moralis, in quo hęc cẽſura incurratur, ſaltem quoad poſteriores actiones. Declaratur, nam vel religioſus ſcit ſe nõ habere poteſtatem abſoluendi à cenſura, ſeu concedendi indulgentias, vel putat ſe habere illam: in hoc poſteriori caſu excuſatur à cenſura propter ignorantiã, etiam culpabilem, vt dixi, Suppono enim illam exiſtimationem de poteſtate ſic abſoluendi nõ prouenire ex errore circa poteſtatem ipſam, qui vix intercedere poteſt abſq; hæreſi: nunc enim extra huiuſmodi caſum ſumus, iuxta intentionem huius legis. Si autem religioſus ſic abſoluens cognoſcit ſe non habere poteſtatem, non poteſt habere intentionem abſoluendi in re ipſa, ſed ſolum in verbis: quæ eſt potius intentio decipiendi. Si ergo tunc nõ incurrit: extra caſum hæreſis, vel ſimilem, nunquam incurretur hęc cenſura: quod plane eſt contra intentionẽ textus. Et confirmatur, nam illa cenſura lata eſt ad comprimendos religioſos vſurpantes miniſterium Parochorum, inferentes ſcandala, & decipientes fideles, ſed hæc omnia æque fiunt per externum miniſterium factum animo decipiẽdi. ergo hoc etiam eſt prohibitum ſub hac cenſura. Præterea non obſtat verbum illud, *Abſoluere præſumpſerint*, nam ipſa etiam exterior abſolutio poteſt fieri ex pręſumptione, non enim neceſſe eſt vt quis præſumat habere poteſtatem: ſed quod præſumat exterius vti poteſtate, quam non habet. Vnde Syluester ex Zabarella inquit *miniſtrare*, ibi (& idẽ erit *abſoluere*) ſumi vulgari modo, prout idem eſt quod exhibere, non prout dicit legitimum vſum poteſtatis.

Circa hoc dubium, conſiderata intentione huius legis, & materia eius, videtur diſtinctione vtendum inter duas partes eius, ſcilicet adminiſtrationem dictorum ſacramentorum, & abſolutionem à cenſura, vel à culpa & à pœna. Et in priori caſu videtur dicendum, qui ficte tantum daret ſacramentum Extremæ vnctionis abſque intentione conficiendi ſacramentum, licet forte alias grauius peccaret non incurſurum hanc cenſuram, quia reuera non miniſtrat ſacramentum, & propter alias rationes ſupra factas, & exempla adducta, quæ ſane quoad hanc partem ſunt vrgentia. Hoc autem non ita habet locum in alia parte huius prohibitionis, quæ eſt Euchariſtiæ miniſtratio: quia hoc ſacramentum conſiſtit in facto eſſe, & ideo non pendet ex intentione dantis. Niſi forte quis præberet hoſtiam non cõſecratam ementiendo eſſe Euchariſtiam: de quo idem dicam, quia licet grauiſsime peccet, non tamen cõtra hanc legem, & lex pœnalis non eſt extendenda ad peccatum grauius, ſi reuera non eſt illud de quo lex loquitur. Neq; etiam oportet vt peccatum grauius grauiori pœna à legibus humanis puniatur. interdum enim quædam, licet grauiſsima, prętermittuntur quia rariſsima, quæ dum cõtingunt, ſatis per iudices puniri poſſunt. Idem fere eſt de ſolennizatione matrimonii, nam ſi non cadat ſuper verum matrimonium, ſed tantum fiat exterior cæremonia ad decipiendum populum, non erit ſolennizatio de qua ius hic loquitur, ideoque non incurretur hæc cenſura. Si vero cadat in verum matrimonium, iã illa non pendet ex intentione operantis, ſed ſolum requirit cæremoniam exteriorem ab Eccleſia inſtitutam, & ideo quacunq; voluntate fiat, incurretur hæc cenſura. 23. *Diſtinctione data dubium deciditur.*

Circa alteram vero partem huius legis aliter ſentiendum cenſeo: nam, licet quis animo ficto exterius abſoluat intentione decipiendi, non vero abſoluendi, non euitat hanc cenſuram. Ratio eſt, quia intentio huius legis non eſt prohibere, ne talis effectus in re ipſa fiat: ergo ſolum intẽdit, ne quis etiam exterius profiteatur ſe id facere, & concedere. Antecedens patet. quia in lege hac neceſſario ſupponitur, validam abſolutionem aut indulgentiam non poſſe dari ab huiuſmodi religioſis: quia ſi poſſent, non eſſet cur illis prohiberetur: vnde lex ipſa excipit caſus, in quibus per priuilegia, vel ius commune poſſunt: ergo non prohibet hæc lex ne valide abſoluant, ergo ne exterius abſolutionis ſententiam, vel indulgentiam proferant: ergo licet intentione decipiendi hoc faciant, vere delinquunt contra hanc legem, & cenſuram incurrunt. Declaratur á ſimili, nam, ſi aliqua lex prohibeat ne in tali cauſa aliquis non iudex ſententiam dicat, non poteſt eſſe prohibitionis ſenſus vt validam ſententiam non dicat: nam hoc per ſe & abſque alia lege eſt impoſsibile: ergo eſt ſenſus ne talem ſententiam proferat, etiam ſi inualida futura ſit: ergo, ſi eam proferat, licet id faciat intentione nihil valide faciendi, aget contra talem legẽ, & incurret eius pœnam. Ita ergo eſt in præſenti. Vnde conſtat alia exempla in contrarium adducta non eſſe ſimilia. 24.

Excommunicatio lata contra religioſos violantes Conſtitutionem Bonifacii exponitur.

TErtia excommunicatio Papæ reſeruata habetur in Clementin. *Cupientes*§. *Sane*,de Pœnis. Vbi excommunicantur religioſi & clerici ſeculares violantes conſtitutionem Bonifacii capit. 1. de Sepulturis in ſexto prohibentis,*ne aliquis Clericus ſecularis, aut religioſus inducat quempiam ad vouendum, iurandum, vel fide interpoſita : ſeu alias promittendum vt apud eorum* Eccleſias *ſepulturam eligant , vel iam electam vlterius non immutent*. Hæc enim prohibitio in illo textu nullam cēſuram habeat annexam:in dict.vero Clement.addita eſt cum reſeruatione ad ſummū Pontificem, *& non obſtantibus priuilegiis, &c.* In qua perſonæ in quas fertur: ſunt ſatis expreſſæ in textu,ſcilicet religioſi, aut clerici : vnde ſufficiet religioſus, etiamſi clericus non ſit : & opinor etiam moniales comprehendi, non tamen Nouitios propter dicta in ſimili circa præcedentem:Et è contrario ſufficiet quod ſit clericus in quocūque gradu ,quia textus ibi nihil diſtinguit.

Quid ſubiectum huius cenſ.

25. Circa actionem, propter quam fertur hæc cenſura, nonnullæ circumſtantiæ notandæ ſunt. Primo non ſatis eſt inducere ad eligendum, vel non mutandum, etiamſi cum effectu id obtentum ſit: ſed oportet inducere ad vouendum, iurandum vel promittendum talem electionem,nam textus non prohibet inductionem ad actum, ſed ad obligationem actus,vt notauit Antoninus,tertia parte,titu. 24.capitul. 51. Angelus verb. *Sepultura.* num. 35. vbi alios refert. Addit Nauarrus num.103. neceſſarium eſſe vt talis inductio habeat effectum,id eſt,quod ex vi illius aliquis perſuaſus,voueat,iuret,aut promittat.& idem ſentit Angelus:num.37.citans Cardinalem & alios,& Caietanus cap.49.qui rationem reddit, quia hæc pœna ſtricti iuris eſt, & effectū requirit. Et confirmari poteſt ex his, propter quæ ſupra diximus , quando lex communicat conſulentes, illos non incurrere niſi quando concilium effectum habet.Sed hæc ſententia mihi valde dubia eſt,quia hæc regula de conſulentibus, quod non incurrant ſine effectu ſubſecuto, tunc ſolum procedere videtur , quando actio ipſa eſt directe & principalit r prohibita, concilium vero eſt quid acceſſorium, & quaſi via ad talem actionem:at in præſenti actio nō eſt prohibita,nam vnicuique licitum eſt ſua ſponte eligere ſepulturam:licitum etiam eſt,vt Antoninus notauit,promittere,iurare,vel vouere electionem ſepulturæ,dummodo pura voluntate fiat:igitur inductio in præſenti eſt principalis & totalis materia prohibita:ergo in illa conſiſtit principalis violatio legis propter quam fertur cenſura : ergo illa per ſe ſatis eſt ad incurrendam cenſuram , ſiue ſequatur promiſſio alterius, ſiue non. Et confirmatur, nam Bonifacius in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſubinterminatione maledictionis æternæ, prohibet, ne quis inducat, contra quam legem integre & conſummate agit,qui inducit;ſiue alius promittat,ſiue non. At vero Clemens excommunicat violatores illius legis : ergo.Nihilominus,quia in materia odioſa reſtrictio per ſe fauorabilis eſt, ideo prior ſententia,quæ autoritate dictorum autorum ſit probabilis ſuſtineri poteſt,dicendo actum inducendi non eſſe in ſuo ordine conſummatum,niſi alter cum effectu inducatur, ſicut actus occidendi non eſt conſummatus niſi alter intereat:cenſura autem non incurritur niſi per actum conſummatum, vt in ſuperioribus dictum eſt : & ideo in præſenti non incurritur,niſi inductio habeat effectum.

Primum notandum circa actionem ſub illa exc prohibitum.

26. Addunt dicti Doctores, aliam circumſtantiam neceſſariam eſſe,vt inductio ſit ad eligendum Eccleſiam, vel ſepulturam in Eccleſia pertinentem aliquo modo ad ipſum inducentem, quia in cap.1. per quod hæc culpa eſt regulanda ſatis expreſſum eſt ibi, *Vt apud eorum Eccleſias ſepulturam eligant.* Denique recte expendunt illa priora verba dictæ Clement. *Temerarios violatores,&c.* Dicitur enim temere facere (ex ſententia Caietani) qui ſciens & videns talem legem violat. vnde infert, qui ex ignorantia huius prohibitionis hoc facit, non incurrere hanc cenſuram.Nauarr. addendo, vel exponendo ait, *Si probabiliter exiſtimat ſe id facere poſſe* : vnde videtur requirere ignorantiam excuſantem à culpa, nam probabilis exiſtimatio culpam excuſat. At vero iuxta expoſitionē particula illa,*temeraria*, nihil operabitur. quia ignorantia probabilis ſemper excuſat à cenſura,cum excuſet à culpa, etiāſi ſimpliciter lex ſit lata contra omnes tranſgreſſores. Non eſt autem credendum in lege pœnali huiuſmodi verbum addi ſine aliquo effectu, & cōſideratione, vt in ſimilibus dictū eſt.Et ideo neceſſarium eſſe opinor auſum temerarium,qui non interuenit vbi ex ignorantia,& bona fide proceditur, etiāſi ob negligentiam à culpa non excuſet, dummodo ignorantia affectata non ſit,nam tunc reuera temeritas euitatur.

Aliquæ conditiones requiſitæ vt hæc cenſura incurratur.

Excommunicatio contra violantes interdictum, exponitur.

QVarta cenſura continetur in Clement.*Grauis*,de Sententia excommunicationis, vbi violantes interdictum aliquo ex modis ibi declaratis,excommunicatione Papæ reſeruata ligantur. 27. Aduertendum eſt autem cōſtitutionem illam editam eſſe occaſione quorūdam nobilium,& Dominorum temporalium,qui dictos exceſſus perpetrabant,vt Pontifex in principio refert:Deinde vero ſubiungit.*Præſumptores præfatos,&c.* Vnde videri poteſt illa cenſura tantum lata contra illas particulares perſonas.Verumtamen non ita eſt,ſed ibi conditur ius perpetuum prohibens : & puniens ſimilia delicta à quibuſcunque perſonis commiſſa, vt patet ex illis verbis *Qui quemquam de cætero cogere,&c.* Et ita omnes intelligunt,& exponunt. Vnde cum ibi dicitur, *præſumptores præfatos*,non ſit relatio tātum ad tales perſonas in diuiduo,ſed ad talem conditionem perſonarum ſic delinquentium,vt mox patebit.

Quatuor autē violationes interdicti ibi puniuntur. 28. Prima eſt, *in loco interdicto quemquam quomodolibet cogere diuina officia celebrare.* Vbi ſolum eſt conſiderandum verbum vniuerſale , *quomodolibet cogere* omnem enim modum coactionis includit, ſiue per actionem in propriam perſonam : ſiue in coniunctas, ſiue per ſubtractionem bonorum , vel alium modum ſimilem directe, vel indirecte dummodo vera coactio ſit,non enim omnis inductio ſed coactio tantum punitur,vnde,ſi fiat rogando :promittendo,&c. non incurritur. Secunda actio eſt *euocare aliquos , præſertim excommunicationis , vel interdicti cenſura ligatos,ad prædicta officia audienda.* Vbi aduertendum verbum,*euocare*,non poni ſimpliciter, ſed cum hoc addito,*prædicto modo.* Modus autem prius dictus erat per euocationem publicam, ſcilicet *per campanarum pulſationem , & vocem præconis.* Vnde infert Nauarrus, non ſatis eſſe vocare clam per nuncios : quod etiam affirmant Angelus & Syluester cum Cardinali & aliis. Sed diligentius Caietanus aduertit quatuor modos euocandi fuiſſe poſitos in principio illius textus , ſcilicet *nunc hos nunc illos vocando , non compellendo , nunc campanis, nunc voce præconis.*Cum ergo poſtea dicitur : *Qui modo prædicto euocare,&c.* non eſt cur magis limitetur ad vnum modum,quam ad alium ex prædictis:ergo comprehēdit omnes: maxime quia nō tantum prohibet euocare populum , quod fieri ſolet illis ſignis publicis: ſed etiam prohibet aliquos , ſeu quoſcumque excom-

Actiones ob quas hæc exc.fertur. Prima.

Secunda.

communicatos, vel non excommunicatos vocare: quod fieri ſolet aliis modis: comprehendit ergo omnes illos modos, vt recte Caietanus aduertit. Sed illa prima verba. *Nunc hos nunc illos vocantes*, non excludunt modum vocandi ſecrete per nuncium, vel quid ſimile, ergo hic etiam modus ſufficit ad incurrendam cenſuram, cum textus abſolute & indifferenter loquatur. Deinde cum dicitur, *aliquos præſertim, &c.* clare conſtat prohibitionem quoad hanc partem generalem eſſe, id eſt, non ſolum comprehendere eos, qui excommunicatos vel interdictos euocant, ſed etiam quoſcunque alios, licet reſpectu illorum, ſicut grauius eſt delictum, ita ſtrictior ſit prohibitio. Ruſus expendo particulam illam *eadem officia*, intelligendam eſſe de eiſdem officiis in loco inter dicto celebratis. Vnde, qui euocaret excommunicatos ad audienda diuina officia in loco non interdicto non incurreret in hunc canonem, quidquid ſit de aliis cenſuris.

29. *Tertia.*

Tertia actio eſt: *prohibere ne excommunicati publici aut interdicti ab Eccleſiis exeant dum in ipſis Miſſarum ſolennia celecrantur, etiam à celebrantibus admoniti.* Vbi etiam ſunt nonnulla conſideranda. Primum in hac clauſula non eſſe ſermonem de officiis diuinis in communi, ſed tantum de Miſsis, & ideo non eſſe amplius extendendam. Dubium autem eſſe poteſt an priores clauſulæ eodem modo intelligendæ ſint & limitandæ. Nam Angelus, & Syluester ſecuti Cardinalem, & alios, putant limitationem eſſe generalem, & per hanc clauſulam explicari præcedentes. Quod tamen mihi eſt difficile creditu, propter initiũ textus in quo dicitur, *Miſſas & alia diuina officia*, ergo cum in prima, & ſecunda clauſula dicatur, *abſolute diuina officia*, ſeu, *eadem diuina officia*, non videtur hoc caſu factum, ſed quia legiſlator voluit has duas actiones generalius punire quã tertiam vel quartam, cum hæc verba referantur ad initium textus, & eodem ſenſu accipi videantur. Et hanc partem tenuit Caiet. in Summa capitulo 41. de excommunicat.

30. *Dubitatio circa 3 actione enodatur.*

Dubitari etiam poteſt, an hæc clauſula intelligatur ſolum de locis interdictis, vel de quibuſcunque Eccleſiis: nam in ea ſimpliciter dicitur, *Ab Eccleſiis* Reſpondeo ſolum eſſe ſermonem de locis interdictis: & conſequenter de Eccleſiis in eis exiſtentibus, ac proinde etiam interdictis. Vnde verba illa ex materia ſubiecta, & ex antecedentibus & conſequentibus limitantur. Sub Eccleſiis autem non comprehenduntur priuata oratoria, præſertim in materia odioſa. Et ſermo tantum eſt de perſonis publice interdictis, & excommunicatis, quæ debent prius à celebrante moneri, vt exeant, & qui tunc impedit exitum incurrit: & non antea quidquid Syluester dicat, nam textui repugnat. An vero illa monitio debeat eſſe particularis, & nominatim, vel generalis ſufficiat: Angelus, & Syluester generalem ſatis eſſe putant, quia verba non plus requirunt: ſicut etiã ſatis eſt, quod prohibitio ſit generalis propter abſolutum verbum, *prohibere* Ex quo etiam notari poteſt, non eſſe neceſſariam coactionem, ſed preces, aut aliam inductionem mere voluntariam ſufficere.

31. *In quibus perſonis puniãtur tres actiones numeratæ.*

Vnde etiam notari poteſt, illas actiones non in quibuſcunque perſonis, ſed in habentibus temporalem iuriſdictionem puniri, vt, Nauarrus ex Gloſſa recepta notant. Et colligitur ex textu, in quo prius dicitur, *Nobiles & quidam domini temporales*, & poſtea ſubditur, *præſumptores, præfatos, &c.* Vnde hæc cenſura ex parte perſonarum non eſt vniuerſalis, comprehendit tamen omnes dominos temporales etiamſi alias Prælati Eccleſiaſtici ſint, vt iidem auctores notant. Quocirca cum ibi dicitur, *Nobiles & domini temporales*, copulatim id accipiendum eſt: non enim nobilitas ſine dominio, ſeu iuriſdictione temporali ſufficiet. E cõtrario vero, dominium temporale ſemper ſufficiet, nam hoc præcipue hic conſideratur: neq; eſt ſermo tam de vera nobilitate perſonæ, ſeu originis, quam de nobilitate ſtatus, vt ſic dicam, ſeu præſumpta & repræſentata in ipſo dominio & iuriſdictione temporali: vt ita particula hæc non tantum ſit coniunctiua, ſed etiam declaratiua talis nobilitatis.

32. *Quo titulo debeant fieri numeratæ actiones vt hac excommu. incurratur.*

Hinc vero oriri poteſt dubium, an oporteat huiuſmodi actiones eſſe profectas ex iuriſdictione tẽporali, ita vt ſit formaliter principium taliũ actionum, & non tantum conditio perſonę. Videtur enim hoc rationi conſentaneum. Vt quid enim temporalis iuriſdictio in tali perſona poſtuletur, niſi quia actus ipſe punitur, vt abuſus quidã talis iuriſdictionis? Itẽ in principio illius textus nõ ſine cauſa dicitur illos temporales dominos. *In ſuis terris Eccleſiaſtico ſuppoſitis interdicto* illa delicta commiſiſſe quia ſi extra illas id faciant, non operabũtur vt iuriſdictionem habentes, ergo intelligendus eſt ille textus de actu qui fiat titulo iuriſdictionis & dominii: Et hoc videtur confirmare verbum: *prohibere*, nam proprium eſt iuriſdictionem habentis: Item modus publicæ conuocationis, qui in ſecunda actione præſupponitur, non poteſt, moraliter loquẽdo, ab his fieri niſi in propriis terris. In contrarium nihilominus obiici poteſt, quia in illo textu cũ incipit lex, & excommunicatio proferri abſolute dicitur, *Quicunque in locis interdicto ſuppoſitis quemcunque &c.* vbi nulla ſit loci determinatio: ſed omittitur ea quæ in propoſitione caſus poſita fuerat ſcilicet *in locis eorum*, ſeu, *terris ſuis*, in quo indicatur, Pontificem generalius legem ferre. Item illud ſignum, *quemcunque*, pro omnibus diſtribuit, & non pro ſolis ſubditis: ergo ita vt ſonat accipienda eſt. Et inde fit neceſſarium non eſſe, vt actus fiat titulo iuriſdictionis & dominii. Sed licet hæ coniecturæ faciant rem aliquo modo dubiam: nihilominus priorem partem tanquam mitiorem probandam cenſeo: nam & cõiecturæ prius factæ probabiliores ſunt: & poſteriora verba facile exponuntur, & determinãtur iuxta ſubiectam materiam. Quam opinionem indicauit Angelus ſupra dicens cum Cardinali hanc pœnam non habere locum quando prædicti domini præcipiunt nõ ſubditis, vel hæc faciunt in terris nõ ſuis Per ſubditos autem intellige non ſolum proprios vaſallos ſed etiam omnes, qui actu in talibus terris verſantur, & earum dominio de facto obediunt. Neceſſe eſt etiam vt effectus ſequatur, non eſt enim ſatis vocare, prohibere, &c. niſi cum effectu à ſubditis interdum violetur, vt patet à ſimili ex puncto præcedente, & quia ibi cõſummatur actus principaliter prohibitus, & punitus per talem legem.

Dubii deciſio.

33. *Quarta actio ſub eadem cenſura prohibita.*

Quarta actio eſt quod publice excommunicatus & interdictus, exiſtens in Eccleſia interdicta dum Miſſarum ſolennia celebrantur, & nominatus ab ipſo celebrante vt exeat, nihilominus permaneat, & exire nolit, nam ille nouam cenſuram excommunicationis Papæ reſeruatam incurrit. In qua clauſula iam non eſt ſermo de Dominis temporalibus, ſed ſimpliciter de omnibus excommunicatis, & interdictis, ſiue proprio arbitrio, ſiue ab aliis vocati ibi interſint. Item habet locum in excõmunicatis, vel interdictis à iure & ab homine. Sicut omnia ſuperius dicta de interdicto loci, de vtroque indifferenter intelliguntur, vt Gloſſa aduertit, quia ius indiſtincte loquitur. Nunc autem limitandum hoc videtur ad excommunicatum, vel interdictum nominatim & denunciatum, vel manifeſtum percuſſorem clerici (quod in præcedenti etiam clauſula obſeruare oportet) quod iuxta nouum ius hi tantum cenſentur publice ligati cẽſura, in illo autem iure requiritur, vt ſint publice ligati. Et præterea additur, neceſſarium eſſe, vt à celebrante exire moneantur: & hic additur *nominatim*; quapropter ita faciendum eſt, alias, licet excommunicati maneant, non incurret

Præterea hæc clauſula explicanda videtur de celebratione Miſſæ, licet Caiet. aliud ſentiat, quia ſimpliciter dicitur à *celebrantibus*, ſed ex ipſo contextu conſtat, cum dicitur, *in ipſis Eccleſiis*, relationem fieri ad proximam clauſulam, in qua ſermo erat de Eccleſiis, in quibus Miſſarum ſolennia celebrantur: præterquam quod nomen celebrant ſimpliciter dictum, attribui ſolet ſacerdoti Miſſam facienti. Neceſſario autem intelligendum hoc eſt de Eccleſiis interdictis; nam de eis, vt dixi, intelliguntur omnia ſuperiora, ad quæ in præſenti clauſula fit relatio.

Notandū pro omnib. actionibus numeratu

Denique prætermittendum non eſt verbum, *præſumpſerint*, quod in fine ponitur, & comprehendit omnes clauſulas ſeu actiones: eandemq; energiam habet, quam in ſimilibus ſæpe explicuimus.

34. Vltima cenſura poſſet afferri ex Clement. *Si quis ſuadente*, de pœnis, vbi ſpecialiter excommunicantur, qui manus in Epiſcopum iniiciunt. Sed hæc explicata eſt à nobis in Bulla Cœnæ in 11. clauſula eius.

SECTIO V.

Quæ excommunicationes Papæ reſeruatæ in libris Extrauagantem contineantur.

1. *Prima contra exenterantes corpora defunctorum ex Extrauag. de Sepult.*

PRimo loco afferri poteſt excommunicatio lata à Bonifacio 8. in Extrauagan. 1. de Sepultur. contra dilacerantes, & exenterantes corpora defunctorum hominum, vt conſeruentur, vel decoquantur, vt oſſa poſſint in alia loca deferri. Circa quam legem ſolum occurrit aduertendum, ex parte perſonarum generaliſsimam eſſe, nam in perſona defuncti, nullam admittit diſtinctionem: cuiuſcunque enim dignitatis exiſtat circa corpus eius hæc fieri prohibentur. Et ſimiliter ex parte facientium nullus eximitur, *etiamſi Pontificali dignitate refulgeat, ſeu cuiuſcunque ordinis conditionis, ſtatus, aut gradus fuerit*. Additurque *defunctorum corpora ſic inhumaniter & crudeliter pertractando, vel faciendo pertractari*. Per quæ verba ampliatur hæc cenſura ad mandantes: ſi mandatum ad executionem perueniat: quod ſignificant illa verba, *facientes pertractari*.

Actiones ob quas fertur hæc cenſura.

Actiones vero propter quas hæc cenſura imponitur, ſunt exēterare, partiri, ſeu dilacerare cadauera humana, & coquere, & nudare oſſa, vt alio deferantur. Nec oportet hæc omnia ſimul agere, ſed quodlibet opus eorum ſufficit, vt patet ex illis verbis, *Qui aliquid contra huius noſtri ſtatuti tenorem, &c.* Et additur, *Præſumpſerit attentare*, quod habet illam vim quam ſæpe tractauimus, vt Caietanus etiam cap. 70. aduertit.

2. *Quædam dictæ cenſuræ limitationes.*

Nonnulæ vero limitationes ex illo textu colliguntur. Prima eſt in illis verbis. *Cum quis in ciuitatibus, terris, ſeu locis, in quibus Catholicæ fidei cultus vigebt, diem de cætero claudet extremum, &c.* Nam hinc habemus, ſi fidelis in terris infidelium, etiam hæreticorum moriatur, non eſſe contra hanc legem, ſi prædicta crica corpus eius fiant, vt oſſa eius poſſint ad fidelium loca deferri, & Eccleſiaſticæ tradi ſepulturæ. Quod Caietanus, Nauarrus, Sylueſter, & alii notarunt: & ſatis conſtat ex prædictis verbis. Et ratio fortaſſe fuit, quia ibi non poteſt tale corpus Eccleſiaſticæ ſepulturæ tradi: vt in cineres redigatur. Quod eſt remedium in eodem textu præſcriptum.

3. *Secunda.* Secunda limitatio colligitur ex illis verbis, *Et tandem eadem ad partes prædictas mittunt, &c.* Ex qua narratione, & prohibitione ſubſecuta, & illi accommodata, colligi videtur, hanc excommunicationem ſolum incurri, quando prædictæ actiones fiunt ad eum finem deferendi oſſa defuncti in alium locum. Atque ita exponunt Syluester *Excommunicatio*, 7. numer. 79. Nauarrus nu. 105. Caietanus, & alii. Eſtq; vera ſententia, cui & Rubrica ſub qua textus collocatur fauet: & tota diſpoſitio textus huc tendit. Ex quo recte inferunt iidem auctores, ſi aliquis id faciat circa corpus defuncti ex odio & vindicta, non incurrere hanc cenſuram, multoque minus, ſi fiat in pœnam ex publica iuſtitia, vel etiam chirurgiæ, aut nothemiæ cauſa. Quod vero neceſſe ſit hoc fieri vt talia corpora vel oſſa in alium locum deferantur, & illic ſepeliantur, incertum videri poteſt propter illa verba textus, *Si quiſpiam ex eis genere nobilis, vel dignitatis titulo inſignitus præſertim extra ſuarum partium limites debitum naturæ perſoluat, &c.* Ponderanda eſt enim illa particula, *præſertim*, indicat enim id principaliter prohiberi, non tamen illud ſolum: ergo, etiamſi quis in proprio ſolo decedat, & ibi ſepeliendus ſit, ſi hæc fiant circa corpus eius, vt ita ſepeliatur, incurretur hæc cenſura. Sed hoc facile diſſoluitur ex verbis ſequentibus eiuſdem textus, *In ſuis vel alienis partibus ſepultura electa*. Quia ergo interdum contingit eum qui in propria patria diſcedit, in aliena & diſtanti eligere ſepulturam, ideo verum eſt, poſſe aliquando incurri hāc cenſuram exercendo has actiones circa eū, qui in propria patria moritur: quia vero hoc eſt ex raro contingentibus, ideo poſita eſt dicta particula, *præſertim*, non vero, quia neceſſe non ſit hæc fieri ad deferendum corpus in alium locum, vbi ſepeliendum eſt, ſicut in fine concluditur illis verbis, *Ad partes prædictas deferunt tumulanda*.

Obiectio.

Soluitur.

Sed vrgebis, Non eſt minor impietas & inhumanitas, ſi hæc fiant circa corpus in eodem loco ſepeliendum, quæ ratio mouit Pontificem ad hoc prohibendum, vt ibi conſtat: ergo ſaltem ob ſimilitudinem rationis extendenda eſt hęc prohibitio ad dictum caſum. Reſpondetur legem latam eſſe de his actionibus, vt ſolebant eſſe in vſu: quod autem hæc omnia fiant circa corpora vt in eodem loco ſepulturæ tradantur, inſolitum, & inauditum eſt, & ideo de hoc nō curaſſe legiſlatorem. At vero ſi corpus regium, verbi gratia, vel ſimile exenteretur vt balſamo iniungi poſsit, & diutius abſque vlteriori corruptione, vel fœtore ſeruari, id non erit contra hanc legem, nec cauſa cenſuræ, vt prædicti Doctores docent.

Tandem additur in eo textu huius cenſuræ reſeruatio, & fit Papalis. Et poſtea (quod prætereundum non eſt) extenditur quodammodo hęc cenſura ad corpus ipſius defuncti, quod ita inhumane tractatum eſt, præcipitur enim vt Eccleſiaſtica careat ſepultura. 4.

Cur corpus huiuſmodi priuatur Eccleſ. ſepultura præcipitur.

Vbi ſtatim quærendum occurrit, cur hac pœna & veluti parte huius cenſurę afficiatur defunctus in corpore ſuo, cum in ea re nihil peccauerit. Quam difficultatem attingit Gloſſ. ibi, & duobus modis reſpondet.

1. Gloſſ. reſponſio.

Primo, hanc pœnam ſolum habere locum, quando ante mortem ille dedit occaſionem aliquam, vel ſignificationem conſentiendi huic delicto, nimirum quia: ſciens talem conſuetudinem, & cum poſſet ac deberet præuidere talem factum, nihilominus abſolute præcipit ſua oſſa in alium locum deportari.

Secunda reſponſio eiuſdem.

Secundo, hunc puniri ſine culpa propria, non tamen ſine cauſa ad deteſtationem criminis, etiamſi ab aliis proprio tantum nutu patratum ſit. Et addere poſſumus, ſepulturam defuncti, licet ſuo modo ſpectet ad honorem & commodum eius: tamen magna ex parte pertinere ad honorem & conſolationem viuorum: & ideo hæc pœna, licet circa corpus defuncti verſetur, eſſe ipſorum viuorum, & hac ratione potuiſſe imponi propter ſolam culpam eorum.

Prior reſponſio præfertur.

Vtraque reſponſio probabilis eſt: prior tamen videtur magis cōſentanea rationi, quia nimis alienū ab Eccleſiaſtica pietate videtur, vt ſine culpa ſua tam grauem patiatur infamiam, & contumeliam in ſuo cadauere ille, qui viuens nihil peccauit in tali facto. Poteſtque ex ipſo textu colligi, ſi ponderetur verbum illud, *ſepultura*

electa

ricta, nam reſponſio conſonare debet cauſæ, & iuxta illam intelligi. Aduerto etiam nullum addi verbum, quo ſignificetur illam pœnam ipſo facto incurri, nam de ſola cenſura dicitur ipſo facto incurrenda, & poſtea ſolum additur, *Et nihilominus ille cuius corpus ſic in inhumane tractatum fuerit, Eccleſiaſtica careat ſepultura.* Vbi non additur verbum ipſo iure, ſatis ergo erit ſi ſeruetur poſt legitimam condemnationem, iuxta legitimum ſenſum legis pœnalis, in qua aliud expreſſe non declaratur. Vnde, quod attinet ad forum conſcientię, non exiſtimo teneri Eccleſiæ miniſtros non admittere huiuſmodi oſſa ad Eccleſiaſticam ſepulturam, niſi vel per legitimam ſententiam cogantur, vel publice & euidenter conſtet defunctum mortuum eſſe in peccato mortali, diſponens, aut præcipiens aliquid contra conſtitutionem hanc. Et ſimiliter opinor, Eccleſiaſticū iudicem, non teneri ad condemnandum vel ad exequendum hanc pœnam, niſi in iudicio de tali delicto conuincantur.

Excommunicatio contra ſimoniacos in religionis ingreſſu exponitur.

5. *Extrau. 1. de Simonia.* Secunda excommunicatio lata eſt ab Vrbano Quarto in Extrauagante prima d Simonia, contra eos, qui dant vel recipiunt aliquid ob ingreſſum religionis per modum pacti & conuentionis. Quæ conſtitutio difficilis redditur propter communem vſum, quem nunc etiam ſeruari videmus, præſertim in conuentibus monialium, de quibus expreſſe lex loquitur. Quia fœminæ non recipiuntur ad habitum religionis, niſi cum promiſſione & pacto dotis perſoluendæ, & multis aliis expenſis, partim ad communem vſum conuentus, partim ad ſingularū monialium commodum: quæ omnia videntur cōtraria huic conſtitutioni: Quin etiam aliquando in religionibus virorum, præſertim quando egeſtate premuntur, ſolet aliquid ab ingrediētibus ad eorū ſuſtētationem poſtulari, vel ſi bona temporalia habeat, ſolet ab eis ante profeſſionem exigi, vt vel ea monaſterio donent, vel ſaltem de eis non teſtentur in fauorem aliorum, vt ius hęreditandi per profeſſionem eorum in monaſterium transferatur: quod ſi hoc facere recuſent, ad profeſſionem non admittuntur, ſed potius expelluntur.

6. *Legem hāc ſolum contra ſimoniæ vitium cōmittentes ferri.* Eſt ergo in primis aduertendū, hic ſolum puniri actionem ſimoniacam ex reali pactione dādi, vel recipiendi aliquid temporale pro ſpirituali admiſſione ad ſtatum ſeu habitum religionis. Ita intelligūt omnes; quos ſtatim referam: & colligitur ex textu in illis verbis, *Omniq; pactione ceſſante.* Quapropter actio propter quam hęc pœna infertur, nō ideo mala eſt quia in eo textu prohibita, ſed potius id eo ibi ſpecialiter punita, quia vel ex ſe mala eſt & ſimonica, vel antiquis iuribus prohibita, vt patet in capitulo *De regularibus*, & in cap. *Quoniam*, extra de Simonia, & in eiſdem dicitur, per antiquiores canones fuiſſe prohibitam: qui canones non videntur eſſe alii niſi illi qui generatim prohibēt acquiſitionem cuiuſcunq; Eccleſiaſtici gradus per ſimoniam: & afferuntur late in decretis, 1. q. 1. & 2.

7. *Dans, vel recipiens in ingreſſu aliquid illicite ſine pactione non incurrit illam.* Hinc ergo fit primo vt quoties aliquid mera ſpōte datur & recipitur in ingreſſu religionis, nulla incurratur cenſura: quia hoc per ſe malum eſt, nec in illa lege prohibitum, imo potius permiſſum. Addo vero hic, dici ſponte fieri quidquid fit ſine pactione tacita, vel expreſſa, vt patet ex citatis verbis textus. Quapropter, qui aliquid daret vel reciperet ſinſtra intentione, dando ſcilicet, vel recipiendo pro ipſo ingreſſu, ſeu pro ſuffragio in fauorem talis perſonę pręſtando, vt in religionem admittatur, non incurreret hanc cenſuram. Cuius ratio reddi ſolet, quia talis ſimonia eſt mentalis, quam Eccleſia punire nō poteſt. Sed reuera illa non eſt pure mentalis, in actū enim exteriorem prodit interna intentio ſimoniaca, & ſupra vidimus, Eccleſia poteſt per cenſuram punire actum exteriorem, quatenus à tali praua intētione interiori procedit, etiam alio pacto vel ſigno non manifeſtetur intentio. Ratio ergo non eſt, quia Eccleſia non poſſit hoc punire, ſed quia de facto non puniuit per hanc cenſuram, cum exceperit omnem dationem vel receptionem abſque pacto factam, & hæc, de qua agimus, licet male fiat, ſine pacto tacito vel expreſſo fieri ſupponitur. Et ita aduertit Caietan. c. 73. quem ſequitur Armilla *Excommunic.* n 60. 8.

Obiectio contra proxime dicta. Obiici tamen poſſunt illa verba huius textus, *Illa duntaxat quæ perſonæ ipſæ ingredientes pure, & ſponte, & plena liberalitate, omniq; pactione ceſſante, dare vel offerre voluerint cum gratiarum actione licite recepturi.* Non ergo ſatis eſt abſque pactione dare, vel recipere, ſed vltra hoc ex parte dantis exigitur, quod *pure ſponte, & plena liberalitate* id faciat: at vero qui hoc facit intentione obtinendi ſpirituale pro temporali, nec pure, nec plena, liberalitate id facit: ex parte vero accipiētis petitur vt licite recipiat: non recipit autem licite qui prędicta intentione quidpiam recipit. *Diluitur.* Reſpondetur, hæc omnia intelligenda eſſe de actu ipſo dandi vel accipiendi quantum ad actum externum, ita vt ipſe pure & liberaliter, & ſine vlla circumſtantia, quæ exterius illum reddat ſimoniacū, fiat: nam quamdiu lex humana non exprimit conditionem pure mentalem, ſeu habitudinem ſolum ad actū internum, non debet ad illam reſtringi, quia eſt nimis odioſa & rigoroſa.

9. *Dans vel recipiens in ingreſſu aliquid pro ſuſtentatione ingredientis non incurrit.* Secundo ſequitur, quoties aliquid datur vel accipitur in ingreſſu religionis, non pro ipſo ingreſſu ſeu receptione, ſed in ſuſtentationem eius qui ingreditur, quia fortaſſe monaſterium non habet ſufficientes redditus ad illum alendum, nec incurri hanc cenſuram, etiamſi pactum intercedat. Ita Nauar. n. 106. ex Caiet. ſupra. & in 2. 2. qu. 10. ar. 3. Soto lib. 9. de Iuſtitia qu. 6. art. 2. ad 4. Ratio Caietani eſt, quia hoc eſt ius naturale. Ratio autē Soti eſt, quia non eſt ſimonia, cum non petatur ſpirituale pro temporali, ſed pro re alia licita: ſcilicet pro ſuſtentatione. Vnde infert, non ſolum monaſterio egenti, ſed etiam diuiti, per ſe loquendo, & ex natura rei licitū eſſe petere aliquid ad ſuſtentationem eius, qui vult ingredi religionem. Quia, ſi illa in egente nō eſt ſimonia, nec in diuite erit, nam in vtraque idem pro eodem petitur: ergo, ſi in vna non petitur temporale pro ſpirituali, neque in alia: ergo, ſi in paupere illa nō eſt ſimonia, nec in diuite erit, ergo licita, quia non eſt contra iuſtitiā, neq; cōtra aliam virtutem. Nam, licet monaſterium ſit diues, non tenetur bona ſua expendere in ſuſtentationem huius perſonæ, maxime ſi ipſa poteſt ſecū afferre, vnde alatur: ergo nulla deformitas in tali actu apparet: imo videtur hoc poſſe eſſe laudabile, vt aliqui pauperes ſine vllo huiuſmodi ſubſidio poſſint in religione recipi, vel vt religionis bona conſeruentur & ad maiorem ſpiritualem profectum augeri poſſint.

10. *Limitatur corollarium poſitum ad monaſterium tenue.* Hæc vero amplificatio Soti, quamuis ſola ratione inſpecta, veriſimilis appareat: tamen conſiderando dicta Doctorum, & canonum, quæ in re morali maioris ſunt ponderis, videtur difficilis. Nam Diuus Thom. 2. 2. quæſtio. 100. art. 3. ad 4. cum limitatione dixit, *Si monaſterium ſit tenue*, & iterum, *Si ad hoc non ſufficiant monaſterii opes.* In 4. vero diſtinct. 25. quæſt. 3. artic. 2. quæſtiunc. 2. ad ſeptimum, poſt eandem limitationem expreſſius addidit, *Si autem ſine grauamine Eccleſiæ poteſt recipi* (ſcilicet religioſus) *ſimoniacum eſt aliquid pro receptione exigere.* Præterea expendi ad hoc poteſt cap. *Quam pio*, 1. quæſt. 2. quod Diuus Tomas citat, vbi Bonifacius omnes huiuſmodi exactiones prohibet, niſi, *quaſi ſubſidii gratia*: & hoc ipſum ſubſidium vult ſubſequi potius, quam præ-

præcedere, vt omnis præſumptio tollatur, vt ibi notat Gloſſa. Item in dicto cap. *Quoniam*, de Simonia, prohibetur huiuſmodi receptio, etiam *ſub paupertatis prætextu*: propriiſsime autem dicitur prætextus paupertatis, quando re vera paupertas non ſubeſt, & allegatur. Vnde Gloſſ. ibi ait, Si religioſi vere pauperes ſint, ita vt non poſsint alium ſuſtentare, poſſe illi dicere, *Non habemus quod demus tibi pro victu, niſi tu portes vnde viuas*, dummodo hoc non dicatur in fraudem: ergo ſecluſo vero titulo paupertatis hoc eſt prohibitum. Imo Gloſſ. Bernardi ibi addit, etiam interueniẽte paupertate, tutius eſſe neminẽ admittere, quam illo modo aliquid exigere: quod quidem ſcrupuloſius dictum eſt. Præterea Sylueſt. verb. *Simonia*, num. 15. late hoc diſputans, dicit eſſe communem ſententiam plurimorum (quos ibi refert) exigere aliquid pro ſuſtentatione in monaſterio tenui licitum eſſe: in opulento vero eſſe ſimoniam. Ipſe vero Syluester addit, *Sed intellige præſumptiue, ſicut ſemper fecerunt, & faciunt aliquæ moniales, &c.* Præſumptiue autem declarat eſſe ſimoniam, vel quantum ad forum contentioſum, vel in conſcientia, ſi habeatur reſpectus non ad victum, ſed ad ipſum ingreſſum: & ita ſentit hoc non eſſe illicitum, ſi debita intentione fiat.

11.
Non excuſa ri à ſimonia qui in monaſterio diuite aliquid pro ſuſtentatione recipiendi petit.

Difficile tamen videtur ita interpretari dicta Doctorum, & canonum: nam Diuus Thomas abſolute in conſcientia loquitur, & reliqui Doctores. Et canones non tantum puniunt vitium quod præſumũt, ſed abſolute prohibent ne tale factũ cum talibus circumſtantiis fiat: ergo non ſolum præſumũt, ſed conſtituunt tale factum vere prauum & illicitũ, etiamſi alias nõ eſſet. Quod præter dicta colligitur ex hac Extrauagant. quatenus diſtrictius prohibet aliquid exigere quoquo modo à volentibus ingredi religionem, quocunq; titulo, etiam ad pios vſus: ſed præcipit liberaliter eis dare omnia, quæ ad victum & veſtitum pertinent. Quapropter, licet ratio Soti ſecluſo iure poſitiuo, habeat efficaciam: tamen, illo ſuppoſito, non habet: quia, cum bona religionum Eccleſiaſtica ſint, de eis diſponere ad Summum Pontificem maxime pertinet: ſtatuit ergo Sũmus Pontifex, vt religionis redditus liberaliter in ſuſtentandis religioſis expendantur, & vt cum eadẽ liberalitate, & omnino gratis religioſi recipiantur, vt ex eis ſuſtententur: abſtulitque conſequenter ab huiuſmodi religioſis omne ius petendi aliquid ab ingredientibus religionem ob ſuſtentationem eorum, quia ipſa bona religionis iam ſunt ad hoc munus deſtinata. Quapropter, quoties opulẽtum monaſterium hoc titulo aliquid exigit, titulus eſt falſus, & fictus. Sicut qui à paupere, quem gratis alere tenetur, aliquid exigeret pro eius ſuſtentatione, falſum titulum prætenderet. Secluſo autem hoc titulo, ſolum ſupereſſe videtur, vt pro ipſa receptione exigatur, quidquid illo titulo peti videtur, ergo, licet religioſi hoc petentes dicant ſe non habere hanc intentionem, & re vera interius ad hoc conentur: tamen in facto ipſo non poſſunt hoc euitare, quin implicite & indirecte id intendant, ſicut, licet quis dicat ſe non intendere aliquid pro mutuo accipere, tamen, ſi aliquid ad ſuam ſuſtẽtationem petit ab eo cui mutuum præbet, quod ille alias dare non tenebatur, nec ab eo poterat iuſte exigi, conuincitur pro mutuo illud poſtulare, & vſuram committere, Sic ergo eſt in præſenti. Propter quod cenſeo, ſimpliciter loquendo, & in conſcientia veram eſſe D. Thomæ doctrinam, & communem opinionem iuri, & religioſæ inſtitutioni valde conſentaneam.

12.
Quomodo ſtet cum diſpoſitione huius Extrau. vſus religioſorum.

Ad vſum vero religioſorum reſpondeo inprimis, quod ad religiones virorũ attinet, rarum eſſe: inuſitatumque, vt ex pacto tacito, vel expreſſo ita petatur aliquid in ſuſtentationem, vel ſubſidium religionis, vt aliter habitus vel profeſsio denegetur: ex ſingularibus autem factis aliquarum perſonarum non debet argumentum ſumi. Deinde, cum in hac re opinionum diuerſitas: fieri poteſt, vt opinionem Syluestri & Soti ſecuti, practice bona fide procedant. Rurſus attente conſiderandum eſt ſæpe fieri poſſe, vt, licet monaſterium alias diues & locuples habeatur, nihilominus hic & nunc vero neceſſitatis titulo aliquid in ſuſtentationem petat ab eo, qui ibi cupit admitti, ſcilicet qui iam habet expletum numerum eorum, quos commode alere poteſt: vel quia ſunt alii quos admittere expedit, & nõ poſſunt aliquid in ſuſtentationem afferre, & omnes ſimul ſine aliquo ſubſidio recipere non poteſt, vel qui ita expedit, vt creſcant redditus monaſterii ad augendum religioſorum numerum cum conuenienti ſuſtentatione. In his enim & ſimilibus caſibus non condemnarem huiuſmodi petitionẽ bona intentione factam. Solum admoneo, quod etiam Soto aduertit, magna prudẽtia opus eſſe, ne ſequatur ſcandalum: & ideo raro & cum magna moderatione hoc permittendum eſſe. Quapropter, quando multo plus exigitur, quam ad vnius perſonæ in tali ſtatu conſtitutæ ſuſtentationem commode ſufficit, non video qua ratione, aut titulo id honeſtari poſſit. Vltimo vero addo, ſi quid minus rectum fiat bono zelo, & ex ignorantia etiam culpabili, id ſatis eſſe ad excuſandum cenſuram huius Extrauagantis, vt Caietanus, & fere omnes notant, ex proprietate illius verbi, *præſumant*, ſæpe à nobis ponderata.

Atque ex his conſtat, quid dicendum ſit de vſu monialium: quas aliqui excuſare volunt quoad dotes ſolo titulo ſuſtentanionis quoad alia vero, quæ ab eis interdum petuntur vel ad communem vſum domus, aut Sacriſtiæ, vel ad proprium commodum ſingularum perſonarum ſolo titulo conſuetudinis, id eſt, quia non petuntur ex pacto, ſed ex quadam. conſuetudine. Quod præcipue Armilla ſignificat. Sed hoc poſterius non videtur carere ſcrupulo: quia in hac Extrauagante dicitur: *Ex ſtatuto etiam, ſeu conſuetudine, quæ corruptela eſt potius dicenda*: & poſtea in prohibitione dicitur, *directe, vel indirecte, vel quoquo modo*. Illud etiam de ſuſtentatione, licet regulariter verum habeat, tamẽ monaſteriis ditioribus poteſt ſcrupulum ingerere. Vnde Soto ait: in illis non ſine ſcandalo dotes exigi, & magis auget rationem ſcrupuli, quod hæ dotes indifferenter petantur ab omnibus, etiam ab his, quæ non habent vnde ſoluant, & quod hac de cauſa multæ priuentur habitu & ſtatu religionis, ad quam eſſent idoneæ, & à monaſteriis ex redditibus eorum ſuſtentari poſſent: & aliæ fortaſſe recipiãtur minus idoneæ, quia dotem perſoluunt, Dicendum vero eſt, regulariter loquendo, ſatis hoc honeſtari prædictis titulis: nam rariſsime inueniuntur monaſteria monialium, quæ non indigeant his ſubſidiis ad ſuam ſuſtentationem, & conſuetudo illa etiam poſt hanc Extrauagantem tolerata, aut potuit contra illã præualere, aut certe omnia illa ad conuenientem ſuſtentationem reduci poſſunt. An vero in particulari, in hoc ſit aliquis exceſſus propter ſpeciales circumſtantias huius domus, aut perſonæ, id Epiſcoporum, aut Prælatorum curæ remittendum eſt. 13. *Quid de vſu monialium.*

Quod vero ſpectat ad cenſuram, iam non habet locum in receptione monialium, etiamſi contingat indebito modo fieri. Refert enim Antoninus tertia parte, tit. 24. c. 67. ſe audiuiſſe à fide dignus Martinum Quintum dixiſſe, ſe nolle vt moniales incurrant aliquam cenſurã propterea, quæ in ingreſſu dãt vel recipiunt: quod etiam ait Felinus in dict. c. *Quoniam*, de Simonia. Et Nauarrus refert Innocentium Octauum declaraſſe, moniales non incurrere hanc cenſuram, niſi ob receptionem cum pacto, aut alicuius non idoneæ ob largitionem. Clementem autẽ Septimum conceſsiſſe, vt moniales nullam ſimoniæ pœnam incurrerent propter pacta, & conuentiones, 14. *Diſpoſitionem huius Extrau. nõ habere locum in receptione monialium.*

tes circa dotes monialium in commodum earum victum, & ex compendio priuilegiorum verb. *Moniales*, num. vlt.

15. *Quia Concilium Tridentin. circa hoc ſtatuerit.*

Vltimo tamen aduertendum eſt nouum ius Concilii Tridentini ſeſsion. 25. capit. 16. de Reformat. regular. vbi prohibet *ne ante proceſsionem, excepto victo, & veſtitu nouitii, vel nouitiæ illius temporis, quo in probatione eſt, quocumque prætextu à parentibus, vel propinquis, vel curatoribus eius monaſterio aliquid ex bonis eius tribuatur.* Quamuis autem hoc præcipiat Concilium ſub anathematis pœna, & ideo graue peccatum ſit hoc non ſeruare: non tamen imponit illam ipſo facto incurrendam. Hinc vero colligere licet, tribuere aliquid monaſterio, vel monialibus in ipſa profeſsione, non pro ipſa, ſed pro ſuſtentatione ſua, & monialium, & pro ſolennitate, & feſtiuitate profeſsionis, iuxta conſuetum morem, non improbari à Concilio: ſed potius ſupponi, vt licitum: nam dum vnum tanquam ſpeciale prohibet, aliud in ſuo vſu & conſuetudine relinquere videtur. Rurſus animaduertendum eſt quod idem Concilium ſtatuit ibi dem ca. 3. vt in monaſteriis is tantum numerus religioſorum admittatur, qui ex redditibus propriis monaſteriorum vel ex conſuetis eleemoſynis commode poſsit ſuſtentari. Per quod quantum ad monaſteria monialium ampliari, vel explicari videtur quod in capite primo, §. *Sane*, de Statu regular. in 6. ſtatutum fuerat, quod moniales non plures in monaſteriis non mendicantium recipiantur, quam ex bonis vel prouentibus monaſterii ſine penuria valeant ſuſtentari: Concilium enim Tridentinum addidit *eleemoſynas conſuetas*, vel tacite declarauit inter bona monaſterii computari: & ſub eiſdē bonis vel eleemoſynis nos comprehendi dicimus dotes, & alia dona, quæ moniales ingredientes ſecum afferre ſolent: ideoque non fieri contra hanc legem, ſi recipiantur, etiamſi ex propriis redditibus bonorum immobilium monaſterii ſuſtentari non poſsint, nec etiam fieri contra noſtram Extrauagantem, vel alia iura, ſi ad ſupplendam ſuſtentationem huiuſmodi ſubſidia illis exigantur.

Tertia excommunicatio contra regulares indebite ad alias religiones tranſeuntes exponitur.

16. *Extrau. 1. de Regul.*

TErtia excommunicatio etiam Papæ reſeruata ſumitur ex extrauag 1. de Regul. In qua Martinus 4. prohibet ne religioſi mendicantes ad aliam religionem tranſeāt, excepta Charthuſienſi, abſque Sedis Apoſtolicæ licentia ſpeciali: fertque excommunicationis ſententiam ipſo facto incurrendam, & ſibi reſeruatam tam in recipientes, quam in receptos contra prædictam conſtitutionem. Circa quam primo aduerto, non eſſe generalem quoad omnes ſed contra quoſdam religioſos ferri. Duplex autem actio in ea ponitur. Vna eſt tranſitus ad aliam religionem: & ſic tantum fertur contra religioſos profeſſos ordinum Mendicantium, quia ſolum in fauorem illarum religionum facta eſt illa conſtitutio: vt in ipſa dicitur: Extenditur autem ad eos, qui poſt illam cōſtitutionem editam in numerum mendicātium auctoritate Apoſtolica aſſcripti ſunt, vt eſt Societas IESV, iuxta declarationem Pii V. anni 1571. vbi propterea declarat *eiſdem priuilegiis, indultis, & gratiis fratribus mendicantibus conceſſis vti frui potiri, & gaudere debere* conſtat autem conſtitutionem huius Extrauagantis eſſe priuilegium ſeu indultum quoddam ad eorum fauorem maxime pertinens, Rurſus extenditur in hac religione, non ſolū ad religioſos ſolenniter profeſſos, ſed etiā ad omnes illos, qui poſt biennium vota ſimplicia emiſerunt: tum quia dicta Extrauagans generatim loquitur de religioſis Mendicantibus: omnes autem

Quos religioſos comprehendat prior Extrau. pars quæ eſt de tranſeuntibus ad aliam religionem.

dicti ſunt vere & proprie religioſi mendicantes, vt ſatis declarat Pius V. in eadem Bulla, qua vult comprehendi omnes & ſingulas ſocietatis perſonas, & non ſolum Domos, ſed etiam collegia & perſonas eorum dicit vere ac non ficte ſub religioſis Mendicantibus comprehendi. Et poſtea vberius, & expreſſius id declarauit Gregorius XIII. in conſtitutionibus editis in fauorem huius religionis anno 1582. & 1584. Tum etiam quia per alios Pontifices id expreſſe prohibitum fuerat, vt conſtat ex Bulla Pauli III. anni 1549. & ex conceſsione Pii IV. confirmata, & promulgata in Bulla Pii V. anno 1565. Inter quas eſt diuerſitas, quod Paulus III. non impoſuit excommunicationem ipſo iure incurrendam, ſed facultatem tribuit Societati ad excommunicandum huiuſmodi apoſtatas, & tranſeuntes: vterque autem Pius ipſo iure fert hanc cenſuram contra has perſonas, cum eadem reſeruatione: & ex tunc conceſsit communicationem omnium fauorum religioſorum mendicantium eiſdem perſonis Societatis. Vnde ex tunc iam cœpit excommunicatio iuris communis ad omnes illas extendi, cum ampliationibus tamen ibi adiectis & ſtatim explicandis

Alia actio, ob quam hæc cenſura incurritur, eſt receptio, ita vt religioſi recipientes alium Mendicantē ſic tranſeuntem, & deſerentem ſuum ordinē, eandem excommunicationem incurrant. Sub hoc tamen ordine comprehenduntur ſolum religioſi, qui in illa Extrruagant. numerantur, nempe S. *Benedicti, Ciſtercienſis, Camaldulenſis, Vallis vmbroſæ Canonicorum regularium S. Auguſtini, vel aliorum Monaſticorum ordinum*, ſemper enim fit relatio in dicta Extrauagant. ad huiuſmodi ordines. Quapropter, ſi tranſitus fiat ab vno ordine Mendicatium ad aliū ex vi huius iuris nec tranſiens, nec recipientes excommunicationem incurrunt. Dico autem *ex vi huius iuris*, quia ex particularibus conceſsionibus factis ſingulis religionibus fieri poteſt, vt incurratur cenſura: qualis eſt illa, quam referunt Armilla Excommunicatione 67. & alii, feciſſe Clementem Papam Ordini Prædicatorum, excommunicando religoſos ordinis Minorum, qui receperint Dominicanos volentes ad ipſos tranſire ſine expreſſa licentia Summi Pontificis, vel ſuorum Superiorum. Per quod indultum non dicuntur excōmunicati tranſeuntes, ſed tantum recipientes: nec fit mentio reſeruationis talis cenſuræ. At vero in ſocietate per dictam conceſsionem Pii IV. & V. extenſa eſt hæc cenſura reſeruata tam ex parte tranſeuntium quam recipientium reſpectu omnium ordinum, etiam Minorum, & aliorum Medicantium, excepto ſolum ordine Carthuſienſi.

17. *Secunda pars eiuſdē Extrauag. quæ eſt de recipientibus ſic tranſeuntes, quos comprehendant.*

Circa exceptionem autem, quæ in dicta Extrau. additur, ſcilicet, *Niſi ex licentia ſpeciali Sedis Apoſtolicæ* quidam declarant neceſſarium eſſe, vt in tali licentia fiat expreſſa mentio tam religioſi tranſeuntis, quam religionis ad quam trāſit, quam etiam huius conſtitutionis Martini, quæ per talem licentiam quodammodo quoad illud factū relaxatur. Quam conditionem ponit D. Antoninus 3. part. tit. 16. capit. 4. §. 4. in fine & Armilla ſupra refert expreſſam eſſe à Clemente in indulto Prædicatoribus conceſſo, vnde ad illud vtendum ſeruanda erit. Tamen in præſenti, quia non inuenio illam in hoc textu, & ideo nec neceſſarium eſſe cenſeo, ſed ſatis eſſe, *licentiam ſpecialem Sedis Apoſtolicæ*; hæc enim ſunt tantum verba textus. Vt ſit autem ſpecialis maxime requiritur nominatio perſonæ, cui facultas conceditur, vt per ſe conſtat: & videtur etiam neceſſarium vt nominetur ſub nomine religioſi talis religionis à qua fit tranſitus, quia ex hac parte maxime fit diſpenſatio, eique quodammodo per talem licentiam derogatur, ideoque eius expreſsio maxime neceſſaria eſt. Alterius vero religionis ad quam

18. *Qualis licētia neceſſaria ſit vt huius Extr. tenor ſeruetur.*

futurus eſt tranſitus, ſatis eſt ſiue ſpeciatim, ſiue ſub communi aliqua ratione mentio fiat; quia huiuſmodi licentia ſatis ſpecialis eſt.

19. *Sufficiatne licentia Prælati religionis derelinquendæ.* Quæri vero hic poteſt, an ſufficiat licentia Prælati illius religionis, quam tranſiturus cupit relinquere. Reſpondeo ex vi iuris communis non ſufficere; quia in hac Extrau. ſolum excipitur ſpecialis licentia Sedis Apoſtolicæ: exceptio enim firmat generalē regulam in cōtrarium. Dico autem, *ex iure communi*, quia iure, & priuilegio ſpeciali aliud contingere poteſt, vt in prædicta conceſsione Pii IV. & V. dicitur, nullum de Societate poſſe tranſire ad aliam religionem excepta Carthuſianorum abſq; expreſſa ſuperioris licentia ad id ab eo ſpecialiter obtētа. Ibi autem non dicitur hanc licētiam ſufficere ſine indulto Romani Pontificis, ſed ſolum videtur requiri vt tale indultum rite & valide impetrari poſsit, quia ſine tali licentia ſubreptitium eſſe ibidem declaratur. Nihilominus tamen, licet hoc ſolum ſpecialiter ibi exprimatur, ex vi prioris conceſsionis Pauli III. ſufficit ſolius ſuperioris licentia, quia ſub disiunctione dicitur, *Niſi de expreſſa ipſius Præpoſiti, aut dictæ Sedis licentia*, quod poſtea Gregorius XIII. in conceſſione anni 1582. confirmauit, & declarauit, etiam in ſolenniter profeſsis facultatem Prępoſiti generalis ſufficere. Voluitque vt quoad hanc facultatem non poſſent aliæ religiones per viam communicationis ea conceſsione vti in quo manifeſte ſupponit ſecluſa huiuſmodi ſpeciali gratia Sedis Apoſtolicæ, licētiam ſuperioris non ſufficere.

20. *Liceatne mendicanti à religione eiecto ſine Papali licentia religionem ingredi monachalem.* Ex quo etiam facile ſoluitur dubiū, quod D. Anton. proponit, an religioſus ordinis mendicantis ab illa eiectus, & habitu priuatus propter ſuas culpas, hoc ipſo valeat abſque alia facultate Sedis Apoſtolicę ad quemcunque ordinem monachalem tranſire: Reſpondetque affirmatiue: & dicit fuiſſe petitorium conſilium, quia ille non eſt cogendus in ſeculo remanere: ergo, ſi à ſua religione eiicitur, liberū ei erit ad quancunque aliam tranſire. Sed oppoſitū verius eſſe exiſtimo: idque in primis colligo ex Gregor. VIII. in Bulla quæ incipit, *Cum alias fœlicis recordationis, &c.* nam ſpecialiter concedit Generali Societatis vt profeſſus à Societate eiectus poſsit de illius licentia ad alium ordinem tranſire: & hanc facultatem non vult communicare aliis: ergo ſupponit, & eſſe neceſſariam aliquam licentiam, etiam in profeſſo ſemel eiecto, & hanc non poſſe dare ſuperiorem religionis ſine Sedis Apoſtolicę authoritate. Præterea ex hac Extrau. hoc colligitur, quia prohibitio eſt generalis, & exceptio eſt vnica, ſcilicet licētia Sedis Apoſtolicę: profeſſus autem quantumuis à religione eiectus, vere religioſus talis religionis perſeuerat: ergo comprehenditur ſub illa prohibitione cum eadem vnica exceptione. Et confirmatur, quia alias poſſent facile ſuperiores religionum hac via aperire tranſitum ad alias religiones in fraudem huius Extrauagantis. Denique adiungitur ratio, quia profeſſus etiāſi propter crimina ſit eiectus, ſemper manet tali religioni ſubiectus, ita vt reuocatus redire teneatur: ergo non poteſt ſua authoritate aliā religionem profiteri: nec Superior religionis poteſt eam facultatem cōcedere, quaſi cedendo iuri totius religionis, quia Summus Pontifex hoc ſibi reſeruauit. Neque eſt inconueniens quod ille ſic dimiſſus in ſæculo maneat ſine habitu religionis in pœnam ſuorum criminum, donec mereatur miſericordiā obtinere. Præſertim quia poteſt arctiorem, vel æqualem religionem mendicantium ingredi.

21. *De abſolutione ab hac cenſura.* Vltimo circa obſeruationem huius excommunicationis aduertendum eſt, de iure communi integre ſeruandam eſſe, vt verba eius præ ſe ferunt cū moderationibus communibus aliis caſibus reſeruatis. De iure autem ſpeciali cōceſſum eſt Societati à Pio IV. & V. ſupra citatis vt ſuperior eius poſsit ab hac cenſura abſoluere: quæ conceſsio non limitatur tantum ad cenſuram quam incurrit religioſus apoſtata, ſed abſolute conceditur, & ideo etiam extenditur ad eam, quam contrahunt recipientes huiuſmodi apoſtatas.

Excommunicatio contra ſimoniacos exponitur.

QVarta excommunicatio ſumitur ex Extrauagant. 2. de Simonia inter communes, vbi Paulus II. excommunicationem reſeruatam profert in eos, qui ſimoniæ vitium committunt. In qua conſtitutione primo obſeruandum eſt, prius in ea renouari omnes cenſuras ex communicationis, ſuſpenſionis, & interdicti antea latas in antiquioribus iuribus contra ſimoniacos, & extendi ad omnes ordines perſonarum cuiuſcunque dignitatis exiſtant, quæ ibi fuſe numerantur: additurque eas ipſo facto incurri. Vbi dubitari poteſt, an ex vi illius decreti incurrantur tales cēſuræ ipſo facto, etiam ſi in antiquioribus iuribus eſſent tantum ferendæ. Videntur enim hanc vim habere illa verba, *Quas ipſo facto eos incurrere volumus.* Nihilominus oppoſitum affirmandum eſt; illa enim verba non ſunt ad inſtituendum ius omnino nouum quoad talem pœnam, vel modum eius, ſed tantum ad confirmandum antiquum, vt manifeſte conſtat, tum ex verbis ſequentibus, *Confirmantes, & innouantes, &c.* tum ex præcedentibus, in quibus loquitur pontifex de ſententiis cenſurarū latis à ſuis prædeceſſoribus: non dicitur autem ſentētia lata ex vi iuris, niſi quando imponitur cenſura ipſo facto incurrēda: tum denique, quia in ſpeciali caſu ordinis ſimoniace ſuſcepti, in quo antiqua iura non imponebant ſuſpenſionem ipſo iure, quoniam Papa voluit eā imponere, id ſpecialiter expreſsit: ergo in reliquis nihil huiuſmodi addidit, ergo in illa prima parte nulla eſt excommunicatio ipſo iure lata. Quid autem in antiquioribus iuribus ſtatutum ſit poſtea videbimus. In ſecunda item parte illius textus, ſeu verſ. *Per electionis*, nō fertur cenſura, ſed irritæ fiunt diſpoſitiones omnes Eccleſiaſticæ ſimoniacè factæ. 22. *Dubium.* *Reſolutio.* *2 eiuſdem Extrauag. pars.*

23. *3. pars eiuſdem Extrau. exponitur.* Tandem in tertio, verſ. *Statuentes*, excommunicātur omnes quacunque dignitate præditi, *qui quomodolibet dando, vel recipiendo, ſimoniam commiſerint, aut, quod illa fiat mediatores extiterint, ſeu procurauerint*, cum reſeruatione ad Summum Pontificem. In qua cenſura ſolum eſt aduertendum, quoad perſonas eſſe vniuerſaliſsimam, ita vt Reges, & Cardinales comprehendat; quoad actiones vero propter quas incurrit, quatuor eſſe quæ ibi exprimuntur, ſcilicet, *dare, recipere, intercedere per modum mediatoris ad contractum, & procurare illum.* Declarandum vero ſuper eſt, an hæc cenſura ſit generalis etiam ex parte ſimoniæ quoad materiam eius, id eſt, in quacumque re committatur: item an ſit generalis ex parte modi, id eſt, ſiue realis, ſiue mentalis ſit, &c.

24. *An in quacumque materia cōmittitur ſimonia, incurratur hæc excom.* In priori punct. Caiet. ca. 72. de excom. explicans aliam Extrauaga. Martini V. in Conc. Conſtantienſe ſeſſ. 24. vbi ſimilis excommunicatio fertur, quāuis non cum reſeruatione, & hanc noſtram obiter attingens, ait, ſolum incurri hanc cenſuram propter ſimoniā in ordinatione, vel beneficio, quod intelligitur etiam quodlibet munus ſpiritualis regiminis, vt eſt officium Prælati religionis. Quē ſequitur etiam Nauarrus numero 116 & vterque dicit eſſe communem interpretationem: & ſine dubio eſt communi vſu recepta. Quod ſatis eſſet ad intelligēdum pœnam cum hac moderatione, nam conſuetudo non ſolum eſt optima legum interpres, ſed etiam poteſt eſſe moderatrix, etiamſi verba legis generaliora appareant, vt in præſenti eſſe vidētur illa *qui quomodolibet dando, vel recipiendo ſimoniam commiſerint*: hæc enim verba nullam certam materiam limitant: & ſignum illud, *quomodolibet*, vniuerſaliſsimum

mum

ſitum eſt. Propter quam fortaſſe cauſam Soto lib. 9. de Iuſt. q. 8. art. 2. generatim loquens de ſimonia, ait vnam ex pœnis propter ſimoniam impoſitam, eſſe excommunicationem Papalem, quæ ipſo facto incurritur: quam cenſuram dicit eſſe latam in c. *Reperiuntur*, 1. q. 1. & ab Eugenio, Martino, & Paulo Pontificibus: Sed in tota illa q. 1. nulla excomm. Papalis fertur, imo nec ſuſpenſio quæ ipſo iure incurratur propter hoc crimen, vt infra ſuo loco dicemus. Extrauagans autem illa Eugenii, quæ incipit. *Damnabile*, vt ipſe Sot. refert. nec in corpore iuris eſt, nec inter acta Eugenii IV. in 4. tomo. Conciliorum inuenitur. & ideo, licet aliquando fortaſſe fuerit non eſt recepta, neque in vſu: & forte in ſenſu non differebat à conſtitutione Martini V. vt ipſe etiam Soto inſinuat, ex dictis autem Extrauag. Pauli, & Martini ſolum poſſunt citata verba afferri, quæ ſpecie quidem ſunt apparentia. Nihilominus tamen limitanda videntur iuxta præcedentia: nam proxime dictũ fuerat. *Per electiones, poſtulationes, confirmationes, prouiſiones, ſeu quaſuis alias diſpoſitiones ſimoniace factas nullum ius acquiri in Eccleſiis, monaſteriis, dignitatibus, perſonatibus, officiis Eccleſiaſticis, & quibuſuis beneficiis, ſed viribus omnino carere*: & ſtatim ſubditur, *Statuentes quod omnes qui quomodolibet, &c.* ergo hæc verba intelligenda ſunt iuxta materiã proxime ſubiectam quod apertius colligitur ex decreto Martini V. in quo eadem ſecunda clauſula fere eiſdem verbis habetur: & poſtea ſolum ſubiungitur. *Statuentes inſuper, quod dantes & recipientes ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrunt*: neq; amplius explicat in quo, vel ad quid dare debeãt: vel recipere: intelligit ergo in prouiſionibus ad officia, vel beneficia ſupra numerata: idem eſt ergo ſenſus Pauli, qui hanc conſtitutionem in hac parte ex Martino ſumpſit: ſolumq; eam ampliauit quoad reſeruationem, & alios modos concurrendi, de eadem tamen ſententia locutus eſt: tandem facit: quod idem Sixtus & Paulus in Extra. *Etſi dominici*, 1. & 2. de Pœni. & remiſ. ſolum ſimoniam in ordine, & beneficio numerant inter caſus Papæ reſeruatos.

15. *Obiectio.* Dices, iuxta ea quæ in textu numerantur, excludendam eſſe ſimoniam in ordine, ita vt ſolum propter ſimoniam in officio, vel beneficio incurratur hæc cẽſura: quia ibi duplex fertur pœna, ſcilicet ſuſpenſionis, & excommunicationis, & prior fertur in prima clauſula contra ſimoniace ordinatos, & ibi videtur finiri ſermo de illis: altera ergo excommunicationis cenſura pertinere videtur ad alios ſimoniacos in beneficio, de quibus proximus ſermo prę ceſſerat, vnde ad eos tantum videntur referenda omnia verba in tertia clauſula poſita. Sed nihilominus communiter Doctores intelligunt hanc excõmunicationem cadere in vtramque ſimoniam, & clauſulam præcedentem: ita vt dantes, & recipientes intelligẽdum ſiue ad ordinem, ſiue ad beneficiũ conferendum, aut obtinendũ, nam ſicut, in prima clauſula ſuſpenſio fertur contra ſimoniace ordinatos, ita in ſecunda fertur non ſolum ſuſpenſio, ſed etiam priuatio talis officii vel beneficii ſic adepti, & prouentum eius ipſo iure: poſtea vero generalibus verbis fertur excommunicatio, quæ totam materiam præcedentem comprehendit.

16. *Propter quam ſimoniam excõ. hæc incurritur.* Circa aliud punctum longa occurrebat diſputatio de ſimonia mentali, conuentionali, & reali: ſed quia in proprium locum hæc reſeruamus: ideo nũc ſupponimus, hanc cenſuram ſolum incurri per ſimoniam realem conſummatam, ex illo principio generali ſupra poſito, huiuſmodi leges pœnales ponentes actum, intelligi debere de actu perfecto, & cõſummato in ſua ſpecie, quia ſunt ſtricte interpretandæ, quãdiu ipſæmet aliud nõ declarent: in pręſenti autem ſola ſimonia realis eſt conſummata, & perfecta in ſua ſpecie. Atq; ita docet Nauar. ſupra & aliis locis, quæ ipſe refert, in quibus etiam alios auctores allegat. Addendum vero eſt ex Sylueſt. verb. *Simonia*, q. 9. ſimonia realis ſit, ſufficere ad hanc cẽſurã, etiãſi occultiſsima ſit, quia lex hęc nihil diſtinguit inter occultã, & publicam: cẽſura autẽ quę ipſo iure fertur, etiam propter occultiſsimũ crimen cõtrahit, dũmodo externũ ſit. Sed quid ſi beneficium per ſimoniam datum ſit ignorante eo cui datur, qui poſtea nolit illud reſignare, an per hoc incidat in hanc excõmunicationem. Reſpõdetur, nõ incidere, quia, licet in eo peccet, non tamen per ſimoniæ culpam: vnde non incurrit hanc cenſuram. neque alibi etiam lata legitur cõtra eum, de qua re videri poteſt Couar. in regul. *Peccatum*, 2. p. §. n. 7.

17. *Quarta pars illius Extra. exponitur.* Vltimo, in quarta parte illius tex. additur pręceptũ in virtute ſanctæ obedientiæ denunciandi Summo Pontifici huiuſmodi ſimoniacos: additurq;, vt huiuſmodi ſcientes tale delictũ, & nõ denunciantes abſolui non valeant, donec prædicta denuncient. Non eſt tamen ſermo de abſolutione ab excõmunicatione: nulla enim excommunicatio ibi fertur cõtra huiuſmodi non denunciantes: ſed eſt ſermo de abſolutione à culpa, per modum cuiuſdam reſeruationis, vel potius eſt ad explicandam vim illius pręcepti, quod ſemper obligat donec implicatur & ideo qui illud non implet cũ poſſit: & debeat indiſpoſitus eſt vt abſoluatur. Addit vero Nauaurrs ſupra ex Sylueſtro & Antonio præceptum hoc non obligare alios quam curiales Romanos, quia quoad hãc partem non eſt aliter illa conſtitutio recepta. Reſpectu vero illorum hæc lex obligat in vtraque ſimonia ordinis, & beneficii, & in illa ſola.

Excommunicatio contra male abſoluentes à caſibus Papæ reſeruatis exponitur.

18. *Extra Etſi dominici. 2. de pœnit. & rem.* QVinta excõmunicatio ſumi poteſt ex Extrauagant. *Etſi dominici.* ſecund. de pœnit. & remiſſ. vbi Sixtus Quartus, excommunicationem ſuæ Sedi reſeruatam profert in eos, qui tentant abſoluere à quibuſdam caſibus ſpecialiter Papæ reſeruatis, quos ibi numerat. quibus etiam generaliter adiungit caſus Bullæ Cœnæ, vultque eos ſemper intelligi exceptos in facultatibus datis ad abſoluẽdum plenarie, etiam cum clauſula generali de caſibus Papæ reſeruatis & votorum commutatione, ideoque excommunicat eos, qui prætextu talium facultatũ à dictis caſibus exceptis, ſeu ſpecialioribus abſoluũt vel commutat quinque vota ſpecialiter Papæ reſeruata, ſcilicet religionis, caſtitatis, peregrinationis Hieroſolymitanæ, Compoſtellanæ, ac Romanæ. Obſeruare tamen oportet, hanc cenſuram ſolum ferri in eos, qui hæc faciunt prætextu facultatum generalium, ab ipſomet Sixto Quarto conceſſarum. Quod conſtat ex illis verbis. *Per nos, vel authoritate noſtra conceſſarum tam verbo, quam ſcriptis*: & infra ſemel & iterum dicitur, *Prætextu huiuſmodi facultatum conceſſarum à nobis verbo, vel literis abſoluere, &c.* Nec refert, quod addit, *& quas concedi quomodolibet continget poſtea*: ſubintelligendum enim eſt pronomen *à nobis*, quod immediate, præceſſerat: ſemper enim loquitur de ſuis facultatibus, vel iam conceſsis, vel concedendis. Atque ita intelligunt Doctores ſtatim citandi. Quocirca iam hoc tempore rariſsime poteſt hæc excommunicatio contrahi, ſcilicet ſi aliquis adhuc conſeruauit aliquod priuilegium Sixti Quarti ſuis anteceſſoribus conceſſum in perpetuum, vel vſque ad certum ſucceſsionis gradum, in quo priuilegio talis clauſula generalis contineretur, & virtute illius abſoluatur, vel diſpenſetur in dictis caſibus, nam tunc abſoluens eo prętexu, incurret hunc canonem, quia directe ageret contra illum.

19. At vero extra hunc prętextũ & rariſsimũ caſum, nullam inuenio nunc excõmunicationem latã & reſeruatã Papæ cõtra huiuſmodi abſoluentes in dictis

caſibus

caſibus aut commutantes ſeu diſpenſantes prædicta vota. Vnde circa abſoluẽtes à caſibus Cœnæ Domini ſeruandum eſt quod circa finem expoſitionis illius Bullæ diximus, nimirum ibi latam eſſe contra eos excommunicationem ipſo facto incurrendam non tamen reſeruatam Papæ. Quoad alios vero caſus, & quoad vota ibi numerata, iuxta formam facultatum, quę à Sede Apoſtolica emanauerit, iudicandum eſſe de Poteſtate abſoluendi in illis, vel cõmutandi talia vota: nõ eſt tamen lata ſpecialis cenſura cõtra eos qui legitima poteſtate aut facultate abſoluunt, aut cõmutant. Et ita intellexiſſe videtur hanc extrauagantem, Angel. verb. *Excommunicatio*.5. caſu 31. clarius & fuſius Sylueſt. verb. *Excommunicatio*.7. numer.77. excommunicatione 32. Soto diſtinct. 22. quæſtion.2. artic.3. circa finem, & Nauar. in Summa cap.12. numero 75. & cap.27. numero 74. & 105.

Excommunicatio contra affirmantes eſſe hæreſim, aut peccatum aſſerere Beatiſſimam Virginem eſſe conceptam ſine peccato originali, aut è conuerſo.

30. SExta excommunicatio ſumitur ex Extrauag. *Graue nimis*. de Reliquiis, & veneratione ſanctorum, in qua Sixtus IV. excommunicationem ipſo iure latam, ſibique reſeruatam profert in eos, *qui affirmare præſumunt eos qui credunt, aut tenent beatiſsimam Virginem ab originali peccato fuiſſe præſeruatam : propterea alicuius hæreſis labe pollutos fore & mortaliter peccare vel etiam eos qui officium Conceptionis celebrant, vel conciones audiunt illorum, qui eam ſine macula peccati conceptam eſſe prædicant, alicuius peccati reatum incurrere* : atque etiam in eos, *qui huiuſmodi aſſertiones* (quas ibi vt falſas & erroneas damnat) *veras eſſe, vel libros illos continentes vt vero, legere, tenere, vel habere, poſtquam de dicta Extrauaganti notitiam habuerint, auſu temerario præſumpſerint*. Idem contra eos, qui *contrariam opinionem tenentes*, ſcilicet Beatam Virginem cum peccato originali fuiſſe conceptam, *hæreſim primo vel peccatum incurrere mortale auſi fuerint aſſerere*. Quam conſtitutionem confirmauit Concil. Trid. ſeſſ. 5. decr. de peccato orginali: & poſtea Pius V. in motu proprio de hac re quæ incipit. *Super ſpeculum*, vbi nonnulla alia prohibet, quæ hic non continentur. Tamen, quia à nobis alibi tacta ſunt, & in eis excommunicationis cenſura non adiungitur, illa omittimus. Eſt ergo cenſura hæc generalis quoad omnes perſonas aliquid ex prædictis committentes. Nam licet occaſio ferendi illam legem fuerit quidam prædicatorum abuſus, vt in principio eius dicitur, tamen ipſa non eſt tantum lata contra prædicatores verbi Dei, qui in ſermonibus ad populum hæc committunt, ſed etiam contra quoſcunque alios, quolibet alio modo id facientes. Hæc enim vere ſunt generalia verba illius legis.

31. *Actiones in hac Extra. prohibita.* Actiones vero ibi prohibitæ, quarum quælibet ad hanc excommunicationem incurrendam ſufficit, variæ ſunt. Circa opinionem aſſerentem Virginem ſine originali peccato conceptam fuiſſe hæc prohibentur. Primo affirmare eſſe hæreſim hoc credere, vel tenere : ſecundo affirmare eſſe peccatum mortale id credere vel tenere: tertio affirmare eſt aliquod peccatum conceptionis officium celebrare, aut conciones eorum, qui eam immaculatam prædicant, audire. Vbi conſideranda eſt differentia inter ſecundam actionem & hanc tertiam: in illa enim requiritur, vt quis aſſerat eſſe peccatum mortale : vnde, ſi quis diceret eſſe veniale, opinari Beatam Virginem fuiſſe conceptam ſine peccato, licet male faceret, non incurreret hanc cenſuram: quod pari modo obſeruandum eſt in ſexta. At vero in tertia abſolute dicitur, *aliquod peccatum* & non arctatur ad mortale: & ideo qui dicunt eſſe peccatum veniale celebrare hoc feſtum Conceptionis, hanc cenſuram incurrerent. Quarto affirmare prædictas aſſertiones veras eſſe: ſed hoc fere coincidit cum præcedentibus, quia perinde eſt affirmare aliquid eſſe verum, aut ſimpliciter affirmare illud. Quinto libros talem doctrinam continentes pro veris legere, tenere, vel habere. Pro altera vero opinione ſolum ponitur affirmare, hæreſim vel mortale peccatum incurrere eum, qui docet, aut affirmat Beatam Virginem in originali peccato fuiſſe conceptam. De aliis vero membris non fit mentio: & ideo dubitari poteſt, an excommunicatio prout in hac poſteriori parte fertur, extendenda ſit ad omnes actiones, quæ in priori parte numerantur. Et in primis de clebratione feſti clarum eſt, neminem celebrare Conceptionem Virginis, eo quod fuerit originali peccato maculata: nam illud non poteſt eſſe obiectum, vel ratio celebritatis, vnde qui diceret impium eſſe ſub hac ratione celebrare Conceptionem, nihil peccaret, ſed veriſsimum diceret. Poteſt enim celebrari dies Conceptionis, etiamſi quis opinetur in ipſa Conceptione non caruiſſe virginem macula peccati, non tamen eo titulo celebrando illum diem, ſed quia in eo ſanctificata fuit Virgo ab illa macula, vel quia ipſa procreatio talis perſonæ, vt fuit à Deo etiam quoad naturam, fuit magnum beneficium Dei omnibus collatum: hoc enim modo, & ſenſu celebrare feſtum illud non eſt peccatum.

32. *Dubium* Sed quæret aliquis, ſi quis circa hoc diceret oppoſitum, ſcilicet peccare eos qui prædicto ſenſu ſeu exiſtimatione Conceptionem celebrant, an committat contra hanc Extrauagantem, & cẽſuram incurrant. Non deerunt enim qui affirment, quia *Reſolut.* Sixtus Quartus excommunicat omnes qui affirmant peccare celebrantes Conceptionem. Sed nihilominus dicendum eſt ex vi huius clauſulæ, ac per ſe non incurrere hanc cenſuram, quia Sixtus loquitur de his qui celebrant officium immaculatæ Cõceptionis: nam de hoc tantũ in principio fecit mentionem, & poſtea dicit : *huiuſmodi officium celebrantes* ſolum ergo fert cenſuram contra eos qui peccati damnant celebrantes hanc Conceptionem vt immaculatam. De his vero qui peccati damnauerint alios, qui celebrant Conceptionem maculatã quãuis non vt talẽ, ſed ſub aliis titulis, nihil hic dicitur & ideo ex vi huius aſſertionis non incurritur hæc cenſura. Dico autem, *per ſe & ex vi huius*: quia ſi in eo velit indirecte, vel inuolute & implicite affirmare, peccare eos, qui ſentiunt de Conceptione Virginis, ex hoc capite poſſet incurrere hanc cenſuram. Veruntamen ex hoc per ſe, & intrinſece neceſſario non ſequitur, nam poſſet quis cogitare, quamuis non ſit peccatum credere Virginem fuiſſe conceptam cum originali culpa, nihilominus eſſe peccatum cum tali opinione, & exiſtimatione de Virgine, conceptionem eius colere, & celebrare: quod licet falſo & imprudenter dictum eſſet, non tamen inuenitur hic prohibitum, neque hac cenſura punitur.

33. Idem fere eſt de quarta actione, ſi quis affirmaret peccare eos, qui audiunt concionatores prædicantes Beatam Virginem fuiſſe conceptam cum peccato originali: hoc enim, eſto, ſit faſlũ, & improbe dictum, tamen hic non eſt prohibitum, neque punitum : & ideo quia ita loqueretur, ſine dubio hanc cẽſuram non incurreret, quamuis alia correctione dignus eſſet. Denique ſimile eſt de actione legendi, vel tenendi libros continentes doctrinam hic prohibitam circa illam ſententiam, quæ affirmat; Virginem fuiſſe conceptam cum peccato originali, id eſt, in quibus ſcriptum ſit eſſe peccatum, vel hęreſim, credere Beatam Virginem habuiſſe in Conceptione originale peccatum: nam de his libris

nihil

nihil hic dicitur, neque eos damnat Sixtus, neque prohibet eos tenere, aut legere vt veros neque illam doctrinam damnat, vt erroneam: ſed ſolum prohibet eam aſſerere. Qui ergo poſt illam Extrauagantem talem librum ſcriberet ipſe incurreret in hanc cẽſuram: quia qui ſcribit librum, aſſerit quod in eo ſcribit: non enim agimus de eo, qui materialiter ſcribit, ſed de eo, qui formaliter vt author illius doctrinæ. Qui autem talem librum apud ſe tenuerit, vel eum legerit etiam vt verum, non incurret; quia hæc non ſunt hic prohibita: imo nec credere doctrinam talis libri eſſe veram, ſed ſolum eam aſſerere.

34. *Quid ſi quis dictos libros prohibitos non pro veris legat aut teneat.* Hic vero dubitabit aliquis circa alteram partem ſi quis apud ſe retineat, & legat libros continentes doctrinam hic prohibitam contra immaculatam Virginis Conceptionem, ſcilicet eſſe peccatum, aut hęreſim illam credere, affirmare, aut celebrare: ſi non legat illos vt veros in hac parte, neque ad hunc finem eos teneat, ſed vel propter alia vtilia, vel vt eos in ea parte impugnet, vel recreationis cauſa, an excuſetur ab hac cenſura incurrenda. Reſpondetur, de legente illo modo certum eſt non incurrere: quia in textu expreſſe dicitur, *aut dictos libros pro veris legere* qui ergo non pro veris, ſed pro falſis, aut impertinentibus legit, non agit contra hanc legem. De alio vero actu habendi, ſeu tenendi poteſt eſſe nonnulla ratio dubitandi, quia illa verba videntur magis abſolute in textu poni. Nihilominus tamen exiſtimo particulam illam *pro veris*, cum omnibus illis prioribus coniungendam eſſe: & ideo idem eſſe de omnibus iudicium: verba enim textus ſunt, *aut dictos libros pro veris legere, tenere, vel habere*, Vbi etiam aduerto, hic non eſſe prohibitum credere, aut tenere dictam doctrinam eſſe veram, tum quia non eſt damnata, vt hæretica: tum etiam quia illud ſpectat ad actum mere interiorem: ſed prohibetur illa doctrina, vt prodiens in actum exteriorem, & conſequenter etiam prohibentur illi actus exteriores, qui ad illam confirmandam ordinantur, vt ſunt legere vel tenere, tales libros vt veros; quia cum illa doctrina reiiciatur, ſaltem, vt erronea, merito præcluduntur viæ, quibus diffundi poſsit.

35. *Ad hanc cẽſuram incurrendam requiritur præſumptio* In quo etiam ſunt aduertenda verba, quibus fertur hæc prohibitio, & cenſura, ſcilicet: *qui affirmare præſumpſerit auſu temerario, & poſtquam de præſentibus ſcientiam habuerit.* Nam ex eis colligitur non incurrere hanc cenſuram, qui ex ignorantia huius Extrauagantis per quandam ſimplicitatem aliquid eorum fecerit, quæ in ea prohibeantur, vt notarunt *Dubium.* Caietanus cap.72. de excomm, & Nauarrus cap.27. numero 107 & alii, Quæret vero tandem aliquis, ſi quis aſſereret aliquid eorum, quæ hic prohibentur: non quia ita interius ſentiat, ſed ſolum exterius in aliorum offenſionem, vel vt aliis placeat, an incurrat hanc cenſuram: *Elucidatur.* videri enim poteſt non incurrere, quia actus eſt imperfectus, ſicut alias dici ſolet de hæretico pure externo. Mihi tamen videtur illum incurrere, quia hæc lex non punit peccatum hæreſis, vel aliud ſimile, ſed ipſammet aſſertionem exteriorem, ſeu prædicationem: in quo perfecta eſt tranſgreſsio per actum exteriorem, quidquid interius ſentiatur, Præterea hæc lex ſpecialiter addit illam particulam, *pro veris*, tantum in actionibus legendi, vel retinendi libros, aſſertionem vero talis doctrinæ abſolute, & ſimpliciter prohibet: ergo qui eam exterius affirmat, licet interius non ſentiat eſſe veram nihilominus incurrit: Tandem ex fine illius legis hoc colligi poteſt, qui fuit vitare ſcandalum hoc autem ex aſſertione exteriori generatur etiam ſi interior credulitas deficiat.

36. *Septima excommunicatio ex Extra 1. de Sent. excõ.* Septima excommunicatio reſeruata eſt à Bonifacio VIII. in Extrauaganti.1. de Sententia excomm. & poſtea innouata eſt, & aucta à Gregorio XIII. in Extrauaganti ab ipſo, quæ eſt 28. inter conſtitutiones eius & lata eſt contra eos, qui in Romana Curia in negotiis tam gratiæ, quam iuſtitiæ dant aliquid, vel promittunt, vt quod prætendunt, obtineant: comprehenditque tam *dantes*, quam *recipientes, vel quoquo modo intercedentes dando fauorem: auxilium, & cæt.* Circa quam conſtitutionem integrum confecit opus Doctor Nauarrus, habetur in tomo ſecundo, ſuorum operum, & ob eam rem à maiori explicatione illius conſtitutionis hic abſtinebimus, & præſertim, quia non eſt vniuerſalis, ſed ſpecialiter ad Romanam Curiam pertinet: nec poſſemus eam ſine longiori digreſsione pertractare.

Octaua addi poſſet ex Extrauaganti, *Saluator*, de Præbendis inter communes. Sed illius tractationem omitto: pertinet enim ſolum ad ſpecialem Eccleſiam Toloſanam, & eadem ratione de ſuſpenſione, & interdicto: quæ ibi ſimul (quanquam reſpectu diuerſorum) cum proportione feruntur: nihil amplius in hoc opere dicam. Et hæc ſufficiunt, quibus addi poſſunt quæ annotauimus in 2. tomo, 3. parte, diſputatione 3. ſectione 6. 37.

SECTIO VI.

Quæ excommunicationes ipſo iure latæ, & Papæ reſeruatæ extra corpus iuris habeantur.

PRolixum eſt legentibus, & mihi valde onerosum, excommunicationes omnes congerere, quæ à variis Pontificibus per ſua diplomata, aut Motus proprios, vel conſtitutiones, aut extrauagantes, latæ ſunt: nec quidem eſſet admodum vtile, quia multæ ex eis ad Eccleſiam totam non pertinent, ſed ad ſpeciales caſus, congregationes, vel nationes, alię vero vel reuocatæ ſunt, vel non ſunt in vſu: & ideo tam hic, quam in ſequenti diſputatione ſolas eas indicabo, quæ communi vſui eſſe poſſunt vel ad tollenda dubia, aut felſos aliquos timores, vel certe vt ſufficiens notitia habeatur earum excommunicationum, quæ communiter in praxi habentur. 1.

Primo ergo ſumi poteſt ex Concilio Lateranenſi ſub Leone X. ſeſſ. 5. vbi legitur conſtitutio Iulij II. *Cum tam diuino*, lata contra eos, qui per ſimoniam poſt mortem vnius Pontificis in ſucceſſorem eius eligi procurant, in qua prius multa de irritatione talis electionis: & de punitione talis ſimonię ſtatuit quę ad præſentem tractatum non ſpectant, quia in ea parte nulla cenſura imponitur. Videantur Doctores in capit. *Licet*, de Electione: & Victoria, relect. de ſimonia, num. 5. Deinde præcipit *omnibus Cardinalibus, qui pro tempore erunt, ne contra ibi ſtatuta: vel aliquod eorum ſtatuere, diſponere, ordinare, vel aliquo modo facere, ſeu attentare præſumant, quocunque exquiſito colore vel cauſa ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ: quam ipſo facto incurrant: & à qua non niſi per Romanum Pontificem canonice electum abſolui poſſint, niſi in mortis articulo* Quæ conſtitutio recepta & approbata fuit in eodem Concilio, & eſt facilis, quia verba ſatis per ſe clara ſunt. Solum eſt ponderandum cum Caietano cap.24. hanc cenſuram tantum ferri contra Cardinales, qui hæc faciunt tempore vacantis Sedis: vnde ſi viuente Põtifice ſimilia fiant, non eſt locus huic cenſuræ: ita enim in ipſa lege ſatis expreſſum eſt, fortaſſe, quia viuente Pontifice non erat tãta neceſsitas, tum quia eo tempore non vrget occaſio, tum etiam quia ad ipſum incumbit cura hæc corrigendi. 2. *Prima excommunicatio contra Cardinales, qui per ſimoniam procurãt eligi in Pontificem*

Secunda excommunicatio ſumitur ex quadam Extrauaganti Pauli II. *Cum omnibus*, ferturque Contra Commiſſarios, & delegatos Sedis Apoſtolicæ circa cauſas alienationis rerum Eccleſiaſticarum 3. *Secunda ex comm. ex Paul. II.*

rum quibus ibi præcipitur; *vt caute, & diligenter attendant cauſas in literis Apoſtolicis per ſupplicationes expreſſas illaſque ſolicite examinent & cætera* & ſubditur, *Si quis autem Commiſſarius, vel Delegatus conſcientiæ ſuæ prodigus in grauamen, aut detrimentum Eccleſiæ per gratiam, vel timorem, aut ſordes alienationi conſenſerit, aut decretum vel authoritatem interpoſuerit inferior quidem Epiſcopo ſententiam excommunicationis incurrat.* In Epiſcopos vero fert ſuſpenſionem infra ſuo loco annotandam. Subditur vero deinde: *Is vero, qui dolo, vel fraude, aut ſcienter in detrimentum Eccleſiarum alienationem fieri procurauerit, aut per ſordes, vel impreſsionem alienationis decretum extorſerit ſimilem ſententiam excommunicationis incurret, à qua non niſi per Roman. Pontificem abſolui poſsit.*

4. *Prior clauſula conſtitutionis quæ eſt de Commiſſariis exponitur.*

Duplex ergo excommunicatio ibi fertur: vna contra Commiſſarios ipſos abutentes ſua facultate & hæc non eſt reſeruata Papæ, & duas principales cõditiones requirit vt contrahatur. Vna eſt, vt cõſenſus, vel decretum fit *in detrimentum Eccleſiæ*: alia vt *per gratiam, timorem, vel ſordes.* Vnde licet alienatio non fit in euidentem Eccleſiæ vtilitatem, ideoque fit contra formam conceſsionis Pontificię factæ ſub illa conditione: ſi tamen non fit *in detrimentum Eccleſiæ*, nec grauamen, ſed fit æqualis conditionis, non incurretur illa cenſura ex defectu primæ conditionis. Similiter ſi Commiſſarius id efficiat ex culpabili neglegentia, nõ incurret talem cenſuram. Atque hę etiam conditiones in altera excommunicatione obſeruãdæ ſunt, quæ reſeruata eſt Summo Pontifici, & fertur contra duo genera perſonarum ſeu actionum: ſcilicet contra procurantes talem alienationem in detrimentum Eccleſiæ: & in his poſtulatur *dolus, fraus,* aut *ſcientia,* de qualitate alienationis, ſeu quod fit in detrimentum Eccleſiæ. Quare ſi ignorantia, etiam culpabilis intercedat, excuſat à cenſura. Aliud genus perſonarum eſt extorquentium decretum talis alienationis: ſcilicet ab ipſis Cõmiſſariis: requiritur autem vt talis extorſio fiat *per ſordes aut per impreſsionem*, id eſt, per iniquas donationes, vel promiſsiones quæ nomine ſordium ſignificantur: aut per importunam perſuaſionem, aut deprecationem, aut ſimilem inductionem: hæc enim omnia nomine *impreſſionis*, ſignificari videntur.

Poſterior pars de procurantibus aut extorquentibus alienationem explicatur.

5. *Diſcrimen inter duas excommunicationes illius conſtitut.*

Vnde eſt aliud diſcrimen conſiderandum inter has duas cenſuras: nam prior eſt nimis particularis quoad perſonas: ſolum enim eſt contra ipſos Commiſſarios ſeu delegatos in tali cauſa, & hos non omnes, ſed inferioris dignitatis, quam ſint Epiſcopi poſterior vero eſt vniuerſalis contra omnes procurantes, &c. cuiuſcunque ordinis, vel conditionis fuerint, nec limitatur ad inferiores Epiſcopos. Vnde non video cur Nauarrus cap. 27. numero 108. citans Syluestrum, inter reſeruatas excommunicationes hanc poſuerit, quatenus fertur contra Commiſſarios, & Delegatos nam reuera (ſi textus attente legatur) in eo feruntur duæ cenſurę contra diuerſas perſonas, & diuerſarum qualitatum. Syluester vero *Excommunicatio*, 7. num. 83. diſtincte refert vtramque clauſulam textus, nullam tamen adhibuit interpretationem. At vero Caietanus nullam huius conſtitutionis mentionem fecit, fortaſſe, quia non credidit eſſe in vſu. Nauarrus autem & Syluester indicant eſſe in ſua vi, quamuis non ſatis expreſſe id dicant, neque mihi omnino conſtat: timendam tamen eſſe admoneo.

6. Alia item excommunicatio adiungi poſſet ex eodem Paulo II. in Extrauaganti 6. *Ambitioſe*, & habetur in iure tit. de Rebus Eccleſiæ non alienandis: in qua prohibet omnem Alienationem bonorum Eccleſiaſticorum, omneque pactum vel contractum de eiſdem bonis contra formam illius conſtitutionis factum, & ſententiam excommunicationis profert tam in eum, qui huiuſmodi bona alienat, quam in eum, qui recipit. Hæc tamen excommunicatio etiam reſeruata non eſt. vt bene indicauit Angelus *Excommunicatio*, 7. caſu 48. Fertur autem his verbis excommunicatio: *Tam qui alienat, quam qui res alienatas, ſeu bona Eccleſiæ receperit, ſententiam excommunicationis incurret* non ergo propter quodlibet pactum aut contractum, ſed ſolum propter alienationem lata eſt illa excommunicatio. Quando autem ſit vera alienatio, prǽter donationem, aut venditionem propriam, non eſt nunc à nobis explicandum: certum eſt autem omnem contractum, quo transfertur in alium vſus fructus, vel dominium vtile rei etiam temporale, vltra tempus à iure commiſſum, vocari in eo textu alienationem: atque ita omnia pacta ibi numerata eſſe ſpecies quaſdam alienationis: ideoque excommunicationem, quæ de genere fertur, in omnes ſpecies cadere. Affirmat autem Syluester, *Excommunicatio*, 7. n. 83. conſtitutionem illam nec ſeruari: nec in multis locis receptam fuiſſe. De qua copioſius diſputat Nauarrus in comment. de Alienat. rer Eccleſ.

Tertia excommunicatio ex Pauli II. Conſtitutione 3.

Terttia ſumitur ex eodem Paulo II. in ſua Extrauaganti 3: quæ in Bullario habetur, quæ incipit, *Munera*: in qua præcipit, ne quiſpiam officialium Romanæ Curiæ, aut Summi Pontificis in terris ſuis (quos ibi late numerat) aliquod genus muneris, ſcilicet aurum, argentum, aut veſtem, aut equum, aut aliquid aliud cuiuslibet ſpeciei accipiant præter eſculenta, & poculenta in moderata quantitate, ſcilicet quę intra biduum cõſumi poſſint, accipiant ab his quibus præſunt, vel apud quos officia exercent: & ſubdit, *Alioqui tam dantes quam accipientes, etiamſi Pontificali præfulgeant dignitate, dummodo non ſint Sacræ Romanæ Eccleſiæ Cardinales, & cætera. Ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrant, à qua abſolui non poſſint, à Romano Pontifice.* Circa quam ſolum aduerto, non obligare extra Romanam Curiam, & terras ſubiectas Summo Pontifici, & ex parte dantium eſſe vniuerſalem ad omnes tam communitates, quam ſingulares perſonas, tam habentes reſpectum ſubiectionis, vel ſimilem ad eum, cui dant: ex parte vero recipientium eſſe ſpecialem pro officialibus Papæ ibi numeratis cũ exceptione Cardinalium. 7.

Quarta excommunicatio lata eſt à Leone X. in Concilio Lateranenſi, ſeſſ. 11. contra Prędicatores, qui aliquid commiſerint in ſuis concionibus cõtra ibi præcepta. Primum eſt, *vt Euangelicam veritatem, & ſanctam Scripturam iuxta Doctorum Eccleſiæ declarationem pertractent nihilque adiiciant contrarium, aut diſſonum vero ſenſui Scripturæ, eiuſque verbis rite & ſane intellectis, iuxta prædictorum Doctorum interpretationem.* Secundum eſt, vt *tempus præfixum futurorum malorum vel aduentus Antichriſti, aut certum iudicii diem prædicere non præſumant.* Tertium, *ne alia ſimiliter futura quaſi ſpecialiter reuelata dicant, aut alienas inaneſque diuinationes aſſeuerent, aut alio quocunque modo tractanda aſſumant.* Quartum, *vt à Prælatorum, aliorumque Superiorum, eorumque ſtatus ſcandaloſa detractione abſtineant.* Quintum (addunt multi) ne incerta, aut ficta miracula prædicent: tamen licet de hoc fiat mentio in narratione illius conſtitutionis, poſtea incipit prohibitio ab illis verbis: *Sacro approbante concilio ſtatuimus & ordinamus, &c.* Et non additur illud ſpeciale de falſis miraculis: & ideo non facile extenderem illam cenſuram vltra verborum exigentiam, quia per ſeſe eſt nimis ampla, & multiplex in prohibitione. Poſteaque ſubdit cenſuram grauiſsimam generaliter complectentem omnem tranſgreſsionem. contra ibi præſcripta, quod ſatis rigoroſum eſt, indige-

8. *Quarta excommunicatio ex Leone X in Concilio Lateranenſi.*

u'geretque longa interpretatione, ſi ſingula verba expēdere, & quoad fieri poſſet, moderari vellemus, ſed non poſſumus immorari : & ſi conſiderentur quæ in ſimilibus diximus, non erit hoc difficile lectori mediocriter inſtructo, Eo vel maxime, quod mihi eſt valde dubium, an hæc lex, & excommunicatio vſu, & conſuetudine recepta ſit: quod de omnibus excommunicationibus illius Concilii affirmat Caietanus verbo *Excommunicatio*, in fine poſt caput 81. & Bartholomæus Carranca in Sūma Conciliorum in fine illius Concilii, & Nauarrus ca.27.n. 110. & ideo alias excommunicationes, quæ in eo feruntur, prætermitto.

9. *Quinta excommunicatio contra accedētes ad ſepulchrum Domini ſine licentia Papæ ex libro Pænitentiali.* Quinta excommunicatio ſumitur ex libro Pœnitentiali Summi Pontificis, quam ibi refert ſe vidiſſe D. Antoninus 1. parte, titulo 24. cap 30. in fine in hæc verba : *Accedens ad ſepulchrum Domini cauſa deuotionis ſine licentia Papæ, eſt excommunicatus, & eius abſolutio Papæ reſeruatur, vel ſummo Pœnitentiario, vt reperi in libro Pœnitentiario ſummi Pœnitentiarij*, Eandem attingit Syluester verbo *Excommunicatio*, 7. numer. 91. caſu 55. & addit Archidiaconū referentem ſe etiam illam vidiſſe in eodem libro. Eandem referunt Armilla numero 69. & Nauarrus numero 109. nullam vero expoſitionem adiungunt, nec dicunt, an hæc lex non obliget, & recepta ſit: videtur enim communiter ignorari, & non eſſe ſatis promulgata ex eo ſolum, quod in libro pœnitentiario contineatur: & ideo non dubito, quin ſaltem propter ignorantiam multi peregrini excuſentur ab hac obligatione, & cenſura. Non audeo autem dicere, ita eſſe derogatam per contrariam conſuetudinem, vt non obliget etiam ſcientes illam, quia nec citati authores hoc dicunt, nec mihi alias conſtat. Suppoſita ergo illa lege, ſolum eſt aduertendum, eam ſolum loqui de his, qui religionis cauſa Hieruſalem, ad loca ſancta viſenda incedunt. Vnde qui negotiationis cauſa illuc progrederetur, & poſtea ex deuotione ad ſepulchrum accederet, non ageret contra hanc legem, nec incurreret hanc cenſuram: quia intentio legis non eſt loqui in eo caſu.

10. *Dubiū de voto peregrinationis Hieroſolymitanæ.* Dices : ergo votum peregrinandi in Hieruſalem nec prudenter fit, neque obligat: quia promiſsio de re, quæ pendet ex voluntate Principis, non inducit obligationem, vt quidam aiunt. Reſpondetur, falſum eſſe hoc principium ita ſimpliciter intellectū. Qui ergo promitteret talem peregrinationem conficere ſine facultate Papę male faceret: & tale votū non obligaret, eſſet enim de re illicita: & in hoc ſenſu habebit verum illud principium: qui autem vouit ſimpliciter illum actum, intelligitur vouere illum eodem modo, quo licite fieri poteſt, & conſequenter ſubintellecta conditione, *Si Papa facultatem conceſſerit*: & hoc modo obligat promiſsio facti pendentis à voluntate Principis, ſaltem ad petendam à principe facultatem, & illa obtenta ad implendum promiſſum: quod, ſi denegata fuerit, iam tunc ceſſabit obligatio promiſsionis.

Sexta excommunicatio contra fœminas ingredientes monaſteria virorum religioſorum ex motu proprio Pij V.

11. SExta excommunicatio ſumitur ex quodam Motu proprio Pii V. qui eſt 22. in illo libro, & incipit. *Regularium perſonarum*: Vbi excommunicat omnes fœminas, quæ ingrediuntur monaſteria Carthuſienſium, & aliorum virorum regularem vitam agentium eiuſque excommunicationis abſolutionem ſibi reſeruat. Similemque conſtitutionem habet Gregorius XIII. & eſt 36. ſub eius nomine in eodem libro. Et ex harum occaſione orta eſt hoc tempore quęſtio, an omnes fœminæ, quę huiuſmodi monaſteria ingrediuntur, mortaliter peccent, & hanc cenſuram incurrant: Sed quod attinet ad cenſuram aduertendum eſt, hos Pontifices prius reuocare facultates omnes fœminis conceſſas ad ingrediendа monaſteria virorum: poſtea vero ſub dicta cenſura prohibere, ne mulieres, *præſumptione, aut prætextu earum facultatum*, talia monaſteria ingrediantur: non ergo omnes ingredientes, ſed ſolum illæ, quæ *præſumptione & prætextu harum facultatum*, id faciunt talem cenſuram incurrunt: nam hæc ſunt expreſſa verba legis, quibus ſtandum eſt: Imo Pius V. addit verba illa : *Poſtquam harum literarum notitiam habuerint*; quia donec tales perſonæ ſciant huiuſmodi facultates eſſe reuocatas, earumque vſum ſub hac cenſura interdictum, eam non incurrunt. Vnde à fortiori fit, vt quæ alio titulo ingrediuntur, ex vi huius legis non peccent mortaliter, quia non violat illam.

An vero ex alio capite mortaliter peccent, alio loco expendendum latius eſt. Videntur tamen dicti Pontifices ſupponere illud factum eſſe alias grauiter prohibitum, quandoquidem facultas Pontificis neceſſaria exiſtimatur, vel illud liceat: & ipſi reuocant tales facultates ne liceat. Dicunt enim ſe reuocare illas facultates, *vt quieti religioſorum conſulant*: at vero ſi poſt dictam reuocationem adhuc eſſet licitum mulieribus ingredi eadem monaſteria aliis prætextibus, ſeu titulis, parum, vel nihil Religioſorum quieti cōſultum eſſet per illam reuocationem. Nihilominus nec in communi iure Pontificio, neque in aliis Pontificum decretis inuenio generalem legem hoc prohibentem ſub mortali: neque etiam ex natura rei, aut ex ipſa profeſsione, ſeu votis religioſorum video in hoc actu per ſe, & intrinſecam malitiam : & ideo non exiſtimo in vniuerſum eſſe hoc peccatum mortale, ſi excludantur extrinſecæ circumſtantiæ praui finis talis ingreſſus, vel ſcandali, & violentiæ, aut iniuriæ monaſterio illatæ, & ſimiles. Conſulenda ergo ſunt peculiaria inſtituta ipſarum Religionum : & ſi in aliqua inuenitur prohibitio talis à Pontifice confirmata, quæ ex verbis, vel cenſuris præ ſe ferat grauem obligationem, contra illam prohibitionem ingredi erit peccatum mortale: vbi autem non fuerit talis conſtitutio habens hanc vim, nōn erit tale peccatum, quia non eſt vnde oriatur. Atque ita conſtat quomodo dicti Pontifices conſuluerint paci, & tranquillitati Religioſorum, conſeruando illos in vniuſcuiuſque inſtitutione, & tollendo diſpenſationes eius quoad hanc partem, non vero addendo maiorem obligationem, quam ex propriis conſtitutionibus habeant.

Ex quibus facile intelligitur alia pars illius conſtitutionis, quæ ad ipſos Religioſos, eorumque Superiores, ſeu Pręlatos refertur, eoſque grauiſsime punit, ſi huiuſmodi fœminas ingredi ſua monaſteria permittat: Et inter alia Pius profert in eos cenſuram ſuſpenſionis à diuinis: Gregorius autem hanc eandem excommunicationem reſeruatam ad eos extendit. Eſt enim ſub eadem limitatione, & conditione hæc pars intelligenda : non enim peccant Prælati religionum contra hanc legem, nec illius pœnas, aut cenſuras incurrunt, permittendo fœminas ingredi ſua monaſteria quocunque titulo, aut modo, ſed tantum ſi eas admittant prætextu dictarum facultatum, vt in iiſdem conſtitutionibus expreſſe habetur. An vero: & quam grauiter peccēt aliis rationibus, aut modis hunc ingreſſum permittendo, quaſve pœnas propterea incurrant, non poteſt vna regula definiri : quia nulla eſt circa hoc lex pro omnibus religionibus virorum generaliter lata, ſed vniuſcuiuſque religionis Prælatus conſulere debet ſuas conſtitutiones, & leges, & iuxta eas gubernari. 12. *Quam pœnam incurrant Religioſi fœminas ingredi ſua monaſteria permittentes.*

Aduertendum vltimo eſt, Gregorium XIII. extendiſſe hanc prohibitionem ad Monaſteria Monialium

nialium reuocando facultates omnes quibuſcunque perſonis conceſſas ad ingrediendum illa, & imponendo eandem cenſuram ipſo facto cum eadem reſeruatione, tam viris, quam fœminis vtentibus illis, quam ſuperioribus Religionum, vel aliis earum perſonis eas admittentibus. Quæ omnia, quantum ad vim huius conſtitutionis ſpectat, eodem modo, & cum eadem limitatione intelligenda ſunt. Addit vero idem Gregorius aliam ſpecialem prohibitionem ingrediendi Monaſteria Monialium prætextu licentiarum ab Epiſcopis, vel Prælatis earum conceſſarum, niſi duntaxat neceſsitate vrgente. Itaque (quod notandum eſt) quamuis Epiſcopi, vel Prælati, nec debeant, nec poſsint hanc facultatem concedere, niſi in caſibus neceſſariis, iuxta diſpoſitionem Concilii Tridentini ſeſſ. 25. ca. 5. de Reformat. ſi forte illam male concedant abſque tali neceſsitate: Gregorius ſpecialiter vetat vſum talis facultatis, & tacite declarat irritam eſſe, & nullius momenti: & licet facultas data ſit recte, & ex cauſa neceſſaria, hac ceſſante, vetat etiam Gregorius vſum illius facultatis, & ſaltem pro eo tempore inſufficientem eſſe declarat, additque, *ſub eiſdem pœnis ipſo facto incurrendis tam ex parte ingredientium, quam ex parte monialium admittentium ipſos.* Vnde cum inter illas pœnas vna fuerit excõmunicatio Papæ reſeruata, hæc etiam nunc in illo caſu incurritur. Eſtque vniuerſalis quoad perſonas ingredientes cuiuſcunque ordinis, vel conditionis ſint: & ex parte Monialium admittentium ipſas. Additur autem ibi verbum *præſumant.* Vnde, ſi ad Monialem ex officio non pertineat impedire, vel admittere huiuſmodi ingreſſum, etiamſi, cum poſsit, non impediat, vel reſiſtat illi: non incurrit, quia non ſolum nihil præſumit contra hanc legem, verum etiam nec directe, nec indirecte cooperatur ad talem ingreſſum. Secus autem eſſet, ſi inuitaret, vel aliquo poſitiuo modo faceret illam perſonam ingredi: quia iam tunc directe admitteret. At vero Monialis, quæ ex officio tenetur impedire, ſi id non faceret, ſaltem indirecte cenſeretur admittere, quia poteſt, & tenetur non admittere, & admittit: excuſaretur autem à cenſura, ſi ex aliqua in aduertentia, aut perturbatione, vel negligentia, à ſuo munere deficeret: quia tunc non ex præſumptione ageret contra hanc legem: quod ipſa requirit, vt talis cenſura incurratur. Denique ex his conſtitutionibus fere hæc tantum vltima pars poteſt nunc eſſe vſui, & plurimum obſeruanda eſt: nam de aliis antiquioribus facultatibus vix iam eſt memoria: & raro inuenitur aliquis, qui prętextu earum huiuſmodi ingreſſum intentet.

Excommunicatio ad omnes perſonas ingredientes monaſteria Monialium & ad Moniales id permittentes extenditur.

Septima excommunicatio contra committentes ſimoniacam confidentiam, ex Pii V. Conſtitutione 87.

15\. *Varii confidentiæ modi proponuntur & explicantur.*

SEptima excommunicatio ſumitur ex conſtitutione Pii V. 87. *Intolerabilis*: ferturque contra eos, qui committunt crimen ſimoniacæ confidentiæ beneficialis. Eſt autem latiſsima illa conſtitutio, & plures modos confidentiæ, ponit, quos nunc late perſequi & explicare extra noſtrum eſſet inſtitutũ: breuiter tamen adnotare aliquos non erit inutile. Primus eſt, quando beneficium recipitur ab aliquo ſub confidentia, quod poſtea, vel eidem reſtituetur vel alteri dabitur, vel illius fructus, vel eorum pars, aut penſio eidem, vel alteri ſoluatur. In quo caſu aduertenda ſunt duo: vnum eſt, quod in eo nullam mentionem facit dantis, ſed tantum accipientis: quare ex vi huius clauſulæ ſolus recipiens incurrit cenſuram in tali caſu, non dans ſub tali ſpe, vel fiducia: quia lex de illo non loquitur, & non eſt extendenda ob ſimilitudinem rationis, vt ſæpe dixi. Et fortaſſe voluit Pontifex magis rigoroſe, in hoc agere cum recipientibus, quia homines procliuiores ſunt ad recipiendum, quam ad dandum. Annotandum item eſt verbum illud difficile, *ſola dimittentis intentione.* Significat enim Pontifex etiamſi confidentia fuerit mentalis, ſi effectus eius fuerit ſubſecutus, cenſuram incurri: quod videri poteſt difficile cum actus interior puniri nõ poſsit, vel ſaltem non ſoleat per Eccleſiaſticas cenſuras. Reſpondetur, hic non puniri actum mere internum, ſed exteriorem à praua intentione interiori procedentem, nempe receptionem beneficii ab eo, qui tali intentione confert.

Animaduertere autem oportet, non poſſe hanc excommunicationem incurri, ſi intentio dantis ita ſit interna, & occulta vt à recipiente nullatenus cognoſci queat: nam tunc nõ poſſet ipſe recipere quaſi conſentiendo illi intentioni, vt ita dicam, confidentiali. Quia cõfidentia neceſſario debet inchoari ex voluntate dantis. alioqui confidentia nõ eſt, etiã ſi recipiens beneficium ſua ſponte habere propoſitum reſtituendi illud beneficium ipſimet danti, vel alteri eius amico, vel conſanguineo: quia liberum illi eſt hoc facere, & quamdiu ab alio non exigitur, nulla eſt difformitas: neceſſe eſt ergo, vt confidentia incipiat ex parte dantis, ergo etiam neceſſe eſt, vt hæc intentio dantis ſit etiam nota recipienti. Quod ergo ait Pontifex: *ſola dimittentis intentione*, ſubintelligit cognita quacunque ratione à recipiente, etiamſi inter eos nõ intercedat pactum, nec expreſſus ſermo de hac re, ſed coniecturis, & quaſi nutibus ſe intelligant. Quæri vero poteſt quã certa vel probabilis cognitio huius intẽtionis dantis requiratur in recipiente. Reſpondeo debere eſſe ita moraliter certam, vt ſine peccato, ſeu temeritate iudicari poſsit, eum huiuſmodi intentionem habere. Vnde, ſi conſiderata conditione, vita, & honeſtate dantis, & aliis probabilibus coniecturis poſsit probabiliter credi, illum non habere illam intentionẽ etiamſi rationes aliquæ ſuſpicandi, vel dubitandi occurrant, poſſunt, & debent deponi: nec incurretur cenſura recipiendo beneficium ab huiuſmodi dante, quia nemo debet de proximo ſuo malum temere ſuſpicari: & alioqui ſemper eſt licitum iuxta prudens, & probabile iudicium operari. Quando vero coniecturæ ſunt adeo vehementes vt ſufficiãt ad id probabiliter credendum, tunc ſufficit illa cognitio, vt receptio talis beneficii vitanda ſit ſub hac cenſura.

16\. *Notãdum.*

Interrogationi ſatisfit.

Quæret vero vlterius aliquis, an incurrat hanc cenſuram is, qui recipit beneficium ab aliquo quem exiſtimat illud dare cum intentione confidentiæ, cum alter reuera talem intentionem non habeat, ſed per temeritatem, vel errorem ab alio exiſtimata ſit: Reſpondeo in primis, quamdiu recipienti non conſtat ſuam exiſtimationem falſam fuiſſe, teneri ſaltem ex conſcientia erronea, ſe vt excommunicatum habere: quia ſecundum dictamen conſcientiæ ſuæ hanc legem violauit, & conſequenter in eius cenſuram incidit, non quoad ſe, ſed ſuam conſcientiam, vt aiunt. At vero ſi poſtea illi conſtet alium non habuiſſe talem intentionem, conſequenter intelliget ſe non incurriſſe cenſuram, & cum deponat conſcientiam, nullo modo ligatus manebit, quia crimen commiſſum ex ſola conſcientia erronea, & non iuxta veritatem actionis, non ſufficit ad veram cenſuram in re ipſa contrahendam, vt ſupra probatum eſt: poteſt autem de tali deceptione poſtea conſtare altero è duobus modis: primo, ſi poſtea attentius, & prudentius expendens coniecturas, quas prius habuit, intelligat nõ illas fuiſſe ſufficientes ad id exiſtimandum, & poſtea maiores non habeat, neque nouum iudicium talis intentionis: Secundo, ſi poſtea is, qui dedit beneficium

17\. *Recipiens beneficium ab eo, qui exiſtimatur habere confidentiam cum nõ habeat, an incurrat cenſuram.*

cium intellecta conſcientia alterius, omnino neget ſe habuiſſe talem intentionẽ; & præſertim ſi id iuramento confirmet, & nullo modo velit, aut permittat, vt effectus talis confidentiæ executioni mãdetur. Nam quodlibet iſtorum ſufficit ad moralem certitudinem, & ſecuritatem in conſcientia, quidquid ſit de foro exteriori.

18.

ncurratne anc cenſu am qui à onfidente eneficium ecipit ſine ntentione perãdi iux a confiden iam eius.

Tandem inquiri circa hoc poteſt, ſi quis recipit beneficium à dante cum prædicta intentione confidentiæ, abſque intentione operandi poſtea iuxta confidentiam eius, ſed animo decipiendi illum, an tunc incurrat hanc cenſuram, & alias pœnas huius legis. Videtur enim non incurrere: nam ille actus eſt imperfectus in ſuo genere: & in rigore ex parte recipientis non habet malitiam, vel ſpeciem ſimoniæ quam Pontifex punire intendit. In contrarium vero eſt, quia Pontifex abſolute videtur prohibere, recipere beneficium à dante cum tali intẽtione, nihil dicens de propoſito recipientis. Item pontifex intẽdit omnem huiuſmodi reſignationem, ſeu donationem interdicere vt participantem labẽ ſimoniæ; & ideo etiam vult, vt recipiens illi non cooperetur. Res quidem videtur dubia: nihilominus tamen probabilius cenſeo non incurrere, quia cenſura hæc proprie fertur contra eum, qui beneficium recipit in confidentiam: hic autem vere non recipit in confidentiam, etiamſi alter ita det: oportet tamẽ vt recipiens exterius non ſignificet ſe recipere in confidentiam: nam id ſatis eſſet, vt in confidentiam beneficium reciperet, etiamſi non haberet propoſitum implendi: quia ſicut aliud eſt velle promittere aliud proponere implere promiſſum, & poteſt ſtare primum ſine ſecundo: ita in præſenti aliud eſt velle recipere in confidentiam, aliud proponere confidẽtiam implere. Et poteſt ſtare primum ſine ſecundo: nam ad primum ſufficit velle alteri concedere confidentiæ ſignum: nam hoc ipſo neceſſario vult ſe obligare intra latitudinem confidentię, etiamſi alioqui habeat voluntatem non id faciendi, ſed decipiendi: hic autem prohibita eſt receptio in cõfidẽtiam, quidquid ſit de propoſito implendi. At vero ſi quis neq; habeat propoſitum implendi neque voluntatem recipiendi in confidentiam; ideoque nolit vllum confidentiæ ſignum alteri dare, quamuis intelligat alterum ſub ea fiducia dare, non propterea incurret in foro interno conſcientię: quia reuera non committit confidentiæ vitium, quod hic tantum punitur.

19.

Secundus confidentiæ modus explicatur.

Secundus modus confidentiæ ibi declaratus eſt, *ſi collator conferat beneficium quouis modo vacans, aut ſi patronus etiam laicus præſentet, vel elector eligat aliquem ea conditione tacita, vel expreſſa, vt poſtea confirmatus, electus, vel præſentatus conferat fructus, vel partem eorum ad vtilitatem, vel libitum conferentis, vel cedentis, aut alterius cuiuſcunque, vel etiam vt pro arbitrio eorundem, vel alterius de beneficio diſponat contra iuris communis ordinationem.* Quæ ſola verba vltima indigent aliqua expoſitione. Non eſt enim ſenſus, neceſſarium eſſe, vt confidentia ſit de diſpoſitione facienda contra ius commune, id eſt, in aliquem indignum, irregularem, vel aliquid ſimile, aut quod futura ſit ſine autoritate prælati: nam hoc modo non ſatis occurrebatur huic malo quod Pontifex intendit, raro enim includit cõfidentia illam deformitatem. Quotieſcunque ergo malitia confidentiæ interuenerit, etiam ſi ſit in ordine ad perſonam dignam, & cum intentione adhibendi omnia neceſſaria ſecundum commune ius ad collationem, eſt hoc loco interdicta, nam propter hoc præcipue fertur hæc lex, non propter aliam malitiam. Senſus ergo eſt huiuſmodi collationem, præſentationem, vel electionem ſub tali conditione eſſe contra iuris communis ordinationem.

20. Aduertere etiam oportet in hac clauſula, quod non ſolum loquitur de futuris, ſed etiam de pręteritis, vt patet ex illis verbis *Contulerit ante hac, vel conferet in futurum.* Cum autem excommunicatio non feratur pro præteritis, vt ſupra dictum eſt, non poteſt hæc cenſura ſimpliciter cadere in præterita facta, niſi ſub aliqua conditione in futurum, quæ paulo inferius explicatur, vbi excommunicantur omnes, qui hucuſque beneficia, penſiones, & alia huiuſmodi intercedente hoc confidentiæ vitio, receperunt, ac retinent, *niſi ſtatim celeri dimiſſione ſibi proſpexerint.* Vbi etiam noto, huiuſmodi excommunicationem ſemper ferri in recipientes, non vero in conferentes, eligentes, vel præſentantes. Ex quo etiam intelligi poteſt, alteram ſuperiorem clauſulam non eſſe poſitam, vt cẽſura pro facto præterito ferretur, ſed vt aliæ pœnæ in foro exteriori imponerentur: & ad explicandum modum præſumendi, vel probandi huiuſmodi confidentiam in foro externo. Et ad eãdem fori exterioris præſumptionem pertinent alii duo modi confidentiæ, quos conſequenter deſcribit Pius Quintus, & ibi legi poſſunt in quibus non obſtante præſumptione fori exterioris, ſemper aduertendum eſt (ad iudicandum de cenſura in interiori foro) an reuera talis confidentia interceſſerit: parum enim oberit præſumptio, ſi in re ipſa non fuit confidentia. Atque eodem ſenſu accipiendum eſt verbum illud in fine vltimæ clauſulæ poſitum, *licet ipſum confidentiæ crimen alterius tantum partis conſcientia ſit admiſſum,* nam hoc etiam pertinet ad præſumptionem fori exterioris, vt Nauarrus declarauit in Summa capitulo vigeſimo octauo, numero 110. verſ. *Sexto.* In quo alia quæ ad huius conſtitutionis declarationem conferunt, legi poſſunt.

Octaua excommun. contra violantes ſuſpenſionem contractam per indebitam admiſſionem reſignationis beneficii.

21.

OCtaua excommunicatio reſeruata ſumitur ex eodem Pio V. conſtitutione 58. *Quanta*, in qua agit beneficiorum collatione, præſentatione, &c. Et primo ſuſpendit Epiſcopos, & quoſcunque beneficiorum admittere, ſi id faciant extra caſus deſignatos, & contra formam ibi præſcriptam. Deinde in eos profert ſententiam excommunicationis reſeruatæ, ſi poſt contractam prædictam ſuſpenſionẽ, actus à quibus ſunt ſuſpenſi, exercere attẽtauerint. Vbi ſolum eſt conſiderandum, huiuſmodi excommunicationem non imponi propter violationem ſimilis ſuſpenſionis, ſed tantum quando ſuſpenſio contracta eſt propter tale delictum; quia pœna legis non eſt extendenda vltra caſum legis. Vnde verba illius conſtitutionis ſunt, *Et nihilominus in eos, qui ſic ſuſpenſi, &cæt.* Idem animaduertendum eſt, prædictam ſuſpenſionem non ſolum à ſingularibus perſonis, ſed etiam à Capitulis, ſeu Conuentibus incurri poſſe, ſi ad ea prouiſio beneficiorum, ſeu admiſſio reſignationum pertineat, & in vſu eius contra dictam conſtitutionem delinquunt: Quia vero excommunicatio ferri non poteſt in Capitulum, ſeu Conuentum, ideo in prædicto caſu loco excommunicationis fertur ſuſpenſio à diuinis in huiuſmodi Capitula, vel conuentus, vt in eadem conſtitutione habetur. 22.

Nona excommunicatio ſumitur ex Concilio Tridentino ſeſſ. 22. capit. 11. de Reformat. Eſtque quoad perſonas clericorum, & laicorum, qui præſumunt vſurpare quacumque arte aut modo bona, res, iura, fructus redditus, aut iuriſdictiones alicuius Eccleſiæ, aut beneficii ſecularis, vel regularis Mõtium Pietatis, vel aliorum piorum locorũ, & ſic occupantes, vel impedientes, ne ab eis percipiantur ad quos iure pertinent, anathemati ſubiicit, donec

plene reſtituant, & à Romano Pontifice abſoluantur, & ex hoc vltimo verbo conſtat hanc cenſuram reſeruatam eſſe.

23. Præter has cenſuras inuenientur aliæ in aliquibus Conciliis præſertim ex nouioribus, vt in Lateranenſi ſub Leone X. & in dicto Bullario Summorum Pontificum, ſed adeo ſunt occultæ & ignoratæ, vt extra vſum eſſe videantur, ideoque vel nunquam fuerint receptæ: vel iam ſint abrogatę & propterea nec auctores frequenter illas pertractāt, neque mihi vtile viſum eſt circa eas immorari. Præſertim quia omnes quæ ſunt alicuius momenti ad eas, quas pertractauimus, reduci poſſunt. Præterea in priuilegiis religionum inuenientur nonnullæ excōmunicationes Summis Pontificibus reſeruatæ, quales ſunt illæ, quas de Religionibus Prædicatorum & Minorum tractant ſcribentes, præſertim Antoninus 3. p. tit. 24. c. 70. & Caieta. verb. *Excommunicatio*, c. 81. & Sylueſter, *Excommunicatio*, 7. num. 84. & Nauarr. cap. 27. num. 11. quibus annotatione dignum nunc nihil addendum occurrit.

DISPVTATIO XXIII.

De excommunicationibus non reſeruatis Summo Pontifici.

EX communicationes has nonnulli diuidunt in reſeruatas Epiſcopis, & eas quæ nulli reſeruantur, vt videre licet in Sylueſtro, Angelo, Nauarro, & aliis. Caietanus vero omnes excommunicationes non reſeruatas Papæ Epiſcopales vocat. Mihi prior diuiſio non eſt viſa neceſſaria, quia, vt ſtatim in ſect. 1. oſtendam, nullæ ſunt excōmunicationes ipſo iure latæ, quæ nunc obligent, & ſint Epiſcopo reſeruatæ, præter eas, quæ à nobis obiter tactæ ſunt dum excommunicationes Papæ reſeruatas explicaremus; illa vero appellatio Caietani non ex reſeruatione ſumpta eſt, ſed ex eo, quod ad abſoluendum ab his excommunicationibus poteſtas quaſi ordinaria eſt in Epiſcopo, in aliis vero per quandam communicationem ſeu participationem. Omnes ergo cenſuras non reſeruatas Papæ ſimpliciter non reſeruatas appellamus, de quibus eodem ordine, quo de reſeruatis dicemus.

SECTIO I.

Vtrum Aliquæ excommunicationes ſint ipſo iure latæ, & reſeruatæ Epiſcopo.

1. ANgelus verb. *Excommunicatio.* 6. & latius Sylueſter ver. 8. & Nauarrus nu. 112. & 13. aliquas excommunicationes in hoc ordine ponunt, quas ego cenſeo vel non eſſe proprie & ſpecialiter reſeruatas Epiſcopis, ideoque iam eſſe explicatas, vel non eſſe proprie ipſo iure latas, vel, ſi quæ ſunt, nunc propter poſteriores leges vel priuilegia vim non habere. Vt autem hoc oſtendam, per ſingulas ab ipſis numeratas diſcurram, quoniam ad nonnulla iura intelligenda, & ad doctrinæ perfectionem inutile non erit.

Nullas eſſe excommū. Epiſcopis reſeruatas.

Principio numeratur excommunicatio lata ab Epiſcopo per ſtatutum eius, in quo eam ſibi reſeruat iuxta ca. *Nuper.* de Sent. excommunic. Immerito tamen hæc in præſenti affertur, vbi non agimus de excommunicationibus latis per particularia iura: id enim infinitū eſſet, ac pene impoſsibile, quoniam in diuerſis diœceſibus diuerſæ ſunt, & variæ leges ferentes cenſuras, ſicut etiam ſunt multiplices in variis religionibus, quas nemo in hoc ordine ponit. Vnde conſiderandum eſt, aliud eſſe reſeruationem eſſe declaratum in iure communi, aliud excōmunicationem eſſe latam eodem iure: hoc poſterius verum non eſt de talibus cenſuris: & hoc eſt quod nunc agimus: illud autem prius non ſolum de excommunicationibus latis ab Epiſcopo per ſtatutum, ſed generaliter de latis à quibuſcunque qui poſſunt canones vel ſtatuta concedere, dici poteſt, vt patet ex eodem cap. *Nuper.* Generalis enim regula eſt, *Quicumque poteſtatem habet ferendi cenſuram, poſſe etiam illius abſolutionem ſibi reſeruare*, reſpectu inferiorum: poteſtatem enim ſuperiorem limitare non poteſt. Hoc autem ſenſu etiam excōmunicatio lata ab homine poteſt dici reſeruata iure communi ipſi ferenti, non quia talis excommunicatio iure lata ſit, ſed quia ſecundum ius commune, nullus poteſt ab illa abſoluere, niſi qui illam tulit, vel eius ſuperior. 2.

Prima excom quædam aliquibus in ordine reſeruatarum Epiſcopo numeratur.

Secundo ponitur excommunicatio, quam incurrit, qui in crimine communicat cum excommunicato ab Epiſcopo, ille enim excommunicationem incurrit ipſo iure latam, & reſeruatam Epiſcopo in c. *Nuper.* Veruntamen hæc excommunicatio ſeu reſeruatio non eſt propria Epiſcoporum, ſed generaliter fit, ad eum qui excommunicationem primam tulit, ſiue per ius, aut ſtatutum, ſiue per ſententiam: vnde ſæpiſsime pertinent ad alios iudices ſeu Prælatos minores Epiſcopis: imo cum proportione etiam ad Papam: & ideo agendo de excommunicationibus Papę reſeruatis hanc cenſuram declarauimus ſuperiori diſp. ſect. 2. & ibi dicta applicanda ſunt cum proportione ad omnes iudices, & prælatos inferiores. 3.

2 excom in eodem ordine.

Tertio ponitur in hoc ordine excommunicatio, alias reſeruata Papæ, pro his caſibus, in quibus ad illum non eſt acceſſus, neque ad legatum eius. Quæ doctrina vera eſt, & tradita diſp. præced ſect. 1. Dicimus vero hanc reſeruationem nō eſſe per ſe factam Epiſcopo, ſed Summo Pontifici: ab illo autem deriuatur ad Epiſcopum ob iuſtum impedimentum. Quod ſi neceſsitas maior ſit, aliis etiam communicatur abſolutio iuxta ordinē ibi præſcriptum, & ideo caſus hic alia expoſitione non indiget. 4.

Tertia excom.

Quartus caſus eſt ſimilis præcedenti de cenſura canonis, *Si quis ſuadente*, quando percuſsio clerici leuis eſt, vel, ſi ſit inter religioſos quando talis eſt, vt diœceſani auctoritatem requirat, iuxta cap. *Cum illorum*, & cap. *Peruenit*, de Sent. excommunic. Veruntamen hic etiam caſus explicatus eſt cum illo canone, quia ab illius reſeruatione dimanat: & potius dicenda hęc eſſet conceſsio ſpecialiter facta Epiſcopo, quam reſeruatio, nam hæc facta eſt Pontifici: ipſe vero poſtea illam facultatem conceſsit Epiſcopis. Sicut etiam conceſsit illam Abbatibus circa ſuos Monachos, extra quoſdam caſus grauiores; & non propterea dicitur hæc reſeruatio proprie facta Abbatibus. 5.

Quarta excommun.

Quinto numeratur excommunicatio lata in cap. *Eos qui*, de Sentent. excommun. in 6. vbi illi, qui in caſu neceſsitatis abſoluuntur ab inferiori, ſi poſtea, cum poſsint, non ſe præſentāt ſe ſuperiori, ad quem per ſe ſpectabat abſolutio, excommunicantur excommunicationem eidem ſuperiori reſeruatā. Veruntamen de hac cenſura idem dicendum eſt, quod de ſecunda, quia illa reſeruata non fit Epiſcopo, nec eſt propria eius, ſed fit cuicumque iudici ad quem pertinebat 6.

Quinta excommun.

pertinebat prioris cenſuræ abſolutio: quia non tam eſt noua reſeruatio, quam annexa vel ſuccedens præcedenti. Propter quod dici ſolet huiuſmodi hominem reincidere in priorem cenſuram. Atque ita fit, vt hæc reſeruatio communis ſit Summo Pontifici, & primario ad illud pertineat, ideoque illam expoſitam reliquimus ſuperiori diſput. ſect. 3. Et ibi dicta applicanda ſunt cum proportione ad cæteros iudices.

7. Atque hæ ſunt excommunicationes Epiſcopales, quas Nauarrus affert, & ſumpſit fere ex Syluestro. Angelus vero addit aliam ex Clement. *Cum ex eo*, de Sententia excommunic. vbi fratres Minores excommunicantur, ſi tempore interdicti admittant in ſuis Eccleſiis ad audienda diuina officia fratres tertij ordinis. Veruntamen, ſi recte expendatur, illa cenſura non tam Epiſcopo, quam Pontifici reſeruatur: verba enim ſunt, A *qua per alium quam per Romanum Pontificem abſolutionis beneficium nequeant obtinere*. Interponuntur autem ibi hæc verba, *Vel ſatisfactione præmiſſa per locorum Epiſcopos, quos, auctoritate Apoſtolica fungi volumus in hac parte.* Vnde conſtat reſeruationem non fieri Epiſcopo, ſed eam quæ facta eſt Papæ in quodam caſu, & ſub certa conditione committi Epiſcopis, vt Papæ delegatis. Accedit præterea: quod ipſe Angelus notauit, legem illam reuocatam eſſe per priuilegia conceſſa Minoribus: & ideo & ſuperiori diſp. à nobis omiſſa eſt, omitti hic etiam potuiſſet.

SECTIO III.

Quæ excommunicationes non reſeruatæ in Decreto contineantur.

1. *1. Excom. contra Principes, ſeculares negligentes in ſui officij functione.*

EX Decreto vnam vel alteram excommunicationem affert Nauarrus num. 114. & cap. *Ad miniſtratores*, 23. qu. 5. vbi Ioannes VIII. præcipit, Principibus, ſeu poteſtatibus ſecularibus, quos *adminiſtratores ſecularium dignitatum* appellat, & conſtitutos eſſe dicit *ad Eccleſiarum tuitionem, viduarum, ac pupillorum protectionem, rapaciumque refrænatores.* Præcipit ergo illis, vt *quoties ab Epiſcopis, & Eccleſiaſticis viris* (vtique iuriſdictionem habentibus) *conuenti fuerint, eorum querimonias attentius audiant, & prout neceſſitas expetierit, abſque negligentia examinent, & diligenti ſtudio corrigant. Quod ſi Dei timorem præ oculis non habeates, negligere poſt ſecundam & tertiam monitionem inuenti fuerint, omni ſe nouerint communione vſque ad condignam ſatisfactionem priuatos.* Ex quibus vltimis verbis colligi videtur excommunicationem ipſo iure ibi ferri, vt Gloſſa aduertit. Circa cauſam autem vel actionem, propter quam incurritur, addit Gloſſa ibi, illam cenſuram incurrere Principem ſecularem, qui non facit iuſtitiam clerico: de quo tamen in illo textu mentio nulla fit, nec proprie ſpectat ad Principem ſecularem facere clerico iuſtitiam, cum in eum iuriſdictionem non habeat, ſed non facere illi iniuriam, quod commune illi eſt cum aliis etiam iuriſdictionem temporalem non habentibus. Ratio ergo illius cenſuræ eſt, ſi poteſtas ſecularis omittat, ac negligat ſuum officium exequi in his actionibus, quæ ſunt defendere Eccleſiam, ſub qua tam perſonæ, quam loca, & bona Eccleſiaſtica comprehenduntur, viduas, & pupillos protegere, & vitia publica, quæ perturbant Rempublicam, præſertim per latrocinia & ſimiles iniurias, extirpare. Vt autem hæc negligentia ſit ſufficiens cauſa huius cenſuræ, requiritur Eccleſiaſtici Prælati admonitio triplex cum contumacia, vt patet ex ipſo contextu. Vnde fit, neceſſarium eſſe, quod ante huiuſmodi admonitiones ſupponatur obligatio grauis in ipſo ſæculari Principe, ſeu Gubernatore ad illud munus, de quo admonetur, exercendum, quia Eccleſiaſticus

Actio in hoc can. prohibita.

Prælatus, non imponit illi præceptum mere poſitiuum, ſed admonet ipſum de ſua obligatione, vt illam ſeruet, vt clare in textu illo ſupponitur, dum dicitur, eos debere hoc facere, & cum conuenti ab Epiſcopis fuerint, & eorum querimonias audierint debere ſe corrigere.

2. *Qualiter poſſit excuſari adminiſtrator ſecularis ab hac cenſura.*

Ex quo ſequitur, ſi huiuſmodi adminiſtrator ſecularis non ex negligentia vel pertinacia, ſed ex aliquo probabili & practico iudicio omiſerit id facere, quod admonetur, quia exiſtimat ſe non teneri, neque illud pertinere ad ſuum munus, tunc non incurrere hanc cenſuram: dummodo tale iudicium practice probabile ſit, ſeu ex inuincibili ignorantia profectum, quia tale iudicium excuſat à culpa: ergo & à cenſura. Item admonitio non addit obligationem, ſed oportet vt illam ſupponat: at vero in tali caſu non ſupponit illam: ſed talis admonitio ſolum eſt ex præſumptione quadam, & ideo non parere illi tunc, non eſt contumacia vera, quæ ad incurrendam excommunicationem ſufficiat. Solum eſt cauendum ne aliquis ſine ſufficienti fundamēto pertinax ſit in iudicio, contingere enim poteſt vt inaduertentia, vel ignorantia, quæ ante admonitionem erat inculpabilis, poſt illam incipiat eſſe culpabilis, quia poteſt obligare hominem, vel ad mutandum iudicium, ſi tanta ſit auctoritas admonentis, vel ſaltem ad faciēdam maiorem examinationem. Oportet ergo ad huiuſmodi excuſationem, vt penſatis omnibus etiam poſt admonitionem probabile maneat iudicium à tali obligatione liberans, At vero, ſi obligatio ſit clara vel certa, & trina præmiſſa admonitio adhuc negligatur, tunc conſummatur cauſa cenſuræ: dicetur autem negligi quoties voluntarie omittitur, vel committitur aliquid, quod ad peccatum mortale ſufficit.

3. *Incurratur ne excom. hac ipſo iure, aut ferēda ſit per hominem. Turrecr. opin.*

Adhuc vero ſupereſt dubium circa alteram partem, an conſummata hoc modo cauſa huius cenſuræ, ſtatim incurratur, vel neceſſe ſit ferri à prælato, qui ter admonuit. Hoc enim poſterius contra Gloſſam ibi affirmat Turrecremata, citans quoſdam alios, &c. Ait *Cæleſtinus*, 24. q. 1. quod nihil ad rem pręſentem facere video: exponit autē illa verba, *Communione priuatos*, id eſt, priuandos: hæc tamen non eſt expoſitio, ſed mutatio verborum, quæ, ſi licita eſt, nunquam poteſt excommunicatio latæ ſententiæ ex verbis alicuius iuris colligi, quia vis collectionis in vno fere ſimili verbo conſiſtit: ergo nunquam licet illud mutare in aliud, quod ſimilem vim non habeat. Quocirca ex vi illius decreti non dubito quin cenſura illa ſit latæ ſententiæ; dubito tamen an in eo ſenſu ſit in praxi recepta. Et veriſimilius credo non ſeruari, neque huiuſmodi adminiſtratores ſecularis iuſtitię haberi pro excommunicatis in ſimilibus caſibus, donec à Prælato Eccleſiaſtico excommunicentur. Atque ita conſiderato præſenti vſu Eccleſiæ, & probabili opinione Doctorum, non videtur hæc cenſura memoranda inter eas, quæ ipſo iure latæ ſunt. *Vera ſent.*

4. *Num habeat locum cēſura hæc etiam in actionibus ſolum ex charitat. debitis.*

Ex quo facile reſpondebitur ad aliam interrogationem, an hæc cenſura locum habeat etiam in his actionibus, ad quas hæ perſonæ tenentur ſolum ex charitate. Quamuis enim neceſſe ſit obligationem ſupponi; hæc tamen aliquando poteſt eſſe rigoroſa, & ex iuſtitia: de qua res eſt clara. Aliquādo vero poteſt eſſe ex ſola charitate, quia licet officium per ſeſe non obliget quaſi ratione ſtipendii, vel pacti ad hoc vel illud agendum; perſona tamen habens tale officium, vt talem dignitatem, ratione illius circūſtantiæ obligari poteſt ad agendum aliquid ex charitate, vt verbi gratia, ob vitandum aliquod ſcādalum, vel ad ſuccurrendum pupillo, & viduæ, etiam in his quæ iuſtitia non poſtulat. Dico ergo, ſi conſideremus hanc cenſuram vt præciſe ex vi illius iuris latam, ſolum habere locum in actionibus iuſtitię quę proprie dicuntur eſſe ex officio: nam de his loqui- *Deciſio.*

 tur

tur textus: & reſtringendus eſt in materia pœnali. At vero, ſi loquamur de hac cenſura vt ab Eccleſiaſtico prælato ferenda, ſic in vtroque genere actionum ferri poteſt: nam Eccleſia per poteſtatem ſpiritualem poteſt cogere ſeculares Principes ad ſeruanda quælibet præcepta, vt in ſuperioribus oſtenſum eſt, imo etiam in præſenti materia poterit prælatus Eccleſiaſticus nouum præceptum imponere ſub tali cenſura, ſi ad Eccleſiæ defenſionem, vel aliũ ſimilem finem neceſſarium ſit.

Secunda cenſura ſumitur ex cap. *Nulli fas*, 19. diſt. vbi Gregorius IV. excommunicationem ipſo facto ferre videtur *contra omnes Eccleſiæ Romanæ inobedientes, qui Apoſtolicis decretis contraire audent.* At caput illud, ſi in eo fertur excõmunicatio ipſo iure, neceſſario intelligendũ eſt de his, qui per hæreſim, vel ſchiſma à doctrina, vel obedientia Eccleſiæ Romanæ recedunt, nam alioqui conſtat, non omnes, qui non obediunt præceptis Summi Pontificis, ſtatim eſſe excommunicatos. Atque in hoc ſenſu cenſura hæc ſatis explicata eſt ſupra in Bulla Cœnę. Poſſet autem ille textus exponi, vt in eo nulla cenſura ipſo facto feratur, ſed præcipiatur excommunicari, qui præceptis Eccleſiæ rebelles fuerint: ita enim recte intelligi poſſunt illa verba, *Nec locum deinceps inter ſacerdotes habeant ſed extorres à ſancto miniſterio fiant.* Quæ etiam de ſuſpẽſione, vel depoſitione intelligi poſſunt, non quia per illa verba fiant, ſed quia fieri mandentur: clarius vero de excommunicatione ſubditur infra, *Quia maioris excommunicationis deiectione eſt abiciendus*; non eſt ergo abiectus donec excommunicetur. Vnde cum in fine ſubditur, *Sitque alienus à diuinis & Pontificialibus officiis, qui noluit præceptis Apoſtolicis obtemperare*, intelligendum eſt, poſtquam excõmunicatus fuerit ſuſpenſus, vel depoſitus. Igitur in rigore loquendo, nulla inuenitur in Decreto excõmunicatio ipſo iure lata, & diſtincta ab his, quæ in Bulla Cœnæ continentur, quæque in vſu & praxi ſeruetur.

SECTIO III.

Quæ excommunicationes non reſeruatæ in antiquis libris Decretalium contineantur.

1. *De excom. in Decretal non reſeruatis, quæ per nouiora iura ſunt reſeruata.*

INter has excommunicationes nonnullæ ſunt, quæ, licet in libris Decretalium non reſeruentur, iam reſeruatæ ſunt in Bulla Cœnæ vel per alia iura: & ita has iterum explicare, non erit neceſſe, ſed indicare tantum, & remittere ad ſuperius dicta. Huiuſmodi exiſtimat Nauarrus c. 27. n. 117. eſſe illam, quæ fertur in capit. primo de Schiſmaticis; non deſignat autem in qua clauſula Bullæ contineantur: ſignificat autem eſſe in prima, quatenus ea ſchiſmatici excommunicanur; quia, cum nulla alia habet ſimilitudinem. At vero in illo cap. 1. non videtur ferri cenſura contra ſchiſmaticos, ſed contra eos, qui quoſdam ſuſpenſus ab ordine ad ordinis miniſterium admittunt: quod vitium longe diuerſum eſt. Hoc autem ita eſſe conſtabit facile textum intuẽti. Nam in primis dicitur ibi ordinationes ab Hæreſiarchis, vel ab ordinatis ab eis factas, eſſe irritas, & ſimiliter collationes beneficiorũ aut dignitatum Eccleſiaſticarũ, nullas eſſe: ac denique alienationes rerũ Eccleſiaſticarum ab eiſdẽ, vel à laicis factas nullius eſſe validitatis. Et deinde ſubditur, *Si quis autem contrariè præſumpſerit, excommunicationi ſe nouerit ſubiacere.* Neque ibi alia excommunicatio fertur: nam pœna, quę ſtatim ſubiungitur contra eos, qui iuramentum præſtiterint de tenendo ſciſmate, non eſt excommunicatio ſed ſuſpenſio. Vnde potius ex illo textu colligunt Panormitanus, & alii interpretes ſchiſmaticum non eſſe excõmunicatum ipſo iure, per argumẽtum ab ſpeciali, vel potius negatiuum; quia propter alios ſpeciales actus excommunicantur: vel quia ibi non infertur talis cenſura, vt declaratum eſt.

Melius afferri poſſet in exemplum capit. *Licet*, de Electione, vbi fertur excommunicatio in eum, qui cum non ſit rite electus à duabus partibus Cardinalium, ſe gerit vt ſummus Pontifex, & in eos qui eum recipiunt: quod crimen eſt propriiſsime & rigoroſe ſchiſma: licet fortaſſe vitium illud aliis etiã modis committi poſsit. Illa autem excommunicatio in illo textu non reſeruatur; ſed per Bullam Cœnæ: & ideo ibi dicta, in ea habent locum. Aliud exemplum afferri poteſt ex cap. *Non minus*. de Immunit. Eccleſ. Vbi excommunicantur poteſtates ſeculares imponentes tributa Eccleſiaſticis perſonis. Quod confirmatur, & extenditur in capit. *Aduerſus* eodem tit. de quibus in Bulla Cœnæ clauſula 18. Aliud ſumitur ex cap. *Nouerit*, de Sentent. excommu. vbi excommunicatur facientes ſtatuta contra Eccleſiaſticam libertatem, de quo in Bulla Cœnæ clauſula 25. Præterea eſt aliud in cap. *Excommunicationi*, de Raptoribus, vbi excommunicantur rapientes bona naufragantium, de quo in 4 clauſula Bullæ Cœnæ. Item aliud in c. *Ad falſariorum*, cum c. *Dura*, §. *Adiicientes*, de Crimine falſi. vbi excommunicantur falſantes literas Apoſtolicas, de quibus in Bulla Cœnæ clauſula 6. Hæ igitur cenſuræ omittendę in præſenti ſunt. 2.

Rurſus ſunt aliæ excommunicationes, quarum cognitio parum vtilis eſt, vel quia ſpectant ad particularia loca, vel quia raro in vſum veniunt. Atque etiam hæ non ſunt ex profeſſo tractandæ, ſed indicandæ. Huiuſmodi eſt, quæ fertur in cap. 1. de Locato, quæ pertinent ad Academiam Bononienſem. Excommunicantur enim ibi Doctores, Magiſtri, & ſcholares illius Academiæ, qui ante tempus conductionis elapſum de locandis domibus pertractant abſque conſenſu eorum, qui illas inhabitant, & conductas habẽt. Solum ergo hic aduertimus ſtatutum illud non eſſe extendendum ad Alias Academias, propter ſimilitudinem rationis. Item huc ſpectat capit. *Quoniam*. de offic. ordin. vbi excommunicatur Epiſcopus, qui in ciuitate, in qua eſt populus diuerſarum linguarum, ſe ingerit ad docendum, vel regendum partem populi alterius linguæ ad ſe non pertinẽtem, ſine vicario ad id deputato à proprio pręlato. Quam cenſuram parum vtilem exiſtimauit Caietan. ca. 78. de excommunicatione Nauarr. autẽ putat eſſe neceſſariam in confinibus aliquorum regnorum, vt Galliæ, & Nauarræ, ſeu Caſtellæ. Quidquid vero de hoc ſit, nobis dicere ſufficit, vbi locum habuerit, ſeruandam eſſe conſtitutionem illam, vt poſita eſt.

3. *De aliis excom. minus vſitatis.*

De excomm. in Decretalib. non reſeruatis, quarum cognitio vſui eſſe poteſt.

HIs ergo adnotatis, duæ tantum, vel tres ſuperſunt excommunicationes ex prioribus libris Decretalium explicandæ. Prima eſt in capite primo de ſchiſmaticis. Vbi directe excommunicantur illi qui ratas habent quaſdam actiones ſchiſmaticorũ contra illius textus diſpoſitionem: & talis cenſura ex vi eiuſdem textus non eſt reſeruata, neque etiam ex vi Bullæ Cœnæ, ſi non tranſeant in ſchiſma, vt aiunt Caietanus capit. 8. & Armilla excommunicatio. 92. Sed tunc iam non erit illa excommunicatio, ſed alia, quia ibi non fertur excommunicatio propter ſchiſma, vt ſupra notauimus. Tres autem ſunt actiones quæ ibi irritantur ſcilicet ordinationes factæ ab ſchiſmaticis, vel ab ordinatis ab eis: quod intellige quãtum ad executionem ordinis: nam quãtum ad ſubſtantiam ſacramenti non poſſunt irritari, vt ſæpe dictum eſt. Secunda actio eſt collatio beneficii,

4. *Prima contra eos, qui quaſdam actiones ſchiſmaticorum ratas habẽt.*

Prima actio ibi irrita.

Secunda.

neficii, vel dignitatis Eccleſiaſticæ: Et in hac ſolum ponũtur ſchiſmatici non vero ordinati ab eis. Vnde ex vi illius clauſulæ non videtur irritari collatio ab eis facta, ſi aliunde habeat poteſtatem iuriſdictionem, vel ſimilem ad conferenda talia beneficia nam licet iſti ſint ſuſpenſi ab ordine, non propterea
Tertia. ſunt ſuſpenſi à beneficio, & iuriſdictione: & ideo, collatio ab eis facta erit valida: quia collatio hæc nõ eſt à poteſtate ordinis, ſed iuriſdictionis, aut dominii & ab hac non ſunt ſuſpenſi & ſic ordinati. Quod etiam eſt adnotandum in tertia actione, quæ eſt alienatio rerum Eccleſiaſticarum facta enim à ſchiſmatico irrita eſt, & nulla: de facta vero ab ordinato à ſchiſmatico nihil ibi dicitur: ſed ſolum fit extenſio ad alienationem factam à laico, quæ etiam nulla eſt Quia vero intentio huius legis eſt, de ſchiſmaticis, & non eſt veriſimile miſcere ſermonem de laicis ab ſolute, & quomodocumque hoc operantibus, ideo ſatis veriſimilis eſt opinio Hoſtienſis, qui hoc intellexit de laicis alienantibus res Eccleſiaſticas fulti auctoritate ſchiſmaticorum: Quam expoſitionem approbat Additio ad Abbatem ibi: & Caietanus ſupra eam rationabilem exiſtimat: quibus ego libenter conſentio.

7. *Quæ ſit materia proxima huius excomm.* Hæ igitur tres actiones ſunt quaſi materia remota huius cenſuræ. Proxima vero cauſa & materia eſt *contraire*, vt ibi dicitur, illi diſpoſitioni. Quod duobus modis ferri poteſt, facto & verbo. Nam ſi quis doceret tales ordinationes, collationes, & alienationes ratas eſſe, illam excommunicationem incurreret: nam reuera cõtrairet illi textui. Oportet tamen vt id fiat quaſi practico modo, & cum aliqua auctoritate ad impediendum executionem eorum, quæ ibi diſponuntur circa illas actiones. Nam ſi quis mere ſpeculatiue doceret talem doctrinam, poſſet quidem incidere in hæreſim, ſi ex aliquo principio erroneo contra poteſtatem Eccleſiaſticam id diceret: & ea ratione poſſet incidere in aliam excommunicationem: tamen ex vi talis aſſertionis non videtur inhanc incurrere, quia non proprie contrait, ſed tãtum contradicit. Quanquam Armilla ſupra exponit contraire, *dicendo, vel obtinendo oppoſitum*. Quæ interpretatio inprimis nẽ eſt adæquata, vt ſtatim patebit. Deinde non eſt formalis, nam tenere oppoſitum non eſt contraire, niſi redundet aliquo modo in opus, ſeu conatum, illius legis diſpoſitioni contrarium. Vnde Caietanus potius per voluntatem expoſuit dicens. *Qui voluerit quod ordinationes ſint ratæ. &c.* ſcilicet ad id conando, ſeu aliquo modo procurando ſeu cooperando: quod fieri poteſt verbo, modo explicato. Præter hoc vero neceſſe eſt, vt *ex præſumptione* id fiat, nam hoc verbum ibi ponitur. Vnde ſi quis id aſſerat ex errore, ob ignorantiam illius decreti, vel quia ex nonnullis coniecturis putat talem caſum ibi non comprehendi, non incurret. An vero idem ſit, de illa ſuſpenſione ab ordine, id eſt an contrahatur ab ignorante, & ſine culpa ſic ordinato, dicemus infra in propria materia de aliis duabus in ſuis locis. Solum hic eſt adnotãda duplex exceptio. Prima eſt circa collationem, niſi crimen collatoris ſit omnino occultum, nam tunc acta eius valent, quæ ad publicam iuriſdictionem attinent, vt in ſuperioribus annotatum eſt. Secũda limitatio eſt de alienatione, ſcilicet niſi ſit in euidentem Eccleſiæ vtilitatem, vt ibi Gloſſa aduertit, & Syluester Excommunicatio, 9. n. 29. caſu 8.

Duplex limitatio huius cenſuræ.

6. *An ſchiſmaticus dictas actiones irritas exercens & ab illo recipiens ſint excom.* Occurrit tamen interrogatio, an ſchiſmaticus hoc faciens ſeu conferens, & ab illo recipiens, ſint excommunicati. Videntur enim *contraire*: ergo incident. Atque ita ſentit Panormitan. ibi, quem Syluester ſequitur. Vnde ait Panormitanus cõſentien tem ordinationi factę à ſchiſmatico eſſe excommunicatum: item tenentem beneficium Eccleſiaſticum & qui emit, vel acquirit rem Eccleſiaſticam ab eodem. Et præterea ſubdit ſchiſmaticum in his tribus caſibus incurrere excommunicationem. Aliis tamẽ videtur, eum qui ſuſcipit ordines à ſchiſmatico, ex hoc præciſe non incurrere hanc excommunicationem, quia nondum agit contra diſpoſitionem huius textus. At vero, ſi vlterius progrediatur, & in ſuſceptis ordinibus libere miniſtrare velit, tũc incurrere excommunicationem, quia iam vult ordinationem ab ſchiſmatico ratam eſſe. Vnde pari ratione ſchiſmaticus ordinans alium nõ erit excommunicatus, ſi tamen velit ſuam ordinationem ratam eſſe, & ad hoc aliquid vlterius agat, iam incidet in hanc cenſuram. Atque hanc ſententiam indicat Hoſtienſis: & Additio ad Abbatem ſupra, qui ita exponunt *Contrarie præſumpſerit*, ſcilicet exercendo ordines ſuſceptos à ſchiſmatico, vel retinendo beneficia collata per eum, vel retinendo bona per ipſum alienata.

7. Sed obiici poteſt contra priorem partem (poſterior enim certa videtur) quia hæc lex irritans tales ordinationes à fortiori prohibet illas: ergo qui eas facit, vel recipere præſumit, iam it contra hanc legem, ergo incurret cenſuram eius: Et confirmatur, nam qui dat ordines, quantum eſt in ſe, etiam vult dari executionem eorum: ergo hoc ipſo contrait huic legi. Atque hoc videtur fuiſſe fundamentum Abbatis: quod certe contemnendum non eſt, facit enim illam ſententiam ſatis probabilem. Reſpondere tamen poſſunt, prohibitionem illam ſupponi, vel implicite contineri in hac lege: proprium tamen & quaſi ſpecificum effectum eius eſſe irritare has actiones. & ita ſolum in hoc cadere proprie illam cẽſuram: Quare qui non agit contra irritationem, ꝓprie non it contra hanc legem: dans autem, vel ſuſcipiens ordines ex hoc præciſe non agit contra irritationem, quia hæc irritatio, vt diximus, reſpicit vſum & exercitium ordinis: ordinatio autem valida eſt quoad ſubſtantiam: & ideo qui præciſe ordines ſuſcipit propter ſubſtãtiam eorum, etiamſi ligatos vt ſic dicam, illos ſuſcipiat, non videtur agere contra hanc legem. Quæ conſideratio non caret veriſimilitudine. Prior vero ſentẽtia ſecurior eſt. Quæ adhuc magis neceſſaria videtur in aliis duabus actionibus, namq ui irritat collationem, vel alienationem ſatis formaliter eas prohibet: ergo qui hæc operatur dando vel recipiendo, directe it contra hãc legem: ergo incidit in cenſuram eius. Item, quia nihil eſt quod expectetur ad talem cenſuram incurrendam: nam ſi quis retineat beneficium ſic ſuſceptum, vel bona Eccleſiæ ſic acquiſita, aut redditus harum rerum, ſine dubio incurrit hanc cenſuram, quia iam agit contra irritationem illarũ actionum; ſed hoc ipſum agit à principio quando acquirit talẽ rem ergo à principio incurrit eandem cenſuram. Deinde moraliter non eſt ſeparabilis in his actionibus retentio ab acceptione quia non poteſt beneficium, vel res Eccleſiaſtica recipi: quin etiam aliquantulum retineatur.

8. *De quibus ſchiſmaticis ſit ſermo in dicto cap.* Vltimo circa illum textum aduertendum eſt, ibi ſpecialiter agi de quibuſdam ſchiſmaticis Octauiano, & Guidone, qui hæreſiarchæ fuiſſe dicuntur, ad eoſque ſemper fieri relationem illis particulis *per dictos per eoſdem*, & ideo videri poteſt, omnia illa eſſe referenda ad illas perſonas tantum. Sed non ita eſt, nam ibi ſtatuitur ius perpetuum: vnde nõ conſiderantur illi vt tales perſonæ ſunt; ſed vt tale vitium committunt. Præterea videri poteſt illam legem ſolum procedere in ſchiſmaticis hæreticis, quia illi huiuſmodi erant, Tamen communiter intelligitur illa lex de omnibus ſchiſmaticis, quia quod illi hæretici fuerint, materiale (vt ita dicam) eſt: hic enim formaliter conſiderantur, vt ſchiſmatici, id eſt, quatenus actiones ſchiſmatis, & diuiſiones à capite, exercebant.

Secunda excommunicatio contra religioſos, qui ad audiendas leges, vel medicinam extra clauſtra exeunt, exponitur.

9. SEcunda excommunicatio habetur in cap. *Super ſpecula*, & in cap. *Non magno opere.* Ne clerici, vel monachi, vbi excommunicantur religioſi, qui de *clauſtris exeunt ad audiendas leges, vel phyſicam.* Quæ excommunicatio prius lata eſt ab Alexandro III. & poſtea cõfirmata & aucta ab Honoria III. Et expreſſe Honorius refert: ipſe autẽ illam extẽdit ad quoſdam ſeculares presbyteros, de qua extenſiue infra dicemus. In litera autem Alexandri magnopere obſcura ſunt illa verba, *Vt nulli poſt factum votum religionis, & poſt factam in aliquo loco profeſſionem.* Nam ſi particula hæc diuiſiue ſumatur, ſequitur eum, qui habet votum ſimplex religionis agens contra hanc legem, incurrere hanc cenſuram: ſi vero ſumatur complexiue, ſequitur, religioſum profeſſum, niſi prius habuerit votum ſimplex religionis, hic non comprehendi. Aliqui putant in priori membro cõprehendi eos, qui poſt votum ſimplex religionis, religionem ingreſsi ſunt, etiamſi non ſint profeſsi. Ita Panorm. nu. 10. ſed fortaſſe intelligit de profeſsione expreſſa, nam ante omnẽ profeſsionem nullus hic comprehendi poteſt, quia non eſt vere religioſus, aut regularis, de quibus ſolis Alexander loquitur, vt ex eius verbis & relatione Honorii ſatis conſtat. Nec propter nouitios erat neceſſaria illa lex: tum quia ipſi non peccant, per ſe loquendo, relinquendo ſtatum tum quia non ſolent in his miniſteriis occupari. Igitur per votum religionis ibi intelligitur, non promiſsio ſimplex ingrediendi religionem, ſed votum ipſum, quo quis ſit religioſus, quod ſtatim per profeſsionem declaratur, ita vt poſterior particula tantum ſit prioris explicatio, vel per votum intelligitur propoſitum religionis, quod in ſuſceptione habitus oſtenditur, & poſtea profeſsione firmata, & ita etiam particula *Et*, complexiue ſumitur. Vel certe ſi ſumatur diuiſiue, per priorem partem intelligitur profeſsio tacita, quæ olim fieri intelligebatur, cum qui poſt votum religionis ſumebat habitũ animo mutandi vitam, vt in ſuperioribus declaratum eſt. His adde, per profeſsionẽ intelligi omnem veram incorporationem, per quam quis verus religioſus ſit, ita vt nunc etiam ſcholares approbati Societatis ſub hac lege comprehẽdantur: quia ſunt veri religioſi, & lex illa de omnibus religioſis loquitur.

Quid per votum religionis in illo ca. Super ſpecula, intelligatur.

Reſolutio.

10. Circa cauſam vero huius cenſuræ aduertendum eſt, tres conditiones ex illo textu colligi neceſſarias ad illam incurrendam. Prima eſt, quod religioſi leges, vel phyſicam audiant. Vbi per phyſicam omnes medicinam intelligunt: quod ſatis declarant illa verba Alexandri, *Ad phyſicales confectiones ponderandas.* Per leges autem intelligitur ciuilis iuris prudentia, ſiue tradatur per interpretationem iuris communis ſiue iuris proprii alicuius Prouinciæ, vel regni. Secunda conditio eſt, vt ad hunc finem religioſi exeant de clauſtris ſuis; ita enim expreſſe dicitur. Vnde omnes inferunt, ſi intra ſua clauſtra religioſi huiuſmodi ſcientiis vacent, & eas audiant, non incurrere hanc cenſuram, quia non tranſgrediuntur hanc legem ſecundum omnia requiſita ad cenſuram. Secundo item infertur religioſum exeuntem de clauſtro nõ ad audiendas has ſcientias, ſed propter alios fines, etiamſi male exeant, & grauiter peccet, vel apoſtata etiam ſit, non incurrere hanc cenſuram, quidquid ſit de aliis propter eandem rationem pro portionalem. Tertia conditio eſt, quod intra duos menſes ad clauſtra non redeant: nam, ſi ante lapſum hoc tempus redierint, non incurrent hanc cenſuram, vt ibidem dicitur.

Actiones per hæc iura prohibita. *Prima.* *Secunda.* *Tertia.*

11. Primum autem quæri poteſt, quid ſit exire de clauſtro, id eſt, an oporteat vt exeant ad habitandũ extra clauſtrum, vel ſatis ſit exire ad audiendas huiuſmodi ſcientias in loco publico alicuius Academiæ, quamuis in ſuis clauſtris habitent prout communiter fieri ſolet. Et ratio dubitandi eſt, quia verba illa. *Niſi ad clauſtrum ſuum intra duorum menſium ſpatium redierint,* indicant oportere vt exeant ad habitandum extra clauſtrum: nam qui ſolum exeunt ad audiendum, quotidie ad clauſtrum redeunt. Atque ita exponit Caietanus ſupra dicens, hoc eſt, *habitare extra clauſtrum, auditionem interuenire, & perſeuerare ſic vt intra duos menſes non reuertatur ad clauſtrum,* & Nauarrus dicit, non incurrere hanc cenſuram religioſum, qui in eadem ciuitate exit extra clauſtrum ſolum ad audiendas has ſciẽtias, habitat vero in monaſterio ſuo. Et Panormitanus indicat idẽ. In contrarium vero, quia iuxta hanc interpretationem fere nullius momenti erit illa conſtitutio, quia rariſsime contingit vt religioſi exeant illo modo de clauſtris ad audiẽdas doctrinas etiam ſacras, nedum illas peregrinas. Præterea prohibitio in illa lege non ſit præcipue propter vitandam habitationem extra clauſtrum, ſed propter vitandas mundanas actiones, vt patet ex illis, *Ne occaſione ſcientiæ, ſpirituales viri mundanis rurſus actionibus inuoluantur.* Prçterea in alio textu Honorius extendit cenſuram ad quoſdam clericos ſeculares, per ſe, vt ſic dicam, prohibens auditionem: ergo multo magis videtur voluiſſe eandem prohibere religioſis viris, etiamſi ad commorandum extra clauſtra non exeant.

Particula de clauſtris exeunt, de quo exitu intelligenda *Ratio dub.* *Ratio dub. pro parte contraria.*

Dices: Eadem ratione probaretur, ſtudium talium ſcientiarum debuiſſe prohiberi intra clauſtra, etiamſi religioſi extra illa non exeant, non ſolum ad habitandum, verum etiam ad audiendum. Reſpondetur non eſſe ſimilem rationem, tum quia lex potuit prohibere ſtudium ſeu auditionem publicã, non vero quæ fiunt intra priuatos parietes: tum etiam quia rariſsime ſit, vt hæ ſcientiæ intra monaſteria legantur, vel audiantur: leges autem prohibẽt quæ frequenter accidunt. Tum denique quia lex illa expreſſe poſtulat aliquem exitum à clauſtro: & ideo ſaltem neceſſarius erit ille, qui eſt ad audiendũ, præſertim in ſchola & loco publico. Et videtur poſſe de hoc non male exponi alia verba, *Niſi intra duos menſes, &c.* id eſt, niſi infra dictum tempus intra clauſtra ſe contineant, non amplius exituri ad illum finem. Et fortaſſe hæc non ſunt multum aliena ab intentione legislatoris. Tamen, quia in legibus prçſertim pœnalibus, recedendum non eſt à proprietate literæ, & ea reſtringenda potius eſt, quam amplianda, & maxime ſecundum interpretationem communius receptam, ideo prior ſententia retinenda eſt. 12.

Obiectio. *Reſolutio.*

Et ad coniecturam in cõtrarium dicendum erit, Pontificem noluiſſe omnem modum vocandi his diſciplinis prohibere religioſis ſub dicta cẽſura, ſed ſolum modum illum, qui poſſet eſſe occaſio maioris diſtractionis: nam ad hunc ſenſum poſſunt etiã verba citata facile accommodari. Vnde in cap. 2. Ne Clerici, vel monachi in 6. ſpecialiter prohibentur Religioſi ne ad ſtudia literarum accedant ſine licentia ſui Prælati, *vt materia,* inquit, *vagandi religioſis ſubſtrahatur.* De qua prohibitione plura ſect. ſequenti. Nunc ſolum aduerto, in noſtro caſu etiam licentiam prælati non ſufficere, vt religioſus exeat à monaſterio prçdicto modo, ſcilicet ad habitandũ, vt ſcientias legum, aut medicinæ audiat, quia hoc ſine tali limitatione abſolute prohibitũ eſt in prædictis iuribus in quibus inferior diſpenſare non poteſt. Et præterea expendit Panormitanus verbum illud: *Nulli omnino permittantur exire:* nam vox illa, *omnino,* diſpenſationem omnem prohibere videtur. Imo illa verba directe referũtur ad Superiores, eiſque prohibent ne hoc permittant: quanquam poſt- 13.

Poſteriori rationi dubitandi fit ſatis.

poſteà excommunicatio non feratur in ipſos, ſed in ſolos religioſos ſic exeuntes, &c. Sed in originali illius cap. *Non magnopere*, quod habetur in Concilio Lateranenſi ſub Alexandro 3. part. 27. cap. 2. additur in fine clauſulæ. *Epiſcopi vero Abbates, Priores tantæ enormitati conſentientes, & non corrigentes; ſpolientur propriis honoribus, & ab Eccleſiæ liminibus arceantur.* Quæ verba ferendam ſententiam continent, non latam.

14. *Contrahat ne qui animo has ſcientias audiendi duos menſes extra clauſtra conſumit, licet eas non audiat.*

Secundo quæri poteſt, ſi religioſus exeat de clauſtro animo audiendi has ſcientias, & poſtea non audiat: & nihilominus vltra duos menſes extra clauſtrum maneat, an incurrat hanc cenſuram. Nam ex dictis ſequi videtur non incurrere, quia non omnes conditiones poſitæ tunc implentur, ſed deficit prima. Et videtur poſſe ſumi ex Caietano ſupra dicente, *Si quod horum in actione defuerit, non ſunt religioſi excommunicati, oportet ſiquidem exitum ad hoc ordinari, & auditionem interuenire. &c.* Verius tamen videtur poſſe hanc cenſuram incurri, etiamſi auditio in re ipſa non interueniat, dummodo exitus è clauſtro ad illam ordinetur. Quod ſentit Panormitanus ibi nu. 8. & 9. Et ratio eſt: quia hic textus non excommunicat audientes, ſed exeuntes ad audiendum, & ante lapſos duos menſes non redeũtes, ergo, etiamſi non ſubſequatur auditio, ponitur tota cauſa cenſuræ. Eritque hoc certius, ſi non ſolum exitus, ſed etiam perſeuerantia duorum menſium ſemper ad illum finem audiendi illas ſciencias ordinetur: vt v.g. ſi conſumat in itinere duos menſes, ſemper tamen pergat ad audiendum, vel quidpiam ſimile: tunc enim euidenter agit contra verba, & mentem huius legis: ideoque incurret cenſuram.

15. *Quid ſi ante elapſos duos menſes animum mutet?*

At vero, ſi poſt exitum clauſtri mutauit animum audiendi illas facultates, permanet tamen vt alias audiat, vel vt libere vagetur: dubia res videtur, quãuis Panormitanus ſimpliciter affirmet, & eius additio clarius id aſſerere videatur, fuitque ſententia Innocentii dict. c. *Super ſpecula.* Et poteſt fundari in textu dicente, *Si exierint & non redierint.* Nihilominus oppoſitum videtur, ſatis probabile. Quod expreſsius declarauit Abbas dict. cap. *Super ſpecula* nu. 9. nam, ſicut intentio illius legis non eſt punire quoſlibet exeuntes è clauſtro, ſed tantum exeuntes ad hunc finem: ita non eſt intentio eius perſeuerantes punire, niſi quatenus ad hunc finem perſeuerant: & huiuſmodi perſeuerantia ſignificare intendit Pontifex per illud verbum negatiuum, non redeundi. Sicut è conuerſo, ſi quis exiſſet è clauſtro, alia intentione, ſiue bona, ſiue mala, poſtea vero mutata intẽtione permanſiſſet extra clauſtrum animo audiendi leges, aut phyſicam, & poſt intentionem ſic mutatam vltra duos menſes permaneret, incurreret hanc cenſuram: quia, licet prior exitus non fuerit ad hoc ordinatus: tamen exiſtentia extra monaſterium ad hoc ordinata eſt: & hoc eſt quod principaliter prohiberi intenditur, licet illo verbo ſignificetur. Intelligendum tamen hoc eſt, ſi principalis ratio manendi extra clauſtrum ſit propter audiendas huiuſmodi facultates: nam, ſi habeat aliam principalem cauſam manendi, vel exeundi, licet poſtea in huiuſmodi etiam ſtudiis occupetur, non incurret hanc cenſuram.

16. *Sitne nunc neceſſarium duorum menſium ſpatium ad incurrendam hanc cenſuram.*

Tertio quæri poteſt, an nunc ſit neceſſarium hoc duorum menſium ſpatium, & quomodo ſit computandum. Quidnam enim dicunt nunc non eſſe neceſſarium, vt Gloſſ. in dicto cap. *Super ſpecula*, verbo *Duorum menſium*, quia illi duo menſes fuerunt neceſſarii à Die publicationis prioris canonis, *Non magnopere* poſtea vero in dict. cap. *Super ſpecula* dicitur, *Ipſo facto incurrant religioſi hanc cenſuram*, ſcilicet ex quo ad hunc finem à clauſtro egrediuntur. Alii vero è conuerſo exiſtimant non ſolum eſſe neceſſarios hos duos menſes, ſed etiam eſſe computandos à die in quo incipiunt huiuſmodi facultates audire, quia non putant incurri hanc cenſuram, niſi per auditionem, & conſequenter ad illam principaliter referri hanc tẽporis limitationem. Ita Diuus Antoninus referens Ioannem Andream, & alios 3. parte titulo 24. cap. 53. Sed media via eſt vera: certum eſt enim etiam nunc non incurri illam cenſuram vſque ad elapſum tempus duorum menſium. Nam in priori cap. *Non magnopere*, expreſſe deſignatur illud tempus non poſt publicationem illius edicti, ſed poſt exitum è clauſtro: in alio vero cap. *Super ſpecula* hoc refertur, & non reuocatur. Vnde, quod ibi dicitur, hanc excommunicationem ipſo facto incurri, non intelligitur ipſo facto poſt exitum: ſed poſt elapſum tale tempus, vt ex contextu ſatis cõſtat, ſolum enim id additum eſt ad explicandũ verba prioris canonis, quæ obſcuriora erant, & dubitari poterat, an continerent excommunicationem ipſo facto incurrendam: Vnde ſecundo etiam eſt certum illos duos menſes computandos eſſe à die talis exitus è clauſtro: hoc enim per ſe ferunt verba textus *Si exierint, & infra duorum menſium ſpatium non redierint.* Adde oſtenſum eſſe incurri hanc cenſuram etiam antequam incipiat quis audire: non ergo poteſt tempus hoc computari à principio auditionis: ergo. Atque ita exponunt Angelus *Excommunicatio 7.* Syluest. *Excommunicatio, 9. cap. 6.* Panorm. d. c *Super ſpecula*, n. 8. vbi alios refert.

Quomodo computandi ſint hi duo menſes.

17. *An comprehendantur religioſi exeuntes ad docendas has ſcientias.*

Quarto dubitari poteſt, an hæc cenſura extendatur ad religioſos exeuntes è clauſtris ad docendas has facultates. Sunt enim in hoc obſcura illa iura, Nam in c. *Non magnopere*, vtitur Pontifex verbo *legendi*, & fert cenſurã in religioſos exeũtes ad legendas dictas facultates: Honorius autem refert cõſtitutionem illam factam eſſe contra *religioſos exeuntes audiendum*: quod eſt obſcurum, nam verbum legere potius ſignificat docere, quam audire. Doctores conueniunt, exeuntes ad audiendum contrahere hanc cenſuram, quia hoc expreſſe dicit Honorius, cuius conſtitutio poſterior eſt, & declaratiua alterius. De docentibus autem, quod etiam comprehẽdatur indicat D. Antonius ſupra, & inclinat Syluester ſupra num. 26. citans Hoſtienſem, & Archidiaconum. Et ratio eſſe poteſt, quia verbũ legendi in rigore, & proprietate comprehendit docentes: & quãuis Honorius illud declarauerit, vel extenderit potius ad audientes, non excluſit alios. Contrarium tenent Innocentius, & Panormitanus ibi, quos ſequitur Nauarr. num. 16. & fundamentum eſt, quia Honorius explicauit, quomodo verbum legendi intelligendum ſit apud Alexandrum, ſcilicet vt nõ idem quod docere, ſed quod ſtudere huiuſmodi doctrinis. Sed inſtari poteſt, quia etiam verbum legendi hoc modo expoſitum commune eſt docentibus & ſtudentibus, ſicut verbum ſtudendi: ergo licet comprehendat diſcentes, non excludit docentes. Et confirmatur, nam Panormitanus ait religioſum, etiamſi poſt exitum è clauſtro non frequentet ſcholas ad has ſcientias addiſcendas, ſed ſibi ipſi legat, ſtudendo his rebus, incurrere cenſuram: ergo à fortiori ille qui exit, & perſeuerat extra clauſtrum docendo has ſcientias, incurret, quia multo magis ſibi ipſi legit, & ſtudet eiſdem rebus. Denique eadẽ vel maior ratio eſt de docentibus, quæ de diſcentibus, & iuris diſpoſitio.

1. opinio. *2. Opinio.* *Obiectio.*

18. *Poſterior opinio præfertur & ſatisfit rationi in contrarium.*

Nihilominus recedendum non cenſeo ab hac poſteriori ſententia, quæ in materia pœnali eſt fauorabilior, & magis conſentanea verbis Honorii, qui conſtitutionem Alexandri retulit, & referendo declarauit: non eſt autem veriſimile retuliſſe illam incomplete & in ſenſu, vt ſic dicam, dimidiato, ſed in ſenſu integro, & completo: refert autem hanc cenſuram eſſe latam contra eos, qui ad audiendum exeunt: ergo intelligit contra eos tantum latum

latum

latam fuiſſe, & conſequenter verbum legendi in priori conſtitutione ſumptū eſſe pro verbo ſtudendi, non late ſumpto, ſed prout vulgo accipi ſolet pro verbo addiſcendi per diſciplinam ab alio; per quod ſoluitur obiectio facta. Ad argumentum autem ex Panormitano reſpondetur, religioſum qui priuatim ſtudet his rebus poſt exitum è clauſtro nō ex eo capite incurrere hanc cenſuram, quod per ſe vacat huiuſmodi doctrinis, ſed quia exiuit è clauſtro animo audiendi illas, & in eo perſeuerat poſt tempus duorum menſium: hoc enim ſupponendum eſt, alias eon incurretur cenſura, etiamſi poſt exitum aliquis per ſe ſtudeat his rebus, ſi re vera non exiuit ad audiendum. Nos autem ſupponimus eum, qui docet, non exiſſe ad audiendum, ſed tantum ad docendum: & ideo, licet priuatim ſtudeat, & mul a, de nouo diſcat, id nō ſatis eſt, vt hanc cenſuram incurrat. Nec argumentum ob ſimilitudinem rationis in his pœnalibus locum habet, præſertim quia poteſt facile aliqua ratio diſparitatis inuen ri, quia exitus ad docendum has diſciplinas rariſsimus eſt, & vix moraliter contingit: & ideo nō oportuit de illo ſpecialem legem condere.

Satisfit confirmationi ex Panor.

19\. *Extenſio quam ſupra conſtit. Alexandri poſuit Honorius exponitur.*

Supereſt exponenda extenſio, quam addit Honorius qui voluit hac cenſura etiam ligari omnes presbyteros, ex inferioribus vero Clericis *Archidiaconos, Decanos, Plebanos, Præpoſitos, Cantores, & alios perſonatus habentes.* Circa quam primo aduertendum eſt in presbyteris nullam poni limitationem, ideoq; in differenter omnes comprehendi: è contrario vero, inferiores nec ratione ſolius ordinis comprehendi, neq; ratione alicuius beneficii, prẹter ea quæ ibi numerātur. Solum circa Plebanos oportet aduertere, Bonifacium VIII. in ca. Ne clerici, vel monachi in 6. declarare, ea lege ne comprehendi habentes Eccleſias parochiales. *Niſi tales Eccleſiæ ſint Plebanæ ſub ſe capellas habentes, in quibus inſtituantur clerici perpetui, &c:* Denique aduertendum eſt, etiam clericos, ſeculares non incurrere hanc cēnſuram ſtatim, ſed poſt elapſum tempus duorum menſium, vt patet ex illis verbis, *Niſi ab his infra ſpatium præſcriptum deſtiterint,* Cum autem in his ſecularibus locum non habeat exitus à clauſtro, & exitus à ꝓpria domo ſit impertinens, neceſſe eſt, vt tempus duorum menſium cōputetur, ex quo incipiunt audire huiuſmodi facultates: nam initium aliud habere non poteſt. Senſus ergo erit, quod ſi per duos menſes in audiendis huiuſmodi facultatibus perſeuerent, talem cenſuram incurrant, ſiue in propria domo, ſiue in quolibet alio loco eas audiant. Quæ eſt communis ſententia: poteſtq; ſumi ex Bonifacio 8. dict. cap. 1. vbi referens hanc legem Honorii, quatenus ad hos clericos ſeculares pertinet, dicit eis interdixiſſe audire leges, vel phyſicam.

20\. *Magiſtri docentes has ſcientias nō incurrunt hanc cenſuram.*

Vltimo circa vtramque partem aduerto cenſuram hanc nullo modo pertinere ad magiſtros, & Doctores, qui huiuſmodi Religioſos vel Clericos ſeculares docent has ſcientias, vel ad eas audiendas eos admittunt, quidqud Antoninus, & Syluester oppoſitum inſinuent ſine fundamento in prædictis textibus, qui de ſolis audientibus loquūtur: de docentibus autem nec verbum habēt. Solum propter communicationem in crimine poſſent hi Doctores huius cenſuræ fieri participes, ſi poſtquam alii incidunt in excommunicationem & in ſua pertinacia, & delicto perſeuerant, eos docent: nam tunc videntur in delicto communicare: quod erit verum ſi eos ſpecialiter docēt, vel ſi commode poſſunt eos expellere, & non admittere: nam ſi publice docent, non tenentur à ſuo munere deſiſtere, propterea quod huiuſmodi perſonæ prohibitę interſint: qui tunc non cenſentur cooperari delicto eorum ſed tolerare.

Tertia excommunicatio contra ſacerdotes aſſumentes officium Præpoſiti ſecularis

Tertia excommunicatio habetur in cap. *Clericis* Ne Clerici vel Monachi: vbi Alexander III. ſub 21.
interminatione anathematis iubet, ne quis Sacerdos officiū habeat Vicecomitis, ſeu præpoſiti ſecularis: & ſubditur. *Si quis autem contra hoc venire præſumpſerit, & commonitus emendare noluerit, excommunicationi ſubiaceat.* Vbi primum eſt notandum cenſuram ferri contra ſolos Sacerdotes. Nam licet in priori parte ſit ſermo de Clericis in ſacris, in hac reſtringitur ad Sacerdotes. Vnde licet Syluester, *Excommunicatio,* 9. n. 28. cum Hoſtienſe exponat Sacerdotem pro omni Clerico, & Nauarrus cum Panormitano ſolum excipiat Clericos minoribus exiſtentes: & ita ſentire videatur omnes cōſtitutos in ſacris etiā in hac ſecunda parte cōprehendi: nihilominus verior eſt interpretatio poſita, quam amplectitur Caietanus cap. 76. Deinde eſt notanda cauſa, ob quam fertur illa cenſura, ſcilicet propter vſum officii gubernationis ſecularis habentis iuriſdictionem temporalem annexam, quando ſacerdos loco alterius ſeu tanquam miniſter alicuius Principis illud exercet: hoc enim ſignificant illa verba, *Officium Vicecomitis aut Præpoſiti ſecularis.* Vnde recte infert Caietanus primo, Sacerdotes, qui in Curiis Regum ſunt gubernatores temporales, aut Præſidentes Cancellariarum, in hunc canonem incurrere, ſi id faciant ſine diſpenſatione Pontificis: quia illa munera ſunt præpoſiturę ſeculares. Secundo infert, adminiſtrare iuriſdictionem temporalem nō vt aduentitiam, ſeu miniſterialem Principis ſecularis, ſed vt propriā, id eſt, vt conuenientem Prælato Eccleſiæ ratione dignitatis Eccleſiaſticæ, cui eſt annexa, vel ratione dominii temporalis, quod talis perſona alias ex ſe habebat, non eſſe contra hunc canonem: quod ex verbis ſatis conſtat.

Sed eſt dubium, an hæc cenſura ipſo iure feratur. 22.
Et partem affirmantem ſequitur Gloſſa ibi, quia illa verba, *Excommunicationi ſubiaceat*: videntur hanc vim habere probatque à ſimili ex cap. *Non minus*, de Immunit. Eccleſ. Vbi verba non ſunt omnino ſimilia: ſed *Excommunicationi ſe nouerint ſubiacere.* Et adduntur alia, quæ magis id declarant, ſcilicet, *Nec cōmunioni reddantur, donec ſatisfactionem fecerint competentem.* Nihilominus ſententia Gloſſæ communiter recepta eſt, vt Panormitanus ibi notat, & ſequitur: & idem ſupponunt Angelus. *Excommunicatio,* 7. caſu 8. Caietanus Nauarrus, & alii. Qui tamen aduertunt neceſſariam eſſe monitionem præuiam, & præſumptionem: nam vtrumque in textu exprimitur ibi, *Si quis contra hoc venire præſumpſerit, & commonitus emendare noluerit.* Quæ monitio cum ibi amplius non declaretur canonica intelligenda erit. Fundamentum autem communis ſententiæ eſt, quia verbum, *ſubiaceat*, non requirit hominis miniſterium, ſed quaſi imperatiue ad ipſum delinquentem refertur, efficaciter illum ſubiiciens cenſuræ.

Sitne cenſura hæc ipſo iure lata, aut ferenda Gloſſa communis opinio.

Nihilominus Syluester, *Excommunicatio,* 9. num. 23.
28. contrarium ſupponit, dicens, quod *licet conſtitutio illa videatur pœnalis, & conſequenter reſtringenda: tamen habito reſpectu, quod excommunicatio non infligitur ipſo facto, ſecus videtur dicendum,* Et indicat eandem ſententiam tenere Hoſtienſem & Panormitanus refert Antoninum. Et ſuaderi poteſt, quia verbū, *ſubiaceat* optime admittit ſenſum de futuro, ſeu in futuro, & quod illud ipſum per actionem Iudicis admonentis faciendum ſit: ergo cum ea ſit pœnalis, reſtringenda eſt. Sed nihilominus prior ſententia, ſicut cōmunior eſt, ita etiam præferenda videtur: quia iuxta frequentiorem vſum iuris illa locutio ſignificat ſententiam latam, vt patet ex ſupradictis in generali doctrina de cenſuris. Practice tamē loquendo, raro incur-

Communis opinio præfertur.

Incurretur hæc cenſura ex vi ſolius iuris: nam cum præcedere debeat Iudicis monitio canonica, ſemper fiet cum comminatione excommunicationis ipſo facto incurrendæ, vel certe ita fieri deberet ad tollendum omne dubium.

SECTIO IV.

Quæ excommunicationes non reſeruatæ latæ ſint in ſexto libro Decretalium.

1. EX his excommunicationibus nonnullæ coincidunt cum contentis in Bulla Cœnæ, vel cum aliis reſeruatis quas ſolum indicabimus: aliæ non ſunt admodũ vtiles ad vſum, quas breuiter tranſigemus: alias vero exactius declarabimus. Prima ergo ſumitur ex c. *Vbi periculum*, §. *Hoc ſacro*, de Elect. in 6. vbi in verſ. *Nulli etiam fas ſit*, fertur excommunicatio ipſo iure contra eos, qui ad Cardinales in Conclaue concluſos ad eligendum Summum pontificem *ſcripturam miſerint, vel nuncium, aut cum aliquo ipſorum ſecrete locuti fuerint.* Quæ lex cum ipſis Cardinalibus non loquitur. Vnde licet ipſi vel ſcripturam accipiant, vel nuncium audiant, vel cum alio loquantur, illam cenſuram non incurrunt. Solum indiget declaratione illa particula, *ſecrete*, an ſit coniungenda cum omnibus illis tribus, *ſcriptura, nuncio, & locutione*, vel tantum cum vltima: multum enim hoc refert. Nam ſi cum omnibus cõiungatur, erit magna moderatio huius legis: ſic enim publice mittere nuncium, vel epiſtolam, nõ erit ſufficiens ratio incurrendi hanc cenſuram. Cum ergo contextus, & plana conſtructio verborum admittat hunc ſenſum, & ſimus in materia pœnali, videtur amplectendus. Quod ſentiũt Archidiaconus, Ioannes Andreas, & alii ibi, Angelus, *Excommunicatio*, 7. caſu. 13. Sylueſter, *Excommunicatio*, 9. cenſura 11. nu. 34. Nihilominus contraria ſententia probanda videtur, quam tenent Caietanus, c. 55. & Nauarrus n. 121. Et patet ex contextu: nam primo abſolute ꝓhibet, *Nulli fas ſit ipſis Cardinalibus nuncium mittere, vel ſcripturam.* Vbi manifeſte vniuerſalis eſt prohibitio ſine reſtrictione ad publicam, vel, ſecretam: & tamẽ hæc ipſa prohibitio ſtatim corroboratur cenſura repetitis eiſdẽ verbis, ſine vlla limitatione illis addita, ſed additur tertium membrum de locutione, & ibi adiungitur aduerbium *ſecrete*, quod ita interponitur, vt manifeſtum ſit ſolum coniungi, cũ verbo loquendi, ſcilicet: *Aut cum aliquo ipſorum ſecrete loquendo.* Recte tamen aduertit Caietanus verba illa, *Nulli fas ſit*, intelligi de his, qui in Conclaui non exiſtunt, de quibus in proximo præcedente verſiculo dictum fuerat *Nulli ad eoſdem Cardinales aditus pateat.* Itaque certum eſt licere Cardinalibus in Conclaui exiſtentibus inter ſe ſecrete loqui, vel nuncium mittere aliquem ſcilicet famulum, quem vnuſquiſque intus habet: & eadem ratione licere ſcriptum inter ſe dare, vel mittere, quantum eſt ex vi huius legis.

Prima contra mittentes nunciũ, aut ſecrete in Conclaui cum Cardinali loquentes. exponit

2. Secunda excommunicatio habetur in eodem c. *Vbi periculum*, §. *Præterea*, vbi excõmmunicantur Domini, aliiq; Rectores, & officiales illius ciuitatis, in qua Summus Pontifex moritur, ſi diligenter non obſeruant quæ ibi ſtatuuntur, vel ſi fraudem in eis, vel circa ea commiſerint. Quam partem late explicat Caietanus capite 54. Sylueſter, & alii qui videri poſſunt: quia res non eſt nobis admodum neceſſaria.

Secunda excommunicatio ex eod. c. Vbi periculum.

3. Tertia excommunicatio habetur in cap. *Sciant cuncti*, de Elect. in 6. ferturque contra eos, qui *grauare præſumunt Clericos, vel quaslibet perſonas Eccleſiaſticas (ad quas in aliquibus Eccleſiis, Monaſteriis, & piis locis ſpectat electio) pro eo quod rogati, ſeu alias inducti, eum, pro quo rogabantur, aut inducebantur, eligere noluerunt.* Quale autem debeat eſſe hoc grauamen, concluditur in illo verbo, *aut alias iniuſte proſequentur*: in particulari autem ponitur actio ſpoliandi eos, vel conſanguineos eorum, aut Eccleſias, Monaſteria, vel loca pia beneficiis, aut aliis bonis ſuis, per ſe, vel per alios: quod intelligendum puto de iniuſta ſpoliatione, vt illo vltimo verbo declaratur. Vnde qui ſine iniuſtitia ſpoliet aliquem bonis, aut beneficio, petens id ad quod habet ius, quãuis id faciat prouocatus, eo quod non fuerit ille electus, pro quo ipſe rogauerit, & alioqui etiam non facturus: non incurret, quia non infert iniuſtam vim, aut perſecutionem. Item negare Monaſterio eleemoſynas, quas aliquis facere conſueuerat, vel negare amico ſpecialia beneficia, non ſufficit ad incurrendam hanc cenſuram, etiamſi hoc titulo fiat: quia neque eſt acceptio bonorum alterius, neque iniuſta perſecutio. Sicut è contrario, ſi quis inferat iniuriam, vel perſequatur huiuſmodi electorem alio titulo, & non propter electionem, quam fecit, non incurret hanc cenſuram: nam in textu expreſſe dicitur, *pro eo quo*, &c. Quæ omnia, & alia, quę hic notari ſolent, in textu ipſo clara ſunt.

Tertia excommunicatio contra grauantes.

perſonas Eccleſiaſticas, eo quod nõ elegerint eum, pro quo eligendo ſunt rogati, exponitur,

Solum poteſt dubitari, an quod ibi dicitur de electione extendendum ſit ad præſentationem, inſtitutionem, confirmationem, & poſtulationem. Reſpondetur in primis, ſi præſentatio ad laicum pertineat, non comprehendi: quia textus loquitur, quando electores ſunt Clerici, vel perſonæ Eccleſiaſticæ. Vnde etiam electiones, quæ à laicis fiunt. vt in confraternitatibus, & aliis congregationibus perſonarum, quæ nec Religioſæ ſunt, nec Clerici per ſe, & ex vi talis ſtatus, non comprehenduntur ſub hac cenſura, vt omnes aduertunt. At vero ſi præſentatio ad Eccleſiaſticam perſonam pertineat, quatenus talis eſt, & titulo Eccleſiaſtico. Nauarrus num. 122. affirmat hic comprehendi, cum Gloſſa, in eodem ca. *Sciant* verbo *alios*, quæ in hoc fundatur ꝙ hæc lex ſimpliciter non eſt odioſa, ſed fauorabilis, cum Eccleſiaſticam libertatem defendat, & ideo reſtringenda non eſt, ſed potius extendenda: cum ergo præſentatio ſit quidam modus electionis, merito ad illam hæc conſtitutio de electione extenditur. Quæ ratio etiam procedit de confirmatione, poſtulatione, &c. Et ita etiam ſentiunt Sylueſter, & Angelus ſupra. 4.

De qua electione textus ille loquatur.

Præſentatio, confirmatio, & poſtulatio, ſub electione comprehenduntur.

Tandem quoniam in eo textu explicatur, perſecutionem, ſeu ſpoliationem iniuſtam poſſe fieri circa cõſanguineos. dubitãt ibi Gloſſa, & Doctores, vſque ad quem gradum conſanguinitatis intelligendũ ſit, & an poſſit extendi ad affines. Dico tamen, ex vi illorum verborum non comprehendi affines, vt patet ex propria ſignificatione illorum verborum: cumque in iure non reputentur conſanguinei, niſi qui intra quartum gradum continentur, & ius in hoc nihil amplius declaret: ex vi etiam talis vocis ſolum videntur comprehendi prædicti gradus: nec poteſt cum fundamento fieri extenſio vſque ad ſeptimum, potius quam vſque ad octauum, vel decimum, quidquid alioqui dixerint. Quanquam autẽ hoc verum ſit ex vi illorum verborum, tamen ex vi illius clauſulæ generalis, *ſeu alias iniuſte perſequendo*, fieri poteſt, vt, quamuis ſpoliatio, vel alia ſimilis iniuria fiat circa affines, vel alios familiares, aut coniunctos, ſi fiat in odium alterius, moraliter cẽſeatur iniuſtum grauamen eius, & iniuſta perſecutio: ideoque ad incurrendam hanc cenſuram ſufficiat; quod quidem ex circumſtantiis & prudentis arbitrio expendendum eſt. 5.

Quid per conſanguineos intelligendum.

Excommunicatio contra occupantes iura, aut bona ad Eccleſias vacantes pertinentia, exponitur.

6. QVarta excommunicatio habetur in ca. *Generali*, eodem titul. de Electione, in 6. ferturque in eos, qui in Eccleſiis, Monaſteriis, aut piis locis titulum defenſionis, aut ſimilem de nouo vſurpare conantes, iura ad talia loca pertinentia, aut eorum bona, quando talia loca vacant, occupare præſumunt. In quo primum notandum eſt verbum, *Noue vſurpando*. Duo enim requirit: primo, vt de nouo fiat: ſecundo, vt ſine iuſto titulo, aut legitima cōceſsione. Vnde qui id facit titulo antiquæ præſcriptionis, ſeu cōſuetudinis, vel nouo titulo fundationis, aut conceſsionis legitimæ non comprehenditur hac lege vt in fine eius explicatur, & Gloſſa aduertit. Deinde, eſt conſiderandum, legem illam directe ferri contra occupantes bona talium locorum eo tempore, quo vacant; non tamen quomodocunque occupātes, ſed ſimul, vſurpare conantes iura aliqua ad tales Eccleſias pertinentia, quæ ibi dicuntur Regalia, aut Cuſtodiæ, &c. Ideoque ad incurrendam hanc cenſuram non ſufficit alio modo occupari talia bona, niſi fiat occupando iura ipſa, & illo titulo: neq; è conuerſo ſufficit tale ius vſurpare, niſi occupentur bona Eccleſiæ vacantis: nam vtrumque ita coniūgitur in illo textu, vt ſimul requiratur. Quod notant Caietanus, Nauarrus, & alii. Vnde cum cēſura non contrahatur donec actus prohibitus conſummetur, quamuis aliquis conetur vſurpare ius animo occupandi bona, ſi hoc perficere non potuit, non incurret cenſuram, donec cum effectu illa occupet. E contrario vero, ſi de facto quis occupet bona per huiuſmodi actionem, conando vſurpare ius Eccleſiæ, quamuis hoc non aſſequatur, ſed tantum ad id conetur, videtur incurrere: quia lex illa, vt dixi, per ſe, ac directe excommunicat occupantes bona, & ex alia parte non requirit vt vſurpent, ſed quod conentur ad vſurpandum ius. Præterea oportet, vt illa bonorum occupatio ex præſumptione fiat, quod habet vim ſæpe explicatam. Eſtque generalis contra omnes committentes tale delictum, de conſulentibus vero, & ſimilibus nihil ibi dicitur.

7. *Extenſio eiuſdem cenſuræ.* Additur vero ſpecialis extenſio contra Clericos, Monachos, vel alias perſonas talium locorum reſpectiue, procurantes tale delictum fieri: meritoq; id fit propter ſpecialem infidelitatem talium perſonarum. Non incurrent tamen hi procurantes hanc cenſurā, niſi res ad exitum perueniat, iuxta doctrinam in ſuperioribus datam; quia talis actio ſolum prohibetur propter aliam, & quaſi via ad illam, & ideo non videtur conſummata, donec illa fiat. Denique neceſſarium eſt, vt talis procuratio ſit, vt ita dicam, poſitiua per actionem aliquam: nam ſi ſolū ſit negligentia reſiſtendi, etiam culpabilis, contra ſui officii debitum, illud non eſt procurare, ſed indebite permittere: quæ culpa ibidem paulo inferius alia pœna punitur in Clericis: nam pro eo tempore prohibet Papa, ne de prouentibus talium Eccleſiarum aliquid percipiant. Per quæ verba, vt opinor, non fertur ſuſpenſio ipſo iure, neque ipſi Clerici tenentur in ſeipſis talem exequi pœnam; ſed Prælatus, aut Iudex iuxta hanc legem debet eos punire.

Excommunicatio contra eos, qui dum electioni Monialium interſunt, aliquid faciunt, vnde oriri poſſit diſcordia inter eas ſuper electione.

8. QVinta excommunicatio habetur in ca. *Indemnitatibus*, §. *Poſtremo*, de Electión. in 6. ferturque contra Prælatos, vel alios: qui vocātur, vt interſint electionibus Monialium, ſi aliquid faciant, ex quo poſsit oriri, vel nutriri diſcordia inter ipſas Moniales, ſuper huiuſmodi electionibus faciendis. Quæ lex vniuerſalis eſt quoad perſonas, in quas fertur cenſura: nam verba ſunt generalia ſine limitatione. Eſt autem ponderandum in eo textu non requiri, quod talis perſona interſit tanquam ſuperior, vel iuriſdictionem habens, vel tanquam miſſa à ſuperiore: ſed ſolum quod ſit accerſita ad illud munus dirigendi electionem per conſilium, exhortationem, vel aliquid ſimile; & quod ipſe eo nomine accedat, & interſit: nā verba textus in omni proprietate hoc ſignificant. Vnde ſi Religioſæ ipſæ aliquem vel Religioſum eiuſdem ordinis, aut alterius, vel Clericum ſecularem, aut etiam laicum, ſiue virum, ſiue etiam fœminam vocarent, vt intereſſet ſuæ electioni, & ſua prudentia, & iudicio illas dirigeret, in eo haberet locum hæc conſtitutio, & cenſura, vt patet ex plano contextu verborum. A fortiori autem habebit locum in ſuperiore, qui ex officio intereſt, vel alio, qui vicem eius gerit: nam hi etiam vere dicuntur euocari ad dirigendas tales electiones, vel à Monialibus ipſis, vel certe ab ipſo officio, & regula, vel à Prælato ſuperiori. At vero ſi quis intereſſet non vocatus ad dirigendum, ſed quia ipſe ſe immiſcet forte ad perturbandum, vel deſiderium ſuum explendum, non incurret hanc cenſuram, vt probe notauit Caietanus cap. 80. quia licet forte delictum ſit grauius: tamen non eſt illud ſpeciale, quod hic punitum eſt, nimirum infideliter agere, & quaſi præuaricare in eo munere, ad quod aliquis vocatus eſt. Rurſus etiam ipſe, qui ad dirigēdum vocatus eſt, ſi ante electionem non perturbet, aut diſcordias generet, vel nutriat, ſi poſt factam electionem aliquid horum committat, nō incurret: nam textus ſolum loquitur de diſcordia *ſuper faciendis electionibus* Et in his conueniunt Gloſſa, expoſitores, & Summiſtæ omnes.

Addit vero Angelus verbo *Excommunicatio*, 7. caſu 16. hanc conſtitutionem non procedere tantum in Monialibus, quæ ſunt veræ Religioſæ; ſed in his etiam congregationibus fœminarum, quæ propriè Religioſæ non ſunt, tamen in communi viuunt, & ſuas electiones faciunt. Et idem ſequitur Syluester, *Excommunicatio*, 9. num. 42. qui citat Geminianum; dicitque colligi ex textu. Sed neque in textu ego video fundamentum, quia nomine Monialium tam in iure, quam in communi vſu ſolum intelligi ſolent Religioſæ fœminæ: & iura, quæ de huiuſmodi electionibus loquuntur, de Religioſis, ſeu regularibus ſermonem faciunt, vt videre licet in Concilio Agathenſi, cap. 19. & 57. & in Tridentino, ſeſſ. 25. cap. 7. de Reformatione regularium: quare non video cur in lege pœnali extenſio illa admittēda ſit. Quod ſenſiſſe videntur Caietanus, & Nauarrus illam prętereundo, de Religioſis tantum loquendo. 9. *Nomen Monialium an ad non Religioſas extendatur.*

Sexta excommunicatio ſumitur in ca. vltimo de officio Delegati in 6. vbi ſuſpenduntur Conſeruatores: qui de aliis, quam de manifeſtis iniuriis, & violentiis ſcienter ſe intromiſerint: pars vero, quæ hoc procurauerit, excommunicatur, ita vt abſoluenda non ſit, donec alteri parti læſæ ſatisfaciat. De quo canone, quia pœna in eo principaliter lata eſt ſuſpenſio, infra ex profeſſo dicemus diſputantes de ſuſpenſione. Hic ſolum aduerto huiuſmodi procurantes non incurrere, niſi effectus ſequatur, propter rationem ſuperius tactam. Non fertur autem talis cenſura contra quoſlibet procurantes, ſed cōtra eum, qui eſt pars in tali iudicio, & hoc procurat: expreſſe enim fertur cum tali limitatione. Rurſus neceſſe eſt, vt talis Conſeruator commiſsionem non habeat ad huiuſmodi actus, etiamſi talis conceſsio data ſit per clauſulam generalem, qua extendi ſolet commiſsio ad cognoſcendum de eo, quod requi- 10. *Sexta excōmunicatio contra procuratorem in quadam cauſa mixta.*

requirit aliorum indaginem, vt notat Nauar. n. 125. qui cum hæc procuratio non per ſe, ſed propter vitandum actum procuratum prohibeatur, tunc ſolũ cenſeri debet prohibita, quando actus procuratus malus eſt, & prohibitus: ergo quando actus ipſe cõceſſus eſt, procurare illum non eſt malum, neque eſt materia cenſuræ.

Excommunicatio contra extorquentes per vim aut metum abſolutionem à cenſura, exponitur.

11. Septima excommunicatio ſumitur ex cap. vnico de his, quæ vi, in 6. ferturque in eos, qui per vim, vel metum extorquent ab Eccleſiaſtico Iudice abſolutionem à cenſura. Quem textum ſupra expoſuimus diſput. 7. de Cenſuris in communi, ſectio. 3. quantum ad priorẽ partem eius. Nunc vero quantum ad hanc cenſuram aduertendum eſt primo, neceſſarium eſſe ad eam incurrendam, vt metus illatus ſit talis, vt moraliter faciat actum ita inuoluntarium, vt ex eo capite nulla ſit abſolutio, ad quod nõ ſufficit quilibet metus, ſed ille ſolus, qui cadere poteſt in conſtãtem virum, vt iura loquuntur, & citato loco declaratum eſt. Contrarium autem videtur docere Caietanus cap. 41. dicens: Qualiſcunque ſit metus illatus, ſufficere ad incurrendam hanc cenſuram, quia hæc lex nihil diſtinguit inter magnum, & paruum. Quam ſententiam ait Nauarrus ca. 27. numer. 125. eſſe tenendam in foro conſcientiæ. Ego vero cenſeo non eſſe hic diſtinguendum inter forum externum, & conſcientiam: quam ſi ex vi illius legis in extremo foro non cenſetur excommunicatus, qui leuem metum intulit, neque in foro conſcientiæ erit, cum talis excommunicatio ex ſola efficacia, & proprietate illius legis inferatur. In vtroq; ergo foro cenſeo in eo caſu non incurri. Quod tenet ibi Gloſſa vltima communiter ab interpretibus approbata. Et ratio eſt, quia licet lex illa nõ diſtinguat, tamen ex ſubiecta materia conſtat loqui de metu graui. Prius enim irritat lex illa abſolutiones ſic extortas: deinde vero ſubiungit. *Ne autem ſine vindicta violente creſcat audacia, eos qui huiuſmodi abſolutionem,* &c. ergo talis cenſura cadit in eam extorſionem abſolutionis, quę illam reddit nullam ex vi illius capitis: non reddit autẽ nullam, niſi vis aut metus grauis, qui cadat in conſtantem virum: ergo.

Quæ metus illatio ſufficiat ad hanc cenſuram incurrendam.

12. Cætera vero, quæ Caietanus notat circa hanc cenſuram, mihi probantur, & facilia ſunt ex verbis textus, videlicet nihil referre, quod inferens vim vel metum, ſit ipſe, qui abſoluendus eſt, vel alius: vterque enim æque incurrit: nam textus non diſtinguit de extorquente ſibi, vel alteri, ſed abſolute de extorquẽte. Sicut etiam in priori parte capitis nulla ſit abſolutio, ſiue metus illatus ſit ab eo, qui abſoluitur, ſiue ab alio. Deinde non ſatis eſſe, quod metus inferatur niſi abſolutio cũ effectu obtineatur, quia textus non excommunicat inferentes metum ad hunc finem, ſed extorquentes abſolutionẽ per metum: hęc autem extorſio non conſummatur, donec abſolutio obtineatur. Denique nihil referre, quod cẽſura, cuius abſolutio extorquetur, iuſte, vel iniuſtè lata ſit, neq; quod ſit ab homine, vel à iure: quia etiam in hoc lex illa nihil diſtinguit. Ego autem hoc intelligo de cenſura iniuſta, dummodo ſit valida: nã ſi fuiſſet nulla ſimpliciter, id eſt tam in re, quam in exteriori foro, non credo incurſurum hanc excommunicationem, qui reuocationem illius cenſuræ per vim, vel metum extorqueret: nam cum illa non fuerit cenſura, ceſſat materia huius legis: neque illa, quæ extorquetur, põt. vere dici abſolutio, vel reuocatio cenſuræ, ſed potius declaratio nullitatis eius: hic autem non excommunicatur, qui extorquet declarationem nullitatis: ſed qui extorquet abſolutionem, vel reuocationem cenſuræ veræ, ac validæ.

Excommunicatio contra eos qui per fraudem faciunt vt iudex perſonaliter fœminam adeat eius teſtimonium interrogaturus, exponitur.

Octaua excommunicatio ſumitur ex capit. 2. de iudiciis in 6. vbi ſtatuitur, ne fœminæ cogantur perſonaliter venire in iudicium ad ferendum teſtimonium: & prouidetur, vt per tabellionem, vel aliam perſonam ad eas tranſmiſſam petatur, aut ſi caſus id poſtulet, quod iudex ipſe perſonaliter ad eas accedat. Et additur: *Prouiſo quod caſus huiuſmodi (videlicet vt Iudex vadat perſonaliter) non fingatur, nec fraus interueniat in hac parte: alioqui victor huiuſmodi, vel fraudator ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrat.* Vbi eſt aduertendum, hanc excommunicationem non incurri, donec ſit per fraudem obtentum, vt Iudex perſonaliter ad fœminam accedat, eius teſtimonium per ſe ipſum interrogaturus: quia in eo acceſſu conſummatur actio hic punita, & prohibita, quando per fraudem fit: & ita ſentit Caietanus c. 59. quem ſequitur Nauarrus. Poſtquam autem hic effectus conſequutus eſt, ille tantum incurret hãc cenſuram, qui author fuit fraudis, & deceptionis. Vnde ſi ipſe iudex fuit deceptor, ipſe incurret: ſi vero fuit alia perſona, Iudex non incurret, etiamſi ad fœminam perſonaliter accedat, etiamſi id faciat ſciens, & permitens: vel, vt ſic dicam male vtens malitia alterius ad ſuum fortaſſe prauum deſiderium explendum. Quia hic non punitur quælibet malitia, ſed ſola *fictoris*, vel *fraudatoris*: tunc autem iudex non eſt fictor vel fraudator licet male faciat, dum ſe, & aliam decipi, & fraudari ſinit. Quod ſignificauit Nauarrus numero 125. in fine dicens, Iudicem non incurrere hanc cenſuram, ſi ipſe non fingi fecit: quam dicit eſſe communem ſententiam in dicto cap. 2. 13.

Dices: Hoc ipſo, quod iudex ſcit fictionem, vel deceptionem alterius, & nihilominus ſub illo collore vult perſonaliter fœminam adire, decipit illam, impoſtor, ac fictor dici poteſt: ergo incurret cenſuram. Reſpondetur negando aſſumptum, ſi nihil cooperatur ad deceptionem: ſed ſolum illa ſuppoſita, diſsimulata, proficiſcitur, & perſonaliter adeſt fœminę. Quare conſiderandum attente eſt, an ſit mortalis cooperatio, ſeu effectio fictionis: quia tunc incurretur cenſura, & non alias. Vnde fit, vt ipſamet fœmina, ſi fingat, & decipiat, vt Iudex ad eam perſonaliter veniat, & conſequatur effectum, incurrat hanc cenſuram: quia lex illa generaliter excommunicat omnem deceptorem, ſeu fraudatorem ſub quibus vocibus, quãuis maſculini generis, certum eſt iuxta iuris vſum, etiam fœminas comprehendi. Nec refert, quod talis lex inſtituta: quia lex ſimpliciter loquitur, & ſine reſtrictione: vnde non tam reſpicit fauorem perſonæ, quam ipſius iudicii, vt recte, atque etiam honeſte fiat. 14.

Quid ſi at ipſa fœmina decipiat.

Sed interrogari poteſt: quando vnus eſt author, vel inuentor deceptionis, alius vero executor, quis illorum incurrat hanc cenſuram? Reſpondeo, mea ſententia vtrumque incurrere, quia vterque eſt deceptor: vel ſi accommodare velimus terminos ipſius textus alter eſt fictor, ſcilicet inuentor mendacii, alter fraudator, ſcilicet executor. Quare, etiamſi plures ad executionem concurrant fingendo, vel proferendo mendacia in ordine ad talem effectum, illo conſecuto omnes incurrũt. Altera interrogatio eſt. An hæc lex intelligenda ſit tãtum de iudiciis, & Iudicib⁹ Eccleſiaſticis? Poſſet enim aliquis hoc exiſtimare: quia Eccleſiaſtici canones ſolum ponunt formam, & modum ſeruandum ab Eccle- 15.

Quis incurrat hanc cenſuram author fraudis aut executor.

ſiaſticis iudicibus. Sed dicendum eſt legem eſſe vniuerſalem, & iudices ſeculares comprehendere. Quod colligo tum ex illis verbis textus, *Autoritate Sedis Apoſtolicæ, aut alia quacumque*: nam in rigore omnem iudiciariam poteſtatem comprehendunt: Tum etiam quia ſemper eſt ſermo de iudicio, & iudice indefinitè & abſolutè, neq; fit reſtrictio ad Eccleſiaſticum. Vnde Nauarrus dicit nihil referre, an iudex ſit clericus, vel laicus. Denique in his, quæ ad bonos mores pertinent, Eccleſia per ſuos canones poteſt modum ponere ſecularibus iudicibus.

Excommunic. Contra laicos compellentes Prælatos Eccleſ. vt res Eccleſ. laicis ſubmittant, & contra eos qui res ſic habitas non dimiſerint.

16. NOna excommunicatio ſumitur ex cap. 2. de Rebus Eccleſ. non. alien. in 6. vbi prohibentur Pręlati Eccleſiaſtici ne immobilia bona vel iura ſuarum Eccleſiarum ſine conſenſu Capitali, & licentia Sedis Apoſtolicæ ſubiiciant laicis: & in clericos vel pręlatos contrarium facientes ſuſpenſionem fert ipſo iure: quam infra ſuo loco explicaturi ſumus cum ipſo textu, quia hæc eſt pœna ibi principaliter lata. Adiungitur vero duplex excommunicatio. Prima eſt contra laicos, *qui compellunt clericos ad huiuſmodi contractus faciendos, & qui ante illam legem ſimilem vim fecerant, niſi poſt competentem nominationem (remiſſa ſubmiſſione) Eccleſiaſtica bona ſua libertate dimittant.* Vt autē hic caſus intelligatur, aduerto ſubmittere Eccleſias, aut earum bona, vel iura laicis perſonis variis modis fieri poſſe vt ex illo textu ſumitur, ſcilicet, conſtituendo illos patronos, vel aduocatos Eccleſiarum, vel recognoſcendo eos vt pâtronos, ac ſi talia bona, vel iura ab illis haberent. Clerici ergo, ſeu Prælati Eccleſiarum prohibentur hanc ſubmiſsionem facere (niſi modo, & in caſibus à iure permiſsis) in perpetuum, aut ad tempus non modicum: quod iuxta Gloſſam ibi, Syluestrum, Antoninum, Nauarrum, & omnes debet eſſe tempus decē annorum. Quia ergo nobiles laici interdum opprimebant Eccleſias vt eis ſubmitterentur à Prælatis, ideo in eo. c. cēſura fertur contra eos, qui huiuſmodi vim vel antea Eccleſiis fecerant, vel poſtea fecerint.

17. Vbi ſolum eſt notanda differentia quoad incurrendam illam excommunicationem prout fertur propter actum futurum, non requiritur alia monitio præter eam, quæ per hanc legem: prout vero fertur propter actum præteritum, requirit nouā monitionem ab homine factam: & alioquin non cenſetur quis eſſe contumax. Et probabile exiſtimo talē monitionem debere eſſe trinam, prout ſentit Gloſſa ibi Syluest. *Excommunicatio*, 9. caſu 19. Quamuis Nauarr. capit. 27. numer. 126. dicat ſufficere vnam tam in hoc caſu, quam in omnibus, in quibus iura requirunt monitionem ad incurrendam cenſuram per ipſum ius latam, & affert probabiles coniecturas: ſed non video rationem cogentem. Vnde cum contraria ſententia fauorabilior ſit, & graues autores habeat, & rationem fortaſſe probabiliorem, ſatis tuta eſt in conſcientia: maxime cum in hoc loco textus requirat competentem monitionem: competens enim monitio in iure intelligitur trina.

Quæ monitio requiratur in 2. caſu excom.

18. Secunda excommunicatio eſt, quando hi contractus licite ſunt cum conſenſu & licentia requiſiti, ſi laici aliquid vſurpent, præter id quod ex natura vel conditione talis contractus eius debetur: nā ſi legitime admoniti illud non reſtituant, excommunicationem incurrunt: quod eodem modo intelligendum eſt. Denique declarat Nauarrus hanc ſubmiſsionem eſſe illam quam Hiſpani, *Commienda*, appellant: & ſub aliis pœnis prohibetur in legibus illius regni lib. 1. Ordin. tit. 3. lib. 1.

Decima excommunic. contra religioſos quarundam religionum exercentes aliquas actiones in cap. vn. de Religioſ. dom. in 6. prohibitas.

DEcima excommunicatio ſumitur ex cap. vnico, §. *Confirmatus*. de Religioſis domibus in 6. ferturque contra religioſos, qui paupertatem in communi profitentur ſecundum regulam ſuam, quorū religio poſt Concil. Lateranenſe ſub Innocentio III. celebratum, id eſt, poſt annum 1215. confirmata eſt: quam cenſuram hi religioſi in tribus caſibus incurrunt. Primus eſt, ſi aliquem ad ſuam profeſsionē de nouo admittant: ſecundus ſi nouam domum vel locum acquirant: tertius ſi iam habita alienent ſine Sedis Apoſtolicæ licentia. Quæ limitatio ad omnes tres caſus refertur, vt per ſe notum eſt. Hęc vero excommunicatio iam parum eſt vtilis: nam ibidem in §. ſequente excipiuntur ab hac prohibitione quatuor ordines Mendicantes antiquiores propter eorum approbationem, & euidentem vtilitatem. Vnde ſimili modo excipitur quælibet alia religio poſtea ſimiliter approbata: vt ex bullis & priuilegiis ſingularum relgionum intelligendum eſt. Quocirca illæ religiones, de quibus textus hic loquitur, vel iam non extant, vel rariſsimæ ſunt: & ideo non eſt quod in hac excommunicatione amplius declaranda immoremur. De alia vero ſimili quæ habetur in Clem. vlt de pœnis dicam in ſect. ſequente. 19.

1. Ex. eiuſdem textum.

20.

Non extat hāc excom. ad inſtituentes nouā religionem.

Addunt vero Angelus, *Excommunic.* 7. caſu. 22. & Syluest. *Excommunicatio*. 8. numer. 45. excommunicatione 20. & Nauarr. capit. 27. numer. 127. in hoc eod. textu excommunicari eos, qui inſtituunt nouū ordinem religionis, aut accipiunt nouum habitum illius. Sed ego inuenio hanc excommunicationem in illo ca. nam illa prohibitio habetur in prima parte illius cap. vbi eſt ſermo de religionibus non confirmatis: & ibi nulla adiungitur excommun. Poſtea vero in §. 1. additur prohibitio illorum trium caſuū quos retulimus, qui pertinent ad religiones confirmatas, vt patet ex principio §. *Confirmatos autem, &c.* Excommunicatio autem, quæ ibi ſubiungitur, euidenter refertur ſolum ad caſus in eodem §. prohibitos, non vero ad ſuperiorem prohibitionem. Quod patet, tum quia ſunt capita & leges diuerſæ: tum etiam ex contextu ipſorum verborum: nā poſt illos tres caſus additur, *Si vero ſecus præſumptum fuerit, nec perſonarum receptio, nec domorum, vel locorum acquiſitio, aut ipſorum, cæterorumque bonorum alienatio valeat: & nihilominus contrarium facientes ſententiam excommunicationis incurrant.* Ex quo textu manifeſte conſtat illa verba, *Si vero ſecus præſumptum ſit*, ſolum ad tres caſus proxime præcedentes referri. Cum ergo poſteriora verba. *Et nihilominus contrarium facientes*, ad eandem materiam referantur, manifeſtum videtur hanc excommunicationem extendi ad religiones nullo modo à Sede Apoſtolica approbatas. Vnde Caietanus hanc excommunicationem non admiſit, quia in eo caſu non incurritur ex vi huius iuris, vel alterius, quod in iure communi habeatur. At Syluest. refert Ioan. 22. in quadam Extrauag. quæ incipit *Sancta mater Eccleſia*, quam dicit referre Panormitanum, huiuſmodi excommunicationem tuliſſe. Tamen ex Extrauagante Ioann. 22 de Religioſi domibus, hæc excommunicatio non colligitur, vt notauit Caietanus verbo excommunicatio capit. 5. nec aliam de hac materia ab illo habemus, etiam in Bullario Romano Panormitanus vero ex

Ioanne

Ioanne 23. illam Extrauagantem refert, *quæ videtur ait ipſo facto excommunicare iſtos, qui adinueniunt nouam religionem, &c.* Vbi aduerto Panormitanum non inueniſſe hanc excommunicationem in iure communi; & ideo ex illo non attuliſſe illam: ſed potius dicendo, *Hodie eſt quædam Extrauagans, &c.* ſignificaſſe ante illam non fuiſſe huiuſmodi excommunicationem ipſo iure latam: Deinde expendo non omnino aſſerendo, ſed ſubdubitando dicere, *Quæ videtur ipſo facto, &c.* Sed neque illa extat, vnde neque de illa nobis conſtat multoque minus de cenſu illius propter quod cenſeo illam non obligare, neque ex vi illius talem excommunicationem incurri.

Excommunicatio contra imponentes tributa perſonis Eccleſiaſticis exponitur.

21. VNdecima excommunicatio ſumitur ex c. *Quanquam*, de cenſibus in ſexto. Et fertur contra eos qui imponunt vel exigunt ab Eccleſiis, vel Eccleſiaſticis perſonis pedagia, quidagia, & ſimilia tributa, per ſe, vel per aliũ, ſuo, vel alieno nomine pro perſonis ipſis, aut rebus ſuis propriis, quas non deferũt vel tranſmittunt cauſa negotiationis. Vbi recte aduertit Caietanus cap. 39. hæc prohiberi ſub hac cenſura quatenus ſunt onera, & tributa non vero ſi ſint ſtipendium iuſtum pro aliquo negotio: nam pedagium v.g. eſt tributum quod exigitur ſolum ratione tranſitus: ſi tamen per flumen tranſeundum eſt in nauicula exigere aliquid pro illo tranſitu, non eſt contra hanc legem. Similiter quidagium dicitur, quod ſoluitur pro ducatu, ſeu oſtenſione itineris, quod tunc eſt tributum, quando homo non vult ducem viæ, neque illum accipit, & ſoluere cogitur: ſi autem clericus huiuſmodi ducem conducat, ille iuſte exiget ſtipendium, quia illud non eſt tributũ. Rurſus aduertit Caietanus, omnia illa tria verba, *exigere, extorquere, compellere*, ſignificare coactionem aliquam, tamen non eſſe hic neceſſariam maiorem coactionem, quam illam quæ communiter fit petendo hæc tanquam debita, & impediendo tranſitum perſonarum, aut rerum donec exoluatur: nam ex illis tribus verbis ſub disiunctione poſitis ſatis colligitur quodlibet illorum ſufficere, ergo exigere ſatis eſt, ergo à fortiori reliqua, quia plus addunt. Tandem aduertendum eſt, hic non ſolum prohiberi exigere hæc tributa à perſonis Eccleſiaſticis ratione prouẽtuum Eccleſiaſticorum, ſed etiam ratione propriorum bonorum, quæ ſecum deferunt, vel tranſmittunt, quocunque titulo illa poſſideant. Solumque fit exceptio, quãdo talia bona deferuntur aut tranſmittuntur ad exercendam mercaturam: quæ tunc exerceri dicitur, quando res emitur in vno loco vt in alium, deferatur, vt ibi cum aliquo lucro vendatur, Vnde ſi clericus tranſmittat fructus vel ſui beneficii, vel ſui patrimonii, vt alibi eos vendat non poſſunt exigi ab eo vectigalia, ſeu pedagia. Idemque erit ſi ea, quæ emit ad vſus ſuos bona fide. & ſine animo negotiandi, poſtea tranſmittat, vt vẽdantur, quia iam illis non indiget, vt ſpecialius attigit Nauarrus nu. 128.

Non prohibetur hac legi exigi à perſonis. Eccleſ.

De quibus bonis poſſit exigi à clerico pedagium, &c.

22. Hic ergo inquiri poteſt an hæc cenſura, licet non ſit reſeruata in hoc ca. cenſenda ſit reſeruata in Bulla cœnæ. Nam Sylueſter verb. *Excommunicationis*, 9. n. 26. excomm. 21. affirmat: Duæ autem ſunt clauſulæ in Bulla, in quibus videri poteſt facta hæc reſeruatio, & vtramq; indicat Syluest. Prior eſt quinta in ordine ſupra à nobis poſita, vbi excommunicantur qui augẽt, vel imponunt noua pedagia, cum ad id poteſtatem non habeant, vel ſic impoſita exigũt & per hanc non fit proprie talis reſeruatio, nam hæ leges cenſuras ferunt propter cauſas valde diuerſas nam in Bulla Cœnæ excommunicantur, qui exigũt vectigalia ibi prohibita, ideſt, ſine poteſtate, & cõtra eandem clauſulam impoſitã, vt ibi cum Caietano, Nauar. & aliis declarauimus, quod non eſt factum in fauorem clericorum, ſed omnium fidelium. At vero hæc lex eſt ſpecialis in fauorem clericorum; & prohibet exigere ab eis vectigalia, quæ alioqui iuſtè impoſita ſunt pro perſonis non priuilegiatis. Vnde qui hæc exigit à clericis, licet incidat in hanc cenſuram quam tractamus, non tamen in Bullam Cœnæ & ideo talis excommunicatio reſeruata non eſt. At vero exigens à clerico vectigal a per ſe prohibita cõtrahet excommunicationem reſeruatam in Bulla Cœnæ, quam etiam contraheret ſi exigeret à laico. Dubitari vero poteſt, an tunc contrahat etiam excommunicationem huius cap. *Quanquam*. Videtur enim non incurrere, quia illa re vera non ſunt vectigalia; cum legitima poteſtate non ſint impoſita. In contrarium vero eſt, quia ſi hæc lex prohibet exigere à clericis vectigalia etiã iuſta reſpectu aliorum multo magis iniqua. Et ita quidem dicendum videtur, quod licet non eſſet in Bulla Cœnæ illa clauſula poſita, & excommunicatio lata incurretur ex vi huius cap. Nunc vero ad rem moralem parum refert, quod ex vi vtriuſq; legis talis cenſura incurratur, quia in re vnus eſt titulus, ſeu vna cauſa quã explicata omnino tolletur per abſolutionem illa excommunicatio quatenus ab vtraque lege dimanat, & in eo tantum caſu erit illa excommunicatio reſeruata.

Nũ cenſura ſit reſeruata in Bulla Cœnæ Sylu opin. Exc hac nõ incidit cũ 5 in Bulla Cœnæ ſupra explicata.

Exigens à clerico vectigalia prohibita an incurrat ex com. huius cap.

23. Altera clauſula Bullæ, per quam videri poteſt facta hæc reſeruatio, eſt 18. à nobis poſita, in qua excommunicantur, qui huiuſmodi collectas: ſeu onera Eccleſiaſticis perſonis imponũt, aut ab eis accipiunt. Et de hac clauſula hoc etiam negat Nauar. quia in ea ſolum prohibentur onera & exactiones, quæ petuntur ratione prouentuum eccleſiaſticorum: Veruntamen in illa clauſula diſtinguuntur onera, quæ perſonis, vel bonis eccleſiaſticis imponuntur: & licet quoad ea, quæ in bonis imponuntur, expreſſe ſit ſermo de bonis ſeu redditibus eccleſiaſticis: tamen quoad ea, quę imponuntur perſonis, non fit limitatio ad exactionẽ, vel onus, quod imponitur ratione bonorum Eccleſiaſticorum, ſed abſolute de oneribus talibus perſonis impoſitis: pedagium autem quod ratione ſui ipſius à perſona eccleſiaſtica exigitur, propriiſsime comprehenditur ſub illa generali clauſula. Vnde quoad hanc partem certa mihi videtur ſentẽtia Sylueſtri: ſicut etiam erit certa ſi exigatur portoriũ de bonis aut fructibus eccleſiaſticis. Quando vero exigitur de aliis bonis propriis eccleſiaſticæ perſonæ, res eſt magis dubia propter rationem Nauarri: Nihilominus tamen etiam in hoc mihi magis placet ſententia Sylueſtri: nam licet illa exactio immediate fiat propter bona: tamẽ indirecte, & mediate eſt potius onus perſonæ, quam bonorũ. Onera enim in bonis poſita ſunt illa, quę per ſe debentur ratione fructuum, vt in eadem clauſula Bullę videtur ſatis exponi, à quibus oneribus non ſunt exempta omnia bona eccleſiaſtica perſonarum ſi ipſa bona Eccleſiaſtica non ſunt, nec fructus eorum, vt ibidem expoſuimus: hoc vero onus, quod exigitur pro ſola tranſmiſsione, aut vectione rerum propriarum, magis videtur redundare in perſonam: ſicut exigere alia tributa quæ pro rebus emptis imponuntur, vt illud quod vulgo dicitur, *ſiſſa* & ſimilia, cenſentur onera perſonalia, ideoque in illa clauſula prohibita, ſub cenſura reſeruata: idem ergo in præſenti dicendum cenſeo.

Excom. huius c. coincidit cũ 18. explicatã in Bullã Cœnæ.

24. Duodecima excommunicatio ſumitur ex c. *Quoniam*, de immunitate Eccleſiarum in 6. illa vero incluſa eſt in 13. & 14. clauſula Bullæ Cœnæ, quæ eſt contra impedientes iuriſdictionem eccleſiaſticam, vel Eccleſiaſticos iudices illa vtentes, & ideo in eã morari non eſt neceſſe.

Ca. Quoniam de im. eccle. expli- ... Bull. Cœn.

25. Decimatertia ſumitur ex cap. vltimo de immunitate Eccleſiarum, ferturque contra temporales dominos

Ca. vlt. de

Immediſ. eſt explicatum in 15. excom. Bullæ Cœnæ.

dominos, qui præcipiunt ſuis ſubditis, ne officia ſeu obſequia communia Reipublicæ perſonis Eccleſiaſticis exhibeant, ſcilicet ne coquant panem, &c. Quem textum ſupra explicauimus circa Bullã Cœnæ in clauſula 15. in fine: nam hæc cenſura ex parte etiam lata eſt in illa clauſula, & Papæ reſeruata Dico autem, *ex parte*; nam ibi ſolum excommunicantur facientes vel ſeruantes ſtatu: a Eccleſiaſticæ libertati contraria: oſtendimus autem ibi huiuſmodi fore ſtatutum, quo hæc obſequia prohiberentur. Et ita explicuimus verbum, *præſumendi* in hoc textu poſitum Qui ergo tale ſtatutum conderet, & ex vi huius ca. vlt. & ex vi Bullæ Cœnæ excommunicatus eſſet: reſeruationem autem haberet ex vi Bullæ tantum. At vero cap. hoc non loquitur ſolum de ſtatuto, ſed abſolute de præcepto: & ideo qui abſque lege lata hæc præciperet quocunque modo imperando, cenſuram huius cap. contraheret: non tamen Bullæ, nec reſeruationem, vt per ſe conſtat.

Poteſt contrahi exco. huius ca. nõ incidẽdo in cenſuram Cœnæ.

Excommunicatio contra religioſos habitum ſuæ religionis dimittentes, aut ſtudia ſine Prælati licentia accedentes exponitur.

26. DEcimaquarta ſumitur ex ca. 2. *Ne clerici, vel monachi*, in 6. Quæ fertur contra religioſos propter alterutram ex duabus cauſis: & extenditur deinde ad quoſdam alios. Prohibentur ergo in primis religioſi profeſsione in ſcholis, vel alibi habitũ ſuæ religionis dimittant. Secundo prohibentur ne ad quælibet ſtudia literarum accedant ſine licentia ſui Prælati cum conſilio ſui conuẽtus, vel maioris partis eius. Et ſubiungitur, *Si quis autem horum violator temerarius extiterit excommunicationem incurret ipſo facto*. Circa quæ verba primo aduertendum eſt, illam particulam, *horum violator*, non eſſe intelligendam collectiuè, ſed diſtributiuè: alias qui temere habitũ dimitteret, & ad ſtudium abſque licentia non iret, hanc cẽſuram non incurreret: quod eſt contra omnes Doctores, & contra textus intentionem: ergo ſimiliter è contrario, ſi religioſus ſine legitima facultate iuxta hunc textum requiſita ad ſtudium eat, quamuis habitum non dimittat, hãc cenſuram incurret.

Quælibet ex his actionibus ſufficit ad incurrendũ.

27. Circa priorem partem aduertendum eſt, aliud eſſe dimittere habitum; aliud ſe habitu ſpoliare: nam ſi religioſus exuat ſe veſtimentis vt dormiat, verè & proprie non dicitur dimittere habitum ſuum. Vnde, licet fortaſſe in eo peccet vel contra ſuam ſpecialem regulam, vel contra debitam decentiam & modeſtiam, vel quia præbet aliquod ſcandalum, vel ex intentione mala etiam moraliter, vt ſi id faciat ad liberius, vel voluptuoſius peccandum, non incurret hanc cenſuram, quia tunc nõ dimittit habitum ſecundum communem & moralem modum loquendi, vt aduertunt Syluest. *Excommunicatio.* 9. cenſura 24. n. 51. & 52. Nauarr. n. 131. & ſumitur ex Plaud. in 4. d. 18. q. 3. caſu 12. n. 41. quamuis Antonin & Armil. oppoſitum ſentiãt ſine ſufficienti fundamẽto, quia lex pœnalis non eſt extendenda extra proprietatem verborum, vt communi vſu accipiuntur. Et eadem ratione non cenſebitur dimittere habitum qui ſuperiores veſtes deponit ad breue tempus vt facilius ludere poſsit. Propria ergo dimiſsio habitus eſt, quando fit mutatio in alium habitũ ad ſe occultandum, vel incedendum hoc modo. Temeraria autem dimiſsio dicitur quoties fit ſine rationabili cauſa, & cum contemptu regulæ, ſeu legis, iuxta doctrinam D. Thomæ ibi à Caietano ponderatam 2. 2. q. 5. art. 3 ad 3. Vnde ſi dimiſsio habitus fiat ex cauſa rationabili, qualis erit defenſio propriæ vitæ, vel famæ, aut proximi, aut vitare ſcandalũ graue & ſimiles, tũc non poteſt dici temeraria, quia prudẽter fit.

Ad cenſurã hanc non ſufficit ſola habitus ſpoliatio.

Temeraria dimiſſio habitus quæ dicatur.

Item, licet cauſa nõ ſit rationabilis, tamẽ ſit dimiſſio ex contemptu, ſed ex ignorantia culpabili, vel paſsione, vel leuitate animi cũ aliqua aparenti excuſatione, nõ dicitur etiam temeraria dimiſsio, qui terminus bis in eodem textu repetitur, & ideo cum omni proprietate verificandum eſt.

Ex his ergo colliguntur tres regulæ generales. Prima eſt: Quoties depoſitio, vel ſpoliatio habitus fit abſque dimiſsione illius, non incurritur hæc cenſura. Patet, quia textus loquitur de dimiſsione: & exemplis iam hoc ſatis declaratum eſt. Vnde quando non totus habitus, ſed aliqua pars eius dimittitur, ſi ea quæ retinent, eſt proprius habitus religioſi, quo ſatis cognoſci poſsit, etiam non incurrit. Imo etiam ſi religioſus partem alterius habitus, ſeu communẽ veſtem accipiat, ſi tamen eam partem religioſi habitus quam habet, non occultet, & per eam ſatis cognoſci poſsit vt religioſus, id nõ ſatis erit ad incurrendam cenſuram hanc. Probatur, quia tota illa nõ eſt dimiſsio ſimpliciter, ſed ſolum ex parte, & ſecũdum quid. Et præterea ex illa non ſequitur incommodum, quod illa lex vitare intendit, videlicet nẽ detur religioſis vagandi licentia: ergo illa actio neq; eſt contra verba, neque contra finem huius prohibitionis: At vero ſi quis dimitteret partem habitus, v. g ſuperiorem, & aliam loco illius acciperet qua ſe occultaret ad liberius vagandum, ſeu ſine cauſa rationabili, iam tunc ille incurreret cenſuram, quia illa eſſet dimiſsio habitus in textu prohibita. Nã licet demus aliquam partem habitus, vel ſignum religioſi ſubtus retineri, nihilominus abſolutè & ſimpliciter hic & nunc in exteriori ſpecie ſeu forma, in qua potiſsime habitus conſideratur, ille non geſtat habitum religioſum & ideo vere ac proprie dicitur, dimittere illum. Idemq; dicendum cenſeo, etiamſi dimiſſa vna parte habitus nullũ alium induat, ſi in ea quam retinet, nullum ſignum religioſi manet: & id facit ad incedendum illo modo, & ſe occultandum: nam licet non omnis ſpoliatio habitus ſit dimiſsio, tamen aliqua quæ fit tali modo, & contra finem talis legis, propriiſsime dicitur, & eſt habitus dimiſsio. 28.

Spoliatio habitus ſine illius dimiſsione nõ ſufficit ad hanc cenſuram.

Secunda regula eſt, Quoties dimiſsio habitus fit ex rationabili cauſa, vera, vel apparente, propter illam non incurri hanc excommunicationem. Patet in primis ſi dimiſsio ex honeſta cauſa fiat, nam illa excuſat à culpa ergo à cenſura. Vnde in eo caſu præcipuè loquuntur & expreſsius dicti autores. Addo vero, etiamſi non omnino excuſatur à culpa, propter ignorantiam culpabilem, vel propter quendã nimium timorem ad tuendam vitam, vel alienam, vbi in re ipſa neceſſarium non eſſet, excuſari ab hac cenſura, quia, licet ille tũc male dimittat habitum, non tamen *temere*, ſed vt ita dicam timide, vel ignorantur: ergo ille tunc non poteſt dici temerarius tranſgreſſor, vt illa lex loquitur: qui loquendi modus non minorem energiam habet, quam verbum *præſumpſerit*, quod, dum in his legibus ponitur, excuſat operantes ex metu, vel ignorãtia etiam culpabili, vt ſæpe notauimus cum communi ſententia. Hinc probabile etiam eſt, quod Antoninus docet 2. part. tit. 24. c. 53. & Syluester verb. *Habitus*, q. 2. ſi religioſus dimittit habitum ad breue tempus, & alium induat propter ludricam aliquam actionem occaſione alicuius feſti inter ipſos religioſos efficiendam titulo cuiuſdam honeſtæ lætitiæ, non incurrere in hanc cenſuram, quia illa re vera non poteſt dici temeraria dimiſsio. Et ad hunc modum de aliis caſibus particularibus iudicandum eſt. 29.

Propter dimiſsionem habitus ex cauſa rationabili nõ incurritur hæc cenſura.

Tertia regula ſit, Quotieſcunque dimiſsio habitus fit ſine cauſa rationabili, vel ſaltem apparente neceſsitate, eſt ſufficiens cauſa huius cenſuræ. Probatur, quia eſt temeraria dimiſsio, quia & eſt ſine ratione, & cum contemptu ſufficiente, id eſt cum voluntate dimittendi, non obſtante prohibitione: nec 30.

Dimiſsio qualibet habitus ſine rationabili aut apparenti ratione, eſt cauſa huius cenſuræ.

hec enim maior contemptus neceſſarius eſt. Vnde regula procedit, etiamſi dimiſsio ſolum ad tempus fiat, quia textus ſimpliciter loquitur: & non tantum de dimiſsione in perpetuum. Patet etiam ex ratione illius legis, quæ non fuit ſolum vitare propriam apoſtaſiam, quæ maximè fit per dimiſsionem perpetuam habitus, ſed ad impediendam vagandi libertatem, ad quā ordinariè ſit temporalis dimiſsio habitus: Hanc ergo etiam cohibuit hæc lex per hanc cenſuram. Vnde amplius extenditur etiam ad tempus breue: quia etiam in hoc lex nihil diſtinguit, & non fert cenſuram propter durationem in carentia habitus dimiſsi, vel vſu alterius, ſed propter temerariam dimiſsionem, quæ in puncto (vt ſic dicam) conſummatur, & tunc incurritur cenſura, ſiue breuius, ſiue diutius poſtea duret. Tamen aduertere oportet multum ad hoc referre poſſe intētionem dimittentis nam, ſi à principio dimiſit intentione diutius vagandi vel permanendi illo modo, licet paulo poſt mutata intentione ad ſuum habitum reuertatur, non excuſabit cenſuram. Idemque cenſeo ſi à principio nihil cogitauit de breuitate, aut longitudine temporis, ſed ſimpliciter voluit dimittere ad ſuum beneplacitum, vel quantum neceſſe eſſet ad prauam actionem, quam intēdebat, vtraq; enim dimiſsio eſt grauis: & directè cōtraria legi, vnde à principio etiam fuit ſufficiens ad contrahendam cenſuram.

At verò, ſi à principio quis intendit dimittere ad breuiſsimum tempus, vt v.g per horam, vt liber, & occultus incedat, vel cuiuſdā leuitatis, vel recreationis, cauſa, vel etiam vt eat ad cōmittendum aliquod peccatum mortale, tunc videri poteſt illa dimiſsio leuis in ſuo ordine, quidquid ſit de alia malitia extrinſeca alterius ſpeciei, quia in ratione dimiſsionis videtur habere materiam leuem. Nihilominus tamen etiam in hoc caſu probabilior ſententia eſt non vitari cēſuram, ſed in ipſo puncto dimiſsionis contrahi, quia grauitas huius delicti non eſt pēſanda ex duratione temporis, etiam mente prȩconcepta; & voluntate intentata: nam, licet hoc multū augeat: tamē ipſa dimiſsio habitus per ſe eſt res grauis, & ſufficiens ad peccatum mortale, quod peccatum eſt huic legi contrarium, & materia huius cenſuræ: eſt ergo ſufficiens cauſa illius: quod planè ſentiunt Syluester, Nauarrus, & alii ſuprà citati. Quod ſi interdum (vt ſupra retuli) aiunt dimiſsionem hāc ad breue ſpatium non eſſe ſufficientem cauſam cēſurȩ id intelligunt quando vel non eſt temeraria dimiſsio, ſed ex aliqua apparēti cauſa, vel non eſt dimiſsio, ſed tātum ſpoliatio habitus, vt in principio diſtinxi, & ſæpe pendet ex prudenti arbitrio, vt Sylueſter, & Nauarr indicant.

32. Religioſus induēs habitū alterius religionis incurrit. Amplificatur præterea hæc regula; vt procedat etiam ſi quis habitū ſuæ religionis dimitat, vt immediate induat habitum alterius, quia in textu expreſsè dicitur: *Ne quis temere habitum ſuæ religionis dimittat*: non enim dicit, *religionis*, abſolute, vt inde excuſari poſsit, qui, retento habitu religioſo, ſuū mutat. ſed dicit *ſuæ*, quod aperte etiam in illo caſu committitur: & ita hæc eſt communis ſententia, vt Nauarr. ſupra refert. Al qui vero eam limitāt, niſi aſſumat habitum alterius religionis, vt in ea perpetuo maneat. Quod ſentit Angel. *Excommunicatio*. 7. caſu 27. qui generalius etiam loqui videtur nō ſolum de ingrediente, ſed etiam de induente quomodolibet habitum alterius religionis. Et ratio etiam eius huc tēdit, ſcilicet, quia vna eſt religio generaliter aſſumpta per tria vota. Quȩ ratio friuola eſt, cum hoc non tollat diſtinctionem religionum; quam aperte obſeruauit textus in illa particula *ſuæ*. Proprius ergo adhibet illam limitationem Caiet. c. 61. & reddit rationem; quia illa nō eſt temeraria dimiſsio habitus ſuȩ religionis, quia cum aliam ingrediatur iam prior non eſt ſua. Quod rectè procederet, ſi tranſitus ad aliam religionem eſſet rationabilis, vel ſaltē ſi ſupponeretur eſſe validus, quia tunc non ſi vere dimiſsio temeraria. At vero, ſi tranſitus eſt irrationabilis, & contra ius. Caietanus ſupponit, non video quomodo ille poſsit excuſari à temeraria dimiſsione, cum grauiſsime ille peccet dimittēdo habitum ſuȩ religionis, & ingrediendo aliam. Item illa religio, quam dimiſit, revera erat ſua eo tempore quo illam dimiſit, & tūc irrationabiliter dimittit, ergo temere. Addo etiam poſtea manere ſuam iure & obligatione, etiamſi in intentione, & voluntate non maneat impertinens eſt.

Angeli limitatio.

Præterea amplificari ſolet hæc regula, vt procedat non ſolum in propria & phyſica, vt ſic dicam, dimiſsione habitus, ſed etiam in occultatione, quæ moraliter reputatur quȩdam dimiſsio, quia per occultationem fit, vt talis perſona in exteriore habitu religioſa nō appareat: quod eſt moraliter (vt ſic dicam) exuere habitum religionis. Quod etiam colligi poteſt ex fine illius legis, ſcilicet tollere vagandi licentiam: nam hæc etiam ex tali occultatione ȩquè ſumi poteſt. Atque ita ſentiunt Nauarrus dict. n. 131. cum Gloſſa in Clement. 2. verb. *Extrinſecus*. de Vita & honeſtat. clericorum; & idem tenent Sylueſter, Caietan. & alii. Hæc tamen ſententia difficultate nō caret: quia lex pœnalis amplianda non eſt vltra verborum proprietatem: hæc autem lex, quæ pœnalis eſt non loquitur de occultatione, ſed de dimiſsione: occultatio autem in rigore & proprietate non eſt dimiſsio: & illa cōſideratio moralis eſt amplificatio quædam, quȩ in materia odioſa parum valet, neque etiā ſimilitudo à paritate rationis. Propter quæ tenuit hanc ſententiam Panorm. in ca. *Deus qui*, de vit. & honeſt. cler. n. 4. Vbi plus iuſto eam extendere videtur, ſentit enim, quod licet exterior habitus religioſus tollatur, ſi interior retineatur, & per alium occultetur, non incurritur cenſura, propter rationem ſupra tactam, quia illa non eſt dimiſsio ſimpliciter: cuius contrarium nos ſupra in eo caſu diximus, & huic rationi ſatisfecimus.

33. An occultatio habitus ſufficiat ad hāc cenſuram. Opinio affirmatiua. 1. Opinio

At vero quando ex habitu religioſo nihil dimittitur, ſed alius ſuperinduitur, qui perſonā ſeu religionem eius occultat, mihi videtur vera Panormitani ſententia quia ratio facta eſt efficax: neque in hac lege eſt ſub cenſura prohibita omnis occaſio vagandi, ſed ſolum illa, quæ eſt per habitus dimiſsionem. Item, quia, ſi religioſus aliis modis occulte incedat, v.g. intra currū, vel in tenebris, aut facie cooperta, non propterea contrahet hāc cenſurā. Quod ſi Caietan. Nauarr. & alii attente legantur, in re non diſſentiunt aiunt enim: Si quis non ita occultet habitum religionis, quin ab illis, cum quibus familiariter verſetur, dignoſci poſsit, etiam ſi ita occultet, vt reſpectu aliorum lateat, non incurrere hanc cenſuram. At verò, ſi ex habitu nihil dimittit, non poteſt moraliter non cognoſci ab his, cum quibus familiarius conuerſatur: ergo iuxta illam doctrinam in eo caſu non incurritur cenſura. Si ergo occultatio etiam reſpectu familiariter conuerſantium eſt ſufficiens cauſa huius cenſuræ, ideo eſt, quia non fit ſine aliqua dimiſsione habitus, ſaltē quoad aliquā partem notabilem: tunc enim iam verba legis in proprietate verificantur, vt ſuptà declaratum eſt; Circa hanc vero partem videndum eſt nouum ius Concilii Trident. ſeſſ. 5. capit. 19. de reform, regular. quod nunc non expono, quia in eo nulla excommunicatio fertur.

34. Reſolutio.

Circa alteram partem de acceſſu ad ſtudium ſinē licentia legitima, exiſtimo ſermonem eſſe, quando eundem eſt ad habitandum extra clauſtrum propter ſtudium: nam ad ordinarium modum eundi ad ſcholas habitando in proprio conuentu non eſt neceſſarium, vt licentia detur à Prælato cū concilio maioris partis capituli: ita Caietanus dict. ca. 61. Hinc recte colligens, quando religioſus mittiur ad

35. Qui acceſſus ad ſtudium ſit prohibitus per hanc legem.

locum vbi eſt ſtudium, vt ibi habitet in conuentu ſui ordinis, in quo, vel ex quo ſtudiis, aut lectionibus vacet, non procedere diſpoſitionem huius canonis, quia tunc immediate non datur licentia eundi ad ſtudium, ſed ad alium conuentum, licet finis miſſionis ſit ſtudium.

A quo Prælato danda ſit lientia hæc, & quomodo.

36. Aduertit etiam Caietanus in illo textu ſermonem eſſe de Prælato conuentuali, eiuſque poteſtatem limitari ad dandam facultatem eũdi ad ſtudium in dicto ſenſu ſcilicet: vt in eo extra conuentum ordinis religioſus habitet. Limitatio autem eſt, vt non poſsit illam dare ſine conſilio conuentus, vel maioris partis eius. Circa quam limitationẽ Gloſſa ibi verb. *Conuentus*, aduertit alibi concedi Prælato vt ſolus det licentiam, & putat illud eſſe ſingulare. indicãs hoc eſſe ordinarium ius. Alioqui cur in hoc ſpeciali caſu hoc grauamen Prælato imponeretur? ſed oppoſitum verius eſt vt Caietanus ſentit ca. 61. & Nauarr. nu. 133. Quia iure communi tota poteſtas eſt penes Abbatem, vt alibi (Deo dante) oſtendemus. Hoc ergo eſt ius ſpeciale. Ratio autem eius poteſt eſſe, vel quam reddit Caietan. quia ex hac honeſta cauſa pronus eſt animus religioſorum ad exeundum extra clauſtra, vel quia dare licẽtiam ad habitandum extra monaſterium, præſertim iuuenibus, vt ſolent eſſe ſtudẽtes, eſt res grauis, multoq; conſilio indigens.

Requiratur ne ad hanc licentiam com. conſenſus capituli, aut conſilium tantum.

37. Quæri vero poteſt, an requiratur conſenſus cap. vel conſilium tantum. Nauarrus concil. 133. indicat primum, nam dicit eſſe neceſſarium licentiam capituli. Caietan. præciſè dicit eſſe neceſſarium conſilium, & nihil aliud explicat: & eodem fere modo tranſeunt Doctores reliqui. Et mihi videtur nihil eſſe addendum textui, quia res eſt oneroſa, & exorbitans à iure cõmmuni, & ideo non eſt amplianda. Iura autem cum volunt requirere conſenſum, illud exprimunt, vt conſtat ex his quæ Nauarrus tractat, & refert comment 3. de Regularibus n. 4. & ſequentib. ergo ſi hic etiam voluiſſet, expreſsiſſet. Dices in illa diſiunctione, *Cum conſilio conuentus, vel maioris partis*: indicari neceſſarium eſſe conſenſum ſaltem maioris partis.

Obiectio.

Reſpondeo, potius indicari non eſſe præciſè neceſſarium totum conuentum, ad conſiliũ vocare, ſed ſatis eſſe vocare maiorem partem arbitrio Prælati.

Solutio.

Hæc autem intelliguntur ex vi iuris communis, nam in particulari ſeruanda ſunt iura religionum, ſi plus requirant. Quin potius in religionibus, in quibus Prælatus conuentualis non habet hanc poteſtatem, nec cum conſenſu capituli poterit dare hanc facultatem: quia hoc ius non intendit illis dare poteſtatem, ſed illa ſuppoſita, ponit modum in vſu illius.

An generalis, aut Prouincialis debeant dare hãc licẽtiã cũ conſilio capituli.

Vbi ergo hoc fuerit reſeruatum Generali, vel Prouinciali, ad illum pertinebit dare hanc facultatem. Sed quæres, an illi etiam indigeant conſenſu capituli. Reſpondetur, ex vi huius textus non indigere, quia de illis non loquitur, ſed tantum de proximo Prælato, vt verba textus indicant & communiter intellecta ſunt: & ideo modus hic præſcriptus non extenditur ad ſuperiores Prælatos, ſed vnuſquiſque regulam ſuam ſeruare tenetur.

Dubium.

Sed qui ſit in his religionibus Prælatus conuentualis licet iuxta ſuum inſtitutum legitime non poſsit de facto det hanc facultatem cum cõſilio capituli?

Reſponſio.

Reſpondetur, eſto id non ſufficiat iuxta religioſum ordinem, vt acceſſus ad ſtudium legitime fiat, videtur ſufficere ad vitandam hanc cenſuram, quia & ſeruatur forma huius iuris, & ſaltem ſufficit, vt non poſsit illa dici temeraria violatio huius canonis.

Abbas ſi eat ad ſtudium ſine capituli licentia, an incurrat hãc cẽſurã.

38. Vltimo quæri hic ſolet, an ſi Prælatus ipſe, ſeu Abbas ſine conſilio capituli eat ad ſtudium modo prædictio, incurrat hanc cenſuram. Et omnes fere communiter negant incurrere, Antoninus 3. p. c. 24. n. 53. Angelus *Excommunicatio* 7. caſu. 27. Nauarr. c. 27. n. 133. qui plures Canoniſtas refert. Oppoſitum tamen tenet Syluest. dict. n. 55. quia etiã Abbas habet ſuperiorem, & ideo comprehenditur ſub illo verb. *niſi à ſuo Prælato*, nam & ipſe religioſus eſt. Addit etiam, eſſe partem, vel maiorem rationem. Sed nihilominus textus videtur loqui de religioſis ſubditis habentibus proximum, & immediatum Prælatum localem, vt ſic dicam, vt recte colligitur communis opinio ex illis verbis, *Niſi à ſuo Prælato cum conſilio ſui conuentus*. Vnde licet fortaſse Prælatus aliter in eo peccet: non tamen contra hũc canonem, & ideo nec illius cenſuram incurret. Addo etiam ſimilem caſum adeo eſſe extraordinarium & rarum, vt non oportuerit ſpeciali lege comprehendi: vnde nec ad rem moralem admodum neceſſarius eſt.

Magiſtri legũ, aut medicinæ qui in ſuis ſcholis religioſos his ſcientiis vacantes, retinẽt excommunicantur.

39. Tertio extenditur in eo cap. hæc cenſura ad magiſtros ſeu Doctores Legum, vel Medicinæ, qui præſumunt in ſuis ſcholis retinere religioſos, qui habitu dimiſſo his ſcientiis vacant. Circa quam partem ſunt ponderandæ ſingulæ circumſtãtiæ, quia requiruntur, vt illa cenſura incurratur. Prima eſt, quod religioſus habitu ſuo dimiſſo ſtudiis vacet. Vnde, ſi habitum retineat non incurret Magiſter hanc cenſuram, licet diſcipulus alias peccet, & excommu. ſit.

1. circumſtãtia ad hanc cenſuram.

Alia circunſtantia eſt, quod religioſi ſtudeant ſciẽtiis illis prohibitis, ſcilicet Legibus, & Medicinæ: itaque, ſi audiat alias ſcientias, non habet locum hæc cenſura. Tertia eſt, quod ſciẽter magiſter delinquat, nam ſi ex ignorantia facti, vel iuris id faciat, etiamſi non omnino inculpabilis ſit, non incurret, nam vltra particulam *ſcienter*, additur verbum *præſumpſerit*, quod maiorem contumaciam requirit. Perſona autem incurrens dicitur eſſe Magiſter, vel Doctor. De quibus vocib⁹ dubitari poteſt, an ſint nomina gradus, vel officii docendi, vtrumque enim ſignificare ſolent. Videntur ſanè hic indifferẽtes accipi, itaque ſit tantum docens, ſiue etiam Doctor Academiæ, incurret, ſi aliquam actionem hic prohibitam exerceat. Et fortaſſe nomen Doctoris propter gradum poſitum eſt Magiſtri vero propter officium docendi: nam iuriſperiti, aut Medici non ſolent ratione gradus Magiſtri apppellari.

Duplex vero actio ſub diſiunctione ponitur, tanquam proxima cauſa huius cenſuræ, *docere* vel *retinere*. 40. Vnde colligitur, ſi ſcienter doceat, quamuis nõ retineat, id eſt, quamuis nihil poſitiue cooperetur quaſi ad tuendum, vel defendendum huiuſmodi religioſum, vt in ſuis ſcholis permaneat, incurrere hanc cenſuram.

Dubium enodatur.

Sed interrogari poteſt, quid facere teneatur huiuſmodi Doctor, ſi dum publice docet, ſciat adeſſe huiuſmodi religioſum inter alios. Reſpondetur ex communi ſentẽtia, illum poſſe, & debere per vim expelli, quia ſecundum ius non poteſt permitti ibi adeſſe: ergo ipſummet ius præbet facultatem illum expellendi per vim: Opinor tamen neque magiſtrum (ſi aliunde iuriſdictionem non habet) neque aliam perſonam priuatam, poſſe ſua authoritate hanc vim inferre, quia non eſt ſuperior: quamquam enim per modum defenſionis poſsit ſine effuſione ſanguinis, vel magno ſcandalo: aut coactione, procurare vt exeat: quando tamen hoc non ſatis fuerit, ad Superiorem ſcholarũ pertinebit vim inferre efficacem, omnino compellendo, vt exeat. Quod ſi Doctor ſuam diligentiam adhibuit, non arbitror teneri ad relinquendum ſuum munus, ne alter audiat, quia iam tunc non proprie dicetur ſcienter eum docere: ſed docere alios, illum tolerare, vel permittere. Itẽ, quia dum lex illa requirit, vt ſcienter id faciat, à fortiori poſtulat vt faciat voluntariè, nam ſcientiam non requirit niſi propter perfectionem voluntarii.

Quid ſit ſi ligioſum in ſcholis retinere.

41. Rurſus ex alio membro ſequitur, ſi aliquis Doctor præſumat huiuſmodi religioſum in ſuis ſcholis retinere, quamuis illum non doceat Medicinam, aut leges, incurrere hanc cenſuram, quia textus ſub diſiunctio-

diſiunctione loquitur: ergo quælibet illarum actionum ſufficit: & ita omnes intelligunt.

Sed interrogabis, quid ſit retinere? Reſpondeo, in rigore ſignificare concurſum aliquem politicum, vel influxum, ſiue ſit rogando, ſiue conſulendo, ſiue defendendo ſua authoritate & fauore, vel multo magis aliqua violentia. Per ſolam autem negationem expellendi, non dicetur quis retinere, niſi fortaſſe ex officio ad hoc teneatur, & propter eius negligentiã talis apoſtata ibi detineatur. Quod potius ad Rectores: quam ad Doctores ſpectat: ſi vero Rector ipſe non ſit Doctor, non exiſtimo incurrere hanc cenſuram, quia textus ſolũ de Doctoribus & Magiſtris loquitur. Tandem inquiri poteſt, quam cenſuram incurrant huiuſmodi Doctores, & Magiſtri, ſi huiuſmodi actiones faciant circa religioſum: qui non dimiſit habitum. Reſpondeo in primis certum eſſe non incurrere hanc, quia deeſt prima conditio in textu poſita vt bene docent Caietanus & Nauarrus contra Syluestrum, & alios. Addit vero & Nauarrus: eos incurrere excommunicationem, cap. *Nuper* participando in crimine criminoſo: quod ad ſummum procedit ſuppoſita excommunicatione religioſi ex aliis capitibus ſupra tactis & denunciatione, de quo ſupra dictum eſt.

Quam pœnam incurrãt hi magiſtri doctores religioſum qui habitum retinent.

41. Decima quinta excommunicatio ſumitur ex ca. 2. de hæreticis: in 6. vbi excommunicantur, *qui ſcienter præſumunt corpora hæreticorum, credentium, receptatorum, & defenſorum eorum eccleſiaſticæ tradere ſepulturæ.* De qua cenſura videri poſſunt dicta circa primam Bullæ Cœnæ, vbi hos terminos. *Credentes receptatores, &c.* in particulari declerauimus. Ex profeſſo vero hunc textum, & materiam eius tractauimus diſputat. 12. de excommunicatione, ſect. vltima, & infra diſputat. vltima de ſuſpenſione ſectio. 2. attingemus alias pœnas, quas in ſimilibus caſibus clerici excommunicatorum, vel vſurariorum corpora ſepelientes incurrunt.

Excom. contra ſepelientes corpora hæreticorũ.

Excommunicatio contra rectores, aut dominos temporales impedientes promotionem officii Inquiſitionis.

42. DEcima ſexta excommunicatio ſumitur ex cap. *Vt Inquiſitionis*, de hæreticis in 6. in quo aliquæ leges feruntur ad promouẽdum Inquiſitorum officium pertinentes: Prima eſt, vt domini, & Gubernatores temporales quarumcunque locorum inquiſitoribus pareãt, & ab eis requiſiti ad hæreticorum, credentium fautorum, receptatorum, & defenſorum eorum capturam diligenter intendant.

Prima actio prohibita.

2. Secunda, vt iidem domini temporales, & rectores & officiales eorum ſtatim, & ſine mora omnique appellatione poſtpoſita condigne puniãt huiuſmodi hæreticos per inquiſitores condemnatos de hæreſi, ipſorumque iuriſdictioni commiſſos. Tertio
3. prohibet eoſdem dominos, & Iudices temporales eorumque officiales, ne de hoc crimine hæreſis cognoſcere, aut iudicare audeant, ne carcere detentos liberare ſine inquiſitoris licentia. Quarto man-
4. dat, ne executionem ſibi à Diœceſano, vel Inquiſitoribus iniunctam facere prompte, ſeu adimplere detrectent, prout ad ſuum ſpectat officium. Quin-
5. to eiſdem præcipitur, ne Diœceſanorum, aut Inquiſitorum iudicium, ſententiam ſeu proceſſum directe, vel indirecte impedire præſumant. Et inde ſubiungitur: *Si quis autem de prædictis poteſtatibus, vel dominis temporalibus Rectoribus, vel eorum officialibus ſeu Balliuis contra prædicta fecerit, aut præfato fidei negotio præfatis Diœceſano, Epiſcopo vel inquiſitoribus incumbenti ſe opponere forte præſumpſerit, excommunicationis ſe nouerit mucrone percuſſum.*

44. Ad cuius expoſitionem ſolum oportet, vt ſingulæ particulæ attente ponderentur, ſcilicet verbum *præſumpſerit directe vel indirecte*, & ſimiles, quæ in aliis caſibus ſæpius iam explicatæ ſunt. Vnum vero quod Syluester adiungit *Excommunicatio*, 9. caſu 28. numer. 58. mihi non placet, videlicet ſi temporalis poteſtas, aut Rector ſe opponat Inquiſitori, vel Diœceſano hoc munus Fidei exercentibus, eoſque impediat in progreſſu ſui muneris, non fouendo hæreſim, aut perſequendo fidem, ſed ob inimicitias, & odium talis perſonæ inquiſitoris: vel Epiſcopi, non incurrere hanc cenſuram. Falſum enim hoc eſt quia lex non communicat facientes illa, hac, vel illa intentione, ſed ſimpliciter facientes. Item, quia licet aliquis impediat hunc progreſſum ex amore alicuius perſonæ, vel ob lucrum, & non in odium fidei, nihilominus incurreret: ergo ſimiliter. Item, quia textus dicit, *directe, vel indirecte*, item dicit *aliquatenus impedire*, ille autem vere impedit aliquo modo vt ſupponimus: ergo quod non faciat tam peruerſa intentione, non excuſat à cenſura. Tandem in his omnibus, in quibus poteſtates temporales præcipiuntur fauere iuſsioni Inquiſitorum & Diœceſanorum, intelligendum eſt quando Epiſcopus, & Inquiſitor inter ſe non diſcordant, nam ſi contraria præciperent, ſuperſedendum eſſet, vt Caietanus Nauarrus, & omnes docent, niſi vbi iam ex declaratione Pontificis conſtaret, primum & ordinarium progreſſum in his cauſis ad munera Inquiſitorum pertinere, Diœceſanum vero ſolum habere poſſe ſuffragium ſuum in tali Conſilio; tunc enim iudicio tribunalis ſtandum eſt, eiuſque mandato parendum.

Syluiſt. dictum improbatur.

Poſtea vero additur in eodem textu excommunicatio contra omnes, qui ſcienter dederint auxilium, conſilium, vel fauorem in prædictis. Quæ generaliter comprehendit omnes perſonas aliquid ex illis tribus facientes: quæ tria ſæpe in ſuperioribus declarata ſunt. Ac tandem de omnibus additur, quod quicumque in hac excommunicatione per annum durauerit, animo obſtinato, tanquam hæreticus condemnetur, Quam rem ſupra in generali doctrina explicatam relinquimus. Quamobrem ſolum ſupereſt aduertendum, quod Caietanus bene notauit, quamuis hæc cenſura ex vi huius textus reſeruata non ſit, cauendum tamen eſſe his omnibus perſonis, ne dum officio Inquiſitorum reſiſtunt, hæreticorum fautores fiant: nam tunc iam incident in Bullam Cœnæ domini, & eo titulo in excommunicationem reſeruatam. Quando autem huiuſmodi reſiſtentia, vel inobedientia ſufficiat, vt quis dicatur hæreſi fauere, ex circumſtantiis, effectibus ac modo operandi colligi poterit, & in ordine ad forum conſcientiæ, multum pendet ex intentione operantis. 45.

Extenſio eiuſdem excom.

Notanda.

Excommunicatio contra mandantem aliquem interfici per Aſſaſſinos.

DEcima ſeptima excommunicatio ſumitur ex capit. 1. de Homicidio, in 6. Vbi excommunicantur omnes, qui aliquem Chriſtianum per Aſſaſsinos interfici mandauerit, ſiue ſequatur mors, ſiue non ſequatur, præter alias pœnas quæ contra eoſdem ibi imponuntur. Deinde vero additur extenſio per hæc verba: *Aut eos receptauerit, ſeu defenderit, vel occultauerit.* Et circa priorem partem primo oportet intelligere quid Aſſaſsinorum nomine ſignificetur. Nam vulgò, præſertim in Italia dici ſolent Aſſaſsini, publici latrones viarum, qui ad deprædandos homines, illos interficiunt, vel proprius illi, qui ob pecuniam acceptam officium aſſumunt interficiendi aliquem atque de his videtur loqui hic textus in ſuperficie ſumptus. Non tamen in hoc ſenſu hic ſumitur illa vox: ſed vt eſt nomen proprium cuiuſdam natio- 46.

Aſſaſsini qui ſint.

nis & gentis infidelis, qui vſum habent aſſumendi hoc officium interficiendi alios ex præcepto ſui domini: quales eſſe quoſdam Syriæ homines, refert Volaterranus lib 11. Hiſtoriæ capit. de Sectis Syriæ, & plura de his congerit Couarruuias libr. 2. Variarum capit. 20 numer. 9. & 10. vbi hunc textum exponit: & plures authores refert ita hunc textum interpretantes: quos etiam ſequitur Nauarrus num. 136. & colligit Couarruias ex illis verbis. *Cum nonnonnulli magnates taliter periri formidantes, coacti fuerint ſecuritatem ab eorundem aſſaſsinorum domino impetrare, ſicque ab eo non abſque Chriſtianæ dignitatis opprobrio redimere quodammodo vitam ſuam.* Significatur enim his verbis hos eſſe infideles, habereque temporalem dominum, ſub quo huic muneri incumbunt. Optima etiam coniectura eſt, quod hæc excommunicatio non fertur in ipſos mandatarios, ſeu aſſaſsinos, ſed tantum in mandantes, quia cum illi ſint infideles, non ſunt capaces talis pœnæ: alioqui non minus ipſi, quam mandantes excommunicati fuiſſent. Ideoque exommunicatio hæc fertur, non ſolum propter homicidium, ſed etiam propter ſolum mandatum, quia tale mandatum atrociſsimum reputatur, & cedere in magnam infamiam Chriſtiani nominis imo quando mandans eſt perſona eccleſiaſtica: tot pœnæ ibi contra illam accumulantur, vt credibile non ſit propter ſolum delictum mandandi occidere alium per quoſcunque homines pecunia conductos illas ferri: nam ipſo facto incurrit ſententiam depoſitionis à dignitate, honore, ordine, officio, & beneficio, & tanquam Chriſtianæ religionis æmulus à toto Chriſtiano populo perpetuo diffidatus eſſe dicitur. Ex quo colligit Couarruuias huiuſmodi mandantem, ſi Sacerdos ſit, ipſo facto amittere priuilegium clericale: non opinor amittere tale priuilegium, vſque ad degradationem realem. De qua re infra in ſuis locis dicemus.

47. Decima octaua ſumitur ex capit. 1. de Vſuris in 6. Vbi prohibetur, ne vſurariis alienigenis quiſpiam locet domum, vel ſub alio titulo quocunque concedat; Et contrarium facientes, ſi ſint perſonæ eccleſiaſticæ Epiſcopis inferiores excommunicantur laici enim non excommunicantur ibi ipſo facto, ſed per cenſuras eccleſiaſticas à ſuis ſuperioribus compellendi dicuntur, Epiſcopi autem, & ſuperiores ſuſpenduntur: propter quod textum hunc in materiam de ſuſpenſione declarandum relinquimus.

Contra locantes vſurariis.

Excommunicatio contra concedentes repræſalias aduerſus perſonas eccleſiaſticas.

48. DEcima nona ſumitur ex capit. vnico de Iniuriis, in 6. vbi prohibetur, ne contra perſonas Eccleſiaſticas, pignorationes, vel repræſaliæ concedantur. Et ſubditur: *Illi autem qui contra fecerint, niſi præſumptionem huiuſmodi reuocauerint intra menſem, ſi perſonæ ſeculares fuerint, ſententiam excommunicationis incurrant*: (nam contra vniuerſitatem interdictum fertur) de quo ſuo loco. Vt autem hoc intelligatur, eſt aduertendum, repræſalias dici poteſtatem alicui conceſſam, vt pro re ab alio concepta vel pro damno ſibi illato poſsit authoritate ſua impune æquiualentem accipere ab alia tertia perſona quæ in hoc pro altera grauatur, etiam illi vim inferendo, ſeu quaſi priuatum bellum, ſi neceſſe ſit. Quæ conceſsio interdum poteſt eſſe iuſta ſi ab habente poteſtatem ex legitima cauſa, & legitima cognita, ſic iudicata fiat: tunc etiam vſus eius iuſtus erit, ſi debito modo, atque intentione fiat: In prædicto ergo textu prohibetur ſub excommunicatione, ne huiuſmodi repreſalia contra eccleſiaſticas perſonas conferantur. Et quoad hanc partem ceſſat quæſtio,

Repræſaliæ quæ ſint.

an intelligendum hoc ſit etiam de repræſaliis iuſtis quia eo ipſo quod conferantur contra perſonas eccleſiaſticas, iniuſtæ erunt, cum fiant, & contra ius, & à non habente poteſtatem. Dices ergo, ſi detur alicui facultas accipiendi à clerico debitore, bona æquiualentia ſuo debito, incurretur hæc cenſura. Reſpondetur negando conſequentiam: illæ enim non ſunt repræſaliæ, ad quas neceſſarium eſt, vt vnus pro alio grauetur, propter aliquem modum pignorationis, vt in eodem textu dicitur, & Gloſſa ibi notat, & alii etiam Summiſtæ: quod autem aliquis pro ſuo debito grauetur: per ſe non eſt malum, ſi aliæ circumſtantiæ debitæ ſeruentur: & ideo illa non eſt materia huius cenſuræ.

Obiectio.

Deinde prohibetur executio talis conceſsionis circa perſonas eccleſiaſticas, ſeu bona eorum, etiam per extenſionem, vt in textu dicitur. Et ſenſus eſt, quod, licet repræſaliæ concedantur contra ciuitatem, verbi gratia, in qua ſunt perſonæ Eccleſiaſticæ non debent executioni mandari circa tales perſonas, vel bona earum: quia illa eſt extenſio prohibita in textu: Propter quod dicit ibi Gloſſa, conceſsionem prohiberi ſuperioribus, extenſionem inferioribus. Et procedit prohibitio etiamſi alias repræſaliæ ſint iuſta reſpectu aliorum, quia textus generaliter loquitur, vt aduertit Nauarrus 136. 49.

Executio has repræſalias etiã per extẽſionẽ comprehendũtur.

Tandem fertur excommunicatio non ſimpliciter, ſed ſub illa conditione. *Niſi infra menſem, & cæt.* Quam limitationem Gloſſa ibi, & Syluester, *Ex communicatio, 9.* numer. 63. intelligunt, dummodo intra illum menſem ad executionem conceſsionis non procedatur. Sed non eſt cur pœnalem legem extendamus præter verborum proprietatem. Simpliciter ergo tempus illud neceſſarium eſt, vt incurratur cenſura: cum proportione tamen applicandum. Nam poſt conceſsionem datur illud tempus vt reuocetur, & niſi ita fiat, incurratur excommunicatio: ergo licet intra illud tempus ad executionem procedatur, nondum eſt conſummata contumacia contra hanc legem, vt cenſura incurratur. Nec ſatis eſt, quod talis executio ſit contraria huic legi, aut quod ex illa ſequi poſſunt incommoda perſonis eccleſiaſticis: quia lex noluit hæc omnia per cenſuram ipſo iure latam cohibere, niſi cum illa temporis amplitudine Poſt executionem vero inchoatam datur illud tempus vnius menſis, non tantum ad ceſſandum, ſed etiam ad reſtituendum, ſeu ſatisfaciendum damnum illatum quia præſumptio executionis non reuocatur per ſolam ceſſationem abſque reparatione damni illati. Et ideo computatio huius menſis in illis duabus actionibus ab illarum initio reſpectiue facienda eſt. Nam ſuperior, ab eo die quo talem licentiam conceſsit, debet computare menſem, vt infra illud reuocare tenetur, & niſi intra hoc tempus id faciat, cenſuram incurrit: etiamſi executio inchoata non ſit: inferior vero computare debet ab eo die, quo executionem inchoauit, ſi conceſsio multo, ſiue breui tempore præceſſerit. Ipſe enim non incurrat cenſuram propter elapſum menſem à conceſsione, ſi executio facta non eſt, quia nondum ipſe deliquit contra hanc legem: neque etiam per ipſam executionem ſtatim incurrit; quia cum eadem proportione ſpatiũ menſis illi conceditur, vt reſipiſcat. 50.

Conditio huius exc. exponitur.

Menſis diuerſimode computandus, in illis duabus actionibus.

Vigeſima excommunicatio ſumi poteſt ex capit. *Fœlicis*, de Pœnis in 6. fertur que contra eos, qui perſonam Cardinalis hoſtiliter audent inuadere. Sed hæc ſufficienter explicata eſt in cenſuris Bullæ, ſub quibus iam continetur. 51.

(?)

SECTIO V.

Quæ excommunicationes non reſeruatæ ſint in libris clementinarum ipſo iure latæ.

1. PRima excommunicatio in hoc ordine ponitur à Nauarro ex Clement. vnica de Sequeſtratione poſſeſſ. & fruct. Vbi ſtatuitur, vt in caſibus beneficialibus, ſi vna definitiua ſententia apud Sedem Apoſtolicam contra poſſeſſorem proferatur, qui prius per triennium pacifice nõ poſſedit fructus beneficii ſequeſtrentur per ordinarium, vt ei qui tandem vicerit, ſeruentur. Et deinde ſubiungitur excommunicatio ipſo facto in eum, qui præſumpſerit huiuſmodi ſequeſtrationem impedire, aut bona ſic occupata ſequeſtrare: Hunc vero caſum ait Caietanus cap. 43. eſſe de raro contingentibus: & ideo nihil circa illum dicit: ſed ſolum aduertit circumſtantias literæ eſſe expendendas. Quod videtur dixiſſe propter verbum *præſumpſerit* & verba *impedire, & occupare*, & ſimilia quæ ſæpe ſunt tacta & eorum proprietas explicata. Poteſt tamen quiſpiam dubitare, cur hic caſus raro contingere dicatur, cum huiuſmodi lites, & ſequeſtrationes frequentes ſint, quas etiam ſæpe accidit impediri, &c. Reſpondetur ex Nauarro num. 137. factum quidem non eſſe rarum, ſed vſum huius iuris. Ordo enim hic præſcriptus eſt, vt poſt talem ſententiam latam apud Sedem Apoſtolicam, ſequeſtratio fiat per ordinarium loci: hoc autem hodie nõ ſeruatur; ſed fit etiam ſequeſtratio authoritate Papæ per Auditores Rotæ: & ideo, ſi talis ſequeſtratio impediatur, vel bona ſic ſequeſtrata vſurpentur, non incurritur hęc cenſura, quia non impeditur ſequeſtratio quæ hic præcipitur, & conſequenter non violatur hæc lex. Ad quod ponderanda ſunt illa verba. *Si quis autem ſequeſtrationem huiuſmodi. & cætera.* Nunc autem in huiuſmodi caſu incurri ſolet excommunicatio ab homine, quam iudex ſententiam tulit, & executionem eius mandat, quantum ad hunc effectum imponere ſolet. Et ideo de cenſura hac plura non dicemus: ſed videri poſſunt ibi Gloſſa. Panormitanus & alii.

2.
2. Excom.
Secunda ſumitur ex Clementina 1. de ſepulturis. Et comprehendit quatuor caſus pertinentes ad ſacrilegium, in tradenda ſepultura commiſſum. Primus eſt contra eos, qui tempore interdicti corpora mortuorum ſepeliunt in loco ſacro in caſibus non conceſsis à iure: Secundus contra eos, qui publice excommunicatis ſimilem ſepulturam præbẽt. Tertius ſimilis de publice interdictis. Et quartus de publice vſurariis: Ex quibus caſibus ſecundum & quartum expoſuimus ſupra diſputat. 12. ſect. vltima alios vero tractabimus in materia interdicti: & ideo nihil hic addere oportet.

3.
3. Excom.
Tertia ſumitur ex Clement. 1. de decimis, quæ ſpecialiter fertur contra religioſos occupantes decimas, vel earum ſolutionem impedientes in caſibus ibi prohibitis. Eſt autem aduertẽdum ibi prius ferri cenſuram ſuſpenſionis ab officio, adminiſtratione & beneficio. Pro his vero religioſis: qui adminiſtrationem, aut beneficium non habuerint, additur excommunicationis pœna. Et ideo textus hic magis directe pertinet ad materiam de ſuſpenſione: & in diſput. vltima, illius ſect. vltimæ tractabitur.

***

Excommunicatio contra monachos, & canonicos regulares, qui ad curias principum ſine licentia accedunt, aut arma intra clauſtra tenent.

QVarta ſumitur ex Clementina: *Ne in agro*, de Statu monachor. quæ virtute duas continet in 4.
§. *Quia vero*, Prima eſt contra religioſos: qui ſuaui iugo regularis obſeruantiæ abiecto per curias Principum vagando diſcurrunt, penſiones, ſeu alimenta à prælatis extorquentes per vim, vel grauem metum, vt ibi latius narratur. Et generaliter prohibetur ne monachi, aut Canonici regulares adminiſtrationem aliquam non habentes, ad curias Principum abſque ſpeciali ſuorum Prælatorum licentia ſe conferre præſumant. Et ſubditur; *Quod ſi ad, ſuis Prælatis, aut monaſteriis, damnum aliquod inferendum, ad dictas curias ſe conferre præſumpſerint, excommunicationis ſententiam eos incurrere volumus ipſo facto.* Vbi aduerto hanc cenſuram ſpecialiter ferri in monachos, & Canonicos regulares: vnde conſtat non omnes religioſos comprehendi, ſed illos tantum, qui proprie monachi vocantur, tum quia verba reſtringenda ſunt: tum etiam quia alias non oportuiſſet ſpecialiter nominare Canonicos regulares, cum conſtet illos religioſos eſſe. Imo Angel. verb. *Excommunicatio* 7. caſu 28. hoc limitat ad monachos nigros, cui videtur obſtare, quod textus abſolute, & ſine limitatione loquitur. Ideoque Abbas ibi dixit numer. 19. *monachi cuiuſcunque habitus* Quod ſequitur Sylueſter *Excommunicatio*. 9. num. 78. Nihilominus, ſi textus attente legatur à principio, loquitur tantum de monachis nigris, & omnia quæ vſque ad illum §. ſtatuit ad illos ſolos diriguntur; & in hoc ipſo §. *Quia verò*: ſic inchoat. *Quia vero nonnulli monachorum ipſorum*: refert ergo ſermonem ad eoſdem: ergo licet poſtea non repetat determinationem illam, de illis tantum ſtatuit legem. Nec eſt extẽſio ad alios facienda propter rationis ſimilitudinem: quia, vt ſæpe dixi, in materia pœnali hæc non ſufficit: neque etiam ſimilitudo ſatis probari poteſt in omnibus, quę ad legem ferendam mouere poſſunt.

Clement. Ne in agro de ſtatu Monachor. 1 excomm. huius Clement. exponitur.

De quibus monachis ſit ſermo in hac Clem.

Additur vero limitatio quoad has perſonas, ſcilicet, *adminiſtrationem aliquam non habentes.* Quæ verba de adminiſtratione temporalium fructuum non ſpiritualium officiorum intelligũt Cardinalis ibi, & Angelus. Sed non video cur hanc limitationem adhibeant, cum textus dicat: *non habentes adminiſtrationem aliquam*: id eſt, nullam habentes: ergo ſi adhibuerint aliquam, quæcunque illa fuerit, non comprehenduntur. Cenſeo igitur illa verba generatim ſumenda eſſe, vt indicant Gloſſa, & Panormitanus ibi: & rationem reddunt, quia ob adminiſtrationem ſæpe neceſſe eſt ire ad curias Principum. Quæ ratio licet regulariter procedat in adminiſtratione temporali, tamen ex accedenti habet locum in ſpirituali, vt experientia conſtat. Sylueſter autem indicat limitationem hanc, licet ponatur in illo textu in clauſula prohibitionis, non tamen in clauſula vbi fertur cenſura. Sed hoc non refert: quia eodem textu de eiſdem perſonis concilium loquitur. Et ideo fortaſſe Nauarrus dixit, hac cenſura comprehendi tantum ſimplices religioſos, id eſt, nec iuriſdictionem, nec adminiſtrationem habentes; Eſt autem obſcurum in textu, an illa determinatio addatur ſolis canonicis regularibus, vel etiã monachis: tamen cum ſatis commode poſsit ad vtroſque referri, & id pertineat ad mitiorem interpretationem legis pœnalis, & ratio limitationis ſit eadem in vtriſque, hic ſenſus præferendus videtur. 5.

De qua adminiſtratione loquatur Clement.

Secundo circa materiam, ſeu cauſam huius cenſuræ 6.

Materia huius prioris excommun. quæ.

ſuræ aduertendum eſt, non ſatis eſſe conferre ſe ad curiam Principum, niſi id faciant, *vt ſuis Prælatis aut monaſteriis damnum aliquod inferant*, vt in textu præſcribitur. Quare licet quis ſine facultate Prælati illuc ſe conferat, & in eo grauiter peccet, ſi tamen cum illa intentione, ſeu ad illum finem non eat, non incurret hanc cenſuram.

Obiectio.

Dices, ergo è contrario, ſi habeant licentiam eundi ad alia negotia, licet eant eo fine damnificandi, non incurrēt hanc cenſuram. Reſpondetur cum communi ſententia Gloſſæ, Panormitani, Cardinalis, & aliorum ibi, quam ſequūtur Angelus, Syluester, Caietanus, Nauarrus, & alii, negando conſequentiam, quia in clauſula, qua fertur hæc excommunicatio, nulla fit mentio eundi cum licentia, vel ſine illa, ſed tantum eundi ad illum finem. Ex quo inferunt iidem autores, cenſuram hanc propter talem acceſſum immediate contrahi, ſiue ſequatur effectus, ſiue non: quia cauſa principalis, & materia cenſuræ non eſt damnificatio, ſed ipſe acceſſus cum animo damnificandi. Neceſſarium tamē erit, quod ſaltem ad curiam perueniat, non enim ſatis eſt exire de monaſterio cum tali intentione: imo ſi in itinere intentionem mutet, & poſtea alio animo curiam intrat, non incurret hanc cenſuram. E contrario autem, ſi acceſſus ad curiam factus eſſet bona intentione, poſtea vero mutato animo vellet monachus ibi eſſe, vel permanere vt damnum inferret, extunc incurreret: nam quod præcipuè hic prohibetur, non tam eſt acceſſus ratione itineris ſeu motus, quam ratione exiſtētiæ, ſeu aſsiſtentiæ in curia ad illum finem.

7. *Quid ſi accedat animo damnificandi alias perſonas, aut religionem aliam*

Sed quod ſi accedat cum animo damnificandi aliam perſonam extraneam, vel alium religioſum eiuſdem monaſterii, qui non ſit Prælatus? Reſpondetur non incurrere, quia textus dicit, *Vt ſuis Prælatis vel monaſteriis damnum aliquod inferant.* Quin potius intelligo illud relatiuum *ſuis*, proprie, & diſtributione accommoda ſumendum eſſe; ita vt ſi monachus accedat ad curiā animo damnificādi aliud monaſterium ſuæ religionis, non tamen ſuum, vel Abbatem ſimiliter non ſuum, ſed alterius domus, non incurrat hāc cenſuram propter relatiuum *ſuis*. Video poſſe exponi *ſuis*, id eſt ſuæ religionis: Tamen ille non eſt proprius & rigoroſus ſenſus, qui in materia pœnali tenendus eſt: quia illud relatiuum eſt reciprocum, & ad eādem perſonam dicit habitudinem.

Quid ſi animus ſit damnificādi totam ſuā religionem, aut Generalem.

Sed quid ſi eat ad inferendum damnum non proprio Abbati, ſed Generali, vel non ſuo monaſterio, ſed ſoli religioni? Reſpondetur in vtroque caſu incurrere. In priori, quia ille etiam eſt Prælatus ſuus vere & proprie: & ideo comprehenditur, In poſteriori autem, tum quia damnum religionis totius etiam eſt proprium detrimentum ſui monaſterii, & fortaſſe maius: tum etiam, quia qui prohibet damnū inferri parti, multo magis toti: præſertim quā do damnum totius non poteſt in damnum partis non redundare.

Obiectio.

Dices: ergo eadem ratione, ſi monachus eat, vt damnū inferat cuilibet religioſo ſui monaſterii, incurret, quia damnū cuiuſlibet membri ſeu religioſi, redundat etiam in damnum totius monaſterii.

Solutio.

Reſpondetur negando conſequentiam quia per ſe damnū particularis perſonæ non redundat in damnum religionis, ſeu monaſterii ſecundū ſuam communitatem: quod, ſi aliquando id cōtingat, accidentarium cenſetur. Quod patet: nam damnum perſonale Prælati poteſt in damnum totius monaſterii redundare; & nihilominus exprimitur quia non eſt directe cōtra monaſterium: ergo ſignū eſt, hic non agi de damnis aliarum perſonarum priuatarum, ſeu particularium.

8. *Secunda cē ſura eiuſdē Clem. contra mona-*

Altera cauſa ſeu extenſio huius cenſuræ habetur in fine eiuſdem §. his verbis: *Præfata quoque ſententia monachos intra ſepta monaſteriorum ſine licentia Abbatum ſuorum arma tenentes, decernimus ſubiacere* Quæ verba de eiuſdem monachis, de quibus præcedentia expoſuimus, intelligenda opinor. Et quia hic non adduntur Canonici regulares, illos non comprehendit, vt notat Gloſſa communiter receptа.

chos intra clauſtra arma tenētes.

Circa cauſam autē cenſurę notanda ſunt ſingula verba. Nam *arma* comprehendunt tam defenſiua, quam offenſiua, quia textus indefinite loquitur. Oportet tamen vt ſint propria arma, id eſt, inſtrumenta per ſe inſtituta, & arte facta ad vſum bellicum ſiue publicum, ſiue priuatum: nam inſtrumēta quaſi naturalia, quibus homo vti poteſt ad offēdendum, vt lapides, ligna, &c. non ſignificātur illa voce *arma*, communi vſu, nec videtur eſſe hæc mens illius conſtitutionis: neque eſt cur rigorem ampèl interpretemur. Ita tenet ibi Gloſſ. quam ſequuntur Syluest. & Nauarr. vbi ſupra, licet Panormitanus, & Angelus aliud ſentiant. Pręterea notandum eſt verbum illud, *intra ſepta monaſterij*: non enim requiritur vt habeat intra cellam, nec ſufficit habere extra totum monaſterium, etiam ſi in alio habeat, quia, cum de monaſterio loquitur lex, intelligit de ſuo, ſicut in ſuperiori. Intra ſepta autem monaſterii cenſetur contineri ex omnium ſententia totum illud loci ſpatium, extra quod ſine licentia Prælati exire non licet: Tandem ponderandum eſt verbum illud *præfata ſententia*, vt intelligamus fieri contra delinquentes ex præſumptione, vt declarat verbum *præſumpſerint*, prius poſitum. Vt hinc verum habeat, quod Caiet. Nauarr. & alii notant, ſi contingat per obliuionem, aut bonam fidem, veram, vel ſaltem exiſtimatam, hæc habere, excuſetur nihilominus hæc cenſura.

Contra impedientes viſitatores monialium in ſuo munere.

9. *Attendentes de ſtatu mona.*

QVinta ſumitur ex Clementina, *Attendentes*, de ſtatu monach. vbi circa viſitationem, & viſitatores monialium multa diſponūtur. Et poſtea ſubiungitur, *Si qui vero viſitatores ipſos in præmiſsis, vel aliquo præmiſſorum impedire præſumpſerint, niſi moniti reſipiſcant, ipſo facto excommunicationis ſententiam in ſe nouerint incurſuros.* Ex quibus verbis conſtat, hanc excommunicationem quoad perſonas eſſe generalem. Quod ad actionem vero in communi eſſe vnam propter quam incurritur, ſcilicet impedire: in virtute autem eſſe multiplicem iuxta varias res ibi præſcriptas, quibus poteſt impedimentum apponi: quæ ibi legi poſſunt.

Quæ admonitio præ-requiratur.

Quid autem proprie ſit impedire, ſæpe eſt in ſuperioribus expoſitum. Illa etiam verba, *Niſi admoniti, &c.* ſuperius expoſita ſunt. Opinamur enim quoties ius requirit admonitionē, non ſolum ad tollendam ignorantiam, ſed ad tollendam præſumptionem & pertinaciam, intelligendam monitionem canonicam, quæ trina ſit, vel vna pro trina, etiamſi non requiratur ad incurrendam excommunicationem ab homine, ſed à iure, ſufficere tamen generalem, vel particularem cum de hoc ius nihil diſtinguat.

Quando facienda.

Ponderandum autem eſt verbum *reſipiſcant*, nam ex vi illius, vera eſt ſententia Gloſſæ ibi, neceſſarium eſſe, monitionem fieri poſt impedimentum poſitum: quia reſipiſcere ſupponit iam delictum commiſſum: & ideo neceſſe eſt, vt poſtquam aliquis impedire incipit, moneatur vt deſiſtat: fortaſſe tamen ſufficit vt vna monitio poſtea fiat, ſi aliæ præceſſerunt, quia hoc ſatis eſt ad proprietatem illorum verborum tenendam. Debet autem talis monitio fieri à tali viſitatore, vt notant Syluester, & Angelus caſu 39. & eſt textui conſentaneum, & rationi, quia talis monitio debet eſſe iuridica, & conſequenter à ſuperiore facta: in ea autem cauſa viſitator eſt proprius ſuperior.

Reſipiſcere quid.

Denique reſipiſcere in propoſito erit, & ceſſare ab actione impediendi, & auferre impedimentum poſitum, ſi aliquo modo permanens eſſe poterat; ita vt, quan-

quantum eſt ex ſe, viſitatio æque libere, ac antea fieri poſsit.

10. *Contra fœminas aſſumentes ſtatum Beguinarum.* Sexta ſumitur ex Clement. 1. de Religioſis domibus, vbi contra quaſdam fœminas, quæ Beguinæ dicebantur, excommunicatio fertur, ſi talem ſtatum profiteantur, vel in eo perſeuerando, vel illum de nouo aſſumendo: & extenditur ad religioſos, qui huiuſmodi fœminis in hoc negotio auxilium, conſilium, aut fauorem præbent, de quo nihil eſt dicendum, quia ad vſum non inſeruit. Nam, vt in fine eiuſdem textus dicitur per hoc non prohibentur fœminæ honeſtę, quin & votum continentiæ emittere, & diuino ſeruitio, in ſuis domibus, & priuatam vitam agentes, ſe emancipare poſsint, etiamſi fortaſſe ſimili habitu vtantur: Quod tamen cauere deberent, ſi eis conſtaret de habitu Beguinarum. Vnde conſtat hic non comprehendi eas, quæ dicuntur Tertiariæ S. Franciſci, aut ſimiles, quæ ſub regula tolerata viuunt.

Contra perſonas matrimonium ſacrilege contrahentes in quinque caſibus.

11. Septima excommunicatio ſumitur ex Clementina vnica de conſanguinitate, & affinitate, vbi propter matrimonium ſacrilegè contra varias perſonas excommunicatio fertur, quæ neq; quoad culpam in matrimonio contrahendo commiſſam, neque quoad perſonas vniuerſalis eſt: ſed nonnullos tantum caſus ibi expreſſos, & perſonas, ad quas illi pertinent, complectitur. *Prima actio prohibita ſub hac cenſura.* Prima ergo cauſa illius cenſuræ eſt contrahere matrimonium cum conſanguinea in gradibus à iure prohibitis. Secunda contrahere cum affine intra eoſdem gradus. Tertia, cum monialibus matrimonium cōtrahere: quæ comprehendit vtrumque contrahentem. Quarta, ſi religioſus matrimonium contrahat. Quinta, ſi clericus in ſacris contra hat matrimonium, Aliqui addūt ſextam, ſcilicet celebrare huiuſmodi matrimonia prohibita inter ipſos contrahentes: ſed hæc non habetur in textu, vt infra dicam. Igitur extra illos quinque caſus non contrahitur hęc cenſura, etiamſi aliis modis contingat fieri matrimonium prohibitum ſiue cum impedimento irritante, ſiue cum prohibente tantum, quia lex pœnalis, non extenditur vltra caſus in ea expreſſos. Et ita docent omnes interpretes ibi, & Summiſtæ. *Corollarium.* Quibus adde, quod licet contrahendo cum infideli, & ex illo capite, non incurratur hæc cenſura: tamen ſi eſſet cum conſanguineo vel affine, ille qui Chriſtianus eſt, hanc incurrit cenſuram, quamuis coniux infidelis non contraheret illã, quia non eſt capax neque ad illam ſpectat lex Eccleſiæ de gradibus prohibitis: pertinet autem ad fidelem etiam reſpectu infidelis.

12. Sunt tamen expendenda ſingula illa verba, *Conſanguineos, & affines &c.* nam conſanguinei intelliguntur intra quartum gradum ex iure communi ex ca. *Non debet*, de conſanguinitate, & affinit. & Conciliū Tridentinum ſeſſ. 24. c. 5. de Reformat. matrim: Affinitas vero quædam contrahitur per licitam copulam matrimonialem: & hæc ad eoſdem gradus extenditur. Alia vero contrahitur per copulam illicitam: & hæc iam nunc non extenditur vltra ſecundum gradum ex eodem Tridentino ſupra c. 4. & in eiſdem habet nunc locum hoc ius. Monialis vero. & religioſus communiter dicitur eſſe, qui tacite vel expreſſe poſſeſsionem emiſit in religione approbata. Nunc vero extendendum eſt: ad quemcumque verum religioſum, quacumque ratione conſtituatur, vt iam ſæpe in ſuperioribus tactū eſt, & in proprio loco & materia Deo dante latius declarabimus De clerico autem in ſacris quis dicatur ſatis cōſtat.

13. *Qualibet ignorantia* Deinde notandum eſt verbum illud, *ſcienter*, quod excludit, ignorantiam etiam culpabilem nonſolum facti, vt omnes fatentur, ſed etiam iuris, vt verior tenet opinio dummodo non ſit affectata. Primū patet, quia alias non operaretur illud verbū, *ſcienter*, nam ignorantia inuincibilis ſemper excuſat à cenſura: *non affectata excuſat hanc cenſuram.* Gloſſa tamen ibi dicit requiri ignorãtiam probabilem: ſubiungit vero affectatam non ſufficere: vnde videtur ſub probabili omnē non affectatam includere: nā alias inſufficienter numerat ignorantias, Satim vero deſtruit hunc ſenſum, & ideo potius ſub ignorantia affectata videtur includere omnem culpabilem. Sed impropriè vtitur voce, & falſum etiam dicit vt ratio facta probat. De ignorantiā autem affectata verum eſt eſſe excipiendā, quia hæc moraliter æquiparatur ſcientiæ: imo ſemper includit aliquam cognitionem ſaltem dubiam, nam qui vult ignorare, iam intelligit fieri poſſe (v. g. in materia, in qua verſamur) vt interueniat tale impedimētum conſanguinitatis, vel affinitatis, &c. Et ideo nō poteſt dici ſimpliciter ignorare, etiamſi id velit:

De ignorantia autem iuris, id eſt, quando quis ignorat gradum conſanguinitatis, eſſe prohibitum, 14. *Etiam iuris.* aliqui exiſtimāt non excuſare, quia non tollit quominus *ſcienter*, quis contrahat cum conſanguinea. Ita Gloſſa, ob aliam rationem, quia ignorātia iuris non excuſat iuxta regulam, *Ignorantia*, 13. de Regul. iur. in 6. ſequitur Antoninus 3. p. tit. 24. cap. 43. Syluester. Excom. 9. n. 76. & Panormitanus ibi nu. 2. Sed illud principium & limitatione & declaratione indiget: Interdum enim ignorantia iuris poteſt eſſe inuincibilis, & male applicatur, quia ignorantia aliquo modo culpabilis poteſt hic excuſare à cenſura, licet non excuſet à culpa. Quare oppoſita ſententia verior eſt, quam inſinuat Nauar. ca. 27. num. 141. Nam, ſi ignorantia facti excuſat, etiamſi probabilis non ſit, non eſt cur ignorantia iuris non excuſet, illa enim ſola ratio Gloſſam mouebat. Et præterea falſum eſt tunc hominem operari, *ſcienter*, quia hoc non eſt intelligendum de operatione materiali tantum, ſed de operatione morali vt mala, vel bona: & hoc modo qui operatur ex ignorantia iuris, nō operatur, *ſcienter*: Præterea, quando lex punit ſolum eum, qui ſcienter facit, requirit dolum, & malam fidem in illo, ex l. *Sed etſi lege*, §. *Sciret*, ff. de Petit. hæred. vbi expreſſe dicitur, non ſolum, qui factum neſcit, ſed etiam qui iure errauit carere dolo, ideoque non omnino ſcienter feciſſe. At vero ignorãtia, etiamſi ſit vincibilis & culpabilis, excludit dolum vt recte dicit Gloſſa vltima in l. *Plagii.* 2. C. *Ad legem Flauiam*: de Plagiariis. Atque ita ſentit Couarruuias in 4. decr. 2. p ca. 6. §. 9. n. 21. vbi plures refert.

Sed circa hanc conditionem dubitari poteſt primo, an comprehendat omnes caſus ſuperius poſitos. 15. *Solum in tribus primis caſibus ignorantia excuſat cenſuram.* Reſpondeo, ſi textus attente expendatur, illam particulam ſolum coniungi tribus primis caſibus: nam prius ſic dicitur, *Eos qui ſcienter in gradibus conſanguinitatis, & affinitatis conſtitutione canonica interdictis, aut cum monialibus matrimonium contrahere non verentur.* Et poſtea ſubiungitur, *Nec non religioſos, & moniales, aut clericos in ſacris ordinibus conſtitutos matrimonia contrahentes.* Vbi conſtat bis repeti verbum contrahendi, & verbum, *ſcienter*, cum primo coniungi non cum ſecundo. Et ratio differentiæ fuit, quia in primis tribus caſibus facile poteſt ignorantia interuenire, quia impedimentum prouenit ex conditione alterius perſonæ, cum qua contrahitur in aliis vero vltimis non admittitur talis ignorantia, quia impedimentū conſiſtit in cōditione ipſiuſmet contrahentis, ſcilicet, quod ſit religioſus, vel clericus: & ipſe eſt qui excommunicatur, ſi id faciat Et hæc eſt communis ſententia.

16. *Quæſitum contrahit huiuſmodi ſi alius ignoret cōtrahit cenſuram.* Secundo dubitatur, ſi in aliquo trium priorum caſuum vnus contrahentium ſciat impedimentum & alter ignoret an contrahatur tunc hæc cenſura. nam textus in plurali loquitur dicens *matrimonium contrahere non verentur*, ergo, niſi ambo ſcienter contrahant, nullus incurret. Nihilominus Gloſſa ibi

quam,

quam omnes ſequuntur, reſpondet, eum, qui ſcienter contrahit, incurrere cenſuram, alium vero excuſari. Eſtq; hoc manifeſtum in duobus caſibus, ſcilicet, quãdo matrimonium eſt inter conſaguineos, vel affines, quia lex vnumquemque horum per ſe, & diuiſim prohibet ne contrahat, & ſi ſcienter id faciat, excommunicatione punit. Neq; obſtat pluralis locutio, illius legis, quia non ponitur propter duos contrahẽtes, ſed propter omnes, qui hoc modo peccare poſſunt. At vero circa tertium caſum aduertendum eſt, ex vi illius prioris partis textus non incurrere cenſuram monialẽ, cum qua alius cõtrahit, quia ibi ſolum excommunicantur contrahẽtes cum monialibus, in quo cõtractu non eſt, vt ita dicam, reſpectus eiuſdem rationis inter contrahẽtes, ſicut eſt inter conſanguineas, vel affines, ſed eſt diſſimilis rationis, ideoque ex vi excommunicationis latę in alterum extremorum, nõ infertur latam eſſe in aliud: ac propterea in ſecũda parte textus addita eſt excõmunicatio in ipſas moniales contrahentes. Ex vi ergo illius partis ſi ille, qui cõtrahit, cum moniali ignoranter contrahit, licet ipſa ſcienter & doloſe contrahat, non incurret, non requiritur dolus in ipſomet, qui hac cenſura ligandus eſt. At vero è contrario, ſi ipſe contrahat doloſe, monialis vero etiam per ignorãtiam iuris (facti enim eſſe non poteſt(vterque incurret, ſecularis ex vi huius partis, monialis vero ex vi poſterioris dummodo non ſit ignorantia inuincibilis, quod vix cõtingere poteſt,

Notãdum circa tertiũ caſum prohibitum.

17\. Tertio quæri poteſt, ſi quis ſcienter contraxit cum ea, quam putabat conſanguineam: vel monialem, quæ non erat, an incurrat in hanc cenſuram quandoquidem culpam eiuſdem rationis committit. Reſpondetur in illo caſu nõ conſummari actum propter quem fertur cenſura, quia ille non contrahit ſcienter cum conſanguinea, ſed ignoranter cum putata conſanguinea, & ideo non incurrere cenſuram in re ipſa. Nam ex conſcientia erronea ligabitur, quamdiu in priori errore perſtiterit: ſtatim vero ac intellexerit in re non fuiſſe tale impedimentum: intelliget etiam ſe non eſſe excommunicatum neque alia indigebit ſolutione, vt in ſuperioribus in generali dixi. Idemque eſt, ſi quis exterius contrahat matrimonium ſine intentione contrahendi, quia ille non eſt verus contractus, ſed fictus, & ita non eſt actus conſummatus propter quem fertur cenſura. Atque ita ſentit Couarruuias dict. libr. 4. 2. p. c. 3. §. 2. num. 8. cum Adriano in 4. de Matrimon. quæſt. 11. Poteſtque confirmari ex doctrina generali ſuperius tradita, quod cenſura requirit actum perfectum.

Qui ſciẽter cõtrahit cũ ea quã putat eſſe conſanguineã, aut monialem cũ non ſit, an incurrat.

18\. Dices: hæc lex non prohibet verum matrimonium: quia inter has perſonas ſupponit impedimẽtum irritans, ergo prohibet & punit matrimonium attentatum: ergo, licet fiat ſolum cum volũtate exterius & apparenter contrahendi, incurretur hæc cenſura Confirmatur primo, quia alias vix poſſet Catholicus ita contrahere vt incurreret hanc cenſuram eſſetque hæc lex quaſi nullius efficacitatis: quia cum Catholici ſciant hæc eſſe impedimenta dirimentia, non poſſunt abſolutam intentionem concipere verum matrimonium contrahendi: Tãdem confirmatur nam alias, ſi quis cum hac intentione conditionata contraheret, *Volo matrimonium perficere, ſi inter conſanguineos, vel affines in gradu prohibito poteſt conſiſtere*, non incurreret: conſequens eſt falſum, vt iidem auctores, præſertim Couarruuias: probant ergo, &c. Sequela patet, quia conſenſus conditionatus, quamdiu conditio non impletur, non valet ad matrimonium perficiendum: hæc autem erat ratio excuſans hanc cenſuram. Vnde ſi quis ita contraheret cum conſanguinea. *Te duco in vxorem, ſi Papa diſpenſauerit*, non incurrit; quia de præſenti non contrahit, imo neque intentat de præſenti contrahere.

Obiectio.

1. confirm.

2. confir.

Reſpondetur non carere dubio; Tamen quia in lege pænali ſtandum eſt rigori verborum, & in dicta Clement. dicitur, *Qui matrimonialiter contrahere non verentur*, merito reſtringi ad eos, qui animo contrahendi, & non fingendi hoc faciunt: quia illi reuera non matrimonialiter contrahunt. Hoc autem verum eſt, in foro conſcientiæ: nam in foro Eccleſiæ, vbi de interiori mente nõ iudicatur, ille habẽdus eſt, & declarandus pro excõmunicato: Vnde ad primam rationem reſpondetur, quod licet in re non poſsit perfici hoc ſacramẽtum inter tales perſonas, nihilominus poſſe ex parte contrahentiũ fieri eodem modo, & eadem volunrate, ac ſi ipſi eſſent perſonæ aptæ ad contrahendum: & tunc ſolum incurrere hãc cenſuram. Eſt accommodatum exemplum de rebaptizante, qui ipſo iure irregularis eſt, oportet tamen vt intentione baptizandi id faciat: quanquam alioqui talis ſecundus baptiſmus verus eſſe nõ poſsit. Ad primam confirmationem reſpondetur in primis, tale peccatũ accidere poſſe ex falſo errore, ſiue per hæreſim, ſiue per ignorantiam culpabilem, qua quiſpiam exiſtimet tale matrimoniũ eſſe quidem ab Eccleſia prohibitum, non tamen factum irritum: In quo caſu (vt hoc obiter dicamus) illa ignorantia nõ excuſabit cenſuram, quia licet ſit æqualis ignorantia iuris, magis tamen quoad modum, quam quoad ſubſtantiã iuris ſeu præcepti, & ideo non excludit dolum, neque impedit quominus ſic delinquens, ſcienter contrahat. Deinde ſine hac ignorãtia quaſi ſpeculatiua poteſt per conſiderationem practicam committi tale delictũ eodem modo, ac ſi eſſent perſonæ habiles ſine cõſideratione, an tale matrimonium ſit in re validum, nec ne: & id ſatis erit ad contrahendam cẽſuram: Nam eſſet etiam ſatis ad conficiendum ſacramẽtum, ſi perſonarum inhabilitas non obſtaret. Atque hic videtur eſſe moralis ac frequens modus committendi hoc delictum, quod lex illa punire intendit. Ad ſecundam cõfirmationem, Couarruuias ſupra dicit, illam conditionem eſſe impoſsibilem, quæ habetur pro non adiecta iuxta c. ſin. de cõditionibus appoſitis. Sed de intelligentia illius c. nunc diſputare non poſſumus, magis enim ad externum forum, quam ad internum accommodãdum eſt: nam in interiori, & in re ipſa, ſi cõſenſus contrahentis: nullo modo fuit abſolutus, ſed conditionatus & pendens à dicta conditione, matrimonium non perficitur, vt argumentum factum conuincit: & omnes, quos ibi Couarruuias refert, fatentur: & ideo in eo caſu concedendum eſt eum, qui ſub ea conditione contrahit cum conſanguinea, non incurrere, vt recte Adrianus animaduertit: & argumentum factum, & exemplum ibi adductum ſatis probant.

Solũ ligantur hac cẽſura qui animo vere contrahẽdi faciunt actiones.

Obiectioni ſatisfit.

1. Cõfirmatio ſoluitur.

Atque ex his expeditur quartum dubium, an contrahens tantum ſpõſalia cum conſanguinea, vel affine incurrat hanc cenſuram. Diſtinguendum eſt enim de ſponſalibus de futuro, vel de præſenti nam ſi ſint prioris modi tantum, non incurritur cẽſura, quia illa non ſunt matrimonium, ſed prouiſio matrimonii: lex autem hoc ſolum de matrimonio loquitur, & extendenda non eſt. Secus vero erit ſi ſint de præſenti, nam illa ſunt verum matrimoniũ ratum, quãtum eſt ex ſe, ſi conditio perſonarum nõ obſtaret: & illud ſufficit ad hanc cenſuram contrahendam, quamuis conſummatum non ſit, nã conſummatio matrimonii non eſt de ſubſtantia eius, & lex prohibens matrimonium de contractu ipſo intelligitur. Quæri vero hic poſſet, an ſi præceſſerunt ſponſalia de futuro, & poſtea copulata ſubſequatur tũc incurratur hæc cenſura, quia ſecundum ius copula ſubſecuta poſt ſponſalia ſufficit ad matrimonium perficiẽdum. Hoc tamen habet locum ſecundum ius antiquum & in exteriori foro, in interiori vero iudicandum eſſet iuxta intentionem ſic delinquentis: nam ſi non accederet cum intentione faciendi

10. An contrahẽs hoc modo ſpõſalia cenſuram contrahat.

ciendi matrimonium, non incurrere, iuxta ſuperius dicta. Tunc vero poſt Tridentinum hoc non habet locum, niſi in caſu ſpeciali ſtatim tractando. Simili ratione ſi quis contraheret cum conſanguinea impubere, non incurreret, quia nõ perficeretur matrimonium, ſed ſolum ſponſalia de futuro ex iuris interpretatione, iuxta c. vnicum de diſpenſatione impuberum in 6. & in vniuerſum quacunque ratione in tali matrimonio interueniat aliud impedimentum ſufficiens ad irritandum contractum, ſiue ſit metus cadens in conſtantem virum, ſiue aliud ſimile, non incurritur hæc cenſura, vt optime notauit Panorm. in dict. Clem. & probari poteſt ex dictis.

21\. Quinto dubitari poteſt, an, ſi quis bona fide contraxit cum affine, & cõſanguinea, & poſtea cognito impedimento nihilominus perſeueret, vtens cõiugio, incurrat hanc cenſuram. Reſpondetur non incurrere, cum Gloſſa ibi, quam ſequitur Abbas, & alii, & Summiſtæ ſæpe citati. Ratio eſt, quia in hoc textu non punitur omnis inceſtus, vel iniqua & inceſtuoſa cohabitatio, ſed ſolus cõtractus: ibi autem non fit nouus contractus: & per priorem non fuit incurſa excommunicatio, quia ignorantia excuſauit. Hoc autem limitant Caietanus, & alii, niſi illi coniuges poſtea inter ſe accedant affectu maritali, nam ille actus tali modo factus eſt de ſe ſufficiens ad nouum conſenſum explicandum. Vnde fit, vt nunc etiam poſt Trident. hic locum habeat, ſi præceſsit matrimonium exterius bona fide cõtractum coram Parocho, & teſtibus inter occulte affines in gradu irritante: illi enim ſi ſecretè obtineãt diſpenſationem, poſſunt reualidare ſacramentũ per occultam iterationem mutui conſenſus abſque noua exteriori ſolemnitate. Quapropter ſi abſque diſpenſatione id faciunt, vel ſe cognoſcendo affectu maritali, vel alio modo hanc cenſuram incurrent. Extra hunc vero caſum, vt ſupra dicebam, illam nõ incurrent non clandeſtine contrahendo: quia talis exterior contractus nunc non eſt ſufficiens ad matrimonium.

Qui cum conſanguinea bona fide contraxit, ablata ignorantia, ſi ſe cognoſcant non incurrit.

Niſi affectu maritali ſe cognoſcant.

22\. Atque hinc obiter colligitur, fœminam contrahentem matrimonium cum religioſo, vel clerico in ſacris non incurrere hanc cenſuram, quia nec in illam directe lata eſt, vt aduertit Caietan. c. 47. de excommun. & Nauarr. ca. 22. num. 52. Et conſtare poteſt ex his quæ diximus de moniali, ex vi prioris partis textus non incurrere cenſuram, & ideo iterum nominatam fuiſſe in ſecũda parte. Nec etiam indirecte incurrit cenſuram, eo quod communicat in crimine criminoſo iuxta c. *Si concubinæ*, de Sent. excom. quãdo cõtrahit, nondum communicat cum excommunicato, quia alter non incurrit niſi finito contractu. Nec vero etiam hoc modo incurrit talis fœmina cenſuram per vſum talis matrimonii: quia ille vſus non eſt communicatio in crimine formaliter, vt ſic dicam, ſed materialiter: nam eſt quidem communicatio cum excommunicato in quodã crimine, non tamẽ in illo propter quod excommunicatus eſt, nam ille non excommunicatur propter vſum matrimonii, ſed propter cõtractum. Solum ergo incurret talis mulier excommunicationem minorem, & ad hoc erit neceſſarium, vt alter denunciatus ſit, iuxta Extrau. *Ad euitanda.*

Fœmina cõtrahens cũ religioſo aut clerico in ſacris, non incurrit excom.

23\. Vltimo dubitari poteſt, an præter dictas perſonas aliqua alia incurrat hanc cenſurã. Quod proponitur propter Nauarrũ, & Caietanum ſupra qui dicunt ſacerdotem celebrantem, vel vt ita dicam ſolennizantem matrimonia hic prohibita, incurrere hanc cenſuram. Et videntur fundari in quibuſdam verbis, quæ Caietanus refert ex textu, & Nauarrus admittit, & ſupponit, ſcilicet. *Et inter eos eadem ſcienter celebrantes.* Quæ verba ego in textu quem habeo, non reperio: nec Gloſſa videtur ea legiſſe, & ideo hunc caſum omittit, & numerat ſex caſus à nobis in quinque comprehenſos, quia caſum de monialibus in duos diſtinguunt, ſicut in textu fit. Quapropter donec mihi conſtet verba illa eſſe in legitimo textu non cenſeo excommunicationem hanc propter hũc actum incurri. Dico ego tantum illa quinque genera perſonarum incurrere hanc cenſuram, non vero aſsiſtentes contractui, nec dantes auxilium vel fauorem, quia hæc extenſio in texu non habetur.

An ſacerdos hæc matrimonia ſolennizãs hanc exc. incurrat.

Contra inquiſitores, &c. qui prætextu officii pecuniam extorquent, aut bona Eccleſiæ fiſco applicant.

OCtaua excommunicatio ſumitur ex Clement. 24.
2\. de Hæreticis, vbi prohibetur, *Inquiſitoribus, & Commiſſoribus, tam ipſorum, quam Epiſcoporum, ſeu capitulorum Sede vacante, ne prætextu officij Inquiſitionis, quibuſuis modis illicitis ab aliquibus pecuniam extorqueant, nec ſcienter attentent Eccleſiarum bona, ob clericorum delictum prædicti occaſione officii, fiſco etiam Eccleſiæ applicare, quod ſi ſecus in his, vel eorum altero fecerint, excommunicationi ſubiiciuntur ipſo facto.* In quo textu circa perſonas nota Commiſſarios dici omnes, qui vices aliorum gerunt, & ab eis habent iuriſdictionem in tali munere: Et comprehendit omnes, ſiue ſint vicarii ordinarii, ſiue tantum delegati ad tempus, vel ad cauſam: nam omnes hi propriiſsime dicuntur Commiſſarii. Quamuis autem Epiſcopus poſsit per ſeipſum inquiſitionis officium exercere, noluit tamen Concilium eum ſub hac cenſura comprehendere, cum aperte, & Inquiſitores, & ipſorum commiſſarios nominet: & diſtincte etiam Epiſcoporum Commiſſarios, non autem ipſos Epiſcopos: non ergo comprehendit Epiſcopos ſub inquiſitoribus. Nam præterquam quod in aliis iuribus ad Inquiſitores pertinentibus, quando Epiſcopi comprehendendi ſunt diſtincte nominantur: ſi hic comprehenſi fuiſſent nomine Inquiſitorum, etiam vicarii ipſorum ſub Vicariis Inquiſitorum contenti eſſent: conſtat autem non fuiſſe, & propterea diſtincte & ſpeciatim nominãtur. Voluit ergo Cõcilium, in hoc deferre Epiſcoporum dignitates, quod frequens eſt in iure.

Commiſſarii qui dicantur.

Hac cenſura non comprehenduntur Epiſcopi.

Prima actio propter quam imponitur hæc excommunicatio, eſt pecuniæ acceptio: quę tres debet habere circumſtantias, vt ſit in cauſa huius cenſurę. 25. Prima, vt extorqueatur: ſecũda, vt per aliquem modum illicitum: tertia vt prætextu officii Inquiſitionis. Ita enim habetur in textu. Quapropter, ſi aliquod horum deficiat, non incurretur cenſura: vt ſi Inquiſitor extorqueat pecuniam alio modo illicito: non tamen prætextu Inquiſitoris, vel ſi non extorqueat, ſed ſponte oblatam accipiat, etiamſi ſciat dari prætextu officii Inquiſitionis, non incurrit cẽſuram. Nomine autem pecuniæ intelligitur quidquid pecunia æſtimabile eſt: Et ita ibi notãt Gloſſa & Doctores & Summiſtæ, Caietanus cap. 4. Nauarrus numer. 143. Syluester & Angelus caſu 42. Addo denique per extorſionem pecuniæ in rigore in elligi donationem. Vnde ſi quis extorqueret illam tantum mutuatã animo ſoluendi, non incurreret hanc cenſuram: quia mutuatio non eſt aliquid pecunia æſtimabile, & hanc tantum extorquet, non ſimpliciter pecuniam ipſam, cum illam redditurus ſit, ſi vero poſtea non reddat, incurret.

Prima huius cenſuræ actio.

Quid per pecuniã intelligatur.

Secunda actio ob quam hęc cenſura incurritur, 26.
eſt eccleſiarum bona applicare fiſco ob clericorum delicta: In qua etiam circumſtantiæ adhibẽtur. Prima vt id faciant, *ſcienter*, quæ explicanda eſt eodem modo, quo in præcedenti. Secunda quod talia bona ſint Eccleſiarum non clericorum, vel aliarum perſonarum tertia vt applicatio fiat prætextu talis officii, ſeu (quod idem eſt) *occaſione eius*, vt in textu

Secunda actio ſub eadem cenſura prohibita.

Mm dicitur

dicitur. Quarta quod applicatio fiat fiſco: vnde, ſi ſibi applicent, vel aliis, non incurrent, etiamſi fortaſſe in eo grauius peccent, quia hęc lex hoc tantum præſcribit, fortaſſe quia frequentius, & maiori quodam colore fieri poterat. Eſt autem aduertendum, in textu non ſolum dici, *ne applicent*, ſed, *ne attentent applicare*. Vnde videtur ſumi, quacumque ratione inchoent, vel medium aliquod adhibeant ad hanc applicationem, ſtatim incurrere hanc cenſuram: etiamſi conatus eorum ad exitum non perueniat, quia iam attentarunt. Non eſt tamen hic ſenſus, ſed, quia applicatio illa nō poterat eſſe valida, cum eſſet iniuſta, & de alienis bonis, ideo videtur Concilium dixiſſe, *Ne attendent applicare.* Tamen huiuſmodi perſonæ non incurrunt donec applicent quantum eſt ex ſe, nam in illis hoc proprie eſt attentare. Dicentur autem applicare, vel ſi cum effectu faciunt ea bona applicari fiſco eo titulo, vel ſi proferunt ſententiam, qua declarant talia bona eſſe applicato fiſco.

27. *Sub qua conditione debeat dari abſolutio ab hac cenſura.*

Vltimo quoad abſolutionem ab hac cenſura aduertendum eſt, eam ſimpliciter non reſeruari: tamen addi conditionem vt nemo poſsit ab ea abſoluere, *donec illis à quibus extorſerint, plene ſatisfecerint de pecunia ſic extorta.* Vnde ante expletam cum effectu hanc conditionem nemo poteſt ab illa abſoluere inferior Summo Pontifice, præterquam in mortis articulo, vt ibidem dicitur. Ex quo intelligimus, non ſatis eſſe propoſitum ſatisfaciendi, nec excuſationem ob aliquam impotentiam, etiam cum aliqua cautione, nam hæc omnia neceſſaria ſunt in mortis articulo: ergo cum ille ſolus excipiatur, extra illum realis ſatisfactio neceſſaria eſt, aliàs manet excommunicatio Papę reſeruata. Hoc autem ſolum videtur intelligendum, quando hæc excommunicatio incurritur propter primam actionem, quia verba, quę in limitatione ponuntur, aperte referuntur ad illam tantum, nam loquuntur de pecunia extorta reddenda.

Excom contra Poteſtates, &c. vſuras fouentes exponitur.

28.

NOna excommunicatio ſumitur ex Clement. vnica de vſuris, vbi excommunicantur *Poteſtates, Capitanei, Rectores, Conſules, Iudices, Conſiliarii, & alii quiuis officiales quarumcunque communitatum, qui præſumpſerint facere, ſcribere, vel dictare ſtatuta præcipientia, vt ſoluantur vſuræ, vel impedientia vt non repetantur, vel etiam qui præſumpſerint ſcienter iudicare, quod ſolutæ, cum repetuntur, non reſtituantur plene, ac libere.* Hæc eſt prior pars illius textus, in qua perſonis nominatis circa ſtatuta illa vſuras fouentia quatuor actiones reſpectiue prohibentur, ſcilicet, *facere, ſcribere, dictare, & ſecundum illa iudicare*, quarum ſingulæ ſufficiunt ad hanc excommunicationem incurrendam, ſi ex præſumptione fiant iuxta expoſitionem ſæpe datam verbi, *præſumpſerint.* Solum notentur duo. Primum, in his actionibus quaſdam eſſe perſonales ſeu vnius perſonæ, vt ſcribere, & dictare, in quibus non eſt difficultas: Alias vero eſſe, quæ à tota communitate fieri poſſunt, vt condere, ſeu facere ſtatuta, & interdum etiam iudicare: & in his tunc ſingulæ perſonæ incurrent hanc cenſuram, quando ſuis ſuffragiis, vel alio modo peccando mortaliter concurrunt ad talia ſtatuta, quia, ſine peccato non poteſt incurri hæc cenſura. Secundum eſt, tres primas actiones directe referri ad ſtatuta condenda: quartam vero ad ſententiam ferendam in iudicio. Vnde, licet fortaſſe non ſit tale ſtatutum, ſed abuſus, vel violentia, qui ſic iudicare præſumpſerit, incurret cenſuram, quia iudicium non refertur ad ſtatutum, ſed per ſe prohibetur: qui autem ſcripſerit, vel fecerit talem ſentētiam, ſi ipſemet non iudicauerit, non incurret, quia illæ actiones prohibentur circa ſtatutum, non circa ſententiam.

Prior pars textus exponitur.

Duo notanda.

Primum.

29. *2. Textus pars explicatur.*

Atque hæc pars illius textus reſpicit tempus futurum quoad ſtatuta condenda. De cōditis vero in tempore præterito præcipitur in ſecunda parte, vt de libris communitatum deleantur, excommunicanturque qui hoc non fecerint intra tres menſes ſi ad hoc poteſtatem habuerint, *aut ſi ipſa ſtatuta, aut conſuetudines effectum eorum habentes, quoquo modo præſumpſerint obſeruare.* Vbi duo prohibentur & puniuntur. Primum eſt omiſsio quædam, & quoad hanc non additur verbum, *præſumpſerit*: vnde ſufficiet, vt quacumque ratione voluntaria ſit, dummodo ſit mortaliter peccaminoſa, ad quod requiritur & poteſtas, & obligatio quæ & per hanc imponitur, & per ſe ineſt, iuxta materiam ſubiectam, quia eſt ſermo de officialibus communitatis, qui ratione officii, ſicut habent poteſtatem, ita etiam obligationem. Secundum eſt commiſsio quædam, ſcilicet obſeruare ex præſumptione talia ſtatuta: vel conſuetudines eūdem effectum habentes. Circa quam partem primum conſiderandum eſt in ea de eiſdem perſonis eſſe ſermonem, de quibus in prima, nam eſt ſermo continuatus circa eoſdem, vt patet ex illis verbis, *Eandem etiam ſententiam incurſuri.* Vnde fit, vt, licet alii de plebe ſeruent talia ſtatuta, vel cōſuetudines, & in eo alias peccent, non incurrant hāc cenſuram, quia ſolum lata eſt contra officiales prædictos.

Prima actio huius partis.

Secunda actio.

30. *Action. quæ etiam reſpiciunt ſtatuta futura ſunt prohibita.*

Secundo eſt aduertendum quod, licet hæc pars reſpiciat ſtatuta illo tempore iam condita, non excludit futura, ſi fortaſſe inique fiāt, vel conſuetudines ſimiles, ſi in poſterum introducantur: ſemper enim talia obſeruare erit contra hanc legem, & ſufficiens cauſa huius cenſurę. Et ſimiliter, licet aliquis ex dictis officialibus non concurriſſet ad tale ſtatutum condendum, ſi poſtea, & poſſet illud ſtatutum delere ex libris communibus, & ex officio deberet, atque id ommitteret, in hanc cenſuram incurreret. Neque obſtat verbum illud, *Niſi ſtatuta huiuſmodi hactenus edita*, quia illa verba ſunt potius extenſiua, quam excluſiua, vt ita dicam. Poteſt etiam hæc extenſio in priori parte textus fundari: Nam, ſicut qui prohibet accipere alienum, prohibet & retinere, ita qui prohibet facere talia ſtatuta in poſterum, prohibet ea retinere ſi fiant, ideoque illa lex quaſi continue obligat ad talia ſtatuta delenda, ſicut de pręcepto reſtituendi dici ſolet. Dices, ergo reſpectu talium ſtatutorum, non oportebit tres menſes in hac lege pręſcriptos concedere, vt illa deleātur: quia illa lex obligat, vt quam primum poſsit, id fiat. Reſpondeo, eum qui non concurrit ad tale ſtatutum condēdum, ſed ſuccedit, v. g. in officio, & inuenit factū, non incurrere; ſi ſtatim non deleat, ſed poſſe illi cōcedi illorum trium menſium tempus à principio ſui officij computandum, vel ex ſimilitudine rationis, vel ex probabili interpretatione illius legis.

Obiectio.

Solutio.

31. *Quale ſtatutum aut ſententia ſint prohibita ſub hac cenſura.*

Vltimo aduertendum eſt, hic non eſſe ſermonem de omni lege, vel ſententia, quæ vſurariis fauere videatur; ſed ſolum illa quæ fauet modo hic præſcripto, ſcilicet concedendo exigi, vel ſolui vſuras, vel compellēdo debitores vt eas ſoluant, vel imponendo onera repetentibus, aut alio modo hoc impediendo. Vnde, ſi circa vſurarios concederetur lex etiam iniqua, quæ illis fauere videretur alio modo, vt permittendo tale officium, vel quid ſimile, non haberet locum hæc cenſura, quia non debet extendi vltra terminos ſuos, & ita dixit ibi Gloſſa verb. *facere*, quod ſi ſtatutum tantum negatiue diceret, *Non poſſit pro mutuo accipi vltra tantam quantitatem*, non eſſet damnandum vt contrarium huic canoni, quia, licet tantum id vetet, non propterea concedit, aut ſtatuit, vt in minori quātitate poſsit vſura exigi, ſed ſolum permittit, vt id impune fiat, quod hic verum non eſt. Si autem lex fieret, vt infra illam quantitatem non audirentur in iudicio repetentes vſuras,

vſuras; eſſet contraria huic canoni, quia impediret repetitionem vſurarum, quod hic prohibitum eſt, quacunque fraude, vel quocunque colore fiat.

31. Decima ſumitur ex Clemen. 1. de Sentent. excom. vbi excommunicantur religioſi, qui non ſeruant generale interdictum, vel ceſſationem à diuinis. Sed hæc tractanda eſt in materia de interdictio, quia ibi facilius intelligitur.

Contra religioſos tranſgredientes diſpoſitionem cap. vnic. de exceſsibus Prælat. in 6.

32. *Clem. Cupientes de pœnis. Prima actio prohibita in hac Clem.* DEcima ſumitur ex Clementin. *Cupientes*, de Pœnis, & eſt multiplex ferturque in aliquos religioſos propter multas actiones. Prima eſt de nouo recipere domos, vel loca quæcunque ad habitandum, vel recepta hucuſque mutare, vel ea transferre in alios cuiuſuis alienationis titulo abſque ſpeciali Sedis Apoſtolicæ licentia. Fuit autem hæc prohibitio facta in c. vnic. de Exceſsibus Prælat. in 6. & excommunicatio hæc lata eſt contra tranſgreſſores illius capit. & ideo huius cenſuræ expoſitio ex illius cap. intelligentia pendet. Eſt ergo aduertẽdum, ibi non eſſe ſermonem de omnibus religioſis, ſed de mendicantibus, non quidem eo modo quo in capit. 1. de Religioſis dom:nbus in 6. nam ibi excipiũtur quatuor religiones mendicantes principales, Prædicatorum, Minorum, Heremitarum S. Auguſtini, & Carmelitarum: hic vero hæ omnes comprehenduntur partim expreſſè & ſpecificè, partim ſub generali clauſula, & ideo excõmunicatio hic lata diuerſa eſt ab illa quam expoſuimus. *De quibus religioſis lo quatur textus.*

34. *Clem. hæc per ſpecialia priuilegia mendicantium iã eſt reuocata.* Secundo eſt aduertendum, licet ex vi huius iuris communis Mendicantes non poſſent noua loca, ſeu domus ſuſcipere ſine licentia ſpeciali Summi Pontificis: tamen per priuilegia poſt hoc ius conceſſa poſſe id facere. Refert autem Nauarrus num. 144. Iulium. 2. hoc priuilegium conceſsiſſe Minimis, prout habetur in Supplemento fol. 8. conceſſ. 27. eoque frui Minores, vt habetur in ſuo Compendio tit. *ædificare*, fol. 39. & 40. & conſequenter reliqui habentes cum illis communicationem. Et aliæ religiones habent etiã in hoc ſpecialia priuilegia, de quibus alias. Eo vel maxime, quod iuxta communem interpretationem, circa monaſteria poſt hanc Clementinam conſtructa per priuilegia, vel ſpecialem facultatem Summi Pontificis, nõ habent locum aliæ duæ actiones hic prohibitæ circa has domos, ſcilicet, vt nec transferri, nec alienari poſsint, quia illud ſolum fuit ſtatutum de omnibus conſtructis vſque ad tempus Clementis 5. vel fortè Bonifacii 8. qui fuit autor illius cap. vnic. de Exceſsib. prælat. & decem annis anteceſsit Clementem. Et patet ex verbo illo, *Seu hactenus recepta mutare, vel ea, &c.* cum enim ipſe prohiberet ne in poſterum reciperentur, de mutatione circa poſtea recepta, nihil diſpoſuit: quod adnotauit Gloſſ. in dict. ca. vnic. quam Nauarrus ſequitur referens.

35. *Non prohibetur hac lege domos ampliare, aut reficere.* Tertio obſeruandum eſt, ex vi illius iuris communis non eſſe prohibitum Mendicantibus antiquas domos vel Eccleſias, quas tũc habebant, reficere, reædificare, vel augere, quia illud nõ eſt nouas domos vel loca acquirere, quod ibi tantum prohibitum eſt: & prohibitio ſtricte accipienda eſt. Ita Angelus, & Sylueſt. caſum 44. Item non prohibetur acquirere in alio oppido domum recreationis, vel hoſpitii annexam antiquo monaſterio: quod notauit Gloſſ. & Caietanus c. 56. Et fundatur ſatis in illo verbo, *Ad habitandum, &c.* Denique quantum ad prohibitionem transferendi, vel alienãdi illa antiqua loca, hoc ius ferè derogatum eſt per priuilegium Leonis X. quod refert Nauarr. ex Supplemento conceſſ. 277. fol. 92. Conceſsit enim Prouinciali-

bus Minorum, vt ex cauſa neceſſaria poſſent transferre Eccleſias, & monaſteria ab vno loco in alium, & conuertere priora loca in alios vſus, prout vtilius viſum fuerit, obſeruantes tamen, vt iuxta antiquos canones materia Eccleſiæ tranſlatæ ad alteram ædificandam applicetur.

36. *Secunda actio in eodẽ text. prohibita.* Altera actio prohibita ſub eadem cenſura eſt, ne religioſi aliqua proferre præſumant in ſermonibus ſuis, vel alibi, quibus audiẽtes retrahant à ſolutione decimarum Eccleſiis debitarum. In qua inprimis eſt aduertendum, generaliorem eſſe quam præcedentem, quia non arctatur ad Mendicantes, ſed ad religioſos quoſcumque extenditur, vt bene notat Gloſſa, & patet. Tum quia mutato ſermone de religioſis abſolute loquitur textus: tũ etiam quia paulo poſt, ſimile proſequens præceptum, dicit *Religioſis omnibus iniungimus, &c.* Quam partem infra in materia de ſuſpenſione declarabimus propter ſuſpenſionem, quæ in illa fertur. Comprehendit ergo hæc excommunicatio omnes religioſos, & ad eos limitatur. Vnde prædicatores, vel clerici ſæculares illam non incurrunt, & multo minus laici.

37. *Corollar. 1.* Secundo eſt ponderanda in hoc textu illa particula, *Ne audientes à ſolutione decimarum Eccleſiis debitarum retrahant in ſermonibus ſuis, vel alibi proferre præſumant.* Nam colligitur primo, non ſatis eſſe proferre verba, quibus alii retrahantur, &c. niſi ea intentione proferantur, illam enim vim habet particula, *Vt.* requiritur ergo inductio formalis: & nõ ſufficit (vt ſic dicam) materialis, & veluti caſualis præter hoc requiritur præſumptio, vt ſæpe explicatum eſt. Secundo colligitur, requiri vt materia huius delicti ſint decimæ debitæ Eccleſiis: nam, ſi quis ex ignorãtia, vel ex pietate vellet ſoluere, quas non debet, illum retrahere non ſufficeret ad hanc cenſuram incurrendam, vt patet ex illo verbo, *Debitas.* Quia vero ibi additur, *Eccleſiis*, dubitari poteſt, de his quæ debentur perſonis aliis. Nam Doctores ſignificant non ſufficere. Caiet. ca. 65. & Nauarr. nu. 145 & ſentit Syluester numer. 88. Sed nulla ratione poſſum eis aſſentiri, quia Decimæ propriè ſumptæ, omnes debentur Eccleſiæ per ſe primo: quod vero per Eccleſiæ Paſtores iam ſint applicatæ particularibus perſonis, non excludit, quin debeantur Eccleſiæ. Item quæri poteſt, an requiratur debitum iuſtitiæ, vel ſufficiat ex religione, ſeu ex voto. Reſpondeo, eſſe ſermonem de debito iuſtitiæ: vnde votum nõ ſufficiet, niſi iam propter conſuetudinem, vel aliam ſimilem cauſam proprium ius iuſtitiæ Eccleſiæ contulerit. Tertio, colligit Nauarrus neceſſarium eſſe vt hæc inductio ſit immediate ad ipſos debitores audientes, quia dicunt ipſa verba. Vltimo colligo excommunicationem hanc incurri, etiamſi non ſequatur effectus, id eſt, quamuis alii non perſuadeantur, ſeu retrahantur, quia excommunicatio fertur pro ipſa ſuaſione tantum. *Corollar. 2.* *Dubium.* *Decidítur.* *Quæſtio.* *Reſponſio.* *Corol. 3.* *Corol. 4.*

38. *Tertia actio prohibita.* Tertia cauſa alterius excommunicationis, ibidem latæ eſt violatio cuiuſdam ſuſpenſionis, quam declarabimus infra in materia de ſuſpenſione ſect. vltima.

SECTIO VI.

Quæ excommunicationes non reſeruatæ habeantur in libris Extrauagant. iuris communis.

1. *Pontifex ſtatim ac eligitur eſt vere Epiſcopus.* PRima ſumitur ex Extrauag. vlt. de Sentent. excom. vbi ſupponitur, grauiter eos errare, *qui dixerint Papam rite electum priusquam coronetur, non debere ſe intromittere in prouiſionibus, reſeruationibus, diſpenſationibus, & aliis gratiis faciendis, ne ſe in literis Epiſcopum ſimpliciter, ſed electum Epi-*

ſcopum ſcribere, nec etiam vti bulla, in qua nomen exprimatur ipſius. Ratio huius ſuppoſitionis eſt differētia inter Summum Pontificem, & alios Epiſcopos: alii enim non per electionem, vel præſentationem, ſed per conceſsionem, quod aliàs dicitur, per *fiat*. Papæ, fiunt Epiſcopi. Summus vero Pontifex fit ab ipſomet Chriſto, & ab ipſo habet immediate ſupremam iuriſdictionem in vniuerſam Eccleſiam: ſtatim ac ab hominibus electus eſt: & ideo non eſt tantum Epiſcopus electus, ſed ſimpliciter iam factus Epiſcopus, vt traditur in c. *In nomine Domini*, 23. d. & ex tunc poteſt omnes actus iuriſdictionis valide, & recte exercere. Coronatio autem ſolum ad ſollennitatem quandam, & quaſi publicationem ſuſceptæ dignitatis conferri videtur.

2. *Excom cõtra impugnantes literas à Papa non coronato conceſſas Primum notandum.*

Hoc ergo ſuppoſito, excommunicantur in illa Extrauagante, omnes, *qui occaſione contrarii erroris auſi fuerint impugnare aliquas literas Apoſtolicas ſuper negotiis quibuſcunque confectas, quæ ante coronationem Pontificis emanarunt.* Vbi primum eſt notandum ſtatui ius perpetuum: nam licet Clemens 5. videatur ſolum loqui de ſe, & ſuis literis in illis verbis, *aliquas literas noſtras, quæ à nobis ante donationem noſtræ inſigniæ emanarunt*, & licet videatur loqui de præterito, & conſequenter non extendi ad literas, quæ in futurum emanabunt ab aliis Pontificibus electis, & nondum coronatis: nihilominus omnes auctores intelligunt non loqui tantum de perſona, ſed de Sede ſua, & illud præteritum non eſſe poſitum reſpectu temporis, in quo facta fuit illa lex, ſed reſpectiue ad illud tempus in quo talis impugnatio fit eo prętextu: nam ſemper fit ob literas, quæ iam emanarunt ante coronationem. Ratio enim huius conſtitutionis eadem ſemper durat, & ideo etiam ipſa cōſtitutio perpetua eſt. Deinde, expendēda eſt illa particula, *occaſione huiuſmodi*, nam qui impugnauerit illas literas occaſione aliunde ſumpta, non incurret hanc cenſuram, quia per ipſam legem limitatur ad hunc modum delinquēdi. Qui ergo reſtiterit literis cauſans electionem non fuiſſe rite factam, vel quid ſimile, etiamſi contingat in hoc grauius peccare, non incurret hanc cenſuram, quia non ſufficit grauius delictum ad cenſuram incurrendam, ſi non ſit illudmet pro quo imponitur. Et in hoc fundari poteſt quod Nauarr. ait numer. 147. non incurrere hanc cenſurā, qui literis reſiſtit, eo quod Papa à quo manant, ob iuſtum timorem fuit electus, quod colligit ex dicto cap. *In nomine Domini.* Vt hoc enim verum ſit, nō eſt neceſſe quod in re verum ſit talem electionem ex metu factam, irritam eſſe, quia neque hoc dicitur in d. c. ca. neque eſt ita generaliter certum, quin oporteat diſtinguere de gradu & modo timoris, &c. quod nunc nobis neceſſarium non eſt. Satis ergo fuerit, quod illa impugnatio nō ſit occaſione in illo textu præſcripta ſed alia longe diuerſa, quę opponi poſſet etiam contra literas poſt coronationem emanantes.

Quæ occaſione debeāt impugnari hæ literæ ad hanc cēſuram incurrendā.

3. *Excom. Extrau vni. de Rebus Eccl. non eſt vſu recepta.*

Secunda ſumitur ex Extrauag. vnica de rebus Eccleſiæ non alienandis, vbi Paulus 2. excommunicat omnes Eccleſiaſtica bona alienantes contra illam prohibitionem. Nauarrus autem nu. 149. cum Syl-ueſt. verb. *Alienatio* qu. 3. & Caietano num. 55. & aliis cenſet, vel nullibi, vel paucis in locis eſſe vſu receptā & maxime quantum ad pœnas, ideoque non oportet in eius declaratione immutari quantū ad hanc excommunicationem ſpectat: ſed ſolum conſulendam eſſe conſuetudinem, ſeruandam in hac parte, potuit enim contra hanc legem præualere.

4. *Excom. Extrau vni. de Conſuetud reſeruata in Bulla Cœna.*

Tertia ſumitur ex Extrauag. vnica de Conſuetudine, ferturque contra impedientes legatos Summi Pontificis ab executione ſui muneris, vel non recipientes illos. Hæc tamen in Bulla Cœnæ Domini continetur.

5. Quarta habetur in Extrauag. *Sancta Romana*, Ioannis 22. ferturque in eos, qui profitentur (aut de nouo ſumendo illam, vel perſeuerādo in ea) fictam religionem Fratricellorum, ſeu Bizochorum, ſeu Beguinorum, & extenditur etiam ad Epiſcopos, & Prælatos, qui hos admittunt ſine ſpeciali facultate, & approbatione Summi Pontificis. Sed hæc nihil iam vtilitatis habet, quia iſti falſi religioſi nullibi extant, & vltra illos non extēditur, ſeu extra ritum, & modum vitæ illorum. Vnde, qui alium habitum aſſumerent, aut aliud genus vitæ inſtituerent ſine approbatione, licet alias peccarent & temere agerent, non incurrerent hanc cēſuram, vt recte notauit Caietanus, cap. 5. An vero incurrant aliam, tractauimus ſupra ſect. 4. circa c. 1. de Relig. domib. in 6.

Nunc nō extat ſubiectum Extrau Sancta Romana Ioan. 22.

SECTIO VII.

Quænam excommunicationes non reſeruatæ extra corpus iuris habeantur.

1. *Exc. contra imprimentes libros ſine licentia*

Agimus, vt ſupra dixi de generalibus excommunicationibus pertinentibus ad vniuerſalem Eccleſiam, atque adeo à Summo pontifice, vel Cōcilio generali latis, nam aliæ particulares, ſeu Epiſcopales, variæ ſunt, & ſub ſcientiam non cadūt. Prima ergo ex his excōmunicationibus afferri poteſt ex Concilio Lateranenſi, ſub Leone X. ſeſſ. 10. in decreto 3. eiuſdem Leonis, vbi excommunicātur omnes, *qui librum, vel ſcripturam imprimunt, vel imprimere faciunt abſque approbatione*, ibi præſcripta. Veruntamen cenſuræ huius Concilii, vt Caietan. & Nauarr. adnotant. non ſunt vſu receptæ. Id autem quod eo loco ſtatuitur, innouatum fere eſt in Concilio Tridentino ſeſſ. 4. quamuis ibi non de omnibus libris, ſed cum hac limitatione, *de rebus ſacris*, & non exigit Inquiſitoris approbationem, ſed Ordinarii tantum: & præterea mandat, vt ſine nomine auctoris non inprimatur: quod ſi autores regulares fuerint, vltra examinationem, & approbationem huiuſmodi, licentiam quoque à ſuis ſuperioribus obtinere præcipiuntur, recognitis per eos libris iuxta formam ſuarum ordinationum. Et infra addit, hanc approbationem in ſacris dandam eſſe, & in fronte libri authentice ponendam. Sed ex his omnibus ſolum nomen autoris, examinationem, & approbationem Ordinarii videtur ſub dicta cenſura exigere. In aliquibus autem Regnis, vt Caſtellæ, & vt fertur, etiam Galliæ, vſus obtinuit, vt libri per Conc. Regium examinentur: & probentur: quod fortaſſe Pontificibus annuentibus factum eſt, vel certe ipſi Ordinarii videntes, & tacentes, talem approbationem, vt ſufficientem admittere videntur. Præter hæc vero conſulendus eſt Index Romanus, pręſertim editus à S. D. N. Clemente, vt in huiuſmodi librorum impreſsione ea ſeruentur, quæ ibi ſtatuuntur, & ordinantur.

2. *Quatuor actiones prohibentur ſub hac cenſ. in hac materia.*

Eſt autem circa hāc excommunicationem & Tridentini aduertendum, quatuor genera actionū ſeu perſonarum comprehendere, ſcilicet: *impreſſores*, qui huiuſmodi libros imprimunt ſine his requiſitis, *autores*, vel quoslibet alios, qui imprimere hos faciunt: & hi duo tantum habentur in Lateran. Triden. vero addit, *vendentes, & hos libros apud ſe retinentes*: vnde hæc duo vltima ſolum locum habent circa libros de rebus ſacris. Ad legentes vero huiuſmodi libros aliter impreſſos non extenditur hęc excommunicatio. vt ſi quis huiuſmodi librum legat non eum apud ſe retinendo, ſed apud alium inuentum, non incurrit hanc cenſuram, incurret tamē aliam latam à Summo Pontifice, vel Inquiſitoribus in Indice librorum, vel in Bulla Cœnæ, ſi talis liber doctrinam damnatam, vel ſuſpectam contineat, vel ſit autoris damnati ob hęreſim, vel ſuſpicionem eius.

3. *Excommu extenſio.*

Additur deniq; in Conc. Trident. hac excommunicatione ligari eos, qui manu ſcriptos libros communicāt vel euulgant, niſi antea examinati, probatique

tiq; fuerint: nam de his dicitur, *Eiſdem pœnis ſubiaceant quibus impreſſores:* ſicut ergo impreſſores incurrunt excommunicationem ipſo facto, ita & hi autores: quod etiam reſtringendum eſt ad libros de rebus ſacris, nam de his tantum ibi eſt ſermo. Et nomen libri proprie & ſtricte accipiendum eſt pro opere conſummato & integro, quale eſt illud quod imprimi ſolet: nam prout vſus obtinuit, & declarauit, ſcripta Theologica, & quæſtiones, vel cōciones, ſcriptæ facile, communicari ſolent ſine hac examinatione & approbatione, cum negari non poſſit illa eſſe ſcripta de rebus ſacris: tamen, quia non diuulgantur per modum librorum, ſed tanquam dictata quædam inferioris rationis, & quæ vix in humana communicatione literatorum hominum vitari poſſunt; & quia per ſe non ſcribuntur vt diuulgentur per modum librorum, ſed ad proprium vſum & vtilitatem, & communicatio illa eſt priuata & per accidens: ideo non cenſentur huiuſmodi ſcripta ſub hac clauſula comprehendi. Aliud autem anathema, quod idem Trid. Conc fert. eadem ſeſſ. 4. decret. 1. ad hunc ordinem excommunicationum non ſpectat: Semel enim aduertere oportet in illo Concil. atque etiam in antiquioribus ſępe proferri anathema in definitionibus fidei: tamen illa cenſura non eſt alia ab illa quæ propter hæreſim incurritur: & ideo per illā ſignificatur, doctrinam ſic ſtatutam ad fidem Catholicam pertinere. Huiuſmodi ergo eſt quod in illo primo decreto dicitur de libris Canonicis & ſacris ab Eccleſia receptis ſuſcipientes, & Apoſtolicis traditionibus non contemnendis ſcienter, & prudēter, ſub anathemate: nam per hoc damnat tanquam hæreticum eum, qui vel libros canonicos non ſuſcipit, vel traditiones ſciens & prudens contemnit, ſcilicet ex interiori mente, & iudicio ſeu aſſenſu huic definitioni contrario.

Non recipiens libros canonicos incurrit excom. reſeruatā hæreſ.

4. Secunda ſumitur ex Concil. Trident. ſeſſ. 13. can. 11. vbi excommunicat ipſo facto eum, qui præſumpſerit docere, prædicare, vel pertinaciter aſſerere, aut diſputādo defendere, neceſſarium, non eſſe habenti conſcientiam peccati mortalis confeſsionem ſacramentalem præmittere ante communionem, ſi ſit copia confeſſoris, quam cenſuram & canonem tractaui in Tomo 3. 3. pa diſ. 66 ſect. 3.

2. contra negantes confeſſionē præmittendā eſſe Euchar.

5. Tertia ſumitur ex eodem Concil. ſeſſ. 24. ca. 6. de reformatione matrimonii, Vbi raptor alicuius fœminæ, & omnes illi auxilium, conſilium, aut fauorem præbentes ipſo iure excommunicantur. Vbi aliæ etiam pœnæ feruntur, & alia de raptoribus ſtatuuntur, quæ ad præſentem materiam non ſpectāt. Quod vero ibi de clericis dicitur infra in materia de ſuſpenſione explicabitur.

3. contra raptores fœminarum. Conc. Trid.

6. Quarta fertur in eodem Concilio ſeſſ. 24. cā. 9. de Reform. matrim contra eos, *qui quouis modo directe, vel indirecte ſubditos ſuos, vel quocunque alios cogunt, quominus libere matrimonium contrahant.* Eſtque quoad perſonas vniuerſalis, quia, licet in principio ſit ſermo de temporalibus dominis, & Magiſtratibus: tamen, cum fertur præceptum & cenſura, verba generaliſsima ſunt, *Præcipit Sancta Synodus omnibus, cuiuſcumque gradus, dignitatis aut conditionis exiſtant, ſub anathematis pœna, quam ipſo facto incurrant, &c.* Ponderandum autem eſt verbum, *Cogant*, nam coactio proprie non eſt niſi vbi interuenit violentia, aut iniuria aliqua. Vnde Principes, vel magnates, qui promittunt officium aliquod, vel fauorem vt aliquem ad tale matrimonium inducant, & aliter negant ſe id facturos, ſi hoc negando non faciunt iniuriam, quia ſolum negant gratiam, non incurrunt hanc cenſuram, quia non cogunt: ſed inducunt quod longe diuerſum eſt: vt ſi Petrus leget, aut promittat Ioanni mille, ſi Mariam duxerit, & non alias nō cogit, ſed inducit. Et ita in præſenti decreto cenſuit Congreg. Roma. in quodam reſponſo, anno 1573. die 18. Iunij. At, ſi huiuſmodi magnates negent officia, quæ ex iuſtitia dare tenentur, vel nimium differant ſoluere ſtipendia iuſta, aut ſimilia debita, donec alius ad contrahendum cum hac vel illa fœmina inducatur, incurrent hanc cenſuram, quia reuera eſt ſaltem indirecta coactio.

4. contra impedientes aliquos ne matrimon. cōtrahant.

Quinta ſumitur ex eodem Conc. ſeſſ. 25. cap. 5 de Regular. vbi duas excommunicationes profert circa clauſulam monialium obſeruandam. Vna eſt cōtra ſæculares magiſtratus, ſi requiſiti à Prælatis Eccleſiaſticis, auxilium ſuum non dederint ad prædictam clauſuram monialium inſtaurandam, aut cōſeruandam. Alia eſt contra omnes perſonas quæ intra ſepta monaſterii ingreſſæ fuerint abſque legitima facultate Epiſcopi, vel ſuperioris in ſcriptis obtenta. Sed de hac re ſupra ſufficienter dictum eſt circa finem earum excommunicationum, quæ Pontifici reſeruantur. 7.

5 Excom.

Sexta excom. contra eos qui fœminas ad ingrediendum monaſterium cogunt.

SExta ſumitur ex eodem Concilio eadem ſeſſ. ca. 18. & cauſa eius eſt, nimirum cogere aliquam fœminam ad ingrediendum monaſterium, vel ad ſuſcipiendum habitum cuiuſcunque religionis, vel ad emittendam profeſsionem, præterquam in caſibus iure expreſsis. Quę cenſura eſt generaliſsima quoad perſonas cōtra quas fertur, vt ex textu ſatis cōſtat. Ex parte etiam fœminarum, quarum coactio prohibetur & punitur, eſt vniuerſalis ſine limitatione. Tamen, quia ea, quæ ſpecialiter diſponuntur circa fœminas in fauorem earum, non extenduntur ad viros; ideo ſi coactio fiat alicui viro vt religionem ingrediatur, non incurretur hæc cenſura. In quo videtur conſtituenda differentia inter hāc & quartam cenſuram: nam illa ad viros & fœminas extenditur, cuicumque illorum coactio fiat: imo licet ſecundū tenorem verborum videretur ferri contra eos, qui viros inducūt ad contrahendum, extendi poſſet ad fœminas, vel ob maiorem rationem, vel quia nomina maſculina facile ad vtrumque genus extendi ſolēt: quod ſecus eſt quando in particulari eſt ſermo de fœminis, vt eſt in præſenti. 8.

Cenſura hæc non cōprehendit eos qui viros cogunt

Circa cauſam autem huius cenſuræ tria membra diſtincte numerantur, ſcilicet coactio ad ingrediēdum monaſterium, ad ſuſcipiendum habitum, & ad profeſsionem emittendam. Poſſet autem exponi vt primum ſit commune quid, quod explicetur per duo ſequentia, id eſt, ad ingreſſum monaſterii, ſiue per habitus ſuſceptionē, ſiue per profeſsionem: non enim videtur dari alius modus ingrediendi religionem: præter hos duos. Sed obſtat, quod Concilium bis hæc tria numerat tāquam omnino diſtincta. Et ideo in illo primo membro non dicit ingredi religionem, ſed monaſterium, quia nimirum per illud prohibet ne cogantur fœminæ ad habitandum ibi, etiam proprio habitu retento. Et in hoc membrum ſic intellectum videtur maxime cadere illa reſtrictio. *Niſi in caſibus à iure expreſsis.* Nam in pœnam, vel cautionem interdum poſſunt ad hoc fœminæ cogi ſecundum iura: ad habitum vero, aut profeſsionem raro, aut nūquam. Tandem extenditur ibidem hęc cenſura ad dantes auxilium, conſilium, vel fauorem, & ad eos qui ſcientes fœminam non ſponte ingredi monaſterium, aut habitum ſuſcipere aut profeſsionem emittere, quoquo modo eidem actui, vel præſentiam, vel conſenſum, vel auctoritatem interpoſuerint. Quæ vltima extenſio eſt valde ſingularis, & rara, & ideo eſt notanda, & ſingula eius verba expendenda, iuxta ea quæ ſupra in ſimilibus dicta ſunt. 9.

Triplex actio hac lege prohibetur.

Extēditur cenſura ad dantes conſilium, auxilium, &c.

10. Vlterius vero in eodē ca. extenditur ſimilis excōmunicatio ad omnes eos, qui quācumq; fœminam volētem velum accipere, aut votum emittere abſque iuſta cauſa quoquo modo impediunt. Vbi velū accipere,

Extenditur cauſ. ad impedientes ne fœmina in religione profiteātur.

accipere, aut votũ emittere idem videtur eſſe quod religionem profiteri: tamen, quia nemo poteſt profiteri niſi prius habitu ſuſcepto, qui hanc ſuſceptionem impediret, à fortiori impediret profeſsionem, & conſequenter hanc cenſuram incurreret. Poſſet etiam quis opinari, illa duo aliquid amplius quam profeſsionem includere. Nam profeſsio ſpecialiter videtur ſignificari per veli ſuſceptionem, quia profeſsione ſolet velum fœminis imponi: votũ autem emittere in rigore generalius eſt. Et ideo videtur hæc cenſura extendi ad omnes, qui impediunt fœminas ſine iuſta cauſa, ne votum ſimplex caſtitatis, aut religionis emittant. Nihilominus non exiſtimo Concilium fuiſſe locutũ de priuatis votis: alias non tam confuſe de emiſsione voti fuiſſet locutum: ſed illam ſecundam partem opinor addidiſſe, vt comprehenderet omnem modum ſeu ſtatum religionũ, ſeu perſonarum monialium, nam aliquæ ſine ſuſceptione veli ſtatum illum aſſumunt.

Septima excommunicat. contra fouentes Monomachiam.

11. SEptima habetur in eodem Concilio eadem ſeſſ. 25. cap. 19. de Reform. Vbi excommunicat omnes temporales dominos, qui locum ad monomachiam in ſuis terris conceſſerint: quam etiam extẽdit ad ipſos qui in duello pugnant, & eos qui conſilium dederint, aut ſuaſerint, & ad ſpectatores. Verum eſt, ſolum in prima clauſula, quæ eſt cõtra concedentes locum ad hanc pugnam, poni, verbum, *eo ipſo*, quod ſignificat cenſuram ipſo facto. De pugnantibus vero & patrinis ſolum dicitur, *Excommunicationis, ac bonorum omnium proſcriptionis, aut pœnam aliam incurrant.* De aliis vero dantibus conſilium, aut ſpectantibus dicitur, *Excommunicationis, & perpetuæ maledictionis vinculo teneantur.* Quæ verba magis ambigua ſunt, quia nec additur, *eo ipſo*, & verba, *incurrant.* & *teneantur*, cùm non ſunt indicatiui, ſed imperatiui modi, non videntur ſignificare ſententiã latam, ſed ferendam per iudicem. Nihilominus tamen certum eſt contra hos omnes ferri excommunicationẽ ipſo facto. Quod ita videtur expoſuiſſe Gregorius XIII. in Motu proprio de hac re, & incipit, *Ad tollendam*, eſtque 82. inter decreta eius in collectione Romana, vbi referens hoc decretum æque ait Conc. Tridentinum excommunicationem tuliſſe in omnes has perſonas. Vnde verba illa *incurrant & teneantur*, licet imperatiua ſint, non tamen dirigũtur ad iudicem, neque eius actionem requirunt; ſed ad ipſum reum, quem per imperium efficax ligant. Dictus autem Gregorius extendit hanc cenſuram ad priuatum duellum, quod enim illa ſit extenſio, & non tantum declaratio, ſatis indicat verbum *ſtatuimus*, vt ponderauit Nauarrus. Statuit ergo Pontifex, vt omnes qui ex condicto, ſtatuto, tempore, & in loco conuẽto, monomachiam commiſerint, etiam ſi abſque aliis vſitatis ceremoniis, & ſolennitatibus id faciant, eadem cenſura, eiſdemque pœnis teneãtur: & ſimiliter dominos locorum huiuſmodi permittẽtes, aut quantũ in ſe fuerit non prohibentes, & omnes mãdantes, inſtigantes, auxilium, & conſilium, & fauorem dantes, equos, arma, pecuniam, comitatum, & alia ſubſidia ſcienter ſubminiſtrantes, aut ex propoſito ſpectatores, vel ſocios quouis modo ſeſe præbentes excommunicat.

Extenſio directa cenſura.

12. Octauo reperitur in Bulla Pij IV. in confirmationem Concilii Tridentini editam. Vbi omnibus perſonis generatim prohibet commentarios, aut interpretationes ſuas in decreta Concilii edere ſine authoritate Pontificis: excommunicatq; ipſo facto omnes perſonas Prælatis inferiores illud præceptũ violantes. Quod intelligẽdum eſt de propriis commentariis, Gloſsis, aut ſcholiis ſuper ipſum Concilii decretum, non eſt prohibitum illud interpretari, vt conſtat ex vſu, & ex neceſsitate: vix enim poſſet alia ratione tradi Theologica doctrina: ac denique ex verbis ipſiuſmet Pontificis, quæ in rigore non aliud exigunt.

Octauo cõtra interpretantes decreta Cõcil. Trid

Præter has excommunicationes inueniũtur aliæ latæ in Extrauagantibus, ſeu propriis motibus aliquorum Romanorum Pontificum, quas ſpecialiter referre, & exponere non cenſeo neceſſarium, quia mihi non conſtat eas eſſe receptas; vt eſt illa quam tulit Pius V. circa taurorum agitationem in ſua Extrauag. 47. quæ incipit: *De ſalute plebis* quam poſteriores Pontifices partim abſtulerũt, partim mutarũt. Et plures aliæ habentur inter Motus proprios illius Põtificis, vt patet in 47. & 75. & in aliis quos Nauarrus indicat. Sixtus etiam V. plures excõmunicationes tulit, quamuis plures earũ reſeruatæ ſint, quas ſupra ex parte tetigimus: aliquæ vero reuocatæ ſunt, vel nũquam etiam in vſum redactæ. Quapropter in particulari oportebit ſtatum rei, & conſuetudinem conſulere, nam, cum hæc ad factum pertineant, non poſſumus de eis doctrinã tradere. Quando vero conſtiterit conſtitutionem vim ſuam & efficaciam retinere, diligenter perpenſis verbis eius, facile erit ex principiis poſitis & ex dictis circa alias ſimiles conſtitutiones, modum vniuiuſque cenſuræ, & propietates, ſeu effectus eius intelligere. 13.

DISPVTATIO XXIV.

De Excommunicatione minori.

EXPEDITIS his, quæ de excommunicatione maiori dicenda occurrerunt, breuiter tractari poſſunt ea, quæ propria ſunt excommunicationis minoris, cuius definitionem iam ſupra tradidimus explicando differentiam inter eam, & excommunicationem maiorem. Nunc ergo effectus huius cenſuræ, diuiſiones eius, ac cauſas & reliqua omnia, quæ de cenſuris in communi diximus, percurremus.

SECTIO I.

An vna ſit tantum excommunicatio minor, & quæ ſit eius ratio.

DOctores communiter vnam tantum ſpeciem excommunicationis minoris aſsignare videntur, & rationem eius in hoc conſtituunt, quod ſit *cenſura priuans Sacramentorum participatione*: ſic enim definitur in capit. penultimo, de Sentent. excommunicat. & ſignificatur in capit. vltim. de Clerico non ordinato miniſtr. Docent Theologi in 4. diſt. 18. Summiſtæ, præſertim Caietanus in verb. *Excommunicatio minor*. Nauarr. cap. 27. num. 1. & 24. & alii communiter. Huic vero doctrinæ opponi videtur lex noſtri regni partit. 1. titul. 8. l. 5. Quæ duas diſtinguit ſpecies minoris excommunicationis. Vna eſt quam diffiniuimus: alia eſt quæ priuat cõmunicatione hominum, non tamen participatione Sacramentorum: vbi Gregorius Lopez plura decreta pro hoc ſecundo membro citat. Tamen ſolum c. 25. qu. 2. aliquid facere videtur: de reliquis vero dicemus ſtatim. Dico ergo, & hoc poſterius membrum non eſſe in vſu, & legem illam late loqui de excommuni-

1. Opinio communis.

Opinio diſtinguens plures excom. minores

municatione prout dicit quæcumque pœnam, quæ ſeparat hominem vel ab ingreſſu Eccleſiæ, vel à diuinis officiis, vel à quolibet munere inter homines, vt patet exemplis, quæ in ipſa lege ponuntur, cum tamen priora ſint potius interdicta quædã, vt infra videbimus, alia vero non pertineant ad proprias cenſuras.

2. Aliter datur ab aliis hæc diſtinctio: ita vt vna ſit ſupradicta, quæ priuat paſsiua perceptione ſacramentorum: alia vero quæ priuat cõmunione quorundam fidelium tãtum, reſpectu eorum quos priuat omni cõmunicatione tam ſacra, quam humana, ita vt neque illis dare ſacramenta, neque ab eis recipere, nec in ius vocari ad teſtimonium, vel aliũ ſimilem actum debeant. At vero reſpectu aliorum nulla communione priuatus eſt, & conſequenter neque vſu, & participatione ſacramentorum, cum ea poſsit ab aliis recipere, vel, ſi Sacerdos ſit, poſsit ipſe rem ſacram facere. Quod genus cenſuræ colligi videtur ex capit. *Placuit*. diſt. 18. vbi de Epiſcopis, qui negligunt ad Concilium prouinciale venire, & rationem impedimenti apud Primatem non reddũt, dicitur, *Eccleſiæ ſua cõmunicatione debent eſſe contenti*. Excommunicantur ergo non integre, ſed ex parte, & non priuantur ſimpliciter communicatione ſacramentorum qui in ſua Eccleſia potuerunt illa recipere, & cum ſuis ſubditis communicare: ſolum ergo priuatur communione comprouincialium Epiſcoporum: ergo illa non eſt excommunicatio maior, ergo eſt minor. Et ſimilis habetur in cap. vlt. diſtinct. 58. indicatur in cap. 1. diſt. 34. ibi: *Si vobis admonentibus obedire diſtulerit, à veſtro collegio excommunicatus abſcedat, quod ſi in hoc contumax adhuc apparuerit, à miniſterio ceſſare debebit*, Et in c. *In loco*. 5. quæſt. 4. ibi: *A communi cœtu ſecedat, & trium dierum excommunicationem perferat*. cap. *Epiſcopi* 11. qu. 3. ibi: *Communio illis vſque ad tempus ſynodi à reliquis Epiſcopis denegetur*. cap. vlt. 6. qu. 2. ibi. *quandiu excommunicato* (ſcilicet iniuſte) *non communicauerit ſuus Epiſcopus, idem Epiſcopo ab aliis non communicetur Epiſcopis*. Hancque ſententiam tenuit Richardus in 4 diſt. 8. art. 7 q. 4. ſentit Ioannes de Ligna. in tract. de cenſuris, § 11. & ex parte idem ſentit Syluester verb. *Excommunicatio minor* §. 1. Citantur etiam Felin. & alij.

3. *Vnicam tãtum eſſe ſpeciem minoris excom.* Veruntamen licet in prædictis iuribus quoddam peculiare genus pœnæ feratur, quæ diſtincta eſt ab excommunicatione maiori, & à minori, prout traduntur in cap. penultimo de ſententia excõmunicationis, nihilominus, loquendo de excommunicatione, quæ proprie cenſura ſit, & præſertim ſecũdum præſentem ſtatum, & conſuetudinem Eccleſiæ non videtur neceſſarium, diſtinguere illam ſpeciem excommunicationis minoris, præter eam, quę conſiſtit in ſeparatione à perceptione ſacramentorum. Quia ratio harum cenſurarum tota pendet ex inſtitutione: & Pontifices aliam inſtitutionem nobis non declarant, vt patet ex d. capit. vlt. de cler. excomm, min. & cap. penult. de ſentent. excomm. neque alius modus excommunicationis maioris iam eſt in vſu: non ergo alios diſtinguere, vel declarare neceſſe eſt. Fateor enim poſſe excogitari alium modum excommunicationis minoris, vt poſsibilẽ, & non tantum vnum, ſed plures. Et fortaſſe olim aliquis alius fuit in vſu: (licet hoc incertum ſit vt iam dicam) nunc vero excommunicatio minor tantum in dicta priuatione morali conſiſtit.

4. *Non eſſe impoſsibiles plures modos excommun. minoris.* Addo præterea, illum modum excommunicationis, quia prius priuatur aliquorũ fidelium communicatione, & nõ omnium (licet admittatur eſſe) quandam excommunicationem maiorem, non reſpectu omnium, ſed eorum, quorum communicatione aliquis priuatur: quia reſpectu eorum eſt priuatio totalis, id eſt totius communicationis tam in ſacris quam in humanis. Sicut alias Scotus dicit, excommunicatum ab vno Epiſcopo ex vi prohibitionis eius ſolum priuari communicatione ſubditorũ illius Epiſcopi, & nihilominus reſpectu talium perſonarum illam eſſe quandam excommunicationem maiorem, quia priuat omni communicatione, qua priuare poteſt. Ita ergo cenſeri debet de illa excommunicatione, vnde neque illi bene accommodatur doctrina de excommunicatione minori, neque oportet aliud de illo genere excommunicationis dicere, niſi quod omnia dicta de excommunicatione maiori in ea reſpectiue locum habent. Addo, nunc non eſſe in vſu Eccleſiæ talem excommunicationis modum, & ſatis incertum eſſe, an aliquando fuerit: nam ille, qui indignus eſt aliquorum communicatione fidelium, omnium etiam eſt indignus: & quia ſuffragia, quæ in vno loco, vel à miniſtris quibuſdã fiunt nomine totius Eccleſiæ, quantum ad hoc eiuſdem rationis ſunt cum ſuffragiis, quæ in aliis locis, vel ab aliis miniſtris offeruntur: & ideo, qui excluditur à participatione ſuffragiorum communium alicubi, vbique excludendus eſt. *Nunc verò non eſſe in vſu.*

5. *Exponuntur varia iura in contrarium adducta.* Quapropter probabile mihi eſt, quod notauit Gloſſa in dict. capit. *Placuit*: illam pœnam & alias, de quibus ibi fit mentio, non fuiſſe proprie excommunicationem: ſed ſolum ſeparationem quandam in negotiis, vel in aliis miniſtris, vt v. g. quod talis Epiſcopus non vocetur ab aliis ad conſecrandum aliquem Epiſcopum, vel ad alia negotia tractanda. Sic etiam Gloſſ. in diſt. 1. cap. diſt. 34. explicat illa verba, *excommunicatus abſcedat*, ſcilicet, *vt non interſit cum eis negotiis communibus*. Sic exponi poteſt cap. *In loco*, vbi Gloſſa aduertit, illam tantum fuiſſe ſeparationem à conſortio fratrum, & addit Archidiaconus non fuiſſe ſeparationem ab vſu ſacramentorum. Quod inde etiam confirmatur, quia illi præſcribitur trium dierum terminus, propria autem excommunicationis cenſura non habet definitum tempus: non erat ergo illa propria cẽſura, ſed alius modus pœnæ, Qualis etiam erat illa, de qua dicitur in capit. *Neminem*. diſtinct. 45. *Si ita cauſam exigit clerici, triduo priuetur honore*, &c. Vnde eodem modo intelligitur capit. *Epiſcopi*, 11. q. 3. nam ibi etiam præfigitur tempus dum dicitur: *vſque ad tempus ſynodi à reliquis Epiſcopis communio illis denegetur*.

6. *Priuatio Euchariſtiæ excommu. aliquãdo vocatur.* Addo præterea, interdum vocari excommunicationem in antiquis iuribus ſolam priuationem Euchariſtiæ, cuius vſus per antonomaſiam dicitur cõmunio: quomodo accipi videtur illa vox in cap. *Nemo*. 11. q. 3. & in cap. *De presbyterorum*, 1. 7. q. 4. & indicauit Caietanus 11. q. 3. poſt capit. *Ad menſam*. §. *Euidenter clarius*. Victoria in Summa, materia de excommunicatione, n. 1. ita exponens cap. *Engeltrudam*. 3. q. 4. De quo ſupra in principio materiæ de excommunicatione dictum eſt, & diſput. de Cenſuris in communi de eadem re plura diximus: & expoſuimus alia iura quæ ibi notat Victoria, & fere eodem modo exponit, & nobiſcum ſentit dicens, olim fuiſſe in Eccleſia alios modos pœnarum, ſeparando fidelem peccatorẽ propter aliquas culpas, vel à perceptione ſolius Euchariſtiæ, vel ab ingreſſu Eccleſiæ, & communicatione in diuinis officiis, aut communi oratione, *quæ omnes* (ait Victoria) *poterant vocari excommunicationes minores: nunc autem* (inquit) *vna tantum eſt excommunicatio minor, quæ priuat vſu paſsiuo ſacramentorum*. Sic etiam in regula ſancti Benedicti multa leguntur de excommunicationibus regularibus (vt ſic dicam) quæ in pœnam monachis imponebantur, quę cenſuræ non erant, ſed prohibitiones, & ſeparationes quædam, vt ex cap. 23. 24. & 25. eiuſdem regulæ manifeſtum eſt.

7. Ex his ergo recte concluditur, hanc excommunicationem maiorem integram & totalẽ, prout eſt in vſu Eccleſiæ, tantum eſſe vnius rationis ſpecificæ: quia eſt (vt ita dicam) priuatio eiuſdẽ formæ, ſcilicet communicationis paſsiuę ſacramẽtorum, quæ eiuſdem rationis eſt in omnibus fidelibus. Immeritoque

toque in contrarium citantur Victoria ſupra, & Soto diſt. 22. q. 1. art. 1. in principio: nam Victoria, licet dicat, olim fuiſſe alios modos pœnarum, quæ poterant dici excommunicationes minores nunc tamẽ; ſentit, nullam eſſe, quæ priuet participatione vnius ſacramenti, & non omnium: Soto vero, licet dicat nomen *Excommunicationis*, deriuatum eſſe à participatione Euchariſtiæ, quæ per antonomaſiam dicitur communio, addit nihilominus, eos, qui extra ſanctam Communionem fiebant, etiam in antiqua Eccleſia ſubinde à Participatione reliquorũ ſacramentorum ſolitos fuiſſe cohiberi. Quicquid vero ſit de præterito tempore, nunc certum eſt nullã eſſe propriam cẽſuram, quæ priuet receptione vnius ſacramenti niſi omnibus ſimul priuando, vt cõſtat ex citatis iuribus in capit. vlt. de cler. excom. miniſtr. & in c. penult. de ſentent. excom. & ex vſu Eccleſiæ. Nam vt infra oſtendemus, nulla eſt excommunicatio minor iure lata, quæ non priuet participatione omnium ſacramentorum: ab homine autem raro, aut nunquam fertur excommunicatio minor. Et quamuis interdum prohibeatur quis ab vſu, v. g. ſolius Euchariſtiæ ex præcepto cõfeſſoris, aut ſuperioris, vel iudicis Eccleſiaſtici, vt ſumitur ex c. *Accedens*, diſt. 50. tamen illa non eſt propria cenſura, ſed vel pœna quædam præcedentis peccati, vel iuſtum præceptum, quod propter reuerentiam tanti ſacramenti, vel ob aliam iuſtam cauſam imponitur. Nõ oportet ergo tot ſpecies excommunicationum minorum diſtinguere, quot ſunt ſpecies ſacramentorum, quia licet poſsint à nobis fingi, tamẽ in cenſuris ab Eccleſia inſtitutis non dantur, ſed vna, quæ priuat omnium ſacramentorum participatione.

SECTIO II.

Quos effectus habeat excommunicatio minor.

1\. *Concluſio.* QVÆSTIO hæc ex dictis in ſuperiori facilime definitur. Dicendum eſt enim proprium, & adæquatum effectum huius cenſuræ eſſe, priuare hominem vſu, & participatione ſacramẽtorum: quod patet ex definitione data, & ex iuribus vnde illam ſumpſimus, & ex c. *Nobis.* de exceptionibus, & ex omnium ſententia apud Couarr. in cap. *Alma*. p. 1. §. 8. & Vgolin. tab. 3. cap. 6. §. 1. & Summiſtas verb. *Excommunicatio.* Dices, hic effectus cõmunis eſt excommunicationi maiori: ergo non eſt proprius excommunicationis minoris. Reſpondetur ex ſuperius dictis, hæc duo comparari per modum totius & partis, nam excommunicatio maior includit quidquid minor, & aliquid aliud: vnde cõ dicitur hic effectus proprius excommunicationis minoris, vel nõ fit comparatio ad maiorem, ſed ad alias cenſuras, vel intelligendum eſt cum præciſione, & adæquatione: nam excludere à receptione ſacramẽtorum eſt, vt ita dicam, adæquatum obiectũ excommunicationis minoris, non vero maioris, licet ſub eius obiecto comprehendantur. ſicut color, vel ſonus continentur ſub obiecto ſenſus communis, licet ipſa ſint obiecta adæquata quorundam particularium ſenſuum.

2\. *Peccat grauiter ſacramenta recipiens cum hac cẽſura.* Atque hinc ſequitur peccare grauiter, qui cum hac cenſura ſuſcipit ſacramenta, licet ipſa ſacramẽta valida ſint: Prior pars probatur ex dicto capit. vltimo de cleric. excom. miniſt. vbi dicitur grauiter peccare, qui celebrat minori excommunicatione ligatus: ergo qui alia ſuſcipit ſacramenta: quia qualibet receptio eſt materia grauis, ſacra, & prohibita, licet differant ſecundum magis, & minus. Sicut etiam maius peccatum eſt ea ſuſcipere cũ maiori excommunicatione: hoc autem nõ excludit quin hoc etiam graue & mortale ſit. Altera pars nota eſt, quia prohibitio Eccleſiæ non irritat ſacramentum, ſi alias debita materia, & forma à legitimo miniſtro applicantur, & à fortiori patet ex dictis de excommunicatione maiori. *Sacramẽta cum hac cẽſura valent.*

3\. *Quam pœnam incurrat recipiens ſacrament hac cenſura ligatus.* Addendum vero eſt propter hoc peccatum, vel celebrando cum hac cenſura non incurri irregularitatem. Quod expreſse traditur in dict. cap. vltimo de cleric. excom. miniſtr. Ratio eſt, tũ quia talis irregularitas non eſt in iure expreſſa, tum etiam, quia propter ſolam ſuſceptionem ſacramenti, vt ſic non incurritur irregularitas, ſed propter indebitam ordinis adminiſtrationem, à qua per cẽſuram aliquis prohibitus eſt, vt infra ſuo loco videbimus hic autem celebrans ligatus minori excommunicatione non peccat propter adminiſtrationem ordinis ſed propter ſolam ſuſceptionem ſacramenti, vt iam dicam. Addito etiam, nullam certam pœnam eſſe ipſo iure impoſitam propter hanc culpam, ſed arbitrio iudicis, vel ſuperioris puniendam eſſe, vt notauit Gloſſa in dict. cap. vlt. de cleri. excom. miniſtr. vnde falſum exiſtimo, quod dixit Syluester verb. *Excommunicatio*, 4. in principio, eum; qui cum excommunicatione minori ſuſcipit ſacramentum imprimẽs charactẽre, v. g. ordinis priuari effectu vltimato, id eſt, executione. Nam hæc priuatio non fit niſi per ſuſpenſionem: quæ ob talem culpam non contrahitur: nullo enim iure lata eſt, vt diximus. *Quam pœnam incurrat.* *Syluest. improbatur.*

4\. *Aliæ communicationes nõ ſunt prohibitæ ſic excommunicato.* Atque hinc colligitur, omnes alios actus Eccleſiaſticæ communicationis, tam ſacros, quã ciuiles, ſeu humanos licitos eſſe homini ligato ſola excommunicatione minori. Hęc eſt communis ſententia, vt videre licet in Sylueſtro verbo. *Excommunicatio.* 4. n. 5. & Nauarr. in Summa, cap. 27. & Couar. dict. §. 8. n. 2. & Iacob. de Graffis lib. 4. ſuarum deciſionum cap. 10. n. 3. Et ex parte colligitur ex dict. cap. vlt. vbi dicitur: *Eum qui ſic excommunicatus eſt, non eſſe prohibitum eligere, vel ea, quæ iuriſdictionis ſunt, exercere.* Ergo multo minus eſt prohibitus ab aliis actibus humanæ communicationis, quæ iuriſdictionem non requirunt. Præterea in cap. A *nobis.* de exceptionibus, ponitur particula excluſiua, *tantum à ſacramentorum participatione eſt remotus*: ergo reliqua licita ſunt, quia nõ ſunt prohibita. Quapropter huiuſmodi excommunicatus & Miſſam audire, & alia diuina, quæ ſacramenta non ſunt, participare poteſt, vt Theologi docẽt in 4. d. 18. Præſertim Palud. Gabriel, & Maior, & Adrian. q. 3. de Clauibus. Vbi recte etiam addit, poſſe huiuſmodi excommunicatum abſoluere aliũ ab excommunicatione, vt colligitur ex cap. *Duobus.* de ſentent excom. Et ratio eſt, quia non iuriſdictione aut vſu eius, iuxta dict. cap. vlt Et eadem ratione poteſt aliis negotiis intereſſe, vel in iudicio, vel extra illud, ac denique quacunque communicatione vti. Et ob eandem rem non eſt priuatus communibus ſuffragiis Eccleſiæ: tum quia non eſt præciſus ab illa tum etiam, quia illa dictio excluſiua, *tantum*, hæc omnia complectitur.

Ligatus minori excommunicatione licitè ne ſacramenta miniſtret.

5\. DVÆ tamen ſuperſunt difficultates circa hanc generalem illationem. Prima eſt, nam ex illa ſequitur Sacerdotem ligatum minori excõmunicatione poſſe licite, & abſque peccato miniſtrare ſacramẽta, quia ſolum eſt prohibitus à paſsiua receptione: actiua autẽ miniſtratio diſtincta eſt, & per ſe non requirit receptionem: ergo non erit illi prohibita, erit ergo licita: conſequens autem videtur contra expreſſa verba Gregorii IX. in dict. cap. vlt. de cler. excom. miniſtr. dicentis: *Peccat autem conferendo eccleſiaſtica ſacramenta*: ergo.

6\. *Prima ſententia affirmans.* Propter quod quidam dicunt peccare grauiter, qui miniſtrat ſacramẽta cum minori excommunicatione.

[ex]ceptione. Tenet Innocentius dict. cap. vlt. (Abbas autem ibi falſo citatur) & Adrianus in 4. quæſt. 3. de clauibus, §. *Pro huius ſolutione.* Maior. 4. diſt. 18. quæſt. 2. §. 1. Syluester, *Excommunicatio*, 4. nu. 1. Fauet l. 6. n. tit. 9. partit. ſed loquitur æquiuoce de excommunicatione minori, iuxta dicta in ſect. præcedenti. Illa ergo ſententia falſa eſt. Primo, quia in dict. ca. *A nobis*, de exceptionibus excluſiue dicitur, *tantum à participatione.* Dices intelligi à participatione etiam actiua. Sed repugnat inprimis proprietas huius vocis, *participationis*, quæ non ſignificat effectionem, ſed receptionem ſacramenti. Deinde repugnat expreſſa interpretatio eiuſdem Gregorii IX. in dict. cap. vlt. dicentis hanc participationem in ſola conſiſtere perceptione, & non in actiuo miniſterio. Ex quo ibidem concludit, ſic excommunicatum non eſſe remotum à collatione ſacramentorum. Nec refert, quod Pontifex ibi vtitur verbo *videndi*, dicens: *Cum non videatur à collatione, &c.* quod verbum dubitationem potius, quam conſtantem ſententiam indicat: hoc (inquam) non refert, nam illo modo loquendi ſæpe ſignificatur abſoluta aſſertio, & veritas rei, & ita accipiendum eſſe cum à lege profertur, notauit Iaſſon. in l. *Clam poſſidere* §. *Qui ad nundinas.* nu. 45. ff. de Acquiren. poſſeſſ. & in illo textu eſt neceſſaria interpretatio: nam Pontifex abſolute affirmat ſacramenta collata à ſic excommunicato *virtutis non carere effectu*, & rationem ſubdit, *cum videatur à ſacramentorum collatione remotus*: ergo perinde fuit, ac ſi diceret, *cum non ſit*: alioqui ratio non eſſet concluſioni proportionata.

Sententia [illegible].

7. *2. ſententia negans.* Præterea alii ſentiunt, ſic excommunicatum per ſe loquendo, non peccare adminiſtrando ſacramenta. Ita tenuit Hoſtienſis ibi, quem ſequitur Nauarrus dict. ca. 27. nu. 24. & idem tenet Ioannes de Lignan. tractatu de cenſuris, §. 13. & alii ſupra citati. Fundamentum eſt, quia per talem cenſuram non remouetur quis à collatione ſacramentorum, vt oſtenſum eſt: ergo non eſt illi prohibita: ergo non peccat conferendo. Patet conſequentia, quia talis actio in tali perſona non eſt per ſe mala: ergo ſi non eſt aliunde prohibita, non eſt vnde peccaminoſa ſit: Quid eſt ergo quod Pontifex ex dict. c. vlt. ait *Peccat autem conferendo Eccleſiaſtica ſacramenta?* Reſpondeo communis eſt illa verba intelligi, de illa collatione eorum, vt Epiſcopus ordinando in ſacris, quia ſimul ſacrum facit, & communicat, non tamen peccabit confirmando: quia tunc ita confert vnum ſacramentum, vt nullum recipiat. Similiter ſacerdos ſi excommunicatus peccabit Euchariſtiam conſecrando, quia neceſſe eſt, vt illam recipiat, tamen ſi illam miniſtret, ex præconſecratis formulis, non peccabit, quia poteſt id facere non participando illam. Ita ſignificauit Abbas ibi nu. 1. & 3. vbi ait. excommunicationem minorem non inducere ſuſpenſionem ordinum, ſed tantum priuare participatione ſacramentorum: & ideo qui ſic celebrat, *non attentare officium ſibi interdictum, ſed ideo peccare quia participat ex ſacramentis.* Vnde quod in illo textu dicitur, *Peccat autem ipſa conferendo*, videtur ipſe exponere, id eſt, celebrando, ſeu celebrationem conferendo.

Exponitur c. vlt. de cleric. excom. minor.

8. *Obiectio.* Non caret tamen difficultate illa expoſitio, tum quia nemo participat ſacramentum, cum illud confert, niſi qui celebrat, ſi ergo Pontifex in illo poſteriori §. ſolum loqueretur de eo, qui confert ſacramentum illud recipiendo, nihil nouum diceret, ſed repeteret, quod in principio capitis dixerat: *Peccare ſic excommunicatum celebrando*: at Pontifex illud addidit tanquam quid nouum, & diſtinctum: tum etiam quia illa poſterior aſſertio Pontificis non eſſet per ſe, ſed valde per accidens: vnde non fuiſſet ita abſolute proferenda, imo in rigore eſſet falſa: Explicantur omnia, quia actio conferendi ſacramentum ex ſe ſeparabilis eſt à participatione ſacramenti: quod autem coniungantur, accidentarium eſt, ſolumque concomitanter, vel præſuppoſitiue concurrit. Vnde illa duo: ſcilicet recipere, & miniſtrare ſacramentum quantumuis ſimul fieri videantur, diuerſæ manent, & peccatum, quod ibi interuenit, non eſt in adminiſtratione, ſed in receptione ſacramenti. Addo vt non magis peccet ſic excommunicatus celebrans, & miniſtrans ſacramentum, quam celebrans tantum: ergo illa locutio in eo ſenſu impropriiſsima eſt, & in rigore falſa.

9. Nihilominus circumſtantia & difficultas illius textus cogit nos, vt dictam expoſitionem admittamus: nam in eo duo ſimul dicuntur, quæ videntur repugnantia, ſcilicet peccare ſic excommunicatum conferendo ſacramenta, & non eſſe ab eorum collatione remotum: nam ſi non eſt remotus, cur peccat? ergo oportet exponere, peccare, non ex vi remotionis à collatione ſacramentorum, ſed ex adiuncta receptione, à qua remotus eſt, & inde fieri, vt ſacramenta ab eo collata non careant effectu, neque apud Deum, neque apud Eccleſiam. Vnde ad obiectionem reſpondendum eſt, illum verſiculum, *Peccat autem*, &c. referri ad initium capitis, & conſequenter in eo ſermonem eſſe de Sacerdote ſic excommunicato celebrante, quod ſatis indicat illa particula aduerſatiua, *Autem*, quæ ad præterita refertur, & non poteſt aliter commode ferri.

10. *Reſponſio.* Non ergo de quocumque Sacerdote ſic excommunicato, ſed de celebrante, ait Pontifex, peccare ſacramentum miniſtrando. Quod non ſuperflue, ſed ex neceſsitate addidit, vt declararet, non obſtante illo peccato, talia ſacramenta habere ſuum integrum actum abſque vlla ſuſpenſione, vel alia eccleſiaſtica pœna, quia illud peccatum non prouenit formaliter ex collatione, ſed ex participatione ſacramenti. Et ideo non obſtat, quod huiuſmodi culpa ſit quaſi per accidens reſpectu collationis ſacramenti, quia iuxta ſubiectam materiam ſermo erat de collatione ſacramenti habente talem circumſtantiam; De qua moraliter loquendo, verè & in rigore dici poteſt quod peccaminoſa ſit, tum quia, licet hæc cenſura directe non prohibeat vſum actiuum ſacramentorum, tamen prohibendo paſsiuum, ex conſequenti prohibet illum actiuum, qui ſine paſsiuo eſſe non poteſt, ſicut ſtatim dicemus de electione: tum etiam quia hic & nunc fit tali modo, & per talia media, vt ſine peccato exerceri non poſsit. Vnde licet tota ratio illius malitiæ proueniat ex participatione ſacramenti, tamen illa redundat in actionem, & inficit totum illud miniſterium, quod per modum vnius tunc moraliter fit.

11. *Alia expoſitio.* Alteram interpretationem adhibere poſſumus, videlicet per ſe quidem ac directe non remoueri quempiam per excommunicationem minorem ab officio adminiſtrandi ſacramenta: & ideo non peccare grauiter, ſi hoc faciat, nec aliquam pœnam eccleſiaſticam incurrere: Nihilominus tamē quia talis excommunicatio aliquam indecentiam affert, ideo non carere aliqua culpa qui in eo ſtatu ſacramentum miniſtrat. Sicut peccatum per ſe ac directe non vetat miniſtrare ſacramenta, neq; hoc formaliter ad eius rationem pertinet: tamen propter indecentiam nouum peccatum eſt ſacramentum miniſtrare in ſtatu peccati. Ita ergo in præſenti cum duplici moderatione. Vna, vt hoc non extendatur ad alias actiones ſacras, præter ſacramentorū miniſtrationem propter ſpecialem ſanctitatem talis miniſterii. Alia, vt tale peccatum veniale tantum cenſeatur: quia illa indecentia parua eſt: & ita ad peccatum mortale nō ſufficit. Vnde in illo c. vltimo, cum in principio dixiſſet Pontifex peccare grauiter ſic excommunicatum celebrando, poſtea ſolum dixit *peccat autem ſacramenta Eccleſiaſtica conferendo*, & non addidit *grauiter*, quia neceſſarium nō eſt peccatum illud eſſe mortale, iuxta hanc interpretationem

quam

quā tenet expreſſe Ledeſma in 2.par.4. q.25.art.2.& iuxta illam conciliare vult opiniones ſupra relatas Eandem indicauit Couar. dict. §. 8.num.2.citatque Ancharranum, Caietanum, & Sylueſtrum: tamen Sylueſter verb. *Excommunicatio*, 4. num. 1. & 5. oppoſitum plane docet: Caietanus vero, verb. *Excommunicatio minor*, aliquantulum fauet, quatenus diſtincte, & præciſe ait, huiuſmodi excommunicatum mortaliter peccare, ſi ſe ingerat paſsiue participationi alicuius ſacramēti, indicans ſi ſe ingerat actiue nō peccare mortaliter, ſed ad ſummum venialiter. Et ita etiam facile intelligitur limitatio, quæ in fine illius textus additur, *Dummodo non in contemptum Eccleſiaſticæ diſciplinæ, &c.* Ita vt ſenſus ſit, quamuis ſit aliquale peccatum miniſtrare ſacramenta cum illa cenſura, non tamen eſſe graue, nec anathemate dignum, niſi ex contemptu fiat.

12. *Expoſitio hæc reiicitur.* *Non peccat qui ligatus excommu. minori ſacramentum miniſtrat.* Hæc expoſitio eſſet probabilis, ſi verum eſſet quod ſupponit, eſſe peccatū veniale miniſtrare ſacramentum in minori excommunicatione. At hoc non videtur verum. Nam ex vi huius circumſtātiæ, & omnibus aliis ſecluſis, nulla ſufficiens ratio culpę ibi apparet. Quia cenſura hæc per ſe non eſt culpa, ſed pæna, neque etiam neceſſario ſupponit culpam mortalem: quod ſi interdum illam ſupponat, erit per accidens: poteritq; per cōtritionem auferri: ergo talis cenſura per ſe ſolam coram Deo non affert indignitatem, vel indecentiā, ratione cuius contra rectam rationem fit, aut contra ſanctitatem ſacramēti illud in eo ſtatu miniſtrare. Cum ergo alias ex vi talis cenſuræ illa adminiſtratio prohibita directe nō ſit, nec ex iure poſitiuo, neq; ex naturali apparet in eo actu ſufficiens ratio culpæ etiam venialis. Deſtructo autem hoc fundamento tota illa interpretatio ruit. Et ideo prior & ſolidior, & verior videtur.

Electio eius qui ligatus eſt minori excommunicatione, an valeat.

13. SEcunda difficultas oritur ex eodem cap. vlt. dicitur enim ibi eum, qui minori excommunicatione ligatus eſt, non poſſe eligi, & ſi ſcienter eligatur, eius electionem irritandam eſſe. Ex quo ſequi videtur non eſſe veram illam excluſiuam, ſic excōmunicatum tantum paſsiua perceptione ſacramētorum eſſe priuatum: nam priuatus etiā eſt paſsiua electione, quæ nō eſt participatio alicuius ſacramēti. Accedit quod etiam videtur priuatus actiua voce eligendi ex cap. *Illa quotidiana*, de elect. vbi Pontifex ſupplet defectum quorundam, qui ad electionem concurrerant minori excommunicatione ligati. Sed hoc ſecundum non habet difficultatem, nam certum eſt hanc cenſuram non priuare iura eligendi, vt patet ex dict. cap. vlt. & ex omnium ſententiā, & quia nullibi lata eſt talis pæna. Neque in dict. cap. Pontifex ait fuiſſe illum defectum electionis, ſed ad tollendos ſcrupulos, vel vt ſatisfaceret opponentibus, ſub conditione addidit, *Si quis defectus, &c.* Circa priorem ergo partem primo videndum eſt, quis ſit ſenſus illius clauſulæ, & qualis ſit hic effectus huius cenſuræ, & deinde quomodo conſonet cum illa Excluſiua, quę habetur in dicto capit. *A nobis*, de Except.

14. *De qua electione ſit ſermo.* Circa priorem partem ſuppono ſermonem ibi eſſe de Electione ad gradus, dignitates, vel beneficia Eccleſiaſtica. Nam licet in textu abſolute dicatur, huius excommunicati electionem irritandam eſſe, tamen ex ratione, quam ſubdit Pontifex, ſatis colligitur illa determinatio: *Pro eo* (inquit) *quo ad ſuſceptionem eorum ligetur, à quorum participatione à ſanctis Patribus eſt priuatus.* Quæ ratio habet locum in ordinibus aut beneficiis Eccleſiaſticis, non autem in tēporalibus. Vnde ſi quis ſic excōmunicatus eligatur ad temporalem dignitatem, aut miniſteriū, vel ad regnum, non propterea electio irritanda erit, & idē cenſeo de Electione ad cathedram; etiamſi ſit ſacræ aut Eccleſiaſticæ lectionis: dummodo beneficium Eccleſiaſticum annexum non habeat, de officiis autem aut beneficiis Eccleſiaſticis, quæ per ſe non habent annexam obligationem ſuſcipiendi aliquod ſacramentum, dicam in ſecundo puncto poſito.

Secundo obſeruandum eſt, in illo c. vl. non ſimpliciter id dici, ſed cum illo adito, *Scienter*, Sic enim dicitur, *Si tamen ſcienter talis electus fuerit, &c.* Non tamē explicatur ad quod referatur illa particula, *Scienter*, an ſcilicet ad electores, vel ad electum. Videtur tamen præcipue eſſe referendam ad ipſum electum: nam hæc pœna illius eſt, & non eligentium non enim ob eorum peccatum, ſed electi, electio irritatur: ergo parum refert, quod ipſi peccēt, aut non peccent eligendo, aut electio irritanda ſit: ergo nihil etiam refert quod ſciēter eligant: nam hæc ſcientia ſolum auget eorum culpam. Et hanc ſententiam docuit Gloſſ. ibi. verb. *Scienter*, quam Innocentius, Abbas, & alii expoſitores communiter ſequuntur. 15. *Quid ſi ignorans eligatur.*

Sed inde oritur difficultas, ſi huiuſmodi excommunicatus eligatur ipſomet ſuam excommunicationem ignorante, an tunc electio valida & rata ſit, vt omni defectu careat, propter quem veniat irritanda: Nam, eſſe irritandam, ſentit Couarruuias d. § 5. nu. 3. quia nihil diſtinguit inter ignorātiam electorum, & electi, ſed abſolute ait ad valorem, & effectum huius electionis nihil conducere ignorantiā excommunicationis, & citat. Gloſſ. in dict. capit. vl. quæ tamen ſolum de electoribus loquitur, & illam particulam, *Scienter*, ait, referendam eſſe ad ipſum excommunicatum. Exponit vero non ita. *Si ſcienter eligatur*, ſed, *ſi ſcienenter participauerint excommunicato.* Vnde inferri poteſt, ſemel contracta excōmunicatione minori, nihil referre, quod ignoranter eligatur. Illa vero expoſitio violēta eſt, nā verba textus ſunt, *ſi tamen ſcienter talis electus fuerit*: vbi euidenter ſcientia ad electionem refertur, & perſona ſupponitur ligata maiori excommunicatione, quocunque modo, vel titulo contracta fuerit, nam doctrina generalis eſt. Ratione tamen poteſt illa ſententia perſuaderi, quia illa electio nō irritatur propter peccatum, quod electus committit ſe ingerendo tali electioni: ſed propter incapacitatem perſonæ, vt ſatis conſtat ex ratione, quam ſubdit Pontifex dicens. *pro eo, quoad ad ſuſceptionem eorum eligitur, quorum perceptione à Sanctis Patribus eſt priuatus.* Quæ ratio locum habet, ſiue quis ſciens, ſiue ignorās: eligatur & ſiue peccet in ea electione: ſiue non: interdum enim fieri poteſt, vt nō peccet, etiamſi ſciens eligatur, vtpote ſi mere paſsiue ſe habeat, non procurando electionem, quamuis eam nō impediat manifeſtando ſuam excommunicationem, quia non debet ad hoc obligari, ſi occulta ſit. 16.

Nihilominus cōtrariam ſententiam indicat Sylueſter citans Gloſſam Raimundi verb. *Excommunicatio*, 4. num. 4. ait hanc inhabilitatem excommunicati eſſe in pœnam peccati. Sed hoc eſt verum de pœna illius peccati, propter quod in excommunicationem incidit. Quod vero neceſſarium ſit nouum peccatum in ipſa electione commiſſum, ab ipſo non probatur, neque aperte dicitur. Ait tamen ſi electores ignoranter eligant, electionem non eſſe irritandam: quod tamen veriſimile non eſt, vt dixi Inde vero à fortiori videtur colligi, idem ſentire, ſi excommunicatus ex parte ſua ignoranter electus ſit. Fundatur autem Sylueſter in illo verbo textus *Scienter*, quod neceſſe eſt aliquam vim habere: alioqui ſuperflue adderetur; nullum autem effectum habere, ſi non obſtante quacumque ignorantia tā ex parte eligentium, quam ex parte electi electio irritanda eſſet. Confirmatur, quia cum hæc cenſura minoris excommunicationis propter leuem culpā cōtrahi poſsit, non videtur eſſe adeo grauis prohibitio 17. *Secunda ſententia.*

bitio, vel inhabilitas, vt etiam cum bona fide electi ipſam electionem, vel collationem beneficii irritet.

18. *Prior opin. præfertur.* His vero non obſtantibus non videtur in hac parte recedendum à communi ſententia: nam eius ratio eſt vrgens, ſcilicet, quod hic effectus non fundatur in noua culpa eligentium, vel electi, vt propterea poſſit ignorantia excuſando culpam impedire hunc effectum, ſed fundatur in natura ſeu inſtitutione talis cenſuræ, quæ impediendo vſum paſſiuum ſacramentorum, impedit conſequenter electionem ad illud munus, quod illum vſum requirit. Quod fundamentum integrum manet etiamſi ignorantia intercedat in alterutra, vel in vtraque parte: ſcilicet eligentium, & electi. Quocirca illa particula, *Scienter*, potius videtur addita in illo textu ad augendum, quam ad limitandum. Ita vt ſenſus ſit *Etiamſi ſcienter*. Et referenda erit potius ad eligentes, quam ad electum, vt omnes expoſitores communiter indicant. Quia ex parte electi quaſi manifeſtum videbatur, ignorantiam, aut ſcientiam nihil poſſe operari ad commodum eius quoad id in quo per cenſuram impeditur vel prohibitus eſt. Rurſus, ſi ex parte eligentium fiat electio ignoranter, hoc ipſo videtur inuoluntaria, & ſubreptitia, ac proinde irritanda: quod ſecus videri poterat, ſi ſcienter eligerent ſic excommunicatum: quia, non obſtante illo defectu, viderentur velle conferre illi beneficium: propterea ergo Pontifex addit, vt etiamſi ſcienter eligant, electio irritanda ſit: quia in electo ſemper eſt impedimentum: vnde & ipſi male faciunt illum eligendo.

Sitne talis electio ipſo iure irrita.

19. TErtio obſeruanda in illo textu ſunt verba illa: *Eius electio eſt irritanda*: nam ex ea oritur dubium: an talis electio valida ſit donec irritetur, à iudice, an vero ſit à principio nulla. Priorem enim ſenſum indicant dicta verba, nam quod irritandum dicitur, ſupponitur non eſſe irritum, quamuis infirmum propter aliquam defectum, ratione cuius irritari debet. *Opin. communis.* Nihilominus poſteriorem ſenſum ſequuntus Gloſſ. Panormitan. Syluest. & Couarr. locis citatis. Qui conſequenter aſſerunt, illud verbum, *Irritanda eſt*, exponendum eſſe, id eſt, *Irrita declaranda*, ſeu *Irritanda quoad factum*, nam quoad ius irrita eſt. Hanc vero ſententiam nulla ratione, vel textu confirmant. Nam quod quidam aiunt, illud verbum, *Irritandam*, eſſe ſic exponēdum ob ſubiectam materiam, nō video quam vim habeat: quia materia eſt odioſa & pœnalis: & ideo reſtringenda quoad rigorem, & amplianda quoad fauorem. Adde in illo textu nullum eſſe verbum, quod ſignificetur perſonam ſic excommunicatam reddi omnino inhabilem ad electionem, ſed ſolum prohiberi ne eligatur, ſicut prohibetur, ne ſacramenta participet.

20. *Obiectio.* Dices ex aliis iuribus conſtare huiuſmodi prohibitionem eſſe irritantem: nam in capit. *Poſtulaſtis*, de Cleric. excomm. miniſtr. dicitur, excommunicatis clericis non poſſe beneficia Eccleſiaſtica conferri, neque eos poſſe ea licite retinere. Veruntamen neque ille, neq; alius textus iuris canonici de excommunicatione minori loquitur in ſpecie quoad hūc effectum, ſed loquuntur, aut expreſſe de excommunicatione maiori, aut ſimpliciter de excommunicatione, per quam intelligendam eſſe maiorem iam ſupradocuimus. Ex quo poteſt argumentum in cōtrarium retorqueri: nam vis excommunicationis maioris maior eſt, & ideo cum de illa agitur, declaratur electionem excommunicati irritam eſſe: cum autem agitur de minori ſolum dicitur, quod ſit irritanda, eo quod cum minor ſit, minorem vim habere videatur.

21. *Vera ſententia.* Quapropter verior mihi videtur ſententia affirmans talem electionem validam eſſe, quamuis per ſententiam irritari poſſit, & debeat. Quam ſequutus eſt Felinus in c. *Dilecti*, de Exceptionibus: nam, licet in num. tertio dicat, huiuſmodi excommunicatum eſſe ineligibilem, tamen in fine n. 4. hanc ſequitur ſententiam. Et eandem tenet Richardus in 4. diſt. 18. art. 7. q. 4. Dubitat autem Richardus, an quod dicitur de Electione procedat de quacumque collatione beneficii, etiamſi abſq; electione fiat & vtramq; partem cenſet probabilem. *Dubium. Quod dicitur de electione, procedit pariter in collatione beneficii.* Ego vero exiſtimo habere locū in collatione beneficii ſiue fiat per electionem inter multos, ſiue non, tum quia omnis collatio beneficii eſt quædam virtualis electio, cum ille cui confertur, etiamſi non procedat concurſus, aſſumatur vnus ex multis ad illud munus; tum etiam, quia ratio textus æque procedit in collatione beneficii: nam per illam aliquis aſſumitur ad ſuſceptionem eorum, à quorum perceptione à ſanctis Patribus eſt priuatus. Et hæc eſt communis ſententia, vt colligi poteſt ex auctoribus ſupra citatis.

Aliud item dubium indicat ibi Richardus, an eligentes ſcienter huiuſmodi excommunicatum, ob talem electionem incurrant pœnam iuris, ſcilicet vt pro ea vice priuati maneant iure eligendi: Et affirmatiuam partem ſequitur cum Gloſſa in dict. ca. *Si celebrat*, verb. *Scienter*. & fundatur in c. *Cum in cunctis*, §. *Clerici*, & in c. *Scriptum eſt*, verſic. *Si vero*, de Electione, vbi qui indignū elegit, priuatur pro ea vice iure eligendi. Contraria tamen ſententia vera eſt, & communis, vt notauit Panormitanus in eod. c. nume. 8. quia illa pœna non eſt in iure expreſſa pro hoc caſu, & ex dictis capitibus, *Cum in cunctis*, & *ſcriptum eſt*. non eſt extendenda vltra caſus ibi expreſſos tum quia pœnæ non ſunt extendendæ: tum etiam quia non eſt eadem ratio de eligente indignum, quæ de eligente ligatum minori excommunicatione: quia hic non peccat contra iuſtitiam, & quia ille defectus leuior eſt, & facile non auferri poteſt. 22. *Dubium.* *Cōmunis ſententia.*

Ad difficultatem autem ſupra tactam, quomodo ſcilicet vera ſit excluſiua illa, quę in aliis iuribus habetur huiuſmodi excommunicationem tantū priuare paſſiua participatione ſacramentorū: dici poteſt excluſiuam nō excludere concomitantiam: hæc autē paſſiua electio eſt quid concomitans paſſiuam ſuſceptionem ſacramentorū, vt indicatur in illa ratione, quod qui priuatus eſt paſſiua perceptione ſacramentorum, etiam eſt priuatus munere quod ad illam ordinatur. Vnde etiam dici poteſt hanc cenſuram tantum priuare participatione ſacramentorū directe & indirecte, ſeu immediate ac mediate, id eſt, & ipſa ſuſceptione in ſe, & eo munere quoad ipſam ordinatur. Dices non eſſe ſimilem rationem: nam qui eligunt ad aliquod munus, poteſt non exercere munus illud, donec ab excommunicatione minori abſolutus ſit: ergo licet munus illud ordinetur ad miniſterium, qđ requirit ſuſceptionem ſacramentorum, quā talis excommunicatus priuatus eſt, non propterea electio erit inualida, quia nō eligitur, vt in eo ſtatu illud exerceat. Sicut, quamuis aliquis eligatur ad tale munus in peccato mortali exiſtens, non propterea electio erit irrita, vel irritāda: quia non eligitur, vt in eo ſtatu exerceat munus ſuū, ſed poteſt abſolui à peccato, & poſtea digne exercere. Reſpondeo, rem hanc nō fundari in ſolo diſcurſu rationis, ſeu illationis vnius ex alio, & hoc argumentum conuincit. Fundatur ergo in iure poſitiuo, quia hoc ſtatuit in dicto. ca vlt. & conſequenter probauit illam illationem in præſenti materia: nam, licet per ſe neceſſaria non ſit, eſt tamen cōgrua & ſufficiens vt per poſitiuum ius ita ſtatuatur. Atque ideo non eſt ſimile de eo, qui eligitur in peccato mortali, quia de eo nihil tale ſtatutum eſt per ius poſitiuum: & ideo, licet electores male faciant aliquem eligendo in eo ſtatu: tamen eius electio neque irrita eſt, vt quidam inepte dixerunt; neque etiam eſt infirma aut irritanda, vt bene oſtendunt 23. *Qua ratione verum habeat minor excom. ſolum priuare paſſiua receptione ſacramentorum.* *Reſponſio.*

Nauar.

Nauarr. in cap. *Si quando*, de Reſcriptis, exceptione 11. Couarruuias in cap. *Alma*, 1. part. § 8. num. 4. de quo alias.

An electio beneficii quod ad ſuſceptionem ſacramenti non ordinatur, irritanda ſit.

24. HInc vero ſuboritur alia dubitatio, quando munus, aut beneficium Eccleſiaſticum tale eſt, vt per ſe non ordinetur ad ſuſceptionem alicuius ſacramenti, neque in exercendo ſuo munere illam requirat, an talis electio irritanda ſit: nam ex ratione illius textus videtur non fore irritandam, quia per eam non eligitur quis ad ſuſceptionem ſacramentorum, exempla ſunt in præſtimoniis, & beneficiis ſimplicibus pro clericis in minoribus cõſtitutis infra ſacerdotium. Nec refert quod talia beneficia requirant ordinem, quia non ordinantur ad illum vt ſuſcipiendum, ſed ſupponunt ſuſceptum: & ita per ſe non obligant ad ſuſceptionem alicuius ſacramenti. Idem denique eſt de quibuſcunque aliis beneficiis vel dignitatibus ſimplicibus, quæ per ſe nõ obligant ad miniſterium, quod ſacramenti ſuſceptionem includat. In cõtrarium vero eſt, quia in illo textu ſine limitatione dicitur huiuſmodi excõmunicatum eligi non poſſe. Quod à Doctoribus de electione ad beneficia, & dignitates Eccleſiaſticas, ſimpliciter & ſine limitatione intelligitur.

25. *Dubii reſolutio.* Quapropter dicendum videtur, deciſionem illam generaliter procedere de electione ad quodcumque Eccleſiaſticum beneficium, quantumuis ſimplex eſſe videatur aut per ſe & proxime non obligare ad celebrationem Miſſæ, aut ſacri ordinis ſuſceptionem: nam ſatis eſt, quod ex intentione Eccleſiæ omnia hęc beneficia ad hunc finem ordinantur: nam hac ratione verum eſt dicere omnem illum, qui eligitur ad beneficium Eccleſiaſticum, eligi ad hunc finem, vt diuina ſacramenta ſuſcipiat, ac celebret. Atque ita ratio illius textus poteſt ad quodlibet Eccleſiaſticum beneficium aptari. Vnde, cum alioqui verba eius ſint ex ſe indefinita, & vniuerſalia, de omnibus intelligenda erunt. Secus vero erit de electione ad quodlibet aliud munus, quod neq; immediate, neque mediate ad ſacramentorum miniſterium, vel ſuſceptionem ordinatur, vt in primo puncto huius difficultatis attigimus.

An effectus minoris excommunicationis locum habeant poſt Extrauag. Ad euitanda.

26. VLtimo ſupereſt explicandum circa hos effectus, an locum habeant poſt Extrauagantem, *Ad euitanda*. Et eſt ratio dubii, quia hæc excommunicatio raro, aut nunquam fertur per ſententiam peculiarem, vt infra dicemus, neq; ob illam ſolam aliquis nominatim denunciatur excommunicatus, ſed per eam Extrauagantem effectus cenſurarum videtur limitati ad eos qui nominatim denunciati ſunt: ergo iam non habebunt locum in huiuſmodi excommunicato. Circa hoc breuiter aduertendum eſt, per eam nullum fauorem concedi ipſis excommunicatis, ſed ipſos ex parte ſua ęque ligatos manere, ac abſtinere debere ab his omnibus à quibus per cenſuras priuantur. Quo fit, vt ligatus minori excommunicatione, etiamſi non ſit denunciatus, ſed omnino occultus, teneatur abſtinere ab vſu ſacramentorum æque, ac antea, quo ad alios vero poteſt eſſe nonnullum dubium.

Ratio dubii.

Notandũ.

27. *Nõ tenemur vitare ligatũ minori excommunicatione non.* Et primo dicendum eſt directe, & ex propria Eccleſię prohibitione, nos non teneri ad vitãdum huiuſmodi excommunicatum, præſertim quãdo nominatim denunciatus non eſt, in collatione ſacramentorum. Quod in ſpecie notauit Vgolin. tab. 3. c. 8. n. 4. ob dict. Extrauagant. *Ad euitanda*, cuius deciſio comprehẽdit etiam excommunicationem minorem, cum generaliter loquatur de omni ſententia & cenſura Eccleſiaſtica Dixi autem, *directe & ex propria Eccleſiæ prohibitione*: nam in directe & ex ſuppoſitione talis ſtatus perſonæ ſic excommunicatæ, ex natura rei ſequitur grauiter peccare illũ, qui ſacramentum ei adminiſtrat in tali ſtatu, non ſolum, quia participat peccatum illius cooperando illi, ſed etiam quia præbet ſanctum canibus, præbendo ſacramentum illi, quem ſcit peccare mortaliter ſuſcipiendo illud. Si tamen qui adminiſtrat ſacramentum, probabiliter credat alium non peccare propter occurrentes circumſtantias, neq; ipſe peccabit, quia ceſſat ratio culpæ, quæ illi imputari poterat: idemque erit, ſi morali aliqua neceſsitate cogatur adminiſtrandũ propter vitandum ſcandalum, vel alquid ſimile, iuxta ſuperius dicta de Excommunicatione maiori.

denuntiatum in collatione ſacramento.

28. *Dubiũ, an teneamur denunciatum vitare.* Sed dubium eſt, an ex proprio Eccleſiæ præcepto prohibitum ſit miniſtrare ſacramentum huic excommunicato iam denunciato. Quod pendet ex alio an ſcilicet ante Extrauag. *Ad euitanda*, hoc eſſet prohibitum directe, & ex vi ipſius cenſuræ reſpectu cuiuſcumque, nam quod nunc præceptum erat reſpectu omnium, non durat reſpectu denunciati. Videtur autẽ nullum dari huiuſmodi præceptum: quia ſolum de ipſo excommunicato dicitur remoueri à paſsiua perceptione ſacramentorum, ex quo non ſit, vt prohibita illa directe aliis ſiat ne huic ſacramenta miniſtrent.

29. *Reſponſio. Communicans cum ligato minori excommu. incurrit cenſuram.* Nihilominus tamen oppoſitum dicendum eſt, quia per ſe: & ex vi cenſuræ prohibentur omnes cõmunicare cum excommunicato in re illi prohibita: ergo hæc ratio cenſuræ etiam in excommunicationem minorem conuenit, quantum eſt ex vi inſtitutionis eius, & vbi per Eccleſiam limitata nõ eſt. Vnde nunc ex benignitate illius conſtitutionis, *Ad euitanda*, hæc prohibitio ablata eſt reſpectu excommunicati non denunciati manet vero reſpectu denunciati nominatim Addendum vero eſt, adminiſtrãtem ſacramenta alteri ligato minori excommunicatione etiam nominatim denunciato nõ incurrere nouam cenſuram: etiam excommunicationem minorem: quia, vt ſequenti ſect. videbimus, hęc ſolum lata eſt in eos, qui cũ ligato maiori excommunicatione cõmunicant: qua ratione dici ſolet, quod excommunicatio non tranſit in tertiam perſonam. Vt videre licet in Gloſſ. in c. *Rogo*, & in c. *Excellentiſsimus*, & ſumitur ex c. *Quoniam multos*, 11. q. 3. Et docuit Gabr. in 4. d. 18. q. 3 art. 2. concl. 9. vbi confusè dicit, communicantem cum excommunicato minori excommunicatione: neq; peccare, neq; cenſuram incurrere: nam hoc poſterius eſt verum: illud vero prius nõ ita vniuerſaliter verum eſt, ſed extra caſus prohibitos, vt dictum eſt de adminiſtratione ſacramentorum, & de electione iam dicam.

30. *Eligens ligatum minori excõm. ad dignitates Eccleſiaſticas, peccat grauiter.* Ex dictis enim ſequitur eſſe prohibitum ex vi huius cenſuræ quibuſcumque electoribus, ne aliquem illa ligatum eligant ad Eccleſiaſticas dignitates, vel beneficia, propter rationem ſuperius factam: peccabit igitur ſic eligens, & quidem grauiter ex ſententia omnium, quamuis ob hanc cauſam nullam cenſuram, aut pœnam ipſo iure incurrat, vt ſupra tactum eſt. Nunc autem hoc maxime locum habet, ſi quis nominatim ſic excommunicatus, & denunciatus ſit, quod rariſsime contingit, vt dixi. At vero reſpectu eorum, qui nõ ſunt nominatim declarati, videtur quidem ceſſaſſe hoc peccatum in ipſis eligentibus: quia illis prohibita non eſt vlla communicatio cum tali excommunicato: ergo neque eius electio eſt in illis prohibita: ergo non peccant eligendo ſecluſa prohibitione, & aliunde non apparet ratio peccandi, quia ibi nulla eſt participatio in peccato alterius.

Nihilomi-

31. *Etiamſi denunciatus non ſit.* Nihilominùs cenſeo talem electionem irritandam eſſe, iuxta ca. *Si celebrat*, quia per Extrau. *Ad euitanda*, nullus fauor fit ipſi excommunicato: ergo eſt æque inhabilis ad paſsiuam electionem, ac erat antea: alioqui magnus fauor illi fieret. Ergo eius electio æque irrita eſt, vel infirma. Et ex hoc capite exiſtimo peccare electores, ſi huiuſmodi excommunicatum eligant: quia eligunt perſonam inhabilem, vel ſimpliciter iuxta opinionem probabilem; vel ſaltem incapacem electionis omnino firmę, & quam Eccleſia ratam ſemper habitura ſit: ipſi autem, ex natura rei, ſeu ex officio electorum, tenentur ratam & firmam electionem facere: peccabunt ergo contra ſuum munus ſic eligendo, in genere quidem grauiter, in particulari vero iuxta materiæ qualitatem.

32. *Quid ſi ligatus minori exc. ordines ſuſcipiat.* Alia dubitatio tractari poteſt, an ligatus excommunicatione minori ſuſcipiendo ordines, maneat ab illis ſuſpenſus. Sed quia res eſt facilis, dico breuiter, illum non manere ſuſpenſum, quia talis ſuſpenſio in iure non inuenitur: nam cap. *Cum illorum*, de Sent. excomm. loquitur de ligatis excommunicatione maiori, & præter illud, nullum eſt aliud in iure in quo feratur hæc ſuſpenſio. Atque ita notauit Nauarr. c. 27. n. 251.

SECTIO III.

Quibus modis, & cauſis incurratur excommunicatio minor.

1 *Excommunicat. minor ferri poteſt tum à iure, tum ab homine.* Poteſt hęc excommunicatio ferri à iure, & ab homine; primum conſtat ex vſu, vt infra videbimus: ſecundum magis ratione, quam vſu probari poteſt: raro enim ac fere nunquam iudices Eccleſiaſtici vtuntur hac cenſura in ſententiis ab homine ferendis. Nihilominus tamen de poteſtate dubitari nō poteſt, tum quia, ſi poteſt homo excommunicationem maiorem ferre, cur non etiam minorem, cum eiuſdem ſint ordinis, & ſolum differant ſecundum magis & minus, vel tanquam totum & pars, & in his verum habeat regula iuris, Qui poteſt id, quod maius, poteſt etiam id quod eſt minus: tum etiam, quia ſi hæc cenſura poteſt ferri à iure, cur non ab homine: cum ius ipſum ab homine conditum ſit. Et ita docent Theologi in 4. diſt. 18. ſpecialiter Richardus art. 7. q. 4. Vbi ait interdum etiam reperiri in iure excommunicationem minorem per ſententiam ab homine latam, & citat cap. 1. 5. q. 1. ſed ibi non imponitur pœna vllius excommunicationis, ſed flagellationis. In ſecūdo vero capite, Gregorius priuat participatione Euchariſtiæ auctorem occultum cuiuſdam publici delicti: quę priuatio fuit veluti quædam excommunicatio minor: ſed de illo textu plura in ſuperioribus diximus. Eadem opinio communis eſt Summiſtarū, & aliorum Doctorum, quos late congerit Vgolinus tab. 3. cap. 1. & videri poteſt Nauarrus cap. 27. num. 25. Sylueſter *Excommunicatio.* 4. D. Antonin. in tract. de Excommunication. c. 79 nu. 11. qui citat cap. 2. 5. q. 2. De quo etiam textu ſupra dictum eſt: nam in illo non agitur de excōmunicatione minori, prout nunc eſt in vſu, ſed de aliis modis, quibus olim cogebantur rebelles ad obediendum Eccleſiæ.

Ob quæ crimina excommun. minor à iure incurratur.

2. Circa vtrumque autem excommunicationis modum pauca notanda ſunt. Et primo de illa, quæ iure fertur, inquiri poteſt ſupra num. 2. decem caſus numerat. Antonin. nouem, Innocent. in c. 1. de Sent. excom octo. numerat: Nauarrus autem vnum tantum admittit, & merito: quia reliqui nec ſunt in vſu, nec in eis interuenit propria excommunicatiō minor: Caſus ergo certus in quo hæc cenſura incurritur ipſo iure, eſt ob participationem indebitam cum excommunicato maiori excommunicatione. Sumitur ex cap. *Nuper*, de Sentent. excommun. Vbi non additur particula *minor*, tamen ab omnibus intelligitur, additurque in cap. *Statuimus*. eod. in 6 & in cap. *Illa quotidiana*, de Elect. in 6. vocatur *ſimplex excommunicatio*, propter ſimplicem effectum vt ibi notat Abb. Pręterea quando per illam communicationem ius vult imponere maiorem excōmunicationem, exprimit illam, & ſi ab homine ſit inferenda, determinat formam, vt ſupra viſum eſt: ergo extra illos caſus nō incuritur maior, ergo minor, nā aliquam incurri certum eſt. Denique hac ratione verum eſt quod ſupra dicebam, excommunicationem maiorem non tranſire in tertiam perſonam, quia per communicationem illius nō incurritur excommunicatio maior, alias etiam illa tranſiret in communicationem. *Vnicus canon certus huius cenſura.* Sed contra; quia in can. 11 12 & 13. Apoſtol. dicitur, communicantem cum excommunicato communione priuādum eſſe Et in ca. *Excommunicatos*, cap. *Cum excommunicato*, capit. *Si quis frater*, 11. quæſt. 3. dicitur communicantem cum excommunicato incurrere ſimilem, vel communem excommunicationem. *Obiectio.* Reſpondeo hæc antiquiora iura eſſe per poſteriora explicanda de ſimili vel cōmuni excommunicatione in ratione quaſi generica. Item ſi ſit pertinax fore ligandum maiori, non tamen ipſo facto illam incurrere. *Solutio.*

3. *Ad incurrendam hanc cenſur. in eo caſu requiritur culpa venialis ſufficit.* Addendum vero eſt, etiam ad incurrendam in eo caſu hanc cenſuram neceſſariam eſſe vt communicatio cum excommunicato ſit peccaminoſa: nam, cum hæc ſit pœna non incurritur, niſi vbi præcedit culpa, & ideo in caſibus, in quibus ſecūdum ius, aut rectam rationem licitum eſt communicare cum excomm. hæc cenſura non incurritur. Ad hanc vero pœnam imponendam ſufficiens exiſtimata eſt talis culpa venialis: quod factum videtur, vt ipſa excommunicatio maior magis timeatur, & ne facile homines auderent communicare cum excommunicatis. Ne autem nimia eſſet ſeueritas, & maiora incommoda afferret, ideo etiamſi illa communicatio culpa mortalis ſit, non eſt propter eam generaliter impoſita grauior cenſura. Nec vero mirandum eſt, quod propter inæquales culpas eadem pœna Eccleſiaſtica imponatur: quia lex generaliter fertur, & ad iudices ſpectat maiora adhibere remedia, vbi grauiores culpæ interceſſerint. *Ex leuitate materia.* Præterea hoc intelligendum cenſeo de peccato veniali ex leuitate materiæ, vt quia communicatio praua eſt, in aliqua ſalutatione; aut colloquio, aut communi menſa, at vero ſi peccatum ſit veniale ex imperfecta deliberatione, & aduertentia, probabilius mihi videtur, tunc nō incurri cēſuram quia illa nō eſt actus perfecte humanus, & conſequenter illa non eſt inobedientia, neque contumacia proprie dicta, ſine qua incurritur cenſura, ſeruata proportione ad eius cauſam, & materiam, *Non ſufficit tamen ex deliberatione imperfecta.*

Alii caſus excluduntur.

4. *Primus caſus.* Vt autem certo conſtet hunc caſum eſſe vnicum, neceſſe eſt breuiter per alios, qui numerari ſolent diſcurrere. Primus eſt ſacrilegium ex cap. *Miror*, 17. quæſt. 4. ſed ibi nulla cenſura ipſo iure imponitur, ſed ſolum refertur quædam cenſura ſeu pœna à D. Aug. lata in quendam ob ſacrilegium ipſe autem, nec condidit ius, nec pro tota Eccleſia condere potuit. *Secundus caſus.* Alius eſt notoria fornicatio clerici, ex cap. *Veſtra*, de Cohabitatione Cleric. & mulier. Sed ibi ſolum agitur, de Sacerdote publice concubinario, qui vitandus dicitur in ſacro miniſterio, & communionis adminiſtratione. Quę pœna, ſi aliqua cenſura tunc erat, nō pertinebat ad excommmunicatio-

cationem minorem; quia illa non erat priuatio paſſiuæ ſuſceptionis ſacramentorum, ſed erat priuatio cum aliis communicandi, vel potius aliorum cum ipſo in ſacrificatione: vel adminiſtratione ſacramenti. Quod potius pertinet ad excommunicationem maiorem, vel quandam participationem eius. Et præterea illa prohibitio: licet antiquo iure in vſu fuerit, nunc autem iam ceſſauit, ex vi Extrauagantis, *Ad euitanda ſcandala*, ſupra declaratæ, vt latius notaui in 3. Tomo diſputatione 18 ſect. 1. & diſp. 88. ſect. 6. in fine, & videri poteſt Couarr. in capit. *Alma* §. 2. num. 10.

5. *Tertius caſus.* Tertius caſus eſt ſimoniæ in ſuſcipiendo ordine ex cap. *Tanta*, de Simonia: Verba tamen illius textus ſunt, *Item omnis peccator Miſſam cantare poteſt præter ſimoniacum*: vbi non imponitur excommunicatio minor: ſed ſolum ſeparatio ab actu cantandi Miſſam, quæ potius eſt ſuſpenſio quædam ex vi illius decreti, & præterea non videtur imponi ipſo iure, vt ſubiuncta verba declarant. *Quem* (ſcilicet ſimoniacum) *quilibet, vt ab ordine male accepto remoueatur, accuſare poteſt*: ergo per ſententiam remouendus eſt & non ipſo iure remouetur.

6. *Quartus caſus.* Quartus caſus eſt, accipere Epiſcopatum vel Abbatiam de manu laici, ex capit. *Si quis deinceps*, 16. quæſt. 7. verba tamen illius ſunt, *gratiam Beati Petri & introitum Eccleſiæ interterdicimus*. Quæ verba ſignificant, vel ſuſpenſionem, vt Gloſſa exponit, vel perſonale interdictum. *Quintus caſus.* Quintus caſus eſt de illo, qui in torneamento moritur, & propterea Eccleſiaſtica ſepultura priuatur iuxta capit. 1. de Torneamentis. Veruntamen cum ille non ſit priuatus ſacramentis *Sextus caſus.* vt ibidem dicitur, illa non eſt vera excommunicatio minor: neq; vllius cenſuræ propriam rationem habet, tum quia non obſtante reatu illius pœnæ, ali- *Vltimus caſus.* quis abſoluitur à peccatis: tum etiam quia de illa pœna nulla ibi promittitur abſolutio, etiamſi quis pœnitens moriatur, ſed potius illius executio mandatur: non eſt ergo cenſura, ſed quoddam aliud genus Eccleſiaſticæ pœnæ. Sextus caſus refertur ex ca. *Omnis vtriuſque ſexus*, de Pœnitentiis & remiſſionibus propter non impletum præceptum annuæ confeſſionis, ſed ibi nulla cenſura imponitur ipſo iure, vt ſuperiori Tom. dictum eſt. Denique quilibet exiſtens in peccato mortali præſertim publico, dicitur eſſe ligatus hac cenſura, quia ſacramentorum perceptione priuatur & ſi in eo ſtatu moriatur, pro eo non fiunt Eccleſiaſticæ oblationes, vel ſuffragia c. *Illud*. 97. diſt. c. *Placuit* 23. q. 5. c. *Pro dilectione*. de Conſec. tamen diſt. 2 Sed hæc non eſt cenſura, nec impedimentum ab Eccleſia introductum, ſed ex natura rei conſequitur ex ſtatu peccati mortalis. Vnde non indiget, ſpeciali ſolutione, ſed per abſolutionem à peccato cum congruente ſatisfactione iuxta peccati modum aufertur, quod ſi quis moriens ob defectum miniſtri abſolui non poſſit, poſtea non eſt capax alicuius Eccleſiaſticæ abſolutionis, ſed ſi pœnitentiæ ſigna dedit, pro illo poſſunt offerri ſuffragia & oblationes: at ſi non dedit, nec capax eſt ſuffragiorum.

De excommunicatione minori ab homine.

7. *Ad hãc cẽſuram ferẽdam requiritur iuriſdictio.* DIcendum ſupereſt de excommunicatione minori ab homine lata, de qua fere eadem obſeruanda ſunt: quæ de maiori ab homine diximus. Nã inprimis, vt ferri ab aliquo poſſit, requiritur in eo iuriſdictio: ex omnium ſententia, quia licet non ſit tam grauis pœna, ſicut maior, eſt tamen pœna, & in conſcientia inducit obligationem. Deinde ſupra oſtendimus ad ferendam cenſuram neceſſariam eſſe iuriſdictionem fori contentioſi: ſed excommunicatio hæc cenſura quædam eſt: ergo tandem ad tollẽdam hanc cenſuram requiritur iuriſdictio: ergo multo magis ad ferendam. Poteſt autem ferri ab Epiſcopo, & inferioribus prælatis habentibus iuriſdictionem fori contentioſi. Ita Antoninus tit. de excommunicatione cap. 79. numer. 12. Syluester Verb, *Excommmunicatio*, 4. numer. 2. in fine. Et citant cap. *Cum ab Eccleſiarum*, de Officio ordinarii, vbi abſolute de excommunicatione, & interdicto eſt ſermo. Vnde, quantum ex iure, eiuſque interpretibus colligi poteſt regulariter ſolus ille minorem excõmunicationem ferendi autoritatem habet, qui ferre poteſt maiorem, quia poteſtas iuriſdictionis in foro contentioſo præſertim ordinaria, & quę ex officio habetur, non eſt limitata ad hanc cenſuram minorem. Et ideo Parochus, ſicut non habet poteſtatem ferendi excommunicationem maiorem, ita, neque minorem, vt recte tradidit Vgolinus tab. 3. c. 1. §. 1. contra nonnullos Canoniſtas, qui ſine ſufficienti fundamento oppoſitum dixerunt.

Atque hinc fit hanc excommunicationem poſſe ferri ab homine tam per ſentẽtiam generalem; quã alterius. Addunt, Anton. & Syluest. ad hanc cenſuram ferendam non requiri contumaciam & conſequenter nec prçuiam monitionem, & poſſe ferri ad definitum tempus, ex cap. *Tanta*. 86. diſt. c. *præſenti* 5. q. 2. cap. *Audi* 11. q. 3. ſed hæc ſunt vera de excommunicatione late ſumpta pro priuatione vel ſuſpẽſione ab vſu actiuo vel paſſiuo cuiuſcunque ſacramenti: quia nihil eſt quod repugnet, & iura citata fauent, & alia quæ ſupra adduximus, & talis pœna poteſt eſſe proportionata delicto. 8

Nihilominus tamen, ſi loquamur proprie de excommunicatione, quæ habet rationem propriam 9 cenſuræ, hæc nunquam fertur, niſi præmiſſa ſaltem monitione, quę ſit per legem, vel per pręceptum latum ſub tali cenſura, vt conſtat ex his, quæ ſupra de cenſura in communi diximus, & de excommunicatione minori iure lata eſt per ſe notum. *Hæc cenſura non fertur niſi præmiſſa aliqua monitione.* De illa vero, quæ ab homine fertur, vix aliquid probari poteſt ex praxi, quia non eſt in vſu: tamen ex ratione medicinalis pœnæ qualis cenſura eſſe debet, quæ nõ tam ad vindicandum delictum, quam ad comprimendam contumaciam, & inducendum ad alicuius præcepti obſeruationem inſtituta eſt, recte concluditur excommunicationem etiam minorem, quæ veram rationem cenſuræ habet, monitionem aliquam legis vel præcepti poſtulare, & conſequenter non niſi ob aliquam contumaciam ferri debere, & ſimpliciter & non ad certum tempus. Sic enim de hac etiam cenſura verum eſt quoties aliquis reſipiſcit, & Eccleſiæ ſubiicitur abſolutionem petens, illam obtinere debere, ſicut de abſolutione à maiori dictum eſt & à fortiori à maiori ad minorem poteſt ſumi argumentum iuxta cap. *Ex literis* de Conſtit. & cap. *Qua fronte*, de Appell. Nam cum excommunicatio priuet omnium ſacramentorum participatione etiam pœnitentiæ, quod neceſſarium eſt ad ſtatum gratiæ recuperandum: non eſt veriſimile Eccleſiam imponere hanc pœnam ita præciſe pro aliquo tempore, vt non poſſit & debeat intra illud abſolui, licet maxime diſpoſitus ſit. Accedit quod hęc cẽſura propter venialem culpam incurritur, vt conſtat ex dictis: eſſet autem nimis acerba pœna niſi ex eo leniretur, quod facile tolli poteſt diſcedendo ab illa leui contumacia & petendo abſolutionem: ergo quoad hæc omnia ſeruentur cum proportione communes leges cenſuræ in ſuperioribus explicatæ.

SECTIO IV.

Quis poſſit à minori excommunicatione abſoluere & quomodo.

CVm dictum ſit excommunicationem hanc ab homine, & à iure ferri 1 poſſe aliter cenſendum eſt de abſolutione eius, quando vno vel alio modo lata eſt, iuxta principia ſuperius

rius

ſius poſita de cenſuris in communi. Itaque ſi excommunicatio eſt ab homine, ſolus ipſe, qui eam tulit, abſoluere ab ea poteſt, vel eius ſuperior, vel qui ab ipſis habeat poteſtatem delegatam, vt notauit Hoſtienſis in Summa lib. 5. de Excommunicatione, num. 14. §. *Et qualiter*, Et Gabriel in 4. d. 18 q. 4. art. 3. dub. 6. Et Richard. ibi, art. 9. q. 3. Et ratio eſt, quia eiuſdē eſt ſoluere, cuius fuit ligare, dices, Hoc ipſo quod excommunicans non reſeruat ſibi abſolutionem, videtur aliis eam concedere iuxta cap. *Nuper* de Sententia excommunicationis. Reſpondetur tantum illud procedere in cēſura lata à iure, de qua textus ille loquitur. Quia (vt iuriſtæ aiunt) mitius agitur cum lege, quam cum homine, nam hoc ad ſeueritatem iudicij, & humanæ gubernationis neceſſarium eſt. Hoc vero intelligitur de hac cenſura lata per ſentētiam particularem: nam de illa quæ fertur per generalem, probabile eſt idem eſſe de illa iudiciū, quod de lata à iure. Quod ſupra tradit Hoſtienſis, & generatim à nobis ſupra dictum eſt; neq; hic ſunt plura neceſſaria, maxime cum hæc cenſura ab homine non ſit in vſu, vt dixi.

Ca. Nuper obiicitur, exponitur.

2. At vero de illa quę iure lata eſt, vnum eſt certum ſacerdotē proprium, qui poteſt à peccatis abſoluere, poſſe etiam abſoluere ab hac cenſura. Ita habetur in c. *Nuper*, de Sentent. excommun. Ex quo multi inferunt omnen ſacerdotem habentem poteſtatem ad abſoluēdum à peccatis mortalibus habere illam ad abſoluendum ab hac cenſura, vt patet ex Richard. & Gabriele ſupra, & Bonauent. d. 18. quæſt. 6. in fine, & Soto, diſt. 22. quæſt. 3. artic. 2. & Summiſtis verb. *Abſolutio*. Sylueſt. Angel. Caitan. & aliis, & Syl ueſt. verbo *Excommunicatio* 7. num. 37. & Hoſtienſis ſupra dicit proprium ſacerdotem parochialem, vel diœceſanum, vel eum qui de licentia iſtorum electus eſt, poſſe ita abſoluere. Ratio autem videtur eſſe, quia d. cap. *Nuper*, concedit hoc proprio ſacerdoti: licet autem proprius ſacerdos in rigore dicatur ille, qui ex officio ordinariam iuriſdictionem, & curam animarum habet, tamē in ordine ad internum forum nomine proprij comprehendi poteſt omnis ſacerdos, qui vicē proprii conſtituitur ad abſoluendum à peccatis mortalibus, argumento cap. *Omnis vtriuſque ſexus*, de Pœnitētiis & remiſsionibus. Quod maxime habet locum in his, quæ conceduntur proprio, ſacerdoti in ordine ad abſoluendum à peccatis, cuiuſmodi eſt hæc poteſtas abſoluendi ab hac cenſura: ergo quoties alicui delegatur poteſtas abſoluendi à peccatis mortalibus delagata etiam cenſetur poteſtas & iuriſdictio abſoluendi ab hac cenſura. Quæ omnia à fortiori patent ex dictis ſupra Diſput. 7. ſect. 2. de cenſuris in communi, & de excommunicatione.

Ab excōm minori quæ poſita à iure abſoluere.

3. Quæri autem poteſt, an clericus habens beneficium cum animarum cura, & ordinaria iuriſdictione, nondum tamen ordinatus ſacerdos poſsit abſoluere ab hac cenſura. Quod non habet difficultatem in habente iuriſdictionem Epiſcopalem: nam ille, cum habet iuriſdictionem ordinariam in foro contentioſo, poteſt per ſe ipſum abſoluere ab hac cenſura: quia hæc abſolutio non eſt actus proprius characteris, ſeu ordinis ſacerdotalis, ſed eſt merus actus iuriſdictionis, ad quem ſufficit prima tonſura iuxta dicta de cenſuris in communi. In parochis vero inferioribus eſt nonnulla difficultas: nam illi non habent hanc iuriſdictionem ex proprio & peculiari munere, ſed ex delegatione iuris, vt ſupra agendo de cenſuris in communi declarauimus. Delegatur autem illis hæc poteſtas, ſolum vt poſsint oues ſuas à peccatis abſoluere: quia id non poſſent facere niſi prius excommunicationem tollerent, quando perſona ineſſet: cum ergo parochus non ſacerdos non poſsit per ſe ipſum à deccatis abſoluere, non cenſetur illi delegata poteſtas abſoluendi ab hac cenſura: Vnde in d. c. *Nuper*, expreſſe dicitur huiuſmodi excommunicatum poſſe abſolui ab Epiſcopo, vel proprio ſacerdote: ergo non ſatis eſt quod ſit proprius parochus, niſi etiam ſit proprius ſacerdos.

An habens beneficium curatum, & ſi ſacerdos nondū ſit poſsit abſoluere. Quid de Epiſcopis.

4. Nihilominus dicendum cenſeo, huiuſmodi parochum poſſe abſoluere ab hac cenſura. Probatur nam habet iuriſdictionem ſufficientem ad hunc actum abſolutionis, & aliunde hic actus non requirit characterem ſacerdotalem: ergo Maior probatur, quia ille parochus habet iuriſdictionem in foro animæ ordinariam ex vi muneris, quam delegare poteſt, quoad abſolutionem à peccatis, quem per ſe dare non poteſt, ſed cum dicta iuriſdictione in foro animæ coniuncta eſt iuriſdictio abſoluendi ab hac excommunicatione, vt ſupra oſtenſum eſt: ergo habet illam prædictus parochus. Cuius etiam argumentum eſt, quia, quādo committit Capellano ſuo vices abſoluendi à peccatis, conſequenter illi committit iuriſdictionem abſoluendi ab hac cenſura: nam ſupra generaliter oſtenſum eſt, omnem illum, qui habet poteſtatem abſoluēdi à peccatis mortalibus, habere etiam ad abſoluendum ab hac cēſura. Dices, quamuis per ſe & ab intrinſeco neceſſarius non ſit character ſacerdotalis, vt aliquis poſsit abſoluere à cenſura, nihilominus Eccleſiam noluiſſe hanc iuriſdictionem parocho committere vt per ſe ipſum illa vtatur, niſi ſit ſacerdos. Veruntamen, licet Eccleſia hoc facere potuerit, ſine fundamento dicitur id feciſſe: nam quod in illo ca. *Nuper*, proprium ſacerdotem nominauerit, ſufficiens fundamentum non eſt, ſumpſit enim nomen ab eo, quod frequentius contingit: non tamen præſcripſit vt illa conditio ſacerdotis neceſſaria eſſet ad talem actum quod oportuiſſet explicite declarare, ſi id inſtituere voluiſſet, cum res noua eſſet, & valde ſpecialis: ſicut etiam ibidem nominauit Epiſcopum, quæ vox abſolute ſumpta in rigore ſignificat iam conſecratum. & tamen non propterea dicendum eſt conſecrationem ad hunc actum requiri. Accidit tandem, quod parochus poteſt abſoluere ab hac cenſura non tantum in confeſsione ſacramentali, & ſimul abſoluēdo à peccatis, ſed etiam extra ſacramentum: nam ius abſolute concedit illam poteſtatem parocho, & non coarctat vſum eius ad confeſsionis ſacramentum: ergo ſine cauſa exigeret ſacerdotalem ordinem in parocho ad talem vſum. Quocirca, licet concedamus hanc poteſtatem datam eſſe parochis in ordine ad abſolutionem à peccatis vt ad finem non tamen eſt ita conceſſa, vt vſus eius neceſſario debeat eſſe coniunctus cum abſolutione à peccatis, aut cum charactere ſacerdotali. Quæ omnia conſtāt à fortiori ex dictis diſput. 7. ſect. 2. de Cenſuris in communi, vbi etiam oſtendimus ſimplicem ſacerdotem non habētem poteſtatem ad abſoluendum à peccatis mortalibus, neque ab hac cenſura poſſe abſoluere.

Reſolutio quoad Parochos.

Euaſio.

Refellitur.

5. Tandem de modo concedendi huiuſmodi abſolutionem nihil noui addendum occurrit iis, quæ de forma abſoluendi à cenſura in communi diximus. Solum obſeruari oportet, vt vel in verbis ipſis vl ex adiunctis ſufficienter declaretur abſolui quēpiam ab hac cenſura in particulari, & reſtitui ad cōmunionem & participationem ſacramentorum, quibus priuatus erat. Solemnitates vero aliæ, hic neceſſariæ non ſunt, vt colligitur ex dict. cap. *Nuper*, vbi dicitur, huiuſmodi excommunicatum abſolui poſſe abſque iuratoria cautione. Et notauit Sylueſter verb. *Abſolutio* 3. numer. 5. & ratio eſt, quia hæc cenſura in ſuo ordine leuis cenſetur & propter leuem cauſam incurri ſolet, & ideo eius abſolutio facilis eſſe debuit, & pluribus cæremoniis, aut oneribus minime grauata. Et quia, prout eſt in vſu, non fertur propter iniurias, vel damna aliis facta, ſed propter quandam inobedientiam contra Eccleſiam in participatione cum excommunicato, ideo non prexigitur alia ſatisfactio, vel cautio, ſed tantum

De forma abſoluendi ab hac cenſura.

propoſitum obediendi Eccleſiæ. Si vero acciderit hanc excommunicationem ferri ad reſarciendum damnum alteri factum, tunc neceſſarium erit, eam ſatisfactionem, vel cautionem exigere, quam ratio iuſtitiæ poſtulauerit: nihil enim peculiare circa hoc eſt iure poſitiuo præſcriptum.

DISPVTATIO XXV.

De Suſpenſione quoad eſſentiam & ſpecies eius.

DE hac ſecunda ſpecie cenſuræ, iuxta cõſuetam methodum, dicemus prius, quæ ad communẽ rationem ſuſpenſionis ſpectant, deinde ad ſingulas iure latas deſcendemus. Nomen autem *ſuſpenſio* multiplex eſt, latinis enim animi dubiam & incertam euentus expectationem ſignificat: ac deinde corporis ſuſpendium, certumque ſupplicij genus, quod etiam apud Iuriſperitos ſignificat: & præterea dilationem, quæ in vſu vel rei expeditione interponitur: ſic enim dicitur ſuſpendi ſententia, officium, &c. Præter hæc vero applicata eſt hæc vox in iure Canonico ad ſignificãdam quandam ſpeciem cenſuræ: nam licet interdum latius ſumatur, vt pro interdicto ab ingreſſu Eccleſiæ cap. 1. de Sentent. excommun. in 6. & pro impedimento vtendi aliquo temporali munere, Extrauag. vnic. Ioannis XXII. de Sent. excommun. quæ non eſt pœna ſpiritualis nec propria clericorum, nec cenſura: nihilominus ſtricte ſumpta ſignificat pænam ſpiritualem propriam clericorum, ac cenſuram, de qua hic eſt ſermo. Supponimuſque dari hoc genus cenſuræ & pœnæ, eſſeque ab aliis diſtinctum, iuxta cap. *Quærenti*, de verbo. ſignificatione & ſuperius dicta de cenſura in communi, quæ in ſequentibus clariora fient: vbi etiam explicabimus quomodo interdum hęc pœna, licet ſpiritualis ſit, non ſit propria cenſura.

Multiplex ſuſpẽſionis ſignificatio

SECTIO I.

Quæ ſit propria ratio huius cenſuræ.

1. *Ratio dubitandi.* RAtio dubitandi eſt, quia propriæ differentiæ cenſurarum non poſſunt explicari niſi in ordine ad effectus ſuos: nam, cum cenſura nihil aliud ſit, quam ſpirituale quoddam vinculum priuans hominem vſu aliquorum bonorum, ſeu ligans, vel impediens illum in ordine ad aliquos actus, nõ poteſt propria eius ratio ſine habitudine aliqua ad proprios eius effectus intelligi. At vero ſuſpenſio nullos effectus proprios habere videtur, quos excommunicatio, vel interdictum non habeant; & ideo difficile eſt propriam illi differentiam, ſeu rationem aſsignare. Nam ad ſummum poterit diſtingui ab excommunicatione maiori tanquam pars à toto, ſeu tanquam magis vel minus prohibens: quomodo diſtinguitur, etiam excommunicatio minor à maiori: erit ergo ſuſpenſio tanquam quædam excommunicatio minor, non vero propria ſpecies cenſuræ.

Definitio ſuſpenſionis.

IN definitione ſuſpenſionis tradenda, varie loquuntur Doctores, & Summiſtæ: omiſsis vero multis, quæ referre inutile eſſet, breuiter dicendum eſt, Suſpenſionem eſſe, *Cenſuram quandam Eccleſiaſticam, qua miniſter Eccleſiæ impeditur, ne functiones Eccleſiaſticas exerceat, aliquaque Eccleſiaſtica poteſtate vtatur.* Quæ definitio quoad genus conſtat ex dictis: & per illud excluditur ab hac conſideratione mortale peccatum, quod ab aliquibus ſuſpenſio appellatur: quia per illud impeditur ſacerdos ne ſacrum faciat, donec ab illo abſoluatur. Sed impropriiſsima eſt locutio: quia illud impedimentum nec eſt pœna, nec cenſura Eccleſiaſtica, nec eſt humano iure introductum, ſed intrinſece concomitans talem culpam. Deinde per illud genus diſtinguitur hæc ſuſpenſio in vniuerſum & ab irregularitate, & ab omni pœna Eccleſiaſtica quæ cenſura non eſt, & ſpecialiter ab omni genere ſuſpenſionis, quæ non per modum cenſuræ, ſed tantum per modum pœnæ imponitur, quod eſt frequens in iure. Quotieſcunque enim ſuſpenſio imponitur ſolum vt delictum puniatur, & non vt à contumacia recedatur, non habet rationem cenſuræ, ſed ſolius pœnæ, iuxta principia poſita de cenſuris in communi. Quod autem ſæpius feratur ſuſpenſio in hunc modum, conſtat ex capit. *Tam literis*, de Teſtibus, & cap. *Cum in cunctis*, §. vltim. de Electione in 6. & Clement. prima. §. penultim. de Hæreticis. & Clement. ſecunda de Pœnis. Traduntque Canoniſtæ his locis; & Innocentius in capit. 1. de Exceſsibus prælatorum, numer. 3. & Abbas in capit. *Reprehenſibilis*, n. 3. & capit. *Sæpe*, numer. 16. de Appell. 2.

Genus definitionis.

Datur ſuſpenſio quæ non eſt cenſura.

Differtque præcipue inter vtramque rationem ſuſpenſionis, quod illa quæ eſt pœna, & non cenſura, imponitur ad certum tempus; quæ vero eſt cenſura non poteſt habere terminum præfixum. Prior pars conſtat ex iuribus citatis, & ex capit. 1. de Sententia excommunicationis in 6. & capit. 2. de Tempor. ordin. in 6. & ratione: quia ſuſpenſio eſt pœna proportionata culpæ: ergo quo maior fuerit culpa, eo diuturnior erit ſuſpenſio: & conſequenter pro ratione culpæ talem habebit præfixum terminum. Item in hoc differt (inter alia) à depoſitione, quod depoſitio eſt perpetua, & ſine ſpe reſtitutionis, vt infra dicemus, ſuſpenſio autem eſſe poteſt ob certum tempus. Vnde, cum illa ſuſpenſio, quæ eſt pœna, reſpiciat tantum culpam præteritam, & non reſipiſcentiam in futurum, nam in hoc differt à propria cenſura: non repugnat vt in præfixum terminum feratur. Altera vero pars conſtat ex ſuperius dictis de cẽſuris in communi, vbi oſtenſum eſt nullam propriam cenſuram poſſe ferri ad præfixum tẽpus. Et ratio ſumitur ex contrario fundamento: nam illa ſuſpenſio, quæ eſt cenſura præcipue fertur ad reprimendam contumaciam, & vt homo à culpa recedat, ideoq́; non poteſt habere alium terminum, niſi donec recedat ab illa. Vnde eſt alia differentia, quod ſuſpenſio quæ eſt tantum pæna, non requirit pręuiam monitionem, quia fertur propter culpam pręteritam, etiamſi non habeat tractum (vt aiunt) ſucceſsiuum: at vero ſuſpenſio, quæ eſt cenſura, ſemper requirit monitionem præuiam, ſaltem illam, quæ includitur in illa conditione, *Si hoc feceris*, vel, *Niſi ſatisfeceris*, vt ſupra generatim dictum eſt. Demum ex eodem principio oritur aliud diſcrimen, quod, quando ſuſpenſio eſt pura pæna, & ad certum tempus ponitur, illo elapſo per ſe ceſſat, ſine 3.

Quid differat inter vtramque ſuſpenſionem.

Aliud diſcrimen inter vtrãq; ſuſpenſionem.

Tertium diſcrimen.

alia

alia abſolutione, quia cauſa non operatur vltra præfixum ſibi terminum, nec prohibitio ad tempus certum facta extra illud obligat. Sicut enim qui relegatus eſt ad certum tẽpus, poteſt elapſo libere ad patriam redire, quia iam pœnæ ſibi impoſitæ ſatisfecit, ita ſuſpenſus ad certum tempus, poſtea liberè ſuum officium exercet, in quo conueniunt Doctores cum Gloſſ. in Clementin. prima de Decim. verb. *Donec*, & in capitul. *Sacro*, de Sententia excommunicationis, verb. *Per menſem*. At vero, quando ſuſpenſio eſt propriè cenſura, vt tollatur neceſſaria eſt abſolutio, ſicut prior Gloſ. citata ſignificat, & clarius tradit Gloſſ. in cap. *Si quorundam*, de Solutionibus & latius inferius in vltima parte huius materiæ dicemus. De ſuſpenſione ergo, quæ eſt pura pœna, fere nihil ſpeciale dicẽdum occurrit: nam prẹter ea, quæ ſunt de ratione pœnæ, vt ſic, ſolum addit quod ſit in tali materia, & per prohibitionem talis, vel talis actus: & ideo definimus ſuſpenſionem, quæ eſt cenſura: inter tractandum autem de illa ſimul explicabimus omnia, quæ alteri communia ſunt.

4. *Differentia definitionis ſuſpenſionis à minori excommun.* Additur in definitione differentia inter hanc cẽſuram, & duas alias, quam nunc reſpectu excommunicationis (quoniam eius ratio iam à nobis ſatis explicata eſt) ex profeſſo declarabimus, reſpectu vero interdicti attingemus ſolum, donec de interdicto dicamus. Ab excommunicatione igitur minori manifeſte differt ſuſpenſio ex vi illius particulæ. Quia excommunicatio minor priuat ſolum paſsiua ſuſceptione ſacramentorum: ſuſpenſio vero non conſiſtit in priuatione paſsiua, ſed actiua, & non limitatur ad ſacramenta, ſed ad alias functiones ſe extendit, imo aliqua eſt ſuſpenſio, quæ nullo vſu ſacramentorum priuat, vt infra dicam. Vnde non video quo fundamento Abbas in capi. vltimo, de cleric. excommunicat. miniſter. diſtinguit ſuſpenſionẽ in maiorem, & minorem, & hanc poſteriorem eſſe dicit, quæ priuat paſsiuâ receptione ſacramentorum: nullum enim tale genus cenſuræ diſtinctæ ab excommunicatione minori in iure reperitur. Si autem ipſammet excommunicationem minorem ſuſpenſionem appellat, & confundit cenſuras & voce vtitur prẹter communem morem. Differentia ergo aſsignata illa duo & re, & nomine diſtinguit. Ex illa vero colligunt aliqui, & indicat Caietanus verb. *Suſpenſio*, grauiorem pœnam eſſe excommunicationem minorem, quam ſuſpenſionem, quia priuat vſu maximorum bonorum ſpiritualium, qualia ſunt ſacramenta, & priuat vſu paſsiuo, qui nobis magis neceſſarius eſt. Veruntamen ſi conſideremus communem vſum, & ſenſum Eccleſiæ, grauior pœna videtur eſſe ſuſpenſio: vnde & pro grauioribus criminibus imponi ſolet. Et per ſententiam ab homine frequenter imponitur. Ratio autem eſſe poteſt, quia, licet excommunicatio minor priuet vſu paſſiuo ſacramentorum, & ſuſpenſio actiuo, qui non videtur ita vtilis ex opere operato, tamen ex ſe eſt valde vtilis ex opere operantis, & eſt vel ſanctior, vel æque ſanctus: vnde ſanctitatem in miniſtro requirit non minus, quam in ſuſcipiente. Et aliunde videtur eſſe honorabilior vſus, & hac ratione ſecũdum hominum apprehenſionem in maiori exiſtimatione haberi. Deinde excommunicatio minor iuxta vſum Eccleſiæ facilius tollitur, regulariter loquendo, quam ſuſpenſio, vnde nunquam reſeruatur, quod tamen in ſuſpenſione frequenter fit. Denique quamuis ſpiritualia bona maiora ſint, hominibus tamen oneroſior eſſe ſolet priuatio temporalium, vel quia ſenſibiliora ſunt, vel quia eorum iactura minus reparabilis exiſtimatur: ſuſpenſio autem, præſertim à beneficio, ſecum affert aliquam iacturam temporalium bonorum: quia ergo in ratione pœnæ illa maior eſt, quæ magis affligit, ideo ex hac etiam parte ſuſpenſio grauior pœna cenſetur.

Diuiſ. ſuſpenſionis in maiorem & minorem reiicitur.

Vtrum maior pœna ſit ſuſpenſ. an excomm. minor.

Atque ad eundem modum pro nunc intelligitur diſcrimen inter ſuſpenſionem, & interdictum. Nam interdictum ex ſe magis priuat vſu paſsiuo, quam actiuo, ſcilicet vſu ſacramentorum, eccleſiaſtica ſepultura, & officiis diuinis: ſuſpenſio vero minime, quia ſuſpenſus, & ſacramenta recipere, & diuinis officiis intereſſe, & ſepultura eccleſiaſtica frui poteſt. Quod ſi per interdictum priuatur quis adminiſtratione actiua ſacramentorum, id non obſtat diſtinctioni harum cenſurarum, tum quia nihil vetat, vt res diuerſæ poſsint habere aliquem effectum communem: tum etiam, quia ſub diuerſa ratione illum habent: nam interdictum non priuat actiuo vſu formaliter, vt ſic dicam, quatenus talis eſt, id eſt, quatenus eſt exercitium, & functio eccleſiaſticę poteſtatis, ſed ſolum quatenus neceſſe eſt, vt illi interſit is, qui illum exercet: interdictus enim priuatus eſt, ne alicui ſacræ functioni intereſſe poſsit: propter quod, non ſolum exercendo eccleſiaſticam poteſtatem, verum etiam nec cooperando, aut miniſtrando, aliquo modo poteſt collationi alicuius ſacramenti inſeruire: cum tamen ſuſpenſus non priuetur illo miniſterio, quod laicus adhibere poteſt, vel in Miſſæ ſacrificio, vel alicuius ſacramenti adminiſtratione. Ex quo oritur alia differentia, quę etiam verſatur inter excommunicationem, & ſuſpenſionem, quod ſuſpenſio eſt propria cenſura clericorum, ferturq; in eos formaliter: vt clerici ſunt, aut beneficium habent: interdictum vero, vel excommunicatio communia ſunt & clericis, & laicis, vnde formaliter feruntur in fidelem, quatenus baptizatus eſt. Quod diſcrimẽ in illa particula definitionis, miniſter Eccleſiæ, inſinuatur, & in illa, *Eccleſiaſticas functiones:* formaliter enim ſermo eſt de functione Eccleſiaſtica, quatenus ſignificat actionem, & miniſterium proprium alicuius Eccleſiaſticæ poteſtatis quæ clericorum propria eſt.

In quo diſcrepat ſuſpenſio ab interdicto.

Diſcrimen aliud ſuſpenſionis ab aliis cenſuris.

9. *Differentia inter ſuſpenſionem & maiorẽ excomm.* Tandem hinc facilius erit diſcrimen inter ſuſpenſionem, & excommunicationem maiorem explicare. Quod perſpicuum videbitur, ſi dicamus differre tanquam includens & incluſum: quia excommunicatio maior operatur quidquid ſuſpenſio, & multo plura, vt ſignificauit D. Thom. in Addition. q. 21. art. 3. & ſatis conſtat ex tractatu de excommunicatione maiori: nam priuat omni Eccleſiaſtica functione, tam ad officium, quam ad beneficium Eccleſiaſticum pertinente, non tamen ſola illa, ſicut ſuſpenſio, ſed multis etiam aliis bonis & cõmodis, tam ſpiritualibus, quam tẹmporalibus. Hæc tamen differentia, licet vera ſit, non ſatis declarat diuerſitatem formalem, & quaſi ſpecificam harum cenſurarum, vt oſtendit ratio dubitandi, in principio facta. Et ideo addendum eſt, illoſmet effectus priuationis eccleſiaſticarum functionum ſub diuerſa ratione fieri per excommunicationem, quam per ſuſpenſionem: nam excommunicatio priuat omni communicatione, & ita priuat illis actibus vt rationem communicationis participent. Suſpenſio vero non reſpicit rationem communicationis, ſed formaliter priuat illis functionibus, quatenus ſunt vſus alicuius poteſtatis eccleſiaſticæ ratione officii, aut beneficii conuenientis, quæ eſt quaſi formalis ratio obiectiua huius cenſuræ, in qua fundantur aliæ differentię quaſi materiales, vt v. g. quod excommunicatio priuet ſuffragiis Eccleſiæ, non vero ſuſpenſio, vt attigit D. Thomas in Additionib. q. 22. a. 5. ad 2. Item, quod ſuſpenſio ſit cenſura propria clericorum vt ſic: excommmunicatio vero cõmunior ſit: & ſimiles, quas cum aliis accidentalibus differentiis attigit Nauarr. in Summ. cap. 27. n. 65. quas non refero, quia ſupponunt nonnulla, quæ in diſcurſu materiæ explicanda ſunt.

)?(

SECTIO II.

Quotuplex ſit Suſpenſio.

1\. Nonnullæ diuiſiones ſuſpenſionis traduntur ab auctoribus, quæ non omnes conuenientes ſunt. Tamen eas breuiter attingemus vt impropriis vocibus repudiatis veras ſpecies ſuſpenſionis eliciamus, & explicemus. *Diuiſio 1.* Primo ergo diſtinguunt Canoniſtæ triplicem ſuſpenſionem ſcilicet quo ad ſe tantum, quoad alios tantum, quoad ſe & alios ſimul. Ita Abbas in cap. vlt. de cleric. excommunic. miniſtr. & Syluester verb. *Suſpenſio.* num. 1. *Improbatur quoad primum membrum.* Sed hæc non eſt diuiſio ſuſpenſionis, quæ eſt cenſura, vel pœna Eccleſiaſtica, ſed in alia lata ſignificatione, vt notauit etiam Nauarrus, numer. 153. Nam in primo membro dicitur, peccatum mortale ſuſpendere hominem quo ad ſe: at peccatum non eſt ſuſpenſio, vt ſupra oſtendi: & priuat non tantum actiuo, ſed etiam paſsiuo vſu ſacramentorum: quæ eſt ſignum non priuare functionibus formaliter, quatenus ſunt vſus eccleſiaſticę poteſtatis, ſed quatenus eſt cõtrectatio rei ſacræ, quæ ab indigno miniſtro fieri non debet. Et inde fit, vt non priuet aliis functionibus, quę tantam ſanctitatem non habent; aut requirunt, vt in præcedenti tomo tractando de ſacramentis in genere diximus: fit etiam, vt huiuſmodi peccatum nec priuet iuriſdictione, nec actionem irritam faciat, nec etiam obliget alios ad vitandum peccatorem, niſi fortaſſe ratione ſcandali, aut cooperationis ad peccatum vitandum.

2\. *2. membrũ diuiſionis.* In ſecundo membro numerantur quædam impedimenta fundata tantum in præſumptione, vel ignorantia aliorum. Sic peregrinus, qui caret literis dimiſſoriis, ſufficienti probatione ſuorum ordinum dicitur eſſe ſuſpenſus, ne celebrare poſsit, iuxta cap. *Tua.* de clericis peregrin. & Tridentin. ſeſſion. 23. cap. 16. de reformatione: & videri poteſt Couarruuias in practic. cap. 33. n. 3. Dicitur autem eſſe quoad alios, non quoad ſe, quia cum vere ſit Sacerdos, ſecrete & ſecluſo ſcandalo poteſt celebrare. Verumtamen conſtat illud impedimentum nec eſſe cenſuram neq; pœnam aliquam, ſed ſolum defectum notitię & probationis, ex quo naſcitur prohibitio quædam eccleſiaſtica fundata in præſumptione, propter vitanda ſcandala, & pericula. *Reiicitur.* Præterea dici poſſet ſuſpenſus quoad alios, qui aliorum opinione, vel in foro exteriore exiſtimatur ligatus cenſura ſuſpenſionis, cum tamen reuera, & in conſcientia non ſit: tamen ex hoc ipſo conſtat, illam non eſſe veram cenſuram, ſed putatam, quam hic diſtinguere non eſt neceſſe, nec de ea plura dicere, quã in ſuperioribus de cenſura iniuſta, & nulla in communi diximus. *Tertium diuiſionis membrum ſolum pertinet ad cenſuram ſuſpenſionis.* Solum ergo tertium membrum poſitum eſt ad veram cenſuram ſuſpenſionis ſignificandam, quæ, per ſe loquendo, ipſum hominem ſecundum ſe, & reſpectu aliorum ab vſu Eccleſiaſticorum functionum cohibet.

3\. *Diuiſio data in vero ſenſu traditur.* Alio tamen modo poſſent illa membra, præſertim primum & tertium accommodari, ad veram cenſuram ſuſpenſionis iuxta Extrauagantem, *Ad euitandam.* Nam ſuſpenſus non denunciatus poteſt dici ſuſpenſus quoad ſe, & non quoad alios: nam alii non tenentur illum vitare, ipſe autem tenetur ſe, abſtinere: ſuſpenſus autem denunciatus contraria ratione dicetur & quoad ſe, & quoad alios ſuſpenſus, de quo infra dicemus. Secundum autem membrum accommodari non poteſt ad veram ſuſpenſionem, ſed ſolum ad exiſtimatam. Aliquando etiam contingit aliquẽ eſſe iure ipſo vere ſuſpenſum, & tamen nec quoad alios, nec quoad ſe in conſcientia obligari ad ſe abſtinendum à functionibus, quia res eſt occultiſsima, & id facere non poteſt ſine infamia, vel ſcandalo. Vnde videtur eſſe ſuſpenſus, non quoad ſe nec quod alios, ſed tantum in re quaſi in habitu. Sed hoc etiam vere dici non poteſt, quia ſic ſuſpenſus tenetur abſtinere ſaltem quoad ſe. Quod autem in caſu propter ignorantiam excuſetur, non variat rationem cenſuræ: neque in ſcientia per ſe conſideratur.

Loquendo ergo de propria ſuſpenſione Eccleſiaſtica diuidi poteſt in eam, quæ eſt proprie cenſura, & eam, quę eſt pure pœna. 4. *2. Diuiſio.* Quam diuiſionem aliqui contemnũt, quia in iure ſimpliciter dicitur, ſuſpẽſionem eſſe cenſuram, capit. *Quærenti*, de verborum ſignificatio. vbi ſine dubio ſermo eſt de Eccleſiaſtica ſuſpenſione; &, cum definitio illa doctrinalis ſit, quacumque ſuſpenſionem comprehendere videtur. Nihilominus quoad rem conſtat ex dictis circa definitionem dari duo genera ſuſpenſionis, quæ poſſunt dici vindicatiua, & medicinalis: & quoad vſum vocum conſtat ſolam medicinalem eſſe propriam cenſuram iuxta ſuperius dicta. Quia vero vtramq; explicaturi ſumus, oportet vlterius aduertere, diuidi, ſuſpenſionem in temporalem, & aliquo modo perpetuam, quæ diuiſio proprie cadit in ſuſpenſionem quę eſt pœna: alia enim (vt dixi) non habet abſolutam durationem, ſed quaſi conditionatam, vt ſic dicam: ſcilicet, donec reſipiſcas. *Suſpenſio vindicatiua duplex.* Temporalis ergo ſuſpenſio dicitur, quæ ad certum & limitatum tempus fertur, vt cum in lege, vel ſententia dicitur: *Sit per annum, vel per duos menſes ſuſpenſus.* *Suſpenſio perpetua duplex.* Perpetua vero aliquo modo dicitur, quæ pro delicto commiſſo ſine vlla temporis limitatione fertur. Quod duobus modis contingit, ſcilicet, vel indefinite ſuſpendendo, nullo adiuncto ſigno expreſſe ſignificante perpetuitatem, vel addendo illud, vt videre licet in decretis Pii II. & Sixti V. contra male promotos: vterque autẽ ex his modis indicat perpetuitatem, poſteriori quidem modo perfectam & ſimpliciter, vt ex vi verborum patet, priori vero aliquo modo, quia in his rebus indefinitam includit vniuerſalitatem, vel quia nulla eſt ratio præfigendi vnum terminum potius quam alium, vel quia pœna hæc includit negationem, quæ adiuncta tempori abſolute ſumpto, totum illud negat. Maioris tamen claritatis gratia poſſumus vnam vocare ſuſpenſionem perpetuam negatiue, vel indefinitam, quia non limitat tempus, aliam vero poſitiue, & ſimpliciter perpetuam, quia in ipſamet ſententia, vel lege ita expreſſe declaratur. Et inter hæc tana eſt differẽtia, vt illa prior nomẽ poſsit retinere ſuſpenſionis: hæc vero poſterior magis dicenda videatur depoſitio, quia quando indefinite fertur, admittit conditionem hanc, *donec ſuperior diſpenſet*, vel, *Vſque ad beneplacitum Sedis*, aut aliam ſimilem, quia ex vi illius modi non videtur poni ſuſpenſio omnino immobilis. At vero quando poſitiue proponitur, vt perpetua, videtur imponi vt moraliter immutabilis, & ordinarie carens ſpe diſpenſationis: quod aliquando preſſe declaratur, vt in dicto Motu proprio Sixti V.

5\. *3. Diuiſio.* Tertio diuiditur ſuſpenſio in eam, quæ eſt à iure vel ab homine. Quæ quidem diuiſio communis eſt omni cenſuræ & nihil hic habet ſpeciale: & ideo ſufficient, quæ de cenſura in communi illam diuiſionem tractantes diximus. *Suſpenſio per modum pœnæ etiam in interiori foro imponi poteſt.* Solum aduerto ſuſpenſionem per modum pœnæ, ſolere interdum imponi non ſolum in externo, & contentioſo: ſed etiam in interiori foro pœnitentiæ, nam à confeſſario interdum præcipitur. hęc tamen non ſolum cenſura non eſt, verum neque ſub hac ſuſpenſione: de qua nunc agimus comprehenditur: neque enim eſt talis, vt ſi quis contra illam agat, aut irregularitatem, aut aliã pœnam Eccleſiaſticam incurrat, vt notarunt Nauarr. in Summ. c. 27. numer. 151. & Maiolus lib. 3. de Irregularit. ca. 19. & 23. ex Gloſſ. in cap *Is qui.* verb. *In iure.* de ſent. excomm. in 6. Quod ſecus eſt, vt infra videbimus, in ſuſpenſione hac fori contentioſi, de qua

quã nunc agimus: hæc ergo ſuſpenſio, ſiue à iure ſit ſiue ab homine proficiſci debet ex iuriſdictione in foro externo ſiue contentioſo.

5. *Diuiſio.* Quarto principaliter diuidi ſolet hęc cenſurâ in ſuſpenſionem ab officio tantum : à beneficio tantum & ab officio & beneficio ſimul & ſumitur ex iure: nam aliquando ſuſpenditur quis ab officio Sacerdotali , capit. *Sane.* 2. de officio delegat. & in cap. 2. eodem titulo in 6. vbi obſeruandum eſt, hæc duo tanquam diſtincta poni , ſcilicet , *Sacerdotali officio* , vel *miniſterio interdici* , *& ab officio ſuſpendi* : & Gloſſa ibi notat plus extendi ſuſpenſionem ab officio , ſimpliciter dictam quam à ſacerdotali officio, quia officium ſimpliciter dictum latius patet , quam officium Sacerdotale. Item colligitur ex capit. *Quia in omnibus*, in fine de vſuris, & Clementina vnica de rebus Eccleſiæ non alienand. De ſuſpenſione autem à beneficio fit mentio in capit. *Nihil* , de electione , & in Clementina 2. de vita & honeſtate Clericor. & in capit. *Cum in cunctis* §. vltimo de electione. De tertio membro habemus exemplum in Clementina 1. de decimis, & in capit. *Tuarum*, de priuilegiis : & eundem ſenſum videntur habere illa verba in cap. 1. de ſchiſmaticis *A ſacris ordinibus, & dignitatibus decernimus manere ſuſpenſos* : quanquam non videantur tam ampla , & generalia, vt infra videbimus.

Suſpendi ab offic. latius patet quam ſuſpendi ab officio Sacerdotali.

Suſpẽſio ab officio & beneficio an ſint duæ vel vna tantum cenſura.

6. Nihilominus aliqui nō admittunt tertium illud membrum , quia ſuſpenſio ab officio, & beneficio ſunt duæ cenſuræ , diſtinctæ : vnde licet interdum coniungantur, ſimulque imponãtur, non efficiunt vnam. Sicut, ſi eadem lex pro eadem culpa ſuſpenſionis & excommunicationis cenſuram imponat, non propterea ex vtraque fit Vna cenſura , ſed eſt duplex pœna diuerſę rationis, quæ pro vno delicto imponi poteſt aliquando propter grauitatem culpę Ita ergo videtur in ſuſpenſione ab officio & beneficio : nam, licet minus diſtinctæ ſint, tamen etiam ſunt diuerſarum rationum : ideoque non componunt vnam cenſuram, neque habent aliquid ſpeciale, vt coniunctim latæ niſi ſolum quod collectiuè ſumptæ ſuos effectus coniunctim operantur : quod non ſatis eſt, vt componant vnam totalem cenſurã ſpecificam. De qua controuerſia non multum contendendum eſt , quia ſolum ad modum loquendi ſpectat vtiliſque eſſe poteſt hæc poſterior opinio ad doctrinam de his cenſuris breuius tradendam: nam explicatis iis, quæ ad ſingulas illas cenſuras, ſeu partes pertinent, ſcilicet ab officio, vel à beneficio explicata manebunt, quæ de ſuſpenſione vtramque partem complectente deſiderari poſſunt, ſiue illa vere ſit vna ſpecies cenſuræ, ſiue duæ ſpecies eiuſdē proximi generis ſimul ſumptæ.

Suſpenſio abſolute lata de qua intelligenda.

7. *Ratio dubitandi.* SOlum poteſt merito inquiri , quoad iura intelligenda , & rem explicandam pertinet , quando in iure imponitur ſuſpenſio abſolute, & non explicatur, an ſit ab officio, vel beneficio, de qua intelligendum ſit. Exemplum eſt in dicto c. *Sane,* 2. ibi *Poterint ſuſpenſionis ſententia à iudice delegato compelli*, &c. *Cum bonæ*, de ętate & qualitate ibi, *In eos fecit ſententiam ſuſpenſionis promulgari* : idem Clement. 1. §. *Quibus* de priuilegiis, c. *Clericorum*, de vita & honeſtate clericor. Quæ iura non videntur poſſe de ſuſpenſione ab officio vel beneficio intelligi: quia non eſt maior ratio de vna quam de alia : ergo oportet intelligi de vna ſuſpenſione, quæ vtramque rationem complectatur. Quod eſt ſignum illam cenſurã, reputari in iure tanquam vnam totalem & integrã, reliquas vero reſpectu illius eſſe quaſi partiales. Quia pœna per legem impoſita determinata eſſe debet; & conſequenter vna ſecundum ſpeciem ſi vnica & ſimplici voce fertur, nam ſub genere, vt aiunt latent æquiuocationes. Neque eſt inconueniens, vt vna cenſura ex partibus diuerſarum rationum cōſtet, quia hęc vnitas non eſt niſi moralis, & quaſi artificialis, quæ ex huiuſmodi rebus conflari ſolet. Etenim communicatio maior vna cenſura eſt, & tamē complectitur partiales priuationes magis inter ſe diuerſas, quam ſint ſuſpenſio ab officio, & beneficio : quamuis in excommunicatione non ſoleant partes illę ita frequẽter ſeparatim imponi, ſicut in ſuſpenſione. An vero talis ſuſpēnſio per partes tolli poſſit, vel ſolum vnica abſolutione quaſi quid indiuiſibile, ſicut tollitur excommunicatio maior. infra videbimus, nam id multum conefrre poteſt ad vnitatem moralem eius.

8. *Prima opinio.* In difficultate ergo propoſita quidam exiſtimãt, ſupponi in ea , quod nunquam in iure inuenitur, quia nunquam fertur ſuſpenſio ſine explicatione ab officio, vel beneficio, vel vtroque ſimul, vt in iuribus in ipſa diuiſione citatis, videre licet. In c. enim *Cum bonæ* : non imponitur aliqua ſuſpenſio, ſed refertur ſuſpenſionis ſentẽtia, quam Clemens Pontifex cõtra quoſdam ſui mandati cõtemptores fecerat promulgari : quamuis autem ibi non feratur, quænam ſuſpenſio illa fuerit, non tamẽ inde ſequitur in ipſa ſententia , quæ ab homine, & non à iure prolata fuit, non fuiſſe declaratum: & quantum ex narratione textus colligitur, ſuſpenſio illa à beneficio fuit, vt patet ex iis verbis : *In quadriennio permanentes quidam ex ipſis ſuſpenſi aliud beneficium ſunt adepti.* Nam illud relatiuum *aliud*, non habet , quod referat , niſi ſub nomine *ſuſpenſi*, tacite ſubintelligatur particula *à beneficio*. In alio vero cap *Sane*, non imponitur cenſura ipſo facto vel iure incurrenda: ſed iudici, vt eã imponat, præcipitur, vt patet ex illis verbis : *Si rebellis fuerit, poterit, ſuſpenſionis ſententia à iudice Delegato compelli.* Quando autem ita indifferenter ius hoc præcipit, videtur relinquere arbitrio iudicis, vt quam ſuſpenſionem expedire iudicauerit eam imponat. Nam hæc alternatiua interdum iudici committitur, cap. *A crapula*, de vita & honeſtate cleric. Vel certe in priori textu videtur eſſe ſermo de ſuſpenſione ab officio ibi, *Vel ſacerdotale officium interdicat*, id eſt, prohibeat. Sic Gloſſa in dicta Clement. 1. de priuilegiis exponit illam de ſuſpenſione ab officio. Quia licet in textu ſolum dicatur: *Suſpenſionis ſententiam*: &c. tamen Prælati religioſorum, de quibus eſt ſermo, illius tantum videntur capaces, & ita ex ſubiecto determinantur verba. In cap. item clericorum videtur eſſe ſermo de ſuſpenſione ab officio, vt indicant illa verba, ita ſuſpenſus præſumpſerit celebrare. Vel certe ibi non fertur ſuſpenſio, ſed ſolum appellatur ille ſuſpenſus, quod potuit eſſe per particularem ſuſpenſionem, licet ibi non declaretur. Additur denique coniectura, quia ius nullibi declarauit, quod cum proportione in excommunicatione fecit, quomodo ſuſpenſio abſolute lata ſumenda ſit: ergo ſignum eſt nunquam ita ferri, Cum enim priuatio illa ampliſsima ſit, & quaſi æquiuocã per habitum, aut aliquam circumſtantiam determinari neceſſe eſt.

9. *Obiicitur Cap. Diuinæ, de priui. & vera ſententia traditur.* Contra hunc vero diſcurſum obſtat difficilis textus (alii enim apparenter vitantur) in Extrauaganti, *Diuina*, de priuileg. inter communes , ibi : *Tam in dantes, quam in recipientes excommunicationis, ſuſpenſionis , & interdicti latas ſententias promulgamus , quas volumus eos ipſo facto incurrere* : ibi enim ſuſpẽſio ſimpliciter fertur per modum vnius cenſuræ, in ſpecie, & non declaratur, an ſit ab officio, vel beneficio: neque expreſſe ex verbis conſtat, neque tacite ex adiunctis, ſcilicet ex materia aut perſonis, quia omnia illa indifferentia ſunt, & vterque modus ſuſpenſionis in eis poſſet habere locum. Nam, quod quidam

aiunt, verbum illud quaſi per antonomaſiam, vel analogiam intelligi de ſuſpenſione ab officio, gratis dictum eſt, & non habet in iure fundamentum, nam ſuſpenſio à beneficio ſimpliciter ſuſpenſio eſſe cenſetur, vt colligitur ex capit. vnico iuncta Gloſſa verbo: *Suſpenſionis*. de his quæ vi, metuſue cauſa fiũt. Et apparentius poſſet dicta Extrauagans, de ſuſpenſione à beneficio declarari, ratione materiæ, & cauſæ, ob quam fertur: nam ſuſpenduntur ibi recipientes beneficia quædam male collata, & ea conferentes: ergo merito cenſeri poſſunt ſuſpendi à beneficiis, iuxta illud principium, quod vnuſquiſque in eo puniri cenſetur, in quo deliquit argument. capit. *Si compromiſſarius*, de electione, in 6. qui textus facit probabilem hanc expoſitionem. Tamen, quia, ſaltem ille, qui contulit illa beneficia in officio ſuo peccauit, verimilius eſt fuiſſe etiam ſuſpenſum à collatione beneficiorum, quæ eſt ſuſpenſio ab officio Item, quia illa ſuſpenſio ſimul fertur cum excommunicatione, & interdicto, ideo veriſimilius eſt ſimpliciter ferri, vt habeat totum effectum ſuſpenſionis, quem habere potuerit, ſicut excommunicatio, & interdictum: Atque ita textus ille ſatis probabiliter mihi perſuadet, totam ſuſpenſionem complectentem officium, & beneficium per modum vnius cenſuræ interdum ferri.

10. *Sufficientia datæ diuiſionis oſtenditur.*

Ex his vero colligitur ratio prædictæ diuiſionis: nam ſuſpenſio, vt ſupra dixi ex propria cenſura perſonarum eccleſiaſticarum, quatenus tales ſunt: in perſonis autem eccleſiaſticis, vt ſic, hęc duo tantum inueniuntur, quibus proprie, & ſpeciatim priuari poſſint, ſcilicet aut officium ſpirituale, aut beneficium, quod ratione officii datur: ergo omnis ſuſpenſio aut ab officio, aut beneficio, aut vtriuſque collectio eſſe poteſt: nec inuenitur alia forma, aut habitus, quo priuare poſſint.

11. *Quid per officium & beneficium in data diuiſione intelligendum.*

Denique intelligitur, quid nomine officii, & beneficii in illa diuiſione intelligatur: nam per officium intelligitur omnis poteſtas ſpiritualis ad aliquem ſpiritualem actum exercendum, ſiue ſit ordinis, ſiue iuriſdictionis, ſiue etiam adminiſtratio eccleſiaſtica. Cõſtat enim miniſterium ordinum officium eſſe, & ea voce in iure ſignificari locis citatis & generalius Iſidorus in cap. *Perlectis*, diſt. 25. eccleſiaſtica officia diſtinguens, prius omnium ordinum rationem, & numerum declarat. Rurſus etiam iuriſdictionis poteſtas officium eccleſiaſticum propriiſsime dicitur, quod generali voce vocatur *officiũ Paſtorale* apud Iſidorum ſupra, & ſæpe alias in ſpecie autem diſtinguũtur officium ordinarii, vicarii Delegati, Subdelegati & alia, quæ in decretalibus habentur. Præter hæc autem officia, quæ maxime ſpiritualia ſunt, alia miniſteria, quę ſub officiis eccleſiaſticis comprehenduntur, vt de officio Primicerii, & Theſaurarii affirmat Iſidor ſupra & in Decretalibus eſt etiam titulus de officio cuſtodis. Igitur nomine officii, à quo fit ſuſpenſio per hanc cenſuram, hæc omnia miniſteria comprehenduntur, præcipue tamen duo prima, quę maxime propria clericorum ſunt. Interdum vero ad tertium etiam extenditur, vt colligirur ex Extrauagante vnica de rebus Eccleſ. non alienand. inter communes & ex ſequentibus latius conſtabit. Nomine aut beneficii intelligitur ius perpetuum ob percipiendos eccleſiaſticos fructus, ſeu prouentus ad aliquem ſpiritualem titulum, vt in ſuperioribus, tractando de effectibus excommunicationis declaratum eſt. Quantum vero hæc vox in præſenti extendenda ſit, inferius explicabitur.

12. *5. Diuiſio.*

Quinto diuidi ſolet ſuſpenſio in maiorem, & minorem ex Abbate in capit. vltimo de cleric. excommunicat. miniſtr. numer. 4. & in capit. *Cum dilectus*, de conſued. numer. 20. Quam alii ſimpliciter reiiciunt, eo quod à Panormitano non recte explicetur, tum quod (vt ſupra impugnaui) ſuſpenſionem minorem cum minori excommunicationẽ confundat cum Gloſſa in Clementina, *Cupientes* verbo, *Suſpenſi*, de Pœnis: tum etiam, quia explicando ſuſpenſionem maiorem, ſolum meminit ſuſpenſionis ab officio, ſuſpenſionemq; à beneficio omiſit Alii vero eandem diuiſionem admittentes ſuſpenſionem minorem explicant eſſe peccatum mortale: maiorem vero eſſe illam quæ eſt proprie cenſura. Sed hoc extra rem eſt, quia hic agimus de diuiſionibus cenſuræ: peccatum autem mortale non eſt cenſura: quare illud nihil aliud eſt, quam tacite illam diuiſionem reiicere. Veruntamen non eſt prætermittenda, nec omnino reiicienda: habere enim poteſt (vt opinor) verum & legitimum ſenſum.

Ad quod explicandum præmitto diuiſionem aliam nam ſuſpenſio quædam eſt integra, & totalis, alia vero partialis. Quam inſinuauit Diuus Thomas quæſtion. 22. Additionum articulo 3. ſeu in 4. diſtinct. 18. quæſtion. 2. artic. 2. quæſtiuncul. 3. 13. *Diuiſio ſuſpenſionis in totalem & partialem.*

Et quidem, ſi ſuſpenſio ab officio, & beneficio ſit vna cenſura illa proprie eſt integra: eademque quaſi per antonomaſiam dicetur ſuſpenſio maior, ſicut excommunicatio maior dicitur, quæ priuat omnibus bonis: omnique communicatione, qua fideles poſſunt per illam cenſuram priuari: ſic enim illa ſuſpenſio priuat omnibus actibus, vel fructibus, quibus poteſt Eccleſiaſtica perſona per hanc cenſuram priuari: eſt ergo maior, ſiue maxima ſuſpenſio, Atque eius comparatione quælibet alia dicetur partialis, quia non priuat omnibus actibus quibus Clericus priuari poteſt, & reſpectiue dicitur minor. Veruntamen hic modus loquendi vſitatus non eſt: nam ſuſpenſio ab officio maior abſolute vocatur, & eſt, quod ab effectu probari poteſt: nam *Suſpenſio maior quæ.* qui contra illam agit, irregularis fit, vt infra dicetur & ex obiecto: ſeu materia, quia priuat vſu ordinis, & iuriſdictionis Eccleſiaſticæ, quæ ſunt res magni ponderis, & momenti in Eccleſia. Vnde licet comparatione alterius ſit minor, ſimpliciter eſt magna ſeu maior: ſicut licet vnum peccatum mortale ſit maius alio nihilominus quodlibet per ſe, & abſolute conſideratum graue eſt. Atque idem cenſeo de ſuſpenſione à beneficio; nam ſecundum communem exiſtimationem grauis pœna eſt: & ſuſpenſio maior: imo, quamuis ſecundum veram rei æſtimationem ſit minor; quam ſuſpenſio ab officio, tamen ſecundum communem effectum, & opinionem hominum hæc grauior ſeu maior cenſetur. Itaque quælibet ex his ſuſpenſionibus maior ſimpliciter dicenda eſt. Neque inter eas inuenitur analogia, etiam morali modo loquendo, ita vt ſuſpenſio abſolute dicta potius de vna, quam de alia dicatur, vt ſupra oſtendi, quamuis ſi vox ſuſpenſio ſi non determinetur, ne ambigua maneat pro collatione vtriuſque accipienda erit.

Rurſus vero de vtraque harum ſuſpenſionum eadem diuiſio fieri poteſt: nam aliquando fit integra & totalis ſuſpenſio, aliquando vero tantum partialis. Sic dixit Diuus Thomas ſupra, aliquando [illegible] ſuſpenſionem ab ordine, & non à iuriſdictione [illegible] am à iuriſdictione, & non ab ordine, aliam ab [illegible] que, quæ tamen omnes ſunt ſuſpenſiones ab [illegible] tamen duæ primæ ſunt partiales vltima vero totalis. Sic etiam Gloſſa in dict Clement. *Cupientes*, de Pœnis plures alias numerat ſpecies, ſeu potius partiales ſuſpẽſiones ab ordine: nam aliquando ſuſpenditur Epiſcopus tantum à conſecratione Epiſcopi in capit. ſecundo de translatione Epiſcopi, & in cap. *Prouida*, de electione in 6. aliquando à collatione Presbyteri, vel diaconatus. cap. *Literas*, de Temp. ordin. aliquando à collatione ordinum ſimpliciter cap. penult. de Simonia cap. *Dilectus*, de temporibus ordinationum, cap. *Eos qui*, eod. tit. [illegible] interdum à collatione ſolius primæ tonſuræ cap. *Nullus*, de 14. *Suſpenſio ab officio in partialem [illegible]*

Te[illegible]

Temp. ordin. in 6. Similiter inferiores clerici interdum, ſi ſacerdotes ſint, ſuſpenduntur ab officio ſacerdotali abſolute, vt in cap. Sane 2. de Offic. Delegat. & capite ſecundo, eod. titul. in 6. interdum vero ſolum à celebratione Miſſæ, aliquando vero ſolum à munere confitendi, & ſic de aliis. Atque eodem modo fieri contingit in ſuſpenſione à iuriſdictione, nam in Clementina 2. de Ætat. & qualit. delinquens priuatur voce in Capitulo, quæ ad iuriſdictionem reuocatur: aliquando vero ſuſpenſio fertur tantum à collatione beneficiorum cap. graue nimis de præbendis, & cap. vnico, *Sede vacante* in 6. & ita de aliis actibus. Item aliquando ſuſpenditur quis ſimul ab vſu partiali iuriſdictionis, & ordinis, vt in dict. cap. 2. de Translat. Epiſcop. à conſecratione, & confirmatione Epiſcopi, ex quibus, conſecratio actus ordinis eſt, confirmatio iuriſdictionis. Idem inuenire licet in ſuſpenſione à beneficio. Aliquando enim eſt totalis in ſua ſpecie, vt cum abſolute fertur ſuſpenſio à beneficio, vel beneficiis: aliquando partialis, vt cum fertur ſuſpenſio tantũ à quotidianis diſtributionibus, vel dimidia parte fructuum, &c. huiuſmodi enim formulæ ſeu modi ferendi hanc ſuſpenſionem frequentes ſunt in iure, cap. *Nihil*, de Elect. cap. *Generali*, eod. tit. in 6. Clement. 2. de Ætate & qualit. & aliis; quas omnes formas ſuſpenſionum in ſequentibus explicabimus.

15. *Non qualibet ſuſpenſio partialis eſt minor.*

Ex hac ergo ſuſpenſionum varietate colligere in primis poſſumus, ſuſpenſiones totales ab officio, vel à beneficio in ſuis ordinibus maiores recte appellari; partiales tamen reſpectu earum poſſe minores vocari: & ita poſſet explicari diſtinctio data. Tamen quia inter partiales quædam ſunt, quæ, licet reſpectu totalium ſint minores, tamen ſimpliciter ſunt magnæ & graues vt per ſe notum eſt, ideo hoc etiam ſenſu non placet prior diſtinctio, quia illo modo nulla eſt pœna, quæ non poſſint in maiorem, & minorem diuidi; &c. quæ dicitur minor reſpectu vnius, erit maior reſpectu alterius. Vt ergo illa diuiſio alicuius momẽti ſit, termini illi abſolute, & non reſpectiue, tantum accipi debent, ſicut accipiuntur in excommunicatione maiori, & minori.

16. *Diuiſio Abbatis de ſuſpenſione, in maiorem & minorẽ ad verum ſenſum reducitur.*

Et ideo vlterius conſiderare oportet non eſſe in iure cenſuram aliquam ſuſpenſionis habentem definitos effectus, & quaſi certam eſſentiam, & definitionem intra cuius limites ſuſpenſio minor dicatur, & omnis alia maior ſit, ſicut contingit in excõmunicatione maiori, & minori: Quapropter in hoc ſenſu fatẽdum eſt, diuiſionem hanc non ita habere locum in ſuſpenſione, ſicut in excommunicatione. Nihilominus tamen vlterius conſiderari poteſt, in tota latitudine ſuſpenſionũ partialium aliquas eſſe quæ prudenti exiſtimatione leues pœnæ cenſeri debent, vel quia ſunt de minimis functionibus, aut prouentibus, vel quia pro tempore breui imponũtur. Sicut olim excommunicatio minor non videtur habuiſſe eam formam certam quã nunc habet: ſed multiplices erant modi priuandi vſu ſacramentorũ, & tunc non poterat excommunicatio minor diſtingui à maiore ex forma præſcripta à iure, ſed ex pœnæ grauitate, & leuitate, prudenti arbitrio: ſic ergo nunc de ſuſpenſione dicere poſſumus. Eſtque non contemnenda regula, vt omnis ſuſpenſio, quæ non niſi propter peccatum mortale ferri poteſt, maior dicatur; illa vero minor, ad quam incurrendam venialis culpa poſſit ſufficere: quod enim dẽtur illi duo gradus ſuſpenſionum, infra conſtabit: quod vero illis recte accommodentur illa nomina, *maioris*, & *minoris*, ex terminis ipſis, & ex proportione ad culpas videtur per ſe ſatis manifeſtum. In hoc ergo ſenſu poteſt diuiſio admitti, quæ ab aliquibus auctoribus tradita eſt, quamuis à nullo fuerit in hoc ſenſu declarata.

DISPVTATIO XXVI.

De Suſpenſione ab officio, quid ſit, & quos effectus habeat.

De Ratione ſuſpenſionis in genere, vel ſimpliciter latæ, nihil dicere neceſſe eſt, quia explicatis ſuſpenſione ab officio, & à beneficio, cætera conſtant: harum autem rationes, declaratis earum effectis, cognoſcentur: & ideo in hac & ſequenti diſputatione hoc præſtabimus: breuiter enim id fieri poteſt, quoniam in his, quæ de excommunicatione diximus, fere omnia, quæ huc ſpectant, tractata ſunt, eo quod excommunicatio maior (vt dixi) ſuſpenſionem ab officio, & beneficio quaſi materialiter includit. Quoniam vero diximus ſuſpenſionem ab officio & totalem, & partialem eſſe, prius effectus totalis ſuſpenſionis declarabimus: poſtea de partiali facile dicemus.

SECTIO I.

Vtrum Suſpenſio ab officio ſimpliciter lata priuet omni vſu ordinis, & iuriſdictionis ſpiritualis.

QVÆ Regulę generales videntur in hac materia certæ. Prima eſt, Suſpenſionẽ hanc non priuare hominẽ ipſomet officio, à quo illum ſuſpendit: neque tollere ipſam poteſtatem quaſi radicalẽ, ſed impedire tantum vſum eius. Hoc eſt conſtans apud omnes. Primo ex vi ipſius nominis ſuſpenſionis, quod nõ ſignificat ablationem, ſeu deſtructionem, ſed veluti detentionem. Secundo à ſimili ex ſuſpenſione à beneficio, quæ non aufert beneficium ipſum, ſed vſum eius, vt infra oſtendemus: ergo idẽ cum proportione eſt in ſuſpenſione ab officio. Tertiò inductione quadam: nam ſuſpenſio ab officio, quatenus ad ordinem ſpectat, non priuat ipſo ordine, ſed tantum vſu eius: quia nec priuat charactere ipſo, vt ſecundum fidem certum eſt: nec perpetuo excludit clericum ab eo munere eo modo, quo per Eccleſiam deponi poteſt: imo de ratione ſuſpenſionis eſt, vt non includat poſitiuam perpetuitatem. Quatenus vero hæc ſuſpenſio tollit exercitium iuriſdictionis, ſi talis iuriſdictio cõiuncta ſit alicui dignitati, non tollit dignitatem ipſam: nam, licet Epiſcopus ſuſpendatur, non priuat Epiſcopatu; & ſic de aliis. Si vero talis iuriſdictio, ſit ex commiſſione, vel delegatione, vt in Vicario Epiſcopi, in Legato, vel delegato Papæ: in ſacerdote, qui ſolum ex priuilegio, ſeu conceſſione habet iuriſdictionem, in foro Pœnitentiæ, videtur res dubia. Nam, cum hi omnes ab officio ſuſpenduntur, iuriſdictione ſibi conceſſa priuantur, ergo priuantur officio, cum tale officium in ſola conceſſione iuriſdictionis conſiſtat. Nec videtur fieri ſatis dicendo, priuari vſu iuriſdictionis: nam hæc duo vix poſſunt in iuriſdictione

1. *Suſpenſum ab officio non priuari illo ſed vſu eius.*

Suſpenſus qui habet iuriſdictionem delegatam, an priuetur illa.

ctione diſtingui, quia non priuatur vſu ſolum quoad debitum, alias, ſi de facto ſic ſuſpenſus exerceret iuriſdictionem, & factum teneret, licet malefieret quod falſum eſt: priuatur ergo vſu quoad ipſum ius id eſt, priuatur iure & poteſtate vtendi iuriſdictione ergo priuatur iuriſdictione ipſa: & conſequenter etiam officio, quod ſolum in tali iuriſdictione conſiſtit.

2. *Reſolut.* Nihilominus reſpondetur etiam tunc non priuari aliquam officio propter ſolam ſuſpenſionem, ſed vſu eius. Poteſtque hic non incommode applicari diſtinctio de iuriſdictione in habitu, vel in actu qua Nauarrus & alii in materia de confeſsione vtuntur Dicemuſque, ſuſpenſionem hanc priuare iuriſdictione in actu, non in habitu: officium autem hoc conſiſtere in iuriſdictione in habitu, & non tantum in actu: ac propterea ſuſpenſionem non priuare hominem tali officio, ſed vſu eius. Declaratur, quia tale officium conſiſtit in deputatione talis perſonę ad tale miniſterium per poteſtatem ſuperioris facta: hæc ergo deputatio integra manet, nec reuocatur ſtatim propterea quod talis perſona ſuſpendatur, ſed manet impedita, ne exerceri poſsit: & ideo dicitur manere in habitu, quaſi in radice, tolli vero in actu, ſed quoad vſum. Confirmatur, quia ablata ſuſpenſione, idem officium perſeuerat, & exerceri poteſt, abſque noua conceſsione: ergo ſignum eſt prius non fuiſſe reuocatum, ſed ſolum impeditum quoad vſum. Nec enim dici poteſt per abſolutionem ſuſpenſionis iterum officium concedi, quia ſępe poteſt à ſuſpenſione abſoluere, qui nō poſſet tale officium committere. Quæ ratio ad quodlibet officium Eccleſiaſticum applicari poteſt. Imo in officiis etiam ſecularibus conſtat, licet ſuſpendatur aliquis ab officio non ſtatim illo priuari, ſuſpenſio ergo ab officio vi ſua non priuat officio ipſo.

Suſpenſio ab officio ſimpliciter lata, quem effectum habeat.

3. *Concluſio.* SEcunda Regula eſt, ſuſpenſio ab officio abſolute prolata priuat omni vſu ordinis, & iuriſdictionis, ac muneris Eccleſiaſtici, quantum perſona capax eſt. Hanc vltimam particulam addo, quia, cū ſuſpenſio in priuatione morali conſiſtat, non poteſt habere locum niſi in ſubiecto capaci: hoc enim eſt de ratione priuationis, & ideo nemo poteſt ſuſpendi, ab eo caſu, cuius poteſtatem non habet: ſatis enim ille per ſe ſuſpenſus eſt, vel potius negatus tali vſu: ac propterea dicebamus ſupra cenſuram hanc clericorum propriam eſſe, quia illorum ſunt propria Eccleſiaſtica officia: à quibus hæc cenſura ſuſpendit, Sicut ergo laicus, quia officium Eccleſiaſticum non habet, ſuſpendi non poteſt: ita, ſi clericus ordinem habet & nō iuriſdictionem, quamuis ſimpliciter ab officio ſuſpendatur, priuabitur vſu ordinis, non vero iuriſdictionis, & è conuerſo, ſi clericus ſolius primæ tonſuræ iuriſdictionem habet Eccleſiaſticam, & ſimpliciter ab officio ſuſpendatur, priuabitur vſu iuriſdictionis, non vero ordinis. Neque erit inconueniens, quod eadem cenſura ſuſpenſionis in plures lata, in vno habeat plures effectus, etiamſi fortaſſe eadem ſit culpa, quia illud eſt per accidens ex parte ſubiecti, & ad iudicem pertinebit arbitrio ſuo in illo pœnam augere alio modo: quo ille ſit capax, ſi expediens fuerit. Addi vero poteſt, radicaliter ſaltem ſemper impedire hanc ſuſpenſionem vſum omnium ordinum: vt in ſequentibus magis declarabimus.

4. *Suadetur concluſio.* Regula ergo ſic expoſita communis eſt ex Diuo Thoma quęſtione vigeſima prima. Additionum, articulo tertio. Innocentio, Abbate & aliis capite, *Cum dilectus*, de Conſuetudinib. & Summiſtis. Et probatur, quia ſuſpenſio ab officio, ex vi verborum non coarctatur ad aliquam officii Eccleſiaſtici partem: ergo comprehendit totum. Antecedens patet, quia verbum illud, *Ab officio*, indifferens eſt, &, ſi eius adæquatum ſignificatum ſumatur vt totum quoddam integrale, illud conſtat ex variis poteſtatibus ad plures actus Eccleſiaſticæ functionis, tanquam ex partibus; ſi vero ſumatur vt totum vniuerſale comprehendit ſub ſe per modum ſpecierum varia officia ordinis, vel iuriſdictionis. Atque hinc probatur conſequentia: nam qui abſolute prohibet totum, prohibet omnes partes eius, &, qui negat genus, negat omnes ſpecies eius: ſed ſuſpenſio ab officio includit priuationem, vel prohibitionem executionis officii abſolute ſumpti per modum cuiuſdam totius ſeu cuiuſdam generis: ergo.

Vnde infertur eum, qui ab executione officii ſuſpenſus eſt, ſi durante ſuſpenſione, ſe ingeſſerit diuinis irregularem fieri, ca. 1. de Sent. & re iudic. in 6. vbi ex diſcurſu textus conſtat, per verba illa, *Ab executione officii*, principaliter ibi ferri ſuſpenſionem ab vſu iuriſdictionis, & tamen ex ſubiuncta pæna irregularitatis conſtat, etiam includi ſub illis verbis ſuſpenſionem ab vſu ordinum: nam, vt infra dicemus, ſuſpenſus non incurrit irregularitatem, niſi quando ſuſpenſus ab ordine, diuina celebrat: quod etiam ſatis ſignificant illa verba: *Si ingeſſerit ſe diuinis* quæ magis explicantur in cap. primo verſ. *Caueant* de Senten. excommunic. in 6. ibi. *Si contigerit eos ſic ſuſpenſos* (ſcilicet à diuinis officiis) *diuina officia exequi ſicut prius irregularitatem non effugient, iuxta canonicas ſanctiones*. Diuinis enim ſe ingerere in præſenti materia, non eſt diuina recipere: nam propter hanc cauſam non incurritur irregularitas, argum. cap. vlt. de Cleric. excommunic. miniſt. & late dictum eſt ſupra de cenſuris in communi: eſt ergo diuina facere: at vero diuina facere poteſtatis ordinis eſt: ergo ſuſpenſio ab officio ſuſpenſionem à iuriſdictione, & ordine comprehendit. Quod etiam inſinuatur in cap. 2. de Clerico. excommunic. miniſt. — 5. *Suſpenſus ab officio, ſi in diuinis miniſtret, ſit irregularis.*

Contra hanc vero aſſertionem ſentit Gloſſ. in cap. *Audiuimus*. 24. quæſtione prima: Ait enim per hæc verb. *ſuſpenſionis ab officio*, ſolum ſignificari ſuſpenſionem ab ordine, non vero à iuriſdictione, vel alia Eccleſiaſtica adminiſtratione, ita vt illa particula, *ab officio*, non ſimpliciter totum genus officii Eccleſiaſtici comprehendat, ſed quaſi per antonomaſiam officium diuinum, quale eſt omne officium ordinis, ſignificet. Huius autem opinionis illius particulæ, *ab officio*, nullum affert fundamentum, nec textum quo ſatis oſtendat hunc eſſe modum loquendi, aut ſenſum in iure vſitatum, nam licet in dict. cap. de Re iudicata in 6. ſupponatur. ſuſpenſum ab executione officii eſſe ſuſpenſum à diuinis officiis: non tamen inde colligi poteſt, eſſe à ſolis illis, neque ex alio textu id probari poteſt. Imo, cum illa ſuſpenſio feratur contra iudicem, qui contra conſcientiam, & iuſtitiam in grauamen alterius partis aliquid in iudicio fecerit manifeſtum videtur, vt pœna culpæ reſpondeat, ac proportionata ſit, illam ſuſpēſionem primo ac per ſe ferri de officio iudicandi: nam in eo in quo quis deliquit, puniri maxime debet. — 6. *Opinio aſſerens ſuſpenſionem ab officio ſolū ab ordine ſuſpendere reiicitur.*

Alii etiam dixerunt per verbum, *Ab officio*, non ſuſpendi aliquem à toto officio Eccleſiaſtico, ſed ab aliqua parte eius, non tamen ſemper ab eadem determinare, quia vox id non admittit, ſed ex ſubiecta materia legis, ſeu ex cauſa propter quam talis ſuſpēſio imponitur, ita vt pro diuerſitate materiæ, vel cauſæ diuerſa ſit determinatio, ex illo principio quod pœna accommodatur culpæ. Vt verbi gratia. in c. 2 de Solutionibus, prohibetur, ne quis audeat Eccleſiam ſibi commiſſam alienis debitis grauare — 7. *Opinio alia limitās aſſertionē poſitam.*

vel

Vel obligare, & ſubditur, *Si quis contra præſumſerit, ab adminiſtratione temporali, & ſpirituali, nouerit ſe ſuſpenſum*, nam ex illa cauſa videtur illa ſuſpenſio ſolũ eſſe ab adminiſtratione illius Eccleſiæ, quam quis grauauit, nam in illa adminiſtratione quis punitur, in qua deliquit: argumento Extrauag. *Ambitioſe*, de Reb. Eccl. non alien. inter communes ibi: *A regimine & adminiſtratione ſuæ Eccleſiæ, vel monaſterii cui præſidet in temporalibus, & ſpiritualibus, ſit eo ipſo ſuſpenſus.*

Impugnatur.

Sed hoc impugnatur ſatis ex dict. c. primo de Sent. & re iudic. in 6. nam, iuxta prædictam expoſitionẽ, cum ibi fertur ſuſpenſio ab executione officii, limitanda eſſet ad officium iudicandi, & ad vſum iuriſdictionis Eccleſiaſticæ in foro cõtentioſo: nam fertur in eos, qui tali iuriſdictione in iudiciis male vtũtur. At cõſtat, vt ſupra notauimus, eſſe etiam ab ordine, ergo non eſt vera illa regula. Et ratio eſt, quia licet culpa verſetur tantum circa vnam materiam, mereri poteſt pœnam generalem, & quę plures materias complectatur. Nam per excommunicationẽ maiorem aliquis priuatur multis bonis, quãuis fortaſſe in vno tantum deliquerit. Imo ſæpe materia ſuſpenſionis talis eſt, vt ex illa ſumi non poſsit vlla determinatio, ſi quis propter adulterium, vel aliud ſimile crimen ab officio ſuſpendatur: ergo quãuis propter prauum vſum alicuius officii ſuſpenſio feratur abſolute ab officio, non ſequitur determinari ad vſum illius officii:

8.

Regulæ ad dignoſcendum quando ſuſpenſio hæc limitetur à lege.

Sunt tamen verba legis attente conſideranda, vt intelligatur, an ſentẽtia, ſeu ſuſpenſio ita referatur ad facti narrationẽ, vt inde determinetur, vt ſi dicatur *à tali officio*, vel quid ſimile ſicut in illa Extrauagant. *Ambitioſe*, dicitur, *Suæ Eccleſiæ, vel Monaſterii cui præfuit, &c.* Item eſt ponderandum, an addatur verbum limitans ex ſua ſignificatione ipſum officium, vt in dictis iuribus cum ponitur ſuſpenſio, *ab adminiſtratione in ſpiritualibus, & temporalibus*, plane fit limitatio, nec fit ſuſpenſio à toto officio, non enim ex vi illorum verborum ſuſpenditur quis à celebratione Miſſæ, quæ non ſolet dici adminiſtratio, ſed ſuſpenditur ab his, quę iuriſdictionem, aut quaſi iuriſdictionem, ſeu ius aliquid adminiſtrandi requirũt. Quando autem omnibus verbes recte perpenſis, nulla fit expreſſa determinatio, ſed ſimpliciter ab officio ſit ſuſpenſio: Tũc totalis eſt tam ab omni ordine, quam ab omni iuriſdictione, & Eccleſiaſtica adminiſtratione. Addendum vero hic eſt, hanc ſuſpenſionem ab officio, licet non priuet officio iam obtento vt dixi impedire tamen, ne aliud ſimile ſuſcipi poſsit. Argum. cap. vltim. de Cler. excomm. miniſt. & omnium, quæ de ſimili effectu excommunicationis diximus: nam quoad hoc eadem eſt ratio de ſuſpenſione ex ſententia omnium & ex iuribus ibi citatis, quod in ſequentibus amplius exponemus.

Ad quæ loca extendatur ſuſpenſio ab officio ſimpliciter lata.

9.

Suſpenſio hac impedit ne officium de nouo acquiratur.

Atque hinc colligitur quod diximus de ſuſpenſione ab officio reſpectu partium eius intelligendum pari modo eſſe, & propter eandem rationem reſpectu circumſtantiarum eius, pręſertim loci & temporis, quæ in his rebus moralibus maxime conſiderantur. Itaque, ſi ſuſpenſio ab officio fertur abſque loci determinatione, vniuerſaliter pro quolibet loco ferri intelligenda eſt: ſicut enim excommunicatus in vno loco, eſt excommunicatus vbique, ita ſuſpenſus in vno loco, ſi ſimpliciter ſuſpenſus ſit, vbique erit ſuſpenſus. Cum enim dicitur, *in vno loco*, (vt illa communis locutio ſemel explicetur) non eſt intelligendum obiectiue ſed effectiue, id eſt, ab Epiſcopo, ſeu prælato vnius loci, tamen cenſura, non reſpicit illum tantum locũ, ſed quemlibet, & ſic dicemus obiectiue reſpicere omnem locum, vt recte docuit Gloſſ. in cap. *Paſtoralis*, §. *Verum* verb. *Subtrahuntur*, de Appellat. & ibi Abbas num. 20. & Decius num. 9. Et probatur, quia certum videtur poſſe pręlatum, ſeu Epiſcopum ſubditum ſuſpendere ne alicubi celebret, vel confeſsiones audiat, &c. ergo ſi abſolute ſuſpendi ab officio, & nullam loci limitationem adhibet, vbique ſuſpendere cenſetur, quia verba ſimpliciter prolata hoc præ ſe ferunt: & nonnulla eſt ratio adhibendi determinationem ad hunc locum, potius quam ad alium. Antecedens patet, tum à ſimili de excõmunicatione, tum etiam, quia poteſt tale eſſe delictum vt mereatur totam hanc ſuſpenſionem, & prohibitionem, tum pręterea, quia poteſt quis eſſe indignus tali adminiſtratione pro quolibet loco, vel quia eſt ineptus, vel infamis aut iniuſtus: ergo ad bonum Eccleſiæ regimen neceſſarium eſt, vt poſsint prælati ſimpliciter, & pro omni loco huiuſmodi homines ſuſpendere. Dices, nullus, qui limitatam iuriſdictionem habet, poteſt extra illam operari, c. 2. de Conſtitutionib. in 6. Reſpondetur, directe, & per communem legem, vel ſtatutum, non operari quempiã extra territorium ſuum, de qua re ſermo eſt in dicto cap. 2. & eodem, ſenſu dicitur in l. 2. de iuriſdict. omn. iudic. extra territorium ius dicendi impune non pareri: Tamen per particularia præcepta, quæ immediate reſpiciunt perſonas, bene poteſt aliquis præcipiendo, aut iudicando intra territorium, obiectiue, & mediate ſe extendere extra illud, imponẽdo ſuo ſubdito pręceptum, quod teneatur implere, etiamſi extra territorium vagetur, vt in ſuperioribus, tractando de cenſuris in communi, declaraui: vel etiam imponendo pœnam, quæ ipſi quaſi inhæreat, & illam ſecum ferat, quocunque tendat, ſicut de excommunicatione diximus, & de depoſitione dicitur in ca, *Si quis presbyter*. 7. q. 1.

Per particularia præcepta poteſt Prælatus extra territorium obligare nõ per ſtatutum.

Quidam vero hanc regulam limitant ad illam ſuſpenſionem, quæ eſt ab vſu ordinum, quia, cum hic vſus per ſe non reſpiciat hunc vel illum locum, ne ab illo pendeat, qui ſimpliciter ab ordine ſuſpenditur, ſine dubio vbique ſuſpenſus eſt. Secus tamen exiſtimant in Suſpenſione, quæ eſt ab aliis officiis, vel miniſtris Eccleſiaſticis, quæ vſum ordinum non requirunt, vt eſt vſus iuriſdictionis fori cõtentioſi, electio, & ſimilia: nam in his quãuis Epiſcoqus ſimpliciter ſuſpendat ſubditum ab officio, non putant poſſe illum prohibere, quominus in alio Epiſcopatu poſsit eſſe iudex, ſeu Vicarius Epiſcopi, v. g. aut ne poſsit eligere, aut habere officium Cuſtodis, aut aliam ſimilem adminiſtrationem rerum Eccleſiæ, quia hæc videtur reſpicere commodum, aut vtilitatem talis loci, aut territorii: ideoque prohiberi quidem poſſunt à particulari Epiſcopo intra ſuum, territorium: non vero extra illud. Sed hoc in primis non procedit in vniuerſali Epiſcopo, ſeu Pontifice Summo, quia iuriſdictionem habet in vniuerſam Eccleſiam, & eius commodum directe, ac per ſe reſpicit: ideoque in ſuſpenſionibus iuris communis, quę Papales ſunt, & in omnibus aliis, quę à Summo Pontifice quacunque ratione feruntur, abſolute & ſine limitatione procedit regula poſita. In his vero, quæ feruntur ab aliis Epiſcopis, dicta ſententia probabilis eſt. 10.

Quorundam limitatio poſitæ concluſionis.

Limitatio non procedere in ſuſpenſione Papali.

Tamen, quia hæ cenſuræ non ſunt conſiderandę, vt puræ prohibitiones, ſeu præcepta impoſita à priuatis Epiſcopis, ſed vt inhabilitates, ab Eccleſia inſtitutæ; ideo probabilius exiſtimo, à quocunque imponatur ſuſpenſio ab officio ſimpliciter prolata, habere eandem vim quoad loci vniuerſalitatem. Quia eſt cenſura eiuſdem rationis, & licet applicetur per poteſtatẽ, & iuriſdictionem particularẽ, tamẽ obligat, & ſuſpendit ex vi inſtitutionis ſuę quę, 11.

Limitatio data etiam in ſuſpenſione Epiſcopali reiicitur.

ab

ab vniuerſali poteſtate manauit. Sicut ſupra de excommunicatione diximus, de qua & de ſuſpenſione quoad hoc eadem eſt ratio nam alias etiam diceretur excommunicatio quoad ſuſpēſionem ab officio quam includit, & quoad iuriſdictionem vel miniſterium, non obligare vbique quando ab Epiſcopo priuato fertur. Quod ſi Epiſcopus poteſt ibi obligare pro quocunque loco, quia non quomodocunque prohibet, ſed imponendo cenſurā cur non idem dicendum erit, de cenſura ſuſpenſionis? Poteſtque à ſimili explicari ex l. *Ex cauſa*, ff. de Poſtulādo, vbi prohibitus à Prætore prouinciæ ne poſtulet, dicitur extra illam prouinciam poſſe poſtulare, niſi ex tali cauſa prohibitus ſit, quæ infamiā irroget: ideoque ius poſtulandi pro omnibus locis auferat. Quod ergo ibi dicitur de infamia, hic ego ad cenſuram applico, hæc enim per ſe ius aufert, vel ſuſpendit pro omni loco: & ideo etiamſi à particulari Epiſcopo imponatur: eandem vim habet. Solum occurit aduertendum, licet quis habens officium, in vno tantum loco proxime ibi tantum ſuſpendetur: tamen quia ſuſpenſio ab officio impedit, ne illa durante, poſsit quis nouum Eccleſiaſticum officium recipere; ideo ex hac parte vbique ſuſpendit à tali officio, quando ſimpliciter fertur, vt dictum eſt.

Confirmatur aſſertio ex l. Ex ea cauſa ff. de poſtulat.

11\. At vero, quādo in ipſa ſuſpenſionis forma ſit determinatio loci, pro quo ſit ſuſpenſio, tunc pro eo tātum loco impedit, qui in ſententia exprimitur. Vt in dicta Extrauagante, *Ambitioſe*, ſit ſuſpēſio ab adminiſtratione talis Eccleſiæ, vel monaſterii, nam ex vi illius non impeditur quis, ne aliam Eccleſiam, aut monaſteriū adminiſtrare poſsit, ſæpe etiam ab homine ſuſpenditur quis ab officio concionandi ſolum in tali ciuitate, vel prouincia, qui extra talem locum concionari poterit. Ratio eſt: quia effectus non excedit voluntatem legiſlatoris, & iudicis: l. *Non omnis*, ff. Si certum petatur: volūtas autem verbis exprimitur, ſi ergo verba ipſa limitationē continent non poteſt effectus vniuerſalior eſſe. Vnde fit, per huiuſmodi ſuſpenſionem ſic limitatam nō impediri aliquem quominus de nouo ſimile officium, vel miniſterium aliud recipere poſsit, quia talis cēſura in ordine ad talem locum nullum impedimētum ponit: ergo, &c. Et in hoc eſt diſcrimen inter excommunicationem maiorem, & ſuſpenſionem quia illa vniuerſalis eſt ſemper, nec conſueuit limitari ad vnum locum, ideoque vbique habet ſuos effectus. Cuius ratio non eſt alia, niſi quia excommunicatio maior: quæ priuat actiua adminiſtratione, &c. non conſueuit ferri per partes, ſicut in ſuſpenſione fit.

Suſpenſio determinata ad locū pro illa tantum ligat.

Sic ſuſpenſus poteſt in alio loco ſimile officium accipere.

Suſpenſio ab officio ſimpliciter lata quantum duret

13\. *Concluſio.* EOdem modo iudicandum eſt de circumſtantia temporis, ſeu de duratione ſuſpenſionis. Nam, ſi ſuſpenſio proferatur abſque temporis limitatione ſemper durat: donec auferatur ab habente poteſtatē. Ita docent communiter Doctores. Innocent. in cap. *Cum bonæ* de Ætat, & qualitat. c. *Ad hoc* de appellation. num. 4. capit. *Ex literis*, de Conſtitution. vbi etiam Abbas & ibidem Gloſſa in capit. *Si autem*, de Conſtition. Qui authores loquuntur de ſuſpenſione lata per ſententiam hominis: eſt autem eadem ratio de lata à iure, quamuis raro ita feratur Adhibent autē duas limitationes. Vna eſt, ſententia ſit definitiua, qua tota cauſa determinatur, quia inter locutoria nō cenſetur ſufficiens, eo quod tam grauis pœna non debeat tam facile imponi: tunc ergo tacita cenſetur ineſſe conditio à iudice ſubintellecta: *Vſque ad beneplacitum meum*, durabitque ad ſummū quamdiu Iudex in ſuo officio durauerit, niſi antea illam abſtulerit: argument. l. vlt. ff. de Pœnis. Alia cōditio eſt, vt culpa digna ſuſpenſione perpetua, quia pœna præſumitur iuſta, ideoque culpa non excedere. Imo ſi res fuerit dubia (ait Panorm.) iudicanda eſt temporalis, quia pœnas ſemper fauorabilius interpretamur. Tunc ergo cenſetur abſolute imponi ſuſpēſio, vt duret quamdiu iudex prudenti arbitrio æquum eſſe iudicauerit. His ergo cōcurrentibus, ratio aſſertionis eſt euidens, quia talis ſuſpenſio non habet terminum ex verbis legis, vt ſupponitur, nec ex cauſa, quia ſupponitur digna perpetua ſuſpenſione, vnde ergo habebit? vel cur hunc terminum potius quam alium? Aliunde vero lex vel præceptum abſolute latum durat donec reuocetur: & iudex ac lex præſumitur imponere cōdignam pœnam: ergo. Dices: Eo ipſo quod lex vel iudex vtitur verbo ſuſpenſionis, excludit perpetuitatem, alias iam non eſſet ſuſpenſio, ſed depoſitio. iuxta Gloſſam in cap. *Si quis*, 83. diſt. Antonin. tract. de cenſur. immol & alios in capit. *Dum Dilectus*, de Conſuetud. Dico tamen illam non eſſe perpetuam poſitiue, ſed negatiue (vt ſupra declaraui) & in hoc differre à depoſitione (vt infra latius dicam). Non enim excludit ſpem diſpēſationis, & ideo virtute includit conditionem: donec per ſuperioris indulgentiam tollatur.

Limitatur prima concluſio.

Limitatur ſecundò.

Ratio concluſionis.

Obiectio.

Solutio.

14\. Secus vero eſt ſi ad certum tempus feratur vt ſæpe ſit; tūc enim finito termino deſignato: per ſe deſinit ſuſpenſio, quia pœna non excedit voluntatem imponentis: & quia ad hunc effectum ponitur illa determinatio, cuius varia exempla congerit Gloſſ. in clement. *Cupientes*, verb. *Suſpenſio*, de Pœnis. Dubitant tamen Doctores, an tunc ceſſet ſuſpēſio ipſo facto, vel neceſſaria ſit noua iudicis vel habētis poteſtatem abſolutio. Quæ quæſtio pertinebat ad diſputationem de abſolutione: ſed quia apud me nullam difficultatē habet, ideo breuiter dico, tunc nullam eſſe neceſſariam abſolutionem, ſed ipſo facto elapſo tempore ceſſare, vt docuit Gloſſ. in c. *Sacro* Sent. excom. & in Clment. prima de Decimis, verb. *Donec*: Innocentius, & Abbas in c. *Cum bonæ*, de Ætate & qualit. quia hæc non eſt proprie cenſura, vt propterea per abſolutionem neceſſario tollēda ſit, ſed eſt pœna pura, quæ non tranſgreditur fines lege præſcriptos.

Suſpenſio pro certo tēpore lata eo elapſo auffertur abſque abſol.

15\. Eſt autem aduertendum interdum ferri ſuſpenſionem non ad tempus omnino certum, neque etiā abſolute & ſimpliciter, ſed ſub conditione, id eſt, *donec talis conditio impleatur*, quæ quidem conditio interdum poſita eſt: in voluntate ipſiuſmet ſuſpenſi: quod maxime ſeruatur in ea ſuſpēſione, quæ per modum cenſuræ fertur, pro contumacia, & cum aliquo ordine ad futurum actum, ſcilicet cum quis ſuſpenditur, *donec ſatisfaciat, vel reſtituat* vel à contumacia recedat: Et tunc certum eſt ſuſpenſionem durare quamdiu conditio non expletur, quia hæc eſt intētio legis, vt ex eius verbis conſtat & alioqui eſt iuſta & efficax. Secundo etiam certum eſt, impleta conditione, ſtatim ſuſpenſionem eſſe auferendā, quia hæc eſt intentio legis, quę in hoc etiam eſt iuſta quia illa pœna medicinalis eſt, & ideo qui receſsit à contumacia iam non eſt dignus illa. Supereſt vero quæſtio an vt tollatur neceſſaria ſit abſolute, & quādo & quomodo danda ſit, quæ infra in propria diſputatione tradetur. Oportet autem aduertere, hāc conditionem interdum ſubintelligi, licet non ponatur explicite ſcilicet quoties ex materia & fine legis conſtat non ferri tantum pro delicto commiſſo, ſed vt à contumacia recedatur, atque adeo per modum cenſuræ: & tunc eandem eſſe rationem, ac ſi conditio eſſet explicite poſita, quia etiam eſt medicina. Atq; ita ſentit Sylu. verb. *Suſpenſio*, nu. 4. Innoc. cap. 1. de Exceſsib. Prælat. Abb. cap. *Reprehenſibilis*, de Appellat.

De ſuſpenſione ſub conditione lata quæ ex voluntate rei pendet

Conditio hæc interdum tacite ſubintelligitur.

16\. Poteſt præterea conditio apponi ex voluntate ferentis pendens vt *donec aliud diſpoſuero*, vel quid ſimile

Deſ. ſ. en-

ſione ſub cō ditione ex voluntate iudicis pendente lata.

mile iuxta c. *Literas*, & c. *Dilectus*, de Tempor. ordin. c. *Nihil*, de elect. c. *Tam literis*, de Teſtibus. Tunc ergo etiam eſt certum durare illam ſuſpenſionem quam diu conditio non impletur, illa autem impleta, ceſſare, quia ad hoc etiam habet efficaciam lex, & hoc intendit, vt ex eius verbis conſtat. Obſeruandum autem erit, quando ſuſpenſio hoc modo imponitur, non ferri per modum cenſuræ ad contumaciam cohibendam, quia quantumuis aliquis à cōtumacia recedat, vel ſatisfaciat, ſuſpenſus manebit, quamdiu ſuperior ſententiam non reuocauerit neque obligatur ex vi legis, & iuſtitiæ talem pœnā tollere propter reſipiſcentiam alterius: quia lex ſub prædicta forma lata ad hoc non obligat, ſed potius conſtituit in ſuperioris arbitrio differre ſuſpenſionis reuocationem, quam diu ad commune bonum, vel aliorum exemplū expedire iudicauerit. Quod fit, vt talis ſuſpēſio tunc magis feratur per modum puræ pœnæ pro peccato commiſſo: & idcirco non indigeat alia abſolutione præter declarationem beneplaciti, vel reuocationem talis pœnæ, ab ipſo iudice ſeu ſuperiori factam.

17. *Quid ſi iudex antequam quid de tali conditione declaret moriatur.*

Hic vero dubitant Iuriſtæ, quid dicendum ſit, ſi contingat iudicem mori prius, quam circa talē conditionem quidquam declaret: Conſtituuntque diſcrimen inter illas duas conditiones, *vſque ad beneplacitum*, vel *vſque ad reuocationem*. Nam prior non requirit actum contrarium, ſed ſolum perſeuerantiā in priori voluntate: ita vt moraliter durare cenſeatur. Poſterior vero requirit actum cōtrarium: nam hoc ſignificat *reuocationis*, nomen. Ex qua differentia inferunt, quando conditio eſt modi poſterioris tunc non impleri, nec ceſſare ſuſpenſionem propter mortem ſuſpendentis; ſed neceſſarium eſſe, vt per ſucceſſorem eius: vel per ſuperiorem fiat reuocatio arg. c. vlt. de Præcar. Et ratio eſt, quia conditio illa poſtulabat reuocationem, quæ facta non fuit, nec voluntas contraria interceſsit: ergo non fuit impleta conditio: ergo nec finita ſuſpenſio. Poſtea autem ſucceſſor illam auferre, quia eandem iuriſdictionē habet, & moraliter non cenſetur differre ab anteceſſore. Is etiam qui ſuperiorem iuriſdictionem habet, poteſt quidquid inferior, & aliquid amplius iuxta ſuperius dicta de abſolutione à cenſura. De qua re videri poſſunt. Felin. in c. 1. de Iudic. n. 7. & Iaſon. in l. *Centeſimis*, §. vlt. de verb. oblig. Prior vero conditio de beneplacito voluntatis, cum non requirat actum cōtrarium, ſed ſolam ceſſationem per mortem impleri cenſetur: Oportet autem adhibere diſtinctionem, qua vſus eſt Pontif in cap. *Si gratioſe*, de Reſcrip. in 6. aut enim in tali conditione fit ſermo de beneplacito perſonæ, vt ſi dicatur, *vſque ad beneplacitum* Petri, vel *vſque ad beneplacitum meum*, vel *noſtræ voluntatis*: aut conditio fuit, *vſque ad beneplacitum Sedis Apoſtolic.* v. g. aut *Pontificis Romani*, & ſic de aliis.

Diſcrimen inter conditionem vſq; ad beneplacitum meum & beneplacitum Sedis.

Quando fit priori modo impletur cōditio per mortem perſonæ, vt in eodem textu dicitur: quia cum perſona extinguitur omnis voluntas eius & conſequenter ceſſat beneplacitum, quod ſolum fuerat in prædicta conditione poſtulatum, vt ſumitur etiam ex l. 4. ff. Locati. At vero quando de beneplacito Sedis mentio facta eſt, non impletur conditio, nec ceſſat ſuſpenſio propter mortem perſonæ ſuſpendentis, vt ex eod tex. à paritate rationis ſumitur. Eſt autem ratio, quia Sedes nō extinguitur cum perſona, ſed quaſi in continua ſucceſsione eadē ſemper permanet. Quando autem in conditione oppoſita vel in quocunq; reſcripto fit mentio loci, ſeu ſedis, & nō tantum perſonę negotium totum refertur ad Sedē ipſam: & ab ea pendere videtur, & non à ſola perſona, vt habetur in c. *Quoniam Abbas*, de Offic. deleg. De qua doctrina videri poſſunt Abbas, & alii Doctores in citatis textibus, & Felinus in cap. *Ex literis*, de conſtitut.

SECTIO II.

Quale peccatum ſit violare ſuſpenſionem ab officio, quantumque talis actio valeat.

PRincipio certum eſt grauiter peccare eum, qui dum ſuſpenſus eſt ab officio, aliquid officii Eccleſiaſtici exercet. 1. *Concluſio.* Probatur, quia eſt in vniuerſum prohibitus, vt oſtēſum eſt: eſt autem hæc prohibitio de re graui ex ſuo genere, vt conſtat ergo ex ſuo genere tranſgreſsio Eccleſiaſtici præcepti peccatum eſt mortiferum. Et confirmatur, nam propter hanc cauſam communicatio in ſacris eſt ex ſuo genere peccatum mortale in excommunicato, quia materia illa grauis eſt, à qua excommunicatus eſt prohibitus, & ſuſpēſus per cenſuram Eccleſiaſticam. Eadem autem ratio eſt in præſenti, nam vſus Eccleſiaſtici muneris ſacrum quid eſt: & per hanc cēſuram grauiter interdicitur: ergo. Atque hoc modo poteſt hæc veritas confirmari ex c. *Sacris*, de iis, quæ vi & per argumētum à fortiori ex c. vlt. de Cler exc. miniſt. Item confirmatur ex graui pœna. quæ in iure pro hac tranſgreſsione imponitur, de qua ſtatim dicemus. Aduerto tamen hoc non procedere de officio canonico priuatim recitando, nam hoc eſt merum onus, non honor, & illud non tollitur per pœnam, ſicut in ſimili diximus de excommunicatione: eſt enim hic eadē ratio: vt notauit Gloſſ. vlt. in c. *Præsbyterum*, 28. d. Sylu. verb. *Irregularitas*, n. 13. Abb. in c. 2. de Cler. excom. miniſt. Deci. in c. *Apoſtolicæ*. de exception.

Per ſuſpenſ. non tollitur obligatio recitādi priuatim officium. canonic.

Acta à ſuſpenſo validane ſint.

STatim vero inquiri poterat, an acta ab huiuſmodi ſic ſuſpenſo valida ſint. 2. Sed hæc dubitatio eodem modo expedienda eſt, quo ſimilem de excōmunicatione reſoluimus. Aut enim quæ à ſuſpenſo aguntur: ſunt actus ſolius ordinis, qui ad ſuū valorem iuriſdictionem non requirunt, aut ſunt actus poteſtatis iuriſdictionis, ſub qua (vt hoc ſemel admoneam) comprehenditur poteſtas eligendi, & ſimiles, ſiue in rigore iuriſdictionem includant, ſiue aliquod æquiualēs ius ab hominibus conceſſum, & auferibile. Actus igitur ordinis validi ſunt (excepta abſolutione ſacramentali, quæ ex iuriſdictione pendet (quia Eccleſia non poteſt impedire valorem horum actuum, ſi debita materia & forma à miniſtro habente poteſtatem ordinis vera intentione applicentur, vt ſæpe in ſuperioribus oſtenſum eſt. At vero, ſi actus ſunt tales, vt iuriſdictionem poſtulēt, per ſe loquendo, inualidi ſunt, quia ſuſpenſus priuatus eſt actuali iuriſdictione, vt ſupra declaratū eſt, & iura, quæ ſupra attulimus ad hoc probandum de excommunicatione expreſsius de ſuſpenſione loquūtur. Dixi autem *per ſe loquendo*, propter regulam ſæpe traditam, quod ſi ſuſpenſus ſit occultus & ab Eccleſia communiter toleretur in publico miniſterio ſeu officio, acta eius valent, quia Eccleſia ſupplet defectum propter commune bonum: Vbi etiam aduertere oportet Extrauag. *Ad euitanda*, in hac etiam cenſura locum habere: nam & generaliter dicit *ratione alicuius ſententiæ, aut cenſuræ Eccleſiaſticæ*: & ſpecialiter addit, *aut ſuſpenſionis*, *aut prohibitionis à iure aut ab homine generaliter promulgatæ*. Quapropter, ſi ſuſpenſus non eſt ſpecialiter denunciatus, quamuis quoad ſe prohibitus ſit, ne in officio ſuo miniſtret & ideo peccet ſi id faciat per ſe, aut ex ſe: tamē quoad alios non eſt priuatus iuriſdictione: ſicut de excommunicato ſupra dixi. Item, quia alii poſſunt ab huiuſmodi ſuſpenſo non denunciato hos actus poſtulare v. g. abſolutionem ſacramentalem, vel abſolutionem ab excommunicatione, vel aliquid ſimile per-

Actus ordinis à ſuſpēſo facti validi ſunt.

Actus iuriſdictionis ſunt inualidi.

Niſi ſuſpenſio ſit occulta.

Aut non denunciata.

pertinens ad iuriſdictionem fori contentioſi: ergo poteſt ſuſpenſus valide hos actus exercere: alioqui nullius momenti eſſet conceſsio illius Extrau. ergo retinet iuriſdictionem neceſſariam ad valorem actus. Vnde vlterius ſequitur huiuſmodi ſuſpenſum nõ ſolum valide, ſed etiam licite huiuſmodi actum exercere, quando abſolui non poteſt, & ipſe non ſe ingerit, ſed alius ab alio exigit debitum, vt ſi Parochus eius ſit, vel certe, ſi vere indiget eius miniſterio, & in eo fauori recipientis, non exercentis conſulitur: quod eodem modo intelligendum eſt, quo ſimilem doctrinam de excomm. declarauimus.

Suſpenſus non denunciatus poteſt licite actus iuriſdictionis exercere.

Quam pœnam incurrat, qui ſuſpenſionem violat.

3. *Concluſio.* HVic vero quæſtioni, alia eſt annexa, quam pœnã incurrat ſuſpenſus ab officio miniſtrando in illo. Ad quam dicendum eſt huiuſmodi ſuſpenſum ab officio, ſi actus ordinis ante abſolutionẽ exerceat, irregularem fieri; aliam vero pœnam, aut cẽſuram ipſo facto non incurrere: Si vero actum ſolius iuriſdictionis vſurpet, nullam habere pœnã ſpecialiter ipſo iure impoſitam, ſed arbitrio iudicis puniri debere. Prima pars conſtat, c. 1. de Sent. & re iudic. in 6. & in c. 1. de Sent. excomm. eodem, & ex cap. *Si quis Epiſcopus in concilio*, & cap. *Si quis Epiſcopus damnatus*, 11. q. 3. Ex quibus iuribus colligere licet, tam ſuſpenſum à iure, quam ab homine incurrere eandem irregularitatem, quia de ſuſpenſione à iure loquuntur decreta citata ex libr. 6. de ſuſpenſione vero ab homine canones decreti, & c. *Is cui*, de Sent. excom. in 6. generatim & abſtracte loquitur: quare omnem ſuſpenſionem comprehendit. Eſtque vtriuſque ratio eadem, quia eſt cenſura eiuſdem ſpeciei, diuerſa enim cauſa efficiens non mutat ſpeciem, per ſe loquendo. Incurret autem hanc pęnam etiam ille, qui nominatim non eſt denunciatus ſuſpenſus, ſi violet cenſuram, quia quoad ipſum integrum manet ius quo hæc irregularitas lata eſt, vt eſt communis ſententia, de qua videri poteſt Abbas in c. *Sicut*, de Cohabit. Cler. & mulier. Excuſabitur autem ab irregularitate, quoties excuſatus fuerit à culpa miniſtrando, vel vt vitet grauem infamiam, vel ſcandalum, &c. quia hæc irregularitas eſt pœnalis, & ideo ceſſat ceſſante culpa.

Suſpenſus non denunciatus violando cenſuram poteſt fieri irregularis.

4. *Violans ſuſpenſionem quæ in puram pœnã fertur, etiã fit irregularis.* Addendum vero vlterius eſt, hanc irregularitatem, non incurri tantum in ſuſpẽſione, quæ eſt propria cenſura, ſed etiam in illa, quæ eſt pura pœna. Prior pars certa eſt ex iuribus citatis, tum ſupra de excommunicatione, & præcipue ex c. *Is cui*, de Sent. excom. in 6. vbi conſtituitur generalis regula, *de celebrante diuina cum ſit cenſura ligatus.* Et hæc eſt ratio vnica huius partis, quæ videtur reddere dubiã poſteriorem partẽ, quia illa ſuſpenſio non eſt cenſura. Nihilominus etiam eſt certa, quia ſuſpenſio lata ad definitum tempus non eſt propria cenſura, ſed pœna, & tamen in illa incurritur hæc irregularitas, nam de illa expreſſe loquuntur c. 1. de Re iud. & de Sent. excom. in 6. quia talis ſuſpenſio tam efficaciter priuat ſacro miniſterio dum durat, ſicut. quęlibet alia non ergo incurritur hæc pœna tantum in propria cenſura: ſed etiam in pura pœna.

5. *Contraria opinio improbatur.* Vnde fit improbabilem eſſe quorundam Caniſtarum opinionem, qui dixerunt, quando ſuſpenſio à iure fertur his verbis, *Qui hoc fecerit ſuſpenſus ſit ob officio donec ſatisfaciat*, etiamſi poſt commiſſum tale crimen miniſtret in officio non manere irregularem: quia illa ſuſpenſio (vt aiunt) non eſt cenſura, ſed quædã intrinſeca pœna, quã ſecũ affert ipſum peccatum; argumento cap. vlt. de Cohabit. Cleric. & mulier. & ſignificauit Innocentius in capit. vlti. de Clerico excommunic. miniſtr. numero 3. Sed hoc non eſt probabile: quia non poteſt cenſura, vel ſuſpenſio Eccleſiaſtica expreſsioribus verbis ferri. Item quia talis lex non explicat ſolum, intrinſecum effectum ipſius peccati, ſed propriam pœnam Eccleſiaſticam inducit, vt ex ipſis verbis ſatis conſtat quę inutilia eſſent, ſi nihil aliud operarentur, quam id quod ipſum peccatum per ſe inducit. Maxime quod ſępe ipſum peccatum per ſe non poſſet impedire omnem actum, quia talis ſuſpenſio impedit: nam interdum eſt ſuſpenſio à toto officio Eccleſiaſtico: & tamen peccatum per ſe non impedit omnem actum cuiuſcunque ordinis inferioris: neque etiam iuriſdictionis, vt alibi oſtendimus. Aliquãdo etiam talis ſuſpenſio eſt non ſolum ab officio, ſed etiam à beneficio vt patet ex cap. *Quia ſæpe*, de elect. in 6. & cap. *Præſenti*, de officio Ordinarii, in 6. at conſtat, ſuſpenſionem à beneficio pœnam eſſe, quam ipſum peccatum per ſe non infert, niſi ab Eccleſia imponatur: ergo idem dicendum eſt de ſuſpenſione ab officio ſub eodem tenore & verbis lata. Eſt ergo talis ſuſpenſio vera cenſura: ergo qui illam incurrit, irregularis fit, ſi antequam illa liberetur, in diuinis miniſtret ex officio. Quod recte docuit Gloſſa c. 2. de Cenſibus, in 6. verbo *ſuſpenſos*. Neque eſt ad rem ca. vlt. de Cohabit. Cleric. & mulier. quia ibi non fertur pœna ſub illis verbis, nec ſub aliis æquiualentibus, ſed ſolum dicitur, Clericum concubinarium ratione ſui mali ſtatus eſſe quoad ſe ſuſpenſum vbi verbum, *Suſpenſio*, late ſumitur pro impedimento, ſeu obligatione, quam talis ſacerdos habet in conſciẽtia celebrandi in eo ſtatu: & ideo certum eſt illum non fieri irregularem celebrando, etiamſi peccet: nos vero loquimur, quãdo in canone ſunt verba ſufficientia ad ſignificandum, & imponendam cenſuram. Hic autem occurrebat declarandum, quale debeat eſſe hoc miniſterium, vt ſit ſufficiens cauſa huius irregularitatis. Sed hoc ſufficienter egimus tractando de ſimili irregularitate, quam incurrit excommunicatus in diuinis miniſtrando: nam eadem doctrina applicanda eſt ad ſuſpenſionem.

6. *Secunda concluſionis pars probatur.* Præter hanc vero pænam (quod in ſecunda parte aſſertionis dicebamus) nullam aliam inuenimus in iure impoſitam pro vſu ordinis. Pro vſu vero ſolius iuriſdictionis, qui non includat actum ordinis, non inuenitur, vel irregularitas, vel alia cenſura, aut pœna generaliter à iure impoſita: & ideo propter illum actum irregularitas non incurritur, iuxta generale principium de irregularitate. Nec probandam cenſeo opinionem, quam ex aliis refert, & ſequitur Maiolus, libro tertio, de Irregularit. capite 19. & extenſion. 2. & 14. Qui dicunt, ſuſpenſum ab ordine, vel officio conferendo beneficium alicui incurrere irregularitatem, talis enim irregularitas nullo iure oſtenditur, neque à Maiolo citatur, imo nec Gloſſa magna, quam citat ex capit. *Tanta*, de Exceſsib. Prælat. hoc affirmat: ſolum enim agit de celebrãte violando interdictum, Gloſſa vero magna, quam etiam refert ex capit. *Cum dilectus*, de Conſuetud. licet ſi dicat clericum ſuſpenſum non poſſe valide beneficia conferre, non tamen dicit fieri irregularem ea conferendo. Neque id recte infertur (quidquid ſit de antecedenti, de quo ſupra dictum eſt) quia non omnis violatio ſuſpenſionis inducit irregularitarem: ſed illa tantum, quæ eſt in vſu ordinum, quia iura de nullo alio actu loquuntur. Et iuxta hanc regulam iudicandum eſt de multis aliis extenſionibus huius pœnæ, quas ibi late Maiolus proſequitur. Veritas enim eſt, irregularitatem non incurri pro vſu beneficii, aut iuriſdictionis, qui non includit actum ordinis. Et congruentia reddi poteſt, vel quia actus ſolius iuriſdictionis non ſunt adeo ſacri ſicut actus ordinis: & ideo non oportuit tam ſeuere in iure puniri, vel certe quia irregularitas per ſe non impedit actum iuriſdictionis, ſed Ordinis: & ideo tanquam pœna proportionata imponitur ei, qui,

cum

cum ſuſpenſus ſit, male vtitur ordinibus; non vero ei, qui ſolum vſu iuriſdictionis male vſus eſt. Quia vero hoc etiam eſt graue delictum in iniuriam cenſuræ, & Eccleſiaſticæ poteſtatis, quamuis in iure nõ punitur, puniendum eſt à Iudice, ſi legitime probetur: non enim debent talia delicta impunita manere.

De participantibus cum ſuſpenſo ab officio.

7. *Suſpenſio non priuat aliorum cõmunicatione.* TAndem poteſt facile ex dictis intelligi, quomodo peccent alii, qui cum ſuſpenſo ab officio participant in huiuſmodi prauo vſu ſuſpenſionis ſuæ. Eſt enim aduertendum, ſuſpenſionem per ſe non priuare communicatione aliorum, ſicut excõmunicatio priuat. Nam formaliter loquendo, in hoc præcipue differunt hæ duæ cenſuræ, vt ſupra viſum eſt, & authores docent: neque eſt vllum ius, in quo hic effectus ſuſpẽſioni tribuatur: ideoque nec communis confabulatio, aliæque actiones vſualis communicationis hominum, neque etiam humani cõtractus, neque actiones forenſes, tum agendo, tum ſe defendendo, vel etiam teſtificando, per ſuſpenſionem prohibentur, per ſe loquendo. Quia hæc non prohibentur per cenſuras, niſi vt ſunt communicationes quædam: & ideo licet per excommunicationem prohibeantur, non tamen per ſuſpenſionem: nec inuenitur in iure, vt notarunt etiam Innocentius, Abbas, & alii Doctores in cap. *Intelleximus*, de Iudiciis, & in ca. *Venerabilis*, de Sententia excommunicationis. Solum ergo prohibetur aliis illa participatio cum ſuſpenſo, quæ eſt communicatio, vel cooperatio cum illo in delicto, vel malo vſu officii, à quo eſt ſuſpenſus: hæc enim per ſe, & intrinſece mala eſt, & prohibita.

8. *Quam pœnam incurrat participans in delicto cum ſuſpenſo.* At pro tali delicto nulla eſt in iure impoſita pœna, vel cenſura ei, qui ſic communicat cum ſuſpenſo: vnde neque excommunicatio minor propterea incurritur, ſicut in communicatione cum excommunicato. Quin potius etiamſi quis cum ſuſpenſo communicet in crimine, propter quod ſuſpenſus eſt, non propterea incurrit eandem ſuſpenſionem, aut etiam cenſuram; quia nullo iure lata eſt: in quo etiam differt hæc cẽſura ab excommunicatione. Et fortaſſe ratio, ſeu fundamentum eſt, quia ſuſpenſio non reſpicit per ſe communicationem, ſicut excommunicationis cenſura.

SECTIO III.

Vtrum ſuſpenſus ab officio ſit etiam ſuſpenſus à beneficio, vel ab aliquo alio actu ſacro, vel prophano.

1. IN hac ſectione explicandum nobis eſt, an ſuſpenſio hæc ab officio alios effectus habeat, præter eos, quos in præcedenti declarauimus. De tribus autem dubitari poteſt: ſcilicet de beneficiis, vel fructibus eorum: de aliis ſpiritualibus bonis, quæ magis in recipiendo, quam in agendo conſiſtunt: & de actionibus mere ciuilibus, ſeu temporalibus.

2. *Suſpenſus ab officio non priuatur beneficiis.* Circa primum pũctum res certa eſt, ex vi ſuſpenſionis ab officio non priuari quempiam beneficiis, quæ poſsidebat: nam vt infra oſtẽdemus, etiam per ſuſpenſionem à beneficio non priuatur quis titulo, & proprietate beneficiorum. Item nullus eſt in iure locus, in quo hic effectus ſuſpenſioni ab officio tribuatur. Quod ſi quis obiiciat cap. *Cum bona*, de Ætat. & qualit. Reſpondebimus primum, ibi non declarari, an illa ſuſpenſio ſit ab officio: ſolũ enim refertur, quendam fuiſſe ab homine ſuſpenſum. Deinde ibi ſolum dicitur, illum, qui poſt ſuſpenſionẽ, in qua per triennium permanſerat, aliud beneficiũ adeptus eſt, neque illud, neq; alia, quæ prius habuerat, obtinere debuiſſe: ex quo potius colligitur, per priorem ſuſpenſionem non fuiſſe priuatum beneficiis, quæ habebat; ſed propter pertinaciam in ſuſpẽſione & propter delictum poſtea commiſſum, illis fuiſſe priuandum: quem textum magis in ſequentibus declarabimus.

3. *Suſpenſus ab officio an ipſo iure priuetur fructibus beneficij. Prima ſententia.* Tota ergo dubitatio eſt de fructibus beneficii, an per ſuſpenſionem ab officio ipſo iure aliquis eis priuetur. Et ratio dubitandi eſſe poteſt, quia beneficiũ non datur niſi propter officium, ca. vlt. de Reſcrip. in 6. ergo hoc ipſo, quod ab officio quis ſuſpẽditur, eorum radice, & fundamento conſequenter ſuſpẽditur à beneficio, qui acceſſorium ſequitur principale; beneficium autem acceſſorium eſt reſpectu officii, argumento cap. *Si quis obiecerit*, 1. q. 3. D. Thomas 2. 2. quæſt. 100 art. 4. Et confirmatur: quia excõmunicatio priuat fructibus beneficiorum, vt ſupra oſtenſum eſt, cuius eſt potiſsima ratio, quia excommunicatus omni vſu Eccleſiaſtici officii priuatus eſt: ergo idem erit de ſuſpenſione. Atque ita ſentit Gloſſa in cap. *Latores*, de Clerico excommunic. miniſtr. verbo. *Ab officio. Quia vbi eſt* (inquit) *vnum propter aliud ibi eſt vnum tantum.* Gloſſa vero in Clementina, *Cupientes*, de Pœnis, verb. *Suſpenſio*, diſputans quæſtionem hanc, dubiam illam relinquere videtur. Alii vero Canoniſtæ prædictam ſententiam limitãdo, diſtinctione vſi ſunt, de ſuſpenſione à iure, *Secunda ſententia.* vel ab homine Et quidam dixerunt, eam ſuſpenſionem ab homine, quæ eſt ab officio, eſſe etiam à beneficio; non vero eam, quæ eſt à iure, vt refert dicta Gloſſa in Clementina, *Cupientes*, & Gloſſa in ca. 1. de Re iudic. in 6. verbo, *Officij*: quia ius, quod pœnam infert, benignius interpretandum eſt, quam hominis ſententia. Alii è contrario dixerunt, ſuſpenſio- *Tertia ſententia.* nem ab officio, ſi ſit iuris, includere ſuſpenſionem à beneficio; non vero ſi ſit ab homine. Ita refert ex Ioanne Andrea Gloſſa in cap. *Præter*, diſt. 23. verbo *Ab Eccleſia*, argumento illius textus. Alii variis diſtinctionibus vtuntur, quas refert Sylueſter, verbo *Suſpenſio*, num. 5. Vna eſt, quia cum aliquis ſuſpenditur *Quarta ſententia.* ab officio cum additione excluſiua, ſcilicet, *tantum*, vel *ſolum ab officio*: tunc non ſuſpenditur à beneficio: quando vero ſine additione talis prrticulæ fertur ſuſpenſio ab officio, cõprehendit etiam beneficium. Et ratio eſſe poteſt, quia particula excluſiua aliquid operatur: ergo cum additur, aliquid excludit, quod ſine illa non excluderetur: quod nihil aliud eſſe videtur, quam ſuſpenſio à beneficio. Alii, quos refert, & ſequitur Couarruuias in Epitome 4. Decretaliũ 2. part. cap. 6. in principio, nu. 13. & 14. Et ſentit Ab- *Quinta ſententia.* bas in cap. *Apoſtolis*, de Except. num. 9. cum Gloſſa in cap. *Presbyter*. 2. quæſt. 5 putant vlterius eſſe conſiderandam cauſam, vel grauitatẽ delicti, propter quod quiſpiam ſuſpenditur: nam ſi ſuſpenditur ab officio propter infamiam, vel contumaciam, non ſuſpenditur à beneficio: ſi propter crimen, vel crimen eſt leue, & non ſuſpenditur à beneficio: vel eſt graue, & ab vtroque ſuſpenditur. Sic etiam diſtinguere videtur de ſuſpenſione ob contumaciam, vel ob delictum: Abbas in cap. *Paſtoralis*, §. *Verum*, num. 16. de Appellat. quatenus ait, ſuſpenſo ob contumaciam eſſe prouidendum de fructibus beneficii: quia ipſe ſibi poteſt prouidere, ſi velit reſipiſcere: ſupponit ergo, quamdiu nõ reſipiſcit, nõ facere fructus ſuos: alteri vero ait eſſe prouidendum, nẽ egeat: quia iam non pendet ex voluntate eius, vt à ſuſpenſione abſoluatur. Et pro hac ſententia citat Gloſſam, quam ſic declarat in cap. *Cum Vintonienſis*. de Electione.

4. *Vera ſententia.* Dicendum cenſeo, quando ſuſpenſio ab officio præciſe fertur, ſiue à iure, ſiue ab homine per ſe non includere ſuſpenſionem à beneficio, & conſequenter non priuare ſic ſuſpenſum fructibus beneficii,

his exceptis diſtributionibus, quæ non cōferuntur, niſi his, qui per ſe aſsiſtunt, ſeu miniſtrant in diuinis officiis. Hæc eſt (vt opinor) communis, & certa ſententia, vt ſumitur ex Nauarro, cap. 27. numer. 160. Abbate, & aliis in Clementina *Cupientes*, de Pœnis, & in cap. *Apoſtolis*, de Excep. Et confirmatur optime ex cap. *Inter*, de Purgatione canonica. Quod ſic habet: *Licet Eccleſiaſtica conſtitutio tales ab officio tantùm vſque ad purgationem canonicam docet ſuſpendendos: quia tamen etiam cum à beneficio propter immanitatem criminis ſuſpendiſti, nolumus improbare.* Ex quibus verbis conſtat, ſuſpenſionem ab officio non includere ſuſpenſionem à beneficio, niſi adiungatur. Ratio autem eſt, quia verba ſtricte accipienda ſunt in his, quæ odium, ſeu pœnam continent. Sed illud additum, *ab officio*, reſtringit ad talem partem ſuſpenſionis: ergo non eſt vlterius extendenda. Confirmatur: nam quando lex vult vtrumque complecti, vtrumque etiam expreſſe proponit, vt patet ex cap. *Decernimus*, diſtinctione 28. cap. *Præter* diſtinct. 32. capit. *Si quis ſacerdotem*, & cap. *Fas*, diſtinct. 82. cap. 1. de Secundis nuptiis, & cap. 2. de Fideiuſſor. & aliis ſupra relatis. Similiter Iudices ſolent id exprimere ſemperque poſſunt id facere, ſi velint. ergo quando exprimunt, *ab officio*, ſignum eſt nihil aliud imponere voluiſſe. Neque eſt verum in illa particula, *ab officio*, virtute comprehendi beneficium, quia propter officium datur. Supra enim agentes de excommunicatione oſtendimus, hanc non eſſe ſufficientem rationem: quia licet ratio inſtitutionis beneficii ſit officium, tamen non ſemper neceſſarium eſt, vt is, qui habet beneficium per ſe, exerceat aliquod Eccleſiaſticum, ac publicum officium ad percipiendū valide, & interdum licite fructus beneficii: ergo licet quis ſuſpendatur ab vſu officii, non propterea ſtatim priuatur fructibus benficii. Eo vel maxime, quod ſemper tenetur officium Canonicum ſaltem priuatim recitare, quę præcipua, vel magna pars eſt oneris, quod per beneficium imponitur. Solum ergo illa ratio habet locum in illis fructibus, qui ita ſunt annexi perſonali miniſterio, vt abſque illo non dentur, vt ſunt quotidianæ diſtributiones Cathedralium Eccleſiarum, iuxta cap. *Licet*, de Præbendis, & ſi quæ ſunt huiuſmodi. Atque ita ex ea ratione ſolum probatur vltima pars ſententiæ propoſitæ.

5. *Contraria ſententia impugnatur, ſecunda, & tertia reiiciuntur.* Neque diſtinctiones aliarum opinionum probabilitatem præ ſe ferunt. Quid enim ad præſens negotium refert, quo ſuſpenſio lata ſit à iure, vel ab homine, ſi eiſdem verbis ab vtroque lata eſt; & verba ab vtroque prolata eandem ſignificationem habent: & vtriuſque, ſcilicet & legiſlatoris, & Iudicis voluntas, & efficacitas verbis accommodanda, cōmenſuranda, ac reſtringenda eſt? Nam in vtroque verum habet axioma iuris, quod pœnæ reſtringendæ ſunt: nulla ergo eſt ratio differentiæ inter ſuſpēſionem ab homine, & iure. *Quarta improbatur.* Nec quidquam etiam intereſt, quod addatur particula excluſiua, vel omittatur, nam inprimis nulla afferūtur iura, in quibus hoc diſcrimen notari poſsit, vt ex eis vel regula, vel ſaltem indicium probabile ſumatur, vnam formam verborum plus operari, quam aliam. Et in ſentētiis ab homine, voluntarium eſt: vel vnus cautior eſt in loquendo, quam alius: ideoque expreſsius, omnemque dubitationem excludēdo, mentem ſuam declarat. Vt ſi vnus in teſtamento dicat: *Lego centum Petro*: alius vero dicat: *Lego tantum centum*, vel *Lego centum, & non amplius*: idem eſt legatum, quamuis vnus addiderit expreſſam excluſionem, quam nō addidit alius: quoad effectum non refert, quia vt legatum non ſit maius, proinde eſt maiorem quantitatem tacere, quam negare. Et hæc ratio habet locum in præſenti, quia ſententia non poteſt plus operari, quam verbis exprimatur. Nec ſatisfacit quod quidam afferunt, hoc pendere ex intentione Iudicis, vt ſi ipſe intendat ſuſpenſionem ab officio, & beneficio imponere, quamuis in ſententia tantum exprimat ſuſpenſionem ab officio, dummodo aliud non excludat, vtrumque operari. Nam in rigore id falſum eſſe exiſtimo, niſi in antecedentibus, & conſequentibus verbis aliqua addantur æquiualētia quibus talis intentio ſufficienter exprimatur. Quia intentio non operatur ſine verbis, in cenſuris ferendis, vt ſupra, explicando formam cēſurę, declaratum eſt. Imo hoc cōmune eſt in his ſententiis cum aliis, vel cum contractibus, ſub verbis includendo quælibet ſufficientia ſigna.

6. *Quinta ſententia diluitur.* Quapropter multo minus ad rem confert, quod ſuſpenſio ſit lata propter crimen tantum, vel propter aliam cauſam, aut propter crimē graue, vel leue: quia ſuſpenſio efficitur iuxta formam, per quam fit: nam in hac eſt vis effectiua illius, cauſa vero, vel culpa eſt veluti materia, ſeu ratio impulſiua. Sicut in criminali ſententia, verbi gratia, non ſat eſt quod delictum ſit dignum morte, ſi Iudex ſolum exprimat in ſententia mutilationem membri: quia licet pœna imponenda ſit iuxta qualitatem culpæ, tamē de facto non imponitur, niſi iuxta voluntatem Iudicis, quæ interdum non eſt adęquata delicto: quod ex verbis ſententiæ ſemper iudicandum eſt. Grauitas ergo delicti conſideranda eſt ad cognoſcendum, an ſententia fuerit iuſta, remiſſa, vel excedens; non tamen ad cognoſcendum, an hęc, vel illa pœna fuerit impoſita: hoc enim verba ipſa ſignificare debent, niſi forte interdum ſint aliqua ambigua, vt ex comparatione ad culpam coniectandus ſit eorum ſenſus; quod in præſenti locum non habet, cum verba ipſa ſatis perſpicua ſint. Confirmatur: nam ſi Iudex proferat ſententiam ſub hac forma: *Suſpendo te ab officio, & beneficio*: licet conſiderata grauitate criminis, ſententia videatur nimis rigoroſa, dummodo intolerabilem non contineat errorem vtrumque operatur, neque poteſt rationabiliter ad vnum limitari potius, quam aliud, donec à ſuperiore reſcindatur, vel ex parte tollatur. At vero ſi Iudex proferat ſub hac forma: *Suſpendo te ab officio vel beneficio*: licet crimen mereatur vtramque ſuſpenſionem, ibi non imponitur, quia Iudex non declarauit ſe id velle. Imo licet crimen tale ſit, vt iuxta prudēs arbitrium, definite mereatur potius ſuſpenſionem à beneficio, quam ab officio, aut è contrario: nihilominus ex vi illorum verborum neutra determinate imponitur, quia Iudex hoc non declarauit, propter quod aiunt Doctores, ſententiam ab homine ſub ea forma prolatam nullam eſſe ob indeterminationem, vt videre licet in Syluestro ſupra ex Hoſtienſi, & aliis, & nos diximus ſupra, ſi talia verba, vel æquiualentia habeantur in iure, eſſe in ordine ad ſententiam ab homine ferendam, & determinandam: ergo ſuſpēſio nunquam excedit vim verborum ſcientiæ propter delicti grauitatem. Nec denique in hoc admittenda eſt diſtinctio inter ſuſpenſionem propter contumaciam, vel delictum: neutra enim, ſi ab officio præciſè feratur, ſuſpendit à beneficio, ſeu fructibus beneficii: nam omnia, quæ adduximus de vtraque, æque procedunt. Neque quoad hoc aliquid eſt in iure definitum de vna potius, quam de alia. Neque Abbas in citato loco de ſuſpenſione ab officio loquitur, ſed à beneficio, de quo poſtea dicemus.

Quomodo ſuſpenſio ab officio noui beneficii conſecutionem impediat.

7. *Ratio dubitandi.* SEd quærendum reſtat, an hæc ſuſpenſio impediat ſaltem collationem, vel obtentionem noui beneficii. Nam videtur ex dictis ſequi, cenſuram hanc non habere talem effectum: quia illa verba

per

per quæ fertur, non efficiunt plus, quam ſignificant: non ſignificant autem hunc effectum ergo neque illum efficiunt. Nihilominus dicendum cenſeo, per huiuſmodi ſuſpenſionem impediri quempiam à collatione noui beneficii, propter cap. vlt de Clerico excommunicato miniſtr. vbi de excõmunicato minori excommunicatione dicitur, nõ poſſe eligi ad Eccleſiaſtica beneficia. Dices argumentum à ſimili materia pœnali non eſt efficax, etiamſi altera cenſura grauior eſſe videatur: quia cenſura, quę ſimpliciter leuior eſt, poteſt habere aliquẽ effectũ, quem non habet cenſura grauior. Reſpondetur argumentum hoc non ſumi à ſimili, ſed ex generali regula, quæ in eo textu ſtatuitur, eum, qui eſt priuatus aliquo munere, vel actu, etiam eſſe priuatum ſuſceptione eorum, quæ ad tale n actum, vel munus ordinantur. Quod principium ex illo colligunt Abbas, & alii interpretes: & plane in eo continetur. Sed beneficium Eccleſiaſticum ordinatur ad alicuius officii vel muneris Eccleſiſtici adminiſtrationem: ergo qui ab hac ſuſpenſus eſt, conſequenter eſt interdictus à ſuſceptione noui beneficii. Atque ita reſponſum eſt ad rationem dubitandi prropoſitam: nã licet formaliter in ſuſpenſione ab officio non fiat mentio prohibitionis beneficii ſuſcipiendj, tamen in radice continetur illa prohibitio in ipſa ſuſpenſione ab offfcio. Quod non eſt ſimile de fructib. beneficii iam obtenti, tum quia illud non eſt explicatum in iure, neque ex aliquo eius principio colligitur, ſicut hoc: tum etiam quia longe aliud eſt nouum titulum beneficii obtinere eum, qui eſt incapax officii: aliud vero eſt frui fructibus proprii beneficii pro illo tempore, quo illi inſeruire non poteſt, hoc enim poſterius habet fundamentum in titulo beneficii iam acquiſito: & ideo nihil habet abſurdi: illud vero prius ex parte ipſius ſuſpenſi nullam rationem vel titulum præſupponit, & ex parte Eccleſiæ eſt contra rationem, vt eum in beneficio nouo prouideat, quem ab officio habet ſuſpenſum: hoc enim eſſet quodammodo agere cõtra priorem prohibitionem, vt in dicto capite vltim. Gloſſa notauit.

Concluſio. *Obiectio.*

8. Addendum vero eſt, hanc electionem non eſſe ipſo iure irritam, ſed irritandam: nec ſuſpenſam ab officio eſſe perſonam inhabilem, ſed prohibitam. Probatur, quia ex dicto textu non amplius colligitur etiam reſpectu excommunicationis minoris vt ſupra oſtenſum eſt, de qua textus ipſe formaliter loquitur: ergo à fortiori idem dicendum eſt in aliis, ad quos ratio eius extenditur. Atque ita ſentit Abbas in cap. *Vel non eſt compos*, de tempore ordin. ad idem inducens textum illum. Nam ibi Pontifex præcipit cuidam ſuſpenſo prouideri de beneficio Eccleſiaſtico, quaſi ſupponens ſine diſpenſatione ſua non potuiſſe fieri. Reſpondent aliqui, non eſſe ſenſum vt ei conferatur beneficium, ſed alimenta de fructibus alicuius beneficii. Sed contra, quia Pontifex non de fructibus: ſed de beneficio loquitur, & neceſſe non eſt reſtringere fauorem. Magis videtur obſtare, quia illud videtur factum ex diſpenſatione Papæ: vnde poteſt argumentum in contrarium retorqueri. Sed primum licet hoc detur, ſolum probatur id eſſe prohibitum, non vero perſonam eſſe inhabilem. Deinde ibi nullum eſt verbum diſpenſationem indicans, ſed debitam prouidentiam. Vnde ille eſt caſus ſpecialis, quia illa non erat ſuſpenſio culpabilis, ſed veluti irregularitas temporalis ſine culpa contracta: tunc enim in fauorem ordinis ſuſcepti ſine culpa, prouidetur quis de beneficio, ne mendicare cogatur.

Electio ſuſpenſi nõ eſt ipſo iure irrita, ſed irritanda.

Quas actiones impediat ſuſpenſio ab officio ſimpliciter lata.

Ratio dubitandi. 9. Circa ſecundum ratio difficultatis ſumi poteſt ex Gloſſa in Clementina *Cupientes*, de pœnis: vbi propter proprias functiones Eccleſiaſticas, plures actus ſacros numerat, quibus ſolet partialis ſuſpenſio priuare qui conſiſtunt vel in receptione aliqua, vel in actione, non tam officii clericalis, quam Chriſtiani (vt ſic dicam) huiuſmodi eſt ingreſſus Eccleſię à quo interdum aliquis ſuſpenditur, vt colligitur ex cap. *Is cui*, de Sentent. Excommunic. in 6. Item vſus Euchariſtiæ, ſeu eius receptio, à qua etiam aliquando fit ſuſpenſio, Cap. vltim. 51. diſt. cap. *Si quis autem*, cap. *Placuit*, & cap. vlt. 18. diſt. & ca. 1. de his, quæ fiunt à maior. part. cap. Quamuis autem hæ ſint ſuſpenſiones quaſi partiales, quia tamen diximus, ſuſpenſionem ab officio ſimpliciter latam eſſe totalem, videri poteſt, omnia hæc in ſe complecti.

Dicendum eſt tamen, per ſuſpenſionem hanc nullum ex his actibus prohiberi, neque aliquod ſpirituale opus, quod alicuius Eccleſiaſtici miniſterii officium non ſit. Hæc eſt ſententia communis: quę ſatis probatur ex definitione ſuſpẽſionis ſupra data, cum alias: per quæ ſupra tradidimus, hanc eſſe cenſuram propriam Clericorum. Quocirca per ſuſpenſionem ab officio non priuatur quis participatione Sacramentorum, tum quia illud non eſt officium Eccleſiaſticum, quo ſolo priuat hæc ſuſpenſio, vt ex forma eius conſtat: tum etiam quia talis effectus nullo iure cauetur. Atque ita ſenſit Abbas in cà vlt. de Clerico excom. miniſt. Antoninus in tit. de Cenſuris, cap. de Suſpenſione: Syluefter verbo, *Suſpenſio*, num. 1. & alii Summiſtæ Theologi diſt. 18. vbi Carthuſianus quæſt. 4. ſpecialiter aduertit, non priuari aliquem per hanc ſuſpenſionem indulgentiis & idem eſt de aliis ſuffragiis, & Eccleſiaſtica ſepultura. Atque eadem ratione non priuatur ingreſſu Eccleſiæ vnde enim poteſt colligi talis effectus: nã neque excommunicatio maior illum habet, vt ſupra oſtendimus: ſed eſt proprius interdicti de quo loquitur dictum cap. *Is cui*, de Senten. excomm. in eius principio. Nec refert, quod in fine verſ. *Sane*, his verbis vtitur: *Sicut excommunicatio, ſic ab officio, vel ab ingreſſu Eccleſiæ lata ſuſpenſio*: nam potius ex illa deſiũctua, *vel*, colligitur ſuſpenſionem ab officio nõ impedire ingreſſum Eccleſię: vnde in illis verbis tres cenſuræ numerantur, excommunicatio, ſuſpenſio, & interdictum: quamquam nomen ſuſpenſionis late extendatur ad ſignificandam illam priuationem quæ per interdictum fit: ſicut è conuerſo priuatio, quæ fit per ſuſpenſionem, interdictio quædam dici ſolet. Atque hoc modo videtur Gloſſa in dicta Clementina, *Cupientes*, ampliſsime: & quaſi æquiuoce vti verbo *ſuſpenſionis*, vt de excommunicatione, & interdicto interdum dicitur, plures enim effectus, quos ibi recenſet, non pertinent ad ſuſpenſionem, vt eſt ſpecialis cenſura, ſed aliqui ad excommunicationem, aliqui ad interdictum ſpectant, & nonnulli ad alias pœnas, quæ in Canonibns imponi ſolent.

10. *Concluſio.*

Exponitur Gloſſa in Clementina Cupientes.

Solum poteſt circa hoc dubitari de ſuſceptione Sacramenti ordinis: nam hoc Sacramentum datur ad functiones Eccleſiaſticas exercendas: ergo qui ab officio ſuſpenſus eſt, non poteſt ordines ſuſcipere, iuxta principium ſumptum ex cap. vltim. de Clerico excommunic. miniſt. Reſpondeo, ita eſſe limitandam regulam poſitam, vel potius declarandam nam illa receptio formaliter non prohibetur, quatenus receptio Sacramenti eſt: ſed quatenus eſt via ad Eccleſiaſticam functionem peragendam: ſicut et iam prohibetur communio clericalis, nõ quatenus eſt receptio Sacramenti, ſed quatenus eſt pars quæ-

11. *An ſuſpẽſus ab officio ordines ſuſcipere poſſit.* *Reſolutio.*

dam celebrationis Miſſæ. Addo, neminem proprie ſuſpendi niſi ab ordine iam ſuſcepto, vt ſupra dixi. Et ideo ſuſpenſionem nunquam impedire receptionem ordinis, per ſe primo, ſed conſequenter, quia ſcilicet ſuſpenſus ab inferiori ordinē, conſequenter eſt ſuſpenſus ab vſu ſuperiorum, ſi illos habet, vel ſi non habet, ne illos accipiat: & ita etiam ſuſpenſus ab officio, ſicut prohibetur ab vſu ſuperiorum ordinum, ita dicendus eſt impediri, & prohiberi, ne ad illos aſcēdere poſsit, ita vt radicaliter, & eo modo, quo poteſt, à tali vſu arceatur, quod magis ex dicendis ſectione ſequenti conſtabit.

11. *Suſpenſio ab officio an priuet aliquo vſu profano.* Circa tertium punctum nihil difficultatis occurrit, & ideo breuiter dicendum eſt, hanc ſuſpenſionem ab officio ſimpliciter latam non impedire alia munia, ſeu vſum aliarum functionum, quæ ad alia officia ſpectant non Eccleſiaſtica, ſed ſecularia. Ratio eſt clara ex dictis ſupra, circa definitionem huius cenſuræ, vbi etiam oſtendimus eſſe propriam Clericorum, vt tales ſunt. Nec refert, quod dicatur ſuſpenſio hæc ſimpliciter ab officio, quia intelligitur quaſi per antonomaſiam, vel iuxta ſubiectam materiam de officio Eccleſiaſtico, non vero de ſeculari, aut temporali: & ideo ſic ſuſpenſus nec priuatur iuriſdictione temporali, ſi illam habeat, neque officio iudicandi in ſeculari iudicio, ſi aliunde poteſtatem habeat illud exercendi, etiam Clericus ſit.

SECTIO IV.

Quos effectus habeat ſuſpenſio ab officio, quæ non ſimpliciter, ſed ex parte fertur.

1. *Regula generalis.* Conſtat ex dictis in ſuperioribus, ſæpe ferri ſuſpenſionem ab officio cum aliqua determinatione, quæ denotat non totum officium, ſed partem eius quoad vſum impediri. De hac ergo eſt generalis regula, ab eo tantum parte Eccleſiaſtici officii ſuſpendere, quę per verba (quæ per modum, ſeu determinationem adduntur) ſignificatur, & ab omni ſuperiore functione, quæ illam intrinſece ſupponit, non vero ab inferiori: neque à qualibet alia omnino diuerſa, diſparata. Hæc regula communis eſt, quæ declaratur, primo ex illo generali principio, quod effectus legis, vel ſententiæ non excedit voluntatem legiſlatoris, ſeu Iudicis, quatenus per verba exprimitur: quia voluntas inter homines non operatur, niſi per verba ſufficienter intimetur: ſed verba, quibus fertur hæc ſuſpenſio, non ſignificant, niſi definitam partem Eccleſiaſticæ functionis: ergo ab illa tantum ſuſpendunt. Item quia ſi aliud quippiam talis ſuſpenſio operaretur, ſuperflue adderetur illa determinatio: nec poſſet certa aliqua ratione effectus talis ſuſpenſionis definiri. Addidimus vero exceptionem de functionibus per ſe ſubordinatis, vt ſunt v.g. Diaconatus, & Sacerdotium: cuius ratio fundamentalis eſt, quia in his, quę per ſe ſubordinata ſunt, ſublato priori, auferuntur reliqua: quamuis ergo ſuſpenſio determinet partē aliquam officii Eccleſiaſtici, ſi tamen illa pars per ſe, ac neceſſario ſupponitur ad aliam, vel cū vſu eius habet neceſſariam connexionem, conſequenter etiam ab illa ſuſpendit. Neque in hoc exceditur determinatio addita in verbis, ſeu forma ſuſpenſionis: quia licet non expreſſe, ac formaliter virtute, & implicite in illis continetur, propter rationem dictam. Quę locum nō habet in his, quæ omnino diſparata ſunt, etiamſi vnum, quod prohibetur, ſit longe perfectius alio non expreſſe prohibito: non enim ob eam rem miniſterium minus perfectum cenſebitur virtute, aut implicite prohibitum in perfectiori, ſi non habeat cum illo aliquam neceſſariam connexionem, vel dependentiam.

Suſpenſio ab ordine quem effectum habeat.

2. *Concluſio.* Ex his ſequitur primo, ſuſpenſum ab ordine ſine alia limitatione, eſſe quidem ſuſpenſum ab omni vſu ordinis: non vero à iuriſdictione, vel quacunque functione Eccleſiaſtica, quæ ab ordine per ſe non pendeat. Ratio prioris partis eſt eadem, quæ in ſectio. 1. tractata eſt: nam ſicut ſe habet ſuſpenſio ab officio ſimpliciter ad totum officium, ita ſe habet ſuſpenſio ab ordine ſimpliciter ad totum ordinem: eſt ergo ſuſpenſio totalis, quoad illam determinationem. Vnde ſit idem eſſe dicere *ab ordine*, vel *ab ordinibus*, vel *ab omnibus ordinibus*, vt à ſimili ſumitur ex Gloſſa in cap. Eos, de tempore ordin. in 6. verbo *Ordinum*. Et ratio eſt, quia ſicut in doctrinalibus, ita in his moralibus indefinita locutio ęquiualet vniuerſali, præſertim cum non poſsit habere alium legitimum ſenſum, cum de nullo particulari ordine rationabiliter poſsit intelligi. Adde, virtute ibi includi negationem, quæ diſtribuit terminum ſubſequentem. Secus vero eſſet, ſi diceretur, *A ſacris ordinibus*, quia iuxta communem vſum ſoli maiores ordines ſacrorum nomine veniunt, vt conſtat ex Concilio Tridentino, ſeſſ. 23. capit. 11. de reformat. & ex capite 1. cum aliis, de tempore ordin. & ex communi modo loquendi Doctorum, & Eccleſiæ.

3. *Suadetur ſecunda pars concluſionis Sylueſter. reiicitur.* Ratio vero ſecundæ partis eſt, quæ in ſecunda ſectione declarata eſt: nam ſicut ſuſpenſio ab officio præſcindit à beneficio: ita intra latitudinem officii ſuſpenſio ab ordine abſtrahit à iuriſdictione. Neque mihi placet, quod Sylueſter verbo, *Suſpenſione*, ſequens Panormitanum in cap. *Cum dilectus*, de conſuetudine ait, ſuſpenſum ab ordine per quandam conſecutionem, ſuſpenſum eſſe à iuriſdictione ſpirituali: quia hęc iuriſdictio in ordine fundatur, cum Clericorum propria ſit. Veruntamen non ita eſt: ſupra enim agentes de cenſuris in communi vidimus, ordinem non eſſe neceſſarium fundamentum iuriſdictionis: ſed eſſe, & exerceri poſſe in foro, contentioſo ab eo, qui ſolam primam tōſuram habeat, quæ ordo Eccleſiaſticus non eſt, neq; in ſuſpenſione ab ordine comprehenditur, iuxta ſuperius dicta. De poteſtate etiam abſoluta Eccleſiæ poſſet aliquādo iuriſdictio per laicum exerceri: non ergo per ſe fundatur in ordine, neque vſus vnius per ſe requirit vſum alterius: ergo etiam per modum connexionis, in ſuſpenſione ab ordine præciſe lata non comprehenditur ſuſpenſio à iuriſdictione. Et confirmatur: nam ſuſpenſio v. g. ab ordine Epiſcopali, non propterea ſuſpenditur à iuriſdictione Epiſcopali: quia talis iuriſdictio non fundatur præciſè in ordine, vt patet: tum quia electus in Epiſcopum, ſtatim ac confirmatus eſt, exercere poteſt ea, quæ ſunt iuriſdictionis, antequam conſecratus ſit, quamuis tunc exercere non poſsit ea, quæ ſunt peculiaria ſui ordinis, cap. *Tranſmiſſam*, de Electione: tum etiam quia Epiſcopalis iuriſdictio interdum confertur Abbatibus, vel aliis, qui conſecrationem Epiſcopalem non habent: ſicut autem ſe habet iuriſdictio talis ad talem ordinem, ita ſimpliciter iuriſdictio ſpiritualis ad ordinem: non ergo ita per ſe fundatur in ordine, vt facta ſuſpenſione ab ordine, virtute fiat à iuriſdictione. Confirmatur ſecundo: nam licet Eccleſia ſtatuiſſet (quod nō fecit) vt nullus poſſet iuriſdictionem ſpiritualem exercere, niſi qui aliquo ordine ſacramentali eſſet inſignitus, nihilominus verum non eſſet, ſuſpenſum ab ordine eſſe ſuſpenſum à iuriſdictione fori contentioſi: quia etiam tunc actus talis iuriſdictionis non eſſet actus ordinis, à quo ſolo quis ſuſpenditur ex vi talis cenſuræ: imo neque ordo eſſet fundamentum per ſe requiſitum quaſi ex natura rei, ſeu inſtitutione diuina: ſed eſſet conditio neceſſaria ex conſtitutione Eccleſiæ: quæ conditio non deeſſet illi, qui eſſet ab ordine ſuſpenſus, quia ſuſpenſio non tollit or-

ordinem, ſed impedit vſum eius. Si vero Eccleſia ſtatuiſſet, vt nemo poſſet iuriſdictionem ſpiritualem exercere, niſi qui haberet ordinem, & vſum ordinis expeditum: tunc recte inferretur, ſuſpenſum ab ordine, eſſe etiam à ſpirituali iuriſdictione ſuſpenſum: ſed quia de facto Eccleſia hoc non ſtatuit, ideo negamus vnam ſuſpenſionem in alia virtute contineri.

4. *Qui vſus iuriſdictionis ſacramentalis ſit huic ſuſpenſo interdictus.*

Supererat vero difficultas de iuriſdictione in foro pœnitentiæ: nā vſus eius pendēt ab origine: ergo ſuſpenſus ab origine ſaltem eſt ſuſpenſus ab hac iuriſdictione. Reſpondeo primum non omnem vſum talis iuriſdictionis pendere ab vſu ordinis: nam delegatio eius eſt illius, vſus & poteſt fieri ſine vſu ordinis, imo & ſine proprio ordine. Deinde concedo ordinem quo ad illum actum abſoluendi ſacramentaliter eſſe aliquo modo impeditum ratione illius cenſuræ: idtamen eſt ſpeciale ratione connexionis in ipſomet actu, quæ in aliis non inuenitur. An vero illud impedimentum tantum ſit, vt reddat abſolutionem irritam, vel tantum illicitam, dicam infra tractando de Irregularitate: nam eſt eadem difficultas.

5. *Hic ſuſpenſus non priuatus iure eligendi.*

Ex his obiter colligo, ſuſpenſum ab ordine non eſſe ſuſpenſum à iure eligendi: quia eligere ſuo modo ad iuriſdictionem ſpectat: quia licet non ſit omnino propria iuriſdictio, eſt tamen adminiſtratio quædam & functio, quæ non conuenit ratione ordinis, ſed beneficii aut dignitatis, aut alterius conditionis ſimilis. Vnde etiam moniales poſſunt habere ius eligendi, cap. *Indemnitatibus*, de Elect. in 6. cum tamen ordinis capaces non ſint. Atque ita intelligendam cenſeo ſententiam Gloſſæ in cap. *Preſbyterum*, verbo *Habere*, 28. diſt. qua ait, ſuſpenſum ab officio non eſſe ſuſpenſum à iure eligendi, intelligo enim ab officio ordinis: & ita textum illum interpretor, & ex materia ſubiecta & ex antecedentibus, & conſequentibus conſtat. Nam ſi eſſet ſuſpenſio ab officio abſolute, illa etiam priuaret vſu eligendi, vt probant adducta in priori regula, vt eſt communis ſententia cum Gloſſa in cap. *Cum dilectus*, de conſuet. & in c. *Cum inter*, de Elect. & videri poteſt Decius in c. *Apoſtolica*, de excep. in 6.

Gloſſ. exponitur.

6. *Quid de ſuſpenſo ab aliquo ordine in particulari.*

Secundo ſequitur ex dictis, ſuſpenſum ab aliquo ordine determinato, ſi in illa ſpecie ſimpliciter ſuſpendatur ab omni actu illius ordinis ſuſpendi, & conſequenter ab vſu ſuperioris ordinis, ſi illum habeat non vero ab vſu inferioris: ſi vero non ſimpliciter, ſed cum aliqua determinatione in tali ordine ſuſpendatur, ſolum ab actu in determinatione expreſſo ſuſpendi. Omnes partes huius aſſertionis cū proportione probatæ ſunt in ſuperioribus: ſolum oportet exemplis eam declarare, & ad praxim eam applicare: Contingit v. g. aliquem ſuſpendi ab officio ſacerdotis, vt in cap. *Literas* de tempore ordin. Talis ergo ſuſpenſio, cum reſpectu illius ordinis abſoluta ſit, ab omni actu proprio ſacerdotis impedit qualis eſt celebrare, abſoluere, ſeu confeſsiones audire, extremam vnctionem conferre, Baptiſmumque ſolenniter per ſe, & quaſi ex propria poteſtate miniſtrare, ſolennem aliquam benedictionem, aut conſecrationem efficere, & ſimilia, quæ in diſcurſu huius & tertii tomi tractauimus & diſputatione 13. de excom. breuiter eas congeſsimus: Quod ergo talis ſuſpēſio omnia hæc impediat, probatur: quia reſpectu huius ordinis eſt totalis, vt patet ex forma eius, & ex dictis ſect. 1.

7. *Suſpenſus ab officio Sacerdotali ſuſpenditur ab Epiſcopali ordine.*

Atque hinc vlterius fieri videtur, hunc eſſe ſuſpenſum ab Epiſcopali ordine, ſeu conſecratione, quæ eſt communis opinio. Ratio reddi ſolet, quia Epiſcopatus eſt nobilior Sacerdotio: & qui priuatur minoribus, etiam maioribus priuari cenſetur. Sed & hoc principium non eſt in vniuerſum verum, & prius fundamentum, licet ſit verum, quatenus Epiſcopatus includit ſacerdotium: non tamen ſecundum id, quod præciſe addit, vt nunc ſuppono, & ita fieri deberet comparatio. Ratio ergo eſt, quia hi duo ordines ſunt ita per ſe ſubordinati, vt vnus ab alio eſſentialiter pendeat: neque enim poteſt, non ſolum licite, verumetiam neque valide, aliquis cōſecrari Epiſcopus, niſi ſit Sacerdos, vt ſuppono: & ideo iuxta generalem regulam in principio poſitam qui à Sacerdotio ſuſpenditur, conſequēter à ſuperiori ordine: id eſt, Epiſcopatu ſuſpenditur: quia in per ſe ſubordinatis, ablato, eo quod eſt quaſi principium, & fundamentum alterius, reliquum etiam auferri neceſſe eſt. Dicet aliquis, ſubordinationem hic non inueniri inter actus ipſos, ſed inter principia ſeu characteres: nam licet Epiſcopus nō exerceat actum conſecrationis Corporis Chriſti, poteſt confirmare, aut alias benedictiones Epiſcopales efficere, vel primam tonſuram, aut minores ordines dare: ergo ex vi ſuſpenſionis à munere Sacerdotali ſolum ſuſpendetur ab illis actibus Epiſcopalibus, quos iuxta Eccleſiæ ritum extra Miſſæ ſacrificium efficere non poteſt: quia in reliquis, cum per ſuſpenſionem non tollatur character, & alias, in his actibus non ſit ſubordinatio: non eſt cur ſuſpenſio ab vno actu contineat ſuſpenſionem alterius.

Obiectio.

8. *Suſpenſus à minori ordine quomodo ſit à maiori.*

Propter hæc aliqui concedunt, ſuſpēſionem minoris ordinis ſolum redundare in maiorem quoad illos actus, in quibus connexionem habent non vero in aliis: vt verbi gratia, qui ſuſpenditur à Diaconatu: conſequenter ſuſpendi à Sacerdotio, quantum ad altaris miniſterium, quia Miſſa non dicitur ſine Euangelio: non tamen ſuſpendi ab aliis actibus præsbyterij: qui nullum vſum Diaconatus requirunt. Eſtque hæc ſententia probabilis. Tamen quod diximus, ſecurius, & verius videtur: & ideo reſpondetur, quamuis ſit ſubordinatio inter ipſos characteres, tamen illam non eſſe ſine ordine ad actus. Quia character iuxta inſtitutionem, nō eſt niſi propter actum: & ideo quamuis per ſuſpenſionem non auferatur character ipſe in ſe, quia hoc nō eſt in poteſtate Eccleſiæ: tamen in exiſtimatione & vſu Eccleſia talem perſonam habet, ac ſi pro tunc eſſet inhabilis ad talem actum: ac propterea ſecundum Eccleſiæ ęſtimationem, & voluntatem, ſuſpenſus ab vſu inferioris ordinis, v. g. Sacerdotii eſt, conſequēter ſuſpenſus ab vſu ſuperioris ordinis, ſcilicet Epiſcopatus. Et confirmatur ſimul & ampliatur, nam ſuſpenſus ab ordine inferiore conſequenter eſt ſuſpenſus, ſeu prohibitus ne ſuperiorem ordinē poſſit recipere, ſi illum non habet: ergo eſt etiam ſuſpenſus ab vſu eius, ſi illum habet. Eſt enim hæc generalis regula Doctorum, cenſuram, quæ impedit, ſuſceptionem alicuius ordinis nondum habiti, à fortiori impedire vſum eius iam habiti, quia ſi impedit radicem & fructus à fortiori impedit, quando non poteſt radicem euellere. Antecedens autem patet ex dictis ſection. præced. & explicatur in hunc modum, quia character inferioris ordinis eſt veluti facultas moralis ad ſuſcipiendum ordinem ſuperiorem: vnde receptio ſuperioris ordinis æſtimari & dici poteſt veluti vſus quidam characteris inferioris ordinis, qui licet videatur magis paſsiuus, quam actiuus, tamen inter functiones clericales numerari poteſt: qui ergo ſuſpenſus eſt ab vſu ordinis inferioris, conſequenter eſt ſuſpenſus à receptione ordinis ſuperioris. Eſtque hæc communis ſententia, vt iam referam. Contra quam quidam obiiciūt quia hinc fieri poteſt, vt pœna excedat delictum, fieri enim poteſt, vt ſit dignum ſuſpēſione vnius ordinis, & non plurium. Reſpondetur hoc pertinere ad prudentiam iudicis, ſcilicet vt quando delictum huiuſmodi eſt, non ſuſpendat ab inferiori ordine. ſed à ſuperiori, nam ſuſpenſio ab inferiori propter concomitātia quę includit, grauior pœna eſt: quod ſi etiam ſuſpenſio ſuperioris ordinis videatur exce-

Obiectioni occurritur.

dere grauitatem delicti, ſuſpendat ab vno actu, & non à toto ordine, vel ad tẽpus breue & ita ſemper fieri poterit commenſuratio.

9\. *Suſpenſus ab ordine ſuperiori, nõ ſuſpenditur ab inferiori.*

At vero è contrario, qui ſic ſuſpenſus eſt à Sacerdotali ordine, non propterea eſt ſuſpenſus ab vſu inferiorum ordinum Ratio eſt, quia in forma talis ſuſpenſionis neque expreſſe, ac formaliter continentur inferiores ordines, vt ſupponimus, neque etiam virtute, aut connexione aliqua: quia licet ſuperior ordo pendeat ab inferiori, non tamen è contrario: poteſt enim quis habere inferiorem ordinem, & vſum eius, quamuis ſuperiorem non habeat: ergo poteſt retinere vſum inferioris ordinis, etiamſi à ſuperiore prohibitus ſit. Et confirmatur, quia alias ſuſpenſio talis eſſet vniuerſalis ab omnibus ordinibus, quia, ſi ab aliquo ordine inferiori ſuſpenderet, pari ratione ſuſpenderet ab omnibus, quia non eſt maior ratio de vno quam de aliis, cum ergo ſupponat ſuſpendere à ſuperioribus ordinibus plane ſequitur tamen ſuſpenſionem fieri vniuerſalem: conſquens autem eſt nimia ampliatio pœnæ, quæ potius reſtrigni poſtulat, tum etiam, quia alias ſuperflua eſſet de illa determinatio, quæ ponitur in tali ſuſpenſione, cum dicitur, *ab ordine Sacerdotali*, quia nihil operatur, cum eundem effectum habere dicatur, ac ſi dictum eſſet, *ab omnibus ordinibus*: Denique etiam in rebus naturalibus ex negatione, vel carentia maioris potentiæ, vel intenſioris gradus, ſeu actionis, non recte infertur priuatio minoris, in moralibus etiam, qui priuatur maiori facultate, non ſtatim priuatur minore, niſi ſint connexæ: idem ergo in præſenti dicendum eſt. Sic igitur ſuſpenſus ab ordine Sacerdotali, Euangelium ſolenniter cantare, & à fortiori reliqua miniſteria inferiora facere poterit licite, & abſque vlla pœna: idemque eſt cum proportione in cæteris ordinibus, vt Sylueſt. verb. *Suſpenſio*, nu. 5. Nauar. ca, 27. n. 160. & ſequentibus notant.

10\. *De ſuſpenſione alicuius actus certi ordinis. c. 2. & 3 de cler. percuſſore, &c. 2. 55 d. ſ.*

Vltima pars ſecundæ illationis erat de ſuſpenſione partiali ab alio ordine. Exemplumque eſt, ſi Sacerdos ſuſpendatur *ab officio celebrandi*, ſeu (quod idem eſt) *ab altari*, vt ſæpe fit: ſic enim ſuſpenſus, excepto munere ſacrificandi, alios actus Sacerdotalis officii licite exercere poteſt, argument. text. in cap. *Significauit*, de corpore vitiat. vbi Abbas, & Doctores notant.

Difficultas. Difficultas vero circa hanc partem eſt, an licet conſiderata tali forma ſuſpenſionis verum habeat regula poſita, nihilominus propter connexionem actuum contingat, ſuſpenſionem, quæ expreſſe fit ab vno actu tantum, alios comprehendere. Dicunt enim frequenter Iuriſperiti, ſuſpenſum ab vno

1. Sententia. actu inferiori, conſequenter ſuſpenſum eſſe ab actibus ſuperioribus: vnde inferunt, Epiſcopum ſuſpenſum à minoribus ordinibus conferendis, eſſe ſuſpenſum à maioribus: & ſuſpenſum à maioribus conferendis, ſuſpenſum eſſe à conſecratione Epiſcopi: è contrario vero (aiunt) ſuſpenſum à ſuperiori actu, non propterea eſſe ſuſpenſum ab inferiori. Fundamentum eorum eſt, quia in his facultatibus ex negatione potentiæ circa inferiorem effectum, recte ſequitur negatio potentię ad ſuperiorem, non vero è conuerſo, ergo cui aufertur moralis facultas circa ſuperiorem. Itẽ quia in moralibus, cui honor inferior interdicitur, maioris quoque interdicti cẽſentur, vt dicitur in l. *Relegatorum*, §. final. ff. de interdict. nam qui indignus eſt inferiori honore, indignior erit ſuperiore, l. *Qui indignus*, ff. de Senatorib. ergo idem eſt in præſenti arg. c. *Cum illorum*. de ſent. excom. in illis verbis: *Cum maiora intelligantur illis prohibita, quibus vetita ſunt minora.* Atque hæc fuit opinio Gloſſ. in c. *Eos*, de temp. ord. in 6. verb. *Ordinum*. Abb. in c. *Vel non eſt compos.* & Hoſtienſ. in c. *Cum dilecto*, de temp. ord. quos. Syluest. & alii Summiſtæ verb. *Suſpenſio*, ſecuti ſunt.

11\. Hæc vero ſententia difficultatem patitur, tam in regula generali, quam ponit, quam in eius fundamento. *Sententia poſita impugnatur exemplis.* Primum patet exemplo de clerico ab

1\. altari ſuſpenſo, qui non propterea ab aliis functionibus Sacerdotalibus ſuſpenſus habetur, & tamen altaris miniſterium omnium Sacerdotalium nobiliſsimum eſt: cur ergo, qui illo iudicatur indignus, non etiam iudicatur indignus cæteris? Aliud eſt ex cap. vlt. de temp. ord. in 6. vbi Epiſcopus 2.

propter quoddam delictum à collatione clericalis tonſuræ ſuſpenditur Epiſcopo collatio ordinum ſuperiorum. *Euaſio.* Reſponderi poteſt in illo textu addi particulam illam excluſiuam, *duntaxat*, ratione cuius illa ſuſpenſio non extenditur ad ſuperiora. Sed contra hoc eſt in primis quod ſupra dixi, in his formis perinde eſſe præſcindere, aut tacere, quod expreſſe excludere, vel negare: & ideo dicebamus idem eſſe dicere *ab officio*, vel *tantum ab officio*: ſic ergo ſi ſuſpenſio, *tantum à collatione tonſuræ*, excludit ſuperiora, ne ab eis fiat ſuſpenſio, etiam præciſa ſuſpenſio à collatione tonſuræ idem operabitur. Et deinde videtur repugnantia, quod præciſa ſuſpenſio à collatione tonſurę includat ſuſpenſionem ſuperiorum, & tamen quod per additionem excluſiue excludantur ſuperiora: nam vt Dialectici aiunt, dictio excluſiua non excludit concomitantia: & ideo, ſi quis ſuſpenderetur ſub hac forma, *à Diaconatu duntaxat*, intelligerentur excludi inferiores ordines, non tamen ſuperiores, quia per connexionem, & conſecutionem continentur in illa: ergo è conuerſo, ſi dictio excluſiua in præſenti habet vim excludendi ſuperiora, ſignum eſt non includi etiam per concomitantiam inferiori. Tertium exemplum ſumi poteſt ex conceſsis, nam qui 3. *Exempla.*

ſuſpenditur à munere, v. g confirmandi, non propterea ſuſpenditur à munere conſcerandi Corpus Domini: cum tamen hoc miniſterium longe excellentius ſit.

Propterea, ratio in qua fundatur illa ſententia, 12.

& in principiis philoſophicis, & in moralibus videtur valde infirma. Nam in Philoſophia verum non eſt, cauſam, quæ caret virtute ad minorem effectum, carere etiam virtute ad perfectiorem: angelus enim caret virtute ſentiendi, non tamen intelligendi: & idem homo caret interdum firmitate memoriæ, & non perſpicatia intelligendi, quæ maior eſt. Similiter in moralibus aliquis interdum priuatur pecuniis, non tamen honore, quod maius bonum eſt: & qui habet plura beneficia, interdum priuatur inferiori, & non maiori. Sic ergo in præſenti, cum hæc ſuſpenſio ſit quædam pœna, poterit quis priuari aliquo actu minus perfecto, quia illa eſt ſufficiens pœna delicti: & non priuari perfectiori actu. Non eſt ergo ſolidum illud principium, indignus eſt maioribus, qui minoribus iudicatur indignus, tum quia, quando hæc indignitas ſolum conſiſtit in quadam culpa fieri poteſt, vt propter illam fiat aliquis dignus qui priuetur minori bono, non vero maiori: tum etiam, quia, licet comparando vnum actum ad alium ſit minus perfectus, tamen libertas, & facultas exercendi vtrumque maior eſt, quam circa vnum tantum etiam perfectiorem. Per ſuſpenſionem autem actus minus perfecti minuitur illa poteſtas efficiendi illum actum: non ergo recte inde infertur ſuſpendi quoad vtrumque actum: quia non demeretur minorem actum abſolute ſpectatum, ſed ſolum cõparatione vtriuſque ſimul. Atque ita non recte applicantur iura in contrarium citata pro illo principio, *Indignus minori honore, à fortiori indignus eſt maiore*: illa enim procedunt quando abſolute, & ſine vllo alio reſpectu aliquis eſt indignus minori honore etiam per ſe, & præciſe ſumpto: quod in præſenti non eſt neceſſarium.

Accedit tandem, quod exempla, ſeu corollaria 13.

quę cõtraria ſententia proponit, nullo iure fundata ſunt,

ſunt, nec per ſeſe videntur rationi conſentanea. Cur enim, ſi Epiſcopus ſuſpenditur, ne ſubdiaconatum, v. g. conferat conſequenter priuatus cenſeri debet, ne Diaconos aut Sacerdotes ordinet? cum hi omnes actus ab eadem poteſtate procedant, qui in ſe integra ſemper manet, & alioqui exercitium, vel collatio vnius nō pendeat per ſe ab alio, ſed poſsit maior ordo conferri habenti iam minorem abſque collatione minoris alteri facta. Et aliunde contingere etiam poſsit, vt, culpa propter quam talis ſuſpenſio imponitur, ſit digna priuatione minoris actus, & nō maioris: vt ſatis declaratum eſt: ideoque poſsit etiam contingere, vel potius debeat, vt iudex, qui talem pœnam impoſuit, ſolum de illo actu priuare intenderit, quem expreſsit. Nec eſt eadem ratio de ſuſpenſione ab vſu vel receptione talium ordinum, & à collatione eorum: nam ordines diuerſi reſpectu eiuſdem ſubiecti habent ordinem per ſe in ſuo eſſe & conſequenter etiam in vſu, quia maior ſupponit minorem: & ideo neceſſe eſt, vt qui ſuſpenditur ne minorem ſuſcipiat, à fortiori ſuſpēdatur, ne ad maiora quaſi per ſaltū tranſeat. Et ſimiliter vſus ordinis ſupponit eſſe talis ordinis, & ideo, qui à ſuſcipiendo aliquo ordine, quem non habet ſuſpenditur, conſequenter ſuſpenditur ab vſu eius, ſi iam illum habet. Ac denique ſuſceptio ſuperioris ordinis non fit ſine aliquo vſu inferioris, & ideo qui ab inferiori ordine ſuſpenditur, conſequenter impeditur à ſuſceptione vlterioris ordinis, ſi illum non habet, vel ab vſu eius, ſi iam illum habet. At vero quoad collationem, abſolute loquendo, non inuenitur hæc collatio ſeu ſubordinatio inter ordines: nam, licet reſpectu eiuſdem recipientis nemo poſsit iure illi conferre ſuperiorem ordinem, niſi vel prius ei conferat vel ſaltem ſupponat inferiorem tamen abſolute, & reſpectu conferentis non oportet, vt, ſi maiorem ordinem confert, det etiam minorem, vt oſtenſum eſt. Aliunde vero actiua collatio omnium ordinum ab eadem indiuiſibili, & quaſi eminenti poteſtate procedit, quæ dum vnum actum exercet, non efficit alium, neque è conuerſo: & ideo licet impediatur, ne vnum actum illorum exerceat ſiuè maiorem, ſiue minorem, non ſequitur ſimul ſuſpēdi nę exerceat alium. Hinc denique in iure quando Epiſcopus à collatione duorum vel trium ordinū ſuſpenditur, non vnius tantum fit mentio, ſed omnium, vt in ca. *Literas:* de temp. ord. *Diaconi, & Preſbiterii*,. Si autem expreſſo inferiori intelligeretur etiam facta ſuſpenſio à collatione ſuperioris, non oportet illum exprimere.

Diſcrimen inter ſuſpēſionem à collatione minoris ordinis & à ſuſceptione eiuſdem.

14. Propter has rationes cenſeo, hanc ſententiam communem non poſſe iure procedere, niſi ſolum quādo inter ipſos actus eſt ſubordinatio, ita vt perfectior ſine minori nōn poſsit legitime, & ſecūdum Eccleſiæ ritum exerceri. Quod præter omnia dicta optime confirmatur ex capit. *Ex literis*, de Exceſsib. Prælat. vbi circa finem ſic dicitur, *ipſum indignum altaris miniſterio repetamus*: ſubditur, *Cum igitur Pontificale officium ſine altaris miniſterio non valeat adimpleri, mandamus, quatenus vt Epiſcopatui cedat, moneatis eundem.* vbi non ex dignitate, aut perfectione, ſed ex connexione Pontifex argumentatur. Et rationes factæ in morali plane conuincunt: maxime, cum pœnæ reſtringendę potius ſint, quam ampliandæ, niſi ratio vrgens, aut alia iuris principia aliud facere compellant: quod in præſenti dici nō poteſt. Aliqui vero limitant hanc ſententiam dicentes determinationem huius ſuſpenſionis ex proportione ad delictum eſſe ſumendam, quando in ea punitur in quo deliquit: vt verbi gratia, ſi Epiſcopus deliquit in miniſtratione Diaconatus, & propterea ſuſpēditur à collatione ordinis, vel Diaconatus: tunc intelligi, præciſe, & ab ordine conferendo ſuſpendi: ſecus vero eſſe, ſi vel nō ſeruatur illa proportio in ter pœnam, & culpam, ſed ſunt quaſi diſparatæ omnino, vt ſi propter adulterium, verbi gratia ſuſpendatur: tunc procedere communem ſententiam, quod ſuſpenſus ab inferiori ordine, eſt etiam ſuſpenſus à ſuperiore.

Communis ſententia ad verum ſenſum reducitur.

15. Sed hæc diſtinctio nec ſatis fundata eſt quoad ſingula membra, nec quoad concordiam eorum inter ſe probatur: quia regula illa poſita in priori membro incertiſsima eſt: interdum enim inuenimus in iure ſuſpendi Epiſcopum tantum in eo actu, quem male exercuit, vt in prima tonſura, capit. vltim. de Tempore ordinat. in ſexto, in Diaconatu, & Presbyterio in cap. *Literas*, de Tempor. ordinat. aliquando vero propter vnum ordinem male collatum, ſcilicet Diaconatus ſuſpenditur à collatione omnium ordinum in capi. *vel non eſt compos*, eodem titul. quod notauit Gloſſa in capit. *Eos*, de Tempor. ordin. verb. in 6. *Ordinum*, addens, *Quod ſi Papa voluiſſet, eum tantum illo quem contulit priuare expreſsiſſet*: cenſet igitur non eſſe ſatis, quod delictum fuerit circa vnum ordinem tantum, vt ſuſpenſio cenſeatur eſſe ab illo tantum, niſi hoc exprimatur: ſatis autem exprimitur, non ſolum quando expreſſe additur excluſiua, vt in dicto capite vltimo, ſed etiam quando præciſe talis ordo exprimitur: vt in dicto capit. *Literas*, quæ iura ad hoc ipſum citat eadem Gloſſa: vnde videtur idem nobiſcum ſentire. Si autem verba ſententiæ generaliora ſint, non determinabuntur ex ſolo delicto tum propter ea, quę lata ſupra diximus in ſimili puncto, tum etiam, quia, licet materia delicti fuerit vnus tantum ordo, poteſt ex circumſtātiis delictum eſſe tam graue, vt generaliorem ſuſpenſionem mereatur, patet ex dicto capitul. *Vel non eſt compos*, & à ſimili ex capit. *Qui & diuinis*, duodecimo, quæſtione ſecunda. Vbi quidam ſolum qui ſacram communionem quibuſdam excommunicatis miniſtrauit, *ab officio protinus Eccleſiaſtico pellitur* igitur primum illud membrum, & regula in illo contenta nullo fundata eſt in iure. Contra ſecūdum autem membrum procedunt omnia, quæ cōtra priorem ſententiam dicta ſunt: nam licet delictum ſit (vt ita dicam) diſparatum, ſi iudex definiuit pœnam eius ad ſuſpenſionem collationis vnius ordinis, non eſt: cur ad plura extendatur, neque ad plures actus, niſi cum illo fuerint connexi. Hæc ergo ſola regula poteſt in hac materia tanquam certa deſignare, vt verbis ſententiæ, vel legis ſtandum ſit ſolumque illum actum ordinis prohibeat, qui in determinatione ſuſpenſionis exprimitur, vel qui cum eo fuerit neceſſario connexus: vt ſatis explicatum eſt. Et hanc regulam ſignificauit Abbas in cap. *Cum dilectus*, de Conſuetudine, n. 20. & Nauar. in Sum. c. 27. num. 160.

Limitatio reiicitur.

Regula generalis.

Suſpenſio à iuriſdictione, quem effectum habeat.

16. Tertio principaliter poſſumus ex dictis inferre quem effectum habeat ſuſpenſio à iuriſdictione, quando ad illam determinatur. Aut enim ſuſpenſio eſt à iuriſdictione ſimpliciter, aut à determinato actu, ſeu parte iuriſdictionis. Si fiat priori modo, tunc ſuſpenſio eſt à tota ſpirituali iuriſdictione. Argumento eorum quæ hactenus diximus, quia dictio illa indefinita ob ſuam indifferentiam totum comprehendit, & æquiualet vniuerſali. Qui autem ſint actus huius iuriſdictionis, iam in ſuperioribus dictum eſt: & videri poteſt Gloſſ. in capit. *Tranſmiſſam*, de Electiō. Per hanc autē ſuſpenſionem non prohibentur actus ordinis, qui iuriſdictionem non requirunt propter eaſdem rationes, quibus diximus ſuſpenſionem ab ordine non includere ſuſpenſionem à iuriſdictione: nam ſicut iuriſdictio non ſupponit neceſſario ordinem: ita etiam ordo non ſemper requirit iuriſdictionem ad ſuos actus efficiendos. Atque ita notauit citata Gloſſa in dict. capite, *Tranſmiſſam*: & ſumitur ex textu ibi, & ex capi-

De ſuſpenſione à iuriſdictione ſimpliciter.

tulo

Per ſuſpenſionem à iuriſdict. ſuſpenditur etiam quis ab actu ordinis ad illa requiſito

tul. *Aqua*, de Conſecratione Eccleſiæ, vel altaris. Notauit Nauarrus in Summa capitul. 27. num. 160. Abbas in cap. *Cum dilectus*, de Conſuetud. nume. 20. Solum aduerto, hoc ſimpliciter procedere in actionibus ordinis, qui nullam iuriſdictionem requirunt, vt ſacrum facere, &c. Alii vero ſunt actus ordinis, qui requirunt iuriſdictionem vel vt valide, vel vt licite fiant, & ab his manet quis prohibitus per talem ſuſpenſionem per quandam conſecutionem, non tamen eodem modo, ſed cum proportione. Vbi enim iuriſdictio eſt de ſubſtātia actus, vt eſt in ſola abſolutione ſacramentali, actus erit nullus ſi fiat cum tali ſuſpenſione, quia deeſt poteſtas neceſſaria ad valorem eius: Vbi autem fuerit iuriſdictio de iuſtitia actus (vt ſic dicam) erit prohibitus ne licite fiat, factus tamen validus erit. Sic peccabit Parochus ſuſpenſus quælibet ſacramenta miniſtrando ſuis ouibus vt ordinarius paſtor, & Epiſcopus ſuſpenſus conferendo ordines ſuis ſubditis, quia non ſolum poteſtate ordinis, ſed etiā iuriſdictionis vtitur: ſicut peccaret dando alteri Epiſcopo licentiam ad ordinandum in ſuo Epiſcopatu, vel dando ſubdito licentiam vt ab alio ordinetur, quia hi ſunt actus iuriſdictionis, nam multo magis exercet iuriſdictionem per ſe ordinando.

De ſuſpenſione à parte iuriſdictiō.

17. At vero, quando ſuſpenſio non fertur ſimpliciter; ſed cum determinatione certi actus, ſeu partis iuriſdictionis, vt à collatione beneficiorum capit. *Grauis*, de *Præbendis*, cap. vnico, *Ne ſede vacante*, in 6. Clement. 1. §. *Si quis*, de ſtatu Monachi à confirmatione Epiſcopi cap. 2. de Tranſlat. Epiſcop. ca. *Prouide*, de Elect. in 6. & ſæpe alias, vt videri poteſt Gloſſa in Clement. *Cupientes*, de pœnis. Tunc applicanda, & ſeruanda eſt regula poſita, vt ſolum ab eo actu, ſeu parte iuriſdictionis aliquis ſuſpenſus eſſe intelligatur, qui per verba determinantia ſuſpenſionem ſignificatur, niſi fortaſſe habeat cum alio actu neceſſariam connexionem, ita vt ſine illo fieri non poſſit, nam tunc ob eam cauſam etiā alius actus in tali ſuſpenſione comprehendetur. Quod eadem ratione in iuriſdictione ac in ordine procedit.

Violatio ſuſpenſionis qualis culpa ſit.

18. Ex dictis ſequitur ſacerdotem ſic ſuſpenſum partiali ſuſpenſione grauiter peccare functionem illam ſpiritualem exercendo, à qua ſuſpenſus eſt, non vero aliam. Probatur prior pars, quia hæc etiam ſuſpēſio includit prohibitionem per legem ſeu præceptum Eccleſiæ, cuius materia ex ſuo genere grauis eſt, ergo ex genere ſuo illa tranſgreſsio eſt mortale peccatum; & quoad hoc eadem eſt ratio de ſuſpenſione totali & partiali: cuius materia ſit ſufficienter grauis. Ratio vero alterius partis eſt, quia reliqui actus nō contenti in tali ſuſpenſione non ſunt prohibiti, ergo non eſt vnde ſit malum illos exercere; nam ſuſpenſio circa alios actus, cum non ſit culpa, ſed pœna, non facit indignum vel inhabilem ad alios actus, quantumuis ſacros, exercendos, qui non ſunt in ipſa ſuſpenſione comprehenſi. An vero illi priores actus, qui contra ſuſpenſionem illicite fiunt, validi ſint, declaratum iam eſt, partim in proxime dictis, partim ex dictis de excommunicatione maiori.

Quæ pœna dictæ culpæ reſpondeat.

De pœna ob trāſgreſſionem ſuſpenſionis à iuriſdictione.

19. DE pœna vero iure impoſita propter hoc peccatum fungendi officio, à quo quis ſuſpenſus eſt, idem proportionaliter, ſeu reſpectiue dicendum hic eſt, quod de ſuſpenſione totali ab officio diximus. Itaque, ſi ſuſpenſio ſit à iuriſdictione tantum, vel à quolibet actu iuriſdictionis, nulla irregularitas, vel alia ſpecialis pœna eſt in iure impoſita propter eius tranſgreſsionem, ſed puniri debet arbitrio iudicis, vt in aliis dictum eſt. Si vero ſuſpenſio ſit ab ordine

De pœna ob violationem ſuſpenſionis ab ordine.

ſiue ſit à toto ordine: ſiue ab vno, vel alio: ſiue ab vno alicuius ordinis, irregularitas incurritur ordinem ex officio exercendo contra talem ſuſpenſionem reſpectiue. Ratio eſt, quia iura, quæ de hac irregularitate loquuntur, non tantum agunt de ſuſpenſione totali ab officio, vel ab ordine: ſed etiam de partiali, nec ſolum de ſimpliciter lata, ſed etiam de ea, quæ fertur ad certum tempus. Ita ſumitur ex cap. *Is cui*, de Sententia excommun. Vbi ex eo, quod alicui eſt interdicta celebratio in Eccleſia, infertur fieri irregularem in ea celebrando: idem erga eſt in omnibus ſimilibus. Item quando aliquis eſt ſuſpēſus à toto officio, vt irregularitatem incurrat, ſufficit vnum actum ordinis exercere iuxta cap. 1. de Re iudic. in 6. & cap. 1. de Sententia excommunicationis in 6. vbi Gloſſa & Doctores id notant: ſufficit ergo violatio talis ſuſpēſionis in aliqua parte eius: ergo licet ſuſpenſio ſit impoſita in ſola illa parte, ſi in illa violetur, id ſatis eſt ad talem irregularitatem incurrendam. Et ita doctores agentes de hac irregularitate, nihil diſtinguunt inter ſuſpenſionem totalem, & partialem.

Præter hanc vero pœnam nullam aliam inuenio propter hoc delictum ipſo iure impoſitam. Solum in cap. 2. 55. diſtinct. præcipitur, vt qui ſuſpenſus ab altari Miſſas fecerit. *Eccleſiæ communione priuetur, & ab omnium fratrum communione nouerit ſe alienum.* Vbi videtur etiam imponi excommunicatio. Sed in primis illa pœna non eſt vſu recepta in vniuerſa Eccleſia, & canon ille eſt Concilii Arelat. prouincialis. Deinde dici poteſt, illa verba, *communione priuetur*, non eſſe cenſuræ latæ, ſed ferendæ, & iuxta illa eſſe intelligenda ſequentia. Quod ſi dicatur, hæc verba non eſſe in originali, ſed ſolum hæc, *Ab omnium fratrum charitate nouerit ſe alienum.* Reſponderi poteſt, per illa ſolum exaggerari grauitatem delicti, non nouam cenſuram imponi. At obſtant illa verba, *vt ſeueritatem Eccleſiaſticæ diſciplinæ.* Propter quæ Gloſſ. dicit, ibi imponi aliam pœnam: quia *ſi celebrauerit poſt excommunicationem, deponetur.* Vbi & excommunicationem admittit iuxta lectionem Gratiani, & addit depoſitionem, qui nomine fratrum intelligit Coepiſcopos, à quorum gremio excluditur qui deponitur, per quam depoſitionem aliqui irregularitatem intelligunt. Sed hoc totum incertum eſt & è conuerſo certum eſt, aliam pœnam ſaltem ipſo facto non eſſe in vſu. 20.

DISPVTATIO XXVII.

De effectibus ſuſpenſionis à beneficio.

QVanquam hæc ſpecies ſuſpenſionis diuerſa ſit à præcedenti, tamen forma & modus illam ferendi eiuſdem rationis eſt: & ideo applicando cum proportione principia poſita in diſputatione præcedenti, faciliimum erit intelligere, quæ ad effectus huius ſuſpenſionis pertinent. Dupliciter igitur, hæc ſuſpenſio, ſicut præcedens, ferri poteſt ſcilicet vel ſimpliciter, vel cum determinatione alicuius beneficii, vel partis eius. De vtraque ergo forma ſigillatim dicemus, & explicabimus varios modos, quibus de his ſpeciebus ſuſpenſionis iura loquuntur, in quorum intelligentia præcipua pars huius doctrinæ poſita eſt,

SE-

SECTIO I.

Quid ſit ſuſpenſio à beneficio ſimpliciter lata, & quos effectus habeat.

1. *Ratio dubit.*

QVniam in beneficio duo ſunt, vnum eſt functio aliqua ſpiritualis, ad quam beneficium obligare ſolet, aliud eſt temporale emolumentum, ad quod ſuſcipiendum beneficium confert ius ex ſe perpetuum. Dubitari in primis poteſt, an ſuſpenſio à beneficio impediat vtrumque, vel alterum tantum. Et ratio dubitandi eſſe poteſt, quia ex illis duobus primum pertinet ad Eccleſiaſticum officiũ: ergo, ſi hæc ſuſpenſio vtrumq; impedit habebit hęc cenſura effectum vtriuſque ſuſpenſionis ab officio: & beneficio: quod eſſe non poteſt, quia ſpecies hæc ſunt impermixtæ. Quæ ratio etiam probat ſuſpenſionem, hanc non poſſe impedire tantum illud primum ſpirituale, quod in beneficio inuenitur. Si autem ſolum ſecundum impedit, ſequitur non eſſe hanc propriam cenſuram ſuſpenſionis, neq; illi conuenire definitionem ſuſpenſionis ſuperius datam: quia non impedit aliquam Eccleſiaſticam functionem, nam percipere fructus beneficii non eſt functio Eccleſiaſtica, ſed ſtipendium illius.

2. *Suſpenſio à beneficio ſolum priuat fructibus beneficii.*

Nihilominus dicendum eſt, effectum huius ſuſpenſionis ſolum eſſe impedire dominum, ſeu poſſeſſorem beneficij, ne vti poſsit iure illo percipiendi fructus Eccleſiaſticos, quod habet ratione officii & in quo ratio beneficii conſiſtit. Hoc patet in primis ex communi ſententia omnium, quos referemus. Deinde ex proprietate verborum iuxta vſum canonum, ad quam proprietate verba hæc reſtringenda ſunt, & limitanda, cum ſit materia odioſa & pœnalis. Nam in iure beneficium contra officium diſtinguitur, quod patet maxime ex omnibus illis, quæ de hac cenſura loquuntur, & ſupra citata ſunt: hac enim de cauſa diſtincte proponunt ſuſpenſionem ab officio, & à beneficio & ab vtroque ſimul. Nec ſolum hæc duo generatim ſumpta, ſed etiam prout cõiunguntur in præbenda Eccleſiaſtica, quæ & aliquod miniſterium habet, & prouentus diſtinguuntur, vt patet ex cap. finali de Reſcript. in 6. vbi beneficium Eccleſiaſticum propter officium dari dicitur, non vt propter aliud extrinſecum vel accidentarium, ſed ad quod ipſa præbenda obligat: ergo ex his duobus, quæ in præbenda coniunguntur, beneficium proprie non eſt, niſi ius ipſum percipiendi fructus, quod ex officio naſcitur, ſeu propter officium collatum eſt. Vnde Concilium Tridentinum ſeſſ. 21. cap. 3. de Reform. beneficia ad diuinum cultum, atque Eccleſiaſtica munia obeunda, dicit, eſſe conſtituta: vbi etiam diſtinguit beneficia ab Eccleſiaſticis muneribus, quæ nomine officii ſignificari ſolent. Igitur, cum à beneficio quiſpiam ſuſpendi dicitur, in ea proprietate beneficium ſumẽdum eſt: ergo effectus huius ſuſpenſionis erit impedire hoc ius percipiendi fructus, ne in actum ſuum prodire poſsit. Probatur conſequentia, nam per illam determinationem, *à beneficio*, ad ipſum ſuſpenſio limitatur, ſicut dictum eſt de ſuſpenſione ab officio. Rurſus hæc ſuſpenſio non tollit beneficum ipſum, vt receptum eſt, & ſupra à nobis probatum: Vnde ſic ſuſpenſus à beneficio, ſi nimium pertinax ſit, vel noua crimina committat, ſolet beneficio priuari, cap. *Cupientes*, §. *Caterum*, de Election. in 6. & in ca. *Sicut*, de Cohabitat. cleric. & mulierum, vbi contra Innocentium id notat Abbas numero 4. ergo ſignum manifeſtum eſt per ſuſpenſionem ſolam non fuiſſe ſublatum ipſum beneficium. Supereſt ergo, vt ſuſpenſio à beneficio impediat ſolum ius beneficii, ne quis poſsit eo vti ad fructus recipiendos, ita vt nihil aliud ſit à beneficio ſuſpẽdi, quam fructus beneficii ſuos non facere. Atque ita docent Canoniſtę in citatis iuribus, & in c. *Cum bona*, de Ætate & qualit. vbi Abbas num. 6.

Suſpenſionem à beneficio officii vſum non impedire.

ATque hinc ſequitur primo, ſuſpenſionem à beneficio præciſe ſiue addatur dictio excluſiua, *Tantum*, ſiue ſolum taceatur officium & omnis actus eius, non operari ſuſpenſionem ab officio, nec impedire aliquem actum eius, imo (quod amplius eſt) non tollere obligationem, quę antea inerat, tale officium exercendi. 3. Priorem partem docuit Gloſſa in cap. *Cum Vintonienſis*, de Electione, verb. *Admiſerant*, & Gloſſ. in cap. *Cupientes*, eodem titulo in 6. verb. *Beneficiis*, quibus locis alii Doctores idem ſentiunt: Et probatur ex dictis, quia nomine beneficii in rigore non ſignificatur officium; ſed in lege, ſeu ſententia pœnali nomen in rigore tantum ſumendum eſt: ergo. Item quando ſuſpenſio ad beneficium determinatur, & tacetur officium, conſequenter excluditur, quia cenſura nõ operatur, niſi quantum exprimitur, vt in ſuperioribus dictum eſt: & omnia ibi adducta hic à fortiori procedunt.

Rationi dubitandi in contrarium ſatisfit.

Ad rationem vero dubitandi, nimirum huic ſuſpenſioni non conuenire definitionem ſuſpenſionis ſuperius datam, quia non priuat Eccleſiaſticis functionibus dicendũ eſt, functionem Eccleſiaſticam in ea definitione late ſumi pro vſu cuiuſcunque iuris Eccleſiaſtici, vt in ipſa definitione declaratum eſt: hæc autem ſuſpenſio re vera impedit vſum iuris beneficii, quod poteſtas quædam Eccleſiaſtica dici poteſt.

4. *Suſpenſus à beneficio nõ tollit obligationem officii.*

Poſterior pars nonnullam habet maiorem difficultatem, quia, cum beneficium detur propter officium, nemo videtur ad officium obligari, niſi qui beneficio fruitur: ſi ergo aliquis per ſuſpenſionem priuatur ſtipendio, ſeu fructibus beneficii, non poteſt manere ad officium explendum obligatus: ſicut, ſi beneficium aliquod Eccleſiaſticum erigatur cum onere quotidie, verbi gratia, faciendi ſacrum, & ſucceſſu temporis res, in quibus fundatum eſt, pereant, vel infructuoſæ reddantur, ita vt ceſſent fructus beneficii, conſequenter etiam ceſſabit obligatio ad Miſſas dicendas: ergo ſimiliter in præſenti. Nihilominus partem illam etiam docent Gloſſæ, & Doctores citati; eſtque per ſe valde conſentanea rationi: quia per ſuſpenſionem non aufertur beneficium, vt dictum eſt, ſed tantum fructus beneficii: ergo, ſi beneficium ſecum affert obligationem alicuius officii, ſuſpenſio non tollit illa. patet conſequentia, quia illa obligatio intrinſece coniuncta eſt cum beneficio ipſo, quod de ſe confert ſufficiens ſtipendium, ſeu ſuſtentationem ratione talis muneris ſeu obligationis: quod autem ſuſpenſus non percipiat tales fructus, culpa eius eſt, nam hoc in pœnam ei imponitur: ergo propterea non debet immunis fieri ab obligatione. Patet conſequentia, tum quia (ſi ita loqui licet) ex parte beneficii, ſeu fidelium iam ſufficiens ſtipendium accepit, tum etiam, quia ex culpa nõ debet reportare hoc commodum, vt obligatione liberetur in eorum incommodum, qui officiis ſeu actibus illius obligationis prouiderunt: tum etiam, quia cenſura imponit onus, non tollit; alioqui leuis pœna eſſet, ſi tollendo commodum, tolleret etiam onus: ratio ergo huius pœnę in hoc poſita eſt, quod tollat præciſe emolumentum temporale, relinquendo integram muneris obligationem.

5. *Rationi in contrariũ ſatisfit.*

At propterea non procedit ratio in contrarium facta, quia, licet detur beneficium propter officium, tamen in pœnam poteſt quis priuari emolumento beneficii, & quia non priuatur titulo beneficii, relinqui cum obligatione ipſi beneficio annexa. Sicut enim poſtquam aliquis expleta obligatione bene-

ficii

ficii fecit fructus ſuos, poteſt nihilominus in pœnam illis priuari, licet propter officium illos acceperit, ita etiam poteſt quaſi præueniri, & puniri, ne fructus recipiat, & nihilominus officium faciat. Et ideo non eſt ſimile, quod affertur, quando abſque impo-

Obiectio. ſitione pœnæ res beneficii infructuoſæ fiunt, vt per ſe notum eſt. Dices, Ergo eſt acerbior pœna ſuſpenſio à beneficio tantum, quam ab officio, & beneficio

Soluitur ſimul: quia per priorem aufertur commodum manente onere: per poſteriorem vero aufertur onus ſimul cum commodo. Reſpondetur, quamuis obligatio ad faciendum officium ſit onus, tamen facultas expedita, & libera ad illud exercendum non eſt onus, ſed honor, qui magnus exiſtimatur: per ſuſpenſionem autem ab officio non obligatio tantum, ſed facultas etiam aufertur eo modo, quo per Eccleſiam auferri poteſt: & ideo ex eo capite multum augetur illa pœna. Nec vero etiam per illam ſuſpenſionem liberatur quis omnino ab obligatione, quæ ratione ſui beneficii ſibi antea inerat, quamdiu idem beneficium retinet, præſertim ſi curatum ſit, vel ad tale munus obligans, quod per alium impleri poſsit, nam præterquam quod tenetur ad officium canonicum recitandum, vt ſupra dixi, etiam tenetur curare, vt ſaltem per alium illud munus expleatur, & de fructibus beneficii ei prouideatur, niſi ſuperior, ſeu Epiſcopus id ſufficienter prouiderit, vt regulariter fit in ſuſpenſionibus ab ipſo latis. In ſuſpenſionibus vero, quæ ipſo iure incurruntur, ſæpe erit neceſſaria ipſiuſmet beneficiati cura, ſeu ſolicitudo; & ad hanc dicimus teneri ratione beneficii, quod retinet, quia non debet ob eius culpam Eccleſia detrimentum pati.

6. Sed quæret aliquis, an is, qui eſt ſuſpenſus à beneficio, ſatisfaciat ſuo muneri, ſi alius loco illius ſubſtituatur, qui de fructibus beneficii alatur. Reſpondetur, ſi id fiat auctoritate ſuperioris, ſeu Epiſcopi, poſſe excuſari, vt ſumitur ex dicta Gloſſ. verb. *Beneficii*, in cap. *Cupientes*, de Elect. in 6. ipſe tamen ſuperior ſine rationabili cauſa id facere non debet, præſertim quando beneficium habet curam animarum annexam, argumento cap. *Inter quatuor*, de Cleric. non reſid. Nam cum alius teneatur, non eſt cur ſine iuſta cauſa, & ipſe eo onere liberetur, commodum quodammodo ex ſua culpa reportans, & Eccleſiæ ſuo proprio paſtore & miniſtro priuetur: igitur, ſi rationabilis cauſa non intercedat ipſe compelli debet, vt perſonaliter inſeruiat, etiam ſub pœna priuationis beneficii, ſi neceſſarium ſit argumento ca. *Peruenit*, 1. de Appellat. An vero in ſuſtentationem poſsit ei dari aliquid de fructibus beneficii, ſaltem ea pars, quæ alteri danda eſſet, ſi loco ipſius ſubſtituetur, dicemus in ſequentibus.

Num poſsit ſuſpenſus à beneficio aliũ ſubſtituere in officio qui de fructibus beneficii alatur.

Ad quid teneatur, quam ve pœnam incurrat agens contra ſuſpenſionem à beneficio.

7. Secundo principaliter ſequitur ex dictis, ex genere ſuo grauiter peccare eum, qui cum ſuſpenſus à benficio ſit, fructus beneficii vſurpat, & teneri ad reſtituendum illos abſque alia iudicis ſententia. Hoc totum patet ex dictis in ſimili effectu excommunicationis maioris: nam idem eſt in re effectus, quamuis diuerſæ ſint rationes formales. Quapropter omnia, quæ ibi diximus, hic habent locum, ſcilicet peccare hunc, quia vſurpat aliena: quod eſt contra iuſtitiam & ideo graue eſſe peccatum ex ſuo genere, ac proptera obligans etiã ad reſtitutionem, quia nemo poteſt iuſte retinere, quod ſuum non eſt, niſi per accidens excuſetur ob impotentiam, vel aliam grauem cauſam ex ibi numeratis. Quia hæc pœna non ſpoliat hominem rebus ſuis, quarum dominium iam acquiſierat, quod fieri non ſolet abſq; ſententia ab homine lata; ſed impedit ne fructuum dominium acquirat, quod ipſo iure abſque interuentu alterius ſententiæ fieri ſolet. Quo etiam fit, vt, licet ſuſpenſio ſit occulta eandem obligationem inducat. Quia cenſura hæc, ſicut excommunicatio, ſecum affert executionem, quantum ad impediendam acquiſitionem dominii: ex quo effectu omnis alia obligatio naſcitur. Neque in hoc aliquid remiſſum eſt per Extrauagentem *Ad euitanda*, tum quia ibi ſolum de excommunicatione agitur, non de fructuum perceptione: tum etiam, quia ei qui cenſura ligatus eſt, nullum beneficium vel priuilegium per illam eſt conceſſum.

Sed quæres, an qui violat hanc cenſuram, vſurpando huiuſmodi fructibus, in aliquam, vel cenſuram, vel aliã eccleſiaſticam pœnam incidat, Reſpondetur, in primis hunc non fieri irregularem: quod etiam ſupra diximus tractando de excommnicatione, & eſt hic eadem ratio, quia in iure non legimus irregularitatem latam in violatorem cenſuræ, niſi propter miniſterium in diuinis, à quo per cenſuram interdictus eſt: irregularitas autem, niſi in iure ſit expreſſa non incurritur. Propter quod etiam ſupra diximus exercendo actum ſolius iuriſdictionis cõtra ſuſpenſionem, non incurri irregularitatem: ergo multo minus incurretur propter fructus beneficii male vſurpatos: nam minus hoc habet de Eccleſiaſtico miniſterio. Et ita docuit Gloſſa recepta in Clement. 2. verb. *Suſpenſus*, de Vita & honeſt. cleric. Rurſus neque aliam cenſuram vel pœnam inuenio iure ipſo latam propter hoc delictum: quapropter nulla incurritur ipſo facto. Aliquando vero imponitur in pœnam huius delicti priuatio perpetua ipſorum beneficiorum, vt videre licet in ca. 1. §. vlt. & in c. *Cupientes*, verſ. *Cæterum*, de Elect. in 6. Exiſtimo tamen in primis illam pœnam, eo quod ibi, vel alibi imponatur, non eſſe extendendam ad omnem ſuſpenſionem: quia ibi ex ſpeciali cauſa imponitur, & eſt quaſi aggrauatio pœnæ illius delicti, neque eſt vllum verbum, quo ſignificetur, talem pœnam generalem eſſe in omnes tranſgreſſores cuiuſcunque ſimilis ſuſpenſionis. Deinde, licet ibi præſertim in poſteriori textu dicatur *ipſo iure*, exiſtimo non incurri illam pœnam vſque ad ſententiam iudicis ſaltem declaratoriam criminis, quia hoc ſufficit ad vim illorum verborum in his pœnis, quas, regulariter loquendo, nemo cogitur in ſe ipſo exequi donec condemnetur, de quo alias.

8. *Quam pœnam incurrat.*

Quid nomine beneficii in hac ſuſpenſione comprehendatur.

DVo tamen vlterius ſuperſunt declaranda. Primum eſt, quid nomine beneficii, intelligendum ſit. Aliud, quid nomine fructuum. Circa primum ſi ſic ſuſpenſus à beneficio vnum tantum habeat, clarum eſt de illo eſſe ſermonem, ſi vero habeat plura tunc oritur ambiguitas, an de omnibus id intelligendum ſit. Nam videtur ita eſſe affirmandum, quia ſuſpenſio ab officio ſimpliciter lata intelligitur de omni officio, & ab ordine, ab omni ordine, & à iuriſdictione, ab omni iuriſdictione: ergo ſuſpenſio à beneficio, ab omni beneficio intelligenda eſt. Ratio enim militat eadem, ſcilicet, quo ille indefinitus terminus æquiualet vniuerſali: tum quia eſt materia quaſi doctrinalis, ſeu legalis, tum propter indifferentiam, quia non poſſet magis determinari ad vnum, quam ad aliud: tum denique, quia ibi eſt negatio incluſa, quia ſuſpenſio habet rationem priuationis: cum ergo dicitur aliquis ſuſpẽdi à beneficio, perinde eſt, ac ſi diceretur, non poſsit fructus beneficii accipere: ergo illa negatio diſtribuit terminum *Beneficii*. ac ſi dictum eſſet, nullius beneficii fructus accipere poſsit. In contrarium vero eſt, quia nomen *beneficium*, ſingulariter prolatum, vnum tantum ſignificat

9. *Quia de illo qui plura habet beneficia.*

ſignificat in rigore: ita vero accipiendum eſt, quia materia eſt pœnalis & odioſa. Accedit quod maiorem vim habere videtur, cum dicitur in iure, quod aliquis ſit ſuſpēſus à beneficiis, quam cum dicitur à beneficio: ergo, quamuis in illa plurali locutione dicamus ſuſpenſionem fieri ab omnibus beneficiis, ꝓpter rationem factam, tamen in alterā ſingulari ſolum videtur ſermo eſſe de vno, vt à priori diſtinguatur.

10. *Concluſio.* Ad hoc reſponderi poſſet negando fundamentum eius, quia in iure nō inuenitur talis forma ſuſpendendi à beneficio: quin ex adiunctis conſtet de quo ſit ſermo. Et idem obſeruādum eſt in ſententiis ab homine: alioqui periculum eſſe poteſt, ne cenſura ſit nulla, propter incertitudinem: argumento L. *In ambiguo*, ff. de Rebus, & L. *Duo ſunt Titij*, ff. de Teſtamentaria tutela, vt in ſimili cum Panormitano dixit Nauarrus capit. 27. numer. 161. de hac forma. *Suſpendo te ab officio vel beneficio.* Nihilominus in præſenti id dicere non poſſumus; quia non eſt locutio tam ambigua quin poſſit habere definitum, & vſitatum ſenſum. Et ideo ex ſuppoſitione talis formæ quia nec ex verbis, nec ex circumſtantiis recipit determinationem, dico eſſe vniuerſalem ab omni beneficio quod reus poſſidet. Hoc enim probat ratio *Obiectio.* facta, quod in his rebus ſermo abſolutus, & indefinitus æquiualet vniuerſali. Dices hoc eſſe verum in fauorabilibus, hæc enim reſtringenda ſunt, vt ſumitur ex L.2.ff.de Liber. & poſthum. & facit reg. *In pœnis*, de Regul. iur. in 6. & reg. *In obſcuris*: eod. Vbi dicitur in obſcuris minimum eſſe ſequendum. Cū ergo hæc verba obſcura ſint, optime interpretabimur, ſuſpenſionem ſolum eſſe ab vno beneficio, ſcilicet minimo eorum, quæ talis perſona habuerit. Reſpondetur hanc interpretationem videri potuiſſe probabilem, ſi illa locutio eſſet pure indefinita, & particularis. Quia vero virtute includit negationem, vt declaraui, licet formaliter indefinita appareat, ideo dicimus habere vim vniuerſalis etiā *Solutio.* in materia pœnali. Vnde licet, locutio nude ſumpta aliquantulum ſit obſcura, tamen attentius inſpecta ſatis conſtat, non poſſe ad minimam coarctari. Regula autem iuris intelligenda eſt, niſi ex adiunctis alia interpretatio ſufficienter conſtet, vt etiā Gloſſa ibi animaduertit.

11. *Quorundā determinatio dictæ ſuſpenſionis reiicitur.* Addunt vero auctores ex cauſa ſumi poſſe interdum determinationem. Et quidam hoc metiuntur ex grauitate culpæ nam, ſi illa ſit digna priuatione omnium beneficiorum, ita erit intelligendā ſuſpenſio: ſi vero non ſit adeo grauis, erit vnius tantum: ſed hæc regula in ſuperioribus reiecta eſt, & præterea in præſenti obſtat, quia eadem ratione ſi beneficium ſit vnum tantum, tamen valde pingue & æquiualens multis, ſtante eadem grauitate culpæ non deberet ſuſpendere à toto illo, ſed à parte eius Item, ſi quis poſſideret tria beneficia, & culpa non cenſeretur ſufficiens ad ſuſpenſionem omnium, & alioqui ſuſpenſio ab vno ſolo non videretur æquiualens pœna: tunc ſuſpenſio ex vi eorundem verborum futura eſſet à duobus beneficiis, atq; ita per eadem verba vnus ſuſpēderetur ab vno beneficio, alius à duobus, alius à tribus, quod ridiculum eſt eſſetque id arbitrio ipſiuſmet rei iudicandum, nam ſi iudex non declarat, non tenetur reus alterius iudicio ſtare: ſi autē declarat, ceſſat dubitatio, de qua agimus.

12. *Aliorum regula ad determinationem probatur.* Alii conſtituunt regulam, vt quando cauſa ſuſpenſionis eſt de ſe indifferens ad quamuis Eccleſiam, & omnem clerum, tunc ſuſpenſio vniuerſalis ſit, quia non habet vnde determinatur: ſi vero cauſa ſuſpenſionis ad ſpecialem Eccleſiam pertineat, tunc ſuſpenſio à beneficio intelligitur eſſe à beneficio, ꝙ in tali Eccleſia quis habet, vel, ſi plura ibi obtineat, ab omnibus illis. Quam regulam tradidit Gloſſa in Clement. 2. de Vita, & honeſt. cleric. verb. *Beneficiorum*, & eandem approbat Abb. in c. *Paſtoralis* §. *Verum*, de Appell. num. 20. Et neceſſario approbanda eſt quoad poſterius membrum (primum enim iam ſatis probatum eſt) quia ipſum ius, ſeu Pontifex Sūmus voluit, vt pœna in huiuſmodi cauſa lata ſic limitaretur in cap. *Si commiſſarius*, de elect. in 6. Cum enim in Concilio Lateranenſi part. 1. ca. 3. clerici qui eligunt indignum, à beneficiis per triennium ſuſpēdantur, Bonifacius 8. in dicto cap. Interpretatur illam pœnā intelligendam eſſe de illis beneficiis, quæ ſic peccans in illa Eccleſia obtinet, *quam taliter eligendo noſcitur offendiſſe.* Vbi Gloſſa verbo, *Reſtringitur* dicit neceſſariam fuiſſe in illo puncto Pontificis interpretationem, quia indefinita locutio Concilii oppoſitum inſinuabat. Et ideo Nicolaus III. volens ſimilem pœnam in ſimili cauſa imponere in capit. *Cupientes*, verſ. *Cæterum*, de electione in 6. expreſſe addit illam reſtrictionem, dicens, *Omnibus beneficiis ſuis, quæ in ipſa Eccleſia de cuius electione agitur, obtinent, per triennium continuum, ex tunc inchoandum volumus eo ipſo fore ſuſpenſos.* Et ſimile habetur in cap. 2. verſ. *& nihilominus.* de reb. Eccl. non alien. in 6. Vnde dici poſſet, illam reſtrictionem additam eſſe à Bonifacio in illa ſpeciali lege Concilii Lateranenſ. nō tamen propterea generalem regulam conſtituiſſe, vt omnis pœna in ſimili cauſa reſtricta intelligatur, etiamſi abſolute lata ſit. Tamen probabilius eſt ibi eſſe generalem regulam cōſtitutam, vt in ſimilibus cauſis ſimilem pœnam cum illa reſtrictione intelligamus, etiamſi expreſſe adiecta non ſit, tum quia Pontifex non ſolum illam legem Concilii Lateranenſis, ſed etiam aliam ſimilem Concilii Lugdun. quæ habetur in ca. vlt. §. 1. de Elect. in 6. eodem modo interpretatus eſt: tum etiā quia cum reſtrictio pœnę fauorabilis ſit, & à Pontifice tradatur, & ſatis inſinuetur pro generali regula tradi, non eſt quod à nobis limitetur. Præſertim cum & iure vſitatum ſit & rationi ſit conſentaneum: vt qui aliquam Eccleſiam in aliquo offendit, in his tantum quæ ad illam Eccleſiam pertinent, puniatur, quia id ſatis eſſe ſolet ad condignam punitionem delicti: niſi aliud in ſententia exprimatur.

Et iuxta hanc regulam intelligere poſſumus, 13. *Corollariū datæ regulæ.* quoties ſimilis ratio ſubintelligendi determinationem occurrerit: cum ſimili etiam, reſtrictione accipiendam eſſe, vt verbi gratia, ſi Canonicus, vel Epiſcopus ſub eo nomine, quod beneficium ſignificet, puniatur in ſuſpenſione ſui beneficii, intelligi debet ſolum de illo beneficio, ſub cuius appellatione condemnatus eſt: tum quia ſæpe prædicata determinantur à ſubiectis, & in communi modo loquendi, illa locutio illum ſenſum generare ſolet: tū etiam, quia regulariter huiuſmodi pœna videtur iniungi propter iniuriam, quā ſuæ dignitati infert qui ſic deliquit & ideo in illius fructibus ſpecialiter puniri ſolet. Ad hunc igitur modum circumſtantiæ aliæ expendendæ ſunt, vt ex eis appareat, an de aliquo beneficio in particulari ſit ſermo: quia, ſi nullæ ſunt, & abſoluta eſt locutio, vniuerſalem ſenſum reddit, vt diximus.

Vnde obiter colligo per ſe loquendo, nihil re- 14. *Idem eſt ſuſpendi à beneficio & à beneficiis.* ferre, quod ſuſpenſio fiat à beneficio, in ſingulari, vel à beneficiis in plurali, ſicut non differret in ſuſpenſione ab officio ſic dicere, vel ab officiis: quamquam hoc ſit minus vſitatum, quia non eſt tam frequens habere plura Eccleſiaſtica officia, ſicut plura beneficia. Ratio vero eſt, quia vtraque locutio æquiualet vniuerſali, niſi aliunde determinetur: ſed addita diſtributione, perinde eſt dicere *ab omni beneficio*, ac dicere, *ab omnibus beneficiis*: ergo. Verum eſt in locutione ſingulari, facilius fieri determinationē ad vnum ex materia & circumſtantiis, quam ſi ſit locutio pluralis, vt patet in exemplo poſito de Epiſcopo, vel canonico, qui ſub huiuſmodi appellatione à beneficio ſuſpenditur: tunc enim, ſi in ſingulari

fiat, habet locum illa interpretatio: ſi autem fiat in plurali à beneficiis: non habebit locum, ſed potius reddet ſenſum vniuerſalē, ſcilicet ab omnibus beneficiis, niſi aliūde fiat coarctatio ad beneficia alicuius certæ Eccleſiæ iuxta regulam dicti ca. *Si compromiſſarius.* In cuius etiam caſu in ſimilibus parum referre videtur, quod ſuſpenſio fiat in ſingulari à beneficio: quia tunc etiam efficit ſenſum vniuerſalem reſpectu talis Eccleſiæ, id eſt, ab omni beneficio, quod in tali Eccleſia habetur: propter eadem rationem cum proportione applicatam.

Corollariū. An ſuſpenſio à beneficio comprehendat penſiones.

15. Sequitur deinde, quando locutio hæc formaliter, aut æquiualenter eſt vniuerſalis, omne genus beneficii Eccleſiaſtici ſub ſe comprehendere, ſiue ſimplex ſit, ſiue dignitas, vel Rectoria, &c. quia ab omnibus hic ſolet ſuſpenſio in iure fieri, & omnia ſub appellatione beneficii proprie comprehenduntur: ergo ſi ſuſpenſio eſt vniuerſalis, omnia complectitur. Quęres an etiam penſiones. Reſpondeo, ſuppoſita diſtinctione ſupra data de penſione ex titulo ſpirituali vel ſine illo: de priori certum eſt comprehendi, quia eſt beneficiū, vt ibi dixi. De poſteriori autem videtur idem ſequi ex ibi dictis: quia non minus priuat hęc ſuſpenſio fructibus Eccleſiaſticis, quam excommunicatio, Sed oppoſitum hic credo verius, tum quia pœna non eſt extendenda vltra proprietatem vocis ſine cogente fundamento: hæc autem penſio non eſt beneficium proprie, nec eſt ius, vel ratio, quæ cogat ad hanc extenſionem. Excommunicatio enim priuat omni communicatione ſpirituali, & percipere quoslibet fructus Eccleſiaſticos eſt aliqua communicatio ſpiritualis, hic autem non habet locum hæc ratio. Excommunicatio item eſt, grauior cēſura, & magis odioſa, & ita de illa ſunt communiores doctrinæ, & iura fauent: quæ omnia in præſenti deſunt.

Suſpenſio à beneficio an comprehendat Epiſcopatum.

16. Sed quæres, an comprehendatur etiam Epiſcopatus, quia non ſolet venire nomine beneficii abſolute dicti, c. *Felicis,* de pœnis, in 6. Reſpondeo, ſi hoc fundamentum eſſet validum, etiam poſſe excludi dignitatem, & Rectorias, qui in cap. vltim. de Præcar. & cap. vlt. eod. in 6. ita accipitur. Quoad hoc ergo eadem eſt ratio de hac cenſura, quæ de excommunicatione, vt beneficium late ſumatur, vt comprehendit ab Epiſcopali dignitate vſque ad infima beneficia: quia hic eſt vſus iuris, & iudicium in hac parte ex omnium ſententia. Solum eſt differentia quoad perſonas. quia ſi ſuſpenſio feratur in vniuerſali contra hoc, vel illud facientes: non comprehēdit Epiſcopos, & eorum ſuperiores, vt habetur in cap. *Quia periculoſum,* de Sent. excommun. in 6. Dicet aliquis, illud non eſſe extendendum ad ſuſpenſionem à beneficio: ſic enim ibi dicitur. *Quia periculoſum eſt Epiſcopis, & eorum ſuperioribus propter executionem Pontificalis officii, quod frequenter incumbit, & cæt.* cum ergo Pontificale officium non ſuſpendatur per ſuſpenſionem à beneficio: videtur illa ratio non obſtare, quominus hæc ſuſpenſio generalis comprehendat etiam Epiſcopos. Reſpondeo in dicto c. *Si compromiſſarius*: expreſſe declarari ius illud capit. *Quia periculoſum,* extendi ad ſuſpenſionem à beneficio, vt ibi Gloſſa notauit: & congruentes reddit rationes, quæ ibi videri poſſunt.

Suſpenſio à beneficio, an extendatur ad omnia loca.

17. Tertio principaliter ſequitur ex dictis hanc ſuſpenſionem latam abſque ſpeciali loci determinatione, etiam quoad illam circumſtantiam vniuerſaliter intelligendam eſſe, id eſt ab omni beneficio vbicumque illud ſit, vel poſsideatur. Probatur eadē ratione quia locutio illa indifferēns ęquiualet vniuerſali. Idem patet ex dictis de ſuſpenſione ab officio. Hoc autem intelligendum eſt niſi aliunde ex materia vel cauſa, de quā agitur, conſtet ſermonē eſſe in particulari de aliquibus beneficiis talis vel talis Eccleſiæ iuxta dict. cap. *Si compromiſſarius.* Vnde hic etiam ſolet conſtitui diſcrimen inter ſuſpenſionem latam à Papa, vel à particulari Epiſcopo, quod illa ſic lata omnia beneficia comprehendit in quocunque territorio exiſtant, quia eius iuriſdictio vniuerſalis eſt. At vero de lata à particulari Epiſcopo, dicunt aliqui eſſe vniuerſalem proportionaliter, id eſt, quoad beneficia, quę clericus in illo Epiſcopo obtinet, nō vero, quoad alia, ſi extra illud territorium illa obtineat: quia nemo poteſt ius dicere aut ſententiam ferre, quæ aliquid extra territorium operetur. Sed loquendo de poſsibili, nulla eſt differentia. Nam & Papa poteſt ſuſpendere à beneficiis quæ quis habet in vna Diœceſi, vel in vna tantum Eccleſia, & per ſe iuſtum eſt, & in iure frequens, vt videre eſt in Gloſſ. ſæpe citata in Clemen. *Cupientes*: de pœnit. Et è contrario Epiſcopus poteſt ſubditum ſuſpendere ab omnibus beneficiis, quæ vbique, etiam in aliis Diœceſibus habet, ſi qualitas delicti id mereatur. Ita docuit Abbas in cap. *Paſtoralis* §. *Verum*, de Appell. numero 20. cum Antonino, quem refert, eſtque communis opinio. Ratio eſt quia ille actus non excedit iuriſdictionem Epiſcopi particularis: quia ſententia ſeu pœna nōn fertur de beneficio ſeu in beneficium, ſed fertur in perſonam: & illa eſt, quæ priuatur iure quod habet, ſeu impeditur, ne illo vtatur: ipſa autem perſona eſt intra territorium huius Epiſcopi, eique ſubiecta, & in illo habet omne ius cuiuslibet beneficii etiamſi tale ius ſit ad fructus percipiendos in alio territorio, vel Epiſcopatu. Nam beneficium eſt ius quoddam quaſi inhærens perſonæ quæ illud habet, vt notauit idem Abbas in cap. *Poſtulaſti,* de Foro compet. num. 7. & de aliis iuribus incorporalibus, idem dicūt iuriſperiti cum Gloſſa in L. 3. ff. pro ſocio: ergo Epiſcopus, qui fert ſententiam ſuſpenſionis in perſonā ſibi ſubiectam poteſt etiam in illa impedire omnē ius quod ipſi inhæret, ergo poteſt ſuſpendere illam ab omni beneficio, etiamſi Eccleſia, vel locus beneficii extra territorium ſit.

Concluſio.

Exemplo aſſertio confirmatur.

Et confirmatur quia Epiſcopus poteſt clericum ſibi ſubiectum deponere: & priuare omnibus beneficiis: etiam his, quæ in alia Diœceſi habet ex cap. *Poſtulaſtis,* de Foro competent. vbi dicitur, Epiſcopum poſſe condemnare Clericum ſibi ſubiectum in priuatione beneficii exiſtentis in alia Diœceſi: licet executio facienda ſit per Epiſcopum, in cuius Diœceſi eſt illud beneficium: quia executio reſpicit locum, in quo eſt res, circa quam fit, ita ergo in pręſenti ſuſpenſio fieri poterit vniuerſalis à proprio Epiſcopo particulari, quamuis executio circa fructus percipiendos in alia Diœceſi per Epiſcopum loci facienda ſit. In quo erit aliqua differentia inter Papam & Epiſcopum particularem: nunc vero de illa non agimus. ſed ſolum de ſuſpenſione ipſa. Imo hæc differentia procedit quoad externam, & forenſem executionem: & priuationem fructuum: nam quoad internam (vt ſic dicam) & in foro conſcientiæ, ipſa cenſura ſecum affert executionem, & priuat ipſo iure fructibus, & dominio futurorum fructuum, vbicunque cadant. 18.

Poteſt Epiſcopus ſubditum ab officio pro omni loco ſuſpendere.

Simileque eſt de ſuſpenſione ab officio: nam & Pontifex, & Epiſcopus poſſunt ſubditum ſuſpendere ab officio, vel parte eius, & in vno, & in omni loco, intra, vel extra Diœceſim & ob rationem factam. Quamuis inter has ſuſpenſiones conetur in hoc aſsignare differentiam, Gloſſa in cap. *Cupientes* verbo *In ipſa Eccleſia,* de Elect. in 6. ſed nulla fere eſt, niſi forte, in hoc, quod ſuſpenſus à beneficio in vno loco, ab illo eſt ſuſpenſus vbique: nam fructus eius in vno tantum loco percipiuntur: & ideo ſi ibi illis priuatur, vbique illis carebit. Ab officio autem v. g. concionandi poteſt quis ſuſpendi in vno loco, 19.

& non

& nō in aliis: nam illa actio in diuerſis locis exerceri poteſt, & priuatio in vno non neceſſario redūdat in omnia, vt per ſe clarum eſt. Neque etiam eſt neceſſaria diſtinctio, quam aliqui fingunt inter ſuſpēſionem à iure, vel ab homine, ſi in eodem puncto de poteſtate ſiſtamus: nam ſicut Pontifex & communi iure, & per ſententiam ab homine prædictam vniuerſalem ſuſpenſionem ferre poteſt, ita etiam Epiſcopus particularis nō ſolum per ſententiam ſpecialem, quod omnes admittunt, ſed etiam per generalem, vel per ſtatutum poteſt ſimilem ſuſpenſionem ferre: quia non eſt illi prohibitum per Summum Pontificem, neque ex natura rei, aut ex diuino iure eius poteſtas limitata eſt ad ferendam ſuſpenſionem per ſententiam particularem, & non alio modo, vt per ſe notū eſt, vnde enim inferri, aut probari poteſt talis limitatio? Et alioqui culpa per generalem ſententiam, aut ſtatutū prohibita poteſt eſſe digna illa pœna: ergo poteſt per Epiſcopum illo modo ferri: quia etiam in eo modo ferendi non excedit iuriſdictionem ſuam, vt ratio ſupra facta hic etiam probat.

21. *Epiſcopus ſimpliciter à beneficio ſuſpēdēs an intelligatur ſuſpendere ab his, quæ ſunt extra Diœceſim. Abbatis opinio.*

Quamuis autem hæc de poteſtate ſint vera, nihilominus in vſu nonnulli ſentiunt, ſententiam ab Epiſcopo prolatam, ſi amplius non declaretur, interpretandam eſſe, vt ſuſpendat ſolum à beneficiis in ſuo territorio ſitis. Abbas in dicto cap. *Poſtulaſti*, de Foro competent. & citat dictum cap. *Si compromiſſarius.* Quod de hoc caſu non loquitur, vt conſtat; inſinuat tamen argumentum à ſimili: nam ſicut ſuſpenſio lata pro cauſa, ſeu crimine pertinente ad ſpecialem Eccleſiam, licet abſolute feratur, intelligitur ſolum ferri à beneficiis illius Eccleſiæ, ita ſententia lata à particulari Epiſcopo, niſi aliud in ea explicetur, intelliguntur à beneficiis pertinentibus ad talem Epiſcopum, ſeu ad territorium eius: quia ſicut prior cauſa ad particularem Epiſcopatum pertinere cenſetur. Quæ ratio æque procedit in ſuſpenſione lata ab Epiſcopo per ſententiam, & per ſtatutum: non vero habet locum in Summo Pontifice, quia eius iuriſdictio vniuerſalis eſt: & ideo ex ea parte non limitatur ſentētia, niſi aliunde ex verbis, vel ex cauſa limitationem accipiat. Atque hæc opinio fauorabilis eſt, eamque adiuuant illa principia generalia iuris, quod odia, & pœnæ reſtringendæ ſunt, quoad commode fieri poſsit: hæc autem reſtrictio

Reſolutio. videtur ſatis commoda, & iuri conſentanea. Tamē quia ex iure non ſatis probatur, vt mihi quidem videtur, ideo conſulendam eſſe cenſeo conſuetudinem, quę eſt optima legum, & verborum interpres. Si ergo ita vſu receptum eſt inter Eccleſiaſticos Iudices particulares, ita erit interpretāda, & ſi res eſt dubia, exiſtimo ſententiam Panormitani eſſe ſatis probabilem, quam vnuſquiſque poteſt in praxi ſequi: & ideo, vt ſupra monui, debent Epiſcopi, dum huiuſmodi cenſuras ferunt, ſatis voluntatem illam explicare.

Suſpenſio à beneficio quanto tempore duret.

22. *Concluſio.*

QVarto principaliter ſequitur ex dictis, quando hæc cenſura ex parte circumſtantiæ temporis ſimpliciter fertur, & abſque vlla determinatione, ſemper, & continue durare, ac priuare hominem fructibus beneficii, aut beneficiorum, quæ tempore quo lata eſt, obtinebat, donec per Superiorem tollatur. Hæc veritas eodem modo, quo aliæ ſimiles ſupra poſitæ, probanda eſt; nam ex eiſdem principiis ſequitur: quia verba indefinite prolata vim vniuerſalem habent; ergo ſi abſolute fertur ſuſpenſio abſq; determinatione temporis, ſenſus & voluntas inferentis eſt, vt ſemper duret, donec per habentem poteſtatem auferatur. Atque ita ſenſit Abbas in capit. *Ex literis*, De Conſtitut. numer 10. quem alii ſequū-

tur. Vt autem hoc amplius explicetur, oportet aduertere, hanc ſuſpenſionem, ſicut alias, ferri poſſe & pro contumacia, vt ab ea recedatur, & pro delicto commiſſo. Quando fertur priori modo, durat, quādiu durat contumacia, ſi à Superiore non reuocetur: quod licet regulariter fieri non debeat, fieri tamen non repugnat, vt ſupra de cenſuris in communi diximus. At vero ceſſante contumacia, ceſſare debet talis ſuſpenſio, ſicut dictum eſt de cenſuris in communi: nam quoad hoc eſt eadem ratio de omnibus: quia ceſſante cauſa adæquata, ceſſare debet effectus. An vero tunc ſuſpenſio ipſo iure ceſſet, vel auferenda ſit per Abſolutionem, dicemus inferius in propria diſputatione. Quando vero fertur hæc ſuſpenſio propter commiſſum delictum, aut fertur ad certum tempus, aut ſimpliciter. Prior modus eſt frequens in iure, cap. 1. *Cupientes*, cap. *Si compromiſſarius*, de Elect. in 6. & aliis: & tunc ſuſpenſio priuat fructibus beneficii toto illo tempore continuo, ex quo lata eſt vſque ad terminum præfixum, vt & ex verbis ipſis, & ex iuribus euidenter probatur: & finito illo tempor per ſeſe finitur abſque alia abſolutione, vel reuocatione. Quia cum hæc non ſit cenſura, non indiget abſolutione: cumque à principio limitatum terminum acceperit, non indiget reuocatione: quia ipſamet termini deſignatio fuit virtualis quędam reuocatio pro vlteriori tempore. Tandem hæc ſuſpenſio ſæpe fertur pro commiſſo crimine, & abſque certa temporis limitatione: vt in c. 2. de Tranſlatione Epiſcopi, & in c. *Vel non eſt compos*, de Tempore ordin. & in aliis: & tunc eſt quodammodo perpetua, ſicut in ſimili diximus de ſuſpenſione ab officio. Quia vero non eſt depoſitio ſimpliciter, nec priuat beneficio: ideo virtute, vel formaliter continet cōditionem, vt duret, quamdiu à Iudice, vel à Superiore ablata non fuerit.

Quādo duret ſuſpenſio ob contumaciam.

Quādo ſuſpenſio pro delicto commiſſo.

24. *Per hanc ſuſpenſionē priuatur quis futuris fructibus beneficii iam habiti.*

Deinde eſt circa hoc aduertendum, ſuſpenſionem à beneficio ſuſpendere ab illo beneficio, quod quis habet, cum ipſa fertur: nam ipſa ſtatim ac lata eſt, incipit operari, vt colligi poteſt ex cap. *Cupientes*, §. *Certum*, de electione, in 6. & notauit Gloſſa in cap. *Prouida*, eodem titulo: nam ſicut excommunicatio, ita & ſuſpenſio ſecum affert executionem, capit. *Paſtoralis*. §. *Verum*, de Appellat. Duos autem cēſetur habere reſpectus: ſcilicet ad beneficium, & ad fructus, propter quos dicitur reſpicere præſens, & futurum. Præſens: quia ſuſpendit à beneficio, quod homo tunc habet, quando ſuſpenditur: nam qui beneficium non habet, non eſt proprie capax huius pœnæ, licet alias fieri poſſit inhabilis ad beneficium futurum, quia priuat fructibus percipiendis, non perceptis, niſi anticipate percepti ſint quaſi mutuo antequam eſſent debiti: nam illi obnoxii ſunt reſtitutioni; quia mutuatio illa non impedit effectum cenſuræ, ſed facta intelligitur ſub conditione faciendi illos fructus ſuos: quod ſuſpenſio impediuit. Sicut è conuerſo, quamuis tempore ſuſpenſionis Clericus nondum realiter perceperit fructus beneficii, quos vſque ad illum terminum ſuos fecerat, & pro eis ſufficienter ſeruierat, non priuatur illis per ſuſpenſionem, quæ reſpicit tantum futurum tempus, non quoad realem poſſeſsionē ſolam, ſed quoad dominium, ſeu ius proximum ad tales fructus impediendum: at vero circa illos fructus iam erat ius acquiſitum, & per accidens eſt, quod in realem poſſeſsionem nondum venerint: & ideo circa illos nihil operatur ſuſpenſio. Sic ergo ſuſpenſio circa præterita non nocet, nec retrotrahitur, vt dixit Nauarrus lib. 1 Conſiliorum, conſil. 29. num. 5. de tempore ordin.

25. *An priuetur ne nouū beneficium acquirere poſſit.*

Quæri vero poteſt, an hæc ſuſpenſio à beneficio cadat in beneficium futurum, impediendo acquiſitionem. Reſpondetur, ſi ſuſpenſio non ſit tantum ab vno, vel à determinato beneficio, neque in determinato loco: ſed ſimpliciter à beneficio, id eſt, ab omni

ab omni beneficio, vbique licet per ſe, & directe à percipiendis fructibus obtentorum beneficiorum impediat; tamen conſequenter ex vi illius prohibet noui beneficii impetrationem, ſeu collationem. Argumento eorum, quę diximus de ſuſpenſione ab officio: nam qui ab aliquo opere, vel vſu ſimpliciter interdictus eſt, conſequenter eſt prohibitus, ne poſſit ei conferri id, quod eſt principium talis actus, ſeu quod ad illum ordinatur, vt in prædicto cap. vltim. de clerico excommuni. miniſtr. dicitur: ſed in præſenti per hanc ſuſpenſionem quis eſt abſolute interdictus, ne fructus Eccleſiaſticos ſuos faciat: ergo cōſequenter eſt prohibitus, ne beneficium acquirat: hoc enim ad illum actū ordinatur, & eſt quaſi principium eius. Et hæc eſt ſententia communis cum Gloſſa vltima, quæ id colligit ex textu capit. *Per inquiſitionem*, de Electione: nam ibi quidam, qui male eligendo alium in Epiſcopum, *ſe reddiderat indignum Eccleſiaſticis beneficiis*, priuari mādatur alio beneficio ad quod ipſe poſtea electus fuerat: illa autem indignitas, vt Gloſſa notat, præcipue erat, quod ratione illius male electionis ſuſpenſus fuerat à beneficiis, iuxta capit. *Cum in cunctis*, eodem titul. cap. *Cupientes* verſ. *Cæterum*, eodem tit. in 6. vbi id notat Gloſſa verbo *Beneficiis*. Idemque proportionaliter erit intelligendum, ſi aliquis ſit ſuſpenſus ab omnibus beneficiis in aliqua Eccleſia, iuxta cap. *Si compromiſſarius*, de Elect. in 6. nam ille in eadem Eccleſia beneficium de nouo ſuſcipere non poteſt propter eandē rationē; tamē in alio loco poterit, vt notauit Gloſſa vlt. in capit. *Paſtoralis*, §. *Vtrum*. de Appellat. Et ratio eſt, quia nec directe id prohibitum eſt illi ſic ſuſpenſo, nec indirecte, ſeu per conſecutionem ſuperius factam; cum illa ſuſpenſio non ſimpliciter, ſed in loco tantum illum actum prohibeat. Idemque eſt ob eādem rationem, quando aliquis ab vno determinato beneficio ſuſpenſus eſt: quia illi etiam non eſt interdicta ſimpliciter acquiſitio fructuū Eccleſiaſticorum, ſed tantum eorum, quæ ad titulum talis beneficii ſpectant.

26. *Collatio ſuſpenſo à beneficio facta non irrita, ſed irritanda.*

Addo inſuper, eum etiam, qui ſimpliciter ab omni beneficio ſuſpenſus eſt, non ita eſſe prohibitum, ſeu impeditum à nouo beneficio acquirēdo, vt collatio ei facta ipſo iure nulla ſit, ſed ſolum vt à legitimo Iudice, vel Superiore ſit irritanda: nam ratio facta ex cap. *Si celebrat*, De Clerico excommunic. miniſtr. non plus probat. Quia, vt ſupra notaui in illo textu, non dicitur electio irrita, ſed irritanda: ergo ex illo nō poteſt in præſenti puncto amplius colligi, ſecluſo autem fundamento illius iuris, nullum aliud eſt, ex quo ꝓbari poſſit, prædictā collationem eſſe nullam. Neque in dicto ca. *Per inquiſitionem*, de Elect. id ſignificatur: ſolum enim præcipitur, vt qui ſic in Præpoſitum electus fuerit, *ab officio Præpoſituræ penitus amoueatur*: quæ verba potius ſignificāt, illum quamuis male electum, reuera tamē fuiſſe Præpoſitum effectum, priuandum vero fuiſſe Præpoſitura, propter prædictum defectum.

27. *Clericus nullum habens beneficium, ſi crimen cōmittat, ob quod lata eſt ſuſpenſio beneficii, an impediatur, ne accipiat.*

Sed obiiciet aliquis: nam ſi hæc ſuſpenſio habeat hunc effectum: ſequitur, Clericum nullum habentem beneficium, ſi committat crimen, pro quo ipſo iure lata eſt abſoluta ſuſpenſio à beneficio, quamuis non priuetur fructibus alicuius beneficii, quia nullum habet, tamen prædicto modo impediri, vt non poſſit ei beneficium conferri. Conſequens videtur eſſe contra illud axioma, quod nemo ſuſpenditur ab eo, quod non habet: & contra Gloſſam in Extrauagante, *Iniuncta nobis*, verbo *Suſpenſio*, de Electione, communiter probatam: ergo. Sequela probatur: quia omnis cenſura, vel pœna propter crimen impoſita, licet non operetur in ſingulis hominibus, quantum poteſt, ob eorum incapacitatem, operatur in vnoquoque, quantum in ſe eſt capax: ergo ſi hæc ſuſpenſio habet hunc effectum, efficiet illum in eo, qui beneficio caret, etiam ſi nō faciat alios effectus propter incapacitatem ſubiecti. Duobus mōdis reſponderi poteſt: primo, negando ſequelam, quia hic effectus non eſt quaſi principalis, & directe intentus per hanc pœnam, ſed acceſſorius per conſecutionem quandam; vt dixi: & ideo ceſſante principali effectu, ceſſat ille acceſſorius. Neque eſt mirum, quod ſolum propter carentiam beneficii quia non incidat in hanc partem pœnę, quam incurreret propter idem crimē, ſi beneficium haberet: hoc (inquam) mirum nō eſt, quia hæc pœna ſpecialiter fertur contra beneficiatos Eccleſiæ, qui eius fructibus aluntur: & ideo ſpeciali modo, ac titulo videtur illam offendere, cum talia crimina committunt. *Prima reſolutio.*

Secundo, & veriſimilius reſpondetur concedendo ſequelam: non enim video, cur illo modo non poſſit ſuſpēdi à beneficio, qui beneficium nondum habet; quia ſuſpenſio non eſt talis priuatio, quę neceſſario ſupponat id, quod aufert, ſed quæ impediat etiam, ne habeatur, ſeu acquiratur id, quod alias acquiri poſſet. Vnde ſatis eſt, quod ſupponat potentiam proximam ad obtinendum beneficium, vt eius conſecutionem prohibeat, ne fructus eius percipi poſſint, à quibus ſuſpenſio ſit. Quod ſi ſuſpenſio poteſt hunc habere effectum cum vniuerſaliter imponitur à beneficio non video cur non debeat ita operari in eo, qui beneficio caret. Nam quod dicitur, hanc ſuſpenſionem latam eſſe in beneficiatos, nō video quo iure ꝓbari poſſit: quia ſuſpenſio Clericorum pœna eſſe dicitur, non præbendatorum. Vnde ſi lex ſpecialiter id non declaret, ſed ſimpliciter ſuſpenſionem ferat in eos, qui tale crimen commiſerint, omnes Clericos comprehendit: ergo in vnoquoque operabitur id, quod poteſt: poteſt autem eum, qui beneficium non habet, impedire, ne illud ſuſcipiat: ergo id operabitur in eo talis ſuſpenſio. Et declaratur, quia ſi talis Clericus obtineat beneficium poſt commiſſum tale delictum, ſine dubio erit ſuſpēſus à fructibus eius: quia lex non operatur tātum in puncto, quo ſit delictum, ſeu pro toto tempore, pro quo illud punit: nec eſt veriſimile priuare fructibus toto illo tempore: quia principio habebat beneficium, & non priuari alium, ſaltem ex quo tempore illud habuit: ergo ſignum eſt illam legem pœnalem operari etiam in eum, qui non habebat beneficium tempore delicti: & inde etiam conſtat, acquiſitionem beneficii fuiſſe iniquam, quia eſt ad actum per ſacros Canones tunc interdictum. Cum vero dicitur ſuſpenſio directe priuare fructibus, & conſequenter impedire acquiſitionem beneficii, reſpectu eiuſdem beneficii verum eſt: tamen non eſt neceſſe, quod illa priuatio fructuum ſit quoad efficaciam (vt ſic dicam) ſed quoad ſufficientiam, id eſt, non eſt neceſſe, vt actu priuet: ſed quantum eſt de ſe, ſi perſona ius illorum habeat. Denique, licet nō priuet, reddit perſonam inhabilem ad percipiendos fructus, dum cenſura durat. Ita ergo hęc pœna locum habet etiam in eo qui nullum beneficium actu obtinet, dummodo Clericus ſit. Quod tandem confirmatur à ſimili de ſuſpenſione ab officio: nam qui ſimpliciter ab officio ſuſpenſus eſt, licet actu nō habeat officium, à cuius vſu ſuſpendatur, prohibitus eſt, ne pro tunc Eccleſiaſticum officium acquirat: & qui ſuſpenſus eſt ab ordine, licet nullum habeat ordinem, ſed tantum ſit clericus primæ tonſuræ, eſt impeditus, ne ordinem ſuſcipere poſſit, quāuis ab executione præexiſtentis ordinis non impediatur, quia nullum habet; quia prima tonſura ordo non eſt: idem ergo eſt in præſenti in ſuſpenſione à beneficio. 18.

Quibus

Quibus fructibus priuet ſuſpenſio à beneficio.

29. Ex dictis conſtat, ſuſpenſionem à beneficio, vel beneficiis, abſolute omnibus fructibus eius, vel eorum reſpectiue priuare: quia eo ipſo, quod partē fructuum non determinat, eſt abſoluta locutio æquiualens vniuerſali: vel negatio, quæ omnia deſtruit. Declarandum vero ſupereſt, quæ ſint ea, quæ ſub his fructibus comprehenduntur, & per ſuſpenſionem hanc tolluntur. In quo primo certum eſt, comprehendi omnes redditus temporales, qui ratione beneficii conferuntur, cuiuſcunque conditionis ſint, & quocunque nomine dentur, id eſt, ſiue ſint pecuniæ, ſiue fructus terræ, ſiue animalia ſe mouentia. Rurſus ſiue dentur per modum decimarum, primitiarum, aut oblationum: ſiue vt prouētus, vel penſiones ex fundis, ſeu aliis bonis immobilibus ipſius beneficii. Etenim hæc omnia in redditibus beneficii cōputantur, & ratione officii, ad quod beneficium obligat: atque adeo ob titulum beneficii dantur, ergo omnes ſunt fructus beneficii, vt omnes docent in titulo de Decimis, & de Parochiis: ergo illis omnibus priuat dicta ſuſpēſio. De quotidianis autem diſtributionibus, quæ propter diurnas Horas, & officium dari ſolēt, difficultas eſſe poteſt: quia hæc non comprehenduntur nomine fructuum, vt ex cap. vnico, de Clerico non reſidente. in 6. tradunt multi Canoniſtæ, quos refert, & ſequitur Couarruuias, libro 3. Variarum cap. 13. numero 5. Quidquid tamen ſit de illa locutione, quoad alios effectus, ſeu in aliis rebus, in præſenti non dubito quin diſtributiones etiam quotidianę ſub hoc effectu ſuſpenſionis comprehendantur, vt ſentit Gloſſa in Clementina 2. de Vita, & honeſt. Cleric. verbo *Suſpenſus*, quam alii ſequuntur. Et ratio eſt, quia etiam hæ diſtributiones dantur ratione beneficii: quanquam enim immediate dentur propter aſſiſtentiam, vel miniſterium ad aliquod diuinum officium; tamen hoc non eſt præter rationem beneficii, quod ex inſtitutione ſua propter officiū datur, & præterea illud officium non eſſet ſufficiens ratio ad lucrandas diſtributiones, niſi ex titulo beneficii fierent: ſunt ergo illæ diſtributiones, veluti pars quædam beneficii: cum ergo ſuſpenſio fiat à toto beneficio, ab his etiam diſtributionibus obtinendis impedit.

An comprehendantur quotidianæ diſtributiones.

30. Maior dubitandi ratio eſſe poteſt de aliis ſtipendiis, ſeu diſtributionibus, quæ non pertinent per ſe ad fructus beneficii, nec dantur propter ordinariū miniſterium eius; ſed propter alia opera perſonalia illi annexa ex pia voluntate, vel diſpoſitione fidelium, vt ſunt anniuerſaria ſtipendia Miſſarum, & ſimilia: nam hæc, cum non proueniant ex titulo, operibus propriis ipſius beneficii: ſed ratione operę perſonalis lucri fiant, non videntur tolli ex vi huiuſmodi ſuſpenſionis. Sed hoc ad Summum procedit, quando hę diſtributiones, ſeu ſtipēdia non ſunt vllo modo annexa ipſi beneficio, ſed extraordinarie offeruntur à fidelibus tanquam eleemoſynæ ratione Miſſæ, vel alterius diuini officii: tunc enim qnamuis contingat dari Parocho, v. g. eo quod tale beneficium habeat: nam conſuetudo eſſe ſolet, vt illi potius, quam alii offerantur: nihilominus ibi beneficium concurrit veluti occaſio quædam; proprie tamen illi non poſſunt computari in fructibus, qui per ſe pertinēt ad beneficium: & ideo de his verum exiſtimo non comprehendi ſub abſoluta ſuſpenſione à beneficio. At vero quando hæc ſunt moraliter per ſe coniuncta beneficio, conſuetudine & ſuperiorum authoritate, vndecunque originem duxerint, exiſtimo iam computari tanquam fructus beneficii, & ex illius titulo promanare: ideoque ſub prædicta ſuſpenſione comprehendi. Nam licet in rigore diſtributiones quotidianę non ſint, eis tamen æquiparantur, præſertim in pœnalibus, vt ex quadam Gloſſa notauit Nauarrus lib. 4. Conſilior. tit. de Cleric. non reſiden. conſil. 13.

An comprehendantur ſtipendia voluntarie à fidelibus oblata propter opera perſonalia.

Quibus actionibus beneficij priuet ſuſpenſio ab illo.

Vlterius vero dubitari poteſt, an præter huiuſmodi res, ſint etiam aliquæ, actiones, quibus ſic 31.
ſuſpenſus à beneficio priuetur, quia illæ aliquo modo ad fructus beneficii pertinent. In quo dicendum eſt, aliquas eſſe huiuſmodi actiones. In primis ſunt omnes illæ, quę ad fructus percipiendos, ſeu augendos, vel alio modo pertractandos ordinantur; vt eſt locare beneficium, aut bona eius, vendere fructus & in vniuerſum tota temporalis beneficii adminiſtratio: illa enim prohibita eſt ei, qui à beneficio ſuſpenſus eſt, vt colligitur ex cap. 1. §. vltimo, de Electione, in 6. verbis illis: *Ad quæ ſi infra illud tempus propria temeritate ſe ingeſſerit*: illa verba non ſolum ſignificare videntur priuationem fructuum, ſed etiam prohibitionem ſe ingerendi ad negotia tractāda, quæ ad illos pertinent, poteſtque hic applicari regula cap. *Si celebrat*, de Clerico excōmun. miniſtr. Cui aliquid vetitum eſt, etiam illa eſſe prohibita, quæ ad illud ordinantur: cum ergo ſuſpēſus ſit prohibitus à fructuum perceptione, conſequenter eſt ſeparatus ab adminiſtratione temporali beneficii, quæ ad fructuum perceptionem ordinatur. Atque ita ſentiunt Doctores cum Innocentio, & Abbate in cap. *Ex tua*, de Cleric. non reſiden, & in cap. *Veritatis*, de Dolo, & contumacia, & in capit. *Paſtoralis*. §. *Verum*, de Appellat. & in cap. *Cum bona*, de Ætat. & qualit. & in cap. *Apoſtolicæ*, de Excep. vbi Gloſſa penult. & Felinus in cap. *Intelleximus*, de Iudiciis, numero 10. Quod adeo verum eſſe ſentiunt, vt talem adminiſtrationem à ſuſpenſo vſurpatam inualidā eſſe, ſeu contractus inualidos efficere dicant in iis, quæ præiudicium aliquod Eccleſiæ afferre, & bona eius, aut iura immutare, vel minuere poſſint, vt alienationem alicuius rei Eccleſiæ, vel aliquid huiuſmodi. Vnde fit, vt qui tali Eccleſiæ debitor eſt, ſi huiuſmodi beneficiato ſuſpenſo illud ſoluat, non ſatiſfaciat, ſed poſſit, ab illo repeti, quia ei ſoluit, qui iam tunc non habebat poteſtatem recipiendi, ſeu res talis Eccleſię adminiſtrandi, & ſic de aliis. Oportebit tamen, vt talis ſuſpenſio manifeſta ſit, & hodie ob Extrauagantem, *Ad euitanda*, vt ſit ſuſpenſus, nominatim denunciatus ſit; nam alioqui nemo tenetur illum vitare: & ideo quilibet poterit Eccleſiaſtica negotia cum illo tranſigere: neque propterea culpari poterit: ergo à fortiori valida erunt, quæ ita fient, licet ex parte ſuſpenſi non ſine peccato per ſe ſiant. Atque idem dicendum cenſeo de permutatione beneficii: nam hæc actio maxime procedit ex dominio in ipſum beneficium, & eſt vnus ex præcipuis vſibus eius: & non immerito dici poteſt fructus beneficii: & ideo qui eſt ſimpliciter à beneficio ſuſpenſus, ab hoc etiam actu ſuſpenſus eſt: vnde idem conſequenter dicendum eſt de donatione beneficii, & omnibus actibus ſimilibus.

Sed occurrit obiectio: nam ſequitur, Epiſcopum 32.
à ſuo beneficio ſuſpenſum non poſſe beneficia conferre conſequens eſt falſum; quia conferre beneficia eſt actus officii, & iuriſdictionis iuxta Gloſſam in cap. *Tranſmiſſam*, de electione, in 6. per ſuſpenſionem autem à beneficio non ſuſpenditur quis ab officio, & actibus eius, vt dictum eſt: ergo. Sequela probatur, quia conferre beneficia inter fructus Epiſcopatus, vt dixit Gloſſa vltima in cap. *Cum olim*: de maior. & obedient. Aliqui reſpondent, conferre beneficium non eſſe fructum pretio æſtimabilem: ſuſpenſionem autem ſolum priuare rebus pretio æſtimabilibus. Sed contra, quia etiam permutare beneficium

An ſuſpenſus à beneficio Epiſcopatus poſſit beneficia conferre.

Quorundā reſponſio.

Improbatur.

neficium non eſt aliquid pecunia æſtimabile ſecundum ius Eccleſiaſticum, licet natura ſua dici poſſit ęſtimabile, vt in ſimili notauit Nauarrus in commentario de vſuris, ad ca. *Si fœneraueris*, 14. quæſtione tertia, notabil. 9. num. 17. quomodo etiam conferre beneficium dici poteſt natura ſua æſtimabile pretio, quamuis iure non ſit: ergo quoad hoc æqualis eſt ratio inter illos actus. Præterea gratis videtur addicta illa limitatio de fructibus pretio æſtimabilibus, cum ſuſpenſio à beneficio ſimpliciter fiat.

33. *Vera reſponſio.* Dico ergo, impropriè dictum eſſe conferre beneficia pertinere ad fructus Epiſcopatus: nam re uera non ita eſt, ſed pertinet ad officium Epiſcopatus, eſt enim quidam actus illius muneris; ſicut conferre Sacramenta eſt actus beneficii parochialis. Tamen quia ille actus cenſetur aliquo modo vtilis Epiſcopo, & redundans in commodum eius: ideo ſecundum quandam vulgarem loquendi rationem dicitur collatio beneficii pertinere ad fructus Epiſcopatus. Vnde eſt magna differentia inter actum conferendi beneficium ex vi iuris, & officii prouenientis à ſuperiori beneficio, & inter actum permutandi, vel donandi proprium beneficium: nam ille prior non eſt actus dominii, ſed muneris: & ideo non eſt actus beneficii, vt beneficium eſt, ſed vt officium: poſterior vero non eſt actus muneris ſed dominii: vnde eſt actus beneficii, vt beneficium eſt, ſed vt eſt quædam res propria: non vero eſt actus præbendæ: vt officium in ſe includit, quod per ſe notum eſt: & ideo non eſt ſimilis ratio de his actibus.

34. *An Suſpenſus à beneficio priuetur actu eligendi, qui ratione beneficii ei cõpetit.* Atque hinc expeditur aliud dubium, quod hic ſolet excitari de actu eligendi, ſi conueniat ratione beneficii, an quis illo priuetur, eo quod à tali beneficio ſuſpenſus ſit. Videri enim poteſt ita eſſe aſſerendum: nam ſi collatio beneficii fructus Epiſcopatus dicitur, cur non etiam electio dicetur fructus illius beneficii? ergo concludetur ſub prohibitione fructuum. Atque in hanc partem citatur Gloſſa per textus ibi in cap. *Cum delictus*, de Conſuetud. & in cap. *Cum bonæ*, de Ætat. & qualitat. ſed illa iura non loquuntur in ſpeciali de ſuſpenſione à beneficio, ſed abſolute de ſuſpenſis: vnde facile poſſint exponi de ſuſpenſis omnino, vel ab officio, vel à iure eligendi. Dicendum ergo eſt, ſuſpenſum à beneficio poſſe nihilominus eligere; quia electio non eſt fructus beneficii, neque actus eius. vt benficium eſt, ſed eſt actus illius officii ſpiritualis, cui annexum eſt beneficium: ac propterea ſicut per talem ſuſpenſionem non ſuſpenditur officium quoad alios actus, ita nec quoad ellectionem. Quod non male confirmatur ex cap. *Cum in curia*, §. vltim. de electiõn. ex Concil. Lateranenſi ſub Alexandro III. part. 1. cap. 3. vbi clerici, qui contra formam ibi pręſcriptam aliquem eligunt, & à beneficiis ſuſpenduntur, & pro tunc eligendi poteſtate priuantur, ergo ſignum eſt priuationem eligendi non includi in ſuſpenſione à beneficio. Quo argumento vtuntur ad hanc ſententiam confirmandam, Gloſſa in cap. *Cupientes*, *Cæterum*, de electione. in 6. Abbas in cap. *Cum Vintonienſis*, de electione. n. 10. & in c. *Cum dilectus*, de conſuetudine, num. 20.

35. *Obiectio ex ca. Quiſquis de elect.* Sed obiici poteſt capit. *Quiſquis*, de electione, ex Concilio Lateranenſi ſub Innocentio III. capite 25. vbi qui electionem quandam ipſo iure irritam præſumpſerint celebrare, *Ab officiis, & beneficiis penitus per triennium ſuſpenduntur, eligendi tunc poteſtate priuati.* Ex quibus verbis ſi argumentum factum eſt efficax, etiam poſſet inferri in ſuſpenſione ab officiis non includi ſuſpenſionem poteſtatis eligendi: quod plane falſum eſt. Illum vero textum, omiſſa Gloſſa ibi, quæ ad rem non loquitur, ego ſic intelligendum puto, ſuſpenſionem ab officio & beneficio ibi non ipſo facto imponi, ſed per iudicem imponendam decerni, vt patet ex illo verbo, *ſuſpendantur*: ab eligendo autem ſaltem pro illa vice ipſo facto ſuſpenduntur: non enim dixit: *Eligendi poteſtate priuetur*, ſed *priuati*, ſcilicet ipſo facto: & ideo neceſſarium fuit hanc pœnam diſtincte explicare. Quod tamen in Concilio Lateranenſi ſub Alexandro III. non ita eſt, vtraque ſuſpenſio tanquam diſtincta ipſo facto imponitur, vt patet: nam eodem verbo, & tenore dicitur: *Nouerint ſe priuatos poteſtate tunc eligendi, & per triennium à beneficiis ſuſpenſos.* Igitur in fructibus beneficiorum quibus ſuſpenſio hæc priuat, non comprehenduntur actiones propriæ ipſius officii, etiã ſi illæ honores potius exiſtimentur, quam onera, & quamuis temporale aliquod commodum ſecundum hominum exiſtimationem ſecum afferre videantur. Duo vere alia dubia, quæ de fructibus hic attingi poſſunt, in ſectione ſequente expedientur.

SECTIO II.

Quid ſit, & quem effectum habeat ſuſpenſio quæ à beneficio ſolum ex parte ſit.

Vppono duobus modis poſſe ſuſpenſionem eſſe partialem: Primo comparatione facta ad multitudinẽ beneficiorum. Secundo per comparationem ad fructus eiuſdẽ beneficii. 1. *Suſpenſio partialis à beneficio duplex.* Priori modo contingit, quãdo eadem perſona habens plura beneficia, ab vno, vel à quibuſdam ſuſpenditur, & non ab aliis, vel quia ſuſpenditur à beneficiis, quæ habet in vno loco vel Eccleſia, & non ab his, quæ alibi habet iuxta cap. *Cupientes*, & cap. *Si compromiſſarius*, de electione, in 6. vel quia, licet plura beneficia habeat in vna Eccleſia, ab vno, & non ab aliis ſuſpenditur. Et quocunque iſtorum modorum fiat, habet rationem cenſuræ ſimpliciter, & poteſt dici ſuſpenſio maior, non comparatiua. ſed abſoluta locutione, vt ſupra declaratum eſt. Reſpectu vero beneficii dicitur ſuſpenſio partialis, quæ à parte fructuum, & non ab omnibus priuat: ita enim interdũ fieri annotauit Gloſſa in Clementina, *Cupientes*, de pœnis, & ſumi poteſt ex Clementina 2. de vita, & honeſtate cleric. & ex Clẽmentina 2. de ætat. & qualit.

Et de hoc genere ſuſpenſionis aliqui negant eſſe propriè cenſuram; imo nec ſuſpenſionem ſimpliciter, ſed tantum ſecundum quid; eo quod ſub nulla ratione ſit ſuſpenſio in totum, ſed tantum in parte reliquę enim ſuſpenſiones partiales quamuis reſpectu perſonæ tales ſint, tamen reſpectu Eccleſiæ, ſeu loci dici poſſunt totales: vel licet reſpectu loci ſit ſuſpenſio partialis; reſpectu beneficii eſt totalis: at vero hæc, quam nunc conſideremus, mere partialis eſt: & ideo non videtur eſſe ſimpliciter ſuſpenſio, ſed tantum ſecundum quid. Verum hoc ſpectat ad modum loquendi: nam moraliter rem conſiderando, hæc ſuſpenſio poteſt eſſe maioris momenti, quam alia, quæ ſit totalis: vnde non eſt dubium, quin ſit pœna, & interdum valde grauis, & ſi pro contumacia feratur, non video quid illi deſit, vt ſit propriiſſima cenſura. Non eſt enim de ratione cenſuræ, vt ſit priuatio totalis, niſi reſpectu ſui obiecti, vt ſic dicam: quomodo excommunicatio minor eſt talis priuatio reſpectu vſus paſſiui ſacramentorum: quãuis non ſit reſpectu totius vſus, ſeu communicationis: ſic ergo illa ſuſpenſio omnino priuat tali parte, verbi gratia, dimidia, aut tertia, vel alia ſimili, vel priuat diſtributionibus, aut primitiis, vel redditibus taliũ poſſeſſionũ, vel quid ſimile. Hæc ergo ſuſpenſio vera etiam cenſura eſſe poteſt, & dici ſimpliciter ſuſpenſio, quanquam ſi pars illa, quà priuat, 2.

minima

minima ſit, non male dicatur ſuſpenſio minor, vt in ſuperioribus diximus.

Effectus partialis ſuſpenſionis à beneficio exponitur.

4. Atque hinc facile conſtat reſolutio alterius partis ex defectu huius ſuſpenſionis: cum enim multiplex ſit hæc partialis ſuſpenſio, vnaquæque illum habet effectum, quem verba ipſa determinantia ſuſpenſionem declarant, & non alium. Quia talia verba de ſe ſunt efficacia: & id operantur, quod ſignificant, & non amplius: quia effectus non poteſt excedere virtutem cauſæ: & quia limitatio illa, quæ per determinationem fit, eſt excluſio aliorum effectuum, vt in ſuperioribus eſt dictum: eadem namque proportione hæc intelligenda ſunt, qua cætera declarauimus. Vnde quando ſuſpenſio eſt partialis reſpectu perſonæ, vel loci, cum ſit totalis reſpectu beneficii, aut beneficiorum priuat illorum fructibus cum proportione ad totalem, nam reſpectiue eodem modo ponderanda ſunt verba. Quando vero ſuſpenſio omnino eſt partialis, id eſt, à parte beneficii, tunc deſignatio partis eſt excluſio aliarum, tamen reſpectu talis partis poterit conſiderari illa ſuſpenſio per modum integræ priuationis, & ita reſpectu illius eandem proportionem ſeruat.

Suſpenſio à beneficiis, quæ quis obtinet eſt partialis. Quia vero in ſuperioribus diximus, ſuſpenſionem ab omnibus beneficiis ſimpliciter latam, atque adeo totalem prohibere nouam beneficii conſecutionem, aduertendum eſt, quod licet aliquis ſuſpēdatur ab omnibus beneficiis, ſi tamen id fiat cum additione huius particulæ, *Quæ obtinet*, vt in Clementina 2. de vita, & honeſtate clericor. illam non eſſe ſuſpenſionem totalem, ſed partialem, cum ſuſpenſio ſimpliciter, non tantum præſentia, ſed etiam futura reſpiciat: illa vero ſuſpenſio per illam particulam, *Quæ obtinet*, ad præſentia determinetur. Vnde ex adiectione illius particulæ, quę in illo textu ſit optime colligitur, quando illa non additur, ſed ſuſpenſio à beneficiis ſimpliciter fertur, vniuerſaliorem eſſe ſuſpenſionem. Quo fit, vt per illam ſuſpenſionem, ſic limitatam non prohibeatur quis à ſuſceptione noui beneficii, quandoquidem non eſt ſimpliciter ſuſpenſus à fructibus eccleſiaſticis, ſed à talibus: ergo reſpectu aliorum nihil prohibet. Fit etiam inde, vt, qui beneficiũ Eccleſiaſticum nõ habet, illam ſuſpenſionē non incurrat: quia ſolum ſuſpendit à beneficiis, quæ aliquis habet. Et vtrumque inſinuatur in illa Clementina ſecunda. dum ſtatim additur alia pœna pro illo, qui beneficium Eccleſiaſticum non habet, ſcilicet, quod per ſex menſes inhabilis ad illud obtinendum reddatur: quia pœna genus quoddam ſuſpenſionis eſſe cenſetur: proprius vero dicetur inhabilitas quædam, vt ex ſupra dictis conſtat: ex quibus etiam clara ſunt omnia, quæ de his effectibus deſiderari poſſunt.

Nec per illam prohibetur quis acquirere nouum beneficium, nec illã incurrit qui beneficium actu non habet.

An ſuſpenſus à beneficio alendus ſit ex fructibus eius.

5. Dvo vero declaranda ſuperſunt, quæ vtrique ſuſpenſioni à beneficio totali, & partiali communia ſunt, ſeruata proportione. Primum eſt, quid agendum ſit, ſi clericus indigeat ad ſuam ſuſtentationem illis fructibus beneficii, vel eorum parte, quibus per ſuſpenſionem priuatur, an cogendus ſit mendicare, vel illi ſubueniendum ſit. Simile dubiũ tractaui ſupra de excommunicatione maiori: vnde ſolum addendum eſt, quando ſuſpenſio fertur pro contumacia (in quo cum excommunicatione conuenit) eandem eſſe de vtraque rationem. Quia quantumcunque ſic ſuſpenſus indigeat, illi ſubueniendum non eſt de fructibus beneficii: ſua enim voluntate, & culpa quaſi continuè durante, eam patitur neceſſitatem, quia facile liberari poterit recedendo à contumacia: ſic enim abſoluetur, & fructibus beneficii frui incipiet. Nec eſt inconueniens, quod talis clericus cogatur mendicare, non enim cogitur ſimpliciter, ſed ex ſuppoſitione ſuæ prauę voluntatis: minuſque inconueniens illud eſt, quam quod ex ſua iniquitate commodum reportet in vilipendium Eccleſiaſticæ obedientię & diſciplinæ. At vero, quando ſuſpenſio fertur in puram pœnam commiſſi delicti, tunc propter decentiam ordinis clericalis, & quia iam non eſt in poteſtate illius perſonæ, facere, quo illa pœna tollatur, nam quantum cunque reſipiſcat, & Eccleſiæ obediat, ſuſtinebit illam, ideo ex illis fructibus ei commode ſubueniendum eſt Non tamen arbitrio, vel authoritate propria, ſed ſuperioris, niſi ſuſpenſio ſit tantum ipſo iure contracta, & ſic occulta, vel alia rationabilis cauſa occurrat, tunc enim arbitrio prudenti poterit ex ſuo beneficio ali ſufficienter, iuxta ſuperius dicta in ſimili effectu excommunicationis maioris. Et hæc reſolutio communis eſt Panormitani, & aliorum in cap *Paſtoralis*, §. *Verum*, de appellat. & alios retuli citato loco.

6. Aliud dubium eſt, an qui ob ſuſpenſionem hanc fructibus beneficii priuatus eſt, illos aliquando recuperare poſſit, quod etiam in dicto loco tractauimus: & eodem modo expediendum eſt: Si ergo ſententia & valida & iuſta fuerit, fructus per illam ablati recuperari non poſſunt per ſe, ac ſecluſa diſpenſatione: quia priuatio de ſe eſt perpetua, nullumque ius ad talia bona relinquit. Quod etiam de ſuſpenſione, quæ imponitur, vt recedatur à contumacia, verum eſt, nam fructus amiſſi tempore contumaciæ, non recuperantur poſtea propter ſubſequentem pœnitentiam, & abſolutionem. Quia illa priuatio fuit condigna pœna contumaciæ, & illud comparatur tanquam iuſta, & pura pœna, quæ priuat ſimpliciter iure perpetuo ad huiuſmodi fructus. Alioqui ſi cum abſolutione fructus reſtituerentur, parum cogeret & puniret talis cenſura.

Poſſint ne recuperari fructus per ſuſpenſionem amiſſi.

7. At vero ſi contingat in aliquem ferri ſententiam ſuſpenſionis ipſo iure nullam, vel ſententiam declaratoriam criminis habentis annexam hanc cenſuram ipſo facto incurrendam, fundatam in falſis teſtimoniis, & contra facti veritatem, & ob eam priuari aliquem fructibus beneficii ſui: ius ſemper retinet ad recuperandos illos fructus, vel per eundem iudicem aut ſuperiorem, ſi tempore & modo competenti de nullitate ſententiæ vel clara iniuſtitia conſtiterit, aut certe, ſi propter iniuſtam vim, aut defectum probationis ea via non potuerit: occulte poterit ea retinere, vel obſeruare, ſi occaſio ſe obtulerit id faciendi abſque ſcandalo, vel alterius iniuria: Hoc enim per ſe loquendo, in omni materia iuſtitiæ licitum eſt: quanquam in præſenti difficilius poſſit in praxi fieri, eo quod huiuſmodi fructus, ſi ſemel auferantur in pauperes, & alios pios vſus expenduntur. Nihilominus quod diximus, de iure verum eſt: modus autem, vel occaſio executionis ad factum pertinet, quod prudentiæ, & conſcientiæ eius, qui iniuſtam læſionem paſſus eſt, relinquitur. Idemque dicendum cenſeo quoties per talem ſuſpenſionem iniuſtitiam, contra commutatiuam quis paſſus eſt, quia ius habet recuperandi fructus quia iniuſtitia non infert damnum auferendo ius recuperandi illud, ſi fieri poſſit, de quo videantur ſupra dicta de excommunicatione, nam eſt eadem ratio.

DISPVTATIO XXVIII.

De Cauſis ſuſpenſionis.

EXPLICATA eſſentia, & effectibus huius cenſurę, dicendum ſupereſt de cauſis eius. Quam materiam cùm late de cenſuris in communi eam tractauerimus, hic breuiſſime expedire poſſumus, ſolum applicando ea, quæ ex generali ratione cenſuræ ipſi conueniunt, & ſi quid proprium, & peculiare habet annotando. Concurrunt autem aliquo modo, vel ſecundum quandam limitationem ad hanc cenſuram omnia genera cauſarum: & ideo per ſingula breuiter diſcurremus.

SECTIO I.

Quis poſſit cenſuram ſeu pœnam ſuſpenſionis ferre.

1. DE poteſtate inſtituendi hanc cēſuram & de inſtitutione eius eadem ratio eſt, quæ de qualibet cenſura in communi: nam poteſtas à Chriſto manauit; inſtitutio ab Eccleſia fuit: initium quidem habens ab Apoſtolis vt ex canonibus eorum, præcipue 24. & ſequentibus intelligitur: conſummata vero, & ad certam formam diſcurſu temporum redacta eſt, vt conſtat ex decretis nuper citatis, & ex dictis ſupra diſputatione 2. His ergo omiſſis, de cauſa quæ proxime poteſt ferre cenſuram, eſt regula generalis.

2. *Regula generalis.*

Omnis & ſolus ille, qui poteſt excommunicare, poteſt ſuſpendere. Ita communiter Summiſtæ verbo, *Suſpenſio*, Antonin. tractatu de ſuſpenſione. Nauarr. ca. 27. num. 159. Ratio eſt. quia vnica, & eadem eſt poteſtas iuriſdictionis, quę ad cenſuras ferendas ſufficiens eſt, & licet poſſet per Eccleſiam committi iuriſdictio ad hunc actum, & non ad alium, tamen regulariter id non fit, quia omnes hæ cenſuræ ad eundem finem ordinantur; & ſeſe mutuo iuuant ad comprimendam rebellium contumaciam: & ideo qui poteſtatem habet ad excommunicandum, habet etiam ad ſuſpendendum, & è conuerſo. Maioris tamen claritatis gratia poſſumus diſtinguere poteſtatem hanc in ordinariam, & delegatam. Prior eſt in Epiſcopis, & aliis, qui iuriſdictionem Epiſcopalem participant: & in his certum eſt hanc iuriſdictionem nunquam diuidi, quia eius quaſi adæquatum obiectum non eſt hæc, vel illa cenſura, ſed cenſura ſimpliciter: imo, ſi de illa poteſtate abſolute, & ſecundum ſe loquamur, non ſolum hoc habet pro adæquato obiecto, ſed paſtorale regimen ordinariū Eccleſiæ, non in ſolo interiori foro, ſed in exteriori, quod quidem regimen omnes illos actus includit, iuxta modum gubernationis, quem Eccleſia ſibi inſtituit. At vero, iuriſdictio delegata, poteſt quidem pro volūtate delegantis ad vnum actum, & non ad alium committi: quia non ſunt ita eſſentialiter cōnexi, quin poſsint ſeparari. Hoc tamen cum voluntarium ſit, ſub ſcientiam non cadit: ideoque ſolum dicere poſſumus, primum hoc regulariter non fieri; quia nec neceſſarium eſt, nec expedit ad finem huiuſmodi delegationis ſeu commiſsionis. Deinde hanc poteſtatem delegatam in his tantum reperiri, quibus committitur ab habente ordinariam, & in eo gradu, & menſura, qua committitur.

Poteſtas hæc & ordinaria & delegata eſſe poteſt.

Ex quibus infertur, hāc cenſuram interdum ferri à iure, interdum vero ab homine immediate: his enim duobus modis diximus ferri poſſe cenſuram: & de excommunicatione etiam in particulari id declarauimus. Eadem autem eſt ratio in præſenti. Et de ſuſpenſione quidem à iure multa exempla, & decreta in, ſuperioribus diſputationibus citauimus. Ad diſcernendum autem, quando ius ipſum ſuſpenſionem imponat ipſo facto incurrendam: quando vero ſolum deſignet ſuſpenſionem imponendam à iudice, ſeruandæ ſunt regulæ traditæ de cenſuris in communi: quibus hic nihil addendum occurrit. Suſpenſiones autem ipſas, vel omnes, vel præcipuas: quæ iure communi & Pontificio hactenus latæ ſunt, inferius diſp. vlt. huius materiæ in particulari declarabimus. De ſuſpenſione autem ab homine, quod ſæpius ita feratur, ex perpetuo vſu Eccleſiæ manifeſtum eſt. Quæ autem conditiones requirantur ex parte hominis, vt eam ferre poſsit. de cenſura in communi ſatis declaratum eſt; eędem enim in ferente ſuſpenſionem requiruntur. Nimirum quod ſit vir, & non fœmina. Atque ita expoſuimus cap. *Dilecta*, de Maior. & obed. vbi affirmari videtur Abbatiſſam quandam ſuſpenſionis ſententiā tuliſſe: non tamen dicitur valide tuliſſe: neq; etiam illam fuiſſe veram ſententiam ſuſpenſionis, ſed aliud præcepti genus: vnde ibidem Pontifex præcipit prælato, vt per cenſuras compellat obedire illi Abbatiſſæ in his: quæ iuſte præcipiebat. Deinde requiritur, vt baptizatus ſit, & clericus, & diſtincta perſona ab eo, in quem ſuſpenſio fertur, & iuriſdictionem habens Eccleſiaſticam fori contentioſi, & expeditam ad operandum: ita vt qui ſuſpendit, excommunicatus, aut ſuſpenſus ipſe non ſit: quæ omnia cum multis aliis: quæ ad illa concurrunt, illic fuſe explicata ſunt.

Suſpēſio & à iure, & ab homine ferri poteſt.

De ſuſpenſ. à iure.

Quæ conditiones requirantur in homine ferente ſuſpenſ.

Solum poteſt hic quæri, an Epiſcopus ſine Capitulo poſsit clericos ſuſpendere. Breuiter tamen dico, olim ordinatum fuiſſe ne, Epiſcopus in clericū ferret ſententiam niſi præſentibus clericis, cap. penult. 15. qu. 7. Et additur, *Alioque irrita erit ſententia Epiſcopi*. Sed illud receptum non eſt, imo cum illud decretum fuerit Concilii Prouincialis Carthag. 4. non conſtat vnquam fuiſſe in vniuerſa Eccleſia admiſſum. Poſtea vero Alexander III. in cap. 1. de Exceſsibus: mandat ne ſine iudicio Capituli Presbyteros attentent ſuſpendere, vel Eccleſiam eorum interdicere. Vbi primum expendo non loqui de omnibus clericis, ſed de Presbyteris, neque eſſe in lege exorbitante extenſionem faciendam. Secundo non loqui de excommunicatione, licet Gloſſa male extenſionem faciat contra textum paulo inferius, & contra principia de odiis nō extendendis vltra vim verborum. Tertio hinc omnes limitant textum illum ad ſuſpenſionem, quæ fertur in puram vindictam delicti commiſsi: nam illa quæ eſt cenſura, & medicinalis pœna, habet eandem rationem quam excommunicatio, & quaſi pertinet ad poteſtatem præcipiendi, quæ non eſt deneganda Epiſcopo, Quarto in illo textu non adduntur verba irritantia & ideo ex vi illius, licet Epiſcopus malefaceret ſuſpendendo presbyterum ſine capitulo, ſi tamen faceret, factum teneret. Aliæ denique limitationes adhibentur, quas examinare omitto, quia opinor ſolennitatem illam non eſſe vſu receptam, ſed potius conſuetudine eſſe contra illam præſcriptum, iuxta cap. 3. de Conſuetud. in ſexto, ideoque libere poſſe. Epiſcopos ſua iuriſdictione vti: quod Panormitan. & alii ibi ſentiunt. Quantum vero extendatur hæc iuriſdictio vnius Exiſcopi ad ſubditos alterius, qui in ſuo territorio verſantur, vel ratione delicti, vel ratione quaſi domicilii, ſufficienter attigimus de Cenſuris in communi.

4. *Poſſitne Epiſcopus ſuſpendere clericum ſine Capitulo.*

SECTIO

SECTIO II.

In quas ſingulares perſonas poſſit ſuſpenſio cadere.

h *Suſpenſio non niſi in clericum ferri poteſt.*

IN Subiecto huius cenſuræ in primis conſiderari debent omnia, quæ ſupra in ſimili de cenſuris in communi ſunt dicta, quæ hic repetere non eſt neceſſe. Deinde ſupponendum eſt hanc cenſuram (in quo ab excommunicatione differt) non ſolum in perſonas ſingulares, ſed etiam in communitatem ferri poſſe. Et ideo de his duobus membris ſigillatim dicemus. Circa primum ſtatuendum eſt, ſuſpenſionis proprium eſſe, vt is, qui ſuſpēditur clericus eſſe debeat: nam hæc pœna clericorū propria eſt, vt ſupra diximus, quia materia eius clericorum eſt propria, tota enim illa materia ſub officiis, & beneficiis Eccleſiaſticis continetur: hæc autem omnia in ſolis clericis inueniuntur. Et ita docent communiter Summiſtæ, Nauar. in cap. 27. num. 150. & 151. Syluester verb. *Suſpenſio*, in principio, & Angelus verb. *Suſpenſio*, 1. in principio, Caietan. eod. verbo Et conſentiunt Canoniſtæ cum Gloſſa. in cap. *Quicunque*, verb. *Miniſtros*, de Sentent. excommunicat. in 6. Innocentius in cap. vltim. de Exceſsib. prælat. & Abbas in cap. *Dura*, de Crimine fal. num. 10. Et colligitur, vel inductione facta ex omnibus locis iuris canonici, in quibus hæc cenſura fertur, vel ferenda præcipitur: vbique enim tantum ad clericos dirigitur.

1. *Obiectio.* Obiici tamen contra hoc poteſt Extrauagans vnica de Cenſibus inter communes, vbi ſic dicitur, *Alioquin ex tunc recipiens, ſi clericus fuerit, tantum ab officio & beneficio ſit eo ipſo ſuſpenſus: ſi vero laicus tamdiu ingreſſum Eccleſiæ ſibi nouerit interdictum, & communione Euchariſtiæ nouerit ſe ipſo facto ſuſpenſum, donec, & cæt.* datur ergo aliqua ſuſpenſio laicis communis. Item Abbas & alii dicunt genus quoddam ſuſpenſionis eſſe à participatione paſſiua ſacramentorum, quæ laicis communis eſt: & ideo fortaſſe dixit Armilla

Cōfirmatio verb. *Suſpenſio*, num. 17. omnem illum poſſe ſuſpendi, qui poteſt excommunicari. Et augetur difficultas ex ſuperius dictis, nam ſuſpenſio nō tantum priuat vſu officii vel ordinis iam obtenti, ſed etiam obtinendi ſeu recipiendi nouum ordinem, & ſimiliter ſuſpenſio à beneficio non ſolum priuat fructib. beneficii habiti, ſed etiam impedit nouum obtinere beneficium: ergo, quantum ad hæc poterit laicus ab officio, vel beneficio ſuſpendi: quia poteſt impediri ne ordinetur, & conſequenter ne officium, vel beneficium Eccleſiaſticum recipiat. Reſpondetur, Extrauagantem illam in eā diſtinctione, quam facit, potius confirmare maxime dictam ſententiam:

Solutio obiectionis. nam loquens de ſuſpenſione ab officio vel beneficio, quæ eſt propria cenſura, de qua nunc agimus, illam ſolis clericis attribuit, & ad hoc præmittit diſtinctionem inter clericos & laicos: quod etiam expreſſe fit in cap. *Dura*, de Crimine falſi, & in cap. *Tuarum*, de Priuilegiis. Cum ergo in dicta Extrauagante laici dicuntur ſuſpenſi à communione: latius ſumitur verbum ſuſpendendi pro quacunque prohibitione: vnde non ſignificat ſpecialem cenſuram, ſed quādam partem minoris excommunicationis: quomodo etiam ſupra diximus ſeparationem ab vſu paſsiuo ſacramentorum non eſſe proprie cenſuram ſuſpenſionis, ſed excommunicationem minorem. Quare Armilla, vel falſum dicit, vel æquiuoce vtitur verbo, *Suſpendendi*: cum ibi eſſet ſermo de cēſura ſuſpenſionis.

3. *Cōfirmatio emendatur.* Ad alteram partem reſpondetur, cenſuram ſuſpenſionis per ſe, & directe non ferri niſi in vſum Eccleſiaſtici officii, aut beneficii, quantum ad perceptionem fructuum: mediate vero & conſecutione quadam impedire perceptionem vlterioris ordinis, aut beneficii. Nam impedimentum, quod per ſe reſpicit futurum ordinem, potius eſt irregularitas, vel inhabilitas quædam, ſi latius ſumatur. Deinde dici poteſt, propriam ſuſpenſionem habere rationem priuationis moralis, & ideo ſupponere ſaltem potentiam proximam ad ordines, vel beneficia Eccleſiaſtica: nam ex vi ſuſpenſionis non impeditur aſcēdere ad ſuperiorem ordinem, niſi quia iam habet inferiorem, qui eſt veluti potentia proxima ad ſuperiorem: cuius potentiæ vſus quidam eſt ipſa ſuſceptio ſuperioris ordinis: à primo vero, ſeu infimo ordine ſuſcipiendo non ſuſpenditur, niſi qui iam habet primam tonſuram, qui clerici etiam nomine comprehenditur, vt patet ex capite, *Cum contingat*, de Ætate & qualit. & capit. vltimo de Temp. ordin. in ſexto, & per ipſam pimam tonſuram eſt veluti in potentia proxima ad ſacramentales ordines vt conſtat ex vſu Eccleſiæ, & ſumi poteſt ex his quæ tradidit Concilium Trident. ſeſſ. 23. capit. 4. & ſequentibus de Reformat. Quod ſi illam nomine ordinum comprehendamus, vt Canoniſtæ loquūtur, ſuſceptio primi ordinis ſacramentalis erit quidam vſus ipſius primæ tonſuræ, ſicque clericus primæ tonſuræ per ſuſpenſionem ab ordine impediri poterit, ne aliquem ordinem ſacramentalem ſuſcipiat, quia impeditur ab vſu ipſius primę tonſurę per quam iam eſt in potentia proxima ad talem ordinem. Sed opinor talem ſuſpenſionem ab ordine non eſſe in vſu. Facilius poteſt ligari talis clericus per ſuſpenſionem etiam generatim latam ab omni iuriſdictione Eccleſiaſtica, etiamſi nullam actu habeat, vel ab omni beneficio Eccleſiaſtico, etiamſi nullum habeat, quia ex vi talis ſuſpenſionis prohibitus eſt, ne durante tempore ſuſpenſionis, tale officium, aut beneficium ſuſcipiat: quod ſi illud ſuſceperit, factum quidem tenebit, quamuis male faciat, non tamen poterit iuriſdictione vti, aut fructus beneficii percipere, donec à ſuſpenſione liberetur. Ad hunc ergo modum cenſura ſuſpenſionis clericorum propria eſt.

Suſpenſio an omnibus clericis communis.

DVbitari autem poteſt primo, An omnes clerici ſuſpendi poſsint. Secludimus autem Summum Pontificem, qui non eſt capax cenſuræ, vt ſupra dictum eſt. Supponimus ius, rationem, vel cauſam cenſuræ, de quo infra, & loquimur de capacitate ſubiecti. Hęc ergo poteſt vel abſolute: vel comparate cōſiderari. Abſolute omnes ſunt capaces, etiam Epiſcopi & Cardinales, quia ordo vel dignitas magna non reddit illos incapaces pœnæ, vel medicinæ, nec ab omni ſubiectione humana liberos. Comparatio vero fieri poteſt, vel ad ſuſpēdentem, & ſic, non quilibet à quolibet, ſed vnuſquiſque à ſuo Prælato, quem iure ordinario, vel ex priuilegio habet, ſuſpendi poteſt, vt Cardinales à ſolo Papa, Epiſcopi ab illo, vel Concilio: exempti à ſuis Prælatis &c. Vel fit comparatio ad formam ſuſpenſionis, & ſic reſpectu aliquorum neceſſaria eſt ſpecialis forma.

Circa priorem vero comparationem occurrit ſpeciale dubium. An perſonæ quæ per priuilegium ſpeciale recipiuntur in proprios & ſpeciales Eccleſiæ Romanæ filios, poſsint ſuſpendi ab alio, quam à Romano Pontifice, vel legato ab eius latere deſtinato iuxta capitulum, 1. de verborum ſignificat. in 6. Et ratio dubii eſt, quia in dicto cap. 1. ſolum dicitur ſic receptos in filios Eccleſię Romanæ interdici, & excommunicari ab aliis non poſſe de ſuſpenſione vero nulla ibi fit mentio; ſed priuilegia non plus valent, quam, ſonant eorum verba, & verba quæ implicite, & quaſi ex impoſitione iuris 5. *Quis poſſit ſuſpendere receptos in ſpeciales Romanæ Eccleſ. filios.*

aliquid

aliquid continent, vltra ipſius iuris interpretationem extendi non poſſunt; ergo per illa verba non eximuntur tales perſonæ ab inferioribus prælatis quoad ſuſpenſionem. Nihilominus Gloſſ. 161. verb. *Interdici.* ſuſpenſionem ibi comprehendi putat, tum quia illa eſt quoddam interdictum: tum etiam, quia omnia illa tria continentur ſub appellatione cenſuræ. Veruntamen hæ rationes mihi non ſatisfaciunt: nam, licet late vtendo his verbis, *interdico, & Suſpendo*, vnum pro alio interdum ſumatur, tamen iuxta propriam ſignificationem iam receptam ad ſignificandas ſpecies cenſurarum, nec interdictum eſt ſuſpenſio, neque è conuerſo. Maxime autem ſumi videtur verbum interdicendi in hac proprietate in prædicto textu, vbi agitur & de propria & iuridica ſignificatione verborum; & de interpretatione cuiuſdam priuilegii: & vbi verbum interdicendi à verbo excommunicandi diſtinguitur, & paulo inferius interdictum ab excommunicatione, nulla facta ſuſpenſionis mentione. Vnde etiam parum refert, quod ſuſpenſio æque contineatur ſub genere cenſuræ, ac aliæ duæ, quia in illo textu nulla eſt mentio cenſuræ, ſed tantum ſpecierum eius: & argumẽtum à ſimili, vt ſæpe dixi, in his rebus firmum non eſt: nam, licet hæ cenſuræ in aliquibus rebus æquiparentur in iure, non tamen in omnibus: vt paulo inferius oſtendemus ex capitulo *Quia periculoſum*, de Senten. excommunicat. in 6. Quapropter in rigore dicendum cenſeo, ex vi illorum verborum prædictas perſonas non eſſe exemptas quoad ſuſpẽſionem, ſicut non ſunt exemptæ ſimpliciter quoad alios actus ſubiectionis, vt ibidem dicitur, & in capit. *Si Papa*, §. *Similiter*, de Priuileg. in 6. Quia appellatio ſpecialis filiationis, licet oſtendat peculiarem amorem, & protectionem non tamen peculiarem ſubiectionem, niſi in his, quæ ipſe Pontifex declarat: ille autem ſolum declarauit per ea verba exemptionem ab aliis duabus cenſuris: ergo. Item potuit eſſe ſpecialis ratio, quia excommunicatio & interdictum magis priuant ſpiritualibus commodis, quàm ſuſpenſio: ideoque ad illum ſpecialem amorem filiorum magis pertinuit, quoad illas duas cenſuras eos ſibi reſeruare. Accidit, quod cum Pontifex vult ab omnibus eximere, omnium mentionem facit, vt patet ex cap. 1. §. *In eos.* de Priuileg. in ſexto.

Dubii reſolutio.

6. *Qui per generalem ſententiam ſuſpendantur.*

Circa poſteriorem comparationem ad formam ſuſpendendi quæri poteſt, an Epiſcopi per generalem ſententiam ſuſpendi poſſint: Et reſpõdendum eſt negatiue, ex cap. *Quia periculoſum*, de Sentent. excomm. in 6. vbi idem de interdicto dicitur, de excommun. autem nulla fit mentio: & ideo Gloſſa ibi declarat priuilegium illud ad excommunicationẽ non extendi. Quem approbant communiter interpretes ibi, & Nauarrus cap. 27. num. 165. Extenditur autem illud priuilegium, non ſolum ad ſuſpenſionem ab officio, ſed etiam à beneficio, vt ſupra declarauimus ex cap. *Si compromiſſarius*, de Elect. in 6. Excluſis autem Epiſcopis, & eorum ſuperioribus, vt in eodem cap. *Quia periculoſum*, dicitur, reliqui omnes inferiores clerici poſſunt per generalem ſentẽtiam ſuſpendi, quia ſuſpenſio, ſicut quælibet alia cenſura, poteſt per generalem clauſulam ferri: ergo omnes, qui non ſunt ſpecialiter exempti, in illa cõprehenduntur. Aduertere autem oportet attente ad verba legis, vel ſententiæ, & propriam ac receptam ſignificationem eorum, vt diſcerni poſſit; quam ſint vniuerſalia: ſi enim ſimpliciter dicatur. *Quicunque*, vel, *omnis, qui hoc fecerit*, vel, *Omnis perſona Eccleſiaſt.* vel aliquid huiuſmodi, diſtributio eſt ſatis vniuerſalis complectens clericos omnes, ſiue regulares ſiue ſeculares: ſiue ſimplices, ſiue in quacunque dignitate infra Epiſcopatum conſtitutos.

7. Quæri tamen poteſt, An Epiſcopus electus & confirmatus nondum conſecratus gaudeat priuilegio dicto. Videtur enim ita affirmandum, quia ille eſt verus Epiſcopus, & actus iuriſdictionis exercere poteſt: & textus indiſtincte loquitur: ergo, non comprehenditur ſub clauſula generali. Et confirmatur, quia alia priuilegia conceſſa Epiſcopis extenduntur ad confirmatum, & nondum conſecratum, vt illud de eligendo confeſſore. ca. vlt. de Pœnit. & remiſſ. & aliud de portando altare viatico & cap. vlt. de Priuileg. in 6. Denique facit, quod fauores ampliandi ſunt, & priuilegia præſertim à Principe conceſſa, quoad fieri poſſit iuxta verborum proprietatem. In contrarium tamen obiici poteſt primo ratio illius cap. *Quia periculoſum*, ſcilicet, *propter executionem Epiſcopalis officii, quod frequenter incumbit*. Quæ ratio locum non habet in eo qui nondum eſt Pontifex conſecratus. Secundo obſtare poteſt, quia nomen Epiſcopi proprie videtur eſſe nomen ordinis ſeu conſecrationis, ſicut nomen ſacerdotis aut Presbyteri: & hoc modo in prædicto ca. ex prædicta ratione, & ex citato verbo, *Pontificalis officii*, ſumi videtur. Tertio facit, quia priuilegium exorbitans à iure communi potius reſtringendum eſt. Sed hæ rationes habent claram ſolutionem ex dictis, quia non obſtante illa ratione illius textus, priuilegium illud extenditur ad ſuſpenſionem à beneficio quamuis illa non impediat pontificale officium, & ideo neceſſario dicendum eſt, rationem illam fuiſſe motiuam, ſeu impulſiuam, non tamen adæquatam, ſed hanc fundari in Epiſcopali dignitate: ergo idem in præſenti dicetur. Conſtat etiam ex aliis iuribus citatis nomine Epiſcopi ſignificari ſolere illum qui iam habet beneficium Epiſcopale, quamuis nondum ordinem habeat. Idem ergo in præſenti dicendum videtur.

An Epiſcopus electus & confirmatus ſuſpendatur per generalem ſententiam.

Sed quæri poteſt, an ſuſpenſio generatim lata in omnes clericos, comprehendat tam regulares, quã ſeculares clericos. Cum enim verba ſint generalia, ſeu abſoluta, comprehendere videntur omnes veros clericos: at regulares clerici, tamen ſunt vere clerici, ſicut ſeculares (loquimur enim de regularibus ordinatis.) In contrarium vero eſt, quia licet primæua ſignificatio illius vocis ita vniuerſalis eſſe videatur, tamen iam ex vſu videtur accommodata ad ſignificandum ſpecialiter ſecularem clericum. Vnde & in iure appellatio clerici ſolet à religioſis condiſtingui, vt patet in Clement. 1. de Priuileg. in principio: verba autem legis, vel ſententiæ generalis ſunt accipienda iuxta frequentiorem vſum, & præſertim in materia pœnali & odioſa, in qua reſtringenda ſunt. Accedit quod in iure, quando clerici regulares cum ſecularibus ſimul comprehenduntur, id ſpeciatim declaratur, vt videre licet in Clement. 2. de vita & honeſt. cleric. Veruntamen textus ille ſi attente legatur, parum fauet poſteriori ſententiæ: & poteſt potius in contrarium induci: nam aliud eſt loqui de religioſis abſolute, aliud de clericis religioſis: quanquam enim omnes religioſi Eccleſiaſticæ perſonæ dici poſſint: non tamen omnes ſunt clerici: niſi aliquem ordinem, vel ſaltem primam tonſuram ſuſceperint, vt colligi poteſt, ex capit. *Duo ſunt*, 12. quæſtio. vbi religioſi, licet à laicis diſtinguantur, ſi tamen ordinati ſunt, non clerici, ſed conuerſi appellantur. Quando ergo lex aliqua diſponens aliquid circa clericos vult illud extendere non ſolum ad religioſos clericos, ſed abſolute ad religioſos, neceſſe eſt, vt de illis ſpecialem mentionem faciat: quia clarum eſt appellatione clericorum non venire religioſos, vt ſic: & hic eſt caſus illius Clemẽtinæ, vt patet ex illis verbis generalibus. *Et religioſi quilibet.* Nos autem inquirimus, an nomine clericorum veniant religioſi clerici, niſi quatenus religioſi ſunt, ſed quatenus clerici: nihil ergo fauet textus ille prædictæ ſententiæ. Poteſt autem contra illam retorqueri, quia agens de ſecularibus clericis expreſſe id declarat, dicens, *Seculares Clerici & religioſi*

8. *An ſuſpenſio generatim lata cõprehendat regulares.*

gioſi adminiſtrationem habentes, & religioſi &c. Suppo-nit ergò nomen *clerici* indifferens eſſe ad ſeculares, & religioſi. Et ſane ille idem titulus de vita & honeſt. cleric. & ea omnia quę in variis eius Decretis clericis prohibentur, quia ſunt ipſi ordini clericali indecentia, non minus ſunt prohibita religioſis cleris, quam ſecularibus: non ergo vera eſt illa regula, quod nomen clerici vſitata ſignificatione (pręſertim in iure, quidquid de vulgo ſit) ſecularem tantum clericum comprehendat.

9. Concluſio. Quamobrem vera ſententia eſt, ſub tali ſuſpenſione religioſos clericos comprehendi, niſi ex tenore, & aliis circumſtantiis, Canonis, vel ſententię alia limitatio colligatur. Hoc probant omnia adducta, & præterea, quia ſi ſub ſpecialibus nominibus clericalium ordinum ſuſpẽſio feratur ſcilicet in omnes ſacerdotes, vel in Diaconos, aut Subdiaconos, &c. Qui tale fecerint, nemo (credo) dicet illam pertinere ad ſeculares tantum, & non ad religioſos in eo ordine exiſtentes (neq; enim dici poteſt ſacerdotis, vel Diaconi nomẽ ex vſu determinatum eſſe ad ſignificandum potius ſacerdotem ſecularem, quam religioſum) ergo idem erit, etiamſi generali nomine *clerici* lex vtatur, tum quia ſub illa generali appellatione omnes ſpecies clericorum comprehenduntur: tum etiã quia nulla maior determinatio fingi poteſt in communi nomine clerici, ſacerdotis, ſcilicet, vel Diaconi. Loquor autem ex vi verb. quia ex aliis principiis ſolet aliquando huiuſmodi ſermo ad ſeculares tantum dirigi, ſcilicet vel quia materia legis ad eos tantum pertinet, vel quia poteſtas ferentis mãdatum ſeu ſtatutum ſolos illos complectitur, vt ſi ſit particularis Epiſcopi, qui iuriſdictionem propriam in religioſos non habeat, vel denique ſi in lege ipſa verbum aliquod addatur, quo ſatis ſignificetur mandatum ad religioſos non ferri.

SECTIO III.

An & quomodo ſuſpenſio in communitatem ferri poſſit.

1. *Suſpenſio ferri poteſt in communitatem.* POſſe communitatem ſuſpendi receptum dogma eſt: quod ex iure euidenter probatur, vt ſtatim oſtẽdam. Ratio vero eſt, quia ex parte communitatis non eſt repugnantia, quominus hæc pœna vel cenſura affici poſsit: nam & Capitulum poteſt eſſe capax culpæ, ſicut quælibet congregatio humana: eſt etiam capax officii, aut beneficii Eccleſiaſtici, vt per ſe notum eſt, & ſupra tractando de iuriſdictione ad ferendas cenſuras, ſufficienter tactum eſt, & in diſcurſu huius puncti amplius explicabitur. Ergo etiam eſt capax priuationis, ſeu ſuſpenſionis ab huiuſmodi officio, & beneficio. Aliunde vero Eccleſia non prohibuit Capitulum affici hac pœna, imo vſum eius probauit & exercuit. Et ratio differentiæ inter illam, & excommunicationem fuit, quia hæc pœna nõ eſt adeo ſpiritualis ſicut excommunicatio, id eſt non priuat internis bonis ſeu Eccleſiaſticis auxiliis, quæ ad interiorem animæ ſalutem ordinantur, & proſunt: & ideo non eſt in hac pœna illud animarum periculũ, propter quod prohibitum eſt ne excommunicatio in communitatem feratur, neque eſt abſurdum vt Innocentes aliquando ſuſpenſione ligentur ſicut excommunicatione, vt infra dicam. Vt autem hoc amplius explicetur, aduertendum eſt, duobus modis poſſe communitatem ſuſpendi. *Duobus modis poteſt communitas ſuſpendi.* Primo præcisè vt communitas eſt, id eſt, quatenus eſt vnum corpus politicum, habẽs actiones proprias, & bona etiam propria, quæ ita pertinent ad totam communitatem, vt ad ſingulas perſonas per ſe non ſpectent. Secundo poteſt communitas ſuſpendi, diſtributiue potius, quam collectiue: vt ſi Clerus huius ciuitatis ſuſpendi dicatur, quia omnes & ſingulę perſonę cleri ſuſpenduntur. Vnde poſſet addi tertius modus ex his duobus coaleſcens, ſi videlicet ſuſpenſio ita feratur in congregationem aliquam, vt & corpus eius collectiue ſumptum quoad actiones, aut beneficia eius ſuſpẽdat, ſimulq; ad ſingulas perſonas talis congregationis deſcẽdat, eaſque à perſonalibus officiis, aut beneficiis ſuſpendat. Dubitari ergo poteſt, quo ex his modis ſuſpenſio in communitatem feratur, auferri poſſit: nam & de poteſtate, & de actu inquirendum eſt.

De poteſtate ferendi ſuſpenſionem in communitatem.

2. *Suſpenſio ferri poteſt in communitatem, vt communitas eſt.* DIco ergo ſecundo, ſuſpenſio ferri poteſt in communitatem pręcisè vt communitas eſt: Ita conuincit ratio ſupra facta. Et probatur ex iure, deſcendendo ſimul ad ſingulas ſpecies ſuſpẽſionum. Nam de ſuſpenſione ab officio quoad actus collationis beneficiorum habetur in cap. vnic. Ne Sede vacante in 6. cum tamen illa collatio ſæpe ſoli Capitulo vt ſic conueniat. Idem ſumitur ex cap. *Romana*, & cap. *Si ſententia*, de Sentent. excomm. in 6. & ex Concilio Trident ſeſſ. 24. c. 16. vbi Capitulum, quod Sede vacante non cõſtituit Oeconomum & Vicarium tempore & modo ibi præſcriptis, facultate conſtituendi illos miniſtros priuatur: quod eſt quaſi ab eo munere pro ea vice ſuſpendi.

3. Suſpenſio autẽ ab officio quãtum ad actus ordinis non cadit proprie in Capitulum vt ſic: quia illi actus non fiunt per totam communitatem, ſed per ſingularem perſonam. Poteſt autem Capitulum delegare interdum hos actus ordinis quatenus à iuriſdictione pendent, vt Sede vacante confeſſores creare, Epiſcopum vocare, qui ordines conferat, & ſimilia iuxta cap. *Is cui*, de Elect. in. 6. additis c. penult. & vlt. de Supplend. neglig. Prælat. in 6. & c. *Cum nullus* de Tempor. ordin. in 6. cum ſimilibus. Igitur quoad hoc poterit etiam Capitulum ſuſpendi, ne has delegationes ſeu commiſsiones facere valeat: nam eadem eſt ratio de his, & de aliis actibus iuriſdictionis. A beneficio item ſuſpendi poteſt Capitulum vt ſic, vt aperte colligitur ex cap. *Quiſque.* de Electione in ſexto, & ex Extrauagant. 1. de Electione: vbi non ſolum Capitula Eccleſiarum, ſed etiam Conuentus monaſteriorũ, ſcilicet regularium, vt ibi Gloſſa exponit à beneficiis ſuſpenduntur: non ſolent autem ſinguli religioſi: de conuentu propria habere beneficia: ſed tota communitas interdum habet aliqua beneficia ſibi vnita: igitur ab huiuſmodi beneficiis ſuſpenditur totus conuentus. Vnde fit idem operari huiuſmodi ſuſpenſionem circa Capitulum vt ſic; quod in priuata perſona operatur ſimilis ſuſpenſio; proportione ſeruata: nam & priuat Capitulum fructibus beneficii, & impedit, ne ſuos illos efficiat, vel ſi ab officio ſit ſuſpenſio, priuat vſu iuriſdictionis; & conſequenter impedit, ne actus eius validi & rati ſint.

4. Dico Tertio, poſſet ſuſpendi Capitulum, non ſolum, quatenus vnũ corpus politicum eſt, ſed etiam ita, vt ſinguli à ſuis propriis, ac perſonalibus officiis, aut beneficiis ſuſpendantur. Probatur, quia cum totum Capitulum ita delinquit, vt ſit ſuſpenſione dignum, illud delictũ ita eſt totius corporis, vt tamen per ſingulares perſonas exerceatur; vt per ſe conſtat: poteſt autem delictum eſſe & omnium, & ſingulorum; & adeo graue, vt per ſolam ſuſpenſionem ab officiis vel beneficiis communibus non ſatis puniatur: ergo poteſt talis ſuſpenſio ferri, quę nõ ſolum totum Capitulum vt ſic afficiat, ſed etiam ſingulas perſonas à beneficiis, vel officiis perſonalibus ſuſpendat. Et confirmatur, nam, cum Capitulum interdicitur, ſingulę perſonæ interdicuntur, vt

infra ſuo loco videbimus: ergo poteſt Capitulum ita ſuſpendi, vt ſingulę etiam perſonę ſuſpendantur: nam licet quoad hoc non ſint omnino ſimiles hæ cenſuræ, vt infra oſtendam, in hoc tamen eſſe poſſunt: quando eſt in perſonis ſingulis ſufficiens cauſa & ratio ſuſpenſionis ſic latę, cum in iudice ſeu ſuperiore non deſit poteſtas ad conuenientem & proportionatam pœnam imponendam. Et confirmatur tandem ex cap. *Quia ſæpe*, de Electione in 6. vbi Capitulum ita ſuſpenditur ab officiis, & beneficiis, vt etiam ſingulæ perſonæ ſuſpendātur à ſuis beneficiis donec reſtituant. Verum eſt tamen, quando ſuſpenſio fertur hoc modo, duplicem quodammodo ſuſpenſionem per modum vnius ferri: nam & ſuſpenditur Capitulum per modum vnius, & præterea fertur vniuerſalis ſuſpenſio in omnes clericos, ex quibus tale Capitulum conſtat. Vnde etiam colligitur, hanc ſecundam poſſe etiam per ſe ferri ſine priori: ita vt non ſuſpendatur Capitulum, vt Capitulum eſt, ſeu per modum vnius corporis, ſed ſolū multitudo quædam cōſtans ex his hominibus, quæ licet nomine collectiuo ſignificetur, vt nomine cleri, vel alio ſimili; re tamen vera ſuſpenſio tunc ſolū fertur diſtributiue in omnes clericos talis populi, &c. De quo modo ſuſpenſionis plura ſtatim dicemus.

De vſu ferendi ſuſpenſionem in communitatem.

5 *Suſpenſio in Capitulū ſimpliciter lata de qua intelligenda.*

Dico quarto, licet hæc vera ſint quoad poteſtatē, nihilominus iuxta frequentem vſum, ſuſpenſio in ſolum Capitulum vt ſic fertur, niſi aliud in iure vel ſententia expreſſe declaretur. Probatur, quia Capitulum in rigore non ſignificat ſingulas perſonas de Capitulo, ſed vniuerſitatem ipſam: ergo ſuſpenſio Capituli ſolum communitatem ligat, vt vnum corpus eſt, quia vis illorum verborum non ſolum hanc interpretationem patitur, ſed etiam exigit in omni proprietate: nam dicitur in l. *Sicut municipium*, ff. Quod cuiuſque vniuer. nom. *Non, quod vniuerſitas debet, ſinguli debent*: ergo ita eſt huiuſmodi ſuſpenſio & pœna interpretanda. Dixi autem, *Niſi aliud in ſententia vel iure declaretur*, quia tunc cum poteſtas non deſit, vt oſtenſum eſt, clarum eſt talem eſſe ſuſpenſionem, & eius effectum, qualem verba ipſius legis aut ſententiæ declarant. Addi poteſt. *Niſi ex materia, vel circumſtantiis aliud conſtet*: quia perinde eſt, ac ſi verbis declaretur, tunc autem talis eſſe cenſetur caſus (vt in ſimili de interdicto dicemus) quando contigit ſuſpenſionis materiam, vel effectum intentum talem eſſe, vt nō poſſit comparari, niſi ſuſpenſio ad ſingulas perſonas redundet.

Quando intelligatur ſuſpenſio cō munitatis in ſingulas perſonas redundare.

6. *Exemplo ca. Quia ſæpe, de Electione in 6. res illuſtratur.*

Exemplum eſt in dict. cap. *Quia ſæpe*, de Electione in 6. vbi ſic fertur ſuſpenſio, *Decernimus, vt hi, qui de cætero præmiſſa præſumpſerint, eo ipſo ſint, & tamdiu maneant ab officio & beneficiis quibuſcunque ſuſpenſi, donec reſtituerint: quidquid de bonis perceperint ſupra dictis* Præmittitur autem in eodem textu, quod quædam Capitula ſiue conuentus, & ſingulares eorum perſonæ Sede Vacante bona Prælati, vel ipſius Sedis occupabant, & inter ſe diuidebant: ergo ſuſpenſio inferius lata non ſolum cadit in conuentus ipſos, ſed ad ſingulas perſonas deſcendit, quatenus ſinguli erānt participes illius delicti, & ad reſtituendam tenebantur. Vnde illa ſuſpenſio fertur in omnes delinquentes, ſiue ſint communitates aliquæ, ſiue ſingulares perſonæ. quod neceſſarium eſſe diximus, vt per ſuſpenſionem cōtra communitatem latam ſingulares etiam perſonæ ſuſpendantur. Et ideo ſi aliquæ perſonæ eſſent participes illius delicti vt membra communitatis, & non vt priuatæ perſonæ deliquiſſent, vſurpando prædicta bona, illam ſuſpenſionem non incurrerent. Atque id ſemper neceſſarium videtur; vt ſuſpenſio ſic extendatur, ſicut ex dicendis conſtabit.

Quocirca, ſi ſuſpenſio feratur contra aliquam communitatem, quæ non conficit proprie vnum corpus Collegii, quod communi conſilio, & auctoritate res cōmunes adminiſtret, ſed tantū eſt quædam multitudo Eccleſiaſticarum perſonarum, quæ per modum vnius collectionis ſignificatur, vt ſi ſuſpenſio feratur in clerum Conimbricenſem, talis ſuſpenſio propter ſubiectam materiam non poteſt ferri in cōmunitatem, vt communitas eſt, quia neq; illa habet actiones, vel adminiſtrationes aut beneficia communia, à quibus ſuſpendatur neque etiam eſt proprie vnum corpus morale, quod ſupendi poſſit. Quamuis ergo ſuſpenſio feratur ſub illo nomine collectiuo, fertur tamen in ſingulares perſonas; non aliter, quam, ſi diſtributiue ſeu indefinitè ferretur in clericos hoc vel illud facientes. Vnde fit vt talis ſuſpenſio ſingulas perſonas à ſuis officiis vel beneficiis ſuſpendat, non tamen omnes, etiamſi omnes ſub collectiuo nomine comprehendi videantur, ſed ſolum illas, quę cauſam vel delictū, ob quod ſuſpēſio lata eſt, cōmiſerunt: quia vt iam dicemus, ſuſpenſio non incurritur, niſi propter culpam.

7. Corrollarium

Tandem addendum eſt, communitatem illam, in quam ferri poteſt ſuſpenſio debere eſſe Eccleſiaſticam, ſeu clericorū, quia, quod ſupra oſtendimus, ſolos clericos eſſe capaces huius cenſuræ, eadem ꝓportione applicandum eſt ad communitatem, eiſdemq; rationibus oſtendi poteſt. Solet autem talis ſuſpenſio regulariter fieri cum expreſsione communitatis, vel in ſpeciali cōtra tale vel tale Capitulum, vel in generali contra Capitulum conuentus, &c. vel definite contra illa tantum, vel ſub defunctione, ſeu diſtributione, ſcilicet contra hoc facientes, ſiue ſint Epiſcopi, ſiue Capitula, &c. Addo vero, quamuis hæc diſtributio expreſſe & ſpeciatim non fiat, ſi generatim feratur ſuſpenſio contra omnes, qui hoc vel illud fecerint, & actio illa vel delictum, ob quod fertur ſuſpenſio, tale ſit, vt à Capitulo, vel conuentu committi poſſit, ſuſpenſionem etiam ad illa extendi, quia ſunt capacia talis ſuſpenſionis; & ipſa generaliter lata eſt, vt ſupponitur. Quod quidē dubitationem non habet, quando nullum ponitur determinatum nomen perſonale, ſed tantum ſignū diſtributiuū, cum pronomine vniuerſali, vt *Omnes qui hoc fecerint. Quicumque hoc fecerit, &c.* Quia ſub illa diſtributione propriiſsime continentur congregationes. At vero, ſi addatur nomen perſonale, vt *omnis homo, omnis clericus, omnis perſona Eccleſiaſtica.* Tunc poteſt eſſe nonnulla dubitandi ratio, quia Capitulū neque eſt homo, nec clericus, nec perſona: nihilominus tamē cenſeo etiam ſub illa diſtributione cōprehendi, tum quia in præſenti materia ſecundum communem vſum, ſub homine, hominum congregatio comprehenditur, vt declaraui ſupra de cenſuris in communi, tum etiam, quia delictum cōmunitatis non fit, niſi per ipſas perſonas, ſaltem vt ſunt membra illius communitatis: & ideo ſub eadem ratione illas comprehendit.

8. Suſpenſio ſolum in cōmunitatē clericorum ferri poteſt.

Variis modis poteſt communitas ſuſpendi.

Aliæ dubitationes, quæ hic moueri poſſent, ex dictis ſupra de cenſuris in communi peti poſſunt, præſertim illa: an, qui ſemel ſuſpenſus eſt, poſſit iterum ſuſpendi: non eſt enim dubium, quin id fieri poſſit, non ſolum quando ſuſpenſiones ſunt diuerſarum rationum ſeu effectuum, ſed etiam, ſi ab eiſdem rebus ſuſpendant, propter diuerſas cauſas vel titulos. Illa vero quęſtio, an talis cenſura poſſit ferri in defunctum, hic nō habet locum, cum defunctus Eccleſiaſticas functiones exercere non valeat. Quatenus vero defunctus interdum fruitur aliquo tēpore poſt mortem fructibus beneficii poteſt ſuſpenſio à beneficio vel lata tempore vitæ ad illud tempus poſt mortem extendi: vel etiam poſt mortem ferri per modum puræ pœnæ propter delictum commiſſum: neutrum enim iuriſdictionem humanam excedit.

9. Duplex ſuſpenſio an poſſit in eū dem ferri.

Defunctus an poſſit ſuſpendi.

SECT.

SECTIO IV.

Vtrum ſuſpenſio ferri poſsit ſolum propter culpam eamque mortalem.

1. HÆc eſt potiſsima quæſtio circa finalem cauſam huius cenſuræ : de qua multi ſenſerunt poſſe contrahi ſine culpa: habentque fundamentum in c.

1. Opinio. 1. de Ordin. ab Epiſc. [qui renunc. Epiſcop. vbi qui ignoranter & ſine culpa ordinatur ab huiuſmodi Epiſcopo ob culpam eius ſuſpenditur. Idem ſuadet cap. *Vel non eſt compos*, de Tempor, ordin. vbi puer ordinatus in ætate tredecim annorum ſuſpenditur ab executione officii Diaconi vſque ad ætatem legitimam *in iniuriam ordinantis*, vt ibi dicitur: non ergo in pœnam ordinati, imo ex textu illo colligi nō poteſt puerum illum deliquiſſe ſuſcipiēdo ordines, ſed ſolum Epiſcopum: ergo propter culpam alienā poteſt aliquis ſuſpendi, præſertim ſi ex parte etiā eius qui ſuſpēditur, interueniat aliqua rationabilis cauſa, qualis erat in prędicto caſu decentia, ne puer tredecim annorū in ordine ſacro miniſtraret. Et hinc poteſt generalis ratio ſumi, quia ſuſpenſio, non priuat bonis per ſe pertinētibus ad bonū propriæ animæ ſicut excommunicatio: ſed priuat functionibus per ſe pertinentibus ad commune bonū: interdum autem poteſt pertinere ad bonum commune, vt aliquis priuetur ad tempus huiuſmodi functione ſine culpa ſua ob aliquam rationabilē cauſam: ergo poteſt interdum ita ferri. Et cōfirmatur, quia ob ſimilem rationem interdictum comprehendit aliquando perſonas innocentes, vt infra dicemus. Atque ita ſentit D. Thom. in 4. diſt. 18. q. 2. art. 3. quæſt. 2. ad 2. Sylueſt. verb. *Suſpenſio* num. 4 vbi ait: ſuſpenſionem aliquando imponi ex cauſa ſine culpa, *vt patet* (inquit *ex practica currente.* Idem tenent Canoniſtæ vnde Abbas, in cap. *Si celebrat*, de cleric. excommun. miniſtr. n. 4. ait, ſuſpenſionem quandam ferri propter delictum, aliam propter defectum, aliam propter infamiam: priora duo membra nota ſunt ex dictis, tertii exemplum eſt de publico concubinario, ſeu publica illius criminis laborante infamia, qui propter vitandum ſcandalum celebrare prohibetur. Et hoc modo quidam aiunt aliquem poſſe ſuſpendi: non ſolum ſine culpa, ſed etiam ſine cauſa, ſcilicet, quæ vere illi inſit, quia eius infamia ſeu cō-

2. munis opinio ſufficiet

2. Opinio. Alii vero cenſent ſuſpenſionem non poſſe ferri ſine culpa propria eius, qui ſuſpenditur. Ita tenet Nauarr. in c. 27. num. 151. & Caiet. in Sum. verb. *Suſpenſio*, idem ſupponit, & Arctinus, quem Nauar. citat in cap. *Cum non ab homine*, de iudiciis: Fundamentum eſt, quia ſuſpēſio proprie dicta habet rationem pœnæ, pœna autem non imponitur propter culpam. Reſpondent, pœnam non imponi ſemper propter culpam propriam, ſed interdum propter alienam: & patet quando ſuſpenditur communitas propter delictum, cui multi ex communitate non

Eluditur. cooperati fuerunt, & nihilominus ſuſpēſi manent, licet in eis non ſit culpa Veruntamen, ſi conſiderētur ſuperius dicta, hoc exemplum parum ad rem facit: nam ſuſpenſio, quæ proprie & præciſe in communitatem fertur, non ſuſpendit ſingulas perſonas ſecundum ſe, ſed ſolam communitatem, quæ tamē ſuſpendi non poſſet niſi deliquiſſet. Quod vero in eius delicto aliqua eius membra non participauerint, parum refert, quia non ipſa ſuſpenduntur, ſed totum, quo ſuſpenſo, conſequenter ſit, vt partes nō poſſint operationes totius pro tunc efficere: quod non proprie eſt puniri propter peccatum alienum ſed eſt aliquo modo participare pœnā totius quod peccauit, quod nullum inconueniens eſt. Extra hūc vero caſum non apparet, quomodo aliquis poſſit iuſte ſuſpendi propter culpam alterius: quia nemo poteſt puniri propter peccatum alterius, proprie loquēdo, niſi quatenus vnus reputatur res alterius, vt filius patris, vel ſeruus domini: quod in præſenti non videtur poſſe locum habere.

Quæ ſuſpenſio abſque popria culpa, quæ vero tantum propter illam feratur

PОteſt interdum ſuſpenſio late dici de omni prohibitione vtendi aliqua poteſtate: & ſic verum eſt ſuſpenſionem non ſemper requirere culpam eius, qui ſuſpenditur, ſed cauſam poſſe ſufficere & hoc conuincit cap. illud, *Vel non eſt compos*, cum aliis pro prima ſententia allatis. Conſtat autem illud genus prohibitionis nec eſſe propriam cenſuram, cum non ſit ob contumaciam, neque etiam propriam pœnam, cum non ſit ob culpam: quod verum eſt, etiam reſpectu ſuſpendentis, vt ſtatim explicabo. Alio ergo modo poſſumus loqui de ſuſpenſione: prout dicit propriam ſpeciem cenſurę vel ſaltem pœnæ Eccleſiaſticæ: & hoc ſenſu dicimus ſuſpenſionem nunquam ferri niſi propter aliquam culpam eius, qui per illam directe ac per ſe ſuſpenditur. Hoc videtur ſufficienter probari ex dictis, tū hic, tum ſupra de Cenſur. in com. tum ex illis principiis generalibus, *Rem, quæ culpa caret, in damnum vocare non conuenit*, c. 2. de conſtitutionibus & illud *Peccata ſuos authores tenere debent, nec pœna eſt vlterius protrahenda antequam delictum fuerit in excedente repertum* cap. 2. de iis, quæ fiunt à maiore parte capituli. De quibus principiis quomodo in interdicto aut verificentur, aut exceptionem patiantur, infra ſuo loco videbimus: neque enim eſt neceſſe, quæ in interdicto inueniuntur ad ſuſpenſionem omnino applicare, cum non ſint eiuſdem rationis. 3.

Quin potius addo ſuſpenſionem etiam priori modo, & late ſumptam præſertim ab ordine, vel officio nunquam imponi propter alterius culpam ſolam, ſed conſideratio etiam aliquo defectu eius, qui ſuſpenditur, & licet non ſit culpa eſt ſufficiens, & rationabilis cauſa talis prohibitionis. Hoc patet ex titulis de clerico ægrotante: tam in antiquis, quā in 6. vbi propter lepram, vel aliud ſimile impedimentum remouetur ſacerdos ab officio altaris: & ſemper additur ratio, vel propter ſecuritatem, vel propter tollendum ſcandalum, vel propter aliam ſimilem cauſam. Idem obſeruauit Panor. in dict. cap. *Vel non eſt compos*, num. 4. cum enim in eo textu dicatur, ordinatum in ætate præmatura ſuſpendi in iniuriam ordinātis, obiicit Abbas, quod propter factum alterius non debuit iſte ſuſpendi. Et reſpondet, licet cauſa impellens ad talem ſuſpenſionem fuerit delictum ordinantis, tamen cauſam finalem fuiſſe defectum ætatis ordinati: & hoc ipſum Gloſſa ibi ſignificauit. Vbi etiam expendo non dixiſſe Pontificem in eo textu, ſuſpendi ordinatum in pœnam ordinantis, ſed *in iniuriam ordinantis*, id eſt, in confuſionem eius, & vt euidentius conſtet: quantum errauerit ordinando illum, quem ob defectum ætatis ſuſpendi neceſſe eſt. Quod à ſimili declaratur optime in capit. *Decernimus*, 16. q. 7. ibi *Ordinationem ſuam irritam nouerit eſſe, & ad verecundiam ſuam alios in eorum loco ordinari*: idem enim ſignificat in vno loco *iniuriam*, atque in alio ad *verecundiam*. Atque hoc modo quod circa vnam perſonam ſit, redundat in aliqualem pœnam, ſeu reprehenſionem alterius, qui deliquit: non tamen propter illam ſolā cauſam fieret, niſi ex parte eius, qui prohibetur, ſufficiens etiam cauſa intercederet, quam non oportet eſſe in eo culpabilem: quia talis prohibitio, ei non imponitur in pœnam, ſed propter quādam incapacitatem, ſeu improportionem in ordine ad tale miniſterium cuius decentię, ac reuerentiæ in hoc præcipue conſulitur. Dixi autem præcipue ab ordine

4. Nemo propter alterius culpā ſuſpenditur niſi in ipſo ſufficiens ſit cauſa.

ne, vel officio, quia à beneficio, id eſt à fructibus eius interdum poteſt quis ex parte priuari propter commune bonum, vel alias cauſas ſine vllo proprio defectu: illa vero non eſt ſuſpenſio, ſed diſtribuitio iuſta talium fructuum, quorum diſpenſatio ad Pontificem maxime pertinet. In hoc autem ſeruatur proportio, quod etiam ſuſpenſio à beneficio nunquam ſit ſine propria culpa.

5. Vnde intelligi poteſt, illud impedimentum ordinis participare potius quendam irregularitatis modum: quam eſſe propriam ſuſpenſionem. Propria enim ſuſpenſio de qua loquimur, eſt quaſi priuatio moralis in ſubiecto de ſe habili, ſine impedimento alterius rationis, & hanc dicimus non imponi ſine culpa, quia niſi feratur per modum cenſuræ, aut pœnæ, non videtur poſſe cum ratione imponi.

Diſcrimen inter ſuſpẽſionem ob defectũ & ob crimen.

Hinc Panormitanus ſupra diſtinguit duplicem ſuſpenſionem ſcilicet ob defectum, vel ob crimen. Et ne videantur ſolis nominibus, vel cauſis differre, conſtituit in effectibus differentiam: nam qui priori modo ſuſpenſus actum ordinis exercet, non fit irregularis, ſicut fieret, ſi eſſet poſteriori modo ſuſpẽſus, vt ſupra diximus. Quam differentiam probat, quia ſuſpenſo ob ſolum defectum non eſt directe interdicta executio officii, & iure, non cauetur, quod illa fiat irregularis. Quæ ratio non caret difficultate, quomodo enim illi non eſt interdicta executio officii, cum vere ac proprie ſit prohibitus in ſuo ordine miniſtrare, vt patet ex dict. c. *Vel non eſt compos* Nam quod hæc prohibitio ſit ob defectum, non ſatis eſt vt propterea negetur eſſe directa interdictio quod ſi hoc ita eſt, vnde conſtat cum iura dicunt, ſuſpenſum miniſtrantem in ſuo ordine fieri irregularem non comprehendere eum, qui ob defectum ſuſpenſus eſt. Sed nihilominus illa ſententia Abbatis fuit etiam Innocẽtii, eamque ſequitur Dominicus in c. *Apoſtolica*. 56. d. Couarr. in Clem. *ſi furioſus* p. 1. §. 1. n. 4. & Salcedo in Pract. ca. 26. lit. B. qui alios refert, & eſt tenenda: quia hæc irregularitas in iure ſolum inuenitur reſpectu eorum, qui ſunt ſuſpenſi propter crimen, & ita ſtricte interpretanda. Et fortaſſe ratio à priori eſt, quia vt dicebam, illa prohibitio ob defectum, magis eſt irregularitas quædam, quam propria ſuſpenſio: irregularis autem ob corporis defectum, ſi ante diſpenſationem celebret, nõ incurrit nouam irregularitatem, vt bene notauit Turrec. in dict. ca. *Apoſtolica*, refertque in dictam ſententiam Archidiaconum: & addit ita ſeruari vſu Romanæ Eccleſiæ: nam in huiuſmodi caſibus ſolũ diſpenſatur in tali defectu: non vero in alia irregularitate contracta in celebratione: quia in iure non eſt expreſſa, vt infra latius dicemus Et tractabimus aliud exemplum tactum à Turrecrem. de publico concubinario: quem dicit non fieri irregularem celebrando. Aliud etiam exemplum huius ſuſpenſionis ex defectu eſt ſupra tactum Diſp. 11. ſect. 3. & iterum infra Diſput. 31. ſect. 1.

Quæ culpa ad ſuſpenſionem ſufficiat.

6. *1. Senten.* DIfficultas eſt, an mortalis ſit neceſſaria, aut venialis ſufficiat. Caietan. enim in Summa, verb. *Suſpenſio*, abſolute ait incurri ex ſolo veniali peccato: & probat, quia eſt minor pœna, quam excommunicatio minor, cum hæc priuet maximis & valde neceſſariis bonis, ſcilicet ſacramentis: ſed excommunicatio minor incurritur propter peccatum veniale: ergo & ſuſpenſio. Et idem ſequitur Armilla verb. *ſuſpenſio*, in principio: nec diſſentit Nauar. cap. 27. numero 151. 159. & 165. Alii vero abſolute aſſerũt neceſſariam eſſe culpam mortalem, vt hæc cenſura

2. Senten. imponi, aut contrahi poſſit. Quam ſententiam tenuit Arctinus, vt Nauarr refert & eam videtur ſequi Soto in 4. d. 22. q. 3 art. 1. concl. 2. eſtque hoc tempore valde recepta. Quia ſuſpenſio, vt eſt in vſu Eccleſiæ, acerbior pœna eſt, quàm vt prò ſola veniali culpa ſecundum æquitatem, & Eccleſiaſticam pietatem imponi poſſit. Neque verum eſt, moraliter & ſecundum prudentem exiſtimationem loquendo maiorem pœnam eſſe excommunicationẽ maiorem, quam ſuſpenſionem ex genere ſuo, vt ſupra declarauimus ex eo, quod licet priuet vſu maximorum bonorum, tamen & facile tolli poteſt, & non inducit damnum irreparabile, ſuſpenſio vero & ſæpe inducit irreparabile damnum, & difficilius tollitur, & nonnullam infamiam ſecum affert. Sicut etiam irregularitas non priuat perceptione ſacramẽtorum, tamen propter ſimiles circumſtantias, omnium conſenſu cenſetur grauior pæna.

7. *Deciſio.* Sed iudicium inter has ſententias facile eſt ex his quę in ſuperioribus diximus de ſuſpenſione maiori & minori, ſeu graui & leui. Cum enim ſecũdum iuſtitiæ rationem ſeruari debeat proportio inter pœnam & culpam: ſuſpenſio grauis imponi iuſte non poterit niſi propter grauem, ſeu mortalem culpam, nam illa ſine dubio eſt grauis pœna. Quis enim dicat poſſe aliquem priuari fructibus ſui beneficii per annum propter culpam venialem. Idem autem eſt de qualibet ſimili ſuſpenſionne graui. At vero ſi ſuſpenſio leuis ſit, poterit propter peccatum veniale imponi, vel ſuſpenſio quoad vnum actum electionis, vel quoad diſtributiones vnius horæ, vel vnius diei. Quod maxime locum habet in ſuſpenſione quæ ab homine fertur nam quæ feruntur à iure cõmuni regulariter ſunt grauiores, & non incurruntur niſi propter peccatum mortale, quia leges Eccleſiaſticæ non puniunt tam ſeuere venialia peccata. Nam neque minor excommunicatio incurritur ipſo iure propter veniale peccatum niſi in caſu communicationis cum excommunicato: quod ſpecialiter videtur factum in odium excommunicationis maioris, & cum maiori rigore ſeruetur. Quocirca (quod attente obſeruandum eſt) ſi grauis ſuſpenſio ab officio & beneficio in iure imponatur propter aliquod crimen, & aliquis committat illum actum moralem in ſpecie, peccando ſolum venialiter, non incurret talem ſuſpenſionem in conſcientia, ſiue talis actus ſit veniale peccatum ob imperfectam deliberationem, ſeu leuem inaduertentiam, ſiue ex leuitate materiæ: quia priori modo talis actus in genere humani actus eſt imperfectus: poſteriori autẽ modo eſt imperfectus in tali ſpecie morali, & incapax talis pœnæ. Diximus autem in ſuperioribus cum de cenſuris in communi ageremus, quando lex punit aliquem actum ſimpliciter, intelligendum id eſſe de actu perfecto in genere moris, & in ſpecie quæ per illam vocem ſimpliciter prolatam ſignificatur: & ratio iuſtitiæ poſtulat, vt intelligatur de actu moraliter digno tali ac tanta pœna. Statim vero hic ſeſe offerebat quæſtio, an ſuſpenſio lata ſine tali cauſa vera & in re exiſtente, ſed ſolum præſumpta, vel in exteriori foro probata, vere teneat & liget eum in quem fertur. Sed hanc rem copioſe tractauimus de, cenſura in communi: & ideo ea repetere neceſſe non eſt ſed applicari debent ad hanc particularem cenſuram ea, quæ in communi ſunt dicta.

SECTIO V.

Quis modus ſeruandus ſit in ſuſpenſione ferenda.

IN hac ſectione explicãda eſt formalis cauſa: qualis in ſuſpẽſione eſſe poteſt. 1. Ad illam vero exponẽdã diſtinguere oportet inter ſuſpẽſionem ipſo iure vel ab homine latam: nã vt prior imponatur, & incurratur, nulla alia forma neceſſaria eſt,

eſt, præter verba legis, quibus ſufficienter ſignificetur, talem cenſuram ſeu pœnam ipſo facto incurrendam imponi. Eſt enim certa regula, pro nullo actu vel crimine incurri ſuſpenſionem ipſo facto, niſi id ſit expreſſum Eccleſiaſtico iure, cuius ſola efficacitate imponitur. Hoc autem ius Eccleſiaſticum eſſe poteſt aut commune canonicum, ſub quo omne ius Pontificium, quod totam Eccleſiam vniuerſaliter obligat, comprehendimus, aut ſpeciale alicuius Epiſcopatus, vel religionis. Suppoſito ergo tali iure & poteſtate condendi illud, neceſſe eſt vt verba legis ſufficienter ac determinate declarent ſpeciem ſuſpenſionis, & modum imponendi illam, quia lex nec poteſt operari aliquid niſi ſpecificum & determinatum, nec poteſt plus operari, quam verbis explicet vtrumque autem horum ſufficienter eſt in ſuperioribus declaratum.

Regula pro forma ſuſpenſionis à iure.

De forma ſuſpenſionis.

4. CVm vero ſuſpenſio ab homine fertur (ſicut de cenſura etiam in communi dixi) circa modum ferendi illam conſiderari poſſunt, ſcilicet quid præcedere debeat, quod comitari, ſeu in illa ferēda ſeruari, quid vero ſubſequi. Circa primum quæri ſolet. an ſuſpenſionem debeat præcedere admonitio, de qua re etiam diximus late de cenſuris in communi, neque hic aliquid occurrit addendum. Seruanda enim eſt diſtinctio de ſuſpenſione pro contumacia quam nos proprie cenſuram appellamus, & quæ pure fertur in pœnam propter commiſſum delictū. Et de priori dicendum eſt neceſſarium eſſe vt præcedat monitio, vt illo loco late probauimus: & ex ipſis terminis patet, quia niſi præcedat monitio, non poteſt ſequi contumacia: ergo nec ſuſpenſio pro contumacia. Poſterior autem ſuſpenſio ſæpe imponitur ſine præuia monitione, vt patet ex capitulo *Tam literis*. de Teſtibus, vbi Papa quoſdam ſuſpendit propter quoddam delictum, etiamſi nec monitio ab homine præceſſiſſet, neque à iure per legem aliquam, quæ tale delictum ſub tali pœna prohiberet. Et quotidie videmus id fieri in ſuſpenſionibus, quæ ab homine feruntur: nam licet ſæpe ferantur iuxta aliquam legem, & tunc dici poſſet, quod per eam præceſſerit ſufficiens monitio; tamen ſæpe etiam imponitur ſuſpenſio arbitrio iudicis, ad tempus aliquod, iuxta circumſtantias cauſæ. Ratio vero eſt, quia quando pœna imponitur propter delictum commiſſum præciſè, ſuſtinenda eſt, quantumuis homo reſipiſcat, & ipſum pœniteat prioris delicti; & ideo ad talem pœnam ferendam monitio illa quę ad reſipiſcentiam ordinatur, neceſſaria non eſt. Et in hac doctrina conueniunt communiter Doctores & Summiſtæ, quos in citato loco ſufficienter adduxi.

An præcedere debeat monitio.

5. Circa ſecundum punctum, quod attinet ad verba quibus talis cenſura ferenda eſt, certum eſt nulla determinata verba requiri præter ea, quæ ſufficienter ſignificent modum, ſpeciem, ſeu effectum ſuſpenſionis, vt notauit Nauarrus in Summa cap. 27. num. 161. & omnes, ſatiſque conſtat ex dictis ſupra de cenſuris in communi, & paulo ante in declarandis effectibus ſuſpenſionis: ibi enim vim ſingulorum verborum, quibus ferri poteſt, aut ſolet ſuſpenſio, expoſuimus. De hac ergo verbum forma nihil addendum ſupereſt, præterquam quod neceſſe, eſt vt talia verba non ſola voce, ſed ſcripto exhibeantur: quanquam hoc non ſit de ſubſtantia ſed de præcepto iuxta cap. 1. de Sentent. excommun. in 6. Quam rem late declarauimus ſupra agentes de cenſuris in communi. Addo etiam, oportere, vt in tali ſuſpenſione ferenda ſeruentur aliæ conditiones ad validitatem ſententiæ neceſſariæ &, præſertim illa vt ſuſpenſio non feratur poſt interpoſitam appellationem: quia erit nulla, vt eſt cōmunis ſententia in cap. 1. de Sent. excomm. in 6. vbi videntur ſuſpenſio & excommunicatio parificari: & (quidquid ſit de aliis rebus) in hoc verſatur eadem ratio quia nullitas prouenit ex defectu iuriſdictionis, quę per appellationem ſuſpenditur. Vnde, ſi è contrario appellatio ſequatur poſt ſententiam ſuſpenſionis, non impedit effectum eius cap. *Is cui*, de Sentent. excom. in 6. Et quamuis Abb. in c. 2. de cleric. excom. miniſtr. num 2. & in cap. *ſæpe*, de Appellat. num. 16. hoc limitare voluerit ad illam ſuſpenſionem, quæ eſt propriiſsime cenſura, & pro contumacia fertur, quia illa, quæ eſt pure pœna, ſuſpendi poteſt per appellationem, ſicut & aliæ pœnæ: id tamen probandum non videtur, tum quia dict. cap. *Is cui*, ſimpliciter loquitur de ſuſpenſione abſque diſtinctione in iure autem nomen ſuſpenſionis indifferenter ſignificat eam, quæ pro contumacia, vel pro commiſſo delicto fertur: tum etiam, quia ratio ob quam ſuſpenſio non ſuſpenditur per appellationem eadem eſt in vtraque; ſcilicet: quia ſententia ſuſpenſionis ſicut excommunicationis ſecum trahit executionē iuxta cap. *Paſtoralis*, §. *Verum*: de Appellationibus, quod tam eſt verum in ſuſpenſione, quæ eſt pura pœna pro delicto, ſicut in ea, quæ pro contumacia fertur.

Verba & ſolennitas ſuſpenſionis exponuntur.

Suſpenſio etiam in puram pœnā lata, non ſuſpenditur per appellationem.

4. Circa tertium de denunciatione iam ſupra oſtēdi extrauagant. *Ad euitanda*, ad ſuſpenſionem extendi: ideoque licet quoad ipſum ſuſpenſum denūciatio non ſit neceſſaria, vt omnes ſuos effectus operetur, quoad alios neceſſariam eſſe, vt eum vitare teneantur: Neque erit ſatis quod ſuſpenſio ſit, publica & notoria, quidquid Nauarrus & alii dicant, quia iuxta veram & tenendam lectionem illius Extrauagantis, hæc exceptio de publica cenſura ſolum ſit in manifeſto clerici percuſſore, qui non ſuſpenſionem, ſed excommunicationem incurrit: ideoque in hac ſuſpenſionis cenſura ſine vlla exceptione verum eſt, vſque ad denunciationem in particulari & proprio nomine factam non eſſe ſuſpenſum ab aliis vitandum.

Denunciatio quid hic operetur.

5. Dices, Suſpenſio non eſt cenſura priuās communicatione hominum, nam in hoc differt ab excommunicatione: ergo ex vi ſuſpenſionis nunquam alii tenentur vitare ipſum ſuſpenſum, etiamſi denunciatus ſit: quid eſt ergo, quod in illa Extrauag. conceditur reſpectu ſuſpenſi non denunciati. At hoc Nauarrus in Summa c. 27. n. 163. in fine abſolute affirmat, ſic tenemur vitare excommunicatum in omnibus, ita & ſuſpenſum in his à quibus ſuſpenſus eſt, imo in cap. 1. §. *Laboret*, de pœnit. d. 6. n. 18. ait, grauius eſſe non vitare ſuſpenſum in his, in quibus ſuſpēſus eſt, quam nō vitare excommunicatū, quia hoc poſterius *regulariter* (inquit) *eſt peccatum veniale nō euitare autem ſuſpenſum, vel interdictum, in quibus ſuſpenſus, eſt nemo dixit non eſſe mortale*. Sed contra hoc inſto, quia Eccleſia non prohibuit directe fidelibus communicationem cum ſuſpenſo, vel interdicto, etiam in actibus à quibus ſuſpenſus vel interdictus eſt, ſicut directe prohibuit communicationem cum excommunicato. De hac enim poſteriori prohibitione habemus multa iura: de priori vero nullum Exēplo item id declarari poteſt nam ſi interdictus ab ingreſſu Eccleſiæ violet interdictum ingrediendo & ibi audiendo Miſſam, non ſunt alii prohibiti, quominus ibi eſſe poſſint, & eādem Miſſam audire qui ibi ſunt, non tenentur exire, vel diuinum officiū omittere, quia nullus textus eſt, in quo de interdicto hoc habeatur, ſicut de excōmunicatione. Et pari ratione, ſi interdictus celebret in Eccleſia, qui eius Miſſam audiūt, per ſe loquendo & ſecluſo ſcandalo & cooperatione non peccant, quia nullo iure prohibiti ſunt: & alioqui actio illa per ſe mala non eſt. Ergo eadē ratione, ſi ſuſpenſus ab officio diuino illud in Eccleſia canat, qui illud audiunt, contra nullum ius eccleſiaſticum operantur: ergo nec peccant quia ex

Quomodo alii teneantur eum vitare, qui ſuſpenſus eſt.

ex alio capite actio illa mala non eſt, per ſe loquendo. Denique ob hanc cauſam eccleſiaſtica cenſura impoſita eſt his, qui communicant cum excommunicato, ſcilicet excommunicatio minor, quam, vel aliquam aliam non incurrit, qui communicat cum ſuſpenſo, etiam in his, à quibus ſuſpenſus eſt. Si autem illa communicatio eſſet ab Eccleſia prohibita, & regulariter eſſet grauior culpa, deberet profecto eadem, vel grauiori cenſura puniri.

6. *Dubii reſolutio.* Reſpondeo, in tantum eſſe præceptum fidelibus euitare ſuſpenſum in his à quibus ſuſpenſus eſt, in quantum ex natura rei id cõſequitur ex ſuſpenſione eius, quando non vitare illum, vel communicare cum illo tali modo, ſeu in talibus actibus, vel eſſet cooperari ad peccatum, quod ipſe committit, agendo contra ſuam ſuſpenſionem, vel eſſet aliquid operari modo indebito, & ſine his circumſtantiis, quas talis actus ex natura ſua poſtulat vt recte fiat: vel etiam quatenus ipſe claues Eccleſiæ contemnit. Sic peccat contra claues qui ſuſpenſum ab officio inducit ad celebrandum, vel ad ferendam ſententiam in pœnitentiali, vel externo foro: & qui ſuſpenſum à beneficio facit participem fructuum Eccleſiaſticorum: nam & peccat contra iuſtitiam, & contra obedientiam Eccleſiæ debitam: nam illa prohibitio indirecte ſaltem in eum redundat. Et hinc etiam verum eſt quod Nauarrus ait, hanc communicationẽ cum ſuſpenſo regulariter eſſe peccatum mortale, quia moraliter non fit ſine cooperatione cum illo ad peccatum mortale, niſi ex accidenti materia ſit nimis leuis.

7. *Quem fauorem contulerit Extrauagan. Ad euitanda, communicantibus cum ſuſpenſo non vitando.* Hinc tandem colligitur reſponſio ad difficultatem poſitam, quid nimirum cõtulerit Extrauagan. *Ad euitanda*, fidelibus per priuilegium non vitandi ſuſpenſum non denunciatum; neceſſario enim dicendum eſt, contuliſſe, vt propter commodum ipſorum fidelium nunc licitæ ſint multæ actiones ſuſpenſo nõ denunciato, ſi eas faciat ad petitionem aliorum fidelium & propter eorum vel neceſsitatẽ, vel iuſtitiam, quæ antea ipſi non licerent. Inde igitur factum eſt; vt ſic ſuſpenſus ab officio non ſit omnino priuatus iuriſdictione in foro interiori, vel exteriori, ſicut antea fuiſſet: ſi enim hoc conceſſum non eſt, inutilis plane eſt illa conceſsio, vt ratio facta conuincit, præſertim ſuppoſito modo obligationis vitandi ſuſpenſum, vt explicuimus. Exempla vero huius rei in ſuperioribus tacta ſunt in ſingulis ſuſpenſionibus, & latius dum ageremus de Excommunicatione.

DISPVTATIO XXIX.

De Abſolutione, ſeu ablatione ſuſpenſionis.

SVPPONIMVS ſuſpenſionem talem eſſe pœnam, quæ licet duret, tandem finiri & auferri poſſit, vt in eius definitione declarauimus. Oportet autem præmittere diſtinctionem illam de ſuſpenſione, quæ eſt pure pœna peccati commiſſi, & de illa, quæ tanquam propria cenſura ob contumaciam fertur, nam habent diuerſos modos ceſſationis, ſeu ablationis: & ideo de illis ſigillatim explicabimus à quo, & quomodo tolli poſſint.

SECTIO I.

Quomodo, & à quo auferatur ſuſpenſio, quæ pura pœna eſt ob delictum commiſſum.

DIcendum primo eſt, ſuſpenſionem ad certum tempus latam, elapſo tempore ipſo iure tolli. Hæc eſt communis ſententia iuris pontificii interpretum cum Gloſſa in cap. *Sacro*, de Sent. excomm. verb. *Per menſem*, & Gloſſa in Clement. 1. de Decimis, ver. *Donec*, Innocentii, Abbatis, & aliorum in cap. *Cum bonæ*, de ætate, qualit. & D. Antonin. 3. part. tit. 28. cap. 4. circa fin. Nauarr. ca. 27. num. 161. & 162. Angel: Syluest. Armill. ac deniq; omnium Summiſtarum, verbo, *Suſpenſio*. Et ratio manifeſta eſt, quia ſuſpenſio vim habet ex prohibitione Eccleſiæ, ſed prohibitio ad certum tempus facta ipſo elapſo ceſſat, quia non operatur vltra voluntatem prohibentis; ipſe autem ſuam voluntatem definiuit ad certum tempus: ergo, illo elapſo, ſuſpenſio per ſe ceſſabit. Vnde fit, vt, qui ſic ſuſpẽſus erat, poſsit deinceps vel ſuo officio fungi, vel fructibus ſui beneficii frui abſque alia facultate, vel declaratione ſuperioris: nam ablato impedimento, res per ſe ipſam reducitur ad priſtinum ſtatum, & vnuſquiſque, qui impeditus nõ eſt, vti poteſt iure ſuo. Diximus autẽ in ſuperioribus ſuſpenſum non priuari officio, vel beneficio ſuo, ſed impediri quoad vſum: cum ergo hoc impedimentum ceſſet elapſo tempore, poteſt illo vti abſque alia declaratione, vt iidem autores, præſertim Innocentius, & Abbas annotarunt. Vnde videntur etiam id intelligere in foro exteriori: eſt autem multo certius in interiori; vt ratio facta ſufficiẽter declarat: quia nullum eſt poſitiuum ius, quod ſpecialiter obliget ad nouam licentiam, vel declarationem à ſuperiore petẽdam. In foro autem exteriori, præſertim quando ſuſpenſio eſt lata ab homine, videri poteſt neceſſaria (propter eius ſatisfactionem) aliqua ipſius declaratio. Tamen, ſi ipſe in ſententia hoc non expreſsit, non eſt cur hoc onus imponamus: ſatis eſt enim, vt, quando oportuerit, conſtare poſsit, vſq; ad elapſum tempus in ſententia præfixum non cœpiſſe eum, qui ſuſpenſus erat, vti rebus illis, ſeu actionibus, à quibus erat ſuſpenſus. 1. *De ſuſpenſione ad certum tempus.*

De modo computandi tampus ſuſpenſionis varia dubia.

NOnnulla vero ſuperſunt minora dubia explicãda. Primum eſt quando incipiat hoc tempus talis ſuſpenſionis currere. Et dicendum eſt breuiter, incipere ab eo puncto & momento, ex quo cenſura ſeu ſententia ſuſpenſionis lata eſt, ſi ſit ſuſpenſio ab homine, vel ſi ſit à iure, ab eo tempore quo delictũ contra tale ius commiſſum eſt. Sumitur ex Gloſſa vltima cum notatione Archidiaconi, & Ioan. Andr. in cap. *Proinde*, de Electionẽ in 6. Ratio vero eſt, quia cenſura ſtatim operatur ac exiſtit, ſecum enim affert executionem, ca. *Paſtoralis*, §. *Verum*, de appellationibus: ergo ſtatim incipit obligare, & ideo in illis quæ ipſo iure incurruntur, ſæpe additur illa particula *ex tunc, ipſo facto*, vel quid ſimile: ergo ex tunc etiã incipit computari tempus, pro quo lata eſt ſuſpẽſio. Sed quid, ſi is, qui ſic ſuſpenditur, pro eodem tẽpore ſimili ſuſpenſione ligatus ſit, nunquid incipiet ligari ſtatim noua ſuſpenſione: Quibuſdam enim viſum eſt non incipere ligari ſecunda donec tempus prioris finiatur, ne hac occaſione leuiori pœna afficiatur, nam leuius eſt eodem tempore priuari eiſdẽ fructibus, vel functionibus, duplici titulo vel ſuſpẽſione, quam longiori tempore priuari per ſingulas ſuſpẽſiones ſibi ſuccedentes. Ita refert Zabarella in Cle- 2. *Primum dubium de inceptione temporis ſuſpenſionis.* *Quid de ſuſpenſione duplici titulo.*

Clementina 2. de magiſtris, & ex parte tenuit Abbas in cap. *Cum in cunctis*, §. vltim. de electione. Sed oppoſitum cenſeo verum, quod tenet Gloſſa, & Doctores in dicta Clementina 2. Et ratio eſt, quia ſententia cenſuræ, vel ius ſtatim infert ſuum effectum in ſubiecto capaci. Prior autem ſuſpenſio non reddit perſonam incapacem ſecundæ, vt dictum eſt ergo nõ obſtante prima, incipit ſtatim incurrere tempus ſecundæ. Et ſic non eſt inconueniens, vt idem ſit ligatus duplici ſuſpenſione, ita etiam nõ inconuenit quod duplici titulo priuetur eiſdẽ fructibus vel functionibus. Quod autem inde fiat pœna aliquo modo leuior (id enim negari non poteſt) accidentarium eſt: ſicut ſi contingat incidere ſimul in duas ſuſpenſiones ipſo iure latas: tunc enim ſimul currrent, quia non eſt maior ratio de vna, quam de alia.

3. *Dub. 2. De curſu eiuſdem temporis.* Secundum dubium eſt, quomodo computari debeat lapſus ſeu ſucceſsio illius temporis, id eſt, an continue, ſicut naturale tempus elabitur, vel ſecundum aliquam moralem computationem. Nam videri poteſt hoc ſecundum, quia, quando aliquid ꝓhibetur fieri aliquo tempore, intelligitur de tempore habili vt in eo talis actio fiat: tempus autem habile ad celebrandum, v.g. vel ad iudicium ferendum, &c. non eſt totum naturale tempus cõtinuum: nam celebrare licet tempore matutino, & non veſpertino & iudicium ferre licet diebus feriatis, non feſtiuis, vel per diem, non autem per noctem: ergo. Nihilominus dicendum eſt, tempus illud ſecundum phyſicum & naturalem curſum continuum tempo- *Reſolutio.* ris computandum eſſe. Hoc eſt certum apud omnes & conſtat ex vſu, & quia nec moraliter nec prudenter poſſet aliter talis computatio fieri: & ideo in omnibus aliis legibus & pactis ita ſolent definita tempora computari. Vnde ad rationem dubitandi dicitur inprimis, in aliquibus ſuſpenſionibus quodlibet tempus eſſe habile ad functionem aliquam exercẽdam earum, quæ per ſuſpenſionem prohibentur, vt in ſuſpenſione à beneficio quodlibet tempus eſt aptum ad percipiẽdos fructus beneficii: & ius ad redditus ipſos quaſi continuo ſucceſſu temporis comparatur & eodem modo per ſuſpenſionem tollitur. In ſuſpenſione vero ab officio variæ actiones variis dici temporibus, & nonnullæ indifferenter in quolibet tempore fieri poſſunt. Quod vero aliquæ habeant certa, & definita tempora ex Eccleſiæ conſuetudine vel præcepto, nihil refert, tum quia id eſt, accidentarium ad rationem ſuſpenſionis, cuius ſignum eſt, quia ſi ſuſpenſus ab ordine celebraret hora veſpertina: vel nocturna, dupliciter peccaret, & quia tempore indebito, & quia ſuſpenſus celebrat, Tum etiam, quia ſicut Philoſophi dicunt, quando accidens non poteſt ineſſe toti niſi ratione vnius partis, tunc ab vna parte ſimpliciter denominat totum: ita hic quamuis actio, v.g. non poſsit exerceri niſi in vna parte diei, ex eo quod prohibeatur in ea, prohibetur per diem, & proportionali modo per menſem, vel annum: atque ita totum tempus ſuſpenſionis vel prohibitionis continuum eſt.

4. *Dub. 3. De terminatione dicti temporis.* Tertium dubium eſt, quando vel quomodo terminetur tempus in ſuſpẽſione præſcriptum: In quo in primis dicendum eſt, ad minimum neceſſarium eſſe, vt poſtremus dies aſsignati temporis attingatur, ita vt ſi ſuſpenſio ſit per mẽſem, vt in c. 1. de ſentent. excommunic. in 6. durabit vſque ad vltimum diem menſis: ſi per annum, vt in cap. 1. de ſentent. & re iudic. in 6. vſque ad vltimum diem anni; & ſic de aliis. Et ratio eſt, quia vſque ad illum diem non eſt completum illud tempus. Dubitari vero ſolet, an dies ille debeat computari incluſiue tanquam terminus intrinſecus, vel excluſiue tanquam terminus extrinſecus, vel (quod idem fere eſt) an ille poſtremus dies debeat totus integerque in illo tempore computari, vel ſufficiat illum attigiſſe, In quo aliqui ſimpliciter affirmant debere totum illum diem integrum includi in tali tempore. alii vero putant ſufficere attigiſſe illum: alii diſtinguunt, nam ſi per accuſatiuum fertur ſuſpenſio, vt *ſit ſuſpenſus per annum* diem integrum debere computari, quia ſignificatur tempus completum: ſi vero feratur in ablatiuo, vt *ſit ſuſpenſus hoc anno*, ſignificari tempus incompletum & ideo ſatis eſſe attigiſſe poſtremum diem.

Dicendm tamen eſt quocunque modo feratur, *Dubii enodatio.* ſignificari tempus completum: quia ſuſpenſio includit negationem & prohibitionem; quod autem prohibetur fieri, ſiue hoc die, ſiue per hunc diem pro toto die completo prohibetur; quia negatio totum deſtruit: ita ergo in præſenti ſuſpenſio vnius menſis, aut anni, aut triennii, quibuſcunque verbis feratur, complete durat pro tota illa menſũra ſignificati temporis: & illa completa finitur. Computatio autem fieri debet ab eo puncto in quo fit delictũ vel ſententia pronunciatur vſque ad proportionalem horam, in qua dies naturalis, menſis, vel annus completur, ſiue illa ſit prima pars alterius menſis, vel anni naturalis, ſiue media, ſiue vltima eiuſdem: hæc enim omnia ad moralem computationem accidentaria ſunt.

5. *Dub. 4. De computat. menſium.* Sed hic occurrit quartum ſpeciale dubium de menſibus, quot dierum computandi ſint. an triginta vnius dierum: quia plures menſes tot dies habẽt vel tantum viginti octo; quia pœnæ ſunt reſtringẽdæ an triginta: quia eſt numerus medius, & quia vulgari modo ita menſis recipitur: an triginta dierum cum dimidio, quia eſt duodecima pars anni. In qua varii ſunt, & excogitari poſſunt dicendi modi, *Concluſio.* quos omitto, quia res videtur parui momenti. Et breuiter aſſero: ſi ſuſpenſio tãtum ſit vnius menſis, probabile eſſe triginta dies nomine menſis ſignificari. Quod tenuit Ioan. Andr. in cap. *Quamſit*, de electione in 6. ad Gloſſam, verbo, *Menſem*, & habet fundamentum in iure ciuili, l. *Miles*, §. *Quidam*, ff. Ad legem Iuliam, de adult. Et rationes factæ ſunt probabiles, & alii modi non ſunt veriſimiles. Quia illa mathematica partitio anni, quæ fit in vltimo dicendi modo, extra communem loquendi modum, & extra rem moralem eſt, & vix poſſet exacte fieri. Alii vero duo primi modi nimium augent vel minuunt numerum ſine fundamento: Addo vero etiam alium modum cõputationis eſſe probabilem, vt ſcilicet cõſideratio dies menſis, in qno fit delictũ vel ſuſpenſio inchoatur, tot dies in ſequenti menſe ſumantur ad complendam menſis ſuſpenſionem, quod ex præcedenti tranſacti fuerant, quando incepit ſuſpenſio, ſic enim complectitur menſis integer ſecundum ordinariam menſium diuiſionem: nec videtur poſſe certius computari. Maxime quia talis lex vel ſententia loqui videtur de proximo ſubſequente menſe. Solum poteſt obſtare, quia ſequitur, menſem ſuſpenſionis, ſemper eſſe tot dierum, quot habuerit menſis in quo fit delictum, & conſequenter ſuſpenſionem eſſe maiorem vel minorem, ſolem, quia ſententia profertur, vel delictum fit in diuerſo menſe. Sed hoc accidentarium eſt, & ideo nullum eſt inconueniens: maxime cum exceſſus tam paruus ſit, vt moraliter nõ computetur. Vnde in ſimili Iuriſtæ dicunt, mãdatum datum ad aliquid intra menſem agendum eſſe illo modo cõputandum, vt patet ex Gloſſ. citata in dict. cap. *Quamſit*. Addo vero ſi ſuſpenſio ſit duorum menſium probabilem eſſe alterum ſaltem computandum eſſe triginta vnius dierum, argument. l. *Lex*, ff. de regul. iur. quia ſemper ita ſibi ſuccedunt. Si vero ſit ſuſpenſio triũ, vel plurium menſium, vnius quidem cõputari poterit altero ex modis ſupradictis, intermedii vero iidem ſumendi ſunt, quia naturaliter ſuccedunt, quia hic eſt communis ſenſus & loquendi modus: ſicut etiam ſuſpenſio ſex menſium intelligitur eſſe dimidii anni integri prout menſes ſuccedunt à die inchoa-

inchoatæ ſuſpenſionis, argumento cap. *Licet*, de ſupplend. neglig. prælat.

6. *Dub. 5. De computatione anni in annuali ſuſpenſione*

Hinc facile definitur quintum dubium ſimile quando pœna eſt vnius anni, quomodo computandus annus ſit. Dicendum eſt enim, ex quacumque parte anni ſuſpenſio inchoetur tantam partem ex ſequenti anno adiungendam eſſe, quanta ad complendum integrum annum, id eſt, ex trecentis ſexaginta quinq; diebus conſtantem ſufficiat. Sed quid de anno biſſextili, qui habet trecētos ſexaginta ſex dies, eſt ne eodem modo computanda ſuſpenſio in illum incidens: De hoc multa Summiſtæ in verbo *Suſpenſio*, & in verb. *Aetas*, & iuriſtæ in cap. *Quæſiuit*, de verbor. ſignific. & in l. *Cum hæres*. §. *Stichus*, ff. de ſtatu liberis communis tamen ſententia eſt, in huiuſmodi rebus odioſis, & pœnalibus diem illum nō computari neque in anno, neque in menſe: itaq; ſi quis annalem ſuſpenſionem per trecentos ſexaginta quinque dies ſeruet, in altera die iam poterit celebrare, etiamſi ille dies, non ſequentis anni, ſed eiuſdem computetur. Sic enim dicitur in dict. c. §. *Stichus*, ſi ſeruo libertas concedatur ſub conditione *ſi per annum ſeruierit*, illud non eſſe intelligendum de anno biſſextili, ſed de anno trecentorum ſexaginta quinque dierum. Sic ergo in præſenti dicēdum eſt. Atque ita ſentit Syluester verbo, *AEtas*. nu. 5. & verb *Suſpenſio*. numer. 5. in fine, cum Abbate, & aliis quos refert, & cum Gloſſa in cap. 2. diſtinct. 55. Quæ ſententia confirmatur, nam quando ſuſpenſio vnius anni in pęnam imponitur intelligitur de anno cōmuni & ordinario, nō de extra ordinario, tum quia hic eſt frequentior modus loquendi de anno: tum etiam, quia in pœnis interpretādis benigniori ſemper interpretatione vtimur: ſed annus biſſextilis extraordinarius eſt, alius vero communis, & ordinarius.

De anno biſſextili.

7. *Coroll.*

Vnde conſequenter fit, ſi alicui pœna ſuſpenſionis menſe Februario imponatur: & contingat menſem illum in anno biſſextili euenire, expletis viginti octo diebus abſolui ſuſpenſionem, & die vigeſimo nono iam ei licere eas actiones exercere, à quibus ſuſpenſus erat. Et pari ratione ſi ſuſpenſio erat trium aut plurium menſium in vltimo die vltimi menſis iam non erit talis ſuſpenſus, quia eadem eſt proportio plurium mēſium ad vltimum diem, quæ totius anni ad vltimum diem anni. Et ratio vtrobique eſt, quia dies ille vigeſimus nonus, qui interpoſitus fuit, vicem vltimi ſuppleuit. Quod ſi obiiciatur prædictum cap. *Quæſiuit*, vbi dicitur, duos illos dies anni biſſextilis quaſi pro vno reputari: Reſpōdetur omiſsis aliis interpretationibus, diſiunctiue, non coniunctiue id eſſe intelligendum, id eſt, iuxta materiam de qua ibi agebatur) vt in altero eorum poſsit feſtum ſancti Matthęi celebrari, quaſi pro eodem reputari, non vero copulatiue, vt in vno & altero debeat feſtum illud celebrari, ac ſi eſſet vnus tantum: Et ſimili modo, ſi alicui eſſet impoſitum onus ieiunandi vltimo die Februarii, poſſet tunc in vno vel altero illorum dierum ieiunare, & implere obligationem, quia hoc modo pro vno reputatur, quia vnus eorum tūc de facto eſt vltimus, alter vero eſt vltimus menſis ordinarii. Non vero teneretur ille ieiunare vtroque die, eo quod pro vno reputentur, quia hoc modo, ſcilicet coniunctim, non vere pro vno reputantur: nam reuera ſunt duo dies diſtincti, & in eis multiplicantur ieiunia. Vnde, quando pars quadrageſimæ in eum menſem biſſextilem incidit, vterque dies per ſe numeratur ad cōplendum quadrageſimum numerum. Et eodē modo recte dicunt communiter Doctores, quando aliquid præcipitur, vel conceditur fieri intra certum terminum dierum, tunc ſemper illos dies pro duobus computari: quia reuera duo ſunt. Sic ergo in præſenti, quoad durationem ſuſpenſionis hi duo dies non cōputantur pro vno, ſed pro duobus, nec pro vtroque copulatiue: ſed coniunctim durare debeat. An vero in gratiis, ſeu rebus fauorabilibus, quando per menſem, vel annum conceduntur, ita computari poſsint, alterius eſt conſiderationis.

Cap. Quæſiuit, de ver. ſign. obiicitur & exponitur.

8. *Quid de ſuſpenſo per menſem Februarii biſſextilis.*

Dices, ſi illi duo dies diſiunctim pro eodem cōputantur, ergo ei, qui per menſem Februarii ſuſpenſus eſt, licitum erit eo menſe biſſextili non ſeruare ſuſpenſionem die vigeſimo octauo, ſed vigeſimo nono, vt alteruter eligi poſsit. Reſpondetur, negando ſequelam: illud enim intelligendum eſt, niſi aliunde aliquid ſpeciale obſtet: hic autem obſtat quia tempus ad ſuſpenſionem præſcriptum intelligitur debere eſſe continuum: hæc enim eſt communis iuris intelligentia, vt generatim tractauit Iaſon in l. *Contra maiores*, C. de in officioſo teſtamento, numer. 6. & ideo ne interrumpatur ſuſpenſio, non licebit tunc diem vigeſimum nonum pro vigeſimo octauo accipere. Sicut etiam, ſi ſuſpenſio ſit annualis, non licebit in illa die vigeſima nona eam non ſeruare, eo quod in illo anno pœnali (vt ſic dicam) illa non computetur: nec numerum dierum eius augere debeat: haberent enim locum hæ rationes, niſi neceſſaria continuitas ſuſpenſionis obſtaret: & ideo exceptio illius diei ſemper in vltimum diem anni, vel temporis præſcripti reſeruatur. Sicut etiā ob cauſam proportionalem, quamuis illi dies pro vno computentur non eſt licitum die vigeſimo ſeptimo Februarii ieiunare, & de vigeſimo nono feſtum ſancti Matthiæ celebrare, vt traditur in dicto cap. *Quæſiuit*, quia obſtat contiguitas vt ſic dicam, neceſſaria inter vigiliam, & feſtum, inter quæ nunquam licet diem interponere, niſi dies Dominica intercedat.

9. *Suſpenſio ab homine pro anno biſſextili, an comprehendat diē 29 Februarii.*

Sed dices tandem, Quamuis dicta reſolutio vera ſit, quando ſuſpenſio vnius anni, vel menſis in communi ponitur, vt eſt in his quæ ſunt à iure: tamen, ſi ſuſpenſio fit ab homine, & ſignatim imponatur pro futuro mēſe Februarii, vel pro futuro anno, qui biſſextilis eſt, tunc non habere locum interpretationem poſitam: quia iam ſermo eſt de tali menſe, vel anno in particulari. Reſpondetur: ſi ſatis conſtaret de mente præcipientis, ſcilicet cogitaſſe illum de anno biſſextili, & aduertiſſe talem eſſe eū, de quo loquitur, & voluiſſe pro toto illo ſuſpendere, tunc certum eſt ita eſſe ſeruandam ſuſpenſionem nam poteſt iudex ita obligare: vnde, ſi, de eius mente conſtet, non eſt dubium quin obliget. At vero, ſi de hoc nihil ſpeciale conſtet, & alias verba ſententiæ ſint generalia vnius anni, vel menſis, quamuis dicatur, *primi ſequentis, anni vel menſis*, iuridice erunt interpretanda iuxta benigniorem ſenſum, vt ſcilicet ſermo ſit de proximo anno ſequente ordinario, vt explicatum eſt.

10 *Quid ſi ſuſpenſio interrupta fuit. Dub. 6. Primus dicendi modus.*

Sexta dubitatio circa hoc punctum eſſe poteſt, quando aliquis non ſeruauit ſuſpenſionem toto anno vel menſe ſibi præſcripto, quando & quomodo finiatur tempus talis ſuſpenſionis. Tres enim modi dicendi excogitari poſſunt. Primus eſt, vt, ex quo ſic ſuſpenſus ſuum prohibitionem definito tempore continuo non ſeruauit, iterum inchoare debeat ſuſpēſionem, & ſeruare illam toto præſcripto tempore neque in illo computanda ſit pars illa temporis, in quo ſuſpēſionem ſeruauit. Ratio eſſe poteſt, quia tempus ſuſpenſionis debet eſſe continuum, vt diximus: & ideo ſi ſemel interrumpatur ſuſpenſio, non poteſt prius tempus cum poſteriori coniungi, ſed debet iterum ſuſpēſionis tempus inchoari. Sicut de anno probationis ad profeſsoinem requiſito, vt ex communi ſententia, & praxi teſtatur Nauarrus conſilio 29. de Regularibus: ſic ergo propter rationis paritatem videtur in præſenti dicendum. Secundus modus dicendi eſſe poteſt, tempus quidem illud in quo, & pro quo non ſeruatur ſuſpenſio, non computari, nec deſeruire, vt expleatur tempus ſuſpenſionis impoſitæ: tamen, ſi poſt illud ſuſpenſio ſeruetur

Secundus modus.

tur, deberè hoc poſterius tempus cum priori coniungi ad complendum ſuſpenſionis tempus, vt verbi gratia: ſi quis per annum ſuſpenſus, poſt ſex menſes obſeruatę ſuſpenſionis pervnum, aut duos illam violauit celebrando, &c. ſatisfacit, ſi poſtea ſex alios menſes ſe abſtineat, & ſic compleat ſuę ſuſpenſionis tempus: minori enim tempore nō poterit ſatisfacere ſuę obligationi, cum ea ſit vnius integri anni. Quod vero hoc ſufficiat, patet, quia licet temporis continuitas ſit per ſe loquēdo neceſſaria, vt debito modo impleatur ſuſpenſio, non eſt tamen ita neceſſaria ſimpliciter, vt ſi aliquo, caſu, vel culpa interrupta ſit, eam de nouo inchoare oporteat: eſſe enim grauiſsimum onus, & quoddam pœnę augmētum, quod nullo iure oſtendi poteſt.

11. *Tertius aprobabilior dicendi modus.* Tertius, & melior dicendi modus eſt, ſuſpenſionis tempus continue fluere, ex quo inchoatum eſt, nec interrumpi propterea quod ſit ſuſpenſus, vel caſu aliquo, vel etiam ex malitia aliquid faciat contra prohibitionem ei factam: ſed præſcripto tempore finiri, licet interim non ſeruetur. Explicatur, quia effectus proximus & immediatus ſuſpenſionis non eſt ipſa realis priuatio actionum, vel rerum: hæc enim ſæpe pendet ex voluntate ipſius ſuſpenſi, cum tamen ipſa ſuſpēſio ab illa non pendeat, ſed immediatus effectus ſuſpenſionis eſt obligatio ad ſe abſtinendum ab illis actionibus, vel etiam inhabilitas, & incapacitas earum, quātum ab Eccleſia vel fieri poteſt, vel intenditur. At hæc obligatio, vel inhabilitas continue manet in homine ſuſpēſo, etiamſi ipſe violet ſuſpenſionem: cuius ſignū eſt, quia in eo, quod non ſeruat, grauiter ſemper peccat, vel etiam irregularis efficitur, ſi actio eſt ad illum effectum accommodata; vel ſi ſit actio pendens à iuriſdictione, & ſuſpenſio ſit ab officio, eſt nulla: ergo ſuſpenſio ipſa ſemper ac continue durat, quantumuis ſuſpenſus contra illum agat. Ex quo vlterius fit, vt præſcripto tempore finiatur: quia non plus durat, nec plus operatur, quā fuerit imponentis voluntas. Quia abſolute illud tempus determinauit, neque addidit cōditionem, vt ſi ſuſpenſionē violauerit, longiori tempore protrahatur ſuſpenſio: non eſt ergo cur nos illam adiungamus. Præſertim cum aliæ pœnę vel impoſitæ ſint ipſo iure, vel imponi poſsint à ſuperiore violantibus ſuſpenſionem.

12. Quapropter finito illo ſuſpenſionis tempore, non tenetur ille, qui ſuſpenſus fuit, tot diebus, aut vicibus à ſuſpenſionis actibus abſtinere, quot illos male exercuit dum fuit ſuſpēſus, quia prohibitionis tempus finitum iam fuit, ſicut non tenetur quiſpiam, quaſi per modum reſtitutionis exercere poſtea actū præceptum, vel omittere prohibitum, quando id non reſeruauit pro eo tempore pro quo latum erat præceptum, vt qui non ieiunauit in Quadrageſima, non tenetur poſtea ieiunare: vel qui vno die horas canonicas omiſit, nō tenetur alio eas repetere: quia, quando præceptum deſignat tempus, vt in eo terminetur oblatio actus, extra illud non obligat, imo nec impleri poteſt, vt attigit Innocentius in cap. primo: de celebratione Miſſar. & Syluester verbo, *Ieiunium*, num. 22. & alibi latius diximus. Solum eſt aduertenda obligatio reſtitutionis, quæ interdum manet ratione rei acceptæ, aut male acceptionis, quæ in præſenti locum habet in ſuſpenſione à beneficio, nam, ſi quis eo tempore, quo ſuſpenſus fuit à beneficio, accipit fructus, vel aliquam partem eorum reſpondētem cum proportione alicui parti illius temporis, tenebitur poſtea ad reſtituēdos illios fructus, vel ſi aliter reſtituere non potuerit, tenebitur tanto tempore abſtinere à perceptione fructuum, quanto oportuerit ad illum effectum: illud tamen non eſt, quia ſuſpenſio duret, ſed quia obligatio ad reſtituendum manet ex re iniuſte vſurpata.

Quando ſuſpenſio tollatur per diſpenſationem.

Dico ſecundo, Suſpenſio ad certum tempus, vel etiam in perpetuum explicite lata, per diſpēſationem Superioris tolli poteſt nondum elapſo termino, vel licet illum nō habeat. Prior pars certa eſt & communis. Et ratio eſt, quia temporis deſignatio, pro quo ſuſpenſio fertur, ſolum hoc operatur vt talis pœna tanto tempore duret, ſi nulla cauſa ſuperior impediens, ſeu auferens illum intercedat, ſed ſuo veluti ordinario curſui relinquatur: non tamen facit vt talis pœna pro eo tempore irremiſsibilis ſit, neque aufert à Superiore poteſtatem ſoluendi ſubditum à tali pœna. Altera pars de perpetua ſuſpenſione eadē ratione cum proportione applicata, probari poteſt: & quia in hoc differt talis ſuſpenſio à depoſitione verbali, vt infra dicam, ergo ſaltem per abſolutionem, vel diſpenſationem tolli poteſt. 13. *Secunda concluſio.*

14. *Tertia concluſio.* Dico ergo tertio, Suſpenſio ſimpliciter lata propter delictum commiſſum abſque vlla adiecta conditione, vel tēporis deſignatione, poteſt per abſolutionem tolli. Hęc etiam ſententia certa eſt, & conſtat ex vſu, & ex ratione paulo antea facta, & ex natura, ſeu inſtitutione ſuſpēſionis: eſt enim talis pœna, vt non ſit poſitiue perpetua, ſeu irremiſsibilis: in quo inter alia differt à depoſitione, & degradatione. Ergo ſuſpenſio hęc per aliquem modum auferri poteſt: non auſertur autem per ſolum lapſum temporis, quia nullum habet deſignatum ex vi formæ. Explicandum vero ſupereſt quis poſsit hanc gratiam concedere. In quo ſolum fere neceſſe eſt applicare dicta de cenſuris in communi, diſtinguendo ſuſpenſionem à iure vel ab homine, in ordine ad poteſtatem ordinariam, vel delegatam. Et quidem de poteſtate delegata hic nihil dicemus, quia vt eſt ab homine non cadit ſub ſcientiam, vt vero eſſe poteſt per priuilegia, ſufficiunt dicta de cenſuris in communi, & (& Deo dante) in Tomo de Religione plura dicemus. De Suſpenſione item lata ab homine in puram pœnam certum eſt, ab illo ſolo tolli poſſe, qui illam tulit, vel ſuperiore, vt eſt communis ſententia Doctorum in cap. *Tam literis*, de Teſtibus, & Summiſtarum verb. *Suſpenſio*, & Antonin. tractatu de Suſpenſione, Nauarrus capite vigeſimo ſeptimo, num. 262. & patebit à fortiori ex dicendis: ſolum itaque de ordinaria poteſtate, & ſuſpenſione à iure reſtat dicendum. *Quis poſſit ſuſpenſionem hanc tollere.*

Quis poſſit ſuſpenſionem à iure in pœnam latam auferre.

15. Dico ergo quarto, Suſpenſio à iure lata, ſiue perpetua, ſiue ad certum tempus, tantum ab authore canonis ante tempus elapſum dimitti poteſt. Ita Gloſſa in cap. *Cupientes*. §. *Cæterum*, verb. *Suſpenſos*, de Election. in Sexto, Abbas, capit. *Tam literis*, 33. de Teſtibus, numero quarto, & capit. ſecundo, de Solutionibus, Felinus, & alii infra citandi. Ratio eſt, quia tunc ſuſpenſio ſumitur abſolute ac definite, vt pura pœna in vindictam delicti commiſsi: pœna autem ſic impoſita à Superiore perpetua eſt, ſeu ſtabilis, & durante eadem voluntate Superioris: ergo per illam ſolam, & non per inferiorem auferri poteſt. Confirmatur, Nam ſi talis ſuſpenſio fertur ad certum tempus per illam deſignationem auctor illius iuris declarare voluit, vt ante illum terminum non auferretur: atque ita virtualiter reſeruauit, nē in illo tempore ab alio inferiore auferretur. Quando vero auctor canonis ſibi reſeruat abſolutionem, ſiue tacite, ſiue expreſſe, nullus inferior poteſt abſoluere iuxta capit. *Nuper*, de ſentent. excommuni. Accedit, quod, ſi talis pœna ante elapſum terminum ab ordinario Epiſcopo tolli poſſet, facile contemneretur, & delicta pro dignitate non punirentur.

Quam rationem attigit Gloſſa, in capit. *Cupientes.* §. *Cæterum*, de Electiõ. in ſexto verbo, *Suſpenſos.* Quam adeo efficacem eſſe cenſeo, vt propter illam exiſtimem neque ipſum Summum Pontificem, ſeu auctorem canonis, debere facile à tali ſuſpenſione abſoluere: neque licite id facere poſſe abſque rationabili cauſa, ſicut dici ſolet de diſpenſatione in ſuis legibus: quia eadem eſt vtriuſque ratio: & quia ad bonum commune id maxime expedit. Rurſus vtraque ratio cum proportione applicata locum habet in ſuſpenſione perpetua: nam etiam illa pœna facile contemnetur, facile fit ſtatim abſolutionem eius obtinere. Imo in minori æſtimatione haberetur quam ſuſpenſio lata ad certum tempus, ſi hæc tantum à legis latore, illa vero à quolibet ordinario auferri poſſet, cum tamen ſuſpenſio perpetua grauior pœna ſit, quam ad certum tempus. Vnde etiam hic habet locũ altera ratio: quia ius inferens ſuſpenſionem, & declarans illam eſſe perpetuam, tam immutabilem vult eſſe, ſicut ipſum ius: atque ita virtute includit reſeruationem, vt à nemine tolli poſſit, niſi ab eo, qui tale ius potuit condere, vel auferre.

16. *Quod ſit diſcrimen inter ablationem ſuſpenſionis & excommunicationis ad tempus latæ. Reſponſio quorundam reijcitur, & vera reſolutio inculcatur.*

Sed obiicitur contra vtramque partem, nam excommunicatio ad tempus lata poteſt ante illud tempus expletum per quemcumque ordinarium Epiſcopum auferri: ergo & ſuſpenſio: par enim eſt vtriuſque ratio. Et in vniuerſum, quãdo author canonis ſibi non reſeruat abſolutionem cenſuræ, eam concedere videtur inferiori Paſtori ordinario capitul. *Nuper*, de Sententia excommunicationis: ergo idem dicendum eſt de hac ſuſpenſione. Ad priorem rationem Couarruuias in Epitom. quarti. Decretalium, ſecunda parte, capite ſexto, in principio, numero decimo ſexto, refert & ſequitur communem opinionem Canoniſtarum, cũ Gloſſa in Clementina prima, de Decimis, verb. *Donec*, quæ dato antecedenti de excommunicatione ad certum tempus lata, negat idem ſequi de hac ſuſpenſione, nullam tamen differentiæ rationem aſsignat: neque, ſi proprie fiat comparatio, aſsignari poſſe exiſtimo. Aut enim loquuntur proprie de excommunicatione maiori, & ſic repugnat excommunicationem ferri ad tempus: ſupra enim oſtendimus ita eſſe proprie cenſuram & medicinalem pœnam, vt nunquam ferri poſsit in puram vindictam delicti commiſsi, ſed ob contumaciam. Vnde ſolum poteſt habere pro termino receſſum à contumacia. Idemque cenſeo de excõmunicatione minori, pro vt nunc eſt in vſu Eccleſiæ, vt ſupra dixi: quia nemo priuatur vſu omnium ſacramentorum, etiam pœnitentiæ, ſi per illum non ſtet, quominus abſoluatur. Si autem excommunicationem vocent quamcumque prohibitionem, quæ fit de ſolo vſu Euchariſtiæ, vel alterius ſacramenti, ferri quidem poteſt ad certum tempus, vt in cap. *Nemo*, de Conſecratione, diſtinctione prima, cum ſimilibus: & finito tempore, ipſo iure tollitur ſeu ceſſat, ſicut ſuſpenſio, & ante illud tempus expletum, ſi ſit lata à iure, à nemine tolli poterit, niſi ab auctore eiuſdem iuris, propter eaſdem rationes, quas de ſuſpenſione adduximus, niſi fortaſſe ob leuitatem rei aliter interdum ſentiẽdum ſit, quod etiam in ſuſpenſione locum habet, vt ſtatim dicemus. Nulla eſt ergo differentia. Negandum ergo eſt antecedens cum proportione ſumptum.

17. *Satisfit rationi ſumptæ ex c. Nuper, traduntúrque differentiæ inter ſuſpenſionem pœnalem, & excomm.*

Ad capitulum, *Nuper*, & rationem ex illo ſumptam, reſpondent Panormitanus, & alii authores citati ibi eſſe ſermonem de excommunicatione, de qua non eſt eadem ratio, tum quia in illa maius vertitur periculum, & ideo facilius conceditur, tum quia illa pœna medicinalis eſt, & non abſolute imponitur ad certum tempus, ſed donec quis reſipiſcat. Ex quo naſcitur alia differentia, quod illa tollitur per abſolutionem: hæc autem ſuſpenſio, de quã agimus, non poteſt tolli, niſi per diſpenſationem. Inter quas eſt magna differentia notanda, quam alibi latius explicui, quod abſoluens vt ſic non dat aliquid contra ius, ſed potius exequitur ius, per ſe loquendo, vt recte ait Gloſſa dicto capitulo, *Cupientes*, & Panormitanus ſupra, & fecit capit. *Qua fronte*, de Appellationibus, quatenus diſponit, excommunicationem eſſe tollendam eo ipſo quod a cõtumacia receditur. Diſpenſans vero ex parte diminuit ius: & ideo ſolet dici diſpenſatio, *vulneratio iuris*, abſolutio autem potius eſt iuris executio. Et ideo non valet argumentum ab abſolutione ad diſpenſationem, vt quia in abſolutione intelligitur conceſſum, quod non reſeruatur, idem de diſpenſatione cenſendum ſit. Igitur capitul. *Nuper*, loquitur de abſolutione ab excommunicatione, & ad ſummum extendi poteſt ad ſuſpenſionem, & interdictum, quatenus ſunt propriæ cenſuræ, & per abſolutionem propriam tolluntur: non vero ad ſuſpenſionem pro certo tempore latam, quæ non eſt cenſura, nec poteſt per abſolutionem, ſed per diſpenſationem tolli, ideoque natura ſua eſt reſeruata, niſi expreſſe concedatur.

18. *Quis poſsit auferre ſuſpenſionem pro delicto præter to ſimpliciter latam Felini, & Pan. opini*

Hinc vero oritur dubium, an idem dicendum ſit de ſuſpenſione lata pro delicto tantum præterito, indefinite tamen, & ſine temporis determinatione, neque cũ determinatione perpetuitatis, ſed abſolute. Nam de hoc eſt cõtrouerſia, an ſequatur cõditionem cenſuræ, vel puræ pœnæ. Panormitanus enim in capitul. *Tam literis*, quem ibi ſequitur Felinus, cenſet etiam ab hac non poſſe abſoluere Epiſcopum, niſi poſitiue concedatur, nec eſſe ſatis vt non reſeruetur. Ratio eius eſt, quia eſt perpetua ex intentione ferentis, ideo enim illam abſolute, & ſine vlla conditione, vel reſtrictione fert. Item talis pœna intelligitur ferri ſecundum ius, & pœna indefinite lata in iure, cenſetur perpetua, leg. *Seruus* Codic. Pœnis, notat Gloſſa in capit. *Si autem*, de Cohabitat. clericor. & mulier. & multa ad hoc congerit Felinus in capit. *Ex literis*, de Conſtitution. numero vndecimo, & ſequentibus. Item habet hic locum ratio ſupra tacta, quod talis pœna grauior cenſetur quam ſuſpenſio lata ad certum tempus, & quæ difficilius tolli poſsit. Confirmatur, quia generalis regula eſt: ſuſpenſionem, quæ non eſt pro contumacia, non poſſe tolli ab inferiori, vt tradunt omnes Summiſtæ verb. *Suſpenſio*; Nauarrus capite. vigeſimo ſeptimo, numero 162. qui alios refert, & plures referam ſectione ſequent. Contrariam ſententiam tenuit Gloſſa in Clementina prima de Hæret. verb. *Excommunicationis*, diſtinguit enim inter ſuſpenſionem latam ad certum tempus, vel indefinite, & de priori docet ſententiam traditam; de poſteriori dicit ſequi conditionem cenſurarum, poſſeque ab Epiſcopo tolli eo ipſo quod non reſeruatur: quam abſolute poſteà ſequutus eſt idem Panormitanus in capitul. *Quam ſit*, de Exceſsib. Prælatorum in fine. Et idem ſentit Innocentius in capitulo ſecundo, de Solutionibus. Vbi huiuſmodi ſuſpenſio indefinite fertur, & putat eſſe conceſſam Epiſcopo eo ipſo quod non reſeruatur. Et multa alia ſumi poſſunt pro hac ſententia ex Felino ſupra, & Couarruuia, qui eam ſequitur in ſecunda parte quarti Decretalium, capite ſexto, in principio numero decimo quinto. Ratio eorum eſſe videtur, quia talis ſuſpenſio differt ab ea, quę poſitiue fertur perpetua: ergo in hoc maxime differt, quod ex intentione ſuperioris non fertur, vt perpetuo duret, ſed ad iuſtum arbitrium ſuperioris: ergo hoc iudicium eo ipſo quod non reſeruatur Papæ, cenſetur commiſſum Epiſcopo.

19. *Quid in hac controuerſia ſentiendum.*

Mihi hæc poſterior opinio videtur practice vera, quamuis cenſeam, cum priori opinione diſtinctionem datam eſſe formalem, ſcilicet, ſuſpenſionem latam in puram pœnam non poſſe tolli ab inferiori, niſi concedatur; latam vero ob contuma-

ciam

ciam poſſe eo ipſo quod non reſeruatur, vt infra dicam. Dico autem ſuſpenſionem indefinitè latam propter delictum commiſſum regulariter ferri pro contumacia, argumento capit. *Ex literis*, de Conſtitution. & quæ ibi notat Innocentius, & alii, & ideo tunc non cenſetur perpetua, vt dicitur in dicto capitul. *Ex literis*, poteritque ſine diſpenſatione tolli, ſi perſona ſufficienter diſponatur, & Eccleſiæ ſatisfaciet, ideoque ſequitur regulam capitul. *Nuper*, quia re vera per abſolutionem tollitur. Si autem contingat ſuſpenſionem pro crimine ferri ſimpliciter in puram vindictam, tunc re vera eſſet perpetua, & non poſſet tolli per inferiorem propter rationem prioris ſententiæ. Vix autem credo reperiri in iure ſimilem ſuſpenſionem, & Couarruuias ſupra pro regula ponit, ſuſpenſionem indefinite latã cenſeri reſtrictam ad tempus pro quo durat contumacia, & fauet non parum dict. capitul. *Ex literis*. Nec etiam ab homine ſolet aliter imponi, nam vel taxatur tempus, aut perpetua dicetur, vel ſi abſolute fertur, habet cõditionem ſubintellectam, donec tollatur. Quod maxime colligi poterit ex qualitate delicti, quod non ſolet eſſe dignum perpetuæ ſuſpẽſionis, imponitur tamen ſine certo termino, vt aliqua ſpecialis ſatisfactio, vel emendatio à ſuſpenſo exigatur prius quam ſuſpenſio tollatur: & ideo talis ſuſpenſio regulariter cenſetur habere conditionem illius, quæ pro contumacia ponitur. Vnde Abbas in dict. capit. *Ex literis*, fatetur ſuſpenſionem ſimpliciter à iure latam ſine tẽporis determinatione, ſæpe ferri pro contumacia, nam imponitur ſub hac forma, *Si hoc feceris, ſuſpenſus ſis*, vel æquiualenti, quæ ſine dubio poteſt habere dictum ſenſum, ſicut habet in excommunicatione, vel interdicto. Addit præterea idem Panormitanus, quando forma verborum dubia fuerit, præſumendum eſſe latam eſſe pro contumacia, quia in pœnis benignior eſt interpretatio adhibenda: eſt autem benignior pœna medicinalis, quam vindicatiua, cœteris paribus, vt per ſe conſtat. Ergo cum illa forma indifferens ſit, ſi aliunde non ſatis conſtiterit legiſlatorem aliud voluiſſe, præſumendum eſt conceſsiſſe illius pœnæ relaxationem Ordinariis Prælatis, quando illam non reſeruauit iuxta conditionem pœnæ medicinalis. Quin potius addo, etiam ſuſpenſionem hanc, quæ interdum videtur ferri pro delicto commiſſo, non ferri ſine ordine ad futuram ſatisfactionem vel emendationem, licet non exprimatur, & in hoc ſequi conditionem ſuſpenſionis pro contumacia: & in dubio ita eſſe interpretandam, niſi aliud ex circumſtantiis conſtet. Et poſſunt ad hoc induci capitul. *Si quis Epiſcopus damnatus*: & capitul. *Toagualdum*, vndecima, quæſtione tertia, vbi prius fertur ſuſpenſio abſoluta & indefinita, poſtea vero additur, *Si auſi fuerint aliquid de ſuo miniſterio contingere, nullo modo liceat eis habere ſpem remiſſionis, nec locum ſatisfactionis.* Vbi clare ſignificatur priorem pœnam latam eſſe ſub ſpe remiſsionis ſub tacita conditione, ſi exhibeatur debita ſatisfactio. In hoc ergo dicimus eſſe ſimilem ſuſpenſioni pro contumacia, ac proinde non eſſe reſeruatam, niſi formaliter reſeruetur. Cuius etiam magna coniectura eſt, quia interdum hæc ſuſpenſio reſeruari ſolet, vt in dict. c. *Tam literis*, de Teſtib. ibi, *Donec mereatur noſtram indulgentiam obtinere*, & tamen fuerat ſuſpenſio ab officio & beneficio ſimpliciter lata pro crimine iam commiſſo. Ad exigendam ergo acerbiorem pœnitentiam & ſatisfactionem illius, & vt ſuſpenſio difficilius tolli poſſet additur illa conditio: ſi ergo non eſſet addita, non eſſet reſeruata, ſed ſubintelligenda fuiſſet ſimilis conditio in ordine ad proprium Epiſcopum.

20. Ex dictis inferre licet, prædicta locum habere in ſuſpenſionibus non ſolum latis ipſo iure, ſed etiam ferendis ſecundum ius. Vt verbi gratia, ſi propter aliquod delictum lex præcipiat imponi ſuſpenſionem triennalem (vt capitul. *Cum inhibitio*, §. vltimo de clandeſt. deſponſat.) non poterit Epiſcopus illam imponendo minuere, nec in illa impoſita diſpenſare, vt recte Couarruuias ſuppra proſequitur. Quia non poteſt inferior iudex diſpenſare in lege ſuperioris, nec abſoluere reum conuictum à pœna legis; vt enim ait Papinianus, *Facti quæſtio in arbitrio eſt iudicantis, pœna vero proſecutio non eius voluntati mandatur, ſed legis authoritati reſeruatur.* Leg. prima. Digeſt. ad Senat. conſult. Turpil. & Gratianus ſecunda, quæſtione tertia, poſt capitulum. *Si quem*. Tradit etiam Diuus Thomas ſecunda ſecundæ, quæſtion. 70. articul. quinto, quæſtion. 67. articulo quarto. At vero ſi lex canonica ſolum præcipiat indefinite ſuſpenſionem ferendam in eum, qui tale delictum commiſit, integrum erit iudici dum illam fert, pro tanto vel tanto tempore illam taxare; & tunc poſſet etiam idem iudex (vt opinor) illam poſtea minuere, quia nõ eſſet diſpenſare in lege, ſed in ſua ſententia, vnde inferior illo, vel extraneus id non poſſet. Et eadem ratione ſi indefinite ſuſpenſionem tuliſſet, ſicut lex deſignat poſtea illam poſſet ad certum tempus limitare, vel poſt aliquod tempus auferre. Quia intentio legis ſic deſignantis ſuſpenſionem, non eſt vt ex vi ſua perpetua poſitiue, & immutabiliter imponatur; hic enim nimius rigor eſt, qui nec per talem legem explicatur, nec ſolet eſſe accommodatus qualitati delicti: recte ergo hæc indefinita ſuſpenſio quoad ſuũ terminum iudicium iuſto iudicio ſubordinata cenſetur.

Quis poſſit auferre ſuſpenſionem han ferendam ſecundum ius.

21. Denique circa aliam regulam addunt communiter Doctores limitationem, ſcilicet Epiſcopum, non poſſe ſuſpenſionem à lege taxatam pro delicto commiſſo tollere, niſi delictum ſit ex illis, in quibus Epiſcopus poteſt diſpenſare, nam ſi poteſt diſpenſare in crimine à fortiori in pœna legis; neque enim maior iuriſdictio ad vnum, quam ad aliud requiritur. Imo diſpenſare in crimine ſi iam crimen commiſſum eſt, nihil aliud eſſe poteſt, quam diſpẽſare, vel relaxare pœnam propter crimen impoſitam, aut imponendam: ſi vero nondum eſt crimen commiſſum, nihil aliud erit diſpenſare in illo, quã diſpenſare in lege; vt quamuis non ſeruetur, crimen non committatur: qui autem hoc modo poteſt in lege diſpenſare, poterit etiam diſpenſare in pœna, ac relaxare illam. Habet autem hoc locũ (vt bene dicit Abbas) ſolum *In caſibus Epiſcopo conceſsit*. Qui autem ſint illi caſus tractatur ab ipſo & aliis in capit. *At ſi clerici*, §. *De adulteriis*, de iudiciis: & frequentius docetur non poſſe Epiſcopum ſimpliciter diſpenſare in legibus Pontificiis, aut Conciliorum, niſi ei concedatur, vt etiam Couarruuias notauit in dicto numero 15. & videri poteſt Gloſſa in capit. *In quibuſdam*, de Pœnis, & ibi Doctores, Innocent. cap. *Delictus*, de Tempor. ordin. 10. d. §. *De adulteriis*, numer 8. Ex hac vero limitatione colligitur, poſſe nũc Epiſcopum abſoluere in omni huiuſmodi ſuſpenſione contracta ipſo facto, & ad forum contentioſum non deducta, dummodo occulta ſit: nam hoc ei conceditur in Concilio tridentino ſeſſ. 24. cap. 6. de Reformat. De quo decreto alia eſſent nobis dicenda, ſed ea reſeruamus in materiam de irregularitate, quia de illa principalius ibi ſermo eſt. Tandẽ limitari ſolet dicta ſententia ad eas ſuſpenſiones, quæ propter grauia delicta incurruntur: quod eatenus verum eſſe cenſeo, quatenus in aliis criminibus leuioribus Epiſcopus ſolet diſpenſare, & hoc ei in iure conceditur iuxta dictum cap. *Ad ſi clerici*, §. *De adulteriis*: atque ita limitatio hæc ſub prima generali continetur.

Quando Epiſcopus poſſit ſuſpenſionem à lege taxatam tollere.

Occurrebat hoc loco dicendum, an per priuilegia abſoluendi à cenſuris & pœnis detur facultas tol-

tollendi ſuſpenſionem hanc vindicatiuam. Nam profectò videtur conſequenter dicendum non extendi, niſi in eis detur etiam facultas diſpenſandi. Sed quia quæſtionem hanc in libro de Religione latius tracto, & infra de Irregularitate attingenda eſt; ideo illam nunc omitto.

SECTIO II.

Quomodo, & à quo tollatur ſuſpenſio, quæ ob contumaciam fertur.

1. *Suſpenſio ob cōtumaciam in duplici eſt differentia.* CIrca titulum oportet aduertere, particulam illam, *ob contumaciam*, ambiguam eſſe: quod notauit Abbas in ca. *Ex literis*, de Conſtitut. numer. 10. Poteſt enim ſumi in vi vnius ſpecifici delicti: & ſic ſicut fertur ſuſpenſio in puram pœnam propter alia delicta præterita, ita etiam poteſt ferri propter contumaciam: imo quoties lex prohibet aliquid ſub tali ſuſpenſione: illa pœna nō incurritur ſine cōtumacia ſeu inobedientia illius legis. Et hoc modo interdum canones conſiderant maiorem, vel minorem cōtumaciam commiſſam etiam præteritam ad tantam vel tantam ſuſpenſionem vel pœnam imponendam, vt patet ex capit. *Ex tua*, de Cleric. non reſident. & in Trident. ſeſſio. ſexta, capite primo de Reformatione, & ſeſſion. 23. capit. 5. non ergo in præſenti ſumitur hoc modo, ſed pertinet ad dicta in ſectione præcedenti. Aliter igitur dicitur ob contumaciam imponi cum tractu ſucceſſiuo in futurum, id eſt, quandiū in contumacia perſeueratum fuerit, vel donec ab illa recedatur: & ita nunc loquimur. Poteſt autem ſic ſuſpenſus in duplici ſtatu conſiderari. Prior eſt antequam à contumacia recedatur: poſterior poſtquam ab illa diſceditur, & parti, vel præcepto ſuperioris ſatisfactum eſt. De priori ſtatu tria videntur certa. Primum eſt.

1. Concl. Durante contumacia non debere dari abſolutionem huiuſmodi ſuſpenſionis, regulariter ac per ſe loquendo; quia eſt contra vigorem Eccleſiaſticæ diſciplinæ: & ideo in detrimentum vergit boni cōmunis. Dixi autem, *regulariter ac per ſe loquendo*, quia

2. Concl. interdum ſecundum prudentiam poſſet aliud expedire perſonæ ac negotii circumſtātiis perſpectis. Secundum eſt, huiuſmodi ſuſpenſionem etiam in eo ſtatu exiſtētem poſſe per abſolutionem tolli, ita vt factum teneat, etiamſi non iuſte fiat, iuxta ca. *Venerabilibus*, §. *Vbi autem*, cum Gloſſa de Sententia ex-

3. Concl. communicationis in ſexto. Tertium eſt, ſi hæc ſuſpenſio lata ſit ab homine, tantum à iudice, qui illam tulit, vel à ſuperiore tolli poſſe: ſi vero ſit à iure, ſolum ab auctore canonis, vel à ſuperiore, ſi illum habeat. Omnes hæ aſſertiones fere conſtant ex his, quæ de cenſuris in communi diximus.

2. *Obiicitur contra 3. concluſionem.* Solum circa vltimam oportet aduertere, illam videri poſſe contrariam cuidam communi ſententiæ, quæ aſſerit, ſuſpenſionem à iure latam ſi reſeruata non ſit, poſſe ab Epiſcopo tolli. Quæ opinio præcipue fundatur in illis verbis cap. *Nuper*, de Sententia excommunicationis in ſexto, *quia conditor canonis eius abſolutionem ſibi ſpecialiter non reſeruauit, eo ipſo conceſſiſſe videtur facultatem aliis relaxandi*, quæ de excommunicatione ibi dicta ſunt: tamen ad ſuſpenſionem extenduntur à Gloſſa in capitulo *Cupientes*, §. *Cæterum*, verb. *Suſpenſos*, de Sententia excommunicationis in ſexto. Et præcipue in hac ſuſpenſione, quæ propter contumaciam fertur, eam extenſionem approbant Panormitanus, & alii Doctores, tum in dicto capitulo *Nuper*, tum etiam in capitulo *Tam literis*, de Teſtibus, & in capitulo ſecundo de Solutionibus, & conſentiunt etiam Summiſtæ omnes. Soletque probari illa extenſio à paritate rationis: ideo enim excommunicatio dum non reſeruatur auctori canonis, aliis concedi cenſetur, quia propter contumaciam fertur, nam idcirco quam primum ſatisfactionem exhibet, in communionem reſtituitur, vt ſumitur ex capitul. *Ex literis*, de Conſtitutionibus: quando vero ſuſpenſio propter contumaciam fertur, imitatur quo ad hoc naturà excommunicationis, ſcilicet vt ex hibita ſatisfactione congrua, ſtatim auferatur, argum. dict. ca. *Ex literis*, & cap. *Qua fronte*, de Appellationibus: ergo ſimili ratione, ſicut excommunicatio non reſeruata aliis concedi videtur quoad abſolutionem, ita etiam ſuſpenſio: nam tota ratio illius eſſe videtur, vt excommunicatio auferatur quam primum poſſit.

Veruntamen hæ probationes, ſi in rigore loquamur efficaces non ſunt: quia videtur eſſe longe diuerſa ratio de excommunicatione, & de ſuſpenſione, nam excommunicationis abſolutio multo magis eſt ad ſalutem animæ neceſſaria, eo quod excōmunicatio priuat ſuffragiis & receptione ſacramētorum, & ob hanc cauſam non ſolum Epiſcopo, ſed etiam ordinario Parocho cenſetur conceſſa abſolutio excommunicationis non reſeruatæ. Ad quod ſpecialiter expendo in dict. ca. *Qua fronte*, verba illa, *Ne in excommunicatione decidat*. At vero abſolutio ſuſpenſionis non eſt ita neceſſaria, quia non priuat ſuffragiis, neque ſacramētorum receptione, vnde quod quis in ſuſpenſione decedat, per ſe non eſt aliquod ſpirituale incommodum: non eſt ergo eadem ratio de ſuſpenſione, quæ de excommunicatione: ergo propter ſolam paritatem rationis non recte ſit extenſio dict. cap. *Nuper*, Adde quod neque auctores videntur auſi fuiſſe æqualiter eam facere, nam in dict. cap. *Nuper*, æque ſit conceſsio, Epiſcopo & proprio ſacerdoti: auctores autem communiter non dicunt poſſe Parochum abſoluere à ſuſpenſione, ſed ſolum Epiſcopum aut Vicarium eius, vt videre licet in Nauarr. cap. 27. nu. 162. ergo ſignum eſt non eſſe parem rationem in vtraque cenſura; nam, ſi eſſet, cur non eſſet etiam æqualis extenſio, & conceſsio; difficile ergo eſt ex dict. cap. *Nuper*, hanc ſententiam colligere. Alia vero capitula, *Ex literis*, & *Qua fronte*, non melius id probant: nam ibi ſolum dicitur, eſſe abſoluendum eum, qui à contumacia recedit: eſt intelligendum autem, vt per ſe conſtat, eſſe abſoluendum ab habente poteſtatem: quis autem habeat poteſtatem ibi non explicatur: id autē eſt, quod inquirimus, eo vel maxime quod in dict. c. *Ex literis*, in quo Nauarrus maiorem vim facit (fortaſſe quia priuationem, de qua ibi eſt ſermo, putat eſſe ſuſpenſionem) in illo (inquam) cap. pœna, quæ refertur, non erat à iure, ſed ab homine lata, mandaturque vt abſoluat qui pœnam tulerat: quomodo ergo poteſt inde probari, quod in ſuſpenſione à iure inferior poſsit abſoluere à ſuſpenſione lata à ſuperiore? 3. *Soluitur obiectio.*

Accedat tandem, quod, licet inferiori concedenda eſſet hæc poteſtas, ad ſummum id intelligendū eſſet poſt ſatisfactionem exhibitam, & ablatam cōtumaciam: cur enim præſumendum eſt, quando auctor canonis aliquem ob contumaciam ſuſpendit, voluiſſe concedere inferiori facultatem tollendi illam ſuſpenſionem durante contumacia, cum hoc directe repugnet intenſione, quam habet in tali canone ferendo? Quæ ratio vltima mihi conuincere videtur, ſiſtendo in illo ſtatu, de quo nunc loquimur: nam de alio poſt cōtumaciam ablatam ſtatim dicam; & ideo abſolute, & ſine limitatione propoſui aſſertionem de ſuſpenſione lata à iure, ſiue reſeruata ſit, ſiue non. Sententia autem communis, vt verum habeat, intelligenda erit de ſuſpenſione illa in eo ſtatu, in quo iam à contumacia receſſum eſt, quamuis nonnulli moderni oppoſitum ſentiant, quod iam examinandum eſt. 4.

Super-

5. *A quo poſſit auferri ſuſpenſio etiam quia contumaciā receſſit.* Supereſt ergo vt dicam de poſteriori ſtatu, nimirum ſi quis erat ſuſpenſus propter cōtumaciam, & à contumacia receſsit, ſatisfactionemque congruam exhibuit, à quo poſsit, vel debeat abſolui. In qua re eſt prima ſententia, illum nō indigere hominis abſolutione, quia ipſo facto, ſeu iure abſolutus eſt, Ita Innoc. in cap. *Sicut*, de Cohabit. cleric. & mul. Felin. in c. *Ex literis*, de Conſtit. n. 18. & Couarruuias in Epitome 4. Decr. 2. p. cap. 6. in princ. numer. 15. & 15. Fundamentum eſt, quia hæc ſuſpenſio æquiparatur ſuſpenſioni latæ vſque ad certum terminum, nam perinde eſt limitare tempus ſub determinato numero dierum, aut menſium, vel ſub certa aliquā conditione quæ licet non ita determinet numerum dierum, tamen illa completa tempus intentum ſeu præſcriptum finitur. Vt ſi quis ſuſpenderetur à beneficio ſub hac temporis limitatione, *quamdiu durauerit fabrica huius templi*, non haberet quidem numerum: nihilominus tamen eſſet ſufficienter præſcriptum, vt, finita tēpli fabrica, ipſo iure finiretur ſuſpenſio, ſimili ergo modo, quando ſuſpenſio propter contumaciam fertur virtute continet hanc cōditionem, ſeu limitationē, *Donec à contumacia recedas*, vt probatur optime ex c. *Ex literis*, de Cōſtitutionib. ergo, expleta illa cōditione, finitur tempus pro quo talis ſuſpēſio lata eſt: ergo ceſſat etiam ipſo iure ipſa ſuſpenſio abſque alia abſolutione. Patet cōſequentia, tum, paritate rationis, quia in vtroque caſu finitur terminus ſuſpēſionis: tum etiam quia ceſſante cauſa, ceſſat effectus: ergo, ceſſante cōtūacia, debet ceſſare pœna eius: tum denique ex dict. c. *Ex literis* vbi quia ablata erat cōtumacia, mandat Pontifex, vt, qui ab actibus magiſterii ſuſpenſus erat, ad eoſdem admittatur, nulla facta mentione præmittēdi abſolutionem. Confirmatur, nam ſi ſuſpenſio feratur ſub hac conditione, *Donec reſtituas*, vel ſimili, vt in cap. *Quia ſæpe*, de Electione in 6. impleta conditione, ceſſat ſuſpenſio ſine alia abſolutione: ergo idem in præſenti. Conſequentia tenet ex dictis à paritate rationis. Antecedens eſt Gloſſæ in dict. cap. *Quia ſæpe* verb. *Donec*, & in cap. 2. de Cenſibus in 6. & in cap. vlt. de Offic. ordin. in 6. Et videtur probari in cap. *Presbyteri*, 2. q. 5.

Suſpenſionem latam ob contumaciam per abſolutionem tollendam eſſe.

6. SEcunda opinio eſt, poſt ſatisfactionem ſeu receſſum à contumacia neceſſariam eſſe abſolutionē: ita docet expreſſe Innocent. in cap. *Ex literis*, de Cōſtit. Et idem ſupponunt authores, qui negant auferri ſuſpenſionem abſque abſolutione, nam hoc maxime verum eſſe poteſt in illa, quæ eſt pro contumacia. Id autem negat Gloſſ. in cap. *Si quorundam*, de Solutionibus Sylueſt. verb. *Suſpenſio*, n. 8. Ripa c. 1. de Iudic. n. 5. & ibi Decis lect. 2. n. 8. Cardinalis, & Immola Clement. 1. de Decimis. Fundatur. autem hæc ſententia primo in generali ratione propriȩ cēſuræ, de cuius ratione eſſe videtur, vt cum propter contumaciam feratur, non niſi per abſolutionem tolli poſsit, vt ſupra in diſpu. vlt. de cēſuris oſtendimus. *Euaſio.* Reſponderi poteſt hoc eſſe verum generatim loquendo de abſolutione à iure vel ab homine, cōditionata vel abſoluta; tamen in huiuſmodi ſuſpenſione includi ſemper abſolutionem conditionatam ipſo iure latam, quæ ſtatim operatur ac cōditio impletur: *Eluditur.* tunc autem impletur, quando à contumacia receditur, quia illa ſola erat conditio requiſita. Sed contra hoc eſt, quia licet fortaſſe non repugnat abſolutionem à cenſura hoc modo tribui; tamē quod ita ſemper feratur, quoties pro contumacia fertur, gratis & ſine fundamento dicitur. Et ſi conſiderentur ea, quæ ſupra de cenſuris in communi diximus diſput. 8. ſect. 1. & 4. multa occurrunt, propter quæ hoc non videatur veriſimile,

Præterea illa principia in quibus fundatur contraria ſentētia, male ad propoſitum applicatur, ſcilicet quod ceſſante cauſa, ceſſat effectus, & quod pœna pro contumacia lata non plus durare poteſt quā contumacia: quæ quidem ſi valida eſſent, idem de excommunicatione concluderent: & ideo facilem habent reſponſionem, quia contumacia eſt cauſa ſeu diſpoſitio neceſſaria vt feratur cenſura, non vero vt conſeruetur: neque enim neceſſarium eſt, vt culpa æque diuturna ſit, ac pœna, quȩ pro illa imponitur. Atque eadem ratione verum non eſt ſuſpenſionem pro contumacia latam eſſe conditionatam quoad durationem ſuam, aut virtute includere abſolutionem conditionatam ipſo facto obtinendam ſtatim ac fuerit contumacia ablata. Nam interrogo vnde habeatur, aut colligatur hæc conditio hoc ſenſu intellecta, aut enim ex eo, quod ſuſpenſio pro contumacia fertur, & hoc non, alias idem dicendum eſſet de omni propria cenſura: aut ex aliqua conditione particulari ſuſpenſionis, vel ex alio capite: & hoc etiam dici, vel probabili ratione explicari non poteſt. Præterea quod ſupra de cenſura in communi dicebam, in ſuſpenſione verum habet, quod licet pro contumacia feratur, ad bonū commune ſpectare poteſt, vt non ſtatim ablata cōtumacia ipſo facto auferatur, tum iuridice conſtet Eccleſiæ de ſatisfactione: quod attigit Innoc. ſupra dicens, quando dicitur, *quo vſque ſatisfaciat, poſſunt eſſe multæ dubitationes, quia vnus diceret plene ſatisfeciſſe, alter negaret*: tum etiam, vt ſi neceſſe ſit, condignam pœnitentiam ſuȩ contumaciæ ſimul cum abſolutione quis accipiat: ergo quamuis aliquis pro contumacia ſuſpendatur, talis lex vel ſententia non facit illum ſenſum conditionatum, vt, ſi à contumacia receſſerit, abſolutus maneat ipſo facto, ſed vt abſoluendus ſit. 7. *Soluuntur fundamenta prioris ſententiæ.*

8. *Probatur aſſertio per analogiam ad excommunicationem.* Et confirmatur, nam ſimilis ſententia pro eadem cauſa, vel cum ſimili conditione in cenſura excommunicationis prædictum reddit ſenſum: cur ergo non idem dicetur de cenſuræ ſuſpenſionis. Antecedens conſtat ex c. *Qua fronte*, de Appellationib. & c. *Ex parte*, 1. de Verb. ſignificat & aliis. Conſequentia probatur, tum quia hæ cenſuræ ſæpe æquiparantur in iure, vt in ca. 1. & in c. *Is cui*, & in cap. *Statutum*, de Sent. excomm. in 6. Et ſpecialiter in hoc puncto, de quo agimus, videntur æquiparari in c. *Super eo*, & facit etiam cap. *Venerabili*, de Sent. excom. Tum etiam, quia nullo iure cautum eſt, ſententia ſuſpenſionis lata pro contumacia illum conditionatū reddat ſenſum potius quam excommunicatio eodem modo lata. Proprietas item verborum non magis reddit hunc ſenſum in vna, quam in alia. Denique, quia nulla ratio aſsignari poteſt, ob quā excommunicatio pro contumacia non tollatur ipſo facto ablata contumacia: nō tollatur autem ſuſpēſio, etiam pro contumacia lata. *Euaſio.* Reſpondent aliqui, eſſe diſparem rationem, quia excōmunicatio eiicit hominē ab Eccleſia, & præſcindit membrum à corpore, & ideo, vt iterū ei vniatur, & in Eccleſiā recipiatur neceſſaria eſt aliqua operatio miniſtrorū Eccleſiæ, ſicut enim à principio nemo recipitur in Eccleſia niſi per miniſterium, ſeu actionem aliquam ipſius Eccleſiæ; ita etiam poſtquam ſemel aliquis eiectus eſt ab Eccleſia, in ea non recipitur niſi per miniſterium eiuſdem Eccleſiæ. Quæ ratio in ſuſpenſione locum non habet, cum per eam non eiiciatur quis ab Eccleſia. *Improbatur.* Hæc vero reſponſio, licet apparenter excogitata ſit pro materiæ capacitate, tamen ad cōſtituendam tantam diuerſitatem ſine vllo iure non videtur ſufficiens; quia excōmunicatus non illa ratione dicitur extra Eccleſiam eiici, niſi quia priuatur omni cōmunicatione membrorum, & bonorum Eccleſiæ: priuatur autem per quandam prohibitionem, qua ceſſante, ſtatim excommunicatus ad Eccleſiam reſtituitur: ergo pro-

pter

pter illum finem non erat neceſſaria actio miniſtri Eccleſię abſoluentis. Eo vel maxime quod ſufficere poſſet, receptionem ſeu reunionẽ ad Eccleſiam eſſe proportionatam eiectioni, ſeu præciſioni: ſed hæc eiectio ſæpe eſt per ſententiam generalem, & conditionatam, *Si hoc feceris, &c.* ergo ſimilis reſtitutio ad Eccleſiam ſufficere poſſet per ſententiam abſolutionis generalem vel conditionatam incluſam in ipſa cenſura contumacia lata, & in illo ſenſu explicata. *Si ſatisfeceris*, vel, ſi *à contumacia receſſeris, abſolutus maneas.*

9. *Idem ſuadetur argumento ab excom. minori ſumpto.*

Pręterea excommunicatio minor, prout nunc eſt in vſu Eccleſiæ, non aufertur niſi per abſolutionem, quamuis non eiiciat hominem ab Eccleſia, & idem infra oſtendimus de interdicto perſonali lato ob contumaciam eius, qui interdictus eſt, & colligi poteſt, ex dict. c. *Qua fronte*, ergo ſignum eſt neceſsitatem abſolutionis oriri ex illo capite, ſed ex generali ratione cenſuræ, quæ ſecum affert illud grauamen, vt non niſi per abſolutionem ab homine tollatur. Quin potius, ſi aliqua cenſura tollenda eſſet ipſo iure ablata contumacia, deberet certe eſſe excommunicatio maior: nam quia illa magis videtur pendere à contumacia, quam reliquæ: & maius nocumentũ animæ affert faciliorem viam, & modum abſolutionis videbatur poſtulare: ergo, ſi de excommunicatione id ſtatutum non eſt, nec de ſuſpenſione eſt dicendum.

10. *Nullo iure ſtatutum ſuſpenſionem hanc ipſo iure tolli.*

Supereſt tamen vt probemus, nullo iure ſtatutum eſſe, ſuſpenſionem ob contumaciam prædicto modo tolli ipſo iure. Hoc autem non aliter probamus, quam oſtendendo ex iuribus, quæ ad hoc citantur, id non colligi, nam ſi præter illa eſſent alia, citarentur ab auctoribus contrariæ ſententiæ. Primum ergo allegabatur cap. *Ex literis*, de Conſtitutionibus, de quo in primis non conſtat ſermonem in eo eſſe de ſuſpenſione: nam textus abſolute loquitur de priuatione communionis. Deinde ibi generatim dicitur, priuatum communione ob contumaciam, ſi ſatisfactionem congruam exhibeat, recipiendum eſſe; non tamen ibi dicitur eſſe iam receptum, vel eſſe recipiendum abſque abſolutione præuia, & applicata illa regula ad propriam excommunicationem intelligenda eſt de media abſolutione: ergo eodem modo erit intelligenda deciſio illius textus, quuãis demus, pœnam illam fuiſſe ſuſpenſionem. Quod optime confirmatur ex d. capit. *Super eo*, de Sent. excomm. vbi ſimul & expreſſe de excommunicatione, & ſuſpenſione pro contumacia latis, eodem verbo dicitur ſic ligatum *ſi promittat parere, poſſe recipi*, ſcilicet, per abſolutionem nam de excommunicatione neceſſario ita exponendum eſt: ergo de ſuſpenſione, cum ſub eodem verbo & tenore vtraque cenſura comprehendatur. Aliud caput erat 2. q. 5. capit. *Preſbyter ſi à plebe.* Veruntamen in illo textu non eſt ſermo de ſuſpenſione ob contumaciam, ſed ob infamiam de quodam delicto, & ideo ſatisfactio, quę ibi poſtulatur, non eſt quo recedatur à contumacia, ſed legitima purgatio, & iuramentum cum certa ſolennitate, quod tale crimen commiſſum non fuerit. Et ideo mirum non eſt, quo talis ſuſpenſio ipſo iure ceſſet, exhibita illa ſatisfactione, quia ſolum erat impoſita propter infamiam, & propter ſcandalum populi tollendum. Deinde dico ibi non excludi beneficium abſolutionis: illa enim ſuſpenſio ab homine imponenda eſt, vt ex textu & Gloſſa conſtat, ergo per ſententiam abſoluendus eſt. Vnde Innoc. ſupra, textũ illum pro hac ſecunda ſententia allegat.

11. *Authoritati negatiuæ iuris ad idem probandum ſatisfit.*

Addunt prætereà auctoritatem iuris negatiuam, cum argumento ab ſpeciali, nam de excommunicatione maiori ſpecialiter cautum eſt, illam nõ tolli per ſolam reſipiſcentiam abſque abſolutione in capit. *A nobis.* 2. & cap. *Quod in dubiis*, & capit. *Cum deſideres*, de Sent. excommun. de ſuſpenſione autem hoc non inuenimus ſtatutum: ergo ſignum eſt illud eſſe ſpeciale in excommunicatione, & ideo non eſſe extendendum. Maxime cum pœnæ non ſint ampliandæ. Et magis videtur vrgere capit. *Qua fronte*, in quo de excommunicatione, & interdicto ſtatuitur abſolutionem de illis eſſe pręſtandam ſubiuratoria cautione, non obſtante partis contradictione, vel appellatione de ſuſpẽſione autem nulla mentio fit. Veruntamen hæc etiam probatio efficax non eſt, tum quia non omnia, quæ expreſsius declarantur in iure de vna cenſura, quam de aliis, ſunt illi ita ſpecialia, vt aliis non conueniant, vt per ſe notum videtur ex ſupra tractatis de cenſuris in communi, & ex titulo ipſo de Sentent. excommun. hæc enim eſt frequentior & magis vſitata, & maxima cenſura: & ideo fit ſæpius de illa ſermo in iure, & in ea proprietates cenſurę epreſsius declarantur, non tamen propterea exiſtimandæ ſunt ſpeciales illius, niſi aliunde ex propria eius ratione conſtet: quod dici non poteſt de hac, quam nunc inquirimus. Tum etiam, quia de ſuſpenſione non omnino hoc tacetur, ſed aliquando coniungitur ſuſpenſio excommunicationi quoad effectum abſolutionis, vt in dict. cap. *Super eo*, Per quod etiam reſpondetur ad cap. *Qua fronte*: ibi enim de ſuſpenſione non fit ſermo, quia fortaſſe in ordine ad illum effectum obtinendi abſolutione contradicente vel appellante alio, non eſt eadem ratio de ſuſpenſione, quæ eſt de excommunicatione vel interdicto, quia illius abſolutio non eſt ita neceſſaria ad bona animę: tamen nõ propterea excluditur, quin abſolutio à ſuſpenſione abſolute loquendo, neceſſaria ſit. Vnde Couarruuias in c. *Alma*, part. 1. §. 11. num. 5. poſt lõgam diſputationem concludit cum multis Canoniſtis, quoad hoc non eſſe diſcrimen inter excommunicationem, & ſuſpenſionem, licet de vtraque oppoſitum ſentiat in eo caſu, de quo ibi diſputat, ſcilicet, quando fertur excommunicatio ſub ea conditione, *Donec ſatisfecerit.* Cum autem nos ſupra de excommunicatione oppoſitum oſtenderimus: idem nunc de ſuſpenſione dicere cogimur.

11. *Ratione eadem concluſio ſuadetur.*

Quod tandem confirmatur, quia alias nunquam eſſet neceſſaria abſolutio à ſuſpenſione pro contumacia lata, ſaltem loquẽdo de iuſta abſolutione, ac per ſe Conſequens eſt falſum: ergo. Sequela patet, nam vel ſuſpenſus receſsit à contumacia, vel non: ſi receſsit, iam non indiget abſolutione, ſi non receſſit, abſoluendus non eſt, regulariter ac per ſe loquẽdo. Et ideo nihil refert, quod aliqui reſpondent, abſolutionem poſſe dari, etiamſi non recedatur à contumacia, & pro eo ſtatu eſſe poſſe neceſſariam: nam tunc vel non iuſte datur: vel certe non eſt danda niſi in aliquo raro & extraordinario caſu, cum tamen hæc abſolutio iuſte & frequenter neceſſaria exiſtimetur. Et pręterea, licet in eo caſu poſsit dari ab eo, qui ſuſpenſionem tulit ipſo iure, vel à ſuperiore, non tamen ab inferiore, vt ſupra oſtendi: at vero Doctores communiter affirmant, poſſe tolli per abſolutionem ab ordinario Epiſcopo, ſi ſit à iure, & non ſit reſeruata: ergo intelligunt poſſe poſt ablatam contumaciam: non ergo eſt tunc ipſo iure ablata. Rurſus reſpondent, abſolutionem ſimpliciter à ſuſpenſione non eſſe neceſſarium, tamen abſolutionem ad cautelam ſæpe eſſe neceſſariam, & hãc etiam iuſte poſſe concedi ab ordinario prælato: ſumuntque argumentum ex capit. *Venerabili*, de Sententia excommunicationis, in quo de hac abſolutione ad cautelam ſermo eſt. Sed hoc non ſatisfacit. primo quia abſolutio etiam ad cautelã non datur, niſi poſtquam conſtat, aliquem receſsiſſe à contumacia, ſi illam habuit, vel ſaltem nunc illam non habere: non enim dicitur abſolutio ad cautelam, propterea quod non æque poſtulet carentiã contumaciæ, abſolutio ſimpliciter: ſed propterea quod de cenſura prius contracta dubitatur, & ad maiorẽ

Euaſio eluditur.

Solutio alia, reiicitur.

ſecu-

ſecuritatem daturabſolutio: ergo abſolutio ad cautelam ſupponit neceſsitatem abſolutionis ſimpliciter, etiam ablata contumacia; nam ſicut ſe habet abſolutio ad cautelam in caſu dubio, ita abſolutio ſimpliciter in caſu certo. Deinde hoc maxime vrget in foro interiori, nam, licet in exteriori poſsit interdum dubitari, an ſuſpenſio ceſſauerit, necne tamen in interiori hoc dubium locum non habet, ſi reuera ſuſpenſio ceſſat, ablata contumacia; nam in eo foro ſatis conſtat, an contumacia ablata ſit, nec ne: At vero nihil magis eſt in vſu, quam abſolutio à ſuſpenſione in foro pœnitentiali ſub illa conditione. *Si indiges*, quæ eſt abſolutio ad cautelam: ergo ſignum eſt ſuſpenſionem hanc non tolli per ſolam reſipiſcentiam, vel ſatisfactionem exhibitam.

13. *Declaratur aſſertio.* Tandem declaratur, quia hæc ſuſpenſio ob contumaciam interdum fertur cum reſeruatione: ergo ſupponitur eſſe neceſſariam abſolutionem eius, quia non reſeruatur, niſi abſolutio: ergo, ſi hæc non eſſet neceſſaria, nihil eſſet, quod reſeruari poſſet: nã, ablata contumacia, & facta condigna ſatisfactione tolleretur cenſura ipſo iure. Dicetur fortaſſe, quando additur reſeruatio, tunc ſpecialiter explicari talẽ ſuſpenſionem non fieri ſub ea conditione, & modo, vt per ſolam ſatisfactionem auferri poſsit. Vel certe dicetur eam ſuſpenſionem tunc nõ ferri ſolum pro contumacia, ſed etiam in pœnam delicti commiſsi, & ea intentione, vt propter grauitatẽ delicti duret talis pœna, donec per abſolutionem auferatur. Sed, quanquam hæc vera ſint, tamen hic optime declaratur, hanc eſſe quaſi naturam, & conditionem huius cenſuræ, quoties pro contumacia fertur, quia reſeruatio adiuncta non mutat naturam vel modum eius, ſed ſolum limitat abſoluendi poteſtatem.

14. *An ſuſpenſio lata ſub conditione, donec reſtituat, &c. impleta cõditione ipſo iure auferatur.* Hæc igitur omnia videntur quidem ſatis perſuadere ſuſpenſionem hanc latam procõtumacia, quãdo abſolute fertur: non auferri ipſo iure ablata cõtumacia, donec per abſolutionẽ hominis tollatur. Quando vero additur illa conditio, *Donec reſipiſcat, ſatisfaciat, reſtituat*, vel aliquid ſimile, tunc res eſt magis dubia propter quandam rationem ſuperius allatam, quod talis cõditio videtur præſcribere terminum; pro quo duratura eſt ſuſpenſio. Nihilominus tamen, conſequenter loquendo, videtur idem ſentiendum, etiamſi ſuſpenſio ſub prædicta forma feratur: quia illa eadem conditio virtute includitur in quacunque ſuſpenſione, vel cenſura lata ob contumaciam: & ideo ſenſus illius non tam eſt affirmatiuus, quam negatiuus, ſcilicet vt abſolui non poſsit vel debeat ſic ſuſpenſus, priuſquam ſatisfaciat, vel, ſi affirmatiue explicetur, non eſt ſenſus, quod ſtatim ſit abſolutus, ſed quod abſoluẽdus ſit. Vnde illa cõditio nõ limitat proprie terminum durationis ſuſpenſionis, ſed terminum, pro quo non eſt abſolutio concedenda. Et in hoc differt plurimum inter ſuſpenſionem, quæ eſt purè pœna ob delictum commiſſum, vel quæ eſt cenſura ob contumaciam: nam illa quando præfigit terminum, non imponitur niſi pro illo tempore: pro quo cenſetur ſufficiens, & cõdigna pœna, & ideo terminatur duratio eius per ſe, & ipſo iure abſque alia abſolutione. At vero ſuſpenſio, quæ pro contumacia fertur, cum ſit propria cenſura: ſimpliciter imponitur, vt duret donec abſolutione tollatur: hæc enim eſt pœna, quæ iuxta morem Eccleſiæ proportionata, & condigna pro contumacia reputata eſt; quanquam, quia pœna medicinalis eſt, auferri debeat per abſolutionem, ſtatim ac contumacia receditur iuxta canonum inſtitutionem ſupra declaratam.

Diſcrimen inter ſuſpẽſionem ob delictum commiſſum, & ob contumaciam.

15. *A quo poſſit dari abſolutio à ſuſpenſione ob contumaciam lata.* Suppoſita ergo neceſsitate abſolutionis, ſupereſt dubium, à quo poſsit dari. In quo breuiter dicendũ eſt, in ſuſpenſione ab homine iure ordinario abſolutionem ab eo tantum dari poſſe, qui illam tulit, vel à ſuperiore. In ſuſpenſione autem à iure ſi reſeruata ſit, ab authore iuris, vel à ſuperiore: ſi autem non ſit reſeruata, ab ordinario etiam tolli poterit, iuxta communem ſententiam tractatam in priori puncto. Quæ licet ex iure euidenter non probetur, habet nihilominus in eo fundamentum, & vſu recepta eſt; & ideo practice eſt certa, quia ſola conſuetudo dat interdum iuriſdictionem. Et ita hæc omnia certa ſunt, & iuxta dicta de cẽſuris in communi intelligenda, & ad poteſtatem ordinariam, vel delegatam iuxta ibi dicta applicanda.

SECTIO III.

Vtrum præſcripta ſit aliqua certa forma abſoluendi à ſuſpenſione.

1. HÆC res tractata eſt ſufficienter de cẽſuris in communi, & fere nihil hoc loco addendum occurrit: Dicendum eſt enim nullam certam formã verborum hic eſſe præſcriptam, aliquam tamen neceſſariam eſſe, quæ ſufficienter declaret effectum. Vnde vſitata forma eſſe ſolet, *Ego te abſoluo à vinculo ſuſpenſionis in quam incurriſti; & reſtituo te ad executionem tui muneris, vel ordinis*, vel, *ad tuum beneficium*. Ita ſumitur ex Syluest. Tabien. Angelo, verbo *Abſolutio*, & Anton. in tract. de Suſpenſione, Nauar. ca. 27. nu. 101. & aliis, & patet, quia illa verba ſunt ſatis apta ad ſignificandam abſolutionem ab hac cẽſura, & communi vſu conſentanea. Neque alia ſunt neceſſaria. Nam in primis non oportet exprimere cauſam propter quam ſuſpenſio incurſa eſt: nam ad iudicandum effectum abſolutionis, qui eſt tollere ſuſpenſionem, non oportet exprimere cauſam ſuſpenſionis, nam hoc extrinſecum eſt. Vnde in abſolutione generali, quam ſolemus ad cautelam dare ab omni vinculo ſuſpenſionis, nullam explicamus cauſam. Quando autẽ abſolutio eſt alicuius ſuſpẽſionis particularis, vt ad illam determinate dirigatur abſolutio, ſufficit intentio abſoluẽtis, quamuis in verbis non fiat determinatio per explicationem cauſæ. Atque eadem ratione non eſt neceſſarium exprimere ſpeciem ſuſpenſionis; quia ſi abſolutio eſt generalis, ſub genere comprehenduntur ſpecies omnes, ſi verba, aut ſaltem intentio vniuerſalis ſint, vt cum dicimus, *Abſoluo te à peccatis tuis*, omnia peccata in ſpecie intelligimus: idem ergo erit, ſi dicatur, *Abſoluo te à ſuſpenſione, quam incurriſti*: nam hæc verba, etiamſi videantur indefinita, in huiuſmodi locutionibus æquiualent vniuerſalibus, vt ſæpe in ſuperioribus dictum eſt: vnde, ſi ex generali intentione procedant, erunt ſufficientia: maioris tamen claritatis gratia, ſi à pluribus ſuſpenſionibus datur abſolutio, congruum eſt addere ſignum diſtributiuum, *A vinculo ſuſpenſionis*.

In forma abſolutionis à ſuſpẽſ. non oportet exprimere cauſam eius.

Neque ſpeciem ſuſpẽſionis.

2. Vtile item eſt addere illam particulam *quam incurriſti*, nam illa ſufficienter determinat genericam vocem. Quanquam neque illam addere exiſtimo neceſſarium, quia in ipſa abſolutione ſatis includitur, quod, is qui à ſuſpenſione abſoluitur illam incurrit: & ideo, quando res eſt dubia, additur illa conditio *Si quam incurriſti*. Tandem neque illa verba, *Reſtituo te, &c.* licet claritati inſeruiant, exiſtimo eſſe, neceſſaria; quia ſine illis ſignificatur ſufficienter effectus huius formæ, & quia is qui abſoluit, non aliter reſtituit quam tollendo vinculum: illo enim ablato, ex vi officii, ſeu beneficii, quod antea habebat is, qui abſoluitur, manet habilis ad eorum vſum: ergo per hãc abſolutionem nulla alia reſtitutio fit per ſe, vt ita dicam, ſed tantum per accidens, ſcilicet remouendo prohibẽs, quæ remotio ſatis per verbum abſolutionis ſignificatur. Propter quam rationem illa verba, *& reſtituo te, &c.* videri poſſunt ſuperflua, quia indicare videntur aliquem alium modum poſitiuæ reſtitutionis, præter ablationem impedi-

Verba vſitatæ formæ, reſtituo te, & c. non ſunt de neceſsitate abſolutionis.

impedimenti : non tamen reprehendo vſum illorum propter Doctorum auctoritatem, & maiorem explicationem legitimo ſenſu illius verbi, *reſtituo*, qui eſt per abſolutionem ſuſpenſum reſtitui ad priſtinum ſtatum, in quo ante ſuſpenſionem erat. Addo vero, prædicta verba, non ſolum non eſſe de neceſsitate formæ, verum etiam nec de neceſsitate præcepti; & conſuetudo non eſt tãta, nec tam certa quæ iudicari poſsit ſufficiens, vt induxerit præceptum. Verba ergo ſubſtantialia ſunt. *Ego te abſoluo à ſuſpenſione*, vel alia ſimilia, ſeu æquiualentia. Quod tamen intelligendum eſt iuxta ſuperius dicta de Cenſuris in communi, vbi tractauimus, an debeant eſſe vocalia, vel ſufficiant ſcripta, & quid de aliis ſignis dicendum ſit.

De ſolennitate in forma abſolutionis à ſuſpenſione.

3. *2. concluſio.* SEcundo dicendum eſt, nullam certam ſolennitatem eſſe ab Eccleſia inſtitutam, quæ ex præcepto ſeruanda ſit in hac abſolutione ferenda. Probatur, quia nullo iure extat dicta ſolennitas, neque etiam in communi vſu habetur. Solum ait Nauarrus citato loco in huiuſmodi abſolutione exigendum eſſe iuſiurandum ab eo, qui abſoluitur, ſcilicet de ſatisfaciendo, aut de obediendo, citatque cap. *Super eo*, & cap. *Venerabili*, de Sent. excom. Tamen in priori non eſt ſermo de ſola ſuſpenſione, ſed coniuncta cum excommunicatione : & ideo mirum non eſt quod, per ſe loquendo, eſſet neceſſarium iuramentum, quamquam in eo caſu diſpenſauerit Pontifex, vt *promiſſio manualis*, ſine iuramento admitteretur. In poſteriori autem loco eſt ſermo de abſolutione ad cautelam, & quæ in alterius præiudicium cedere poterat; & in omni caſu ſimili verum exiſtimo exigendum eſſe iuramentum, vel aliam ſufficientem cautionem, maxime quando res eſt grauioris momenti: extra huiuſmodi autem caſum non erit tale iuramentum neceſſarium.

4. Hic vero occurrebant quæſtiones illæ, an ad hãc abſolutionem neceſſaria ſit præſentia localis, vel ferri poſsit in abſentem, & ignorantem, & non voluntarium, vel inuitum: verum hæc omnia, & ſimilia eodem modo expedienda ſunt, quo in Cenſura in communi. Vnde hic etiam oportet aduertere, quod ibi tractauimus, fieri poſſe vt aliquis ſit ſuſpẽſus pluribus ſuſpenſionibus, vel diuerſarum rationum, vel tantum numero diuerſis, vt per ſe notum eſt: ideoque poſſe etiam contingere, vt ab vna abſoluatur, & non ab alia, quia non habent inter ſe neceſſariam connexionem, vt ex dictis ibi patet, quia nulla eſt hic ſpecialis ratio. *Signa ad cognoſcẽdum quando abſolutio detur ab vna ſuſpenſ. vel ab omnibus.* Et ideo diligenter inſpiciendũ eſt, an abſolutio limitetur ad vnam ſuſpenſionem, vel extendatur ad omnes: limitabitur autẽ ad vnam, primo, quando in forma abſolutionis explicatur cauſa ſuſpenſionis: nam tunc ſolum tollitur illa quæ propter talem cauſam contracta eſt, & alia quæ orta fuerit ex diuerſa cauſa manebit. *Primum.* Secundo, ſi vna ſit lata ab vno iudice, & ab alio, ſi vnus abſoluat, tollit ſuſpenſionẽ, quam ipſe intulit, non aliã, niſi abſoluat ſimpliciter ex facultate alterius: *Secũdum.* idemq́ proportionaliter eſt, ſi vna ſit à iure, alia ab homine. Item ſi vna ſit propter delictum, & alia *Tertium.* propter defectum, priori ablata non tollitur poſterior, nam poteſtatem longe diuerſam requirit: vt ſi quis ante legitimam ætatem ſine diſpenſatione ordinatus ſit, licet abſoluatur à ſuſpenſione, quã propter illud delictum incurrit, non tamen manet ſtatim habilis ad miniſtrandũ in ordine ſuſcepto, donec, vel ætatem impleat, vel in illo etiam defectu ſpecialiter diſpenſetur, nam illa potius eſt irregularitas quædam, de quo alias. At vero, quando poteſtas abſoluentis, ad omnes, ſuſpenſiones extẽditur, & ab illo petitur abſolutio, vel generatim ab omni ſuſpenſione, vel ſpeciatim explicando modos & cauſas illarum ſuſpenſionum, tunc vnica, & ſimplici abſolutione omnes tolluntur, ſiue expreſſe addatur diſtributio, ſiue indefinite concedatur abſolutio à ſuſpenſione, dummodo ſimpliciter & abſq; vlla limitatione detur: quia, cũ illa abſolutio ſit indifferens, nihil operaretur, niſi omnes tolleret, quia non eſt maior ratio de vna quam de alia: niſi fortaſſe per intentionem operantis limitaretur, quod ſine dubio fieri poſſet: tamen, quando non conſtat alias de tali intentione, præſumendum eſt eſſe conſentaneam verbis, & conſequenter eſſe generalem & abſolutam, ſicut verba ipſa ſunt, iuxta communem eorum vſum, vt diximus.

DISPVTATIO XXX.

De differentia ſuſpenſionis à depoſitione, & degradatione.

QVAMVIS Depoſitio, & degradatio propriè cenſuræ non ſint, vt in principio huius materiæ diximus : tamen quia ſolennes Eccleſiaſticæ pœnæ ſunt, & cum cenſuris, præſertim cum ſuſpenſione maximam affinitatem habent, ad huius materiæ complementum neceſſarium eſt aliquam earum mentionem facere. Atque ad id præſtandum hic locus accommodatiſſimus viſus eſt, vt ſuſpenſionis natura, quam hactenus abſolutè conſiderauimus, nunc per comparationem ad has pœnas exactius intelligatur. Eſt autem circa nomen *depoſitionis* aduertendum æquiuocum eſſe, ſicut & verbum *deponere*, à quo deducitur. *Depoſitionis nomen æquiuocũ.* *Deponere* enim aliquando idem ſignificat, quod rem alicui cuſtodiendam tradere, & res ſic tradita *depoſitum* dicitur: actio vero ipſa tradendi dicetur *depoſitio* : quomodo frequenter accipitur in vtroque iure ſub titulis de Depoſito. Et inde fortaſſe deriuatum fuit in iure ad ſignificandum teſtium depoſitionem, ſeu teſtificationem: nam qui teſtimonium ſuum profert, quodammodo veritatem ſibi cognitam fidei iudicis committit. Atque ſic accipitur nomen *depoſitio* in L. 3. C. ſi minor ſe maiorem dixerit. Alio vero modo verbum *deponere* ſignificat idem quod auferre, aut derelinquere aliquid: quomodo inter alia dicitur quiſpiam deponere officium, vel imperium. Et hinc etiam nomen depoſitionis ſignificat illam actionem per quam aliquis, vel deponit, vel deponitur ab officio, vel à qualibet dignitate. Et quidem ſi depoſitio fiat ab ipſomet, qui deponitur omnino ſponte & voluntarie, non habet rationem pœnæ : ſi vero quis inuitus ab alio deponatur, tunc depoſitio pœnalis eſt: & ſi verſetur circa munus, vel dignitatem eccleſiaſticam, erit ſpecialis pœna eccleſiaſtica, ad quam ſignificandam in iure Canonico accom-

accommodata eſt hæc vox: & in hac ſignificatione nunc de illa generatim tractamus. Nam etiã in hac acceptatione plures habet ſignificationes, & æquiuoca eſſe videtur, vt ex dicendis conſtabit. Duplex autem ſignificatio hic neceſſario præmittenda eſt: quia interdum videtur accipi generice, vt comprehendit degradationem: nam illa etiam depoſitio quædam eſt: interdum vero magis ſpecifice, vt ſignificat pœnam quandam à degradatione, & à ſuſpenſione diſtinctam, quæ depoſitio verbalis appellatur, nam degradatio, depoſitio realis eſſe cenſetur. Prius igitur de depoſitione verbali, quæ frequentius depoſitio vocatur: poſtea de reali, ſeu degradatione dicemus.

SECTIO I.

Quomodo ſuſpenſio à depoſitione differat.

1. *In quibus conueniat ſuſpenſio cũ depoſitione.* VTrationem dubitandi, atque dicendi, ſeu explicandi differentiam hanc melius aperiamus, oportet incipere ab his in quibus depoſitio, & ſuſpenſio conueniunt: ſunt enim tam multa, vt non videantur diſtingui, niſi tanquam ſpecies, & genus: nam depoſitio hæc ſuſpenſio quædam eſſe videtur. *Prima conuenientia* Conueniunt enim primo, quod vtraque eſt eccleſiaſtica pœna, vt per ſe notum eſt. Vnde vtriq; etiam communia ſunt illa omnia, quæ ſunt de ratione pœnæ, nimirum quod propter culpam proportionatam inferatur, & quod ſolus ille imponere eam poſsit, qui iuriſdictione habet in eum, cui imponitur, & ſimilia. Et quãuis depoſitio talis ſit pœna, quæ non habet rationem cenſuræ, tamen per hoc ſolum non videtur ſufficienter diſtingui à ſuſpenſione generatim ſumpta, ſed ab aliqua tantum, quia etiam datur aliqua ſuſpenſio, quæ non habet propriam & exactam rationem cenſuræ, vt in ſuperioribus viſum eſt.

2. *Secunda conuenientia.* Secundo conueniunt, quia etiam depoſitio priuat eccleſiaſticis functionibus: quod de Suſpenſione ſatis oſtenſum eſt, & de depoſitione conſtat, tum ex dictis de ipſa voce, tum etiam quia in Eccleſia non dicitur quis deponi cum priuatur, vel receptione ſacramentorum, vel priuatis actionibus, aut bonis communibus omnibus fidelibus: huiuſmodi enim priuationes ad excommunicationem, vel interdictum potius pertinent: depoſitio ergo priuat aliquo munere publico, vel eccleſiaſtica dignitate, cum depoſitio eccleſiaſtica pœna ſit. Vnde et am fit (quæ

3. *Conuenientia.* poteſt eſſe tertia conuenientia) vt hæc etiam ſit pœna propria clericorum: Quod ſumitur ex cap. *Qui ſemel*, 50. diſtinct. & capit. 2. de Pœnis in 6. & aliis ſtatim citandis Et conſtat ex eodem principio, ſcilicet, quod priuet muneribus, functionibus, aut dignitatibus eccleſiaſticis, quę ſunt proprię clericorum. Quamuis enim, vt ſupra dicebam, depoſitio late ſumpta dicatur de quocumque munere temporali: & ſic etiam iudices ſeculares, vel alii miniſtri Reipublicæ dicantur à ſuis muneribus deponi, tamen depoſitio ſpecialiter ſumpta, vt eſt eccleſiaſtica pœna, ſolum dicit reſpectum ad eccleſiaſtica beneficia, vel munera; & ideo talis depoſitio clericorum propria eſt. Atque ita ſentit Nauarrus capit. 27. numer. 151. vbi Panormitanum, cardinal. & alios citat. Et videri etiam poteſt Decius in capit. *At ſi clerici*, de Iudiciis, num. 5. Bernard. Diaz in Pract. capit. 153. Alio tamen modo extenditur ad religioſos, etiamſi clerici non ſint, quatenus ſunt perſonæ eccleſiaſticæ, quod etiam ſuſpenſioni commune eſt, ſic enim Abbatiſſæ, & ſuſpendi, & deponi ſolent.

Quarto conueniunt, quod ſicut ſuſpenſio eſſe poteſt ab officio, & beneficio, ita etiam depoſitio, ſumitur ex Abbate in cap. *Inſinuatum*, de Simonia, & in cap. *Querelam*, de iureiurando, numer. primo, vbi ait propter periurium poſſe aliquem deponi ab ordine, & beneficio: ſupponit ergo vtramque ſpeciem depoſitionis reperiri: citat cap. *Cum non ab homine*, de Iudiciis vbi ſolum dicitur clericum in periurio, aut homicidio, aut alio ſimili crimine depræhenſum deponendum eſſe. At vero in capit. *Si Epiſcopus*, diſtinctio. quinquageſima, ſpecialiter fit mentio de depoſitione ab officio, & in capit. *Si quis Clericus*. 81. diſtinct. & in cap. 1. de Homicid. in 6. diſerte fertur depoſitio, *ab ordine, officio, dignitatibus, &c.* & de vtraque intelligi poteſt, quod Felinus in cap. *Ex parte*, de Accuſationibus, numer. 4. ait, depoſitum à beneficio ex illius redditibus fore a'endum, ne egeat: quod nos ſupra etiam diximus de ſuſpenſione, quæ eſt in pœnam delicti commiſsi, & non ob contumaciam. Quia vero depoſitio ſimpliciter dicta magis reſpicit ordines, quam beneficia, iuxta communem modum loquendi: & quia in depoſitione à beneficio facillime cernitur differẽtia, ideo eam breuiter poſſumus expedire, & rationem huius depoſitionis à beneficio declarare. 3. 4. *Conuenientia.*

Depoſitio & ſuſpenſio à beneficio quomodo differant.

DEpoſitio itaque & ſuſpenſio, ſi vtraque ſit à beneficio, in hoc potiſsimum differunt, quod ſuſpenſio non priuat beneficio, ſed perceptione fructuum: depoſitio autẽ priuat ipſo beneficio. Quod patet ex proprietate ipſius vocis, quæ huiuſmodi priuationem ſignificat, vt dictum eſt. Vnde Abbas ſupra, eãdem interdum vocat depoſitionem, interdum vero priuationem benficii. Declaratur, quia depoſitio hæc in primis eſt perpetua, & in hoc differt ab omni ſuſpenſione ad tẽpus certum, & ab illa, quæ indefinite fertur, quæ virtualem conditionem includit (vt dixi) ratione cuius dici poteſt aliquo modo temporalis, licet ſub alia conſideratione ſit perpetua negatiue. A ſuſpẽſione autem, quæ poſitiue vt perpetua fertur, in hoc maxime differre videtur, quod ſuſpenſio etiam illa priuat directe ſolum fructibus; & vſu beneficii, non radice ipſa, vt ſic dicam: depoſitio autem priuat radice, nec facile poterit alia differentia cogitari: ergo depoſitio hæc per ſe primo priuat beneficio ipſo. Verum eſt tamẽ quod perpetuo ſuſpenſus illo modo, eo ipſo videtur beneficio priuandus: quia diſſonum rationi eſt, vt beneficium habeat, quia percipiẽdis eius fructibus perpetuo interdictus eſt. Quia vel habebat beneficiũ ſine obligatione ad officium, quoad eſt contra finem eius, aut erit debitor officii in perpetuum; quod eſt etiam contra inſtitutionem beneficii. Nihilominus tamen ex vi ſuſpenſionis quantumuis perpetuæ, non perditur beneficium ipſo iure: vnde obtenta diſpenſatione ſuſpenſionis, illud retinere poterit: per depoſitionem autem tollitur ipſo facto, nec retinere poterit niſi per nouam conceſsionem. 4.

Vnde obiter expeditur dubium, an hæc depoſitio diſpenſabilis ſit. Quod attigit Panormitan. in capit. *Poſt translationem*, de Electione, & in cap. *Inſinuatum*, in fine, & in cap. *De ſimoniace*, de Simonia, & ibi Felinus, numero tertio, & alii, qui non in genere de hac depoſitione, ſed in particulari, vt eſt pœna ſimoniæ, vel alterius vitii tractant, quod nũc ad hoc 5.

Depoſitio, an reddat inhabilem reum ad nouum beneficium.

nos non ſpectat. Vt ergo in genere aliquod reſponſum demus, oportet prius declarare, an hæc depoſitio præter priuationem beneficii prius poſſeſſi, reddat perſonam inhabilem ad illud, vel alia recipienda. Ad quod breuiter dicendum eſt, depoſitionem in genere ſumptam includere hanc vim, quia includit perpetuitatem poſitiuam, quodammodo maiorem quam ſit in ſuſpenſione etiam perpetua, vt ex vſu vocis conſtat, & in ſequentibus latius explicabitur. Si ergo depoſitio ſit ſimpliciter à beneficio perpetuo priuat omni beneficio, & conſequenter ipſa manente reddit perſonam inhabilem ad beneficiũ ſuſcipiendum. Si vero ſit ab vno tantum beneficio reſpectu illius ſeruat eandem proportionem: tamen reſpectu aliorum non inducit inhabilitatem, iuxta dicta de ſuſpenſione, quæ hic cum proportione, & fortiori ratione poſſunt applicari.

6. *An depoſitio à beneficio ſit diſpenſabilis.*

Iam vero ad priorem interrogationem reſpondeo, quantum ad priuationem à beneficio, ſi ſemel facta eſt, non eſſe capacem diſpenſationis, quia eſt pœna de ſe perpetua, quę ſimul tota ſit, & licet forte poſtea reſtituatur beneficium, vel aliud detur, non eſt propria diſpenſatio, ſed reparatio, aut recompenſatio prioris damni, quam poteſt alius facere, ſi alias perſona non ſit incapax beneficii. Quantum ergo ad inhabilitatem, clarum eſt diſpenſari poſſe à Pontifice, cum ſit iuris humani; difficilius autem diſpenſatur quam ſuſpenſio perpetua, & ideo dixi depoſitionem hanc moraliter eſſe magis perpetuam. Epiſcopus autem non poteſt in illa diſpenſare niſi in caſibus iure conceſsis, propter dicta ſupra à fortiori de diſpenſatione. Vnde etiam obiter notari poteſt, pœnam priuationis beneficii ſub hac voce latam non includere inhabilitatem ad iterum recipiendum illud, ſi detur ab illo, qui conferre poteſt: quia nomen priuationis hoc non dicit, & vox pœnalis reſtringenda eſt; vnde in hoc priuationis pœna minor eſt, quam depoſitionis reſpectu eiuſdem beneficii. Si tamen cum priuatione addatur inhabilitas, ęquiualẽt depoſitioni à beneficio reſpectiue.

Suſpenſionis, & depoſitionis ab officio diſcrimen.

7. *Depoſitio à iuriſdictione.*

Depoſitio ab officio, & ab ordine, & à iuriſdictione eſſe poteſt, argumento. capit. ſecund. de pœnis in ſexto. Cum eſt à iuriſdictione, non vſu tantum, ſed ipſo munere, & dominio (vt ſic dicam) iuriſdictionis priuat: & in hoc differt à ſuſpenſione iuriſdictionis, eadem proportione qua de depoſitione à beneficio dictum eſt: nec de hac depoſitione plura ſunt neceſſaria.

Depoſitio ab ordine in quo conueniat cum ſuſpenſione.

Quæ vero eſt ab ordine, in hoc conuenit cum ſuſpenſione ab ordine, quod non priuat ordine ipſo: nec enim poteſt, cum per indelebilem characterem inprimatur, quem proinde Eccleſia auferre non poteſt, vt eſt certa, & communis Theologorum doctrina in quar. diſtinction. 25. quam etiam in tertio tomo tetigimus ad quæſtionem 63. Diui Thomæ.

1. Conuenientia.

Vnde fit, etiam eſſe commune huic depoſitioni cum ſuſpenſione, vt, quamuis depoſitus grauiter peccet exercendo actus ordinis, nihilominus validi ſint. quãdo iuriſdictionem non requirunt (vt excludamus abſolutionem ſacramentalem.) Itaque depoſitus Sacerdos vere conſecrat, & vere vngit, & Epiſcopus depoſitus vere ordinat, vere confirmat, ſi debita forma, & materia, & legitima intentione vtatur, eodem prorſus modo, quo id diximus de ſuſpẽſione, ex eodem principio, quod hic retinet eandem ordinis poteſtatem, à qua ex diuina inſtitutione actus habet ſuum valorem & efficaciam, ſi cætera neceſſaria concurrant.

8. Vnde vlterius etiam conuenit hęc depoſitio cum ſuſpenſione, quod non priuat per ſe, & ex vi ſua priuilegio clericali, niſi hoc in ſpecialem pœnam expreſſe adiungatur: quod notauit Abbas in capit. *At ſi clerici*, §. *de adulteris*, de iudiciis, nu. 2. vbi Additio, Felinum, & Sepuculatorem in eandem ſententiam citat. Colligiturque ex illo textu, vbi dicitur, clericum depoſitum non eſſe tradendum iudici ſæculari, quia videlicet per ſolam depoſitionẽ non amittit priuilegium fori: & ideo, niſi ſpecialiter illo priuetur propter nouum delictum, vel contumaciam; ſeruandum illi eſt. Vnde in c. *Cum non ab homine*, eodem titulo, clericus crimінoſus prius deponendus dicitur, poſtea, ſi contumax ſit, excommunicandus, vel anathematizandus, *ſi vero creſcente contumacia, in profundam malorum venerit, cum Eccleſia non habeat aliud quod faciat, tunc tradendus eſt Curiæ ſæculari*: ergo antea per ſolam depoſitionem non amiſerat priuilegium clericale. Quod etiam colligitur ex ca. *Tuã*, de pœnis, vt latius declarat ibi Abbas. *2. conuenientia.*

Denique in hoc etiam conuenit depoſitus cum ſuſpenſo, quod ſicut non priuatur priuilegio, ita neque onere clericali, quale eſt penſum diurnum horas canonicas recitãdi, ſi ſit clericus in ſacris, vt docent Summiſtæ omnes, verb. *Degradatio*, & notauit Couarruuias lib. 3. Vicarium. cap. 13. numer. 8. vbi alios refert. Et ratio eſt, quia hęc obligatio cõmitatur ipſum ordinem etiamſi nullum beneficium, aut eccleſiaſticos reditus habeat coniunctos: ordo autem tam manet in depoſito, quam in ſuſpenſo. Item à fortiori nõ priuat depoſitio obligatione ſeruandi caſtitatem, nec inhabilitate ad matrimonium contrahendum, vt recte notauit Abbas in capit. prim. *Qui clerici vel vouentes*. nu. 6. ex capit *Dictum*, 81. diſt. 9. *3. conuenientia.*

Nihilominus depoſitio, & ſuſpenſio ab ordine diuerſæ pœnæ cenſentur, iuxta vſum iurium, vt patet c. *At ſi clerici*, de Iudiciis. & cap. ſecundo de Pœnis, in 6. & Doctoribus his locis, & Summiſtis in dictis verbis. Vſus autem vocum reddit obſcuram rationem diuerſitatis. Suſpenſio enim ſæpe vocatur depoſitio, vt notat Gloſſa cap. *Si quis Epiſcopus*, diſt. 83. & ex multis canonibus Apoſtolorum ſumitur, & putant multi in rubrica, *de clerico excommunicato, vel depoſito miniſtrante*: depoſitum apellari omnem illum, qui ſuſpenſus eſt, quia in textibus illius tituli, ſæpe ſit mentio de ſuſpenſis: illi ergo etiam in titulo comprehenduntur. Vnde in cap. tertio eiuſdem tituli aliqua depoſitio vocatur perpetua, in quo ſignificatur aliam eſſe non perpetuam, quæ non eſt aliud quam ſuſpenſio. E contrario vero depoſitio etiam perpetua ſolet appellari aliquando ſuſpenſio, vt ex Innocentio notauit Nauarrus, & patet in motu Sixti Quinti de male promotis, & ſępe alias. Nam quia omnis hæc pœna priuat vſu ordinum, & non ipſis ordinibus, propter primum dici poteſt depoſitio, & propter ſecundum ſuſpenſio. Iuxta propriam vero magiſque vſitatem ſignificationem illarum vocum, depoſitio ſignificat priuationem perpetuam, & irremiſsibilem: ſuſpenſio vero minime. Ita Syluеſter verbo, *Degradatio*, Nauarrus, cap. 17. nu. 151. Abbas in cap. *Veritatis*, nu. 13. de Dolo & cõtumacia: & ſumitur ex illo textu, & cap. 1. 2. & ſequentibus, 50. diſtinct. cum aliis citatis. Ratio vero eſt, quia vterque modus pœnæ poteſt ab Eccleſia imponi, vt ex vſu conſtat, quia nulla eſt repugnantia, & in delictis poteſt eſſe fundamentum, & poteſtas non deeſt, quia licet Eccleſia non tollat characterem, poteſt perpetuo prohibere vſum eius, ſaltem ne licite fiat: & hoc facit per depoſitionem, per quam priuat, quantum poteſt, clericum, quem deponit munere clericali, illum perpetuo remouendo: quod non ita facit per ſuſpenſionem. 10. *Voce ſuſpenſionis pro depoſitione & è conuerſo ſæpe iura loquuntur.*

Ex his ergo ſatis clara eſt differentia inter depoſitionem, & quamcumque ſuſpenſionem ad definitum tempus. Eademque fere verſatur cum ſuſpenſione indefinite lata, qua hæc licet negatiue dicatur perpetua, aliquo modo eſt temporalis, & tolli poteſt, 11. *Diſcrimen inter depoſitionem & ſuſpenſionem poſitiue perpetuam.*

poteſt, vt dixi à ſuſpenſione vero poſitiue perpetua, & cũ hoc addito lata, vix poteſt diſtingui, quia habent eoſdem effectus, neutra enim priuat ipſo ordine, & vtraque priuat vſu totali (de hac enim ſuſpenſione tracto) poſitiue perpetuo, & ſine ſpe remiſsionis, iuxta cap. *Si quis Epiſcopus damnatus*, & cap. *Theugualdus*, 11. quæſtion. tertia, ergo non habent in quo differant: Atque ita certe ſentiunt Panormitanus, Syluester, & alii locis citatis, nam cum diſtinguunt ſuſpenſionem perpetuã à depoſitione, videntur loqui de ſuſpenſione, quam nos indefinitam, ſeu negatiue perpetuam appellamus : Eſtque aliquod huius rei iudicium in cap. *Veritatis*, de Dolo, & contumacia, vbi prius ponitur abſoluta ſuſpenſio, poſtea irremiſsibilis depoſitio. Et hoc ſenſu Nauarrus ſupra ait, ſuſpenſionem perpetuam habere rationẽ depoſitionis ſignificans ſuſpenſionem partialem nõ eſſe depoſitionem, licet perpetua ſit. Sed hoc pertinet ad modum loquendi, & potius depoſitio illa irremiſsibilis, dè qua loquitur cap. *Veritatis*, partialis erat : vt notat Abbas ibi, num. 15. Cum proportione ergo videtur eſſe idem ſuſpenſio poſitiue perpetua, & depoſitio ab ordine. Hunc ergo ſentiendi, & loquendi modum probabilem, & facilem eſſe ſentio. Si quis autem dicat, hanc eandem priuationem perpetuam vſus ordinis, interdum eſſe diſpenſabilem iure ordinario, & tunc vocari proprie ſuſpenſionem, interdum vero imponi vt irremiſsibilem ſine ſpe diſpenſationis ita vt licet Pontifex poſſit dare de plena poteſtate, regulariter tamen, & quaſi lege ordinaria nõ faciat, & tunc, vocari depoſitionem. Si quis (inquam) hoc dicat, mea ſententia non male ſentiet, nec loquetur, nec ſine fundamento in iure, vt videre licet. 11. quæſtione 3. per multa capita & in capit. *Veritates*, de dolo & contumacia. Sed in hoc etiam non poteſt magna vis fieri, quia interdum de ſuſpenſione perpetua dicitur, vt ſit ſine ſpe diſpenſationis, vt patet in motu Sixti Quinti contra male promotos, & Abbas in dict. ca. *Veritatis* notat hęc verba maxime poni ad terrorem. Et ita ipſe ibi ſentit hæc non differre: vel certe videtur eſſe tota diuerſitas in vſu vocum, & ideo in hoc contendendum non eſt.

11. *Diſcrimen aliud inter eaſdem pœnas.*

Alio item modo poteſt ſuſpenſio perpetua à depoſitione diſtingui, vel potius duplex modus depoſitionis cum aliqua diuerſitate in re, & quæ ad iurium intelligentiam conducat, & ideo explicandus etiam eſt. Oportet ergo aduertere, quod præter depoſitionem realem ſeu degradationem, de qua ſectione ſequenti dicendum eſt, duplex depoſitio verbalis diſtingui poteſt: nam quædam eſt: quę abſolute (vt ſic dicam) & per ſe fit, ſine ordine ad aliud : alia quæ fit in ordine ad degradationem realem quam diuiſionem attigit Iulius Clarus in Practica criminali, quæſtione 74. numero 4. & Bernardus Diaz in Practica criminal. canon. ca. ter. numer. ſeptimo. Inter quas poſſunt multæ differẽtiæ aſsignari, tam ex modo quo fiunt, quam ex effectibus, vt ex dicendis conſtabit. Ad tollendas ergo verborum æquiuocationes vocemus priorem depoſitionem abſolutam aliam reſpectiuam, ſeu illã tantum depoſitionem, hanc depoſitionem verbalem, alia vero aut non vocetur depoſitio, ſed degradatio, aut dicatur depoſitio realis ſeu actualis. Quando ergo dicitur depoſitio nihil aliud eſſe, quam quædam ſuſpenſio poſitiue perpetua & irremiſsibilis, intelligẽdum, ideſt, de depoſitione abſoluta, nam ab alia multum differt, eodem, ſcilicet, modo quo ipſa depoſitio, abſoluta ab illa differt. Diuerſitas autẽ inter depoſitionem abſolutam, & reſpectiuam potiſſimum eſt, quod vna ordinatur ad degradationem & non alia. Conſiſtit autem moraliter hic reſpectus ſeu differentia in hoc, quod depoſitus tantum abſolute non poteſt ſine noua ſententia degradari, & ſi cum eo reſpectu depoſitus eſt, poteſt ſtatim ad executionem degradationis pertranſiri. Ita colligitur ex capit. ſecund. de pœnis in ſexto. Præter hanc autem differentiam non habent aliam, quoad effectus morales, quos inducunt, quia neutra priuat priuilegio clericali vſque ad realem degradationem, vt etiam de reſpectiua depoſitione probant ſuperius adducta reliqui vero effectus omnes ab vtraque fiunt.

An ſuſpenſio perpetua, aut depoſitio ab officio priuent ipſo iure beneficiis poſſeſsis, & ad futura inhabilitent.

12. *Ratio dubitandi.*

HIc vero tractandum eſt dubium ſupra remiſſum, an aliqua depoſitio verbalis, vel perpetua ſuſpenſio, priuet ipſo facto beneficiis poſſeſsis, reddantque hominem inhabilem ad alia de nouo acquirenda. Videtur enim probabiliter oſtendi poſſe vtramque id facere. ſiue abſolute feratur, ſiue ab officio, ſiue ab omni ordine : quod vero vna potius quam alia id faciat, nulla ratione probabili oſtendi poteſt. Declaratur, quia ſi habent hunc effectum, eſt propter perpetuitatem, quæ vtrique communis eſt ergo eſt effectus. Quod autem ex perpetuitate ille effectus naſcatur, videtur eſſe in primis doctrina communis Canoniſtarum. Nam Immola in capit. *Cum dilectus* de conſuetudinibus, referens Chalderinum ait, ſuſpenſionem perpetuam ab officio habere vim priuationis, & tunc taliter ſuſpenſum eſſe priuatum etiam beneficio, Sic etiam Abbas in ca. *Cum bona*, de ætat. & qualit. numer. 6. referens Hoſtienſem ait, ſuſpenſionem ab officio non extendi ad beneficium niſi feratur ex impedimento perpetuo. Ex quorum mente hæc conficitur ratio: beneficium datur propter officium, ergo qui perpetuo priuatus eſt officio clericali, conſequenter priuatus eſt beneficio, quia ablato fundamento ruunt reliqua. Vnde Gloſſa, 1. q. 3. in principio verb. *Annexa qui priuatur* (inquit) *officio & beneficio priuatur*. Et refert iura, quæ parum conferunt, præter ea verba capit. *Eos*, 81. diſt. *Sicut ſe iuſtiſſime ab officio alienos faciunt, ita beneficio* Eccleſiaſtico *priuatos eſſe adiudicamus*.

14. *Quid in hoc dubio ſentiendũ de depoſitione aut ſuſpen. perp. iure latis.*

Nihilominus doctrina hæc limitatione indiget diſtinguere ergo oportet inter hanc pœnam à iure latam ab homine, item inter beneficium iam obtentum, & obtinendum. Et dicendum in primis eſt per depoſitionem, vel ſuſpenſionem ab ordine, vel officio quantumuis perpetuam ipſo iure latam nõ amitti ipſo facto beneficia iam poſſeſſa. Hoc ſufficienter probamus quia nullo iure id cautum eſt, neq; autores communiter id affirmãt. Item quia irregularitas non habet hunc effectum, vt infra oſtendemus, ergo nec ſuſpenſio, vel depoſitio perpetua ſolo iure lata, nam hæc irregularitati æquiparantur præſertim in perpetuitate: ex qua dicebatur naſci ille effectus. Item ſupra oſtẽſum eſt, ſuſpenſionem ab officio non includere ſuſpenſionem à beneficio, quia nulla lege id declaratum eſt, neque pœna eſt amplianda vltra vim verborum legis : neque connexio beneficii cum officio ſufficit, quia, vel officium illud poteſt aliter ſuppleri, vel impedimentum illud auferri, quæ omnia ad præſens accõmodari poſſunt, ſicut ad irregularitatem, in qua latius explicabuntur.

15. *Quid de latis ab homine.*

At vero per hãc depoſitionem ab homine latam valde probabile eſt ſimul fieri probationem à beneficio. Hoc ſentit Syluester verb. *Degradatio*, in principio dum ait depoſitionem verbalem fieri per priuationem ab officio & beneficio. Idem ſentit Panormitanus dict. cap *Veritatis*, numer. 13. vbi ex illo textu colligendam eſſe dicit formam & practicam depoſitionis verbalis : dicitur autem in illo textu *Tulimus ſententiam perpetuæ depoſitionis in ipſum, & eum tam à Pontificali dignitate, quam ab omni officio Sacerdotali priuatum, ſine ſpe reſtitutionis aliqua diximus condemnan-*

condemnandum. Hoc enim recte confirmant ea, quæ pro altera parte adducebantur, nam ſine dubio is, qui perpetuo priuatur officio eccleſiaſtico, dignus eſt priuari etiam beneficio: ergo maxime id fieri debet per hominis condemnationem, vt in dicto cap. *Eos*, 81. diſtinct. bene indicatur. Vnde etiam in irregularitate ita fit: nam licet per illam nō amittantur beneficia ipſo iure, tamen per ſententiam iudicis auferuntur, ſi impetrentur, vel homo condemnetur priuſquam ab irregularitate abſoluatur. Ratio autem eſt, quia lex regulariter non ita ſeuere punit, vt per ſe ipſam cogat hominem ſtatim in ſe exequi pœnam, maxime illam, quæ propriam ipſius hominis actionem requirit, vt ſe ipſum beneficiis ſpoliare: id autem per iudicem merito fit, quādo talis pœna eſt conſentanea, & proportionata delicto ſeu ſtatui, in quo homo ratione delicti conſtituitur, vt in præſenti contingit. Et quoad hoc recte procedit ratio de connexione beneficii cum officio, vt latius declarabimus in irregularitate.

16. Aduerto tamen ex ibi dicendis, quod licet hæc priuatio beneficiorum in vſu, ſeu executio hominis coniuncta ſit cum pœna depoſitionis, vel ſuſpenſionis perpetuæ ab officio: nihilominus formaliter talis ſuſpenſio non includit illam priuationem, ſicut nec irregularitas illam includit, ſed illam ſecum affert, per hominem tamen exequendam. Depoſitio autē, ſi vim verbi attendamus, magis videtur formaliter includere poſſe dictam priuationem, quia vox illa magis indicat priuationem totalem, & (vt ita dicam) radicalem. Vnde ſi iudex ſolum diceret, ſuſpendimus eum perpetuo *ab officio, & beneficio*: ex vi horum verborum non videretur eum priuare ipſis beneficiis ſed fructibus tantum: ſecus vero erit ſi dicat: *Deponimus eum ab omni officio, & beneficio*: nam ex vi horum verborum videtur eum priuare beneficiis in qua re conſuetudo & communis ſenſus verborum attendenda ſunt: Nos enim hic non explicamus, quibus verbis iudex aperire debeat mentem ſuam, nec quid faciat de facto: ſed quid iure poſsit, quoties enim perpetuo ſuſpendit, vel deponit ab officio poteſt etiam priuari beneficiis: vt vero, faciat, vti debet verbis, quæ ſufficienter id ſignificent. Vnde cōſtat in his ſententiis ab homine latis idem dicendum eſſe quoad beneficia poſtea obtinenda, quorum acceptio facilius impeditur. An vero per has pœnas ipſo iure contractas fiat homo inhabilis ad obtinenda denuo beneficia, dicemus agentes de Irregularitate, quoniā de his omnibus videtur eſſe eadem ratio.

17. Obiicitur. 2. de pœnis. Sed obiici poteſt contra dict. c. 2. de pœnis in 6. vbi in forma degradationis actualis inter alia dicitur *Deponimus, degradamus, ſpoliamus, & exuimus te omni ordine, beneficio, & priuilegio clericali*. Ex quibus verbis colligi poteſt, hunc effectum priuandi beneficio ita eſſe proprium degradationis actualis, vt nō conueniat verbali: illa enim duo in illo textu diſtinguuntur vt prius ſit ſermo de verbali, & hic effectus ei nō tribuitur, ſed ſoli reali. Et poteſt cōfirmari, nā prius dicitur: *Deponimus*, deinde vero, *ſpoliamus omni beneficio*: ergo hic effectus non fit ex vi depoſitionis ſimpliciter dictæ. Denique non efficaciori argumento colligunt inde Doctores, per depoſitionē verbalem non priuari aliquem priuilegio clericali, ſed hoc eſſe ſpeciale depoſitionis, realis ſcilicet, quia in eius forma id ſpecialiter exprimitur. Reſpondeo, in eo capite nec explicari effectus depoſitionis, verbalis, nec formam verborum per quam fieri debet, & ideo nullum poſſe inde firmum argumentum ſumi ad probandum, an habeat hunc effectum, necne. Nam licet in forma degradationis realis mentio eius fiat, non ſequitur eſſe proprium illius, vel in eo diſtingui à depoſitione. Quia cū degradatio ſit veluti executio quædam verbalis depoſitionis, quod per hanc fuit iam plene factum, per aliam ſignificatur. Idemque dicrem ex vi illius textus de amiſsione priuilegii clericalis, niſi ex aliis iuribus conſtaret per ſolam depoſitionem verbalem illud non amitti. Quod vero in illo textu prius dicatur, *Deponimus*, & poſteà addatur, *ſpoliamus beneficiis*, friuolum argumentum eſt: quia ibi verbum, *Deponimus*, non accipitur in eà proprietate, ſecundum quām illi ſpecialiter reſpondet depoſitio verbalis, de qua nūc agimus: ſed prout generatim ſignificat idem, quod priuare. Vnde illa quatuor verba, quæ ibi ad terrorem, & exaggerationem coaceruāntur, quaſi ſynonyma ſunt in hac materia, ſcilicet, *Deponimus, degradamus ſpoliamus, & exuimus te omni ordine, beneficio, &c.* Niſi quis malit dicere per verbum, *Deponimus*, integre ſignificari totam pœnam, per alia vero quaſi per partes declarari illam depoſitionem conſiſtere in degradatione ab ordinibus, ſpoliatione à beneficiis, & ablatione priuilegii clericalis. Quæ omnia conſummantur quidē & quaſi promulgantur in degradatione: in verbali autem depoſitione contenta fuerat vel formaliter, vt priuatio ordinum, & beneficiorum, vel virtute vt ablatio priuilegii clericalis.

De ſolennitate in depoſitione, quæ ad degradationem ordinatur, requiſita.

QVia ergo hæ depoſitiones in effectibus non differunt, ſed in fine, quia vna eſt pœna, in qua ſiſtitur, alia eſt quaſi via ad degradationem: ideo introducta fuit in iure aliá differētia inter vtramquē: nam ad illam, quę ordinatur ad degradationem, requiritur ſpecialis ſolennitas, quę ad aliam abſolutā depoſitionem neceſſaria non eſt. Prior pars conſtat ex dict. cap. & aliis ſtatim citandis. Poſteriorem docuit Iulius Clarus in Practic. Crimin. quæſt. 74. referens generali conſuetudine ita obſeruari ex Foller. in Practic. crimin. canon. Idem Bern. Diaz in Pract. cap. 3. num. 7. referens Philip. & Domin. in dict. ca. 2. de pœnis. Et ratio reddi poteſt, tum quod pro hac depoſitione nullo iure præſcripta eſt illa ſolennitas: tum quod ceſſat ſpecialis ratio propter quā in alia introducta eſt, ſcilicet, quia ſic depoſitus ſtatim degradandus eſt, & tradendus iudici ſeculari. Denique quia cum abſoluta depoſitio ſolo iure interdum feratur ipſo facto, non eſt mirum quod per ſimplicem ſententiam ferri poſsit. Oportet autem exponere quænam ſolennitas ſit illa, quę in depoſitione reſpectiua ſeruanda eſt. Dicitur ergo in primis, in dict. c. 2. de Pœnis, in 6. hanc depoſitionem debere fieri à proprio Epiſcopo. Vnde in primis aliqui colligunt depoſitionem hanc debere fieri ab Epiſcopo conſecrato, eſſeq; hunc actum ex Eccleſiæ inſtitutione ita deputatum conſecrationi Epiſcopali, vt illa fieri nō poſsit, quia eſt veluti actus ordinis eius, iuxta Gloſſam vlt. in ca. *Transmiſſam* de elect. ibi receptum per Abbatem, & alios. Hanc vero communem ſententiam intelligendam eſſe exiſtimo de actuali degradatione, non de verbali depoſitione etiam illa quæ ad degradationem ordinatur: quia hæc etiam nihil aliud eſt quam ſententia quędam, vnde eſt actus ſolius iuriſdictionis, nō ordinis, vt latius dicam infra in materia de irregularitate. Ad depoſitionem ergo verbalem ſufficit Epiſcopus iuriſdictionem habens, qualis eſt electus & confirmatus, etiamſi conſecratus non ſit. Pręterea cum ibi dicitur debere hanc depoſitionem fieri à proprio Epiſcopo, non excluditur, quin poſsit fieri ab alieno de licentia proprii, quia hæc iuriſdictio, ſicut aliæ, delegabilis eſt. Quin potius, loquendo de depoſitione verbali, non ſolum poterit delegari alteri Epiſcopo, ſed etiam ſimplici clerico, verbi gratia, Vicario Epiſcopi: quia cum nō requiratur conſecratio Epiſcopalis ad hunc actum, vt dictum eſt, neque in delegatio erit neceſſaria, atque

Margin notes (right column): 18. Diſcrimen inter depoſitionem abſolutam, & eā quæ fit in ordine ad degradationem. — Prima ſolennitas.

quæ

quæ ita hodie diſpoſitum eſt in Concilio Trident. ſeſſ. 13. capit. 4. de reform. Ad degradationem vero actualem neceſſarius erit Epiſcopus, tamen hic etiam poterit eſſe alienus de licentia proprii, vt recte ſentit Hoſtienſ. quem Abbas ſequitur. Nam ſicut vnus Epiſcopus alteri committere poteſt, vt ſuos ſubditos ordinet, ita etiam vt deordinet, ſeu degradet.

19. *Secunda ſolemnitas.* Additur præterea in dict. cap. 2. quando depoſitio eſt à ſolis minoribus ordinibus, ſolum propriũ Epiſcopum ſufficere, quando vero eſt ab ordine ſacro requiri præſentiam aliorum Epiſcoporum in numero *à ſacris ordinibus præſcripto.* Circa priorem autem partem addunt Gloſſa & Doctores neceſſarium eſſe, vt Epiſcopus id faciat pręſente ſuo clero, ſeu capitulo, vel aliquibus perſonis, quæ eius nomine adſint, & alioqui ſententiam eſſe irritam, iuxta capit. *penult.* 15. quæſt. 7. & cap. 1. de Exceſsib. Prælat. Quod ſeruandum eſt, niſi aliud teneat conſuetudo, vt eadem Gloſſa & Doctores dicunt in dict. cap. 2. Circa alteram vero partem inquiri poteſt, quis ſit hic numerus Epiſcoporum: quod tractatur ibi à Gloſſa & Doctoribus, & à Panormitan. & aliis in capit. *Non poteſt*, de Sentent. & re iudic. Iulio Claro in Practica Crim. libr. 5. quæſt. 74. Et in ſumma dicunt, ad deponendum Epiſcopum requiri præſentiam duodecim Epiſcoporum: ad Presbyterum ſex ad Diaconum, vel ſubdiaconum, tres ex cap. *Felix* cum ea, *Si quis*, 15. quęſt. 7. In his autem hodie ſtandum eſt quoad hæreticos limitationi adhibitæ in capit. 1. de Hæreticis in 6. generatim vero definitioni Cõcilii Tridẽt. ſeſſ. 13. capit. 4. de Reform vbi ſtatuit, Epiſcopum per ſe, vel per vicarium ſuum poſſe verbalem depoſitionem exequi, adhibitis Abbatibus vſum mitræ, & baculi ex priuilegio Sedis Apoſtolicæ habentibus, ſi commode poſsit, vel ſi non poſsit, aliis perſonis grauibus, & in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutis loco Epiſcoporum, & in eodem numero, quod intelligendum cenſeo de depoſitione ſacerdotum & inferiorum: nam de depoſitione Epiſcoporum ibi nihil ſtatuitur, vel quia hæc depoſitio Papæ reſeruata eſt, vt omnes docent, & merito, quia ipſe ſolus eſt (vt ita dicam) proprius Epiſcopus, aliorũ Epiſcoporum: vel quia in depoſitione Epiſcopi non erat eadem ratio, tum quia rara eſt, ideoque neceſſaria non erat in ea illa moderatio, tum etiam, quia propter dignitatem Epiſcopi non expediebat præſentiam Epiſcoporum in inferiorum præſentiam commutari.

20. *Ad quid requiratur horum Prælatorum præſentia in depoſitione.* Hinc vero inquiri poteſt: an Epiſcopi, vel Prælati requirantur vt aſſeſſores ad ferendam ſententiam. Syluester enim ex Geminiano ait requiri vt iudices, ita vt à ſingulis ſint ſuffragia petenda: & cõdemnari non poſsit clericus niſi maior pars conſentiat. Idem Iulius Clarus ſupra. Et videtur colligi ex cap. 3. de ſentent. & re Iudic. vbi Gloſſa idem notat. Idem videtur inſinuari in ca. vltimo, 15. quæſt. 7. vt requiritur ſynodale iudicium: & in capit. *Si quis* & in capit, *Fœlix*, dicitur vt talis cauſa audiatur à tot Epiſcopis: vnde ſine dubio videtur hic fuiſſe antiquus mos. Nunc autem iuxta nouum Concilii Tridentini ius dubitari poteſt, an illi aſsiſtẽtes habeant ſuffragium deciſiuum in tali ſententia, vel ſolum requirantur vt conſultores, ſeu ad quãdam ſolemnitatem actus: ita enim aliquibus viſum eſt, licet nõ negent illam ſolemnitatem eſſe de eſſentia, & omnino neceſſariam ad ſententiæ valorem. Nihilominus tamen dicẽdũ eſt, etiam nunc illos poſtulari vt Iudices aſſeſſores. Primo, quia ius nouum non recedit ab antiquo, niſi quantum in eo exprimitur: ſed Concilium ſolum mutauit qualitatem ſeu dignitatem perſonarum, non modum aſsiſtendi, vel actum quem exercere debent: ergo. Minor patet ex illis verbis: *In caſibus in quibus aliorum præſentia in numero à Canonibus definito, requiritur, etiam, abſque illis procedere debeat, adhibitis tamen, & in hoc ſibi aſsiſtentibus totidem Abbatibus, &c.* Solum ergo immutat Epiſcopos in Abbates, reliqua vero integra reliquit. Item propter hanc cauſam cenſetur nunc hæc ſolennitas eſſentialis, quia antea erat, & Concilium in hoc nihil innouauit: ergo ſimiliter &c. Expendo præterea illam verborum reduplicationem: *Adhibitis, & in hoc ſibi aſsiſtentibus*, nam videntur addita, ne putaretur ſolam præſentiam requiri, ſed etiam cooperationem in iudicando, ita, vt ſint veri aſſeſſores. Et fortaſſe propter hanc cauſam poſtulatur in fine capitis, vt ſi aliæ perſonę graues fuerint adhibitæ, iuris ſciẽtia commendabiles exiſtant. Hæc ergo opinio ex vi Concilii & generatim loquendo ſeruanda videtur tamen in caſu hæreſis ſeruanda erit praxis, iuxta ca. 1. de Hæret. in 6.

Vltimo colligitur ex dictis aliud diſcrimen inter vtramq; depoſitionem verbalem: nam illa, quæ ad degradationẽ ordinatur, nũquam imponitur ipſo iure, neque incurritur ipſo facto, quia requirit prædictam ſolennitatem, quæ non poteſt, niſi mediante hominis ſententia adhiberi, vt per ſe notum eſt. At vero depoſitio abſoluta interdum imponitur ipſo iure, vt patet ex capit. 1. de homicid. in 6. & capit. 2. 50. diſt. quod etiam commune eſt perpetuæ ſuſpenſioni, vt ex vſu conſtat, vt in hoc etiam appareat nõ diſtingui à ſimplici, ſeu abſoluta depoſitione. Atque hinc colligitur, licet aliquis clericus ipſo iure depoſitus ſit, non poſſe realem degradationem contra illum procedi, donec ab homine ſit depoſitus verbaliter cum prædicta ſolennitate. quia ita præſcribitur in dict. c. 2. de Pœnis. 21. *Diſcrimen aliud inter eaſdem depoſition.*

Tandem ex his conſtat, quid vtraque depoſitio ſit, & quos effectus habeant, & quas cauſas, tam ſubiectiuas quam efficientes, & quibus modis fiant: propter quæ autem peccata poſsint imponi, in ſequenti ſect. attingemus De modo autem quo auferri poſſunt, nihil fere dicere oportet, quia depoſitio verbalis reſpectiua, & actualis degradatio: moraliter non poſſunt auferri, quia ſtatim poſt illas ſequitur mors, de potentia vero abſoluta Pontificis auferri poteſt per diſpenſationem: & in aliquo raro caſu poſſet expedire, vt attingam ſect. ſequent. Alia vero ſimplex depoſitio, ſeu perpetua ſuſpenſio aliquando ex graui cauſa poſſunt auferri per diſpenſationem, quę ſoli Pontifici ſummo reſeruata eſt, Abbas in capit. *Cum in te*, de Re iudic. num. 10. Et à fortiori patet ex dictis, diſputat. præced. 22.

SECTIO II.

Quomodo degradatio à ſuſpenſione & depoſitione differat.

DEgradationis vox propria eſt iuris Pontificii, in iure, namque ciuili non eſt vſitata, nec latina eſt: introducta vero eſt ad ſignificãdam pœnã quandam priuatiuam clericorum, quando ſuis ordinibus, quantum per Eccleſiam fieri poteſt, priuantur. Sunt enim ordines veluti gradus quidã perſonarum Eccleſiaſticarũ, & ideo earum deordinatio (vt ſic dicam) degradatio appellata eſt: alii vero regradationem vocant, quaſi retrogradationem prior autem vox magis vſitata eſt: & aptior ad priuationem ſignificãdam. Quoniam vero hæc priuatio per verbalem & actualem depoſitionem fieri ſolet, vtraq; etiã degradatio dici ſolet, vt patet ex ca. 2. de pœnis in 6. Imo & depoſitio ſimplex ſeu abſoluta degradatio vocatur in cap. *Tuæ*, de Pœnis, vt ibi notat Abbas, & in ca. 1 *Ne clerici vel vouentes* & in textu ſatis conſtat. Nunc autem, vt ſimplices terminos habeamus, quibus vti poſsimus, degradationem appellamus ſolam ipſam realem depoſitionẽ 1.

clerici, eamque comparemus prius cum depoſitione verbali, quæ ad illam ordinatur, ita enim declarabitur quid illa ſit, & inde facile conſtabit, quantum ab omni alia depoſitione, vel ſuſpenſione diſtinguatur.

2. *In quibus conueniat degradatio cum depoſitione.* Comparantur ergo depoſitio hæc & degradatio, ſicut ſententia, & ſententiæ executio, vt conſtat ex dict. cap. 2. de Pœnis, in 6. nam per verbalem depoſitionem profertur ſententia, per degradationem mandatur executioni, quoad aliquas actiones, vel effectus, qui per ipſammet ſententiam, abſque hominis actione perfici non poſſunt. Quo fit vt degradatio quoddãmodo includat vel ſupponat omnia, quæ depoſitio, addat vero nonnulla. Et ob priorem rationem multa habet cum illa communia. Nam etiam hæc eſt eccleſiaſtica pœna priuans eccleſiaſticis functionibus, & ideo clericorum propria: imo in hoc (vt ſic dicam) eſt maxime propria, quod degradatio hæc primo dicit reſpectum ad eccleſiaſticos ordines, & illorum priuatio eſt per ſe ac primario, conſequẽter vero eſt priuatio beneficiorum, aut aliorum eccleſiaſticorum officiorum, ſeu miniſteriorum, vt conſtat ex ipſius vocis explicatione, & vſu, & ex dict. capit. 2. de Pœnis, in 6. Deinde non priuat charactere clericali, & conſequenter non impedit quin actus ſolius ordinis à degradato facti, validi ſint, licet ipſe peccet faciendi vt docent Theologi omnes citati in præcedenti puncto. & in tert. tomo latius, agendo de miniſtris Sacramentorum in communi, & de Euchariſtia in particulari. Denique hinc etiam degradationi conuenit, vt non priuet illis oneribus, quæ propria ſunt, ſeu ex ordinatione Eccleſiæ conſequuntur characterem ordinis; præſertim ſacri, vt ſunt obligatio ad ſeruãdam caſtitatem, ſub inhabilitate ad matrimonium contrahẽdum, & obligatio ad horas canonicas recitandas: hoc enim probant, quæ in ſimili de depoſitione diximus. Cum enim hæ ſint pœnæ, non imponuntur ad tollenda onera, ſed ad implenda grauamina, & honores tollendos. Denique degradatio etiam perpetua pœna eſt, nõ minus, imo quodammodo magis quam depoſitio: quamuis enim vtraq; poſsit per Summum Pontificem diſpenſari, vt diximus, difficilius tamen degradatio, tum propter maiorem infamiam, tum propter plures effectus eius.

3. *In quibus conueniat degradatio cum depoſitione quæ ad illam ordinatur.* Atque hæc fere omnia communia ſunt degradationi etiam cum quacumque depoſitione, & ſuſpenſione perpetua, vt ex dictis ſatis cõſtat. Vlterius vero conueniunt ſpecialiter degradatio, & depoſitio verbalis, quæ ad illam ordinatur, quod neutra fertur à iure ipſo facto incurrenda, ſed per hominis ſententiam ſemper imponuntur, vt ex dictis ſatis patet. Rurſus pro eiſdem criminibus imponuntur, quia veluti vnam integram pœnam complent, ſicut ſententia & executio idem crimen reſpiciunt. Rarius vero ferendæ ſunt, quam ſimplex depoſitio, quia cum illa ſit longe grauior pœna, propter grauiora crimina, & extraordinaria ferenda eſt. Statim vero occurrebat explicandum, propter quę peccata *Ob quæ crimina poſſint hæc pœna imponi.* poſſit depoſitio, aut degradatio ferri. Quod late tractant Ang. Sylueſt. & alii verb. *Degradatio*, & Canoniſtæ locis citatis. Breuiter vero dicendum eſt, depoſitionem omnem ferri in primis poſſe in caſibus à iure expreſſis, & non in aliis, niſi pro magnis, ſceleribus, iuxta capit. *Tuæ*, de Pœnis. Quæ autem ſint hæc grauia crimina, nulla certa regula præſcribitur. Dicunt vero Innocentius, & alii, illa crmina, quæ in iure ciuili habent impoſitam pœnam mortis, cenſeri magna in clericis atque adeo ſufficientia ad pœnam depoſitionis. Abbas vero, & alii concludunt hoc eſſe relinquendũ iudicis arbitrio. De quo videri poſſunt quæ notat. Bern. Diaz de Lugo in Pract. crimin. cap. 135. & 136.

4. At vero degradatio cum ſua depoſitione ſolum videtur poſſe fieri in caſibus, in quibus poſt degradationem clericus traditur brachio ſæculari, iuxta c. 2. de pœnis in 6. & c. *Nouimus*, de verbor. ſignificat. *Tres caſus in quibus clericus degradatur, & brachio ſæculari traditur.* Qui autem ſint illi caſus, magis pertinet ſcire ad Prælatos, & Iudices eccleſiaſticos ſori contentioſi, quam ad confeſſores. Solent autem tres præcipue caſus numerari ex Gloſſa in capit. *Ad abolendam*, de hæret. ſcilicet, crimen hæreſis ex dict. capit. *ad abolendam*, quod maxime procedit in hæretico relapſo, & incorrigibili. Item in crimine falſi, id eſt, falſificandi literas Apoſtolicas, ex capit. *Ad falſariorum*, de crimine falſi: quanquam interdum Summus Pontifex eam pœnam moderetur. vt cap. *Nouimus*, §. vlt. de verb. ſignific. Tertius caſus aſsignari ſolet calumnia, & contumelia grauis proprio Epiſcopo illata, ex ca. *Si quis ſacerdotum*, 11. quæſt. 1. Quæ tamen Doctores moderantur vt intelligatur, ſi ille incorrigibilis ſit. Et ideo alii non numerant hunc tertium caſum de incorrigibilitate in aliquo ſpeciali crimine, ſed abſolute de incorrigibilitate, nimirum, in quolibet crimine atroci, & ſcandaloſo. De qua re plura videri poſſunt in Abbate cap. *At ſi clerici*, de Iudiciis, nu. 37. & ſeq. & in ca. *Nouimus*, de verb. ſignif. & aliis Doctoribus eiſdem locis: quæ fere in Summam redigit Sylueſt. verb. *Degradatio*. qu. 3. & 4. Latius Iulius Clarus. lib. 5. §. vlt. q. 36. nu. 33. & 34. Bern. Diaz & ibi Salzedo in Pract. c. 130. & 140.

5. *Alius degradationis effectus communis depoſitionis.* Pręter hęc maxime conuenit degradationi, quod hominem reddit infamẽ, quod quidem quaſi per antonomaſiam illi tribuitur, tamen ſimpliciter cõmune eſt omni depoſitioni, & ſuſpenſioni perpetuę propriè ſumptæ, vt ſumitur ex Abbate in capit. *Cum te*, de re iudic. nu. 10. Probatur ex duplici principio quod Adria. Papa ponit. in c. *Omnes vero*. 6. q. 1. Vnum eſt, *omnes, qui culpis exigentibus ad Sacerdotium prouehi non poſſunt, infames ſunt*, conſtat enim degradatum, ſeu depoſitum culpis exigentibus, ad Sacerdotium prouehi non poſſe: nam qui propter ſuas culpas dignus eſt vt à Sacerdotio deiiciatur, à fortiori popter eaſdem eſt dignus ne ad Sacerdotium prouehatur. Vnde qui deponitur ab inferioribus ordinibus, nõ poteſt ad ſuperiores ordines promoueri: ex vi talis depoſitionis, vt à fortiori conſtat ex dictis in ſimili de ſuſpẽſione, ergo manet infamis ex vi talis depoſitionis: & hæc dicitur propria infamia canonica. Aliud principium eſt: *Omnes illos eſſe infames in eccleſiaſtico foro, quos leges ciuiles infames eſſe declarant*. Contrahitur autem infamia iure ciuili quoties aliquis de grauiſsimo delicto per ſententiam declaratur, & aliquando ex ipſo genere pœnæ, quod infame eſt, iuxta l. *Decuriones*. Cap. Ex quib. cauſ. infam. irrog. & capit. *Infames* §. *Porro*. 3. quæſt. 7. & ſumitur ex l. 1. ff. de iis quę notantur infamia. At vero qui deponitur vel degradatur, publica ſententia declaratur facinoroſus de aliquo publico & grauiſsimo crimine. Ipſum etiam genus pœnæ infame eſt, vt à ſimili declaratur optime ex legibus ciuilibus, iuxta quas miles efficitur infamis cum exautorizatur, eique inſignia militaria detrahũtur, iuxta l. 2. §. *Ignominiæ* ff. de iis quę notantur infamia, nam per quandam analogiam ad illam exautorizationem, degradationem actualem declarauit Pontifex in dict. c. 2. de Pœnis, in 7. Vnde ſine dubio maior infamia creatur ex actuali degradatione quam ex ſola verbali, & ex hac maior quam ex ſimplici depoſitione. Nihilominus tamen omnis depoſitio infamem reddit propter cauſas dictas.

Diſcrimina inter degradationem, & depoſitionem.

6. Differt autem actualis degradatio à depoſitione qualibet in ſolennitate: Nam licet illam ſpecialem ſolennitatem non requirat, quam eius verbalis depoſitio; aliam tamen propriam poſtulat. Prio-

lat. Priorem partem docent Angelus, & Syluester, verb. *Degradatio*, cum Panormitano in capit. *Qualiter*, 2. de accuſationib. & in capit. 3. de ſentent. & de re iudic. numer. 10. vbi idem tenet Felinus numer. 6. Geminian. dicto capite, 2. de Pœnis in 6. Bernardus Diaz. in pract. crimin. capit. 3. numer. 7. Et eſt communis ſententia Iuriſtarum. Quia in dicto cap. 2. ſolum dicitur, vt degradandus actualiter ad præſentiam Epiſcopi adducatur, & quod Epiſcopus ſuum munus exequatur, ergo non requirit præſentiam aliorum Epiſcoporum, aut Dignitatem &c. ſed prolata ſententia coram ipſis, poſtea ſolus Epiſcopus poteſt publice actualem degradationem cōplere. Itaque habet vſus. Et iuxta hæc intelligenda ſunt cap. 1. de Hæret. in 6. & Conc. Trid. ſeſſ. 13. ca 4. de Reforma. cum dicunt ad degradationem requiri certum numerum Epiſcoporum, quorum loco alii ſubſtituuntur. Loquuntur autem de degradatione ratione verbalis depoſitionis, quæ illam præcedit, & ad illam proxime ordinatur, loquuntur enim ſecundum antiquiora iura: ex quibus hoc conſtat. Poſterior item pars conſtat ex eodem c 2. de Pœnis in 6. vbi ſpecialis ſolennitas degradationis deſcribitur ſufficienter nimirum quod degradandus indutus ſacris veſtibus, & portans inſtrumenta ſacra, id eſt, vaſa aut librum, ſeu ea, quæ pertinent ad illum ordinem, à quo degradatur, ad Epiſcopi præſentiam adducatur, & ab eo publice illis exuatur, ac tandem radatur, vel tondeatur caput illius, cum aliqua forma & terrore verborum, quę effectum huius degradationis declarant. Per quam cæremoniam quoad priuationē ordinis, aut beneficiorum nihil de nouo fit: nam per prolationem ſententiæ depoſitionis erat iam factū, ſed illud ipſum quaſi ſolenniter promulgatur, & repræſentatur ad maiorem ignominiam & terrorem. & vt perſona illa veluti diſponatur ad vltimum effectum, quem addit hæc pœna vltra depoſitionem verbalem. Vnde quod Abb. dixit in ca *Inquiſitionis*, de accuſ. num. 6. nullam eſſe differentiam realem inter degradationem & priuationem officii & beneficii, non eſt abſolute verum, ſed ſolum quoad illum effectum, nã ſimpliciter multum differunt, & merito dixit Innocentius, quam ſine cauſa ipſe impugnat, vt ex dictis patet, & amplius ex dicendis.

7. *Secunda differentia.*

Secundo ergo principaliter differunt: quod hæc degradatio priuat priuilegio clericali, quod non facit ſola depoſitio. Vnde immerito Syluester verbo *Degradatio*, in princ. proponens quaſi verborum formam per quam depoſitio verbalis fit, ponit hanc. *Degradamus te priuantes officio & beneficio, & priuilegio clericali.* Hoc enim poſtremum non pertinet ad ſententiam depoſitionis vt ſic, neque eſt proferendum vſque ad actualem degradationem. Ita colligunt omnes ex dicto capit. 2. de Pœnis in 6. vbi in ablatione vltimi veſtimenti ita dicitur eſſe proferendum: *Authoritate Dei omnipotentis, Patris Filii, & Spiritus Sancti, ac noſtra, tibi auferimus, habitum clericalem, & exuimus te omni ordine, beneficio ac priuilegio clericali.* Quia ergo illa forma vera & efficax eſt hunc effectum ſine dubio habet hæc pœna & quia hic effectus vltimus aſsignatur, vt illi proprius depoſitioni non conuenit, ideoque per illum optime ad illa diſtinguitur. Vnde fit, vt percutiens degradatum clericum, non incurrat cenſuram canonis. *Si quis ſuadente*: quod ſecus eſt ſi depoſitum tantum percutiat. Ita tenet Gloſſa in dicto capit. 2. quam omnes ſequuntur, ex illo principio, quod ille priuatus eſt priuilegio clericali, non vero hic. At vero Syluester, num. 8. limitationem addit niſi poſt verbalem depoſitionem ſequatur incorrigibilitas, nam tūc etiam amittere putat priuilegium, abſque alia declaratione Eccleſiaſtici iudicis, iuxta capit. *Cum non ab homine*, de Iudiciis, citatque Abbatem in cap. *Ad abolendam*, de Hæretic. Sed neque Abb. hoc dicit, neque ex dicto capit. *Cum non ab homine*, colligitur, ſed potius contrarium: nam iuxta illud, clericus depoſitus, & incorrigibilis prius excommunicandus eſt: & ſi adhuc ſit pertinax, poteſtati ſeculari tradendus. Non ergo amittit ipſo facto priuilegium propter incorrigibilitatem, donec per iudicem Eccleſiaſticum illo priuetur, quod regulariter non fit niſi per realem degradationem. Et confirmatur, nam incorrigibilitas non habet certum terminum, nec conſiſtit in vno actu, vel contumacia, ſed habet latitudinem: pendet ergo ex arbitrio iudicis definire, quando aliquis propter illam dignus eſt priuari priuilegio Eccleſiaſtico: non eſt ergo hoc committ. vulgi opinioni, imo nec iudicio ſecularis Iudicis, ſed Eccleſiaſtici: ergo donec per ſententiam eius priuetur clericus tali priuil. non poteſt ab aliis priuari ergo incurrent in canonem, *Si quis ſuadente* ſi illum percutiant. Nec ſufficiat ſententia declaratoria incorrigibilitatis (vt ſic dicam) quia nullum eſt ius, quod imponat hanc pœnam ipſo facto, etiã poſt declarationem illam: requiritur ergo ſententia condemnatoria.

Depoſitus etiã incorrigibilis nõ amittit priuilegium canonis.

8. *Depoſitus non priuatur priuilegio fori, ſecus degradatus.*

Atque idem dicendum eſt de priuatione priuilegii fori; nam ante degradationem actualē non poteſt iudex ſecularis procedere contra huiuſmodi Clericum etiam depoſitum. Quod adeo verum cenſeo, vt licet depoſitio verbalis facta ſit in ordine ad actualem donec ipſa actualis executioni mandetur, & proferatur vltima verborum forma ſupra citata, non poſsit ſecularis Iudex talem perſonam apprehendere, aut iudicare: quia nōdum priuatus eſt priuilegio clericali, vt ex dicto capit 2. colligitur ad iunctis aliis, ex quibus conſtat, depoſitum verbaliter tantum adhuc eſſe de Eccleſiaſtico foro, & à ſeculari exemptum. Et ideo Eccleſia nunquam conſueuit tradere clericum reum brachio ſeculari vſque ad actualem degradatianem eius: neque ſecundum ius ordinarium exiſtimo aliter fieri poſſe, quamuis ob neceſsitatem vrgentem poſsit aliquādo aliter fieri, præſertim interueniente Summi Pōtificis authoritate. At vero poſt degradationem actualem cum degradatus priuilegio clericali priuetur, ſtatim efficitur fori ſecularis, veluti neceſſaria conſecutione: quia non debet relinqui nullius fori, & ſui iuris: & quia per priuilegium clericale exemptus fuit à ſeculari foro: ideo ablato priuilegio, ſtatim reuertitur ad antiquum forum. Atque ita & Iudex ſecularis poteſt ſtatim de cauſa illius cognoſcere, & Eccleſia conſueuit clericos criminoſos, ac rebelles iam degradatos tradere ſecularibus Iudicibus. in quo debet obſeruare Eccleſiaſticus Prælatus, vt cum (finita degradatione) ſeculari Iudici pronunciauit: vt in ſuum forum recipiat degradatum, *efficaciter pro eo intercedat, vt citra mortis periculum ſententiam circa eum moderetur.* Hæc enim fere verba ſunt Innocentii III. in capit. *Nouimus*, de Verbor. ſignificat. ex quo textu multa ex dictis ſumuntur.

9. *Deſcriptiones depoſitionis verbalis, & degradationis.*

Atque ex his tandem colligere licet, deſcriptiones degradationis, & depoſitionis ad illam ordinatæ: nam de altera: quæ ſuſpenſio perpetua eſt, iam ſatis conſtat ex dictis de ſuſpenſione. Depoſitio ergo verbalis eſt priuatio perpetua clericalis muneris per canonicam ſententiam cum debita ſolennitate prolata: Degradatio autem eſt perpetua priuatio clericalis muneris & priuilegii effecta poſt ſimilem ſententiam, adiuncta reali actione & cæremonia per canones inſtituta. In quibus deſcriptionibus non ponimus cenſuram longo generis, vt multi faciunt: quia non putamus has eſſe cenſuras, cum non ſint medicinales pœnæ, ſed vindicatiuæ tantum. Poſſe tamen loco generis poni nomen pœnæ ſatis tamen ex ſe notum eſt, priuationem illam eſſe pœnalem, ſeu in pęnam impoſitam. Deinde ſatis etiam ex dictis declaratæ relinquuntur omnes cauſæ & effectus

effectus degradationis: nam quoad cauſam efficiẽtem habet eandem, quam depoſitio. Solumque oportet aduertere quod Concilium Tridentinum declarauit, depoſitionem verbalem poſſe fieri ab Epiſcopo per ſe, vel per Vicariũ ſuum; realem vero ſolum per ſeipſum. In cauſa vero ſubiectiua conuenit hæc degradatio cum depoſitione, & ſuſpenſione, vt dictum eſt. De materia vero, circa quam, ſeu fine, propter quem priuatio hac fit, & de forma & modo ferendi illam, ſatis etiam eſt dictum. Quod vero ſpectat ad effectus, iidem ſunt effectus degradationis, qui depoſitionis, addita priuatione clericalis priuilegii, cum maiori quadam infamia, ac dedecore, ex qua priuatione tanquam ex cauſa per accidens remouente prohibens, ſequi ſolet ſeculare iudicium circa talem perſonam, & pœnæ, quæ per illud imponuntur: illi tamen non poſſunt dici effectus degradationis, niſi valde remote, & per accidens.

10\. *De ablatione, ſeu remiſſione pœnæ degradationis.* De huius autem pœnæ ſolutione, & remiſsione, aut de cauſis, per quas fieri poſsit, nihil dicere oportet; quia per ſe repugnat inſtitutioni, & quaſi naturæ talis pœnæ, cum perpetua ſit. Ideoq; iure ordinario à nemine tolli poteſt: Summus vero Pontifex per poteſtatem abſolutam poterit illam auferre: raro tamen, vel nunquam id facit. Imo iuxta præſentem Eccleſię conſuetudinem non datur huic remiſſioni locus: nullus enim degradatur, niſi brachio ſeculari ſtatim tradatur, à quo pœna mortis mulctatur. Olim vero frequenter videtur fuiſſe vſus huius degradationis; & ideo aliquando dabatur locus reſtitutioni, quando ſcilicet poſtea conſtabat, degradationem fuiſſe iniuſte factam: & tunc reſtitutio ad priſtinum ordinem futura erat non tantum verbalis, ſed etiam realis, per exteriorem traditionem rerum, ſeu inſtrumentorum, & veſtium, quæ in vnoquoque ordine tradi ſolent. Ita enim ſtatuitur in Concilio Toletano quarto, cã. 27. & refertur in capit. *Epiſcopus*, 11. quæſt. 3. Nunc autem, vt dixi, hoc locum non habet; quia poſt degradationem ſtatim ſequitur mors. Tamen ſi contingeret poſt degradationem conſtare de falſo teſtimonio, ſicut eſſet mors ſuſpendenda; ita poſt declarationem nullitatis prioris ſententiæ priſtinus gradus eſſet reſtituẽdus, dictaque forma ſeruanda eſſet. Idemque eſſet, ſi Pontifex de abſoluta poteſtate alicui iam degradato pœnam mortis remitteret, eumque vellet ad priſtinum ſtatum reſtituere propter magnam fidei, aut contritionis oſtenſionem, verbi gratia, & ſpem alicuius magni fructus; quamuis etiam poſſet tunc Pontifex ſi vellet, in prædicta forma reſtitutionis diſpenſare, cum non ſit de ſubſtantia ordinis, vt per ſe conſtat.

DISPVTATIO XXXI.

De ſuſpenſionibus in particulari, quæ ipſo iure latæ ſunt.

HACTENVS explicuimus generalem doctrinam de ſuſpenſione: ſupereſt, vt ſicut de excommunicatione fecimus, ita hic ſuſpenſiones omnes, quæ ipſo iure latæ ſunt, explicemus. De ſuſpenſionibus autem, quæ ab homine feruntur, nihil dicendum occurrit: quia nihil addunt ſpeciale, quod certum ſit, & ſub ſcientiam cadat, præterea, quæ omnibus ſuſpenſionibus generalia ſunt. Neque etiam in eis prout ſunt in vſu, aliquid occurrit, quod ſpeciali declaratione indigeat. Circa ſuſpenſiones autem à iure latas aduertendum eſt, quaſdam eſſe communes omnibus Clericis, vt ſic: alias vero quorundam Clericorum proprias, vt Epiſcoporum, vel Sacerdotum ſecularium, vel regularium. Rurſus quæ communes ſunt omnibus, quædam in ipſa ordinatione contrahuntur, aliæ poſt ordinationem. De quibus ſigillatim dicendum eſt.

SECTIO I.

Quibus modis, ſeu propter quas cauſas Clericus ſuſpenſus maneat in ordinatione ſua.

SVpponendum eſt in hac materia, verum habere principium illud in irregularitate tritum, ſuſpenſionem nunquam incurri ipſo facto, niſi in caſibus à iure expreſsis. Cuius ratio eſt euidens, quia hæc Pœna non incurritur ipſo facto ex natura rei tantum, vt per ſe notum eſt; neque ex vi ſententiæ ab homine latæ, vt nunc ſupponimus: ergo debet eſſe virtute alicuius iuris poſitiui: ergo oportet, vt in ipſo iure ſatis ſit expreſſa talis pœna alioqui ſi res ſit dubia, erit in mitiorem partem interpretanda, iuxta communem regulam legis pœnalis. 1. *Principiũ generale.*

Prima ſuſpenſio in ordinum ſuſceptione contracta.

HOc ſuppoſito varii caſus recenſeri ſolent; in quibus Clericus ſuſpenſus manet, eo quod non recte ordines ſuſcipiat. Primus eſt de illo, qui ordines ſuſcipit ab eo Epiſcopo, qui non poteſt licite illas dare, eo quod iam Epiſcopatui renunciauit. Quæ colligitur ex capit. 1. de Ordinat ab Epiſcopo, qui renunciauit Epiſcopatui: vbi non ſimpliciter, ſed cum variis diſtinctionibus, & limitationibus loquitur Pontifex. Primo ergo diſtinguit de Epiſcopo, qui renunciauit loco tantum, vel qui renunciauit etiam dignitati. Dicitur autem renunciare loco, qui Epiſcopatum dimittit; quod eſt officium, ſeu poteſtatem iuriſdictionis omittere: dignitati autem renunciare dicitur, qui quantum eſt in ſe, etiam poteſtatem ordinis Epiſcopalis dimittit, vel potius eius vſu ſe priuat: ſupponitq; Pontifex poſſe Epiſcopum etiam hoc modo renunciare Epiſcopatui, & poſt factam renunciationem, & acceptatam eiuſdem Pontificis Summi authoritate (hoc enim neceſſarium eſt) non poſſe Epiſcopum licite proprios actus Epiſcopalis ordinis exercere: hanc enim vim habet acceptata renunciatio. Dixi autem non poſſe licite, quia valide poteſt: nam character eſt indelebilis, in quo conſiſtit poteſtas ordinis, quę ad valorem actus ſufficit, qui ex iuriſdictione non pendet; quanquam vt recte fiat, debeat ſecundum ius fieri. 2.

De priori ergo membro huius diſtinctionis ait Pontifex, ordinatum ab Epiſcopo, qui tantum loco renunciauit, nullam ſuſpenſionem incurrere: quia talis Epiſcopus rogatus ab alio recte poteſt ordines conferre, & ideo alter licite recipit ordines, & vſum eorum. Non declarat autem ibi Pontifex, quid dicendum ſit, ſi talis Epiſcopus ordines cõferat non rogatus ab alio, ſed vſurpando iuriſdictionem, cui renunciauit. Et ideo multi intelligunt ibi tacite, ſeu à contrario ſenſu dici, ordinatum in eo caſu manere ſuſpenſum: quia illam conditionem videtur Pontifex ponere, vt neceſſariam ad non incurren- 3. *An ordinatus ab Epiſcopo, qui tantum loco renũciauit, ſine propria licẽtia ſit ſuſpenſus.*

incurrendam illam ſuſpenſionem. Sed certe ſi talis ſuſpenſio tunc incurritur, non eſt ex hoc ſpeciali capite, ſed quatenus redundat in aliud generalius, ſcilicet, de ordinato ab Epiſcopo non ſuo, de quo infra dicemus. Et ideo fortaſſe melius dicitur, caſum illum merito ibi omiſſum eſſe, quia non ſpectat ſpecialiter ad Epiſcopum, qui renunciauit Epiſcopatui, ſed communis eſt omnibus Epiſcopis vſurpantibus iuriſdictionem in miniſterio ordinandi alios, de quibus poſtea dicemus, & de ordinatis ab eis, an habeant ſuſpenſionem ipſo iure impoſitam.

4. *Epiſcopus, qui renunciauit loco, & dignitati poteſt conferre minores ordines.* In altero membro ſubdiſtinguit Pontifex: nam vel ordines collati ſunt minores, vel ſacri, item vel ſuſcipiuntur ignoranter, vel ſcienter à tali Epiſcopo. Eſt ergo ſecunda aſſertio Pontificis, ſi quis ſuſcipiat ordines minores à tali Epiſcopo, nullam ſuſpenſionem incurrit. Et reddit rationem, quia ordines minores etiam à non Epiſcopo conferri ſolent: & ideo ex eo, quod aliquis renunciauit Epiſcopatui, non ſtatim cenſetur renunciaſſe huic actui conferendi minores ordines. Eſt autem circa literam huius textus aduertendum, in eo fieri mentionem minorum ordinum ſub hac voce, *Vſque ad Subdiaconatum*: & ideo videtur ex vi illius textus dubium relinqui, an ſub hoc membro Subdiaconus comprehendatur. Certum tamen eſt, particulam *vſque* excluſiue ſumendam eſſe, vt ibi Gloſſa, Panormitanus, & alii notant; quia Subdiaconatus ſacer ordo eſt, de quo alibi. Sed ratio difficultatem nonnullam habet: nam licet Epiſcopus, vt abbas, poſsit interdum conferre hos ordines ex priuilegio ſpeciali, & conceſsione Summi Pontificis; tamen ille, qui ſolam habet dignitatem Epiſcopalē, ex vi illius tantum nomine, & titulo poteſt huiuſmodi ordines conferre: ergo qui renunciauit dignitati Epiſcopali, iam non poteſt minores ordines conferre. Probatur conſequentia; quia dignitas Epiſcopalis vnica eſt, & quaſi indiuiſibilis; renunciatio etiam, quæ de illa fit, abſoluta eſt, & totalis: ergo ex vi illius iam nihil poterit talis Epiſcopus operari: remoto autem hoc titulo, in eo non manet alius, vt poſsit tanquam non Epiſcopus ordines minores conferre: ergo. Reſpondetur, hæc pendere ex iure poſitiuo; quia Summus Pontifex declarat, quomodo huiuſmodi renunciationem acceptet, & intelligat: declarat autem ſolum fieri, & acceptari quoad illos actus ita proprios dignitatis Epiſcopalis, vt per ſimplicem Sacerdotem nullo modo exerceri poſſint. Et videtur Summus Pōtifex voluiſſe ſtatuere, vt Epiſcopi nunquam ita renuncient Epiſcopatui, quin eis liceant ea, quæ per inferiores dignitates, Abbates, vel ſimiles exerceri poſsint; quia hoc videtur ſpectare ad decentiam ordinis Epiſcopalis, qui ſemper ineſt perſonæ, quantumuis ipſa dignitati renunciet. Exiſtimo autem hoc ita eſſe verum ſtando in iure communi, vt tamen ſi expreſſe Epiſcopus renunciet dignitati etiam quoad actum conferendi minores ordines, & Summus Pontifex facultatem concedat ad renunciationem ita faciendam, & eodem modo illam acceptet, tunc non liceat ei illos ordines conferre; quia tunc ex ſpeciali modo, & conceſsione Pontificis non minus renunciatur dignitas Epiſcopalis quoad minores, quā quoad maiores ordines. *Quid de ordinato ab Abbate, qui renunciauit.* Sicut ſi Abbas hanc facultatem habens conferendi ordines minores, renunciaſſet ſuæ dignitati, & priuilegio, iam non poſſet tales ordines licite conferre. Hinc vero ſtatim pullulat quæſtio, an recipiens minores ordines ab huiuſmodi Abbate, qui ſuæ dignitati renunciauit, maneat ſuſpēſus, ad quam, ſi paritatem rationis attendamus, affirmatiue reſpondēdum videtur. Tamen quia nunquam probo hunc modum extendēdi legem pœnalem, & quia de hac renunciatione quoad hos ordines nihil in iure inuenio, non cenſeo ſuſpenſionem hanc ad caſum illum eſſe extendendam.

5. *Epiſcopus, qui loco, & dignitati renunciauit, non poteſt licite non rogatus minores cōferre.* Denique circa hanc partem aduerto, Summum Pontificem non addidiſſe in illa eam limitationē, quam poſuit in primo membro, ſcilicet, ſi talis Epiſcopus rogatus ab alio minores ordines conferat: non quidem, quia illa non ſit æque neceſſaria in hoc ſecundo membro ſicut in primo, vt talis ordinatio licite fiat, quandoquidem iuriſdictio, vel licentia proprii Epiſcopi neceſſaria eſt ad quoslibet ordines, etiam minores conferendos, vel recipiendos: conſtat autem eum, qui renunciauit Epiſcopatui quoad dignitatem, à fortiori renunciaſſe quoad locum; ideoque iuriſdictionem non retinere: indiget ergo facultate proprii Epiſcopi, vt ordinatio licite fiat. Sed omiſit Pontifex illam declarationem, propter rationem ſupra tactam, ſcilicet; quia ad illum titulum non ſpectat: nam ſi ex vllo alio capite ordinatio peccaminoſe fiat, & inde contrahatur aliqua cenſura, illa non prouenit ex eo, quod ordinans renunciauerat Epiſcopatui etiam quoad dignitatem, de qua re ibi agebatur: ſed quia ſine debita iuriſdictione actum Pontificalem exercuit.

6. *Suſcipiens ſacros ordines ab Epiſcopo, qui loco, & dignitati renunciauit, quam pœnam incurrat.* Tertio loco addit Summus Pontifex, eum, qui ſuſcipit ordinem ſacrum ab Epiſcopo, qui renunciauit Epiſcopatui, quoad dignitatem, non habiturum executionem officii: & indicat hoc ita eſſe, ſiue ſcienter, ſiue ignoranter ordines ſuſceperit, tamen diuerſo modo: nam ſi ſcienter, abſolute dicitur carere executione ordinis tanquam indignus, ita vt ſolus Summus Pontifex poſsit cum illo diſpenſare, vt ſequentia indicant: nam de altero membro ſubiungitur, *Si ignoranter id factum ſit, poterit, niſi craſſa, & ſupina fuerit ignorantia, diſcretus Pontifex diſpenſare*, id eſt, ordinarius Epiſcopus; nam Summus Pontifex in quolibet caſu poteſt diſpenſare. Circa quem textum oportet in primis exponere, qualis ſit hæc pœna in illo impoſita, ſcilicet, an irregularitas ſit, vel ſuſpēſio: quod vtile erit ferre ad omnia alia, quæ de ſuſpenſionibus iuris dicemus. Solum autem poteſt eſſe dubium inter illa duo, quia executio officii non tollitur niſi per alteram ex his pœnis, quando non intercedit excommunicatio, & ita tollitur ipſo iure, vt diſpenſabilis ſit, vt depoſitionem, & degradationem excludamus. Videtur ergo potius ibi ferri irregularitas, quam ſuſpenſio: primo propter illa verba, *Quia indignum ſe fecit, executionem officij non habebit*, quæ videntur ſignificare omnimodam priuationem, quæ proprie fit per irregularitatem, non per ſuſpenſionem: vnde ſuſpenſus non videtur carere executione officii, ſed ſolum detineri, ne illam exerceat, quamuis illam habeat. Vnde in cap. *Inquiſitionis*, de Accuſationib. per illa verba irregularitas homicidii ſignificatur. Secūdo, ibi Pontifex vtitur nomine diſpēſationis, quæ proprie cadit in irregularitatem, in ſuſpenſionem autem minime: nam à ſuſpenſione datur abſolutio, nō diſpenſatio. Accedit quod ibi Pontifex dat poteſtatem Epiſcopo diſpenſandi in illa pœna, quando ordo non fuit ſcienter receptus à tali Epiſcopo: quod erat neceſſarium in irregularitate, non autem de ſuſpenſione, quia hæc hoc ipſo, quod non reſeruatur, conceſſa eſt Epiſcopo, iuxta ca. *Nuper*, de ſententia excomm.

7. *Dubij reſolutio.* Nihilominus cenſeo, pœnam in illo textu latam eſſe propriam ſuſpenſionem, & non irregularitatem. Ita ſentiunt Gloſſa ibi, Panormitanus, & alii. Et ſuadetur primo, quia illa verba, *Executionem officij non habebit*, propriiſsime conueniunt ſuſpenſioni: nam reuera ſuſpenſus pro eo tempore, quo ſuſpenſus eſt, non habet officii executionem: nihil eſt enim aliud non habere executionem, quam eſſe prohibitum, ſeu impeditum à tali executione. Vnde in dicto cap. *Inquiſitionis*, per verba ſimilia ſignificatur ſuſpenſio, quæ incurritur ob ordinem ſuſceptum ab excommunicato Epiſcopo, vt infra dicetur,

tur. Quapropter licet ſub eadem voce includatur ibi irregularitas homicidii, quatenus irregularitas, & ſuſpenſio hunc effectum communem habent tamen propriiſsime videtur conuenire ſuſpenſioni, quæ per ſe reſpicit vſum ordinis iam ſuſcepti: irregularitas enim per ſe primo impedit ſuſceptionem ordinis executionem autem ordinis ſuſcepti, ſolum conſequenter, vt infra ſuo loco dicetur. Ergo in præſenti textu merito ſub ea voce ſuſpenſionem intelligimus. Confirmatur, quia hæc eſt mitior pœna & lex pœnalis mitiori modo interpretanda eſt, ſi aliud non cogat. Maxime, quia irregularitas videtur eſſe pœna valde improportionata propter factum, quod non videtur eſſe adeo graue. Vnde propter ſimilia non ſolet in iure imponi maior pœna quam ſuſpẽſio, vt videbimus. Accedit quod ſic ordinatus non manet impeditus ab executione omnium ordinum, quos habet, ſed ab illo, vel illis, quos à tali Epiſcopo ſuſcepit: ita enim omnes intelligunt illam particulam, *executionem officii*, reſpectiue, ſeu iuxta ſubiectam materiam ſcilicet ab officio ſuſcepto per ordinationem à tali Epiſcopo: quia in eo punitur in quo deliquit: & ſolum cenſetur, illam executionem non habere, quam alius dare non potuit, iuxta generalia principia in ſuperioribus poſita, & ex ſequentibus magis conſtabit. At vero irregularitas priuat executione omnium ordinum ſimpliciter: non eſt ergo ſermo ibi de irregularitate. Et hæ rationes applicandæ ſunt vere ad omnes ſuſpenſiones ſequentes: nam eadem eſt de illis controuerſia, & authores varie loquuntur, ſed nobis videntur ſub hac ſpecie collocandæ.

8. *Suſpenſionem perpetuam per diſpenſationem tolli.*

Neque etiam obſtat verbum diſpenſandi: nam licet ſuſpenſio, quę eſt cenſura per abſolutionem tollatur: ſuſpenſio autem, quæ eſt tantum pœna, vel impedimentum, per diſpenſationem tollitur: & hoc habet commune cum irregularitate, vt ſupra tactum eſt, & dicetur ſæpe in ſequentibus. Et patet ex capit. 2. eiuſdem tituli, de Ordinatis, &c. Et ex Concilio Tridentino ſeſſ. 24. capit. 6. de Reformat. Dices: licet ſuſpenſio perpetua, vel ad certum tempus intra illud per diſpenſationem tollatur: tamen illa, quæ indefinite fertur, imitatur eam, quæ eſt propter contumaciam, & ita per abſolutionem tollitur: talis autem videtur ſuſpenſio ibi allata, quia ſimpliciter dicitur, *Executionem officii non habebit*: Reſpondeo, iam ſupra dictum eſſe, hanc formam eſſe dubiam, & ex circumſtantiis illius textus colligi eſſe perpetuam tum ex illo verbo, *quia indignum ſefecit*, tum quia in particulari caſu conceditur diſpenſatio Epiſcopo. Addo etiam (quod notandum eſt pro omnibus ſupradictis) duplicem eſſe ſuſpenſionem: vnam, quæ tollit vſum iam aliquando habitum, & de hac loquuti hactenus ſumus, & procedit obiectio: aliam, quæ impedit à principio, ne recipiatur: & hæc natura ſua eſt perpetua, & reſeruata Pontifici iure ordinario, & ſimillima irregularitati, & talis eſt ſuſpenſio illius textus. Quę omnia ex dicendis patebunt.

9. *De qua ignorantia loquatur dictum cap. 1. de or. Epiſc. qui renunc. Epiſc.*

Iuxta hæc enim expediendum eſt aliud dubium, quod oritur circa conceſsionem quæ ibi fit in caſu ignorantiæ, de qua intelligenda ſit vincibili ne, vel inuincibili. Nam ſi de vincibili, obſtant illa verba: *Niſi craſſa & ſupina fuerit ignorantia.* Si autem dicamus, ſermonem eſſe etiam de ignorantia inculpabili, obſtat textus in cap. penult. de Clerico excomm. miniſt. paritate rationis: obſtat item textus in cap. *Vt annimarum* de Conſtitut. in 6. vbi dicitur, ignorantes non ligari, niſi eorum ignorantia craſſa fuerit, vel ſupina. Obſtat denique: quod ſupra dictum eſt ſuſpenſionem non incurri niſi propter culpam: ignorantia autem inuincibilis excuſat à culpa.

10. *Prima opinio.*

Quidam dixerunt, intelligendum eſſe illum textum de ignorantia culpabili: Quod ſentit Innocentius ibi, & poſſet explicari vel iuxta opinionem eorum qui dicunt, dari ignorantiam culpabilem ſufficientem ad peccatum mortale, quæ minor eſt, quam craſſa, vel ſupina ignorantia, & de tali ibi eſſe ſermonem, vel de ignorantia venialiter tantum culpabili, ſecundum opinionem Caietani aſſerentis ad ſuſpenſionem ſufficere peccatum veniale. Sed quia neutra ex his opinionibus nobis prolata eſt in ſuperioribus, ideo neque hæc interpretatio probari poteſt. Et ſane iuxta vſum Pontificii iuris conſtat ſub ignorantia craſſa & ſupina omnem ignorantiã ſimpliciter culpabilem comprehendi, & ignorantiam, quæ ab his diſtinguitur eſſe inculpabilem, vt patet ex citato capit. *Vt animarum.* & ex dicto capit. penult. de Clerico excommun. miniſtr. & aliis ſimilibus. Et ideo communis interpretatio Gloſſæ, Abbatis & aliorum eſt, textum illum intelligendum eſſe de ignorantia probabili. Dicunt vero aliqui excuſationem talis ignorantiæ in illo caſu admitti ad impediendam ſuſpenſionem, quia ſupponitur alia culpa recipiendi ordines ab Epiſcopo non ſuo. Ita Gloſſa ibi in prima reſponſione. Sed non placet, tum quia diuinat: nam textus indiſtincte loquitur de eo, qui bona fide à tali Epiſcopo ordinem ſacrum ſuſcipit, ſiue alias peccet, ſiue non: tum etiam, quia illud aliud genus culpæ ſufficere poterit ad aliud genus pœnæ vel cenſuræ, ſi ratione illius lata eſt, non vero ad illam ſuſpenſionem, de qua diſputatur.

Reiicitur. *Quarta ſententia.* *Improbatur.* *Tertia ſententia.*

Aliter ergo dici poteſt, primo ibi eſſe ſermonem de ignorantia inuincibili. Secundo cum illa non incurri hanc ſuſpenſionem: quia textus hoc expreſſe non dicit, & obiectiones in contrarium vrgent. Tertio, in eo caſu non requiri propriiſsimam diſpenſationem: nec neceſſarium eſſe, textum illum interpretari de diſpenſatione proprie, & riogroſe ſumpta, quæ vinculum, & obligationem ſupponit. ſed intelligi latius de interpretatione, publica authoritate & honeſtate facta hæc enim illius vocis acceptio non eſt inſinuata, vt conſtat ex materia de legibus: & quando materia poſtulat, merito applicari, poteſt. In præſenti autem videtur neceſſaria, quandoquidem ibi non ſupponitur vinculum, quod per propriam diſpenſationem tolli poſsit vt videntur rationes factę probare, ſupponitur autem ſufficiens ratio, ob quam talis interpretatio neceſſaria ſit. Nam cum per ſe loquendo, non poſsit aliquis ordines, & vſum eorum à tali Epiſcopo recipere quamuis propter ignorantiam excuſetur, merito voluerũt iura, vt donec de illa excuſatione legitime conſtet per ſui Prelati declarationem, non poſsit ſuſcepto ordine vti. Et ita vſque ad talem declarationem poſsit dici ſic ordinatus quodammodo manere ſuſpenſus, non quia propriam cenſuram aut pœnam incurrat: ſed quia indiget quadam publica ſatisfactione, ſeu quaſi purgatione, priuſquã publicum illud miniſterium vſurpet. Et ideo etiam dicetur Prælatus diſpenſare, quia tollit illud qualecunque impedimentum, & cum authoritate declarat illum non eſſe ſuſpenſum. Et hic modus dicendi quamuis authores non habeat, non videtur improbabilis. 11.

Communis ergo interpretatio cum Gloſſa ibi eſt, textum loqui de ignorantia inculpabili, & propria diſpenſatione: quia illa ſuſpenſio ſine culpa contrahitur, quia non eſt priuatio vſus iam aliquando habiti, ſed impedimentum ne recipiatur. Priori enim modo nemo ſuſpẽditur proprie, niſi ob culpam propriam, ſi ſuſpenſio habet rationem pœnæ, vel ob cauſam etiam propriam & in ipſomet inuentam, ſi ſuſpenſio ſolum ſit per modum cuiuſdam inhabilitatis, ſeu irregularitatis ob aliquem defectum, vt citatis locis explicatum eſt. Poſteriori autem modo poteſt quis manere ſuſpenſus, ſolum propter defectum dantis: quia ſcilicet non habuit poteſtatem dandi talem vſum, ſeu executionem ordinis: 12.

Secunda & communis ſententia.

ordinis: nam tunc illa ſuſpenſio non eſt pœna, nec priuatio ſuperueniens; ſed quaſi defectus quidam ipſi generationi coniunctus, qui ſæpe prouenit ex ſolo defectu virtutis in cauſa efficienti. Et ita eſt in præſenti caſu: nam Epiſcopus ſicut indiget charactere, vt characterem inprimat, ita requirit quod habeat illum characterem habilem (vt ſic dicam) ad operandum, vt conferat alteri characterem ſimiliter habilem, & expeditum ad ſuam operationem. Sicut ergo exiſtimatus Epiſcopus, ſi re ipſa non haberet characterem Epiſcopalem, non conferret ordinato characterem, ex diuina inſtitutione; ita vt Eccleſiaſtica, ſi Epiſcopus habeat characterem abſq; habitu, ſeu habilitate ad ſuum miniſterium, conferet quidem characterem, quia hoc Eccleſia impedire non poteſt: nõ tamen conferret characterem habilem ad operandum: ideoque qui illum recipit, manebit ab executione ſuſpenſus, etiamſi culpa caruerit. Quę ſuſpēſio reuera eſt ſimillima irregularitati: & ideo mirum non eſt, ſi interdum ſine culpa contrahatur. Neq; contra hoc procedit cap. penult. de Clerico excom. miniſt. nam ibi eſt ſermo de irregularitate ſolum ob culpam impoſita. Et ſimiliter c. *Vt animarum periculis*, loquitur de vinculo quoad pœnam, præterquam quoad ibi non Pontificiis legibus, ſed de ſtatutis ordinariorum ſermo eſt. Aliud ſolutum iam eſt, ideoque ſententia hæc tanquam communior, ſecurior, & magis conſentanea proprietati verborum illius textus ſequenda videtur. Et practice fere non differt à ſuperiori interpretatione, cum fatendum ſit, ordinatum non poſſe exercere ordines ſine Epiſcopi diſpēſatione, qualiſcunque illa ſit, & Epiſcopum teneri ad diſpenſandum, ſi ſatis ei de ignorantia conſtet.

Secunda ſuſpenſio ob ordinationem ab alieno Epiſcopo ſine licentia proprii contracta.

13. SEcunda ſuſpenſio contrahi dicitur ab eo, qui ab alieno Epiſcopo ſine licentia proprii ordinatur. Citatur capit. *Eos qui*, de Tempore ordin. in 6. Sed ibi non declaratur pœna ordinati, ſed ordinantis. Afferuntur etiam capit. 1. & 371. diſt. & alia ex 9. qu. 2. vbi ſic dicitur: *Talis ordinatio rata non habebitur*, ſcilicet, quoad executionem. Sed hæc verba indifferentia ſunt, vt de ſuſpenſione ipſo iure lata, vel ferenda intelligatur. Nam licet in dicto capit. 3. dicatur, *Irrita ſit*, in ipſo Concilio Nicæno, ca. 17. dicitur, *Irrita erit*, vel ſecundum aliam translationem, *Irrita habeatur*. Quod recte intelligitur per ſententiam. Vnde in capit. *Quod translationem*, de Temporibus ordin. in ſimili caſu dicitur. *Interdicenda illis eſt ordinis ſic ſuſcepti executio*. Verbum enim, *interdicenda*, plane ſignificat actum hominis, atque adeo pœnam ferendam, non latam.

14. *Qualis ſit ſuſpenſio hæc.* Eſt ergo difficultas, qualis ſit hæc ſuſpenſio, Nam Gloſſa in dict. capit. *Eos qui*, dicit, huiuſmodi Clericum non incurrere ipſo facto ſuſpenſionem, quæ ſit propria cenſura, ita vt miniſtrando in ſuo ordine fiat irregularis: addit tamen eſſe aliquo modo ſuſpenſum ipſo iure. Et affert praxim Romanæ Curiæ: nam quando Pontifex cum his diſpenſat, dicere ſolet diſpenſare cum Petro ipſo iure ab ordinum executione ſuſpenſo: quis autem ſit ille modus ſuſpenſionis, non declarat. Poteſt tamen explicari ex Hoſtienſe, & aliis, vt illa dicatur ſuſpenſio non cenſuræ, ſed culpæ; quia ille grauiter peccat miniſtrando in ordine ſic ſuſcepto prius, quam Epiſcopus proprius talem ordinationem ratam habeat: nam ſicut non poterat talis perſona ſuſcipere illum ordinem ab alieno Epiſcopo ſine facultate proprii, ita etiam non poteſt licite illum exercere ſine eiuſdem facultate, & approbatione. Et quoad hanc partem ſententia hæc mihi videtur vera: hæc enim obligatio naſcitur ex ſubiectione, & debita ſubordinatione Prælato. Quod ſignificauit etiam Armilla verbo *Ordo*, numer. 16. Quoad priorem vero partem negatiuam licet ſententia illa ſecundum antiquum ius ſuſtineri poſſit, tamen ex iure nouo Pii II. in Extrauagante, *Cum ex ſacrorum*, quæ eſt 6. illius in Bullario, hæc ſuſpenſio eſt vera cenſura propter tale crimen ipſo iure impoſita: ideoque ſic ordinatus ante abſolutionem in ſuo ordine miniſtrans irregularis efficitur. Ita Nauarrus capit. 27. numer. 155. & numer. 241. Vbi etiam negat hanc eſſe irregularitatem, & Bernardus Diaz in Practica cap. 26. Couarruuias, Soto, & alii, quos ibi refert Salzedo.

Aduertendum eſt autem, hanc ſuſpenſionem nõ incurri niſi propter culpam eius, qui ſic ordinatur: 15. ſolum enim vt pœna ei imponitur, neque aliud poteſt ex citatis iuribus colligi: & ideo quacumque ratione ſuſceptio talis ordinis ſine culpa fit, non incurretur talis ſuſpenſio. Poteſt autem excuſari à culpa primo propter bonam fidem, ſi ex ignorantia inculpabili putet talem Epiſcopum habere facultatem ordinandi, vel tales literas dimiſſorias eſſe ſufficientes. Ita ſumitur ex Nauarro, dicto numer. 155. qui refert ſeipſum in capit. *Recepta*, de Reſtitutione ſpoliatorum, propoſitione. 8. numer. 32. Et ad hoc ponderat in dicta Extrau. verbo. *Præſumpſerit*. Quod dolum, vel malitiam indicat. Deinde à fortiori non incurretur talis ſuſpenſio in eis caſibus, in quibus poteſt aliquis legitime ab alieno ſuſcipere ordines ſine licentia proprii Epiſcopi. Sunt autem hi caſus primo, ſi proprius Epiſcopus ſuſpenſus ſit ob huiuſmodi crimen ordinandi alienos ſine legitima facultate: tunc enim ſi eius ſuſpenſio manifeſta fuerit ipſo iure conceditur eius ſubditis, vt poſſint ab altero ordinari ſine licentia ſui Prælati: id enim ſtatuitur in dicto capit. *Is qui*, de Tempore ordin. in 6. Secundo, qui per triennium commoratur cum alio Epiſcopo tãquam familiaris ei, ſeu de familia eius, ab eo poteſt ordinari ſine licentia alterius proprii, ex conceſſione Concilii Tridentini ſeſſ. 23. capit. 9. In ſeſſione autem 14. capit. 2. decreuerat hoc non licere Epiſcopis titularibus, etiam prætextu cuiuſcunque familiaritatis: vnde cum hoc expreſſe, & in ſpecie non reuocet in alio decreto, in illo ſine dubio loquitur de Epiſcopis ordinariis. Quibus etiam conditionem apponit, *Dummodo dent illis ſtatim beneficium*. *Caſus in quibus poteſt quis ordinari ab alieno Epiſcopo ſine licentia proprii.*

Tertio, ſolet excipi caſus, in quo vnus Epiſcopus ordinat ſubditum alterius ſub ſpe ratihabitione eius: tunc enim illa ratihabitio cenſetur vim legitimæ facultatis habere. Quod ſumi poteſt ex capit. vltimo, 9. quæſt. 2. vbi etiam allegatur factũ Epiphanii, qui hoc modo ordinauit in Diœceſi Sancti Ioannis Chryſoſtomi abſque expreſſa eius facultate: quod ſanctus vir facturus non fuiſſet, niſi ſpem ratihabitionis, ſeu cõſenſus Chryſoſtomi haberet, & illam ſufficere exiſtimaret. Atque ita ſentiunt Raymundus in Suma, tit, de Forma conſecrationis, & Maiolus libr. 4. de Irregularitate, capit. 1. numer. 7. qui alios refert. Hic tamen caſus minus eſt certus, quam præcedentes; quia in his, quæ ſunt contra ordinarium ius, & contra alterius iuriſdictionem, non eſt facile huiuſmodi ratihabitio admittenda: alioqui daretur occaſio multarum perturbationum, ſi Epiſcopi hac occaſione alienos ordinarent ſine licentia proprii. Item quia quando non intercedit facultas expreſſa, non poteſt alienus Epiſcopus ordinare alienum nomine proprii: ergo nec poteſt poſtea proprius Epiſcopus talem ordinationem ratam habere: tum quia nemo poteſt ratum habere, quod ipſius nomine non eſt geſtum, vt dicitur in regula 9. de Regulis iuris, in 6. & in capit. *Cum quibus*, de Sententia excommun. in 6. tum 16. *Tertius.*

etiam quia talis ordinatio à principio fuit irrita ſecundum canones: quod autem ab initio vitioſum eſt, non poteſt tractu temporis conualeſcere, vt dicitur in regula 30. ff. de Regulis iuris. Propter quæ multi Doctores prædictam exceptionem admittendam non exiſtimant, quos refert, & ſequitur Salzedo ſupra, qui varie interpretantur dictum capit. vltim. 9. quæſtion. 2. Et ſane ibi non omnino videtur approbari talis ratihabitio, quandoquidem congrua pœnitentia, & ſatisfactio ſic ordinatis imponenda dicitur, propter Eccleſiam, quam offenderunt, & miſerationis intuitu in ſuo honore, id eſt, ad ordinis executionem admittendi dicuntur.

17. *Tertius modus in aliquo caſu admittitur.*

Sed nihilominus non cenſeo dictam exceptionem omnino eſſe reiiciendam, quia factum Epiphanii plurimum vrget, vt dicamus non peccare Epiſcopum, qui ſimili ratihabitione aliquando vtitur, præſertim cum in dict. capit. *Si quis*, de Sentent. excommun. in ſexto, & in regula 10. de Reg. iur. in ſexto dicatur, ratihabitionem retrotrahi, & mādato comparari: ergo, ſi in aliquo caſu hoc principaliter verificari poteſt maxime in præſenti, vbi facultas proprii Epiſcopi non eſt neceſſaria ad ſubſtantiam ſeu valorem actus ordinandi, ſeu ad conuenientem modum & ſubordinationem. Vnde, quando ordinatio hoc modo fit, poteſt dici facta aliquo modo nomine proprii Epiſcopi, cum ſub probabili & prudenti ſpe conſenſus eius, facta fuerit. Et ideo non poteſt etiam dici irrita à principio etiam iuxta modum loquendi canonum, quia ſic licite facta eſt prædicto modo, vt contendimus, nulla ſuſpenſio in ſuſcepto ordine contracta eſt: ergo ordinatio non fuit irrita. Fateor tamen huiuſmodi ratihabitionē non eſſe facile admittendam: ſed vbi tam perſona ordinantis quam ordinati cognita eſt; extra omnem ſuſpicionem ob vitę integritatem, ſapientiam, ac prudentiam, quæ maxime ſpectare debent ex parte ipſius ordinantis. Quapropter, ſi is qui ordinatur (de quo nunc agimus) abſque malitia & deceptione bona fide procedat, credens ordinanti Epiſcopo alieno dicenti ſe habere ſatis cognitam, vel præſumptam ſui Epiſcopi voluntatem ſeu ratihabitionem, ideoque ſibi licere eum ordinare, idſatis erit ad eum excuſandum à culpa & conſequenter à ſuſpenſione. Quod ſi poſtea proprius Epiſcopus ordinationem nolit ratam habere, poterit forte ſuſpenſionem ferre: ſuſpenſio autem illa, quæ ipſo iure incurritur, non fuit contracta, quia hæc non pēndet ex futuro euentu. Imo etiam ipſa ſuſpenſio ab homine lata, quamuis in foro exteriori timenda ſit, tamen in conſcientia non poterit eſſe valida in ratione pœnæ, & cenſuræ, ſi conſtat bona fide proceſſum eſſe, ita vt fuerit ſufficiens ad excuſandum à culpa, quamuis in ratione prohibitionis ſeu denegationis facultatis ad vtendū ordine ſuſcepto, valida eſſe poſsit, quia hæc tunc pendet ex ipſius Epiſcopi voluntate, quam tamen aliqua iuſta ratione fundatam eſſe neceſſe eſt.

18. *Quartus in quo ab alieno poteſt quis ordinari non incurrendo hanc ſuſpenſ.*

Quarto excipitur à prædicta ſuſpenſione incurrenda, qui tantum minores ordines ab alieno Epiſcopo ſuſcipit, non tantum ſi bona fide, ſed etiamſi peccādo id faciat. Non eſt enim dubium, quin mortaliter peccet is, qui minores ordines ſuſcipit ab alieno ſine licentia proprii, quia id eſt contra ſacros canones, & contra debitam ſubordinationem, & iuriſdictionem proprii Epiſcopi, & materia non eſt leuis, cum ſit ſuſceptio grauiſsimi Sacramenti, & ſtatus clericalis. Quo fit vt poſtea non poſsit licite tali ordine vti, niſi prius proprius Epiſcopus talem ordinationem ratam habeat, & facultatem concedat, iuxta ſuperius dicta. Nihilominus tamen propriam ſuſpenſionem ipſo iure non incurrit: nec ſi in ſuſcepto ordine miniſtret, irregularis fiet. Ratio eſt, quia Pius Secūdus in dict. Extrauagante expreſſe loquitur de ſacris ordinibus, & conſtitutio maxime pœnalis, non debet vltra proprios terminos extendi. Imo expreſsio vnius, alterius excluſio eſt: nam, ſi omnes ordines comprehendere voluiſſet, de ſacris in particulari locutus non fuiſſet, argument. cap. *Non me*, de Præſumpt. & ca. *Ad audiendam.* de Decimis. Ita Rebuffus in practica beneficiali, tit. de Clericis ad ſacros ordines male promotis, Gloſſa 3. numer. 1. Nauarr. in Summ. co. 25. numer. 70. & lib. 1. Conſil. titul. de temp. ordin. conſilio 31. num. 4.

19. *Suſpenſio lata in c. de tēp. ord. in 6. etiam ad minores ordines extenditur.*

Ibi tamen eodem modo exponit capit. 1. de temp. ordinat. in ſexto, in quo ſpecialiter fuerat lata hæc ſuſpenſio ipſo iure, & Summo pontifici reſeruata contra Vltramontanos, qui in Italia ab alio Coepiſcopo ordines ſuſcipiunt, abſque ſui Epiſcopi, vel Summi Pontificis ſpeciali licentia. vult autem Nauarrus etiam textum illum limitandum eſſe ad ſacros ordines, quia in principio, ſpecialis mentio illorum fit. Tamen in caſu illius textus magis dubia res eſt. quia, licet in principio explicando rationem motiuam Pontifex loquatur de ſacris ordinibus, tamen poſtea in ipſa lege ſolum dicit, *vt nullus clericus ordinari præſumat*, & infra, *eos qui contra præmiſſa contigerit ordinari, manere volumus abſque ſpe diſpenſationis ſuper hoc à Sede Apoſtolica obtinendæ ſuſpenſos, &c.* Vnde Gloſſa ibi generalius textum illum intelligit, quam ſequitur Sylueſt. verb. *Irregularitas* 99. Mihique hæc ſententia placet, quia textus abſolute loquitur de omnibus clericis, qui ordinantur, nec quoad ordines limitationem adhibet. Quia vero de clericis loquitur, non comprehendet eum, qui primam tonſuram accipit, quia clericus non eſt, nec prima tonſura in rigore eſt ordo. Item, quia eſt lex pro locis definitis non extenditur ad alia: in cæteris ergo locis & caſibus reſtrictio Pii Secundi ſeruanda eſt. Poterit autem ſic ordinatus ſuſpendi à proprio Epiſcopo iuxta iura antiqua, & iuxta Trident. ſeſſ. 14. cap. 3. de Reformatione, vbi addit, *præſertim à ſacris ordinibus.* Vnde conſtat alios etiam comprehendere: nam in fine expreſſe addit, *ne in aliquo ordine miniſtret, interdicere poteſt.* Ibi autem non ſolum loquitur de indebita ordinatione, ſed etiam de indignitate perſonæ, & ideo dicit iudicium illud facēdum eſſe præuio examine, quando legitima approbatio proprii Epiſcopi non præceſsit. At vero idem Concilium ſeſſ. 23. capit. 8. de Reformat. propter hanc culpam aperte ponit ſuſpenſionem ipſo facto dicens, *A ſuſceptorum ordinum executione ſuſpenſus ſit*, reddit autem limitationem, *Quamdiu proprio Ordinario videbitur.* Et ideo congregatio Cardinalium declarauit hunc fieri irregularem, ſi ante licentiam ſui Epiſcopi in ſuſcepto ordine miniſtret. Vnde obiter aperte conſtat hanc eſſe ſuſpenſionem & non irregularitatem, vt ſenſit Maiol. libr. 4. de Irregularit. capit. 20. Et licet Concilium in principio capitis de ſacris ordinibus loqui videatur, poſtea abſolute loquitur, & ita minores etiam cōprehendit, vt eadem congregatio declarauit.

Non tamen ad primam tonſuram.

Suſpenſio Pii 2. à Trident. etiam ad recipientes min. ordines extenſa eſt.

20. *3. Suſpenſio in ordinatione contracta.*

Tertio hic addi poteſt ſuſpenſio lata ipſo iure ab eodem Concilio Trident. ſeſſ. 7. cap. 10. de Reformat. in eum, qui vacante Epiſcopatu, & non arctatus occaſione beneficii recepti, vel recipiendi, infra annum cum literis dimiſſoriis à capitulo receptis. ordinatur in ſacris. Et ibi etiam additur limitatio ad beneplacitum futuri Prælati. Pro ſuſcipientibus vero minores ordines additur alia pœna, ſcilicet vt non gaudeant priuilegio clericali, præſertim in criminalibus: Quæ diuerſa pœna eſt, & ideo hi non ſuſpenduntur, vt etiam congregatio Cardinalium declarauit.

21. *Quarta ſuſpenſio.*

Quarto hic poteſt adiungi ſuſpenſio, quam incurrit is, qui à proprio etiam Epiſcopo in aliena diœceſi ſine licentia Epiſcopi loci ordines conferente, eos receperit iuxta Concil. Antiochenum ca. 22. & capit. *Epiſcopum*, 9. quæſt. ſecund. vbi talis ordinatio

natio irrita eſſe dicitur: quibus verbis ſignificari ſolet in iure ordinatio illa, per quam executio ordinis non confertur quę ſuſpenſio innouata eſt, & clarius lata in Concil. Trid. ſeſſ. 6 capit. 5. de Reformat. & ſeſſ. 14. capit. 2. Quo fit, vt ſi quis ſine licentia ſui Epiſcopi, ab alio Epiſcopo in aliena diœceſi abſque debita licentia miniſtrâte, ordines ſuſcipiat, duas ſuſpenſiones incurrat: vnam, quia ſine literis dimiſſoriis, aliam, quia à tali Epiſcopo in tali loco ordines ſuſcipit: poſſet enim vna ab altera ſeparari, & è conuerſo: ideoque non ſe impediunt quominus ſimul contrahantur.

Quinta ſuſpenſio ob ordinationem ante legitimam ætatem contracta.

12\. *Quæ legitima ætas ad ordines recipiendos.*

QVinta ſuſpenſio lata eſt in eum, qui ante legitimam ætatem ordinatur. Quæ ſit legitima ætas ordinandorum, ſupponendum nunc eſt ex Concil. Triden. ſeſſ. 23. cap. 12. de Reformat vbi ſacris ordinibus ſuſcipiendis, non vero minoribus certa ætas, aſsignatur. Quo fit vt hic caſus intelligendus ſit de ſuſcipiente aliquem ſacrum ordinem ante ætatem legitimam: nam ad inferiores ordines non eſt certum tempus ætatis lege præſcriptum, præter hoc, quod pueri tempore infantiæ, id eſt, ſeptimo ętatis anno, & non antea poſſunt ad clericatus officium per primam tonſuram mancipari, & ab eo tempore vſque ad vigeſimum ſecundum ætatis annum poſſunt reliquos ordines minores arbitrio Epiſcopi recipere vt colligitur ex capit. *Deiis*, 28. diſt. & ex capit. *Inſingulis*, 77. d. Vbi tempora quædam & interſtitia deſignantur, quæ iam in vſu non ſunt ſed arbitrio Epiſcopi commiſſum eſt, vt de interſtitiis expreſſe habetur in Trident. ſeſſ. 28. capit. 11. de Reformat. & de ætate inſinuatur in capit. 12. quatenus de illis tacetur, & capit. 6. aperte ſupponitur ante decimum quartum annum poſſe aliquem ſuſcipere omnes minores ordines: in cap. vero 5. quamuis de eorum ætate qui minores ordines ſuſcipere volunt, inquirendum eſſe dicatur; non tamen certa ætas præfigitur, ſed id fieri videtur: vt Epiſcopus poſsit prudenter arbitrari. Vnde quoad hoc poteſt quiſpiam aliquomodo peccare, ſi per deceptionem, vel dolum ſe faciat ordinari in minori ætate, quam Epiſcopus vellet tamen propter hoc nulla eſt ſpecialis pœna impoſita, quia res eſt minoris momenti: quia talis ętas, vt dixi, non eſt certa lege præſcripta.

Solum ob ordinationē in ſacris incurritur ſuſpenſio hæc.

Concluſio ergo poſita ſolum procedit de ſacris ordinibus: & probari ſolet ex cap. *Vel non eſt compos* de temp. ord. vbi de quodam ordinato in Diaconum in ætate tredecim annorum, ait Pōtifex, *ipſum ab executione officii Diaconi, vſque ad ætatem legitimam ſuſpendimus.* Sed ex illo textu non colligitur, eum qui ſic ordinatus eſt, eſſe ipſo iure ſuſpenſum, ſed ſuſpendendum, vt Gloſſa & omnes interpretes notant, tum ibi, tum etiam in Clementina *Generalem* de ætate, & qualit. Antoninus 3. p. titul. 14. capit. 16. §. 15. Maior in 4. diſt. 24. quæſtion. 1. in fine, quamuis non ſatis clare, & alii quos refert, & ſequitur Couarr. in Clement. *Si furioſus*, p. 1. §. 1. num. 4. Bernard. Diaz in Practica crimin. capit. 16. Quæ ſententia eſt vera: vt tamen explicetur aduertendum eſt, duobus modis poſſe intelligi ordinatum ante legitimā ætatem manere ſuſpenſum. Primo ex vi illius prohibitionis generalis, qua tenetur non ſuſcipere talem ordinem vſque ad talem ætatem: nam in ea includitur, vt non poſsit tale miniſterium exercere vſque ad talem ætatem, vt per ſe notum eſt: quæ prohibitio non tollitur, propterea, quod aliquis ante legitimam ætatem illicite, & ſine diſpenſatione ordinatus ſit: non enim debet commodum ex ſua malitia, vel ex actu illicito reportare, & quoad hoc fatentur omnes etiam ex vi antiqui iuris manere huiuſmodi ordinatum ſuſpenſum, vel potius prohibitū ipſo iure, ne in ſuſcepto ordine miniſtret vſque ad legitimam ætatem. Hæc autem non eſt proprie loquendo ſuſpenſio vt dicit cenſuram, ſeu pœnam Eccleſiaſticam: nam præceptum illud quo omnes prohibētur: ne ante talem ætatem talem ordinem ſuſcipiant, non eſt ſuſpenſio, ſed irregularitas à qua dictum impedimentum prouenit. Quo fit, vt ſi quis ante ætatem legitimam miniſtret in ordine ſuſcepto, licet grauiter peccet contradictam prohibitionem, non tamen fit irregularis ex vi illius, ſi non eſt aliter ſuſpenſus, quia non aget contra ſpecialem cenſuram.

Suſcipiens ordinem in minori ætate non poteſt in illo miniſtrare vſque ad legitimam.

14\. *Si autem miniſtret non fit irregularis ex vi iuris antiqui.*

Alio modo intelligi poteſt, ſic ordinatum manere ſuſpenſum propria ſuſpenſionis cenſura, quæ optime explicatur ex illo effectu, vt ſi poſt illam contractam miniſtret ex officio, fiat irregularis & ſic probabilius eſt, ex vi antiqui iuris ſic ordinatum non contrahere ipſo facto ſuſpenſionem. Probatur quia ex nullo iure antiquo colligitur hæc ſuſpenſio, niſi ex dict. capit. *Vel non eſt compos*, Nullum enim aliud refertur, aut inuenitur: in illo autem non dicit Pontifex, declaramus ſuſpenſum, ſed *ſuſpendimus in iniuriam ordinantis.* Propria ſcilicet ſuſpenſione, quam Pontifex addit vltra aliam prohibitionem iam declaratam, alias nihil de nouo faceret: non ergo recte diceret, *ſuſpendimus*: iam enim ille per ſe ſuſpenſus erat illo modo. Item non recte diceret, *in iniuriam ordinantis*, quia illud genus prohibitionis ex alio principio naſcitur, vt vidimus: loquitur ergo de propria ſuſpēſione, & illam de nouo efficit ergo ſignum eſt, quod antea talis ſuſpenſio non incurrebatur ipſo facto. Nec vero ex vi illius iuris poſtea incurritur, quia ibi pontifex non eſt locutus, vt legiſlator: ſed vt iudex in illa cauſa: ergo licet in illa talem ſententiam tulerit, non propterea ipſo iure ſimilem ſententiam latam eſſe voluit contra omnē ordinatum ante legitimam ætatem. Inde igitur ſolum colligitur, Pontificem ſuo facto cōſtituiſſe veluti exemplar quoddam, quod alii Iudices poſsint, aut debeant imitari: vel certe, Pontificem tuliſſe ſententiam ſecundum ordinarium ius antiquum: quod alii à fortiori ſeruare tenentur: colligitur autem illud ius ex capit. *Subdiaconus*, 77. diſt. vbi ſic legitur: *Si quis in aliquo ordine ſacerdotali præter conſtituta tempora ordinatus fuerit, deponatur.* Loquitur autem aperte de temporibus quoad ætatem legitimā nam immediate præmiſerat, vt nullus ante vigeſimum annum Subdiaconus ordinetur: depoſitionis autem nomine ſuſpenſionem comprehendit, quod vſitatum eſt in iure:

Nec per cap. Vel non eſt compos, incurritur.

15\. *Per Extrauag. Pii II. incurritur ſuſpenſio hæc ipſo facto.*

Addendum vero eſt iam nunc ex iure nouo hanc ſuſpenſionem ipſo facto incurri per Extrauagantē Pii Secundi ſuperius citatam. Quam Pius, & Sixtus V. auxerunt, & Clemens VIII. confirmauit in conſtitutionibus infra citandis. Duo autem dubia circa illam occurrunt. Vnum eſt, an qui bona fide ordinatur ante legitimam ætatem inculpabiliter exiſtimans ſe iam illam attigiſſe, nihilominus maneat ſuſpenſus: ita, vt abſolutione indigeat, ſi poſtea intelligat ſe ante tempus fuiſſe ordinatum. Et ratio dubitādi eſſe poteſt, quia ex vi illius extrauagantis incurritur ſuſpenſio ipſo iure in eo caſu, in quo ſecundum ius antiquum aliquis eſſet ſuſpendendus ab ordine: ſed ſecundum antiquum ius ſuſpendendus eſſet ſic ordinatus, etiamſi non peccaſſet in ſua ordinatione: ergo nunc etiam eſt ſuſpenſus ipſo iure.

Num incurrat illam bona fide ante legitimam ætatem ordinatus.

16\. Nihilominus contrariū tenet Nauarrus in Summ. cap. 27. numer. 155. & mihi videtur vera ſententia. Ad maiorem tamen explicationem diſtinguere hic poſſumus de ignorantia facti vel iuris: Nauarrus enim loquitur de ignorantia facti; ſcilicet ipſius ætatis. Et ſic videtur res clara: quia ex verbis illius Extrauagantis conſtat, intentionem Pontificis fuiſſe pu-

ſe punire *exceſſus* (ſic enim loquitur) *qui in hac parte fiunt, & ſcandala quæ inde generantur.* Vnde ſic ait, *Nos eorundem temeritatem tali caſtigatione reprimentes, &c.* quæ omnia ceſſant interueniente prędicta ignorantia. At vero ſi loquamur de ignorantia iuris, primum moraliter fieri non poteſt, neque ordinarie admitti debet, quod aliquis ordinetur ante legitimam ętatem ex ignorētia inculpabili, vel quia exiſtimet nullum eſſe ius, quod talem ætatem requirat, vel putet verbi gratia, nunc ſufficere vigeſimū annum ętatis ad Subdiaconatū: quia, qui ad ſuſcipiendos ordines accedit, tenetur hoc ius ſcire: & adeo eſt commune & vulgare, vt vix poſsit inculpabiliter ignorari, cum facile poſsit à peritis interrogari Nihilominus tamen, ſi fingeremus caſum, in quo hæc ignorantia inuincibilis interueniret, excuſaret à culpa, & conſequenter etiam excuſaret à prædicta ſuſpenſione iuxta fundamētum poſitum. Imo ſentit Nauarr. ſufficere quod interueniat ignorantia excuſans à præſumptione, & temeritate, etiam ſi non omnino excuſet à culpa, quia in Extrauagan. ponitur verbum *Præſumpſerit*: quod quidem mihi probabile videtur iuxta principia poſita.

27. *Quid ſi quis ius imponens hanc ſuſpenſionē ignoret, nō autem prohibitionem*

Secus vero eſſet, ſi talis ignorantia iuris non eſſet generalis de toto iure prohibente ordinationem ante talem ætatem, ſed ſpecialis de iure imponente hanc pœnam: facile enim poteſt aliquis ſine culpa ignorare totum hoc nouum ius, per quod impoſita eſt ſuſpenſio ipſo facto in prædicto caſu, quamuis non ignoret talem ætatem eſſe iure præſcriptam ad talem ordinem ſuſcipiēdum. In eo ergo caſu dicendum eſt, talem ignorantiam non impedire, quominus incurratur hæc ſuſpenſio: quia illa non excuſat culpam in tali ordinatione, vt per ſe notum eſt: ignorantia autem ſolius pœnæ non excuſat, quo minus pœna incurratur: Maxime in hac pœna, quæ nō pro contumacia, ſed pro delicto fertur: quod delictum ſemper includit aliquam inobedientiam contra præceptum Eccleſiæ: ergo quamuis non ſciantur omnia præcepta, quæ circa hoc lata ſunt: & ſpecialiter ignoretur illud, per quod talis pœna imponitur, nihilominus ratione delicti talis ſuſpenſio incurretur, iuxta doctrinam generalem ſuperius datam de Cenſuris in communi. Conferet tamen dicta ignorantia ad excuſandum irregularitatem, ſi quis in ordine ſic ſuſcepto miniſtret: nam licet ille re ipſa ſuſpenſus maneat, tamen inuincibiliter ignoret ſe eſſe ſuſpenſum ipſo facto, vt ſupponimus, ergo ſic miniſtrando non peccat: ergo non incurrit irregularitatem, quia hæc irregularitas non imponitur, niſi in pœnam delicti vt ſatis indicat verbum *præſumpſerit*, in prædicta Extrauagante poſitum. Idq; confirmari poteſt ex generali doctrina ſuperius data de Cenſuris: & eam etiam approbat Nauarrus ſupra, & in cap. *Accepta*, de Reſtitutione ſpoliator. propoſitione 8. num. 32. & ſequentibus, & Couarru. in Clement. *Si furioſus* p. 1. num. 4. in fine.

28. *Rationi dubitandi ſatisfit.*

Ad rationem autem in contrarium reſpondetur, in primis non eſſe ſimilem rationem, nam ſuſpenſio, quæ nunc incurritur ipſo iure in hoc caſu, eſt ex ſe perpetua, quæ non tollitur niſi per abſolutionem Pontificis: nam Pius II. ſimpliciter, & ſine vlla temporis limitatione fert huiuſmodi ſuſpenſionem. At vero ſuſpenſio illa, quæ iure antiquo ferenda erat, ſolum durabat vſque ad legitimam ætatem, iuxta dict. capit. *Vel non eſt compos*, atque ita fere nullum nouum onus imponebat, ſed illud ipſum, quod ex ipſo defectu ætatis ſequebatur iuxta ſacros canones, maiori quadam obligatioue, & fortaſſe etiam ſub noua pœna irregularitatis incurrenda, ſi eo tēpore miniſtraret. Et ideo mirum non eſt, quod tunc illa ſuſpenſio imponi poſſet, etiam illi, qui ſine culpa ſua ſic ordinatus eſt. Præſertim, quia, vt dicitur in eodem cap. *Vel non eſt compos*, imponebatur etiam in iniuriā ordinantis, nunc autem ea ſuſpenſio, quę ipſo iure impoſita eſt, peculiariter fertur ob delictum ipſius ordinati, vt ex Extrauaganti Pii II. ponderandum eſt. Nec mirandum eſt illam ſuſpenſionem ab homine poſſe imponi ſine culpa ordinati, quia non priuat illum vſu, quem iam haberet, pro illa enim ætate non habebat vſum ordinum, vt dictum eſt: ſed additur ſolum ad maiorem ſecuritatē, & ad aliquam pœnam ordinantis.

Aliud dubium eſt, An hæc pœna locum habeat in eo qui ante legitimam ætatem Epiſcopus conſecratur. 29. Nam in ſacris Canonibus certum etiam ætatis tempus ad Epiſcopatum præſcribitur, ſcilicet triginta annorum: conſecratio etiam Epiſcopi iuxta communem ſatiſque probabilem ſententiam ordo quidam eſt, & conſequenter inter ſacros ordines numerandus: ergo ſuſpenſio lata in eum, qui ſuſcipit ordinem ſacrum ante legitimam ætatem, comprehendet eum, qui ante trigeſimum annum fuerit conſecratus Epiſcopus. Nihilominus dicendum eſt, illam pœnam, & conſtitutionem non extendi ad Epiſcopos. Primo, quidem ob illud principium generale quod ſuſpenſio generatim lata non comprehendit Epiſcopos, niſi eorum fiat ſpecialis mentio, iuxta cap. *Quia periculoſum*, de ſent. excommunic. in ſexto. Secundo, quia ex multis circumſtantiis conſtat illam Extrauag. nō loqui de Epiſcopo, tum quia licet Epiſcopatus ſit ordo, tamen eius collatio propter excellentiam conſecratio dicitur potius, quam ordinatio. Tum etiam quia illæ particulæ, *literæ dimiſſoriæ*, *extra tempora*, & ſimiles non accommodantur Epiſcopatui.

Sexta ſuſpenſio ipſo iure lata in eum, qui extra tempora ordinatur.

Sexta ſuſpenſio lata eſt in eum, qui ordines ſuſcipit extra tempora ab Eccleſia ad illud opus deſignata, abſque legitima diſpenſatione. Hæc eſt recepta ſententia, quæ probari ſolet ex capit. ſecund. de Tempor. ordin. Verba tamen illius textus, quæ ad rem pręſentem faciunt, hæc ſunt. *Taliter ordinati non debrent permitti in ſuſceptis ordinibus miniſtrare: nam apud nos ſic ordinati deponerentur.* Quæ omnia verba ſolum indicant pœnam imponendam non ipſo iure latam. Et ſimilia habentur in capit. *Cum quidam*, eod. tit. In capit. autem *Conſultationi.* dicitur digna pœnitentia, impoſita hos permitti poſſe miniſtrare vbi non videtur ſignificari ſuſpenſionem iam contractam poſſe tolli, ſed ſuſpenſionem, quæ ferenda erat, potuiſſe non ferri, & in aliam pœnitentiam cōmutari. Citatur etiam capit. *Literas*, eod. titul. ſed neque ibi eſt ſermo de hoc caſu, ſed de alio infra tractando, ſcilicet de ſuſcipiente plures ordines ſacros eodem die. Præterea in ca. vltimo 75. diſt. deſignantur quidem tempora ad ordinandum definita, non tamen pœna aliqua tranſgreſſoribus imponitur. Vnde licet Sylueſter, & Angel. verb. *Irregularitas*, cum nonnullis Canoniſtis dicant, hanc ſuſpenſionem ipſo iure latam, nobis tamen ſolum ferenda ab homine colligi videtur ex iure antiquo. Quę fuit etiam ſententia Innocentii. Hoſt. Panormit. & aliorum, quia nullus eſt textus, quo ſufficienter probetur. Nunc vero talis ſuſpenſio expreſſe poſita eſt propter hoc crimen in dicta Extrauagant. Pii II. quę etiam quoad hanc partem ſuam vim habet, & eodem modo exponenda eſt. Loquitur enim tantum in ſacris ordinibus, ac merito, quia minores ordines non hahent determinata tempora, vt conſtat ex ca. *De eo.* de temp. ordinat. 30.

31. *Suſpēſio hac ſolū ob culpam grauem incurritur.*

Vt autem talis ſuſpenſio incurratur, neceſſarium eſt vt præcedat culpa grauis, ſicut de duabus præcedentibus dictum eſt: nam de his tribus caſibus eodem verborum tenore loquitur illa conſtitutio,

Vnde,

Vnde, ſi quis bona fide extra tẽpora ordinetur, vel credens ſe habere legitimam facultatem, vel Epiſcopum illam habere, vel ex alia ſimili ignorantia inculpabili, tunc, ſicut excuſaretur à culpa, ita etiam à ſuſpenſione. Rurſus ſuſpenſio hæc ſemper intelligitur eſſe proportionata culpæ: vnde licet verba illius Extrauagan. ſint hæc: *à ſuorum ordinum executione ipſo iure ſuſpenſi ſint*. Nihilominus ea cenſeo intelligenda & ordinibus ſic male & extra legitima tempora ſuſceptis: nam in eis tantum deliquit. Conſequenter vero etiam erit impeditus, ne vlterius aſcendat non vero ne inferiori ordine vtatur, ſi illum legitime ſuſcepit. Nec refert quod illa extrauagãs dicit, *à ſuis ordinibus*, in plurali, non loquitur etiam in plurali de omnibus ſic ordinatis & eos dicit ſuſpendi à ſuis ordinibus, & intelligitur accommodate, ſcilicet, vnuſquiſque ab eo ordine, quem male ſuſcepit: quod verba ſequentia magis declarant, *Si ſuſpenſione durante in eiſdem ordinibus miniſtrauerint irregulares fiant*, in eiſdem, ſcilicet male ſuſceptis, à quibus ſuſpenſi ſunt.

Suſpenſio hæc ſolum impedit vſum ordinis ſic ſuſcepti inferiorum.

33\. Tandem interrogare aliquis poteſt, quis valeat in hac ſuſpenſione diſpenſare Nam quidam putant proprium Epiſcopum ſi non ſit particeps illius delicti, poſſe in hoc diſpenſare ex cap. *Conſultationi* de temp. ordin. Sed, vt ſupra dixi, ibi non eſt ſermo de ſolutione à cenſura ſuſpenſionis ipſo iure lata, ſed de communicatione ſuſpenſionis ferendæ in aliam Pœnam: Rurſus in capit. *Cum quidam*, eod. tit. ſignificatur ſolum Papam poſſe hãc ſuſpenſionem tollere: ſic enim dicitur: *Ordinatos à ſuſceptis ordinibus tandiu reddere debes expertes, donec apud vos reſtitutionis gratiam conſequantur*. Vbi ſignificatur ſuſpenſionem fuiſſe ponẽdam ab Epiſcopo, ſemel autem poſitam ſolum Papam poſſe illam auferre. Atque ita Gloſſa ibi ſentit ex vi illius texrus, licet in cap. *Conſultationi* cenſeant ibi eſſe moderatam reſtitutionem illam & poteſtatem Epiſcoporum ampliatam. Vterque vero Abbas ibi dicit, Epiſcopum quãdo ponit ſuſpenſionem ſuo iure ordinario, eodem poſſe illam tollere: ibi tamen reſeruari Papæ, quia Epiſcopus ipſe ordinarius deliquerat male ordinando, & non ipſe imponit pœnam: ſed Papa præcipit Metropolitano illam imponere: ideoque ſibi diſpenſationem reſeruauit: quia neque Epiſcopus erat dignus ration ſuæ culpæ, nec Metropolitanus erat iudex ordinarius, ſed delegatus: eique comiſſa fuit punitio, non liberatio ad maiorem delicti punitionem, & fortaſſe in iniuriam ordinantis. Quæ recte procedunt de eo tempore, quo hæc ſuſpenſio imponebatur ab homine, & non à iure. Nunc autem aliqui exiſtimant Concilium Tridentinum ſeſſ 23. cap. 8. commiſiſſe ordinario determinationem temporis pro quo duratura eſt talis ſuſpenſio, & conſequẽter etiam eius ablationem illi commiſiſſe. Tamen ibi nõ loquitur Concilium de eo, qui ordinatur extra tempora, ſed ſine legitimis literis dimiſſoriis: nam verba illa. *Si ſecus fiat, &c.* Tantum referuntur ad ea, quæ in proxima clauſula continentur, & non ad capitis initium, vbi fit mentio de ordinantibus ſtatutis temporibus, faciendis: quod euidenter patet ex contextu. Huic ergo quæſtioni ex doctrina ſuperius data eſt reſpondendum: nam hæc ſuſpenſio indefinite ponitur, & ita iuxta probabilem opinionem poſt ſufficientem punitionem, & emendationem ab Epiſcopo tolli poterit.

Quis valeat in hac ſuſpenſione diſpenſare.

Septima ſuſpenſio ipſo iure lata in eos qui ficto titulo promouentur.

SEptima ſuſpenſio in eum fertur, qui ficto, & ementito titulo ordinatur. Colligi. 12. ex capit. *Neminem*, & capit. *Sanctorum*, 70. d. Nam priori ſuſpenditur is, *qui abſolute ordinatur* dicitur autem *abſolute* ordinari, id eſt, ſine titulo vt ibi Gloſſ. & omnes exponunt: & eſt ſermo ibi de omnibus ordinibus, etiam minoribus: nam verba textus abſoluta ſunt. Et ita exponunt Gloſſa Turrecrem. & alii: In poſteriori autem capit. expreſſe dicitur, *vt ſine titulo facta ordinatio irrita habeatur*: per quæ verba non ſatis ſignificare ſuſpenſionem ipſo iure, nam perinde videtur eſſe dicere, *irrita habeatur*, ac *ſuſpendatur*. Tamen quia non dicitur *irritanda*, ſed *irrita habenda*, ideo probabilius eſt illam ſuſpenſionem fuiſſe ipſo iure latam: & verba ſuperioris capit. ſunt ſatis clara, ſcilicet *Decreuit ſancta ſynodus vacuam eſſe talem manuum impoſitionem, & nullum tale factum valere*. Quantum autem ex illis decretis colligitur, ita erat impoſita illa ſuſpenſio, vt etiamſi quis abſque peccato ita ordinaretur, ad pręceptum, verbi gratia: ſui Epiſcopi, ſuſpẽſus maneret *in iniuriam ordinantis*: vt ibi dicitur: Ita vt fuerit Epiſcopo ablata poteſtas conferendi executionem ordinum, ſi abſque ſufficiente titulo ordines conferret. Veruntamen hoc mutatum eſt, ſeu moderatum ab Innocentio III. in capit. *Cum ſecundum Apoſtolum*, de Presb. vbi ab ipſis ſic ordinatis ſuſpenſionem abſtuliſſe videtur, & ordinantibus onus impoſuiſſe illos alendi, *donec per eos Eccleſiaſtica beneficia conſequantur*. Quod etiam confirmatum, & explicatum eſt in capit. *Si Epiſcopus*, de Præben. in Sexto. In Concilio vero Lateran. ſub Alexandro III. p. 1. capit. 5. addita eſt limitatio. *Niſi is qui ordinatur, de ſua, vel paterna hæreditate ſubſidium poſſit habere*: Quæ tamen nunc ſeruanda eſt iuxta præſcripta in Conc, Triden. ſeſſ. 21. capit. ſecund. de reformatione Præterea intelligendum hoc videtur, ſi abſque fraude, & deceptione vel malitia quiſpiam ſe permittat ab Epiſcopo ordinari: vel ab alio ordines petat, ſincere confitendo non habere titulum beneficii, aut patrimonii: tunc enim ſi nihilominus Epiſcopus illum ordinet, ſe voluntarie obligat ad alendum illum, donec de beneficio prouideatur, iuxta dict. cap. *Cum ſecundum Apoſtolum*. Ipſe vero ordinatus tunc non manet ſuſpenſus, quia neque vllo iure cautum eſt, neque eſt vlla ſufficiens ratio, cum ipſe non delinquat, & alioqui ſatis prouiſum ſit illi per dictum ius. Vnde congregatio Cardinalium expendens illa verba Concilii Trid. ſeſſ 21 cap. ſecund. de Reform. *Antiquorum Canonum pœna, ſuper hoc innouando*, ait, intelligi de pœnis. dict. ca. *Cum ſecundum* non antiquiorum.

Quid de ſic ordinatis abſque culpa propria.

34\. At vero, quando is qui ſic ordinatur, aliquo dolo vel fraude vtitur, vt ordines obtineat, difficultas eſt, an ſuſpenſionem incurrat. Poteſt autem multiplex genus peccati in hoc interuenire. Primũ eſt, ſi cum ipſomet Epiſcopo ordinante, vel cum alio qui ipſum ad ordines præſentat, paciſcatur & cum iuramento, vel alio modo firmo ſe obliget ad nunquam petendam ſuſtentationem, aut beneficium, vel aliquid aliud, vnde ali poſsit. Et in eo caſu eſt expreſſa deciſio textus in capit. penult. de Simonia, illum ſic ordinatum manere ſuſpenſum ab executione ordinis ſic ſuſcepti, *donec diſpenſationem à Sede Apoſtolica obtinere mereatur*. Idem habetur in capit. *Per tuas nobis*, de Simonia & additur ibi, hanc ſuſpenſionem incurri, etiamſi quis ex ignorantia iuris pactum id fecerit, ita vt *ſe in hoc nihil illicitum agere exiſtimauerit*, Ibidem dicitur. Sed hoc intelligendum exiſtimo, quia illa ignorantia cum ſit iuris, & in re adeo clara non præſumitur probabilis. Si autem eſſe contingeret videretur excuſare, quidquid ſit de præſumptione iuris. Argumento ca. *Si quis à ſimoniacis*, 1 quæſt. 1.

Ordinatus abſque titulo ſub pacto non petendi ſuſtentationem ab ordinante, an ſit ſuſpenſus.

35\. Aliud genus pacti ſeu peccati eſſe poteſt, ſi quis fictum titulum patrimonii conficiat, aut mentiendo, aut falſo probando habere, quod non habet: vel plus habere quam habet, cum tamen id, quod habet ad ſuſtentationem non ſufficiat: vel ſi ab aliquo fictam donationem accipiat: vel certe ſi cum eo pa-

De ordinato cum falſo tit. aut inſufficienti falſo probato ſufficienti an incurrat.

ctum faciat, quod nunquam talibus bonis fruetur aut ab eo ſuſtentationem petet: & tunc multis videtur ſic ordinatum non manere ipſo iure ſuſpenſum, quia hic caſus non comprehenditur in dict. ca. penult. de Simonia: quia ibi tantum eſt ſermo de illo qui pactum efficit cum ipſomet ordinante, vel præſentante ad ordines: quia ibi quædam ſimoniæ ſpecies interuenire videtur; quæ in alio caſu non intercedit: neque in his rebus valet argumentum à ſimili: nec dum à re adeo diſsimili ad extendendam illam pænam. Nihilominus contrariam ſententiam docet Nauarrus in Summ. capit. 27. numer. 158. & fundatur ſolum in dict. cap. penultimo de Simonia ex paritate rationis. Quod fundamentum plene videtur inualidum ob rationem factam. Sed dici poteſt, ſaltem procedere deciſionem illius textus quãdo quis ab aliquo accipit titulum patrimonii ſub pacto occulto iterum dandi: quia tunc ille, qui patrimonium confert habet vicem præſentatoris ad ordines, & ideo comprehenditur ſub altero membro illius capit. & ſub cap. *Per tuas nobis*, de Simonia Quod maxime videtur habere locum, ſi donatio illa, vel aſsignatio patrimonii ſpecialiter facta ſit ad hunc finem ſuſcipiendi ordines illo titulo. Si tamen ſimpliciter fiat, quamuis alter poſtea illa vtatur ad effectum ſuſcipiendi ordines, non propterea vere ac proprie dici poteſt præſentari ab alio ad ordines ſuſcipiendos: & ideo difficile eſt legem pœnalem ad illum caſum extendere. Quapropter ex alio probabiliori fundamento opinor, hũc, qui per dolum & fraudem quamcunque ficto titulo ordinatur, manere ſuſpẽſum, ſcilicet ex vi antiquorum canonum, quos ex d. 70. citauimus: nam illi nõ ſunt reuocati, quoad has perſonas per conſtitutionem Innocent. III. obligantis Epiſcopum ad alendum ſic ordinatum ſine titulo, vt recte dixit Nauarr. Conſil. 45. de temp. ordin. quia in eo caſu non poteſt rationabiliter obligari Epiſcopus ad alendum ſic ordinatos: ergo quoad illum neceſſe eſt, vt ius antiquum integrum maneat. Conſequentia videtur clara, quia ius nouum non derogat antiquum, niſi quantum ad id, in quo obligare poteſt: & quia illi non debent relinqui extra omnem iuris diſpoſitionem. Antecedens vero patet, tum quia fraus & dolus non debent alicui patrocinari: tum etiam, quia ſine cauſa imponeretur Epiſcopo ordinanti onus alendi huiuſmodi deceptores, quandoquidem abſque ſua culpa potuit ita decipi. Vnde à Sixto V. in Motu proprio, qui incipit, *Sanctum & ſalutare*, contra clericos male promotos, hæc ſuſpenſio lata eſt contra omnes, qui ſine titulo ſufficientis beneficii, vel patrimonii ſe faciunt ordinari illis verbis, *Eoſdem clericos poſthac male promotos ab executione ordinum ſuſceptorum & ab omni ſpe, & facultate aſcendendi ad alios ſuperiores perpetuo ſuſpenſos declaramus*: quam ſuſpenſionem inferius ſibi reſeruat: nemo autem dicet, aut habere ſufficienter titulum, aut non eſſe male promotum eum, qui his fraudibus vtitur ad titulum fingendum. De illa tamen conſtitutione, quas vires nunc habeat, infra dicam.

Vnde colligatur ſuſpẽſio hæc.

36 *An qui literas dimiſſorias cum ficto titulo impetrauit incurrat pænas latas contra ordinatos ſine dimiſſoriis*

Quæri vero hic poteſt primo, an is, qui cum hoc ficto titulo dimiſſorias literas à proprio Epiſcopo habuit, incurrat etiam ſuſpenſionem latam contra eos qui ſine literis dimiſſoriis ordinantur. Circa hoc Nauarr. tractans in ſpeciali de eo, qui ordinatur cum facultate ſui Epiſcop. impetrata ad titulum patrimonii donati, & ante ordinationem renũciati, ait illum non incurrere prædictã ſuſpenſionem quia illa renunciatio inualida eſt, etiamſi eſſet iurata iuxta communem ſentẽtiam, quam refert in dicto capit. penult. de Simonia: ſi autem renunciatio eſt inualida, donatio patrimonii, & conſequenter facultas, titulo eius impetrata, validæ erunt: ergo, qui ſic ordinatur, non poteſt dici ordinari abſque literis dimiſſoriis ergo non incurrit alteram ſuſpenſionem, quæ in hoc titulo fundabatur. Ex quã ratione per argumentum à contrario, colligo, quoties quis impetrat ab Epiſcopo ſuo literas dimiſſorias ementito titulo, qui reuera nullus eſt, ſed falſis teſtimoniis comprobatur, vel quolibet alio modo fingitur, ſi poſtea ordinetur duplicem ſuſpenſionem incurrere: vnam quia ſine validis dimiſſoriis literis aliam, quia ſine vero titulo ordinatur: conſtat enim illas literas, ſubreptiue impetrans, inualidas eſſe. Et ita in dicto motu proprio Sixti V. illę duę cauſæ ſuſpenſionis diſtinctè ponuntur abſque veris dimiſſoriis literis ſui ordinarii, vel abſque titulo ſufficientis beneficii, vel patrimonii ordinati: quibus multiplicatis, multiplicantur cenſuræ, quando vnaquæque illarum cauſarum per ſe ſufficiens erat ad ſuſpenſionem inducendam, iuxta dicta ſupra de cenſuris in communi.

Corollariũ.

37. *Dimiſſoriæ impetratæ ad titulum donationis facta, & ante ordinationẽ renunciata an ſint irritæ.*

In illo autem particulari caſu, quem Nauarrus attigit, quamuis probabilis ſit excuſatio eius, res tamen ipſa ſatis dubia mihi videtur. Nam eſto illa renunciatio ſit inualida, videtur tamen ſufficere ad dimiſſorias literas irritas faciendas, quia ſunt ſubreptitiæ, & contra iuſtam Epiſcopi voluntatem: quia ipſe minime concederet talem facultatem, ſi de talis tituli cõditione plena ei narratio facta fuiſſet. Quod ita etiam declaro quia ille titulus ſpectatus ſecundum omnia, quæ includit, non eſt ſufficiens neque in iure talis reputatur: cuius argumentum eſt, quia qui cum ſolo illo ordinatur, ſuſpenſionem incurrit eo nomine, quod abſque titulo ſufficienti ordinatus eſt. At vero quando talis titulus proponitur Epiſcopo, vt facultatem concedat, proponitur vt ſufficiens, & ſub ea fide ipſe concedit literas: ergo ſunt ſubreptitiæ, atq; adeo nullæ. Adde non eſſe ita certum, renunciationem illam eſſe inualidam, nam donatio non videtur fieri niſi ſub illa conditione, & tũc conditione non impleta, potius, donatio ipſa videtur inualida. Quanquam ſi donatio prius abſolute fiat: & poſtea renunciatio ſubſequatur, probabile ſit, hanc eſſe inualidam: tunc autem aliæ rationes procedunt, quæ apud me vrgentes videntur: & ideo ſecurius exiſtimo in abſolutione talis ſuſpenſionis vtramque cauſam aperire. Harum enim ſuſpenſionum multiplicatio nullum alium effectum habet, vel obligationem inducit, vt ex ſupra dictis conſtat: & ideo cum ad abſolutionem obtinendam in ſufficientia tituli aperienda ſit, facillimum erit ſimul explicare ſub illo titulo literas dimiſſorias obtinuiſſe, & ſic ordinatum fuiſſe.

38. *An poſsit quis patrimonium aut beneficium ad cuius titulũ ordinatus eſt poſt ordinationem renunciare*

Hic vero poteſt vlterius dubitari, an ſi hæc patrimonii renunciatio (& idem eſt de beneficio) fiat poſt ordinationem, incurratur ſuſpenſio ipſo iure. Reſpondeo, de hac re nullam eſſe antiquo iure prohibitionem factam, nec ſuſpenſionem impoſitam. Concilium autem Trident. dicta ſeſſ. 21. capit. 2. prohibuit alienari hæc bona, aut remitti ſine licentia Epiſcopi, donec aliunde habeat ordinatus vnde viuere poſsit. Quod præceptum graue eſt, & ſine dubio obligat in conſcientia, & ſub mortali ex ſuo genere: non tamen habet ſuſpenſionem, vel aliquam aliam pœnam ipſo iure impoſitam. An vero per illa verba, *Alienari nullatenus poſsit*, talis alienatio ipſo facto irrita ſit, necne, alterius eſt conſiderationis. Si tamen ſpectemus diuerſum modum quo Concilium de renunciatione beneficii, & de renunciatione patrimonii loquitur intelligemus, illam irritari ab ipſo Concilio hanc vero ſolum prohiberi. Et denique circa illud decretum Concilii Tridentini obſeruandum, Pium V. motu proprio anni 1568. qui incipit. *Romanus Pontifex*, extendiſſe decretum illud, quatenus titulum beneficii, vel partimonii requirit etiam ád clericos religioſos vel religioſorum mores viuentes qui profeſsionem, & ſolemnia vota non emiſerunt,

Vide declarationes Cardinalium.

funt, & eos aliter ordinatos ipſo iure ſuſpendit, & ſi miniſtrent: irregulares efficit. Veruntamen hic Motus proprius, quantum ad Societatem I E S V pertinebat, reuocatus eſt per Gregorium XIII. in Bullis quibus inſtitutum eiuſdem Societatis poſtea confirmauit.

39. *An ordinatus abſq; vero titulo poſſit abſolutus ſine nouo titulo ad altiorem promoueri.*

Vltimo interrogari poteſt circa hunc caſum, an ſi quis abſque vero titulo Diaconus, vel Subdiaconus factus eſt, & poſtea à ſuſpenſione eſt abſolutus, poſſit ſine nouo titulo patrimonii vel beneficii ad ſuſpeiorem ordinem aſcendere ſine periculo incidendi iterum in eandem ſuſpenſionem. Videtur enim poſſe, quia poſtquam aliquis habet vnum ordinem ſacrum, ille eſt ſufficiẽs titulus ad ſuperiorem ſuſcipiendum: imo ex vi vnius ordinis habet quiſpiam ius ad ſuſcipiendum alium, & ideo ablato impedimento ſuſpenſionis nihil aliud videtur requiri. Maxime, quia, nullum nouum incommodum, aut indecentia incurri videtur ex eo; quod aliquis non habens, vnde ſuſtentetur, Diaconus potius quam Subdiaconus exiſtat. Nihilominus dicendum eſt, illum non poſſe ſine vero titulo alium ordinem ſuſcipere. Ratio eſt, quia iura non prohibent ſuſcipere tantum Subdiaconatum ſine vero titulo, ſed ſimpliciter prohibent ſuſcipere quemlibet ordinem ſacrum: nec diſtinguunt inter ordinatum vel non ordinatum inferiori ordine: ergo nec nos diſtinguere debemus, vt ſumit ex capit. *Solitæ* de Maior. & obed. & in L. *Imperator*, ff. de Poſtulando. Præterea non loquuntur illa iura quaſi collectiue, id eſt, vt nullus aſcendat ad ſtatum ſacrorum ordinum ſine vero titulo, alias clarius diceretur, nemo Subdiaconus fiat ſed loquuntur diſtributiue, vel (quod idem eſt) in plurali, *ad ſacros ordines promoueatur*, vt patet ex iuribus citatis, & pręſertim ex Trid. Et ita cõſtat, rationem in contrarium factam nullius eſſe momenti, nec facere illam ſententiam practice probabilem: quia vnus ordo non dãt ius ad ſuſcipiendum alium niſi debito modo, ſeruatiſque canonibus Eccleſiaſticis. Quapropter: qui aliter ordinatus fuerit, dictam ſuſpenſionem incurret. Et hoc confirmat quoddam reſponſum Cardinalium, quod ſic habet, *Si quis ante Concilium erat promotus Subdiaconus abſque titulo, poterit abſque titulo promoueri, modo ad titulum patrimonii promoueatur.*

Octaua ſuſpenſio ipſo iure lata in promotos non reſeruatis temporum interſtitiis.

40. *Primus modus quo lapſus hic contingere poteſt.*

OCtaua ſuſpenſio lata cenſetur in eum, qui non reſeruatis interſtitiis temporum ab Eccleſia pręſcriptis ordinatur. Qui lapſus variis modis contingit, quos oportet diſtinguere, vt conſtet quid iura antiqua vel noua de hac ſuſpenſione diſponant. Primus ergo modus eſt, quando plures ordines ſacri eodem die recipiuntur, quod etiam antiquo iure prohibitum eſt, vt conſtat ex capit. *Dilectus*, & capit. *Literas*, de Temp. ordin. vbi non ſolum vno die ordinario ſeu naturali, verum etiam die vno fictione canonica hoc non licere aſſeritur, id eſt non eſſe licitum die ſabbathi vnũ accipere ordinem ſacrũ, & Mane Dominici diei alterum, etiam continuato ieiunio ſabbathi vſque ad diem Dominicam: quo caſu fictione iuris canonici veſpera ſabbathi, & mane diei Dominici continuato ieiunio tanquam vnus dies reputatur, vt ibidẽ dicitur. Et ſumitur ex Leone Papa epiſt. 79. ca. 1. Et habetur in capit. *Quod à Patribus*. 75. diſtinct. De ſuſpenſione vero ordinati ſic dicitur in dict. cap. *Literas ab executione officii ſacerdotalis, tamdiu volumus manere ſuſpenſum, donec de illo aliter diſponamus.* Vnde conſtat talem ſuſpenſionem ſolum eſſe ab illo ordine, qui poſteriori loco ſuſceptus eſt: ac merito, nam prior legitime ſuſceptus fuerat: vnde ſi tres ſacri ordines fuerunt eodem die ſuſcepti, ſuſpẽſio erit à duobus vltimis, quia illi fuerunt illegitime ſuſcepti. Eſt autẽ hic etiam aduertendum, Epiſcopatum non numerari in his iuribus inter ordines ſacros: & ideo non incurri hanc ſuſpenſionem, etiamſi quis die ſabbathi & Dominica continuato ieiunio ordinaretur ſacerdos, & cõſecraretur Epiſcopus, vt notarũt Ioannes Andreas in dicto capit. *Quod à Patribus*, & Abbas in dicto capit. *Literas*, vbi refert alios etiam addidiſſe, quod licet die Dominica prius ſacerdotalem ordinem (quod fieri poteſt continuato ieiunio ſabbathi:) & poſtea conſecrationem Epiſopalem ſuſciperet, non facere contra hanc prohibitionem.

Epiſcopatus ſuſceptio non comprehenditur hac lege.

41. *An ca. Dilectus, ſuſpenſionem ipſo iure continent.*

Dubium autem eſt inter auctores, an illo ca. *Literas*, contineatur ſuſpenſio ipſo iure lata, vel ferenda: de quo Gloſſa ibi nihil dicit, & Panormitanus rem dubiam reliquit. Conſiderando tamen proprietatem illorum verborum, & quæ ſupra diximus de interpretatione ſimilium legum pœnalium, videtur inde non colligi ſufficienter ſuſpenſio ipſo iure lata, quia verba illa, *Tamdiu volumus manere ſuſpenſum*, factum, & ſententiam in eo caſu latam: & conſequenter ferendam in aliis ſimilibus indicant: non vero continent ius ferens ſuſpenſionem ipſo facto incurrendam. Nihilominus aliis videtur hanc ſuſpenſionem ipſo facto incurri. Quod tenet Nauarrus in Summa cap. 25. numer. 71. & videtur plurimum ſuaderi ex dict. ca. & ex cap. *Innotuit*, de eo qui furt. ordin. ſuſcepit, ibi, *In ſuſceptis ordinibus de iuris rigore miniſtrare non debeat.* Quamuis ibi non ſolum hoc delictum, ſed multa alia concurrant, vt infra dicemus: ideoque neque ex illo textu ſatis probatur: & ideo non caret res dubitatione. Concilium etiam Tridentinum nullam pro hoc delicto pœnam impoſuit, licet ſeſſ. 23. cap. 13. de Reformat. prohibuerit nẽ duo ſacri ordines eodem die etiam regularibus conferantur, non obſtantibus quibuſcumque priuilegiis, ac indultis quibuſuis conceſsis. Congregatio tamen Cardinalium hoc habet ibi reſponſum: *Qui ex conſuetudine illius religionis quatuor minores ordines & Subdiaconatum eodem die ſuſceperunt, non ſunt ſuſpenſi.* Vbi clare ſupponit, recipiendo plures ordines ſacros, eodem die eſſe ſuſpenſos. Fortaſſe tamen loquitur iuxta conſtitutionem Sixti V. in qua erat hæc ſuſpenſio clara: tamen illa reuocata eſt. Eſt autem aduertendum, etiam eſſe grauiter prohibitum ſuſcipere eodem die minores ordines & ſubdiaconatum non ſolum ex eodem Concilio Tridentino ſeſſion. 23. capit. 11. ſed etiam ex capit. 2. de Eo qui furt. ordin. ſuſcip. vbi ſuſpenſio etiam fertur: quam Nauarrus etiam putat eſſe ipſo iure, ſed re vera non eſt, quia Pontifex in dict. capit. 2. ſolum ait, *Mandamus vt eum miniſtrare non permittas, &c.* Et hoc videtur ſupponere Congregatio in illa declaratione, niſi explicetur loqui vbi cõſuetudo ita pręualuit, vt legem illam abrogauerit: poteſt enim ſine dubio id facere, vt Nauarrus ſupra dicit cum communi in capit. 3. de Temp. ordin. & capit. 2. de eo qui furt. ordin. ſuſcip. per textum ibi, qui licet loquatur de conſuetudine recipiendi plures ordines eodem die; poteſt extendi ad aliam, quia etiam illa tantum eſt contra legem humanam, quam vincere poteſt. Nec Concilium talem conſuetudinem peculiarem alicuius regionis reuocat, cum id non exprimat, iuxta cap. 1. de Conſtitut in ſexto. licet oppoſitum contra Nauarrum ſentiat Salzedo in Scholio ad Practicam Bernardi cap. 25. in fine cum Maiolo libr. 4. de Irregularitat. capit. 11. Quod licet eſſet verum, nihilominus etiam Cardinalium reſponſum eſſet verum, quia non tantum concedit ob abrogationem, ſed quia lex illa non eſt latæ ſententiæ. In alio autem caſu duorum ordinum ſacrorum licet res ſit dubia, nihilominus iura ſupra citata attente perpenſa videntur hanc ſuſpenſionem ipſo iure imponere;

ponere. Aduerto tandem Nauarrum c. 27. nu. 241. vocare hanc irregularitatem, ſed non loquitur conſequenter, etiamſi ſe excuſare conetur, vel non loquitur de hac cenſura, ſed de pœna quam contrahit excommunicatus ſuſcipiendo ordines de qua infra dicemus loquendo vero de pręſenti caſu, revera eſt ſuſenſio non irregularis.

42. *De ſuſpenſione duorum ſacrorum ordinum eodẽ die.* Poſt prædictam violationem interſtitiorum alia illi proxima eſt, ſi quis continuatis diebus plures ordines ſacros ſuſcipiat. De quo caſu nihil inuenio iure antiquo expreſſe traditum: neque immerito, quia iam hoc erat ſatis prohibitum & punitum per illa decreta, in quibus certa ieiuniorum tempora ſeu ſabbatha ad ordines conferendos, & ſuſcipiendos definita ſunt: non poteſt enim aliquis ſuſcipere duos ſacros ordines continuatis diebus, niſi vel vtrumque vel alterum illorum extra tempora recipiat. Si enim vnum die ſabbatho, & alterum die Dominico recipiat, aut id fit continuato ieiunio, aut interrupto, ſi primum, vterque quidem ordo recipitur intra tempora: tamen in eodem die: ſi vero ſecundum, iam ſecundus ordo recipitur extra tempora, & ex eo capite id prohibitum eſt, & ſuſpenſionem habet illi prohibitioni annexam, ſupra explicatam, non vero aliam, quantum eſt iure antiquo: nam iuxta conſtitutionem Sixti Quinti, aliud eſſet dicendum. Sed illa iam non obligat, & ideo eius declarationem omitto.

43. *De ſuſpenſione duorum ordinum ſacrorum diuerſis diebus non reſeruatis interſtitiis.* Tertium delictum multo minus graue quam præcedentia eſt, ſi quis ordines ſacros diuerſis diebus, & legitimis temporibus accipiat, non ſeruando inter vnum, & alium eam temporis moram, quã Concilium Tridentinum dicta ſeſſ. 23. cap. 13. & 14. ſtatuit ſine diſpenſatione, aut indulto Apoſtolico. Voluit enim Concilium Tridentinum vt poſt ſuſceptum vnum ordinem ſacrum annus integer elabatur antequam alius ſuſcipiatur, nullam vero pœnam adhibuit, neque ita ſeuere id prohibet, quin arbitrio Epiſcopi id committat. *De diſpenſation. in interſtitiis.* In quo illud animaduerto, quod cum agit de anno imponendo inter Subdiaconatum & Diaconatum, ſimpliciter addit: *Niſi aliud Epiſcopo videatur*: cum vero loquitur de Diaconatu, & presbyterio: ait. *Niſi ob Eccleſiæ vtilitatem ac neceſſitatem aliud Epiſcopo videretur.* Per hoc tamen non eſt intelligendum, licitum eſſe Epiſcopo in priori caſu diſpenſare ſine vlla cauſa rationabili: quia hoc eſt contra rationem diſpenſationis in communi lege, ſed ſolum indicatum eſt minorem cauſam in priori caſu ſufficere, & in illo vtilitatem tantum ſpectandam eſſe: in alio vere etiam neceſſitatem. Sixti autem V. ſuſpenſionem ipſo facto tulit in eo caſu, quæ ſublata iam eſt. Vnde à fortiori conſtat non eſſe ſuſpenſum, qui ſine diſpenſatione Subdiaconus fit ante elapſum annum ab vltimo minori ordine ſuſcepto: licet hodie grauiter peccet contra Tridentinum præceptum ſeſſ. 23. capit. 11. de Reformat. De minoribus autem ordinibus inter ſe multo id certius. Nam in illis nulla certa tempora interſtitiorum definita ſunt. *Quæ requiruntur in interſtitia inter ſuſceptionem minorum ordinum.* Nam licet in cap. *In ſingulis*, 77. diſtin. quædam tempora deſignentur: tamen illud ius antiquatum eſt: licitum eſt etiam eodem die omnes illos ordines conferre, aut ſuſcipere, præſertim vbi eſt conſuetudo, vt expreſſe habetur in dict. cap. 2. de eo, qui furtim ordines ſuſcepit: & ibi notant Gloſſa, & Doctores, & in capit. 3. de Tempor. ordin ex quo textu etiam colligitur. Nunc vero Concilium Tridentinum dicta ſeſſ. 23. capit. 11. ſolum generatim dixit: *vt hi ordines temporum interſtitia, niſi aliud Epiſcopo videatur, conferantur.* Quocirca ſi quiſpiam arbitrio, & voluntate Epiſcopi hos ordines ſuſcipiat eodem die, vel continuis diebus, &c. non eſt male promotus. Si vero contra Epiſcopi voluntatem, vel decipiendo illum eos ſuſcipiat: vel eodem die, vel non reſeruatis interſtitiis ab Epiſcopo deſignatis: tunc erit male promotus quoad culpam, non quoad cenſuram.

Nona ſuſpenſio ipſo iure lata in promotos per ſaltum.

44. *Ordinari per ſaltum quid.* Nona ſuſpenſio lata cenſetur in eum, qui per ſaltum ordinem aliquem ſuſcepit. Sunt enim ſeptem ordines ita inter ſe ſubordinati, vt per minorem ad proxime ſuperiorem aſcendendum ſit. Vnde per ſaltum quis promoueri dicitur, quando intermiſſo inferiori ordine ſuperior ſumitur: vt ſi quis ordinetur Lector priuſquam Oſtiarius, vel Diaconus priuſquam Subdiaconus. In eo ergo caſu eſt dubium, an maneat quis ſuſpenſus ipſo facto ab eo ordine, quem per ſaltum accepit. *An ſuſpenſio hæc incurratur ipſo iure.* Nam quidam Doctores iuris canonici negant, ſuſpenſionem hanc incurri, donec aliquis per ſententiam ſuſpendatur: vt Archidiaconus, & alii in cap. *Solicitudo*. 52. diſtin. quos refert. & ſequitur Bernardus Diaz in cap. 24. & Turrecremata in eodem cap. *Solicitudo*, artic. 4. Qui tamen non negant, eum qui ſic promotus eſt, non poſſe licite in ſuſcepto ordine miniſtrare, donec ordinem, quem prætermiſit, accipiat: quia ſicut non potuit licite ſuperiorem ordinem ſuſcipere abſque inferiori, ita conſequenter nõ poteſt licere ſuperius miniſterium exercere, niſi prius omnes inferiores ordines habeat, quia illa eſt depoſitio prærequiſita ad cõuenientem vſum illius miniſterii. Et à fortiori etiam non poteſt ſic ordinatus in Diaconum, verbi gratia, licite ad Sacerdotium promoueri, priuſquam Subdiaconatum, quem prætermiſerat, accipiat: quia vlterior illa promotio ſemper erit per ſaltum, quandiu quod prætermiſſum fuit, non ſuppletur. Vnde vtraque hęc prohibitio non tam eſt addita, aut per modum pœnæ prioris delicti, quam ex natura rei conſequens, ſuppoſita inſtitutione diuina de his ordinibus, eorumque miniſteriis. Negant igitur dicti auctores, pręter hãc prohibitionem eſſe ab Eccleſia impoſitam propriam ſuſpenſionis cẽſuram ipſo iure incurrendam, quia nullo iure inuenitur lata. Nam in dicto capit. *Solicitudo*. ſolum dicitur: *à ſacerdotali officio eum prohibeas*. Quæ verba vel ſignificant executionem dictæ prohibitionis, vel ad ſummum ſuſpenſionem ferendam. In cap. etiam vnico de Clerico per ſaltum promoto, ſolum dicitur, vt imponatur pœnitentia, & ſic ordinetur in prætermiſſo ordine: & tunc permittatur miniſtrare in ſuperiore iam ſuſcepto. Ex quibus omnibus non poteſt colligi ſuſpenſio ipſo iure lata. Et confirmatur: quia alias celebrans aliquis in ordine ſic ſuſcepto fieret irregularis: quod tamen falſum eſt.

45. *Secunda ſententia, & verior.* Nihilominus alii tenent, hanc ſuſpenſionem incurri ipſo facto. Ita tenet Soto in 4. diſtin. 25. quæſt. 1. artic. 3. Hoſtienſis in Summa, tit. de Clerico per ſaltum promoto, §. 1. quem ſequitur Nauarrus in Summa cap. 25. num. 71. & cap 27. num. 242. & Gregorius Lopez in l. 28. tit 6. partit. 1. & l. 63. tit. 5. part. 1. Qui tamen adhibet limitationem, vt ſcilicet hæc ſuſpenſio incurratur ipſo iure, quando ſcienter, & ambitioſe ita quis ordinatus eſt: ſecus vero ex negligentia, & iniuria. In quo caſu videntur loqui dictum cap. vnicum. & ca. *Solicitudo*: non tamen ipſe oſtendit quo iure feratur ſuſpenſio latæ ſententiæ magis in ordinatum per ſaltum ſcienter, quam ex ignorantia culpabili, vel craſſa. Vnde alii auctores dicunt, illam circumſtantiam conferre ad faciliorem, vel difficiliorem diſpenſationem efficiendam, non vero ad pœnam incurrendam in vno caſu, & non in alio. Atque ita ſentit Syluester, verb. *Irregularitas*, quæſtio. 11.

46. *Probatur primo.* Fundamentum eſſe poteſt: quia ordinatus per ſaltum non poteſt abſque diſpenſatione ſaltem Epiſcopi ſuſcipere inferiorem ordinem prætermiſſum,

Vt in dicto capit. vnico ſupponitur, ergo ſignum eſt, præter prohibitionem ſupra dictam, quaſi cōnaturalem, eſſe ab Eccleſia ſuſpenſum. Patet conſequentia, quia quod ille ſic ordinatus ſit prohibitus miniſtrare in ſuſcepto ordine, vel aſcendere ad ſuperiorem, ſolum ob carentiam ordinis prætermiſsi: ex hoc vero capite non prohibetur eundem ordinem prætermiſſum ſuſcipere, vt per ſe notum eſt: ergo illa prohibitio tantum poteſt prouenire ex Eccleſiæ ſuſpenſione. Nam quod ex irregularitate non proueniat, ex dicendis patebit. Confirmatur: quia ſic ordinatus etiam poſt acceptum prætermiſſum ordinem indiget diſpenſatione ad miniſtrandum in ſuperiore prius ſuſcepto, vt ex dicto capit. vnico ſumitur: ergo ſignum eſt eum eſſe prohibitum miniſtrare in tali ordine per Eccleſiæ ſuſpenſionem: quia illa prohibitio non poteſt prouenire ex ſola natura rei, abſque poſitiua prohibitione, ſeu cenſura.

47. *Probatur ſecundo ex Concilio Tridentino.* Quod ſecundo argumentor ex Concilio Tridentino ſeſſ. 23. cap. 14. de reformatione, dicente. *Cū promotos per ſaltum, ſi non miniſtrauerint, Epiſcopus ex legitima cauſa poſsit diſpenſare.* Quæro enim in quo poſsit diſpenſare. At vt aſcendant ad ſuperiores ordines, priuſquam inferiorē accipiāt? At hoc ita repugnat diuino iuri, & inſtitutioni talium ordinum, vt nec Summus Pontifex in eo diſpenſare poſſe videatur. An poteſt diſpenſare, vt poſsit miniſtrare in ordine ſic ſuſcepto, antequam prætermiſſum recipiat. At hoc etiam eſt falſum, quia illud eſt per ſe malum, & prohibitū quaſi ex natura rei, ſuppoſita inſtitutione talium ordinum. Ergo intelligit Concilium poſſe diſpenſare in hoc, quod prætermiſſum ordinem recipiat, & ſic in ſuſcepto miniſtret, & ad ſuperiorem aſcendat: ergo ſupponit Concilium, hoc eſſe prohibitum ipſo facto ei: qui ſic ordinatus eſt; quod non eſt, niſi per cenſuram ſuſpenſionis: vt oſtendimus: ſupponit ergo hanc ipſo facto incurri.

Confirmatur à poſteriori. Et confirmatur ex mente illorum Doctorum: nam miniſtrans in ordine ſic ſuſcepto, vel recipiens nouum ordinem, ſiue ſuperiorem, ſiue inferiorem efficitur irregularis: ergo ſignum eſt manſiſſe ſuſpenſum ipſo facto. Conſequentia probatur, quia hic non eſt aliud genus irregularitatis, quod incurri poſsit niſi ob crimen miniſtrandi, vel ſuſcipiendi ordinem cum dicta cenſura. Antecedens vero aſſeritur quidem à Syluestro, & Nauarro ſupra, nullo tamen iure id ſufficienter probant: nihil enim afferunt niſi dictum cap. *Solicitudo*, & dictum capit. Vnicum, & capit. *Sicut neophitus*, 48. diſtinct. ex quibus talis irregularitas minime colligitur ſufficienter, vt legenti facile patebit. Nonnihil vero fauet Concilium Tridentinum ſupra in illo verbo, *Si non miniſtrauerint.* Docet enim, ordinatum per ſaltum, ſi abſque diſpenſatione miniſtret in ordine ſuſcepto manere ita impeditum ad ſuſcipiendos ordines, qui illi deſunt, ſiue ſuperiorem ſiue inferiorem, & ad miniſtrandum in ſuſcepto, vt ſolus Papa poſsit in hoc diſpenſare: ergo indicat illum factum eſſe irregularem: quia non poteſt aliunde illa ſpecialis reſeruatio prouenire. Et hoc etiam ſuſpendit prius impedimentum non fuiſſe irregularitatem. Vbi eſt obiter aduertendum, Concilium nihil diſtinguere inter eum, qui ex negligentia, vel ex malitia ſic ordinatus eſt; ideoque nunc generaliter verum eſſe, Epiſcopum poſſe diſpenſare cum ordinato per ſaltum: ſi non miniſtrauit, etiam ſi ex ſcientia, vel ſuperbia ordinatus ſit, quia Cōcilium nihil limitat. Et eadem ratione verum eſt, non poſſe diſpenſare cum illo, ſi iam miniſtrauit, etiamſi per craſſam ignorantiam ſic ordinatus fuerit: quia in hoc etiam Concilium nihil diſtinguit. Vnde probabile eſt, hunc ſic miniſtrantem factum eſſe irregularem, & conſequenter ante miniſtrationem fuiſſe ſuſpenſum.

48. *A quo ordine maneat ſuſpenſus ſic ordinatus per ſaltum.* Hæc igitur poſterior ſententia magis probanda videtur præcipue propter locum Concilii Tridentini, quod ita videtur antiquiora iura interpretari. Clarius vero id ſanciuerat Sixtus Quintus, ſi eius conſtitutio vires nunc obtineret. Declarandum vero ſupereſt an hæc ſuſpenſio ſit etiam in ordinibus antea rite ſuſceptis, vel ſolum ab illo, quem per ſaltum accepit. *Prima opinio.* Nauarrus enim cap. 27. num. 242. indefinite dicit, hunc manere ſuſpenſum, nihil amplius declarans, ac per hoc ſignificans, illam ſuſpenſionem eſſe totalem. Maiolus libr. 4. de Irregularitate, capit. 12. dicit, hunc nec aſcendere ad altiores ordines, nec in ſuſceptis miniſtrare poſſe: Vbi omnes etiam ſuſceptos comprehendere videtur. Et expreſſe ita declarauit quædam lex Hiſpaniæ tit. 6. l. 28. partit. 1. quæ in hoc non habet legis authoritatem, ſed interpretis. At vero Syluester verbo *Irregularitas* quæſtio 11. docet hanc ſuſpenſionem ſolum eſſe ab ordine male ſuſcepto. Quod ſequitur Bernardus Diaz in Practica capit. 29. & Gregorius Lopez in l. 63. tit. 5. part. Mihi etiam dicendum videtur, impedimentum hoc reſpectu ordinum iam ſuſceptorum ſolum impedire vſum ordinis male ſuſcepti, quia non plus ex iure colligitur: imo hoc etiam ſatis obſcure, & ideo ampliandum non eſt. *Secunda opinio. & vera.* Ex hoc tamen ſequitur, vt etiam impediat aſcendere ad ſuperiores ordines: nam ſuſpenſio à quolibet ordine conſequenter impedit aſcēſum durante illa: vt ſupra viſum eſt hæc autem eſt vera ſuſpenſio ipſo iure impoſita, vt ſupra probatum eſt. De ordine item prætermiſſo fatendum eſt, relinqui ex tali ordinatione ſpeciale impedimentum ſumendi illum ſine diſpenſatione: nam hoc etiam iura adducta probant.

49. *Vnde proueniat impedimentū non poſſe ſuſcipere ordinem per ſaltum prætermiſſum.* De hoc autem impedimēto merito dubitari poteſt, an proueniat ex dicta ſuſpenſione. Nam videtur magis habere rationem cuiuſdam irregularitatis, quia, vt infra dicam, irregularitas eſt, quæ per ſe impedit ſuſceptionem alicuius ordinis: nam ſuſpēſio per ſe primo reſpicit vſum ordinis ſuſcepti: ſuſceptionem autem noui ordinis tantum prohibet, quatenus cōnexionem aliquam habet cum vſu alterius ordinis, quę connexio reſpicit ſuperiores ordines, non vero inferiores: quia nunquam poteſt quis eſſe impeditus ab vſu inferioris ordinis, & eſſe expeditus ad ſuperiores, quamuis è conuerſo poſſit aliquis eſſe ſuſpenſus in vno ordine, & expeditus ad inferiores. Illa ergo prohibitio ſuſcipiendi ordinem prætermiſſum, videtur eſſe irregularitas quædam nihilominus dicēdum eſt, illam non eſſe propriam irregularitatem, *Concluſio.* quia non per ſe inducitur, ſed vt annexa priori ſuſpenſioni, non quidem propter connexionem in ordine ad vſum talium ordinum, vt ratio facta probat: ſed quia nemo ligatus cenſura, vel ſuſpenſione ordinum, poteſt licite nouum ordinem ſuſcipere. Dices hoc principium non eſt verum niſi in ſuſpenſione totali, quæ ſuſpendit ab vſu omnium ordinum: hæc autem quæ incurritur *Obiectio.* per hanc ordinationem non eſt ſuſpenſio totalis, ſed tantum illius ordinis, qui per ſaltū receptus eſt: ergo. Reſponderi poteſt negando minorem quia per ſe & ex vi ſua, illa eſt ſuſpenſio ſimpliciter. Quod maxime procederet iuxta opinionem eorum, qui putant ſuſpenſionem hanc extendi etiam ad ordines legitime ſuſceptos. Tamen quia oppoſitum verum eſſe ſupra recenſuimus, ideo non poteſt hæc ſuſpenſio dici totalis. Nihilominus tamen illa inhabilitas ad ſuſcipiendum ordinem prætermiſſum ſolum imponitur: vt annexa tali ſuſpenſioni: non enim imponuntur ibi duæ pœnæ, vna ſuſpenſionis, & altera irregularitatis, ſed vna ſuſpenſio habet duos effectus inter ſe cōnexos, & ordinatos: ideo enim ille prohibetur ſuſcipere ordinem prætermiſſum vt nunquam poſsit in ſuſcepto miniſtrare, donec cum eo diſpenſetur.

Vnde

50. *Corollarium.*

Vnde obiter infero, ſtatim ac diſpenſatur cum tali Clerico, vt prætermiſſum ordinem ſuſcipiat, manere ita liberum à tali ſuſpenſione, vt poſt ſuſceptũ prætermiſſum ordinem, poſsit tam in illo, quam in alio, quem per ſaltum ſuſcepit miniſtrare, argumẽto cap. vnic de Clerico per ſaltum promoto: vbi dicitur, poſt pœnitentiam actam ordinandum eſſe in gradu prætermiſſo, & ſic permittendum in ſuſcepto miniſtrare. Et è conuerſo, ſi cum illo diſpenſetur ad miniſtrandum in ordine ſuſcepto, diſpenſari etiam vt recipiat ordinem prætermiſſum; quia talis diſpenſatio non poteſt aliter habere effectum, neque in alio ſenſu legitime concedi. Exiſtimo etiam, poſt ſuſceptum prætermiſſum ordinem, ex vi eiuſdem diſpenſationis liberum manere, vt poſsit ad ſuperiores ordines aſcendere, quia hoc non per ſe prohibebatur, ſed ſolum ratione ſuſpenſionis in inferiori ordine male ſuſcepto: vnde tali ſuſpenſione ablata, aufertur etiam illa prohibitio. Et ideo fortaſſe Concilium Tridentinum ſeſſ. 23. cap. 14. de Reformat. de hac diſpenſatione per modum vnius ſimplicis actus locutum eſt: Hæc autem intelligo per ſe loquendo, & ex vi iuris: nam ſi ſuperior velit limitare diſpenſationem ad vnum effectum, & non ad alium, tunc verbis eius ſtandum erit, quando non repugnat iuri diuino, vel communi vnum effectum ab alio ſeparanti.

51. *Qui poſsit in hac ſuſpenſione diſpenſare.*

Quod ſi quis inquirat, quis poſsit hanc diſpenſationem concedere. Reſpondetur, eam eſſe Epiſcopalem: quod hodie certum eſt ex Concilio Tridentino ſupra. Addit tamen limitationem, *Si non miniſtrauerint*, vtique in ordine male ſuſcepto: ita enim intelligendum eſt iuxta ſubiectam materiam. Addi etiam poteſt, niſi miniſtrauerit in ordine prætermiſſo: idque dupliciter, vel ante illum ſuſceptum: quod pertinet ad illud genus irregularitatis infra tractandum: vel etiam poſt illum ſuſceptum ſine legitima diſpenſatione: nam cum ille ſit ſuſpenſus à receptione talis ordinis, poſtquam illum ſine diſpenſatione ſuſcepit, manet adhuc ſuſpenſus ab illius executione: & ideo ſi in illo miniſtret, iam non poterit cum illo Epiſcopus diſpenſare. Quod poteſt ex duplici cauſa prouenire, ſcilicet, vel quia illamet ſuſpenſio, quæ inerat, indiſpenſabilior fit, eo quod Epiſcopus nõ acceperit poteſtatem, niſi cum illa limitatione: vel certe quia nouum impedimentum irregularitatis ſuperadditum, iuxta ea, quæ dicemus ſectione ſequenti. Soletque hoc poſteriori modo intelligi: mihi autem vtrumque videtur eſſe verum, quia ibi duplex eſt impedimentum; vnum cõtractum per vſum ordinis, à quo quis eſt ſuſpenſus: aliud eſt ſuſpenſio ipſa, quæ ante vſum ſupponebatur: vtrumque ergo propria indiget diſpenſatione, & poſſet vna dari ſine alia, vt conſtat ex dictis: neutram ergo poteſt dare Epiſcopus. Non quidem irregularitatis contractæ per talem vſum, quia nullibi ei conceditur: neque etiam ſuſpenſionis, quæ ſupponitur ante talem vſum, quia conceſſa eſt ſub illa conditione, *niſi miniſtrauerit*, vt ex Concilio Tridentino conſtat.

52. *Quando poſsit Epiſcopus diſpenſare cũ eo qui ſic ſuſpenſus miniſtrauit.*

Addit vero Nauarrus dict. numer. 242. duo: primum ſi ignoranter miniſtrauit, poſſe Epiſcopum diſpenſare: quod verum cenſeo, ſi ignorantia talis ſit, vt excuſet à culpa. Nam in primis ignorantia excuſat hanc irregularitatem, vt ſupra dictum eſt. Deinde hinc fit etiam probabile, vt excuſet illam veluti reſeruationem prioris ſuſpenſionis: quia hæc facta etiam videtur propter culpam, & propter nouam irregularitatem adiunctam. Secundo ait etiamſi ſcienter miniſtrauerit, poſſe Epiſcopum diſpenſare ad exercendum ordinem acceptum, licet non ad altiorem ſuſcipiendum: citatque capit. vnicum de Clerico per ſaltum promoto: in quo tamen non fit mentio quod Sacerdos ille miniſtrauerit: & potius ſupponitur, illum non ſcienter, ſed ignoranter proceſsiſſe, præterquam quod diſpenſatio facti ibi videtur à Pontifice, vel ex comiſsione eius. Panormitanus etiam, quem ipſe Nauarrus citat, licet dicat, in eo caſu committi Epiſcopo diſpenſationem, fatetur in illo interueniſſe ignorantiam. Veruntamen ex eodem textu colligi poſſe, talem ignorantiam fuiſſe culpabilem, vt patet ex illis verbis. *Condignam pœnitentiam pro huiuſmodi negligentia iniungas ei*; quam Gloſſa declarat de craſſa, & ſupina, quæ non excuſat. Sylueſter autem verbo *Irregularitas*, quæſt. 11. eandem tenens opinionem, æquiparat, hunc caſum cum illo de non ordinato miniſtrante. Sed aduertẽdum eſt, aliud eſſe loqui de Clerico per ſaltum promoto miniſtrante in ordine, quem prętermiſit, antequam illud accipiat: vel de miniſtrante in quolibet ordine ſuſcepto. Prior recte ęquiparatur cum Clerico miniſtrante in ordine, quem non habet, de quo infra dicam: nam exiſtimo Concilium non loqui de ſic miniſtrante. Poſterior vero non eſt cur cum illo æquiparetur. Vnde cum Concilium abſolute loquatur, exiſtimo in dicto caſu neque ad vſum ordinum ſuſceptorum, neque ad aliquem ſuſcipiendum diſpenſare poſſe Epiſcopum. Sed quid ſi is, qui per ſaltum promotus fuit, tantum prætermiſſum ordinem poſtea ſine diſpenſatione recipiat? poteritne cum illo Epiſcopus diſpenſare, vt miniſter in ſuſceptis, & ad ſuperiores aſcendat? Reſpondeo poſſe diſpenſare in priori impedimento contracto ex ordinatione per ſaltum: quia Concilium ſolum poſuit illam conditionem, *niſi miniſtrauerit*: ſuſcipere autem ordinem prætermiſſum non eſt miniſtrare. Dices eſſe actum æquiualentem, & æque prohibitum. Reſpondeo, in his rebus hoc ſatis non eſſe, quia ſtandum eſt verbis legis, vt nec rigor extendatur, nec fauor minuatur. Additur vero ibi aliud impedimentum nouæ ſuſpenſionis contractæ per ſuſceptionem ordinis cum cenſura, & in hac non poteſt diſpenſare Epiſcopus ex vi citati decreti Concilii Tridentini: quia eſt ſuſpenſio alterius rationis, in qua ſeruanda ſunt quę in ſequenti caſu dicentur.

In quo poſſit Epiſcopus diſpenſare cum eo qui tantũ ſine diſpenſatione prætermiſſum ordinem ſuſcepit.

Dubitari tandem circa hunc caſum poteſt, an ſuſcipiens per ſaltum conſecrationem Epiſcopalem hanc ſuſpenſionem incurrat, & irregularitatem, ſi Põtificiale miniſterium exerceat. Sed iam ſupra dictum eſt, appellatione ordinum non venire in his legibus conſecrationem Epiſcopalem, neque etiam ſuſpenſionem generatim latam Epiſcopos comprehendere: ideoque certum eſt hanc ſuſpenſionem ad caſum illum non extendi. Solum oportet obiter hic aduertere, quod, Deo dante, latius in ſequenti tomo dicemus, ſi quis ita conſecretur Epiſcopus per ſaltum, vt Sacerdotii ordinem prætermittat, eum non ſolum manere ſuſpenſum, verum etiam non manere conſecratum: quia character Epiſcopalis, ſi quis eſt, eſſentialiter requirit characterẽ ſacerdotalem vel ab eo non diſtinguitur: quod ſecus eſt in inferioribus ordinibus nam licet inferior, vel inferiores prætermittantur, collatio ſuperioris valida eſt quantum ad impreſsionem characteris. At vero ſi in illo ſaltu non ſacerdotalis ordo, ſed alius inferior ſit prætermiſſus, conſecratio quidem Epiſcopalis valida erit: quamuis ex ſententia Gloſſæ vltimæ in cap. vnico, de Clerico per ſaltum promoto, ordinem, quem non habet, aliis conferre non poſsit. Quod quomodo intelligendum ſit, citato loco dicemus. 53.

Incurratne ſuſpenſionem hanc qui per ſaltum conſecrationem Epiſcopalẽ accepit.

Notandũ.

Decima

Decima ſuſpenſio iure lata contra promotos ad ſacrum ordinem poſt matrimonium contractum.

54\. DEcima ſuſpenſio lata eſt in eum, qui poſt matrimonium contractum, etiam non conſummatum, ſacrum ordinem ſuſcipit, niſi prout ſacri Canones permittunt. Ita ſtatuit Ioannes XXII. in Extrauag. *Antiquæ* de Voto: quæ tam clara eſt, vt nulla indigeat expoſitione. Supponitur enim in illa ordinationem ſacram, ſeu votum continentiæ ſolennizatum per ſacri ordinis ſuſceptionem non dirimere matrimonium ratum prius contractum: quia nec iure diuino, nec per ſacros canones id ſtatutum eſt. Quia ergo iuxta eoſdem Canones, & Eccleſiæ vſum nullus clericus in ſacris vxorem habere debet, aut obligationem reddendi debitum: ideo merito prohibetur, vt quiſquis vxorem iam habet, ſacrum ordinem non ſuſcipiat. Quia vero, ſi illum ſuſcipiat, non poteſt non manere ordinatus, ſimulque manet matrimonii vinculo ligatus, ideo ſaltem ſuſpenditur ab vſu ordinis ſuſcepti, & ſuperiorum ſuſceptione, & ab omni officio, & beneficio Eccleſiaſtico, vt ibidem additur, imo vt ad hæc non valeat promoueri: quo ſignificatur, illum etiã manere irregularem, de quo ſuo loco dicemus. Quæri vero poteſt, an hæc ſuſpenſio ſit etiam à ſuſceptis ordinibus ante matrimonium. Reſpondendum eſt negatiue: nam ibi dicitur, *In ordine ſic ſuſcepto.* Et ratio eſt, quia ſi ordines illi ſint minores, non repugnat, iuxta Eccleſiæ morem, eum, qui vxorem habet huiuſmodi ordines habere, & in eis aliquando miniſtrare, & ideo in illis non ſuſpenditur quis propter ſuſceptionem alterius ordinis. Imo licet aliquis accipiat hos ordines poſt matrimonium contractum, non manet ipſo iure ſuſpenſus ab vſu illorum, quia nullo iure id cautum inuenitur. Si vero ille ordo ſuſceptus ante matrimonium ſit ſacer iam matrimonium ſubſequens non erit validum: & ita non habebit locum alius caſus, de quo agimus. Solum poſſet excogitari caſus, in quo aliquis poſt ſubdiaconatum ſuſceptum ex diſpenſatione Papæ matrimonium contraheret, & deinde ſine alia facultate ordinaretur Diaconus, tunc autem dicendum eſſet, ex vi dictæ extrauagantis non manere ſuſpenſum ab ordine ſubdiaconatus magis, quã antea erat. Talis vero diſpenſatio, vt exiſtimo nunquam conceditur, quin ſeparetur quis à miniſterio ſacri ordinis.

An ſic ordinatus maneat ſuſpenſus ab ordinibus ante matri. ſuſceptis.

55\. Rurſus quæri poteſt an talis ſuſpenſio duret ſolum matrimonio durante, vel etiam illo ſoluto. Reſpondeo hoc ſatis in dicto textu declarari, dum dicitur. *Nec matrimonio ſoluto*, &c. Poteſt autem matrimonium tribus modis ſolui, ſi ratum tantum ſit. Primus eſt per mortem alterius coniugis, qui ſolus communis eſt matrimonio conſummato: & hoc modo, quamuis vxor moriatur, non liberatur à ſuſpenſione maritus: imo nec poteſt cum illo niſi per Pontificem diſpenſari. Secundo ſoluitur matrimonium ratum per diſpenſationem Pontificis, & tunc idem dicendum eſt, niſi idem pontifex in ſuſpenſione diſpenſet. Tertio ſoluitur per profeſsionem in religione approbato: & tunc ex vi illius Extrauagantis non tollitur ipſo facto talis ſuſpenſio, tamen poteſt Diœceſanus Epiſcopus in ea diſpenſare, vt in eadem Extrauagante dicitur. Quod verum eſt de iure communi, nam ſpecialibus priuilegiis aliter tolli poteſt illa ſuſpenſio per ſuperiores religionum. Additur vero ibi exceptio hæc. *Niſi prout in ſacris canonibus nouerit conuenire*: quæ poſita eſt propter duos caſus: in quibus talis ordinatio licita eſt etiam viuente coniuge, & durante matrimonio. Prior eſt ſi poſt conſummatum matrimonium ex conſenſu vtriuſque coniugis vxor ingrediatur religionem, iuxta c. *Epiſcopus benedictionem*, 76. diſt. Secundus eſt, quando vxor, licet ingredi religionem nolit, tamen ſeparari vult, & votum caſtitatis emittit, & marito facultatem præbet ordines ſuſcipiendi iuxta c. *Seriatim*, 32. diſt. & c. *Coniugatus*, de Conuerſ. coniugat. In his ergo caſibus cum ordo ſacer licite ſuſcipiatur: nulla incurritur ſuſpenſio.

Quamdiu duret ſuſpẽſio hæc: & à quo poſſit tolli ſolut. matrim.

In quibus caſibus liceat viuente vxore ſacrũ ordinem recipere.

56\. Ex quo videtur colligi, hanc ſuſpenſionem non incurri ſine culpa, nam imponitur vt pœna talis delicti. Vbi occurrebat ſtatim quæſtio de ignorantia ſi quis bona fide putans vxorem eſſe mortuam, vel validam religionis profeſsionem feciſſe, aut (ſi id fingere licet) inuincibiliter exiſtimans per ſuſceptionem ſacri ordinis ſolui matrimonium ratum ſine peccato hoc faceret, an incurreret hanc ſuſpenſionem. Nam ex dictis videtur conſequi non incurri; quia non interuenit culpa. Item, quia licet ille in re non ordinetur eo modo, quo ſacri canones permittunt, tamen in conſcientia ita odinatur. Vnde formaliter, vt ſic dicam, ordinatio eſt ſecundum ſacros Canones, licet materialiter ſit contra: ergo potius exceptio illius legis, quę fauorem continet ad illum caſum extendenda eſt, quam pœna, quæ eſt odioſa. In contrarium eſt, quia illi reuera non fuit ordinatus ſecundum modum à Canonibus conceſſum, quod lex illa requirit. Item non videtur, illa ſuſpenſio eſſe tantum propter culpam, ſed propter indecentiam: nam in illo caſu, intellecta poſtea veritate vxori ius ſuum reddi neceſſarium eſt, vt ex fine dictæ Extrauagãtis colligitur, & aliunde eſt indecens & indecorum, & præter Eccleſiæ vſum, vt qui rei vxoriæ operam dat, in aliquo ſacro ordine miniſtret. Reſpondetur ergo propter hanc cauſam teneri huiuſmodi hominem ad abſtinendum à miniſterio ſacro durante matrimonio, niſi vxor voluerit iuri ſuo cedere, & caſtitatis votum emittere. Si vero poſtea matrimonium diſſoluatur, quacunque ratione contingat, ipſo facto tolletur impedimentum: quia ipſe ſuſpenſionem aliam non cõtraxit, vt priores rationes probare videntur: & quia in textu dicitur, nemo *præſumat, & ſi ſecus fuerit à quoquam attentatum*: quæ verba non cadunt in eum, qui bona fide proceſsit. An vero durante matrimonio illa ſuſpenſio habeat veram rationem cenſuræ, ita vt miniſtrando fiat irregularis, dicendum cenſeo non habere, ſed ſimplicis cuiuſdam Eccleſiaſtici præcepti vt alibi tractando de voto ſacrarum perſonarum dicemus.

An ſuſpenſio hæc ſemper ob peccaminoſam ordinationem contrahatur.

Reſolutio.

Vndecima ſuſpenſio contra eos, qui cenſura ligati ordinantur.

VNdecima ſuſpenſio lata eſt in eum, qui excommunicatus, ſuſpenſus ab ordine, vel interdictus ordinatur. Hanc ponunt ſub nomine irregularitatis Panormitanus capit. 1. de eo, qui furtim ordines ſuſcepit, numero 2. Antoninus 3. parte titul. 24. ca. 76. in 7. effectu: Maiolus referens alios lib. 4. cap. 34. Nauarrus cap. 27. numero 241. Idem vero in cap. *Conſideret* §. *Cautus*, de Pœnit. diſtinct. 5. ſolum dixit, hunc non accipere ordinis executionem, quod ſuſpenſionem magis indicat, & ita ſentit Couarruias cap. *Alma*, part. 1. §. 6. num. 6. Et reuera eſt propria ſuſpenſio, vt patebit facile applicando, quæ in principio huius ſectionis dixi, & ex iuribus ſequentibus. Adducit ergo Couarruuias ad hanc ſuſpenſionem probandam cap. 1. & 2. de Schiſmat. & cap. 1 & 2. de Epiſc. qui renunc. Epiſc. ſed illa iura loquuntur de homine non excommunicato, qui ab Epiſcopo ſuſpenſo: vel aliter ab Eccleſia impedito ordines ſuſcepit. Quem caſum confundit Couarruuias cum eo, quem nunc tractamus, cum ſint longe diuerſi, & à diuerſis non fiat illatio. Probari præterea ſolet ex cap. 1. de eo qui furt. ordin. ſuſc. vbi 57.

de

de illo qui furtiue ſubdiaconatum ſuſceperat, dicitur, ſi id fecit ſub anathemate prohibitus, non poſſe aſcendere ad ſacerdotium ſine diſpenſatione Papæ quæ tamen committitur Epiſcopo, ſi prius regularem habitum ſuſcipiat, & aliquandiu ibi laudabiliter viuat. Ex quo textu aliqui irregularitatem colligunt, quia fertur ſub ratione inhabilitatis ad aſcendendum ad ſuperiorem ordinem: ſed idem impedimentum declaratur ibidem cap. 3. per priuationem executionis, ordinis ſuſcepti: quare in vtroque eſt ſermo de ſuſpenſione, vt patet ex ſupra dictis. In illo autem capit. 1. nulla imponitur noua pœna excommunicato ſuſcipienti ordines quia ibi non agitur de hoc delicto, ſed de furtiua ſuſceptione ordinum. Pōderatur autem quædam circumſtantia, ſcilicet, an illa furtiua ſuſceptio fuerit etiam cōtra præceptum Epiſcopi, ſub anathemate impoſitum, non ſe ingredi ad ordines: & tunc non additur noua ſuſpenſio, vel irregularitas, ſed illa eadem dicitur habere difficiliorem diſpenſationem: quia ſine illa circumſtantia committitur abſolute Epiſcopo, cũ illa vero, non niſi ſub conditione, vt religionem intret prius, & in ea laudabiliter viuat. Deniq; etiam tunc non verum eſt dicere, excommunicatum recipere ordines, per ordinationem talem incurrit excommunicationem: ſupponitur ergo ordinatio excommunicationi. Non eſt ergo illud delictum, de quo nũc loquimur: nec etiam pœna, vt declaratum eſt. Solum ergo video poſſe probari ſuſpenſionem hanc ex cap. *Cum illorum*, de Sentent. excommunicat. vbi expreſſe ponitur, non tamen in generali, ſed ſpecialiter in caſu excommunicationis incurſæ propter violentam manuum iniectionem in Clericum. Quia tamen ibi non videtur ſpectari ad grauitatem illius delicti & excommunicationis, ſed ad generalem culpam ſuſcipiendi ordines cum excommunicatione: & ideo illa pœna & ſuſpenſio generalis eſſe cenſetur pro omnibus excommunicatis ſuſcipientibus ordines.

58. *Ob quorũ ordinum ſuſceptionẽ incurratur ſuſpenſio hæc.* Quæri autem poteſt, an de omnibus ordinibus hoc intelligendum ſit, vel ſolum de ſacris: nam in multis caſibus ſimilibus iura loquuntur de ſacris ordinibus, cap. 1. & vlt. de Eo, qui furt. ord. ſuſcepit. cap. 1. de Tempor. ordin. in 6. capit. vlt. de Apoſtatis. Nihilominus dico, dictum cap. *Cum illorum*: ſimpliciter de ordinibus loqui, & ideo de omnibus eſſe cum proportione intelligendum: nam hæc ſuſpenſio non eſt ab omnibus ordinibus ſimpliciter, ſed à ſic ſuſceptis, vt ex ipſo textu colligitur: & ideo qui excommunicatus ſuſcipit ordinem ſacrum ab illius executione ſuſpenſus eſt, non tamen ab inferiori: ſi autem ordinem minorem ſuſcipiat, in illo manet ſuſpenſus. Conſequenter etiam durante ſuſpenſione impeditus manet, ne vltra poſſit aſcēdere: iuxta generales regulas ſuperius traditas. Atque ita expoſuit clare Antoninus 3. parte, tit. 24. cap. 86. in 6. effectu: & ſentiunt Sylueſter, verbo *excommunicatio*, 3. quæſtio 14. & verbo *Ordo*, 5 quæſtione 6. verbo *Irregularitas*, quæſtione 2. Angelus num. 22. Couarruuias ſupra, qui indefinite loquuntur de ordinibus. Propter primam autem tonſuram non exiſtimo hanc pœnam incurri, qui ordo non eſt, nec habet proprium actum, à quo ſuſpendatur. Nec etiam propter Epiſcopatum, vt in ſimilibus dictum eſt, & propter eandem rationem. Hæc autem intelligenda ſunt de excōmunicato ſimpliciter: de quo textus loquitur, id eſt, maiori excommunicatione.

59. *An ſuſpenſio hæc ſolũ ob peccaminoſam ordinationem incurratur* Vlterius autem quæri ſolet: ſi excommunicatus per ignorantiam ordinetur, nihilominus hanc pœnam incurrat. Nam Couarruuias ſupra affirmat, citans varias Gloſſas, & Doctores, & iura, quæ ſi attente legantur, loquuntur de altero caſu eius qui ab excommunicato ordines ſuſcipit, qui non eſt ſimilis, nec in his pœnalibus argumentum à ſimili eſt validum. Præterquam quod etiam ille alius caſus certus non eſt, vt iam dicam. Solum ergo poteſt hæc ſententia apparenter probari ex dicto cap. *Cum illorum*, vbi in caſu ignorantiæ facti, vel iuris dicitur neceſſaria diſpenſatio, licet committatur Epiſcopo: ergo ſupponitur cenſura incurſa. Nihilominus exiſtimo, ſi talis ſit ignorantia, quæ excuſet à culpa mortali, non incurri hanc cenſuram in conſcientia. Ita Innocentius in capit. 1. de Schiſmat. Panormitanus in cap. *Veritatis*, de Dolo & contum. numero 46. Caſtro lib. 2. de lege pœnal. ca. 15 Nauarrus in Summa, cap. 27. numero 241. vbi tacite exponit dictum cap. *Cum illorum*. de ignorantia craſſa. Idem ſentit Antoninus 3. part. tit. 24. cap. 76. in effectu citans Paludanum 4. diſtinctione 18. Et confirmatur, quia ignorantia inuincibilis excuſat, ne quis incurrat irregularitatem etiamſi excommunicatus celebret, ergo etiam excuſabit hanc ſuſpenſionem. Confirmatur præterea, quia ceſſante cauſa adæquata, ceſſat effectus, ſed hęc ſuſpenſio adæquate ponitur vt pœna quæ reſpicit culpam: ergo ceſſante culpa ceſſat, iuxta cap. *Apoſtolicæ*, de Clerico excommunic. miniſtr. Nec poteſt dici ceſſante culpa incurri hoc impedimentum non vt pœnam: ſed vt inhabilitatem quandam, vel irregularitatem. Hoc enim veriſimile non eſt: tum quia nullum hic fundamentum, etiam indecentiæ, vel alicuius ſignificationis, propter quod hæc inhabilitas tunc imponatur: tum etiam, quia talis inhabilitas non eſt aſſerenda, niſi ſit in iure expreſſa, quod hic non inuenitur. Nam cætera capita, præter cap. *Cum illorum*, nihil probant, vt dixi, quia non loquuntur in hoc caſu. Adde in ca. 1. & vlt. de eo qui fur. ord. ſuſcep. (quæ ſunt potiſsima) manifeſte requiri culpam, vel in furtiua ſeu clandeſtina ſuſceptione ordinis, de qua ibi eſt ſermo, & aperte includit culpam, ita, vt ſine illa vix poſsit intelligi. Vel etiam in contumacia contra prohibitionem ordinantis ſub anathemate poſitam & cenſura inde contracta, vt ibidem ſupponitur, Cap. autem *Cum illorum*, optime exponitur de ignorantia culpabili. Nam in facto tam graui, vt eſt violenta percuſſio clerici. & iure tam manifeſto, vt eſt, de excommunicatione, quæ propter illud incurritur, non pręſumitur in iure probabilis ignorantia: vt recte ibi notat Hoſtienſ. & Abb. num. 15. aduertendo ibi non eſſe ſermonem in foro pœnitentię, ſed contentioſo, & ideo non præſumi illam ignorantiam talem eſſe, quæ à culpa vel cenſura excuſet: Quia vero aliquo modo diminuit culpam, ideo quoad diſpenſationem ibi conſtituitur diſcrimen: nam qui ſcienter ſic ordinatus eſt, ſi fuerit ſecularis, ſpe omnis diſpēſationis priuatur: ſic enim intelligo illa verba, *In perpetuum deponendos*: vt ſequentia declarant: ſi autem ex craſſa ignorantia datur ſpes diſpenſationis, ſed Pontifici reſeruatur ibidem, ſi autem ſint religioſi ſcientes ſimpliciter ſuſpenduntur: vnde non videtur abſolutio reſeruari Papæ, ſed relinqui in iure communi. Quando vero intercedit ignorantia, eorũ Abbatibus expreſſe committitur, niſi tam craſſa reputetur ignorantia, vt ſcientiæ, æquiualeat, vt latius interpretes, & Couar. ſupra. Reſolutio.

Vnde infero, idem dicendum eſſe, ſi quis per vim vel metum cadentem in conſtantem virum cogatur ordinari excommunicatus, vel irregularis exiſtens: nam tunc abſolutus ab excommunicatione, vel diſpenſatus in priori irregularitate non indigebit alia diſpenſatione. Ita ſentit Sylueſt. verb. *Irregularitas*, quæſt. 7. Tabiena *Irregularitas*, 4. concl. 15. licet ſub dubio & diſtinctione, licet contrarium ſentiat Maiol. lib. 4. cap. 16 ſed ſine iure, vel cogente ratione, quia hæc ſuſpenſio non incurritur niſi propter culpam: & ideo ſicut ignorantia excuſans culpam excuſat hanc pœnam, ita & neceſsitas, eſt enim eadem ratio, & nullum eſt ius in cōtrarium. Quod autem aliquis metus, vel neceſsitas poſsit in eo caſu excuſare à culpa, tanquam certum ſuppono ex di- 60. *Qui per vim cogitur ligatus ordinari nõ incurrit hanc pœnã.*

dictis de cenſuris in communi, vbi oſtenſum eſt, propter vitandam mortem, aut grauem infamiam poſſe aliquem cenſura ligatum immiſcere ſe diuinis ſecluſo ſcandalo & contemptu religionis: eadem eſt autem ratio in hoc actu, quæ eſt in ſacrificando, vel alio ſimili. Nec vero poteſt quis in eo caſu exterius recipere ordines, & interius intentionem non habere: quin maius ſacrilegium committeret, poteſt igitur licite & valide & ſine ſuſpenſione ordinari. Solum ergo oportet aduertere in particulari, an

Modo ſuffi ciat ad exe cutionem. coactio, vel metus ſit ſufficiens ad excuſandum à culpa. Et in hoc ſenſu dicunt aliquando auctores excommunicatum, vel irregularem nõ debere, nec poſſe licite obedire Epiſcopo volenti eum ordinare, & cogenti etiam per excommunicationem, vt in ſimili ſumitur ex D. Tho. ſecund. ſecund. quæſt. 100. artcul. ſexto ad ſecund. & Sylueſt. verb. *Ordo* 3. quæſt. 11. & 12. illa enim non videtur ſufficiens coactio quæ excuſet, quia preceptum illud in re non obligat, & ideo illa excommunicatio eſt nulla, & exterius illam ſuſtinere pro aliquo tempore non eſt graue detrimentum, propter quod vitandum liceat cum cenſura ſeſe ingerere ad ordines ſuſcipiendos. Secus vero eſſet ſi adiungeretur grauis infamia vel aliud ſimile detrimentum.

Duodecima ſuſpenſio contra ordinatos ab Epiſcopo excommunicato, vel ſuſpenſo.

61. DVodecimus caſus eſt de illo, qui ab Epiſcopo excommunicato vel ſuſpenſo ordines ſuſcipit, nã executionem ordinum non recipit, & ideo cenſetur manere ipſo iure ſuſpenſus. In hoc caſu conueniunt Doctores communiter in cap. 1. & 2. de ſchiſmat. per textus ibi. & per plura alia, quæ habentur 9. quæſt. 1. à principio dicentia tales ordinationes eſſe irritas: non quidem quoad ſubſtantiam, ſed quoad vſum ordinum, vt ſæpe expoſuimus: quod perinde eſt ac ſi diceretur, per illam ordinationem non dari ordinis executionem, & conſequenter ſic ordinatum manere ſuſpenſum. Idem docent Summiſtæ, & Nauarr. cap. 27. num. 241. Couarr. dict. §. 6. num 6. Maiol. lib. 4. cap. 22. qui interdum irregularitatem hãc vocant. Sed quoad hoc eadem eſt ratio de illa quæ de aliis.

62. *An ſuſpenſio hæc ſolũ ob culpabilem ordinationem incurratur.* Dubium vero eſt, an ſi contingat aliquem ſine culpa ſua ordinari ab excommunicato, ſuſpenſus nihilominus maneat: Poteſt enim id facile contingere per ignorantiam facti, quæ de excommunicatione alterius poteſt facile eſſe inuincibilis. Videtur enim non incurri, quia eſt pœna, quæ ceſſat excuſata culpa.

1. ſentent. Atque ita ſenſerunt Innocen. & Abb. ſuperiori puncto citati, quos etiam cum aliis refert Couarr. dict. §. 6. num. 6. Quibus etiam fauet cap. *Si quis à Simoniacis*, 1. quæſt. 1. vbi de ordinatis à ſimoniacis dicitur ſi probare potuerit ex ignorantia (vtique inculpabili) id feciſſe, in ſuis gradibus & ordinibus eſſe recipiendos. Facit etiam cap. *Ordinationem*, 9. quæſt. 1. ibi. *Niſi probare voluerint ſe cum ordinarentur, eos neſciſſe damnatos.* Nihilominus Couarr. dict. num ſexto contrariam ſententiam, vt probabiliorem, & ſecuriorem amplectitur, cum Gloſſ. in

2. Sentent. dict. cap. *Si qui à ſimoniacis*, 1. quæſtione 1. & in capit. *Ab excommunicatis*, 9. quæſtion. 1. & aliis Gloſsis, & Doctoribus quos refert. Idem Maiol. lib. 4. ca. 16. Fundatur præcipue hæc opinio in dicto cap. 1. & vlt. de Eo qui ordin. ab Epiſcop. qui renunc. Sed præterquam quod exemplum eſt dubiũ, argumentum à ſimili parum efficax eſt. Afferuntur præterea dict. cap. *Si qui*, & cap. *Ab excommunicatis* nam in eis ſignificatur, etiam ignorantes probabiliter indigere diſpenſatione. Ratio etiam adhiberi poteſt, quia nemo dat quod non habet: ſuſpenſus autem, vel excommunicatus non habet vſum ordinis, & ideo illum non confert: Vnde ſicut in ſuſpenſione prima dicebamus) hæc non eſt tunc pœna, nec propria ſuſpenſio, quæ ſit cenſura, ſed ſolus effectus vel potius defectus conſequens ex defectu (vt ſic dicam) virtutis actiuæ in ordinante. Et hæc ratio differentiæ poſſet optime conſtitui (ſuppoſita hac opinione inter hũc caſum, & proxime præcedentem) Hæc ergo ſententia magis probãda eſt, quia iura ſimpliciter irritant *3. Sentent. præfertur.* vt poſſunt hanc ordinationem non ob culpam ordinati, ſed in iniuriam ordinantis. Cum enim talis Epiſcopus non habeat vſum ordinum, nec illum dare permittitur. Non quod intrinſecè, & ex natura rei hoc ſequatur, pendet namque ex prohibitione Eccleſiæ, ſed quod illam congruentiam conſiderauerint iura, quæ hoc diſponũt, quia nemo dat quod non habet. Non excuſat ergo ignorantia hanc ſuſpenſionem, licet ratione illius facilior ſit diſpenſatio, & Epiſcopo concedatur.

63. *An ſic ordinatus per metum grauem ſuſpenſus maneat.* Dubium vero ſupereſt, an idem dicendum ſit de coactione & motu cadente in conſtantem virum Nauarrus enim dict. num. 241. putat excuſare hanc irregularitatem & idem ſentiunt Sylueſter, & Tabiena ſupra ſub dubio, vt retuli. Fauetque c. *Conſtat* 1. quæſtio. 1. vbi eſt ſermo de ordinatis ab hæreticis. Conſequenter autem loquendo idem hic dicendum eſt, ex eodem fundamento: quod hæc ſuſpenſio non eſt propter culpam ordinati, ſed defectus poteſtatis in ordinante. Qui defectus non tollitur propter metum imo quodammodo augetur, preſertim

Obiectio ſi ab ipſomet ordinante incutiatur. Et cõfirmatur: nam ignorantia excuſans à culpa, non impedit hanc ſuſpenſionem, ergo neque metus, ſeu neceſsitas, nã hic etiam eſt eadem ratio. Dices, repugnantiam inuolui, quod aliquis ſciens & videns licite accipiat ordines à quibus ſcit ſe manſurum ſuſpenſum: nam hoc ipſum cedit in irreuerentiam ipſorum ordinum, & hæc differentia aſsignari hic poteſt inter ignorantem & coactum: nam ignorans putat ſe accipere & ordines, & executionem eorum, & ideo talis actus excuſatur ab omni culpa: ille vero, qui cogitur, non ignorat poteſtatem & conditionem

Solutio. ordinantis, & ideo non poterit licite velle aut permittere ſe ab illo ordinarii ad vitandum graue nocumentum: niſi intelligat poſſe ſe integre (vt ſic dicam) ab illo ordinari, recipiendo ordinem, & vſum eius. Sed hoc non cogit, quia non eſt per ſe & intrinſece malum ſcienter recipere ordinem ſine vſu eius quando id non prouenit ex defectu recipientis, ſed dantis nec fit omnino ſpontaneè, ſed cum morali violentia ac neceſsitate. Nam in hoc non fit contra prohibitionem Eccleſiæ, quia hæc non obligat cum tanto rigore & diſcrimine: neque ex ſola rei natura fit iniuria tali ſacramento, ipſum enim integrum recipitur, & poteſt etiam digne recipi: vſus autem eius licet tunc non ſit expeditus, non vergit in irreuerentiam ſacramenti, poteritque facile poſtea expediri per ſuperiorem, cui neceſſe eſt iuxta debitum ordinem rationem reddere talis ordinationis, & legitimam excuſationem oſtendere. Atque hoc ſolum probat dict. capit. *Conſtat*, cuius verba ſunt: *Iſte talis poteſt habere colorem aliquem excuſationis.* Non quidem vt executionem ordinis à tali miniſtro receperit, ſed vt Epiſcopus poſsit facile cum illo diſpenſare, ſicut etiam poteſt diſpenſare cum eo, qui per ignorantiam probabilem à tali miniſtro ordinatur, ex omnium ſententia, vt patet ex Nauarro, Sylueſtro, & aliis ſupra & iuribus quæ ab ipſis citãtur in cap. 2. de Ordin. ab Epiſcopo: qui renunc. Epiſcop. & in capit. *Statuimus*, 2. & cap. *Si quis à ſimoniacis* 1. qu. 1. Nam licet expreſſe hoc non afferant, tamen ad fauorem ampliandum per rationis ſimilitudinẽ ſufficiunt.

64. *Ordinatus ab excom. aut ſuſp.* Hæc autem omnia intelligenda ſunt de miniſtro non tolerato, ſub quo comprehendimus depoſitũ, degradatum, ſuſpenſum ab ordine, interdictum, & excommunicatum, nam de his omnibus eſt eadem

non denun ciato non incurrit. ratio. Sed hodie non cenſetur non tolerati, donec per ſententiam nominatim declarati ſint: iuxta Extrauagantem Martini Quinti ſupra tractatam in materia de excommunicatione. Comprehendimus etiam hic omnes ordinatos ab Epiſcopo ſimoniaco hæretico, vel ſchiſmatico, nam hi omnes ſunt excommunicati, vel ſuſpenſi ab vſu ordinum, iuxta cap. 1. de Schiſmaticis cum ſimilibus, & ita omnes comprehenduntur ſub dicta regula, & cum eadem limitatione ſumpta ex eadem Extrauaganti. Et de ſuſpenſione ſimoniaci plura in ſectione quarta, quia & latius patet, & in iure ſpeciali odio habetur. Vnde Clemens Octauus, cum in motu anni 1595. conſtitutionem Sixti Quinti contra male promotos ad terminos iuris communis, & conſtitutionem pii II. reduxerit, quod ſimoniacorum pœnam voluit in ſua vi permanere.

65. *An ſuſpenſio hæc locũ habeat in conſecratione Epiſcopi.* Sed circa hunc caſum interrogari poteſt, an hæc ſuſpenſio locum habeat in conſecratione Epiſcopi ab excommunicatis, ſeu non toleratis facta. Affirmat Maiol. lib. 4. capit. 22. imo addit, etiam ſi per ignorantiam conſecretur, ſolum Papam diſpenſare citat Albericum & Summam confeſſorum. Solumque fundatur in capit. *Qua diligentia*, de Electione, vbi certe nihil probatur, primo quia ibi non agitur de electo ab ſchiſmatico electo à catholicis: atque ita dubitabatur de electione ob defectum electi, non eligentium. Secundo quia verba illa, *ſi à ſchiſmatico nullum ordinem ſuſceperit*, intelliguntur de ordinibus ante electionem ad Epiſcopatum. Et Gloſſa addit, *Niſi probaret ſe cum ordenaretur, ordinatorem neſciuiſſe damnatum.* Tertio quoad ignorantiam attinet, probabilius eſt ibi non interueniſſe, cum ibi dicatur, electum abiuraſſe ſchiſma. Nihilominus quoad *Confirmatio.* ſuſpenſionem exiſtimo, Epiſcopum ſic conſecratum contrahere illam, quia iura vniuerſaliter loquuntur. Et fundantur in principio generali quod hunc caſum includit, quia nemo dat quod non habet. Vnde hæc non eſt pœna, nec extenditur per æquiparationem, ſed eſt defectus poteſtatis in dante. Quoad diſpenſationem vero, ideo fortaſſe Epiſcopus ſemper indiget diſpenſatione Papæ, quia illi immediate ſubiicitur. Si autem haberet Patriarcham vel alium primatem, quem recognoſceret, vt ſuperiorem, quoad ſimiles actus, ab eo poſſet diſpenſari in caſu ignorantiæ, quia nulla eſt ratio exceptionem faciendi.

66. *De diſpenſ. in tractatis ſuſpenſionibus.* Supererat tantum dicendum de modo obtinendi diſpenſationem in omnibus his caſibus. Sed in hoc nihil addendum occurrit: nam interdum in ipſo canone fit reſeruatio Pontifici, interdum conceditur expreſſe Epiſcopo, vt ſuis locis annotatum eſt & tunc res eſt clara. Vbi autem nihil dicitur generales regulæ ſupra poſitę prę oculis habendæ ſunt & ſuis locis applicandæ.

An contrahantur dictæ ſuſpenſiones per delicta occulta.

67. DVo vero occurrunt hic dubia, quæ prætermitti non poſſunt: Vnum eſt generalius de delictis occultis: tamen quia in hoc genere ſuſpenſionis ob iniquam ordinum ſuſceptionem frequentius contingit delictum eſſe occultum, explicandum hoc loco eſt, an tunc incurratur hæc pœna: Fuit enim opinio Alfonſ. de Caſtro lib. 2. de Lege pœnali, cap. vltimo, concluſione 3. ſuſpenſionem impoſitam ipſo iure ob aliquod crimen non incurri: ſi crimen illud ſit per accidens occultũ, quod etiam affirmat de irregularitate & depoſitione. Ex qua ſententia infertur, quando in aliquo ex caſibus ſupra numeratis defectus illius, qui ordinatur, omnino occultus eſt, nulla indigere diſpẽſatione, vel abſolutione vt ſic ordinatus licite poſſit miniſtrare, quod prædictus autor conſequenter concedit. Hanc vero ſententiam potiſſimum fundat in illo principio quod Eccleſia non vindicat occulta crimina cap. *Chriſtiana*, 35. quæſt. 5. & cap. *Sicut tuis*, & cap. *Tua nos*, de Simonia. Et confirmat ex cap. *Inquiſitionis*, de Accuſationibus, & cap. *Quæſitum*, de Temporibus ordinat. In quibus ſignificatur propter occulta crimina, excepto homicidio vel ſimonia, neminem eſſe executione ordinum priuandum: imo nec aſcenſione ad ordines ſuperiores: quod clarius dicitur in c. *Ex tenore*, de temporibus ordinat.

Prædicta ſententia reiicitur. Hanc vero doctrinam loquendo in foro conſcientiæ, vt loquimur, falſam eſſe opinor, & non ſecuram practice. Nã in primis nullus dubitare poteſt, quin poſsit Eccleſia per legem punire pœna ſuſpenſionis externa crimina etiam occultiſsima: quod de irregularitate recte contra Caſtrũ notauit Couarruuias in Clementina, *Si furioſus*, 2. p. §. 3. n. 4. Eſtque eadem, vel maior ratio de ſuſpenſione, & de cenſura in communi, id late probatum eſt à nobis ſupra diſ. 4. & in excommunicatione eſt extra omnem controuerſiam, & omnia ibi adducta à fortiori procedunt in ſuſpenſione. Quo fit vt primum Caſtri fundamentum inualidiſsimum ſit: nam licet Eccleſia de occultis per ſe, id eſt mere internis, nõ iudicet, quia ſunt extra forum eius, & de occultis per accidens id eſt externis, quæ probari non poſſunt, non iudicet per ſententiam hominis, quia hæc requirit ſufficientes probationes, & teſtimonia, hæc autem occulta talia ſunt vt probari non poſsint: nihilominus tamen hæc occulta per accidens vindicant, & ponit per ipſam legem: quia hæc non ſunt extra forum Eccleſiæ, & aliunde ſunt aliquæ pœnæ accommodatæ, vt per legem ipſam inferantur, quæ vt in conſcientia ligent, ſufficit teſtimonium conſcientiæ ipſius delinquentis, & huiuſmodi pœna eſt cenſura quęlibet, & conſequenter ſuſpenſio. 68. *Sã iſti Caſtri fundamentũ. Eccleſia poteſt per legẽ delicta occulta per accidens vindicare.*

69. *Ob occulta crimina ſæpe imponitur irregularitas.* Suppoſita vero poteſtate, quod de facto ſuſpenſio hæc vel etiam irregularitas inferatur propter crimina occulta, euidenter ſupponit Concilium Tridentinum in cap. ſexto, ſeſſ. 24. vbi concedit Epiſcopis facultatem abſoluendi à ſuſpenſionibus contractis propter crimina occulta: ergo ſupponit ſuſpenſionem vere incurri propter talia crimina. Quę enim eſſet neceſsitas illius diſpenſationis vel facultatis, ſi ſuſpenſio non incurreretur: Et ibidem æquiparat homicidium cum aliis delictis habentibus ſuſpenſionem annexam quãtum ad hoc quod licet ſint occulta, nihilominus ob illa talis cenſura, vel irregularitas incurritur, hoc quanquam differentiam in hoc ponat, quod in homicidio difficilior eſt diſpenſatio. At vero de homicidio occulto eſt res certa, quod ſufficit ad irregularitatem contrahendam ex eodem Concilio ſeſſion. 14. capit. 7. de Reformation. & ex cap. vltimo de Tempor. ordin. & capit. *Inquiſitionis*. de accuſationibus, ergo idem eſt in aliis denique quod in caſibus ſpecialibus, de quibus in hac ſectione egimus, incurratur ſuſpenſio etiamſi delicta occulta fuerint: probatur, quia iura ită diſtincte loquuntur: ergo non poſſunt à nobis coarctari ad crimina publica: alias etiam in cẽſura excommunicationis ipſo iure lata, eadem limitatio adhiberi poſſet. Vbi ergo lex non limitat: neque nos limitare poſſumus. Alia vero iura, quæ allegat Caſtro, de re longe diuerſa loquuntur, vt ſection. 3. videbimus. *Et ob eadem imponitur etiã ſuſpenſio.*

An incurratur irregularitas miniſtrando in ipſa ordinatione in caſibus propoſitis.

QVarto, quoniam is qui ordinatur, ſolet aliquando ſtatim Epiſcopo miniſtrare, vel Epiſtolam, aut Euangelium ſolenniter cantare, vel cum eo conſecrare, vt faciunt omnes, qui Presbyteri ordinantur dubitari poteſt, an ſi is, qui incurrit ſuſpenſionem in ordinatione ſua ob aliquem ex numeratis 70.

Pars affirmans.

meratis caſibus ſtatim cum Epiſcopo miniſtret, irregularitatem incurrat. Quod enim ille fiat irregularis argumentum eſt primo; quia vere & proprie miniſtrat in ordine iam ſuſcepto: prius enim Subdiaconus, vel Diaconus ordinatur, & tunc incurrit ſuſpenſionem, poſtea vero iam ſuſpẽſus ſolenniter canit Epiſtolam, vel Euangelium: quod eſt propriũ miniſterium illius ordinis. Similiter etiam Presbyteri, prius recipiunt characterem Sacerdotalẽ, poſtmodum autem vere conſecrant, nam licet ſimul cum Epiſcopo concelebrent, vere tamen conficiũt, & proprium officium Sacerdotalis characteris exercent, iuxta ea quæ tradidimus in 3. tom. 3. p. circa quæſt. 82. Diui Thomæ: ergo hi omnes efficiuntur irregulares: nam lex generalis eſt, ſuſpenſum ab aliquo ordine, ſi in illo ordine miniſtret, irregularem fieri. Et poteſt à ſimili confirmari, nam ſi quis ordinetur in loco interdicto, & in ipſamet ordinatione exerceat ſolenniter actum ordinis ſuſcepti, canendo Epiſtolam, aut Euangelium, vel conſecrando cũ Epiſcopo, irregularis fit ex vi illius legis, quæ irregularitatem imponit clerico miniſtranti ſolenniter in ſuo ordine in loco, interdicto, vt in ſpecie annotauit Couarruuias in cap. *Alma*, p. 2. §. 3. nu. quinto. Item eſt aliud exemplum, ſi quis furtiue ſuſcipiendo ordines latam excommunicationem (hoc enim exempli gratia ſupponimus) ipſo facto incurrat in ipſa ordinatione, irregularis fiet ex vi generalis canonis ferentis irregularitatem cõtra eum, qui excommunicatus ordinatur. Quod docuit Gloſſa in cap. vltimo, de eo qui furt. ordin. ſuſcep. Et idem ſentit Abb. ibi n. 4. & clarius c. 1. n. 4. vt notat & defendit Nauarr. conſil. 97. de Simonia, n. 9. & 10. & in Summa cap. 25. num. 70. Et videtur probari ex dict. ca. 1. & 3. de eo, qui furt. ordin. ſuſcep. Vnde à fortiori idem dicendum eſt, ſi quis ita ordinatus furtiue, ac propterea excommunicatus, Epiſcopo concelebret, quod nimirum nouo titulo irregularitatem incurret, ſcilicet quia in ſuſcepto ordine excommunicatus miniſtrauit: ergo pari ratione idem dicendum erit in caſu præſenti. Atque ita docuit Nauarr. conſil. 8. in 2. imp. & 4. in priori de cleric. excommunicat. miniſtr. & Salzedo in practica criminali, cap. 26. circa finem, vbi refert quoſdam Theologos eiuſdem fuiſſe ſententiæ.

Pars negãs ſuadetur & præfertur.

71. Nihilominus contraria ſententia ſuaderi poteſt, quia miniſterium illud, quod ordinati omnes cum Epiſcopo exercent, non cenſetur, moraliter loquẽdo, actus diſtinctus ab ipſa ordinatione: ergo cum ratione ordinationis incurratur ſuſpenſio, non poteſt incurri irregularis propter alia miniſteria, quæ ſunt quaſi circumſtantiæ illius actus. Antecedens notum eſt, quia tota actio Epiſcopi à principio vſq; ad finem officii eſt vnus actus moralis, ad quem reliqui ordinantur. Conſequentia vero probatur, tum quia propter cooperationem ad vnum & eundem actum non debet quis ſimul ſuſpenſionem & irregularitatem incurrere, tum maxime, quia iura, quæ ferũt irregularitatem in clericum in ſuo ordine miniſtrantem, intelliguntur de miniſtrãte actu diſtincto ab ordinatione ſua: ergo propter miniſterium in ipſa ordinatione exhibitum, quod eſt quaſi pars vel accidens eiuſdem ordinationis, nõ incurret prędictam irregularitatem, quia hęc non incurritur niſi in caſu à lege præſcripto. Quod autem hic ſit ſenſus illarum legum, oſtenditur primo ex ipſa diſtinctione, quam illę leges faciunt inter ordinationem, & vſum ordinis: ſic enim habet Pius Secundus in ſupra citata Extrauaganti. *A ſuorum ordinum executione ipſo iure ſuſpenſi ſint, & ſi huiuſmodi ſuſpenſione durante in eiſdem ordinibus miniſtrare præſumpſerint, eo ipſo irregularitatem incurrant.* Et vere ſimilia habet Sixtus Quintus in ſuo motu proprio. Diſtinguunt ergo ordinationem ab ordinis ſuſcepti adminiſtratione, tanquam actiones condiſtinctas: ergo non intelligunt irregularitatem incurri propter miniſterium in ipſamet ordinatione exhibitum. Et ad hoc magis perſuadendum expendo verbum illud, *durante ſuſpenſione*, quod plane ſignificat, ſuſpenſionem debere tempore præcedere, & poſt aliquam eius durationem ordinis miniſteriũ ſubſequi, quod enim in ipſa rei generatione fit, non proprie dicitur ipſa re durante fieri, ſed ipſa facta conſiteri. Nec ſatis eſt, ſi quis reſpondeat, iam præcedere ſuſpenſionem, & durare eo tempore quod inter vnam partẽ & aliam illius officii intercedit. Hoc (inquam) non ſatisfacit, quia non eſt hæc duratio metaphyſice, ſed morali modo penſanda: ita enim iura loquuntur: moraliter autem ſicut tota illa actio vna eſt, ita quidquid in ea faciunt hi, qui ordinantur dicuntur facere in ordinatione ſua, & conſequenter in ſuſpenſione ſua, ſi ibi ſuſpendi contingat, potius quam *ſuſpenſione durante*. Rurſus expendo verbum illud *præſumpſerint*, quod ſignificat ſpecialem temeritatem, & audaciam ſeu contumaciam diſtinctam ab illa, quæ in tali ordinatione, & ſuſpenſione committitur: vnde non poteſt verbum illud vere attribui ſic ordinato propter miniſterium, quod in ipſa ordinatione cũ Epiſcopo exercet, quia illa non eſt noua præſumptio, ſed eſt quid moraliter contentum in ipſamet ordinis ſuſceptione tali modo, & voluntate facta.

Vnde etiam expendo vim illius conditionalis, 72.
Si in eis miniſtrauerint, ſeu miniſtrare præſumpſerint: nam ex vi, & proprietate illius ſermo eſt de miniſterio diſtincto, & moraliter ſeparabili ab ordinis ſuſceptione; & prorſus voluntarie aſſumpto poſt priorem ordinationem: at vero illa concelebratio, quæ fit cum Epiſcopo non eſt miniſterium noua voluntate ſuſceptum, nec moraliter ſeparabile ab ipſa ordinatione. Quod euidentius locum habet in Preſbyteris conſecrantibus cũ Epiſcopo, quia non ſolũ non præſumunt aut voluntarie ſe ingerunt, ſed etiam neceſsitate morali coguntur illud exercere, quia iuxta vſum Eccleſiæ illa cęremonia eſt inſeparabiliter coniuncta cum ordinatione; & eſſet magnum ſcandalum ſe ſeparare, aut illam omittere: præter infamiam & notam, quam inde incurreret ordinatus, id non faciens. Quæ neceſsitas non videtur eſſe tanta in Subdiacono, vel Diacono, quantũ ad miniſterium cantandi ſolenniter Epiſtolam, aut Euangelium, quia non omnes, ſed vnus tantum ex his qui ordinantur, illud facere ſolet: & ideo facilius poſſet aliquis ſine ſcandalo, aut nota excuſari. Sed nihilominus etiam in his ſufficienter procedit illa ratio, tum quia ſi eſſet tantum vnus ſic ordinatus, idem fere omnino in eo procedere, per accidens autem eſt quod ſint plures: tum etiam, quia etiã quando ſunt plures, ſi quis non ſe ingerat, ſed inuitetur & rogetur, licet conſultus faciat, ſe excuſando, ſi facile poſsit, tamen moraliter non debet ad id obligare, ne aliquam ſuſpenſionem aut notam præbeat, nec poterit dici ex præſumptione id facere tale miniſterium acceptando.

Et confirmatur tota hæc ratio, quia non ſolum 73.
hæc ſpecialia iura, quæ in particulari de hac ſuſpenſione in ſuſceptione ordinum, & miniſterio poſtea ſubſequuto loquuntur, ſed etiam omnia antiqua, quæ irregularem faciunt eum, qui ſuſpenſus miniſtrat, ſemper loquuntur de ſuſpenſione prius contracta, & de vſu ordinum ſubſequente per actum omnino diſtinctum, vt patet ex ca. 1 & capit. *Is cui*, de ſentent. excommucation. in ſexto, ibi, *In ſuo officio agens ſicut prius*, & in cap. 1. de ſentent. & re iudic. in ſexto ibi. *Si ſuſpenſione durante damnabiliter ingeſſerit ſe diuinis.* Et eodem modo loquuntur multa decreta 11. quæſt. 3. Cum ergo ſimus in materia pœnali & odioſa, & iura omnia in proprietate ſermonis magis inclinent in benignũ ſenſum, videlicet quod hæc irregularitas non contrahatur niſi per actum mora-

Ex iure antiquo confirmatur eadẽ pars.

moraliter diſtinctum ab eo quo ſuſpenſio contracta fuit, non debemus ea ad ſenſum magis rigoroſum retorquere.

74. *Ex praxi Cancellariæ idem oſtenditur.* Accedit præterea quod in quodam ſcholio addito ad concil. 8. Nauarri circa primam opinionem aduertitur iuxta ſtilum Cancellariæ hos non reputari irregulares, nam cum Sacerdote ordinato ante legitimam ætatem, ſi poſtea non celebrauit, nõ diſpenſatur tanquam cum irregulari, ſed ſolum abſoluitur à ſuſpenſione, & eo ipſo cenſetur manere habilis ad celebrandum. Quod ſecus eſt quando poſtea celebrauit, quia tunc præter abſolutionem à ſuſpenſione, ſpecialis diſpenſatio ab irregularitate neceſſaria reputatur: ergo ſignum eſt illam celebrationem cum Epiſcopo non cenſeri ſufficiens miniſterium ordinis ad incurrendam irregularitatem. *Idem argumento Ext. Sixt. V. roboratur.* Accedit tandem quod Sixtus Quintus huiuſmodi ſuſpenſos propter miniſtrationem irregulares effectos priuabat omnibus officiis & beneficiis Eccleſiaſticis. & inhabiles faciebat ad alia recipienda: at nemo dicet ſtante illa lege ſua vi Sacerdotem ſic ordinatum, & ſuſpenſum etiamſi poſtea non celebret ex vi tantum eorum, quæ in ordinatione geſsit eſſe priuatum omnibus beneficiis & officiis & voce actiua, & paſsiua, &c ergo dicendum non eſt illum factum eſſe irregularem. Propter quæ ſententia hęc probabilior mihi videtur: quam tenuit Medina fere ſine probatione in Summo libro 1. cepit. 11. §. 8. Henriquex libr. 13. de Excommunicatione: cap. 10. E. c. 13. F. & li. 14. cap. 3. nu. 6. X. ex alio fundamento quia idem actus non punitur duplici pœna, quod nunc examinare non licet.

75. *Partis aſſirmantis fundamentum ſoluitur.* Ad fundamentum vero contrariæ ſententæ, quidam reſpondent negando illam celebrationem cũ Epiſcopo, eſſe proprium vſum ordinis ſuſcepti, quia non ea intentione & modo fit, vt actum celebrandi quis exerceat, ſed ſolum tanquam appendicem ad ordinum ſuſceptionem, quod ſignificatur in dicto ſcholio ad Nauarrum. Sed tamen negandum non eſt illam ex ſe eſſe veram conſecrationem, & conſequenter proprium & ſolennem actum characteris Sacerdotalis: idemque eſt manifeſtum in actu cantandi ſolenniter Epiſtolam, aut Euangelium, Vera ergo reſponſio eſt, illud quidem miniſterium eſſe ab ordine ſuſcepto, tamen non eſſe illud, propter quod iura ferunt hanc irregularitatem, quia ſolum illam ferunt propter vſum ordinis, qui omnino extra ipſam primam ordinationem exercetur.

76. *Ad exemplum reſpõdetur.* Ad primum exemplum reſponderi poteſt negando conſequentiam quidquid ſit de antecedenti nam ſi ibi incurritur irregularitas, ideo eſt, quia iura abſolute faciunt irregularem eum, qui celebrat in loco interdicto vel ſolennem actum ordinis exercet nec diſtinguunt, an exerceat in ordinatione, vel poſtea. At vero in præſenti iura, quæ ferunt hanc irregularitatem ſatis diſtinguunt, & declarant ſe loqui de ordinis vſu, poſt, ſeu extra ipſam ordinationem. Deinde negari poteſt antecedens, de quo ſuo loco dicemus.

77. *Reſpondetur ſecundo exemplo.* In ſecundo exemplo falſum eſſe exiſtimo quod aſſmitur: fieri enim non poteſt quod aliquis fiat irregularis ex eo præciſe quod prohibitus ſub excommunicatione ipſo facto ne ordines ſuſcipiat, nihilominus ordinatur. Nam ille licet per ordinationem excommunicatus maneat, non tamen recipit ordines excommunicatus, ſed potius è contrario iam ordinatus excommunicationem incurrit cum enim non excommunicetur niſi quia ordinatur, prius natura ordinatus eſt, quam excommunicatus poſtquam vero excommunicatus eſt, nihil ſacrum agit aut recipit propter quod irregularis ſit. Eſtque optimum ſimile quod affert Sylueſter verb *Irregularitas*, quæſtione 13. punct. ſecund. nam ſi ſub excommunicatione ipſo facto prohibitum ſit, ne in tali oratorio Miſſa dicatur, quia ibi primam Miſſam dixerit, fiet excommunicatus, non irregularis, ſi autem priuſquam abſoluatur, dicat ſecundam irregularis fiet, quia quando dixit primam non erat ligatus cenſura, nec illam contraxit donec Miſſam abſoluit, & ita iam excommunicatus nihil egit quo irregularis fieret: quod tamen faceret, ſi ſecundam Miſſam celebraret, & idem dicit in ſimili Maiol. libro 2. de irregularit. capit 18. numero 5. ita eſt ergo omnino in propoſito. Neque in illis capitulis de eo. qui furt. ordin. ſuſcep. contrarium dicitur Nam vt ſupra notaui, in primo dicitur, difficilius eſſe diſpenſandum cum eo, qui contempto anathemate furtiue ordines ſuſcepit, quam cum eo, qui abſque anathemate id fecit: non vero dicitur aliud genus cenſuræ, vel inhabilitatis contrahi. Et idem dici poſſet ad aliud cap. quanquam ibi, quia duo ordines ſuſcepti fuerunt, in Diaconatus ſuſceptione recte dicitur irregularitas, vel potius noua ſuſpenſio contracta, quia in ſubdiaconatu iam ille excommunicationem contraxerat.

78. *Tertio exemplo ſatis fit.* Denique quod in tertio exẽplo additur de eo, qui contra latam excommunicationem ordinatur, & in ipſa ordinatione miniſterium exercet, apparentius eſt quod aſſumitur: nihilominus tamen etiam id negandum videtur cum Medina ſupra ex eodem fundamento, quod illud miniſterium non videtur diſtinctum ab ordinatione ipſa. Vt in dicto exemplo Syluestri qui primam Miſſam dicit in loco prohibito ſub excommunicatione, excommunicationem incurrit ſtatim ac ſubſtantiale ſacrificium perficit & tamen licet poſtea orationes vltimas dicat & alia perficiat, non fit irregularis, quia non cenſetur nouum actum ordinis exercere poſt excommunicationem contractam, ita ergo in noſtro & in propoſito caſu dicendum cenſeo,

SECTIO II.

Vtrum aliqua ſuſpenſio ipſo iure lata ſit propter prauum vſum ordinis cum violatione cenſuræ

1. *Multiplex modus peccandi in ordinum miniſterio abſque ſuſpenſione.* Hic ſolum de clericis Epiſcopo inferioribus agimus, nam de Epiſcopis poſtea dicemus ſection. 5. Et ſicut in ſuſcipiendis ordinibus variis modis peccatur: ita in eorum miniſterio multiplex poteſt eſſe abuſus. Primus eſt generalis, ſcilicet quod in peccato fiat, iuxta ea quæ tractauimus in 3. tomo diſp. 13. ſect. 6. & circa hoc nullam inuenio ſuſpenſionem ipſo iure latam, præterea quæ dicã ſect. 4. Alius modus prauitatis eſt, ſi clericus vtatur ordine ſuo ritu inſufficiente ad valorem actus ſeu præter Chriſti intentionem, vt ſi tẽtet Sacerdos cõficere in aqua, pane hordeaceo: aut ſi velit baptizare aliis verbis quam ſint in vſu Eccleſiæ, aut alio ſimili modo: & propter hoc etiam peccati genus nullam inuenio ſuſpenſionem ipſo iure latam, ſed interdum aliquam irregularitatem, vt propter rebaptizationem, vt in 3. tomo etiam tactum eſt, & inferius videbimus. Aliquando etiam fertur excommunicatio ipſo iure propter hoc peccatum, vt ex ſuperius tractatis de excommunicatione patet. Tertius modus malitię eſſe poteſt, ſi clericus vtatur ſuo ordine contra ſpecialem prohibitionem Eccleſiæ, quæ per cenſuras fit. Notanter autem dico, *quæ per cenſuras fit*, quia quælibet alia prohibitio, quæ ſimpliciter & abſque cenſura fieri poteſt per eccleſiaſticum Prælatum, non habet ipſo iure ſuſpenſionem annexam, niſi ab homine imponatur, quia nullum eſt de hoc latum decretum. Igitur in hoc genere delicti ſolent duo vel tres caſus numerari

Prima

Prima ſuſpenſio propter prauum vſum ordinis examinatur & excluditur.

2. PRima ergo ſuſpenſio dicitur eſſe ipſo iure la:a in clericos qui ſolenniter, & præter modum in iure conceſſum vtuntur ordine ſuo in loco interdicto, & cenſetur hæc ſuſpenſio eſſe ab officio & beneficio. Ita Syluester verb. *Interdictio*, 6. numer. 3. Angelus, *Interdictum*, 7. numer. 7. Armilla verb. *Interdictum*, numer. 58. qui citat Hoſtienſem Innocentium, Abbatem, Paludanum. Citatur ab his autoribus, capit. *Tanta*, de Exceſsibus Prælat. Sed in eo capit. duæ ſunt partes, ſeu pœnales ſententiæ, Prior eſt, quam fert Pontifex contra quendam Epiſcopum Colubrienſem, qui interdictum violauerat: & Pontifex declarat omnes beneficiorum collationes cenſurarum prolationes, & ſimiles actiones ab illo factas poſt violationem interdicti irritas eſſe, & inanes. In quo ſupponere videtur illum fuiſſe ſuſpenſum à iuriſdictione, atque adeo ab aliquo officio. Veruntamen in illa parte nulla eſt mentio ſuſpenſionis ab ordine, nec etiam à beneficio. Altera pars illius capitis eſt, in qua præcipit Pontifex, plures alios clericos, qui violauerant interdictum ſuſpendi ab officio & beneficio. Verba autem textus ſunt, *Omnes alios qui præfatum interdictum damnabiliter violarunt, ſuſpendas authoritate Apoſtolica ab officio & beneficio.* Quæ verba, vt per ſe patet, non continent ſuſpenſionem ipſo iure latam, ſed ferendam. Citari præterea ſolet cap. *Poſtulaſti*, §. *Quæ ſciuiſtis*. de Cleric. excommu. miniſtr. Sed ibi ſupponitur quidem in eo caſu excommunicat. lata, & additur huiuſmodi violatores interdicti. ſi clerici ſeculares ſint, eſſe beneficiis ſpoliandos: ſi autem monachi in arctioribus monaſteriis ad agendam pœnitentiam eſſe detrudendos: alia vero pœna ipſo facto incurrenda ibi non imponitur, nec ego credo excommunicationem illam fuiſſe à iure, ſed ab homine, quia nec verba textus aliud poſtulant, nec talis excommunicatio in iure inuenitur, nec autores illius meminerunt.

3. Rurſus citatur cap. *Is qui*, §. *Quis vero* de ſent. excommunicat. in 6. Vbi non ſuſpenſio, ſed irregularitas Summo Pontifici reſeruata propter hoc delictum incurri dicitur: additurque huiuſmodi ſic delinquentem neque eligibilem eſſe, neque cum aliis ad eligẽdum admitti debere. Et quidem illud prius, ſcilicet eſſe ineligibilem, in ipſa irregularitate inclu ditur: ſecundum autem minime, quia iregularitas non priuat iuriſdictione, vel quaſi iuriſdictione, vt ſuo loco dicemus. Et ita quoad hanc partem videtur ibi imponi quoddã genus ſuſpenſionis, ſcilicet à poteſtate eligendi: quamuis ſi verba textus præciſe & limitatè intelligantur, vt intelligi debent in materia pœnali, non ſatis ex eis colligitur ſuſpenſio ipſo iure, verba enim ſunt, *Adeo efficitur ineligibilis, quod neque ad intelligendum cum aliis deberet admitti.* In quibus non dicitur illum eſſe ipſo iure ſuſpenſum, ita vt ſi ad eligendum admittatur, actio eius nulla ſit: ſed ſolum dicitur, *non debere admitti*, in quo ſignificatur hominum factum requiri, vt ille ab eligendo excludatur: ideoque pœnam illam non eſſe talem, quæ ipſo iure incurratur, ſed quæ imponenda ſit. Citatur etiam cap. 1. de Poſtulat. Prælat. in quo Summus Pontifex cuiuſdam poſtulationem non admittit, eo quod interdictum violauerat, & ideo perſona indigna erat quæ poſtulari poſſet. Sed in primis illa indignitas non eſt propria ſuſpenſio, neque etiam eſt propria clericorum, ſed de laico etiã violante interdictũ verificari: Et deinde in ipſa irregularitate contenta intelligitur, quia etiam irregularis indignus eſt, vt poſtuletur: imo ex vi ipſius criminis, violandi interdictum abſque alia cenſura efficitur quis indignus, vt ad Prælaturam Eccleſiaſticam poſtuletur.

Præterea citatur cap. *Epiſcoporum*, de Priuilegiis, in 6. vbi propter illud crimen ſuſpenditur quis ab ingreſſu Eccleſiæ. Sed illa non eſt propria ſuſpenſio de qua agimus, quæ ſolis clericis conueniat, ſed eſt communis omnibus laicis: atque ita magis pertinet ad cenſuram interdicti, de qua poſtea. Adducitur etiam capit. *Quia diuerſitatem* de Conceſſ. præbend. ad hoc, vt clericus qui ſic deliquit contra interdictum non poſsit conferre beneficium: at hoc ibi non dicitur, ſed ſolum de Epiſcopo ſuſpenſo ſermo eſt de illo verum eſt, ſi ſit ſuſpenſus ab officio, non poſſe conferre beneficium: tamen probandum eſſe prius ob violationem interdicti manere, ſic ſuſpenſum quod ibi non dicitur. Igitur nullum in iure textum inuenio quod hæc ſuſpenſio lata ſit, prout eſt cenſura ab irregularitate diſtincta, ſed ſolum vt in illa includitur. 4.

Secunda etiam ſuſpenſio includitur.

SEcundus caſus ſimilis præcedenti eſt de clerico, qui celebrat coram excommunicato, vel interdicto, vel illum admittit ad diuina, vel ad ſepulturam Eccleſiaſticam, illum enim, aliqui aſſerunt, ſuſpenſum ipſo iure manere ex dict. capit. *Epiſcoporum*, de Priu. in ſexto. Veruntamen vt dixi, ibi non fertur pœna ſuſpenſionis clericorum propria: ſed interdicti communis laicis: & præterea intelligenda eſt illa pœna quoad excommunicatos vitandos iuxta Extrauagantem, *Ad euitanda*, vt latius expoſuimus ſupra diſputat. 10. ſection. 2. & diſputat. 12. ſect. 1. & 4. 5.

Vltima ſuſpenſio ob prauum vſum muneris ſacerdotalis.

TErtius caſus ſpecialiter addi ſolet de clerico trãdente Chriſtianæ ſepulturæ corpus publici vſurarii in tali peccato morientis. Quem caſum hic numero, quia hic actus ad ordinem ſuo modo pertinere videtur, & prohibitio ſeu pœna illa tãquam Cenſura quædam eſt reſpectu illius vſurarii. Habetur autem hæc ſuſpenſio in capit. *Quia in omnibus*, de Vſuris. Vbi non ſolum propter ſepulturam, ſed etiam propter crimen accipiendi oblationes ab vſurario manifeſto quædam ſuſpenſio fertur, his verbis, *Qui autem acceperit, vel Chriſtianæ tradiderit ſepulturæ, & quæ accepit reddere compellatur, & donec ad arbitrium Epiſcopi ſatisfaciat, ab officii ſui maneat executionẽ ſuſpenſus.* Vbi duo prohibentur, ſcilicet, & oblationes ſuſcipere à publico vſurario, & illius corpus ſepulturæ tradere. Prohibetur etiã ibi ſacerdotibus, ne hos vſurarios admittant ad communionem altaris: tamen contra facientes oppoſitum nulla ſpecialis pœna imponitur. In primis vero duobus caſibus imponitur pœna ſuſpenſionis ab officio, & in primo additur reſtitutio rerum, quæ in oblationẽ ſuſceptę ſunt. Veruntamen quoad hanc partem nõ imponitur pœna ipſo iure: neque eſt ibi aliquod verbum, quod ſignificetur: impedire trãslationem dominii, ſolum enim dicitur, *Quæ accepit reddere compellatur*, ergo donec compellatur, non tenebitur reſtituere ex vi illius legis. Quod addo, quia cum vſurarii bona cenſeantur iniuſte acquiſita, & ideo obnoxia reſtitutioni, res ab ipſo oblatæ poterunt ex hoc capite etiam eſſe reſtitutioni obnoxiæ: Si tamen vſurarius habeat plura bona, ex quibus reſtituere poſsit, ceſſabit illa obligatio. Et fortaſſe ideo non explicatur in illo textu, cuius cogendus ſit ſacerdos reddere illa bona oblata: ſed id videtur arbitrio iudicis relinqui: quia neceſſaria ſint ad plenam reſtitutionem vſurarum faciendam, reddenda erunt ipſi vſurario, vt ea reſtituat, vel ipſimet quibus debentur, ſi manifeſti ſint, alioqui poterũt, vt opinor, 6.

applicari pauperibus, quia iã vſurarius quantũ in ſe eſt, abdicauit à ſe dominium illorum, & in illius fauorẽ cederet ſi ei redderẽtur: ſed de hoc latius alibi

7. At vero ſuſpenſio ipſo iure fertur, & propter duas actiones nõ ſimul, ſed diuiſim ſumptas, ita vt quælibet earum ſufficiat ad ſuſpenſionem incurrendã vt patet ex particula diſiunctiua, *Qui acceperit*, *vel tradiderit*: atque ita ſunt duæ ſuſpenſiones, licet eodem textu contentæ. Vnde ſi aliquis ſacerdos vtrãque illarum committat, duas ſuſpẽſiones incurret, ideoque duplici indigebit abſolutione, vel vna quę vtramq; cauſã reſpiciat. Prior ergo actio eſt recipere oblationes vſurarii. Quid autẽ nomine oblationum intelligẽdum ſit, inquiri poteſt, tamẽ hoc alterius conſiderationis eſt. Videatur D. Tho. 2. 2. q. 85 art. 3. ad 3. vbi oblationem eſſe ait, quidquid Deo directe offertur, quod latius proſequitur tota q. 86. Quod vero ad præſens ſpectat tribus modis poſsũt fieri hæ oblationes. Primo in Miſſa ad offertorium, prout eſt in vſu. Et hic modus ſuſcipiendi oblationes, videtur maxime ibi prohibitus, quia & illæ ꝓpriiſsime oblationes dicuntur, & illas ab vſurario recipere maius Eccleſiæ ſcandalum.

Sub hac pœna prohibẽtur oblationes in Miſſa offertorio accipi.

8. Secundo offeruntur hæc dona extra Miſſam non merè gratis, ſed tanquam ſtipendium ſeu eleemoſina, vt ſacrificia vel alia officia diuina pro credentibus fiant. Quomodo in c. *Sacris*, de Sent excomm. prohibentur ſacerdotes recipere oblationes pro excõmunicato mortuo, antequam abſoluatur, etiãſi cum ſignis cõtritionis obierit. Et de hoc genere oblationis dubitari poteſt, an in illo textu comprehẽdatur, quia oblationes propriè ſignificant dona gratuita, vt D. Tho. ſupra dicit: hæc autem non gratis dantur, ſed ex implicito pacto iuſtitiæ: & ideo non ſunt tam propriæ oblationes. Prǽterea non eſt prohibitum orare pro vſurario publico: non eſt enim excommunicatus: & ideo licet pro illo ſacrificium offerre, vt Deus illum conuertat: ergo etiam licebit ab illo ſtipendium accipere pro Miſſa dicenda, vel aliquid ſimile. Quare probabile cenſeo hoc ibi non prohiberi: quod ſecus eſt in excommunicato, à quo non licet huiuſmodi oblationes accipere propter prohibitam communicationem cum illo, vt recte Nauarr. de Oratione c. 19. n. 67. In illo ergo caſu, non incurretur ſuſpenſio, imo neq; erit malum, per ſe loquendo, ſecluſo ſcandalo. Sed quid ſi recipiantur hæc ſtipendia pro vſurario iam mortuo in ſuo peccato publico. Reſpõdeo id eſſe malum ex alio capite: quia ille eſt publice condemnatus, quantum Eccleſiæ conſtare poteſt: & ideo nõ licet pro illo ſacrificium offerre, vel publicas orationes. Tamen ex vi illius decreti non incurretur illa ſuſpenſio propter rationem factam: & præterea, quia ibi nõ prohibetur ſub illa cenſura ſuſcipere eleemoſynam *pro vſurario*, ſed *ab vſurario*, vnde niſi oblationes eius nomine fiant (tunc enim cenſentur ab ipſo fieri) non videntur ſub illa prohibitione comprehendi.

An prohibeantur accipi ſtipendia pro diuinis officiis ab vſurariis.

9. Tertium genus oblationis eſt, quando ſimpliciter aliquid offertur Eccleſiæ vel miniſtris eius in eleemoſynam & ſubſidium, & hæ ſi dentur miniſtris Eccleſiæ vt tales ſunt, & nõ tãtum, quia ſunt pauperes (vt dari ſolet eleemoſyna religioſo vel ſacerdoti pauperi, vere computantur inter oblationes Eccleſiaſticas, iuxta doctrinam D. Tho. ſupra & ideo etiã de his procedit dicta prohibitio & pœna. Quod ita ſentit Syluest. verb. *Decima*. Vbi adhibet limitationem, niſi huiuſmodi oblationes ſint alias debitæ ex conſuetudine, vel alio titulo ex his, quos ponit D. Thom. dict. q. 86. art. 5. quia vſurarius propter ſuum crimen non debet fieri melioris conditionis, aut liberari obligatione. Et confirmatur, nam ab vſurario licet oblationes ſic debitas, exigere, ſicut & alia debita in ſuperioribus dictum eſt, & notauit Rich. diſt. 18. art. 6. q. 4. Intelligendum eſt tamen, dũmodo vſurarius habeat bona, ex quibus tales oblationes ſoluat: prætærea, quæ reſtitutioni vſurarũ obnoxiã ſunt, quia illa non ſunt ſua: vt in oblationem dari aut recipi poſsint, vt etiã Syluester notauit. Et hęc de illa prima cauſa huius ſuſpenſionis videntur ſufficere. De altera vero cauſa ſcilicet tradendi vſurarium ſepulturæ Eccleſiaſticæ, plura eſſent dicenda niſi in ſimili tradita eſſent ſuperius diſp. 12. Sect. 4. ex quo loco peti poteſt huius partis declaratio.

Quid ſubleuationes in ſubſidium Eccleſiæ eius miniſtrorum dentur.

Solum poteſt circa hoc decretum dubitari, an per Extrauagantem *Ad euitanda*, habeat locum hæc ſuſpenſio. Et ratio dubii eſſe poteſt, quia ratione illius Extrauagantis nõ tenemur vitare in ſacris, vel in aliis rebus quemquam, niſi ſit nominatim excõmunicatus aut manifeſtus percuſſor clerici: ergo publicus vſurarius, ſi non ſit excommunicatus nominatim non erit vitandus, vel in oblationibus recipiendis, vel in ſepultura ſacra Quidam reſpondẽt per illam Extrauagantem ſolum eſſe conceſſum, ne teneamur vitare quempiam titulo cenſuræ in eum latæ, niſi nominatim denunciatus eſt: publicum autem vſurarium nõ vitari in illis duobus actibus ꝓpter propriam cenſuram, ſed ſolum in odium criminis, & propter ſcandalum vitandum: ideoque, non obſtante dicta Extrauagante, durare prohibitionem & pœnam huius decreti. Sed contra hanc interpretationem videntur aperte facere verba dictæ Extrauagantis, quæ ſic habent, *Conſtituimus, vt nemo poſthac teneatur abſtinere, & ſeparare ſe, neque euitare communicationem alicuius, ratione alicuius ſententiæ, aut cenſuræ Eccleſiaſticæ, aut ſuſpenſionis, aut prohibitionis ab homine aut à iure generaliter promulgatæ.* Quod vltimum verbum comprehendit præſentem caſum de quo agimus, quia non tenetur ſacerdotes excludere vſurarium publicum in his actibus, niſi ratione prohibitionis generali iure latę. Et ita cenſeo dicendum hanc ſuſpenſionem non incurri donec vſurarius ſit ſpecialiter & nominatim per ſententiã cõdemnatus, vel ſaltem de tali crimine declaratus, quia aliàs nullum committitur peccatum contra illam prohibitionem, & conſequenter nec pœna eius incurritur. Atque in hunc modum eſt limitanda hæc ſuſpenſio, quam ſolam ex toto diſcurſu huius ſectionis colligimus. 10.

Quomodo habeat locum ſuſpenſio hæc poſt Extrau. Ad euitanda.

SECTIO III.

In quibus caſibus incurrant clerici ſuſpenſionem ipſo iure propter peccata contra alia munera obligationes ſibi. proprias.

POſt vſum ordinis proxime ſpectãt ad clericos obligationes aliæ, quæ ex Eccleſiaſticis muneribus, vel ex decentia talis ſtatus oriuntur, & ob culpas, quæ in hoc genere committuntur, ſuſpẽſiones aliquæ ſunt iure ipſo latæ quas breuiter examinabimus, atque explicabimus. Prima eſt de his qui non vtuntur veſtitu ad formam eodem iure ſtatutam, nam hi ſi beneficium habeant, ſuſpenduntur per ſex menſes, aut per annum iuxta delicti qualitatem eodem iure expreſſam. Ita habetur in Clement. 2. de Vita & honeſt. cleric. Circa quam, quia verba textus ſunt clara, ſolum annoto, quamuis culpa hæc communis eſſe poſsit omnibus clericis, ſuſpenſionis tamen pœnam non imponi omnibus, ſed illis tantum, qui beneficium habent Eccleſiaſticum: ita enim in textu expreſſe dicitur, & ipſa pœna ſuſpenſionis à beneficio exigit: & ideo pro clericis non beneficiatis idem crimen committentibus alia pœna ibi fertur, quæ in textu videri poteſt. Aduertit autem Nauarrus cap. 27. nu. 157. eam cenſuram incurri, quando clericus communiter vtitur veſtibus illic prohibitis: non vero ſi ſemel aut iterũ aliqua occaſione extraordinaria illis vtatur: 11.

Prima ſuſpenſio clerici propter veſtium abuſum.

tur: & citat Cardinalem ibi num. 27. Denique in hoc plurimum eſt conſideranda conſuetudo, & an ſecundum prudentium hominum arbitrium aliquis peccet mortaliter cōtra illam prohibitionem, vtēdo hac vel illa veſte: nam ſi non ita peccet, non exiſtimo incurrere pœnam illam adeò grauem. Multa vero minutatim diſtinguuntur in illa Clementina, quæ aut non ſunt vſu recepta, aut non ſub ea æſtimatione, vt mortale peccatum exiſtimetur tali veſte vti, ſed ad ſummum indecētia quædam venialis.

2\. *Secunda propter Eccleſiarum grauamen.* Secunda eſt, de his clericis beneficium habentibus, ſeu curam alicuius Eccleſiæ, qui ei tā alienis debitis grauāt, aut literas, ſeu ſigilla alicui concedunt, quibus poſsit Eccleſia obligari, nam qui hoc facere præſumunt, ab adminiſtratione ſpiritualium & tēporalium rerum ipſo iure ſuſpenduntur in capit. 2. extra de Solutionibus. Quæ lex & pœna non comprehendit Epiſcopos, vt bene ibi Gloſſ. notat ex ca. *Quia periculoſum*, de Sentent. excomm. in 6. quod de omnibus caſibus in hac ſectione tractandis dictum intelligatur. Addit vero Angelus verb. *Suſpenſio*, 1. nu. 10. quem ſequitur Syluest. n. 6. poſſe Epiſcopum in hac ſuſpenſione diſpenſare: quod tamen facere non debet, niſi prius immunitati Eccleſiæ fuerit ſatisfactum iuxta capitul. *Cum olim*, de verb. ſignific. quod ipſi nullo iure probant, & ideo cenſeo generalem regulam traditam ſupra, ad hūc caſum eſſe extendendam.

3\. *Tertia in occupantes bona Prælati defuncti.* Tertius caſus eſt, de his, qui vacante Sede alicuius Cathedralis, regularis aut Collegiatæ Eccleſiæ, *occupant bona, quæ ad prælatum defunctum ſpectant, vel quæ tempore vacationis obueniunt, & in vtilitatem Eccleſiæ expendi, vel futuris deberent ſucceſſoribus fideliter reſeruari.* qui ſuſpenduntur *ab officio, & beneficiis quibuſcunque, donec plene reſtituerint quidquid de prædictis bonis acceperint*: Fertur autem illa cenſura *in capitulum, Collegia, & ſingulares perſonas*, quæ talia bona *occupant, inter ſe diuidunt, ſubripiunt, dilapidant diſſipant, & conſumunt.* Habeturque in capit. *Quia ſæpe*, de Elect. in 6. Quid autem bonorum nomine in ea conſtitutione intelligatur, ex generali appellatione ſatis conſtat; comprehenduntur enim omnia bona tam mobilia, quam immobilia, tamen ex vi illius iuris ſolum comprehenduntur ea, quæ vel à prælato defuncto poſsidebātur, vel vacationis tempore ex fructibus talis Eccleſiæ proueniunt. Tamen in Clement. pœnult. de Electione fit extenſio, vt ſub illis bonis intelligatur comprehendi omne emolumentum, quod prouenit ex iuriſdictione, & ſigillo curiæ Eccleſiaſticæ, vel ſecularis, aut quidquid aliàs vndecunque ad Eccleſiam pertineret, ſi non vacaret, deductis expenſis, & addita limitatione, ſcilicet, *Niſi vacante Sede iuriſdictio cum eius emolumento ad aliquas ſingulares perſonas ex conſuetudine, aut aliquo ſpeciali priuilegio, aut titulo deuoluatur*: nam illi non priuantur iure ſuo, propter illam conſtitutionē, vt in eadem aduertitur. In qua limitatione nonnulla aduertēda ſunt. Primum, illam ſolum adhiberi circa iuriſdictionem, & emolumentū eius, & ita Clemens in nulla re limitat priorem conſtitutionem Bonifacii, qui voluit, vt nullo priuilegio vel conſuetudine obſtante prior cōſtitutio obſeruaretur: Clemens autem ſolum quantum ad eam partem extēſionis, quam ipſe addit, voluit illam limitationem adiungere: Deinde eſt conſiderandum Clementem non loqui de priuilegiis perſonarum ſecundum ſe, *ſed ratione dignitatum, quas obtinent*: merito enim voluit dignitatem non priuari iuriſdictione, quę ad illam pro eo tempore iuſta ratione ſeu titulo pertinet. Quod ſi is, qui talem habet dignitatem iuriſdictionem iuſtè exercet, etiam emolumento eius merito frui debet, cum illud detur ratione muneris. Deinde in priori textu aduerto ſolum loqui de Epiſcopis vel Prælatis alicuius Eccleſiæ Collegiatæ, vel regularis, & ideo non extendi ad bona, quæ ad inferiores beneficiatos ſpectant. Notari vero debet alia lex lata in cap. vlt. de Offic. ordin. in 6. per quam quidem nihil derogatur dict. cap. *Quia ſæpe*, vt in fine eiuſdem textus dicitur: ſed fertur ſpecialis ſuſpenſio ab officio & beneficio contra omnes Eccleſiaſticas perſonas Epiſcopis inferiores, quę vacantibus dignitatibus, perſonatibus, prioritatib9, vel Eccleſiis quibuſcumque ſibi ſubiectis, ſeu ad collationem, ordinationem, præſentationem, vel cuſtodiam pertinentibus eorundem, bona in ipſis inuēta, ſiue vacationis tempore venientia, occupare, aut in vſus ſuos quomodo conuertere præſumant, niſi aliquo iuſto titulo ad illos pertineant.

Quarta ſuſpenſio ipſo iure fertur in Clement. 4. *Quarta ſuſpenſio exponitur.*
2\. de Magiſtris, vbi Cancellarius Vniuerſitatis, vel illi ad quem ſpectat gradum Magiſtratus conferre, ab eo munere per ſex menſes ſuſpenditur, ſi cuipiam talem gradum contulerit non prius recepto à tali perſona iuramento, quod vltra certam ſummam ibi taxatam, ſcilicet, trium millium Turonenſium argenteorum non expendat. De qua ſumma pecuniæ videri poteſt Couarruuias in Veterum collatione numiſmatum capit. 3. §. 2. num. 8. vbi in ſumma dicit, Turonenſem argenteum quarta parte minorem eſſe Caſtellano argenteo, *æſtimatur enim* (inquit) *viginti quinque noſtris æreis marauedis*: quamobrem iuxta illam conſtitutionem nemo poterit in Doctorali gradu, & honore adipiſcendo expendere vltra ducentos ſimplices ducatos Caſtellæ, qui æquiualent ducentis & viginti Cruciatis Luſitanis. Circa illam vero ſuſpenſionem duo occurrunt notanda. Vnum eſt, illam non videri propriè Eccleſiaſticam cenſuram, quia non eſt à beneficio, vel ab officio Eccleſiaſtico: neque eſt propria clericorum, præſertim quoad gradus Doctoratus in vtroque iure, aut Medicina & Artibus. Vnde ait Gloſſa vlt. in dict. Clement. qui violat hanc ſuſpenſionem, non fieri irregularem, quia non violat Eccleſiaſticam cenſuram. Deinde obſeruo conſtitutionē hanc non eſſe vſu receptam in multis Academiis, in quibus & tale iuramentum non exigitur, & ſunt propriæ conſuetudines receptæ & approbatæ, iuxta quas interdum longe minores fiunt expenſæ: nec propterea cenſetur incurri illa ſuſpēſio: ideoque in hac re conſuetudini ſtandum eſt.

Quinta ſuſpenſio lata eſt contra electores Epi- 5. *Quinta in delinquentes in electione Epiſcopi.*
ſcoporum, qui infra octo dies poſtquam commode potuerint, electionem factam electo non præſentauerint, & in hoc culpabiles extiterint: hi enim ab omnibus beneficiis, quæ in illa Eccleſia, de cuius electione agitur, obtinent, per triennium ſuſpenduntur: & ſi ad illa intra illud tempus temere ſe ingreſſerint, priuantur perpetuo ipſis beneficiis. Ita ſtatuitur in capit. *Cupientes*, §. Cæterum de Electione in 6. Vbi eadem pœna extenditur ad eligentes, vel opponentes ſe electioni, qui intra tempus & modum ibi præſcriptum ad Sedem Apoſtolicam non accedunt per ſe, vel per procuratores, aut per certas perſonas ad hoc deſtinatas ad reddendā totius negotii rationem. Ac tandem idem fere decernitur cum aliquis poſtulatur, vt in eodem textu videre licet: hic enim caſus ampliorem expoſitionem non requirit, quia fere nō ſunt iam in vſu huiuſmodi electiones.

Sexta in compromiſſarium eligentem indignum.

Sexta etiam ad electiones pertinens, eſt de compromiſſario eligente indigum, ille enim à beneficiis Eccleſiaſticis triennio ſuſpenditur ipſo iure in cap. *Si compromiſſarius*, de Elect. in 6. vbi etiam integra declaratio, quæ de hoc caſu deſiderari poteſt, traditur. Nam primo explicatur id intelligen- 6.

dum

dum eſſe de illis beneficiis, quæ in ea Eccleſia elector obtinet, quam per talem electionem oſtendit. Secunda, quod hæc pœna ſolum imponitur quando electio fit ad Epiſcopatum, vel ſuperiorem dignitatem. Tertio hac pœna non ligari, nec comprehendi Epiſcopos, vel ſuperiores, quando ipſi compromiſſarii ſunt: quia generaliter fertur, & generalis ſuſpenſio non comprehendit Epiſcopos vel ſuperiores, iuxta c. *Vt animarum*, de Sent. excom. Quarto extenditur illa ſuſpenſio ad eũ, qui alicuius electionem, poſtulationem, aut prouiſionẽ impugnans, in probatione deficit. Addit vero Angelus verb. *Suſpenſio*, 1. numer. 27. compromiſſarium eligentem indignum incurrere hanc ſuſpenſionem, niſi compromittentes illud habuerint ratum: ſentiens ſi illi ratam habeant, alium non incurrere. Sed illa cõditio in eo textu ad hanc rem nõ ponitur, ſed ad aliam longe diuerſam. Dicitur enim prius in verſ. *Si vero*, quando compromiſſarius eligit indignum, ſiue dolo, ſiue ignorantia id faciat, iam functum eſſe officio ſuo. ideoq́; poteſtatem eligendi ad compromittentes reuerti, *niſi etiam illi talem electionem ſcienter ratam prius habuerint*: & merito talis conditio in eo caſu apponitur in pœnam eorum, qui ſcienter talem electionem approbant. Deinde vero in verſ. *Porro* imponitur dicta pœna ſuſpenſionis compromiſſario male eligenti: additur vero illam pœnam vel ſimilem non extendi ad ipſos compromittentes, niſi etiam ipſi ratã electionem habuerint: quia pœna ſolum autorem culpæ tenere debet, vt ibi dicitur: compromittentes autem nihil peccarunt compromittendo in aliquo, licet ille poſtea male fungatur officio ſuo. Merito autem additur illa conditio *Niſi ipſi ratam habeant talem electionem*, quia tunc iam illi ſunt participes eiuſdem criminis, & ideo etiam debent eſſe participes alicuius pœnæ. Tantum ergo abeſt, vt poſita illa conditione, quod compromittentes ratam habeant talem electionem, compromiſſarius non incurrat dictam pœnam, vt Angelus intellexiſſe videtur, quod potius tunc non ſolum compromiſſarius, ſed etiam compromittentes pœnam incurrant.

7. *Quid ſi per ignorantiam culpabilem indignus eligatur.* Expendendum autem eſt illud verbum, *Niſi ſic, vt præmittitur, ratum habuerint*, id eſt, *ſcienter*: ſic enim præmiſſum fuerat in §. *Si vero* Quare ſi per ignorantiam indignitatis electi ratam habuerint electionem, non incurrent. Et quidem, ſi talis ignorantia fuerit inuincibilis, res eſt manifeſta, quia tunc nulla committitur culpa: ſi autem non ſit omnino inuincibilis, ſed aliquo modo voluntaria, dubitari poteſt an tunc compromittentes, & electionem ratam habentes talem incurrant pœnam: cum enim non excuſentur à culpa, videntur non excuſari à pœna. Nihilominus, tamen propter verbum *ſcienter*, probabile exiſtimo, hos non incurrere pœnam niſi interueniente dolo & malitia, & ſuppoſita ſcientia quod electio fuit de indigno facta: nam, ſi interueniat ignorantia, etiamſi vinci fortaſſe potuiſſet, & ideo non excuſet à culpa, tamen aliquam excuſationem affert, quæ iuxta intentionem, & verba illius textus, ſufficit ad excuſandam illam pœnam, alioqui verbum illud, *ſcienter* nihil operaretur. Et fortaſſe ratio fuit, quia illa erat ignorãtia facti. ignorãtia enim iuris hic admitti nõ poteſt: quis enim ignorabit non licere electionem indigni ratam habere? ignorantia autem facti, ſcilicet de electi indignitate, facile poteſt haberi, & præſertim poſtquam autoritate compromiſſarii eligentis illum veriſimilior, ſeu probabilior facta erat.

8. Quapropter licet Gloſſ. ibi, verſ. *Eligitur*, etiam de compromiſſario particulã *ſcienter*, intelligat, ego de illo aliter iudicandum cẽſeo, nam ratio diuerſa eſt, & textus de illo diuerſi mode loquitur. Si ergo compromiſſarius ex ignorantia inuincibili eligat indignum, non incurret, cum illa ſuſpenſio ſolum feratur propter culpã, & pœna ſolum autorem culpæ tenere debeat, vt ibi dicitur: Si tamen indignũ eligat ex culpabili ignorantia, & ex negligentia graui, quæ ad peccatum mortale ſufficiat, dictam ſuſpenſionem incurret, quia ibi eſt culpa ſufficiens ad talem pœnam, & in illo textu nũquam poſtulatur vt compromiſſarius ſcienter eligat indignum ad incurrẽdam illam, ſed ſimpliciter, dicitur. *Si indignum eligat.* Quod ſatis intelligitur ſi eligat voluntarie & culpabiliter indignum. Et ratio etiam differentiæ eſt, quia poſtquam illi eſt conceſſa poteſtas eligendi, ad eum ſpectat de conditione & dignitate electi inquirere: meritoque punitur, ſi in hoc ſit notabiliter negligens: compromittentes vero magis excuſabiles ſunt, quia de compromiſſarij deligentia & autoritate confidunt, & quando oppoſitum non conſtat, merito dignum reputant, quem ipſe elegit, neque habent illam ſpecialem obligationem inquirendi de dignitate electi.

9. *Quam pœnam incurrant compromittentes conſentientes electioni indigni.* Dubitari vero poteſt, quęnam pœna ſit illa, quam compromittentes incurrunt conſentientes tali electioni. Aliqui enim putant incurrere eandem ſuſpenſionem, quia ibi ſit exceptio, vt non incurrant illam pœnam, niſi in illo caſu: ergo in eo illam incurrunt. Alii vero exiſtimant per illam particulam: *Niſi ſic, vt præmittitur, ratum habuerint*, non ſignificari, hos compromittentes indigni electionem ratam ſcienter habentes, incurrere pœnam illius ſuſpenſionis, ſed ſolum illam pœnã prius poſitam in §. *Si vero*, ſcilicet, quod priuatur poteſtate iterum eligendi, vel comprimendi, quia illa exceptio, *Niſi, &c.* poſita in §. *Porro*, non cadit ſupra verbum, *Suſpenduntur*, ſed ſupra verbum, *puniuntur*, quod generalius eſt: & ideo ſenſus non eſt, vt in caſu illius ratihabitionis ſuſpendantur; ſed vt puniantur pœna prius indicata, ſcilicet priuatione electionis iuxta priorẽ §. *Si vero*, & iuxta cap. *Quanquam*, eodem titulo: Vbi declaratur, poteſtatem eligendi in eo caſu ad Summum Pontificem deuolui. Et hic ſenſus mihi magis probatur, quia & mitior eſt, & ſatis cõformis verbis textus, & rationi: nam in ipſo compromiſſario, quod poſtquam ſemel elegit indignũ iam non poſſit iterum eligere, non eſt pœna, ſed eſt quaſi ceſſatio iniuncti muneris, & ideo noua pœna illi imponit ob talem electionem peccaminoſe factam: in ipſis vero compromittentibus eſt peculiaris pœna, quod voce eligendi priuentur quando ratam habuerint talem electionem: & ideo non debent alia ſuſpenſione puniri. Tamen iuxta hunc etiam ſenſum procedunt alia, quæ circa particulam *ſcienter*, expendimus, vt per ſe patet.

Septima contra eligentes indignum ad Epiſcopatum, &c.

Septimus caſus eſt de his, qui eligunt indignum ad Epiſcopatum, vel inferiora beneficia, quæ curam animarum habent annexam, nam clerici ſic eligentes & poteſtate eligendi tunc, ſeu pro ea vice priuantur, & per triennium ab Eccleſiaſticis beneficiis ſuſpenduntur. Ita habetur in capit. *Cum in cunctis*, §. *Clerici* de Electione. Ferturque hæc pœna in clericos Epiſcopis inferiores, tum propter regulam ſuperius poſitam, quod Epiſcopi non comprehenduntur ſub generali ſuſpenſione, tum etiam quia ibidem Epiſcopi in hoc delinquentes aliter puniuntur, priuatione poteſtatis conferendi prædicta officia, aut beneficia, quę pœna confirmari poteſt ex capit. *Nihil eſt*, eod. tit. de Electione, vbi etiam pœna ſuſpenſionis à beneficio, non latæ, ſed ferendæ adiungitur. Deinde illa ſuſpenſio limitanda eſt ad eadem beneficia: quæ huiuſmodi electores habent in ea Eccleſia, quam per talem electionem offendunt iuxta dicta in ſuperioribus, & proxime in præcedẽti 10.

caſu

caſu ex capit. *Si compromiſſarius.* Circa actionem vero propter quam hæc pœna imponitur, aduertendum eſt, non eſſe abſolute electionem indigni quomodocumque, ſed verba textus ſunt, *Clerici ſi contra formam iſtam quenquam elegerint*, atque ita ex vi illius legis ſolum illi pœnam illam incurrũt, qui aliquem eligunt non habentem conditiones in illo decreto præſcriptas: illæ autem ſunt tres. Prima vt nullus eligatur in Epiſcopum, *Niſi qui trigeſimum ætatis annum egerit* (ita enim legitur in Concilio Lateranenſi ſub Alexandro 3. p. 1. capit. 3.) in Decretalibus vero legitur *exegerit*: prior tamen electio videtur magis probanda ex capit, *Cum nobis olim*, de Electe. ibi, *Quod annum ætatis trigeſimum attigiſſet*, Secunda vt ſit ex legitimo matrimonio natus: Tertia quod vita & ſcientia commendabilis demonſtretur. Ad Decanatum vero, & Archidiaconatum, & alias præbendas inferiores, quę curam animarum habent annexam, & ad ipſum regimen parochialis Eccleſiæ requiritur, vt qui eligitur vigeſimum quintum ætatis annum attigerit, & ſcientia & moribus exiſtat commendatus. Qui ergo indignum elegerit ob defectũ alicuius ex his conditionibus, prędictam ſuſpenſionem incurret. Si vero aliis modis in electione peccet ſeu deficiat, non incurret illam pœnam, ſed aliis modis puniri poterit arbitrio ſuperiorum: quia hæc lex de illis non loquitur.

11. Octaua ſuſpenſio non diſsimilis præcedenti fertur in Extrauag. vnic. inter communes, de Poſtulat. Prælat. vbi qui ad Cathedralem Eccleſiam poſtulant eum, qui viceſimum ſeptimum ætatis annum non attigit, vel qui religioſum mendicantem ad inferiorem Cathedrali Eccleſiam poſtulant, ea vice poteſtate poſtulandi, & eligendi, & à beneficiis, quæ in illa Eccleſia obtinent, per trienniumſuſpenduntur.

Octaua ſuſpenſio.

Nona in eum qui deficit in probatione eorum, quæ contra electum obiecit.

12. NOna fertur in eum, qui in perſonam electi aliquid opponit, & poſtea in probatione deficit, ſuſpenditur enim à beneficiis Eccleſiaſticis per triennium, in capit. 1. §. *Adicientes*, de Elect. in 6. In quo nonnulla ſunt notanda. Primum non eſſe ſermonem de electo ad quodcumque beneficium Eccleſiaſticum, ſed ad *dignitates perſonatus, & canonicas*, vt declaratur in §. *Sed ſi pars*, In capit. autem, *Si compromiſſarius*, in fine videtur declarari, etiam in Epiſcopatibus habere locum: & ſane merito, cum magis ſit puniẽda calumnia in Epiſcopum, quam in eum, qui ad inferiorem dignitatem eligitur. Secũdo extenditur hic caſus ex principio illius capit. & ex dict. capitul. *Si compromiſſarius*, non ſolum ad electionem, ſed etiam ad poſtulationem, & quamcunque promiſsionem. Itaque quacunque ratione aliquis ſit prouiſus, vel præſentatus ad aliquod ex dictis beneficiis Eccleſiaſticis, & aliquid in perſonam eius opponatur, ſi opponens deficiat in probatione, dictam ſuſpenſionem incurrit. Tertio, quoniam contra electionem opponi poteſt & in formam eius, & in perſonam electam, hæc pœna non imponitur in eum, qui obiicit contra formam, & deficit in probatione: tunc enim ſolum ad expenſas condemnatur: ſed ponitur in eum, qui obiicit in perſonam abſque probatione: & merito, quia grauius delinquit propter periculum infamationis, & maiorem calumnię ſuſpenſionem: & ideo ſubditur ibidem, illam ſuſpenſionis pœnam imponi, *abſque vlla ſpe remiſsionis, aut miſericordia, niſi manifeſtiſsimis conſtiterit documentis, quod ipſum à calumniæ vitio cauſa probabilis, & ſufficiens excuſaret.* Quorum verborum ſenſus non eſt in eo caſu non incurri ſuſpenſionem ipſo facto prout per eam legem fertur apertiſsime, & ſine vlla exceptione, ſed eſt ſenſus tunc eſſe diſpenſandum cum illo, & pro ratione excuſationis tempus ſuſpenſionis coarctari. Addo vero tam probabilem poſſe eſſe excuſationem, vt Summus Pontifex iuſte ac merito poſsit totam ſuſpenſionem tollere, & fructus amiſſos reſtituere, vel ſi conſtiterit bona fide, & probabili ſpe ſufficienter probandi obiectionem, atque adeo ſine morali culpa id factum fuiſſe. Imo ſi hoc in cõſcientia conſtet, in eodem foro talis ſuſpenſio non incurritur, quia pœna eſt, & ceſſat, ceſſante culpa. Tandem, licet ibi ſimpliciter feratur triennalis ſuſpenſio à beneficiis, tamen ex dict c. *Compromiſſarius*, conſtat limitandam eſſe ad beneficia illus Eccleſiæ, de cuius prouiſsione, ſeu electione agitur, vt pœna ſit culpæ proportionata.

Decima in eum, qui conſentit electioni per abuſum poteſtatis ſecularis factæ.

13. DEcima eſt de eo, qui ad Eccleſiaſticam præbendam per abuſum ſecularis poteſtatis eligitur, & tali electioni conſentit: de quo ita dicitur in capit. *Quiſquis*, de Electione, *Electionis commodo careat, & ineligibilis fiat, nec abſque diſpenſatione ad aliquam valeat eligi dignitatem.* Qui textus citari ſolet communiter ad probandum ſuſpenſionem in eo caſu incurri. Sed ea verba non ſuſpenſionem, ſed priuationem, & inhabilitatem inducere videntur. Nam priuatio, ſeu irritatio illius electionis & inhabilitas ad illud, beneficium, & ad quamlibet aliam Eccleſiaſticam dignitatem non eſt ſuſpenſio ab officio, neque à beneficio, vt per ſe conſtat. Vnde Panormitanus ibi irregularitatem illam appellat: atque ita pœna illius textus, quantum ad electum pertinet, ad pręſentem materiam non ſpectat. Additur vero deinde pœna in electores clericos, qui in illo modo, id eſt, inducti per abuſum ſecularis poteſtatis & contra canonicam libertatem electionem faciunt. Nam, præter irritationem electionis, ab officio & beneficio contra eos fertur ſuſpenſio. Tamen, ſi verba textus põderentur non fertur ipſo iure, ſed ferri mandatur, ſic enim dicitur, *Ab officiis & beneficiis penitus ſuſpendantur per triennium*, quod etiam ibi Gloſſa notauit. Obiicit vero ex capit. *Cum in cunctis*, ſupra tractato, Sed, vt ex ſupra notatis conſtat, nulla eſt difficultas quia illi textus loquuntur in diuerſis caſibus: & ideo mirum non eſt, quod diuerſas pœnas, vel eandem diuerſis modis imponant: neque erit difficile congruẽtes rationes huius diuerſitatis inuenire. Additur vero in illo textu de his electoribus, *eligendi tunc poteſtate priuati*, quæ verba quoad hanc partem ſine dubio imponunt pœnam ipſo iure, quæ ſuſpenſio quædam dici poteſt, nam impedit poteſtatem eligendi quoad vnum actum: & hoc ſolo titulo poteſt hic caſus in præſenti numerari.

14. Hinc vero quæri poſſet, quid ſit electionem fieri per abuſum ſecularis poteſtatis. Item, an hoc procedat de electione ad quodlibet beneficium: Item an in omnibus electoribus, & electis. Dico breuiter, aliud eſſe electionem fieri à ſeculari poteſtate, aliud fieri à clericis, per abuſum ſecularis poteſtatis: in illo enim textu de hac poſteriori ſermo eſt, nam dicitur vt electores ſuſpendantur ab officiis & beneficiis: ſupponitur ergo illos eſſe clericos. Sentiunt autem aliqui expoſitores, hanc pœnam à fortiori habere locum in illo, qui dignitatem Eccleſiaſticã immediate recipit de manu laici, nã ille maior abuſus eſt. Dico tamen ex vi huius textus non ferri ſpecialem pœnam, aut ſuſpẽſionẽ pro illo delicto etiamſi grauius ſit. Nec argumentum à ſimili, vel à maiori ratione eſt efficax in huiuſmodi legibus pœnalibus, vt ſæpe dixi: quia non neceſſario puniũtur grauiora delicta per eas leges, quibus minora puniuntur, ſed ſingula ſuis locis, vt illud delictũ ſuſcipiendi

Electionem fieri per abuſum ſecularis poteſtatis, quid.

Quorundã dictum reiicitur.

Eccle-

Eccleſiaſticum beneficium à laico punitur in capit. *Quiſquis deinceps*, 16. quæſt. 7. de qua alibi. In præſenti ergo, electionem fieri per abuſum ſecularis poteſtatis eſt, quod electio fiat quidem ab electoribus Eccleſiaſticis, tamen cum aliquo abuſu ſecularis Principis, vt verbi gratia, quod ipſe interſit tali electioni, aut aliquod munus in ea exerceat, vel aliquid huiuſmodi, vt in eodem ca. notat Gloſſ. 1. & alia exempla adducunt Innocentius, & Abbas.

14. *An vis aut metus grauis excuſet hanc cenſuram.* Aduertit autem dicta Gloſſa hoc intelligendum eſſe, quando ipſi electores voluntarie in ſua electione admittunt illum abuſum ſecularis poteſtatis: nā ſi per vim vel metum cogantur, non incurrent hāc pœnam, & conſequenter, neque ipſa electio erit ipſo iure irrita, ſi nullum alium habeat defectũ; ad quod citat ca. *Cum Vintonienſis*, de Elect. in 6. Ex quo nihil ad rem præſentem elici poteſt: melius id probaret, ex illis verbis eiuſdem textus. *Qui electionem huiuſmodi præſumpſerit celebrare*, nam illud verbum *præſumpſerit*, indicat modum operandi ex mera libertate plene volūtaria. Contrarium vero quo ad hoc ſentire videtur Innocētius, nam inter alia exempla illius abuſus ponit, quando Eccleſiaſtici eligunt aliquem minis ſecularis poteſtatis: ſed fortaſſe intelligit, quando minæ non ſunt tales, vt ſufficiant inducere metum graue, & moralem violentiam: nā, quando huiuſmodi ſunt, cum actio ſit valde inuoluntaria, non ſunt digni electores tam graui pœna, & ſaltem in caſu illius textus, & iuxta verba eius, probabilius exiſtimo non incurri. Nec diſputo modo: an electio facta per huiuſmodi metū irrita ſit, necne: nam eſto ſit irrita, quando metus incutitur ad extorquendum conſenſum electorum in talem perſonam; tamen, quando ſolum incutitur ad admittendum in electione abuſum ſecularis poteſtatis, & eo non obſtante, libere ſit electio, nō opinor eſſe irritam, quia neque ex natura rei id per ſe conſtat, neque ex vi dict. cap. *Quiſquis*, vt ponderatum eſt. Solum ergo incurritur illa ſuſpenſio, quādo electores voluntarie admittunt talem abuſum ſecularis poteſtatis; & tunc locum habet illa Deciſio in omnibus beneficiis Eccleſiaſticis, ſiue Epiſcopatus, ſiue inferiora ſint, quia textus indiſtincte loquitur, vt bene Abbas ibi notauit. Et eadem ratione locum habet in omnibus electis, & in omnibus electoribus, niſi fortaſſe excipiendi ſint Epiſcopi, quatenus ſub generali clauſula ſuſpenſionis non comprehenduntur.

15. *Suſpenſio vndecima, & Duodecima.* Vndecimus caſus ſumitur ex ca. *Exigit*, de Cenſibus in 6. vbi omnes clerici inferiores Epiſcopis, qui Eccleſias viſitant, aut ſunt viſitantium familiares, & non ſeruant conſtitutionem Innoc. 4. in c. *Romana*, eod. tit. de non recipiendis pro viſitatione, aut debita procuratione, pecuniis aut aliis muneribus ſi ea receperint infra menſem in duplum non reſtituant; ſuſpenduntur ab officio, & beneficio, donec ſimilem reſtitutionem faciant Eccleſiæ, à qua aliquid receperint. Duodecimus caſus ſumi poteſt ex Extrauag. 2. de Priuileg. vbi fertur ſent. ſuſpenſionis in eos, qui conferunt, vel recipiũt beneficia eorum, qui pro ſuis negotiis ad Romanā Curiam profecti ſunt, qui ve in illa officia aliqua exercent. Vbi ſolum oportet aduertere, ibi ferre ſuſpenſionem abſolute & abſque vlla determinatione, quæ neque ex verbis, neque ex materia, neque aliunde poteſt commode limitari; ideoque ſuſpenſionem tam ab officio, quam à beneficio complecti. Alia aduertemus infra agentes ad interdicto.

Decima tertia ſuſpenſio contra iudices Eccleſ. in iudicio delinquentes.

16. Decimus tertius caſus eſt de iudice Eccleſiaſtico ordinario, aut delegato, qui per gratiam, vel ſortes aliquid in iudicio facit contra conſcientiam & iuſtitiam in grauamen alterius partis: ille enim ab executione officii per annum ſuſpenditur ipſo iure in capit. 1. de Sentent. & re iudic. in 6. vbi additur, *Si ſuſpenſione durante, damnabiliter ſe ingreſſerit diuinis, irregularitatis laqueo ſe inuoluet.* Ex quo conſtat illam ſuſpenſionem non tantum intelligi ab officio iudicandi, nam ſuſpenſio ab illo ſolo non impedit celebrationem diuinorum: intelligitur ergo de ſuſpenſione ab officio ſimpliciter tam ordinis quam iuriſdictionis. Recte autem aduertit Gloſſa illam pœnam non extendi ad Epiſcopum, etiamſi Ordinarius, vel delegatus iudex ſit, propter principium ſæpe poſitum, quod ſuſpenſio generaliter lata non comprehēdit Epiſcopum. Ponderanda autem ſunt verba, *Ordinarius, aut delegatus*, quia non eſt vltra illos hæc pœna extendenda, cum pœnæ reſtringendæ ſint: & ideo neque arbiter compromiſſarius, neque merus executor illam pœnam ſuſpenſionis incurrunt, quia neuter eorum eſt iudex ordinarius, vel delegatus, vt ibi notat Gloſſ. verb. *In iudicio*, ex Hoſtienſe & aliis. Obſeruanda etiam ſunt illa verba. *Contra conſcientiam, & contra iuſtitiam*, quæ opinor copulatiue eſſe intelligenda ſicut proponuntur: non enim ſufficit facere contra conſcientiam, ſi non faciat cōtra iuſtitiam, poteſt enim iudex ex odio procedere, & in hoc facere contra conſcientiam: tamē ſi grauamen illud quod alteri parti imponit, reuera non eſt cōtra iuſtitiam, ſed ſolum quia intra latitudinem iuſtitiæ ſemper illam grauat quantum poteſt nullo fauore aut gratia cum illa vtendo in his, quæ licite poſſet, hanc ſuſpenſionem non incurrit. E cōtrario etiam non ſatis erit agere contra iuſtitiam, ſi non agat contra conſcientiam: quod poteſt contingere ſi per ignorantiam inculpabilem, vel inconſiderationem iudex partem aliquam grauet vltra iuſtitiæ æquitatem: tunc enim licet materialiter agat contra iuſtitiam, non tamen formaliter & ſecundū conſcientiam: & ideo ſuſpenſionem illam non incurret, tum propter illa verba textus, tum propter rationem generalem, quod, ceſſante culpa, debet pœna ceſſare. Cætera in ipſo textu clara ſunt.

17. *Decima quarta ſuſpenſio contra Conſeruatores.* Decimusquartus caſus, qui ad hanc ſectionem ſpectat ſumi poteſt ex cap. vlt. de Offic. deleg. in 6. verſ. *Vbi autem*, vbi ſuſpenduntur ipſo iure per annum ab officio iudices Conſeruatores, *qui de aliis quam de manifeſtis iniuriis & violentiis ſcienter ſe intromiſerint, ſeu ad alia, quæ iudicialem indaginem exigunt, ſuam extenderint poteſtatem.* In quo textu obſeruare in primis licet, quod licet in principio illius cap. inter eas perſonas, quæ poſſunt in Conſeruatores eligi, primo loco ponantur Epiſcopi & eorum ſuperiores, nihilominus clauſula pœnalis ad illos non extenditur propter capit. *Vt animarum periculis*, de Sentent. excomm. in 6. & ita facile conſtat, quæ ſint perſonæ, contra quas fertur hæc ſuſpēſio: ſunt enim omnes perſonæ Eccleſiaſticæ inferiores Epiſcopis, quæ munus Conſeruatoris exercent. Actio vero, propter quam hæc ſuſpenſio imponitur, eſt exceſſus iuriſdictionis & muneris ſibi commiſſi in duobus, quæ in dictis verbis ſatis diſtincte proponūtur. Explicatur autem modus delinquendi neceſſarius ad hanc pœnam incurrendam per illam particulam, *Scienter*, per quam vt minimum requiritur, vt culpabiliter & grauiter peccando, id faciant. Gloſſa vero ibi addit idem eſſe ſi ex ignorantia culpabili id fiat, citatque cap. *Eos*, de Temp. ordin. in 6. Sed contrarium exiſtimo verius: non enim ſine cauſa additum eſt verbum illud, *ſcienter*, & dict. capit. *Eos*, potius probat oppoſitum: nam quando ius vult comprehendere etiam peccantes per ignorantiam, non ponit verbum *Scienter*, ſed vel ſimpliciter loquitur, vel ſub diſiunctione, *Scienter, vel ignoranter*, vt ſit in dict. capit. *Eos*. Quamuis ergo ignorantia craſſa non excuſet à culpa, excuſat tamen à pœna & cenſura, quando lex, quæ illam ponit, requirit modum peccandi

candi ex certa ſcientia, qui in præſenti textu per aduerbium, *Scienter*, ſignificatur. Suſpenſio autem ibi impoſita eſt ab officio, non tantum muneris Conſeruatoris, ſed ſimpliciter ab officio clericali, vt verba illa ſimpliciter prolata ſignificant, & patet ex dictis in caſu proxime præcedenti, & ex doctrina ſuperius generaliter data de ſuſpenſione ab officio. Male autem infert Gloſſa in illo textu, hanc ſuſpenſionem etiam eſſe à beneficio, nam oppoſitum potius colligitur ex verbi limitatione, & in ſuperiori etiam doctrina notatum eſt.

78. *Suſpenſ. contra Paroch.* Alia ſuſpenſio ſumitur ex Conc. Trid. ſeſſ. 24. c. 1. de Reformat. matrim. vbi Parochus, vel alius ſacerdos, ſiue ſecularis, ſiue regularis, qui alterius Parochiæ ſponſos, ſine Parochi licentia, matrimonio cõiungere, aut benedicere auſus fuerit, etiãſi prætextu priuilegii, vel immemorabilis conſuetudinis id faciat, ipſo iure ſuſpenditur, donec ab ordinario eius Parochi, qui matrimonio intereſſe debeat, ſeu à quo benedictio ſuſcipienda erat, abſoluatur. Non explicat autem Concilium, à quo huiuſmodi ſacerdotes, propter tale crimen ſuſpendantur: cum tamen veriſimile non ſit, ſuſpendi illum ab omni officio & beneficio, vt verbum illud ſimpliciter prolatum indicare videtur: tum quia peccatum illud non videtur dignum tãta pœna: tũ etiam quia illa pœna indifferenter fertur in Parochos, & in ſacerdotes ſimplices, tam regulares, quàm ſeculares. Et ita videtur ſuſpenſio ſolum eſſe de re communi omnib⁹ illis. Cenſeo igitur illam eſſe ſuſpẽſionem ab officio ſacerdotali, vel ad ſummum à munere ſacerdotali: quia iuxta communem intelligentiam canonum ex materia ſubiecta determinatur pœna, vt in eo quis puniatur, in quo deliquit. Item, quia, cum ſacerdos propter abuſum ſacerdotalis muneris ſuſpenditur, recte intelligitur ſuſpendi formaliter, quatenus ſacerdos eſt: atque adeo à ſacerdotali munere. Aliæ ſuſpenſiones huiuſmodi, quæ ſunt communes aliis clericis cum Epiſcopis, vel annexæ Epiſcopalibus, declarabuntur infra ſect. quinta.

19. His denique addi poſſet ſuſpenſio, quæ olim ferebatur in Bulla Cœnæ in fin. contra eos qui contra tenorem eius abſoluunt tranſgreſſores, qui in cenſuras bullæ inciderunt, his verbis *Eiſq; prædicationis lectionis, adminiſtrationis ſacramentorum, & audiendi confeſſiones officia interdicimus*: Non obſtãte enim hoc vlt. verb. manifeſtum eſt ex materia, & effectibus, illam cenſuram non eſſe interdictam, ſed ſuſpenſionem quandam ab officio, non quidem totalem, ſed quod illa tria, vel quatuor munera, quæ ibi declarantur, quia ſuſpenſio non eſt vltera verba legis extendenda, vt ſæpe diximus. Vnde conſtat ſic ſuſpenſum poſſe nihilominus celebrare, quia hoc non eſt proprie adminiſtrare ſacramentum, ſed ſacrificium offerre. Et à fortiori non eſt prohibitus quominus alia Eccleſiaſtica officia facere poſſit. Hæc autem ſuſpenſio abſolute fertur ſimul cum excommunicatione, nullaque additur reſeruatio: & ideo quoad abſolutionem idem videtur de vtraque iudicium: hanc vero ſuſpenſionem hic non numeramus, quia licet à Gregorio 13. poſita ſit, à ſucceſſoribus eius Sixto 5. & Clement. 8. prætermiſſa eſt, & ideo iam non incurritur.

SECTIO IV.

Quas ſuſpenſiones incurrant clerici propter alia peccata cæteris hominibus communia.

1. *Primus caſus de publico peccatore ſtatuitur.* PRimus caſus in hoc ordine numerari poteſt de clerico publico peccatore in communi, id eſt: quocunque genere peccati, quod graue, ac publicum & conſequenter ex ſe ſcandaloſum ſit. Veruntamen hic caſus non habet in iure fundamentum, ſaltem ſub hac generalitate ſumptum: & ideo non eſt cur hoc loco numeratur. Non enim omne peccatum graue quantumuis publicum & ſcandaloſum, habet annexam in perſonam clerici cenſuram ſuſpenſionis: aut enim illam induceret vi ſua abſque alia Eccleſiæ conſtitutione, aut ex Eccleſiaſtico iure; hoc poſterius dici nõ poteſt, quia nullũ inuenitur tale ius: neque etiam prius, quia ſupra oſtenſum eſt nullam cenſuram incurri iure diuino, aut naturali, ſed ſolo Eccleſiaſtico iure eſſe introductam. Et ideo ſupra diximus, quamuis ſacerdos exiſtens in peccato mortali etiam occulto, in tali ſtatu non poſſit licite celebrare, & ideo ab aliquibus dicatur ſuſpenſus quoad ſe: tamen illud improprie ac large dici, prout ſuſpenſio dicitur de quolibet impedimento, non vero vt ſignificat propriam cenſuram. Cuius ſignum eſt duplex. Vnum quod licet celebret, non manet irregularis: aliud, quod, ſi agat pœnitentiam ſui peccati, non indiget abſolutione à cenſura, vt licite celebrare poſſit. Idem ergo dicendum eſt de clerico publico peccatore, nam ex vi talis peccati eſt impeditus, ne licite miniſtrare poſſit ratione culpæ, & ſcandali, quod maxime locum habet in ſacerdote: & eſt etiam veriſimile in Diacono, & Subdiacono, vt alibi latius diximus: in minoribus autẽ ordinibus id locum nõ habet per ſe loquẽdo. Hoc autem impedimentum, qualecumque illud ſit non eſt vera cenſura ſuſpenſionis, vt patet ex eiſdem ſignis, tum quia ſacerdos ſic celebrans non ſit irregularis, tum etiam, quia ſi pœnitentiam agat, non indiget alia abſolutione à cenſura. Solum neceſſe eſt vt illa pœnitentia æque nota ſit ac fuit peccatum, vt ſcandalum ceſſet. Accedit quod hoc genus impedimenti ſuo modo commune eſt laicis: nam laicus peccato publicus non poteſt ad Euchariſtiam accedere licite, & vt publice id faciat, neceſſe eſt vt pœnitentia notoria præcedat. Atque ita ſenſit in hac parte Couarr. in Clement. *Si furioſus*, p. 1. §. 1. numer. 5. vbi nonnullos iuris Pontifici interpretes allegat. Et in re idem tenet Syluest. verb. *Irregularitas*, quæſt. 27. Vbi generaliter ait clericum ratione peccati non eſſe proprie ſuſpenſum, ſed ſolum longe, & quoad ſe, ideoq; non fieri irregularem ſic miniſtrando.

Et hoc tempore eſt receptiſſima, & indubitata hæc ſententia, imo nullum auctorem inuenio oppoſitum ſentiẽtem. Nauarrus enim, qui aliquando docet clericum ex peccato publico & notorio incurrere aliquam inhabilitatẽ Eccleſiaſticam, cuius diſpẽſatione indiget vt poſſit miniſtrare, vel ad ſuperiores ordines aſcendere, primum non loquitur generatim de omnibus peccatis, ſed de quibuſdam grauioribus & depoſitione dignis, vt ipſe expreſſe declarat in Sum. cap. 25. num. 73. ex Cardinale iuncto textu in capit. vltim. de Temp. ordinat. Deinde quia illa inhabilitas, de qua Nauarrus loquitur, non eſt ſuſpenſio, ſed irregularitas, vt diſcrete declarauit in cap. 27. numer. 154. & numer. 248. & 249. quod tamen an verum ſit, infra tractando de irregularitate examinabimus. 2.

Obiici autem ſolet capit. vlt. de Temp. ordin. vbi dicitur, ſacerdotẽ notatum peccato adulterii, periurii, aut falſi teſtimonii non eſſe impediendum à ſuſceptis, vel ſuſcipiendis ordinibus poſt peractam pœnitentiam, niſi talia crimina notoria fuerint: ergo, ſi fuerint notoria, ſentit Pontifex non eſſe admittẽdum: habet ergo aliquod impedimentum canonicum ratione talis criminis publici. Reſpondetur, ex illo textu colligere Nauarr. illam irregularitatem. Sed de irregularitate infra videbimus. Nunc de ſuſpenſione dicimus hinc non colligi aliquam iure ipſo latam: quia ibi diſtinguitur inter peccatorem occultum, & publicum, id eſt, in iudicio conuictum: vel alias notorium, & de occulto vt diſtinguitur 3. *Solutio Obiectionis.*

guitur ab huiuſmodi publico dicitur non eſſe prohibendum miniſtrare, ſi pœnitentiam agat, vnde conſtat non fuiſſe ſuſpenſum, cum ſpeciali cenſura abſolutione non indiguerit: ſi autem pœnitentiam non egerit, non dicitur eſſe cogendum, quia donec conuincatur in iudicio, vel res ipſa clamet, cogi non poteſt, ſed dicitur monendus, & ſub interminatione diuini iudicii obteſtandus, vt non miniſtret. De publico autem peccatore nihil dicitur: vnde ſolum per argumẽtum à contrario colligi poteſt, eum ſuſpendi à miniſterio ſacro: tamen ad aſſerendam pœnam ipſo iure latam, infirmum eſt tale argumentum: quia poteſt committi iudici, vt illum ſuſpendat, vel alio modo impediat, vt expedire cenſuerit. Sicut Con. Trid. ſeſſ. 22. in decreto de obſeruandis in celebr. Miſſæ monet Epiſcopus, vt neminem, qui publice & notoriè criminoſus ſit, aut ſancto altari miniſtrare, aut ſacris intereſſe permittant, quod non ſpectat ad ſuſpenſionem ipſo iure, ſed ad officium prælati propter indignitatem talium perſonarum ſic ergo in præſenti.

Secunda de publico concubinario.

4. SEcundus caſus eſt de clerico publico concubinario: nam licet nõ omni peccato publico, huic tamen in ſpeciali videtur ipſo iure annexa ſuſpenſio ab officio celebrandi, ſi ſacerdos ſit ex capit. vlt. de coha. cler. & mulier. Vbi proponitur quæſtio, an officium clerici fornicarii priuſquam pœniteat, audiendum ſit: & reſpondetur, huiuſmodi clericum non debere in officiis euitari, quia licet ſit ſuſpẽſus quoad ſe, non vero quoad alios; & additur, *Niſi peccatum huiuſmodi ſit notorium per ſententiam, ſeu per confeſſionem factam in iure, aut per euidentiam rei, quæ tergiuerſatione aliqua celari non poſſit*: ergo ſignificatur, quando tale delictum eſt publicum aliquo ex his modis, clericum eſſe ſuſpenſum, & quoad ſe, & quoad alios, *Prima opinio.* quod nunquam contingit niſi per cenſuram ſuſpẽſionis. Et confirmatur ex ca. *Si qui ſunt Presbyteri*, 81. diſt. vbi Gregorius VII. huiuſmodi clerico interdicit Eccleſiæ introitum donec pœniteat, & aliis prohibet, ne officium eius audiant. Idem habetur in cap. *Nullus*, & ca. *Præter*, 32. diſt. & in capit. vlt. 15. quæſt. 8. Magiſque videtur vrgere cap. *Sacerdotes*, diſtin. 50. nam de huiuſmodi Sacerdotibus dicitur, *non poſſe habere honorem ſecundum canonicæ inſtitutionis authoritatem*: vbi Gloſſa ait, non poſſe ſine diſpenſatione, & in nota marginali additur, hanc diſpenſationem poſſe dari ab Epiſcopo, iuxta doctrinam Innocentii in ca. 1. de cler. per ſaltum promot. Vnde videtur illa Gloſſ. ſupponere, propter hoc crimen cõtrahi impedimentum canonicum, quamuis non declaret quod illud ſit. In verbo autem diſpenſandi ſignificat eſſe irregularitatem, quamuis etiam poſſit ad ſuſpenſionem accommodari. Et ita tenent Cardinal., Hoſtienſis, Abbas, & alii quos referunt, & ſequuntur Couarr. in dict. Clement. *Si furioſus*. part. 1. §. 1 nu. 5. Nauarrus in Summa c. 25. num. 76 & capit. 27. nu. 154. Idem tenet Plaud. in 4. diſt. 27. q. 4. nu. 6. & D. Antoninus 3. part. tit. 27. capit. 3. vbi refert D. Thomam: Item Abulenſis in Tractatu de Clericis concubinariis concluſ. 7. Sylueſt. verb. *Concubinarius*, §. 4. & verb. *Suſpenſio*, vbi etiam Angelus, Armilla, & alii, & Villadiego lib. de Irregularitate. cap. de ſuſpenſione columna. 3. & Bernard. Diaz in Practica Crim. cap. 73.

5. *Prima diuerſ. inter autores eius.* Sed in explicanda hac ſententia, & modo huius ſuſpenſionis eſt magna varietas, nam quidam ex eis dicunt, talem eſſe hanc ſuſpenſionem, vt ſi illa durante clericus concubinarius celebret, fiat irregularis, ita vt ſolus Papa in hac irregularitate poſſit diſpenſare. Et hæc eſt communior ſententia eorum, quos retuli, vno vel alio excepto. Alii vero dicunt, licet talis clericus vere maneat ſuſpenſus: non tamen fieri irregularem celebrando. Ita Couarruuias ſupra. citans pro hac parte Innocentium, Ioannem Andream, & alios, quos etiam refert Nauarrus, & quod hoc ſequi videtur in capit: *Si quando*, de Reſcript. except. 17. numero 7. & 8. Qui conſequenter aiunt, non omnem ſuſpenſionem ſufficere ad irregularitatem cõtrahendam, ſed illam quę eſt ratione ſolius delicti, & propter contumaciam, vel puram pœnam: eſt autem alia ſuſpenſio, quæ non eſt propter delictum ſolum, ſed propter infamiam, atque adeo non tam propter pœnam, quam propter indecentiam, & ſcandalum: & ſic ſuſpenſus, iuxta hanc ſententiam non incurrit irregularitatem, etiamſi cum ea celebret: huiuſmodi autem eſt hæc ſuſpenſio clerici publici concubinarii. 6.

Præterea eſt alia diuerſitas, nam plures dicunt *2. Diuerſ.* hanc ſuſpenſionem talem eſſe, vt peracta pœnitentia, non duret, ſed ipſo facto tollatur abſque alia abſolutione, ita vt poſt pœnitentiam licitum ſit tali clerico in ſuo ordine miniſtrare. Ita Couarruuias cum aliis; Plaudanus vero expreſſe dicit hunc concubinarium non poſſe abſolui à ſuſpẽſione, niſi per Epiſcopum, qui propter hoc ait, poteſt eum deponere, & per conſequens diſpenſare, ne deponatur pœnitens, aitq; fieri irregularem, ſi ante huiuſmodi relaxationem, celebret. Et citat cap. penult. extra de Bigamis, vbi dicitur, clericos habentes plures concubinas non contrahere irregularitatem Bigamiæ, ideoque Epiſcopum poſſe cum eis diſpenſare quoad executionem ſacerdotalis officii, tanquam ſimplici fornicatione notatis. Vbi ſupponitur, & propter hanc notam eſſe ſuſpenſos ab executione officii, & ad eam ſuſpenſionem tollendam, neceſſariam eſſe diſpenſationem Epiſcopi: nam ſi non eſſet neceſſaria, vanum eſſet dicere poſſe Epiſcopum diſpenſare. Aut enim diſpenſaturus eſſet ante peractam pœnitentiam, vel poſt. Primum dici non poteſt, cum duret cauſa ſuſpenſionis, & ideo talis diſpenſatio inutilis eſſet & inualida: ſi autem dicatur ſecundum, plane ſequitur, etiam poſt peractam pœnitentiam durare impedimentum ſuſpenſionis; alias ſuperuacanea & impertinens eſſet diſpenſatio.

At vero Nauarrus mediam quandam viam in 7. hoc amplectitur, ait enim, poſt pœnitentiam peractam adhuc non poſſe licite & ſine peccato huiuſmodi clericum celebrare abſque diſpenſatione Epiſcopi iuxta c. fin. de Temp. ord. non tamen propterea incurrere nouam irregularitatem, quia quoad hoc ſublata eſt ſuſpenſio per pœnitentiam. Ita docet in Summa capit. 25. cap. 76. & 77 Ex quo intelligitur iuxta ſententiam Nauarri hunc clericum publice concubinarium & eſſe ſuſpenſum propria cenſura ſuſpenſionis, & irregularem, tali irregularitate, vt in ea poſſit Epiſcopus diſpenſare. Et per pœnitentiam tolli cenſuram ſuſpenſionis, quia tantum eſt lata, donec pœnitentiam agat, iuxta capit. *Si qui ſunt*, 81. d. irregularitatem autem non tolli per ſolam pœnitentiam abſque diſpenſatione: ideoque peccare grauiter poſt pœnitentiam celebrando abſque diſpenſatione, quia irregularem celebrare graue peccatum eſt. Non tamen contrahere nouam irregularitatem, quia iam ablata eſt cenſura, & ſola irregularitas, quamuis cum illa celebretur, non inducit nouam irregularitatem.

8. *Alia diuerſitas.* Eſt præterea alia differentia, nam plerique ex dictis auctoribus extendunt hanc ſuſpenſionem ad omnes clericos, etiam in minoribus cõſtitutos: quod expreſſe tenet Nauarrus dict. c. 25. num. 76. nullum allegãs textum, ſed ſolum Archidiaconum, & Turrecrematam, D. autem Antonin. qui in eadem eſt ſent. eam confirmat ex c. *Miniſtri*, 81. d. & cap. *Veſtra*, de Coha. cler. & mulier. Aliis vero videtur hanc ſuſpenſionem eſſe limitandam ad ſolos ordinatos in ſacris, nam de his expreſſe loquuntur iura citata, de inferioribus vero neque eſt æqualis ratio, nec etiam textus,

textus, qui id inſufficienter probet. Nam dictum c. *Miniſtri*, quod ex Lucio Papa à Gratiano refertur, ſumptũ potius eſt, vt in additione Gregoriana notatur, & Iuo etiam in ſuo Decreto refert, ex Epiſt. 2. Clementis, in qua non eſt ſermo quoad illam partem de clericis ordinatis in minoribus ordinibus neque etiam de concubinariis, quàmuis hoc poſterius poſsit à fortiori ſubintelligi; ſed eſt ſermo de Diaconis, & Subdiaconis, qui Grece *Hypodiaconi*, dicuntur, & ab interprete *Mineſtri*, quaſi per antonomaſiam appellatur, vt in principio eiuſdem Epiſtol. notatur in primo tomo Conciliorum: de his ergo clericis ait Clemens, quod ſi poſt ordinationẽ contigerit proprium inuadere cubile vxoris, proprio miniſterio altaris priuetur. Vbi autem apud Gratianum legitur, *Neque ſine maioris natu autoritate minora gerant officia, vrceum ſane ad altare, vel calicem ne ſuggerant* (propter quæ verba textus illẽ citatur ab Antonino & aliis) apud Clementem potius legimus, *Oſtia forinſecus claudant minora gerat officia, vrceum, ſeu calicem ad altare non ſufferat*. Vnde ſenſus eſt, Subdiaconum non ſeruantem continentiam etiam cum propria vxore, remouendum eſſe ab officio altaris, permitti vero poſſe, vt in functionibus minorum ordinum, his præſertim quæ extra altare fiunt, miniſtret: ergo ex illo textu iuxta veram lectionem, & intelligentiam, nihil ad rem præſentem colligitur, vt per ſe conſtat. Capitulum autem *Veſtra*, licet de clericis, & presbyteris mentionem faciat, tamen aperte loquitur de his, *qui diuina officia peragere, aut ſacramenta miniſtrare poſſunt*, quales non ſunt in minoribus ordinibus conſtituti: præterquã quod ex illo textu, etiam pro ordinatis in ſacris nõ ſatis colligitur ſuſpenſio ipſo iure, vt facile legenti patebit.

9. *2. opinio.* Secunda opinio principalis in hoc puncto eſt nullum clericum, etiam in ſacris ordinatum, incurrere propriam ſuſpenſionem propter hoc crimen concubinatus, quantumuis notoriũ. Hanc opinionem tenet Soto in 4. d. 1. q. 5. art. 9. ad 2. & d. 13. qu. 1. art. 9. vbi fatetur iure antiquo latam fuiſſe ſuſpẽſionem in huiuſmodi clericos, iam vero ceſſaſſe, ne ipſi ſe exponant periculo maioris ſcandali & ruinæ, quẽ ſecutus eſt Medina in ſua Sum. lib. 1. c. 11. §. 8. Si autem ab his authoribus quæratur ius nouum, quo antiquum reuocatum fuerit, nullum proferunt, ſed aiunt per non vſum, ſeu per contrariam conſuetudinem hoc ius fuiſſe ſublatum.

10. In hac re duo ſunt diſtinguenda, quæ in antiquis decretis videntur fuiſſe pręcepta. Vnum eſt ex parte clericorum in hoc publico vitio exiſtientium: aliud eſt ex parte aliorum fidelium, quantum ad vitãdos huiuſmodi clericos in audienda eorum Miſſa, vel aliis diuinis officiis. Quantum ad primum, licet in antiquis decretis probabile ſit latam fuiſſe ſuſpenſionem ipſo iure in huiuſmodi clericos, propter textus quos prima opinio afferebat; tamen hunc verius cenſeo, hanc ſuſpenſionem non incurri ipſo iure, quantumuis delictum ſit notorium, vel per euidentiam facti, vel per ſententiam, aut confeſsionem coram iudice. Hoc probatur optime ex vſu & conſuetudine Eccleſiæ, vt ex ſequentibus magis conſtabit. Præter hoc vero videtur aperte ſupponi in Concilio Tridentino ſeſſ. 25. cap. 14. de Reformat. Vbi varias pœnas imponit huiuſmodi clericis concubinariis & priuſquam aliquam incurrant, ſemel monendi eſſe dicuntur à ſuis Prælatis: quod ſi adhuc perſeuerent in ſuo vitio, tunc priuantur ipſo facto tertia parte fructuum ſuorum beneficiorum: ſi vero ſecundæ monitioni adhuc non paruerint, omnes quidem fructus omnium beneficiorum, aut penſionum ipſo facto amittunt; & ab adminiſtratione beneficiorum ſuſpendendi dicuntur: nõ vero ipſo facto eſſe ſuſpenſi. Quod ſi adhuc pertinaces ſint, beneficiis perpetuo ſpoliari, & ad alia beneficia indigni reddi mandantur: Ac tandem ſi opus fuerit, excommunicationis gladio plecti: & quoad hos clericos beneficiatos nullam mentionem facit ſuſpenſionis ab ordine, quam ipſo facto incurrant. Poſtea vero de clericis non habentibus beneficia, aut penſiones dicit; *Iuxta delicti, & contumaciæ perſeuerantiam, & qualitatem ab ipſo Epiſcopo, carceris pœna, ſuſpenſione ab ordine, ac inhabilitate ad beneficia obtinenda, aliiſue modis iuxta ſacros Canones puniantur*. Si igitur ab Epiſcopo ſuſpendendi ſunt ab ordine, quando opus eſt: ergo iuxta mentem Concilii non erant ſuſpenſi ipſo iure.

Ex quo probabiliter defendi poſſe exiſtimo, etiam iuxta antiqua iura nullam eſſe propriam ſuſpenſionem ipſo iure latam propter hoc crimen. Nam concilium ait hos clericos puniendos. *Si opus ſit, ſuſpenſione ab ordine iuxta ſacros Canones*: ergo ſupponit iuxta eoſdem Canones non eſſe ipſo iure ſuſpenſos. Simile argumentum ſumi poteſt ex multis Decretis de Cohabit. cleric. & mulier. nam cap. 2. hi dicuntur excommunicandi poſt tres admonitiones: in cap. vero. 3. dicitur, quod Epiſcopus per ſuſpenſionis, & interdicti ſententiam debet eos arctius cogere, vt huiuſmodi fœminas à ſe ſeparent: in cap. vero 4. dicitur eſſe cogendos per ſuſpenſionem à beneficio; & ſi pertinaces fuerint, etiam per priuationem. Et in cap. 5. dicitur quidem de quodam clerico fuiſſe propter hoc crimen ſuſpenſum ab officio. Gloſſa vero addit, & bene, *Ab Epiſcopo ſuo*, nam ex verbis ſequentibus, in quibus Pontifex requirit literas, quæ facti ſeriem contineant, ſatis conſtat illam ſuſpenſionem fuiſſe per ſententiam latam. Similiter in cap. 6. dicitur hos eſſe interdicendos ab officio per Epiſcopum: ergo in omnibus his ſupponitur hos non eſſe interdictos, vel ſuſpenſos ipſo iure. 11. *Etiam antiquo iure non incurrebantur ſuſp. ipſo facto propter hoc crimen Titul de cohabit cler. & mulier.*

Præterea ex aliis iuribus quæ citaui, non ſatis colligitur hæc ſuſpenſio. Nam de capit. vltimo de Tempor. ordinat. iam ſupra id oſtendimus. In c. autem, *Veſtra*, de cohabit. cleric. & mulier non agitur de ſuſpenſione ipſorum concubinariorum, ſed de obligatione aliorum fidelium ad vitandos illos in diuinis myſteriis, vel ſacramentis: de qua ſtatim. Et de eadem re eſt ſermo in capit. vltim. eiuſdem tituli. Quod autem ibi dicitur, concubinarium clericum eſſe ſuſpenſum quoad ſe tantum, non vero quoad alios, niſi eius delictum notorium ſit, cum eadem proportione poteſt intelligi; non enim dicitur ſuſpenſus quoad ſe quando delictum eius eſt occultum, proprie loquendo de ſuſpenſione, quæ eſt cenſura, ſed ſolum ex intrinſeca obligatione, quam ſecum peccatum adducit: eadem ergo proportione dicitur ſuſpẽſus quoad alios ratione peccati publici non ob cenſuram ſuperadditam, ſed ob ſcandalũ aliorum, quod intrinſece ſecum affert peccatum publicum. Præterea in c. *Nullus*. 32. diſt. etiam eſt ſermo de prohibitione aliorum fidelium. In cap. autẽ, *præter*, eadem diſtinction. hoc ipſum repetitur: & additur ſpecialis quędam prohibitio ſub his verbis, *Præcipimus, & omnino contradicimus: vt Miſſas non cantent, nec Euangelium, aut Epiſtolam ad Miſſam legant, neque in Presbyterio ad diuina officia maneant, nec partem ab Eccleſia ſuſcipiant*. Veruntamen illa pœna neque ipſo iure fertur: nullum enim ibi eſt verbum, quod hoc ſufficienter indicet: neque etiam fertur contra concubinarium clericum, ſed contra eum, *qui concubinam palam duxerit, aut ductam non reliquerit*: quod peccatum longe grauius eſt: & hoc tempore multo grauiori pœna puniretur, quam ibi præſcribitur. 12. *Ex aliis variis iuribus idem oſtenditur.*

In cap autem, *Si qui ſunt*, 81. diſt. potius interdicti, 13. quam ſuſpenſionis cenſura in huiuſmodi concubinarios fertur: verba enim ſunt, *Interdicimus eis ex parte Dei omnipotentis, & ſancti Petri authoritate Eccleſiæ introitum, vſq; dum pœniteant & emendent*: poſtea vero prohibetur aliis fidelibus, ne talium clericorum of-

ficium audiant, ſi in ſua obſtinatione perſeuerent, at interdictum ab Eccleſię ingreſſu non eſt ſuſpenſio, ſed cenſura diſtincta, quam infra explicauimus. Non extat autem originale decretum illius conſtitutionis, quam ex Gregorio ſeptimo refert Gratianus, vt poſsimus certe colligere, quæ pœna illa fuerit. Marianus autem Scotus in fine ſuorum Chronicorum, vt refertur etiam in 4. tom. Conciliorum primo refert Gregoriũ, Synodo facta, vetuiſſe iuxta antiqua decreta clericos, maxime diuino muneri conſecratos, mulieres habere, vel cum mulieribus habitare, &c. inferius autem ſubdit. *Cum autem clerici magis eligerent anathemati ſubiacere, quam vxoribus carere Papa, vt ſi per alios poſſet eos caſtigare, præcipit nullos audire Miſſam coniugati Presbyteri.* In quibus verbis ſignificatur primo, pœnam illam fuiſſe anathema: deinde præceptum vt alii non audirent Miſſam eorum fuiſſe nouam pœnam: denique vtramque latam eſſe in clericos coniugatos. Poſtea vero referens verba decreti eodem modo, quo Gratianus illa ponit. Itaque ex illo textu nulla ſuſpenſio propria colligi poteſt: & interdictum illud vel anathema ſine dubio iam non eſt in vſu. Præterea in c. vltim. 15. q. 8. potius dicit Nicolaus Papa, *à Sacerdote concubinario, quouſque iudicio Epiſcoporum reprobetur, communionem ſuſcipi poſſe*: quomodo ergo inde colligi poteſt ſuſpenſio ipſo iure lata. Denique cap. *Sacerdotes*, quod maiorem probabilitatem præſefert, non habet verbum quod cogat, vt intelligamus ibi imponi pœnam ipſo facto incurrendam, quia verbum illud *Non poteſt ſacerdotis habere honorem*, ſufficienter intelligitur, ſi dicamus fieri reum amiſsionis, & priuationis talis honoris: maxime quia ibi additur, *ſecundum canonicæ inſtitutionis authoritatem*, alia autem iura canonica nõ imponũt hanc pœnam ipſo facto: ergo neq; ibi imponitur. Vnde Hugo ibi exponit, non poſſunt de rigore iuris. In quo rigore ſane non inuenio decretum aliquod antiquum, ex quo ſufficiẽter aliud colligatur. Quare mirum non eſt, quod nec vſu nec conſuetudine recepta fuerit talis ſuſpenſio.

14. *Prima differentia de ſententia reiicitur.*

Quod ſi hæc ſententia vera eſt, nihil immorari oportet circa differẽtias adnotatas inter autores primæ opinionis: omnes enim ſupponunt aliquid non ſatis fundatum in iure: & ideo mirum non eſt, quod in eo explicando inter ſe non conſentiant. Vnde, quod attinet ad primum punctum de irregularitate, certe ſi illa erat vera cenſura ſuſpenſionis, conſequenter dicendum fuiſſet irregularitatem contrahi, celebrando cum illa. Dicere enim ſuſpenſionem illam latam eſſe propter indecentiam, non propter crimen gratis dictum eſt, quia nullo iure fundari poteſt. Nam in dict. c. *Si qui ſunt*, vbi fertur interdictum euidenter fertur per modum pœnæ: & ſi illud eſſet in ſua vi, dubium non eſſet, quin cum illo celebrans, fieret irregularis. Quod autem talis irregularitas admittẽda non ſit, vt Couarruuias, & alii cenſent, videtur probabilius, quia in iure nunquã inſinuatur, Sacerdotem concubinarium, propterea quod in eo ſtatu ante pœnitentiam actam celebrauerit, indigere peculiari diſpenſatione, ſed ſimpliciter ſignificatur poſt pœnitentiam peractam poſſe celebrare: nec diſtinguitur ſiue ante celebrauerit, ſiue non. Nunquam etiam viſum eſt, vt diſpenſatio huius irregularitatis poſtuletur, ſi ergo hæc irregularitas non contrahitur, ſignum eſt illam ſuſpenſionem non fuiſſe ipſo iure latam, ſed ab Epiſcopis ferendam.

15. *2. diff. Improbatur.*

Rurſus circa aliam differentiam de tali ſuſpenſione, an tollatur ipſo iure per pœnitentiam, vel neceſſaria ſit abſolutio, certe ſi illa fuiſſet vera cenſura, probabilius eſſet indiguiſſe abſolutione, iuxta generalem doctrinam ſuperius datam, quia licet aliqua cenſura feratur, donec quis pœniteat vel reſipiſcat, non propterea tollitur neceſsitas abſolutionis. Simpliciter vero probabilius eſt, non eſſe neceſſariam talem abſolutionem, vel diſpenſationem. Et media illa via, quam Nauarrus docuit, nobis non placet. Neque ex cap. penult. de Bigamis, colligitur neceſsitas huius diſpenſationis in foro conſcientię, ſed quia Epiſcopus poteſt, & debet huiuſmodi concubinarios ſuſpendere, & impedire ab executione ordinis, ideo ad eum ſpectat talem pœnam relaxare: & ideo in illo textu dicitur poſſe in illa diſpenſare, etiãſi clericus plures habuerit concubinas, quia vitium illud non inducit bigamiam, nec irregularitatem eius. Dicitur autẽ Epiſcopus poſſe diſpenſare, vel non ferendo illam pœnam: quod fieri poteſt, quando ſufficiens pœnitentia & ſatisfactio præceſſit, vel illam iam latam poſt breue tempus auferendo. Denique in tertio puncto differentiæ conſtat à fortiori, ſi ſuſpenſio illa admittatur, iuxta ius antiquum probabilius admitti in ſolis clericis ordinatis in ſacris, quam in inferioribus, vt recte probatum eſt, & à fortiori conſtat ex dictis. Quid vero dicendum ſit de Epiſcopis, ſequenti ſectione dicam. Concludimus ergo prohibitionem, quam habet clericus concubinarius ad non celebrandum, non prouenire ex aliqua cenſura eccleſiaſtica, ſed ex intrinſeca malitia talis ſtatus. An vero irregularis fiat, vel ratione delicti vel ratione infamiæ, infra in materia propria videbimus, nunc enim de propria ſuſpenſione ſolum agimus.

Reiicitur differens.

16. *An poſſit audiri Miſſa publicè concubinarii.*

De altera vero prohibitione, qua iniungebatur fidelibus, ne Miſſas horum concubinariorum audirent, dubitari non poteſt latam olim fuiſſe in ordine ad correctionem & confeſsionem ſic delinquentium, & ad exemplum aliorum, vt dicitur in ca. *Veſtra*, de cohab. cler. & mulier. Hæc autem prohibitio non oriebatur ex ſuſpenſione talium clericorũ, ſed fuit ſpeciali præcepto impoſita: nunc autem præceptum illud non obligat, donec talis clericus ſit per ſententiã nominatim declaratus de tali crimine, iuxta Extrauagantem, *Ad euitanda*. vt tetigi in tomo 3. diſputat. 18. ſect. 1. & diſputat. 88. ſect. vltima.

Suſpenſio clerici propter vitium contra naturam, an ſit lata ipſo iure.

17. Tertius caſus ſuſpenſionis ipſo iure aſsignari ſolet propter vitium Sodomiæ. Quem caſum tractat Couarruuias in Clement. *Si furioſus*. p. 1. §. 1. numero 6. refertque plures Canoniſtas dicentes, ſuſpenſionem cõtrahi propter hoc vitium, etiamſi occultum ſit, adeo, vt irregularis fiat, qui poſt illud peccatum etiam occultiſsime commiſſum celebrat ante abſolutionem à ſuſpenſione; & cum eo ſic irregulari nullum niſi pontificem diſpenſare poſſe. Quã opinionẽ fatetur Couarruuias ex iuris rigore probari non poſſe; tamen ob criminis atrocitatem, & tot Doctorum authoritatem defendendam eſſe. Qui tamen in confirmationem eius affert, ca. vlti. de tempor. ordin. & cap. *Niſi cum pridem*. §. 1. de Renunciatione: Sed de primo iam oſtenſum eſt, nihil probare. In alio vero textu. verſic. *Propter ſcientiam*, ſolum ſupponitur, aliqua eſſe crimina, quæ licet occulta ſint, officii executionem impediũt etiam poſt peractam pœnitentiam: de hoc tamen in particulari non ſit mentio. Poteſt tamen inde ſumi argumẽtum, quia ſi aliquod vitium impedit executionem ordinis: ergo maxime hoc. Patet conſequentia, quia eſt grauiſsimum, & maxime indecens ad diuinum officium exercendum. Afferri item poteſt capit. *Vt clericorum*, de Vita & honeſt. cleric. vbi de hoc vitio in ſpecie eſt ſermo cum dicitur, *Maxime illo propter quod venit ira Dei in filios diffidentiæ*: & infra ſubditur, *ſi quis hac de cauſa ſuſpenſus, &c.* Verumtamen parum etiam probat, tum quia generaliter loquitur de vitio incõtinentiæ, etiamſi de illo maxime, tum etiam, quia prius dicitur vt peccantes puniantur,

Relinquitur.

tur, & poſtea ſubditur, *ſi quis autem ſuſpenſus*, vtique per iudicem ſic punitus: non ergo inde colligitur ſuſpenſio ipſo iure.

18. 2. Sententia. Improbatur. Eſt ergo ſecunda ſententia affirmans propter hoc vitium incurri ſuſpenſionem, ſi eſt publicum, non vero ſi occultum. Prior pars tribuitur Nauarro ca. 27. num. 248. & 249. ſed ille loquitur ſolum de irregularitate, quæ propter quodlibet enorme crimen publicum incurritur, de qua infra. Poſſet tamē hæc pars confirmari ex caſu præcedenti, ſi verum eſſet concubinarium publicum eſſe ſuſpenſum. Sed & antecedens falſum eſt, & conſequentia à ſimili in hac materia infirma. Alia ergo pars de hoc crimine occulto probatur, quia nec regularitas, nec ſuſpenſio inuenitur in iure lata ratione illius. Neque refert, quod tale crimen ſit grauius, & deteſtabilius quam multa alia, propter quæ ſuſpenſio ipſo iure lata eſt, quia in legibus pœnalibus argumētum à ſimili vel à fortiori non eſt efficax: nam propter quā quod ſufficit voluntatem legiſlatoris eſſe limitatā, quacunque ratione motus fuerit, & non plus operari, quam velit: ſæpe poſſunt eſſe plures rationes grauius puniendi ipſo iure leuius peccatum quam maius, vel quia frequentius, vel quia magis nociuum, &c. Multa item alia, quæ Nauarr. ſupra de regularitate accumulat, efficacia ſunt, & mihi videntur idem de ſuſpenſione conuincere.

19. 3. Opinio. Quapropter eſſe poteſt tertia opinio negans ſimpliciter propter hoc vitium incurri ipſo iure ſuſpenſionem, ſiue illud publicum ſit, ſiue occultum. Et de occulto quidem efficaciter id probatum eſt, videntur tamen eædem rationes procedere de publico, quia de vtroque verum eſt illud principium, quod propter nullum delictum incurritur ipſo facto ſuſpenſio, niſi in caſibus à iure expreſsis, quia cū ius ipſum ferre debeat talem ſuſpenſionem, neceſſe eſt vt talis caſus in iure exprimatur, vel in ſpecie talis delicti, vel ſaltem in genere ſub aliqua communi ratione. At vero nullo ex his modis in iure fertur ſuſpenſio ipſo facto incurrenda propter hoc peccatum etiam publicum: non enim fertur ſpecifice, & ſub proprio nomine, vt etiā dicti auctores ſentiunt, ideoque nullum textū afferunt, qui hoc modo eorū ſententiam probet. Neque etiam lata eſt hæc ſuſpēſio ſub aliqua generali, & vniuerſali ratione, quæ hoc vitium comprehendat: quia nec etiam hoc modo aliquis textus adducitur, qui hoc probet. Nam c. vltim. de temp. ordi. ad ſummū probat ſuſpenſionem ferendam, non vero ipſo iure latam, vt ſupra oſtendi. Nec denique talis ſuſpenſio cenſeri poteſt in iure lata in aliquo ſimili vel inferiori vitio, quia, vt dixi, pœna nunquam fertur in iure hoc modo. Vnde, qua ratione in hoc crimine occulto ille modus non eſt ſufficiens, neque ex eo ſumitur argumētum efficax, vt dictum eſt, eadem ratione, neque in publico, eſt enim ſeruanda eadem proportio, eo vel maxime, quod neque contra concubinarium publicum ſatis probatur hæc ſuſpenſio, ipſo iure lata: ergo multo minus poteſt inde, quaſi mediate & remote argumentum ſumi ad aliud vitium.

20. Iure antiquo nō incurri hanc ſuſpenſionē propter hoc crimen etiam publicum. Quocirca, ſtando in puro rigore antiqui iuris, non video ſufficiens fundamentum ad aſſerendum propter hoc crimen ſiue publicum, ſiue occultum, incurri ſuſpenſionem ipſo iure: neque ſola aſſertio multorum autorum etiam grauium ad id probandum ſufficit, niſi ius afferant, quod talem pœnam ſtatuat, cum ipſi eam imponere non valeant. Vnde Leo X. in ſua conſtitutione 11. quam in reformationem Curiæ edidit anno 1515. de hoc vitio ſolum dicit, vt laicus, vel clericus de illo conuictus, pœnis per ſacros Canones, aut ius ciuile reſpectiue impoſitis puniatur. Quod veluti declarans Pius V. in ſua conſtitutione 5. ſolum dixit. *Si clericus fuerit omnibus ordinibus degradatus ſimili pœnæ ſubijciatur*, id eſt, *curiæ ſeculari puniendus tradatur*. Vſque ad illud ergo tempus non videtur pœna aliqua iure ipſo lata propter hoc crimen. Poſtea vero idem Pius V. ſua conſtitutione 70. grauiſsimam pœnam ipſo facto incurrendam his verbis imponit, *Omnes & quoſcumque presbyteros, & alios clericos ſæculares, & regulares cuiuſcumque gradus & dignitatis tam dirum nefas exercentes omni priuilegio clericali omnique officio, dignitate, & beneficio eccleſiaſtico præſentis canonis authoritate priuamus.* Quæ vltima verba euidenter oſtendunt vitium ſecundum ſe, & abſolute, id eſt, ſiue publica notitia, aut infamia notatum ſit; ſiue non: quia lex, quæ per ſe ipſam pœnam infert, factum ſolum requirit vt operetur, non vero aliam famam vel notitiam, niſi ipſamet lex ſe limitet ad talem caſum, quod in prædicta conſtitutione non fit. Eſt præterea conſtitutio illa, & pœna vniuerſaliſsima quoad perſonas clericorum, nam de laicis nulla ibi mentio fit, vt ex eius tenore conſtat. Vnde licet alias declaratum ſit in iure, vt Epiſcopi & ſuperiores ſub generali lege ferente ſuſpenſionē, vel interdictum, non comprehendantur: ſub hac nihilominus comprehendi videntur: vel propter illa verba cuiuſcunque gradus & dignitatis, vel melius & certius, quia illa pœna non eſt ſuſpenſio, ſed irregularitas, vel certe, vt recte notat Nauarrus ſupra, eſt depoſitio verbalis ipſo iure lata: quoad ratum eſt, & vix in vno vel alio loco in iure reperitur, vt ſupra dixi, neque ab alio quam à Summo Pontifice per poteſtatem ſupremam fieri potuiſſet, iuxta ea quæ ſuperius de depoſitione tractauimus. An vero non obſtante illorum verborum rigore neceſſaria ſit ſententia declaratoria criminis, vt in conſcientia pœna illa obliget, ex generalibus principiis de lege pœnali petendum eſt.

Quam pœnam incurrat ſic delinquens per conſtitutionem.

Hanc etiā pœnam incurrūt Epiſcopi.

21. *Quale debeat eſſe peccatum hoc ad pœnam à Pio impoſitam incurrendam.* At vero quoad vitium & peccatum pro quo illa pœna imponitur, nonnulla obſeruanda ſunt quantum ad forum conſcientiæ ſpectat. Primum, vt incurratur illa pœna, neceſſarium eſſe, vt peccatum illud contra naturam ſit in ſua ſpecie conſummatū, ita vt non ſufficiat quælibet pollutio vel immunditia cū alio, niſi intercedat copula intra vas ordinarium illius delicti, quia in eo conſummatur tale delictum, vt cum D. Thoma traditur ſecunda, ſecund. quæſtion. 154. lex autem puniens aliquod delictum, & præſertim per cenſuras, vel pœnas eccleſiaſticas ipſo facto impoſitas, requirit delictum conſummatum in ea ſpecie, vt ſupra probatum eſt. Præſertim quando lex ſimpliciter & abſolute loquitur, de illo delicto, & maxime ſi addat verba, & exaggerationem aliquam, quæ talem delicti conſummationem declarant quod præſenti conſtitutione obſeruare licet, quæ ſic incipit: *Horrendum illud ſcelus, quo pollutæ fœdatæque ciuitates à tremendo Dei iudicio conflagrarunt, &c.* Deinde non ſatis eſt ad contrahendam ipſo facto illam pœnam ſemel aut iterum vitium illud committere, ſed oportet habere frequenter vſum ſeu conſuetudinem eius, quod etiam notauit Nauarrus ex ponderatione illius participii, *exercentes*, quod de induſtria poſitum fuiſſe refert ex teſtimonio ipſiuſmet Datharii Matthæi Contaremni, & relatione Gregorii XIII. Ideoque vox illa, *exercentes*, in proprio rigore ſumenda eſt: in quo non ſignificat illum, qui ſemel aut iterum talem actum facit, ſed qui frequenter & quaſi ex conſuetudine ita operatur, vt prudentis arbitrio dici poſsit, exercens talem actum.

22. *Dubiū triplex enodatur.* Denique, his etiam omnibus concurrentibus, dubitat ibi Nauarrus, an conſtitutio illa quoad hāc pœnam in conſcientia obliget, non quod ipſa de ſe non ſufficiat ad obligandum: hoc enim in dubium verti non poteſt, quia poteſtas non deeſt Summo Pontifici, & intētio eius hæc fuit, vt ex verbis ipſius legis ſatis oſtenditur, & Pontificem Summum declaraſſe, idē Nauarrus refert. Sed quod dubitatur, eſt, an ſit ita recepta vt efficaciter obliget. Quam quæſtionem ait Nauarrus eſſe de facto, ad quā iuriſcon-

conſultus non reſpondet. Sed tria video hic quæri poſſe. Primum, an hæc lex in conſcientia obliget reos occultos præcipue ad exequendum in ſe has pœnas priuſquam per ſententiam declarentur. Et ſic probabile cenſeo non obligare, ſiue quia ipſa in particulari non eſt ita recepta, ſiue ex principiis generalibus de lege pœnali, de quibus aliàs. Secundū eſt, an Iudices teneantur vti hac lege ad damnādos reos: & ita omnino affirmandum eſt, nam eſt iuſtiſſima & recepta in exteriori foro, vt Nauarrus fatetur. Tertium eſt, an rei per ſententiam declarati teneantur in conſcientia ad illas pœnas. Et ita etiam affirmandum cenſeo, quia hęc ad minimum eſt vis legis ſic imponentis pœnam, nec poteſt dici non receptum, cum Iudices illam obſeruent.

Alia ſuſpenſio ob vitium ſimoniæ expenditur.

23. QVartus caſus eſt de vitio Simoniæ à clerico commiſſo, cui ſuſpenſio ipſo iure annexa eſt. Quoniam vero ſimoniæ vitium multiplex eſt, iuxta varias eius materias, duo ſunt præcipua capita diſtinguenda propter quæ hæc cenſura impoſita eſt. Vnum eſt de ſimonia commiſſa in ordinibus ſacris: aliud de ſimonia circa beneficia Eccleſiaſtica. Circa primum tres perſonæ ſunt diſtinguendæ, quæ poſſunt ſimoniaca labe infici in ordinum collatione, ſcilicet conferens per ſimoniam, ſeu propter pecuniam, præſentans alterum vt ordinetur. Et ipſe qui ordinatur: de his enim omnibus fit mentio in cap. penult. de Simonia: & ibi omnes facto ipſo ſuſpenduntur, vt videbimus, de illis ergo ſigillatim dicturi ſumus. Nec vero nunc eſt à nobis explicandum, quando in huiuſmodi ordinatione vitium ſimoniæ committatur, id enim ſpectat ad materiam de ſimonia, ſed ſupponendum eſt ſimoniam in hoc genere committi, quando ex pacto, & per modum emptionis & venditionis aliquis dat, vel recipit pecuniam, vel aliquid pecunia æſtimabile, vt ordines conferat, vel recipiat. Hæc enim eſt eſſentia huius vitii ſimoniæ, nam ſi aliquid ex cōſuetudine detur vel eleemoſynę non committitur ſimonia, vt docet D. Thom. 2. 2. quæ. 100. art. 2. ad 4. Vnde neceſſarium eſt, vt formale, vel virtuale pactum antecedat, & realis ordinatio ſubſequatur, quia hæc ſuſpenſio non contrahitur niſi per actum exteriorem cōſummatum, vt ſæpe de his cenſuris in ſuperioribus dictum eſt, & quantum ad præſentem caſum ſpectat, magis in ſequentibus explicabitur. Quanquam in hoc ſeruandum eſt nouum ius Concilii Tridentin. ſeſſ. 21. c. 1. de Reformat. ibi omni conſuetudine reuocata collatoribus ordinum præcipit, nihil accipere quocumq; prætextu, *Sub pœnis*, (inquit) *à iure ſtatutis ipſo facto incurrendis*. Sed non opinor violationem huius decreti eſſe proprie ſimoniam, ſed iniuſtitiam, vel inobedientiam, vt in alio opere, Deo dante dicemus, quare nec pœna hæc, de qua agimus propter ea incurretur, quia ſolum propter ſimonię vitium fertur.

Simonia quid.

24 Circa perſonam ergo, quę ordines confert per ſimoniam dubium non eſt, quin propter tale peccatum aliquam ſuſpenſionem ipſo facto incurrat quæ vero & quanta ſit illa ſuſpenſio, controuerſum eſt. Quidam aiunt ſic conferentem manere ſuſpenſum à collatione omnium ordinum, imo ſimpliciter ab officio & beneficio. Alii aiunt, tantum manere ſuſpenſum à collatione illius ordinis, in quo cōferendo ſimoniam commiſit. Rurſus aiunt quidam, illum manere perpetuo ſuſpenſum, donec cum illo diſpenſetur: alii ſolum per triennium Sed diſtinguere oportet propriam cenſuram ſuſpenſionis à cenſura excommunicationis, & à ſuſpenſione illa quæ veluti materialiter in excommunicatione includitur. Verum eſt enim propter hoc peccatum

De conferente ordines per ſimoniā quam ſuſp. incurrat.

manere collatorem excommunicatum ipſo facto iuxta Extrauagant. 2. Pauli Secundi de Simonia: vnde fit ratione excommunicationis manere ſuſpenſum ab omni officio & beneficio, idque non ad definitum tempus, ſed donec abſoluatur à Romano Pontifice, vel alio habente ab illo facultatem, quia hæc excommunicatio illi reſeruata eſt, de qua excommunicatione ſupra ſuo loco dictum eſt. Omiſſa ergo excommunicatione de propria ſuſpenſione dicendum eſt, huiuſmodi collatorem manere ipſo iure ſuſpenſum non tantum à collatione ordinis, quem ſimoniace contulit, ſed ſimpliciter à collatione ordinum. Ita enim habetur in cap. penul. de Simonia, vbi de ſuſcipiente ordines dicitur manere ſuſpenſum ab ordine ſic ſuſcepto: de conferente vero dicitur, *manere ſuſpenſum à collatione ordinum*: ergo euidenter intelligitur, non à collatione illius ordinis tantum ſed omnium: pręter hoc vero non ſuſpenditur ab alio officio, vel beneficio, neque ibi, neque alibi.

De duratione vero illius ſuſpenſionis difficultas eſt: quia verba illius textus ſic habent. *Ordinator à collatione, præſentator vero ab executione ordinum per triennium, & cæt.* vbi obſcurum eſt; an illa particula *per triennium*, cum vtraque perſona, vel ſolum cum proxima, quæ præceſsit, conſtruenda ſit; nam in vno ſenſu hæc ſuſpenſio collatoris eſt abſoluta & ſine limitatione temporis: in alio vero eſt triennalis Prior ergo ſenſus videtur veriſimilis ex ipſo cōtextu, quia determinatio ſolum determinat ea, quæ proxime præcedunt. Sed oppoſitum verius eſt ex mente Gloſſæ ibi, & interpretum: & patet ex ipſo contextu, nam tota illa clauſula ſuſpenſa eſt, & ideo determinatio illa additur tanquam communis vtrique perſonę, ſcilicet conferenti, & præſentanti nam de tertia ſcilicet de reperiente alia determinatio additur, ſcilicet *donec diſpenſationem obtineat*. Itaque ex vi illius textus: & in caſu eius dicendum eſt, ſuſpenſionem illam eſſe triennalem. 25.

Quamdiu duret ſuſp. in hac ordinatio.

Nihilominus tamen Canoniſtæ communiter dicunt quando ſimonia eſt perfecta & conſummata per receptionem pretii, aut rei æquiualentis, ordinatorem manere perpertuo ſuſpenſum. In eo vero capit. ſuſpenſionem fuiſſe triennalem, quia ſimonia non fuit propria nec perfecta, quia collatio pretii non interuenit, ſed ſola remiſsio cuiuſdam obligationis nondum exiſtentis, ſed prætenſæ: vnde potius fuit conſeruare ſe indemnem, aut tollere importunam vexationem, quam aliquid recipere. Ita ſentiunt Gloſſa, Innocent. Abbas & alii in cap. vltim. de Simonia, quos Syluester ſequitur, ver. *Suſpenſio*, quęſt. 7. Iuxta hanc ergo opinionem ſub diſiunctione reſpondendum erit, nam ſi ſimonia fuit impropria, ſuſpenſio erit triennalis per illum textum, ſi propria, erit perpetua. Et hæc poſterior pars potiſsimum probari ſolet ex capit. *Per tuas*, 3. eodem titulo de Simonia. Tamen in illo de ordinato non de ordinante ſermo eſt. Citatur etiam capit. *Inſinuatum*, eodem titulo, ſed ibi nec ſermo eſt de collatione ordinis, ſed beneficii, neque eſt ſermo de conferente: ſed de ipſo intruſo in beneficio nec pœna ſuſpēſionis punitur, ſed priuationis beneficii per iudicem faciendæ. Citatus etiam capit. *De hoc* pręſertim in illis verbis. *Si manifeſtum eſt promiſſa recepiſſe ab altaris miniſterio ſunt perpetuo deponendi*. Sed ibi non eſt ſermo de ſimonia commiſſa in ordinatione, ſed in electione ad Epiſcopatum: & vt ex ipſis verbis patet, nec imponitur pœna ſuſpenſionis ipſo iure, ſed pœna depoſitionis per iudicem ferenda. Citatur præterea cap. *Si quis Epiſcopus*, 1. quæſt. 1. in Concilio Calced. cap. 2. vbi de hoc ordinatore dicitur *proprii gradus periculo ſubiacere*. Sed per illa verba, ſi recte expendantur, nulla pœna ipſo iure imponitur, nā illa ſolum excommunicatio quędam quæ per iudicē eſt mandanda executioni. Vnde ibi 26.

Quorundā extenſio dictæ ſuſpenſionis.

non

non deſignatur tempus, neque etiam dicitur vt illa pœna ſit perpetua, ſed videtur iudicis arbitrio relinqui.

7. Propter hęc igitur, dicendum videtur quantumuis perfecta ſit ſimonia in collatione ordinum commiſſa, ipſo iure tantum incurri propter illam triennalem ſuſpenſionem, iuxta dict. c. penult. Quod ſine cauſa exponitur de impropia ſimonia: Nam eſto aliquod pretium ibi collatum non fuerit, ipſa promiſsio, ſeu obligatio erat res pretio æſtimabilis, & conſequenter ad ſimoniam ſufficiens. Adde, quod, ſi ex illo iure non habemus quam ſuſpenſionem incurrat collator ordinum per ſimoniam propriam, & rigoroſam, ex nullo alio habetur: non ſolum quantum ad durationem, vt oſtenſum eſt: ſed neque etiam quantum ad ſpeciem ſuſpenſionis, vt ex dictis circa prædicta iura, quæ in contrarium citantur, facile conſtat. Vnde librum erit vnicuique dicere huiuſmodi collatorem manere ſuſpenſum ab officio & beneficio, &c. Deniq; ſi propter imperfectionem ſimoniæ ſuſpenſio collatoris temporalis effecta eſt, cur non etiam ſuſpenſio eius, qui ordines ſuſcepit: non ergo id factum eſt, quia illa non fuit propria ſimonia, ſed quia auctori canonis viſum eſt conferenti ordines non maiorem pœnam imponere quoad durationem, vel propter perſonæ dignitatem, vel certe quia eius ſuſpenſio aliunde, ſcilicet in vſu, quo priuat, grauior eſſe videtur. Igitur cōferens ſimoniace ordines, per triennium tantum ipſo iure manet ſuſpenſus: vnde illo tranſacto, ſi aliunde ab excommunicatione abſolutus ſit, abſque alia diſpenſatione vel abſolutione ordines poterit conferri. Neque oportet diſtinguere quoad hoc inter occultum, & publicum ſimoniacum, niſi vt in ſequenti puncto dicetur.

Extenſio nō admittitur.

28. Illud denique eſt in hac ſuſpenſione conſiderandum, eam præcipuè ad Epiſcopos pertinere, nam in præſenti ſatis expreſſe nominantur ſub ratione conferentium ordines: nec enim neceſſe eſt, ſub proprio nomine dignitatis Epiſcopalis vel ſuperioris exprimantur; cum ex munere vel officio Epiſcoporum proprio cuiuſmodi eſt ordines conferre, deſignentur. Nec refert quod nonnulli Abbates ordines conferant, nam illud eſt ex priuilegio, & quaſi ſecundum quid, & ideo ſimpliciter per collatores ordinum Epiſcopi intelliguntur, quamuis non ſoli illi, ſed etiam Abbates, & quicunque alii, qui ex priuilegio minores ordines conferunt, eandem pœnā incurrunt, ſi per ſimoniam id faciant: nam lex generalis eſt, & à fortiori hos inferiores cōprehendit.

Non ſolum epiſcop. ſed Ab. hac lege cōprehēduntur.

29. Circa alteram perſonam, ſcilicet eius qui pręſentat alium per ſimoniam, nihil noui notandum occurrit, nam eius pœna & ſuſpenſio ſatis clara eſt in dict. cap. penult. de ſimonia. Suſpenditur enim ab executione ordinum, omnium ſcilicet quos habuerit, hanc enim vim habet illa abſoluta & indefinita locutio: Illa vero ſuſpenſio tantum eſt triennalis, vt in eodem textu habetur. Neque oportet hoc limitare ad ſimoniam impropriam, quia in omni ſimonia locum habet, vt dictum eſt in ſuperiori puncto: eſt enim quoad hoc eadem ratio. Neque etiam diſtinguere oportet de ſimonia publica, vel occulta, vt alii faciunt, dicentes, in ſimonia occulta ſuſpenſionem eſſe triennalem, in publica vero perpetuam; quod idem dicunt de collatore, vt ex Hoſtienſe, Innocent. & Archidiac. refert Panormitan. ſuper eundem textum. Qui tamen eorum ſententiam non approbat, & merito: quia textus abſolute loquitur: & vbi lex non diſtinguit, nos non debemus ſine alia lege, vel ratione cogente diſtinguere. Hic autem cum ſimus in materia pœnali, & quæ ex voluntate legiſlatoris pendent, nulla ratio per ſumpta cogere poteſt, vt per ſe notum eſt. Neque etiam inuenitur aliud ius, in quo hæc ſuſpenſio perpetua imponitur propter hoc crimen publicum.

De præſentante aliū ad ordines, per ſimoniā quā ſuſpenſion. incurrat.

Quorundā diſtinctio de ſimonia publica, aut occulta reiicitur.

Quod quidem de conferente ex dictis in ſuperiori puncto ſatis patet: de pœna vero præſentantis ferè nullo alio loco mentio fit, præter illud, quod generatim ſub nomine *mediatoris* ſtatuitur in cap. *Si quis Epiſcopus.* 1. q. 1. his verbis: *Si quis vero mediator tam cupidis, & nefandis datis, vel acceptis extiterit, & ipſe ſiquidem Clericus fuerit, proprio gradu decidat ſi vero laicus, aut Monachus, anathematizetur.* Iam vero ſuprà expoſui in ſimili per hæc verba non imponi pœnam ipſo iure, ſed comminari pœnam à Iudice inferendam, quam eſſe pœnam depoſitionis exponit ibi Turrecremata cum aliis, & D. Thom. 2. 2 q. 100. art. vlt. & eſt probabilis expoſitio, & conſentanea verbis, quamuis etiam poſsint illa verba generalius intelligi, vt ſupra inſinuauimus, vel nomen ipſum depoſitionis poteſt etiam late ſumi, prout interdū accipitur pro ſuſpenſione. Si vero intelligatur de propria pœna depoſitionis, dicendum eſt illam olim habuiſſe locum, quando ſuſpenſio ipſo iure non erat impoſita; nunc autem cum non debeat idem delictum bis puniri, poſtquam aliquis ſuſpēſionem latam à iure ſuſtinuit, non debet iterum deponi, niſi fortaſſe ſuſpenſionem ſibi impoſitam non ſeruaſſe conuincatur.

Alii vero aliter diſtinguunt de ſimoniaco publico, & occulto, dicentes, occultum ſimoniacum in hoc caſu manere ſuſpenſum quoad ſe, non vero quoad alios: ſi vero ſit publicus, eſſe vtroque modo ſuſpenſum, ſcilicet quoad ſe, & quoad alios. Ita loquitur de conferente, & mediatore. D. Tho. d. art. vlt ad 1. & 2. item Raimund. quem refert, & ſequitur Turrecr. in d. c. *Si quis Epiſcopus*. Sed hoc in primis non eſt ita accipiendum, vt per ſuſpenſionem quoad ſe intelligatur ſolum peccatum mortale: nā hi ſimoniaci licet occulti ſint, veram pœnam ſuſpenſionis incurrunt; quia in d. c. vlt. abſolute fertur ipſo iure propter hoc crimen, & ita comprehendit etiam occultum, iuxta dicta ſupra ſect. 1. Dicetur ergo hic non ſuſpenſus quoad alios, vel quia non tenetur vitare illos ſe prodendo: vel quia alii non tenentur vitare ipſum, vel omnino ſi eius defectum ignorent, vel ſaltem publice ſecundum ius antiquū, hodie vero omnino non tenentur propter Extraua. *Ad euitanda.* 30.

Aliorū diſtinctio exponitur.

Supereſt dicendum de tertia perſona, ſcilicet de illo, qui ordines ſuſcipit per ſimoniam, de quo etiā certum eſt manere ſuſpenſum ipſo iure, vt D. Tho. docet dict. ſolut. ad 1. Angel. Syluester. & alii Summiſtæ verb *Simonia*: Couarr. ſupra, & quos refert. Citat autem Couarruuias ad hoc probandum c. *Præter*, §. *Verum*, 32. diſt de quo iam vidimus nullam ſuſpenſionem ipſo iure continere. Citat etiam cap. *Eos*, 81. d. vbi non eſt ſermo de vitio ſimoniæ. Affert præterea c. *Reperiuntur*. 1. q. 1. vbi non cenſura ſuſpenſionis, ſed anathematis feriuntur ipſo iure huiuſmodi ſimoniaci, & ſi cenſentur *ſuſcepti*, dicitur, *honoris gradu priuentur, & monaſterio ſub perenni pœnitentia retrudantur*. Denique citatur cap. *Tanta*, de Simonia. vbi non agitur de pœna ipſo iure incurrenda; ſed de his, qui poſſunt admitti ad accuſandum ſimoniacū, *vt ab ordine* (inquit) *male accepto remoueatur*. Quæ verba factum hominis potius, quam legis ſignificant: aliis ergo iuribus probandum hoc eſt, quæ ſtatim afferam. 31.

De ſuſcipiente ordines per ſimoniam.

Diſſentiunt item auctores in explicanda qualitate huius ſuſpenſionis, & vt Couarruuias, & Sylueſter referunt, communior opinio eſt, incurrere ſuſpenſionem abſolutam omnium ordinum, quos habuerit. Aliis vero magis placet tantum incurrere ſuſpenſionem ordinis ſimoniace ſuſcepti. Dicendum tamen eſt breuiter iuxta antiqua Decretalium iura, tantum incurrere ſuſpenſionem ab ordine ſic ſuſcepto. Ita videtur loqui D. Thomas ſupra, & ſumitur ex c. *Per tuas* 3. de Simonia, vbi de quodam, qui ſubdiaconatum ſimoniace ſuſceperat, dicitur: 32.

A quo ordine ſuſpendatur ſic recipiens ordines.

Quid iuxta antiquum ius.

Niſi cum eo fuerit miſericorditer diſpenſatum, nec ad ſuperiores aſcendere, nec in ſuſcepto debet ordine miniſtrare. Dicetur fortaſſe, ibi non dici in ordine ſic ſuſcepto, ſed ſimpliciter *in ordine ſuſcepto:* ergo in nullo ſuſcepto poteſt miniſtrare, manet ergo ſuſpenſus ab omnibus. Reſpondetur, nimis rigoroſam eſſe interpretationem hanc: nam illa particula indefinita *ab ordine*, recte determinatur iuxta ſubiectam materiam. Cum ergo ibi ſit ſermo de ordine illicite ſuſcepto, de illo recte intelligitur illa pœna: quod ſatis etiam declarat illa particula, *ab ordine ſuſcepto:* refertur enim ad præcedentem narrationem. Denique cum hæc intelligentia ſit ſatis accommodata, & legitima, in materia odioſa præferenda eſt. Clariſsime tamen hoc probat cap. penul. eiuſdem tituli, vbi de præſentante aliquem ad ordines ſimoniace dicitur, per triennium fore ſuſpenſum ab executione ordinum: de ipſo vero ordinato immediate ſubiungitur, *ab ordine ſuſcepto:* &c. Loquitur ergo tantum de ordine ſimoniace ſuſcepto alias dixiſſet ab executione ordinũ, ſicut de præſẽtatore proxime dixerat.

33. *Quid iuxta ius nouum Extraua. 1. de Simonia.* At vero ſecundum nouum ius Pauli II. in Extrauag. 2. de Simonia, inter communes ſatis probabile eſt, hanc pœnam fuiſſe actam, ita vt qui vnum ordinem ſimoniace ſuſcipit, ab omnibus, quos habet, ſuſpenſus maneat: verba enim illius ſunt; *Apoſtolica authoritate declaramus, vt omnes illi, qui ſimoniace ordinati fuerint, à ſuorum ſint ordinum executione ſuſpenſi.* Et ſimilis conſtitutio Martini V. & ſub eiſdem fere verbis habetur in Concilio Conſtantienſi, ſeſſ. 43. ibi ergo locutio pluralis, & abſoluta, & relatiuum illud *ſuorum*, abſque vlla mentione ſuſceptorum ordinum, iudicant ſatis, ſermonem eſſe de omnibus ordinibus. Illa item verba, *Apoſtolica authoritate declaramus*, etiam ſignificant aliquid noui ibi ſtatui: at vero ſi tãtum inferretur ſuſpenſio ab ordine ſuſcepto, non eſſet illud nouum, ſed antiquum. Non nego tamen, etiam textum illum poſſe probabiliter intelligi iuxta antiqua iura: ſæpe enim Pontifices, quamuis ius nouum non ſtatuant, ſed renouent, & confirment antiquum, Apoſtolica authoritate loquuntur, ſeque id facere declarant. Nomen autem illud plurale *à ſuorum ordinum, &c.* reſpondet plurali locutioni, quæ proxime præceſſerat de omnibus, qui ſimoniace ordinati fuerant; Vnde non oportet intelligere, vt ſinguli maneant ſuſpenſi à ſuis ordinibus, ſed accommodando ſingula ſingulis, ita vt omnes, quaſi collectiue maneant ſuſpenſi à ſuis ordinibus; vnuſquiſque tamen ab illo ordine, quem ſimoniace ſuſcepit. Quæ interpretatio, ſi viris doctis probaretur, non eſſet contemnenda. Quia vero cõtraria opinio etiam ſecundum ius antiquum communior eſt, & prior interpretatio videtur magis plana & ſyncera, ideo ſecuriorem opinor eſſe partẽ illam.

De ſuſpenſione eius, qui à ſimoniaco Epiſcopo, licet non ſimoniace ordines recepit.

34. Addendum præterea eſt, & ſuſpenſionem etiam incurri accipiendo ordines ab Epiſcopo ſimoniaco: ſunt enim hæc duo diſtincta, accipere à ſimoniaco, & accipere ſimoniace, nam hoc poſterius committitur, quãdo ipſa ordinatio per ſimoniam fit: illud vero prius, quando Epiſcopus ordinans aliàs ſupponitur ſimoniacus, licet in tali ordinatione hoc vitium non miſceatur: hi ergo duo tituli ſeparari poſſunt, & ſi interdum coniungantur, accidentarium eſt. Recipere ergo ordines ſimoniace, per ſe eſt delictum ſimoniæ, etiam in ordinato, niſi intercedat ignorantia, & ideo mirum non eſt, ſi propterea ſuſpendatur: recipere autem à ſimoniaco, non tamen ſimoniace, per ſe non pertinebat ad vitium ſimoniæ, & nihilominus in illius vitii deteſtationem ſuſpenditur is, qui à tali miniſtro ordines accipit, c. *Si qui à ſimoniacis*, 1. q. 1. ibi. *Eorum ordinationem irritam eſſe decernimus*, ſcilicet quoad vſum ordinis conferendum, vt ſæpe expoſitum eſt. Ipſe vero ordinans propter hoc crimen deponendus dicitur in c. *De cætero*, 1. q. 1. Et vltra hoc ſi ſuſpenſus, vel excommunicatus ſupponatur, ratione ſimoniæ irregularis ſiet, iuxta principia ſupra poſita.

35. *Bona fide ſic ordinatus non incurrit, etiã ignorantia iuris.* Additur vero in dicto cap. *Si qui*, hanc ſuſpenſionem non incurri ab ordinato, niſi ordinatus voluntarie participet in temeritate ordinãtis: nam ſi bona fide ordinetur ignorans ſimoniam eius, non ſuſpenditur, quod expreſſe etiam habetur in c. *Per tuas* 2. de Simonia. Loquuntur autem hæc iura de ignorantia facti, & ideo Syluest. verb. *Suſpenſio*, quæſt. 7. ad illam limitandam cenſuit: quia *ignorantia iuris* (inquit) *non excuſat*. Sed in hoc iam in ſuperioribus diximus, licet in foro exteriori ignorantia iuris regulariter non præſumatur probabilis, nec ſufficiens ad excuſandum: tamen reuera poſſe eſſe inuincibilem, & excuſare à culpa: in præſenti ergo ſi talis ſit, etiam excuſabit à ſuſpenſione propter rationem factam. *Syluestri limitatio.* Deinde addit Syluester, etiam quando interceſsit ignorãtia facti, ſi quis poſtea audiat ſuum ordinatorem fuiſſe ſimoniacum, ita vt illi ſaltem dubium, vel ſcrupulum generet, poſſe quidem in ſuſcepto ordine miniſtrare, non tamen vltra aſcendere, ſeu ordinari ab eodem, donec ſcrupulum deponat: quod ſi certo intellexit illum fuiſſe ſimoniacum, non poſſe etiam in ſuſcepto ordine miniſtrare, donec per Papam diſpenſetur, iuxta Gloſſam in dict. c. *Si qui à ſimoniacis*, ex illis verbis eiuſdem textus: *Talium ordinationem miſericorditer ſuſtinemus:* quæ videntur diſpenſatoriæ. *Reiicitur.* Sed hæc limitatio falſa eſt, quia ille ſic ordinatus à principio non contraxit ſuſpenſionem: ergo nec poſtea illam cõtrahet propter ſuperuenientem ſcientiam. Antecedens patet ex ipſo textu: nam ſolus ille manet ſuſpenſus, qui ſcienter à ſimoniaco ordines ſuſcipit: ergo qui ignoranter, & bona fide id facit, non contrahit illam. Prima vero conſequentia probatur: quia ſola ſcientia non ſufficit ad ſuſpenſionem inducendam, quia non eſt aliqua culpa.

36. *Alia diui Thomæ limitatio.* Aliter limitare hoc videtur D. Thom. 2. 2. q. 100. art. vlt. ad 2. vbi ait, duobus modis poſſe Epiſcopum eſſe ſimoniacum: primo in ordinatione, ſeu conſecratione ſua: quia nimirum per ſimoniam illam adeptus eſt: ſecundo per alia peccata ſimoniæ, quæ poſtea commiſit. Quando priori modo eſt Epiſcopus ſuſpenſus, ait D. Thom. eum, qui ab illo ordinatur, etiam per ignorãtiam, manere ſuſpenſum: quia ille Epiſcopus eſt ſuſpenſus ab executione ſui ordinis quoad ſe, & alios: & ideo non poteſt conferre alteri executionem ordinis, etiamſi alter bona fide ordinetur: quia nemo dat quod non habet, ſicut in ſuperioribus diximus de illo, qui per ignorantiam ordinatur ab excommunicato. At vero quando Epiſcopus alio modo eſt ſimoniacus, aut eſt occultus ait D. Thomas, aut publicus: ſi ſit occultus, licet ſit ſuſpenſus quoad ſe, non tamen quoad alios: & ideo qui ab illo bona fide ordinatur, non manebit ſuſpenſus: ſi vero ſit publicus, eſt ſuſpenſus quoad ſe, & alios: & ideo nemini poteſt dare ordinis executionem.

37. *Limitatio reiicitur.* Aduerto tamen loqui nos poſſe de ſimoniaco præciſe: vt eſt in tali vitio, vel vt ratione illius aliquam cenſuram contraxit. Priori modo in hoc puncto conſideratur, & hoc præciſo titulo contrahitur ſuſpenſio recipiendo ab illo ordines, ſiue ſimonia eius fuerit in acquirendo Epiſcopatu ſeu conſecratione ſua, ſiue in alia materia: quia iura nihil in hoc diſtinguunt, nec nobis dant occaſionem diſtinguendi: quia omnem ſimoniam, præſertim in Epiſcopo, deteſtantur. Eodemque modo admittũt in diſtincte excuſationem ignorantiæ, & non eſt à nobis reſtringenda, cum fauores potius ampliandi ſint,

ſint, quam odia. Sic ergo licet ſimonia Epiſcopi fuerit in promotione ſua ſi ignoretur ab ordinato, non contrahet ſuſpenſionem. At ſi in Epiſcopo ſimoniaco ſpectemus, quod ratione illius vitii excommunicatus, vel ſuſpenſus eſt: ſic verum eſt, ordinatum ab illo etiam ignoranter non recipere ab illo ordinis executionem, iuxta ſuperius dicta; & ita poteſt intelligi primum membrum primæ diſtinctionis D. Thom. an vero propter alias ſimonias incurrat Epiſcopus tales cenſuras, infra dicemus. Alia vero diſtinctio de publico, vel occulto, in tantum poteſt hic habere locum, in quantum acta à publico miniſtro ex publico officio non vitiantur propter occultum crimen, vel impedimentum, vt ſupra traditum eſt. Hoc autem principium etiam applicari poteſt ad Epiſcopum occulte per ſimoniam promotum, habet enim eandem rationem.

Alia limitatio improbatur.

38\. Et iuxta hæc expedienda eſt alia dubitatio, quam attigerunt diuus Thomas dicta ſolut. ad 2. & Gloſſa in dicto capit. *Si qui:* An ſi quis nouerit ſuum Epiſcopum eſſe ſimoniacum, ita tamen occultum, vt id probari nõ poſſit, ab eo ordines ſuſcipere valeat abſque periculo ſuſpenſionis. Aliqui enim dixerunt, illum poſſe à tali Epiſcopo ordines ſuſcipere, præſertim ſi ab eo præcipiatur, aut ſi nõ poſſit ab alio Epiſcopo ordinari: addunt tamen eum ſic ordinatum non poſſe in ordinibus ſic ſuſceptis miniſtrare abſque diſpenſatione, quam debet occulte procurare, ne Epiſcopum de occulto crimine infamet. Sed hæc duo non ſunt conſequenter dicta. vt recte D. Thomas notauit. Nam vel ille peccat recipiendo ordines à tali Epiſcopo: & ſic nulla ratione debet ab eo ordines ſuſcipere, aut ei in hoc obedire, aut nõ peccat, & ſic nõ manet ſuſpẽſus iuxta dicta: & conſequenter non indiget diſpenſatione ad miniſtrandum in ordine ſic ſuſcepto: Alii dixerunt in eo caſu non poſſe ſubditum recipere ordines à tali Epiſcopo: etiamſi ille ſub excommunicatione præcipiat: quia eſt res illicita, & prohibita in dicto c. *Si qui à ſimoniacis*, & cap. *De cætero*, & *Per tuas*. Et in hanc partem tandem inclinat Gloſſa verbo *Probare*: & ex parte idem tenet diuus Thomas, ſcilicet, quando talis Epiſcopus ſimoniace promotus eſt, quia tunc licet ſit occultus, eſt ſuſpenſus quoad ſe & alios: vnde illicite operatur ordinando: & non licet communicare cum illo in opere illicito ordines ab illo recipiendo: ideoque ſi quis ita ordinetur, manebit ſuſpenſus. Quod ſecus eſt (ait Diuus Thomas) quando Epiſcopus alio quocunque modo eſt ſimoniacus occultus: poteſt enim quis licite ab eo ſuſcipere ordines, etiamſi ſciat vitium illius nec propterea manebit ſuſpẽſus, aut indigebit diſpenſatione: quia talis Epiſcopus non eſt ſuſpenſus quoad alios, ſed quoad ſe tantum. Sed vt dixi, iura in hoc nihil diſtinguunt: imo in dicto capit. *Per tuas* verba ſunt: *Epiſcopum multis modis fuiſſe ſimoniacum*: quibus ſignificatur quemlibet modum ſufficere.

Poſſitne quis à ſuo Epiſcopo ſimoniaco omnino occulto ordines ſuſcipere.

Prima opinio.

Secunda opinio.

39\. Vnde vtendum potius videtur diſtinctione data quod aliud eſt conſiderare in Epiſcopo ſimoniaco ſimoniæ vitium: aliud vero excommunicationem, vel ſuſpenſionem, qua ligatus eſt, propter tale vitium: Priori igitur titulo nemo tenetur illum vitiare, niſi ſit publicus ſimoniacus, etiam ſecundum antiqua iura, vt ſupra dictum eſt: quod maxime habet nunc verum poſt Extrauag. *Ad euitanda*, vt ſupra in ſimili de concubinario dictum eſt: & ideo licet aliquis ſciat tale vitium occultum eius, nõ tenebitur illum vitare in ſuſcipiendis ab ipſo ordinibus: quare ſi illos ſuſcipiat, ſuſpenſus non erit. At vero poſteriori titulo: per ſe loquendo, & ſecundum ius antiquum, neceſſarium erit talem ſimoniacum etiam occultum vitare ratione cenſuræ: & ideo per ſe, etiam loquendo, non poterat quis ſciens eius vitium & cenſuram, ab eo ordines ſuſcipere: ideoque illos ſic ſuſcipiens, ſuſpenſus maneret. Dico autem *per ſe loquendo*, quia etiam ſecundum ius antiquum excommunicatus occultus in occultis tantum vitandus erat, non vero in publicis actionibus: & ideo ſi quis non poſſet ſine graui incommodo, aut ſine publica nota, vel infamia non ſuſcipere ordines à tale Epiſcopo parato ad dandum, vel potius inducente ad recipiendum: tunc nulla eſſet culpa ab illo recipere ordines: quia talis communicatio cum illo non erat prohibita, neque erat cooperatio ad actionem vitioſam eius: ſed erat bene vti mala actione eius. Et conſequenter ille ſic ordinatus non maneret ſuſpenſus eadem ratione, qua de eo, qui ignoranter ordinatur, idem diximus, ſcilicet quia cum ille ſit miniſter ab eccleſia toleratus, & titulo publici officii ordines miniſtret, propter occultum defectum non impeditur, quominus valide ſuum publicum miniſterium exerceat, etiam quantum ad conferendam ordinis executionem. Vnde ſi aliàs recipiens excuſatur à culpa propter articulum neceſſitatis & genus quoddam coactionis, non eſt cur maneat ſuſpenſus. Ad quod etiam ſumi poteſt argumentum ex cap. *Conſtat*, 1. qu. 1. Quod quidem certius nunc eſt ſecundum nouum ius Extrauagantis, *Ad euitanda*: nam quamdiu talis Epiſcopus de tali crimine publice & nominatim declaratus ac denũciatus non eſt nemo illum vitare tenetur in ordinũ collatione, etiamſi priuatim ſciat illum eſſe ob ſimoniam excommunicatum vel ſuſpenſum. An vero iuxta hoc ius nouum poſſit quis nõ ſolum recipere ordines à tali Epiſcopo, ſi ille ſe offerat: ſed etiam illum inducere, & ab illo petere, & conſequenter an ille poſſit dare licite, quando non valet prius abſolutionem obtinere iuxta principia generalia ſuperius poſita definiendum eſt.

Vera reſolutio.

Vltima dubitatio circa hanc partem eſt de ordinato ſimoniace abſque peccato ſimoniæ, quod ipſe committat, incurrat ne hanc ſuſpenſionem, vt v.g. ſi ipſo ignorante eius amicus per ſimoniam ab Epiſcopo obtineat, vt ordines ei conferat. Non enim deſunt qui dicant, huiuſmodi ſic ordinatum manere ipſo iure ſuſpenſum etiamſi illa ignorantia inculpabilis fuerit, Ita tenet Syluester verbo *Suſpenſio* q. 7. vbi ait, manere ſolum ſuſpenſum ab ordine ſic ſuſcepto: in quo diſtinguit hanc ab eo, qui ſcienter per ſimoniam ordinatur: quod tamen diſcrimen nullo iure probat. Poteſt tamen probari hæc opinio ex c. *Per tuas*, de Simonia. Vbi de quodam ſic ordinato per ignorantiam ait Pontifex: *Niſi cum eo fuerit miſericorditer diſpenſatum, nec ad ſuſpenſiones aſcendere, nec in ſuſcecepto debet ordine miniſtrare.* Idem adiungi poteſt cap. *Præſentium*, 1. quæſt. 5. vbi quidam per ignorantiam ordinatus ſimoniace, quia parentes dederunt pecuniam, ipſo neſciente à tali ordine ſuſcepto ſuſpenditur. Nihilominus dicendum cenſeo, quoties is qui ordinatur, nõ committit ſimoniam, etiamſi ipſo ignorante committatur in ſua ordinatione, non manere ſuſpenſum etiam ab ordine ſic ſuſcepto. Ita tenet Nauarr. in Summa, cap. 25. num. 68. citans Belameram, & Cardinalem Alexandrinum. Et ratio illa eſt generalis: quia hæc ſuſpenſio eſt pœna impoſita propter culpam: & ideo ceſſante culpa etiam per ignorantiam ceſſat pœna, argumẽt. cap. *Apoſtolica*, de Clerico excom. miniſt. ibi: *Vos reddit ignorantia probabilis excuſatos*, ſcilicet à quadam pœnali ſuſpenſione. Et facit etiam cap. *Vt animarum* de Conſtitut. in 6. & cap. *Cum ceſſante*, de Appellat. Et in ſpecie confirmatur ex cap. *De ſimoniace*, de Simonia, vbi expreſſe dicitur: *Qui ipſis ignorantibus ſimoniace ordinantur, poſſunt, quia ſimoniaci non ſunt, in ſuis ordinibus remanere.* Item poteſt ſumi argumentum à ſimili ex dicto c. *Per tuas*, 2. 40.

An ordinatus ſimoniace per inuincibilem ignorantiam ſit ſuſpenſus.

Opinio aſſirm.

Vera ſententia.

Dices ordinatus per ignorantiam ab Epiſcopo ſimoniaco ſuſpenſo, ſuſpenſus manet; ergo & in præſenti fiet. Reſpondetur negando conſequentiam, 41.

Obiectio. Soluitur.

tiam, quia in eo caſu non ordinatur quis ab Epiſcopo iam ſuſpenſo, vt ob eam cauſam non recipiat ab illo ordinis executionem, ſed per talem ordinationem efficitur ordinator ſuſpenſus, cum antea non eſſet ergo potuit dare executionem ordinis, quam habeat quamuis ſimul ipſe illam perdiderit ſic ordinando. Vnde cum alias ordinatus: non committat crimen, ob quod priuetur tali executione, non eſt vnde ſuſpenſionem incurrat: ſecus vero eſt in ſuperioribus caſibus: nam in illis omnibus aut ordinatus crimino ſus eſt, aut ordinator ſuſpenſus eſſe ſupponitur. Ad cap. ergo *Per tuas.* 3. eiuſdem tit. dicendum eſt illam non fuiſſe ignorantiam facti, ſed iuris: nam vt ex caſu textus conſtat, ipſemet ordinandus actum ſimoniacum efficit, per quem ſibi ad ordines ſuſcipiendos viam parauerit: non tamē intellexit in eo facto ſe aliquid illicitum feciſſe vt ibidem dicitur quæ manifeſta eſt ignorantia iuris. Vnde vlterius dicitur, illam ignorantiam vel re ipſa non fuiſſe probabilem, & inculpabilem, vel certe non fuiſſe huiuſmodi præſumptam: ac propterea illum non fuiſſe iudicatum immunem à culpa ſimoniæ. Quod verum eſſe cenſemus, quoties ignorantia ipſa etiamſi ſit facti culpabilis fuerit; & hoc probat optime aliud cap. *Præſentium*, ibi *culpam iſtam neſciens & coactus commiſit.* Et à ſimili ſumitur ex dictis cap. *Apoſtolicæ*, & *Vt animarum*, quæ loquuntur de ignorantia craſſa, vel ſupina, ſub qua comprehēdunt omnem ignorantiam: quæ ad peccandum mortaliter ſufficit, vt contra nonnullos modernos in ſuperioribus dixi.

Reſpōdetur ad c. per tuas 3. de Simon.

Exponitur c. præſentiū 1. quæſt. 5.

De ſuſpenſione ob ſimoniacam collationem beneficii.

42. Circa alteram partem de ſimonia in collatione beneficiorum commiſſa, diuus Thomas 2. 2. quæſtio. 100. artic. vlt. ad 1. tam de dante, quam recipiente beneficium ſimoniace, dicit, ſi crimen ſit occultum, manere ſuſpenſum quoad ſe tantum, ſi vero ſit pulicum, eſſe ipſo iure ſuſpenſum & quoad ſe & quoad alios, & idem dicit de mediatore huius ſimoniæ: non tamen declarat, qualis ſit illa ſuſpenſio, nec quo iure introducta ſit. Eam vero ſententiam ſequuntur ibi Caietanus, & Soto lib. 9. de Iuſtitia, q. 6. art. 1. ad 1. Nonnulli vero Summiſtæ declarant, eum: qui recipit beneficium, manere ipſo iure ſuſpenſum à tali beneficio. At vero Innocentius, & Panormitanus, quos refert & ſequitur Couarruuias in dicta Clementina, *Si furioſus*, part. 1. §. 1. num 7. ſentiunt hunc manere ſuſpenſum ab ordine, ſi crimen fuerit publicum: aiunt enim eum fieri irregularem, ſi celebret ſic ſuſpenſus: conſtat autem irregularitatem, non incurri propter celebrationē cum ſuſpenſione à beneficio tantum, quandoquidem illa ſuſpenſio non priuat ordinis executione. Quod etiam tenet Villadiego de irregularitate, cap. *De ſimoniacis.*

43. Veruntamen quod ſæpe admonui, diſtinguere oportet propriam ſuſpenſionem, vt eſt cenſura diſtincta ab excommunicatione, ab illa: quæ in ipſamet excommunicatione includitur. Hoc poſteriori modo certum eſt, huiuſmodi ſimoniacum eſſe ſuſpenſum ab omni officio, beneficio & ordine, quia excommunicatus eſt ſaltem poſt Paulum II. & Martinum V Et hac ratione etiam eſt verum ſimoniacum fieri irregularem, ſi celebret non abſolutus ab hac excommunicatione. At vero loquendo de ſpeciali cenſura ſuſpenſionis, vt hic loquimur: inprims contra conferentem ſimoniace huiuſmodi beneficium nullam reperio ſuſpenſionem ipſo iure impoſitam: Et quidem ſi ſit occultus ſimoniacus omnes concedunt: nam licet dicant illum eſſe ſuſpenſum quoad ſe: non tamen intelligunt de propria cenſura ſuſpenſionis, ſed de impedimento, quod ſecum affert quodlibet peccatum mortale. Vnde fit, vt neceſſario debeat id intelligi de ſuſpenſione à miniſterio ordinum, non à collatione beneficiorum; quia peccatum mortale non impedit quominus abſque nouo peccato poſſit collatio beneficii fieri ſicut & alii actus iuriſdictionis, maxime quando peccatum eſt occultum ex quo nullum ſcandalum poſſet ſequi, vt alibi latius dixi. Quando vero tale peccatum ſimoniæ publicum eſt, poteſt eſſe nonullum dubium propter communem ſententiam Doctorum: nihilominus tamen etiam tunc non inuenio hanc cenſuram latam aliquo iure. Aut enim dicitur hic ſimoniacus publicus manere ipſo iure ſuſpenſus, ſolum quia peccatum publicum eſt & hoc non: ſupra enim oſtendimns, non omnem Clericum puplicum peccatorem eſſe ipſo iure ſuſpenſum: vel quia in tali ſpecie, ſeu genere peccati publicus peccator eſt. Et de hoc rurſus interrogo, an intelligatur ſpecialiter de tali peccato ſimoniæ commiſſo in collatione beneficii: & hoc etiam nulla ſpecialis cōſtitutio talem pœnam ferens circa hoc delictum inuenitur, aut à dictis autoribus citatur. An vero intelligatur de quouis peccato ſimoniæ publico: & ad hoc ſolum afferuntur illa iura quę de concubinariis publicis ſupra adducta ſunt, præſertim cap. *Præter* §. *Verum*, 32. vbi dicitur, hos non eſſe admittendos, ad Eccleſiaſtica miniſteria: quod potius ſignificat per Eccleſiaſticos Prælatos eſſe ſuſpendendos quam ipſo iure eſſe ſuſpenſos. Itaque de his quo ad hanc pœnam idem ſentiendum eſt, quod de publicis cōcubinariis. Vnde fit multo certius eſſe hos non manere ſuſpenſos à collatione beneficiorum: nam ſi quæ ſuſpenſio contrahitur propter hæc peccata grauiora publica, ſolum eſt ab vſu ordinis, & ſacris miniſteriis, vt ex prædictis iuribus conſtat.

De conferente ſimoniace beneficium an ſit ipſo iure ſuſpenſus.

Ex quibus, id dicendum eſſe de ſuſcipiente 44.
beneficium per ſimoniam quantum ad ſuſpenſionem ab ordine: nam ſi crimen ſit occultum, omnes concedunt non manere ſuſpenſum ab ordine, vt patet ex D. Thoma ſupra, Angelo, verbo *Simonia*, 6. Syluestro verbo *Suſpenſio*: quæſt. 7. Quanquam dicant, tunc manere ſuſpenſum quoad ſe: quod aliqui ita declarant, vt ſi ante actam pœnitentiam celebret, maneat irregularis: poſt peractam vero pœnitentiam celebrare poſſit abſque alia diſpenſatione & abſolutione: veruntamen illud prius nullo iure probant magis de hoc vitio, quam de aliis ſupra tractatis. Similiter ſi hoc crimen ſit publicum, dicūt ita manere clericum ſuſpenſum ab ordine, vt etiam poſt peractam pœnitentiam ſine diſpēſatione celebrare non poſſit. Verum de hoc etiam ſupra oſtendimus non probari ex illis iuribus, quæ communia ſunt huic vitio cum aliis. Quæ vero de hoc vitio ſpecialiter citantur, minus probant, qualia ſunt ca. 1. & 2. 1. quęſt. 1. vbi ſolum dicitur, *hunc corripiendum eſſe*, & *à ſanctæ Eccleſiæ liminibus ſubmouendum*, & *digno anathematis vinculo percutiendum*: & *ſi perſeuerans fuerit*, *perpetua damnatione mulctandum*, quæ omnia nec ſuſpenſionem propriam continent, nec pœnam latam, ſed ferendam. Et ſimilia ſunt multa ſub tit. de Simonia, & 1. quæſt. 1.

Suſcipiens per ſimoniā beneficium non eſt ſuſpenſus ab officio.

Quantum vero ad ſuſpenſionem à beneficio ſermo eſſe poteſt vel de beneficio per ſimoniam comparato, vel de aliis quæ prius legitime habebantur. 45.
Quantum ad primum dicendum eſt, illum non proprie manere ſuſpenſum à tali beneficio, ſed omnino non acquirere tale beneficium: quia collatio, ſeu prouiſio eius omnino nulla fuit, iuxta Extrauagantem Pauli II. & decretum Martini V. ſupra citata. Ex quo à fortiori fit, vt hic ſimoniacus ſuos non faciat fructus talis beneficii: ſed eos in conſcientia, & ſub *animæ periculo*, vt ibidem dicitur, reſtituere teneatur. Vbi eſt obiter aduertendum cum Caietano in Summa, verbo *Excommunicatio*, cap. 72. hoc non ſolum procedere in beneficiis proprie dictis

An ſic ſuſpenſus à beneficio, quod ſi acquirit.

dictis, quæ conferunt ius ad prouentus rationeoſficii; ſed etiam in aliis prælationibus ſpiritualibus, ſeu Eccleſiaſticis, quæ nullum habent beneficium adiunctum, vt ſunt prælationes in religionibus: nã etiam qui ad hæc eligitur, vel illa ſuſcipit per ſimoniam. manet non ſolum ſuſpenſus à tali officio, ſed omnino carens illo: nam omnis huiuſmodi electio, & confirmatio irrita eſſe declaratur in dictis decretis. Quod adeo verum eſt, vt etiamſi per ignorantiam ſuſcipientis beneficium, & bona fide ex parte eius, collatio ſimoniace facta ſit, retineri beneficiũ non poſsit, iuxta ſacros Canones, vt dicitur in cap. *Sicut tuis*, de Simonia, & declaratur, ac limitatur, niſi receptor beneficii non ſolum non conſenſerit, ſed etiam prius expreſſe contradixerit. De quo latius alibi: nam hoc ad cenſuram ſuſpenſionis non ſpectat.

46. *An maneat ſuſpenſus à beneficiis antea habitis.* De ſuſpenſione vero ab aliis beneficiis, licet Syl-ueſter, Angelus, & alii dicant, hunc ſimoniacum in ſuſpenſione vnius beneficii manere ſuſpenſum ab omnibus aliis beneficiis, quæ legitime poſsidebat: nullo tamen iure id probant ſufficienter: & ideo oppoſitum credo, verius ſecluſa excommunicatione. Afferunt cap. *De ſimoniace*. de Simonia: vbi neque eſt ſermo de ſimonia commiſſa in ſuſceptione beneficii, ſed in ſuſceptione ordinis, neque etiam fit mentio de ſuſceptione aliqua iure lata. Item citatur cap. *Præſentium*, 1. quæſt. 5. vbi etiam eſt ſermo de ſimonia in ordinatione commiſſa, & de pœna eius: & ideo non fertur ſuſpenſio ab omnibus ordinibus, ſed tantum ab ordine ſimoniace ſuſcepto: vnde nec proportionale argumentum inde ſumi poteſt. Cum ergo nulla cenſura ſit admittenda ipſo iure, niſi in eo ſit ſatis expreſſa, fit, vt hæc ſine alia probatione nõ ſit à nobis admittenda. Et inde à fortiori ſequitur, ex vi huius delicti non manere aliquem inhabilem ad alia beneficia poſtea recipienda, niſi ratione excommunicationis: & ideo ſi hæc ſit oblata per abſolutionem, abſque alia diſpenſatione poterit quis nouum beneficium obtinere.

Alii caſus breuiore explicantur.

47. *Suſpenſio intra iuramentum emittentes ? tenendo ſchiſmate.* QVinta ſuſpenſio ſumitur ex cap. 1. de Schiſmaticis, vbi qui iuramentum præbent ſponte de tenendo ſchiſmate, à ſacris ordinibus, & dignitate ſuſpenduntur. Et quia de hoc textu dixi plura ſupra tractando de excommunicatione, hic ſolum expẽdo, ad incurrendam hanc ſuſpenſionem non ſatis eſſe tenere ſchiſma, niſi de hoc iuramentum præſtetur, & non quomodocunque, ſed ſponte, id eſt, abſque timore, vel ignorantia, vt ex prædicto textu conſtat.

48. *Caſus de Clerico in duello pugnãte refertur.* Sextus caſus adiungi poſſet ex Syllueſtro, Angelo, Tabiena, & aliis, verbo *Suſpenſio*, de Clerico alium ad duellum prouocante, vel duellum ab alio oblatum acceptum, quem dicunt ipſo iure manere ſuſpenſum, ex cap. 1. de Clericis pugnant. in duello. Veruntamen vt recte aduertit Nauarrus cap. 27. num. 156. in eo textu non dicitur, hunc eſſe ſuſpenſum ipſo iure, ſed de rigore iuris merito eſſe deponendum: ſolum ergo deſignatur pœna per Iudicem imponenda. Imo additur, Epiſcopum poſſe cum tali pœna miſericorditer diſpenſare, dummodo ex ipſo duello homicidium, vel membrorum diminutio non fuerit ſubſecuta: nam tunc iam oritur irregularitas, in qua ſolus Papa poteſt diſpenſare. Vnde intelligitur, talem depoſitionem non eſſe imponendam propter ſolam prouocationem, vel acceptationem duelli, niſi vſque ad realem pugnam progreſſum ſit: hoc enim videtur in textu ſupponi, cum dicitur: *Duellum ſuſceperit, ſiue victor, ſiue victus fuerit*. Imo etiam poſt pugnam illa depoſitio, de qua ibi eſt ſermo, non videtur proprie, & rigoroſe, ſed pro ſuſpenſione accipi: quia in rigoroſa depoſitione nunquam poteſt Epiſcopus diſpenſare, cum Papa ipſe raro diſpenſet. Denique hæc procedunt iuxta illud ius antiquum: & de propria ſuſpenſione, vt ab excommunicatione diſtinguitur. Nam iuxta ius nouum Concilii Tridentini ſeſſ. 25. capit. 19. de Reformat. huiuſmodi Clericus pugnans in duello excommunicatus manet ipſo iure, eaque ratione ab officio, & beneficio ſuſpenſus.

49. *Alius caſus de Raptoribus refertur.* Tandem addi hic poteſt caſus alius ex Concilio Tridentino. ſeſſ. 24. cap. 6. de Reformat. matrim. vbi cum pœna excommunicationis, & alii contra raptores ferantur in hęc verba: *Raptor, ac omnes illi auxilium, conſilium, & fauorem præbentes ſint ipſo iure excommunicati, ac perpetuo infames, omniumque dignitatum incapaces*: poſtea ſubiungit: *Et ſi Clerici fuerint, de proprio gradu decidant.* Quæ verba & depoſitionem, & ſuſpenſionem ſignificare poſſunt. Et dubium eſt, an particula illa, *ipſo iure*, cõſtruenda ſit cum ſola dictione, ſeu pœna immediata, ſcilicet excommunicationis, an cum omnibus aliis pœnis. Sed quidquid hoc ſit quoad infamiam, & incapacitatem, de quibus ibi, quoad ſuſpenſionem exiſtimo eſſe ipſo iure: quia verba illa, *decidant à proprio gradu*, ſumpta videtur ex cap. *Eos*, 36. quæſt. 2. & ibi ferendam pœnam ſignificat, vt conſtat ex cap. *De puellis*, eadem cauſa, & quæſtione.

SECTIO V.

Quas ſuſpenſiones incurrant ipſo iure Epiſcopi, & Eccleſiarum Capitula.

QVoniam generalibus ſuſpenſionibus Epiſcopi non comprehenduntur, ideo breuiter annotare oportet, ſuſpenſiones illas, quæ vel ſpecialiter in illos ſolos, vel in eos ſimul cum aliis, facta eorum ſpeciali mentione latę ſunt. Prima cauſa ſuſpenſionis Epiſcopalis eſt illicita ordinum collatio, ſub quo genere plures comprehenduntur ſpecies: Vna eſt de ſimoniaca collatione, de qua in ſectione præcedente diximus: propter connexionem materiæ: nam per ſe huc ſpectabat. Quamuis interdum extendatur ad Pręlatos inferiores, minores ordines ſimoniace conferentes. 1. *Prima ſuſpenſio.*

Ergo illo caſu omiſſo, ſuſpenditur Epiſcopus quoties ordinatus propter malam promotionem ſuſpenditur Sic ſuſpenduntur ipſo iure Epiſcopi qui ordinãt ante tempora, ſeu ante legitimam ętatem, & qui ordinant non ſuos ſine licentia proprii, vel etiam qui ordinant indignum, ſeu irregularem, aut illegitimum, aut eum qui publicam pœnitentiam egit, vel denique qui ordinant illiteratum vt adduntSylueſter & alii. Quæ omnia ex iure antiquo colligi ſolent. Primum ex capit. vltim. ſeu *Nullus*, de Temp. ordinat. in 6. vbi per vnum annum ſuſpenditur Epiſcopus à collatione clericalis tonſuræ dũtaxat, ſi infanti conferre præſumat clericalem tonſuram: & additur limitatio *Niſi forte religionem intraret*. Quæ exceptio videtur inuoluere repugnantiam, quia infantes in pręſenti materia intelligi debent, qui ſeptimum ſaltem ætatis annum non attigerunt, quos in ea ętate repugnat religionem intrare. Dicendũ vero eſt olim ſolitum fuiſſe huiuſmodi infantes etiam ante illam ętatem religioni à parentibus offerri, ſeu dicari: & hoc in eo textu ſignificari maxime ſi ab illa ætate recipiebant religionis habitum, quamuis non ſtatim, nec vſque ad conuenientem ætatem profeſsionem emitterent. Tũc enim in fauorem religionis voluit Põtifex, vt in quacunque ætate habitum religionis ſuſciperent, poſſet eis ſaltem prima tonſura conferri. Excepto ergo illo caſu ſuſpenditur Epiſcopus infanti conferens primam tonſuram. Idemque ibidem ſtatuitur de coniugatis cum duplici limitatione niſi religionem intraue-rint, 2. *Suſp. ob illicitã ordinum collationem.*

rint, vel ſtatuant ad ſacros ordines promoueri, eo modo, quo ſecundum canones fieri poteſt. Idem ſtatuitur ibi de illiteratis abſque vlla exceptione. Itaque non permittit ius illud etiam primam tonſuram conferri homini prorſus illiterato, quanquam cum proportione hoc intelligendum ſit iuxta illius ordinis, ſeu initii ordinum exigentiam, ſeruata conſtitutione Concili Tridentini ſeſſ. 23. cap. 4. de reformat. Denique eadem ſuſpenſio extenditur ibidem ad Epiſcopum ſic ordinantem hominem diœceſis alienæ abſque ſui ſuperioris licentia. Quæ omnia, & ſpecies, ac duratio ſuſpenſionis ſatis clara ſunt ibi.

3. *An ſuſpen. dict ca. vlt. extẽdatur ad collationem aliorũ ordinum cũ ſimilib. defectib.*

Solum dubitari poteſt, an ſuſpenſio illa extendenda ſit cum proportione ad collationem cuiuſcunque ordinis factam perſonæ habenti proportionalem defectum. Nam Syluester, & alii Summiſtæ ex hoc textu colligunt, manere ſuſpenſum Epiſcopum conferentem quemlibet ordinem habenti aliquod ex dictis quatuor impedimentis, ſcilicet defectum ætatis, literaturæ, vel quia eſt non ſubditus, vel coniugatus. Et idem ſentit D. Antoninus 3. p. tit. 28. cap. 4. & indicat Soto in 4. d. 25. quæſtio. 1. artic. 2. circa finem: & videtur veriſimile ex æquali vel etiã maiori ratione: plus enim peccatur ſeruata proportione conferendo ſuperiorem ordinem indigno vel incapaci eius, quam inferiorem. Vnde cum in illo textu ſolum imponatur in pœnam ſuſpenſio collationis primæ tonſurę, iuxta prædictam ſententiam erit hoc proportionaliter intelligẽdum, vt pro vno quoque ordine ſic male collato intelligatur ferri ſuſpenſio ab annua collatione illius ordinis, vt in eo in quo quis peccauerit, puniatur, quæ eſt ratio illius textus. Sed obiici poteſt, quia videtur hęc nimia extenſio & amplificatio legis pœnalis, in qua vt ſæpe dixi argumentum à ſimili imo & à maiori ſeu à fortiori ratione validũ nõ eſt. Et prę ſertim eſt nimia licentia, augere pœnam taxatam in lege, propterea quod delictum ſit maius, cum proportione ad delictum, cum hoc totum pendeat ex voluntate legiſlatoris, de qua non conſtat ex ſola illa proportione à nobis conſiderata. Eo vel maxime quod in collatione primæ tonſura, laici transferuntur ad ordinẽ clericalem: vnde eſt veluti ianua ad clerum (vt ſic dicam) & ideo in hoc ingreſſu ſeu aſſumptione laicorum ad clericatum voluit Pontifex ſpecialem cautionem adhibere. Quę ratio non inuenitur in quacunque alia ordinatione, per quam ille, qui iam clericus eſt, ad ſuperiorem ordinem in illo ſtatu aſcendit: non ergo licet pœnam illius legis ad alios ordines extendere.

4. *Ex aliis iuribus colligitur ſuſpẽſio ob collationem minorum alieno.*

Nihilominus tamen addendum eſt, in aliis iuribus eſſe latam pœnam ſuſpenſionis vnius anni contra eos Epiſcopos, qui male promouent clericos ad quoſcunque ordines. Nam in cap. *Eos qui*, de Temp. ordin. in ſexto ſuſpenduntur Epiſcopi, qui ordinãt clericos alienæ Parochiæ niſi de ſuorum ſuperiorum licentia. Fertur autem cum hac limitatione, *ſi ſcienter, ſeu affectata ignorantia vel quocumque alio figmento quæſito præſumpſerint ordinare.* Itaque ſi id faciant bona fide, non incurrunt, imo etiamſi ex ignorantia vel negligentia culpabili decipi ſe ſinant, niſi ignorantia affectata ſit, vt in textu dicitur: qualis erit, ſi probabiliter dubitans licentiam eſſe ſubreptitiam, nullam vult facere diligentiam. Quod verò additur, *vel alio figmento quæſito*, explicatio, vel amplificatio eſſe videtur præcedentis particulæ, *ſcienter*. Duobus enim modis poteſt Epiſcopus ordinare clericum quem ſcit eſſe alterius diœceſis; vno modo ſine honeſto titulo etiam apparente ductus affectu, & vtens (vt ſic dicam) abſoluta poteſtate: & tunc clarum eſt, maximè incurrere hanc cenſuram. Alio modo poteſt id facere ſub aliquo titulo. v. g. quia vrget aliqua neceſsitas, nec poteſt tam cito proprius Epiſcopus adiri: & præſumitur ſine alio maiori fundamento, quod ratum habebit. In quo caſu licet ignorantia facti non intercedat quãtum ad hoc quod talis perſona eſt alienæ iuriſdictionis: tamen interuenit quodammodo ignorantia iuris, quia eo non obſtante, exiſtimatur in eo caſu licitum eſſe illum ordinare: vel etiam poteſt illa dici ignorantia facti, quantum ad hoc quod creditur eſſe ibi licentia præſumpta vel tacita. Hoc ergo genus ignorantiæ vel tituli colorati non ſufficit ad excuſandum. Quod intelligendum eſt, quando mala fides intercedit, vel ignorantia affectata, quæ illi æquiualeat. Hoc enim ſignificat fictio, ſeu figmentum in re morali. Eſt autem illa ſuſpenſio ſolum per annum; tamen eſt à collatione omnium ordinum: hoc enim ſignificat, vt ſupra vidimus, illa locutio abſoluta, *à collatione ordinum*.

Incurriturque hęc pœna propter collationem cuiuſcunque ordinis vltra primam tonſuram: nam propter hanc non incurritur, vt conſtat, tum ex alio textu ſupra tractato in c. *Nullus*, tum etiam quia hic ſuſpenditur, qui ordinauerit clericum: collatio autem primæ tonſuræ, neque eſt ordinatio clerici, ſed laici: collatio autem cuiuſcunque alterius ordinis etiam minoris ſupponit clericum, ſaltem per primam tonſuram: & eſt ordinatio ſimpliciter, & ideo ſufficit ad hanc pœnam incurrendam. Nec mirum videri debet, quod propter vnum ordinem ſic male collatum inferatur ſuſpenſio à collatione omniũ ordinum, eo quod videatur talis pœna excedere culpam, quia licet ſecundum quandam extenſionẽ excedat: tamen ſecundum meritum & proportionem non excedit. Eſtque hoc vſitatum in iure, vt patet ex cap. *Vel non eſt compos.* de Temp. ordin. cum ſimilibus. Atque ita exponit hanc pœnam Gloſſa in dict. ca. *Eos qui.* Non deſunt tamen, qui putent illam pœnam & indefinitam locutionem determinandam eſſe ad materiam, in qua peccatur, id eſt, ad ordines ſic male collatos, arg. cap. *Si compromiſſarius*, de elect. Quod ſentit Dominicus ibi. Quem alii ſequuntur. Mihi tamen prior expoſitio planior videtur, & conformior his, quæ in ſuperioribus de huiuſmodi ſuſpenſionibus generatim diximus. Ad hanc etiam pœnam confirmandam citari ſolent ca *Si quis.* d. 58. vbi punitur Epiſcopus, qui monachum ordinat ſine licentia ſui prælati: tamen ibi non imponitur pœna ſuſpenſionis, ſed cuiuſdam excommunicationis his verbis: *Epiſcopus, qui hoc fecerit, à cæterorum communione ſeiunctus, ſuæ plebis communione contentus ſit.* Quæ pœna nunc non eſt vſitata. 5.

Ob primã tõſuræ collationem non incurritur cenſura hac quã ab omni ordine ſuſpendit.

At vero propter alios tres defectus, ſcilicet literaturæ, ætatis & coniugii, non inuenio ſuſpenſionem ipſo iure latam in eum qui ordines ſic confert: loquendo de iure communi. Nam in cap. ſecund. de Temp. ordin. ſuſpendendus dicitur Epiſcopus, qui extra tempora ab Eccleſia ſtatuta, ordines confert: non vero fertur ſuſpenſio ipſo iure. Et ſimiliter in cap. *Vel non eſt compos.* eod. tit. decernitur ſuſpenſio ferenda, non lata, in eum, qui ordinat aliquem ante legitimam ætatem. Atque eadem lata fuerat in Cõcilio. Arelat. 3. cap. 1. iuncto 3. vbi eadem pœna extenditur ad eum, qui ordinat irregularem bigamũ viduę maritum, aut publicum pœnitentem. In Cõcilio Aurelianenſi 3. cap. 6 ſolum ſex menſium ſuſpenſio pro huiuſmodi delicto imponi præcipiebatur. Et in cap. 7. quod refertur d. 74. cap. 1. in Epiſcopum ordinantem inuitum, & reluctantem annuã ſuſpenſio fertur his verbis, *Annuali pœnitentia ſubditus: Miſſas facere non præſumat.* Ex quibus ſuſpenſionem ipſo iure latam colligunt Syluest. verb. *Ord.* 3. quæſt. 10. Maiol. lib. 4. de irregularit. cap. 10. Qui etiam citat cap. *Honoratus.* & cap. *Vbi*, diſt. 74. Sed in priori reprehenditur vitium, nihil tamen de pœna agitur: in alio vero potius Siritius ſupponit contrarium, & comminatur ſuſpenſionem, ſi iterum fiat delictum. Denique Pius II. qui male promotos ſuſpen- 6.

pendit de ordinatoribus nihil dixit. Et præſertim de ordinantibus illiteratos, vel cõiugatos nihil inuenio ſpecialiter ſancitum. At vero Conciliũ Trid. ſeſſ. 14. cap. ſecund. ſpecialiter ſuſpendit per annum ab exercitio Pontificalium Epiſcopos titulares, qui ad aliquem ordinem, vel primam tonſuram promouent quempiam, abſque eius proprii prælati expreſſo conſenſu, aut literis dimiſſoriis prætextu cuiuſuis familiaritatis, priuilegii, &c. & in ſeſſ. 23. cap. 8. de Reformat. extendit ſermonem ad omnes Epiſcopos, eoſque ſuſpendit à collatione ordinum per annum, ſi non ſubditum ordinent, niſi eius probitas ac mores Ordinarii ſui teſtimonio commendentur. Generalius autem & rigoroſius Sixtus V. in huiuſmodi ordinantes ſuſpenſionem tulit, ſed reuocata eſt per Clementem VIII. vt ſupra notauimus.

In Epiſcopos praue vtentes paſtorali munere.

7. Secundo principaliter feruntur plures ſuſpenſiones in iure in Epiſcopos propter varios defectus, vel in electionibus, vel in vſu iuriſdictionis: vel in adminiſtratione rerum Eccleſiæ, vel in aliis rebus ad paſtorale munus pertinentibus. Primus ergo caſus in hoc ordine ſumi ſolet ab Angelo, & aliis Summiſtis ex cap. Vlt d. 18. vbi præcipitur Epiſcopo, vt vt dum prouinciale Concilium cogitur, infra ſex menſes poſt celebratum Concilium conuocet totam Diœceſim, vt ei promulgentur, quæ in Concilio ſtatuta fuerint. Sed ibi non imponitur pœna ſuſpenſionis, ſed cuiuſdam excommunicationis duorum menſium, tamen Gloſſa, quoniam illa temporis determinatio excommunicationi repugnat, per excommunicationem, ſuſpenſionem intelligit. Et ſimilis textus habetur in cap. *Vnico.* 10. quæſt. 3. Quæ iura ſunt Concilii Toletani 16. cap. 7. in collectione Loayſæ, vbi hæc pœna vocatur excommunicatio duorum menſium. Sed quæcunque illa fuerint, iam non eſt in vſu etiam in Hiſpania, vbi Concilium illud coactum eſt: imo forte nunquam fuit in Eccleſia vniuerſaliter recepta.

Primus caſus.

8. *Secundus caſus.* Secunda ſuſpenſio ſumitur ex cap. *Prouida.* de Electione in ſexto. vbi per annum ſuſpenduntur Epiſcopi, qui non ſeruant conſtitutionem quandam concilii Lugdunenſis, quæ habetur in cap. *Quamuis,* eodem tit. per quam prohibetur Epiſcopis, vel Archiepiſcopis ne in cauſis ſpectantibus ad electionem Epiſcoporum: poſtquam ad. Sedem Apoſtolicam appellatum eſt, ſe intromittant: etiamſi partes ab appellatione voluntarie recedant, niſi prius facta diligentia eis conſtiterit nullam fraudem vel prauitatem in tali negotio interceſsiſſe. Et quãuis in dict. cap. *Prouida,* non fiat mentio de Epiſcopis, ſed de iudicibus inferioribus, ad quos via ordinaria taliũ negotiorum cognitio ſpectat: tamen ex multis circunſtantiis conſtat illos iudices eſſe non poſſe niſi Epiſcopos, vel illis ſuperiores, ſcilicet Archiepiſcopos, Patriarchas, &c. Quos omnes hoc loco nomine Epiſcoporum comprehendimus. Aſſumptum patet, primo quia electio Epiſcoporum res eſt grauiſſima: vnde cauſæ pertinentes ad illam inter maiores annumerantur, vt dicitur in dict. c. *Quamuis,* ergo ordinaria de illis cognitio non poteſt niſi ad Epiſcopos pertinere, qui dicuntur inferiores iudices comparatione Summi Pontificis: poſt illum vero ſunt ſuperiores. Secundo, quia ibidem dicitur, hoc iudices cognoſcendo de his cauſis ad confirmandos & conſecrandos electos procedere: at hoc Epiſcoporum munus eſt. Denique ſuſpenſio, quæ ibi imponitur, ſolum eſt ab Epiſcoporum confirmatione, ac conſecratione: quæ ſuſpenſio in ſolis Epiſcopis locum habet. Vnde eſt etiam conſiderandum, hanc ſuſpenſionem non incurri per violationem illius conſtitutionis Concilii Lugdunenſis, donec ad cõfirmationem talis electionis, & conſecrationem ſic electi procedatur. Vnde, licet Epiſcopus poſt appellationem interpoſitam in tali cauſa cognoſcat præter formam præſcriptam in dicto capit. *Quamuis,* non incurret hanc ſuſpenſionem, donec confirmat electionem, & conſecret electum, quidquid Angelus, & Syluester dicant: quia prædict. capit. *Prouida,* ſolum ſuſpendit confirmantes, & cõſecrantes eoſdem: non ergo cognoſcentes de cauſa, ſi ad prædictos actus non perueniant, ſed ſolum acta in tali cauſa erunt irrita, & inania, vt in eodem textu dicitur. Nonnullam tamen dubitationem habet, an ſi Epiſcopus confirmet, non tamen conſecret, vel è conuerſo, talem ſuſpenſionem incurrat: nam ibi vterque actus ſimul & coniunctim videtur poſtulari. Reſpondeo probabilem quidem eſſe hanc partem, nihilominus probabilius videri, quemlibet ex illis actibus ſufficere ad ſuſpenſionem ſibi proportionatam incurrendam, id eſt, ab vſu ſeu exercitio actus male exerciti, iuxta regulam in eodem textu poſitam, *vt in eo, in quo peccauerint puniantur.*

Tertia ſuſpenſio ſumitur ex cap. *Hoc conſultiſſimo.* de reb. Eccleſ. non alien. in ſexto. vbi ſuſpenduntur prælati Eccleſiarum, qui bona immobilia Eccleſiarum ſibi commiſſarum laicis ſubiiciunt ſine conſenſu Capituli, & ſpeciali licentia Sedis Apoſtolicæ, niſi modo, & in caſibus à iure permiſsis. Nam in primis tales contractus irritantur: deinde ipſi prælati ab officio, & ab adminiſtratione ipſo facto ſuſpenduntur, & inferiores clerici à perceptione beneficiorum, quæ in tali Eccleſia obtinent per trienniũ ſuſpenduntur, ſi ſcientes aliquid contra illam conſtitutionem attentari, id Superiori non denunciauerint. Quæ ſuſpenſio annumerari poterat eis, quæ tractatæ ſunt ſect. 3. huc tamen reſeruata eſt, quia eſt veluti annexa huic caſui Epiſcopali, & non indiget alia expoſitione, niſi quod illi tunc incurrerent talem ſuſpenſionem, quando & ſufficienter cognouerint delictum, & illud probare potuerint, & ſine magno incommodo, ſeu morali periculo alicuius grauis nocumenti, illud potuerint denunciare. iuxta ſuperius tractata in ſimili in diſp. 20. Suſpenſio autem hæc, quæ prælatis imponitur, non eſt triennalis: ſed abſolute fertur, ita vt duret donec per ſuperiorem tollatur. Eſt autem talis ſuſpenſio ſimpliciter ab officio: à beneficio autem non ſimpliciter, ſed ſolum ab adminiſtratione rerum temporalium talis Eccleſiæ ſic grauatæ: ita enim moderandam cenſeo illam pœnam iuxta materiam ſubiectam, & regulam illius textus, & aliorum ſimiliũ. Dico autem illam non eſſe ſuſpenſionem à beneficio, quia ibi non exprimitur clare, nec implicite cõtinetur, iuxta principia ſuperius poſita. 9.

Tertia ſuſpenſio in Epiſcopos alienantes Eccleſiæ bona.

Dubitari vero hic poteſt, an ſoli Epiſcopi, & ſuperiores illis contrahant hanc cenſuram vel etiam inferiores prælati participãtes iuriſdictionem Epiſcopalem, & habentes Eccleſias Capitulares, ſcilicet Collegiatas vel regulares ſibi commiſſas. Videntur enim etiam hic comprehendi, quia in eos conueniunt omnia verba illius textus, qui fortaſſe non ſine myſterio vſus eſt potius nomine *Prælatorum,* quam *Epiſcoporum,* vt hos etiam comprehenderet. Item, quia lex illa nõ minus erat neceſſaria his prælatis quam Epiſcopis. In contrarium vero obiici poteſt, quia ſi ſuſpenſio illa communis eſt aliis præter Epiſcopos: ergo non eſt propria Epiſcoporum: ergo cum in ea non fiat ſpecialis mentio Epiſcoporũ, non comprehendet illos, iuxta cap. *Quia periculoſum,* de ſent. excommunicat. in ſexto. Reſpondetur priorem partem ſine dubio eſſe veram, vt probant priores rationes. Ad obiectionem vero in contrarium reſpondetur negando ſequelam, nam potius Epiſcopi primario ac per ſe illa lege comprehenduntur: inferiores vero prælati quatenus munus Epiſcopale participant in adminiſtratione ſuarum Eccleſiarum. Vnde, licet illa lex alios, qui Epiſcopi nõ ſunt, 10.

An contrahant hanc cenſuram Prælati inferiores habẽtes quaſi Epiſcopalẽ iuriſd.

com-

comprehendat, non eſt ex illis generalibus legibus, de quibus loquitur cap. *Quia periculoſum*, nam per ſe primo, & quaſi per antonomaſiam eſt propria Epiſcoporum, licet communicetur aliis quaſi per participationem, & analogiam quandam.

11. *4. Suſpenſ. contra Prælatos occupãtes bona Eccleſiarũ vacantiũ.* Quarta ſuſpenſio ſumitur ex cap. *Præſenti*, de Offic. ordin. in 6. vbi ſuſpenduntur Epiſcopi cum aliis inferioribus Prælatis, qui ſibi vſurpant ſine iuſto titulo bona dignitatum, perſonatuum, prioratuum, vel quarumcunque Eccleſiarum vacantium, & ad ipſorum curam, ſeu prouiſionem pertinentium. Quem caſum quantum ad inferiores ſpectat ſupra ſect. 3. declarauimus, quantum vero pertinent ad Epiſcopos ſi recte expendantur, non fertur ibi contra eos cenſura ſuſpenſionis, ſed interdicti: ſuſpenduntur enim ibi Epiſcopi ab ingreſſu Eccleſiæ donec reſtituant: ſuſpenſi autem ab ingreſſu Eccleſiæ vt ſupra dixi, non eſt propria cenſura ſuſpenſionis, ſed interdicti. Vnde in cap. *Exigit*, de Cenſib. in ſexto ex quo ſolet alia ſimilis ſuſpenſio Epiſcoporũ deſumi, non vtitur Pontifex Verbo ſuſpendi, ſed interdicendi. Agitur enim ibi de non recipiendis in pecunia procurationibus: nec muneribus ab eccleſiarum viſitatoribus, eorumque familiaribus, quæ ſi aliqui receperint, duplum eius quod receperint Eccleſiæ à qua receperint, infra menſem reddere præcipiuntur: & ſubditur, *Alioquin extunc Patriarchæ, Archiepiſcopi, Epiſcopi duplum ipſum vltra prædictum tempus reſtituere differentes ingreſſum Eccleſiæ ſibi ſentiant interdictum.* Similiſque pœna fertur in Extrauagan. vnic. de Reb. Eccl. non alien. vbi Epiſcopus, vel Abbas Eccleſiæ bona alienans contra illam conſtitutionem ab ingreſſu Eccleſiæ interdicitur: quę etiam non eſt cenſura ſuſpenſionis, ſed interdicti. Statim vero ſubiungitur ibi alia ſuſpenſio, quæ poſſet hic diſtincte numerari: nam ſi in illo interdicto per ſex menſes obduratio animi perſeuerauit ab adminiſtratione ſuæ Eccleſię in ſpiritualibus & temporalibus ſuſpenditur abſolute & ſimpliciter & abſque temporis limitatione.

12. Quinta ſuſpenſio ſumitur ex Extrau. 2. Pauli II. Bullario Rom. vbi Epiſcopus commiſſarius, vel delegatus in cauſa alienationis rerum Eccleſiaſticarũ *ſi per gratiam, timorem, aut ſordes in detrimentum Eccleſiæ vtatur poteſtate ſibi commiſſa, ab executione officii per annum ſuſpenditur, ita, vt ſi damnabiliter ſe ingerat diuinis ſuſpenſione durante irregularitatem incurrat, quam ſolus Papa poſsit auferre.* De qua conſtitutione diximus ſupra agentes de excommunicationibus reſeruatis Papæ, & ibi dicta, hic cum proportione applicanda ſunt. Alia vero ſuſpenſio, quæ ſumi poteſt ex *6. Suſpenſ.* Extrau. *Ambitioſæ*, de Reb. Eccleſ. non alien. & poteſt hic eſſe ſexta, declarabitur melius infra in materia de Interdicto. Itẽ numerari hic poſſet alia ſuſpenſio lata à Ioanne XXII. in Extrauag. *Saluator*, de *Septima.* Præbend. tamen, quia ſolum attingit ſpecialem cauſam Epiſcopatus Toloſani, illam omitto, ſicut etiã attigi ſupra tractando de excommunicationibus *Octaua.* reſeruatis. Legitur alia ſuſpenſio quoad Pium V. Conſtitutione ſua 58. quæ incipit *Quanta*. Quæ quidem primo fertur in Epiſcopos: extenditur autem ad quoſcunque beneficiorum collatores, ſiue ſingulares perſonæ ſint, ſiue Capitula. Ratio vero incurrendi illam ſuſpenſionem eſt, ſi admittant reſignationes beneficiorum contra formam ibi præſcriptam, ſuſpenſio vero eſt à collatione vel inſtitutione beneficii quæ tali perſonæ conuenit. Quam rem ſupra etiam attigimus agentes de excommunicationibus Papæ reſeruatis diſp. 22. ſect. 5.

In Epiſcopos aliis modis delinquentes.

13. TERTIO feruntur variæ ſuſpenſiones in Epiſcopos propter alia delicta. In quo ordine primã ſumitur ex cap. 1. de Vſuris in ſexto. Vbi Patriarchæ Archiepiſcopi, & Epiſcopi ipſo facto ſuſpendũtur ſi domos ſuas locent, vel ſub alio titulo concedant ad fœnus & vſuram exercendam hominibus alienigenis, vel aliis non oriundis de terris ipſorũ tam illicitam negotiationem publice exercentes, vel etiam ſi eos in terris ſuis habitare permittant. Circa quam prohibitionem & cenſuram nonnulla conſideranda ſunt. Primum eſt peccatum illud in *Contra quod vſurã vitium cẽſura hæc ſit lata.* cuius odium illa conſtitutio facta eſt: eſſe peccatum vſuræ, non quomodocunque exercitum, ſed quaſi ex officio, & per modum publicæ negotiationis. Nam licet vſuræ vitium abſolute & in vniuerſum deteſtandum ſit: tamen Eccleſiaſtica iura, quæ pœnas ſtatuunt contra hos vſurarios, vel eos coërcere intendunt, denegando illis aliqua ſubſidia aliorum fidelium, vt ſuauius procedant, de publicis fœneratoribus tantum loquuntur, vt patet in prædicto textu, & in Concilio Lateranenſi ſub Alexandro III. parte prima capite vigeſimo quinto. Quanquam vt locum habeat cõſtitutio dict. capituli primi non eſt neceſſe, vt prius hanc negotiationem publice exercuerint, ſed ſatis eſt vt extunc exercere velint, vt patet ex illis verbis, *Exercentes, aut exercere volentes.* Non quod interiorem vſuram, ſed voluntatem fœnerandi hoc ius puniat: hoc enim & eſt contra generale principium, quod Eccleſia non indicat de occultis, & contra ſpecialem deciſionem illius Decreti, quæ ſolum eſt contra vſurarios publicos, vt conſtat ex verbis eius: ſed ſermo eſt de voluntate exterius & publice conteſtata, ita vt aliquis publice profiteatur ſe velle hanc negotiationẽ exercere, & ad hunc finem velle viuere in hac ciuitate: vel locare domum, &c. Vnde cum ſtatim in illo textu dicitur, huiuſmodi publicos vſurarios non eſſe permittendos: vel inter vſurarios iam computantur publice profitentes ſe velle eam negotiationem exercere, vel ſenſus eſt, vt non permittatur illi, qui iam ſunt vel eſſe volunt publice vſurarii.

Rurſus conſiderandum eſt in prædicto textu nõ 14. de omnibus his vſurariis, ſed de alienigenis, & non *De quibus vſurariis loquatur dict. c. 1.* oriundis in talibus terris, ſermonem eſſe. Itaque ſi quis locet domum indigenæ terræ publico fœneratori, non incurret cenſuras illius canonis, neque agat contra prohibitionem eius, quidquid ſit de alio genere culpę contra ius naturale, de quo alibi. Ratio eſt, quia verba illius textus expreſſe limitant legem illam ad prædictas perſonas. Cur autem id fecerit Gregorius Decimus, multæ rationes conſiderantur ibi in Gloſſa verb. *Alienigenis.* Nobis ſufficiat Pontifici viſum eſſe, per hoc ſufficienter prouideri publicæ neceſsitati: nam ſi externi & alienigenæ abigantur, ſeu non admittantur, non erit difficile domeſticos, & indigenas aliis modis faciliorius corrigere. Præſertim quia frequenter videmus huiuſmodi artem per alienigenas exerceri: quod credibile eſt obſeruatum eſſe illo tempore ab autore canonis: leges autem humanæ conſiderant id quod frequentius accidit: & ideo contra illas perſonas ſpecialiter lata eſt lex.

Tertio eſt conſiderandum duo ibi pręcipue prohiberi: vnum eſt, ne his vſurariis peregrinis domus 15. locentur, vel quocunque modo concedantur aut *Quæ actiões prohibentur Epiſcopis contra hos vſurarios.* ſemel conceſſæ, haberi permittantur. Secundum eſt, ne terram inhabitare permittantur, ſed ab illa eiiciantur. Primum horum pertinet non ſolum ad publicas perſonas, ſed etiam ad priuatas: ſecundum vero ſpecialiter ſpectat ad perſonas publicas, ad quas pertinet regimen Reipublicæ, nam priuatæ perſonæ non poſſunt quemlibet quantumuis criminoſum à terra vel ciuitate eiicere. Quarto aduertendum eſt: legem illam generalem eſſe, & compre- *Quæ perſonæ incurrãt cenſuras & pœnas dicti cap. 1.* hendere, tam perſonas ſingulares, quam collegia, ſeu vniuerſitates, tamẽ cenſuram, quæ eis imponitur eſſe diuerſam: nam Patriarchæ Archiepiſcopi & Epiſcopi ſuſpenduntur: inferiores vero, ſeu reli-

qui omnes, tam laici, quam eccleſiaſtici excommunicantur: communitates vero interdicuntur. Vltimo obſeruare licet, hic haberi exemplum ſuſpenſionis latæ ſimpliciter, & ſine vlla determinatione officii vel beneficii. Vnde ne incerta maneat ſuſpenſio, vel ne nimis ample, aut rigoroſè explicetur, poſſet quis iuxta ſubiectã materiam, illam limitare, vt ſcilicet intelligatur de ſuſpenſione à iuriſdictione. Verius tamen credo intelligendam eſſe de ſuſpenſione ab officio & beneficio. Tum quia hoc ſonat verba in omni proprietate ſumpta: tum etiam, quia non ſolum male vtendo iuriſdictione, ſed etiam locando proprias domos poſſunt illam incurrere: tum denique quia non eſt illa pœna nimis rigoroſa in peccato adeo publico, & communi bono cõtrario, maiorque eſt pœna excõmunicationis, quę pro aliis perſonis fertur.

Quæ ſuſpenſio ſit quæ in d. c. 1. fertur.

16 Secunda ſuſpenſio ſumitur ex Clementina 1. §. *Verum*, de hæreticis, vbi ſuſpenduntur per triennium ab officio, & Epiſcopi, & ſuperiores, *qui odii, gratia amoris, lucri, aut commodi temporalis obtentu, contra iuſtitiam, & conſcientiam ſuam omiſerint contra quemquam procedere, vbi fuerit procedendum ſuper huiuſmodi prauitatem (ſcilicet hæreſis) aut obtentu eodem prauitatem ipſam, vel impedimentum officii ſui*, ſcilicet Inquiſitionis, *alicui imponendo*. Quod quidem præceptum commune eſt aliis Inquiſitoribus, qui non ſunt Epiſcopi: illis vero non imponitur cenſura ſuſpenſionis, ſed excommunicationis, vt patet in textu. Hic vero ſtatim occurrebat declarandum, quomodo hæc cenſura feratur propter malitiam mere internam, qualis eſt odium, &c. ſed hoc ſufficienter tractatum eſt in ſuperioribus; vt diximus, non ferri propter malitiam internam, ſed propter iniuſtitiã ex tali prauo animo procedentem, de qua relatius in materia de Legibus. Hic ergo ſolum occurrit aduertendum, duas eſſe partes, & quaſi materias illius peccati, ſcilicet malitioſe contra aliquem procedere cauſa hæreſis, vel in alia, quæ Inquiſitores in executione officii Inquiſitionis impediat. Ad officium autem Inquiſitoris, primo & per ſe pertinet cognoſcere de his, qui delinquunt in peccato hæreſis: tamen etiam extenditur ad alia crimina, quæ non ſunt hæreſis, inferunt tamen quandam ſuſpẽſionem propter aliquam affinitatẽ, vel participationem. Quoad primam ergo partem videtur limitãda hæc cenſura ad propriam prauitatem hæreſis, ita vt ſi Epiſcopus, vel Inquiſitor delinquant procedendo iniuſte ex odio in aliis delictis quæ non ſunt hæreſis, non incurrent has cenſuras, quia textus loquitur de prauitate hæreſis; & illa crimina non ſunt hæreſis: & pœnalis lex ad verborum proprietatem reſtringenda eſt. At vero poſterior pars abſolute intelligenda eſt de toto officio Inquiſitoris circa quodlibet crimen verſetur: quia verba textus non ſunt limitata, ſed ſimpliciter loquuntur de officio Inquiſitoris. In vtroque autem caſu neceſſe eſt, vt ex odio, vel amore procedant, ſicut in textu dicitur. Vnde ſi ex negligentia, aut ex metu delinquant, non incurrent, vt recte ibi colligit Gloſſ. quam Antonin. tertia parte, cap. 24. §. 7. Sylueſt. Nauarr. & alii ſequuntur, & Caietan. capit 3. Qui etiam ex textu aduertit, neceſſarium eſſe, vt contra iuſtitiam & conſcientiam delinquant, ita vt ſit peccatum ex certa ſcientia, nam ſi eſſet ex ignorantia, non ſufficeret, & è contrario, ſi eſſet ex cõſcientia erronea, & in re non eſſet iniuſtitia, multo minus ſufficeret.

In Epiſcopos munere Inquiſitorum abutentes.

Duplex probatio huius canonis.

17. Tertia ſuſpenſio ſummi videtur ex Clementina 2. de Pœnis. vbi Prę̨lati Eccleſiæ, qui procurrãt vt clerici capiantur à dominis temporalibus vt beneficia renuncient, vel vt citati ad Apoſtolicam Sedem ab homine, vel à iure, ire ad ipſam non poſſint per triẽnium ſuſpenduntur à perceptione fructuum ſuarum Eccleſiarum. Dixi autem *ſumi videtur*; quia dubitare quis poteſt, an hæc ſuſpẽſio ad Epiſcopos pertineat, cum eorum expreſſa mentio non fiat: valde enim generalis eſt, *Prælatorum* appellatio: & ideo ex vi illius non videntur Epiſcopi comprehendi iuxta cap. *Quia periculoſum*. de ſentent. excommunicatio. in ſexto. Nihilominus veriſimilius videtur, hac lege etiam Epiſcopus comprehendi: imo illos ibi pręcipue, & quaſi per antonomaſiam ſignificari nomine *Prælatorum*. Quod Gloſſa, & Abbas tanquam certum ſupponere videntur, nullam de hoc facientes quæſtionem. Nam & ipſa vox *Prælatorum*, ſimpliciter dicta pręcipue ſolet Epiſcopos ſignificare: & materia illius conſtitutionis maxime poteſt ad Epiſcopos pertinere, & pro eis eſſe neceſſaria. Et præterea pro inferioribus clericis alia grauior pœna ibidem ponitur, ſcilicet priuatio omnium beneficiorum: ergo ſuſpenſionis pœna imponitur pro ſuperioribus Prælatis, atque adeo pro Epiſcopis. Dixi autem videri hic fieri hanc ſuſpenſionem, quia dubitari poteſt, an ipſo iure feratur. Verba enim textus ſunt, *Sit ſuſpenſus*, quæ aliqui putant non indicare cenſuram latam, ſed ferendam, quia ſunt de futuro. Mihi autem videntur habere vim ferendi ipſo iure, quia non ſunt ita de futuro, vt poſtulẽt actũ hominis, qualia ſunt *fiat ſuſpenſus* aut *ſuſpendatur*: ſed ſunt de ineſſe, ſed ſolum reſpiciunt futurum, vt indicãt ſuſpenſionem pro illo tempore duraturam: magiſque ſunt imperatiui modi efficaciter imponentis cenſuram, quam de futuro.

In Epiſcopos delinquentes contra clericorum immunitatem.

Merito autem dubitari poteſt, an Prę̨lati inferiores Epiſcopis, qui illud crimen committunt, incurrant hanc pœnam ſuſpenſionis, vel aliam priuationis beneficiorum: hi enim comparatione Epiſcoporum ſunt inferiores: ibi autem de inferioribus ſine limitatione dicitur, vt ſint priuati beneficiis ſuis. Præterea ibi non dicitur, *inferiores clerici*, ſed ſimpliciter *inferiores*: ergo intelligitur reſpectiue ad præcedentiam: ergo comprehendit inferiores etiam prælatos. Nihilominus exiſtimo hanc ſuſpenſionem non eſſe omnino propriam Epiſcoporum, ſed extendi ad inferiores Prælatos tam regulares, quam ſeculares, & præſertim ad eos, qui participant Epiſcopalem iuriſdictionem. Nam nomen Prælatorum ſimpliciter dictum hos omnes comprehendit: & nomine *inferiorum*, quod poſtea ſubiungitur, reſpectiue quidem intelligendi ſunt, non Prælati inferiores, vt aliqui exponere videntur: aliàs illa pœna non extenderetur ad alios clericos, qui non ſunt Prælati, ſed intelliguntur inferiores in dignitate, id eſt, omnes qui Prælati non ſunt, vel, quod in idem redit inferiores, id eſt, ſubditi ipſorum Prælatorum. 18.

Quam pœnam incurrant Prælati inferiores hoc crimen committentes.

Eſt autẽ circa cauſam huius ſuſpenſionis aduertendum, cum in hoc crimine duæ perſonæ concurrere ſupponantur, ſcilicet capiens clericum, ſeu carceri tradẽs iniuſte per poteſtatem laicam, & id procurans, in illo textu pœnam non ferri contra temporales dominos capientes huiuſmodi, ſed contra procurantes nõ omnes, ſed eos, qui ſunt, eccleſiaſticę perſonæ. Nam etiam laici poſſunt huiuſmodi capturam procurare: & tamen nulla ſpeciali pœna afficiuntur, vt ex textu conſtat, & ex ipſa pœna: nam illi non ſunt ſuſpenſionis capaces. Et ratio fortaſſe fuit, quia delictum illud habet ſpecialem deformitatem in perſonis eccleſiaſticis: & ideo ſpeciali pœna afficiuntur, nam pro aliis vita eſt ſufficiens excommunicationis pœna, quam incurrunt ex vi canonis *Si quis ſuadente*. Hinc vero colligitur; ſi Epiſcopus procuret clericum incarcerari ab alio Epiſcopo, vtente titulo iuriſdictionis ſpiritualis ob eaſdem iniuſtas cauſas, ſcilicet, vt renunciet beneficium, vel impediatur, ne ad Sedem Apoſtolicam citatus accedat, non incurrere hanc cenſuram, quia non ſolum fertur in eum, qui hoc procurant, *per poteſtatem ſecularem dominorum temporalium*, vt ex textu aperte conſtat, 19.

Quæ perſonæ incurrant pœnã d. Cle. & ob quod crimen.

ſtat. Dico autem, *vtente iuriſdictione ſpirituali*: quia ſi Epiſcopus eſſet ſimul dominus temporalis,& ſub ea ratione induceretur ab altero Epiſcopo, vt dominio temporali vtendo, clericum incarceraret ob aliquem ex prædictis finibus, tunc ſine dubio incurreret hanc cenſuram, vt ſentit ibi Gloſſa verb. *Dominium*, & Panormitanus in principio. Et ratio eſt, quia textus abſolute loquitur de dominis temporalibus:quod autem hoc dominium ſit coniunctum cum dignitate Epiſcopali in eadem perſona,non impedit quo minus ille ſit vere dominus temporalis.

20\. *Quid de Epiſcopo qui ſimul eſt dominus temporalis, & vt ſic clericum capit.*

Sed quid dicendum eſt de ipſomet Epiſcopo, qui ſimul eſt dominus temporalis,qui non procurat,vt alius temporalis dominus clericum capiat,ſed ipſemet illum capit, vt dominus temporalis, nunquid incurret hanc cenſuram? Videtur enim non incurrere, tum quia cenſura lata eſt contra procurantes: non contra capiētes:tum etiam quia lata eſt contra perſonas eccleſiaſticas: ille autem tunc non ſe gerit vt eccleſiaſtica perſona,ſed vt dominus temporalis. Nihilominus tamen non videtur ſeparabilis tranſgreſsio huius legis ab illo delicto: nam dominus tēporalis, qui clericū capit aut detinet prædicto modo, neceſſario procurat vt capiatur, præcipiendo, aut mittendo miniſtros ſuos, omnia enim hæc ſub verbo procurandi comprehendūtur. Neque eſt neceſſe,vt ipſa procuratio ſemper fiat apud ipſum dominum, ſeu Superiorem. Quod autem id facit vt vtens poteſtate & dominio temporali, nihil refert, ſi ipſemet perſona eccleſiaſtica ſit, quia non eſt neceſſe, vt id procuret vt Epiſcopus, ſed ſolum vt ille, qui procurat,ſit Epiſcopus,vt ex textu conſtat,&per ſe eſt ſatis notum. Quin potius licet fingeremus huiuſmodi dominum temporalem, qui ſimul eſt Prælatus, per ſe ipſum, non per alium, ſic capere vel incarcerare clericum, nihilominus incurreret hanc cenſuram,quia per ſe, & apud ſe,vt ita dicam, ſatis procurat huiuſmodi violentiam, ſeu capturam.

21\. *Quando completur cauſa huius cenſuræ.*

Tandem inquiri poteſt,quando compleatur hoc delictum, ita vt incurratur cenſura:an ſcilicet ſufficiat captura ipſa vt oporteat ſequi effectum per illam intentum. Nam quod procuratio ſola nō ſufficiat, niſi ſaltem ad incarcerationem præueniatur manifeſtum eſt, tum ex regula generali,quod cēſura requirit delictum completum,tum ex textu ipſo, quia non imponit hanc pœnam niſi ſuppoſita iniuria facta clericis contra cap. *Si quis ſuadente*. Quæ iniuria in illo caſu nō eſt alia niſi incarceratio, & iniuſta detentio. Hinc vero fieri videtur,ſtatim poſt talem incarcerationem incurri ſuſpenſionem, ſicut incurritur excommunicatio,nam textus dicit,*Præter ſententiam canonis, quam incurrunt, ſint ſuſpenſi, &c.* Item, quia in illo textu fertur hæc pœna cōtra procurantes talem capturam:ergo non eſt neceſſarium alium expectare effectum. Nihilominus dicendum cenſeo, non incurri hanc cenſuram, niſi perueniatur ad effectum per cenſuram intentum, id eſt, niſi clericus ſic captus beneficio reſignet propter talem vim, aut niſi eam ob cauſam non compareat ante Apoſtolicam Sedem tempore ſibi præſcripto.Ita tenet Bernard. Diaz. de Lugo in Pract. criminali cap. 104. Et præter generalem regulam quod delictum debet eſſe conſummatum,colligitur ex textu vbi in principio ſic dicitur, *Eccleſiaſticos capere, captoſque donec ſua reſignent beneficia, aut ne citati ad Apoſtolicam Sedem venire valeant auſu ſacrilego detinere non verentur.*Et infra ſubditur: procurantes hęc fieri manere ſuſpenſos:ergo non ſatis eſt captura,niſi ſit cum detentione vſque ad reſignationem beneficii, vel vſque ad impotentiam comparendi debito tempore.

22\. Quarta ſuſpenſio ſumitur ex Extrau. 2. de Elect. Ioannis XXII. vbi Epiſcopus, qui non ſeruat Extrauagantem illam quoad perceptionem fructuum primi vel ſecundi anni ſui Epiſcopatus eo modo quo ibi ſtatuitur, à Pontificalibus, & ingreſſu Eccleſiæ ſuſpenditur, eadem Extrauagans habetur ſub titulo, Ne Sede vacante, inter communes, & circa eam ſolum occurrit notandum ſub vno verbo in latiori ſignificatione ſumpto duplicem cenſuram ferri: nam illa ſuſpenſio ab ingreſſu Eccleſiæ, vt ſæpe dixi, interdictum potius eſt, quam ſuſpenſio, argum. Extrauagantis *Ambitioſe*. de Rebus Eccleſ. non alienan. Illud præterea eſt in illo textu aduertendum verba illa, *Donec prædicta cum integritate reſtituerint, &c.* coniungenda eſſe non ſolum cum proxime præcedentibus verbis,ſed etiam cum ſuperioribus, quibus dicta ſuſpenſio fertur, nam omnia illa verba ſuſpenſa ſunt, vſque ad perfectum ſenſum illius clauſulæ, quæ vnica tantum eſt. Atque ita illa ſuſpenſio non fertur vt perpetua, ſed vt non auferenda, niſi ſub illa conditione,*donec reſtitutio fiat.*

Alia ſuſpenſiones in Epiſcopos, Ext. 2. de Ele. Ioannis XXII.

23\. Quinta ſumi poteſt ex Extrauag. 1. de Elect. inter communes,vbi Epiſcopi. Abbates, vel Prælati religionum, qui ab Apoſtolica Sedę confirmationem recipiunt,aut ab ea promouentur: ſi abſque literis authenticis eiuſdem Sedis adminiſtrationem ſuarum Eccleſiarum recipiant,ab adminiſtratione fructuum earundem Eccleſiarum ſuſpenduntur.Quāuis enim ibi non vtatur Pontifex verbo ſuſpenſionis, tamen re ipſa ſuſpenſionem imponit per effectus eius,dum irritat omnia geſta in huiuſmodi regimine per tales Prælatos:eoſque prouentibus priuat. Atque ibidem ſubditur alia ſuſpēſio contra capitula, vel conuentus talium Eccleſiarum, qui huiuſmodi Epiſcopos, vel Superiores ſine talibus literis recipiunt: ſuſpenduntur autem à beneficiis, donec ab eadem Sede Apoſtolica gratiam recipiant Vbi obſcurum manet, an ſingulæ perſonæ de capitulo à ſuis beneficiis ſuſpendantur, vel à communibus beneficiis, vt ſic dicam, totum capitulum. Sed de hac re ſupra agimus generalem doctrinam tradendo.

24\. *In Epiſcopos concubinarios.*

Sexta ſumi poteſt ex concilio Tridentino ſeſſ. 25. cap. 14. de Reformat. Vbi Epiſcopus ſi (quod abſit) concubinarius ſit,& à ſynodo Prouinciali admonitus,ſe non emendauerit,ipſo facto ſuſpenditur. Vbi non requiritur trina admonitio, ſed vna tantū: tamen niſi ea præmittatur, quod raro fiet, quia raro talia Concilia celebrantur,non incurretur. Quando vero cenſendus ſit Epiſcopus non emendari poſt admonitionem, vt ſtatim hanc ſuſpenſionem incurrat, in ſimilibus ſuperius tactum eſt:nam cū teneatur ſtatim & ſine dilatione emendationem exhibere, niſi ſtatim etiam, & abſq; morali dilatione tollat occaſionem delicti & ſcandali,ſi adſit ipſo facto illam ſuſpenſionem incurret. Quæ ſuſpenſio abſolute fertur, & ſine limitatione temporis, officii, aut beneficii, & ideo ex ſe omnia complectitur.

25\. Atque ex his fere explicatæ ſunt ſuſpenſiones, quę aduerſus capitula Eccleſiarum iure latæ ſunt, nam in præcedente quinta vnam attigimus,& aliam ſupra in prima ſuſpenſione. Alia item ſumi poteſt ex c. *Quia ſæpe*, de Electione in 6. quam ſupra declaraui ſect. 3. caſu 3.

SECTIO VI.

Quæ ſuſpenſiones ſint ipſo iure latæ, ſpecialiter contra religioſos.

1. *Cap. contra apoſtatas ordinem ſacrum recipientes.*

PRima ſumitur ex capit. vltimo de Apoſtatis, ferturque in religioſos apoſtatas, qui in apoſtaſia perſeuerantes, ordinem ſacrum ſuſcipiunt, nam ab illo ſuſpenduntur. Circa quam eſt notandum, hanc pœnam non fundari in aliqua priori cenſura quam incurrāt apoſtatæ, ſed præciſe in ipſo apoſtaſiæ vitio, cui eſt annexa ex vi illius iuris hæc inhabilitas ſeu quaſi irregularitas ad ordines, quādiu illud durat: hoc enim ſignificant illa verba textus, *aliquem ſacrum ordinem in apoſtaſia recipiens.* Vnde licet apoſtata, vt ſic non ſit excommunicatus antiquo iure, hanc ſuſpenſionem incurrit ſuſcipiens ordinem, & modo ſi excommunicatus ſit, vel propter dimiſsionem habitus iuxta ca. 2. Ne clerici, vel monachi, in 6. vel propter ipſam apoſtaſiam, iuxta indulta religionum duplicem ſuſpenſionem incurrit ſi ita ordinetur, vnam, quia excommunicatus, aliam, quia apoſtata ordinatur: nam hæ duæ pœnæ non ſunt incompoſsibiles, vt vna aliam excludat: nec vna in aliam commutata eſt, ſed vnaquæq; propter ſuam rationem abſolute impoſita. Vnde, licet ab excommunicatione abſolueretur priuſquam ad religionem rediret, & interim ordinaretur, aliam ſuſpenſionem vitaret, non vero præſentem.

2. *An incurratur ſuſp. hæc ſuſcipiendo minores ordines.* *1. Opin.*

Hoc ſuppoſito dubitari primo poteſt, an hæc ſuſpenſio incurratur ſuſcipiendo tantum minores ordines in Apoſtaſia. Cōmunis enim opinio affirmat, vt refert & ſequitur Panormitanus dict. capit. vltimo, ſignificant Antoninus, 3. part. tit. 27. c. 4. Sylueſter verb. *Ordo*, 5. quæſt. 6. quatenus de ordine abſolute loquuntur, & vterque citat extra eodem *Apoſtata*, nullum tamen inuenio decretum ita incipiens ſub titulo de Apoſtatis, vel de Sentent. excommuni videntur ergo citare dict. cap. vltim. de Apoſtatis & errorem eſſe typographorum. Eandem opinionem tenet Maiol. lib. 2. de Irregularit. ca. 1. n. 15. qui alia iura refert. Addit vero Panormit. ſuſpenſionem contractam per receptionem ordinis ſacri, eſſe Pontifici reſeruatam, aliam vero eſſe Epiſcopalem. Et fundari in hoc videtur, quod in dict. c. vltimo ſola prior reſeruatur. Sed hinc certe melius inferret ſolam priorem incurri.

Vera ſententia.

Dico ergo hanc ſuſpēſionem non incurri propter ſolam receptionem minorum ordinum. Probatur, quia vel ex vi dict. ca. vltimi, vel alterius neutrum dici poteſt: ergo nō incurritur: quia, vt ſæpe dixi, ſuſpenſio non incurritur ipſo facto, niſi ſit in iure lata. Minor ergo quoad priorem partem probatur, quia ibi expreſſe dicitur *aliquem ſacrum ordinem.* Et lex pœnalis non eſt extendenda, maxime vbi non eſt ſimilitudo rationis, longe enim grauius eſt ſuſcipere ordinem ſacrum in illo prauo ſtatu quam minorem. Confirmatur argumento inſinuato contra Panormitanum, quia ſola ſuſpenſio ordinis ſacri cenſetur reſeruata Pontifici ex vi illius textus, quia de illa ſola ibi eſt mentio facta: ergo eadem ratione illa ſola lata eſt ex vi illius textus: quia etiam quoad impoſitionem tantum illius mentio facta eſt. Altera pars probatur, quia duo tantum alia iura citantur ad hanc rem: Primum eſt cap. *Placuit.* diſtinctione 50. ſed ibi non de hoc agitur, ſed de his qui publicam pœnitentiam egerunt, qui dicuntur, non admitti ad clerum, & de his dicitur in caſu neceſsitatis admitti poſſe ad minores ordines. Secundum eſt cap. vltimum eadem diſtin. vbi de his apoſtatis dicitur. *Iubemus ad clericatus officium non admitti.* Quæ verba pœnam ferendam, non latam continent. Præterquam quod illud decretum eſt Concilii prouincialis Arelat. 2. cap. 25. quod nec vniuerſaliter obligat, nec fortaſſe propriam irregularitatem inducere poterat. Ac denique ibi ſolum iubentur hi non ordinari, non dicitur autem, vt, ſi ordinati fuerint, ſuſpenſi maneant.

Dubium ſecundum eſt, quod impediat ſuſpenſio hæc. Primum certum eſt, impedire vſum ordinis ſic ſuſcepti, ita enim dicitur in textu. Vnde ſecundo eſt certum, non impedire vſum alterius ordinis prius rite ſuſcepti, quia in textu additur illa determinatio. Tertio conſtat impedire aſcenſum ad ſuperiores, licet aliqui canoniſtæ contradicant: ſed hæc eſt communior ſententia Panormitani, & aliorum, & ſatis conſtat ex generali doctrina ſuperius data. 3.

Quid impediat ſuſp. hæc.

Tertio dubitari ſolet, An religioſus tranſiens indebite ad aliam religionem hanc ſuſpenſionem incurrat. Dico indebite, nam ſi tranſeat ex facultate vel diſpenſatione ſufficiente, nulla eſt quæſtio, cum ille nullo modo dici poſsit apoſtata. Imo licet trāſeat indebite quoad modum, vt verbi gratia, quia tranſiuit ad arctiorem ſine licentia petita, ſi tamen iam profeſſus eſt alibi, & profeſsio valuit, certum eſt non incurrere hoc impedimentum, quia nullo modo eſt apoſtata. Et ita declaratur in capitulo. *Ex parte*: de Temporibus ordinat. Dubium ergo eſt, quando tranſitus eſt iniquus & occultus: ita vt ſemper quis teneatur ad ſuam religionem redire. Quidam ergo aſſerunt etiam tunc non incurrere hanc ſuſpenſionem, licet in eo ſtatu ordinetur: ſignificat Gloſſa in dicto capit. vltimo, quia indiſtincte reſpōdet. Et Panormitanus etiam exponit de tranſeunte in caſu non conceſſo. Idem Maiol. dicto numero 15. Et videtur ſententia communis, quia communiter hic non cenſetur apoſtata, quia nō deficit à religione, vt ſic. Et licet aliqui Canoniſtæ vocent illum apoſtatam, dicunt ſaltem, non eſſe illam propriiſsimam apoſtaſiam: lex autem pœnalis reſtringenda eſt ad ſignificationem maxime propriam, & rigoroſam. Sed hæc quæſtio pendet ex alia, an ſit vere apoſtata transfuga ab vna religione ad aliam. In qua iuxta inſtitutionem, & indulta Apoſtolica non poteſt valide profiteri, & conſequenter nec permanere, quam in opere de religione, quod præ manibus ex profeſſo tractamus, cum aliis multis de apoſtaſia à religione ex quibus intelligentia huius ſuſpenſionis pēdet. Nunc breuiter aſſero illum eſſe vere Apoſtatam & incurrere in pænam huius legis. Quod tenet Gloſſa dicto capit. *Ex parte*, verb. *Libere*, de Temporibus ordinat. & ibi Abbas & alii. Ratio mea eſt, quia relinquens ſtatum ſuum religioſum, & alium valide non aſſumens, abſolute dimittit religioſum ſtatum, & ideo eſt verus apoſtata, & ita appellatur ſimpliciter à Pontificibus, & vt talis punitur vt latius dicto loco. 4.

Religioſus tranſiēs indebite ad aliam religionem, an incurrat. *Opinio negans.* *Sentent. affirmans.*

Quartum dubium eſt, an ſi religioſus, qui prius apoſtata fuit, poſt recōciliationem, abſolutionem, & reditum ad ſuam religionem, ordinetur ſine diſpenſatione, maneat ſuſpenſus. Et ratio dubitandi ſumitur ex illis verbis textus, *Quantumlibet ſuo fuerit reconciliatus Abbati, & receperit pœnitentiam, &c.* Vbi expreſſe videtur hoc definiri. Et poteſt ita explicari quia per illud crimen contrahitur quoddam genus irregularitatis, ſeu inhabilitatis ad ordines ſuſcipiendos: ergo licet peccatum ſit ablatum, vel alia cenſura, donec in illa irregularitate vel inhabilitate diſpenſatum ſit, non poteſt quiſpiam ordines aſſumere; & ſi aſſumat, manebit ſuſpenſus. Nihilominus dicendum eſt in eo caſu non incurri ſuſpenſionem hanc: ſed eo ipſo quod aliquis eſt ab apoſtaſia liber, & ab aliis cenſuris, poſſe ordinari abſque noua diſpenſatione, & recipere non ſolum ordinem, ſed etiam ordinis executionem. Ita notauit additio ad Abbatem in dict. cap. ex Innocentio & aliis Doctoribus ibi: Et colligi poteſt ex illo verbo text. *In Apoſtaſia ſacrum ordinem recipiens*: nam qui apoſtaſiam commiſit ſi iam ab illa receſsit, nō poteſt dici in illa 5.

Dubium. *Ratio dubii.*

 ordines

Ratio dub. enodatur. ordines recipere. Ratio autem dubitandi in contrarium procedit ex mala intelligentia textus non enim eſt ſenſus, quod qui fuit apoſtata, quantumuis fuerit reconciliatus Abbati, vel pœnitentiam egerit maneat ſuſpenſus recipiendo ordines; ſed ſenſus eſt, quod qui receperit ordines in apoſtaſia manens, & antequam de illa pœnitentiam egerit, ordines ſuſceperit maneat ſuſpenſus, & ab ea ſuſpenſione non liberetur, etiamſi poſtea reconcilietur vel pænitentiam agat apoſtaſiæ, niſi etiam diſpenſationem à ſuſpenſione obtinuerit. Et hoc modo, & non alio impoſita prohibito.

Secunda, circa profeſsionem religioſorum.

6. SEcunda Suſpenſio habetur in capit. *Non ſolum*, & capit. *Conſtitutionem*, de Regularibus in ſexto, vbi in priori religioſi ordinum Prædicatorum, & Minorum ſuſpenduntur à receptione quorumlibet ad profeſsionem ſuæ religionis, ſi aliquem ante completum probationis annum ad profeſsionem recipiant. In alio vero cap. extenditur pœna ad omnes ordines mendicantes. Circa quam ſuſpenſionem *Quod ſubiectum ſuſpenſionis huius.* ſolum video dubitari poſſe, an feratur in capitulum vel etiam in ſingulas perſonas. Et ratio dubii eſſe poteſt, quia poteſtas recipiēdi ad profeſsionem ordinarie in religionibus reſidet ad capitulū: nam, licet profeſsio fiat in manibus ſolius prælati, tamen poteſtas recipiendi eſt in toto capitulo. Hæc autem ſuſpenſio proxime fertur in eum, qui hanc habet poteſtatem: ergo immediate fertur in ipſum capitulum. Diximus autem ſupra, propter ſuſpenſionē capituli non ſuſpendi ſingulas perſonas niſi in quātum ſunt membra iſtius capituli. Atque ita fiet, vt licet capitulum vnius domus ſit hac ratione ſuſpenſus, particulares perſonæ, ſi ad alias domos inhabitandas transferantur, illic poſſent ſuffragium habere, in capitulo ad huiuſmodi actum: quia non ſunt ſuſpēſi niſi vt partes alterius capituli, quod iam eſſe deſierunt. Nihilominus probabilius credo, & Prælatum præcipue, & ſingulas perſonas, quæ in tali receptione ſuffragium habuere, manere ſuſpen- *Concluſio.* ſas: quia verba Pontificis nō ad capitulum tantum ſed ad ſingulas perſonas diriguntur, vt patet ex illis verbis, *Voſque à receptione, &c.* Et ſignum etiam eſt. quia eiſdem, quibus hanc ſuſpenſionem imponit: prius in virtute obedientiæ, & ſub pœna excommunicationis mandauerit id facerent: at vero pœna excommunicationis non habet locum erga capitulum: ergo ſignum eſt totum ſermonem immediate dirigi ad ſingulas pœnas: ad capitulum autem quatenus ex illis conſtat.

7. *An ordo Minimorū & Societatis Ieſu hac conſtitutione comprehendantur.* Hic etiam dubitari poſſet, an hæc conſtitutio & ſuſpenſio locum habeat in ordine Minimorum, & in Societ. IESV. quæ inter ordines Mendicantium non erant: quando illa conſtitutio lata eſt: illa autem conſtitutio ſolum videtur comprehendere ordines Mendicantium, qui tunc erant inſtituti. Reſpondeo hoc non obſtare quominus illa conſtitutio ad prædictas religiones ſe extendat: nam lex quę perpetua eſt, non tantum obligat eos qui nati erant eo tempore quo ipſa fertur, ſed etiam eos qui naſcūtur toto tempore quo ipſa durat. Eſt autem hęc lex perpetua, & ideo ex hac parte obligare poteſt quamcumque religionem mendicantem poſtea inſtitutam, aut approbatam, Aliunde vero ex defectu materiæ non habet locum hæc conſtitutio in Societate, moraliter loquendo: quia in ea nullus ad profeſsionem ſuſcipitur: imo neque ad ſimplicia vota eiuſdem religionis etiam poſt vnum tantum annū probationis, ne dum ante illum completum. Nihilominus tamen ſi generalis apud quem eſt hæc poteſtas aliquem ad profeſsionem admittere tentaret ante expletum vnum probationis annum, hanc (vt opinor) ſuſpenſionem incurreret: quia ius proprium illius religionis, licet plus temporis exigat, & in hoc aliquid addat iuri commmuni, tamen quantum ad neceſsitatem vnius anni, non tollit ſed ſupponit ius commune: & ideo qui illud violat etiam incurret pœnam iure latam. Quod ſecus eſſet ſi poſt completum annum, ante completum biennium ad profeſsionem aliquis admitteretur, nam licet demus prælatum male agere: non tamen incurret hanc ſuſpenſionem: quia non violat ius commune, ſed proprium: hæc autem pœna ſolum eſt lata in eos, qui ius commune violant. Neque propter ſimilitudinem, vel proportionem extendenda eſt, quia vt ſæpe dixi in pœnalibus legibus hoc locum non habet. Et eadem ratione exiſtimo non poſſe hanc ſuſpenſionem extendi ad ſuperiorem, qui in eadem religione Nouitium admitteret ad ſimplicia vota eiuſdem religionis ante expletum biennium. An vero idem dicendum ſit, ſi eadem vota admittantur ante vnum annum probationis, maioris eſt conſiderationis, quam remittimus in dictum opus de Religione, vbi hoc ex profeſſo differimus.

Tertia, & quarta. Circa vſum temporalium bonorum.

TErtia Suſpenſio contra religioſos, fertur in Clementina prima, de rebus Eccleſ. non alien. 8.
vbi religioſus præſidens alicui monaſterio, Prioratui Eccleſię ſeu adminiſtrationi cuius, concedens alicui ad vitam, vel ad certum tempus iura redditus, aut poſſeſsiones eiuſdem religionis ſine ſufficienti neceſsitate, aut vtilitate, & conſenſu ſuperioris, ab officio ipſo facto ſuſpenditur, abſque vlla alia determinatione temporis, vel officii. Vbi circa cauſam huius ſuſpenſionis ſolum eſt aduertendum non extendi ad locationem ſeu venditionem fructuum quæ ad breue tempus fit, vt in eodem textu explicatur: ſed intelligi de alienatione ad vitam, vel ad tempus diuturnum, quale eſſet vltra triennium ſecundum iura & communem interpretationem. Circa pœnam vero ipſam dubitari poſſet, an illa particula, *Ab officio*, limitanda ſit ad officium, de quo ibi eſt ſermo. Sed certe nulla eſt ratio, vel coniectura ſufficiens ad eam interpretationem adhibendam: & ideo verba vt ſonant cenſeo ſimpliciter eſſe intelligenda. Sed de hoc etiam plura in citato opere de Religione.

Quarta ſuſpenſio ſumitur ex Clementina prima de decimis, vbi religioſi qui ſibi appropriant: vel 9.
inique vſurpant decimas ad ſe non pertinentes, vel in hoc defraudantes Eccleſias aliquo ex modis, qui ibi narrantur, ſi intra duos menſes non ſatisfecerint, ab officii, & beneficii adminiſtratione ſuſpenduntur donec reſtituant. Quod ſi officia aut beneficia non habeant ipſo facto excommunicantur, ita vt abſolui non poſsint donec ſatisfaciant Vbi circa verb. *præſumpſerint*, ponderandum eſt quod ſępe dixi, an ſcilicet ſi huiuſmodi actio fiat ex aliqua ignorantia, qui religioſi putant ſe habere priuilegium, vel excuſari antiqua conſuetudine, nam tunc ceſſat præſumptio etiamſi ignorantia admodum probabilis non ſit. Similiter ponderanda ſunt verba *appropriare, vſurpare, retinere prohibere, &c.* nam propter horum verborum proprietatem non ſatis erit quocumque modo non ſoluere, niſi vel *prohibitio, vel approbatio*, interueniat, ita vt vel dicant, non eſſe debita; & ſub ea ratione ea retineant, vel etiamſi ſint debita, ea nihilominus ſolui prohibeant. Rurſus expendendum eſt illud verbum. *Religioſi quicumque,* comprehendit enim non ſolum viros, ſed etiam fœminas, vt ſæpe in ſuperioribus dictum eſt in ſimilibus

bus. Et quoad hanc partem videntur includi etiam religioſi Militares, quia conceſsio hæc quoad hanc partem fauorabilis eſt Eccleſiis, & ideo extendēda quantum proprietas verbi patitur: ſuppono autem illos eſſe vere religioſos. Eſt autem illud verbum formaliter intelligendum de religioſis in ſuo ſtatu viuentibus: nam ſi tranſacti ſint ad Eccleſiam ſecularem, vt eius bona & fructus diſpenſent, ibi non comprehenduntur ſub hac cenſura, vt recte docent Syluester Excomm. 9. caſu 36. & Nauar. ca. 27. num. 138. contra Summam Roſellam. ver. Excomm. caſu 39. Tandem aduertendum eſt hanc pœnam non ſimpliciter ferri, ſed ſub hac conditione. *Niſi intra menſem per requiſitionem eorum, quorum intererit factam non ſatisfecerint*, quę requiſitio in præſenti vna ſufficit quia non eſt monitio canonica.

Quinta, Circa religioſum habitum.

10. QVinta Suſpenſio ſumitur ex Clementina prima. §. *Si quis autem*, de ſtatu monach. vbi religioſus non vtens habitu & veſtitu ad formam ibi præſcriptam, ſi Abbas vel Prior non habens Abbatem fuerit à beneficiorum collatione per annum ſuſpenditur: ſi inferior, aliquam adminiſtrationem habens, eadem per annum priuatur: ſi vero nullam habet inhabilis fit ad illam, vel beneficium intra annum recipiendum. Quæ ſuſpenſio ibidem extenditur ad ſimilem religioſum, qui venationi aut aucupationi clamoroſæ; vel aliàs cum canibus, aut auibus ex propoſito interfuerit. Circa quam pœnam primum aduerto non de omnib. religioſis aut monachis ibi ſermonem eſſe ſed ſolum de Monachis nigris (vt ibi dicitur) id eſt ordinis ſancti Benedicti. Ideoque extendenda non eſt ad alios religioſos, vt Gloſſ. ibidem aduertit. Notanda enim ſunt ſingula verba, quę ibi ponuntur in explicanda cauſa huius ſuſpenſionis: nam in priori parte dicitur, *Si præſumpſerit portare &c.* iuxta quæ verba requiritur vt aliquis cum ſufficienti aduertentia & per modum ordinarii habitus, illo vtatur ſibi prohibito. Similiter in altera parte dicitur, *Ex propoſito interfuerit*. Vnde intelligitur ſi caſu contigat aliquem in huiuſmodi venatione aliquantulum intereſſe poſſe ab hac cenſura excuſari.

Sexta in Prælatos non reſtituentes bona.

11. SExta Suſpenſio fertur in Clementina prima, §. *Quibus*, de Priuilegiis, in qua fertur ſententia ſuſpenſionis abſolute & ſimpliciter in Prælatos religionum, qui de his, qui occaſione quorundam exceſſuum ſuorum religioſorum ibi prohibitorum ad eos quoquomodo peruenerint, Eccleſiis aut perſonis Eccleſiaſticis læſis, ſeu damnificatis, intra menſem poſtquam requiſiti fuerint, non ſatisfecerint. Itaque ad incurrendam hanc ſuſpenſionem multa concurrere debent ex parte cauſæ propter quam incurritur. Primum quod iſti prælati aliquid acceperint: quod intelligo ſiue pro monaſterio religionis ſiue etiam pro perſonis priuatis acceperint: nam textus ſimpliciter & generatim loquitur. Secundum,

Cauſa huius ſuſpenſionis.

2. vt id quod accipitur, illis detur occaſione exceſſuū ibi prohibitorum ſuis religioſis, quales ſunt, ne cū interſunt condendis teſtamentis, à reſtitutionibus faciendis, aut legatis matricibus Eccleſiis relinquēdis, teſtatores retrahant. Item ne legata aut debita, vel male ablata incerta ſibi, aut aliis ſingularibus ſui ordinis fratribus, vel conuentibus in aliorum præiudicium fieri, aut erogari procurent, &c. & alia

3. quæ ibi numerantur. Tertium eſt, vt huiuſmodi prælati, ad quos hæc bona ſic vſurpata peruenerunt, ſuper ea requirantur ab his perſonis, in quo-

4. rum præiudicium vſurpata ſunt. Quartum, vt poſt hanc requiſitionem per menſem ſint in mora ſatisfaciendi, quo tempore elapſo ſuſpenſionem incurrunt vſque ad ſatisfactionem debitam. Quæ ſuſpenſio cum ſimpliciter feratur, ab omni officio, & adminiſtratione ſuſpēdit iuxta ſuperius dicta. Ex quibus conſtat hanc ſuſpenſionem non ferri contra omnes ſingulares religioſos, qui illos exceſſus committunt, & in principio illius Clementinæ numerantur, vt Syluester & Angel. verb. *Suſpenſio*, falſo docent; nam hi omnes ea cauſa ibi excommunicantur ſuſpenſio autem ſolum fertur in Prælatos, qui modo explicato delinquunt.

Septima in Confeſſores.

SEptima Suſpenſio ſumitur ex Clementin. *Cupientes*, de pœnis, vel omnibus religioſis qui confeſſiones audiunt, vel populo concionantur, præcipitur, vt ſi à Rectoribus Eccleſiarum, vel eorum Vicariis requirantur, populum admoneant, inter concionādum certis diebus ibi deſignatis, vt decimas ſoluant, & pœnitentium conſcientias ſuper hoc onerent: quod ſi concionatores religioſi ſic requiſiti ſcienter immiſerint hoc populo ſuadere, contra eos non fertur ſuſpenſio, vt quidam putant, ſed ſolum præcipitur eorum Prælatis, vt eos puniant: & ſtatuta pœnalia contra eos faciant. *Sed qui in audiendis confeſſionibus ſcienter poſtpoſuerint confitentibus conſcientiam facere de ſoluendis huiuſmodi decimis ab officio prædicationis ipſo facto ſuſpenduntur, donec confitentibus eiſdem conſcientiam circa eandem rem fecerint, ſi commode potuerint.* 12. In quo textu genus quidem ſeu modus ſuſpenſionis ſatis clarus eſt. Eſt autem animaduerſione dignum: quod cum delictum hoc ſit ex negligentia in confeſſione, ſuſpenſio non ſit à munere audiendi confeſſiones, ſed concionādi, vt intelligimus non ſemper neceſſarium eſſe, aliquem in eadem materia puniri, in qua deliquit, ſed pendere hoc ex voluntate legislatoris. Et fortaſſe occaſio hic fuit, vt poſsint hi in eodem confeſsionis officio ſupplere, quod negligenter omiſerant: hoc enim onus eis imponitur, quod implere non poſſent, ſi ab officio audiendi confeſsiones ſuſpenderentur. Rurſus circa cauſam huius ſuſpenſionis multæ circumſtantiæ obſeruandæ ſunt. Prima, quod huiuſmodi religioſi ſint requiſiti à Rectoribus Eccleſiarum. Secunda, vt *Scienter* hoc facere omittant, nam ſi ex aliqua inaduertentia id relinquant, non ſufficiet. Tertia, quod circa confitentes hanc diligētiam omittant. Quod poteſt probabiliter exponi formaliter de confitentibus vt confitentes ſunt, id eſt, quatenus in cōfeſsione ipſa aliquam notitiam huius obligationis, vel occaſionem huius admonitionis præbent, nam ſi pœnitens nullam mentionem huius rei faciat, non videtur obligari confeſſor, vt de illa re pœnitentem admoneat. Sed quia Pontifex ſimpliciter & abſolute loqui videtur, addendum cēſeo præter illum caſum obligari confeſſorem adhoc quoties ab Eccleſiæ Rectore requiritur: niſi aliàs ei certo conſtaret, hunc pœnitentem particularem nulla obligatione teneri.

Cauſa huius cenſuræ

13. Additur vero vlterius in prædicto textu pœna excommunicationis ipſo facto incurrenda in prædictum religioſum ſic ſuſpenſum, qui non obſtante dicta ſuſpenſione concionari audet, prædicta negligentia non prius purgata: quo ſatis ſignificatur tam diu durare ſuſpenſionem illam, & non amplius. Ac denique additur limitatio quædam ex parte perſonarum, ſcilicet, vt pœna vel conſtitutio non extendatur ad religioſos monaſteriorum, vel rectores Eccleſiarum decimas percipientium: eos enim tanquam in re propria delinquentes, noluit Pontifex punire.

Pœna in violantē ſuſpenſionem hanc

***

Aliæ ſuſpenſiones religioſorum.

14. VLtimo loco addi hic poſſunt ſuſpenſiones nonnullæ quæ ſunt communes religioſis cum aliis clericis, vt eſt illa, quæ circa honeſtatẽ habitus fertur in Clement. 2. de Vita & honeſt. cler. & quæ circa matrimonii benedictionem, & contractum ſine facultate adminiſtratum fertur in Concil. Trid. ſeſſ. 24. capit. 1. de Reform. matrim. quæ in ſuperioribus declaratæ ſunt. Item huc ſpectat ſuſpenſio Capituli religioſorum, quod pro receptione alicuius aliquid ex pactione recipit iuxta Extrauag. 1. de Simonia inter communes. Vbi illa ſuſpenſio Papæ reſeruatur. Sed textum illum ſupra expoſuimus agentes de excommunicatione, quæ ibi principalius fertur pro his actionibus quæ ad ſingulas perſonas pertinent, & de illo genere culpæ, quia longiorem difficultatem poſtulat, in dicto opere de religione latius dicemus. Et ideo de ſuſpenſione hæc dixiſſe ſufficiat.

DISPVTATIO XXXII.

De interdicto in communi quoad eſſentiam, & ſpecies eius.

DE hac cenſura eadem methodo & ordine, quo de aliis diſputabimus. Prius enim de natura, & ſpecifica ratione interdicti, poſtea de ſingulis interdictis ipſo iure latis dicemus. In priori vero parte prius eſſentialem rationem interdicti, & varios modos ſeu ſpecies eius, deinde effectus, poſtea cauſas, ac tandem eius abſolutionem, ſeu relaxationem declarabimus. Et quia ceſſatio à diuinis interdicto annexa eſt, ideo breuem etiam de illa tractatum in fine adiungemus. Diſputant autem de hac materia ex Scholaſticis pauci, magnaque cum breuitate in 4. diſtinct. 18. & 21. latius Summiſtæ præſertim Angelus, Syluester, & Antoninus tertia parte, titulo vigeſimo ſexto, & Iuriſperiti, præſertim Nauarrus, & couarruuias, quos ſæpe in ſequentibus referemus, & in tomo 14. tractatuum Iuriſtarum habentur nonnulli de hac materia. In hac ergo diſputatione ſolum definitionem, & diuiſionem interdicti trademus.

SECTIO I.

Quid interdictum ſit, & quomodo ab aliis cenſuris differat.

1. *Ratio dubitandi.* DIFFICVLTAS huius dubitationis conſiſtit in explicanda propria differentia interdicti ab aliis duabus cenſuris. Supponimus enim ex dictis in principio huius operis: interdictum eſſe cenſuram quandam & conſequenter per genus illud differre ab omnibus aliis pœnis, impedimentis, ſeu inhabilitatibus Eccleſiaſticis, quæ cenſuræ non ſunt. Tamen ab excommunicatione, & ſuſpenſione non videtur poſſe differre, quia cum illis conuenit in ratione priuationis Eccleſiaſticorum bonorum, vel quæ illis annexa ſunt: nullum autem videtur poſſe excogitari Eccleſiaſticum bonum, quo non priuent excommunicatio, vel ſuſpenſio: ergo non apparet quomodo poſſit eſſe cenſura ab his diſtincta; ſed ad ſummum differt ab illis vel tanquam pars à toto, vel ſicut excommunicatio minor à maiore, vel alio modo ſimili. In contrarium vero eſt, quia ſupra oſtendimus ex iure tres eſſe ſpecies cenſuræ quarum vna eſt interdictum.

Vt nominis ambiguitas tollatur, ſuppono verbum interdicendi aliquando generaliter ſumi pro quacunque prohibitione à ſuperiore facta: quomodo ſund apud Iuriſtas tituli *de Interdictis, & Codice, & Inſtitut.* Vbi in ſecundo dicitur non ſolum dari interdicta prohibitoria, ſed etiam reſtitutoria, & exhibitoria; quia, licet interdicere quadam ratione ſignificet idem quod prohibere; tamen rationale alia etiam ſignificare poteſt dicere ius inter aliquos: & ideo *obtinuit vſus* (dicitur ibi) *vt decretum inter duos dictum, interdictum dicatur.* In qua ſignificatione vtitur hac voce Pontifex in ca. *Paſtoralis*, de Cauſa poſſeſſ. & prop. vbi Gloſſa ait, *Interdictum olim erat quædam formata & ſolennis conceptio verborum quibus Prætor aliquid fieri iubebat, vel prohibebat.* Sed omiſſa hac ſignificatione iuris ciuilis propria; quamuis à Cicerone etiam, & Latinis interdum vſurpata frequentior eſt illa, qua *Interdictum*, prohibitionem ſignificat: & ſic etiam iure ciuili, *Interdictum*, ſignificat pœnam, qua aliquis vel patria, vel aliorum bonorum vſu priuatur: quomodo etiam eſt titulus ff. *de Interdictis, & relegatis.* Et aliquando in iure canonico, vt in ſuperioribus ſæpe notauimus, vox interdicendi in hac ſignificatione ſumitur, & effectibus cuiuslibet cenſuræ accommodatur: Sicut è conuerſo verbum ſuſpendendi aliquando huic cenſuræ interdicti adaptatur. Iam vero vſu Eccleſiæ nomen interdicti accommodatum eſt ad ſignificãdam quandam ſpecialem Eccleſiaſticam pœnam priuatiuam quorũdam bonorum Eccleſiaſticorum, quæ per modum cenſuræ imponitur. 2. *Ratio nominis.*

Interdictum ergo in hac acceptione ſumptum ita ſolet definiri, *Eſt cenſura Eccleſiaſtica, qua homo à perceptione quorundam ſacramentorum, & à diuinis officiis, & ab Eccleſiaſtica ſepultura ſeparatur.* Ita Soto in 4. diſtinct. 22. quæſt. 3 articulo primo ex cap. *Non eſt vobis*, de Sponſalibus, & cap. *Quod in te*: de Pœnitentiis, & remiſsionibus. Ex quibus colliguntur quidem effectus interdicti, qui in prædicta definitione inſinuantur, non tamen ipſa definitio. Quæ, ſi recte attendatur, tota conuenit excommunicationi, quãuis non ſit illi adæquata: & ideo ex vi illius definitionis nõ vitatur, quod in principio obiiciebamus, interdictum eſſe quandam minus grauem excommunicationem, veluti mediam inter maiorem & minorem ſupra declaratas. Accedit, quod illa definitio non videtur dari de interdicto in communi, quod à perſonali & locali abſtrahit. Et ideo alii præſcindunt hominem à tali definitione, & indefinite vel paſsiue aiunt, interdictum eſſe cenſuram Eccleſiaſticam, qua prohibetur diuina officia, &c. vt Nauarrus cap. 27. nu. 164. qui in reliquis particulis fere conuenit cum prædicta definitione. Couarruuias vero in dicto capitulo, *Alma*, ſecunda parte, §. 1. nume. 2 magis æquiuoce vſus eſt ſuſpenſionis, dicens, *Interdictum eſſe ſuſpenſionem à diuinorum officiorum ſacramentorumque actiua & paſſiua celebratione reſpectu alicuius loci, aut perſonarum facta*, *Eccleſiaſticam etiam prohibentem ſepulturam*: Vſus eſt enim nomine ſuſpenſionis pro nomine prohibitionis vel priuationis, non ſine æquiuocatione, cum de differentia inter ſuſpenſionem & interdictum agamus. In reliquis vero particulis, nõ ſolum genus, ſed etiam ſpecies interdicti cõplectitur. Alii differentiam interdicti cõſtituunt in hoc, quod ꝓhibitio eius directe non fertur 3. *Variæ definitiones.*

tur ad perſonas, ſed ad locũ prohibens in illo vſum vel miniſterium talium rerum ſacrarum: perſonas vero nõ prohibet niſi vel ratione loci vel in ordine ad locum, vt cum alicui interdicitur ingreſſus Eccleſiæ, vel celebratio in Eccleſia. Sed quamuis in multis interdictis hoc verum ſit, & in eis declaretur differentia ab aliis cenſuris: tamen non eſt generaliter verum: datur enim aliquod interdictum perſonale, quo ſimpliciter perſona interdicitur, non tantum in ordine ad hunc, vel illum locum, ſed omnino.

4. *Propria definitio.* Videtur ergo propria ratio interdicti in hoc poſita, quod ſit, *Cenſura Eccleſiaſtica prohibens vſum quarundam rerum diuinarum, vt fidelibus communem, quatenus talis eſt.* In qua definitione abſtrahimus à loco, & à perſonis, quoniam etiam interdictum abſtrahit, vt poſtea declarabimus. Abſtrahimus etiam ab vſu actiuo, & paſsiuo: quoniam interdictum in genere ab hoc etiam præſcindit: & interdum vtroque modo interdum altero ferri poteſt. Addita eſt particula, *Vt fidelibus communem*, ad ſeparandum interdictum à ſuſpenſione, quę priuat aliquo vſu, non vt communi, ſed vt proprio alicuius poteſtatis Eccleſiæ ſeu vt miniſterio ex officio, quod eſt materiale ad interdictum. Et ideo ſuſpenſio per ſe, ſolum priuat vſu actiuo, interdictum indifferenter. Hinc etiã ſuſpenſio per ſe priuat clericos: interdictum commune eſt de ſe. Dictum vero præterea eſt, *quatenus talis eſt*, vt ſeparetur hæc cenſura ab excommunicatione: nam excõmunicatio priuat quidem vſu talium rerum ſacrarum: non tamẽ quatenus eſt vſus rei ſacræ, ſed quatenus eſt communicatio cum aliis fidelibus: interdictum vero formaliter priuat vſu talis rei ſacræ per ſe ac independenter à communicatione cum aliis. Inter excommunicationem vero & interdictum intercedit alia, ſcilicet, quod excõmunicatio priuat non ſolum communicatione in diuinis, ſed etiam in humanis: interdictum vero ſolum priuat vſu ſacrarum rerum. Dixi autem *quarũdam rerum ſacrarum*, quia interdictum non priuat omnibus rebus ſacris: ſed illis, quæ in iure expreſſæ ſunt, & modo etiam in iure declarato: quod aliqui

Ad ratio- non dubii. in definitione ponunt: ſed non oportet eam onerare. Quæ autem illæ ſint, videbimus infra agentes de effectu interdicti. Ex quo pendet diſtinctior cognitio huius cenſuræ, quia tota ratio eius in ordine ad illum conſiſtit. Ex quo etiam ſatis reſponſum eſt ad rationem dubitandi; concludit enim materialiter quidem habere has cenſuras plures effectus cõmunes, non tamen ſub eadem ratione, ac propterea in multis aliis differunt, quod ſatis eſt vt ſint diuerſæ pœnæ ac cenſuræ.

SECTIO II.

Quotuplex ſit interdictum.

1. *1. Diuiſio interdicti in localem & perſonalem.* PRimo ac præcipue diuiditur interdictum in locale, & perſonale. Quæ diuiſio ſumitur ex cap. *Præſenti*, ca. *Si ſententia*, & cap. *Si ciuitas*, de Sen. excom. in 6. & aliis quæ ſuperiore ſect. citaui, & quæ infra referemus agentes de ſingulis interdictis. Locale interdictũ dicitur, quod directe fertur ad locum, quia in eo interdicuntur fieri diuina officia ſecundum modum à canonibus præſcriptum. Quod ſi inquiras, quomodo locus, qui res inanimata eſt, ſit capax cẽſuræ, quæ videtur eſſe propria pœna, & prohibitio rationalis perſonæ. Dicendum eſt primum, etiam loca ſacra, eo modo quo ſunt capacia cuiuſdam ſanctificationis, eſſe etiam capacia cuiuſdam irregularitatis, ſeu inhabilitatis vt ſacra in eis peragantur, quomodo contingit Eccleſiam pollui, vt alibi tractauimus: ad hunc ergo modum dici poteſt locus capax huius cenſuræ. Secundo, & magis ad rem dicitur, licet hoc interdictum dicatur locale, quia prohibitio eius proxime verſatur circa locum, & intra illum, vt ſic dicam, continetur: tamen illam prohibitionem ad homines dirigi, qui in eo loco prohibentur diuina audire, facere, aut recipere, quamuis nõ prohibeantur ſimpliciter, ſeu extra talem locum. Atque ita hæc cenſura ſemper eſt pœna alicuius, vel aliquorum hominum, proprie quidem illius ob cuius culpam interdictum ponitur, late vero & quaſi per communicationem etiã illorum, quibus talis locus interdicitur. Non ergo dicitur interdictum locale, quia non ſit pœna & grauamen perſonarum: ſed quia directe cadit in locum, & per illum in perſonas redundat. *Locus quõmodo capax interdicti.*

Interdictum autem perſonale immediate dirigitur ad perſonam, eiq; interdicit certum quendam vſum diuinarum rerum, differtque à præcedenti, quod nõ terminatur ad certum locum. Nam ſi perſona interdicta eſt ſimpliciter, prohibita eſt ne alicubi talibus diuinis vti valeat, vt latius videbimus declarando effectus. Dico autem *ſi ſit ſimpliciter interdicta*, nam, ſi ei tantum ſit interdictus Eccleſiæ ingreſſus, non vbique, ſed tantum in Eccleſia eſt illi prohibita diuinorum celebratio, argum. ca. *Is cui*, de Sen. excom. in 6. 2.

Atque hinc tandem cõſtat diuiſionem illam ſufficientem eſſe, quia præter perſonas, vel loca nihil in iure interdici conſueuit. Et ratio reddi poteſt, quia omnia ſacra, quæ hac cenſura interdicuntur, ſunt quorundam ſacramentorum vſus, & diuinorũ officiorum, ac ſepulturæ ſacræ participatio, hæc autẽ, & in ſacro loco, & in homine, vel ab homine, vel per hominem fieri debent, & ideo his duobus tantum modis, & non aliis interdicuntur. Quidam nihilominus huic diuiſioni addunt tertium membrum, ſcilicet, interdicti quod ſimul locale & perſonale ſit, vt videre licet in Sylueſtro, & Angelo, verbo, *Interdictum*, & Nauarro cap. vigeſimo ſeptimo, num. 166. Veruntamen (ſicut in ſimili dixi tractando de ſuſpenſione) ſuperfluum eſt addere hæc membra, quæ tantum ſunt collectiones aliorum. Vnde Nauarrus fatetur de hoc interdicto complexo, vt ſic dicam, iudicandum eſſe ex aliis duobus. Et ideo ad doctrinam tradendum illud membrum nihil deſeruit. Et ob eandem cauſam non fuit neceſſarium, hic addere interdictum, quod Deambulatorium vocant, cuius ſit mentio in cap. *Non eſt vobis.* de Sponſalibus, & in cap. *Dilectis filiis*, de Appellatione, ferturque hoc modo, *Interdicimus Petrum, & quemcunque locum vbi ille præſens fuerit* (vel quod in re idem eſt) *Vbicunque Petrus fuerit, ille locus interdictus ſit.* Hoc enim interdictũ locale eſt, vel certe plura localia ſucceſsiue, prout talis perſona ſucceſsiue mutat loca. Et includit etiã perſonale, vel formaliter, vt in priori forma, vel virtute, vt in poſteriori: ſicut ex dicẽdis magis patebit. Sed dicet aliquis, officia ſacra etiam requirunt tempus: cur ergo non datur etiam interdictum temporale, quo tempus per ſe primo interdicatur. Reſpõdetur, tempus non directe interdici, ſed perſonam, vel locum pro tali, vel tali tempore: vnde licet aliqua prohibeantur fieri in aliquo tempore propter ſpecialem circumſtantiam eius, ſemper ad perſonas directe refertur prohibitio. 3. *Diuiſionis ſufficiẽtia.*

Secunda Diuiſio interdicti localis in generalem, & ſpecialem.

SECVNDO poteſt vtrumque ex his interdictis diuidi in generale, vel ſpeciale, ſeu vniuerſale & ſingulare. Et primum quantum ad interdictum locale ſumitur hæc diuiſio ex dicto capitulo, *Præſenti*, de Sententia excommunicatio. in ſexto, vbi expreſſe ſolum ſit mentio generalis interdicti: vnde alterum membrum ſatis inſinuatur. Vtrum- 4.

que

quę autem expreſſe ponitur, & declaratur in capit. *Cum in partibus*, de Verbo. ſignif. Generale ergo interdictum appellatur, quod in aliquem locum quaſi generalem, & plura partialia loca cōplectentem dirigitur. In quo poteſt eſſe latitudo, nam poteſt interdici regnum, & Prouincia, & Diœceſis, & Ciuitas vel Villa, aut caſtrum vt dicitur in dicto cap. *Cum in partibus*, & ibi Gloſſa notat. Quamuis enim vnum horum cōparatione alterius dici poſſit particulare, vel potius minus generale: tamē abſolute omnia ſunt generalia, quia ſeruant eandem proportionem reſpectu locorum ad quæ feruntur: nam omnia illa loca habent aliquam vniuerſalitatem ſeu collectionem, & totam illam prohibet interdictum, quod in tali loco generatim ponitur. Vnde neceſſaria nō eſt diſtinctio Angeli, qui ſeparat interdictum particulare, à generali & ſingulari, vocans particulare illud, quod eſt vnius tātum ciuitatis, vel oppidi; generale verò quod eſt totius Diœceſis, vel Prouinciæ. Nam hæc diſtinctio non habet fundamentum in iure, & licet hæc differant ſecundum magis, & minus, vt declarauimus; tamen vtrumque eſt ſimpliciter generale, vt expreſſe conſtat ex dicto capitulo: *Cum in partibus*. Igitur ſpeciale interdictum eſt, quo ſpecialis locus, nimirum hæc vel illa Eccleſia interdicitur. Refertque multum ad iura & priuilegia explicanda, intelligere, an interdictum locale generale, vel ſpeciale ſit, quia diuerſas cauſas requirunt, & diuerſos effectus interdum habent, vt poſtea videbimus.

Angeli diviſio reiicitur.

5. Et ideo inquiri hic ſolet, an interdictum poſitum in tota parochia ciuitatis, vel oppidi, in quo ſunt plures Parochię, dicendum ſit generale, vel particulare. Nam auctores diſſentiunt. Couarruuias dicto §. primo. numero 9. dicit eſſe particulare, refertque Abbatem, Calderinum, Nicolaū Plouium, & alios. Et videtur probari ex dicto cap. *Cum in partibus*, vbi ad interdictum generale videtur requiri, vt ſaltem ſit in toto oppido, vel caſtro: non eſt autem huiuſmodi quod in vna tantum parochia ponitur, vt per ſe notum eſt. In cap. verò, *Cum inter*, de conſuetudine, quod etiam Couarruuias affert, ſolum habetur interdictum ciuitatis eſſe generale, non verò quod hoc ſit neceſſarium ad generale interdictum. Similiter auctores quos citat, nihil ſpecialiter loquuntur de Parochia, ſed fere eodem modo loquuntur quo c. *Cum in partibus*. Fauet verò huic ſententiæ Felin. in c. *Sane*, 2. de Off. de eg. num. 3. quatenus ait, propter pecuniarium debitum poſſe parochiam interdici: quod verum non eſſet, niſi illud interdictum eſſet particulare.

Quale ſit interdictū vnius parochia

6. Nihilominus contrariam ſententiam tenet Nauarr. c. 27. nu. 166. qui etiam citat in ſuam ſententiā dicto c. *Cum in partibus*, ſed vt dixi ibi nulla eſt mentio de parochia, ſed de caſtro, aut villa: & ſimiliter loquuntur Gloſſ. ibi, Abb. & Doctores, & Syluest. *Interdictum*, 1. qu. 10. & Anton. 3. p. tit. 26. c. 2. & Cald. tractatu de Interdicto, p. 1. num. 11. & ſequentibus, & Nicolaus Plouius tractatu de Interdicto in princip. Qui tamen in duobus fauent huic ſententię. Primo, quia quoties loquuntur de particulari interdicto, exempla adhibent quando ponitur in determinata vel determinatis Eccleſiis. Secundo, quia dicunt interdictum eſſe generale quoties omnino interdicitur aliquis locus, in quo poſſunt eſſe plures Eccleſiæ, licet actu non ſint. Vnde certum eſt, ſi interdicatur paruum oppidum, vbi tantum eſt vna Eccleſia, interdictum eſſe generale. Ex quo ſumitur argumentum, quia tale oppidum ſolū eſt vna parochia, & latior eſſe ſolet vna parochia vnius ciuitatis, quā vnum oppidum integrum, & vna parochia, licet nō habeat niſi vnam Eccleſiam parochialem, poteſt habere plures Eccleſias ſimpliciter, regulares, vel ſæculares.

7. Hæc ſententia abſolute videtur probabilior, ſed quia nomen Parochię æquiuocum eſt, & pro templo ſolo Eccleſiæ Parochialis, vel pro toto ambitu Parochiæ. Priori modo ſumpta parochia, ſi ſola illa interdicatur, erit interdictum particulare: & ſi in hoc ſenſu loquutus eſt Coarru. verum dixit. Et aliqui putant in eodem veram eſſe ſententiam Felini ſupra relatam, & non in alia: ſed de hoc dicam diſp. ſequ. explicando Extrauag. *Prouide*, de Sent. excom. quæ non loquitur de generali vel particulari interdicto, ſed ſub alia verborum forma, & ex cuius intelligentia pendet illius quęſtionis deciſio. At vero interdictum totius parochiæ ſimpliciter eſt generale, quatenus comprehendit totum ambitum ſeu diſtrictū parochiæ, quia tale interdictum habet obiectum, vt ſic dicam, collectiuum, & illud reſpicit tanquam totum quoddā, quod generaliter prohibet, quod autem illud ſit pars ciuitatis, eſt accidentarium ad rationem generalis interdicti.

Diſtinctio nomine data dubium decidit.

Dixi autem eſſe hoc interdictum ſimpliciter generale, quia maius dubium eſſe poteſt, quando in aliquo priuilegio vel canone, eſt ſermo de interdicto generali terræ, nam ratione illius additi, *terræ*, videtur neceſſario requiri vt ſit generale in toto oppido, qualecumque illud ſit: & de hoc videtur eſſe ſermo in dict. cap. *Cum in partibus*, vbi agitur de ſenſu cuiuſdam priuilegii quo conceditur, vt, cum generale interdictum terræ fuerit, liceat hoc vel illud, &c. & exponitur, nomine *terræ* non ſolum regnū, vel Prouinciam, ſed etiam villam, & caſtrum comprehendi. Vbi Gloſſa aduertit, nomine *terræ*, comprehendi tam magnam, quam paruam; dūmodo tota intelligatur. Vnde, licet in hac ciuitate interdicatur tota Parochia Sancti Ioannis, non poterit illud dici interdictum generale huius terræ, licet alioqui abſolute & ſine addito generale ſit: quod quidem eſt notatione dignum, nam eſt hoc valde conſentaneū dicto textui, & neceſſarium ad intelligenda varia reſcripta. 8.

Sed quid ſi interdicatur hæc ciuitas, excipiatur tamē vna vel altera Eccleſia: eritne generale, an particulare interdictum? Gloſſ. citata in dict. c. *Cum in partibus*, ſignificat de ratione generalis interdicti eſſe, vt nullus particularis locus excipiatur. Et Syluester dict. quæſt. 2. ait generalem dici, quia totū aliquod ſine exceptione comprehēdit. Et Nicol. Plouius n. 2. ſupra, ait, ſpeciale interdictum eſſe, in quo aliquæ Eccleſiæ non excipiuntur. Mihi tamen videtur tale interdictum eſſe generale: idque colligo ex aliis auctoribus citatis, qui, licet expreſſe hoc non attingant, dicunt tamen ad interdictum particulare neceſſarium eſſe, vt particularis locus ſeu Eccleſia interdicatur: quod in illo interdicto non fit: non eſt ergo particulare: erit ergo generale. Præterea illud interdictum habet generale obiectum, quod de ſe plura loca quaſi collectiue cōplectitur: ergo ratio. ne illius eſt generale præſertim quia particularis exceptio & quaſi priuilegium non tollit abſolutā generalitatem, nam ſimpliciter verum eſt dicere talē ciuitatem eſſe interdictam. Nec fortaſſe auctores citati cēſerunt contrarium; ſed ſolum voluerunt vt interdictum ex ſe generaliter feratur in totum locum: quod vero illi adiungatur exceptio, eſt per accidens, nec mutat rationem eius. Vnde, cum aiunt ſpeciale interdictum eſſe, in quo aliquę Eccleſiæ excipiuntur, intelligi debet, non de exceptione ab interdicto, ſed de exceptione à communi celebratione, quæ per ipſum interdictū fit: id eſt quando particularis Eccleſia excipitur ne in ea celebrentur diuina, tunc interdictum eſt ſpeciale.

9. *Interdictū generale eſſe poteſt, licet vna Eccleſia excipiatur.*

Tandem dubitari hic poteſt, quale ſit interdictū, in quo nec vniuerſaliter tot⁹ locus aut tota ciuitas nec ſolum vna vel duæ Eccleſiæ ſed omnia templa interdicuntur. Soto ſupra ſentit, ſi omnes Eccleſiæ interdicantur nulla excepta, eſſe interdictum generale. Et ratio eſſe poteſt, quia ad generalitatē interdicti 10.

Interdictū omnium tēplorum quale ſit,

dicti non videtur ſpectandus locus quaſi materialiter ſumptus,ſed in ordine ad functiones ſacras, qua tenus publice in Eccleſia fiunt: ad has autem ſolum Eccleſiæ ſeu templa deſtinata ſunt:ergo interdicere omnesEccleſias alicuius loci,eſt ſimpliciter interdicere totum illum locum:erit ergo illud interdictum generale. Nihilominus contraria ſententia eſt certa,& communis, quam ex Archidiacono,& Calderino refert Syluest.dict.q.3.& ſequitur,idemque tenent Couarr. Nauarr. & Anton. ſupra,&in ſpeciali tractatu de Interdicto. Et ratio eſt, quia tunc non interdicitur ciuitas,aut caſtrum,vel aliquid ſimile, quod neceſſarium eſt ad generale interdictum locale:vt colligitur ex decretis citatis.Item tale interdictum non fertur directe ac per ſe in totum aliquem locum generalem,ſed in plures particulares determinatos, & ideo eſt particulare, vel, vt ita dicam, virtute eſt plura particularia interdicta:ſicut, quando excommunicantur plures homines, excommunicatio particularis eſt, vel ſunt potius plures excōmunicationes iuxta numerum perſonarum. Nec refert quod diuina officia in Eccleſiis tantum fieri ſoleant,nam in neceſsitate fieri poſſunt extra illas, & abſolute loquendo,poſſunt alia loca talis oppidi, ad aliud munus deſtinari, quæ ex illius cenſuræ interdicta non ſunt,&hoc eſt ſatis vt tale interdictum generale non ſit.

Tertia diuiſio interdicti perſonalis in generalem,& ſpecialem.

11\. TErtia diuiſio ſimilis præcedenti eſt de interdicto perſonali in generale& ſpeciale:quam etiam trimembrem conſtituit Angelus, vocans generale illud,quod fertur contra communitatem aliquam, vt contra ciuitatem,oppidum &c.in quo omnes alii conueniunt: particulare vero ſeu ſpeciale vocat, quo interdicuntur plures perſonæ determinatæ: ſingulare autem appellat,quando vel vnica tantum perſona interdicitur, vel indeterminate quicumq; aliquod certum opus fecerit, ita colligitur ex illo verbo,*Interdictum*, 1 n.1.7.& 11. Veruntamen hic diſtinguendi modus nullum fundamentum habet: ſed ſpeciale interdictum eſt quoties in ſingularem perſonam fertur, ſiue illa ſit vna,ſiue plures,& ſiue certa ,ſiue incerta. Atque ita ſolum ſunt neceſſaria duo membra, quæ differunt in obiectis, nam generale interdictum reſpicit aliquod corpus politicum collectiuum plurium perſonarum, & perſonas ſingulas ſolum vt ſunt partes talis communitatis, iuxta cap.*Si ſententia*, de Senten. excom. in 6. Particulare autem interdictum perſonale eſt, quod in determinatam, vel determinatas perſonas fertur:parum enim refert, quod in vnam, vel plures feratur, dummodo ad ſingulas per ſe, &ad omnes,vt aiunt, per modum plurium tendat, ſicut diximus de locali,quod in hoc eandem proportionem ſeruat,vt Panormitanus, & alii indicarunt in dict. cap. *Cum in partibus*, & Syluester, ac reliqui Summiſtæ Vnde etiam in hoc partim differt, partim conuenit hoc interdictum cum excommunicatione:differt quidē, quia excommunicatio non poteſt ferri in vniuerſitatem, & ita non datur excommunicatio generalis ſicut interdictum:conuenit autem in ratione particularis cēnſuræ, vt ſic dicam;nam,ſicut excommunicatio poteſt ferri in vnā,vel plures perſonas, certas, vel incertas,&nihilominus ſemper eſt ſpecialis ſeu ſingularis,vna,vel plures:eodem modo ſe habet interdictum particulare.

Angelus impugnatur.

Diſcrimen & conuenientia interdicti reſpectu excommunicationis.

12\. Nonnulla vero ſuperſunt dubia. Primum eſt, an, quando interdicitur collegium, quod eſt pars alicuius vniuerſitatis, ſeu populi, ſit interdictū generale,vel particulare Syluester,*Interdum* primo in fine dicit eſſe particulare,vt,ſi in hac ciuitate interdicatur Academia tota,quia non interdicitur,inquit, totum corpus ciuitatis, ſed pars eius. Contrarium tamen cenſeo verum, quod aperte ſentit Nauarrus dict.num.166.Et ratio eſt, quia tale interdictum nō fertur in determinatam perſonam, vnam, vel plures, ſed in quoddam totum politicum,quod collectiuo nomine optime ſignificatur: eſt ergo generale ex vi obiecti ſui cui eſt omnino accidentale quod illud corpus ſit pars alterius coporis politici.Et declaratur optime per comparationem ad excommunicationem,nam illud obiectum tale eſt,vt excommunicatio non poſſet in illud ferri: cuius ratio non eſt alia, niſi quia non datur excommunicatio generalis : ergo, cum interdictum in idem corpus fertur generale eſt.

Collegii interdictum quale ſit.

13\. Secundum dubium huic annexum eſt, quid interdicatur per generale interdictū, an ſingulę perſonæ, vel totum corpus politicum vt ſic nō quidem totum, quia effectus huius cenſuræ non habent locum in illud,quia recipere, vel conferre ſacramenta.audire,vel cantare diuina officia, ſepeliri, aut ſepelire, actiones& paſsiones ſunt ſingularem perſonarum, non alicuius corporis myſtici.Si autem ſingulæ perſonę interdicuntur,nihil intereſt inter hoc interdictum generale, & illud perſonale, quod in plures perſonas fertur : ſiue enim comprehendatur nomine collectiuo,vt.v.g.nomine Collegii,ſiue nomine communi diſtributo,vt omnes collegiales,ſiue nominibus propriis,vt Petri,vel Pauli, &c.in re idem eſt effectus, ſcilicet quod ſingulæ perſonæ interdictę manent.Dicendum nihilominus eſt per interdictū generale manere interdictas ſingulas perſonas,quę ſunt partes illius communitatis,inquam fertur,&non alias,neque totum corpus aliquam in ſingulis partibus,vt tales ſunt.Tota hęc aſſertio habetur ſatis expreſſe in dict. c. *Si ſententia*, eiuſque pars vltima ſufficienter probatur ratione facta,quę in prædicto etiam textu habetur.Secunda etiam eſt facilis, quia ſententia vel pœna non extruditur extra illum in quem fertur: ergo cum tale interdictum fertur in aliquod corpus policitum, extra illud non extenditur: ſed corpus illud non complectitur niſi illas perſonas quæ ſunt partes eius: ergo præter illas nullam aliam interdicit. Ex quo recte infertur in prædicto textu,interdicto clero alicuius loci,non propterea interdici populū, neque è conuerſo,quia populus nō eſt pars cleri, vt per ſe patet: neque etiam clerus cenſetur pars populi: vt in illo textu ſupponitur.

Quid interdicatur per generale interdictum perſonale,

Concluſio.

14\. In quo poſſet quiſpiam hæſitare,quia nomen populus ita eſt collectiuum, vt non minus clericos, quam laicos complectatur, nam ex omnibus conſurgit,vt late diſputat Decius in c.1.1.de Præbendis, vbi de hoc.Sicut etiam ſi interdicatur familia alicuius Principis, Cardinalis, vel Epiſcopi, quæ conſtet ex laicis & clericis, vtrique interdicti manent vt omnes docent, Syluester Tabiena,&alii.&videri poteſt Maiol.libr.3. de Irregularit.ca. 20. Poſſunt ergo aliquando clerici, & laici interdici vt partes vnius corporis, & exemplum adductum, & ratio conuincunt: quia poteſt corpus politicum ex omnibus illis componi. Vnde miror cur Syluester, *Interdictum*,2.num. 17. admittentes exemplum illud de familia, addat, ſi interdicantur Doctores alicuius ciuitatis, non comprehendi clericos Doctores, citans Gloſſam in dict.cap.*Si ſententia*, quæ nihil tale dicit, neque eſt probabile: maxime quia ſub illa forma interdictum potius eſt particulare,quam generale:nam illa forma diſtributiua potius eſt,quam collectiua: ſub illa autem diſtributione æque comprehenduntur clerici, & laici, quia nomen Doctoris commune eſt. Quod ſi reducatur ad formam collectiuam, vt ſi vniuerſitas interdicatur,in qua& clerici,&laici ſunt Doctores, manifeſtum eſt vtroſque interdici. Reſpondeo igitur hoc non negari in dict.capit. *Si ſententia*, ſed dici nomine populi intelligi

Interdicto populo, an clerus interdicatur.

Reſolutio.

ligi laicum populum: nam licet ex rigoroſa vocis ſignificatione illa vox comprehendat omnes homines huius congregationis, cuiuſcunque ordinis ſint, & in iure ciuili fortaſſe aliquando ita ſumatur, vt patet ex § *Conſtat autem*, Inſtitut. de iure naturali. Tamẽ iuxta vſum Eccleſię, & canonici iuris, populus ſimpliciter dictus ſolet à clero diſtingui, & pro laico accipi, quia habent quaſi iura omnino diuerſa Ac denique in illo capite explicatum eſt: in generali interdicto nomine populi ita eſſe accipiendum, niſi aliud in ipſa ſententia declaretur.

15. Prima vero pars aſſertionis probatur in textu illis verbis, *Ne ſententia effectu careat*, quod plane ſequeretur ſi tale interdictum ſingulas perſonas non ligaret: quia, ſi non ligat perſonas extraneas, nec totum ipſum, vt ſic, nihil aliud ſupereſt quod ligare poſsit. Vnde fit neceſſario debere ligare omnes, qui ſunt partes illius communitatis, tum quia non eſt maior ratio de vna quam de alia; tum etiam quia interdictum generale eſt, & ita omnes complectitur, cum nullum excipiat: intelligo autem per ſe, & ex vi talis interdicti. Nam, ſi lator eius velit aliquem excipere, non cenſeo repugnare vt ſimili proportione de interdicto locali dixi. Et ſimili ratione poteſt aliquis excipi ob priuilegium, ſi illud habeat: an vero poſsit habere aliquam aliam conditionem, quæ illũ excuſet videbimus infra agentes de ſubiecto interdicti. Debent ergo ſingulæ perſonæ talis communitatis interdictę in ſe, vt ita dicam, ſentire omnes effectus interdicti per propriam, & quaſi perſonalem prohibitionem ſibi factam Ideoque ad intelligendum quas perſonas liget hoc interdictum attente conſideranda ſunt verba ſententiæ, vel legis, qua interdictum fertur: & deinde ſpectandum eſt an talis vel talis perſona ſit pars illius cõmunitatis, quę tali nomine collectiuo in lege vel ſententia poſito ſignificatur: nam; ſi eſt pars, comprehenditur, non vero alias. Vt, v.g. ſi abſolute interdicatur hic populus, quamuis ſint aliquæ perſonę habitantes in ſuburbiis, etiam diſtantibus aliquantulum à ciuitate, tali interdicto comprehenduntur, quia re vera ſunt ciues, & conſequenter partes huius populi: nec per ſe loquendo, excipiuntur nobiles, aut ignobiles, ſi vere ſunt ciues, quia de hoc non habent generale priuilegium: ſecus vero erit ſi habeant ſpeciale, ſaltem ex conſuetudine. At vero, ſi aliquis in hac ciuitate habitat vt hoſpes, etiamſi longo tempore habitet, non ligabitur per ſolum interdictum generale in populum latum, quia re vera non eſt pars communitatis, quæ per ſe primo per interdictum ligatur. Qua ratione ſcholaſtici, verbi gratia, hic habitantes, etiamſi populus Conimbricenſis interdicatur, non erunt interdicti, quæ eſt communis & certa ſententia.

Ratio aſſertionis quoad primam partem.

Qui ſub hoc nomine, populus, comprehendantur.

16. Sed dubitari ſolet, quid dicendum ſit, ſi quis habeat duo domicilia, vnum in loco vbi totus populus eſt generaliter interdictus, aliud in loco nõ ſubiecto interdicto. Calde. tractatu de Interdicto, affirmat illum manere interdictum, fortaſſe quia interdictum eſt quædam prohibitio, quæ ſatis eſt vt vno titulo imponatur, vt obliget. ſufficiens autem titulus eſt habere domicilium ibi; quod vero etiam alibi habeat, non poteſt excuſare. Contrarium tamen tenet Sylueſter, *Interdictum*, num. 13. quia non eſt maior ratio, cur ſentiat onus vnius communitatis, quam libertatem alterius, cum vtriuſque ęque ſit pars: & alioqui potius eſt in partem fauorabilem inclinandum. Et propter hoc huic parti magis aſſentior. Limitandum tamen cenſerem, niſi actu habitet in populo interdicto: nam pro tunc eſt maior ratio cur ſentiat onus illius populi, illique conformetur.

Dubium de habente duo domicilia.

17. Aliud dubium eſt, an cum clerus interdicitur, comprehendantur omnes Eccleſiaſticæ perſonæ, id eſt, quæ gaudẽt priuilegio clericali, vt ſunt religioſi omnes etiam nouitii, & conuerſi, etiam fœminę. Ita tenet communis ſententia, quam refert & ſequitur Couarr. in cap. *Alma*, part. 2. §. 1. num 8. oppoſitum tamen tenet Sylueſt. *Interdictum*, 5. numer. 17. quem Maiolus. & nonnulli alii ſequuntur. Et fundamentum eius eſt, quia in odioſis nomine cleri non veniunt religioſi, etiamſi in fauorabilibus veniant. Poteſtq; confirmari, quia ſi interdicantur religioſi, non veniunt clerici ſæculares, etiamſi lato modo religioſi ſint, vt notatur in Rubrica de Regul. ergo ſimiliter è contrario. Sed huic ſententiæ videtur obſtare dict. c. *Si ſententia*, vbi totam communitatem oppidi, vel ciuitatis in duas partes diſtinguit, populum ſcilicet, & clerum: ergo ſub altera earum comprehenduntur religioſi: ſed non ſub populo, quia hoc minus fauorabile eſt ipſis religioſis, alioqui interdicto populo intelligerentur religioſi interdicti, quod dici non poteſt; vt recte Sylueſt. ſupra num. 9. ergo quoad hoc comprehenduntur ſub clero: nam ſub neutra parte eos includere videtur, & à ratione, & à dict. textu alienum. Confirmatur. nã cum in eo dicitur, interdicto populo non comprehendi clerum, ſub clero comprehenduntur religioſi: ergo cum dicitur ſub clero non interdici populum, non comprehendit religioſos ſub populo, ſed ſub clero. Hæc controuerſia ſolum eſt de vſu vocis, de qua non habemus in iure ſpecialem declarationem, & ideo nihil poteſt conſtanter dici, quia vox vtriuſque ſignificationis eſt capax. Et ſine dubio ſæpe ſumitur pro ſolo clero ſæculari, interdum pro toto Eccleſiaſtico cœtu: & ideo circumſtantiæ, ſententiæ, & materia ſpectandæ ſunt ad verum ſenſum intelligendum. Vbi autem res fuerit dubia, ſequenda eſt regula, vt pœna mitiori modo exponatur.

Quæ perſonæ veniant nomine cleri, cum illi interdicitur.

Sic igitur ſatis conſtat, quomodo interdictum perſonale generale ſingulas perſonas comprehendat. 18
Ad rationem autem dubitandi in principio poſitam reſpondetur, multam quidem eſſe ſimilitudinem inter interdictum perſonale, generale, & particulare diſtributum circa eaſdem perſonas quantum ad effectum quem in eis infert, vt argumentum conuincit, & ex dicendis infra de effectibus interdicti magis conſtabit. Nihilominus tamen dicendum eſt, illa interdicta eſſe diuerſa quoad rationes formales ſuas. nã quando eſt generale, eſt vna cenſura, quę fertur in hoc totum: quando vero eſt particulare diſtributum, ſunt plura interdicta perſonalia. Et ideo illud prius non comprehendit perſonas niſi vt partes huius communitatis: aliud vero comprehendit ſingulas abſolute, & independenter ab omni ſimili reſpectu. Ex qua differentia, licet ſpeculatiua videatur, oriuntur aliæ morales, quas poſtea ex profeſſo tractauimus, videlicet, quod per interdictum generale ligatur interdum perſona, quæ eſt pars communitatis ſine culpa ſua: per interdictum autẽ perſonale nemo ligatur ſine perſonali culpa. Rurſus interdictum generale auferri poteſt à perſona manẽs in toto, ſi illa perſona deſinat eſſe pars totius: interdictum autem perſonale non aufertur à perſona, niſi relaxetur aliquo modo, vt infra latius.

Reſpondetur ad rationem dubitandi.

Tertium dubium.

19.

Ex dictis in hoc dubio reſoluendum eſt tertium, quod de generali interdicto locali tractari poteſt, ſcilicet, an interdicto aliquo generali loco quaſi collectiue ſumpto, interdicantur omnia loca particularia eius, & quomodo id intlligendum ſit. In quo in primis certum eſt, tale interdictum in locis particularibus habere ſuum effectum, quia actiones quæ interdicuntur non exercentur in loco in genere ſeu confuſe ſumpto, ſed in hoc vel illo loco determinato, ſicut de perſonis dicebamus: eſt enim eadem ratio proportionalis. Quo fit, vt ſuo modo hoc locum habeat in interdicto locali, etiam parti-

An interdicto generali loco omnia particularia loca etiam interdicantur.

Interdictũ loci generalis habet ſuum effectum in locis particularibus.

particulari, quia etiam per illud non interdicitur aliquis loc⁹, qui à philoſophis vocatur ꝓprius, qualis erit v.g. altare ad ſacrificandum, chorus ad canẽdum officium: ſed interdicitur aliquis locus communis (loquimur regulariter & moraliter) ſcilicet Eccleſia, v.g. in qua ſolẽt eſſe varia loca propria, vt multa altaria, vel capellæ: neceſſe eſt ergo vt illud etiam interdictũ quoad effectũ ſeu praxim, ad propria, ſeu particularia loca deſcẽdat, & in eis ſeruetur.

20. *Obiectio.*

Dices: Ergo deſtruitur diuiſio ſupra poſita localis interdicti in generalem & particularem, quia vtrũque verſatur circa locum communem, in quo ſolũ poſſunt differre ſecundum magis & minus quomodo interdicta etiam generalia inter ſe differunt: & ſic ad ſummũ erit differentia reſpectiua, ita vt particulare dicatur, qui verſatur circa locum minus cõmunem. Reſpondetur, in hac re eſſe magis attendẽdam iuris diſpoſitionem, & vſum, quam phyſicam diuerſitatẽ. In iure ergo ille locus cenſetur proprius & particularis in ordine ad hũc effectum, qui nõ ſolet per partes interdici, ſed vel totus, vel nihil, vt eſt particularis Eccleſia, vel templũ, etiamſi alioqui reſpectu ſacrorum, quæ in illo exerceri poſſunt, includat alia loca phyſice magis propria, quę reſpectu alterius loci ita ſunt partialia, vt moraliter nullã habeãt rationẽ loci totalis. At vero cõmunis locus quo ad hunc effectũ dicitur, qui de ſe plura cõplectitur, vel complecti poteſt loca totalia, quæ per ſe & particulariter interdici poſſunt, & ſolent vt ſunt diuerſa tẽpla, vel oratoria quæ in ſuo ordine ſunt loca totalia & ideo locus ille cõmunis cenſetur quaſi collectiuũ quid plura tota complectens. Et ita cõſiſtit optime ſuperior diuiſio, & nihilominus doctrina hic tradita cũ ꝓportione ad vtrũq; mẽbrũ applicatur.

Qui locus in iure particularis cenſeatur.

Quis locus dicatur communis.

21. *Interdicto communi loco interdicuntur partialia ſub eo contenta.*

Secundo dicendum eſt, interdicto aliquo communi loco, interdici omnia particularia, vel partialia loca ſub illo comprehenſa, & nullũ aliud. Probatur ex proportione ſæpe dicta ad interdictum perſonale, quia non eſt maior ratio de vno loco particulari, quam de alio in eodem toto comprehenſis: ergo ſi interdictum fertur in totum, & deſcendit ad particularia, neceſſe eſt vt deſcendat ad omnia in toto contenta. Non vero ad alia, quia cenſura non excedit terminos ſententiæ vel legis, vt ſæpe dictum eſt. Difficultas vero eſt in explicando: quæ loca particularia, vel partialia intelligi debeant comprehẽſa ſeu coniuncta totali loco in ſententia interdicti nominato. Cui difficultati in genere duo tantum reſpondere poſſumus. Primum eſt conſulendum eſſe ius, vt ſi in eo caſu aliquid diſponit, iuxta tale ius ſententiam interpretemur: vel ſi caſus nõ ſit omnino idem, conſideretur an ſit ſimilis & eadem ratione intelligendus. Secundum eſt vbi ius nihil diſponit verborum proprietatem eſſe obſeruandam & magis receptam & vſitatam eorum ſignificationem quæ in huiuſmodi rebus moralibus plurimum valet. Et ex his principiis generalibus definienda ſunt particularia ex quibus gratia exẽpli aliqua vſitata ꝓponemus, vt ex illis facile poſſint ſimilia reſolui.

Qua ratione dignoſcantur loca particularia interdicta.

22. *An interdicta ciuitate intelligatur Cathedralis Eccleſia.*

Primum ſit, quando interdicitur diœceſis tota vel ciuitas eius, in qua eſt Eccleſia Cathedralis, an intelligatur ipſa etiam Eccleſia Cathedralis interdicta, nam de aliis nulla eſt dubitatio, de Cathedrali vero id negat Couarr. ſupra n.4. citans Staphilæũ lib. de Literis gratiæ & iuſtitiæ, fol.156. argumento textus in c. *Quamuis*, de Præbendis in 6. vbi dicitur nomine Eccleſiarum non comprehendi Cathedralem in caſu odioſo, niſi exprimatur. Sed inprimis nõ recte applicatur ille textus ad interdictum generale, in quo non omnes Eccleſiæ, ſed totũ corpus diœceſis vel ciuitatis interdicitur, & nemo probabiliter dicet in illo toto non includi caput. Addo nimium eneruari tale interdictum, ſi dicatur excludi Cathedralis Eccleſia: quæ eſt ratio textus in cap. *Si ciuitas* ſtatim tractanda. Quare quoad hãc partem falſam cenſeo hanc ſententiam. At vero ſi interdictum eſſet ſpeciale ſub generali nomine, & diſtributione Eccleſiarum ciuitatis vel diœceſis eſſet vtcũq; probabilis illa opinio. Mihi tamen non videtur recte ꝓbari ex illo c. *Quamuis* ſed potius per argumentum ab ſpeciali oppoſitum colligi, nam ibi dicitur. *Quãquam ſub nomine Eccleſiarum ciuitatis includatur alias Eccleſia Cathedralis.* Et poſtea dicitur *propter ipſius honorem nolumus hoc caſu includi*, ſcilicet in ſpeciali caſu illius textus, nimirum, vt cum alicui ſit gratia, vt de aliquo beneficio prouideatur in aliqua Eccleſiarum diœceſis, vel ciuitatis, tunc non cõprehendatur Cathedralis ergo extra illum caſum, vt ſi qui ſunt alii expreſſi in iure, ſemper comprehenditur. Caſus autem interdicti nullibi eſt exceptus quoad hoc in iure: ergo ex illo textu potius colligitur debere comprehendi Cathedralem Eccleſiam ſub illa generalitate in ſententia interdicti. Neque ex illa licet illationem facere ad omnem materiam odioſam, quia ibi non eſt propter materiam odioſam, ſed quia Papa declarat ſe nolle ampliorem gratiam concedere, nam ſtatim dicit in ſimili fere caſu ſub generali nomine Eccleſiarum Prouinciæ comprehendi Cathedrales, etiam Metropolitanam propter gratiæ amplitudinem. Quapropter etiam ſub ea forma interdicti non cenſeo illam ſententiam admittendam, quia non habet fundamentum, & alias pugnat cum verborum proprietate.

23. *An interdicta ciuitate loca extra muros interdicantur.*

Secundum exemplum ſeu dubium eſt, quando interdicitur ciuitas, muris circũdata, an loca extra muros interdicta cenſeantur. Et reſolutio eſt etiam illa interdicta manere ſi ſunt ſuburbia, vel ædificia, quæ continentia appellantur: quia licet nõ ſint tam vicina, vt ſuburbium faciant, non ſunt multum diſtantia ſed ad eandem ciuitatem pertinere cenſentur, vt ſunt nonnullæ Eccleſiæ, quæ vulgo eremitoria appellantur, vel monaſteria, vel ſuburbana prædia. Ita decleratum eſt in cap. *Si ciuitas.*, vbi ponderãdum eſt verbum illud, *Intellegi volumus*, nam ex vi verborum videbantur hæc non comprehendi nomine ciuitatis: tamen ne interdictum contemptui habeatur, & reddatur inefficax, voluit ius hæc omnia comprehendi. Quia, ſi ciues poſſent in ſuburbio vel proximis locis diuina audire, non multum tali interdicto grauarentur, ex quo facile fieri poterat, vt illud contemnerent, & ideo illa interpretatio generalior à iure tradita eſt: nam licet materia videatur odioſa reſpectu ſubditorum, tamen eſt fauorabilis Eccleſiaſticę diſciplinę. Ex qua ratione ſumenda eſt regula ad iudicandum quando ædificia cenſenda ſint continentia, vel quibus terminis concludenda ſit illa diſtantia, quã tale interdictũ complectitur: nam cum non ſit per legẽ taxata, neceſſario debet arbitrari iuxta prudens iudicũ, vel iudicis, ſi declarare velit, vt Gloſſa & Doctores in d. cap. dicunt, vel ſi nolit, Doctorũ & ſapientum hominũ, qui ſpectare debent, an in tali loco ſic diſtante reſpectu talis populi procedat prædicta ratio, q; ſi ibi celebrentur diuina; oriatur occaſio contemnendi interdictum tunc enim interpretabimur, talem locũ eſſe interdictum, non vero alias. Vnde non obſtabit quod talis locus vel Eccleſia ad talem ciuitatem nõ pertineat, ſed alterius dominii & iuriſdictionis ſit Imo nec quod ſit alterius diœceſis, in quã iudex, qui interdictum tulit, iuriſdictionem non habet, vt recte notauit Couarr. dict. §.1. n. 8. circa finem, cum aliis quos refert & Sylueſter verb. *Interdum*, 2. n.5. Et ratio eſt, quia diſpoſitio illius iuris abſoluta eſt, nihilq; diſtinguit inter ſuburbia aut ædificia cõtinentia eiuſdem vel alterius dominii aut iuriſdictionis: & ratio legis procedit in vtriſque, ergo & diſpoſitio illa hæc omnia complectitur.

Regula ad cognoſcendum quando ædificia ſint continentia.

24. *Obiectio. Reſponſio quorundã improbatur.*

Dices, Quomodo poteſt Eccleſiaſticus Iudex interdicere locum ſibi non ſubiectum? Reſpondent aliqui talem locum tunc non eſſe interdictum ab homi-

homine,ſed à iure:ſicut quando aliquis excommunicatur ab homine,alii cum illo communicare prohibentur, non ab homine,ſed à iure, Sed melius dicitur, quoad hunc actum illum locum eſſe ſubiectum tali iudici per connexionem ad alium principalem locum: hoc iure declaratam: vt ita illud interdictum, quod vnum eſt, ab homine ſit, & non partim à iure, partim ab homine. Intelligendum autem hoc eſt ſecluſis priuilegiis: nam,ſi talis locus ſpecialiter ſit exemptus quoad hunc effectum, iam tunc illo titulo, & non ratione diſtantiæ immunis erit: quod etiam de quacunque Eccleſia in ciuitate contenta dici poteſt. Quid autem dicendū ſit quando tale ædificium ſit poſt latum interdictum: quid etiamſi illo durante deſtruatur, dicemus poſtea agentes de cauſis,& ablatione interdicti.

A priori reſpondendi modus.

15. Atque hoc exemplo interdicti generalis infertur in eodem c. *Si ciuitas*, proportionalis expoſitio interdicti partialis alicuius templi. De illo enim quæri poſſet, an eo ipſo interdicantur capellæ, cæmiterium, &c. Et reſpondetur id affirmatiue,ſub ea conditione quod ea partialia loca contigua ſint templo interdicto. Et ratio eſt, quia cēſentur vnum corpus ſacrum cum illo efficere: Ratio etiam prioris partis hic ſuo modo locum habet,quod interdictum poſſet aliquis facile contemni. At quando cæmiterium vel capella non eſt contigua, declaratur ibi non comprehendi,quia non efficit vnum locum cum illo,qui determinate interdicitur. Neque tunc altera ratio de vilipendio interdicti ad hanc partem accommodatur: quia quando interdictum eſt particulare: auctor enim non vult vt maiorem vim habeat,quam ex prohibitione vnius loci cōſequitur, ideoque, ſi locus ſit diſtinctus: qualis eſt omnis ille qui non eſt contiguus,quantumuis ſit vicinus, non comprehenditur ſub tali interdicto.

Interdicto templo interdicitur etiam capella,cœmiterium illi contigua.

16. His etiam annexum eſt alterum dubium, an per interdictum generale,vel particulare loci interdici poſſit Eccleſia exempta à iuriſdictione eius, qui interdictum tulit, vt verbi gratia,in ciuitate Epiſcopali contingit eſſe parochiam immediate ſubiectam, Prælato inferiori exempto: vt hic Conimbricæ, vel ſuperiori & Metropolitano, vt Salmanticæ cum ergo interdicitur illa ciuitas à ſuo Epiſcopo, dubitatum eſt an illa etiam parochia interdicatur. Dicendum vero eſt per interdictum generale ſine dubio comprehendi iuxta ſuperius tradita, nam ſi loca diſtantia,ſi continentia ſint, comprehenduntur etiam alterius iuriſdictionis exiſtant. multo magis loca in eadem ciuitate incluſa: ratio enim cap. *Si ciuitas* fortius in illis procedit. Et propter eandem rationem nulla Eccleſia religioſorum,quā tumuis alias exempti ſint, excipitur ab obſeruantia interdicti generalis ab Ordinario poſiti in tota ciuitate: vt ſtatuit Concilium Tridentinum ſeſſ.25.cap. 12. de Regularibus, & cap. 22. extendit illud Decretum cum aliis ad omnes relegiones,quas ibi ſpeciatim numerat. At vero è contrario per interdictum ſpeciale non poterit illa Eccleſia interdici per talem Epiſcopum, ſed ſolum per illū cui ſubiecta eſt,quia alius non habet directam iuriſdictionem in illam, neque etiam per conſecutionem, aut aliam iuris interpretationem, illum obtinet. Solum poſſet excogitari caſus,in quo talis Eccleſia eſſet contigua alteri Eccleſiæ ſubiectæ tali Epiſcopo, nam tunc, licet non directe, indirecte & conſequenter poſſet comprehendi talis Eccleſia per interdictum ſpeciale poſita in alia ſibi coniuncta.

Interdicta ciuitate à proprio Epiſcopo interdicitur etiam parochia aliena iuriſd.

17. Sed in hoc dicendum eſt,ſi fingamus duas Eccleſias eſſe contiguas, vel medio cæmeterio, vel quia habent parietem communem, ſi vna non ſit capella alterius: ſed omnino ſint diſtinctæ, non comprehēdi vnam per ſpeciale interdictum alterius. Ratio eſt, quia contiguitas non tollit diſtinctionem: tale autem interdictum ſolum fertur in vnum determinatum locum. Idem colligitur ex dict. cap. *Si ciuitas* vbi, vt aliquis locus per interdictum ſpeciale interdicatur ſimul cum Eccleſia principaliter interdicta duo requiruntur; vnum eſt, vt ſit capella, vel cæmeterium eius, id eſt, locus illi annexus: aliud eſt, vt ſit illi contiguus: ſicut ergo non ſufficit prima cōditio ſine poſteriori, ita neq; è conuerſo: Vnde, ſi duæ Eccleſiæ vicinæ communicarent in cœmeterio, ita vt illud inter ſe diuiderent in certo termino, interdicta vna Eccleſia, ſolum eſſet interdicta vna pars cœmeterii ad illam pertinentis, non vero alia pars quæ ad illam non pertinet, quia non eſt cæmeterium eius, etiamſi ſit contiguum vel phyſice continuum cœmeterio ſuo. At vero quando vna Eccleſia ita eſt alteri contigua, vt ſit illi annexa principali interdicta etiam erit interdicta annexa, quia eſt veluti capella eius,& ita in ea procedit depoſitio cap. *Si ciuitas.* Et locum etiam habet illa regula iuris, acceſſorium ſequi principale. Non poteſt autem moraliter contingere, vt tales Eccleſiæ ſint diuerſarum iuriſdictionum, tamen ſi hoc fingeretur, etiam tunc procederet regula poſita, propter rationem proportionalem datam de interdicto generali: nam in hoc etiam abſoluta & ſine exceptione eſt interpretatio capituli. *Si ciuitas*, è contrario vero non videtur moraliter accidere vt interdictum ſpeciale directe feratur in Eccleſiam acceſſoriam alteri, quia talis Eccleſia comparatur ad aliam vt capella & pars, interdictum autem ferri non ſolet in partem. Si tamen fingamus ita ferri, reuera non maneret ex vi illius interdicti alia principalis Eccleſia interdicta, quia non eſt illi annexa, ſed è conuerſo & principale non ſequitur acceſſorium. Item non eſt capella nec cæmiterium eius. Denique comparatur ad illam, vt cōmune ad particulare, inter quæ non eſt conuerſio: ſicut ſi poneremus vnum altare vel capellam alicuius Eccleſiæ directe tantum interdici, non maneret propterea interdicta tota Eccleſia.

Speciale interdictum vnius templi non cōprehendit illi contiguum pariete communi vel cæmiterio.

Interdictū ſpeciale,ſi in partem acceſſoriā templo feratur non cenſetur templum interdici.

18. Atque hæc exempla videntur ſufficere, vt ex eis intelligatur quid comprehendat interdictum generale, vel particulare: Doctores vero & Summiſtæ addunt alias quæſtiones, quæ in ſola vocis ambiguitate poſitæ ſunt. Contingit enim propter delictum domini terram eius interdici, dubitant ergo, ſi ille habeat plures terras, titulis æqualibus dominii, vel inæqualibus, ſcilicet, vnā titulo dominii, aliam pignoris emphyteuſis,&c. An omnes, vel quæ illarum interdictæ ſint, vt videre licet in Sylueſtro *Interdictum*, 2. num. 3. & 4. & Antonino 2. p. tit. 20. c. 2. & Interpretibus iuris Canonici in dict. c. *Si ſententia*, & *Si ciuitas*, Sed hic de re nulla eſt quæſtio, ſed ſolum de ſententiæ incertitudine, orta ex communi termino, nec ſatis contracto ad indiuiduam ſignificationem. Et ideo primum omnium generales regulę applicandæ ſunt & ſeruandæ: conſideranda eſt enim proprietas vocis, & circumſtantiæ tam materiæ, quam perſonæ, & occaſionis interdicti ferendi, &c. Et ſi penſatis omnibus adhuc manet indefinita, & incerta locutio, ſententia cenſuræ erit nulla, vtpote ambigua & incerta: ſi vero ex verbis & circumſtantiis conſtare potuerit ſufficienter, de qua terra ſit ſermo, illa erit interdicta

Dubium.

Ad hoc autem iudicium ferendum deſeruient nonulla indicia circa proprietates locutionum, quæ vel ex dictis autoribus ſumuntur, vel excogitari poſſunt. Primum, quando locutio eſt in ſingulari ſine ſigno diſtribuente, nunquam comprehendit plures terras non continuas, ſeu quæ vnum corpus polliticum non componunt, quod ſub propria ſignificatione talis vocis cadere poſſit. Ratio eſt clara: quia terminus in ſingulari numero multa in rigore non comprehendit, niſi copulatiue ſi diſtribuatur, vel collectiue ſi in ea ſignificatione ſumi poſſit: Propter quod dixi *niſi terra ſit continua*, quia tunc optime comprehenditur tota nomine ſingulari

lari, ſignificatione collectiua. Idemque eſt quando, licet non ſit continua, componit vnum corpus politicum, vt vnum Regnum, vnam Prouinciam, &c. Et ideo, quãdo neutrum bonorum interuenit, iura quæ ferunt hanc cenſuram, ſi volunt plures terras comprehendere, in plurali loquuntur, vt patet ex Extra. *Super gentes*, de Conſuetudine, vbi etiã diſtributio additur, quæ mihi in rigore non videtur neceſſaria: nam ſi in plurali dicatur. *Interdicimus terras, ciuitates, aut oppida Petri*: licet habeat plura quã duo, omnia in rigore ſermonis comprehendi videntur, quia illa pluralis locutio relata ad talem perſonam iuxta moralem locutionem comprehendit omnia.

Secunda regula. Secundum, quando dicitur terra, vel ciuitas Petri, &c. In rigore ſermonis ſignificatur illa, cuius ipſe eſt Dominus, vt ex latina ſignificatione conſtat. Vnde, ſi plures terras ęque poſsideat ſub dominio ſuo, per ſe loquendo talis locutio ambigua eſt, ac propterea ſententia nulla. Dico autem *per ſe*, quia ſi per antonomaſiam ſoleat illa vox accipi pro principaliori: & quæ eſt veluti caput ſui ſtatus, vel illa in qua habet domiciliũ, vel diutius habitat, vel (iuxta ſubiectam materiam) illa in qua commiſsit delictum pro quo fertur interdictum, tunc ex adiunctis, & communi vſu vocis tolletur ambiguitas, & tunc conſtat terram ſubiici tali interdicto. *Improbatur quorundam opinio.* Cauendum autem eſt hoc loco quod aliqui dicunt, quando interdicuntur terræ alicuius committentis delictum, comprehendi etiam terras illorum, qui cum illo delicto communicarunt. Eſt enim hoc aperte falſum, niſi in ipſa ſententia fiat expreſſe extẽſio ad cooperatores delicti, & terras eorum. Quia pœna non eſt extendenda vltra terminos eius, quando talis extenſio in iure non eſt expreſſa: ſed ex vi verborum ſententia lata in aliquem delinquentem non extenditur ad coadiutorem vel cooperatorem, niſi exprimatur. Quod maxime verum eſt, quando cenſura fertur contra ſingularem perſonam prout contingit in prædicto caſu, nam quando interdicuntur terræ alicuius, ille eſt qui ſingulariter punitur: & præterea terræ aliorum cooperantium non ſunt illius: ergo in rigore non comprehenduntur ſub illa locutione, neque ex aliquo textu poteſt talis extenſio colligi. Syluester vero ſupra fauet huic ſententię, quatenus ait, interdicta terra alicuius, interdici terram, quæ illi fauit in crimine. Sed hoc etiam cenſeo falſum, niſi etiam illa terra ſit illius, nam aliud eſt eſſe adiutricem, aliud eſſe ſubditam, & verba illa ſignificant in rigore hoc poſterius: non illud prius; & non ſunt extendenda extra propriam ſignificationem.

30. *Tertia regula.* Tertia regula eſt, quando alquis poſsidet plures terras inęqualibus titulis, ſi locutio ſit ſingularis intelligitur de illa qui propriiſsime eſt ſua, id eſt, cuius eſt abſolutus dominus, licet habeat alias in emphyteuſim: vel vſumfructum, &c. Si vero locutio ſit pluralis, comprehenduntur omnes iuxta vim verbi, quod adiungitur, & modus poſſeſsionis talis terræ, vt ſi verba ſint, *terræ aut regna Petri*, quia hæc abſolute ſignificant dominium, non comprehendent, terras quas poſsidet ſolum loco pignoris, aut quas tenet, aut gubernat nomine alterius; cõprehendet autem omnes, quarum habet qualecumque dominium, vel etiam vſumfructũ, vt quas poſsidet maritus eo quod ſint vxoris, vel quas habet in emphyteuſim, &c. Quia hæc omnia ſolent dici alicuius in communi vſu loquendi. At vero, ſi verba ſententiæ dicerent; *omnes terras poſſeſſas, vel gubernatas à tali perſona*, tunc comprehenderẽtur etiam aliæ iuxta verbi exigentiam. Addit vero Syluester, ſi aliqua ex illis terris ſit etiam alterius domini innocentis, ita vt pro indiuiſo vterque ſit dominus, talem terram nõ comprehendi illo interdicto, *ne innocens*, inquit, *puniatur*, argumento ca. vltimi, 1. q. 4. quod parum ad cauſam facit: neque illa ratio in materia interdicti eſt efficax, cum ſæpe in hac cenſura contingat quoſdam grauari propter aliorum crimen ob aliquam coniunctionem cum illo. Propter quod dubito de veritate illius dicti, nam ſi talis perſona illam tantũ terram haberet, & iudex illam interdiceret illo titulo, & ſub illa forma verborum, *terram Petri interdicto ſubiicimus*, ſententia non eſſet inualida, imo neque iniuſta, etiamſi eſſent alii domini illius terræ pro indiuiſo, quia licet alter ſit innocens, nõ eſt inconueniens vt grauetur interdicto, nec diſciplina Eccleſiaſtica debet impediri propter conſortium alterius in dominio: ergo ſimiliter dicẽdum eſt in præſenti, quamuis non ſola illa terra, ſed ſimul cum aliis ſupponatur interdicto. Nihilominus alia ratione poſſet illa ſententia defendi, quia terra, quę eſt multorũ pro indiuiſo, ſimpliciter nõ dicitur eſſe alicuius illorum, ſed omnium ſimul, quia nullus eorum eſt abſolutus dominus, ſed partialis, quamuis non partis determinatæ, ſed totius: & ideo non videtur comprehendi ſub illis verbis abſolute prolatis, & generalibus. Non dubito tamen quin poſſit iudex talem terram ſupponere interdicto, propter peccatum vnius, vt ratio facta probat, & latius infra dicemus. Et ideo, ſi interdictum ſpecialiter verſetur circa talem terram, vel ille propter cuius delictum fertur, non habeat aliam, idque iudex non ignoret tũc interdictum habebit effectum in illam, quia poteſtas non deeſt, & voluntas iudicis iam ſatis explicatur.

An interdictum perſonale ſemper in vſu coniunctum ſit cum locali. 31.

Vltimo dubitatur circa interdictum locale & perſonale, eſto diſtincta ſint, an in vſu etiam ſeparentur, vel cõiungantur ſemper, ita vt nunquam feratur locale ſine perſonali, & è conuerſo, nec generale ſine aliquo particulari, & è cõtrario. Poſſunt autem hic plures comparationes fieri, ſcilicet perſonalium inter ſe, & localium inter ſe & in his conſtat interdictum particulare ferri ſine generali tam perſonale quam locale, quia cenſura vnius perſonæ ex vi ſua non extenditur ad communitatem, & idem eſt de particulari loco reſpectu communis. *Interdictũ particulare ferri poteſt ſine generali eiuſdem generis & è conuerſo.* At vero è contrario videtur, generale interdictum ſemper includere particulare cum proportione: tamen iam dixi hoc ad ſummum eſſe verum materialiter, & quoad effectus interdicti, nõ vero quoad rationem formalem, & moralem modum eius, vt ſatis explicui, & infra amplius declarabitur, explicando quæ differentia in hoc ſit inter eos, qui dederũt, vel non dederunt cauſam interdicto. His ergo comparationibus omiſsis, perſonale & locale interdictum quatuor modis poſſunt inter ſe conferri, ſcilicet generale cum generali, & particulare cũ particulari, vel generale perſonale cum particulari perſonali. *Quatuor cõplicationes interdicti localis & perſonalis.*

32. *Interdictũ generale locale conferetur cum generali perſonali.* Prima ergo regula ſit, Interdictum generale locale non infert perſonale generale, neque è conuerſo: loquimur per ſe, & ex vi illorum, nam per accidens iudex, vel lex poſſunt illa coniungere. Et ſic eſt concluſio certa, & ſumitur ex capit. *Si ſententia*, de Sent. excom. Et ratio eſt, quia per interdictum locale ſolum prohibentur homines generatim illic celebrare vel audire diuina, non vero extra illum locum, vt dicitur in prædict. cap. ergo ex vi illius nõ interdicũtur perſonę talis loci generatim, quia per interdictum generale perſonale prohibentur perſonæ ſimpliciter reſpectu cuiuſcunque loci, vt ibidem ſignificatur, & infra latius videbitur. Similiter è cõuerſo ex vi interdicti generalis alicuius populi nullus locus ibi ſimpliciter interdicitur, quia quælibet aliæ perſonæ poſſunt ibi facere, & audire diuina, quia cenſura non tranſcendit terminos ſeu res ſignificatas per verba legis aut ſententiæ, interdictum autem locale ſolum eſt, quando locus ipſe abſolute & directe prohibetur, ita vt nec perſonæ ibi ha-

bi habitātes, neque extraneę, etiam ex vniuerſa Eccleſia, poſsint facere, vel audire ibi diuina.

33 Confirmatur ex cap. 1. de Vſuris in 6. vbi prius ponitur interdictum perſonale, generale, & propter contumaciam ſemeſtrem in illo, additur generale interdictum locale: ergo ſupponitur hoc non eſſe coniunctum cum illo. Item ſupponitur ex dicto c. *Si ſententia*, & ex proportione ad interdictum locale generale, nam quoad hoc eſt eadem ratio, ſicut interdictum locale excludit ab hoc loco omnes perſonas, non tamen omnes perſonas huius loci ab omni alio loco, ita interdictum perſonale generale excludit quidem has perſonas ab omni loco, non tamen impedit ipſum locum abſolute & reſpectu omnium: nullo enim iure hoc oſtendi poteſt. Præterea hoc aliter colligi poteſt ex dict. cap. *Si ſententia*, quatenus ibi dicitur, interdicto clero, non eſſe interdictum populum. Vnde bene ibi Gloſſa infert, interdicto clero, non eſſe interdictam Eccleſiam, quia populus ab aliis clericis poteſt in illa audire officia: ergo multo minus interdicto populo, erit interdicta Eccleſia, magis enim coniuncta eſt Eccleſia cum ipſo clero, quam cum populo. Imo, nec ſi ambo interdicantur, locus erit interdictus, nam ſemper militat eadem ratio. Atque hanc ſententiam tenuit Nauar. c. 27. n. 167. & Soto diſt. 22. q. 3. artic. 1. & auctor Compendii Mendicantium, verbo, *Interdictum* 3. §. 13. & ex Canoniſtis Gloſſa in dict. cap. *Si ſententia*, verbo, *In clerum*, & verbo *Interdicti*: quam interpretes communiter ſequuntur. Couarruuias autem lib. 2. Variar. reſol. cap. 8. circa finem & dicto cap. *Alma*, part. 2. §. num. 7 inclinat in contrariam ſententiam, ſequunturSylueſtrum, Antoninum, & quoſdam alios quos refert. Et præcipue fundatur in cap. *Quod nonnullos*, de Priuileg. Sed non recte, quia illud ca. manifeſte loquitur de interdicto locali, quod vocatur commune terræ interdictum, vt aperte Gloſſa ibi ſentit & expreſsius ibi Panormitanus dicens, quod ibi per priuilegium conceditur nunc eſſe ius commune capitul. *Alma mater*. Addit Couarr. coniecturam, quia illo loco poſſent celebrari diuina publice & ſolenniter, & poſſent pulſari campanæ, ſi ipſe locus non eſſet interdictus: hoc autem eſſet in ludibrium ipſius interdicti: nec poſſent perſonæ interdictæ moraliter excludi, imo eſſet quodammodo inuitare illas: ſed hæc omnia ſunt accidentaria, per ſe autem omnia illa licent in tali loco: clerici autem cauere debent ne perſonas interdictas admittant & conſequenter non debent dare ſigna, quæ ad vocandum populum dari ſolent: ſi tamen aliquod eſſet in vſu proprium clericorum ad vocandos illos, illud dari poſſet. In modo etiam celebrandi iuxta loci commoditatem, & diſpoſitionem ſe gerere tenebuntur nam, ſi Eccleſia aliquantulum diſtaret, nec eſſet periculū quod interdicti audire poſſent, libere poterunt celebrare: ſin minus tenebuntur ſubmiſſa voce, & ianuis clauſis, &c. celebrare: non quia circumſtantia, vel impedimentum loci poſtulet, ſed propter vitandos interdictos.

34. Secunda regula ſit, interdictum perſonale particulare non infert locale particulare: è contrario autem recte infert, ſaltem quoad ſubſtantiam, & effectum. Prior pars manifeſta eſt ex ratione proxime facta, quia prohibitio perſonarum non infert aliquem locum eſſe ſimpliciter prohibitum: quod tam eſt verum de quolibet particulari loco, ſicut de generali. Vt probetur altera pars ſuppono primo, nullum locū etiam particularem poſſe ſupponi interdicto, niſi propter delictum alicuius perſonæ: quo ſatis conſtare poteſt ex dictis ſupra de cenſuris: in communi: nam cum hæc ſit grauis pœna, debet ſupponere culpam ſaltem in aliquo, quod infra latius tractabo. Secundo ſuppono, quando locus interdicitur ob delictum alicuius, illum, qui ſua culpa dedit cauſam interdicto, neque ibi, neque alibi poſſe intereſſe diuinis, vt colligitur ex dict. capit. *Si ſententia*, ibi: *Qui culpabilis non exiſtunt, poſſunt extra ipſam licite intereſſe diuinis*: ergo qui exiſtunt culpabiles, etiam extra locum interdictum non poſſunt intereſſe diuinis: quāuis enim ibi ſit ſermo de interdicto generali, tamen cum proportione eſt eadem ratio de particulari: atque ita omnes intelligunt. Hinc ergo cōcluditur, interdictum particulare locale virtute ſemper includere particulare etiam perſonale; quia ex vi illius ſemper aliqua, vel aliquę perſonæ manent ſimpliciter excluſæ à diuinis in omni loco, ſed hæc eſt propria ratio interdicti perſonalis particularis: ergo.

Qui cauſā interdicto dedit, nullibi poteſt diuinis intereſſe.

Atque hinc à fortiori ſequitur tertia regula, nimirum interdictum generale locale virtute ſemper includere interdictum perſonale particulare: non tamen è conuerſo. Prior pars conſtat ex præcedenti regula: nam ſi interdictum locale particulare aliud infert, multo magis generale. De quo eſt expreſsior textus in dict. cap. *Si ſententia*. Et ratio eſt eadem. Secunda etiam pars eſt manifeſta: nā ſi interdictum perſonale etiam generale non infert interdictum generale loci, multo minus interdictum ſpeciale perſonale illud infert. 35

Ex quo ſequitur tandem quarta, & vltima regula, ſcilicet interdictum generale perſonale non includere virtute interdictum locale etiam particulare: ſicut neque è contrario. Ratio prioris partis eſt manifeſta ex dictis in prima regula, quia ex vi cuiuſcunque interdicti perſonalis nullus locus eſt per ſe prohibitus, quominus in eo perſonæ non interdictę poſsint facere, vel audire diuina: ergo nullus locus particularis manet ſimpliciter interdictus ex vi cuiuſcunque interdicti perſonalis, quantumuis generalis. Et ratio differentiæ quoad hoc inter locale, & perſonale interdictum eſt, quod nullum interdictū fundatur in defectu loci ſiue generalis, ſiue particularis: fundatur autem omne interdictum, etiam locale in dicto alicuius, vel aliquarum perſonarum, quæ acerbius ſemper puniuntur: & ideo particulare interdictum perſonæ alicuius per ſe, & ex vi inſtitutionis ſemper eſt coniunctum cum quolibet locali. At vero è contrario quantumuis perſonæ interdicantur, etiam generatim, nullus locus ſpecialiter prohibetur, quia neque eſt in illo ſpecialis cauſa ipſius interdicti, neque in illum directe dirigitur interdictum ipſum. Dicunt vero aliqui, omne interdictum perſonæ eſſe interdictum loci: quia ratione perſonæ interdicitur locus, ſi in illo ipſa ſit: imo hæc videtur eſſe directa intentio talis interdicti. Sed reſpondetur, falſum hoc eſſe niſi vbi interdictum eſt deambulatorium, quod iam diximus vtrumq; comprehendere. At cum eſt perſonale ex intentione directa, ſolam perſonam interdicit: quod ſi ipſa ſit in loco communi, v. g. in oppido, non propterea oppidum eſt interdictum: ſi autem ſit in templo, impediet quidem, ne tunc fiant diuina, ſicut impediet excommunicatus, non tamen propterea eſt locus interdictus, quia illo excluſo ſine alia relatione poterūt ibi celebrari diuina. Altera item pars faciliima eſt, quia ex vi interdicti generalis loci non manet populus generaliter interdictus: ergo multo minus manebit propter interdictum particulare loci. Ratio autem vtriuſque eſt, quia culpa, ob quam fertur locale interdictum, non eſt in toto populo. Imo licet contingeret, omnes perſonas populi eſſe culpabiles in tali delicto, ſingulæ quidem eſſent ſpecialiter interdictæ: tamen in populum ipſum non eſſet latum generale interdictum. 36

)?(

Aliæ interdicti diuiſiones proponuntur.

37. *Diuiſio interdicti in totale, & partiale.* QVarta diuiſio interdicti addi poteſt in totale, & partiale: totale voco illud, quod ſimpliciter fertur quoad omnes effectus interdicti, quale erit, quoties interdictum in locum, ſeu perſonam profertur abſolute, & ſine vlla determinatione, vt notauit Nauarr. in Summa, cap. 27. n. 170. Partiale autem erit, quando ſolum fertur quoad vnum, vel alium effectum, quale erit, quoties verba iuris, vel ſententiæ ita illud limitauerint, vt ſi dicant: *Ab ingreſſu Eccleſiæ*, iuxta cap. *Is qui*, de Sent. excom. vel ſi tantum priuet Eccleſiaſtica ſepultura, argumento cap. 2 de Torneamentis; & idem eſt in ſimilibus, vt notauit Couarr. referens alios in c. *Alma*, p. 2. §. 1. n. 3. circa finem. Quæ diuiſio, & doctrina eſt conformis illi, quã ſupra de ſuſpenſione, tradidimus, & iuxta illam eſt proportionaliter intelligenda: ideoq; non oportet hic plura addere, ſed ex his, quæ de effectibus, dicemus, res tota exacte conſtabit.

38. *Quinto diuiditur interdictũ à iure, & ab homine.* Quinta diuiſio interdicti erit, quia aliud eſt à iure, aliud ab homine, quæ per ſe nota eſt, nam ab homine quotidie fertur: in quibus autem caſibus feratur à iure, infra videbimus. Solum ergo hic applicanda ſunt ſupra dicta de cenſuris in communi, & quæ infra dicemus de cauſis interdicti.

39. *Vltimo in interdictũ latum per modum cẽſuræ, & tamquam pura pœna.* Sexto, & vltimo diuidi poteſt interdictum in illud, quod per modum cenſuræ fertur propter contumaciam: & quod fertur tanquam pura pœna. Cuius diuiſionis ſenſus cõſtat ex dictis in ſimile de ſuſpenſione, & ex doctrina de cenſuris in communi. Res autem magis in particulari conſtabit ex his, quæ dicemus de cauſis, & de relaxatione interdicti.

DISPVTATIO XXXIII.

De primo effectu interdicti, qui eſt Sacramentorum priuatio.

PRIVSQVAM de cauſis interdicti dicamus, viſum eſt dicere de effectibus: quoniam & ad intelligendam exactius rationem interdicti, & ad faciliorem cauſarum cognitionem hæc diſputatio confert. Omnes autem effectus interdicti ad tria capita reuocantur: quæ ſunt, priuatio actiua, & paſſiua quorundam Sacramentorum: priuatio actiua, & paſſiua diuinorum officiorum: & ſimilis priuatio Eccleſiaſticæ ſepulturæ. Atque hi tres effectus communes ſunt proportionaliter omni interdicto, tam locali, quam perſonali, & vtrique tam generali, quam particulari. Et hæc intelliguntur per *interdictionem diuinorum*, quando ſub hac forma fertur interdictum, vt colligitur ex cap. *Ex reſcripto*, de Iureiurando. Et in particulari explicatur in aliis iuribus, quæ infra referemus expreſſe: tamen habentur hi effectus in cap. *Si ciuitas*, & cap. *Si ſententia*, & cap. *Alma mater*, de Sent. excomm. in 6. Hos ergo tres effectus ſigillatim explicabimus, eoſque ad ſingula interdicta applicabimus. Solet autem addi quartus effectus, qui eſt prohibitio ab ingreſſu Eccleſiæ, de quo peculiariter videbimus, an ſit effectus communis omni interdicto, an potius conſtituat peculiare interdictum.

SECTIO I.

Quorum Sacramentorum vſus per interdictum prohibeatur.

RAtio dubitandi eſſe poteſt, quia in dicto cap. *Si ſententia* abſolute dicitur, perſonas interdictas nõ debere Eccleſiaſtica accipere Sacramenta. Quæ abſoluta propoſitio æquiualet vniuerſali: nulla ergo Sacramenta debent recipere, ſed omnia ſunt illis interdicta. Dicendum vero eſt, hanc prohibitionem implicite continere conditionem, ſeu limitationem, ſcilicet niſi in caſibus, aut Sacramentis à iure exceptis. Ita declaratur in ca. *Alma mater*, de Sent. excomm. ibi: *Certis caſibus, & Sacramentis exceptis.* Et quamuis loquatur de interdicto locali, tamen eadem proportionali ratione in cæteris procedit. Et hæc eſt communis ſententia Doctorum in hoc loco, & Theologorum, & Summiſtarum, quos re clara referre non eſt neceſſe. Videndum ergo ſupereſt, quæ Sacramenta permittantur; nam cætera erunt prohibita. 1. *Ratio dubitandi.*

De Baptiſmo.

PRimo ergo excipitur Baptiſmus, qui nullo interdicto prohibetur: quia eſt neceſſarium remedium ad ſalutem. Et quidem de perſonali interdicto, & quantum ad ſuſceptionem huius Sacramenti id non oportuit iure caueri; quia ante Baptiſmũ ſuſceptum nulla perſona eſt capax interdicti, quia non eſt capax cenſuræ, vt ſupra ſuo loco diximus; & ideo non potuit Eccleſia interdicere directe alicui perſonæ, ne Baptiſmum ſuſcipiat: potuit tamen fidelibus prohibere, ne in tali loco Baptiſmum adminiſtrent, vel etiam ipſis perſonis abſolute interdicere actiuam adminiſtrationem huius Sacramenti. Quod autem id non faciat per interdictum generale loci, conſtat ex cap. *Reſponſio*, de Sententia excommunicat. & ex cap. *Non eſt verbis*, de Sponſalib. eſt tamen aduertendum, in illis locis ſpecialiter excipi Baptiſmum paruulorum: per quod additum Indecari videtur, Baptiſmum adultorum eſſe illo tempore interdictum. Veruntamen vel illa locutio non eſt ſumenda tanquam reſtrictio, ſed tanquam denominatio quædam Baptiſmi, qui veluti per antonomaſiam ita vocatur, quia paruulis eſt maxime neceſſarius: aut certe illa reſtrictio ablata eſt in cap. *Quoniam*, de Sententia excommun. in 6 ibi: Nedum pueris, ſed adultis propter periculum moræ exhiberi poteſt licite *tempori interdicti*. Nam licet adultus poſsit per Baptiſmum fluminis ſaluari, tamẽ Eccleſia noluit eius ſalutem in eo diſcrimine cõſtituere, vt contritio, vel amor Dei ſuper omnia neceſſario illi habẽdus ſit: neque etiam voluit vberiori fructu Sacramenti, quoad gratiæ argumentum, & plenam remiſsionem culpæ, & pœnæ quempiam priuare. Colligitur præterea ex dicto cap. *Quoniam*, Sacramentum hoc non ſolum priuatim, ſed etiam ſolenniter miniſtrari poſſe in loco interdicto, tum quia non poſtulat accidẽtarium neceſsitatem, vt adminiſtrari poſsit: ſed quouis tempore dari permittit propter intrinſecam cauſam, ſeu neceſsitatem, quæ eſt *mora periculum*. quoties autem Baptiſmus conceditur extra articulum neceſsitatis, ſolennitas eius conceſſa intelligitur: imo hæc nunquam licite dimittitur, niſi ob accidentariam neceſsitatem. Tum etiam quia in illo textu ſupponitur, huiuſmodi Baptiſmum dandum eſſe cum vnctione Chriſmatis: hæc autem vnctio pertinet ad ſolennitatem Baptiſmi, & ex hac cæremonia alias licitas eſſe concludimus; quia non eſt maior ratio de vna, quam de alia: & quia illa vnctio non niſi in plena adhibetur ſolẽnitate. Quod etiam credimus iure antiquo, & com- 2. *Baptiſmus poteſt interdicti tempore ſolenniter miniſtrari.*

muni fuiſſe conceſſum: quando enim ius aliquid ſimpliciter concedit, & non limitat modum, aut formam, intelligitur illud concedere ſecundum communem & vſitatum ritum. Præſertim quia in hac materia quando aliud vult, id exprimit, vt patet ex cap. *Alma*, de Sent. excom. in 6. Et hæc ſententia communis eſt, vt videre licet in Syluestro, *Interdictum*, 5. num. 9. Nauarro. ca. 27. num. 178. Couarruuia in cap. *Alma*, part. 2. §. 2. num. 7. Atque hinc fit, vt ea, quæ ſunt quaſi præparatoria ad ſolennitatem Baptiſmi, etiam liceant, qualia ſunt Cathechiſmus: nam ordinatur ad conuenientem diſpoſitionē baptizati: item benedictio fontis, ſeu aquę, ſi facta non ſit: licet oppoſitum cenſeat Couarruuias num. 6. cū Paludano in 4. diſt. 7. quia benedictio fontis non eſt neceſſaria ad Baptiſmum. Dico tamen ſatis eſſe, q ad ſolennitatem baptiſmi ſpectat, vt aqua ſit benedicta probatur recte à ſimili ex dicto cap. *Quoniam*, vt paulo inferius videbimus. Crediderim tamen, huiuſmodi ſolennitatem & benedictionem quatenus ad diuinum officium ſpectat, faciendam eſſe cum circumſtantiis præſcriptis in cap. *Alma*, de quibus poſtea.

Ad Baptiſmi ſolennitatem ſatis eſt quod aqua ſit benedicta.

3. Hinc colligo, huius Sacramenti adminiſtrationem per ſe non prohiberi in loco interdicto, per interdictum particulare. Ita Calderinus tractat de Interdicto, & Couarruuias ſupra: & Burgaſius de Sententia interdicti, numero 27. Et ratio eſt, quia prædicta iura ſimpliciter excipiunt Baptiſmum. Verum eſt cap. *Reſponſo*, & cap. *Non eſt nobis*, ſpeciatim loqui de interdicto generali Prouinciæ, aut ciuitatis; propter quod nonnulli Canoniſtæ tenuerunt hoc non eſſe extendendum ad interdictum particulare. Et fauet illis, quod ex interdicto particulari non oritur tanta neceſsitas adminiſtrandi hoc Sacramentum in loco interdicto, ſicut ex generali, quia per hæc omnia loca prohibentur: & ideo ſi quærendus eſſet locus non interdictus, difficilis redderetur adminiſtratio talis Sacramenti: at vero quando interdictum eſt particulare, poteſt facile relicto illo loco, in alio non interdicto miniſtrari Sacramentum. Vnde etiam Couarruuias limitationem addit, *niſi commode Sacramenta alibi miniſtrari poſsint*. Nam tunc putat non licere Baptiſmum in Eccleſia ſpecialiter interdicta miniſtrare. Quando ergo eſt moralis neceſsitas, certum eſt corollarium illatum à paritate rationis. Erit autem illa neceſsitas ſi in populo non ſit niſi vna Eccleſia, & illa ſit interdicta: vel ſi ſint plures, ſi omnes ſint particulariter interdictæ: nam ſolennis Baptiſmus in Eccleſia miniſtrandus eſt: & iuxta Clementinam vnicam de Baptiſmo. Addo vero, ex vi talis interdicti per ſe non prohiberi Baptiſmum in loco interdicto: tum quia ſi id licet in ea neceſsitate, non eſt propter exceptionem à generali prohibitione: nam hæc exceptio non eſt expreſſa in iure ſub hac ſpeciali ratione. Secluſo autem iure, non eſſet illa ſufficiens cauſa, vt id licite fieret, ſi eſſet generalis lex in contrarium: ergo ideo tunc licet, quia nulla eſt lex prohibens Baptiſmi adminiſtrationem per aliquod interdictum locale. Tum etiam quia in dicto capit. *Quoniam*, abſolute dicitur, tempore interdicti, licitum eſſe miniſtrare hoc Sacramentum, neque diſtinguit de interdicto particulari, aut generali: per quod ius explicanda ſunt cætera, nam quod hoc ſub generali comprehendunt particulare, quia ita ſe habet ad ſuum obiectum, ſeu locum, ſicut generale ad ſuum. Nec refert, quod tunc Baptiſmus abſque magna difficultate poſuit dari alibi: id enim non inducit obligationem, ſi alius locus non eſt prohibitus: nec cenſeo eſſe obligandum Parochum, cuius parochia interdicta eſt, vt ad baptizandum ſuum ſubditum eat ad aliam Eccleſiam, vel parochiam, vel vicinam, cum ſua quoad hunc effectum interdicta non ſit. Dixi autem *per ſe*, quia ſi ſequatur ſcandalum, ex eo quod id fiat in loco interdicto, cum fieri poſsit in non interdicto, tunc id nō licebit: tamen ex alio capite, quod eſt per accidens: nec erit illa tunc violatio cenſuræ, ſed charitatis, Et ita ſentit Syluester, *Interdictum*, 5. quæſt. 7. n. 9.

Per interdictum particulare loci non prohibetur adminiſtratio Baptiſmi in eo.

Non tenetur Parochus, cuius parochia [illegible]

eſt ſpecialiter interdicta a[l]iam aliter ad baptizandum.

4. Secundo ſequitur ex dictis, miniſterium Baptiſmatis non eſſe ſimpliciter prohibitum ei, qui perſonaliter interdictus eſt: nam conſtat, in caſu neceſsitatis poſſe ab eo fieri. Difficultas autem eſt, an hoc miniſterium per ſe ſit prohibitum ex vi interdicti perſonalis, ſolumque permittatur in caſu neceſsitatis proximi: an vero è contrario quia hoc Sacramentum ex ſe neceſſarium eſt: ideo abſolute non prohibeatur per interdictum perſonale: ideoq; non peccet perſona interdicta baptizando etiam ſolenniter, licet ſint alii non interdicti, qui hoc miniſteriū præſtare poſsint. De qua re pauca inuenio in ſpecie dicta à Doctoribus. Quidam autem generatim de cenſuris aiunt, hominem ligatum cenſura maiori, poſſe baptizari extra articulum neceſsitatis, in eo vero poſſe, non tamen ſolenniter, quia ſolennitas non eſt neceſſaria, & ſolum propter neceſsitatem conceditur, quod alias per cenſuram prohibitum eſt. Ad hoc autem citantur varii textus, qui vel in ſpecie loquuntur de excommunicatione, vt cap. vl. de Clerico excommun. miniſtr. & c. penul. de Sent. excom. non poteſt autem ex effectu vnius cenſuræ inferri effectus alterius, cum in effectibus maxime differant. Vel certe iura, quæ loquuntur ſpecialiter de interdicto; non loquuntur ſpecialiter de Baptiſmo, ſed generatim de vſu diuinorum, vel celebratione, aut auditione diuinorum officiorum, vt patet ex cap. *Si ſententia*, & cap. *Si ciuitas*, & cap. *Is cui*, de Sententia excommunicationis in 6. cum ſimilibus. Iam autem oſtendimus, hanc verborum generalitatem eſſe intelligendam iuxta materiam ſubiectā, & moderationem in aliis iuribus expreſſam: nam cum eadem amplitudine eſt ibi ſermo de perceptione Sacramentorum, & de interdicto locali, in quibus certum eſt adhibendam eſſe exceptionem Babtiſmi: idem ergo erit de interdicto perſonali.

Num perſonaliter interdictus poſſit ab interdicto perſonaliter miniſtrari.

Refellitur quorūdam ſententia.

5. Propter hoc ergo videri poteſt probabile interdictum perſonale non habere hunc effectum interdicendi miniſterium Sacramenti Baptiſmi. Poſſumuſque ad hanc formam rationem redigere, non habet plures effectus interdictum perſonale circa perſonam, quam habet locale circa locum: ſed interdictum locale non prohibet Baptiſmum dari in loco interdicto: ergo interdictum perſonale non prohibet perſonam interdictam miniſtrare Baptiſmum. Maior probari poteſt ex citatis iuribus: nam generatim, & pariformiter loquuntur de effectib vtriuſque interdicti, neq; inuenitur aliquod ius, quod ſpeciale aliquid ſtatuat circa hoc de interdicto perſonali. Et addi poteſt congruentia: quia ſicut Baptiſmus propter neceſsitatem ſuam vbiq; dari poteſt, ita etiam à qualibet perſona ex vi inſtitutionis ſuæ: & ſicut ad decentiam & reuerentiam eius ſpectat (licet non ad ſubſtantiam) vt in loco ſacro detur, ita etiam quod à perſona ſacra miniſtretur: ergo ſicut hac ratione non interdicitur locus ſacer quoad miniſterium Baptiſmatis, ita nec perſona ſacra quoad illius adminiſtrationem. Et declaratur propoſitio: nam interdicta generaliter terra, vel ſpecialiter Eccleſia, poteſt ibi ſolenniter celebrari Baptiſmus, præſertim ſi ſupponamus ibi nō eſſe aliam Eccleſiam: ergo interdicto generaliter, Clero vel ſpecialiter hoc clerico, vbi alius non eſt, nihilominus poteſt ibi ſolenniter dari Baptiſmus, quia eſt eadem ratio: & citatum cap. *Quoniam*, abſolute dicit, *tempore interdicti*: ergo tunc miniſtrari poterit etiam ſolenniter à perſona interdicta: quia non eſt alia perſona ſacra, quæ id muneris præſtare poſsit: ergo ſignum eſt id nō fieri licitum propter neceſsitatem

Secunda ſententia.

Baptiſ-

Vera ſentẽtia, & explicatio ſuperioris.

Baptiſmi: quia hæc non ſufficit, vt Baptiſmus, aliàs prohibitus ſolenniter detur: ſignum ergo eſt id eſſe licitum, quia per ſe & ex vi talis interdicti non eſt prohibitum: Atque hanc opinionem indicare videtur Syluest. verb. *Interdictum*, q. 2. cum enim dixiſſet, Clericum interdictum peccare, & violare cenſuram exercẽdo aliquem actum ordinis, excipit cæremonias Baptiſmi & Pœnitentiæ.

6\. Vt vero hęc ſententia probabilis ſit limitanda, eſt ad interdictum generale, cui aliquis cauſam non dedit, quod non immediate ac per ſe, ſed per quandam redundantiam, ſeu communicationem talem perſonam innocentem interdicit, vt ſumitur ex cap. *Si ſententia* de ſententia excommunicat. in 6. Et ideo quoad has perſonas optime procedit ratio, & proportio adducta inter locale, & perſonale interdictum. At vero quando perſona eſt ſpecialiter interdicta, vel directe vel virtute: quia cauſam dedit interdicto generali, ſiue perſonali, ſiue locali: tunc aliter ſentiendum cenſeo: nam ratio facta ceſſat, & alia iura non fauent, ſed potius obſtare poſſunt, vt melius in ſequenti puncto explicabo: nam quoad hoc eadem eſt ratio de Confirmatione, & de Baptiſmo ſolenniter dato: Dicendum ergo cenſeo, perſonam interdictam tantum generaliter, & abſque culpa propria poſſe miniſtrare Baptiſmum ſolenniter, quia non ſolum ratione neceſsitatis licet illi miniſtrare hoc Sacramentum, & quia abſolute non eſt illi prohibitum. Perſona autem ſpecialiter interdicta ſolum ob neceſsitatem hoc facere poteſt: & ideo non ſolenniter: ſed priuatim tantum hoc ei licet. Neque in hoc cõparari debet perſona cum eo loco ſpecialiter interdicto, quia locus ſemper interdicitur ratione culpæ alterius: perſona autem ob propriam, quando vel interdicitur per interdictum particulare, vel per generale, aut locale, cui cauſam dedit.

De Confirmatione, & Chriſmate.

7\. DE Confirmationis ſacramento idem dicendũ eſt, quod de Baptiſmo, quia quoad hoc negotiũ facta ſunt paria in cap. *Reſponſo*, de Sententia excommunicationis & habetur etiam in cap. *Quoniam*, eodem tit. in 6. Et in priori loco ſermo eſt de interdicto generali loci, de quo propterea indubitatum eſt non habere hunc effectum in loco interdicto, neq; prohibere quominus in illo loco, & in qualibet parte eius alias apta ad hoc miniſterium, hoc Sacramẽtũ adminiſtrari poſsit. Cuius ratio primaria voluntas eſt inſtituentis: illum autẽ mouere potuit, quod Confirmatio eſt veluti complementum quoddam ſtatus Chriſtiani hominis: cuius profeſsio eſt Baptiſmus. Accedere etiam potuit, quod hi qui confirmantur, ſunt paruuli & innocentes: & ideo in eorũ cõmodum merito potuit hic fauor ampliari, quamquam de facto non pro illis ſolis, ſed etiam pro omnibus adultis hæc conceſsio facta ſit, vt habetur in dict. cap. *Quoniam*. Vbi etiam pro ratione redditũr, *moræ periculum*: quia pro magno incommodo habitum eſt, vt vel infantes exponantur periculo moriendi ſine fructu huius Sacramenti, vel adulti cogantur aliquandiu viuere ſine auxilio, & ope illius: cum tamen illo maxime indigeant ad reſiſtendum tentationibus, præſertim contra fidem. In eodem etiam cap. *Quoniam*, hic non limitatur ad interdictum loci generale: ſed ſimpliciter dicitur, *tempore interdicti*. Propter quod & propter alia, quæ dixi ſupra de Baptiſmo, cenſeo etiam in Eccleſia ſpecialiter interdicta poſſe hoc ſacramẽtum miniſtrari: quia hæc duo ſacramenta paria facta ſunt in iure quoad hoc negotium. Vnde aliæ congruentiæ ad ductæ de Baptiſmo hic applicari poſſunt.

Cõfirmatio etiam in loco interdicto ſolenniter conferri poteſt & debet.

8\. Atque hinc ſequitur, Sacramentum hoc etiamſi in loco interdicto detur, cum omni ſua ſolennitate dari poſſe imo & debere: tum quia hoc ſacramentum, cum non ſit neceſsitatis, regulariter loquẽdo. non debet aliter adminiſtrari: tum etiam quia in iure ſimpliciter conceditur: & ita non licet per modũ exceptionis à lege prohibente hunc actum in ſpecie ſed per modum actus non prohibiti in tota ſua ſpecie. Eſt ergo hoc miniſterium ſimpliciter conceſſum in omni loco ſecundum cæremoniam, & ritum cõmunem, quo fieri ſolet in Eccleſia. Imo additur in dicto. cap. *Quoniam*, ob eandem cauſam poſſe Chriſma confici in tali loco interdicto in die Cœnæ Domini quia ſicut Philoſophia dicit: *Qui dat formam, dat & conſequentiam ad formam*: ita ratio moralis docet eum qui aliquid concedit, etiam concedere ea quæ ad aliud neceſſaria ſunt. Quod principium planè ſupponunt ſæpe leges etiam ciuiles, vt videre licet in l. *Ad rem*, & l. *Ad legatum*, ff de Procurator. Quia ergo Chriſma ab Epiſcopo confectum neceſſarium eſt ad Confirmationis Sacramentum præſtandum, & iuxta morem Eccleſiæ tantum in die Cœnæ confici poteſt, & veteri Chriſmate amplius non eſt vtẽdum ideo conceſſo Confirmationis Sacramento, neceſſe fuit Chriſmatis etiam confectionem concedi. Ad vero quoniam hæc confectio Chriſmatis officium quoddam Eccleſiaſticum, ſeu pars eius exiſtit, dubitari poteſt, an dum fit, in loco interdicto ſeruandæ ſunt illæ circumſtantię, quæ de aliis officiis pręſcribuntur in iure: de qua re dicemus inferius agentes de diuinis officiis in loco interdicto prohibitis vel conceſsis.

Chriſma poteſt confici in loco interdicto in die Cœnæ Domini.

9\. Iam vero hic occurrit quæſtio de interdicto perſonali, an in illo etiam excipiendũ ſit hoc ſacramentum. ita vt per hanc cenſuram nõ prohibeatur perſonæ interdictę vſus huius Sacramenti: & hic habet locum quæſtio etiam de paſsiuo vſu, quia qui confirmandus eſt, iam ſupponitur baptizatus, & conſequenter capax cenſuræ, & prohibitionis. Dico ergo per interdictum generale perſonale neminem excludi à participatione huius Sacramenti, niſi qui cauſam interdicto dedit. Prior pars habetur in dict. cap. *Quanto*. quod ſimpliciter dicit. *tempore interdicti*, non diſtinguens de interdicto ciuitatis, quoad terram, vel quoad populum. Alterius vero partis ſeu exceptionis ſenſus eſt, eum, qui ligatur hoc interdicto quia ſua culpa cauſam illi dedit, nec poſſe ſe ingerere nec admitti ad tale ſacramentum recipiendum niſi prius vel ſatisfecerit: vel ſi hoc non poſsit, cautionem dederit ſaltem iuratoriam, ſi aliã non poſsit. Quod in ſpecie de hoc Sacramento non inuenio in iure expreſſum: tamen à fortiori ſumitur ex cap. *Alma mater*, de Sententia excommunicationis, in 6. vbi de his qui dederunt cauſam interdicto generali loci dicitur non eſſe admittendos ad Pœnitentiæ Sacramentum, niſi ſatisfactione, aut cautione præmiſſa. Videtur autem neceſſaria, ac generalis regula, quos Eccleſia non admittit ad Pœnitẽtiæ Sacramentum propter cenſuram, vel indiſpoſitionem eorum (de baptizatis agimus) ad nullum aliud Sacramentum eos admittere: quia in huiuſmodi homine pœnitentia eſt veluti præparatio, & diſpoſitio ad alia Sacramẽta: vnde qui eſt indignus ſeu incapax in foro Eccleſiæ Sacramento Pœnitentiæ, à fortiori eſt incapax cuiuslibet alterius Sacramẽti. Ergo in noſtro caſu qui ſic dedit cauſam huic interdicto generali perſonali, nõ poteſt admitti ad Sacramentum Pœnitentię, niſi præmiſſa illa conditione: nam eſt eadem vel maior ratio de hoc interdicto, ac de locali: quia eſt æque graue, & magis directe reſpicit perſonas. Item quia dictum cap. *Alma* ſimpliciter loquitur, *tempore interdicti*, & prius ſolum excipit excommunicatos, & poſtea eos, qui dederunt cauſam interdicto. Certum ergo videtur, illam legem procedere etiam de interdicto generali perſonali, ergo ob aliud principium poſitum extendenda etiam eſt ad Sacramentum Confirmationis

Per interdictum perſonale non prohibetur receptio Cõfirmationis.

Regula generalis.

tionis quod ſcilicet perſonæ ſic interdictæ, & culpatæ admitti ad illud non debeant ſiue id ſit propter indignitatem, quam cenſentur habere ſaltem in foro Eccleſiæ, ſiue quia ius voluit talem cenſuram in eis aliquid efficacius operari propter culpam eorum: quod probabilius videtur.

Interdicto ſpeciali & perſonali ligatus non poteſt recipere Confirmationem nec ad ipſã admitti.

10. Ex quo vlterius concluditur, quoties aliquis interdicto ſpeciali & perſonali ligatus eſt, non poſſe admitti, neque ipſum poſſe licitè recipere hoc Sacramentum, donec Eccleſiæ ſatisfaciat, & per formam ab ea præſcriptam admittatur. Ratio eſt clara ex dictis, quia nunquam aliquis ſpecialiter interdicitur, niſi propter propriam culpam, vel contumaciam: ergo ſi is, qui ligatur generali interdicto, cui ipſe per propriam culpam cauſam dedit, recipere non poteſt hoc ſacramentum, niſi præmiſſa iuris forma: multo magis dicendum, id eſt, de ſpecialiter interdicto. An vero neceſſarium ſit præmitti abſolutionem, ſeu relaxationem interdicti, vel ſufficiat ſatisfactio, quæ in dicto capitulo. *Alma mater*, poſtulatur, ita vt ipſo facto cenſeatur ablata prohibitio interdicti, ſaltem quoad hunc effectum, dicam infra tractando de relaxatione interdicti: interim videri poſſunt, Gloſſ & Doctores in capitulo. *Præſenti.* verbo, *Generaliter*, de Sententia excommunicationis in 6.

11. Tandem iuxta doctrinam datam intelligendam cenſeo deciſionem textus in capitulo, *Epiſcoporum* de Priuileg. in ſexto. vbi in hoc pares fieri videntur excommunicati & interdicti, *quod ad Eccleſiaſtica Sacramenta non admittantur*: nam ſi hoc ſumendum eſt ſine vlla exceptione: intelligendum eſt de interdictis perſonaliter: & ſpecialiter, vel directe, vel ſaltem indirecte & virtute. Eſtque hoc conſentaneum illi textui, in quo ſermo eſt de interdicto locali, & poſtea transfertur ſermo ad perſonas interdictas, quæ in illo interdicto ſunt, & illi cauſam dederunt: propter quod dicebamus ſupra interdictum locale ſemper includere virtute aliquod perſonale. Si quis autem velit de omnibus quomodocunque interdictis textum illum exponere, neceſſario debet ſubintelligere conditionem, *Niſi in caſibus à iure expreſſis*: iuxta ea, quæ in ſuperioribus dicta ſunt.

Ligatus generaliter interdicto, cui cauſam nõ dedit, ſolenniter conferre poteſt Confirmationem.

12. Iam vero ſupereſt dicendum de actiua adminiſtratione huius Sacramenti, an prohibita ſit perſonæ ſpecialiter, vel generaliter interdictæ ſiue per proprium interdictum perſonale, ſiue per locale, cui cauſam dedit. Eſtque eadem quæſtio de confectione Chriſmatis, eodemque modo definienda iuxta ſuperius dicta. Igitur ſi perſona tantum eſt interdicta generali interdicto, cui cauſam non dedit idem de illa cenſendum eſt quoad hoc Sacramentum quod de ſolenni adminiſtratione Baptiſmi, quia hæc duo Sacramenta æquiparata ſunt, in iure quoad hoc, vt comprehendantur, vel non comprehendantur in interdicto: & ideo quæ in ſimili puncto diximus de Baptiſmo, hic applicari poſſunt. At vero ſi perſona ſit interddicta ſpecialiter, ſiue directe per proprium particulare interdictum, ſiue per generale cui dedit cauſam probabiliſſimum cenſeo, non poſſe propter generalem prohibitionem miniſtrandi diuina: quæ habetur, in dicto capitulo, *Si ſententia*, & in capit *Clerici*, & in capitulo, *Latores*, de Clerico excommunicato miniſtrante, in quibus interdicti etiam in hoc æquiparantur excommunicatis: quod etiam intelligẽdum videtur vt ſupra exponebam, de interdictis ob propriam culpam: illi enim merito poſſunt excommunicatis comparari. Sicut ergo excommunicatis non licet Sacramentum Confirmationis miniſtrare ita nec proprie & ſpecialiter interdictis. Præterea, quia licet velimus hic ſubiungere conditionem, *niſi in caſibus à iure expreſſis*, non inueniemus talem exceptionem in iure factam, vel formaliter, vel æquiualenter, ſed potius oppoſitam. Quod non formaliter, patet, quia nullum eſt ius, quod eis expreſſe concedat, vel talem exceptionem in proprijs terminis, vel in ſpecie faciat. Non etiam æquiualenter, quia in iure nũquam fit exceptio de interdicto perſonali particulari, neque etiam de interdicto generali nec de quolibet locali reſpectu perſonarũ quę cauſam dederunt interdicto: ſed ſolum reſpectu earum, quæ cum ſint innocentes, quaſi concomitanter comprehenduntur interdicto: vel de loco ipſo, qui perinde ſe habere videtur: cum autem in his ſit ratio longe diſsimilis non poteſt dici vna exceptio aliam per æquiualentiam comprehendere. Denique quod oppoſitum potius in iure inſinuetur, patet ex dictis de paſsiuare ceptione huius Sacramenti quia per hanc cenſuram non minus interdicitur adminiſtratio, quam receptio: ſed in iure declaratum eſt receptionem non eſſe licitam perſonis ſic interdictis, vt oſtendimus: ergo idem cenſendum eſt de actiua adminiſtratione. Vnde cum Sacramentum hoc nec ſit neceſſarium, nec poſsit niſi ſolenniter & ex officio miniſtrari, ſimpliciter concludendum eſt, miniſterium eius nunquam licere perſonis ſic interdictis.

Non ita vero ſi cauſã dedit interdicto.

De Sacramento Pœnitentiæ.

DE hoc etiam Sacramento quantum ad receptionem eius expreſſa eſt in iure exceptio in capitulo, *Alma mater*, de Sententia excommunicationis in 6. Circa quod aduertendum eſt, ante illud caput non inueniri expreſſum in iure, hoc ſacramentum dari poſſe omnibus peccatoribus tẽpore interdicti abſque ſpeciali neceſsitate periculi mortis inſtantis: nam de illo caſu id ſupponitur in cap. *Permittimus*, de ſententia excommunicationis, & cap. *Quod ferri poteſt in te*, de Pœnitent. & remiſsion. In dicto autem cap. *Alma mater*, declaratum: ſeu conceſſum eſt. vt cuilibet homini poſsit hoc ſacramentum tempore interdicti concedi: quia neceſsitas ipſius ſacramenti coniuncta cum periculis & facultate hominum ad peccandum, viſa eſt ratio ſufficiens ad hãc facultatem cõcedendam cum limitationibus: quę ibidem adiunguntur, & ſtatim exponentur. 13.

Sacramentum Pœnitentiæ tempore interdicti, & cõ

Secundo obſeruandum eſt, licet in principio illius capitis videatur Romanus Pontifex tantum loqui de interdicto generali loci: tamen poſtea in ipſa conceſsione abſolute dicere. *Tempore interdicti.* Et ne quis exiſtimet hoc verbum eſſe referendum ad initium capitis, & iuxta illud reſtringendum, poſtea in fine illius clauſulæ adduntur hęc verba. *Vbi ciuitas, vel locus alius, ſeu vniuerſitas interdicti exiſtunt*, In quibus tria interdicta continentur, ſcilicet interdictum locale tam generale, quam particulare, & interdictum perſonale generale. In illis ergo omnibus licitum eſt Sacramentum Pœnitentiæ accipere, quando perſona cauſam interdicto non dedit; aut alia cenſura non obſtat, vt ſtatim dicam. Et quidem de interdicto generali loci id habetur expreſſe in textu, de particulari vero etiam locali tum ex illa particula, *Vel locus alius*, tum ex paritate rationis quando perſona non magis fuit in culpa cur interdictum particulare poneretur, quam generale. Eademque ratio eſt de interdicto perſonali generali quod in textu ſignificatur per illam particulam. *Seu vniuerſitas.* 14.

Quocunque ſit interdicto.

Niſi perſona illi cauſam dedit.

Tertio obſeruandæ ſunt duæ limitationes, quæ in textu ponuntur. Prima, *Dum tamen excommunicati non fuerint, quos admitti præterquam in mortis articulo nolumus ad eandem*, ſcilicet pœnitentiam. Circa quam dubitari poteſt, an ſit ſermo de excommunicatis tantum propter cauſam interdicti, vel quocunque alio nomine. Quidam priori modo intelligunt, vt Sylueſter verbo, *Interdictum*, quinto numero 15.

1. Limitatio propoſita affert.

mero nono, & Tabiena numero ſexto, & Armilla num. quadrageſ. quinto, & ratio eſſe poteſt, quia per ſe non eſt prohibitum excommunicatum abſoluere quocumque tempore in foro pœnitentiæ, abſoluendo illum prius ab excommunicatione; alioqui, neque in articulo mortis licitum erit excommunicatum abſoluere à peccatis, non prius abſoluendo à cenſura. *Refellitur quorundã ſententia.* Alii vero cenſent verba illa intelligenda eſſe abſolute de quacumque excommunicatione, ita vt textus ille prohibeat abſoluere tempore interdicti à cenſura excommunicationis: & ideo etiam prohibeat excommunicatum à peccatis abſoluere; quia verba textus abſoluta ſunt, & ſine limitatione: & ideo non ſunt ſine cogente ratione reſtringenda. Item, quia ad abſoluendum ab excommunicatione requiruntur aliquæ cæremoniæ, quæ inter diuina officia computantur iuxta capitul. *A nobis*, ſecundo, de Sententia excommunicationis. Verumtamen hæc ratio licet habere poſsit locum in abſolutione ſolenni, quæ in exteriori foro certis cæremoniis fit, tamen in abſolutione, quæ in foro interiori fieri poteſt, non procedit, quia ſine illis precibus, vel cæremoniis fieri poteſt, & eiſdem fere verbis, quibus datur abſolutio ſacramentalis, dari poteſt. Vt autem excommunicato tribui poſsit pœnitentiæ Sacramentum, ſufficit abſolutio excommunicationis illo poſteriori modo data: ergo non eſt veriſimile propter illam rationem prohiberi in illo textu, ne excommunicatus in foro pœnitentiæ abſoluatur, & à peccatis, & ab excommunicatione. Vnde Panormitanus in capitulo finali de Exceſsibus Prælatorum numero quinto, dicit non eſſe prohibitum tempore interdicti abſoluere ab excommunicatione, ſaltem quando abſolutio non datur cum ſolennitate præſcripta in dicto capitulo, *A nobis*, Secus enim cenſet, quando cum illa fit, de quo poſtea dicam: ad rem enim præſentem illud prius ſufficit.

16. *Non prohibetur priuata abſolutio ab excomm. tempore interdicti.* Cenſeo igitur in dicto capitulo, *Alma*, non prohiberi abſolutionem ab excommunicatione priuatim conceſſam tempore interdicti, ſi alioqui excommunicatio non ſit reſeruata, neque aliud impedimẽtum interueniat, præter interdictum: quia ante dictum capitulum, *Alma*, hoc non erat prohibitum: imo videbatur conceſſum conceſſa facultate abſoluendi à peccatis mortalibus iuxta capitulum, *Nuper*, de Sententia excommunicationis. Neque in dicto capitulo, *Alma*, fit noua prohibitio, ſed ſolum non conceditur in hoc ſpeciale priuilegium. Quapropter, vel textus ille intelligendus eſt de abſolutione ſolenni & in foro exteriori, vel exponendus eſt de excomunicatione lata ob cauſam, & culpam, in qua fundatur etiam interdictum; vel certe (quod probabiliſsimum mihi eſt) loquitur de excommunicatione reſeruata, ita vt illud relatiuum. *Quod admitti, &c.* ſit reſtrictiuum eorum excommunicatorum, quos ſimpliciter nominauerat: quem ſenſum Gloſſa ibi tetigiſſe videtur.

17. *2. Limitatio.* Alia limitatio eſt de illis, propter quorum culpam latum eſt interdictum: quibus non eſt concedenda pœnitentia, niſi prius ſatisfecerint modo ibi præſcripto, & iam à nobis in ſuperiori puncto explicato. Ex qua limitatione à fortiori colligimus eum qui perſonali, & particulari interdicto ligatus eſt, non poſſe ſacramentum pœnitentiæ recipere: quia huiuſmodi interdictum nunquam fertur. *V. validum ſit ſacr. pœn collatum ſpecialiter interdict.* An vero ſacramentum pœnitentiæ collatum perſonæ ſic interdictæ ſpecialiter, ſeu ratione propriæ culpæ validum ſit, idem iudicium eſt, quod de excommunicato: quia quoad hanc prohibitionem eodem modo ſe habent, vt recte notauit Gloſſa in capi. præſenti, verb. *Generaliter*, de Sententia excommunicationis in ſexto.

Sed quæret aliquis, an tempore interdicti localis poſsit hoc ſacramentum miniſtrari etiam in loco interdicto. 18. *Sacram. tũ pœnitent. tia, p. teſt miniſtrari in loco interdicto.* Et quidem, quando interdictum eſt generale loci, non videtur habere dubium: quia tunc tota terra eſt interdicta, & non oportet extra illam, vel ad locum diſtantem ire ad hoc ſacramentum ſuſcipiendum: & hoc eſt, quod directe concedit capitul. *Alma mater*, alias nihil nouum quoad hoc ſacramentum induxiſſet. At vero quando Eccleſia tantum, vel alius ſimilis locus eſt ſpecialiter interdictus, quidam cenſent non eſſe in eo ſacramentum pœnitentiæ adminiſtrandum: quia commode poteſt extra Eccleſiam in alio loco non interdicto dari. Sed hoc non ſatis eſt, niſi oſtendatur prohibitio, quia non ſufficit antiqua generalis: quia in dicto capitulo. *Alma mater*, videtur limitata etiam circa interdictum particulare loci, vt ſupra expendi: quæ limitatio nulla fuiſſet, niſi liceret etiam in tali loco ſic interdicto pœnitentiam adminiſtrare: quia extra illum ante etiam licebat. Accedit, quod hæc ſacramenta, quæ tempore interdicti permittuntur, fieri poſſunt cum omni decentia, vel requiſita, vel magis conueniente, ad hanc autem ſpectat quod ſacramentum pœnitentiæ detur in Eccleſia, vel in loco ſacro: & ideo probabilius credam per ſe concedi, vt hoc ſacramentum dari poſſit in Eccleſia ſpecialiter interdicta, quod etiam confirmant dicta in ſimili de Baptiſmo, Confirmatione.

19. *Qui cauſam interdicto nõ dedit, poteſt Pœnitent. ſacr. miniſt.* Dicendum ſupereſt de actiuo miniſterio huius ſacramenti. De quo primo conſtat non prohiberi per vllum interdictum locale ei, qui cauſam illi non dedit. Probatur, tum ex dictis de aliis ſacramentis, tum etiam quia per hoc interdictum non arcentur à diuinis perſonæ, quæ illi cauſam non dederunt niſi in ordine ad talem locum; ſed miniſterium huius ſacramenti iã non eſt prohibitum in loco interdicto per dictum cap. *Alma*, ergo; Secundo exiſtimo probabilius perſonas innocentes non priuari hoc miniſterio per interdictum generale perſonale. Probatur, tum ex dictis de Confirmatione; nam hoc ſacramentum magis neceſſarium eſt, tum quia eadem exceptio de illo fit in iure; & præterea fit abſolute de vſu talis ſacramenti, vnde comprehenditur tam actiuus, quam paſsiuus, quia vnus ſine alio eſſe non poteſt, & ita eadem eſt vtriuſque ratio. *Non vero qui cauſam interdict. dedit.* Tertio, perſona ſpecialiter interdicta vel directe vel indirecte quia cauſam dedit interdicto generali, priuata eſt miniſterio actiuo huius ſacramenti. Probatur ſatis ex dictis de Baptiſmo. Semper tamen excipitur caſus neceſsitatis proximi, in quo etiam excommunicatus poteſt pœnitentiam dare; interdictus autem ſpecialiter, ad ſummum æquiparatur excommunicato.

20. *An ſacrãm miniſtratum à nominatim interdicto validum.* Sed quæri poteſt, an ſit irritum hoc ſacramentum à perſona ſic interdicta miniſtratum. Loquor autem per ſe, & ex vi cenſuræ, nam ex praua diſpoſitione pœnitentis facile poterit hoc ſacramentum eſſe nullum, iuxta ſpecialem proprietatem eius, de qua alibi. Difficultas ergo propria erit ſi pœnitens bona fide accedat. Deinde ſupponendum eſt confeſſorem eſſe nominatim interdictum, ac denunciatum, al as iuxta Extrauag. *Ad euitanda.* nondum erit priuatus vſu poteſtatis ſuæ in ordine ad alios, & ideo ſacramentum validum erit, licet peccet miniſtrando. Difficultas ergo eſt, an interdictum vt ſic non ſolum prohibeat vſum, ſed etiam tollat iuriſdictionem, nam ſi non tollit, erit validum ſacramẽtum, per ſe loquendo: ſi vero tollit, erit nullum. An vero tollat, nec ne, non inuenio in iure expreſſum; nec à Doctoribus ſatis definitum. *Pars negans.* Affirmans vero pars ſuaderi poteſt, quia hæc cenſura priuat rebus diuinis quantum poteſt, niſi in iure limitetur: ergo. In contrarium vero eſt, quia interdictum non tollit iuriſdictionem: vnde cenſura lata à perſona in-

terdicta, vel abſolutio ab illa, & alii actus ſimiles valent. Res profecto mihi dubia eſt, ideo moneo vt talis abſolutio omnino caueatur. An vero in rigore nulla ſit, id eſt, an hæc cenſura tollat iuriſdictionem dicam infra tractando ſimilem quæſtionem de Irregularitate, in quem locum aliam etiam ſimilem de ſuſpenſione ab ordine remiſi, quia bonorum omnium videtur eſſe fere eadem ratio.

Quid in hoc dubio ſentiendũ.

De Euchariſtia.

21\. Diſtinguendi ſunt duo modi recipiendi, vel miniſtrandi hoc ſacramentum. Vnus eſt per modum viatici ob periculum mortis, alius eſt extra illam neceſsitatem. De priori generalis regula capituli. *Quod in te.* de Pœnitentiis, & remiſſ. eſt, *Vbicumque in iure pœnitentia morientibus non negatur, viaticum etiam, quod vere pœnitentibus exhibetur, comprehendit, quod nec ipſum diſcedentibus denegetur.* Cum ergo per interdictum iure antiquo, & nouo pœnitentia non ſit morientibus deneganda, etiam viaticum negandum non eſt. Eſt tamen notanda differentia inter generale, & particulare interdictum, tam locale, quã perſonale, quod ſtante interdicto generali locali, poteſt hoc viaticum infirmis ſeu morientibus tribui, etiã in locis interdictis, quia hoc eſt moraliter neceſſarium, eo quod tota ciuitas, vel locus, v.g. interdictus ſit: & ideo ſicut hoc conceditur de pœnitentia, ita etiam de Euchariſtia. At vero, quando locus eſt ſpecialiter interdictus, non ſolum neceſſarium non eſt, verum etiam nec moraliter accidit, vt Euchariſtia detur in loco interdicto: quia talis locus ſolet eſſe Eccleſia, infirmus autem, cui viaticum miniſtratur, non ſolet eſſe in Eccleſia: poteſt tamen ex Eccleſia interdicta viaticum ad illum deferri. Si contingeret etiam infirmum in tali Eccleſia ægrotare, vel in hoſpitali tali Eccleſiæ coniuncto, qui ſimul cum illa interdictus ſit, poterit illi in eodem loco hoc ſacramentum miniſtrare? Similiter, quando periculum non eſſet mortis naturalis, ſed violentæ, aut ſi nauigatio longa eſſet inchoanda, in quo articulo, poteſt is, qui ſacramento indiget, ad Eccleſiam accedere, non oportet ſacramentum extra Eccleſiam deferre, ſed in ea, licet interdicta ſit, eſt miniſtrãdum: quia etiam tunc datur per modum viatici, reſpectu cuius per ſe nõ eſt prohibitio, neque interdictio: præſertim, quia magis expedit Euchariſtiam in Eccleſia diſpenſare, etiam ſi interdicta ſit: quam in alio profano loco. Quanquam, ſi plures eſſent Eccleſiæ, ſeu loca ſacra conſulendum potius eſſet, vt id fieret in Eccleſia non interdicta, quam in interdicta.

Euchariſtia per modum viatici poteſt dari tempore interdicti.

Quomodo applicanda ſit aſſertio ad interdictum locale.

Idem dicendum reſpectu peregre nauigaturi, & ſimilium.

De perſonali etiam interdicto aduertendum eſt, ſi generale illud ſit, & particularis perſona, quę illo ligatur non dedit cauſam interdicto, abſolute poſſe communicare abſque alia præuia ſatisfactione, vel abſolutione à cenſura: quia cum ipſe non deliquerit, non eſt de quo ſatisfactio ab illa ſit danda; & cũ interdictum generale ſit, & non liget hanc perſonam, niſi ex generali ratione, ſicut neceſſarium non eſt tale interdictum tolli, vt viaticum detur, ita etiam non eſt neceſſarium, vt aliqua abſolutio à tali cenſura procedat. Secus vero, eſt quando quis dedit cauſam tali interdicto, tunc enim præmittenda eſt ſatisfactio, quæ ad pœnitentiam concedendam neceſſaria eſt: iuxta ca. *Alma.* tum quia hoc ſacramentum per ſe illud ſupponit, tũ etiam quia in præſenti eadem eſt vtriuſque conceſsio. Vnde ſi contingeret poſſe dari alicui viaticum, & non abſolutionem, quia v.g. adeſt Diaconus, & non Sacerdos: tunc idem modus ſatisfactionis eſſet ab illo exigendus, vt probatur ſatis ex dicto capit. *Alma*, iuncto capit. *Quod in te.*

23\. Atque hoc idem à fortiori locum habet in eo, qui ſpeciali interdicto perſonali, ligatus eſt: nã ille ſemper ſupponitur dediſſe cauſam tali interdicto. Quapropter etiam abſolui debet à tali cenſura vel ante abſolutionem à peccatis, vel ante viaticum ſi prior abſolutio dari non potuit: quia omnis cenſura, quæ per ſe & directe priuat ſacramentis, prius tollenda eſt, quam ſacramenta recipiantur. Item quia iam diximus interdictum hoc æquiparari excommunicationi. Quo etiam fit, vt in articulo, omnis, qui poteſt miniſtrare ſacramentum, poſsit etiam interdictum auferre quantum ad talem perſonam, ſicut etiam poteſt auferre excommunicationem. De quo latius infra dicemus.

Quid de ligato perſonali interdicto particulari.

De actiua adminiſtratione viatici tempore interdicti.

24\. Ex quibus intelligitur quid dicendum ſit de actiua adminiſtratione viatici tempore interdicti. Cenſeo enim quemlibet Sacerdotem, qui non dedit cauſam interdicto, nec particulari interdicto ligatus eſt, poſſe in eo euentu viaticum miniſtrare, ſi alioqui ius habet adminiſtrandi quod ſupponimus. Hoc manifeſtum eſt in quolibet interdicto locali: nam illud non impedit huiuſmodi perſonam, niſi quatenus impedit locum, & reſpectiue in ordine ad illum; ſed tale interdictum non impedit locum in ordine ad viaticum præſtandum: ergo neque huiuſmodi perſonam. De interdicto vero perſonali generali id patet, tum à paritate rationis, tũ maxime quia tale interdictum æque comprehendit omnes perſonas, quę cauſam non dederunt: ergo vel nullam impedit ab hoc miniſterio, vel omnes: quia non eſt maior ratio de vna quam de alia: ſuppono enim eſſe æquales in iure miniſtrandi. Non poteſt autem impedire omnes: nam repugnat hoc, ſi receptio cõceditur: ergo nullam impedit. Solum interrogari poteſt, ſi in aliquo populo clerus ſit interdictus, & ſolus ſit vnus parochus, ad quem ex officio pertineat viaticum miniſtrare: an poſsit hoc committere aliis Sacerdotibus, & illi poſsint admittere, & exercere, etiamſi generatim interdicti ſint. Reſpõdeo, probabilius cenſeo poſſe: quia non video ſpecialem prohibitionem, & generalis non ſufficit: quia in exceptione viatici totum hoc miniſterium includi debet: quia moraliter neceſſarium eſt, & quia nihil referre, videtur, quod miniſterium per ipſum propriũ parochum fiat, vel per alium delegatum ab ipſo, cum vterque ſit æque generatim interdictus. Et ex dictis etiam de pœnitentia, & de aliis ſacramentis hoc ſequitur.

Sacerdos qui generali interdicto cauſam non dedit viaticum miniſtrare poteſt.

Dubium.

25\. At vero clericus, qui perſonaliter interdictus eſt vel directe, vel indirecte, quia cauſam dedit interdicto, non poteſt, per ſe loquendo, hoc miniſterium vſurpare, niſi prius à tali cenſura abſoluatur: quia per talem cenſuram maxime interdicitur miniſterium ſacramentorum: & de hoc particulari neque formaliter, neque virtute ſit exceptio, vt ſupra in ſimilibus declaraui. Dixi autem per ſe loquendo, quia, ſi ſint alii Sacerdotes nõ interdicti ſpecialiter, qui viaticum deferre poſsint, tunc ille, qui interdictus eſt, non poteſt illud miniſterium vſurpare. At vero, ſi deeſſet miniſter alius idoneus, tunc ob neceſsitatem poterit Sacerdos ſpecialiter interdictus illi ſuccurrere: poſſet excõmunicatus, vt aliis locis late diximus.

Sacerdos in terdicto ligatus, cui ipſe cauſam dedit non poteſt viaticum miniſtrare ſi ſit alius non ſpecialiter interdictus.

26\. Sed quid ſi parochus ſit ſpecialiter interdictus, & ſolum ſint alii Sacerdotes ſimplices, tenebitur ne illis committere vices ſuas, vel alii poſſunt ſua authoritate ſe intromittere: eo quod paſtor cenſura ligatus non videatur poſſe, aut per ſe facere, aut authoritatem dare? Reſpondetur primum non poſſe alium ſibi hoc ius vſurpare quia impedimentum alterius non confert aliis tale ius. Deinde in eo caſu non debet parochus per ſe miniſtrare ſacramẽtum, quia re vera non eſt neceſsitas, & alioqui habet abſolutam

An parochus ſpecialiter interdictus poſſit in hoc Sacerdoti ſimplici ſuum miniſterium committere.

ſolutã prohibitionem. Debet ergo per aliam id facere, poteſtque & licite, & valide talem facultatem alteri concedere: quia illa conceſsio non eſt actus ordinis, ſed iuriſdictionis: interdictum autem non impedit iuriſdictionis actus, qui non inuoluunt immediatum vſum ordinis. Propter quod etiam in ſacramento pœnitentiæ, poteſt parochus interdictus miniſterium illud, & vices ſuas alteri committere, eique iuriſdictionem in illo foro dare. In quo eſt differentia notanda inter interdictum hoc ſpeciale, & excommunicationem: quod parochus excommunicatus non poteſt alteri iuriſdictionẽ committere: quia hic eſt quidam vſus iuriſdictionis: excommunicatio autem priuat omni vſu iuriſdictionis: interdictum autem non ita. Sed quæres tandem, ſi parochus interdictus non habeat alium Sacerdotem, ſed diaconum tantum, cui hoc miniſterium committat, tenebitur nihilominus non per ſe facere, ſed per Diaconum? Reſpondetur minime: tum quia iam fere non eſt in vſu Eccleſiæ, vt hoc miniſterium committatur Diacono, niſi deficiente omnino Sacerdote: tum etiam, quia hoc ſpectat ad maiorem reuerentiam ſacramenti, & quandam ſolennitatem illius miniſterii, quæ ſeruanda eſt, vt iam dicam.

An huiuſmodi parochus miniſteriũ Diacono committere.

17. Vltimo dubitari poteſt, an tempore interdicti viaticum ſit ad ægrotos deferendum cum ſolennitate & pompa in Eccleſia viſitata: an vero ſeruandæ ſint circumſtantiæ ea. *Alma mater*, pro exigentia ſeu proportione illius actionis. Reſpondeo excommuni ſententia, deferendum eſſe cum omni comitatu, & honore conſueto, & debito, iuxta cap. *Sane*. de Celebratione Miſſarum. ita Syluest. Angel. & alii Summiſtæ, & Nauarr. num. 179. & Couarr. de c. *Alma*, par. 2. §. 2. nu. 7. Et fortiori patet ex dictis de Baptiſmo & Confirmatione. nam ſi illa ſacramenta ſolenniter miniſtrari tunc poſſunt multo magis Euchariſtia: nam illi longe maior reuerentia debetur: & adhunc finẽ totus ille ordinatus ordinatur. Vnde rationes aliæ de aliis ſacramentis factæ à fortiori in hoc locum habent.

An tempore interdicti ad ægrotos viaticũ cum ſolennitate ſit deferendũ.

18. Solum dubitari poteſt de campanarum pulſatione: nam hæc ſpecialiter videtur prohibita in d. cap. *Alma* Reſpondetur etiam eſſe licitam: nã, in d. cap. ſolum mandatur, vt Miſſæ, & alia diuina officia dicantur campanis non pulſatis: deferre autem viaticum, non eſt Miſſam dicere, aut aliud diuinum officium, quod audire eo tẽpore prohibitum ſit: & ideo illa prohibitio ad hanc actionem non extenditur. Quod etiam ex fine talis prohibitionis colligi poteſt: nam ſignum cimbalorum datur ad excitandam vel congregandam plebem: quia ergo ad Miſſas, & diuina officia audienda publice & indiſcriminatim non eſt populus admittendus: ideo nec eſt illo ſigno publico conuocandus. At vero ad ſanctiſsimum Sacramentum comitandum, & venerandum omnes concurrere poſſunt, & admitti: non eſt ergo prohibitum prædicto ſigno illos vocare, & ad reuerentiam excitandum. Quia vero in aliquibus locis conſuetum eſt, vt in illa actione campanæ pulſentur cum quadam ſignificatione alacritatis & gaudii cõſulendum videtur, vt tempore generalis interdicti illa peculiaris ſignificatio omitttatur.

In prædicto caſu non omittenda campanarum pulſatio.

19. Poterat tandem hoc loco tractari quanta debet eſſe neceſsitas, & quale mortis periculum, vt ſufficiat ad hoc miniſterium tempore interdicti præſtandum, Sed de hac re videnda ſunt, quæ ſuperiori tomo dixi de articulo & periculo mortis: & ad hunc locum ſunt applicanda ex principio poſito, quod quoties poteſt pœnitentia dari propter occaſionem mortis, poteſt etiam Euchariſtia. Addo vero non eſſe neceſſarium expectare euidens periculum mortis, aut quod infirmatas nimiũ aggrauetur, ſed ſatis eſſe, quod ex ſuo genere grauis. Itaque quoties iudicio docti Medici infirmitas, vel occaſio eſt ita grauis, vt prudenter quis faciat ſe ad mortem præparando, petendo viaticum, illi eſt dandum: quia iſta nihil aliud petunt, niſi quod intercedat vera occaſio ſuſcipiendi viaticum: cumque hoc ad fauorem pertineat, eſt ampliãdum quantum prudenter poſſit. Vnde à fortiori conſtat idem dicendum eſſe de quacumque occaſione probabili mortis violentæ, & multo magis quando illa certo inſtat, vt in damnatis ad mortem: ſuppono enim illis iure non denegari Euchariſtiam, vt breuiter tetigi in tertio tomo. diſput. 69. ſect. 3. in fine, & videri poſſunt quæ citat Couarruu. dict. capit. *Alma*. part. ſecund. §. 3. d. 3. & lib. 1. Variarum, cap. 1. num. 11.

Quantum debeat eſſe mortis periculum, vt tempore interdicti Euchariſtia infirmis deferri poſſit.

De communi vſu Euchariſtiæ.

SVpereſt, vt dicamus de vſu huius ſacramenti, quando non datur per modum viatici. In quo diſtinguere poſſumus duplicem vſum, ſcilicet in ſacrificio, vel extra; & priorem vocare poſſumus Sacerdotalem, alium vero laicum. De priori nunc non agimus, quia eſt ſeparabilis à Miſſæ ſacrificio: quia nec ſacrificium ſine tali communione, nec talis cõmunio extra ſacrificium fit. Quapropter tunc licet illa cõmunione, quando licet ſacrificare; & è conuerſo qui ſacrificare non poteſt tempore interdicti, nec communicare illo modo poteſt. Quando autem & quomodo ſacrificium illud permiſſum ſit tempore interdicti, dicemus diſp. ſequenti. 30.

Sacerdotalis vſus Euchariſtiæ.

De communi ergo, ſeu laico vſu Euchariſtiæ regula generalis eſt, iure communi prohibitam eſſe omnibus ex vi interdicti, iuxta modum eius. Ratio eſt, quia omne interdictum prohibet ſacramentorum vſum in his quæ iure non excipiuntur, ſed vſus Euchariſtiæ non eſt exceptus extra ſacrificium, niſi quando datur per modum viatici: ergo extra illum articulum manet ſub generali iuris prohibitione, vt recte concludit Panormitanus ſecutus Calderinum in capit. *Quod in te*. de Pœnit. & remiſſ. num. ſecund. Dices in cap. *Alma* conceditur vt pœnitentia poſſit ſanis adminiſtrari, non obſtante interdicto: & in dict. cap. *Quod in te*, dicitur ſub pœnitentia comprehendi Euchariſtiam: ergo fauor ille, ca *Alma mater* extendendus eſt ad Euchariſtiam, quæ ſanis datur. Reſpondetur negando minorem, verba enim cap. *Quod in te*. hæc ſunt, *In illo verbo, per quod pœnitentiam, morientibus non negamus viaticum etiam, quod vere pœnitentibus exhibetur; intelligi volumus.* Non ergo ſub pœnitẽtia abſolute ſumpta voluit Pontifex Euchariſtiam, ſeu vſum eius comprehendi, & concedi: quia hoc nec ex proprietate verborũ, nec ex aliqua vniuerſali ratione haberi poterat: ſed ſpecialiter ſub pœnitentia morientium voluit comprehendi viaticum: quia in illo articulo habent illa ſacramẽta neceſſariam quandam coniunctionem. Et ideo conceſsio illa, quę de pœnitentia fit in d. capit. *Alma* pro omnib. etiam ſanis extendi non poteſt ad communem Euchariſtiæ vſum. 31.

De vſu laico Euchariſtia regula generalis.

Occurritur obiectioni.

Ex his ergo fit, vt quando interdictum eſt generale loci, Euchariſtia nec dari, nec recipi poſsit prædicto modo in toto illo loco interdicto à quibuſcumque perſonis cuiuſcumque loci, aut ordinis, ſecluſis priuilegiis, aut ſpecialibus exceptionibus, de quibus ſtatim. Et idem proportionaliter eſt de interdicto particulari loci quoad illum ſpecialem locum. At vero extra illa loca communicare potetrunt omnes perſonæ, quæ directe, vel indirecte non fuerint perſonaliter indirecte. Ratio eſt, quia hæc eſt vis & inſtitutio indirecti localis, vt conſtat ex d. cap. *Si ciuitas*, & ex aliis iuribus ſupra citatis. Secundo ſequitur. quando Interdictum eſt generale perſonarum omnes de populo, qui ſub illo generatim comprehenduntur, prohiberi abſolute Euchariſtiam 32.

Tempore interdicti nec dari nec recipi poteſt Euchariſtia extra periculũ mortis.

ſtiam ſumere ſeu in quocumque loco: quia hæc etiam eſt vis interdicti perſonalis generalis, vt ex eiſdem iuribus conſtat, & ſupra declaratum eſt. De interdicto autem perſonali particulari à fortiori hoc idem procedit, cum ſupra dictum ſit etiam per modum viatici dari, aut recipi non poſſe, per ſe loquendo, niſi ablato tali interdicto. Quod idem intelligimus de perſonis interdictis, vt cauſā dederint cuilibet interdicto generali: quia tanquam ſpecialiter interdictæ reputantur.

33. *Exceptio regulæ generalis.* Ab hac tamen generali regula excipiuntur illi, qui ad communicandum eo tempore, vel loco ſpeciale priuilegium habent, vt ſunt communiter religioſi, & moniales. Multi etiam viri nobiles habere ſolent hæc priuilegia, & per Bullam etiam Cruciatæ conceditur, & per alias, quarum tenor attendendus eſt, & ſeruandus. *An iure cōmuni aliquæ perſonæ à dicta regula excipiantur.* Dubitari autem poteſt, an iure cōmuni excipiantur aliquæ perſonæ eccleſiaſticæ ab hac generali regula. Dicunt enim aliqui, quando locus, vel Eccleſia per generalem cenſuram interdicuntur, clericos ad talem Eccleſiam pertinentes, quique ibi poſſunt officiis diuinis intereſſe iuxta ca. *1. Opinio.* *Alma mater*, poſſe etiam ibi Euchariſtiam ſumere. Ita Syluester verb. *Interdictum*, 5. nu. 9. citans Geminianum in dict. ca. *Alma*, Alioqui (ait Syluester) ſtante eodem interdicto poſſet hodie alicui licere communicare, cui heri non licebat, vt ſi heri erat Diaconus tantum, & iam ordinatus eſt Sacerdos. Sed hoc nullum inconueniens eſt: tum quia eſt mutatus ſtatus perſonæ, tum etiam, quia non eſt ſermo de eadē communione: illi enim ſic denuo ordinato Sacerdoti licita eſt de nouo communio Sacerdotalis, ſeu ſacrificalis, vt ſic dicam, quia nouam poteſtatem ſacrificādi accepit: de alia vero communione eadem quæſtio manet. Fūdamentum ergo illius ſententiæ ſumi debet ex ca. *Alma*, vbi conceditur clericis Miſſas & diuina officia celebrare cum circumſtantiis, de quibus infra: ergo etiam eis conceditur, vt poſſint Euchariſtiam accipere: nam hæc eſt veluti pars diuinorum officiorum.

34. *Oppoſita ſententia communis.* Hæc vero ſententia communiter non approbatur, vt colligitur ex Couarruuia dict. ca. *Alma*. part. ſecund. §. 5. num. ſexto, Nauarro cap. 27. num. 178. & ex aliis, quos ipſi referunt, & ex Panormitano ſupra. Et fundamentū eſt, quia illa conceſsio capitul. *Alma*, ex vi & proprietate terminorum non extenditur ad communionem laicam Euchariſtiæ: quia illa nec eſt ſacrificium, nec pars eius: nec etiam eſt diuinum officium, pro vt ibi accipitur, nec pars illius: ſicut enim inter effectus interdicti diſtinctos eſt priuatio ſacramentorum à priuatione diuinorum officiorum, vt ex diſcurſu huius, & ſequentis diſputatio. conſtabit: ita conceſsio, ſeu relaxatio vnius effectus per ſe diſtincta eſt, & non comprehendit illum effectum. At vero communio hæc, licet clericis vel ſacerdotibus detur, ex ſe laica eſt & ita in iure appellatur vt alibi tractauimus: ergo nō comprehenditur in dicta conceſsione. Et confirmatur, quia ibi Pontifex ſolum concedit clericis tanquam miniſtris Eccleſiæ, quod poſsint facere diuina, ſicut prius, ſed communicare non eſt officium miniſtrorum, neque prius id faciebant tāquam miniſtri. Et rationes, quibus ibi Pontifex motus eſſe dicitur ad concedendum illud miniſterium, locum non habent in recipienda Euchariſtia laicorum more: ergo non eſt illa conceſsio ad hunc caſum extendenda.

35. *Quid in hac controuerſia ſentiendum.* Inter has ſententias non eſt facile iudicium ferre, vt etiam ſenſit Calderinus in ſuo tractatu de Interdicto, & Paludanus in quarto, diſtinct. 18. quæſtio. 8. numero 30. qui dicit Papam eſſe ſuper hoc conſulendum. Quamdiu tamen eius iudicium non habemus probabiliter poteſt defendi prima ſententia ex alio fundamento, nimirum quod cui conceditur facultas aſsiſtendi Miſſæ ſacrificio, cōceditur etiam vt de illo participare, ſeu communicare poſsit, niſi expreſſe excipiatur, ſeu denegetur. Quamuis enim qui Miſſam audit non ſtatim obligetur ad communicandum in illa, vt alibi latius probauimus, quod verum eſt non ſolum de laicis, ſed etiam de clericis: Nihilominus eſt valde conſentaneum huic ſacrificio, & modo quo in Eccleſia offertur, vt qui aſsiſtūt, de illo ſuo modo participent, ſicut illud ſuo modo offerunt: & ideo vſitatum olim in Eccleſia fuit, vt aſsiſtentes in Miſſa communicarent, quod maxime in clericis obſeruatum, & aliquando etiam præceptum fuit. Vnde de ſe ait Tridētina ſynodus ſeſſ. 22. cap. ſexto. *Optaret, vt in ſingulis Miſſis fideles adſtantes non ſolum ſpirituali affectu, ſed ſacramentali etiam Euchariſtiæ perceptione communicarent*: ergo veriſimile eſt, vt quando Eccleſia alicui aufert interdictum, quantum ad prohibitionem aſsiſtendi huic ſacrificio, concedere etiam vt de illo participare poſsit, ſi aliàs ſpecialiter non prohibet: quia in illa abſoluta conceſsione continetur, vt poſsit quantū voluerit, & valuerit vberrimum fructum illius ſacrificii participare: Certum eſt autem accepturum vberiorem ſi in tali ſacrificio communicet. Præterea expendo verba illa cap. *Alma*. *Dicantur diuina officia ſicut prius*: nam prius ita dicebantur, vt miniſtri de ſacrificio communicare poſſent, ſi vellēt, & hæc, vt dicebam, erat antiqua conſuetudo: & hanc nunc deſiderat Eccleſia, quamuis non præcipiat: ergo ex vi illorum verborum conceditur miniſtris, vt diuina faciant modo conſueto, vel de facto, vel ſaltem de licentia, vel (vt ita dicam) de concilio Eccleſiæ, ſeu, quod idem eſt, conceditur illis, vt ſaltem poſsint participare ſicut prius. Denique fauores ampliandi ſunt, & hic ſenſus eſt ſatis cōſenaneus verbis, vt expenſum eſt, & rationi textus, vt patet ex illis verbis, *Ex diſtrictione huiuſmodi ſtatutorum creſcit indeuotio populi, & infinita pericula animarum ſurgunt*. Hæ namque duæ rationes maxime locum habent in priuatione, ſeu dilatione communionis, & maiorem habent vim in clero, & perſonis eccleſiaſticis: ergo non eſt cur hęc amplificatio huius gratiæ nimia eſſe videatur.

36. *Corollarium ſuperioris doctrinæ, & ampliatio.* Ex qua ſententia ſequitur optima ampliatio ad c. *Alma* dum concedit omnibus laicis, vt in quatuor feſtiuitatibus, Natalis Domini, Paſchæ, Pētecoſtes, & Aſſumptionis Virginis poſſint intereſſe diuinis, conſequenter concedere vt poſsint Euchariſtiam ſumere. Licet oppoſitum ſentiat Antonin. tertia part. titul. 26. cap. 4. Sylueſt. (plane non ſatis conſequenter) *Interdictum*. 5. quæſtion. ſecund. Soto 4. diſtinctio. 22. quæſtion. 3. articul. 1. poſt. 4. concluſ. Couarruuias ſupra. Qui ſolum fundantur, quia in illo capit. hoc expreſſe non conceditur. Nobis autem ex ratione facta videtur concedi virtute, idque ſatis eſſe. Et præterea expendo illa verba, *Participationem permittimus diuinorum*: nam hæc verba in rigore nō ſolum ad aſsiſtendū, ſed etiam ad communicandum, id eſt, ad participandum quantum ſunt capaces, faciunt facultatem. Accedit, quod quibus Pontifex voluit hoc negare, eos expreſsit ſubiungens in hunc modum, *Sic tamen, quod illi propter quorum exceſſum interdictum huiuſmodi eſt prolatum, altari nullatenus appropinquent*. Quæ verba intelligi poſſunt de oblationibus fidelium: ad quas faciendas ſolent ad altare accedere, vt refert Paludanus ſupra non tamen video cur non potius ſint de communione intelligēda: nam illa eſt propter quā maxime ſolet ad altare accedi. Et ſumi poteſt argumentum ex capit. *Quia in omnibus*. de Vſuris. vbi de publicis vſurariis dicitur, *Nec ad communionem admittantur altaris nec oblationes eorum quiſquam accipiat*. Expendo enim quod nomen altaris cum communione potius, quam cum oblatione coniunctum eſt. Quāuis ergo non negem per verba illa capit. *Alma*, prohiberi huiuſmodi interdictis, & peccatoribus omne miniſte-

miniſterium altaris, & omnem actionem: vel receptionem ſacram, quæ circa altare fit: dico tamen, ibi etiam Euchariſtiæ communionem comprehendi, ac proinde aliis vel nō interdictis, vel qui interdicto per ſuum exceſſum cauſam non dederunt, non prohiberi, ſicut neque aliud altaris miniſterium, cum alias & capaces & digni ſint. Atque hæc probabiliter ſint dicta pro hac parte, quæ pia & fauorabilis videtur: nihilominus communis ſententia non difficile defendi poteſt, & in praxi ſeruanda eſt Eccleſiæ conſuetudo.

An ad implendum præceptum annuæ communionis poſſit quis tempore interdicti cōmunicare.

37. Tandem hinc obiter expeditur alia quæſtio, an ſcilicet propter implendum præceptum de annua communione, poſsit quis, aut debeat tempore interdicti communicare, poſsitque illi Euchariſtia dari. Aliqui enim ſimpliciter affirmant: quia tunc iam illud eſt ſacramentum neceſsitatis: Antonin. vero, & alii ſimpliciter negant. Dicendum eſt, iure antiquo id licuiſſe: quia ſolum concedebatur propter viatici neceſsitatem: vt ſupra oſtenſum eſt: neceſsitas autem præcepti Eccleſiaſtici neque eſt ſimilis neque æqualis: imo iam tunc non eſſet neceſsitas, quia per vnam prohibitionem ceſſat obligatio alterius præcepti eiuſdem Eccleſiæ: ſicut in die feſto ceſſat obligatio audiendi Miſſam poſito interdicto, & prohibitione eius. Idemque dicendum erit nunc iuxta communem priorem ſententiam. Defendo autem poſteriorem, conſequenter dicendum eſt, poſito iure nouo dicto capitul. *Alma*, aliud verum eſſe: quia vna ex illis quatuor feſtiuitatibus eſt Paſcha, pro qua ſpecialiter obligat præceptum annuæ communionis: ſed dictum eſt ex vi illius iuris ablatam eſſe prohibitionem interdicti, quoad communionem: ergo obligabit tunc præceptum cum iam omne impedimentum ablatum ſit. Neque eſt inconueniens, vt ex vno fauore pullulet aliunde alia obligatio, quando eſt illud per accidens: & ſolum quaſi remouendo prohibens: præſertim, quia illa obligatio communicandi neque odioſa, neque oneroſa cenſeri debet, ſed potius fauorabilis. Neque ab hac ſententia eſt alienus Nauarr. ſupra, quamuis dicant conſulendum eſſe Summum Pontificem.

De Extrema vnctione.

38. DE hoc ſacramento eſt expreſſa & abſoluta prohibitio in capitul. *Quod in te.* de Pœnitentia & remiſsione cuius verba ſunt: *Licet per generale interdictum omnibus denegetur tam vnctio, quam Eccleſiaſtica ſepultura, & cætera*, Vbi ſignificatur non fieri denouo illam prohibitionem, ſeu iam factam ſupponi: Et licet in particulari non inueniatur in antiquioribus iuribus, ſatis eſt, quod à prohibitione generali diuinorum non inueniatur excepta: Additurque in eo capite, quaſi per declarationem ſpecialem non eſſe excipiendam. Quod ius per nullum poſterius reuocatum, aut limitatum inuenitur. Eſt autem notanda triplex diſtributio ibi formaliter, vel virtute contenta. Prima eſt temporis, ſeu occaſionis, aut neceſsitatis miniſtrandi hoc ſacramentum: nam abſolute prohibetur, ita vt propter extremum mortis periculum ægrotantibus dandum ſit: & ita intelligunt Doctores omnes. Et ratio eſt clara, quia proprium, & quaſi intrinſecum tempus, in quo dandum eſt ſacramentum, eſt quando mors inſtat ex graui morbo, ergo ſi prohibetur, pro illo articulo maxime prohibetur. Et in hoc eſt facta differentia inter hoc ſacramentum & Euchariſtiam: quia non eſt ita neceſſarium, ſicut illa.

Tēpore interdicti, nec etiam ob mortis periculum dari poteſt Extrema vnctio.

39. Secunda diſtributio eſt modi: vt ſic dicam, conferendi hoc ſacramentum: quia in hoc non eſt diſtinguere ſicut in Baptiſmo, quod detur cum ſolennitate, vel ſine illa, quia neutro modo dari poteſt: ſimpliciter enim prohibetur quoad ſubſtantialem ſolennitatem, vt ſic dicam, ſiue habeat accidentalem adiunctam, ſiue non multum enim differt à Baptiſmo in neceſsitate. Et præterea in hoc etiam differt quoad ſubſtantialem ſolennitatem, quia ſemper requirit ſacerdotem miniſtrum: qui ex officio illud conferat, qui in Baptiſmo non ſemper eſt neceſſarius. Accedit, quod illa ſacramenta, quæ tempore interdicti ſpecialiter permittuntur, etiam cum accidentali ſolennitate dari poſſunt: ergo è conuerſo cum hoc ſacramentum prohibetur ſimpliciter, & quoad ſubſtantiam prohibetur. Denique nomen Vnctionis, ipſam ſubſtantiam ſacramenti ſignificat. Dicet, cur potius prohibetur Vnctio, quam Confirmatio: nam ſi neceſsitatem ſimpliciter ſpectemus, non eſt magis neceſſaria Confirmatio, quam vnctio: ſi vero vtilitatem, non eſt minus neceſſaria Vnctio morituris, quam confirmatio victuris. Reſpondetur, non eſſe facile rationem reddere quæ Innocentium Tertium mouerit, qui fuit auctor vtriuſque decreti, fortaſſe tamen non tanti æſtimaſſe neceſsitatem Vnctionis, ſicut confirmationis, quia ſine Confirmatione non cenſetur aliquis perfecte Chriſtianus: & ſæpe accidere poteſt, vt multi verbi gratia, pueri ante vſum rationis abſque aliis ſacramentis præter Baptiſmum, & Confirmationem moriantur: alii vero qui ſunt capaces vnctionis, & ſupponuntur iam perfecti quoad ſtatum Chriſtianorum per Baptiſmum & Confirmationem, & quoad propriam & perſonalem neceſsitatem eis ſubuenitur per pœnitentiam & Euchariſtiam & ideo non tanta videtur eorum neceſsitas. Accedit, quod ſacramentum Confirmationis omnino ordinatur ad internum animæ bonum: Vnctio vero etiam ad ſalutem corporis: & ideo ex hac parte minoris quodammodo neceſsitas viſa eſt, & eius interdictio magis neceſſaria ad vigorem & terrorem huius cenſuræ, tum quia homines magis timere ſolent (de vulgo, & multitudine hominum loquimur) detrimenta corporis: quam ſpiritus: tum etiam quia ſi hæc omnia ſacramenta concederentur tempore interdicti, quoad hanc partem contemneretur.

Idque intelligendum non ſolum de accidentali ſolennitate, ſed de ſubſtantiali ſacramento.

Reſpondetur cuidā obiectioni.

40. Tertia diſtributio eſt perſonarum, quæ ibi formalius continetur in illa particula, *omnibus*, quæ ex ſe tam clericos, quam laicos comprehendit. Accedit præterea, quod cum in citatis verbis duo coniungantur, ſcilicet Vnctio, & ſepultura ſacra: quoad ſepulturam ſtatim excipiuntur clerici, vt infra videbimus: ergo quoad Vnctionem comprehenſi relinquuntur, vt recte ibi notat Abbas numero nono, & communis ſententia, idemque eſt de religioſis, & quibuſcunque aliis quia verba vniuerſaliſsima ſunt, quæ nemo iure limitare poteſt, niſi in alio decreto talis limitio vel exceptio adiuncta ſit: *Nam vbi aliquid generaliter prohibetur: quod expreſſe non conceditur, intelligitur denegatum*, vt dicitur in Clementina, *Exiui*, paragrapho. *Porro*, de Verborum ſignificationibus.

Omnibus perſonis cu iuſcunque conditionis prohibetur Extrema vnctio tempore interdicti.

41. Quapropter immerito Paludanus diſtinctione decima octaua quæſtione octaua, numero vigeſimo octauo ab hac ſententia communi receſsit, dicens clericis & religioſis dari poſſe vnctionem, ſumens argumentum ex eodem capite, *Quod in te*, quia ibi (inquit) conceditur his Eccleſiaſticis perſonis Eccleſiaſtica ſepultura: ergo ſub illa comprehenditur Vnctio, quæ eſt veluti præparatio ad illam: credendendum eſt enim, eum qui

Palud. cōfutatur.

qui concedit ſepulturam ſoli corpori proficuam, Vnctionem animæ neceſſariam non negare. Sed potius inde oppoſitum colligitur: nam cum ex duobus propoſitis, & generaliter vetitis, vnum tantum Pontifex concedat, & de altero taceat, illud tacendo negauit; vt in ſimili argumentatur Gregorius homilia 18 in Euangelia, & refertur in ca. *Nonne* de præſumptionibus. Non ergo vnum ſub alio comprehenditur, alias nec in principio oportuiſſet Vnctionem diſtincte exprimere: cumque minus ſit ſepultura, quam Vnctio non recte ex conceſsione minoris infertur, etiam id quod maius eſt, eſſe conceſſum. Cur autem Pontifex (hoc enim argumentum Paludani poſtulare videtur) conceſſerit Eccleſiaſticis perſonis ſepulturam Eccleſiaſticam, & non ſacram Vnctionem, dicendum eſt negari Vnctionem, propter rationes ſuperius factas: ſepulturam vero concedi propter ſtatus decentiam, vt inferius latius dicemus. Addendum vero eſt per hæc non excludi ſpecialia priuilegia, quæ aliquæ religiones pro ſuis religioſis, vel familiaribus à Sede Apoſtolica habere poſſunt.

42. *Doctrina data ad interdictum locale applicatur.*

Vltimo tamen aduertendum eſt, dictum ca. *Quod in te*, ſpeciatim loqui de interdicto generali loci, & ita in illo textu immediate tantum haberi, in toto illo loco interdicto non poſſe hoc ſacramentum miniſtrari, quanquam perſonæ illius loci ſi alibi ægrotent, vel ſe illuc deferri faciant, poſsint ibi, hoc ſacramentum accipere, ſi cauſam interdicto non dedere iuxta ſuperius dicta. Hoc autem ſeruata proportione in interdicto particulari loci ſeruandum eſt: quia eſt eadem, vel maior ratio, procedit generalis prohibitio, quod in loco inetrdicto nulla ſacramenta adminiſtrantur iuxta ca. *Reſponſo*, de Sententia excommunicationis.

43. *Applicatur ad interdictum perſonale.*

Ad interdictum etiam generale perſonale, & à fortiori ad ſpeciale commutata (vt ſit dicam) proportione, eadem regula applicanda eſt, nam omnes perſonæ ſic interdictæ, etiamſi cauſam nõ dederint interdicto: hoc ſacramentum accipere non poſſunt, neque in eo loco, neque in alio, niſi prius à tali interdicto aliquo modo liberentur: quia tale interdictum, vt ſupra vidimus, omnes & ſingulares perſonas affiсit, & in eis habet ſuum effectum: hic autem eſt generalis ſacramentorum prohibitio iuxta iura ſupra citata. Atque hæc omnia procedunt iuxta antiquum ius. Dubitari vero poteſt an iuxta nouum ius in cap. *Alma mater*, liceat hoc ſacramentum miniſtrare in quatuor feſtiuitatibus ibi exceptis. Sed dico breuiter quoad hanc partem nihil eſſe innouatum illo iure: quia de hac re nulla ibi mentio fit, neque in ſpecie, neque in genere.

De ordine.

44. *Non poteſt laicis ſacramentum ordinis conferri tempore interdicti. Quid de clericis.*

DE hoc ſacramento non inuenio aliquid in propria ſpecie in iure declaratum, & ideo nonnulla eſt diuerſitas inter auctores. Et inprimis quoad perſonas laicas, omnes conueniunt non poſſe tempore interdicti ſacramentum hoc eis conferri: Ratio eſt, quia prohibitio eſt generalis, iuxta dictum capitul. *Reſponſio*, & de ſacramento Ordinis nulla facta eſt exceptio, ergo. Nihilominus tamen circa perſonas Eccleſiaſticas aliqui dicunt, eos, qui iam habent aliquem ordinem inferiorem, poſſe non obſtante interdicto ad ſuperiorem promoueri. Ita Innocentius in cap. *Non eſt vobis*, de Sponſalibus, qui de omnibus clericis loquitur: & ideo ex illius ſententia etiam hi, qui ſolum primam tonſuram habent poterunt ordinibus initiari. Ratio eius eſt, quia clerici ſunt.

45. *2. & vero ſententia.*

Nihilominus contraria ſententia vera eſt, quam tenet Panormitanus in dict. ca. *Non eſt vobis*, Paludanus diſt. 18. q. 8. n. 29. Couarruuias dict. ca. *Alma* par. 2. §. 3. nu. 4. & omnes Summiſt. Et ratio eſt: quia iſta exceptio nullo iure fundatur. Neque illa ratio Innocentii ſatis intelligitur: aut enim agimus de interdicto locali, aut perſonali: ſi de locali, ſicut per illud non ſunt abſolute interdicti clerici, ita nec laici: & ſicut locus eſt interdictus in ordine ad laicos, ita & in ordine ad clericos in his, quæ illis non ſunt iure conceſſa: nullo autem iure eſt illis conceſſum, vt poſsint ad ſuperiores ordines promoueri in tali loco, vel quod quiſpiam poſsit in eodem loco ordines conferre, niſi prius ab eodem loco interdictum auferat, vel ſuſpendat, ſi ad hoc poteſtatem habet. Quod patet ex dict. capit. *Alma*, in quo poſtrema & maior extenſio huius conceſsionis facta eſt, & tamen ibi hoc non conceditur, vt ex textu conſtat. Hæc autem intelligenda ſunt de omnibus ordinibus, quę ſunt ſacramentum, & conſequenter etiam de conſecratione Epiſcopali. De prima vero tonſura & de benedictione Abbatis, vel virginis, quę non ſunt ſacramenta, ſed ſacramentalia, non eſt eadem ratio: Sed ita de illis iudicãdum eſt, ſicut de diuinis officiis, de quibus infra. Si vero loquamur de interdicto perſonali, aut illud eſſet ſolius populi laici, vel ſolius clerici, vel vtriuſque: de primo verum eſt per illud non prohiberi clericos, quin vlterius ordinari poſsint, quia non ſunt interdicti: tamen eadem proportione, de ſecundo interdicto verum eſt, per illud prohiberi clericos ne vlterius ordinari poſsint; non vero prohiberi laicos quin denuo poſsint ordinibus initiari, quia non ſunt interdicti. Si vero loquamur de tertio interdicto ex vi illius nec laici, nec clerici ordinari poſſunt: quia omnes ſunt intereicti: nulla eſt ergo exceptio, nec differentia quoad hoc inter Eccleſiaſticos, & laicos, ſi proportio ſeruetur. Vnde nihil etiam oportet diſtinguere hic inter perſonale interdictum generale, & particulare: neque inter eos, qui dederunt, vel non dederunt cauſam interdicto: omnes enim ſimpliciter prohibiti ſunt quamdiu interdicto ligantur. Solum oportet aduertere in interdicto locali eos qui ſua culpa cauſã dederunt, ſimpliciter prohiberi ordinari vel ordinare non tantum in loco interdicto, ſed vbique. quia illi conſequenter ſunt perſonaliter interdicti vt ſuperius declaratum eſt.

Extra locũ interdicti poteſt ſuſcipere ordines qui illi cauſam non dedit.

De Matrimonio.

46.

IN Matrimonio tria diſtinguere poſſumus, ſcilicet ſponſalia de futuro, ſubſtantiam matrimonii, & Eccleſiaſticam ſolennitatem cum ſacerdotali benedictione, quę ſubſequi ſolet & debet. De ſponſalibus certum eſt licite & valde fieri poſſe tempore interdicti ſiue in loco interdicto, ſiue inter perſonas interdictas quia illud neque eſt ſacramentum, neque aliquid ſacrum, aut diuinum officium, ſed eſt tantum quidam humanus contractus: ideo non continetur in his, quæ per interdictum prohibentur.

Sponſalia de futuro non prohibentur fieri tempore interdicti.

47. *Benedictiones nuptiales prohibita tempore interdicti.*

Secundo eſt certum benedictiones nuptiales eſſe prohibitas tempore interdicti quia inter diuina officia computantur: imo habent adiunctum Miſſæ ſacrificium, & ſolennes preces à ſacerdote in Eccleſia factas: hæ vero diuina officia prohibita ſunt tempore interdicti vt poſtea videbimus. Et in hoc conueniunt omnes Doctores ſtatim citandi. Quamquã Couarruuias in dict. cap. *Alma*, p. 2. §. 2. nu. 7. cenſet, ſi ſolennitas matrimonii fiat cum his circumſtantiis, cum quib. Miſſa dici poteſt in loco interdicto, iuxta cap. *Alma*, non eſſe malum neq; prohibitum ita fieri. Quia ibi conceditur, vt Miſſæ diuinaque officia dici poſsint ſicut prius, campanis non pulſatis, & ianuis clauſis & interdictis ac excommunicatis excluſis ſed hæc benedictio & ſolennitas, eſt quoddam ſacrum officium cuidam Miſſæ annexum, ſeu coniunctum: ergo cum eiſdem circumſtantiis licebit.

Couarruuiæ opinio.

48. Obſtat vero huic ſententię, quia illa officia ſolum conceduntur clericis: nam per ſe loquendo, de-

bent

bent excludi laici, vt infra videbimus: ſed hoc officium per ſe & intrinſece requirit præſentiam laicorum, ſcilicet ſponſi & ſponſæ. Reſponderi poteſt, hoc eſſe accidentarium, & ſaltem id licere quando ſponſus & ſponſa aliunde habent priuilegium audiendi diuina officia tempore interdicti. Sed contra nam potius hoc eſt per accidens, ſcilicet habere tale priuilegium: per ſe autẽ eſt quod talis actus intrinſece requirat perſonas laicas: & ideo non videtur comprehenſus ſub illis officiis, quæ in dicto capite *Alma*, permittuntur: nam illa ſupponuntur eſſe talia, vt inter ſolos clericos dici poſsint. Quæ ratio videtur efficax ſupponendo laicos eſſe excludendos à diuinis officiis: nihilominus tamen probabilem cẽſeo opinionem Couarruuię cum eadem moderatione quod ſponſus & ſponſa alioqui poſsint intereſſe diuinis, vt ex dicẽdis ſequenti diſputatione clarius conſtabit.

49. *Matrimonium tempore interdicti celebratum eſt validum.* Tertio eſt certum, Matrimonium, ſi tempore interdicti fiat, ſeruatis conditionibus aliàs requiſitis, vel ex ſe, vel ex nouo iure Concilii Tridentini, validum eſſe. Hæc eſt communis ſententia, quam probat Gloſſ. dict. capit. *Alma*, verb. *Sacramentis*, quia matrimonium non eſt ſacramentum dans gratiam ſed aſſumptum eſt erroneum in fide, vt nunc ſuppono: & impertinens ad inferendum conſequens, quid idem obſtat dare gratiam, vt valeat ſacramentum. Alias ordo datus tẽpore interdicti, vel perſonæ interdictæ, non eſſet validus, quia eſt ſacramentum dans gratiam. Ratio ergo ſolum eſt, quia interdictum nihil aufert, quod ſit de veritate talis ſacramenti. Confirmatur, quia ſupra oſtenſum eſt, Matrimonium inter excommunicatos cõtractum validum eſſe: ergo etiam erit validum ab interdictis contractum, etiamſi ob exceſſus proprios interdicti ſint: quia iſti ad ſummum comparantur excõmunicatis in vſu ſacramentorum, vt ſupra dictum eſt. Ergo à fortiori matrimonium contractum in loco interdicto validum erit: quia minus poteſt circumſtantia loci, quam perſonæ, Matrimonium inualidum reddere.

50. *An matrimonium licite contrahatur interdicto tempore. Sentent. affirm.* Difficultas ergo ſupereſt, an licitum ſit Matrimonium contrahere non obſtante interdicto: multi enim Doctores ſimpliciter affirmant, Syluester verb. *Interdictum*, 5. numer. 9. cum Innocentio capite vltim. de Exceſsibus. Prælat. numer 6. clarius in capit. *Non eſt*, de ſponſal. vbi Panormitanus dicit eſſe communem, & rationem indicant: quia inter infideles licite contrahitur matrimonium: ergo & inter fideles etiam interdictos. Quæ ratio idem concluderet de excommunicatis: non eſt ergo bona illatio, quia inter fideles Matrimonium eſt ſacramẽtum: non vero inter infideles. *Refellitur fundamẽt.* Item quia fideles ſubiecti ſunt ritibus, & prohibitionibus Eccleſiæ, non tamen infideles. Eandem vero ſententiam tenent Couarruuias dicto numer. 7. & Nauarrus capit. 27. numer. 179. vbi etiam aſſerunt inter interdictos perſonaliter & ſpecialiter poſſe licite Matrimonium contrahi. Fundamentum eſſe videtur, quia licet Matrimonium ſit ſacramentum, tamen eſt etiam contractus humanus: imo ſubſtantialiter eſt contractus: & ratio ſacramenti eſt illi adiuncta: contractus autem humani non ſunt prohibiti per interdictum: ergo nec matrimonium eſt prohibitum. Et confirmatur: nam hac ratione dicitur in iure: Matrimonium quocumque tempore contrahi poſſe in c. *Appellamus*, de feriis. Neque hoc caput reſtrictum, aut derogatum eſt per Concilium Trident. ſeſſ. 24. cap. 1. de Reformatione matrimonii: quia licet ex vi illius decreti requiratur præſentia Parochi, & duorum teſtium, tamen quocunque tempore illa forma contrahendi adhiberi poterit.

51. *Excluditur ſupra poſita ſentent.* Nihilominus fundamenta huius ſententiæ videntur eſſe infirma: & aliunde obſtare generalem regulam prohibentem vſum ſacramentorum tempore interdicti in cap. *Reſponſio* de Sent. excom. & in ca. *Alma* generaliter dicitur, nulla eſſe miniſtranda ſacramenta certis caſibus & ſacramentis exceptis, Sed matrimonium nullo iure exceptum eſt: ergo eſt ſimpliciter prohibitum. Nec videtur quicquam referre quod ſit cõtractus: nam hoc non tollit, quin ſit etiam ſacramentum. Quæ ratio ſacramenti principalior eſt, & alia ratio contractus per illam eleuatur: & ideo ſequitur, vt ita dicam forum, vel prohibitionem, aut cõceſsionem eius. Vnde quod in alio c. *Appellamus*, dicitur, ſatis iuridice exponetur, quod omni tempore non prohibito, poteſt Matrimoniũ contrahi, vel certe, quod licet poſsit omni tempore non tamen omni loco, neque inter quaſcũq; perſonas, ſed circũſtantias ſeruatis, quas iura diſponũt Eo vel maxime, quod in illo textu non dicitur Matrimonium omni tempore contrahi poſſe, ſed *quocunque tempore contrahi* (id eſt validum eſſe) *conſenſu interueniente legitimo de præſenti*, Quapropter in rigore iuris videtur verior contraria ſententia.

52. *Negans ſententia probatur percurrendo omnes ſpecies interdicti.* Et in primis de interdictis perſonaliter, & ſpecialiter (ſub quibus comprehendo omnes qui in interdicto cauſam dederũt) videtur ſane probabilius non poſſe licite Matrimonium contrahere: nam illos omnino ſeparat Eccleſia à participatione ſacramẽtorum. Et confirmari poteſt, nam excommunicatus non poteſt licite matrimonium contrahere, ergo nec interdictus ſpecialiter: nam æquiparantur *Probatur in interdicto perſonali particulari.* quoad ſeparationem à ſacramentis. Dices excommunicationem prohibere etiam contractus, & in hoc differre ab interdicto. Sed contra primo: quia excõmunicatus contrahens matrimonium non ſolum peccat vt communicans in humanis, ſed etiam *Occurritur obiectioni.* vt participans in diuinis: alias ſolum venialiter peccaret: cum tamen conſtet peccare mortaliter, ſed interdictus ſpecialiter æque eſt excluſus à participatione diuinorum: ergo. Deinde ſumi videtur efficax argumẽtum ab excommunicatione minori: nã illa non priuat communicatione humana, nec contractibus, & nihilominus qui ſola illa ligatus eſt, non poteſt ſine graui crimine matrimonium contrahere, quia eſt ſeparatus à participatione ſacramentorum, iuxta cap. vlt. de clerico excommunicato miniſtrante: ergo à fortiori idem dicendum eſt de ſpecialiter interdicto: nam eſt grauior cenſura, & quoad hoc eundem effectum habet ſecundum iura.

53. *Eadem ſententia in interdicto generali perſonali oſtenditur.* Deinde videtur idem dicendum de interdicto generali perſonali: nam etiam, qui illo tantum ſine culpa propria ligati ſunt, non videntur poſſe matrimonium contrahere; quia nullo iure excipiũtur & alioqui eſt generalis prohibitio præterquam in ſolis caſibus à iure expreſsis, iuxta capit. *Si ſententia* de Sentent. excommun. in 6. vbi de interdictis per generale ac perſonale interdictum dicitur. *Non debent alicubi (caſibus expreſsis à iure duntaxat exceptis) audire diuina vel Eccleſiaſtica recipere ſacramenta.* Vbi Gloſſ. verb. *Expreſsis* ſolũ allegat iura de baptiſmo. & Confirmatione, & viatico loquenita Et in dicto ca. *Alma*, etiam dicitur *certis caſibus & ſacramentis exceptis* vbi Gloſſa de Matrimonio ſolum dicit, *Tenet etiam matrimonium*, non vero ait, licet.

58. *Idem de interdicto locali ſuadetur.* Denique idem conſequenter, & cum proportione videtur dicendum de interdicto locali; nimirum ex vi illius non licere in loco interdicto matrimonium contrahere, propter ſimilem rationem. Nec video probabilem cauſam hoc permittendi, cum neq; ſit tanta neceſsitas ſtatim matrimonium contrahendi, nec ſit difficile extra locum interdictum *Non licet parocho aſſiſtere matrimonio in loco interdicto.* illud contrahere. Et quidem cum præſentia Parochi vel ſacerdotis habentis eius licentiam hodie neceſſaria ſit, male ille faciet, ſi in loco interdicto illi aſsiſtat, & ſuum qualecumque miniſterium exhibeat. Atq; hæc quidem videntur vera in rigore iuris: Si tamen opinio ita contraria præualuit, vſuque recepta eſt, vt cõtrariam conſuetudinem induxiſſe.

cenſeatur, ratione conſuetudinis dici poterit exceptio introducta: ideoque iam ita valere, ac ſi iure eſſet facta. De hac vero conſuetudine, quia ad factum ſpectat, mihi ſatis non conſtat, & in perſonalibus interdictis non credo illam eſſe & maxime in ſpecialibus, in localibus autem generalibus facilius poſſet tolerari.

SECTIO II.

Qualе peccatum ſit violare interdictum in materia ſacramentorum.

1\. *Violatio interdicti in materia ſacramentorum peccaminoſa, ex ſuo genere.*

HAnc violationem ex ſe peccaminoſam eſſe, aperte ſequitur ex dictis ſectione præcedenti, quia eſt contra Eccleſiæ prohibitionem, & cenſuram. Dico autem ex ſe, quia ex accidenti excuſari poteſt, vel per ignorantiam, vel per iuſtam neceſsitatem. In quo ſeruandæ ſunt regulæ traditæ de cenſuris in communi, & ad præſens applicandæ nihil enim amplius circa hoc addendum occurrit.

2\. *Violatio in terdicti in materia ſacramentorum ex ſuo genere mortalis. Excluditur diſtinctio ab aliquibus data.*

Difficultas vero eſt de grauitate culpæ. In qua cēſeo ex genere ſuo eſſe mortalem, quia materia ſacramentorum grauiſsima eſt, & prohibitio Eccleſiæ eſt abſoluta, habens vim proprii præcepti pertinentis ad virtutem religionis: vnde contrarium peccatum eſt ſacrilegium, quod conſtat ex genere ſuo, & in materia graui mortale eſſe. Nec diſtinctio, quæ in hac materia interdicti dari ſolet in aliquibus inter perſonas laicas, & Eccleſiaſticas (de qua videbimus diſputatione ſequenti) ad præſentem materiam recte accommodatur: quia materia ſacramentorum, tam reſpectu laicorum, quam reſpectu clericorum grauis eſt, ſi ad vtroſque cum debita proportione accommodetur, id eſt, adminiſtratio ſacramentorum ad clericos: receptio vero etiam ad laicos. Neque etiam cenſeo ad præſentem cauſam referre, quod clericis ſit impoſita aliqua pæna propter hoc peccatum: non vero laicis nam, eſto hoc ita ſit, quod infra videbimus: nihilominus grauitas culpæ non pendet ex Eccleſiaſtica pœna Prohibitio enim comedendi, verbi gratia, carnes, aut bis in die ieiunij, nullam habet pænam Eccleſiaſticam ipſo iure adiunctam, & nihilominus tranſgreſsio illius ex ſuo genere peccatum mortale eſt: ergo ſimiliter prohibitio recipiendi aliquod ſacramentum in tali ſtatu erit peccatum mortale ex genere ſuo, etiamſi non habeat pænam Eccleſiaſticam adiunctam, quia culpa eſt prior, & per ſe nōn pendet ex pœna, ſed ex materia, & præcepto. Solet autem pœna interdum eſſe iudicium à poſteriori grauitatis præcepti & actionis: quando vero aliàs de hoc ſatis conſtat, impoſitio pœnę neceſſaria non eſt. Tandem confirmatur nam excommunicatio minor, quia ſeparat à perceptione ſacramentorum, obligat ſub mortali omnes tam clericos, quam laicos, ne ligati ea cenſura ſacramentum aliquod recipiant, & tranſgreſsio illius ex ſuo genere eſt peccatum mortale, quamuis non habeat aliam pœnam ipſo iure impoſitam, vt ſupra declaratum eſt ergo maiore ratione idem dicendum eſt de interdicto, quod ex ſe grauior cenſura eſt.

3\. Quia vero peccatum mortale ex genere, in indiuiduo poteſt eſſe veniale, & quia cum interdicta ſint varia, in eis poteſt eſſe inæqualitas etiam in grauitate huius obligationis, vel tranſgreſsionis, ideo neceſſe eſt poſitam generalem regulam ad ſingula interdicta applicare: omittendo in omnibus excuſationes, vel diminutiones culpæ quæ oriri poſſunt ex parte operantis, vt ſunt indeliberatio, inaduertentia, & ſimiles, quia nihil habent ſpeciale in hac materia, ſed applicandæ ſunt generales regulæ de actibus humanis.

Omne interdictum perſonale ſpecialiter violatum in materia ſacramentorum ex ſe eſt graue peccatum.

Primo igitur, maxime eſt indubitata regula poſita in interdicto perſonali ſpeciali formaliter, vel æquiualenter, id eſt, in omni illo quo perſona interdicitur propter propriam culpam, quia illud eſt, quod cum maiori rigore obligat. Et ideo in iure nullà fere ſit exceptio de hoc interdicto, vt vidimus. Item illa eſt iuſta pœna talis perſonæ interdictæ propter propriam culpam, eſtq́ ipſo iure illata, vel ex iuſto præcepto iudicis, ſi ab homine ſit, & non requirit ſpecialem actionem ipſius rei, qua ſibi ipſi malum aliquod inferat, ſed ſolum quod abſtineat à tali actione, vel receptione: ergo obligat in conſcientia iuxta materiæ exigentiam: ergo obligat ſub mortali cum materia ſit grauis.

Quid ſi recipiat ſacramentum matrimonii.

Quapropter in huiuſmodi perſona, receptio ſacramenti cuiuſlibet, & in indiuiduo ſemper eſt peccatum mortale abſque vlla exceptione. Niſi velit quis excipere ſacramentum matrimonii, quod nō cenſeo neceſſarium: quia aut eſt vera opinio dicens hoc ſacramentum eſſe prohibitum perſonæ ſic interdictę, & iuxta illam etiam eſt peccatum mortale illud contrahere, quia materia eſt valde grauis. Vel ſupponitur contraria ſententia, ſaltem vt probabilis practice & tunc non eſt exceptio à regula poſita ſed ab ipſa prohibitione, ideoque non tantum non erit peccatum mortale, verum etiam nec veniale, quia nulla tranſgreſsio cenſuræ eſt.

4\. *Quid de ſolenni benedictione matrimonii.*

De ſolenni autem benedictione matrimonii dubitari poteſt, an ſit ſufficiens materia peccati mortalis in huiuſmodi perſonis ſic interdictis: nam cum non ſit ſacramentum, ſed ſolum cæremonia quædam, videtur res leuior, quam vt ad peccatum mortale ſufficiat. Reſpondetur, primum de ſacerdote ſeu miniſtro Eccleſiaſtico, non eſt dubium, quin mortaliter peccet admittendo perſonas ſic interdictas ad talem benedictionem, vel dando illam, ſi ipſe interdictus ſit. Ratio eſt, quia ex officio tenetur vtrumque cauere, & actio ipſa eſt ſatis grauis, cum ſit quoddam officium, & miniſterium publicum, Quod Eccleſia obſeruat tanquam cæremoniam grauem de ipſis vero contrahentibus iudicandum videtur, ſicut de aliis officiis Eccleſiaſticis quatenus prohibentur laicis ſic interdictis: de quibus dicemus diſput. ſequenti: nunc autem videtur in hac ſpeciali materia hoc eſſe peccatum mortale, quia eſt actio ſatis grauis vt dixi, & directe prohibita his perſonis: ipſæ vero ad eam concurrunt, non ſolum aſsiſtendo, ſed etiam cooperando ſpecialiter ſeu recipiendo.

5\. *De violatione interdicti generalis ſiue localis, ſiue perſonalis.*

In ſecundo ordine huius obligationis ſunt perſonæ generaliter interdictę: & videtur eiuſdem grauitatis eſſe, ſiue interdictum ſit perſonale, ſiue locale quatenus vtrumq́ interdicit, aut ſeparat perſonam abſque propria culpa eius. Nihilominus tamē eſt aliqualis differentia in eo, quod perſonale interdicit perſonam ſimpliciter, & vbique, locale vero tantum prohibet in tali loco interdicto, ſiue generaliter, ſiue ſpecialiter Ex hac vero differentia neſcitur alia notanda, ſcilicet quod per interdictum generale perſonale prohibetur cuilibet perſonæ interdictæ vſus ſacramentorum ſecundum ſe, ſeu quoad ſubſtantiam: per interdictum autem locale ſolum interdicitur hic vſus quoad circumſtantiam quandam ſcilicet ne in tali loco fiant. Vnde videtur prior prohibitio eſſe grauior, atque etiā maior reſpectu, perſonarum. De interdicto ergo perſonali, etiam generali, exiſtimo obligare ſub mortali, & miniſtrum ſacramentorum, ne det ſacramenta perſonis ſic interdictis, nec ipſe ea miniſtret, ſi interdictus ſit: & omnes alios ne ſic interdicti ea recipiant, niſi in caſibus permiſsis. Ratio eſt ſupra tacta quæ hic cum proportione applicari poteſt, quia hoc interdictum eſt quaſi quoddam præceptum generale cadens ſuper omnes has perſonas, & directe ac per ſe ſeparans omnes & ſingulas ab vſu ſacramentorum: idque à fortiori patebit ex dicendis.

Deinde non dubito, quin miniſtri Eccleſiæ peccent

Miniſtri Eccleſiæ peccant mortaliter dando ſacramenta in loco interdicto.

cent mortaliter dando ſacramenta in loco interdicto extra caſus permiſſos, quia hæc etiam eſt cenſura grauis, cuius obſeruantia ad Eccleſiaſticam diſciplinam neceſſaria eſt, & hæc maxime pertinet ad Eccleſiæ miniſtros: ergo eos grauiter obligat ad eius obſeruationem: ergo in materia graui, qualis eſt miniſterium ſacramentorum, obligabit eos etiam ſub mortali. De ipſis vero laicis, quia magis indirecte ad eos ſpectant talia præcepta, & circumſtantiarũ obſeruatio, videtur res minus certa. Nihilominus tamen etiam reſpectu illorum cenſeo hanc obligationẽ eſſe grauem, quia interdictio loci eſt quędam prohibitio generalis reſpectu omniũ fidelium, quæ vere ac per ſe pertinet ad omnes, licet ad quoſdam principalius, quam ad alios, & alioqui illa circumſtantia in ordine ad actiones adeo graues, quales ſunt ſacramenta, eſt res magni momenti in Eccleſia ſecundum prudentem omnium æſtimationem. Item, facere ſacrum in loco non permiſſo ob hanc cauſam eſt peccatum mortale, vt alibi oſtendimus. Item, comedere carnes tempore prohibito, eſt peccatum mortale: ergo & communicare, v. g. in loco interdicto, ſeu prohibito, nam vtraque eſt circumſtantia quodammodo extrinſeca; tamen ex vtraque ſit, vt actio ſic facta ſit ſimpliciter prohibita, & in præſenti actio eſt grauior, & magis ſacra: ergo, &c. Neque occurrit obiectio alicuius momenti. Quæri autem hic poſſet, an recipere ſacramentum à perſona interdicta ſimile peccatum ſit. Sed hoc dubium cum aliis ſimilibus expedietur melius diſput. ſeq.

SECTIO III.

Quam pœnam incurrat violans interdictum in materia ſacramentorum.

1. *1. generalis regula.*

DVæ regulæ generales ſtatuendæ ſunt. Prima, Clerici violantes interdictum in ſacramentorum miniſterio, irregulares fiunt, eaſque pœnas, quas illi, qui violant interdictum celebrando, incurrunt. Hanc regulam conſtituunt Doctores communiter, quam probant ex capit. 1. de Sent. & re iudic. in 6. & capit. 1. de Sent. excom. in 6. Quæ duo capita loquuntur ſolum de cenſura ſuſpenſionis, & ſtatuunt, ſuſpenſum ab officio, qui ſe ingerit diuinis, fieri irregularem, vt ſupra declarauimus: his autem materiis pœnalibus, vt ſæpe diximus, non ſumitur argumentum efficax à ſimili ſeu ab vna cenſura ad aliam, & præſertim in pœna irregularitatis, quæ non incurritur niſi in caſibus à iure expreſsis, vt in ipſo iure cautum eſt. Sed dicitur, interdictum ſecum afferre ſuſpenſionem à diuinis formaliter, vel virtute, & hac ratione irregularitatem illã etiã extẽdi ad miniſtros Eccleſiaſticos violantes interdictum, quatenus per illud ſuſpenſi ſunt. Sicut de excommunicato etiam probauimus fieri irregularem miniſtrando, quia per excommunicationẽm ſuſpenſus eſt à diuinis: quod nõ intelligitur de propria, & diſtincta cenſura ſuſpenſionis, ſed quatenus materialiter (vt ſic dicam) in excommunicatione includitur: ergo, ſi in interdicto etiam includitur, idem erit de illo dicendum. Vt autem probetur includi, citari ſolet textus in c. vlt. de Exceſsibus prælat. Sed ex illo ſolum colligitur, grauiter peccaſſe quendam Epiſcopum violando quoddam interdictum, alioſque ad illius violationem cogendo. Melius id probatur ex capit. *Is cui*, de Sent. excom. in 6. vbi dicitur, eum, cui Eccleſiæ ingreſſus eſt interdictus, ſi in ea ſe ingerat, *diuinis in ſuo officio miniſtrando, ſicut prius, irregularem fieri.* Et ratio redditur, quia ei, cui eſt interdictus ingreſſus Eccleſiæ, etiam eſt interdicta diuinorum celebratio in ipſa Eccleſia. Ex qua ratione aperte colligitur in ea ſupponi per violationem interdicti in miniſterio diuinorum ex officio, irregularitatem incurri.

2. *Tria maxime notãda circa cap. Is cui. Primum.*

Sunt autem in verbis illis nonnulla notãda. Primum eſt, hæc verba interdicendi, vel ſuſpendendi non ſemper accipi in iure eſſe diſtincta, id eſt, vt ſignificantia diuerſos effectus diſtinctarum cenſurarũm, nam in illo textu quod in principio vocatur interdictum ab ingreſſu Eccleſiæ, in fine appellatur ſuſpenſio ab ingreſſu Eccleſiæ: & ibi dicitur celebratio diuinorum interdicta, id eſt, prohibita. Vnde intelligitur, quod omnis prohibitio miniſtrãdi diuina ex officio, facta ex vi alicuius cenſuræ Eccleſiaſticæ eiuſdem rationis, ſeu efficaciæ cenſetur in iure quoad hunc effectum incurrendi irregularitatem, ſi contra illam agatur: parumque referre quod ſuſpenſio, aut interdictio appelletur.

3. *Secundum.*

Secundo aduerto illam particulam, *celebrationem diuinorum*, & ex ea colligo, quando dicitur in iure, irregularem fieri illum, qui celebrando violat interdictum, vt habetur in cap. *Is qui*, §. *vero*, de Sent. excomm. in 6. id non rẽſtringi ad ſolam celebrationem per Miſſæ ſacrificium, ſed extendi ad omnem celebrationem diuinorum ex officio factam: in qua certum eſt includi miniſtrationem ſacramẽtorum ex officio. Noto tertio, ex illo textu colligi, hanc regulam habere locum in interdicto locali, quam perſonali. Nam in primis illud interdictum ab ingreſſu Eccleſiæ, quantum ad præſens ſpectat, æquiualet locali, quia per illud non prohibetur huic perſonæ celebratio diuinorum abſolute, & ſimpliciter, ſed in Eccleſia, vt in eodem textu expreſſe limitatur, ergo, cũ per quodlibet interdictũ locale interdicatur diuinorum celebratio in loco interdicto, qui illud violat celebrando ſacramenta in tali loco, eãdem irregularitatem incurrit. Atque ita expreſſe dicitur de interdicto locali, & de celebratione abſolute in dict. §. *Is vero*. Rurſus interdictum illud ingrediendi Eccleſiam, directe perſonale eſt, non lolale, vt ex ipſis verbis conſtat: & tamen, quia in illo includitur, ſuſpenſio talis perſonæ à diuinis in Eccleſia celebrandis, per eius violationem incurritur irregularitas: ergo à fortiori, quando perſona directe interdicitur, non ab vno actu, & reſpectu vnius loci, ſed ſimpliciter & abſolute, violãdo tale interdictum per miniſtrationem ſacramentorum ex officio, prædicta irregularitas incurretur, quia ſuſpenſio à tali miniſterio multo magis includitur in tali interdicto. Hoc ergo modo ſufficienter mihi videtur probari ex iure hæc irregularitas.

4. *An irregularitas extendatur ad eos qui cauſam in interdicto nõ dederunt.*

Solum poſſet quis contendere dictam irregularitatem coarctandam eſſe ad perſonas interdictas propter propriam culpam, ſeu quæ ſuis exceſsibus cauſam dederunt, vt generale vel ſpeciale interdictum poneretur: quia illud interdictum ingrediendi Eccleſiam de quo eſt ſermo in capit. *Is cui*, tale eſt, vt nõ imponatur niſi propter propriam culpam, vt infra videbimus. Reſpondetur, quidquid de hoc ſit, limitationem illam non eſſe admittendam. Primo quia in dict. §. *Is vero*, ſimpliciter eſt ſermo de celebrante in loco interdicto, neque additur limitatio de dante cauſam interdicto: imò additur exceptio, *Niſi priuilegiatus exiſtat ſuper hoc vel à iure ſit ei conceſſum.*

Ab ea pœna excipiuntur priuilegiati.

Quæ exceptio declarat, illa lege comprehendi omnes, etiamſi non dederint cauſam interdicto, tum quia vna exceptio firmat generalem regulam in omnibus aliis: tum etiam, quia manifeſtum eſt eos, qui dant cauſam interdicto, non poſſe ſuper hoc eſſe priuilegiatos aut à iure habere conceſsionem: ergo ſignum eſt ſermonem eſſe de omnibus celebrãtibus in loco interdicto, etiamſi eidem cauſam non dederint, & ab hac generalitate ſolum excipi priuilegiatos ab homine, vt ſic dicam, vel à iure. Deinde in dict. cap. *Is cui*, pro ratione non redditur, quia propter culpam ſuam eſt interdictus, ſed ſolum quia celebratio diuinorum in Eccleſia ei eſt inter-

interdicta, & ideo ſimpliciter accipiendum, nec reſtringendum eſt, vt omnes Doctores intelligunt, quos ex parte refert Couarruuias dict. capit *Alma*, p. 2. §. 2. n. 2. & in ſequentibus indicabimus.

Qua violatione interdicti contrahatur irregularitas.

5. SEd quæres primo, quæ violatio interdicti, vel quibus modis fieri poſsit, ita vt ſufficiat ad hanc irregularitatem contrahendam. Reſpondeo tres eſſe generales modos, & ſimplices huius violationis, & ex eis poſſe componi alios quaſi mixtos. Primus eſt, ſi perſona interdicta aliquod ſacramentum conferat alteri non interdicto, nec in loco interdicto, loquor autem de miniſterio ex officio, & extra caſus in iure permiſſos: quia aliàs non eſt violatio, cum non agatur contra prohibitionem: hic autem agimus de violatione, & ideo neceſſarium non erit hoc iterum repetere. Vnde etiam addo, excipiendos eſſe caſus, qui ex ipſo veluti naturali iure excepti ſunt, vt verbi gratia, eſſe poteſt caſus neceſſitatis, aut propriæ aut aliorum propriæ: ſi, verbi gratia, cenſura interdicti occulta ſit, vtpote per factum occultum ipſo iure, vel per ſententiam generalem contracta, & aliunde adiungatur, vt miniſterium ſacramenti vitari nō poſsit ſine magno ſcandalo, aut infamia, tunc enim, ſicut adminiſtratio ſine culpa ſit iuxta principia ſupra poſita de cenſuris in communi, ita etiam irregularis excuſatur, nam de hac irregularitate generaliter verum eſt, non incurri ſine culpa mortali, quia vt grauis pœna imponitur. Eadem neceſsitas accidere poſsit ex parte aliorum, vt ſi Epiſcopus interdictus ordines conferret propter aliquam vrgētem neceſsitatem, quę licet raro contingat, tamen in aliqua Inſula, vel loco remoto accidere poſſet: Vnde hunc caſum neceſsitatis excipit Abbas in capitulo *Non eſt*, de Sponſalibus, numer. 8. quem ſequitur Villadiego tractatu de Irregularitate, & mihi probatur eorum ſententia, quamuis oppoſitam teneat Couarruuias dict. 2. par. §. 3. numer. 4. ſecutus Syluestrum verb. *Interdictum* 5. quæſt. 7. *quia talis exceptio* (inquit) *In iure non habetur.* Reſpondetur tamen primo ex Panormitano, haberi in ſimili, nam quia confirmatio per interdictum non prohibetur, & ad confirmationem eſt neceſſarium chriſma, ideo declarauit ius etiam confectionem chriſmatis interdicto non prohiberi: ergo ſimiliter, cum interdictum non prohibeat omnia miniſteria clericorum, quæ ſine illis exerceri non poſſunt, vbi vera neceſsitas illorum fuerit, non erit prohibita illorum ordinatio. Secundo dicitur, non oportere omnem huiuſmodi declarationem expreſſe & in ſpecie factam eſſe in iure, nam aliquando fundari poteſt in naturali iure, vel ordine charitatis, aut in hoc generali principio, quod prohibitiones Eccleſiaſticæ non obligant cum tanto rigore, quin propter grauem neceſsitatem ceſſet, & quaſi ſuſpendatur eorum obligatio. Hæc autem prohibitio interdicti Eccleſiaſtica eſt, vt conſtat ex dictis de cenſuris in communi, & in ſimili de excommunicatione: hæc item neceſsitas, de qua agimus, eſt grauis & pertinens ad commune bonum Eccleſiæ: ergo.

Excipiuntur aliqui caſus.

Occurritur obiectioni.

6. Secundus modus huius violationis eſt, ſi perſona non interdicta alteri etiam non interdictę ſacramentum conferat in loco interdicto. Atque hi duo modi expreſsius continentur in prædictis iuribus, & præſertim poſterior, qui cum eiſdem declarationibus & limitationibus intelligendus eſt, cum quibus præcedens, propter eaſdem rationes, quia hæc etiam tranſgreſsio debet eſſe peccaminoſa. Eſt tamen aduertendum, quod licet ius nouum permittat diuina officia celebrare in loco interdicto certis quibuſdam diebus, vel cum præſcripto modo & circumſtantiis, in dict. cap. *Alma*, tamē etiam illo modo non permitti quorumcunque ſacramentorum adminiſtrationem in tali loco: ſed vel eorū quæ ſupra declarauimus, vel aliorum diuinorum officiorum, de quibus in ſequenti diſputatione dicemus: ideoque, licet aliquis ſeruatis circumſtantiis ibi poſitis, nempe ianuis clauſis, &c. vel alio quouis modo occultiori, ſacramentum non permiſſum, vt Ordinem, vel extremam vnctionem, &c. in tali loco miniſtraret, irregularitatem non fugeret, quia talis actio ſemper manet interdicta, etiam cum tali modo, & pœna hæc propter talem actionem abſolute impoſita eſt. Addunt denique citati Doctores, non ſolum inferiores ſacerdotes, ſed etiam Epiſcopum incurrere hanc irregularitatem, ſic violando huiuſmodi interdictum, latum à iure vel à Pontifice. Quod eſt certiſsimum, argum. cap. vltim. de Exceſſ. Prælator. quia Epiſcopus eſt inferior, & ſubditus. Eſt hoc verum interdicto impoſito à quolibet alio, etiam à ſe ipſo, ſicut ſupra dicebamus teneri ad vitandum excommunicatum à ſe legatum. Quia poſito interdicto, ex iure communi obligatur ad obſeruationem eius: quanquam, cum interdictum impoſitum eſt ab ipſomet Epiſcopo, poſsit ab eodem ſuſpendi pro aliquo tempore, vel quoad illum actum, & tunc non peccabit ordines conferendo in tali loco, vt recte notauit Calderinus in tractatu de Interdicto.

Secundus modus quo incurritur irreg.

Eandam irregularitatem incurrent Epiſcopi.

7. Tertius modus huius violationis interdicti eſt, ſi miniſter Eccleſiaſticus conferat ſacramentum perſonæ interdictæ, etiam in loco non interdicto, & hunc modum non inuenio expreſſum in prædictis iuribus: nihilominus tamen aliqui ſentiunt illum etiam ſufficere ad hanc irregularitatem incurrendam, quia cauſa illius irregularitatis adęquata non eſt hic, vel ille modus violandi interdictum, ſed abſolute quæcumque violatio per adminiſtrationem diuinorum ex officio, vt ex citatis iuribus colligi videtur.

Qui ſolum violat interdictum conferendo ſacramentum perſona interdicta non fit irregularis.

8. Sed nihilominus non cenſeo illam tranſgreſsionem ſufficere ad irregularitatem contrahendam: quia in his rebus non eſt facienda extenſio, neque argumentum à ſimili, & ideo non inuenio auctorem grauem, qui hoc expreſſe, & in particulari affirmet. Præterea qui dat ſacramentum aliquod excommunicato, non incurrit irregularitatem: vt ſupra ſuo loco diximus; ergo neque qui dat ſacramentum interdicto: quia eſt eadem, vel maior ratio, ſi grauitatem peccati, & cenſuræ ſpectemus: in iure vero non eſt magis expreſſa irregularitas in vno caſu, quam in alio, cum tamen, ſi cenſura ſe teneat ex parte miniſtri, id eſt, ſi ipſe excommunicatus vel interdictus ſit, æque incurrat irregularitatem miniſtrando. Et in hoc eſt clara differentia inter hanc cenſuram, quando ligat dantem ſacramentum, vel eum cui datur: nam in priori caſu ipſe miniſter eſt ſuſpenſus ab officio, & eſt principalis violator interdicti, & ideo merito ſit irregularis. In poſteriori vero caſu miniſter ipſe non eſt ſuſpēſus, ſed ſolum alius eſt prohibitus ne recipiat.

9. Dices, etiam per interdictum locale non eſt ſacerdos ſuſpenſus à miniſterio ſacramentorum, ſed locus ipſe eſt prohibitus. Reſpondebis, etiam ſacerdotem ſuſpendi, ne ibi miniſtret ſacramentum, at eodem modo dici poterit ſuſpendi per interdictum perſonale alterius, ne illi conferat ſacramentum: neutra tamen eſt vera ſuſpenſio. Reſpondeo verum quidem hoc eſſe: nihilominus tamen in iure latam eſſe irregularitatem in eum, qui violat interdictum locale, non vero in eum qui violat perſonale per ſolam communicationem cum alio, vt ſic dicam. Quod ſi ratio petatur, cur ius poſuerit hanc irregularitatem in vno caſu potius, quam in alio, cum non videatur minor culpa dare ſacramentum perſonæ

Occurritur obiectionibus.

perſonæ interdictæ, quam dare in loco interdicto. Reſpondeo, primum hoc maxime pendere ex voluntate legislatoris; & fortaſſe nõ occurrit occaſio, vel neceſsitas ita puniendi vnam tranſgreſsionem, ſicut aliam: localia enim interdicta frequentiora, ſunt, & eorum violatio ſolet eſſe magis publica, & ſcandaloſa: & ideo circa illam magis fuit illa pœna neceſſaria. Accedit, quod qui celebrat in loco interdicto directe, & principaliter agit contra cenſuram Eccleſiaſticam. At vero qui confert ſacramentum perſonæ interdictæ non eſt principalis tranſgreſſor, ſed ipſe qui recipit, miniſter vero ſolum delinquit quaſi cooperando, ſeu communicando cum alio: & ideo non eſt in eo tanta cauſa irregularitatis. Denique propter hanc cauſam videtur impoſita in iure alia pœna propter hunc modum violationis interdicti, magis quodammodo accommodata, ſcilicet interdictum ab ingreſſu Eccleſiæ, vt ſumitur ex capit. *Epiſcoporum*, de Priuil. in 6. vbi qui admittit perſonam interdictam ad ſacramenta, ab ingreſſu Eccleſiæ interdicitur, donec ad arbitrium eius, cuius ſententia violatur, ſatisfecerit competenter. Quem textum ſupra declarauimus agentes de excommunicatione: nam illa pœna vtrique cenſuræ communis eſt, quam etiam incurrunt violantes interdictum prioribus modis poſitis: atque etiam aliis, quos ſequentibus diſput. tractauimus.

Admittens erſonam nterdictã d ſacramẽ a ab ingreſ u Eccleſiã nterdici- ur.

10. Eſt autem aduertendum circa hũc textum, in eo eſſe ſermonem de publice interdictis, quod nũc intelligendum eſt de nominatim interdictis, ac denunciatis: iuxta Extrauagant. *Ad euitanda*, & ideo non violat interdictum qui dat ſacramentum perſonæ interdictæ, cuius cenſura ſpecialiter & nominatim denunciata nõ eſt. Atque idem cum proportione ſeruandum eſt in interdicto locali: quia, niſi ſit publicè denunciatum, non incurretur irregularitas celebrando ſacramẽta in loco interdicto: quia ſicut non tenemur vitare perſonam non denunciatam, ita nec locum. Quod ſecus eſt in primo modo violationis. nam quando ipſamet perſona interdicta eſt, ſtatim, & abſque alia denunciatione tenetur ſeruare interdictum: quia nullus fauor ei fit: & ideo ſi miniſtret ſacramenta, eandem irregularitatem incurret, iuxta dicta de aliis cẽſuris, eſt enim eadem in præſenti ratio.

d vero intelligendũ le publice nterdictis.

11. Quartus modus ex duobus primis compoſitus erit ſi perſona interdicta in loco interdicto ſacramentum adminiſtret, & addo etiam quod illud cõferat perſonæ interdictæ: de quo nihil noui dicendum occurrit, quia ex ſimplicibus iudicandum de illo eſt. Solum poteſt dubitari an in eo caſu duplex incurratur irregularitas: cum enim peccatum ſit vnum tãtum, licet ſit grauius propter plures circumſtãtias non videtur cauſa plurium irregularitatum.

Quartus nodus vio ãndi inter lictum, ex uobus pri nis compo ſtus.

12. Contrarium nihilominus ſentiendum eſt, quia quando diuerſi tituli concurrunt ad cenſuram incurrendam, ita vt vnuſquiſque illorum per ſe ſufficiat, & ipſi ſint diuerſarum rationum moralium, diuerſas inferunt cenſuras argumento capit. *Officii*, de Sent. excom. & Clem. 1. de Sepult. Vbi Cardinalis Zabarella num. 29. referens alios ita cenſet, in ſimili puncto de cenſura, quod diſp. 4. tractauimus: idem ergo eſt de irregularitate; hæc enim pœna iterabilis eſt, ſicut & cenſura, ſed in hoc facto concurrunt duæ cauſæ diuerſarum rationum, & ſingulæ per ſe ſufficiunt, ergo vnaquæque inducit ſuam irregularitatem; ita vt ſi ad diſpenſationem obtinendam vnus tantum titulus explicetur, v. g. quod in loco interdicto aliquem ordinauit, adhuc maneat altera irregularitas ex alio titulo contracta, ſcilicet; quia cum eſſet ipſe interdictus tale ſacramentum miniſtrauit ideoque ad plenam diſpenſationem obtinẽdam neceſſarium ſit vtramque cauſam declarare argumento dict. cap. *Officii*.

Quando er vnum ingularem ıctum plu- es irregula itates in urrantur.

13. Et confirmatur, nam ſi diuerſis actionibus, & temporibus aliquis commiſiſſet illa duo delicta, nunc ordinando in loco interdicto ipſe non interdictus, poſtea vero ipſe iam interdictus ordinando in loco non interdicto, ſine dubio duplicem irregularitatem incurreret: quia eſt duplex cauſa ſufficiẽs, & omnino diuerſa, & effectus eſt multiplicabilis: ergo idem erit, etiamſi illæ duæ cauſæ ſimul & vnicà actione materiali concurrant, quia ſemper manet diuerſitas moralis & formalis, & leges, imponentes hanc pœnam, eandem efficacitatem habent in vtroque caſu, & malitiæ morales licet in eodem actu materiali coniungantur, diuerſæ manent ex circumſtantiis morali ſpecie diuerſis, & vnaquæque ſuam pœnam integram meretur. Quod tandem ita declaratur: nam, ſi propter illas diuerſas violationes interdicti eſſent impoſitæ pœnæ diuerſarum rationum, vt, v. g. excommunicatio propter miniſtrationem ſacramẽti in loco interdicto, irregularitas propter tale miniſterium factum à perſona interdicta, &c. qui vna actione vtrumque interdictum violaret excõmunicatus & irregularis maneret: quia vtrique pœnæ dat ſufficientem cauſam, & non eſt maior ratio de vna, quam de alia: ergo idem, etiam ſi pœnæ ſint eiuſdem rationis: nam eſt eadem ratio, ſuppoſito, quod talis pœna eſt multiplicabilis in eodem ſubiecto.

Atque hinc colligo, ſi addatur altera circumſtantia, nimirum quod ſacramentum detur perſonę interdictæ præter dictas irregularitates ſimul incurri interdictum ab ingreſſu Eccleſiæ. Imo hoc interdictum triplicatum videtur incurri propter violationem hãc, ſi triplicem illum modum, ſeu tres circumſtantias ſimul inuoluat: quia etiam pœna interdicti multiplicabilis eſt, & propter vnamquamque ex illis circumſtantiis per ſe ſolam eſt impoſita, vt dixi. Non oportet autem de nomine contendere, ſi quis importune admiſcens metaphyſicam diſputationem neget illa eſſe plura interdicta, vel irregularitates, ſed vnã cum diuerſis reſpectibus ſicut multi de relationibus loquuntur: inutilis enim eſt hęc diſputatio, dummodo id, quod ad mores ſpectat, conſtet; nimirum has pœnas ita incurri propter dictas circumſtãtias, vt ad diſpenſationem integram obtinendam non ſufficiat; vnam cauſam ſine alia explicare: & quod diſpenſatione habita ex vna cauſa adhuc maneat ex alia, & è conuerſo, quod eſt ſufficiens argumentum moralis diſtinctionis. 14.

In quo caſu conferẽs ſacramentum præter dictas duas irregularitates triplicatũ incurrat interdictũ ab ingreſſu Eccleſia.

Præter has pœnas ſunt aliæ impoſitæ, quæ colliguntur ex dictis capitulis, *Is qui*, & *Is cui*, cum ſimilibus. ſcilicet, quod iſte violator interdicti ſit inhabilis vt eligatur, vel poſtuletur, quod ſit priuatus Eccleſiaſtica ſepultura, & aliæ ſimiles. Quarum explicatio pendet ex iis quę dicturi ſumus de ſecundo effectu interdicti, & ideo melius tractabuntur in diſputatione ſequenti. 15.

Aduertenda tamen ſunt nonnulla circa prędictas pœnas. Primum eſt non ſolum incurri propter adminiſtrationem ſacramenti quoad ſubſtãtiam, ſed etiam propter publicam & ſolennem cęremoniam ſeu ritum alicuius ſacramenti ſiue antecedat, ſiue comittetur, ſiue ſubſequi ſoleat ſacramẽtum. Exẽplum primi eſt in collatione primæ tonſuræ, quæ re vera ſacramentum non eſt, ſed pręambulum quoddam ad ſacramentales ordines: tamen quia eſt cæremonia quædam Eccleſiaſtica, quæ ſolenni ritu datur, & ex officio eſt annexa eius collatio ordini Epiſcopali, vel aliquando, & ex priuilegio ſacerdotali cum dignitate Abbatis, vel ſimilis coniuncta: & ideo violatio interdicti per hoc miniſterium ſufficit ad prædictas pœnas incurrendas iuxta communem ſententiam. Vnde cõſtat à fortiori, collationem cuiuſcumq; minoris ordinis ſufficere: cum iuxta verã ſententiam ſacramentum ſit. Idem dicendum eſt de confectione Chriſmatis, & benedictione olei, quæ ſunt præparationes materiæ ad plura ſacramenta 16.

Prædictas pœnas etiã incurri ſolennem cæremoniam alicuius ſacramenti exercendõ

17. Exemplum ſecundi erit in cæremoniis, ſeu ſolennitatibus baptiſmi, quæ per ſe comitari ſolent ſubſtantiam baptiſmi: aliquando vero prius datur priuatim baptiſmus propter neceſsitatem, & poſtea publica ſolennitas expletur. Dico ergo, hoc ſolum miniſterium factum in caſu à iure nō permiſſo ſufficere ad eaſdem pœnas incurrendas. Quia vero baptiſmus ſolēnis non eſt prohibitus per interdictū, vt ſupra dixi: ideo non opinor violari interdictum, etiamſi baptiſmi ſolennitas ſola, poſt baptiſmum prius collatum, in loco interdicto celebretur. Si tamē perſona ſpecialiter interdicta, vel ob propriam culpam illud miniſterium exhiberet irregularis fieret: nam illud non eſt iure permiſſum. In extrema vero Vnctione, ſi cōtingeret, v.g. vnum ſacerdotem in loco interdicto celeriter propter timorē mortis dare extremam Vnctionem tantum quoad ſubſtantiam ſacramenti: alium vero ſacerdotē ſtatim publico & ſolēni ritu ſupplere cęremonias illius ſacramenti, non ſolum prior, ſed etiam hic poſterior irregularis fieret.

Exercere baptiſmi ſolennitatem tempore interdicti quando licitum ſit.

18. Exemplum tertii membri eſt in ſolenni benedictione nuptiarum, quę dari ſolet poſt ſacramentum illud prius receptum, & ſufficit etiam ad dictas pœnas incurrendas, ſi ſacerdos contra interdictum tale miniſterium exhibeat, quatenus ex officio ſacerdotali ordini annexum eſt. Ratio omniū eſt, quia hæc omnia comprehenduntur ſub adminiſtratione ſacramentorum ex officio, vel clarius, ſub celebratione diuinorum, de qua in tota hac generalitate iura loquuntur.

19. Secundo eſt aduertendum aliquos extēdere has pœnas non ſolum ad miniſtrum ſacramentorum, ſed etiam ad eos, qui illis cooperantur, ſeu ſubſeruiunt in tali miniſterio, vt ſunt, verbi gratia, aſsiſtētes Epiſcopo ordines conferenti in loco interdicto, vt videre licet in Couarruuia dicto. §.3. in fine. Sed eſt aduertendū huiuſmodi aſsiſtentes, ſeu ſeruiētes ex vi cooperationis ad ſacramentum non incurrere has pœnas: quia, quantum ad hoc caput ſpectat, non ſunt impoſitæ ſeruientibus, ſeu cooperantibus, ſed miniſtrantibus ſacramenta. Si tamen cōtingat cooperationem illam includere aliquod miniſterium ſacrum, per ſe annexum alicui ordini, prȩſertim ſacro, iam ex illo capite poterunt huiuſmodi pœnæ incurri, vt dicetur latius explicando ſecundum effectum, cui magis opponitur talis interdicti violatio.

In quo caſu ſubſeruientes miniſtranti ſacramentū incurrant dictas pœnas.

20. Tertio in his pœnis obſeruādæ ſunt ſingulæ particulæ ſeu voces textuū, in quibus huiuſmodi pœnæ feruntur, vt ſunt in dicto capit: *Is qui*, §. *Is vero*, particula, *ſcienter*, & in capit. *Epiſcoporum*, eadem particula, *ſcienter*, & verb. *Præſumpſerint*, & verb. *Contempſerint*, & ſimilia, quorum vis ſemper expendenda eſt ad intelligendum an pœna ſeu irregularitas incurratur. Quam vim autem habeant ſimilia verba ſatis dictum eſt in aliis cenſuris præſertim de excommunicatione: & ideo hic repetere non eſt neceſſe. Ponderanda item ſunt verba, quæ continent exceptiones, vt ſunt illa dicti capit. *Is qui*, dict, §. *Is vero*, *Niſi ſuper hoc priuilegiatus exiſtat*, vbi expendenda eſt particula, *Super hoc*. Non enim ſufficiunt communia priuilegia exemptionum, quæ religioſi communiter habent, vt in ſequentibus videbimus, ſed neceſſe eſt vt circa interdictum ſpecialiter ſit priuilegium conceſſum. Item additur exceptio, *Niſi à iure ſit conceſſum*, vel vt dicitur in capit. *Epiſcoporum* de priuilegiis, *Niſi quatenus eis à iure conceditur*. Denique in dicto capit, *Is cui*, hoc ipſum indicatur in illa particula, *contra interdictum*. Nam qui operatur ex iuris conceſsione, non agit contra interdictum: & eadem ratione in hac particula includitur omnis legitima cauſa, quæ à culpa excuſat: nam in conſcientia excuſat etiam à prędicta pœna, & irregularitate.

Secunda regula generalis eſt, Propter vſum ſacramenti qui non requirit proprium miniſterium alicuius ordinis clericalis, nulla eſt pœna iure ipſo impoſita, ſiue clericis ſiue laicis. Probatio huius eſt, quia nullū inuenitur ius imponens huiuſmodi pœnam, vna vel alia exceptione addita circa particulares perſonas, & cum ſpecialibus circumſtantiis. Declaratur autē hęc regula magis in particulari: quia hic vſus duplex eſſe poteſt: vnus eſt actiuus, qui tantum in duobus ſacramentis inueniri poteſt abſque vſu alicuius ordinis, ſcilicet in matrimonio, & in baptiſmo ſine ſolennitate collato. Nā in matrimonio ipſi contrahentes ſunt miniſtri quoad ſubſtantiam ſacramēti, de quibus dubium eſt, an peccent contrahendo tēpore interdicti: tamen licet ſupponamus peccare nullam cenſuram, aut Eccleſiaſticam pœnam ipſo facto incurrunt. Imo nec Parochus, cuius prȩſentia nunc neceſſaria eſt. Iuxta Concilium Tridētinum, aliquā pœnam vel irregularitatem incurrit: quia illa præſentia non eſt actus alicuius ordinis vt in ſuperioribus etiam tetigi. Similiter baptiſmi collatio & prohibita non eſt, & quamuis eſſet, ad hanc irregularitatem non ſufficeret, quādo abſque ſolennitate fit: quia non eſt actus ordinis, quamuis contingat fieri ab eo, qui ordinem habet: & hæc irregularitas non contrahitur niſi per actum alicuius ordinis, quem exercetis, qui talem ordinem habet cum ſit interdictus, vel in loco interdicto, vt cōſtat ex illis verbis, *In ſuo officio miniſtrando ſicut prius*; quæ habentur in citatis iuribus, & in ſimili ſunt explicata ſuperius agendo de excommunicatione, & attigit Couarruuias in dicto capit. *Alma*, part.2.§.2. numero 3. 21.

Propter vſū ſacramenti non exigētem miniſteriū ordinis clericalis nulla imponitur pœna.

Atque hinc etiam conſtat, propter vſum paſsiuum, ſeu receptionem ſacramentorum nullam huiuſmodi pœnam incurri: quia recipere ſacramētum non eſt actus alicuius ordinis, etiamſi à clerico fiat. Excipitur tamen ſumptio Euchariſtiæ ſub vtraque ſpecie, quæ fit à ſacerdote ſacrificante: illa enim eſt actus ordinis, non tamen præciſe quatenus aſſumptio, ſed quatenus eſt conſumptio, & quaſi cōſummatio ſacrificii, quæ eſt proprius actus ordinis, qui tunc exercetur. Excipi etiam poteſt participatio illa ſacramenti Euchariſtiæ ſub ſpecie vini, quæ fit à Diacono miniſtrante Summo Pontifici ſolenniter celebranti: nam ille modus cōmunicationis videtur eſſe proprius actus ordinis Diaconatus: proprie tamen id non tam eſt propter ſuſpenſionem ſacramenti, quam propter totum illud miniſteriū, quod per modum vnius fit, & eſt proprius actus illius ordinis. 22.

Propter receptionem ſacramēti nulla incurritur pœna.

Excipiuntur duo caſus.

Præterea fit exceptio de ſacramento Ordinis, quæ dupliciter fieri poteſt: primo ratione receptionis talis ſacramēti præciſe, ſecundo ratione alicuius actus concomitantis. Prior modus ſuaderi poteſt, tum quia excōmunicatus recipiens ordines fit irregularis, vel ſaltē ſuſpenſus: ergo & interdictus. Confirmatur, quia ſuſcipiens ſuperiorem ordinē vtitur inferiori, ſine quo alium non poteſt ſuſcipere, vt ſupradictum eſt: ergo etiam hoc titulo fit irregularis. Secundo poteſt incurri hæc irregularitas per actum concomitantem ipſam ordinationem, vt eſt conſecratio in ſacerdotibus, canere Epiſtolam, & Euangelium in Diacono, vel ſubdiacono, quando in ipſa ordinatione eis committitur, quod ſentit Couarr. dict. §.3. nu. 5. quia ille eſt actus ordinis. Neutro tamen modo videtur exceptio admittenda quia non eſt ſatis in iure expreſſa. Vnde ad priorem partem reſpondeo, illam pœnam non eſſe ad interdictū extendendam, quia iura ſolum loquuntur de excommunicatione, & hic non valet argumentum à ſimili præſertim cum excommunicatio grauior cēſura ſit Ad confirmationem reſpōdetur, ſuſcipere ſuperiorem ordinē non eſſe proprie miniſtrare in inferiori, quia miniſtrare dicit actionem, & ita intelligenda ſunt 23.

Recipiens ordines, aut in ipſa ordinatione miniſtrans non incurrit irregularitatem.

ſunt iura cum proprietate in materia, pręſertim pœnali. Ad alteram partem reſpondeo, etiam in illis caſibus non incurri, propter ea quæ dixi ſupra tractando de ſuſpenſione de illo, qui ſuſpenſus in ſua ordinatione ſtatim in eadē actum ordinis exercet Et quamuis ſit nonnulla differentia, quia ibi ſuſpēſio contrahitur in ipſo actu ſuſceptionis ordinis, hic autem interdictum ſupponitur ante ſuſceptionem ordinis: & ideo maior ratio eſſe videtur contrahendi irregularitatem: Nihilominus in hoc videtur eſſe eadem ratio, quod illa moraliter non cenſetur miniſtratio in ordine ſuſcepto, ſed tantū indebita ordinis ſuſceptio, nam aliud eſt tanquam acceſſoriū, quod non reputatur actio diſtincta, neq; magis punitur, quam ipſum principale quod comitatur. Pręſertim, quia etiam iura, quæ loquuntur de perſona interdicta exercente officium ordinis, illis verbis loquuntur, quæ indicant miniſterium illud debere eſſe moraliter diſtinctū ab ipſa ordinatione, vt patet ex illis verbis, *In ſuo officio miniſtrando ſicut prius*, & ſimilibus. Propter quæ cenſeo hanc partem eſſe probabilem, de qua iterum redibit ſermo in diſputatione ſequenti.

24\. *Religioſi ac moniales generale interdictum non ſeruantes excommunicantur.*

Præter has exceptiones, quæ ex parte ſacramentorum notantur, ex parte perſonarum fieri ſolent aliæ: nam religioſi, & moniales, qui generale interdictum non ſeruant, excommunicantur ipſo iure in Clementina 1. de Sententia excommunicationis, & in Clementina tertia ſpecialiter excommunicantur fratres Minores, qui perſonas ſui 3. ordinis tempore interdicti admittunt ad diuina, & in Clemētina ſecunda eodem titulo excommunicantur domini tēporales, qui in terris ſuis cogunt aliquem ad diuina facienda tempore interdicti. Hæc enim pœna cum proportione applicanda eſt ad ſacramentorum vſum: nā ille etiam, vt diximus ſub celebratione diuinorum comprehenditur; tamen, quia illa pœna generalior eſt, in ſequenti diſputatione exactius declarabitur.

Speciales excom in fratres minores & dominos temporales violantes interdictum.

DISPVTATIO XXXIV.

De ſecundo effectu interdicti, qui eſt diuinorum officiorum prohibitio.

DE hoc effectu diſputare non oportet, an ſit, ſed ſupponere eſſe per ſe, & maxime proprium effectum interdicti, vt conſtat ex definitione interdicti, ſupra tradita: & ex omnibus iuribus, quæ de interdicto loquuntur, vt capit *Si ciuitas* capit. *ſi ſententia*, & capit. *Alma*, de Sententia excommunicationis in 6. capit. *Epiſcoporum*, de priuilegiis, in 6. capit. *Non eſt vobis*, de Sponſalib. Clementina prima, de ſententia excommunicationis. Eſt autem hic effectus communis omnibus interdictis cum proportione, nam ſi ſit generale loci, non ſolum in templis, vel oratoriis: ſed etiam in domibus, viis, & vicinis agris, ac denique in tota illa terra, quæ generaliter interdicitur, habet hunc effectum reſpectu omnium hominum cuiuſcumque loci, vel Diœceſis, vt ex eiſdem iuribus conſtat, & ex capit. *Licet*, & capit. vltimo de Priuilegiis, in 6. cum ſimilibus. Si vero interdictum loci ſit ſpeciale, in illo definito loco habet cum proportione eundem effectum. Denique, ſi perſonale ſit, generale & ſpeciale, in perſona, vel perſonis idem cum proportione operatur reſpectu locorum omnium ex eiſdem iuribus cum aliis, quæ de his interdictis in diſputatione prima tractauimus. Hoc ergo ſuppoſito, tria præcipue, vel quatuor declaranda ſuperſunt. Primum, quæ diuina officia præter ſacramenta, & quis eorum vſus interdicto prohibeantur. Secundo, quale peccatum ſit violatio interdicti quoad hanc partem. Tertio, quæ pœna ſit ob eam rem ipſo iure impoſita.

Quam latè pateat ſecundus effectus interdicti generalis.

SECTIO I.

An, & quomodo Miſſæ ſacrificium per interdictum generale loci prohibeatur.

INter diuina officia primū, ac pręcipuum locum tenet ſacrificium Miſſę vnde certū eſt vſum huius ſacrificii maxime interdici per hanc cenſurā, vt cōſtat ex citatis iuribus: ex quib. etiam intelligitur prohibitionem hanc non ſimpliciter, ſed cum moderatione ſumendam eſſe, ſcilicet ne conſueto more, & libertate fiat, ſed modo à iure præſcripto. Quod in ſingulis interdictis diuerſo modo, & ratione verum eſt: & ideo ſigillatim explicandum. 1.

2\. *Sacrificium Miſſæ tempore interd. nunquam fuit omnino prohibitum.*

Per interdictum ergo generale loci nunquam videtur fuiſſe omnino prohibitum Miſſæ ſacrificium: quia cum viaticum nunquam ſit morientibus denegandum ſemper oportet Euchariſtiæ ſacramentum ſaltem pro infirmis in Eccleſia conſeruare. Ex quo fit conſequens, vt ſemper etiam potuerit congruenti tempore renouare: nam hæc veluti intrinſeca, & neceſſaria connexione ſeſe conſequuntur, & primum pertinet ad animarum ſalutem, & obſeruationem diuini præcepti: ſecundum autem ad debitam ſacramenti reuerentiā ſpectat. Et ideo neutrum debuit, vel etiam potuit per interdictum ſimpliciter prohiberi. Cum ergo Euchariſtiæ ſacramētum non niſi in ſacrificio Miſſę renouari poſsit, quia in ſolo illo confici poteſt, fit conſequens: vt nec ſacrificium Miſſæ fuerit omnino prohibitum, ſed permiſſum ſaltem quantum ad hunc finem neceſſariū erat. Quia vero, ſecluſa diſpoſitione iuris poſitiui, hoc arbitrium erat pro ratione neceſsitatis, ideo, vt melior ordo ſeruaretur, ſtatutum poſtea fuit in c. *Permittimus*, de Sententia excommunicationis: vt ſemel in hebdomada poſſet Miſſæ ſacrificium dici tempore interdicti in ſingulis Eccleſiis cauſa conficiēdi Corpus Domini, quod decendentibus in pœnitentia non negatur, cum circumſtantiis, & conditionibus ſtatim explicandis.

3\. *Iure antiquo quid conceſſum Quid iure nouo.*

Poſtea vero propter magna incommoda quæ ex carentia tanti ſacrificii ſequebātur, hunc rigorem interdicti Eccleſia temperauit, & permiſit, *vt ſingulis diebus in Eccleſiis, & monaſteriis Miſſæ celebrentur, & alia dicantur diuina officia ſicut prius: ſubmiſſa tamen voce ianuis clauſis, excommunicatis ac interdictis excluſis, & campanis etiam non pulſatis.* Quæ ſunt verba capit. *Alma*, de Sententia excommunicationis in 6. & quo ad dictas circumſtantias eadem habebantur in dicto capit. *Permittimus*. Et breuiter ſunt ſigillatim explicanda.

Et inprimis dubitari poteſt, quid nomine Eccleſiarum hoc loco intelligendum ſit: nam ex quo ſub diſiun- 4.

diſtinctione ponuntur *Eccleſia*, vel *monaſteria*, nomine Eccleſiarum non videntur intelligi omnia loca ſacra, in quibus ſolet hoc ſacrum confici, alioqui nõ oporteret monaſteria ſpecialiter adiungere: ſignificari ergo videntur illa voce templa: quæ ſunt ſub cura ſecularium clericorum, & authoritate Epiſcopi publice ſunt expoſita & approbata vt in eis tam ſacrificium: quam alia diuina officia celebrentur.

5. *Dubium.* Hinc vero oritur dubium, An extra huiuſmodi Eccleſias, vel monaſteria liceat Miſſæ ſacrificium eo tempore celebrare. Nam illa conſtitutio ſolum in his locis hoc permittere videtur, vt ex textu cõſtat & notarunt ibi aliqui interpretes, & ſentit Couarruuias ibi ſecunda parte, §.4. numero ſecundo. Addit tamen nomine Eccleſiarum comprehendi etiam hoſpitalia in quibus eſt ſacer locus authoritate Epiſcopi approbatus ad hoc miniſterium: tum quia ratio huius cõceſsionis in illic maxime militat: tum etiam, quia in fauorabilibus merito, hæc nomine Eccleſiarum comprehenduntur. *Nomine Eccleſiarum comprehenduntur ſacella hoſpitalium.* Addit præterea ibi comprehendi monaſteria monialium: nam ex vi verbi manifeſtum eſt vocem *monaſteriis*, ſimpliciter dictam hæc etiam comprehendere: neceſsitas etiam in eis quodammodo maior eſt, vt poſsint ſacrificio miſſæ intereſſe. Qui etiam aduertit, ſermonem eſſe de Eccleſiis & monaſteriis exiſtentibus in loco generatim interdicto, quia illa moderatio non extenditur ad loca ſpecialiter interdicta, vt infra videbimus.

6. *An dicto cã ſu nomine Eccleſiarũ veniant priuata oratoria.* Quæritur autẽ vlterius, an in priuatis oratoriis, quæ ſolent eſſe in communibus domibus, poſsint tempore interdicti Miſſę celebrari, præſertim nũc, quando talia oratoria eſſe debent ab ordinariis deſignata, & approbata iuxta Concilium Tridentinũ ſeſſ. 22. decreto de obſeruandis in miſſæ celebratione. *1 Opinio* Nam quia materia fauorabilis eſt, videntur hæc oratoria poſſe nomine Eccleſiarum comprehendi, quia fauores ampliandi ſunt. Nihilominus dictus author contrarium ſignificat, quia ſolum ad monaſteria monialium, & hoſpitalia facit ampliationem alia loca tacite excludens. Pręſertim, cum generalem regulam ſtatuat, extra loca ibi ſignata nõ poſſe diuina celebrari. Et poteſt hoc cõfirmari: tum quia, iuxta communem vſum, nõ ſolent hæc loca nomine Eccleſiarum intelligi, vnde Concilium Tridentinum citato loco hæc oratoria etiam ad diuinum tãtum cultum dedicata, & ab ordinariis deſignata ab Eccleſiis condiſtinguit: tum etiam, quia capit. *Alma*, præter Eccleſias exprimens monaſteria, ſatis ſignificauit nolle permittere omnia loca, ſed ea tantum, quæ videntur æque digna, vt in hoc priuilegio æquiparentur, quod de priuatis oratoriis dicere non poſſumus.

7. *2. Opinio. & verior.* Contrarium vero videtur poſſe ſumi ex Nauarro ca. 27. num. 175. quatenus dicit: Quando iura permittunt diuina officia cum hac moderatione, *in Eccleſiis, vel monaſteriis*, non addere hanc particulam, vt limitationem ad excludenda alia loca, ſed potius vt ampliationem, quia permittendo hæc loca in quibus laici ſolẽt ſacra audire, multo magis permittũt alia loca, in quibus laici intereſſe non ſolent: nam principalis, inquit, ſcopus prohibendi diuina officia eſt, ne audiatur à laicis.

8. Sed quidquid ſit de aliis diuinis officiis, de quibus infra dicemus, in Miſſæ ſacrificio, ratio illa non videtur locum habere. Primo, quia de illa verũ non eſt propter laicos principaliter fuiſſe prohibitum, ne ab eis audiretur: nam olim, æque erat prohibitũ pro laicis, & clericis: & nõ ſolum prohibebatur audiri, ſed ſimpliciter fieri extra caſum neceſsitatis, ſupra explicatum. Cum ergo ius nouum ſolum permittat fieri in certis, ac determinatis locis, integra manet prohibitio quoad cætera loca. Secundo, quia nullus eſt locus aptus ad hoc ſacrificium conficiendum, in quo laici non poſsint & ſoleant aſsiſtere, & audire: ergo reſpectu huius ſacrificii non videtur habere locum ille modus ampliationis: imo quia omnis alius locus præter Eccleſiam & monaſteria, eſt iure communi quaſi ineptus ad hoc miniſteriũ, ideo illis tantum locis conceſſum videtur hoc priuilegium.

Nihilominus hæc poſterior opinio viris doctiſsimis probatur, & quoniam fauorabilis eſt, & fauorem ampliat, mihi etiam probanda videtur. 9. Vel dicendo nomen Eccleſiæ ampliſsime ſumptum (vt in re fauorabili ſumendum eſt) comprehendere omnia loca approbata ad Miſſæ ſacrificium perficiẽdum. Vel dicendo (quod veriſimilius videtur) in eo textu nominatas eſſe Eccleſias & monaſteria, quia ſunt frequentiora loca, in quibus diuina officia celebrari ſolent: non vero vt ad illa ſola conceſsio limitaretur. Nam primaria illius legis intentio non fuit his locis nominatis priuilegium concedere, ſed ſacrificium ipſum permittere ſicut prius cum conditionibus ibi poſitis: ergo vbicumque antea fieri poterat, poteſt etiam nunc illis conditionibus ſeruatis.

Secundo expendenda eſt abſoluta permiſsio celebrandi Miſſarum ſolennia cum illa adiectione, 10. *ſicut prius*, nam hic duo colliguntur. *Prædicta cõceſsio intelligi debet reſpectu cuiuſque Sacerdotis nõ perſonaliter interdicti.* Vnum eſt, non ſolum eſſe licitum ſingulis diebus in ſingulis Eccleſiis ſemel ſacrificari, ſed etiam toties, quoties aliis diebus fieri ſolebat, atque adeo omnes Sacerdotes, alias non prohibitos, ſeu perſonaliter interdictos poſſe eo tempore cum dictis circumſtantiis in talib⁹ locis ſacrificare Quia licet in textu hoc expreſſe nõ declaretur, ſed indefinite dicatur, quod liceat in Eccleſiis ſingulis diebus Miſſarum ſolennia celebrare: tamen hoc ipſo quod hæc conceſsio non limitatur, omnibus indifferenter conceditur: & addendo, *ſicut prius*, hoc amplius, & euidentius declaratur.

11. Vnde colligunt omnes quoſcumque clericos, ſiue illius loci, ſiue alterius, quia ibi inueniantur poſſe tempore interdicti ſacrificia ibi facere ſicut prius, vt patet ex Nauarro capit. 27. numero 174. cum aliis quos citat, & ex Couarruuia cap. *Alma*, parte ſecunda, §.4. numero quarto, qui excipit clericos coniugatos, qui quoad hoc tanquam laici reputatur, de quo paulo inferius dicetur. Aliud quod colligitur eſt quodcumque Miſſæ officium poſſe eo tempore celebrari, quod ſupra animaduertit Couarruuias, numero tertio contra quoſdam Caniſtas, qui dixerunt, tantum licere dicere Miſſam diei, quorũ ſententia improbabilis eſt, quia illa limitatio in textu non habet fundamentum, & ex abſoluta conceſsione, & adiectione illius particulę, *ſicut prius*, contrarium potius colligitur: & ita communius ſentiunt Doctores, quos ibidem Couarruuias refert. *Non eſt limitanda dicta conceſſio ad officium proprium illius diei.* Addi etiam poſſet, ex his verbis colligi omnem ſolennitatem cuius ſacrificii in Eccleſia vſitatam licitam eſſe tẽpore interdicti, præter eas quatuor conditiones, quæ ibidem adiunguntur. Nam cum prius fiat generalis conceſsio, & poſtea addantur quatuor illæ limitationes per illaſmet declaratum eſt, quoad alia omnia generaliſsimam eſſe conceſsionem: nam exceptio, vt aiunt, firmat regulam in contrarium. Sed hoc habet difficultatem inferius tractandam.

Conditiones ſeruandæ in ſacro faciendo in prædicto caſu.

12. Tertio expendenda eſt particula, *Submiſſa voce*, per quam excluditur, ne Miſſa ſolenni cantu dicatur. Et quia finis huius circumſtantiæ eſt, vt diuina officia extra Eccleſiam, atque adeo à perſonis prohibitis audiri non poſsint, ideo ea vocis ſubmiſſio tenenda erit, quæ ad hunc finem neceſſaria fuerit, vt *1 Conditio vt ſubmiſſa voce fiat ne ab exteris audiatur.*

ſit, vt ibi communiter aduertitur, & ſumitur ex capitul. *Quod in te*, de Pœnitentiis, & remiſsionibus ibi, *Et voce ita demiſſa, quod exterius audiri non poſſit.* Non ergo prohibetur, quin Miſſæ officium tam alta voce proferri poſsit, vt & à miniſtris, & ab aliis, qui intra Eccleſiam legitime aſsiſtunt audiri poſsit, & in hoc omnes etiam conueniunt, neque aliqua occurrit difficultas.

11.
Vt ianuis clauſis fiat.

Quartò notanda eſt ſecunda conditio ſcilicet, *Ianuis clauſis.* Circa quam primo aduerti poteſt, finem huius circumſtantiæ eſſe ne orationes, aut alia diuina officia exterius audiantur, quod facile contingere poſſet, ſi ianuæ eſſent apertæ, quantumuis Miſſa ſubmiſſa voce diceretur, loquendo regulariter & prout communiter dici ſolet. Deinde, ne Miſſæ ſacrificium, & aliæ eccleſiaſticæ cæremoniæ ab exiſtentibus extra Eccleſiam, atque adeò à perſonis prohibitis videri poſsint. Vnde neceſſe eſt vt ianuæ integræ ſint, ita vt & auditum, & viſum impedire poſsint. Vnde in Clementina 1. de ſententia excommunicationis, grauiter reprehunduntur, qui Eccleſiæ ianuis latenter perforatis, aut in eis factis feneſtris interdictum violare præſumunt. Tertius finis huius circumſtantiæ eſſe poteſt, ne perſonæ prohibitæ ingredi valeant: ad hunc autem finem videtur neceſſarium, vt ianuæ ita ſint interius clauſæ, vt exterius aperiri non poſsint: quod tamen neque eſt in vſu, neque in textu exprimitur. Sed ſufficere cenſetur, quod portæ ita iunctæ ſint, vt & viſum, & auditum, & tranſitum impediant, niſi aperiantur, quamuis non ſint ita obſeratæ, vt volenti ingredi reſiſtant: hoc enim etiam magnum eſſet incommodum, cum multi de populo facultatem habeant ingrediendi. Solet autem in nonnullis Eccleſiis oſtiarius ad ianuam adhiberi, qui ingredientes admoneat, & prohibitos, ſeu facultatem non habentes repellat, quam prouidentiam cenſeo eſſe laudabilem, non tamen in præcepto, quia nullibi illud inuenio, neque ex natura rei ſequitur ex aliis, quæ præcepta ſunt. Quia generalis admonitio, & denunciatio interdicti, per ſe loquendo, ſufficit, & ipſæ ianuæ clauſæ per ſe ſignificant, & admonent ne ingrediantur ii, qui facultatem non habent. Quod ſi aliquis prohibitus, nihilominus ingreſſus fuerit, ſatis erit illum expellere cum primum in notitiam miniſtrorum deuenerit, neque ad maiorem diligentiam, moraliter loquendo, tenentur.

Non tamen requiritur vt ianuæ ita ſint obſeratæ, vt ab externis aperiri nequeant.

Adhibere oſtiarium laudabile eſt non tamen neceſſarium.

13.
Omnes ianuæ prædicto tempore claudendæ.

Aduertendum præterea eſt, ſi templum plures portas habeat, non ſatis eſſe vnam, vel aliam etiam principalem claudere, ſed neceſſe eſt omnes: tum quia ad prædictos fines id neceſſarium eſt: tum etiam, quia propterea dicitur in textu, *Ianuis clauſis.* Quæ locutio pluralis æquiualet vniuerſali, maxime cum includat virtute hanc negationem, non aperta Eccleſiæ ianua. Interdum vero ſolet Eccleſia, præſertim in monaſteriis, hoſpitabilibus, vel etiam in cathedralibus, vel aliis ſimilibus templis, præter eas ianuas quæ ſunt in viis publicis, habere aliquam ad interius clauſtrum, de qua dubitari poteſt, an neceſſe ſit illam etiam claudi. Nam illa ceſſare videtur omnes rationes & fines huius circumſtantiæ: præſertim, quia ſatis videtur illa porta eſſe clauſa muris, & portis ipſius clauſtri, quibus ipſa concluditur. In contrarium vero obſtant generalia verba legis, quæ magis attendenda videntur quam finis legis. Eo vel maxime, quod ſæpe intra clauſtrum ingredi poſſunt perſonæ, quibus licitum non eſt ſacris intereſſe. Vnde hanc regulam cenſeo eſſe ſeruandam, nimirum quod ſi clauſtrum ita ſit poſt Eccleſiarum contentum, vt ad illud non pateat aditus, niſi per Eccleſiæ ianuas, ſatis cenſeatur clauſa Eccleſia, ſi ianuę, quæ publicas vias reſpiciūt clauſæ ſint: Quando vero aliunde patet aditus ad ipſum clauſtrum, qui aditus tempore interdicti non ſolet eſſe ſpecialiter impeditus, tunc neceſſe eſt, vt ianuæ etiam, quę clauſtrum reſpiciunt clauſę ſint, quia ratione finis, & ratione verborum legis comprehenduntur.

Et ad eundem modum reſpōdendum eſt, ſi quis interroget, an liceat in Capella Eccleſiæ Miſſam dicere apertis Eccleſiæ ianuis, porta vero ipſius Capellæ clauſa: Nam ſi ita Capella occludatur, vt nec videri, nec, moraliter loquendo, poſsint Miſſæ exterius audiri, id ſatis eſt: quia & ad finem legis hoc ſufficit, & in verbis eius nihil eſt, quod cogat ad id intelligendum de ianuis totius Eccleſiæ: ſed (reſpectiue) illius loci, vbi fit ſacrificium, vel diuinum officium. Imò addunt aliqui, ſi locus Capellæ ita ſit remotus, vt nullum ſit morale periculum, vt ab aliquo poſsit audiri, vel videri Miſſa, etiamſi ianuę apertæ ſint, tum neceſſarium non eſſe eas claudere. Quod videtur à ſimili poſſe ſumi ex Nauarro numer. 174. vt infra videbimus. Et ratio eſſe poteſt, quia tunc ceſſat finis legis. Sed hoc ego non probo, quia illud eſt accidentarium, & ſemper neceſſe eſt verba legis tenere, & ſeruare in aliquo probabili ſenſu: nam ceſſante fine legis in particulari, nō ſtatim ceſſat obligatio legis. Vt non liceret tempore interdicti Miſſam dicere ſolenni cantu, etiamſi eſſet Eccleſia ita remota à populo, vt nullum eſſet periculum quod ab externis audiri poſsēt: ac denique quia nunquam poteſt eſſe ita certum, nullum eſſe tale periculum, vt ob eam rem huius præcepti obligatio ceſſare iudicetur. Clauſæ ergo debent eſſe ianuæ vel proxime, vel remote, prout moraliter ac prudenter ſatis exiſtimetur.

14.
Vtr licet facere ſacrū ſolius Capellæ porta clauſa.

Excluditur quorundam opinio.

Tertia conditio, vt campanæ non pulſentur.

QVinto notanda eſt alia conditio requiſita, ſcilicet vt ſacrificium fiat ſine pulſatione campanarum. Quod in primis intelligitur de pulſatione, quæ Miſſam antecedit, & publice fit ad populum conuocandum, vt omnes intelligunt, & vſus probat. Eiuſque ratio primaria videtur eſſe, quia cum communis populus ad talia officia admittendus nō ſit, nec etiam eſt vocandus illo publico ſigno, quo vocari ſolitus eſt. Atque ex hac ratione confirmantur dicta in ſuperiori puncto, ideo enim non vocatur populus, quia admitti non debet: ergo ſignum eſt ex vi huius capitis non concedi populo vt intereſſe poſsit. Nam ſi ſoli excommunicati, & interdicti, excludendi eſſent, nihil eſſet cur campanæ non eſſent pulſandæ: nam excommunicati & interdicti pauci ſunt, & eorum impedimentum eſt ſatis notum, & conſtat eos non vocari, quamuis ſignum publicum detur, vt conſtat aperte quando illi ſoli ſunt excommunicati & interdicti abſque interdictione loci. Deinde ex eadem ratione intelligimus ſub appellatione campanarum comprehēdi quodlibet ſignum publicum, quo ſolent ad celebrationem diuinorum populi conuocari. Quia vbi eſt eadem ratio, eadem videtur eſſe iuris diſpoſitio, valde enim materiale eſt, quod ſignum detur per cymbalum, vel per tubam, vel voce præconis, quæ campanis æquiparatur in Clementina 1. de ſententia excommunication. quia conuocatio & ſignificatio eſt eadem. 15

Quid nomine cāpanarū intelligatur.

16.
Prædicta prohibitio nō extenditur niſi ad ſignū campanæ.

Aliqui tamen hoc ita extendunt, vt dicant, nullum eſſe dandum publicum ſignum, quo populo conſtet, diuina tunc eſſe facienda. Verūtamen ſi tale ſignum non ſit campanæ, ꝙ in ſpecie ꝓhibitum eſt, & alioqui ex more & vſu conſtet non dari ad conuocandum populum, ſed ſolum ad admonendum clerum, quod iam ſit hora, in qua diuina ſunt celebranda modo iure permiſſo, non video illud eſſe

Hic

hic prohibitum, quia neque verba, neque ratio textus tali ſigno accommodantur. Imo video in grauiſsimis Eccleſiis, in quibus viri & timorati, & valde docti congregantur, hanc conſuetudinem obſeruari. Neque immerito: nam Canonici, & alii beneficiati Eccleſiarum non ſolum poſſunt, ſed etiam debent diuinis officiis intereſſe tempore interdicti, alioqui diſtributionibus quotidianis priuandi ſunt, æque ac in tempore non interdicto, vt ſtatuitur in dicto capitulo *Alma*, ergo merito poſſunt in Eccleſiis inſtitui ſpecialia ſigna illi tempori accommodata, quibus clerus admoneatur. Nihilque refert, quod populus intelligat tunc diuina celebrari: tum quia hoc non eſt prohibitum: tum etiam, quia dum id intelligit per ſignum ſpeciale, verbi gratia, alicuius tubæ, & non per commune ſignũ campanæ, ſimul intelligit ex vi talis ſigni populum non vocari, ſed potius excludi, niſi priuilegium habeat.

Publice poteſt tuba dari ſignũ Canonicis, & iis qui debent intereſſe diuinis officiis.

17\. Ex prædicta etiam ratione conſtat, quod notauit Couarruuias dicto § quarto, numero quinto, vſum campanarum nõ eſſe ſimpliciter prohibitum tempore interdicti, ſed ſolum illum, qui eſt ad conuocandum populum ad diuina officia, non vero ad concionem, verbi gratia, ſalutationem Angeliam, ſignificandas horas diei, & ſimilia: quia non eſt illa pulſatio per ſe prohibita, ſed ſolum vt circumſtantia diuini officii.

Quis campanarum vſus ſit prohibitus tẽpore interdicti.

18\. Sed quid, ſi detur ſignum quaſi vacuum & ſine re, nimirum quia pulſantur campanæ illis horis, in quibus diuina celebrari ſolent, quamuis ibi celebranda non ſint: ſolent enim, verbi gratia, in aliquibus Eccleſiis vel monaſteriis pulſari campanæ ad Matutinum, vel etiam ad Miſſam, quamuis non dicantur, tunc enim non videtur talis pulſatio prohibita, quia reuera non eſt circumſtantia celebrationis, nec etiam eſt verum ſignum ſed apparens. Nihilominus aliqui exiſtimant hoc etiam eſſe prohibitum, vt videre licet in Calderino tractatu de Interdicto. parte prima. Indicant etiam Nauarrus, numero 177. & Syluester Interdictum 5. numero 7. quatenus dicunt, interdicti tempore nullo modo licere pulſare campanas pro ſigno celebrationis diuinorum officiorum. Quæ ſententia erit vera ratione ſcandali, quia populus per hoc intelligit interdictum illo modo violari: per ſe autem ac formaliter talis actio non videtur contra legem interdicti: quia interdictum, vt dicebam, non prohibet per ſe pulſationem campanarum, ſed prohibet celebrationem diuinorum cum pulſatione campanarum; ibi autem non fit celebratio diuinorum. Tum etiam quia ſignum campanæ datum ad res non ſacras, nõ eſt prohibitũ: ergo nec datum ad res non veras, ſed tantum fictas, & apparentes. Denique (quod ponderandum videtur) ſi quis tempore interdicti faceret pulſari campanam ad Miſſam publice faciendã, & animo illam dicendi: ſi poſtea mutaret animum & illam non diceret, quamuis peccaſſet grauiter mente, non tamen cenſeretur exterior tranſgreſſor interdicti, ſimpliciter & abſolute, neque incurreret cenſuram latam contra huiuſmodi tranſgreſſorem interdicti: ergo pulſatio per ſe ſola non ſufficit ad hanc tranſgreſsionem proprie ac formaliter loquẽdo; quamuis ſufficere poſsit ad culpam grauem ratione ſcandali.

An violetur interdictum ſi cãpanæ pulſentur, nec tamen diuina celebrentur.

19\. Tandem inquiri poteſt in hoc puncto, an per hãc particulam ſit prohibitus vſus ſeu ſignum paruæ campanæ, quod in Miſſa dari ſolet: nam in illo ceſſat ratio huius prohibitionis: quia illud ſignum non datur ad conuocandum populum, ſed ad excitandum mentes audientium, vt ſacrificio attentius aſsiſtant, & adorent Corpus & Sanguinem Domini, qui finis honeſtus videtur etiam tempore interdicti. Nihilominus omnes auctores docẽt hoc etiam eſſe prohibitum, vt Calderinus, Couarruuias & Nauarrus ſupra, aliique Summiſtę. Nam in textu dicitur, *Campanis etiam non pulſatis*, quæ locutio vniuerſali negatiuæ æquiualet. Ratio vero eſt, quia vel hæ etiam paruulæ campanæ, regulariter loquendo, facile exterius audiuntur, & ita per eas etiam conuocantur alii; vel certe non eſt illa ratio adæquata, quin etiam prohibeantur hæ propter aliquam ſolennitatem tollendam. Quod à ſimili colligere licet ex cap. *Quod in te*, de Pœniten. & remiſſ. vbi organa, & alia ſigna ſolennitatis, vel lætitiæ prohibentur. Vnde, licet in illis conditionibus de hoc non fiat expreſſa mentio: tamen in hoc verbo, & multo magis in illo, *ſubmiſſa voce*, ſufficienter continetur.

Quid de pulſatione paruæ campanæ in Miſſa.

Quarta conditio, vt interdicti perſonaliter, & qui interdicto cauſam dederunt, excludantur.

Sexto additur, *Excommunicatis, & interdictis excluſis.* Et quidem prior pars, quæ ad excommunicatos ſpectat, non eſt huius loci propria, quia non ſolum interdicti tempore, ſed quolibet alio à diuinis officiis, & præſertim à ſacrificio Miſſæ excludendi ſunt, iuxta ſuperius dicta in propria materia. Poſterior autem pars intelligitur de omnibus perſonaliter interdictis, ſub quibus comprehendũtur etiam perſonæ, quę interdicto generali cauſam dederunt, & quæ ad perpetrandum delictum, cuius occaſione interdictum latum fuit, cõcilium, auxilium, vel fauorem præbuerunt, vt dicitur in c. *Licet*, de Priuilegiis in 6. nam illæ virtute, ſeu conſequenter etiam ſunt perſonaliter interdictæ per ipſummet interdictum locale, vt ſupra diximus. 20.

21\. Dubium vero graue hic occurrit, an debeant excludi omnes laici, qui interdicti & excommunicati non ſint: nam ex prædictis verbis colligi poteſt, omnes non excommunicatos vel interdictos, cuiuſcunque conditionis ſint, excludendos nõ eſſe: quia exceptio firmat regulam in contrarium: ſed hic Põtifex ſolum excipit excommunicatos & interdictos: ergo admittit omnes alios. Præterea, vt ſupra expẽdebamus, concedit facultatem abſolutam offerendi ſacrificium ſicut prius, ſolumque hoc limitat illis quatuor conditionibus appoſitis, ſed quamuis laici nõ interdicti vel excommunicati adſint, omnes illæ conditiones ſeruari poterunt: ergo ſicut prius, licebat facere ſacrificium præſentibus laicis, etiam nunc licet ſeruatis prædictis conditionibus. Deniq; ratio illius moderationis in eo expreſſa, ſcilicet ne, *indeuotio populi creſcat*, videtur hanc ampliationem poſtulare: alioqui eadem occaſio indeuotionis populi remaneret. Et hanc ſententiam videtur probare Frederic. conſ. 70.

Vtrũ excludi etiam debeant laici non excommunicati nec interdicti. Ratio dubii.

22\. Nihilominus contraria ſententia & autoritate & conſuetudine eſt communiter recepta, vt videre licet in omnibus interpretibus capituli, *Alma*, vbi Couarruuias par. 2. §. 4. n. 4. & in Calderino, Antonino & in aliis, in tractatibus de interdicto, & Summiſtis verb. *Interdictum*, Nauarr. n. 173. Et videtur hæc ſententia declarata à Bonifacio VIII. qui auctor fuit ca. *Alma*, in cap. *Licet*, de Priuileg. in 6. vbi ſic inquit. *Licet vobis conceſſum exiſtat, vt interdicti tempore ianuis clauſis, excommunicatis, & interdictis excluſis, voce ſubmiſſe diuina celebrare poſſitis, ad ea tamen aliquos etiamſi aliunde venerint, niſi ſuper hoc priuilegiati exiſtant, recipere nulla ratione debetis.*

23\. Sed hic textus, licet communiter ad hoc allegetur, tanquam omnino clarus, nõ caret difficultate: quia aliud eſt agere de priuilegio conceſſo perſonis in particulari, vel incõmuni alicui religioni, aliud vero de communi iure moderante localè interdictum & effectus eius limitante. Nam cap. *Licet*, loquitur in priori ſpecie, vt ex verbis eius conſtat, & ex titulo ſub quo cõtinetur, & in illa habet eius deciſio

Obiectio 1. contra 1. fundamentum propoſitæ opinionis.

dicto euidentem rationem: nam priuilegium vni conceſſum, alteri non prodeſt, neque extenditur vltra verba eius. Et ideo quamuis mihi factum ſit priuilegium faciendi ſacrum in loco interdicto, nō ideo mihi conceſſum eſt aliquem ad ſacrum audiendum admittere, qui alias ꝓhibitus erat. Quia hoc eſt valde diuerſum, nec in alio formaliter aut virtute continetur, nec ego poſſum alteri priuilegium meum communicare. At vero nos nunc non agimus de priuilegio perſonali, ſed de lege moderante effectum interdicti localis, qualis fuit conſtitutio c. *Alma* per quod non fuere perſonæ aliquæ priuilegiatæ, ſed ideo ipſe habilis factus eſt, vt in eo fierent ſacrificia ſicut prius ſeruatis ſolum illis quatuor cōditionibus: ergo, cum laici non eſſent antea prohibiti audire ſacrum in tali loco, niſi in quantum ipſe locus, quaſi inhabilis fiebat ad tale interdictum, ablata hac inhabilitate per hanç legem, omnes fruentur beneficio eius.

14. *Confirmatur eadem obiectio.* Et confirmatur à ſimili, nam ſiſtendo in terminis, c. *Licet*, non ſolum laici verum etiam clerici non priuilegiati aliunde venientes non poterunt admitti ad celebranda ibi diuina: quia in eis procedit eadē ratio, nimirum, quod priuilegium aliis factum non extenditur ad extraneos. At vero iuxta capit. *Alma*, omnes clerici etiam extranei admitti poſsūt in quacumque Eccleſia, vt ſupra dictum eſt: quia ibi non conceditur priuilegium perſonis, ſed in ipſo loco fit quædam interdicti moderatio: ergo ex dicto. capit. *Licet*, non ſumitur efficax argumentum. Quam difficultatem videtur ibi ſenſiſſe Gloſſa verb. *Excluſis*, Vbi in primis rationem illius decretalis fundat ſolum in hoc, quod vnius priuilegium alteri non prodeſt. & poſtea dubitat quem vſum habeat nunc illa decretalis, cum de iure communi liceat illo modo celebrare tempore interdicti, & reſpondet, non obſtante iure communi, poſſe interdum, ſaltem auctoritate Papæ, poni interdictum prohibens celebrationem etiam ſecundum illam formam iuris communis, & tunc ſi aliqui ex priuilegio nihilominus celebrent, non poſſent alios admittere, & tunc haberet locum deciſio illius c. *Licet*.

15. *Obiect. 1. cōtra 2. fundamentum* Solet præterea citari textus in Clement. 2. de Sēt. excommunic. vbi Papa excommunicatos, qui ad diuina audienda vocāt tempore interdicti, non ſolum excommunicatos, & interdictos, ſed etiam alios, vt patet ex illis Verbis, *Aut qui modo prædicto ad officia eadem audienda aliquos excommunicationis, præſertim, vel interdicti ligatos ſententia euocare præſumpſerint.* Expendenda eſt enim illa particula, *præſertim*, ampliat enim ad alios præter ibi nominatos: ergo ſignum eſt aliis etiam nō ligatis excommunicatione, vel interdicto non licere intereſſe diuinis tempore interdicti generalis: nam ſi liceret eis, non excommunicantur alii, qui eos euocarent. Minus autem efficax eſt hæc probatio, quam præcedens, quia ponderata non eſt illa dictio, *prædicto modo*. Modus autem euocationis ſuperius narratus fuerat, quod quidam nobiles in ſuis terris Eccleſiaſtico interdicto ſuppoſitis Miſſas, & alia diuina officia publice & ſolenniter faciebant celebrare, ad officia eadem celebranda nunc hos, nunc illos vocantes, & ſubditur, *Hiſque non contenti exceſsibus per campanarum non ſolum pulſationem, ſed & voce præconia populos vt ad audiendas Miſſas huiuſmodi veniant, faciunt euocare.* Vnde conſtat non quomodocunque vocantes, ſed illis modis publicis, ſcilicet, *voce præconia, & pulſatione campanarum*: nec ad quaſcunque Miſſas ſed ad huiuſmodi, id eſt, publice & ſolenniter dictas vocantes excommunicati. Quapropter qui nunc vocaret laicum non priuilegiatum, alio modo rogando, vel inducendo illum ad Miſſam audiendam, quæ modo à iure præſcripto dicitur, ſine dubio non incurreret illam excommunicationem, è contrario vero, qui modo prædicto, & ad Miſſas dicto modo publico & ſolenni celebratas audiendas vocaret homines etiam priuilegiatos, imo etiā Clericos, illam excōmunicationem incurreret: quia ageret contra illam prohibitionem, quæ non reſpicit qualitatem, vt ſic dicam, vel conditionem perſonarum quæ vocantur, ſed modum vocationis & terminum: nam vterque eſt in contemptum interdicti, & contra formam à iure præſcriptam. Ex illo ergo textu nullo modo colligi poteſt, illicitum eſſe laicis audire Miſſam tempore interdicti, quæ iuxta formam iuris dicitur; quia inde etiam non colligitur, eſſe illicitum vocare priuatim & ſecreto laicum ab huiuſmodi Miſſam audiendam, nam ibi propter hoc non eſt excommunicatio lata, vt oſtenſum eſt.

Aliter probatur hæc ſententia, quia, ſi hoc liceret laicis, non indigeret priuilegio, vt intereſſe poſsint 16. ſacrificio tempore interdicti celebrato: Vſus autem probat indigere priuilegio: nam communiter conceditur & poſtulatur: ergo ſignum eſt hoc eis non licere. Hæc vero probatio pertinet ad factum, non vero oſtendit ius, quo hoc prohibeatur, & factum illud poteſt interdum procedere ex ſcrupulo, vel dubitatione, vt priuilegio obtento maior ſit ſecuritas: & ideo in aliis etiam materiis argumētum illud non eſt efficax.

His vero non obſtantibus communis ſententia 17. omnino retinenda eſt. Primo ac præcipue, quia hic *3. Obiect. Tempore interdicti excludendi ſunt laici etiam non interdicti, vel excomm.* videtur eſſe communis ſenſus Eccleſiæ: vt oſtendit conſuetudo, quæ eſt optima legū interpres. Secundo id aperte ſupponitur in Clement. 3. de Sent. excommun. vbi in primis narratur factum, nimirum quod fratres minores tempore interdicti ad diuina officia audienda admittebant fratres & ſorores ſui tertii ordinis, alias vero perſonas excludebant, ex quo naſcebatur ſcandalum: Et deinde præcipitur ſub excommunicatione eiſdem minoribus, vt huiuſmodi homines tertii ordinis non admittant, etiam ſi ad hoc ipſi vel illi priuilegium habeant. Ex quo in primis conſtat ibi non eſſe ſermonem de excommunicatis vel interdictis, ſed de quibuſcunque laicis non priuilegiatis, tum quia aliàs nullum eſſet ſcandalum, quod excommunicati & interdicti eiicerentur, & nō alii: tum etiam, quia Papa ſupponit, poſſe habere priuilegium ad diuina audienda, quod excommunicatis, vel interdictis non datur. Deinde clarum eſt ex hoc textu, approbare Pontificem quod alii laici eiiciantur, quandoquidem ad tollendam ſcādalum, quod ex illa differētia perſonarum oriebatur, non mandat alios extraneos admitti, ſed potius præcipit eos etiam repelli, qui quodammodo proprii videbantur, & quod mirum eſt, vt ibi Gloſſa notat, etiamſi priuilegium habeāt, per quod poſſint in aliis Eccleſiis admitti non vult eis prodeeſſe pro Eccleſiis ipſorum minorum ob ſcandalum vitandum: Ergo manifeſte ibi ſupponitur hoc eſſe ꝓhibitum laicis, & in particulari & pro talibus Eccleſiis prohibetur iis qui de tertio ordine dicuntur. Supponitur etiam priuilegium eſſe ad hoc neceſſarium, & quod illud ſit in ſua vi, id eſt, à Pontifice nō reuocatum, vel coarctatum. Atque hoc modo tertium etiam argumentum ſupra factum ex priuilegio efficax eſt, quando aliis ex iure colligitur tale priuilegium eſſe ſimpliciter neceſſarium. Et hoc etiam modo poteſt induci dictum capitulum, *Licet*. Nam ibi etiam ſupponitur huiuſmodi priuilegium eſſe neceſſarium.

Quod autem in obiectione ſupra facta ſupponebatur, ibi eſſe ſermonem de perſonali priuilegio 18. *Reſpondetur primæ obiectioni.* conceſſo celebrantibus Miſſam, certum non eſt: nā verba Pontificis ſunt, *Licet vobis conceſſum exiſtat.* Quæ intelligi poſſunt de conceſsione ab eodem Pontifice facta per capit. *Alma*: quæ exiſtimatur tanquam generale priuilegium reſpectu iuris antiquioris, & ideo potuit ſub illo titulo collocari. Quam expoſitionem probabilem putat Gloſſa ibi verb.

Excluſis,

Excluſis, quamuis prius verb. *Excluſis* oppoſitū ſuppoſuerit. Et nonnihil fauet conſonantia verborum vtriuſque textus: nam in vno dicitur, *Licet vobis conceſſum ſit*, in alio vero dicitur, *Concedimus quod tempore interdicti, &c.* Addo vero vlterius, quacumque ratione intelligatur illa conceſsio cap. *Licet*, vrgens inde ſumi argumentum. Nam in dict. cap. *Alma*, neq; ſit abſoluta moderatio interdicti reſpectu loci, vt in eadem obiectione ſupponebamus: neque ſit vlla conceſsio reſpectu audientium, ſed ſolum reſpectu celebrantium, ſeu dicētium diuina officia, vt patet ex illis verbis, *Adiecimus propterea, quod ſingulis diebus in Eccleſiis, & monaſteriis Miſſæ celebrentur, & alia dicantur diuina officia, ſicut prius.* Ergo, ſeruata proportione, declaratio c. *Licet*, optime cadit in conceſsionem c. *Alma*, quod ſcilicet laici ex vi illius textus admittendi non ſint, quandoquidem nulla ibi facta eſt illis conceſsio.

29. *Satisſit cōfirmationi eiuſdem obiectionis.*

Ad obiectionem autem, quæ videbatur difficilis quod eadem ratione non eſſent admittendi clerici aliunde veniētes, quia iuxta tenorem cap. *Licet*, admittendi non ſunt. Reſpondetur, ſi teneamus narrationem cap. *Licet*, referri ad conceſsionem capit. *Alma*, negandum eſſe aſſumptum; ſi vero dicamus eſſe ſermonem de conceſsione per ſpeciale priuilegium aliquibus perſonis, vel alicui congregationi facta, neganda eſt conſequentia. In cap. enim, *Licet*, (iuxta hanc expoſitionem) ſermo eſt de ſpeciali priuilegio quibuſdam perſonis conceſſo, quod ad alias extendi non poteſt. At vero in cap. *Alma*, ſermo eſt de conceſsione facta toti ordini clericali, vt ſupra ponderatum eſt. Et ideo nihil refert quod clerici ſint alterius loci, ſeu diœceſis: nam omnibus conceſſum eſt, vt poſsint in loco interdicto celebrare, iuxta formam cap. *Alma*.

30. *Satisſit rationi dubitandi initio poſitæ.*

Vnde ad aliam rationem in principio poſitam reſpondetur primo, argumentum illud, quod eſt à contrario ſenſu non ſemper eſſe validum, quando aliud ex iure colligitur, vt eſt in præſenti. Dico autem illam verba, *Excommunicatis & interdictis excluſis*, poſita eſſe præcipue propter clericos, & alios priuilegiatos, quibus neque ordo, nec priuilegium ſufficit, vt intereſſe poſsint, ſi ipſi interdicti ſint. Et ideo nō recte infertur, omnes laicos, cēſura non impeditos intereſſe poſſe, cum illa expreſsio non ſit poſita propter ſolos laicos. Ad aliam vero partem, quod ibi facta eſt conceſsio generalis celebrādi ſicut prius, adiunctis ſolis quatuor conditionibus. Reſpondetur, id eſſe verum ex parte celebrantium, nō vero ex parte aſsiſtentium, de quibus ibi nullla fit mentio, neque aliquod nouum priuilegium eis cōceditur: quia non oportebat prohibitionem interdicti adeo eneraueri; ſeu relaxari. Nam aliàs ex vi interdicti localis nullus excluderetur à diuinis officiis: quia excommunicati & interdicti per ſe ſe, & ex vi propriæ cenſuræ excluſi iam erant. Dices, ſi in capitul. *Alma*, nihil nouum conceditur aſsiſtentibus diuinis officiis: ergo nec clerici, qui tantū aſsiſtunt, & nullo modo cooperantur ad diuina officia. Reſpondetur, id eſſe accidentarium: nam per ſe loquendo, ipſi ſunt miniſtri, ipſiſque generaliter conceditur, vt facere diuina poſsint: ergo multo magis vt aſsiſtant, vnde cum duobus modis poſsit participari ſacrificium Miſſæ, ſcilicet, miniſtrando, vel tantum aſsiſtendo: prior prohibitus non eſt ex vi interdicti ſeruatis circumſtantiis iuris, & ſub illo comprehendimus non tantum ſacerdotis oblationem, ſed etiam omne miniſterium, quod ex officio conuenit clericis: & hac ratione ipſi excluſi non ſunt. Poſterior autem modus aſsiſtendi tantū eſt, ſimpliciter prohibitus, & ideo excluduntur loci per ſe loquendo.

Occurritur cuidam obiectioni.

31. *Laicus poteſt in neceſſitate miniſtrare ſacrum facienti.*

Dico autem, per ſe primo quidem ad excludendum caſum neceſsitatis: nā, ſi ſacerdos velit facere ſacrum tempore interdicti, & neminem habeat, qui miniſtret niſi laicum, poterit illo vti ad tale miniſterium & ipſe poterit ſine culpa aſsiſtere, dum modo aliàs inhabilis non ſit, id eſt, excommunicatus, aut interdictus, ſeu cauſam dedit interdicto. Atque hæc eſt communis ſententia in dicto capitul. *Alma*, vbi Couarruuias dict. numero. 5. & Nauarrus num. 81. Et ratio eſt, quia licet hoc non ſit conceſſū laico ratione ſui, eſt tamen conceſſum ratione ſacerdotis: Nam cū huic conceſſum ſit ſacrificare, conſequenter conceditur adiutorium illud, quod iuxta communem vſum Eccleſiæ moraliter neceſſarium eſt.

32. *Cum perſona habente priuilegium adeſſe poſſunt diuinis officiis domeſtici eam comitantes.*

Dixi etiam, per ſe, ad excludenda priuilegia, ratione quorum ſæpe poſſunt laici aſsiſtere: & ideo hæc exceptio in ipſis iuribus additur. Declaraturq; in dictio c. *Licet*, de Priuilegiis per priuilegium conceſſum ſingulari perſonæ ad audiendam Miſſam tempore interdicti, admitti poſſe cum ea familiares domeſticos eius; qui eam comitantur. Vbi ponderanda eſt illa particula, *Cum ea*: nam ſolum hoc extenditur ad ipſos propter miniſterium, quod exhibent priuilegiatę perſonę, comitando & honorando illam, vnde ſi huiuſmodi familiares per ſe & ſeparatim eant ad diuina non ſunt admittendi, vt omnes ibi notant. Et ob eandem rem additur in eodem cap. *Licet*, quando priuilegium conceſſum eſt collegio, ſeu communitati, tunc huiuſmodi familiares collegii, niſi ad eos expreſſe extendatur priuilegium, illo non gaudere: quia nimirum hi familiares non ſolent comitari collegium ipſum, vel conuentum euntem ad diuina celebranda, vel audienda. Quod etiam intelligendum eſt, quando priuilegium eſt collegio vt ſic conceſſum: nam ſecus eſſet ſi omnibus de collegio cōcederetur: nam tunc iam priuilegium eſſet ſingulorum, & conſequenter extenderetur ad familiares ipſorum. Quod ſemper intelligendum eſt, dummodo ipſi aliàs inhabiles non ſint, id eſt interdicti, &c. Nam hæc exceptio ſemper generalis eſt in tota hac materia, adeo vt in ipſis etiam perſonis quibus directe conceditur priuilegiū, locum habeat, niſi aliud expreſſe in ipſo priuilegio poneretur, quod quidem nunquam fit.

33. *Omnibus omnino laicis prohibetur tempore interd. audire Miſſam.*

Ex dictis ſequitur non ſolum excommunicatos, & interdictos, ſed etiam omnes laicos non habentes priuilegium, eſſe à diuino ſacrificio excludendos per Eccleſiæ miniſtros, nam ad eorum officium ſpectat omnes prohibitos repellere, & facere vt cenſuræ Eccleſiaſticæ ſeruentur: & ideo non oportuit hoc ſpecialiter declarari in illo decreto. Quæri autem poteſt, an hoc extendatur non ſolum ad omnes ratione vtentes, de quibus non eſt dubium, cum lex nihil diſtinguat, ſed etiam ad alios. Non enim deſunt, qui hanc prohibitionem extendant ad infantes nō nondum ratione vtētes, & à fortiori ad amentes, & ſimiles. Quia licet iſti non ſint capaces prohibitionis, quæ ipſos obliget, alii autem pręſertim miniſtri Eccleſiæ prohiberi Poſſunt ne illos adeſſe permittant. Quod ſentit Syluest. verb. *Interdictum*, 2. qu. 17. vt illi tribuit Couar. enim in communibus exemplaribus Syluestri deeſt particula, *Non*, quę omnino mutat ſenſum, nam illa ablata nihil ibi tractat de infantibus, qui nō ſunt doli capaces, ſed tantum de his, qui ratione iam vtuntur, & doli capaces ſunt, quanquam ſecundum contextū videatur negatio deeſſe, & conſequenter illam fuiſſe mentem Syluestri, & eandem opinionem tenet Nauarr. cap. 27. n. 169. Corduba in Summa Hiſpana quæſt. 60.

34. *Prædicta prohibitio comprihendit ſolos laicos ratione vtentes.*

At vero Couarruuias ſupra dicto num. 5. primo hoc negat de illis hominibus ſeu infantibus, qui omnino rationis vſum non habent: quia officia diuina non prohibentur, niſi celebranda vel audienda, ad quod requiritur aliqua intelligentia, ſeu rationis vſus. Addit deinde non oportere, vt huiuſmodi infantes ſint doli capaces, ſed ſatis eſſe, vt aliquo

quomodo intelligant ibi celebrari diuina, vt communiter eſſe ſolent pueri poſt ſeptimum ætatis annum, & prima quidem pars mihi abſolute probatur, quia non prohibetur hic quælibet aſsiſtentia: ſed humana, & rationalis: nam altera impertinens eſt ad diuinorum celebrationem. Dico autem aſsiſtentiam humanam prohiberi, quia non eſt neceſſaria ſenſibilis auditio, aut viſio. Nam cæcus, aut ſurdus intelligens ſacrum fieri, nullo modo eſt admittendus ſine priuilegio; quia illud eſt moraliter audire Miſſam. Illa vero diſtinctio inter infantes doli capaces, & non capaces, percipientes tamen aliquo modo res diuinas, licet fortaſſe vtendo illo termino *Doli capax*, more Iuriſtarum admitti poſsit. tamen nos in præſenti non admittimus medium inter infantem nondum vtentem ratione, & puerũ iam vtentem. Nam, ſi ita vtitur ratione, vt peccare ſciat, excludendus eſt à loco interdicto, & ipſe tenetur abſtinere, quia iam eſt capax huius præcepti Eccleſiaſtici, & Theologico more iam dici poteſt doli capax: Si vero nondum habet vſum rationis, ita vt ſciat diſcernere inter bonum, & malum, non tenetur hac obligatione, & conſequenter neque alii ipſum expellere tenentur: &, ſi ad ſit, nõ audit diuina humano, ac morali modo: de quo eſt prohibitio ſacrificii; tamen etiam extenditur ad totam ſolennitatem eius, prout in Eccleſia fieri conſueuit, etiam ad Miſſam Cathechumenorum vt vocant: quia hoc totum iam comprehenditur nomine Miſſæ, præſertim quia iura expreſsius loquuntur de Miſſarum ſolẽniis. Nec refert, quod quis intra Eccleſiam aſsiſtat, vel extra, dummodo moralem præſentiam habeat, ſiue per feneſtram, ſiue alio ſimili modo, argumento Clement. 1. de Sent. excom. vt ſupra ponderauimus.

35. Præterea interrogari poteſt, an hæc prohibitio ſit de tota Miſſa, & omnibus partibus. Reſpondeo principaliter quidem intelligi de ſubſtantia.

36. Tandem interrogabit aliquis, an perſonis interdictis ſit prohibitus Eccleſiæ ingreſſus etiam cum diuina officia in illa non celebrantur. Reſpondeo non eſſe prohibitum, de quo infra latius. Ratio eſt, quia nullo iure id cautum eſt generaliter de interdicto, ſed id ſpecialiter exprimitur quãdo talis prohibitio imponitur, vt patet ex c. *Ex reſcripto*, de Iureiurando, &c. *Is cui*, de Sent. excom. in 6. Quod verum cenſeo, etiamſi contingat ſanctum Euchariſtiæ ſacramentum eſſe in Eccleſia ad videndum omnibus propoſitũ, vt ſolet eſſe in aliquo ſpeciali die ad frequẽtem populi orationem, ſeu deuotionem deputato; vel ſicut etiam oſtendi ſolet populo, quando viaticum delatum eſt infirmo, & ad Eccleſiam reducitur. Nam cõſpectus Euchariſtiæ, vt Nauar. notauit n. 179. non eſt per ſe prohibitus, ſed ſolũ in Miſſa, quatenus ſcilicet prohibitũ eſt videre quãcumque partem, vel cæremoniam illius ſacrificii: non vero quia ſit prohibitum videre ipſum ſacramentum etiam in Eccleſia, nullo enim iure oſtendi poteſt talis prohibitio.

An interdictus ſit prohibitus Eccleſiæ ingreſſus.

In quibus feſtiuitatibus & quomodo ſuſpendatur interdictum.

37. TAndem aduertenda eſt vltima exceptio, quæ additur in dict. cap. *Alma*, de quatuor feſtiuitatibus, Natalis Domini, Paſchæ, Pentecoſtes, & Aſſumptionis Virginis glorioſæ: in quibus permittũtur Miſſæ celebrari cum tota ſolennitate conſueta, & fere ſine vlla ex præcedentibus limitationibus. Nam licet ibi declaretur excommunicatos eſſe excludendos, tamen ea limitatio non eſt ex vi interdicti, ſed ex vi ipſius excommunicationis. Vnde ibidem additur interdictos non eſſe excludendos, ex quo à fortiori conſtat alios quoſcumque laicos, qui interdicti non ſunt, admittendos eſſe, ſiue ſint de loco interdicto, ſiue de quocunque alio. Solum de his, propter quorum exceſſum interdictum eſt prolatum adiungitur non eſſe permittendos, vt ad altare approquinquent. Quod poteſt intelligi, vel ſecundum propinquitatem localem tantum, & hoc magis ad decẽtiam, quam ad neceſsitatem pertinere videtur; vel ſecundum aliquam actionem, ſcilicet, vt non admittantur ad oblationem faciendam: vel ad communicandum. Et hoc vltimum mihi maxime probatur: nam, vt ſupra dixi, aliis etiam interdictis generaliter, & abſque propria culpa conceditur, vt illis diebus poſsint Euchariſtiã ſumere, quod ibi principaliter comprehendi credimus ſub participatione diuinorum; ab hac ergo præcipue excluduntur iſti delinquentes, cum ab altari remouentur: & merito, quia ſupponuntur eſſe contumaces, vt patet ex illis verbis, *Vt ipſi ad humilitatis gratiam, & reconciliationis affectum facilius inclinentur.* Nam & propter hanc cauſam tunc non tollitur interdictum quamuis propter ſolẽnitatem talium feſtiuitatum ſuſpendatur quoad hunc effectum, tam loci, quam perſonarum; vt bene Nauarr. c. 27. n. 185. cũ Gloſ. in ca. *Vt priuilegia*, verb. *ſemel*, de Priuilegiis. Alius item ſenſus de remotione ab altari quoad oblationẽ faciendam mihi non diſplicet: nam licet non omnino ſit prohibitum recipere oblationem à perſona interdicta etiam ſpecialiter, & propter propriam culpam, quia nullibi inuenitur expreſſa talis prohibitio, vt notauit Nauarrus num. 174. in fin. ex Calderino in tractatu de interdicto. Nihilominus oblatio facta ad altare, & in Miſſa, prohibita eſt ex vi interdicti etiam localis, & à fortiori perſonalis, multoque magis ſpecialis, ſeu propter propriam culpam lati: quia, vt ſupra dicebamus, tota Miſſæ ſolennitas, & quælibet pars eius prohibita eſt ex vi interdicti: ergo & ablatio prout facta in Miſſa. Quãuis ergo in illis diebus interdictũ ſuſpẽdatur quoad alia, tamen quoad hunc effectum offerendi ad altare merito potuit non ſuſpendi reſpectu eorum, qui contumaces eſſe ſupponuntur in delicto, propter quod interdicti ſunt; quia ablatio, & acceptatio eius ex parte Eccleſiæ eſſet ſignum reconciliationis, & amicitiæ. Vnde etiam Nauarrus ſupra loquens de oblationibus factis pro defũctis interdictis ait, eſſe recipiendas, ſi deceſſerunt pœnitentes: ergo à contumacibus recipiendæ non ſunt, & præſertim ad altare. Hæc ergo duo vera ſunt, & primum non debet excludi: nam etiam docet huiuſmodi contumaces longe ab altari ſeparari; tum vt ipſi erubeſcant, tum vt alii timeant.

Quinam admitti poſſint ad ſacrum quatuor feſtiuitatibus permiſſum.

A quibus actionib ſint prohibiti in his feſtiuitatibus qui interdicto cauſam dederunt

Oblationes ab interdicto facta in Miſſa, non ſunt accipiendæ.

De his vero feſtiuitatibus quomodo intelligendæ ſint, & quando incipiant aut finiantur, multa tractari ſolent, quę melius dicentur ſectione ſequẽti: quia communia ſunt aliis diuinis officiis. Vnum vero eſt huius loci proprium, ſcilicet, an tres primæ feſtiuitates ſingulæ ſint vnius diei tantum, vel plurium. Et ratio dubii eſt; quia Eccleſia non per vnum diem tantum, ſed per plures feſtiuos & ſolennes talia myſteria celebrat, textus autem non dicit in diebus, ſed in feſtiuitatibus; omnes autem dies Paſchę & Pentecoſtes, qui ex præcepto obſeruantur, abſolute dici poſſunt feſtiuitas Paſchæ, &c. Nihilominus contraria ſententia communis eſt, & amplectenda: poteſtque in hunc modum declarari. Quia feſtum Natiuitatis ſimpliciter dictũ ſolum primum diem illius feſtiuitatis ſignificat tum ex vi rei ſignificatæ, quia illo die natus eſt Chriſtus, tam ſecundum cõmunem vſum & celebritatem, quia aliis diebus potius agitur feſtum Sancti Stephani, Ioannis, & Innocentum. Et hinc vlterius colligimus eodem modo ſumendum eſſe feſtum Paſchæ, & Pentecoſtes: Tum quia textus eodem modo loquitur de his tribus feſtiuitatibus, tum etiam, quia non eſt maior ratio de aliis, quia in Eccleſia non eſt minus ſolenne feſtum Natiuitatis, quam Paſchæ, & Pentecoſtes, Item, ſic 38.

Nomen feſtiuitat. quomodo intelligendum quidue cõplectatur.

ut myſteriũ Natiuitatis, ita etiam alia duo ſingulis diebus tantum effecta ſunt: propria ergo feſtiuitas tantum eſt primi diei. Quod vero Eccleſia pluribus diebus illud myſterium celebret, non ſufficit, aliàs tota etiam octaua ſub illa ſolennitate comprehendenda eſſet, quod improbabile ab omnibus reputatur. Atque hanc ſententiam docuit Sylueſt. cum Archidiacono. *Interdict.* 5. quæſt. 2. num. 3. Tabiena num. 2. Anton. 3. part. tit. 37. c. 4. Nauar. ca. 27. nu. 182. & idem ſentit Gloſſ. in dict. cap. *Alma*, verb. *Aſſumptionis.*

39. Soto autem in 4. diſt. 22. quæſtion. 3. art. 1. poſt. 4. concluſionem, duo habet in hac materia notanda: Vnum eſt feſta illa finiri, *in vltimo completorio* (vt ait) *vltimo die Paſchatis*, quod nulla ratione, vel auctoritate probat. Sed ductus videtur vulgari appellatione, qua nomen Paſchę omnibus illis diebus attribui ſolet. Iuuari etiam poteſt illo axiomate, quod priuilegia amplianda ſint, præſertim ea, quæ conceduntur à principe, & in publicum fauorem, ac commune bonum. Sed hæc non ſufficiunt, vt à communi ſententia diſcedamus, propter ea quæ adduximus. Nec enim ſufficit vulgaris locutio, cum textus proprie loquatur de feſtiuitatibus, in quibus talia myſteria celebrantur, non de octauis, nec ſemper licet quamcumque extenſionem facere, & præter vim verborum, & præſertim contra communem intelligentiam. Aliud ſingulare, quod Soto habet, eſt, in feſto Paſchatis comprehendi etiam vigiliam ab eo tempore, in quo iam poteſt Miſſa diei celebrari, ad quod nullum textum, nec auctorem allegat. Et Petrus Polanco in Directorio cõfeſſorum pagina 150. ſubindicans Sotum ait, ſecundum aliquos poſſe id fieri, quod non reprobat. Motiuum autem Soti fuiſſe videtur, quia celebritas paſchę incipit à Miſſa vigiliæ, quando cantatur Gloria, & pulſantur campanæ. Poſſumus etiam adiungere, quod aliæ feſtiuitates incipiunt ab hora veſperarum in Eccleſia conſueta, vt infra videbimus: in Paſchate autem veſperæ dicuntur in ipſa Miſſa: ergo illud feſtum quoad hunc effectum incipiet ab illa Miſſa.

Excluditur opino Soti.

Aliud Soti dictum expenditur.

40. Veruntamen difficilis etiam videri poteſt hæc ampliatio, tum quia eſt valde ſingularis in re graui, ſine textu, vel ratione cogente: tum etiam, quia ex vi conceſsionis capit. *Alma*, vnus dies tantum conceditur in ſingulis feſtiuitatibus ſupra dictis, in quo poſsit Miſſa ſolenniter ac publice dici; per illam autem extenſionem iam concedimus duos dies. Vnde licet Miſſa vigiliæ quaſi per anticipationẽ fit de myſterio reſurectionis, id non ſatis videtur ad illam extenſionem faciendam: nam etiam Miſſa ſecundi diei, quæ eſt primæ octauæ, eſt de eodem myſterio, quod in eo die etiam celebratur: tamen quia reuera non eſt ipſum feſtum Paſchæ, ſed aliquid concomitans ad augmentum ſolennitatis, ideo nõ comprehenditur: ergo idem dicendum eſt de illa anticipata celebritate. Propter hæc videtur dubia hæc ſententia; tamen ſi vſus non admodum repugnat, non erit illicitum in praxi adhærere. Præſertim quod ante Sotum, Paludan 4. diſt. 7. q. 3. art. 2. num. 11. illam attingit, & non reiicit, immo ad vigiliam etiam Pentecoſtes illam extendit, quod nimium eſt.

41. Eſt autem hoc loco vlterius aduertendum conceſsionem harum feſtiuitatum ampliatam poſtea eſſe ad feſtum corporis Chriſti per Martinum V. & Eugenium IV. vt referunt Angelus verb. *Interdictum.* 6. num. 16. & Sylueſt. *Interdictum*, 5. quæſtion. 2. & Antoninus, & Nauarrus ſupra, & habentur hæ conſtitutiones in Bullario Romano in vltima conſtitutione Martini V. *Ineffabile ſacramentum*, & in 4. Eugenii IV. *Excellentiſsimum*, & in eis hoc ſpecialiter additur, quod non ſolum pro diei feſto Corporis Chriſti, ſed etiam pro tota octaua fit prędicta interdicti ſuſpenſio, quod eſt valde notandum pro his quæ de aliis ſolennitatibus diximus, ſcilicet non extendi ad aliquam diem octauarum, quia quando Pontificis huiuſmodi conceſsionem faciunt, eam declarant.

In feſto Corporis Chriſti interdictum ſuſpenditur.

42. Præter has exceptiones iure communi factas, refertur alia ex Priuilegio conceſſa à Leone X. pro feſto Conceptionis Virginis, & eius octaua, pro ſola Hiſpania, vt refertur in ſupplemento Minorum, conceſſ. 67. & in eorum Compendio verb. *Concepto* §. 12. & verb. *Interdictum*, 2. §. 8. Addunt vero Nauarr. cap. 26. num. 282. & ex illo Couarr. dict. §. 5. num. 2. conceſsionem non fuiſſe abſolutam, ſed pro his Eccleſiis, in quibus dicitur officium Conceptionis ordinatum per Leonardum & Miſſa, cuius introitus eſt, *Egredimini*, &c. Quod ſi vera eſt hæc limitatio, iam non erit vtilis illa extenſio: qui illa officia non ſunt in vſu poſt Pii. V. ordinationem. niſi forte alicubi ex priuilegio retineantur. Tamen de illa limitatione mihi non conſtat, nec in priuilegio Leonis habetur, vt refertur in Supplem. fol. 24. conceſſ. 67. Quæri autem poteſt, an hoc priuilegium reuocatũ ſit per Concilium Trid. ſeſſ. 25. c. 12. de Regularibus. Reſpondeo tamen non eſſe derogatum, tum quia Concilium non addit clauſulam derogatoriam, ſed ſimpliciter pręcipit, vt mandante Epiſcopo interdicta ſeruentur, & publicentur à regularibus: tum etiã quia illud priuilegium non videtur eſſe ſpeciale regularibus, nec illorum fauorem, ſed eſſe in honorem Virginis, & pro tota Hiſpania: quare potius ipſi Epiſcopi, ſi de tali priuilegio eis ſatis conſtet, tenentur pro illis diebus interdictum ſuſpendere.

Alia ampliatio eiuſdem conceſsionis pro feſto & octaua Conceptionis.

43. Tandem addit Couarr. dict. §. 5. num. 4. hanc exceptionem extendi ad diem, in qua contingit Regẽ aliquem ingredi de nouo ciuitatem aliquam quæ interdicta ſit. Quod ſolum probat ex Ioanne Staphilo, li. de Literis gratiæ & iuſtitiæ, fol. 157. colum. 1. qui nullum ius ad hoc confirmandũ adduxit, ſed ſolum coniecturam quod dignitati Regiæ deferendum eſt, iuxta, c. *Solitæ*, de Maiorit. & obedientia. Sed hæc eſt congrua ratio, vt qui interdictum poſuit, illud ſuſpendat; non tamen vt poſsit ipſo iure ſuſpenſum affirmari, cum nullo iure cautum ſit, alioqui multo magis dicendum eſſet in die deſponſationis Regis, aut natiuitatis Principis, multoque magis in die mortis vel ſepulturę perſonæ Regiæ ſuſpendi interdictum: quia maioris momẽti ſunt huiuſmodi occaſiones, vt dignitati Regiæ deferendũ videatur: In his ergo quæ ex iure pendent parum valent congruentiæ, niſi prius ius oſtendatur.

Alia eiuſdem conceſsionis extenſio reiicitur.

SECTIO II.

Quomodo ſacrificium Miſſæ per alia interdicta prohibeatur.

1. EXplicuimus latius hunc effectum in generali interdicto locali: quia de illo præcipue loquitur ca. *Alma*, quod ampliore explicatione indigebat: quæ vero dicta ſunt, facile poſsũt ad alia interdicta applicari cũ debita proportione ſeu moderatione. Igitur in ſpeciali interdicto loci, ſi in eo Euchariſtia ſeruatur, non prohibetur Miſſa priuata, & cũ debitis circũſtantiis ad reuocandam illã quod ſemel in hebdomada licere declarauit cap. *Permittimus*, de Sent. excom. & ad ſpeciale interdictum extenditur, vt cum Hoſtienſi notauit Nauarr. c. 27. nu. 173. & merito, tum quia textus abſolute loquitur, *Tempore interdicti*, tum etiam, quia ratio conceſsionis id exigit. At vero reliqua omnia, quæ in ca. *Alma*, conceſſa ſunt, & in ſuperioribus ſunt declarata: in hoc interdicto locum non habent, vt notauit Gloſ. ibidem verb. *Eccleſiis*, quam eſſe communiter receptam teſtatur Nauarr. nu. 173. & idem habet Couarr.

Tempore ſpecialis interdicti localis licitũ eſt ſacrum facere ad renouandã Euchariſtiam.

uarr. referens plures auctores ſupra §. 4. n. 1. Ratio eſt, quia dictum cap. *Alma.* expreſſe loquitur de interdicto generali: & ideo extendi non debet ad ſpeciale: Tum quia in rigore & ſecundum commune ius eſt diuerſum interdictum: tum etiam, quia ratio illa, & publica neceſsitas, quæ mouit Pont. ad id concedendum pro interdicto generali loci, non habet locum in ſpeciali interdicto, vt per ſe conſtat. Atque ob eandem cauſam priuilegium, quod Epiſcopis conceditur in capit. *Quod nonnullis*, de priuilegiis, vt poſsint tempore interdicti celebrare fere iuxta formam cap. *Alma mater*, etiam non extenditur ad locum ſpecialiter interdictum: quia textus ille expreſſe dicit, *Cum commune terræ interdictum fuerit*, loquitur ergo de interdicto generali: ergo extendendum non eſt priuilegium ad interdictum ſpeciale. Quo fit, vt iam nunc priuilegium illud nihil operetur: quia per ius commune dicti cap. *Alma* idem conceſſum eſt omnibus ſacerdotibus, hoc autem ſpeciale eſt in Epiſcopis, quod poſſunt in altari portatili celebrare, aut facere ſibi celebrari in quolibet loco interdicto ſeruatis dictis circumſtantiis, coniungendo cum dict. cap. *Quod nonnullis*, capitul. vltim. de priuileg. in 6. Atque ita etiam notauit Syluest. *Interdictum*, 5. quæſt. 5. ver. 5. vbi refert ſimile priuilegium datum eſſe fratribus prędicatoribus, & minoribus; & idem habet Coua. §. 2. num. 7. Citantque capit. *In his*, de Priuileg. Sed ibi ſolum dicitur, eos poſſe cum altari portatili vbicumque fuerint, celebrare ſine præiudicio iuris parochialis, de loco autem interdicto ibi nihil dicitur. Vnde ex vi illius ſolius iuris reuera non poſſent celebrare in loco etiam generaliter interdicto in altari portatili: quia priuilegium generaliter prolatum intelligendum eſt de loco habili, coniungendo tamen cum illo priuilegio alia circa interdictum generale, vel ſaltem conceſsionem cap. *Alma*, poterunt vti illo priuilegio in loco generatim interdicto, non vero in ſpecialiter interdicto, vt iidem auctores merito docent: quia nec ius commune, nec aliud ſpeciale priuilegium de illo loquitur.

Priuilegium Epiſcopis conceſſum in c. Quod nonnulli de Priuil. arctatur ad interdictum generale.

De prohibitione Miſſæ per interdictum perſonale.

2. *Concluſio.* DE perſonali autem interdicto certum eſt, ex vi illius perſonis omnibus, tam generatim, quam ſpecialiter interdictis prohibitum eſſe tam celebrare, quam miniſtrare, vel aſsiſtere Miſſæ ſacrificio in quocunque loco ſiue interdicto, ſiue non interdicto iuxta cap. *Si ciuitas*, &c. *Si ſententia*, de Sent. excommun. in 6. & c. 3. & 4. de clerico excômun. miniſtrãte. Nec quoad hoc interdictum facta eſt in nouo iure aliqua relaxatio, vel ſuſpenſio præter vnam ſtatim explicandam. Vnde Sacerdos interdictus nullibi celebrare poteſt, etiam cum circumſtantiis pręſcriptis in iure dicto cap. *Alma*, vt notauit Couarru. ſupra §. 4. numero 3. quia iura loquuntur de interdicto locali, non perſonali, quod diſtinctum eſt, & in eo non procedunt rationes cap. *Alma* Solum ponitur limitatio ſupra tractata in dict. cap. *Alma*, ſcilicet, vt in feſtiuitatibus ſupra numeratis poſsint intereſſe ſacrificio perſonę interdictę, quod quidem generaliter interdictis abſolute conceditur, ſpecialiter vero interdictis ſolum cum moderatione ibidem declarata, vt ad altare non accedant, quam in ſuperioribus declaratam reliquimus.

3. *An perſonæ non interdictæ licitum ſit Miſſam ab interdicto denunciato audire.* Dubitari vero hic poteſt an perſonę non interdictæ prohibitum ſit audire Miſſam ſacerdotis interdicti. In quo vnum eſt certum, ſi ille non ſit nominatim denunciatus, licitum eſſe eius Miſſam audire iuxta Extrauag. *Ad euitanda*, & à fortiori poteſt ex dictis de excommunicatione. Dubium vero eſt, ſi iam ſit nominatim denunciatus: tunc enim dicunt aliqui illicitum eſſe Miſſam eius audire: Tum, quia non

4. *Opinio.*

licet audire Miſſam ſacerdotis excommunicati denũciati: tum etiam, quia nec Miſſam ſacerdotis ſuſpenſi licet audire: vt ſumitur ex cap. vlt. de Cohabitat. Clericorum & mulierum. Tertio addere poſſumus, minus eſſe audire Miſſam in loco interdicto, quam à perſona interdicta: ergo ſi illud non licet neque hoc licebit.

Sed hæ rationes non videntur ſufficientes ad oſtendendam prohibitionem, quæ ex iure poſitiuo pendet. Nam in primis excômunicatio priuat com munione, & ideo non licet excommunicati Miſſam audire, quia eſſet cum illo in ſacris communicare. De ſuſpenſione autem falſum eſt quod aſſumitur: quia per ſe & ex vi cenſuræ ſuſpenſionis non eſt prohibitum audire Miſſam hominis ſuſpenſi, vt ſupra oſtendi ex eodem principio, quod ſuſpenſio nõ priuat cõmunione. Et ideo, niſi in aliquo caſu fiat ſpecialis prohibitio, de quo ſupra diximus tractando textum illum capitul. vlt. de Cohabitatione cleric. & mulier. ex vi ſolius ſuſpenſionis nulla eſt huiuſmodi prohibitio. Vnde potius poteſt retorqueri argumentum, vt idem dicendum ſit de interdicto perſonæ, cum non priuet communione cum illa. 4.

Fundamenta ſuperiorus opinionis ſoluuntur.

Ac propterea etiam non eſt efficax argumentum ſumptum ab interdicto locali; quia directa prohibitio huius interdicti eſt, non celebrare, nec intereſſe diuinis in tali loco, niſi in caſibus à iure expreſſis: Interdictum autẽ perſonale fertur pro ipſa perſona interdicta, ne faciat, vel audiat diuina; non tamen prohibet alios, ne cum illa communicent, aut eius actionibus aſsiſtant: nullum etiam ius oſtendi poteſt, in quo talis prohibitio fiat, vel implicite cõtineatur. Quapropter dicendum cenſeo cooperationem cum perſona interdicta ad rem diuinam faciẽdam ex natura rei eſſe prohibitam ſuppoſita tali cenſura; ſolam autem præſentiam, ſeu auditionẽ Miſſæ quam talis perſona dicit, abſque inductione, vel concilio minime prohibitam eſſe: quia, vt dixi nullum eſt ius ſpecialiter prohibens; ex vi cenſuræ non ſequitur, niſi quod neceſſarium eſt, ne ad malum cooperetur. 5.

Vera ſent.

Rurſus vero inquiri poteſt, an è contrario poſsint diuina fieri à perſonis non interdictis, ſi adſint interdictæ. Nam ex ſe reſolutione præcedenti videtur ſequi, id non eſſe prohibitum. Quia illa tantum eſt quædam communicatio, & permiſsio, non autem cooperatio: quia ego non induco alium vt interſit, ſed tantum permitto, vt ſuppono, ergo eadem ratione hoc non erit malum ſeu prohibitum. Dicendum eſt tamen in hoc eſſe ſpecialem rationem: nam iura ſemper admonent, vt perſonæ interdictæ excludantur, vt patet ex c. *Permittimus*, de Sent. excom. & ex cap. *Alma*, eodem tit in 6. cum ſimilibus. Et ideo certum eſt miniſtros Eccleſię teneri rem diuinã non facere coram perſona interdicta, & facere quãtum in ſe eſt, moraliter loquendo, vt expellatur. Vnde quoad hoc non eſt eadem ratio de hoc & præcedenti caſu, tum propter ſpecialem iuris prohibitionem, tum propter ſpecialem rationem eius. Quia ad Eccleſiæ miniſtros ſpectat ex proprio officio expellere indignos à participatione diuinorum, & remouere eos, quos Eccleſia remouet, ac denique procurare, vt cenſuræ Eccleſiaſticæ obſeruentur: & ideo merito peculiaris obligatio eis imponitur excludẽdi interdictos, quando celebrant. At vero è conuerſo non ita ſpectat ad laicos audientes Miſſã hoc munus remouendi à diuinis eos, qui cenſura ligati ſunt. Et præterea quamuis laicus exeat ne audiat Miſſam ſacerdotis interdicti celebrantis, non propterea cẽſuræ violatio impeditur, quod tamen cum effectu impeditur, quando è conuerſo perſona interdicta excluditur ne Miſſæ interſit. 6.

An coram perſona interdicta poſſit Miſſa celebrari.

Difficultas vero eſt, ſi perſona interdicta exire nolit etiam ſemel atque iterum admonita, quid faciendum ſit. In quo certum eſt, licitum eſſe eam per 7.

Quid ſi perſona inter-

vim expellere, ſi commode & ſine magno ſcanda-
Si ſtādū ſacra fiunt exire nolit ab Eccleſia. lo fier poteſt: quia hoc non eſt vim inferre, ſed iura Eccleſiæ defendere. Et ideo etiam perſonam Eccleſiaſticam licet hoc modo cogere, vt ſupra tactum
1. Opinio. eſt, explicando canonem *Si quis ſuadente.* At vero, ſi ea vis non ſufficiat, aut adhiberi non poſsit, dicunt aliqui Miſſam potius eſſe omittendam, quam coram perſona interdicta faciendam, & ſi iam inchoata ſit, non eſſe finiendam, niſi iam conſecratio, vel ſaltem canon inceptus ſit, ſicut ſupra de excommunicato dicebamus; nam putant quoad hoc eandem eſſe rationem de excommunicato, & interdicto. Quod ſentit Ancharranus in Clement. 2. de Sentent. excommunicat. numero ſexto. & videtur poſſe ſumi ex verbis illius textus ibi, *Ex quo frequenter contingit quod ipſa Miſſarum ſolennia remanent inexpleta*, ex eo ſcilicet, quod excommunicati vel interdicti exire nolūt etiam admoniti, vt paulo ſuperius ibi fuerat narratum.

8.
2. Opinio. Contraria vero opinio videtur ſumi ex autoritate negatiua aliorum Doctorum, quæ licet aliàs nō ſit efficax in re tam graui, & quæ pendet ex iure poſitiuo, & conſuetudine, magnum indicium eſt non eſſe talem obligationem. Vnde Gloſſa dict. Clemētin. 2. verb. *Inexpleta*, tacite interpretatur illam diſiunctiuam propoſitionem textus, vt ratione excommunicatorum verificetur: quomodo etiam Panormitanus loquitur. Sic etiam Nauarrus Comment. de Oratione cap. 16. numero 59. de excommunicato loquitur, & num. 60. de interdicto locali, de Interdicto autem perſonali dicit. Præterea Soto in 4. diſtinct. 22. quæſtion. tert. articul. prim. dupliciter, ait, clericum violare interdictum, celebrando ſcilicet, ſi ipſe interdictus ſit, vel in loco interdicto celebret: de celebratione autem coram interdicto nihil dicit: & eodem modo loquuntur alii auctores, vt patet ex Syluestro verb. *Interdictum*, 5. & aliis eodem, qui nullam mentionem huius effectus faciunt. Denique nec iura omnia, quæ loquuntur de interdicto, talē prohibitionem indicant, vt declarabimus: non ſunt autem pœnæ, vel prohibitiones augendæ ſine iure. Nec argumentum à ſimili ab excommunicatis ad interdictos eſt validum: tum quia in his pœnis argumentum à ſimili eſt infirmum: tū etiam quia non eſt ſimile, quia excommunicatio grauior eſt cenſura, & plura prohibet, & per ſe vetat communicationem longe aliter, quam interdictū: vnde perſonis interdictis interdum permittitur adeſſe diuinis: excommunicatis autem nunquam, vt patet ex dict. c. *Alma*.

9.
Quid in hoc dubio ſentiendū quando ſacrum in loco interdicto fit. Diſtinctione ergo vtendum videtur: quia aut ſacerdos celebrat in loco interdicto, vel in loco de ſe habili. In priori caſu ſi ingrediatur perſona interdicta nominatim, & non poſsit expelli, ceſſandum eſt modo ſupra dicto. Et fortaſſe in eo caſu loquitur Ancharran. Probaturque ex capit. *Alma*, ibi, *excommunicatis, & interdictis excluſis*, non enim dicit, *admonitis*, ſed *excluſis*. & in hoc pares facit interdictos excommunicatis. Vnde formatur ratio: nam dicere ſacrum in loco interdicto per ſe eſt iure prohibitum: ergo ſolum licet cum moderatione, & ſub cōditione capit. *Alma*, ſed ibi non derogatur antiquo iuri niſi ſub illa conditione vt interdicti excludantur; ergo quacumque ratione illa conditio impleri non poſsit, etiam per iniquitatem, vel vim, non eſt locus moderationi cap. *Alma*, manetque in ſua vi prohibitio interdicti localis, ab illa enim magis naſcitur hæc obligatio, quam ab interdicto perſonali, quamuis hoc ſit occaſio, ob quam ceſſat facultas ibi celebrandi. Hoc docuit in ſpecie omnino ſimili Nauarrus de Oratione cap. 16. numero 60. dicens, quādo inchoata Miſſa ſuperuenit interdictum generale & non poſſunt valuæ occludi, debere Miſſam cœptam omitti, ſi ad Canonem non peruenerit. Cuius ratio ſolum eſt, quia non impletur conditio in iuris priuilegio (vt ſic dicam) poſtulata: eadem autem ratio procedit in præſenti conditione, vt declaratum eſt. Tandem dict. Clementin. ſecund. optime poteſt intelligi iuxta hunc caſum & doctrinam: nam illa particula, *In ipſis Eccleſiis*, plane refertur ad Eccleſias ſuppoſitas generali interdicto loci. Vnde infero, ſacerdotes tunc celebrantes non excluſis interdictis, fieri irregulares, non quia celebrant coram perſona interdicta: de hoc enim nulla eſt irregularitas in iure, argum. c. *Is cui*, de Sentent. excommun. in 6 ſed quia celebrant in loco interdicto ſine facultate legitima, & conſequenter contra cap. *Is qui*, §. *Is vero*.

In poſteriori autem caſu, quando ſcilicet locus 10.
non eſt interdictus, ſed tātum adeſt perſona interdicta, & per vim cogi non poteſt; probabile mihi videtur non debere ſacerdotem ob eam cauſam omittere Miſſam: quod non aſſero ſine formidine, quia non inuenio caſum expreſſe tractatum & definitum ab authoribus, cenſeo tamē practice probabile. *Quid dicendum ſi Miſſa dicatur in loco non interdicto.* Quia nulla eſt de hoc iuris prohibitio, nec cogens ratio. Prior pars conſtat ex dictis, quia omnia iura, quæ petunt vt excludantur interdicti tractant de celebratione in loco interdicto, vt patet ex dict. c. *Alma*, & dict. Clement. 2. & ca. *Cum in partibus*, de Verb. ſignific. cap. *Quod in te*, de Pœnitent. & remiſſ. nullum autem ius eſt, quod præcipiat omittere ſacrum propter ſolum perſonale interdictum. Dicunt vero aliqui, per omne interdictum etiam perſonale interdici locum ſaltem mediate: quia interdicitur Eccleſia in qua fuerit præſens perſona interdicta. Sed hoc nullo iure fundatum eſt. Nam potius in cap. *Si ſententia*, de Sent. excommun. in 6. dicitur, interdicto loco non interdici populum: vnde omnes inferunt, interdicto populo etiam locum non eſſe interdictum. Aliàs omne interdictum perſonale eſſet deambulatorium, quia omnis locus vbi eſſet talis perſona, eſſet interdictus, quod eſt contra omnes Doctores. Et hinc facile patet altera pars, quia ſecluſo iure, nulla poteſt eſſe vrgēs ratio in hac materia, quæ tota pendet à iure. Quin potius cum materia ſit pœnalis, extendenda non eſt ſine iure. Item ſecluſa cooperatione, contemptu, & abuſu proprii muneris & officii, interdictum per ſe non obligat ad vitandam communicationem: ſed hic non eſt cooperatio nec contemptus, vt ſupponitur, nec abuſus proprii muneris: quia ſupponimus clericū facere quod in ſe eſt ad expellendum interdictum: ergo præſentia eius non poteſt nocere, nec eſt communicatio prohibita. Vnde in ca. *Reſponſo*, de Sent. excom. ſolum prohibetur Epiſcopus ne ciues interdictos conuocet ad celebrandum diuinum officiū contra formam interdicti. Et in cap. *Epiſcoporum*, de Priuileg. in 6. prohibentur omnes Eccleſiaſticæ perſonæ, ne ad celebrationem diuinorum publice interdictos admittant: in dicto autem caſu nec conuocatur, nec admittitur interdictus, ſed permittitur, ſeu toleratur, quia vitari non poteſt: hoc autem prohibitum non inuenitur. Secluſo ergo ſcandalo, vel alio accidentario incommodo, non videntur ob eam cauſam omittenda diuina officia.

SECTIO III.

Quæ alia diuina officia prohibita ſint per interdictum.

Certum eſt non ſolum ſacrificium Miſſæ: ſed etiam alia diuina officia in- 1.
terdicto prohiberi, vt ex eiſdem iuribus conſtat, cap. *Si ciuitas*, & cap. *Si ſententia*, & c. *Cum in partibus*, cap. *Præſenti*, &c. vl. de Sent. excom. in 6. c. *Epiſcoporum*, & cap. *Licet*, de Priuileg. in 6. cum ſimilibus. Præterea certum eſt *Alia diuina officia præter Miſſam prohibentur per interdictū.*

eſt hunc effectum cum proportione in aliis declarata ad ſingulas ſpecies interdicti eſſe applicãdum, vt ex eiſdem iuribus elicitur. Itaque in loco generaliter interdicto hæc officia fieri non poſſunt, in Eccleſia, nec extra illam intra totum ambitum, & terminos, quibus tale interdictum concluditur, neque audiri ibi poſſunt talia officia à quibuſcumque perſonis cuiuſcumque loci & conditionis, ſecluſis priuilegiis, & exceptionibus iuris, de quibus infra. Atque eodem proportionali modo prohibentur hæc officia fieri, vel audiri in loco ſpecialiter interdicto. Per interdictum autem perſonale, generale, vel ſpeciale prohibentur perſonæ interdictæ, ne hæc officia faciant, vel illis interſint vbique locorum, eodẽ modo, quo de Miſſa diximus: nam iura æque de omnibus loquuntur. Duo ergo hic explicanda ſuperſunt. Primum eſt, quænam ſint hæc diuina officia, præter Miſſam, quę interdicuntur. Secundum, quid in hac prohibitione moderatum ſeu conceſſum ſit per nouum ius capituli, *Alma*.

Quæ diuina officia ſint prohibita per interdictum.

2. Circa primum aduertendum eſt, in iuribus quæ de hac materia tractant, interdum diuinorum nomine comprehendi vel ſacramenta, vel ſacrificia & quælibet alia diuina officia, vt patet ex cap. *Si ſententia*, in principio, & in §. *Cæterum*, & in capit. *Is cui*, de Sent. excomm. in 6. & expreſsius in c. *Non eſt vobis*. de Sponſal. aliquando vero diuinorum celebratio condiſtingui à receptione ſacramnntor. & comprehendere tantum Miſſæ ſacrificium, cum aliis diuinis officiis, vt in eodem ca. *Si ſententia*, §. *Cum vero*, & in cap. *Epiſcoporum*, de priuileg. in 6. Nunc autem ſtrictius loquimur de diuinis officiis: nam adminiſtratio ſacramentorum ſpecialem habet rationem & prohibitionem, vt vidimus: ſacrificium autem Miſſæ notius eſt, & excellentius inter omnia diuina officia: & ideo de illis ſpecialiter eſt à nobis dictum. Hic ergo ſumimus diuina officia, quæ ſunt in Eccleſia præter ſacramenta, & ſacrificium: nam plura officia per interdictum prohibentur: vt colligitur ex cap. *Quod in te*, de Pœnitent, & remiſſ. & ex ca. *Alma*, & aliis iuribus, in quibus vniuerſalis negatiua ponitur, quod nulla diuina officia tempore interdicti celebranda ſint: conſtat autem horas canonicas, & ſimilia nomine diuinorum officiorum in Eccleſia intelligi.

Nominis diuina officia ſignificatio

3. Difficultas ergo eſt, quantũ extendatur hæc prohibitio. *1. Opinio.* Quidam aſſerunt omnia officia ſacra, quæ in Miſſali aut Breuiario Romano continentur, ſub hac prohibitione comprehendi; nam illa ſunt quædã diuina officia, & prohibitio generalis eſt. Quod ſentit Syluester. *Interdictum*, 5. quæſt. 3. & Angel. n. 4. quamuis illi non dicũt nomine diuini officii in pręſenti materia comprehendi totum id, quod in breuiario, & Miſſali continetur; ſed ſolum illud, quod eſt in breuiario, vel Miſſali; ſunt enim in breuiario multa, quæ ſine dubio non interdicuntur, vt benedictio menſæ, itinerarium, & ſimilia: & in Miſſali nonnullę benedictiones, de quibus infra. Sed in hac ſententia & manet eadem obſcuritas in iudicando, quodnam ſit in Miſſali, vel breuiario Romano diuinum officium cadens ſub hac prohibitione, quod vero non. Et præterea etiam illa excluſiua non videtur vera, nam extra breuiarium, & Miſſale ſunt multa diuina officia in Pontificali, vel in manuali, quod vocant; quæ ſub hanc prohibitionem cadunt.

Reiicitur præcedens opinio.

4. *2. Opinio.* Alii ergo reducunt hæc diuina officia ad duo capita; ſcilicet ad horas canonicas, & ſacramentalia: ſub priori capite comprehendendo omnes partes dictarum horarum, & omnia illa, quæ aliquando horis canonicis adiunguntur, vt eſt etiam officium paruum B. Virginis, officium defunctorum, pſalmi graduales, & ſeptem pſalmi Pœnitential. cum litaniis. Sub poſteriori autem capite comprehendendo omnes cæremonias ſacras, quæ vel ad ſolennem ritum ſacramentorum pertinent, vel ad præparationem materiæ, vt eſt benedictio olei Chriſmatis, vel fontis; ad quæ etiam poteſt reduci prima tonſura, quamuis per illam nõ tam materia, quam ſubiectũ præparetur: idemque eſt ſi pertineat ad ſubſequentem ſolennitatem ſacramenti, vt eſt benedictio ſolemnis matrimonii. Præterea conſecratio aut benedictio templi paramentorum, vel ſacrorum vaſorum: quę omnia ad miniſterium ſacramentorum & ſacrificii ordinantur. Rurſus omnis alia publica conſecratio, aut benedictio, quæ ad aliquam ſanctificationem fidelũ miniſterio, & authoritate Eccleſię faciendam ordinatur, vt eſt ſolemnis benedictio aquæ, &, vt multi volunt, ſolemnis etiam benedictio Epiſcopalis, & ſimiles. Reliqua vero omnia, quę huiuſmodi non ſunt ſub hac prohibitione non cõprehenduntur. Atque hæc ſententia fortaſſe in re vera eſt, eamq́; inſinuauit Nauar. c. 27. n 172. vbi definit, diuina officia in præſenti eſſe, officia ſacra ordinata in Miſſali, breuiario, aut Pontificali Romano aut in aliis legitime inſtituta ad vſum ordinum, & aliorum ſacramentorum, vel ſacramentalia, aut ad horas canonicas. Solum diſplicet in hac ſententia, quod potius enumeratione & coaceruatione quadam, quam aliqua certa ratione traditur, & ideo non ſatis diſtincte ipſa declaratur.

5. Vt ergo hoc exponamus aduertendum eſt, in diuino officio duo poſſe conſiderari, ſcilicet ſubſtantiam orationis ſeu deprecationis, & modum dicendi talem orationem, vel deprecationem. Suppono enim huiuſmodi officium diuinum ſemper conſiſtere in aliqua actione exteriori: nam actiones ſacræ pure mentales, licet quoad Deum diuina officia ſint, Eccleſia tamen de eis non diſponit. Suppono deinde, licet huiuſmodi officium diuinum interdũ includat cęremonias, quæ conſiſtunt in actionibus, vel aliis ritibus, aut veſtimentis, &c. formaliter tamen, vt ſic dicam, conſiſtere in verbis, id eſt, in deprecatione aliqua, vel laudatione diuina: neceſſe eſt enim, vt diuinum officium ad Deum proxime dirigatur, & per expreſſam ſignificationem populo Eccleſiaſtico accommodatam fiat. Et ideo concio (vt hoc obiter dicam) non eſt officium diuinum, quia non ad Deum immediate, ſed ad populum inſtruendum, vel excitandum ordinatur. In diuino ergo officio ſubſtãtia eius eſt aliqua deprecatio, vel oratio ad Deum, ita vt licet interdum ordinetur ad benedictionem, vel conſecrationem alicuius rei, ſemper tamẽ fiat cum oratione ad Deum, ſub oratione comprehendendo omnem laudem Dei, & omnem benedictionem, quæ in nomine eius fit. Modus autem eſt quod tale officium fiat publice & ſolenniter; ſeu quod fiat modo Eccleſiaſtico aut communi. Voco autem Eccleſiaſticum modum illum, quem Eccleſia ſuo nomine, & à miniſtris ab ipſa deputatis ex ipſorum officio, & pro cõmuni vſu populi Chriſtiani ſeruandum inſtituit: cõmunem autem modum appello quancumq́; priuatã recitationem, quę à qualibet perſona fieri poteſt, etiam vſurpando illa verba, vel orationes, quas Eccleſia ad publicum vſum ordinauit. Et quidem, quando hæc officia fiunt priori modo poſſunt proprio & ſpeciali modo dici non tantum diuina, ſed etiam Eccleſiaſtica: Poſteriori autem modo facta ſacra etiam & diuina ſunt, ſed tamen priuata.

Notanda pro dubij reſolutione.

Concio nõ eſt officium diuinum.

Dico ergo officia diuina, quæ Eccleſiaſtico interdicto prohibentur, eſſe illa, quæ proprie dicuntur Eccleſiaſtica, quæ in ſubſtantia ſua diuina ſunt, & in modo includunt illam publicam, & quaſi communem rationem, atque ita in re ſemper cõtinentur in ſupra enumeratis, requirunt tamen modum prædictum: 6. *Dubij deciſio.*

dictum quia: priuata officia nõ prohibentur, etiamſi eadem dicantur, quæ in Breuiario continentur.

8. *Coroll. 2.* Atque hinc infertur, quoties aliquod officium fit in Eccleſia à miniſtris eius tali modo vt non poſſit ita fieri, niſi à clerico ad illud munus ſpecialiter conſecrato, aut deputato, tale officium prohibitum eſſe ex vi interdicti. Ita ſentiunt omnes, qui de hac materia ſcribunt Sylueſter, Angelus, Nauarr. & alii Summiſtæ, & Abbas in cap. vlt. de exceſsibus prælatorum n. 1. & Anchar. in c. *Alma*, n. 7. Et ratio eſt, quia tunc faciunt miniſtri Eccleſiæ officium illud nomine, & authoritate totius Eccleſiæ, & ad publicum & communem vſum eius: hunc autem vſum præcipue intendit Eccleſia prohibere per interdictum, vt ex prædictis iuribus conſtat. Colligetur autem hic modus, tum ex publica actione, & voce ſeu cãtu: tum ex apparatu, & veſtimentis, quorum vſus ſolum licet miniſtris ordinatis, vt fit cum ſuperpellicio, aut ſtola, vel aliis ſuperioribus veſtimẽtis officium dicatur.

Interdictũ non prohibet adorationem crucis in die Veneris ſancti ſine publicis precibus. Hinc è contrario ſolet inferri, officia illa quæ ex modo ſuo non ſunt deputata alicui ordini clericali, non eſſe prohibita tempore interdicti, ſiue ſecrete, ſiue publice fiant: quia tunc non fiunt tanquam Eccleſiaſtica officia, & communia ſed vt priuata. Hinc prohibibita non eſt menſę benedicto, neq; orationes Eccleſiæ, pro itinere inſtitutæ, neq; aliæ, quæcũque priuatæ orationes, licet publice etiam in Eccleſia fiant. Licitum etiam eſt publicũ ſignum dare ſtatutis horis ad ſalutandam Virginem; & in die veneris Sancti licita eſt adoratio Crucis publica, non obſtante interdicto. vt ait Nauar. n. 176. dummodo fiat ſine publicis, precibus ſeu laudibus diuinis ab Eccleſia pro eo die, & actu inſtitutis: nam illæ reuera ſunt quædam pars officii illius diei; quod ſane eſt officium diuinum & Eccleſiaſticum, atque adeo interdicto prohibitum. Alia exempla addit Nauarr. verbi gratia, introducere mulierem poſt partum in Eccleſiam, quod intelligendum eſt, ſi fiat abſque vlla ſolennitate ſacerdotali, id eſt, abſque Stola, & ornatu ſacerdotis, vt ipſemet Nauarrus dicit ex Calderino in tractat. de interdicto; & ad hunc modum ſunt alia intelligenda, quæ magis ex dicendis conſtabunt.

9. Hæc autem illatio limitanda videtur aliquo modo: nam horæ canonicæ, quamuis ſint officiũ clericorum, non ſunt tamẽ ita illorũ propriæ, vt aliquis ordo neceſſarius ſit ad eas publice recitãdas, ſeu canendas in Eccleſia: & tamẽn ex vi interdicti ꝓhibitum eſt illas publice in Eccleſia canere. Vnde moniales, ſi tẽpore interdicti more cõſueto in ſuis Eccleſiis horas canonicas dicerent, directe contra interdictũ agerent: ergo officia diuina non comprehendunt tantum actiones, vel deprecationes ſacras alicui ordini clericali deputatas. Addere ergo oportet vel exceptionem horarum canonicarũ quandocũque publice, & pro vniuerſo populo dicuntur, vel certe ſi horæ canonicæ ſub illa generali regula cõprehendantur, dicendum eſt, illas per ſe & primario deputatas ordini clericali: & hoc ſatis eſſe, vt à quibuſcunque perſonis Eccleſiaſticis publico more dicantur, prohibitæ per interdictum intelligantur. *Qua ratione interdicto prohiberi cenſetur recitatio horarũ canonicarum.* Hinc etiam infertur, omnem ſacram benedictionem ab Eccleſia inſtitutam cum peculiaribus cæremoniis, & deprecationibus ac deputatam (vt cõmuniter eſſet ſolet ordini ſacerdotali) comprehendi ſub hac generali appellatione diuinorum, officiorũ quæ per interdictum prohibita ſunt: quamuis Nauarrus videatur aliquas exceptiones ponere de quibus poſtea videbimus. Illam vero generalem illationem conſtituit Maiolus libr. tertio de irregular. cap. 20. numer. tert. & videtur plane ſubinferri ex priori regula poſita: nam omne illud eſt ſacrum officium, & publicum, & ſacro ordini deputatum: & ideo fit à miniſtro, in perſona Eccleſiæ: nihil ergo deeſt, vt ſub latitudine diuinorum, Eccleſiaſticorum officiorum comprehendatur. *Quæ benedictiones prohibeantur interdicti tempore.*

Quænam diuinorum officiorum celebratio iure concedatur tempore generalis interdicti loci.

Circa ſecũdum punctum maioris claritatis cauſa dicemus prius de interdicto generalis loci, 10.
poſtea de aliis. Circa illud ergo aduertendum eſt, antiquo iure prohibitionem hanc fuiſſe fere generalem omnino, vt ex iuribus ſupra citatis conſtat. Dico autem, *fere*, propter duas exceptiones, quæ vix hoc nomen merentur. *Regula generalis pro iure antiquo.* Prima ſumitur ex cap. *Quod in te*, de Pœnit. & remiſſ. vbi concedebatur clericis etiam ſæcularibus, vt, *in conuentualibus Eccleſiis bini & bini, vel ſimul tres horas canonicas poſſunt legere: non cantare*, vel, vt alia lectio habet, *potius, quam cantare, excommunicatis, & interdictis excluſis & voce ita demiſſa, vt exterius audiri non poſſent.* Per quæ verba non quælibet diuina officia, ſed tantum horæ canonicæ permittebantur dici cum illis circumſtantiis, vt patet ex verborum limitatione. Item ipſæ horæ canonicæ non abſolute, neque in quacumque multitudine perſonarum, ſed in numero ibi definito concedebantur: nimirum, vt poſſent à pluribus alternis verſibus, ſeu duos veluti choros conſtituentibus dici, ita tamen, vt ſolum poſſent eſſe bini & bini, aut ſimul tres. Quod variis modis poteſt intelligi, ſcilicet, quod poſſent eſſe bini in vno choro, & bini in alio, ita vt quatuor eſſent, qui poſſunt ſimul totum chorum conficere: aut bini, & bini, id eſt, vt duo ſimul tãtum recitare poſſent alternis verſibus: hi autem binarii poſſent eſſe plures in Eccleſia quantuſcumque eſſet numerus clericorum. Et vterque ſenſus poteſt facile ſuſtineri, licet poſterior magis genuinus eſſe videatur. Vnde addebatur, *vel ſi tres*, quod non poteſt commode ita intelligi, vt poſſent eſſe tres ſimul in vno choro, & tres in alio, ita vt ſex ſimul poſſent dicere officium; hoc enim in textu nullo modo ſignificatur: Eſt ergo hæc extenſio prioris conceſsionis, vt non tantum bini, ſed etiam terni poſsint canonicum officium dicere. Quod autem vnuſquiſque ſolus poſsit horas canonicas recitare tempore interdicti, imo etiamſi ipſe interdictus ſit, non oportuit in iure declarari: quia hoc ſemper licuit: Imo etiam præceptum eſt iis, qui ſecluſo interdicto ad hoc munus tenebantur, vt patet ex dictis ſupra in ſimili de excommunicato, qui non liberatur onere dicendi officium canonicum, propter cenſuram excommunicationis: multo ergo minus liberatur propter cenſuram interdicti.

11. *Obiectio.* Sed dices, etiam licuit ſemper Sacerdotibus, aut quibuſcumque clericis, vel perſonis dicere horas canonicas alternis verſibus, ſcilicet ſaltem binis & binis, dummodo id facerent caute, ita vt à prohibitis non audirentur. Imo etiam quod extra Eccleſiam id liceat, ſentiunt communiter Doctores, vt ex Calderino adducit Sylueſter, *Interdictum*, 5. quæſt. 5. & Nicolaus Plouius tractat. de Iterdicto, regula 31. quos ſequitur Couarruuias citans Hoſtienſem ſupra §. 2. num. 7. & Nauarrus cap. 27. numero 175. vbi tamen refert Calderinum, & Syluestrum in contrarium, atque etiam Angelum, ſed immerito: nam Angelus, *Interdictum*, 6. numer 12. expreſſe dicit per hunc modum recitandi horas cum ſocio non violari interdictum, etiamſi fiat extra Eccleſiam niſi id faciant ſtudioſe vt audiantur à laicis, & à perſonis prohibitis. Quod ad literam ſumpſit Syluester, & idem fere dicit Calderinus, quamuis ille maiorem ſcrupulum iniicere videatur: Nam ſaltem propter periculum, quod audiri poſſent ab aliis, non audet dicere id non eſſe contra interdictum. At vero Villadiego *Villadiego*

ladiego tractatu de Irregularitate, ſimpliciter negat hoc licere, propter rationem inſinuatam, quod cap. *Quod in te*, ſpecialiter concedit Sacerdotibus, *vt in Eccleſia, &c.* ergo nec extra Eccleſiam id licet neque in Eccleſia liceret, niſi in illo textu concederetur.

12. *In quouis loco interdicto licitũ eſt Sacerdotibus recitare horas canonicas.* Dico tamen in primis, hoc licitum eſſe in quocumque loco generatim interdicto, & in quacumque parte eius, vel quia (vt Nauarrus ait) illa determinatio *in Eccleſia*, non tam eſt ad reſtringendum, quam ad ampliandum: quia, ſi in Eccleſia hoc conceditur, vbi ſolet populus cõuenire ad horas canonicas audiendas, multo magis in aliis locis vbi conuenire nõ ſolet: nam hoc officium canonicum ideo non dicitur communi more, ne à populo audiatur: nõ vt abſolute non dicatur. Quæ declaratio melius hic accommodatur quam ſuperius ad Miſſæ ſacrificium. Tum: quia illud multo magis prohibitũ fuit ſemper: non enim poterat dici, quantumuis priuatim, ſicut dici poſſunt horæ canonicæ: tum etiam quia illud ſacrificium nõ poteſt fieri, niſi in præſcripto loco, & determinato ad quẽ, moraliter loquendo, ſemper ſolent aliqui conuenire ad audiendum ſacrum, plures & pauciores pro loci opportunitate: Vnde mihi valde probabile videtur, etiam abſq; illa iuris declaratione: ſeu ante illam ſemper licuiſſe hoc modo dicere officium canonicum clericis, binis, vel ternis priuatim, & in quocunque loco, dum modo caueant periculum, ne alij prohibiti audire poſſint. Ratio eſt, quia priuata recitatio horarum nunquam fuit prohibita: nã ſinguli non ſolum poſſunt, ſed etiam tenentur dicere. Quod autem duo ſimul vel tres dicant, non excedit modum priuati modi orandi (in quo etiam multum differt hoc officium à ſacrificio, quod ſemper eſt officium ex ſe publicum) & ideo ille modus recitandi horas nunquam videtur prohibitus.

13 Igitur cap. illud, *Quod in te*, licet per modum conceſsionis loquatur, tamen quoad hanc partem potius videtur cõtinere declarationem quandã, quam nouum priuilegium. Fortaſſe enim dubitari poterat, an in Eccleſia poſſent clerici illo modo dicere officia, quamuis extra illam poſſent: quia ratione loci videbatur fieri illa oratio publica, quæ aliàs do mi facta eſſet priuata & ideo declarat, vel concedit Pontifex, vt etiam in Eccleſia ita fieri poſsit. Videtur etiam ibi præſcribi forma, quia tunc in Eccleſia excedere non licebat: ſcilicet, vt tãtum duo, vel tres vel ad ſummum quatuor (iuxta quendam ſenſum probabilem ſupra datum, & non plures poſſent etiam in Eccleſia officium dicere. Extra Eccleſiam vero, & nunc licet (vt infra dicam) & ſemper credo licuiſſe plures quam quatuor, vel ſex ſimul officium dicere in priuata domo, ac ſeparatim abſque periculo, quod à perſonis prohibitis audiri poſsint: quia ille modus dicendi ſemper manet priuatus, & de ſe non ordinatus, vt à populo audiatur: & ideo per ſe non eſt prohibitus: quod ſecus eſſet, ſi à pluribus diceretur in Eccleſia ratione loci, vt recte Nauarrus inſinuauit.

In Eccleſia interdicta quatuor ad ſummum recitare poſſunt horas canonicas. Extra Eccleſiam vero plures quã quatuor.

14. *2. Except.* Secunda exceptio iure antiquo probata eſt, niſi ex ſpeciali priuilegio aliud ſit conceſſum: quæ ita generatim habetur in multis ex iuribus ſupra citatis, & in ipſa natura poſitiue prohibitionis, videtur incluſa. In ſpeciali vero dicitur in dicto capitul. *Quod in te, regularibus ſecundum priuilegium ſedis Apoſtolicæ fuiſſe indultum, vt cum generale interdictum terra fuerit, liceat eis ianuis clauſis, & cæt. celebrare diuina*, Quod iam nunc communi lege ſtatutum eſt, vt infra declarabimus; & ideo neceſſarium non eſt immorari in explicando de quibus regularibus id intelligatur. Alia etiam priuilegia conceſſa Epiſcopis & mendicantibus in ſuperiori ſectione tacta ſunt, quia magis pertinẽt ad ſacrificium Miſſæ, quam ad alia officia diuina. Alia etiam conceſſa Templariis tractat Couarruuias dict. §. 2. num. 7. ſed iam neceſſaria non ſunt.

Regulares tempore interdicti generalis poſſunt celebrare diuina ianuis clauſis.

Igitur iure nouo ca. *Alma*, idem conceſſum eſt de diuinis officiis, quod de ſacrificio Miſſæ: ſcilicet vt in Eccleſijs, & monaſterijs poſsint ſingulis diebus alia diuina officia dici, ſicut prius, cum illis quatuor conditionibus ſupra declaratis: de quibus, quãtum ad hæc diuina officia ſpectat, nihil addẽdum occurrit. Solum aduerto ibi quoad hanc partem (& idem eſt ſuo modo de Sacrificio Miſſæ) non tantum concedi licentiam: ſed abſolute præſcribi, vt hęc diuina officia fiant, vt indicant illa verba, *Adiicimus præterea quod alia dicantur diuina officia ſicut prius, &c.* non quod ibi noua imponatur obligatio, ſed quod vbi erat, relinquatur quoad hoc vt diuina officia dicantur ſicut prius. Et hæc eſt ratio, ob quam ibi adiungitur, priuandos eſſe quotidianis diſtributionibus Canonicos qui tempore interdicti horis canonicis non interfuerint. Et idem eſt proportionaliter de aliis omnibus, qui adeſſe tenentur: nam eandem culpam, vel pœnam incurrent, ſi eo tempore deſint, quam quolibet alio, cæteris paribus. 15. *Quid conce[di]tur iure nouo c. Alma.*

Sed poteſt inquiri, quęnã officia diuina, fieri permittantur ſingulis diebus cum prædictis conditionibus. Ad quod reſpõdeo omnia diuina officia, quę per interdictum prohibentur, permitti. Probatur, quia textus loquitur, vniuerſaliter, vt patet ex illis verbis, *Miſſæ celebrentur, & alia diuina dicantur officia ſicut prius.* Illud enim relatiuum: *alia*, omnia indifferenter refert: & illa particula *ſicut prius*, eandem diſtributionem virtualiter includit nam prius omnia dici poterant: atque hoc videntur omnes tanquam apertum ſupponere; quia ex textu aperte colligitur. 16. *Dubium enodatur.*

Solum oportet aduertere, ita ſumi hoc loco diuina officia, vt ſacramentorum adminiſtratio, vel receptio non comprehendatur: nam, vt conſtat ex cõtextu capitis, prius de ſacramentis diſponitur: & poſtea de Miſſa, & aliis diuinis officiis: ſumuntur ergo condiſtincte à ſacramentis, de quibus ſeruanda ſunt dicta ſuperiori diſput. Solum poteſt hic addi limitatio ex dictis ſupra de benedictione matrimonij, ſcilicet, vt benedictiones illæ (nam inter diuina officia computantur) quę circa perſonas laicas directe verſantur, intelligantur exceptæ, niſi perſonæ ipſæ aliàs priuilegium habeant: alioqui etiam cum his circumſtantiis celebrari non poterunt, cum perſonæ laicæ non admittantur. Quæri autem poteſt, an ſit idem de benedictione, vel conſecratione, quæ incipit in perſona laica, & terminatur ad Eccleſiaſticam, vt eſt collatio primæ tonſuræ, & conſecratio Virginis. Quidam enim affirmant idem eſſe dicendum. Sed certe contrarium videtur probabile, quia per illammet conſecrationem fit perſona ſuo modo Eccleſiaſtica: & ita officium illud non fit omnino coram perſona laica, quandoquidem in progreſſu, vel termino eius iam illa eſt perſona Eccleſiaſtica, ſeu priuilegiata: Ad hæc vero diuina officia de quibus nunc agimus applicanda ſunt cum proportione omnia, quæ de Miſſa diximus, nam ſimul in textu coniunguntur. 17. *Notandũ.*

Explicantur aliqua dubia circa celebrationem diuinorum officiorum in feſtis à iure exceptis.

18

Tertio obſeruandum eſt de his etiam diuinis officiis concedi, vt in quatuor feſtiuitatibus anni ſupra numeratis ſolenniter & abſque illis quatuor reſtrictionibus celebrentur, ſicut de Miſſa diximus. Quod extenditur etiam ad feſtiuitatem & Octauam Corporis Domini, & cætera omnia, quæ ibi dicta ſunt, hic locum habent. Quædam vero dubia, quæ in Miſſa locum non habebant, in hunc locum reſeruauimus. Primum eſt, quando inchoetur *1. Dubium.*

Quando inchoetur tempus ad diuina officia in his feſtiuitatibus.

tempus prædictarum feſtiuitatum quoad hanc ceſſionem. Nam quoad Miſſæ ſacrificium tunc incipit quando in quolibet die licitum eſt inchoare Miſſæ ſacrificium: quia quando in aliquo die ſimpliciter conceditur aliqua actio, concedi cenſetur omne tempus illius diei aliàs habile ad illam actionem. Quando autem ſit legitimum tempus ad inchoandam aliquam actionem, alibi eſt à nobis declaratum.

19. *Quibus horis fieri debeant diuina officia tempore interdicti permiſſa.*

Atque hinc certum eſt, vt minimum licere in his feſtiuitatibus à duodecima hora noctis officiũ diuinum illi tempori accommodatum; quale eſt matutinum cum ſolennitate dicere; & ſic cæteras horas canonicas, & quælibet diuina officia ſuis conuenientibus temporibus inchoare. Patet, quia ab illo tempore incipit in rigore dies ille prout naturalis eſt, & totus ille eſt feſtiuus, & in illo iam obligat præceptum ſeruandi feſtum, & nonnulla ex myſteriis, quæ illis diebus celebrãtur, in illo tempore, vel circa illud cõtigerunt, vt Natiuitas Domini, & Reſurrectio. Propter quod vſitatum eſt in Eccleſia etiam, Miſſas illis noctibus celebrare, quod maxime in Natiuitate Domini vſus retinuit. Et ideo non eſt dubium, quin poſsint etiam tunc dici in loco generaliter interdicto; in nocte vero Reſurrectionis licet olim fuerit vſitatum, iam fere mutata eſt conſuetudo: vbi tamen in totum, vel ex parte fuerit retenta, obſeruari poterit non obſtante interdicto: quia quoad hoc omnia licent, quæ ſine interdicto licebant. Et in hoc videtur fuiſſe fundatus Soto, cum dixit, anticipationem illam Miſſæ noctis Reſurrectionis, quæ, per conſuetudinem ab Eccleſia approbatam, facta eſt vſque ad horam nonam vel decimam diei Sabbathi ſancti ſeruari poſſe non obſtante interdicto, de qua ſupra dictum eſt.

20. *Feſta in quibus ſuſpenditur interdictum, incipiunt à tempore veſperarum.*

Solum ergo reſtat quærendum, an illa feſta incipiant ante ipſum naturalem diem. In quo dicẽdum eſt, incipere à tempore veſperarum vniuſcuiuſque feſtiuitatis. Ita docuit Gloſſa in dict. cap. *Alma* verb. *Aſſumptionis*, quam ibi alii ſequuntur & Couarru. 2. part. §. 5. num. 5. Item Calderinus, & alii in tractatibus de Interdicto, & Summiſtæ verb. *Interdictum.* Nauarr. nu. 184. Soto in 4. diſt. 22. qu. 3. artic. 4. Et ratio eſt, quia Eccleſiaſticæ feſtiuitates quoad diuina officia à Veſperis præcedentis diei inchoantur, vt patet ex Leone Papa Epiſt. 79. aliàs 81. cap. 1. vbi agẽs de Dominica Reſurrectionis ait, *Cui à veſpera Sabbathi initium conſtat adſcribi:* & in ca. 1. de Feriis, idem dicitur de omnibus Dominicis diebus; & aliis feſtiuitatibus id ſumitur ex c. 2. adiuncta Gloſſ. & in Clem. vnica de Reliquiis, & veneratione ſanctorum, in fine. Idem ſupponitur de Feſto Corporis Chriſti. Cũ ergo ca. *Alma*, de his feſtiuitatibus loquatur in ordine ad diuina officia, non eſt dubium quin de eis loquatur, prout Eccleſiaſtico more à primis Veſperis computantur.

21. *2. Dubium. Quando hæ feſtiuitates finiantur.*

Statim vero inſurgit ſecundum dubium, quando hæ feſtiuitates finiantur quoad hanc interdicti ſuſpenſionem. Nec iam inquirimus, an durent plures Paſchales dies: ſed ſupponimus ſolum durare per primum diẽ feſtiuitatis præter feſtum Corporis Chriſti, quod octauam comprehendit quoad hunc effectum, vt ſupra notatum eſt: Sed quærimus, in qua hora diei hæc ſuſpenſio interdicti finiatur. Nam Gloſſa in dict. ca. *Alma*, dicit abſolui hora veſperarum talis diei, & Completorium iam non poſſe dici ſolenniter, ac de more, ſed cum illis conditionibus quas interdictum requirit: Quam ſecutus eſt Calderinus in dict. tractatu, & alii, quos Couarruuias refert. Fundari autem poteſt, vel in cap. 2. de Feriis, vbi dicitur, Dominicam diem inchoari à veſpera, & terminari ad veſperam: vel in ratione, quia cum hæc conceſsio tantum fiat pro die feſto, tantum videtur fieri pro vno die naturali, vel ſi fiat pro tota octaua, ſit pro octo diebus naturalibus: ergo ſicut à veſpera inchoatur, ita debent ad veſperam finiri.

Dicunt nihilominus fere omnes alii Doctores in dict. capit. *Alma*, ſuſpenſionem illam interdicti extendi vſque ad Completorium, ita vt illud etiam poſsit cum ſolennitate dici. De quo mihi nõ eſt dubium; ſiue quia Completorium ſolet in iure ſub veſpertino officio comprehendi, vt notauit Gloſſa in cap. vltim. 92. diſtinct. ſiue quia illa conceſsio præcipue eſt, vt officium talis feſtiuitatis ſolẽniter dicatur. Vnde cum abſoluta ſit, ad totum officium extenditur: officium autem integrum feſtiuitatis, ſicut duas Veſperas; ita etiam duo Completoria comprehendit. Præſertim, quia fauores ampliandi ſunt, & non reſtringendi. Et hoc etiam confirmat conſuetudo. Et nonnihil fauet dicta Clement. vnica de Reliquiis, & veneratione ſanctorum, vt ibi notat Gloſſa verb. *Inprimis*, nam indulgentiæ ibi conceſſæ pro ſingulis horis, etiam in vltimo Completorio diei octaui locum habent, iuxta communem ſenſum, & conſuetudinem Eccleſiæ. Neque obſtat capit. 1. de Feriis: quia (præterquam quod ſub vtriſque Veſperis poteſt Completorium comprehendi) caput illud iam non eſt in vſu quoad multa: nam ibi dicitur ita computari Dominicam diem à veſpera in veſperam, vt eo tempore ab omni ſeruili opere abſtinendum ſit; cum tamen conſtet obligationem ceſſandi ab opere ſeruili nõ incipere à veſpere Sabbathi, & durare non tantum vſque ad veſperam Dominici diei, ſed per totum diem. Nec etiam ratio illa de die naturali eſt alicuius momenti: quia ius non loquitur de die naturali, ſed de die feſto. 22.

Communis opinio & vera.

Hinc vero ſuboritur dubium tertium, nam prædicti autores tantum extendunt hanc conceſsionem vſque ad horam Completorii, quo finito, aiũt ſuſpenſionem interdicti ceſſare, & dandum eſſe ſignum vt deinceps ſeruetur. Et qui hoc magis amplificant, ad ſummum dicunt, vnamquamque Eccleſiam, vel monaſterium poſſe in hoc ſeruare ſuam conſuetudinem circa horam dicendi Completorium. Nam ſi in monaſterio, v. g. tardius dici ſoleat, quam in Eccleſia matrice; quamuis in hac dictum ſit, & ſignum interdicti datum, poterit in monaſterio dici hora ibi conſueta, & cum ſolemnitate in iure conceſſa. Non caret tamen difficultate hęc ſentẽtia, quia illa ſuſpenſio interdicti non tantum eſt quoad horas canonicas, ſed etiam quoad quælibet alia diuina officia, vt ſtatim dicemus: ergo, quãuis tempus horarum canonicarum finitum ſit, ſi oporteret aliquod aliud diuinum officium facere, durãte reliquo tempore illius diei feſti, poterit fieri cum eadem ſolemnitate, vt, v. g. ſi oporteret publice litanias dicere, aut proceſsionem ſolemnem facere, aut Epiſcopalem benedictionem ſolemniter concedere, vel aliquid ſimile. Probatur conſequentia, quia c. *Alma*, abſolute concedit hæc fieri ſolemniter in his feſtiuitatibus, ſed feſtiuitas non finitur hora Completorii, ſed durat toto illo die naturali vſque ad mediam noctem: ergo per ſe toto illo tempore durat ſuſpenſio interdicti: vt quantum eſt ex hoc capite, poſsint illo tempore diuina officia dici abſq; circumſtantiis interdicti: nam quod regulariter nõ occurrat occaſio dicendi ſolemniter aliquod diuinum officium eo nocturno tempore, accidẽtarium eſt: Præterea in his clericis; qui priuatim dicunt horas canonicas, poſſet eſſe frequens occaſio vtendi hac libertate: nam, ſi fortaſſe poſtponant horas illius diei vſque ad illam noctem, poterunt libere illas dicere etiamſi ab aliis audiantur. Confirmatur denique illa ratione, quod fauor Principis latiſsime eſt interpretandus; maxime cum verba in rigore hanc interpretationem admittant. 23.

3. Dubium, An finito Completorio interdicti ſuſpenſio finiatur.

Communis opinio.

Difficultas circa communem opinionem.

Nihilominus tamen in re graui & morali non videtur diſcedendum à communi ſententia, quam vſus etiam probat. Et fundata videtur in hoc; quod 24.

Cõmunis opinio defenditur.

illa

illa conceſsio facta eſt propter diuinum officium illius feſtiuitatis: & ideo in ordine ad illud eſt feſtiuitas computanda: ſicut ergo ob hanc rationem incipit à primis veſperis: ita finitur in Secundo Completorio. Et præterea, quia aliàs poſſet tempore noctis talis feſtiuitatis dici etiam ſolẽniter Matutinum ſequentis diei, quod in multis Eccleſiis anticipatur, & in principio noctis dicitur. Quod tamen videtur eſſe præter intentione m illius legis. Et ſequela patet, quia ſi toto illo tempore noctis duret ſuſpenſio interdicti, quodlibet diuinum officiũ poſſet in eo fieri iuxta ea, quæ ſtatim dicemus. Vnde quoad hũc ſaltem effectum videtur mihi omnino ſeruanda communis opinio, & propter hunc videtur maxime introducta conſuetudo illi conformis.

15. *4. Dubium quæ diuina officia ſint permiſſa in dictis feſtiuitatibus.*

Quarto dubitari poteſt, quę diuina officia ſint permiſſa in his feſtiuitatibus. Reſpondetur, omnia illa quæ ſingulis diebus fieri permittuntur cum quatuor circumſtantiis ſupra declaratis, his diebus, permitti fieri abſque illis, & cum ſolennitate publica, ſiue ſint ſeptem horæ canonicæ, ſiue benedictiones aut conſecrationes ſolennes aquæ, veſtimentorum altarium, &c. Ita ſentiunt communiter ibi interpretes, quos ſequitur Couarruuias. par. 2. §. 5. numer. 6. & Nauarrus c. 27. num. 184. 185. 186. iuncto n. 171. & n. 177. & Syluest. *Interdictum*, 5. qu. 2. Tabiena num. 2. & alii. Ratio eſt, quia illa conceſsio generalis eſt, & ſine limitatione: non eſt ergo limitanda, maxime cum fauorabilis ſit. Nam licet talis ſuſpenſio interdicti fiat in honorem talis feſti, & ideo præcipue intendatur, vt officia Miſſæ & horarum canonicarum illius feſtiuitatis ſolenniter dicantur: tamen conceſsio ipſa abſolute fit & hoc etiam redundat in maiorem feſti honorem, & ſolemnitatem. Et confirmatur, quia eiſdem verbis, quibus in illo capite conceditur vt diuina officia poſsint celebrari aliis diebus cum circumſtantiis interdicti, conceditur poſtea vt his feſtiuitatibus poſsint ſine illis celebrari.

16. *5 Dub. an ſolennis nuptiarum benedictio illis dieb. dari permittatur.*

Quinto vero dubitari poteſt: an ſolennis benedictio nuptiarum illis dieb⁹ dari poſsit: quia diſput. præcedenti ſect. 1. circa finem diximus, non poſſe hanc actionem fieri aliis diebus etiam cum circumſtantiis interdicti. Reſpondeo tamẽ ex vi interdicti non prohiberi, quin in prædictis diebus feſtis fiat. Ratio eſt, quia hoc eſt vnum ex officiis, & ideo ſub vniuerſali conceſsione comprehenditur. Aliunde vero ibi etiam fit conceſsio laicis, vt poſsint diuinis officiis intereſſe illis diebus: atque ita ceſſat impedimentũ: ratione cuius diximus ſupra nõ poſſe hãc benedictionem dari aliis diebus, etiam cum circũſtantiis interdicti: quia ſponſi ipſi laici ſunt, & neceſſario debent intereſſe. Tamen, ſicut ibi diximus quando ſponſi habent priuilegium, vel licentiã audiendi diuina tempore interdicti, poſſe illis ſolẽnem benedictionem dari: ita hic à fortiori dicendum eſt cum hæc facultas eis ſit conceſſa per hanc clauſulam c. *Alma*, Dixi autem, *ex vi interdicti*, nam ſi ſit alia prohibitio, illa non tollitur per hoc caput, vt eſt in feſto Natiuitatis & Paſchatis: nam benedictio nuptiarum abſque interdicto prohibita eſt à Dominica prima Aduentus, vſque ad Epiphaniam; & à primo die quadrageſimæ vſque ad Octauam Paſchæ, iuxta Concilium Tridentinum, ſeſsion. 24. cap. 10. de Reformatione matrimonii. Quod notauit Couarr. dict. §. 5. n. 6. & Soto d. 22. q. 1. 3. poſt 4. concluſionem. Qui ſpecialiter dixit in feſto Aſſumptionis poſſe benedictionem hanc dari ſolenniter, quia ſolum loquitur iuxta capit. *Alma*, Couarruu. vero addit feſtum corporis Chriſti. Vterque vero omiſit feſtum Pentecoſtes, quia loquuntur iuxta iura antiqua nunc vero iuxta concil. Trident. etiam prohibitum non eſt.

17. *6. Dub. an liceat his dieb. fontẽ baptiſmatis benedicere.*

Sexto quæri poteſt, an liceat in his feſtiuitatibus fontem baptiſmatis benedicere. Nam Couarr. exiſtimat non licere, niſi tantum in die Reſurrectionis quia tempore interdicti nõ licet huiuſmodi officium facere aliis diebus, etiã ſeruatis circumſtantiis interdicti; cum illa benedictio nõ ſit ſimpliciter neceſſaria ad baptiſma: & ideo ait non eſſe ſimile de confectione chriſmatis: nam hæc eſt ſimpliciter neceſſaria ad ſacramentum Confirmationis. Hęc vero ſententia falſa mihi videtur. Tum, quia nullo iure vel authoritate fundatur, & alioqui eſt reſtrictio legis fauorabilis. Quæ non eſt facile admittenda ſine ratione cogente, quæ hic nulla eſt: tum etiam quia illa benedictio fontis non eſt ſacramentum, ſed quoddam ex aliis diuinis officiis: ergo comprehenditur in conceſsione generali. Præterea id quod aſſumit Couarruuias falſum eſſe credimus; nam benedictio fontis fieri poteſt tempore generalis interdicti, quibuſcunque diebus, in quibus aliàs fieri poterat ſeruatis circumſtãtiis interdicti, vt ſupra dixi: quia eſt neceſſaria ad integram ſolennitatem Baptiſmi; quæ ſolennitas permiſſa eſt tempore interdicti. Quod ſi in illis ſolennitatibus hoc nõ liceret, nõ video cur Couarruuias excipiat diem Reſurrectionis, cum conceſsio æqualiter fiat omnibus, niſi fortaſſe quia ſolennis benedictio fontis ſpecialiter pertinet ad officium illius diei: ſed re vera iam nunc non pertinet, ſed ad officium Vigiliæ, quomodo etiam ſpectat ad officium Pentecoſtes. Paludanus vero in 4. diſtinct. 7. quęſt. 3. articul. 2. indicat, propter hãc rationem poſſe hanc ſolennem benedictionem fieri publice, & ſine circumſtantiis interdicti: non ſolum in ipſis feſtiuitatibus, ſed etiam in Vigiliis Paſchæ & Pentecoſtes, quia officium Vigiliæ eſt de ſolennitate Paſchali, & Pentecoſtes, in quo opinandum eſt iuxta ſupra tractata de inchoatione horum feſtorum.

18. *7. Dub. an in his feſtiuitatib. liceat ſacramenta recipere aut miniſtrare.*

Septimo dubitari ſolet, an in illis diebus liceat ſacramenta recipere, aut miniſtrari etiam in illis: qui nullum habent circa hoc priuilegium. Sed hæc res & in ſuperiori diſputat. ſectio. 1. ſufficienter tacta eſt, & ex ibi dictis etiam eſt reſoluta. Diximus enim in priori parte illius cap. *Alma*, in §. *Adiicimus*, in qua conceditur, vt ſingulis diebus poſsint Miſſæ vel diuina officia fieri cum ſupra dictis circumſtantiis, non eſſe ſermonem de miniſterio ſacramentorum: inferius autem in §. *In feſtiuitatibus*, quem nunc exponimus, ſermo eſt de diuinis officiis eodem ſenſu quo in §. *Adiicimus*, id eſt, prout diſtinguitur ab vſu ſacramentorum: ergo ex vi huius conceſsionis non datur ſpecialis licentia recipiendi ſacramẽta. *Concluſio.* Eſt enim in hac materia generalis regula obſeruanda quoties ſuſpenditur interdictum, tantum quoad illum effectum ſuſpendi, qui in conceſsione declaratur: ſicut etiam tantum ſuſpenſio durat pro tempore in conceſsione expreſſo: quia iſti effectus non ſunt ita connexi quin poſsit vnus ſine alio prohiberi aut concedi. *Regula generalis.* Et ideo, ſi conceſsio eſt limitata ad vnum, non extenditur ad alios, quandoquidem nec formaliter, & immediate, nec virtute aut mediate propter connexionem, alios effectus complectitur. Et hæc videtur eſſe communis reſolutio, vt videre eſt in Couarruu. ibi. §. 5. numer. 6. Nauar. capit. 27. num. 184.

19. Ab hac tamen generali regula excipiendum eſt Euchariſtiæ ſacramentum, ſi vera eſt opinio, quam ſuperiori diſputat. probabiliter defendimus: ex vi conceſsionis illius capit. *Alma*, licere clericis miniſtrantibus, vel aſsiſtentibus ſacrificio Miſſę tempore interdicti, ibi communicare, quocumque die, cum Syluestro id affirmante, & Paludan. idem probabiliter ſentiente: Quidquid enim licet clericis non ſacrificantibus, ſed aſsiſtentibus tantum licet etiam laicis, quantum ad præſens ſpectat, ex his feſtiuitatibus. Nam ratio eſt eadem, quia illa extenſio ad clericos fundatur in connexione, quam, per ſe loquendo, & ex intentione Eccleſiæ habet communio cum aſsiſtentia ad ſacrificium, cõnexionem inquam,

inquam,

inquam, non neceſſariam, ſed ad melius eſſe: ex qua probabiliter colligebamus hanc generalem regulam, cui conceditur priuilegium audiendi Miſſam tempore interdicti, conſequenter concedi, vt poſsit in illa communicare ex ſacrificatis participando. Ibi etiam pro hac parte expendimus verba illius capituli: propter quæ cenſemus hanc opinionem piam & probabilem, quamuis propter communem opinionem videatur iam introducta contraria conſuetudo, à qua facile recedendum non eſt. Illud autem quod attingit Soto 4. diſtinct. 22. quæſt. 3. articul. 1. poſt quartam concluſionem, magis indubitatum eſt, nimirum ſi aliqui communicēt in his feſtiuitatibus ex priuilegio, alios non habentes priuilegium poſſe aſsiſtere diſpēſationi ſacramēti: quia *cum populo* (inquit) *concedatur tunc publice intereſſe ſacrificio Miſſæ, non eſt cur dubitetur, quin liceat intereſſe ſumptioni Euchariſtiæ cum non ſit niſi pars ſacrificii.* Loquitur autem non de ſumptione Sacerdotis, ſed alterius perſonæ priuilegiatę, & illam vocat partem ſacrificii, & non male lato modo loquendo de tota illa actione quę inter ſacrificandum fit. Qua ratione ſic intellecta nos vſi ſumus ad inferendum probabiliter hanc participationem ſacrificii aſsiſtentibus concedi. Illa tamen ratio in rigore ſolum probat licere communicare ex ipſo ſacrficio, vel aſsiſtere communioni quæ in ipſomet ſacrificio diſpenſatur.

Certius eſt in iisdiebus poſſe quemuis aſsiſtere diſpenſationi Euchariſtiæ in Miſſa.

30\. *8. Dub. An liceat tunc aſsiſtere ſumptioni Euchariſtiæ, quæ fit ex formulis præconſecratis. Non licet tunc ex præconſecratis communicare.*

Dubitari tamen pōteſt octauo, an liceat aſsiſtere diſpenſationi huius ſacramenti, quæ extra ſacrificium fit ex præconſecratis, & cum in aliquo altari Sacerdos aſsiſtit ad diſpenſandum hoc ſacramentum, & non ad ſacrificandum: quia tunc illa diſpenſatio non eſt pars ſacrificii, ſed pure ſacramentalis; ergo non comprehenditur ſub diuinis officiis, quibus licet aſsiſtere in his feſtiuitatibus ex vi huius cōceſsionis: ergo non licebit aliis fidelibus non priuilegiatis huic diſpenſationi Euchariſtiæ aſsiſtere. Et quidem in eo caſu videtur probabilior communis ſententia: ſcilicet non eſſe licitam huiuſmodi communionem in his feſtiuitatibus: quia nec eſt diuinum officium, prout ibi ſumitur, nec pars ſacrificii: & ita poſſet communis opinio ſatis commode limitari: ſi auctores eius vellent: nimirum vt procedat de Euchariſtiæ ſacramento, per ſeſe conſiderato, & vt extra ſacrificium diſpenſari poteſt: non vero vt in ipſo ſacrificio fit, participando ex illo pro modo & conditione offerentis. Vnde ſi in priuilegiis interdum diſtincte cōcedatur facultas audiendi Miſſam, & communicandi tempore interdicti: id fit vt ſimpliciter communicari liceat ſiue in ſacrificio ſiue extra illud.

31\. *Poteſt quilebet aſſiſtere diſpenſationi Euchariſtiæ extra Miſſam tempore interdicti.*

De aliis vero non dubito quin poſsint aſsiſtere diſpenſationi talis ſacramenti; etiam extra ſacrificium factæ: non quidem ex peculiari conceſsione, cap. *Alma*, nam ibi nulla eſt, vt argumentum factum probat, ſed ex communi iure, vel potius ex non prohibitione iuris communis: quia tempore interdicti non eſt prohibitum videri, & adorari Corpus Chriſti, niſi in Miſſa, vt ſupra cūm Nauarr. notauimus, aſſiſtendo autem illi communioni fere nihil aliud fit. Item, quia non eſt prohibitum fidelibus aſsiſtere tempore interdicti adminiſtrationi illius ſacramēti, quod eodem tempore licite miniſtratur: nam, ſi Baptiſmus ſolenniter tunc miniſtretur, quilibet aliàs non prohibiti, vel excommunicati poſſunt ibi aſsiſtere: imo ipſa ſolennitas hoc fere ſecum affert. Idemque eſt in ſacramento Confirmationis: idem erit ergo in præſenti: vel in ſacramento Extremæ vnctionis, ſi ex priuilegio alicui detur: de matrimonio vero non eſt dubium: nec etiam de pœnitentia, dummodo non ſit periculum audiendi confeſsionem. Solum in ſacramento ordinis miniſtrando eſt ſpecialis ratio exceptionis: quia inter ſacrificandū miniſtratur. Et ideo, niſi aliàs liceat ſacrificio aſsiſtere, non licebit aſsiſtere ordinationi in eo factæ: tamē quoties illud prius licuerit, etiam hoc poſterius licitum erit. Vnde, ſi in prædictis feſtiuitatibus Epiſcopus publice ordines conferat, quibuſcunque fidelibus licebit illi officio aſsiſtere, etiamſi adminiſtrationem cuiuſdam ſacramenti coniunctam habeat.

Excepto ſacramento Ordinis.

Ratio generalis eſt, quia quoties iura prohibent audire diuina officia, non comprehendunt ſacramenta: hæc enim prohibent dare vel recipere: non vero aſsiſtere illis, aut eā videre vel audire. Huius autem iuris ratio eſſe poteſt; quia diſpenſatio alicuius ſacramēti non eſt diuinum officium per ſe commune omnibus fidelibus, id eſt, quod fiat nomine omnium, & cui alii quaſi per ſe aſſiſtant, ſuo modo praticipando & communicando in tali officio, ſed eſt peculiare miniſterium, quod per ſe tranſigitur inter dantem, & recipiētem: ad quod aliorum præſentia (vt ſic dicam) accidentaria & quaſi concomitans & ideo non eſt magis prohibita ex vi interdicti, quam aſsiſtere in Eccleſia, aut videre Euchariſtiam, vel quid ſimile. Atque ex his ſatis videtur cōſtare, quę officia & quibus diebus ſint, vel non ſint prohibita ex vi generalis interdicti loci. 32.

De prohibitione diuinorum officiorum in aliis interdictis.

De ſpeciali interdicto locali.

NOno ſupereſt, vt breuiter dicam⁹ de aliis interdictis quoad hęc eadem officia diuina. Et primùm de interdicto ſpeciali locali dicendum eſt, iure antiquo eſſe prohibitū, & facere & audire in illo omnia diuina officia, quę ſuperius explicata ſunt: & quæ prohibentur in tota aliqua terra per interdictum generale. Hoc patet in eiſdem iuribus ſępe citatis, & quia quoad hoc eadem eſt proportio, ſeu ea dē efficacia interdicti ſingulariter lati circa locum in quem fertur. Hoc autem antiquum ius reſpectu interdicti ſpecialis loci immutatum non eſt per cap *Alma*, vt conſtat ex dictis ſupra de ſacrificio Miſſæ nam eodem modo loquitur caput illud de Miſſa & de aliis diuinis officiis: notauitque hoc Couarruu. dict. §. 5. numer. 2. Et ideo de hoc interdicto quoad hunc effectum nihil ſupereſt dicendum. 33.

De interdicto perſonali.

An liceat perſonis nō interdict. hæc officia audire ſi ab interdictis dicantur, & è conuerſo.

Idemque fere eſt de interdicto perſonali, tam generali quam ſpeciali ſeruata proportione. Nam per interdictum hoc prohibentur omnes perſonæ, quæ illo ligantur, ne hæc officia facere, aut eis intereſſe poſsint, quocumque in loco, vt ex eiſdem iuribus conſtat. Neque in hoc aliqua moderatio facta eſt præter illam ſpecialem ca. *Alma*, vbi in illis quatuor feſtiuitatibus, interdicti permittuntur intereſſe diuinis cum limitatione ibi contenta, & à nobis ſuprà declarata circa ſacrificium Miſſæ. An vero liceat perſonis non interdictis audire hæc officia ſi ab interdictis dicantur: & è conuerſo an clerici non interdicti poſsint ea dicere, quamuis perſonę interdictæ adſint, ſi eas excludere non valeant, dictum ſupra eſt de ſacrificio Miſſæ, & idem eſt hic proportionaliter ſentiendum. 34.

SECTIO IV.

Quam graue peccatum ſit in Eccleſiaſticis perſonis violare interdictum circa diuina officia, & quibus modis id fiat & puniatur.

Quinā Eccleſiaſtic. perſonarū nomine cōprehēdūtur.

VT de hac re diſtinctius dicamus, oportet in primis diſtinguere duo genera perſonarum, quæ poſſunt interdictum violare: ſcilicet Eccleſiaſticarum, & laicarum. Sub laicis cōprehen- 1

prehenduntur omnes non Eccleſiaſtici, de quibus poſtea. Sub Eccleſiaſticis ergo comprehenduntur in primis clerici omnes, à prima tonſura vſque ad quemlibet ſuperiorem ordinem. Cenſet autem Couarruu. d.capit. *Alma* p.2.§.4.numer.5.excipiendos clericos coniugatos, etiam cum vnica,& Virgine, quia in capit. vnico de clericis coniug.in 6.dicitur, hos clericos gaudere quidem priuilegio canonis & fori,ſi tonſuram & veſtes clericales deferant,in cęteris autem non gaudere priuilegio clericali, etiam ſi tonſuram & habitum deferant, & Concil. Tridentin. ſeſsion. 23. capit. 6. de Reformat. addit, vt, præter tonſuram & habitum, ad alicuius Eccleſiæ ſeruitium, vel miniſterium ab Epiſcopo ſint deputati, eidemque Eccleſiæ ſeruiant vel miniſtrent. Ex hoc ergo infert hos clericos quoad obſeruationem interdicti nullo gaudere priuilegio: quia illud nec eſt canonis, ſcilicet. *Si quis ſuadente*, nec fori, vt per ſe conſtat, & eſt priuilegium clericorum proprium, quia illo non gaudent laici: ergo illo non fruũtur huiuſmodi clerici,ergo in pręſenti materia perinde reputandi ſunt, atque laici. Sed licet hæc ratio probabilis ſit, nihilominus ego non cenſeo illos eſſe excipiendos, ſi habeant conditiones omnes à Concilio Trid. requiſitas: cuius rationem ſtatim declarabo, & ex illa patebit reſponſio ad rationem Couarr. Sub hoc etiam membro comprehenduntur religioſi omnes, etiamſi ordinem non habeant, imo & moniales ex omnium ſententia,quod ex dicendis euidentius conſtabit. Nunc ratio eſt, quia celebrare diuina officia publice & in communi, vel in alijs aliquo modo miniſtrare ad omnes has perſonas pertinent quaſi ex officio ſeu ratione ſtatus: & ideo quoad hoc munus omnes hæ perſonæ reputantur tanquam clerici, vel tanquam perſonę Eccleſiaſticæ prout re vera ſunt.

Clerici coniugati ibi etiam comprehenduntur. Comprehenduntur etiam religioſi & moniales.

2. Et ex hac ratione probatur id quod dicebam de clericis coniugatis, in quibus concurrunt omnia à Concilio Tridentin.requiſita. Nam illi ſi ſunt deputati ab Epiſcopo alicui Eccleſiæ, & in illa miniſtrant tanquam clerici, etiam ſunt miniſtri ex officio & ratione ſtatus ſic acceptantur ab Eccleſia:ergo quantum ad hunc finem, ſeu ad præſentem materiam vere ſe gerunt vt perſonæ Eccleſiaſticæ:ergo in hoc numero computandi ſunt: non tam propter priuilegium, quam propter officium,& miniſterium,cum tali ſtatu & ordine coniunctum. Vnde, vt ſtatim videbimus, hæc perſonarum diſtinctio non ſit præcipue propter priuilegium ſed maxime propter onus & obligationem :quæ reuera cadit in huiuſmodi clericos prædictas conditiones habentes. Et ideo mirum nõ eſt, quod etiam gaudeant aliqua facultate, vel licentia, quę cum ipſo onere coniuncta eſt,iuxta dicta in 1.ſect.

3. Deinde aduerto,poſſe clericos interdum violare interdictum modo aliquo communi laicis,& tunc non ſe gerunt vt clerici,ideoque hic modum illum non conſideramus, ſed quæ laicis infra dicemus, illa communia ſunt præterea ſuppono clericum nõ violare interdictum per actus ſolius iuriſdictionis, quia non prohibetur. Solum ergo quod ad præſens attinet, violare illud poſſunt vel exercendo actus ordinis prohibitos, vel modo prohibito per interdictum, vel miniſtrando in illis aliquo modo proprio Eccleſiaſticarum perſonarum.

Prima aſſertio.

4. Dico ergo primo, in Eccleſiaſticis perſonis violare quodcumque interdictum celebrando diuina officia ex genere ſuo eſt peccatum mortale. Eſt communis concluſio quam(licet Caietan,verb. *Interdictum*, dubitet) omnes Summiſtæ vt claram ſupponunt: & Soto d.4.2.quæſt.3. articul. 1. concl. 5. & Nauarr. capit. 27.numer.187.Et probatur manifeſte,nam iura directe & grauiter prohibent has actiones Eccleſiaſticis perſonis ex vi interdicti: materia autem illius prohibitionis grauis eſt:vt per ſe conſtat modus etiam prohibendi grauis eſt: ſcilicet & verbis rigoroſum præceptum indicantibus, & interdum ſub grauiſsimis pœnis, ergo tale præceptum obligat ſub mortali. Deinde probatur inductione in ſingulis interdictis. Et primo de interdicto ſpeciali perſonali, quod in præſenti videtur grauius obligare, eſt res manifeſta:quia illa eſt cenſura grauiſsima huic perſonæ impoſita propter culpam ſuam : ergo in materia ſacra & graui, illam violare eſt ex genere ſuo peccatum mortale. Item ob hanc cauſam,quoties iura aliquid videntur remittere de rigore interdicti ſemper, aliquam exceptionem faciunt earum perſonarum, quæ ſua culpa cauſam dederunt interdicto : quia nimirum illæ ſunt perſonaliter & ſpecialiter interdictæ, ſentiunt ergo hanc obligationem in talibus perſonis eſſe grauiſsimam.

Probatur concl. percurrendo omnes ſpecies interdicti.

5. In ſecundo ordine videntur eſſe illi, qui perſonaliter interdicti ſunt generali interdicto, inter quas & alias hæc eſt differentia, quod non propter propriam culpam ligatæ ſunt :at cenſura & prohibitio,eadem eſt:ergo in eadem materia eãdem grauem obligationem inducit. Nam quod prohibitio illa poſita eſt propter culpam propriam,vel alienã: non eſt differentia ſufficiens,vt illius tranſgreſsio in vno ſit peccatum mortale,& non in alio.Quia præceptum iuſtũ ſuam totam vim & efficaciam habet etiamſi aliquid oneroſum prohibeat, vel mandet propter commune, bonum,abſque vlla culpa eius, cui imponitur.

6. Tertio hinc facile fit gradus ad interdictũ ſpeciale loci, tum reſpectu eorum ,qui cauſam illi dederunt:nam in in illis habet vim perſonalis & ſpecialis: tum etiam reſpectu aliorum, quia in eos habet vim quandam generalis interdicti,non quidem abſolute ligantis perſonas, ſed quoad non celebrãda diuina in tali loco, vel tempore; ergo reſpectiue tam grauem obligationem inducit hoc interdictũ in ſingulis perſonis reſpectu talis loci, ſicut interdictum generale perſonale reſpectu omnium locorum. Imo ex parte videtur eſſe grauior propter maiorem determinationem,& ſpecialitatem prohibibitionis.

7. Tandem hæc ratio cum proportione accommodari poteſt ad interdictum generale loci: quia vero poſt ca. *Alma*, illius tranſgreſsio tantum conſiſtit in modo,ideo in hac parte videtur eſſe leuior. Nihilominus tamen non dubito,quin illa etiam ſit grauis materia,& ſufficiens ad peccatum mortale: quia in rebus moralibus modus interdũ valde neceſſarius eſt ad honeſtatem morum, & ad commune bonum Nam celebrare.v.g. cum veſtibus ſacris ad modum pertinet: & tamen obligatio ſeruandi talem modũ grauiſsima eſt: & multa ſimilia diximus agentes de Sacramentis ita ergo eſt in præſenti. Eo vel maxime,quod ille modus licet non ſit de ſubſtantia diuini officii,quod celebratur : nunc tamen eſt veluti de ſubſtantia huius interdicti, quod ſeruari præcipitur: & ideo, ſicut Eccleſia quantum eſt ex ſe intẽdit obligare grauiter ad illius interdicti obſeruationem: ita maxime obligat clericos & religioſos ad illum modum obſeruandum:quoad hoc ergo ſemper manet illa obligatio ſub mortali. Alioquin interdictum illud fere totam ſuam vim amiſiſſet cõtra intentionem cap. *Alma*, in illis verbis. *Cæteris quæ circa obſeruationem interdictorum à noſtris ſunt prædeceſſoribus inſtituta in ſuo robore duraturis*. Vnde in Clement. 1.de Sent.excom. de quibuſdam violantibus hoc interdictum prædicto modo dicitur. *Non abſque damno cathedralium & Parochialium Eccleſiarum, & ſcandalo plurimorum dirumpendo neruum Eccleſiaſticæ diſciplinæ*

plinæ, generalia locorum interdicta præſumptione damnabili violare præſumunt. Quæ verba manifeſte indicant peccatum mortale etiam ante illam Clementinam: nam poſt illam euidens eſt, cum propter illam culpam imponat excommunicationis pœnam. Quod eſt ſignum illam culpam ante etiam fuiſſe grauem non enim culpa grauis eſt, quia propter eam excommunicatio imponitur, ſed è conuerſo, quia ipſa grauis eſt ideo cẽſura punitur. Et ſimile argumentum poteſt ſumi ex Clem. 2. eo. ti. & ex aliis teſtibus ſtatim afferendis.

Quia culpa grauis eſt ideo cenſura punitur non è conuerſo.

8. Quamuis autem hæc aſſertio ita generatim propoſita certa ſit, in particulari ſæpe eſt difficile iudicare, an ſit mortale, necne? quod tamen diſcernere eſt neceſſarium: tum propter conſcientias, tum etiam propter iudicium ferendum de pœna Eccleſiaſtica. Neque agimus de excuſatione peccati mortalis ob indeliberationem, ſeu inaduertentiam: nam hoc nihil habet hic ſpeciale, ſed applicãda eſt generalis doctrina: ſolum ergo ex parte materiæ poſſunt nonnulla dubitari.

Enodantur aliqua dubia.

9. PRimum eſt, an exercere actum alicuius ordinis minoris contra interdictum aliquo ex modis prædictis ſit ſufficiens ad materiam peccati mortalis. Nam Soto dict. articul. 1. explicando 5. concluſ. videtur hoc limitare ad actũ alicuius ordinis ſacri. Sed ille non loquitur de grauitate culpæ, ſed de irregularitate, de quo infra. Contrarium vero ſuppo-nere videtur Sylueſt. *Interdictũ*, 5. q. 3. & 4. in princip. & quæſt. 5. verſicul. 1. & 4. nam dicit prohibitionem Eccleſiæ eſſe generalẽ de omnibus etiam minoribus: & tranſgreſsionem eius per talem actum ſeu vſum ordinis minoris eſſe ſufficientem ad irregularitatem contrahendam, quę quando incurritur per modum pænæ videtur eſſe ſufficiens indicium peccati mortalis: quia eſt grauiſsima pœna. Et quidquid ſit de irregularitate mihi videtur illa grauis ſatis materia pro culpa mortali: cum ſit actio ſacra, ad quam ex officio miniſter eſt conſecratus: cum ergo Eccleſia directe interdicat illud miniſterium, non caret graui culpa qui illud præceptum tranſgreditur. Eo vel maxime, quod hoc miniſterium ſemper ſit cum aliqua cooperatione ad ſacrificium Miſſæ, vel aliud ſacrum officium: propter quod maxime interdicitur: & ideo per ſe loquendo, hæc eſt ſufficiẽs materia, niſi actio eſſet tã parua & ita ſolitaria ſeu præciſa ab alia cooperatione, vt moraliter quaſi non reputaretur. Addendum etiam hic eſt, quod ſupra notauimus agendo de excommunicatione, ſecundum præſentem conſuetudinem vix dari vſum minorum ordinum, ita proprium clericorum, vt non poſsit per laicos exerceri: & ideo, quantum ad praxim attinet, hæc quæſt. fere iam locum non habet, niſi quatenus eſt communis laicis, de quibus infra dicturi ſumus.

1. Dub. an exercens actum minoris ordinis contra formam interdicti, peccet mortaliter.

10. Secundum dubium eſt an publice canere in Eccleſia diuinum officium, vel aliquam partem eius contra interdictum ſit ſufficiens materia peccati mortalis: vt v. g quod religioſus in choro dicat cõpletorium, aut veſperas cum aliis. Et ratio dubii eſt quia illud etiam poteſt interdum facere laicus: & ideo non videtur hoc in clerico habere ſpecialem grauitatem. Reſpondetur, quidquid ſit de laico, de quo infra: in clerico hoc eſſe peccatum mortale quãdo vt clericus ſeu perſona Eccleſiaſtica ad illud officium deputata, tale munus exercet: prout eſſe intelligitur quãdo aliquis vt pars illius cleri ſeu communitatis Eccleſiaſticę illud officium celebrat: ſicut concurrunt religioſi in choro cantantes: & clerici ſeculares, qui ratione beneficii, vel alio ſimili titulo in choro aſsiſtant: nam ad hos omnes pertinet directe illa prohibitio celebrãdi tale officium, & materia de ſe eſt grauis. Oportebit tamen, vt pars aliqua notabilis officii dicatur, qualis erit verbi gratiâ vna hora canonica, vel magna pars eius: nam dicere vnum verſum, imo etiam vnum pſalmum, non videtur eſſe mortale ſecluſo ſcandalo. Dicere autem publice orationem diuini officii præmiſſo. *Dominus vobiſcũ*: grauis materia eſſe videtur, quia & eſt actus ordinis ſacri proprius, & licet quantitate, vt ſic dicam, non ſit magnus; tamen qualitate reputatur valde grauis.

Dubium 2. An canere diuinum officium in Eccleſia cõtra interdicti prohibitionem ſit mortale.

Et per hæc, quæ in his duobus dubiis dicta ſunt, poteſt iudicium ferri de aliis ſimilibus: vt verbi gratia de benedictione aquæ, aut aſperſione ſolenni, quæ fieri ſolet diebus Dominicis, an per ſe ſit ſufficiens materia peccati mortalis: item de benedictione Epiſcopali ſolenniter data, & ſimilibus. Dicendum eſt enim eſſe ſufficientem materiam per ſe loquendo: nam, licet actus videantur eſſe breues tamen ſunt actus annexi ordinibus ſacris: & ſunt actus in ſuo ordine graues, & magnæ authoritatis. Et ideo ſemper loquimur de his, vt ſolemniter factis: nam quod ſacerdos ingrediens cum aliis Eccleſiam interdictam eos aſpergat aqua benedicta nullum peccatum eſt: quia neque illud eſt officium diuinum, neque proprie eſt actus ordinis vnde non eſt per interdictum prohibitus. Idemq; eſt de priuata benedictione Epiſcopi, quam domi ſuæ vel per viam incedens tribuit: non enim eſt ex actibus ſacris, qui per interdictum prohibentur. 11.

Quid de benedictione aquæ ſolenni aſperſione ac Epiſcopi benedictione ſolenniter data.

Tertio poteſt dubitari circa interdictum generale loci, an prætermittere vnam tantum circumſtantiam ex his, quæ pręcipiuntur, ſit ſufficiens materia peccati mortalis, vt v. g. an dicere Miſſam in Eccleſia apertis ianuis, & ſeruatis aliis cõditionibus ſit peccatũ mortale. In quo Doctores communiter ſentiunt huiuſmodi tranſgreſsionem ſufficere ad peccatum mortale, vt colligitur ex his quæ tradunt Couarr. dict. §. 4. num. 6. verſic. 14. Syluest. *Interdictum*, 5. q. 4. in princ. Tabiena, n. 3. Armilla n. 43. qui citant Hoſtienſem Ioannem Andream, Calderinum & alios. Et fauet dicta Clem. 1. de Sent. excomm. vbi interdictum in vna ſola conditione violabatur: nimirum, quia ianuis non omnino apertis, ſed perforatis ſeu feneſtris in eis factis diuina officia celebrã-tur: & nihilominus tranſgreſsio exaggeratur, vt valde grauis. Ratio vero eſſe videtur, quia forma illius interdicti ita conſtituitur nunc de illis conditionibus, vt qualibet ablata, tota forma & quaſi ſubſtantia interdicti deſtruatur. Item, quia ad finem interdicti, qui eſt grauare populum, eumque à diuinis excludere, quælibet ex illis circumſtantiis eſt valde neceſſaria: & ideo eſt materia grauis illius præcepti: cuius indicium etiam eſt: quod in omnibus iuribus in quibus hæc officia tempore interdicti permittuntur, ſemper adiiciuntur expreſſe omnes illæ cõditiones. Neque ſatis erit, quod prætermiſſa vna conditione, verbi gratia quod ianuæ ſint clauſæ, alia via caueatur, ne officia à perſonis prohibitis audiantur: quia hic eſt finis pręcepti, non materia: tenemur autem non ſolum finem, ſed etiam materiam præcepti obſeruare: imo potius materiam, quam finem. Vel (quod idem fere eſt) lex hæc interdicti non ſolum cauit, ne diuina officia audirentur: ſed etiam ne audiri poſsint quantum eſt ex modo quo fieri permittuntur, vt ſumitur ex capit. *Quod in te*, de pœnitentiis & remiſſ. & ideo obſeruatio illius modi quoad omnes & ſingulas circumſtantias grauis materia eſt. Atque hęc ſententia veriſsima eſt, & conformis communi ſenſui & exiſtimationi Eccleſiæ, quæ in his rebus moralibus magnum pondus habet. 12.

3. Dubium. An celebrare in Eccleſia interdicta non ſeruata aliqua circumſtantia debita ſit mortale.

Solum videntur aduertenda duo. Primum eſt, grauitatem hanc non conſiſtere in ſola circumſtantia, ſed in officio dicto ſine tali circumſtantia: nam 13.

Duo notanda pro materia.

...laratio- nam inde ſit, vt totũ officium dicatur modo inde-
...natione bito: & quia officium eſt res grauiſsima, ideo etiam
...olutio- illa tranſgreſsio grauis eſt. At vero ſi fieret contra
circumſtantiam abſque officio ſubſecuto, illa per ſe
...num. non eſſet materia grauis huius tranſgreſsionis, vt verbi gratia, ſi pulſarentur campanæ ad Miſſam, & aperiretur ianua & conuocaretur populus, ſi poſtea Miſſa non diceretur per ſe & ex vi interdicti, non eſſet illa grauis tranſgreſsio exterior, quandoquidem in principali materia & per ſe prohibita non violatur. Dico autem *exterior*, nam, ſi id fieret animo faciendi ſacrum, interius quidam iam peccatum eſſet graue, mutata vero intentione externum peccatum non eſſet conſummatum. Vnde, ſi à principio fieret abſque tali intentione, ſolum ad aliquam oſtẽtationem, vel alios fines, per ſe loquendo, non eſſet tranſgreſsio mortalis contra interdictum: ratio-
...cundum. ne autem ſcandali, moraliter loquendo, ſemper erit peccatum mortale. Hinc etiam ſecundo aduertimus, neceſſarium eſſe ad hanc grauitatem culpæ vt totum aliquod officium, vel magna pars eius ſine tali circumſtantia fiat: nam, ſi verbi gratia, ſolum dum fit offertorium, vel in vltima parte Miſſæ poſt conſumptum ſacramentum ſit aperta ianua Eccleſię, non opinor illam eſſe materiam peccati mortalis. Imo ſi id caſu contingat, & non omnino voluntarie nullum erit peccatum: vt verbi gratia, ſi aliquis ingrediens Eccleſiam tempore interdicti ianuã apertam relinquat, non tenetur ſacerdos, qui Miſſam dicit, ſtatim ſiſtere donec ianua claudatur: & licet interim dum clauditur Epiſtolam, aut Euangelium dicat, nihil peccabit: quia per illum non ſtat, & alioquin non decet tam facile interrumpere ſacrum miniſterium. ſatis ergo eſt, vt caueat, ne nimia ſit dilatio & ſi oportuerit, vt ſigno aliquo id admoneat, loci & temporis oportunitatem aut decentiam ſeruando.

Secunda aſſertio.

14. Dico ſecundo, clerici, qui violant interdictum exercendo actum proprium ſui ordinis, eo modo quo à laicis exerceri non poteſt, irregulares fiũt & alias cenſuras & inhabilitates in iure expreſſas incurrunt. Hoc eſt quaſi axioma in hac materia, vt notarunt Gloſſa & Doctores in cap. *Epiſcoporum*, de Priuileg. in 6. & in cap. *Is qui*, de ſentent. excomm. in 6. Abbas cum aliis in cap. *Poſtulaſtis* num. 5. de Clerico excommun. miniſtr. Couarr. ſupra §. 2. num. 2. Nauarrus cap. 27. numer. 187. Soto diſt. 22. quæſt. 3. art. 1. concluſ. 5. Richardus in 4. d. 1?. art. 4 quæſt. 1. Colligitur ex cap. *Is qui* §. *Is vero*. de Sent. excomm. in 6. vbi ſermo eſt de illo, *qui ſcienter in loco celebrat ſuppoſito interdicto*, quod etiam de generali omnes intelligunt: nam ita loquuntur iura de quolibet loco prohibito per interdictum generale, à fortiori autem comprehenditur interdictum ſpeciale loci, vt ex vi etiam verborum conſtat. Et eadem ratione comprehenditur ibi omne interdictum ſiue ab homine, ſiue à iure latũ ſit: quia lex generalis eſt. Quãuis nunc propter Extrauag. *Ad euitanda*, neceſſarium ſit ad incurrendam hanc irregularitatem, vt locus nominatim declaratus ſeu denunciatus ſit interdictus. Ex illa autem particula. *Is qui*, aperte conſtat pœnam eſſe generalem, & comprehendere omnem clericum ſiue regularem ſiue ſecularem: præſertim cum addatur exceptio, niſi iure vel priuilegio ſuper hoc aliud conceſſum ſit: comprehendit ergo omnem perſonam, quæ huiuſmodi conceſsionem non habet. In interdicto autem ab homine ſufficit vt validum ſit, licet fortaſſe ſit inutile, ſeu inique latum iuxta generalem doctrinam datam de cenſuris in communi.

15. Propter particulam autem, *ſcieienter*, excuſabitur in primis ab hac irregularitate, qui ex ignorantia probabili hoc facit. Deinde probabiliter opinor excuſari omnem illum qui directe bona fide id facit, etiamſi fortaſſe negligens ſit etiam ex graui culpa, dummodo ignorãtia affectata non ſit: quia aliàs illa particula *ſcienter*, nihil operatur: quia ignorantia inuincibilis per ſe habet excuſare, vt ſæpius in ſuperioribus diximus: Rurſus quamuis verbum *celebrat*, abſolute prolatum, videatur de ſacrificio Miſſæ quaſi per antonomaſiam dici: nihilominus proprie & in rigore comprehendit cuiuſcunque diuini officii celebrationem. Et ita ſumitur in præſenti textu iuxta omnium expoſitionem cõſentaneam proprietati verborum, & aliis iuribus, quæ ſtatim referemus: Additur prętereain illo textu ſolum Pontificem ſummum poſſe in hac irregularitate diſpenſare: quod intelligẽdum eſt nunc iuxta limitationẽ de irregularibus occultis Epiſcopo commiſsis per Concil. Trident. ſeſſ. 24. c. 6. de reformat.

Violãs interdictum ex ignorantia etiam culpabili vitat pœnam hanc

16. Denique additur in eodem textu alia pœna his verbis, *Et ideo efficitur ineligibilis quod nec ad eligendum cum aliis debebit admitti.* Per quæ verba irregularitati adiungitur quædam ſuſpenſio: nam ex vi irregularitatis fit quidẽ aliquis inhabilis vt eligatur, argumento textus in cap. *Si celebrat*, de Clerico excommunicato miniſtrante ibi, *quia ad ſuſceptionem eorum eligetur, à quorum perceptione à ſanctis Patribus eſt priuatus.* Sic enim in præſenti dicere poſſumus, ſi irregularis eligatur (electione nimirum Eccleſiaſtica) aliquo modo eligi ad vſum ordinum, à quorum perceptione eſt prohibitus, & ideo talis electio prohibita etiam eſt ſpecialiter vero ex vi huius textus videtur iſte irregularis ita ineligibilis fieri, vt electio eius irrita ſit: hoc enim in rigore ſignificat vox illa *Ineligibilis*: Et confirmari etiam poteſt ex c. 1. de Poſtulat. prælat. vbi poſtulatio perſonæ, quæ interdictum violauerat repellitur, *vt indigna.* Quod verbũ videtur in rigore ſignificare eſſe nullam, ſicut electio indigna nulla eſt. Et quoad hoc eſt eadem ratio de poſtulatione & electione: vt ex eodẽ textu colligitur. & ex Gloſſa, Panormitano, & aliis. At vero irregularitas ex ſe non priuat poteſtate eligendi: quia non priuat vſu iuriſdictionis: & ideo dum in dicto §. *Is vero*, additur huiuſmodi irregularem non eſſe admittendum ad eligendum, noua pœna adiũgitur: quæ non poteſt eſſe: niſi ſuſpenſio quædam. Et ita eſt intelligenda Gloſſ. ibi, quæ dicit, hunc amittere poteſtatem eligendi actiuam & paſsiuam, Alia vero Gloſſ. in dict. c. 1. de Poſtulat. Prælatorum verb. *Perſonam*, expreſſe ait hunc eſſe ſuſpenſum, & ideo eligere non poſſe. Subiungit vero etiam non poſſe beneficium conferre, nec excommunicare; Quod colligitur ex c. vltimo, de Exceſsib. prælatorum, vbi omnem inſtitutionem, deſtitutionẽ, collationem præbendarum, & excommunicationes ſeu interdicti ſententias à quodam Epiſcopo poſt violationem interdicti factas decernunt irritas & inanes. Hanc vero ſuſpenſionem dicit Soto eſſe ab officio & beneficio: & idem ſupponit Caietanus in verbo *Interdicti violatio.* Ego vero non inuenio in iure circa hoc ſuſpenſionem à beneficio, ſed ſolum ab officio, ex qua non infertur alia. Atque hinc obiter intelligitur has pœnas priuationis paſsiuæ & actiuæ electionis non eſſe dependentes ab irregularitate, ſed per ſe impoſitas: ita vt illas incurrant etiam qui irregulares fieri non poſſunt, vt de monialibus notauit Nauarr. cum Calderino dict. nũmer. 187. Quæ autem tranſgreſsio interdicti ſufficiat ad hanc irregularitatem, & alias pœnas dictas incurrendas diſputatur late à Doctoribus: breuiter tamen dicendum eſt. Violationem hanc ſcienter factam, cum culpa mortali, quacunque ratione cõmittatur, celebrando ex officio in loco interdicto; cõtra formã à iure præſcriptam, ſatis eſſe ad has pœnas incurrendas. Quia illa eſt grauis violatio, & celebratio ſimpliciter prohibita in loco interdicto, & in illo textu nihil aliud requiritur: quid vero ſigni-

Priuantur etiam dicti clerici electione paſſiua & actiua Eccleſ.

Videantur ſupra notata in materia de ſuſpẽſione, circa hoc caput & ſuperiora.

ficemus per illam particulam, *ex officio*, in puncto ſequenti declarabitur. Quod vero talis culpa in foro ſaltem conſcientiæ neceſſaria ſit probatur, quia hęc irregularitas imponitur, vt pœna grauiſsima, & ideo non incurritur niſi intercedente graui culpa: quamuis alia irregularitas, quæ nō eſt pœna, ſoleat contrahi ſine culpa: vt in ſimili dictum eſt latius tractando de excommunicatione. Eſt etiam huius rei optimum ſignum, quod cum hac irregularitate coniunguntur aliæ pœnæ, & cenſuræ: quas certum eſt non incurri ſine culpa mortali. Aliqui vero extendunt hanc irregularitatem non ſolum ad eum, qui celebrat, ſed etiam ad eum, qui auctor eſt vt alius celebret, & ad ſuperiorem, qui id facere permittit. Ita ſentit Maiolus libr. 3. de irregularitate c. 20. num. 7. & c. 23. num. 9.

Quæ culpa requiratur ad eam irregularitatē incurrendam.

17. Veruntamen non exiſtimo hoc eſſe verum ex vi illius §. *Is vero*, quæ ibi de celebrante loquitur, & non de aliis: in materia pœnali non eſt admittenda extenſio, vt ſupra de cenſuris & excommunicatione diximus & quoad hoc eſt eadem ratio de irregularitate. Nec etiam in aliis iuribus inuenio illam extenſionem factam, & ideo illam non admitto. Solum inuenio in capit. *Epiſcoporum*, de Priuilegiis in 6. mentionem fieri de his: qui celebrant, vel faciunt celebrare diuina in locis interdictis: & in eos præter alias pœnas à iure ſtatutas, nouam pœnā imponi interdictis ab ingreſſu Eccleſię, de quo interdicto quid ſit, & quam vim habeat, & poſtea generatim dicemus: illa vero pœna non eſt propria clericorum, ſed laicos etiam comprehendit, ſi celebrare faciant, vel alia ibi prohibita, quatenus ab eis fieri poſſunt, vt ex ipſo textu conſtat: Irregularitas autem de qua agimus, ſolum in clericos fertur, ſi celebrant, non vero ſi celebrare faciunt.

Excluditur quorundam ſententia.

18. Obiter verò in illo cap. *Epiſcoporum*. notanda ſunt illa verba, *Præſumpſerint*, *& donec ſatisfecerint &c.* vt intelligatur quando incurratur, & quantum duret illa ſpecialis pœna iuxta vim & proprietatem illorum verborum, quam ſæpe in ſuperioribus declarauimus. Similis huic eſt alia pœna excommunicationis, quæ fertur in Clement. 2. de Sentent. excomm. contra dominos temporales qui cogunt aliquem ad celebranda diuina in ſuis terris interdicto ſuppoſitis: quem textū late expoſuimus ſupra diſp. 27. ſect. 4. In Clementina etiam 1. & 3. eod. tit habentur ſpeciales pœnæ excōmunicationis latæ in religioſos non ſeruantes hoc interdictum locale: vel celebrando in loco interdicto, vel etiam alios admittendo, quæ in ſuperioribus tactæ ſunt, & tractando etiam de excommunicatione.

Notandū circa c. Epiſcopor.

19. Præter has autem pœnas, quę ipſo iure feruntur ſunt aliæ, quæ ferendæ ſunt iuxta modum in iure præſcriptum. Nam in cap. *Auctoritate*, de Priuil. in 6. in genere dicitur, hos tranſgreſſores per locorum ordinarios eſſe compeſcendos. Deinde in capit. *Poſtulaſtis*, §. *Quæſiuiſti*, de cleric. excomm. miniſtrante de clericis hoc interdictum violantibus dicitur, eſſe beneficiis ſpoliandos: De monachis vero, & monialibus, eſſe in arctiora monaſteria ad agendā pœnitentiam detrudendos. Veruntamen, vt ex textu conſtat, ibi non eſt ſermo de quibuſcumque violatoribus huius interdicti: ſed de his, qui adeo pertinaces erant in eo delicto, vt etiā propter eā cauſam excommunicati (ſcilicet ab homine) in eadem contumacia cum interdicti cōtemptu perdurabāt. Et ita cenſeo verum, quod ſignificat ibi Gloſſa verb. *Spoliandi*, ante huiuſmodi contumaciam ſecundum illud ius, non eſſe dignos tali pœna; licet oppoſitum videatur inſinuare Nauarrus cap. 27. num. 187. & multi alii qui abſque vlla limitatione dicunt violatores interdicti his pœnis eſſe afficiendos: vt patet etiam ex Panormitano ibi num. 5. & Couarr. ſupra §. 2. num. 2.

De aliis pœnis in ipſos à iure impoſitis.

20. Denique addunt hi auctores cum Gloſſa in dict. c *Poſtulaſtis* verb. *Celebrare*, huiuſmodi clericos poſſe per Epiſcopum deponi: citatque illa Gloſſa capit. *Latoris*. eodem tit. de Clerico excommunicat. miniſtran. Quod recte perpēſum, loquitur de interdicto perſonali, non de locali, tamen ex paritate rationis videtur ſumi argumentum, quod hic habet maiorem efficaciam, quam in aliis, quia omne interdictum ad perſonam relatum reſpectiue ſeu proportionaliter reducitur ad perſonale; inducit enim cēſuram & prohibitionem eiuſdem rationis. Tamen ſuppoſitis, quæ diximus, ex alio generali principio videtur illa ſententia magis certa. Nam illud delictum poſt tot cenſuras & pœnas, & cum tanta contumacia & contemptu eſt grauiſsimum, & ideo depoſitione dignum.

Eandem irregularitatem incurrere violatores interdicti perſonalis.

EX his vlterius infertur, eandem irregularitatem incurri violando interdictum perſonale, ſiue ſpeciale ſiue generale, probaturque à ſimili ex dictis de locali propter rationem paulo antea factam. Efficacius tamen probatur ex cap. *Is cui*, de Sent. excō. in 6. vbi dicitur, *Is cui eſt Eccleſiæ interdictus ingreſſus irregularis efficitur*, *ſi contra interdictum huiuſmodi diuinis in ea ſe ingerat in ſuo agens officio ſicut prius.* Et additur ratio: *Cum ſibi per conſequens cenſeatur in ipſa diuinorum celebratio interdicta*, in quo textu primum eſt aduertendum illud interdictum, de quo in eo agitur, non eſſe locale ſed perſonale; nam quando quis interdicitur ab ingreſſu Eccleſiæ, Eccleſia ipſa non manet interdicta tum quia in ea poſſunt celebrari & audiri diuina ab aliis: tum etiam quia talis perſona interdicitur reſpectu omnium Eccleſiarum, & tamen non omnes ſunt interdictæ; eſt ergo illud interdictum perſonale: recte ergo ex illo colligitur, per huiuſmodi violationem interdicti perſonalis incurri irregularitatem. Nec refert quod illud non ſit interdictum ſimpliciter, vt ſic dicam, ſed limitatum ad talem locum nimirum Eccleſiam: nam potius inde à minori ſumitur argumētum. Nam, ſi ob violatum interdictum perſonale ſecundum quid incurritur irregularitas: multo magis incurretur ob violatum interdictum perſonale ſimpliciter. Item ob rationem textus, quæ non fundatur in ſpeciali ratione talis interdicti, ſed quia per illud eſt prohibita celebratio diuinorum in Eccleſia. Quæ ratio habet locum in omni interdicto perſonali: imo in aliis directe, & immediate: in illo vero quaſi ſimpliciter, ſeu *Per conſequens*: vt dicitur in textu. 21

Poſſet autem aliquis cogitare, textum illum limitandum eſſe ad interdictum ſpeciale, ſeu quod fertur in aliquē propter propriam eius culpā: quia hoc modo interdici ſolet aliquis ab Eccleſiæ ingreſſu. Et ideo pœnam hanc non eſſe extendendam ad interdictum perſonale generale: quia illud nō videtur cum tanto rigore obligare, ſi non feratur in aliquem propter propriā eius culpam. Sed hoc non ita eſt, quia in illo textu abſolute eſt ſermo de interdicto perſonæ: neque enim interdictum ab ingreſſu Eccleſiæ neceſſario limitatur ad ſpeciale poſſet enim aliquis populus generaliter interdici ab ingreſſu Eccleſiæ: nā ſi poteſt interdici ſimpliciter, cur non etiā ſecundum quid: & ſimili argumento conuincitur: poſſe aliquē ſiue propria culpa interdici ab ingreſſu Eccleſiæ, & à celebratione in illa: ſi nimirum clerus hoc modo generaliter interdicatur, & tunc etiam in perſona ſic generatim interdicta haberet locum deciſio dicti capit. *Is cui*: nam ille ſimpliciter eſt interdictus ab ingreſſu Eccleſiæ. Nec refert, quod ille ſit interdictus propter propriam culpam, vel ſine illa: tum quia hoc in textu non limitatur: tum etiam quia hoc non variat ſubſtantiam cenſuræ & prohibitionis, licet fortaſſe aliquid conferat 22

ferat ad grauitatem eius, tum denique, quia in violatione interdicti localis, vt aliquis irregularitatem incurrat violando illud, non eſt neceſſe, vt propter propriam culpam fuerit interdictus: ergo neq; in interdicto perſonali neceſſarium erit, cum à nullo iure hoc declaratum ſit. Non me latet Couarruuiam dicta relect. p. 2. §. 1. n. 3. interpretari illud cap. *Is cui* de interdicto ingreſſus Eccleſię lato in aliquem ob contumaciam eius: vel propter crimen, quod ſenſit etiam Bernardus Diaz. Qui fundantur in verbis textus, quæ exponere neceſſe eſt.

23. Adduntur ergo in dicto capit. *Is cui*, hæc verba *Talis quoque, ſi hoc interdicto durante decedat, non debet in Eccleſia, vel cœmeterio Eccleſiaſtico, non pœnituerit, ſepeliri*. In quibus verbis illud relatiuum, *talis*, duobus modis intelligi poteſt: primo, vt referat ſimpliciter hominem interdictum ab ingreſſu Eccleſiæ: & ita intelligunt prædicti auctores: & conſequenter volunt, illud interdictum habere hunc effectum priuandi ſepultura Eccleſiaſtica, quod habet ſuam difficultatem diſput. ſequenti tractandam. Et iuxta hunc ſenſum conſequenter dicunt, in illis verbis loqui Pontificē de homine interdicto propter propriam culpam: quia pœnitentia non poſtulatur, niſi ſuppoſita culpa. Tamen nō propterea neceſſe eſt, vt in toto textu ſit ſermo de ſolo interdicto lato in aliquem propter propriam culpā eius. Vnde Bernardus Diaz, ſolum dixit in illis poſterioribus verbis eſſe ſermonem de interdicto propter contumaciā: Atque ita ex illis ſolum colligimus, interdictum ab ingreſſu Eccleſiæ priuare ſepultura Eccleſiaſtica niſi quando latum eſt propter propriam contumaciam vel culpam. Quia, ſi tunc etiam ceſſat talis effectus illo pœnitentiam agente, multo magis non habebit locum in eo, qui non indiget pœnitentia. Vnde etiā poſſent illa verba vniuerſaliter intelligi, tamē ſubintellecta alia conditione, niſi pœnituerit, ſi pœnitentia indiguerit, vel certe niſi pœnituerit, id eſt, niſi vere pœnitēs mortuus fuerit: & huius rei ſpecialiter ſigna dederit, vt ſequenti diſp. dicemus.

24. Alio verò modo poteſt intelligi illud relatiuum *talis*, vt non referat ſimpliciter perſonam interdictam, ſed illam, de qua ſermo pręceſſerat, ſcilicet quæ celebrādo in Eccleſia interdictum violauerat. Ex quo ſenſu non ſequitur, hanc pœnam priuationis ſepulturæ eſſe intrinſecum effectum illius interdicti ab ingreſſu Eccleſiæ; ſed eſſe nouam pœnam impoſitam ob interdicti violationem. Et ſimiliter iuxta hunc ſenſum non ſequitur, in illo textu eſſe ſermonē tātum de perſona interdicta propter propriam culpam, quia pœnitentia, quæ in illis verbis poſtulatur, non tam eſt de culpa propter quam latū eſt interdictum, quam de culpa commiſſa in tranſgreſsione interdicti: nam ſine pœnitentia vel ſatisfactione pro illa, non eſt talis perſona ab interdicto, vel pœna priuationis ſepulturæ Eccleſiaſticæ, quam propter illam incurrit liberāda. Fitque hæc expoſitio apparenter ex textu: nam prius ſtatuit pę nam irregularitatis in tranſgreſſorem talis interdicti, & immediatè poſt ſubdit, *Talis quoque ſi hoc interdicto durante decedat*, &c. Vbi expendo & particulam, *talis*, quæ non ſolum perſonam, ſed etiam qualitatē eius refert: ideoque indicare videtur perſonam affectam eo crimine, & de quo proxime fuerat facta mentio. Et præterea expendo particulā, *Quoq;*, quæ copulatiua eſt: & ita videtur priori pœnę adiungere poſteriorem ob idem delictum. Concludo igitur, illam irregularitatem incurri propter tranſgreſsionem perſonalis delicti, ſiue ſit latum propter propriam culpam, ſiue non: ſiue per generale, ſiue per ſpeciale interdictum: nam quoad perſonalem prohibitionem hæc duo æquiparantur ex cap. *Si ſententia*, de Sent. excomm. in 6. Huc accedunt omnia iura, quę probant ſuſpenſum ab officio fieri irregularem miniſtrando in diuinis: nam omnes hoc intelligunt de ſuſpenſione vel propria vel communi cuiuſcunque cenſuræ.

Hoc ergo ſuppoſito, eodem fere modo exponenda eſt illa irregularitas, quo alia, quę incurritur propter violationem interdicti localis. Nam in primis ex parte perſonarum generalis eſt, vt patet ex illis verbis. *Is cui* &c. propria tamen clericorum: vt conſtat ex peccato propter quod incurritur: quod eſt ingerere ſe diuinis *in ſuo officio agendo ſic prius*, prout ibi dicitur, quod eſt proprium clericorum: quia laici non habent aliquid diuinum & Eccleſiaſticum ex officio. Vnde etiam colligitur, ipſos clericos non incurrere hanc cenſuram, niſi miniſtrando ex officio in aliquo diuino miniſterio, ad quod ſunt conſecrati: ideoq; neq; exercendo quemcunque actum ſolius iuriſdictionis hanc irregularitatem incurrūt tum quia illud non eſt ingerere ſe diuinis ſicut prius tum etiam quia illud miniſterium non eſt prohibitum ex vi interdicti perſonalis: vt patet ex dictis. Neque etiam illam incurrunt, ſi ſolum ſe ingerant ita miniſtrādo, ſicut laicus poſſet miniſtrare, vt v.g. priuatim ſeruiendo ſacerdoti facienti ſacrum, vel aliquid ſimile. 25. *Incurritur dicta irregularitas quãuis interdicti perſonales nõ fuerũt ob propriã culpam.*

Circa hoc vero dubitari poteſt, an incurrat hanc irregularitatē clericus perſonaliter interdictus publice cantans in choro cum aliis horas canonicas: nam illud poteſt etiam facere laicus. In contrarium vero eſt, quia hæc etiam celebratio diuinorum Officiorum quæ ſit in horis canonicis, vel aliis diuinis officiis decantandis eſt prohibita per interdictum perſonale, & per ſe loquendo ex vi inſtitutionis pertinet ad officium clericorum, ergo qui hoc modo concurrit ad diuinum Officium, ſe ingerit diuinis in ſuo agens officio, ſicut prius: ergo id ſatis eſt ad incurrendam irregularitatem. Nihilominus dicendum eſt, niſi id faciat cum aliqua ſolēnitate vel modo, qui Eccleſiaſticum ordinem requirat, non incurrere irregularitatem. Omnes enim intelligunt illam particulam, *In officio ſuo*, de officio clericali pertinente ad aliquem ordinem. Vnde eſt communis doctrina ad incurrendam irregularitatem tria requiri. Primum vt is qui miniſtrat ordinatus ſit Secundum, vt actus, quem exercet, requirat ordinem. Tertium vt talis actus ſub interdicto comprehendatur. Pro qua plures refert autores Couarruuias dicta p. 2. §. 2. num. 3. & in ſimili eam explicuimus ſupra agentes de excommunicatione & de ſuſpenſione. Vnde multa alia, quę ibi diximus, hic applicanda ſunt: nam fere eodem modo in præſenti proceditur. 26.

Atque hinc intelligitur, religioſos cantantes in choro tempore interdicti non fieri irregulares: niſi ſacerdotale officium in choro exerceant, aut in altari officium proprium alicuius ordinis. Quo etiā fit, vt monachi, qui nullum ordinem habent nunquam incurrāt hāc irregularitatem propter quodcunque miniſterium ab eis exhibitum in celebratione diuinorum officiorū, quod notauit Nauarr. c. 27. n. 187. An vero miniſtrantes in ordinib. minoribus hanc irregularitatem incurrāt, quamuis Soto loco ſupra citato abſolute neget, cōmunis tamē ſentētia eſt in contrarium: quia ius abſolute loquitur de officio clericali, & nullibi, reſtringit ſermonē ad clericum ordinatum in ſacris: vt patet ex cap. *Is qui*, & c. *Is cui*, Et ideo in rigore iuris hæc ſententia probabilior eſt: quamuis in praxi ſecundum communem conſuetudinem Eccleſiæ vix locum habeat vt ſupra dixi. 27.

Rurſus interrogari hic poteſt, an clericus violans hoc modo interdictū perſonale incurrat alias pœnas ſuſpenſionis, & priuationis vocis actiuæ & paſſiuæ, quas diximus incurri per tranſgreſsionem & violationem interdicti localis: nam in dict. ca. *Is cui* illæ non continentur. Nihilominus auctores communiter videntur illas intelligere indifferenter vt 28.

videre licet in Couarruuia dict. §. num. 1. & 2. Soto dict. Concluſ. 5. Nauarro c. 25. n. 9. & 94. quæ ſententia vera videtur propter rationem ſupra tactam, quod obligatio huius cenſuræ eadem eſt comparata ad perſonam, quę per illam ligatur ſiue ligetur in ordine ad vnum locum, ſiue ad omnia. Excipio tamen illas pœnas excommunicationis, quę in Clement. 1. de Sent. excommun. feruntur contra quoſdam religioſos violantes interdictum: quia illæ ſolum habent locum in interdicto generali loci, de quo iure illa in ſpecie loquuntur, & ad eius propriã & ſpecialem rationem reſpiciunt, nimirum ad vitandum commune ſcandalum, aut ne illa cenſura contemnatur aut minus timeatur: & ideo non cenſeo excommunicationem illam eſſe extendendam ad interdicta perſonalia, in quibus ratio illa locum non habet.

19. Tandem inquiri poteſt, an incurrant hanc irregularitatem clerici celebrantes coram aliis perſonaliter interdictis, eſto ipſi interdicti non ſint: iam enim ſupra vidimus etiam hoc modo grauiter peccare poſſe contra perſonale interdictum, & ideo pœnam etiam huius delicti explicare oportet. Dicendum ergo eſt, hunc non fieri irregularem, quia talis irregularitas non eſt in iure expreſſa. Nam dictum cap. *Is cui*, loquitur de celebrante, cum ipſe interdictus ſit; nõ vero de celebrante corã perſona interdicta, cum ipſe interdictus non ſit. Imo in capit. *Is cui*, eod. tit. dicitur non fieri irregualrem eum, qui coram excommunicato celebrat: quia non eſt expreſſum in iure: ergo à fortiori idem dicendũ eſt de illo, qui celebrat coram interdicto. In cap. autem *Episcoporum*, de Priuilegiis in 6. ſpecialiter prohibetur, ne aliquis interdictos ad diuina officia admittat, & contra eos, qui hoc violãt, fertur ſpecialis pœna interdicti ab ingreſſu Eccleſiæ. Aduertit autem Nauarrus c. 25. n. 94. & c. 27. n. 157. illam legem & pœnam non eſſe generalem ad omnes perſonas, ſed tãtum ad exẽptas à iuriſdictione ordinaria: nam hic eſt communis ſenſus illius ca expoſitorum ibi & aliorum Doctorum, quos ipſe citat: & eſt textui conſentaneus: vt patet ex illis verbis, *Quantumcunque exemptionis, ſeu libertatis Sedis Apoſtolicæ priuilegiis communiti*, & ex intentione & occaſione illius legis: nam Epiſcoporum querelæ non erant de ſibi ſubiectis, quos ipſi poterãt coercere, ſed de exemptis in quos non habebant poteſtatem: & ideo contra illos ſpecialiter illa pœna lata eſt, quę non eſt extendenda, iuxta principia iuris: neque inuenio aliam pœnam ipſo iure latam propter hoc delictum.

SECTIO V.

Vtrum laici peccent mortaliter violando interdictum & quam pœnam incurrant.

1. *Quorundã ſentent.* QVod hæc transgreſsio ſit ſaltẽ veniale peccatum in laicis, omnes pro cõperto ſupponũt, vt videbimus. Multi aũt negãt eſſe mortale, nam Caietanus verbo *Interdicti violatio*, dicit violationem interdicti eſſe propriam clericorum: imo etiam ait, clericos ipſos non violare interdictum, niſi exercendo aliquem actum ordinis, ſed hoc poſterius plane falſum eſt, aliàs religioſi non ordinati, & moniales non violarent interdictum publice celebrando ſeu canendo diuinum officium: quod falſum eſſe conſtat ex dictis. Illud vero prius admittit Nauarrus cap. 27. num. 187. ſaltem quoad interdictũ locale, & cum quibuſdam limitationibus infra declarandis. Et idem vere tenet Soto diſt. 22. q. 3. artic. 1. concluſ. 6. Vnde in ſententia horum autorum laici ſine dolo aut violentia, vel cooperatione cum clericis, audiendo ſacrum, vel diuina officia non peccant ſaltem mortaliter.

Nihilominus dico primo, laici ex ſuo genere grauiter peccant violando perſonale interdictum: non ſolum ſpeciale, ſed etiam generale. Ita tenent Panorm. & alij, capit. vltim. de Exceſsib. Soto ſupra dicit eſſe fere certum: idemque admittit Nauarr. Et probatur, quia interdictum perſonale eſt cenſura Eccleſiaſtica directe impoſita ipſi perſonæ; ergo quod illa perſona ſit clericus vel laicus, non impedit quominus illa cẽſura inducat totam obligationem, quam Eccleſia per abſolutam prohibitionem imponere poteſt, iuxta materiæ qualitatem ſeu capacitatem, ſed hæc materia grauis eſt, cum ad communicationem rerum diuinarum ſpectet: ergo prohibitio directe impoſita perſonæ ſicut ſit per interdictum perſonale in tali materia obligat ex ſuo genere ad mortale. Et confirmatur à ſimili de excommunicatione, quæ laicos etiam obligat ſub mortali ad non audienda diuina: quia includit & directe imponit hanc prohibitionem: ergo idem faciet interdictum perſonale: nam, licet excommunicatio quoad alia ſit grauior cenſura: tamen quoad hoc non excedit: imo interdictum in hoc ſuperat, quod ſpecialius & formalius eſt ad hunc effectum inſtitutum. Et poteſt hoc amplius vrgere: nam excommunicatio non ſolum excommunicatum ipſum: ſed etiam alios obligat ſub mortali, ne in diuinis cum excommunicato communicent propter materiæ grauitatem: ergo multo magis obligabit hæc cenſura eum, qui directe ill. ligatur, circa eandem materiam, ſub eadem grauitate. 2. *Prima concluſio.*

Et hæ rationes conuincunt non ſolum de interdicto perſonali ſpeciali, ſed etiam de generali. Tum quia vtrumque continet prohibitionem directe impoſitam ipſis perſonis ſingularibus iuxta cap. *Si ſententia*. de Sentent. excommunic. in 6. tum etiam, quia prohibitio, quæ imponitur cæteris fidelibus non communicandi in diuinis cum excommunicato, ſatis generalis eſt, & ſine culpa ipſorum fidelium eis impoſita: & nihilominus obligat ſub mortali, quia eſt prohibitio iuſta, & communi bono neceſſaria, & in graui materia, ſed hæc omnia efficacius locum habent in interdicto generali perſonali, ergo Quare quoad hanc aſſertionem non inuenio probabilitatem in contraria ſententia. Solum oportet recte explicare, per quas actiones violetur hoc interdictum à laico ſolum enim violatur recipiendo, vel agendo aliquid per interdictum prohibitum, vt ſupra explicatum eſt: & iuxta qualitatem actionis, vel receptionis erit grauitas culpæ. 3. *Poſita concluſio in perſonali interdict. tã generali, quã ſpeciali procedit.*

Dico ſecundo, Laici etiam peccant grauiter ex genere ſuo violando interdictum locale, non ſolum ſpeciale, ſed etiam generale. Ita tenent Innocentius Hoſtienſis, & alii quos refert Syluester *Interdictum* 9. q. 7. & quamuis ipſe limitet adcaſum, quando hoc ſit ex contemptu: talem limitationem non cenſeo admittendam, niſi per contemptum intelligat voluntatem audiendi diuina non obſtante interdicto ex certa ſciẽtia, ſeu abſq; ignorantia probabili. Probatur autem primo, quia etiam per interdictum locale directe prohibentur laici, ne in loco interdicto diuinis interſint: ergo violando hoc præceptum ex genere ſuo peccant mortaliter. Conſequentia probatur eiſdem rationibus, quia materia eſt grauis, & præceptum Eccleſiaſticum eſt abſolutum, & illi proportionatum. Et autores contrariæ ſententiæ vim huius illationis vidiſſe & nõ negaſſe videntur & non ideo in antecedente contrarium fundamentum poſuerunt, ſcilicet, prohibitionẽ interdicti localis non dirigi ad laicos, ſed tantum ad clericos, vt iſti locum cuſtodiant. Probatur ergo antecedens ex iure: nam ſæpe in illo dicitur aut certe ſupponitur non licere laicis intereſſe diuinis in loco interdicto: eſt igitur hoc illis prohibitum, quia cum non ſit per ſe malum, non poteſt fieri illicitum niſi ex prohibitione. Antecedens patet ex cap. *Si ſententia*, de Sent. 4. *Secunda concluſio.*

textum. vbi dicitur Ciuitate interdicta, licitum eſſe ciuibus,qui culpam interdicto non dederunt,extra ipſam intereſſe diuinis : ergo ſupponitur intra ipsã non eſſe licitum. Idem etiam colligitur ex capit. *Licet*,de priuilegiis in 6. ibi. *Cum conceditur ſingulari perſonæ,& modo permiſſo tempore interdictum celebrare valeat, vel audire diuina.* Si ergo concedi neceſſe eſt, ſignum eſt, eſſe prohibitum. Idemque ſumitur ex cap. *Vt priuilegia*,de Priuil.cum ſimilibus. Et idem probant omnia iura,quæ dicunt laicos non eſſe admittẽdos ad audienda diuina in loco interdicto, niſi priuilegiati exiſtant. Quod ſupra tractauimus agendo de Miſſa:nam iura ibi adducta de omnibus diuinis officiis loquuntur. Præterea,ſi clerici poſſunt, & debent laicos excludere; ergo ipſi tenentur non adeſſe ; alioquin eſſet veluti bellum iuſtum ex vtraque parte, ſi illi tenerentur alios expellere, hi vero non tenerentur exire.

5. Dices, teneri, ſi expellantur, non vero aliàs,ſed cõtra:nam ſequitur,ſi clerici ſint negligentes in expellendo alios,non peccare etiam venialiter audiẽdo diuina:quia non ſunt prohibiti : nec eis præcipitur vt ſua voluntate non interſint,ſed ſolum vt eiecti non reſiſtant, vnde etiam fit,vt ſi abſque fraude & dolo latenter ingrediantur, & interſint diuinis nihil peccent; quia nullo iure hoc prohibitũ eſt eis. Reſpondet Soto,venialiter peccare propterea quod interpretatiuè faciunt contra clericorum intentionẽ,ſed hoc profecto nulla culpa eſt, ſi alioquin non eſt per ſe prohibitum ipſis laicis intereſſe,ſed ſolum vt pareant clericis eiicientibus : quia per hoc non pręcipitur eis vt operentur ſecundum intentionem clericorum, aut, ne cautè & per media non praua, effugiant eiectionem. Quin potius,licet mentiendo ſe habere Bullam, aut priuilegium decipiant ſacerdotes vt illos admittant ad diuina, non peccabunt mortaliter, vt Nauarrus,& alii volũt:quia mendacium illud, nec eſt contra præceptum eis ſpecialiter impoſitum , neque eſt pernicioſum ipſis ſacerdotibus, cum ipſi nihil peccent; neque aliquo iure,vel re alicuius momenti priuentur: nec etiam eſt cõtra res diuinas ſaltem in re graui iuxta ipſorum ſentẽtiam, ſentiũt enim laicum intereſſe diuinis in loco interdicto nõ eſſe materiam grauem. Quod ſi dicatur,tale mendacium eſſe contra vigorem interdicti & contra intentionem Eccleſiæ, quæ maxime intẽdit grauare populum hac cenſura, eum expellendo à diuinis quod fruſtra fieret, ſi per huiuſmodi fraudes poſſent laici vitare effectum interdicti ſine culpa mortali. Reſpõdetur hanc rationem optimè probare hoc eſſe peccatum mortale, eandem tamẽ ſufficienter oſtendere, Eccleſiæ intentionem eſſe obligare laicos, ne diuinis ſe ingerãt in loco interdicto. Nam , ſi prohibet ſub mortali ne per mendacia ſe ingerant:eadem ratione prohibet ne ſua voluntate vel per quæcunque alia media ſe ingerant ſine priuilegio. Patet conſequentia: quia non eſt facta ſpecialis prohibitio ſe ingerendi per mendacium: ergo quia hoc ipſum,ſcilic.ingerere ſe diuinis,per ſe prohibitum illis eſt, ideo per mẽdacium eſt magis prohibitum & ſimiliter mendacium illud non ideo eſt mortale,quia mẽdacium eſt, ſed quia ordinatur ad rem grauiter prohibitã iuxta Eccleſię intentionẽ. Tandem ita hoc declaro, nã hæc prohibitio non eſt tanquam pœna, quã nemo ſuſtinere cogitur donec ab alio imponatur ſed eſt obligatio quædam ex cẽſura proueniens, & conſequenter vrgens modo cẽſuris accommodato,qui eſt,vt homo ſeſe abſtineat etiamſi ab aliis non cogatur : ergo ſi laici tenentur non adeſſe diuinis à clericis excluſi vel admoniti: ipſi etiam per ſeſe tenentur non ſe ingerere,etiamſi nõ eiiciantur,vel moneantur,quia ex vi huius cenſuræ redundat in eos hoc grauamen.

Dices rationes cõuincere: aliquam eſſe prohibitionem impoſitam laicis ex vi huius cenſuræ,quod alii autores abſolutè nõ negabant: aliàs nec peccatum veniale admitteret in huiuſmodi tranſgreſsione per ſe loquendo, & excluſis extrinſecis circumſtantiis. Dicent tamen eſſe hanc prohibitionem ſolum indirectam & quaſi per redundantiam quandam, & ideo non inducere grauem obligationem. *Excluditur tertia euaſio.* Sed hoc etiam non video, quam firmo fundamẽto dicatur:nam interdictum per ſe & immediate prohibet dicere & audire diuina in loco interdicto;cuius ſignum eſt,quia quando conceditur vt dici poſſint,ſemper adduntur circumſtantiæ neceſſariæ,vt ab aliis non audiantur :ergo ſignum eſt hanc etiam eſſe directam & per ſe prohibitionem. Deinde,eſto illud ita ſit, non refert ad tollendam grauem obligationem, ſi aliàs materia eſt illius capax:nam etiã communicatio maiori ratione dicetur non obligare alios, ne cum excommunicato communicent niſi indirectè, & per quandam redundantiam : hoc tamen non tollit, quin hæc obligatio in illis grauis ſit, quoad cõmunicationem in diuinis, quia materia eſt grauis. Et ratio eſt clara:quia tam ad virtutẽ obedientiæ : quam religionis, in qua eſt talis materia,ſatis eſt,quod ſuperior vere præcipiat:quod autem ſit directè, vel indirectè ſeu ex primaria,vel ſecundaria intentione non tollit abſolutam efficaciã & obligationẽ præcepti,quamuis indicet vnum eſſe principalius intentum,quam aliud.

Sed dici tandem poteſt, hanc prohibitionem,licet ſit propriè impoſita laicis non obligare eos ad mortale in hac materia:quia illi non ſunt prohibiti audire diuina abſolute, ſed ſolum in tali loco , vt conſtat ex dict. c. *Si ſententia*. Violatio autem illius circũſtantiæ ſolius in tali vſu diuinorum officiorũ videtur eſſe meteria leuis : Sed hæc ratio friuola eſt aliàs idem probaret de receptione ſacramentorum in loco interdicto : imo & de actiua celebratione, quia hæc etiam nõ eſt prohibita abſolute à clericis, ſed ſolum in tali loco. Confiteor, quia ſi eſſet prohibitum, hodie communicare, vel audire ſacrum, illa ex vi materiæ eſſet grauis prohibitio,ſicut eſt de eſu talis cibi in tali die:ergo idem eſt de circumſtãtia loci. Et ratio eſt ſupra tacta, quia prohibitio circumſtantiæ redundat in totum actum, & grauamẽ illud,quod Eccleſia intendit inferre , pendet ex illius circumſtantiæ obſeruatione. 7. *Refellitur ult. euaſio.*

Deinde id, quod in dicta reſponſione ſumitur non eſt vniuerſaliter verum : nam ſi laicus aſsiſtat diuinis officiis canendo in illis more clericorum, ſine dubio peccat mortaliter , vt etiã Nauarrus fatetur cum Calderino tractatu de interdicto membro,6. quamquam non agat actum prohibitum niſi in tali loco : nec vero peccat ſolum propter cooperationem cum aliis,ſed quia ipſa materia grauis eſt & multum repugnans intentioni Eccleſiæ ponentis interdictum. Imo in rigore illa non eſt cooperatio, etiamſi ſit ſimultanea operatio: pręſertim ſi clerici eſſent plures , qui poſſent dicere officium etiamſi laici cum eis non cantant. 8.

Concludo igitur hoc eſſe peccatum mortale ex genere : cuius argumentum ſufficiens eſt, quod in tali materia poteſt eſſe mortale peccatum ſine extrinſeca circumſtantia extrahente actum ad aliud genus vitii, vel peccati, vt patet in exemplo proximè propoſito. Idem autem cenſeo de actu audiendi Miſſam in loco interdicto,quia etiam illa eſt grauis actio, & aliqualis concurſus ad ipſum ſacrificium, quod ſuo modo offerunt, qui illi aſsiſtunt. In aliis vero diuinis officiis facile admitterem , poſſe hoc peccatum eſſe veniale ex leuitate materiæ:non quia illa grauia non ſint,ſed quia ſola aſsiſtentia perſonæ laicę eſt minima quædam participatio illius actionis,& ideo ſi aliunde aſsiſtentia non eſſet ad magnã partem diuini officii, ſecluſo contemptu poſſet à mortali excuſari. Neque etiam dubito,quin facilior ſit hęc excuſatio in his, qui culpam non dede- 9.

runt, quam in contumacibus; & quod aliqua materia ſit grauis reſpectu horum, quæ comparatione aliorum ſit leuis. Sæpe etiam accidere poteſt, vt hæc culpa ſit leuis ex quadam pia intentione, licet indiſcreta: quod prudenter penſandum eſt ſecundum occurentes circumſtantias.

10. *Quæ denũciato interdicti requiratur ad hanc culpam*

Vt autem nunc hæc culpa locum habeat neceſſarium eſt, vt interdictum denunciatum ſit, ob Extrauag. *Ad euitanda*: Aliqui etiam addunt oportere, vt ab Eccleſia matrice ſeruetur, ſi interdictũ generale ſit, argumento Clementinæ primæ, de Sententia excommunicationis. Sed non opinor eſſe hoc neceſſarium, nam ſufficit cenſuram eſſe denunciatam iuxta prædictam Extrauagantem, vt vnuſquiſque eam ſeruare teneatur in eo, quod ad ipſum ſpectat. Vnde ſi, in aliquo caſu Eccleſia principalis interdictum non ſeruauerit, poterit id conferre ad euitandam excommunicationem latam in illa Clementina 1. de Sentent. excommunicationis, quia illa ſolum fertur in religioſos, qui in ſua Eccleſia non ſeruant interdictum, quando Eccleſia loci illud ſeruat: non vero confert ad tollendam obligationem ſeruandę cenſuræ ſufficienter denunciatæ; quod recte ſentit ibi Gloſſa verb. *Subiacere*: & idem ſentit, licet ſubobſcure, Couarruuias d. cto §. 2. n. 3.

11. *Alia cõditio vt obligatio ſeruandi interdictum teneat.*

Additur etiam in iure, vt hæc obligatio ſeruandi interdictum in aliis oriatur, neceſſarium eſſe, vt ab his, propter quos latum eſt, ſeruetur, vt ſumitur ex capit. *Petiſti*, de Priuilegiis. Per eos autem, propter quos interdictum dicitur eſſe poſitum, non intelliguntur illi, qui cauſam dederunt interdicto: nam eorum tranſgreſsio, & contumacia non debet eſſe occaſio relaxandi interdictum, quod in eorum profectum redundaret: ſed intelliguntur illi in quorum gratiam poſitum eſt interdictum; nam ſi ipſi nõ ſeruant, non merentur, vt Eccleſia alios prohibeat à diuinis in gratiam eorum. Atq; ita non liberantur alii hoc onere ex facto aliorum, quod per ſeſe conſideratum inordinatum fuerat, ſed ex benigna interpretatione, & conceſsione Eccleſiæ, vt in eodem iure, declaratur. Vnde, ſi interdictum, in vnius gratiã poſitum eſſet, ſatis eſt quod ille non ſeruet. Si autem eſſet latum in gratiam multorum, oportebit vt ſaltem à maiori parte non ſeruetur: Neceſſe eſt etiam, vt interdictum nõ obſeruent perſeueranter, ſeu tali modo vt animum perſeuerandi ſignificent: nam vna vel alia tranſgreſsio per occaſionem non ſatis eſt, vt ſimpliciter dicantur nõ ſeruare interdictum, & conſequenter, nec vt ea de cauſa ſuſpendatur vel tollatur: atque hunc in modum intelligunt textum illum Doctores communiter. Eſtq; hæc exceptio ad omnes alias prohibitiones huius interdicti localis appplicãda, nam potius eſt quædam reuocatio, vel ſuſpenſio interdicti, illa occaſione facta à iure, & ideo ceſſant omnes prohibitiones non ſolũ ad laicos, ſed etiam ad clericos pertinentes. Quapropter idem dicendum erit in omnibus caſibus, in quibus interdictũ in iure, vel ab homine ſuſpẽditur pro ratione ſuſpenſionis, vt ſupra tactum, & in ſequentibus latius dicetur.

12. *In quibus caſibus poſſit laicus intereſſe diuinis tẽpore interdicti. Primus.*

Quomodo autem ratione priuilegii, vel ob aliam occaſionem poſsit laicus aliquando intereſſe diuinis, in ſuperioribus ſufficienter tactum eſt: omnis enim caſus ad tres reducitur. Primus eſt quando quis habet priuilegium à Romano Pontifice conceſſum: ſolus enim ille id concedere poteſt, vt dixit Gloſſa in cap. *Ad hæc*, de Appellat. in fine, vbi etiam Panormitan. num. 4. alii idem ſentiunt. Quod latius ex-
1. aminabimus infra agentes de Suſpenſione interdicti. Secundus caſus eſt, quando laicus eſt familiaris alterius ſingularis perſonæ, quæ priuilegium habet, eamq; comitatur iuxta cap. *Licet*, de Priuilegiis.
3. Tertius eſt, quando clericus indiget aliquo miniſterio laici, vt ſacrũ officium peragat modo ſibi licito, vt in ſuperioribus declaratum eſt.

Tertia concluſio. 13.

VLtimo dicendum eſt, Ob meram tranſgreſsionem interdicti, quam laici committunt ſe ingerendo diuinis officiis nullam pœnam, vel cenſuram incurrere. Probatur, quia nulla in iure inuenitur. Dixi autem, *Ob meram tranſgreſſionem, &c.* nam ſi laicus aliquo ſpeciali modo concurrat ad celebrationem contra interdictum: vel ſpeciali pertinacia interdictũ violet, ſic ſunt aliqui caſus in iure expreſſi, in quibus ob eam cauſam ſpecialem cẽſuram incurrit: Iuxta Clement. 2. de Sententia excommunicationis. Vbi excommunicantur ipſo facto laici, qui cogunt quempiam celebrare diuina officia in loco interdicto, vel prohibitos publice vocant, vt diuinis officiis in loco interdicto celebratis interſint: vel prohibẽt, nec interdicti, qui Miſſæ interſunt, exeant poſtquam à celebrantibus moniti ſunt: & tandem excommunicantur etiam ipſi interdicti, qui poſt ſimilem monitionem non exeunt: quos omnes caſus ſupra late expoſuimus agentes de Excommunicatione. Vnde laicus nunquam fit irregularis immediate propter violationem interdicti, vt notauit Couarruuias in c. *Alma*, part. 1. §. 1. n. 3. quia in iure non eſt expreſſum: & à fortiori patet ex ſupra dictis: quod clerici etiam ipſi, ſi ad diuina concurrant non modo proprio clericorum, ſed communi laicorum, non fiunt irregulares.

DISPVTATIO XXXV.

De tertio effectu interdicti, qui eſt eccleſiaſticæ ſepulturæ, vel ingreſſus Eccleſiæ priuatio.

TErtivs effectus interdicti, quem in ſuperioribus ſuppoſuimus, eſt priuatio eccleſiaſticæ ſepulturæ, qui nunc ſupereſt declarandus: cum eo vero coniungimus alium, qui licet vniuerſalis non ſit, interdũ adiungi ſolet, & habet proportionem quandam cum priori: quia per vnum priuatur viuus, ne Eccleſiam ingrediatur per alium vero priuatur defunctus, ne in eam inferatur. Vtrumque ergo in hac diſputatione expedimus.

SECTIO I.

Vtrum omne interdictum generale loci priuet ibi eccleſiaſtica ſepultura.

HIc effectus expreſſus eſt in iure: eſt autem ſingulis interdictis applicandus cum proportione illis accõmodata, & moderationibus vel exceptionibus in iure ipſo declaratis: quæ interdicto generali loci plures ſunt: & ideo de illo prius in particulari dicemus, & conſequenter de aliis. 1.

Dico ergo primo, per interdictum generale loci 3.
prohibitum eſt, ne aliquis in illo loco eccleſiaſticam ſepulturam accipiat: niſi ſint perſonæ, quæ à iure vel ab homine priuilegium, ſeu exceptionem ſuper hoc habeant. Concluſio eſt expreſſa in cap. *Quod in te* de Pœnitentia & remiſsione, & ſumitur ex capit. *Cum & plantare.* §. *Quod ſi*, & capit. *Vt priuilegia.* de priuilegiis, & capit. *Epiſcoporum*, eodem titulo, in 6. & Clementina prima de ſepulturis. Ratio ſolum eſt, quia ita ſtatutum eſt ob maiorem rigorem eccleſiaſticæ diſciplinæ: & vt fideles magis grauati inter- *1. Concluſio*

interdicto maiori diligentia eius cauſam tollendã procurent. Hoc autem adeo verum eſt, vt non ſolum adultis fidelibus, ſed etiã infantibus baptizatis huiuſmodi ſepultura deneganda ſit. Quia iura ſimpliciter, & abſolute loquuntur; & hic actus æquè locum habet in infantibus, ac in adultis: Quia corpus, quod ſepelitur mere paſsiue ſe habet, & ex parte eius rationis actus non requiritur, & ideo quoad hãc prohibitionem, æque ſunt apta corpora infantium, ac adultorum. Imo hæc prohibitio ad ipſos viuentes proprie refertur, eiſque prohibet, ne in tali loco ſepulturam alicui tradant: obligat ergo ne infantibus etiam ſepultura eccleſiaſtica detur. In quo eſt magnum diſcrimen inter hanc prohibitionem, & aliam de audiendis officiis, quia illa requirit actum rationis; quod benè notauit Couarruuias in c. *Alma*, p.2. §.4.n.5.

Etiam in infantibus habet locũ concluſio.

3. Quid autem nomine eccleſiaſticæ ſepulturæ intelligendum ſit, diximus ſupra agentes de ſimili effectu excommunicationis. Addimus autem in aſſertione, per hanc cenſuram priuari fideles eccleſiaſtica ſepultura *in tali loco*, quia ſimpliciter non prohibentur, quin ſuorum defunctorum corpora extra talem locum, eiuſque confinia (iuxta ſuperius explicata diſputatione 1.) deferre poſsint, ibique eccleſiaſticæ ſepulturæ illa tradere: vt explicatum ſatis eſt in aliis affectibus huius interdicti. Ratio enim vniuerſalis eſt omnibus effectibus, ſcilicet quia hæc cẽſura non fertur in perſonas abſolute, ſed ſolum per reſpectum ad locum, qui interdicitur. Quod in hoc effectu, ſicut in aliis intelligendum eſt, ſiſtẽdo præciſè in vi interdicti localis: nam quatenus in eos, qui culpam tali interdicto dederunt, efficaciam habet interdicti perſonalis, alia ratio, & regula ſeruanda eſt infra de interdicto perſonali tradenda: ſcilicet nullibi poſſe habere eccleſiaſticam ſepulturam, vt clare colligitur ex capit. *Si ciuitas*, de Sententia excommunicationis: & eſt communis ſententia, tam ibi, quam in dicto capit. *Quod in te*, & apud Summiſtas, ac Theologos, qui hanc materiam attigerunt diſtinct.18. & 22.

Quid ſit ſepultura eccleſiaſt.

E loco interdicto poßut deferri corpora, & alibi ſepeliri.

4. Addimus præterea in concluſione limitationem, quę communis etiam eſt omnibus his effectibus interdicti, quæ fere eiſdem verbis in iuribus citatis & hic ſpecialiter additur. Et in primis in capit. *Quod in te*, clerici ab hoc grauamine eximuntur, dummodo ipſi cauſam non dederint interdicto, ſeu (quod perinde eſt) perſonaliter interdicti non ſint; vel ob aliam cauſam, & per aliam legem ſepultura priuati ſint; hic enim præciſe fit exceptio ab interdicto locali. Requiritur etiam ibi, vt *ſeruauerint interdictum*; quia non merentur tali priuilegio gaudere, qui eccleſiaſticam cẽſuram violarunt, maxime cum violatores interdicti, ſi clerici ſint hac pœna ſoleãt puniri, iuxta cap. *Is cui*, de Sententia excommunicat. Exiſtimo tamẽ intelligendum hoc eſſe de violatione interdicti clericorum propria: nam & textus loquitur de clericis, quatenus clerici ſunt, & in materia pœnali verba ſunt ſtricte interpretanda, & quia aliæ pœnæ iure impoſitæ clericis ob violationẽ interdicti, ſemper intelliguntur de violatione clericorum propria, vt ſupra vidimus: hæc autẽ eſt veluti quædam pœna. Quamuis ergo clericus in loco interdicto in aliquo officio ſacro contra interdictum facto miniſterium exhibuiſſet, quod per laicum fieri poſſet, nihilominus hoc priuilegio gauderet. Quo item gaudẽt omnes ordinati clerici à prima tonſura vſque ad ſupremum ordinem: omnes enim ſimpliciter clerici ſunt, dummodo in eis aliæ conditiones concurrant neceſſariæ ad gaudendum communibus priuilegiis clericorum, vel ſecundum ius commune in c. vnico de Clericis coniugatis, in 6. vel ſecundum ius Concilii Tridentini ſeſſ.23. cap.6. quod in ſuperiori diſp. ſect.2. explicuimus.

Limitatio concluſionis.

Quantum ſe extendat clericorum priuilegiũ circa hanc pœnam.

Vnde etiam fit, clericos coniugatos non gaudere hoc priuilegio: quia ſolum gaudent priuilegio fori & Canonis, *Si quis ſuadente*. & notarunt Couarruuias ſupra, & Nauarrus cap.27.n.173. & 174. qui hoc limitat, niſi contrarium habeat conſuetudo præſcripta in clericis coniugatis cum vnica virgine, vnde indicat generalem regulam, nimirum, quoties ſic clerici coniugati licet admittuntur ad diuina tẽpore interdicti ad modum aliorum clericorũ, licite etiam ſepeliri in loco ſacro; quam regulam veram cenſeo: quia & eſt eadem ratio vtriuſque effectus, & quia illi quoad hoc negotium interdicti, adhuc manent, & computantur in clericorum numero. Præterea non gaudẽt hoc priuilegio degradati, ſeu realiter depoſiti, quia inter clericos non computantur; quod ſecus erit, ſi depoſitio ſit tantum verbalis: quia hæc non tollit priuilegia, vt ſupra videbimus.

Clerici cõiugati non gaudẽt hoc priuilegio niſi cõtraria vigeat cõſuetudo.

6. Comprehenduntur vero nomine clericorum omnes perſonæ eccleſiaſticæ, quæ licite diuinis interſunt, & ſuo modo illa celebrant tempore huius interdicti, de quibus ſupra dictum eſt; & vſus ipſe ac conſuetudo ita explicare videtur hoc priuilegium. Et ratio etiam id exigit: nam, ſi in his, quæ ſpectant ad rigoroſam obſeruationẽ interdicti clericorum nomine omnes hæ perſonæ comprehenduntur, etiam in hoc fauore comprehendi debent.

Gaudent hoc priuilegio omnes perſonæ eccleſiaſticæ.

7. Tandem additur ibi moderatio ſeruanda in vſu huius priuilegii. Et requirit quatuor conditiones: Prima, vt ſepultura detur in *cæmeterio Eccleſiæ*: vnde non videtur concedi, vt intra Eccleſiam ſepeliri poſsint: non enim ſine cauſa fit illa loci ſpecificatio. Nam cum omnis locus ſacer eſſet denegatus ex vi interdicti, & ſolum concedatur minus nobilis, & acceſſorius locus, non videtur concedi principalis, ſed potius tacite denegari. Vnde etiã eſt regula Iuriſtarum ſuperius tacta, nomine Eccleſiæ comprehendi cæmeterium: non vero è contrario: quia acceſſorium ſequitur principale: & non è contrario, Hæc vero interpretatio, quamuis appareat rigori verborum conſentanea, nimis tamen rigoroſa exiſtit. Eſtque difficile creditu ſolum illum locum concedi clericis in ſepulturam, qui minus decens videtur, ſtatui, & dignitati eorũ: & ideo fortaſſe nomine cæmeterii ſignificatus eſt omnis locus aliquo modo ſacer ad fidelium ſepulturam deſtinatus: nã quia olim frequentius ſepeliri ſolebant fideles in cæmeteriis, ideo ex frequentiori vſu omnis locus eccleſiaſticæ ſepulturæ ſub illa voce comprehenſus eſt. Atque hæc interpretatio ſicut fauorabilis eſt: ita communiter recepta videtur. Et fundari optime poteſt in Clementina 1. de Sepulturis.

Limitatur prædictum quatuor conditionibus.

Prima conditio.

8. Secunda conditio eſt, vt fiat ſine pulſatione campanarum. In qua idem ſeruandũ eſt, quod ſupra in ſimili adnotauimus de diuinis officiis. Tertia, vt fiat ceſſantibus ſolennitatibus omnibus. Quod intelligendum eſt de ſolẽnitatibus eccleſiaſticis, quibus diuina officia peragi, & corpora mortuorũ deferri ſolent: nam alia, quæ pertinent ad humanum honorem, non pertinent ad prohibitonem interdicti. Quarta eſt, vt cum ſilẽtio tumulentur. Circa quam dubitari poteſt, an prohibeatur non ſolum cantus ſed etiam Pſalmorum, aut officii mortuorum recitatio. In quo diſtinguendum cenſeo vel ex vi illius iuris, vel ex vi capituli *Alma*. Item de recitatione officii intra eccleſiam, vel per viam cum defertur corpus defuncti, aut cum in cæmeterio tumulatur. Ex vi ergo illius iuris videtur quidem prohiberi non ſolum cantus, ſed etiam omnis publica recitatio eccleſiaſtici officii ſubmiſſa voce facta: qualis nũc permittitur ex cap. *Alma*. hoc enim in rigore ſignificat verbum illud, *Sub ſilentio*, quando enim iura volunt concedere celebrationem eccleſiaſtici officii, non vtuntur, verbis ſimilibus: ſed expreſſe concedunt, vt poſsint diuina officia dici voce ſubmiſſa: hic autem omnino ſilentium poſtulatur.

2. conditio.

3.

Dubium deciditur.

9. Quapropter ex vi huius conceſsionis non poſſet

Pro clerico ſepeliendo quæuis officia intra Eccleſiam fieri poſſunt. ſet dici Miſſa, nec reſponſoria cum veſtibus ſacris, & ſolenni aſperſione aquæ benedictæ, &c. Tamen ſuppoſita conceſsione cap. *Alma*, licite poſſunt intra Eccleſiam dici Miſſæ, & quælibet alia officia ſacra pro defuncto clerico ſepeliēdo cum circumſtantiis ibi requiſitis: quia ex vi illius iuris poſſunt quælibet officia diuina celebrari illo modo in Eccleſia generatim interdicta: ergo & Miſſæ, & officium defunctorum: ergo, coniungendo ſimul hæc duo iura, poterit clericus ſepeliri cum huiuſmodi officio. Et eadem ratione in illis feſtiuitatibus, in quibus ibidē conceditur cum tota ſolennitate diuina officia celebrare, licebit etiam cum eadem officium mortuorum dicere in ſepultura clerici: quia, licet ex vi cap. *Alma*, ſepultura non liceat, vt ſtatim dicemus; tamē ſuppoſita conceſsione ſepulturæ, alio iure facta, licitum eſt adiungere officium vel ſolennitatem in alio iure per ſe conceſſam: Vnde quoad partem derogatum eſt illud ius antiquum per hoc nouum. *Pro laicis mortuis Miſſa dici poſſunt tēpore interdicti.* Sicut etiam cenſeo, licet nunc non liceat ſepelire laicos in loco ſacro tempore interdicti, licere tamē pro eis Miſſas, & officia diuina facere cum moderatione c. *Alma*. quia illa conceſsio generalis eſt de omnibus diuinis officiis, & pro quacunque cauſa iuſta, vel perſona non excommunicata.

10. *Nec per vias in deferēdo corpore, nec in cæmeterio poſſunt recitari officia vel pſalmi.* Hinc vero colligo, non licere hoc diuinum officium; vel Pſalmos alternis choris Eccleſiaſtico more dicere per vias deferendo corpus defuncti: neque etiam in cæmeterio dum ſepelitur, ſepulturam benedici, &c. ſi cæmeterium ſit apertum & publicum, ita vt ianuis claudi non poſsit. Ratio eſt quia ex vi dicti capit. *Quod in te*, hoc eſt prohibitum, & per ca. *Alma*: non eſt conceſſum: quia non poſſunt ſeruari conditiones requiſitæ ad diuina officia facienda, præcipue illa, quod fiant ianuis clauſis. Item, quia eſt contra finem, ob quem illæ conditiones requiruntur, ſcilicet, vt officia illa à perſonis prohibitis non audiantur: illæ enim nullo modo vitari poterunt, moraliter loquendo, ſi per vias, vel in cæmeterio publico talia officia dicantur. Intelligendum autem hoc eſt de eccleſiaſticis officiis, quæ à clericis publico ritu dici ſolent, vt ſupra declarauimus: nam preces priuatæ, quæ à laicis dici poſſunt, recitari tūc poterunt, quia nō ſunt prohibita tempore interdicti. Si tamen intra Eccleſiam corpus ſepelitur, iuxta opinionem probabilem ſupra poſitam: tunc licebit quælibet officia diuina facere cum moderatione c. *Alma*, dum corpus traditur eccleſiaſticæ ſepulturæ. Atque tota hæc doctrina conſentanea eſt his, quæ tradunt D. Anton. in tract. de Interdict. & Sylueſt. verb. *Interdictum* 5. quæſt. 8. & alii.

An priuilegium per verba generalia conceſſum comprehendat hunc effectum eccleſiaſtica ſepultura.

11. VLtimo addimus dictam limitationem propter alia priuilegia ſpecialia, quæ ſuper hoc concedi poſſunt, & ſolent. De quo, quia ad factum ſpectat, ſolum poſſumus admonere, vt vnuſquiſque conſulat ſua priuilegia, & verba illorum, atque id ſeruet, vt intelligat quid ſibi conceſſum ſit. Inquiri autem poſſet, quis valeat huiuſmodi priuilegium concedere, & ſpecialiter de Epiſcopo: nam de Summo Pontifice nullum eſt dubium: ſed de hoc dicemus commodius infra agentes de ſuſpēſione interdicti. Circa verba autem ipſorum priuilegiorum dubitari ſolet, an ſi per generalia verba concedatur alicui, vt poſsit intereſſe diuinis officiis, cenſeatur conceſſa eccleſiaſtica ſepultura: & ſimilis quæſtio *Pars affirmans.* eſt, an ex vi cap. *Alma*, liceat in dictis feſtiuitatibus ibi priuilegiatis corpora laicorum ſepelire publico, & ſolenni ritu. Videtur enim in vtroque dubio affirmandum eſſe; quia ſepultura eccleſiaſtica eſt vnum ex diuinis officiis: ergo comprehenditur ſub generali conceſsione, maxime cum fauores ampliādi ſint. Atque hanc ſententiam in vtroque caſu propoſito tenuit Angelus verbo *Interdictum*, num. 35. & 36. ſecutus Calderinum, idem Sylueſter verbo *Interdictum*, 5. quæſt. 2. & 8. Et fundatur primo, quia ſepultura Eccleſiaſtica præcipue prohibetur ratione diuini officii: & ideo poſtquam diuinum officium permiſſum eſt, etiam ſepultura eccleſiaſtica cenſetur permiſſa. Secundo, quia cui communicamus viuo poſſumus etiam communicare defuncto, argumento cap. A *nobis*, 2. de Sententia excommunic. ergo cum viuens admittitur ad diuina officia, ei conſequenter conceditur, vt poſt mortem habeat Eccleſiaſticam ſepulturam.

Quod ſi obiicias, ſequi ex hac ſententia, licere nunc ſepelire tempore interdicti fideles quibuſcūq; diebus, cum moderatione c. *Alma*: quia ſi diuina officia cum illa permittuntur, etiam permittetur Eccleſiaſtica ſepultura, iuxta primum fundamentum hic poſitum. Reſpondebunt negando conſequentiam: quia licet diuina officia Clericis permittantur, tamen ex vi cap. *Alma*, non permittitur laicis eis intereſſe: & ideo nec poſt mortem eis conceditur Eccleſiaſtica ſepultura, quia quibus non communicamus viuis, nec communicamus defunctis. At vero ſi priuilegium habeant audiendi, diuina, iam cum eis communicatur viuis: & ideo quocunque die poterunt in loco ſacro ſepeliri, ſeruatis conditionibus cap. *Alma mater*. Hæc ſententia, vt Couarruuias dixit, eſt benigna, in rigore tamen iuris non videtur vera. 12. *Occurritur obiectioni.*

13. *Sententia negans præfertur.* Dicendum ergo cenſeo, relaxationem, vel ſuſpenſionem interdicti, vel priuilegium, ſi ſit præciſè ad audienda diuina, ex vi verborum non extendi ad Eccleſiaſticam ſepulturam. Hæc eſt communior ſententia Iuriſtarum cum Gloſſa in Clementina 1. de Sepulturis in principio: & Couarruuias in capit *Alma*, part. 2. §. 5. numer. 6. eam ſequi videtur, licet non omnino conſtanter: eandem tenet Maiolus lib. 3. de Irregularitate: cap. 23. num. 8. Ratio præcipua eſt, quia hi tres effectus priuationis, Sacramentorū, diuinorum officiorum, & ſepulturæ Eccleſiaſticæ diſtinctè numerantur in iure, cap. *Si ciuitas*, de Sententia excommunic. & in cap. *Epiſcoporum*, de Priuilegiis, eodem lib. Vnde conſtat eſſe diſtinctos, & in rigore verborum vnum ſub alio non comprehendi: ergo nullum eſt fundamentum, vt priuilegium, vel legem quantumuis fauorabilem ab vno ad alium extendamus: quia ampla beneficii interpretatio cōtineri ſemper debet ſub verborū proprietate. Præterea falſum eſt, ſepulturam ſacram vt ſic contineri ſub diuino officio, aut ſolum propter diuinum officium prohiberi: ergo licet quis admittatur ad diuina officia, non propterea ei conceditur Eccleſiaſtica ſepultura. Conſequentia eſt clara: quia ſi illa ſunt diuerſa, & vnumquodque per ſe prohibetur, & non vnum dependenter ab alio, reſtitutio vnius, nec formaliter, nec virtute eſt reſtitutio alterius: ſicut in ſuperioribus dicebamus, conceſſo vſu Sacramentorum, non concedi diuina officia, neque è conuerſo, niſi vbi eſt aliqua connexio. *Nomine officii diuini nō comprehēditur ſepultura Eccleſiaſtica.* Antecedens vero patet quoad priorem partem, quia ſepultura ſacra nihil aliud eſt, quā participatio loci ſacri poſt mortem, officium autem diuinum cōſiſtit in aliqua publica oratione, vel ſacrificio, vel cęremoniis eius. Et patet etiam è cōtrario: quia ſi quis eſſet prohibitus à diuinis officiis, & in iure non eſſet expreſſum, non eſſet ideo priuatus Eccleſiaſtica ſepultura: ſicut nunc qui eſt interdictus à diuinis officiis, non eſt interdictus ab ingreſſu Eccleſiæ: quia hæc ſunt diuerſa, & non neceſſario connexe: ergo & è contrario, qui ad vnum reſtituitur, non propterea reſtituitur ad aliud. Denique vtrumque videtur in iure expreſſum: nam in cap. *Quod in te*, de Pœnitent. & remiſſ. ad-

admittuntur Clerici ad Eccleſiaſticam ſepulturam, ſine diuino tamen officio ex vi illius textus, vt ſupra declaraui: & ita conſtat, Eccleſiaſticam ſepulturam, per ſe concedi abſque diuino officio. E contrario vero in cap. *Cum & plantare*, §. *Quod ſi*, de Priuilegiis, permittuntur diuina officia in Eccleſia interdicta per quoddam priuilegium: negatur tamen nihilominus Eccleſiaſtica ſepultura. Et ita etiam conſtat, ſepulturam nō tantum propter diuinum officium, ſed per ſe negari: imo etiam conſtat, ſub conceſſione diuinorum officiorum non comprehendi Eccleſiaſticam ſepulturam, falſum ergo eſt ſolum propter officia prohiberi.

14. *Occurritur obiectioni.* Dices: prohibito alicui ingreſſu Eccleſiæ, prohibentur diuina officia in Eccleſia, cap. *Is cui*, de Sententia excommunic. in 6. ergo & è contrario, ſi alicui conceduntur diuina officia in Eccleſia, conceditur etiam ingreſſus in Eccleſiam: ergo ſi alicui conceditur participatio diuinorum officiorum in Eccleſia, etiam poſt mortem eidem conceditur ingreſſus in Eccleſiam, & permanere in illa, etiam poſt mortem: quod fit per ſepulturam ſacram. Reſpondetur, committi æquiuocationem in illatione: nam in primis aliud eſt loqui de præſentia, aliud de participatione diuinorum officiorum: participant enim etiam abſentes de fructu ſacrificii, vel diuini officii, ſi pro eis offeratur, ſeu dicatur. Vnde non ſolum quocunque laici non priuilegiati, ſed etiam interdicti, ſi excommunicati non ſint, poſſunt eſſe participes ſacrificiorum, & diuinorum officiorum, licet eis intereſſe non poſſint. Non ergo recte fit illatio à participatione ad præſentiam; & ideo non eſt ſimile quod affertur: nam cui conceditur celebratio, vel aſſiſtentia diuini officii in Eccleſia, etiam conceditur ingreſſus; quia neceſſario præſupponitur: quando vero conceditur abſoluta celebratio diuinorum officiorum in tali loco, vel pro tali defuncto, non propterea conceditur illi ſepultura in tali loco: quia hæc non neceſſario præſupponitur, vt per ſe notum eſt. Vnde ſæpe aliquis habet ius, vt pro ipſo dicatur officium poſt mortem in aliquo loco non tamen vt ibi ſepeliatur.

15. *Ad dicendū officiū, vel Miſſa pro quouis non requiritur priuilegiū. Corām cadauere priuilegiati poſſunt ſacra celebrari.* Ex quo etiam certum eſſe cenſeo, ad dicendum nunc officium, vel ſacrificium offerendum pro quocunque defuncto non excommunicato, nullum priuilegium eſſe neceſſarium, cum tamen ad admittendum illum ad ſepulturam neceſſarium ſit. Ratio eſt, quia illa oblatio, vel participatio non eſt prohibita ex vi interdicti. Addo vero eſſe non improbabile, quod ex vi priuilegii audienda diuina officia, poſſit corpus alicuius poſt mortem ad Eccleſiam deferri, vt in eius præſentia exequiæ, & diuina officia dicantur, dummodo illis finitis extra locum ſacrum ſepeliatur. Et in dicēdis officiis ſeruetur moderatio, cap *Alma.* extra illas feſtiuitates priuilegiatas: nam in illis poterunt talia officia publice, & de more fieri. Imo in illis diebus abſque alio priuilegio poterit hoc fieri cum quolibet defuncto non excōmunicatio; quia ſi eſſet viuus, poſſet admitti ad diuina officia, & poſt mortem ex vi illius præſentiæ ad hoc tātum quodammodo admittitur, & non ad Eccleſiaſticam ſepulturam.

16. *An poſſint corām non priuilegiati cadauere.* Quin etiam dici poteſt, ſemper poſſe fieri non obſtante interdicto, cum quocunque fideli non excōmunicato abſque alio priuilegio ſeruata ex parte diuinorum officiorum moderatione, cap. *Alma*: quia corporalis pręſentia cadaueris ad diuina officia nullibi prohibita eſt ex vi interdicti, ſed ſola Eccleſiaſtica ſepultura, quæ eſt res diuerſa, & ſeparabilis ab altera. Sub prohibitione autem, per quam laici excluduntur à diuinis, non videtur contineri, quod defunctorum corpora non poſſint in Eccleſiam deferri, vt illis præſentibus officia dicantur: quia, vt ſupra dicebamus de infantibus, ibi non ſolū prohibetur præſentia humana, quę includat actum rationabilem, qui per verbum audiendi diuina indicatur, cuius capax non eſt corpus defuncti. Eſt ergo hoc probabile, mihi tamen dubium, tū propter vſum, tum etiam quia ſaltem per quandam analogiam illa cenſetur quædam præſentia humana eo modo, quo ille cenſetur idem homo: & ad morale æſtimationem, quæ in his rebus maximè conſideratur, multum valet hęc analogia, & communis apprehenſio: tamen ſuppoſito priuilegio, videtur tolli omne dubium.

17. *Explicatur axioma: Cui cōmunicamus viuo etiam poſſumus cōmunicare defuncto.* Atque hinc conſtat, quam vim poſſit habere in præſenti illud axioma: *Cui communicamus viuo, etiam poſſumus communicare defuncto*: & in quo ſenſu male applicetur. Ad concludendum ergo id, quod alia opinio intendit de ſepultura Eccleſiaſtica, non recte applicatur, quia debet intelligi reſpectu earundem rerum, & ſuppoſita capacitate, nam à diuerſis non fit illatio; hæc autem tria diſtincta, & diuerſa prohibentur: ideo licet in vno, id eſt in officiis diuinis communicemus viuo, non ſequitur in alio, id eſt in ſepultura communicare defuncto: ſicut nec ſequitur, cum eodem viuo ſi communicamus in officiis, communicare in ſacramentis, niſi vtrumque concedatur: item alicuius communicationis eſt capax homo viuus, cuius non eſt capax defunctus, & è conuerſo. In auditione enim officiorum non cōmunicat defunctus, nec in ſepultura communicat viuus, niſi quatenus ius, vel facultas illius hominis, dum viuit, conceditur, vt illa poſt mortem vtatur: & hoc priuilegium fuiſſet in præſenti neceſſarium. Solum ergo poteſt inferri ex illo principio, eum, qui dum viuit, habet priuilegium ſepulturæ, poſſe illo poſt mortem gaudere: vel etiam admitti poteſt iuxta dicta, eum, qui habuit priuilegium aſſiſtendi diuinis officiis, etiam poſt mortem poſſe ſuo modo eis intereſſe, dummodo ſepulturæ Eccleſiaſticæ non tradatur, quamuis hoc fortaſſe non fit in vſu: quia non multum curant homines de illa funerali præſentia, ſi corpus non eſt dādum Eccleſiaſticæ ſepulturæ. Et per hęc ſatis reſponſum eſt ad fundamenta contrariæ ſententiæ.

18. *Aduertendum.* Solum ſupereſt aduertendum, hæc omnia procedere, quando priuilegium loquitur in particulari de diuinis, officiis, ſeu auditione illorum: nam ſi generalius cōcedat tali perſonæ, vt admittatur ad diuina, illa ſane videtur generalior ſuſpenſio interdicti quoad omnes effectus eius, reſpectu talis perſonæ. Cuius argumentum ſumo ex cap. *Si ſententia*, de Sententia excommunicationis, ibi: *Vno interdicto ipſorum alius licite admittitur ad diuina*, id eſt, alius interdictus non eſt: per illa ergo verba ſignificatur excluſio, vel ſuſpenſio (iuxta ſubiectam materiam) omnium effectuum interdicti.

De pœna, & culpa violantium interdictum quoad ſepulturam Eccleſiaſticam.

19. *De pœna.* VLtimo (ne ſpecialem quæſtionem de hoc facere oporteat) addendum eſt, grauem pœnam eſſe in iure ipſo impoſitam his, qui interdictum violant quoad hunc effectum: quod eſt ſufficiens indicium illam eſſe grauem culpam. Prior pars conſtat ex Clementina 1. de Sepulturis, vbi excommunicatio ipſo iure fertur in eos, qui in loco interdicto aliquem ſepeliunt. Quam cenſuram attigi ſupra diſputatione 23. ſectione 5. & latius diſputatione 12. ſectione 4. vbi eandem pœnam declarauimus, prout incurritur ſepeliendo excommunicatum in loco ſacro: nam eadem eſt ratio de vtroque caſu neque hic aliquid addendum occurrit, cum eiſdem omnino verbis cenſura illa in vtroque caſu feratur.

Pręter hanc pœnam non inuenio aliam ipſo iure latam propter hanc tranſgreſsionem: nam ſi Clerici propriam operam in tali funere exhibeant proprium munus alicuius ordinis exercendo, irregulares fient, non tamen propter ſepulturam, ſed propter executionem ordinis contra inter-

dictum

dictum: quæ eſt alia ſpecialis culpa: propter ſepulturam ergo non eſt alia pœna ipſo iure lata, illa vero ſufficit ad indicandam culpam mortalem in hac tranſgreſsione (quæ erat altera pars propoſita) quia excommunicatio maior non imponitur propter leuiorem culpam. Eſt autem hæc culpa adeo grauis, non propter excommunicationem, ſed potius quia ipſa tam grauis eſt: ideo eſt digna excommunicatione: eſt ergo grauis culpa, quia eſt in materia graui, & contra abſolutam Eccleſiæ prohibitionem; creſcit tamen ex maiori contumacia, quando additur excommunicatio.

20. *Mortuus ſepultus non incurrit hāc pœnā. Et ideo non eſt exhumandus. Angelus.*

Denique aduertendum eſt, hanc pœnam ſolum referri ad viuos, quia in eis tantum eſt culpa: mortuus enim, qui ſepelitur, per ſe non eſt particeps eius; & ideo non eſt dignus participatione pœnæ. Ex quo infero, ſi de facto in loco ſacro fideles ſepeliantur, ſiue bona, ſiue mala fide ſepelientium, non eſſe exhumandos, ſed ibi relinquendos: quod docuit Angelus, *Interdictum*, 6. num. 33. & alii. Poteſt autē dupliciter intelligi: primo, ſi auferatur interdictum, non eſſe exhumandos: & hoc per ſe notum eſt, quia iam tunc ſublatum eſt impedimentum, vt dixit Gloſſa cum Innocentio in cap. *Si ciuitas*, de Sententia excommunic. in 6. verbo. *Sepeliri.* Nam tunc etiamſi qui fideles propter interdictum ſepulti eſſent extra locum ſacrum, ad illum eſſent transferendi, vt etiam dixit Gloſſa cum Innocentio, & Hoſtienſi in dicta Clementina 1. verbo *Eis*, de Sepulturis. Alio modo poteſt intelligi, quod etiam durante interdicto exhumandi non ſunt: & in hoc etiam ſenſu credo id eſſe verum. Tum quia Eccleſia ſolum prohibet actum ſepeliendi: non vero effectum, ſed terminum eius, poſtquam iā eſt factus: non enim prohibet fidelium corpora ſemel ſepulta in loco ſacro, in eo manere, licet interdictus ſit, dummodo perſonæ ipſæ non fuerint ſpeciali cenſura affectæ: de quo infra videbimus. Vnde licet factum illud ſepeliēdi male factum fuerit, factum tamen tenet: neque eſt vlla lex, quæ obliget ad irritandum illud, vt ſic dicam corpus ſepultum exhumando: vnde cum materia ſit odioſa, benignius accipienda eſt.

21. *Reſpōdetur obiectioni.*

Sed contra, quia eadem ratione perſonæ prohibitæ ſemel ingreſſæ, & admiſſæ ad audienda diuina: tempore interdicti, non eſſent poſtea excludendæ quod eſt aperte falſum. Item prohibito antecedente, prohibetur id, quod eſt conſequens: argumento cap. *Is cui*, de Sententia excommunicationis, in 6. Quæ ratio etiam in præſenti procedit. Reſpondetur negando conſequentiam: quia audire, vel aſsiſtere diuinis eſt actus habens (vt inquiunt) tractum ſucceſsiuum, qui continue durat, & in quo continue peccatur, quamdiu diuina fiunt: & ideo ſemper vitandus eſt ille actus, & expellenda perſona prohibita, quoties actus interrumpi, & perſona excludi potuerit. At vero ſepultura Eccleſiaſtica non eſt huiuſmodi, actio enim illa ſepeliendi in loco ſacro, quę prohibita eſt, non tamdiu durat, quamdiu corpus ſepultum manet: & in hoc ſenſu non habet tractum ſucceſsiuum pro toto illo tempore, ſed finitur conſummato effectu. Et ideo lex, quæ illum actum prohibebat, iam non obligat, cum iam non duret actio, quam prohibet, & alias non pręcipiat effectum reuocari.

22. *Explicatur axioma, Prohibito antecedēte prohiberi conſequēs.*

Illud autem axioma, prohibito antecedente prohiberi conſequens, eſt verum ſecundum modum dependentiæ conſequens ab antecedente: nam ſi illa ſit dependentia ab actione, ſeu re prohibita continue durante, ſeu conſeruari, vt aiunt, tunc ſemper eſt prohibitum conſequens ratione antecedentis. Tamen ſi dependentia tantum ſit in fieri: & tranſacta actione maneat terminus, tunc non eſt ſemper prohibita permanentia termini in ſe, ſed ſolum in antecedente, id eſt in actione, nec fiat: tamen ſi ſemel fiat, non prohibetur permanere, vt prohibita fornicatione, in illa prohibetur habere filium ex illa genitum: tamen ſi ſemel ita generatus ſit, non eſt prohibitum habere illum, aut præceptum, illum de medio tollere. Sic ergo eſt in præſenti, idemque eſt quoties vel in ipſo termino non manet aliquid deforme, vel contra rationem, vt eſt habere rem alienam in furto, vel niſi in ipſa lege aliud expreſſum ſit: neutrum autem reperitur in præſenti, vt declaratū eſt: & alioqui habet neſcio quid inhumanitatis, vel rigoris, exhumare corpus defuncti, ceditque in ignominiam, vel dedecus eius, cenſebiturque moraliter non parua pœna illius: & ideo vbi à lege non exprimitur, à nobis adiungenda non eſt.

SECTIO II.

Quomodo interdictum ſpeciale loci priuet ibi Eccleſiaſtica ſepultura.

EX dictis facile erit hunc effectum in ſpeciali loco interdicto declarare: nam ad illum fere omnia dicta accōmodanda ſunt, paucis animaduerſis. Etenim iura ſuperius citata, quæ de hoc effectu loquuntur, in communi de interdicto locali, & non de ſolo generali mentionem faciunt: imo in cap. *Si ciuitas*, verſic. *Ratione*, de Sententia excommunicationis, in 6. videtur eſſe in particulari ſermo de interdicto ſpeciali alicuius Eccleſiæ. Et ratio à fortiori procedit: quia non minus prohibetur locus ſpecialiter interdictus, ſolum enim differunt in extenſione quoad terminos loci, non vero quoad effectus. Imo in hoc excedit interdictū ſpeciale, quod in eo non habēt locum aliqua priuilegia conceſſa tempore interdicti generalis, præſertim moderatio, cap. *Alma*, vt ſupra viſum eſt. 1.

An priuilegium Clericis cōceſſum in c. Quod in te locum habeat in ſpeciali interdicto.

Quo fit, vt licet alia, quæ diximus de interdicto generali, in ſpeciali locum habeant, illud nihilominus dubium maneat, quod ſpectat ad priuilegiū Clericorum conceſſum in cap. *Quod in te* de Pœnitent. & remiſsio. an ſcilicet ad interdictum ſpeciale extendi debeat. Nam ille textus loqui videtur de interdicto generali: & ideo extendi non debet ad ſpeciale, in quo non eſt eadem neceſsitas aut ratio, vt ſupra in ſimili dictum eſt. Atque ita ſentit Ioannes Andreas. *1. Opinio.* Oppoſitum vero abſolute docuit Hoſtienſis: *2. Opinio.* fundatur enim in proportione inter generale, & ſpeciale interdictum: quia non plus vnum operatur in ſuo loco, quam alius in ſuo: & ideo ſpecialis ſub generali continetur tanquam pars ſub toto. Quod fundamentum mihi non probatur, propter contrariam rationem tactam, & latius explicatam circa moderationem cap. *Alma*. 2.

Alii ergo diſtinctione vtuntur cum Panormitano ibidem: Nam Clerici (inquiunt) Eccleſię ſpecialiter interdictæ, poterunt in ea ſepeliri: non vero alienus Clericus, ſeu alterius Eccleſiæ. Et hanc opinionem ſequitur Couarruuias dicta relect. par. 2. §. 2. n. 7. & Sylueſter, *Interdictum* 5. quæſt. vlt. qui addit, ſi in illo loco non ſit alia Eccleſia, interdicta, tunc poſſe in ea ſepeliri Clericum peregrinum vel alterius Eccleſiæ ibi defunctum, quamuis ipſe non expreſſe loquatur de Clerico peregrino alterius Eccleſiæ: ſed de illis Clericis, qui alias Eccleſias non habent. Sed eſt eadem ratio de omnibus: vel quia moraliter non poſſunt deferri ad propria loca, vel quia ſecundum præſentem ſtatum quoad vſum rerum ſacrarum æſtimantur tanquam incolæ illius loci. Addit etiam, ſi contingat plures eſſe Eccleſias, & omnes eſſe ſpecialiter interdictas, non oportere illa diſtinctione vti, ſed quemlibet Clericum cuiuſlibet Eccleſiæ illarū, poſſe in qualibet earū ſepeliri: 3.

quia

quia non magis violatur interdictum vno modo, quam alio.

2. *Interdictũ ſpeciale poteſt æquiualere generali, vel in ratione ſpecialis manere.* Ex hac vero doctrina Syluestri, quæ probabilis eſt, colligere poſſumus diſtinctionem aliam fortaſſe magis accommodatam, ſcilicet contingere poſſe interdictum ſpeciale quoad hunc effectum æquiualere vniuerſali, vel permanere omnino in ratione particularis. Prior modus erit, ſi contingat omnes Eccleſias ciuitatis eſſe ſpecialiter interdictas cum omnibus cœmeteriis ad fidelium ſepulturam deſtinatis, vel ſi vna tantum ſit Eccleſia in populo, & illa ſit interdicta: in his enim caſibus perinde ſe habent Clerici, quantum ad carentiam loci ſacri, in quo ſepeliantur, ac ſi interdum eſſet generale. Poſterior autem modus erit, ſi in populo ſint plures Eccleſiæ, & vna tantum vel altera ſit interdicta. In hoc ergo poſteriori caſu nulli Clerici ſiue alterius, ſiue eiuſdẽ Eccleſiæ, poſſunt licite ſepeliri in tali Eccleſia interdicta: quia cap. *Quod in te*, expreſſe loquitur de interdicta generali: vnde ex vi formalium verborũ non comprehendit ſpeciale, Et alioqui nulla eſt probabilis cauſa, vel ratio extendendi conceſsionem illã ad illum caſum; quia ſunt alia loca ſacra, in quibus facile poſſunt Clerici tunc ſepeliri: cur ergo concedetur eis, vt in loco interdicto ſepeliantur: At vero in priori caſu probabiliter ſit extenſio huius priuilegii ad tale interdictum: quia licet non comprehendatur ſub verbis formalibus illius decreti: comprehendi tamen videtur ſub intentione Pontificis: voluit enim, vt omnino poſſent Clerici tempore interdicti in loco ſacro ſepeliri: ergo cum in prædicto caſu moraliter non poſsint, veriſimile eſt Pontificem ſub voluntate, & conceptione ſua caſum illũ comprehendiſſe: ſatiſque ad hoc eſſe, quod interdictum illud virtute, ſeu reductiue generale ſit quoad hoc impedimentum.

3. *Satisfit obiectioni.* Dices: ergo ſimili modo poſſet extendi conceſſio c. *Alma*, videtur enim eſſe eadem ratio: quod tamẽ ſimpliciter eſt à nobis negatum in ſuperioribus. Reſpondetur, fortaſſe id non eſſe magnum inconueniens, ſi res fuiſſet vſu & authoritate Doctorum comprobata: quia tamen non ita eſt, nolumus rem nouam introducere, & negamus ſimilitudinem rationis. Nam in c. *Alma*, non conceditur priuilegium in gratiam aliquarum perſonarum ſed propter cõmune Eccleſiæ bonum, vt in principio eiuſdem textus dicitur, adhibetur moderatio ipſi interdicto generali, quæ ad prædictũ finem viſa eſt ſufficiens: quia interdicto ſpeciali regulariter non eſt neceſſaria. Etq; in aliquo raro caſu eſſe poſsit vel neceſſaria, vel valde conueniens, non conſideratur à lege. At vero in c. *Quod in te*, conceditur priuilegium in fauorẽ Clericorum, vt patet ex illis verbis, *Concedemus tamen ex gratia, vt Clerici, &c.* & per ſe non conſideratur, ꝙ interdictum ſit generale, niſi quatenus per illud interdicuntur omnia loca, & Clerici conſtituũtur in neceſsitate huius conceſsionis: & ideo quoties interdictũ eundem effectum habuerit, ſeu Clericos in tali neceſsitate conſtituerit, generale quoad præſentem effectum iudicabitur. Et ideo tunc ſepeliri poterunt in tali loco quicunque Clerici ſiue eiuſdem, ſiue alterius Eccleſiæ: quia priuilegium in hoc nihil diſtinguit. Cætera, quæ de generali interdicto diximus, ad ſpeciale applicanda ſunt.

SECTIO III.

An perſonale interdictum priuet Eccleſiaſtica ſepultura.

1. *De perſonali ſpeciali.* SEcundo etiam conſtat ex dictis, quid dicẽdum ſit de interdicto perſonali. Nã ſi illud ſpeciale, ſine dubio priuat perſonã interdictam Eccleſiaſtica ſepultura, Clementina 1. de Sepulturis, ibi, *Vel nominatim interdictas*. Et ibidem habetur in cap. *Epiſcoporum*. de Priuileg. in 6. à qua lege communi non excipiuntur Clerici per cap. *Quod in te* quia in eo ſolum eſt ſermo de interdicto locali, & de perſonis aliàs non prohibitis: nam priuilegium illud ſolum reſpicit, & moderatur loci prohibitionem reſpectu Clericorum. Si autem ipſi propriam, & perſonalem interdictionem habeant, hæc non tollitur quantum ad hunc effectum ex vi illius conceſsionis. *Qui cauſã interd. dederunt, cenſentur ſpecialiter interdicti.* Vnde ſi clericus culpa ſua fuit cauſa, vt interdictum locale poneretur, non poterit etiam illo priuilegio frui: quia tunc eſt perſonaliter interdictus, vt ſupra declarauimus. Et ideo in ſimilibus cõceſsionibus ſemper intelliguntur exceptæ perſonæ, quæ dederũt cauſam interdicto: vt in ſuperioribus viſum eſt, & ex eodem textu ſit optima coniectura: nam ibi excipiuntur Clerici, qui non ſeruauerunt interdictum, vt illo priuilegio non fruantur: ergo multo magis intelliguntur excepti, qui cauſam interdicto dederunt; & in vniuerſum qui perſonaliter, ac ſpecialiter interdicti ſunt.

2. *De interdicto generali perſonali.* Addunt vero aliqui, etiam hæc habere locum in interdicto generali perſonali, argumento capitul. *Si ſententia*, de Sent. excom. in 6. vbi hoc interdictum generale ſingulas perſonas ligare dicitur. Verumtamen ille textus poſſet in contrarium retorqueri; quia dicit perſonas ſic ligatas, hoc interdicto generali non poſſe alicubi audire diuina vel Eccleſiaſtica recipere Sacramenta. Vnde cum hi duo effectus ſpecialiter exprimantur, & tertius taceatur, videtur indicari, interdictum generale non habere hunc effectum in perſonis ſic tantum interdictis. Accedit quod in Clementina 1. de Sepultur. vbi excommunicatio fertur contra violantes interdictum, quoad hunc effectum de interdicto perſonali, ſolum dicitur: *Aut nominatim interdictis*: vbi Gloſſa aduertit, ex illo textu: & ex ſimilibus colligi poſſe, perſonam interdictam non nominatim, in loco ſacro ſepeliri, dummodo locus ipſe interdictus non ſit. Quod etiam confirmat cap. *Vt priuilegia*, de Priuilegiis, ibi: *Niſi excommunicati, vel nominatim fuerint interdicti*: & alia iura, quæ in prædicta Gloſſa citantur. Vnde quod dicitur in cap. *Epiſcoporum*; de Priuilegiis in 6. de excommunicatis, & interdictis, reſpectu ſepulturæ ſacræ, intelligendum videtur de interdictis ſpecialiter: quia ibi non conditur nouum ius quoad effectus interdicti: ſed ſolum quoad nouam pœnam quibuſdam tranſgreſſoribus impoſitam: & ideo illud ius intelligẽdum videtur iuxta antiquiora, quæ ſolum loquuntur de nominatim interdictis. *Perſona interdicta nominatim non eſt priuanda Eccleſiaſtica ſepultura.* Hæc ergo ſententia etiam de iure antiquo videtur mihi valde probabilis; quamuis cap. illud *Epiſcoporum*, rẽ poſsit facere dubiam. Iure autem nouo Extrauagantis, *Ad euitanda*, exiſtimo auferri omne dubium: quia niſi perſona ſit nominatim interdicta, non eſt priuanda Eccleſiaſtica ſepultura, vt conſtat ex generali conceſsione illius Extrauagantis ſupra explicata. Nec ſatis eſſe cenſeo, quod populus ſit nominatim interdictus: quia illa nominatio eſt valde generalis reſpectu ſingularum perſonarum talis populi. Dices: in dicta Extrauagante ſolum poſtulatur, vt interdictum ſit latum contra certam perſonam, Collegium, aut Vniuerſitatem. *Reſpõdetur primæ obiectioni.* Reſpondeo, id eſſe intelligendum reſpectiuè: nam vt ſeruetur reſpectu Collegii, vel Vniuerſitatis, vt ſit, ſufficit quod Collegium, vel Vniuerſitas ſit nominatim interdicta; vt vero ſeruetur reſpectu ſingularum perſonarum, oportet vt ſingulæ ſint nominatim interdictæ: & ita ex illo textu potius ſumitur argumentum in cõtrarium.

3. *Reſpõdetur ſecundæ.* Dices: vt interdictum locale ſeruandum ſit, ſatis eſt, quod contra certum locum ſit generaliter latum nominatim. Reſpondeo, licet illud interdictum dicatur generale propter amplitudinem loci reſpectu ſpecialis: tamen reuera omnino ferri circa rem determinatam, & particularem, quæ ſolũ in-

cludit

cludit partialia loca, tanquam partes integrãtes totum locũ interdictum, qui proprie non eſt aliquod totum collectiuum: ſed ſingulare determinatum conſtans ex multis partibus, ſicut aliæ res corporales. At vero interdictum generale populi, licet reſpectu totius communitatis ſit ſatis determinatum, non vero reſpectu ſingularum perſonarum; quia illud totum eſt collectiuum tantum; & ideo valde confuſum, & tanquam generale quid reſpectu ſingularium.

4. *Reſpondetur tertiæ.* Dices tandem: ergo neque in ſacramentis miniſtrandis, neque in admittendo ad diuina officia tenebimur vitare perſonas generatim interdictas, quia per tale interdictum nunquam nominatim interdicuntur. Reſpondeo concedendo ſequelam. Eſt *Duplex differentia notanda.* tamen differentia, quod in aliis effectibus hoc non habet locum iure antiquo: quod tamen valde probabile eſt de effectibus Eccleſiaſticæ ſepulturæ: & ideo nunc ſimpliciter hoc certius eſt de hoc effectu, quam de aliis. Aliud diſcrimen eſt, quod in aliis effectibus ipſi perſonaliter interdicti tenentur ſeſe à diuinis ſeparare: quia per Extrauagantem, *Ad euitanda*, nullus fauor eis fit, & alioqui talis prohibitio directe in eos cadit: & inde poteſt redundare in alios ſaltem per modum vitandi cooperationem, iuxta dicta ſuperius circa eandem Extrauagantem, in hac vero priuatione Eccleſiaſticæ ſepulturæ nulla prohibitio directe pertinet ad ipſum defunctum, vt per ſe conſtat. Et ideo ſi ex parte viuorum ceſſat prohibitio, talis effectus nullum locum habet ex vi ſolius interdicti generalis, donec perſona ſit nominatim interdicta.

5. *De culpa, & pœna violantiũ interdictũ perſonale quoad ſepulturam Eccleſiaſticam.* Atque hinc tandem facile conſtat, quid dicendũ ſit de culpa, & pœna violantium interdictum perſonale quoad hunc effectum: nam in dicta Clementina 1. de Sepulturis, manifeſte extenditur excommunicatio ibi lata ad eos, qui perſonas nominatim interdictas ſcienter ſepelire præſumunt. Vnde manifeſtum eſt ibi interuenire peccatum mortale. Qui autem ſepeliunt perſonam tãtum generatim interdictam, ſine dubio non incurrunt illam excommunicationem etiam ſecluſa Extrauagãte, *Ad euitanda:* quia proprie, & in rigore non poteſt dici perſona, quæ ſepelitur, nominatim interdicta, propterea quod popul⁹ eius ſit nominatim interdictus. Quod vero in eo actu non peccetur mortaliter, non colligitur ex illo textu, quia poterat eſſe peccatum, & non puniri excommunicatione: ſequitur tamen probabiliter, præſertim coniungendo alia iura, vt vidimus, & maxime nunc poſt Extrauagantem, *Ad euitanda*, credimus in eo actu nullam eſſe culpam.

6. *Perſonale interdictũ ſpeciale nõ inducit hãc pœnam in perſonã nõ nominatim interdictã.* Notandum vero vlterius eſt etiamſi interdictum perſonale ſit ſpeciale, non incurri hanc excommunicationem, ſi perſona non ſit per iudicem ſpecialiter & nominatim interdicta, ſeu declarata, vt patet tam ex dicta Clementina 1. quam ex Extrauagante, *Ad euitanda*. Eſt tamen differentia, quia, ſtando in iure antiquo, licet non incurreretur excommunicatio in eo caſu, nihilominus graue eſſe peccatum, perſonam ſpecialiter interdictam in loco ſacro ſepelire, quacunque ratione de cenſura eius ſufficienter conſtaret, iuxta dicta in præcedenti puncto: nunc vero ſi perſona interdicta nominatim declarata, ſeu denunciata non ſit: neque incurritur excommunicatio, neque culpa: quia Extrauag. *Ad euitanda*. omnem abſtulit obligationem. In citato autem cap. *Epiſcoporum*, additur illa pœna: interdicuntur enim ab ingreſſu Eccleſiæ perſonæ ſepelientes in loco ſacro perſonam interdictam. Quod etiam intelligendum eſt de perſona nominatim denunciata, ſeu declarata interdicta, ſaltẽ propter Extrauagantem *Ad euitanda*, quidquid ſit de iure antiquo. An vero ſi talis perſona de facto ſepeliatur, exhumanda ſit, donec abſoluatur: idem dicendum cenſeo, quod de perſona excommunicata: quia quoad hunc effectum æquiparantur in iure: ſicut etiam de aliis in ſuperioribus adnotauimus: videri ergo debent, quę circa hoc de excommunicatis diximus.

SECTIO IV.

An ingreſſus Eccleſiæ prohibitus ſit ex vi interdicti, vel hoc conſtituat aliam interdicti ſpeciem.

Qvæſtio hæc ſolum habet locum in interdicto perſonali: nam per locale certum eſt nunquam prohiberi ingreſſum Eccleſiæ abſolute: ſed tantum ad diuina officia in ea audienda, vel participanda quod in omnibus iuribus ſæpe citatis ſatis clarum eſt: neque vllus authorem contrarium dicit: & vſus ita habet: nam ad concionem audiendã, ad priuatim orandum, & ſimilia licitum eſt ingredi Eccleſiam interdictam. 1. *Per interdictum locale nõ prohibetur ingreſſum Eccleſ.*

De interdicto ergo perſonali eſt nonnulla dubitatio: nam iura interdum dicunt, perſonas priuari ingreſſu Eccleſiæ per interdictum, cap. 1. & capit. *Is cui*, de Sent. excomm. in 6. ergo videtur hic effectus communis omni perſonali interdicto abſolute probato. nam vel eſt nouum genus interdicti, vel communis effectus. Primum non videtur dicendum: quia pari ratione dici poſſet eſſe nouum genus cenſuræ diſtinctum à reliquis: ergo dicendum eſt eſſe effectum communem interdicti perſonalis. Atque ita tenuit Burgaſius in tractatu de Irregularitate, part. 6. num. 21. Nobis tamen contraria ſententia certa videtur primo, quia nullum eſt ius, quod plures effectus tribuat interdicto perſonali, quã locali ſeruata proportione: imo eandem eſſe vtriuſque rationem colligi poteſt ex cap. *Si ciuitas*, & capit. *Si ſententia*, de Sentent. excom. in ſexto, cum ſimilibus. Sed interdictum locale, etiam ſpeciale alicuius Eccleſiæ non priuat ingreſſu in illam, vt dictum eſt: ergo nec interdictum perſonale abſolute latum prohibet perſonam, quominus ingredi poſſit in Eccleſiam, dummodo ad diuina non accedat. Secundo, ſupra oſtenſum eſt, excommunicato non eſſe prohibitum ingredi in Eccleſiam: ergo neque interdicto, quia non eſt minus ſeparatus à diuinis excõmunicatus, quam interdictus. Tertio, quia quando iura interdicunt aliquem ab Eccleſiæ ingreſſu, id exprimunt, vt in citatis iuribus: quando ergo hunc effectum non declarant, illum non faciunt. Confeſ. quia quando ſolum illum determinant effectum, illum ſolum efficiunt, & nullum alium, qui cum hoc non ſit intrinſece connexus, propter generalem regulam ſupra traditam tam de ſuſpenſionis, quam de interdicti ſententia, quod effectus eius non excedunt verba eius. 2. *Quid de perſonali. Ratio dubitandi.* *Interdictum perſonale nõ priuare ab Eccleſiæ ingreſſu Vera ſententia.*

Quale ſit interdictum ab ingreſſu Eccleſiæ, & quem habeat effectum.

PRopter difficultatem tamen tactam oportet exponere quale ſit hoc interdictum ab ingreſſu Eccleſiæ, & quem effectum habeat ad hunc enim præcipue finem hanc dubitationem propoſuimus. Quidam ergo exiſtimant illam pœnam eſſe quoddam genus ſuſpenſionis: quia in dictis cap. 10. & cap. *Is cui*, de Sentent. excommu. in ſexto, & in cap. vlt. de Offic. Ordin. in ſexto. per verbum ſuſpenſionis fertur. Veruntamen, niſi ſit de nomine quæſtio illa non pertinet proprie ad ſpecificam cenſuram ſuſpenſionis: ſed potius interdicti. Quia illa non eſt pœna clericorum propria qualis eſt ſuſpenſio: nec priuat actu proprio alicuius Eccleſiaſticæ poteſtatis per ſe, ac neceſſario. Reſpondent aliqui, hanc cen- 3. *1. Opinio.* *Reiicitur.* *Excluditur quædam euaſio.*

cenſuram, quando fertur in clericos: etiam priuare illos vſu poteſtatis Eccleſiaſticæ ſaltem quoad poteſtatem ordinis: & conſequenter vſu iuriſdictionis in foro pœnitentiæ intra Eccleſiam, quia non poſſunt ibi celebrare, aut ſacramenta miniſtrare, alioqui irregulares fiunt: ideoque cẽſuram hanc, prout cadit in clericos, eſſe veram ſuſpenſionem, licet in laicis ſit quoddam interdictum, vt patet ex capit. *Latorem* trigeſima tertia, quæſtion. ſecund. Sed hoc non recte dicitur: tum, quia cenſura nõ variat ſuam rationem propter ſolam varietatem ſubiectorum: hæc autem cenſura generatim lata æque comprehendit laicos & clericos: ergo in omnibus habet eandem rationem cenſuræ: Non poteſt autem in omnibus habere rationem ſuſpenſionis: habet ergo rationem interdicti: Tum etiam, quia talis cenſura in clericum lata, non ſolum priuat illum exercitio ordinũ, ſed etiam auditione diuinorum officiorum in Eccleſia: quamuis nõ ſub eadem pœna irregularitatis ſed more laicorũ. Priuat etiam ſepultura Eccleſiaſtica, vt patet ex dicto capit. *Is cui*, ſuſpenſio autem non habet hos effectus. Denique interdictum etiam perſonale latum in clericum priuat illum vſu ordinum ſub pœna irregularitatis, & tamẽ nõ propterea talis cenſura in tali perſona eſt propria ſuſpenſio. Illo igitur argumento ſolum concluditur, has cenſuras habere interdum aliquos effectus communes: inde vero nõ fit, vnam eſſe alteram, vt ſupra declarauimus. Adde, loquendo etiam de clericis, in eodem capit. *Is qui*, ſæpe vocari hanc pœnam interdictum, *Is* (inquit) *cui eſt Eccleſiæ interdictus ingreſſus, cum ſibi per conſequens cenſeatur in ipſa diuinorum celebratio interdicta, irregularis efficitur, ſi contra interdictum huiuſmodi, &c.* Et infra, *Talis quoque, ſi hoc interdicto durante, &c.* Idem habetur in capit. *Epiſcoporum*, de Priuileg. in ſexto, & in capit. *Sacro*, de Sentent excommunic. Quod ergo aliquando effectus huius cenſuræ per verbum ſuſpendendi explicetur, non refert; quia, vt in ſuperioribus adnotauimus, hæc verba, cum ſint priuatiua ſeu prohibitiua, interdum ſumuntur late, vt communia ſunt multis cenſuris: aliquando vero proprie & ſpecifice, in illis ergo iuribus priori modo ſumitur verbum ſuſpendendi pro prohibitione ab ingreſſu Eccleſiæ, vt patet ex ſubiecta materia, iuxta quam ſunt iura interpretanda. cã. *Intelligentia*, cum ibi notatis de verborum ſignificat.

4. *Reſolutio quæſtion.* Dicendum ergo eſt, pœnam illam eſſe quoddam peculiare genus interdicti: quia eſt cenſura quędam vt in dictis iuribus aperte ſupponitur: propterea enim definitur, fieri irregularem ſacerdotẽ, ſi illam violando celebret. Eſt autem cenſura priuans fideles aliqua participatione diuinorum, non propter communicationem cum aliis, ſed per ſe: conuenit ergo huic cenſuræ ratio interdicti. Continetur autem ſub ſpeciebus ſupra numeratis quatenus interdictum perſonale eſt & non locale. Differt autem ab aliis perſonalibus, quia non eſt totale interdictum, ſed partiale: & quia forte, addit aliquem effectum quem non habent alia interdicta perſonalia.

5. *In quibus conueniat interdict. hoc cum aliis perſonalibus & qui bus differat.* Primum declaratur, quia alia interdicta perſonalia priuant ſimpliciter participatione diuinorum in omni loco iuxta capit. *Si ſententia*, de Sententia excommunicat. Hoc autem ſolum priuat participatione diuinorum in Eccleſia. Quod probat quoad vtramque partem dictum capitul. *Is cui*, vbi dicitur, Cui eſt Eccleſiæ ingreſſus interdictus, per conſequẽs eſſe interdictam diuinorum celebrationem in ipſa. Cuius ratio eſt; tum quia celebratio in Eccleſia ſupponit neceſſario ingreſſum in ipſam; tum maxime, quia hoc interdictum præcipue ferri videtur propter prohibẽdam ſacrorum adminiſtrationem in Eccleſia. Quæ ratio æque procedit de quacunq; participatione diuinorum officiorum in Eccleſia: Vt omnes Doctores aduertunt in dict. capit. *Is cui*, & Innocentius in capit. *Sacro*, de Sententiã excommunicationis, numero ſecundo, & ibidem Panormitanus, Felinus, & alii: Sylueſt. verb. *Suſpenſio*, num. 5. & verb. *Interdictum*, ſexta, quæſtio. 5. & Couarruuias in capit. *Alma*, part. ſecund. §. 1. numero tertio. Qui addit, adeo verum eſſe, hoc interdictum ferri propter prohibenda diuina in Eccleſia, vt alioqui, ceſſante hac participatione diuinorum, huiuſmodi ingreſſum non prohibeat: quod infra videbimus: Nunc ſatis eſt, hoc interdictum conuenire cum aliis perſonalibus in hoc, quod priuat omni participatione diuinorum in Eccleſia: ita vt ſic interdictus nec celebrare in ea poſsit, nec ſepeliri, nec dare aut recipere ſacramenta, nec miniſterium aliquod ſacrum exercere, nec Miſſam aut aliud diuinum officium audire. Vnde quoad hoc participat hoc interdictum ea, quæ in ſuperioribus diximus de interdicto perſonali: tam quoad peccatum, & pœnam trãſgreſsionis, vt patet ex dict. capit. *Is cui*, quam quoad priuilegia, vt æquitas rationis poſtulat. Vnde priuilegium, quod conceditur in cap. *Alma*, perſonis interdictis, vt in quatuor feſtiuitatibus poſsint intereſſe diuinis, etiam extenditur ad perſonas interdictas ab ingreſſu Eccleſiæ, poterunt enim illis diebus in Eccleſia intereſſe diuinis, non tamen celebrare, aut miniſtrare, quia hoc in dicto capitul. *Alma*, non conceditur.

6. *Primũ diſcrimen inter hoc interdict. & alia perſonalia.* Altera vero pars continet primam differentiam inter hoc interdictum & alia perſonalia, ſcilicet limitationem huius prohibitionis ad Eccleſiam. Et probatur ſufficienter ex dict. cap. *Is cui*, ibi, *In ipſa* & iterum, *In ea*, addendo enim hanc limitationem ſatis indicauit Pontifex, prohibitionem hanc ad illum locum limitari. Et ita intellexit Gloſſ. ibi, & omnes interpretes: & Innoc. & Couarru. ſupra: & Abbas in ca. *Cum dilectus*, de conſuet. num. 20. & Nauarr. cap. 27. numer. 170. vbi alios refert. Qui etiam explicant, quid nomine Eccleſiæ intelligendum ſit: quod in ſuperioribus iam tetigimus. Et reſolutio eſt, per Eccleſiam intelligi quodlibet tẽplum authoritate Epiſcopi publice deputatum ad ſacra facienda, ſiue illud ſit benedictum, ſiue non, nam hęc eſt ſignificatio illius vocis ſecundum communem vſum Eccleſiæ, & ſumitur ex cap. pen. de Imm. Eccleſ. Celebratio ergo, vel participatio diuinorum in tali Eccleſia interdicitur per hanc cenſuram, non vero extra illam. Ratio eſt, quia per nullam cenſuram plus prohibetur, quam verba legis, vel ſententiam contineant, vt ſupra diximus Sed ex vi verborum, per quę fertur hęc pœna, nõ fit prohibitio diuinorum ſimpliciter: ſed cum determinatione Eccleſiæ: ergo non eſt extendenda prohibitio: ergo extra Eccleſiam omnia alia, quæ antea licebant tali perſonæ, poſtea licent, vt eſt facere ſacrum in priuato oratorio approbato, recipere ſacramentum Vnctionis in domo ſua, & quęlibet alia ſacramenta extra Eccleſiam, vt recte docent iidem auctores, & Nauar. c. 25. & 75. & Sylueſt. *Interdictum*, 6. q. 5. qui eodem modo eſt intelligendus verb *Suſpenſio*, nu. 5. circa finem. Neque aliud colligitur ex c. *Latores*, 22. q. 5. nam tota illa prohibitio, de qua ibi eſt ſermo, intelligenda eſt cum eadem limitatione, ſcilicet in Eccleſia.

7. *An ſic interdictus poſſit extra Eccleſiam exiſtens audire Miſſam quæ intra illam celebratur.* Quæri autem poteſt, an ſic interdictus extra Eccleſiam exiſtens, poſsit audire diuina, quæ intra illam fiunt. Videtur enim tunc non violare ſuum interdictum, quia non ingreditur Eccleſiam, directe autem ſolum eſt interdictus à tali ingreſſu. Itẽ aliàs ſi è contrario Miſſa diceretur extra Eccleſiam, peccaret perſona ſic interdicta illam audiens ex Eccleſia, vt ſeruetur commutata proportio. Conſequens autem videtur falſum; quia ex vi huius interdicti ſolum in Eccleſia prohibentur diuina. Nihilominus dicendum videtur, non eſſe licitum perſonæ ſic interdictæ audire Miſſam, vel officia diuina, quæ in Eccleſia dicuntur, etiamſi poſſit ea audire extra Ec-

cleſiam exiſtens: Ratio eſt, quia ex vi illius interdicti hoc principaliter prohibetur: ideo enim alicui interdicitur ingreſſus Eccleſiæ, vt diuinorum, quæ in ea fiunt, particeps non fiat: Dices hunc eſſe finem præcepti, & ideo, quãuis in aliquo particulari actu non ſeruetur, non propterea violari cenſuram, ſi aliàs non agitur contra materiam prohibitam. Reſpõdeo, non eſſe finem extrinſecum, ſed ita intrinſecum, vt contineatur etiam ſub materia præcepti prohibita: ita enim interpretantur iura ſupra citata interdict. hoc ab ingreſſu Eccleſiæ, vt formaliter, ſeu virtute contineat prohibitionem omnium diuinorum, non ſimpliciter, ſed in tali loco. Dicere etiam poſſumus, eum, qui ſic audit diuina in Eccleſia, licet nõ ingrediatur corpore, ingredi animo: & ſenſu: cum tamen hoc totum prohibitum ſit ex vi illius interdicti: Et per hoc reſponſum eſt ad primam dubitandi rationem. Ad ſecundam vero pendet reſponſio ex his, quæ dicemus circa alteram differentiam.

Occurritur obiectioni.

Corollarium præcedentis concl.

8. Et iuxta hanc doctrinam recte dicit Syluest. *Interdict.* 6. q. 6. ſi Diaconus v. g. interdictus ab ingreſſu Eccleſiæ Euangelium ſolenniter cãtet extra Eccleſiam ipſe exiſtens, miniſtrando tamen ſacerdoti dicẽti Miſſam intra Eccleſiam, irregularitatem incurrere quia licet corporaliter videatur miniſterium illud extra Eccleſiam exercere, tamen moraliter intra Eccleſiam miniſtrare cenſetur, quia ſacrũ ipſum cui miniſtrat, intra Eccleſiam fit, & ad illud cooperatur. At vero recte iam addit Syluest. ſi ſacerdos extra Eccleſiam ſacrũ faciat, & Diaconus interdictus ab ingreſſu Eccleſiæ, ex Eccleſia illi miniſtret cantando ſolenniter intra Eccleſiam Euangelium, vel Epiſtolam, etiam tunc fieri irregularem, quia licet hæc Miſſa extra Eccleſiam dicatur, & actio miniſtri quatenus eſt cooperatio ad illã, videatur ordinari extra Eccleſiam: tamen ſecundum ſe fit re vera in Eccleſ. eſtque ſolennis adminiſtratio ordinis cõtra cenſuram Eccleſiæ: & ideo ſufficit ad irregul. incurrendam, Addit vero in his caſibus etiam ſacerdotem facientem ſacrum fieri irreg. etiamſi ipſe inter. non eſſet: quia participat cum miniſtris in crimine. Sed hoc falſum eſt, quia nulla talis irregul. eſt in iure lata contra ſic participantes: ſed ſolum contra ipſum clericum violantem cenſuram, quia ipſe eſt ligatus, vt patet ex dict. cap. *Is cui*; niſi ergo ipſe ſacerdos ab ingreſſu Eccleſię interdictus ſit, hanc irregularitatem non incurrit. Et tunc neceſſe eſt, vt intra Eccleſiã ſacrum faciat. Nam ſi extra Eccleſiam diceret, licet Diaconus, v. g. intra Eccleſiam caneret Euangelium, ſacerdos, non fieret irregularis quia principalis actus eius extra Eccleſiam fit.

9. *An ſic interdictus poſſit dicere vel audire Miſſam in cœmeterio.*

Vlterius vero circa hanc partem inquiri poteſt, an ſic interdictus poſſit in cœmeterio Miſſam dicere vel eam, aut alia diuina officia audire, ſi ibi dicãtur. Aliqui enim affirmant: poſſe, & citant Gloſſam cap. Is cui, de Sentent. excommu. in ſexto. verb. *Cœmeterio*, quæ re vera id non dicit. Poteſt autem ſuaderi, quia cœmeterium in rigore non eſt Eccleſia: ergo interdicto ingreſſu Eccleſiæ præciſe, non interdicitur cœmeterii ingreſſus: præſertim cum in materia pœnali, ac propterea odioſa, verba ſunt ſtricte intelligenda. Oppoſitam vero ſententiam tenet Abbas in cap. *Cum Eccleſia*. de Immun. Eccleſ. Et poteſt fundari in dict. cap. *Is cui*, nã ibi dicitur, huiuſmodi perſonam ſic interdictam, ſi in eo ſtatu moriatur. non poſſe ſepeliri in cœmeterio. Reſpondent aliqui hoc ideo eſſe, quia per tale interdictum priuatur perſona Eccleſiaſtica ſepultura, qualis eſt etiam illa, quæ fit in cœmeterio Eccleſiæ. Sed hæc reſponſio non ſatisfacit: nam ex vi huius interdicti, non priuatur quiſpiã ſepultura Eccleſiaſtica, niſi quatenus priuatus eſt ſacro vſu Eccleſiæ: ſi ergo ex vi illorum verborum ſub eo interdict. non includitur cæmeterium quoad ſacros vſus viuentium: neque etiam includetur quoad vſum ſepulturæ: vel è conuerſo, ſi quoad hunc poſteriorem vſum includitur, vt prędicto textu dicitur, etiam includitur quoad alia officia diuina. Quia illud non eſt peculiari extenſione, quæ aliis verbis quoad vſum ſepulturæ facta ſit nullibi enim legitur talis extenſio, ſed ex vi ipſius interdicti ab ingreſſu Eccleſiæ talis effectus ſequi cenſetur. Ratio autem eſſe videtur, quam ibi tangit Gloſſa, quia nomine Eccleſiæ cœmeterium comprehenditur tanquam acceſſorium ſub principali: vt colligitur ex cap. *Si ciuitas*, de Sent. excomm. in 6. vbi interdicta Eccleſia dicitur conſequenter eſſe interdictum cœmeterium: ergo ſimiliter in præſenti, cum quis interdictus eſt ab ingreſſu Eccleſiæ eadem ratione interdictus eſt ab ingreſſu cœmeterii: nã eadem ratio hic procedit, ſcilicet quod acceſſorium comprehenditur ſub principali. Sicut etiam ſic interdictus celebrans in quacumque capella Eccleſiæ ſine dubio peccaret, & irregularis fieret, quia qui totum prohibet, quamlibet etiam partem interdicit. At vero quoad hoc æquiparantur cœmeterium & capella argumento dicto cap. *Si ciuitas*.

1. Opinio.

Vera ſententia.

Euaſioni occurritur.

10. Inſurgit vero difficultas ex hac ratione, quia ad ſummum procedit de cæmeterio Eccleſię contiguo non vero de ſeparato. Nam in di. cap. *Si ciuitas*, dicitur interdicta Eccleſia interdici cœmeterium contiguum non vero non contiguum: ergo pari ratione idem erit dicendum in præſenti. Eſt autem ratio quia cæmeterium quod non eſt contiguum, non comparatur ad Eccleſiam, vt quid acceſſorium, ſed tantum quidam locus per ſe diſtinctus: ideoq; non comprehenditur nomine Eccleſiæ, quod ſecus eſt in cœmeterio contiguo. Nihilominus Gloſſa in d. c. *Is cui*, dicit, in hoc interd. non oportere diſtinguere de cæmeterio contiguo, vel non contiguo, & habet fundamẽtum in illo textu quatenus abſolute dicit hominem ſic interdictũ non debere in cœmiterio ſepeliri, nihil diſtinguẽs de cœmeterio cõtiguo, vel non cõtiguo: ergo in neutro poteſt ſepeliri ſic interdictus: ergo eadem ratione non poteſt talis perſona interdicta ingredi cœmeterium etiam nõ contiguum Eccleſiæ ad quælibet alia diuina officia celebranda; vel participanda: atq; ita Gloſſa prædicta indifferenter loquitur, dicens, cœmeterium quodlibet eſſe interdictum tali perſonę. Vt vero reſpondeat ad dict. ca. *Si ciuitas*, conſtituit differentiam inter locale interdictum ipſius Eccleſiæ, & interdictũ perſonale ab ingreſſu Eccleſiæ, nam illud quaſi inhæret loco, & ideo afficit etiam locum ſacrum contiguum, non vero diſiunctum, hoc vero afficit perſonam: eamq; priuat vſu loci ſacri, ideoque non refert locum contiguitas, vel diſiunctio. Præſertim quia aliàs illuderetur interdictum ſi poſſet quis ſepeliri in cœmeterio non contiguo.

An ſic interdicto ſit prohibitum cæmeterium ſeparatum ab Eccleſ. Pars affirmans.

Sed hæc reſponſio non videtur ſatisfacere, quia, licet hoc interdictum ab ingreſſu Eccleſiæ cadat directe in perſonam: tamen non ſimpliciter illam interdicit, ſed ſolum reſpectu loci expreſſi in ſententia, vel lege, hic autem locus ſolum eſt Eccleſia, vt ſupponimus, & de hoc inquirimus quid nomine Eccleſiæ comprehendatur: ex dict. autem capi. *Si ciuitas*, colligitur comprehendi cœmeterium contiguum, non vero diſiunctum, quod nõ prouenit, ex eo quod interdictum illud locale eſt, ſed ex ratione ſupra tacta, quod cœmeterium contiguum eſt quid acceſſorium Eccleſiæ, non vero diſiunctum: quæ ratio etiam in præſenti locum habet: ergo differentia illa nihil ad pręſens refert. Neque etiam hinc ſequitur eludi hoc interdictum, quia ipſum de ſe eſt limitatum ad talem locum: & ideo, ſi in illo ſeruetur: non illuditur etiam ſi actus ſimilis extra illum locum exerceri valeat: ſicut non illuditur hoc interdictum etiamſi quis poſſit celebrare in oratorio priuato.

Excluditur Gloſſa reſponſio.

Eſt ergo res hæc vtrinque ſatis dubia. Cenſeo tamen 11.

Reſolutio quæſtionis. men in primis, ex vi huius interdicti non prohiberi aliquem quominus poſsit celebrare diuina, aut ea participare, aut eis intereſſe ſi fiant in cœmeterio non contiguo alicui Eccleſiæ. Hoc probat optime ratio proxime facta, quia in toto rigore tale cœmeterium non comprehenditur nomine Eccleſiæ: neque eſt vlla ratio ob quam ad illud fiat talis extenſio. Eo vel maxime quod talis locus non eſt deputatus ad alios vſus ſacros præterquam ad ſepulturam Eccleſiaſticam: ideoq; reſpectu aliorum diuinorum officiorum fere ſe habet ſicut alia loca priuata, quãuis habeat maiorem quandam decentiam, eo quod aliquo modo locus ſacer ſit; tamen hoc non eſt ſatis vt ſub illo interdicto comprehendatur quantum ad alios actus. Nam etiam priuatum oratorium eſt aliquomodo locus ſacer, & nihilominus Eccleſiæ nomine non comprehenditur.

13. *Ex vi huius interdicti prohibetur Eccleſ. ſepultura etiam in cœmeterio nõ contiguo.* Nihilominus tamen addo ſecundo, ex vi huius interdicti prohiberi eccleſiaſticam ſepulturam etiã in cœmeterio non contiguo. Hoc probat mihi abſoluta deciſio dict. cap. *Is cui*, vt ſupra expendimus. Oportet tamen recolere duplicem interpretationem illius textus, quam in fine ſuperioris diſp. tetigimus. Vna eſt, vt hæc pœna non referatur ad omnem perſonam interdictam ab ingreſſu Eccleſiæ, ſed ad illam tantum, quæ violauit hoc interdictum celebrando in Eccleſia. Iuxta quam interpretationem nullum argumentum ex illo loco ad rem præſentem deſumi poteſt: nam, dicemus in illo textu non declarari hunc eſſe effectum huius interdicti, ſed imponi vt ſpecialem pœnam celebranti contra hoc interdictũ, atque ita ruit totũ fundamentum ſecũdæ ſententiæ propoſitę. Imo iuxta hanc impoſitionem ex illo textu non colligitur, hoc interdictum ab ingreſſu Eccleſiæ habere hunc effectum priuandi eccleſiaſtica ſepultura, ſed id colligi debet ex illa generali regula ſupra tradita, quod hoc interdictũ habet omnes effectus interdicti perſonalis non vbique ſed in Eccleſia vnde ſolum fit priuare etiam ſepultura in Eccleſia, non tamen in quolibet alio loco ſacro ſeu cœmeterio.

14. *Alia eiuſdem ca. expoſitio.* Hęc vero interpretatio illius textus ſingularis eſt: alia vero expoſitio eſt communiter recepta, & ideo magis probanda, ſcilicet, ibi declarari hunc, vt effectum talis interdicti, quod magis eſt conſentaneum verbis textus: tum quia, illa relatio & coniunctio, *talis quoque, &c.* plane refertur ad perſonam ſic interdictã, de qua vt ſic principaliter erat ſermo in textu, & non quatenus nouum crimen commiſit: tum etiam, quia illa conditio, *ſi tali interdicto durante &c.* fruſtra poneretur, ſi non eſſet ſermo de effectu interdicti, ſed de pœna ob trãſgreſsionem: nam hæc poſſet executioni mandari, etiamſi interdictum nõ duraret. Igitur in illa parte declaratur hic tanquam ſpecialis effectus interdicti: declaratur autẽ ſub ea conditione, *niſi potuerit*, quam citato loco diſputationis præced. ſatis explicuimus. Cum ergo ibi abſolute dicatur. *In Eccleſia, vel cœmeterio*, quodlibet cæmeterium comprehenditur etiã non cõtiguum. Quomodo autem hæc aſſertio cum præced. cohęreat explicandum ſupereſt: cur enim potius quoad hunc effectum fit extenſio ad cœmeterium deſunctum quam quoad alios: Idem reſpondere oportet ad cap. *Si ciuitas*, nam repugnare videtur ſaltem argumento ſumpto à paritate rationis.

15. *Cur interdicto ab ingreſſu Eccleſia prohibeatur ſepultura in cœmeterio ſeparato nõ vero in illo ſacra audire.* Dico igitur, hanc fuiſſe ſpecialem declarationem illius textus quoad hunc effectum, quę non fundatur in illo principio quod acceſſorium ſequitur naturam principalis, & ſub illo comprehenditur: nam hoc non habet locum in cœmeterio ſeparato, vt recte probatum eſt: imo neque ad contiguum hic recte applicatur, vt poſtea dicam: ſed fundatur in hoc quod quantum ad vſum ſepulturæ, perinde ſe habet quodlibet cœmeterium, ſiue coniunctum, ſiue ſeparatum, ab ipſa Eccleſia, quia per ſe & directe eſt locus inſtitutus, ac deputatus ad hũc ſacrum vſum ſicut Eccleſia ad alios: & ideo, quantum ad hanc prohibitionem reputatur tanquam Eccleſia. Vnde etiam ſecundum communem modum loquendi ſepultura in tali loco dicitur Eccleſiaſtica: ob hanc ergo cauſam facta eſt illa extenſio quoad hunc vſum ſepulturæ. Ex qua non ſumitur argumentum ad alios actus imo ex ſpeciali declaratione hic facta colligi poteſt non eſſe idem de reliquis.

16. *Ex vi interdicti ab ingreſſu Eccleſia non prohibetur ingreſſus in cœmeterio etiam contiguo.* Atque hinc vlterius infero ex vi huius interdicti ab ingreſſu Eccleſiæ non priuari aliquem ingreſſu cœmeterij, etiam contigui Eccleſiæ, nec celebratione diuinorum officiorum in ipſo. Quod ſenſit Philippus Franc. in d. cap. *Is cui*, & nonnihil fauet cap. *Latorem*, 33. quæſt. ſecund. vbi quidam interdictus ab ingreſſu Eccleſiæ ad fores eius aſsiſtere, & ibi Deum precari permittitur: ergo nõ intelligitur excluſus ab Eccleſiæ cœmeterio. Ratio eſt illa generalis, quod verba pœnalia reſtringenda ſunt quãtum proprietas eorum patitur, niſi vel aliter in iure declaratum ſit, vel alia neceſſaria ratio cogat. Hic autẽ in rigore nomine Eccleſiæ non ſignificatur cœmeterium: nec eſt ius aliquod, aut ſufficiens ratio, quæ cogat ad illam extenſionem faciendam: ergo probatur minor, quia, ſi eſſet aliquod ius, maxime eſſet dictum ca. *Is cui*, vbi declaratur cœmeterium comprehendi quoad effectum priuationis ſepulturæ: oſtendimus autem, hoc eſſe ſpeciale in illo effectu, ideoq; non eſſe extendendum ad alios: alioqui etiam in cœmeterio non cõtiguo eſſet prohibitus talis ingreſſus, quod falſum eſſe oſtẽdi: igitur ex illo textu colligi non poteſt hæc extenſio ad cœmeterium etiam contiguum Eccleſiæ. *Excluditur fundamẽtum contraria ſententia.* Rurſus, ſi aliqua ratio cogeret, eſſet maxima illa, quod acceſſorium ſequitur principale: at hoc verum in fauorabilibus, non autem in pœnalibus & odioſis.

17. *Occurritur obiectioni.* Dices, licet hoc videatur odioſum reſpectu perſonæ, quæ interdicitur: tamen reſpectu Eccleſiæ eſt fauor: hoc ergo ſatis eſt, vt fiat extenſio. Ob ſimilem enim rationem in dict. cap. *Si ciuitas*: interdicta Eccleſia, dicitur interdictum cœmeterium contiguum. Reſpondetur nullum fauorem Eccleſię ab ipſa intentum in hoc inueniri: quia, quando ipſa interdicit aliquem ab ingreſſu Eccleſiæ, id ſolum intendit, quod verbis declarat: quod ſi plus voluiſſet expreſsiſſet, ſeu declaraſſet. Nec pertinet, per ſe loquendo ad fauorem Eccleſiæ, vt pœnalia verba extendantur: alioqui eo titulo ſemper eſſent pœnæ latæ intelligendæ, cantra iuris regulam. Nec capit. *Si ciuitas*, in ea ratione fundatur, ſed alia ſpeciali ſcilicet, *ne vilipendi valeat ſententia interdicti*, quæ ratio habet locum in interdicto locali, de quo ibi eſt ſermo: non vero in perſonali, quale id eſt, de quo agimus: quia, cum afficiat perſonam ſolum in ordine ad talem locum, quamuis extra illum in loco etiam vicino, & contiguo celebrare poſsit, non propterea contemnitur, aut vilipenditur interdictum.

18. *Capella quæ ad hũc effectum nomine Eccleſia venit.* Non oportet tamen hoc extendere ad capellas Eccleſiæ, vt ſupra obiiciebatur: quiá Capellæ re vera ſunt partes Eccleſiæ: & ideo ſub ipſo toto comprehenduntur, quando ingreſſus Eccleſiæ interdicitur: ſecus vero eſt de cœmeterio, non enim eſt pars Eccleſiæ, ſed omnino extra illam, & ideo in rigore nomine Eccleſiæ non comprehenditur quoad pœnalia, niſi vbi id ſpecialiter declaratum eſt.

Explicatur alia differentia inter hoc interdictum & reliqua.

19. VLtimo loco explicanda ſupereſt alia differentia, quam ſupra inſinuauimus inter hoc interdictum, & reliqua. Eſt autem differentia, quia alia interdicta non priuant hominem ab ingreſſu Eccleſiæ, vt ſupra viſum eſt: diximus enim, quando diuina officia non celebrantur, poſſe vnumquemque non obſtante interdicto, ingredi Eccleſiam, & in ea priuatas

priuatas orationes fundere. At vero hoc interdict. priuat hominem ingreſſu Eccleſiæ, vt verba ipſa ſonant. In hac autem differentia non conueniunt
1. Sentent. circa effe-ctus huius interdicti. Doctores: multi enim ſentiunt, ex vi huius interdicti ab ingreſſu Eccleſię ſolum non prohiberi ingreſſum Eccleſiæ ad celebranda, audienda, vel recipienda diuina: non vero ad priuatas orationes fundendas, vel ad alias orationes. Ita ſentit Couarr. in cap. *Alma*. part. ſecund. §. 1. num. 3. citans Calderinum, Ancharranum, Dominicum, & Francum pro hac ſententia. Quam etiam tenet Nauarr. in Summ. capitulo 25. numero 75. citans Archidiaconum & communem in dict. cap. *Is cui*, & capit. 27. num. 170. referens alios, & ſumens argumentum ab excommunicatione, quæ maior eſt cenſura, & tamen non priuat ingreſſu ab Eccleſiæ propter priuatam orationem. Tenet etiam Angelus verb. *Suſpenſio*, tertio, numero ſexto, Sylueſt. verb. *Suſpenſio*, quæſt. 5. circa finem, dicitque colligi ex ratione textus in dicto capit. *Is cui*, nimirum ex illis verbis. *Cum ſibi perconſequens cenſeatur in ipſa diuinorum celebratio interdicta*: nam hinc videtur colligi: priuatam orationẽ non eſſe ibi interdictam. Et huc etiam videtur tendere ratio, quam Nauarr. affert, quod prohibitio ingreſſus Eccleſiæ reſpicit ſolũ diuina officia, ne ea quis faciat vel audiat in Eccleſia. Quod quidem de celebratione conſtat ex ca. *Is qui*, de auditione vero exprimitur in cap. præſenti 5. quæſt. 2.

10. 2. Sentent. Contrariam tamen ſententiam tenet Sylu. verbo *Interdictum*, 6. quæſt. 6. cum Monaldo, & Venuecio, quos refert. Idem tenuit Innocentius in cap. *Sacro*, numer. 2. de Sentent. excommun. Abbas in capi. *Cum Eccleſia*, numer. quinto. de immunit. Eccleſ. & Calder. tract. de Interdicto Eccleſ. men. 2. verſ. *Sed quæritur*, & Felin. in cap. *A nobis*, numer 6. de Excep. Fundamentum eſſe poteſt, quia verba illa, *ab ingreſſu Eccleſiæ*, totam hanc vim habere videntur. Et ideo argumentum ab excommunicatione, vel aliis cenſuris ſumptum efficax non videtur: nam, licet aliæ cenſuræ ſimpliciter grauiores ſint, hæc tamen poteſt habere aliquid ſpeciale in quo aliàs ſuperet, cũ ipſa ſpecialis ſit: & per verba ſpecialia feratur, quæ prædictam vim habere videntur. Nec apparet aliquod fundamentum ſufficiens ad limitandam hãc prohibitionem ad illa duo capita, ſcilicet facere, vel audire diuina officia in Eccleſia: quia in dicto capit. *Is cui*, ſolum dicitur; prohibito ingreſſu Eccleſiæ, *conſequenter prohiberi clebrationem diuinorum in ea*: non vero excludit quin alia prohibeatur: ſed illius effectus meminit, quia intentioni illius cap. deſeruiebat, ſcilicet ad explicãdam irregularitatem, quæ propter violationem huius cẽſuræ incurritur: nam hæc propter ſolam celebrationem diuinorum ex officio incurritur: non vero propter alias actiones contra hoc interdictum, etiamſi ex vi illius prohibitę ſint. Imo Panormitanus, ſupra ponderat verbum illud, *per conſequens*: nam ex eo intelligimus ipſum ingreſſum Eccleſiæ per ſe, ac ſimpliciter eſſe prohibitum, conſequenter vero clebrationem, quæ talem ingreſſum prærequirit.

11. Caput autem *Præſenti*, 5. quæſtion. ſecund. in primis non videtur in proprio ſenſu adduci, nam verba eius ſunt *Interdicta Eccleſia, intrandi licentias, & omnia diuina officia audiendi*. Quæ duas habent partes, & in priori fertur interdictum ab ingreſſu Eccleſiæ: in poſteriori vero noua pœna generalior ferri videtur: non enim additum eſt: *in ea*, ſed ſimpliciter prohibetur audire diuina officia, quod (ex vi talium verborum) intelligitur vbicumque dicantur, quæ prohibitio non continebatur in interdicto ab ingreſſu Eccleſiæ, vt conſtat. Vel certe, ſi quis omnino velit poſteriora verba coniungenda eſſe prioribus & referenda eſſe ad Eccleſiam, dicendum eſt, illud non fuiſſe interdictum ſimpliciter ab ingreſſu Eccleſiæ, ſed ſolum ex parte, ſeu cum limitatione, ſcilicet intrandi ad audienda diuina officia. Ex quo non licet inferre, quoties interdictum ab ingreſſu Eccleſiæ fertur, licet abſolute & ſimpliciter feratur, non prohiberi niſi actum audiendi, vel celebrandi officia. Alioqui nec receptio ſacramentorum in Eccleſia eſſet prohibita, quia recipere ſacramentum, non eſt audire, vel celebrare diuina officia.

Præterea, quod hæc prohibitio extendatur etiam ad orationes priuatas in Eccleſia, videtur apparenter colligi ex ca. *Latorem*, 33. quæſt. ſecund. ibi *Per annum integrum Eccleſiam non ingrediatur, ſed ante fores baſilicæ ſtans, orans, & deprecans Deum perſeueret.* In quibus manifeſte eſt ſermo de priuata oratione: & illa permittitur fundi ante fores Eccleſiæ, ergo ſupponitur prohibita intra Eccleſiam ex vi talis cẽſuræ. Illa enim particula aduerſatiua, *ſed ante fores &c.* ſatis declarat, prohibito ingreſſu Eccleſiæ, illam etiam deprecationem intra illam eſſe prohibitam, quæ ad fores Eccleſię facienda dicitur. Quod aliter ſic vrgeo: nam, cum dicitur, vt ſic interdictus ſtet ad fores Eccleſiæ, & ibi deprecetur: vel intelligitur quod ſtet ad diuina officia audienda: & deprecandum in eis: & hoc dici non poteſt, cum id prohibitum ſit ex vi talis interdicti, quod ſupra oſtenſum eſt, & ſumi poteſt ex dict. capit. *Præſenti*, iuxta communem intellectum: vel intelligitur, vt ſtet ibi ad deprecandum abſque auditione diuinorum, & hoc ſuperflue adderetur, niſi talis deprecatio prohiberetur fieri intra Eccleſiam ex vi illius interdicti. 12.

Quamuis ergo prior ſententia & communior & fauorabilior ſit, & propterea ſim ad eam propenſus, & forte in praxi poſſit probabiliter, & ſecure ſeruari: nihilominus in rigore iuris poſteriorem ſententiam veram eſſe opinor, quia fundamenta eius ſolidiora ſunt, & nullum fundamentum video ſufficiens in ratione, vel iure ad limitandam illo modo prohibitionem ab ingreſſu Eccleſiæ abſolute factam, & dictum capit. *Latorem*, apud me non parum facit, vt illa limitatio non admittitur. Aduerto tamen cum prohibetur ingreſſus Eccleſiæ intelligendum id eſſe formaliter, vt ſic dicam, de ingreſſu in Eccleſiam, vt Eccleſia eſt: id eſt, ad vtendum ea tanquam loco ſacro, & ſolenniter inſtituto ad orandum Deum, vel alia ſacra facienda: Vnde non opinor (etiamſi Abbas, & nonnulli alii contrarium ſentiant) ex vi huius interdicti eſſe prohibitum omnẽ ingreſſum in Eccleſiam ſolum quaſi materialiter ſumptum, ſcilicet, vel ad tranſeundum per eam, vt recte dicit Innocentius ſupra, vel ad loquendum, aut diſputandum, vel quidpiam ſimile: quia tunc non vtitur Aliquis Eccleſia, niſi vt quoddam communi loco: iura autem loquuntur de Eccleſia quoad ſacrum aliquem vſum. 13. Inter duas propoſitas ſententias iudicium fertur.

Quid vero dicendum ſit de audienda concione intra Eccleſiam, iuxta priorem opinionem ſatis conſtat, iuxta poſteriorem vero res eſt magis dubia. Dicendum vero cenſeo hoc non eſſe prohibitum, quia nullo iure hoc ſignificatur: & quia, licet actio illa aliquo modo facta ſit, non tamen ita proprie ac per ſe pertinet ad munus Eccleſiæ quatenus templum eſt Deo dicatum, ſicut pertinet oratio, & aliæ actiones ſimiles: item quia verbum Dei nunquam prohibetur, eſt enim ad conuerſionem maxime neceſſarium. De aliis vero actibus, qui pertinent ad iuriſdictionem Eccleſiaſticam exterioris fori, vt ſunt eligere, abſoluere à cenſura, & ſimiles, certum eſt per ſe non prohiberi in Eccleſia ex vi huius cenſurę: quia reſpectu illorum etiam ſe habet Eccleſia mere materialiter, & alioquin tales actus non prohibentur ex vi Eccleſiaſtici interdicti, vt ex ſuperioribus conſtat. 14. Hoc interdictum non prohibet ingredi Eccleſiam ad audiendam concionem.

DISPVTATIO

DISPVTATIO XXXVI.

De Cauſis interdicti.

POST effectuum conſiderationem ſequitur vt de cauſis dicamus. Supponimus autem in hac cenſura locum habere quatuor communia cauſarum genera, quę de cenſuris in communi declarauimus, de quibus in hac diſputatione ſigillatim dicemus: quia ſuppoſitis, quę in ſuperioribus tractata ſunt, breuiter poſſunt expediri.

SECTIO I.

Quis poſſit cenſuram interdicti ferre.

1. 1. Regula generalis. DVAE regulæ generales in ſuperioribus traditæ, hic applicandæ ſunt. Prima eſt interdictum poſſe & ab homine & à iure ferri. De homine id conſtat communi vſu Eccleſiæ, & ex dictis ſupra de poteſtate ferendi has cenſuras; nam hæc poteſtas in hominibus reſidet, & ex multis iuribus, quæ hoc ſupponunt, vt cap. Vltimum de Sent. excommun. in ſexto, cum ſimilibus. Denique eſt res indubitata, & de fide. De iure etiam id conſtat ex eiſdem principiis: & inferius afferemus, & declarabimus varia interdicta, quæ ipſo iure lata ſunt.

2. Secunda regula eſt, eum poſſe hanc cenſuram interdicti ferre, qui poteſt excommunicare, vel ſuſpendere: quæ inſinuatur in cap. *Cum Eccleſiarum*, de Offic. ordin. Vbi quoad hoc excommunicatio, & interdictum æquiparantur. Et communiter recipitur, vt videre licet in Syluestro *Interdictum*, 3. quæſt. 3. Couarr. in cap. *Alma*, part. 2. §. 2. nu. 6. Nauarr. cap. 27. num. 168. Soto in 4. diſt. 22. quæſtio. 3. art. 1. concluſ. 2. Ratio tradita eſt ſupra diſp. 28. de Suſp. ſect. 1. quæ ibi videri poteſt, nam eadem omnino hic locum habet. Solum eſt hic aduertendum, hanc regulam intelligendam eſſe de interdicto abſolute, non deſcendendo ad determinatam ſpeciem interdicti localis. Nam multi prælati videntur in Eccleſia habere poteſtatem ferendi cenſuras, & interdictum perſonale, qui non poſſunt ferre interdictum locale, quod de Prælatis religionum notauit Soto ſupra: de quibus ſaltem conſtat non eſſe in vſu, vt ferant interdictum locale, niſi fortaſſe vbi in aliquo oppido habent iuriſdictionem Eccleſiaſticam fori contentioſi, & quaſi Epiſcopalem. Ratio autem eſſe videtur, quia iuriſdictio horum prælatorum magis eſt in perſonas, quam in territoria, aut loca: & ideo magis poſſunt ferre cenſuras in perſonas, quam in loca: agimus autem de poteſtate ordinaria: & non delegata.

3. Atque hęc ratio maxime conuincit de interdicto generali loci: De interdicto enim ſpeciali in propriis Eccleſiis, vel domibus non videtur eadem ratio: quia talia loca regulariter exempta ſunt & eorum iuriſdictioni ſubiecta: cur ergo non poterunt in eis tale interdictum ponere? Sed quidquid ſit de abſoluta poteſtate, & iuriſdictione, vſu nō eſt receptum, vt talia interdicta ab his prælatis ponātur: vel quia ſunt media improportionata ad modum, finem religioſi regiminis: vel quia generaret ſcandalum in populo, & res eſſet Epiſcopis, & aliis prælatis Eccleſiarum odioſa. Et ob has fortaſſe cauſas eis etiam non eſt data huiuſmodi poteſtas, & iuriſdictio; vel per contrariam conſuetudinem eam amiſerunt.

4. Ex his regulis ſequitur, quoad interdicta à iure eum poſſe ipſo iure interdictum ferre, qui poteſt cōdere canonicum ius, & ſub cenſuris ad illud obligare. De qua poteſtate, & de habentibus illam ſatis diximus tractādo de cenſuris in commun. Similiter, quod ſpectat ad hominem, duobus modis poteſt homo habere hāc poteſtatem, ſcilicet ordinariam, & delegatam ſicut de cenſura in comm. diximus, & in particulari de interdicto probari poteſt ex ca. *Sane*, 2. de Offic. deleg. & ex cap. *Epiſcoporum*. de Priuileg. in ſexto. Et ratio eſt eadem, quia hæc poteſtas non poteſt eſſe in hominibus, quin in aliquo ſit tāquam propria & ex officio, quod eſt eſſe ordinariam: & inde fit vt etiā delegari poſsit, quia nec ex parte poteſtatis repugnat quin delegabilis ſit, nec ex parte iudicis ordinarii, quin delegare eam poſsit. Eſt autem hæc poteſtas ordinaria in Epiſcopis, vt conſtat ex dict. cap. *Epiſcoporum*, & aliis citatis, & ex cap. *Cum & plantare*, §. *Excommunicatos*, de Priuileg. Et ratio eſt, quia illi habent ordinariam, & principalem iuriſdictionem Eccleſiaſticam fori contentioſi. Conſtat autem ſub Epiſcopis à fortiori comprehēdi eorum ſuperiores, præſertim Pontificem, Concilium generale, & alios de quibus ſupra de cenſuris in communi ſatis dictum eſt. Comprehenduntur etiam illi qui participant Epiſcopalem iuriſdictionem, vt ſunt aliqui Abbates, cap. *Sede vacante, &c.* de quibus eodem loco dictum eſt. — *Quis poſſit interd. ipſo iure ferre.* — *Ab homine dupliciter ferri poteſt.* — *Quis illam habeat ordinariam.*

Specialiter autem hic dubitari ſolet, an capitulū Cathedralis Eccleſiæ poſsit cenſuram illam ferre, etiam quando Sedes non vacat. Et ratio dubitandi poteſt ſumi ex ca. *Cum inter*, de Conſuet. ibi, *Super eo quod dicti canonici generale interdictum ab Epiſcopo veſtro vel à vobis* (id eſt à Decano, & *Capitulo*) *in ciuitate Cenomanenſi poſitum non ſeruabant, &c.* Quæ verba ſupponunt, interdictum non tantum ab Epiſcopo, ſed etiam à Capitulo ſolere ferri, conſtatque ex eodem textu tale interdictum fuiſſe validum. Nam Pontifex ſeruari illud præcipit non obſtante conſuetudine contraria. Dicendum vero eſt Capitulum iure ordinario non habere poteſtatem ferendi interdictum: quod ſentiunt communiter Canoniſtæ in in cap. *Quæſiuit*: de his, quæ fiunt à maiori parte Capituli, & Panormitanus in dict. cap. *Cum inter*, & Ioannes de Lignan. in tractatu de interdicto, Couarr. dicit n. ſexto, colligiturque ex dict. cap. *Quæſiui*, vbi dicitur interdictum à canonico vel canonicis poſitum ſine conſenſu Epiſcopi non eſſe ab Epiſcopo ſeruandum, vel permittendum ab aliis ſeruari. Et ratio eſt; quia viuente Epiſcopo Capitulum nō habet ordinarie iuriſdictionem fori contētioſi in territorium, & ciuitatem Epiſcopalem. Propter dictum cap. *Cum inter*, addendum eſt cum eiſdem Doctoribus, ex conſuetudine, vel priuilegio aliquando habere Capitulum hanc poteſtatem. Quod confirmari etiam poteſt ex cap *Si canonici*, & cap. *Quamuis*, de Offi. ordin. in ſexto, vbi de ceſſatione à diuinis eſt ſermo, & forma, ac modus eam imponendi præſcribitur: de qua forma, an ſeruanda etiam ſit interdicto, infra dicetur. Poteſt autem ex dict. cap. *Cum inter*, animaduerti differentia inter Epiſcopum & capitulum, etiam quando poteſt ferre interdictum generale in totum Epiſcopatum, Capitulum vero ſolum in ciuitate Epiſcopalem, vt patet ex verbis textus ſupra citatis. Et ratio eſſe videtur, quia nec priuilegium, nec conſuetudo amplius extenderentur rationabiliter: & ideo nunquam extendi ſolent. 5. — *An illam habeat capitulum Cathedralis Eccleſiæ ſede non vacante.* — *Concluſio.*

Rurſus inquiri poteſt, an è conuerſo poſsit Epiſcopus interdictum ferre ſine conſenſu Capituli. Aliqui Doctores abſolute negāt, ob capit. de Exceſſibus Prælatorum ibi, *Aut ſine iudicio Capituli eorum Eccleſias interdicere, &c.* Sed in primis textus ille non loquitur generaliter de omni interdicto, ſed de illo, quod in clericos vel eorum Eccleſias fertur: nam in fauorem clericorum ſpecialiter decretum illud 6. — *An Epiſcopus poſſit ſine conſenſu capituli interficere.*

conditum eſt, vt conſtat ex principio ipſius ca. & ratione eius. Vnde generalius poſſet hoc probari ex ca. *Quæſiuit*, de his quæ fiunt à maiori parte Capituli, ibi. *Interdictum ſine tuo, & aliorum conſenſu fratrum poſitum obſeruare non debes, &c.* Vbi vterque conſenſus videtur requiri, quamuis non ſatis explicetur vtrumque eſſe neceſſarium. At vero ſupra annotauimus, tractãdo de ſuſpenſione, hæc, & ſimilia iura contraria conſuetudine, Epiſcoporum præſcriptione derogata eſſe: atque ita poteſt Epiſcopus ſine cõſenſu Capituli interdictum ferre tam in clericos quam in illos, quod etiam ſatis confirmat capit. 3. de conſuetudine in 6. & iuuat capit. 3. extra eodem. Et hæc ſufficiunt de ordinaria poteſtate.

De poteſtate vero delegata, ſeu ex commiſsione, ſi de facto inquiratur, qui illam habeant, non eſt res quæ ſub ſcientiam cadat: nam pendet ex voluntate delegantis. Si vero de capacitate agatur, qui ſcilicet ſint capaces huius poteſtatis, & à quibus delegari poſsit, hoc ſatis tractatum eſt de cẽſuris in communi, nec aliquid ſpeciale hic occurrit. Cætera vero, quæ hic deſiderari poſſent, complebuntur ſectione ſequenti propter habitudinem, quæ inter eum, qui interdicere, & eum, qui interdici poteſt, interuenit.

SECTIO II.

Qui poſſint interdici.

1. *De interdicto locali.* SVPPOSITIS diuiſionibus interdicti ſuperius traditis. Dicendũ eſt primo, locum tam generale, quam particularem interdici poſſe. Hoc ſatis conſtat. ex doctrina data circa ipſas diuiſiones. Quæri autem poteſt primo, an vniuerſa Eccleſia interdici poſsit, vel quod idem eſt, vniuerſa terra: nam quantum ad ſpacia locorum, Eccleſia ex ſe per vniuerſum modum extenditur. Certum eſt, igitur, neminem præter Romanum Pontificem poſſe vniuerſam Eccleſiam intercedere: neque etiam Concilium generale ſine approbatione, & conſenſu ipſius Pontificis ſaltem ipſo viuente: quia nullus habet abſolutam iuriſdictionem in vniuerſam Eccleſiam præter ipſum Pontificem: interdictum autem ſine iuriſdictione poni non poteſt. Dico autem. *Ipſo viuente*, quia vacante Sede Apoſtolica, generale Concilium rite congregatum vniuerſalem hanc iuriſdictionem habet, quoad vim directiuam & coerciuam ſaltem pro eo tempore: de quo aliàs. Summus ergo Pontifex poteſt in vniuerſam Eccleſiã interdictum indicere, diuiſiue ſeu diſtributiue id eſt in quamcunque Eccleſiæ partem: quia in quacumque habet ſufficientem iuriſdictionem, & vbique poteſt ſubeſſe aliquando legitima cauſa vt ē di illa, vt per ſe clarum eſt. Collectiue autem loquendo de tota Eccleſia, quamuis nude & quaſi ſpeculatiue, conſiderando, vel poteſtatem ex parte Pontificis, vel capacitatem ex parte loci, ex neutro capite repugnet tale interdictum: quia poteſtas Pontificia vniuerſaliſsima eſt, & in ipſo loco non poteſt fingi repugnantia propter ſolam amplitudinem eius: nihilominus tamen, moraliter loquendo; tale interdictum eſt impoſsibile: quia nec poteſt occurrere legitima cauſa ad illud imponendum, neque eſſe in Eccleſiæ ædificationem, ſed potius in deſtructionem.

2. *Quantus locus poſſit interdici ab Epiſcopis.* Deinde interrogari poteſt, quantus locus interdici poſsit ab Epiſcopis ſummo Pontifice inferioribus. Hæc autem loci quantitas non poteſt menſurari per locales terminos phyſicos, vt ſic dicam nam hoc modo ex parte loci non repugnat amplisſimum quemque locum interdici, vt ex ſuperiori puncto facile conſtat. Solum ergo tractari poteſt de terminis iuriſdictionis. Et hoc modo, certũ eſt, totam diœceſim cuiuſcunque Epiſcopi poſſe ab eo interdici, non tantum diuiſiue quamcumq; partem eius, ſed etiam collectiue ſimul totam: quia habet Epiſcopus ſufficiẽtem iuriſdictionẽ in totam diœceſim ad hunc effectum, & aliquando poteſt interuenire ſufficiens cauſa, quamuis rara ſit, nã grauiſſima, & valde generalis eſſe debet. Neque oportet excipere loca exempta inter diœceſim cõtenta, quia illa etiam generali interdicto comprehẽduntur, vt conſtat ex cap. *Cum inter*, de Conſuetudine, & ex aliis ſupra tractatis.

Solum ergo ſupereſt interrogandum, an poſsit Epiſcopus particularis generalem interdicti ſententiam extra terminos ſuæ diœceſis extendere ex vi ordinariæ iuriſdictionis: nam de delegata ſuperiore & habente iuriſdictionem magis vniuerſalem, nulla eſt difficultas. Ad hoc autem breuiter dicendum eſt, per ſe, directe non poſſe, quia extra ſuam Diœceſim iuriſdictionem non habet, ſententia autem ſine iuriſdictione lata nulla eſt. Indirecte autem, & quantum neceſſe eſt, vt interdictum latum in totã Diœceſim propriam non contemnatur aliquantulum extendi poteſt extra terminos propriæ Diœceſis virtute iuris communis, quod hanc extenſionẽ fecit, vel totum illum locum ſubiecit, quantum ad hunc effectum. Epiſcopali iuriſdictioni in cap. *Si ciuitas*, de Sentent. excommun. in ſexto, vt in diſput. prim. huius materiæ latius diximus. Dices aliquando poteſt Epiſcopus interdicere perſonam exiſtentem in aliena Diœceſi: ergo & locum. Item poteſt interdicere ſubditum alterius Diœceſis, ſi in propria verſetur & in ea delinquat: ergo etiam poterit locum alterius Diœceſis interdicere, ſi ſuus ſubditus in eo verſetur, & in eo delinquat. Ad priorem partem reſpondetur negando conſequentiam, quia perſona poteſt mutare locum, & manere ſub iuriſdictione eiuſdem Epiſcopi, ſi non mutet domicilium & in eo caſu poteſt Epiſcopus ſubditũ ſuum in aliena Diœceſi exiſtentem interdicere, quia in illum retinet iuriſdictionem, vt latius diximus de cenſuris in communi. Secus autem eſt de loco, quia in illum nullam iuriſdictionem habet. Similiter ad aliam partem negatur conſequentia quia perſona delinquens in alterius Diœceſi fit ei ſubdita ratione delicti: locus autem, in quo alienus ſubditus peccat, non propterea ſubiicitur Epiſcopo ipſius delinquẽtis ſed potius ipſe delinquens ſubditur Epiſcopo loci: quia in ipſo & non in loco exiſtit cauſa & culpa delicti. Quæ ratio etiam in interdicto ſpeciali loci, locum habet & ideo in illo etiam tota hæc doctrina procedit. Eſt etiam alia ratio, quia interdictum loci non eſt tam grauamen loci, quam perſonarum, quæ ad locum pertinent, non poteſt autem vnus Epiſcopus propter delictum ſui ſubditi, perſonas ſibi non ſubditas grauare interdicẽdo locum ipſorum in aliena Diœceſi exiſtentem, etiamſi in illa proprius ſubditus peccet. Atque hæc ratio (vt hoc obiter expediamus) etiam probat, quamuis vnus Epiſcopus poſsit perſonale interdictum ſpeciale ferre extra propriam Diœceſim non tamen generale, quia ferret illud in perſonas ſibi non ſubditas, quod facere non poteſt.

3. *Num Epiſcopus interdictum generale extra terminos ſuæ diœceſis extẽdere poſsit.*

Corollariũ.

Tandem dubitari poteſt, an loca non ſacra, ſeu rebus diuinis non deputata interdici poſsint. Quod quidem dubium non habet in interdicto generali, nam ex dictis ſuperius diſputatione 32. conſtat, interdicto generaliter aliquo loco, interdici omnia particularia loca etiam non ſacra: De interdicto autem particulari oritur nonnulla dubitatio ex conſuetudine Eccleſiæ: quia per illud nunquam ſolet interdici niſi aliquod templum, ſeu Eccleſia. In contrariũ vero eſt, quia non videtur vlla ratio, cur non poſsit locus non ſacer per ſe ſolus interdici, ſicut interdicitur vt pars alicuius loci vniuerſalis. Et reuera

4. *An per interdictum particulare loca non ſacra poſſint interdici.* *Rationes dubij.*

reuera hoc ita eſt, ſi nudam poteſtatem, & abſolutam non repugnantiam cōſideremus. Tamen, moraliter loquendo, id non fit, quia eſſet inutile, & ſuperuacaneum, locum aliàs non deputatum ad diuina officia particulariter interdicere, ſi loca ſacra ad illud munus deſtinata maneant libera: quod nō ita eſt in interdicto generali: quia interdicendo omnia loca ad diuina officia grauior multo fit interdictio Eccleſiarum, cum etiam extra illas non poſſint diuina celebrari. Quod ſi quis fingat interdici inprimis Eccleſiam, vel Eccleſias? deinde vero interdici ſpeciatim aliqua loca particularia, præſertim priuata oratoria, aut totam aliquam domum, &c. Facile concedam hoc recte fieri poſſe, quia interdum habere poteſt & cauſam, & vtilitatem moralem, & aliunde non eſt repugnantia: quod, ſi hoc non eſt in vſu, ideo eſt quia facilius feruntur generalia interdicta localia. Et hæc de loco.

De interdicto perſonaliter.

5. *Regula generalis.* Dico ſecundo, omnes perſonæ, quæ excommunicari poſſunt, poſſent etiam interdici, quantū eſt ex parte perſonæ, ſi reliqua concurrent; id eſt, cauſa, iuriſdictio ſufficiens. Ita Sylueſt. *Interdictum*, 3. in principio, Nauarrus ca. 27. num. 168. & reliqui omnes. Et ratio eſt, quia ex parte fidelium eadem eſt capacitas ad quamcūque cenſuram, ſi ex parte iudicis, ſeu ſententiæ aut legis omnia etiam neceſſaria concurrant. Videantur ſupra dicta de cenſuris in communi.

6. Sed præter hæc communia, quædam ſpecialia notanda ſunt. Primum eſt, Epiſcopos non poſſe interdici per ſententiam, ſeu generalem legem, per quam interdicuntur omnes, qui hoc, vel illud delictum fecerint, quia ita ſtatutum eſt in cap. *Quia periculoſum*, de Sententia excommunicationis, in 6. quem textum ſupra agentes de Suſpenſione latè expoſuimus: quia in hoc æquiparantur ſuſpenſio, & interdictum. Secundum eſt, non ſolum particulares perſonas ſed etiam communitates interdici poſſe: in quo etiam differt interdictum ab excōmunicatione, & cum ſuſpenſione conuenit: quæ eſt ſententia communis & certa, ſumiturque ex cap. *Si ſententia*, de Sententia excommunicationis in 6. & ex dictis ſupra inter explicandum diuiſionis interdicti: & infra afferemus varia iura, in quibus huiuſmodi interdictum ipſo facto incurrendum in communitatem fertur. Quomodo autem tale interdictum liget ſingulas perſonas, vel communitatem, in ſuperioribus explicatum eſt: nam quantum ad actus, ſeu effectus, qui non poſſunt exerceri niſi per particulares perſonas, liget ſingulas: nec inutile ſit interdictum, vt dicitur in dict. cap. *Si ſententia*, quamuis nō liget illas per ſe, ſeu ratione ſui, ſed vt partes ſunt talis cōmunitatis. *Etiam confuſè & ſine culpa propria.* Hinc etiam proprium eſt huius cenſuræ, vt non ſolum ferri poſſit in perſonam certam vnam, vel plures: ſed etiam confuſè, & generatim in multitudinem aliquam perſonarum ſingulas ligando quoad actiones proprias, & perſonales: quod in ſuſpenſione non inuenitur. Imo etiam eas interdicendo ſine culpa earum, vel totius communitatis, vt ſic, vt poſtea videbimus: quod etiā in ſuſpenſione non contingit, quia neceſſaria ſaltem eſt culpa communitatis.

7. Hinc vero naſcitur dubium, an hoc generali modo poſſint interdici infantes, ſeu perpetui amentes: nam per particulare interdictum perſonale certum eſt non poſſe: quia tale interdictum non fertur niſi propter propriam culpam, cuius hæ perſonæ capaces non ſunt. Interdictum autem generale poteſt ligare aliquem ſine propria culpa, & ideo de illo eſt ſpecialis dubitatio. Nam propter hanc rationem Nauarrus in Summa cap. 27. num. 168. abſolute dicit hos infantes comprehendi interdicto generali, Sed circa hanc dubitationem videnda ſunt ſupra dicta de perſonis, quę excludendę ſunt à loco interdicto tempore diuinorum officiorū, vbi diximus, non eſſe neceſſarium excludere has perſonas vſu rationis carentes. *Reſolutio.* Eadem ergo ratione hic dicendū cenſeo, has perſonas non ligari huiuſmodi interdicto, quia hæc cenſura eſt veluti priuatio quædam moralis diuinorū priuatio autem ſupponit capacitatem in eo, qui priuatur: cum ergo hi non ſint capaces diuinorum officiorum, priuari non poſſunt, vel ligari hac cenſura. Prę terea, quia vel iſti ligātur, eo quod directe obligentur, & hoc dici non poteſt, qa illi non ſunt capaces obligationis: vel ex eo quod alii, ſcilicet miniſtri Eccleſiæ obligentur ad vitandos illos in diuinis officiis: & hoc etiam non eſt verum, quia miniſtri Eccleſiæ non obligantur ad vitandum alium, niſi ſuppoſito quod ille ligatus ſit. Atque ita ſentit Sylueſter *Interdictum*, 2. Particul. 17. nam dicit, interdicto populo, interdici impuberes, ſi ſint doli capaces: vnde ſecus eſſe ſentit, ſi non ſint doli capaces. Item Couarruuias capit. *Alma*, 2. part. §. 4 num. 5. qui tamen addit, non tantum impuberes doli capaces, ſed etiam minorem vſum rationis habentes, ſi iam ſciunt diſcernere diuina, eſſe etiam capaces interdicti. Sed iam in ſuperioribus dixi, neceſſarium eſſe vſum rationis, qui ad peccandum ſufficiat, & hoc probant rationes factæ: quicumque autem habet hunc rationis vſum, dicitur in præſenti doli capax, & ideo non oportet medium illud diſtinguere inter infantes non vtentes ratione, & doli capaces. Eandem ſententiam tenet Corduba in Summa Hiſpan. quæſtione 60. qui addit, hos infantes carentes vſu rationis, cum non comprehendantur interdicto perſonali, poſſe audire Miſſam, & diuina officia in loco non interdicto. Sed in hoc non ſibi conſtat, quia puer carens vſu rationis, de quo agimus: nullibi poteſt vere ac moraliter audire diuina: & ideo nullibi prohibetur aſsiſtere eo modo, quo materialiter, ſeu corporaliter poteſt: neque eſt magis capax prohibitionis, quæ in perſonas reſultat ex interdicto generali locali, quam prohibitionis, quæ fit per interdictum perſonale. 8.

Dubium ſecundū: an per interdictum generale infantes priuentur Eccleſiaſtica ſepultura. Speciale vero dubium ſic habet, an huiuſmodi infantes priuentur ſaltem Eccleſiaſtica ſepultura propter interdictum generale perſonale. Et ratio dubitandi eſt; quia propter interdictum generale locale priuantur ſepultura: ergo & propter perſonale: nam eſt eadem, vel maior ratio: quia per ſonale interdictum magis directe reſpicit perſonas, & quia priuatio ſepulturę nō requirit vſum rationis in eo qui priuatur. Nihilominus reſpondetur, hos infantes non comprehendi hoc interdicto, etiam quoad hunc effectum. Eſt autem ratio differentiæ, quia interdictum perſonale afficit perſonas, locum autem ipſum habilem relinquit, vt ſic dicam: & ideo cum tale interdictum per ſe ac directe non liget has perſonas, non eſt cur à loco non interdicto expellantur quoad ſepulturam Eccleſiaſticam. At vero locale interdictum afficit locum, & abſolute prohibet in illo fieri Eccleſiaſtiam ſepulturam, qualis erit, etiamſi infans ſepeliatur: & ideo non eſt ſimilis ratio. Eſt item differentia in ipſo interdicto locali quoad hunc effectum, vel alios, quia hic effectus exercetur circa corpus inanime, & ita non requirit vſum rationis ex parte illius: ex parte autem viuentium æque poteſt eos obligare ad non ſepeliendum infantium corpora, ſicut adultorum. 9.

Tertium dubium de infante, qui durante interdicto peruenit ad vſum rationis. Hic vero tertio inquiri poteſt, ſi tempore, quo interdictum latum eſt, infans nōdum vtatur ratione: durante vero interdicto ad vſum rationis perueniat, an ſtatim incipiat interdicto ligari. Itemque dubitari poteſt de perſona, quæ tempore, quo lata eſt ſententia, nondum erat pars communitatis durante vero interdicto, illi coniungitur: & pro-

portionale dubium locum habet in interdicto locali, ſi noua capella, vel nouum cœmeterium adiũgatur Eccleſiæ interdictæ. Ad quod breuiter dicendum eſt, in eo caſu puerum ſtatim ac ratione vti incipit, ſimul etiam incipere interdicto ligari. Quæ eſt communis opinio Canoniſtarum, qui idem dicunt de infantibus de nouo natis durante interdicto per plures annos, cum Gloſſa in cap. *Si ſententia*, de Sententia excommunicationis, in 6. verbo, *Non competant*, & Panormitano in cap. *Quoniam*, de offic. ordin. in principio, & cap. *Cum in partibus*, de Verborum ſignif. in principio. Idemque dicendum eſt de eo, qui durante interdicto, de nouo fit membrũ communitatis interdictæ, vt notauit Syluester, *Interdictum*, 2. verſ. 9.

Concluſio.

10. *Concluſio etiam in locali interdicto procedit.* Ratio eſt, quia iam ille eſt capax interdicti, & aliunde eſt, vel, fit pars cõmunitatis, vniuerſe interdicta eſt, & ideo ſtatim participat vinculum eius: nam ad hoc nec requiritur culpa in tali perſona, neque etiam oportet, vt à principio ligata fuerit: nam ſententia prius lata eãdem vim ſemper habet, & quaſi continue influit in totam illam communitatem. Et in hoc eſt differẽtia inter generale interdictum cõmunitatis, & ſpeciale, etiamſi hoc in plures, vel omnes perſonas de collegio feratur: nunquam enim extenditur ad alias perſonas, etiamſi de nouo illi communitati adiungantur: quia non communitas vt ſic, ſed ſingulæ perſonæ ligatæ fuerant: quod ſecus eſt in interdicto generali. Atque eadem ratione idem dicendum eſt de interdicto locali, quoad partem adiectam loco interdicto, ſi reuera eius efficiatur pars, ſitque minus præcipua, & quaſi acceſſoria: quia eadem proportionalis ratio in illa locũ habet. Quod verum eſt tam in interdicto particulari loci, quam in generali: quia vterque locus eſt quoddam totum, & vtriq; fieri poteſt alicuius partis adiectio, qua facta nihilominus ſemper idem locus manet, in quem per ſe, ac directe latum eſt interdictum: & ideo ſemper totus ille locus interdictus manet. Nam, vt dixit Bartholus in l. *Si conuerterit*, §. *Nulla*. ff. de Pignoratitia actione, locus adiectus alteri, ſi vnus cũ eo efficiatur, cui adiicitur, legibus eius, cui adiectus eſt gubernatur. Oportet autem, vt locus addatur loco: nam ſi addatur perſonæ, non fit vnus locus, nec propterea communicatur interdictum: vt licet regnum Luſitaniæ ſit additum Regi Caſtellæ, nihilominus interdicto regno Caſtellæ, non eſſet inderdictum regnum Luſitaniæ, quia non eſt additũ regnum regno, ita vt ex vtroque factum ſit vnum politicum corpus. Neceſſe eſt etiam, vt maneat idem locus, vel idem populus, morali, & humano modo loquẽdo: nam ſi tanta ſit additio, vt vincat, & ſuperet pars addita, & non interdicta: vel etiam tanta ſit mutatio, vt neuter locus manere cẽſeatur, ſed nouus conſurgere, non ſolum non afficietur interdicto id quod additur, verum potius totum interdictum ceſſabit, quia deſtructũ eſt ſubiectũ eius.

11. *Quartum dubium. Num per generale interdictum perſonale poſſit quis ſe ipſum interdicere.* Vltimo circa perſonam, quæ interdicitur, dubitari poteſt, an per interdictum generale perſonale poſsit quis ſe ipſum interdicere. Quod dubium non habet locum in interdicto ſpeciali: iam enim de cẽſura in communi oſtendimus, neminem poſſe ſeipſum cenſura ligare. Quod maxime verum eſt de cenſura directe lata in ſeipſum qualis eſt omnis cẽſura perſonalis. At vero mediate, & per redundantiam, prout fieret per interdictum generale, non videtur hoc repugnare: *Ratio dubitandi.* quia qui immediate interdicitur, quid diſtinctum eſt à perſona ferente interdictum, ſaltem vt totum à parte: ergo hoc ſatis eſt, vt poſsit aliquis & ferre interdictum in aliquam communitatem, à quo illo modo diſtinguitur, vt Epiſcopus in totum Clerum: & ſimul poſsit ligari interdicto illo tanquam pars illius communitatis. Et cõfirmatur à cõtrario: nam communitas interdicere poteſt aliquod membrum ſuum, vt ſupra de cenſura in communi dictum eſt: ergo & pars poteſt interdicere communitatem, & quaſi per conſequens, & concomitanter ſeipſum vt partem eius, ſicut Rex ſuis legibus obligat regnum, & concomitanter ſeipſum, & Pontifex concedendo indulgentiam communitati, concedit ſibi.

Reſpondetur nihilominus, hoc non poſſe fieri, 12. ſed quotieſcunque aliquis interdicit communitatem, cuius ipſe videtur eſſe pars ſub aliqua ratione, *Concluſio.* non interdicit illam vt talem, ſeu vt ipſum comprehendit, ſed ſub alia magis particulari vt quando Epiſcopus interdicit ſuum Clerum, reſpicit illum vt corpus diſtinctum à ſe: alioqui etiam Papa interdicendo, v. g. generale Concilium, poſſet hoc modo ſeipſum interdicere: quod plane falſum eſt. Ratio vero eſt, quia ligare aliquem interdicto pertinet ad iuriſdictionem coerciuam: nemo autem poteſt habere hãc iuriſdictionem in ſeipſum nec directe, nec per redundantiã, quia repugnat actui talis iuriſdictionis, qui de ſe coactionem includit. Item ille, qui interdicit, debet eſſe ſuperior: nemo autem habet iuriſdictionem ſuperioris in totam aliquam communitatem includendo ſeipſum, vt per ſe ſatis conſtat, & ita facile ſoluuntur rationes dubitandi in contrarium obiectæ.

SECTIO III.

Quam ob cauſam ferri poſſit interdictum.

In hac ſectione explicanda eſt cauſa 1 finalis interdicti, cuius cognitio maxime pẽdet ex cauſa, ſeu culpa, propter quam ferri poteſt. Nam cæteræ omnia, quæ de hac cauſa dici poterant, per ſe, & ex ſuperioribus ſatis nota ſunt. Nam cum vnaque res ſit propter ſuum effectum, omnes effectus proprii interdicti poſſunt dici finis eius: tamen cum hi effectus ſint pœnales, non ſunt propter ſe intenti, ſed propter alia, ſcilicet propter punitionem, vel emendationem delicti. Cum ergo in ſuperioribus dictum ſufficiẽter ſit de eius effectibus, ſolum ſupereſt declarandum, quæ ſit cauſa, ob quam & interdictũ, & effectus eius poſſunt imponi. Quia vero in diuerſis ſpeciebus interdicti diuerſæ cauſæ requiruntur, ideo de ſingulis melius dicemus: nam in communi ſolum dicere poſſumus ea, quæ communia ſunt omnibus cenſuris: nimirum interdictũ cum ſit pœna, & ex ſuo genere grauiſsima, non poſſe ferri, niſi propter culpam ſibi proportionatam, vt ſupra in proprio loco oſtendimus.

Dico ergo primo, interdictum perſonale ſpeciale 2. non poteſt in aliquem ferri niſi propter propriam *Concluſio prima.* culpam eius, quam oportet eſſe mortalem: ſi interdictum ſimpliciter, & abſolute feratur: poſſet autẽ ſufficere venialis, ſi interdictum nimis limitatum, & leue imponeretur. Prima pars communis eſt, & probatur facile, quia interdictum cum ſit pœna, requirit culpam: ſed cum in aliquẽ in particulari imponitur, eſt propria, & ſpecialis pœna illius tantum: ergo requirit culpam eius; alias nec rationabiliter, nec iuſte talis pœna imponeretur.

Secunda pars & per ſe, & ex dictis in ſimili de ſuſ- 3. penſione, & excommunicatione nota eſt: nam ſine dubio interdictum integrum eſt grauiſsima pœna, quia priuat hominem maximis bonis, ſcilicet ſpiritualibus, ad quæ habet ius: ergo nõ poteſt iuſte ferri propter leuem culpam. Vltima vero pars declaratur, quia poteſt interdictum ferri non in totum, ſed ex parte, vt dictum eſt de ingreſſu Eccleſiæ, & poſſet ſimiliter ferri interdictum ab vſu communionis ad breue tempus: ergo interdictum ſic limitatum poſſet ferri propter ſolam venialem culpam, Patet conſequentia quia tale interdictum non eſt

gra-

grauior pœna, quam ſit excommunicatio minor; ſed hæc ferri poteſt pro veniali culpa: ergo & tale interdictum, quanquam verum ſit, raro ferri huiuſmodi interdictum.

4. *Concluſio ſecunda.* Dico ſecundo, interdictum perſonale generale longe grauiorem cauſam, & culpam requirit, quam ſpeciale; non tamen eam exigit in omnibus perſonis, quæ tali interdicto ligantur, ſed in corpore morali, vt tale eſt, vel in magna parte perſonarum eius, vel in capite. Tota aſſertio ſumpta eſt ex communi doctrina. Et probatur prima pars, quia pœna eſſe debet proportionata culpæ, ſed hoc interdictum longe grauius eſt, quam ſpeciale; quia non ſolum vnam, & aliam perſonam, ſed totam communitatem plurimum grauat: ergo requirit longe grauiorem cauſam. Vnde cum propria cauſa pœnæ ſit culpa, etiam requirit grauiorem culpam. Secunda pars expreſſa eſt in capitulo, *Si ſententia*, de Sententia excommunicationis, in 6. & conſtat in ſimili ex dictis de ſuſpenſione communitatis. Nec poteſt aliter cenſura ferri in communitatem, vt ſic: nam ſi tantum poſſent perſonæ delinquentes ligari, oporteret ſingulorum cauſas, ſeu culpas examinare, & tūc de ſingulis ſententiam ferre. Item ob eam cauſam non poteſt excommunicatio ferri in communitatem, quia nemo poteſt ſine propria culpa excommunicari: ergo hoc ipſo quod interdictum ferri poteſt generatim in communitatem, fit conſequens, vt per illud ligari poſſint etiam qui non peccarunt.

5. *Cuius culpa ſufficiat ad interdictum perſonale generale.* In tertia vero parte explicatur, cuiuſnam culpa ſufficiat ad hoc interdictum ferendum: & vt manifeſtum ſupponitur, non cuiuſcunque priuatę perſonæ delictum ſufficere ad hoc generale interdictum ferendum: quia pœna debet eſſe proportionata culpæ: pœna autem communis non eſt proportionata culpæ priuatæ, ſed excedens: ergo contra rationem eſt, vt propter contumaciam, vel delictum vnius, vel alterius priuatę perſonę, tota communitas patiatur, Oportet ergo, vt delictum aliquo modo ſit commune: *Tres gradus huius delicti.* in quo poſſunt eſſe tres gradus in concluſione explicati. vnus eſt, ſi Rector, vel dominus populi cauſam dederit interdicto prout habetur in dict. cap. *Si ſententia*, Et ratio eſt, quia delictum capitis eſt quodammodo commune: & quia ſicut talis culpa capitis quodammodo redundat in corpus propter coniunctionem, & quia poteſtas ſuperioris eſt quodammodo totius communitatis: ita è conuerſo talis pœna totius corporis redundat in caput, & auget afflictionem eius, quia ſubditi aliquid moraliter ſunt ipſius Domini, ſeu Prælati. *Secundus.* Secundus gradus eſt, quando delictum ipſum procedit à communitate, vt talis eſt, ſcilicet à Capitulo, à Collegio, &c. Quod etiam eſt certiſsimum, quia tunc delictum eſt maxime publicum, & commune: & quia tunc proprie pœna fertur in eum, qui deliquit. Nec vero neceſſe eſt, vt omnes de vniuerſitate formaliter, vt ſic dicam, conueniant in illam congregationem, ex cuius conſenſu proxime fit delictum: ſed ſatis eſt, quod talis congregatio totam vniuerſitatem repræſentet: vt interdicitur tota Reſpublica propter delictum commiſſum publico cōcilio Senatorum, &c. quia illud concilium eſt vel ipſius capitis, vel certe totius corporis, quod illi cōgregationi commiſit vices ſuas: & ita eſt in illa repræſentatiue, ſeu virtute. Atque eadem ratione neceſſe non eſt, vt omnes particulares perſonæ talis congregationis conſentiant, ſed ſufficit, vt totum corpus operetur. *Tertius.* Tertius gradus eſt, ſi maiori ex parte tale delictum in perſonis illius communitatis inueniatur, quamuis non fiat nomine communitatis, vel ex aliqua publica poteſtate: & hoc non eſt adeo certum, quia tale delictum abſolute non eſt cōmune, & poſſet cum proportione puniri interdicēdo ſpecialiter plures perſonas communitatis. Et ideo ita videtur hic gradus explicandus, vt implicite ſaltem aliquem ex ſuperioribus includat, & ad hoc declarandum illum propoſuimus. Si enim Princeps, vel Reſpublica nec expreſſe, nec tacite conſentiat tali delicto, ſed faciat quod poteſt, & debet ad illud impediendum, non videtur illa ſufficiens ratio ferendi generale interdictum perſonale, vt ratio facta probat. At vero ſi in huiuſmodi caſu Gubernator, aut Reſpublica non reſiſtat, ſed negligenter ſe gerat, tacite cenſetur conſentire, aut inique illud permittere: ideoque illa tam eſt ſufficiens cauſa huiuſmodi interdicti, quia in Principem, ſeu communitatem redundat.

6. *Concluſio tertia.* Dico tertio, interdictum locale generale, vt iuſte feratur, requirit cauſam grauiſsimam: quæ non ſolum peccatum mortale contineat, ſed etiam ſit generalis ex peccato aliquo modo publico, ſeu communi procedens. Ita ſentiunt communiter Doctores, vt patet ex Syluestro, verbo *Interdictum*, 3. quæſtione 5. Angelo, *Interdictum*, 3. numero 5. Nauarro cap. 27. num. 168. Couarruuia in capit. *Alma*, part. 2. §. 1. num. 4. & 5. Soto diſtinct. 22. quæſtio. 3. art. 1. Et probatur fere eodem modo, quo præcedens concluſio, nam hoc interdictum etiam eſt cenſura, & pœna grauiſsima: ergo neceſſario requirit culpam grauem: & moralem: imo recte dicunt dicti auctores, & ad hoc interdictum ferendum grauiorē cauſam poſtulari, quam ad ferendam excommunicationem: quia eſt pœna, quæ redundat in totam cōmunitatem, quam priuat quodammodo diuino cultu publico, quo ſolent homines maxime ad deuotionem excitari: ex quo multa alia incommoda ſequuntur, quæ recenſentur in cap. *Alma*. & in Extrauag. *Prouide*. de Sententia excommun. & ſæpe alia. Rurſus cauſa huius interdicti non poteſt inueniri in illa re, quæ immediate afficitur tali interdicto: eſt enim locus, qui directe interdicitur: at ille non eſt capax culpæ, quæ eſt proxima cauſa interdicti. Neceſſe eſt ergo, vt talis cauſa ſit in aliquo homine, ad quem locus ille, qui interdicitur, aliquo modo pertineat: non enim poteſt locus interdici propter peccatum perſonæ omnino extraneæ, alioqui pœna nullo modo redundaret in authorem delicti, ſed tantum in alios. Præterea non ſatis eſt, quod ſic delinquēs ſit aliqua perſona priuata illius loci: quia pœna hæc redundat in totam vniuerſitatem, quæ non debet ita grauari propter vnius priuati delictum. Neceſſe eſt igitur, vt tale delictum ſit ipſius Principis, ſeu Gubernatoris, aut totius communitatis eo modo, quo interdicto generali perſonali declaratum eſt. Nam interdictum locale in hoc cum illo conuenit, quod ita grauat cōmunitatem, vt ſe extendat etiam ad innocentes, qui nullam cauſam dederunt: nam illi etiam non poſſunt in loco interdicto diuinis intereſſe, &c. & ideo oportet, vt cauſa aliquo modo commmunis ſit. Atque ita in cap. *Non eſt vobis*, de Sponſalibus propter peccatum Regis regnum eius interdicto ſubiicitur. & in cap. *Si ſententia*, de Sententia excommunicationis, in 6 habetur, propter peccatum domini, vel Rectoris interdici poſſe ciuitatem.

7. *An ob peccatum ſpirituale Paſtoris auferri poſſit interdictum generali loci.* Dubitari tamen ſolet, an propter peccatum ſpiritualis Paſtoris, vt Epiſcopi v.g. poſſit poni hoc interdictum generale loci. Quidam negant, niſi Epiſcopus ſit etiam temporalis dominus illius loci. Sed hoc nec iure, nec ratione fundatum eſt: nam in cap. *Sane*, 2. de officio deleg. dicitur, Iudicem delegatum Pontificis, ſi ei Epiſcopus obedire nolit, poſſe propter eius contumaciam terram eius iuriſdictioni ſubiectam interdicto ſupponere. Neque eſt vlla ratio, ob quam coniunctio, ſeu ſubiectio temporalis ad hoc ſufficiat, non vero ſpiritualis. Atque ita notauit Abbas in dict. ca. *Sane*, num. 6. & ibi Felinus, Decius, & alii, & Couarruuias ſupra.

8. Dubium vero eſt, an propter debitum temoprale ſoluen-

An propter temporale debitum poſſit imponi interdictum generale locale. ſoluendum poſsit hoc interdictum poni, quando Epiſcopus, vel Princeps eſt contumax in non ſoluendo. Reſpondetur breuiter, authoritate Summi Pontificis poni poſſe, quia etiam illa cōtumacia poteſt eſſe graue delictum talis Principis: ſine licentia autem Pontificis non poſſe, quia ita cautum eſt in Extrauag *Prouide*, de Sent. excom. vbi nec poteſtate ordinaria, nec delegata tale interdictum ferri permittitur propter dictam cauſam, niſi *de licentia ſpeciali, & expreſſa Apoſtolicæ Sedis, per ipſius Sedis patentes literas apparente*: & interdictum alias latum, *irritum, & inane dicitur*. *Num poſſit imponi particulare.* An vero illa deciſio extendatur ad interdictum locale particulare incertum eſt: frequenter enim authores cenſent, ibi tantum eſſe ſermonem de interdicto generali; ideoque in particulari Eccleſia poſſe poni interdictum propter huiuſmodi cauſam ſine ſpeciali licentia Pontificis. Ita Nauarrus dicto nu. 168. qui citat Calderinum, & Dominicum, & Stephanum: & Syluester refert Archidiaconum: contrarium tamen tenet Couarruuias. Cui ſententiæ videntur fauere verba textus, quæ generalia ſunt, præſertim ſi vox illa, *Locus*, in ſua generalitate ſumatur: tamē ſi recte expendantur verba textus, ibi *Locus* non ita ſumitur: ſed pro paruo oppido, vt Gloſſa etiam intellexiſſe videtur. Et ideo probabilius eſt, ibi tantum eſſe ſermonem de interdicto generali, quia omnia verba textus in illud tātum proprie conueniunt. Vnde nec ad interdictum generale perſonale illum textum extendendū cenſerem, quāuis videatur eſſe fere ſimilis ratio: tamen hoc non ſufficit, quando verba legis limitata ſunt. Atque ita intellexit textum illum Panormitanus, in cap. *Cum in partibus*, de verb. ſignif.

9. *Concluſio quarta.* Vltimo dicendum eſt, interdictum locale particulare etiam requirere culpam grauem, & aliquo modo communem, quamuis minorem, quam interdictum generale. Hoc vltimum per ſe notum eſt, quia hoc interdictum multo minus grauis pœna eſt, quam generale. Primum vero declaratur, quia hoc interdictum eſt grauius ex ſuo genere, quam interdictum particulare perſonale: quia redūdat in grauamen plurium perſonarum, etiam innocentium: ergo requirit grauiorem cauſam. Vnde fit, nec ferri poſſe propter peccatum, quod mortale non ſit, nec etiam propter peccatum omnino priuatum vnius perſonæ particularis, cum pœna ſit aliquo modo communis igitur ſeruanda eſt proportio inter hanc pœnam, & culpam, vt in reliquis: quod arbitrio prudentis relinquendum eſt.

Soluitur difficultas quædam circa præcedentes concluſiones.

10. VNA vero ſupereſt difficultas, præſertim circa tres vltimas aſſertiones. Quia non videtur iuſta pœna, quæ non ſolum in eos, qui peccarunt, ſed etiā in innocentes redundat. Item quia ex hoc genere cenſuræ magna incommoda videntur ſequi populo Chriſtiano in rebus ſpiritualibus, quæ non vidētur permittenda, nedum inferenda propter emendandum alicuius delictum: præſertim cum commune bonum præferendum ſit cuicunque particulari. magiſque vrget hæc difficultas, quando hæc cenſura non infertur, vt recedatur à contumacia, ſed ſimpliciter pro delicto commiſſo: nam pœna, quæ ſic imponitur, non eſt ad emendationem, ſed ad vindictam: videtur autem non expedire, priuare aliquem ſpiritualibus bonis in vindictam peccati: multoque magis improportionatū videtur priuare totam aliquam communitatem eiſdem bonis in vindictam alieni peccati.

11. *Reſpondetur ad difficultatem.* Reſpondetur: Quando interdictum, fertur, vt recedatur à contumacia, eſſe non ſolum licitum, verum etiam valde expediens, dummodo ex cauſa legitima, & proportionata, & prudenti, ac moderato modo fiat: quia eſt medium efficax ad reprimendū inobedientes Eccleſiæ, & ad defendendam Eccleſiæ authoritatem, & poteſtatem. Nec refert quod aliqua incommoda ſequantur, quia non ſub ſubſtātialia, ſed accidentalia, & propter maius bonū permitti poſſunt: nulla enim fere eſt medicinalis pœna, quæ nō afferat aliquod detrimentum: toleratur tamen propter vtilitatem medicinæ. Nec etiam obſtat, quod grauamen huius pœnæ interdum redundet in innocentes: tum quia ſatis eſt, quod ſint partes illius communitatis, cui aliquo modo attribuitur delictum, propter quod fertur interdictum, tū maxime quia cum Eccleſia præcipue ferre ſoleat hanc cenſuram propter ſuam authoritatem, & dignitatem tuendam: mirum non eſt, quod interdum permittat priuata incommoda, propter hoc bonum commune; quod maius eſt.

12. *An generale interdictum ferri poſſit in puram pœnā. Prima opinio affirmans.* At vero ſi interdum feratur pro delicto commiſſo vt pura pœna, nōnulla maior eſt difficultas: nam quod ita ferri poſsit, communiter affirmari videtur, vt notaui ſupra diſputatio. 3. ſectione 4. Et indicat Nauarrus cap. 27. num. 164. & 165. Quo ſuppoſito reſponderi poteſt, pœnam interdicti non eſſe ſpiritualem: ideoque non eſſe inconueniens, vt prædicto modo feratur. Ita ſignificat Couarruuias in c. *Alma*, part. 2. §. 1. num. 4. & probat, quia interdictum proprie animam non afficit, nec priuat communione ſuffragiorum Eccleſiæ. Sed hæc reſponſio mihi non probatur: nam in primis omnis cenſura eſt ſpiritualis pœna, vt ſupra oſtendimus agendo de cenſuris in communi. Deindē manifeſtum videtur, illa bona, quibus hęc cenſura priuat, nō ſolum eſſe ſpiritualia vtcunque, vel ſpiritualibus annexa, ſed etiam per ſe multum conferre ad ſpirituale bonum animæ: huiuſmodi enim eſt Sacramentorum vſus, & ſacrificii, aliorum diuinorum officiorum participatio: eſt ergo interdictū & pœna ſpiritualis, quatenus cenſura eſt, priuans bonis pertinentibus ad ſpiritualem ſalutem ſaltem cauſaliter, quatenus talis cenſura eſt. Et ideo poteſt aliter reſponderi ex Gloſſa in cap. *Si ſententia*, de Sententia excommunicationis. in 6. verbo *Interdicti*, dicente, pœna ſpirituali poſſe aliquē puniri pro delicto alterius. Quod confirmat ex his, quæ Gratianus late tractat 1. quæſt. 4. & 24. quæſt. 3. Et ratio reddi poteſt, quia tunc illa non eſt proprie pœna eius innocentis, qui illam patitur: ſed alterius, qui deliquit, qui in alio ſibi coniuncto punitur, & per illum affligitur. Item quia licet bona, quibus hęc cenſura priuat, ſpiritualia ſint, non tamen ſunt ſimpliciter neceſſaria, & aliis modis compenſari poſſunt.

13. Sed nihilominus hactenus probatum ſatis non eſt, interdictum locale, vel perſonale generale ferri poſſe iuxta vſum Eccleſiæ, vt puram pœnam delicti commiſsi; quia neque in iure tale interdictum latum inuenio, neque à Iudicibus Eccleſiaſticis aliquando ita fertur. Hoc poſterius cōſtat ex vſu: prius vero probatum eſt in dicta ſectione 4. Et textus, quos in contrarium Nauarrus adducit, nihil probant, ſcilicet cap. 2. de Conſtitutionib. in 6. vbi ſolū dicitur, ſtatuto Epiſcopi nō ligari ignorantes: quod ad rem præſentem nihil facit. & cap. *Quanquam*, de Cenſibus, in 6. vbi quoddam interdictum ipſo iure fertur; non tamen ſine contumacia, & donec ab illa recedatur, vt magis patebit infra tractando de ſingulis interdictis: vbi etiam conſtabit, nunquam aliter ferri interdictum in iure. Facilius ergo, & fortaſſe melius reſponderi poſſet negando, hæc interdicta ferri in puram pœnam, ſeu vindictam: nam quod id certe non expediat, ratio facta multū ſuadet, maxime cum id non videatur neceſſarium ad Eccleſiæ authoritatem, & poteſtatem tuendam. *Interdictū generale nō fertur in puram pœnam.* De interdicto autem particulari perſonali id facilius concedi poſſet: quia id non redundat in damnum innocentium, & alioqui poteſt interdum conferre ad confuſionem eius, qui ita punitur, & vt in futurum cautior fiat, ſicut aliquis interdum priuatur com-

communione, aut ingreſſu Eccleſię pro aliquo tempore: vt patet in cap. 1. de Sententia excommunicationis, in ſexto, & ex ſupra tractatis diſputando de excommunicatione minori, & alia addemus diſputatione ſequenti.

Vltimo dubitari poterat, an ſententia interdicti lati ſine legitima cauſa, atq; adeo iniuſta, valida ſit. Sed de hac re videantur dicta de cenſuris in communi: nulla enim ſupereſt ſpecialis difficultas.

SECTIO IV.

Quæ forma ſeruanda ſit in ſententia interdicti ferenda.

1. *Quid de ſubſtantia huius formæ.* DVo poſſunt inquiri: quid pertineat ad ſubſtantiã huius formæ; quid vero ad accidentalem ſolennitatem eius. Circa priorem partem videnda dicta de cenſuris in communi, & hic cum proportione applicanda: nam de ſubſtantia huius formę ſolum ſunt verba, quibus talis cenſura cum ſufficiente ſpecificatione, & determinatione feratur. Nam ſine verbis (ſub quibus ſigna æquiualentia comprehendimus) non poteſt humanus Iudex aliquid operari: per illa vero efficaciter operatur, ſuppoſita poteſtate, & aliis requiſitis. Quia vero hæc verba practica ſunt, & operatiua, & operationes ſunt circa ſingularia: ideo neceſſe eſt, vt in talibus verbis ſit ſignificatio ſufficienter determinata tum in ſpecie cenſuræ, tum in indiuidua perſona, vel loco in quẽ fertur: nam ſi in hoc maneret incerta, vel indifferens, nihil operatur. Præter hæc autem nihil aliud, nec certa aliqua verborum forma præſcripta eſt, vt feratur interdictum, ſicut de omni cenſura Eccleſiaſtica diximus.

2. *An verbũ Interdico, ſit de ſubſtantia formæ.* Quæri vero poteſt, an ſit neceſſariũ vti hoc verbo *Interdico*. Quidam enim ita opinantur, vt refert, & ex parte ſequitur Maiolus libro 3. de Irregularit. cap. 20. numer. 10. qui neſcio quam differentiam in hoc inuenit inter perſonale interdictum particularis perſonæ, & reliqua. Sed ego nullã inuenio, quia non magis eſt præſcripta verborum forma in interdicto generali, quam in particulari: vnde in nullo cenſeo eſſe neceſſarium illud formale verb. *Interdico*. Sicut in cæteris non eſt neceſſarium verbum, *Excommunico*, aut *Suſpendo*: imo aliquando fertur cenſura interdicti per verbum, *Suſpendo*, vt de interdicto ab ingreſſu Eccleſię ſupra diximus: Poteſt etiam ferri per verbum, *Separo Prohibeo*, vel aliud ſimile dummodo ex aliis verbis adiunctis, vel ex materia ſubiecta, & circumſtantiis ſatis ſignificetur, ſermonem eſſe de hac cenſura in tali modo, vel ſpecie eius, & in tali indiuiduo. *Limitatio interdicti exprimi debet in ipſa forma.* Atque eadem ratione, ſi interdictum feratur limitatũ quoad effectus, vel tẽpus, in forma id exprimi neceſſe eſt: nam, ſi abſolute feratur quantum ad hæc duo, & omnes effectus interdicti operabitur, quantum eſt ex vi talis ſententiæ, vel iuris, ſemper durat, donec auferatur. Quæ duo ita hic explicanda & probanda ſunt, ſicut ſimilia de ſuſpenſione diximus: Et priorem partem in hac ipſa materia ſæpe tetigimus: de poſteriori autem dicemus infra agentes de interdicti relaxatione.

3. *De ſolennitate accidentali. Triplex genus ſolennitatis accidentalis. Antecedẽs.* Supereſt dicendum de altera parte propoſita: ſcilicet de ſolennitate accidentali. In qua tria, prout in aliis fecimus, diſtinguimus nimirum quod antecedit: comitatur, vel ſubſequitur ſentẽtiam. Antecedens ſolennitas dici poteſt monitio, quæ præcedere debet, de qua ſufficienter diximus tractando de cẽſuris in communi. Et reſolut id eſt, quoties interdictum fertur per modum cenſuræ ad reprimendam contumaciam monitionem debere præcedere. Si autem aliquando feratur vt pura pœna propter delictum præteritum, tunc non eſſe neceſſariam monitionem. Quæ autem admonitio in priori caſu accidentalis ſit, quæ vero ſubſtantialis, eodem loco ſatis explicatum eſt. Solennitas concomitans dicitur illa, quæ in ſententia ferenda ſeruanda eſt iuxta cap. 1. de Sent. excommnn. in 6. cuius deciſio in hac etiam cenſura locum habet, & ſupra de cenſuris in communi ſufficienter tractata eſt. *Concomitans.* Et ad hanc partem reuocari poſſunt omnia, quæ ſpectant ad iudiciarium ordinem rite ſeruãdum: quamuis inter ea nonnulla dici poſſint ſubſtãtialia, quia ex eis valor ſententiæ pendet: vel quia ita expreſſum in iure eſt, vel quia iuriſdictio iudicis à tali circumſtãtia pendet, vt ſi ſententiam ferat poſt legitimam appellationem interpoſitam. De quibus omnibus dicto loco ſatis dictum eſt. *Subſequẽs.* Solennitas ſubſequens dicitur denunciatio huius cenſuræ. De qua, propter dictã de cenſuris in communi, in interdicto habet nonnullam difficultatem quomodo neceſſaria ſit, vt liget, vel perſonam contra quam talis cenſura fertur, vel alias quam explicabimus commodius in fine ſequentis Diſput.

DISPVTATIO XXXVII.

De omnibus interdictis iure ipſo latis.

PRIVSQVAM de relaxatione interdicti dicamus, viſum eſt ſingula interdicta quæ in iure lata inueniuntur, declarare, quoniã & diſputatio hæc nonnullam connexionem habet cum præcedẽti, & illa expedita (quod breuiter fieri poteſt) facilius omnium interdictorum relaxatio declarabitur. Exponemus ergo prius ſingula decreta hanc cenſuram imponentia, poſtea vero quomodo tale interdictum iure latum, ipſo facto liget explicabimus.

SECTIO I.

Quæ, & quot interdicta ipſo iure lata inueniantur.

1. QVoniam hæc cẽſura rarius in iure fertur, quam ſuperiores, ideo non oportebit per ſingulos libros, ſeu tomos iuris diſcurrere: ſed ſolum per ſpecies interdicti perſonalis & localis, generalis & particularis: nam in ſingulis inueniuntur particulares, in quibus per iura feruntur.

Interdicta ſpecialia perſonalia.

2. PRimum interdictum in hac ſpecie ſumitur ex cap. 1. de Sent. excommun. in ſexto: vbi Eccleſiaſticus iudex, qui in ferendis cenſuris non ſeruat formã ibi præſcriptam, per menſem vnum ab ingreſſu Eccleſiæ, & diuinis officiis ſuſpenditur. *1. Contra iudices nõ ſeruantes formam præſcriptã in ferendis cenſuris.* In quo textu nonnulla breuiter ſunt notanda. Primum eſt verbum illud, *Si quis iudicium huius conſtitutionis temerarius violator exiſtat*: nam iuxta illud neceſſe eſt, vt ex certa ſcientia, & directa voluntate, vel certe ex tanta negligentia, quæ illi moraliter æquiualeat, & non ex aliqua inaduertentia talis tranſgreſſio contingat: hoc enim requiritur, vt aliquis dicatur *temerarius violator*: quod in aliis cẽſuris ſæpe notauimus; *4. Adnotanda.* & ex ibi dictis explicandum eſt.

3. Secundum eſt, licet pœna illa feratur per verbum ſuſpendendi: tamen quatenus ſuſpendit ab ingreſſu Eccleſiæ, non eſſe cenſuram ſuſpenſionis, ſed interdicti: quia ex effectu, &

ctu & materia, neceſſario determinatur verbum ad hanc ſignificationem: vt in ſuperioribus notaui Veriſimile tamen eſt quatenus ibi exprimitur ſuſpenſio à diuinis officiis non tantum id intelligi intra Eccleſiam, ſed etiam extra illam: quia ad hoc videtur illa particula ſpecialiter adiecta, alioqui nihil operaretur, & quia illa priuatio diuinorum officiorum non tantum actiue, ſed etiam paſsiue intelligenda eſt: ideo illa non eſt ſuſpenſio, ſed interdictū

3. Tertium eſt, quamuis illa pœna feratur in tranſgreſſores illius legis, atque adeo in contumaces contra monitionem in ipſa lege incluſam: nihilominus nō ferri proprie, vt recedatur à contumacia: ſed in vindictam delicti: nam fertur per determinatum tempus, intra quod non eſt quis abſoluendus ab interdicto quantumuis ſatis faciat, & pœnitentiam agat.

4. Quartum eſt, hanc cenſuram non extendi ad Epiſcopos, quia eorum non fit expreſſa mentio iuxta regulam cap. *Quia periculoſum*, de Sententia excommunicationis in 6.

3. *2. Eum qui excom. non præmiſſa cō petenti monitione.* Secunda fertur ſimilis cenſura in capit. *ſacro*, de Sententia excomunicationis, vbi per menſem interdicitur ab ingreſſu Eccleſiæ: qui excommunicationis ſententiam profert in aliquem, niſi competēti admonitione præmiſſa, & perſonis præſentibus idoneis, per quas poſsit admonitio probari: Vbi etiā ponitur verbum illud, *Si contra præſumpſerint*, quod æquiualet alteri. *Si temerarius violator exiſtat*, hic tamen non additur verbum illud. *Et diuinis officiis*: & ideo eſt pura interdictio ingreſſus Eccleſiæ, & conſequenter diuinorum officiorum tantum in illa expreſsiuſque hic proponitur hæc pœna nomine interdicti. Quod in hoc etiam differt à præcedente, quia nō extenditur ad alias cenſuras, ſeu ad iudices omittentes huiuſmodi admonitionem in quibuſcunque cenſuris ferendis: ſed in ſola excommunicatione quia de illa ſolum loquitur textus ille, & extendendus non eſt. Qualis autem eſſe debeat illa admonitio, ſuperius in proprio loco dictum eſt, & facile intelligi poteſt ex capit. *Conſtitutionem*, de Sent. excom. in 6.

4. *3. Contra Epiſcopos vſurpantes bona Eccleſiarum &c.* Tertio fertur ſimile interdictum ab ingreſſu Eccleſiæ in cap. *Præſenti* de Offic. Ord. in 6. ſpecialiter contra Epiſcopos, & eorum ſuperiores, qui vſurpāt bona Eccleſiarum, aut beneficiorum vacantium, vel fructus eorum, ad ipſorum vtilitatem pertinentes, vel ad eos, qui in talibus beneficiis ſuccedūt. Eſt autem hoc interdictum ſimpliciter ab ingreſſu Eccleſiæ, *quouſq; reſtitutionem fecerint de prædictis.* De quo textu, quia contra inferiores prælatos, propria cenſura ſuſcipiendos in eos fertur, diximus inter explicandum ſuſpenſionis iuris: & ideo plura hic addere non eſt neceſſe.

5. *4. Contra violantes interdictū.* Quarto fertur ſimile interdictum ab ingreſſu Eccleſiæ contra omnes, quantumcunque exemptos, vel cuiuſcunque ordinis, aut religionis exiſtāt qui violant interdictum locale ab homine, vel à iure latum, *ſcienter celebrando, vel faciendo celebrare diuina in Ciuitatibus*; *Caſtris, Villis ſeu locis aliis interdictis, niſi quatenus eis à iure conceditur.* Atque etiam contra eos, *qui excommunicatos publice vel interdictos ad diuina officia ſeu Eccleſiaſtica ſacramenta, vel Eccleſiaſticam ſepulturam admittunt.* Ita habetur in cap. *Epiſcoporum* de Priuilegiis in 6. circa quem textum ſupra diſput. 2. de hac materia, ſect. 3. cum Nauarr. Couarr. cap. *Alma* p. 1. §. 6. num. 9. notauimus, non intelligi: generaliter de omnibus perſonis Eccleſiaſticis: ſed

De quo interdicto ſit ſermo in 1. part. textus. ſpecialiter de exemptis à iuriſdictione ordinaria Epiſcoporum. Dubitari autem poteſt circa priorem partem, an in ea ſit tantum ſermo de interdicto locali generali, vel de quocunque. Nam iuxta quandam interpretationem in ſimili datam ſuperiori Diſput. ad Extrauag. *Prouide*, videntur illa verba reſtringenda ad interdictum generale. In contrarium autem eſt, quia illa verba, *Seu locis aliis interdictis*, videntur valde vniuerſalia, & comprehendere quæcunque loca etiam partcularia interdicta. Res quidem eſt dubia: nihilominus probabilius videtur. ſermonem ibi tantum eſſe de interdicto generali loci, tum propter rationem tactam, quod verba optime ad hunc ſenſum limitantur, & cum ſint pœnalia coarctanda ſunt: tum etiam ex ratione, & motiuo legiſlatoris, quod in principio textus tangitur, ſcilicet, *propter abuſum exemptorum non ſeruantium interdicta*, & querimonias Epiſcoporum inde ortas. Nam hęc ratio ſolum in interdictis generalibus locum habet vt conſtat ex ipſo vſu, & ex Clemen. 1. de Sent excom.

6. *Notandū circa poſteriorem partem textus.* Circa poſteriorem partem aduertēdum eſt proprie ibi ferri hanc pœnam contra participātes cum publice excommunicatis, vel interdictis: non vero cum ſuſpenſis: quia de his ibi non fit mentio. Item illus publice, nunc intelligendum eſt iuxta Extrauagantem *Ad euitanda*, vt ex ſuperioribus conſtat. Non diſtinguitur autem de excommunicatis à iure vel ab homine & ideo omnes comprehenduntur, vt ibi expoſitores notant: quia nulla eſt ratio coarctandi abſoluta, & indefinita verba legis, quæ ex ſe vniuerſalia ſunt, præſertim cum negationem includant. Excommunicatorum autem nomine intelligendi ſunt ligati maiori excommunicatione, tum quia iuxta interpretationem iuris, excommunicatio abſolute ſumpta pro maiori ſumitur: tum etiam quia, quamuis ligatus minori excommunicatione teneatur abſtinere à ſacramentorum participatione: alii autem non tenentur ex vi cenſuræ illum vitare, ideoque, quamuis aliquis det ſacramentum huiuſmodi excommunicato, non violat cenſuram: & ideo neque hanc pœnam incurrit, etiamſi fortaſſe aliàs peccare poſsit dando ſanctum canibus, vel cooperando peccato alterius. Præterea hæc pœna non fertur contra omnes participantes in quibuſcunque rebus, ſed in tribus rebus ſacris, ſcilicet, *diuinis officiis, ſacramentis*, & *Eccleſiaſtica ſepultura*, ac denique non de quacunque participatione in his eiſdem rebus, ſed de illa, quæ ſpecialiter ſignificatur per verbum illud *admittant*, nam hic actus ſpecialiter videtur pertinere ad eos, ad quorum curam ſpectat prohibere, vel admittere aliquem ad huiuſmodi actus. *Limitatio præcedentis interdicti quoad poſteriorem partem.* Vnde, ſi religioſus recipiat ſacramentum à perſona excommunicata alioquin celebrante, vel corpus eius ad ſepulturam comitetur, non videtur hanc pœnam incurrere, quia ipſe proprie non admittit, quamuis cooperetur: ſecus vero eſt; ſi religioſus ſcienter miniſtret ſacramentum excommunicato denunciato, nam, qui miniſtrat vere admittit alium ad vſum ſacramentorum.

7. *5. Contra prælatos qui recipiunt aliquid contra conſt.* Quinto fertur ſimile interdictum ab ingreſſu Eccleſiæ contra Epiſcopum, & ſuperiores prælatos qui ob procurationem ſibi ratione viſitationis debitam recipit aliquid contra conſtitutionem Innocentii, IV. in cap. *Romana*, de Cenſibus in 6. ferturque hoc interdictum in cap. *Exigit*, eodem titul. & libro: non tamen abſolute, ſed ſub ea conditione *Si intra menſem duplum eius, quod receperint, non reſtituerint.* In Extrauaganti autem vnica de Cēſibus inter *Extrauag. vnic. de Cenſibus.* communes extenditur hæc conditio, ſeu tempus reſtitutionis huius ad duos menſes. Et ibidem extenditur illud interdictum ad omnes de familia viſitatoris, qui per ſe, vel alios aliquid recipiunt ab iis, qui viſitandi ſunt, præter id quod illis eſt iure conceſsū: Hęc vero iura à nobis ſuperius ſunt expoſita cum de ſuſpenſionibus ageremus, quia ibi ſimul fertur pœna ſuſpenſionis in inferiores prælatos ſimile delictum committentes.

8. *6. Contra dicentes Eccle. qui Romæ degentes.* Sexto fertur ſententia interdicti abſolute, & ſine reſtrictione vlla contra Eccleſiaſticos iudices, qui officiales Romanæ curiæ, vel alios, qui ad eandem Curiam pro ſuis negotiis profecti ſunt, priuant ſuis beneficiis Eccleſiaſticis, & aliis ea conferunt: eademque

tribuunt beneſic. que cenſura extenditur ad eos, qui ea recipiunt. Vbi ſolum aduerto, ibi non tantum ferri non cenſuram interdicti, ſed etiam excommunicationis, & ſuſpẽſionis: ideoque, licet cenſuræ illæ ferantur contra omnes, *quacumque dignitate præfulgeant*, quia tamen generalibus verbis feruntur, ideo veriſimiliter poſſe exponi cum diſtributione accommoda, ita vt excommunicatio comprehendat Epiſcopos, & ſuperiores: non vero interdictum, quia hoc generaliter latum non comprehendit Epiſcopos, ſicut nec ſuſpenſio. Item aduerto, ibi reſeruari Summo Pontifici abſolutionem ab excommunicatone ibi lata; de ſuſpenſione vero, & interdicto nihil dici; ideoque non eſſe reſeruationem illam extendendam, cum odioſa ſit. Cætera pertinentia ad illum textum videantur ſupra in materia de excommunicatione.

9. *7. In eum qui recipit de manu laici Eccl. dignitatem.* Septimo fertur interdictum in eum, qui Epiſcopatum, vel Abbatiam vel quamcumque inferiorem Eccleſiaſticam dignitatem de manu laicæ perſonæ ſuſceperit. Ita habetur in cap. *Si quis deinceps*, 16. q. 7. Circa quod noto, illam pœnam non ſimpliciter ferri, ſed ſub ea conditione. *Quouſque locum reſipiſcendo, non deſeruerit.* Ex quo ſatis conſtat, interdictum illud latum eſſe, vt à contumacia recedatur. An vero tũc ceſſet ipſo iure, vel neceſſaria ſit abſolutio, poſtea dicemus. Illud vero certum videtur, ſi quis talẽ dignitatem à laico acceptam, de facto non occupet, id eſt cathedram, ſeu poſſeſsionem non accipiat, nec munus exerceat, hoc interdictum non incurrere. Sed tũc primum illud incurrit quando locum occupat, quia tunc veluti cõſummat inobedientiã, & contumaciam propter quam illud interdictum fertur. Secundo notanda ſunt verba, quibus fertur illud interdictum, ſcilicet, *Gratiam Beati Petri, & introitum Eccleſiæ interdicimus.* Quæ aliqui ita interpretantur, vt ibi notat Gloſſa, *Interdicimus*, id eſt, *Interdicendum dicimus.* ſed hæc non eſt interpretatio, ſed corruptio textus: ſatis enim conſtat illam formam ferendi cenſuram continere cenſuram latam, & nõ tantum ferendã. Et ita ſentit Sylueſter *Interdictum*, 4. circa finem. Obſcurum vero eſt, quid ſit interdicere gratiam Beati Petri: non videtur autem illa verba ſignificare ſpecialem effectum interdicti: ſed ſolum indicare iuſtam indignationem Apoſtolicæ Sedis in huiuſmodi delinquentes. Denique extenditur in eodem textu illud interdictum ad ipſos laicos, qui huiuſmodi dignitates Eccleſiaſticas conferunt.

10. *8. Interdict.* Octauo interdicitur Epiſcopus, vel Abbas, qui bona Eccleſiæ in conſulto Romano Pontifice, aut non ſeruata forma Extruagantis *Ambitioſæ*. de Rebus Eccleſ. non alienand. alienauerit, vt in eadem Extrauag. habetur. Incertum autem eſt, an illa conſtitutio quoad pœnas recepta ſit, de qua re ſupra diximus diſp. 23. ſect. 6. & de materia videri poteſt Nauarr. in commentario de Alienatione rerum Eccleſiaſticarum.

11. *9. interdict.* Nonum interdictum fertur in Extrauagant. vnica. Ne Sede vacante aliquid innouetur, contra Epiſcopos, & Superiores, qui contra præſcriptum illius decreti aliqua bona beneficiorum vacantium vſurpant, ſi intra menſem ea cum effectu, non reſtituunt his, ad quos pertinent. In qua ſolum ſunt notanda illa verba, *A Pontificalibus, & ingreſſu Eccleſiæ, nouerit ſe ſuſpenſum.* Nam prior pars continet veram cenſuram ſuſpenſionis, ratione cuius non poteſt Epiſcopus ſic ligatus Pontificalia exercere etiam extra Eccleſiam, vt ſupra notauimus agentes de Suſpenſione. Poſterior autem pars continet proprium interdictum, vt ſæpe dictum eſt.

10. Interdi. Decimum interdictum ab ingreſſu Eccleſiæ fertur contra omnes clericos in ſacris, qui in crimine fornicationis iacent, in cap. *Si qui ſunt*. 81. diſtinctio. de quo videantur dicta in ſimili de Suſpenſione,

Ac tandem Pius Quartus in Bulla confirmationis Concilii Tridentini, ſimile interdictum fert in Prælatos commentaria edentes in Concilium Tridentinum, de quo dictum eſt ſupra inter Excommunicationes.

Interdicta generalia perſonarum

PRimum huius ordinis interdictum afferri poteſt ex cap. 1. de Vſuris, in ſexto. Vbi Collegia & Vniuerſitates vſurariis alienigenis habitationem concedentes interdicuntur. Sed textus ille in diſputationibus de excommunicatione expoſitus eſt. Secundum fertur in cap. vnico de Iniur. in ſexto, contra Vniuerſitates concedentes, vel extendentes repreſſalias contra clericos, aut ipſorum bona, niſi intra mẽſem eas reuocauerint. In quo caſu etiam fertur excommunicatio contra particulares perſonas, quam in proprio loco expoſuimus, vbi omnia, quæ hic deſiderari poterant, dicta ſunt. Tertio fertur ſimile interdictum in Extrauaganti, *Saluator*. de Præbendis inter communes, contra Vniuerſitates; quæ ex certa ſcientia præſumpſerint reſiſtere ſtatutis ibi à Summo Pontifice circa diuiſionem Epiſcopatus Toloſani. De qua, quia cauſa eſt valde particularis plura non dicimus, ſicut etiam de Excommunicatione, & Suſpenſione ibi latis, in ſuperioribus fecimus. Quarto fertur ſimile interdictum contra Capitulum, Vniuerſitatem, vel Collegium, quod non obſeruat conſtitutionem Ioannis XXII. circa fructus vacantium beneficiorum in Extrauagant. vnica. Ne Sede vacante aliquid innouetur: eademque habetur in Extrauaganti, *Suſcepti Regiminis*, Ioannis XXII. quæ eadem eſt, eamque ſupra etiam expoſuimus tractando de Excommunicatione, & Suſpenſione. Quinto addi hic poteſt interdictum latum in cap. *Clericis*, de Immun. Eccleſ. in ſexto contra Vniuerſitates agentes contra deciſionem illius textus. Verumtamen decretum illud reuocatum eſt per Clementinam 1. de Immunitat. Eccleſ. vt ibi notat Gloſſa, & ſupra etiam aduertimus agentes de Excõmunicationibus Papæ reſeruatis, & ideo nihil amplius de illo dicere neceſſe eſt. 12. *1. Interdict.* *3. Interdict.* *4. Interdict.* *5. Interdict.*

Sexto afferri poteſt aliud interdictum ex Bulla Cœnæ Domini, vbi in clauſula ſecunda, *Interdicuntur Vniuerſitates, Collegia, & Capitula quocunque nomine nuncupentur, quæ ab ordinationibus ſententiis ſeu mandatis Romani Pontificis pro tempore exiſtentis ad futurum Concilium appellant.* De qua clauſula videnda ſunt dicta ſupra in expoſitione Bullæ, eandem enim hic applicari debent: eadẽque reſeruatio in hoc interdictum cadit, quia reſeruatio generaliter fit *à prædictis ſententiis.* Quanquam excõmunicatio, quæ poſtea fertur in eos, qui abſoluunt cõtra tenorem illius Bullæ, non videatur comprehendere eum, qui abſoluit ab hoc interdicto: quia limitatur ad eos, *qui beneficium abſolutionis impendunt talibus excommunicatione, vel anathemate illaqueatis, vel eorum alicui*: de Vniuerſitatis vero interdicto nihil dicit. Septimum interdictum ſumitur ex concilio Tridentino ſeſſ. 7. cap. 10. vbi Capitulis Eccleſiarum præcipitur, ne Sede vacante infra annum à die vacationis literas dimiſſorias ad ordines recipiendos, alicui, *qui beneficii eccleſiaſtici recepti, vel recipiendi occaſione arctatus non fuerit, concedat.* Et ſubditur, *Si ſecus fiat Capitulum interueniens eccleſiaſtico ſubiaceat interdicto.* 13 *6. Interdict.* *7. Interdict.*

Octauum afferri poteſt ex capit. *Quanquam*, de Cenſib. in 6. Quod fert excommunicationem ſupra tractatam contra exigentes tributa ab Eccleſiaſticis perſonis. Et ſubdit. *Si autem Collegium, vel Vniuerſitas ciuitatis, caſtri ſeu loci alterius cuiuſcunque* (Supple hoc fecerit,) *ipſa ciuitas, caſtrum, vel locus interdicti ſententiam ipſo facto incurrant.* Dixit autem Calderinus hanc pœnam non eſſe conſuetudine receptam. Sylueſter 14

vero *Interdictum*. 4. cum Archidiac. dicit eſſe communem ſententiam: imo ait oppoſitam conſuetudinem non potuiſſe introduci, vtpote contrariam eccleſiaſticæ immunitati, & in illo textu reprobatã. Sed licet hoc ſit verum de conſuetudine exigendi tributa, tamen de derogante pœnam, non ita eſt. Itaque de poteſtate non dubito, de facto mihi conſtat: coſulatur ergo conſuetudo, & videantur dicta de illo textu inter excommunicationem.

15. *Interdictũ locale generale latum in vniuerſitatem ob eius crimẽ an ſit etiã perſonale.*

Vltimo addunt aliqui, vbicunque in iure (& eadem ratio eſt ab homine) fertur interdictum locale generale propter crimen Vniuerſitatis, ferri etiã interdictum generale perſonale in ipſam Vniuerſitatem. Ita Syluester *Interdictum*, 4. quæſt. 2. qui nullam probationem adducit: nec Nauarrus, qui eandem ſententiam ſequitur c. 27. num. 169. Videntur autem fundari in hoc: quod interdictum locale habet vim & efficaciam perſonalis reſpectu eius, propter cuius crimen fertur, ſeu qui cauſam dedit interdicto. Quod ſupra à nobis probatum eſt: ergo ſi tota vniuerſitas dedit cauſam interdicto locali, ipſa etiam perſonaliter interdicitur. Quæ ratio ſi efficax eſt, etiã procedit de interdicto locali particulari, ſi propter delictum populi feratur. Dicti autẽ autores videntur ſpecialiter locuti de interdicto generali, quia propter crimen totius populi non ſolet tã tum particularis locus interdici. Vnde recte conſtituunt differentiam inter hoc locale interdictum latum ob delictum domini, vel ob delictum Vniuerſitatis; quia illud prius non habet vim generalis perſonalis reſpectu populi, niſi exprimatur. Quod expreſſe habetur in cap. *Si ſententia*, de Sententia excommunicationis, in ſexto. Et ratio eſt, quia tunc populus non dedit cauſam interdicto, ſed ſolus dominus: & ideo ſolus ille ex vi illius cenſuræ perſonaliter interdicitur. Secus vero eſt, quando populus ipſe dedit cauſam tali interdicto.

16. *Interdictum generale loci ob delictum communitatis, eſt etiam perſonale particulare.*

Atque hæc ſententia ſic declarata, & probata veriſimilis eſt. Quia vero contingit, quamuis populus deliquerit & dederit cauſam interdicto, plures de tali populo eſſe innocentes in tali delicto, ideo addendum videtur per tale interdictum generale loci non interdici perſonaliter omnes de tali populo, ſed eos tantum, qui cauſam interdicto dederunt. Atque ideo interdictum perſonale ibi virtute incluſum non tam eſſe generale, quam particulare multiplicatum, ſeu extenſum ad omnes perſonas, quæ cauſam dederunt interdicto. Ratio, quæ me mouet, eſt: quia interdictum illud non fertur directe in ipſum populum: ſed in locum eius: ergo ex vi, & forma interdicti non extenditur, ad ipſas perſonas, iuxta dict. cap. *Si ſententia*: extenſio autem virtualis ſolum eſt ad eos, qui culpabiles extiterunt, vt ex eod. cap. *Si ſententia*, conſtat, ergo non eſt extendenda ad innocẽtes. Nec vero ſatis eſt, quod ad tale delictum dicatur eſſe totius populi, ſeu communitatis: nam illud ſolum eſt ſecundum quandam moralem attributionem: ſub qua ratione directe, & ex intentione legis, vel iudicis per locale interdictum generale vt ſic, & non per perſonale punitur: re tamen vera delictum non eſt executioni mandatum à toto populo ſecundum totum, vt ſic dicam, ſed tantũ per aliqua membra ſua: ergo ſolum illi, qui re vera culpabiles exiſtunt, manent ſpecialiter interdicti perſonaliter ex vi talis interdicti.

Interdicta generalia localia.

17. *1. Interdictum generale loci cõtra hoſtiliter inſequentes.*

Nonnulla etiam ex his inueniuntur ipſo iure lata. Et primum ſumi poteſt ex capitulo *Fælicis*, de Pœnis, in ſexto. Quod editum eſt contra eos, qui Cardinales Eccleſiæ Romanæ, hoſtiliter inſequuntur: contra quos grauis cenſura excommunicationis cum aliis grauiſsimis pœnis feruntur, & in fine extẽditur excommunicatio ad Pprincipes, Gubernatores, &c. officiales eorum; qui contra prædictos male factores prædictam conſtitutionem non fecerint obſeruare. Tandemque ſubiungitur, *Ciuitas vero quæuis alia, præter Vrbem, quæ talia facienti, vel facientibus, ſeu præſumentibus in his conſilium, vel auxilium dederint, aut fauorem: vel intra menſem ſaltem taliter delinquentes (prout tanti facinoris enormitas exegerit, & facultas ei affuerit) non duxerit puniendos Pontificali & ſupra ſit eo ipſo dignitate priuata, & nihilominus remaneat interdicta.* De cuius materia dictum eſt inter explicandas excommunicationes, propter eas, quæ in illo feruntur.

18. *An reſpub. hoc c. imm. perpetran. huic interdicto ſubiiceat.*

Vnde hic ſolum poteſt inquiri, an hoc interdictum extendatur ad Prouinciam, vel totũ alicuius Reipublicæ terminum, ſi ipſa Reſpublica tale delictum commiſerit. Ad quod breuiter dicendum eſt, cenſuram non eſſe vltra verba legis extendendam. ideoque ſi Senatus talis Reipublicæ in illud delictum conſpirauerit proxime, & immediate ſolam ciuitatem, in qua talis Senatus reſidet, manere inter dictã ex vi huius legis: Quod ſi aliæ ciuitates tali Reipublicæ ſubiectæ, vel non ſubiectæ communi etiam conſenſu ei auxilium dederint, ſingulæ quidem ciuitates manebunt interdictæ, non tamen abſolute tota prouincia, vel vniuerſi populi eius: quia textus ſolum de ciuitate loquitur. Imo ſi villa, vel inferior populus ſimile delictum commiſerit, locus eius non manebit ſubiectus tali interdicto, quia ſolum eſt latum contra ciuitates, non vero contra inferiores populos & argumentum à ſimilitudine rationis in hac materia non eſt efficax: præſertim cũ difficile non ſit, ſpecialem rationem in ciuitate inuenire: nam inferiores populi & raro audebunt per ſe tale crimen aggredi, & facilius poſſunt aliis modis coerceri.

19. *2. Interdi.*

Secundo fertur ſimile interdictum in Clementina 1. de Pœnis. Quæ edita eſt contra eos, qui perſonam cuiuſcumque Pontificis corporali iniuria afficere audent, in quos fertur anathema. Et ſubditur, *Terra quoque ipſius (dum tamen vltra vnam diœceſim non contineat) vſque ad condignam ſatisfactionem eiuſdem: nec non locus, aut loco, in quibus captus Epiſcopus detinebitur, quamdiu detenſio ipſa in eiſdem durauerit, eccleſiaſtico ſubiaceant interdicto.* De quo decreto videri poſſunt dicta in materia de Excommunicatione. Nunc ſolum circa priorem partem horum verborum aduertendum eſt: in eis ſupponi, eum, qui ſic deliquit in perſonam Epiſcopi, eſſe dominum & Rectorem illius terræ: hanc enim vim habent illa verba, *terra ipſius* vnde, ſi priuata perſona alicuius terræ huiuſmodi committat crimen, non propterea terra [illegible] ſubiacebit interdicto. Quia vero ibi additur limitatio, dummodo terra vltra vnam diœceſim id eſt Epiſcopatum non contineat: conſtat in primis totam diœceſim interdici, ſi tota illius ſit, ſin minus, illam ſolum partem, quæ illius fuerit: quia ſolum interdicitur terra ipſius. Quod ſi ſub dominio ſuo plures diœceſes complectatur, ſubditur inferius manere interdictam diœceſim, in qua talis dominus ſuum principale domicilium habet, & præterea illam, in qua fuerit delictum commiſſum, ſi ſua fuerit, & duas alias, quæ ſub ipſo ſint eidem loco viciniores.

Aduertendum circa verba textus.

Circa alteram vero partem aduertẽdum eſt, interdictum illum eſſe deambulatorium, quod ſupra diximus eſſe locale vnius vel plurium locorum ſucceſſiue: & ideo ibi fortaſſe dictum eſt *locus, aut loca* non enim poteſt Epiſcopus ſimul detineri captus in multis locis, ſucceſſiue autem poteſt, & ille locus, quo denuo transfertur, denuo interdictus manet, Nomine autem loci, nec diœceſis hic intelligitur, nec ſola dom⁹, v. g. in qua detinetur: quia illa nimis ampla, hæc nimis reſtricta ſignificatio eſt: ſed intelligitur populus ille, in quo Epiſcopus detinetur, hęc enim eſt vſitata illius vocis ſignificatio.

Interdictũ deambulatorii a. ſenſu rio.

Vlterius, in eodem textu verſic. *Ciuitas*, additur inter- 20.

3. Contra inferentem iniuriã ſuo Epiſcopo.

interdictum, quod poſſumus hic tertio loco ponere: nam ciuitas, quæ hoc crimen in ſuum Epiſcopum commiſerit, ſimili interdicto ſubiicitur, vbi proprietas illius vocis *Ciuitas*, expendenda eſt, & ſeruanda eodem modo, quo in primo caſu adnotauimus. Deinde aduertenda eſt differentia inter hoc interdictum, & proxime declaratum: nam illud fertur propter delictum domini, de quo procedit deciſio textus in cap. *Si ſententia*, de Sententia excommunicationis, in 6. hoc vero eſt propter delictum cõmunitatis, ad quod applicanda ſunt dicta in fine pręcedentis puncti.

21. *4. Interd.* Quarto fertur huiuſmodi interdictum in capit. *Vbi periculum*, de Electione, in 6. vbi præſcribitur modus, quo Summi Pontificis electio facienda eſt in aliqua ciuitate, in qua cum ſua Curia reſidebat; & infra in §. *Præterea*, Dominis, Rectoribus, & aliis officialibus talis ciuitatis præcipitur, vt ea omnia, quæ ibi præſcribuntur, faciant obſeruari; & grauiſsimæ cenſuræ in eos feruntur, qui contra hoc delinquũt, & poſtea ſubiungitur, *Ciuitas vero prædicta non ſolum ſit interdicto ſuppoſita, ſed & Pontificiali dignitate priuata.* Quod interdictum non fertur proprie propter delictum ciuitatis, ſed propter delictum domini, vel Rectoris, aut officialium, ad quos ſcilicet pertinet ciuitatis regimen, eorum nimirum, qui excommunicationem incurrunt. De quibus dictum eſt ſupra in materia de Excommunicatione, & ideo hic plura addere non eſt neceſſe.

22. *5. Interd.* Quinto fertur ſimile interdictum in Extrauag. *Super gentes*, de Conſuetudine, inter communes. Quę lata eſt contra eos, qui prætextu cuiuſdam conſuetudinis Legatos Pontificis terras aliquas ingredi nõ permittunt, in quos fertur in primis excommunicationis ſententia: deinde *Regna, terræ, & loca qualibet ſubiecta eiſdem Eccleſiaſtico ſupponuntur interdicto, quamdiu in huiuſmodi contumacia duxerint perſiſtendum.* Vbi nihil addendum occurrit his, quę in materia de Excom. de hoc textu dicta ſunt.

23. *6. Interd.* Sexto fertur ſimile interdictum in c. 1. de Vſuris, in 6. in quo pręcipitur, vt nullus admittat vſurarios alienigenas ad habitandum, & exercendum vſuras in terris ſuis: & in eo, qui contrarium faciunt, cenſuræ excommunicationis, ſuſpenſionis & interdicti reſpectiue feruntur. Quæ ſupra in locis ſuis explicatæ ſunt, poſteà vero ſubditur, *Quam* (ſcilicet cenſuram) *ſi per menſem animo ſuſtinuerint indurato, terræ ipſorum, quamdiu in eis iidem vſurarii commorantur, ex tunc Eccleſiaſtico ſubiaceant interdicto.* Vbi ſolum aduertere oportet, hoc interdictum tantum ferri quãdo perſonæ, ita contumaces eccleſiaſticæ ſunt, vt ſatis in textu ipſo declaratur. Nõ vero durat tale interdictum quamdiu contumacia durat, ſed quãdiu Vſurarii in terra permanent.

Interdicta localia particularia.

24. *1. Interd.* PRimo enumerari hic poſſunt nonnulla ex interdictis localibus, quæ inter generalia poſuimus; quatenus indifferenter feruntur in quencunque locum vbi hoc, vel illud accideret: Nam, ſi contingat talem locum eſſe particularem, interdictum ipſum etiam erit particulare. Exemplum eſt in caſu Clementinæ 1. de Pœnis, vbi interdicitur locus, in quo Epiſcopus per vim, & iniuriam captus detinetur: nam, ſi contingat talem locum eſſe caſtrum, vel Eccleſiam ab omni populo remotam, interdictum illud erit particulare.

25. *2. Interd.* Secundo hic ſpectat caſus cap. 1. de Sepulturis, in 6. Vbi religioſi, & alii clerici grauiſsime prohibentur, ne aliquos inducant ad iurandum vel promittendum eligere ſepulturam in ſuis Eccleſiis, vel non mutare electionem factam: alioqui ſi ſecus actum fuerit, ii, qui ſic elegerint prohibentur in talibus Eccleſiis ſepeliri. Quod ſi nihilominus religioſi, vel

clerici eos ſepeliant, ad reſtituenda corpora, ſi petãtur, & ad reſtituenda omnia emolumenta, quæ inde ad eos peruenerũt, intra decem dies obligantur. Et additur, *Quam*, (ſcilicet reſtitutionem) *niſi fecerint Eccleſiæ ipſæ, apud quas ſepulti fuerint, nec non & cœmiteria eorundem ex tunc eo ipſo ſint, & tamdiu maneant eccleſiaſtico ſuppoſita interdicto, donec ab eis facta fuerit reſtitutio plenaria omnium prædictorum.* Circa quem textum dubitari poteſt, an illa obligatio reſtituendi intelligenda ſit ante, vel poſt iudicis condemnationem: nam, cum ſit pœna quædam, non videtur antea obligare. Nihilominus dicendum eſt, ſtatim obligare ſine alia ſententia, etiam declaratoria criminis, tum quia de corpore reſtituendo dicitur, *Si petatur*: de aliis vero emolumentis hoc non dicitur, ſed ſimpliciter imponitur obligatio: ergo ſignum eſt, abſolute, & ſine conditione imponi: Tum etiam, quia definitur tempus decem dierum, quod ex omnium ſententia à die talis ſepulturæ computandum eſt. Deniq; verba ipſa, ſcilicet, *ipſos obligatos eſſe cenſemus*, ſatis ſignificant, hanc legem per ſe ſe talem imponere obligationem. Quod in huiuſmodi pœnis facile fieri poteſt, vel irritando pacta, aut deuotiones, & impediendo dominii translationem, vel certe ſimpliciter præcipiendo illam ligationem.

An obligatio huius reſtitutionis naſcatur ante iudicis ſententiam.

26. Sed quid, ſi vnus, vel alter clericus non reſtituat partem ſuam? nũquid orietur interdictum, etiamſi alii reſtituãt? Videtur enim nimis graue, quod propter vnius culpã priuatam Eccleſia interdicto ſupponatur. In contrarium vero eſt, quia lex illa requirit reſtitutionem *integraliter faciendum*. Et rurſus, *vt fiat reſtitutio plenaria omnium.* Quapropter, ſi, quod omittitur, ſit aliquid graue, ita vt ad peccatũ mortale ſufficiat, exiſtimo id ſufficere, vt interdictum inſurgat: quia verba textus ſunt ſatis expreſſa, & culpa grauis ſufficit ad hanc pœnam, etiamſi particularis perſonæ ſit, quia etiam interdictum eſt particulare. Præſertim, quia talis culpa non eſt omnino priuata: quia crimen fuit religioſorum omnium, vel clericorum qui ad ſepulturam concurrerunt, præſertim eius ad quem Eccleſiæ curã pertinebat: & ideo ad eos etiam ſpectat curare, vt reſtitutio integrè fiat. Et ideo cuiuſuis partis grauis omiſsio commune delictum talium perſonarũ, vel Rectoris Eccleſiæ reputatur. Exiſtimo tamen, ſi vnus religioſus, vel clericus priuatim committat delictum inducẽdi alium ad talem promiſsionem, vel iuramentum, & poſtea clerici, vel religioſi hoc ignorantes eum ſepeliant, & non reſtituant, non incurri interdictum: quia bona fide ſepelierunt, textus autem dicit, *Si præſumpſerint ſepelire.*

Quid ſi vnus aut alius clericus partem reſtituat, quã ſibi obuenit.

Non incurritur interdictum ſi bona fide ſepelierint prædicti defuncti corpus.

27. Vltimo numerant hoc loco Sylueſter, & alii Sũmiſtæ caſus, in quibus Eccleſia polluitur per effuſionem ſanguinis, vel ſeminis; Sed immerito impedimentum hoc numerant inter interdicta: eſt enim alterius rationis longe diuerſæ. Vnde & diuerſum modum reconciliationis requirit. De quo in 3. tomo dictum eſt. Addit etiam Armilla verb. *Interdictum.* num. 22. alios caſus. Vnus eſt, quando Eccleſia eſt per ſimoniam conſecrata ex cap. *Eccleſia*, 1. quæſt. 4. cuius verba ſunt, *Eccleſia, quæ pactione conſecrata fuerit, potius execrata, quam conſecrata dici debet.* Quæ verba, ſi quid probant, potius eſt illam Eccleſiam non manere conſecratam, quam manere interdictam: certum eſt tamen manere conſecratam, ſi forma Eccleſiæ ſeruata fuit, vt ex dictis in 3. tomo conſtat, quare non credo manere interdictam: quia neque illo, neque alio iure hoc ſatis expreſſum eſt. Vnde illa verba dicta videntur per exaggerationem in odium criminis ſimoniæ, vt ibi Gratianus, & Gloſſa interpretantur. Alius caſus huic ſimilis eſt, ſi Eccleſia non pro deuotione fidei, ſed pro quæſtu cupiditatis fuit ædificata ex cap. *Si quis baſylicam*, de Conſecrat. diſtin. 1. Sed ibi ſolum dicitur, vt nullus Epi-

Per effuſionem ſanguinis vel ſeminis non interdicitur Eccleſia.

Eccleſia pro ſimonia cõſecrata, nõ eſt interdicta.

Eccleſia pro quæſtu cupiditatis ædi-

ſcopus talem Eccleſiam audeat conſecrare, per quę verba nullum interdictum ipſo iure fertur ſimilis caſus eſt, quem adducit ex cap. *Præcepta*, de Conſecrat. diſt. 1. de Eccleſia, quæ ſine authoritate Pontificis, ſeu Epiſcopi dedicata eſt, ſed ibi etiam non fertur interdictum ipſo iure, ſed approbatur factum cuiuſdam Epiſcopi qui Miſſas fieri prohibuerat in tali Eccleſia. Imo ſi talis Eccleſia legitime nõ ſit dedicata, ex generali prohibitione Eccleſiæ, non licet in ea facere ſacrificium: tamen illa neq; eſt cenſura, nec pœna, ſed eſt generalis prohibitio, ſeu loci inhabilitas. Vnde, qui in tali Eccleſia Miſſam dixerit, licet aliàs grauiter peccet, non violat cenſuram, nec irregularitatem incurrit. Neque eſt diſsimilis caſus in cap. *Placuit*, de Conſecrat. diſt. 1. Vbi prohibentur quidem erigi altaria, tanquam memoriæ Martyrum, in quibus nullæ reliquiæ Martyrum conditæ probantur. Et poſtulatur, vt talia monumenta non permittantur, niſi vbi reliquię certę ſunt, aut vbi origo alicuius habitationis, vel poſſeſsionis, vel paſſionis fideliſsima origine traditur. Hæc enim prohibitio merito facta eſt ad tollendam omnem ſuperſtitionem: de interdicto vero ibi nulla eſt mentio.

ſicata non eſt interdicta.

Excluduntur quatuor alii caſus iuris in quib. videri poterat ferri interdictum.

18. Affert præterea cap. 1. & 2. de Iure patronatus. Sed ibi etiam nõ fertur interdictum ipſo iure: ſolum enim ſtatuitur, vt ſi diuiſiones inſurgẽt inter patronos, ita vt presbyteri non poſsint conuenienter diuina officia celebrare, Epiſcopus ea ibi facere prohibeat, & ſi, opus fuerit, reliquias tollat, & oſtia claudat. Quod totum in primis non eſt cenſura, imò nec pœna, ſed quædam iuſta prohibitio propter decentiam loci ſacri, & diuinorum officiorum: & deinde, licet eſſet interdictum non eſſet à iure, ſed ab homine ferenduum. Vltimus caſus, quem adducit, eſt ex cap. *Quicunque*, de Hæreticis, in 6. qui eſt de loco ſacro, in quo corpus hæretici ſepelitur, ſed ibi non dicitur vt talis locus ſimpliciter interdictus maneat, ſed ſolum, vt perpetua careat ſepultura. Quæ verba ſimul cum excommunicatione ibi lata expoſuimus ſupra agentes de Excõmunicatione: & ideo de his interdictis à iure hæc ſufficiunt.

SECTIO II.

Vtrum interdictum iure latum obliget ante iudicis denunciationem.

1. Hoc dubium tractari poteſt, vel ex vi iuris antiqui ante Extrauagantem *Ad euitanda*, vel poſt illam: nam de priori tempore omnes videntur ſupponere tale interdictum ſtatim ligare omnes ipſo facto, quia hæc eſt vis Legis cenſuræ latæ ipſo iure. At vero poſt dictam Extrauag. cenſentur talia, interdicta non obligare vſque ad denunciationem, Ita Maiolus libr. 3. de Irregular. c. 20. in fine, Armilla verb. *Interdictum*, num. 21. & alii. Quæ doctrina ita in genere ſumpta vera eſt, indiget tamen aliqua declaratione, & diſtinctione.

2. *1. Concluſ.* Primo ergo dicendum eſt, ſi interdictum, iure latum ſit particulare perſonale, illud ſtatim ligare perſonam, in quam fertur, alios vero non teneri ad vitandum illam, donec denuncietur. Hoc manifeſtum eſt ex dictis de Cenſuris in communi: nam illa conſtitutio non contulit fauorem ipſis delinquentibus, ſed aliis, qui cum eis communicare poſſunt: ergo non impedit quominus ipſos contumaces iura ligent quantum intendunt, & verba eorum præ ſe ferunt: tenentur ergo ipſi interdicti abſtinere quantum in ipſis eſt; aliis vero conceditur priuilegium, vt non teneantur eos tractare tanquam interdictos.

3. *2. Concluſ.* Secundo idem videtur dicendum de perſonis interdictis à iure per interdictum generale. Et quidem, quod alii non teneantur eos vitare, donec denunciati ſint, res eſt clara. Quæri vero poteſt, an oporteat ſingulas perſonas nominatim eſſe denunciatas, an ſufficiat ipſum interdictum eſſe denunciatum contra talem communitatem, vel Collegium, &c. Nam verba Extrauagantis videntur priorẽ modum denunciationis exigere, & cum materia fauorabilis ſit, videntur illa verba reſtringenda, vt fauor ſit maior. In cõtrarium vero eſt, quia hoc modo fere eſt moraliter impoſsibilis denunciatio; & ita hoc interdictum redderetur inutile reſpectu aliorum. Item, quia in interdicto locali generali non requiritur expreſſa denunciatio ſingularium partium loci. Hoc ergo poſterius videtur probabilius, nimirum & requiri, & ſufficere, vt illa communitas, quæ interdictum contraxit, nominatim, & in particulari denuncietur, dummodo poſtea euidenter conſtet hanc perſonam eſſe membrum illius cõmunitatis.

Vt interd. conſequatur effectũ requiritur & ſufficit, vt ea communitas nominatim denuncietur.

4. *Dudium.* Ex parte vero ipſarum perſonarum, quæ interdicũtur, dubitari etiam poteſt: an poſsint expectare ſaltem denunciationem ſimilem ipſius interdicti vt ſe ligatas, & interdictas agnoſcant. In quo certum mihi videtur per Extrauagantem, *Ad euitanda*, hoc eis conceſſum nõ eſſe: quia conſtitutio illa nullum priuilegium concedit eis, qui ligantur, ſiue ob propriam culpam, ſiue ob alienam ligentur. Tamen ex iure antiquo, & veluti ex natura rei hoc dubitari poteſt: quia, cum hoc interdictum in totam aliquã communitatem feratur, videtur neceſſaria publica quædam notitia, quæ ad totam illam communitatem de ſe poſsit peruenire, vt illam ligare poſſit, quę notitia non niſi per publicam denunciationem datur. Dico tamen non videri neceſſariam ſimpliciter talem denunciationem: quia licet publica notitia neceſſaria ſit, vt argumentum probat: tamen hæc haberi poteſt per euidentiam facti de ſe publicam, & communitati notam, quæ ſufficit, cum iura plus non requirant, nec ratio aliqua cogat. Ex his vero infero, ſi delictum, ſeu factum, propter quod interdictum iure latum eſt, ſit occultum, nondum populum eſſe interdictum: quia nõdum factum illud eſt ſufficiẽter promulgatum, vt interdictum inſurgat. Quocirca etiamſi aliquis, vel aliqui de illa communitate delictum ſecrete nouerint, non propterea interdicti ſunt, neque ipſi pro talibus ſe gerere tenẽtur: quia ipſi non ligantur per ſe, ſed vt membra communitatis: ergo donec interdictum liget, & impoſitum ſit reſpectu cõmunitatis, non ligat huiuſmodi ſingulares perſonas. Quod quidem poſſet habere nonnullam dubitationem reſpectu illius perſonæ, quę in particulari delinquit, & dat cauſam interdicto: quia reſpectu illius tale interdictum habet vim interdicti ſpecialis, vt ſupra dictum eſt: Nihilominus tamen etiam reſpectu illius hoc cenſeo verum, quia formaliter illa perſona etiam non ligatur niſi per interdictum generale vt ſic, & ideo donec illud teneat in ordine ad ſuum primarium obiectũ, vt ſic dicam, quod eſt communitas, neminem in particulari ligat, quia nondum in ſe ſubſiſtit ſeu factum eſt.

Reſponſio.

Si delictum ſit occultũ neq; communitatẽ nec vllam perſonam eius ligabit generale interd.

5. *3. Concluſio.* Tertio ex dictis conſtat quid dicendum ſit de interdicto locali, tam generali, quam ſpeciali reſpectiue. Nunc enim poſt Extrau. *Ad euitanda*, tale interdictum nullum eſt donec denuncietur: quia nullus hominum tenetur ſe abſtinere à tali loco quoad diuina ante ſufficientem denunciationẽ, vt conſtat ex citata conſtitutione, & ex omnium ſentẽtia. Tota autem ratio huius interdicti conſiſtit in ſeparandis fidelibus à tali loco quoad diuina: nam locus ipſe non poteſt ſeſe ſeparare, & abſtinere. In quo differt hoc interdictum à perſonali. Neceſſe eſt item denunciationem fieri illius loci in particulari, & nominatim, qui adęquate interdicitur, vt ex eadem Extrauagant. conſtat. Dico autem, *adæquate*, quia

quia ſufficit vt vno nomine collectiuo, vel quaſi collectiuo totus locus comprehendatur, vt ſingulæ Eccleſiæ, vel partes interdictæ maneant, vt per ſe notum eſt, & ex vſu ſatis conſtat. An vero ante dictã Extrauag. requireretur hæc denunciato; idem dicendum cenſeo, quod de interdicto generali, ſcilicet, abſolute non fuiſſe neceſſariam: publicam vero notitiam delicti ſeu facti proportionatam interdicto ſemper fuiſſe requiſitam propter eandem rationem, quæ hic applicari poteſt, cum aliis: per quas in tertio tomo oſtendimus Eccleſiam non pollui per delictum, vel factum occultum: eſt enim hic eadem proportionalis ratio.

DISPVTATIO XXXVIII.

De Relaxatione interdicti.

OMNIA, quę ad hanc diſputationem pertinent, ad duo capita reuocari poſſunt. Primum eſt quãdo, & quomodo neceſſaria ſit hæc relaxatio, vt interdictum auferatur. Secundum eſt, quando illa eſt neceſſaria, quomodo, & à quo fieri debet.

SECTIO I.

Vtrum neceſſaria ſemper ſit relaxatio, vel abſolutio interdicti, vt illud ceſſet.

1. *Nullum interdictum, fertur, vt perpetuo duret.*

SVpponimus in hac quæſtione, interdictum non eſſe perpetuum, ſed auferri poſſe ſeu ceſſare. inquirimus autem modum. Illud autem ſuppoſitum certiſsimum eſt, conſtatq́ ſatis ex vſu Eccleſiæ. Et ratio reddi poteſt, quia cum hæc cenſura ſit ſpiritualis pœna priuans nonnullis bonis pertinẽtibus ad ſpirituale commodum animarum, non expedit eſſe perpetuam, alioqui magis eſſet in deſtructionem, quam in vtilitatem. Item, quia vel interdictum fertur per modum cenſuræ, vt recedatur à contumacia, & tunc ex generali ratione cenſurę conſtat non poſſe eſſe perpetuam; vel fertur ſolum vt pœna pro delicto commiſſo, & tunc vel fertur pro definito tempore, & ſic conſtat non eſſe perpepetum, neque vltra illud tempus extendi: vel fertur indefinite, & ſine temporis limitatione: & hoc modo nunquam vt exiſtimo, inuenitur in iure latum, niſi adiecta aliqua conditione, ſcilicet donec reſtituat, vel ſatisfaciat: vel alia ſimili: per quam ſatis oſtenditur, interdictum non ferri, vt perpetuo duret, ſed vt tollatur impleta illa conditione: imo hoc ipſo quod talis conditio ponitur, eſt ſignum, tale interdictum non tam eſſe poſitum in pœnam, quã vt à contumacia recedatur. Quod ſi talis conditio expreſſe non apponeretur, vel in interdicto lato à iure, vel ab homine, virtute ſeu implicite eſſet ſubintelligenda, ſi cauſa interdicti eſt capax illius, id eſt, ſi habet, vt aiunt, tractum ſucceſsiuum; ſeu (quod idem eſt) ſi ſemper pendet in futurum vt contingit, quando interdictum fertur, vt aliquid reſtituatur, vel vt ceſſet vis illata Eccleſiæ, vel aliquid ſimile; ſi vero cauſa interdicti ſit actio iam omnino præterita, ſaltem habebit ſubintellectam hanc conditionem, donec auferatur ab habente poteſtatem: quia nunquam fertur, nec ferri poteſt ea intentione, vt perpetuo duret.

2. *Interdictũ pro delicto præterito non tollitur.*

Atque ex his intelligere licet, quid certum ſit, quidve dubiũ in quæſtione propoſita. Nam primo certum eſt, ſi contingat interdictum ferri pro delicto pure præterito abſque vlla adiecta conditione, quæ pendeat ex voluntate eius, qui interdicitur, & abſque temporis limitatione: tunc tale interdictum auferri non poſſe, niſi per relaxationem ſuperioris habentis poteſtatem. Probatur, quia tale interdictum eſt pura pœna, & non eſt limitata ad certum tempus: ergo de ſe eſt indefinita, ſeu perpetua negatiua, id eſt de ſe non habens certum tempus; ergo non eſt vnde poſsit finiri, aut tolli, niſi ex voluntate Superioris. Vnde non inuoluit aliam conditionem niſi illam, donec auferatur, vel vſque ad beneplacitum ferentis; ſicut de ſuſpenſione in ſimili forma lata dicebamus. Hic autẽ modus interdicti ita ſimpliciter lati ob præteritum actum, nec à iure, neq́ ab homine ſolet ferri, quantum mihi ex vſu, & ex experientia conſtat. Vnde propter hunc ſolum interdicti modum, parum neceſſaria erit interdicti abſolutio, ſeu relaxatio.

niſi per relaxationem vel abſolutionem.

Prima concluſio.

3. *Interdictũ latum pro tempore definito ceſſat eo tempore elapſo.*

Secundo certum eſt, quando interdictum fertur vt pura pœna pro peccato præterito, & pro tempore definito, vt fertur interdictum ab ingreſſu Eccleſiæ per menſem: tunc non eſt neceſſaria interdicti abſolutio elapſo illo tempore, ſed ipſo facto ceſſabit, ſicut in ſimili diximus de ſuſpenſione. Eſt enim eadem ratio, atque ita idem in vtroque caſu docent Doctores ibi citati, & Syluester verbo *Interdictum*, 3.q.9. & alii ſtatim referendi. Et probatur, quia lex, aut ſententia non plus operatur, quam verba eius ſignificent: ergo verba limitantur ad certum tempus, pro illo interdicunt, & non pro vlteriori tempore: ergo illo elapſo, pro futuro tempore non erit neceſſaria abſolutio. Quia vbi non eſt interdictum neque, abſolutio neceſſaria eſt: pro illo autem vlteriori tempore non fuit interdictum latum: ergo neque abſolutio pro illo neceſſaria erit. Vnde aperte conſtat, aliter ſentiendum eſſe, ſi agatur de ablatione talis interdicti ante elapſum illud tempus, pro quo latum eſt: ſic enim auferri non poteſt abſq́ relaxatione habentis poteſtatem, ob contrariam rationem: quia pro toto illo tempore lex, ſeu ſententia operatur, cum verba eius id præ ſe ferant, & efficacia ſint: ergo vt impediatur, ſeu tollatur talis effectus, neceſſaria eſt contraria voluntas habentis poteſtatem, quæ tale interdictum relaxet.

Secunda concluſio.

Antea vero non fit niſi per relaxationem.

4. *An interdictum ſub conditione latum, ipſa impleta per ſe auferatur.*

Difficultas vero ſupereſt, quando interdictum fertur, vt recedatur à contumacia vel ſub hac conditione tacita, vel expreſſa, *donec ſatisfaciat*, vel *reſtituat*, &c. an tunc neceſſaria ſit abſolutio, vel relaxatio interdicti. Multi enim cenſent non eſſe neceſſariam: nam ſi conditio non eſt impleta, interdictum nõ eſt tollendum, imo nec relaxari poteſt, cum duret contumacia, niſi forte per abſolutam voluntatem eius, qui poſsit reuocare ſententiam, aut in lege diſpenſare: ſi autem conditio eſt impleta, ipſo facto ceſſat interdictum; quia ille terminus poſitus eſt in ipſa lege, ergo vltra illum non operatur, ſicut dictum eſt, quando lex certam temporis durationem præſcribit. Nam perinde eſſe videtur limitare durationem cenſuræ per expreſſum terminum temporis, vel per quamcunq́ aliam æquialentem conditionem. Atque ita ſentiunt Gloſſæ fere in omnibus iuribus citatis diſputatione præcedenti, ſect. 1. nam vbicunque iura ferunt interdictum cum illa, vel ſimili determinatione, *donec ſatisfecerit*, ait Gloſſa, impleta conditione interdictum eſſe ſublatum abſque alia relaxatione: & idem ſentiunt ibi communiter interpretes, & ſpecialiter Abbas in cap. *Non eſt vobis*, de Sponſalibus, & in cap. vltimo de Matrimonio contracto contra interdictum Eccleſiæ, & tenet Sylueſt. *Interdictum*, 3.q.9. Couarr, in cap. *Alma*, part. 1.§.11. n.8. cum aliis ſupra relatis in ſimili quæſtione de ſuſpenſione.

Prima ſententia.

5. *Vera ſententia.*

Hæc vero ſententia quantumcunque probabilis ſit propter Doctorum authoritatem, nobis probari non poteſt. Nam in vniuerſum cenſemus, nullam propriam cenſuram auferri, niſi per abſolutionem, ſeu relaxationem eius; qui iuriſdictionem habet;

bet; quod etiam de ſuſpenſione diximus cum Abbate, & Innocentio in capit. *Cum bona*, de Aetate,& qualitat. Idem ergo nunc opinamur de cenſura interdicti: ſoletque ad hoc citari cap.*Presbyter*,22.quæſtione 5.qui textus de ſuſpenſione loquitur, & in vtramque partem ab authoribus adducitur,parumque probat, quia non agit de cenſura ob contumaciam,ſed de prohibitione à Superiori facta ob infamiam.

6. Præterea probari poteſt à paritate rationis in excommunicatione:hæc enim maxime fertur ob contumaciam, donec ab illa recedatur, ſiue hæc conditio expreſſe declaretur, ſiue nō: parum enim hoc refert, cum in intrinſeca ratione talis cēſuræ includatur: & nihilominus impleta illa conditione, requiritur abſolutio excommunicationis, vt conſtat ex cap. *Cum deſideres*, & in cap. *A nobis*, 2. & in capit. *Quod in dubiis*, de Sententia excommun. ergo idem dicendum eſt de cenſura interdicti. Probatur conſequentia, tum quia videtur eſſe eadem ratio,& in his, in quibus non apparet manifeſtum diſcrimen, ſolent hæ cenſuræ in iure æquiparari, ca. *Is cui*, cum ſimilibus de Sententia excommunicat.in 6.tum etiam quia in dictis iuribus hoc non dicitur de excōmunicatione propter aliquam ſpecialem rationem eius: ſed potius in dict. cap. *Cum deſideres*,inſinuatur hæc ratio, *Quia licet ei, quem læſit, ſatisfeciſſe taliter videatur, Eccleſiæ tamen, quam offendit, ex hoc non ſatisfeciſſe dignoſcitur*; quæ ratio cum proportione applicari poteſt ad cenſuram interdicti. Propter quod Ioānes Andreas, quem Panormitanus refert in dicto cap. *Cum bona*, num. 5. dicit, neceſſariam eſſe ſatisfactionem iudicialem, id eſt (vt ego intelligo) à Iudice receptam, & approbatam iudicaliter: quæ approbatio continet relaxationem interdicti, ſaltem tacitam, & implicitam: nam ad hoc fieri debet, vt Iudex, talem ſatisfactionem recipiendo vinculum tollat, alioqui non eſſet per ſe neceſſaria, vt tolleretur cenſura: ſed ad ſummum, vt in aliorum notitiā deueniret. Atque eodem modo interpretor, quod dixit Gloſſa in Clement. 1. de Decimis, quam multi Canoniſtæ ſequuntur, quando cenſura huiuſmodi fertur ſub illa conditione *donec ſatisfecerit*, vel alia ſimili, neceſſariam eſſe declarationem Iudicis. Nam ſi intelligant, Iudicem non auferre cenſuram, ſed denūciare ablatam, quia impleta fuit conditio, nobis non probatur: alioqui idem dici poſſet de excommunicatione: oportet ergo, vt Eccleſia, vel miniſter eius ita declaret ſatisfactionem eſſe impletam, vt eam acceptet, & abſolutionem conferat: & hoc eſt, quod ſignificatur in dicto capitulo, *Cum deſideres* & in dicto capitulo, *A nobis*, generaliter dicitur: *Vinculum, quo peccator ligatus eſt apud Deum, in culpæ remiſſione diſſoluitur: vinculum autem, quo ligatus eſt apud Eccleſiam, cum ſententia remittitur, relaxatur*: quæ ratio etiam in vinculo interdicti locum habet.

7. Et confirmari poteſt ex cap. *Cum ab* Eccleſiarum, de offic. ordin. vbi prius in generali ſic dicitur: *Cum ab Eccleſiarum Prælatis Eccleſiaſtica ſententia in malefactores aliquos promulgatur, rata debet, & firma conſiſtere, & vſque ad condignam ſatisfactionem inuiolabiliter obſeruari.* Quæ verba, vt ex eorum tenore conſtat, indifferentia ſunt, & communia ſententiæ excommunicetionis, & interdicti. Vnde ex illis ſtatim expreſſe infertur, ſententiam interdicti, & excommunicationis à quodam plebano rationabiliter latam, inuiolabiliter fuiſſe obſeruatam. Ac tandem cōcluditur: *Et eam ſine congrua ſatisfactione, & abſque iuſta plebani conſcientia non relaxes*: ergo in hac æquiparat

Occurritur euaſioni. ſenteniam excōmunicationis, & interdicti: & ſenſit non ſufficere ſatisfactionem ſine relaxatione eius, qui ſententiam tulit, vel ex eius conſenſu. Nec refert dicere, forte illam ſententiam interdicti non fuiſſe latam ſub cōditione *donec ſatisfecerit*, ſed ſimpliciter, tum quia hoc volūtarie dicitur, & ſine fundamento: tum etiam quia parum refert, quod illa conditio fuerit expreſſa, necne: nam ſatis conſtat, ſententiam illam fuiſſe latam, vt recederetur à contumacia, & ſatisfactio fieret: in quo intrinſece dicta conditio imbibitur. Idemque probat textus in cap. *Quanquam*, de Cenſibus, in 6. vbi cenſuræ, & interdicta feruntur contra exigentes iniuſta tributa ab Eccleſiaſticis perſonis, & in fine ſubditur: *nec ab excommunicatione huiuſmodi abſolutionem, vel interdicti relaxationem obtineant, donec exacta plenarie reſtituerint, & de tranſgreſſione ſatisfecerint competenter*: vbi ſermo eſt de Interdicto lato pro contumacia, ſicut eſt excommunicatio, & quoad hoc æquiparantur, vt poſt impletam reſtituendi conditionem, exhibitam, vel oblatam competentem ſatisfactionem, abſolutio, vel relaxatio poſtulatur: optime ergo in his iuribus fundatur ratio ſumpta ex æquiparatione harum cenſurarum. 8.

Duplici confirmatione ex iuribus allatis ſumpta eadem ſententia confirmatur. Ac præterea ex verbis eorundem iurium duplicem confirmationem eiuſdem ſententiæ ſumo. Prima eſt à poſteriori, ſeu ab inconuenienti: quia ſi in interdicto lato, vt recedatur à contumacia, non eſt neceſſaria relaxatio, certe moraliter loquendo, nūquam eſt neceſſaria. Conſequens autem eſt contra morem loquendi horum, & aliorum iurium, imo & contra communem vſum Eccleſiæ. Sequela patet, quia interdictum latum non pro contumacia tollēda, ſed tantum in pœnam, moraliter nunquam fertur ſimpliciter, ſed pro tempore determinato: & tunc non requirit abſolutionem, ſed lapſum temporis, vt diximus, & ante completum tempus raro conceditur eius abſolutio, magiſque per modum diſpenſatonis, ſeu extraordinariæ gratiæ, quam ordinariæ, & vſitatæ relaxationis: ſolum ergo ſupereſt interdictum pro cōtumacia, ſeu, quod idem eſt, ad extorquendam ſatisfactionem, vel reſtitutionem, aut aliquid huiuſmodi: ergo ſi in hoc etiam non requiritur relaxatio, nunquam eſt moraliter neceſſaria. *Secunda.* Altera confirmatio eſt ex congruentia, quæ ibi inſinuatur, ob quam Eccleſia merito ſibi reſeruat hanc relaxationum, ſine qua non vult cenſeri ablatum vinculum, quod ipſa poſuit: quia expedit, vt prius ipſa Eccleſia cōuenientem ſatisfactionem imponat, & ſi opus fecerit, pœnam augeat iuxta grauitatem, & durationem contumaciæ: ſicut de excommunicatione diximus. Et in hoc eſt magnum diſcrimen inter hanc cenſuram latam ob contumaciā, vel in pœnam ad definitum tempus: nam quando fertur hoc poſteriori modo, iam culpa tota cōmiſſa eſt, & caſtigatio condigna eſt ab Eccleſia impoſita: & ideo non amplius ligat, quam vſque ad pœnæ complementum: quando autem fertur priori modo, culpa eſt quaſi in continua ſucceſſione, & argumento: & quo diuturnior eſt contumacia, eo digna eſt maiori ſatisfactione, & ſupplicio. Et ideo abſolute ligat vſque ad abſolutionem ab Eccleſia. Ad hanc enim referenda eſt omnis conditio, ſub qua fertur hæc cenſura, ſiue implicite, ſiue explicite ponatur: non enim adhibetur, vt ipſo facto tollatur impleta conditione: ſed, vt per Eccleſiaſticum Iudicem tollenda ſit. Atque ita ſemel reſponſum eſt ad fundamentum contrariæ ſententiæ.

An per mutationem loci relaxetur eius interdictum.

Difficultas vero ſupereſt, an hæc regula patiatur aliquam exceptionem. Et ſolet in tribus caſibus tractari: primus eſt de interdicto locali, an per loci mutationem ceſſet aliquando. Nam ex principiis ſupra poſitis de cenſuris in communi videtur affirmandum, quia deſtructo ſubiecto tollitur cenſura tanquam accidens illi inhærens. In contrarium 9. *Ratio dubitandi.*

vero

vero eſt, quia in hoc interdicto non videtur habere locum talis ac tanta mutatio, aut deſtructio loci ipſius.

10. *Reſolutio quoad interdictum generale.*

In hoc diſtinguendum inprimis eſt de generali interdicto locali & particulari. Nam generale per ſe primo fertur in totam aliquam ciuitatem, vel prouinciam: conſequenter vero in partialia loca eius: ab illa ergo re, in quam per ſe primo fertur hoc interdictum, non poteſt moraliter loquendo, auferri per deſtructionem eius: quia vel non contingit, totũ illum locum deſtrui, præſertim ſi ampliſsimus ſit vel, licet deſtruatur ciuitas, vel illa, ſemper manet ſolum illud, in quo ſunt ruinæ ciuitatis quod manere poteſt interdictum, vt à ſimili conſtabit ex interdicto particulari. Poſſet tamen dubitari, an moralis alienatio, aut venditio ſufficiat, vt ipſo facto locus non maneat interdictus vt ver. gra. ſi terra ſit interdicta propter peccatum domini, & interim dominus terram illam omnino alienet: videtur enim tũc ipſo facto tolli interdictum, quia iam nõ manet illa terra ſub eo reſpectu, ſub quo interdicta fuit. Sicut è cõtrario, ſi talis dominus de nouo aliquam terram acquirat, illa ſtatim fieret interdicta ex vi prioris ſententiæ per quam tota terra talis domini interdicta fuit..

11. *Si terra interdicta alienetur adhuc retinet interdictũ.*

Nihilominus tamen communis ſententia eſt, in eo caſu non auferri interdictum propter alienationem. Quam tenuit Sylueſter, *Interdictum*, 2. num. 3. cum Calderino tractatu de Interdicto, membr. 2. & Geminiano cum aliis, in cap. *Si ſententia*, de Sentent. excommu. in ſexto. Quorum ratio eſt quia hoc interdictum eſt veluti onus quoddam loci interdicti: cum autem res alienatur, tranſit cum ſuo onere argum: *cap. Literis*, de Pignorib. & capit. *Paſtoralis*, de Decimis. Addi etiam poteſt, hunc modum eludendi interdictum poſſe cedere in præiudicium, & vilipẽdium Eccleſiaſticæ poteſtatis: & ideo nec talis modus tollendi interdictum eſt in vſu, nec permittendus eſt. Quamquam ergo terra illa non fuerit interdicta, niſi quia erat talis domini: non tamen interdictum ſemel latum dependet ab illa conditione quaſi in fieri, & conſeruari: ſed ille reſpectus, ſcilicet fuiſſe talis domini tempore, quo latum eſt interdictũ, ſufficit, vt ſemper duret: donec per relaxationem Eccleſiæ auferatur. Atque eadem ratione è contrario dicendum eſt locũ de nouo emptum, vel aliter acquiſitum à tali domino, non eo ipſo manere interdictum, ſi non fiat pars loci prius interdicti, ſed ſolum eiuſdem domini: quia à principio talis locus non fuit comprehenſus in ſentẽtia interdicti. Quod tamen intelligendum eſt, vt notauit Syluester, niſi per ſententiam interdicta ſit omnis terra talis perſonæ poſſeſſa, vel poſsidenda: nam tunc ſe haberet ſicut interdictum deambulatorium, de quo ſtatim dicendum.

Locus de nouo acquiſitus à domino, cuius terra eſt interdicta non manet interdictus.

12. De partibus vero loci generaliter interdicti dubitari poteſt quando aliqua pars ita ſeparetur à toto loco interdicto, vt omnino iam non ſit, nec cenſeatur pars eius: tunc enim videri poteſt, locum illum non manere interdictum, quia non eſt in illum per ſe primo latum interdictum: ſed ſolum quatenus eſt pars totius loci per ſe primo interdicti ergo hoc ipſo, quod deſinit eſſe pars, deſinit etiam eſſe interdicta, ſicut in ſimili ſtatim dicemus de interdicto locali ſpeciali. Sed nihilominus rationes factæ de loco totali videntur æque procedere de partiali: & ideo fortaſſe auctores, citati nihil quoad hoc inter ea diſtinguunt. Accedit præterea, quod nulla ſeparatio intelligi poteſt, quæ ſufficiat ad hunc effectum tollendum: aut enim illa eſt ſeparatio, aut Phyſica aut moralis. Prior non habet hic locum, quia pars loci interdicti non eſt phyſice, ſeu localiter ſeparabilis à toto loco interdicto: quia non eſt aliqua res mobilis, ſed locus immobilis, vt phyſico more loquamur. Nam licet deſtruantur ædificia, quæ ibi ſunt, manet ſolum, & quamuis per poſsibile, vel impoſsibile hoc materiale ſolum, ſeu hæc indiuidua terra alio transferretur, ſemper manebit idem locus immobilis æque propinquus generali loco interdicto: ergo propter ſeparationem phyſicam, ſeu localem nunquam poteſt talis pars liberari interdicto. Separationem autem moralem appello illam, quæ fit per alienationem, vt diceretur ciuitas ſeparare regno Caſtellæ, v. g. ſi alienetur, & vendatur regi Galliæ: huiuſmodi autem ſeparatio non ſufficit, quia oſtenſum eſt in toto non ſufficere, ergo, nec in parte ſatis erit. Eſt enim eadem ratio ſcilicet durationem iuriſdictionis, ſeu dominij non eſſe neceſſariam, vt interdictum perſeueret, ſed in præſenti ſufficit; vt talis loci pars ſit toti aliquo modo realiter & localiter coniuncta: nam ſi ſint loca omnino ſeiuncta, & ſeparata, re vera interdictum illorum multiplex eſt, quamuis per modum vnius feratur, quando talia ſunt ſub dominio vnius perſonæ: quod eſſentiale non eſt vt interdictum ſemel latum perſeueret, vt diximus.

Pars quouiſmodo ſeparata à loco interdicto adhuc manet interdicta.

13. *Deciditur dubiũ quoad interdictum particulare.*

Eadem proportione ratiocinandũ eſt de interdicto locali ſpeciali. Nam in primis probabilius cenſeo, per deſtructionem loci. v. g. templi interdicti nõ omnino extingui interdictum, quia remanet aliquid, in quo poſſent, vel ſepeliri corpora defunctorum, vel etiam erecto altari ſacra celebrari, ſecluſis aliis incommodis: quoad hæc ergo non manet ille locus immunis ab interdicto. Quia interdictũ hoc etiam non pendet ex ædificio, ſeu tecto, aut parietibus, cum etiam loca quælibet, vt viæ & plateæ interdici poſsint: quãuis ergo interdicatur ſpecialis locus, in quo eſt ædificium, non tamen ſolum ædificium, ſed etiam pauimentum ipſum interdicitur: & ideo in eo ſaltem perſeuerat interdictum, ſicut in ſimili dicemus ſtatim de interdicto perſonali. Quin potius addo, ſi illa duo inter ſe comparentur, ſolum & ædificium potius ædificium propter ſolum, quã è conuerſo interdictum: nam ſi fingamus totum illud ædificium deſtrui, & aliò transferri, ita, vt ex eiſdem lapidibus, & lignis in eadem forma compoſitis in alio ſitu diſtante ædificaretur ſimile templum, illud iam non eſſet interdictum, quia ratione ſoli non eſt illud templum quod interdicto ſpecialiter ſubiectũ fuit: & hoc videtur eſſe quod principaliter interdicitur, quia illud eſt quaſi fundamẽtum, & baſis talis loci: vel potius quia illud eſt id, quod eſt immobile in loco, ſub quo reſpectu fertur præcipue interdictũ locale, vt paulo antea dicebamus. Atque ob hanc cauſam quamuis deſtructa Eccleſia, & iterum ædificata in eodem omnino ſitu, materiali & vulgari modo diuerſum templum cenſeatur, tamen & ſub quadam phyſica ratione cenſetur idẽ locus, & ſub morali reſpectu quaſi idem templum exiſtimatur: ideoque eiſdem priuilegiis gaudet, vt eſt cõmunis Iuriſperitorum ſententia. De qua videri poteſt Felinus in capitulo, *Cum dilecta*, de Reſcriptis numero 97. & Iaſon in leg. *Interſtipulantem*, §. *Sacram*. numero trigeſimo, ff. de Verbor. obligat. ſi ergo in præſenti, ſi templum in eodem ſolo reædificetur durante interdicto manebit interdictũ ratione ſoli, quia ſemper eſt moraliter idem locus, qui interdictus fuit. Et eadem proportione loquendum eſt de loco partiali talis Eccleſiæ ſpecialiter interdictæ: nulla enim videtur poſsibilis deſtructio, aut ſeparatio, per quam illa pars interdicto liberetur: quia neceſſe eſt, vt ſemper maneat ſolum æque coniunctum illi Eccleſiæ: nam cœmeterium etiam interdicitur interdicta Eccleſia, & à fortiori manebit interdicta illa pars templi, etiamſi ſola area maneat. Imo etiamſi quis fingat illam partem moraliter ſeparari, ita vt iam non ſit pars templi: nec cœmeterium eius: nihilominus cenſeo, ſemper locum illum manere interdictum, donec relaxatio fiat propter rationem

Si totum ædificium in alium locũ mutetur: non manebit interdictum.

Si templũ in loco interdicto reædificetur, manebit interdictum.

factam de interdicto generali, quæ hic applicari poteſt, nec minui vnquam ipſo facto propter aliquam loci mutationem abſque relaxatione.

14\. *A præcedenti doctrina excipitur interdictũ deambulatorium.*

Solum videtur neceſſario facienda exceptio in interdicto deãbulatorio: per illud enim interdicitur locus, in quo talis perſona detinetur, ſeu exiſtit; ergo hoc ipſo, quod perſona ab illo loco transfertur, tollitur interdictum illius loci, abſq; alia relaxatione: ſicut è conuerſo alius locus, in quem perſona tranſit, incipit eſſe interdictus abſque noua ſententia. Quia prior ad hunc effectum extenditur, & quaſi transfert interdictum ab vno loco in alium: nam intentio ferentis, iuxta communem vſum, & ſenſum huius interdicti, non eſt vt tale interdictum ità perambulet omnia illa loca, vt in omnibus ſimul permaneat: ſed ſolum in eo, in quo eſt talis perſona. Atque ita hanc conditionem requirit vt neceſſariã, non ſolum vt interdictum in loco oriatur, ſed etiam vt perſeueret: ac propterea hoc eſt ſpeciale in tali caſu. Et congruentia reddi poteſt: quia tale interdictum non fertur in odium ipſius loci, vt ſic dicam, ſed in odium talis detentionis, ſeu alterius facti talis perſonæ in quolibet loco. Et ideo nullus illorum locorum interdicitur ſimpliciter, ſolum pro eo tẽpore, in quo talis perſona in eo detinetur, vel aliquid ſimile in eo fit. Secus vero eſt, quando propter contumaciam perſonæ locus interdicitur independẽter à præſentia eius, vel alia actione in tali loco: tunc enim donec relaxetur interdictum, vel perſona ipſa abſoluatur non tollitur interdictum.

An interdictum generale perſonale ceſſet, destructa communitate.

15\. *Diſſoluta cõmunitate interdicta tollitur interdictũ perſonale generale.*

Secundus caſus eſt de interdicto generali perſonali, quod hanc habet ſpecialem rationem, vt feratur in totum illud corpus, vt eſt vnum moraliter, ſeu politice, videlicet vnum Collegium, vel vnus populus, &c. de quo tempore optime contingere poteſt, vt omnino diſſoluatur, & conſequenter deſtruatur ſub tali ratione: tunc ergo verum cenſeo, tale interdictum ceſſare, ſeu carere effectu ob deſtructionem ſubiecti, in quo per ſe primo latum erat. Et tũc eſt optima illa ratio, quia erat veluti affectio eius, quæ deſtruitur deſtructa re, quam afficit iuxta illud: *Deſtructis nobis, deſtruuntur ea, quæ ſunt in nobis.* Vnde cum dicimus, perſeuerare interdictum donec auferatur, ſemper intelligimus, perſeuerante re capace interdicti, vel alicuius effectus eius. Non ſatis eſt, quod maneãt illi homines, ex quibus Collegium v.g. componebatur, ſi iam reuera collegiales non ſunt, nec Collegium conficiunt: quia illi nõ erant per ſe interdicti, neq; vt Petrus vel Paulus, ſed vt partes talis corporis politici, & quaſi conſequenter ad interdictionem eius: ſub illa autem ratione non manent.

16\. *Perſona quæ deſinit eſſe membrum communitatis interdictæ non ligatur interdicto.*

Atque hinc vlterius fit, poſſe hoc interdictum ceſſare ipſo facto in qualibet perſona illius communitatis per ſeparationem ab illa, etiamſi interdictum maneat in tota cõmunitate; vt v. g. ſi collegium ſit interdictum, & aliquis omnino dimittat ſocietatẽ & habitum illius Collegii, iam nõ participat interdictum illud. Idemque eſt, ſi interdicto populo aliquis inde mutet domicilium, vel quacumque via de illa communitate eſſe deſinat. Ratio eſt, quia illa perſona non per ſe interdicta, ſed quaſi per participationẽ ex toto, cui erat vnita: ergo ablata illa vnione, iam non participat illam conditionem totius. Item iam non gaudet priuilegiis illius communitatis: ergo nec debet onera participare, aut ſecum ferre. Item iam non comprehenditur ſub verbis ſententiæ, vel legis, quæ per ſe primo ſolum interdicunt cõmunitatem, perſonas vero non ſolum cõcomitanter vt partes eius: ergo ablata ratione partis, aufertur tota ratio, & fundamentum huius cenſuræ. Tandem qui poſt interdictum latum denuo cõiungitur tali communitati, ſtatim participat interdictum eius, vt in ſuperioribus oſtẽſum eſt: ergo & è conuerſo, qui ab ea ſeparatur, hoc ipſo deſinit interdictum participare. Eſt enim huiuſmodi interdictum quaſi lex quædam illi communitati impoſita: ideo non obligat niſi mẽbra eius: igitur eo ipſo, quod deſinit eſſe membrum talis cõmunitatis, deſinit etiam huiuſmodi interdicto ligari. Atque hæc eſt communis ſententia Canoniſtarum in capit. *Si ſententia*, de Sentent. excommuni. & Summiſtarũ, verbo *Interdictum*, præſertim Syluester, *Interdictum*, ſecund. numer. 10. 11. & 12. vbi refert Calderinum, qui hoc late tractat in tractatu de interdicto, membr. 2. & idem tenet Couarruuias lib. 2. Variar. cap. 8. num. 10.

Quide nouo ſit pars cõmunitatis generaliter interdictæ manet interdictum

17\. *Occurritur duplici obiectioni.*

Neque contra hoc vrget argumentum, quod ſumi poſſet ex dictis de interdicto locali: eſt enim diuerſa ratio, quia locus etiam generalis non interdicitur per modũ vnius corporis politici, quod proprio nomine collectiuo ſignificari ſolet: ſed tanquam totum quoddam integrale, cuius partes non ſunt ab ipſo ſeparabiles, vt fuſe declarauimus: per interdictum autẽ perſonale generale primario interdicitur corpus quoddam politicum, cuius membra poſſunt ab illo moraliter ſeparari. Similiter etiam hoc non repugnat generali regulæ, quod interdictum non ceſſat donec relaxetur: tum quia hoc ſemper verum eſt reſpectu illius rei, quæ per ſe, ac primario interdicitur: tum etiam quia illud etiam procedit durante re, quæ interdicitur, & ſub ea ratione, qua interdicitur: hic vero eo modo, quo per hanc cenſuram ligantur ſingulæ perſonæ; non permanet id eſt, quod interdicitur ſecundario, & concomitanter, quando talis perſona à communitate ſeparatur: quia non interdicebatur vt talis perſona, ſed vt pars talis communitatis.

18\. *Qui cauſã dedit interdicto quamuis à communitate recedat, eo ligatur.*

Sed quid, ſi is, qui mutat domicilium, ſeu à communitate ſeparatur, cauſam dedit interdicto? Videtur enim ſequi ex dictis, etiam illum liberari ab hoc interdicto per talem ſeparationem: quia etiam ille non interdicitur niſi vt membrum vniuerſitatis. Nihilominus omnes dicti auctores hanc excipiunt dicentes, ſecum ferre interdictum, quamtumuis à communitate recedat. Et ratio optima eſt, quia reſpectu illius tale interdictum non eſt generale, ſed habet vim ſpecialis, quod non per participationem à communitate, ſed per ſe afficit talem perſonam: imo quodammodo tale interdictum redundat in communitatem ex tali perſona: nam illius cauſa interdicitur. Denique talis perſona interdicta eſt propter contumaciam ſuam; & ideo non expedit, vt perſeuerante contumacia, poſſit interdicto liberari à tali communitate recedẽdo: ſecus vero eſt de his, qui cum innocentes ſint, hoc interdicto afficiũtur, ſolum qui partes ſunt communitatis. Excipit tamẽ Syluester ſupra num. 12. eum, qui ſeparatur à populo interdicto per ingreſſum, vel profeſſionem religionis: putat enim, illũ liberari interdicto, etiamſi fuerit in culpa; quia religio (ait) eſt maxima pœna, & mors ciuilis. Sed niſi ex priuilegiis religionis id habeatur ex iure communi, aut ex dicta ratione nõ ſatis probatur quis omni Eccleſiaſtica cenſura ipſo facto, ſi in eum ſpecialiter lata ſit: hoc autem interdictum habet vim ſpecialis cenſuræ reſpectu eius, qui in culpa fuit.

Per ingreſſum religionis non liberatur quis ſpeciali interdicto.

19\. *Si populus interdictus ob peccatũ domini deſinat eſſe illius domini an ceſſet interdictum.*

Tandem poſſet è contrario dubitari, an, ſi populus eſt interdictus propter peccatum domini, & deſinat eſſe illius Domini, hoc ipſo ceſſet interdictum in tali populo: quia non videbatur interdici niſi vt corpus talis capitis, vt ſic dicam: ergo ablato hoc reſpectu ceſſat interdictum: ſicut de ſingulis perſonis dicebamus ablata ratione partis, ſub qua interdicebantur, ceſſare in eis interdictum. Dicendum vero eſt, in

eſt, in eo caſu nõ tolli interdictum illius populi ipſo facto. Ratio eſt, quia per ſe primo interdicitus, eſt talis populus, & ille idem manet etiam ſub ratione talis corporis publici, etiamſi non maneat ſub eodem domino, vel Gubernatore. Vnde licet ſubiectio ad talem dominum fuerit neceſſaria conditio, vt propter eius delictum populus interdicto ſubiiceretur: tamen non fuit quaſi formaliter conſtituens illud corpus, quod ſubiicitur interdicto: ac propterea interdictum illud ſemel latum non pendet in conſeruari ab illa conditione: nec poteſt aliter, quam per propriam relaxationem auferri, niſi totus populus diſsipetur.

An qui ligatus perſonali interdicto particulari moritur, antequam abſoluatur ipſo facto liberetur interdicto.

20. *Prima ſententia.* TErtius caſus eſt de interdicto perſonali particulari, & eſt difficultas, quando is, qui erat interdictus, ante abſolutionem cõſecutam moritur vere pœnitens; tunc enim aliqui putant, ipſo facto liberari interdicto, nec indigere relaxatione. Quod videtur probari ex cap. *Is cui*, de Sententia excommunicationis, in ſexto, vbi de eo, cui eſt ingreſſus Eccleſiæ interdictus, dicitur: *Talis quoque, ſi hoc interdicto durante decedat, non debet in Eccleſia, vel cœmeterio Eccleſiaſtico, niſi pœnituerit, ſepeliri*: ergo è conuerſo, ſi pœnituerit, ſepeliri poterit abſque alia relaxatione: ergo omnino ſublatum fuit interdictum: nam quo ad alios effectus per deſtructionem ſubiecti deſtructum fuit, quia corpus defuncti non eſt capax aliorum diuinorum officiorum, vel Sacramentorum, quibus priuat interdictum. Anima vero non priuatur ratione interdicti ſuffragiis, vel aliis Eccleſiaſticis bonis, quorum particeps eſſe poteſt: & ideo interdictum ad illam ſemel à corpore ſeparatam nullo modo extenditur. Atque ita ſentit Couarruuias in capit. *Alma*, parte ſecund. §. primo, numer. tertio. Sed contra: nam ſequitur, illum ægrotum, eo ipſo, quod ille, dum viueret, pœnitentiam egit, liberatum fuiſſe illo interdicto, etiam quoad alios effectus talis interdicti: poterat ergo ille pœnitens, etiam dum viueret, ingredi Eccleſiam, & in ea communicare, vel alia diuina participare: quia nulla videtur eſſe ratio, ob quam ille per pœnitentiam liberetur ab interdicto quoad effectum, quem habet in corpore defuncti poſt mortem eius, & non quoad effectus, quos habet in viuente. Hoc autem conſequens repugnat his, quæ diximus, & rationi; quia cenſura non tollitur per pœnitentiam, etiamſi proper contumaciam lata ſit, ſed tollitur per Eccleſiæ abſolutionem.

Impugnatur præcedens opinio

21. *Secunda ſententia.* Et ideo Ioannes Andreas, Ancharranus, Geminianus, & Philippus Francus exiſtimant, in eo caſu neceſſarium eſſe, vt poſt mortem pœnitentis interdictum relaxetur quoad viuẽtes: illi enim ſunt, qui proprie obligantur, vt non tradant ſepulturæ corpus defuncti, qui ligatus cẽſura abſque abſolutione deceſsit: eorum autem obligatio non tollitur ipſo facto per pœnitentiam alterius, argument. capit. *A nobis*, 2. de Sentent. excommunicationis, iam enim oſtendimus, quoad hoc excommmunicationem, & interdictum æquiparari. Senſus ergo illius capit. *Is cui*, (omiſsis aliis expoſitionibus in ſuperioribus tactis) eſt quando aliquis interdictus ſigna pœnitẽtię exhibuit, relaxari debere interdictum: vel etiam poſſe à quolibet Sacerdote, vt ſepultura non negetur. Nam quia interdum ſolẽt iura priuare ſepultura Eccleſiaſtica propter peccatũ, etiamſi ante mortem pœnitentia præcedat, vt patet ex capit. primo, de Torneamentis, & ex capit. ſecund. de Raptoribus. Ideo ſpecialiter expreſſum eſt in eo textu, vt propter tale delictum, vel interdictum, ſi pœnitentia præcedat, ſepultura Eccleſiaſtica non denegetur: id tamen intelligendum eſt ſeruato debito ordine, quod nimirum relaxatio interdicti præcedat, propter rationes ſupra datas, quæ tunc etiam locum habent.

22. *Ca. Is cui, tam de interdicto ob contumaciam, quã in puram pœnam intelligitur.* Vnde obiter colligo, deciſionem illius textus non ſolum habere locum in interdicto lato ob contumaciam (quod Couarruuias ſentire videtur) ſed etiam in lato in puram pœnam, ſiue ſimpliciter, ſiue ad certum tempus latum ſit: nam textus abſolute loquitur de illo, cui eſt Eccleſiæ ingreſſus interdictus: nec reſtringit ad caſum contumaciæ: ergo nec nos reſtringere debemus. Item prior pars illius textus, quæ rigorem continet, quatenus dicit irregularem fieri eum, qui tali interdicto ligatus in Eccleſia celebrat: comprehendit non ſolum eum, qui ob contumaciam interdicitur, ſed etiã in pœnam, vel ad certum tempus, vt conſtat ex ſupra dictis, & ex omnium ſententia: ergo etiam poſterior pars, quæ fauorem continet, cum eadem amplitudine debet intelligi. Si quis ergo propter crimen aliquod per menſem, vel annum ab ingreſſu Eccleſiæ interdictus ſit, quamuis ante elapſum illud tempus decedat, ſi vere pœnitens moriatur, non debet Eccleſiaſtica ſepultura priuari ex vi huius textus. Cum autem conſtat, tale interdictum non tolli ipſo facto propter pœnitentiam, manifeſtum eſt tunc eſſe tollendum, & hanc facultatem in illo textu concedit: hæc ergo videtur eſſe legitima interpretatio illius textus pro quocumque interdicto.

SECTIO II.

Quis poſſit interdictum relaxare.

1. RELIQVA, quæ de relaxatione interdicti deſiderari valent, breuiſsime poſſunt expediri. Nam de effectibus eius nihil dicere neceſſe eſt, nec de cauſa finali: quæ in idem coincidunt: quia conſtat proprium effectum huius abſolutionis eſſe tollere hanc cenſuram, & reſtituere homini omnia illa bona, ſeu moralem aptitudinem ad illa quę interdictum tollebat, vel impediebat: & propter hanc præcipue cauſam dari, quamuis requirat cauſam motiuam, vel pœnitentiam, vel ſatisfactionem eius, qui cauſam dederat interdicto: vel aliam iuſtam rationem ad maius commune bonum, vel eius, qui interdictus fuerat, pertinẽtem De cauſa etiam materiali nihil dicere oportet: nã hęc eadem eſt, quæ ipſius cenſuræ, quia priuatio, & habitus circa idem verſantur. Solum ergo pauca dicenda ſuperſunt de cauſa efficiente, & de modo, ſeu forma ferendi hanc abſolutionem.

2. *Is tollere poteſt interd. qui tulit ſententiam eius l. ſuperior.* Circa priorem cauſam recolenda ſunt dicta de cenſuris in communi, & ad hanc particularem applicanda: nam, ſi interdictum ab homine latum ſit per particularem ſententiam, ſolus ille qui eam tulit, vel eius ſuperior, vel alius ex commiſsione eius poteſt illã auferre, quod late ibi declarauimus, neque hic occurrit aliquid ſpeciale dignum animaduerſione. Atque ita ſentit Syluester *Interdictum*, 3 nu. 16. & alij Summiſtæ eodem verbo, & Soto in 4. diſt. 22. quæſt. 5. artic. 4. concl. 3. & iuris interpretes communiter in cap. *Si ſententia*, & *Si ciuitas*, de Sententia ex cap. in ſexto. Si autem interdictum ſit à iure latum diſtinguendum eſt de illo, quod fertur in pœnam tantum delicti commiſsi, vel ob cõtumaciam. Illud prius regulariter fertur ad certum tempus: quo elapſo per ſe finitur: ſi autem ante elapſum tẽpus tollendum ſit, exiſtimo non poſſe tolli niſi à legiſlatore vel eius ſuperiore, vel ab eo, qui poteſtatem habet diſpẽſandi in tali lege. Quod ſupra in ſimili diximus de ſuſpenſione cum Nauarro, & aliis.

quos

quos ipſe refert capit. 27. numer. 162. Eſt eadem ratio de hac cenſura, quando ſimiliter in pœnam fertur: videantur ergo ibi dicta, & huic loco applicentur.

3. Vnde idem dicendum eſt de interdicto ſimpliciter lato abſque temporis limitatione, ſi in puram pœnam feratur, & non vt à contumacia recedatur: quamuis illud, vt ſupra dixi, raro cõtingat. Solumque ita interpretandum ſit, quando fertur ob delictum pure præteritum, quod non habet tractum ſucceſsiuum in futurum: neque etiam aliqua conditio additur, quæ in futurum pendeat: quod vix credo poſſe fieri in hac cenſura, & ideo circa hoc nõ immoror: tamen ſi fiat, ſeruanda ſunt, & applicanda dicta de ſuſpenſione ſimili modo lata.

4. *Interdictũ poteſt ferri cum reſeruatione. Quod excommunic. reſeruata feratur nõ eſt ſignum interdict. ob idem crimẽ latum eſſe reſeruatũ.*

Supereſt vt dicamus de abſolutione ab interdicto, quod fertur ob contumaciam. Quod dupliciter ferri poteſt: primo cum reſeruatione vt conſtat ex caſibus præcedenti diſputat. numeratis: nam ſaltẽ interdictum latum in bulla Cœnæ Domini reſeruatum eſt, quamquam Soto ſupra artic. 1. in fine tertiæ concluſion. abſolute dicat, nullum eſſe interdictum iuris Summo Pontifici reſeruatum, quod forte eſt verum de facto de interdictis latis in corpore iuris: nõn tamen de omnibus: & multo certius eſt poſſe interdicta ferri à iure cum reſeruatione: Sicut poſſunt ferri ab homine vel per particularem vel per generalem ſententiam. Aduerti tamen oportere nõ ſatis eſſe, quod excommunicatio, verbi gratia, perſonæ, quæ cauſam dedit interdicto communitatis vel loci, reſeruata ſit, vt interdictum etiam cenſeatur reſeruatum quamuis oppoſitum exiſtimauerit Sylueſter ſecutus Archidiaconum *Interdictum*, 3. nu. 16. ſine fundamento. Quia excommunicatio, & interdictum, diuerſæ cenſuræ ſunt, & quamuis pro eodem delicto ſimul ferantur, vel reſpectu diuerſorum, vt ſunt communitas vel locus: & perſona priuata: vel etiam reſpectu eiuſdem poteſt vna reſeruari, & non alia, quia non habent in hoc neceſſariã connexionem. Vnde potius eo ipſo quod in vna cẽſura exprimitur reſeruatio, & in alia tacetur, ab eâ tacite excluditur: iuxta c. *Non ne*, de Præſumpt. & ita tenuit Ioann. Andr. vt idem Sylueſt. refert: & ſentit Gloſſ. in Clem. 1. §. *Verum*, verb. *excommunicationis*, de Hæret. Neceſſarium ergo eſt, vt reſeruatio in cẽſuram interdicti directe cadat. Illa vero ſuppoſita certum eſt, tale interdictum tolli non poſſe, niſi ab eo, qui ſibi illud reſeruauit, vt per ſe conſtat & ex ſupra dictis de cenſuris in communi. Vnde obiter confirmari poteſt, quod præcedenti ſectione diximus, interdictum latum ob contumaciam non auferri ipſo facto propter pœnitentiam, vel ſatisfactionem, aliàs nullius momenti eſſet reſeruatio, ſolum hic adde Epiſcopos poſſe abſoluere ab his interdictis reſeruatis Põtifici, ſi caſus occultus ſit per Concilium Trid. ſeſſ. 14. capit. 6. de Reform. Nam licet in priori parte illius textus, quæ eſt de diſpenſatione, ſolum ſit ſermo de irregularitate, & ſuſpenſione, & ideo illa non extendatur ad interdictum quod non eſt cenſura, nec abſolutione tollitur, ſed diſpenſatione, vt ſi in puram pœnam ſit pro certo impoſitum perſonæ: nihilominus in poſteriori parte, quæ eſt de abſolutione, ſermo eſt abſolutus de omnibus caſibus reſeruatis: & ideo hanc etiam cenſuram comprehendit.

Quis poſſit ab interdi. abſoluere.

5. *Quãdo interdictum locale non reſeruatũ tolli poteſt ſolum ab habente iuriſdictionẽ Epiſco.*

Alio modo poteſt ferri hoc interdictum à iure ſimpliciter, & ſine reſeruatione. Et tunc eſt difficultas an inferior poſsit abſoluere à tali interdicto. In qua difficultate vlterius diſtinguendum eſt de interdicto locali, & perſonali: nam illud prius, ſiue generale ſiue particulare, nunquam videtur poſſe tolli, niſi autoritate Epiſcopi illius loci, vel qui in illo participet Epiſcopalem iuriſdictionem. Ab his autem tolli poſſe videtur, etiam ſi iure Pontificio latum ſit, dummodo non ſit reſeruatum. Hæc poſterior pars probatur ex regula, cap. *Nuper*, de Sentent. excomm. *quod legislator non reſeruauit aliis ordinariis iudicibus conceſſiſſe videtur.* Quem textum ſtatim magis expendemus. Reſpectu autem loci ſolus Epiſcopus, vel qui Epiſcopalem iuriſdictionem participat, eſt ordinarius iudex, habetque iuriſdictionem in foro contentioſo, quæ ad huiuſmodi relaxationem neceſſaria eſt.

6. *Idem dicendum de perſonali generali.*

Atque hęc eadem ratio idem conuincit de interdicto generali perſonali, quia etiam reſpectu communitatis ordinarius iudex in Eccleſiaſtico foro externo, eſt Epiſcopus. Nec reſpectu cõmunitatis, vt ſic, habet locum iuriſdictio in foro interiori ſacramenti pœnitentiæ, vt ratione illius conceſſa cẽſeatur iuriſdictio ad tollẽdam hanc cenſuram, quia communitas vt ſic non eſt capax ſacramenti pœnitentiæ. Et hinc vlterius colligo, non poſſe ſingulas perſonas populi generaliter interdicti liberari à participatione talis interdicti per Parochum, aut alium ſimilem inferiorem clericum. Ratio eſt, quia reſpectu talis interdicti nullam habet iuriſdictionem, eo quod non feratur per ſe in perſonas ſingulas, ſed in communitatem. Item, quia ſecundum ordinariam legem Eccleſiæ, repugnat vniuerſitatem vt ſic manere interdictam, & tamen perſonas ſingulas perſiſtentes membra communitatis liberari, & abſolui à tali interdicto: quamuis enim alicui fortaſſe hoc poſsit interdum concedi: id tamen erit per modum priuilegii, aut diſpenſationis, non vero ordinario iure: ergo non poteſt hoc fieri auctoritate alicuius inferioris, qui poteſtatem non habet ad tollendum totum interdictum. Et confirmatur, quia aliàs fieri poſſet, vt tale interdictum ſigillatim auferretur ab omnibus perſonis illius populi, manente interdicto toto populo vt ſic: quod repugnat; alioqui tale interdictum inutile eſſet, argumẽt. cap. *Si ſententia*, de Sen. excomm. Neque in his inueni difficultatem, quæ communia eſſe videntur, vt patet ex Geminiano, Philippo Franco, & in cap. *Si ſententia*, de Sent. excõmu. in 6. & Ancharrano in Clem. Vnica de rebus Eccleſ. non alien. nu. 12. Soto. Sylueſtro, & aliis Summiſtis.

7. *Quid de perſonali ſpeciali. Ratio dubitandi.*

De interdicto denique perſonali ſpeciali facile concluditur ex dictis poſſe ab Epiſcopo tolli: an vero poſsit etiam auferri à quolibet proprio ſacerdote, ſeu ordinario confeſſore, qui poſsit abſoluere à peccatis mortalibus, dubitari poteſt. Pars enim negatiua videtur concludi ex dictis: nam grauius eſt hoc interdictum reſpectu talis perſonæ, quam ſit interdictum communitatis reſpectu ſingularum perſonarum: quia particulare interdictum non ponitur ſine propria culpa talis perſonæ; per generale autem interdictum ligatur perſona ſine propria culpa: ergo ſi hoc vinculum, quod ſine propria culpa contrahitur ab inferiori ſacerdote auferri non poteſt, multo minus poterit illud auferri, quod ꝓpter propriam culpam poſitum eſt. Et cõfirmatur, quia aliàs poſſet Parochus abſoluere à generali interdicto eum, propter cuius culpam poſitum eſt, cũ tamen non poſsit abſoluere alios innocẽtes: quod, quam ſit abſurdum per ſe ſatis patet. Sequela probatur, quia interdictum illud reſpectu eius, qui cauſam dedit, habet vim interdicti particularis perſonalis, vt ſupra diximus.

8. *Ratio in cõtrarium.*

In contrarium vero vrget dictum capit. *Nuper*, de Sentent. excommun. vbi abſolutio excommunicationis non reſeruatæ cenſetur conceſſa non ſolum Epiſcopo, ſed etiam proprio ſacerdoti: ergo idem dicendum eſt de abſolutione interdicti perſonalis particularis: nam hæ duæ cenſuræ quoad hæc æquiparantur, iuxta Gloſſam in cap. *Præſenti*, verb. *Generaliter*, de Senten. excommun. in ſexto. Reſpondent aliqui, non eſſe parem rationem: quia excommunicatio impedit ſacramentalem abſolutionem: & ideo, quando reſeruata non eſt, committitur illi, qui

Quorundam reſponſio.

poteſt

poteſt ſacramentaliter abſoluere, vt poſſit ſuum munus exercere, & ſubditum curare. At vero interdictum non impedit receptionem ſacramenti pœnitentiæ maxime poſt cap. *Alma*, & ideo abſolutio à tali interdicto nõ eſt per ſe prę uia ad abſolutionem ſacramentalem: ac propterea non eſt cur cuicumq; ordinario confeſſori concedatur. Hæc tamen differentia, licet in generali interdicto habere poſſet locum, non tamen in particulari: quia hoc interdum etiam impedit abſolutionem ſacramẽtalem, vt ſupra ſuo loco notauimus ex ipſomet cap. *Alma*: ergo potius hinc cõfirmatur æquiparatio interdicti cum excommunicatione, quæ cum fauorabilis ſit, extẽdenda eſt. Præſertim, quia non tam eſt conſideranda materialis illa cenſura, vt ſic dicam, de qua Pontifex ibi loquitur, quam formalis ratio, & intentio illorum verborum, *Quia tamen conditor canonis eius abſolutionem ſibi ſpecialiter non retinuit, eo ipſo aliis conceſſiſſe videtur*: vbi illud relatiuum, *eius*, non refert excommunicationem, ſed iuris ſententiam, qua aliquis ligatur, quæ in interdicto etiam locum habet. Et præterea ſi ſub his verbis non comprehenditur interdictum particulare perſonale: neq; etiam comprehendetur cum proportione interdictum locale, vel perſonale generale; atque ita non poterit Epiſcopus relaxare aliquod interdictum iure Pontificio latum: etiam ſi reſeruatum non ſit, quod eſt, cõtra ſentẽtiam communem, vt videre, eſt apud Sylueſtrum, *Interdictum*, 3. quæſt. 10. & alios Summiſtas, & Soto.

Reſpõditur

9. Propter has ergo poſteriores rationes, quamuis dicti autores abſolute dicant, ſolum Epiſcopũ, vel prælatum participantem iuriſdictionem eius poſſe abſoluere ab interdicto iure lato: nihilominus probabilius cenſeo hoc interdictum particulare perſonale, ſi reſeruatum non ſit, ab eodem ſacerdote tolli poſſe, à quo poteſt auferri excõmunicatio iuris non reſeruata, dummodo ſit propter contumaciam latum, vt diximus. Item neceſſe eſt, vt cauſa interdicti tollatur, & ſufficiens ſatisfactio fiat, vel cautio detur, iuxta dicta de Excommunicatione.

Interdictũ particulare perſonale non reſeruatum tolli poteſt à ſacerdote à quo poteſt excõmuni.

10. Ratio vero dubitandi in cõtrarium poſita, facile ſoluitur negando ſimilitudinem rationis, propter differentiam inſinuatam, quod interdictum generale non excludit innocentes à receptione ſacramẽti pœnitentiæ. Dices, quod hoc ita ſit iure nouo, tamen iuxta antiquum excludebantur: deciſio autẽ cap. *Nuper*, antiquior eſt, quam conceſſio cap. *Alma*, & ideo per ius antiquum interpretanda eſt. Sit ergo alia ratio, quia interdictum generale, licet cõparatum ad perſonam innocentem, videatur leuius, ſeu relaxatione dignius: tamen in ſe ac ſimpliciter grauius eſt: &, quia per ſe primo nonreſpicit priuatas perſonas, ſed corpus commune, ideo eius relaxatio ſuperiorem requirit poteſtatem: quia vero à ſingulis perſonis auferri non poteſt, niſi in ſe, ac ſimpliciter tollatur, inde fit, vt, etiam reſpectu cuiuſcumq; particularis perſonæ difficultas tollatur, quam particulare interdictum. Nec refert quod propter propriam culpam latum ſit, nam propterea requirimus, vt culpa tollatur, & ſatisfactio exhibeatur. Neque etiam admittimus hoc poſſe extendi (vt in quadam confirmatione inferebatur) ad eum, qui cauſam dedit interdicto generali ſiue perſonali, ſiue locali: is enim abſolui nõ poteſt, niſi ab eo, à quo tale interdictum ſimpliciter tolli poteſt: quia, licet reſpectu illius perſonę, quaſi eminenter habeat virtutem & efficaciam interdicti particularis perſonalis: tamen ſimpliciter, ac formaliter eſt maius illo: ac propterea auferri non poteſt ab inferiori ſacerdote, ſed ſolum ab Epiſcopo.

Reſpõdetur ad ratione dubitandi.

Satisfit ſuperiori obiectioni.

SECTIO III.

Quæ forma ſeruanda in relaxando interdicto.

QVOD attinet ad ſubſtantialem formam huius reuocationis, nulla ſunt verba determinata, ſed illa ſufficiunt & neceſſaria ſunt, quæ voluntatem tollendi illud in habente poteſtatem ſignificent, vt omnes Summiſtæ, & Doctores docent. Quia tamen aiunt aliqua verba eſſe neceſſaria, nec ſufficere alia ſigna, per facta, vel aliquid huiuſmodi: quod commune eſt aliis cẽſuris, tamen cum eadem limitatione id accipiendum cenſeo, facta enim vel ſimilia ſigna per ſe ſumpta non ſufficiunt: tamen ſi coniungantur aliquibus verbis, cum illis poſſunt complere perfectam ſignificationem, ſatiſque expreſſam, vt abſolutio habeat effectum. Communis caſus, ſeu exemplum eſt: nam, ſi Epiſcopus non ſeruet interdictum à ſe latum, id ſatis non eſt, vt cenſeatur auferre interdictum, argumẽto capit. *Cum deſideres*, de Sentent. excommun. quia illa abſolutio nullo modo eſt verbalis: & ideo ſolum Summo Pontifici licet illo modo reuocare cenſuram, quia non eſt aſtrictus ordinario iuri. At vero, ſi talis Epiſcopus dicat, intẽtionis ſuæ eſſe interdictum relaxare cum primum illud non ſeruauerit, illud ſatis erit ad relaxandum interdictum. Quod docuit Sylueſter cum Calderino, *Interdictum*. 3. q. 9. & mihi placet (licet aliqui dubitent) quia licet factum illud per ſe non ſufficiat, tamen cum verbis coniunctum, eſt ſufficiens ſignum, & dici poteſt verbalis relaxatio. Sicut, ſi per verba interrogaretur: an vellet interdictum relaxare, & annueret ſolis ſignis, ſatis in rigore eſſet, quantum ſpectat ad ſubſtantiam formæ: quãuis non directe faceret Epiſcopus vtens his ſignis vel ambiguis, vel incertis. Quod vero attinet ad accidentalia, nullam ſpecialem ſolennitatem inuenio circa hoc à iure præſcriptam: & ideo nihil hic addere oportet præter dicta de cenſuris in communi, & de Suſpenſione. Aduertit tamen Sylueſter, *Interdictum*, 3. q. 8. in fine, & 9. in principio reuocationem interdicti debere fieri cum iuramento: quod probat ex cap. *Alma*, vbi nihil de hoc in ſpeciali habetur & ideo ſeruanda ſunt quę in dictis locis, & tractando de excommunicatione adnotauimus.

1. De ſubſtantiali forma.

De accidentali forma.

2. Duo tamen hic addenda ſuperſunt. Vnum eſt, an in interdicto locum habeat relaxatio, ſeu abſolutio ad cautelam, ſicut in excommunicatione. Quod tractant Couarruuias in cap. *Alma*, p. 2. §. 2. num. 5. & Nauarrus in ca. *Cum contingat*, de Reſcriptis, remed. ſexto, & iuris interpretes in ca. *Præſenti*, de Sentent. excommunicat. in ſexto. In quo textu habetur huius quæſtionis reſolutio quantum attinet ad interdictum generale loci: dicitur enim ibi, in huiuſmodi interdicto, *non habere locum beneficium relaxationis ad cautelam*, Cuius ratio ſufficiens eſt iuris inſtitutio, à qua hæc omnia maxime pendent: fortaſſe tamen propter grauitatem huius cenſuræ, quæ valde publica eſt, voluit ius, vt quando nulla eſſe dicitur, debeat aut declarari nulla, aut ſimpliciter tolli. Addit vero Nauarrus quandam limitationem, videlicet quando relaxatio petitur ſimpliciter ad inſtantiam partis, ob cuius culpam poſitum dicitur, præſtita cautione de parendo iuri, tunc relaxandum eſſe interdictum antequam de iuſtitia, vel nullitate conſtet. Quod probat ex deciſionibus Rotæ, & aliis autoribus, & ex cap. *Qua fronte*, de Appellat. quod, mea ſentẽtia, non multum probat, quia in illo eſt ſermo de interdicto perſonali, non de locali generali. Sed in ea re vſum, & communem ſententiam Iuris peritorum ſeruandam cenſeo: exiſtimo autem eos nõ loqui de propria relaxatione ad cautelã, ſed de abſoluta relaxatione, quæ tunc fieri debet ad inſtantiam

An in interdicto locum habeat abſolutio ad cautelam.

Reſponſio.

tiam partis,ſicut in ſimili caſu, præſtita cautione, abſolutio etiam ab excommunicatione ſimpliciter danda eſt iuxta cap. *Cum contingat*, de Offic. delegat. Aduerto tamen non ſatis eſſe, vt cautionem, vel ſatiſfactionem offerant illi qui fuerunt, veluti ſecundaria cauſa interdicti per auxiliũ, fauorem, vel aliquid huiuſmodi: ſed neceſſarium eſſe, vt principalis autor hoc præſtet nam ad omnem relaxationem interdicti hoc requiritur, vt colligitur ex capi. *Alma* & Notatuit Syluester. *Interdictum*, 3. q. vlt.

3. *Abſolutio ad cautelã habet locũ in omni interdicto excepto generali loci.* De aliis vero interdictis non inuenio in iure definitionem adeo expreſſam: ex dict. autem capit. *Præſenti*, per argumentum ab ſpeciali colligere licet, in omnibus aliis interdictis locum habere beneficium relaxationis ad cautelam. Non enim ſine cauſa additum eſt ibi verbum illud, *Generaliter in ciuitates caſtra, &c.* poſitum ergo eſt ad excludendum interdictũ particulare locale, vt Couarruuias notat ex deciſione Rotæ, & ex pluribus autoribus, qui de interdicto particulari loci loquuntur. Et ratio eſt, quia hoc beneficium communiter conceditur in quacumque cenſura: ergo, vbi ſpecialiter non negatur, conceſſum manet. Quæ ratio æqualiter procedit in interdicto perſonali particulari: de quo videtur clarius loqui Nauarrus: id tamen expreſſe tenet Syluester *Interdictum*, 3. qu. 9. & Angelus *Interdictum*, 8. n. 1. qui alios autores referunt. Et addunt congruentiam; quia hoc interdictum priuat receptione ſacramẽtorum, in quo aſsimilatur excommunicationi: & ideo debet etiam in illo modo relaxationis aſsimilari. Et ad hoc confirmandum eſt optimum dict. cap. *Quafronte*, præſertim in verſiculo vltimo ſcilicet, *De his etiam, qui conqueruntur ſe irrationabiliter excommunicatione, vel interdicto ſuppoſitos, illud idem dicimus*, (ſcilicet eſſe abſoluendos) *etiamſi ij, qui huiuſmodi protulerunt ſententiam* (vtique tam interdicti quam excommunicationis) *Ad Sedem Apoſtolicam duxerunt appellandum.* Hoc ipſum confirmari poteſt ex cap. *Venerabilis*, de Sentent. excommunic. vbi ſententia ſuſpenſionis dicitur relaxari ad cautelam quod tamen frequẽtius expedire poteſt in interdicto perſonali particulari.

4. De interdicto autem generali perſonali dicti autores nihil expreſſe dicunt: quin potius Syluester, Angelus, Nauarr. & Couarruuias, abſolute dicunt interdictum generale non poſſe hoc modo relaxari ſine diſtinctione perſonali, vel locali. Quia vero in dict. capit. *Præſenti*, ſermo eſt tantum de locali interdicto dicendum eſt, ex vi illius textus non negari beneficium relaxationis ad cautelam in interdicto perſonali, etiam generali: quia cum denegatio huius beneficii fauorem non contineat: ſed potius rigorem, vltra vim verborum extendenda non eſt. Quod ſi ex vi illius textus non negatur, non video cur neganda ſit ex vi iuris, niſi forte praxis & conſuetudo aliud habeat: nam illa eſt optima legum interpres, & interdum illas extendit propter paritatem rationis quæ fortaſſe videbitur eſſe inter generale interdictum perſonale & locale.

5. *Interdictũ poſt eius ſententiam latam non ſuſpenditur per appellationẽ.* Vltimum Dubium eſt an interdictum ſuſpendi poſsit. In quo nonnulla ſunt certa. Vnum eſt, interdictum non ſuſpendi per appellationem interpoſitam poſt latam interdicti ſententiam. Ita enim expreſſe cauetur in cap. *Is cui*, de Sentent, excommun. vbi in hoc interdictum excommunicationi æquiparatur: vbi eſt ſermo de ſuſpenſione ab ingreſſu Eccleſiæ, quæ, vt ſæpe dixi, eſt interdictum quoddam: eadem autem ratio eſt de quolibet alio interdicto. In capit autem. *Ad hæc quoniam*, de Appellatio. abſolute idem dicitur de quolibet interdicto. Secundo eſt certum interdictum generale, tam locale quam perſonale, & interdictum etiam locale particulare ſuſpendi poſſe ad tempus, vel ſimpliciter, vel quoad aliquem effectum, ab eo, qui illud tulit. Ita docent communiter Canoniſtæ in dict. cap. *Ad hæc* Quos refert, & ſequitur Couarruuias in cap. *Alma* part. 1. §. 1. nu. 4. contra Abbatem & Decium, quos ibidem refert, quanquam Abbas fateatur hanc ſententiam in praxi ſeruari poſſe. Eandem tenuit Nauarrus cap. 26. num. 165. vbi idem dicit de excommunicatione, in hanc ſententiam allegat Decium. Tenet etiam Syluester, *Interdictum*, 3. quæſt. 8. qui citat Innocentium & Hoſtienſem. Idem Angelus, *Interdictum*. 8. num. 3. qui refert alios, & quædam iura, ſcilicet cap. *Ad hæc*, 3. & cap. *Directe*, & cap. *Præterea*. de Appellation. quæ nihil omnino ad rem præſentem faciunt. Melius id probatur ex capit. *Dilectis*, de Appellationibus ibi, *cuius effectum ad tempus duxerat ſuſpendendum*: & ſignificat Pontifex tam validam eſſe illam ſuſpenſionem, vt, ſi durante tempore ſuſpenſionis appellatio interponatur ad Summum Pontificem, non poſsit vlterius iudex ad priſtinum ſtatum ſententiam reuocare, ita, vt effectum exequatur. Sed hæc quæſtio à Panormitano, & aliis autoribus citatis late diſputatur, qui varie textum illum exponunt, quæ ad nos nunc non pertinet. Fundamentum enim huius ſententiæ non eſt, quia per aliquod ius hoc ſpecialiter conceditur: ſed quia nullo iure prohibetur: nam hoc ipſo tota ſententia, & effectus cenſuræ pendet ex voluntate ferentis: ergo ſicut poteſt ſimpliciter eam auferre, ita poteſt ad tẽpus ſuſpendere. Vnde non eſt efficax Panormitani argumentum, quia non minus eſt efficax appellatio interpoſita, quam voluntas, ferentis. Si ergo appellatio non ſuſpendit: nec iudex poteſt ſuſpendere. *Satisfit argumento Panormitani in contrarium.* Reſpondetur enim, ſuppoſito iure poſitiuo, nõ eſſe ita efficacem appellationem, ſicut voluntatem iudicis, quia de appellatione habemus expreſſam prohibitionem, non vero de iudice.

6. *Euaſio.* Sed aiunt quamuis in voluntate iudicis ſit ferre ſententiam cenſuræ, tamen, illa lata, non eſt in voluntate eius: impedire executionem: ergo non poteſt illam ſuſpendere, ſed neceſſe eſt, vt vel illam reuocet vel quod illa habeat effectum ſuum, quia ſententia cenſuræ, ſecum affert executionem ca. *Paſtoralis*, §. *Verum*, de Appellat. *Eluditur.* Reſpondetur, quamuis ſententia cenſuræ in hoc ſenſu ſecum afferat executionẽ, quoad per ſe ipſa, abſque alio medio inſtrumento, ſeu executore, efficax eſt ad inducendum ſuum affectum. Nihilominus in ipſa actuali executione pendet ex voluntate ferentis, & ideo per illam poteſt ſuſpẽdi, quoad actualẽ effectum. Et propterea diximus, hanc ſuſpenſionem fieri poſſe ab eo, qui eam tulit, quia inferior hoc non poteſt, cum non habeat iuriſdiſtionem, nec ab illo pendeat effectus ſententiæ, vel voluntatis ſuperioris. Vnde inferunt Sylueſt. & alii, Epiſcopum non poſſe ſuſpendere interdictum à Summo Põtifice poſitum: quod verum eſt de interdicto ab homine, vel reſeruato: nam ſi ſit à iure Pontificio abſque reſeruatione, videtur poſſe ſuſpendi ab Epiſcopo, ex legitima cauſa ex commiſsione illi facta eodem iure ad relaxandum tale interdictum: vt ſupra vidimus. *Epiſcopus ſuſpendere nequit interdictum ab homine à Papa poſitum.* Vnde hæc videtur generalis regula, eum poſſe ſuſpendere interdictum, qui poteſt auferre, nam vterque actus ex eadem poteſtate naſcitur.

7. *An interdictum perſonale ſpeciale poſſit ſuſpendi.* Atque hæc omnia communia ſunt tribus interdictis ſupra numeratis, reſpectu earum perſonarum, quæ ſine culpa ſua interdicto ligantur: vel ad illud ſeruandum obligantur: nam eadem eſt quoad hæc de omnibus ratio. Quoad eas vero perſonas, quæ cauſam interdicto dederunt magis æquiparantur hæc interdicta cum interdicto perſonali particulari, de quo eſt maior dubitatio, an poſsit ſuſpẽdi, Nam Sylueſt. ſupra negat tale interdictum poſſe ſuſpendi, niſi per ſolum ſummum Pontificem, nam ille inquit, diſpenſare in hoc poteſt, cum ſit iuris humani: imo addit, ſi adhuc duret culpa, pro qua latũ eſt interdictum, non poſſe Pontificem diſpenſare quantum ad celebrationem: ſed ſolum quoad alia

Verius

8. Reſpõdetur ſuſpenſioni affirmatiue. Verius tamen eſt, etiam hoc interdictum poſſe ſuſpendi ab eo, qui illud tulit. Quod à fortiori ſentit Nauarr. cum idem de excommunicatione aſſerat, & expreſſe id docet Couarr. Et ratio eſt eadem, quæ de aliis interdictis, quia hoc nullo iure prohibetur, & alioqui veluti ex natura rei effectus ſententiæ pendet ex voluntate ferentis. Quare nulla ad hoc requiritur iuris diſpenſatio, quæ Summo Pontifici reſeruata ſit: quia hic non agimus de priuilegio perpetuo celebrandi, aut participandi diuina tempore interdicti, quod Summus Pontifex ſolus concedere poteſt: ſed de ſuſpenſione alicuius, effectus, qui à voluntate ferentis pendet. Quocirca, non ſolum poteſt ſuſpendi hoc interdictum poſtquam quis à cõtumacia receſsit, tunc enim potius tollendum eſt; ſed etiam ea durante, quia ſæpe poſſunt occurrere rationabiles cauſæ ad huiuſmodi ſuſpenſionem faciendam, vt per ſe patet. Neq; ſolum quoad alios effectus, ſed etiam quoad celebrationem Miſſæ poteſt huiuſmodi interdictum ſuſpendi, non quia per hoc concedatur, vt ſine peccato celebret qui eſt in peccato; ſed ſolum vt talis ſuſpenſio efficiat, ne per Eccleſiam ſpecialiter prohibitus, ſeu interdictus ſit. Quo etiam fiet (quod Sylueſt. non aduertit) vt, licet fortaſſe peccet celebrando, non tamen irregularis fiat: quia pro tunc non agit contra cenſuram: Poterit etiam contingere, vt non peccet, ſi coram Deo ſit bene diſpoſitus, & ab iniquitate receſsit, quamuis apud Eccleſiam nondum ſatisfacere potuerit.

9. Occurritur obiectioni. Hic vero ſe offerebat obiectio, quia hoc interdictum perſonale, & excommunicatio æquiparantur: ſed excommunicatio non poteſt ſuſpendi: ergo neque hoc interdictum. Ad quam Nauarrus reſpondet negando minorem. Sed quia oppoſita eſt communis ſententia, & magis cõſentanea iuri, vt ſupra vidimus, negamus has cenſuras æquiparari in omnibus, & ſpecialiter in hoc; quia iura ſignificant id eſſe ſpeciale in excommunicatione, ca. *Cum deſideres*, de Sent. excommunicationis, cum aliis: nam excõmunicatio acerbior eſt pœna, & quoad hanc partem magis odioſa: & ideo volunt iura, vt vel omnino auferatur, vel omnino ſuum effectum habeat.

DISPVTATIO XXXIX.

De ceſſatione à diuinis.

INTER ſpirituales pœnas, & inter alia remedia, quibus Eccleſia vti ſolet ad corripiendos filios inobedientes, & contumaces: vna eſt, quæ ceſſatio à diuinis appellatur, vt conſtat ex iuribus, quæ inferius referemus, & ex quotidiano vſu Eccleſiæ. Vnde non eſt quod diſputemus, an hæc ceſſatio ſit licita, vel expediens: vtrumque enim ſatis confirmat Eccleſiæ vſus. Et ad illud prius ſufficit, quod non eſt contraria alicui præcepto diuino: nam, licet ex diuino iure ſit, vt diuina officia in Eccleſia celebrentur, non tamen illud obligat, vt vbique, & ſemper fiat: & ideo aliquãdo, ſeu in aliquo loco ceſſare, nec eſt per ſe malum, neque extra materiam Eccleſiaſtici præcepti. Ad ſecundũ autem, ſcilicet, vt hoc ſit expediens, multa concurrere neceſſe eſt, quæ iudices Eccleſiaſtici prudenter obſeruare debent, & in ſequentibus explicabuntur. Hæc ergo ceſſatio, ſi cenſura eſt, ſub interdicto cõprehẽditur, ne numerus ſpecierum cenſuræ augeatur contra reſponſum Pontificis in cap. *Quærenti*, de Verb. ſignificat. Si vero non eſt cenſura, maximam habet cum interdicto affinitatem: & ideo diſputatio hæc optimo huic loco accommodatur. Nam per ſe neceſſaria eſt huius pœnæ cognitio ad res morales, & ad huius materiæ complementum, & per comparationem ad interdictum facillime intelligitur. Et ideo Doctores, qui fere cum interdicto hanc pœnam inuoluũt, pauca de illa dicunt, quos quidem imitabimur: curabimus autem diſtincte rem totam exponere. Et primo videbimus quid ceſſatio ſit. Deinde, quos effectus, & cauſas habeat, & quomodo tollenda ſit.

SECTIO I.

Quid & quotuplex ſit ceſſatio à diuinis, & quomodo ab interdicto differat.

QVod ad nomen attinet, conſtat ceſſationem à diuinis ſic dictam eſſe, quia eo tempore quo hæc pœna fertur, ceſſant miniſtri Eccleſiæ à publica celebratione diuinorum officiorum, & Sacramentorum adminiſtratione. Et ideo dici ſolet hæc ceſſatio ſuſpenſio quædam organorum Eccleſiaſticorum per alluſionem ad illud Pſal. 136. *In ſalicibus in medio eius; ſuſpendimus organa noſtra*: quia hoc eſt veluti maximum ſignum afflictionis, quam Eccleſia patitur, quando omnia diuina officia ita ſuſpendit, vt notauit Soto in 4. diſt. 22. qu. 3. artic. 2. Ex quibus conſtat, appellationem hãc ab effectu ſumptam eſſe: nam illa ceſſatio effectus eſt huius pœnæ: ipſa autem pœna conſiſtit in illo vinculo, quo aſtringuntur miniſtri Eccleſiæ, & obligantur ad ceſſandum à diuinis. Et de hoc vinculo præcipue inquirimus quid ſit. 1. Ratio nominis.

Ad hoc autem declarandum primo videndũ eſt, an hoc vinculum, ſeu pœna ſit propria cẽſura: nam autores in hoc varii ſunt. Coua. in cap. *Alma*, p. 2. §. 2. in princ. eam vocat iuris Pontificii cenſuram; eodem fere modo loquitur Soto d. q. 3. art. 1. vbi quinque numerat cẽſuras, quarum vna eſt ceſſatio à diuinis. Et videtur hoc efficaciter probari ex definitione cenſuræ in princ. huius operis poſita: nam hęc ceſſatio eſt pœna Eccleſiaſtica, & priuat ſpiritualibus functionibus, & ponitur propter contumaciam vt ab illa recedatur; atque ita etiam eſt medicinalis pœna, quæ per ordinariam poteſtatẽ Eccleſiæ tollitur, ſicut imponitur: ergo nihil illi deeſt ad verã rationem cenſuræ. Alii nihilominus negant hanc pœnam eſſe cenſuram. Ita tenet Nauarrus in Summa cap. 27. num. 164. & 188. nullam autem aliam rationẽ affert, niſi quia ceſſatio non eſt, niſi ipſa omiſſio officiorum, iuxta Panormitanum in capit. *Dilectis*, de Appellationibus numer. 18. Quam rationem, & ſenſum propoſitionis aſſumptæ vix percipio: nã hæc pœna, pro vt ab Eccleſia imponitur, non eſt ipſa actualis omiſsio diuinorum officiorum; poteſt enim aliquando Eccleſiaſticus iudex iuſte præſcribere ceſſationem: & nihilominus miniſtros Eccleſiæ, de facto nõ omittere diuina officia, in quo grauiter peccant, quod eſt ſignum, ſententiam fuiſſe validam, & pœnam re vera impoſitam: cum ergo omiſsio diuinorum de facto non ſit ſubſecuta, non conſiſtit hæc pœna formaliter in ipſa omiſsione facti, ſed

2. An ceſſatio ſit cenſura. 1. Opinio.

2. Opinio.

Excluditur fundamentum Nauarri.

Excluditur euaſio quædam. cti, ſed in vinculo impediente actionem, ex quo ſequi debet talis omiſsio. Si autem reſpondeatur, per omiſsionem intelligi vinculum omittēdi, male inde infertur non eſſe cenſuram; nam etiam interdictum eſt vinculum omittendi diuina, imo & omnes cenſuræ cum proportione ſunt vincula, quæ obligant ad aliquas omiſsiones, ſeu priuationes.

3. Nec minus obſcurum eſt dictum Panormitani, quod Nauarr. allegat, & Syluester ſequitur *Interdictum*, 1. qu. 1. ait enim, hoc differre inter ceſſationem, & interdictum, quod interdictū eſt quid iuris, ceſſatio autem ſolum eſt quid facti. Quod dictum, Soto dicto artic. ſecūd. ita interpretari videtur, vt ceſſatio dicatur eſſe quid facti, quia nunquam fertur ipſo iure, ſed ſemper ab homine: interdictum vero *Excluditur Soti interpretatio.* eſſe quid iuris, quia etiam ipſo iure fertur. Sed non fuit hæc mens Panormitani, quia omne interdictū, etiam quod ab homine fertur, cēſet eſſe quid iuris: nam & ſententia interdicti abſolute loquitur, & ratio quam reddit generalis eſt, ſcilicet, quia per talem ſententiam locus ſupponitur interdicto, ita vt ille, qui celebrat irregularis fiat. Vnde è conuerſo non ideo ait ceſſationem eſſe quid facti, quia non fertur ipſo iure, ſed quia ſolum eſt ipſa ſuſpenſio organorum, in quo ſignificat ſententiam Nauarri, & eādem habet difficultatem. Adde, quod, licet de facto nulla ceſſatio à diuinis inueniatur ipſo iure lata, tamen non repugnat ferri aliquo ſtatuto, vel lege: ergo ex ſe etiam in illo ſenſu poteſt eſſe quid iuris. Alius ergo fuit ſenſus Panormitani, quem infra declarabimus.

4. *Vera reſolutio.* In hac re mihi eſt moraliter certum, ceſſationem non eſſe cenſuram omnino diſtinctam ab illis tribus, quas hactenus tractauimus, propter capit. *Quærenti*, de Verbor. ſignif. prout latius expendi, & probaui in diſp. 1. ſect. 3. huius libri. In quo diſplicet mihi opinio Soti, cui conſentit Couarru. dicens, ceſſationem eſſe aliam cenſuram interdicto ſimilem: nā ſi cenſura eſt, non eſt alia, ſed eadem, quia manifeſtum eſt nec ſuſpenſionem, nec excommunicationem eſſe: quod ſi interdictum non eſt; nec cenſura eſt: Quia quod ſub nulla ſpecie inuenitur, nec ſub genere exiſtit. Videndum ergo ſupereſt, an ceſſatio ſit interdictum. Quod, vt diſtinctius fiat & relatæ opiniones magis intelligantur: & iudicium de eis feramus, aduerto ceſſationem à diuinis nūquam ferri directè, & abſolute in perſonas, ſed in loca tantū. *Ceſſatio à diuinis nunquam fertur directè in perſonas* In quo differt ab interdicto generatim ſumpto. Ita ſumitur ex omnibus Summiſtis verb. *Ceſſatio à diuinis*, & ex Panormitano, Nauarr. Couarr. & Soto locis citatis, & aliis authoribus, quos ipſi referunt. Nam, licet priorem partem negantem expreſſe non ponant: tamen ſolum faciunt mentionem ceſſationis localis: vt ſic dicam, ſolumque diſtinguunt eam in ordine ad loca. Vnde plane ſentiunt nullam eſſe ceſſationem perſonalem. Et eodem modo hoc ſumitur ex iuribus, quæ de hac ceſſatione loquuntur: ſemper enim mentionem faciunt ſolius ceſſationis localis, vt paulo poſt referemus. Ratio etiam id perſuadet, quia ex vi ceſſationis nunquam prohibentur perſonæ vbique celebrare diuina, ſed tantum in aliquo loco, quem reſpicit ceſſatio, vt conſtat ex vſu Eccleſiæ. Item, quia talis ceſſatio in nullo differret ab interdicto perſonali: quia hoc interdictum obligat perſonam, vt vbique ceſſet à diuinis officiis publicis: nam à priuata recitatione officii canonici nō remouet: quam omiſsionem etiam ceſſatio non inducit, imo neque illam permittit, ſi alias erat obligatio recitādi, nulla eſt ergo ceſſatio à diuinis directe, & abſolute cadens in perſonas, quæ ſit aliquid diſtinctum ab interdicto perſonali.

5. *Ceſſatio à diuinis altera eſt particularis, altera generalis.* Rurſus ceſſatio loci in particularem & generalem diſtinguitur. De generali loquitur Clementina 2. de Verbor. ſignif. & de eadem tacite exponere videtur alia iura, ſcilicet, capit. *Irrefragabili*, §. *Cæterum*, de Offi. ordin. & capit. Si *canonici*, & capit. *Quamuis*, eodem tit. in 6. in quibus eſt ſermo de ceſſatione, quæ ponitur à Canonicis, ſeu à Capit. vel Collegio habentibus ab hoc poteſtatem ex cōſuetudine, vel alio modo, quæ poteſtas interdum ſe extendit ad ponendam ceſſationem generalem in ciuitatibus, vel terris, vt in dict. Clem. dicitur. De ſpeciali vero videtur eſſe ſermo in capit. *Dilectis*, de Apell. vbi ſolum in Eccleſia Altiſiod. dicitur ceſſatio lata, quod poſſet intelligi de tota ciuitate, vt aliqui exponunt, ſed proprius intelligitur tantum de Eccl. matrice vt. exponit Gloſſ. in dict. Clem. 1. verb. *Generalibus*. Differunt autem hæ duæ ceſſationes in primis in locis, circa quæ verſantur, eodem modo, quo ſimilia interdicta diſtinguuntur, vt Syl. verb. *Ceſſatio*, dicit; & Panormitanus, & alii indicant. *In quo differant inter ſe generalis & particularis ceſſatio.*

6. Inter has autem duas ceſſationes quidam ita diſtinguunt, vt ceſſationem particularem negent eſſe propriam cenſuram: generalem autem dicant eſſe eandem cenſuram cum interdicto. Quam opinionem aliqui tribuūt Syluest. ſupra numer. 1. quia dicit ceſſationem generalem æquiparari interdicto, non vero particularem. Sed re vera id non tenet: nam inferius ait, illam æquiparationem non intelligi in omnibus, ſed ſolum in caſu expreſſo in dicta Clementina, ſcilicet in hoc, quod religioſi ſub excommunicationis ſententia ipſo iure lata eodem modo obligantur ad ſeruandas ceſſationes generales, ſicut generalia interdicta. Sine cauſa ergo aliqui ex eo textu colligunt ceſſationem generalem eſſe cēſuram, ſeu ſpeciē interdicti generalis: ſed potius oppoſitum poteſt probabiliter colligi, tum, quia diſtincte de illis ſit ſermo; tum etiam quia non contentus Pontifex vniuerſali præcepto tradito quoad interdicta generalia, illud extendit ad ceſſationes generales: ergo intellexit ceſſationem generalem non eſſe interdictum, nec ſpeciem eius, nam, ſi eſſet ſpecies, ſub genere comprehenſa fuiſſet, neque vlla poſtea facta fuiſſet extenſio. Item ſine cauſa Syluester ex hoc textu colligit differentiam inter ceſſationem generalem, vel particularem quoad æquiparationem cum interdicto: nam re vera nulla colligitur, ſi cum proportione loquamur. Nam in illo *Notanda.* textu non eſt ſermo de interdicto particulari, ſed tantum de generali, vnde mirum non eſt quod extenſio fiat ad ceſſationem generalem, & non ad particularem, & quod in hoc æquiparentur interdicto generali ceſſatio generalis, & non particularis. Non vero inde ſequitur, ceſſationē particularē non ęquiparari interdicto proportionato, ſcilicet particulari: nam in illo textu nihil de hoc dicitur, & oppoſitum colligi poteſt quantum ad præceptum, & cenſuram ibi latam, ſcilicet, quod ſicut nō incurrit illam excomm. religioſus violans interdictum particularis Eccleſię ita nec violans ceſſationem particularem: quod valde notandum eſt.

7. *Refutatur opinio diſtinguens inter ceſſationem generalem, & particularem.* Ex his ergo ſatis conſtat, opinionem illam diſtinguentem ceſſationem generalem, & particularem in ratione cenſuræ, vel interdicti nullo iure fundatam eſſe, imo, ſi attendamus modum loquendi iuris in dict. ca. *Dilectis*, de App. potius ceſſatio particularis, dici poſſet ſpecies interdicti, & hac ratione propria cenſura, ſic enim ibi dicitur, *Interdictum huiuſmodi promulgauit vt Epiſcopo in ciuitate præſente à diuinis in Altiſiodorenſi Eccleſia ceſſaretur.* Vbi particularis ceſſatio interdictum appellatur, & Gloſſa ibi intelligit de proprio interdicto, & Abbas ibi. Et videtur probari, quia Pontifex non ſemel tantum, ſed ſæpe in eo textu pœnam illam interdictum appellauit: quam tamen ex eodem textu, & ex Gloſſa citata in dicta Clementina 1. de Sentent. excommunic. conſtat, fuiſſe quandam ceſſationem à diuinis. Vnde poſſet aliquis occaſionem ſumere dicēdi è contrario ceſſationem particularem eſſe cenſuram, & proprium interdictum: generalem autem minime

minime propter dictam Clementinam. Verum hæc ſententia neque autorem habet, nec probabilitatē, quia apud omnes eſt indubitatum maius eſſe vinculum ceſſationis generalis, quam particularis, quia ceſſatio generalis includit quidquid particularis, & addit aliquid ſaltem extenſiue quoad loca: quoad alios vero effectus aut perſonas in nulla re ſuperatur à ceſſatione particulari: nec quidquam poteſt cum probabilitate aſsignari: ergo nulla ratione dici poteſt ceſſationem particularem eſſe veram cenſuram interdicti: & non ceſſationem generalem. Videtur ergo concludi à fortiori, ex d.c. *Dilectis*, ceſſationem generalem eſſe interdictum, atque adeo hanc pœnam non addere nouam cenſuram, ſed eſſe quandam ſpeciem interdicti quæ propter diuerſos, ſeu plures effectus ſpeciali nomine appellatur. Atque ita loquitur abſolute de ceſſatione Maiolus libr.3.ca.20. dicens ceſſationem eſſe quandam ſpeciem interdicti, & ait hoc indifferenter de vtraque, quamuis ſtatim aliam differentiam inter eas conſtituat, non ſatis conſequenter, vt iam dicam.

Præcipuum diſcrimen inter ceſſationem à diuinis, & interdictum.

8. OBſtat vero contra hunc dicendi modum diſcrimen aliud, quod communiter aſsignari ſolet inter ceſſationem à diuinis, & interdictum, quod hic neceſſario examinandum eſt. Nam ſi illud eſt verum, optime declarat, ceſſationem à diuinis nec interdictum eſſe, neque omnino cenſura. Eſt autem diſcrimen, quia interdictum ita afficit locum, vt qui in illo celebrauit in caſu, aut modo non conceſſo, irregularis fiat, vt in ſuperioribꝰ probatū eſt. At vero ceſſatio non habet hunc effectum: nā licet quis peccet celebrando in loco, vbi ceſſatur à diuinis: non fit irregularis. Quæ ſententia quoad ceſſationem particularem eſt communis Canoniſtarū, vt conſtat ex Gloſſa ſecunda in capit. *Si canonici*, de Offic. ordinat. in 6. Hoſtienſe in cap. *Irrefragabili de* Offi ordinat. nu.11. Panormit. in dict. capit. *Dilectis*, quem cum Innocentio, Bonifacio, & aliis refert, & quod hoc ſequitur Couarruuias ſupra numer.4. & Nauarrus dicto numer.188. & eam tenuit Syluester verb. *Interdictum* 1.§.1. & verb. *Ceſſatio*, §. vltimo & Angelus ibidem. Quorum fundamentum eſt, quia ceſſatio particularis non eſt interdictum particulare: & conſequenter nullum interdictum eſt: ſed in iure tantum eſt cautum, vt, qui celebrat in loco interdicto, irregularis fiat: ergo, qui celebrat in loco, vbi eſt particularis ceſſatio, non eſt interdictus, ex alio principio iuris, quod irregularitas non incurritur niſi in caſibus à iure expreſsis, iuxta capit. *Is qui* de ſentent. excommunicationis, in 6.

9. *Quorundam ſententia de ceſſatione generali.* De ceſſatione autem generali non eſt ita concors ſententia: nam Ioannes Andreas in dicto ca. *Si canonici*, & ibi Innoc. Anchar. & alii, & Calder. tract. de Interdicto docent eum, qui celebrat tempore ceſſationis generalis: fieri irregularem: quamuis de particulari aliud ſentiant. Et hanc partem ſequitur Maiolus dicto ca. 20. citans Antoninum in tractatu de Cenſuris. cap.89. Idemque tenet in 3.p. tit.26.ca. 3. & Villadiego tractatu de irregularitate, capit. de Interdicto in fine: & in hanc partem inclinat Couarruuias ſupra. Qui autores ſolum fundātur in ęquiparatione illa, inter ceſſationem generalem, & interdictum generale, quæ fit in Clem.1. de Sententia excommunic. *Excluditur fundamentum horum authorum.* Quod fundamētum inefficax eſt, vt ex ſupradictis conſtat, quia ibi non æquiparantur eo quod ceſſatio ſit interdictum: ſed potius, quia non eſt interdictum, ad illam facta eſt extenſio ex voluntate Pontificis. Rurſus non æquiparantur in omnibus, ſed in obſeruatione ibi ſtatuta: ibi autem non imponitur tranſgreſſoribus pœna irregularitatis, ſed excommunicationis, quæ longe diuerſa eſt. Vnde is, qui celebrat in loco generaliter interdicto, non fiet irregularis ex vi illius Clementinæ, ſi alibi decretum non eſt, cum ergo de ceſſatione etiā generali alibi decretum non ſit, nihil ex hac ęquiparatione concludi poteſt. Atque hoc videtur aduertiſſe Paludanus in 4. diſt.18. quæſt.8. art.3. numer.28. cum dixit, ibi æquiparata eſſe interdictum, & ceſſationem generalem quod pœnam excommunicationis ipſo facto violantibus impoſitam: *Cum tamen* (inquit) *olim contra ceſſationem faciens non fieret irregularis.* Quæ verba ſunt æquiuoca & ex eis poſſet quis colligere olim quidem ita fuiſſe, nunc autem aliter eſſe. Non eſt tamen hic ſenſus: ſed, licet olim non fuerint æquiparata in irregularitate, in ſimili pœna excommunicationis puniri ſeruata nihilominus antiqua diſsimilitudine: Et ſic verum eſt quod idem autor ſubdit, *ſed circa ceſſationem ſolum hoc eſt innouatum, & nihil aliud*: non enim neceſſe eſt, vt, ſi duo delicta in vna lege habent aliquam pœnam communem, ideo aliæ pœnæ in aliis legibus, impoſitæ vni ex illis delictis extendantur ad aliud.

Vnde dicta opinio non conſequenter loquitur, 10.
diſtinctionem quoad hoc faciens inter ceſſationem *Prædicta ſententia reiicitur.* particularem, & generalem: nam fundamentum illud, quod irregularitas non incurritur niſi in caſibus à iure expreſsis, æque procedit in ceſſatione generali, ſicut in particulari, quia neutra inuenitur talis irregularitas in iure expreſſa. Quod ſi dicant, ſatis eſſe quod ſit expreſſa in interdicto generali, vt *Excluditur euaſio.* ibi intelligatur incluſa generalis ceſſatio, idem dicere debēt de ceſſatione particulari reſpectu interdicti particularis, quod ſcilicet ſub illo intelligatur incluſa. Imo neceſſe eſt, vt dicant, etiam ante dictam Clement.1. de Sent excommunicationis, fuiſſe ceſſationem generalem incluſam ſub interdicto generali in antiquis iuribus quoad hunc effectum: quia ſi antea non includebatur, ex vi Clementinæ non includitur, vt oſtenſum eſt: ſi autem includebatur, à fortiori dicendum eſt: ceſſationem particularem incluſam eſſe in interdicto particulari: nam ſi rationem ſpectemus, eſt eadem cum proportione. Si autem ſpectemus ius, habemus aliquod fundamētum huius incluſionis, quoad ceſſationem particularem in dicto cap. *Dilectis*, quoad ceſſationem vero generalem nullum eſt aliud: nam ex dicta Clementina nullum ſumi poteſt, vt oſtendi. Quapropter magis conſequenter de vtraque ceſſatione loquuntur negando hanc irregularitatem. Panormitanus & alii antiqui Canoniſtæ ſupra citati, quos ſequuntur Syluest. & Nauarr. & Paludan. ſupra, & idem ſenſit Sot. d.1. art. 6.

Vnum tamē mihi ſupereſt dubium circa fundamentum huius communis ſententiæ ad vtramque 11.
Dubium circa communis opinionis fundamentū. ceſſationem applicatum, nimirum quod in iure nō eſt irregularitas expreſſa contra celebrantes diuina officia tempore ceſſationis. Nam, licet verum ſit nō eſſe expreſſam ſub nomine ceſſationis: dici tamen poteſt expreſſam ſub nomine interdicti: & id ſatis eſſe, quia ceſſatio eſt interdictū quoddam. Quādo enim in iure dicitur, irregularitatem nō incurri niſi in caſibus à iure expreſsis, nō eſt intelligendum neceſſarium eſſe, vt ſub ſpecifico nomine exprimātur: ſed ſatis eſt, quod ſint expreſsi ſub locutione generali, ſed indefinita, quæ illi æquiualeat. Nam etiā non inuenitur in iure expreſſum, quod violans celebrando interdictum particulare locale, fiat irregularis: ſed ſolum quod celebrant in loco interdicto, & hoc ſatis eſt, & ſub hoc genere comprehendantur ſpecies: ergo ſimiliter ſi ceſſatio (vt eſt probabile) eſt ſpecies interdicti illa ſufficienter eſt in iure expreſſa ſub illo genere: ergo neceſſe eſt, vt dicti autores oſtendant ceſſationem non eſſe ſpeciem interdicti, quod ipſi non faciunt: imo potius id ſupponunt. Quin etiam Nauarr. ex hac differentia quo-

ad irregularitatem maxime probat ceſſationem non eſſe interdictum, in quo committitur circulus. Alii vero probãt ceſſationem non eſſe interdictum, quia plures effectus habet, ſeu magis priuat ſeu ceſſare facit à diuinis officiis, vt patebit infra ex effectibus eius, quæ differentia videtur eſſe nimis accidẽtalis ſolumque probare ceſſationem eſſe quoddam maius ſeu maximum interdictum.

12. *Reſponſio præcipua difficultatis.* Fateor quidem difficile eſſe aliquid in his omnibus cum ſolido fundamento affirmare, quia neque ex ſola ratione ſumi poteſt, neque in iure aliquid in hoc eſt ſufficienter declaratum. Tamen cum in iuris intelligentia magnam authoritatem habeant eius interpretes, ex communi eorum conſenſu accipimus, ceſſationem & interdictum in iure ita eſſe diuerſa, vt neutrum ſub altero ex vi, & proprietate verborum comprehendatur, nec tanquam æqualia nec tanquam inferius ſub ſuperiore. *Interdict. & ceſſatio à diuinis neutrum altero continetur in iure.* Quod principium (mea ſententia) non parum efficaciter probat textus in tacta Clement. 1. de Sententia excommunicationis, vt ſupra eſt à nobis conſideratum: Præterea ad hoc principium probandũ optima eſt coniectura, qua Nauarrus vtitur: quia cum conceditur priuilegium ad audiendam Miſſam tempore interdicti, non intelligitur conceſſum ad illam audiendam tempore ceſſationis à diuinis, vt conſtat ex cõmuni omnium intelligentia, & infra etiam dicemus non omnia, quæ nunc ſunt conceſſa per capit. *Alma* tempore interdicti, extendi ad ceſſationem à diuinis. Item è contrario aliquis poteſt interdum ceſſationem præcipere, qui non poteſt interdictum ponere, vt notat Gloſſa 2. in dict. capit. *Si Canonici*, de Offic. ordinat. in 6. vnde priuilegium ad ponendam ceſſationem, per ſe non extenditur ad ponendum interdictum: ſunt ergo hæc in rigore iuris ita diuerſa, vt vnum ſub alio non comprehendatur. Neque contra hoc obſtat modus loquendi dict. capit. *Dilectis*, quia maius pondus habet communis vſus totius iuris: & quia vt iam diximus ſæpe verbum *interdicendi*, aut *interdicti*, generatim ſumitur pro quacunque prohibitione potuit ergo in illo textu ita accipi *Satisfit rationi ſupra poſitæ.* vel certe, cum tempore interdicti ſuo modo à diuinis ceſſetur, intelligere poſſumus, de ſola ceſſatione accommodata ad interdictum ibi eſſe ſermonem. Ex hoc autem à principio in iure fundata, optime colligitur diſcrimen paulo ante poſitum quoad irregularitatem tranſgreſſoris, manetque ſolidum illud fundamentum, quod talis irregularitas quoad ceſſationem à diuinis non eſt expreſſa in iure: quia fit alicubi, maxime vbi fertur de interdicto, nõ autem ibi, quia ceſſatio ſub interdicto non intelligitur: Nam ſi in fauoribus, & priuilegiis nõ admittitur hæc extenſio, multo minus in pœna, & rigore admittenda eſt.

13. *Ceſſatio ab interdicto eſſentiali diſcrimine differt* Rurſus vero à poſteriori ex hoc effectu infero, ceſſationem non ſolum nomine, ſed re ipſa, & eſſentiali differentia differre ab interdicto. Quia ex effectibus optime cauſas diſtinguimus. Item quia ceſſatio nõ interdicit perſonam, vt per ſe notum eſt: quia non fertur ſimpliciter in perſonam, vt ſupra dixi, & ſtatim amplius exponetur: nec etiam interdicit locum, ſi proprie de interdicto loquamur, aliàs, qui celebraret ibi fieret irregularis tanquam celebrans in loco interdicto. Vnde ita poteſt explicari hæc differentia, quod interdictum locale videtur eſſe veluti quædam affectio ipſius loci, quem inhabilem reddit ad diuina officia ſic in eo celebranda, & ideo cautum eſt, vt irregularis fiat, qui in eo contra ius celebrat: ceſſatio autem non eſt affectio loci, ſed ſimplex quædam prohibitio ipſius miniſtris Eccleſiæ facta reſpectu talis loci. *Occurritur obiectioni.* Dices, Ergo ſolum miniſtri, vel incolæ illius loci tenebuntur abſtinere à diuinis in illo loco, non vero exteri, quia perſonalis prohibitio non extenditur ad ipſos, & aliàs locus non eſt interdictus. Reſpondetur negando ſequelam: falſum eſt enim prohibitionem perſonalem non poſſe extendi ad ipſos, vt exiſtentes: & operantes in tali territorio, aut plebe: nam ſi quis tenetur ſeruare conſuetudinem loci: in quo exiſtit, tenebitur etiam ſeruare præcepta, quæ in tali loco poſita ſunt. Et in hoc ſenſu intelligo potuiſſe dici à Panormitano, interdictum eſſe quid iuris, ceſſationem autem quid facti: non quod ceſſatio ante actualem ceſſationem quæ ad factum pertinet, non imponat vinculum, & obligationem ceſſandi, id enim aperte falſum eſt, vt ſupra probaui: ſed quod ceſſatio ſolum inducat prohibitionem ipſius facti, ſeu omiſſionis, nulloſque alios iuris effectus inducat vi ſua. *Panormitani expoſ.* Interdictum autem inducit iuris effectus, vt ſunt irregularitas, & alii ſimiles. Et hãc interpretationẽ notauit Couarruuias ſupra num. 1. Rurſus hinc colligo, intẽſiue, vt ſic dicam, maius vinculum eſſe interdictum, quam ceſſationem à diuinis: quãdoquidem maiori pœna illius trãſgreſsio punitur. quamuis extenſiue quoad aliquos effectus excedat ceſſatio, propter quod ſæpe adiungitur interdicto, vt infra videbimus.

Tandem ex his concludo, ceſſationem non eſſe ſpeciem cẽſuræ, ſed ſimplicem prohibitionem. Hæc ſequitur ex dictis, tum quia oſtenſum eſt non eſſe interdictum, tum quia declaratum eſt non habere effectum irregularitatis, licet violetur celebrando, qui eſt inſeparabilis à cenſura Et per hunc effectum optime explicatur differentia inter generalem prohibitionem & cenſuram, quam indicarunt Innocentius, Cardinalis Zabarella, & Speculator, quos refert & ſequitur Maiolus ſupra numer. 10. Confirmatur à ſimili: nam hac ratione celebrãs in Eccleſia violata per ſanguinis effuſionem, non fit irregularis, quia illa non eſt cenſura ſed quædam loci irregularitas, vel nuda prohibitio, vt notauit Innocẽtius in ca. vltim. de Exceſſ. Prælat. num. 7. Et è conuerſo, ex carentia illius effectus optime infertur illam non eſſe cenſuram. Similes ſunt prohibitiones celebrandi in aliqua Eccleſia, quæ fiunt in capit. 1. & 2. de Iure patronatus. Similiter licet Prælatus ſimpliciter prohibeat aliquem celebrare, vel confeſsiones audire, non ſtatim cenſẽtur ſuſpenſionis cenſuram ferre, cuius ſignum à poſteriori eſt, quia ſubditus contra voluntatem ſuperioris celebrando quãuis peccet, non tamen ſemper fit irregularis: ergo eſt diſtinctio inter ſimplicem prohibitionem, & cẽſuram. Quæ in hoc conſiſtit, quod ſimplex prohibitio non inducit illos proprios effectus iuris, quos in ducit cẽſura, propter quod cenſura exiſtimatur velut quædam moralis affectio iuris, tales habens effectus, quæ ineſt perſonæ, quæ propterea ſecum illam differt etiam extra territorium imponentis; ſimplex autem prohibitio eſt ſolum præceptum quoddam extrinſecum, quod ſuis terminis concluditur. Quæ omnia recte accommodantur ceſſationi vt ſimplex prohibitio dicatur, & non cenſura. Ac tandem cenſura per ſe ac formaliter eſt pœna: ſimplex autem prohibitio, per ſe ac formaliter nec includit, nec requirit rationem pœnæ, quia ad illam ſufficit ratio præcepti. Vnde nec ceſſatio à diuinis per ſe ac directe pœna eſt: quia licet, nunquam ponatur niſi occaſione culpæ: tamen cum æque comprehendat innocentes, ac nocentes quoad proximam obligationem ſuam, magis poni videtur vt ſignum afflictionis Eccleſiæ, & vt generale quoddam grauamen, per modum cuiuſdam præcepti impoſitum, quam per modum pœnę, quamuis inde etiam reſultet aliqua pœna in perſonas culpabiles. Vnde inſurgit alia conſideratio, nam interdictum licet locale ſit, ſemper ſpecialiter: ac principaliter afficit perſonas, quæ interdicto cauſam dederunt ideoque illas vbique arcet à diuinis, & pro illis priuilegia non valent. At vero ceſſatio non ligat ſpeciali modo perſonas: quæ cauſam dederũt, nec illas excludit

Right margin: 14 *Conc.* *Vide doſtu ſua p. Comm oni ſi eſt vl. interi.* *Ceſſati. diuinis ſe ac for liter pæ non eſt.*

excludit vbique à diuinis quantum eſt ex ſe: ergo ſignum eſt non eſſe interdictum, nec cenſuram, nam hæc ſemper fortius ligat eos qui cauſam dederunt, quam innocentes.

15. *... tisfit argumentis ... o contraria ſenten... poſitis.* Et per hæc tandem reſponſum eſt ſufficienter ad fundamentum contrariæ ſententiæ: facile enim eſt ex dictis ceſſationem excludere à definitione cenſuræ ſupra data, vel quia formaliter non eſt pœna, ſed prohibitio ſimplex, vel quia non eſt propria priuatio ſpiritualium bonorum moraliter afficiens ſubiectum modo ſupra explicato, ſed extrinſeca tantum prohibitio. Denique argumentum illud à definitione parum vrget, quia huiuſmodi definitiones non ſunt, vel per ſe notæ, vel communi conſenſu conſtantes: vnde facile potuiſſemus particulam aliquam addere, per quam expreſsius excluderetur ceſſatio, propter vitandam tamen prolixitatem definitionis id omiſimus, & in hunc locum explicandum remiſimus.

SECTIO II.

Quos effectus habeat ceſſatio à diuinis.

1\. HActenus ſolum explicauimus communem rationem, & quaſi genus huius vinculi. Nunc ſpecifica ratio eius explicanda eſt, quod optime fiet in ordine ad effectus, ſicut in cẽſuris fecimus; quia in hoc ſimilitudinem habet ceſſatio cum cenſuris. Poſſumus autem duos ordines effectuum hic diſtinguere. Primus eſt proximus, & immediatus, qui eſt priuatio diuinorum, quam ipſum nomen ceſſationis à diuinis præ ſe fert. Secundus eſt mediatus, & remotus; qui eſt pœna, quam incurrunt, qui non ceſſant à diuinis eo tempore prohibito. Præterea aduertendum eſt in primo ordine effectuum ſub nomine diuinorum comprehendi tria illa, quę de interdicto declarauimus, ſcilicet diuina officia ſub quibus & Miſſæ celebratio, & horarum canonicarum publica recitatio, & omnes aliæ ſolennes benedictiones, vel cæremoniæ, quæ in Eccleſia fiunt, continentur, item & ſacramenta, & Eccleſiaſtica ſepultura.

De priuatione diuinorum officiorum.

... ceſſatio à diuina offi... diuina ... hibean- QVod ergo ad diuina officia ſpectat, generalis omnium priuatio per hanc prohibitionem imponitur, vt verba ipſa ceſſationis à diuinis præ ſe ferunt, & Doctores interpretantur, & quotidianus Eccleſiæ vſus. Intelligendum autem eſt de publicis officiis, & orationibus Eccleſiæ, nam priuatæ orationis, etiam in templis, non ſunt prohibitæ ex vi huius præcepti, & ideo dicitur hæc ceſſatio miniſtrorum, ſeu organorum Eccleſiæ. Imo in his nunquam cenſentur prohibitæ horæ canonicæ priuatim dictæ, etiã quatenus à perſonis Eccleſiaſticis ex obligatione, & ex officio dicuntur: nam, licet ab ipſis dicantur, vt à miniſtris Eccleſię, & nomine eius, ſemper tamen computatur quoad hoc inter orationes priuatas, ſuntque veluti intrinſecum, & priuatum onus miniſtrorum Eccleſiæ, quo nunquam liberantur propter cenſuras, vel ſimiles priuationes: ſed ſolum publica recitatione. *... oc præ... m etiã ... rohi... rau... iui-* Quamuis autem hæc ceſſatio dicatur priuatio miniſtrorum, tamen non ſolum illi prohibentur celebrare, aut dicere hæc officia, ſed etiam laici prohibentur ea audire etiamſi in tali loco fiant: quanquam enim non tam directe pertineat hæc prohibitio ad illos, ſicut ad Eccleſiæ miniſtros, tamen cõſequenter ad eos deriuatur, tum quia, ſi celebratio prohibetur, etiã participatio celebrationis, quæ eſt veluti quid acceſſorium, quod principale comittatur: tum etiam, quia illa ceſſatio ſimpliciter ponitur pro toto populo; explicatur autem ſpecialiter miniſtris, quia ad illos pertinet hoc miniſterium, & illis ceſſantibus, alios etiam ceſſare neceſſe: eſt. Tamẽ ſi illi ceſſare nolint, etiam iniuſte & contra præceptum, reliqui tenebuntur eos vitare in diuinis, ſeu non adeſſe; non ſolum qui tenentur non conſentire, & ſuo modo cooperari prauati, ſed etiam, quia per ſe illos comprehendit prohibitio. Vnde, etiamſi aliquis ſacerdos ex priuilegio celebret tempore ceſſationis, alii nullo fruentes priuilegio non poſſunt ſacrificio eius intereſſe, vt conſtat ex communi vſu, & praxi Eccleſiæ. Atque in his videntur Doctores conuenire.

Dubitant tamen, an huic generali prohibitioni moderatio aliqua in iure adhibita ſit. Et, quoniam ſub nomine ceſſationis nulla in iure inuenitur, dubitari ſolum poteſt, an illæ, quæ factæ ſunt circa interdictum generale, vel iure antiquo cap. *Quod in te*, de Pœnit. & remiſſ. vel iure nouo capit. *Alma*, Qui-dam ſentiunt conceſsionem cap. *Quod in te*, ex tunc habuiſſe locum in ceſſatione à diuinis, ita, vt, illa non obſtante, poſsint clerici in conuentualibus Eccleſiis bini & bini horas canonicas ſubmiſſa voce recitare, ianuis clauſis, & interdictis excluſis, & campanis non pulſatis, hoc indicat Soto d. 22. qu. 3. artic. 1. poſt quartam concluſionem quatenus ait, olim in hac priuatione diuinorum officiorũ nullam fere fuiſſe differentiam inter ceſſationem, & interdictum, & Couarr. in cap. *Alma*, p. 2. §. 4. num. 7. verſic. *Hinc patet*, docet, deciſionem illam capit. *Quod in te*, extendi ad ceſſationem à diuinis, quod tamen nulla ratione confirmat, ſed illud infert ex eo, quod dixerat aliam conceſsionem ibi factam circa vſum ſacramentorum tempore interdicti extendi ad ceſſationem, quod eandem habet difficultatem infra examinandam. 3. *An circa hanc prohibitionẽ moderatio aliqua in iure ſit.*

Atque hinc vlterius concludi videtur, etiam nouam conceſsionem cap. *Alma*, extendendam eſſe ad ceſſationem à diuinis, quia quoad hoc non eſt maior ratio de intelligentia veteris, quam noui iuris. Nam vel ceſſatio æquiparatur interdicto in his effectibus, & propterea ſub interdicto in his conceſſionibus comprehenditur, vel non; ſi primum tam in noua, quam in veteri conceſsione comprehendetur; ſi ſecundum, in neutra. Quod autem primum ſit dicendum ratio ſuadere videtur, quam tangit Pontifex in dict. capit. *Alma*, vbi ex eo quod in loco interdicto nulla celebrentur diuina officia, magna ſequũtur incommoda, quæ ibi numerat, ait opportunum fuiſſe illam amplificationẽ facere: ergo tota ratio illius legis fuit propter incommoda ceſſandi à diuinis: ergo multo magis procedit eadem lex in ipſa ceſſatione: quia ex paritate rationis optimum ſit argumentum in materia fauorabili, præſertim ſi fauor ad commune bonum, & ſpirituale pertineat, vt Canoniſtę frequenter docẽt in cap. *Ex tenore*, Qui filii ſint legitimi, & plures alii, quos Couarr. refert. Qui maxime hoc procedere dicunt, quando ratio eſt in ipſa lege expreſſa. 4. *Corollariũ huius ſent.*

Accedit, hic non ſolum eſſe æqualem rationem, ſed maiorem: quia interdictũ, vt ſupra dicebamus, maiorem obligationem inducit, eſtque propria cẽſura: ſi ergo illud temperatum eſt, multo magis ceſſatio. Quam rationem indicauit Plaud. tenens hanc ſententiam 4. diſt. 18. quæſt. 8. art. 3. numer. 38. & Nauarr. in Sum. ca. 27. num. 189. & Villadiego de Irregularitate c. de Interdicto, & pro eadem citat Couarr. Ioannem de Friburgo in Summa Confeſſorum libr. 2. titul. 33. quæſt. 221. Sed ibi non loquitur de conſtitutione cap. *Alma*, Sed ait, quando ex conſuetudine quarundam Eccleſiarum ceſſatur à diuinis propter aliquam iniuriam Eccleſiæ factam, ſuſpẽdi quidem organa miniſtrorum Eccleſiæ & ſonitum campanarum: & nihilominus presbyteros cum Canonicis in Eccleſia ſubmiſſa voce celebrare diuina officia, & fere omnia alia expedire ſicut prius: 5.

Quod (inquit) *non fieret, ſi eſſet Eccleſia interdicta.* In quibus vltimis verbis ſignificat plus licere in hoc negotio tempore ceſſationis, quam tempore interdicti, & conſequenter non prouenire ex extenſione cap. *Alma*, ſed aliunde, nimirum, quia ceſſatio aliquid minus eſt, quam interdictum. Significat etiam illud non ſolum procedere in ceſſatione generali, ſed etiam in ceſſatione particularis Eccleſiæ, cum tamen conceſsio cap. *Alma*, ſolum in interdicto generali locum habeat citatque Innocentium & Hoſtienſem locis citatis.

6. Nihilominus Couarruuias ſupra in rigore iuris, oppoſitam opinionem veriorem cenſet quoad cōceſsionem cap. *Alma*. Vnde ipſe in præſenti dubitatione diſtinguere videtur inter cōceſsionem antiqui iuris, & noui, vt illa extendatur ad interdictum non vero hæc. Non video tamen quomodo hæc cohæreant; nam vtrumque ius agit de interdicto generali & locali: qua ergo ratione dici poteſt in vno iure ſub interdicto intelligi ceſſationem, & non in alio cum materia, & verba & omnia alia, quæ conſiderari poſſent in vtroque iure, eiuſdem rationis ſint. Igitur, vel de vtraque moderatione, tam antiqua, quam noua hoc negandum eſt: vel de vtraque affirmandum.

7. *Circa prædictam prohibitionem nulla moderatio in iure hactenus adhibita eſt.*

Cenſeo igitur circa hunc effectum nullam eſſe hactenus moderationem in iure adhibitam. Atque ita cenſuit grauiſsima congregatio Doctorum vtriuſque iuris, & Theologorumquæ anno 1556. circa materiam hanc Salmāticæ facta eſt. Cuius videtur mentionem facere Soto in dicto artic. 2. quam ſententiam ſatis confirmat Eccleſiæ conſuetudo: plus enim ceſſatur à diuinis tempore ceſſationis quam tempore interdicti: neque moderationes omnes ca pit. *Alma*, in praxi ſeruantur in ceſſatione à diuinis ſi autem eſſent licitæ, non fuiſſent tam facile omiſſæ: nec miniſtri Eccleſiæ tantum fauorem contempſiſſent. Præterea, ſi ius ipſum conſulamus, nullum eſt decretum, in quo de ceſſatione ſub propria ratione, & nomine moderatio adhibeatur: ſed abſolute loquūtur de ceſſatione, & illam ſimpliciter poni præſupponunt, cum tamen ceſſatio ſimpliciter dicta totalem priuationem ſignificet. Quin potius in cap. *Non eſt vobis* de Sponſalibus, quod de hac ceſſatione loqui videtur) vt etiam intelligunt Innocētius, & Panormitanus) cum diſtributione dicitur, *Nulla diuina officia permittatis ibi celebrare, præter baptiſmum paruulorum, & pœnitentias morientium*: ergo in his iuribus nullum habet fundamentum talis moderatio. Aliunde vero iura, quæ adhibent moderationem loquuntur de interdicto, ſub quo nō comprehenditur ceſſatio, iuxta vſitatum modum loquendi iuris, vt ſupra oſtendimus. Accedit tandem coniectura, quæ fortaſſe mouit Summum Pontificem ne huiuſmodi moderationem ad ceſſationem extendat, quia aliàs nihil peculiare adderet ceſſatio præter interdictum: nam, ſi liceret nunc miniſtris Eccleſiæ tempore ceſſationis dicere officia ianuis clauſis, & cum aliis circumſtantiis iuris, quid quæſo amplius prohiberet nunc ceſſatio, quam interdictum? Item, ſi nunc poſſent canonici v. g. tempore ceſſationis in illo modo dicere officium in Choro poſſent etiam diſtributiones accipere iuxta capit. *Alma*, ad quid ergo neceſſaria eſt reſtitutio, quę prçcipitur in capit. *Si canonici*, §. *Si autem*, de Offic. ordin. in 6. quam infra declarabimus: Igitur moderari illo modo ceſſationem à diuinis fuiſſet illam è medio tollere: at hoc noluerunt, ita vt conſtat ex Clemen. 1. de Sentent. excomm. & probat etiam conſuetudo: nam poſt interdictum addi ſolet ceſſatio, non certe alia ratione, niſi quia ea non permittit, quæ non obſtante interdicto conceduntur.

7. *Reſpondetur ad fundamenta ſententiæ.*

Atque hæc ratio euertit fundamentum prioris ſententiæ. Primum enim negamus iure antiquo factam eſſe moderationem, quod ex communi differentia ceſſationis, & interdicti, & ex modo loquendi antiquorum iurium colligimus. Nec fortaſſe Soto, qui in contrarium citatur, id ſenſit, cum enim dicit, olim æquale fere fuiſſet interdictum cum ceſſatione quoad priuationem diuinorum officiorum, non videtur loqui de iure, ſed de facto, vt patet ex ratione, quam ſubdit dicens, *Cum tempore interdicti intereſſe ſacris non liceret, clerus ipſe ab eis celebrandis omnino abſtinebat.* Vbi non dicit iure ad hoc aſtrictū fuiſſe, ſed occaſione ſumpta ex populi impedimento, id ſolitum facere fuiſſe. Quod tamen vnde ipſe collegerit non video: nam ca. *Quod in te*, & cap. *Non eſt vobis*, quæ ad hoc ipſe citat nihil dicunt. Deinde non facit ea abſolute æqualia, ſed cum diminutione illius particulæ *fere*.

9. Rurſus hinc conſequenter negamus nouam moderationem cap. *Alma*: ad ceſſationem extendi: propter paritatem rationis, & Eccleſię vſum etiam poſt illam conſtitutionem: Cuius ratio non mouit Pontificem ad tollendum omnino ab Eccleſia vſum alicuius ceſſationis ſimpliciter à diuinis: ſed ad moderandas interdictiones diuinorum officiorum: & ideo non adhibuit moderationem in ceſſatione, vt ſic, ſed in interdicto. Vnde non obſtat, quod ex omnimoda ceſſatione à diuinis ſequi poſsint illa incommoda, quæ ibi narrantur: Tum quia illa fuerūt ſufficientia ad moderandas prohibitiones, non vero ad tollendum omnino è medio omnem totalem ceſſationem: tum etiam, quia illi malo aliis modis occurrendum eſt in ceſſatione à diuinis, quod etiā eſt ab Eccleſia prouiſum, vt ſequēti ſect. videbimus Nec denique refert quod vinculum interdicti intēſiue, vt ſic dicam maius ſit, quia, hoc non obſtante, poteſt ceſſatio eſſe extenſiue maior, quod eſſe non poſſet, ſi eandem moderationem acciperet. Et præterea, quāuis interdictū videatur Maius in ratione cenſuræ, tamē eſt frequētius, & facilius ponitur. Et ob hanc etiā cauſam magis indigebat moderatione.

10. *Excluditur ſententia Autoris Summæ confeſſorū.*

Vnde nō video de qua ceſſatione loquatur autor Summæ confeſſorum. & alii quos citat: nam eā ab interdicto diſtinguūt, & nihilominus dicunt, tempore talis ceſſationis poſſe diuina officia ſubmiſſa voce celebrari: in nullo enim iure inuenio talem ceſſationis modum, nec intelligo quid ſit. Quod ſi forte loquantur de ceſſatione particulari tantum vnius Eccleſiæ, falſum etiam eſt quod aſſerunt: quia multo certius eſt in ceſſatione particulari nō poſſe id fieri etiam ex conceſsione capit. *Alma*, quia illa non extenditur ad interdictum particulare, vt ſupra viſum eſt: ergo multo minus ad ceſſationē particularem, quandoquidem ibi non eſt ſermo de ceſſatione, ſed de interdicto, & ſi aliquo modo poſſet ceſſatio comprehendi, ſolum eſſet ob aliquam proportionem cum interdicto eiuſdem ordinis.

11. *Nullum priuilegiū cir. a celebrationē tempore interdicti extenditur ad ceſſationem.*

Deinde colligo ex dictis, nullum priuilegium etiam in iure conceſſum circa celebrationem, vel auditionem diuinorum tempore interdicti extendi ad ceſſationem à diuinis niſi ſpecialiter exprimatur quod enim omnes Doctores facile concedunt de priuilegiis ſpecialibus, vt Couarruuias ſupra late refert, & docet ac Nauarrus ſequitur. De generalibus vero priuilegiis quidam Doctores aliter loquūtur dicentes, priuilegia generalia à iure conceſſa circa interdicta ad ceſſationes extendi: qualia ſunt de Templariis in ca. *Cum & plantare*, de Priuil. & de Epiſcopis in capit. *Quod nonnullis*, eodem tit. & de aliis religioſis in cap. *Vt priuilegia* eod. tit. Ita ſentit Ioannes Andreas in capit. *Dilectis* de Appellatio. & videtur Couarr. conſentire. *Excluditur quorundā opinio.* Nauarr. autem abſolute & generatim id negat de quocunque priuilegio, & mihi videtur eandem eſſe omnium rationem: quia priuilegia non plus concedunt, quam in verbis ſuis iuridice intellectis exprimant: quod non minus, imo quodammodo magis verum eſt in priuilegiis iure contentis, quam extra: ſed verbum, *interdictum*, non

non ſignificat ceſſationem ſecundum vſum iuris, neque illam comprehendit: ergo in nullo priuilegio poſito debet, aut poteſt ad ceſſationem extendi. Item, hoc priuilegium reſpectu ceſſationis multo magis exorbitat à iure cõmuni, quam reſpectu interdicti: ergo nulla ratione poteſt illo modo extendi. Tandem illa diſtinctio nullo nititur fundamento, cur ergo gratis admittenda eſt?

An in ceſſatione à diuinis vigeat priuilegium ca. Alma pro 4. feſtiuitatibus.

12. *Ratio dubitandi pro parte affirmat.* SVpereſt vero hic ſpeciale dubium, an in ceſſatione à diuinis locum habeat conceſsio cap. *Alma*, ſaltem quantum ad eam partem, in qua pręcipit, vt in quatuor feſtiuitatibus officia ſolenniter celebrentur. Ratio dubitandi eſt: quia in ea parte conceſsio illa non limitatur ad tempus interdicti, ſed ſimpliciter id ſtatuitur quaſi in priuilegium illorum dierum: ſic enim dicitur, *In feſtiuitatibus vero Natalis Domini, Paſchæ, & Pentecoſtes, & Aſſumptionis Virginis glorioſæ campanæ pulſentur, & ianuis apertis alta voce diuina officia ſolenniter celebrentur, &c.* Eſt ergo illud veluti quoddam abſolutum pręceptum negatiuum, quod hæc non poſſunt illis diebus prohiberi: ergo in omni proprietate, & rigore extenduntur illa verba ad ceſſationem, & aliunde nulla propterea fit propria correctio in iure, ceſſantque aliæ rationes ſupra allatę: quia ſolũ inde ſequitur, vt ceſſatio in illis diebus ſuſpendenda ſit, quod nullum eſt incommodũ, nec contra aliquod ius, & aliunde eſt valde conſentaneum ſanctitati illorum dierum. Atque huius opinionis feruntur fuiſſe Doctores Salmanticenſes, & ita in facti contingentia ſeruatum fuiſſe anno 1584. Tenet etiam Couarruuias in cap. *Alma*, par. 2. § 5. num. 3.

13. *Rationes pro parte contraria.* Aliunde vere obſtant omnia, quæ de interpretatione c. *Alma*, diximus quantum ad reliquam partem totam conceſsionis in eo factæ. Non enim videtur veriſimile quandam partem illius conceſsionis extendi ceſſationem à diuinis, & non aliam. Sicut enim in prioribus clauſulis fit quædam interdicti moderatio, ita in hac, de qua agimus, fit quædam interdicti ſuſpenſio; ergo in neutro loco ſub nomine interdicti comprehenditur ceſſatio. Nec videntur ſufficiẽter expendi verba citata huius clauſulę, quia ſunt intelligenda iuxta ſubiectam materiam. Cum ergo dicitur, *In feſtiuitatibus vero, &c.* ſubintelligitur tempore interdicti generalis loci: nam de illo ſolum erat propoſitus ſermo à principio capitis, vt patet ex illis verbis. *Concedimus quod tempore interdicti, &c.* & in fine conceditur, *Cæteris quæ circa obſeruationem interdictorum, &c.* ergo totus etiam ſermo intermedius intelligitur de tempore interdicti: ergo etiam hæc ſuſpenſio, quæ pro illis quatuor feſtiuitatibus fit cum ea limitatione conceſſa eſt: & ideo non habet locum in interdicto particularis Eccleſiæ, quia in illo textu ſolum eſt ſermo de interdicto generali: ergo eadem ratione non habet locum in ceſſatione à diuinis, quia iam ſatis oſtenſum eſt ceſſationem ſub interdicto non comprehendi. *Sententia negans probabilior.* Atq; ita euertitur fundamentum contrariæ ſententiæ, ac propterea in rigore iuris hæc poſterior pars vera videtur. Nam aliæ coniecturæ, quas affert Couarru. non habent probabilitatem, nec procedunt conſequenter ad ſuperius dicta; nam ſimilitudo rationis non ſufficit, ſi verba priuilegii, vel conceſsionis non magis comprehendunt ſuſpenſionem, quam alias moderationes, præſertim cum oſtenſum ſit, maiorem fuiſſe occaſionem ad moderandum, vel ſuſpendendum interdictum, quam ceſſationem. *Limitatio.* Nihilominus tamen, ſi contraria conſuetudo alicubi recepta fuerit propter autoritatem aliquorum Doctorũ ſequentium priorem interpretationem dictorum verborum, poteſt in praxi probabiliter ſuſtineri.

Eplicantur alia minutiora.

14. *An tẽpore ceſſationis poſſint clerici bini recitare priuatim.* ALia interrogari poſſunt circa hæc officia quæ minutiora ſunt, & breuiter poſſunt expediri. Quale eſt illud an tempore ceſſationis à diuinis poſſint clerici bini recitare officium canonicum præſertim extra Eccleſiam, & omnino priuatim, vbi ab aliis audiri non poſsint. Nonnulli enim Doctores de hac re Salmanticæ conſulti reſponderunt, id fieri non poſſe: & fortaſſe moti ſunt, quia ex vi ceſſationis non tantum prohibemur dicere, ſed etiam audire diuina: quamuis autem prohibitio dicendi nõ comprehendat priuatam recitationem, prohibet tamen auditionem, etiam priuatę recitationis. Vnde nullus etiam laicus poteſt eo tempore audire ſacerdotem priuatim recitantem. Duplici ergo ex capite non poterunt clerici bini dicere officia, primo, quia iam non eſt omnino priuata, ſed aliquo modo publica illa recitatio. Secundo, quia, licet vnicuique eorum licitum ſit recitare, non tamen alium audire. *Sententia negans probabilis & in praxi ſecura.* Eſtque hæc pars probabilis, contraria tamen eſt ſecura, & in praxi ſeruari poteſt. Non quidem ob priuilegium c. *Quod in te*, ſed quia cenſeo illam recitationem ſatis eſſe priuatam, cum ſit inter duos tãtum, neq; eſſe ibi diſtinguendam auditionem à recitatione, quia vtrumque ſit per modum vnius: nam ex illis duabus perſonis veluti conficitur vnus integer miniſter illius actionis; & ideo, ſicut clericus nõ prohibetur recitando audire ſe ipſum, ita neque ſocium audire. Item quia de hac re nulla expreſſa in iure prohibitio, & tota hæc ceſſatio dirigatur ad officia Eccleſiaſtica quatenus ita publice fiunt, vt ad populi participationem, ſeu auditionem ordinentur, ſub quibus in rigore non comprehenditur recitatio officii inter duos ſacerdotes propter quod hãc partem eligẽdam cenſeo, quę modernis etiam ſcriptoribus probatur. *Contraria tamen probabiliter defendi poteſt.*

15. *An per ceſſationem omnia diuina officia prohibeantur.* Alia interrogatio eſt, an per ceſſationem à diuinis prohibeantur ſemper omnia diuina officia. Quod eſt quærere, an hæc ceſſatio ſit ſemper totalis, vel poſsit etiam eſſe partialis ad eum modum, quo de ſuſpenſione, & interdicto diſtinximus. Videtur enim fieri poſſe, vt aliquando præcipiatur ceſſari ab horis canonicis, non vero à Miſſæ ſacrificio; aut è contrario: quia hæc inter ſe connexa non ſunt, & modus prohibitionis pendet ex voluntate ferentis. In contrarium vero eſt, quia ratio ceſſationis videtur conſiſtere in quadam totali priuatione, quę non ſuſcipit magis, nec minus. Quæ poſterior ratio conuincit, quoties ceſſatio à diuinis ſimpliciter fertur, totalem eſſe; & omnia diuina officia ſimpliciter ꝓhiberi, ac denique omnes effectus ceſſationis habere: quia verba abſoluta hanc habẽt vim, maxime in his pœnis priuatiuis, quæ negationem includunt. *Simpliciter lata omnia diuina officia prohibet.* Vnde omnia iura, quæ de hac ceſſatione loquuntur, de huiuſmodi etiam totali priuatione intelliguntur: ergo eodem modo intelligenda eſt ſententia quoties ſimpliciter fertur.

16. *Poteſt tamen Epiſcop. iuſſerre quoad aliqua tantum.* At vero, loquendo de poſsibili, nihil videtur repugnare quod in hoc genere prohibitionis detur priuatio partialis, vt prior ratio conuincit. In iure autem nullum habemus huius rei exemplum, quia nullam habemus ceſſationem ipſo iure latã, vt ſupra dixi. Si autem iudex in ſententia adderet determinationem limitantem ceſſationem ad vnum genus officii tantum, ſine dubio non plus operaretur: quia ſententia iudicis non operatur, niſi iuxta voluntatem eius: & hæc non plus efficit, quam verbis exprimat, vt ſæpe in ſimilibus diximus. *Excluditur quorundã ſententia.* Dicunt vero aliqui hoc poſſe facere Summum Pontificem, quia eſt ſupra omne ius; non vero inferiores Epiſcopos, quia iuri communi ſubiiciuntur, & non poſſunt modum cenſurarum, vel pœnarum iure præſcriptum immutare: in iure autem non inueni-

tur talis modus ceſſationis partialis, ſed totalis tãtum. Ego tamen non inuenio in iure communi vbi poſitiue vt ſic dicam, præſcriptum ſit, vt hæc ceſſatio ſolum integra, & totalis ponatur, ſed ſolum inuenio in eo, fieri mẽtionem ceſſationis abſolute, & ſine limitatione, vt in capit. *Si canonici*, de Officior. ordinat. in 6. & aliis ſuprà citatis. Et in aliquo caſu præcipit, vt ceſſatio totalis ponatur, vt in capit. *Non eſt vobis*. de Sponſalibus. In capit. autem de iure patron. videtur indicari quædam ceſſatio partialis in particulari Eccleſia cum dicitur. Præcipiatur ab Epiſcopo vt nullo modo ibi Miſſarum ſolennia celebrentur. Nam ex vi horum verborum non videntur ibi prohiberi ſacramenta, vel horæ canonicæ quamuis probabile ſit prohibitionem eſſe abſolutam de vſu talis Eccleſiæ ad officia diuina: nam in cap. 2. dicitur, Eiuſdem Eccleſiæ claudat oſtia, vt ſacrum myſterium nullus ibi celebret. Probabile ergo eſt in iure non fieri mentionem partialis ceſſationis: ex hoc autem inferri non poteſt, hanc ceſſationem partialem eſſe iure communi prohibitam, quia nec talis prohibitio expreſſe ponitur, nec quoad hanc partem præſcripta eſt certa forma neceſſario ſeruanda in ceſſatione ferenda, ſed ſolum quoad alias circumſtantias ſect. ſequenti explicandas. Vnde in hoc etiã ſenſu dici poteſt ceſſatio eſſe quid facti, & non iuris, quia quoad ſubſtantiam ſuam, nõ eſt inſtituta per determinatam iuris formam, ſed introducta eſt per voluntatem Prælati, vel alterius habentis poteſtatem ex priuilegio, vel conſuetudine, iure permittente. Quapropter non cenſeo hoc excedere ordinariam poteſtatem Epiſcoporum: nam, qui poteſt totum prohibere, poteſt & partem ſolam, quando aliud ſpecialiter non obſtat, quod hic non inuenimus. Verum eſt, ordinarie, & iuxta communem conſuetudinem Eccleſiæ hoc non fieri; quia moraliter non eſt neceſſarium, cum ceſſatio poni non ſoleat, niſi poſt alia remedia, & quãdo iam expedit omnino diuina organa ſuſpendere: nam, quando partialis prohibitio ſufficit, per interdicta fieri ſolet, & hic ordinarius vſus tam à Põtifice, quã ab aliis Epiſcopis ſeruari ſolet.

17. *Campanarum pulſatio, an prohibeatur tempore ceſſationis.* Denique interrogari poteſt, an hæc ceſſatio prohibeat etiam campanarum pulſationem. Dico tamen in hoc nihil eſſe à iure præſcriptum, & ideo ex vi verborum in tantum hæc prohiberi in quantum aliquo modo pertinet ad diuinum officium, id eſt, quatenus eſt ſignum conuocans populum Chriſtianum ad illud audiendum: hac enim ratione prohibetur etiam per interdictum: ideoq; vt minimum, quantum hic vſus prohibetur ex vi interdicti, tantum videtur prohiberi ex vi ceſſationis: nam licet prohibitiones hæ ſint diſtinctæ, tamen quoad materiam hanc diuinorum officiorum, quæ prohibet, conueniunt, & æquiparantur. Quapropter ſignum campanæ ad concionem, Angelicam ſalutationem & ſimilia, quæ officia diuina non ſunt, non eſt prohibitum ex vi ceſſationis. Nihilominus tamen, ſi conſuetudine receptum ſit: vt maior priuatio huiuſmodi vſus propter ceſſationem obſeruetur ab Eccleſia Matrice, ſeu principali illius loci illa eſt à cæteris conſuetudo ſeruanda. Quod interdum eſſe poterit ſub obligatione, vel propter modum conſuetudinis, vel propter ſcandalum.

De priuatione ſacramentorum.

18. *Communis ſentent.* CErtum eſt hanc etiam priuationem contineri ſub effectu ceſſationis à diuinis, quoniam ſacramenta & vſus eorum diuina etiam ſunt. Imo generatim loquendo comprehenduntur ſub diuinis officiis, vt ponderauit Panormitanus ex illo textu in cap. *Non eſt vobis*, de Sponſal. Difficultas vero eſt, an ſit aliqua exceptio in hoc facienda, & quænam illa ſit. In qua re omnes conueniunt excipi inprimis baptiſmum paruulorum, & Pœnitentiam morientiũ ex dict. cap. *Non eſt vobis*, cuius verba ſunt, *Nulla diuina officia, præter baptiſmum paruulorum, & pœnitentiam morientium celebretis, vel permittatis aliquatenus celebrari.* Dici vero poteſt, Pontificem eo loco non dediſſe formam generalem imponendi ceſſationem nec explicaſſe effectus eius: ſed ſolum præcepiſſe, vt in certo quodam caſu talis modus ceſſationis poneretur. Imo addendo expreſſe exceptionem, indicaſſe videtur, ſi abſolute præcepiſſet ceſſationem imponi, & exceptionem non declaraſſet, nihil excipiendum fuiſſe. Nihilominus tamen omnes Doctores intelligunt, illam exceptionem fuiſſe additam ad maiorem claritatem: non tamen ex ſpeciali benignitate & conceſsione, ſed ex cõmuni iure, & per petua obſeruatione Eccleſiæ valde conſentanea diuino iuri: quia illa duo ſacramenta ſunt neceſſaria ad ſalutem fidelium, vt nullo tempore ab Eccleſia negentur. Vnde fit, etiam Euchariſtiam morientiũ vt ſic dicam, ſed per modum viatici, non prohiberi ex vi ceſſationis, tum quia etiam Euchariſtia eſt ſuo modo neceſſaria iure diuino: tum maxime, quia in cap. *Quod in te*, de Pœnitent. & remiſſ. declaratum eſt, quoties in iure præſcribitur, vt morientibus pœnitentia non negetur, viaticum etiam comprehendi, quod vere pœnitentibus negandum non eſt. *Ceſſatio nõ prohibet baptiſmum paruulorũ nec pœnitentiam morientiũ.* *Nec Euchariſtiam per modum viatici.*

Ex quo neceſſaria conſecutione morali colligitur, permiſſum eſſe ſacerdotibus hoc tempore illum vſum Euchariſtiæ vel ſacrificii Miſſæ, qui vel ex iure vel ex facto neceſſarius eſt adminiſtrandum viatici cum morientibus, Ex iure appello neceſſarium vſum illum de quo mentio fit in cap. *Permittimus*, de Sente. excommun. vbi ſemel in hebdomada confici permittitur Corpus Domini tempore interdicti, vt renouari poſsit, & pro infirmis cuſtodiri: idem ergo fieri poſſe diximus tempore ceſſationis non quia ceſſatio ſub interdicto comprehẽdatur, ſed ex morali neceſsitate æquali: nam ſicut tempore interdicti ſeruanda eſt Euchariſtia pro infirmis: ita & tempore ceſſationis, quandoquidem miniſtranda eſt. Ex hoc autem conſequenter ſequitur, vt ſit etiam renouanda, ſi ceſſatio duret, nam hoc ſpectat ad reuerentiam ipſius ſacramenti, & ideo nec debet, nec poteſt omnino ab Eccleſia prohiberi. Atque hinc rurſus concludo, hanc renouationem fieri poſſe octauo quoque die, ſicut in illo textu declaratur, cumque non poſsit renouari, niſi in Miſſæ ſacrificio fit conſequens, vt illud etiam offerri poſsit. Dices, in illo textu ſolum dici. *Permittimus*, & *tempore interdicti*. In priori autem verbo ſignificatur tam frequentem renouationem non eſſe neceſſariam; ſed permiſſam, idque non quolibet tempore prohibito, ſed per interdictum: ergo licet tempore ceſſationis licita ſit renouatio abſolute neceſſaria ad reuerentiam ſacramenti, non tamen ita frequens, quia per plures dies ſine periculo differri poteſt: Reſpondeo tempus huius dilationis, & renouationis arbitrarium eſſe: neque enim lege aliqua, aut ex ſola rei natura ſatis definitum eſt: pendet ergo ex prudentia: nam, ſeruata reuerentia debita ſacramenti, iuxta qualitatem loci: & circumſtantiarum aliquando poteſt magis differri, nonnũquam vero neceſſe eſt frequentius fieri. Vt ergo aliquid eſſet circa hoc ſtabile pro tempore interdicti declaratum fuit in illo ca. *Permittimus*, ſufficere, vt hæc renouatio ſemel in hebdomada fiat. In hoc enim ſenſu poſitum eſt dicto loco verb. *Permittimus*: non enim poſitũ eſt verbum præceptiuum: quia noluit Pontifex obligare vt renouatio ſacramenti per plures dies non differatur, ſed ſolum approbare illam frequentiam, & prohibere ne tempore illo frequentius fiat ſacrificium ad hunc finem. Quod quidem ius reſpectu interdicti iam non eſt neceſſarium propter conceſsionem cap. *Alma*, Reſpectu vero ceſſationis, quamuis illud ius eam non comprehendat, vt argumentum conuin- 19. *Tempore ceſſationis poteſt fieri ſacrum in hebdomada.* *Occurritur obiectioni.*

conuincit; tamen ex illo ſumimus, determinationē temporis prudenter fieri iuxta formam illius capitis etiam tempore ceſſationis. Nam in primis inde colligimus, non poſſe tempore ceſſationis fieri ſacrum ad finem renouandi Euchariſtiam frequentius, quam ſemel in hebdomada: quia, ſi tempore interdicti hoc non licebat iuxta antiquum ius ſignū eſt, aliam maiorem frequentiam non eſſe moraliter neceſſariam ad reuerentiam ſacramenti: ergo neq; nūc erit licita tempore ceſſationis. Rurſus cum illa frequentia approbata fuerit, merito credere poſſumus illam eſſe valde conuenientem ad decentiam ſacramenti: ergo poſſumus nunc illa etiam vti tempore ceſſationis: nam, cum hoc ſit arbitrarium, optime faciemus vtendo arbitrio quos ius ipſum aliquando probauit.

20. *Quouis etiam die poteſt fieri ſacrū ſi opus ſit conferre viaticum & non ſit Euchariſtia.*

Poteſt tamen aliquando contingere Euchariſtiam non eſſe pro infirmis reſeruatam, & aliquem eſſe in eo neceſsitatis articulo, vt moriturus credatur ſine viatico, niſi de nouo conſecretur; & hanc vocaui facti neceſsitatem, exiſtimoque eſſe ſufficientē vt tempore ceſſationis Miſſa dicatur. Quia ibi concurrunt duo iura, diuinum, communicandi in articulo mortis, & humanum prohibens ſacrificare hoc tempore: ergo illud prius præferendum eſt, cum nō ſit aliqua vrgens cauſa, vel neceſsitas, ob quam poſterius præferatur. Dices præceptum diuinum obligare infirmum exiſtentem in neceſsitate, non vero ſacerdotem, qui propter illum communicandū ſacrificaturus eſt.

Satisfit obiectioni.

Reſpondeo aliquando poſſe contingere, vt etiam ipſe ſacerdos ſit in extremo periculo mortis vel naturalis vel violentę, & communicare non poſsit niſi ſacrificando. Deinde etiam ſacerdos tenetur naturali iure charitatis ſubuenire proximo in ea neceſsitate exiſtenti miniſtrando ei viaticum, ſi commode poteſt; non eſt autem veriſimile, Eccleſiam hoc ei prohibuiſſe in alio articulo cum tanto rigore, ac diſcrimine proximi. Denique qui aliquem actum concedit, non prohibet ea, quæ moraliter ſunt neceſſaria ad talem actum: Eccleſia autem concedit, vt tempore ceſſationis viaticum miniſtretur morientibus: ergo vbi id fieri non poſſit ſine ſacrificio, hoc etiam facere non prohibet,

21. *Aduertendum pro his exceptionibus.*

Aduerto tamen in hoc, & ſuperiori caſu neceſſarium eſſe vt ſacrificium fiat cum ea moderatione, vt quantū fieri poſsit, ceſſatio ſeruetur in omnibus, quæ ad illum finem neceſſaria non ſunt: quia cum prohibitio ceſſationis per ſe obliget, & ſolum propter hunc finem in tali caſu veluti ſuſpendatur, aut limitetur, ſolum intelligitur limitari in his, quæ ad illum finem neceſſaria ſunt, ſcilicet quoad ſacramēti conſecrationem, & ſacrificii oblationem cum debitis cæremoniis, & quaſi intrinſeca ſolennitate: reliqua vero prohibita manēt: & ideo debet fieri ſine populi conuocatione, & ſecreto, ac denique cum aliis circumſtantiis poſitis in dict. cap. *Permittimus*, cū ſimilibus: nam illæ circumſtantiæ, veluti ex natura rei ſunt neceſſariæ, ſuppoſita hac prohibitione generali. Sicut etiam tēpore ceſſationis poteſt deferri Euchariſtia infirmis cum pompa neceſſaria ad reuerentiam tanti ſacramenti, & dato etiam, vel delato ſigno campanę, quo fideles ad comitādum ſacramentum conuocentur, nullum tamen officium diuinum dicendum eſt: quia hoc per ſe eſt prohibitum, & aliàs ad actum conceſſum conuenienter agendum neceſſarium non eſt.

22. *Baptiſmus adultorum ſit etiam miniſtrandus tempore ceſſationis. Concluſ.*

De his vero, & aliis ſacramentis nonnulla dubia ſuperſunt. Primum eſt de baptiſmo adultorum, an ſit permiſſus tempore ceſſationis. Et ratio dubii, quia in illo cap. *Non eſt vobis*, ſolum permittitur baptiſmus paruulorum: ergo alius tacite negatur. Itē, quia baptiſmus non eſt ita neceſſarius adultis, ſicut paruulis: ergo nec propter ſimilitudinem rationis poteſt illa conceſsio extendi. Nihilominus probabilius cenſeo, etiam adultis poſſe miniſtrari baptiſmum tempore ceſſationis. Quod ſentit Gloſſ. in c. *Quoniam*, de Sent. excomm. in 6. & Panor. in dict. c. *Non eſt vobis*, Et in primis, ſi adultus ſit in periculo mortis res videtur indubitata: quia non eſt illi minus pręceptum baptiſma iure diuino, quam Euchariſtia: neque eſt minus neceſſarium, quam ſit ſacramentum Pœnit. peccatori iam baptizato. Deinde, quia propter periculum vitæ, vt dicitur in dict. cap. *Quoniam*, ſemper hoc ſacramentum reputatur neceſſarium: & propterea paruulis non tantum dari poteſt tempore ceſſationis, quando illi ſunt in mortis periculo, ſed abſolute quolibet conuenięti tempore: ergo eadem ratione dandum erit adultis etiā ſecluſa occaſione mortis, q̃a quoad reliqua, magis illo indigent, propter maiorem neceſsitatem gratię ad vitanda peccata, exercenda merita, &c. Denique in eo textu, quod pro aliis notandum eſt, nō eſt nominatus baptiſmus paruulorū, quia ſolis paruulis eo tempore dandum ſit, ſed quia iuxta morem Eccleſię in pueritia dādum eſt, ita vt licet adultus baptizetur, ille poſsit dici baptiſmus paruuli, nō facto (vt ſic dicam) ſed iure; nam in pueritia dari poterat, & debebat, ſi conuenienti tempore ſumeretur. Ex quo ſumi poteſt confirmatio, nam, ſi baptiſmus dādus eſt infanti tali tempore, cur negandus eſt adulto? fingamus enim ceſſationem poſitā eſſe tempore infantiæ alicuius, & duraſſe vſque ad adultam ætatem: nunquid, ſi parentes negligentes fuerunt in eo baptizando tempore infantiæ, baptizari non poterit in adulta ętate, aut amittet ius ſuum propter ſolum ætatis argumentum? Certe id non eſt veriſimile. Hæc ergo pars videtur probabilior, & rationes dubitandi in contrarium ſolutæ ſunt.

Secūdum dubium eſt, an in his caſibus poſsit baptiſmus cum ſolennitate miniſtrari, vel tātum priuatim: nam id ſolum videtur concedi quod neceſſarium homini eſt, ſola autem ſubſtantia ſacramēti eſt abſolute neceſſaria. Nihilominus reſpondeo, baptiſmum cum tota ſua ſolennitate concedi, tum quia quoties ius de baptiſmo abſolute loquitur, intelligitur de baptiſmo ſolenni ritu miniſtrato, quia, per ſe loquendo, non debet aliter miniſtrari: tū maxime, quia non ſolum conceditur, quod eſt homini neceſſarium, ſed etiam quod licet ipſum ſacramentum: non enim hoc minus neceſſariū eſt. Et ad hoc faciunt, quæ in ſimili diximus agēdo de interdicto. Et hoc aperte ſenſit Abb. d. c. *Non eſt vobis*, n. 8. vbi ex hac conceſsione infert, etiam eſſe conceſſam confectionem Chriſmatis, quia ſine Chriſmate nō ſit baptiſmus. Quod non eſt verum, niſi de baptiſmo ſolenniter miniſtrato. 23. *An ceſſationis tempore poſsit baptiſmus cum ſolennitate miniſtrari.*

Tertio dubitari poteſt de ſacramento Confirmationis: nam de hoc nihil in iure inuenimus, quia, licet in d. c. *Quoniam*, de ſent. exco. in. 6 dicatur, Confirmationem miniſtrari poſſe tempore interdicti; tamen iam dictum eſt in his priuilegiis, ſeu conceſſionibus nomine interdicti non comprehendi ceſſationem: aliunde vero in dict. cap. *Non eſt vobis*, nō excipitur. Confirmatio nihilominus tamen multi Doctores graues, qui de hac materia conſilium Salmanticæ fecerunt anno 1556. quoad hanc partem cenſuerunt, poſſe Confirmationem dari tempore ceſſationis. Eandemque ſententiam inſinuat Panormitanus paulo antea citatus: dicit enim quatuor ſacramenta concedi tempore interdicti, & tertium dicit eſſe confectionem Chriſmatis, ſub qua comprehendere videtur vſum eius per confirmationem: nam pura confectio vel alius vſus eius ſacramentum non eſt. Nec refert quod dicat, *tempore interdicti*, nam infra exponit in caſu illius textus non eſſe interdictum proprie, ſed ceſſationem à diuinis. Hęc ergo pars propter authoritatem probabilis eſt: difficile autem eſt eam probare textu, vel ratione. Vt enim conſequenter loquamur, non poſſumus 24. *An confirmatio tempore ceſſationis miniſtrari poſſit*

dicere

dicere conceſsionem interdicti extendi ad ceſſationem: dicere vero poſſumus, conceſsionem baptiſmi extendi ad Confirmationem, & hunc eſſe ſenſum dict. c. *Quoniam*, cum periculum moræ, quod eſt in baptiſmo cõmune faciat Cõfirmationi. Et ratio eſſe poteſt, quia Confirmatio cenſetur eſſe veluti perfectio quædam, & complementum baptiſmi, ſicut dictum eſt ſupra agendo de interdicto. Ex quo etiam fit, vt deciſio c. *Quoniam*, de Confectione Chriſmatis in die cœnæ Domini, nõ obſtante interdicto, etiam in ceſſatione à diuinis locũ habeat: etiam propter extenſionem interdicti ad ceſſationem, ſed quia illa deciſio ſuppoſito priori principio, non pẽdet ex nouo iure poſitiuo, ſed ex natura rei ſequitur ex alio principio in iure poſito, quod, qui concedit actum, conſequenter concedit quæ ſunt præuia, & neceſſaria ad actum.

25. *An tempore ceſſat. omnis Pœnitẽtia extra periculum mortis miniſtrari poſſit.* Quarto dubitari poteſt, an ſacramentum Pœnitentiæ poſsit tempore ceſſationis miniſtrari extra mortis periculum. Nam in dict. c. *Non eſt vobis*, ſolum excipitur pœnitentia morientium. Nihilominus citati auctores Salmanticenſes, vt ferunt, docuerunt etiam hoc ſacramẽtum poſſe eo tempore miniſtrari. Quam ſententiam tenet etiam expreſſe Cou. in c. *Alma*, p. 2 § 4. n. 7. verſ. *Vtcumq; tamen ſit*. Mihi autem nõ conſtat in quo priores Doctores fundati fuerint, Couar. autem fundari videtur in c. *Alma*, vbi conceditur, vt tempore interdicti ſacramẽtum hoc dari poſsit quibuſcumque qui per cenſuram, vel pertinaciam, ſeu defectum diſpoſitionis impediti non ſunt. Nam licet conceſsio illius capitis (ait Cou) non in omnibus extendatur ad ceſſationem à diuinis: tamen in his permiſsionibus, quæ non pertinent ad ordinariam diuinorum officiorum celebrationem extendi debet, & præſertim in hoc, quod Pœnitentiæ ſacramentum miniſtretur etiam ſanis, quia ſolum eſt quædam iuris veteris extenſio.

26. *Couarruuiæ fundamentum & opinio reiicitur.* Veruntamen ex hoc ipſo principio difficilis mihi fit hęc opinio, nam ſi hęc fuit extenſio, ergo iure antiquo non licebat miniſtrare ſacramentũ Pœnitentiæ tẽpore ceſſationis extra articulum neceſsitatis: imo ſupra diximus, etiam de tẽpore interdicti nihil circa hoc ſtatutũ inueniri in iure veteri: & ſane, cum in c. *Alma*, hoc tanquam nouũ ſpecialiter concedatur, ſatis ſignificatur antea non licuiſſe: ergo à fortiori dicendum eſt ex vi iuris antiqui hoc non licuiſſe tempore ceſſationis. Eſt autem in ſuperioribus oſtenſum, ius antiquũ integrũ manere quantum ad ceſſationẽ à diuinis, eo quod interdictum, & ceſſatio in iure diſtincta ſint, & nulla noua moderatio loquatur de ceſſatione, ſed tantum de interdicto. Quę ratio æque probat de illa extenſione c. *Alma*, quoad hoc ſacramẽtum Pœnitentię; nec Couarr. affert rationẽ aliquam ob quã hæc permiſsio extendatur ad ceſſationẽ, potius quam permiſsio ſpectans ad diuinorum celebrationem. Nam vtraq; ita eſt extenſio, vt ſit etiã correctio antiqui iuris: ergo in hoc pares ſunt: cum ergo ſub interdicto intelligamus ceſſationem in prima clauſula, & non in ſecunda. Solum video dici poſſe, pœnitẽtiam eſſe magis neceſſariam, quã alia diuina officia: & ideo in illa magis admittendam eſſe hanc benignam interpretationem: quę pia eſt, & ſatis expediens ad animarum ſalutem: tamen hoc non obſtante, oppoſitum cenſeo verius in rigore iuris; conſuetudo autem præcipue fundata in Doctorum virorũ autoritate, & à paſtoribus tolerata poterit excuſare.

Sententia negans præfertur. Limitatio.

27. *Prohibetur etiã ordo, extrema Vnctio Eucharistia extra viaticum, & matrimonij ſolennitas.* Vltimo dubitari poteſt, de aliis ſacramẽtis, quod ex dictis breuiter expediri, poteſt. Certum eſt n. ordinem, & Extremam Vnctionẽ dari non poſſe, nec Eucharistiam extra viaticũ. Hæc enim à fortiori ſequuntur ex dictis in proximo dubio, & ex dictis etiam de interdicto. Idemq; dicendum eſt de ſolennitate Matrimonii: de ipſo vero Matrimonio quoad ſubſtantiam, idem dicendum eſt tẽpore ceſſationis, quod de tempore interdicti: nõn quia ceſſatio ſub interdicto claudatur, quod ſemper negamus, ſed quia in vtraq; prohibitione ęquale dubium eſt, an matrimonium priuatim, & ſine ſolennitate Eccleſiaſtica, & benedictione contractum ſequatur quoad hoc naturam ſacramenti, vel humani cõtractus: & ideo videnda ſunt ſuperius dicta, & hic applicanda.

De priuatione Eccleſiaſticæ ſepulturæ.

28. *Non poteſt fieri Eccleſiaſticum officiũ quo tempore ceſſ. pus ſepelitur.* Hic eſt poſtremus effectus ceſſationis à diuinis In quo duo diſtinguenda ſunt. Vnum eſt ipſa Eccleſiaſtica ſepultura, ſeu depoſitio cadaueris in locũ ſacrum. Aliud Eccleſiaſticum officiũ, quo iuxta Eccleſiæ conſuetudinẽ fieri ſolet dum corpus hominis fidelis traditur ſepulturæ. Quoad hoc ergo ſecundũ certum eſt, tempore ceſſationis à diuinis non poſſe illo modo corpora fidelium tradi Eccleſiaſticæ ſepulturæ: quia ceſſatio abſolute prohibet omnia Eccleſiaſtica officia c. *Non eſt vobis*, de Sponſalibus, cum aliis ſupra citatis: ſed hoc eſt vnum ex diuinis officiis: ergo hoc etiam prohibitum eſt ex vi ceſſationis. Et ita in hoc eſt nulla controuerſia inter doctores. Nec etiam eſt dubitatio quod nullum iuris priuilegium nulla ve exceptio pertinens ad ſimilem effectũ interdicti quoad hoc locũ habeat in præſenti: præterquam quod ſupra oſtendimus, etiam in ipſo interdicto non eſſe iure conceſſa priuilegia quoad hãc partem conſulantur ibi dicta, & ad hũc locum cum proportione applicentur.

29. *Vtrum ceſſatio priuet Eccleſ. ſepultura. Communis ſententia.* De primo vero eſt difficultas, an ſit prohibita ſepultura Eccleſiaſtica quoad ipſum locum ſacrũ per ceſſationem à diuinis. In qua re communis ſentẽtia affirmare videtur: propterea quod ceſſatio à diuinis priuat omnibus, quib⁹ priuat interdictũ: ſed interdictum priuat Eccleſiaſtica ſepultura: ergo & ceſſatio maior nullo iure probatur, ſed ſolum communi Doctorum conſenſu. Addũt vero quidam, hoc limitandũ eſſe ad laicos: nã clericis concedi poteſt ſepultura Eccleſieſtica propter c. *Quod in te*, de Pœnit. & remiſſ. vbi hoc priuilegium clericis conceditur. Sed hæc limitatio nõ habet fundamẽtum in illo textu: loquitur enim ſolum de interdicto, & iam ſępe diximus priuilegia cõceſſa tẽpore interdicti, ex vi verborum non extendi ad ceſſationẽ. Alii limitant hoc ſolũ ad presbyteros, vt poſsint ſepeliri ſaltẽ in cęmeterio Eccleſiæ: quia, cum ceſſatio ſtrictius obliget, quam interdictum, non debet illud priuilegium c. *Quod in te*, extendi æque in ceſſatione ac interdicto; eſt autem rationi conſentaneum, vt aliquo modo concedatur ſaltem presbyteris qui ſunt perfectiſsimi inter ſimplices clericos, vt videlicet in cæmeterio poſsint ſepeliri, licet non intra Eccleſiam.

30. *Excluduntur quorundã limitatio.* Sed hoc arbitrium voluntarium eſt: pia quadã conſideratione ſine iuris fundamento, cum tamen hęc omnia in illo fundentur. Quapropter ſuppoſito priori principio, quod ceſſatio priuat Eccleſiaſtica ſepultura, cõſequenter loquendo, nulla eſt facienda exceptio ex vi iuris, quia nulla inuenitur quę de ceſſatione loquatur, & non ſufficit loqui de interdicto.

31. *Refutatur ſententia communis.* Maior difficultas eſt in ipſa generali aſſertione, quod ceſſatio priuet fideles ſiue clericos ſiue laicos Eccleſiaſtica ſepultura quoad ipſum locũ ſacrum: quia nec iure, nec ratione, nec ſufficienti autoritate fundari poteſt: ideoq; non eſt ꝓhibito aſſerendum; vel credendũ, cum ad pœnã, & rigorem pertineat. De ratione per ſe notum eſt, quia omnis hæc prohibitio pendet ex iure poſitiuo. Probatur ergo prima pars, quia in primis nullum eſt ius, quod in particulari declarat hũc effectũ, ſeu prohibeat ſepulturam, nam ſi eſſet ab aliquo autorum, vel Doctorum hoc aſſerentium citaretur, quod non ſit, neq; in omnibus decretis ſupra adductis quæ de ceſſatione mentionem faciunt, hoc ligetur. Deinde, neque ſub generalibus verbis comprehenditur, quia ſolum in illis

illis decretis dicitur ceſſandum eſſe eo tempore ab omnibus diuinis officiis, vt patet præcipue ex c. *Non eſt vobis*, de Sponſalib. at vero hæc traditio ſepulturæ in loco ſacro, ſi abſque alio diuino officio fiat per ſe nõ eſt diuinum officium in rigore, & ꝓprietate: ergo non comprehenditur ſub generali prohitiõne, quæ cũ odium & rigorem cõtineat, ſtricte interpretanda eſt. Et confirmatur, nam ſupra tractando de hoc effectu interdicti, diximus cum communi ſententia priuilegia, quæ tãtum concedunt participatiõe diuinorum officiorum tẽpore interdicti, ex vi verborum nõ concedere locum ſacrũ in ſepulturam, quia non eſt diuinum officium, ergo à fortiori è contrario ceſſatio, quæ ſolum prohibet omnia diuina officia, non propterea vetat dari locũ ſacrum in ſepulturam ab ſque ſacro officio.

32. Præterea illud axioma, quod ceſſatio priuat omnibus rebus ſacris: quibus priuat interdictum, in nullo iure habetur, vt patebit intuenti omnia ſupra citata. Neq; in ſimilitudine rationis fundari poteſt: nam interdictum afficit, vt ſupra diximus, locum ipſum, eumque reddit quaſi inhabilem ad talia munia, inter quæ vnum eſt receptio, vel ſepultura corporis fidelis, quod extra illum locum poſſet optime ſepeliri in loco ſacro: at vero ceſſatio non afficit locum, ſed tantum perſonas prohibet in ordine ad locum: & ideo ex qualitate loci, vt ſic dicam, non ſequitur hic effectus, nec etiam ſequitur ex prohibitione impoſita perſonis, cum illa limitetur ad Eccleſiaſtica officia: ergo. Denique nec ex communi conſenſu Doctorum vere probatur illud axioma: nam, licet Doctores canoniſtæ interdum dicant, interdictum locale generale, & ceſſationem generalem æquiparari; pleriq; tamen eorum ſtatim addunt, non æquiparari in omnibus, & quoad hunc particularem effectum nunquam expreſſe, & in ſpecie ea æquiparari dicunt, vt patet ex Panor. d. c. *Non eſt vobis*, Innoc. in c. *Dilectis*, de Appell. & in c. *Irrefragabilis*, de Offic. Ord. cũ aliis eiſdẽ locis: & ex Couar. dict. §. 2. & 4. cum aliis quos refert. Neque in Summiſtis inuenietur in particulari illa æquiparatio, aut illud principium generale: quod ceſſatio habeat omnes effectus, quos habet interdictum, vt patet ex Sylu. Ang. Tab. & aliis verb. *Ceſſatio*. Ac tandem Nauarr. in Sum. n. 188. definiens ceſſationem ſolum dicit, eſſe deſiſtentiam à diuinis officiis, & ab adminiſtratione ſacramentorum, de ſepultura autem Eccleſiaſtica nihil dicit: affirmans illam eſſe communem iuris interpretum ſentẽtiam, ergo recte etiam dictum eſt hunc effectum nulla ſufficienti autoritate fundari.

Axioma in quo communis opinio fundatur reiicitur.

33. Dices, ſi argumentum factum eſt efficax, etiam ceſſatio non priuabit ſacramentis, quia hæc etiã ſolent à diuinis officiis diſtingui in iure c. *Si ciuitas*, de Sent. excomm. in 6. & ca. *Epiſcoporum*, de Priu. Reſpondetur, quamuis officium diuinum aliquando accipiatur ſtricte pro officio publice orandi, vel ſacrificandi, iuxta ſupra tractata de interdicto, tamen habere etiam generalem ſignificationem ſecũdum quam in omni proprietate comprehendit miniſterium ſacramentorum, quia illud eſt aliquod officiũ ſacrum, & diuinum, Conſtat autem hoc modo accipi officiũ in ceſſatione à diuinis, tum ex omnium ſententia: tum ex dict. c. *Non eſt vobis*, de Sponſalib. ibi, *Nulla diuina officia præter baptiſmum paruulorum, & pœnitentias morientium, &c.* nam illa particula exceptiua, præter, aperte declarat, baptiſmum paruulorum, & pœnitentias morientium fuiſſe ibi comprehendenda ſub diuinis officiis, niſi exciperentur, & conſequenter alia miniſteria ſacramentorum, quæ non excipiuntur, ſub illa ceſſatione comprehendi. At vero locus ſacer, ſeu depoſitio corporis in illo in neutra ſignificatione ex dictis comprehenditur ſub officiis diuinis: quia ſecluſa concomitantia alterius diuini officii, illa actio reuera non eſt diuinum, aut Eccleſiaſticum officium, ſed eſt tantum opus quoddam pietatis, aut miſericordiæ.

Occurritur obiectioni.

Quapropter ſententiam hancin omni rigore veram eſſe cenſeo, vbi ceſſatio ab interdicto ſeparatur, frequenter enim hæc ſunt permixta, & ceſſatio non fertur niſi ſuppoſito interdicto: & ideo tunc non ſolet hic effectus diſtingui, & vulgus exiſtimat ceſſationem priuare Eccleſiaſtica ſepultura, æque ac interdictum. Si tamen fiat pura ceſſatio abſque interdicto, vt de illa loquũtur iura, ſic ratio facta mihi demonſtrat non habere hunc effectum. 34.

Pura ceſſatio à diuinis non priuat Eccleſiaſtica ſepultura.

De pœna violantium ceſſationem à diuinis.

VLtimo dicendum ſuper eſt de effectu magis remoto, qui eſt pœna: hæc enim quodãmodo eſt effectus, licet per accidens, quia occaſione talis prohibitionis incurritur, licet per ſe, & directe non intẽdatur per talẽ prohibitionem. Poſſumus autẽ hic cõſiderare, vel pœnam eius, qui cauſam dedit ceſſationis, vel eius, qui iniuſte ceſſationẽ tulit: vel eius qui ceſſationem iuſte latam violauit. De primis duabus dicam ſect. ſequenti, quia magis pertinent ad cauſam interdicti: de tertia vero aliquid diximus ſect. præced. vbi oſtendimus non incurri irregularitatem propter violationem ceſſationis. 35.

Non ſolum, ſupereſt addendum, in Clem. 1. de Sent. excomm. latam eſſe excommunicationis pœnam ipſo facto incurrendam contra religioſos non ſeruantes ceſſationem generalem. In quo textu breuiter hæc notanda ſunt. Primum, hanc pœnam non ferri contra mere laicos, nec contra clericos ſæculares, ſed ſolum contra religioſos, & ſecundum hũc reſpectum eſſe particularem: reſpectu vero ipſorũ religioſorum eſſe omnino vniuerſalem, vt patet ex illis verb. *Religioſi quicunque tam exempti, quam non exempti cuiuſcunque ordinis, & conditionis exiſtimant.* Secundo, quia tunc obligat illa lex, quando hi religioſi viderint, aut ſciuerint cathedralem, matricẽ, ſeu parochialem loci Eccleſiam ceſſationem ſeruare: hæc enim ſunt vere verba illius textus ſatis per ſe clara. Tertio, nulla particularis actio declaratur, ꝓpter quam incurratur hæc pœna, ſed ſolum generaliter dicitur, *Non ſeruantes.* Vnde quælibet violatio ceſſationis, quæ ad peccatum mortale ſufficit, erit ſatis ad incurrendam hanc pœnam. Quarto, locum habet hæc pœna, non ſolum in ceſſationibus latis à Papa, vel Epiſcopis, ſed etiam in his, quæ feruntur à conciliis prouincialibus per ſententias, vel ſtatuta: imo in his etiam, quæ Capitula, collegia, vel Conuentus ſecularium, aut regularium Eccleſiarum ſibi vendicant ex conſuetudine, vel priuilegio totum enim hoc expreſſe declaratur in textu. Vnde aperte deceptus eſt Paludanus, in 4. d. 18. q. 8. n. 38. dicens illam excommunicationem non habere locum in ceſſationibus, quæ ponuntur à prælatis, niſi ſint etiã interdicta: ſed ſolum in ceſſationibus capitulorum quæ non habent aliud remedium. Sed aperte conſtat ex textu in verſic. *Quod etiam*: diſtincte & clare fieri extenſionem huius pœnæ ad ceſſationes poſitas à Conciliis, vel Prælatis, vt ad interdictis diſtinguuntur. Atque ita notauit Couarr. contra Paludanum in cap. *Alma*, part. 2. §. 2. numer. 3. & Nauarr. in Summa cap. 26. num. 145. in fine, & nu. 189. referens Bonifacium, & alios iuriſtas, & alia aduertit circa illum textum, quæ in ſuperioribus circa interdictũ notata ſunt. Idem ſentit Soto in 4. diſt. 22. q. 3. artic. 2. qui tamen citat Sylueſtrum in cõtrarium in verb. *Ceſſatio*, nu. 5. ſed ibi loquitur de ceſſatione particulari, propter cuius violationem ait non incurri hanc excommunicationem: quod veriſſimum eſt, nam textus expreſſe loquitur de ceſſatione generali, & ſub ea conditione, *vt Eccleſia matrix, vel parochialis loci*, vt latius idem Syluest. declarat, *Excommunicatio. 9. nu. 90.* & ſequent. 36.

Religioſi non ſeruantes ceſſationem generalem excõmunicantur.

Quatuor adnotanda circa prædictam pœnam. 1. 2. 3. 4.

Paludani limitatio excluditur.

Tandem

37. Tandem aduerti poteſt in Conc. Trid. ſeſſ. 25. ca. 12. de Refor. regularium: præcipi regularibus, vt in Eccleſiis ſuis ſeruent, & publicari faciant cenſuras, & interdicta, etiam ab ordinariis Prælatis promulgata, & ipſis præcipientibus. Vnde dubitari poteſt. an hoc præceptum extendatur ad ceſſationem, quæ non eſt cenſura, nec interdictum. Item, an extendatur ad ceſſationem, quæ non ponitur à Prælato, ſed ab aliquo Capitulo. In vtroque tamen cenſeo reſpondendum eſſe negatiue, quia verba ſunt ſtricte intelligenda; & ideo iuri communi quoad hoc ſtandum eſt, & præterea conſideranda ſunt priuilegia poſtea conceſſa: nam hæc ex vi illius decreti Concilii Trid. non ſunt reuocata. Præter hanc verò pœnam nulla alia eſt ipſo iure lata, quæ inter effectus ceſſationis valeat numerari.

Satisfit duplici dubio.

SECTIO III.

Quas ob cauſas, & quomodo ferenda ſit ceſſatio à diuinis.

1. *De cauſa materiali ceſſationis.*

HIc potiſsimum immorandum eſt, in explicando modo ferẽdi ceſſationem: nam cæteræ cauſæ breuiter expediri poſſunt. De materiali enim dicimus eſſe aut locũ, prout in interdicto, aut certo homines in ordine ad locum, in quo diuina facere prohibentur. Vel certe dicere poſſumus homines eſſe materiam veluti ſubiectiuã, locum circa quam. Solum ergo quæri poſſet, an ceſſatio hæc licite ferri poſsit pro vniuerſa Eccleſia. Aliquibus enim videtur hæc eſſe contra ius diuinum, quod videtur, obligare, vt ſaltẽ alicubi offeratur quotidie ſacrificium in Eccleſia. Sed nõ video vbi hoc ius diuinum latum ſit: & ideo de abſoluta potentia ſummi Pontificis non exiſtimo hoc repugnare, ſi cauſa ſubeſſet, credo tamen moraliter ſub eſſe non poſſe, & ideo talis ceſſatio ſicut hactenus nunquam lata eſt, ita neque expediet vnquam.

2. *De cauſa efficiente ceſſatio.*

De efficiente dicendum eſt, qui poteſt ferre interdictum; poſſe etiam ceſſationem ponere. Ita ſentiũt Sylu. Ang. & alii verb. *Ceſſatio*, Soto, diſt. 22. qu. 3. art. 2. Couar. c. *Alma*, p. 2. §. nu. 6. & colligitur ex citatis iuribus. Ratio vero eſt, quia iuriſdictio Epiſcopalis, & communis ac publica fori contẽtioſi eccleſiaſtici ad hoc ſufficit. Nauar. autem c. 27. n. 189. ſentit ſolum Papam poſſe ceſſationem ponere poſt interdictum. Et fundari videtur, quia ſolus Papa poteſt reſtringere ceſſationem, c. *Alma*, quod per talem ceſſationem fieri videtur. Dicendum vero eſt, hoc poſſe etiam Epiſcopos: quia pertinet ad ordinariam poteſtatem eorũ etiam iure antiquo, & nullibi eſt ablata. Et ita habet vſus. Neque hoc prohibuit c. *Alma*, quia ceſſatio eſt nouum vinculum diſtinctum. Vnde, licet manendo intra limites cenſuræ interdicti ſolus Papa poſsit illud reſtringere contra diuiſionẽ ca. *Alma*, tamen ſupra illud ceſſationem addere etiã Epiſcopi poſſunt. Sub quibus comprehendimus Capitulum, Sede vacante, vt notauit Gloſ. in ca. *Si Canonici*, de offic. ord. & Iudices ab his delegati iuxta generalem doctrinam ſupra traditam.

3. Additur vero in Clem. 1. de Sent. excomm. non ſolum prouinciale Conciliũ, ſed etiam aliquod capitulum, vel Collegium poſſe ceſſationem ponere. Quod etiam ſumitur ex d. c. *Si canonici*, & cap. *Quamuis*, de offic. ordin. Hoc tamen poſterius difficile eſt, quia tales communitates non poſſunt cenſuras nec leges ferre. Propter quod Gloſſa ibi, & Panor. dict. c. *Dilectis*, nu. 18. putant id eſſe intelligendum vbi ex cõſuetudine legitime præſcripta acquiſitum fuerit illud ius: nam alioqui ordinarium nõ eſt, vt conſtat ex. c. *Quæſiuit*, de His quæ fiunt à maiori parte Capituli.

4. Tertia cauſa ceſſationis eſt finis, qui ſi ſit proximus, & per ſe idem eſt quod effectus; ſi vero ſit remotus, & primario intentus, eſt rigor Eccleſiaſticæ diſciplinæ, vt rebelles tandẽm recedant à contumacia. In hoc enim conuenit hoc vinculum cum aliis propriis cenſuris, quod non fertur in puram pœnã, & vindictam delicti, id enim plane repugnat, tum quia ceſſatio priuat bonis maxime ſpiritualibus, quibus nõ debent priuari fideles ob ſolã vindictam niſi interueniat etiã contumacia, vt ab ea recedant: tum etiam, quia hæc ceſſatio æquè, vel quodãmodo magis ligat innocentes; & ideo potius eſt quaſi terror quidam Eccleſiaſticæ poteſtatis, quam propria vindicta, ſeu pœna, vt in prima ſectione latius declaraui. Hinc vero fit ceſſationẽ, vt iuſte feratur, neceſſario ſupponere delictũ, illudq; grauiſsimũ, quia nec cõntumacia eſſe poteſt ſine delicto, nec mediũ adeo acerbũ, & periculoſum aſſumendũ eſt ad eum finẽ ſine grauiſsima cauſa. Vnde, quãuis neceſſe non ſit tale delictum inueniri in omnibus illis perſonis quæ per ceſſationem ligantur; neceſſe eſt tamen, vt publicum delictum ſit, & cõtrarium communi bono ipſius Eccleſiæ, ſeu Eccleſiaſticæ poteſtatis, vt citata iura inſinuant, & ratio facta conuincit, & à fortiori conſtat ex dictis ſupra de interdicto: nã quoad hoc interuenit ſimilitudo inter hæc duo. Quocirca, ſi tractemus de cauſa quaſi per accidẽs, quæ potius eſt occaſio ferendi ceſſationem, id in ſumma dicere poſſumus, quod dicitur in c. *Irrefragabilis*, §. *Cæterum* de Offic. ord. debere eſſe cauſam manifeſtam & rationabilem; circa quam etiam ſeruanda ſunt quę ſtatim in ſequenti puncto adnotabimus.

De cauſa finali ceſſationis.

Ceſſatio vt recte feratur ſupponere debet grauiſſimũ peccatum & publicũ.

5. *Quæ forma ſeruãda ſit in ferenda ceſſatione à diuinis.*

Vltimo ergo loco dicendũ ſupereſt de forma ſeruanda in ferẽda huiuſmodi ceſſatione; circa quam primo ſeruanda ſunt ea, quæ de forma ferendi cenſuram in communi adnotauimus: nam quæ ibi diximus eſſe ſubſtantialia, in hac etiam ſententia ferenda æquè neceſſaria ſunt, quia non oriuntur ex ſpeciali ratione cenſuræ, ſed ex generali ratione ſentẽtiæ: Vnde, quæ ibidem diximus de ſentẽtia iniuſta, vel nulla, hic accommodari poſſunt. Quæ vero pertinent ad ſolennitatem accidentalem præſcriptam maxime in c. 1. de Sent. excom. in 6. in rigore, & ex vi illius textus, non videtur requiri in hac ceſſatione: quia illa ſolum præcipiunt ſeruari in excommunicatione ferenda, & extenduntur ad ſolam ſuſpenſionem, & interdictum, ſub quibus in rigore non comprehenditur ceſſatio. Nihilominus tamen videtur conſuetudine receptum, vt illa etiam forma ſeruetur in hac ſententia ferenda, vel propter ſimilitudinem rationis, quæ ſumitur ex principio illius text. *Cum medicinalis ſit excommunicatio non mortalis*: nam etiam ceſſatio medicinalis eſſe debet, vel certe ex aliis decretis, quæ mox declarabimus.

6. *Cõditiones ſeruandæ vt ceſſatio iuſte feratur.*

Secundo ergo aduertunt autores, in ceſſatione ferẽda ſeruandas eſſe decem conditiones, quas colligunt ex ca. *Si Canonici*, & c. *Quamuis*, de Offic. ord. in 6. circa quos textus oportet aduertere, eos nõ loqui de omni ceſſatione generatim ſed ſpecialiter, de illa quæ fertur ab aliquo Collegio, vel Capitulo ex priuilegio, vel conſuetudine; non vero de illa quæ fertur ab Epiſcopis, ſeu ordinariis iudicibus. Vnde quædam ex conditionibus ibi poſitis, ita ſunt proprię priorum ceſſationum, vt non poſsint poſterioribus accõmodari, aliæ vero omnibus poſſunt eſſe communes: tamen ex vi illorum textuum non æquè exiguntur in vtriſque, quia vt dixi, non de omnibus generatim loquuntur, ſed ex quadam rationis paritate, & æquitate illæ conditiones, quæ generales eſſe poſſunt, pro omnibus admittuntur, iuxta communem modum loquendi Doctorum, quod cenſeo verum ſi ſit conſuetudine receptum, & non aliàs, quia ſola ſimilitudo rationis non ſufficit, vt ex ſequentibus conſtabit.

7. *Conditio.*

Prima ergo cõditio eſt, vt, antequam ceſſatio feratur, cauſa ceſſationis in inſtrumento publico, ſeu authen-

authentico ſeripto referatur, id eſt, per ſcripturam confectã à publico tabellione, aut per patentes literas authentico ſigillo munitas. Secunda cõditio eſt, vt hoc inſtrumentũ, ſeu patentes literę ei tradantur contra quem ceſſatio intenditur. Hę duæ conditiones ponũtur in ca. *Si canonici*, & in illis virtute includuntur aliæ duæ, quæ ab authoribus diſtinctè numerantur. Vna eſt, vt ceſſatio ſit ponenda ab eo, vel ab his, qui vel à iure, vel à conſuetudine, aut priuilegio ad hoc habent autoritatem. Alia eſt, vt cauſa ſit *canonica*, ita enim in illo textu appellatur, ſub qua voce, vt ibi Gloſſ. notauit, includuntur illa duo, quę expreſſa ponuntur in c. *Irrefragabilis* §. *Cæterum*, de Offic. ord. ſcilicet, vt cauſa ſit manifeſta, & rationabilis. Manifeſta quidem, quia ceſſatio eſt valde publica, & in publicum grauamen Eccleſiæ: & ideo neceſſe eſt, vt manifeſtam contineat cauſam. Quod adeo verum eſt, vt nulla conſuetudo in contrarium poſsit præualere, vt authores ſtatim citandi dicunt: quia eſſet talis conſuetudo valde onerosa, ideoque pernicioſa Eccleſiæ, & ideo præualere non poteſt, iuxta c. 1. & c. *Cum venerabilis*, de conſuet. Rationabilis autem cauſa eſſe debet, tum ex generali ratione, quod ad omnem honeſtam actionem hoc neceſſarium eſt, & multo magis ad iuſtam prohibitionẽ, vel pœnam: tum etiam, qui in hoc includitur, vt caſu hæc eſſe debeat proportionata, quia nõ pro quacumque offenſa, ſed pro graui iniuria ferri debet, vt ibi notat Gloſſa ponens exempla, ſi fiant ſtatuta cõtra libertatẽ Eccleſiaſticam, ſi talliæ vt collectę clericis imponantur, ſi clericus, vel Canonicus per ſæcularem balliuum detineatur. Ex quibus facile erit de ſimilibus iudicare.

Conditio · *Conditio.* · *3. & 4. Conditio.* · *Qua ſit cauſa rationabilis ferẽdi hanc ceſſationem.*

8\. Atque ita conficiuntur quinque conditiones earum decem quas autores ponũt: proprie tamen ad præſens tantum pertinent duę primæ: nam alię tres quę magis ſubſtantiales ſunt, ad duas cauſas proxime præcedentes pertinent, vt videmus. Circa duas vero conditiones primas obſeruare licet, illas communes eſſe poſſe omni ceſſationi à quocumque feratur, eſſeque ſimillimas illis, quæ in cenſura ferenda præſcribuntur in dict. c. 1. de Sent. excom. in 6. & ideo probabile eſt ſeruandas eſſe etiam à Prælatis, vel ordinariis iudicibus volentibus ceſſationẽ ponere. Obſeruo etiam ex vi illius textus non poni has conditiones vt ſubſtantiales: nullum enim verbum ibi ponitur, quod declarat ex defectu harum conditionum ſentẽtiam eſſe irritam, ſed ſolum eſſe iniuſtè latam, &, qui illam fert, incurrere pœnam ibi præſcriptam, & infra declarandum. Nec in eo capite alia conditio adiungitur, ſed reprobatur abuſus quorundam, qui ad maiorem populi horrorem, cum ferebatur ſententia ceſſationis, imagines Virginis, & aliorum ſanctorum proſternebant in terra, & vrticis, ſpiniſque ſupponebant: quod erat imprudens factum, ac deteſtabile ſarilegium.

Notandum circa primas duas conditiones. · *Aliud notandum.*

9\. Aliæ quinque conditiones ſumuntur ex dict. ca. *Quamuis*, eod. tit. Sexta ergo conditio eſt, vt ad ceſſationem hanc ferendam omnes, qui ſunt de capitulo euocentur, *prout ſunt* (dicitur ibi) *pro electionis negotio euocandi*: vbi Gloſſa aduertit, in hoc ſeruandã eſſe conſuetudinẽ vt vel ſolum præſentes, vel etiam abſentes ex locis magis, vel minus remotis conuocandi ſint. Ita enim erit hoc obſeruandum in ceſſatione ferenda, tamque erit neceſſarium ad valorem eius quantũ ex iure, vel conſuetudine ad electionẽ fuerit; nam in textu illo æquiparantur. Septima cõditio eſt, vt poſt conuocationem circa ceſſationem ferendam diligenter deliberent. Quã deliberationem ita Gloſſ. exponit, vt ad ceſſationem ferendam requiratur tractatus, ſicut ad alienationẽ perpetuam rerum immobiliũ Eccleſiæ, iuxta c. vlt. de Rebus Eccleſ. non alienand. in 6. tamen ex vi verborũ illius text⁹ nulla ſpecialis ſolẽnitas ad hoc neceſſaria eſt, præter naturam, & deligẽtem conſolatione ad quã ſpectat, vt omniũ iudicia & ſuffragia audiantur circa cauſam ceſſationis an legitima ſit necne, & circa ceſſationem ipſam, an poni expediat, necne, ſuppoſita tali cauſa: & ideo Sylu. Ang. Sot. & alii hanc conditionem in duas diſtinguunt, ita vt ſeptima conditio ſit, quo tractetur de cauſa, & cõuenientia ceſſationis. Octaua vero ſit, quod de ipſa ceſſatione deliberetur, id eſt ſuffragia ferantur, quod per ſe cõſtat eſſe magis neceſſariũ. Vnde rectè aduertit Soto neceſſarium eſſe, vt maior pars ſuffragiorum conueniat in ceſſatione ponenda, quod eſt manifeſtum, tũ quia in eodem textu hæc actio comparatur electioni, quæ à Capitulo fit electio autem, vt ordinario iure valida ſit, debet fieri maiori parte Capituli iuxta c. *Coram*, de Elect. tũ etiã, quia ex natura rei videtur hoc eſſe neceſſariũ ſuppoſito modo ferendi talẽ ſententiam ſcilicet, à pluribus, vt efficientibus vnũ corpus morale: nam, ſi inter ſe diſſideant, vt minimum requiri debet maioris partis conſenſus, vt talis actio toti corpori tribuatur.

9. Conditio. · *Conditio* · *8. Conditio. Opus eſt vt maior pars ſuffragiorũ conueniat in ceſſatione ponenda.*

10\. Circa has verò tres conditiones obſeruare licet, non habere locum in ceſſatione, quæ fertur ab Epiſcopo, vel alio iudice ordinario. Nam, cum ibi ſentẽtia feratur ab vna perſona tantum, nõ habet locũ conuocatio, vel conſultatio plurium. Extẽdi tamẽ poteſt ad ceſſationem, quæ fertur à Capitulo Sede vacante, quia licet eam ferat poteſtate, & iure ordinario; quia in his ſuccedit in locum Prælati; tamen & ob ſimilitudinem rationis, & ex vi verborum textus habet locum extenſio, quia dictum c. *Quamuis* abſolute loquitur de Capitulis, & c. *Si Canonici*, dicit, *Si ex conſuetudine, vel aliàs*, ſub qua poſteriori particula poteſt comprehendi quilibet modus habendi hanc iuriſdictionem. Verum eſt cum Capitulum Sede vacante exerceat hos actus per Vicarium ad hanc iuriſdictionem exercendam creatam iuxta Conc. Trid. tũ ab ipſo ſolo poſſe ferri ceſſationem, ſicut à Vicario Epiſcopi; neque habere locum has conditiones.

Notandum circa tres poſitas conditiones.

11\. Nona conditio eſt vt moneatur perſona propter cuius iniuriam videtur facienda ceſſatio, vt irrogatam iniuriam, vel offenſam emẽdet. Et explicatur diſtinctè in dicto c. *Quamuis*, hanc monitionem eſſe faciendam poſt prædictas vocationem, & deliberationem de ceſſando habitas. Quod merito ita cautum eſt, vt admonitio maiori authoritate, & conſequenter cum maiori ſpe fructus fiat. Vnde merito additur, ſi perſona ſic admonita emendetur, ſeu ſatis faciat, vel ſi per ipſoſmet capitulares ſtet quominus emendatio fiat, ceſſationem ferri non poſſe, quod neceſſario eſt conſequens ad hanc monitionẽ alioqui fruſtra fieret. Et hęc conditio locum habere poteſt in quocumque Prælato ferente ceſſationem, & videtur per ſe neceſſaria ex vi, & quaſi natura talis prohibitionis: nam ſicut in hoc conuenit cum cenſura, quod fertur, vt à contumacia recedatur, ita etiam in hoc, quod præuiam monitionem requirit. Quod vero fiat tali tempore, & modo, id ſpecialiter hac lege præſcribitur, & videtur neceſſarium, vt rectè fiat non tamen vt ſententia valida ſit dummodo ſufficiens monitio præcedat, hæc enim ſimpliciter videtur neceſſaria iuxta ea quæ in ſimili de cenſura diximus.

9. Conditio · *Permitti debet monitio vt ceſſatio valida feratur.*

11\. Vltima conditio eſt, vt poſt ceſſationem poſitam niſi partes intra mẽſem in concordiã veniant, & ceſſatio ceſſet, teneantur, tam qui ceſſationem ponunt quam illi, quorũ cauſa ponitur, per ſe, vel per procuratores idoneos cũ munimentis, & actis ad negotium ſpectantibus ad Sedem Apoſtolicam accedere, vt quid agendum ſit ab illa declaretur. Circa quam conditionem dubitatum eſt, an tranſacto illo menſe poſsit ceſſatio tolli antequam per Sedem Apoſtolicam tollatur; ſi partes in concordiam veniant: quibuſdam enim viſum eſt non poſſe tolli, quia iã cauſa deriuata eſt ad Sedem Apoſtolicam, & quia expreſ-

10 Cõditio · *Si partes in concordiam veniant, poteſt tolli ceſſatio ſine recurſu ad Papam.*

ſe in illo textu ſolum conceditur tēpus vnius menſis, vt hæc concordia fiat, & ceſſatio tollatur. Melius tamen intellexit textum illum Soto ſupra dicens, quocumq; tempore poſſe concordiam fieri, & ceſſationem tolli: nam hoc eſt, quod Pontifex intendit. & non grauare Eccleſiam reſeruando ſibi relaxationem talis ceſſationis, neque in illo textu eſt vllum verbum, ex quo talis reſeruatio colligi poſsit. Vnde menſis ille conceditur quaſi ad deliberandum, & tanquam permiſsio quædam illius diſcordię, & durationis ceſſationis: acceſſus autem ad Romanā Sedem poſt illud tēpus præcipitur, vt vexatio det intellectum, & ita compellātur, vel timore, vel tædio affecti, ad pacem procurandam, & ceſſationem tollendam. Vnde quoties hic finis obtentus fuerit, neceſſarium nō eſt vlterius in litis proſecutione apud Sedē Apoſtolicam progredi. Quod inſinuauit Syluverb. *Ceſſatio*, dicens, recurrendum eſſe poſt menſem ad Sedem Apoſtolicam, vt diſcutiatur quid ſuper hoc ſit agendum, niſi interim per mutuam concordiam ceſſet ceſſatio.

13. *Vt dictæ conditiones ſint de ſubſtantia ceſſationis.* Tria vero circa has conditiones, & cauſas declaranda ſuperſunt. Primum eſt, an omnes iſtæ conditiones ſint de ſubſtantia ceſſationis, ita vt, qualibet deficiente, ſit nulla. Nam Ioan. Andr. in d. c. *Quamuis*, abſolute affirmat, quem ſequi videntur Ang. & Syluest. referentes alios: nam abſolute aiunt, his nō ſeruatis ceſſationem non ſeruari. Sed, vt iam dixi, in c. *Si canonici*, nullum eſt verbum indicans ſubſtantialem neceſsitatem: in c. vero, *Quamuis*, in finalibus verbis hoc inſinuatur cum dicitur, *Parte inſuper à diuinis ceſſante ſupra ſcripta, tam in ceſſando, quam in veniendo, ſiue mittendo ad Sedem Apoſtolicam, non ſeruetur ceſſatio, ſed ea non obſtante, vt prius in ipſa Eccleſia celebrētur.* Nam ex his verbis duo colliguntur manifeſte: primum eſt, ſi in ponenda ceſſatione (hoc enim eſt quod dicitur, *parte ceſſante*) non ſeruentur conditiones ibi præſcriptę, ceſſationem eſſe nullam: nam ſi ſeruanda non eſt, & ea non obſtante, celebrandū eſt, profecto nullum effectum habet atque nulla eſt. Vnde in hoc ſolum dubitari poteſt, an hoc intelligendum ſit de ſolis conditionibus additis in eo cap. vel etiam de aliis poſitis in cap. *Si Canonci*, quia ibi ſolum dicitur, *ſupra ſcripta non ſeruando.* Nihilominus tamen, quia in principio cap. refertur conſtitutio Gregorii X. in d. cap. *Si Canonici*, & denuo cōfirmatur addendo alias conditiones, ideo illa vltima verba videntur referri ad totam formam ferendi ceſſationem ex vtroque decreto reſultantem. Et ita videntur intellexiſſe Ioan. Andr. & alii authores & mihi videtur ſatis probabilis ſententia, eam tamen non cenſeo extendendam ad ceſſationes ordinariorum Prelatorum, cum de illis non ſit ſermo, & ſi res valde rigoroſa; ſed, vt dixi, conſulenda erit, & ſeruanda conſuetudo. *Affirmans probabilis, non tamen extenditur ad ceſſationes ordinar Prælatorū.*

Aliud, quod ex dictis verbis colligitur, & quamuis ceſſatio ſit iuſte, & cum omnibus conditionibus

14. *Quando tollatur ceſſatio ob defectum cōdit. recurrendi ad Papam.* poſita, ſi pars, quæ illam poſuit non ſeruauerit vltimam conditionem poſitam recurrendi poſt menſem ad Sedem Apoſtolicam, ceſſationem ipſo iure tolli tranſacto menſe, & parte illa in mora exiſtente, Oportebit autem, vt ſentio manifeſte conſtare partem illam eſſe in mora culpabili: quia, dum hoc non ita conſtat, ſemper retinet ius ſuum, præſertim cum ceſſatio valida fuerit. Quæri autem poteſt, an idem ſit dicendum, ſi altera pars, ob cuius culpam ceſſatio ponitur, in ſimili mora fuerit. Reſpondetur, minime id dici poſſe, tum quia in textu non habetur, tū etiam quia non eſt ſimilis ratio; alioqui ex ſua inobedientia commodum reportaret. Nam quod ceſſatio tollatur, id eſt, quod illa pars maxime intendit. Addunt præterea Syluester, & Angelus, ceſſationem non eſſe ſeruandam ab aliis ſi pars, quę illam poſuit eam non ſeruet: ſed hoc in illo textu non habetur neque in alio, quem ego viderim, neque etiam apparet ratio, cur potius hoc dicamus in ceſſatione, quam in interdicto, vel excommunicatione.

Secundo declarandum eſt, quam pœnam incurrat is, qui ſine legitima cauſa ceſſationem poſuerit: olim enim nulla propter hoc erat certa pœna ſtatuta ipſo iure, ſed arbitrio Superioris imponenda erat iuxta dictum §. *Cæterum*, poſtea vero in dict. capit. *Si canonici*, in pœnam præſcribitur, vt ſi Capitulum fuerit, quod ceſſationem poſuit, quidquid Canonici de fructibus illius Eccleſiæ tempore ceſſationis perceperint, reſtituant, & quidquid eiſdem ex bonis talis Eccleſię dandū fuiſſet, non detur, ſed ipſi Eccleſiæ cedat, ac denique vt parti contra quam ceſſatur de damnis, & iniuriis ſatisfacere teneantur. Vbi poteſt dubitari, an obligatio ad has reſtitutiones ſtatim oriatur ipſo facto, vel neceſſaria ſit iudicis condēnatio: nam ex textu nō ſatis colligitur illud prius, & ideo videtur dicendū poſterius, iuxta generalē regulam legū pœnalium. Dicendū vero eſt, hanc obligationem maiori ex parte non eſſe propriam pœnam, ſed ex intrinſeca iuſtitiæ ratione ortam. Nam, ſi illi ſine cauſa ceſſant à diuinis officiis, non iuſte recipiunt fructus, & cum faciant iniuriam alteri, ex natura rei tenentur ad ſatisfactionem. Itaque attente conſiderandum erit, penſatis circumſtantiis ſingularū perſonarū an obligatio hæc oriatur ex aliquo titulo iuſtitiæ, nam tunc, quantū ad conſcientiā ſpectat, non eſt neceſſaria ſentētia iudicis tamē, ſi vltra hoc aliquid, fuerit pœnale, vel redūdās in perſonas innocentes ex errore totius cōmunitatis, non exiſtimo teneri ad hanc reſtitutionē, prius quam cōdemnentur. Addunt vero Sylu. & Angelus cum Geminiano, hanc pœnā extendi ad omnes ceſſationē imponentes ſine iuſta cauſa, etiāſi textus tantū de Capitulis loquatur. Quod exiſtimo verum quantum ad obligationem reſtituendi ortā ex actione iniurioſa: quantū vero ad pœnalem arbitrio Superioris ſtandum erit: quia non oportet extendere legem pœnalem vltra perſonas, de quibus loquitur. 15. *Quam pœnam incurrat ferens ceſſati. nem ſine cauſa.* *Prædicta pœna ſolū imponitur Capitulis.*

Vltimo declarandum eſt, quando ceſſatio iuſte lata eſt, quam pœnam incurrat is, qui cauſam dedit. Reſpondetur, primū teneri ad omne intereſſe perſonis, & Eccleſiæ, cui debitum officiū eius culpa eſt ſubtractū. Deinde, arbitrio Superioris condemnādum eſſe in aliqua quantitate conuertenda in augmētum diuini cultus. Vnde conſtat, priorem partē reſtituendam eſſe ſtatim: quia non eſt propria pœna ſed recompenſatio damni illati, aliam vero partem requirere iudicis cōdemnationem, vt in textu expreſſe dicitur. Ex quo recte confirmantur, quæ in proximo puncto diximus. 16. *Quam pœnam incurrat qui ceſſationi cauſam dedit.*

SECTIO IV.

A quo, & quomodo tollenda ſit ceſſatio à diuinis.

CVm ceſſatio nunquam ſit à iure vt ſupra dixi, ſed ab homine in modo relaxationis eius ſeruanda ſunt principia poſita circa ablationem cenſuræ ab homine impoſitę. Itaq; ſolum tolli poteſt ab eo, qui illa poſuit, vel ſucceſſore eius, ſi ille deceſsit, vel etiam à Superiore, reliqui enim iuriſdictionem non habent niſi per delegationem committatur, quod etiam fieri poteſt: quæ omnia clara ſunt ex dictis. Denique in modo tollendi nulla eſt præſcripta forma. Solum oportet, vt iudex voluntatem ſuam ſufficientibus verbis explicet, ſicut de aliis diximus: eſt enim eadem ratio. An vero ſufficiat ſolum factum eius, qui ceſſationem tulit non ſeruādo illam, iam diximus ſuperiori ſectione, non ſufficere. 1. *Quis poſſit ceſſationem tollere.*

Quæri vero poteſt, an ſine huiuſmodi relaxatione interdū ipſo facto ac per ſe tollatur ceſſatio. Dicunt 2. *An ceſſatio aliquando per ſe tollatur.*

tunt enim aliqui, ſi lata ſit ad certum tẽpus, vel ſub cõditione donec hoc vel illud fiat, elapſo tempore, vel impleta cõditione, ſtatim per ſe ceſſare. Dico tamen repugnare huic ceſſationi ferri ad determinatum tempus, quia ſolum ferre poteſt, vt recedatur à contumacia. In quo nullum eſt certum, ac prȩfixum tempus: nam, quocunq; aſsignato, ſi prius tollatur contumacia, tollenda erit ceſſatio. Semper ergo fertur ſub illa conditione tacita, vel expreſſa, *donec fiat ſatisfactio*: ergo vel dicendum eſt ſemper ceſſare per ſe facta ſatisfactione, & conſequenter nunquam eſſe neceſſariam relaxationem, niſi forte quando iudex ob aliam cauſam rationabilẽ voluerit eam tollere: etiã durante contumacia: vel dicendũ eſt, nuquam per ſe ceſſare, donec à iudice reuocetur: quia non eſt maior ratio de vna, quam de alia. Primum autem horum non eſt probabile: repugnat n. communi vſui Eccleſiæ: ſecundum ergo dicendum eſt. Et hoc cenſeo verum ſicut de propriis cenſuris dixi, eſt enim hic eadem ratio. Vnde hæc ſententia licet feratur in eum finem, non tamen eſt prohibitio cõditionalis, ſed abſoluta, quæ tollenda eſt à iudice, quando neceſsitas illius ceſſauerit. An vero in aliquo caſu ſpeciali ius ipſum tollat ceſſationem, circa finem præcedentis ſectionis dictum eſt.

3. *An ceſſatio ſuſpendi queat per appellationem. Panorum. opinio refutatur.* Quæri vero poteſt, an ceſſatio interdum ſuſpẽdi poſsit. Quod poteſt intelligi, vel per appellationem vel per voluntatẽ iudicis. Prius punctum attigit Panormitanus in d.c. *Dilectus*, & negat poſſe ſuſpẽdi per appellationem, licet interdictum poſsit. Et rationẽ differentiæ reddit, quia ceſſatio eſt quid facti, interdictum autem quid iuris. Sed aut loquitur de appellatione ſubſequente ſententiam, vel antecedente. De priori falſum eſt dicere ſuſpendere interdictum, vt conſtat ex ca. *Is cui*, de Sent. excom. Magisq; poſſet dubitari, an ſuſpendat ceſſationem, quia non eſt cenſura: tamen idem vere de illa dicitur, quia ſecum affert executionem, in quo aſsimilatur cenſuræ. Si vero loquamur de appellatione antecedente, illa non proprie ſuſpẽdit, ſed impedit interdictum, ita vt ſi feratur, nullum ſit ex defectu iuriſdictionis, *Concluſio.* vt ſupra viſum eſt. Idem autem videtur dicendum de ceſſatione ex eodem principio, quod appellatio illa etiam ſub trahit iuriſdictionem, vt ſenſit bene Couar. ſupra.

4. *De ſuſpenſione ex voluntate ferentis.* Suſpenſio autẽ ex voluntate ferẽtis ceſſationem, aut intelligi poteſt de tota ceſſatione per aliquod tẽpus: & ſic non videtur habere dubium: quia eſt veluti abſolutio ad reincidentiam. Aut eſſe poteſt ſuſpenſio ex parte quoad aliquos effectus, vel perſonas non auferendo omnino neceſsitatem. Et ſic res eſt magis dubia. Tamen probabilius videtur poſſe fieri, quia per ſe, & quaſi ex natura rei nulla apparet repugnantia, & aliunde qui poteſt tollere totum, poteſt etiam tollere partem. Item, quia hæc ſolum eſt quædã prohibitio eius, qui poteſt diſpenſare vel reſpectu alicuius auferre, qua eam tulit, ſi cauſa rationabilis interueniat, & aliunde non impediatur. Hic autem nullum eſt impedimẽtum, deberet enim eſſe aliquo iure latum: nullum autem eſt ius Pontificiũ hoc prohibens ordinariis Prælatis. Præſertim quia cum ceſſatio ſit potius quid facti, quam iuris, nõ eſt in iure cautum, quod nunquam coarctetur, aut ſuſpendatur. Dices, in cap. *Non eſt vobis*. de Sponſalibus, expreſſe dici, *Nulla diuina officia permittatis aliquatenus celebrare*. Reſpondetur: primùm, ibi non eſſe ſermonem de omni ceſſatione, ſed de quadam, quam in quodam ſpeciali facto Summus Pontifex ſua autoritate poni mandabat, in qua merito potuit poteſtatem diſpenſandi, vel limitandi illam inferioribus auferre. Deinde, licet daremus id generaliter intelligi, dicendum eſſet explicari ius ordinarium ceſſationis generalis, non tamen ideo prohiberi Prælatis, quin ex iuſta cauſa poſsint effectum eius ſuſpendere, & limitare.

DISPVTATIO LX.

De irregularitate in generali.

QVamuis irregularitas cenſura non ſit, eſt tamen actus clauium, & ſimilitudinem habet cum cẽſuris, ideoque hic tractatus ad huius operis conſummationem neceſſarius eſt. Scripſerunt autem de hac re Scholaſtici aliqua in 4. diſtinct. *22.* & *25.* In iure etiam Canonico nullus inuenitur proprius titulus de irregularitate, quamuis in multis decretis pœna hæc propter varia delicta imponatur, in quibus locis materia hæc ab expoſitoribus tractatur, præſertim à Couar. in Clement. *Si furioſus*. Et ab aliis in capit. *Is qui*, de Sentent. excommu. in 6. à Gratiano vero, & interpretibus attinguntur multa diſtinct. 26. & ſequentibus. Speciales vero tractatus de hac re ſcripſerunt Maiolus, Paulus Burgaſius, Villadiego, & Nicolaus Plouius, & hic refertur in tom. 14. Tractatuum, vbi etiam habetur alius D. Antonini qui ſumptus eſt ex 3. p. titul. 28. Omnes etiam Summiſtæ materiam tractarunt in verb. *Irregularitas*, & Nauarr. cap. 27. numero 190. & ſequentibus & Summa confeſſorum li. 2. titul. 1. à quæſt. 21. Solus Caietanus in ſua Summa irregularitatem ferè prætermiſit, quia irregularitas, inquit, non culpa, ſed pœna eſt, nec ſpectans ad confeſſores, quia pariter abſoluuntur à peccato regulares, & irregulares. Sed quanquam irregularitas per ſe non impediat abſolutionem, nihilominus eius notitia neceſſaria eſt confeſſori, vt ſciat vincula omnia ſeu impedimenta, quibus pœnitens poteſt eſſe affectus, & obligationes quæ inde oriuntur. Sicut etiam ſuſpenſio per ſe non impedit quin ſuſpenſus abſolui poſsit à peccatis, & nihilominus eius notitia neceſſaria eſt confeſſoribus.

In hac ergo materia primò generalem doctrinam de irregularitate trademus, eſſẽtiam, cauſas, effectus, diuiſiones, & modum illam auferendi, explicando, quod in duabus primis diſputationibus abſoluemus; in reliquis vero de ſingulis irregularitatibus dicemus. Nam, licet aliqui impoſſibile exiſtimauerint omnes irregularitates, numerari poſſunt, quia neceſſe eſt illas in iure contineri, iuxta cap. *Is qui*, de Sentent. excom. in 6. Vnde, ſicut autorum ſtudio omnes excommunicationes Iuris numeratæ ſunt, & expoſitæ, ita etiam eorum adiuti diligentia, conabimur omnes irregularitates explicare.

SECTIO I.

Quid ſit irregularitas, & qua poteſtate introducta ſit.

1. *Significatio vocis irregularitatis.*

PRimo circa nominis etymologiã, cõſtat irregularitatem à regula, ſeu regulare dictam eſſe addita præpoſitione, *In*, quæ vim habet ſignificandi priuationem: eſt enim irregulare, quod intra regulam non continetur, ex quo ſumpta eſt vox abſtracta Irregularitas, ad ſignificandũ impedimentum, ratione cuius homo fit incapax illius gradus, vel actionis, quæ aliis communis eſt, atque ita extra generalem regulam conſtituiur. In qua ſignificatione adeo generali impedimenta legalia, quæ erant in lege veteri dici ſolent communiter irregularitates legales, & in hac amplitudine cenſuræ omnes, multaque alia impedimenta poſſent dici irregularitates: tamen ex vſu Eccleſiæ vſurpata eſt hæc vox ad ſignificandam ſpecialem quandam inhabilitatem, ratione cuius fidelis excluditur ne ad clericatum aſſumatur, quod eſt extra regulam fieri. Ita exponunt hanc vocem communiter ſcribentes in hac materia. Quanquam Abul. Matth. q. 11. 6. dicat, hanc notã ſeu maculam vocari irregularitatem à cauſa non ab effectu, ſcilicet, quia cauſatur per hoc quod agitur contra regulam Eccleſiaſtiæ diſciplinæ. Sed hoc non eſt ſemper neceſſarium ad irregularitatem, vt videbimus. Aliter Nicolaus Plouius nu. 1. inquit, irregularitatem dici, quaſi contra regulam Eccleſiæ natum, ſiue propter factum, vel defectum extra Eccleſiam poſitum. Sed illud prius & violentum eſt, & nimis reſtrictum: poſterius vero cum communi interpretatione coincidit, dummodo extra Eccleſiam exponatur, id eſt extra Eccleſiaſticam regulam, ſeu ordinem.

2. Suppoſita ergo vocis ſignificatione, in explicanda re, quid ſcilicet ſit irregularitas, varii ſunt autores, vt videre licet fere in omnibus allegatis, & Hoſtienſ. in ca. 2. de Cler. exc. miniſt. Alberto Trocio de Vero & perfecto clerico, c. 2. n 2. Soto 4. d. 22. ar. 1. & d. 25. q. 1. a. 2. Ledeſma, 2 p. 4. q. 26. a. 2. Viguerio ca. 16. §. 6. verſic. 6 Archidiacono in c. 1. de Sententia & re iudic n. 5. Cardin. in Clem. 1. de Homicid. n. 16. & 17. Quorũ omniũ verba referre & inter ſe conferre, reiiciendo ſuperflua in aliquibus, & in alis addendo, quæ deſunt, plixum eſſet & infructuoſum. Et ideo breuiter ſic definiẽda videtur irregularitas, *Eſt inhabilitas ſeu impedimentum canonicum ex ſe directe ac primario impediens acceptionem ordinum Eccleſiaſticorum, & conſequẽter etiam vſum eorum.* Hæc definitio ſumitur ex citatis authoribus, nã in re hoc dicũt, licet variis verbis. Ponitur autem loco generis, *inhabilitas aut impedimentum*, quia & omnis irregularitas impedimentum eſt, & multa alia ſunt impedimẽta, quę nõ ſunt irregularitates, vt explicando cæteras particulas loco differentiæ poſitas declarabitur. Non eſt autem poſitũ loco generis, quod ſit pœna, quia non eſt hoc de ratione irregularitatis, neque omni irregularitati cõuenit, imo ſi aliqua id habet, eſt accidentariũ ad eſſentiam eius. Et eadẽ ratione nõ eſt poſitũ, quod ſit cenſura, quia omnis cenſura pœna eſt, & ideo ſi eſſe pœnã non eſt de ratione irregularitatis, multo minus eſſe poterit vt ſit cenſura: imo cum aliqua irregularitas poſſit eſſe pœna, nulla tamen eſt proprie cenſura, vt ex dicendis amplius conſtabit.

3. Addimus vero hoc impedimentum debere eſſe canonicum ſeu Eccleſiaſticum: quoniam vt ſect. 4. late dicturi ſumus, irregularitas iure humano introducta eſt: certum eſt autem non potuiſſe introduci iure ciuili: aut temporali poteſtate, quæ de ſpiritualibus rebus, vt ſunt ordines Eccleſiaſtici, & clericorum ſtatus, nihil per ſe diſponere poteſt: eſt ergo iure canonico introductum. Per hoc autem excluditur in primis omnis incapacitas ad ordines ſuſcipiendos, quæ ex diuino iure orta eſt. Omnis enim homo non baptizatus, eſt inhabilis ad ordines, nam incapacitas eſt inhabilitas, illa vero irregularitas nõ eſt, quia illud non eſt impedimentum canonicum, ſed diuinũ. Similiter fœmina eſt inhabilis ad ordines, & tamen irregularis proprie non eſt ob eandem cauſam. Quam ita etiam explicare poſſumus, nam hæ inhabilitates ſunt veluti negationes quędam, & impotentiæ: irregularitas autẽ eſſe debet per modũ priuationis, ita vt in ſubiecto ſupponat capacitatẽ, & illud priuet morali modo exercitio ſeu vſu talis capacitatis. Nec vero omne impedimentũ, quod capacitatẽ ſupponit, vera irregularitas eſt: nam peccatũ mortale impedit ſuo modo ſuſceptionẽ ordinum, ſaltẽ ſacrorũ, quia non poteſt, qui illud habet, illos digne & ſine nouo peccato ſuſcipere, vt ſumitur ex c. vlt. de Temp. Ord. & D. Tho in 4. d. 24. q. 1. a. 3. de omnib. ordinib. id affirmat, & merito ſupponẽndo quẽlibet illorum eſſe verũ ſacramentum: & tamẽ peccatũ mortale nõ eſt irregularitas, nã irregularitas per ſe non eſt culpa, quãuis poſſet eſſe culpæ effectus, & peccatum non habet ex aliqua Eccleſiaſtica lege quod tale impedimẽtum ſit, ſed natura ſua, & ideo per illam particulam optime reiicitur à definitione. Quapropter neceſſarium non eſt addere, irregularitatem eſſe tale impedimentum, vt etiã poſt pœnitentiam impediat, vt per hoc ſignificetur peccatum, quod per pœnitentiam aufertur, nõ eſſe irregularitatem. Licet enim hoc verum ſit, vt diſp. ſequent. ſect. 1. dicemus; tamen in definitione hac non eſt neceſſarium, quia peccatum ſufficienter excluditur per dictam particulam, & in definitione non ſunt omnia inculcanda.

Incapacitas ad ordines orta ex iure diuino non eſt irregularitas.

Peccatum non eſt irregularitas.

4. *Impedimentum natura ſua impediens ordines non eſt irregularitas.*

Denique per illam particulam excluduntur quęcumque alia impedimenta, quę abſque vlla inſtitutione humana natura ſua impediunt ſuſceptionem ordinum, vel vſum eorum, vt v. g. ſi homo careat membris neceſſariis ad miniſterium ordinis, vel aliquid ſimile. Oportet autem aduertere hoc impedimentum aliquãdo tale eſſe, vt omnino impediat ordines: ita vt valide recipi non poſſint, de quo iam generatim dictum eſt. In particulari autem tractare de his impedimentis, quę irritant ſuſceptionem ordinum, non eſt huius loci: nam quædam ſunt certa, vt ſunt ſupra poſita, ſcilicet defectus baptiſmi, aut ſexus fœmineus, item defectus intentionis ſeu voluntatis, qualis eſt in homine inuito, vel in adulto dormiẽte, qui nunquam de ordinibus deliberauit. Alia vero ſunt dubia, vt de perpetuo amente, aut trunco manibus, vel quocumque alio, qui habeat impotẽtiam perpetuam ad vſum ordinum, de quibus omnibus, nobis dicere ſatis nunc eſt, ſi ſunt impedimenta irritãtia ordines, vel natura ſua, vel diuino iure, non eſſe irregularitates. Aliqua vero ſunt impedimenta, quæ licet non reddant hominem omnino incapacem, reddunt tamen aliquo modo ineptum, vt decenter & dignè ordinari poſſit, quæ indecentia in rebus ipſis exiſtit, non enim introducitur ab humano iure ſed potius ab Eccleſia conſiderata eſt ad tale ius introducendum, quia non ſine cauſa, & fundamento in re ipſa, illud introducit, argumentum Regulæ, *Sine culpa*, de Reg. iur. in 6. ca. 2. de Conſtitut. c. *Quæſiuit*, de his quæ fiunt à mai. par. cap. 1. *Quiſquis*, §. 1. C. Ad leg. Iul. Maieſt. l. *Sancimus*, C. de Pœnis, & dicemus late ſect. ſeq. Hæc vero indecẽtia, quæ ante ius poſitiuum ſupponitur, interdum poteſt eſſe tanta, vt ex ſe reddat ordinationem peccaminoſam, vel ex parte ſuſcipientis, vel ex parte tantis, vt eſt ignorantia, &c. & hæc etiam ſub hac ratione non eſt irregularitas; quia eſt pluſquam canonicum impedimentũ, & quaſi incapacitas quędã, & idem eſt de ſimilib. Alia vero eſt indecentia, quæ ex ſe ſola nõ eſt ſufficiẽs, vt reddat ſuſceptionẽ ordinum

Indecentiã quam ius ſupponit, licet, reddat ordinationem peccaminoſam non eſt irregularitas.

num illicitam intrinſece, vt eſt, v.g. defectus natalium: adiuncto autem canonico iure, talis conditio impedit omnino ſuſceptionem ordinum. In hoc ergo ſenſu dicitur irregularitas eſſe impedimentum c n onicum.

5. *Irregularitas non eſt cenſura.* Additur vero in definitione *directe impediens, &c.* quia vt diximus agentes de cenſuris, hæc impedimenta canonica ſunt veluti priuationes quædam, quæ non niſi per ordinem ad poſitiua explicari, & inter ſe diſtingui poſſunt. Et quia ſunt etiam Eccleſiaſticæ prohibitiones, & morales impotentiæ: ideo per ordinem ad actus ſeu effectus declarantur. Irregularitas ergo eſt iuridica quædam ineptitudo ad recipiendos ordines, & ideo dicitur directe impedire ordinum ſuſceptionem. Vnde intelligi poteſt illa particula, *directe,* poſita ad diſtinguendam irregularitatem à cēſuris; nam illæ etiam ſunt impedimenta canonica reſpectu aliquarum rerum vel actionum Eccleſiaſticarum, tamen directe non impediunt ſuſceptionem ordinum, ſed excommunicatio priuat communicatione fidelium, interdictū auditione diuinorum, ſuſpenſio muneribus ſacris, & ideo nulla illarum irregularitas eſt. *Speculator reiicitur.* In quo grauiter errauit Speculator, qui, vt Nauarrus refert, dixit omnem illum, qui cenſura ligatus eſt, eſſe irregularem: nam licet hoc dici poſſit, latiſſime illa voce vtendo ad ſignificandum omnem excluſum à quolibet generali canone vel regula, non tamen in proprietate iuris canonici, in quo neque irregularitas cēſura eſt, vt ſupra eſt dictum, neque etiam cenſuræ ſunt irregularitates, vt ex eodē principio ſequitur, & ex dicendis magis conſtabit.

6. *Obiectio.* Supereſt vero difficultas, quia aliquæ cenſuræ priuant directe ſuſceptione ordinum, & vſu illorū. Propter hoc Nauar. addendum putauit in definitione, *quatenus ordines ſunt*, vt per hanc particulam, excludantur cenſuræ. Quod quidē reſpectu excommunicationis optime ſatisfacit; nam excommunicatio maior priuat quidem directe & ex vi ſua receptione & vſu ordinum, nō tamen formaliter vt tales ſunt, ſed quatenus ſunt communicationes quædam cum aliis fidelibus, nec ſine communicatione fieri poſſunt. Excommunicatio item minor directe non priuat vſu ordinis, niſi quatenus habet adiunctam receptionem alicuius ſacramēti, vt in proprio loco diximus. Quamuis autem priuet ſuſceptione ſacramentorum, & conſequenter ordinum, non tamen quatenus ordines ſunt, ſed vel quatenus ſunt communicationes, vt dictū eſt, vel etiam quatenus ſunt ſacramentum, vt ſic, & conſequenter tantū ac ſecundario quatenus ſūt ordines, quo titulo poſſet etiam per illam particulam (ſi addatur) excludi peccatum mortale. Non videtur autē illa particula ſufficiens ad ſuſpenſionem ab officio excludendā, quia nō videtur poſſe negari, quin directe priuet vſu ordinū: Reſpondet Nauar. priuare quidem vſu ordinum, non tamē quatenus ordines ſunt, ſed quatenus ſunt officia Eccleſiaſtica. Sed licet hoc apparēter dici poſſit de ſuſpenſione quæ adæquate ſuſpendit ab officio, non tamen de ſuſpēſione quæ ſpecialiter eſt ab ordine, quia vſus ordinis eſſentialiter eſt Eccleſiaſticum officium: & tale officium: hæc vero ſuſpenſio ab hoc officio eccleſiaſtico, vt tale eſt, ſuſpendit, ideoque non ſuſpendit ab alio, & ideo non videtur poſſe priuare magis directe ordinū miniſterio. *Sylveſtri reſponſio.* Vnde hoc fortaſſe argumento coacti, Sylueſt. & nōnulli alii Summiſtæ dixerunt, irregularitatem differre à ſuſpenſione tanquam includens, & incluſum, quia irregularitas includit ſuſpenſionem, quatenus priuat vſu ordinum, & aliquid addit, ſcilicet, carentiā ordinis, quo non priuat ſuſpenſio. *Reiicitur.* Sed hi autores & ſupponunt falſum: ſupra enim oſtenſum eſt ſuſpenſionem etiam impedire noui ordinis ſuſceptionem & non declarant rei eſſentiā & definitionem: Nam ſi intelligant irregularitatem formaliter includere ſuſpenſionem, falſum docēt, quia hæc ſunt impedimenta canonica in iure formaliter diuerſa. Si verò ſolum intelligunt materialiter irregularitatem aliquid efficere, quod facit etiam ſuſpenſio, verum dicunt, ſed non declarant quo diuerſo modo illud efficiat, nec dummodo hæc differentia in definitione contineatur, quod neceſſarium eſt.

7. *Aliorum reſponſio.* Propter hæc ergo alii cenſent neceſſarium eſſe in definitione addere particulam, *perpetuum ex ſe,* vt per illam diſtinguatur irregularitas ab omni cēſura. Nam per effectus nude ſeu materialiter ſumptos nō poteſt ſatis & in vniuerſum diſtingui, vt videtur probare diſcurſus factus: ergo oportet vt veluti genere potius quam ſpecie ab eis diſtinguatur. Sicenim ſuſpenſio per genus ſuum ab irregularitate diſtinguitur, quia nimirum cenſura eſt: irregularitas autem non eſt cenſura: ergo & è conuerſo irregularitas diſtinguetur à cenſura per genus ſuum proprium, ſeu proximum. Nam impedimentum canonicum eſt quaſi remotum & vniuerſale genus quod immediate diſtingui poteſt in cēſuram, & illud impedimentum, quod cenſura non ſit: eſt autē de ratione cenſuræ, vt ſit impedimētum de ſe nō perpetuum, quia eſt medicinalis, & conſequenter auferenda, ſi homo reſipiſcat, vt in ſuperioribus viſum: eſt optime ergo impedimentum de ſe perpetuum immediate condiſtinguetur à cenſura (ſiue diuiſio ſit adæquata, ſiue non) & ſub hoc proximo genere cōtinebitur immediate irregularitas, & per illud diſtinguetur à ſuſpēſione ſi illa particula in definitione addatur. Et conſequenter, licet conueniat cum ſuſpenſione in dicto effectu, differet tamen in modo quia efficit illum, vt perpetuum.

8. *Refellitur.* Nihilominus hæc particula à nobis prætermiſſa eſt: tum quia Doctores communiter illam non addunt, & definitiones ſumēdæ ſunt, quoad fieri poſſit, ex cōmuni ſenſu ſapientum, & præſertim in his rebus moralibus, quæ ex iure pendēt, in quibus periculoſum eſt definitionem ſtatuere, vt dicitur in L. *Omnis definitio,* ff. de Reg. iur. Tum etiam quia ex illa particula poſſunt oriri aliæ difficultates, vel ambiguitates, vt an defectus ætatis ſit irregularitas, cū non ſit perpetuus & an infirmitas nō perpetua poſſit inducere irregularitatem, & ſimilia, quæ nō ſunt in definitione inculcanda. Tum præterea, quia illa particula neceſſaria non eſt ad prædictam difficultem ſoluendam vt oſtendam. Tum denique quia per illā nō omnino ſatisfit difficultati poſitæ, quia poteſt dari ſuſpenſio perpetua quæ per illam particulam non excluditur. Idemque argumentum eſt de depoſitione verbali à iure lata, quia eſt impedimentum canonicum, & perpetuum vſum ordinū auferēs. Dico autem à iure lata, quia illa quæ fertur ab homine, per hoc ſatis diſtinguitur ab irregularitate, quę, vt infra dicam, nō fertur ab homine. Vnde cum dicitur eſſe impedimētum canonicum, poteſt cum hoc rigore intelligi, id eſt: iure canonico ipſo facto impoſitum. Hoc autem commune eſt depoſitioni ab eodem iure eodem modo impoſita.

9. *Aliquorum euaſio.* Reſpondent vero aliqui, concedendo ſuſpenſionem perpetuam & depoſitionem verbalem abſolutam non diſtingui ab irregularitate, & ita in iure ſę pē ferri irregularitatem per verbum depoſitionis, ſeu *deponatur*, ſed de cōparatione depoſitionis cum ſuſpenſione perpetua ſatis in ſuperioribus diximus. *Eluditur.* Quod vero ad irregularitatem attinet, difficilis eſt illa reſpōſio. Primo quia in iure, iuxta communem interpretationem) hæ pœnæ, ſicut diuerſa habent nomina ita diſtinctæ cenſentur, & variis delictis vel cauſis accommodantur. Vt enim dicitur in L. *Si idē* C. de Codicillis ſi idem codicilli, quod inſtrumenta poſſent, cur his inſtrumētis diuerſum vocabulū mādatur: ita nos in præſenti argumētari poſſumus. Secūdo, quia ſola diuerſitas quod imponatur à iure vel ab homine, non variat rationem pœnæ, aut Eccleſia-

cleſiaſtici impedimenti, vt exemplis conſtat in excommunicatione maiori à iure, vel ab homine lata,& ſimilibus. Ratione item patet, quia homo vel ius ſunt cauſæ extrinſecæ efficientes, quæ nō variāt per ſe effectus, ſi in aliis omnibus conueniunt. Præſertim quia homo ſeu iudex eſt quædā animata lex. quæ eandem ſuſpenſionem, vel depoſitionem imponit, quam lex ipſa ſolet imponere: ſi ergo illamet pœna à iure poſita, eſt irregularitas; cur non etiam ab homine impoſita. Tertio, quia in multis aliis differant. Nam omnis ſuſpenſio & depoſitio ſemper eſt pœna, & ſub hac ratione tantum imponitur: irregularitas autem ſæpe non eſt pœna, vt omnes fatentur, & nunquam eſt tantum pœna, imo neque vnquam fortaſſe ſub ea ratione primario imponitur, ſed tantum acceſſorie minus principaliter, vt infra oſtendemus. Deinde omnis ſuſpenſio etiam perpetua, eſt propria clericorum, vt ſupra oſtenſum eſt: irregularitas autem de ſe complectitur laicos, imo accidentarium illi eſt, quod perſona, cui aduenit ordines habeat. Præterea inter ſuſpenſionem perpetuam à iure, & irregularitatem eſt alia differentia manifeſta, quod irregularis celebrās non cōtrahit aliam irregularitatem, vt infra dicam ſuſpēſus autem celebrando efficitur irregularis, vt ſupra dictum eſt. Vnde Sixtus 5. in Motu proprio contra male promotos, cum in eos perpetuam ſuſpenſionē tuliſſet, ſubiungit, eos ſic celebrantes fieri irregulares: in quo non inducit nouum ius, ſed ſupponit antiquum, vt ex verborum tenore ſatis conſtat. Quin etiam Pius II. ſimilem ſuſpenſionē tulerat in quoſdam male promotos, qui illam contrahebant, & ita miniſtrabant ex officio, fiebant irregulares, vt ibidem dicitur, & tradit Nauar. in Summa cap. 25. n. 70. & Villadiego tract. de Irregularitate. Hæc ergo omnia ſatis indicant eſſe aliquā differentiā moralē inter hæc duo; etiamſi præciſe conſiderentur vt ipſo iure lata: ergo ſi definitio poſita cū particula *perpetuū*, adhuc cōmunis eſt ſuſpenſioni perpetuæ, & depoſitioni iure latis, cōueniens non eſt, nec ſufficiēs.

11. *Vera dubii reſolutio.* Reſpondeo igitur, irregularitatem ſufficienter diſtingui à ſuſpenſione ſeu depoſitione per illā particulam, *directè ac primario impediens acceptionem ordinum*. Quod vt declarem, aduerto, ſuſpenſionem (in tota eius latitudine acceptam) in hoc per ſe differre ab irregularitate, quod ſuſpenſio ſolum reſpicit actus, eorumque vſus prohibet: irregularitas vero, quantum eſt ex ſe, ipſam capacitatem ordinum aufert, & conſtituit hominem extra ordinem eorum, qui ad clericatum aſſumi poſſunt. Ita enim (vt hoc obiter dicamus) accipienda eſt illa particula, *ordinū Eccleſiaſticorum*, vt includit non ſolum ſacramentales ordines, ſed etiam primam tonſuram, quam nū) quam impedire poteſt ſuſpenſio, quia cum ſuſpenſio ſolis clericis poſſit imponi, neceſſario ſupponit primam tonſuram: irregularitas vero illam impedit, atque adeo totum clericalem ſtatum, ſic ergo per illam particulam excluditur omnis ſuſpenſio. Circa depoſitionem vero ſtricte ſumptam, ſeu degradationem aduertendum eſt, in moralibus longe aliud eſſe non admittere perſonam ad aliquem gradum, & eiicere illum à tali gradu poſtquam admiſſus eſt, quod moraliter contumelioſus eſt, maioremque pœnam indicat, iuxta commune prouerbium, *Turpius eiicitur, quam non admittitur hoſpes*, quod etiam allegauit Pontifex in cap. *Quemadmodum*, de Iureiurando. Vnde ſicut Theologi dicunt, hominē lapſum differre ab homine in puris naturalibus ſicut nudatum à nudo, ideoque carentiam originalis iuſtitiæ habere in homine lapſo maiorem rationē priuationis, & mali. Ita concipiēdum cenſeo ſeruata proportione, differentiam inter irregularitatem & depoſitionem quamcumque: nam irregularitas impedit acceptionē ordinū: depoſitio vero priuat (eo modo quo iure humano fieri poteſt) ordinibus iā acceptis, ita, vt non vſū tantū ſuſpēdat ſed ipſam etiam potentiam quodammodo tollere videatur, vt ſupra in propria diſputatione declaratum eſt. Recte ergo per illam particulam excluditur etiam ab hac definitione depoſitio: quia non priuat acceptione ordinū, ſed priuat quantū poteſt, ordinibus acceptis, quod formaliter ac moraliter diuerſum eſt:

Sed tunc oritur alia difficultas, nam hoc modo explicata definitio nō conuenit omni irregularitati, vt patet de illa, quam ſacerdos v.g. incurrit, nam illa non impedit acceptionem ordinum, quia iam ille homo non eſt capax ordinum, à quorum acceptione impediatur: ergo illi irregularitati non conuenit hæc definitio. 11. *Alia difficultas.* Propter hoc communiter poni ſolet ſub diſiunctione in hac definitione, *impediens acceptionem ordinum, vel vſum acceptorum*, vt poſsit definitio dictæ irregularitati cōuenire ratione poſterioris membri. Sed difficile tunc eſt explicare quomodo eadem definitio ratione eiuſdem membri non conueniat ſuſpenſioni perpetuæ à iure latæ. Vt omittam differētiam per diſiunctionem datam, non recte explicare vnam communem rationem irregularitas, ſed plures ſpecies eius, quia illa duo membra, per ſe ſumpta formaliter diuerſa ſunt, & pœnas, ſeu impedimenta canonica formaliter diuerſa conſtituere poſſunt. Propter hanc ergo cauſam illam diſiunctionem omiſi, & addidi in definitione illam particulam, *de ſe*, nam omnis irregularitas vi ſua, & quantum in ſe eſt, impedit directe & Primario acceptionem ordinū: *Enodatio.* quod autem in aliqua perſona cum effectu non impediat, quia ipſa iā eſt incapax acceptione ordinum, eſt per accidens & nō variat rationem, & naturam Irregularitatis. Poteſtque hic iuuare regula Dialecticorum, *Verba in definitionibus non dicere actum, ſed aptitudinem*, iuxta quam poſſet in eodē ſenſu explicari communis definitio etiam non addita illa particula, *de ſe* tamen ad maiorem explicationem non nocet. Rurſus vero addidi illas duas particulas, *Primario, & conſequenter*, vt ſignificarem non æque primo reſpicere vtrūque effectum, quod etiam recte probatur difficultate, & obiectionibus factis. Proprium ergo quaſi obiectum irregularitatis, ſeu habitus, quo priuat eſt acceptio ordinis: ſeu ordo vt accipiendus: & hoc eſt quod primario facit, ſi ſubiectum eſt capax: conſequēter vero impedit vſum ordinum, quia qui prohibetur ordines accipere, multo magis prohibetur eis vti. Vnde quando ſuperuenit poſt ordinem iam acceptum, quia acceptionem impedire non poteſt, impedit vſum ordinis accepti, non quidem, quia ad hoc per ſe primo inſtituta ſit, ſicut ſuſpenſio, ſed quia conſequēter ſaltem habet hanc vim, qua exequitur vbi poteſt, etiamſi circa primarium effectū quodammodo impediatur. Sicut in matrimonio affinitas in primo & ſecundo gradu per fornicationem contractam formaliter ac per ſe eſt impedimentum dirimens matrimonium contrahendum & conſequenter impediens vſum eius: ſi autem ſuperueniat poſt matrimonium contractum, quia illud dirimere non poteſt, impedit vſum eius. Nec vero diligens hæc inquiſitio, & diſtinctio inter irregularitatem & ſuſpēſionem fruſtra eſt, aut tantum ſpeculatiua, ſed multum ad mores refert, an ille effectus ab irregularitate, vel à ſuſpenſione: tum ad intelligendum à quo poſſit tale impedimētum tolli tum etiam ad alios effectus morales, vel cenſuras, quæ inde poſſint ſequi, vel non ſequi exercendo ordines cum tali impedimento.

13. Per hæc ergo ſatis explicata eſſentia irregularitatis. Solum ſupereſt aduertendū, cū dicimus, irregularitatem impedire acceptionem ordinum, id poſſe intelligi aut diſtributiue, id eſt omnium ordinum, aut indefinite ſeu abſtracte, ſcilicet ordinū ſiue omnium, ſiue pluriū, ſiue vnius tantum. Et quāuis poſsit priori modo accipi definiēdo irregularitatem

tatem quæ per antonomaſiam, ſimpliciter talis eſt: tamen vt ſeruata proportione omnis irregularitas comprehendatur, poſteriori modo intelligi poteſt: explicabitur autem melius in ſect. 2. & 3. Tū autem neceſſe eſt poſteriorem particulam cum proportione accipere: nam ſi irregularitas priuat ſuſceptione omnium ordinum, priuat etiam omniū vſu, ſi vero ſolum priuat acceptione vnius ordinis, etiam priuabit vſu eius, non vero aliorum, ſi accepti iam ſint. Atq; hoc modo intellecta definitio nullam (vt opinor) pati poteſt exceptionem, aut difficultatem.

SECTIO II.

Quos effectus habeat irregularitas.

1. *Primarius effectus irregularitatis quis 1 aſſertio.*

EX hac quæſtione pendet intelligentia fere omnium, quæ de definitione diximus. Nam cum detur per habitudinē ad hos effectus, ſine illis non poteſt exacte intelligi. Primarius ergo effectus irregularitatis eſt impedire acceptionē ordinum. Ita enim explicant verba canonum, quibus irregularitas fertur, aut declaratur, qualia, *Non aſpiret ad ordines*, cap. *Curandum*, diſt. 34. ſeu. *Ad miniſterium Eccleſiaſticum admitti non poteſt*, cap. *Si cuius vxorem*, d. 34. Quærendum ſtatim occurit, quale & quantum ſit hoc impedimentum. Reſpondeo, non eſſe tale vt irritet ordinem ſuſceptū; nam ſi quis irregularis ordinetur, dummodo cætera neceſſaria concurrant, vere ordinatus manet. Quod docent omnes, eſtque per ſe ſatis conſtans ex dictis de Cenſuris: nam Eccleſia non poteſt impedire valorem ſacramenti, ſi ad illud adhibentur omnia quæ Chriſtus inſtituit, hic autem per irregularitatem nihil tollitur neceſſarium ad valorem ſacramenti, quia neque ab ordinante tollitur poteſtas, neque à ſuſcipiente capacitas; & alioqui poſſunt materia, & forma applicari. Dices, poterit Eccleſia inhabilitare perſonam ad ordinem ſicut inhabilitat ad matrimonium, idem ergo videtur facere per irregularitatem. Reſpondeo, non poſſe inhabilitare perſonam, neque quoad hoc eſſe eandem rationem, quæ eſt in matrimonio nam in matrimonio ſupponitur ratio contractus, qui naturalis eſt, & effectiue fieri debet per voluntates humanas, quarum efficacitatem impedire poteſt ſuperior poteſtas, ne validum & ratum contractum facere poſsint: & hoc modo poteſt conſequenter inhabilitare perſonas ad tale ſacramentum. Ordo vero, licet requirat intentionem in ſufficiente adulto, non tamen ab ipſo fit, neque ſupponit contractum aliquem naturalem, ſed ex ſola inſtitutione diuina, ideoque non poteſt Eccleſia inhabilem reddere perſonam ad hoc ſacramentum, quam Chriſtus inhabilem non fecit. Irregularitas ergo non eſt impedimētum inhabilitans aut irritans, ſed prohibens. Dices, ſaltem prima tonſura, cum ſit ex inſtitutione Eccleſiæ, ex eiuſdem authoritate poterit eſſe irrita ab irregulari ſuſcepta. Reſpondeo, concedendo id fieri potuiſſe ab Eccleſia. Non conſtat autem id factum eſſe, quia Eccleſia non aliter prohibuit irregulari ſuſceptionem primæ tonſuræ, quam ſubſequentium ordinum: vnde, ſicut alius ordo ſuſceptus ab irrregulari non iteratur, ita nec prima tonſura.

Ordo ſuſceptus ab irregulari tenet. *Reſpondetur obiectioni.* *Replica enodatur.*

2. *Irregularis ſuſcipiens ord nes grauiter peccat Aſſertio ſecunda.*

Secundo dicendum eſt, grauiter peccare irregularem ſuſcipiendo quemcunque ordinem, à cuius ſuſceptione per irregularitatem remouetur. Probatur, quia agit contra Eccleſię pręceptum in re ſacra & valde graui. Quapropter peccatum hoc non ſolum mortale eſt in ſuſceptione ſacri ordinis ſed etiā cuiuſlibet minoris, quia omnes ſunt res valde ſacrę & verum ſacramentum: & ideo cuiuſlibet ordinis ſuſceptio eſt ſufficiens materia peccati mortalis in perſona irregulari. Nam in excommunicato, etiam ſola minori excommunicatione, eſſet ſufficiens materia peccati mortalis, quia eſt ſeparatus à ſuſceptione omnium ſacramentorum: ergo à fortiori idem erit in irregulari, cuius prohibitio grauior eſt, & formalior, vt ita dicam. Imo addo vlterius, ſolius primæ tonſurę ſuſceptionem eſſe peccatum mortale in perſona irregulari: nam licet illa non ſit ſacramentū, nihilominus eſt res valde grauis, quatenus eſt prima diſpoſitio ad ordines, quæ iam conſtituit hominem in ſtatu clericali, à quo per irregularitatem ſeparatus eſt, & reddit illum capacem iuriſdictionis Eccleſiaſticæ, & beneficiorum Eccleſiaſticorum, quæ omnia ſunt magni momenti. Vnde Epiſcopus ſimpliciter ſuſpenſus à collatione omniū ordinum mortaliter peccaa dando primam tonſuram: ergo & irregularis illam recipiens. Hæc autem intelligenda ſunt per ſe, nam ex accidenti poteſt homo excuſari ab hac culpa, circa quod videnda ſunt, quæ de cenſuris in communi diximus, & ad irregularitatem applicāda: nam eadem ratione & proportione in ea locum habent.

3. *An propter hoc peccatū incurratur aliqua pœna ipſo iure.*

Supereſt vero difficultas, an propter hoc peccatum aliqua pœna ipſo iure incurratur, vel irregularitas. Videtur enim incurri, nam excommunicatus, vel ſuſpenſus miniſtrans ſacramētum ex officio, fit irregularis: ergo multo magis irregularis ſuſcipiens ordines fiet irregularis, quia nō eſt minor prohibitio hominis irregularis, quam ſuſpenſi. Neque enim impediet prior irregularitas ſecūdam, quia excommunicatus poteſt nouam excōmunicationem contrahere, & irregularis vno titulo, verbi gratia, quia illegitimus poteſt nouam homicidii, vel Bigamiæ irregularitatem contrahere: ergo ſimiliter in præſenti poteſt propter nouam ordinationem nouam irregularitatem incurrere. Nihilominus dicendum eſt non incurri, non quia imponi nō potuerit, quod ſolum probat ratio facta, ſed quia nullo iure lata legitur, & irregularitas non eſt, niſi ſit in iure expreſſa, ca. *Is cui*, de Sent. excō. An vero ſuſpenſio propter hoc crimen incurratur pręter intrinſecum impedimentum, quod ipſamet irregularitas ſecum affert, etiam in ordine iam ſuſcepto, ſupra tractatum eſt.

4. *Peccare grauiter irregularem, in ordine officio miniſtrantem.*

Tertio cum eadem proportione dicendum eſt peccare grauiter irregularem miniſtrādo in ordine ex officio. Et communis ſententia cum Innocentio c. *Si celebrat*, de Cleric. excommun. miniſt. numer, 3. Cardinal. Clement. vnica de Homicidio. Syl. *Ordo* 3. qu. 2. & verb *Irregularitas*, Nauarr. cap. 27. num. 194. Couarr. 1. part. §. 1. num. 3. Villadiego cap. 3. num. 14. Burgas in principio. Sumiturque ex c. vlt. de Temp. ordin. & c. *Inquiſitionis*, 1. de Accuſationib. Ratio etiam eſt clara ex definitione irregularitatis, prohibet enim vſum ordinis, licet ſecundario: quæ prohibitio grauis eſt, & in materia graui, ergo ex genere ſuo peccatum graue eſt illam violare. Intelligitur autem hoc cum proportione: nam ſi irregularitas ſit abſoluta ſeu totalis, prohibitio extenditur ad vſum omnium ordinum: ſi vero tantum ſit ex parte, prohibebit tantum illum actum, cui ponit impedimentum, vt explicabitur ſect. ſequenti.

5. *Syluestri dictum expenditur.*

Addit etiam Syluester, ad hoc nihil referre quod irregularitas præceſſerit, vel ſequatur ordinationem; quod verum eſt formaliter loquendo. Et ſecundum quidem per ſe patet. Primum vero ſumitur ex c. *Niſi cum pridem*, §. *Perſonæ*. de Renunciat. ibi *Cum eo poterit non minus vtiliter, quam laudabiliter diſpenſari.* Quæ verba ſupponunt diſpenſationem eſſe neceſſariam ad miniſtrandum in ordine ſic ſuſcepto. Ratio etiam eſt clara, quia ordinario indebita non abſtulit vim præexiſtenti irregularitati. Nec obſtat quod in eodem textu dicitur, illum irregularem ante diſpenſationem *laudabiliter, & regulariter miniſtraſſe*: nam vel referenda ſunt ad alia miniſteria Epiſcopalia, quæ non includunt actum ordinis: vnde Gloſſa exponit, id eſt, vtiliter, vel intelligitur in

foro hominum, non Dei: quia, vt ibi dicitur, culpa, & cauſa latebat, & in reliquis optime ſe gerebat in munere ſuo. Vnde etiam poterat interuenire excuſatio culpæ coram Deo, ratione ſcandali, aut infamiæ grauis vitandæ. Nam quoad hanc & ſimiles excuſationes eadem ratio eſt de irregularitate, quę de cenſuris. Dixi autem *formaliter loquendo*, quia interdum idem defectus, ſi antecedat ordinationem, inducit irregularitatem ſimpliciter: ſi vero ſuperueniat, tantum ſecundum quid, vt dicam ſect. ſequ. quod aliunde prouenit, ad rem præſentem materiale eſt.

6. *Irregularis miniſtrans quam pœnā incurrat.* Sed quid de pœna ipſo iure impoſita propter hanc culpam? Reſpondeo nullam cēſuram inueniri propter hoc latam, vt cōſtat ex ſupra tractatis de cenſuris, & ita authores hoc potius ſupponunt, quam diſputāt. Diſputant autem de irregularitate. Idem tamen dicendum eſt, ex ſententia omnium: quia nullibi etiam inuenitur in iure expreſſa: quia iura ſolum loquuntur de miniſtrante ligato cenſura, quæ non poſſunt extendi ad irregularitatem niſi cum illa aliqua cenſura, vel propria ſuſpenſio coniuncta ſit. Cur autem iura non ita puniant hoc delictum, ſicut violationem cenſuræ per ſimile miniſterium, in eis non declaratur. Fortaſſe iudicarunt ſatis eſſe talem clericum contemnentem cenſuram illo modo, dignum eſſe vt per irregularitatem à clero exterminetur: qui iam vero irregularis eſt, ſatis excluſus à iure reputatur: & ideo ſi adhuc ſe immiſceat, coactio iudicis potius quam noua pœna iuris poſtulatur.

7. Addimus vltimo in hoc puncto, hæc procedere in omni irregularitate: ſiue cōtracta ſit propter delictum, ſiue nō vt aperte ſentit Nauarrus. Vnde obiter licet colligere, quam ſit falſa ſentētia, quę affirmat irregularitatem, quæ eſt pœna delicti, eſſe propriam cenſuram, quia aliàs celebrans cum tali irregularitate, nouam irregularitatem contraheret, & quoties celebraret, nouas multiplicaret irregularitates; quod abſurdum eſt, & contra omnium ſentētiam, & contra ſtilum obtinendi diſpenſationem à tali irregularitate. Solū enim diſpenſari ſolet in ipſa irregularitate primo contracta; & per hoc cenſetur perſona manere ſufficiēter expedita, ſiue cum priori irregularitate celebrauerit, ſiue non, quod tamen non ita eſſet, ſi per celebrationem noua irregularitas contraheretur. Supra enim diximus, eum, qui pluribus excommunicationibus propter plures actus ligatus eſt, nō liberari ſimpliciter à vinculo excommunicationis, explicando vnam, & cauſam eius, eiuſq; abſolutionem obtinēdo: quia poteſt vna excommunicatio ſine alia tolli, atque ita tunc fit. Sic igitur ſeruata proportione in irregularitate contingit, vt latius infra in propriis locis dicemus.

Irregularitatem non prohibere quemcumque actum ſacrum, Aſſertio 4.

8. QVarto dicendum eſt, per irregularitatem non prohibetur actus, quātumuis ſacer, qui per laicum exerceri poteſt, & prout ab eo fieri poteſt. Hęc aſſertio colligitur ex eiſdem autoribus, omnes enim cum irregularitatem definiunt, ſolum dicunt per illam prohiberi actus ordinum: actus autem, qui à laicis fieri poſſunt, non ſunt actus ordinum. vt per ſe conſtat: ergo illi non prohibentur ex vi irregularitatis. Præterea ex definitione noſtra id euidētius ſequitur: nam irregularitas per ſe primo priuat ipſis ordinibus vt accipiendis, actibus vero ſolum conſequēter: ergo ſolum prohibet actus ſacros, quatenus ab ordinibus oriri poſſunt, & debēt: ergo nullum actum prohibet, qui per laicum exerceri poſſit: Denique nullum eſt ius, ex quo talis prohibitio colligi poſſit.

9. Atque hinc ſequitur, non eſſe prohibitum homini irregulari recipere quæcumque ſacramenta (Ordinē excipio, de quo iam dictum eſt) quę illorum ad miniſtrationem ſeu effectionem ex officio non requirat. *Nō eſſe prohibitum irregulari recipere ſacramēta cert.* Quod ideo addo, quia ſacerdos irregularis ſeparatus eſt à communione ſub vtraque ſpecie, ſeu ſacerdotali propria, non quia illi prohibita ſit Euchariſtiæ perceptio, ſed quia non poteſt illo modo Euchariſtiam recipere niſi offerendo, & ſacrificando, à quo miniſterio remotus eſt. Vnde ſicut ſacerdos ligatus excommunicatione minori, quę non ſeparat ab actiua, ſed à paſsiua tātum participatione ſacramentorum, nihilominus peccat celebrādo, vt dicitur in capit. *Si celebrat*, de Cleric. excommun. miniſtr. quia actio illa adiunctam habet ſacramenti receptionem; ita è contrario irrgularitas ex ſe ſolum ſeparat ab actiua adminiſtratione ſacramenti, conſequenter vero ſeparat ab illa receptione, quæ neceſſario actiuum miniſterium ex officio ſupponit. Quin potius cenſeo, non poſſe irregularem ſe ipſum communicare etiam ex præconſecratis ab alio ſacerdote: quia illa diſpēſatio actiua Euchariſtię etiam eſt proprium miniſterium ſacerdotis ex officio, quod non poteſt vſurpare irregularis reſpectu aliorum: neque reſpectu ſui ipſius: eſt enim eadem ratio. Quæ ſunt intelligenda iuxta declarationem poſitam aſſertione præcedenti, ſcilicet ſeruata proportione ad modum irregularitatis, & ſecluſa excuſatione accidentaria, vt ſcandali, &c.

10. *An irregularis ſacramētum Pœnitentiæ recipere queat.* Dubitarunt autem aliqui circa hanc aſſertionem de ſuſceptione ſacramenti pœnitentiæ, vt quidam putarunt, non licere irregulari, vt refert Card. in Clem. *Dudum*, de Sepult. propter Extrauag. *Inter cunctas*, de Priuileg. §. *Obſeruent*, vbi ſignificatur, ne minem poſſe à peccato abſoluere, cui eſt annexa irregularitas, niſi etiam poſsit irregularitatem tollere: *Nam inconueniens exiſtimamus* (dicitur ibi) *vt à peccato abſoluat, qui pœnitentiam ei debitam imponere aut irregularitatis pœnam, peccati ſequelam, remouere non poteſt*, ex quo inferebant, etiam peccantem irregularem non poſſe abſolui à peccato, niſi etiam irregularitas ab eo tollatur. Nihilominus certum eſt, poſſe aliquem abſolui à peccatis, irregularitate manente. *Vera ſententia.* Quæ eſt communis ſententia in 4. d. 25. & Canoniſtarum in cap. vlt. de Temporib. ordinat. ex quo textu id etiam colligit Innocent. in capit. *Niſi cum pridem*, §. *Perſonæ*, de Renunciat. numer. 8. & ibidem Immola numer. 15. & 16. Idem ſupponunt Caiet verb. *Irregularitas*, vbi alii Summiſtæ, & Nauarrus dict. cap. 27. numer. 191. citans Cardinalem in dict. Clem. *Dudum*, §. *Ac deinde*, quæſt. 8. de Sepulturis. Et ratio eſt, quia irregularitas non excludit à participatione paſsiua ſacramentorum, quæ laicis ſunt cōmunia: huiuſmodi autem eſt abſolutio à peccatis. Vnde obiter intelligitur, peccatū habens adiunctam irregularitatē nō propterea eſſe reſeruatū illi ſoli, qui habet poteſtatē diſpenſandi in irregularitate quia cū poſsit tolli manēte irregularitate, abſolutio illius non habet connexionem cum diſpenſatione irregularitatis: & ideo ex hoc titulo non ſequitur reſeruatio, neque ex alio iure quod illā conſtituat, nullum enim extat. Quapropter ad fundamentū contrariæ ſententiæ negatur aſſumptū, nam ſæpe poteſt abſoluere à peccato qui non poteſt tollere irregularitatē qua punitur, vt iidem autores citati docent, & Couarr. in c. *Alma*, 1. p. §. 6. n. 6. vbi ad Extrau. *Inter cunctas*, reſpondet. intelligendum eſſe de abſolutione ab irregularitate, non à culpa. *Deſtruitur fundamentum contrariæ ſententiæ.* Sed difficile eſt expoſitionem textui accōmodare: quia expreſſe illa duo diſtinguit, *peccati abſolutionem, & remotionem irregularitatis*, & inconueniens reputat vnum concedi illi, cui alterum negatur. Videtur ergo ibi Pontifex noluiſſe concedere priuilegium abſoluendi ab huiuſmodi peccatis habentibus annexam irregularitatem his religioſis, de quibus ibi loquebatur. Veruntamen neque inde ſequitur: irregulari-

gularitatem ex ſe impedire abſolutionem à peccato neque etiam in vniuerſum, neminem poſſe abſoluere à peccato, qui non poſsit diſpenſare in irregularitate, ſed ad ſummum id ſequitur, de religioſis Prædicatoribus, & Minoribus, & quoad illos eſt iam illa Extrauagans reuocata, de qua plura diximus ſupra in materia de Pœnitentia, agendo de caſibus reſeruatis.

11. *Corollariũ ſecundum.* Secundo ſequitur ex dicta aſſertione, nullum ſacrum miniſterium etiam actiuum, quatẽus per laicos exerceri poteſt, prohiberi à clericis irregularib⁹: huiuſmodi eſt baptiſmus ſine ſolemnitate in neceſſitate datus, quod ſecus eſt, de ſolẽni, vt late Couar. dict. Clem. p. 1. §. 1. & cæteri omnes. Item actus omnes qui cum ſolemnitate facti pertinent ad ordines minores, ſine illa vero fiunt à laicis, & ſimiles, de quibus Nicol. Plou. numer. 31. reg. 46. & ſupra tractando de ſuſpenſione ſigillatim & fuſe dictum eſt, nam quoad hoc eſt eadem ratio vtriuſque impedimẽti. Conueniunt enim quoad hoc in materia prohibita irregularitas, & ſuſpenſio ab ordine, licet in modo differant. Atque in hoc ordine poteſt poni priuata receptio diuini officii, nam hæc de ſe communis eſt laicis, imo etiam fœminis, ideoque irregularitas non tollit onus dicendi hoc officium, quia hæc impedimenta tollunt honores, & commoda, non vero onera, vt ſupra de cenſuris diximus, cum Gloſſ. in capit. *Presbyterum*, 28. diſt. Secus vero eſt de publico & ſolemni cantu eiuſdem officii, eo modo quo munus illud clericorum eſt proprium vt in citato loco de ſuſpenſione declarauimus. Denique ob eandem cauſam non prohibetur irregularis, quominus priuatim miniſtret ſacerdoti ad altare, quia hoc etiam non eſt miniſterium ordinis. Vnde à fortiori prohibitus non eſt quominus rem ſacram audire poſsit: Addo etiam ſine peccato poſſe præcipere & autoritate ſua efficere, vt alius ſacerdos nõ irregularis ſibi ſacrum faciat, quia non illud facere, neque eſt actus ordinis, vt per ſe notum eſt, de quo infra in ſimili redibit ſermo.

De actibus iuriſdictionis, Aſſertio quinta.

12. *Poteſtatem iuriſdictionis & vſũ eius non tolli per irregularitatẽ.* QVinto dicendũ eſt, irregularitatem per ſe non priuare hominem poteſtate iuriſdictionis: neque impedire vſum eius. Hęc aſſertio communis eſt Iuriſperitorum in capit. *Tanta*, de Exceſsib. Prælat. eamque notat Villadieg. cap. 3. num. 1. & ſequitur ex dictis. Quia poteſtas iuriſdictionis nõ tantum temporalis (quam omittimus vt manifeſtam) ſed etiam Eccleſiaſtica diſtincta eſt à poteſtate ordinis: ſed irregularitas, vt ſic ſolum excludit ab ordinatione: ergo per ſe & vi ſua non tollit poteſtatem iuriſdictionis. Maiorem ſuppono ex dictis in materia de Pœnitentia, de Indulgentiis, de Cenſuris. Minor probatur ex dictis de eſſentia irregularitatis, & quia omnia decreta, quæ de irregularitate loquuntur, ordinis tantum mentionem faciũt à quo irregularem excludunt, vt partim conſtat ex adductis in 1. & 2. concluſione pluraque afferemus infra explicando formam ferendi irregularitatẽ. Conſequentia vero probatur, quia verba pœnalia reſtringenda ſunt ad id tantum quod ſonant. Atque huc cõferre poſſunt omnia, quibus ſupra probauimus, ex vi ſuſpenſionis ab ordine non auferri poteſtatem iuriſdictionis, nã à paritate rationis in irregularitate procedunt, quæ in hoc conuenit cum prædicta ſuſpenſione, quæ tãtum ſeparat ab ordinum executione.

Oritur vero hic ſpecialis difficultas, quia iuriſdictio Eccleſiaſtica ſaltẽ ex Eccleſiæ inſtitutione ſupponit aliquem ordinem: vel clericalẽ ſtatum: irregularitas vero illo priuat quantũ poteſt, & ideo videtur auferre iuriſdictionẽ quaſi ablato fũdamẽto eius, nam eo ipſo videtur hominem reddere incapacem iuriſdictionis Eccleſiaſticę. In qua difficultate multa dubia inſinuantur quæ expedienda ſunt. Primum eſt, an irregularitas ſubſequens tollat iuriſdictionem prius habitam. Aliud eſt, an irregularitas antecedens impediat conſequi denuo iuriſdictionem Eccleſiaſticam. Quæ duo de beneficiis etiam Eccleſiaſticis tractari ſolent, & quia iuriſdictio ipſæus conuenit titulo beneficii, ideo de beneficiis prius dicemus, & conſequenter de omni alia iuriſdictione.

An per irregularitatem ipſo facto amittatur Eccleſiaſticum beneficium.

EST ergo prima difficultas, vtrum propter irregularitatem ipſo facto amittatur Eccleſiaſticũ beneficium. Quod dubium ſupra de ſuſpenſione tractauimus, ſeruata proportione, & retulimus authores affirmantes, per ſuſpenſionẽ ab officio amitti Eccleſiaſtici beneficii fructus: quia beneficium datur propter officium iuxta ca. vlt. de Reſcriptis in 6. ergo iuxta illam ſententiam cum proportione dicẽdum eſt amitti beneficia propter irregularitatẽ: nam ſicut ſe habet ſuſpenſio à beneficio ad ſuſpenſionem ab officio, ita ſe habet priuatio beneficii ad priuationem officii ſeu ordinis, qualis reputatur irregularitas. Imo quamuis id locum non habeat in ſuſpenſione, quæ ex ſe non eſt impedimentum perpetuum ad officium exequendum: id videtur dicẽdum de irregularitate, quæ perpetuum impedimẽtum eſt. Quomodo enim poteſt, retinere beneficium, qui perpetuo factus eſt inhabilis ad officium? Vnde propter hanc cauſam, qui deponitur, priuatur beneficiis ipſo facto, quia iam eſt perpetuo deiectus à clero. Sic autem ſe habet irregularis: ergo. Atque ita ſentire videtur Villadiego de Irregularitate ca. 1. n. 22. Indicat etiam Couarr. in Epitome 4. Decretalium p. 2. c. 6. §. 8. n. 7. re tamen vera non dicit. 14.

Dicendum itaque eſt, qui poſt legitimam collationem beneficii irregularitatem contrahit, non priuari ipſo iure beneficio, vel dignitate, quæcumq; illa ſit, ex vi ipſius irregularitatis. Hæc eſt communis ſententia, Innocentii in cap. *Cum noſtris*, de Conceſſ. Præbendæ ante finem Gloſſ. 1. Panormit in ca. *Tanta*, de Exceſsib. Prælat. num. 2. & in cap. *Niſi cum pridem*, de Renunciat. num 4. Felin. qui plures alios refert in ca. *Inquiſitionis*, de Accuſationib. num. 3. & ſequentib. Idem tenet Nauarr. cap. 27. nu. 251. Solet hæc ſententia probari, ca. 1. de Cler. non ordin. miniſtr. quod parum probat, qua vel ibi non eſt ſermo de Irregulari, ſed de Diacono, qui crimen commiſerat celebrando ſine ordine ſacerdotii, propter quod crimen nulla eſt in iure irregularitas lata: vel ſi admittamus ibi ferri aliquã irregularitatem, nõ tamen ſimpliciter, ſed ſecundum quid, id eſt, tantum reſpectu ordinis ſacerdotalis, cuius ſignum eſt quia aperte ibi ſignificatur, illum non manſiſſe ſuſpenſum à Diaconatu, ſed ſuſpendi præcipitur biennio, vel triennio. Vnde mirum non eſt quod quatenus talis clericus irregularis non manſit, fuerit capax beneficii: eò vel maxime quod ibi non videtur eſſe ſermo de beneficio iam adepto, ſed conferendo magis ex diſpenſatione quadam, quam ex lege communi, vt ſignificant illa verba. *De beneficio autem miſericorditer agatur cum eo, ne ſuſtentatione priuatus, ad ſeculi negotia reuertatur, vt autem ſecurius poſsis, et hanc miſericordiam facere, & cæt.* Melius ergo probatur ex cap. *Ex literis*, de Exceſib. Prælat. vbi Epiſcopus qui propter cooperationẽ aliquam ad homicidium irregularitatem contraxerat monetur Epiſcopatui cedere, aut ſi recuſet, illo priuari præcipitur: ergo non amiſerat Epiſcopatum propter irregularitatẽ: eadem autem ratio eſt de quacunq; irregularitate, & de quocumque beneficio. Vnde in c. *Fraternitate*, de Cler. excommun. miniſtr. de his qui excommunicati celebrauerant, & conſequenter irregulares effecti 15.

effecti fuerunt ſolum dicitur priuandos eſſe Eccleſiaſticis beneficiis, non vero eſſe ipſo iure priuatos. Et ſimili habetur in proximo ſequenti cap. §. *Quæſiuiſti*, de illo qui ſimili modo induci ſolet cap. *Clericis*, Ne clerici vel monachi, vbi *Honore priuetur, & loco*: nam verbum *priuetur*, ſententiam expectat. Sed inſpecto originali in Concilio Tolet. II. cap. 6. non ita vrget ille textus, nam ſic habet: *Conceſſi ordinis honore priuatus, & loco, ſub perpetuo damnationis teneatur relegationis ergaſtulo*, vbi participium *priuatus*, ſignificare poteſt ſententiam latam maxime, quia honor ille refertur ad ordines, & ita priuatio honoris eſt irregularitas ipſa; priuatio autem loci erit priuatio beneficii, & vtraq; ſub eodem verbo ponitur quod eſt eſt indifferens ad ſententiam latam, & ferendam, vt
16. aliàs dixi: ſuperiora tamen iura ſufficiunt.

Concluſionis ratio. Ratio propria eſt, quia priuatio propriorum bonorum nunquam ipſo iure incurritur propter delictum, niſi id aliquo iure exprimatur: quia lex pœnalis ſemper intelligenda eſt quoad pœnam ferendam per ſententiam, niſi in ipſa lege aliud exprimatur. Sed nulla eſt lex Eccleſiaſtica, quæ ipſo iure priuet beneficiis clericum irregularem, quorum legitimum titulum & dominiũ habebat ergo. Minor probatur, quia nullus afferri poteſt textus, qui aliud probet. Niſi fortaſſe quis inducat capit. *Inquiſitionis* de Accuſationibus propter illa verba, *Si tale ſit crimen, quod ordinis executionem ſuſcepti aut retentionem beneficij, etiam poſt peractam pœnitentiam impediret.* Ponitur exemplum in homicidio, & ſimonia. Veruntamen illa verba nihil ad rem præſentem faciunt, tum quia poſterior pars illius diſiunctiuæ optime intelligi poteſt de retentione beneficij obtenti poſt tale crimen commiſſum, vel acquiſito per illud, vt ibidem dicitur de beneficio per ſimoniam obtento: tum etiam, quia ibi ſolum dicitur, tale crimen impedire retentionem beneficii, non vero priuare illo ipſo iure quod valde diuerſum eſt, vt ſtatim dicam. Igitur neque in illo textu, neque in alio talis pœna ipſo iure lata inuenitur ex vi irregularitatis. Ratio autẽ reddi poteſt, quia irregularitas ſæpe cõtrahitur ſine culpa: & ideo non debuit hæc priuatio adiungi quæ augeret pœnam, cum ad finem irregularitatis non ſit neceſſaria, & alias pœna non ſit imponenda ſine

Obiectioni occurritur. culpa. Dices: poſſet ſaltem hæc priuatio adiungi irregularitati ex delicto contractæ. Reſpondeo potuiſſe quidem, non tamen id factum eſſe à Pontificibus; cur autem id non fecerint non oportet ſolicite inquirere, cum hæ ſint pœnę natura ſua diſtinctæ, & vna non habeat cum alia neceſſariam connexionem, neque etiam neceſſe ſit duas pœnas ſimul pro eodem delicto imponi. Vnde ſic poteſt confici ratio, quia irregularitas in quantũ irregularitas nõ habet neceſſariam connexionem cũ priuatione beneficii ipſo facto, vt ſufficienter oſtenditur in irregularitate, quæ non eſt pœna: Neque etiam irregularitas in quãtum pœna, vel talis pœna, ſecum habet coniunctam alteram pœnam, quia vnum delictum ſufficienter poteſt puniri vna pœna: qua ratione ſupra dicebamus, ſuſpenſionẽ ab officio non neceſſario ſecum afferre ſuſpenſionem à beneficio, quia ſunt pœnæ diuerſæ & non connexæ, ergo.

17. *Aliquot exceptiones propoſitæ regulæ.* Ex hac vero ratione colligunt aliqui, exceptiones nonnullas. Interdum enim delictum eſt adeo graue, vt vtraque pœna dignum ſit & tunc interueniente legis auctoritate irregularitas ex tali delicto contracta adiunctam habet beneficii priuationem. primo in peccato hæreſis, vt multi putant ex capit. *Cum ſecundum, leges*, de hæreticis libr. 6. Secundo contra vitium ſimoniæ; vt colligi videtur ex cap. *Si quis Epiſcopus*, 1. quæſt. 1. Tertio contra homicidium qualificatum, vt eſt aſſaſsinium, de quo expreſſe id cauetur in ca. 1. de Homicidio in 6. Item homicidium clerici alicuius Eccleſiæ factum à Patrono, vel alia ſimili perſona, iuxta cap. *In quibuſdam*, de Pœnis ibi, *Et beneficiati beneficium prorſus amittant*: quamquam ibi non additur particula, *ipſo facto*, ſicut in præcedenti textu. Sed hi caſus particulares in propriis locis examinandi ſunt. Nunc duo circa illos dicenda occurrunt. Vnum eſt, etiam in his caſibus (ſi illos admittamus) non fieri exceptionem à regula propoſita: quia etiam tunc priuatio beneficii non eſt effectus irregularitatis, neque ex illa naſcitur, ſed cum illa, vel etiam poſt illam per nouam legem impoſita eſt, vt ſimul incurratur, quod per accidens eſt irregularitati. Vnde, ſi quis diſpenſationem obtineret à tali irregularitate nulla facta beneficiorum mentione, non propterea eſſet liber ab altera pœna, quia, cum ſint diſtinctæ, & per ſe non connexe, licet ſimul imponantur, diſpenſatio vnius nõ extenditur ad alteram. Secundum aduertendum eſt etiãſi in illis caſibus admittamus dari iura ipſo facto priuantia beneficiis propter talia delicta, nihilominus illa non amitti vſque ad ſententiam iudicis, ſaltem declaratoriam de tali delicto, iuxta textum in capit. *Cum ſecundum leges*, de Hæret. in 6. & doctrinam frequentius receptam à Theologis in materia de Lege pœnali, & à Iuriſperitis tum ibi, tũ alibi, quam ad hoc propoſitum breuiter attigit Felinus in c. *Sciſcitatus*, de Reſcriptis, nu. 3. & Couarr, in 4. decret. p. 2. cap. 6. §. 8. nu. 7. circa finem, alios referens.

Sed quæret aliquis, an teneatur irregularis ſtatim relinquere beneficium ſuum, & quomodo poſſit id facere. Aliqui enim ita ſentiunt, vt Henrich. Boich. in cap. *Quæſitum*, de Temporibus ordinant. & Felin. in cap. *Inquiſitionis*, de Accuſationib. numer. 2. vbi ait, homicidam non poſſe cum bona conſcientia retinere beneficium, etiam poſt peractam pœnitentiam, citans Ioannem Andream in cap. *Miror*, 50. d. & in cã. pen. de Pœn. Eandemque ſententiam ſequitur Couarr. ſupra, ſed limitat, vt ſolũ procedat in beneficio poſtulante miniſterium ſacri ordinis, quod irregularis exercere non poteſt. Fundamentum eorum non ſumitur ex aliquo textu, ſed ſolum ex ratione ſuperius tacta quod cum beneficium detur propter officium non poteſt licite retinere, qui non poteſt exhibere officium debitum. Dico igitur, ex vi irregularitatis per ſe & immediate nõ oriri obligationem in conſcientia dimittendi beneficium, antequam illo quis priuetur per ſententiam iudicis, quia nullum eſt ius, quod hunc effectum irregularitati tribuat. Mediate vero & quaſi per accidens poterit aliquando hęc obligatio naſci ex illo iuſtitiæ debito, quo quis tenetur exhibere miniſterium, ſi accipit ſtipendium, & conſequenter non eſſet obnoxium & obligatum ad miniſterium, quod exercere non poteſt. 18. *Irregularis an teneatur ſtatim relinquere beneficium.* *Reſolutio quæſtionis.*

Quapropter ad imponendam hanc obligationẽ multa diſtinguere neceſſe eſt. Primum de qualitate beneficii, & ſeruitii illi annexi: nam interdum eſt adeo ſimplex beneficium, vt ſolum obliget ad recitãdum officium canonicũ, vt præſtimoniũ (quod ſit gratiâ exempli dictum) Aliud ſolum requirit miniſterium, quod per aliud exerceri poteſt: & in his & ſimilibus nulla eſt ratio obligationis dimittendi illud, cũ poſsit irregularis obligationis beneficii ſatis facere per ſe, vel per alium. Alia etiã ſunt beneficia Eccleſiaſtica, quæ perſonalem reſidẽtiam cum exercitio alicuius operis poſtulant, & in his maxime procedit iſta ſententia: ſed limitanda ac declaranda eſt. Quia nõ tenetur ſtatim irregularis omittere beneficium, ſed poteſt aliquo tempore retinere, vt diſpenſationem irregularitatis obtineat, dũmodo in ea procuranda nimium negligens non ſit. & interim ex redditibus beneficii ſufficienter prouideat Eccleſię, vt ſaltem per alium ei inſeruiatur, ſi neceſſe ſit: hoc enim ad tempus facere propter cauſam adeo grauem non eſt contra iuſtitiam. Deinde, ſi diſpẽſationem obtinere nolit, vel non valeat, po- 19.

teſt il-

veſt illud renunciare in manu legitimi ſuperioris in forma conſueta. Quæ eſt communis ſententia Iuriſtarum, de qua Panorm. in c. *Niſi*, de Renunc. n. 1. & Felin. in c. *Sciſcitatus*, de Reſcript. n. 2. & 3. & Couarr. in Clem. *Si furioſus*. p. 2. §. 3. nu. 7. vbi plures alios refert tractans etiã an talis renũciatio valida ſit, etiã ſi impetratio præceſſerit quod ad nos non pertinet, Ratio ergo eſt quia talis clericus iuſto titulo poſsidet beneficium, & habet liberum vſum eius, nec ali qua lege impeditum, donec condemnetur: ergo poteſt & licitè, & valide ſeruata forma iuris illud re nunciare.

20. *Irregularis an priuetur fructibus beneficii.* Vlterius vero quæri poteſt, an huiuſmodi irregularis ſit ſaltem priuatus fructibus beneficii. Aliqui enim affirmant: nimirum omnes illi, qui putant ſuſpenſum ab officio eſſe etiam ſuſpenſum à beneficio quos ſupra proprio loco retuli, & de irregularitate tenet Villadiego cap. 3. numer. 22. ille autem videtur procedere in ea ſententia, quod irregularis admitit beneficium ipſo iure. Suppoſito autem contrario fundamento, contraria ſentẽtia ſine dubio eſt vera per ſe loquendo, & ex vi irregularitatis. Maxime, quia falſum etiam eſt ſuſpenſum ab officio eo ipſo eſſe ſuſpenſum à beneficio, vt ſupra oſtẽdi. Vnde fit, hanc priuationem fructuum non ſequi quaſi ex natura rei, ex irregularitate, ſicut non ſequitur ex ſuſpenſione ab officio, quia ex vi irregularitatis ſolum ſequitur impedimentum ab executione ordinis in eo, qui iam ordinatus ſupponitur: reliqua vero per accidens ſunt. Neque etiam eſt vlla lex, quæ hanc priuationem fructuum ipſo facto imponat ratione irregularitatis: ſi vero ſit lex, aut ſtatutũ, vt non reſi dens, aut non ſeruiens non faciat fructus ſuos, ob eã priuabitur fructibus, quod maxime in diſtributionibus quotidianis locũ habet, vt in ſimili diximus agentes de ſuſpenſione: non tamen præciſe ob irregularitatẽ: Prę terea irregularis retinet verum titulum, & dominiũ beneficii, & ratione illius tenetur penſum horarum recitare, quod eſt magna pars officii clericalis, vt laicus Soto libr. 10. de Iuſtitia, q. 5. art. 3. & ſi munus aliud ad tale beneficium pertinet, tenetur procurare, vt ſaltem per alium id fiat: ergo hoc ſatis eſt, vt fructus ſuos poſsit facere, ſtando in iure diuino, & naturali: ergo cum nullo iure humano illis priuetur, illos facit ſuos.

21. Quod adeo verum cẽſeo, vt licet poſtea per ſententiam iudicis beneficio priuetur, non poſsit fructibus priuari, quos vſque ad illud tempus legitime percepit. Quod recte docuit Calderinus in Clem. *Conſtitutionem*, §. *Cæterum*, de Elect. circa finem, & alii quos ſupra Couarr. refert. Qui addunt, hoc intelligendum eſſe, quando is, qui tale beneficium habet, debitum miniſterium, vel officium in illo exhibuit. Hinc vero ſumpſit occaſionem Couarr. recedendi ab hac ſententia quoad irregulares, eamq́ limitat, vt tãtum locum habeat in aliis delictis, quæ merentur pœnam priuationis beneficii: non tamen habẽt irregularitatẽ annexam. Ratio eius eſt, quia, ſi non exhibuit debitum miniſterium hoc ipſo debet perdere fructus, ſi vero miniſterium exhibuit, per hoc ipſum eſt dignus maiori pœna, ideoque non ſunt fructus ei concedendi. Veruntamen citati autores expreſſe loquuntur etiam de irregulari, vt patet ex Felino in capit. *De quarta*, de præſcript. nu. 33. Nec ratio facta vrget: primo quidem, quia poteſt canonicum officium per ſe recitare, vt diximus, & reliquæ parti muneris poteſt per alium ſatis facere quod ſi in aliquo negligens fuerit, non ſtatim meretur priuationem fructuum, ſed poterit alia pœna puniri. An vero in conſcientia teneatur aliquam partẽ fructuum reſtituere propter huiuſmodi negligentiam, nihil ad præſens refert: nam in hoc eadem eſt ratio de quolibet beneficiato non irregulari. Deinde addo, quia licet irregularis per ſe ipſum exercuerit miniſteria à quibus per irregularitatem remotus erit, non propterea priuandus eſt fructibus beneficii, quia licet in eo augeat culpam & ſit dignus maiori pœna, nullum tamen eſt ius, in quo pro illo crimine talis peculiaris pœna, imponatur.

22. *Dubium.* Maiorem dubitationem habet, an ſaltem in illis ſpecialibus delictis, quæ ſimul cum irregularitate habent annexam priuationem beneficii ipſo facto, priuetur quis fructibus beneficiorum à die commiſsi delicti, vel ſaltem poſt ſententiam declaratoriam criminis. Sed hoc nunc ad nos non, ſpectat, & ideo breuiter dico, tunc licite percipi fructus vſque ad ſententiam declaratoriam, quia licite retinetur beneficium vſque ad illud tempus. Vt autem ait Felin ſupra citans Speculat. & Cardinal. hæc eſt optima illatio. Licite retinetur beneficium, ergo, licite percipiuntur fructus (ſcilicet ſuppoſitis conditionibus neceſſariis, vt recitatione officii &c.) Addo etiam huiuſmodi fructus non poſſe auferri ante ſententiam ſubſecutam, arg. capit. *Cum ſecundum leges*. At vero poſt ſententiam probabile eſt poſſe priuari in tantum beneficio, ſed etiam omnibus fructibus eius, nam licet tales fructus licite poſsideatur vſque ad ſententiam, tamen per illam auferuntur, & quoad hunc effectum retrotrahitur ſententia vſque ad diem criminis, vt Couarru. ſuprà notauit, & ex materia de hæreſi conſtat iuxta d. capit. *Cum ſecundum liges*. Hæc vero multis indigent limitationibus, & declarationibus, quæ ad præſentem locum ſpectant.

23. *Coroll. 1.* Ex reſolutione facta colligimus primo, per irregularitatem ſeu ex vi illius non priuari quempiam adminiſtratione beneficii ſui, quominus etiam per ſe ipſum illam exercere poſsit in his omnibus, quæ ordinis exercitium non includunt. Patet, quia huiuſmodi irregularis retinet beneficium, ergo & vſum eius in his omnibus, quæ contra irregularitatem directe non ſunt, huiuſmodi autem eſt dicta adminiſtratio, vt conſtat ex definitione irregularitatis. Item ſuſpenſus ab ordine, nõ eſt ſuſpenſus ab adminiſtratione beneficii vel officii ſui, vt ſupra tactum eſt: ſed irregularitas, quantum ad hanc priuationem functionum in rẽ nihil aliud includit niſi ſuſpenſionem ab ordine ergo. Poteſt ergo huiuſmodi beneficiatus œconomum, verbi gratia, conſtituere, contractus facere, & ſimilia, quæ valida erunt, non obſtante irregularitate, quia ſunt facta cum ſufficienti poteſtate, & nullo iure ſunt impedita.

24. *Coroll. 2. Irregularitate non tolli iuriſdictionem fori contentioſi.* Secundo colligo ex dictis, omnem iuriſdictionem fori contentioſi conuenientem alicui ratione talis beneficii atque etiam vſum eius retineri nõ obſtante irregularitate & conſequenter omnes actus talis iuriſdictionis factos ab huiuſmodi irregulari validos eſſe, vt ſunt excommunicatio, abſolutio ab illa, & ſimiles. Probatur, quia irregularitas per ſe non priuat iuriſdictione, aut vſu eius, vt ſupra oſtenſum eſt, neque etiam priuat beneficio, vt hic diximus ergo ſi beneficium tale eſt, vt ratione illius competat iuriſdictio, illa manet non obſtãte irregularitate. Neque obſtat ſi quis obiiciat, quod hæc iuriſdictio poſtulat ordinem aliquem, ſeu ſtatum clericalem, quem videtur remouere irregularitas. Reſpõdetur enim in irregulari verum ordinem manere, & hoc ſatis eſſe vt maneat etiam iuriſdictio, & vſus eius, quæ vero titulo tali perſonæ conueniebant, & nulla lege ablata fuêre. Nulla enim lex, quæ ad iuriſdictionem Eccleſiaſticam, vel vſum eius requirat ordinem expeditum (vt ſic dicam) ad omnes actus ſuos etiam ad illos qui ordinis non ſunt. *Obiectio.* Sed contra, quia interdum ad actum iuriſdictionis requiritur ordo ex ſpeciali lege Eccleſiæ, vt ad deponendum ſolenniter clericum requiritur Epiſcopalis dignitas, cap. 2. de Pœnis, ergo ſi habeat ordinem Epiſcopalem irregularitate impeditum, non poterit

illum

illum actū exercere ita vero ſe habet iuriſdictio Eccleſiaſtica abſolute ſumpta ad ordinem in communi etiam ſumptum, ſub illo comprehendendo primam tonſuram: ergo. *Solutio.* Reſpondetur ex ſuperius dictis aliud eſſe loqui de degradatione reali, aliud de verbali depoſitione quæ illam antecedit, & comparatur ad illam, vt ſententię prolatio ad executionē. Idemq; in vtraq; conſiderari poſſe, an licite, & an valide fiat. Dico ergo depoſitionem verbalem valide fieri ab Epiſcopo etiamſi irregularis ſit. Addo inſuper ſecluſo ſcandalo, ac per ſe loquendo, etiam ſine nouo peccato poſſe fieri: quia ille reuera eſt purus actus iuriſdictionis; & non ordinis, quia ſolum eſt cuiuſdam ſententiæ prolatio in exteriori foro quæ non requirit ſpecialem ſanctitatem aut carentiā canonici impedimenti, quod per ſe tali actui nō repugnet. Itē quia licet demus ex iure humano requiri perſonam conſecratam in Epiſcopū, tamē illa conſecratio poſtulatur vt principium per ſe illius actus, ſed ad ſummum vt conditio ſine qua non: & ideo irregularitas non ita illi repugnat, vt ex illo ſolo capite fiat actus illicitus. Imo licet Gloſſ. Panor. & multi alii in c. *Transmiſſam* de Electione aſſerant, ad hunc actum poſtulari Epiſcopum cōſecratum, nullo tamen iure id ſatis probatum hactenus reperi. Nam licet ad hanc depoſitionem iura requirant Epiſcopi ſententiam cum aliis ei aſsiſtentibus; nullibi tamen declaratur illum Epiſcopum debere eſſe conſecratum, cum tamen nomine Epiſcopi appellari abſolute ſoleat, qui electus & confirmatus eſt. Vnde Concilium Tridentinum, ſeſſion. 13. capitul. 4. de reformatione, ſtatuit, vt huiuſmodi depoſitio verbalis etiam à Vicario Epiſcopi fieri poſsit. In quo licet ius nouum condiderit, ſatis tamen ſignificat illum non eſſe actum conſecrationis Epiſcopalis, & ideo presbytero committi. Vnde hodie ſaltem dubitari non poteſt, quin talis ſententia ab Epiſcopo irregulari lata ſit valida, & licite pronunciata, quantum eſt ex parte irregularitatis, cum ſit actus puræ iuriſdictionis, quia Epiſcopalem conſecrationem non requirit.

25. *Degradatio actualis debet fieri ab Episcop conſecrato & non irregulari.* At vero degradatio actualis ſine dubio requirit Epiſcopum conſecratum, in quo Canoniſtæ conueniunt etiam illi, qui de priori actu negant, vt Hoſtienſ. Ioan. de Lgna. & alii, ſignificauit ſatis Conc. Trid. ſupra dicens, Epiſcopum, non per Vicarium, ſed per ſeipſum debere procedere ad degradationem actualem. Et ideo ſatis probabile eſt, Epiſcopum irregularem non poſſe licite talem actum exercere, quia non eſt puræ iuriſdictionis, ſed ordinis Epiſcopalis, non concomitanter tantum: ſed etiam elicitiue, & conſequenter eſt prohibitus ex vi irregularitatis. Aſſumptum declaratur, quia ille actus non conſiſtit tantum in prolatione iudicis, ſed in executione & facto, per quod res conſecrata quodammodo execratur, vt ſic dicam, in foro Eccleſiæ, & ob hanc cauſam requirit miniſtrum conſecratum in Eccleſiæ inſtitutione, quæ in iuribus colligitur in capit. 2. de Pœnis in 6. & ex aliis 15. quæſt. 7. fere per totam: vſus tamen & traditio Eccleſiæ hoc magis declarauit. Eſtque conſentanea tali actioni, vt declaratum eſt. Et quoad hoc etiam valet ratio Panormitani, quia eiuſdem poteſtatis eſſe videtur dare ordinem, & auferre. Quæ ratio non ita procedit in depoſitione verbali, quia per illam nondum aufertur ordo facto, ſed iure tantum, ſicut aufertur in degradatione actuali quantum per Eccleſiam poteſt. Sicut ergo Epiſcopus irregularis peccat conſecrando altare, &c. quia ille actus ita eſt inſtitutus ab Eccleſia, vt pertineat ad executionem ordinis Epiſcopalis: & ideo ſuſpenſus ab homine, & conſequēter etiam irregularis, eſt ab illo actu remotus, ac proinde peccat illum exercendo: ita dicendum eſt de actuali degradatione. Eſt tamen ille actus validus, etiamſi illicite fiat, ſicut conſecratio calicis valida eſt, etiamſi Epiſcopus ſit irregularis, vel ſuſpenſus, quia hæc impedimenta canonica non irritant actus ordinis: vt ſæpe dictum eſt. Ergo eadem ratione execratio, quæ per degradationem fit, erit valida, non obſtante irregularitate, quia eſt actus ordinis. Quod ſi quis dicat eſſe actum iuriſdictionis: Reſpondebimus primo iam oſtenſum eſſe iuriſdictionem ad hos actus neceſſariam non auferri per irregularitatem. *Præcluditur obiect.* Et deinde addimus illum actum non tam eſſe exercentis iuriſdictionem, quam exequentis, quæ non eſt propria iuriſdictio, multoque minus aufertur per irregularitatem.

Tertio iuxta hæc iudicandum eſt de miniſterio, quod parochus irregularis exercere poteſt circa ſuos ſubditos: dicendum eſt enim, omnia illa poſſe, quæ antea poterat, ſecluſa adminiſtratione ſacramentorum; quam per ſeipſum facere non poteſt licite, licet facta etiam teneant: Probatur, quia eandem poteſtatem habet quam antea, & nihil aliud illi prohibitum eſt. Specialiter vero explicare oportet miniſterium, quod exercere poteſt circa pœnitentiam & matrimonium. De pœnitentia dicam in fine, de Matrmonio breuiter dicendum eſt vnum eſſe neceſſarium ad valorem matrimonii ex nouo iure Concilii Tridentini ſeſſ. 24. cap. 1. de Reformat. matrim. quod eſt ſola præſentia ſeu aſsiſtētia cum aliis teſtibus quando fit contractus. Et hoc miniſterium non eſt dubium quin valide & licite poſsit exerceri à parocho non obſtante irregularitate: nam matrimonium factum coram tali parocho (ſi alia concurrant) validum eſt: quia ille eſt verus parochus, & Concilium nihil aliud requirit: neque in eo actu peccat, quia ille non eſt actus ordinis qui ei prohibitus ſit. Et eadem ratione matrimoniū factum coram alio ſacerdote de licentia irregularis Parochi validum eſt, quia talis licentia valida eſt: nam eſt actus iuriſdictionis, ſed adminiſtrationis proprii muneris parochialis, à quo non eſt prohibitus parochus propter ſolam irregularitatem. Vnde nec peccatum aliquod committit illam dando, neque alius illam accipiendo vel illa vtendo. Aliud miniſterium eſt ſolēnis benedictio nuptiarum quæ licet ſit actus parochialis muneris, tamē ex inſtitutione & vſu Eccleſiæ eſt actus ordinis ſacerdotalis, & ideo non poteſt exerceri ab irregulari ſine graui culpa, ſicut de ſuſpenſo diximus, nam in his eſt eadem ratio quoad prohibitionem & culpam, licet nō quoad nouam irregularitatem contrahendam, vt ſupra dictum eſt. 26. *Coroll. 3. Quomodo Parochus irregularis poſſit exercere miniſterium matrimonii.*

Quarto infertur ex dictis, ſi beneficium coniunctum habeat ius eligendi, vel confirmandi electionem, qui tale beneficium habet, non priuari hoc iure vel vſu eius propter ſolam irregularitatem ſuperuenientem, donec beneficio priuetur. 27. *Coroll. 4. Irregularē non priuari iure eligendi.* Sumitur ex Nauarro cap. 27. numer. 144. Probatur ex dictis quia hoc ius vel eſt, iuriſdictio, vel ad illam reducitur & ipſa electio eſt veluti adminiſtratio quædam pertinēs ad tale beneficium, imo inter fructus beneficii computari poteſt, ſicut collatio beneficiorum numeratur inter fructus Epiſcopatus: ergo ſicut irregularis non priuatur iuriſdictione, adminiſtratione & fructibus beneficii, ita neque iure eligendi. Et confirmatur, nam ſuſpenſus ab ordine tātum non ſuſpenditur ab vſu & iure eligendi, vt ſupra viſum eſt: ergo neque irregularis. Vnde fit vt electio facta ab irregulari per ſe valida ſit, vtpote facta ab habente poteſtatem non impeditam, neque ligatam. Fit etiam, vt talis electio licite fiat, quia ex vi irregularitatis non prohibetur, neque aliunde neceſſario habet malitiam adiunctam; poteſt vero obiici, quia ius eligendi clericorum proprium eſt, vt conſtat ex capit. *Sacroſancta*, 51. & capit. *Maſſana*, 56. de Electione. *Obiectio.* Imo aliquando requirit ordinem

ordinem ſacrum, iuxta Clem. 2. de Ætat. & qualit. & Trid.ſeſſ.22.cap.4.de Reform. ergo electio eſt aliquo modo actus ordinis, ergo eſt prohibita irregulari ſicut alii actus ordinum. Reſpondetur, electionem ad ſpiritualia munera ideo ſolis eccleſiaſticis perſonis concedi, quia pertinet ad poteſtatem ſpiritualem, quæ laicis non tribuitur. Item ius eligendi, præſertim ad eccleſiaſticum beneficium, ſæpius datur ratione alicuius eccleſiaſtici beneficii, vt per ſe conſtat: & quia tantum clerici poſſunt eccleſiaſtica beneficia obtinere, ideo ſoli etiam clerici poſſunt habere tale ius eligendi, non quia electio actus ſit ordinis, vnde ſine dubio poſſet pontifex ius eligendi dare alicui nullum habenti ordinem, ſicut contulit ius præſentandi. Quod vero ad aliquam electionem ſacer ordo requiratur, nō eſt quia ſit actus ordinis, ſed vel vt fiat electio à perſona digniori qualitate inſignita, quomodo in religionibus ſoli Presbyteri ſolent ad faciendas electiones admitti: vel etiam id ſit, vt præbendati ordinem ſacrum ſuſcipere cogantur, vt in dicta Clementina expreſſa dicitur: ideoque non tantum eligere, ſed abſolute habere vocem in capitulo prohibentur, donec ſaltem ſubdiaconatum recipiant, non tamen poſtulatur ab eis, vt irregulares non ſint, & ideo ex vi huius impedimenti non prohibentur eligere. Idemq; dicendum eſt de collatione, & inſtitutione beneficiorū: quia ſunt actus iuriſdictionis: & à fortiori idem eſt de præſentatione, qui nec iuriſdictionis actus eſt: ſed dominii, qui interdum laico ex vi iuris patronatus competit.

18. *Per irregularitatē nō amitti iuriſdictionē delegatam.* Vltimo ex dicta reſolutione infero, ex vi ſolius irregularitatis non amitti, vel ligari iuriſdictionē contentioſi, quam Clericus prius habebat ab alio delegatam: Idemque dicendum eſt de quocunque munere habente iuriſdictionem ex commiſſione alterius, ſiue illa ordinaria, ſiue delegata vocetur, etiamſi per proprium beneficium Eccleſiaſticū nō conferatur. Exempla ſunt in Vicario Epiſcopi, & in Legato Pontificis, &c. Ratio eſt, quia ſicut beneficium non amittitur ipſo iure, niſi in caſibus à iure expreſſis, ita neq; aliquod Eccleſiaſticum officium, ſiue illud ſit ordinarium, ſiue ex commiſſione: nam omnes rationes factæ æque hoc probant: quia etiam hæc eſt pœna: & ideo non plus extendenda, quam rigor verborum legis ex neceſſitate requirat. Nullum autem eſt ius, per quod irregularis priuetur ipſo facto his officiis, aut iuriſdictionibus potius, quam beneficiis: ergo irregularitas nō affert ſecum talem priuationem. Item nullum eſt ius, quod prohibeat irregulari vſum talis muneris, vel iuriſdictionis in his actibus, qui per ſe nō requirunt influxum poteſtatis ordinis: ergo non habet irregularitas hunc effectum. Quapropter actus talis iuriſdictionis facti ab irregulari & validi ſunt, & per ſe loquendo, ac ſecluſo ſcandalo licite fiunt. Quod ſi ius Eccleſiaſticum requirat aliquam ordinationem in eo, cui conferenda eſt hæc iuriſdictio, nō id eſt, quia poteſtas ordinis ſit principium, talis actus: ſed quia ex decētia illa poſtulatur tanquam congrua diſpoſitio, quam non omnino excludit irregularitas: & ideo non reddit hominem incapacem ad hanc iuriſdictionem retinendam.

Quarta difficultas.

19. *Irregularitas an inhabilitet ad nouum beneficium. Prima opinio.* IAm vero occurrit alia dubitatio, ān irregularitas reddat hominem inhabilem ad nouū beneficium obtinendum: & conſequenter, an irregularis poſſit tuta conſcientia beneficium poſtea obtentum, & fructus eius obtinere. Non enim defuerunt authores, qui dixerint, idem iudicium eſſe ferendum de beneficio obtento, & obtinendo: ideoque collationem beneficii irregulari factam validam eſſe, licet per Iudicem poſſit ceſſari. Ita Syluester verbo *Excommunicatio*, 4. numer. 4. citans gloſſam Raimundi quam etiam refert, & ſequitur Nicolaus Plouius num.39. & 40. regula 44. & in eam inclinat Felinus in cap. *Inquiſitionis*, de Accuſat. num.6. vbi ita interpretatur Innocentii doctrinam. Et licet nu. 7. ex Abbate contrarium referat, tamen nu. 8. idem repetit, & citat Calderinum. Et addit declarationem per ſe notā, dummodo aliunde perſona non ſit incapax, vt ſi ſit infans, &c. Vnde formatur ratio, quia ſecluſo ſpeciali iure, irregularis vt ſic non eſt incapax beneficii Eccleſiaſtici, cum illud retinere poſſit, nec per irregularitatem ſit magis incapax receptionis eius, quam retentionis: quia ſicut retinere non eſt exequi aliquem ordinem, ita nec de nouo recipere eſt actus ordinis, vt per ſe notum videtur: irregularitas autē ſolum priuat actibus ordinum: igitur hic effectus non eſt per ſe coniunctus cum irregularitate, eius definitione, & inſtitutione præciſè ſpectata Neq; etiam eſt vllum ius, quod illi ſpecialiter annectat hanc pœnam: quod tamen eſſet neceſſarium, vt hæc poſſit eſſe pœna ipſo facto ſimul incurrenda cum irregularitate. Imo non ſatis eſſet collationem beneficii irregulari factā iure prohiberi, ſed neceſſarium eſſet expreſsè irritari: nam lex prohibens actum, non irritat illum, niſi expreſſe id declaret, ex illis principiis, quod legiſlator non plus operatur, quam verbis ſuis exprimat, & verba pœnalia ſtrictè intelligenda ſunt. Difficile autem eſt inuenire ius, quod irritam reddat huiuſmodi collationem, vt paulo poſt videbimus. Et confirmatur primo, quia vna ſpecies irregularitatis contrahitur per corporis defectum; & nihilominus Clericus, qui ſine culpa ſua hanc irregularitatem contrahit, capax eſt alicuius beneficii, alias cogeretur mendicare, aut actiones Clerico indignas exercere: quod eſt magnum incommodum. Imo ob hanc cauſam, etiamſi irregularitas ſit per crimē contracta, beneficium eſſe dandum Clerico irregulari, ſignificatur in c.2. de Clerico non ordin. miniſt. Confirmatur ſecundo, quia profeſſio facta ab irregulari valida eſt, iuxta cap.1. de Filiis Presbyter. & ca. 2. de Apoſtatis, & dicto cap. 2. de Clerico non ordin. miniſtr. ibi: *Salubrius autem ſibi prouidebit, ſi ad regularem vitam ſeduxerit transferendum*: ſupponit ergo, irregularem eſſe capacem regularis profeſſionis: cur ergo non erit etiam capax Eccleſiaſtici beneficii? eſt enim maius bonum illa profeſſio, quam beneficii acceptio. Imo aliquando ſolet monachus ſub nomine beneficii Eccleſiaſtici comprehendi: de quo videri poteſt Sylua de Beneficiis, parte 1. quæſtio.2. in fine. Tertio confirmatur, quia collatio beneficii facta à perſona irregulari eſt valida, iuxta dicta: ergo & facta in perſona irregulari. Patet conſequētia, quia in his rebus plus eſt dare, quam recipere, & irregularitas ex ſe magis ſeparat ab agendo, quam à recipiendo.

Contraria ſententia communis eſt, vt videre licet in Nauarro, cap.25. num.34. & cap. 27. num.251. & conſil. 13.42. & 44. de Homicid. & conſil.97. de Simonia, & conſil. 16. de Reſcriptis: Couarruuia in capitulo, *Alma*, part.1.§.7. num.1. & §.8 num.3. & in regula *Peccatum*, part.2.§.8. num. 6. & 7. qui alios referunt; præſertim vero videri poſſunt Panormitanus in capit. *Niſi cum pridem*, de Renunciatione, num.4. & cap. *Tanta*, de Exceſſib. Prælat. num. 2. & Felinus in cap.2. de Reſcriptis, num. 4. Ad hanc autem ſententiam confirmandam varii afferuntur textus, qui expendendi ſunt. Primus eſt in cap. *Cum bonæ*, de Ætate, & qualit. in quo non eſt ſermo de irregularibus, ſed de ſuſpenſis per ſententiam: & ibi eſt ſermo de ſuſpenſione abſolutè: quæ videtur includere ſuſpenſionem à beneficio, quam irregularitas: non includit. Et deinde ſi textus ille aliquid probaret: non minus de beneficio obtento, quam obtinendo procederet, vt patet ex verbis illis: *Non* 30. *Secunda opinio.*

licet eis illa, quæ habuerint, beneficia, vel quæ poſtmodum ſunt adepti: aliquatenus retinere. Videtur ergo illa fuiſſe pœna à Iudice imponenda, vt ex vltimis verbis textus conſtat. Secundo probatur ex c. 2. de Clerico non ordin. miniſtr. Sed neque ille textus id probat, vt conſtat ex paulo antea dictis: quia neque ex illo ſatis conſtat ſermonem eſſe de beneficio obtinendo, neq; illam fuiſſe propriam diſpenſationem. Tertio affertur cap. *Dudum*, de Electione, vbi ſolum dicitur eum, qui in ordinibus defectum patitur, *impediri per canonum ſanctiones, quominus poſsit ad officium Præpoſituræ promoueri.* Vbi non explicatur, tale eſſe hoc impedimentũ, vt electionem illam irritam reddat. Quarto citatur c. *Cum inter*, de Electione, quod nihil probat, quia ſolum agit de electione facta à ſuſpenſis, ſcilicet à beneficio, vel iuriſdictione, vt in ſuperioribus ſuo loco declarauimus, eſtque de illo impedimento longe diuerſa ratio. Quinto citatur capit. 2. de Clerico pugnante in duello: quia in eo dicitur, poſſe diſpenſari cum quodam Clerico, qui irregularitatem cõtraxerat, quantum ad beneficium obtinendum. Ex quo loco optime probatur talem collationem eſſe prohibitam, poſſeq; per Iudicem irritari, ſi abſq; diſpenſatione ſit facta: quod vero ſit nulla, nõ ſatis probatur ex illo textu. Sexto adiungitur cap. *Poſtulaſtis*, de Clerico excommunic. miniſtr. in quo non eſt ſermo de irregulari, ſed de excommunicato. Sed in his legibus pœnalibus argumentum à ſimili nõ eſt efficax: maxime cum plures effectus habeat excommunicatio, quos non habeat irregularitas. Poteſt tamen fieri vis in illatione textus: *Cum ea non fuerint canonice conſecuti.* Nam his verbis ſignificatur, illam collationem eſſe nullam, non propter ſpecialem rationem excommunicationis, ſed propter generalem cauſam collationis non factæ canonice. Quæ ratio locum habet in collatione irregulari facta, quia non eſt canonice facta, vt pote contra canonicum impedimentum. Reſponderi vero poterit, rationem illam eſſe intelligendam cum diſtributione accommoda: omnis enim collatio, quæ non fit ſecundum Canones, poteſt dici non canonice facta, & tamen non ſemper eſt nulla: quia conditiones à canonibus requiſitæ non omnes ſunt æque neceſſariæ, argumento textus in cap. *Quia nonnulli*, de cleric. non reſid. Sicut in ſimili etiam conſtat de ſententia non canonice lata. Intelligitur ergo illa ratio iuxta ſubiectã materiam, ſcilicet quia collatio fuit non canonica tali modo, id eſt, cum impedimento irritante: nunc autem inquirimus, an irregularitas talis ſit.

31. Septimo adducitur textus in cap. vlt. de Clerico excommunic. miniſtr. vbi in primis dicitur, excommunicatum etiam minori excommunicatione non poſſe eligi: quod videtur à fortiori dicendum de irregulari, tum propter argumentum à ſimili, vel potius ab inferiori: nam excommunicatio minor minimum impedimentum canonicum cenſetur: tum maxime propter rationem textus, ſcilicet quia ad illud munus exercendum eligitur, à quo per Canones eſt ſeparatus. Vnde ſumitur generalis regula, prohibito vno conſequenter prohiberi aliud, quod cum in illo connexum eſt: quam habet Gloſſa in cap. *Studeat*, 3. 50. diſt. Hæc autem regula maiori ratione procedit in irregulari, quia ex vi irregularitatis perpetuo remotus eſt ab eo miniſterio, propter quod datur beneficium Eccleſiaſticum. Quæ ratio adeo videtur efficax, vt ſecluſo ſpeciali iure poſitiuo, hæc inhabilitas intrinſece videatur ſequi ex irregularitate: nam contra ius naturale eſt beneficiũ accipere illum, qui officium non poteſt implere: nam ille ſolus ad beneficium idoneus reputatur, qui poteſt deſeruire, vt dicitur in cap. *Super inordinata*, de Prębendis Sed vt omittam, rationem hanc non procedere vniuerſaliter in omnibus beneficiis, neque in omni officio, propter quod beneficium datur: aliquando enim ſolum datur propter officium recitandi Horas canonicas, vel ſi obligat ad illud miniſterium, non neceſſario per propriam perſonam exercetur: hoc (inquam) omiſſo, illa omnia ad ſummum probant: illam beneficii collationem eſſe irritandam, non vero eſſe irritam: Nam in dicto capite vltimo non amplius dicitur, nec ratio eius ad aliud inducitur, vt tractando de excommunicatione minori expendimus. Neque etiam ratio naturalis per ſe ſumpta amplius probat: imo multi exiſtimant, indignum non teneri, etiam ex iure canonico, ad dimittendum ſtatim beneficium ſua ſponte, donec à Superiore cogatur, dummodo poſsit, & ſtudeat ſe dignum reddere, & interim aliorum iuuamine ſuo muneri ſatisfacere. Idem ergo dici poteſt de irregulari: nam poteſt diſpenſationem procurare, atque hoc modo impedimentum tollere. Vnde ſecluſo iure poſitiuo, talis receptio beneficii non ſolum non eſſet nulla, verum etiam fieri poſſet aliquando ſine peccato, vt ſi irregularitas eſſet occulta, & non poſſet quis expectare diſpenſationem ſine magno diſpendio, nimirum amittendi occaſionem obtinendi congruum beneficium, cuius eſſet dignus ſecluſa irregularitate, eamq; auferendam ſperaret ſine graui diſpendio Eccleſiæ, & ſeruitii illi debiti: his enim omnibus concurrentibus, nulla apparet malitia in illo actu.

Tandem ad hoc confirmandum adduci poteſt decretum Concilii Tridentini ſeſſ. 14. cap. 7. de Reformat. vbi de homicida dicitur, *vt nullo tempore ad ſacros ordines promoueri poſſet, nec illi aliqua Eccleſiaſtica beneficia, etiamſi curam non habeant animarum, conferre liceat*, &c. Sed neq; hoc decretum ſatis probat tum quia ſolum ait, vt conferri nõ liceat: nullum autem habet verbum irritans: tum etiam quia dicere poſſumus, ibi non ſolum imponere irregularitatem, ſed etiam perpetuam depoſitionem ab officio, & beneficio. 32.

Quapropter ex omnibus fundamentis huius ſententiæ nondum euacuatum eſt illud, quo contraria opinio præcipuè nititur: quia pœna, vel inhabilitas, quę ipſo facto cõtrahatur, admittenda non eſt, niſi fuerit in iure expreſſa. Item Irregularitas non incurritur niſi in caſibus à iure expreſsis: ergo pari ratione irregularitas nõ plures habet effectus, quam ſint in iure expreſsi: ſed hic effectus inhabilitandi perſonam ad beneficium Eccleſiaſticum, ſeu irritandi collationẽ factam, non eſt in iure expreſſus: ergo. Item ob hanc cauſam negamus, irregularitatem ipſo iure priuare beneficiis iam obtentis: quia non eſt in iure expreſſum, etiamſi ius præcipiat, vt auferantur. Et ob eandem cauſam negamus, ſuſpenſum ab ordine eſſe pro tunc incapacem ad ſuſcipiendum beneficium, vt ſupra viſum eſt: ergo. 33.

In hac ergo difficultate dico primo, irregularem non poſſe licite accipere de nouo beneficium abſq; diſpenſatione: quia iura multa ſatis probant hoc eſſe prohibitum, & eadem ratione eſt certum, grauiter peccare, qui illud confert, cognita irregularitate alterius, vel culpabiliter ignorante: quia & confert illud indigno ſecundum iura, & hoc eſt etiam illi directe prohibitum. Excipi vero poteſt Summus Pontifex: nam ſi conferat beneficium irregulari ſciens, & videns, cenſetur ipſo facto diſpenſare: & ideo ſi diſpenſando nõ peccat, nec conferendo beneficium peccabit. 34. *Irregul. nõ poſſe cipere de nouo beneficiũ abſq; diſpenſatione.*

Dico ſecundo certum, talem collationem à Iudice irritandam eſſe, qui poteſt iuſte non ſolum beneficium auferre, ſed etiam fructus eius, in pœnam ſaltem commiſsi criminis in receptione talis beneficii. An vero talis collatio ita ſit nulla ipſo facto, vt in conſcientia teneatur quis dimittere beneficium, etiamſi irregularitas ſit occultiſsima, & conſequen- 35. *Collatio facta irr. irritanda eſt … Dubium deciditur.*

quenter in conſcientia non faciat fructus ſuos, ſed contra iuſtitiam peccet, tam accipiendo: quam retinendo illos, mihi profecto dubium eſt cenſeoque priorem opinionem, quæ hoc negat eſſe probabilem in rigore iuris propter omnia adducta, quæ optime confirmantur ex c. *Si ſoli*, de Conceſ. Præben. in 6. vbi dicitur prohibitionem Pontificis non irritare collationem beneficii, niſi expreſſe conſtiterit eſſe irritum, & inane, quod factum fuerit contra ipſam. Hoc ergo ſatis eſt, vt quis excuſetur à peccato ſi in praxi illam ſequi voluerit, dummodo aduertat non poſſe tuta conſcientia retinere beneficium manendo in irregularitate, ſed debere illius diſpenſationem procurare: quod ſi illam obtinere non potuerit, tenebitur beneficiũ relinquere, ſaltem cum limitatione poſita in præcedenti puncto. Sufficiet vero iuxta hanc ſententiam, obtinere diſpenſationem irregularitatis, etiamſi nulla fiat mentio beneficii obtenti, aut fructuum eius. Et ita declarant dicti authores, & eſt conſequenter dictum quoad forum conſcientiæ: nam in exteriori nõ ſufficiet talis diſpenſatio poſtea ſubſecuta, quominus impetrari poſſit, & auferri beneficium propter priorem defectum, ſi detegatur.

36. *Probatur ſecunda ſententia propoſi-t.* Nihilominus tamen poſterior ſententia ſecurior eſt, & practice probabilior: primo, quia eſt communis recepta. Secundo, quia licet iura hoc expreſſe non declarent, tamen eorum verba hunc ſenſum poſſunt admittere, qui licet rigoroſus appareat: tamen vſus ipſe interpretari potuit, hunc eſſe ſenſum iurium: veriſimile autẽ eſt, vſum & praxim eſſe iuxta communem ſententiam. Tertio poteſt explicari, quia irregularitas eſt odioſa in iure, cenſeturq́ eſſe grauiſsimum impedimentum canonicum in ordine ad totum ſtatum clericalem: ergo veriſimile eſt impedire ſaltẽ, ne de nouo acquirãtur iura, quæ Clericorum ſunt propria: nam licet hic videatur rigor reſpectu perſonæ irregularis, reſpectu ſtat⁹ clericalis diſciplinæ Eccleſiaſticæ eſt fauor. Quarto addere poſſumus, hic interuenire defectum voluntatis ex parte conferentis beneficium, quæ ſufficit ad annullandam collationem. Et in hoc eſt differẽtia inter beneficium prius obtentum, & poſtea obtinendum, quod prius fuit, legitima voluntate collatum, & amplius ab illa non pendet, donec per cõtrariam voluntatem auferatur: poſterius vero pẽdet à voluntate conferentis, hæc autem voluntas ſuppoſitis canonibus nõ cenſetur interuenire, quãdiu irregularitas durat: quia iuſta voluntas collatoris eſt dare illi ſecundum canones, ſeu non habenti canonicum impedimentum, præſertim adeo graue. Et hoc quidem eſt valde probabile, quando irregularitas occultatur: ſicut cenſetur ſubreptitia gratia, in cuius petitione aliquid taceatur, quod ad eam concedendam, vel negandam ſecundum iura & rectam rationem multum conferre poſſet. Quapropter in beneficiis collatis à Summo Pontifice poterit eſſe ratio adæquata: nam ſi Pontifici propoſita eſt irregularitas, & dat beneficium, eo ipſo diſpenſat: ſi vero non fuit propoſita, hoc ipſo eſt conceſsio nulla, quia inuoluntaria, & ſubreptitia Pontifici. Propter quod fortaſſe dixit Calderinus conſil. 20. ſub tit. de Præbend. & conſil. 4. ſub tit. de Accuſationibus impetrationem literarum ad beneficia ab irregulari obtentam eſſe nullam. De inferioribus vero Epiſcopis, ſi eis occultetur irregularitas, procedit etiam ratio facta: ſi vero illam ſciãt, & diſpenſare velint, videndum eſt, an poſsint iuxta alia iura. Et veriſimile eſt ſi non poſsint diſpenſare in irregularitate, nec in collatione beneficii poſſe, niſi in caſibus eis expreſſe conceſsis. His ergo modis poteſt hæc opinio ſuſtineri probabiliter & ex eiſdem & ex eorũdem declaratione ſatis factum eſt principali fundamento alterius ſententię, quantum à nobis fieri poteſt. Quid autem nomine beneficii in tota hac materia intelligatur, ex dictis ſupra in ſimili de excommunicatione ſumendum eſt, & cum eadem latitudine illud declarant Nauarr. & Couarruuias ſupra.

Confirmationes autem pro illa ſententia adductæ parum vrgentes ſunt, tamen quia probare poſſunt, hanc etiam receptionem beneficii eſſe licitam & nullo modo iuri contrariam, illis ſatisfaciẽdum eſt. Ad primam reſpondetur primo, quando irregularitas prouenit poſt ordinationem, regulariter ſupponere in Clerico ordinato aliquod beneficium ad cuius titulum ordinatus eſt & illo non priuatur propter irregularitatem, & ita non ſequitur illud inconueniens, quod cogatur mendicare: quod ſi contingat, aut ordinatum fuiſſe ſine titulo beneficii, vel alia occaſione ad paupertatis ſtatum perueniat: illi ſunt caſus valde accidentarii, quibus iura non prouident, ſed per diſpenſationem Superioris prouideri poteſt. Vnde in illo cap. 2. de Clerico non ordin. miniſt. potius videtur agi de non auferendo beneficio, quam de conferendo, vt indicant etiam illa verba, *ne ſuſtentatione priuatus. &c.* 37.

Deinde vero dico, quando irregularitas non eſt totalis, ſed reſpectu alicuius actus, aut temporis, tunc non reddere Clericum incapacem cuiuſcunque beneficii: ſed tantum illius, quod habet annexam obligationem tali irregularitati repugnantem, vt verbi gratia in caſu dicti capit. manſit ille Diaconus irregularis ſolum quoad ſacerdotium. nam in Diaconatu miniſtrare poterat, niſi eſſet ſuſpenſus per triennium, quo tempore finito, non indigebat alia diſpenſatione: & ideo habilis mãſit ad bene[illegible]um recipiendum, quod ſolum ad Diaconi miniſterium obliget. Eodem modo explicari poteſt textus in capit. *Studeat*, 50. diſt. vbi irregulari quoad vſum ſacerdotii præcipitur dari beneficium: quãquam id videatur factum ex ſpeciali diſpenſatione vt notat Gloſſa, & indicant limitationes, quæ in textu adduntur. Similiter ad hoc poteſt induci textus in capit. *Vel non eſt compos*, de Tempore ordin. quamuis fortaſſe alius ſit ſenſus eius, de quo infra. Et ratio eſt, quia cum hæc prohibitio naſcatur ex prohibitione circa exercitium ordinis, nõ poteſt amplius extendi, quam illa ex qua naſcitur. Atq́ ita ſentit Nauarrus cap. 27. n. 252. qui hoc limitat ad irregularitatem, quæ ſine peccato contrahitur: tamen ratio facta generaliter probat, ſi culpa non obſtante talis irregularitas non impedit omnem actum ordinis, ſed aliquem: & cap. 2. de Cleric. non ord. & cap. *Studeat*, aperte loquuntur de irregularitate culpabiliter contracta. 38.

Ad ſecundam confirmationem negatur conſequẽtia, quia nec profeſsio religionis eſt beneficium Eccleſiaſticum in proprietate, vt per ſe notum eſt, neq́ habet ſimilitudinem, aut proportionem cum illo, quantum ad rem præſentem, quia nec requirit ordinis executionem, neque ipſum ordinem, neq́ ordinatur per ſe ad miniſteria Clericorum exercẽda, ſed ad perfectionem acquirendam per obſeruantiam regularem. Sunt quidem aliquæ inhabilitates ad profeſsionem emittendam, quæ illam nullam reddunt, vt defectus ætatis requiſitæ ſecundum iura, &c. Sed illæ ſunt alterius rationis, & non pertinent ad irregularitates, de quibus nunc agimus. 39.

Ad tertiam confirmationem negatur conſequẽtia, quæ ſi aliquid valeret, non ſolum probaret collationem beneficii factam irregulari eſſe validam, ſed etiam eſſe licitam quod probauimus eſſe aperte falſum. Et ſequela patet, quia irregularis non ſolum valide, ſed etiam licite poteſt beneficium conferre. Ratio autem eſt, quia conferre beneficium neque per ſe, neque ex conſequenti prohibitum eſt per irregularitatem. Non quidem per ſe, quia non eſt actus ordinis, ſed ſolius iuriſdictionis: vnde fieri poteſt 40.

teſt ab Epiſcopo nondum conſecrato, dummodo electus, & confirmatus ſit, iuxta cap. *Tranſmiſſam*, & quæ ibi notantur, de electione. Item conferre beneficium computatur inter fructus pertinetque ad conuenientem Eccleſiæ adminiſtrationem, quæ irregularitas non aufert, vt diximus. Non etiam ex conſequenti, quia irregularis conferens alteri beneficium, licet det aliquid poſtulans executionem ordinum, à quibus ipſe ſuſpenſus eſt: tamen non confert ſibi, ſed alteri, qui ſupponitur habilis ad ordinis executionem. Vnde quoad hoc magis ſeparat irregularitas à recipiendo, quam ab agendo, quia per receptionem ordinatur perſona, & obligatur ad executionem ordinis, non autem per collationem alteri factam.

Vide Gloſſam v... in 8 Cũ olim de Maiorit. & obed. & Syluam de Beneficiis, 5.p.q.11. n.7.

Alia minutiora dubia enucleantur.

41. *Primo an irregularis priuetur fructibus & adminiſtratione beneficii poſt irregularitatem acquiſiti.*

ET iuxta huius dubii reſolutionem expedienda ſunt alia illi ſimilia, vel cum illo connexa, vt in præcedenti puncto fecimus, vt verbi gratia an huiuſmodi Clericus irregularis poſsit recipere, & obtinere fructus beneficii poſtea obtenti, & an poſsit adminiſtrationem ratione talis beneficii conuenientem exercere, & alios actus eligendi, præſentandi, cõferendi beneficia, & ſimiles, quorum ius competat ratione talis beneficii poſt irregularitatẽ contractam acquiſiti: nam de his omnibus conſequenter loquendum eſt ad opiniones proxime tractatas. Si enim teneamus, collationem in cõſcientia fuiſſe validam, conſequenter dicẽdum eſt, omnia illa fieri poſſe: quia naſcuntur ex legitima poteſtate, cuius vſum non impedit irregularitas, ſi à principio ipſiuſmet poteſtatis acquiſitionem non impediuit. Iuxta alteram vero ſententiam negandum eſt, irregularem poſſe tales actus exercere, non quia irregularitas per ſe illos prohibeat, ſed quia impediuit acquiſitionem beneficii, ex quo ius, vel poteſtas ad tales actus manere debebat.

42. *An irregularitas iuriſdictionem impediat.*

Tandem iuxta eadem principia expediẽdum eſt dubium de poteſtate iuriſdictionis. Poſſumus autem in illo diſtinguere, de poteſtate ordinaria, vel delegata. Nam de priori certum eſt, irregularem eodem modo eſſe incapacem cuiuſcunq; muneris vel officii, quod ex proprio titulo habeat Eccleſiaſticã iuriſdictionem, quod eſt incapax beneficii, quale eſt prælatura religionis: quia licet hæc munera non habeant beneficium annexum habent officium, & titulum ſpiritualem, quo maxime priuatur irregularis: de quo in ſimili dictum eſt ſupra tractando de cenſuris. Alia vero pars de iuriſdictione delegata hic habet ſpecialem difficultatem, an ſcilicet delegatio iuriſdictionis ſpiritualis facta Clerico irregularis ſit valida. In qua re nõ eſt dubium, quin iuxta priorem ſententiam, quæ affirmat, collationem beneficii validam eſſe. Veruntamẽ etiam admiſſa poſteriori ſententia, videtur id poſſe affirmari, quia non ſit neceſſaria illatio à collatione beneficii ad delegationem iuriſdictionis, quæ beneficium Eccleſiaſticum, non eſt, vt per ſe conſtat. Et communis opinio, quæ rigoroſa eſt non eſt extendenda in materia pœnali, quia longe minus eſt recipere iuriſdictionem delegatam, quam proprium munus paſtorale. Vnde ſi talis iuriſdictio ſit fori contentioſi, ego non dubito quin delegatio valida ſit, quia præciſe ordinatur ad actus, qui per ſe non requirunt ordinum executionem. Eſtque in hoc manifeſta differentia inter hanc iuriſdictionem vt ordinariam, vel vt delegatam: quia priori modo ſemper datur vt annexa alicui beneficio, vel paſtorali muneri, in quo principale eſt functionum ſpiritualium miniſterium, quod ſine vſu ordinum non completur: & ideo ſi ob hanc cauſam collatio beneficii impeditur etiam id, quod acceſſorium eſt, obtineri non poteſt. at vero in delegatione præſcinditur vnũ ab illo & datur (vt ſupponimus) ſola iuriſdictio fori Eccleſiaſtici & ideo ceſſat prædicta ratio, & alioqui nullum eſt ius, quod irritat, vel directe prohibeat talem delegationem. Per delegationem autem hic intelligo quamcumque iuriſdictionẽ, quę eſt ex commiſsione, & non ex intrinſeco titulo, vt ſic dicam: nam in omni illa procedit diſcurſus factus, etiamſi aliquando modum ordinarię iuriſdictionis habeat vt in Legato Pontificis.

43. *Quid de iuriſdictione fori pœnitentiæ. Ratio dubitandi.*

Vltimo vero ſupereſt explicandum, an hæc doctrina procedat etiam in iuriſdictione fori pœnitentiæ, in qua eſt ſpecialis ratio dubitandi: quia actus illius iuriſdictionis per ſe & eſſentialiter eſt actus ordinis, & ideo directe eſt prohibitus irregulari ergo etiã videtur ablatus vſus talis iuriſdictionis, ſupponendo quod irregularitas ſit perfecta, à toto ordine ſacerdotali. Confirmatur, nam ſuſpenſio ab ordine cenſetur tollere hanc iuriſdictionem: ſed irregularitas ad minimum æquiparatur illi in impedienda ordnũ executione, iuxta doctrinam communem, Sylueſtri, Nauarri & omnium: ergo. Maior ſumitur ex Gloſſa, Ioanne Andrea, & communi in cap. *Cum dilectus*, de Conſuetud. dicentibus, priuatum executione ordinis conſequenter priuari vſu iuriſdictionis inſeparabili ab vſu ordinis. Videturque hoc rationi conſentaneum, quia acceſſoriũ ſequitur principale: ſed hæc iuriſdictio eſt quaſi acceſſoria ad ordinem: ergo Eccleſia, quæ remouet talem perſonam ab vſu ordinis, imo ab ipſo ordine prout poteſt conſequenter intendit talem iuriſdictionem auferre. In contrarium vero eſt primo, quia nullo iure cauetur talis irregularitatis effectus neq; à nobis afferendus eſt, ſecundo, nullus eſt author, qui expreſſe hoc afferat, nec ſatis id inſinuet, & pœnæ non ſunt à nobis augendæ ſine cogente fundamẽto. Tertio dicta de aliis iuriſdictionibus quoad alios actus Eccleſiaſticos poſſunt hic cum proportione applicari.

44. *Prima concluſio.*

Dico ergo inprimis, eum, qui habebat iuriſdictionem ordinariam in foro pœnitentiæ, non amittere illam abſolute, & ſimpliciter ipſo facto per irregularitatem. Probatur ex dictis, quia non amittit officium, vel beneficium, nec ab illis ſuſpenditur. Item ab effectu, quia poteſt delegare talem iuriſdictionem. Parochus enim irregularis poteſt alteri Sacerdoti approbato committere, vt confeſsiones ſuarum ouium audiat: nam cur nõ? illa enim delegatio non eſt actus ordinis. Item Clericus non Sacerdos poteſt habere hanc iuriſdictionem, & delegare illam: ergo &c. Dico ſecundo, non poſſe irregularem Clericum accipere hãc iuriſdictionem ordinariam de nouo. Hæc aſſertio procedit iuxta opinionem communem, quia non poteſt de nouo conferri valide beneficium, officium, ſeu prælatura: iuxta cõtrariam autem opinionem contrarium eſſet dicendum, vt patet ex præcedenti aſſertione. Et in omni opinione excipiendus eſt ſummus Pontificatus: nam irregularitas non impedit illius conſecutionem, & conſequenter nec iuriſdictionem ordinariam, & primariam in foro pœnitentię, etiam denuo comparatam: quod in illa dignitate eſt ſpeciale nam iſta excludit omnem irregularitatẽ. Dico tertio, etiam Clericum habẽtem hanc iuriſdictionem non poſſe licite vti illa per ſe ipſum abſoluendo ſacramentaliter à peccatis. Eſt certum, quia eſt priuatus executione ordinis, & non poteſt vti illa iuriſdictione, quin vtatur ordine. Vnde ſaltem ex hoc capite grauiter peccat. Ex quo ſit, peccare etiam pœnitentem, qui illum ad talem actum inducit, per ſe loquendo, & ſecluſis excuſationibus iuxta latius tractata in 3. tomo, diſputatione 58.

Secunda concluſio.

Tertia concluſio.

45. *Quarta concluſio.*

Dico nihilominus quarto, probabilius videri talem abſolutionem, ſi detur à tali Sacerdote, validã eſſe, quantum eſt ex parte eius, id eſt, ſi in pœnitente non inueniat obicem contrarium ſubſtantiæ Sacra-

cramenti. Probatur, quia nihil deeſt ex parte miniſtri,quod ſit de ſubſtantia,& valore talis abſolutionis:ergo licet ſit prohibita,erit valida,ſicut eſt valida conſecratio, & adminiſtratio cuiuſcunque alterius Sacramenti. Probatur conſequentia, quia ibi non deeſt poteſtas ordinis, nec iuriſdictionis, & prohibitio per ſe ſolum eſt circa vſum poteſtatis ordinis, & ratione illius redundat in talem vſum iuriſdictionis: hæc autem prohibitio non eſt contra ſubſtantiam Sacramenti, vt dictum eſt. Nec plus probant priores rationes dubitandi; & ideo non poteſt cum ſufficienti fundamento dici illam iuriſdictionem eſſe ſuſpenſam, vel ablatam quoad talē vſum, vt probant rationes in contrarium obiectæ

Quinta concluſio. & ita iudicandū eſt à viris doctis, cum quibus hanc rem contuli,quia nō tractatur à Doctoribus. Quinto cenſeo, idē eſſe dicendum de Sacerdote habente hanc iuriſdictionem delegatam: nam ſi irregularis fiat, non amittit illam ipſo facto; quia nullum eſt principium ad id aſſerendum:Vnde ſi abſoluat, valida erit abſolutio ex eodem fundamēto,& ſi obtineat diſpenſationem ab irregularitate,non indigebit noua delegatione iuriſdictionis, vt licite, & valide abſoluat: ergo ſignum eſt non amiſiſſe illam. Imo licet poſt irregularitatem ei iuriſdictio delegetur, idem omnino arbitror: quia non eſt incapax talis iuriſdictionis, neque eſt aliquod ius, quod illam delegationem nullam,& irritam faciat. Solum poſſet eſſe inualida ſi per deceptionem obtineretur, vel per ſubreptionem tanquam gratia ſubreptitiè obtenta, quod habebit locum, quando in gratiam Sacerdotis conceditur: nam quando datur primario in gratiam pœnitentis, raro cenſebitur delegatio ſubreptitia ex hoc capite.

46. *Sexta concluſio.* Hinc vlterius (quia has quæſtiones ſupra huc remiſi) probabilius cēſeo idem eſſe dicendum de ſuſpenſione ab ordine: nam ſi præciſa ſit, non impedit executionem iuriſdictionis ſed ordinis tantum, vt ſupra dixi: & ideo neq; hanc iuriſdictionem tollit, ſed ſolum concomitanter prohibet talem illius vſum: quod non ſatis eſt ad irritandū actum. Quod omnibus argumentis factis, & inductione ab aliis actibus iuriſdictionis ſumpta confirmari poteſt. *Septima concluſio.* Tandem idem iudico dicendum de interdicto perſonali Sacerdotis abſoluentis: quia ſecluſa excommunicatione,non videtur per ſe tollere iuriſdictionem: nam talis interdictus ſi ſit ordinarius, poteſt ſuam iuriſdictionem delegare,& alios actus iuriſdictionis validè efficere. Et aliæ rationes hic etiam habent locum, nullumq; eſt ius, quod tribuat hunc effectum tali cenſuræ, nec authores illud aſsignant. Quamdiu ergo aliud non cōſtiterit, non ſunt à nobis effectus harum pœnarum augendi.

SECTIO III.

Propter quam cauſam incurratur irregularitas, & quotuplex illa ſit.

1. *Prima regula.* CONſideranda inprimis occurrit cauſa motiua,&quaſi finalis:nam eſt prima radix inſtitutionis irregularitatis. Vnde ex ordine ad illā oriri ſolent variç diuiſiones irregularitatum,quç propterea ſimul cum hac cauſa explicabuntur. Prima ergo regula eſt irregularitatem non ſemper incurri propter peccatum, ſed interdum ſufficere indecentiam abſque culpa: aliquando vero imponi propter culpam. Tradit D. Thomas 2. 2. quæſt. 64. art. 7. ad 3. & quæſt. 108. art. 4. ad 2. Richardus in 4. diſtin. 25. art. 4. quæſt. 3. ad 1. ac omnes ſcribentes de Irregularitate, conſtabitque late ex diſcurſu materiæ. Ratio vero eſt, quia irregularitas non eſt primo & per ſe in pœnam introducta, ſed propter reuerentiam Eccleſiaſticorum ordinum & functionem eorum, vt omnia religioſe ac decenter peragantur: non ſolum autem culpa, ſed etiam multi alii defectus poſſunt hanc decentiam impedire. Vnde facile ſoluitur vulgaris obiectio, quia nemo debet pati pœnam ſine culpa: eſt enim illud verum formaliter de pœna quatenus pœna eſt, nam dicit relationem ad culpam,non tamen de quolibet nocumento,aut grauamine,ſeu priuatione boni, quod generali quadam ratione comprehenditur ſub malo pœnæ, aliquid enim huiuſmodi aliquādo incurritur ſine culpa,licet non ſine cauſa,&maxime propter commune & excellentius bonum, vt in præſenti eſt decentia & religionum ſacrarum. *Irregularitas non eſt ſemper pœna propria.*

Prima irregularitatis diuiſio.

HINC ergo oritur prima diuiſio irregularitatis: 2.
quædam enim eſt propter indecentiam tātum, alia propter culpam. Circa quā oportet aduertere nullam eſſe irregularitatem in cuius cauſa non cōderetur aliqua indecentia, quia hæc eſt veluti adæquata cauſa irregularitatis vt ſic,nulla enim alia aſſignari poteſt, cum tamen neceſſe ſit, irregularitates omnes ſicut in communi ratione irregularitatis conueniunt, ita in aliqua communi & adæquata cauſa conuenire. Item quia ſine aliqua cauſa proportionata non poteſt irregularitas imponi, eſſet enim iniuſta: hæc autem cauſa, ſi non includit culpam: neceſſe eſt vt ſaltem indecentiam contineat; ſi autem continet culpam à fortiori continet etiam indecentiam,quia nulla poteſt eſſe maior quam defectus grauis includens culpam. Eſt ergo hæc indecentia communis omni irregularitati.Quapropter, vt diſtinctio inter prædicta membra conſtet, cum præciſione ſumenda ſunt: nam quædam eſt irregularitas fundata in ſola indecentia abſque culpa,alia in indecentia includente culpam. Atq; ita hæc diuiſio, & membrorum ſufficientia manifeſta eſt. Hinc vero colligitur, irregularitates has ex vi prædictæ diſtinctionis nō differre formaliter in ratione priuationis, ſeu impedimenti canonici, ſed tantum per habitudinem ad cauſas ex quibus oriuntur, ſicut differunt excommunicatio ob violentas manus in clericum iniectas, vel ob peccatum hæreſis: ita enim quædam irregularitas oritur ex defectu natalium, verbi gratia in quo nulla eſt culpa ipſius perſonæ irregularis, alia vero ex iteratione baptiſmi, quæ eſt cum culpa, & ſic de aliis. Solum ex hac differētia reſultat in vna irregularitate relatio, ſeu reſpectus pœnæ, qui non inuenitur in alia, pœna enim dicit relationem ad culpam, iuxta doctrinam D. Thomæ 1. 2. quæſt. 87. art. 1. & in præſenti attigit Couarr. in principio dictæ Relectionis, qui iura & alios autores refert. Hic autem pœnæ reſpectus eſt accidentarius ad rationem irregularitatis,& veluti ſecundario illi conueniens,vt magis in ſequentibus declarabitur. *Diuiſio hæc oritur per ordinem ad cauſam irregularitatis.*

Tandem aduertere oportet, nonnullos autores 3.
ex hac diuiſione colligere aliam, ſcilicet, irregularitatem quandam eſſe cenſuram, aliam non eſſe cenſuram, vocantes cenſuram illam quæ eſt pœna non vero aliam. Ita ſenſit Soto in 4. d. 22. quæſt. 3. art. 1. quem moderni aliqui Thomiſtæ ſecuti ſunt,& Cordub. lib. 5. de indulgentiis quæſt. 43. dub. 4. Illa vero diſtinctio neque iuri, neque traditioni Doctorum, neque praxi Romanæ Curiæ, nec rationi conſentanea eſt,vt latius oſtendimus in Diſput. 1. huius libri, ex cap. *Quærenti*, de verb. ſignific. & ex propria ratione cenſuræ, quæ eſt vt ſit pœna medicinalis ad correctionem impoſita, ex cap. *Corripiantur*, cum aliis 24 quæſtion. 3. & ex capit. 1. & cap. *Dilecto*, cum aliis de Sentent. excommun. in ſexto, & Trid. Seſſ. 23. cap. 2. de Reformat. Et ideo ex eo ſolum quod quædam irregularitas pœna eſt, non colligitur eſſe cen- *Nulla irregularitas eſt cenſura.*

cenſuram, tum quia non eſt pœna medicinalis, ſed ex ſe perpetua, tum etiã quia in illa irregularitate, quæ eſt pœna, principalis ratio eius magis conſiſtit in indecentia & inhabilitate inde contracta; ratio autem pœnæ ſecundaria eſt. Et confirmatur, quia ſi hæc irregularitas eſſet cenſura, celebrans cum illa nouam incurreret irregularitatem, generale enim principium eſt, violatorem cenſuræ per celebrationem fieri irregularem: quod eſſe falſum, & contra communem ſententiam ſupra oſtenſum eſt. Nomine ergo cenſuræ generatim poſito nunquam comprehenditur irregularitas, vt rectius docuit idem Soto lib.5. de Iuſtitia, qu.1. art.4. Atq; hæc doctrina, licet fortaſſe ſpeculatiue conſiderata videri poſsit ad modum loquendi pertinere: tamen in materia morali neceſſaria eſt ad intelligenda priuilegia, vel reſcripta, in quibus aliquid de cenſuris diſponitur, nunquam enim comprehendunt irregularitatem, ſi ſolum de cenſuris generatim loquuntur. Quod olim non ita diſtinctè explicabatur, ſed pro certo ſupponebatur in praxi: nũc autem fortaſſe propter opinionem poſt Sotum introductam, ſolet declarari in bullis & Iubilæis, vt nouiſsime vidimus in ſolenni & ampliſsimo Iubilæo à S.D.N. Clemente 8. ad inſtantiam Regis Catholici conceſſo. Poteſt etiam ad hoc confirmandum expendi locus Concilii Baſileen. ſeſſ.24. vbi conceditur fidelibus quædam indulgentia plenaria, & ad illam conſequẽdam datur facultas eligendi confeſſorem, & illi datur facultas abſoluendi ab omnibus cẽſuris etiam Summo Pontifici reſeruatis: & tamen paulo inferius, quia ſub illa conceſsione non erat incluſa irregularitas, datur facultas non abſoluendi (quod notandum eſt) ſed diſpenſandi in irregularitate occulta, præterquam bigamię, & homicidii voluntarii, quarum altera pœnalis eſt, altera minime: neutra ergo ſub cenſuris comprehenditur.

Secunda Diuiſio irregularitatis in communi.

4. ALia vero diuiſio irregularitatis poteſt ex prima colligi. Nam quædam irregularitas contrahitur per actum proprium hominis irregularis: alia vero ſine ipſius actu. Quæ diuiſio æque vniuerſalis eſt ac præcedens, membra vero ſunt diuerſa: nam omnis irregularitas, quæ ſine proprio actu contrahitur, ſine culpa incurritur: quia per ſolam paſsionem ſine morali actu nõ committitur culpa actualis, de qua loquimur: nam ſola originalis culpa non poteſt eſſe fundamẽtum alicuius irregularitatis, vt per ſe notum eſt. Irregularitas autem, quæ contrahitur per proprium actum, poteſt ſine culpa, & cum illa incurri. Et ita hæc pars comprehendit vnum membrum integrum diuiſionis præcedentis, & partem alterius. De illa ergo irregularitate, quæ ſine proprio actu contrahitur, nihil dicendum, vel dubitãdum in communi occurrit: ſemper enim fundatur in aliquo defectu paſsiuo (vt ſic dicam) in quo Eccleſiaſtica lex ſufficientem indecentiam conſiderauit, ratione cuius hanc inhabilitatem appoſuit. Subdiuiditur autem hoc membrum in plura, iuxta varias cauſas ſeu defectus propter quos incurritur. Et primo diuidi poſſet, iuxta opinionem aliquorum in irregularitatẽ ex defectu corporali, vel ſpirituali, ſine proprio actu cõtractam. Sed non inuenio ſpiritualem defectum non volũtarium, propter quem contrahi poſsit irregularitas: ſolum enim poſſet talis exiſtimari ignorantia, de qua infra dicam vel non eſſe propriam irregularitatem. Canonicam, vel non ſine hominis voluntate. Idemq; eſt de iterata receptione baptiſmi, nam ſi voluntarie fiat, iam non eſt ſine proprio actu: ſi vero fiat inuoluntarie per ignorãtiam inuincibilem, nulla inde contrahitur irregularitas iuxta veriorem ſentẽtiam, vt in 3. Tom. dixi Diſput. 31. ſect. ſexta. nulla

Ob nullum defectum ſpirituale inuoluntariũ incurritur irregularitas.

eſt ergo irregularitas, quæ ex defectu animæ, ſeu ſpirituali prorſus inuoluntario contrahatur, ſed omnis illa eſt ex aliquo defectu ad corpus pertinente: Quæ ad duo capita reuocatur, hic enim defectus poteſt pertinere vel ad originem, ſeu propagationẽ factam modo indebito, vel ex talibus parentibus ortam, vt eſſe natum ex vago concubitu, &c. vel ad corporalem defectum ipſius indiuidui, qualis eſt in ætate, in mutilatione alicuius membri, vel in aliqua ægritudine notabiliter impediente: de quibus omnibus poſtea ſigillatim dicemus.

An ad irregularitatem, quæ ex proprio actu naſcitur, requiratur actus externus.

5. *Ratio dubit. pro parte negatiua.* CIrca aliam irregularitatem, quæ ex proprio actu naſcitur, occurrit ſtatim dubium, an requiratur actus externus, vel ſufficiat aliquando mere internus. Et ratio dubitandi eſt, quia ſæpe in priuilegiis Pontificis conceditur confeſſori facultas diſpenſandi in irregularitate pure mentali, vt Couarruuias refert nu. 4. non poteſt autem irregularitas vocari pure mentalis, niſi quia ex actu pure mentali contrahitur: ſupponunt ergo Pontifices dari aliquam irregularitatem huiuſmodi, neq; credendum eſt illuſoria eſſe illa priuilegia. Ratione probatur, qa interior actus mentalis aliquando nõ minorem indecentiam infert, quam exterior actus, vt patet de hęreſi mentali, & de odio vehementi occidendi inimicũ, &c. Ex parte ergo cauſæ eſt in his actibus ſufficiens ratio irregularitatis. Ex parte item Eccleſiæ non deeſt poteſtas, vel quia probabile eſt Eccleſiam habere iuriſdictionem in actus mentales, vel certe quia hic non requiritur iuriſdictio in ipſummet actum, nolumus enim hanc irregularitatem imponi in pœnam talis actus, ſed ſolum eſſe inhabilitatem perſonæ ob indecentiam talis actus: ad hoc autem ſufficit iuriſdictio in perſonam, in qua Eccleſia poſtulat talem conditionem, verbi gratia, carentiam talis actus ſeu immunditiæ, etiam ſpiritualis, vt ſit iuridice habilis ad ſacros ordines. *Exemplis eadem ratio dubit. roboratur. Primum.* Declaratur exemplis: nã Eccleſia facit irregularem eum qui fuit bigamus ante baptiſmũ, poſtquam baptizatus eſt (quod gratia exempli ſit dictum) ad quod ſatis eſt vt perſona iam baptizata ſit de foro Eccleſię, quamuis actus, in quo fundatur, factus ſit extra Eccleſiæ forum: ergo ſimiliter in præſenti. Aliud exemplum eſt de indulgentia, quam Pontifex concedere poteſt propter actum mere internum, quia per indulgentiam non iudicat de actu, nec præmium pro illo reddi, ſed ſolum illum requirit vt neceſſariam conditionem ad exercendum talem actum iuriſdictionis circa perſonam ſibi ſubditam: cur ergo non poteſt idem dici in præſenti? *Eiuſdem cõfirmatio.* Confirmatur tandẽ, quia Eccleſia interdum punit per cenſuram & actum habentem talem conditionem internam, & non aliàs: & aliquando concedit fauorem ſub cõditione pendente ex actu pure mentali, qualis eſt illa, *niſi ſub hac ſpe peccauerit*: ergo ſimiliter in præſenti poteſt prohibere exterius ſumere, vel exequi ordines cum tali defectu pure mẽtali: hæc autem prohibitio opinionem tenuit, Gloſſa vlt. in ca. *Perniciose*, de Pœnit. d.1. Quam ſequutus eſt Bonifacius in clem. 1. de Homicidio, n.4. & nonnulli alii Iuriſtæ.

6. *Concluſio affirmatiua.* Nihilominus dicendum eſt nullam eſſe irregularitatem, quæ propter actum pure mentalem cõtrahatur. Ita tenet D Thom. 1.2. qu.20. art.5. ad 6. Antonin. 3. p. tit. 26 a 2. Soto 5. de Iuſtitia, q.1. art.9 Ledeſma 2. p. 4 qu. 26 art. 2. Corduba. l. 5. de Indulgentiis, q.43 dub. 2. Nauarr. in dict. cap. *Perniciose*, num. ſexto notab. 3. & in Summ. cap. 27. num. 192. & 226. Couarr. dict. Clement. 1. p. in princip. nu. 4. & 2. in princip. num. 3. Villadiego de irregularit. cap. 6. num. 23. Syl-

S; ſueſt. verb. *Homicidium*, 3. qu. 1. & 2. & S. Nicol. Plouius nu. 17. reg. 27. Communis Canoniſtarum cum Gloſſ. in cap. *Si aliquis*, de homicidio, quæ ſpecialiter loquitur de irregularitate homicidii. Et probari ſolet ex c. *Sicut ex literarum*, de Homicid. in quo ſolum dicitur, non fieri irregularem eum, qui ante formationem fœtus eſt cauſa abortus. Vt ergo hãc ſententiam probem⁹, ne æquiuoce procedamus, relinquenda inprimis eſt quorundam modernorum diuiſio, qui irregularitatem in paruam, & magnam partiũtur: paruam vocant quodlibet peccatum mortale, quia impedit adminiſtrationem diuinorũ: vocantque paruam, quia per ſolam pænitentiam auferri poteſt. Illa autem vocatur grauis, quæ non aufertur etiamſi peccatum per pœnitentiam auferatur. Si ergo prior opinio de priori irregularitate loqueretur, abuteretur, quidem voce, tamẽ in re verum diceret, nam per actum mere internum poteſt homo impediri, ne poſsit licite aut ordines ſumere, aut aliquem actum illorum exercere. Tamen hoc non eſt impedimentum canonicum, nec lege humana introductum, quare impropriiſsime & ſolum nomine vocatur irregularitas: nec de hoc in præſenti diſputamus, ſed de propria irregularitate, quæ eſt impedimentum canonicum.

Reiicitur diuiſio irregularitatis in magnam & paruam.

7. *Suadetur concluſio.*

De qua in primis certum eſt, de facto nullam eſſe canonicam legem, quæ hoc impedimentum imponat propter actum pure mentalem. Hoc patebit latius infra diſcurrendo per ſingula delicta, propter quæ incurritur irregularitas. Nam ſi aliquis actus internus ad hunc effectum poſſe ſufficere, maxime eſſet aliquis peccaminoſus, nam propter ſolam voluntatem aut cogitationem non malam non poteſt contrahi tanta indecentia, quæ ad hanc inhabilitatem ſufficere valeat: at vero iura, quæ irregularitatem imponunt propter aliquos actus, nunquam loquuntur de volũtate, ſed de opere, aut facto: lex autem lata contra facientem, non extenditur, ad volentem tantum, vt recte Nauar. ſupra notauit, & in c. *Pœnæ*, de Pœnit. d. 1. nu. 2. & ſequentib. Accedit etiam generalis regula iuris, Eccleſiam non iudicare de internis quorum cognitor ſolus Deus eſt, c. *Erubeſcant*, cum ſimilibus, d. 32.

8. *Non poteſt Eccleſia irregularitatem pro actu mere interno imponere.*

Ex quo vlterius probabilius eſt, non poſſe Eccleſiam ſimilem irregularitatem mentalem imponere: nam ex perpetuo non vſu Eccleſiæ ptobabile argumentum ſumitur ad defectum poteſtatis in his rebus moralibus quæ quotidiano vſu eueniunt, & eſſent accommodatæ ad vſum, ſi fieri poſſent: & ideo ſi nũquam fiunt, ſignum eſt fieri non poſſe. Vnde Alexander Pap. Epiſt. 1. c. 2. de hac re agens, inquit, *Non poteſt autem humano condemnari examine, quem Dominus ſuo reſeruauit iudicio*: & refertur in cap. 15. qu. ſexta & ſimilia ſumi poſſunt ex c. vlt. 15. quæſt. 1. & multa alia adduximus ſupra tractando de cenſuris. Nec poteſt in hoc negotio diſtingui iuriſdictio in perſonam à iuriſdictione in actum. Primo, quia vix poſſet ſeparari à tali irregularitate, ratio pœnæ, quia, vt dicebamus, non poteſt imponi niſi propter actum peccaminoſum. Secundo, quia ſicut actus mere internus, quatenus eſt culpabilis, & dignus pœna non ſubiacet hominum iudicio, itaneq; quatenus infert aliquam indecentiam, quia etiam illa indecẽtia eſt extra hominum forum, quia eſt extra cognitionem humanam, Tertio, quia iuriſdictio in perſonam quantum ad exercitium huius actus, qui eſt imponere irregularitatem, non conuenit niſi mediante actu, ſeu ratione actus: ergo ſi actus omni ratione ſpectatus eſt extra forum humanũ, perſona etiã in ordine ad talem effectum eſt extra iuriſdictionem humanam.

9. *Rationes dubitandi diſſoluuntur.*

Ad rationes ergo in oppoſitum dicitur, clauſulam illam, per quam conceditur priuilegium ad diſpenſandum in irregularitate mentali in primis iam non eſſe in vſu. Deinde Nauarr. & Couar. ſupra exiſtimant illis verbis impropriis ſignificatum eſſe irregularitatẽ contractam ex delicto occulto, de quo infra dicemus. Corduba autẽ addit probabiliter, irregularitatem mentalem vocari eam, quæ licet per actum exteriorem contrahatur, pendet ex aliqua conditione pure mentali, vt quod fiat ex certa ſcientia, contemptu, odio, præſumptione, pertinacia: nam hoc modo ſupra oſtendimus poſſe actum exteriorem puniri ab Eccleſia, vt coniunctum alicui interiori, ſine quo non incurretur pœna, quod in cenſuris declaratum eſt: & quoad hoc eſt eadem ratio in irregularitate. Ac proinde regulæ poſitæ ad explicandas leges ferentes cenſuras ad irregularitates applicandæ ſunt; eſſe ſcilicet ponderanda ſingula verba, quibus modus peccandi declaratur, vt *ſcienter*, & ſimilia, quia non contrahitur irregularitas, niſi opus tali modo factum ſit, etiamſi talis modus ex actu mere interno pendeat, & ſit veluti denominatio ab illo ſumpta.

Delictum mentale ob quod irregularitas contrahitur quoad dicatur.

10. *Reſpondetur primo exemplo.*

Ad rationem iam ſufficienter reſponſum eſt, indecentiam contractam ex culpa mentali eſſe talem apud Deum, non autem in foro humano; & ideo Eccleſiam non potuiſſe illam conſiderare ad inducendam irregularitatem. Et ob hanc cauſam non eſt ſimile primum exemplum de bigamia contracta ex actibus ante baptiſmum factis. Primo, quia illi actus fuerunt externi, & ideo licet non fuerint de iuriſdictione Eccleſiæ, nihilominus ſubiacent cognitioni Eccleſiæ, & hac ratione poteſt eorum indecentiam conſiderare, ſi fortaſſe in eis fuit. Secundo quia illa irregularitas nõ tam fertur propter actũ, quam propter ſignificationem, vel indecentiam moralem relictam ex actu, quæ permanere poteſt moraliter in perſona iam Eccleſiæ ſubiecta, etiamſi actus ipſi non fuerint Eccleſiæ ſubiecti, quod poſtea examinandum eſt. Aliud etiam exemplum indulgentiarum non eſt ſimile, primo quia iuriſdictio ad concedendas indulgentias non tam eſt fori contentioſi, quam pœnitentialis, vel ſaltem multum de illo participans, eo quod defectus primarius indulgentiæ ſit mere internus, & in foro Dei, & ideo mirum non eſt, ſi poſſit concedi ſub mentiali cõditione. Secundo, quia iuriſdictio, quę exercetur in irregularitate ferenda eſt coactiua, in indulgentiis autem eſt voluntaria, in qua poteſt actus mere internus voluntarie ſubiici vſui clauium. Sic enim votum mentale diſpenſandum offertur Pontifici, & culpa mentalis abſoluenda à ſacerdote: hoc autem in iuriſdictione compulſiua non admittitur, ideoq; obligatio confitendi peccata mere interna ex diuino iure, quantum ad ſubſtantiam ſuam procedit, Atque ob hanc etiam cauſam magnum eſſet inconueniens, ſi propter actum pure mentalem aliquis irregularitatem incurreret, nam cogeretur ſuam culpam extra cõfeſſionem manifeſtare, vt diſpenſationem irregularitas poſſet obtinere.

Satisfit ſecundo exemplo.

11. *Diluitur confirmatio.*

Ad vltimam confirmationẽ negatur conſequentia: nam Eccleſia nunquam fert legem reſpicientem aliquo modo interiorem actum, niſi quatenus ille eſt circumſtantia exterioris, ſeu moraliter in illum influit, tũc enim puniendo exteriorem, poteſt conſequenter reſpicere omnes circumſtantias eius. In præſenti vero celebratio, verbi gratia exterior nullo modo procedit ex culpa mẽtali aliàs commiſſa, neq, talis actus mentialis eſt circumſtantia ordinationis, aut executionis ordinis poſtea ſubſecutæ: & ideo non poteſt hoc prohiberi per irregularitatem propter alium actum mentalem diſparatum. Secus vero eſſet ſi Eccleſia ferret irregularitatem in eum, qui baptizaret, verbi gratia ſine intentione baptizandi, quod optime facere poſſet, quamuis illa carentia intentionis pure mẽtalis ſit, quia non ferretur propter carentiam intentionis, ſed propter actum externum cum tali carentia factum, quæ iam eſt circumſtantia eius.

An actus externus in ſua ſpecie conſummatus requiratur ad irregularitatem.

12\. SEcundo dubitari poteſt, an requiratur opus externum & conſummatum ad irregularitatem cõtrahendam: nam quæ hactenus diximus ſolũ probant requiri actum exteriorem, qui interdum poteſt eſſe perfectus, vt homicidium, aliquando verò attentatus tantum, vt aggreſsio, vel ſagittatio animo occidendi. Quia verò ſimile dubium ſupra de cenſuris tractatum eſt, & eandem rationem deciſionis in præſenti habet: ideo dico breuiter, aliud eſſe loqui de poſsibili, aliud de facto. De poſsibili dicendum eſt, Eccleſiam poſſe pro quocunq; actu exterius prodeunte, etiamſi tantum inchoatum peccatum ſit in ſua ſpecie, irregularitatẽ ferre, ſi indicauerit illud ſufficere ad inducendam cauſam ſeu indecentiam, quæ ad irregularitatem ſatis ſit. Probatur, quia per quamcunq; externam inchoationẽ conſtituitur actus intra forum Eccleſiæ, & alioqui non repugnat, vt in eo ſufficiens indecentia ſit ad irregularitatem imponendam: ergo. *Concluſio de poſſibili.*

13\. At vero loquendo de facto, verba iuris obſeruanda ſunt, ſemperq; ſalua proprietate, quantum fieri potuerit, reſtringenda iuxta vulgarem regulam ca. *Pœnæ*, cum ſimilibus de Pœnit. diſt. 1. Quocirca, ſi actus, pro quo irregularitas imponitur ſignificetur per verbum indicans opus conſummatum vſq; ad effectus conſequutionem, non incurritur irregularitas, donec opus ita conſummatum ſit, vt v.g. ſi irregularitas fertur propter homicidium, non ſufficiet velle, aut attentare, aut quæcunque vulnera lethalia infligere, niſi mors ſequatur, etiamſi contingat per miraculum impediri, quia talis lex ex vi verborum non fert irregularitatem niſi ſub illa conditione: & ideo quacunque cauſa contingat homicidium non impleri, non incurritur irregularitas: Superius enim de indulgentia diximus, ſi ſub conditione concedatur, & hæc non impleatur per impotentiam, vel quamcunq; aliam cauſam, indulgentiam non comparari, ergo à fortiori idem dicendũ eſt in materia pœnali. Secus vero eſt, quando verba legis ſolum requirunt actum inchoatum ſeu attentatum, nam tunc inducunt effectum, quantum in rigore ſonant, ſeruatis principiis poſitis, atq; adeo ſi exterior actus eatenus fiat, quaten⁹ in lege prohibetur, iã nihil deeſt vt irregularitas oriatur. Quomodo autẽ hoc ad praxim applicandum ſit, conſtabit ex his, quæ de ſingulis irregularitatibus dicem⁹. Ex iuxta hanc doctrinam intelligendi ſunt authores, quando aſſerunt irregularitatem non incurri niſi per actum conſummatum & perfectum, vt videre licet in Burgaſio de Irregularitate tit. de *Bigamis*, n. 12 & Soto lib. 5. de Iuſtitia, quæſt. 1. art. 9. optime Couarr. adducens textus vtriuſq; iuris in d. Cle. 2. p. in princ. n. 3. 4. 5. & 6. *Quid de facto.*

An irregularitas hæc ſolum per actum moralem contrahatur.

14\. TErtio dubitari poteſt, an per actum conſummatum exterius, & (vt ita dicam) phyſice, non tamen interius & moraliter, incurratur hæc irregularitas. Videri enim poteſt vera pars affirmans, quia iam tunc impletur conditio, ſub qua irregularitas ponitur, quæ eſt, *ſi occideris, ſi celebraueris excommunicatus*, & ſimilia: ergo id ſatis eſt, vt oriatur irregularitas. Patet conſequentia: quia voluntas conditionata poſita conditione, tranſit in abſolutam: vnde, cum ſupponatur poteſtas, habebit effectum. Nam quod actus interior non ſimul concurrat, vel non perfectè, ad ſummum efficere poteſt, vt actus in ratione culpæ excuſetur: hoc autem non ſatis eſt ad excuſandam irregularitatem, quia irregularitas ex ſe contrahitur ſine culpa: ſolum ergo fiet, vt ſicut in illo actu deeſt ratio culpæ, ita in irregularitate detur ratio pœnæ: tamẽ irregularitas ſecundũ ſe conſurget in ratione cuiuſdam inhabilitatis ex actu illo, qui ſecundum ſe habet ſuam indecentiam. *Pars affirmans.*

15\. Tribus modis contingere poteſt actum perfectè conſummari exterius ſine interiori: primo quia omnino deeſt voluntas interna, quæ conſtituat illũ actum voluntarium, moralem, & humanum, vt ſi dormiens, vel amens occidat. Secundo, vt non deſit voluntas, quæ conſtituat illum actum liberum prout actus eſt, deſit tamen voluntas, quæ reddat illum actum voluntarium quatenus culpabilis eſſe poteſt, vt ſi excommunicatus celebret ex naturali obliuione cenſuræ. Tertio poteſt eſſe actus liber & humanus: habere tamen effectum nullo modo voluntarium aut præuiſum, ratione cuius impoſita eſt hæc irregularitas, & nõ ratione actus ſecundum ſe, vt ſi quis libere venationem exercẽs, caſu omnino inuoluntario hominem interficiat. In primo caſu regula generalis eſt, hanc irregularitatem nõ incurri propter huiuſmodi actum, quia cum tale opus, humanum omnino non ſit, non ſolum à culpa, ſed etiam ab omni pœna & legitima indecentia excuſat, ergo non poteſt eſſe irregularitatis fundamentum. In ſecundo caſu, & cum eadem proportione in tertio dicendum etiam eſt regulariter in illis non incurri irregularitatem, de qua loquimur, quia revera imponitur propter culpam, & ideo, ceſſante culpa, non inſurgit, quia tunc non impletur cõditio. In particulari vero obſeruare oportebit in huiuſmodi decretis, per quæ irregularitates feruntur, an ceſſante irregularitate pœnali, inſurgat alia, quæ reſpiciat actum, ſeu effectum actus ſecundum ſe, ratione alicuius ſignificationis vel indecentiæ, quam ſecum affert ſecluſa culpa: quod opinor in caſibus ſecundi ordinis nunquam reperiri: & ideo in eis poteſt generalis regula ſtatui, irregularitatẽ non contrahi ſine culpa, ſicut eam ſtatuit Soto dict. ar. 9. proxime citato. Quæ confirmari poteſt ex multis textibus in Decreto d. 50. & expreſsius in ca. *Apoſtolicæ*, de Cler. excom. miniſtr. vbi dicitur, ſuſpenſum ex probabili ignorantia celebrantem diuina excuſatum eſſe, vtiq; ab irregularitate, vt omnes exponunt: quid enim aliud in eo excuſandum erat. Difficultates autem quæ in actibus huius ſecundi ordinis occurrere poterãt, maxime verſantur circa ſuſceptionem ordinum, illegitimam quidem ſecũdum ſe, bona tamẽ fide factam, eos tamen omnes attigimus illam ſolum eſſe carentiam negatiuam vſus ordinis ſuſcepti, quæ aliquando contrahitur ſine culpa, quia alius dare non potuit, quod fieri ſolet in iniuriam ordinantis, vt iura loquuntur. In tertio autem ordine actuum quamuis etiam ſit certum ſæpe in illis excuſari irregularitatem ob defectum volũtatis, vt probant multa decreta ſub titulo homicidio, nihilominus difficultas ſpecialis eſt, an ſit aliquando facienda aliqua exceptio, de quà re melius dicemus agentes de irregularitatibus homicidii, quia in illis ſolis habet locum hæc difficultas. *Triplicitet poteſt fieri actus exter nus ſine interiori.* *1. Concluſ.* *2. Concluſ.*

An venialis culpa ſufficiat ad hanc irregularitatem.

16\. QVartum ergo dubium eſt quando ad irregularitatem contrahendam neceſſaria eſt culpa, an venialis ſufficiat. Partem affirmantem videtur ſenſiſſe Caiet. 2. 2. quæſtio. 64. art. 8. dicens, per illud homicidium caſuale, quod contigit dando operam rei illicitæ, incurri irregularitatem, quia non excuſatur quis ab omni culpa, licet excuſetur à morali. Vbi (quidquid ſit de veritate exempli, nam ibi etiã poteſt interuenire excuſatio à veniali culpa occiſionis) ſupponit, culpam venialem ſufficere ad irregulari- *Pars affirmans.*

lari-

laritatem contrahēdam. Idem apertius in Summa verb. *Irregularitas*, probatque exemplo excommunicationis minoris, quæ propter veniale peccatum incurritur, & tamē priuat maiori bono quam irregularitas, quia irregularitas ſolū priuat ſuſceptione vnius ſacramenti ordinis, & conſequenter eius executione: excommunicatio autem minor priuat ſuſceptione omnium ſacramentorum. Vnde ſentire videtur, irregularitatem non ſolum ex accidenti incurri poſſe propter peccatum veniale quando opus ex ſe eſt mortale, excuſatio tamen interuenit, licet non integra & ab omni culpa, ſed etiam directe & per ſe poſſe per legem imponi propter actū, qui de ſe tantum eſſet veniale peccatum. In hanc ſentētiam inclinant. Armill. verb. *Irregularitas*, n. 4. & Couarr. dict. Clem. 2. p. §. 4. nu. 9. quatenus aiunt culpam leuem in præcauendo homicidio ſufficere ad irregularitatem contrahendam. Idem tenet Caſtro libr. 1. de Lege pœnali, cap. 5. Docum. 4. in fin. & Cordib. lib. 2. q. 26. circa finem, citans Sylueſtrum, & alios. Contrarium ſententiam inſinuat Antonin. 3. p. tit. 28. c. 2. §. 4. tenet Medin. Cod. de Ieiun. q. d. de Neceſsitat. ſeruandi ieiun. Soto dict. art. Nauarr. cap. 27. n. 252. & 253. & cap. vlt. 14. q. 6. n. 21. Et mihi videtur vera. Vt tamen illam explicem, diſtinguo hic duas quæſtiones. Vna eſt, an irregularitas pœnalis (de qua tantū loquimur) ponatur propter culpam ex ſuo genere venialem, alia eſt, an poſita propter culpam ex ſuo genere mortalē, incurratur propter actum, qui in indiuiduo eſt tantum venialis.

17. *Prima concluſio.* Dico ergo primo, Irregularitas nec imponitur, nec videtur poſſe imponi propter culpā de ſe venialem. Probatur primo, qa nulla eſt lex canonica quæ propter talem culpam talem imponat pœnam. Secundo quia ſuſpenſio grauis non ponitur propter talem culpam, vt ſupra dixi: at irregularitas æquiparatur, vel excedit, vt iam dicam. Tertio, quia pœna debet eſſe proportionata: hæc autem videtur nimia. Nec eſt ſimile de excommunicatione minori: quia irregularitas omnibus penſatis, eſt longe grauior: quia priuat executione ordinum, eorumq; habilitate, & non medicinalis pœna, ſed vindicatiua, & de ſe perpetua: & difficilem habet diſpēſationem. Nam, licet quidam dicant poſſe dari ab Epiſcopo quando incurritur propter veniale: & illud etiam eſt ſatis graue onus, & præterea non conſtat de tali poteſtate Epiſcopi, niſi vbi fuerit in iure expreſſa.

18. *Secunda concluſio.* Dico ſecūdo, Probabilius videtur, quoties interuenit excuſatio à culpa mortali, licet venialis committatur, non incurri irregularitatem, quæ propter actum, qui de ſe mortale peccatum eſt, imponitur. Probatur primo, quia ad rem mortalem parum refert quod culpa ſit mortalis in ſua ſpecie, vel in indiuiduo, nam pœna pro actu in indiuiduo fertur, & cum eo debet ſeruare æquitatem, vt ſeruetur iuſtitia. Secundo, quia actus, qui ex genere ſuo eſt mortale peccatum, non eſt in indiuiduo veniale niſi vel ex leuitate materiæ, vel quia non eſt ſimpliciter humanus, ſed ſecundum quid. Si ergo in præſenti ſit veniale ex primo capite, non poteſt eſſe ſufficiens ad irregularitatem, quia neque in tali materia eſt ſufficiens proportio, neque fieri poteſt vt verba legis, ſeu conditio ex vi illorum requiſita ad irregularitatem, in ſola illa materia perfecte compleatur, ſemper enim talis lex aliquā grauem materiam poſtulat, vt eſt homicidium, mutilatio, adminiſtratio indebita ſacramenti, vel aliquid huiuſmodi. Si vero peccatū ſit veniale ex altero capite, ille non eſt actus perfecte humanus, ergo eadem ratione non ſufficit, vt per illum cenſeatur impleta conditio in tali lege requiſita ad irregularitatem: quia, vt ſæpe oſtenſum eſt, leges pœnales ſimpliciter latę puniunt actus cōpletos in ſua ratione, nō phyſica tantum ſed morali; nam magis illos puniunt vt morales ſunt, quam propter ſolum phyſicum effectum: ergo, licet talis actus aliquo modo voluntarius ſit, tamen, quia eſt valde imperfectum voluntarium, & fere non humanum, ad irregularitatem non ſufficit. Quod confirmatur ex Nauarro in dict. c. fin. quia aliàs quicunq; diceret, faceret, conſuleret, aut mandaret aliquid quo facto mors contingeret, vix poſſet vitare irregularitatem, etiamſi magna circūſpectione id faceret, & à fortiori vix poſſet aliquis aliquem occidere in ſuæ vitæ defenſionem, & non manere irregularis, quia in huiuſmodi rebus non eſt humanum aut nō excedere, aut non deficere aliquantulum in diligentia adhibenda. Solent tamen contra hoc obiici quędam capita de Homicidio, vbi propter mortem ſecutam ſine peccato mortali irregularitas incurri dicitur. Veruntamen, ſi illi textus aliquid probant, etiam ſine veniali culpa dictam irregularitatem incurrri àſſerunt: quod ſi fortaſſe ita eſt, dicemus illam irregularitatem nō eſſe pœnalem, ſed ſignificatiuam, aut myſticam, vt ſic dicam. Illi vero textus inferius ſunt exacte & in particulari tractandi. Obiici etiam ſolet cap. 1. de Ord. ab Epiſc. qui renunc. epiſcop. Sed hic textus late tractatus eſt ſupra Diſp. 38. de Suſpenſione, ſect. 1.

An quodlibet peccatum mortale ſufficiat ad hanc irregularitatem.

QVintū dubium eſt, an quodlibet peccatū mortale ſit ſufficiēs ad irregularitatem. Quod in duplici ſenſu inquiri poteſt, primo in ordine ad legem ferendam, ſecundo in ordine ad pœnam legis iam latæ contrahendam. Priori modo manifeſtum eſt, non omnia peccata mortalia eſſe moraliter ſufficientia vt irregularitates propter illa imponantur, aliàs oporteret clericos eſſe impeccabiles, vel in gratia confirmatos. Quamuis ergo peccatum mortale ex ſe dignum ſit multo maiori pœna, tamē hęc non eſſet proportionata, nec prudenter fertur niſi pro criminibus ſpeciali modo repugnantibus clericatui, ſeu decentiæ illius. Quæ autem hæc ſint ſolum dicimus, de poſsibili relinquendum eſſe prudentiæ legislatoris, de facto vero conſulenda eſſe iura. In altero ergo ſenſu procedit dubitatio, in quaquidam exiſtimant non ſufficere externum peccatum mortale, niſi intercedat etiam cōtemptus, & dolus, quæ ſunt ſpeciales conditiones interiores, præter voluntatem peccaminoſam exercendi talem actum. Ita ſentit Nauarr. in cap. *Accepta*, de Reſtitut. ſpoliat ad oppoſitionem 8. n. 34. & c. 27. n. 252. referens Panormitanum in capite. *Paſtoralis*, §. *Verum*, de Appellat. nu. 15. & Dominicum in cap. *Solet*, de Sent. excomm. in 6. dicentes, irregularitatem eſſe pœnam contemptus. Et ſimili modo loquitur Felinus in cap. *Rodulphus*, de Reſcr. n. 43. Dominicus etiam in cap. *Is cui*, de Sent. excom. in 6. §. 1. num. 1. irregularitatem ait non contrahi ſine dolo. 19. *Duplex quæſtionis ſenſus.* *Deciditur in priori ſenſu.* 1. *Sententia circa ſecundū ſenſum.*

Nihilominus dicendum eſt, eam voluntatem quæ ſufficit ad peccandum mortaliter, ſufficere etiam ad contrahendam irregularitatem, ſi alioqui in exteriori actu eſt ſufficiens integritas, & malitia requiſita ex vi verborum legis. Aſſertio eſt certa. Probatur primo ex iuribus, quæ docent ad irregularitatem contrahendam ſufficere ignorantiam craſſam, vel ſupinam, vt in cap. 1. de Ordin. ab Epiſc. qui renunc. Epiſc. & ſæpe aliàs. Inde enim habetur voluntariam indirectum ſatis eſſe ad irregularitatem contrahendam, licet non ſit ex contemptu, ſed ex negligentia. Secunda ex natura rei hoc ſufficit ad incurrendam pœnam, & nihil eſt in irregularitate, propter quod amplius poſtuletur, neque per leges Eccleſiaſticas poſtulatur: ergo neceſſarium non eſt: neque autores citati locuti ſunt in ſenſu contrario, ſed late, minuſq; proprie voluntatem omnem peccādi mortaliter vocarūt contemptum, 20. *Vera ſententia.*

ptum, & dolum, vel formalem vel interpretatiuum ſeu virtualem. Quod ſatis explicuit Felinus, cum enim dixiſſet excuſari quendam ab irregularitate, quia non contempſerat, ſubdit, *excuſare itaque ex probabili ignorantia.* Et Abbas in capit. *Quæſitum*, de Pœnit. & remiſſ. n. 2 latam culpam ſufficere ad pœnam iuris ciuilis non ſufficiat quia ibi requiritur dolus: *Quantum vero ad irregularitatem*, ait, *lata culpa æquiparatur dolo: quod tene menti, nam ſtudioſa negligentia dolo comparatur, & inducit irregularitatem, quia videtur affectare delictum ex tanta negligentia.*

Authores contraria ſententia exponūtur.

11 Alii vero ex parte actus exterioris requirunt ſpecialem conditionem, vt per peccatum mortale irregularitas incurratur, nimirum vt peccatum non ſit omnino occultum per accidens, ſed aliquo modo probabile: Ita ſentit Caſtro lib. 2. de Lege pœnali cap. vltim. concl. 3. Fundatur, quia iura, quæ de hac materia loquuntur, poſſunt commode ita intelligi, & pœna adeo grauis temperanda eſt quantum fieri poſsit, alioqui cogeretur ſæpe clericus peccator occultus ſe infamare abſtinendo ab vſu ordinum. Vnde in cap. *Ex tenore*, de Temp. ordin. dicitur in ſimili caſu poſſe poſt pœnitentiam peractam clericum miniſtrare. Nec deſunt moderni authores, quibus hæc opinio probabilis videatur. Similem vero quæſtionem tractaui ſupra diſput. 3. ſection. 1. num. 67. vbi cenſui illam opinionem non eſſe probabilem: idemque nunc cenſeo in irregularitate, cum communi ſententia Gloſſarum, & Doctorum, quam ipſemet Caſtro refert in cap. vltim. de Temp. ordin. & in capit. *Inquiſitionis*, de Accuſationibus. Quam etiam refert & ſequitur Couarr. in Clement. *Si furioſus*, 2. part. §. 3. numer. 4. & eandem ſupponit Nauarrus cap. 27. num 239 & 254. ſumiturq; ex eiſdem iuribus, nam imponunt irregularitatem, vt pœnam incurrendam ipſo facto, & inferendam per ipſammet legem ad modum cenſuræ, & ideo quoad hoc æquiparantur cenſuris. In huiuſmodi autem pœnis, ſi ſupponatur actus externus, qui dicitur per ſe probabilis, vt vindicationi legis humanæ poſsit eſſe ſubiectus, impertinens eſt quod de facto poſsit vel non poſsit probari, cum hæc pœna non pendeat ex actuali probatione, neque ex infamia. Vnde iura abſolute loquuntur nihil diſtinguentes inter occultum & publicum, quantum ad irregularitatem, licet interdum diſtinguant quoad diſpenſationem, vt Tridentinum ſeſſ. 24. cap. 6 de Reformat. in quo potius ſupponunt per occulta delicta incurri irregularitates. Quod clare etiam ſignificatur in cap. *Niſi cum pridem*, verſ. *perſonæ*, de Renunciatione ibi, *Si tamen & culpa latet, & cauſa.* Neque etiam diſtinguunt, hæc iura inter occultum probabile, & omnino: nec ergo nobis diſtingure licet, argumento cap. *Solitæ*, verſ. Nobis, de Maiorit. & obed. & L. *Imperator*, ff. de Poſtulando, præſertim cum illa diſtinctio nulla ratione nitatur, vt declaratum eſt. Per quæ reſponſum ſufficienter eſt ad motiua contraria: nam leges canonicæ re vera non poſſunt legitime ita exponi, quia illa non eſſet interpretatio, ſed voluntaria additio, quam poſſemus etiam addere in cenſuris, & in omnibus pœnis priuatis quæ per legem imponi ſolent ipſo facto: quod nullo modo admittendum eſt ſine maiori fundamento. Incommodum autem illud de infamatione propria accidentarium eſt, & ex occulta etiam excommunicatione ſequi poteſt. Tunc igitur excuſabitur quis ab executione (vt ſic dicam) talis pœnæ, non tamen ab ipſa pœna, vt ſupra in cenſuris declaratum eſt: quibus inæquiparatur irregularitas, vt recte indicauit Nauarrus ſupra. Caput autem *Ex tenore*, non loquitur de crimine cui eſt annexa irregularitas, ſed quod dignum depoſitione, ſi probetur; de qua eſt longe diuerſa ratio: quia illa non eſt Pœna lata ipſo iure, ſed inferenda.

An per peccatum externum omnino occultum cōtrahatur, 1. Opinio.

Vera ſententia.

Satisfit fūdamentis contrariæ ſententiæ.

Tertia diuiſio plures ſub ſe continens.

SExto dubitari poteſt, quotuplex ſit hæc irregularitas, quæ per proprium actum cōtrahitur, quod eſt quærere, per quos actus incurratur hoc impedimentum. Hoc autem in ſpecie tractandum eſt fuſe in ſequentibus: nunc ſatis ſit ad conſummandam hanc diuiſionem in genere dicere, hanc irregularitatem aliquādo incurri per actum licitum, aliquando per illicitum. Prior autem in duas præcipuas ſpecies diuidi ſolet: vna vulgo appellatur ex defectu ſacramenti, vt eſt bigamia quæ contrahitur per vſum cuiuſdam ſacramenti cum aliquo defectu in eius ſignificatione perfecta. Alia vocatur ex defectu lenitatis: quæ oritur ex vſu muneris liciti, quod interdum facit hominis occaſionem, quod ſi ſub actu morali comprehēdamus etiam omiſsionem vel carentiā actus, vt in rebus mortalibus fieri ſolet: poteſt hic addi tertia ſpecies, quam aliqui vocant ex defectu animi, qualis eſt ignorantia, quæ licet quodammodo ſit à natura, permanet tamen ex quadam omiſsione vel negligentia hominis, quæ licet fuerit ſine culpa, inducit tamen quoddam impedimentum ad ordines ſacros: an vero hæc dicenda ſit propria irregularitas, poſtea dicemus. Aliud autem generale membrum irregularitatis ex actu illicito ſeu delicto plures habet ſpecies, tres tamen videntur præcipue: vna eſt ex homicidio: alia eſt ex adminiſtratione ordinis contra Eccleſiaſticam cenſuram: tertia eſſe poteſt iteratio baptiſmi (vel vt alii volunt) iteratio ſacramenti inprimentis characterem. Quibus addere poſſumus, ſi quæ fortaſſe irregularitas contrahitur ex delicto non tantum vero, ſed etiam impoſito, ſi re uera imfamiam generauit. Atq; hæ ſunt diuiſiones irregularitatum, quæ ex autoribus colliguntur, quamuis vnuſquiſque ſuo modo illas proponat, & ad plura, vel pauciora membra reducat. Quędam vero alia diuiſio ex parte effectus ab eis omittitur, quę mihi neceſſaria videtur, quia vtilem doctrinam continet. 12.

Vltima diuiſio.

VLtimo ergo diuidi poteſt irregularitas in totalem & partialem: totalis eſt illa, de qua hactenus præcipuè diximus, & ſic appellatur, qa ex ſe priuat toto ordine clericali, huiuſmodi eſt verbi g. irregularitas homicidii, bigamiæ &c. Imo per ſe loquendo hęc videtur eſſe primaria inſtitutio irregularitatis. Partialis vero irregularitas dicitur, quæ priuat aliquo modo ordinibus, non tamen in totum. Quod variis modis contingit. Primo prohibendo aliquem ordinem, non vero omnes. Huiuſmodi videtur eſſe ætas v. g. viginti annorum, nam qui in illa tantum cōſtitutus eſt, adhuc eſt irregularis ad ordines ſacros, non vero ad minores. Poteſt etiam hæc irregularitas partialis dici, ex parte temporis, quia non ſimpliciter, ſed pro tali ætate fertur, & ideo aliqui recuſant impedimentum hoc irregularitatem vocare, quia non eſt perpetua, ſed eſt conditio tantum requiſita ex lege humana ad talem actum, ſicut etiam ad profeſsionem & matrimonium poſtulatur certa ætas: ſed hæc eſt ſolum quęſtio de nomine, de qua re infra dicemus. Poteſt ſecundo irregularitas eſſe partialis ex parte effectus: quia interdum priuat aſcenſu ad ſuperiores ordines, non vero executione inferioris ordinis iam ſuſcepti. Exemplum eſt in cap. 2. de Clerico non ord. miniſtr. vbi Diaconus, quia abſq; ſacerdotali ordine ſacrificare auſus eſt, aſcendere prohibetur ad ſacerdotium, & tamen quoad executionem ordinis Diaconatus nō ſit irregularis. Sic etiam in capit. De his, 3. 50. diſt. ſtatuitur, vt clerici, qui ab humano ſanguine effundendo non abſtinent, duobus annis ſuſpendantur, & aliis pœnis afficiantur, non vro vlterius 13.

Irregularitas totalis.

Irregularitas partialis.

Aliā irregularitatis diuiſio.

rius prouehantur. Idem ſumitur ex cap. vlt. 55. diſt. vbi Diaconus, cui erutus fuit oculus, inhabilis dicitur ad ſacerdotium, non vero ad ſui ordinis executionem.

44 Atq; ex his iuribus fortaſſe ortum habuit alia irregularitatis diuiſio, quam indicauit Nau. cap. 27. nu. 191. cum Cardinali in Clem. vnic. de Homicidio ſcilicet quandam eſſe irregularitatem, quæ ſuſcipiendis ordinibus, aliam quæ à ſuſceptis ſuſpendit. ꝓper quas irregularitates putant dictum eſſe in illa Clementina, *Nullam irregularitatem incurrit* : nam, vt ibi Gloſſ. ſignificauit, illa diſtributio poſita eſt ad explicandum illum non manere impeditum ad ſuſcipiendum nouum ordinem, neq; ad miniſtrandum in ſuſcepto. Veruntamen aduertendum eſt, omnē irregularitatem quantum eſt ex ſe, & proportione ſeruata, priuare ordine & vſu eius: contingit autem eſſe aliquam irregularitatem, quę non priuat omni ordine, ſed aliquo tantum ſaltem reſpectu clericorum: & tunc illa dicitur nō priuare vſu ordinis ſuſcepti, quia non priuat exercitio inferiorum ordinū, quos ſuſceptos ſupponit quando illa contrahitur. Tamen, ſi Diaconus, verbi gratia ſic irregularis ad ſacerdotium, illud inique ſuſciperet ex vi eiuſdem irregularitatis eſſet perpetuo inhabilis ad vſum ſacerdotii. Atq; ita omnis irregularitas priuans ordine, priuat etiam vſu eius, ſi cum tali irregularitate ſumatur, quamuis non neceſſario priuet vſu ordinis ſuſcepti ante talem irregularitatem.

Prim⁹ modus irregularitatis partialis.

45 Tandem eſt alius modus partialis irregularitatis quę nec priuat ordine, nec omni vſu eius, ſed aliquo tantum. Cuius etiam meminit Nauarr. dict. nu. 191. & Maiolus lib. 1. c. 2. reg. 5. & ſumitur ex 2. c. de Cler. ægrot. vbi ſacerdos, cui duo digiti cum medietate palmæ abſciſsi fuerant, irregularis eſſe dicitur ad celebrandum, non vero ad alia officia ſacerdotis, vt ſunt audire confeſsiones, &c. Quia ille defectus ad reliqua non præbet impedimentum. Dices, ergo datur irregularitas, quæ non impedit aliquem ordinem ſuſcipere. Reſpondeo primùm negando ſequelam, nam fortaſſe talis ſacerdos manſit inhabilis ad ordinem Epiſcopalem ſuſcipiendum, vt infra videbimus. Deinde iam ſupra reſpōſum eſt hoc eſſe per accidens, nam ille defectus quantum in ſe eſt, impediret ſacerdotium ſuſcipere, niſi inueniſſet ſuſceptum. Imo vere omnis defectus qui ſuperueniēs alicui ordini ſuſcepto, impedit aſcenſum ad ſuperiorem, impediret etiam ordinem inferiorem, niſi ſuſceptum inueniret, & ſi ſine culpa contrahatur. Quod ſenſit Nauarr. nu. 252. & ex diſcurſu materiæ amplius conſtabit. Sed hinc oritur alia difficultas contra definitionem irregularitatis: nam ſequitur, irregularitatem, quæ ex ſe ſufficiens eſt ad impediendam ſuſceptionem alicuius ordinis, non impedire vſum eius ſi ſuſceptus ſit. Reſpondetur negando ſequelam, formaliter de irregularitate loquendo, ſed ſolum ſequitur defectum aliquem, qui induceret irregularitatem reſpectu ordinis nōdum ſuſcepti, aliquando nullam irregularitatem inducere reſpectu eiuſdem ſi ſuſceptum inueniat, quod non repugnat definitioni, neq; eſt vllum inconueniens. Vel etiam ſequitur (& in idem redit) eundem defectum in vna perſona inducere irregularitatem ſimpliciter, in alia vero ſecundum quid. Eſt enim attente conſiderandum, defectum ipſum, verbi gratia oculi, aut digitorum, non eſſe ipſam irregularitatem, ſed illud impedimentum canonicum, quod ratione talis defectus lex Eccleſiaſtica imponit: ſed iuxta varias conditiones perſonarum poteſt eſſe diuerſa ratio moralis imponendi maius, vel min⁹ impedimentum, ratione eiuſdem defectus materialis: & ideo fieri poteſt, vt idem defectus maiorem irregularitatem inferat in vna perſona quā in alia: hoc autem in particularibus irregularitatibus fuſius explicabitur.

Alius modus eiuſdē irregul. — *Obiectio ſoluitur.* — *Dubium.* — *Euodatur.*

SECTIO IV.

Vtrum irregularitas ſolo Eccleſiaſtico iure imponatur.

1. *Regula generalis.*

CIrca efficientem cauſam irregularitatis ſuppono ius Eccleſiaſticum habere poteſtatem ad irregularitates imponendas, multaſque eſſe à ſolo illo introductas. Primum cōſtat ex dictis in ſect. 1. de hac poteſtate, & in tertia de delictis occultis, & ex frequenti vſu iuris. Secūdum etiam fit euidens per inductionem: irregularitas enim, v.g. quam excommunicatus incurrit celebrādo, quo alio iure introduci poterat niſi humano, cū ipſamet excommunicatio ſolo humano iure introducta ſit? conſtat ergo irregularitatem humano iure introductam eſſe. Dubium vero eſt vtrum nullo alio iure, vel modo introducatur, in quo quatuor principalia occurrunt. Primum eſt, an iure diuino fuerit aliqua irregularitas introducta. Et ratio dubitādi ſumitur, quia bigamia ſaltem videtur eſſe de iure diuino, iuxta illud 1. ad Timoth. 3. *vnius vxoris virum*. Item irregularitas homicidii ex illo, *Non ædificabis mihi templum, quia vir ſanguinum es*, & 2. Reg. 7. Similiter irregularitas ex defectu ſeu macula ſacerdotis videtur eſſe ex diuino iure, iuxta illud Leu. 20 & 21. *Quia habuerit maculam, non offeret panes Deo ſuo, non accedet ad miniſterium eius.* Ratione confirmatur, quia ius diuinum præcipit ſancta ſanctè tractare, ergo idem ius aliquos repellere poteſt à ſancto ordinum miniſterio, propter defectū, vel impuritatem aliquam: Sicut fœminæ iure diuino ſunt ineptæ, ad ordines, propter indecentiam ſtatus ſui ad diuina miniſteria. Propter hæc quidem admittunt irregularitates aliquas de iure diuino. Quod inſinuat Abb. in cap. *Sicut dignum*, de Homicidio n. 12. & Socin. in cap. *Ad euidentiam*, de Homic. nu. 6. & nonnulli moderni abutentes nomine irregularitatis. Palud. etiam diſt 25. quæſt. 3. n. 14. & 15. hanc ſententiam inſinuat, dum ait Petrum, & Paulum fuiſſe irregulares ex homicidio & mutilatione, Chriſtum tamen cum eis diſpenſaſſe.

An aliqua irregularitas ſit iure diuino introducta. — *Ratio du.* — *1. opinio.*

2. *Vera ſententia.*

Dicendum vero eſt, nullam propriam irregularitatem eſſe diuino iure introductam. Hæc eſt certa & communis ſententia Theologorum in 4. diſt. 25. & Canoniſtarum in cap. *Ad audientiam*, de *Homicidio* vbi Felin. numer. 2. plures refert, & in cap. *Is qui*, de Sent. excommun. in 6. Couarr. dict Clem. 1. par. in princ. Nauarr. cap. 27. num. 191. Antonin. 3. part. tit. 28. cap. 1. Soto diſt. 22. quæſtio 3. art. 1. Lædeſ. 1. par. 4. quæſt. 26. art. 2. Summiſt. verbo *Irregularitas*, Villadiego, Burgas, Plouius, & reliquorum, & Paludanus tandem addit, vel Chriſtum diſpenſaſſe, vel prohibitionem Eccleſiæ tunc non fuiſſe: quod poſtea magis confirmat. Et probatur ſufficienter ex dict. cap. *Is qui*, vbi dicitur, non incurri irregularitatem niſi in caſibus à iure expreſsis: loquitur autem de iure canonico. Ratione vero patet, quia duplex eſt ius diuinum, ſcilicet poſitiuum & naturale: rurſus ius poſitiuum duplex eſt, ſcilicet, contentum in lege veteri, aut in lege noua: nulla autem irregularitas nunc eſt quæ ratione diuini iuris aliquo ex his modis conſiderati vim habeat. Primo enim ius legis veteris iam non obligat in lege noua quatenus tale eſt, iuxta doctrinam Pauli ad Gal. 3. & 4. quæ latius tractatur in materia de legibus. Dico autem, *quatenus tale eſt*, propter præcepta moralia, quæ durant, quia pertinent ad ius naturæ. Præcepta ergo poſitiua illius legis, qualia fuere iudiciaria, & cæremonialia, iam nunc ceſſarunt, & ideo quamuis verum ſit in illa lege fuiſſe aliquas cæremoniales prohibitiones & impedimenta, ad ſacerdotes pertinentia, quæ fuerunt veluti quædam

Probatur quoad legem veterem.

irregu

irregularitates illi ſtatui accommodatæ, vt conſtat ex Leuitici 21. & 22. & ſæpe alias : illa tamen non habent vim in lege noua. Sicut etiam in rebus Deo offerendis variæ conditiones poſtulantur, tunc, vt ex eiſdem locis conſtat, quæ ad præſentem ſtatum nihil referunt.

3. Oportet tamen conſiderare in illis antiquis præceptis : aliquando rationem legis fuiſſe moralem, aliquando vero ſignificatiuam vel præfiguratiuam alicuius rei futuræ : hoc poſterius præcipue inueniebatur in cæremonialibus præceptis, & ideo illa non ſolum non obligant , verum etiam nec obſeruari poſſunt, vt notauit D.Thom. 1.2. quæſt. 104. art. 3. & 22. quæſt. 87. art. 1. Alia vero præcepta, quæ præcipue nitebantur in congruentia morali, licet ex ſe non obligent in lege noua, tamen Eccleſia aliquid ſimile imitatur ſuo ſtatui & vſui accommodatum ex eadem, vel ſimili congruentia morali, vt in ſolutione decimarum, & ſimilibus, & tunc illud quod in Eccleſia obſeruatur, non ex diuino iure, ſed ex Eccleſiaſtica inſtitutione aut ex morali aliqua congruentia ſeruatur, vt in ſimili declarauit Pontifex in ca. vnico, de Purificatione poſt partum, & eodem modo eſt intellegendum c. *In aliquibus*, §. vlt. de Decimis. Si ergo in propoſito irregularitates illæ veteris legis generatim ob eam rationem imponebãtur quod miniſteria ad Deũ pertinentia omni mundicia & puritate peragenda ſunt, vt in eiſdem locis dicitur : in particulari vero continebant rationes præfiguratiuas vel ſignificatiuas futurorum. Nunc igitur Eccleſia omiſsis aliis cæremoniis & figuris, illas tantum irregularitates, quæ ad decentiam diuini cultus ſpectant introduxit, ex morali ratione diuinæ legis veteris, non autem ex obligatione illius, vt in ſimili dixit Syricius Papa in c. *Plurimos*, 82. diſt. & indicauit Gregorius libr. 1. Epiſt. 24. & habetur in c. *Neceſſe*, 1. quæſt. 1.

4. *Probatur quoad legẽ Euangelicam.* De iure item Euangelico certum eſt nihil huiuſmodi eſſe in illo præceptum, quia in lege gratiæ non ſolum ceſſarunt antiqua præcepta, ſed etiam nulla noua ab ipſo Chriſto immediate data ſunt, præter ea quæ ad fidem & ſacramenta ſpectant, vt eſt commune dogma Theologorum , nam cætera quæ ad debitam gubernationem, & conuenientem ſacrarum rerum adminiſtrationem pertinent, Apoſtolis commiſſa ſunt , iuxta verbum Chriſti , *Paſce oues meas*, & illud Pauli 1. ad Corinth. 11. *Cætera cum venero diſponam.* De qua re egimus de cenſuris in principio huius libri & de ſacramentalibus ac cæremoniis in 3. Tom. Quod vero ſpectat ad naturale ius, verũ quidem eſt: ſuppoſita inſtitutione diuinorum ordinum, & ſanctitate talis miniſterii aliqua eſſe poſſe impedimenta, quæ ex natura rei obligant hominẽ, vt eis durantibus, vel non miniſtret, vel ordines nõ recipiat: vt eſt, v. g. peccatum mortale in ordine ad celebrationem vel receptionem ſacramentorum, vel magna ignorantia, aut alia ineptitudo ad tale munus: tamen irregulatitates Eccleſiaſticæ, vel huiuſmodi non ſunt, nam licet conſiderent indecentiam, non talem, neq; tantam, quæ ſecluſo poſitiuo iure, cogeret hominem in conſcientia ad ſeparandum à ſuſceptione, vel ad miniſtratione ordinum, vt patet in bigamia, &c. Vel certe ſi alquando tantam continent indecentiam, vt per ſe obligent, non ſub ea ratione habent rationem irregularitatum, ſed quatenus ex Eccleſiæ inſtitutione habẽt aliquid ſpeciale adiũctum, quoad modum vel gradum prohibitionis. Vt verbi gratia cœcitas eſt impedimentum, quod natura ſua obligare videtur Clericũ ad non celebrandum propter periculum: tamen ſi ſolam rei naturam ſpectemus, ſi inueniretur medium ad vitandum illud periculum , ceſſaret naturalis prohibitio inſtituta autem per Eccleſiam tali irregularitate, nulla ratione licet cum tali impedimento celebrare ſine Pontificis diſpenſatione. Et ad hũc modum contingit in reliquis, vt ex particulari tractatione earum euidentius conſtabit.

5. *Reſpondetur ad rationes dubitandi.* Rationes dubitandi ex dictis ſolutæ ſunt: nam verba Pauli 1. ad Timoth. 3. ab aliquibus exponuntur de duabus vxoribus ſimul viuentibus. Ita Caietanus ibi: quia tunc temporis multi plures vxores habebant, imitantes Patres veteris Teſtamẽti, cum nullibi legamus hoc prohibitum. Quę fuit expoſitio Chryſoſtomi, ibi Homil. 10. Theophylacti, & Thedoreti, qui expreſſe dicit, non voluiſſe prohibere Apoſtolum ſecundas nuptias etiam ſacerdotibus. Alii reſpondent, verba illa non continere ſpeciale præceptum: ſed illam conditionem inter alias ibi numeraſſe, quæ ad decentiam, & bonos mores Epiſcopi pertinent. Sicut inferius etiam dicit, Epiſcopum non debere eſſe neophytum: & tamen non proptera illam conditionem poſuit, vt neceſſariam , ita vt ſpecialem irregularitatem inducat. Dicunt ergo , Paulum hoc poſuiſſe, vt conſilium. non vt præceptum inducens irregularitatem, tamen Eccleſiam inde ſumpſiſſe occaſionem inſtituendi illam. Vera tamen reſponſio eſt, Paulum ibi loqui de irregularitate bigamiæ: nam id ſignificat Lucius III. in cap. 2. de Bigamis dicens. *In bigamis contra Apoſtolum diſpenſare non licet : vt debeant ad ſacros ordines promoueri* : de quo loco quatenus ad diſpenſationem attinet, quomodo intelligendus ſit, infra dicemus. Quantum vero ad irregularitatem ſpectat, ita etiam intellexerunt Hieronymus Epiſt. 83. ad Oceanum, quæ tota eſt de hac re: & Auguſtinus lib. de Bono coniugali cap. 18. Ambroſius lib. 3. Epiſt. 25. & in Paulum, vbi etiam Anſelmus, Diuus Thomas, & alii quos refert Bellarminus libro 1. de Cleric. capit. 23. vbi doctiſsime contra hæreticos hanc expoſitionem confirmat. Præſertim ex aliis verbis eiuſdem Epiſtolæ, capit. 5. *vidua eligatur, quæ fuerit vnius viri vxor* : quod non poteſt intelligi ſimul: nam hoc nunquam fuit conſuetum: ergo intelligitur ſucceſsiue, id eſt, non bigama. Quam ponderationem inſinuauit Tertullianus libr. 1. ad vxorem cap. 6. & lib. 1. de Monogam. cap. 11. Atque hanc exceptionem prætulit Chryſoſtomus ſupra, & clarius Hom. 2. & ad Titum, vbi Theophylactus priorem emendare videtur. Deniq; etiam ex Eccleſiæ traditione, & Apoſtolorum canonibus cõſtat, Paulum in eo ſenſu locutum. Nam in canone 16. Apoſtolorum dicitur, qui ſecundis nuptiis fuerit copulatus, nõ poſſe ad clericatum admitti: & canone 17. idem dicitur de illo, qui viduæ in matrimonio copulatur. *Aliqua irregularitas eſt à temporibus Apoſtolorũ de iure tamen poſitiuo.* Concedo igitur aliquam irregularitatem à temporibus Apoſtolorum in Eccleſia reperiri : nego tamen inde ſequi eſſe à iure diuino, aut à Chriſto inſtitutam : multa enim ſunt ab Apoſtolis ordinata, quæ de iure diuino non ſunt: propter quod aiebat Paulus 1. ad Corinth. 7. *Ego dico non dominus*, & c. 10. *Cætera autem cum venero diſponam.* Et ex canonibus Apoſtolorum conſtat , illa fuiſſe præcepta humana non diuina.

6. *Satisfit locis veteris Teſtamenti.* Ad loca veteris Teſtamenti reſpondetur, ex illis ſolum probari ſimilitudinem quandam congruentiæ, vt dictum eſt. Nam in facto Dauid conſtat non ideo repulſum fuiſſe à Deo à templi ædificatione: quia per ſe malum eſſet, aut lege aliqua prohibitum hominem bellatorem , & qui ſanguinem effuderat templum ædificare. Solum ergo voluit Deus illo exemplo oſtẽdere quam ſit amicus pacis, quantumq; auerſetur homicidas. Item vt ſignificaret effuſionem ſanguinis non decere in templo ſuo neq; in miniſtris ſuis. Adde in veteri Teſtamento non fuiſſe irregularitatem in miniſtris illius templi ob ſanguinis effuſionem, vt notauit D.Thom. in 4. diſt. 25. quæſt. 2. art. 2. q. 3. ad 1. multo ergo minus potuit ab illo Teſtamento dimanare ad Sacerdotes noui Teſtamenti. *Reſpondetur rationi.* Ad rationem, quæ maxime procedit de iure naturali fatemur, aliqua impedimenta eſſe exi-

ex ipſa rei natura, dicimus tamē non habere rationem irregularitatis, niſi interueniat Eccleſiaſtica inſtitutio, ac prohibitio. Exemplum autem fœminarum, quod ibi adducitur, ineptum eſt: quia ſexus fœmineus per ſe non ſpectat ad irregularitatem, ſed ad incapacitatem, vt ſupra tetigi. Vt vero coniunctus eſſe poſsit cum ſexu virili in eadem perſona, ſi aliquam irregularitatem inducit, illa tantum eſt de iure humano, de quo infra ſuo loco.

An irregularitas per hominis ſententiam imponi poſsit. Dubium ſecundum.

7. *Ratio dubitandi.* SEcundum dubium eſt, cum dicitur irregularitas eſſe ex ſolo iure Eccleſiæ, an excludatur etiam hominis ſententia, ſeu executio. Et eſt ratio dubii, quia omnes cenſuræ poſſunt & à iure, & ab homine imponi: vt ſupra viſum eſt: ergo etiā irregularitas. Patet conſequentia, tum quia eſt eadem ratio: quia non eſt hæc grauior pœna, quàm aliæ omnes, quæ ab homine imponi poſſunt: tum etiam quia nulla eſt lex, quæ prohibeat hanc pœnam per hominem imponi, neque eſt tam acerba, vt excedat meritum *Prima ſententia.* cuiuſcunq; delicti, quod per hominem puniri poteſt. Denique cum iudex ſit quædam animata lex, imponere poteſt omnem pœnam, quam lex ponit, niſi prohibitus ſit. Fuit igitur aliquorum ſententia, irregularitatem frequenter incurri à iure, poſſe tamen aliquando infligi à Iudice ſecundum iura. Ita dicit Scotus in 4. diſtinct. 25. quæſtio. 1. quem imitatus eſt Gabriel lectio. 9. in Canonem lit. D. Ioannes quidam in Lexicon Theologicum, verb. *Irregularitas.* Et in re idem ſentiunt, quamuis modum loquendi mutent, qui dicunt, poſſe quidem Iudicem pœnam imponere quæ à iure lata eſſet irregularitas; tamen impoſita ab homine non eſt irregularitas, ſed depoſitio, aut ſuſpenſio perpetua: quia irregularitas dicit priuationem, connotando, quod ab ipſo iure immediate manet, ſed hæc conſideratio iam ſupra reiecta eſt.

8. *Vera ſententia.* Dico ergo, omnem irregularitatem ita imponi immediate à iure, vt neque hominis ſententia indigeat, nec per illam ſolam imponi poſsit. Ita ſentiūt fere omnes authores citati, præſertim Soto diſt. 22. quæſt. 3. art. 1. Ledeſma quęſt. 26. art. 2. Caſtro libr. 2. de Lege pœnali, ca. vlt. Nauarrus c. 27. n. 94. Couarruuias dicta Clem. in princ. nu. 3. Villadiego, quia alios refert lib. 1. de Irreg. cap. 16. & c. 2. n. 11. Fundantur in illo principio iuris, quod habet irregularitatem non incurri niſi in caſibus in iure expreſsis, iu*Prima pars aſſertionis probatur.*xta cap. *Is qui,* de Sententia excommunicat. in ſexto. Ex quo (vt aſſertionem poſitam per partes declaremus, & probemus) colligimus primo, irregularitatem, quæ in iure eſt expreſſa, incurri eo modo, quo in iure expreſſa eſt. Patet tum argumento à contrario ſenſu, ſeu à fortiori: tum etiam quia ius habet efficaciam tam ad pœnam, ſeu impedimentū, quam ad modum, quo illud imponit, aliàs inepte, & iniuſte lex vteretur illo modo imponendi illam, vel impedimentum, vt per ſe notum eſt: quia operari intenderet aliter, quàm poſſet. Atque hæc eſt communis doctrina, de qua videri poteſt Soto libr. 1. de Iuſtitia, quæſt. 6. & Caſtro libr. 1. de Iuſta hæretico. punit. cap. 2. & Simancas in Catholicis inſtit. cap. 9. & multa de illa diximus ſupra in materia de cenſuris in communi.

9. *Probatur ſecunda pars eiuſdē concluſionis.* Secundo infertur ex eodem principio, irregularitatem, quæ ab ipſo iure fertur, ſtatim incurri, & operari, ſeu obligationem inducere independenter ab executione Iudicis, & ab eius ſententia, etiam declaratoria criminis. Ita docent citati authores, & Summiſtæ verbo, *Irregularitas,* & Canoniſtæ communiter in capit. 1. de Re iudicata, in ſexto, & videri etiam poteſt Decius conſil. 146. & Paulus Burgaſius prim. part. de Irregularitat. Ratio vero eſt, quia lex ipſa immediate infert irregularitatem, & profert ſententiam, vt patet ex verbis, quibus irregularitas in iure ferri ſolet, quæ denotant ſtante tali conditione eo ipſo hominem eſſe inhabilem, ſeu impeditum ad ſuſceptionem, vel executionem ordinum; *Obiectio.* Dices, aliquando non obſtātibus his verbis, requiri ſententiam ſaltem declaratoriam criminis, vt conſtat ex c. *Cum ſecundum leges,* de Hæret. in 6. Vnde *Solutio.* ergo conſtat, irregularitatem non eſſe huiuſmodi. Reſpondeo primo, eodem modo id eſſe de irregularitate probandum, quo de cenſuris id oſtendimus, nam quoad hoc cum illis conuenit: conſiſtit enim in quadam priuatione ſeu prohibitione, quæ per ipſam legem immediate poteſt imponi, quæ propterea dicitur ſecum afferre executionem, iuxta capit. *Paſtoralis,* §. *Verum,* de Appellat. Nec requirit actionem aliquam per hominem exequendam, qualem requirit pœna illa confiſcationis bonorum, de qua loquitur cap. *Cum ſecundum leges,* propter quam requirit ſentētiam declaratoriam. Alia etiam ratio reddi poteſt, quia irregularitas ſæpiſsime non fertur à iure vt pœna, ſed eſt lex quædam prohibens actum, ſubſiſtente tali conditione: vel è conuerſo (& in idem redit) eſt lex pręcipiens talem conditionem ſeruari in actu, vt rite, & recte fiat: quæ leges non pendent ex aliqua ſententia, vel declaratione Iudicis, vt ſuam obligationem inducant, vt per ſe conſtat: ergo. Et iura, quæ irregularitates imponunt propter crimina, ſub eadem forma, & modo illas imponunt, vt ex diſcurſu iurium conſtat: poſtulant ergo talem conditionem vt neceſſariam ad actum rite & recte faciendum, & ſine illa fieri vetant. Sicut enim apponi poteſt conditio, quæ conſiſtat in carentia defectus inculpabilis, ita etiam & à fortiori exigi poteſt conditio includens carentiam culpabilis defectus: ergo ex vi ipſius iuris prohibetur, qui habet talē defectum, ſeu culpam à tali receptione, vel actione: ergo omnia hæc iura inducunt irregularitatem abſq; vlla ſententia. Vnde fit, vt qui in caſum, ſeu defectū irregularitatis incidit, ſtatim abſq; alia ſententia, vel coactione teneatur in conſcientia abſtinere ab his actibus, quos irregularitas prohibet: quia habet vim cuiuſdam præcepti prohibentis, & ſuo modo inhabilitantis ad talem actum. Di*Euaſio præcluditur.*ces: Nemo cogitur in ſe ipſo exequi pœnam contra ſe latam, ſed abſtinere à talibus actibus eſt exequi in ſe irregularitatis pœnam: ergo non poteſt aliquis per ſe ipſum ad hoc obligari. Reſpondetur primo negando maiorem, præcipue, quando illa pœna nō in actione, ſed in carentia conſiſtit: vt in cenſuris cō ſtat. Secundo conſiſtere in obligatione abſtinendi à talibus actibus, & ideo dicitur talis lex ſecum afferre executionem poſita autem obligatione, ita tenetur homo in conſcientia illam exequi, quamuis ab alio non cogatur ſicut & alia præcepta ſeruare. Quādo vero poſsit homo excuſari ab hac obligatione propter vrgentem cauſæ neceſsitatem, in ſuperioribus ſufficienter tactum eſt: & appellari poſſunt dicta de cenſuris.

Tertio ex dictis concluditur, vbi ius nō imponit irregularitatem, hominem, ſeu iudicem non poſſe 10. *Suadetur tertia pars aſſertionis.* illam imponere. Hoc docent iidem authores. Et in primis dubium non habet in irregularitate, quæ, ſine culpa imponitur: quia ibi neq; habet locum punitio: neq; alia ratio, ob quam poſsit homo tale impedimentum apponere. Pertinet quidem interdū ad Eccleſiaſticum Iudicem declarare, an aliquis defectus ſit ſufficiens ad irregularitatem, vt infra videbimus: tamen hæc declaratio & ſupponit ius ferens irregularitatem & illi etiam committens declarationem ſufficientis cauſæ, ſeu defectus, quādo neq; à iure ipſo aliter determinatur, neque in re ipſa habet certum aut definitum modum: ſed arbitrio humano iudicand⁹ eſt. De irregularitate vero, quæ

eſt pœna, probatur primo ex intentione Pontificis in iſto capit. *Is qui*, non ſolum enim intendit negare delinquentem in caſibus ibi numeratis manere irregularem ipſo iure, ſed etiam non poſſe ob eam cauſam fieri irregularem: nam hoc videtur neceſſarium ad plenam reſolutionem quæſtionis, quæ ibi ſupponitur: ratione autem hoc probare non eſt facile. Aliqui hanc reddunt, quia iudex non poteſt imponere pœnam primitiuam, niſi per legem ſtatutam iuxta Gloſſam pen. à Panormitano commendatam in cap. vlt. de Iure patronat. & alia, quę apud Tiraquellum videri poſſunt in l. *Si vnquam*, verbo *Reuertatur*, num. 149. de Renouandis donationibus, ſed nullum eſt ius, quod pro aliquo delicto ſtatuat irregularitatem à Iudice imponendam: ergo. Sed hæc ratio difficilis eſt, quia ſępe pœna priuatiua poteſt imponi arbitrio iudicis, vbi lex certam nō præſcribit, vt conſtat de ſuſpenſione in cap. *De cauſis*, §. *Illis*, de Officio delegati & eſt communis doctrina in cap. *At ſi clerici*, de Iudiciis, vbi Abbas num. trigeſimo quarto. Decius, num. trigeſimo quinto. Poſſet ergo limitari, vel aliter aſſumi maior propoſitio, quod in pœnis arbitrariis debet Iudex imitari ius, quatenus deſignat pœnas à Iudicibus imponendas: & ideo nunquam videtur poſſe imponere pœnā, quam ius aliquando, ſeu in alio proportionali delicto nō iubet à Iudicibus imponi: ſed hoc nūquam ius pręcipit de irregularitate: ergo. Quæ ratio eſt bona congruentia, maxime, verò videtur fundari in vſu Eccleſiæ, qui etiam poteſt in hunc modum declarari: quia irregularitas: vt poteſt incurri à laicis iure ipſo incurri debuit, quia laici non puniuntur, per ſe loquendo à Iudice Eccleſiaſtico, vt vero poteſt cadere in Clericos, quoad effectum habet ſimilitudinem cum ſuſpenſione & ab homine ſemper imponitur vt ſuſpenſio, non vt irregularitas. Cuius ſignum eſt, quia tunc demum fit Clericus irregularis, ſi ſic ſuſpenſus celebrat. Quod fortaſſe ideo fit, quia ſuſpenſio habet puram rationem pœnæ: irregularitas autem inuoluit rationem indecentiæ, quam ius ipſum conſiderare debuit. Hæc ergo ſufficiunt, vt hæc pœna non ſit ferenda ab homine iure ordinario, non tamen probant abſolute repugnare, aut Pontificem non poſſe: ſi velit, hanc pœnam in vno vel aliquo facto imponere pro delicto aliquo commiſſo, licet in iure impoſita non eſſet.

Quo iure debeat imponi irregularitas. Dubium tertium.

11. *Ius Eccleſiaſticum multiplex.* TErtium dubium eſt, de quo iure hoc intelligendum ſit, ſuppono autem debere eſſe à iure Eccleſiaſtico: quia ciuile non poteſt de ſpiritualibus diſponere, ad quæ conſtat irregularitatem pertinere. Poteſt autem ius Eccleſiaſticum eſſe multiplex, ſcilicet, vel Pontificium, vel Epiſcopale per ſtatuta ſynodalia, vel prouincialia, vel etiam rationalia. Poteſt item eſſe ius vel ſcriptum, vel conſuetudine introductum. Poteſt denique eſſe ius proprium, & formale (vt ſic dicam) vel per extenſionem, aut ſimilitudinem, quando deciſio iuris in vno caſu ad ſimilem extenditur: de quibus omnibus dubitari poteſt. Dicendum quæ inprimis videtur, nullum ius particularis Diœceſis prouinciæ, aut nationis ſufficere ad irregularitatem ferendam. Hanc aſſertionem non inueni hactenus ſub his terminis ab authoribus aſſertam. Eam tamen colligo ex dict. cap. *Is qui*, in illis verbis: *Cum id non ſit expreſſum in iure*, nam ſine dubio loquitur de iure canonico. vt notauit Hoſtienſis in c. *Si celebrat*, de Clerico excom. miniſtr. numero quinto & eſt communis ſenſus, conſtatque ex abſoluta iuris appellatione: nam ius particulare cuiuſcumque priuatæ Eccleſię, vel nationis non appellatur ius ſimpliciter, præſertim in iure canonico, & à Summo Pontifice, ſed appellatur *ſtatutum Epiſcopi*, aut ſynodale, vel prouinciale, iuxta capit. ſecund. cum ſimilibus, de conſtitutionibus in ſexto.

Prima concluſio.

Dices: Cur non poteſt Epiſcopus legem ferre, ne Clericus hoc, vel illud faciat, ſub pœna irregularitatis ipſo facto incurrendæ ſi iudicauerit expedire ſicut poteſt ſimilem legem ferre ſub pœna excommunicationis, vel ſuſpenſionis? Reſpondeo duobus modis ferri huiuſmodi pœnas: primo per modum medicinæ, & hic modus repugnat irregularitati, iuxta propriam eius inſtitutionem: quia eſt inhabilitas de ſe perpetua, vel ſimpliciter, vel pro tempore, & modo quo fertur: neque pendet ex hominis contumacia, ſed ſufficit cauſa: vel actus ſemel commiſſus. Secundo modo infertur pœna abſolute punitiua delicti, & hoc modo non repugnat quidem ex natura irregularitatis, quod poſsit in vna parte Eccleſiæ imponi pro vno delicto, & non in alia, vt ratio facta probat, tamē de facto non eſt in vſu: nec ius commune videtur id permittere. Et hęc ratio ſufficit, ſicut dicebamus de irregularitate per hominem non ferenda. Hinc etiam nullæ inueniuntur irregularitates propriæ alicuius Epiſcopatus vel nationis, ſicut dantur cenſuræ, ſeu reſeruationes Epiſcopales. Et ideo omnes authores ad irregularitates cognoſcendas ſemper nos remittunt ad commune ius, vt videre licet in Iuriſperitis dict. capit. *Is qui*, & in dicto capit. *Si celebrat*, Nauarro in capit. *Non inferenda* 23. quæſt. 3. num. 35. & ſequentibus, & in capit. *Si quis autem*, de Pœnitent. diſtinct. 7. nu. 30. & ſequentibus, & aliis ſuperius citatis congruentia item reddi poteſt, quæ ſupra inſinuata eſt: quia irregularitas non fertur principaliter per modum pœnæ, ſed per modum cuiuſdam impedimenti, vel conditionis neceſſariæ ad decentiam, & reuerentiam ſacris ordinibus debitam, quæ res ad vniuerſam Eccleſiam ſpectat, & ideo illius iudiciū, ſeu ſtatutum vniuerſalis, Paſtor ſibi reſeruaſſe videtur. Vnde etiam obiter intelliguntur, quantum differat irregularitas à ſuſpenſione perpetua etiam ipſo iure lata: hæc enim non repugnat particulari iure alicuius Eccleſiæ, vel religionis ferri. Colligitur deinde, quoties aliqua irregularitas ex aliquo prouinciali Concilio deſumitur in tantū habere vim, in quantum per Pontificem, & vniuerſalem Eccleſię morem fuit approbatum, & receptum tanquam canonicum, & vniuerſale ius. 12. *Interrogatio.*

Secundo dicendum eſt irregularitatem ſolum ferri iure ſcripto: itaque nulla irregularitas propter ſolam allegatam conſuetudinem quorumcunque authorum opinione confirmatam, admittenda eſt, niſi exhibeatur ius canonicum ſcriptum, in quo contineatur. Hæc aſſertio colligitur ex eodem iure, & authorum interpretatione, quamuis in ſpecie, & diſtincte hoc non declarent. Cum enim in dicto capite *Is qui*, pro regula ponitur, nullam eſſe irregularitatem, niſi ſit in iure expreſſa, manifeſte excluditur omnis alius modus inducendi irregularitatem. Itē ob hanc cauſam ſufficiens principium & ratio ad excludendam ab aliquo caſu, ſeu delicto irregularitatem eſt, non eſſe in iure contentam: ita enim vbique argumētantur authores, vt patet ex Hoſtienſe, Abbate, & aliis in capit. *Si celebrat*, & ex cæteris ſupra citatis, illa autem collectio bona non eſſet, ſi allegari poſſet traditio, vel alia conſuetudo ad irregularitatem ſine iure comprobandam. Adde, nullam cenſuram ipſo facto incurri poſſe, niſi vel in iure expreſſa ſit, vel per hominem imponatur in irregularitate autem non habet locum impoſitio per hominem: ergo, ſemper ad ius ipſum recurrendum eſt. Quin potius de omni pœna ſeu inhabilitate priuata eſt generalis regula, nunquam incurri ipſo facto, niſi ſit in iure expreſſa: vt tradunt Abbas, & Felinus in capit. *Querelam*, de Iureiurando, & multi alii, quos refert, & ſequitur Tiraquellus in dicto 13. *Secunda concluſio.*

dicto verbo, *Reuertatur*, n. 247. Eſtq; id valde cõſentaneum rationi, tum quia odia reſtringenda ſunt, neque facile admittenda: tum etiam quia licet conſuetudo poſsit introducere obligationẽ legis quoad vim directiuam, non tamen quoad vim coactiuam, præſertim ipſo iure, ſeu facto: quia nunquam pœna, cenſetur hoc modo poſita, niſi id expreſſe conſtet, quod accidere poteſt vbi verba non ſunt expreſſa: quia ergo irregularitas priuatio eſt ipſo facto incurrenda, neceſſe eſt, vt in iure expreſſa ſit.

14.
…m Ponti- …ciũ quod …catur.

Aduertendum eſt autem, ius canonicum non ſolum comprehendere illud, quod propriè, & in rigore appellatur corpus iuris: ſed etiam omnia alia decerta Pontificia, vel Concilia approbata: ideoq; vt irregularitas incurratur ſatis erit, quod in quolibet horum decretorum contineatur, quoniam omnia illa ex ſe habent vim legum obligantium vniuerſam Eccleſiam, & conſtituentium commune ius: ſuppono enim eſſe ſufficiẽter promulgata, & recepta. Vnde fit, de poſsibili non repugnare, eſſe aliquam irregularitatem, quæ in corpore iuris non contineatur, & in aliqua conſtitutione, ſeu motu proprio, alicuius Pontificis addita ſit: quod nõnulli viri docti putant de Irregularitate quadam declarata à Sixto V. in Motu proprio de Male promotis. Ego vero ſuperius oſtendi, irregularitatem illam nõ eſſe aliam ab ea, quam iure communi incurrit ſuſpenſus ab ordine, in illo ex officio miniſtrans. Et in vniuerſum exiſtimo, de facto nullam eſſe irregularitatis ſpeciem, quæ in corpore iuris non contineatur, neq; nouam aliquam inueniri, aut in Concilio Tridentino, aut in Motibus propriis Pontificum. Inuenitur quidem ſæpe in illis nouum fundamentum (vt ſic dicam) irregularitatis cõtrahendæ, quatenus ſuſpenſionem, vel aliam cenſuram imponunt, ratione cuius irregularitatem incurret ſic celebrans, quam antea nõ incurreret. Nihilominus tamen formaliter, & proximè illa irregularitas non manat ex nouo iure, ſed ex antiquo, & communi. Et fortaſſe ratio eſt, quia in huiuſmodi decretis principaliter ſolent apponi hæ priuationes vt pœnæ delictorũ: vſus autem Eccleſiæ habet, vt prius imponantur cenſuræ, irregularitas vero reſeruetur pro his, qui cenſuras miniſtrando violant, niſi quando aliud poſtulat decentia, & religio ipſorum ordinum, cui ſufficiẽter cenſetur prouiſum per ius commune: & ideo extra illud non ſolent irregularitates multiplicari: quod valde obſeruandum eſt.

…Nulla irregularitas de facto inuenitur extra corpus iuris.

15.
Tertia cõclusio.

Tertio dicendum eſt, vt irregularitas contrahatur, nõ ſatis eſſe, quod in ſimili caſu, vel minori poſita ſit, ſed neceſſe eſt, vt in propria ſpecie talis cauſę vel delicti lata ſit. Hæc etiam eſt communis ſententia, quæ ſatis colligitur ex dict. c. *Is qui*, tum propter verbum illud, *expreſſum in iure*: nam quod ſolum per argumentum à ſimili elicitur, non poteſt dici in iure expreſſum. Tum etiam ex caſu illius textus: dicitur enim, ibi, celebrantem in Eccleſia polluta non manere irregularem, quia id non eſt in iure expreſſum: & tamen non profecto ſi argumentum à ſimili in hac materia validum eſſet, illud eſſe maximum: quia celebrans in Eccleſia interdicta fit irregularis: quamuis autem non ſit idem, Eccleſiam eſſe pollutam, & interdictam, ſunt tamen valde ſimilia: quia vtrumq; eſt quoddam canonicum impedimentum continens prohibitionem Eccleſiaſticam, contra quam agere in vtroque caſu peccatum mortale eſt. Ergo cum in hoc non valeat argumentum à ſimili ex mente Pontificis, ſignum eſt nunquam valere: de quo exemplo videri poſſunt dicta in 3. tomo, diſp. 81. ſect. 4. Deniq; non ſolum in irregularitate hoc locum habet, ſed etiam in omni pœna, quę ipſo iure imponitur, ipſoque facto incurrenda eſt, nunquam enim pœna ipſo iure lata pro vno crimine, incurritur in altero, ipſo etiam iure, ſeu facto, quantũcunque ſimile, aut æquale, vt maius videatur. Quia de facto impoſita non eſt ex vi alterius legis, quia in alio tantum caſu loquitur, & extendenda nõ eſt: tum quia odia reſtringenda ſunt, tum etiam quia hoc pendet ex voluntate legiſlatoris, quæ tam limitata eſſe cenſetur, quam verba eius. Atq; ita docet Hoſtienſis in cap. *Si celebrat*, de Clerico excomm. miniſt. n. 5. Panormitanus in cap. vlt. de iure Patronat. nu. 8. citans Ioannem Andream & communem in regula, *Odia*, de Regul. iuris, in 6. & alios refert Triaquellus loco citato, n. 243. & Couarruuias in 4. Decretal. 2. par. c. 8. § 8. n. 8. & Caſtro lib. 1. de Lege pœnali, c. 7. docum. 3.

16.
Expediuntur minutiora dubia.

Ex hoc principio definiri poſſunt varii caſus, quos hîc in particulari perſequi & prolixum, & prę ter methodum eſſet, quia in propriis materiis tractandi ſunt: indicabo tamen breuiter nonnullos. Vnus eſt de iterante Sacramentum Cõfirmationis ſiue conferendo, ſiue recipiendo, de quo aliqui dixerunt manere irregularem propter ſimilitudinẽ cum baptizante. Quam eſſe ſententiam communem Canoniſtarum affirmat Caſtro de Lege pœnali, libr. 1. cap. 7. docum. 3. & ſequitur Nauarrus cap. 27. n. 247. & alii, quos retuli in 3. tom. diſp. 38. ſect. 1. vbi oppoſitum verum eſſe definiui ex dict. principio, & authores aſſerentes retuli. Similis caſus eſt de iterante Sacramentum Ordinis, de quo eædem ſolent eſſe ex eodem principio, quia de hoc caſu nihil eſt expreſſum, & à ſimili nullum eſt argumentum. Tertius caſus eſt de irregulari celebrante, nam per argumentum à ſimili videbatur incurrere irregularitatem: tamen quia nõ eſt in iure expreſſa, non incurritur. Solet item quæri de celebrante ſine veſtibus ſacris, aut ſine altari conſecrato, aut nimium confracto: nam in his omnibus caſibus poteſt ſumi argumentum à ſimili ex violatione aliarum prohibitionum, quæ per cenſuras imponuntur. Nihilominus in eis non incurritur irregularitas, quia nõ eſt in iure expreſſa, vt notauit Richardus in 4. diſt. 13. art. 4. quæſt. 12. & 13. Præterea idem dicendum eſt de illo, qui Eccleſiam violat per voluntariam ſeminis, vel ſanguinis effuſionem: nam licet ſacrilegium cõmitat fortaſſe grauius, quam ſunt nonnulla, quæ irregularitate puniuntur, nihilominus irregularitatem non incurrit, quia id non eſt in iure expreſſum, & licet Soto lib. 5. de Iuſtitia, quæſtio. 5. artic. 4. in fine aliud dicere videatur, tamen reuera non dicit, nam ibi nõ de irregularitate, ſed de excommunicatione loquitur, quamquam æque falſum ſit illud aſſertum de excommunicatione: quia etiam illa excommunicatio non inuenitur iure ipſo lata. Denique hoc principio ſæpe vtemur in ſequentibus ad caſus particulares definiendos.

De iterante actiue, vel paſsiuè Sacramentum Confirmationis.

De irregulari celebrante.

De celebrãte ſine veſtibus ſacris.

De violante Eccleſiam.

SECTIO V.

Vtrum ad irregularitatem incurrendam oporteat ius eſſe ita expreſſum, vt dubium excludat.

1.
Prima opinio.

ALIQVI generaliter opinantur, in caſu dubio ex iure iudicandum eſſe aliquem irregularem. Quæ ſententia maxime nititur in capit. *Ad audientiam*, de Homicid. vbi in quodam caſu dubio definit Pontifex, quendam ſeparandũ fuiſſe à miniſterio ſacrorũ ordinum, & rationem reddit: *quia in dubiis ſemitam debemus eligere tutiorem*: quæ ratio in omni ſimili dubio procedit. Similis deciſio habetur in cap. *Significaſti*. 2. eod. tit. Atque ita ſentiunt Paulus Burgaſius de Irregularit. par. 1. quæſt. 3. num. 10. & multi alii infra referendi. Alia vero diſtinctione vtuntur, nam in foro interiori dicũt eſſe cenſendum aliquem irregularem in eo caſu: & ita putant

putant eſſe intelligenda dicta iura, quia principium illud in quo fundantur, in foro conſcientiæ optimè locum habet: nam in conſcientia tenetur homo vitare periculum omne peccandi, quod faciet ſi exiſtente illo dubio ſeſe abſtineat, ſi autem ſe ingerat, exponet ſe periculo agendi contra irregularitatem, atque adeo peccandi. At vero in foro exteriori negant dicti authores iudicandum eſſe aliquē irregularem ſolum propter ius dubium: quia iudex ferre debet ſententiam ex aliis principiis, videlicet quod pœnæ & odia reſtringenda ſunt, ideoque in caſu dubio reus potius eſt abſoluendus, quam cōdemnandus. Argum. legis, *Abſentem*, ff. de pœnis, & reg. 11. in ſexto, *Cum ſunt partium iura obſcura, reo fauendum eſſe potius quam actori.* Ita opinati ſunt Abbas, Hoſtienſ. & Ioannes Andreas, quos alii ſequuntur in dict. capit. *Ad audientiam.* Idem tenet Armilla verbo, *Irregularitas.* num. 8. & 9. Tabiena verb. *Irregularitas.* 1. num. 3. & Nauarr. ca. 27. nu. 193. Additq; per forum internum

3. Opinio. non tantum intelligendum eſſe forum pœnitentiæ, ſed etiam forum conſilii, citans Villadiego. de irregularit. Tertia denique ſentētia eſt in eo caſu neminem cenſendum eſſe irregularem, neque in foro exteriori neq; interiori. Tenet Innocētius, d. c. *Ad audientiam*, & Cardinalis in Clement. 1. de Homicidio. Villadiego d. Irregular. ca. 15. in fine, & Couar. in di. Clem. 1. par. in princ. Nauarr. n. cap. *Si quis autem*, *de Pœn.* de 7. num. 35. & ſeq. Atque hanc ſententiam veram exiſtimo in eo dubio de quo loquimur.

2. *De quo dubio procedat quæſtio.* Vt autem rem totam aperiamus, primum oportet diſtinguere dubium, nam poteſt eſſe & iuris, & facti: id eſt, an irregularitas ſit lata in iure, necne, vel ſi conſtat latam eſſe irregularitatem pro tali delicto ver. grat. homicidio dubitatur an hoc fuerit homicidium, necne. Quæſtio igitur verſatur circa dubium iuris: vt autem ad iura reſpōdeamus, oportebit etiam dicere de dubio facti. Rurſus oportet aduertere aliud eſſe dubitare, aliud vero aſſentire cum formidine, dubium enim proprium eſt, quādo poſt diligentē inquiſitionem intellectus anceps, & quaſi ſuſpenſus manet: vel omnem ſuſpendendo aſſenſum vel (quod ad præſens perinde eſt) iudicando ſolum rem eſſe dubiam. Aſſenſus autem licet ſit cum formidine, eſt tamen determinatus ad alteram partem, atque ita tollit dubium, & præbent ſaltem opinionem, in qua poſſunt eſſe probabilitatis gradus: nam, ſi aſſenſus ſit improbabilis, & temerarius non meretur nomen opinionis, moraliter loquendo, quia neque ad recte operandum, neque ad excuſandum quidquam valet. Intra latitudinem autem probabilitatis quatuor videntur poſſe diſtingui gra-

Probabilitatis quatuor gradus. dus: aut enim vna tantum pars eſt probabilis: & hic vnus gradus: aut ſit comparatio inter duas pro- [illegible] es: & ſic dantur alii tres gradus, probabiliores, [illegible] minus probabilis.

æque. [illegible]

Vlte[illegible] s aduertere oportet, dubium aliquando

3. Dubiū & iure & in perſona exiſtere poteſt. poſſe co[illegible] ere in re ipſa, aliquando vero tantum in perſo[illegible] In re [illegible] dico exiſtere, loquendo de dubio iuris, qu[illegible] fun[illegible] amentum dubii eſt in iure ipſo, vel quia ve[illegible] ſu[illegible] ambigua, vel quia ſunt aliquæ rationes [illegible] dubitan[illegible] dum an ſit tale ius, & poſt ſufficientem i[illegible] quiſit[illegible] one[illegible] non poteſt certitudo inueniri, & de h[illegible] eſt p[illegible] ens quæſtio: in perſona vero dico eſſe dubi[illegible] um qua[illegible] fundamētum eius eſt ſola ignorantia, vel neglig[illegible] tia hominis, quia in re v. g. ſatis certum eſt quale ſi[illegible] us: homo autem hic & nunc dubitat an per hunc a[illegible] um contrahatur irregularitas, quia ius ignorat, ſol[illegible] mque habet aliqua motiua & rationes ad dubita[illegible] m, qui dubitandi modus non variat ius ipſum, ſe[illegible] d co[illegible] nſcientiam operantis: & ideo magis ſpectat ad [illegible] nate[illegible] iam de conſcientia, tamen ad materiæ comp[illegible] lemen[illegible] tum dicemus quomodo ſe gerere debeat quis in tali dubio.

4. Prima concluſio. Primo ergo dicendum eſt. Qu[illegible] oties in iure eſt dubium an ſit lata irregularitas, iu[illegible] dicandum eſt non eſſe, tam in interiori foro, quam in exteriori. Probatur ex dict. ca. *Is qui*, quatenus requirit ad irregularitatem, vt ſit in iure expreſſa quę enim eſt ita occulta, & prudentes & ſapientes non poſsint ferre iudicium, an talis irregularitas in iure contineatur, necne, non poteſt dici in iure expreſſa, vt per ſe notum videtur: ergo talis irregularitas ſimpliciter iudicanda eſt nulla. Quocirca non incommode hic applicari poteſt vulgaris diſtinctio de dubio ſpeculatiuo & practico: nam ante illud ca. *Is qui*, eſſe fortaſſe poterat hoc dubium ſpeculatiuum, vt in caſibus propoſitis in illo cap. de celebrante in Eccleſia violata, vel coram excommunicato: neq; erat fortaſſe tunc aliquod principium certum ad expellendum illud ſpeculatiuum dubium: ſed practicè tantum expellendum erat ex aliis principiis, quæ infra inſinuabimus. Nunc autem deciſio illius cap. *Is qui* tollit omne dubium etiam ſpeculatiuum, colligendo hoc modo ex principiis certis, irregularitatem non incurri niſi in caſibus iure expreſsis: ſed irregularitas dubia non eſt in iure expreſſa: ergo non incurritur. Maior eſt deciſio iuris: Minor eſt: euidens ex terminis: Collectio etiam formalis eſt ergo concludunt rem certam. Et quamuis hic collectionis modus proportionem habere videatur cum modo colligendi certitudinem practicam, ex dubio ſpeculatiuo: tamen reuera eſt diſcurſus ſpeculatiuus, & certitudinem ſpeculatiuam concludit, quia procedit ex principiis, quę ſunt in iure, vel in materia ipſa de qua agitur, & non tantum in conſcientia operantis: vnde concludunt doctrinam omnibus communem, & non ſolum quid huic vel illi ex diſpoſitione conſcientiæ ſuę agere liceat. Et iuxta hæc poſſet facile reſponderi ad prædicta cap. *Ad audientiam*, & *Significaſti*, quia iam in caſu huius aſſertionis res non eſt dubia poſt deciſionem d. c. *Is qui*, licet remota illa poſſet dubium ſpeculatiuum cogitari.

Quæri enim poteſt quid dicendum eſſet, ſtante illo dubio iuris, & non exiſtente deciſione dict. cap. *Is qui*, nam tunc videtur ſpeculatiuum dubium integrum manere, & conſequenter iudicandum fore iuxta deciſiones aliorum textuum decētium, in dubio ſeruandam eſſe ſeu timendam irregularitatem. Nihilominus dico, in eo caſu idem debuiſſe à nobis iudicari, ſiue conſulentibus, ſiue agentibus, tam in foro conſcientiæ, quam externo, quod indicauit Pontifex in d. cap. *Is qui*, non enim opinor illum reſpondiſſe, aliquid nouum & ſpeciale ſtatuendo, ſed declarando duo, quæ ex re ipſa, & ex vera doctrina morali conſtare poterant, quibus Pontifex authoritate ſua nouam certitudinē adiunxit. Vnum fuit pro illis caſibus, de quibus ibi fuerat interrogatus Pontifex, nullā eſſe irregularitatem in iure expreſſam: aliud fuit, irregularitatē non eſſe iudicandam validam, niſi fuerit in iure expreſſa, quod ſupponit Pontifex: ideoq; non videtur illud de nouo inducere, ſed tanquam verum principium ſumere: ergo, etiam remoto illo capite, idem eſſe à nobis iudicādum, quia tunc etiam verum eſſet illud principium quod Pontifex ſupponit. Quod remoto illo capitulo, aliis modis ſupra tactis fundari poteſt, vel quia odia ſunt reſtringēda, & ideo in caſu dubio iudicandum eſt pœnam non eſſe latam, vel quia priuatio ipſo iure lata non eſt extendenda vltra caſum in lege expreſſum; irregularitas autem eſt priuatio ipſo iure lata, & caſus dubius non poteſt eſſe in iure expreſſus, nam ſi eſſet expreſſus, non eſſet dubius, vt per ſe conſtat. Vel denique in eo quod pœna pro vno directè impoſita, non eſt ad alia extendenda ſolum propter ſimilitudinem aut æquiualētiam, quæ omnia principia ſunt in iure ſatis certa. Quamobrē etiam contra hoc nō obſtant alii textus, quia etiam in hoc caſu ſufficienter tollitur dubiū ſpeculatiuū ſeu doctrinale: nam omnia hæc principia & illationes moralem habent certitudinem, quæ licet non

5. An ſublata deciſione ca. Is qui dicta concluſio haberet verum.

eſſet

eſſet tanta,quanta eſt poſt deciſionem capi.*Is qui*,tamen eſſet ſufficiens ad tollendum morale dubium. quanquam verum etiam ſit prædicta capita nõ loqui de dubio iuris, ſed facti, de quo fortaſſe eſt alia ratio, vt mox videbimus.

6. *Quid ſi nõ ſit ita dubium ius irregularitatẽ ferens, ſed ſub opinionibus verſetur.*

Secundo quæri poteſt, quid dicendum ſit quando res nõ eſt adeo dubia,quin ſub opinionibus verſetur. Reſpondeo breuiter (omiſsis aliorum placitis,quę alibi ſunt generalius examinanda) ſi contingat opinionem aſſerẽtem talem irregularitatẽ eſſe in iure latam, ita eſſe probabilem, vt contrarium probabilitate carere iudicetur, tunc id ſufficere, vt talis irregularitas incurratur,& vt ita iudicandum ſit tam in foro interiori,quam exteriori.Quia in rebus humanis non poteſt maior certitudo prudenter poſtulari, vt enim aliquid eſt ita euidens, quin habeat aliquam cõtradicentem. Solum ergo oportet rectè examinare,an opinio ita conſtans ſit,vt cõtraria non ſit probabilis,id enim nõ eſt ex autorum numero, ſed ex rationum pondere, & in præſenti materia ex verbis iurium rectè expenſis & ponderatis colligendum eſt. Quando vero eſt varietas opinionum probabilium, in vniuerſum cenſeo non incurri irregularitatem, quoties iudicio virorum Doctorum opinio negans in eo caſu incurri irregularitatem probabilis eſt, etiamſi iudicetur minus probabilis ſpeculatiuè. Ratio reddi poteſt ex principio generali, quod in moralibus licet practicè operari iuxta opinionem probabilem, etiamſi ſpeculatiuè minus probabilis cenſeatur,niſi aliquod peculiare incommodum aut periculum inde oriatur, quod in præſenti materia non occurrit. Sed hoc principio pro nunc omiſſo, euidentior fiat aſſertio poſita ex dict.cap.*Is qui* nam quando res eſt in ſe adeo obſcura & dubia, vt homines docti & probabiliter de illa iudicantes,inter ſe non conſentiant, merito cenſeri poteſt non ſatis expreſſe in iure:ergo irregularitas, quæ ſub dicto dubio verſatur,non poteſt dici in iure expreſſa, ergo.Dices.de hoc ipſo eſſe opiniones,an ſit in iure expreſſa necne: ergo ſaltem quando probabilior ſententia affirmat eſſe expreſſam,id ſatis eſt,quia illa eſt pars tutior, quæ ſemper eligenda eſt, vt iura dicunt. Reſpondeo negando conſequentiã, quia eo ipſo quod contraria opinio eſt probabilis, ſufficit ad aſſenſum practi cũ moraliter certum, & conſequenter ad tollendum omne periculum, ac proinde non poteſt altera pars proprie dici tutior: vtraque enim eſt omnino tuta.Poteſt etiam negari antecedens, nam in eo caſu non poteſt eſſe controuerſia, an talis irregularitas ſit in iure expreſſa,necne,ſed controuerſia eſſe poterit an talia verba textus ſignificent irregularitatem, nec ne,vel aliud ſimile,quod longe diuerſum eſt, quantumcunque enim ſit probabilis opinio affirmans in tali textu cõtineri irregularitatem, ſi tamen id poteſt cum probabilitate negari, nunquam poteſt verè dici talis irregularitas in tali iure eſſe expreſſa,niſi apud eos, qui appellant euidens, quidquid ipſi opinantur. Iura vero non hoc modo, ſed magno verborum pondere loquuntur,& ideo(vt opinor)plus eſt eſſe aliquid in iure expreſſum,quam ſub controuerſia vtrinq; probabili in iure contineri, quãtumcunq; probabilitas in partem affirmantem inclinet. Et ita expendo & intelligo verba dict. capit. *Is qui*, nam quoad hanc reſtrictionem & excluſionem diſpoſitio eius eſt fauorabilis: & ideo verba ſunt cum omni rigore, & reſtrictione intelligenda, nam hoc modo ampliatur fauor.Vel è conuerſo, quia quantum ad affirmationem ibi incluſam depoſitio eſt odioſa, ſcilicet irregularitatem incurri per iura quæ expreſſe illam imponunt,ideo verba etiam illa ſunt in omni rigore intelligẽda, vt diſpoſitio quoad fieri poſsit, reſtringatur.

Euaſio. *Eluditur.*

7. Tertio interrogari poteſt, ſi contingat non eſſe dubium de certitudine, ſed exiſtentia iuris (vt ſic dicam) quid de tali irregularitate iudicandum ſit. Quod dubium non habet locum in his, quæ continentur in corpore iuris: nam de his poteſt haberi certitudo: ſed in Extrauagantibus, aut Bullis Pontificiis,quæ interdum non extant,nec de illis plena certitudo habetur,ſed ab aliquibus fuiſſe feruntur, qui etiam interdum referunt in eis latam eſſe cẽſuram,& idem poteſt eſſe de irregularitate. Quæritur ergo an hoc ſufficiat, vt talis irregularitas incurratur,ſi in tali iure dicatur fuiſſe expreſſa.Reſpondeo iuxtà ſuperius dicta, hũc caſum non habere locum quia diximus, extra corpus iuris non ſolere nouas irregularitates introduci, quia ſemper ac formaliter ſub generalibus legibus iuris communis continentur. Quia verò mediate poteſt occaſione talis decreti incurri irregularitas,propter nouam cenſuram in eo impoſitam: ideo id ferendum iudicium de tali irregularitate prius expendendum eſt an tale decretum adhuc ſit in eo ſtatu, in quo indicat obligationem ſub cenſura ipſo facto incurrẽda. Et ſanè quoties ius adeo incertum eſt, vt dubitetur an reuera latum fuerit, vel an ſub tali forma quæ talem effectum indicat, non poteſt obligare,aut talem effectum efficere,quia nõ poteſt dici ſufficienter propoſitum,aut promulgatum: & in materia irregularitatis eſt multo magis in ſufficiens,quia non poteſt illud verè dici expreſſum ius practicè ac moraliter loquendo. Quod ſi res non ſit adeo dubia,ſed ſub probabilibus opinionibus verſetur, tunc quoad irregularitatem:ſi in tali iure dicatur ſpecialiter lata, ſeruanda eſt regula in proximo puncto poſita: nam eſt eadem ratio. Atq; eadem (vt opinor) locum habet in cenſuris, & in quacumque pœna ipſo iure incurrenda: id enim probant, ſi recte conſiderentur, quæ in priori puncto dicta ſunt.

Quid ſi dubium tantum ſit de exiſtentia iuris. *Reſolutio.*

Secunda Concluſio.

SEcundò principaliter dicendum eſt, perſonam, quę ex ignorantia de iure irregularitatis dubitat, non poſſe contra talem irregularitatem prudenter operari, donec aliquo modo dubium ſufficienter expellat. Colligitur ex ratione capit. *Ad audientiam*, & c.*Significaſti*, nam ille, qui ſic operaretur, exponeret ſe morali periculo errandi, quod in moralibus perinde eſt ac moraliter errare: nam, *qui amat periculum, peribit in illo*. Vt tamen diſtinctius explicetur, aduertendum eſt, hoc dubium poſſe contingere, vel ante commiſſum actum per quem incurrenda eſt irregularitas,vel poſt illum. In priore caſu dubium de irregularitate contrahenda, vel nihil, vel parum refert, aut ad honeſtatem vel malitiam actus, aut ad irregularitatem vitandã, vel contrahendam. Primum patet, nam ſi actus,per quem irregularitas contrahi dubitatur,eſt aliàs licitus,non fiet illicitus propter dubium ſolum irregularitatis: quia ſola irregularitas nõ facit actum peccaminoſum. Solum poſſet quis excipere ab hac regula clericorum, iuxta opinionem Caietani,verb.*Clericorum peccata*,dicentis,clericum faciendo actum,per quem incurritur irregularitas, ſemper peccare.Nã id neque eſt verum, nec aſſeritur à Caietano, niſi quando actus eſt clerico prohibitus ſub tali pœna. Et ideo clericus qui dubitat an per talem actum irregularitatem contrahat, prius dubitat an talis actus ſibi prohibitus ſit.Atq; hæc eſt prima, ac præcipua ratio peccãdi operando cum tali dubio: ideoq; ſi actus reputetur non prohibitus, ex ſolo dubio irregularitatis nõ fiet illicitus. Si vero actus, per quẽ incurritur irregularitas, illicitus eſt, vel ſaltem de hoc dubitatur, ex eo capite actus erit malus, non proprie ex dubio irregularitatis, quamuis hinc poſsit malitia augeri in perſonis clericorum. 8.

Ignorantia irregularitatis illam non impedit

9. ALtera pars, ſcilicet, hoc dubium antecedens irregularitatem nihil per ſe referre ad illam contrahendam, vel vitandam declaratur, ex alio principio notando in hac materia, ſcilicet, ignorantiam irregularitatis quantumcunq; inuincibilis ſit, non impedire quin irregularitas contrahatur. Dico ignorantiam irregularitatis, quia ignorantia culpæ aliquãdo poteſt impedire irregularitatem, quæ pro culpa, vt ſic impoſita eſt: de quo ſupra dixi & plura dicemus infra agentes de irregularitate homicidii. An vero ignorantia ſolius irregularitatis non excuſat quominus illa incurratur. Et fundamentum eſſe poteſt, quia ignorantia ſolius pœnæ non excuſat illam, quia non excuſat culpam, & conſequenter nec reatum pœnæ. De qua re videri poſſunt dicta diſp. 4. ſect. 6. Ceſſat enim hic ſpecialis ratio ob quam ibi diximus, ignorantiam inuincibilem excommunicationis, ſeu cenſuræ propriæ dictæ, excuſare, ne illa incurratur, quia illa eſt pœna medicinalis, quæ pro contumacia formaliter fertur, & vt ab illa recedatur; irregularitas vero, quando eſt pœna, non fertur vt medicinalis, ſed in vindictam delicti, vnde propriam contumaciam non requirit: & ideo hæc ſola ignorantia non excuſat irregularitatem. Quod à fortiori tenent omnes, qui de cenſuris id aſſerunt, quos ibi retuli cum Couar. in cap. *Alma*, 1. part §. 10. nu. 9. Et ad hoc ibidem extendi cap. *Cum illorum*, de Sent. excommun.

10 *Quid ſit ignorantia de præcepto Eccleſiaſtico prohibente actum ſub irreg.* Maior difficultas eſſe poſſet, ſi ignorantia eſſet abſolute de præcepto Eccleſiaſtico prohibentem actum: pro quo imponitur irregularitas, quæ excuſet a culpa inobedientiæ Eccleſię, & à tranſgreſsione legis eius, quamuis non excuſet à culpa ſimpliciter, vt quãdo actus ab Eccleſia prohibitus eſt de ſe malus, & contra legem diuinam, aut naturalẽ. Tunc enim maior ratio excuſationis intercedere videtur, quia irregularitas incurritur ex vi ſolius legis eccleſiaſticæ, hæc autem lex non operatur, niſi in tranſgreſſorem ſuum: ergo ſi ignorantia excuſat tranſgreſsionem talis legis, etiam reddet hominem liberum & immunem à pœna talis legis. Quæ ratio videtur profecto apparens & probabilis. Nihilominus cenſeo ignorantiam inuincibilem legis eccleſiaſticæ prohibentis, v. g. homicidium non excuſare homicidam ab irregularitate, vt eſt communis cõſenſus, & infra ex iuribus conſtabit. In eo vero caſu dici poſſet irregularitatem nõ eſſe poſitam propter ſolam culpam, ſed propter ipſum actum quomodocunque voluntarium. Sed hoc non ſatisfacit, quoniam alias illa non eſſet irregularitas homicidii, ſed ſolum ex defectu lenitatis, quod falſum eſt. Et ideo fatendum eſt, poſſe Eccleſiam ſua lege pœnam imponere pro ipſo actu, quatenus eſt contra legem diuinam aut naturalem, etiamſi non ſit formaliter, ſeu voluntarie contra legem eccleſiaſticam. Sicut enim iudex per ſententiam punit ſępe delicta contra ſolum ius diuinum: ita etiam poteſt legiſlator per ipſammet legem punire ſimilia delicta, atque ita cẽſendus eſt facere quoties ſimpliciter per legẽ ipſam punit ſic delinquentem, & aliud non explicat, neq; ex modo ipſius pœnæ, aut ex aliqua alia ratione colligi poteſt, prout in præſenti contingit. Et vel maxime quod irregularitas reſpicit indecentiam, quam actus habet ex ſe, vel quatenus eſt contra ius diuinum, aut naturale, etiamſi præſcindatur, ſeu excuſetur tranſgreſsio eccleſiaſtici pręcepti. Quapropter generaliter verum eſſe exiſtimo, ignorantiam ſolius præcepti Eccleſiaſtici, manente culpa contra legem diuinam aut naturalem, non excuſare irregularitatem.

11. Atque hinc tandem concluditur propoſitum intentum, nimirum operari cum dubio vel timore irregularitatis nihil referre ad illam incurrẽdam, vel vitãdam. Probatur, quia ſi poſtea re ſatis perſpecta & examinata, conſtiterit talem actum non eſſe ſufficientem ad incurrẽdam irregularitatem non erit contracta propter dubitationem operantis, ſed ablato dubio poterit ordines exercere vel aſſumere ſine alia diſpenſatione. Quin potius licet aliquis ex conſcientia erronea efficeret actum, credens inde manere irregularem, non fieret: & poſtea ablata ignorantia, poſſet libere operari, quia irregularitas non incurritur ex ſola cõſcientia, ſed ex vi legis imponentis illam: & ideo non ſatis eſt legem eſſe putatam, ſi vera non ſit. Si autem poſt effectum opus cũ tali dubio, conſtiterit irregularitatem incurri propter tale opus, nihil obſtabit præcedens dubium, quominus illa incurratur: quia ſi ignorantia non impedit irregularitatem, multo minus ſolum dubium. Vnde etiam ſi ſufficiens diligentia adhibita fuiſſet pro temporis opportunitate ad expellẽdum dubium, illud etiam ſatis non eſſet ad irregularitatem impediendam, ſi reuera propter talem actum ſit impoſita, quamquam ad formandum conſcientiam operantis aliquid poſsit cõferre, quamdiu de rei veritate non conſtiterit vt ſtatim dicemus, explicãdo ſimul quomodo ſe habere debeat, qui cum tali dubio operatus eſt, quamdiu non potuerit expellere dubium. *Operari cũ dubio aut timore irregularitatis nil refert ad illam incurrendam vel vitandam.*

Quid facere debeat quis, quando poſt actum ſuperuenit, vel manet dubium, de irregularitate.

SVpereſt dicendũ de hoc dubio quando ſuperuenit, vel manet poſt effectum opus ex quo irregularitas timetur. In quo certum eſt, nõ licere cum tali dubio operari contra irregularitatẽ, non facta prius ſufficienti diligentia morali ad expellẽdum tale dubium ad cognoſcendum, an irregularitas ſit connexa tali operi, nec ne. Ratio eſt, quia ſic operando exponit ſe quis manifeſto periculo errandi, & violandi irregularitatem. Item, qui efficeret actum cum ſimili dubio, & prohibitione legis, grauiter peccaret, contra legem, ſed irregularitas includit legis prohibitionem: ergo. Dices, illud tantum eſſe dubium ſpeculatiuum, cum quo eſſe poteſt certitudo practica de honeſtate operantis. Reſpondeo, dubium ſpeculatiuum, circa legem, aut irregularitatem, an ſit nec ne, non ſatis examinatum iuxta capacitatem operantis & rei oportunitatem ſemper inferre conſcientiam dubiam practice, quæ non poteſt prudenter deponi, niſi prius adhibeatur ſufficiens diligentia ad dubitationem tollẽdam. Quia quamdiu homo non facit quod in ipſo eſt ad deponendum dubium illi imputatur, quidquid eſt periculi in tali operatione, & ignorantia, quæ ibi interuenit, vincibilis eſt, ideoq; non poteſt à culpa excuſare. In illo ergo caſu primum omnium adhibenda eſt diligentia ad expellendum dubium: & quamdiu hoc non fit, abſtinendum eſt ab omni opere per irregularitatem prohibito. Quod ſi, facta diligentia, conſtiterit veram eſſe irregularitatem, conſtat vel ſeruandam eſſe, vel procurandam diſpenſationem: ſi vero è cõuerſo conſtiterit nullum eſſe tale ius, ablatum erit dubium, tam practicum, quam ſpeculatiuum, & ceſſat neceſsitas diſpenſationis. 12. *Euaſio enodatur.*

Difficultas vero eſt, quid homo agere teneatur ſi poſt adhibitam diligentiam non potuit dubium expellere, nec de alterutra parte probabile iudiciũ ferre. Quod præſertim vrget, quando hic & nunc occurrit moralis neceſsitas exercendi ordines, & tunc non poteſt fieri omnis diligentia ſimpliciter poſsibilis, fit tamen omnis illa, quæ pro loci & temporis oportunitate fieri poteſt, & nihilominus per illam non poteſt dubitatio tolli. In quo caſu aliqui abſolute affirmant teneri hominem ad irregularitatem 13. *Quid ſi facta morali diligentia non poſſit dubium deponere.* *1. Opinio.*

tatem ſeruandam & peccare grauiter ſi cum tali dubio exerceat actionem prohibitam per irregularitatem. Probatur, quia ſic operando exponit ſe periculo celebrandi cum irregularitate: abſtinendo autem vitat omne periculum: ergo tenetur abſtinere, quia in dubiis tutior pars eligenda eſt. Item, quia in ſimili dubio facti tenetur quis abſtinere, & ſeruare irregularitatem, ergo etiam in dubio iuris à paritate rationis, quæ in dubio facti ſolum eſt vt tutior

4. Opinio. pars eligatur, ne forte fiat quod in re ipſa peccatum eſt, quod periculum eodem modo imminet in dubio iuris, Alii vero per contrarium extremum dicunt, poſſe hominem practice deponere dubium, & ſe gerere perinde ac ille, qui nullam habet irregularitatẽ, quamuis teneatur nacta opportunitate maiorem adhibere diligẽtiam. Ratio eſt, quia in eo caſu, poſt factam diligentiam, ignorantia, quæ manet, inuoluntaria eſt, & ideo practice nullum eſt periculum peccati: ſecluſo autem hoc periculo, tutiſsima eſt illa pars. Explicatur, quia poſtquã aliquis adhibuit ſufficientem diligentiam ad expellendam dubitationem, & non potuit, ignorat ſibi eſſe tale præceptum impoſitum, & ita ignorat, vt non potuerit ignorantiam depellere: ergo inuincibiliter ignorat, ergo hic & nunc non obligatur tali præcepto, ergo nulli periculo ſe exponit ſic operando.

14. *Obiectio.* Dices, illa ignorantia non eſt poſitiua, ſed negatiua tantum: nam ille non iudicat inuincibiliter ſe non habere præceptum, ſed ſolum negatiuè ſe habet neſciens, an ſit præceptum: & ideo adhuc verſatur in periculo, etiam ſecundum ſuam exiſtimationem, ne forte in re ſit præceptum, & illud violet, Sed contra, nam ex illa ignorantia negatiua in vniuerſali, optima ratione infertur poſitiua ignorantia in particulari, per iudicium practicũ quo aliquis prudenter iudicat, ſe non obligari hic & nunc tali pręcepto, quia nemo obligatur lege, niſi illi ſit ſufficienter propoſita: ſed qui poſt factam diligẽtiam ſufficientem ad cognoſcendum, an ſibi ſit tale præceptum impoſitum, non potuit id aſſequi, non habet talem legem ſufficienter propoſitam: ergo licet in generali ſeu ſpeculatiuè maneat dubius, an talis lex lata ſit, in particulari eſt certus ſe non obligari tali lege. Atq; ita ceſſat fundamẽtum contrariæ ſententiæ, ſcilicet quod nemo poteſt facere abſq; peccato id de quo dubitat, an ſit peccatum. Negamus enim in eo caſu talem hominem dubitare, an illud hic &

Replica nunc ſit peccatum, quandoquidem hic & nunc eſt certus ſe nõ obligari præcepto. Dices, ſatis eſſe quod in generali dubitet hunc actum ſecundũ ſe eſſe peccatum, quia peccatũ ſiue ſecundum ſe, ſiue in par-

Enodatur. ticulari ſumptum vitandum eſt: hoc autem dubiũ manet ſemper in tali homine, quia, cum ſemper generatim dubitet, an talis lex lata ſit cõſequenter, dubitat an actio ipſa peccaminoſa ſit. Reſpõdetur, falſam eſſe primam illam impoſitionem generaliter ſumptam. Nam ſi quis non dubitet, an talis actio hic & nunc ſibi ſit peccaminoſa, parum refert quod dubitet, an talis actio ſecũdũ ſe ſeu materialiter ſumpta peccaminoſa ſit. Neque hæc generalis dubitatio infert neceſſario illam particularem, niſi quando nulla eſt facta diligẽtia ad expellendam dubitationem generalem, nec ſubeſt aliqua rationabilis cauſa operandi cum tali generali dubio, quando expelli non potuit: his autem duobus concurrentibus, ſępe licitum eſt operari, non obſtante tali dubio. Vt qui poſsidet rem, de qua dubitat, an ſit aliena, etiam dubitat, an contractare, vel conſumere illam ſit actio ſecundum ſe iniuſta, vt pote contra ius vel dominium alterius: vnde ſi illam alteri daret, vitaret omne periculum peccati, tam formalis, quam materialis, vt ſic dicam: non tamen ad hoc obligatur, quia in dubio nemo cogitur rem, quã poſsidet, alteri dare, tunc enim, cum melior ſit conditio poſsidentis, poteſt ſe ipſum alteri præferre ſatisque eſt, quod in particulari, ſit certus hanc actionem ſibi non eſſe iniuſtam, neque peccaminoſam.

Quod vero dicunt aliqui hoc ſolum habere lo- 15.
cum in materia iuſtitiæ, non vero aliarum virtu- *Aliquorũ*
tum, falsũ eſt, & ſine fundamento dictum, quia non *euaſio præ-*
minus eſt vitandum peccatum in materia iuſtitiæ, *cluditur.*
quam aliarum virtutum: & ſicut in materia iuſtitiæ, occurrere poteſt ſufficiens ratio, ob quam non obſtante illo generali dubio, poteſt in particulari eſſe certitudo practica de honeſtate actus, ita in materia aliarum virtutum poteſt ſimilis ratio occurrere. Vt in materia religionis nemo obligatur voto, de quo dubius eſt, an illud emiſerit, vt rectè dixit Soto lib 7. de Iuſt. q. 3. art. 2. & in materia temperantiæ qui iuſte & inuincibiliter dubitat: an hodie ſit dies ieiunii, non eſt, cogendus ieiunare: & ſimile eſt de obſeruatione feſti, & in vniuerſum in materia obedientiæ (in qua nunc percipue verſamur) quamdiu quis inuincibiliter dubitat, an præceptum ſit impoſitum, & non poteſt poſt moralem diligentiam notitiam illius conſequi, non eſt cogendus in conſciẽtia ad obſeruationem talis præcepti, præſertim vbi res præcepta oneroſa eſt, & grauis: tunc ex illo principio quod lex non obligat perſonam, vel (vt alii loquuntur) non ligat illam, donec illi in particulari ſit ſufficienter propoſita, nec per eam ſtet quominus proponatur. Tum etiam, quia eſſet intolerabile onus, præſertim in legibus poſitiuis, quæ non ſolent, vel certe non poſſunt obligare cum tanto rigore. Nam etiam naturalis lex nunquam obligat cum ſolo huiuſmodi dubio. Vt v. g. ſi in aliqua materia verteretur dubium, an talis actus ſit prohibitus lege naturæ, nec ne, & res maneret ita dubia, vt nullum iudicium determinate ferri poſſet (per poſsibile, vel Impoſsibile) tunc non obligarentur homines ex vi legis naturæ ad abſtinendum à tali actu; quia non eſt eis lex prohibens ſufficienter propoſita: idem ergo eſt in lege poſitiua, idemque erit in irregularitate, quæ ſolum poteſt obligare, in vi cuiuſdam humani præcepti. Sicque Dixit Gloſſ. in cap. *Cum ſunt*, de Regul. iur. in 6. in dubio nullum præſumi obligatum, vel obnoxium, ex Authent. Quibus mod. nat. effic. ſui, collat. 6.

Poſſumus deinde ex eadem regula argumentari,
ſcilicet, cum ſunt partium iura obſcura, reo eſſe fa- 16.
uendum: nam hic, de cuius irregularitate dubita- *Probatur*
tur, ſe habet vt reus, ergo in caſu dubio abſoluẽdus *eadem opi-*
eſt. Reſpondent, hoc procedere in foro exteriori, *nio.*
non vero in interiori. Sed non recte, tum, quia ſi ta- *Euaſio eluditur.*
lis homo in exteriori foro iudicetur non irregularis, cur in interiori ſe geret vt irregularis? nam internum forum non diſcrepat ab externo niſi vbi ex præſumptione ſola procedit, præter rei veritatem ſecreto cognitam. In pręſenti autem non ita eſt: nã in caſu dubio veritas latet in vtroq; foro, vt ſupponimus: iudcium autem exterioris fori in caſu, de quo agimus, fertur ex principio practico, quod pręſumitur innocens, qui non probatur nocens: & quod in caſu dubio reus abſoluendus eſt potius, quam damnandus: at principium hoc æquè rationabile eſt in foro interno: ergo. Confirmatur, quia in his pœnis, quæ iure ipſo imponuntur, ipſemet reus eſt quodammodo ſui accuſator & defenſor, & debet contra ſe proferre ſententiam, & in ſe exequi pœnam: ergo poterit in cõſcientia vti eodem principio iuris, & cum dubium eſt ius, ſe potius abſoluat, quam damnet.

Propter hoc alii negant antecedens aſſumptum, 17.
& in foro etiam exteriori in eo caſu dubio dicunt *Aliorum*
iudicandum eſſe aliquem irregularem, iuxta deci- *ſolutio.*
ſionem dicti cap. *Ad audientiam*, quæ in foro etiam exteriori procedit, & in principio ipſiuſmet textus ponderauit Nauarrus, & infra etiam nos dicemus. Eadem autem ratio eſſe videtur in quolibet alio dubio, quæ eſt in illo de quo textus hic loquitur.

Iuxta quam ſententiam negandum eſt, illud principium, in dubiis fauendum eſſe reo, habere locum in pœna irregularitatis, nam potius damnandus eſt. Ratio autem reddi poteſt, quia, licet in aliis pœnis, quæ ſolum ſunt priuationes, aut exactiones, vel onera, abſolui debeat reus in caſu dubio, quia id poteſt fieri ſine vllo periculo: tamen in pœna quæ includit priuationem aliquam ſub obligatione peccati, qualis eſt irregularitas, potius eſt conſtringendus, & puniendus reus in caſu dubio, quia cum immineat periculum conſcientiæ tutior pars præferenda eſt fauori rei.

18. *Solutio reiicitur.* Sed hæc ſententia in dubio iuris, mihi eſt incredibilis. Primo, quia ſi in foro exteriori non conſtet eſſe aliquod ius imponens irregularitatem quantumcunque res ſit dubia, qui fieri poteſt vt quiſpiam iudicetur irregularis, cum non poſsit niſi per ius ipſum iudicari? Item ex c. *Is qui*, ſumitur efficax argumentum ſaltem à paritate rationis: nã vbi ius eſt apparens vel ſimile, non eſt ſufficiens ad iudicandam irregularitatem, niſi ſit expreſſum: ergo vbi totum ius eſt dubium, multo minus ſufficiet, quia multo minus expreſſum eſt. Præterea inde ſequitur pœnam ſuſpenſionis, vel depoſitionis ipſo iure ſiue ab officio, ſiue à beneficio incurri in conſcientia, & in foro exteriori in ſimili caſu de dubio iuris, quia etiam illa pœna includit prohibitionem aliquam in foro conſcientiæ ſub obligatione culpæ. Sequitur etiam, eum, qui in tali dubio iudicatur irregularis, priuandum eſſe beneficiis, quę poſsidebat, quia hoc conſequitur ad irregularitatem, ſicut in caſu ca. *Ad audientiam*, priuandus eſt illis, vt infra dicemus. Hæc autem, & ſimilia continent nimium rigorem ſine ſufficienti fundamento. Denique differentia ibi aſsignata ſupponit falſum fundamentum, nimirum, in hoc eſſe aliquod peccatũ. Vnde parum refert, quod irregularitas includat prohibitionem in conſcientia obligantem, nam in hoc ſequi debet irregularitas conditionem aliorum præceptorum, quæ eſt vt non obligent quamdiu de eis non ſufficienter conſtat. Eſtque hoc valde conſentaneum rationi, maxime in legibus, quæ ipſo iure pœnam priuatiuã imponunt: nam propterea quod ex ſe obligent in conſcientia, non imponunt leuiorem pœnam, ſed grauiorem potius: ergo, ſicut aliæ Leges pœnales non obligant Iudices ad damnandos reos in caſibus dubiis: ita hæ leges, quæ ipſo iure pœnam imponunt, non obligant in conſcientia quamdiu de ipſis ſeu de iure ipſo dubitatur.

19. *Poſterior ſententia præfertur.* Hæc igitur ſentẽtia mihi maxime probatur, præſertim quando dubium de irregularitate, vel ſuſpenſione quæ eſt pura pœna, poſt tranſactum opus ſuboritur, quia tunc maxime procedunt omnes rationes, quas adduximus. At vero ſi ipſoſmet ordines ſuſcepit cum dubio irregularitatis, tunc maior eſt dubitandi ratio, quia ſicut à principio mala fide tale fecit opus in ordine ad irregularitatem cõtrahendam: ita non videtur poſſe liberari ab illo onere cõſcientiæ dubiæ practicè donec dubium ipſum de irregularitate, quod à principio habuit, re ipſa cognita expellat. Quæ limitatio eſt probabilis. Quid vero de illa ſentiendum ſit, dicemus ſtatim agentes de dubio facti. Fundamentum autem cõtrariæ ſententiæ ex dictis ſolutum eſt, iam enim conſtat, quomodo in tali actione nullum ſit periculum peccati. ex dicendis. Nunc autem reſpondeo eſſe diſparem rationem, quidquid ſit de antecedẽte: quia irregularitas, licet ex facto oriatur tanquam ex radice vel occaſione, per ſe tamen & proxime oritur ex iure tanquam ex cauſa efficiẽte, & ideo ſi ius ſit dubium, non poteſt inferre talem effectum: ſtante vero facti dubio, poteſt eſſe ius certum, & ideo non ſemper eſt ſimilis ratio.

SECTIO VI.

Vtrum ex facto dubio irregulartias iuris contrahatur.

Hoc dubium annexum eſt præcedenti, & in hac materia valde neceſſariũ. In quo certum inprimis eſt aliquando induci irregularitatem, licet factum ſit dubium, ita vt teneatur qui dubitat, abſtinere, donec diſpenſetur, habetur in dictis capitib. *Ad audientiam*, & *Significaſti*, 2. de Homicidio. Quæ nec de ſolo interiori foro, nec de ſolo exteriori, ſed de vtroque intelligenda ſunt, tum propter rationem ſupra datam, quod vbi non proceditur ex præſumptione, vnum forum ab alio non diſcrepat: tum etiam, qui dict. cap. *Ad audientiam*, aperte loquitur de re, quę ad externum forum deducta fuerat, vt patet ex illis verbis, *Ad audientiam noſtri Apoſtolatus peruenit*: capit. autem *Significaſti*, loquitur in foro conſcientiæ, vt patet ex illis *Cum de cæteris credendum ſit ipſi, qui non accuſatur, vel denunciatur ab aliquo, ſed per ſeipſum concilium appetit, ſalutare.* Tum denique, quia regula illa, in qua textus illi fundantur, ſcilicet, in dubiis tutiorem partem eſſe ſequendam, in vtroque foro verum habet: In interiori quidem propter obligationem vitandi periculum peccati, vt in eodem capit. *Significaſti*, indicatur, & in capit. *Iuuenis*, de Sponſalibus: in exteriori vero, quia & eſt eadem ratio, & iura idem diſponunt, vt patet ex cap. *Veniens*, de Presbytero non baptizato, imo & cap. *Iuuenis*, in eodem foro loqui videtur. 1. *Concluſ.*

Difficultas vero ſupereſt, an hoc generaliter procedat in quolibet dubio facti, vel ſpecialiter tãtum in caſu homicidii, in quo prædicta iura loquuntur. Si enim reſponſum & rationem Pontificis conſideremus, videtur ibi regula generalis ſtatui pro omni caſu dubio quoad factum, quia Pontifex non reſpondet ſtatuendo nouum ius circa illud factum, ſed declarando id, quod ex antiquo iure, & ex vera ratione obſeruandum eſt, quod ius ſeu ratio non fundatur in ſpeciali aliqua proprietate homicidii, aut irregularitatis, quæ ex eo naſcitur, ſed in generali ratione dubii facti, & periculi, quod imminet, non ſequendo partem tutiorem. Quæ in dubio irregularitatis eſt abſtinere à diuinis miniſteriis ſeu ordinibus, quia in hoc nihil eſt periculi, in alio vero poteſt eſſe maximum: ergo illa reſolutio in omni dubio facti æqualiter procedit. 2. *An concluſ. procedat in omni dubio facti. Ratio dubij pro parte affirmatiua.*

In contrarium verò eſt, quia deciſioni illorum textuum videtur generalis regula aliorum iurium repugnare, videlicet, in caſu dubio etiam quoad factum neminem eſſe damnandum: nam regula *Cum iura* ſupra citata, non tantum loquitur in dubio iuris ſed etiam facti. Vnde in li. 168. de Reg. iuris generaliter dicitur, *Fauorabiliores rei, quam actores habentur.* Vbi Gloſſa inter alia exponit illud dictum eſſe, quia in dubio abſoluitur reus. Et ad id nonnulla refert. Et ad idem facit cap. vnic. Vt Eccleſiaſt. benefic. &c. quatenus ait, *actore non probante, reum eſſe abſoluendum, etiamſi nihil praſtiterit*, id eſt, etiamſi poſitiue non probauerit ſe eſſe à delicto immunem: ergo ſola negatio probationis eſt ſufficiens ratio abſolutionis: ſed quoties res manet dubia, manet etiam delictum non probatum: ergo etiamſi altera pars æque dubia, & ſine probatione relinquatur, reus eſt abſoluendus: ergo in noſtro caſu de dubio facti, iudicãdus eſt aliquis non irregularis ex vi iuris communis. Patet conſequentia, quia irregularitas hæc, de qua agimus, pœna quædam eſt. & ideo ſequi debet communem regulam pœnalem: neque excipi debet niſi in caſibus expreſſis. Accedit, quod illa iura maxime ſeruanda videntur in pœnis, quæ ipſo 3. *Ratio pro part neg.*

ipſo iure incurrendæ imponuntur: eſt enim hic modus imponendi pœnam valde rigoroſus, ideoq; leniendus eſt, quantum fieri poſſit. Non ergo cogendus eſt reus in ſe ipſo exequi talem pœnam, donec certus ſit de delicto. Nam ſi iudex nō cogitur imponere pœnam, quia per ſententiam imponenda eſt, donec in ſuo foro certus ſit de delicto: cur reus cogetur in conſcientia exequi in ſe pœnam legis, donec in eodem foro conſcientiæ ſit certus de delicto: quam diu n. res eſt dubia, nondum eſt ſufficiēter ꝓbatum delictum in conſcientia: ergo in præſenti nō tenetur in conſcientia abſtinere ab executione, vel acceptione ordinum, quia hoc eſſet exequi in ſe pœnam legis propter ſolum dubium delicti.

Vnde nihil refert, quod hęc pœna irregularitatis includat prohibitionem per ſe obligantem in conſcientia, quia de hoc ipſo eſt cōtrouerſia, an ſcilicet talis prohibitio oriatur ex facto dubio. Nam cum talis prohibitio per modum pœnæ imponatur, ſequi debet naturam pœnę, quæ eſt, vt ex ſolo dubio delicto non oriatur. Atq; hac idem ratione ceſſat in dubio facti principium illud de tutiori parte eligenda: nam illud ſolum cadit ſub obligatione, quando in altera parte eſt aliquod periculū peccati: hic autem nullum eſt, nam ex veriſsimis principiis certo conſtare poteſt, nondum eſſe exortam prohibitionem, quæ in conſcientia obliget ad abſtinendum à talibus functionibus: illa autem ablata, ceſſat periculum peccati.

5. *Exemplis ſuadetur eadē pars.* Tandem confirmatur exemplis. Primum eſſe poteſt illud de voto ſupra tactū: nam dubium voti eſt
1. dubium facti, à quo pendet ius: quia votum eſt opus ipſius hominis, quāuis late vocari ſoleat lex particularis, quam homo ſibi imponit. Simile eſt de pro-
2. miſsione facta alteri homini: nam ſi quis dubitet, an
3. vere illam fecerit, nō tenetur illam implere nec bonis ſuis ſpoliare. Aliud eſt de ſuſpenſione v. g. à beneficio, qui cum incurritur, ſtatim obligat in conſcientia ad non vſurpandos fructus beneficii: duriſ-
4. ſimum autem propter ſolum delictum dubiū, quod in hominis conſcientia non ſatis probatum eſt, ſtatim obligare hominem in conſcientia ad non accipiendos fructus proprii beneficii. Deniq; ſi aliquis caſus reſeruatur Summo Pontifici, vel alteri prælato, v. g. homicidium, & incidat quis in dubium homicidii, talis caſus non eſt cenſendus reſeruatus, etiamſi nihil aliud in illa lege exprimatur, quia cum talis lex odioſa ſit, verba eius ſunt ſtricte ſumenda, caſus autem de homicidio dubio non eſt de homicidio ſimpliciter, & ideo non comprehenditur ſub reſeruatione homicidii ſimpliciter dicti. Neq; in eo caſu tenetur quis tutiorem partem ſequi, qualis videri poſſet accedere ad Prælatum, quia certiſsimū eſt habere iuriſdictionem, quia ſatis certum eſt, cōfeſsionem inferiori factam eſſe validam, eo quod caſus dubius ex vi illorum verborū reſeruatus non ſit. Ergo idem eſt in omni caſu ſimili niſi aliud fuerit in alio iure expreſſum.

6. *Quorundā ſententia.* Propter has rationes dicunt aliqui, deciſionem dicti c. *Ad audientiam, & Significaſti*, limitandam eſſe ad caſum ibi propoſitum, & ad modum pœnæ ibi declaratum. Hoc poſterius ſignificauit Abbas in d. c *Significaſti*, n. 4. dicens, in illo caſu dubio præſumi aliquem irregularem, ſolum quoad ceſſationem à ſacro miniſterio, nō vero quoad alias pœnas, v. g. priuationis beneficiornm, & ſimiles. Cuius ſententia quoad hanc partem communis eſt, & ex omnibus adductis ſufficienter conuincitur, tum quia quoad hoc irregularitas eſt pure pœnalis, tum etiam quia dicta iura cum limitatione loquuntur de irregularitate quoad obligationem abſtinēdi ab ordinibus ideo non ſunt extendenda, cum in hoc contineant rigorem. Hinc autem videtur cōfirmari prior pars: nam ius commune eſt, vt pœna non extendatur eodem modo ad delictum dubium: ergo, cum deciſio illorum textuum diſcrepet ab hoc iure communi, limitanda eſt ad caſum ſpecialem illorum, ſcilicet, voluiſſe Pontificem in odium homicidii, & propter ſpecialem indecentiam, quam habet ad miniſterium ſacrum, ſtatuere declarare, irregularitatem latam propter homicidium, comprehendere etiam homicidium dubium, quamdiu dubium non expellitur. Nam quod Pontifex potuerit ita legem illam extendere, manifeſtum eſt: quia declaratione facta, quamuis factum ſit dubium, ius tamē eſt certum, & ideo ceſſant iura omnia, quæ dicunt, in caſu dubio non eſſe imponendam ordinariam pœnam: nam intelliguntur, niſi ius ipſum aliud declarauerit. Huius autem declarationis in illa irregularitate poteſt ſpecialis ratio aſsignari, quia fertur propter indecentiam, indecentia autem non ſolum ex caſu certo, ſed etiam ex caſu dubio oritur, ideoq; merito potuit ius certum ſtatui vt in illo irregularitas incurreretur.

Hæc ſententia difficultatē patitur: quia Clemens III. in dicto c. *Ad audientiam*, non videtur nouum ius introducere, ſed ex generali principio obligationē, quæ iam exiſtebat, declarare vt patet ex illis verbis *Cum in dubiis ſemitam debeamus eligere tutiorem vos conuenit iniungere presbytero memorato, vt in ſacris ordinibus non miniſtret.* Et eodem modo loquitur Innocentius III. in cap. *Significaſti*, 2. vt patet ex illis verbis, *Cum in hoc caſu ceſſare ſit tutius, quam temere celebrare pro eo quod in altero nullum, in reliquo vero magnum periculum timeatur.* Fundantur ergo hi Pontifices in ſola ratione periculi, non in nouo iure, quod pro tali caſu ſtatuit. Alioqui nō tantum immineret periculum, ſed eſſet certa tranſgreſsio poſt ſtatutum illud ius: ante illud vero nullum immineret periculum peccati, ſi ſecluſo hoc ſpeciali iure, ex vi ſolius dubii non oriatur talis obligatio. 7. *Difficultas contra præcedentem ſententiam.*

Nihilominus cenſeo, prædicta iura non obligare niſi in caſib⁹ in illis expreſsis. Hoc ſignificauit Nauarrus in dicto ca. *Si quis autem*, nu. 41. dicens, tam in foro conſcientiæ, quam exteriori in dubiis tutiorem partem eſſe eligendam, vt præcepti in caſibus à iure expreſsis, ſentiens extra illos non ſemper eſſe præceptum, ſed conſiliū, vt n. 34. dixerat. Et expreſſe Sylueſter verb. *Ieiunium*, nu. 17. in fine dicens principium illud non eſſe neceſſarium ſub mortali: ſed ſufficere eligere tutum. Idemque ſupponit Soto in loco citato, & moderni frequentius. Suadetur autem, quia cum materia ſit rigoroſa, & valde onerosa, non eſt extendenda ſine euidenti neceſsitate & ratione. Alioqui in illis iuribus colligenda eſſet vniuerſalis regula, in omni dubio facti neceſſarium eſſe ex præcepto ſequi partem tutiorem: quod incredibile eſt ita generatim ſumptum. Vt autem textus illi, & res ipſa melius intelligantur, aduerto primo hic non eſſe ſermonem de conſcientia dubia practice, nam de illa certiſsimum eſt, exiſtente tali dubio eligendum eſſe id, in quo nullum timetur peccatū: quod ſi ſit perplexitas ex aliqua ignorantia eligendum eſt illud quod minus malum cenſetur, quod tunc practice eſt iudicandum non malum, ſeu non imputabile operanti, quia non poteſt illud vitare, de quo aliàs. Eſt ergo ſermo de dubio ſpeculatiuo, ex quo pendet dictamen conſcientiæ, vt eſt in caſu illorum textuum, an Petrus, v.g. fuerit mortuus ex vulnere inflicto à Paulo, necne. Ex quo infero, quando in illis textibus dicitur vna pars ſecurior & in altera eſſe aliquid periculi, nō eſſe ſermonē de periculo culpę: quia de hoc ipſo verſabatur quæſtio, an ibi eſſet periculum culpæ, nemoque dubitauit quin operari cum periculo culpæ, ſit malum: peteret ergo Pontifex principium, vel non rectam rationem afferret, ſi in illo ſenſu illo principio vteretur. Vocat ergo tutiorem partem illam, quę pauciora habet incommoda, & minoris momenti omnibus penſatis: periculum autē, quod imminere 8. *Soluitur difficultas & probatur poſita ſententia.*

dicit

dicit, non eſt aliud, niſi quia accidere poſſet, vt verus homicida celebraret, aut ordinaretur, quod eſt contra decentiam ipſi us rei, & Eccleſiæ intentionem.

9. *Verum intel le. Iur. Ad audien. tia & c. Significaſti, 1. de Homicidio.* Ex quo principio ſic intellecto, & ex iudicio prudentiali, in tali materia, nimirū tutius eſſe abſtinere à miniſterio ſacro, colligit Pontifex legem, quæ ſtatulit vt in tali caſu ita fiat. Vt autem hoc ſtatuat, neceſſe non eſt, vt illud principium, in quo fundatur, *in dubiis tutiorem partem eſſe eligendam*, ſumatur in vniuerſum vt neceſſarium ad vitandam culpam ſeu tanquam præceptum, ſatis enim fuerit quod Pontifex id exiſtimauerit eſſe conuenientius & magis conſentaneum prudentiæ, & iuxta illud legem ſtatuerit. Et ob eandem cauſam neceſſarium nō eſt, vt id, quod ibi Pontifex ſtatuit ac præcipit, per ſe eſſet neceſſarium ex vi ſolius rationis naturalis: nam ſæpe lex poſitiua ſtatuit aliquid ex prudentiali ratione, quæ per ſe ſola non induceret neceſsitatem, eſt autem ſufficiens ad ſtatuēdam legem, quæ neceſsitatem imponat. Si ergo Pontifex iudicauit in hac materia expedire ferri legē de ſequēda tutiori parte, quia in hoc quod dubius de tali facto abſtineat, ſolum illud poteſt eſſe incommodum quod hoc eſt onerosum tali perſonæ: & quod aliquando poteſt contingere, vt ille, qui reuera homicida non eſt, abſtinere cogatur: at hoc quaſi nihil exiſtimatum ſit à Pontifice comparatum cum reuerētia debita rebus ſacris, & cum periculo quod aliquando homicida miniſtret. Hæc autem ratiocinatio per ſe ſola fortaſſe non eſſet ſufficiens ad obligandum hominem dubium, vt in eo caſu abſtineret: fuit autem ſufficiens vt Pontifex lege ſua id decerneret. Maxime cum ipſe potuerit iudicare eſſe ſufficientem cauſam ad imponendum hoc onus in tali caſu, quod homo ſua culpa, vel negligentia actionem fecerit ſimili dubio expoſitam. Item cum ad Summum Pontificem pertineat cauere omnem indecentiam circa miniſteria ſacra. Atque hanc exiſtimo eſſe veram intelligentiam illorum iurium.

10 *Decreta citata præcipue procedere in foro exteriori.* Vnde vlterius colligo deciſiones illorum textuū primo & maxime habere locum in foro exteriori. Quod notauit Nauarr. dict. c. *Si quis autem*, n. 38. motus ea ratione, quod ius humanum magis obligare ſolet in exteriori foro, quam in interiori. Vnde etiā Gerſon. quem ibi refert, in 2. part. dixit, frequentius aliquā iudicari irregularem in exteriori foro, quā in interiori. Melius vero id colligimus ex ipſiſmet textibus. Nam in c. *Ad audientiam*, verba Pontificis non diriguntur ad ipſummet irregularem, ſed ad iudicem ſeu prælatum, cui dicitur. *Vos conuenit coniungere Presbytero memorato, vt in ſacris ordinibus non miniſtret.* Vnde ſatis apparenter dici poſſet, ex vi illorum verborum non haberi, in eo caſu teneri eū, qui dubitat abſtinere, donec ei à ſuperiori iniūgatur, quia verba illius textus requirunt hominis ſententiam ſeu præceptum. Item quia aliàs teneretur ab omnibus ordinibus abſtinere, quia irregularitas homicidii ab omnibus ſeparat, & tamen ibi dicitur non eſſe à minoribus ordinibus ſeparandum. Cap. autem *Significaſti*, poteſt eodem modo exponi: nam licet ibi dicatur, non præceſsiſſe accuſationem, vel denunciationem, ſed ſolam petitionem cōſilii ſalutaris ab ipſomet reo factam: nihilominus reſponſio Pontificis, videtur etiam referri ad externū forum, in quo ille dicitur habendus vt homicida. Atque ita etiam fatetur Nauarr. ſupra n. 36. In n. autem 27. refert Fel. in d. c. *Ad audientiam*, dicentem, iura illa procedere in foro exteriori, non omnino contentioſo, quod incipit ab accuſatione, vel denunciatione, ſed mixto quodammodo ex interiori, quatenus aliquis ſe ipſum accuſat petens tamen iudicium & expeditionem in foro exteriori. Quod quidem facile admitti poteſt, dummodo nō negetur, vt bene aduertit Nauarr. idem iudicium ferendum eſſe in foro contentioſo, ſi talis cauſa agitetur, & eodem modo conſtet de tali dubio, quia & eſt eadē ratio & deciſio iuriū eſt abſoluta & ſine diſtinctione. Imo cæteris paribus, rigoroſius agendum eſſet cum reo, ſi iudicium eſſet omnino contentioſum, quia, quo eius accuſatio vel denunciatio minus voluntaria illi eſt, eo minor fides confeſsioni eius adhibenda eſt, quatenus ad ipſius excuſationē ſpectat, & à contrario ſenſu ex eodem c. *Significaſti*, colligitur, eademque ratione minori diſpenſatione, & indulgētia dignus eſſet. Non videtur ergo dubium, quin iura illa præcipue loquātur, in foro exteriori, ſiue miſto ſiue puro. Neque opinor Panormitanū id negaſſe, cum enim ait deciſiones illarum textuum, nō eſſe extēdendas ad forum externum, loquitur quoad illas pœnas, quæ per iudicem imponi ſolent pro irregularitate contracta, qualis eſt priuatio beneficiorum, & ſimiles: quoad priuationem vero, quam intrinſece habet irregularitas, vt eſt ab vſu ordinum, aperte concedit habere locum in foro externo, quod ibi vocat quaſi pœnitentiale, quia in eo non agitur de noua pœna imponenda, ſed de ſecuriore parte eligenda. Et videtur coincidere cum illo quod Felin. miſtum appellauit.

Non vero negandum eſt decreta illa conſequenter etiam procedere in foro interiori, maxime poſt declarationem, ſeu iniunctionem iudicis. Nonnihil vero dubitationis habet, an qui dubitat, teneatur in cōſcientia abſtinere prius, quam à iudice ſeparetur, præſertim ſi homicidium ſit occultū. Nam in illis textibus non aliqua verba, quæ ad hoc cogant: ergo ex vi illorum non eſt impoſita hæc obligatio, ſed ſeclusis illis iuribus, ex ſola ratione aut ex aliis iuribus non conſtat: ergo. Et cōfirmatur à ſimili ex caſu textus in c. *Significaſti*, 1. de Homicidio, Vbi enim Innocent. III. ſic concludit. *Ideoque mandamus, quatenus ſi ita eſt, ad cautelam iniungas, eidem pœnitentiam competentem, qua peracta non impedias, quominus in ſuſceptis miniſtret ordinibus, & ad maiores valeat promouerri.* Vnde ſatis aperte colligitur ante peractam pœnitentiam impoſitam illum non potuiſſe licite vel miniſtrare in ſuſceptis ordinibus, vel ad Superiores aſcendere poſt mandatum illud, quod fuit quoddam genus ſuſpenſionis: & tamen in caſu illius textus, qui fuit de homicidio quodam omnino caſuali & inuoluntario, & ſine interuentu alicuius delicti, ſi res nō eſſet deuoluta ad ſuperiorem, nō teneretur ille clericus ex vi ſuæ conſcientiæ, vel pœnitentiam aliquā agere, vel aliquo tempore ceſſare ab vſu ordinum, cum tamen ob id obligetur poſt iniunctionem Superioris. Vbi etiam obiter notare licet, in huiuſmodi conſultationibus aliqua Pontifices præcipere ad maiorem cautelam, & ad maiorem decētiam & reuerentiam ſacrorum ordinum, quæ per ſeſe & ex vi ſolius conſcientiæ non eſſent neceſſaria, licet poſito præcepto Superioris, in conſcientia oriatur obligatio. Cur ergo non poſſumus eodem modo intelligere c. *Significaſti*, & c. *Ad audientiam*, præſertim cum interpratatio ſit fauorabilis, & materia onerosa. Vnde Marianus Socin. in d. c. *Ad audientiam*, n. 46. quem refert & approbat. Couarr. in d. Clem. p. 2. §. 2. nu. 5. ſolum dixit, in dubio quoad forum conſcientiæ cōſulendum eſſe, vt quis ſe abſtineat à diuinis, & ſe exiſtimet irregularem eſſe. Quod poteſt intelligi, eſſe conſulendum, vt melius, & ſecurius, non autem tanquam neceſſarium ante iudicis ſententiam, ſeu præceptum. Non eſt profecto facile interpretationem hanc valide impugnare. 11. *Dicta iura an etiam procedant in interiori foro & in conſcientia.*

Nihilominus in re morali & graui non eſt deſerenda communis ſententia, quę habet in caſu illorum textuum teneri vnumquemque in conſciētia ad abſtinendum ab vſu ordinum, & ita etiā eſſe in conſcientia conſulendū, etiamſi res nullo modo deuoluta ſit ad forum externum: in hoc enim cōueniunt Canoniſtæ: & Nauarr. excuſat Innocentiū qui ſolet in con- 12. *Vera ſententia.*

in contrarium citari, quod non fuerit in tali ſenſu locutus. Ratio vero reddi poteſt, quia Pontifices declarant, in illo caſu ſeruandam eſſe irregularitatem, ergo intendunt docere obligationem illam oriri eo modo quo irregularitas naſci ſolet, ſcilicet, ex facto ipſo, ſuppoſito iure abſq; alia iudicis ſententia. Iuuat etiam in d. *Ad audientiam*, verbum illud, *Poteris concedere, vt minoribus ordinibus ſit contentus*: indicat enim neceſsitatem diſpenſationis, ſine qua ille non poſſet in minoribus ordinibus miniſtrare. Iuuat etiam in d.c. *Significaſti*. 2. verbum illud, *A Sacerdotali officio abſtinere debet*: non enim ſolum dicitur, quod debet ſeparari, aut non admitti, ſed quod ipſe debet abſtinere: & verbum *debet*, licet aliquam ambiguitatem habeat, tamen regulariter indicat grauem obligationem in conſcientia.

11. Illatio. Ex his denique omnibus infero, deciſiones illas non eſſe extendendas ad omnes caſus dubios, obligando homines vt in eis ſemper teneantur in conſcientia ad iudicandum (vt ſic dicam) contra ſe ipſos, ſuſcipendo quodcunq; onus, eo quod ſpeculatiuè ſit tutius, quia non ſemper habēt locum rationes omnes, quæ ibi mouerunt Pontifices. Præcipuè vero mihi eſt certum non extendi ad dubium iuris, quia ſolum agunt de dubio facti: neq; eſt admittenda extenſio, cum ſit longe diſsimilis ratio, quia vbi ius non eſt certum, non ſit illi iniuria neq; eſt morale periculum eius, quale eſſe poteſt cū ius eſt certum, & factum ſolum eſt dubium. An vero illa deciſio extendenda ſit ad omnes irregularitates, quæ timeri poſſunt ex dubio facti: Reſpondeo ex vi, & rigore iuris ſolum nos cogi ad id aſſerendum in irregularitate, quæ ex homicidio contrahitur. Deinde probabile eſt quod Couar. dixit d. Clem. 1. p. prin. n. 3. quoties ea contingerint, quę in dictis Decretalib. traduntur, ſeruandas eſſe earum deciſiones, etiamſi delictum, ſeu actus non ſit omnino eiuſdem rationis: quamuis enim hoc poſterius Couar. non exprimat, in hoc tamen ſenſu loqui videtur. eſtque probabile, quia hoc modo formaliter intelligūtur deciſiones illæ, & non tantum materialiter. Quando vero concurrunt omnia: quæ in illis decretis conſiderantur, prudenter coniectandum eſt ex materia, & circumſtantiis actus: & inſequentibus tractando de ſingulis irregularitatibus plurima in particulari dicemus.

SECTIO VII.

Qui poſſint irregularitatem contrahere.

1. Regula. POST efficientem cauſam dicendum ſequitur de materiali ſeu ſubiectiua, circa quam duę regulę generales poſſunt conſtitui. Prima eſt, nullū eſſe capacē irregularitatis, qui per ſe, & iuxta Chriſti inſtitutionem non ſit capax ſacramenti ordinis. Hanc regulam poſuit Soto in 4. d. 25. q. 1. ar. 2. eamq; tetigimus ſupra ſect. 1. circa definitionem irregularitatis: ſequitur enim ex dictis ibi primo, quia irregularitas eſt priuatio quędam, omnis autem priuatio ſupponit capacitatem: habitus enim & priuatio verſantur circa idem. Denique, incapacitas ad recipiendos ordines ex diuino iure ſtatuta eſt, & impedit non ſolū licitam, ſed etiam validam ſuſceptionē ordinis: at vero irregularitas nec eſt ex iure diuino, neque impedit quin ordo ſuſceptus ſit validus, etiamſi cum peccato ſuſcipiatur: ergo.

2. Fœminam non eſſe, nec poſſe irregularem fieri. Sequitur primo, fœminam neq; eſſe irregularem ratione ſexus, neq; etiam eſſe capacem alterius ſuperuenientis irregularitatis. Fundamētum eſt, quia fœmina ex diuino iure eſt incapax ſacramenti Ordinis, & characteris eius, vt nunc ſuppono ex perpetua Eccleſiæ traditione fundata in facto Chriſti, qui non fœminas ſed viros tantum Sacerdotes ordinauit in nocte Cœnæ, eiſq; ſolis poteſtatem remittendi peccata tribuit poſt reſurrectionem, vt ex doctrina Concil. Trid. ſæpe in ſuperioribus docuimus, & ſumitur ex c. *Noua*, de Pœnit. & remiſſ. vbi Pontifex ait, Chriſtum etiam matri ſuę claues nō dediſſe, ſed ſolis Apoſtolis. Eſtq; hæc certa veritas communi cōſenſu Theologorū recepta in 4. d. 25. vbi videri poſſunt D. Thom. Soto, & alii: & Caſtro, contra hæreſes verb. *Mulier*, & Bellar. libr. 1. de Sacram. in genere c. 1. & 25. Hinc ergo fit, ipſam conditionem talis ſexus non eſſe irregularitatem, quia affert abſolutam incapacitatē, fit etiam, vt homicidiū, bigamia, & ſimiles effectus inuenti in fœminis non afferant illis impedimentum irregularitatis, vt Soto ſupra notauit, & ſentit Hoſtien. in c. de Cler. excom. miniſt. n. 4. dicens, monialem non poſſe irregularitatem incurrere, ex c. *Poſtulaſtis*, §. *Quæſiuiſtis*, eod. tit. Et ratio eſt qa illæ per ſe, & quaſi natura ſua non comprehenduntur in regula ordinandorum: & ideo per leges eccleſiaſticas ab ea non excluduntur. Dicunt vero aliqui, fœminas ſaltem ſecundum ſpeciem humanam eſſe capaces ordinis, & hoc ſatis eſſe vt ſint capaces irregularitatis, quia priuatio aliquando reſpicit ſubiectum ratione generis, vel ſpeciei, licet ſit incapax ſecundum conditionē indiuidui. Sed hoc ad rem moralem impertinēs eſt, quia hæ priuationes conſiderandæ ſunt in ordine ad iura: iura autem, q̄ irregularitates imponunt, non loquūtur de ſpecie humana in communi, ſed ad indiuidua referuntur, ſeparantq; ab ordinibus eos, qui ſunt capaces, ſc. viros, & non fœminas. Dices, Aliquando etiam ſeparant fœminas, vt in Concil. Remenſi. c. 2 vt citat Gratianus in c. *Peruenit*, de Conſecr. diſt. 2. Reſpondetur primū aliquando Eccleſiam ferre præceptum de re iure diuino ſtatuta, vt maior diligētia in eius obſeruatione adhibeatur. Secundo dicetur, nullum inueniri Eccleſiæ decretum, quo ſeparetur fœmina à recipiendis ordinibus, aut proprio vſu eorum; ſed in eo c. ſpecialiter prohibetur, ne fœminis, aut laicis committatur actus, qui per ſolos præsbyteros, aut in neceſsitate per diaconos recte prębstari poteſt, vt deferre Euchariſtiā ad infirmos: de quo ibi ſermo eſt. ſicut alia etiam ſacra miniſteria prohibētur fœminis in c. *Sacrata*, diſt. 23. de quo videri poſſunt dicta ſupra in 3. tom. Atq; hæc applicanda ſunt ad Hermaphroditos, ſeu Androgynos, qui ad fœmineū ſexum magis declinant, ſuppoſita cōmuni ſententia, quod hi etiam ſunt ordinis incapaces: de quib9, quatenus aliquando poſſunt eſſe irregulares, infra erit dicendum: vbi etiam dicetur de fœmina ſi contingat aliquando ſexum mutare, vt euenire dicitur.

Quorundam reſponſio. Impugnatur. Euaſio. Diluitur.

3. Non baptizatus eſt incapax irregularitatis. Secundo principaliter infertur, nullū hominem non baptizatum eſſe capacem irregularitatis. Probatur ex eodem fundamento, quia nō ſunt capaces ordinis, c. 1. & c. *Veniens*, de Presbytero non baptizato: quanquam Nauarrus n. 105. & Couar. dict. Clem. 1. part. §. 2. impedimentum hoc inter irregularitates numerent: loquuntur tamen latè, & minus propriè. Obiici tamen poteſt, quia ante Baptiſmum poteſt quis eſſe bigamus, illegitimus & homicida, vnde communiter quæri ſolet, an hæ irregularitates per Baptiſmū tollantur, quæ quæſtio ſupponit eas contrahi ante Baptiſmum. Reſpondeo, controuerſiam eſſe de modo loquendi: retinendum verò eſſe illum, quem diximus tanquam omnino proprium: ipſa enim carentia characteris baptiſmalis non poteſt dici irregularitas, cum ſit omnimoda incapacitas. Vnde non baptizatus nunquam fuit comprehenſus in regula ordinandorum, ſeu, vt ita dicam, ordinabilium, vt per irregularitatem ab ea regula excludi potuerit: neque quoad hoc oportet diſtinguere de infideli, vel fideli, aut catechumeno quantumuis iuſto: quia ſemper eſt pluſquam irregularis, id eſt, omnino incapax ordinis donec baptizetur. Deinde certum eſt, aliquos defectus naturales, vel morales inueniri in omnibus non baptizatis, qui bapti-

baptizatos ſolent reddere irregulares, vt in exemplis poſitis manifeſtum eſt: dico tamẽ tales defectus in homine non baptizato, quamdiu in eo ſtatu durat non inducere propriam irregularitatem, tum quia non eſt ſubiectum capax, tum etiam quia illi defectus non habent vim ex ſe ad inducendam irregularitatẽ, niſi iuuentur lege Eccleſiaſtica: non iuuantur autem hac lege circa non baptizatum, quia Eccleſia non habet iuriſdictionem in non baptizatos, vt eos ſuis legibus comprehendat, vt diſp. 5. huius lib. ſect. 1. tetigim[9]. Poſtquam vero hi baptizantur, in eodem puncto, in quo incipiunt eſſe ſubditi Eccleſiæ, iam ſunt capaces irregularitatis, & ideo de illis quæri poteſt, an non obſtantẽ baptiſmo, de nouo recepto, ex tunc ſint irregulares: quod non tam eſt quærere, an baptiſmus tollat irregularitatem, quam an impediat ne contrahatur: vel potius, an actio, vel indecentia ante Baptiſmum, contracta ita maneat poſt Baptiſmum, & hominem irregularem efficiat: quod infra ſuo loco diſputabimus.

4. *Coroll. 3. Irregularitas poteſt in eodem ſubiecto multiplicari.*

Tertio infertur ex dicta regula, quid dicendum ſit de homine quocunq; titulo corporis, vel animæ perpetuo impedito à ſuſceptione ordinum, vt ſunt perpetuo amẽtes, monſtroſi, ita, vt careant organis neceſſariis ad ordinum miniſteria, & ſimiles. Prius enim de tali impedimento ſtatuendum eſt, an ſit contra ſubſtãtiam ordinum, nec ne: nam ſi ſit prioris generis, non conſtituit irregularem, ſed incapacem ordinis, & conſequenter irregularitatis: ſi vero ſint poſterioris ordinis, non obſtat, quominus talis homo ſit capax irregularitatis: imo cum tale impedimentum irregularitas quædam ſit, capacitatem eius ſupponit.

Secunda regula.

5. SEcũda igitur generalis regula ſit, omnem hominem incapacem ordinis, eſſe etiam capacẽ irregularitatis, ſi in terris habeat ſuperiorem. Hæc regula conſtat ex eodem principio, quod priuatio, & habitus verſantur circa idem. Item, quia iura, per quæ irregularitates feruntur, comprehendunt omnes homines capaces ordinũ, in quibus tales defectus reperiuntur, qui eiſdem hominibus communes eſſe poſſint. Denique hinc fit, vt etiã infantes poſſint eſſe irregulares, vt reuera ſunt ſaltem ratione ętatis, eruntque alio titulo ſi ſint illegitimi: quia ſunt capaces ordinum, quantum ad ſubſtantiam eorum iuxta receptam ſententiam, quæ ex parte inſinuatur in c. *Vel non eſt compos*, de Temp. ord. & in vnic. iuncta Gloſſa verb. *Diſcretionis* de Cleric. per ſaltum pro mot. & in c. *Pueri*, 1. q. 1. Vnde à fortiori adulti omnes viri baptizati ſũt capaces irregularitatis, quia de ſe ſunt capaces ordinis, poſſuntq; ab Eccleſia propter iuſtam cauſam excludi. Solum poteſt dubitari, an homo iam irregularis ſit capax irregularitatis. Sed de hoc videnda ſunt dicta in ſimili dubio de cenſura, eſt enim eadem proportionalis ratio: nam ſicut excommunicatio, v. g. poteſt in eodem multiplicari, multiplicata cauſa, vel ſecundum ſpeciem, vel ſecundum numerum, ita etiam irregularitas, vt qui eſt illegitimus, poteſt fieri irregularis per homicidium, vt qui vnum homicidium commiſit, per aliud poteſt nouam irregularitatem contrahere. Quod pro diſpenſationibus eſt valde notãdum, vt vnumquodque vinculum ita ſoluatur, ſicut contractum eſt, ſicut, dicitur in l. *Prout*, 80. §. de Solutionib.

6. *Epiſcopi an ſint capaces irregularitatis & qua lege comprehendantur.*

Rurſus quæri poteſt de Epiſcopis, an ſint capaces irregularitatis, cum iam non ſint capaces alicuius ordinis. Reſpondetur tamen abſolute eſſe capaces vt frequenter ex iure conſtat, ſatiſque eſt, quod priuẽtur ordinibus, eo modo quo poſſunt, vt circa definitionem notauimus: Poteſt autẽ hic quæri quod de ſuſpẽſione ſupra tractauimus, an per generalem legem ferentem irregularitatem comprehendãtur Epiſcopi quamuis eorum expreſſa mentio non fiat iuxta c. *Quia periculoſum*, de Sent. excom. Dicendum vero eſt, eos comprehendi, quia in d. c. non fit mentio irregularitatis, ſed tantum ſuſpenſionis, & interdicti. Vnde, quibus rationibus ſupra probauimus Epiſcopos includi in clauſula generali quoad excõmunicationem, eiſdem probari poteſt comprehendi quoad irregularitatem. Quod etiam confirmari poteſt ex c. 1. verſic. *Caueant*, cum ſimilibus, de Sent. exc. in 6. Contra hanc vero reſolutionem videtur ſentire Maiol. li. 4. de Irregularitate, c. 1. n. 7. vbi ſentit deciſionem dicti cap. *Quia periculoſum*, extendi ad ſuſpenſionem, quæ per irregularitatem fit, ideoque habere locum in veris Epiſcopis, non vero in his, qui ſe fingunt Epiſcopos, vt Pontificalia exerceant, nam illi ſine dubio incurrent irregularitatem generaliter latam in capit. de Cleric. non ord. miniſtr. Et hoc poſterius certiſsimum eſt. Illud tamen prius mihi non probatur, ſed verius cenſeo irregularitates latas in iure, generaliter pro omnibus fidelibus, cõprehendere Epiſcopos, quatenus in eis habere poteſt locum cauſa irregularitatis: alias ne irregularitas contra homicidas, neque illa, quæ eſt contra clericum excommunicatum, vel ſuſpenſum miniſtrantem, nec ſimiles, comprehẽderent Epiſcopos, quod plane falſum eſt. Rationes etiam ſuperius factæ ſufficienter hoc probant.

7. *Papa eſt capax irregularitatis*

Addita vero eſt in prædicta regula exceptio propter Summũ Pontificem: nam, licet contingat, verbi gratia homicidium committere, irregularis non fiet: quia cũ irregularitas ſit de iure Pontificio: non poteſt ipſum Pontificem Summũ comprehendere: nam licet poſsit obligare ſuis legibus quoad vim directiuam, non vero quoad vim coactiuam, vt ſupra tactum eſt: irregularitas autem pertinet ad vim coactiuam legis, vt per ſe conſtat. Loquimur enim de propria irregularitate, vt impedimentum canonicum eſt: naturale enim impedimentum ex infirmitate, vel alia ſimili cauſa proueniens obligare poterit ipſum ad ſe abſtinendum, quantum naturalis ratio ſuppoſito diuino iure, dictauerit, iuxta doctrinam D. Tho. 3. par. q. 82. art. 3. Nonnullum vero dubium habet quando irregularitas antecedit electionem, vt ſi erat illegitimus, aut bigamus, aut homicida, & latebat. Nam, ſi irregularitas nota eſſet poſſet, & deberet repelli ab electione, quia pro illo ſtatu eſt indignus, vt ad talem dignitatem ſuſcipiatur, vt late oſtendit Maiol. libro 2. capit. 4. à princip. Si autem, irregularitate exiſtente occulta eligatur, electio erit valida: imo etiamſi eſſet cognita, & nihilominus Cardinales illum eligerent, etiam peccando, non poſſet contra illam obiici exceptio irregularitatis: ita enim expedit ad commune bonum, & vitanda ſchiſmata & ideo ſtatutum eſt in cap. *Licet*, de Elect. & in cap. *Vbi periculum*, eod. tit. in 6. vbi Speculator, & alii materiam late proſequuntur. Vñ *Deciditur* de vlterius fit, vt ipſo facto tollatur ab eo irregularitas propria, quia ſtatim deſinit ligari iure Pontificio quoad vim coerciuam, vnde ſicut eſt incapax nouæ irregularitatis, ita etiam antiquæ ſeu conſeruationis eius. An vero non obſtante præcedente irregularitate, poſsit aliquãdo etiam licite eligi, vel ad hunc effectum poſsint Cardinales in irregularitatẽ diſpenſare, dicemus in diſp. ſequente.

8. *Epiſcopus ſub cenſura prohibitus ne ordinet irregularẽ non peccat ordinando incapacem characteris*

Vltimo ex his regulis poſſumus colligere, quãdo per legem eccleſiaſticam prohibetur Epiſcopus ſub cenſura ipſo facto incurrenda, ne irregularem ordinet, non incurrere talem cenſuram ordinando fœminam, aut alium ſimpliciter incapacem characteris ordinis, vt v. g. cathechumenum, etiamſi alias eſſet illegitimus, aut bigamus, &c. tum quia talis perſona, vt diximus, nõ eſt vere irregularis, neque imper dimẽta eius ſunt proprie canonica: tũ etiam, quia illa non eſt vera ordinaria, ſed tantũ apparens. Nec refert quod illud maius peccatum ſit, quam perſonam

ut indi- num iure mino aut iturale ordinando.

nam proprie irregularem rite ordinare, quia in legibus pœnalibus attendenda ſunt verba legis. Vnde ſimiliter colligitur, Epiſcopum in eo caſu non incurrere cenſuram ordinando hominem ſolo diuino iure, aut naturali indignum ordinatione, ſi impedimentum, quod habet ex vi Pontificii iuris canonicum non ſit, & ſub aliqua ſpecie propriæ irregularitatis comprehenſum, quia verba legis pœnalis in proprietate & rigore ſumenda ſunt iuxta eccleſiaſticum vſum. Et ideo multum expedit non abuti nominibus, ex quorum vſu pendet intelligentia eccleſiaſticarum legum. Licet ergo is, qui ordinatus eſt, ſit criminoſus, aut valde ineptus, vel indoctus, ſi tamen defectus eius ex vi alicuius canonis non inducit propriam irregularitatem, ordinator eius nõ manebit cenſura ligatus ex vi talis legis. Quando vero hæc indignitas ſit etiam irregularitas, conſtabit ex dicendis de irregularitatibus in particulari.

SECTIO VIII.

Quæ ſit verborum forma, per quæ inducitur irregularitas.

1\. Quæſtio hæc viſa eſt maxime neceſſaria, quia ex eius deciſione pendent omnia, quæ de ſpeciebus irregularitatis dicẽda ſunt. Cum enim dixerimus irregularitatem tantum incurri in caſibus à iure expreſsis, maxime ſcire expedit, qubus verbis ſolet in iure irregularitas exprimi, ſeu, quæ verba legis ſufficiant, vt intelligamus irregularitatem ibi ſatis expreſſe ferri. Et hæc eſt forma verborum quam inquirimus, non enim de verbis ab homine proferẽdis, ſed de verbis iuris tractamus. Duo ergo in his verbis præcipue conſideranda ſunt. Primum eſt, vt ſignificent pœnam vel impedimentum canonicum ipſo facto incurrendum, nulla expectata ſententia, etiam declaratoria criminis, quia irregularitas non aliter imponi cõſueuit vt ſect. 4. declaratum eſt. Secundum eſt, vt vrrba, quibus tale impedimentum vel pœna declaratur, ſint ita propria, vt in ſpecie ſignificent hoc impedimentum quatenus ab aliis diſtinguitur. Ratio eſt, quia hæc verba id efficiunt quod ſignificant. Item quia ſunt verba practica, quæ debent in particulari ſignificare, quod intendunt: quia effectio circa particularia verſatur. Item quia irregularitas debet eſſe in iure ſatis expreſſa.

Quo ad irregularitatis formam neceſſaria.

Prima vniuerſalis regula.

2\. Ex his ergo principiis, quæ certiſsima ſunt, partim ex iure canonico, c. *Is qui*, de Sent. excomm. in 6. partim ex ipſa naturali ratione, colligi poſſunt nonnullæ vniuerſales regulæ. Prima eſt: Quoties verba legis nõ ſignificant pœnam ipſo facto, ſed requirunt actionem hominis vt imponatur, in tali lege non eſt ſermo de irregularitate. Patet, quia pœnalis lex nunquam per ſe ipſam operatur abſq; ſententia, vel facto hominis, niſi per verba eius ſufficienter exprimatur: quod maximè verum habet in irregularitate, quam neceſſe eſt eſſe in iure expreſſam: Hic autẽ occurrebat ſtatim quęſtio, qualia eſſe debeant verba legis, vt ſufficienter declarent legem, per ſe ipſam operari. Hoc vero dubium commune eſt irregularitatem cum cenſuris: & ideo videri poſſunt, quæ diximus ſupra diſp. 3. ſect. 2. Imo & quæſtio communis eſt omnibus legibus pœnalibus, quam latiſsime tractat Tiraquell. in l. *Si vnquam*, C. de Reuocan. donation. verb. *Reuertatur*, per totum.

3\. Quia vero vulgaris regula apud Iuriſtas eſt, quãdo priuatio fertur per verbum præſentis: aut præteriti, ſignificari per ipſam legem ſtatim ferri: quãdo vero fertur per verba futuri, ſignificari pœnam ferendam, vt late Tiraquellus ſupra num. 21. & alii Iuriſtæ in l. *Si quis maior.* cum Gloſſ. ibi, C. de Tranſ-actionibus, & in l. *Si quis in tantam*, C. Vnde vi, & in cap. *Tua*, de Pœnis, & in cap. *At ſi clerici*, de Iudiciis, vbi Abb. n. 34. & Dec. nu. 35. Addenda hic neceſſario eſt limitatio, niſi ex aliis verbis adiunctis ſatis ſignificetur alius ſenſus pœnæ ipſo iure latæ, vel ferẽdæ, vt multis exemplis declarauimus in dicto loco de Cenſuris, & in præſenti materia, verba legis ſufficienter ſignificant imponi irregularitatem, ſi lex dicat, *irregularis erit*, vel *irregularis fiet*. Ratio eſt, quia in ipſo nomine irregularitatis includitur aliquid ſufficienter determinans verbum illud ad talem ſignificationem. Sic enim agentes de cenſuris diximus, ſi cum verbo de futuro adiungatur particula, *eo ipſo*, *ex tunc*, *ipſo facto*, & ſimilis, per illam determinari ſignificationem verbi de futuro, vt ſignificet cenſura ipſo facto incurrendam, & ex tunc futuram, ſeu duraturam. In præſenti ergo, quamuis non addantur expreſſe huiuſmodi particulæ, in ipſa voce, & ratione irregularitatis intrinſece includũtur. Nam, quia cenſuræ poſſunt à iure, & ab homine ferri, ideo verbum de futuro per ſe ſumptum magis ſignificat ferendam, quam latam, ſi non addatur particula determinans ſignificationem, non enim poteſt ex ſola ratione cenſuræ determinari. Irregularitas autem ſolo iure fertur, & ideo eo ipſo quod nominatur in lege, per ſe ipſam determinat quodcunque verbum etiam de futuro, vt ſignificet ſententiam latam, & non tantum ferendam, vt ſi dicatur, *irregularis erit* ſubintelligitur *ex tunc*, vel irregularis fiet, ſubintelligitur *ipſo facto*, & ſic de aliis: quia illæ particulæ implicite continentur in ipſo nomine irregularitatis, vt declaraui. Quocirca, quando in lege ponitur expreſſe irregularitatis nomen, nulla eſt difficultas intelligendi, quod ſententiam latam contineat.

Vulgaris regula. — *Tiraquel.*

Quia verò canones, præſertim antiqui, raro vtuntur nomine irregularitatis, ſed per effectus, vel per alias circumlocutiones illam indicant: ideo difficile eſt diſcernere, an canon contineat ſententiam latam, vel ferendam, quia ſæpe tales effectus, & deſcriptio per illos poſſunt ad aliquod aliud impedimentum canonicum accommodari. Nihilominus tamen propoſita regula, & communis doctrina in hoc ſeruanda erit, nam ſi ex cæteris verbis legis non conſtat ſatis expreſſe ſermonem eſſe de irregularitate, & alioqui pœna imponitur per verbum futuri, & non præſentis, aut præteriti, ſignum eſt ibi non imponi irregularitatem, ſed aliquam cenſuram, vel aliam pœnam. Probatur, quia tunc ex vi nullius vocis declaratur ſufficienter, talem pœnam ipſo iure imponi: ergo ſignum eſt non eſſe irregularitatem. Vt autem per exempla rem magis declaremus, nonnullas formulas canonum proponere oportet, ex quibus aliqui irregularitatem colligunt, mea tamẽ ſententia ex vi verborum illam non cõtinent. Prima eſt ex cap. *Si quis Epiſcopus*, 1. quæſt. 1. *Proprii gradus periculo ſubiacebit*: vbi conſtat verbum eſſe de futuro, & effectum illum non minus ad ſuſpenſionem, vel depoſitionem, quam ad irregularitatem poſſe referri, ideoque de ſuſpenſione potius eſſe intelligendum quod clarius conſtat ex originali in Concilio Chalcedonenſ. actione 15. can. 2. vbi ad illam pœnã præmittitur conditionalis, *Si conuictus fuerit*, hæc enim conditio ad irregularitatem contrahendam neceſſaria non eſt. Secunda eſt in c. 1. de Ordinatis ab Epiſcop. qui nunc. Epiſcop. *Executionem officii non habebit*, quam pœnam ſuſpenſionem eſſe, nos ſupra interpretati ſumus: quia ad carendum executione officii non plus requiritur, & pœnali legi non amplius dandum eſt, quam verba requirant. Circa verbum autem, *habebit*, licet ſit de futuro, quia ibi non ſignificat priuationem rei iam poſſeſſę, ſed negationem accipiendæ, ideo carentiam executionis ex tunc futuram ſignificat: vt ſupra expoſuimus. 4.

Exemplis regula data exponitur.

Tertia eſt in c. *Si quis Epiſcopi*, 1 q. 1. *Ordinationis iũs vlterius non habebunt*, vbi *ordinationis*, vox actiuam, & paſsi- 5.

paſsiuam poteſt ſignificare: ibi tamen actiue ſumitur: loquitur enim Leo Papa de Epiſcopis, qui ob indignam ordinationem, ordinandi iure priuatur: Vnde ibi non eſt ſermo de irregularitate, ſed de ſuſpenſione quadam. Neque ibi cogimur verbum illud, *Habebunt*, ita explicare, vt contineat ſententiam latam, ſed potius ferendam, quia ſermo eſt de Epiſcopis, qui ante illud crimen ius ordinãdi habebant vnde non carent illo, niſi priuentur per ſententiam, quia verbum de futuro non amplius cogit, ſicut ſi diceret, *Iure ordinandi priuentur*. Quarta ſumitur ex c. *Quoniam*, d. 48. *Ceſſat à clero*, & ibidem *Præcipitabitur à ſtatu ſui cleri*. Quas pœnas inter irregularitates refert Maiolus: mihi tamen videtur inprimis ibi nõ contineri pœna ipſo iure lata. Primo quia verbum, *Præcipitabitur*, de futuro eſt, & manifeſte poſtulat actionem hominis: verbum autem, *Ceſſet*, ad ſummũ eſt indifferẽs: poſſet enim intelligi, aut quod in actu exercito, vt ſic dicam, imperium feratur per ipſammet legem, aut quod imperium ferendum ſit per iudicem; tamen ex adiunctis conſtat in hoc ſecundo ſenſu accipi, nam præmittitur, *Si conuictus duobus, vel tribus teſtib. fuerit*, & ſubditur, *Ceſſet à clero*, id eſt, tali pœna afficiatur. Vnde in ipſo à Concilio originali Niceno. 1. can. 2. clarius dicitur, *Deponendus eſt*: nõ eſt ergo ibi ſermo de irregularitate, ſed de depoſitione. Quinta ſumi poteſt ex cap. *Clericus qui*, d. 46. ibi, *ab officio degradetur*, quam etiam Maiolus refert; immerito tamẽ; quia ibi non eſt ſermo de pœna lata, ſed ferenda, vt tam ex verbo, *Degradetur*, quam ex præcedentibus conſtat, ſcilicet, *clericus, qui adulationibus, & proditionibus vacare deprehenditur*, ſcilicet in iudicio: imponitur ergo ibi pœna. *Degradationis*, id eſt, depoſitionis, vel alicuius ſuſpenſionis, nam vox illa ſecundum antiquum vſum, hæc omnia ſignificat, & delicta, de quibus ibi agitur, plane requirunt hanc totam latitudinem. Idemque colligi poteſt inferius ex ca. 5. eiuſdem diſt. vbi de clerico maledico dicitur, *Cogatur ad poſtulandam veniam, ſi noluerit, degradetur: neque amplius ad officium abſque ſatisfactione reuocetur*, vbi cõſtat degradationem illam non fuiſſe, qualis nunc fit per exautorizationem, in ordine ad tradendam perſonam curiæ ſeculari, ſed extendi ad ſuſpenſionem.

6. *Corollar.* Vnde colligo, quoties pœna in canone ponitur per hoc verbum, *deponatur vel degradatur*, aut raro, aut nũquam eſſe ſermonem de irregularitate. Exẽpla ſunt multa in canonibus Apoſtolorum, & in c. *Si quis Epiſcopus*, d. 82. cuius verba ſunt, *Ab officio ſuſpendatur*, & Gloſſa exponit, *id eſt deponatur*, & quidquid ſit de interpretatione, eadem eſt ratio de vtroque verbo, nam euidenter ſignificant pœnam ferẽdam, & ab irregularitate diſtinctam. At vero in cap. *Cum illorum*, de Sent. excom. ibi, *A ſuſceptis ordinibus cenſemus in perpetuum deponendos*, videri poteſt, per illa verba diſcribi irregularitatẽ: quia ibi agitur de pœna eorum, qui excõmunicatione ligati ordines ſuſcipiunt; de quibus ait Pontifex, quod ſi ſint clerici ſeculares, & ſcienter ordines ſuſceperint, perpetuo ſunt deponendi, non ergo nouam pœnam imponit, ſed executionem tantum ipſius irregularitatis præſcribit abſque ſpe diſpenſationis. Quæ interpretatio eſt probabilis, iuxta illam vero dicendum eſt, ibi nõ imponi pœnam, ſed mandari tantum executionem pœnæ iam impoſitæ per canones. Veriſimilius autem eſt, præter irregularitatem: quæ iure ipſo incurritur, mandari etiam depoſitionem perpetuam per iudicem imponi, quando concurrunt omnes circumſtantiæ ibi deſignatæ, ſcilicet, quod excommunicatio eſt qualificata (vt ſic dicam) id eſt, reſeruata Pontifici, & cum plena cognitione illius, ordines ſuſcipiuntur. Nam de aliis clericis ſecularibus, qui ex ignorantia iuris, vel facti in eo ſtatu ordinantur, ibi ſupponitur manere irregulares, & non poſſe per alium, quam per Summũ Pontificem diſpenſari, eis vero nõ imponitur depoſitio perpetua: ſignum eſt ergo pro prioribus eſſe aliam pœnam à iudice imponendam præter irregularitatem. Inferius vero in verſic. *Si autem*, dicitur, monachos dicto modo ordinatos manere ſuſpenſos ab executione ſuſcepti ordinis, & officii: quæ pœna ipſo facto imponitur, ideoque credi poteſt ſuſceptionem ibi late ſumi pro irregularitate. Ego vero exiſtimo eſſe nouam pœnam impoſitam quando concurrunt dictæ circumſtantiæ, cuius ſignum eſt, quia non ſolum ab ordine, ſed etiam ab officio ſuſpenſio imponitur, à quo irregularitas non ita generatim ſeparat, quia ſuſpenſio ab officio, vſum etiam iuriſdictionis impedit, quem non impedit irregularitas.

Sexta verborum forma ſumi poteſt ex cap. *Quoniam*, 47. diſt. ibi. *Deiiciatur à clero, & alienus exiſtat à regula*. Ex quibus priora verba aperte ſignificant depoſitionem vt Gloſſa ibi intellexit, quia & verbum de futuro eſt, & actionem hominis requirit, & præterea ad imponendam illam pœnam probatio poſtulatur, vt probant illa verba, *Si quis inuentus fuerit, &c.* Illa autem poſtrema verba *alienus exiſtat à regula*, videntur magis iudicare irregularitatem, tamen reuera non ſignificant diſtinctam pœnam: vnde alia translatio Concilii Niceni can. 18. ita habet, *Abſcindatur à clero, & alienus ab Eccleſiaſtica habeatur gradu*, & ita refertur 14. quæſt. 4. ca. *Quoniam*, de eadem etiam depoſitionis pœna ab homine imponenda ſermo eſt in cap. *Epiſcopus*, diſt. 41. cum dicitur, *Deiici ab officio ſuo præcipimus*, & in cap. vltim. diſtinct. 55. ibi. *Bene fraternitas tua fecit, ab officio eum presbyteri remouere*. Et ſimilia multa facile inueniuntur. Solum eſt obſeruandum, quod licet irregularitas ipſo facto incurratur, nihilominus ad officium prælati pertinet efficere, vt irregularitas ab aliquo contracta obſeruetur, & executioni mandetur. Vnde fit vt aliquando poſsint canones de hac executione loqui: oportet tamen vt de tali irregularitate ex aliis iuribus conſtet: & ideo ſemper verum eſt, ex ſolis verbis de futuro, quæ irregularitatem aperte non exprimũt, ſed potius requirunt actum hominis, nõ ſatis poſſe colligi irregularitatem. 7.

Secunda generalis concluſio.

Secundo principaliter dicendum eſt, quamuis priuatio ordinum ex vi verborum canonis ipſo iure feratur, non ſemper ferri irregularitatem, niſi vel ex verbis expreſsis, vel ex aliis indiciis ſufficientibus colligatur. Probatur: quia depoſitio, vel ſuſpenſio perpetua ipſo iure lata eſt pœna ab irregularitate diſtincta: ſed hęc ſolet in iure vocari ordinum priuatio: ergo talis priuatio, etiam ipſo iure poſita, indifferens eſt ad irregularitatem, & nonnulla alia impedimenta canonica: ergo, vt ſignificetur irregularitas, neceſſaria ſunt verba, aut indicia ſpecialiora. Quoniam, ſi verba in proprietate ſumpta depoſitionem, vel ſuſpenſionem ſignificent, pro illis pœnis, vt ab irregularitate diſtinguũtur, ſumẽda ſunt niſi aliud cogat. Imo ſi ſint ambigua, & ex ſe in differentia ad irregularitatem, vel ſuſpẽſionem, & ex aliis circumſtantiis literæ aliud non conſtet, potius de ſuſpenſione, quam de irregularitate interpretãda ſunt, tum quia illa eſt mitior pœna, tum etiam, quia irregularitas non incurritur niſi in caſibus à iure expreſsis: non poteſt autẽ dici in iure expreſſum, quod verbis adeo ambiguis, & generalibus propoſitum eſt. 8.

9. *Exemplis demonſtratur concluſio quo ad priorem partem.* Exemplis rem declaremus. Primum quoad priorem partem ſumi poteſt ex cap. 1. de Homicidio in 6. ibi, *Excommunicationis, & depoſitionis à dignitate, honore, ordine, officio, & beneficio incurrat ſententias ipſo facto*: nam ibi non irregularitas fertur, ſed depoſitio. Simile habetur in Extrau. 2. de Simonia. Exempla vero alterius partis ſumi poſſunt ex ca. *Teugualdum*

11. quæſt. 3. in verbis illis, *Omni iudicamus ſacerdotii officio manere penitus alienos.* Quæ verba priuationem ſacerdotii ſignificant, & tamen per ea non fertur irregularitas, ſed depoſitionis pœna: vnde ſtatim ſubditur, *Prædictis autem depoſitis, &c.* Aliud exemplum ſumi poteſt ex cap. *Qui ſemel*, diſt. 50. vbi ſic habetur, *Qui ſemel poſt ſuam ordinationem in lapſum ceciderit, deinceps iam depoſitus erit, nullumque gradum ſacerdotii poterit adipiſci.* Nam licet verbum illud ſit de futuro, tam ex illis particulis adiunctis, *deinceps iam*, videtur determinari ad ſignificandam pœnam ipſo facto: nam ex vi illarum ſignificatur, ex tunc, à tempore cõmiſsi criminis, fore depoſitum. Vnde aliqui exiſtimant illam eſſe ſufficientem formam latæ irregularitatis, præſertim adiunctis illis vltimis verbis, *nullum gradum ſacerdotii poterit adipiſci.* Ego vero de propria depoſitione verba intelligo vt ſonant: & valde probabile exiſtimo, ibi non eſſe depoſitionem ipſo iure latam, ſed ferendã cum Turrecremata, & aliis. Quod colligo in primis ex qualitate criminis, pro quo illa pœna imponitur, ſcilicet, *pro quolibet lapſu*, carnis (vt omnes exponunt) poſt ordinationem, incredibile autem, tam grauem pœnam fuiſſe impoſitam ipſo facto pro huiuſmodi caſu adeo humano, & qui tam frequens eſſe poteſt. Vnde in cap. *Presbyter*, diſt. 82. ſic habetur, *Presbyter ſi fornicationem fecerit, quanquam ſecundum canones Apoſtolorum deponi debeat: tamen, &c.* quam depoſitionem ſolum ſuſpenſionem quandã fuiſſe colligo ex cap. *Hi qui*, 15. quæſtione 8. Quod ergo in diſtinct. cap. *Qui ſemel*, dicitur, deinceps fore depoſitum, ita exponendum eſt, id eſt, deinceps deponetur: ſtatim ac de crimine cõſtiterit. Vnde quod ſubditur, *nullum gradum ſacerdotii poterit adipiſci*, intelligitur poſt depoſitionem, ſeu ex vi illius: atque ita ex vi illius formæ nõ colligitur irregularitas: atque ad eundem modum exponendum exiſtimo canonem 14. Apoſtolorum in verbis illis, *Eum non amplius celebrare iubemus*, nam ſeparatio à celebratione, & ratione ſuſpenſionis, & ratione irregularitatis conuenire poteſt: & ideo potius de ſuſpenſione illa pœna interpretanda eſt, maxime conſiderato delicto, pro quo imponebatur, ſcilicet, propter tranſitũ clerici ab vna parochia in aliam ſine licentia Epiſcopi. Imo etiam incertum eſt, an illa forma verborũ contineat pœnam ipſo facto incurrendam, ſeu præceptum directe impoſitum ipſi delinquenti, ne vlterius miniſtret, vel tãtum abſolute præcipiatur, vt ei talis imponatur pœna, nam verbum, *iubemus*, abſolute ſumptum non amplius ſignificat in omni rigore. Vnde alia tranſlatio habet. *Hunc vlterius miniſtrare non patimur.* Atque ita videtur tacite exponi in Concilio Antiocheno, 2. c. 10. Ex his ergo exemplis poterit de aliis ſimilibus iudicium ferri.

De iudiciis quibus colligatur irregularitas in iure lata.

10. Statim vero occurrit inquirẽdum, quænam ſint iudicia, vel circumſtantiæ ex quibus ſufficienter colligi poteſt, ſimilem pœnam eſſe irregularitatem & non aliud impedimentum canonicum: quando irregularitas non proprio nomine ponitur, ſed per effectus, vel alia generalia verba. Reſpondetur varia ſigna aſsignari ſolere, nõ tamen omnia eſſe certa. Vnum eſt, ſi talis pœna auferẽda dicatur per diſpenſationem: nam in hoc irregularitas diſtinguitur à cenſuris, quod non per abſolutionem ſicut illæ, ſed per diſpenſationem tollitur, vt infra dicemus. Sed hoc iudicium non eſt ſufficiens, vt ſupra tetigi in materia de Suſpenſione; quia tollitur per diſpenſationem, licet proprie non cõueniat cenſuris, non tamen eſt proprium irregularitatis: ſed etiam conuenit diſpenſationi tã à iure, quam ab homine latæ, & ſuſpenſioni, quæ pura pœna eſt, & ad certum tempus, vel perpetuo definite fertur, vt citato loco oſtendi.

1. Indiciũ.

Secundum indicium eſſe poteſt, ſi talis priuatio feratur ſine culpa, quamuis non ſine cauſa. Nam in primis hoc videtur eſſe indicium certum, quod tale impedimentum contrahitur ipſo facto, poſita tali cauſa ſeu conditione: quia non ponitur vt pœna: ergo ad illud contrahendum non requiritur vis coactiua iudicis, aut eius ſentẽtia vel iudicium, niſi interdum ex accidenti, ſi cauſa ſit dubia. Deinde videtur propriũ irregularitatis inter omnia canonica impedimenta: quod poſsit ſine culpa contrahi. Hoc vero indicium inprimis non eſt adæquatum, quia non omnis irregularitas incurritur ſine culpa. Deinde, licet vbi inuenitur regulariter, ſit vehemẽs & fere certum, interdum tamen videtur deficere, quia aliqua ſuſpẽſio ab executione ordinum poteſt cõtrahi ſine culpa, vt in propria materia tactum eſt. Opinor tamen id nunquam contingere in ſuſpenſione, quæ eſt per priuationem vſus ordinis, prius legitimè obtenti cum libero iure vtendi illo, quia nemo priuatur hoc iure ſemel acquiſito ſine culpa ſecluſa irregularitate. Solum ergo contingit per ſuſpenſionem, quæ eſt per præuẽtionem, vt ſic dicam, ſeu per non collationem talis vſus, ſimul cum ipſo ordine. Vnde hoc non contingit, niſi ipſamet ordinatione: ob aliquem defectum ordinantis: nam ex impotentia dantis, mirum non eſt, quod alius non recipiat aliquem vſum, etiam ſine culpa ſua. Facta ergo hac exceptione, in reliquis caſibus exiſtimo illud indicium eſſe optimum, ſupponendo impedimentum, de quo agitur eſſe priuationem ordinis, vel vſus eius. Quod ideo aſſero, quia aliæ inhabilitates Eccleſiaſticæ in ordine ad beneficia, vel prælaturas etiam poſſunt ſine propria culpa contrahi, iuxta c. 1. de Filiis Presbyt. c. *In quibuſdam*, de Pœnis cũ ſimilibus. Propter quod aliqui has etiam inhabilitates irregularitates vocant: non ſunt vero ex his, quibus nunc agimus. — 11. *2. Indiciũ.*

Tertium indicium eſt, quãdo per legem ponitur impedimẽtum ordinibus, quod poſt peractam Pœnitentiam manet, argumento textus cum Gloſſa in cap. *Niſi*, verbo *Præter*, de Renunciatione. Sed hoc commune eſt cenſuris. Quæ tamen in hoc differũt, quod per ſe loquendo, tollendæ ſunt poſt condignã ſatisfactionẽ, quod non ita eſt in irregularitate. Sed adhuc manet aliud indicium commune ſuſpenſioni, quæ eſt pœna vindicatiua, vel ſimpliciter, ſi perpetua ſit, vel pro tempore deſignato, ſi habuit certũ terminum. Determinabitur autem illud indicium ad irregularitatem, ſi tale impedimentum commune ſit laicis. Ratio eſt, quia tunc nõ poteſt eſſe depoſitio, aut ſuſpenſio: hæ namque propriæ ſunt clericorum: ergo eſt irregularitas, quã nullum aliud impedimentum fingi poteſt. Confirmatur ex dictis circa definitionẽ irregularitatis: nam hoc impedimentum quod extenditur ad laicos, per ſe ac primario priuat ipſis ordinibus, ſeu acceptione illorum, quod eſt proprium irregularitatis. Vnde hoc potiſsimum eſt in verbis canonum conſiderandum, an directe intendãt excludere ab ordinum ſuſceptione: quod ſi ex verbis non ſatis expreſſe conſtiterit, indicium infallibile erit, ſi illa priuatio etiam laicos comprehendat: quod variis exemplis ſtatim cõfirmabimus. — 12. *3. Indic. ũ.*

Prius enim interrogare poteſt aliquis, eſto hoc indicium ſit certum, an ſit adæquatum: quod eſt quærere, an omnes irregularitas ſit communis laicis, vel ſit aliqua clericorum propria. Reſpondeo, ſi ad formalitatem irregularitatis reſpiciamus de ſe quamlibet irregularitatem eſſe communem laicis maxime ſi ſit irregularitas ſimpliciter & totalis. Si autem reſpiciamus ad cauſam irregularitatis, aliquando eſt ita clericorum propria, vt non poſsit in laicis inuenire, vt patet in irregularitate, v. g. quæ cõtrahitur propter violatam excommunicationẽ per exe- — 13. *An ſit aliqua irregularitas clericorum propria.*

executionem ordinis Eccleſiaſtici: hęc enim cauſa
nõ poteſt in homine mere laico reperiri. Et ideo in
his irregularitatibus, quæ ob dictam cauſam ſunt
propriæ clericorum, aliquando poteſt eſſe res ma-
gis obſcura: an ſcilicet talis pœna ſit vera irregulari-
tas, vel tantũ ſuſpenſio, ſi nomen irregularitatis in
ipſo iure non exprimatur. Exiſtimo tamen, regula-
riter loquendo pro huiuſmodi caſibus eſſe ſufficiẽ-
ter, & ſub proprio nomine expreſſam in iure irre-
gularitatem. Si alicubi tamen nõ fuerit res ita clara,
conſideranda erunt alia verba.

14. *Nonullæ irregularitatis formulæ proponuntur.*
Ex dictis colligere poſſumus nonnullas dicendi
formulas, quæ in iure inueniũtur, ſufficienter indi-
cantes irregularitatem, vt ſunt omnes illæ quæ ex-
cludũt hominem ab ordinatione, ſeu clericatu. Pri-
ma canon. 18. Apoſtolorum, *Non poteſt eſſe clericus*. Se-
1. cunda canon. 12. *Ne ſit clericus*, ſcilicet, qui ſeipſum
2. mutilauit. Vnde quod ſtatim ca. 22. de clerico idem
crimen committere dicitur, *deponatur*, plane non ſi-
gnificat ſententiam depoſitionis, ſed executionem
irregularitatis cõtractæ, quam ipſemet criminoſus
per ſe obſeruare tenetur, etiamſi ab alio non coga-
tur. Et ideo in Conc. Nicen. 1. c. 1. vbi canones repe-
tuntur, dicitur, *Abſtinere conuenit*, vel vt alia habet
translatio, *ceſſare debet*. Quæ cum aliis habentur diſt.
3. 56. cap. *Si quis*. Tertia ex canon. 60. Apoſtolorum, *Ad
clerum ne promoueatur*, & videtur eſſe ſermo de illo,
qui iuris infamiam contraxit. Et ſimilia verba ha-
4. bentur in cap. *Clericus*. 3. 46. d. Quarta ex can. 78. A-
5. poſtol. *Ne fiat clericus*, loquitur de Energumeno,
Notandũ circa tres vltimas formulas. Quinta ex cap. 1. de Cleric. non ord. miniſtr. *Nun-
quam ordinetur*, loquitur de omni non ordinato, qui
in ordinibus ficte miniſtr. Circa has verò tres vlti-
mas formulas aduertere oportet, dari per verba de-
futuro, & præceptiua quæ per ſe potius diriguntur
ad prælatos Eccleſiæ: quam ad ipſos criminoſos, &
ideo videri poſſent non continere pœnam ipſo iure
latam, quia requirunt actionem hominis, ad quem
dirigitur tale præceptum. Nihilominus tamen hoc
non obſtat, quominus verba illa ſufficiant ad irre-
gularitatem ferendam. Eſt enim conſiderandum
illa verba, non præcipere impoſitionem pœnæ, ſed
executionẽ, & ideo ſupponere pœnam iam incur-
ſam, ſeu (quod perinde eſt) illam efficaciter impo-
nere in actu exercito, Sicut ſi excommunicatio à ca
none feratur ſub hac forma: *Si quis hoc fecerit nullus
cum eo communicet*, ſignificatur, excommunicationẽ
ferri ipſo facto, vt in ſuperioribus dictum eſt, Ratio
vero eſt, quia executio pœnæ ſupponit pænam im-
poſitam, ergo quando lex immediate præcipit, pri-
uationem aliquam vt obſeruandam ex vi ſua ſimul
imponit illam priuationem vt pœnam, vel impedi-
mentum, ipſo facto incurrendum, ſiue id præcipiat
ex parte ipſius rei, qui abſtinere debet, ſiue aliorum
qui illum debent vitare: hæc enim duo correlatiua
ſunt, & in vno aliud includitur, Et ideo interdum
lex fertur explicando prohibitionem ex parte per-
ſonæ quaſi patientis, interdum vero ex parte ipſius
agentis vt in dictis formis, & clarius in c. *Præcipimus*
d. 34. ex Greg. lib. 2. Epiſt. 25. *Præcipimus, ne vnquam il-
licitas ordinationes facias*, & infra, *ſi quos huiuſmodi re-
pereris non audeas promouere*. Loquitur autem aperte
de bigamia, & aliis defectibus inducẽtibus irregu-
laritatem. Similiter in cap. *Si laici*, d. 34. dicitur, *Ad
miniſterium Eccleſiaſticum nullo modo adducatur*. Et in c.
ſequent. *Non admittatur ad clerum*.

15. Sexta forma ſumi poteſt ex cap. *Curandum*, 34. d.
6. ibi, *Non aſpiret ad ordines* & loquitur de bigamo. Et
in originali Conc. Romano ſub Hilario, c. 2. Statim
additur de ſimili irregulari, *Repellendum eſſe &c.* Et
in c. 3. de aliis irregularibus dicitur. *Ad ſacros ordines
7. aſpirare non audeant*. Septima ſumi poteſt ex ca. vlt.
55. d. ibi, *Illi non poſſunt ſecundum canones ſacerdotii iu-
ra concedi* Sicut etiam in can. 16. Apoſtolorum dici-
8. tur, *Non poteſt eſſe ex numero ſacerdotali*. Octaua ſumi
poteſt ex c. *Miror*, 50. d. ibi: *Sacerdotio priuatus*, quãuis
quam enim hoc verbum generale ſit, & degradatio-
nem, vel depoſitionem ſignificare poſsit, tamen ex
circumſtantiis, & materia de qua agebatur, ſcilicet
de homicidio voluntario, ſatis determinatur ad ſi-
gnificandum irregularitatem: In quibus formis ad-
uertere licet, ſæpe fieri mentionem ſolius ſacerdo-
tii, ideoque non videri verba ſufficientia ad indu-
cendam irregularitatem totalem, quæ includat pri- *Per priuationem ſacerdotii ſæpe totalis irregularitas ſignificatur.*
uationem inferiorum ordinum. Nihilominus tamẽ
dicendum eſt, regulariter per illa verba ſignificari
totalem irregularitatem, vel nomine ſacerdotii to-
tum ſtatum clericalem comprehendendo, vel certe
quia inferiores ordines ad ſacerdotium ordinãtur:
& ideo qui à ſacerdotio remouetur ſimpliciter, ac
perpetuo, ad alios etiã ſacerdotes cẽſetur fieri inha-
bilis, niſi talis ſit irregularitas, quæ alios ordines
ſupponat, & ſine crimine cõtrahatur, vt in ſuperio-
ribus tactum eſt, & ex dicẽdis in particulari euiden-
tius conſtabit. Hunc autem eſſe ſenſum dictorum
canonum conſtat ex dicto cap. *Miror*, ibi. *Sacerdotio
priuatus* & tamen loquitur de homicida: & ſimiliter
loquuntur de bigamo canones Apoſtolorum: & i-
dem reperietur, in aliis. Dico autem, *regulariter*, quia
aliquando eſt propria & in particulari ſermo de ſa-
cerdotali ordine: quod ex circumſtantiis legis col-
ligendum erit. E contrario vero cum de irregulari-
bus dicitur, non admitti ad clerum, vel ad Eccleſia-
ſticum miniſterium: ſumendus eſt clerus proprie *Clericus in quo ſenſu in lege ferente irregularitat ſumatur*
prout per Eccleſiaſticos ordines conſtituitur. Ali-
quando enim comprehenduntur ſub cleri nomine
omnes Eccleſiaſticæ perſonæ, in quibus ſunt reli-
gioſi, etiamſi ordinem non habeant: quomodo ſu-
mitur in cap. *Duo ſunt*, 12. quæſtione 1. & in capit. *Si
quis ſuadente*, 27. quæſtion. 4. proprius vero ſumitur
pro ſolis miniſtris Eccleſiaſticis, ſoletque formali-
ter à monachatu diſtingui, vt in cap. *Alia*, cum mul-
tis, 16. quæſtion. 1. Atque in hac proprietate ſumitur
in canonibus, quæ illis verbis irregularitatem im-
ponunt.

Vltimo præter dictas formulas numerat alias Ma 16.
iol. lib. 1. c. 1. de irregularitate, quæ, vel non inueniũ-
tur, vt quomodo citatur ex c. *De laicis*, d. 34. nullum
eſt enim tale caput in illa diſt. 12. autẽ, q. 2. vbi inue-
nitur, nullum habet verbum, quod irregularitatẽ
indicet. Vel non ſunt verba iuris canonici, ſed Gra-
tiani, vt quæ citantur ex d. 81. poſt c. 1. verſ. *Quolibet*
ibi. *Ordinari non debet*, quæ ibi non ſignificant irre-
gularitatẽ, ſed obligationẽ nõ ordinandi indignos
Similiaq; ſunt, quæ citantur ex d. 42. in princip. ibi.
*Prohibendi ſunt à ſacerdotio, quia ab opere pietatis proban-
tur alieni*. Vel certe talia ſunt verba, quæ cenſuram
potius, vel ad ſummũ pœnã Eccleſiaſticam in com-
muni ſignificãt, vt in c. *Tanta*, d. 86. ibi, *Fixa iam ma-
ledictione feriremus*, Quæ vero citantur ex c. *Conſequens*
d. 88. *A clericalibus officiis abſtinere cogantur*, ſuſpenſio-
ne aperte ſignificant, & ferendam potius quam
latã. Sicut etiã illa ex c. *Epiſcopi*, 12. q. 1. *Communione pri-
uetur*, ſignificant excõmunicationem ferendã. Deni-
que addit prædictus autor, ſæpe iura canonica vti
hac voce, *Animaduerſio*, quæ vox iure ciuili accipi ſo-
let ꝓ pœna debita pro capitali crimine, quomodo
videtur accipi in c. *In nonnullis*, de Iudæis, vnde reſpe
ctu clericorũ ſignificare dicitur degradationẽ poſt-
quã tradendus eſt clericus brachio ſęculari, & citat
Felin. in d. c. *In nõnullis*, & Hoſtienſ. in c. *In quibuſdam*
de Pœnis. nu. 5. qui nullam mentionem faciunt irre-
gularitatis. Sed Maiol. de ſuo addidit, vocẽ illã cõſe-
quenter ſignificare irregularitatem: ſed formaliter
nõ ſequitur, niſi aliũde cõſtet, quia degradatio, nec
eſt irregularitas, nec illam ſecum affert proprie la-
quendo. De illa ergo voce, *Animaduerſio Eccleſiaſti-
ca*, recte concludit Felin. ſupra in fine, cum Domini-
co eſſe ambiguam & valde generalem, & iuxta ma-
teriam ſubiectam de illa iudicandum eſſe. Et ego
addo

addo magis ſignificare pœnam ab homine imponendam, quam à iure latam, & ideo raro ad irregularitatem accommodari.

DISPVTATIO XLI.

De modis quibus tollitur irregularitas, præſertim de diſpenſatione eius.

ANTEQVAM ad particulares irregularitates deſcendamus neceſſe eſt, vt ſicut generalē doctrinam, de irregularitate, quātum ad eius inſtitutionē, & effectionem tradidimus, ita etiam de modis quibus auferri poteſt dicamus. Supponimus autem irregularitatem auferri poſſe, vt conſtat ex Eccleſiæ vſu, & ex eo, quod neque eſt impotentia ſimpliciter, neque pœna irremiſſibilis. Quanquam non deſint, qui diſtinctione vtantur, dicentes quandam eſſe irregularitatem magnam, quæ diſpenſatur, aliam vero maximam, quæ nunquam diſpenſatur, vt quod cæcus ordinetur. Sed non eſt neceſſaria diſtinctio, quia ſi defectus talis ſit, vt omnino ſit indiſpenſabilis, reuera non eſt propria irregularitas, ſed erit impotentia aliqua, vel impedimentum iure diuino, vel naturali impediens, vel ſimpliciter, vel digne recipere, vel miniſtrare ordines. Si vero impedimentum eſt diſpenſabile, quod maiorem, vel minorem requirat cauſam, & quod frequentius, aut rarius diſpenſetur, non refert, neque variat rationem irregularitatis. Suppoſito ergo, quamcunque propriam irregularitatem tolli poſſe ſaltem per diſpenſationem, duo à nobis præcipue videnda ſunt. Primum an poſſit aliquando ſine diſpenſatione tolli, & conſequenter quæ requirantur ad talem diſpenſationem. Secundum apud quem ſit poteſtas diſpenſandi in hoc defectu.

Irregularitas pœna diſpenſibilis.

SECTIO I.

Vtrum poßit irregularitas aliter quam per diſpenſationem tolli.

1\. *Ratio dubit.* RAtio dubitandi eſſe poteſt, quia irregularitas eſt impedimentum de ſe perpetuum iure canonico introductum: ergo nunquam poteſt tolli, niſi per diſpenſationem in iure. In cōtrarium verò eſt, quia cenſura non tollitur per diſpenſationem, ſed per abſolutionem, ergo etiam irregularitas, nam videtur eſſe eadem ratio. Aliunde vero etiam apparet, neque abſolutionem, neque diſpenſationem eſſe neceſſariam, vel poſsibilem quia vel ceſſat cauſa irregularitatis, vel nō: ſi ceſſat, eo ipſo tollitur irregularitas ſine alia indulgentia ſuperioris, ex regula illa, *Ceſſante cauſa, ceſſat effectus*, quæ in præſenti maxime locū habere videtur: Quia irregularitas fertur præcipue propter indecentiam; hæc autē infertur ceſſante cauſa, ergo aufertur etiam irregularitas. Vnde è contrario ſi cauſa nō ceſſauit, non poterit tolli irregularitas etiam per diſpenſationē, quia ſemper manet indecentia: non videtur autem poſſe per diſpenſationem fieri, vt cum indecentia licite ordines ſuſcipiantur, vel adminiſtrentur.

In hac re communis doctrina eſt, irregularitatē & per diſpenſationem, & aliis modis tolli poſſe. Ita Syluest. verb. *Irregularitas*, in fine, & alii Summiſtæ eodem verb. Qui præcipue tres modos aſsignant tollendi irregularitatem, ſcilicet per baptiſmum, per religionis ingreſſum, & per diſpenſationem. Sed quod ad baptiſmum attinet, dictum in ſuperioribus eſt, ante illum nullam eſſe propriam irregularitatem, & ideo nō proprie dici, irregularitatem tolli per baptiſmum, ſed dicendum potius eſſe, defectū exiſtentem in homine ante baptiſmum non reddere hominem irregularem poſt baptiſmum. Hæc autem regula ſub hac generalitate non admittitur ab omnibus: Nam Rich. quodlib. 2. 22. abſolute negat irregularitatem aliquam tolli per baptiſmum, etiam illam, quæ propter culpam contrahitur, quia irregularitas, inquit, non contrahitur ſub ea ratione qua culpa eſt, ſed ſub aliqua alia. Alii generaliter admittunt illam regulam, eſtque conſentanea doctrinæ Hieroym. Epiſt. 83. ad Oceanum. Alii diſtinctione vtuntur: nam de irregularitate, quæ prouenit ex peccato, vel ex ſequela peccati, quæ eſt infamia, aſſerunt non induci in baptiſmo proper peccata, quæ præceſſerunt. De alia vero irregularitate, quæ ſine peccato contrahitur, oppoſitum docent. Quæ fuit opinio Hoſtienſis, Ioannis Andreæ, & aliorum, quam videtur ſequi Maiol. lib. 1. de Irregul. c. 2. n. 8. reg. 13. Sed tamen Abbas in c. *Gaudemus*, num. 6. de Diuortiis, cum aliis; licet admittat primum membrum huius diſtinctionis, ſecūdum ſubdiſtinguendum putat, nam in aliquibus admittitur, vt in illa quæ prouenit ex bigamia, iuxta ſentētiam Ambroſii libr. 3. Epiſt. 25. & Auguſtini lib. de Bono coniugali ca. 18. Idemque eſſe de Irregularitate ex defectu natalium affirmat Syluester ſupra quęſt. 28 Addunt tamen hi doctores, aliquam irregularitatem, quæ ſine culpa contrahi ſolet, vt eſt illa quæ dicitur ex defectu lenitatis, impediri ratione baptiſmi. Quod etiam tenet Angelus verb. *Irregularitas*, 2. & Armil. num. 87. Sed hoc loco non poſſumus particulares quęſtiones tractare aut definire. Et ideo neque poſſumus regulam omnino generalem conſtituere, nam hæc pendet ex particularibus quęſtionibus. Poſſumus autem cum hac exceptione generatim dicere: In homine denuo baptizato nullam manere irregularitatem ratione præcedentium actionum, aut conditionum, niſi vbi oppoſitum ſufficienter in iure conſtiterit. In hoc enim videntur fere conuenire Doctores citati. Et congrua ratio reddi poteſt, quia per baptiſmū denuo regeneratur quis, & efficitur quaſi nouus homo: & ideo per ſe loquendo ac regulariter, omnis macula & indecentia ab eo tollitur, præſertim illa quæ in culpa fundatur. Deinde, omnis irregularitas eſt de iure poſitiuo: omne autem poſitiuum ius, generatim loquendo, dirigitur ad baptizatos: ergo non eſt extēdendum ad defectus commiſſos ante baptiſmum; niſi id fuerit in iure expreſſum. Hæc igitur generalis regula contra Richardum obſeruanda eſt. An vero in caſu bigamiæ, vel alio admittenda ſit exceptio, ſuo loco dicemus.

1. Regula vniuerſalis. *De ablatione irregularitatis per baptiſmū.* *Opinio.* *Aliorum ſententia.* *3. Opinio.* *4. Opinio.* *Concluſ.*

De ſecundo modo ablationis irregularitatis per ingreſſum religionis.

CIrca ſecundum modum tollendi irregularitatem per ingreſſum religionis aduertendum eſt, aliud eſſe irregularitatē tolli per religionis ingreſſum ipſo facto, & ſine alia diſpenſatione, aliud verò irregularitatem ante religionis ingreſſum contractam, per illius ingreſſum fieri diſpēſabilem per religionem ipſam, ſeu Prælatos eius. Rurſus in vtroque caſu loqui poſſumus, aut de iure communi, aut ex pri- 4.

ex priuilegiis religionum. Hic præſertim loquimur de iure communi, de quo variæ ſunt ſententiæ. Quidam enim aſſerunt, omnem irregularitatem tolli per profeſsionem religionis. Quod tenuit Gloſſ. vltim. in cap. *Cum deputati*, de Iudiciis citans cap. *Non liceat*, 19. quæſtione vltim. vbi ſolum dicitur, filium, qui ingreſſus eſt religionem, non poſſe licite exhæredari à patre propter ingratitudinem quam ante religionem commiſerat, quod eſt longe diuerſum, nec poteſt extendi ad irregularitatem cum ſufficiēti fundamento, ex vi illius textus. Eandem vero opinionem tenet Gloſſa in cap. vlt. de Filiis Presbyt. quæ etiam citat Authenticam de Monach. in princ. quæ communiter ad hoc allegatur: ſed immerito, quia non loquitur de ingreſſu, vel profeſsione religionis, ſed de vita & conuerſatione religioſa; nec loquitur de irregularitate, ſed de macula morali, vt recte Gloſſa ibi expoſuit. Quocirca tam vniuerſalis regula non videtur in iure fundata: Et ideo alii diſtinguunt de irregularitate contracta ex peccato, vel ſine illo, & de poſteriori affirmant tolli per ingreſſum religionis, non vero priorem. Et citatur Gloſſ. in cap. *Quantumlibet*, 46. diſtinct. quæ non loquitur generaliter. Id autem aſſeruit Gloſſa in cap. 2. de Apoſtatis, quamuis in fine non videatur eſſe conſtans in hac ſententia: neque exiſtimo poſſe aliquam ex illis partibus ex iure generaliter probari. Et ideo alii negant poſſe aliquid circa hoc vniuerſe affirmari, niſi hoc ſolum, quod illa tantum irregularitas per religionem tollitur, cui hoc eſt iure conceſſum, quæ fuit ſententia Panorm. in ca. 2. de Apoſtatis, n. 7. & per ſe conſiderata, videtur valde probabilis. Quia ſi alicubi iura loquuntur de hoc modo tollendi irregularitatem, non loquuntur in generali, ſed in particulari de vna vel alia; vt videre licet in c. 1. de Filiis Presb. cum ſimilibus. Neque in his rebus argumentum à ſimili eſt efficax, vt ſæpe dictum eſt. Vnde in aliis iuribus ſignificatur, eſſe neceſſariam diſpenſationem, facilius tamen concedēdam in fauorem religionis, ca. 2. de Apoſtatis. Ergo nulla poteſt generalis regula aſsignari, ſed in ſingulis irregularitatibus conſulenda ſunt iura. Atque hanc partem ſecuti ſunt Ang. & Sylu. verb. *Irregularitas*, in fine, & Arm. num. 88 Addit vero Sot. 4 d. 25. qu. 1. art. 3. nunc de facto hunc morem in religionibus ſeruari, vt omnis irregularitas per religionis ingreſſum tollatur, excepta bigamia, & homicidio voluntario, ſiue, inquit, hoc fuerit obtentum iure communi, ſiue conſuetudine vel priuilegio. Cuius quidem aſſertioni, quantum ad factū ſeu morē ſuæ religionis ſpectat, fidem adhibere poſſumus. Quod vero ſpectat ad ius commune, nullum ita generale reperitur. Priuilegia autem religionum conſulenda ſunt. Vtrum autem potuerit ſola conſuetudine introduci talis diſpenſatio, generalis quæſtio eſt de poteſtate iuriſdictionis, an per conſuetudinē acquiri poſsit, quæ de variis actibus ſæpe in ſuperioribus tractata eſt: & eodem modo eſt in præſenti definienda. Nam vbi fuerit talis conſuetudo, retinenda eſt, quia licet per ſe ſola non valeat dare iuriſdictionem, eſt tamē ſufficiens ſignum poteſtatis conceſſæ, etiamſi fortaſſe nunc de expreſſo priuilegio non conſtet. De hac igitur ratione tollendi irregularitatem circa ſingulas cōmodius dicemus: vbi etiam de priuilegiis religioſorum, quæ neceſſaria fuerint attingemus: nam alia in proprium opus de Religione reſeruamus.

1. Sententia.

2. Sentent.

3. Sententia & vera.

De Ablatione irregularitatis per diſpenſationem.

4. Prima concl. Circa tertium modum dicendum in primis eſt, irregularitatem tolli poſſe per propriam diſpēſationem, non vero per abſolutionem. Prior pars communis eſt, & probatur, quia ſicut diſpenſatio cadit in ius humanum, iuxta cap. *Propoſuit*, de Conceſſ. Præbend. ita etiam cadere poteſt in irregularitatem. An vero aliqua ſit excipienda, dicemus infra agentes de bigamia, in qua exiſtimatur hoc habere ſpecialem difficultatem, quia in cap. *Super eo*, 2. de Bigamis ſignificatur, in irregularitatem illam non cadere diſpenſationem: verumtamen non dicitur eſſe impoſsibilem, ſed difficilem. Altera pars declaratur, ſuppoſita differētia inter illa duo, quæ in hoc conſiſtere videtur, quod abſolutio ſignificat actum iuſtitiæ, in quo cauſa aliqua ſeu iudicium terminatur: diſpenſatio vero ſolum eſt quædam exceptio à communi lege ſeu prohibitione: & ideo illa duo habent rationem moralem valde diuerſam. Ratio ergo, ob quam diſpenſatio cadit in irregularitatem, & non propria abſolutio eſt, quia irregularitas habet vim cuiuſdam abſolutæ prohibitionis, vel perpetuæ ſimpliciter, vel pro tali tempore, ſeu durante tali ſtatu rerum: & ideo quantumcunque hominem pœniteat ſui delicti, vel cauſam ſuam in iudicium afferat, nunquam poteſt ex vi alicuius ſententiæ liberari à tali onere. At vero non obſtante hac conditione irregularitatis, poteſt prælatus, qui poteſtatem habet ſupra ius, hominem eximere à tali prohibitione. In quo ſeruandæ ſunt regulæ generales, de requiſitis ad valorem, & honeſtatem talis diſpenſationis: nam eadem ratio eſt de hac, & de qualibet alia, quæ circa humanum ius verſetur.

Secundo dicendum eſt: Vt diſpenſatio in irregularitate locum habeat, neceſſe eſt, vt cauſa irregularitatis duret: nam illa ceſſante per ſe ceſſat irregularitas, nec eſt neceſſaria diſpenſatio. Vt hoc explicemus, diſtinguere poſſumus varias irregularitates quoad perpetuitatem cauſæ. Quædam eſt habens cauſam omnino immutabilem, huiuſmodi eſt omnis illa, quæ fundatur ſolum in actu præterito, quatenus ſemel factus eſt, quia quod factum eſt, infectū eſſe nullo modo poteſt: & hæc irregularitas eſt de ſe perpetua quamdiu perſona durat. Huiuſmodi eſt irregularitas ex defectu natalium, quæ ſolū fundatur in cōceptione ſine vero matrimonio. Similis eſt irregularitas ex homicidio; ſufficit enim occidiſſe, etiamſi per miraculum homo occiſus poſtea reſurgeret. Denique idem eſt in omni irregularitate ex delicto contracta, quia non fundatur in delicto, vt perſeuerante moraliter ſeu habitualiter, ſed in hoc ſolum, quod fuerit commiſſum. Et ob hanc rationem, quantumuis peccatum per pœnitentiam, vel abſolutionē tollatur, hæc irregularitas manet, donec per diſpenſationem tollatur. In his ergo irregularitatibus ſolum habet locum hic modus auferēdi illas à ſubiecto manente, quia ſtatum cauſæ neceſſario ſemper durat. Aliæ vero ſunt irregularitates, quę & temporalē cauſam habent & expreſſe ferūtur ſolū pro illo tēpore pro quo cauſa durat: huiuſmodi eſt irregularitas ex defectu ætatis, quæ propterea ſolum durat, durante tali ætate, & cōſequenter diſpenſatio ſolum habet in ea locū quādiu durat cauſa ſeu tempus irregularitatis: quo tempore durāte, poſſe talem diſpenſationem concedi, præter rationem ſupra factam vſus ipſe ſatis confirmat.

5. 2. Concluſ. Varii irregularitatū modi quoad perpetuitatem cauſæ.

Secundus.

Tertio ſunt aliæ irregularitates, quæ habent cauſam, quæ non conſiſtit tantum in actu præterito, ſed in aliqua re vel priuatione permanente, & durabili, qualis eſt ægritudo, vel debilitas corporis, aut alius ſimilis defectus, qui aliquando ſolet eſſe naturaliter immutabilis, vt eſt defectus vnius, v. g. vel quid ſimile: & tunc nulla eſt difficultas, quin per diſpēſationem ſolā auferri poſsit talis irregularitas ſecluſo miraculo. Aliquādo vero talis cauſa ceſſare poteſt naturaliter, vt ſi lepra auferatur, vel debile membrū priſtinæ ſaluti reſtituatur. Et tūc eſt generalis regula, ceſſante cauſa irregularitatis ceſſare irregularitatem, abſq; alia diſpenſatione, iuxta illud Ambroſii epiſtol. 82. *Vbi cauſa non hæret, vitium non impu-*

6. Tertius.

imputatur, & habetur in cap. *Neophythus*, diſt. 61. & eſt communis ſententia cum Gloſſa in cap. *Poſt tranſlationem*. verb. *Ceſſante*, de Renunciat. argumento illius textus, & in capit. *Super eo* de Electione. Quibus locis Ioannes Andreas, Panormitanus, & alii diſputant de ſenſu illius propoſitionis vulgaris, *ceſſante cauſa ceſſat effectus*, cap. *Cum ceſſante*, de Appellat. cum aliis. Omiſsis tamen eorum doctrinis, & diſtinctionibus, in præſẽti materia ſermo eſt de cauſa intrinſece (vt ſic dicam) conſtitutiua irregularitatis, quia ponit in ſubiecto intrinſecam rationem eius, qua ablata tollitur (vt ſic dicam materia illius irregularitatis. Exemplum afferre poſſumus ex canone 78. Apoſtolorum, vbi primum ſic dicitur, *Si quis demonem habet, ne fiat clericus*: ſtatim vero ſubiungitur, *Purgatus autem recipiatur, & ſi ſit dignus, fiat*. Idem eſt de defectu ignorantiæ, ſi ſupponamus irregularitatem inducere, nam ſi ignorantia tollatur, tollitur materia ipſius irregularitatis, argumento capit. *Statuimus*, 61. diſt. Idemque eſt ſuo modo in infamia, ſi vere & omnino auferatur, vt ſaltem infamia facti poteſt contingere. In his ergo caſibus non eſt neceſſaria diſpenſatio, niſi quamdiu cauſa non ceſſat, illa tamen durante, cum irregularitas duret, ita poterit diſpenſari ſicut quælibet alia.

7. *De ablatione irregul. per abrogationem legis illam ferentis. Tripliciter comparatur abrogatio legis ad cauſam irreg.*

Vnde obiter intelligitur quid cenſendum ſit de quodammodo auferendi irregularitatem, quem aliqui aſsignant, per approbationem legis ferentis irregularitatem, vt ſi nunc, ver. gr. Eccleſia auferret legem, quæ illegitimos facit irregulares, eo ipſo auferretur talis irregularitas, quia efficacior eſt abrogatio, quam diſpenſatio. Eſt enim hęc ſententia mihi certa quantum ad duo. Primum quoad irregularitates nondum cõtractas, quia poſt abrogatam legem non contrahentur, vt per ſe notum eſt, cum ex efficacia legis pendeant. Secundum, quantum ad irregularitates iam contractas ante tempus abrogationis ſine culpa, vt in exemplo poſito de illegitimis, abrogata lege, quæ illos facit irregulares, non ſolum fierent habiles illegitimi, qui poſtea naſcuntur, ſed etiam iam nati: & hoc probat optime ratio facta de efficacia abrogationis. Itẽ quia non eſt maior ratio de vna quam de alia. De irregularitate vero iam contracta ratione delicti, res videtur dubia: quia illa eſt pœna iam impoſita propter delictum commiſſum: per abrogationem autem legis pœnalis quoad pœnam quam imponit, licet fiat vt in poſterum talis pœna nõ incurratur propter tale delictum, non tamẽ remittitur pœna prius inflicta propter delictum antea commiſſum: vt ſi Eccleſia nunc abrogaret legem prohibẽtem aliquid ſub pœna excommunicationis ipſo facto incurrendæ, efficeret quidem vt in poſterum id committens non maneret excommunicatus, non tamen tolleret excommunicationem antea contractam per tale delictum ſed neceſſaria eſſet illius abſolutio: ita ergo videtur de irregularitate dicendum. Quod profecto eſt ſatis apparens, maxime ſi in abrogatione legis ſint aliqua verba, quæ tempus abrogationis reſpiciant. Nihilominus tamen, ſi abrogatio ſimpliciter & abſolute fiat v.g. quod homicida, aut rebaptizans iam non ſit irregularis, probabilior eſt dicta ſententia: quia talis abrogatio fauorabilis eſt, & ideo amplianda: verba autem illa de ſe indifferentia ſunt, & comprehendunt tam illũ qui iam eſt homicida, quam qui futurus eſt. Accedit quod primaria ratio irregularitatis nõ eſt punitio, ſed decentia rerum ſacrarum. & ideo ſi per abrogationem legis iam non conſideratur in illo delicto indecentia aliqua in ordine ad ſacros ordines, nõ refert quod delictũ ipſum fuerit committendum, vel commiſſum. Secus vero eſſet ſi non immediate abrogaretur lex irregularitatis, ſed alia lex ferens cenſuram, per cuius violationem irregularitas contracta eſt, nam per talem abrogationem non auferretur irregularitas, quia lex virtute cuius incurritur, ſemper integra manet: imo per abſolutionem à tali cenſura non aufertur irregularitas, quia ſunt impedimenta diuerſa.

8. *Rationib. dubitandi fit ſatis.*

Rationes dubitandi in principio poſitæ ex dictis ſolutæ ſunt, præter vltimam quæ intendebat, manente cauſa non poſſe irregularitatem diſpenſari quia manet indecentia. Dicendum eſt enim, hanc indecentiam non ſemper eſſe tantam, aut talem, vt ſecluſo iure poſitiuo reddat actum illicitum, ideoque, ea non obſtante, poſſe per diſpenſationem tolli irregularitatẽ: maxime cum poſsit intercedere rationabilis cauſa, per quam illa minor decẽtia compenſetur. Semper tamen, in his præcipue irregularitatibus, quæ ex defectibus animæ vel corporis proueniunt, cauere oportet, ne aliquid admittatur, quod reuera ſit contra decentiam miniſterii ſacri.

SECTIO II.

Apud quos ſit poteſtas diſpenſandi in irregularitate.

1. *Quædam ſupponuntur ad quæſtionis declarationem.*

SVpponendum inprimis eſt, poteſtatem hanc ſpirituale ac ſupernaturalem eſſe, & à Chriſto Domino cõceſſam. Nam poteſtas ferendi leges, & diſpenſandi in illis eiuſdem ordinis ſunt, & poteſtas ligandi & ſoluẽdi reſpectiue ſumpta. Deinde ſuppono poteſtatem hanc iuriſdictionis eſſe: non eſt enim poteſtas ordinis: conſtat enim in vniuerſum diſpẽſationem in lege actum iuriſdictionis eſſe, vnde tantum à ſuperiore circa ſubditos exerceri valet. Poteſt autẽ (vt hoc obiter dicamus) hic actus dici iuriſdictionis voluntariæ, quia non pertinet ad coactionem, ſed potius ad fauorem & gratiam: aliquid vero participare poteſt de iuriſdictione coactiua quatenus per poteſtatem ſuperioris etiam ab inuito auferri poteſt, quia irregularitas non pendet ex voluntate habentis, ſed imponentis illam. Suppono tertio, poteſtatem hanc alicui conuenire ex immediata Chriſti conceſsione: aliquibus vero per alterius hominis cõmunicationem. Rurſus poteſtatem hãc in aliquo eſſe ordinariam, in aliis eſſe poſſe delegatam, nam quoad hæc omnia eadem eſt ratio de hoc actu iuriſdictionis, & de aliis.

2. *Prima concluſio.*

His ſuppoſitis, primo certum eſt Summum Pontificẽ ex diuino iure, & immediatè à Chriſto habere ordinariam, vniuerſalem, ac ſupremam poteſtatem diſpenſandi in irregularitate. Patet quia Summus Pontifex habet ſuam poteſtatem immediate à Chriſto: quæ ordinaria eſt quia ex vi proprii muneris competit tamquam paſtori totius Eccleſiæ. Eſt etiam ſuprema quia ſoli Chriſto immediate ſubeſt, & à nullo alio pendet, omnes vero alii pendent à Summo Pontifice, etiam quantum ad hunc actum. Propter quod certum etiam eſt, poſſe ſibi reſeruare diſpenſationem cuiuſcumque irregularitatis, ſi velit. Denique dicitur hæc poteſtas vniuerſalis, non ſolum quoad loca, & perſonas, ſed etiam quoad irregularitates, quia nulla eſt, quæ per Summum Põtificem diſpenſari non poſsit: nam omnis irregularitas eſt de iure poſitiuo: in toto autem iure poſitiuo poteſt Papa diſpenſare, vt ex ſuprema eius poteſtate conſtat & ex cap. *Propoſuit*, de Conceſſ. Præbẽd. Et cap. *Significaſti*, de Electione, & c. *Sunt quidam*, 25, quæſt. 1. Quæri vero poteſt, an talis diſpenſatio requirat cauſam, ſed reſolutio eſt, vt licite fiat, requiri cauſam, non tamen vt valida ſit, iuxta generalem doctrinam de diſpenſatione legis humanæ.

3. *Secunda concluſio.*

Secundo dicẽdum eſt, iure ordinario nullum Epiſcopum poſſe diſpenſare in irregularitate ſecundum ſe ſeu generatim ſumpta: ſed ſolum in his irregularitatibus diſpẽſare poſſe, quæ in illis cõceduntur. Hęc eſt communior ſententia Canoniſtarum in cap. *Atſi clerici*, de Iudiciis, & Summiſtarum,

præſertim Angeli verb. *Diſpenſatio*, nume. 5. Syluest. quæſt. 9 10. & 11. & aliorum Doctorum in capit. *Cum illorum*, de Sentent. excommunica. ex quo textu poteſt hæc aſſertio comprobari, & ex multis aliis quos infra ſuis locis referemus, quibus conſtat, Epiſcopum non poſſe diſpenſare in variis irregularitatibus: id enim non prouenit ex ſpeciali reſeruatione quæ raro vel nunquam in iure adiungitur: prouenit ergo ex generali cauſa, quia Epiſcopus ex vi ſui muneris non habet poteſtatē diſpenſandi in irregularitate, niſi ei ſpecialiter cōcedatur. Ratio eſt, quia inferior non poteſt diſpenſare in lege ſuperioris, niſi ei concedatur: irregularitas autem ſemper eſt ex lege ſuperioris comparatione ordinariorū Epiſcoporum, vt ſupra oſtenſum eſt: ergo. Confirmatur ex dictis ſupra diſputa. 29. ſect. 2. de ſuſpenſione lata à iure in pœnam delicti commiſsi, quod non poſsit Epiſcopus in illa diſpenſare, niſi in caſibus ſibi conceſsis nam eadem ratio militat in irregularitate, & omnia ibi dicta poſſunt hic applicari. Et difficultas, quæ oritur ex ca. *Nuper*, de Sent. excomm. ibi etiam expedita eſt, & ita ſentiunt auctores ibi citati, & ex decreto Concilii Trident. ſtatim tractando amplius confirmari poterit.

Quibus in caſibus poſſint Epiſcopi in irregularitate diſpenſare.

4. IAm vero inquirendum occurrit, qui ſint illi caſus, in quibus Epiſcopis cōceſſa eſt irregularitatis diſpenſatio. Reſpōdeo, duobus modis poſſe hos caſus deſignari: primo in particulari & in ſpecie ſingulas irregularitates ab eis diſpenſabiles numerando: & de hoc dicemus in diſcurſu totius materiæ, nam tractando de vnaquaque irregularitate videbimus quid circa illam poſsit Epiſcopus. Alius modus eſſe poteſt per aliquas regulas generales. Poſſuntque duæ præcipuæ tradi.

5. *Prima generalis regula.* Prima eſt de iure antiquo iuxta communem doctrinam Canoniſtarum: tūc poſſe Epiſcopum in irregularitate diſpenſare, quādo poteſt diſpenſare in ipſamet lege, quæ talem irregularitatem imponit. Hanc enim regulam circa ſuſpenſionem ſupra conſtituimus, videtur autem habere eandem rationem in irregularitate, quia nō requiritur maior poteſtas ad diſpenſandum in pœna legis, quam in ipſa lege, vt in citata Diſputatione de Suſpenſione, tetigi. Hęc *Regulam hanc minime ad praxim applicari poſſe.* autem regula ſupponit eſſe aliquam legem, irregularitatem imponentem, quæ poſsit per Epiſcopum diſpenſari, de qua eadem quæſtio ſtatim occurrit, quænam ſit talis lex. Cui nunc omnino ſatisfacere non poſſumus, donec per ſingulas leges irregularitatem imponentes diſcurramus. Videtur tamen dicta regula in pręsēti materia nihil habere vtilitatis. Quia duobus modis intelligi poteſt diſpenſari in lege. Primo poſt commiſſum actum contrarium ipſi legi: vel poſt contractum defectum, quem lex vitare ſtudet: & hoc modo diſpenſare in tali lege nihil aliud eſt quā diſpenſare in irregularitate contracta ratione illius: & ideo non poteſt aſsignari pro regula, quod tunc poſsit Epiſcopus in irregularitate diſpēſare, quando poteſt diſpenſare in lege ferente irregularitatem, quia nihil aliud eſſet quam idem per idem dicere. Secundo poteſt diſpenſari in lege antequam incidatur in ipſam: & hoc modo nullam eſſe legem ferentem irregularitatem, in qua poſsit Epiſcopus diſpenſare. Si enim talis lex ferat irregularitatem abſque delicto diſpēſare in illa nihil aliud eſſet, quam concedere, vt talis actus vel defectus ſecum non afferat irregularitatem: quod multo magis eſſe videtur, quam diſpenſare in irregularitate iam contracta. Et ideo multo certius eſt, non poſſe hoc facere Epiſcopum, niſi ei ſpecialiter concedatur, exiſtimoque nullam eſſe huiuſmodi conceſsionem, quia nullo iure conſtat. Nec videtur rationabilis, nedum neceſſaria talis poteſtas. Si autem irregularitas feratur propter delictum, tunc diſpenſare in tali lege, aut eſt cōcedere vt talis actus poſsit fieri ſine delicto: & hoc non habet locum in his delictis, propter quæ irregularites imponitur, quia sūt grauiſsima crimina, & cōtraria naturali, aut diuino iuri. Aut eſt concedere ſeu præuenire, vt irregularitas non contrahatur, etiamſi talis actus fiat, & hoc maiori ratione hic locum non habet, quam in actibus quę non ſunt delicta. Igitur ex regula nulla poteſtas colligi poteſt.

Decretum Concilii Tridentini ſeſſ. 14. cap. 6. de Reformat. expenditur.

ALia regula ſumitur ex iure nouo Concilii Tridentini ſeſſ. 24. cap. 6. de Reformat. vbi conce- 6. *Secunda regula.* ditur Epiſcopis vt diſpenſare poſsint in omnibus irregularitatibus ex delicto occulto prouenientibus, excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis deductis ad forum cōtentioſum. Circa quam regulam optime aduertit Romana congregatio, Epiſcopos illarum regionum, in quibus *1. Coroll.* Concilium Tridentinum receptum non eſt, non poſſe hac vti facultate: quia hęc facultas de nouo eſt per Concilium data, ideo prædictis Epiſcopis non confertur, quia par debet eſſe conditio fauorum, & onerum: vbi ergo Concilium non recipitur quoad leges & onera, acceptari non poteſt quoad fauores: non fuit enim mens Concilii aliter eos concedere. Vnde etiam obiter conſtat, quod à principio dicebamus, Epiſcopos non habere facultatem ad diſpē- *2. Coroll.* ſandum in irregularitate, niſi eis concedatur. Vnde hic etiam abſolute conceditur hæc poteſtas, ſed cū duplici exceptione. Vna eſt de homicidio voluntario, de quo tractabitur infra. Alia eſt de delicto ad forum contentioſum deducto, quæ videtur non recte cohærere cum ipſa regula. Nam ibi ſolum conceditur facultas in caſibus occultis: quid ergo neceſſe fuit excipere caſus deductos ad forū contentioſum, cum manifeſtum ſit illos non eſſe occultos? Hoc adnotauerim, vt intelligatur, Concilium non loqui tantum de caſibus omnino occultis, qui à nemine ſciuntur: ſed abſolute de occultis, prout à publicis diſtinguuntur, etiamſi probabilia ſint: ob hāc enim cauſam addidit Concilium dictam exceptionem. Nam, ſi delictum occultum non tantum probabile ſit, ſed etiam iam ſit deductum ad forum contentioſum: hoc ipſo reputatur à Concilio ſufficienter publicum, vt eius diſpenſatio Epiſcopo non concedatur. Dicitur autem delictum hoc modo publicum ſtatim ac denūciatio ſeu accuſatio de tali delicto corā legitimo iudice iuridice facta eſt: nā Concilium non requirit quod delictum ſit probatum ac declaratum per ſententiam Iudicis, ſed tantum quod ſit deductum, deducitur autem per denunciationem vel accuſationē. Sed quid ſi fortaſſe *Interrogationi ſatisfit.* delictum omnino occultum, quodque probari non poteſt, ad forum contentioſum deferatur, iure, vel iniuria, poterit ne talis irregularitas ab Epiſcopo diſpēſari? Reſpondetur: ex vi verborū Concilii non poſſe, quia Concilium non diſtinguit de occulto probabili, vel quod probari non poteſt. Iam enim ſupra reiecimus ſententiam aſſerentem, per delictum omnino occultum non incurri irregularitatem, dummodo externum ſit. Vnde, licet verum ſit Concilium hic concedere facultatem ad diſpenſandum in caſibus occultis, etiamſi probabiles ſint, non tamē in ſolis illis, ſed etiam in omnino, & quomodocumque occultis, quia Concilium abſolute loquitur. Cum ergo addat exceptionem eadem generalitate verborum, abſolute limitat conceſsionem, ad quoſcumque caſus quomodocumq; delatos. Exiſtimo tamen hoc intelligendum eſſe, quamdiu

diu crimen delatum ad forum contentioſum in illo verſatur, ſeu quandiu cauſæ ius agitatur. Nam ſi poſt delationem quiſpiam iuridice abſoluatur, à tali delicto, eò quod nullo modo probatum fuerit, videtur profecto reuocari delictum ad eum ſtatum, in quo antea erat, & æque manere occultum, ideoque eſſe per Epiſcopum diſpenſabile: maxime quando delictum nec plene, nec ſemiplene probari potuit: nam quando aliqua probatio intercedit, res videtur magis dubia. Quia ex ſemiplena probatione in foro contentioſo facta generaliter publica infamia & publica notitia, imperfecta quidem, tamen qualis ſufficiens videtur, vt res non maneat occulta, ſicut antea erat: quod ſecus eſt, quando delictum nullo modo probatum eſt.

7. *Quis nomine Epiſco. in Concilii decreto intelligatur.* Dubitari vero poteſt, quid nomine Epiſcopi in illo decreto intelligendum ſit. In quo eſt certum non ſatis eſſe quod ſit Epiſcopus conſecratus, niſi habeat Epiſcopatum, & propriam iuriſdictionem, ac ſubditos, quia non conceditur hæc facultas cuilibet Epiſcopo reſpectu quorumcumque fidelium, ſed tantum reſpectu ſubditorum, vt eſt per ſe notum, & paulo inferius in eodem decreto declaratur. E contrario vero Epiſcopum eſſe electum, & confirmatum, quia ille eſt ſimpliciter & abſolute Epiſcopus, & in ordine ad actus iuriſdictionis non indiget conſecratione. *An comprehendantur inferiores Prælati habentes quaſi Epiſcopalem iuriſdictionem.* Maius tamen dubium eſt de inferioribus prælatis habentibus iuriſdictionem ordinariam, & quaſi Epiſcopalem, nam hi ſolent etiam nomine Epiſcopi veniri in ſimilibus conceſsionibus ad iuriſdictionem pertinentibus: maxime quando ſunt exempti, & habent quaſi diœceſim propriam. Nihilominus in Congregatione Cardinalium declaratum eſt, hos inferiores prælatos non comprehendi ſub hoc decreto, ſed tantum Epiſcopos priuatiue, ſeu excluſiue quoad omnes alios. Cuius declarationis ratio fuiſſe videtur, quia hæc conceſsio ex ea parte qua derogat iuri communi, eſt odioſa, & ideo limitanda eſt ad proprietatem verbi, *Epiſcopus*. Et huic declarationi ſtandum eſt, quia ſufficienti teſtimonio, & autoritate nobis de ea conſtat. Vnde fit, fideles omnes immediate ſubiectos his Abbatibus ſeu prælatis inferioribus, quamuis aliàs exempti ſint, quoad hũc poſſe ſubiici Epiſcopo ſuæ diœceſis, quia non debent eſſe prioris conditionis, quam alii fideles: ergo oportet vt habeant aliquem Epiſcopum, à quo poſsint talem diſpenſationem obtinere. Item quia Epiſcopus per ſe habet iuriſdictionẽ in illa diœceſi, quoad omnes actus in quibus illi nõ ſunt exempti: non ſunt autem exempti quoad hunc actum de quo agimus.

8. *An Epiſcopus poſſit per alium hanc diſpenſationem conferre. Ratio dub.* Rurſus vero dubitari poteſt, an poſsit Epiſcopus hanc diſpenſationem alii committere, vel ſolum per ſe ipſum poſsit illam conferre. Ratio dubii eſt, quia decretum illud duas habet partes. Prior eſt de diſpenſatione in irregularitate ex defectibus occultis. Poſterior eſt de abſolutione à caſibus reſeruatis, Summo Pontifici. Et in hac poſteriori parte additur, *per ſe ipſos, aut Vicarium ad id ſpecialiter deputandum*: in priori vero parte nihil additur, ſed ſimpliciter dicitur *liceat Epiſcopis diſpenſare*: ergo in illa priori parte poteſtas ſolis illis cõceditur per ſe ipſos. Patet conſequentia, nam extenſio, quæ in vno caſu ponitur, & in alio tacetur, virtualiter excluditur. Neque argumentum à ſimili in his rebus eſt validum, quia ſunt facultates diſtinctæ: & abſolutio à peccatis & cenſuris eſt magis neceſſaria ad ſalutem animæ, quam diſpenſatio in irregularitate, ideoque mirum non eſt quod cum maiori amplitudine concedatur. Accedit, quod Epiſcopi quoad hanc facultatem ſunt tantum delegati, non enim habent illam iure ordinario, ſed ex ſpeciali commiſsione: ergo non poſſunt illam ſubdelegare, niſi hoc eis ſpecialiter concedatur. Ob hanc enim cauſam addita eſt in illa ſecunda parte decreti, *per ſe vel Vicarium*: & ſtatim in eadem parte excipitur peccatum hæreſis: ergo cum in priori parte nõ detur facultas delegandi non videntur Epiſcopi poſſe committere aliis hanc facultatem. *Reſolutio.* Nihilominus dicendum eſt, poſſe Epiſcopum per alium diſpenſare, vices ſuas illi committendo. Primo, quia nulla occurrit ſufficiens cauſa, ob quam Concilium adeo limitauerit hanc facultatem, cum ſæpe expediat hanc etiam facultatem concedere docto Confeſſario, qui poſsit diſpenſationis cauſam melius in conſcientia examinare. Præterea Concilium non limitat hanc facultatem, vt intelligatur conceſſa Epiſcopis tamquam delegatis Sedis Apoſtolicæ: quod aliis locis facere ſolet, ſed ſimpliciter eam facultatem Epiſcopis concedit, vt ex vi illius decreti videatur hæc facultas iam annexa muneri Epiſcopali quaſi iure ordinario: ergo cum non reſtringatur, erit delegabilis ab Epiſcopo. Vnde quod in ſecunda parte illius capitis additur, *Per Vicarium*, &c. Potius videtur reſtrictio, quam ampliatio: nam ſi nihil adderetur, per quemcumque delegatum poſſet illa abſolutio præſtari: per illam verò particulam reſtrictũm eſt, vt ſolum poſsit id fieri per Vicarium ad id ſpecialiter deputatum. Quapropter ſi illa diſiunctio ad priorem facultatem diſpenſandi non accommodatur (vt contextus ipſe requirere videtur: non enim ſine cauſa Concilium diſtinctis verbis, *diſpenſandi, & abſoluendi*, vtitur, & diſiunctionem illam in vno membro ponit, & non in alio) ſi hoc, inquam, ita eſt, potius ſequitur priorem facultatem diſpenſandi exerceri poſſe non ſolum per Vicarium ſpecialiter ad hoc deputatum, ſed ſimpliciter per quemcumque, etiamſi generaliter ei facta ſit delegatio. Denique vſu ita receptum, & interpretatum videtur, vt Epiſcopi ſoleant in his caſibus vices ſuas aliis committere: conſuetudo autem eſt optima legum interpres.

9. *Quis poſſit diſpenſare cum Epiſcopo ſi in irregularitatê ſibi conceſſam incurrat.* Et iuxta hanc reſolutionem expediri etiam poteſt dubium, quod in congregatione Cardinalium tactum inuenio, ſcilicet, ſi contingat Epiſcopum ipſum in huiuſmodi irregularitatem occultam incurrere, an poſsit ſecum ipſe diſpenſare, vel ſaltem alteri vices ſuas committere, vt diſpenſet. Nam quod hoc poſteriori modo fieri poſsit, ex reſponſione eiuſdem congregationis colligi videtur: licet enim ibi nõ proponatur dubium de irregularitate, ſed de cenſuris: tamen inde ſumitur ſufficiens argumentum à paritate rationis. Nam congregatio cenſuit, poſſe Epiſcopum deputare Confeſſorem, qui ipſum abſoluet cum facultate conceſſa Epiſcopis per illud decretum: ergo idem erit de diſpenſatione: nam vtraque poteſtas de ſe delegabilis eſt, & non debet Epiſcopus eſſe prioris conditionis in hoc quam inferiores Clerici. An vero poſsit Epiſcopus per ſe ipſum exercere hanc poteſtatem circa ſeipſum, generalis quæſtio eſt de actu diſpenſandi, quam in materia de legibus, & de voto latius tractamus.

Præterea hinc etiam expeditur aliud dubium tactum in eadem congregatione, an poſsit Epiſcopus diſpenſare in huiuſmodi irregularitate occulta cum ſubdito abſenti, qui in aliena diœceſi verſatur. *Concluſio.* Dicendum enim cenſeo, poſſe, vel hanc poteſtatem delegando alicui Confeſſori, vel per ſeipſum illam, exercendo: quia diſpenſatio optime concedi poteſt abſenti: quod ſi præſentia eius, cum quo diſpenſatur, neceſſaria non eſt, neque exiſtentia intra eandem diœceſim eſt neceſſaria: quia actus iuriſdictionis voluntariæ, quæ ſecrete, & ſine ſtrepitu, & ſolennitate iudicii exercetur, extra territorium extendi, ſeu exerceri poſſunt, vt ſæpe in ſuperioribus dictum eſt. Contra hanc reſolutionem obiici poteſt verbum illud Concilii Tridentini, *In diœceſi ſua*. Obiici etiam poteſt reſponſio prædictæ congregationis

nis Cardinalium dicentium, in eo caſu poſſe huiuſmodi ſubditum abſentem abſolui ab Epiſcopo illius diœceſis in qua commoratur, nõ vero à ſuo. Reddit autem rationem difficilem, ſcilicet, quia Concilium loquitur de abſolutione ſacramentali in foro conſcientiæ, quæ requirit præſentiam, exemplo cõfeſsionis, quæ non poteſt fieri per nuncium, vel per literas. *Solutio.* Reſpondetur potius ex eadem reſponſione Cardinalium colligi aperte noſtram concluſionem: nam expreſſe dicunt, in eo caſu poſſe quidem illum ſubditum abſentem abſolui ab alieno Epiſcopo, in cuius diœceſi commoratur, non vero diſpenſari. Et ita tacite declarat, verbum illud Concilii Tridentini referendum eſſe ad poſteriorem facultatem abſoluendi, in qua ponitur, non vero ad priorem diſpenſandi. Vnde ſufficiens ratio differentiæ redditur: quia Concilium Tridentinum in Epiſcopo requiſiuit præſentiam ad abſolutionem, non verò ad diſpenſationem. Huius autem differentiæ ratio hinc videtur oriri, quod poteſtas diſpẽſandi ſimpliciter conceditur, & diſpenſatio ipſa ex ſe non pertinet ad forum pœnitentiæ: & ideo æque circa abſentem, & præſentem exerceri poteſt. Imo in ordine ad illam, quantumuis ſubditus ſit abſens, ſemper retinet reſpectum ſubiectionis ad ſuum Superiorem: ideoque non poteſt talem diſpenſationẽ obtinere ab alieno Epiſcopo, etiamſi in eius diœceſi verſetur: & contraria ratione poteſt diſpenſari à ſuo Epiſcopo, tum quia ſemper retinet eundem reſpectu ſubditi in ordine ad talem actum, qui ex ſe poteſt circa abſentem exerceri: tum etiam quia nõ debet priuari vſu, & fructu huius poteſtatis. Secus autem eſt de abſolutione, quæ expreſſe in eodem Concilio conceditur tantum in foro pœnitentiæ, *impoſita pœnitentia ſalutari*. Et ideo in prædicto caſu illi Epiſcopo conceditur poteſtas abſoluendi reſpectu talis perſonę, ad quem pro tunc ſpectat iudicium in foro pœnitentiæ circa conſcientiam illius: ille autem, qui in territorio alieno verſatur abſens à ſuo Paſtore, pro tunc ſubditur in foro pœnitentię Paſtori illius loci, in quo verſatur: ergo ab illo abſoluendus eſt per hanc facultatem, & non ab alio.

11. *Replica.* Sed inſtari poteſt: nã etiam abſolutio ab excommunicatione ferri poteſt in abſentem: ergo poterit Epiſcopus ſubditum in alia diœceſi exiſtentem in dictis caſibus abſoluere à cenſura, non abſoluendo ſacramentaliter, & tunc ablata cenſura, cum peccatum iam non maneat reſeruatum (eſt enim ſermo de caſibus Pontificiis) poterit ab illo abſolui à quocumque Sacerdote habente communem iuriſdictionem: ergo ratio adducta in prædicta reſpõſione Cardinalium non eſt ſolida. Nam abſolutio ab excommunicatione, & pœnitentia, quæ in ordine ad illam imponitur, per literas, vel nuncium fieri poſſunt. Reſpondeo, ex vi ſolius abſentiæ ita quidem *Enodatur.* dicendum eſſe: quando vero abſentia eſt extra diœceſim, tũc Epiſcopus non poteſt abſoluere à tali cẽſura, non propter ſolam rationem abſentię, vt ratio facta probat: ſed quia Concilium Tridentinum non concedit facultatem extra propriam diœceſim, ſed tantum intra illam, vt ex verbis eius expreſſe conſtat. Cur autem Concilium limitauerit illam facultatem, non eſt petendum (vt opinor) ex natura abſolutionis à cenſura, vt ex diſcurſu facto conſtat, neque etiam ex eo, quod ex vi huius facultatis non poſsit Epiſcopus abſoluere à cenſura, niſi in foro Sacramenti Pœnitentiæ, ſeu audiendo confeſsionem ſacramentalem: quia ibi non conceditur hæc facultas cum tanta limitatione, neque à nobis reſtringẽda eſt, cum fauores potius ſint ampliandi. Verbum autem illud, *In conſcientia*, non ſignificat idem, quod in Sacramento Pœnitentiæ: ſed quod obligatio in conſcientia, vt ex vi ipſorum verborum patet, quæ addita ſunt, vt ſemper relinquatur Eccleſiaſticis Iudicibus ius puniendi talia delicta in foro contẽtioſo, ſi aliquando in eo denũciata, atque probata fuerint. Item hanc fuiſſe mentem Concilii patet, quia aliàs non debuiſſet addere illam particulam, *In diœceſi ſua*, quia ſatis clarũ erat, Epiſcopum in ſua diœceſi exiſtentem non poſſe abſoluere in foro ſacramentali ſubditum extra diœceſim exiſtentem: vel ſi Concilium voluit vt Epiſcopus, etiam ipſe exiſtat extra ſuam diœceſim, non poſsit ibi abſoluere ſubditum ſuum (vt reuerá voluiſſe videtur ex vi dictorum verborum) hoc ipſo ſatis conſtat, rationem Concilii non fuiſſe propter abſentiam, cum in eo caſu poſsit ſubditus eſſe præſens ſuo Epiſcopo extra diœceſim eius. Ratio ergo Concilii ex aliqua alia conſideratione morali ſumenda videtur: quia propter maiorem pacem, & meliorem ordinem voluit facultatem hanc limitare, non tantum ad perſonas, ſed etiam ad territoria, ſeu loca. Quo fit, vt intra *Corollaria reſolutionis datæ.* ſuam diœceſim poſsit Epiſcopus abſoluere immediate per ſe ipſum à tali cenſura reſeruata & occulta, ſubditum abſentem in alio oppido eiuſdem diœceſis exiſtentem: nihil eſt enim, quod obſtet, cum Cõcilium dicat, *intra eandem diœceſim*. E contrario vero ſequitur, non poſſe Epiſcopum ex vi huius facultatis abſoluere ſubditum extra diœceſim exiſtẽtem, etiamſi ipſe ibidem exiſteret, & poſsit ibi ab aliis peccatis eum abſoluere, atque etiam à cenſuris non reſeruatis Papæ, propter limitationem Concilii poſitam, vt explicatum eſt. At vero è contrario, ſi Epiſcopus exiſtat extra ſuum diœceſim, videtur poſſe mittere ſubdito intra diœceſim, exiſtenti abſolutionem à cenſura ex vi huius facultatis, quia non eſt neceſſe verbum illud Concilii: *In diœceſi ſua*, referre ad vtramque perſonam, quia neq; ex vi verborum id ſignificatur, neq; oportet conceſsionem reſtringere pluſquam verba cogant.

11. *Quid per ſubditos intelligatur in illo decreto.* Tandem hinc etiam conſtat, qui ſint intelligendi nomine ſubditorum in illo decreto, illi enim propriſsime dicũtur ſubditi, in quos Epiſcopi ordinariam iuriſdictionem habent. Sed oportet aduertere particulam illam, *ſubditos ſuos*, non eſſe poſitam in prima parte illius cap. de Diſpenſatione in irregularitate, ſed in ſecũda de abſolutione à caſibus reſeruatis in ordine, ad quem ſubditi dicũtur omnes illi, qui in foro ſacramentali tali tempore ſubiiciuntur Epiſcopo diœceſano, ſiue ibi habeant firmum domicilium, ſiue nõ, vt explicatum eſt. Non tamen omnes iſti cenſentur ſubditi in ordine ad diſpenſationem irregularitatis, vt declarauimus. Et ideo fortaſſe Concilium nullam mentionem ſubditorum fecit in illa parte, ſed ſimpliciter dixit: *Liceat Epiſcopis in irregularitatibus diſpenſare, &c.* Intelligendum eſt autem licere hoc Epiſcopis reſpectiue, ſcilicet, vnicuique reſpectu perſonarum ſui Epiſcopatus ſcilicet, qui ibi habent domicilium. Et generaliter dici poſsũt ſubditi diœceſano Epiſcopo in ſpiritualibus: exiſtimo autem etiam comprehendi perſonas exemptas ibi commorantes: nam ſemper ſunt aliquo modo ſubditæ, & quoad hos actus fauorabiles poſſunt ſe ſubiicere, ſi velint, & aliud priuilegium nõ obſtat. Vnde etiam Prælati inferiores, aliàs exẽpti, & habentes iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem poſſunt quoad hoc ſe ſubiicere, vt diſpenſationem huiuſmodi à diœceſano obtineant. *Interrogatio.* Quod ſi quis quærat, an poſsit Archiepiſcopus in toto ſuo *Reſponſio.* Archiepiſcopatu hac vti facultate. Reſpondeo ſimpliciter loquendo, non poſſe, quia hæc facultas non conceditur ei, vt Archiepiſcopus eſt, ſed vt Epiſcopus: & quia hic eſt communis ſenſus talium facultatum, niſi aliud exprimatur. Dico autem ſimpliciter loquendo, quia quando Archiepiſcopus viſitat diœceſim Suffraganei, videtur vti poſſe facultate abſoluendi à caſibus reſeruatis ibi conceſſa, quia tunc quantum ad forum conſcientiæ & pœnitentiæ ſe gerit vt Epiſcopus, & poteſt ſacramentaliter abſoluere æque ac Epiſcopus ipſe. Diſpenſare autem

in irre-

in irregularitate nõ videtur poſſe etiam in tempore, quia hæc non limitatur ad forum conſcientiæ tantum, neque ordinatur ad forum ſacramentale. Et hæc videntur ſufficere de facultate Epiſcoporum.

13 *An capitulum poſsit Sede vacãte in his irregularitatibus diſpẽſare.*

Quæri vero poteſt, an Capitulum Eccleſiæ Cathedralis Sede vacante poſsit vti hac facultate diſpenſandi in irregularitatibus. Ratio dubii eſt, quia ſuccedit in iuriſdictione Epiſcopali. Nihilominus dicendum videtur, non ſuccedere in poteſtate diſpenſandi in irregularitatibus, in caſibus ſpecialiter conceſsis Epiſcopis in iure, niſi ipſummet ius, vel ſufficiens cõſuetudo ita declaret talem Epiſcopi facultatem. Hoc colligo ex ipſomet decreto Concilii Tridentini, adiuncta Cardinalium interpretatione dicente, illam eſſe facultatem ſolius Epiſcopi, priuatiue quoad omnes alios: ergo excludit etiam Capitulum Sede vacante. Hæc autem interpretatio non fundatur in aliqua ſpecialitate illi⁹ decreti: nulla enim apparet: fundatur ergo in generali regula, quod facultas abſoluẽdi ab irregularitatibus conceſſa Epiſcopo ſimpliciter dicto, intelligitur de Epiſcopo tantum cum excluſione aliorum: nõ ergo ſuccedit Capitulum in vſu huius facultatis. Et ratio cõgrua eſt, quia hæc facultas non conuenit Epiſcopo iure ordinario, ſed extraordinario: Capitulum autem per ſe loquendo ſolum in ordinaria Epiſcopi iuriſdictione ſuccedit.

14. *An Apoſtolica Sede vacante in aliquo caſu Collegium Cardinalium hanc habeat poteſtatem.*

Hic vero occurrebat ſpecialis difficultas, an Apoſtolica Sede vacãte, Collegium Cardinalium poſsit irregularitates tollere ſaltem ad electionem Pontificis faciendam abſolute enim, & quoad omnes perſonas certum videtur non habere hãc facultatem: quia nullo iure illis conceſſa eſt. In ordine vero ad electionem dubitari poteſt, ſi aliquis eorum irregularis ſit, an poſsit à toto Collegio cum eo diſpenſari vt licite eligi poſsit: nam irregularis nõ diſpenſatus non poteſt eligi, vt ſupra dictum eſt: quia pro eo ſtatu eſt indignus. Atque ita abſolute affirmat Maiolus lib. 2. 4. cap. qui de remedio diſpenſationis nihil dicit. Videtur tamẽ probabile poſſe talem irregularitatem à Collegio tolli: nam contingere poteſt, vt rationabilis cauſa diſpenſandi intercedat, imo quod expediat talem perſonam eligi, non obſtante irregularitate: quia hac ablata eſt dignior, &c. Ergo expedit, vt in illo collegio ſit poteſtas ad talem diſpẽſationem faciendam, cum non habeat tũc Superiorem: ad quem poſsit recurrere. Confirmatur, quia delegata poteſtate ad aliquem actum principalem cenſetur delegata ad alia acceſſoria, quæ ad illum ordinãtur: ergo in præſenti conceſſa facultate Cardinalibus ad eligendum, conceditur etiam ad tollendum quodcumque impedimentum, quod ſolo iure humano fundatur, ſi iuſta cauſa intercedat. Accedit, quod ſi de facto eligatur perſona irregularis & nihil aliud obſtat, electio facta tenet, & dignitas ipſa excludit irregularitatem: ergo à fortiori poterunt, ſi expediat: præmittere diſpenſationem, vt electio conuenienti modo & ordine fiat. Quapropter hanc partem probabiliorem exiſtimo, ſiue illa vocetur proprie diſpenſatio, ſiue legitima interpretatio, quod in tali caſu poſsit perſona licite eligi, non obſtante irregularitate, attenta ratione boni communis, quod ſemper eſt preferendum.

15. *Qui habeant poteſtatem delegatam diſpenſandi in irregularitate.*

Vltimo dubitari poteſt, quibus conueniat poteſtas hæc diſpenſandi in irregularitate ex delegatione, vel priuilegio. Ad quod reſpondendum eſt, quęſtionem hanc potius ad factum, quam ad ius pertinere: nam iure nulla talis facta eſt delegatio generalis, prout nunc loquimur de caſibus autem particularibus poſtea dicemus. Delegatio vero, quæ extra ius fit, cum ad factum pertineat, vix cadit ſub ſciẽtiam ſed iuxta diuerſa munera vel ſtatus perſonarum, facultates, & priuilegia eis conceſſa conſulenda ſunt. Solum ergo poſſumus aduertere, hanc cõmiſsionem dupliciter fieri poſſe: vno modo per priuilegia perpetua, prout data ſunt Prælatis religionum, quæ ipſi ſcire tenentur, & in opere de Religione, quod iam molimur, magna ex parte explicabimus. Deo adiuuante, & in ſequentibus in ſingulis irregularitatibus aliquid adnotabimus. Alio modo poteſt hæc commiſsio fieri ad vnum actum, vel ad tempus & de hoc modo primum dicere poſſumus, conſideranda eſſe verba reſcripti, & iuxta illorum vim de poteſtate conceſſa iudicandum. Deinde oportet aduertere, quoad vſum Romanæ Curiæ pleraſque diſpẽſationes, quæ à Sede Apoſtolica manare putantur, non fieri immediate à Papa, ſed committi in partibus, vt veritate examinata, & cognita Ordinarius, vel confeſſor diſpenſet, iuxta præſcripta in Concilio Tridentino ſeſſ. 22. cap. 5. de Reformat. In eo autem caſu etiãſi Pontifex moriatur re integra non expirat talis facultas, vt notauit Maiolus lib. 5. cap. 51. num. 6. cum Syluestro, verbo, *Diſpenſatio*, quæſtio. 6. & aliis, quia talis delegatio inter gratias computatur: ideo non expirat morte concedentis, vt in ſuperioribus dictum eſt.

SECTIO III.

Quæ forma ſeruanda ſit in diſpenſatione irregularitatis.

1 *Prima concluſio.*

HACTENVS explicuimus cauſam efficientem huius diſpenſationis, de motiua autẽ nihil ſpeciale occurrit notandum, præter ea, quę communia ſunt diſpenſationi in quocumq; iure nimirum requiri proportionatam cauſam, vt licite detur: adde etiã, vt valida ſit, quando manat à Prælatis Summo Põtifice inferioribus, vt infra etiam adnotabimus. De materiali etiam cauſa nihil neceſſe eſt dicere cum nulla alia ſit, præter perſonam irregularem. Solum ergo ſuperſunt pauca dicenda de formali cauſa, ſimulque de effectibus conſtabit.

2. Primo ergo dicendum eſt, nullam formam, vel ſolennitatẽ eſſe circa hoc iure præſcriptam, vt omnes docent: quapropter ea ſolum poſtulanda ſunt quæ ex natura rei requiruntur, vt ergo diſpenſatio ſufficiẽter fiat, neceſſarium inprimis eſt aliquod ſignum, quo ſufficienter voluntas diſpenſantis oſtẽdatur: quia diſpẽſatio ab illa pendet, & ſola interior voluntas, niſi manifeſtetur, nihil operatur inter homines, vt ſæpe diximus. Debet item per tale ſignum ſufficienter determinari irregularitas, quæ diſpenſatur, niſi generalibus verbis concedatur diſpenſatio ab omni irregularitate, quia cum hoc ſignum ſit practicum, & actiuũ oportet ſufficienter determinari, quia actiones ſunt circa indiuidua. Quapropter, qui plures habet irregularitates, ſi ab vna diſpenſari vult, neceſſe eſt, vt eius ſpeciem declaret: nam ſi confuſe petat diſpenſationem à quadam irregularitate, & diſpenſatio eodem confuſe modo concedatur, nihil fiet: quia incertum manet, quænam irregularitas diſpẽſetur, niſi conceſsio referatur ad intẽtionem petentis, & illa fuerit de tali irregularitate in particulari, quamuis verbo illam non expreſſerit: tunc enim valida erit diſpenſatio: quia reſpectu eius: qui diſpenſatur, ſufficienter declaratur voluntas diſpenſantis: quod ſatis eſt: Non eſt tamen cõueniens modus: quia vt diſpenſatio conuenienter fiat, neceſſe eſt grauitatem cauſæ, & irregularitatis in particulari cognoſcere. Si autem in eo caſu aliquis vult diſpenſari à multis irregularitatibus, quas habet, neceſſe eſt, vt vel illas in particulari proponat, vel ſaltem confuſe petat diſpenſari à multis

multis, vel ab omnibus irregularitatibus, quas cõtraxit: nã poteſt vna regularitas tolli ſine alia: ſicut vna cenſura: in hoc enim eſt eadẽ ratio, & ideo per diſpenſationem vnius non tolluntur aliæ, ſi adſint. Quocirca, ſi quis petat diſpenſationem irregularitatum in certo ac definito numero, vt quatuor irregularitatum, verb. grat. & eodem modo diſpenſatio concedatur: tunc ſi contingat irregularitatem aliam obliuioni tradi; non manebit diſpẽſata: quia neque explicite, neque implicite in petitione, vel conceſsione continetur, neq; ex vi alicuius connexionis tollitur ſimul cum aliis, ſicut ſolent peccata oblita remitti. Aliud vero erit, ſi in tali diſpenſatione addatur confuſa clauſula, includens omnes irregularitates, quas talis perſona incurrit: tunc enim etiamſi petens oblitus fuerit alicuius irregularitatis diſpenſata manet: quia implicite, & confuſe fuit in diſpenſatione incluſa, quod ſatis eſt. Idemque erit, quoties diſpenſans dixerit. *Tecum in irregularitate diſpenſo*, ſi ex circumſtantiis ſufficienter conſtiterit diſpenſationem eſſe generalem datam: quia tunc omnia diſpenſata manent, etiamſi in memoriam nõ venerint. Et ita cenſeo intelligendam doctrinam communem, quam referunt, & ſequuntur Nauarrus in Summa cap. 26. num. 13. & Maiolus lib. 5. cap. 51. num. 6.

3. *Effectus diſpenſationis debet ipſa forma explicari.* Tandem neceſſe eſt, vt qualitas, ſeu effectus diſpenſationis ſufficienter explicetur: poteſt enim irregularitas diſpenſari, vel in totum, vel ex parte id eſt, quoad vnum ordinem, & non quoad omnes, vel quoad vſum ordinis ſuſcepti, & non quoad ordinem ſuſcipiendum. Quoties ergo diſpenſatio irregularitatis abſolutè, & ſine addito conceditur, ſignum eſt diſpenſationem eſſe totalem, tum quia verba abſoluta ſignificãt totalem diſpenſationem. Tum etiam quia nulla eſt ratio determinãdi talem diſpenſationem ad vnum effectum potius, quam ad alium, niſi fortaſſe poteſtas diſpenſationis limitata ſit, & diminuta: tunc enim diſpenſatio erit adæquata poteſtati, & ſolum ex eo capite poterit limitationem accipere. At verò ſi diſpenſatio concedatur cũ limitatione, tantum operabitur, quantum verba expreſſe, vel implicite continuerint, vt ſi diſpenſatus quis fuerit ad minores ordines, non poterit ad ſacros promoueri: ſi autem fuerit diſpenſatus ad ſubdiaconatum, non poterit vlterius aſcendere poterit tamen minores ordines ſuſcipere; virtute enim continentur in illa diſpenſatione, cum non debeat quis per ſaltum promoueri. Si autem indefinite diſpenſetur ad ordines, multi cenſent de minoribus tantum intelligi, communis per textum ibi incapit. *Litteras*, de Filiis Presbyterorum, in particulari agẽtes de irregularitate illegitimorum. Et quia diſpenſatio odioſa eſt, ideoque reſtringenda ſunt iuxta ca. 1. eodem tit. de Filiis Presbyteror. in 6. Sed difficile eſt, hanc regulam vniuerſaliter acceptare quia in rebus indefinita æquiualet vniuerſali: ideoque iuxta materiã ſubiectam, & maxime iuxta receptum verborum ſenſum, & vſum in particulari iudicandum eſt. Rurſus ſi diſpenſatio concedatur cum hac limitatione, *ad vſum ſuſceptorum ordinum*, ex vi illius non poteſt quis nouum ordinem ſuſcipere: quia ſunt effectus diuerſi, qui frequenter in diſpenſationibus ſeparantur, & difficilior eſſe ſolet diſpenſatio ad promotionem, quam cum iam promoto ad vſum tantum, cum ordinatus habet, veluti acquiſitum ius ad vſum ordinis ſuſcepti, & difficilius fit, aliquem priuari iure acquiſito, quam acquirendo, Atque ita notauit Gloſſ. in c. *Quicumque pœnitens* d. 50. & indicatur in illo textu & in aliis quos ibi citat: vnde infra videbimus, ſæpe Epiſcopum diſpenſare in aliqua irregularitate quoad vſum ſuſcepti ordinis non vero quoad nouum ordinem ſuſcipiendum. At vero ſi diſpenſatio fit ad vſum in ſuperiori ordine, ver. gra. Presbyteratu, etiam extendi-tur ad vſum omnium ordinum inferiorum: non quia in vniuerſum ablato maiori impedimento ſublatum ſit minus, vt quidam putant: non eſt enim hæc regula certa, vt in ſuperioribus viſum eſt: ſed, quia in illo effectu ſuperiori virtute continentur alii, quia is, & qui eſt ſuſpenſus in minori ordine non admittunt ad vſum ſuperioris, præterea ſi diſpenſatio concedatur ad obtinendum beneficium, ex vi talis formæ non videtur extendi ad ordines: quia non ſine cauſa additur limitatio. Nec per conſequentiam poteſt inferri extenſio, eò quod beneficium propter officium datur, tum quia hæc conſecutio non ſufficit, vt ſuſpenſus à beneficio ſit ſuſpẽſus ab ordine: ergo neque id ſufficiet, vt reſtitutus ad vnum, cenſeatur reſtitutus ad aliud, tum etiam quia interdum permittitur beneficium dari ad ſuſtentationem propter ordinem iam ſuſceptum, nè Clericus mendicare cogatur. Nam etiamſi non exerceat ordinem poteſt & canonicum officium recitare, & aliud miniſterium cantandi, vel inſeruiendi Eccleſiæ exercere. Et ob ſimilem rationem diſpenſatio ad omnes ordines, ſi aliud non addatur, non neceſſario includit diſpenſationem ad beneficia eccleſiaſtica, præſertim illa, quæ prælationem vel iuriſdictionem habent: quia etiam tales effectus ſunt diuerſi, & non ita connexi, vt ablato vno, cenſeatur alius ablatus: quod in particulari melius explicatur in ſequentibus.

Vltimo aduertẽdum eſt, hęc, quæ diximus, procedere in diſpenſatione verbali, ſeu expreſſa. Poteſt autem aliquando diſpenſatio fieri facto ipſo, quaſi in actu exercito: vt ſi Papa ſciens aliquem eſſe irregularem, illum ordinet, vel literas dimiſſorias concedat, cum eo diſpenſare cenſetur: quia non eſt credendus Pontifex agere contra ius, cum poſsit in iure diſpenſare. Vnde cum talis diſpenſatio Pontificis etiam ſine cauſa facta valida ſit, abſolute per illud factum diſpenſare cenſetur. Quapropter ſic ordinatus, non ſolum ordinem, ſed etiam vſum ordinis ſic ſuſcepti recipit, & reſtituitur ad vſum inferiorũ ordinum, propter regulam poſitam, quod nemini cõceditur vſus ſuperioris ordinis: ſine vſu inferiorum. Nihilominus tamen ex vi illius facti non cenſetur ille homo diſpenſatus ad aſcendendum ad ſuperiores ordines: quia vt ille actus legitimè fiat, hoc neceſſarium non eſt, neque aliunde habet connexionem cum tali facto. Denique ſi tale factum ex ignorantia irregularitatis fiat, non poteſt eſſe indicium diſpenſationis, quia non eſt indicium voluntatis, quia ignorantia cauſat inuoluntarium. Atque ita omnes docent, ſumiturque ex his, quæ in ſimili diximus de abſolutione à cenſura per factum Pontificis. *4. Etiam de facto poteſt diſpenſatio conferri à Papa.*

Negauimus tamen, illo loco Epiſcopum poſſe abſoluere ab excommunicatione etiam ſibi cognita, per ſolum factum: quod hic maiorem dubitationem habet. Nam multi cenſent, poſſe Epiſcopum diſpenſare in irregularitate ſibi cognita per ſimile factum, dummodo ſupponatur in eo poteſtas. Ita tenet Gloſſa in capit. vlt. diſtin. 51. verb. *Qui concubinas*, & Gloſſa in cap. *Si qui ſunt*, diſtin. 81. Et ſequitur Nauarrus cap. 25. numer. 74. & Syluester verbo *Irregularitas*, in vltimis verbis: vbi idem cenſet de Prælato quocumque habente poteſtatem diſpenſandi in irregularitate, & mittente ad ſuſcipiendos ordines ſubditum, quem ſcit eſſe irregularem. Et idem tenet Antoninus in tractatu de irregularitate, cap. 6 num. 15. Maiolus lib. 5. capit. 15. Ratio eſt, quia per illud factum indicatur ſufficienter voluntas diſpenſandi: tum quia etiam inferior non præſumitur agere contra ius, ſi poteſt iure facere: tum etiam quia ſi in Pontifice Summo illud eſt ſufficiens ſignum, id eſt, ex natura talis effectus moraliter conſiderati: ergo eadem ratione in Epiſcopo erit ſufficiens ſignum. Aliunde vero non eſt prohibitum iure poſitiuo *5. Quid de inferioribus Pontific. Opinio affirmantium.*

tiuo Epiſcopis diſpenſare hoc modo in irregularitate; nullibi n. extat tale ius: ergo eſt ſufficiens illa diſpenſatio. Et hinc conſtituitur differentia inter excommunicationem, & irregularitatem: quia iure Eccleſiaſtico declaratum eſt, Epiſcopum non poſſe abſoluere à cẽſura per actiones excommunicationi contrarias, vt ſupra ſuo loco vidimus; quod non eſt circa diſpenſationem in irregularitate declaratum. Addit nihilominus Nauarrus, ſententiã hanc procedere in foro conſcientiæ, non vero in foro exteriori. In quo cenſet conſtituendam etiam eſſe differentiam inter Papam & inferiores Epiſcopos. Et reddit rationem, quia diſpenſatio à Summo Pontifice data ſine cauſa, eſt valida, non vero data ab Epiſcopo. Sed hæc ratio ſolum concludit, quamdiu alias conſtiterit Epiſcopum non habuiſſe legitimam cauſam diſpenſandi, vel illam ignoraſſe, aut non conſideraſſe, talem diſpenſationem non valere quod verum exiſtimo. Si autem oppoſitum conſtiterit, non video cur talis diſpenſatio ſit reiicienda, etiam in foro exteriori. Solũ ergo videtur poſſe conſtitui differentia inter forum internum, & externum, in hoc, quod in interno ſufficit, vt non conſtet de cauſæ defectu, quia ſubditus præſumit ſuperiorem recte agere: in externo neceſſarium erit cauſam probare, ſi res in examen afferatur, vt latius tractat idem Nauarr. in capit. *Si quando*, de Reſcriptis, excep. 10. nu. 3. & alia de hac tacita diſpenſatione, quæ minus practica & moralia ſunt, videri poſſe in Maiolo ſupra num. 8. & 9.

DISPVTATIO XLII.

De Irregularitate contracta ex aliquo delicto circa vſum ſacramentorum.

EXPLICATA doctrina communi, deſcendimus ad ſingulas irregularitates, quę variis modis diſtribui ſolent. Quidam illas reuocant ad tria membra, ſcilicet ratione delicte, ratione ſacramenti, aut ex defectu, ſub quibus varia membra diſtinguũt, vt videre licet in Soto diſt. 25. quæſt. 1. art. ſecund. Alii diuidunt in quinque membra, ſcilicet, ex defectu animæ, & corporis, ex defectu lenitatis, & ſacramenti, & ex delicto, vt videre eſt in Nauarr. numer. 192. Alii vel reiiciunt irregularitatem ex defectu animæ, vel tantum conſtituunt vnam ſpeciem ex defectu perſonæ ſiue illa ſit corporis, ſiue animæ, quod poſtea examinandum eſt. Alii omnem irregularitatem dicunt eſſe ex defectu alicuius boni, vnde iuxta quatuor bonorum genera, animæ, corporis, famæ, & fortunæ, non incommodè in quatuor ſpecies partiuntur, & ſub defectibus animæ, delicta, & nonnullos defectus, quin peccata non ſunt, comprehendunt, Sed quia in ordine ad doctrinam moralem magis differunt duo genera irregularitatum ex delicto, vel ſine illo, ideo hac partitione vti viſum eſt, & prius dicere de irregularitatibus ex delicto, quas ad tria capita reuocabimus. Primum erit de peccatis commiſſis contra ordines. Secundum de aliis grauioribus vitiis. Tertium erit ſpeciale de homicidio propter peculiarem illius rationem.

Fr. Suarez. tom. 5

SECTIO I.

Vtrum, Contrahatur irregularitas per indebitam baptiſmi ſuſceptionem.

DVplex eſt vſus ſacramenti, paſsiuus, ſcilicet, & actiuus: & de vtroque dicemus. Prima ergo aſſertio ſit. Per iteratam receptionem baptiſmi irregularitatem incurri. De hac re late dixi, in tom. 3. Diſp. 31. Sect. 6. vbi oſtendi, hanc irregularitátem eſſe in iure expreſſam, & non incurri niſi intercedat delictum, ideoque excuſari quoties propter ignorantiam, & bonam fidem culpa excuſatur, quod etiam nunc verum cenſeo, licet oppoſitum teneat Maiol. libr. 3. ca. 14. quia nullum affert ius in quo talis irregularitas ſine culpa ſit ſatis expreſſa. Addidi etiam, quando quis ita permittit exterius ſe iterum baptizari, vt non habeat intẽtionem ſuſcipiendi ſacramentum, ſed ſolum ſe liberandi ab aliquo timore, vel aliquid ſimile, non incurrere hanc pœnam, ſiue alioqui peccet in ea permiſsione, ſiue non, quia illa non eſt formalis rebaptizatio ex parte recipientis cum tali intentione: pœna autem illa reſtringenda eſt ad formalem rebaptizationem, ſicut pœna impoſita hæretico ipſo iure, reſtringitur ad formalem hæreticum exteriorem, i. qui ita exterius ſignificat ſe negare fidem, vt interius etiam neget. Quo fit vt multo minus incurratur hæc irregularitas, quoties quis recipit ſecundum baptiſmũ ſub intentione conditionata, ſi fortaſſe prior baptiſmus validus non fuit, etiamſi cõtingat id fieri imprudenter, & ſine ſufficienti ratione dubitandi, ac denique cum graui culpa. Nam hęc culpa, vel eſt diuerſæ rationis ab illa, quę eſt in formali rebaptiſmo, vel eſt ita imperfecta in illo ordine, vt ſimpliciter non poſsit dicere baptizatio: nam illa conditio appoſita in intentione tollit animum & ſpiritum rebaptizationis. Denique hinc conſtat, irregularitatem hanc non eſſe impoſitam propter veram ſuſceptionem alicuius ſacramenti iniquè factã: nam ille ſecundus baptiſmus, per cuius ſuſceptionem cõtrahitur hæc irregularitas, nõ eſt ſacramentum, tamen quia eſt in iniuriam prioris baptiſmi, & fidei, ideo huic crimini adiuncta eſt talis irregularitas.

Prima concluſio. 1.

Maiolus reiicitur.

Coroll. 1.

Coroll. 2.

Coroll. 3.

2. Ex quo obiter colligitur, ſi quis ſæpius rebaptizetur, ſæpius incurrere hanc irregularitatem, quia quoties multiplicatur culpa, propter quam iure ipſo imponitur pœna, toties incurritur ſimilis pœna, vt tractando de Cenſuris diximus. Et declarari poteſt, quia ſi quis poſt primam rebaptizationem pœnitentiam agens, & irregularitatis diſpenſationem obtineret, poſtea verò in ſimile crimen laberetur, iterum etiam irregularitatem cõtraheret, quia verè violat legem, per quam talis pœna ipſo facto imponitur, nam rabaptizatio non dicit tantum ſecundam baptiſmi acceptionẽ, ſed tertiam, & quartam & in quocunque numero poſt primam. Ergo, etiamſi prima irregularitas non fuiſſet ablata, contraheretur ſecunda, quia non repugnat habere ſimul duas cenſuras vel impedimenta ſolo numero diuerſa ex cauſis diſtinctis. E contrario vero infero ex dictis, ſi contingat aliquem erronea conſcientia rebaptizari, putans vere fuiſſe antea baptizatum, poſtea vero conſtet vel omnino non fuiſſe antea baptizatum, vel ex aliquo defectu eſſentiali primum baptiſmum fuiſſe nullum, illum non eſſe irregularem, quia nunquam ſecundo baptizatus eſt: quia donec ſit verus baptiſmus vere receptus, nõ poteſt eſſe in re ipſa iteratio baptiſmi: ergo nec pœna eius. Nec refert quod quis habuerit animum rebaptiſmi: quia ille proceſsit tunc ex conſcientia erronea, & in effectu non habuit verum actum externum ſibi conformem.

Coroll. 4.

Coroll. 5.

3. *Concluſio.* Dico ſecundo, Extra rebaptizationem non contrahitur irregularitas per ſuſceptionem baptiſmi cum quacumque culpa, dummodo à Catholico miniſtro accipiatur. Probatur quia nullus alius eſt in iure expreſſus, ſolum oportet examinare nonnullas exceptiones. *1. Exceptio à concluſione reiicitur* Prima eſt de ſuſcipiente ficte baptiſmum, quem manere irregularem affirmat Maiolus libr. 3. cap. 7. Sed non oſtendit ius, nec videtur ratione ſubſiſtere: quia vt loquitur de fictione contraria valori baptiſmi, vel tantum affectui eius. De priori non poteſt verificari illa ſententia, quia ſic baptizatus non manet baptizatus, non ergo manet irregularis, ſed tam incapax ordinum ſicut antea erat. Nec poteſt perfecte recedere à tali fictione, donec iterum vere ac legitime baptizetur: quod ſi hoc faciat, nulla irregularitate impeditus manebit propter prius delictum, quia neque in iure lata eſt, neque in eo ſtatu erat capax irregularitatis, ſicut neque ordinis. Si vero loquatur de altera fictione, & de propria irregularitate (vt plane loquitur, quia negat tolli per pœnitentiam) oportet vt oſtendat ius in quo ſit expreſſa: non impedimentum quod per pœnitentiam non aufertur, & naturale non eſt, ſed legale: admitti non debet, niſi fuerit in iure expreſſum.

4. *Maioli obiectio.* Sed obiicit, nam qui differt baptiſmum vſque ad mortis periculum, & tunc quaſi neceſſitate compulſus baptizatur, fit irregularis: ergo multo magis qui ficte baptizatur. Antecedens patet ex Concilio Neocæſarien. cap. 12. & habetur in cap. 1. d. 57. Conſequentia vero probatur, quia maiorem facit iniuriam ſacramento qui ficte illud recipit, quam qui in neceſſitate illud digne accipit. Reſpondetur primo negando conſequentiam, quia, vt dixi, argumẽtum à ſimili in hac materia nullum eſt. Et poteſt facile aſsignari diuerſitas rationis; nam in eo caſu non repellitur quis ab ordinatione propter indignam baptiſmi ſuſceptionem, ſed propterea quod fides hominis ſic baptizati non videtur fuiſſe voluntaria, ſed ex neceſsitate, vt in eodem textu dicitur: eſt autem inconueniens, vt is, de cuius vera fide dubitatur, ad clericatum admittatur: quæ ratio non habet locum in quacunque indigna ſuſceptione baptiſmi propter aliquod peccatum ad mores, & non ad fidem pertinens. Neque in hoc apparet maior ratio de indigne ſuſcipiẽte baptiſmum, quam de indigne ſuſcipiente abſolutionem, aut Euchariſtiam.

5. *2. Exceptio* Ex illo vero antecedente ſumi videtur ſecunda exceptio, ſcilicet quando receptio ſit in articulo mortis ex neceſsitate. Hæc enim ex dicto tex. videtur ſufficienter probari, nam ſimiliter prohibetur ordinatio hominis ſic baptizati illis verbis, *Ordinari non debet*. Confirmatur ex Cornelio Papa Epiſt. ad Fabium apud Euſebium libr. 6. Hiſtoriæ capit. 32. vbi refert Nouatum fuiſſe ſic baptizatum, & quendam Epiſcopum maxime deſideraſſe illum ordinare. *Quoniam* (inquit) *minime licebat quemquam in lecto propter morbum baptizatum, ſicut huic contigerat, in clerum aſſumi*. Vnde hunc caſum admittunt Anton. 3. p. tit. 18. c. 6 § 2. Angel. nu. 55. Sylueſt qu. 21. & negari non poteſt, quia plane eſt in iure expreſſus. Non tamen videtur eſſe formaliter propter culpam, ſed propter modum ſuſcipiendi in neceſsitate ægritudinis, & propter quendam imperfectæ fidei, & conuerſionis ſuſpicionem, minoremque Eccleſiæ ſatisfactionem, quæ inde generatur: licet fortaſſe dilatio culpabilis non præceſſerit, ſed per occaſionem aliam acciderit, & ita in textu nulla ſit mentio culpę (Licet Gloſſ. aliud ſentiat) ſed occaſionis, ſeu neceſsitatis. Vnde poſſet hæc irregularitas reduci ad eam, quæ eſt Neophytorum, de qua ſupra: licet in ea ſpecie ſit (vt ita dicam) qualificata: habetque locum in adultis, nam infantes nec culpæ, nec illius ſuſpicionis, vel infamiæ ſunt capaces, vt recte Gloſſ. notauit.

6. *An in duabus limitationibus dict. cap. 1. requiratur diſpenſatio, & à quo* Additur vero in eodem cap. 1. in duobus caſibus poſſe hunc ordinari. Primo ſi purgauerit ſuſpicionem per oſtenſionem fidei, & religionis. Secundo ſi neceſsitas miniſtrorum vrgeat. Quæri autem poteſt, an requiratur in his caſibus diſpenſatio, & à quo danda ſit. Gloſſa ibi ſignificat non eſſe neceſſariam diſpenſationem, pręſertim in priori caſu, quia per ſequens factum eliditur pręcedens pręſumptio, & quia in textu non ſit mentio diſpenſationis. Sed hoc nimium videtur, quia illa præſumptio, vel ſuſpicio, cum ſit iuris, debet etiam iuridice tolli. Alii ergo requirunt diſpenſationem Summi Pontificis, vt Maiolus ſupra cap. 8. Sed hoc etiam eſt nimium: quia aliàs ſuperflua erat illa declaratio: item quia ſi Epiſcopi prohibentur ibi ordinare talem perſonam ita etiam conceditur pro illis caſibus. *Reſolutio.* Dico ergo neceſſarium eſſe, & ſufficere diſpenſationem Epiſcopi, hunc eſſe ſenſum illius limitationis, vt notant ibi Turrecremata & Alii. Antonius, Sylueſter, & Angelus ſupra. Sed quæres rurſus, an vtraque cauſa ſimul requiratur, vel ſingulæ per ſe ſufficiant. Maiolus ſupra vtramque requirit: Gloſſa vero & clarius Turrecremata quamlibet per ſe putant *An vtraque cauſa requiratur ad hanc diſpenſationem.* ſufficere, quia in textu Gratiani diſiunctiue legitur, *aut*: quamuis in Voto Conciliorum varia ſit lectio: Et de prima quidẽ non dubito quin per ſe ſufficiat: nam cum impedimentum hoc fundetur in præſumptione, ablatio præſumptionis eſt ſufficiens ratio tollendi illud. De poſteriori autem poteſt eſſe nonnullum dubium: quia Eccleſia debet habere ſatisfactionem de dignitate perſonæ, quæ ordinatur. Dico tamen tantum eſſe poſſe, vt ſufficiat: quia hæc ſuſpicio, quæ ex tali baptiſmo naſcitur, non eſt tam vehemens, quin propter aliam vrgentem cauſam maxime pertinentem ad commune bonum, poſsit deponi: huiuſmodi autem cauſa eſt hominum raritas, quia clericorum ordinatio eſt maxime neceſſaria communi bono. Et ideo in multis aliis caſibus cenſetur ſufficiens cauſa diſpenſandi, vt patet ex textibus quos Gloſſa ibidem refert.

7. *An omnis qui neceſſitate compulſus baptizatus, ſit irregularis.* Quæret vero vlterius aliquis, an hæc irregularitas extendenda ſit ad omnes alios caſus, in quibus aliquis neceſsitate compulſus baptizatur, vt per vim vel metum, quæ non excludat voluntatem baptiſmi (alias nullus eſſet locus irregularitati) ſed reddat minus liberum, voluntarium. Tunc ergo eſt dubium an cũ tali baptiſmo inducatur irregularitas, quia de hoc non habemus ius expreſſum, & argumentũ à ſimili ex prædicta lege Concilii Neocæſarienſ. inualidum eſt. In contrarium vero eſt, quia hoc non videtur argumentum à ſimili, ſed ex identitate rationis: nam illa lex non fundatur in ſpeciali ratione ægritudinis, ſed formaliter in ratione neceſsitatis, quæ eadem vel maior eſt in conſenſu per vim & metum extorto: ergo, conſiderata formali deciſione illius textus, comprehendit etiam hunc caſum. Atque ita ſentit Maiol. capit. 10. cuius opinio quoad hanc partem videtur mihi ſatis probabilis. Et quidem experientia ipſa docet nõ expedire ordinare homines ſic baptizatos, quia maxime inconſtantes in fide inueniuntur, adeo vt non ſolum ipſi, ſed etiam filii, & nepotes eorum cum eis educati, & ab eis inſtructi, eandem inconſtantiam participare inueniantur, etiam poſt multas generationes.

8. *3. Exceptio.* Vnde extendit Maiol. ſupra ca. 9. exceptionem hanc, vel certe ponit tertiam generalem de receptione baptiſmi poſt caulpabilem dilationem, dicit enim ſolam moram culpabilem, ſeu dilationem nimiam in ſuſcipiendo baptiſmo inducere irregularitatem, etiamſi baptiſmus poſtea ante ægritudinem ſuſcipiatur. Et non affert aliud ius præter dictum Concil. Neocæſarienſe, quod ita intelligi dicit à Gloſſa & Doctoribus. Sed profecto Gloſſa id non dicit, nec Doctores, quos ego viderim, ſuntque *Reiicitur.* non

non pauci. Nec eſt conſentaneum textui, quia de dilatione nec verbum habet, ſed ſolum de ægritudine, & ratio, quam ſubdit, & ſupra explicata eſt, non habet locum in dilatione, ſi neceſsitas excludatur. Ratio autē, quam ille autor excogitauit, ſcilicet quia, qui ſic ſuſcipit baptiſmum, præſumitur hoc facere, vt habeat maiorem peccandi licentiam, & negligere propriam ſalutem, & conſequenter ad baptiſmum in peccato accedere. Hæc inquam ratio & per ſe inſufficiens eſt ſine iure, & ad fundamentū tale ius parum vrgens: nam licet dilatio baptiſmi ſignum eſſe poſsit licentioris vitæ: tamen hic ipſe acceſſus ad baptiſmum eſt efficacius ſignum mutationis vitæ, potiuſque indicat veram conuerſionē, & mutationem, quam oppoſitum: non ergo ſufficit dilatio, ſi poſtea mere libere baptiſmus ſuſcipiatur: quia tunc non habet locum ius illud & aliud non inuenitur.

9. *4. Exceptio* Quarta exceptio ponitur, ſi quis in loco vbi peregrinatur, & eſt incognitus, baptizatus eſt. De quo extat canon. 24. Concil. Elibertini, & apud Gratia. num. cap. *Omnes*, 98. diſt. *Omnes*, inquit, *qui peregre ſeu in peregrinatione fuerint baptizati, eo quod eorum minime ſit cognita vita, placuit ad clerum non eſſe promouendos in alienis prouinciis.* Ex his tamen verbis conſtat in primis hoc impedimentum non incurri ratione baptiſmatis, ſed ob ignorationem vitæ, vel morum hominis ſic baptizati: ſæpe enim mores, qui baptiſmum præceſſerunt, tam praui eſſe poſſunt, vt impediant legitimam ordinum ſuſceptionem, donec de eorum emendatione ſufficienti experimento conſtet. Fieri etiam poteſt, vt talis homo rebaptizatus ſit, vel alias irregularitates habeat, quæ poſt baptiſmum manent: & ideo donec tale dubium, vel ſuſpicio tollatur, non admittitur talis perſona ad ordines. *Obiectio ſoluitur.* Dices, hoc dubium eſſe mere negatiuum, in quo omnis, qui non probatur nocens, innocens eſt. Reſpondetur hoc eſſe verum quoad priuatam æſtimationem, & bonam de proximo opinionem, & quoad hoc vt nullum malum, vel pœna ei inferatur, non tamen vt alicui ſacrum miniſterium committatur, vel aliud ſimile munus, aut officium: & ideo iuxta Eccleſiæ conſuetudinem antiquam, nemo admittebatur ad ordines, niſi poſt accuratā inquiſitionem, & teſtimonia vitæ illius, vt habetur in Concilio Carthaginenſ. 4. capit. 22. & apud Cyprianum Epiſtol. 33. ſumiturque ex Leone Papa Epiſt. 87. Addo præterea, in eo caſu non eſſe dubium omnino negatiuum, quia ille modus baptiſmi in peregrino loco præbet aliquam ſuſpicionem ignotæ vitæ, præſertim cum quis velit in alieno loco, vbi incognitus eſt, ordinari: Propter quod peregrini in vniuerſum prohibentur ordinari in alieno loco, ſine ſufficienti teſtimonio, capitulo, *Inter*, de Clericis peregrinis. Concilio Tridentin. ſeſſ. 23. capit. 8. de Reformation. & vbi dubium augetur propter loci ſuſpicionem, maius teſtimonium, maiorque cautio poſtulatur, vt ex Syluestro, Anaſtaſ. & Gregorio refert. Gratianus in tribus capitibus. diſt. 98. Conſtat igitur hanc non eſſe irregularitatem propriam baptiſmi, ſed reduci ad infamiam, ſeu dubiam famā. Vnde fit, vt nec ſit vniuerſalis quoad loca, ſed vbi fuerit tale dubium, propter quod in canone additur, *In alienis prouinciis.* Neque etiam quoad tempora, quia exhibito, vel comparato bonæ vitæ teſtimonio, & ablato dubio, ceſſat impedimentum.

10. *5. Except.* Quinta exceptio eſt, quando de alicuius baptiſmo dubitatur, nā ſtante illo dubio, ad ordines admittendus nemo eſt. Sumitur ex capit. *Placuit de Infantibus*, de Conſecrat. diſt. 4. quatenus dicit, eum, qui non probatur baptizatus certo teſtimonio, pro non baptizato habendum eſſe, quia de eius baptiſmo dubitatur. In eo ergo caſu non poterit quis cum tali impedimento ad ordines promoueri. Illa vero non eſt ſpecialis irregularitas aliquo iure lata, nullum enim extat: ſed eſt quædam prohibitio ex natura rei, nam in re tam graui non debet quis operari cum tali dubio; maxime cum res poſsit vergere in graue damnum aliorum. Deinde reducitur ad generale impedimentum ex fama dubia ortum. Nā ſi dubium procedens de dignitate perſonæ impedit ordines multo magis id faciat dubium de capacitate perſonæ: Imo poteſt hoc reduci ad impedimentum incapacitatis, quam irregularitatis. Quando autem hoc dubium ſufficiens ſit, ſumi poteſt ex his quæ in 3. Tom. diſput. 22. Sect. 2. tractaui: nam illud dubium, quod fuerit ſufficiens, vt poſsit aliquis ſub cōditione rebaptizari, ſufficiet etiam vt non poſsit ordinari, donec vel tale dubiū tollatur, vel baptiſmus iterum ſuſcipiatur: dubium autem, quod adeò eſt leue, vt iteratam ſuſceptionem baptiſmi ſub cōditione licitam non reddat, neq; ſuſceptionem ordinum impedire poterit, quia primum vere conſtituit rem moraliter dubiam, non vero ſecundum.

Sexta exceptio eſt de his, qui baptizantur ab hæreticis, quos eo ipſo eſſe impeditos ad ordines ſuſcipiendos, colligitur ex capit. *Ventum eſt*, 1. quæ. 1. vbi Innocentius I. ait legem Eccleſiaſticam eſſe, *ex his, qui ab hæreticis veniunt, & ibi baptizati ſunt, neminem in clericatus honorem, vel exiguum ſubrogare.* Idem habetur ex capit. *Qui in qualibet*, 1. quæſt. 8. Hoc autem impedimentum multis rationibus potuit imponi. Prima eſt in odium talis miniſtri hæretici baptizātis: atque hoc modo interpretatur hanc irregularitatem Maiol. libr. ſecund. capit. 12. citatque prædicta iura, in quibus nullum verbum eſt, quo hæc ratio inſinuetur. Inde tamen infert, baptizatos ab hæreticis, etiam in infantia, manere irregulares, ita vt peruenientes ad ætatem adultam ſine diſpenſatione ordinari non poſsint, quamuis talis diſpenſatio magna facilitate eis concedi debeat, cum adultis nunquam, vel raro concedenda ſit: citatque in hac ſententiam Gloſſ. in capit. *Placuit*, 1. quæſt. 4. fauentque generalia verba textus in dicto c. *Qui in qualibet ætate, &c.* Nihilominus cenſeo per ſe loquendo omnes, qui ante vſum rationis baptizantur ab hæreticis non manere irregulares. Ita enim habetur expreſſe in dict. cap. *Placuit*, & in cap. *Qui apud* 1. qu. 4. Et hoc potius tenuit Gloſſ. ibi, & in d. cap. *In qualibet*, vbi addit limitationem, *in qualibet ætate adulta*, vel *diſcretionis.* Et declaratur, nam cum hæc iura videantur oppoſita, ita ſunt cōcilianda, vt rigor temperetur, & amplietur fauor, quantum verba textuū patiuntur, ſed hæc expoſitio & conciliatio fauorabilior eſt, & magis accommodata proprietati legum. Nam priora decreta dicunt, infantem baptizatum ab hæretico poſſe ordinari: quod ſi ſubintelligamus poſſe ex diſpenſatione, friuola facimus illa decreta, quia hoc per ſe notum erat, præter quam quod poſſe, abſolute non eſt poſſe ex diſpenſatione: & præterea, quia verba textus ſunt *Non impediat, non debet impedire.* Melius ergo intelligitur, in alio textu eſſe ſermonem de ætate adulta, quia cum ſit lex Pœnalis, optime refertur ad eos qui ſunt capaces culpæ. Quod ſatis etiam inſinuant verba illa, *Quibus ſatis eſſe debet, quod in Catholicorum numero ſunt recepti.* Hæc enim verba indicant rigorem & indignationem in eos, qui crimen hæreſis admiſerant, vel voluntarie cum hæreticis communicauerant. 11.

Exceptio non cōprehendit baptizatos in infantia.

Vnde nec dicendum eſt priora decreta fuiſſe abrogata per dictum capitulum, *Qui in qualibet*, quod editum fuit à Felice III. cum Concilio Romano. Hoc, inquam admittendum non eſt, quia vbi leges poſſunt conciliari non eſt admittenda derogatio, præſertim cum non ſit expreſſa, & priora decreta ſint etiam authoritate Romani Pontificis confirmata, vt ex geſtis Africani Concilii conſtat. Addunt vero aliqui limitationem, niſi infans baptizatus ab hæretico, poſtea in ætate adulta cōſenſerint in illius hæreſim: Ita refert Turrecremata dict. cap. *Placuit*, qui de

Quorundam limitatio concluſionis poſitæ.

qui de hoc nihil definit. Fauere tamē videntur huic ſententiæ verba illa capit. *Quidquid. Poſteaquam ad*

Improbatur.

ætatem rationis capacem peruenerunt, agnita veritate falſitatem eorum abhorrentes, ad Eccleſiam Dei Catholicam *recepti ſunt*. Sed ibi non poſtulatur vt poſtquam hi pueri peruenerunt ad ætatem adultam, nunquam conſenſerint erroribus eorum, inter quos geniti, & educati fuerint hoc enim moraliter loquendo, impoſsibile eſt: ſed poſtulatur, ſolum, vt tandem aliquando agnita veritate, errores deſerant, & ad Eccleſiam conuertantur. Quapropter non cenſeo eſſe neceſſariam illam limitationem quoad hāc irregularitatem, nam de alia, quæ incurritur ex peccato hæreſis, poſtea dicemus.

13. Alia ergo ratio huius irregularitatis eſſe poteſt dubitatio, quæ de veritate baptiſmi ab hæretico collati ſæpius habetur, & iuxta hanc rationem irregularitas hæc non eſt diſtincta ab alia paulo antea tractata de dubio baptiſmo: ſed continet tantum ſpecialem quandam rationem ex qua poterit oriri tale dubium. Sed non exiſtimo eſſe hoc fundamentum illius irregularitatem. Primo, quia in iure ponitur, vt ſpecialis & diſtincta ab alia. Secundo, quia hæc ratio tam in infantibus, quam in adultis locum habet. Tertio, quia hoc dubium non ſemper interuenit in baptiſmo ab hæretico dato. Et quando reuera ſubeſt tale dubium, non tantum impedit ordines, ſed etiam omnia alia ſacramenta, & propria munera hominis Chriſtiani, quia talis homo non admittitur ab Eccleſia vt baptizatus, donec ſub conditione iterum abluatur. Declaratur, quia vel hæreticus, qui baptizat, errat formaliter circa eſſentialem ritum baptiſmi, vel non: ſi non errat, non eſt cur de veritate talis baptiſmi dubitetur: nam certiſsimum eſt de fide hæreticum verum baptiſmum conficere, ſi eſſentialia adhibeat: de quo non eſt cur dubitetur eo quod hæreticus ſit, cum in hoc non ſit hæreticus, vt ſupponimus. Neque etiam vlla eſt ratio dubitandi de intentione, niſi aliquod peculiare odium, vel quidpiam ſimile interueniat quod contingere poteſt in quolibet malo miniſtro, etiamſi hæreticus non ſit: Si tamen hæreticus formaliter erret circa eſſentialia baptiſmi: talis baptiſmus ab Eccleſia non recipitur, vt de Palianiſtis, & aliis ſimilibus tradit Concilium Nicenum capit. 19. & Concilium Arelatenſe 2. capit. 16. & Auguſt. contra hæreſes capit. 44. & de Eccleſiaſticis dogmat. c. 52.

Irregularitas hæc non fundatur in dubio de baptiſmo ab hæretico dato

14. Supereſt igitur vt propria cauſa huius irregularitatis ſit crimen, quod quis committit voluntarie, ſuſcipiendo baptiſmum ab hæretico: & hanc exceptionem admittimus in aſſertione propoſita, Vt enim alibi latius declaraui, peccatum quod in ipſa actuali ſuſceptione baptiſmi committitur, ſub iuriſdictionem Eccleſiæ cadit, & materia confeſsionis eſſe poteſt, ideoque etiam potuit ab Eccleſia puniri. Meritoque talis pœna propter illud impoſita eſt: nam qui non hoc modo baptiſmum ſuſcipit, & fautor hæreticorum eſt, eſt de hæreſi non parum ſuſpectus. Hinc vero colligitur, quoties aliquis ſine culpa à tali miniſtero baptiſmum ſuſcipit excuſari ab irregularitate, quia irregularitas, quæ pœnalis eſt, non habet ſpecialem ſignificationem, nec incurritur ceſſante culpa. Quando autem hoc poſsit fieri ſine culpa in materia de baptiſmo explicatum eſt: & omnes caſus reuocantur ad ignorantiam probabilem, & iuſtam neceſsitatem.

Sed in delicto ſuſcipiendo baptiſmum ab hæretico.

Corollarium.

***

SECTIO II.

Vtrum per indebitam alterius ſacramenti ſuſceptionem extra ordines incurratur irregularitas.

1. QVoniam de ſacramento ordinis ſpecialiter dicendum eſt, ideo de cæteris ſpecialis ſtatuitur regula. Per nullius ſacramenti ſuſceptionem, quantumuis indignam & peccaminoſam, contrahi irregularitatem ratione delicti. Probatur primo, quia nulla talis irregularitas eſt in iure expreſſa. Secūdo declaratur ratione, quia tribus modis contingit ſuſceptionem ſacramenti eſſe indebitam: primo quia recipitur ſacramentum cum obice ad effectum eius, quę culpa adeo eſt vniuerſalis & communis, vt non fuerit expediens propter illam irregularitatem imponi. Secundo modo peccatur ſuſcipiendo ſacramentum contra ſpecialem prohibitionem Eccleſiaſticam per cenſuras, & de hoc habemus expreſſum ius, per ſolam ſuſceptionem ſacramenti contra cenſuram, non incurri irregularitatem, in capit. *Si celebrat*, de Cleric. excommunicat miniſt. vbi dicitur, qui minori excommunicatione ligatus eſt irregularis non fieri, quia nō à collatione, ſed à ſola perceptione ſacramentorum eſt remotus. Quæ ratio manifeſte ſupponit, ſolam perceptionem ſacramenti quantumcunque ſit per cenſuram prohibita, non eſſe ſufficiētem rationem irregularitatis, iuxta diſpoſitionē iuris, vt in ſuperioribus late tractatum eſt. Tertio modo peccatur ſuſcipiendo ſacramentum contra debitum ritum eius, ſiue eſſentialem, ſiue accidentalem, & de hoc genere culpæ in prædictis ſacramentis nihil eſt in iure diſpoſitum, quoad irregularitatis pœnam, quia hic defectus magis punitur in miniſtrante, quam in recipiente.

Concluſio.

Tripliciter ſuſceptio ſacramenti iniqua eſſe poteſt.

2. Tertio oſtenditur propoſita regula inductione facta in quinque ſacramentis. Primum eſt Confirmatio, de qua ſolum poteſt dubitari, an per iteratā ſuſceptionem eius incurratur irregularitas: nam id affirmant Nauarrus capit. 27. numer. 247. & Maiol. libr. 3. capit. 15. qui alios refert & dicit eſſe communionem Canoniſtarum cum Gloſſ. in capit. *Dictum*, *eſt*, de cōſ. diſt. 5. per textū ibi, ſed de hac re dictum eſt in 3. tom. Diſp. 38. ſect. 1. vbi ſententiam contrariam probabiliorem cenſui, cum Scoto, Couarru. Palud. & aliis, quia nullo iure fertur hæc irregularitas, & argumentum à ſimili non ſufficit: Secundum ſacramentum eſt Euchariſtia, circa quod ſolum eſt aduertendum ſæpe in hoc ſacramento coniunctam eſſe actionem cum receptione, vt in celebrantibus: & tunc indigno vſu illius ſacramenti aliquando adiuncta eſt irregularitas, ideoq; diſtinguere oportet rationem formalem, propter quam eſt adiuncta, ponitur enim propter indignum miniſterium non propter ſuſceptionem, argumento dicti capit. *Si celebrat*. quod latius patebit ex dicēdis ſectione quarta. Vbi autem re ipſa ſeparatur ſuſceptio à miniſterio, nunquam habet in iure adiunctam irregularitatem.

Inductio concluſio ſuadetur.

De Confirmatione.

De Euchariſtia.

3. Tertium ſacramentum eſt in pœnitentia, circa cuius vſum ſi præciſe ratio ſacramenti ſpectetur clarum eſt non inducere irregularitatem, aliquando tamen in iure, qui ſunt in actione pœnitentiæ, ab ordinum ſuſceptione excluduntur, vt patet ex capit. *Ex pœnitentibus* diſtinct. 50. cum aliis ſimilibus. Illa autem decreta loquuntur de ſolenni pœnitentia quæ olim in Eccleſia fiebat, vt omnes expoſitores, & Summiſtæ docent. De qua pœnitentia, & irregularitate illi annexa multa ſcribit Maiolus libro tertio de irregularitate, capitulo ſecundo

De Pœnitentia.

ſundo, & tertio. Nihilominus tamen Angelus verbo, *Irregularitas*, numero quadrageſimo nono, & Syluester quæſtion. decima ſeptima, cum Innocentio, & Hoſtienſe affirmant, hodie non habere locum hanc irregularitatem. Quorum fundamentum eſſe videtur, quia licet illa iura non ſint formaliter reuocata, vt ſic dicam, tamen fundamentum eorum ſublatum eſt per non vſum, nimirum, ſolennis illa pœnitētia. Oportet enim diſtinguere inter publicam, & ſolennem pœnitentiam. Publica enim dicitur omnis illa pœnitentia, quæ publice coram omnibus fit: ſolennis vero dicebatur olim, quę ſpeciali ritu fiebat in Eccleſia, vt in ſuperiori lib. tetigimus, & Bellarminus latius proſequitur libro primo de pœnitentia, capite vigeſimo primo, & vigeſimo ſecundo, vbi plures differentias conſtituit inter ſolennem, & publicam pœnitentiam, inter quas vna eſt, quod irregularitas non per ſe quamcūque pœnitentiam publicam, ſed per ſolennem, quæ ſemel tantum fiebat, incurrebatur. Hoc poſterius conſtat ex Syricio Papa Epiſtol. ad Himerium capit. decimo quarto, & habetur in capit. *Illud*, diſt. 50. vbi duo dicuntur, ſcilicet, poſt hanc pœnitentiam neminem eſſe ad ordines aſſumendum, & talem pœnitentiæ modum non eſſe clericis imponendum. Vbi ſimilia habentur ex Leone Papa, & ex Concilio. Carthaginen. 5. in ca. *Confirmandum*, & in c. *Alienum*,

Diſcrimen inter publicam & ſolennem pœnitentiam

An per publicam pœnitentiam fiat quis irregularis.

1. Sententia. Primum vero, quod ſcilicet per pœnitentiam non ſolennem, ſed tantum publicam non incurratur irregularitas, tenent Antonin. 2. part. tit. 28. capi. 6. §. 1. Syluest. & Angelus, ideoque etiam clericis imponi poteſt, vt colligitur ex capit. *Quæſitum*, de Pœnit. & remiſſ. Neque obſtat quod in capit. penult. diſt. 50. ex Concil. Toletano 1. capit. 2. dicitur, eum vocari pœnitentem, qui poſt Baptiſmum propter grauiſſima crimina publicam pœnitentiam gerens, reconciliandus eſt, quia in antiquis canonibus publica pœnitentia dicitur de ſolenni, quaſi per antonomaſiam, & fere ſemper additur aliquid quod ſolennitatem pœnitentię indicat, vt vbi interponūtur hęc verba, *ſub cilicio diuino*, vel *ſub concilio*, vt alia habet litera. Quia ergo hoc tempore ſolennis pœnitentia ceſſauit, ideo hæc etiam irregularitas dicitur iam non eſſe in vſu, quia licet publicæ pœnitentiæ nunc fieri ſoleant, ex illis vero nunquam orta eſt hæc irregularitas.

4. *Sententia* Nihilominus Maiolus libr. 2. capit. 2. in fine dicit etiam nunc poſſe hanc irregularitatem ex ſolenni pœnitentia eſſe in vſu, quamuis facilius diſpenſetur quam olim: & capit. 3. quamuis in principio dicat per publicam pœnitentiam irregularitatem non incurri, poſtea vero ita hoc declarat, vt per publicam etiam pœnitentiam impediri ordinum ſuſceptionem ſentiat, tamē in iuribus quæ citat, confundit profecto publicam pœnitentiam cum ſolenni. Quapropter abſolute negandum eſt, per publicam pœnitentiam impediri aliquem, ne ad ordines promoueatur, ſi laicus ſit, vel ne ordines exerceat, ſi iam ſit promotus, nullo enim iure lata inuenitur huiuſmodi irregularitas. Excipienda tamen eſt ſpecialis ratio infamiæ, nam ſi contingat ex tali pœnitentia conſurgere grauem imfamiam, illa poterit eſſe impedimentum ad ordines, non propter ſpeciale ius pertinens ad hos pœnitentes, ſed propter alia, quæ generatim infames excludunt, de quibus infra videbimus. Ideoque valde obſeruandum eſt, an pœnitentia ita ſit publica, vt tamen cauſa maneat occulta, nam tūc regulariter vel nulla, vel multo minor infamia generatur, quā ſi cauſa etiam ſub culpa in publicam notitiam veniant. In quo etiam magna ſolet eſſe diuerſitas, ſi pœnitentia ſit voluntaria: vel ſi ſit coacta. Voco autem voluntariam, ſiue proprio arbitrio fiat, ſiue in foro pœnitentiæ ſit coniuncta, nam vtroque modo non ſolet creare infamiam, vel quia culpa ſemper latè

Reſolutio.

& interdum ſolent viri timorati propter leuiores etiam culpas, graues pœnitentias aſſumere: vel ꝗ [illegible] te licet grauis culpa aut in ſpecie, aut ſaltē in genere in publicam ſuſpicionem veniat, non cedit in infamiam (niſi fortaſſe in aliquo caſu raro) quia ipſamet emendatio per voluntariam pœnitentiam tollit infamiam, ſi aliunde non fundetur, & foueatur, quod extrinſecum eſt. Coactam vero pœnitentiam voco, quæ in foro contentioſo imponitur, & hæc ſolet magnam infamiam generare, vt infra videbimus.

Quartum ſacramentum eſt Extrema vnctio, pro cuius indigna ſumptione neque irregularitatem, neque aliam pœnam inuenio in iure latam. Quintum eſt Matrimonium, in quo nonnulla diſtinctione hic opus eſt: contrahitur enim ſæpe irregularitas per matrimonium: illa tamen non eſt ratione delicti, nec propter indignam ſumptionem, prout nunc loquimur; ſed propter defectum in ſignificatione ſacramēti, vt poſtea circa bigamiam explicabimus. Vnde per ſecundas nuptias mortua prima vxore, vel per matrimonium cum vidua, etiamſi honeſte & ſine vlla culpa fiant, irregularitas contrahitur. Verum eſt tamen ſæpe imponi propter nuptias illicitas, quales ſunt ſecundæ, viuente prima vxore, tamen etiam nunc non eſt culpa prima & per ſe ratio talis irregularitatis: Cuius ſignum eſt, quia licet culpa per ignorantiam excuſetur, irregularitas nō impeditur. Maxime vero videri poteſt talis irregularitas propter culpam imponi, quando quis poſt ſolenne votum caſtitatis matrimonium contrahere tentat, vt infra citato loco videbimus: tamen, ſi quę culpa ibi conſideratur, non tam eſt irreuerentia in ſacramentum matrimonii illud irrite contrahendo, quam iniuria quæ fit priori matrimonio ſpirituali per votum ſolenne contracto, illud, quantum in ſe eſt irritum faciendo, iuxta illud Pauli 1. ad Timoth. 5. *Habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt*: Ac deinde non ita conſideratur culpa, quin etiam conſideretur ſimilitudo quædam duplicis matrimonii, licet vnum ſpirituale ſit, & aliud carnale, ratione quorum etiam ibi interuenit defectus quidam ſignificationis in illa irregularitate imponenda, in cuius cauſa, moraliter loquendo, nunquam poteſt culpa excuſari, & ideo non poteſt ibi ſatis diſtingui ratio culpæ, vel alterius defectus. An vero excuſata culpa in aliquo caſu excuſetur etiam irregularitas, dicam infra in proprio loco. Satis igitur ex dictis explicata manet generalis regula poſita per indignam ſuſceptionē horum ſacramentorum non incurri irregularitatem, circa quam nec ſpecialem exceptionem, nec nouam difficultatem inuenio.

5. *De Extrema vnctione.*

De Matrimonio.

SECTIO III.

Vtrum per illegitimam ordinum ſuſceptionem aliqua irregularitas contrahatur.

Varii numerantur caſus ab autoribus, in quibus fit aliquis irregularis indebito modo ordines ſuſcipiendo. Primus eſt quando quis ordines accipit ab Epiſcopo, qui renunciauit Epiſcopatui quoad locum, & dignitatem, iuxta capit. 1. ſub illo titulo. Secundus de illo, qui ordinatur ante legitimam ætatem. Tertius de ordinato ab Epiſcopo alieno ſine licentia proprii. Quartus de recipiente ordines extra tempora ſine diſpenſatione. Quintus de ordinato non ſeruatis interſtitiis. Sextus de ordinato per ſaltum. Sed hos ſupra de ſuſpenſione explicuimus, & ſufficienter tractauimus, vbi tres etiam alios enumerauimus de Cenſuris, quos hic ad irregularitatem applicare neceſſe eſt.

1. *Varii caſus huius regulæ* *Primus.* 2. 3. 4. 5. 6.

Septimus

2.
An irregularis, qui abſque diſpenſatione ordinatur, nouam irre. incurrat.

Septimus caſus erat de illo, qui ligatus cenſura ordines ſuſcepit; quem etiam diximus non proprie irregularitatem, ſed ſuſpenſionem incurrere. Hic ergo ſimilis caſus ponitur de irregulari: qui ſine diſpenſatione ordines ſuſcipit, hunc enim nouam irregularitatem incurrere, aſſeruit Archidiaconus in ca. *Apoſtolicæ* diſtinction. 56. quem refert, & ſequitur Maiolus lib. 4. & cap. 33. Sed aduertere oportet, duobus modis poſſe intelligi hunc manere irregularem, ſeu impeditum ad executionem ordinis ſic ſuſcepti. Primo ex vi prioris irregularitatis cum qua ordines ſuſcepit: & hoc manifeſtum eſt, quia illa irregularitas, non fuit ablata per iniquam ordinis ſuſceptionem, vt per ſe patet, aliàs ille commodum ex ſua iniquitate reportaret. Quãuis ergo irregularitas illa non potuerit impedire valorem ordinis & impreſsionem characteris, manet tamen, & operatur quantum poteſt, impediendo & reliquos ordines ſuſcipiendos: & vſum ſuſceptorum. Alio vero modo poteſt intelligi præter hanc irregularitatem incurri nouam, ita vt diſpenſatio in priori non ſufficiat ad vſum talis ordinis. Et hanc non inuenio in iure latam, quia ſolum loquitur de eo, qui ligatus cenſura ordinatur: irregularitas autem non eſt cenſura. Sicut ſupra dictum eſt, irregularem celebrando aut miniſtrando ſacramentum aliquod ex officio non incurrere nouam irregularitatem, quia hęc ſolum lata eſt pro his, qui cum ſint cẽſura ligati, adminiſtrant: ſed eodem modo loquuntur iura de ſuſpenſione eorum, qui recipiunt ordines cenſura ligati, ergo ex vi illorum iurium non incurrunt nouum impedimentum. Dices, qui ſic ordinatur in aliquo ſuperiori ordine, eo ipſo adminiſtrat in ordine inferiori, quia ordo ſuperior recipi non poteſt niſi cum habitu & miniſterio inferioris: ergo nouam irregularitatem incurret. Reſpondetur primo illud non eſt proprie miniſtrare in tali ordine, quia licet ſit aliqualis vſus eius magis eſt paſsiuus, quam actiuus quatenus ordo inferior eſt diſpoſitio ad ſuperiorem. Secundo negatur conſequentia, quia etiam irregularis miniſtrans in ordine quem habet, non incurrit nouam irregularitatem, aut ſuſpenſionem. Vnde laicus irregularis non incurrit nouam irregularitatem recipiendo ordinem cum prima tonſura, vt idem autor fatetur, quia hoc non eſt expreſſum in iure ergo idem dicendum eſt de quocumque clerico irregulari ſuſcipiente ſuperiorem ordinem, quia etiam de illo non eſt talis irregularitas in iure expreſſa, nec continetur in illa generali regula quod adminiſtrans ordinem ligatus cenſura ſit irregularis. Et confirmatur ex capit. *Aliquam*, diſtinct. 15. vbi irregulares ſic ordinati deponi iubentur, ſic enim ait Innocentius Papa, *deponatur*, ſicut ibidem dicitur, Epiſcopum ordinantem clericũ irregularem, deponendum eſſe, id eſt, ſuſpendendum, ex vi tamẽ illius legis neque irregularitatem, neque aliam pœnam incurrit.

Obiectio.

Solutio.

3.
Irregularis etſi ordinetur, & in ordine ſuſcepto miniſtret non incurrit nouam irregularitatem Maioli dictum reiicitur.

Vnde vlterius infertur, licet aliquis irregularis ordinetur, & in ordine ſic ſuſcepto miniſtret: non incurrere nouam irregularitatem. Probatur quia ille per talem ordinationem non incurrit nouam cenſuram ſuſpenſionis, quia hæc etiam lata non inuenitur, ergo quamuis in ordine ſic ſuſcepto miniſtret non miniſtrat excommunicatus aut ſuſpẽſus, ſed irregularis tantum, ſed propter hoc peccatum non eſt in iure irregularitas impoſita, vt ſupra dictum eſt: ergo. Ait tamen Maiolus in eo caſu, irregularitatem ex Epiſcopali fieri Papalem, citans Gloſſam in capit. *Latorem*, de Cleric. excommunicato miniſt. quæ de hac re nihil loquitur. Vnde etiam ad hoc non inuenio in iure fundamentum. Addi hic poſſet, quod per motum proprium Sixti Quinti, contra male promotos, irregularis ſuſcipiendo ordinem, licet immediate non incurrat nouam irregularitatem, incurrit nouam cenſuram perpetuæ ſuſpenſionis Papæ reſeruatam & ſi ante abſolutionẽ in ſuſcepto ordine miniſtret, nouam inducet irregularitatem. Sed hoc etiam reuocatum eſt, vt ſupra notaui.

4.
Nouus caſus de ordinato ab Epiſcopo irregular. Ordinatus ab Epiſcopo irregulari nõ accipit ordinis executionem.

Nonus caſus erat de ordinato ab Epiſcopo excommunicato, vel ſuſpenſo, quem diximus non manere proprie irregularem: quod idem à fortiori eſt de ordinato ab Epiſcopo irregulari: quia non inuenitur in iure. Diximus autem ibi hunc ordinatum ab Epiſcopo cenſura ligato, non recipere ordinis executionem. Quæri ergo poteſt, an idem ſit de ordinato ab Epiſcopo irregulari, videtur enim ex dictis oppoſitum ſequi, quia ex iure antiquo ſolum ille priuatur executione ordinis, qui ordinatur ab Epiſcopo cenſura ligato, ſed ille, qui eſt tantum irregularis, non eſt cenſura ligatus, ergo qui ab illo ſuſcipit ordines non incurrit hanc pœnam, vel impedimentum. Nihilominus dicendum cenſeo, hũc non recipere ordinis executionem, quamuis illa non ſit proprie irregularitas, ſed ſuſpenſio quædam vt in ſimilibus ſatis eſt declaratum. Ratio vero huius aſſertionis eſt, quia iura generaliter diſponunt, vt qui non habet vſum ordinis, non poſsit illum conferre, nec limitantur ad vnum, vel alium modum carentiæ: ideoque illa ratione vtuntur, quod nemo dat quod non habet ſed Epiſcopus irregularis non habet vſum ordinum, ſeu conſecrationis ſuæ, ergo qui ab illo ordinatur, non recipit ordinis executionem. Quod procedit etiamſi abſque culpa ordinetur, quia hoc impedimentum, non tam manat ex culpa ordinati, quam ex defectu ordinantis, vt in ſimilibus dictum eſt,

5.
Decimus caſus de eo qui furtiue ordines ſuſcepit.

Decimus caſus ponitur, ſi quis furtiue ordines ſuſcipiat Poteſt autem dici ordines furtiue ſuſcipere etiã ille, qui ficto titulo, vel ſine veris dimiſſoriis literis ordinatur. Sed de his egimus etiã citato loco & diximus incurrere ſuſpenſionem, non propriam irregularitatem. Hic ergo dicitur furari ordines, qui ſine conſcientia & voluntate Epiſcopi ordinantis, non admiſſus, neque vocatus ſeſe ingerit, cum aliis ordinandis, vel certe qui vſurpato nomine alterius perſonæ examinatæ, & approbatæ ad ordines, illius locum occupat: vel è conuerſo qui ſub nomine ſuo facit alium examinare & approbari, & poſtea ipſe proprio nomine vocatus, ad ordines accedit. In his enim caſibus propriiſsime dicitur aliquis furtiue ordines ſuſcipere, & ſic ſuſcipiens, irregularis fieri dicitur ex cap. 1. & vltimo, de Eo qui furtiue ordin. ſuſcipit. Vbi Gloſſa & omnes hoc modo exponunt furtiuam ordinationem. In capit. autem 1. illorum expreſſe dicitur, eum qui furtiue Diaconatum accepit, non poſſe ad ſacerdotium aſcendere abſque diſpenſatione: ergo contraxit aliquod impedimentum canonicũ, quod non eſt niſi irregularitas, cum directe remoueat ab ordinis ſuſceptione. In ca. autem vltimo, ſolum dicitur, ſic ordinatos de iuris rigore in ſuſceptis ordinibus miniſtrare nõ poſſe, quę verba magis videntur indicare ſuſpenſionem. Veruntamen coniungenda eſt hæc pœna cum ea, quæ in priori capite ponitur, vt intelligatur vterq; effectus ex irregularitate prouenire. Conſiderari etiam poteſt in caſu illius vltimi capitis duo delicta fuiſſe commiſſa: vnum fuit furtiue ordines ſuſcipere: aliud duos ordines ſacros eodem die accipere. Propter primum ergo incurritur irregularitas: propter ſecundum vero propria ſuſpenſio, & ideo fortaſſe illis verbis vſus eſt Pontifex, quæ vtrique pœnæ poſſent accommodari, nam ſine dubio pœnæ ſunt diſtinctæ & diuerſis indigent diſpenſationibus, ſeu vna, quæ vtramque cauſam diſtincte propoſitam dat. Diſpenſatio autem huius irregularitatis in eiuſdem iuribus committitur Epiſcopo cum duplici conditione. Prima eſt, vt denunciatum non fuerit ab Epiſcopo, vel Archidiacono, vel alio miniſtro ſub excommunicationis interminatione ipſo

facto

facto incurrendæ: ne quis ſe furtiue ingerat: nam in eo caſu qui contempta excommunicatione furtiue ſuſcipit ordines, non poteſt ab Epiſcopo diſpenſari, niſi ſub aliqua conditione, quæ eſt, vt religionem ingrediatur, & condignam pœnitentiam agat, ibiq; aliquo tempore laudabiliter viuat. Nunc autem iuxta cõmunem vſum ſemper Epiſcopi conſueuerunt illam admonitionem ſub excommunicationis pœna proferre prout etiam in Pontificiali continetur: & ideo iam prima conditio locum non habet, ſed pro generali regula ſtatui poteſt, hanc irregularitatem Papę eſſe reſeruatam, niſi is qui illam incurrit religioſus fiat.

4 *Vndecimus caſus de eo qui ordinẽ ſemel aſſumptum iterum recipit.*

Vndecimus caſus addi ſolet de illo, qui iterum ſuſcipit ordinem, quem ſemel ſuſcepit ex illo principio quod per iterationem ſacramẽti initerabilis fit irregularis, qui illud recipit. Quod tenuit diuus Antoninus 3. parte titulo 28. capi. 6. §. 3. quem ſecutus eſt Nauarrus in Summa, capi. 27. numero 247. & libro 1. Conſiliorum, titulo de Sacramentis non iterandis, conſil. 1. Et Maiolus libro 3. de Irregularitate capit. 15. qui alios refert. Solet autem hæc irregularitas colligi primo ex capit. 1. diſtinctione 68. vbi dicitur, *Sicut ſemel baptizatus iterum baptizari non debet, ita nec ſemel conſecratus poſſet iterum conſecrari*: ibi tamen de irregularitate nihil dicitur. Citatur etiam textus in capit. *Saluberrimum*, 1. quæſtione 7. Sed ibi non agitur de clericis reordinatis, ſed de clericis, qui ab hęreſi reuertuntur, de quibus dicitur admitti poſſe in ordine iam ſuſcepto: non tamen eſſe vlterius promouendos. Additurque hæc limitatio, & conditio, *Si tamen iterata tinctione non fuerint maculati*, ex qua conditione potius colligi poſſet generalis regula contraria, eos, qui iterata tinctione non fuerint maculati, etiamſi iterata vnctione, ſeu conſecratione maculati fuerint, admitti debere in ſuſceptis ordinibus: quia in eo textu illa exceptio firmat regulam in contrarium: atque ita fit, eos ex illo capite non fieri irregulares: nam quod dicitur ibi, *Ad ſuperiores ordines aſcendere non permittuntur*: non eſt propter iterationem ordinis, ſed propter hæreſim, ſeu propter ordinationem ab hæreticis ſuſceptam. Sed vrgentur tandem hæc iura ex paritate rationis: nam æque prohibita eſt ordinis iteratio, ac Baptiſmi, vt præter dicta iura conſtat ex Auguſtino libr. 2. contra Epiſtolas Parmeniani cap. 13. & ex Diuo Thoma 3. part. quæſt. 63. & 4. contra gentes, cap. 59. Veruntamen (vt ſæpe dixi) hæc argumentandi ratio inſufficiens eſt ad irregularitatem, iuxta cap. *Is qui*, de Sententia excommunicationis, in 6. Quapropter exiſtimo veriorem eſſe ſententiam: quæ negat in eo caſu incurri irregularitatem. Quam tenet Scotus in 4 diſtinctione 7. quæſtione 5. & ibi Paludanus, Gabriel & alii, quos refert & ſequitur Couarruuias in Clementina, *Si furioſus*, in principio, num. 8. vbi ex profeſſo quidem loquitur de ſacramento Confirmationis: tamen in fine ſentit idem eſſe de Ordine, quam cõſecutionem omnes admittunt, & ideo videnda ſunt, quę de iteratione Confirmationis diximus in tertio tomo, diſputatione 38. ſectione. 1. nam ex illis ſufficienter hæc ſententia confirmatur.

In eo caſu nõ incurri irregularitatem.

7. *12. caſus de eo qui exiſtens in peccato mortali publico ordines ſuſcepit.*

Duodecimo dicitur irregularis, qui exiſtens in peccato mortali publico, & manifeſto ordines ſuſcipit. Ita affirmat Maiolus libro quinto, capi. primo numero ſecundo, vbi idem dicit de ipſo ordinante eum, qui eſt in tali ſtatu. Idque probat ex Concilio Niceno, capite ſecundo, & habetur cap. primo, diſtinctione 48. in quo poſt ſermonem de neophytis, & eorum irregularitate ſubiiciuntur hæc verba: *Si vero proceſſu temporis aliquod delictum animæ circa perſonam reperiatur huiuſmodi, & à duobus, vel tribus teſtibus arguatur à clero talis abſtineat*, vel (vt Gratianus legit) ceſſet à clero, vbi Gloſſa exponit, id eſt, *non ordinabitur*. Quæ verba irregularitatem indicant. Veruntamen etiamſi expoſitionem admittamus, inde non colligitur irregularitatem induci ex tali ordinatione, ſed ſupponi ad illam, ratione peccati, de qua irregularitate qualis ſit, diſputatione ſequẽti, ſectione quinta videbimus. Deinde illa verba potius indicant depoſitionem vel ſuſpenſionem non iure illatam, ſed per hominem imponendam: vt eadem Gloſſa melius exponitur ex capite vltim. diſtinctione 24. Et patet: nam ideo requiritur probatio per teſtes, quia per iudicem ponenda eſt pœna: non eſt ergo irregularitas. Et idem clarius eſt de ordinatione, de quo ſolum dicitur, *periclitabitur de ſtatu ſui cleri*. Apertior autem eſt alia translatio eiuſdem Concilii ex Arabico, quæ in cap. 3. ſic habet: *Quod ſi Epiſcopus aliquem cito ordinauerit, in quo aliquod peccatum grauius poſtea reperiatur, & duo, aut tres teſtimonium dicant, vterque deponendus eſt, & ordinatus, & ordinator.*

Decimo tertio dicitur irregularis, qui ordinatur ab Epiſcopo non baptizato, vel non Sacerdote, vel in vniuerſum non conſecrato Epiſcopo. Ita Maiolus libro quarto, capite 27. 28. & 29. Duobus autem modis poteſt intelligi ſic ordinatum manere irregularem, vno modo quantum ad vſum ordinis ſic ſuſcepti. Et hoc vel ſupponit falſum, vel repugnantiam inuoluit: nam ſi ſupponat illum manſiſſe ordinatum, falſum eſt, quia Epiſcopus non vere conſecratus non poteſt valide ordinare: ſi autem ſupponamus illum non recepiſſe talem ordinem, repugnat eſſe irregularem quoad vſum eius. Quia ille non manet priuatus vſu, ſed negatus) vt ſic dicam) neque illa eſt pœna, ſed defectus intrinſecus talis actionis. Denique in tali ordine manet ille, ſicut antea erat impotens ad talem vſum, non ergo irregularis. Alio ergo modo poteſt intelligi hæc irregularitas reſpectu aliorum ordinum rite ſuſceptorum, vel ſuſcipiendorum; ita vt ille propter talem ordinationem, tametſi nullam, impeditus maneat, ad vſum ordinum, ſi quos habebat, & ad illum met ordinem, & alios ſuperiores rite ſuſcipiendos. Et in hoc etiam ſenſu affirmat dictus author hunc manere irregularem, ſiue ſcienter ſiue ignoranter ſic ordinatus fuerit: nullum tamen ius adducit, in quo hæc irregularitas lata ſit, ſed quoſdam Doctores. 8.

13. caſus de ordinato ab Epiſcopo nõ baptizato, aut non cõſecrato.

Reiicitur in vno ſenſu.

Nullius tamẽ authoritas ſufficit ad probandam irregularitatem ſine iure, cum ipſum ius nolit eam incurri, niſi vbi fuerit in iure expreſſa. Et quidem quando interuenit probabilis ignorantia, & bona fides, improbabilis mihi apparet hæc ſentẽtia, nam talis irregularitas non poteſt eſſe pœna cum tunc non interueniat culpa. Neque etiam eſt ob aliquam ſignificationem: neque ob defectum ordinati, quia nullum committit: neque etiam ob defectum ordinantis: ſatis enim eſt vt nihil conferat, quia nihil habet: quod autem inhabilitet etiam perſonam in aliam ordinationem ſine culpa eius, præter omnem rationem, & æquitatem exiſtit. Quin potius addo contra eundem authorem, licet ſic ignoranter ordinatus, cum eadem bona fide exercuiſſet ordinem, quem verè putat recepiſſe, adhuc non fieri irregularem: nam vt infra oſtendam, irregularitas propter vſum ordinis non habiti, non incurritur ſine culpa. At vero quando aliquis ſcienter ordinaretur à tali Epiſcopo, grauiſſimum quidem peccatum commiteret, & irregularitate fortaſſe dignum: tamen quia in iure illam de facto latam non inuenio, ideo illam incurri nego ex vi criminis, ſed arbitrio Superioris aliter puniri poterit: ſecus vero erit ex vi infamiæ, ſi crimen ipſum publicum ſit iuxta generalem doctrinam de infamia infra tradendam. Secus item erit ſi in ordine ſuſcepto ille ſcienter miniſtrauerit, nam tunc habet locũ alia irregularitas tractanda ſectione ſequente Idem iudicium eſt de illo, qui dubitans, an Epiſcopus 9.

In altero ſenſu etiam reiicitur idem caſus

 ſit

ſit vere conſecratus ab illo recipit ordines grauiter enim in hoc peccat: quia exponit ſe morali periculo nihil recipiēdi, quod autem propterea irregularis maneat, proprie loquendo, non video quo iure ſtatutum ſit. Quanquam dum permanet in tali dubio, impeditus maneat, ne poſſit licite ordinem ſic receptum exercere, quia aliàs ſemper operaretur cū eodem periculo. Et ideo in cá. *Presbyteris*, diſt. 68. dicitur, ſic ordinatos iterum ordinandos eſſe (ſcilicet ſub conditione) ratione dubii, quod aliter vinci nō poteſt: atque hoc modo, & non aliter eſſe admittendos ad tale miniſterium: id tamen non eſt propter ſpeciale irregularitatis impedimentum ſed quia intrinſece malum eſt cum ſimili dubio operari.

10. *De eo qui ordinatur ab Epiſcopo omnino illiterato an ſit irregularis.*

Decimo quarto dicitur manere irregularis, ſeu ſuſpenſus clericus qui ab Epiſcopo omnino illiterato ordinatur. Ita Maiolus dicto libro quarto, c. 31. Quod dupliciter probat; quia illiteratus facile poteſt errare in his quæ ſunt de ſubſtātia & valore ordinationis: ergo ordinatus non eſt certus de ſua ordinatione: ergo manet ſuſpenſus ab eius vſu. Secundo, quia Epiſcopus illiteratus eſt ſuſpenſus ab executione ſui ordinis: ergo qui ab illo ordinatur, manet etiam ſuſpenſus, iuxta regulam ſuperius poſitā Sed hæ rationes non faciunt hanc ſententiam moraliter probabilē. Nam prima etiam ſi admittatur non probat irregularitatem, ſed quoddam aliud impedimenti genus, de quo iam dictum eſt. Deinde hoc etiam non probat: nam quantumuis miniſter ordinis ſit illiteratus, poteſt ordinato euidenter cōſtare an adhibuerit materiam, & formam neceſſariam ad valorem ſacramenti: vt per ſe notum eſt. Secunda vero ratio aſſumit falſum, quia nulla eſt, ſuſpenſio ipſo facto incurrenda propter ſolam illiteraturam, vt conſtat ex ca. vlt. de Aetate & qualitate vbi Papa de quodam Epiſcopo adeo illiterato, vt Grammaticam neſciret, non dicit, *eum ſuſpenſum declaramus*: ſed *à Pontificalis officii executione duximus amouendum*. Vbi expoſitores dicunt, Epiſcopum ſic ignorantem eſſe ſecundum ius deponendum, non vero eſſe ipſo iure depoſitum. Nec fuit expediens talem cenſuram imponi ipſo iure, quia incertū valde eſt, quæ ignorantia ſit ſufficiens cauſa ad talem depoſitionem: & ideo donec à iudice declaretur talis cauſa, & imponatur pœna non incurritur. Quod maxime procedit iuxta nouum ius Concilii Conſtantiēſis in ordine ad præſentem irregularitatem. Nam etiamſi illiteratus eſſet ipſo iure ſuſpenſus, nunc non tenetur quis illum vitare, donec nominatim declaratus ſit.

11. *Ordinatus ab Epiſcopo idiomatis diuerſi an ſit irregularis.*

Decimo quinto dicitur eſſe irregularis, qui ordinatur ab Epiſcopo idiomatis diuerſi, vt Græcus à Latino, vel Latinus à Græco: Ita Maiolus in dicto l. 4. capit. 32. ex capit. *Cum ſecundum*, & capit. *Ex parte* de Temporibus ordinat. Sed in priori prohibetur quidem ſimilis ordinationis modus, nulla tamen pœna adhibetur. Verba enim Pontificis ſunt *Nolumus de cætero commiſſiones, & conſuetudines rituum in ordinibus obſeruari*. Cum ergo ibi nulla pœna feratur, nulla irregularitas, vt ſuſpenſio incurritur ex vi talis ordinationis, etiamſi cum peccato fiat tranſgrediendo legem illam. In quo vlterius conſidero, ibi non prohiberi cōmiſtionem propter diuerſum idioma, ſed propter diuerſos ritus Græcorum, & Latinorum, vt ibi expreſſe aduertit Abbas, Alius autem textus immerito citatur, quia non loquitur de hac materia: & per argumentum à ſimili poſſet in contrarium adduci. Nam ibi ſolum dicitur, monachū qui ex vno ordine ad alium tranſit, & ibi ordinatur poſſe licite ſuſceptum ordinem exercere, ſi aliud canonicum impedimētum ei non obſiſtat, quia nimirum propter illam ordinationem nulla ſuſpēſio iure lata eſt: ſimili ergo modo in præſenti nos concludimus. Iuuat denique cap. *Quoniam*, de Offi. ordina. vbi præcipitur, vt in eis Epiſcopatibus vbi ſunt populi diuerſarum linguarum, habentes ſub vna fide diuerſos ritus & mores conſtituantur Vicarii, qui ſingulis populis miniſtrent diuina officia & ſacramenta, iuxta vniuſcuiuſque ritum & non fiat permixtio, & contra violantes illam legem ponitur excommunicatio ipſo facto: & ſi non reſipuerint, dicuntur deponendi: nulla tamen irregularitas, vel depoſitio ipſo iure imponitur: ideoque nulla incurritur in eo caſu ex omnium ſententia: idem ergo eſt in præſenti caſu.

12. *An ordinatus à duob. Epiſcopis ſimul fiat irregular.*

Decimo ſexto dicitur irregularis, qui à duobus Epiſcopis ſimul ordinatur, vno proferente formam & alio miniſtrante materiam. Ita Maiolus ſuper ca. 30. Sed impropriiſsime hæc inter irregularitates numeratur quia vel illa diuiſio miniſterii fit in his quæ pertinent ad ſubſtantiam ſacramenti, & tunc ordinatio nulla eſt, ideoq; qui ſic ordinatus eſt, nō pōt dici irregularis ad vſū ordinis ſic recepti, vt in ſimili ſupra probatum eſt, quia reuera nullum ordinem accepit. Et ita intelligi poteſt cap. *Quorundā* diſtinctione 22. vbi de quibuſdam ſic ordinatis dicitur, *gradum ſacerdotii, vel Leuitici ordinis, quem peruersè adepti ſunt, amittant*, vbi videtur ordinatio fuiſſe nulla, quia Epiſcopus cum quodam Presbytero ita miniſterium diuiſerat, vt Epiſcopus manus imponeret, Presbyter autem formam proferret: hoc enim ibi ſignificari videtur cum dicitur, *benedictionem dediſſe* Hoc autem eſt contra ſubſtantiam ordinationis, quia neceſſe eſt vt forma ab ipſo ordinante proferatur etiam in minoribus ordinibus, & in maioribus ſimul neceſſarium eſt, vt idem ordinator per ſe ipſum ſubſtantialem materiam applicaret: iuxta cap. *Subdiaconus*, diſtinctione 23 in ordinibus autem minoribus non eſt ſemper neceſſarium, vt Epiſcopus per ſe immediate tradat materiam vt de Acholitis ſignificatur in cap. *Acholitus*, diſtinctione 23. & fatetur Diuus Thomas in 4. diſtinct. 25. qu. 1. art. 1. ad ſecundum. Sed de hoc alibi latius, nam ad præſens ſatis eſt, quando diuiſio ſecum affert ſubſtantialem defectum, nō inducere irregularitatem, ſed nullitatem. Vnde quod dicitur in dicto capitul. *Quorundam*, clericos illos debere omittere quod adepti ſunt, conſequenter exponendum erit, id eſt, declarari, non habere id quod adipiſci tentarunt, vt ibi Gloſſa ſignificauit. Nec ex tali ordinatione alia incurritur irregularitas ad vſum aliorum ordinum, ſi qui erant prius legitime recepti, vt ex prædicto textu aperte colligitur, nam in eo ſolum dicitur vt amittant quod peruerſe receperunt. Neque etiam incurritur irregularitas impediens receptionem illius ordinis non rite ſuſcepti, vel ſuperiorem vt ex eodem textu eadem proportione colligi poteſt: & quia in nullo alio iure talis irregularitas expreſſa eſt.

Quid ſi diuiſio illa fuit in ſubſtantialibus ordinis.

Vel diuiſio illius miniſterii eſt tātum quoad accidentalem ſolennitatem, & tunc ſi Epiſcopus omnia, quę ſunt de ſubſtantia ordinis, rite perficiat, ordinatio valida erit etiamſi alteri committat ſolennitatem aliquam accidentalem. 13 Quo ſenſu intelligit Turrecremata cum aliis dict. ca. *Quorundam*. Et indicauit etiam Caietanus 3. parte quæſtione 67. articulo ſexto, quamuis priorem etiam interpretationem non reiiciat. Et in eo caſu nulla eſt etiam irregularitas impoſita ſic ordinato, vel ad vſum ordinis ſic ſuſcepti vel ad ſuperiores recipiendos: quia nullo alio iure inuenitur, neque in dicto capitulo, *Quorundam*, fertur, nam ibi non ius ſtatuitur, ſed ſolum refertur ſentētia lata in quodam particulari facto contra quoſdam male promotos: neque illa fuit irregularitas, ſed depoſitionis pœna, quod patet ex concilio Hiſpalenſi ſecundo, capitulo quinto, ex quo textus ille ſumptus eſt, quod ſic habet: *Hi non conſecrationis titulum, ſed ignominiæ potius elogium perceperunt*. Quæ verba priorem ſenſum indicant quamuis iuxta phraſim antiquorum canonum

ſtum poſsint etiam exponi de ordinatione non ſubſtantialiter irrita, ſed non conuenienter facta iuxta Eccleſiæ conſuetudinem, iuxta hunc vero ſenſum ſubditur, *Ne ſibi licentiam talis vſurpatio faciat, decreuimus vt à gradu ſacerdotalis, vel leuitici ordinis, quem peruerſe adepti ſunt, depoſiti æquo iudicio abiiciantur, tales enim merito iudicati ſunt remouendi, quia praue inuenti ſunt conſtituti.* Quæ omnia verba nullam continent pœnam ipſo iure latam, ſed ferendam etiam ſi admittamus cadere ſuper ordinationem ſubſtãtialiter validam: ergo nullum habemus fundamentum ad aſſerendum in eo caſu incurri irregularitatem. Solum eſt aduertendum, quoties contigerit aliquem ordinari ſine aliqua cæremonia, & ſolennitate accidentali, iuxta ritum Eccleſiæ neceſſaria, vt eſſet verbi gratia, vnctio aliqua, vel manus impoſitio accidentalis, tunc non debere, neque poſſe licite ſic ordinatum vti ordine ſuſcepto, donec defectus ille ſuppleatur, argumẽto textus in cap. vni. de ſacra Vnctione, in principio, & in c. 1. & vltimo, de ſacramentis nõ iterandis. Id autem non eſt propter irregularitatem, vel aliquam pœnam ipſo iure impoſitam, hæc enim nulla eſt, licet arbitrio iudicis ſit imponenda iuxta Gloſſam in capitulo. *Quod ſicut*, §. *ſuper eo*, verb. *Diuidatur*, de Elect. Sed prouenit ex eo quod ille non cenſetur integre, & ſufficienter ordinatus iuxta Eccleſiæ ritum, & ideo donec in ipſo compleatur, vti non debet ordine ſuſcepto, ſicut baptizatus ſine ſolennitate non eſt confirmandus, donec ſolennis ritus baptiſmi circa illum perficiatur. Poteſt autem in eo caſu ſecrete ſuppleri defectus ille per Epiſcopum abſque alia diſpenſatione, & tunc poterit libere vti ordine ſuſcepto, & ad altiores aſcendere, niſi per aliquam hominis ſententiam impediatur.

Qui abſque alia cæremonia accidentali neceſſaria ordinatus eſt, non poteſt in ordine miniſtrare, donec ſuppleatur.

14. Vltimo loco hic dici poſſet de illo, qui nondum ſuſcepto Confirmationis ſacramento ordinatus eſt, an inde contrahat aliquod impedimentũ. Sed quia res eſt facilis, breuiter dicendum eſt, in eo caſu recipi characterem ordinis, & vſum eius, abſque nouo impedimento aſcendendi ad ſuperiores ordines. Primum certiſsimum eſt, quia character Confirmationis, ſicut non eſt neceſſarius ad valorem aliorum ſacramentorum, ita neque ad valorem ordinis. Secundum etiã patet, quia nullo iure tale impedimẽtum latũ eſt: nec culpa illa adeo grauis, vt tãta pœna cenſeatur digna. De qua videri poſſunt dicta in Tertio Tomo, Diſputatione 38. ſectione prima. Dixi autem non contrahere nouum impedimentum, quia ipſamet carentia Confirmationis aliquale impedimendum eſt, & illud ſemper manet donec tale ſacramentum recipiatur.

SECTIO IV.

Vtrum, Per indignam ordinis vſurpationem incurratur irregularitas.

1. SEnſus quęſtionis. Dupliciter adminiſtrãtur ſacramẽta, primo à miniſtro, cui per ſe & ex officio hoc conuenit, qui ad illud munus per ſe conſecratus eſt: ſecundo propter neceſsitatem à quocunque miniſtrante, quod peculiare eſt in baptiſmo, & extenditur ad matrimonium, quatenus ab ipſiſmet contrahentibus efficitur. Hic ergo non eſt ſermo de poſteriori modo, ſuppono enim ex tali miniſterio, etiamſi indigne, aut cõtra Eccleſiaſticam prohibitionem fiat, non incurri irregularitatẽ, quia non inuenitur in iure expreſſa: agimus ergo de priori modo, qui ſemper pertinet ad miniſterium alicuius ordinis. Quia vero miniſterium ordinum, & ſacramentorum collationem, & plura alia officia, Eccleſiaſtica comprehendit, ideo generaliter de toto vſu actiuo ſeu miniſterio ordinum dicendum eſt. Dupliciter autem peccari poteſt in hoc miniſterio, ſcilicet vſurpando miniſterium ordinis non habiti, vel male vtendo ordine habito. Hic de priori modo, de poſteriori in ſequenti ſect. dicemus.

Regula igitur generalis ſit, Irregularitatem incurrere aliquem ordinem vſurpando, id eſt, miniſtrando in ordine quem non habet. Ita colligitur ex cap. 1. & 2. de Clerico non ord. miniſtr. Duplex enim pœna in eo cap. 1. imponi videtur huiuſmodi vſurpatori Eccleſiaſtici miniſterii. Prior continetur in illis verbis, *Abiiciatur de Eccleſia*: quæ videntur excommunicationem ſignificare, non ipſo iure latam, ſed ferendam, nam verbum illud *Abiiciatur*, hominis miniſterium requirit. Alia cõtinetur in illis verbis, *Nunquam ordinetur*, quæ aperte ſignificant irregularitatem. Aduertendum autem eſt, hanc irregularitatem incurri poſſe, vel à clerico vel à laico, à clerico quidem, ſi miniſtret in ſuperiori ordine, quẽ non habet, & de hoc certum eſt incurrere hanc irregularitatem, ita vt perpetuo promoueri non poſſit, vt expreſſe dicitur in dict. ca. 2. De miniſterio autem in ordine iam ſuſcepto dicitur ibidem, tantum manere ſuſpenſum ad tempus ad Epiſcopi arbitriũ. Vnde videntur quoad hunc effectum illam non eſſe irregularitatem, ſed ſuſpẽſionem, atque adeo irregularitatem hanc in clerico non eſſe totalem, ſed tantum quoad ordines nondum ſuſceptos, cum illa vero coniungi temporale impedimentum ſuſpenſionis quoad ordinem iam ſuſceptum. Imo ſi attẽte legatur dictum cap. 2 non videtur imponi ſuſpẽſio omnium ordinum prius ſuſceptorum, ſed tantũ poſtremi, ſeu præcipui ex illis. In caſu enim illius textus Diaconus ſacrificandi officium vſurpauerat, propter quod prohibetur ad ſacerdotium promoueri, ſuſpenditur autem à *Diaconatu*. Vnde iuxta regulas ſuperius datas de ſuſpenſione, ille non videtur manſiſſe ſuſpenſus à Subdiaconatu & infra, ſicq; Abbas ibi dicit, illum manere ſuſpenſum à Diaconatu, de inferioribus vero nihil dicit. 2. 1 expoſit.

At vero Hoſtienſis latius videtur loqui de ordinibus ſuſceptis: & eodem modo loquitur Angelus verb. *Irregularitas*, n. 38. & Sylueſt. verb. *Diſpenſatio*, & ſignificat Nauarr. numero 243. in fine, & clarius Maiol. lib. 4. ca. 13. num. 3. & alii authores ſimpliciter dicunt hunc manere irregularem, nulla facta diſtinctione de promotione ad oridines non receptos, vel de vſu receptorum. Ac denique in dict. ca. 1. abſolute irregularitas fertur pro hoc delicto, taliſque eſt reſpectu laici, vt ſtatim dicam: cur ergo non ſimilis erit reſpectu clerici? iuxta quam opinionem aliter exponendum eſt d. cap. 2. nimirum, Diaconum illum ſacrificando manſiſſe ſimpliciter irregularem, & ſuſpenſionem, de qua ibi eſt ſermo, non fuiſſe diſtinctum impedimentum ab irregularitate, ſed ex vi illius ortam, ideoque non tantum eſſe à Diaconatu, ſed etiam à reliquis inferioribus ordinibus. Solum ergo eſt ibi conſtituta differentia quoad diſpenſationẽ, quia illa irregularitas quoad effectum non aſcendendi, non committitur Epiſcopo, ſed Papæ reſeruata manet, vt Hoſtien. Abbas, Angel. Syluest. Nauarr. & communiter omnes docent contra Gloſſam ibi. Quæ contrarium ſenſit, quia talis diſpenſatio nõ prohibetur Epiſcopo. Sed melius colligeret, quia ei non conceditur, ideo eam non habere. At vero diſpenſatio in illa irregularitate quoad alium effectum non vtendi ordinibus ſuſceptis, conceditur Epiſcopo in illo textu: nominatur autem ſpecialiter Diaconatus, nõ quia in aliis liceat ſine diſpẽſatione miniſtrare; ſed vt ſignificetur conceſſa poteſtate diſpenſandi in illo, concedi etiam ad diſpenſandum in inferioribus. Nec obſtat quod illa ſuſpenſio videtur fuiſſe ad tempus, vt indicant verba illa *biennio, vel triennio*: non enim ita eſt, ſed eſt illa ſuſpenſio, de ſe perpetua donec diſpenſetur, 3

penſetur. Nec Pontifex in eo loco præſcribit, vt ſuſpenſio illa tantum per biennium, vel triennium duret, ſed potius indicat, vt ante illud tempus non detur diſpenſatio, concedit autem, vt poſtea dari poſſit: ad id tamen non obligat, ſed arbitrio Epiſcopi id committit, hoc enim ſignificant illa verba. *Pro tua, maneat prouiſione ſuſpenſus*, id eſt, ſecundum quod tibi viſum fuerit. Et iuxta hãc interpretationem cõſequenter dicendum eſt, ſi talis Diaconus, non obſtante tali impedimento in ſuo ordine miniſtret, nõ incurrere nouam irregularitatem, quia illa non eſt propria ſuſpenſio, ſed irregularitas; irregularis autem miniſtrando non incurrit nouam irregularitatem, vt ſupra viſum eſt.

4. *Prior expoſitio præfertur.* Hæ opiniones probabiles ſunt mihi tamen prior magis probatur, tum quia illa tota interpretatio c. 2. minus ſimplex minuſque vſitata videtur, cum tamen ad illam opinionem tuendam videatur neceſſaria: tum etiam quia materia odioſa potius eſt leuienda, quam reſtringenda: per illam vero expoſitionem plus ampliatur pœna, quam verba legis cogant. Recte ergo intelligitur illa pœna quoad ordines iam ſuſceptos de ſuſpenſione ſolius Diaconatus, quia in lege ita limitatur. Intelligitur etiam optime de ſuſpenſione ad tempus, vt expreſſe Panormitanus expoſuit: & patet ex illis verbis *biennio, vel triennio*. Quod autem ſubiungitur *pro tua prouiſione* intelligitur quoad arbitrium inter illos duos terminos non vero quod etiam vltra triennium poſsit voluntate Epiſcopi amplius durare illa ſuſpenſio. Atque ita concluditur, irregularitatem, quam contrahit clericus miniſtrans in ordine ſuperiori, quem non habet, tantum eſſe quoad promotionem ad ordines ſuperiores, habere tamen adiunctam ſuſpenſionem temporalem vnius tantum ordinis iam ſuſcepti, ſcilicet illius qui fuerit ſupremus inter ordines iam receptos à clerico. Hinc vero conſequenter fit, ſi Diaconus, verbi gratia, miniſtret in Diaconatu ante ablatam ſuſpenſionem, irregularem fieri denuo, quia violat propriam ſuſpenſionem.

5. *Clericus per ſaltum promotus qui in prætermiſſo miniſtrat, an ſit irregularis. Reſolut.* Sed occurrit obiter dubium de clerico per ſaltũ promoto ad Diaconatum, v. g. qui miniſtrat in ſubdiaconatu, quem prætermiſit. Ad hoc dubium reſpondeo, illum inprimis manere irregularem quoad talem ordinem ſuſcipiendum ex dicto capit. 1. Vnde fit, vt etiam maneat irregularis ad aſcẽdendum ad ſuperiores ordines: & conſequenter ſequitur illum eſſe perpetuo impeditum ab executione Diaconatus, quia irregularitas priuans ſubdiaconatu, priuat quantum eſt ex ſe Diaconatu, vt eſt manifeſtum in clerico in minoribus conſtituto miniſtrante ſolenniter in ſubdiaconatu, quem non habet: ille enim irregularis manet, ne poſsit aſcendere ad ſubdiaconatum, & conſequenter omnino priuatur Diaconatu: ergo quando tale impedimentum inuenit Diaconatum iam receptum (quod accidentarium eſt) cum non poſsit ipſum characterem expellere, ſaltem impedit perpetuo vſum eius.

6 *Obiect. 6.* Dices ergo maiori pœnã afficitur Diaconus miniſtrans in ſubdiaconatu, quem nõ habet, quam in ſacerdotio, quia propter illud delictum perpetuo priuatur vſu Diaconatus, propter hoc vero ſolũ ad tempus. Item propter illud excluditur à ſuſceptione Subdiaconatus & ſacerdotii, propter hoc vero tantum ſacerdotio priuatur. Cõſequens autem videtur incõueniens quia illud poſterius grauius delictum eſt. *Solutio.* Reſpondetur illud non eſſe abſurdum, quia in hac pœnã attendendum eſt ad bonum, quo immediate priuat, & hoc maius eſt in priuatione ſacerdotii quam Subdiaconatus, licet inde conſequatur aliud grauius incõmodum. Addo licet ex parte obiecti deformius ſit ſacrificare ſine ſacerdotio, quã cantare ſolenniter Epiſtolam ſine Subdiaconatu, tamen quando hoc poſterius fit poſt ordinationem per ſaltum, & poſt nouum impedimentum inde contractum maiorem interuenire contumaciam, & inde poſſe delictum augeri, & fieri maiori pœna dignum in foro Eccleſiæ. Nihilominus tamen veriſimile mihi eſt, in eo caſu non incurri ſpecialem illam pœnam ſuſpenſionis à Diaconatu latam in dicto ca. 2. quia illa ſpecialiter lata eſt in eum: qui miniſtrauit in ordine ſuperiori: quem non habet: & ideo non oportet eam extendere ad eum, qui ſolum miniſtrauit in inferiori ordine prætermiſſo, maxime cum alio titulo priuatus maneat executione Diaconatus, vt dictum eſt. Quod ſi hoc ita eſt, multum minuitur illa pœna, quia per ſe priuat Subdiaconatu, ſuperioribus vero tantum cõſequutione quadam, ideoque obtenta diſpenſatione ad recipiendum Subdiaconatum, & in illo recepto, conſequenter manet ablatum omne impedimentum circa ſuperiores ordines exercendos, vel recipiendos. Vt autem talis diſpenſatio legitima ſit oportebit in petitione diſpenſationis exprimere impedimentum illud, vi contractum per adminiſtrationem in ordine prętermiſſo in altera ordinatione per ſaltum.

Sed quid, ſi ſacerdos ſimplex miniſtret in Epiſcopali ordine, quem non habet, Confirmando, Ordinando. Reſpondeo, per illud miniſterium incurrit irregularitatem, quia licet inter Canoniſtas, & Theologos ſit diſſenſio, an Epiſcopatus ſit ordo, nec ne tamen quoad hunc effectum omnes conueniunt ita eſſe loquendum de functionibus Epiſcopalis conſecrationis: ſicut de miniſterio cuiuſcunque ordinis ſacri, quia vel Epiſcopatus reuera eſt ordo, vel certe reputatur tanquam ordo quatenus eſſentialiter includit characterem ſacerdotalẽ, qui ex vi talis conſecrationis extenditur, & quaſi eleuatur ad illas functiones, quæ ſunt propriæ cõſecrationis Epiſcopalis. Vnde in prædicto caſu ſacerdos ſolum manet irregularis ne in Epiſcopum conſecrari poſſit: in ſacerdotio vero manebit ſuſpenſus biennio vel triẽnio arbitrio Epiſcopi: ab executione autem inferiorum ordinum nõ manebit impeditus iuxta d. c. 2. de Cler. non ordin. miniſtr. eiuſque intellectũ, quem ſequimur. 7

8 *Quod ſi Diaconus Pontificalia vſurpet, aut ſubdiaconus ſacerdotalia.* Sed quid, ſi Diaconus Pontificialia vſurpet, aut ſubdiaconus ſacerdotalia nunquid manebit ille irregularis quoad promotionem ad ſacerdotium, & hic ad Diaconatum? Nam hic caſus in textu illo non definitur, & ex eo tantum videtur colligi, puniri hunc in eo in quo deliquit, id eſt, vt careat eo, quod vſurpauit, vt ibi Gloſſa & Doctores notarunt: ergo in rigore ſolum impeditur aſcendere ad eum ordinem, vel conſecrationem, cuius miniſterium vſurpauit, non vero ad inferiorem, in quo nõ miniſtrauit, quia hæc priuatio ſequitur ex illa, poteſt enim quis priuari ſuperiori ordine, quamuis non priuetur inferiori, vt per ſe notum eſt. Sed fortaſſe quis dicet vſurpationem ſuperioris ordinis eſſe virtualem quandam vſurpationem ordinis intermedii, ideoque incurri irregularitatem, quæ impediat aſcendere ad vtrumque. Sed de hoc virtuali vſurpatione fortaſſe in rigore verum nõ eſt: quia licet vnus ordo alium ſupponat, non tamen ſe virtualiter includunt præſertim in ſuis actionibus & miniſteriis. Et præterea conſideratio illa nimis, ſpeculatiua eſt ad extendendam pœnam in lege non expreſſam: alioqui conſequenter dicendum eſſet, qui in quocũque ordine, quem non habet miniſtrat, manere irregularem ſimpliciter quoad omnes inferiores ordines, vel, vt non recipiat quos non habet, vel vt eis non vtatur, ſi quos habet: cuius oppoſitum probabilius eſſe diximus: Vnde ex vi illius cap. 2. videbatur dicendum in dictis caſibus ſolum incurri irregularitatem ad non recipiendum ordinem, qui vſurpatus eſt: circa intermedium vero non incurri propriam

propriam irregularitatem, ſed temporalem ſuſpẽſionem pro eo, ſcilicet tempore pro quo manet talis clericus ſuſpenſus in ſuo principali ordine iam ſuſcepto. Vt v. g. Si Subdiaconus ſacerdotium vſurpet, ad ſacerdotium nõ poterit abſolutè promoueri & quia à ſubdiaconatu manet ſuſpẽſus triennio, & pro eodem tempore nõ poterit ad Diaconatũ aſcendere, quia dum quis eſt ab inferiori ordine ſuſpenſus non poterit ad ſuperiorem promoueri, vt ſupra viſum eſt: tamẽ finita illa ſuſpenſione & ex vi illius textus nõ videtur hic manere impeditus quominus ad diaconatum promoueri poſsit. Dico autẽ ex vi illius textus, quia conſiderata diſpoſitione c. 1. eiuſdem tit. ſic delinquens irregularis efficitur ad quemcunque ordinem de nouo recipiendum, quia ibi abſolute dicitur, *Non ordinetur* quod magis in ſequenti puncto declarabitur.

9. *An conſecratus Epiſcopus prætermiſſo diaconatu aut alio inferiori ordine ſit irregularis exercendo Pōtificalia.* Vltimo quæri poteſt quid ſi Epiſcopus ſit conſecratus per ſaltum prætermiſſo Diaconatu, vel inferiori alio ordine, an fiat irregularis exercendo pontificalia. Dico autem *prætermiſſo*. &c. quia ſi ſacerdotium fuiſſet prætermiſſum, nulla eſſet conſecratio Epiſcopalis, & miniſtrando pontificalia ſine dubio incurreretur irregularitas iuxta dicta. At in alio caſu diſtinguendum eſt, aut enim confert ordinem, quem non habet, aut alium quem habet vel exercet quemcunque alium actum Pontificatus. In hoc poſteriori caſu non manet irregularis ex hoc capite, quia non poteſt dici miniſtrare in ordine quem nõ habet: incurret vero aliam, quia miniſtrat ſuſpenſus, niſi diſpenſatus ſit. In alio vero caſu videtur incurrere irregularitatem, quia confert ordinem, quẽ non habet, quod maxime verum erit iuxta opinionem communem, quod talis ordinatio eſt nulla, quia ad conferendum quemcunque ordinem neceſſarium eſt habere illum, licet non ſufficiat ſine conſecratione Epiſcopali, de qua latius in quart. diſtinct. 25. vbi ita ſentit D. Thom. quæ. 1. Paludan. & alii Summiſtæ verb. *Ordo*, Maiolus libr. 4. capit. 1. num. 9.

10. Dicendum enim ſupereſt de laicis, an vſurpantes hæc miniſteria clericorum, hanc etiam irregularitatem incurrant. Quod dubium tetigi in 3. Tomo, Diſputat. 31. ſectio. 4. in fine. Vbi improbaui opinionem negantem laicum incurrere hanc irregularitatem & plures authores pro hac ſententia retuli, quam omnino veram eſſe cenſeo. Hic vero vlterius explicandum occurrit, qualis ſit hæc irregularitas an ſcilicet totalis ſit, ita vt nullũ ordinem ſuſcipere poſsit qui ſic deliquit: an vero aliqua ſit limitatio adhibẽda. Et ratio dubitãdi eſt, quia clericus nõ incurrit totalẽ irregularitatem, vt dictum eſt, ſed tãtum quoad promotionem aliquorum ordinum: ergo cum eadem proportione de laico iudicandum eſt. Conſiderandumque erit, in quonam ordine laicus miniſtrauerit: & dicendum, eum manere irregularem quoad receptionem talis ordinis, & ſuperiorum eius, non vero quoad receptionem inferiorum, in quibus nihil deliquit. Nam ſi clericus quoad vſum illorum non manet irregularis, cur debet manere laicus ad eorum receptionem? Nihilominus dicendum eſt, laicum vſurpantem quodcumq; miniſterium ſacrorum ordinum, excludi omnino à clericatu, ita, vt nullum, vel minimum ordinem recipere poſsit. Hęc eſt communis ſententia authorum, quos ſupra retuli: & colligitur ex dict. ca. 1. dicente ſimpliciter, *non ordinetur*, quæ cum ſit abſolute negatiua locutio: vniuerſali ęquiualet, nec poteſt à nobis limitari, niſi forte ex parte perſonæ, & iuxta diſpoſitionem alterius legis, ſcilicet, c. 2. eiuſdẽ tit. & iuxta communem interpretationem quæ habet eum, qui committit hoc crimen, non poſſe aliquem ordinem recipere, quem non habet: vnde cum laicus nullum habeat, nulum poteſt recipere. Nec refert quod hæc pœna maior reſpectu laici eſſe videatur, tum quia hoc eſt accidentarium, quia pœna eſſe vniuerſalis eſt, tum quia maior etiam temeritas videtur eſſe in laico, quod audeat ſeſe diuinis miniſteriis ingerere. Atq; hoc modo videntur intellexiſſe irregularitatem hãc fere omnes authores, quamuis non ita diſtinctè illam explicauerint.

Quæ carentia ordinis requiratur ad hanc irregularitatem incurrendam.

Iam vero explicare neceſſe eſt, quid requiratur ad hanc irregularitatem incurrendam. Duo enim concurrere neceſſe eſt, primum eſt carere ordine ſecundum eſt miniſtrare in tali ordine: & circa vtrũque aliqua notanda ſunt. Circa primum cõtingere poteſt vt ordo omnino receptus non ſit etiam exterius, & tunc nulla excuſatio nec ignorantia locum habet. Poteſt idem accidere vt ordo ſit receptus, ſed tamen cum ſubſtantiali defectu, & tunc poſſet ignorantia excuſare: per ſe tamen ſufficit ille defectus ad irregularitatem, iuxta communem ſententiam: quia illa ordinatio nulla fuit. Poteſtque confirmari ex dict. c. 2. ibi *cum non impoſuiſſes ei manus*, ſi præciſe illa verba pro tali cæremonia ſumãtur, quæ in illo ordine cenſetur eſſe ſubſtantialis, vt late Bellar. li. 6. de Ordine cap. 9. & dicitur ſequenti Tomo. Dico autem ſi illa verba ita intelligantur, quia ſatis conuenienter poſſunt pro tota ordinatione ſacerdotali accipi, vt ex contextu conſtat, & Gloſſ. notauit & ſtatim dicetur. 11.

Denique contingit ordinem ſubſtantialiter eſſe receptum, & aliquid accidentale prætermiſſum eſſe vnctionem, ſcilicet aliquam vel quid ſimile, & tunc tria breuiter dicẽda ſunt. Primum illud, quod defuit, eſſe caute ſupplendum. Ita habetur in ca. 1. de ſacramentis non iterandis, licet in caſu illius textus dubium ſit, an cęremonia prætermiſſa fuerit accidentalis, ſcilicet manuum impoſitio: nam ſi ordo ille fuit ſubdiaconatus, vt habet vulgaris lectio, fuit accidentalis: ſi vero fuit diaconatus, vt alii legũt, & habetur in antiqua collatione 3. Decretaliũ, ſic res eſt dubia, vt conſtat ex propria materia, ſed in pręſenti priorem lectionem ſequimur. Secundo dicendum eſt, nõ eſſe vtendum ordine donec ſuppleatur defectus, Ita colligitur ex eo cap. *licet*, in eo ſupponitur potius quam exprimatur. Ratio vero eſt, quia non cẽſetur abſolute data poteſtas, & executio donec ordinatio perfecta ſit. Quæres, quam graue peccatum ſit. Reſpondetur communiter cenſeri mortale, & ex ſuo genere tale eſt propter rationem factam, tamen ex leuitate materiæ, ſi cæremonia prætermiſſa eſſet parui momenti, poterit excuſari nihilominus dicendum eſt tertio, per hanc culpam licet grauem non incurri irregularitatem. Eſt communis in dicto cap. & apud Summiſtas verbo, *Irregularitas*, Sylueſt. nu. 14. Ang. n. 39. Ratio, quia nullo iure eſt expreſſa dices, ille ſic ordinatus propter defectum ordinationis, quamuis accidentarium, eſt ſuſpenſus ab executione ordinis, donec defectus ſuppleatur: ergo ſic miniſtrando efficitur irregularis. Reſpondetur negando antecedens: illa enim nõ eſt propria ſuſpenſio, quæ ſit canonicum impedimentum, ſed eſt quędam prohibitio, quæ ex natura rei ſequitur ex tali defectu: & ideo, licet peccatum aliquod ſit ſic miniſtrare, nõ tamen ea de cauſa irregularitas, vel alia Eccleſiaſtica pœna incurritur. 12. *Quid ſi aliqua accidentalis cæremonia miſſa eſt.* *1. Concluſio.* *2. Concluſio.* *3. Concluſio.* *Reſponſio.*

Supereſt vero dubium, ſi contingat ordinationẽ ſubſtãtialiter diuidi, an miniſtrare dimidiato ordine (vt ſic dicam) ſit ſufficiẽs cauſa irregularitatis: Vt v. g. cum ordinatur ſacerdos imprimitur character, & datur poteſtas ad conficiendum corpus Chriſti verũ per traditionem calicis, &c. cum propria forma. Ponamus ergo aliquem ſic ordinari, & poſtea omitti manuum impoſitionẽ, in qua datur poteſtas abſol- 13. *An irreg. ſit adminiſtrando in parte quã non habet, qui dimidiatã ordinationẽ accepit.*

abſoluendi; tunc dicimus ordinationem eſſe, quaſi ſubſtãtialiter diuiſam, quia valida eſt quoad collationem prioris poteſtatis in Corpus Chriſti verum: inualida autem quoad collationem poteſtatis clauium. Vnde dubium eſt, an talis clericus abſoluendo, ſeu audiendo confeſsiones ſacramentales, fiat irregularis. Ad quod affirmatiue reſpondendum cenſeo: quia miniſtrat in ordine, quem non habet. Et ita tenet. Maiolus li. 4. c. 13. n. 8. Difficultas itẽ eſt, an ſic ordinatus Miſſam celebrando fiat irregularis. Et ratio dubitandi ſumitur ex capite. 2. de Cler. non ord. miniſt. vbi irregularis eſſe dicitur, qui ſine manuum impoſitione Miſſas celebrare auſus eſt. Sed iam diximus per manuum impoſitionem ibi ſignificari totam ordinationem ſacerdotis, illumque, de quo ibi ſermo eſt, fuiſſe mere Diaconum; hic autem de quo agimus, reuera eſt ſacerdos quoad primariã poteſtatem eius, & ideo illius miniſterium exercendo non credo fieri irregularem, quia nullibi eſt expreſſa hæc irregularitas, & quia reſpectu talis miniſterii ille defectus accidentarius eſt.

Concluſio.

Quid ſi miniſtret in parte quam accepit.

Ob quod ordinis miniſterium incurratur irregularitas hæc.

14. *1. Concluſio* Circa alteram partem de miniſterio neceſſario ad hanc irregularitatem incurrendam, in primis ſtatuẽdum eſt. Nullum miniſterium, quod aliquo modo per laicos exerceri poteſt, ſufficere ad hanc irregularitatem incurrendam. Propter quod fundamentum diximus in 3. Tom. Diſpu. 31. ſect. 4. laicum non fieri irregularem baptizando ſine ſolẽnitate, etiam quando peccat id faciendo ſine neceſsitate: ècontrario vero laicum, vel quemlibet nõ ſacerdotem baptizantem ſolenniter, etiam in articulo neceſsitatis, fieri irregularem, quia in priori caſu non vſurpat, actum ordinis, in poſteriori vero vſurpat, neq; excuſatur propter neceſsitatem, quia hæc eſſe poteſt baptiſmi, non autem ſolennitatis eius. Et hæc regula eſt communiter recepta, vt patet ex Antonino 3. p. tit. 28. cap. 1. Nauar. in Summ. cap. 22. nu. 7. & cap. 27. num. 242. & aliis, quos dicto loco retuli. Vnde etiam è conuerſo alia regula generalis eſt: Clericum exercendo actum ordinis, quẽ habet, nunquam incurrere hanc irregularitatem, ꝑpter vſurpatam iuriſdictionẽ, nam hæc irregularitas ſolũ lata eſt in eum, qui vſurpat poteſtatem ordinis. Hinc ſacerdos audiens confeſsionẽ, & abſoluens nõ ſubditum, non incurrit irregularitatem, quia non exercet actum ordinis, quem nõ habet, ſed vſurpatæ iuriſdictionis. Et ſimili ratione ſacerdos ſimplex ſolenniterr baptizando ſine licẽtia Parochi, aut vngendo, &c. non fit irregularis: nec denique Epiſcopus ordinans ſibi non ſubditum, vel in aliena Diœceſi, ſine licentia Diœceſani, incurrit hanc pœnam ſed per aliam legem ſuſpenditur. Neceſſarium ergo eſt actum alicuius ordinis vſurpare.

2. Concluſio.

15. *An ſufficiat vſurpare actus minorum ordinum.* Inquiri autem poteſt primo, an ſufficiat vſurpare actus minorum ordinum. Partem enim negatiuum tenet Sylueſt. verb. *Irregularitas*, qu. 12. quod ſolum probat, quia D. Thom. in 4. d. 24. qu. 2. a. 2. ad 9. dicit. actum minorum ordinum poſſe licite fieri per laicos, quamuis illi non habeant ad hoc officium. Idem tenet Angelus numer. 38. Obſtant autem huic ſententiæ primo illa verba c. 1. de Cleric. non ordin. miniſtr. *Si aliquod diuinum officium exercuerit non ordinatus*: nam etiam officia minorum ordinum ad diuinum officium pertinent: Obſtat ſecundo quod clericus excommunicatus miniſtrans ex officio in minoribus ordinibus, fit irregularis, vt ſupra dixi Diſp. 12. ſect. 2. eadem autem ratio in præſenti eſſe videtur. Propter quod dicendum cenſeo, quoties aliquis exercet quemcumque ordinem tãquam ordinatus in eo cum non ſit, fieri irregularem, ſecus vero eſſe, quando ſolum exercet miniſterium eo modo quo ſecundum conſuetudinem ſolet per laicos exerceri, atque ita eſt dicta ſentẽtia intelligẽdã, vt ſenſit Nauar. c. 27. num. 242. referens alios. Quando vero cenſeatur aliquis miniſtrare ex officio in aliquo ordine, ſumi poteſt ex dictis in citata Diſput. 12. & in 11. ſect. 3. Nam ille modus adminiſtrandi, & illa actio, quæ ſufficit in clerico excommunicato ad incurrendam aliam irregularitatem, ſufficit vt vſurpata à laico ſeu non ordinato, ſi ſit ſufficiens cauſa huius irregularitatis.

Concluſio

Addendum vero præterea eſt, neceſſarium eſſe vt talis actio cum peccato fiat, quia hæc irregularitas maxime pœnalis eſt, & ideo ſi culpa ceſſat, non incurritur. Ac propterea interueniente ignorantia probabili non incurritur hæc irregularitas, vt docent omnes. Deinde requiritur, vt actus ſerio, & non ioco fiat: nam ſi laicus conſecret animo repræſentandi, vel fingendi tantum exterius, non incurreret hanc irregularitatem. Ita Syluest. Angel. & Nauarr. qui allegat c. *Illud.* 15. q. 1. in quo ſolum dicitur, eum qui per iocum percuit, iniuriam non facere, quia iniuria in affectu facientis conſiſtit. Alii citant c. *Illa*, ead. cauſ. & qu. Vbi ſolum dicitur, illa eſſe vera bona aut mala cenſenda, quæ ex noſtra pendent electione. Itaque aduertẽdum eſt aliud eſſe facere hoc miniſterium per iocum, aliud vero ſine intentione conficiendi ſacramentum, vel aliquid huiuſmodi. Prior modus contingit quando tota actio exterior ludicra eſt, & ſolum per modum cuiuſdam repræſentationis: & tunc verum quidem eſt nullam incurri irregularitatem, licet actio illa nõ careat graui culpa, quia cedit in iniuriam & irreuerentiam ſacramenti. Vt enim recte dixit Gloſſa in dict. capit. *Illud*, per iocum non fit iniuria, niſi ſit noxius: res autem adeo ſacras in iocum afferre, eſt contra reuerẽtiam eis debitam, & ideo omnes fatentur illud eſſe graue peccatum. Tamen quia illud vere non eſt miniſtrare in ordine ideo per hoc delictum non incurritur hæc irregularitas. Addit vero Maiolus excipiendum eſſe, niſi talis iocus fiat in deriſum & contẽptum talis miniſterii, quia illud eſt grauiſsimum delictum, quod reddit operantem ſaltem de hæreſi ſuſpectum, ac proinde irregularem. Sed grauitas delicti non ſatis eſt, niſi oſtendatur ius propter illud imponens irregularitatem: de hæretico vero vel ſuſpecto de hæreſi infra dicemus.

16. *Irregularitas hac non incurritur abſque culpa.*

Nec per actionem ludicram.

Maior difficultas eſt quando miniſterium in exteriori actione ſerio agitur: tamen ſine intentione interiori faciendi verum miniſterium: & de hoc caſu non loquuntur tam aperte dicti autores Nauarrus tamen dict. n. 242. excuſat in foro conſcientiæ ab irregularitate clericum primæ tonſuræ ſolenniter cantantem Epiſtolam cum manipulo, ſi nolit id facere tanquam ſubdiaconus: ergo eadem ratione idem dicendum erit in quolibet alio miniſterio. Et poteſt confirmari, quia cenſura non incurritur niſi per actum perfectum, qui maxime pendet ex intentione facientis: ergo idem eſt in irregularitate: ſed qui miniſtrat ſine intentione non exercet perfectũ actum in illo ordine, imo neque verum, quia baptizare ſine intentione, non eſt baptizare, & ſic de reliquis miniſteriis: ergo qui ſic operaretur, non poteſt dici miniſtrare in ordine quem non habet, ergo neque incurrere hanc irregularitatem. Confirmatur ſecundo exemplis de rebaptizante exterius ſine intentione, qui nõ incurrit irregularitatem, de ꝓfitente exterius hæreſim ſine animo interno, qui nõ incurrit excommunicationem hæreticorum.

17. *Quid ſi actio ſerio fiat tamen abſque intentione faciendi verũ miniſteriũ.*

Nauarri opinio.

Nihilominus ſententia hæc difficilis eſt. Primo, quia ſi loquamur de illis miniſteriis in quibꝰ ſacramentum non conficitur, vix poteſt intelligi, quid operetur talis intentio non exercendi verum actũ ordinis, aut operandi tanquam Diaconum vel Subdiaconum, ſi adeſt voluntas faciendi eundem actũ externum cum eodem ornatu, & ſolennitate, & ſerio

18. *Nauarri opinio relicitur.*

rio quoad totum ritum & modum externum. Aut enim hoc ſufficit ad incurrendam hanc irregularitatem, aut impoſsibile eſt illam incurrere, quia nemo ſciens ſe non eſſe ſubdiaconum, poteſt intendere optari tanquam verus ſubdiaconus: ergo nō poteſt aliter intendere hoc miniſterium, quam volendo talem ritum externum modo explicato. Ad miniſterium etiam ſacramentorum applicatur eadem difficultas, quia non ordinatus non poteſt verum efficere ſacramentum, ergo ſecluſa hæreſi, vel craſſiſsima ignorantia, nullus ſic miniſtrans poteſt intēdere verum ſacramentum, quia ſcit ſibi eſſe impoſſibile: ergo fruſtranea redditur talis irregularitas, neque per illam homines arcerentur ab illo delicto quod lex vitare & punire intendit, nimirū ab vſurpatione exteriori, miniſterii alicuius ordinis. In quo eſt magna differentia inter hanc legem, & eam quæ punit rebaptizantem, vel hæreticum: nam hæ directe intendunt punire hæreſim, vel explodere errorem, & ideo requirunt animum ſeu intentionem veritati contrariam, hæc vero lex ſolum intendit punire ſacrilegium quod committitur in vſurpatione miniſterii alicuius ordinis ad quam vſurpationem ſufficit voluntas faciendi exterius miniſteriū, etiamſi fiat ſine intentione conficiendi ſacramentū, quæ moraliter impoſsibilis eſt ſine errore.

19. *Ad hanc irreg. incurrendam ſufficit voluntas faciendi exterius actiones prohibitas.* Accidit præterea, quod nunquam ſacramentum miniſtratur ex officio, quin aliæ actiones ſacræ fiant pertinentes ad officium talis ordinis, in quibus non poteſt alia intentio poſtulari, niſi voluntas faciendi illas: ergo hoc ſatis erit ad incurrendam talem irregularitatem. Vt v.g. ſi quis baptizet ſolēniter, etiāſi in ritu ſubſtantiali nō habeat intentionem baptizandi, vſurpat tamen totum officium proprium ſacerdotis, quod ſatis eſt ad incurrendam irregularitatem: nam ſi quis non ſacerdos hoc miniſterium vſurpet circa puerum iam priuatim baptizatum, ex ſententia omnium irregularis fiet: ergo idem erit etiamſi ficte baptizet cum ſimili ſolennitate. Idem dico de non ſacerdote celebrante Miſſam ſine intētione conficiendi ſacramentum, aut offerendi verum ſacrificium, nam ille nihilominus diuinum officium exercet, & benedicit vt ſacerdos, & orat nōmine Eccleſiæ vt publicus miniſter eius: hoc ergo ſatis eſt ad incurrendā irregularitatē. In ſacramento etiam Confeſsionis, quod maxime videtur ſine accidentali ritu fieri, certum eſt, illum qui ſe fingit ſacerdotem, & illud iudicium vſurpat, hanc irregularitatem incurrere, vt latius tractaui ſuperiori tomo, neque effugit quiſpiam irregularitatem hanc, eo quod abſolutionem proferat ſine intentione abſoluendi, alioquin iniquiſsimi homines facile vitarent hanc pœnam, & aſſequerentur quidquid hoc medio intendere poſſent. Vnde opinor non vitare illam, etiamſi confeſsionem quis audiat, & abſolutionem non conferat, neque habeat animum proferendi illam, quia ſatis vſurpat poteſtatē clauium audiendo confeſsionem, vt iudex in illo foro, quacumque intentione id faciat. Denique idem eſt in aliis ſacramantis. In matrimonio vero illud eſt ſingulare, quod per miniſterium circa ſubſtantialia ſacramenti non poteſt hæc irregularitas incurri, quia illud per ſe non ſpectat ad officium ſacerdotis. Et quamuis ex decreto Concilii Tridentini neceſſaria ſit præſentia Parochi ad validitatem matrimonii, tamen neque ad illud neceſſarium eſt quod ſit ſacerdos, neque ibi exercet propriè actū ordinis, ſed magis iuriſdictionis: & ideo licet laicus in eo actu ſe fingeret Parochum, non incurreret irregularitatem. At vero in accidentali ſolennitate illius ſacramenti poteſt incurri hæc irregularitas, ſcilicet, ſolēniter benedicendo ſponſos ſine ſacerdotio: & tunc profecto parum videtur referre intentio faciendi verum actum. Itaq; ſi exterius ſerio vſurpatur miniſterium ordinis, hoc ſatis eſſe credo ad hanc irregularitatem incurrendam, quidquid ſit de alia intētione, & hoc modo eſſe intelligendam communem ſententiam.

Addo denique neceſſarium eſſe, vt qui ſic operatur, ſit capax irregularitatis. Vnde fœmina ſi hoc miniſterium vſurpet, non ſit propterea irregularis, quia non eſt capax eius: quod ſupra animaduertit Maiolus n. 6. Debuiſſet tamen idem dicere de nōn baptizato miniſtrante, quia etiam non baptizatus non eſt capax irregularitatis, maxime illius: quæ ob delictum lata eſt: quia non baptizatus eſt extra forū Eccleſiæ: vnde non eſt dubium, quin cap. 1. de Cler. non ord. miniſt. dicens, *Si quis baptizauerit, &c.* ad membra Eccleſiæ loquatur, nam omnis lex ad eos qui ſub lege ſunt, loquitur. Ex quo fit vltimo, vt etiam excuſentur hi, qui per Pontificiam diſpenſationem aliquos actus ordinum ſine ipſis ordinibus efficere poſſunt. Quamuis enim in aliquos actus ordinum non poſsit cadere hæc diſpenſatio, vt ſunt oblatio ſacrificii abſolutio à peccatis, & ſimiles qui per ſe pendent ex charactere ſacerdotali, & alii qui cum eadem proportione omnino pendent ex conſecratione Epiſcopali, tamen in aliis cadit hæc diſpenſatio, ſic enim Presbyter ex diſpenſatione aliquando confirmat, vel dat minores ordines, vel fortaſſe etiam ſubdiaconatum. Quæ diſpenſatio facilius habet locum in actionibus, quæ non pertinent ad effectionem ſacramentorum, ſed ad alia officia Eccleſiaſtica, vt ſunt cantare ſolēniter Epiſtolam, vel miniſtrare in altari modo proprio alicuius ordinis, ſi ne tali ordine, aut benedicere ſolenniter & Epiſcopali modo, & ſimilia, quæ latius tractantur in 4.d. 25. Suppoſita ergo Papæ diſpenſatione, clarum eſt ceſſare irregularitatem, quia ceſſat culpa, quia illa iam non eſt ordinis vſurpatio, ſed licita adminiſtratio ſimilium actuum.

20. *Debet tamen miniſterium vſurpans eſſe irregularitatis capax Maiol.*

Non incurrit qui ex priuilegio aliquos actus ordinis ſine ipſo ordine exercet.

SECTIO V.

Vtrum per indignam Ordinis adminiſtrationem irregularitas incurratur.

IN quæſtione hac duas regulas generales ſtatuere poſſumus. Prima eſt, illum clericum fieri irregularem qui exercendo ordinem, cenſuram violat: ſic excommunicatus maiori excommunicatione, vel ſuſpenſus ab ordine, vel interdictus perſonaliter, irregularis efficitur miniſtrando in ſuo ordine ſicut prius. Celebrans item in loco interdicto aliter quam illi conceſſum eſt, irregularis fit. Quæ omnia conſtant ex toto titulo de Cleric. excomm. min. & ex capit. 1. de Sent. & re iudic. in 6. & ex c. 1. & c. *Is qui*, & c. *Is cui*, de Sent. excom. in 6. Et late tractata ſunt Diſp. 11. ſect. 3. & Diſp. 12. ſect. 2. vbi de excommunicatione maiori dictum eſt. Similia etiam diximus de Suſpenſione & interdicto: & ideo in hac irregularitate explicanda hic amplius non immorabimur. Dixi, *exercendo ordinem*, primo quidem, quia ſi exerceat actum eo modo, quo ſine ordine exerceri poteſt, non ſit irregularis, vt ibidē late expoſui. Item, quia licet ſacerdos minori excommunicatione ligatus, celebrando peccet contra illam cenſuram, non fit irregularis, quia non peccat formaliter exercendo ordinem quod actionem ſignificat: ſed recipiendo ſacramentum, iuxta cap. vlt. de Cleric. excomm. miniſtr. Per receptionem autem ſacramenti nunquam incurritur hæc irregularitas, ſed per ſolam adminiſtrationem. 1. *Prima generalis regula.*

Secunda regula eſt, per ordinis adminiſtrationē, quantumuis illicitam, quæ contra cenſuras non fit, nunquam incurri irregularitatem. Probatur, quia nulla talis irregularitas inuenitur in iure expreſſa: Signum etiam eſt, quia Summiſtæ verb. *Irregularitas*, 2. *Secunda regula.*

tas, Nauarr. cap. 27. à nu. 241. vſque ad 245. & alii fere autores nullam talem irregularitatem afferunt propter delictum in vſu ordinum commiſſum. Maiolus autem lib. 3. cap. 18. & ſequentibus videtur caſus aliquos enumerare, in quibus hæc generalis regula deficit. Primus eſt quando quis exercet ordinem contra præceptum ſui ſuperioris etiamſi ſit nullum & abſque vlla cenſura, dummodo ſit notorie & publice impoſitum. Quod ſolum probat ex quibuſdam Summiſtis minoris profecto autoritatis: & quamuis eſſent maxime, in hac materia non eſſet illis adhibenda fides ſine iure: nullum autem affertur, nec afferri poteſt, quo irregularitas feratur propter talem inobedientiam, potius quando prohibitio eſt publice impoſita, quam cum ſecrete.

Caſus à Maiolo allati excluduntur. Primus.

3. *Secundus.* Secundus caſus eſt, quando talis prohibitio poſita eſt ſub pœna excommunicationis ipſo facto, nam tunc irregularis fit, qui contra illam ordines exercuerit, argumento c. 1. de Eo qui furt. ord. ſuſc. & citat Speculatorem, ac Syluest. verb. *Irregularitas*, q. 3. vbi non tractat de hoc caſu, ſed de illo, qui furtiue ordines ſuſcipit contra præceptum ſuperioris, de quo etiã dictum ca. loquitur: & quo ſenſu de illo loquatur ſupra dictum eſt. Quidquid autem ſit de vero intellectu illius textus, ex illo non poteſt efficax argumentum ſumi, quia vt ſæpe dictum eſt: in irregularitatibus nõ poteſt ſumi argumentũ per extẽſionem à ſimili. Et ideo non cenſeo hunc caſum eſſe admittendum, quia ſic celebrans non fit irregularis, eo quo violet per talem actũ præceptum ſuperioris, vt dictum eſt neq; fit irregularis in eo caſu, quia violet cenſuram, quia ille pro prima vice non violat cenſuram, ſed contrahit, quod longe diuerſum eſt. Eſtque optimum ſimile quod ſupra Diſp. 31. de Suſpenſione, ſect. 1. in fine, de eo qui facit ſacrum in loco vbi prohibitum eſt celebrari ſub excommunicatione ipſo facto, nam qui prima vice ibi celebrat, non fit irregularis. Quod exemplum ibidem Maiolus admittit. negat vero hic ſimilitudinem, quia ibi nõ prohibetur celebratio ſimpliciter, ſed in tali loco hic vero ſupponimus celebrationem eſſe omnino prohibitam. Sed hæc differentia parum refert, quia in dicto exemplo non ideo excuſatur irregularitas, quia prohibitio cadit in circumſtantiam loci, & non ſimpliciter in actum. Sed quia per primam violationem incurritur cenſura, & ideo non violatur, ac ꝓpterea per ſecundam celebrationem iam incurritur irregularitas, ſi excommunicatio nõ fuit prius ablata, quia iam tunc violatur cenſura, vt recte notauit Syluester cum Antonino verb. *Irregularitas*, q. 13. ergo idem dicendum eſt, etiamſi actus ipſe celebrãdi, vel miniſtrandi ſimpliciter prohibitus ſit, quod per primam tranſgreſsionem eius non incurratur irregularitas per ſecundã celebrationem, quia iam violatur cenſura, & ita non eſt nouus caſus, ſed pertinet ad priorem regulam: Nec denique fundari poteſt hæc irregularitas in ſola tranſgreſsione cũ pertinacia cõtra prohibitionem qualificatam, vt ſic dicam, & in tali materia: quia de hoc nullum poteſt oſtendi ius, & ſine iure nullus poteſt cum probabilitate irregularitatem aliquam fingere.

4. *Tertius caſus improbatur.* Tertius caſus eſt, de illo, qui commiſit delictum, propter quod ſuſpendendus eſt ſecundum iura, licet non ſit ipſo iure ſuſpenſus: nam hic etiam celebrando antequam ſuſpendatur, ſi acceſsit ſimplex præceptum ſuperioris de non celebrando, poſitum intuitu talis criminis, de quo inquiritur, irregularis fiet. Ita Maiolus ſupra ex Speculatore titulo de Diſpenſat. §. *Iuxta*, verſic. *Item ordinatus à non ſuo Epiſcopo*, qui dicit hunc eſſe ſtilum Curiæ. Et ratio eſt, quia in eo caſu talis prohibitio habet vicem ſuſpenſionis, & ideo illius tranſgreſsio habet eundem irregularitatis effectum. Et confirmatur ex Concilio Tridentino ſeſſ. 14. cap. 1. de Reformat. vbi dicitur, prohibitionem ſeu ſuſpenſionem prælati circa Ordinis ſuſceptionem, vel vſum ita ſeruandam eſſe, vt nulla licentia, vel reſtitutio contra Prælati voluntatem ſuffragari poſsit. Veruntamen hic caſus aut non eſt admittendus, aut ſub priori regula eſt comprehendendus. Vel enim illa prohibitio imponitur vt quædam cenſura, vel tantum vt ſimplex præceptum. Si ponatur priori modo, etiamſi ſit extraiudicialis, & ab homine, dum tamen valida ſit, ſufficit ad irregularitatem contrahendam, iuxta ſuperiorem regulã. Si vero ponatur poſteriori modo, non inuenio in iure irregularitatem impoſitam propter talẽ trãſgreſsionem, etiam concurrentibus illis circumſtantiis, & ideo non credo illam incurri, quia non ſufficit ſimilitudo ſeu potius analogia, per quam dicitur prohibitio illa habere vicem ſuſpenſionis, quia ad irregularitatem plus eſt neceſſarium, vt ſæpe dictũ eſt. Quin potius quia in eo caſu ſupponitur cauſa in eo ſtatu exiſtere, in quo nondum poteſt pœna legis imponi, quia nondum delictum probatum eſt, coniectura ſit, illam prohibitionem non obligare cum tanto rigore, ac obligaret pœna ſuſpenſionis, ſi iam eſſet impoſita, & cõſequenter propter illius tranſgreſsionem non incurri irregularitatem.

Quartus caſus eſt de ſacerdote ſacrum faciente ſine altari conſecrato ab Epiſcopo, ſed propria ſpõte & auctoritate erecto, vel conficto ex capit. *Nullus, presbyter*, 1. & 2. de Conſecratione, diſtinct. 1. vbi clericus in hoc delinquens degradari præcipitur, nam ex illo verbo colligitur tale delictum inducere depoſitionem, & eiicere iam promotos, & conſequenter inducere irregularitatem. Fauet etiam Gloſſa in c. *Nullus presbyter*, 2. æquiparat enim illum, qui fingit altare conſecratum, quod nõ eſt, cum eo qui ſe fingit ſacerdotem, ſi in vtroque caſu ſacrificet: ergo, ſicut in poſteriori caſu incurritur irregularitas ita & in præſenti. Atque ita ſentit Maiolus lib. 3. cap. 23. n. 2. ex quadam regula, quam poſuerat lib. 1. cap. 3. n. 9. quod omnia crimina, quæ inducunt diſpoſitionem, ſecum etiam afferunt irregularitatem. Quę quidem regula intellecta de depoſitione ipſo iure lata, eſt probabilis, non tamen de depoſitione ſolummodo ferenda, vt in ſuperioribus oſtenſum eſt, nam potius hoc repugnat irregularitati, quę non ab homine, ſed à iure fertur. In prædicto autem caſu non imponitur depoſitio ipſo iure, ſed ab homine ferenda. Nã in priori textu ſolum ſunt verba comminatoria, *Qui ſui participes voluerit de cætero eſſe ſacerdotii.* Et ibi non agitur de ſacerdote conſecrante ſine altari cõſecrato: ſed de illo, qui Miſſam dicere præſumit in loco ab Epiſcopo non ſacrato, ſeu non approbato. pro quo delicto ſine dubio irregularitas non incurritur: nullo enim iure habetur, ſed arbitrio Prælati aliqua ſuſpenſio propter hoc delictum imponi poterit, quantum ex illo textu colligitur. In altero vero ca. verba ſunt, *Quod ſi fecerit ſi clericus eſt, degradetur: ſi vero laicus, anathematizetur*: quæ verba aperte ſignificant ſententiam ferendam, nõ latam. Et pręterea expendo pœnam illam non ferri pro crimine ſacrificandi ſine altari conſecrato per Epiſcopum, nam crimen illud laicis & clericis dicitur eſſe commune, & vtriſq; pœna accommodata imponitur: at vero laicus non poteſt ſacrificare in altari: neque enim ibi agitur de laico fingente ſe ſacerdotẽ ad hoc miniſterium ficte vſurpandum, ſed agitur de duplici alio delicto. Vnum eſt erigẽdo in Eccleſia conſecrata altare non ſanctificatum à proprio Epiſcopo vel de licentia eius. Aliud eſt fingere dedicationem, vbi non eſt: quod iuxta contextum videtur etiam referri ab altare, tamen à Gloſſa latius intelligitur de quacunque re, quæ tanquam ſacra fingitur, cum non ſit, vt ſi quis reliquias publice proponat tanquã dedicatas, cum non ſint. Dicere autem, ſacerdotem in aliquo horum delinquentem fieri irregularem, improbabile profecto eſt, cum nullo iure ſit cautum:

5. Quartus caſus improbatur.

Exponitur.

tum: ergo quamuis ſacerdos ſacrificet in altari non conſecrato, non propterea fit irregularis cum de hoc delicto nulla ibi ſpecialis mentio fiat, neque alibi quoad hunc effectum.

6. *Quintus caſus repro-* Quintus caſus additur ab eodem authore, de ſacerdote qui hominem excommunicatum nominatim ſcienter admittit ad Eccleſiaſticam ſepulturã, nam illum dicit manere irregularem ex Clem. 1. de Sepulturis. Ibi tamen huiuſmodi ſacerdos excõmunicatur, de irregularitate vero nulla eſt mentio: diximus autem ſupra, quamuis per miniſterium ſacrum contrahatur excommunicatio, non ideo cõtrahi irregularitatem per illum actum, quia per tale miniſterium non violatur ipſamet excommunicatio, ſed præter illud ius, non eſt aliud quo feratur: ergo non incurritur. Quod melius cenſuit Speculator loco ſuperius citato. Potius videri poteſt ſimilem irregularitatem incurrere clericus, qui in vita vel in morte fauet raptoribus, vel participando eorum rapinis, vel eorum eleemoſynas accipiendo: vel eis pœnitentiam concedendo ſine debita reſtitutione vel cautione, vel ſepulturis eorum aſsiſtendo, hæc enim quatuor genera actionum ſpecialiter prohibetur clericis in c. 2. de Raptoribus in 5. Et ſubditur in pœnam tranſgreſſoribus, *Ordinis ſui damnum irrecuperabiliter patiantur.* Quæ verba videntur irregularitatem indicare. Veriſimilius tamen mihi eſt, illa verba non ſignificare pœnam ipſo iure, ſed à iudice imponendam. Sicut etiam quod ſubditur, *Et Eccleſiaſtico beneficio careant*, non intelligitur ipſo iure, cũ hoc non addatur in lege, ſed quando illo priuentur. Eſt ergo illa pœna ſuſpenſionis perpetuæ, vel depoſitionis à Iudice imponendæ, vt Panormita. ibi aduertit num. 2.

7. *Sextus caſus Maioli reiicitur.* Sextus caſus ſumitur ex eodem Maiolo lib. 5. capit. 15. nu. 6. vbi ait irregularitatem incurrere ſacerdotem, qui pro perſona viuente Miſſam defunctorum dicit, ea intentione vt mortem illi impetret. Nam in Concilio Toletano, 13. cap. 7. vt citat Gratianus, vel potius Concilio 17. cap. 5. ſacerdos hoc faciens à proprio deponitur gradu. Verba tamen Cõcilii ſunt. *A proprio deponatur gradu.* Quæ verba ſententiam ferendam continent, non latam: & ideo nõ pertinent ad irregularitatem. Et deinde additur pœna exilii perpetui, & priuationis communis, ferenda etiam in eum, qui ſic deliquit. Quæ extenditur ad illum, qui ſacerdotem ad talia peragenda incitaſſe perpenditur, de quo multo certius eſt non manere irregularem (quidquid Maiolus dicat) quia deponendus eſt. Nec refert quod delictum ſit vtrique commune, quia lex non æqualiter illis pœnam imponit, nec ſine cauſa cum non æqualiter delictũ committant. Minuſque probabile, quod ibidem dicit incurrere etiam illum, qui miniſtrat cum eadem intentione ſacerdoti dicenti Miſſam illo modo, quia de miniſtro nihil in eo textu dicitur. Et argumentum quod ipſe ſumit ex cap. 2. de Apoſtatis, non eſt efficax in materia irregularitatis, vt ſæpe dixi. Præſertim quia rebaptizatio, de qua in illo textu eſt ſermo magis odioſa eſt in iure, vnde qui in illa miniſtrat, cooperatur rei nefandæ (vt ibi dicitur) id eoque illa irregularitas ad ipſum extenditur, non ſemper, ſed quando delictum eſt publicum: hic vero nulla talis extenſio fit. Huic pœnæ ſimilis eſt alia, quam in dicto Concilio Toletano refert Gratianus in cap. *Quicumque*, 26. quæſtione 5. ferturque ꝓpter delictum denudandi altaria, aut lugubri ornatu ea veſtiendi: aut alia ornamenta Eccleſiæ auferendi, ſolum propter animi ſui triſtitiam, & nõ cauſa religionis, aut obſeruandi Eccleſiaſticos ritus. Quam pœnam Maiolus etiam interpretatur eſſe irregularitatem. Sed reuera non eſt. Nam inprimis ſi per veram pœnitentiam & ſatisfactionem purgauerit delictum nulla pœna imponitur: ſi autem impœnitens fuerit, *loco dignitatis ſuæ, & honore priuandus*, dicitur, *ignobilitati perpetuæ mancipatus.* Quæ verba & pœnam ab homine ferendam continent, ſine depoſitione ab ordine, per priuationẽ alterius dignitatis aut beneficii verificari poſſunt.

8. *Septimus Maioli caſus non admittitur.* Septimo dicitur fieri irregularis clericus, qui prætermiſſo toto celebrandi & ſacrificandi ritu, quem Eccleſia ſeruat, corpus & ſanguinem Domini conficit. Ita Maiolus libro 3. capit. 26. numer. 5. qui nullum ius affert, ſed ratione vtitur, quia cum tam aperte quiſpiam abutitur poteſtate ſacerdotali, indignus fit illa, omnique vſu eius. Citat præterea Archiepiſcopum Florentinum tractat. de Cenſuris & Irregularitate cap. 57. verb. *Tertio nota*, dicentem, ſacerdotem prohibitum dicere Miſſam, ſi ſine illa conficiat Corpus Domini, irregularem fieri. Veruntamẽ prior ratio probat quidem hoc delictum dignum eſſe tali pœna, ſi iure imponatur: tamen meritum culpæ non eſt ſufficiens ad probandam pœnam niſi oſtendatur iure lata: quod maxime neceſſarium eſt in irregularitate, vt ſæpe dixi. Cum ergo in prædicto caſu non habeamus tale ius, non poſſumus irregularitatem nouã introducere propter ſolam culpæ grauitatem. Dictum autem, quod ex Antonino citatur longe diuerſum eſt: nam in eo caſu dicit fieri ſacerdotem irregularem, non quia conficit Corpus Chriſti ſine Miſſa, ſed quia prohibitus dicere Miſſam, conficit Corpus Chriſti, *Anton. exponitur.* Nam etiamſi dicatur illud conficere ſine Miſſa, quia non ſeruat Eccleſiaſticum ritum, exercet nihilominus maxime ſubſtantiale opus Miſſę, quod eſt conſecrare, nam in eo ſubſtantia ſacrificii poſita eſt, & in eo conſiſtit potiſsimus vſus poteſtatis ſacerdotalis & ideo, qui illum exercet prohibitus, irregularis fit. Neceſſe eſt autem hoc intelligi de ſacerdote prohibito per cenſuram ſeu Eccleſiaſticam ſuſpenſionẽ, vt ſupra viſum eſt.

9. *Octauus Maioli caſus excluditur.* Octauo, Epiſcopus male vtendo poteſtate ordinandi clericos dicitur fieri irregularis, vt quando aliquem ordinat per ſaltum ſubdiaconum, verbi gratia immediate ordinando ſacerdotem. Ita Maiolus libr. 4. capit. primo, numero decimo. Quod non probat ex ſpeciali iure, ſed ex duobus principiis colligit. Vnum eſt, eum qui facit alium irregularem manere etiam irregularem, quod dicit eſſe manifeſtum in iure: probatque exemplis de eo qui mutilat, vel deformat alium. Aliud principium eſt, eum qui per ſaltum ordinatur irregularem fieri, ex quibus recte concluditur, ordinatorem etiam manere irregularem. Vnde generalius infert, in omnibus caſibus, in quibus ordinatus manet irregularis, etiam Epiſcopum ordinantem irregularem fieri, cum ille diſcurſus in omnibus æque procedat: Sed inprimis ſupra à nobis dictum eſt, huiuſmodi ordinatum per ſaltum non eſſe irregularem, ſed ſuſpenſum. Deinde etiam principium illud generale non eſt tam facile admittendum, illudque tanquam falſum refellit Nauarrus cap. 47. numero 207. & Couarruuias in Clem. *ſi furioſus*, part. tertia, in princip. numero. 8. Primo quia in nullo iure continetur, & ex particularibus exemplis, & non admodum certis, non recte infertur generalis regula: maxime in negotio irregularitatis, in qua argumentum à ſimili non valet. Dico autem exempla non eſſe admodum certa quia de illo, qui deformat ſine mutilatione, incertum eſt an maneat irregularis: de mutilatore autem eſt certum, quia mutilator eſt, de quo iura diſponunt non formaliter, quia facit alium irregularem. Præterea, aliis exemplis oſtendi poteſt illud principium non eſſe verum nam pater generans filium illegitimum, facit illum irregularem, ipſe vero non efficitur irregularis. Item, quã alium infamat, eſt cauſa irregularitatis eius, ipſe tamẽ nõ fit irregularis. In prędicto ergo caſu non cenſeo Epiſcopum ſic ordinantem fieri irregularem, quidquid ſit de irregularitate ordinati. Sicut etiam, licet ordi-

ordinatus maneat ſuſpenſus, ex eo præciſe capite non ſuſpenditur Epiſcopus ordinans, niſi in illum ſpeciali iure ſit lata ſuſpenſio: quia non eſt neceſſe, vel ex natura rei, vel ex aliquo generali iure, quod ſuſpenſio ordinati communicetur ſeu deriuetur in ordinantem: & ideo Pontifices in huiuſmodi decretis pœnalibus diſtinctè contra ordinantes, & ordinatos loquũtur. Idem ergo maiori ratione de irregularitatibus ſentiendum eſt, cum magis neceſſarium ſit irregularitatem eſſe in iure expreſſam contra eum, qui illam incurſurus eſt.

10. *Vltimus caſus Maioli improbatur.* Vltimo loco hic breuiter extendẽda eſt quædam irregularitas, quæ ferri putatur in cap. *Licet*, de Electione, vbi Cardinalis electus in Papam à minori, vel non ſufficiente numero Cardinalium, id eſt, à paucioribus quam à duobus partibus. *Si Papatum vſurpare conetur, tam ipſe, quam ij, qui eum receperint, excommunicationi ſubiaceant* (ibi dicitur) *& totius ſacri ordinis priuatione mulctentur.* Quæ poſteriora verba irregularitatem ſignificare videntur. Atque ita illa exponit Maiolus libro 4. de Irregularitate, cap. 1. numero 5. citans Speculatorem in capite, *Vbi periculum* de Election. in 6. Sed in primis illud delictum potius eſt abuſus iuriſdictionis, quam ordinis. Deinde in illis verbis non inuenio ſententiam ipſo iure latam, nec priuationem ordinis, quæ ipſo facto incurratur: ſed quæ ferenda ſit vt verbum, *mulctentur*, aperte declarat, & ideo depoſitionem potius quam irregularitatem ibi imponi cenſeo. Idque expreſſe inuenio notatum in Panormitano ibi nu. 7. vbi priorem pœnam excommunicationis intelligit eſſe ipſo iure latam, & merito, vt ſuo loco tractauimus: poſteriorem autem eſſe depoſitionem ab ordine à iudice ferendam: nulla ergo ibi fertur irregularitas. Neque præter enumeratas inuenio aliquam aliam, quæ ad hoc genus delicti circa vſum ordinum pertineat.

DISPVTATIO XLIII.

De Irregularitatibus, quæ ex aliis delictis, vel eorum infamia contrahi poſſunt.

In diſpenſatione hac nõ dicam de homicidio, tum quia materiam habet ampliorem: tum etiam quia in ea non ſola ratio delicti, ſed etiam ſpecialis ſignificatio conſideratur. Ex aliis vero delictis duo in ſpecie conſideranda occurrunt, ſcilicet, hæreſis, ſub qua comprehendo etiam ſchiſma & omnem apoſtaſiam à fide, vel ab eccleſiaſtica vnione: & ſimonia: Deinde vero generatim dicemus de aliis criminibus, ſiue occultis ſiue publicis. Et quoniam infamia ex criminibus generatur, aut veris, aut exiſtimatis, ideo in fine diſputationis irregularitatem, quæ ex huiuſmodi infamia, incurri poteſt, declarabimus.

SECTIO I.

Vtrum per crimen hæreſis incurratur irregularitas.

Mittimus varias diuiſiones ſeu acceptiones hæreticorum, quas iuris periti tradere ſolent, dicentes quoſdam vocari hæreticos, quia male ſentiunt circa doctrinam fidei, alios quia de illa dubitant, iuxta illud, *dubius in fide infidelis eſt*, ca. 1. de Hæret. Alios, quia primatũ Romanæ Sedis auferre moliuntur, iuxta c. 1. diſt. 22. Solet etiam hæreticus vocari ſimoniacus, quia vendendo, & emendo res ſacras, male de illis ſentire videtur, iuxta c. *Quidquid* 1. qu. 1. Imo & excommunicatus, præſertim ſi longo tempore, excommunicationem contemnat, hæreticus aliquando appellatur, ex c. 2. 4. q. 1. Verumtamen, licet ad intelligenda iura poſsit hęc declaratio vocabulorum deſeruire, tamen in præſenti proprie & formaliter de hæreticis agimus: ſuntque illi, qui poſt baptiſmum ſuſceptum, à fide Romanę Eccleſię pertinaciter receſſerunt. Quod autem hoc ſit in vno, vel altero articulo, vel etiam quod ſit doctrinã contrariam aſſerendo, vel de veritate ac certitudine catholicæ fidei dubitãdo, ſolum pertinet ad materialem diſtinctionem hæreſis. Cætera autem vitia, quæ non ad intellectum, ſed ad prauos mores & actiones pertinent, quamuis poſsint hominem reddere ſuſpectum de hæreſi (de quo infra dicemus) nõ tamen verum hæreticum conſtituunt: quia, licet ea vitia committens, practice erret, non eſt neceſſe vt iudicium falſum habeat circa dogmata fidei. Dixi autem requiri, vt homo ſit baptizatus, quia licet fortaſſe ante baptiſmum poſsit aliquis eſſe hæreticus, vt catechumenus, qui prius rectam fidem de omnibus articulis concepit, & poſtea pertinaciter ab aliquo diſſentit: quod vitium tam quoad moralem malitiam, quam quoad intellectualẽ errorem fortaſſe eiuſdem rationis eſt cum hæreſi hominis baptizati; tamen in præſenti illum non vocamus hæreticum, ſed ſimpliciter infidelem, tum quia ſolum de illis hæreticis agimus, qui iuriſdictioni Eccleſiæ ſubduntur: tum etiam quia iam dictum eſt, neminem eſſe capacem proprię irregularitatis, pręſertim illius, quæ contrahitur ratione delicti, niſi poſt baptiſmum. 1. *Hæreticus propriè quis.*

2. *Cõmunis ſententia.* His ergo ſuppoſitis communis ſententia eſt, propter crimen hæreſis irregularitatem incurri, ita vt neque dum aliquis in hæreſi permanet, neque poſt illius deteſtationẽ, veramque pœnitentiam, & abſolutionem, poſsit ordinari abſque diſpenſatione, qui ſemel in hæreſim lapſus eſt. Ita tenet Maiolus libro 5. cap. 46. & Franciſcus Penna in Directorio Inquiſitorum 3. p. comm. 162. ad q. 113. citantes Antonin. tract. de Cenſuris, & Speculatorem, & idem ſequuntur Syluest. verb. *Irregularitas*, qu. 5. & alii Summiſtæ. Expendere autẽ oportet iura, ex quibus hæc irregularitas elicitur: Primum eſt, c. *Saluberrimum*, 1. qu. 7. vbi clerici reuertentes ab hæreſi, recipiuntur quidem in ordine, quem habebant, non tamen vlterius promoueri permittuntur. Quod confirmatur ex 7. Synodo in cap. *Conuenientibus*. eadem cauſ. & quæſt. & ex cap. *Nos conſuetudinem*. diſtinct. 12. In his autem locis nulla mentio laicorum fit, neque etiam ſuſpenſionis, ſeu priuationis executionis ordinis iam ſuſcepti. Nihilominus tamẽ citati authores docent, laicum nullo modo poſſe poſt hæreſim ad clericatũ promoueri. Et ratio eſſe videtur, quia hæc promotio non prohibetur clericis ſemel lapſis in hæreſim, quia clerici ſunt, ſed ſimpliciter prohibetur ratione talis criminis, & ideo comprehendit etiam laicos. Quod colligi poteſt ex cap. 2. §. *Hæretici*, de Hæreticis in 6. Item de ipſis clericis addunt citati autores, nõ poſſe in ordinibus prius ſuſceptis mini-

miniſtrare, niſi ex diſpenſatione: ita vt cum in prędictis iuribus dicitur, clericos reuertentes ab hæreſi recipi poſſe in ſuis ordinibus: ſenſus ſit, poſſe in hoc cum eis diſpenſari, non vero quod ipſi poſsint ſua autoritate tale miniſteriũ vſurpare: promotio autem ad ſuperiores ordines neque ex diſpenſatione illis concedenda ſit. At que in hoc ſenſu videtur cõſuetudine recepta hęc irregularitas. Quę etiam ſupponitur à Clemente Octauo in quadam Bulla, quæ refertur in Directorio Inquiſitorum, quæ incipit: *Cum ſicut*, vbi concedit Inquiſitoribus poteſtatem diſpenſandi in hac irregularitate, de qua facultate infra dicemus.

3. *An hæreticus per accidens occultus illam incurrat. Ratio dubit.*

Dubitari verò poteſt circa hanc irregularitatem, an illam incurrat hæreticus occultus per accidens, nam de occulto per ſe ſe, id eſt, qui in mentalẽ incidit hæreſim, manifeſtum eſt, non fieri irregularem, ex generali doctrina tradita de cenſuris in communi, loquimur ergo de hæretico exteriori, cuius crimen, nec iure, nec facto publicum eſt, etiamſi fortaſsis ſit probabile, ſeu notũ aliquibus. Ratio autẽ dubitandi eſt, quia iura citata non videntur ſatis probare per hoc crimen incurri irregularitatem, cum tanto rigore, quia in eis ſolum dicitur, *hæreticos, admitti poſſe in ſuis ordinibus, non autem eſſe promouendos*, vbi conſtat ſermonem eſſe de hæreticis publicis. Item cap. *Inter ſolicitudines*, de Purgatione canonica, (quod etiam ſolet adduci in fundamentum huius irregularitatis, quanquam de illa non ſatis apertè loquatur) ſupponit vitium, quod ibi aut puniendũ, aut purgandum proponitur, fuiſſe aliquo modo publicum per infamiam. Denique, irregularitas hæc non tam videtur impoſita in pœnam talis delicti, quam propter vitandum ſcandalum & periculum Eccleſiæ, ſi homines inconſtantes in fide ad clericatum admittantur. Hoc autem ſcandalum nõ oritur, niſi quando lapſus eſt publicus, & cura vitãdi hoc periculum ad paſtores Eccleſiæ pertinet, potius quàm ad ipſoſmet peccatores: ipſi enim, ſi verè & ex corde conuerſi ſint, poſſunt ſperare nullum eſſe tale periculum: ergo non tenentur ipſi cauere ab ordinibus, quando crimen eſt occultum. Vnde iura omnia ſemper dirigunt ſermonem ad paſtores Eccleſiæ, vt non admittant venientes ab hæreſi. Huc accedit quod autores graues tractantes de pœnis hæreticorum, non faciunt mentionem irregularitatis, vt patet ex Bernardo Diaz in Practica, cap. 114. & Iulino Claro lib. 5. §. *Hæreſis*, & Caſtro toto libro. 2. de Iuſta hæreticorum punitione: videntur ergo non cognoſcere hic aliam irregularitatem præter infamiam, quæ non naſcitur ex crimine occulto.

4. *Contraria ſent.*

Nihilominus contrarium videntur ſentire priores authores, & Nauarrus cap. 27. numero. 205. ita enim de hac irregularitate loquuntur, ſicut de aliis, neque diſtinguunt inter occultum, & publicum, neque requirunt infamiam, vel ſcandalum, ſed tantum crimen, ſeu defectum animæ, vt Nauar. loquitur. Præterea, vel ad incurrendam hanc irregularitatem requiritur ſententia, ſaltem declaratoria criminis, vel non. Primum non videtur dici poſſe, tum quia aliàs hæc non eſſet propria irregularitas de cuius ratione eſt vt ipſo iure abſque vlla hominis ſententia incurratur: tum etiã, quia aliàs, quamuis delictum eſſet publicum notorietate facti, nõ incurretur ſpecialis aliqua irregularitas, ſed illa tãtum quæ oriri ſolet ex infamia, qua ablata, etiã illa aufertur abſque diſpenſatione. Accedit valde probabile eſſe hæreticum ipſo facto amittere beneficium, etiam ante ſententiam declaratoriam criminis: nam licet oppoſitum teneat Caſtro de iuſta hæreticorum punitione, cap. 9. & Simanchas de Catholicis inſtitutionibus, tit. 46. n 72. tamen illa prior communior, eſt magiſque conſentanea deciſionibus Pontificum vt colligere licet ex his, quæ Franciſcus Penna ſupra refert, & Couarruuias lib. 2. Vicarium, cap. 8. n. 4. & Bernardus. Diaz cum Salcedo in Practica criminali, c. 114. ergo à fortiori dicendum eſt, ad incurrẽdam hanc irregularitatem nõ eſſe neceſſariam ſententiam declaratoriã criminis. Quod ſi hoc ita eſt, profectò nec notoreitas facti erit neceſſaria: nam quando ius, ſe ipſo infert pœnam propter delictum nõ requirit aliam probationem, vel notitiam, præter exteriorem commiſsionem delicti. Dicere autem hanc irregularitatem non imponi vt pœnam huius delicti, ſed propter alias conſiderationes infamiæ, & periculi, gratis dictum eſt, & præter verba iurium, quę abſolute loquuntur de hęreticis, ſolum quia hæretici ſunt. Eo vel maxime, quod hæretici eo ipſo infames ſunt, vt Caſtro ſupra late oſtendit: eadem ergo ratione ſunt ipſo iure irregulares. Tandem confirmatur hæc pars ex prædicta conceſsione Clementis Octaui, quæ ſupponit hanc irregularitatem contrahi ex ipſo delicto. Reliqua vero, quæ in contrarium afferebantur, ex dictis ſoluta ſunt, & authores, qui aliquãdo tacent hãc irregularitatem ſub hoc nomine, illam comprehẽdunt ſub generali nomine inhabilitatis ad officia, & beneficia Eccleſiaſtica.

De diſpenſatione huius irregularitatis.

SVpereſt vt de diſpenſatione huius irregularitatis pauca notemus: eſt enim quæſtio inter autores, an aliquis præter Summum Pontificem poſsit in illa diſpenſare. Et cõmunis ſententia negat, Sylueſter, Maiol. Franciſcus Penna, & Nauarrus ſuprà & Zanchinus in tractat. de Hæreticis, cap. 38. & Eymericus in directorio Inquiſitorum, 3. part. quæſt. 126. dicit, Inquiſitores non poſſe in hoc diſpenſare: ex quo aperte ſequitur ſolum Papam poſſe: quia Inquiſitores in hoc negotio ad minimum habent æqualem cum Epiſcopis poteſtatem. Refert item Pẽna ibidem Commen. 175. Pium Quintũ anno 1567. & Pontificatus ſui 2. inhibuiſſe generali Inquiſitori Hiſpaniæ, ne poſſet cum clericis lapſis in hæreſim diſpenſare, vt vel ad ſuperiores ordines aſcendant, vel ſi Sacerdotes ſint, poſsint in altaris miniſterio deſeruire. Et per hanc inhibitionem putat eſſe reuocatam conceſsionem Clementis Septimi, ſupra citatam, quã tribuit facultatem Inquiſitori ad diſpenſandum in hac irregularitate. Vel certè dici poteſt, illam conceſsionem fuiſſe perſonalem, & non perpetuam, quantum ex tenore eius colligi poteſt. Denique certum videtur non fuiſſe vſu receptam, ideoque ſtandum eſſe iuri communi, niſi conſtet in aliquo eſſe à Pontificibus immutatum. 5. *Communis ſententia.*

Eſt autem commune ius vt hæc irregularitas quoad promotionem ſit indiſpenſabilis, vt ſupra vidimus, & ideo in hoc ſolus Papa habet poteſtatẽ. Et fortaſſe etiam dicta conceſsio Clementis ad hoc nõ extendebatur: ſed id quod Epiſcopis in iure datur, Inquiſitoribus Clemens conceſsit. Quoad vſum autem ordinum iam ſuſceptorum, non videtur hęc diſpenſatio Pontifici reſeruata: nam iura citata dicunt clericum ex hæreſi conuerſum poſſe recipi in ordine, quem prius habebat, non poteſt autem intelligi hoc poſſe fieri ex diſpenſatione ſolius Pontificis, nam hoc modo etiam poteſt diſpenſari: vt promoueatur ad altiorem ordinem: ergo intelligitur id fieri poſſe ex ordinaria diſpenſatione Epiſcoporum. Non apparet autem nouum ius, quo hæc facultas Epiſcopis ſublata ſit. Imo Pius Quintus in citata prohibitione (ſi tamen illã à nobis eſt admittẽda, vel ad Epiſcopos extendenda) ſupponit, generalem Inquiſitorem habere hanc poteſtatem, limitat autem illam quoad vſum Sacerdotii in ſacrificio altaris, vt nimirum ad illum concedendum Presbytero reuertenti ab hæreſi non extendatur. Vnde quoad hoc etiam veriſimilior videtur communis ſenten- 6. *Quoad promotionem ſolus Papa diſpenſat in hac irregul. Quoad vſum ſuſceptorum ordinum Epiſcopus.* *Exceptio Sacerdote.*

ſententia, ſcilicet, diſpẽſationem ad hunc vſum eſſe Summo Pontifici reſeruatam. Quod idem exiſtimo de diſpenſatione cum Epiſcopo hæretico, quoad vſum Pontificalium: maxime cum horum cauſæ in materia fidei Pontifici reſeruatæ ſint, c. *Inquiſitores*, de Hæreticis in 6.

7. *An ex vi Conc. Trid. poſſit Epiſcopus diſpẽſare in hac irreg. ex delicto occulto.*

Vltimo circa hoc inquiri poteſt, quando hæc irregularitas orta eſt ex delicto occulto, an Epiſcopi poſsint in ea diſpenſare ex vi Concil. Trident. ſeſſ. 24. c. 6. de Reformat. Nam Maiolus libro. 5. c. 46. n. 6. abſolute negat ex illo cap. colligi poteſtatem hanc diſpenſandi, ſed tantum abſoluendi. Contrarium vero affirmat Viualdus tract. de Irregul. n. 80. & 89. quamuis hic author non videatur omnino in ſententia perſiſtere. Mihi tamen videtur, ſi ius illud integrum eſt, in eo hanc facultatem concedi, quia ibi generaliter conceditur facultas diſpenſandi in irregularitatibus prouenientibus ex delicto occulto, & nõ deducto ad forum contentioſum: poſtea vero additur facultas abſoluendi à caſibus reſeruatis: ac tãdem ſubiungitur, *idem, & in hæreſis crimine*; quæ verba ad vtramque facultatem extendenda ſunt, quãtum circa vtramque difficultatem verificari poſsũt, quia eſt fauor, ideoque ampliandus, & contextus ipſe optime admittit, imo & talẽ ſenſum requirit. Cum eadem tamen limitatione, vt hoc poſsit Epiſcopus ſolum per ſe ipſum, & non per Vicarium. Quod igitur dubitari poteſt, ſolum eſt, an ius illud fuerit reuocatum. In ſuperioribus enim diximus, ius illud quoad poteſtatem abſoluendi à cenſura & culpa hæreſis reuocatum eſſe per Bullam Cœnæ: quoad poteſtatem vero diſpenſandi in hac irregularitate, non inuenio illud reuocatum expreſſe: videri autem poteſt conſequenter ablatum per illam reuocationem, argumento textus in cap. *Cum illorũ* de Sententia excommunicationis, vbi generatim dicitur, Epiſcopus non habere diſpenſandi facultatẽ in his caſibus, in quibus abſolutio eſt illis interdicta, *Cum maiora illis intelligantur prohibita, quibus vetita ſunt minora*, vbi Gloſſa, Panormitanus, & alii aduertunt, poteſtatem diſpenſandi maiorem vocari, quam poteſtatem abſoluendi ab excommunicatione: & pro regula ſtatuunt, non poſſe quem diſpẽſare, vbi non poteſt abſoluere: quamuis è conuerſo poſsit quis interdum abſoluere, & non diſpenſare quia conceſſo minori, non propterea conceditur quod maius eſt. Quod argumentum adeo apud me vrgẽs eſt, vt cõſiderata reſtrictiſsima reſeruatione peccati hæreſis quoad abſolutionem, quæ nunc eſt in vſu Eccleſiæ, probabiliſsimum exiſtimem, etiam quoad diſpenſationem huius irregularitatis nunc eſſe reſeruatum Summo Pontifici, non ſolum quoad promotionem, ſed etiam quoad exercitium ordinum. Et ideo fortaſſe Nauarrus, & alii moderni loquuntur ſimpliciter & ſine limitatione.

An ius Cõc. in hac parte ſit reuocatum.

Vide Franciſcum Pennam in Directorio Inquiſitorum 3. p Cõmẽt 141. ad q. 92

SECTIO II.

Ad quas Perſonas extendatur irregularitas, quæ ob crimen hæreſis imponitur.

1. 1. *Concluſio*

PRincipio certum eſt, hæreticorum nomine hic comprehendi omnes apoſtatas à fide, quã in Baptiſmo profeſsi ſunt. Nam licet in quodã rigore Theologico apoſtata dicatur qui totam fidem & Chriſtum omnino negat, ſiue ad Paganiſmum ſiue ad Iudaiſmum tranſeat, ſiue atheus, vel idolorum cultor fiat, hæreticus vero, qui ſub nomine Chriſti aliquid fidei eius retinet, & aliquid negat: tamen quoad propriam rationem culpæ & pertinaciæ omnis hæreticus apoſtata eſt, quia omnino recedit ab Eccleſia, totamque ſupernaturalem fidem amittit, & è conuerſo omnis apoſtata à fide, quam in Baptiſmo eſt profeſſus, hæreticus eſt, quia pertinaciter ſequens iudicium ſuum, ſe ab Eccleſia diuidit. Quod adnotauit Caietanus, 22. quæ. 11. art. 1. & in Sũma ver, *Apoſtaſia*, & alii. Qui conueniunt in aſſertione poſita: nam huiuſmodi Apoſtata in omnes incidit hæreticorum pœnas, ſcilicet, excommunicationis, confiſcationis bonorum, & ſimiles, argum. cap. *Non poteſt*, 2. qu. 7. ex Concil. Toletano 4. cap. 64. & eſt communis ſententia Innocentii, Hoſtienſis, & aliorum in ca. 1. de Apoſtatis. Eymerici in 2. part. Directorii, quæſt. 49. & ibi Franciſci Pennæ Commentat. 74. & poteſt etiam colligi ex cap. *Contra Chriſtianos*, de Hæreticis, in 6. ergo etiam incurrit pœnam huius irregularitatis. Vnde omnia, quæ dicta ſunt de hæretico, eodem modo applicanda ſunt ad huiuſmodi apoſtatam fidei, quia & hæreticus eſt, & hæretico deterior.

Apoſtata omnes pœnas hæreticorum incurrit.

2. *An qui ſolũ exterius apoſtata fide irregularis fiat.*

Statim vero occurrit dubitatio, ſi quis exterius, metu, vel humana aliqua cupiditate adductus, fiat apoſtata, & adoret idola, vel ad paganiſmum tranſeat, interius tamen ſemper fidem retineat, an incidat in hanc irregularitatem. Nam Moderni aliqui ita hoc affirmãt, vt contrarium dicant eſſe hæreſim Helcheſitarum, non ſatis diſtinguentes culpam ab irregularitate. Qui enim negaret illam eſſe grauiſsimam culpam, cum illis ſentiret hæreticis, qui dicebãt, non eſſe peccatum negare Chriſtum in tormentis ore, aut externo opere, dummodo corde retineatur, contra Paulum dicentem: *Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confitetur ad ſalutem*, ad Rom. 10. non ſufficit ergo interna fides, ſed externa etiam confeſſio neceſſaria eſt ad ſalutem. Eſt ergo de fide certum, illam eſſe grauiſsimã culpam, vt latius tractatur, 2. 2. q. 10. & 12. Quod autem propter hanc culpam eadem irregularitas incurratur, non habet illam certitudinẽ, nullibi enim definitur. Imo res eſt, de qua ſatis dubitari poteſt: nam iuxta communem, & veriorem ſententiam, hæreticus mere exterior, qui corde non negauit fidem, non incidit in excommunicationem propriam hæreticorum: ergo neque apoſtata mere exterior: ergo idem dicendum eſt de vtroque quoad irregularitatem, quia non eſt maior ratio de hac pœna, quam de excommunicatione, ſi vtraque fertur propter crimen hæreſis. Quia ſicut nõ eſt hæreticus ſimpliciter, qui exterius tantum hæreſim profert ſine errore mentis, ita neque eſt ſimpliciter apoſtata, qui exteriori ſignificatione, non tamen corde & animo ad falſam religionem tranſit. Nihilominus probabilius cenſeo propter hoc peccatum incurri irregularitatem. Ad quam probandam adduci ſolet canon. 61. Apoſtolorum. Sed in eo neque eſt ſermo de omnibus fidelibus, ſed de clericis, nec imponitur aliqua pœna ipſo Iure, ſed de clerico timore humano negante nomen Chriſti dicitur, *eiiciatur*: ſcilicet, ab Eccleſia per excommunicationem: de negante vero nomen clerici dicitur, *deponatur*. Magis colligitur hæc irregularitas ex Concil. Ancyrano c. 12. & ſequentibus, & habetur in cap. *Presbyteros*, diſt. 50. ibi enim aperte dicitur, eos, qui *ex timore immolauerunt idolis*, aut alio ſimili ſigno negauerũt fidem, non poſſe ad ſacrum miniſterium accedere. De laicis vero quæritur, quando non ex ſolo timore, ſed ex abſoluta coactione & neceſsitate, quidpiã ſimile exterius agere coguntur, an poſsint ad clericatum promoueri, & reſpondetur poſſe, quia in eo nihil peccauerunt: ſupponitur ergo, quando peccãdo, & deficiendo in debita fidei confeſsione, ex timore id faciunt, non poſſe promoueri, quod eſt irregulares fieri. Et ad illam incurrendam ſufficere cenſetur peccatum commiſſum ex timore humano contra debitam fidei confeſsionem. Vnde pœna illa formaliter non fertur ob infidelitatem aut hæreſim, ſed ob idololatriã; aut quamcunque aliam ſimilẽ fidei negationem. Atque ita ſentiunt Syluest. verb. *Irregularitas*, n. 7. & inſinuat Angel. n. 27. & Tabiena *Irregularitas*, 4. num. 9.

2. Opinio.

Martinus Viualdus tractat de Irreg. nu. 88. ex Maiolo li. 5. ca. 34. Rom. 10.

Concluſio

De

3. *De diſpenſatione in hac irregularitate apoſtaſiæ ex metu.*

De diſpenſatione vero huius irregularitatis dicitur in eodem capit. *Presbyteros*, cum Presbyteris diſpenſari poſſe, vt honorem Sedis propriæ retineant, non vero, vt in Sacerdotali officio miniſtrent, aut offerant, aut ſermonem ad populum habeãt: Quod eſt valde notandum, nam hæc ſuſpenſio à munere prædicationis, cum in rigore non ſit actus ordinis nõ eſt intrinſeca omni irregularitati, in hac autem ſpecialiter exprimitur. Similiter de Diaconis dicitur, poſt conuerſionem poſſe habere aliquem honorem, non tamen miniſterium ſui officii, *Niſi forte* (additur ibi) *aliqui Epiſcoporum conſcii ſint laboris eorum, & humilitatis, & manſuetudinis, & voluerint eis aliquid amplius tribuere, vel adimere, penes ipſos ergo erit de his poteſtas.* De inferioribus vero clericis nihil dicitur, à fortiori tamen idem circa illos conceditur. Itaque quoad promotionem ad ſuperiores ordines vel omnino ad ordines hæc irregularitas indiſpenſabilis eſt, niſi per Pontificem: quoad vſum vero in ordinibus ſuſceptis vſque ad Diaconatum, cõceditur poteſtas Epiſcopo ex graui aliqua cauſa: Preſbyterii autem diſpenſatio etiam quoad vſum reſeruata eſt Summo Pontifici.

4. *De diſpenſatione irregular. apoſtaſia ſponte incurſa.*

Atq; hæc procedunt circa hos, qui per timorem lapſi ſunt. Nam de his qui ſua ſponte per cupiditatem, vel alium ſimilem reſpectum hoc modo peccant, dicitur inferius in eodem ca. *indignos quidem eſſe humanitate, eis tamen beneuolentiam commodari*, vbi Gloſſa declarat, *dabitur ei ſuſtentatio.* Tamen illa vltima pars illius textus ſumpta eſt ex Concil. Nicæno 1. c. 11. vbi grauis pœnitentia his lapſis imponitur & poſt longum tempus ad communionem admittuntur: & hæc eſt benignitas, quæ illis commodatur: Vnde à fortiori conſtat horum irregularitatem omnino diſpenſabilem eſſe infra Summi Pontificis poteſtatem. Atque ita ſentiũt autores citati. Nõ probo autem quod Angelus, & Sylueſter aiunt, cum laicis, qui ex timore ceciderunt, poſſe Epiſcopum diſpenſare, quia nulla diſpẽſatio quoad promotionem ibi conceditur Epiſcopo: laico autem non poteſt diſpenſatio concedi, niſi vt promoueatur. Vnde etiam non probo quod Maiolus ſupra dicit, in hoc caſu facilius diſpenſari cum laico, vt promoueatur quã cũ clerico vt ordines exerceat: nullo enim iure hoc probari poteſt, loquẽdo de clericis infra Sacerdotes, cumque in hoc nihil ſpeciale ius diſponat ex generali regula & cõſuetudine iuris, ſemper eſt difficilior diſpenſatio ad promotionẽ, quam ad vſum. Huc accedit quod ſtatuit de apoſtatis Cõcilium Elibertinum, capit. 56. vbi poſt decennium & non antea dicuntur apoſtatæ admittendi ad cõmunionem tantum abeſt vt ad ordinationem admitti debeãt. Verum eſt, in illo canone non videri eſſe ſermonem de his apoſtatis exterioribus, de quibus nunc loquimur, ſed de his qui à fide receſſerunt.

Quorundam dictum reiicitur.

Hæreticorum fautores eandem cum illis irregularitatem incurrunt.

5. TErtio extendi poteſt hæc irregularitas ad hæreticorum fautores, receptatores, conſilium, auxilium aut fauorem eis dãtes. Ita docet Nauarr. capit. 27. numer. 205. Sylueſt verb. *Hæreſis*, 1. quæſt. 7. Maiol. lib. 5. cap. 46. num. 4. & alii Summiſtæ, & Moderni. Probatur autem ex capit. 2. §. *Hæretici*, de Hæreticis in 6. vbi idem quod de hæreticis ſtatuitur de eorum fautoribus, receptatoribus, & defenſoribus nimirum quod ſint inhabiles ad omne *Eccleſiaſticum beneficium & officium publicum.* In quo textu non caret difficultate, an ſub aliquo illorum membrorum ordines comprehendantur: non enim ſub priori ſcilicet beneficium, vt per ſe conſtat nec ſub poſteriori, quia officia publica potius dici videntur ibi magiſtratus, & ſimilia officia temporalis Reipublicæ, cumq; materia ſit odioſa & pœnalis, videtur potius reſtringenda, maxime in irregularitate, quæ requirit ius expreſſum. Nihilominus autores communiter ſub officio ordinum ibi comprehẽdi intelligunt, quia nõ eſt ibi tantum ſermo de officiis temporalibus, ſed etiam de Eccleſiaſticis, inter quæ officia ordines ſine dubio computantur. Præterea ſupra diximus, ſuſpenſionem ab officio includere ſuſpenſionem ab ordine: ità ergo in præſenti. Nam quod addatur illa particula, *publicum*, nõ refert, quia etiam officium ordinum publicũ eſt: hunc ergo intellectum tanquam veriorem, & communiter receptum in tota diſputatione ſupponimus. Citatur etiam ad hoc cap. *Si quis omnem*, 1. qu. 7. Sed inde nihil colligi poſſe videtur: niſi fortaſſe à ſimili quod argumentum in præſenti infirmum eſt. Prior vero textus videtur ſufficiens, præſertim quia fere ſemper in iure hi æquiparantur hæreticis, vel potius quaſi hæretici reputantur. Quod etiam ſupra vidimus exponendo Bullam Cœnæ. Quapropter omnia quæ diximus de irregularitate hæreticorum, in his etiam locum habent.

6. *Præbens ſacramenta hæretico iã conuerſo, an fiat irregularis.*

Addit vero Maiolus ſupra etiam, illum fieri irregularem, qui ſacramenta præbet hæretico iam conuerſo, & pœnitentiã agenti. Citatque Speculatorẽ tit. de Diſpenſatione, §. *Iuxta*, verſ. 7. & Bernardum Diaz in Practica, cap. 107. aliàs 115. vbi nihil aliud dicit. quam quod ſtatuitur in cap. *Excommunicamus*, §. *Credentes*, verſic. *Si vero clerici*, & verſic. *Sane clerici* de Hæreticis, in quo iuxta verum intellectũ ſermo eſt de clericis miniſtrãtibus ſacramenta his fautoribus hæreticorum in ſua malitia perſeuerantibus, vel ſaltem nondum ab excommunicatione abſolutis. Pœna vero quæ his clericis imponitur, non eſt, irregularitas, neque alia ipſo iure incurrenda: ſic enim dicitur, *Alioquin ſuo priuentur officio, ad quod nunquam reſtituantur abſque, indulto Sedis Apoſtolicæ ſpeciali*: vbi verbum illud *priuentur*, cum ſit de futuro, & actionem hominis imperet, iuxta communẽ regulam Iuriſperitorum, non ſignificat pœnam ipſo iure latam, ſed ferendam. Igitur ex vi illius textus nullam irregularitatem incurri video propter hoc delictum; neque alias ſpeciales ipſo iure latas. Videntur tamen huiuſmodi clerici fieri ſuſpecti de hæreſi, imo & fauere hæreticis: quando miniſtrant ſacramenta hæretico, vel fautori hæretici, perſeuerãti in ſuo errore, vel delicto non tamen quando poſt peractã pœnitentiam id faciunt: imo licet aliquis id faciat ante abſolutionem à cenſura potius fauet excommunicato, quam hæretico, & ideo non credo ad illum extendi hanc irregularitatem. Qui autem ſint cenſendi fautores hæreticorum, ſufficienter attigimus ſupra circa Bullam Cœnæ & videri poteſt Eymericus in Directorio, quæſtion. 50. & ſequentibus.

Schiſmatici an pœnam irregularitatis incurrant.

7. QVarto extenditur hæc irregularitas ad ſchiſmaticos iuxta ſententiam, quam refert, & ſequitur Maiol. ſupra numer. 4. & Franciſcus Penna in Directorio p. 2. comment. 73. referens Canoniſtas In capit. *Quia diligentia*, de Elect. Qui ſolum aſſerũt, ſchiſmaticum etiam poſt abiuratum ſchiſma manere inhabilem ad beneficium, & dignitates Eccleſiaſticas: quod quidẽ habet in illo textu magnum fundamentum: nam diſpenſatiue tantum eius electio confirmanda dicitur de irregularitate vero nihil aſſerunt dicti doctores. Neque colligi poteſt ex illo textu, probari autem ſolet ex cap. 1. de Schiſmaticis: &c. *Qui contra*, 24. q. 1. Hanc vero extenſionem omiſerunt Summiſtæ, & Nauarrus ſupra & merito: nam ſi ſumatur ſchiſma, vt aliquam hæreſim inclu-

dit,ſic ſchiſmatici includuntur ſub hæreticis,& hoc modo dicitur ſchiſma non eſſe ſine hæreſi,in capit. *Inter ſchiſma* 23.q. 3.Et in eodem ſenſu videtur loqui dictum capit.1.de ſchiſmaticis:nam illi ſchiſmatici hæreſiarchæ ibidem vocantur, ſic ergo ſchiſmatici ſunt irregulares,quia ſunt hæretici; imo omnes hæretici ſchiſmatici ſunt,quamuis non conuertantur, vt dixit D. Thom 2.2. qu. 39. At propriè ſchiſmatici prout diſtinguuntur ab hæreticis, ſunt illi qui Romanam Eccleſiam ſcindunt,non quidem male ſentientes de poteſtate ſummi Pontificis, ſed conantes vſurpare eam dignitatem,vel in aliquem, cui iure nō competit,illam transferre:& pro his ſchiſmaticis non inuenio irregularitatem ipſo iure impoſitam. Nam in dict.cap.1.de Schiſmaticis(licet demus de his propriè loqui iuxta Rubricam, quæ diſtincta eſt ab altera de hæreticis)nullum eſt verbum,quod irregularitatem ſignificet: ſed primū indicatur ſuſpenſio à poteſtate ordinandi, ibi, *ordinationes ab eis factas irritas eſſe cenſemus.* Deinde indicatur ſuſpenſio à collatione beneficiorum, & adminiſtratione Eccleſiarū,vt latius inter ſuſpenſiones declarauimus. In dict.aut.capit. *Qui contra* generaliter eſt ſermo de his, qui agunt contra pacem Eccleſiæ, ſub quibus merito includuntur ſchiſmatici: tamen, pœnæ,quę ibi deſignantur omnes ſunt per homines imponendæ, vt in textu manifeſtum eſt. Denique in capit. *In nomine Domini*,23.d.vbi contra hos ſchiſmaticos pœnæ afferuntur, nulla fit mentio irregularitatis, ſed grauiſsimi anathematis ipſo facto incurrendi,& depoſitionis, non ipſo facto impoſitæ, ſed ferendæ verba enim textus ſunt. *Ab omni Eccleſiaſtico gradu in quocumque fuerat prius ſine retractione deponatur.* Idemque intelligi poteſt ex capit. *Licet*,de Electione & ca. *Vbi periculum* , eod. tit. in 6. & ex Theologis in propria materia & Summiſtis verbo *Schiſmatici*,qui recēſentes ſchiſmaticorū pœnas, huius non meminerunt. De quo etiam videri poteſt Eymericus cum Commentariis Franciſci Pennę in 2.p.Directorii,q. 48. & Turrecremata lib.4.Summæ: p.1.c 8.

Suſpectus de hæreſi an incurrat hæreticorum irregularitatem.

8. QVinto extenditur hæc irregularitas ad ſuſpectos de hæreſi, vt late tractat Maiolus libr. 3.capit. 17. quamuis ibi indicet hanc irregularitatem, non tam pertinere ad pœnam hæreſis,quam ad irregularitatem ex infamia de qua infra dicturi ſumus. Probat autem hanc irregularitatem ex c. vlt. d. 30. vbi ſic dicitur. *Iſte non obediens , nec ſuſpicionem hæreſi à ſe remouens, deponatur de ordine clericatus* , & ex capit. *Infames*,6.qu.1.vbi & ſuſpecti, & rectam fidem non habentes, ad ſacros gradus dicuntur non prouehendi. Idemque non obſcure colligitur ex capit. *Inter ſolicitudines*, de Purgatione canonica.

9. *Primum caput vnde poteſt hæc ſuſpicio prouenire.*

Aduertere autem poſſumus ſuſpicionem hāc interdum prouenire ex alio crimine includente cooperationem ad hæreſim, quale eſt fauere,recipere, aut defendere familiaritatē habere cum hæretico& in hoc genere ſuſpicionis duplex irregularitas videtur incurri,vna ratione talis criminis, iuxta ſuperius dicta,alia ratione ſuſpicionis vehementis de hęreſi. Nihilominus tamen exiſtimo vtramque incurri per modum vnius, vel potius eſſe vnam tantum. Quāquam enim verum ſit, vtramq; rationē in illo caſu eſſe per ſe ſufficientē ad inducēdam irregularitatē: tamen cum per ſe impoſita ſit propter tale crimen, quod intrinſece & per ſe habet coniunctam talem ſuſpicionem,vel infamiam, propter vtramq; rationem impoſita eſt: ſicut hæreticus ipſe non incurrit duas irregularitates, vnam propter delictum,aliam propter infamiam. Aliquando vero inducitur hæc ſuſpicio ex alio crimine, quod formaliter non in-

3 Caput huius ſuſpicionis.

cludit cooperationem, fauorem aut defenſionem hæreticorum, vt videtur eſſe ſchiſma; aliquo enim modo reddit hominem ſuſpectum,de hæreſi, iuxta Extrauagant. *Ad certitudinem*, de Sentent.excomm. Similis eſt ſuſpicio iuris de illo qui per annum excommunicationem ſuſtinuit,iuxta cap. *Cum contumacia*. de Hæreticis in 6. & capit. *Excommunicamus*,1. §. *Qui autem*, de Hæreticis: & Generalius in Tridentino ſeſt. 25. capit. 3. de quibus & de aliis cauſis huius ſuſpicionis videri poteſt Franciſcus Penna in Directorio 3. part. Comment. 24. numer. 109. cum aliis quos allegat.Et in his caſibus quamuis ratione talis delicti per ſe non incurratur irregularitas,incurri tamen poteſt ratione ſuſpicionis. Differt tamen hæc irregularitas à præcedente, quod hæc non imponitur propriè per modū pœnæ, ſed ſolum per modum indecentiæ ortæ ex infamia ideoque ablata tali infamia, & purgata ſuſpicione ,auferetur talis irregularitas,vt patebit ex dicēdis infra de infamia. Vnde maiori ratione hoc dicendum erit, ſi contingat , hanc ſuſpicionem generari abſque aliquo delicto , vt quia aliquis natus eſt, vel educatus inter hæreticos, vel quia neceſsitate aliqua cōpulſus ad eorum terras confugit, vel quia bona fide cum eis familiaritatem habuit ignorans eorum errores. In his enim ſimilibus caſibus ſufficienter purgata ſuſpicione, auferri exiſtimo irregularitatem. Atque ita ſentit Maiolus ſupra.

3.caput.

Diſcrimen inter hanc irregularit. & præcedentem.

Denique aduerto ſuſpicionem hanc duplicem à nobis diſtingui poſſe, vnam iuris, & alteram facti. Prior eſt quando inducitur per indicia iure probata illud vt eſt de pertinacia vnius anni in excommunicatione:poſterior eſt quando ex conditione ipſius operis abſq; alia iuris diſpoſitione talis ſuſpicio generatur. Inter quas prior ſuſpicio videtur eſſe maior,magiſque certa, maioremque purgationem requirere poſterior autem prudenti arbitrio iudicanda eſt, non tamen ſine magno fundamento eſt admittenda. De qua re, præter citatos auctores,videri poteſt Bernardus Diaz in Practica capit.148.& plura dicemus infra agentes de infamia. 10.

Suſpenſio hæreſis duplex.

Sexto hinc facile intelligitur alia extenſio huius irregularitatis,quam dicuntur etiam incurrere,qui pactum cum dæmone habent, eumue colunt,aut inuocant, vel reſponſa ab eo petunt: formaliter enim nullam inuenio irregularitatem in iure propter hoc crimen impoſitam. Tamen per hoc delictum aliquis de hæreſi ſuſpectus efficitur, vt tradidit Gloſſa in cap. *Accuſatus* §. *Sane*, verb. *Saperent*,de Hæret.in 6.quam eſſe communiter receptam affirmat Penna in directorio, 3.part.Comment. 24.nu. 109.& Zanchinus tractat de Hæreticis cap.22.num. 7.& ſumi poteſt ex capit. *Non obſeruetis*,cum aliis,26. qu. 7. Hanc ergo ob cauſam poteſt ex tali facto irregularitas cōtrahi non quidem per ſe ratione delicti, ſed quando tale fuerit,vt ſuſpicionem hæreſis inducat: quod in aliis criminibus obſeruandum eſt de quibus poſtea dicemus. 11.

Qui pactū habent cum dæmone an ſint irregulares.

SECTIO III.

Vtrum hæc irregularitas ad hæreticorum filios, & ad neophytos in fide extendatur.

Quod ad filios & nepotes hæretirorū attinet expreſſa eſt iuris diſpoſitio in capit. 2 §. *Hæretici*, de Hæreticis, in 6. vbi idem canonicum impedimentū, quod imponitur hæreticis & fautoribus eorum ad filios illorum vſque ad ſecundam generationem extenditur. Quod declaratur ex capit. *Statutum*,2. eodem.tit. Primo quoad nepotes ſeu ſecundam generationem , vt ſolum habeat locum in fi- 12.

in filiis per lineam paternam: per maternã vero in prima generatione ſiſtatur. Quod fortaſſe ideo factum eſt, quia filius magis videtur patrem repræſentare vel imitari, quam matrem. Hoc autem ita intelligitur, vt ſi mater fuerit hæretica, filii eius, nõ autem nepotes, irregulares ſint: ſi autem pater fuerit hæreticus, filius, & nepotes irregulares fiant: filia vero nõ eſt capax irregularitatis, neque etiam eius filii eam incurrunt, quia iam deſcendunt ab hæretico per lineam maternam, & ſui partis conditionem ſequuntur. Vide Anton. Gomez libr. 3. Var. capit. 2. num. 4. Secundo intelligitur tantum de filiis hæreticorum, qui in ſuo errore, & diuiſione ab Eccleſia moriuntur. Nam, ſi conuertantur & reconcilientur Eccleſiæ, filii non contrahunt talem inhabilitatem. Et in hoc voluit lex conſtituere differentiam inter ipſum met, qui crimen committit, & eius filios: nam ille; quamuis Eccleſiæ reconcilietur, adhuc manet irregularis, donec diſpenſetur: filii vero non indigent diſpenſatione poſt parentis reconciliationem. Meritoque hac moderatione lata eſt hæc pœna: nam licet ob criminis grauitatẽ, & infamiã, & alias cauſas potuerint parentes in filiis etiam puniri, vt latius proſequitur Caſtro de Iuſta hæreticorum punitione, ca. 10. nihilominus tamen iuſte fuit hæc pœna grauius & inſeparabilius impoſita ipſi delinquenti, quam eius filiis. Quod etiam vtile eſſe potuit aliquo modo, vt ipſi parentes facilius cõuertantur. Denique conſtat ex eiſdem iuribus, hoc nõ ſolum de filiis hæreticorum, ſed etiam de filiis fautorum, & credentium eorum intelligi, de omnibus enim illis fit expreſſa mentio in dicto textu. Atque hæc eſt communis doctrina, vt patet ex Gloſſa ibi, & Doctoribus, & Summiſtis verbo, *Irregularitas*, Nauarro ca. 27. nu. 205. Maiolo libr. 5. cap. 46. Eymerico in directorio Inquiſitorum. 3. p quæſt. 114. & 115. vbi Penna materiam latiſsime diſputat, & alios refert: tractatque duas graues quæſtiones breuiter expediendas.

2. Notandum. *3. Notandum.*

2. *Qui filii hæreticorũ hac pœna afficiantur.* Prior eſt, de quibus filiis hoc intelligendum ſit, Ad quam reſpõdeo omiſsis opinionibus, de omnibus intelligendum hoc eſſe: nam cum lex nihil diſtinguat, ſed filios abſolute nominet, omnes plane comprehendit, nec nos poſſumus eam limitare aut conuenienti aliqua ratione inter filios diſtinguere. Itaque comprehenduntur in primis filii legitimi, & omnes illegitimi cuiuſcunque modi, non enim debent eſſe melioris conditionis, eo quod turpius geniti ſint. Deinde comprehenduntur filii, ſiue ante, ſiue poſt patris lapſum nati. De quã re generalis controuerſia eſt inter autores, an filii nati ex patre hæretico antequam lapſus fuerit in hæreſim, æque participent pœnas, quæ ad filios extenduntur, ac illi, qui poſt lapſum nati ſunt. Cuius partem negantem defendit Simancas in Catholicis inſtitutionibus tit. 23. cum multis, quos refert. Partem autem affirmantem defendit Caſtro lib. 2. de Iuſta hæreticorum punitione, cap. vlt. & lib. de Poteſtate legit pœnalis, cap. 7. & Couarr. libr. 2. Variarum, capit. 8. numer. 5. Antonius Gomez tom. 3. Variarum cap. 2. num. 16. & Gregorius Lopez partita 7. tit. 2. l. 2. verb. *Sus filios*, quæſt. 1. Quidquid vero ſit de aliis pœnis, aut de iure ciuili, vel communi, vel proprio Regni Hiſpaniæ, quoad pœnam de qua nunc agimus, & quoad ius canonicum, quo introducta eſt: hæc poſterior ſentẽtia, atq; adeo aſſertio poſita verior nobis videtur. Tum quia etiã quoad hãc partem iura citata generatim & indifferenter loquuntur: tum etiam, quia in dict. ca. *Statutum*, 2. hoc explicatur de filiis, & nepotibus hæreticorũ, credentium, & aliorum huiuſmodi, *quia tales eſſe, vel tales deceſsiſſe probantur*. Ergo, vt filius ſuſtineat hanc pœnam, ſatis eſt quod pater eius hæreticus eſſe probetur: hoc autem ſatis probatur, etiamſi poſt genitum filium in hæreſim inciderit; alias oportebit probare patrem non

Quid de filiis genitis ante lapsũ patris.

ſolum eſſe, ſed etiam fuiſſe hæreticum antequam filium generaret, quod lex non requirit, nec nos poſſumus illud addere ſine maiori fundamento, cum in iure canonico nullum apparet, nec ratio, quæ vrgeat. Nam illa ob quã hæc pœna deriuatur in filios, non eſt, quia parens iam erat infectus quando genuit filium, vt propterea virus in ipſum tranſtuliſſe videatur, nam hoc non eſt veluti originale peccatũ, quod per generationem transfundatur; neque hæc pœna eſt propter cooperationem, aut imitationem paterni delicti (quanquam hæc non minus, vel fortaſſe magis præſumi poſſent in filio iam nato, quando delictũ fit, quam in poſtea concepto) ſed eſt propter puniendum grauius ipſum patrem, non tãtum in ſe, ſed etiam in filiis: ad hoc autem impertinens eſt, quod filii fuerint iam nati, necne, ante lapſum in hæreſim. Aduertendum autem eſt illud verbum, *Probentur*, quia vt filii incurrant hanc pœnam, neceſſe eſt, vt parentes in iudicio fuerint conuicti, vel confeſsi, vel ſaltem vt res ſit ſatis publica, & omnibus probata. Dices, ergo etiamſi filius hæretici ordinatus ſit antequam pater incideret in crimen hæreſis, remouendus erit ab executione ordinum. Patet ſequela, quia ſi non eſſet ordinatus, contraheret irregularitatem: ergo tunc etiam contrahit quantũ poteſt: Conſequẽs autem videtur abſurdum. nimirum, vt *aliquis priuetur, quo fungitur gradu, quem propria culpa ab illo non deiicit*, vt dixit Gregorius lib. 10. Epiſt. 8. Reſpondetur, in eo caſu probabile eſſe filium non priuari vſu ordinum, quia iam habet ius acquiſitum, vt dixit Gloſſ. in cap. *Satis peruerſum*, diſt. 56. & ſumitur ex Simancas de Catholicis inſtitutionibus tit. 29. n. 20. vbi alios refert. Et ad hoc poteſt expendi. cap. 2. §. *Hæretici*, de hæreticis, in 6. in verb. *Admittantur*, non enim præcipit vt deiiciantur, vel vt priuentur beneficiis, aut officiis iam obtẽtis: idem ergo eſt de ordinibus. Quod procedit, non ſolum quando filius acquiſiuit ius ante delictum patris in re ipſa commiſſum, ſed etiam ſi fuit acquiſitum ante ſententiam declaratoriam criminis propter eandem rationem, vt iidem auctores dicunt. *Notãdum.*

Altera quæſtio eſt, an dicta declaratio c. *Statutum*, habeat locum in hæreticis relapſis, qui reconciliantur Eccleſiæ, & brachio ſeculari traduntur, an ſcilicet, filii eorum, vel nepotes per illum textum excipiantur ne irregulares fiant. Et eſt ratio dubii, quia in illo textu limitatio fiat ad hæreticorum filios, qui tales eſſe, vel tales etiam deceſsiſſe probantur. Sed licet parentes combuſti ſint, filii eorum non ſunt filii talium hæreticorum, *qui hæretici eſſe aut deceſsiſſe probentur*. Atque hanc partem ſecuti ſunt autores graues, quos Penna ſupra citat. Ipſe vero cõtrariam tenet ſententiam cum Ioanne Andrea, Simancas, & aliis etiam, quos refert: & videtur hæc fuiſſe ſententia Gloſſæ in. dict. textu, verb. *Reincorporatos*. In quo verbo præcipuam vim faciunt autores huius ſententiæ: quia non dicuntur Eccleſiæ reincorporari, niſi qui ad gremium Eccleſiæ iterum admittũtur. Sed profecto etiam relapſi, ſi ſufficientia Pœnitentiæ & fidei ſigna oſtendant, abſoluendi ſunt à cenſura, & à culpa, quãuis poſtea ſint corporaliter puniendi: ergo prius reincorporantur Eccleſiæ, nam per abſolutionem à cenſura fit hæc reincorporatio. Quod autem poſt hanc admiſsionem ad Eccleſiam, oporteat in ea perſiſtere diutius, aut nõ priuari vita corporali, vt illa ſit vera incorporatio, nulla videtur ſufficienti ratione probari, cum hæc reincorporatio ſpiritualiter intelligenda ſit, ſolumque fiat per abiurationem errorum, & profeſsionem fidei ex parte rei, & abſolutionem ex parte Eccleſiæ. 3. *An filij relapſorum qui reconciliantur Eccleſiæ, & tamen ſeculari brachio traduntur, ſint irregul.* *Pars neg.*

Sed vrgent, quia textus ille non tãtum requirit hos hæreticos emendatos, ſed reincorporatos, non poteſt autem dici emendatus, qui in crimen, quod abiurauerat, relapſus eſt. Sed hoc minus vrget, nam relapſus, quatenus talis eſt, nõ poteſt dici emendatus à tali 4. *Obiectio.* *Soluitur.*

tus à tali lapſu; tamen, ſi poſt relapſum, ipſius reincidentiæ veram pœnitentiam agat, ab vtroque lapſu poteſt eſſe vere emẽdatus. Et patet, quia prius quã huiuſmodi reus abſoluatur à cenſura, & culpa, iudicandus eſt, emendatus, alias nõ poteſt digne abſolui: at in prædicto caſu omnino abſoluendus eſt: ergo ſupponitur emendatus. Alia verba, quæ in illo

Replica. textu ſequuntur, videtur magis fauere huic ſententię, quia non ſolum requiritur vt iſti ſint emendati, & reincorporati: ſed additur, *Et pro culpa huiuſmodi ad mandatum Eccleſiæ pœnitentiam receperint, quam ipſi vel iam per fecerint, vel humiliter perſecutioni eius inſiſtant vel parati fuerint ad recipiendam eandem.* Per quæ verba ſatis ſignificari videtur talem requiri reconciliationem, quæ admittat veniam & det locum pœnitentiæ, quæ omnia ſimul ſumpta non habent locum in relapſis.

Enodatur. Veruntamen neque hæc verba omnino cogunt, præſertim propter illud vltimum membrum disiunctiuæ, *vel parati fuerint ad recipiendam eandem*: nam hæc pars verificari poteſt etiam in relapſo vere conuerſo, nam ipſe paratus eſt ad recipiendam pœnitentiam. Nihilominus modus ille loquendi iuxta

Reſolut. communem vſum indicat ſermonem eſſe de his; qui ad pœnitentiam admittuntur, vel iuridicè admitti poſſunt, ideoque licet prior ſententia videatur benignior; hæc in rigore videtur verior. Iuxta quam conſequenter idem dicendum eſt de filiis hęreſiarchæ, quamuis relapſus non fuerit, quia etiam non ita reincorporatur, vt ad pœnitentiam admittatur, prout in eo textu poſtulari videtur. Idemque dicendum eſt de illo, qui negat delictum hæreſis, de quo conuictus eſt, & propterea traditur brachio ſeculari, quia ille nec emendatus dici poteſt, nec reincoporatus, cum non abſoluatur, in foro Eccleſiæ probatus eſt eſſe, & decedere hæreticus quidquid ipſe neget. Denique tanta eſt infamia, quæ ex hac pœna parentis filiis creatur, vt vel propter eam cauſam non fuerint excipiendi.

De Neophytis. Secunda concluſio.

5. *Vox Neophytus quid ſignificat.* DE Neophytis dicendum ſecundo eſt, illos eſſe irregulares. Vt probetur aduerto, vocem, *Neophytus*, eſſe ambiguam. Genereratim enim ſignificat nouũ, in ſtatu, vnde aliquãdo nouitius dicitur Neophytus, tanquam in religione nouus, cap. vlt. diſtin. 48. & Greg. lib. 7. Epiſtol. 110. De quo nouitio controuerſia eſſet ſolet, an pro tũc ſit irregularis ad ordines: de qua alibi dicam, eſt enim à præſenti materia aliena. Sic etiam dici poteſt Neophytus in clericatu: qui recens ordinatus eſt, vt ſumitur ex multis decretis diſtinction. 59. & 61. Et in eo conſiderari poteſt irregularitas, pertinens vel ad defectum ætatis, vel ad ſeruanda interſtitia Eccleſiaſtica, vel debitum ordinem ne per ſaltum aſcendat quæ omnia ad præſens non ſpectant, & ſupra tractata ſunt. Aliter ergo dicitur Neophytus, qui eſt in fide Chriſtiana nouus, vnde etiam catechumenus ſic aliquando vocatur, cap. *Neophyti*, de Conſecrat. diſt. 1. ex Conc. Carthaginen. 4 capit. 86. Ille vero etiam non ſpectat ad præſentem conſiderationem, quia eſt plusquam irregularis, vt ſupra dictum eſt. Igitur hic Neophytus dicitur, quia in ętate adulta baptizatus eſt, & nouus eſt in baptiſmate: hæ namque duæ conditiones ex iure colliguntur: non enim dicuntur Neophyti in fide, niſi vel catechumeni, vel qui poſt catechiſmum recenter ſunt baptizati, quod ſolum habet locum in adultis. De hoc ergo Neophyto intelligitur aſſertio poſita, quæ communis eſt. *Irregularitas hæc ab Apoſtolis inſtituta.* Cenſeturque hæc irregularitas Apoſtolica, ſeu ab Apoſtolis inſtituta. Probatur ex illo 1. ad Timoth. 3. *Non Neophytum, ne in ſuperbiam elatus, in iudicium incidat Diaboli.* Ibi tamen ſolum de Epiſcopo Paulus loquitur. Et ratio quam ſubiungit, videtur ſpecialiter dignitatem Epiſcopalem reſpicere, quia Neophytus ſubdito ad illam dignitatẽ euectus, facilè poſſet in ſuperbiam efferri. Vnde in can. 71. Apoſt. ſolum dicitur, Non eſt æquũ, eum, qui ex vita Gentili acceſſerit, & baptizatus fuerit, protinus Epiſcopum fieri. Tamen in Conc. Nic. c. 2. æque fit ſermo de Epiſcopatu & presbyterio. Et ſubditur, *Et poſt baptiſmum multa probatione indiget: euidens namque eſt Apoſtolicum præceptum dicens, Nõ neophytum, &c.* Et in Conc. Laodic. ca. 3. dicitur, *Non oportere eos, qui nuper ſunt illuminandi baptiſmate, in ſacerdotali ordine promoueri.* At vero in Conc, Arelat 2. cap. 1. dicitur, *Ordinari ad Diaconatus, vel Sacerdotij officium neophytum non debere.* Et in Conc. Sardic. c. 13. dicitur, *Nec ratio, nec diſciplina patitur, vt temere vel leuiter ordinetur, aut Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, qui neophytus eſt, maxime cum & magiſter gentium beatus Apoſtolus ne hoc fieret, denunciaſſe & prohibuiſſe videatur.* De Subdiaconis, & inferioribus ordinibus non ita expreſſe loquuntur antiqua iura: nec mirum, quia neq; omnium illorum ordinum inferiorum eſt ita frequens mentio in illis. Tamen ſine Dubio dum de Diaconatu loquuntur, vel Presbyterio, cũ proportione reliquos ordines ſubintelligunt, cum alias ſæpe ſtatuant eadem iura, in omnibus ordinibus ſeruãdum eſſe debitam probationem in inferiori, prius quã ad ſuperiorem aſcendatur, vt videre licet fere tota d. 59. & 61. & in Conc. Romano ſub Syluestro, capit. 11. & in Tridentino ſeſſ. 23. in Reformat. capit. 11. & ſequentibus. Vnde Greg. libr. 4. epiſt. 51. alias capit. 95. *Ad ſacros* (inquit) *ordines Paulus Apoſtolus neophytum venire prohibebat.* Vbi non videtur loqui de ordinibus ſacris in eo rigore, quo nunc maiores ordines ita vocamus: ſed abſolute de toto clericali ordin. Ratio etiam, quam Paulus inſinuat, in omnibus ordinibus cũ proportione locum habet: nam in quolibet ordine inchoatur ſuo modo Eccleſiaſtica dignitas, & ideo in quolibet eſſe poteſt elationis periculum, ſi inordinate ad illum aſcendatur. Accedunt etiam aliæ rationes, quæ in citatis canonibus attinguntur: quia recẽter conuerſus ad fidem, neque in doctrina fidei poteſt eſſe ſatis inſtructus, neque in Eccleſiaſticis rebus expertus, imo neque in conſtantia fidei ſatis probatus.

6. *Quanto tẽpore dicatur quis neophytus.* Quæret tamen aliquis, quanto tempore iudicandus ſit aliquis neophytus, vt poſſit poſt baptiſmum ſuſceptũ ordines recipere, quia iura nihil circa hoc ſpecialiter diſponunt, ſed abſolute loquuntur de neophyto, & ad ſummum vocant recenter illuminatum ſeu baptizatũ. Quanto autem tempore dicendus ſit recenter baptizatus, non declarant. Solum dicit Gregor. in dict. Epiſt. 110. lib. 5. *Neophytus tunc dicebatur, qui initio ſanctæ fidei erat eruditione plantatus*, vt refert Gratianus: nã in originali ſolum dicitur, *Qui in ſanctæ fidei erat eruditione plantatus*, libro autem 4. Epiſt. 51. addit, *Qui adhuc nouiter erat in fide plantatus.* Et ſubiungit, nunc etiam neophytum reputari, *qui adhuc nouus eſt in Sancta conuerſatione.* Quanto autem tempore, aut quomodo iudicandus ſit nouiter plantatus in fide, nulla certa regula videtur poſſe diſcerni. Niſi quis fortaſſe dicat, tũ, qui in adulta ętate baptizatus eſt, ſemper reputari recẽter conuerſum, etiamſi multo tempore viuat, ita vt nũquã poſſit ſine diſpẽſatione ordinari. Sed hoc nullo iure fundari poteſt, imo oppoſitum inſinuant citata iura, quia in eis dicitur, neophytum non eſſe admittendum vſq; ad ſufficiẽtem probationem, & inſtructionem, id eſt, donec neophytus eſſe deſinat: ergo non eſt neceſſe vt baptizatus, ſemper neophytus ſit. Ad quod etiam faciunt verba illa. *Eam te.* de Reſcriptis. *Pro eo vero quod Iudæus extiterit, eum dedignari non debes.* Vbi Doctores & ſpecialiter Felinus n. 12 notant, infidelitatem præcedentem non nocere conuerſo, vt promoueatur, niſi fuerit hęreticus, vel niſi fuerit de recenti conuerſus. Hinc Nauarr. c. 27. num. 205. ait, non eſſe reputandum neophytum, qui

ante

ante decem, vel plures annos conuerſus eſt: quod non alia ratione, vel textu probat, eſt tamen per ſe veriſimile, quia tempus decem annorum ſufficientiſsimum eſt ad probationem, inſtructionem, & experientiam, quam Eccleſia in neophytis deſiderat: & quia decenij tẽpus adeo diuturnum in iure exiſtimatur, & quaſi perpetuum reputetur.

7. *Concluſio.* Dico tamen nullam poſſe certam temporis regulam in hoc negotio aſsignari, ſed prudens iudicium neceſſarium eſſe quia nec tempus diuturnum ſufficit, ſi alia neceſſaria non concurrant, & tot ſigna fidei, charitatis, doctrinæ prudentiæ, & aliarum virtutum concurrere poſſunt, & intra breue tempus poſsit aliquis ordinari: ſic enim aliquando legimus factum in Eccleſia, vt ſanctiſsimi viri ſtatim ad Epiſcopatum repente eligantur, etiam ante ſuſceptum baptiſmum. Vnde eſt illud Ambroſ. epiſt. 82. aliàs 25 *Neophytus prohibetur ordinari ne extollatur in ſuperbiam: ſed, ſi non deeſt humilitas competens ſacerdotio, vbi cauſa non hæret vitium non imputatur.* Quæ verba ita retulit Gratianus diſtinction. 61. cap. *Neophytus* Ambroſius vero cum de ſua ordinatione loqueretur, interpoſuit hæc verba notanda. *Si dilatio ordinationi defuit, vis cogenta eſt, quæ nimirum & humilitatem & dignitatem electi demonſtrabit.* Exiſtimo tamen hoc prudens iudicium quoad inferiores clericos ad Epiſcopum pertinere, nam quoad Epiſcopos proprium eſt Sũmi Pontificis, à quo debent confirmari: quoad alios vero committendum non eſt iudicio cuiuſcumque prudentis, aut inferioris, paſtoris, cum approbatio ordinandorum ad Epiſcopum pertineat: neq; etiam videtur Epiſcopis hæc facultas deneganda, cum in hoc iura nihil diſponant, nec certum tempus limitent. Neque eſt hæc propria diſpenſatio in irregularitate, quia hæc irregularitas non habet certum durationis tempus. & ita ſolum eſt quædam authentica declaratio, quod talis irregularitas in tali perſona finita iã ſit. Vnde ſi contingeret, propter neceſsitatem alicuius Eccleſiæ, & penuriam miniſtrorum expedire aliquem adhuc neophytum, & per ſe ac abſolute nondum ſatis habilem ad ordines, admitti non credo id poſſe fieri arbitrio ſolius Epiſcopi, ſed neceſſariam eſſe diſpenſationem Pontificis, quia illa iam non eſt declaratio finitæ irregularitatis, ſed diſpenſatio in illa, quæ cum ſit diſpenſatio in præcepto Apoſtolico, & nullibi legatur Epiſcopo commiſſa, non videtur ei permittenda. Quin potius quoties aliquis ab ipſomet baptiſmate (vt ſic dicam) ad ordines aſſumẽdus eſt quantumuis propter inſignes animi dotes aſſumatur, videtur neceſſaria diſpenſatio Pontificis: quia non obſtante quacumque alia dignitate perſonali, neceſſaria eſſe aliqua temporis dilatio moralis, ideoque nunquam id factum, & probatum legimus, niſi ex aliqua ſpeciali motione Spiritus ſancti, & interueniente publico conſẽſu Eccleſiæ ſeu Epiſcoporum, ac fere ſemper ipſius etiam Summi Pontificis.

8. *Tertia concluſio.* Dico tertio, Filii neophytorum, qui ante vſum rationis baptizantur: irregulares nõ ſunt. Probatur quia ipſi non ſunt neophyti, vt ex dictis patet, nec quia parentes eorum ſunt, vel fuerunt neophyti, ideo ipſi ſunt irregulares: quia in iure talis extenſio non inuenitur, Proceditque hæc aſſertio, ſiue hi filii nati ſint poſt baptizatos parentes, ſiue antea dummodo ante vſum rationis baptizati ſint. Imo etiam habet locum, licet parentes baptizati non fuerint, ob eandem rationem, quod ipſi nũquam ſint neophyti, & ob conditionem parentum nullibi ſiunt irregulares. Neque in hoc eſt eadem ratio de his, & de filiis hæreticorum, quia ibi cauſa irregularitatis eſt delictum parentis quod punitur etiam in filiis, & redundat in infamiam eorum: hic autem irregularitas parentis non eſt propter delictum, ſed ſolum propter nouitatem ſtatus, quæ in ipſo cauſat indegentiam ad aſcendendum ſubito ad clericalem ſtatum, quæ nouitas non habet locum in filio, qui ab infantia baptizatus eſt, neque in eo cauſat indecẽtiam, aut veram infamiam apud Deum. Atque ita ſentit Nauarr. dict. nu. 205. Qui conſequenter infert non eſſe irregulares illos, qui vulgo, *Chriſtiani noui* appellantur, quia illi non tantum filii ſunt, ſed nepotes, vel in alio etiam inferiori gradu deſcendentes à Chriſtianis, quia à Iudaiſmo, vel Paganiſmo cõuerſi ſunt ad fidem. Hoc autem intelligendum eſt cum duplici limitatione. Vna eſt, vt intelligatur ex vi iuris communis, nam per ſtatuta particularia alicuius regni vel prouinciæ poſsũt excludi. Oportet tamen vt talia ſtatuta per Sedem Apoſtolicam confirmata ſint. Alia eſt, vt hoc intelligatur per ſe & ex vi talis originis: nam ſi aliunde talis perſona ſit ſuſpecta in fide, ex hoc capite erit irregularis, iuxta ſuperius dicta, oportet tamẽ vt ſuſpicio ſit rationabilis & prudẽs in indiuiduo de tali perſona, alioqui iniuria illi fieret, ideoque ſuſpicionis genus, quod alicubi generale eſt in opinione vulgi, per ſe non ſufficit ad reddendas irregulares particulares perſonas, licet poſsit ſufficere vt interueniente Põtificis autoritate, poſsint condi ſtatuta, quibus excludantur.

9. Sed obiici poteſt contra hanc partem, cap. *Conſtituit*, 17. quæſtion. 4. quod ſic habet, *Conſtituit ſanctum Concilium, aut Iudæi aut hi qui ex Iudæis ſunt officia publica nullatenus appetant.* Vbi Iudæi, appellari videntur qui de Iudaiſmo ad fidem cõuerſi ſunt, & Gloſſ. videtur exponere, & cũ ea Tiraquellus in tract. de *Expoſitio.* Pœnis temporandis, cauſ. 51. numero decimo nono hi autem, *qui ex Iudæis ſunt* dici videntur filii talium Iudæorum: ergo etiam filii horum neophytorum ſunt irregulares ex vi illius textus. Reſpondeo, textum illum ſumptum eſſe ex Concilio Toletano Quarto, Cano. 65. in quo manifeſte eſt ſermo de Iudæis, qui illo tempore in Hiſpania legem ſuam profiteri permittebantur. Quod patet tum ex ipſa Iudæorum appellatione: nunquam enim Cõcilium homines iam baptizatos & ad fidem conuerſos Iudæos appellauit: tum etiam, quia ſtatim diſtinguit illos à Chriſtianis, dicens, *quia ſub hac occaſione Chriſtianis iniuriam faciunt*, Nec Gloſſa aut Tiraquellus aliter vocem illam *Iudæi*, interpretantur, ſed ſub alia ſcilicet, *qui ex Iudæis ſunt*, comprehendi putant eos qui ex Iudæis de nouo ſunt ad fidem conuerſi: quod nõ obſtat his, quæ diximus, nam licet hunc ſenſum admittamus, iſti non excluduntur, quia filii Iudæorum ſunt, ſed quia ipſi neophyti ſunt. Per ſe autem eſt difficilis illa interpretatio: quia hos etiam videtur Concilium à Chriſtianis diſtinguere in verbis ante ponderatis: & ideo veriſimilis eſt alia Gloſſæ interpretatio *ex Iudæis*, ibi appellari omnes familiares eorum, ſeu qui ex familia eorum ſunt præſertim filii familias, vbi Turrecremata cum aliis notauit, late impugnans priorem expoſitionem. Vbi etiam ait ex Iudæis appellari proſelitos, qui Iudaiſmum profitebantur, licet ex eorum origine non eſſent. Addo etiam ibi publica officia iuxta ſubiectam materiam appellari Magiſtratus & alia officia, quæ pertinent ad politicam & temporalem gubernationẽ Chriſtianorum: vt ex ipſo Concilio ſatis conſtat.

SECTIO IV.

Vtrum propter ſimoniæ vitium, vel aliud religioni contrarium irregularitas incurratur.

CIrca quæſtionem hanc generatim exiſtimo nullam propriam irregularitatem, propter hæc crimina per ſe loquẽdo, ſeu ſecluſa infamia, incurri ex illo fundamento, quod hæc pœna nõ inue- 1. *Concluſio generalis.*

inuenitur expreſſe in iure lata propter hæc crimina tamen, vt hoc in ſpecie probemus, & nonnullas irregularitates, quę ab aliquibus autoribus ſine ſufficienti fundamento adiiciuntur, excludamus, præſentem dubitationem proponimus.

De ſimonia.

2. *1. Opinio.* PRimo ergo de vitio ſimoniæ quidam aſſerunt, ſiue committatur in ordinibus, ſiue beneficiis, inducere irregularitatem, tam in dante quam in recipiente, vt ait Maiolus lib. 4. cap. 23. & latius lib. 5. capi. 45. cum Speculatore titul. de Diſpenſatione §. *Iuxta*, verſ. *ſecundo in ſimonia*, qui aperte loquuntur de propria irregularitate, non de ſuſpenſione. Nam Speculator ſubdit, huiuſmodi irregularem miniſtrando non incurrere nouam irregularitatem, & Maiolus dicit hoc eſſe verum: quantum eſt ex vi prioris irregularitatis: nam ratione excommunicationis, quam etiam ſimoniacus incurrit, miniſtrando fit iterum irregularis: quod dicere non potuiſſent ſi loquerentur de ſuſpenſione, & non de propria irregularitate. *Reiicitur quoad poſteriorem partem.* Hæc vero ſententia quoad hanc poſteriorē partem falſa eſt: nam ſimoniacus in ordine ſuſcepto celebrans ſine diſpenſatione fit irregularis, non ſolum quia excommunicatus eſt, ſed etiam quia propriiſſime ſuſpēſus, per cap. *Si quis*, de Simonia. Vbi hæc ſuſpenſio in tres perſonas fertur ſimoniam in ordine committentes, ſcilicet præſentantem, ordinantem, & ordinatum: non tamen æqualiter, neque quoad eadem miniſteria, & ideo nō etiam æqualiter incurrent hanc irrregularitatem miniſtrando, ſed cum proportione, vnuſquiſque ſcilicet de actu ſibi prohibito, iuxta ſupra dicta de Suſpenſione. Diſput. 31. ſect. 4.

3. *Improbatur quoad priorem partem, & iura quæ cõtra illam allegantur exponuntur.* Atque hinc præterea colligo, falſum eſſe primum dictum huius ſententiæ, quia nullum eſt decretum in iure, quod diſtincte loquatur de irregularitate, ſed de ſuſpenſione, propter hoc crimen. Quod patet in primis ex dict. c. *Si quis*, quod dicti autores pro ſe allegant. Afferunt etiam capit. *Tanta*, eodem titul. in quo prius dicitur, *Omnis peccator Miſſam cantare poteſt præter ſimoniacum.* Deinde additur à quolibet poſſe accuſari, *vt ab ordine male accepto remoueatur*. Veruntamen priora verba ad ſummum probant ſimoniacum habere canonicum impedimētum: vt celebrare non poſſit: quod verum eſt ratione ſuſpenſionis, & excommunicationis. Senſus enim illorum verborum eſſe debet, omnem peccatorem, ſi nihil aliud quam peccatum illi obſtet, pœnitētiam agendo, poſſe Miſſam cantare: ſimoniacum autem, etiamſi illam agat, non poſſe quia habet aliud impedimentum. Hinc autem irregularitatem inferre nihil aliud eſt, quam ex genere ſpeciem affirmatiuè colligere. Poſteriora autem verba ex vi ſua, non ſolum irregularitatē, verum neque aliam pœnam ipſo facto incurrendam, imponunt, vt patet ex illo verbo *remoueatur*, coniungendo tamen pœnas impoſitas in aliis iuribus, ſenſus illius verbi eſt, vt remoueatur, cogendo illum ad obſeruandam ſuſpenſionem, quam incurrit. Addere item poſſumus cap. *De hoc*, eodem titul. vbi propter ſimoniam in beneficii ſuſceptione commiſſam, perpetua depoſitio imponenda dicitur, & idem inſinuatur in capit. *Per tuas*, eod. tit. Veruntamen illa etiam non eſt irregularitas: quia ibi non agitur de pœna ipſo iure impoſita: ſed ab homine imponenda. Poſſunt item verba illa intelligi de executione illius ſuſpenſionis, quam alia iura imponunt, ſæpe enim ſuſpenſio de ſe perpetua, depoſitio in iure vocatur. Citatur præterea capit. *Statuimus decretum*, & capit. *Erga ſimoniacos*, 1. quęſt. 1. Sed de hoc poſteriori ſolum dicitur *ſimoniacos omnino damnamus, ac deponendos eſſe Apoſtolica autoritate ſancimus.* Quæ verba non ſufficiunt, & eundem ſenſum habent, quem diximus. In priori vero textu dicitur, *à proprio gradu decidant*, quod verbum ſignificare videtur depoſitionem, tamen quia non additur verbum, *ipſo iure*, & poteſt aliquis per ſe cadere, vel ab alio deiectus, ideo illa etiam verba explicari poſſunt de ſuſpenſione perpetua ab homine imponēda, iuxta alia verba, quæ paulo inferius ibidem ſubiiciuntur. *Ab officio male accepto remoueantur* Et licet intelligantur de ſuſpenſione ipſo iure, nihil faciunt ad irregularitatem probandam.

Tandem vero addi poteſt in cōfirmationem huius ſentētiæ, quia ſimoniacus, in iure hęretico comparatur, & ideo hæreſis appellari ſolet, vt patet in dicto c. *Per tuas*, de Simonia, & cap. *Præſentium*, 7. qu. 1. ergo ſicut hæreticus fit irregularis, ita & ſimoniacus. Maxime cum hoc crimen etiam comparetur crimini idololatriæ, & illi quodammodo præponatur cap. *Cum omnis*, & cap. *Eos qui*, 1 quæſt. 1. iuncta Gloſſa ibi: comparatur etiam crimini læſæ Maieſtatis, iuxta L. *Si quemquā*, vbi Baldus, Cod. de Epiſcopis & clericis. Denique dicitur maius quolibet alio crimine in dict. cap. *Per tuas*, & in c. vlt. 1. qu. 7. ergo ſi per idololatriā, & alia minora vitia incurritur irregularitas, multo magis per ſimoniam. 4. *Ratio in cōtrarium.*

Soluitur. Veruntamen hæc etiam ratio non probat: primo quidem, quia ſimonia non dicitur hæreſis per proprietatem, vt per ſe manifeſtum eſt, quia non eſt vitium inducens errorem in intellectu ſed prauitatem in affectu, circa talem materiam: per quandam autē metaphoram, ſeu exaggerationem ita vocatur, quia ſimoniacus opere ipſo videtur profiteri male ſentire de rebus ſacris, vt docuit D. Thom. 2. 2. q. 100. ar. 1. lex autem quæ pœnam imponit propter crimem aliquod, ſecundum proprietatem intelligēda eſt. Deinde certum eſt, hoc vitium non eſſe maius, neque æquale omnibus aliis præſertim hæreſi, & idololatriæ, quæ magis directe offendunt Deum ipſum, vt latius in propria materia dicēdum eſt: ſed iura interdum ita loquuntur, vel per exaggerationem, vel iuxta ſubiectam materiam, loquendo, ſcilicet, de peccatis fidelium, & clericorum, quæ dici ſolent crimina mere Eccleſiaſtica; vt videre licet in Iulio Claro lib. 5. §. Simonia. Et maxime intendunt iura dicere, hoc crimen eſſe valde pernicioſum Eccleſiæ, propter pronitatem ad illud, cum illius enormitate. De quo videri poteſt Turrecremata in dict. capit. *Patet*, & in cap. *Eos*, & in cā. *Cito*, 1. q. Denique (quidquid ſit de criminum comparatione) certum eſt, eam nō ſufficere ad extēdēdam irregularitatē ad caſum in iure non expreſſum, qualis eſt hic de quo agimus. Multo autem improbabilius eſt, quod Maiolus ſupra ſimpliciter aſſerit, irregularem qui ordines, aut beneficium per ſimoniam recipit, etiamſi per ignorātiā & abſq; peccato id fieri contingat: & ideo ſtatim cum ſciuerit, debere abſtinere, & beneficium dimittere. *Maiolus reiicitur.* Nam iuxta veriorem ſentētiam, ſic ordinatus neq; ſuſpenſus manet, ſi Epiſcopus ordinans ſuſpēſus antea nō erat. Propter ſimoniam item in beneficio, etiam cognitam, probabilius eſt non incurri ſuſpenſionem ab ordine: quæ omnia in loco ſupra citato tractaui: multo ergo minus in his caſibus incurretur irregularitas. Igitur de ſimonia quoad hoc genus pœnę nihil addendum eſt, his, quæ de excommunicatione, & de ſuſpenſione diximus.

An propter ſacrilegium incurratur irregularitas.

SEcundo principaliter dicendum hic eſt de aliis peccatis contra religionem, de quibus Maiol. lib. 5. ca. 30. generalem regulam ſtatuit, propter crimen ſacrilegii irregularitatem incurri, quam in ſequētibus per varias ſpecies ſacrilegorum declarat, eamque probat vel per extenſionem ab vno ad alia ob paritatem rationis, vel ex generalitate verborū 5. *Maioli regula.*

in cap.

...pleditur in c. *Infames*, 6. qu. 1. vbi inter alios ſacrilegi infames appellantur, & conſequenter irregulares. Sed nunc non agimus de infamia, alioqui multa alia vitia numeranda eſſent, quæ ibi recenſetur: ſed agimus de propria pœna talis criminis, & hæc ibi non ponitur neque alicubi generatim, vt recte ſignificauit Bern. Diaz cap. 87. vbi referens doctrinam Hoſtienſis, qui in Summ. tit. de Accuſationibus, §. *Qui ſit effectus*, dixit, ſacrilegiũ puniri pœna depoſitionis, ipſe ait, ſacrilegium ſe habere multipliciter, & ideo cõſiderandam eſſe ſpeciem eius, quaſi dicat ex vi generis non habere definitam pœnam, omnibus ſpeciebus cõmunem, & Hoſtiẽſem, de ſacrilegio, non diſtributiue, ſed indefinite ſeu de enormi aut grauiſsimo ſacrilegio intelligendum eſſe. Quam doctrinam ego veriſsimam exiſtimo: & præſertim quoad pœnam irregularitatis, in qua maxime argumẽtum à ſimili validum non eſt. Sed videamus de ſingulis.

6. *Primus ſacrilegii modus excluditur.* Primo ergo dicitur hæc irregularitas incurri propter crimen vendendi res ſacras, paramẽta, calices, &c. Quæ videtur probabiliter colligi ex cap. *Si quis Presbyter aut Diaconus*, d. 50. Vbi de committẽte hoc delictum dicitur, *Placuit in ordinatione Eccleſiaſtica non haberi*. Quæ verba ſatis videntur irregularitatem indicare. Omnes tamen expoſitores locum illũ intelligunt de quadam depoſitione accommodata delicto, nimirum, quia talis clericus remoueri debet ab adminiſtratione rerum Eccleſiaſticarum. Vel etiam de depoſitione, aut ſuſpenſione ab ordine, ſi crimen tali pœna dignum fuerit iudicio Epiſcopi, cui totũ hoc negotium ibidem committitur.

7. *Secundus modus reiicitur.* Numeratur præterea ſacrilegium turpis commiſtionis cum moniali, aut ſacra virgine. Nam de clerico tale delictum committente dicitur in ca. *Si quis Epiſcopus*, 27. q. 1. *Deponatur*, ſicut de laico dicitur, *Excommunicetur*. Tamen & ex vi ipſius verbi, & ex cõparatione dictarum pœnarum ſatis conſtat, illã non eſſe pœnam iure impoſitam, ſed ab homine imponendam, atque adeo non eſſe irregularitatem, ſed depoſitionem per hominem pronunciandã. Quod etiam conſtat ex c. *Si qua monacharum*, &c. *Si quis rapuerit*, eandem cauſ. q. & late exponit Bernard. Diaz c. 81. Ex verbo ergo, *Deponatur*, vt dixi, non bene colligitur irregularitas, alias innumeræ eſſent multiplicandæ, vt patet tota diſtinct. 50. cum aliis.

8. *Tertius modus improbatur.* Et hoc vno verbo excluduntur plura alia exempla huius irregularitatis, quæ prædictus autor affert. Primum de Sortilegis, ſeu Magicis diuinatoribus ex 26. q. 3 per totam, vbi depoſitionis pœna imponitur in c. *Si quis Epiſcopus*, quamuis enim Gratianus legat, *ſuſpenſus*, tamen correctoria exemplaria habent, *depoſita*, & ſic etiã Gloſſa interpretatur: & latius Bernard. Diaz cap. 107. & Syluester verb. *ſuperſtitio*, q. 11. vbi refert ex Archidiacono, quoſdam dixiſſe, per hoc crimen etiam occultum contrahi irregularitatem, quam opinionem ipſe nõ reprobat, ſed reiiciẽda eſt, quia talis irregularitas non eſt in iure expreſſa. Refert etiam alios dixiſſe, ſaltem incurri hanc irregularitatem quando tale delictum eſt publicum, quod ipſe ſequitur cum Bernard. in ca. 2. de Sortilegis. Refert denique alios, qui hoc etiam negãt, quorum ſentẽtia verior eſt, quia talis irregularitas nullibi inuenitur. Et patet etiam ex c. 2. de Sortilegis, vbi clerico tantum ſuſpenſio vnius anni ab altaris miniſterio in pœnam imponitur idque non ipſo iure, ſed per hominem. Huc etiam ſpectat peccatum apoſtaſiæ à religione, vel clericatu, quod irregularitatem inducere dicitur ex c. vlt. d. 50. cum Gloſſa quæ eſt proxime ante illud verb. *Apoſtatæ*. Sed in eo textu tantum dicitur, apoſtatam à religione, durãte eo ſtatu, non eſſe ad ordines admittendum. An vero incurrat ſuſpenſionem ſi ita impœnitens ordinetur, diximus ſupra. Et videri poteſt Syluester verb. *Apoſtaſia*, q. 8. & verb. *Diſpenſatio*, nu. 20. vbi ſignificat, hanc quidem eſſe irregularitatem, diſpenſabilẽ tamen à prælato religionis ad quam apoſtata poſt pœnitentiam reducitur. Sed neque talis poteſtas conceditur, neq; alibi, ſi ideo, ſi ex vi iuris cõmunis ordinari poteſt, hoc eſt, quia non fuit factus ſimpliciter irregularis, ſed durante ſtatu apoſtaſiæ ita enim poteſt caput illud cõmode intelligi: & fauet c. vlt. de Apoſtatis, ſi bene expendatur. Quam rẽ latius in opere de Religione tractamus.

9. *Quintus modus extenditur.* Aliud exemplum eſt de blaſphemia, quod non eſt probabilius quam reliqua, nam iure antiquo depoſitionis pœna imponebatur, vt patet ex c. *Si quis* 22. q. 1. de qua pœna, quando & quomodo adhibenda eſſet ab Eccleſiaſticis iudicibus, tractant Hoſtienſ. in Summa tit. de Maledicis, §. *Blaſphemantes*, Panor. & alii in c. 2. de Maledicis. Bern. Diaz, c. 110. Nunc vero extat conſtitutio Concilii Conſtant. ſub Leone X. ſeſſ. 9. vbi non imponitur clerico ſpecialis pœna ipſo iure incurrenda, ſed prius poſtulatur vt ſit cõuictus de crimine, & deinde pro prima & ſecũda vice leuiores pœnę imponũtur: pro tertia vero priuandus dicitur omnibus beneficiis & dignitatibus & inhabilis reddi ad ſimilia in futurũ: de ordinibus autem nihil dicitur: & pro laicis aliæ pœnæ imponuntur, nulla facta mẽtione irregularitatis. Et quibus à fortiori patet idem dicendum eſſe de peccato

Sextus modus improbatur. periurii: nulla enim irregularitas pro eo fertur in iure quamuis ſi clericus ſit periurus in iudicio, & in alia cauſa, ſeu extra confeſsionẽ proprii delicti, reus ſit pœnæ depoſitionis, non quidem ipſo iure latæ ſed ab Eccleſiaſtico iudice imponẽdæ vt dicitur in cap. *Cum non ab homine*, de Iudiciis, & ex canone, 25. Apoſtolorum in c. *Presbyter*, d. 85. In c. autem, *De his* d. 50. dicitur de clericis: qui publice periuri ſunt *à gradu ſuo decidant*. Sed præterquam quod textus ille tantum eſt Rabani, iam ſupra diximus, verba ſimilia recte intelligi de pœna depoſitionis à paſtorali munere, vel etiam ab ordine, ab homine imponẽda. Quod autem ibi dicitur de publico periuro ita puniendo, fortaſſe olim generatim & indiſtincte obſeruabatur: nunc autem ſolum in periurio cõmiſſo in iudicio dicta pœna locum habet: de qua legi poteſt Abbas in ca. *Querelam*, de Iureiurando. Dec. dict. ca. *Cum non ab homine*, & Bern. Diaz. ca. 92. Alia ergo periuria extraiudiciaria arbitrio Prælatorum punienda ſunt. Et per hęc iudicari facile poteſt de ſimilibus exemplis, quæ non ſunt facile admittenda ſed examinanda iura, nam ex eis expendendo verba ſicuti exemplis adductis fecimus, facile conſtabit non eſſe ſermonem de irregularitate. Erat autem ſatis graue & neceſſarium exemplũ de ſacrilegio, quod frangendo ſigillum confeſſionis committitur: neque hic eſſet omittendum, niſi in ſuperiori tomo in materia de pœnitentia tractatũ fuiſſet.

SECTIO V.

Vtrum propter alia crimina vel ſtatum eorum incurratur irregularitas.

IN quolibet crimine conſiderari poteſt, aut ſolum delictum ſemel commiſſum aut conſuetudo, vel frequẽtia eius aut perſeuerantia in illo per impœnitentiam. Loquendo ergo de ſola commiſsione criminis, generalis regula ſtatui 1.

1 Generalis regula. poteſt, nullum aliud crimen præter pauca ſupra enumerata & homicidium, ſub quo mutilationem comprehendimus irregularitatem inducere, quia pro nullo legitur in iure impoſita, & qui exceptionem adhibuerit, tenetur textum expreſſum adducere, quod facere non poterit (vt opinor) id quod à fortiori patebit ex dicendis. Itaque ſi cætera crimina per pœnitentiam deleãtur, illa commiſiſſe non impediet ordinum ſuſceptionem, aut executionem

neque ad illam erit neceſſaria diſpenſatio, ſed abſolutio, ſi forte habeant annexam cenſuram, ideoque irregularitatem nō inducunt. Contra hanc vero regulam duas aliis conſtituit Maiol. lib. 5. c. 12. in fine. In priori ait committens quoduis capitale crimen irregularem fieri, quia omne tale crimen inducit infamiam, iuxta cap. *Illi*, 6. quæſt. 1. quo loco nominantur illa peccata, de quibus Apoſtolus ait, *Quoniã qui talia agunt, regnum Dei non conſequenter*, qualia ſunt omnia mortalia. Veruntamen nunc non agimus de infamia, ſed de irregularitate, quæ ſit pœna talis criminis, quę ibi nō imponitur. Neque infamia incurri dicitur per quodcumque peccatum abſolute commiſſum, ſed interueniente contumacia poſt Eccleſiæ correctionem, vt ibi Turrecremata, & alii Doctores aduertunt. Citantur etiam Concilium Agatenſ. c. 50. & Concilium Aurelia. 3. c. 9. in quibus clericus propter capitale crimen deponi iubetur. Sed hoc etiam parum nos cogit, quia ſæpe diximus hoc ſatis non eſſe ad irregularitatem. Addo, crimen capitale ibi non ſignificare quodlibet mortale: alioqui non ſtatim ſub diſiunctione adderet, *Qui capitale crimen commiſerit, aut cartham falſauerit, vel falſum teſtimonium dixerit*: cum hæc etiam peccata mortalia ſint. Capitale ergo dicitur, quod ſecundum leges dignum eſt pœna capitis, vt notant expoſitores in c. *Si Epiſcopus*, d. 50. Huc vero ſpectat alia regula dicti autoris, ſcilicet, omnia peccata, quæ in lege veteri erãt capitalia, id eſt, morte digna, in noua inducere irregularitatem. Solumque probat ex facto Gregorii, quod refert Ioannes Diaconus lib. 2. de Vita eius cap. 16. Sed cum illud non contineatur in iure, non ſufficit ad irregularitatem inducendam, maxime cum poſt Gregorium hoc ſit in iure declaratum.

Duæ regulæ à Maiolo in contrarium ſtatutæ reiiciuntur.

2. *Secunda generalis regula.*

Secunda regula etiam generalis eſt, huiuſmodi crimina, quæ nō habent in iure irregularitatem annexam quando committuntur, non inducere illam propter ſolam durationem ſeu impœnitentiam talis culpæ. Probatur ex eodem principio, quia etiam propter hanc durationem non legitur in iure irregularitas impoſita. Et declaratur in hunc modum: nam vel hoc eſſet ex generali ratione ſtatus peccati mortalis, & hoc non vt patet ex ratione facta, & quia tempus talis durationis definiri nō poteſt. Vel eſſet ex ſtatu in hac vel illa ſpecie peccati grauioris, & hoc etiam dici non poteſt, quia vbicumq; ius imponit irregularitatem propter aliquod crimen, non fundatur in duratione eius, ſed in ſola cõmiſsione. vt patet in omnibus ſupra tractatis. Solent quidem aliquando iura imponere pœnam cõtumacibus, & perſeuerantibus in peccato commiſſo, & ſub hac conditione & non aliter, ſed hoc faciunt in cenſuris ferendis: in aliis vero pœnis nunquam conſiderant ſolam permanentiam, ſed vel commiſsionem delicti tantum, vel nouam iterationem, vel aliquid huiuſmodi: non eſt tamen dubium, quin irregularitas pro delicto poſſet ſic imponi, hactenus vero nullam inueni, quæ hoc ſpeciali modo impoſita ſit: ſi autẽ inueniretur, nō propterea eſſet extendẽda ad alia delicta ratione ſimilitudinis, vt ſæpe dictũ eſt.

3. *Obiectio.*

Dices, eum, qui eſt in ſtatu peccati mortalis, eſſe moraliter inhabilem ad quemcunque ordinem recipiendum, vel exercendum, non ſolum ob naturalem conditionem ipſius peccati mortalis, ſed etiam ob ſpeciale præceptum Apoſtoli 1. ad Thimoth. 3. *Oportet Epiſcopum irreprehenſibilem eſſe*, & de Diaconis, *Probentur primum, & ſic miniſtrent, nullum crimen habentes*, & ad Titũ 1. *Orportet Epiſcopum ſine crimine eſſe*: dicitur autem ſine crimine eſſe, non ſolum qui peccatum mortale nunquam commiſit, ſed etiam qui in eo ſtatu nō permanet, veramq; pœnitentiã commiſſi peccati egit, & ob eãdem cauſam iam tũc dici poteſt irreprehenſibilis, licet antea fuerit reprehenſione dignus. Per crimen autem intelligunt Auguſtinus tract. 41. in Ioan. & Beda ad Titũ 1. quodlibet peccatum mortale: & refertur diſt. 81. c. 1. vbi multa alia decreta de hac re leguntur. Et faciunt etiam cap. vlt. diſt. 24. & ca. 1. diſt. 81. cum ſimilibus, in quibus deponendus dicitur, qui in aliquo graui crimine eſſe conuincitur. Reſpondeo, de huiuſmodi ſtatu in peccato mortali dupliciter nos loqui poſſe, vel in ſenſu compoſito (vt ſic dicam) id eſt, quãdiu durat talis ſtatus: vel etiamſi auferatur. Loquendo hoc poſteriori modo, certum eſt ex ſola duratione ſtatus peccati mortalis, vt ſic, non naſci irregularitatem, quæ maneat ceſſante tali ſtatu per pœnitentiam, & aliquam diſpenſationem requirat, nullum enim extat ius, in quo talis irregularis fũdari poſſit. Loquor autem per ſe, nam, ſi inde generetur aliqua infamia, quę eſt aliud caput irregularitatum, illud eſt accidentarium, aliterq; illi malo ſubueniendum eſt, vt poſtea dicturi ſumus. At vero conſiderando peccatum quamdiu durat, ſic dici poteſt ponere impedimentũ ordinibus ſuſcipiendis, & exercendis, nō canonico iure inuentũ, ſed diuino, & naturali. An vero dicendum ſit maius impedimẽtum quam irregularitas, Maiolus lib. 5. cap. 1. abſolute affirmat: fortaſſe propter maiorem malitiam: tamẽ quatenus facilius auferri poteſt, dici poteſt minus. Item quantum ad obligationem non recipiendi ordines, vel eis non vtendi. Nam recipere primam tonſuram in mortali peccato, forte non eſt nouum peccatum mortale: cum irregularitate autem eſſe opinor. Similiter ſubdiaconũ vti officio ſuo in peccato mortali, non eſt nouum mortale, cum irregularitate autem erit, iuxta ſupra dicta, & in tertio Tomo de Sacramentis in genere. Ratio vero differentiæ eſt, quia irregularitas directe & quaſi ex proprio inſtituto continet hanc prohibitionem: peccatum vero non ita directe, ſed ſolum ratione cuiuſdam indecentiæ, quæ extra miniſterium & receptionem ſacramentorum regulariter non cenſetur adeo grauis. Vnde q; Maiol. ſupra li. 5. c. 1. nu. 2. ait, eũ, qui in peccato mortali, etiam occulto, aliquid de ſuo ordine exercet, etiamſi ſolum tangat eas res, quæ ſine ordinibus tangi non poſſunt, nouum peccatũ mortale committere hoc (inquam) per exaggerationem dictum videtur, cum nullo iure, vel poſitiuo, vel naturali, probari poſsit, licet Syluester, & aliqui Sũmiſtæ interdum ita loquantur, de quo videri poſſunt dicta tertio Tomo, Diſputation. 16. ſectione tertia. Ad teſtimoniũ ergo Diui Pauli reſpondetur, per illa verba non induxiſſe nouum præceptum poſitiuum, ſed explicaſſe quod per ſe debitum eſt ſanctitati Eccleſiaſtici ordinis ac miniſterii ideoque ex illis verbis non colligi ſpecialem irregularitatem. Alia vero iura canonica præcipiũt obſeruari hoc ipſum diuinum ius, aut naturale, & pœnas imponũt tranſgreſſoribus illius, non tamen addunt ſpecialẽ irregularitatem, niſi in caſibus ſupra numeratis.

Quid maius impedimentum irregular. an peccatum mortale.

Maioli dictum improbatur.

Pauli teſtimonium exponitur.

4. *Tertia regula.*

Tertia regula eſſe poteſt, nullum fieri proprie irregularem propter frequentiam: vel conſuetudinem committendi mortale aliquod crimen. Itaq; vbi peccatum ſemel commiſſum non habet in iure irregularitatem adiunctam, propter ſolam frequẽtiam vel conſuetudinem non adiungitur illi; quia oporteret hoc ipſum eſſe in iure expreſſum, quod tamen non fit. Et quidem ſi conſuetudo peccandi ſit occulta, regula eſt recepta ſine controuerſia, vt à fortiori patebit ex dicendis. De peccato autem publico eſt nonnulla dubitatio. Nam aliqui ſentiunt, clericum publicum peccatorem contrahere ſpecialem irregularitatem, ita vt etiã poſt peractam pœnitentiam nō poſsit abſque diſpenſatione ad ſuperiorem ordinem aſcendere, vel in proprio miniſtrare. Quod ſaltem in quibuſdam grauioribus criminibus depoſitione dignis affirmat Nauarrus ca. 25. Summæ numer. 73. & cap. 27. numer. 154. & numer. 248. & 249. & cap. vltim. de Temporibus ordinat. In quam ſententiam videtur etiam inclinare Maiolus

Quorundam opinio.

lus

lus lib. quint. cap. prim. numer. ſexto, & latius cap. 12. per totum, vbi affert Speculatorem titul. de Diſpenſatione, §. *Iuxta*, & citat plura decreta, vt cap. *Teſtimonium*, de Teſtibus cum Gloſſa, & cap. *De his vero*, & cap. *Sacerdotes*, 50. diſtinction. & capit. *Si quis Presbyter*, 15. quæſtion. octau. & ibidem hoc extendit ad crimina non ita grauia, ſed mediocria, ſi publica ſint per euidentiam facti, vel per confeſsionem, aut per ſententiam iudicialem, iuxta cap. *Quæſitum*, de Tempor. ordin. Vel etiam per publicam infamiam, quæ per purgationem canonicam auferri non potuit. Hæc tamen omnia non conſtãter affirmat, ſed poſt varia, quæ generatim dicuntur ab autoribus, concludit nihil certum poſſe in generali dici, niſi ad particularia deſcendatur. Atque hoc ego veriſsimum cenſeo. Opinor igitur, in eo caſu non incurri propriam irregularitatem, propter quam ſit neceſſaria diſpenſatio poſt peractam pœnitẽtiam, ſecluſa infamia, de qua poſtea dicemus. Hoc probo, quia nullo iure probatur talis irregularitas.

Improbatur.

5. *Iura pro illa opin. allata exponuntur.* Etenim in citato cap. vlt. de Tempor. ord. in primis non eſt ſermo de criminibus in genere, ſed de quatuor in particulari, ſcilicet, homicidio, periurio, adulterio, & falſo teſtimonio. Deinde, excepto homicidio prout ibi etiam excipitur, propter alia non imponitur irregularitas, neq; incurri ſupponitur, neq; aliquod aliud impedimẽtum canonicum, vt ſupra probaui Diſputation. 31. ſect. quart. ſed ſolũ ſupponitur, propter huiuſmodi crimen publicum poſſe clericum, qui tale crimen publice commiſit, impediri ab vſu ordinum, in quo ius Prælatorum Eccleſiæ, & prouidentia ab eis adhibenda declaratur, non vero ſpeciale impedimentum ipſo iure incurrendum imponitur. Multo autem minus probant alia iura. Nam in dict. ca. *Teſtimonium*, non agitur de criminibus, quæ inducunt irregularitatem: ſed de his, quæ ſufficiũt, vt teſtimonium alicuius in iudicio nõ admittatur: quidquid autem de illis ſit, nullum argumentum à ſimili hic admittimus. Solum poſſunt ſimilia iura deſeruire ad explicandum quando, & quomodo ex illis contrahatur infamia, & ratione illius irregularitas. Cap. autem, *De his*, in ſuperiori ſect. expoſitum eſt, quia nec propriam legem, ſed Rabani ſententiam, nec verbum, ꝗ indicet pœnam ipſo facto impoſitam, cõtinet. Cap. autem, *Sacerdotes*, quod potius de ſuſpẽſione loquitur in dicta ſectione de Suſpenſione late tractatum eſt. Vbi etiam expoſuimus cap. vltim. 15. quæſtion. 8. quod ad hoc etiam allegari ſolet. Caput tamen penultimum ſeu, *Si quis presbyter*, quod ſupra citatum eſt, in primis non eſt Martini Papę, ſed ſumptum ex canonibus Martini Epiſcopi Bracharenſ. Deinde in eo nõ fertur aliqua pœna ipſo iure, ſed ponitur modus, quo puniendus eſt Presbyter, vel Diaconus, qui ſubticendo peccatum prius commiſſum, ordines ſuſcepit. Cum autem ibi dicitur, *Si peccauerit*, intelligendum videtur non de quolibet peccato (quia incredibile eſt quodcunque peccatum ante ordinationẽ cõmiſſum tam ſeuere puniri) ſed de peccato quod ſuſcipiendis ordinibus impedimentum affert. Vnde in Concilio Neocæſarienſi cap. 9. ex quo videtur Martinus decretum illud ſumpſiſſe, dicitur, *Si corpore prius peccauerat, &c.* & de aliis peccatis ſecundum veriorem translationem ſubditur, *Nam reliqua peccata plurimi cenſuerunt per manus impoſitionem poſſe tolli*, ac ſi diceret, non impediunt ordinationem, ſi de illis pœnitentia agatur. *Peccatum* autem *corporis*, ſine dubio eſt aliqualis lapſus carnis, & communiter exponitur de fornicatione ex capit. *Qui admiſit*, 15. q. 8. nam fortaſſe olim ſimile peccatum commiſſum etiam ante ordinationẽ presbyterii, vel Diaconatus, puniebatur poſtea in clerico confitente tale delictũ, vel de illo conuicto. Sed hoc non eſt nunc in vſu, neque ex tali pœna ꝓpria irregularitas colligi poteſt. Quapropter, ſicut ſupra dixi non incurri ſuſpenſionem propter huiuſmodi peccatum publicum, vt, v. g. concubinatum, vel aliquid huiuſmodi: ita in præſenti ſentio non incurri irregularitatem, niſi vel ratione infamiæ, de qua item dicemus, vel propter aliquod ſpeciale ius, quod ſolum in delictis ſupra tractatis inuenitur.

6. *Plures caſus à Maiolo inter irregularitates numerati excluduntur.* Non omittam tamen aduertere, Maiolum in lib. 5. fere per 40. capita enumerare quam plurima peccata, quæ irregularitatem inducunt. Sed de nullo id ſatis probat, præter ea: quæ tractauimus, loquendo de propria & canonica irregulgritate: ſed interdum quodlibet impedimentum peccati, aut ſcandali, & alia huiuſmodi, quæ natura ſua reddunt illicitum vſum ordinum, vocat irregularitates. Sæpe etiam quodlibet cenſuræ impedimentum irregularitatem appellat, ſæpiuſque ſuſpenſionem, aut depoſitionem etiam ab homine imponendam, neque amplius probant iura quæ adducit. Quod poſſemus facile oſtendere diſcurrendo per ſingula: tamẽ ob vitãdam prolixitatem id omittimus, præſertim cum ex multis exemplis in ſuperioribus tractatis facile ſit de cæteris ferre iudicium.

DISPVTATIO XLIV.

De irregularitate quæ contrahitur ex delicto homicidij voluntarij.

DVPLEX eſt hominis occiſio, vna iniuſta, altera iuſta, & prior eſſe poteſt voluntaria vel directe, vel indirecte tantum. Illa ergo quæ & iniuſta, & directa voluntate fit, retinuit nomen voluntarii homicidii: quæ autem non ita voluntaria eſt, dicitur caſualis, habetque aliquam rationem homicidii, ſi indirecte ſaltem voluntaria ſit: quod ſi contingat eſſe omnino inuolũtariam, dicetur ſimplex occiſio hominis mere caſualis, nam homicidium abſolute, peccaminoſum actum ſignificare ſolet. Voluntaria vero hominis occiſio duplici titulo poteſt eſſe iuſta, ſcilicet ratione defenſionis, aut publicæ poteſtatis & cauſę. Vnde quadruplex conſurgit hominis occiſio ſeu materiale homicidium, ſcilicet voluntarium, caſuale, defenſiuum, punitiuum, & ex omnibus conſurgunt irregularitates, quæ hic ſigillatim tractandæ ſunt, propter cõnexionem quam inter ſe habent: ſimulque de mutilatione dicemus, quia eiuſdem ſpeciei eſt, licet imperfecte illam participet.

SECTIO I.

Quæ voluntas in præſenti materia neceſſaria ſit ad homicidium voluntarium.

SVpponimus ex homicidio voluntario cõtrahi irregularitatem, id enim paſsim habetur in iure, diſt. 50. & tit. de Homicidio, per multa capita. Vt autẽ modus huius irregularitatis intelligatur, explicare oportet, quæ voluntas, & quæ actio ad voluntarium homicidium iuxta conſuetudinem iuris ſufficiat, hinc enim reſolutio huius diſputationis pendet, vt recte Caiet. notauit 22. quæſt. 64. art. 7. In præſenti ergo quæſtione certum in primis 1.

1. Regula generalis.

1. Conclus.

mis eſt ad hanc irregularitatem eſſe neceſſariam voluntatem directam & perfectam homicidii: nam in iure irregularitas homicidii voluntarii multum differt à caſuali, vt patet etiam ex Trident. ſeſſ. 14. cap. 7. de Reformat. Differētia autem ſolum eſſe poteſt in voluntate directa, quæ neceſſaria eſt ad voluntarium homicidium & non ad caſuale, vt ex eiſdem iuribus conſtat, & ex his quæ congerit Couarr. relectione de Homicid. p. 2. initio.

2. *An requiratur volũtas expreſſa occidendi ad irregular. hanc.*

Difficultas vero ſupereſt, an requiratur voluntas expreſſa occidendi hominem. Nam Couarr. ſupra negat eſſe neceſſariam, ſed ſatis eſſe putat quod quis directe intendat alium percutere, & vulnus iniurioſum, vel nociuum illi inferre: nam licet, non intendat lethale vulnus, vel potius quamuis intendat illud non inferre, ſi tamen de facto intulit vulnus lethale, & ſequuta eſt mors, tale homicidium directe voluntarium cenſendum erit.

1. *Opinio. Impugnatur.*

Non caret tamen hoc dubitatione: nam illud ſolum dicitur homicidium voluntarium, quod directe ac perfecte voluntarium eſt. Quod videtur explicari illo verbo, *Per induſtriam, vel per inſidias*, in capit. 1. de Homicidio ex verbis Exod. 21. & in cap *Sicut dignum*, §. 1. eodem titulo expreſſe dicitur. *Qui animo occidendi.* Et eiſdem modis loquũtur leges ciuiles. Sed perfectum voluntarium non eſt, niſi vbi effectus ipſe expreſſe & in ſe eſt volitus, vt conſtat ex 1. 2. quæſt. 6. art. 1. & 3. quæſt. 79. vbi D. Thom. ait. *Cum aliquid non cognoſcitur eſſe peccatum, non poſſe dici, quod voluntas per ſe & directe feratur in peccatum.* Sic ergo in præſenti dici poteſt homicidium quod ſequitur ex actione, quæ non fuit cognita vt occiſiua, neque vt talis fuit volita, non poſſe dici per ſe & directe voluntarium, quia voluntas tunc non fertur directe & per ſe in ipſum homicidium: ergo tale homicidium non erit ſimpliciter voluntarium: Et confirmatur, nam id, quod eſt voluntarium tantum in cauſa, eſt ſolum indirecte voluntarium etiamſi effectus ſequatur per ſe ex tali cauſa, imo tunc maxime intercedit hoc voluntarium: nam ſi effectus ſequatur mere paccidens, vix poteſt eſſe voluntarius, vt ſentit D. Thom. ſupra, & 1. 2. quæſt. 20. art. 5. Sed in eo caſu Homicidium tantum eſt voluntarium in cauſa ſcilicet, in percuſſione, cum in ſe non fuerit intentum: ergo. Confirmatur ſecundo, nam repugnat eundem euentum ſimul eſſe directe voluntarium, & directe nolitum: ſed in eo caſu non ſolum quis non intendit occidere, ſed etiam intendit non occidere, & cõſequenter intendit ita moderari actionem, vt non occidat: ergo quamuis poſtea ſequutum fuerit homicidium, non poteſt dici directe voluntarium, cum expreſſe fuerit nolitũ. Cõfirmatur tandem ex ca. vlt. de Homicidio in 6. vbi qui famulo mandat vt alterũ percutiat, non vero occidat, ſi famulus mandatum excedat, & occidat, dicitur manere irregularis: & redditur ratio. *Cum mandando in culpa fuerit, & hoc contingere poſſe, debuerit cogitare.* Ex quibus verbis colligitur, illud homicidium non eſſe directe voluntariũ, ſed indirecte in cauſa quam debuit & potuit vitare: idem ergo erit, etiamſi quis per ſe ipſum alium vulnerat, ſi tamen id faciat ſine propoſito occidendi. Et D. Tho. 2. 2. quæſt. 64. art. 8. ad ſecund. plane ſentit in ſimili caſu tantum eſſe homicidium voluntarium indirecte.

Quæſtionis reſolutio.

3. PRo reſolutione aduerto, triplicem voluntatem poſſe hic interuenire, vna occidendi expreſſe, & de hac nulla eſt dubitatio quin ſufficiat. Secunda eſt definita non occidendi, ſed directa vulnerandi abſque vulnere lethali. Tertia erit indefinita percutiendi, vulnerãdi, aut me vindicãdi. Deinde oportet diſtinguere forum conſcientiæ, quod veritate rei innititur, ab externo, quod ſæpe vtitur præſumptione. Dico ergo primo, abſolute illud ſolum dicendum eſſe in præſenti materia homicidium voluntarium, quod ex propoſito occidendi fit. Hoc 1. *Concluſ.* mihi probãt omnia ſuperius adducta, quibus addo verba Concilii Tridentini ſeſſ. 14. cap. 7. ibi, *Qui ſua voluntate homicidium perpetrauerit*, & infra, *Si vero homicidium non ex propoſito, ſed caſu, &c.* Ex quibus verbis conſtat, illud appellari homicidium voluntarium, quod ex propoſito fit: dicitur autem homicidium factum ex propoſito, quod fit ex voluntate occidendi, nam ibi non eſt ſermo de alio propoſito: ergo hæc voluntas neceſſaria eſt ad homicidium ſimpliciter voluntarium. Hoc etiam confirmant iura ciuilia, in quibus non dicitur homicidium abſolute voluntarium, niſi intercedat dolus, vt patet ex l. *In lege*, ff. Ad legem Corneliam, dolus autem non eſt niſi animus occidendi, vt conſtat ex l. 1. §. 1. & ex l. *Diuus*, eod. tit. Quibus locis aiũt iuris interpretes, quoties ſimpliciter ſermo eſt de pœna homicidæ, intelligendum eſſe illum, qui tali dolo & voluntate homicidium committit: quia ille eſt tantum homicida ſimpliciter iuxta commune ius, & quia pœnæ reſtringendæ ſunt. De quo late Antonius Gomez Tom. 3. Variarum cap. 3. num. 15. & ſequentibus. Imo addit Salzedo c. 94. in Practica ad homicidium voluntarium, prout in hac materia ſumitur, requiri quod deliberato animo, & inito concilio fiat: nam ſi ex rixa repente orta, vel ex inimicitia ob iniurioſa verba ſubito contracta homicidium perpetretur, caſuale putat eſſe, non volũtarium. Et citat Didacum Perez in lib. 8. Ordinamenti. tit. 13. num. 256. in Rubrica. Sed hæc nimia ampliatio & extenſio mihi videtur: quãquam enim rixa ex tempore ſuborta ſit, poteſt quis libera voluntate directe intendere mortem alterius: ergo tale homicidium eſt in ſe directe voluntarium, & ſub hac appellatione in iure comprehenditur, niſi fortaſſe induat rationem defenſionis, cuius alia eſt conſideratio infra tradenda.

Ex hac vero regula ſequitur, quando aliquis vulnerat alium directa voluntate percutiendi ſeu vulnerandi, tamen cum propoſito non occidendi, quãuis 4. *Corollar.* mors ſequatur, illud non eſſe homicidium voluntarium in rigore, & in conſcientia, in qua de tali propoſito conſtare poteſt. Quod ſecus eſt in foro exteriori, & ideo in illo coniecturis & ſignis agitur, quæ ex circumſtantiis, vt ex inſtrumento quo percuſſit, ex loco, modo, & occaſione deſumuntur, & in dubio ſemper præſumitur contra occidentem, vt late Antonius Gomez ſupra. Aliquando vero neceſſarium eſt eiſdem coniecturis vti in foro animæ, maxime ad diſpenſationem, vt quando ipſemet occidens neſcit explicare intentionem ſuam. Et præſertim quando habuit animum percutiendi, neque expreſſe includendo vſq; ad occiſionem, neque etiã excludendo aut limitando: ſed indifferenter abſolute volẽdo percutere aut vulnerare: tunc enim circumſtantias conſiderare neceſſe eſt, nam ex eis pendet cognitio cauſæ, quæ ad occiſionem hominis applicata fuerit. Nã ſi illa ſit proxima, & ita efficax, vt ex illa moraliter ſeqũi ſoleat mors, tunc homicidiũ illud cenſendum erit ſimpliciter voluntarium: in quo caſu procedit prior ſententia ex Couarr. citata: nam velle talem cauſam, perinde eſt ac velle effectum: nam ſi quis directe vult applicare ignem ſegeti, ſatis directe vult incendiũ: & qui vult propinare venenum, quod ſcit eſſe mortiferum, ſatis directe vult mortem, etiamſi fingat ſe nolle. Sic ergo qui enſe vult percutere abſolute, in quacunque parte poteſt, & quomodo poteſt, & hoc modo occidit, tale homicidium voluntariũ eſt, quia moraliter idẽ eſt velle talem cauſam proximam, & velle effectum. Quod ſecus erit quando vtens eodem inſtrumẽto, directe procurat non percutere ita vt vulneraret, vel non in parte periculoſa: tunc enim ſi aliud eueniat, præ-

præter intẽtionem erit,& excuſabitur à ratione homicidii voluntarii in dicta proprietate. Idemque à fortiori erit, ſi inſtrumentum ex ſe non erat aptum ad inferendam mortem: & ſimili modo poterunt aliæ circumſtantiæ conſiderari.

2. Concluſio. Dico ergo ſecundo. Ad hanc irregularitatem neceſſarium eſſe expreſſam ac directam, imo & ſpontaneam voluntatem occidendi, in actu ſignato (vt ſic dicam) vel exercito. Dicitur enim tali voluntate fieri, quando vel mors ipſa eſt intenta, vel ſaltem actio illa, quæ eſt cauſa proxima,& moraliter per ſe, & ineuitabilis mortis, vt ſatis explicatum eſt: quia velle talem actionem reuera eſt velle inferre mortem in actu exercito (vt ſic dicam) quamuis in actu ſignato & expreſſo non cõcipiatur. Dixi autem voluntatem hãc debere eſſe ſpontaneam, vt excluderem voluntatem ſe defendendi, quæ in hac materia ſolet dici neceſſaria: & licet in ea aliquando excedatur, etiam peccaminoſe, effectus ex illa ſecutus non eſt voluntarius, prout nunc loquimur, ſed alterius rationis, vt infra videbimus. Adde, ſub nomine mortis mutilationem etiam comprehendi, iuxta dicendã ſection. ſequente.

SECTIO II.

Vtrum, Ad hanc irregularitatem neceſſarius ſit effectus mortis vel mutilationis.

1. Certum eſt, ſolum voluntatem internã non ſufficere, ſi in actum exteriorem nõ prodeat, vt in principio huius materiæ dictum eſt,& patet ex cap. vltim. 15. quæſt. 1. Dixerunt autem quidam, [Opinio.] fieri aliquem irregularem, ſi animo occidendi vulnera intulit, vel quod in ſe eſt, fecit ad occidẽdum, quamuis mors non fuerit ſubſequuta. Ita Gloſſ. vlt. in cap. *Pernicioſe*, de Pœnit. d. 1. probat ex cap. *Si cui*, ead. diſt. vbi Auguſtin. ait. *Qui tentauit facere adulterium, non minus eſſe reum, quam ſi in ipſo facto deprehenderetur.* Idem tenuit Hugo in cap. *Si quis*, d. 51. Speculator titulo de Diſpenſatione, §. *Iuxta*, verſ. *Sed quid de iudice?* Et Maiolus libr. 5. cap. 48 numer. 5. qui ita declarat hanc ſententiam, vt nec ſola volũtas interior, nec quælibet exterior actio ordinata ad occidendum ſufficiat ad irregularitatẽ inducendam, niſi ſit actio proxime ordinata ad occiſionem, qualis eſt vulneratio, nam hanc cenſet ſufficere, etiamſi non ſequatur mors. Fundamentum eſt, quia in atrociſsimis delictis attentatio, licet nõ ſortiatur effectum, eandem pœnam meretur: in hoc enim ſenſu dicitur in l. *Diuus*, ff. de Sicariis, *In maleficiis voluntas ſpectatur, non exitus.* Et in l. *in lege. Dolus pro facto accipitur*: nam ibi dolus non ſignificat ſolam internam voluntatem, de hac enim non indicat ciuile ius, ſed voluntatem, quæ exterius ſe prodit in tentãdo homicidio, de quo in particulari ibi ſermo eſt. Et generatim de omnibus atrocib9 delictis id tradit Baldus in l. *Si fugitiui*, Cod. de Seruis fugitiuis. Sed hæc irregularitas, de qua agimus, eſt pœna homicidii: ergo incurritur per homicidium proxime attentatum, etiamſi in re non ſequatur. Et confirmatur, quia ſe tentat occidere,& ſic ſibi vulnera infert, vel laqueo ſe ſuſpendit, quamuis ab aliis præuentus,& impeditus ſit ne conſummet ſuam mortem, irregularis manet, cum excommunicationem ipſo facto incurrat.

2. Concluſio. Dicendum nihilominus eſt, irregularitatem hãc non incurri, nõ ſubſequuto effectu homicidii, quocunque modo etiam miraculoſo impediatur, præterquam in caſibus à iure expreſsis. Eſt communis, & mihi certa ſentẽtia, quam late probaui ſupra tractando de Cenſuris in communi, eademque eſt ratio de irregularitate ex delicto: & in hoc delicto, ac in cæteris. Eſt autẽ generalis ratio, quia pœna ipſo iure impoſita non incurritur niſi per delictum conſummatum, nec ſufficit inchoatum, etiamſi peruenerit ad actum propinquum, vt notauit Panormitanus in capite. 1. de eo qui mittit in poſſeſsionem, n. 15 citans Ioannẽ Andream in regul. *In pœnis*, de regul. iuris in 6. ex qua regula id ſufficienter probatur, quia pœnæ non ſunt extendendæ, ſed coarctandæ ad proprietatem verborum legis. Sumi etiam poteſt optimum argumentum ex c. *Perpetuo*, de Electione in 6. Item ex cap. 1. de Homicidio in 6. ibi, *Quanquam mors forſitan ex hoc non ſequatur.* Nam, quia ibi Pontifex voluit extendere pœnam ad homicidium intentatum, etiam non ſequuto effectu, ideo id expreſsit, ſignificans. vbi hoc non exprimitur, non habere locum talem extenſionem. Atque hæc ſententia communiter recepta eſt: ſumitur ex D. Tho. 1. 2. quæſt. 20. ar. 5. ad 4. iuncta doctrina eius in 2. 2. q. 64. art. 7. ad 3. & art. 8. ad 2. Soto lib. 5. de Iuſtitia, quæſt. 1. art. 4. & in 4. d. 25 qu. 1. art. 3. Sylueſtro verb. *Homicidium* 3. nu. 2. Armilla verb *Irregularitas*, nu. 2, Nauar, ca. 27. num. 223 Couar. in Clement. *Si furioſus*, 2. par. in princip. n. 5. vbi alios refert, Antonino 3. pa. tit. 28. cap. 2. Panormitan. ſupra,& in cap. 1. Qui clerici, vel vouentes.

Extenditur irregularitas ad mutilationem.

Dixi autem, *præterquam in caſibus à iure expreſsis*, quia, ſicut negatio in præſenti eſt ſufficiens cauſa negationis, ita & affirmatio affirmationis. Et per ſe manifeſtum eſt potuiſſe ius extendere hanc irregularitatem ad aliquam percuſsionem, quæ ad homicidium non perueniat. Prima ergo & præcipua extenſio eſt, ſi mutilatio fiat, illa enim ad irregularitatem ſufficit, capit, *in Archiepiſcopatu*, de Raptor. Clement. vnic. de Homicid. tunc autem conſtat, non incurri irregularitatem propter intentatũ homicidiũ: nam, licet quis percutiat animo mutilandi tantum,& nõ occidendi, irregularis fiet, quia talis irregularitas non incurritur titulo homicidii, ſed præciſe cauſa mutilationis, neque alia intentio ſeu dolus in iure poſtulatur. Atque ita talis caſus nõ eſt proprie exceptio à prædicta regula, quia hæc reuera non eſt irregularitas homicidii, ſed alia diſtincta, quæ cum illa coniungitur propter ſimilitudinẽ culpæ: nam licet differant vt perfectum & imperfectum, in iure æquiparata ſunt quoad pœnam irregularitatis, vt Gloſſa notauit in dict. Clement. verb. *Mutilat*, vbi alia iura allegat.

4. Refert autem non parum, hanc eſſe æquiparationem, & non identitatem, ſeu (quod idem eſt) has irregularitates eſſe diſtinctas & non eandem, vt intelligamus, non omnia, quæ iura diſponunt circa irregularitatem homicidii voluntarii, extendi ad mutilationem voluntariam. [Diſcrimen inter irregu. ex homic. volunt. & mutilatione.] Quod notauit Congregatio Cardinalium in reſponſione quadam circa ſeſſ. 24. Conc. Trid. cap. 6. de Reform. in quo diſpenſatio irregularitatis homicidii voluntarii reſeruatur Summo Pontifici: declarauit autem Congregatio, illam reſeruationem non extendi ad diſpenſationem irregularitatis ex mutilatione voluntaria occulta, ſed concedi Epiſcopo ex vi illius Decreti. Quia reſeruatio illa ad rigorem pertinet,& ideo extendi non debet ad caſum non expreſſum. cũ diuerſus ſit, & minus grauis, & acerbus, quia homicidiũ ſimpliciter odioſius eſt quam mutilatio. Vnde pro regula conſtitui poteſt, ea, quæ iura diſponũt de irregularitate pro homicidio, ſi ad lenitatem, vel aliquam pœnæ diminutionem pertineant, extendi ad irregularitatẽ mutilationis: quia fauores ſunt ampliandi, & à fortiori ſufficienter conſtat hanc fuiſſe mentem legiſlatoris: Si vero petineãt ad rigorem, non eſt admittenda extenſio ad mutilationem, niſi in ipſo iure fiat, propter rationem dictam. Secus vero eſſet de iure diſponente aliquid circa ſolã irregularitatem

laritatem mutilationis: nam, ſi illud rigorem cõtineat, extendendum eſt ad homicidium nõ propter argumentum à ſimili, aut à minori ad maius quomodocunque: ſed propter argumentum à parte ad totum, nam homicidium mutilationem, vel formaliter, vel eminenter continet: è contrario vero, ſi fauorem contineat, non erit extendẽdũ, quia diminuta pœna in minori ſeu partiali delicto, non ſequitur diminui in maiori ſeu totali.

5. Corollar. Ex qua doctrina colligitur, regulam ſuperius poſitam in homicidio, à fortiori habere locum in mutilatione, non enim ſufficiet intentata vel inchoata ad irregularitatem inducendam, niſi conſummata ſit. Quod adeo verum reputant Doctores, vt aſſerant, etiamſi membrum aliquod ita vulneretur, vel lædatur, vt inutile reddatur ad miniſterium ſuum, non incurri irregularitatem, niſi abſcindantur. Ita Panormitan. in cap. 1. Qui clerici vel vouentes, nu. 9. vbi alios refert, & adducit capit. *Sicut vrgeri*, 1. quæſtione 1. propter illa verba, *Vt ſi cuius manus eſſet arida, verum quidem eſſe membrum*, quæ tamen apud Auguſtinum, ex quo referuntur, non inueniuntur. Eandem opinionem ſequitur Felinus referens alios in cap. *Cum illorum*, de Sent. excommu. n. 11. Nauarr. n. 260. & n. 219. & 223. Ratio autem eſt, quia non eſt ſimpliciter mutilatio, ſed membri debilitatio, quæ eſt res longe diuerſa. Vnde, cum iura duo exprimãt, ſcilicet, homicidium, & mutilationem, & tertium taceant, ſcilicet debilitationem membri, argumentum eſt illud non comprehendere, iuxta ca. *Nonne*, de Præſumptionibus, cum ſimilibus. Dices, æquale nocumentum videtur, ita debilitare membrum, vt inutile reddatur, ac amputare illud. Reſpondetur, **Obiectio ſoluitur.** licet forte culpa æqualis ſit, tamen effectum ſimpliciter non eſſe eundem, quod ſatis eſt vt pœna non extendatur. Addo etiam, nec nocumentum eſſe æquale quia ſaltem deformitas æqualis non eſt. Contrarium nihilominus ſenſit idem Panorm. in capit. *Cum illorum*, de Sent. excom. n. 8. quem Sylu. & Angel. ſecuti ſunt. Sed non eſt recedẽdum à priori ſententia, nam hæc nullo fundamento nititur, Panor. etiam ibi ait, in Clementina vnica de Homicidio, diſtingui mutilationem, & truncationem, & hanc poſteriorẽ eſſe totalem membri abſciſsionem, vel diminutionẽ, illam vero eſſe totalẽ membri debilitationẽ, quæ eius munus impediat ſine abſciſsione, & vtramque ſufficere ad irregularitatem. Hoc vero totum falſum eſt, quia neque in textu habentur illæ duæ voces, neque in latino rigore aliud ſignificat mutilare quam truncare, vel abſcindere, aut diminuere membrum. Quomodo autem poſſent illæ duæ ſententiæ Panormitani in contrarium redigi infra ſignificabo.

6. Qua abſciſio ad mutilationem ſufficiat. Nonnulla vero hic declaranda ſuperſunt. Primũ eſt, quænam abſciſsio ad mutilationem ſufficiat. In quo certum eſt non ſufficere ſanguinis effuſionem, quantumuis copioſam, & cum multis vulneribus **1. Concluſio.** Ita Nauarrus num. 223. & Abbas in cap. 1. Qui clerici vel vouentes, nume. 8. Quia ſola vulneratio, & ſanguinis effuſio non eſt mutilatio in verbi rigore & proprietate quæ tenenda eſt. Neque obſtat, quod Martinus V. conceſsit priuilegium quibuſdam religioſis diſpenſandi in irregularitate ex homicidio, mutilatione, enormi ſanguinis effuſione, vt conſtat ex compendiis: quia illa tertia particula vel addita eſt ad tollendos ſcrupulos, vel non eſt ſumenda per ſe ſola, ſed coniũcta cum aliis: quia quo mu- **2. Concluſio.** tilatio, vel mors facta eſt cum maiori ſanguinis effuſione, ſeu multiplicatione vulnerum, eo eſt irregularitas difficilius diſpenſabilis. Deinde, etiamſi pars aliqua carnis abſcindatur, non incurritur irre- **Membrum quid dicatur.** gularitas, quia illa etiam nõ eſt mutilatio: nam mutilare ſignificat proprie membrum aliquod abſcindere: caro autem non eſt membrum. Diſputant autem late Iuriſperiti quid nomine membri intelligatur in ſtatuto puniente mutilationem, aut membri abſciſsionem, vt videre licet in Panormitan. in dict. cap. *Cum illorum*, & in cap. 1. Qui clerici vel vouentes n. 10. & Bartol. in l. 2. de public. iudic. Bald. in l. *Data opera*, Cod. Qui accuſare non poſſunt, colum. 12. & Nauar. ſupra n. 206. Qui omnes concludunt membrum in corpore humano appellari partem illam, quæ eſt quaſi integrum inſtrumentum proximum alicuius actionis, vt manus, pes, oculus, non vero partes aliquæ talium membrorum, & hanc regulam ſequuntur communiter Summiſtæ, vt videre licet in Syluest. *Homicidium*, 3. nu. 5. & Angelo Homicidium 5. n. 6. Vnde in c. *Expoſuiſti*, de corpore vitiatis, cui altera manus deeſt, dicitur ſimpliciter mutilatus. In c. autem 2. de Clerico ægrotante, ille, cui media palma manus cũ duobus digitis abſciſſa fuerat, non dicitur truncatus membro, ſed recepiſſe membri debilitatẽ, & deformitatem: ergo proprie membrum ſolum eſt tota manus: & eadem eſt ratio de cæteris. Cui conſonat illud Pauli ad Rom. 12. *In vno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent*: quia membrum dicitur quod aliquem actum habet, vt idem Apoſtolus late deſcribit 1. ad Corinth. 12. Conſonat etiã illud Gregorii, quod refertur in cap. 1. d. 89 *Varietas membrorum per diuerſa officia, & robur corporis ſeruat, & pulchritudinem repræſentat.* Ratio iuxta materiæ capacitatem reddi poteſt, quia, licet hæc vox æquiuoca ſit, & iuxta Philoſophiã quælibet pars heterogenea ſoleat membrũ appellari: tamen in materia morali poteſt ſumi cum illa amplitudine, alias qui vnguem cum illa parte digiti amputaret, irregularis fieret: quod veriſimile non eſt, nec conſentaneum iuri, vt colligi poteſt ex cap. 1. & vlt. de Corpore vitiatis. Ergo aliqua moralis regula eſt conſtituenda: hæc autem nulla apparet certior quam prædicta.

Nihilominus aliqui Theologi ab hac ſententia diſceſſerunt, vt videre licet in Caiet. 2. 2. qu. 65. art. 1. & aliis modernis ibi & Sot. lib. 5. de Iuſtitia, q. 2. a. 1. qui aſſerunt non eſſe de ratione membri, in ordine ad mutilationẽ & irregularitatem, vt per ſe habeat aliquem actum vel officium: ſed ſatis eſſe, vt ſpecialem cooperationem habeat ad officium membri principalis. Fundamentũ eſt, quia eunuchus inter mutilatos numeratur in iure, vt ſumitur ex cap. *Ex parte*, cum ſequentibus, de Corpore vitiatis, & ex multis decretis d. 55. & tamen eunuchus non caret aliquo mẽbro, quod per ſe valeat, aliquod munus exercere in corpore abſque conſortio alterius. Item, quia digitus etiam in ordine ad mutilationẽ videtur eſſe membrum, tum quia quamuis digitus non poſsit ſine conſortio manus operari, tamen ſæpe habet aliquid proprium in actione manus, vt patet in muſica, ſcriptura, & ſimilibus, tum etiam quia alias abſcindens digitum alteri non maneret irregularis, quod falſum videtur, quia multum diminuit integritatem corporis alterius. Vnde concluditur ratio, quã attingit Caiet: quia membra corporis dicuntur illa ex quibus conſurgit integritas corporis organici: ergo quælibet pars organica, qua ablata non manet corpus integrum iuxta moralem æſtimationem & communem loquendi modum, habet rationem membri in ordine ad mutilationem: huiuſmodi autem ſunt, digitus, & ſimiles partes. Accedit, quod alia opinio nõ habet firmum fundamẽtum, quia omnia ſuperius adducta recte accommodãtur etiam his membris, quæ ſunt partes aliorum membrorum principalium: vnde non repugnat aliquid eſſe membrum, & eſſe partem membri ſeu membrum mẽbri. Et hoc inſinuaſſe videtur Gloſſ. in c. *Cum illorum*, de Sent. excom. verb. *Mutilationem membri*, dicens in ſimili cauſa non eſſe diſtinguendũ inter membrum & membrum. **7. Aliorum ſententia.**

Inter has ſententias hæc poſterior abſolute probanda videtur, quod ad irregularitatem attinet: nã **8. Iudicium inter duas** diſpu-

poſitis ſententiis fertur. diſputatio phyſica quid membrum ſit: vel iuridica quæſtio quid nomine membri in legibus pœnalibus ſit intelligendum, non videntur in præſenti neceſſariæ: nam iura canonica ad hãc irregularitatem vel non requirunt mutilationem membri, ſed abſolute mutilationem, vt patet ex dicta Clement. Eſt autem mutilatio ſimpliciter, ſi principale membrũ notabiliter minuatur, licet non totum abſcindatur iuxta Latinam illius verbi proprietatẽ: vel certe ſi alicubi canones membri faciunt mẽtionem, membri diminutionem ſufficere indicant, vt patet cap. 1. de Clericis pugnant, in duel. ibi *vel membrorum diminutio*, ad quod faciunt, quæ adducit Felin. in cap. *Cum illorum*, de Senten. excomm. nu. 2. Exemplisque declaratur: nam quis dicat ad irregularitatem non ſatis eſſe digitos vel dimidiã partem vtriusq; manus abſcindere? Item qui aurem abſcindit, plane videtur fieri irregularis, quidquid ſit an illa pars ſit membrum vt vult Caſtro, vel pars principalis organica: vtroque enim modo illa eſt grauis mutilatio corporis: Itaque ad mutilationem ſatis eſſe videtur quod ſit vel integra abſciſsio vel prauis diminutio alicuius principalis membri. Dicitur autem grauis diminutio non omnis illa quę ad peccatum mortale ſufficit, quia poteſt eſſe grauis culpa, & nõ grauis mutilatio, vt abſcindere partem digiti ex ſententia omnium non ſatis eſt ad irregularitatem quamuis ſine dubio mortale peccatum ſit, debet ergo iſta diminutio eſſe notabilis: quæ autem talis ſit, ex communi æſtimatione, & deformitate ac impedimento ad has actiones penſandem eſt. Quod ſi res dubia fuerit arbitrio Ordinarii relinquitur iuxta Innoc. Hoſtienſ. & alios in dict. c. *Cum illorum*, & in eo dubio inclinandum eſt in fauorem legis, & irregularitati s, cæteris paribus, quia ſupponitur certa mutilatio.

9. *An abſciſſio vnius auriculæ ſufficiat ad hanc irreg.* Ex his definiri poſſunt particularia dubia, quæ ad ſimilium diſſolutionem deſeruient. Primum eſt an abſciſsio vnius auriculę ſufficiat ad irregularitatẽ. Couar. enim negat & ſequitur Salzedo in Practica ca 99. quia auricula non eſt membrum, nec illius abſciſsio eſt grauis mutilatio. Cõtrarium tenet Nauarr. num. 223. quia licet non ſit membrum auditus: tamen eius abſciſsio inducit magnam deformitatem in parte ſuperiori, & publica. In quo non videtur conſequenter loqui, quia deformatio non ſufficit ſine mutilatione: Sed nihilominus ſententia eſt veriſimilior: quia reuera illa eſt mutilatio iuxta doctrinam datam, quia auris multũ præſtat ad organum auditus. Vnde conſiderata vlterius deformitate quã inducit, videtur eſſe ſatis grauis diminutio integritatis corporis humani. *Quid de abſciſsione vnius digiti* Simile dubiũ eſt de vno digito, & cõmuniter non reputatur ſufficiẽs eius abſciſsio quod eſt veriſimile, ſi ſit alter ex duobus minimis, de quolibet autem aliorum mihi videtur res ſatis grauis, & ad minimũ dubia, & diſpenſatione indigens. Solet etiã dubitari de abſciſ- *Et mamillæ in fœmina* ſione mãmillæ in fœmina: nam Salzedo ſupra id etiam negat ſufficere. Quod ego verum nõ exiſtimo: quia reuera eſt mutilatio grauis, non minus quam abſciſsio in viro nõ enim minus graue eſt organum lactis fabricatum in fœmina quam ſit in viro organum ſeminis: imo iuriſperiti mãmillam in fœmina abſolute dicunt eſſe membrum principale, vt patet ex Felino dicto num. 3. & Baldo in l. *data opera*, C. qui accuſare non poteſt.

10. Aliud dubium eſt, an fiat quis irregularis mutilando ſeipſum, ad quod affirmanter reſpondendũ eſt addendum quoties aliquis ſit irregularis mutilando alium, fieri etiam mutilando ſeipſum eodem modo: è contrario vero aliquam ſui mutilationem ſufficere ad irregularitatem, quæ in alio facta non ſufficeret. Vbi oportet diſtinguere mutilationem paſsiuam ad actiuã: prior enim pertinet potius ad defectus corporis, de quibus ſupra & per ſe ſolum requirit deformitatem, & debilitatẽ ad miniſtrandum, & ideo percutiens alterum interdum facit illũ irregularem licet ipſe nõ fiat, vt notauit Nauarr. n. 206. & 219. quia poteſt reddere alium ineptum ad miniſterium ſine mutilatione, & ſimiliter è contrario poteſt interdũ mutilator fieri irregularis, & nõ mutilatus, vt in eunucho per iniuriam patet, vel ſi duo digiti pedis abſcindantur. Qui ergo mutilat ſe vtroque modo fiet irregularis, vel actiue ſi mutilatio per ſe ſufficiat, quia iura abſolute de mutilante loquuntur, vel paſsiue ſi ſe reddat deformem, vel ineptum ad miniſterium. Aliquando etiã minor ſui mutilatio ſufficit iuxta Innocent. Epiſt. 4. c. 1. & Cõcil. Tribur. cap. 32. & habetur cap. 6. diſt. 55. vbi dicitur. *Qui partem digiti cuiuſcumque ſibi ipſi volens abſcindit hunc ad clerum canones non admittunt*, quæ mutilatio in alio facta ex ſententia omniũ non ſufficeret: quia in mutilante ſe ſpecialis atrocitas cõſideratur *quæ ſibi ipſi auſa eſt ferrum inijcere*, Innocent. dicit.

Tertio quæri poteſt an maneat irregularis, qui membrum aridum, vel impeditum alteri abſcindit. 11. *An qui membrum impeditum alteri abſcindit.* Et eſt ratio dubii, quia illa nõ videtur grauis lęſio, quia membrũ inutile quaſi nihil reputatur, imo ſi ſit aridum, reuera non eſt membrum, licet appareat: In contrarium vero eſt, quia is, qui membrum tantum debilitat non eſt irregularis, vt ſupra dictũ eſt: ergo neceſſe eſt, vt qui membrum debilitatum poſtea abſcindit, maneat irregularis: aliàs poſſet quis mutilari à duobus, nullo illorũ irregulari manente, quod videtur fieri non poſſe. Reſpondeo, aliud eſſe quod membrum ſit omnino aridum, id eſt, mortuum, aliud vero quod ſit debilitatum ſeu inutile ad ſuum munus exercendum. Nam, ſi ſe habet priori modo, truncatio illius non videtur eſſe mutilatio corporis humani, ſed hæc potius cenſeri poteſt tunc facta, quando ita fuit membrum læſum vt ex vi talis lęſionis defierit anima hominis informari: quia licet exterius fortaſſe non appareat truncatio (quod vix poteſt contingere) tamen ſubſtantialiter facta eſt, eamque ſufficere cenſeo ad irregularitatem inducendam: nec prius de hac læſione locuti ſumus, ſed de ſola membri debilitate. Atq; ità poſſent dicta Panormitani ſupra citata concil. ari. Nam qui membrum v.g. occultum ita lędit, vt ex vi læſionis omnino areſcat & ſiccetur, quãuis nullam partem abſcindere videatur, irregularis manet, quia ſubſtantialiter vt ſic dicam, mutilat nam relinquit corpus vno membro principali priuatum. Et hoc ſignificaſſe videtur Syluest. *Homicidium*, 3. q. 3. verſ. 3. & Angel. *Homicidium*, 5. num. 5. Maiol. cum aliis quos refert, lib. 5. c. 50. Ideoque ſi alter poſtea membrum iam areſactum auferet non attingendo membra viuentia, nõ videtur mihi incurerre irregularitatem, propter rationem ſuperius factam. Nã fere eadem eſt de hoc ratio: quæ de illo qui cadauer detruncat ſeu mutilat, de quo manifeſtum eſt non incurrere irregularitatem, quidquid Maiolus dicat loco nuper citato numero octauo, vbi contrarium ſentit, nullum tamẽ affert iuris fundamẽtum, & noſtram ſententiam tenet Nauarr. cap. 27. numero. 219. cum Archidiacono in capit. *Si quis*, 25. quæſt. 1. At vero quando membrum eſt verum ac viuum, quantumuis ſit debile, vel inutile ad ſuum miniſterium, mutilator illius fieret irregularis: quia vere mutilat corpus humanũ, & in iure nihil aliud poſtulatur: nec poteſt talis mutilatio non cenſeri grauis ac ſufficiens, tum quia accidentarium eſt ꝙ membrum ſupponatur impeditum: tum etiã quia talis mutilatio inducit ſaltem grauem de formitatẽ quæ ſuppoſita truncatione alicuius partis ſufficit ex omni parte ad irregularitatem inducendam.

Quarto inquiritur, an deformatio interdum ſufficiat ſine mutilatione. 12. *An deformatio ſine mutilatione ſufficiat.* Aliqui enim affirmant, ſi tãta ſit, vt deformatum impediat ne promoueri poſſit, etiamſi partem corporis non abſcindat, ſed fa-

ciem dehoneſtet, v.g. Ita refert Syluester, *Homicidium*,3.q.3. verſ.3. in fine, ex quodam Guillielmo, & approbare videtur. Et hoc ſequitur Maiolus lib. 4. cap.1.num.10.& lib.5.cap.50. n.4. Contrariam vero ſententiam tenet expreſſe Nauarrus ſupra, & eſt communiter recepta, eſtque probabilior, quia nullo iure conſtat de tali irregularitate, & ideo admittenda non eſt. Antecedens patet, quia ius exprimit homicidium,& mutilationem: ergo reliqua tacendo, illa excludit: ſed talis deformatio non eſt mutilatio: ergo propter illam non incurritur irregularitas. Nec refert, quod deformatus irregularis maneat, quia iam dictum eſt, qui alium irregularem facit non propterea irregularem fieri, niſi alias ſit in iure expreſſum.

13. *Procurans aborſum fœtus nondum animati non fit irregularis.* Ex quo principio infertur vltimo, hanc irregularitatem non contrahi procurando aborſum, etiamſi effectus ſequatur, dummodo totum maleficium contingat ante animationem fœtus: ſecus vero eſſe ſi fœtus ſit iam animatus, & inde ſequatur mors eius, nam tunc iam eſt manifeſtum homicidium. Vnde ratio prioris partis eſt, quia illud non eſt homicidium: aliud enim eſt impedire generationem hominis, quod in eo caſu fit: nam vera generatio in informatione animę efficitur: aliud vero hominem iam procreatum priuare vita, quod ad homicidium requiritur. In qua reſolutione conueniunt omnes Doctores. Et ſumitur ex capit. *Quod vero*,& capit. *Moyſes*, 32.quæſt.2. & ex cap. *Sicut ex literarum*, de Homicidio,& aliis quæ citat Gloſſa ita exponens illum textum in cap. *Si aliquis*, eodem titulo. Tamen Sixtus Quintus in ſpeciali Motu proprio contra hoc vitium, irregularitatem extendit ad eũ caſum, in quo fit aborſus ante animationem fœtus, & ad eos etiam, qui pocula ſterilitatis fœminis propinant, vel alio modo ſterilitatem procurant dũmodo effectus ſequatur. Veruntamen cum ipſemet Pontifex dicat, illam eſſe extenſionem huius irregularitatis, eo ipſo confirmat antiquam doctrinam nunc poſitam, ſcilicet, ante illam conſtitutionem in illis caſibus non fuiſſe incurſam irregularitatem. Vnde, cum Gregorius Decimus quartus, illam Sixti Conſtitutionem quoad hanc partem reuocauerit, & ad terminos iuris communis reduxerit, relinquitur doctrina poſita in eodem ſtatu, in quo ſemper fuit, ſecluſa illa conſtitutione.

SECTIO III.

Quæ perſonæ ad homicidium concurrentes hanc irregularitatem contrahant.

1. *1 Conclu.* PRimo certum eſt, eum potiſsimum hanc irregularitatem contrahere, qui per ſe ipſum alium percutit vſque ad mortem, vel ita vt mors cum effectu ſequatur, quam intendebat iuxta ſuperius dicta, nam maxime ille homicida eſt. Quæ regula omnes perſonas ſine exceptione vlla comprehendit, etiam ipſos Principes, aut Reges. Addunt quidam etiam, Summum Pontificem, ſi propriis manibus aliquem occidat, fieri irregularem: quod ex Baldo, & Innocentio in cap. 2. de Maiorit. & obedien. refert Bernardus Diaz in Practica cap. 61.num.4.& non reprobat. Idem Maiolus lib. 5.c.1. n.2. Mihi tamen videtur falſa ſententia, quia, vt ſupra dixi, Papa non magis poteſt incurrere irregularitatem, quam excommunicationem: & quia eadem ratio eſt de hac irregularitate, & de aliis: non eſt enim iuris diuini vt quidam putant, ſed humani. Item quia, ſi Papa per alium occidat præcipiendo, non fit irregularis, vt dicti etiam autores fatentur,& eſt verum, etiamſi tale mandatum iniuſtum ſit. Et ratio ſolum eſt, quia Summus Pontifex non ſubiicitur iuri communi quoad pœnas, quæ ratio locum habet, etiamſi ſuis manibus interficiat: neque enim Iudæi minus occiderunt Chriſtum lingua, quam ſi manibus interfeciſſent, vt Auguſtinus in Pſalm.66. annotauit. Verum eſt maiorem quendam horrorem & ſcandalum illaturum Pontificem, ſuis manibus, quam præcepto etiam iniuſto occidendo alium, nec poſſe licite miniſtrare diuina poſt tale factum, niſi peracta pœnitentia, & ablato ſcandalo: tamen id non eſſet propter irregularitatem, ſed propter naturalem obligationem auferẽdi ſcandalum,& Sancta ſancte miniſtrandi vnde in vtroque caſu homicidii propriis & alienis manibus perpetrati obligatio illa locum haberet iuxta occurrentem neceſsitatem.

Papa ſi proprijs manibus occidat non fit irregul.

2. *A concluſ. excipitur qui ante baptiſmũ occidit.* Ab hac vero generali regula excipi ſolet homo non baptizatus, qui irregularis nõ ſit, etiamſi propriis manibus alium interficiat. Quę non videbitur exceptio ſi aduertamus ſermonem eſſe de perſona capaci irregularitatis, & ſupra dictum eſt non baptizatum non eſſe irregularitatis capacem: Nihilominus: quod ad rem ſpectat, eſt illa exceptio valde notãda: nam ſenſus illius eſt, etiam ſi ille homicida poſtea baptizetur, non pullulare, nec manere in illo irregularitatem ratione præcedentis actus. Quod tenet Nauarrus cap.27.nu.219.ex cap. *Si quis viduam*, 50. diſt. vbi dicitur. *Si homicidij poſt baptiſmum, &c.* Vbi Gloſſa infert, *Ergo ſi ante baptiſmum, poteſt.* Refert tamen opinionem quorundam dicentium per voluntarium homicidium peccaminoſum ante baptiſmum commiſſum non incurri irregularitatem, incurri autem per voluntariam occiſionem hominis iuſte factam. Quod videtur profecto incredibile melioris ſcilicet conditionis eſſe in hoc peccantem, quam non peccantem, cum alioqui indecentia, quę ex voluntaria ſanguinis effuſione contrahi poteſt, non minor ſit in peccante, quam in alio: & ideo cõſequenter loquendo, idem de vtroque caſu dicendum eſt. Nam, licet poſterior caſus ad quæſtionem infra tractandam pertineat, hic breuiter expediri poteſt, & neceſſarium eſt ad totam difficultatem ſoluẽdam. Ita ergo generaliter ſentit eadem Gloſſa diſt. 26. cap. *Deinde*, verb. *Inter peccata*, & diſt. 51. in principio. Et idem tenent Cardinalis, Clem. vnic. de Homicidio num. 13. Innocentius, Præpoſitus, & Abbas in c. *Gaudemus*, de Diuortiis, nu. 16. Et probari poteſt ex cap. *Si quis poſt baptiſmum*, 51. diſt. nam ex hoc,& ex d. ca. *Si quis viduam*, colligitur, iura nõ impoſuiſſe hanc irregularitatem, niſi propter homicidium patratum poſt baptiſmum: ergo, cum irregularitas non cõtrahatur niſi in caſibus à iure expreſſis, non eſt vltra extendenda hæc irregularitas. Et hæc eſt ratio ſufficiens, nam aliæ, quas adducit Panorm. non probant.

3. *Interrogationi ſatisfit.* Si autem quis quærat, cur iura ita diſponant potius in hac irregularitate, quam in bigamia. Reſpõderi poteſt, hanc irregularitatem contrahi propter delictum, quod omnino tollitur per baptiſmum: in bigamia autem non conſiderari delictum. Sed hoc non ſatisfacit, nam etiam in occiſione iuſta facta à iudice, vel à milite non conſideratur delictum, ſed ſignificatio & decentia, quæ non minus conſiderari poteſt in proprio homicidio peccaminoſo, quãuis præſcindatur, vel auferatur poſtea tota ratio culpę, Panormitanus aliter ait, hanc irregularitatem eſſe ex conſtitutione Eccleſiæ, & ideo non eo tẽdi ad infideles: ſed idem dicẽdum eſſe de irregularitate bigamiæ: in neutra vero vrget, quia non dicimus conſtitutionem Eccleſiæ obligare infidelem, ſed operari circa hominẽ iam baptizatum: Intuitu actionis, quæ præceſsit, non propter malitiã eius, ſed propter aliquam ſignificationẽ vel decentiã. Augeo difficultatẽ: nam licet illa duo iura addant illam particulã, *poſt baptiſmum*, multa alia ſimpliciter loquuntur, vt Clem. vnic. de Homicid. cũ ſimilibus, ſub eiſdẽ titulis in Decretalibus,& diſt.50. Hoc vero poſtremũ fa-

cile

vile ſoluitur, tum quia quædam iura per alia ſunt interpretanda, & reſtringēda maxime in materia pœnali: tum etiam, quia omnia illa decreta ſunt leges quæ diriguntur ad ſubditos, & in eis puniunt hoc modo homicidium, & ideo ſupponunt baptiſmum & ita ſunt per ſe & generaliter decreta intelligenda vbi aliud non fuerit ab Eccleſia declaratum, vel ſpecialis ratio non interuenerit. Hoc autem ita declaratum fuit in bigamia, non autē in homicidio. Cur autem id factum ſit, cum pendeat ex voluntate legiſlatoris, non multum ad nos refert. Fortaſſe vero irregularitas bigamiæ ita fuit à principio inſtituta ab Apoſtolis: tum propter ſignificationē matrimonii, tum propter exemplum continentiæ, quod in clero maxime deſideratur, in homicidio vero non fuit exiſtimatum neceſſarium, quia in eo maxime ſpectatur vel culpa, vel defectus lenitatis, & vtrumque ſperatur per baptiſmum commutari.

4. *Non oportet occiſum eſſe baptizatum ad hanc irreg. incurrendam.*

Hic vero addendum eſt, limitationem hanc, quæ poſita eſt ex parte occidentis, non habere locum ex parte eius qui occiditur, non enim oportet illū eſſe baptizatum, vel aliam conditionē habere, præter quam quod homo ſit, vt conſtat ex c. *Clericus*, diſt. 50. vbi occidens paganum irregularis fieri dicitur & idem eſt ſi occidat excommunicatum, aut bannitum, aut infantem in vtero matris, dummodo animatus ſit, vt antea dixi, & tamen ille neque eſt baptizatus, neque aliam ſpecialem conditionem habet. Et ratio eſt quia iura ſimpliciter loquuntur de homicidio: & quia in interfectione cuiuslibet hominis cernitur, vel eadem culpa, vel idem defectus lenitatis, & ob eaſdem cauſas requiritur vt ſit homo non ſufficit cadauer, aut fœtus nondum animatus, vt ſupra dictum eſt. Neque obſtat quod in cap. *Excommunicatorum*, 23. q. 5. dicitur, non eſſe homicidas, eos qui bono zelo excommunicatos occiderint: intelligendum enim id eſt, de his qui in iuſto bello tales perſonas interfecerint: Nec tamen ibi dicitur, quod non incurrant irregularitatem: nam licet non contrahant hanc de qua agimus, incidūt tamen in aliam: quæ eſt ex defectu lenitatis, iuxta cap. *De his*, 50. d.

5. *2. concluſio*

Secundo incurrit hanc irregularitatem qui dat cauſam morti, quæ cum effectu ſequitur, etiamſi remote & per accidens ad illam concurrere videatur & qui præbet venenum, licet interdum poſt longum tempus operetur. Et ratio eſt, quia ille eſt vere homicida, nam qui cauſam damni dat, damnū dediſſe videtur, vt dicitur de Regulis iuris in 6. Nihilque intereſt occidat quis, an cauſam mortis præbeat, vt dicit Iureconſultus in Leg. 15. ff. de Sicariis Dicés. Talis effectus non eſt in ſe voluntarius, ſed in cauſa: ergo illud homicidium non eſt voluntarium prout nunc de illo loquimur. Reſpondeo inprimis nos præcipue loqui de illo, qui ex intētione mortis talem cauſam applicat, cui conſtat homicidium eſſe in ſe voluntarium. Deinde ſatis eſt, quod præſciat vim talis cauſæ, & quod ſciens & vidēs illam applicet, etiamſi id non faciat ex odio, vel ex voluntate occidendi (ſi tamen hoc poſterius poſsibile eſt) quāuis enim fingamus id facere animo experiendi vel oſtendendi efficaciam illius rei, nihilominus ibi directe vult mortem tāquam effectum, in quo virtus illa manifeſtanda eſt. Sed quid ſi daret venenum ſpe impediendi ſtatum eius applicato contrario pharmaco antequam mors ſequatur. Reſpondeo ſi hoc non obſtante, mors ſequatur irregularitatem non vitari: quamuis videatur potius pertinere ad homicidium caſuale, de quo infra quam ad voluntariū de quo nūc agimus: quia in eo caſu tantum indirecte imputatur homicidiū ratione cauſæ imprudenter & illicite applicatæ, nō quia in ſe fuerit volitum implicite, aut explicite. Si autē mors per contrariū pharmacum impediatur, nō incurritur irregularitas, iuxta ſupra dicta, etiamſi culpa homicidii apud

Dubium deciditur.

Deum non fuerit excuſata propter morale periculum, & ita intelligendum capitulum. *Si aliquis*, de Homicidio. Sed inquires, an is, qui talem cauſam mortis applicuit, ſi pœnitētiam agat ſui delicti prius quam effectus ſequatur, euitet irregularitatem. Videtur enim homicidium illud iam non eſſe illi voluntariū, & ideo non eſſe ſufficientē cauſā irregularitatis. Reſpōdeo, certū eſt, ſicut pœnitētia non tollit irregularitatē contractam, ita in eo caſu non impedire quominus contrahatur, quia non impedit quominus ille ſit homicida, & dignus pœna, tam ciuili, quā Eccleſiaſtica, & maxime irragularitate, quę factum potius quam culpam requirit. Vnde, licet ſpectata voluntate præſente, illud homicidium, iā non ſit voluntariū, ſatis eſt, quod in ordine ad præcedentem ſit voluntarium, nam illa prior voluntas fuit efficax, & actu operatur, altera vero eſt tantum ſecundum quid, ſeu velleitas quæ non tollit voluntarium ſimpliciter, ſuppoſita priori voluntate.

De mandante.

Tertio incurrit irregularitatem mandans homicidium fieri per alium, ſi cum effectu fiat quod eſt certum apud omnes, quia ille eſt cauſa homicidii, & à fortiori habetur ex cap. vltim. de Homicidio in 6. vbi mandans aliquem verberari, & nō occidi, ſi alius à mandatario occidatur, irregularis efficitur propter voluntarium ſaltem indirectum: ergo qui directe mandat interfectionem alterius. ſine dubio incurrit irregularitatem homicidii voluntarii. Quæri vero poteſt primo, an in aliquo caſu incurratur hæc irregularitas, etiam effectu mortis nō ſequuto. Dico in aliquo caſu, quia irregulariter certum eſt nō incurri iuxta ſuperius dicta. Specialis vero difficultas eſt in caſu textus in cap. 1. de Homicidio in 6. vbi mandans interfici aliquem per Aſſaſſinos, ipſo iure excommunicatur, & deponitur ab ordine beneficio & c. *quanquam mors forſitan ex hoc non ſequatur.* In quo textu duo dubitari poſſunt: vnū eſt, quod ſit delictum de quo ibi eſt ſermo: aliud eſt, an ibi imponatur irregularitas. Priorem partem tractaui late ſupra declarando excommunicationes libri ſexti, vbi dixi, non eſſe ſermonem de quocumque mandante homicidium fieri per alium, etiamſi pecunia data ad hoc munus illum conducat: vel licet conductus ſit latro, vel publicus hominum interfector niſi ſit ex quadam peculiari natione, & gente, quæ in eo textu. *Aſſaſſini*, vocatur quare in eo ſolo caſu incurruntur pœnę ibi latę per ſolum mandatum, non ſecuto effectu. Quoad alteram vero partem reſolutio petenda eſt ex principio huius materiæ, & proprietas verborum legis tenēda eſt: ideoque illa ſolum eſt depoſitio ſeu perpetua ſuſpenſio, non vero irregularitas in ea proprietate, in qua hæc canonica impedimenta diſtingui cenſentur. Ad propriam ergo irregularitatem ſemper neceſſe eſt vt ſequatur homicidium: non refert autem quod ſtatim vel poſt longum tempus ſequatur quia dilatio temporis non tollit quominus effectus ex tali cauſa ſequatur, & ſit verū homicidium, ſicut de cauſa phyſica dicebamus. Et in hoc conueniunt omnes autores.

6. 3. Concluſ.

Difficult.

Reſolutio

7. An mandans, qui mandatum reuocat ante ſecutam mortem, incurrat irregul.

Dubitant autem, an mandans euitet irregularitatem reuocans mandatum, & reuocationem intimans mandatario (aliàs inutilis eſſet reuocatio, vt per ſe conſtat) quando mandatarius, non obſtante reuocatione, alium interficit. Aliqui dicunt, in eo caſu incurri irregularitatem. Dico tamen, ſi ex parte mādantis ſufficienter facta ſit reuocatio mādati nō incurrere irregularitatem. Quæ eſt opinio communis Innocentii, & aliorum in cap. *Ad audientiam*, de Homicidio, quam ſequitur Nauarr. num. 233. Et ratio eſt quia facta reuocatione, qui dederat man-

mandatum non poteſt dici cauſa homicidii, quia iam alter non illud commiſit ex mandato eius, ſed ex ſua voluntate. Sed contra, quia mandatarius ſẽper mouetur ex impreſsione relicta à priori mandato (ſuppono enim prius non fuiſſe in tali volũtate, ſed ex mandato illam concepiſſe, mandantem autem, reuocando ſuum mandatum, non potuiſſe illam reuocare) hoc ergo ſatis erit, vt homicidiũ referatur in mandantem tanquam in cauſam, nõ obſtante reuocatione. Sicut qui lapidi impreſsit impetum, quamuis poſtea conetur illum detinere, & nõ poſsit reſiſtere, dicatur cauſa illius motionis, & effectus eius: ita enim ſe habet prius mandatum, ſicut impetus impreſſus. Reſpondetur, rationẽ hanc habere aliquam apparentiam in conſilio, de quo ſtatim, non vero in mandato, quia mandatum totam vim mouendi habet à voluntate mandantis, quia nihil aliud eſt quam quædã ſignificatio, ſeu intimatio illius: & ideo, mutata volũtate mandantis, & intimata mandatario, omnino tollitur mandatum, ceſſatq; omnis influxus totaque motio mandantis. In quo eſt magnum diſcrimen inter mandatum, & impetum impreſſum lapidi, non ſolum quia impetus mouet phyſice, mandatum moraliter, ſed etiã quia ille tranſit in ipſum paſſum, & eſt irreuocabilis ab imprimente vt ſic, ſed ſolum poteſt ei reſiſti per virtutẽ contrariam ſufficientem, quod non eſt ita in mandato. Tunc ergo mandatarius ſua malitia ſe mouet ad occidendum alium. Et quãuis prius mandatũ videatur aliqualis occaſio huius volũtatis: tamen, ſuppoſita reuocatione, illa eſt valde remota, & iam non eſt occaſio tam data, quã accepta.

Obiectio.

Soluitur.

Soluitur,

8\. Sed quæres, an ſaltem teneatur in eo caſu mandator aliquam aliã diligentiam adhibere ad impediendam mortem alterius, quando ei conſtat de pertinacia mandatarii: nam ſi conſtat, clarũ eſt ad nihil teneri, quia exiſtimare debet, ceſſante cauſa, ceſſaſſe effectum & periculum eius, & cum ſua voluntate, mutatã ſimul fuiſſe mandatarii voluntatẽ, quæ à ſua tantum mouebatur ad hunc effectum. At vero, quando conſtat de pertinacia & voluntate mandatarii, tenetur mandans, ſaltem ex charitate, impedire illum effectum ſi poſsit, nam ad hoc quilibet proximus tenetur. Sed difficultas eſt, an etiam ex iuſtitia teneatur. Et mihi quidem videtur teneri, ſequens in hoc autores, quos, in puncto ſequenti de conſulente referam. Ratio autem eſt, quia dans tale mandatum, hoc ipſo iniuſtitiam alteri facit: ergo ex iuſtitia tenetur reſtituere & impedire damna, quæ ex priori iniuria ſequi poſſent, ergo, ſi ſcit inde imminere mortis periculum alteri, ex iuſtitia tenetur impedire illud, prout commode potuerit vt, v. g. admonendo alium, ſaltem in cõmuni, quod vitæ eius inſidiæ parentur, vel aliquid ſimile, ſicut de cõſulente omnes dicunt. Dices, per reuocationẽ mandati videtur impleta hæc obligatio, quatenus erat iuſtitię, nam ex vi illius ablatum fuit omne periculum: & ſi quod poſtea imminet, iam non oritur ex priori iniuria ſeu mandato, ſed ex malitia mandatarii, ſicut antea dicebamus: hac enim ratione moti ſunt qui dixerunt hanc obligationem eſſe tantum ex charitate. Reſpondetur nihilominus, ad hãc obligationem iuſtitiæ ſatis eſſe, quod in re ipſa ex iniuria à me illata alter ſit conſtitutus in tali periculo, etiamſi intercedat pertinacia mandatarii: nam vnum ex nocumẽtis, quod prius mandatum alteri intulit, fuit creare in mandatario talem voluntatem, & ideo, ſi per ſolam reuocationem mandati nõ poſſum illam auferre, nondum plene reparaui dãnum illatum, & ideo teneor ſaltem impedire effectum eius, quoad potuero. An vero ad incurrendã irregularitatem ſufficiat omittere hanc obligationem, dicemus infra agentes de non impediente homicidium cum poſsit, & debeat.

An mandãs aliquã diligẽtiam adhibere teneatur, ad impediendam mortem.

Reſolutio.

9\. Vltimo inquiri poteſt circa mandantem, an vt incurrat irregularitatẽ, neceſſarium ſit, quod alter acceptauerit mandatum, & quod hoc conſtet ipſi mandanti. Contingere enim poteſt, quod eo tẽpore quo mandatum alteri intimatur, dicat ſe nolle illud munus aſſumere, poſtea vero mutet voluntatem, & homicidium exequatur, ſine noua ſcientia, vel voluntate mandantis, imo fortaſſe etiam contra eius voluntatem, vt ſi iam illam mutauit. Difficultas ergo eſt, an tunc incurrat hanc irregularitatem. Et videtur non incurrere: nam prius mandatum, hoc ipſo quod acceptatum non fuit, manſit inefficax, quia eſt veluti quidã humanus cõtractus, qui non perficitur, niſi mutuo conſenſu, & quando non perficitur, nullam habet vim: ergo effectus poſtea ſequutus non poteſt tribui mandanti vt cauſæ, quia non eſt ex motione eius: ergo non eſt homicidium: ergo non fit irregularis. Nihilominus cenſeo non eſſe neceſſariam hanc acceptationem, & in eo caſu mãdantem manere irregularem, etiamſi nihil denuo ſcierit, vel licet retractauerit voluntatẽ ſuã, ſi non ſufficienter reuocauit mandatum. Ita tenet Maiol. li. 5. c. 48. §. 2. nu. 3. citans Innocentium in cap. *Ad audientiam*, de Homicidio, & Baldum in l. 1. C. de Seruis fugit. Ratio eius ſolum eſt, quia primum crimen quod mandando fecerat, ad huc in ſe perſeuerat. Reſponderi autem poteſt hoc negando, quia hoc ipſo quod mandatum non fuit acceptatum, videtur fuiſſe extinctum. Re tamen vera non fuit: hic enim non eſt ſermo de mandato, qui inducat propriam obligationem, vel iuſtitiæ, vel alicuius præcepti, hoc enim in tali materia locum habere non poteſt. Eſt ergo ſermo de mandato prout includit petitionem, exhortationem, vel quamcunq; ſignificationem voluntatis, quæ aliam ad agendum inducat, hæc ergo ſemper manet ex vi prioris mandati non reuocati, quia, licet alter non acceptauerit, ſemper retinet hanc æſtimationem, quod qui mandauit, hoc ab ipſo vult, & deſiderat, vnde licet à principio non conſenſerit, ſemper poteſt ex vi prioris mandati moueri, & indici: igitur quidquid poſtea operatur ratione prioris mandati, imputatur mandanti, ſi illud non reuocauit. Ex hac vero ratione colligitur, ad hãc reuocationem ſufficere quamcunque ſignificationem mutatę voluntatis, etiamſi non verbis, ſed effectibus fiat, vt ſi rediit in amicitiam cum illo, cuius mortem procurabat, & hoc ſcit eſſe notum mandatario: quod Nauarrus adnotauit etiam quando mandatum fuit acceptatum, nam quoad hoc eadem eſt ratio.

Vltimum dubium.

Ratio dubij.

Reſponſio.

De conſulente.

QVarta perſona huius irregularitatis particeps eſt conſulens, qui in hoc differt à petente, quod rationibus ſuadet; mandans vero ſolum volũtate. 10. 4 *Cõcluſio*
Eſtque de conſulente expreſſum. c. *Pernicioſe*, de Pœnitent. d. 1. vbi dans conſilium, homicida dicitur. in cap. autem, *Si quis viduam*, expreſsius dicitur, *Si quis præcepto, aut conſilio, &c.* Idem in cap. 2. de Cleric. pugnant. in duel. Idem colligitur ex ca. *Sicut dignum*, §. *Qui vero*, de Homicidio, ibi, *Niſi forte Regem ipſum ad illud homicidium ſuis ſuggeſtionibus prouocaſſet*, & clarius ibidem, §. vlt. ibi, *Et ideo ſi conſilium dederunt, &c.* vbi Gloſſa late id confirmat ex aliis iuribus: Eſtque res certa apud omnes. Semper tamen neceſſarium eſt, vt homicidium, vel mutilatio reipſa conſequatur: carebitque omni dubio ſi ſequatur re integra, id eſt, perſeuerante eodem conſilio. Addo etiam, ex vi ſeu concurſu illius. Nam, ſi is qui conſilium recipit reuera non moueatur ex tali conſilio, ſed ex alio affectu, vel ratione, non poteſt conſulens dici cauſa actu influens in tale homicidiũ, quod neceſſarium eſt ad incurrendam irregularitatem, quia hæc non reſultat niſi ſequatur effectus: non eſt autẽ homicidium effectus conſilii, niſi ex illo ſequatur, ſicut

ſicut de mandato dicebamus. Quod annotauit Tabiena, *Irregularitas*, 2. num. 14. & docet expreſſe Hoſtienſ. in c. *Ad audientiam*, de Homicidio, num. 67. & 68. Abbas & Fel. in c. 1. de Offic. deleg. & alii communiter apud Couarr. dict. Clem. p. 2 §. 2. n. 1. qui etiam videndus eſt in ſimili in Reg. *Peccatum*, p. 2. §. 12. nu. 2. Villadiego de Irregularit. c. 6. nu. 20. Nauarr. ſupra & alii Summiſtæ communiter. Et fauent etiam iura ciuilia l. *Non ſolum* §. *Si mandato*, ff. de iniuriis. Vbi vt actio iniuriarum detur contra perſuadẽtem, requiritur quod perſuaſerit alicui, *alias nolenti*. Verum eſt hoc vltimum requiri in iure ciuili, vt cõſulens cenſeatur dignus ordinaria pœna, quia tunc ſolum cẽſetur eſſe cauſa principalis delicti, quando per conſilium induxit alias nolentem. Ad irregularitatem vero non ſemper hoc neceſſarium eſt, ſufficit enim ſi ſuo conſilio confirmet votum & animũ augeat, nam per hoc ſatis cooperatur ad delictum, & in eo caſu loquitur tex. in c. *Sicut dignum*. §. vlt. de Hom. & in eo c. §. *Qui vero*, diſtinguitur inter eum qui prouocat, vel inflammat iam prouocatum: & vterque dicitur reus homicidii: licet nõ æquali pœna dignus. Quæ tamen inæqualitas non habet locũ reſpectu irregularitatis, quia diuiſibilis nõ eſt, vt ſic dicam: & ideo vterque illam contrahit tanquam dans cauſam homicidio. Secus vero eſt quando conſilium nullo modo augeret, vel immutaret animum alterius, quia tunc potius ſe haberet vt extrinſece conſentiens, quam vt influens aliquo modo in homicidium: quo ſenſu intelligendi ſunt autores ſupra citati.

11. *Quid ſi cõſulẽs retractet conſilium.*

Eſt autem dubium, ſi conſulens retractet conſilium, & conetur alteri perſuadere, vt à tali conſilio recedat, & id aſſequi non poſſit, & inde ſaquatur homicidium, an euitet irregularitatem. Circa hoc Nauarrus eodem modo ſentit de conſulente, & de mãdante, & ideo ſufficere ad prædictam retractationẽ notificatam alteri ad vitãdam irregularitatẽ abſq; alia diligentia. Maiol. vero dict. ca. 48. cum Nauarro conuenit in hoc, quod eodem modo loquitur de mandante, & conſulente: ſed præter retractationẽ & perſuaſionem, contrariam in vtroque requirit quod perueniat aut moneat occidendum, vt ſibi caueat. Citat Sylueſt. *Homicidium*, 1. quæſt. 8. verſic. 6. & Tabienam, *Irregularitas*, 2. numero. 13. Qui ſolum loquuntur de cõſulente. Imo Tabien. numero 34. addit plus requiri in cõſilio quàm in mandato. Et rationem reddit, quia is cui datur conſilium, agit poſtea ſua voluntate, & nomine, quæ voluntas per conſilium, inducitur, & non ſufficienter reuocatur retractato conſilio: mandatarius autem agit tantum voluntate & nomine mãdantis, & ideo per ſolam reuocationem ſufficienter tollit ſuum influxum. Qua diſtinctione vſus eſt etiam Innocentius in cap. *Ad audientiam*., de Homicidio, quem ſequitur Bartolus in di l. *Non ſolum*, §. *Si mandato*, num. 21. vbi In additione multa alia pro hac ſententia citantur Quam etiam tenet Bald. in l. 1. C. de ſeruis fugit. & Ioannes Bruneli in Repetitione capit. 1. de Homicidio, 4. p. n. 43. Et mihi placet diſtinctio, quando conſilium datum fuit in ordine ad perſuadendum intellectum, & non tantum ad inclinandum affectum.

12. *Reſolutio.*

Quod vt declarem, cum propria ratione talis differentiæ, aduerto ex Bartolo ſupra ſub cõcilio late ſumpto, & abſque mandato, poſſe includi omnem modum inductionis factę, alteri: vt gratia ſui, ſeu in ſuum commodum aut ſe vindicando, ac denique nomine ſuo homicidium committat, ſiue ſit rogãdo, ſiue comminando, ſiue perſuadendo, vt cum Petrus rogat Ioannem, vt occidendo Franciſcum vindicet iniuriam eidem Ioanni factam: vel cum iniquus pater dicit filio, donec interficias eum, qui tibi iniuriã intulit, non appareas in cõſpectu meo. Hos autem & ſimiles inductionis modos dico pertinere magis ad affectum, quam ad intellectum: & ideo illos diſtinguo à propria perſona, quæ fit per rationes, quibus homo perſuadeatur, pertinere ad ſuum honorem vel commodum, alium occidere. Et hanc perſuaſionem voco proprium conſilium, ſub quo etiam comprehendo inſtructionem, per quã alius docetur quomodo poſſit aut valeat talẽ vindictam de inimico ſumere. Prior ergo modus perſuaſionis videtur mihi æquiparari mandato quoad reuocationem: hic autem poſterior, id eſt, proprium conſilium minime. Ratio eſt, quia prior inductio ſemper pendet ex voluntate inducentis, quia in illa tantum fundatur: nam preces, v. g. non perſuadent intellectum, niſi quatenus proponunt voluntatem petentis vt impleendam & ideo ſtatim ac aliquis deſiſtit à ſuà petitione eam reuocando, aut petẽdo cõtrarium, prior petitio omnino amittit ſuam vim. Idemque eſt de communicatione: vt per ſe facile conſtat. Secus vero eſt de ꝓprio cõſilio aut inſtructione: nã effectus eius eſt docere intellectũ, quo ſemel facto nõ vltra pẽdet à volũtate eius, qui concilium dedit: nam, licet ipſe nolit, nec petat vt talis effectus fiat, nihilominus conſilium de illo faciendo integrum manet: Et quamuis conetur cõtrariis rationibus iudicium intellectus mutare, frequentius id aſſequi non poteſt, tum quia difficile dimouetur ab opinione ſemel cõcepta: tum maxime quia in eo caſu, de quo agimus, prius conſilium regulariter eſt iuxta humanum affectum eius cui datur, & reſpicit proprium honorem: & aliud temporale commodum, ideoque moraliter loquendo, inefficax valde eſt illius reuocatio. Propter quod ſpecialis ratio eſt in cõſulente, vt ad illam maiorẽ diligentiam adhibendam obligetur: quod tamen intelligendum eſt in eo caſu, in quo veriſimiliter credit alium non deſiſtere, nec mutare conſilium ſemel acceptum. Ita enim limitant omnes autores citati vno excepto Maiolo, qui hanc ſententiã quoad prædictam limitationem, periculoſam eſſe dicit, quia ſemper manet mẽtis corruptio in alio: idemq; ſentit de mandatario. Sed reuera non eſt morale periculum, nec poteſt rationabiliter præſumi, quod duret talis corruptio propter ſolum cõcilium præteritum, quando alter oſtendit voluntatem deſiſtendi à tali facto, & onus admonendi aliũ eſt valde graue, ideoque nõ debet imponi ſine morali cauſa, aut ſufficienti neceſſitate.

13. *Quod ſi poſt conſilium retractatum mor. ſequatur.*

Difficultas vero ſupereſt, ſi poſt prædictam diligentiam ex omni parte ſufficienter factam ſequatur homicidium, an qui dedit concilium excuſetur ab irregularitate. Videtur enim ita dicendum, quia citati autores aſſerunt, hunc fieri irregularem, niſi reuocet cõſilium, & admoneat occidendum, ſi neceſſe ſit: ergo, ſi hæc faciat, ſentiunt non manere irregularẽ, etiamſi ſequatur homicidium, alias impertinens eſſet illas conditiones adhibere. Ratio etiam hoc ſuadet: quia iam non poteſt homicidium illud conſiliario imputari: fecit enim quantum potuit & debuit ad impediendum illud. In cõtrarium vero eſt, quia hoc non ſufficit ad impediendam imputationem homicidii, ſi tandem ſequitur ex vi prioris influxus, & cauſalitatis per concilium: ſicut qui propinauit venenam, quamuis poſtea pœnitentiâ ductus faciat, quantum potuerit ad impediendam mortem, ſi tamen non impedit irregularis efficitur ita enim ſe habet conſilium, ſicut venenum, quod auferri non potuit. Item admonitio alteri facta, non videtur ſatis ad excuſationem: ſuppono enim illum moralem diligentiam feciſſe ad vitandum mortis periculum, & non valuiſſe. Reſpondendum vero non defendendo communem ſentẽtiam (quæ fauorabilior eſt & rationi magis conſentanea) conſilium non eſſe cauſam mere naturalem; & phyſica neceſſitate influentem, ſed eſſe cauſam moralem quæ per rationem auferri, & per liberam voluntatẽ

impẽ

impediri poteſt, ideoq; nō eſſe de illa iudicandum ſicut de veneno, vel alia ſimili cauſa. Si ergo poſt applicatam illam cauſam moralem, conſiliarius fecit quod moraliter potuit, & debuit ad tollendam illam, & impediendum eius effectum, cenſetur etiam moraliter illam abſtuliſſe, & ob eã rem illi iam non imputatur homicidium, nec incurrit hanc pœnam eius. Procederet autem optime illud exemplum de veneno in eo caſu, in quo, licet voluerit conſiliarius retractare conſilium ſuum, & intimare alteri, non potuit (quod etiam in mandãte obſeruandum eſt) vt v. g. ſi mandatarius, vel qui conſilium accepit ſit abſens, & non poſsit per literas, vel nũcium admoneri, vel contingat literas ad eum non peruenire, etiamſi commodo tempore miſſæ fuerint, &c. in his enim, & ſimilibus caſibus exiſtimo cõſiliarium, vel mandantem non excuſari ab irregularitate, quia, licet conatus fuerit remouere cauſam, quam appoſuit, non potuit, non ſolum ex malitia alterius, ſed quia in re ipſa eius conatus non habuit effectum ex parte illius neceſſarium, ſcilicet intimationẽ alteri faciẽdam. Nec refert, quod ipſe excuſetur à noua culpa, quia per ipſum non ſtetit, quia neceſſe eſt, vt de facto non influat moraliter in homicidium ex vi prioris conſilii: hoc autem non aſſequitur per ſolam culpę excuſationem ex impotentia prouenientem, niſi in re ipſa applicetur contrarium conſilium, vel mandatum, ſeu reuocatio prioris.

14\. *Ex quo conſilio naſcatur hæc irregularitas.*

Rurſus vero inquirit aliquis, quale debeat eſſe hoc conſilium, vt ex eo naſcatur irregularitas, an ſcilicet, requiratur directum, vel ſufficiat indirectum. Exemplum commune apud autores eſt, ſi amicus dicat amico iniuriam paſſo ab alio, vel dominus famulo, ne ingrediaris domũ meam donec aliquid noui feciſſe intelligam cum eo, qui iniuriam intulit. Aliud exemplum valde morale eſt, ſi Petrus v. g. poſt rixam cum Ioanne, conſulat Franciſcum, an vere manſerit iniuria affectus, vel (vt aiunt) oneratus à Ioanne, ita vt (iuxta mundi leges) non poſsit recuperare honorem niſi per vindictam: & Franciſcus declaret illum eſſe iniuria affectum, & poſtea ſequatur homicidium, an hoc ſufficiat ad incurrendam irregularitatem.

Communis ſententia.

Communis doctrina, & in communi certa eſt, ſufficere indirectum mandatũ, vel conſilium per quamcunque moralem inſinuationem, vt homicidium imputetur, & irregularitas contrahatur. Ita docet Panormitanus in c. *Ex literis*, de Exceſsib. Prælat. num. 3. adhibens primum exemplum. Quæ fuit etiam ſententia Bart. in l. *Si quis mihi bona*, §. *Iuſſum*, ff. de Acquirenda hæredit. Sequuntur Armil. verb. *Irregularitas*, nu. 17. Tabiena, *Irregularitas*, num. 3. & *Excommunicatio*, 5. num. 36. Nauarrus 1. n. 231. Couarru. late in Clement. *Si furioſus*, 2. p. § nu. 3 vbi alios refert. Ratio eſt, quia moraliter parum differunt directa, vel indirecta per ſuaſio, aut inductio, quia vtraque ſufficit ad moralem influxum & cauſalitatem, in qua hæc irregularitas fundatur. Et fere eſt de hac re textus expreſſus in dict. cap. *Ex literis*, de Exceſsib. Prælat.

15\. *Primum obſeruandũ circa hanc ſententiam*

Quamuis autem in genere hoc certum ſit: tamen in particularibus caſibus ſunt duo attente conſideranda. Vnum eſt, an verba contineant ſufficientem inſinuationem mandati, conſilii, aut cuiuſcunque inſtigationis, vel excitationis, nam hoc neceſſarium eſt, & ex hac parte ſufficit, vt patet ex ratione adducta. Vt in exemplis poſitis, in priori non eſt dubium quin illa ſit ſufficiens inductio: tamen in poſteriori eſſe poteſt pro vtraque parte dubium, quia illud iudicium non eſt conſilium practicum de re facienda, ſed eſt quaſi ſpeculatiuum iudicium de re iam facta: Vnde ſic iudicans non mouet ad vindictam, etiamſi fortaſſe res ipſa moueat. Sicut qui narrat alicui iniuriam factam in abſentia eius, vnde alter excitatur ad iram, & procedit vſque ad homicidium narrans non videtur propterea manere irregularis, quia nec directe, nec indirecte præcipit, aut conſulit. In cõtrarium vero eſt, quia in prędicto exemplo ſecundo ille ſic iudicans moraliter excitat ad vindictam, & conſequenter ad homicidium, & iuxta prauum vſum talium hominum, ille ſe gerit vt iudex per ſuã ſententiam declarans alium morte dignum. Item tam in hoc, quam in alio caſu de narrante iniuriam ab alio factam, datur moralis occaſio prouocans ad vindictam & homicidium: ergo eſt ſufficiens cauſalitas moralis, & indirecta inductio ad homicidium. Quapropter hæc res ſatis dubia videtur, nec poſſe generatim aliud affirmari, niſi quod habeat magnam ſpeciem inſtigationis indirectæ: nihilominus in particulari conſiderandas eſſe circumſtantias, & particularia verba, quæ proferuntur, & ad forum conſcientiæ multum etiam conferet intentionem loquentis expendere.

16\. *Secundum obſeruandum.*

Aliud in hoc puncto obſeruandum eſt, an ex tali conſilio, vel mandato indirecto, incurratur irregularitas homicidii voluntarii, vel alia minor, ſcilicet, caſualis ſeu indirecte voliti. Quamuis enim inductio hęc dicatur indirecta, quia non fit verbis expreſsis: tamen, ſi fiat ex directa intentione homicidii, quod poſtea ſubſequitur, ſufficit ad homicidiũ directe voluntarium, quia ad illud directe tendit intentio, & medium quamuis in ratione ſigni vocetur indirectum, tamen in ratione medii ad homicidium directe ordinatur, & in illud moraliter influit. Idemque dicendum erit, ſi illud factum eſt ex intẽtione vindictæ, quando materia talis eſt, vt iuxta mundanam exiſtimationem, vel ſecundum occurrẽtes morales circumſtantias vindicta fieri non poſsit ſufficienter ſine morte, aut mutilatione, vel tali percuſsione, quę fieri non poſsit ſine graui periculo mortis: nam, vt dictum eſt talis voluntas, cum effectu ſubſequuto, ſatis eſt ad homicidium voluntarium. An vero quando nec mors eſt per ſe intenta, nec materia vindictæ, aut rixæ talis eſt, vt moraliter poſtulet mortem: tunc, quamuis illa ſequitur, non imputabitur vt homicidium voluntarium, ſed vt indirectum, pertinens ad deciſionem cap. vltimi de Homicidio, in 6. quod infra tractandum eſt. Et videri poteſt late Additio ad Abbatem in dicto cap. *Ex literis*, de Exceſsibus Prælatorum, & Arm. verb. *Irregularitas*, num. 25. & ſequent.

Si mandatarius occiſus eſt, an mandans, aut conſiliarius irregularitatem incurrant.

17\. *1. ſententia*

TAndem inquiri poteſt, an in his caſibus incurrat mandans, vel conſiliarius irregularitatem, ſi contingat mandatarium occidi ab alio, ad quem occidendum miſſus eſt. Et citati autores abſolutè reſpondent, etiam tunc incurri irregularitatem, Sylueſt. verb. *Homicidium*, prim quæſt. 8. verſi. *Quintum*, & Tabiena, *Irregularitas*, 2 num. 12. & alii Summiſtæ ſub eiſdem verbis cum Innocentio, Panormitano, & aliis in c. *Ad audientiam*, de Homicidio. Ioanne Andrea, & aliis in cap. vltimo de Homicidio, in 6. Sed in primis certum videtur, irregularitatem hanc non poſſe eſſe homicidii voluntarii, ſed ad ſummũ caſualis, vt expreſsius notauit Syluest. quia mandans, aut cõſiliarius, non intendit mortem illius perſonæ, neq; ad illam per ſe operatur, vt manifeſtum eſt: ergo reſpectu illius homicidium talis perſonæ caſuale eſt, ſolumq; poteſt imputari vt indirecte volitum. Deinde etiam de hac irregularitatẽ poteſt no immerito dubitari, quia conſiliarius ille, ſeu mandans nõ facit iniuriam illi miniſterio: ergo, licet poſtea occidatur, non poteſt dici commiſiſſe homicidium contra illum, quia, vt ſupponimus voluntarie acceptauit cõſilium, vel mandatum, & volenti non fit iniuria. Dices, ſatis eſſe quod illum expoſuerit periculo mortis. Sed cõtra, nam Inquiſitores maiori periculo exponunt reos, quos non quidem volẽtes, ſed inuitos tradunt illis, quibus certò ſciunt

Ratio dubitandi.

ſciunt fore occidendos, & tamen non manent irregulares. Item aliàs qui exhortaretur aliquem ad cõfitendum fidem coram tyranno cum euidenti periculo mortis, fieret irregularis ſecuta morte, quod abſurdum eſt. Idemque eſt de ex hortãte milites iniuſto bello ad ſtrenue pugnandum, vt late videri poteſt apud Dominicum, & Cardinalem, in capit. *Pro membris*, cum ſequentibus 23. quæſt. 3. & in ca. *Igitur*, cum ſequentibus 23. quæſt. 8. Deniq; contingere poteſt, vt mandans, vel conſulens expreſſe admoneat, vt quis homicidium faciat ſine periculo ſuo, id eſt, ſine pugna & rixa, ſed alium imperatum, & incautum percutiendo, aut dando venenum, vel aliquid ſimile occidat.

18. *An incurrat irreg. qui exponit aliũ periculo mortis illa ſecuta.* Hæ difficultates petunt, an incurrat irregularitatem is, qui alteri conſilium dat vt illicite & temerè ſe exponat periculo mortis, ſi mors eius ſequatur, vt, verb. grat. quod inter duellum, in quo occiditur, quod inimico inſidias paret, & ſimilia. Non enim deſunt viri docti, qui abſolute negent hunc eſſe caſum irregularitatis, quia iura de hoc non loquuntur, ſed ſolum de dante conſilium occidendi. Item quia conſilium ſe exponendi tali periculo vt ſic, non eſt contra iuſtitiam, ſed contra charitatem, vel fortitudinem, per temeritatis exceſſum. Contrariam ſententiam video eſſe communiter receptam, à qua *Contraria ſententia.* nec ſpeculatiuè, nec practice cenſeo eſſe recedendum. Quam ita exponerem: quia conſulens alicui vt ſe occidat ſecuto effectu fieret irregularis, quia ille vere eſt homicida, & licet illa proxime non ſit iniuria reſpectu illius, cui datur conſilium: quia volenti non fit iniuria: nihilominus alteri illa actio eſt contra iuſtitiam, ſicut occidere eſt cõtra iuſtitiam: quia homo non eſt dominus vitæ ſuæ, & mutilare aliquem etiam volentem, & conſentientẽ eſt contra iuſtitiam, quia ille non eſt dominus ſuorum membrorum: ergo eadem ratione conſulens alicui vt temere ſe ingerat vbi occidendus moraliter eſt, eſt homicida, & irregularis. Patet conſequentia, tum quia in moralibus idem eſt facere, & ſe exponere morali periculo faciendi: ergo & conſulere: tum etiam quia ille ſic occiſus verè peccauit cõtra iuſtitiã ſic abutendo ſua vita, vnde vere dicitur homicida ſui: ergo etiam conſulens, & mandans, vel conſtituens illum in proxima occaſione mortis temeraria, eſt homicida, & irregularis: præſertim quia licet ille ſic occiſus voluntariè ſe expoſuit illi periculo, conſulens fuit cauſa talis voluntatis per deceptionem, & mandans per moralem vim, ſeu inductionem, & alioquin illa volũtas eſt moralis cauſa illius homicidii, & eſt non ſolum temeraria, ſed etiam iniuſta, vt oſtenſum eſt.

19. *Rationi dubitandi ſatisfit.* Ad rationem ergo dubitandi contra communem ſententiam patet ex dictis reſponſio. Ad replicas vero reſpõdetur hoc procedere quoties tale periculum irrationabiliter, & contra naturale præceptum de tuenda vel non prodigenda vita aſſumitur, vel conſulitur, aut mandatur: ceſſat autẽ prędicta ratio quãdo egreſsio talis periculi eſt iuxta legẽ iuſtitiæ, & charitatis, & ideo non procedunt exempla. Nã in primo de Inquiſitoribus exercetur actus iuſtitiæ intra terminos à iure canonico pręſcriptos, vt infra dicemus: in aliis vero excitatur homo ad actum fortitudinis exercendum, & moraliter non committitur mortis periculo, quia neq; illud eſt per ſe intentum, nec indirecte voluntarium, cum non intercedat obligatio cauendi illud: ſed eſt tantum permiſſum, quod non ſatis eſt ad irregularitatem contrahendam. Ad vltimam vero difficultatis partem Hoſtienſis in ca. *Ad audientiam*, de Homic. nu. 9. ſentit in eo caſu nõ incurri irregularitatem, ſed ſolum quando quis directe inducit ad aggrediendum temere periculoſam occaſionem. Sed oppoſitum cenſeo verum: aduerto enim hanc non eſſe irregularitatem homicidii voluntarii, ſed caſualis: quia homicidium, quod euenit, nullum fuit directe intentum, ſed indirecte imputatur. Ad hoc autem genus irregularitatis ſufficit mandatum, vel conſilium, etiamſi limitatum ſit, quando alter excedit fines mandati, vel conſilii, vt aperte definitur in ca. vlt. de Homicid. in 6. Quia totum illud debuit præuideri, & caueri, maxime cũ difficile ſit cauere proprium periculum, quia alteri mortem machinatur.

De conſentiente in homicidium.

Quinto dicitur hanc irregularitatem incurrere conſentiens homicidio: Qui caſus maiorem difficultatem habet, quam reliqui: intelligendum eſt enim de puro conſenſu ſine aliqua cauſalitate aut cooperatione directa vel indirecta ad homicidium. Duobus autem modis poteſt hic cõſenſus pręſtari. Primo circa homicidiũ, quod ab alio fit ſuo nomine, & ſine vllo reſpectu ad cõſentiendum, qui mere extrinſece ſe habet ad homicidium, gaudẽdo quod factum ſit. Alio modo poteſt hic cõſenſus cadere in homicidium, quod ab alio fit meo nomine, id eſt, ad me vindicandum, vel quod exiſtimet mihi placere. Diſtinguere etiam oportet inter homicidium dum actu fit, vel quod iam eſt factum, nam conſenſus in homicidio cum actu fit, rariſsime poteſt eſſe purus, id eſt, ſine aliqua operatione poſitiua, vel ſaltem omiſsione impediendi illud, de qua dicemus in puncto ſequenti. Aliquando vero poſſet hoc contingere, ſi quis videns homicidium fit omnino impotens ad impediendum illud, & fieri gaudeat, quamuis ad illud nullo modo cooperetur. Quod tamen euenire non poteſt quando homicidium fit ab vno nomine alterius, ipſo proſpiciente, & ſciente, animum occidentis, non enim poteſt tacere & conſentire, quin moraliter cooperetur, quia tacite approbat factum alterius, & illud confirmat, imo & animum præbet. Debet ergo ſaltem explicare voluntatem ſuam, quia non vult tale facinus propter ſe, aut ſuo nomine fieri, etiamſi nõ poſsit alio modo reſiſtere, vt ſaltem omnem cooperationem euitet. 20. *Notanda pro reſolutione.*

21. *Concluſ. 1.* Duæ igitur regulæ certæ ſunt in hac materia. Prior eſt, Conſenſus in homicidium, quod nullo modo fit nomine conſentientis, ſi purum ſit, & abſq; vlla cooperatione, non inducit irregularitatem, etiamſi verbis expreſſum ſit. Ita tenent Doctores infra citandi. Ratio eſt, quia talis cõſenſus ſolum eſt mẽtale homicidium, per quod irregularitas nõ incurritur, vt manifeſtum eſt. Nec refert quod illa voluntas ſit verbis declarata, aut aliter exterius ſignificata, quia quando talis exterior actio nullo modo influit in occiſionem alterius per ſe non pertinet ad peccatum exterioris homicidii, ideoque pœnæ homicidii nõ incurruntur propter illam actionem exteriorem, niſi expreſſa, & ſpeciali legis declartione talis fiat extenſio, quod in præſenti in irregularitate factũ non eſt, vt à fortiori patebit ex dicendis.

Secunda regula eſt, Quoties aliquis conſentit homicidio dum actu fit ſuo nomine, ſeu occaſione, vel propter ipsũ homicidii reus ſit, & ideo irregularitatẽ non euitat. Hanc ſupponunt autores citandi: & patet ex dictis, quia ille non eſt tantũ conſenſus, ſed etiã moralis cooperatio. Maxime autem neceſſarium eſt, vt exterius non conſentiat, ſed repugnet, ſeque alienum à tali mandato & opere oſtendat, quãtum poſsit, nã ad hoc tenetur ob rationem factam. 22. *2. Conclu.*

Sed quid ſi exterius hoc faciat, interius autem reuera deſideret homicidium illud. Hoſtienſ. in dict. ca. *Ad audientiam*, agens de Conſulente, & mandatario, dicit, neceſſarium eſſe vt talis retractatio ſeu declaratio voluntatis ex corde fiat aliàs (inquit) ſi corde conſentiat in conſpectu Dei cadit, & ſignificat etiam fieri irregularem, nam ſubdit, *Et ſi lex promotionis non ſemper in ſolo facto conſiſtit, ſed in facto, & animo*, Citat cap. vlt. 15. quæſt. 1. & capit. 1. 15. quęſt. 6. nam in hoc *Dubium*

hoc poſteriori circa finem dicitur, non tam attendenda eſſe, quæ fiunt, quam quo animo fiant. Sed illud eſt verum quoad meritum & ſatisfactionem coram Deo, non vero quoad pœnas Eccleſiæ, niſi id fuerit iure expreſſum, vt conſtat ex ſupra tractatis de Cenſuris in Communi. Hic vero talis expreſsio facta non eſt, nam potius in priori textu dicitur: legem de hac irregularitate, *opus magis, quam voluntatem requirere.* In eo ergo caſu exiſtimo non incurri irregularitatẽ, quia nullum eſt externum opus, neq; etiam omiſsio externi operis, ratione cuius poſsit tale homicidium imputari: ſolum ergo ibi relinquitur mentale homicidium, quod non eſt ſufficiens cauſa irregularitatis: & hoc magis conſtabit ex ſequenti puncto.

Deciditur.

23 Difficultas ergo communis eſt, an conſenſus in homicidiũ iam factum ab alio nomine meo inducat irregularitatem. Multi enim exiſtimant, per ratihabitionem facti præteriti contrahi irregularitatem homicidii voluntarii. Eſt tamen diuerſitas inter authores: nam quidam dicunt, ratihabitionem internam ſatis eſſe, Sylueſter verb. *Homicidium*, 1. q. 7. & verſ. 3. quæſtio. 5. citatq; Aſtenſem, & Hoſtienſem, eum ſequitur Maiolus lib. 5. cap. 48. §. 6. Alii putant, neceſſarium eſſe, & ſufficere, vt ratihabitio non ſit per ſolam voluntatem interiorem, ſed per exteriorem facti approbationem. Alii addunt, neceſſarium eſſe, vt qui ratum habet factum, potuerit illud mãdare, quando factum eſt: nam ſi tunc erat infans, vel amens, etiamſi cõparato vſu rationis ratum habet factum, non incurret irregularitatem. Ita Nauarrus Conuerſione infidelium, & Panormitanum in c. *Ad* cap. 27. nu. 233. citans Ioennem Andream in cap. 1. de *audientiam*, de Homicid. Felinus in c. *Sicut dignum*, de Homicid. num. 12. Fundamentum eſt, quia ratihabitio moraliter efficit tanquam proprium actum eius nomine factum, qui illum poſtea ratum habet: quia vt in regula iuris lib. 6. dicitur: *Ratihabitio retrotrahitur, & mandato comparatur*: ergo ſicut ex homicidio ſi ex mandato meo factum eſſet irregularis fierem, ita ex ratihabitione eius idem impedimentum contraham.

An conſentiens in homicidium factum nomine ſuo fiat irregularis.

Prima ſententia.

24. Contrariam ſententiam veriorem cenſeo, quam tenet Gloſſa in cap. *Si quis viduam*, diſt. 5. & in cap. *Si quis viuente*, 31. quæſt. 1. Couarruias dicta Clementina, 2. part. §. 1. nu. 4. Villadiego de Irregular. cap. 6. n. 88. Tabiena verbo, *Irregularitas*, 2. n. 7. Armilla nu. 22. Angelus *Homicidium*, 2. §. 6. Hoſtienſis in Summa, tit. de Homicid. §. *Quæ pœna*, verſic. *Quid ergo*. Archidiacons cap. *Omnes*, 17. q. 4. Et in ſimili Gloſſa vlt. in capit. 1. de Conuerſ. infidel. vbi Panormitanus fauet, licet ſoleat in contrarium citari. Ad probationem autem generalem regulam conſtituo: nullam cenſuram, aut pœnam ipſo iure impoſitam propter aliquod delictum, incurri propter ſolam ratihabitionẽ, niſi in caſibus à iure expreſsis. Probatur primo, quia ille non committit tale delictum: ergo ſi pœna tantum ſit impoſita committenti tale delictum, non extenditur ad ratum habentem. Conſequentia patet, quia lex pœnalis nõ eſt extendenda, maxime cum pœna ipſo facto imponitur, vt in ſuperioribus viſum eſt, Antecedens autem patet, quia non committit delictum, niſi qui aliquo modo eſt cauſa eius: nam ad peccandum neceſſarius eſt liber influxus, qui non eſt ſine aliqua cauſalitate. Sed qui tantum habet ratum delictum iam antea commiſſum, nullo modo eſt cauſa illius: ergo non committit tale delictum, & conſequenter neq; incurret pœnam latam ſolum contra committentem tale delictum. Minor probatur, quia ille non fuit cauſa, quando delictum eſt commiſſum; quia tunc nullo modo cooperatus eſt, & prorſus ignorauit quod fiebat: neq; etiam poſtea, quãdo ratum habet, eſt cauſa: quia iam non fit, nec fieri iterum poteſt ille effectus, quia ſupponimus conſummatum fuiſſe omnino homicidium: ergo repugnat poſtea habere cauſalitatem in illud. Tota ergo illa complacentia, quę in ratihabitione habetur circa delictum commiſſum, reſpicit illud vt obiectum tantum, non vt effectum: & ideo nunquam comparatur ad eum, qui ratum illud habet, vt delictum ab eo commiſſum aliquo modo, ſed ſolum vt obiectum gratum.

Vera ſententia.

Regula generalis.

Dixi, *niſi in caſibus, à iure expreſsis*: quia lex poteſt non ſolum punire, qui committit delictum, ſed etiam qui ratum poſtea habet: quia illud etiam eſt delictum pœna dignum, quam iuſte poteſt lex imponere præſertim canonica. De quo ſunt aliqua exempla in iure cap. *Cum quis*, de Sentent. excommun. in 6. vbi dicitur, incurrere quempiam in ſentẽtiam canonis, *Si quis ſuadente*, ſi ratam habeat percuſsionem Clerici ſuo nomine factum, quamuis prius neque illam mandauerit, neque omnino cogitauerit; Similiter in cap. *Felicis*, de Pœnis, in ſexto, pœnæ latæ contra percuſſores Cardinalium expreſſe extenduntur per illa verba, *vel verbum ratum habuerit.* Et ſimilis extenſio exprimitur in Clement. 1. de Pœnis, circa percuſsionem Epiſcopi. In his ergo caſibus in iure expreſsis iuridica eſt extenſio, quia ab ipſa lege fit. Hinc vero non poteſt ſumi argumẽtum ad alias pœnas, & leges, in quibus talis extenſio non fit: quin potius hinc ſumitur argumentum in contrarium ab ſpeciali: ideo enim in his iuribus, & ſimilibus exprimitur ratihabitio: quia ſi non exprimeretur, non comprehenderetur, ſicut etiam exprimitur mandans, vel conſulens: quia ſi lex tantum puniret facientem, non comprehendere mandantem, vel conſulentem, ſaltem quoad cenſuras, vt ſupra dictum eſt: idemque eſt de aliis pœnis, præſertim ipſo iure latis. 25.

Pœna committẽtis delictum non extenditur ad ratum habentem, niſi ſit in iure expreſſum.

Dicet aliquis, ſub mandante comprehendi ratum habentem: quia ratihabitio mandato comparatur. Vnde etiam poteſt quis vrgere dictum ca. *Cum quis*, quia in eo non tam videtur ius condi, quam declarari: nam pro ratione redditur, ratihabitionem retrotrahi, & mandato comparari: videtur ergo velle Pontifex, ex vi illius canonis, quo excommunicatur mandans percuſsionem clerici, excommunicari etiam, qui ratum habet. Reſpondetur, ratihabitionem ſimpliciter non eſſe mandatam, quia non habet eum influxum in opus, quem habet mandatum, vt per ſe notum eſt: & ideo ſi lex tantum fertur contra mandantem, non comprehendit ratum habentem: quia non extenditur vltra proprietatem verborum ad ea, quę per analogiam quãdam, vel ſimilitudinem cum aliis comparantur, ſicut in præſenti ſe habet ratihabitio, de qua nõ dicitur in iure, quod ſit mandatum, ſed quod ei comparatur. Hæc autem comparatio ſi ad forum Dei refertur, vt multi volunt, intelligitur facile in grauitate culpæ, ſicut deſiderium æquiparatur operari in foro Dei: ſi vero refertur ad forum Eccleſiæ, intelligenda eſt quantum per ipſos canones comparatio illa, & æquiparatio facta eſt: ſicut dicere etiam poſſumus, mãdantem æquiparari facienti, quia ex ſe habet cum illo quandam proportionem, quam lex poteſt conſiderare, vt illos æquales faciat in pœna. Si tamen de facto id non conſideret, nec loquatur de mandante, ſed tantum de faciente in ordine ad talẽ legem, iam non æquiparantur: ſic ergo de ratihabitione, & mãdato exiſtimandum cenſemus. Neq; eſt verum, in d. c. *Cum quis*, non ſtatui ſpciale ius: nam ratio illa non inducitur, vt per ſe faciens illam extenſionem, ſed tanquam ſufficiens ad mouendum Pontificem, vt illam fecerit. Et ideo fortaſſe non dixit abſolute Pontifex: *cum ratihabitio mandato comparetur*: ſed, *cum debeat comparari.* 26.

Ratihabitionẽ mandato comparari quomodo intelligendum.

Hic vero aduertendum eſt, in his caſibus, in quibus iura extendunt pœnam ad ratihabitionem, non ſufficere approbationem, vel complacentiam mere internam, ſed externam requiri: quod in caſu 27.

dicti

dicti cap. *Cum quis*, adnotauit Armilla verbo *Ratihabitio*, numero ſexto. Et ratio ex dictis eſt manifeſta, quia hæc pœna non poteſt imponi per Eccleſiã ratum habenti delictum, propter ipſummet delictum prius commiſſum, quia illud nunquam eſt delictum eius, qui tantum illud ratum habet, vt oſtẽſum: eſt nemo autẽ puniri poteſt propria pœna propter delictum nõ ſuum: punit ergo talis lex ratihabitionem tanquam ſpeciale delictum. Non poteſt autẽ lex Eccleſiaſtica punire delictum mere internum, etiamſi circa actũ externum peccaminoſum, & alienum verſetur, quando illum reſpicit ſolũ vt obiectum, & non eſt vllo modo cauſa, vel circumſtantia eius: ergo non poteſt punire ratihabitionem mere internam, donec exterioribus ſignis conteſtata ſit.

18\. *Corollariũ primum. Corollar. ſecundum. Corollar. tertium. Primum corollariũ probatur.* Ex his ergo infero primo, in prædicto caſu, de quo loquimur non incurri irregularitatem per ſolum ratihabitionem. Secũdo infero, ſi incurri poſſet, non fore per interiorem voluntatem ſine externa ratihabitione. Tertio infero talem irregularitatem, ſi eſſet, reuera non eſſe homicidii voluntarii, ſed alterius, delicti longe diuerſi. Primum probatur, quia irregularitas homicidii nullo iure inuenitur extenſa ad cõſentientem tantum per propriam ratihabitionem: ergo non comprehẽdit illum. Antecedens ab omnibus ſupponitur, & qui illud negauerit, oportet vt afferat textum, in quo talis declaratio expreſſe fiat: nã ſola illa generalis regula, quod ratihabitio mandato comparatur, nihil probat, vt declaratum eſt. Et hinc oſtenditur conſequentia, qa oportet irregularitatem eſſe in iure expreſſam. *Secundum & tertium corollariũ ſuadentur.* Declaratur, deinde, nam quando tale homicidium factum eſt, non contraxit irregularitatem ille, cuius nomine eſt factum, ipſo ignorante: vt eſt per ſe notum in omnium ſententia: ergo nec poſtea contrahit, quando poſtea ſciens homicidium, ratum habet. Patet conſequentia, quia tunc nullum fit homicidium, nec cooperatio, aut cauſalitas eius: non ergo inſurgit noua irregularitas eius. Et hinc concluditur ſecundum & tertium corollarium: nam vt talis irregularitas denuo incurreretur, oportet eſſe impoſitam propter nouum delictum omnino diſtinctum à priori homicidio, etiamſi illud reſpiciat vt obiectum nempe propter approbationem prioris homicidii: ergo neceſſarium eſſet tale delictum eſſe externum; & irregularitas illi annexa non eſſet communis irregularitas homicidii, ſed ſpecialiter impoſita propter tale delictum: cum ergo in præſenti materia nulla talis irregularitas inueniatur, ſed illa tantum quæ eſt ex homicidio, vel cauſalitate eius, non eſt cur admittatur. Tandem explicatur exemplo: Nam qui duplex homicidium committit, duas irregularitates incurrit, vt ſuppono: qui autem commiſit vnum homicidium, & poſtea iterum atq; iterum ratum illud habet, tam interius, quam exterius, non incurrit illam irregularitatem, præter primam: ergo ſignum eſt, propter ratihabitionem homicidii iam facti non eſſe irregularitatem impoſitam: quia maior ratio eſſe videtur de ratihabitione proprii facti, quam alieni, etiamſi meo nomine ignorante factum ſit. Imo ſi ratihabitio hæc ſufficeret, ſæpius quis contraheret talem irregularitatem, ſi ſæpius talẽ ratihabitionem repeteret: quia licẽt verſentur circa homicidium, delictum, in quo fundatur proxime talis irregularitas, non eſt ipſum homicidium, vt oſtenſum eſt, ſed ratihabitio eius: ergo multiplicato hoc delicto, multiplicabitur irregularitas, quod nemo, vt exiſtimo, concedet.

19\. *...ſi omnino inuolũtarie occi-* Dices: ergo ſi quis ſuis etiam manibus, caſu, & ſine culpa occidat alium & poſtea intelligẽs factum, ratum habeat, non cõtrahet irregularitatem: quod videtur abſurdum quia prius homicidium per ſubſequẽtem volũtatem fit voluntarium, & hoc tantũ illud deerat, vt per illud contraheretur irregularitas, vt nunc ſuppono ex infra tractandis. Reſpondeo concedendo ſequelam: imo hinc cenſeo poſſe confirmari prædictam ſententiam. Nam ſi per prius homicidium irregularitas contracta non eſt, vt in caſu ſupponitur, nec propter ſubſequentem complacentiam contrahetur: quia illa non eſt homicidium niſi mentale, vel ad ſummum verbale, vt ſic dicam, ſi complacentia illa verbis explicata eſt: irregularitas autẽ ſolum propter homicidium reale impoſita eſt. Sicut ſi eſſet excommunicatio lata in eum, qui comedit carnes tali die, & aliquis ex ignorantia inuincibili comediſſet, & poſtea re cognita complaceret in tali facto, & ratum haberet, excommunicationem non incurreret: quia ille nunquam comedit carnes cum pertinacia, & tranſgreſsione illius legis: ne prius factũ (quod in hac materia valde obſeruandum eſt) cõſtituit vnum actum moralem cum ſubſequenti voluntate, nec per illam conſtituitur in eſſe actus moralis talis perſonæ: ideoque nunquam fit tali pœna dignus. Vnde in hoc ſenſu (qui in materia morali eſt maxime proprius) falſum eſt, prius homicidium reddi voluntarium per ſubſequentem voluntatem, quia hoc in rigore ſignificat eſſe voluntarium per modum actus: tantum ergo eſt volitũ per motũ obiecti. Quod ſi hoc ipſum, & nihil aliud intelligatur per tale voluntarium, falſum eſt hoc tantum illi defuiſſe ad inducendam irregularitatẽ: nam potiſsime defuit illi eſſe actum voluntarium cauſaliter, quod maxime neceſſarium erat, & nunquam habetur per ſubſequentem voluntatem, vt declaratum eſt.

...t, etſi poſtea ratum habeat non incurrit.

Atque hinc vlterius infero, etiamſi quis poſt cõmiſſum homicidium, cui nullo modo cooperatus eſt, recipiat, occultet, vel defendat homicidam: imo licet ei aliquid donet propter homicidium factum, vel quoſcunque ſimiles actus faciat, non propterea participare eius irregularitatem, quia per illos õmnes nõ eſt cauſa talis homicidii, neque illud incipit eſſe delictum eius, ſed eſt obiectum, vel occaſio aliorum delictorum, pro quibus non eſt lata irregularitas. Idemque eſt, etiamſi corpus inuentum iam defunctum feriat, aut mutilet, &c. nam hæ actiones oſtendunt odium & peccaminoſæ, & irrationabiles ſunt: tamen nec pro eis lata irregularitas, neque ſunt cauſa vel cooperationes homicidii, quod iam omnino cõſummatum ſupponitur. Hæc autem omnia inprimis intelligenda ſunt in foro interiori, & conſcientiæ: nam in exteriori foro, qui hæc ageret præſumeretur mãdaſſe delictum, & magna purgatione indigeret, vt ſe ab irregularitate liberaret, & merito poſſet per iudicem ſuſpendi, vel ab ordinibus amoueri. Deinde intelligenda ſunt hæc per ſe: nam per accidens ratione ſcandali poterit interdum impediri aliquis ab ordinibus ſuſcipiendis propter has actiones: illa vero neque irregularitas homicidii eſſet, quidquid Maiolus dicat, ſed infamiæ: non duraret amplius, quam talis infamia: nam ablato ſcandalo, maneret talis perſona habilis ad ordines. 30. *Coroll. vlti*

De cooperatione ad homicidium.

SExto loco participat hanc irregularitatem homicidii ille, qui cooperatur, vel quouis modo opem præbet homicidio. Ita docent omnes Doctores: & colligitur ex capit. *Sicut dignum*, §. *Illi* Homicidio, ibi *Conſtat ab homicidii reatu immunes non eſſe, qui occiſoribus opem contra alios præſtare venerunt.* Idem ſumitur ex capit. *Significaſti*, 2. eodem titul. ibi, *Studio, conſilio, vel mandato*: nam his verbis omne genus cooperationis ſignificatum eſt. Deniq; qui cooperatur, eſt cauſa homicidii: oſtenſum eſt autem irregularem fieri, qui cauſam homicidii præ- 31.

bet: ergo. Difficultas autem eſt in explicanda hac cooperatione, quam latius & melius explicabimus agentes de homicidio caſuali: nam frequentius irregularitas contracta ex hac cooperatione eſt ob indirectum, & caſuale homicidium. Si ergo qui hoc auxilium præbet, directe intendit homicidium, voluntarius homicida eſt, vel non ſiue ſuis manibus, & actionibus percutiat, aut impediat alium, ne ſe defendat, ſiue ſolum defendat ipſum occiſorem, vel illi animum præbeat, etiam ſola præſentia ad illum finem exhibita. Si autem ipſe non intendit homicidium, neque etiam ſuis manibus infert lethale vulnus, ordinarie non incurret hanc irregularitatem homicidii voluntarii. Nonnulla vero diſtinctione opus eſt. Aut enim comitatur alium: vel ei aſsiſtit quem ſcit intendere mortem alterius, & ad eum finem incedere, & tandem pugnat cum illo: & in eo caſu ſecuta morte, nō euitat irregularitatem is, qui præbet auxilium, vel per ſolam aſsiſtentiam, vt patet ex dictis iuribus, & ex dicto c. *Sicut*, §. *Clericus*, An vero talis irregularitas dicenda ſit homicidii voluntarii, nec ne videtur quidem reſpectu cooperātis non eſſe: quia ipſe non intēdit homicidium, nec machinatur illud: & ideo licet alteri principaliter facienti voluntarium ſit, cooperanti non videtur eſſe voluntarium, ſed caſuale. In contrarium vero eſt, quia homicidium voluntarium eſt, & hic cooperator ſciens, & videns vult cooperari ad illud: ergo eſt voluntarius homicida: nam vnuſquiſq; tale delictum committit, quale eſt illud, ad quod vult cooperari. Item quamuis ille per ſe non intendat mortem alterius, tamen hic & nunc, ſuppoſita determinatione amici ſui, verbi gratia, dum vult illum iuuare, & cum illo cooperari, iam vult, & intendit homicidium alterius. Quo circa ſi in eo caſu cooperatio eo progrediatur vt ſuis manibus inferat lethale vulnus, homicida voluntarius cenſendus eſt, etiam quaſi coactus id fecerit, & conatus fuerit amicum auertere ab illo propoſito, & nō potuerit: quia totum illud eſt inuoluntarium ſecundum quid ab ſolute autem hic & nunc eſt voluntarium: & aliunde actio ſupponitur eſſe talis, vt poti⁹ videatur eſſe principale homicidium, quam cooperatio ad illud. At vero ſi ipſemet non ita percuſsit: ſed ex actione alterius ſecuta eſt mors, ipſo adiuuante, comitando aſsiſtendo, &c. licet irregularitatem incurrat, non tamen videtur eſſe proprie homicidii voluntarii propter rationem factam: & quia ille neq; in intentione ſua, neq; in ipſo vſu, vel in aliqua actione ſua directe vult tale homicidium: alterutrum autem horum eſt neceſſarium ad homicidium voluntarium. Vnde à fortiori ſequitur, multo minus fore homicidium voluntarium, ſi huiuſmodi cooperator ignoret, principalem ſocium criminis procedere ex intentione occidendi alium, ſed vel furandi, vel adulterandi, vel certe vindicandi iniuriam, leniori tamen modo, & abſq; morte, vel mutilatione: nam in his caſibus nullo modo eſt directe volita mors ab ipſo cooperante, niſi progreſſu & calore rixę ita mutetur voluntas, vt ex cooperatore fiat principalis actor, & voluntarius homicida. Quæ omnia patebunt magis ex ſectionibus ſequentibus, vbi etiam dicemus de non impediente: nam ſi aliquando ille hanc irregularitatem participat, non ex proprio homicidio voluntario, ſed ex indirecto. Atque hæc reſolutio de cooperante communis eſt, de quo late Maiolus lib. 5. cap. 48. §. 4. & Couarruuias, dicta Clementina part. 2. §. 2.

Qualis cooperatio ſufficiat ad hanc irregularitatem.

⁂

SECTIO IV.

Qualis ſit irregularitas homicidii voluntarii.

DVO quæri poſſunt: qualis ſit hæc irregularitas quoad effectus, & quoad diſpenſationem. Circa primum dicendum eſt hanc irregularitatem habere omnes effectus ſupra generatim poſitos de irregularitate, nullum tamen habere ſpecialem ac proprium. Prior pars certiſsima eſt, quia hæc irregularitas eſt omnino integra intra latitudinem huius impedimenti, imo inter omnes irregularitates pœnales hæc videtur maxime exaggerari in iure, & abſq; vlla limitatione imponi, maxime cum præter rationem delicti includat totam cauſam irregularitatis. Altera vero pars probatur, quia in iure nulli⁹ inuenitur effect⁹ huic irregularitati ſpecialiter debit⁹. De duobus enim eſſe poteſt aliquale dubium, ſcilicet de beneficiis iam obtentis, an ipſo iure amittantur per hanc irregularitatem abſque aliqua ſententia, & de incapacitate ad recipienda denuo beneficia. De primo puncto fuerunt opiniones cōtrariæ inter Iuriſperitos: nam licet fere omnium concors ſententia fuerit, non per omnem irregularitatem homicidii amitti beneficia, quos latiſsimè refert Salzedo in Practica. cap. 94. tamē de homicidio voluntario, quod animo deliberato, & præmeditato fit, aliqui cenſuerunt oppoſitum, & inter eos refertur Abbas in ca. *At ſi clerici*, de Iudiciis, n. 39. Sed neq; ibi agit de quouis homicida voluntario, ſed de qualificato: quod in aliam grauiorē ſpeciem tranſit vt parricidium, &c. Neque etiam agit de hac pœna, nec de alia, quæ iure incurratur: ſed de degradatione, quæ propter tale delictum poteſt à Iudice imponi. Et eodem fere modo loquitur Felinus in cap. *Inquiſitionis*, de Accuſationibus numer. 3. & 4. clarius vero aſſerit propter homicidium qualificatum amitti beneficia ipſo facto, argumento capit. 1. de Homicidio, in ſexto. Sed ibi non eſt ſermo in genere de quolibet homicidio qualificato, ſed de illo, quod per aſſaſsinos fit: hæc autem pœna expreſſa in illo ſpeciali caſu non eſt extendenda extra illum. Cuius argumentum euidens eſt, quia in caſu illius textus incurritur illa pœna per ſolum mandatum, etiam homicidio non ſecuto: quod certum eſt non extendi ad alios caſus.

1. Qualis ſit irregularitas hæc quoad effectus.

An huiuſmodi irregularis amittat beneficia iam obtenta ipſo iure.

Nullum ergo eſt ius quod hanc priuationem ipſo facto adiungat irregularitati homicidii voluntarii etiam aliàs qualificati, & ideo nō eſt cur talem effectum huic Irregularitati potius, quam aliis tribuamus argumento etiam ſumpto ab ſpeciali ex dicto capit. 1. Et ita ſentiunt omnes pene Iuriſperiti, vt ex Ioanne Igneo refert Salzedo ſupra, & videri etiam poſſunt Felinus in capit. *De quarta*, de Præſumptionibus, num. 31. & Couarruuias, dicta Clementina, ſecund. part. §. 3. numero 6. Nauarrus in capit. *Si quando*, de Reſcriptis except. 9. & capit. 27. num. 249. Rebuffus in Practica, tit. de *Modo amittendi beneficia*, numer. 65. & quæ ſupra in genere diximus de hoc effectu. Quamuis autem hęc iure communi, & antiquo certa ſint: nihilominus Maiolus dicto cap. 48. numer. 1. exiſtimat iure nouo Concilii Tridentini ſeſsio. 15. ca. 7. de Reformatione, dictam opinionem non habere locum neque in foro externo, neque interno. Verba autem Concilii ſunt. *Qui ſua voluntate homicidium perpetrauerit, omni ordine ac beneficio, & officio Eccleſiaſtico perpetuo careat.* Vbi nullum eſt verbum, quod ſignificet hanc pœnam ipſo facto incurri, niſi fortaſſe ſumatur argumentum ex verborum ſimilitudine: nam eodem modo priuat ordine, & beneficiis: ſed priuat ordine ipſo facto, ergo & beneficiis: Inefficax vero eſt argumentum, tum quia verba accommodantur rebus: carentia autem ordinis,

7. Reſolutio.

Maioli opinio.

Reiicitur.

dinis,quę eſt irregularitas,non aliter quam ipſo iure incurritur. Priuatio autem beneficii vtroq; modo imponi poteſt,raro vero ipſo facto imponitur:& quia rigorem continet, nunquam ita intelligitur, niſi exprimatur. Tum etiam quia Concilium loquutum eſt ſicut antiqua iura:ergo in ſenſu illorum loquutum eſt: nam ſi aliquid peculiare addere voluiſſet, expreſsiſſet. Igitur prædicta communis doctrina tam in foro interiori, quam exteriori, etiam nunc ſeruanda eſt. Vnde multi ex authoribus citatis poſt. Concilium Tridentinum loquuti ſunt.

34. *An irregularitas hac inhabilitet ipſo iure ad beneficia in futurum.* Atque ex his conſtat, quid de beneficiis in futurum obtinendis dicendum ſit. Nihil enim hic ſpeciale habemus, præter generalem doctrinam de irregularitate ſupra datam. Quamquam enim Maiolus ſupra de Concilio Tridentino aliter ſentiat, retamen vera nihil in hoc ſpeciale diſponit. Nam prę-ter verba citata,hæc ſolum habet,quæ ad hunc effectum pertineant: *Nec illi aliqua Eccleſiaſtica beneficia, etiamſi curam non habeant animarum, conferri liceat.* In quibus etiam verbis nullum eſt,quod ſignificet collationem talem ipſo facto irritam eſſe: nam verbum, *non liceat*, ſolum prohibet illam: ſola autem prohibitio non ſtatim reddit collationem nullam, niſi aliquid amplius addatur. Adnotare vero oportet, in congregatione Cardinalium circa hoc capit. declaratum eſſe,quatenus loquitur de incapacitate beneficiorum: in qua ſunt homicidæ; non extendi ad pēſiones: quod à fortiori habebit locum in quacumq; irregularitate,niſi vbi aliud fuerit in iure expreſſum.Et fundamentum eſt,quia penſio in rigore non eſt beneficium: de tali enim penſione videtur declaratio hęc intelligenda,iuxta ea,quę de penſionibus diximus circa effectus excommunicationis. *Nomine beneficii non veniunt penſiones.* In eo vero, quod congregatio vtitur nomine *incapacitatis*, videtur fauere opinioni Maioli. Sed non exiſtimo in eo rigore ſumptā eſſe vocem illam, ſed eo modo, quo ſimpliciter dicimus fieri non poſſe, quod iure non licet: vel certe loquitur de incapacitate in ordine ad futura beneficia, quæ exiſtit non quidem ex vi illius verbi Concilii per ſe ſpectati:ſed ex generali,& antiquo iure irregularitatis.

De diſpenſatione huius irregularitatis.

35. *Concluſio prima.* CIrca vltimum pūctum propoſitum quidam exiſtimant, hanc irregularitatem eſſe prorſus indiſpenſabilem,vt pote iure diuino introductam.Exod.21.1. Paralipom 22.& 28. Sed hoc fundamētum eſt falſum, vt ſupra oſtenſum eſt. Certum ergo eſt, Summum pontificem poſſe in illa diſpenſare: quod conſtat ex vſu, & quia eſt impedimentum iuris humani. *Secunda.* Deinde eſt certum, ſolum Summum Pontificem poſſe hanc diſpenſationem concedere. Quod præter iura antiqua, manifeſtū eſt ex Concilio Tridentino ſeſſ. 24. cap. 6. de Reformat. Ex quo textū duo colliguntur: vnum eſt, irregularitatem hanc incurri per homicidium quantumuis occultum: aliud eſt, quamuis alii caſus occulti Epiſcopis ibi delegentur,hanc vero irregularitatem reſeruari,vt à ſolo Summo Pontifice etiam in caſibus occultis *Notandū.* dari poſsit.Eſt autem illa exceptio, vt in ſuperioribus adnotaui, de homicidio cum proprietate intelligenda, ita vt mutilationē non comprehendat; etiamſi omnia, quæ hactenus diximus de hac irregularitate,vtriq; communia ſint:quia) præter ſuprà dicta) fauorem Principis ampliſsimè interpretamur:illa ergo exceptio ad omnem proprietatem,& rigorem verborum limitanda eſt, vt fauor ille, & poteſtas data Epiſcopis, quantum iuſte fieri poteſt, extendatur: ſicut etiam congregatio Cardinalium interpretata eſt. Poſſunt ergo Epiſcopi diſpenſare cum mutilatore voluntario in caſu occulto: extra illum vero ſolus Papa poteſt.Quis vero ſit caſus occultus, & alia, quæ ad illam facultatem pertinent, ſuperius declarata ſunt.

Vltimo addendum eſt etiam in ordine ad Summum Pontificem hanc irregularitatem eſſe quodammodo indiſpenſabilem, eo modo, quo impoſſibile dicitur id, quod difficillime fit. Et fortaſſe ad hoc inſinuandum Concilium Tridentinum dicto cap.7.ſeſſ.14.abſolute dixit:*Ordine perpetuo careat.* Itaque raro, & cum magna difficultate,& nonniſi propter grauiſsimas cauſas talis diſpenſatio concedi debet. Et hoc etiam probat vſus, & ad hoc iuuat, quod hoc ſit cōſentaneum diuinæ ſapientiæ, & voluntati,quę aliquando reuelauit non eſſe ſibi placitum,quod huiuſmodi homicidę ad ſuum altare accedant: tum propter grauitatem delicti, tum quia eſt opus valde alienum à diuina lenitate, & miſericordia erga homines, quam maxime debet repræſentare, & præ ſe ferre Sacerdos, cuius munus eſt inter Deum,& homines intercedere. 36. *Tertia concluſio.*

DISPVTATIO XLV.

De irregularitate contracta ex homicidio caſuali.

SVB caſuali homicidio comprehēdimus omne illud quod priuata authoritate fit ab aliquo præter intētionem eius, & abſque neceſsitate defenſionis, & mutilationem comprehendimus cum eadem proportione. Duobus autem modis contingit hoc homicidium caſuale: primo, vt indirectè tamen voluntarium ſit: ſecundo, quando non ſolum præter intentionem eſt, ſed etiam præter voluntatem indirectam, vtpote quia omnis diligentia debita adhibita eſt, ne ex propria actione homicidium, vel perſonale nocumentum proximi ſequi poſſit: de vtroque igitur ſigillatim dicendum eſt.

SECTIO I.

Vtrum per homicidium indirecte voluntarium irregularitas contrahatur.

1. *Concluſio.* REſponſio affirmans certa eſt, in qua conueniunt omnes Theologi cum diuo Thom.2.2.q.64.& omnes Summiſtæ verbo *Homicidium*, & verbo *Irregularitas*, & omnes Canoniſtæ, vt à fortiori patebit ex dicendis; & ſumitur ex capit. *Significaſti* 1.& c.*Directus*, de Homicidio,& ex c. *Clerico*, cum aliis,d.50.Et ratio eſt,quia in eo caſu qui ſic hominem occidit, eſt verus homicida, eſto non ſit perfecto modo, vt ſic dicam. Nam peccatum commiſſum per voluntatē indirectam, eiuſdem ſpeciei eſt cum directe voluntario, etiamſi in ea ſpecie imperfectum ſit: canones autem ad hanc pœnam non requirunt culpam homicidii directa voluntate cōmiſſam, ſed omnem homicidii culpam puniunt, quia omnino abhorrent hoc opus in Dei miniſtris. Statim vero ſe offerebat, quæſtio, qualis culpa ad hoc ſufficiat: hæc vero explicabitur melius circa aliud genus homicidii caſualis.

2. *Notandā circa hanc irregularitatem. Materia. Qualitas.* Circa hanc igitur irregularitatem illa tria obſeruanda ſunt,quæ circa præcedentem fusè declaraui-mus,& cum proportione ſunt applicanda: nam materia (vt ita dicam) ſeu fundamētum huius irregularitatis idem eſt, ſcilicet homicidium, vel mutilatio, ita vt effectus in re ipſa ſequatur. Qualitas item irregu-

irregularitatis quoad effectus inducendos eadem eſt, vt per ſe & ex dictis ſatis conſtat. Quoad indiſpenſabilitatem vero mitior eſt hæc irregularitas: nam delictum minus eſt propter minus voluntarium: ideoque per ſe minori etiam eſt pœna dignum, vt dicitur etiam in ca. *Eos vero*, 50. diſtinct. ac proinde facilius cum illo quoad hanc irregularitatem diſpenſatur. Imo in Concilio Tridentino, ſeſſ. 14. c. 7 de Reformat. hæc diſpenſatio, *quodammodo deberi* dicitur ac propterea ibidem Ordinario committenda dicitur: non enim ipſum concilium illam committit, ſed *committatur*, inquit. Non quod legem in hoc Pontifici imponat, ſed quod explicare voluerit conditionem, & quaſi naturam talis irregularitatis. Et eodem ſenſu ait, ex cauſa poſſe committi Metropolitano, vel viciniori Epiſcopo. Addique conditiones, cum quibus talis delegatio facienda eſt, vel intelligenda iure ordinario: & dum Pontifex aliud non explicuerit, nimirum vt diſpenſatio fiat *cauſa cognita, & probatis precibus, ac narratis*, & additur, *Neque aliter diſpenſare poſsit.* In quo ſignificatur, diſpenſationem aliter conceſſam nullam eſſe. Denique aduertendum eſt, conceſsionem illam iuxta illud decretum ſolum eſſe neceſſariam, quando caſuale homicidium eſt publicum, vel deductum ad forum contentioſum: nam ſi homicidium ſit caſuale, & occultum, Epiſcopi habent facultatem diſpenſandi in eius irregularitate ab eodem Concilio Tridentino ſeſsione vigeſima quarta, capitulo ſexto, de Reformatione: cum enim tantum excipiat homicidium voluntarium, omne aliud concedit: caſuale autem non eſt voluntarium ſimpliciter, vt ſupra ex eodem Concilio declarauimus, & notauit Nauarrus capitulo vigeſimo ſeptimo, numero ducenteſimo quadrageſimo, & eſt communis ſententia. Hinc vero inferendum non eſt, alios, qui participant Epiſcopalem iuriſdictionem, habere hanc poteſtatem, vt ſunt, verbi gratia. Prouinciales, vel Generales religionum: iam enim ſupra oſtendi, etiam ex declaratione Cardinalium, nomen *Epiſcopi*, in illo decreto proprie ſumi, & non debere extendi ad inferiores Prælatos, etiamſi dicantur Epiſcopalem iuriſdictionem participare: quia hoc intelligitur in ordinaria iuriſdictione, non vero in omni ſpeciali, & extraordinaria facultate Epiſcopis conceſſa circa ea, quæ aliàs iure communi erant reſeruata Summo Pontifici, qualis eſt hæc irregularitas: & ideo religioſi Prælati iure communi non poſſunt, diſpenſare in hac irregularitate. Mendicantes autem ex priuilegio Sixti quarti, poſſunt, quia inter homicidia ſolum excipit voluntarium, de quo aliàs.

Diſpēſatio.

SECTIO II.

Quibus modis homicidium caſuale ad culpam, & irregularitatem imputetur, & conſequenter quæ perſonæ hanc irregularitatem incurrant.

1. *Multiplex huius homicidii modus.*

IN præcedenti diſputatione, ſection. 5. diligenter expoſui, quando homicidium ſit voluntarium, quia multum refert ad qualitatem irregularitatis. Omne ergo homicidium, quod à voluntate directa ibi explicata non procedit, & ex quacunque alia voluntate oriatur, ſaltem indirecte, caſuale culpabile dicitur, & ad præſentem irregularitatem ſufficit. Hoc autem contingere poteſt variis modis: quos oportet diſtinguere, quia non omnibus eſt æqualis certitudo. Poteſt autem in genere duplex modus diſtingui: vnus eſt poſitiue efficiendo aliquid: ex quo ſequitur homicidium: alius per ſolam omiſsionem. Rurſus circa priorem diſtingui poſſunt omnes perſonæ, ſeu modi concurrendi ad huiuſmodi homicidium. Primo ergo ac præcipue incurrit hanc irregularitatem ille, qui immediate exercet actionem: ex qua tandem ſequitur homicidium. Ad quod multæ conditiones concurrere debent: quædam vero requiruntur, vt caſuale ſit videlicet, quod nec mors ſit per ſe intenta, neque actio, quæ exercetur, ex ſe, & ex natura ſua ſit ſufficiens cauſa proxima mortis, vel ſaltem vt hoc ignoretur ab operante: aliæ autem conditiones requiruntur, vt voluntarium ſit, nimirum, quod moraliter potuerit talem actionem vitare: nam ſi non poſſet euitare cauſam, non imputaretur effectus. Denique quod vel ignorantia talis periculi fuerit vincibilis, vel negligentia in illo vitando fuerit culpabilis. Quando vero talis fuerit, nec ne, in conſcientia, viri prudentis arbitrio: in foro vero exteriori iudicio Epiſcopi, ſeu Prælati habentis ordinariam iuriſdictionem, relinquendum eſt, quia non poteſt certior regula conſtitui. De modo autem ponderandi circumſtantias ad ferendum hoc prudens iudicium copioſe, & optime loquitur Caietanus ſecunda ſecundæ, quæſtion. 64. articul. 8. Nunc vero non oportet hic diſtinguere an interficiens daret operam rei licitæ, & illicitæ: quantumcumque enim opus ſit ex ſe honeſtum, ſi incaute factum eſt, ad hanc irregularitatem ſufficit, quia honeſtas operis non impedit, quominus homicidium voluntarium ſit. Imo hoc ipſo, quod ita ſit definit eſſe honeſtum in ordine ad operantem, quia non prudēter, & conſequenter neque honeſte ſit. Quomodo autem intelligenda ſint iura, quæ hanc diſtinctionem aliquando inſinuant, infra dicemus. Similiter neceſſe non eſt diſtinguere inter opus habens ex ſe adiunctum periculum occiſionis: vel non habens: nam regula poſita formaliter & in vniuerſum vera eſt in omni opere cuiuſcumque conditionis ſit: nam licet ex genere ſuo non videatur habere periculū, tamen hic, & nunc illud habuit, cum ſupponatur effectum mortis ex illo fuiſſe ſequutum. Hoc ergo practicum periculum attendendum eſt, quia per ſe eſt obligatio vitandi illud: & reſpectu huius obligationis conſideranda erit ignorantia, vel negligentia, an fuerit vincibilis nec ne ad hoc autem diſcernendum vtilis erit illa diſtinctio, quamuis ſola non ſufficiat: ſemper enim neceſſe eſt circumſtantias in particulari conſiderare.

Primum.

2. *Secundus modus huius homicidii.*

Secundo poteſt hoc homicidium caſuale committi dando cauſam, ex qua ſequitur mors: duobus enim modis poteſt hæc cauſa applicari, primo formaliter, vt cauſa eſt, quod moraliter ſit, quoties cauſalitas eius proxima, ſeu naturaliter ineuitabilis non ignoratur: & tunc homicidium eſt voluntarium, vt dictum eſt. Secundo poteſt cauſa mortis tantum materialiter applicari, vt quādo potio mortifera propinatur abſq; cognitione alius, vel virtutis illius, vel certe quia, non putatur efficacia eius ineuitabilis, & ſit cum propoſito impediendi effectum: Et in his caſibus: & ſimilibus homicidium eſt tantum voluntarium, ſuppoſita ignorantia, vel temeritate culpabili: & ita per illud contrahitur irregularitas ad hunc ordinem pertinens. Hic vero inquiri poteſt, an qui alium detinet, ne fugiat, cum periculo, quod ab alio percutiatur, irregularis maneat, ſi detentus ab alio occidatur. Reſpondetur ex omnium ſententia illam detentionem eſſe ſufficientem ad contrahendam irregularitatem: imo ſi mors ab alio inferenda, vel intenta fuit à detinente, vel manifeſte præuiſa, talis irregularitas homicidii voluntarii cenſenda eſt: nam moraliter loquendo,

An qui alium detinet, ne fugiat, & occidatur, fiat irregularis.

do, nõ minùs influit in mortem, qui cum dictis circunſtantiis alium detinet, vt ab alio feriatur, quam qui percutit. At vero ſi mors præcogitata non eſt, etiamſi non fuerit intenta aliqua percuſsio leuis, ſeu quæ non eſſet ad mortem, homicidium erit indirecte voluntarium, quia ſaltem in cauſa, & morali periculo volitum fuit: manet tamẽ intra latitudinem caſualis, quia mors ipſa neque in ſe, neq; in proxima cauſa fuit volita. Eoq; magis erit caſuale, quo percuſsio vel nulla, vel minima fuerit intenta: tunc autem neceſſarium erit, vt interceſſerit culpa in non præuidendo talem euentum, alioqui non habebit locum irregularitas, de qua nunc agimus. Et per hæc iudicandum eſt de multis caſibus particularibus, ad quos deſcendere non poſſumus: gratia vero exempli vnum, vel alterum in ſequentibus attingemus: videriq; poteſt Syluester, *Homicidium*, 2. & alii Summiſtæ.

3. *Tertius huius homicidii modus.* Tertio poteſt hanc irregularitatem incurrere mandans percuſsionem, ex qua ſequitur homicidium, etiamſi cum limitatione mandatum dederit, & mandatarius imperium exceſſerit. Hic enim eſt caſus expreſſus in capite vltimo de Homicidio, in 6. ſupponitur autem ibi tale mandatum fuiſſe iniquum ibi. *Cum mandando in culpa fuerit.* At vero Couarruuias dicta Clementina. 2. parte §. 1. numero 2. contendit, illud homicidium non eſſe caſuale, ſed voluntarium: ſtatim vero ſubiungit, non directè, ſed indirectè eſſe voluntarium, in quo videtur in modo loquendi differre. Statim vero ſubiungit, irregularitatem inde contractam non poſſe tolli ab eo, qui ſolum habet poteſtatẽ diſpenſandi in homicidio caſuali, in quo iã in re à nobis differt. Verius ergo exiſtimo, in caſu illius textus homicidium eſſe caſuale, ſiue tale homicidium re ipſa, ſiue ſola interpretatione legis fuerit indirecte voluntarium. Duobus enim modis poteſt contingere ſimilis euentus: primo, vt mandator, licet mandando verberationem, ſit iniuſtus, tamen in cauenda morte, ne ex tali verberatione ſequatur, ſit tam diligens, & ſolicitus, ac ſi verberatio eſſet iuſta, & prudentiſsimè mandata: vt verbi gratia, ſi rem commiſit miniſtro fideli, & humano modo prudenti: & cauto, & limitauit modum, & inſtrumentum, &c. in quibus nullum eſſet periculum. In quo caſu re ipſa, & coram Deo homicidium vt ſic non eſt indirectè voluntarium, neque in conſcientia culpa illa grauior eſt propter homicidium ſubſecutum. Nihilominus tamen cenſeo mandantem manere irregularem, homicidio ſubſecuto, ex vi illius capit. vltim. quod hanc irregularitatem ponit, ſolum, *quia mandator in culpa fuit, & hoc euenire poſſe, debuit cogitare*: quæ duo concurrunt etiam poſt totam illam diligentiam adhibitam: adhuc enim cogitari debet, non obſtante illa, poſſe mandatarium excedere, ſi non ex malitia, ſaltem ex alio caſu. In odium igitur talis mãdati voluit lex, vt nulla humana diligentia mandantis ſit ſufficiens ad euitandam irregularitatem, ſi effectus homicidii ſequatur. Atque hac ratione dixi, tale homicidium interpretatione legis reputari tanquàm voluntarium quoad hanc pœnam: tunc autem dubitari non poteſt, quin caſuale ſit, cum vere in re, nec indirecte voluntarium ſit.

Duobus modis poteſt contingere caſus c. vlt.

Secundus. Alio vero modo poteſt tale mandatum dari nõ ſolum iniuſtè ratione obiecti proximi, quod eſt verberatio, ſed etiam incaute, & imprudenter ratione periculi mortis: & tunc homicidium voluntarium eſt, & ex illo contrahitur irregularitas, non ſolum ex vi illius capit. vltimi, ſed etiam ex generali ratione homicidii indirecte voluntarii. Poteſt autem tale voluntarium colligi ex modo præcipiendi: nam ſi abſolute præcipiatur percuſsio, non limitando modum, neque inſtrumentum, etiamſi addatur, ne vſque ad mortem vel mutilationem procedatur, actio mandata ſemper eſt ex ſe periculoſa, & ideo dum non veſtitur aliis circumſtantiis, intrinſece includit illud voluntarium indirectum. Hac ergo ratione poteſt hoc homicidium dici minus caſuale, quam præcedens, & alio modo magis voluntarium: tamen iuridice loquendo exiſtimo diſtingui à voluntario ſimpliciter, atque hac ratione comprehendi ſub caſuali, ita vt in irregularitate ipſius diſpenſare poſsit, qui habet poteſtatem diſpenſandi in irregularitate homicidii, excepto voluntario: vt recte docuit Nauarr. dict. numero 240. Idemque cenſendum eſt, ſi poteſtas diſpenſandi data ſit ſub alia forma, ſcilicet, ad tollendam ſolam irregularitatem homicidii caſualis: ita enim loquitur Couar. ſed reuera idem eſt, quia illud *caſuale*, non excludit omne voluntarium indirectum, ſed tãtum directum, vt ſupra explicatum eſt, aliàs nimis coarctaretur illa poteſtas, quia rara eſt irregularitas, quæ ex homicidio pure caſuali contrahatur: vt infra dicetur.

4. *Corollar.* Ex quibus intelligitur primò, quando hæc irregularitas contrahatur ex mandato iniuſto verberandi, non vero ex iuſto: ex illo enim ſemper ſequitur ſubſecuta morte, ſiue alia negligentia interueniat, ſiue non. Quando autem mandatum eſt iuſtum in ordine ad correctionem, vel diſciplinã, ab eo, qui poteſtatẽ habet, etiamſi caſu accidat mors, non imputabitur, neq; inſurget irregularitas, niſi aliunde intercedat ſocialis negligẽtia, ratione cuius homicidium illud fiat indirecte voluntarium, vt ſi deſignetur modus, vel inſtrumentum verberationis, & tale ſit vt ex genere ſuo periculum morale includat, tunc enim ex illa circũſtantia mãdata, tum fiet iniuſtum. Secundo intelligitur ex dictis, idem *Corollar.* homicidium reſpectu mandatarii poſſe eſſe voluntarium (vt ſi ex praua intentione excedit fines mandati) quod reſpectu mandantis eſt caſuale, vt recte adnotauit Nauarrus. Aliquando vero poteſt è contrario homicidiũ eſſe caſuale mandatario quod reſpectu mandantis voluntariũ eſt, vt ſi mandatum fuit de occidendo, mandatarius vero volens temperare mandatum non habuit intentionem occidendi, ſed leuiorem iniuriam inferendi, neque vſus eſt inſtrumentis & modo per ſe ordinatis ad occiſionem, tunc enim ſi errore manus, vel alia ex cauſa contingat occidere, reſpectu mandatarii percutiẽtis caſuale eſt homicidium, quia eſt prӕter intentionem, & præter virtutem actionis directe volitæ: reſpectu vero mandantis videtur mihi voluntarium, quia reſpectu illius mors eſt directe volita per illud inſtrumentum, & actionem. Sæpe vero continget reſpectu vtriuſq; homicidium eſſe caſuale, ſicut etiam poteſt accidere, vt reſpectu vtriuſque ſit voluntarium.

5. *Corall. 3. Caſus de percutiente mulierem prægnãtem decidiitur.* Tertio colligitur deciſio vulgaris caſus de eo, qui mulierem prægnantem percutit, & inde ſequitur aborſus prolis iam animatæ, non intentus à percutiente. Quamuis enim certum ſit illum manere irregularem, quia tale homicidium voluntarium eſt in cauſa: nihilominus dubitatum eſt an talis irregularitas ſit ex homicidio voluntario. Caietanus enim 2. 2. quæſt. 64. artic. vlt. ad 2. ita exiſtimat, niſi vel intercedat ignorantia grauiditatis fœminæ, vel tam leuis ſit percuſsio, vt moraliter non poſsit timeri aborſus: ſi tamen percuſsio ſit grauis, & cum cognitione, quod mulier ſit prægnans, putat homicidium eſſe voluntarium. Nauarr. autem dict. num. 240. improbat hanc ſententiam, & abſolutè ait illam irregularitatem eſſe homicidii caſualis. Et videtur hæc ſententia eſſe D. Thomæ in illa ſolutione ad ſecundum, nam propterea dicit hunc eſſe reum homicidii, qui dat operam rei illicitæ: dixerat autem in corpore articuli, tale homicidium eſſe tantum indirecte & per accidens voluntarium, loquiturq; in caſu, in quo percuſsio eſt grauis, nã explicat legem Exod. 21. quæ præcipiebat hunc puniri vt homici-

micidam. Atq; hæc ſententia moraliter loquendo mihi videtur vera, quia talis actio eſt remota, vnde ablata intentione, relinquitur tãtum voluntarium in cauſa. Accedit, quod actualis inaduertentia in hoc caſu tantum operatur, quantum ignorantia, & qui ſic percutit moraliter non aduertit ad periculum fœtus, qui eſt obiectum remotum: & ideo, ſicut interueniente ignorãtia culpabili, homicidium eſt caſuale, vt fatetur Caiet. ita etiam interueniente inaduertentia actuali, etiam culpabili. Idemq; cenſeo, etiamſi quis animaduertat periculum, non tamen ſibi perſuadeat ineſſe, & cõſcientiam deponat, non ſine aliquo ſcrupulo, & temeritate, nam id ſatis eſt, vt homicidium ſit moraliter præter intentionẽ. At vero ſi nõ ſolum aduertat, ſed etiam ſibi perſuadeat ex tali actione ſequendum eſſe aborſum, vel eſſe morale periculum eius, & nihilominus vult ita percutere, profecto homicidium ſequutum cenſendum eſt voluntarium, quia licet ille dicat ſe nolle occidere, illa nolitio eſt inefficax, & ſecũdum quid, abſolute autem vult exercere actionem, quam hic & nũc iudicat eſſe occiſiuam, quod eſt directe velle homicidium, vt ſupra dictum. Vnde quoad hoc cenſeo grauandam eſſe conſcientiam ſic delinquentis, vt in hoc veritatem narret, nam eius confeſsioni ſtandum eſt: non erit autem diſpenſatio valida, niſi narratio ſit vera.

6. *Coroll. 4. de conſulente.* Quarto, quoad hãc irregularitatem eodem modo cenſendum eſt de conſulente, quando non conſulit directe homicidium Sed aliam actionem iniurioſam, ſeu vindictam etiamſi aduertat vt nõ procedatur ad homicidium, nam per hoc excuſabitur ab homicidio voluntario, non vero à caſuali, eiuſq; irregularitate, ſi homicidium ſequatur. Patet ex prædicto ca. vlt. nam in hoc pares ſunt mandans, & conſulens, nam vterque moraliter mouet, & conſulens quodammodo efficacius & immobilius, vt ſupra oſtẽſum eſt. Atq; ita de vtroq; quoad hoc indifferenter loquũtur autores, vt videre licet in Innocentio & Abbate in c. *Ad audientiam*, de Homicidio, Abbate c. *Ex literis*, de Exceſsib. prælat. Felino in c. 1. & in c. *Sicut dignum*, de Homicidio, Nauar. & Couar. ſupra Syluest. verb. *Homicidium*. 1. num. 12. & Tabiena *Irregularitas*, 2. nu. 2. & aliis Summiſtis. Vnde etiam colligunt omnes, idem dicendum eſſe in vtroq; caſu, ſi contingat mandatarium, vel conſulentem occidi: Conſtat enim tale homicidium magis indirectum eſſe, ideoq; magis caſuale: nihilominus tamen cẽſetur ſufficiens ad aliquam irregularitatem inducendam, quia illud homicidium aliquo modo voluntarium eſt. An vero, ſi ex circumſtantiis contingat reuera eſſe inuoluntarium, nihilominus cõtrahatur irregularitas propter opus illicitum, vel propter dictum cap. vlt. de Homicidio in 6. dicemus paulo inferius cætera, quæ de conſulente, & mandatario hic dici poſſent, petenda ſunt ex præcedẽti ſect. & cum proportione applicanda. In his enim perſonis, quæ remotius videntur ad homicidium concurrere, voluntarium indirectum æque ac directum vel certe etiam facilius, inueniri poteſt. Et ob eandem rationem facilius etiam poteſt retractari mandatum, vel conſilium datum de actione, quæ indirecte tantum & per occaſionem affert homicidium, & ſic de reliquis.

SECTIO III.

Quando incurrant hanc irregularitatem cooperantes aliquo modo cum homicida.

1. Conſtat ex ſuperius dictis, cooperationem ad homicidium præſertim ſi cũ peccato ſit, ad irregularitatem ſufficere: explicandum vero ſupereſt, quæ cooperatio in præſenti ſufficiat ad homicidium caſuale. Primo enim ſæpe poteſt homicidium eſſe caſuale reſpectu cooperantis, etiamſi reſpectu principalis homicidæ voluntariũ ſit, vt ſi cooperator intentionem ſocii ignoret, ſiue inuincibiliter, ſiue etiam vincibiliter; vtraq; enim ignorantia ſufficit ad excludẽdum directum voluntariũ: neutra autem hic ſufficit ad excludendum indirectum, nam cum ignorantia inuincibili talis intentionis, poteſt eſſe voluntas cooperandi ad aliquam actionem, vel rixam, vel aliqualem vindictam, cum quã moraliter coniunctum eſt periculum homicidii. Interrogari autem poteſt, an ignorantia talis intentionis principalis operãtis neceſſaria ſit, vt reſpectu cooperantis homicidium non ſit voluntarium, ſed caſuale. Videtur enim non eſſe neceſſaria, quia etiãſi cooperanti conſtet de alterius intentione, poteſt ipſe habere voluntatem non occidendi, neq; cooperandi ad homicidium: ergo quamuis ſequatur, non erit illi directe voluntarium. Reſpondeo nihilominus, hoc ad ſummnm procedere, quando cooperatio non eſt directa, infligendo ſcilicet aliquod vulnus, iuxta ſuperius dicta: at ſi cooperatio directa ſit, cenſeo eſſe neceſſariam talem ignorantiam, quia nõ poteſt aliquis velle ſic cooperari illi, quem ſcit tendere ad homicidium faciendum, quin directe velit cooperationem ad homicidium voluntarium: & hoc ſatis eſt vt illa irregularitas ad ordinem pertineat homicidii voluntarii. Vnum vero caſum exciperem, videlicet, ſi talis cooperator comitaretur alium, animo, & ſpe impediendi homicidium, quaſi cooperans ad minus malum, vt maius euitet: nam, licet hæc intentio non excuſet à culpa, excuſat tamen à directa cooperatione ad homicidium volũtarium, ideoque homicidium inde ſubſequuntum videtur reſpectu illius caſuale.

An ignorãtia intentionis principalis operantis faciat in cooperante homicidium caſuale.

2. *Obiectio.* Dices: Qui in eo caſu conſuleret minorem vindictam aut percuſsionem ad vitandum maius malũ homicidii, nullã incurreret irregularitatem, etiam caſualis homicidii, licet illud fuiſſet ſubſequutum. Imo etiamſi conſuleret vt potius mutilaret, quam occideret, non fieret irregularis quia in neutro caſu eſt culpa in conſulente, nam conſulere minus malum, licitum eſt: hæc autem irregularitas non contrahitur ſine culpa: ergo pari ratione adiuuans ad ipſum actum intentione impediendi homicidium, quod alter habet in propoſito, nõ incurret aliquam irregularitatem. Patet conſequentia, quia non minus adiuuat, qui conſulit, quam qui aliter cooperatur. Fortaſſe aliquis reſpondebit negando aſſumptum, & aſſerendo etiam ſic conſulentem fieri irregularem, quia ſiue peccet, ſiue non, cooperatur aliquo modo ad homicidium, vel mutilationem. Ego vero inprimis aſſero, quando ſic cõſulens nihil peccat, nullam irregularitatem incurrere, quia ex homicidio, quod ab alio committitur ſine culpa ſua, nunquam poteſt in ipſum irregularitas redundare, quia nec propter delictum, cum ſit nullum, nec propter aliquod ius, quia nullum tale extat, & euidentius conſtabit ex dicendis in poſteriori parte huius diſputationis.

Qui conſulit minorẽ vindictã, ſi in eo non peccat, ſecuta morte non fit irregul.

3. *Poteſt hoc conſilium abſque culpa dari.* Deinde aſſero, poſſe illud conſilium ita dari, vt nulla culpa in eo ſit. Neceſſe eſt autem vt ſolum detur in ſenſu conditionali, ſi homicidium es facturus, potius mutiles, aut minori etiam vulnere contentus ſis. Et rationes, quæ ad tale cõſilium ſuadendum allatæ fuerint, ea prudentia ſunt afferendæ, vt non confirmẽt animum in propoſito ſumendi vindictam: tale enim conſilium intrinſece malum eſt, ideoq; honeſtari non poteſt ex extrinſeco fine. Debent ergo rationes eo tendere, vt auertant animum ab homicidio, verbi gratia ſi perſuadeant non eſſe iniuriam dignam tam graui vindicta, vel proponãt damna, & incommoda, quæ ex tanto malo ſequi poſſent. Ita denique vt minor percuſsio permittatur potius quam ſuadeatur, niſi ad ſummũ ſub prædicto

dicto

dicto modo conditionato. Atq; hinc etiam facilis eſt ratio, ob quam ex conſilio ſic dato nulla reſultet irregularitas, quia nulla eſt inductio ad mutilationem, vel aliam actionem periculoſam homicidii vt ſatis declaratum eſt. Colligitur item differentia inter ſic conſulentem, & cooperantem exterius: nam ſic conſulens moraliter non influit in actum, quia conditionalis (vt aiūt) nihil ponit in eſſe: hic autem ſolum conditionaliter conſulit: abſolute ergo non inducit ad aliquid agendum, ſed retrahit à maiori malo. Qui autem cooperatur, reipſa & abſolutè influit in talem actionem, & ideo nunquam talis cooperatio licita eſt: quia, ſicut nō ſunt facienda mala, vt veniant bona, ita non ſunt agenda minora mala, vt in aliis vitentur maiora. Et hæc eſt differentia clara inter agentem, & conſulentem, quod agens hoc ipſo quod cooperatur ad malum, iam agit malum, & eligit minus malum à ſe efficiendum, vt euitet maius malum vel damnum alterius: qui autem conſulit, non eligit, ſed ſolum docet (quod verum eſt) ex duobus malis minus eſſe eligendum, ſuppoſito quod alterum eligendum ſit, quam ſuppoſitionem ipſe non conſulit, ſed perſuadere potius, ſi poſſet, neutrum fieri, aut eligi.

Diſcrimen inter conſulent. abſq; cau. & cooperantē.

4\. *Diſcrimen aliud inter conſulentem & cooperātem.*

Rurſus hinc colligitur alia differentia notanda inter conſulentem & cooperantem, quæ præcedentem doctrinam magis declarat. Nam conſulens, etiamſi non tātum minus malum, ſed etiam abſolutè malum ipſum vt vindictam vel quid ſimile conſulat, ſi de facto non inducit alium in hanc prauam voluntatem, quia iam erat in tali propoſito, neque etiam accendit, vel confirmat tale propoſitum, non incurrit irregularitatem, vt ſupra dictum eſt: cooperans vero, quamuis fortaſſe ob concurſum eius non inferatur maius nocumentum, quam ſine illo fieret, nihilominus manet irregularis. Ratio differentiæ eſt, quia conſulens non influit immediatè in homicidium, ſed media volūtate occidentis: & ideo ſi de facto non immutat talem voluntatem, eius influxus non attingit homicidium, ſed fruſtretur, ideoq; non participat irregularitatem eius: cooperatio vero immediatè attingit opus ipſum, ex quo ſequitur mors alterius: & ideo quamuis voluntas & actio principalis agentis eadem ſit, & ſufficiens ad eundem effectum, nihilominus cooperatio alterius hic & nunc ſimul influit, quod ſatis eſt vt participet homicidium, & conſequenter vt incurrat irregularitatem.

5\. *Cooperatio ad homicidium duplex in genere.*

Iam vero inquirat aliquis, quot modis contingere poſsit hæc cooperatio. Reſpondeo eſſe multiplicem, & in particulari infinitis fere modis poſſe variari. Generatim vero diſtingui poteſt: nam quædā eſt cooperatio remota, alia proxima. Remotè concurrit primoq; dat inſtrumenta homicidii, vt arma: ignorans, & non intēdens rixam, vel percuſsionem alterius. In quo modo cooperationis, & in omnibus ſequentibus ſemper eſt in particulari conſideranda ignorantia, an fuerit inuincibilis, vel in alio titulo actio illa dandi arma poſsit excuſari à culpa; nam, ſi hoc habeat, etiam excuſabit ab irregularitate. Diſtinguendum item videtur inter arma defenſiua, & offenſiua: nam licet vtraq; præbendo poſsit incurri irregularitas, facilius tamen ex offenſiuis, quia magis ordinantur ad damnum inferendum, quod eſt per ſe iniuſtum, defenſio autem ex ſe licita eſt. Secundo concurrit remotè qui conficit, verbi gratia potionem mortiferam, ex qua tādem ſequitur homicidiū. Tertio, qui applicat ligna vel parat ignem in quo alius eſt comburendus.

6\. *An qui parat ligna ad cōburendum aliquē poſt mortē ſit irregul.*

Circa quem modum quæri poteſt, ſi homo non eſt viuus comburendus, ſed poſtquam eſt mortuus, illud ſufficiat ad irregularitatem incurrendam, ſi nulla alia cooperatio ad ipſam occiſionem requiratur. Aliqui abſolutè ſentiunt in eo caſu contrahi irregularitatem, Nicol. Plouius tract. de Irregularitate. reg. 15. ait enim, clericos, qui deferunt ligna ad comburendos hæreticos etiamſi id faciant cauſa indulgentiarum, irregulares eſſe: ergo à fortiori id dicet de miniſtrāte ligna ad iniquam combuſtionem. Alii vero diſtinguunt, nam vel ignis paratur, & applicantur ligna ante hominis occiſionem, vel poſt illam: in hoc poſteriori caſu aiunt non contrahi irregularitatem: quod per ſe ſatis clarum eſt, quia illa non eſt cooperatio ad homicidium, ſed ad combuſtionem cadaueris. In priori vero caſu dicunt incurri irregularitatem. Quod videri poteſt difficile. Nam etiam tunc non cooperatur quis ad mortem, ſed ad combuſtionem, quę futura eſt poſt mortem, quę actio non eſt fundamentum irregularitatis: ergo ille ordo impertinens eſt quandoquidem ratione illius non ſequitur cooperatio ad homicidium. Vnde D. Anton. 3. p. tit. 28. 2. §. 5. melius inquit, tunc hos contrahere irregularitatem, ſi materia illa cooperata eſt ad mortem: vnde ait, ſi nō eſt cooperata, quia iam mortui erant quando ligna attulerūt, vel antequam accenderetur ignis in illa materia, non ſunt irregulares. Idem autem erit eadem ratione, etiamſi ignis fuerit ante acceſſus, ſi nihil ad mortem cooperatus eſt, vt egregè Nauar. ſenſit, nu. 217. dicens. *Si ex hoc cooperatus eſt ad occidendum, aliàs non.* Et ideo concludit, quoties homo prius occiditur, quā comburatur, illam non eſſe cooperationem: quando vero quis comburitur viuus, tunc recte ait neceſſarium eſſe ad vitandam irregularitatem, quod ligna non proiiciantur in ignem donec homo ſit ab igne occiſus. Idem Armilla verb. *Irregularitas*, n. 61. & Sylueſt. *Homicidium*, 3. quæſtione 7. verſ. 10. Qui ſine fundamento addidit, ſecluſa cooperatione ad homicidium, vel non incurri irregularitatem, vel Epiſcopum poſſe in ea diſpenſare. Nam certum eſt non incurri, ſecluſa cooperatione: ex hypotheſi autem quod incurratur, gratis dicitur poſſe Epiſcopum diſpenſare magis in hoc caſu, quam in aliis homicidiis caſualibus. De quo videri poteſt Nauarr. n. 240. in fine. *Notādum.* Conſideratione autem dignum eſt, quando ligna congeruntur ante occiſionem, an ea occaſione acceleretur hominis ſtrangulatio, quæ non fieret, niſi ignis eſſet paratus: non fuiſſet autem paratus, niſi alter ad congreganda ligna cooperatus eſſet. Nimis tamen videtur remota hæc cauſa accelerationis, & regulariter vel nulla eſt acceleratio ob hanc cauſam, vel certe non poteſt moraliter cogitari, maximè in combuſtione iuſta, quæ fit autoritate publica: in priuato autem homicidio poſſet facile illa actio excitare ad occiſionem maiori animo, vel celeritate faciendam: ideo tunc non facile excuſarem ab irregularitate illum, qui huiuſmodi cooperationem ante homicidium peractum tribueret.

7\. *De remota cooperatione.*

Proxime cenſetur cooperari primo, qui immediatè applicat cauſam adiuuantem ad mortem, vt qui daret infirmo cibum aliquem cooperātem ad mortem eius, quæ ſine illo fortaſſe vel ſequuta non fuiſſet, vel non tam cito. Secundo, qui ad ipſammet actionem occiſiuam habet aliquem concurſum. Qui duplex eſſe poteſt, ſcilicet, directus, vt percutiendo, vel infligendo vulnus. Vel indirectus, vt detinendo alium ne fugiat, vel aſsiſtendo occiſori, occiſoremq; ſua pręſentia tuendo, aut animādo: vt ſupra dictum eſt differentia vero inter hos duos modos eſt, quia ex cooperatione indirecta, ſecluſa directa intentione homicidii, ſolum ſequitur irregularitas homicidii caſualis: cooperatio autem directa non ſolum ex formali intentione homicidii, ſed etiam ex modo realis cooperationis ad actionem proximè ſufficiētem ad mortem, poteſt inducere irregularitatem homicidii voluntarii. Caſualis autem erit, ſi & formalis intentio homicidii deſit, & cooperatio quatenus à directa voluntate procedit, ad mortem non ſit per ſe ſufficiens.

An

An cum plures ex repentinâ occaſione cum aliquo rixantur, & illum interficiunt, omnes maneant irregulares.

OCcurit vero dubium commune, ſi plures cum
8. aliquo rixentur non ex propoſito occidendi, ſed ex repentina occaſione, & ordinario modo, & illum interficiant, an omnes maneant irregulares. *Quorundā ſententia.* In qua dubitatione Doctores aliqui ſub diſiunctione reſpōdent: aut enim mors illa cauſata eſt ex multis vulneribus, quorum nullum per ſe eſſet lethale, omnia vero ſimul mortem inferant: & in eo caſu omnes, qui vulnus aliquod intulerunt, in dubio manent irregulares, quia omnes illi cooperantur ad mortem. Item quamuis poſitiue non conſtet ſingulos inflixiſſe aliquod vulnus, imo contrarium veriſimilius ſit, quia v. g. maior fuit numerus hominū, quam vulnerum, ſi tamen diſcerni non poſſit: quis inflixit vulnus, necne, omnes etiam cenſentur manere irregulares propter dubium: quia aliàs omnes fierent immunes ab irregularitate, quod eſt abſurdum. Sequela patet quia non eſt maior ratio de vno quam de alio. At vero ſi de aliquo eorum conſtet nullum inflixiſſe vulnus aiunt, illum non manere irregularem, quia de facto non eſt cooperatus ad mortem, quanquam id facere tentauerit. Aut cauſatur mors ex vno vulnere lethali, vel cum aliis non lethalibus, vel ſine vllo alio: & tūc ſi conſtet quis inflixit lethale vulnus, clarum eſt illum manere irregularem: ſi vero de nullo in particulari conſtet, vt quia ictu lapidis vulneratus eſt, & tunc omnes manent irregulares, propter rationem ſupra tactam. Si vero conſtet aliquos non læſiſſe, vel non vulnere lethali illi cenſentur irregularitatem non incurrere. Ita ſumitur ex c. *Significaſti*, 2. de Homicidio, vbi in quodam ſimili caſu Pontifex ſignificat, ſi conſtare poſſit vulnus ab aliquo inflictum non eſſe lethale, percutientem non eſſe ab altaris miniſterio remouendum. Quem textum ita intellexit Hoſtienſis in Sum. tit. de Homicidio, §. *Quæ pœna*, verſ. *ſed nunquid omnes*, vbi hanc tenet ſententiam. Idem ſignificatur, in c. vlt. 23. q. 8. Nam licet ſine diſtinctione dicatur, eos, qui vulnerauerunt occiſum, manere irregulares: tamen Gloſſa ait, illud eſſe propter incertitudinem, quia neſcitur quo ictu periit, indicans, ſi conſtiterit, ſolum illum manere irregularem, qui lethaliter percuſſit. Et idem ſentit Turrecremata ibi, dum addit, omnes eſſe irregulares, quando neſcitur quis inflixerit vulnus lethale, iuxta l. *Item Mela* §. *Sed ſi plures*, ff. Ad legem Aquiliam.

9. Dico igitur, in eo caſu omnes rixantes cum occiſo manere irregulares. Probo primo generatim, quia omnes cooperantur ad mortem, vel directe, vel indirecte, & non ſine culpa: ergo. Secundo ſigillatim diſcurrendo per omnia membra ſupra poſita, Et primo ſi omnes vulnerent licet nullus ad mortē, certum eſt omnes manere irregulares, vel ex homicidio voluntario, ſi illud intendebant, vel ſaltem ex caſuali, ſi fuit præter eorum directam intentionem. Hoc conuincit ratio facta, & textus in dicto cap. vl. & eſt communis ſententia Innocentii & aliorum in dict. cap. *Significaſti*, Et ſumitur ex Bart. in l. vlt. ff. de Sicariis. Syluest. *homicidium*, 3. quæſt. ſexta & omnibus. Hinc vero à fortiori infertur, etiamſi vnū vulnus ſit lethale, & non reliqua, omnes qui inflixerunt vulnꝰ, eſſe irregulares. Probatur primo ex dict. c. vl. quod indiſtincte loquitur. Et præterea expendo verba illa, *ſecundum ſtatuta canonum*, quæ poſita videntur propter conſtituendam differentiam inter ius ciuile, & canonicum: lex enim ciuilis contemplatur ictus vniuſcuiuſque in ſimili rixa, vt ſolum illum tāquam homicidam puniat, qui lethaliter percuſſit iuxta l. vlt. vbi Bartolus ff. de Sicariis. Iure autem canonico, vt in dicto textu inſinuatur, non ſit hæc conſideratio, ſed omnes habentur vt homicidæ: Accedit doctrina Bartoli eodem loco, eos, qui inflixerunt vulnera de ſe non lethalia poſt inflictum lethale vulnus ab alio, vt homicidas puniri etiam à iure ciuili: quia vulnera, quæ aliàs non eſſent lethalia, in corpore ſic vulnerato & affecto, lethalia ſunt: ergo de his dubitari nō poteſt quin incurrant irregularitatem, cumq; vix poſſit moraliter conſtare an vulnus fuerit prius vel poſtea inflictum, vel ob hanc incertitudinem incurretur irregularitas. Rurſus vero addit idem Bartolus, & probat ex ciuili iure, etiam eos, qui prius percuſſerūt nō lethaliter, quamuis non puniantur vt homicidæ, puniri tamen tanquam præſtantes auxilium homicidæ: hoc autem ſatis eſt iure canonico ad incurrēdam irregularitatem, vt ex ſupra dictis conſtat: ergo vnde hæc eſt ratio à priori huius partis, quia ſiue vulnera præceſſerint, ſiue ſequantur, re ipſa ſemper iuuant ad mortem, & ſubiectum reddunt debilius ad reſiſtendum vulneri lethali, & vt minimum accelerant mortem. Deniq; incredibile eſt, ſi omnes non lethaliter percutiant, & ſequatur mors, omnes manere irregulares propter collectionem & quando vnus grauius, & lethaliter percuſſit ſolum ob eam cauſam alios omnes excuſari ab irregularitate.

Quin potius addo vlterius, etiam eos manere irregulares, qui nullum vulnus infligunt. 10. *Coroll. 1.* Quod ſentit Gloſſ. in dict. c. vlt. citans c. *Si quis poſt* 50. d. & c. *Præſentium*, & c. *Continentia*, de Cleric. percuſſor. Ratio vero eſt, quia licet illi non vulnerauerint, aliquod tamen auxilium, & cooperationem dederunt homicidio. Nā comitari homicidium eique aſſiſtere ad maleficium faciendum, ſufficit ad irregularitatem contrahendam vt ſupra cum communi ſententia dictum eſt. Imo etiam iure ciuile hic punitur, non quidem vt homicida, ſed vt cooperator ad homicidium. Et hoc etiam ſignificatur in iure canonico in dict. c. vl. nam de his, qui impugnabant, & non vulnerauerunt, dicitur, *ſimiliter pœniteant*, vtiq; vt delinquentes in homicidio, quamuis non plene vt homicidas, id vero ſatis eſt ad irregularitatem incurrendam, quia in hac pœna non eſt inæqualitas, vt iam dixi. Neq; obſtat, quod irregularitas factum requirit c. vl. 15. q. 1. nam hic iam interuenit factum, nempe homicidium, cui præbetur fauor & auxilium. Imo addit Maiolus li. 5. c. 48. §. 4. n. 7. etiam eos, qui iuuabant occiſum, manere irregulares, ſi erant clerici. Et citat, Raymūdum tit. de Homicidio, verſic. *Quod ſi plures?* & cā. *petitio*, de Homicidio. Sed hic textus nihil probat, vt latius oſtendam diſputatione ſequente, nam ibi agitur de homicidiis factis ob iuſtam defenſionem; & potius ad incurrendam in eo caſu irregularitatem neceſſarium eſſe dicitur, vt clericus, qui iuuat ſe defendentes, ſuis manibus occidat: quod quomodo intelligendum ſit infra dicam: inde tamen potius ſumitur argumentum, per ſe loquendo non manere irregulares illos, qui iuuabant occiſum. Quod verum eſſe credo cum limitatione, niſi prouocauerint, vel induxerint eum ad pugnandum, aut fuerint proxima cauſa, ob quam talis rixa fuerit excitata, nam tunc eis ſaltem indirecte imputatur homicidium: ſicut ſupra dicebamus fieri irregularem mandantem, ſi mandatarius occidatur, eadem enim ratio in præſenti militat.

Tandem infertur ex dictis, etiamſi vulnus inflictum vnum tātum ſit, illudq; lethale, omnes impugnantes occiſum fieri irregulares, non ſolum quādo incerta eſt perſona percutiens, quod eſt indubitatum: ſed etiamſi certa ſit, quia alii non manent irregulares propter incertitudinem, ſed propter cooperationem. Vnde quod dixit Nicolaus Plouius tractatu de Irregularitate, regul. 28. in eo caſu quando non conſtat de interficiente non manere omnes irregulares, ſed vnumquemque relinquendum eſſe 11.

con-

conſcientiæ ſuæ mihi improbabile eſt: nam in foro conſcientiæ, exiſtimo omnes eſſe irregulares, vt oſtendi, & idem opinor in foro exteriori, quando de omnium delicto quoad rixam & mutuum fauorem conſtat. Secus vero eſſet, ſi conſtaret homicidium eſſe factum ab vno ex quatuor hominibus, v.g. vt qui ex domo in qua erant: lapis proiectus eſt, & à quo illorum iactus fuerit, ignoratur, nullusq; illorum conuinci poteſt. Tunc enim in foro exteriori nullus repelli poteſt, vt irregularis, quia nullus in particulari præſumitur malus, qui non probatur: & melius eſt vnum nocentem tolerare, quam tres innocẽtes damnare, vt recte notauit Maiolus lib. 5.c. 48.§. 4.nu. 9. Et in eo tantum caſu poſſet procedere ſententia Plonii quod mouendi ſunt, & relinquendi conſcientiæ ſuæ, non vero in alio quẽ tractamus.

11. Neque contra dictam reſolutionem obſtat cap. *Significaſti*, ſupra citatum: quia in illo non agitur de pluribus rixãtibus, ſed de caſu in quo vnus aliquem percuſsit, & poſtea ipſo non vocante, nec conſulente, nec volente, alii ſuperueniunt, & illum occidunt: qui caſus eſt longe diuerſus: nam ille qui primus percuſsit, non fuit cooperator cum aliis, ſed habuit per ſe actionem omnino diuerſam: & ideo merito dixit Pontifex, grauitatem eius eſſe per ſe ſpectandam ad ferendũ iudicium de irregularitate cõtracta ab illo primo percuſſore, nam quod poſtea ſuperuenit, illi non imputatur, cum ſit extra eius voluntatem directam, & indirectam, vt ſupponitur. Neque ex vtriuſque actionis concurſu ſit moraliter vna, vt totus effectus ſingulis percutientibus imputetur, quia reſpectu primi percutientis concurſus fuit mere accidentarius, & fortuitus. Statim autem occurrebat quęſtio, an deciſio illius textus hoc modo intellecta generaliter, & ſine limitatione procedat, an vero aliqua moderatio adhibenda ſit: ſed tractabitur melius in fine huius diſputationis.

SECTIO IV.

Vtrum, per omiſsionem obuiandi homicidio incurratur hæc irregularitas

1. Difficultas eſt de omiſsione pure priuatiua, id eſt, quæ non habet poſitiuum influxum phyſicum, aut moralem in homicidium, qualis eſſet occultare arma alterius, quib⁹ ſe defenderet, vel permittere homicidam, vt armis meis vtatur ad occidendum alium: In his enim caſibus & ſimilibus non eſt dubium de irregularitate, vt ex dicendis à fortiori conſtabit. Sed dubium eſt, quando mere priuatiue quiſpiam ſe habet videndo alterum occidi, & non impediendo, cum poſsit, & debeat. Hæ namq; duæ conditiones ſupponendæ ſunt aliàs non eſt moralis omiſsio, ſi enim non poſſum, clarum eſt nullo modo eſſe mihi voluntarium: ſi autem non teneor: mihi non imputatur tanquam cauſæ, vt conſtat ex 1.2.q.6.

2. *1. Opinio.* In caſu igitur moralis omiſsionis ſunt variæ opiniones. Prima abſolute affirmat, contrahi irregularitatem quę ſolet tribui Sylueſt. Angel. & aliis Summiſtis, ſed generalius loquitur Nauar. in cap. *Non inferenda*, 23. quæſt. 3. numer. 18. idem ſentit Socinus in cap. *Ad audientiam*, de Homicidio quæſtione 95. numero 358. & ſequentibus, & quæſtione 97. num. 353. fundatur in dicto cap. *Non inferenda*, & cap. vltim. 23. quæſtio. 3. cap. *Facientis*. 86. diſtinct. cap. *Sicut dignum* §. *Illi* de Homicidio, & in ratione textus in cap. *Quantæ*, de Sentẽtia excommunicationis, in 6. Quia fauere cenſetur, & conſequenter homicida eſſe, qui manifeſto homicidio deſinit obuiare, cum poſsit & debeat. *2. Opinio.* Secunda ſentẽtia abſolute negat in eo caſu irregularitatem incurri. Ita indicant Innocẽtius in cap. *Petrus*, de Homicidio, Antoninus 3. p. titul. 28. cap. 2. in principio, & in Summ. cap. 3. de irregularitate: & tenuerunt Raymundus, Albericus & alii, quos refert Summa confeſſorum lib. ſecundo, titulo 1. quæſtione 32. Fundari poſſunt, quia nullo iure lata eſt hæc irregularitas pro non impediente, ſed ſolum pro agente aliquo modo, vt patet cap. *Si quis viduam*, diſtinctione 50. cap. 2. de Cleric. pugnan. in duell. Diſtinguẽdum vero eſt de duplici obligatione Charitatis, quæ communis eſt omnibus proximis: & iuſtitiæ commutatiuæ, quæ naſcitur ex officio Prætoris, v.g. vel alio ſimili, vel ex alio iuſto pacto.

3. *Prima concluſio.* Dico ergo primo: Quando quis ſolum peccat cõtra charitatem, non impediendo homicidium, non fit irregularis. Ita tenent autores ſecundæ ſententię & prioris ita ſunt limitandi. Et ſane Nauarr. ita ſentit in Summa cap. 27. num. 231. & ſequẽtibus. Et in dict. cap. *Non inferenda*, nu. 35. nec aliud ſentit Syluester verbo. *Homicidium*, 3. quæſtione 5. §. 5 Ratio eſt illa ſæpe repetita, quod talis irregularitas non eſt in iure expreſſa. Declaraturque in hunc modum, quia ille tunc nullo modo cooperatur ad homicidium: Ergo nec homicida eſt, ergo nec incurrit, &c. Antecedens patet: nam qui quouis modo ad homicidium cooperatur, vel phyſice, vel moraliter, contra iuſtitiam peccat: ergo è contrario, qui non peccat contra iuſtitiam, non poteſt dici moraliter cooperari ad homicidium, & conſequenter nec irregularis fieri. Vnde quoties iura vocãt homicidam eum, qui non ſubuenit proximo in ſimili periculo conſtituto, vel qui non præbet cibum fame morienti, homicidium late vocant omnem culpam commiſſam circa debitam conſeruationem vitæ proximi. Et in hac parte conueniunt fere autores: Maiolus vero ſupra §. 5. n. 2. duas adhibet limitationes. *Duæ limitationes Maioli examinantur. Prima.* Prior eſt niſi pręter omiſsionem defenſionis exteriora ſigna adhibeantur, quibus factum approbari oſtendatur. Sed hoc tunc erit verum, quando talia ſigna ita fiunt, vt homicida fauorem ſentiat, & animoſior fiat ad committendum delictum, quia tunc iam nõ eſt ſola omiſsio, ſed cooperatio aliqua. Poſſunt tamen illa ſigna fieri ſine hoc effectu, vt ſi vidẽs factũ gauderet, & exterius rideret, vel alicui tertio diceret, ſibi placere, nihil ſciẽte vel aduertente ipſo homicida, tunc enim ceſſaret omnis cooperatio, & conſequẽter dicta limitatio, quantum eſt ex vi illius actionis. Vnde à fortiori ſequitur, irregularem fieri, qui mandat, vel conſulit alicui, vt alium non tueatur ab homicidio, quia licet hic poſterior cõtra charitatem tantum peccet, & ideo non fiet irregularis: prior peccat cõtra iuſtitiam reſpectu occiſi, & poſitiue operatur ad mortem eius. Idem probabiliſſime ſentit Maiolus ſupra de illo, qui fores domus ſuæ claudit fugienti, & ideo occiditur, quia non ſolum contra charitatem, ſed etiam contra iuſtitiam videtur occludere alteri viam neceſſariam ad fugiendam mortem, eſtque illa moralis quædam detentio & cooperatio.

4. *2. Limitatio.* Altera limitatio, eſt niſi omiſsio ex dolo procedat quæ fuit opinio Angeli verb. *Homicidium*, 1. §. 17. & per dolum videntur intelligere, deſiderium, vt alius occidatur, argumento capitis, *Quantæ*, de Sententia excommunicationis, vbi dicitur, in ſententiam canonis incidere, qui facinori percuſsionis clerici, cum poſsit, deſinit obuiare: vbi Abbas numero 3. illam interpretationem iuris extendere videtur ad omnem pœnam ipſo iure latam: & addit, in foro exteriori præſumi dolum eo ipſo, quod aliquis eſt præſens & poteſt obuiare, & non obuiat. Sed quidquid ſit de foro exteriore, in quo fortaſſe illi nõ tantum præſumetur omittens, ſed habens ſocietatem occultam cum occiſore, argumento capitis, *Sicut dignum*, §. *Illi etiam*, de Homicidio, & capit. *Facientis*, 86. diſtinctione. Nihilominus in foro conſcientiæ, ſi re vera tantum interceſsit omſsio

contra

contra charitatem, quamuis illa fuerat voluntaria ex interno odio, & deſiderio ac gaudio mortis proximi nulla incurritur irregularitas, quod ſentiunt alii autores citati. Et fauet cap. vlt. 23. quæſtione 8. ibi. *Qui vero nec eum impugnabant, nec vulnerabant, neque auxilio, vel conſilio cooperatores fuerunt, ſed tantum adfuerunt extra noxam ſint.* Quamuis enim Gloſſa id exponat de illis: qui ita adfuerunt, vt impedire non poſſent: quod eſt verum loquendo de noxa apud Deum: tamen, cum textus abſolute loquatur, recte intelligitur generaliter, & de noxa canonica, id eſt, quæ per irregularitatem punitur. De quo videri poteſt Decius in leg. *Culpa caret*, ff. de Regulis iur. Faciunt etiam quæ tradit Bartolus in l. 1. §. *Sed in eo*, ff. Ad Senatuſconſult. Syllanian. vbi ait etiam iure ciuili hunc non teneri de homicidio: & alia quæ citantur in Additione ad Abbatem in dicto capitulo, *Quanta.*

5. *Secunda concluſio.* Dico ſecundo. Quando interuenit obligatio ex iuſtitia, tũc per omiſsionem defenſionis incurritur irregularitas. Ita tenet ſumma confeſſorum ſupra, referens plures alios, & Angelus, Sylueſter, ac Maiolus eiſdem locis, & Nauarrus cap. 27. numero 232. & cap. 24. num. 5. & 16. & ſequentibus, & Nicolaus Plouius de irregularitate, regula 20. Tiraquel. tractatu de Pœnis temperantis, cauſ. 44. nu. 13. Fundamentum ſumitur ex dicto capit. *Quanta*, de Sententia excõmuuicationis. Neque obſtat (ait Maiolus) quod ibi ſit ſermo de excommunicatione nam inde ſumitur à fortiori argumentum, cum ſit maius vinculum quam irregularitas. Sed hoc genus argumentationis infirmum eſt in hac materia, vt ſæpe dixi: quia quidquid ſit de comparatiore harum pœnarum, diuerſis enim conſiderationibus videntur ſe habere tanquam excedens & exceſſum, ex capit. *Cum illorum*, de Sentent. excommun. argumentum neque à ſimili, neq; à maiori hic eſt validum, quia oportet hic oſtendere ius expreſſum, maxime, quia ille caſus eſt ſpecialis, vt ſtatim declarabo. Ratio ergo eſſe debet, quia in eo caſu committitur peccatum homicidii, & ideo incurretur in eo irregularitas, ex vi illorum iurium, in quibus propter homicidium fertur antecedens probatur late à dictis autoribus & à Nauarro in cap. *Non inferenda*, num. 18. & à poſteriori patet; quia talis perſona ita punitur iure ciuili, ac ſi ipſa commiſiſſet homicidium. Item quia ille eſt cauſa moralis homicidii, & contra iuſtitiam: ergo illa omiſsio tranſit moraliter in comiſsionem homicidii.

6. *Obiectiones aliquæ.* Sed occurrunt obiectiones. *Prima.* Prima quia hæc etiam irregularitas nõ inuenitur in iure expreſſa, nam ius ſemper requirit factum ad hãc irregularitatem. Dicũt omiſsionẽ actus ex iuſtitia debiti eſſe quoddam factum morale, Sed contra, nam illud vocatur factum imputatione, & interpretatione quadam, non ſecundum proprietatem, quod Theologi dicunt omiſsionem reduci ad dictum, vel factum, vel concupitum, vt interpretatur Diuus Thomas 2. 2. quæſt. 71 artic. 6. & quæſt 72. art. 6. Sic etiam in l. 164. ff. de Regulis iuris dicitur, *Qui non facit quod facere debet, videtur facere aduerſus ea quæ non facit.* Expendendum enim eſt illud verbum, *videtur*, & in l. *Quid ergo* verſicul. *Certe*, ff. de His qui notantur infamia. additur, *Quodammodo feciſſe videtur.* Vbi Gloſſa multa alia refert. In irregularitatibus autem explicandis non impropriis & amplioribus interpretationibus vti debemus, ſed propriis & ſtrictis, cum requiratur ius expreſſum. Maxime cum iura, quæ hanc irregularitatem ponunt, definitis verbis exprimant actus ad illam neceſſarios in his qui ſecundario concurrunt, vt ſunt conſulere mandare, cooperari, &c. *Secunda.* Secundo, quia quod obligatio ſit iuſtitiæ vel charitatis, videtur valde, intrinſecum ad irregularitatem. quæ præter culpam conſiderat, ſeu requirit indecentiam fundatam in externa actione, vel carentia actionis: hic autem æqualis eſt carentia actionis exterioris, licet obligatio ſit inæqualis. Adde quod obligatio ex iuſtitia interdum oritur ex publico munere aliquando ex priuato ſtipendio, ſeu pacto: non videtur autem veriſimile famulum, verbi gratia, fieri irregularem non defendendo dominum, ſi ad id ex ſtipendio teneatur: amicum autem non fieri deferendo illum. Aliud exemplum eſt de clerico, verbi gratia, qui non ſubuenit per eleemoſynam pauperi indigenti, nam quidam aiunt peccare contra iuſtitiam, alii contra charitatem, quæ diuerſitas parum videtur referre, vt dicamus eum manere, vel non manere irregularem, ſi fortaſſe ob eam occaſionem pauper moriatur. Simile eſt de Iudice vel Gubernatore, nam quidam putant illum teneri ad defenſionem ſubdidi in eo caſu ex iuſtitia commutatiua, alii ex legali, & hæc poſterior non videtur ſine dubio ſufficere ad irregularitatem, cum talis culpa proprie ad homicidium non ſpectat, quatenus dicit peccatum contra iuſtitiam commutatatiuam. Simile eſt de filio, qui nõ ſubuenit, vel defendit patrem, peccat enim contra pietatem, non tamen proprie contra iuſtitiam, non ergo fiet irregularis: & tamen eius culpa, & deformitas magna eſt.

Nihilominus recedendum non eſt à communi ſententia, quia fundamentum eius eſt ſolidum: ille eſt enim moraliter homicida, quia priuat alium iure ſuo, & re ſua ſibique neceſſaria ad defenſionem & conſequenter habet moralem influxum poſitiuũ At iura quæ de irregularitate loquuntur, moraliter intelligenda ſunt, alia vero quæ apponunt illas particulas dimminuentes *videtur*, & *quodammodo* reſpiciunt ad actionem materialiter occidẽdi. Nec eſt verum eſſe eandem indecentiam in omittente contra charitatem, quæ eſt contra iuſtitiam, quia in hoc eſt multo maior, vt per ſe conſtat. De caſibus autem particularibus hic non diſſerimus, nam perſonarum obligationes alibi conſiderandæ ſunt: regula autem poſita vera eſt, ſiue iuſtitia ſit ſerui ad dominum, patris ad filium, Gubernatoris ad ſubditos, ſiue è contrario. Propter caſum vero illum de eleemoſyna, ſi quando danda ſit ex iuſtitia, aduerto neceſſarium eſſe, vt hæc obligatio ſit ad hanc perſonam in particulari, nam ſi poſsit quis cum alio implere obligationẽ iuſtitię, & reſpectu huius ad ſummum peccet contra ordinem charitatis, non ſatis eſſet ad irregularitatẽ. Sicut etiam eſt neceſſarium vt obligatio ſit pro nũc, nam ſi ſatis eſſet dare eeleemoſynam craſtina die ad implẽdam obligationem iuſtitiæ, nunc non cenſeretur omiſsio contra illam etiamſi eſſet contra charitatem. 7. *Obiectiones ſoluuntur.*

Deniq; duo ſunt addenda pro declaratione, & limitatione huius ſententiæ communis. 8. *Primum notandum circa doctrinam datam.* Primum eſt neceſſarium eſſe hanc omiſsonẽ eſſe voluntariam, quia aliàs culpabilis non eſt, ideoque non poterit effectus ſequutus imputari omittenti. Eſtque mihi ſatis probabile neceſſarium eſſe, vt omiſsio ſit præuiſa ſimul cum mortis periculo, & ſic fuerit directe volita, vel admiſſa, nam ſi ex iniuria & inaduertentia etiam culpabili mors eueniat, non videtur ad hanc irregularitatem ſufficere: tum quia homicidium ex ſola omiſsione ſequutum, eſt valde indirectum, & per accidens, & ideo ſi ipſa etiam omiſſio ſit ſolum indirecte voluntaria, relinquitur cauſalitas homicidii valde remota, & per accidens, ac proinde inſufficiens ad irregularitatem: tum etiam quia ita ſignificatur in capit. *Quæſitum*, de Pœnitent. & remiſsion. ibi. *Si ex iniuria eorum*, id eſt, parentum *mortui inueniuntur in cunis.* ſcil. infantes, &c. Nam obligatio quam parentes habent ad filios infantes, ne ſua cauſa pereant, ſatis magna eſt, & tamen ibi dicitur parentem non manere irregularem etiamſi ex iniuria ſua filius in cuna ſuffocetur, dummodo ex voluntate affectata parentis id non eueniat

niat, vt in priori parte textus declaratur, & ſine facto, vel in tactu parentũ vt ſupponitur, & Innocẽti⁹ expreſſe declarat communiter receptus. Aliqui vero expoſitores ibi id limitant ad incuriam ex culpa leuiſsima, vt Panormitan. & alii & indicat Syluest. *Homicidium*, 2. quæſt. 15. tenet Couarruuias, 2. part. §. 4. num. 9. ſed probabilius Cardinalis id extendit ad latam culpam: quia textus abſolute loquitur de iniuria, & non eſt reſtringenda vox, aut agendus rigor: vox autem *incuria*, in rigore quamcunque negligentiam comprehendit, quæ non includat dolũ, ſeu affectatam voluntatem, vt ſentit Gloſſa in cap. *Ex parte*, de Conſuetudine verb. *Incuria*. Quoties ergo ſine actione mea per ſolam omiſsionem non directe voluntariam, nec cum præuiſione periculi mors alterius euenit, non efficior irregularis, quantacunque interueniat obligatio.

9 *Secundum notandum circa eandẽ doctrinam.* Alterum notandum eſt, hanc irregularitatem quãdo incurritur regulariter eſſe homicidii caſualis potius quam voluntarii: Duobus autem modis poteſt quis hanc velle omiſsionem. Primo, ex negligentia, ex timore humano, ex auaritia, & ſimilibus affectibus, ſecundo ex odio ac directa voluntate vt alius occidatur. Prior modus eſt frequentior & tunc dicimus, homicidium non imputari ad irregularitatem vt volũtarium, ſed vt caſuale. Ratio eſt, quia non eſt directe intentum, nec etiam directe factum, & quia hic eſt ordinarius modus peccandi, ideo dicimus regulariter eſſe hanc irregularitatem homicidii caſualis. Quando autem omiſsio eſt voluntaria ſecundo modo, adhuc dubitari poteſt, an illud dicendum ſit homicidium voluntarium quo ad irregularitatẽ: quia licet intentio ſit directa non eſt influxus directus, nec proprium homicidium. Nihilominus dico talem irregularitatem iudicandam eſſe homicidii voluntarii, quia ex parte volũtatis tale eſt, & ex parte actionis exterioris non eſt phyſice, ſed moraliter conſiderãda, vt dixi & ſic eſt, influxus voluntarius in homicidium, ſicut eſt in illo, qui præſentia ſua animos, & authoritatem præbet.

SECTIO V.

Vtrum ex homicidio caſuali ſequuto ex opere licito contrahatur irregularitas.

1. *Prima generalis regula.* DVæ regulæ communiter receptæ ſunt: Vna eſt: ſi ſufficiens diligentia adhibita fuit ad vitandum periculũ mortis alterius, non contrahitur irregularitas. Probatur, quia tunc homicidium eſt omnino inuolũtariũ, & alioquin in opere ſecundum ſe nulla fuit culpa, vt ſupponimus: neq; etiam ex tali effectu ſequitur indecentia, cum non ſit humanus: ergo non eſt ibi fundamentum huius irregularitatis. Confirmatur, nam hac ratione, qui ſine vſu rationis alium occidit, non fit irregularis, iuxta Clem. 1. de Homicidio. Denique talis irregularitas non inuenitur in iure. Imo hæc regula ſatis videtur expreſſa in cap. *Dilectus*, cum tribus ſequentibus, & cap. *Ioannes*, & cap. vlt. de Homicidio: eſtque communes Theologorum cum Diuo Thoma, 1. 2. quæſtione 73. articulo 8. & 2. 2. quæſt. 64. artic. 8. Soto lib. 5. de Iuſtitia quęſtione 1. artic. 9. Caſtro libro 2. de Lege pœnali, cap. 14. & Summiſtarum, ac Canoniſtarum, quos paulo poſt referemus, & videri poteſt Maiol. lib. 5. ca. 48. §. 3. Nauarrus cap. 27. à numero 290. Couarruuias dicta Clementina 2. part. §. 4. Qui num. 11. refert, quoſdam limitaſſe hanc regulam quoad effectum aſcendendi ad ſuperiores ordines, ſentientes non ſolum contrahi quoad effectũ miniſtrandi in ſuſceptis. Sed non habet probabilitatem, quia non habet in iure fundamentum, vt pa-

tet ex iuribus citatis, & ex cap. *Hi qui arbores*, & cap. *Si duo*, diſtinct. 50. Neque obſtat cap. *Tua nos*, de Homicidio: nam ibi ait Pontifex, monachum, de quo eſt ſermo multum exceſsiſſe alienũ officium vſurpando: non ergo dabat operam rei licitæ, de qua nunc agimus, ſed pertinet caſus ille ad ſequentem ſectionem.

2. *Secunda regula.* Secũda regula eſt, etiamſi opus ſit licitum, & bona intentione factum ſi interceſsit negligentia vitandi periculum, ſequuto homicidio incurritur irregularitas. Ratio eſt, quia tunc homicidium eſt aliquo modo voluntarium, & ideo licet opus ſit licitum, non tamen licite fit. Eſtque communis ſententia eorundem authorum, & ſumitur ex eiſdem iuribus, & ex aliis, quæ obiici ſolent contra priorem regulam, Primum eſſe poteſt capitulum, *Presbyterum* de Homicidio: vbi Presbyter declaratur irregularis; qui cauſa diſciplinæ puerũ percuſsit in capite, & ea occaſione mortuus eſt. Ad hoc vero dicendum eſt, caſtigationem, illam, licet ex intentione mala non fuerit in indiuiduo iudicatam eſſe imprudentem, & nõ licitam, quia debitum modum, & moderationem exceſsit. Neque etiam videtur caſus omnino fortuitus, quia talis percuſsio in tali parte corporis non fit ſine aliquo periculo, nec cum ſufficienti diligentia ad vitandum illud.

3. Maiorem difficultatem ingerere videtur capite *Continebatur*, eodem titulo, in cuius caſu clerici operam dabant rei non illicitæ, veniebant enim ex vineis Eccleſiæ, opere conſummato, & leuandi laboris gratia, ludum, quendam non illicitum exercebãt, baculos in indirectum iaciendo, vt qui alterius baculum percuteret, vinceret: cõtigit autem vt laicus, dum baculum cuiuſdam Diaconi percuſsiſſet incautus in eũdem Diaconum equitaturus inſilierit, & ab illius falce, qua erat præcinctus, vulneratus obierit. Reſpondet autem Pontifex: Diaconum manere irregularem, cum tamen & opus quod exercebat, non eſſet illicitum, & homicidium nõ tam ex eius actione, quam ex aliena fuerit ſequutum. quam Diaconus nec præuenire, nec impedire potuiſſe videtur. Reſpondent aliqui, ludum illum fuiſſe illicitum clerico abſolute & ſimpliciter: alii vero fuiſſe ſaltem illicitum clerico cum laico ludere Alii fuiſſe illicitum ſaltem propter conditionem ludi. Sed nihil horum placet. Non primum, quia ludus ex obiecto non erat malus, & finis qui in ipſo textu exprimitur, erat honeſtus. Non ſecundum, quia nec id etiam eſt per ſe malum: quando ludus aliàs indecens non eſt, vt per ſe conſtat. Neque etiam inuenitur iure poſitiuo prohibitum: nam in cap. *His igitur*, 23. diſtinctione, & cap. *Laicos*, 2. q. 7. quæ citari ſolent, hoc non prohibetur. Tertium autem videtur eſſe contra textum, in quo dicitur clericos non eſſe vſus conditione ludi ſola iactatione contentos: niſi forte quis dicat illud intelligi de clericis inter ſe non vero cum laico. Sed hoc non poteſt ſatis in textu fundari, nec per ſe videtur veriſimile. Vnde potius videtur pontifex imputaſſe illi diacono negligentiam in cauendo omni periculo homicidii: cum enim laici liberius agere ſoleant, nõ obſtante modo ludendi ſine vſu illius conditionis, timere debuit, ne laicus ille modum excederet, & ideo ſaltem non debuit ludere falce accinctus, maxime ſi illam habebat latentem: vt inſinuatur verbo illo textus *Incautus inſiliit*, Panormitanus autem ibi probabile exiſtimat, quod ſi Diaconus expreſſe prohibuiſſet equitandi licentiam, non manſiſſet irregularis: Oppoſitum vero ſentit Hoſtienſis, & videtur magis conſentaneum textui: quia talis occaſio cum talibus circumſtantiis iudicata eſt periculoſa moraliter: & ideo licet laicus exceſſerit pactum, vel conditionem, Diaconus non excuſatur ab aliqua negligentia. Hæc autem & ſimilia reſponſa intelligo iuxta præſumptionem iuris canonici: nam ſi in conſcien-

Quorundã expoſitiones. *Reiiciuntur.* *Verã expoſitio.*

ſcientia mihi conſtaret illum omnino non, aduertiſſe periculum, neque memoriæ occurriſſe, quod falce eſſet accinctus, ita vt ſi ignorantia facti inuincibilis fuerit, illum plane ab irregularitate excuſarem propter rationem & regulam ſupra poſitam, quod eſt pro omnibus ſimilibus caſibus obſeruandum. Eſtque ad hoc optimus textus in cap. *Lator*, de Homicidio.

Qualis & quanta negligentia ſufficiat ad hanc irregularitatem.

4. HIC vero ſtatim occurrit dubitatio, qualis & quanta negligentia ſufficiat ad incurrendam irregularitatem hanc, dando operam rei licitæ. Iuriſperiti. Theologi, & Summiſtæ communiter diſtinguunt culpam latam, leuem, & leuiſsimam, qui gradus non diſcernuntur aliquibus certis regulis, ſed prudenti arbitrio, conſiderato genere operis, & circumſtantiis eius. De quibus videri poteſt Gab. in 4. diſtinct. 15. quæſtio. 10. in fine, & Panormit. in capit. vnic. de Commodato. *Negligentia leuiſsima leuis, & lata.* Eſt ergo leuiſsima negligentia, quando tota prouidentia & ſolicitudo, quæ ordinario, & prudenti modo adhiberi ſolet, poſita eſt ſolumque fuit aliquid prætermiſſum, quod non eſt animaduerſum, quia ſine magna ingenii perſpicacitate, & ſolertia animaduerti nō poterat. Lata vero culpa dicetur illa, quæ nimiam negligentiam cōtinet, ſeu quando omittitur illa circumſpectio, quam homines mediocriter capaces: & prudentes adhibere ſolēt. Leuis autem eſt media inter has, eritq; maior, vel minor, iuxta maiorem, vel minorem acceſſum ad aliquod extremorum. *Sufficit lata & leuis culpa.* Quoties ergo culpa lata eſt certū eſt contrahi irregularitatem, quia tūc homicidium eſt ſatis voluntarium in cauſa. De leui etiam culpa communiter dicitur, non ſufficere ad vitandam hanc irregularitatem. Ad quod citari ſolet cap. *Clerico iaciente*, diſtinctione 50. vbi dicitur, clerico iaciente lapidem, puerum fuiſſe interemptum, nihil autem de culpa explicatur: ſicut etiam in cap. *Eos vero*, eadem diſtinctione abſolute dicitur, eos qui caſu homicidium faciunt, eſſe pœnitentiæ ſubdendos: intelligi autem debet de caſu culpabili, vt in vtroque textu Gloſſa exponit: quanta vero culpa ſufficiat, ibi non explicatur. Magis videtur fauere cap. *Continebatur*, ſupra tractatum, quia culpa vel negligentia, quæ in eo caſu interuenit, ſatis leuis fuiſſe videtur.

5. *De negligentia leuiſsima.* De culpa autem leuiſsima quidam abſolute dicunt non eſſe ſufficientem ad irregularitatem. *1. Opinio.* Ita tenet Angel. verb. *Homicidium*, 2. & ibi Syluest. num. 2. & clarius verb. *Irregularitas*, num. 3. & 20. Villadiego de Irregularitat. cap. de Percuſſore. Alii vero diſtinctionem adhibent: nam, ſi culpa leuiſsima eſt in omittendo, ſufficere dicitur ad excuſandam irregularitatem. iuxta c. *Quæſitum*, de Pœnit. & remiſ. Si vero ſit in committendo, dicunt non excuſare irregularitatem. *2. Opinio.* Ita ſentit Panormit. dict. cap. *Quæſitum* num. 3. vbi additio dicit eſſe comm. Idem Couarr. dict. Clem. 2. part. §. 4. num. 9. cum Gloſſ. 1. in cap. *Significaſti*, de Homicid. & idem ſentiunt Roſella verbo *Homicidium*, 3. num. 21. Tabiena irregularitas. 2. n. 4. Clarius Maiol. dict. §. 3. num. 2. & ad probandum poſterius membrum citantur cap. *Presbyterum*, &c. *Audientiam*, de Homicidio. Vt autem hæc diſtinctio & opinio intelligatur, ſuppono omnē culpam negligentiæ, de qua loquimur, immediate verſari circa omiſsionem cauendi periculum homicidii. Sed vlterius contingere poteſt, vt illud periculum ſequatur tantum ex alia omiſsione nō ſuccurrendi periclitanti, vel non impediendi homicidium, & tunc dicitur tota culpa eſſe in omittendo. Tunc autem (vt opinor, & ſupra dixi) non tantum leuiſsima ſed etiam lata culpa excuſat irregularitatem, iuxta cap. *Quæſitum*, de pœnit. & remiſsion. & Cardinalis ibi aliquando vero prior omiſsio debitæ diligentiæ eſt in cauendo periculo homicidii proueniente ex propria & poſitiua actione: & tunc dicitur eſſe culpa in committendo, & de hac dicunt authores citati non excuſare irregularitatem, etiamſi leuiſsima ſit.

6. Nihilominus prior opinio contraria quoad hanc partem ſatis probabilis videtur. *Prior opinio præfertur.* Primo, quia hæc poſterior non fundatur in iure ſufficienter: quia non oſtendit, nec videtur poſſe probare, in illis iuribus, quæ allegat: ſermonem eſſe de leuiſsima culpa. Secundo, prior opinio poteſt ſuaderi ex capitulo *Lator*, de Homicidio: vbi Pontifex declarat non manſiſſe irregularem clericum, qui ad latus ſuum habens cultellum, cum alio luctabatur, quamuis ille mortuus fuerit cadens ſuper clericum, eiuſque cultello vulneratus: nam ille clericus non poteſt excuſari ſaltem à leuiſsima culpa, quia ad ludēdum illo modo cum altero, debuiſſet cultellum deponere, cum res per ſe ſpectata non careret periculo. Facit etiam textus in dicto cap. *Quæſitum*, de Pœnit. & remiſſ. vbi pater ſuffocans filium paruulum ſecum dormientem, tunc dicitur manere irregularis, quādo id accidit, vel ipſo procurante (quod ad præſentem caſum non ſpectat) vel ex *ſtudioſa negligentia*, indicatur, ergo, minorem negligentiam non ſufficere ad contrahendam irregularitatem, ſaltem per argumentum à contrario: quod efficax eſt in iure maxime in fauorabilibus, & vbi contrarium non probatur ex eodem iure. Adde Reſponſum Pontificis eſſe inſufficiens, ſi minor negligentia ſufficeret ad illam irregularitatem contrahendam. Vnde Cardinalis propter illum textū dixit, etiam leuem culpam non ſufficere ad hanc irregularitatem, imo addit, ſtudioſam negligētiam tantum eſſe, quando eſt affectata, & directe voluntaria. Quod refert, & ſequitur Alexander de Neapo. in additione ad Abbatem ibi. Sed hæc nimia reſtrictio eſt, vel potius nimia licentia, alias etiam propter latam culpam, & craſſam negligentiam non incurretur irregularitas in eo caſu: quod improbabile videtur: aliud vero de leui culpa magnum fundamentum habet in textu, nam leuis culpa non poteſt profecto dici ſtudioſa negligentia. Vnde Tabiena ſupra dixit, ſolum ibi comprehendi latam, vel latiſsimam culpam. Fortaſſe quis obiiciat, quia quoad præſumptionem in foro externo, quoties quis tenetur de dolo, & lata culpa in faciendo commiſſa, tenetur etiam de leuiſſima iuxta doctrinam Bartholi, in l. *Quod Nerua*, ff. Depoſiti. Et huc etiam ſpectat, quod refert Couarruuias ex Gloſſa in l. *Cornelia*, ff. ad Sillanianū, leuiſſimam culpam in committendo contingentem, ad leuem culpam pertinere. Quod examinare, & qua ratione fundatum ſit, inquirere ad nos non ſpectat.

7. Quidquid ergo ſit de præſumptione in externo foro ad contrahendam in foro conſcientiæ hanc irregularitatem neceſſe eſt, vt aliqua vera culpa, id eſt, verum peccatum intercedat: *Dubii reſolutio.* quia ſi homicidium non imputatur operanti, non eſt opus eius: & ideo non reddit illum irregularem. Quod in ſpecie notauit Paludanus in 4. diſtin. 25. quæ. 3. num. 15. Vnde ſiue negligentia (quam nomine culpæ videntur Iuriſtæ ſignificare) exterius appareat leuiſſima, ſiue leuis, aut etiam grauis: ſi tamen in conſcientia inaduertentia fuit inculpabilis, nulla contrahitur irregularitas, etiamſi ex actione, ſeu commiſsione mors ſequatur. Neque contra hoc obſtat obiectio Syluestri, & aliquorum: *Syluestri obiectio ſoluitur.* quia irregularitas homicidii interdum contrahitur ſine culpa nam hoc eſt verum de homicidio per ſe, & authoritate publica facto, non vero de priuato: quia debet eſſe voluntarium aliquo modo, vt inducat irregularitatem, vt ex dictis patet, & bene explicuit Caietanus 2. 2. quæſt. 64. artic. 8. ſi autem voluntarium

rium

ſium fuerit, erit culpabile: quod ergo inculpabile eſt, irregularitatem non inducit. Vnde è conuerſo, ſi in conſcientia conſtet, neglientiam fuiſſe culpabilem propter perſpicacitatem operantis, qui neceſſitatem aduertit,& ex negligẽtia omittit quamuis exterius appareat culpa leuis aut leuiſſima, nihilominus irregularitas non excuſatur. Eritque generalis regula, quoties negligentia tanta fuerit, vt ſit peccatum mortale, non excuſaret irregularitatem: & hanc indicat Caietanus. Quando autem talis ſit negligentia, quæ ad peccatum mortale ſufficiat, rectè etiam dixit idem Caietanus, ſecundum naturam negotiorum, temporis, ac perſonarum arbitrandum eſſe, & non eſſe requirendam ſummã prudentiam, ſed communem: quod exemplis etiam recte declarat. Addit Paludanus, conſiderandam eſſe diuerſitatem perſonarum, quia reſpectu vnius erit negligentia inculpabilis, quæ in alio culpabilis eſſet Et hæc applicanda ſunt ad caſus particulares, quos omitto, quia in Summiſtis inuenientur, & in Maiolo, & aliis, & ſunt faciles ex dictis,

8 *An negligẽtia venialis ad hanc irregularitatem ſufficiat Prima ſententia.*

An vero ſufficiat culpa venialis in tali negligentia ad inducendam irregularitatem, Paludanus, & Caietanus nihil declarant: Soto vero lib. 5. de iuſtitia, quæſt. 1. art. 9. negat culpam venialem ſufficere, quem ſequitur Salonus 22. quæſt. 64. art. 8. & vterq; citat caietanum in contrarium, qui tamen non loquitur in hoc caſu, ſed in eo, in quo datur opera rei illicitæ, de quo ſtatim. Suam vero ſententiam probant quia hæc irregularitas imponitur propter culpam eſt autem pœna grauiſſima: ergo non eſt veriſimile imponi propter culpam tantum venialem. Quod eſt conſentaneum his, quæ ſupra diximus diſputatione 1. huius materię, tractãdo de cauſis irregularitatis. Maxime vero probatur mihi hæc ſentẽtia in præſenti, quia hoc peccatum non poteſt eſſe veniale ex parte materiæ, cum illa grauiſſima ſit, nempe mors hominis: erit ergo ex defectu voluntarii, & liberi: quia illa actio, vt attingit homicidium, non eſt humana, niſi imperfectiſſimo modo, ſed eſt actus indeliberatus, & ex ſubreptione, propter quẽ veriſimile non eſt tam grauem pœnam imponi. Reſpondent aliqui improbantes ſententiam Soti irregularitatem non eſſe pœnam, ſed impedimentum canonicum ex facto proueniẽs: & ideo ſufficere factum cum negligentia veniali. Si autem argumentum aliquid valeret, probaret etiam ſolum factum ſufficere abſque vlla negligentia, Dico ergo, non omnem irregularitatem eſſe pœnam, aliquam tamẽ eſſe, & talem eſſe hanc, de qua agimus, & ideo debere eſſe proportionatam culpæ. Dico etiam ad hanc irregularitatem requiri factum voluntarium ſimpliciter: homicidium autem hoc, quod ſolum ex negligentia veniali ſequitur, non poteſt dici ſimpliciter voluntarium, ſed valde diminute, & ſecundum quid, eſt ergo hæc ſententia ſatis probabilis, neq; eſt aliena à mente eorum Canoniſtarum, qui dicunt, leuiſſimam culpam non ſufficere ad hanc irregularitatem: nam profecto negligentia, quæ in hoc negotio excuſet à peccato morali, non poteſt non eſſe ſatis leue.

9 *Maioli ſententia.*

Vltimo in hoc puncto aduerto, Maiolum dicto §. 5. num. 3. & 4. aſſerere, quidquid ſit de iure antiquo, hodie nihil referre, quod culpa præcedat, necne, vel quod actio fuerit licita, & de ſe minime noxia: ſemper enim qui homicidium commiſit, debet abſtinere, & non promoueri, donec cauſa plene cognita, diſpenſatio concedatur, propter decretum Concilii Tridentini, ſeſſ. 14. cap. 7. *Maioli ſententia improbatur.* Hæc vero ſententia probanda non eſt: quia Concilium nihil ſtatuit contra ius antiquum, neque habet verbum derogationem indicans: ergo quando requirit diſpenſationem in homicidio caſuali, vel potius requiri ſupponit, vt ſtatuat, cui committẽda ſit, loquitur de illo caſuali homicidio, in quo iuxta antiqua iura diſpenſatio neceſſaria eſt: nam iura conciliãda ſunt abſque derogatione, vel correctione alterius quoad fieri poſſit, vt dicitur in cap. *Cum expediat*, de electione in 6. Atque ita inueni poſtea declaratum à cõgregatione Cardinalium: quia Concilium non induxit nouam irregularitatem, quod neceſſarium eſſet vt poſtularet diſpenſationem. Reſponderi vero poteſt ex Maiolo, ſolum requiri declaratoriam diſpenſationem, quæ non tollat irregularitatem, ſed authentice declaret non eſſe incurſam: nam de hac videtur loqui Concilium, cum dicit talem diſpenſationem *Excluditur.* debitam eſſe propter maiorem autem ſecuritatem, & certitudinem illam exigere videtur. Sed hoc totum gratis dictum eſt, quia Concilium de propria diſpenſatione loquitur, nec dicit eſſe ſimpliciter debitam, ſed *quodammodo*: & ad illam concedendam non dat authoritatem Epiſcopis, ſed *committendam*, eis eſſe dicit: quis autem credat ad illam declarationem faciendam non eſſe poteſtatem in Epiſcopo, aut illam voluiſſe auferre Concilium, non ſunt ergo hæc onera tam facile imponenda hominib9: ſed declaratio illa ſine poteſtate iuriſdictionis ab homine prudente, & docto fieri poteſt

SECTIO VI.

Vtrum ex homicidio caſuali ſequuto ex opere illicito contrahatur irregularitas

1 *Tres caſus diſtinguuntur. Primus. Secundus. Tertius.*

Tres caſus diſtingui poſſunt: primus quando interuenit negligentia grauiter culpabilis: & tunc à fortiori conſtat ex dictis in ſectione præcedenti, contrahi irregularitatem. Secundus eſt, quando omnis diligentia adhibita eſt. Tertius, quando leuis, ſeu venialis negligentia interceſſit. Et de his eſt quæſtio, in qua communis ſentẽtia præſertim Canoniſtarum eſt: *Communis ſententia Canoniſtarum.* Quoties datur opera rei illicitæ, vel prohibitæ, quantacunque adhibeatur diligentia ad vitandum homicidium, ſi cum effectu ſequatur, non vitari irregularitatem. Idem tenuit D. Thomas 1. 2. quæſt. 73. art. 8. clarius 2. 2. qu. 64. artic. 8. vbi Caietanus idem ſequitur, & Paludanus in 4. diſtinctione 25 quæſtion 3. num. 14. & Gabriel in 4. diſtinctione 15. quęſtione 14. artic. 3. dub. 2. Couarruuias late referens Doctores dicta Clemẽtina part. 2. §. 4. a principio, & Nauarrus dicto cap. 27. numer. 219. & ſequentibus, & Maiolus dicto §. 3. *Fundamentum.* Fundamentum aliquorum eſt, quia vt effectus ſequutus voluntarius ſit ſatis eſt, quod ſequatur ex actione alias mala, quantacunq; diligentia adhibita fuerit. *Reiicitur.* Quod ſentit Gabriel ſupra, cum dicat, ex tali damno, vel homicidio oriri obligationem reſtituẽdi. Sed hæc ſententia in hoc ſenſu probabilis nõ eſt: quia, vt recte declarauit Caietanus citato loco, qui dat operam rei illicitę, adhibita omni diligentia, ne alius effectus malus ſequatur, omnino excuſatur à culpa homicidii, ſi forte ſequatur. Et ratio eſt, quia tale homicidium eſt illi omnino inuoluntarium, Patet, quia nec eſt voluntarium in ſe, ac directe, vt ſupponitur, neque in cauſa, & indirecte: quia tali diligentia adhibita, conſecutio illius effectus ignoratur inuincibiliter: ignorantia autem inuincibilis tollit voluntarium. Vnde D. Thomas 1. 2. quæſtion. 76. artic. 3. dicit, ignorantiam inuincibilem circumſtantiæ peccati excuſare ab ſpeciali malitia eius, etiamſi peccatum ipſum voluntarium ſit, quia tunc circumſtantia eſt omnino inuoluntaria: ergo idem eſt de quocunque effectu ſubſecuto cum eadem ignorantia, quantumcunque opus alias prauum ſit. Et confirmatur, nam ſi de facto non fuiſſet ſequutũ homicidiũ ex tali opere illicito, nulla omnino malitia homicidii directi, vel indirecti imputaretur operanti, neque apud Deum, neque apud homines: ergo

ergo quamuis homicidium ſequi contingat, non imputatur ad culpam: quia non pendet ex ſola caſuali euentu abſque voluntate. Verum ergo fundamentum eſſe debet, quia iura voluerunt punire tale homicidium propter ſolam malitiam actionis, ex qua ſequutum eſt, etiamſi ſpecialis malitia, vel indirecta voluntas homicidii non intercedat. Quod enim iura potuerint hoc facere, manifeſtū eſt: quod autem fecerint, patet ex cap. vlt de Homicidio in 6. & ex cap. *Tua nos*, de Homicidio.

Verum fundamentum.

Nihilominus hæc ſententia multis recentiorib[9] Theologis dura viſa eſt. Primo quia nullo iure canonico ſufficienter probari poteſt, vt Soto notauit: nam licet Nauarrus *nimis audacter*, illum loquutum fuiſſe dixerit, verum tamen dixit: nullus enim textus à Canoniſtis profertur, in quo hæc regula Vniuerſe, & indiſtincte ſtatuatur, *dantem operam rei illicitæ, ſi homicidium ex ea ſequatur, manere irregularem, quantumuis caſu, & inuoluntarie ſequitur*: ſed afferunt ſolum ea iura, quæ affirmant, dantem operam rei licitæ cum ſufficienti cautione, & diligentia, non manere irregularem, etiamſi homicidium ſequatur: & ex eis colligunt per argumentum à contrario ſenſu quando opus eſt illicitum, non excuſari irregularitatem. Quod argumentum, ait Soto, infirmum eſt. Reſpondet autem Nauarrus, licet argumentum à contrario ſenſu Dialecticis ſit infirmum Iuriſperitis tamen eſſe firmiſſimum? maxime quando contrarium, non eſt iure expreſſum. Sed inprimis hic contendimus, contrarium eſſe expreſſum, nimirum in eo iure, quod habet irregularitatem, non incurri niſi in caſibus à iure expreſſis: nam id, quod tantum elicitur ex iure per argumentum à contrario ſenſu, non poteſt dici in iure expreſſum: ergo contra ius eſt extendere illa iura ad irregularitatem dicto modo. Addo, argumentum ipſum à contrario non eſſe firmum apud Iuriſtas in materia pœnali, & odioſa, vt ſæpe in ſuperioribus oſtenſum eſt: hic autem verſamur in materia pœnali.

2 Poſita ſententia impugnatur.

Reſponſio.

Replica.

3 Melior reſponſio eſt, ſi dicamus, hanc irregularitatem eſſe expreſſam in illo iure, in quo propter factum homicidii fertur irregularitas: quia lex illa generalis eſt, & ab illa non poſſumus excipere, niſi quos iure excipiunt: iura vero neminem excipiunt, qui homicidium caſu fecerit, niſi concurrentibus illis duabus conditionibus, ſcilicet, quod det operam rei licitæ, & cum ſufficiēti diligentia: ergo quicunque occidit ſine his conditionibus, menet incluſus ſub lege irregularitatis. Maior conſtat ex capitulo, *Clerico iaciente*, & capitulo, *Eos vero*, cum aliis, diſtinctione 50. Minor ſumitur ex capitulo, *Ioannes*, & cap. *Dilectus*, & cap. vltim de Homicidio, ibi: *Attendentes quod Sacerdos ipſe debeat operam rei licitæ.* Sed adhuc contra hoc inſtatur, quia illæ conditiones non ponuntur ibi vt omnino neceſſarię, ſed vt ſufficientes, & excludentes omne dubium, quando ambæ ſimul concurrunt: ergo non eſt vnde ſufficienter colligamus, vtramque eſſe neceſſariam. Neque in illis capitulis ſit exceptio à generali, ſed declaratio quorundam caſuum, qui ſub prædicta lege ex ſe non continebatur, ad quam declarationem faciendam vſi ſunt Pontifices ſignis certiſſimis, & indubitatis: non tamen propterea definierunt caſum dubium, in quo licet opus fuerit illicitum, diligentia tamen, & ignorantia fuit inuincibilis, ſed illum diſputationi Doctorum reliquerunt. Qui autem dicunt, in eo caſu non incurri irregularitatem, non putant fieri exceptionem à lege: ſed declarant, caſum illum non fuiſſe comprehenſum ſub tali lege, quæ declaratio & in ratione, & in iure fundatur: quia lex illa ſolum comprehendit homicidium voluntarium: hoc autem homicidium voluntarium non eſt, vt oſtendimus: ergo. Maior patet ex Clementina vnica de Homicidio, vbi infans furioſus, & dormiens declarantur immunes ab irregularitate: quamuis occidant: cuius ratio non potuit, eſſe alia, niſi quia talia homicidia non ſunt voluntaria. Cuius ſignum eſſe poteſt, quia ſi ante ſomnum quis præuideret periculum occidendi alium dormiendo, non euitaretur irregularitas, vt conſtat ex capitulo, *Quæſitum*, de pœnitent. & remiſſion. & capitul. *Conſuluiſti*, 2. quæſtione 5. Item quia homicidium, quod non eſt voluntarium, non eſt humanum, nec moraliter dici poteſt eſſe ab homine: ergo non poteſt eſſe fundamentum irregularitatis, maxime huius, quæ pœnalis eſt. Tale ergo homicidium non comprehenditur ſub illa lege de irregularitate homicidii: ergo nullum eſt ius, in quo fundari poſſit. Quia reuera nullum eſt, quod irregularitatem iniungat propter talem culpam, etiam habentem omnino per accidens adiunctum talem effectum, neque illa, quæ ſunt ita caſualia, veniunt in humanam conſiderationem.

Alia reſponſio.

Inſtantia.

Secunda ſententia.

4 PRopter hæc igitur alii Doctores contrariam regulam generalem ſtatuunt, quoties homicidium caſuale voluntarium non eſt, etiam indirecte, non incurri irregularitatem, quantumcunque ſequatur ex opere illicito. Ita ſentit Caſtro libro 2. de Lege pœnali, cap. 14. verſus finem: adhibet exemplum de ebrio, qui hominem interficit: nam ſi fuit caſus inopinatus, non manet irregularis, etiamſi inebriando ſe, dederit operam rei illicitæ, ſicut non maneret irregularis, etiamſi inebriatus eſſet ſine culpa, propter ignorantiam inuincibilem ipſius facti. Alii vero diſtinctionibus vtuntur; vna eſt de opere illicito, quod ex ſe expoſitum eſt periculo occidendi aliquem; vel de opere, quod per ſe, vel ex alia prohibitione accidentaria prohibitum eſt. De priori conceditur inducere irregularitatem, non vero de poſteriori. Hac diſtinctione vtitur Soto dicto articulo 9. qui varia adhibet exempla: in priori ponit actionem bellicam, torneamenta, & ſimilia: in ſecundo ordine ponit equitare, verbi gratia, tempore prohibito, deponere campanam contra prohibitionem Prælati, vel aliud ſimile opus facere in die feſto: applicando caſus cap. *Ex literis*, & cap. *Dilectus*, addendoque ſolum prohibitionem extrinſecam, ob quam opus ſit illicitum. Poſteriorem item partem declarat exemplis: ſicut enim ſi quis venando in loco permiſſo non ſit irregularis occidendo aliquem, quia ignorantia, & caſus fuit inuincibilis: ita ſi venatio fiat in loco non permiſſo, & ex illo ſolo capite ſit illicita: non incurret irregularitatem, ſi in cæteris ſit æqualitas. Aliud exemplum contra Syl ueſtrum, *Homicidium*, 2. quæſt. 18. eſt: nam ſi quis cædens arborem ſuam, caſu occidat aliquem, vitat irregularitatem propter ſufficientem diligentiam, eandem vitat, etiamſi illicitæ, & furtiue ſcinderet arboren alienam, cum æqualitate in cæteris circumſtantiis: Quod exemplum admittit Nauarrus num. 227. vbi alia ſimilia ipſe ponit: vnde plane videtur cum Soto conuenire in prædicta diſtinctione: nam vniuerſe ait, licet opus ſit illicitum, ſi tamē ex ſe non dirigitur in mortem, neque habet eius periculum, non ſufficere ad irregularitatem, ſi alias homicidiū ex illo ſecutum ſit omnino caſuale. Veruntamen admiſſo hoc poſteriori membro; reſtat interrogandum circa prius, an tale opus in indiuiduo exerceatur cum ſufficiente diligentia, & morali certitudine, quod hic, & nunc nullum ſit periculum, necne: quāuis enim opus ſit ex ſe aptum ad occidendum hominem, ſi adeſſet: tamen hic, & nunc poteſt moraliter conſtare non adeſſe. Si ergo hæc diligentia non ſupponitur adhibita, recedimus à caſu

Prima diſtinctio in hac opinione.

Impugnatur.

à caſu, in quo verſamur, quia iam tale opus non ſolum eſt illicitum aliunde, ſed etiam ex relatione, & periculo homicidii: ſi autem tota illa diligentia poſita eſt, iam eadem ratio verſatur in hoc membro, quæ in altero, quia iam tunc homicidium omnino inuolũtarium eſt: hęc eſt enim vnica ratio alterius membri. Parũq; videtur referre, quod opus in ſpecie conſideratum ſit periculoſum, necne, ſi in indiuiduo cauetur periculum: nam iudicium de rebus moralibus in indiuiduo ferendũ eſt, vt de habituali culpa, & voluntate ferri poſsit.

5. *Alia diſtinctio in eadem opinione.* Alia diſtinctio aliorum eſt: de opere illicito, ſi ſit cauſa proxima homicidii, vel tantum remota: nam priori modo cenſeatur ſufficiens ad irregularitatẽ, non vero poſteriori. Et huius membri exempla ponuntur de eo, qui illicite confecit chartas luſorias, ex quarũ vſu orta poſtea eſt occaſio homicidii, quæ nec pręuideri potuit, nec debuit vitari, quia non tenetur homo, vt ſic dicã, tam à longe cauere, vel vitare actionem, ex qua poteſt alius occaſionem peccandi ſumere. Vnde ſimile exemplum eſt de eo, qui enſem furto ſublatum alteri vendidit eo tempore, quo nulla erat occaſio, vel periculum interfectionis, quamuis poſtea ſecuta fuerit ex tali venditione, quæ illicita fuit. Item de adultero, cuius occaſione maritus vxorem interfecit: non enim manet adulter irregularis, etiamſi dederit operam rei illicitæ. *Impugnatur.* ſed hæc etiam diſtinctio, licet aliquid verum dicat, non euacuat difficultatem, eadem ratione, qua nec præcedens, vel certe maiori: quia hic vtrumque membrum incertũ eſt. Nam de priori, ſcilicet cauſa proxima, interrogo, an talis ſit cauſa, vt non potuerit prudenter euitari periculum occiſionis exercendo illam, necne. Si primum dicatur, receditur à pũcto quæſtionis, quia iam tunc homicidium non eſt mere caſuale. Si vero dicatur ſecundum, addendũ vlterius eſt, illam diligẽtiam adhibitam fuiſſe: nam in eo caſu verſamur, & tunc procedunt rationes factę, quod, tale homicidium, quantumcunque cauſa fuerit proxima voluntarium non eſt: ergo nec erit cauſa irregularitatis.

6. Simile dilemma fieri poteſt de altero membro: nãſi cauſa ſit adeo remota, & per accidens, vt nulla ſit obligatio vitandi illam, etiamſi præuideatur effectus poſsibilis occaſione illius potius, quam futurus: tunc parum refert, quod talis cauſa poſita ſit in actione licita, vel illicita, quia nullo modo eſt voluntarius, neque homo eſt cauſa eius, vt recte explicauit Caietanus dicto art. 8. Propter quod Nauarrus num. 221. abſolute dixit, homicidium omnino caſuale ſequutũ ex opere illicito, quod eſt cauſa tantum remota eius, non ſufficere ad irregularitatem, ponit exemplum in hero qui mittit ſeruum in domum, vel agrum ad maleficium faciendum, & ibi interficitur à fulmine: nõ enim propterea dominus irregularis manet. Merito tamen aduertit Couarruuias dict. §. 4. num. 9. in fine, licet cauſa propinqua maxime ſit conſideranda, non tamen ſemper eſſe neceſſariam, etiam ad homicidium caſuale quod ex opere licito ſequitur, ne dum ex illicito: nã licet cauſa ſit remota, ſi hic, & nunc moraliter adeſt periculum, & poteſt præuideri, obligatio eſſe poterit vitandi illam, vt v. g. in caſu cap. *Tua nos*, de Homicid. remota cauſa eius cenſetur curare tumorem gutturis debito modo, & cum ſufficienti animaduerſione cuſtodiendi ſe ab iniuriis ventorum, & aeris. Nihilominus tamen tales poſſent circumſtantiæ, perſonæ, loci, & temporis incurrere, vt eſſet obligatio vitandi illam cauſam propter periculum. Idemque accidere poteſt in actione licita ex ſe conficiendi pharmacum aliàs vtile, ſi moraliter timeretur prauus vſus eius in perniciem alterius, quamuis illa cauſa remota etiam ſit: ergo à fortiori idem contingere poteſt in actione illicita conficiendi veneum, vel dandi pecuniam alienam, quia alius emitenſem ad alium occidendum. Quamuis ergo cauſa ſit remota, in particulari conſiderandum eſt prudẽti arbitrio, an potuerit, & debuerit vitari, intuitu talis effectus quamuis remoti. Et tunc reuertimur ad idem dilemma: nam licet talis cauſa ſit remota, illicita, vel ſit cum debita diligentia cauẽdi periculum mortis proximi, vel non. In priori caſu verum eſt vitari irregularitatem, non autem in poſteriori.

7. *Caſus de adultero, ob cuius cauſam vxor à marito occiditur, reſoluitur.* Sic enim reſoluendum cenſeo caſum illum de adultero: nam ſi temere acceſsit ad vxorem alterius, exponens illam in periculo mortis, irregularis manet: quia moraliter eſt cauſa talis homicidii: ſecus vero erit, ſi cum ſufficienti cautela morali id fecit, quia tunc effectus nullo modo eſt volũtarius in tali cauſa. Atq; ita ſentit in ſimili Couarruuias in dicta Relect. 3. part. in principio, num. 4. verſ. *Poſſet quidem*, quamuis part. 2. §. 4. num. 10. verſ. *Tertio* cum Caſtro negauerit, in eo caſu incurri irregularitatẽ. Nauarr. autem cap. 27. num. 239. abſolute dicit, in eo caſu incurri, iuxta ſuam opinionem, quam dicit approbatam fuiſſe à Pio Quinto, cum in ſacra pœnitentia hic caſus controuerteretur, & in foro exteriori videtur mihi valde veriſimile, quia ſemper præſumitur adulter moralem occaſionem dediſſe homicidio: tamen in rigore conſcientiæ diſtinctio data mihi probatur. Ergo iuxta hanc etiam diſtinctionem nunquam inuenitur homicidium mere caſuale, eo quod opus ſit illicitum, inducere irregularitatem.

8. *Nauarri dictum reiicitur.* Et ob eandem cauſam non omnino probo, quod Nauarrus dicto num. 221. ait, tunc homicidium hoc inducere irregularitatem, quando opus, ex quo proxime ſequitur, eſt illicitum, *lege iuſtitiæ*. Quam particulam addidit, vt excluderet homicidium cauſatũ à iudice iuſta ſententia, ex odio tamen inique prolata, vel à milite pugnante in iuſto bello, occidente vero aliquem ex odio. Sed in primis ad excludenda illa homicidia non oportuit addere illam particulam: tum quia hæc ſunt homicidia directe volita, per quæ diſtinguuntur ab omni caſuali: tam quia hic agimus de homicidio priuata authoritate facto, nõ publica. Deinde fere eodem modo interrogandum mihi ſupereſt, quæ lex iuſtitiæ, violari debeat per opus illicitum, vt ex illo contrahatur homicidium. Si enim eſt ſermo de lege iuſtitiæ, quæ vetat occidere hominem, dubium non eſt, quin per opus contrarium huic legi incurratur irregularitas, tamẽ ſi hoc requiratur, aperte ſequitur per homicidium omnino caſuale nõ contrahi irregularitatem, quia per illud non violatur illa lex iuſtitiæ, quantumcũque opus ſit alias illicitum, vel iniuſtum in alia materia. Aſſumptum patet, quia ſine volũtate directa, vel indirecta non violatur lex iuſtitiæ: illud autem homicidium vtroque modo inuoluntarium eſt. Vel eſt ſermo de lege iuſtitiæ in qualibet alia materia: & hoc nec poteſt ratione fundari, nec difficultatem expedit. Primum patet, quia quid refert opus eſſe illicitum in ratione furti, quod eſt contra iuſtitiam, vel in ratione fornicationis cõtrà temperantiam, ſi ex vtroque opere ſequitur homicidium cũ eadem ignorantia, & æque inuoluntaria? Aut quæ ratio reddi poteſt ad exponendum iura hoc modo, quæ abſolute de opere illicito loquũtur. Secundum patet repetendo dilẽma ſæpe factum, quia non obſtante iniuſtitia alterius ſpeciei, homicidium poteſt eſſe omnimodo inuoluntarium: ſi ergo huiuſmodi ſit, alia iniuſtitia parum refert ad inducendam irregularitatem: ſi vero non eſt tale, iam non eſt caſuale, de quo agimus.

Quæſtionis reſolutio.

9. DIco ergo, per homicidium omnino caſuale ex opere illicito ſequutum non cnotrahi irregularitatem, niſi in caſibus à iure expreſsis, cenſetur autem ſufficienter ex preſſus, quando actio eſt ſpecialiter prohibita propter periculum homicidii, nō vero alias. Iuxta hanc regulam interpretor opinionem Soti, & Caſtro & recētiorum, quam etiam inſinuauit Marianus Socinus in cap. *Ad audientiam*, de Homic. Et in primis regula ipſa ſeu prior pars eius eſt conſentanea iuri, quod habet irregularitatem nō incurri niſi in caſibus à iure expreſsis. Nam probatum ſufficienter eſt tale homicidium non cōprehendi in ſola generali lege, quæ punit homicidium. quia illa ex vi ſua ſolum comprehendit homicidiū aliquo modo voluntarium: ergo, ſi aliud homicidium non voluntarium inducit irregularitatem, neceſſe eſt, vt iure fit expreſſum. Oſtēſum etiam eſt hoc ius expreſſum non ſufficienter oſtendi per argumentum à contrario: ergo vbi non fuerit magis expreſſum, ſeu directe hoc ſtatuens, non incurritur hæc irregularitas.

Prior conclusionis pars ſuadetur.

10. Sunt autem duo caſus, in quibus hoc ſufficienter expreſſum eſt in iure. Vnus eſt in cap. vltim. de Homicid. in ſexto, vbi mandans alium iniuſte percuti ſi mandatarius excedat, & occidat, qui mādauit irregularis manet, etiamſi omnem adhibuerit diligēiam, ne percuſsio mortalis eſſet, quia ius nullā admittit vt ſufficientem, ſuppoſito tam iniuſto mandato, vt ſupra late declaratum eſt, Alius caſus eſt, in cap. *Sua nos*, de Homicidio. Quem textum non recte intellexit Soto ſupra, exiſtimās in caſu illius textus monachum non incurriſſe irregularitatē, quia dedit operam rei licitæ & adhibuit diligentiam, & ita in textu declarari: nam oppoſitum expreſſe habetur in textu quoad vtramq; partem. Quod enim dederit operam rei illicitæ, patet ex illis verbis, *Licet ipſe monachus multum deliquerit alienum officium vſurpando.* Quod vero irregularitatem contraxerit, patet ex illis, *poſt ſatisfactionem condignam cum eo miſericorditer agere poſſit, vt diuina valeat celebrare*: Quæ verba manifeſte ſignificant, diſpenſationem fuiſſe in eo caſu neceſſariam, tamen facilius concedi propter piam intentionem, & diligētiam adhibitam. Et hęc eſt communis intelligentia. Iuxta quam cōtinetur ibi caſus expreſſus, in quo propter homicidium caſuale incurritur irregularitas, ratione operis illiciti etiamſi adhibita fuerit ſufficiens diligentia. Potuit enim ius punire illud factum tali pœna, non ſimpliciter & abſolute, ſed ſi ex illo ſequatur talis effectus ſcilicet homicidium, quomodocunq; ſequatur. Vel à contrario potuit illi homicidio adiungi irregularitas proter tale factum procedens à tali cauſa, quia ius interpretatione ſua reputat illud voluntarium, propter ſolum opus, quidquid ſit de diligentia adhibita.

Duo caſus in quibus in iure exprimitur irregularitas homicid huiuſmodi. Primus.

11. Huc etiam ſpectare videtur textus in cap. *Sicut* de Homicidio, vbi quidam presbyter irregularis declaratur, qui dedit occaſionem aborſui ſuppoſita fœtus animatione) quæ occaſio non videbatur ſufficiens: tamen, quia presbyter dabat operam rei illicitæ, declaratione iuris occaſione ſufficiēs reputatur. Hoc autem colligi poteſt ex illius verbis. *Cum qua contraxerat conſuetudenem inhoneſtam, & quæ aſſererebat ſe concepiſſe ex eo.* Et ita exponit Panormitanus ibi num. 8. vbi Additio ait eſſe communem interpretationem. Sed nihil eſſe video quod ad illam cogat, nam actio quæ ibi narratur, ſufficiens cauſa aborſus moraliter exiſtimari potuit, ſcilicet, arripere per zonam mulierem prægnantem quaſi ludendo, taliter vt ipſe lædi ſenſerit, & ea occaſione feciſſe arboſionem. Et hoc inſinuare videtur ibi Hoſtienſis dicens. *ludus iſte illicitus, & noxius erat, nec excuſabat.* Et idē tenet Couarr, d. §. 4. n. 10. §. *Quinto.* neque, vero ibi præſumi potuit inaduertentia excuſabilis, quia actio erat valde ꝓpinqua, & materia quaſi per ſe patens. Iuuat autem textus ille ad probandum, in huiuſmodi actionib. per ſe expoſitis huiuſmodi periculis ſeu ordinatis ad homicidium, quādo alias etiam turpes & illicitæ ſunt, nō admitti excuſationem ignorantiæ, vel inaduertentiæ, quia cum alias imprudenter fiant ex prauo affectu non eſt, cur in eis præſumatur inculpabilis ignorantia circa effectum ſubſequutum.

12. Atque ex his iuribus declaratur ſecunda pars cōcluſionis: nam in eis prohibentur aliquæ actiones propter periculum homicidii quod ex ſe continent additurque pœna & cōditio, vt ſi effectus ſequatur, incurratur irregularitas, ſiue alia negligentia interuenerit, ſiue non propter ſolam talem actionem ſic prohibitam cum tali effectu, Eſt autem notāda differentia inter illa duo iura: nam in c. *Tua nos*, Sermo eſt de vſu artis chirurgicæ, qui non eſt per ſe malus ſed in perſona clerici eſt malus, quatenus eſt illi prohibitus in cap. *Sententiam.* Ne cleric. vel Monach. & ideo ſecuto effectu: illi adiungitur irregularitas in dict. cap. *Tua nos.* Vnde illa prohibitio licet fiat ratione periculi, non tamen fit intuitu iuſtitiæ, ſed religionis, quia non decet perſonas ſacras illi periculo exponi. Vnde fit illam irregularitatem nō extendi ad laicos. Nā in ſimili caſu ruptio tumoris facta per laicum peritum, & cum cæteris circumſtantiis, non inducit irregularitatem, quia non eſt prohibita propter illud periculum omnibus, ſed tātum clericis. Imo addo cum Couarru. ſupra nu. 10. quod licet illa actió eſſet illicita ex aliquo extrinſeco capite, vt verbi gratia, quia à Prętore in pęnā erat prohibita huic perſonæ, vel quia nimio & iniuſto pretio illam vendidit, non ſufficere ad irregularitatem ex homicidio pure caſuali, quia id nō eſt in iure expreſſum, quia illa prohibitio nō fit intuitu periculi mortis. Addo inſuper, hanc irregularitatem nō extendi ad clericos in minoribus conſtitutos, quia in d. c. *Sententiam*, ſolum de Subdiaconis, Diaconis, & Sacerdotibus ſermo eſt: inferiores ergo clerici quoad hoc nō ſunt magis prohibiti quam laici. Et quāuis in d. c. *Tua nos*, Sermo ſit de Sacerdote, idem tamen credo eſſe quoad irregularitatem de quocunque clerico in ſacris, quia ratio adæquata illius deciſionis non eſt ſacerdotium, ſed ordo ſacer, vt ex alio textu conſtat. Obiici vero poteſt ca. *Ad aures*, de Ætat. & qualit. vbi hæc pohibitio & irregularitas extēdi videtur ad omnem vſum artis medicinæ, quādo ex remediis à medico adhibitis, etiam prudēter & ſecundum artem, mors alicuius ſequuta creditur & ibi non tantum de clerico in ſacris, ſed etiam de inferiori, & laico ſermo eſt. Reſpondeo: in caſu illius textus non induci irregularitatem, vt ibi Panormitanus, & alii notant, & Hoſt. in Sum. tit. de homicid. in princip. quam cum aliis refert Additio ad Abbatem ibi circa n. 2. Vnde in illo textu nullum eſt verbum prohibens, ſed conſulens tantum. In quantum vero ſolum ibi datur conſilium non aſcendendi ad maiores ordines, ſatis inſinuatur, minores ordines non comprehendi ſub irregularitate prædicta.

Secunda concluſionis pars oſtenditur.

Exponitur.

13. Aliter ſentiendum eſt in caſu capituli vltimi de Homicidio in 6. nam illa prohibitio non eſt tantum clericis facta, ſed omnibus, & ideo laici etiam mandantes vindictam ſeu percuſsionem iniuſtam, irregulares fiunt ſequuta morte, quantumuis præmonuerint, ne vſque ad mortem procederetur. In ea vero deciſione non eſt tantum materialis caſus, ita vt dicam ſpectādum, ſed ratio formalis, & generalis eius quæ conſiſtit in hoc quod actio illa fuit iniuſta & periculoſa, & quod ex illa ſequuta eſt mors, Et id eo ex illo textu recte colligitur generalis regula, quoties ex actione iniuſta, & periculoſa alicuius ſequitur homicidium quantumuis caſuale ſit, induci irregu-

Regula generalis.

irregularitatem, quia talis irregularitas ſatis eſt in iure expreſſa, cum eadem ſpecies, & qualitas delicti, & effectus eius inueniatur in omni ſimili actione: quod enim id fiat inclinando, vel includendo, vel agendo, in præſenti materia eſt tantum materialis diuerſitas. Et quoad hoc probatur mihi ſententia Nauarri, quam diſtinctius videtur explicaſſe Couar. dict. num. 10 vbi etiã antiquos ita exponit. Neque aliud ſenſit Soto, & reliqui autores poſſunt facile in eandem adduci.

14. *Corollar. regulæ datæ.* Ex hac vero regula ſic intellecta optime intulit Couarru. quando actus eſt illicitus in materia caſtitatis, & religionis, & alioqui non eſt ſpecialiter prohibitus iure humano propter periculum occiſionis, non incurri irregularitatem propter homicidiũ ex caſu omnino fortuito inde ſubſequutum. Quod exemplis declaratur. *Exemplis declaratur. Primum.* Primo quando in venatione quis caſu occidit hominem, iaculum ad feram mittendo cum ſufficienti diligentia cauendi periculum homicidii: non enim fit irregularis, vt Caſtro, & alii pro comperto habent. Imo addit Couar. hoc procedere, etiamſi venatio eſſet tali perſonæ prohibita, propter alias cauſas & non propter periculum occiſionis, ſed quia habet alium indecentem modum, vt vagationem, nimiam diſtractionem ac ſuperfluitatem, patet ex cap. 1. & 2. de Cler. venat. & ca. 1. Ne cleric. vel monach. & cap. *Cum Apoſtolus*, de Cenſib. cap. 1. 34. d. cum ſimilibus Et idem ſentit Couarru. ſupra, & Nauar. n. 237. ex parte idem tenet: quamuis nec in hoc exemplo, nec in aliis quæ ponit num. 236. & 239. ſatis conſtanter mihi loqui videatur. Specialiter autem notandũ eſt aliud exemplũ in caſu dicta *Sicut*. ſupra declarari, de aborſu caſuali, quod etiam ſequitur Couarr. ſupra, Nauarr. autem diſſentit, *Secundum.* vt mihi quidem videtur non ſatis cõſequenter: quia num. 222. ad hanc irregularitatem requirit opus illicitum contra legem iuſtitiæ, & in illo caſu c. *Sicut*, opus illud non fuit illicitum lege iuſtitiæ, ſed temperantiæ, vel voti, vt ipſe ſupponit, ſcilicet inhoneſta conſuetudo religioſi cum fœmina.

15. *Tertium.* Idem cenſeo de vulgari caſu homicidii infantis in lecto dormientis, ait enim Nauar. ſi quis occidat infantem in lecto illicite à ſe poſitum, fieri irregularem, alias ſecus. Verumtamen aut ille caſus ad præſentem controuerſiam non pertinet, vel illa diſtinctio accommodata non eſt. Nam habere infantulum in lecto ad dormiẽdum, non eſt intrinſece malum, vt omnes fatentur, quia debitis circũſtantiis poteſt honeſtari, neque eſt iure prohibitum intuitu periculi, vt colligitur ex capit. *Conſuluiſti*, 2. quæſt. 5. vbi ſolum dicitur, monendos eſſe parentes, ne tam tenellos ſecum in vno lecto collocent, & ex ca. *Quæſitum*, de Pœnit. & remiſſ. ac denique, quia nullum tale ius inuenitur, vt tractant Doctores in cap. vlt. de His qui filios occiderunt. Ideoque omnes fatentur in aliquibus caſibus hoc eſſe licitum, vt patet ex Nauar. ſupra & Syluest. *Homicidium*, 2. quæſt. 23. Tabiena Irregularitas, 3: num. 6. & 14. Armil. nume. 51. Duobus ergo modis poteſt eſſe illicitus hic actus. Primo quia ex *ſtudioſa intelligentia*, (vt dicitur in dict. cap: *Quæſitum*,) & cum morali periculo fit, vt ſi parẽtes in ſtricto lecto inter ſe collocent puerum: vel ſi quis expertus eſt in ſe inquiete dormire, & maxime ſi talis caſus iterum illi contingit: & tunc certum eſt contrahi irregularitatem: tamen homicidium tunc non eſt caſuale, de quo nunc agimus, ſed indirecte voluntarium. Alio modo poteſt eſſe illicitus ille actus ſi fiat, v. g. ad furandum puerum, vel aliquid ſimile, tamen cum diligentia ſufficiente ad vitandam irregularitatem, ſi abſque tali malitia actus fieret, & tunc dico non habere locum diſtinctionem illam, quia hæc ratio illiciti operis nihil refert ad homicidium, neque in aliquo iure talis irregularitas fundari poteſt.

Nonnullæ difficultates circa regulam poſitam expeditur.

SVperſunt vero nonnullæ difficultates circa regulam propoſitam. Prima eſt fundamentalis ſupra tacta, quæ numquam eſt ſoluta, quia tale homicidium non eſt voluntarium, & quia iniuſtitia, quæ ibi interuenit, non eſt contra legem vetantem homicidium, ſed in alia materia. Quod ſi dicatur, ius canonicum potuiſſe ſic irregularitatem imponere, ſequitur ſaltem hanc non eſſe irregularitatem homicidii, ſed alterius vitii. Secundo ſequitur ex dicta regula, eum qui ex intentione proiicit ſagittam in Petrum cum ſufficienti cautela ne poſsit alium ferire, ſi caſu occidat Paulum, manere irregularem, quia exercebat actionem iniuſtam, & periculoſam. Conſequẽs autem videtur falſum, quia ſi cum ſimili cautione direxiſſet ſaggitam in feram, non fieret irregularis. Tertio ſequitur, eum, qui alium vulnerat non lethaliter, & poſtea moritur non ex vi vulneris, ſed ex ſua intemperantia, vel negligentia medici, manere irregularem, quod eſt contra omnes. Sequela patet, quia actio illa fuit iniuſta, & ex ſuo genere periculoſa, & de facto fuit occaſio mortis, quamuis non ſola ſed coniuncta cum alio caſu fortuito, quod idem eſt in omnibus ſimilibus caſibus. 16. *Prima.* 2. 3.

17. Ad primam reſpondeo vt ſupra, tale homicidium non eſſe voluntarium re ipſa, eſſe tamen interpretatione legis: & hoc ſatis eſſe. Concedo inſuper, ibi nõ eſſe propriam & rigoroſam malitiam homicidii, eſſe tamen aliam, quam lex ita punire voluit, ſi habet adiunctam hominis occiſionẽ, & non alias. Et ita ſatisfit replicæ, eſt enim hæc irregularitas homicidii, quia non imponitur niſi illo ſequuto, etiamſi culpa non ſit proprii homicidii. Addere vero poſſumus, ſuppoſita lege prohibente factum, propter ſolum periculum non obſtante quacunq; diligentia, culpam illam indirecte reuocari ad homicidium, quia lex poſitiua inducit obligationem iuxta materiæ qualitatem, & conſequenter cum eadem proportione dicendum erit. illud homicidium eſſe aliquomodo voluntarium in cauſa ſpecialiter prohibita intuitu illius. Et iuxta hæc etiam exponi poſſunt iura, quæ indicant irregularitatem ſpecialiter contrahi propter opus illicitum: nam præter expoſitiones ſupra datas adiungi poteſt, non ſemper, ſed aliquando ſufficere opus illicitum, quando ſcilicet tale ſit, quale in iure expreſſum fuerit, & ideo oportuiſſe, vt quando iura excuſant homicidium caſuale memoriam faciant operis liciti, ſeu non illiciti.

18. *Secunda ſoluitur.* Ad 2, duo caſus diſtinguendi ſunt. Vnus eſt quando is, qui iaculum mittit certo putans in hominem mittere, nõ tamen ex intentione occidendi quemcumque hominem ſed Petrum, quem ibi eſſe coniectatur, & ſufficientem facit diligentiam ne ſit alius, caſu vero contingit eſſe alium, & occidi. Alius caſus eſt, quando quis non certo exiſtimat ibi eſſe hominem, ſed tantum Petrum, quod ſi ille non ſit, probabiliter credit nullum alium hominem ibi eſſe poſſe, ſed vel feram aliquam, vel nihil. In priori caſu certum exiſtimo incurri irregularitatem, quia tunc nõ cauetur homicidium, vt ſic, imo intenditur vt bene notat Caſtro dict. ca. 14. in fin. Vnde potius dubitari poteſt: an talis irregularitas dicenda ſit homicidii voluntarii: quia homicidium ipſum videtur ſatis directe intentum, & factum, licet error contigerit in perſona: probabiliter tamen poteſt reputari caſualis, quia in particulari talis eſt, & de moralibus in particulari eſt iudicandum. In ſecũdo autem caſu videtur res dubia: quia etiam in illo actio procedit ex intentione homicidii: ergo licet reſpectu Pauli non ſit voluntaria, tamen in ratione homicidii eſt ſatis voluntaria: quod ſatis videtur ad irregularitatẽ. Et ita ſentit Maiol. di. §. 3. n. 4. cum Hugone in ca. *Sæpe*, d. 50. Et eſt probabilis opinio propter horrorẽ

facti, & prauam intentionem. In contrarium vero eſt, quia ille non intẽdebat homicidium abſolute, ſed Petri, & ſupponitur adhibuiſſe ſufficientum diligentiam ne poſſet eſſe alius: ergo omne aliud homicidium eſt illi inuoluntarium omnino. Præterea ſi actio illa cum eiſdem circumſtantiis proceſsiſſet ex intentione occidendi feram, non incurretur irregularitas: ergo idẽ eſt in præſenti: ſuppono enim intentionem prauam occidendi Petrum non fuiſſe vt in illa actione fuerit maius periculum occidendi Paulum, quam ſi fuiſſet ex intentione occidendi feram: tunc enim licet reſpectu Petri actio ſit iniuſta, & periculoſa, non tamen reſpectu Pauli, qui de facto occiditur, ius autem quando ponit irregularitatem propter hoc homicidium caſuale, loquitur de actione iniuſta, & periculoſa reſpectu illius, qui tandem occiditur. Vt in caſu capit. vltim. de Homicid. in 6. ſi mandatarius excedens mandatum intendat occidere, quem tantum vulnerare iuſſus eſt, & caſu omnino fortuito non illum, ſed alium occidat, mandans non manet irregularis quia eius mãdatum nullo modo dirigebatur ad illam perſonã, quo ſenſu dicimus actionem illius non fuiſſe iniuſtam reſpectu talis perſonæ: ius autem ſolum loquitur quando homicidium cõtingit in eadem perſona, circa quam actio iniuſta exercetur. Ergo idem erit de quocumque exequente talem actionem. Quãquam enim in illo ſit aliqua maior ratio dubitandi, eo quod propinquius concurrit: nihilominus tamen in rigore idem eſſe videtur quantum ad hanc legem ſpectat. Vnde ſpeculatiue pars hæc videtur ſatis probabilis: practice vero conſulerem peti diſpenſationem propter dubium & horrorem facti: & quia ibi non poteſt excuſari malitia homicidii exterioris cum effectu ſequuto.

19. *Soluitur tertia.* Ad tertium negatur ſequela: cuius rationem optime declarauit Caietan. in d. art. 8 quia vt irregularitas cõtrahatur ex homicidio caſuali, neceſſe eſt vt mors ſequatur ex actione eius, qui irregularis efficitur: in eo autem caſu nõ ſequitur ex actione vulnerantis, ſed aliunde. Quocirca, quamuis actio vulnerandi ex genere ſuo periculoſa ſit, tamen hic & nunc, vt in indiuiduo in propoſito caſu facta eſt, nõ fuit periculoſa, vt ſupponimus: & ideo auctor eius hic & nunc iam non eſt cauſa homicidii. Quod autem dici poſsit occaſio remota, non ſatis eſt, vt vulneranti tale homicidium imputetur: nec de hoc aliquod ſpeciale ius eſt, & ideo ad irregularitatem nõ ſufficit. Quod recte explicatur in caſu ca. vlt de Homicid. in 6. Tunc enim mandans incurrit irregularitatem, quando mandatarius excedens fines mandati occidit, vel mutilat: at vero ſi non exceſsiſſet, nec lethaliter vulneraſſet, alter vero culpa ſua, & ꝓpter aliquem inordinatum exceſſum moreretur, mandans nõ incurreret irregularitatem ex vi illius iuris: quod requirit, vt mandatarius fines mandati excedat: nullum eſt autem aliud ius propter quod irregularitas in eo euentu incurratur: non ergo incurritur: eadem autem ratio eſt de ipſo mandatario, & de quocunque alio ſimili percuſſore.

DISPVTATIO XLVI.

De irregularitate contracta ex homicidio neceſſario, ſeu in defenſionem facto.

NON vocatur hoc homicidium neceſſarium, quia non fit per actionem humanam, conſtat enim humano modo & voluntarie fieri: ſed quia non ſponte fit: nec per ſe intenditur, ſed ex neceſſitate iuſtæ defenſionis. Supponimus enim licitum eſſe vim vi repellere, & ſe defendere etiam vſque ad mortem aggreſſoris, dummodo fiat, *Cum moderatione inculpatæ tutelæ* vt iura loquuntur, id eſt, quando iniuria non poteſt aliter impediri, & tanta eſt, vt cum tanto nocumento proximi iuſte poſſit propulſari: nam ſi hæc menſura excedatur, iam homicidium non erit neceſſarium, ſed voluntarium, & propria autoritate factum. Poteſt præterea multiplex eſſe defenſio, vitæ & proprii corporis, & bonorum fortunæ, proximi, & patriæ ſeu communis boni, de quibus ſigillatim dicendum eſt.

SECTIO I.

Vtrum Occidendo alium in defenſionem propriæ perſonæ contrahatur irregularitas.

RAtio dubitandi eſt, quia iura ita indiſtincte eloquuntur ponuntq; homicidium ob defenſionem, vt ſufficientem cauſam irregularitatis, capit. *Si quis viduam*, diſt. 50. *Aut conſilio, aut præcepto, aut defenſione*, quæ verba repetuntur etiam in c. 2. de Cleric. pugn. in duel. Fauet etiam Cõc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 7. dicens, *Si vero homicidium non ex propoſito, ſed caſu, vel vim vi repellendo, vt quis ſe à morte defendat, fuiſſe commiſſum narretur, quare quodammodo diſpenſatio iure debeatur, &c.* ſupponitur ergo irregularitas contracta. In cõtrarium autem eſt, quia tale homicidium humano modo non eſt voluntarium, ſed neceſſarium, & alioqui eſt inculpabile, vt ſupponitur: ergo non eſt dignum irregularitate, quia neque in pœnam, cum non ſit culpa, neque ob defectum lenitatis, quia non interuenit vbi eſt neceſſitas defenſionis. 1. *Ratione dubit.*

De hac re fuit olim controuerſia iuxta antiquum ius, adeo vt D. Thom. 2. 2. quæſt. 64. art. 2. 3. dixerit, clericum qui ſe defendẽdo interfecit alium, fieri irregularem, propter capit. *De his cleric.* 1. diſt. 50. Et fuit opinio aliquorum Iuriſtarum, vt colligitur ex Gloſſa in ca. *Sicut dignum*, § *Clericus*, verb. *Conſilium*, de Homicid. & in l. *Vt vim*, verb. *Nam iure*, ff. de Iuſtitia & iure. Nihilominus tamen expreſſo iure nouo conſtat, in eo caſu non contrahi irregularitatem in Clem. vnic. de Homicid. & eſt communis reſolutio, vt videre licet in Couarr. ibi 3. p. §. 1. Nauarr. cap. 27. nu. 207. Maiolo lib. 5. cap. 48. nu. 6. Caiet. dict. arti. 8. Soto lib. 5. de Iuſtitia, quæſt. 1 arti. 9. Caſtro libr. 2. de lege pœnali. cap. 4. Summiſt. verb. *Homicidium*. Imo probabilius eſt etiam iure antiquo in eo caſu non fuiſſe incurſam irregularitatem. Quod ſentit Gloſ. in dict. ca *Si quis viduam*, verb. *Defenſionis*, nam addit, *Euitabilis*, in quo indicat, tunc ſolum ex illo iure ſequi irregularitatem, cum homicidium ad defenſionem neceſſarium non fuit: nam tunc defenſio non eſt cum moderamine inculpatæ tutelę. Et idem habet Gloſſa in capit. *Sicut dignum*. Et ſumi poteſt ex Stephano Papa in cap. *Quia te*, diſt. 50 ibi, *Sed quia te, tua ſponte id feciſſe cognoſceris, inde canonice nullo modo iudicaris.* 2.

Deinde interpretationem illam legitimam eſſe, patet ex citato decreto Concilii Trid. nam, vt ſupra oſtendi, Concilium ibi non introducit nouam irregularitatem, neque etiam reuocauit ſtatutum, vel declarationem Concilii Viennenſ. in dict. Clement. de Homicidio, vt per ſe euidentius eſt: ergo cum agit de homicidio ex defenſione, intelligit de defenſione immoderata. Quod recte notauit Nauarrus Conſilio 36. de Homicidio, meritoque ita loquuntur 3.

tur

tur, iura, quia homicidium abſolute ſignificat actũ culpabilem: vnde tunc dicitur homicidium ex defenſione, quando defenſio non eſt pura defenſio, ſed trãſit in aggreſſionem, vt ſignificatur etiam in c. *Significaſti*, de Homicid. Eodem igitur modo exponi, poteſt dict. ca. *De his clericis*, I. quod nimirum loquatur de occaſione facta propter defenſionem, non tamen neceſſaria ad defenſionem: nam quod interuenerit culpa, ſignificant illa verba, *per pœnitentiam emendati.* Coniecturæ etiam ſunt, quod multi vnum occiderunt. Item quod ille erat paganus, quẽ maiori licentia, vel etiam odio interficere potuerunt. Vnde non probo quod Maiol. ſupra numer. 9. dicit, ibi latam eſſe ſpecialem irregularitatem clericorũ, vt in eo caſu nõ poſſint aſcendere ad ſuperiores ordines licet permittantur in ſuſceptis miniſtrare: nam ibi nulla talis diſtinctio datur. Improbabilius vero eſt, quod ſentit, illam irregularitatem nunc durare poſt Clem. de Homic. cum illa ſimpliciter, & ſine diſtinctione loquatur, & ab omnibus ita intelligatur.

Duæ generales regulæ proponuntur, & difficultates in contrarium expediuntur.

4 *1. Dub. de eo qui per fugã poteſt ſe defendere.*

Ex his ergo duæ certæ regulæ colliguntur. Vna eſt, qui occidit alium in ſui defenſionem cum moderamine inculpatæ tutelæ, non fieri irregularem. Hæc ſatis patet ex dictis. Alia eſt, qui excedit in modo defenſionis, fieri irregularem: quia tunc ceſſat ratio & diſpoſitio iuris. Ad has vero regulas explicandas nonnulla dubia expedienda ſunt. Primũ eſt an habeat locum defenſio, & excuſatio irregularitatis, quãdo per fugam poteſt vitari periculum, & aliquis non vult fugere, ſed reſiſtere, ac ſe defendere. *Opinio.* Procedit autem dubium quando quis certus eſt per fugam poſſe ſe euadere omne periculum mortis mutilationis, & grauis læſionis corporis, alioqui conſtat fugam non eſſe medium, nec tuitionem ſufficientẽ, ideoque neminem cogi tunc ad tentandam fugam. Suppoſita autem certa euaſione per fugam, ſunt opiniones extreme contrariæ. Prima dicit, *2. Opinio.* neceſſarium eſſe fugere ad vitandam irregularitatem, etiamſi abſque dedecore & infamia fugere non poſſit: quia illa infamia non eſt vera, ſed mundana, cui vita proximi præferenda eſt. Ita tenet; licet cum formidine Couar. dict. Relect. 3. p. §. 1. n. 4. Nauarr. ca. 27. nu. 211. & conſ. 6. de Homic. nu. 4. & 5. dicens, licet quis non teneatur fugere ad vitandã culpam: teneri ad vitãdam irregularitatem. Idem Maiol. d. nu. 6. qui referunt Gloſſ. & alios Doctores, qui maxime in hoc fundatur, quod in dict. Clem. *Si furioſus*, ſolum excipitur caſus in quo aliter non poteſt euitari mors. Secunda abſolute negat in eo caſu incurri irregularitatem, etiamſi abſq; infamia poſſit quis fugere: quia hæc irregularitas non incurritur ſine culpa, vt infra videbimus, & ibi non eſt culpa: quia nemo videtur fugere, etiamſi abſque dedecore poſſit, & ideo nullam aliam pœnam iuris incurrit, vt cõmunis Iuriſtarum ſententia, quam refert Felinus in c. *Suſcipimus*, de Homicid. Tiraq de Nobilitat. c. 20. n. 64. Iulius Clarus, l. 5. §. *Homicidium*, n. 32.

5 *Diſtinct. data dubium reſoluitur.*

Nihilominus diſtinctione vtendum eſt. Aut enim quis poteſt fugere ſine periculo, & ſine dedecore vel infamia aut non. In priori caſu dicẽdum eſt fieri irregularem, ſi reſiſtat. & occidat in ſui defenſionem. Hoc probant fundamenta prioris ſententiæ. Nec in eo caſu poteſt quis excuſare à culpa corã Deo quidquid ſit de pœna in humano foro: quia ſine morali neceſſitate proximũ occidit: nec ibi interuenit iuſta, & neceſſaria alicuius rei defenſio. Hinc communis illatio omnium eſt, clericum ſi occidat alium cũ poſſit fugere, ſemper & ſine diſtinctione fieri irregularem. Ita Gloſſa in dict. Clem. & in dict. ca. *Suſcepimus*. & ibi omnes, & alii citati. Et probatur ſatis ex illo textu. Ratio eſt, quia clerico non eſt ignominioſa fuga, quia non tentur eſſe paratus ad pugnam, imo nec decet eius ſtatum. Vnde à fortiori conſtat, idem dicendum eſſe de religioſo. Idem dixit Soto lib. 5. de Iuſtitia, q. 1. artic. 8. de homine infimæ fortis qui nullam honoris iacturam fugiendo faceret: itemque erit ſi perſona ſit tibi ignota, & peregrina vel ſi noctu fiat, nam in his caſibus & ſimilibus nulla creatur infamia.

In poſteriori autem caſu: ſecundo dicendum eſt, 6
Secunda pars probatur.
ſi quis non poſſit fugere ſine graui nota & amiſſione honoris, non teneri ad fugiendum, nec irregu'arem fieri ſi alium occidat ſe defendendo. Probatur primo, quia quod vitari nõ poteſt ſine magna infamia & dedecore, moraliter ineuitabile eſt: & ideo merito hic caſus ſub verbis Clement. comprehenſus intelligitur. Secundo quia ibi non eſt culpa, vt omnes fatentur, nec eſt voluntas, loquẽdo moraliter, quia eſt moralis neceſſitas, quid enim magis neceſſarium moraliter quam vitare grauem infamiam vel amiſſionem honoris? Aliqui vero hoc limitant, niſi præceſſerit culpa, & iniuria ex parte eius qui fugere cogitur, *Quorundam limitatio.* vt ſi ille dedit alteri alapam, vel iniurioſum verbum dixit, vel cum vxore inuentus eſt, aut pallium tollere eſt aggreſſus, & alter in eum inſurgit, nõ ſolum vt vim repellat. ſed etiam vt vindicet & occidat: Nam tunc licet hic excedat, non poteſt alt riuſte ſe defendere, ſi poteſt fugere, cum ipſe dederit occaſionem rixæ: & ideo, fugiendo amittit honorem, ſibi, & non alteri imputare debet. Quæ limitatio *Cum limitatione admittitur.* videtur mihi valde probabilis, quando in continenti ſeu in ipſa actuali iniuria totum contingit, vt paulo poſt dicam. At vero ſi iniuria iam diu præceſſit, & qui illã eſt paſſus, poſtea aggreditur ad ſe vindicandum, nõ cenſeo admittendam limitationem quia illa eſt occaſio valde remota, & in præſenti eſt pura aggreſsio.

Defenſio quæ ſit dicenda moderata, quæ immoderata.

7

Secundo dubitari poteſt, ſuppoſita licita defenſione abſque fuga, quando cenſenda ſit moderata vel immoderata reſpectu huius irregularitatis Reſpondeo, hoc in particulari iudicare prudentis arbitrij eſſe. Alioqui vero exiſtimant nunc eſſe hoc iudicium reſeruatum Epiſcopo per Cõcilium Trid. ſeſſ. 14 ca. 7. de Reform. adeo, vt ante talẽ Epiſcopi declarationem non poſſit, qui ſic interfecit alium promoueri, vel ordinibus vti. Veruntamen, nihil quoad hoc Concilium innouauit, vt ex declaratione etiam Cardinalium ſupra probaui: nam in hoc eadem eſt ratio de hoc homicid. & de caſuali, vt ex textu conſtat. Quando ergo res deducta fuerit ad forum contentioſum, tunc ad Epiſcopum pertinebit illud iudicium ferre, tamen in foro conſcientiæ Vnuſquiſque ſequi poteſt iudicium conſcientiæ ſuæ vel alterius viri prudentis & docti, penſatis circumſtantiis. Ex quibus aliquæ poſſunt generatim obſeruari (nam particulares infinitæ ſunt.) Vna & præcipua eſt, vt qui occidit ſit aggreſſus ab alio, alioqui nõ eſſet defenſio, ſed aggreſſio. Oportet tamẽ animaduertere non eſſe neceſſarium ſemper vt quis expectet ictum vel impetum alterius: aliquando enim neceſſarium eſt præuenire, vt ſi quis deſperet ſe poſſe reſiſtere inimico propinquius accedendi, vt recte docuit Nau. conſ. 31. de Homic. & in Summ. cap. n. 2. *Indicia ad iudicandum an defenſio moderata fuerit.* Quia tunc illa præuentio non eſt aggreſſio, ſed pura defenſio. Supponimus enim (vt idem autor aduertit) actionem illam præueniendi fieri aduerſus actualem aggreſſionem alteriꝰ, quia extra illam poſſunt eſſe alia remedia, & ideo non eſt illa licẽtia extendenda.

8

Secundo neceſſe eſt, vt defenſio fieri non poſſit cum minori læſione proximi: nam ſi ſufficeret mutilare, aliud vulnus infligere, occiſio eſſet immoderata defenſio. Et eadem ratione propter ſolam mutila-

mutilationem incurretur irregularitas,ſi cum ſola debilitatione membri,aut minori nocumento poſſet fieri defenſio, vt ſenſit Syluest.*Homicidium*:3. q. 4. in princ.& Maiol. dict.num.6. *Armilla dictum reiicitur.* Armilla verb. *Irregularitas*,nu.41. ait non fieri irregularem eum,cui neceſſarium eſt mutilare, aut occidere alium, ſi eum occidat,potius quam mutilet, etiãſi mutilatio ſufficeret ad euadendum periculum,& citat Card.in d. Clem.1.Et ratio eius eſt,quia homicidium,& mutilatio æquiparantur in ordine ad irregularitatem,& ideo non refert quod homicidium fiat, potius quam mutilatio. Sed hoc non recte dicitur, quia mutilatio ſolum æquiparatur homicidio quoad ad hæc,vt per illam incurratur irregularitas: non vero quoad rationem excuſationis: nam aliquando eſſe poteſt culpabile homicidium, vbi mutilatio excuſatur,vt in prædicto caſu.& ideo,licet in eo excuſetur irregularitas mutilationis,nõ tamen homicidii,ſi fiat.Et ratio eſt quia homicidium tunc non eſt neceſſarium ad defenſionem, mutilatio vero eſt in euitabilis. Neque enim dici poteſt euitabilis, eo ꝙ per homicidium poſſit defenſio obtineri, quia tale medium in eo caſu non eſt prudens nec rationabile & ideo aliud ſolum relinquitur,vt moraliter neceſſarium,iure potius, quam facto,quod in hac defenſione maxime conſiderandum eſt. Denique potiſsima conditio, vt defenſio ſit moderata eſt, vt ſit inculpatæ tutelę,id eſt ſine culpa homicidii,vel mutilationis,vt patet ex dict.capi. *Significaſti*,2.Homicid. cum ſimilibus, & ex ipſa ratione ob quam irregularitas in hoc caſu excuſatur. Sed in eo caſu defenſio non eſt ſine graui culpa: ergo non eſt moderata.

9 *Tertium indicium.* Vnde tertia & generalis conditio addi poteſt,nec defenſio fiat cum graui culpa, quæ in aggreſſionem tranſeat, vt ſi quis iam fugientem inſequatur, aut iam deſiſtentem à pugna excitet ad illam, &c. Sed quid ſi exceſſus ſit per culpam tantum venialem. Reſpondeo, iuxta ſuperius dicta non ſufficere ad hanc irregularitatem:quia hic non poteſt eſſe culpa venialis ex leuitate materiæ, vt per ſe conſtat: ergo ex ſubreptione & indeliberatione,quæ profecto nõ conſideratur in lege humana, Alioqui ineuitabilis eſſet hæc irregularitas propter iuſtam defenſionem quia exceſſus aliquis venialis moraliter ineuitabilis eſt: vel ſaltem ſemper eſſet timenda, & ſeruanda talis irregularitas, ſaltem propter probabile dubiũ facti, quia nemo eſt, qui in ea occaſione non poſſit merito timere aliquem exceſſum ſaltem venialem.

10 *An iniuria proxime antecedens reddat inculpatam tutelam.* Sed difficultas eſt, an ex iniuria proxime antecedẽte reddatur inculpata tutela. Dico proxime, quia ſi ante aliquod tempus præceſſit,& poſt mortalem interruptionem alter aggreditur ad ſe vindicandum,nihil refert,quia prior iniuria non eſt circumſtantia præſentis actionis,nec cauſa moralis eius,licet Nauar.infra citandus etiam in hoc caſu oppoſitum ſentiat, quod ſane probabile non eſt, vt à fortiori ex dicendis patebit. Eſt ergo dubium quando quis inchoat iniuriam actualem,& alius in eum inſultat,eſtque vulgarius de adultero, qui in flagranti delicto inuentus, à marito inuaſus, eum occidit, vt ſe defendat. Multi cenſent nõ manere irregularem, Syluest.*Homicidium*,3. quæſt. 4. licet male in contrarium citari ſoleat. Armilla verb. *Irregularitas*,nu.42. Tabiena verb.2.num.24. Soto ſupra art.9.Ratio eſt, quia immediata defenſio eſt,vt ſupponitur, moderata:prior autem occaſio eſt nimis remota, quæ per ſe non ſufficit ad irregularitatem, quando alioqui homicidium voluntarium non eſt.Et confirmatur, nam ob ſimilem rationem diximus ſupra cum Caſtro lib.2.de lege pœnali,ca. 14. adulterum non fieri irregularem, etiamſi poſtea maritus occidat vxorem ratione adulterii. Denique confirmatur, quia ſine culpa homicidij non contrahitur irregularitas in priuato homicidio: ſed in eo caſu non interuenit culpa homicidij,ſed adulteri,verb.grat. qua ſuppoſita, adulter non peccat ſe defendendo, etiam cum occaſione alterius, ſi aliter non poteſt. Nihilominꝰ in his caſibus incurri irregularitatem tenẽt Nauarrus conſ.32.33.34.& 35. de homicid. & in Summa ca.15.num.7.& cap. 27.nu.138.cum Antonino 3.par. tit.5.cap.8.§.1.Citatur etiam Aſſenſ.lib.1.Summæ titul.35.tenet Maiol.dict.nu.7.& 8. Vtuntur illo argumento, quia ſic occidens dabat operam rei illicitæ, & ideo non excuſatur ab irregularitate.Sed hæc ratio non cogit,tum quia ille non dabat operam rei illicitæ per ſe ordinatæ ad homicidium, & eo titulo prohibitæ à iure:tum maxime quia cum committitur tale homicidium, nõ datur opera rei illicitæ, nã opus illud,quod immediate ſit homicidium, licitum eſt, nimirum propria defenſio: quod autem ſupponatur opus illicitum, nimis remotum videtur. Aliter ergo videtur hæc ratio, quia in his caſibꝰ ille, qui occaſionem præbuit inferendo primam iniuriam moraliter cenſetur inchoare rixam, & aliũ aggredi ſaltem inferendo illi iniuriam, quem alter propulſare conatur: ergo illa iam non reputatur pura defenſio ſed moralis aggreſſio, & ideo non videtur eſſe ſatis,vt in rixa defenſio per ſe ſpectata ſit licita.debet enim ſpectari tota illa vt vna actio moralis quæ iniuſte inchoatur, & per modum aggreſſionis,quod ſatis eſt ad irregularitatem incurrendam. Sicut, ſi quis aggrediatur alterum animo inferendi iniuriam contra honorem eius ſine læſione corporis,alter vero in ipſum inſurgat animo occidẽdi, & ita illum vrgeat vt eum compellat ad ſe defendendum, quantumuis iam licite ſe defendat,nihilominus irregularitatem incurret, ſi occidat, quia abſolute fuit aggreſſor: ergo idem eſt in iniuria adulterii,quæ non minus prouocat hominem ad vindictam ſumẽdam. Et confirmatur,nam ob hanc cauſam in tali caſu nõ omnino excuſatur aliquis à pœna homicidii iure ciuili, quamuis nõ ordinarie, ſed extraordinarie puniendus ſit,vt ex Triaquello & aliis refert Maiolus ſupra.

Hæc res videtur mihi dubia,nam vtraque opinio eſt probabilis & habet graues autores, & apparentia fundamẽta. 11 *Quid in hoc dubio ſentiendum.* Defendendo autem poſteriorem oportet hic diſtinguere duos caſus. Vnus eſt quando occaſione adulterii maritus occidit vxorem,de quo ſupra diximus: alius vero eſt quando occaſione adulterii adulter cogitur interficere maritum: nam in hoc poſteriori caſu eſt apparentior ratio irregularitatis, quam in priori, nã ipſemet qui dedit occaſionem homicidio, per ſe ipſum illud efficit,in alio vero caſu ipſe non eſt cauſa efficiens homicidij. Et in hunc modum reſponderi poteſt ad fundamenta prioris ſententiæ. Nec tn. difficile eſt poſterioribus fundamentis ſatisfacere negãdo illam eſſe propriam aggreſſionem, quæ ad rixam, vel homicidium ordinetur, niſi valde remote, quod per ſe non ſatis eſt ad irregularitatẽ, niſi poſtea ipſamet actio homicidii culpabilis ſit. Ad confirmationem autem ſumptam ex iure ciuili reſpondetur: Iuriſtas non loqui de homicidio facto cum moderamine inculpatæ tutelæ,vt patet ex Tiraquello tractatu de Pœnis temporandis,cauſ.1. numer.11. vbi refert iura & Doctores loquentes de illo, qui ſe defendendo modum exceſſit,quem agunt,non punire pœna ordinaria, de illo autem, qui ſe defendendo modum non exceſſit, nihil dicunt, imo potius inſinuant illum nõ punire propter tale homicidium,ſed ſolum propter adulterium,vel aliud illicitum opus in quo verſabatur: Atque ita hi autores potius fauent huic poſteriori ſententiæ,quæ mihi ſatis probabilis practice,& tuta videtur,tum propter dicta tum etiam, quia ius ſimpliciter excipit ſe defendentem, & ille caſus re vera eſt proprie defenſionis. Eſt autem hæc res fauorabilis,& ideo vel amplianda potius quam reſtringenda, vel ſaltem ſimpliciter accipienda eſt. Duo tamen occurrunt aduertenda. Vnum eſt, in

eo caſu

Duo notanda circa præcedentem caſum. Primum.

eo caſu teneri eum, qui priorẽ iniuriam intulit, ad fugiendum, ſi illo modo ſine periculo proprio, & ſine occaſione alterius poteſt mortem euitare, neque in illo caſu procedere doctrinam ſuperius datam de amiſsione honoris per fugam quantumcumque enim amiſſurus ſit honorem fugiendo, nõ poteſt iure alteri reſiſtere. Quia ipſe adulter alium aggreſſus eſt, & actu illi iniuriam fecit: & abutitur re non ſua: ergo iure ab alio repellitur: ergo tenetur agreſſor diſcedere, & non reſiſtere, ergo debet fugere. Et ſane quidquid ſit de noua culpa, non eſt dubium quin ad vitandam irregularitatem ſit neceſſarium: quia tota illa eſt veluti vna actio moralis, cuius initium fuit volũtas iniurioſa adulterii, & ideo illi imputatur effectus ſequutus, quando illum vitare potuit, & noluit. Præſertim, quia in ſimili caſu nulla eſt rationabilis infamia in fugiendo, cum maritus habeat humanam executionem ad dolorem præſentis iniuriæ. Et idem eſt in ſimilibus.

Secundum.

Aliud notandum eſt hic habere locum diſtinctionem ſupra datam, & à Couarru. inſinuatam, an huiuſmodi delinquens ſeu adulter prius adhibuit diligentiam ad cauendum illud periculum, procurans, & ſecretum, & occaſionem in qua nõ poſſet tale periculum moraliter timeri, tunc enim maxime procedũt omnia ſupra dicta. Si autem temere, & ſine huiuſmodi circumſpectione tale facinus aggrederetur, non ſolum peccaret adulterando, ſed etiam moraliter, & proxime excitando alium ad rixam, ideoque quantumuis poſtea moderate ſe defenderet, non euitaret, vt opinor, irregularitatem, quia à principio fuit illa actio infecta malitia homicidii, ſaltẽ indirecte.

Caſus de ebrio interficiente aliũ deciditur.

Exemplum accommodatum eſt de ebrio, quod late tractat Couarruu. dict. part. tertia, nam communis & vera reſolutio eſt, quod ſi ebrius tempore inebriationis inuincibiliter ignorauit periculum, poſtea nõ ſit irregularis, quia tunc comparatur furioſo, & amenti, & ratione prioris voluntatis effectus non imputatur, quia nulla fuit: nec refert quod prius opus fuerit illicitum, quia non eſt per ſe & proxime ordinatum ad homicidium, neque ob eam rationem eſt ſpecialiter prohibitum: ſi autem tũc habuit ignorantiam vincibilem, vel propter priorem experientiam, vel propter aliam ſimilem cauſam, tunc fiet irregularis ex ſubſequuto homicidio in ebrietate, quia illud fuit voluntarium in cauſa. Ita ergo in præſenti philoſoſophamur: maiori enim ratione cenſemus homicidium, de quo agimus, factum in defenſionem, licet ex eo capite non ſit directe voluntarium, tamen in cauſa fuiſſe voluntarium, quãdo adulterium non ſolum iniuſte, ſed etiam incaute patratũ eſt, & ideo in tali caſu irregularitatem incurri.

13\. *Qualis ſit irregularitas quando per homicidium in defenſionem incurritur.*

Vltimo facile ex dictis intelligitur, qualis ſit irregularitas quando per homicidium in defenſionem incurritur. In quo vitanda eſt quęſtio de nomine an tale homicidium ſit caſuale, nec ne: ſicut etiam non refert quæſtio, an tale homicidium poſsit licite eſſe directe intentum, aut volitum vt medium. Quidquid enim de hoc ſit, in pręſenti certum eſt tale homicidium non eſſe voluntarium, pro vt in hac materia vſurpatur etiamſi ob immoderatam defenſionem aliquam voluntatem habeat adiunctam, ex qua habet vt ſit culpabile, alias irregularitatem non induceret: tamen, quia non ſit ex propoſito, & induſtria, ideo voluntarium non reputatur. Quod notauit Nauarrus conſilio trigeſimo ſexto, de Homicid. & ſumitur ex Concilio Trdentino, ſeſsione decima quarta, capitulo ſeptimo, nam tam homicidium factum in defenſionem, quam caſuale, diſtinguit ab homicidio facto ex induſtria: aut voluntate, & de omni bus agit quatenus ſufficiunt ad irregularitatem inducendam. Vnde ſi, omne homicidium quod voluntarium non eſt, dicatur caſuale, hoc etiam ſub tali membro comprehenditur: Et ſępè quidem proprie caſuale, vel quia exceſſus defenſionis, & effectus eius non fuit directe volitus, vel quia culpa non fuit in hoc exceſſu, ſed in priori cauſa rixæ iniuſte & incautè datæ, ſicut de adulterio dicebamus. Tamen non ſemper eſt proprie, & in rigore caſuale, nam aliquando poteſt eſſe directe intentum, & volitum calore pugnæ, vt ſentit Nauarrus capit. vigeſ. ſept. numer. 240. niſi dicatur eſſe moraliter contingens, quamuis non ſit phyſice, vel dici poteſt homicidium quodammodo neceſſarium. Denique vtcumque nominetur, irregularitas ex tali homicidio contracta, non moraliter indiſpenſabilis, ſed comprehenditur ſub decreto Concili Tridentini ſeſsione 24. & in capit. ſext. & ſub quacũque alia facultate diſpenſandi in irregularitate contracta ex homicidio, excepto ſolo voluntario. Et huc ſpectat quod Iuriſtæ aiunt homicidium factum in defenſionem etiam immoderatam, nõ puniri pœna ordinaria: ſic enim etiam per canones non punitur irregularitate indiſpenſabili, ſed leniori: quod ipſi ampliant multis modis, & omnes exiſtimo habere locum in præſenti ſcilicet, etiamſi exceſſus fiat ex poſitiuo imo etiamſi quis iam fugientem proſequatur, & occidat: quia à principio tale homicidium habuit originem alterius rationis, & totus ille exceſſus imputatur aggreſſori, & non directe voluntati eius qui ſe defendit. Quod poſſet hic late cõfirmari: ſed hæc nobis ſufficiunt, videatur Triaquellus in tractatu de Pœnis temperandis, cauſ. 1. nu. 89. & ſequentibus.

SECTIO II.

An ex homicidio commiſſo in defenſionem bonorum temporalium contrahatur irregularitas.

1\. *Bona temporalia an poſint licitè defendi cũ interitu eius qui vult illa violente auferre. 1. Opinio.*

ALIQVORVM opinio fuit hæc exteriora bona non poſſe defendi licite cũ interitu eius, qui violentè vult illa auferre, etiam ſi omnino amittenda ſint: quia charitas obligat ad hæc bona tribuenda pro tuenda vita proximi, vel etiam quia alius non eſt dominus vitæ, ſed ſolus Deus: ergo non poteſt quis illam vitam deſtruere, vt res ſuas tueatur. Ita ſentit Maiolus, & alii infra citandi. Ego vero ſuppono, ſeruatis debitis circumſtantiis hoc poſſe eſſe licitum. Quæ eſt communis ſententia Theologorum, & aliorum Doctorum, vt ſtatim patebit. Circumſtantię autem ſunt. Prima vt temporale nocumentum actu, & iniuſte inferatur, ſitque graue & dignum tali propulſatione. Deinde vt ſit irreparbile vel non ſine tanta difficultate & periculo, vt vel ob eam cauſam poſsit graue diſpendium reputari. Tertia vt defenſio ſit moderata, & pura. Quarta, vt ſit in euitabile nocumentum proximi, vt defenſio habeat effectum. Concurrentibus ergo his cõditionibus, nec contra iuſtitiam, nec contra charitatem eſt, inuaſori reſiſtere vſq; ad occiſionem eius. Quia charitas non obligat ad præponendam vitam proximi propriis temporalibus rebus, niſi quãdo proximus eſt in neceſsitate: at in præſenti caſu ille non eſt in neceſsitate, ſed in iniqua volũtate: & ideo charitas tunc non obligat ad credendum illi: neq; etiam iuſtitia, quia nemini debet vis, aut fraus patrocinari: ergo hic etiam vim vi repellere licet. Detrimentum autem, quod aggreſſori ſequitur illi potius, quã ſe defendendi imputatur.

2\. *An qui iuſte res ſuas defendendo alium occidit irregularitatem incurrat.*

Hoc ergo poſito difficultas ſupereſt, an in eo caſu incurratur irregularitas, quando quis res tantũ & nullo modo vitam defendit, quia nimirum dimittendo res, incolumis eſſe perſona: Multi affirmant incurri tunc irregularitatem. Eſt communis Panor. & aliorum in capit. 2. de Homicid. Tenet Socinus in capit. *Ad audientiam*, eodem titulo, & Villa-

diego

diego tractat. de Irregularitate. Idem Nauarrus in Summa cap. 15. num. 2.4 & 5. & ca. 27. num. 209. & 231. Nicolaus Plouius tractatu de Irregularitate regul. 36. vbi ſpecialiter loquitur de clericis. Idem à fortiori tenent omnes, qui putant talem defenſionem eſſe illicitam, quod de clerico etiam affirmat Gloſſa vltima in capit. 2. de Homicidio, & principio 23. quæſtione 3. verbo *Fugiens*, & in capit *Dilecto*, de Sententia excommunicationis, in ſexto, in verb. *Bonis*, Iaſon in l. *Vt vim*, ff de Iuſtitia, & iure. Priores vero autores fundantur, quia homicidium illud, quamuis inculpabile, eſt tamen voluntarium, quod ſatis eſt ad irregularitatem, vt patet in homicidio iuſto, facto à iudice vel milite. Antecedens declaratur, quia eſto, poſsit quiſpiã res ſuas defendere hoc modo, non tamen cogitur, nec præcepto obligatur: ergo quando id facit, omnino voluntarie facit. Sed hæc ratio non ſufficit, nam etiam quando quis defendit propriam vitam, non habet præceptum ſe defendendi occidendo alium, ſed poteſt ex motiuo charitatis permittere potius ſe occidi, quàm alium occidere, niſi in aliquo caſu ſpeciali ob circumſtantiam perſonæ alius ordo ſit neceſſarius, de quo alias, & nihilominus homicidium illud non cenſetur voluntarium ad incurrendam irregularitatem, quia alius infert moralem vim: idem ergo dicetur in præſenti caſu, ſolumque erit differentia ſecundum magis, & minus, quatenus propenſio, & ius ad tuendam propriam vitam maiora ſunt, quam ad conſeruandas res externas.

Prius fundamentū — *Reiicitur.*

3 *Firmius fundamentum.* Proprium ergo fundamentum eſſe debet, quia ius canonicum ſolum excepit defenſionem propriæ vitæ propter ſummã neceſsitatem moralem: quod eſt ſignum non reputaſſe ſufficiẽtem minorem neceſsitatem ad negotium irregularitatis. Nec ſine cauſa: nam licet illa neceſsitas excuſet à culpa, non tamen à defectu lenitatis, qui in hoc maxime cernitur, quod homo eligit potius ſanguinem proximi effundere vſque ad eius mortem, quàm res caducas & temporales amittere. Antecedens patet ex Clementina de Homicidio, vt ſolum excipit eum, *qui mortem aliter vitare non valet*. Item in capit 2. de Homicidio, dicitur: *Te tuaque liberando*: in quo ſignificatur, tunc ſolum excuſari irregularitatem defendendo bona, quando cum illis ſimul periclitatur perſona. Fauet etiam cap. *Suſcipimus*, de Homicidio, ibi: *Expediebat potius poſt tunicam relinquere pallium, & rerum ſuſtinere iacturam: quàm pro conſeruandis rebus vilibus, & tranſitoriis in alios tam acriter exardeſcere.* Facit etiam in capit. *Significaſti*, 2. de Homicidio. Addit denique Nauarrus dict. ca. 15. numer. 5. hoc ſeruare Curiæ Romanæ ſtilum, *qui facit*, (inquit) *ius*, iuxta cap. *Quam graui*, de Crimine falſi.

4 *Secunda ſententia.* Nihilominus contrariam ſententiam tenuit, quamuis ſub formidine, Couarruuias in dicta Clementina in 3. part. in fine, cum Fortunio in l. *Vt vim*, ff. de Iuſtitia, & iure. Quod etiam tenet Caſtro lib. 2. de Lege pœnali, cap. 14. Inſinuat Soto lib. 5. de Iuſtitia, quæſt. 1. art. 8. vbi quoad hãc irregularitatem nihil diſtinguit inter eum, qui ſe, vel ſua defendit. Fundamentum huius opinionis tãtum eſt, quia tale homicidium eſt inculpabile. Reſpondet autem Nauarrus, debile eſſe hoc fundamentum, quia etiam in Iudice, vel milite homicidium eſt inculpabile. Sed exemplum non eſt ſimile, quia illud homicidium omnino voluntarium eſt: nam ipſemet homo ſeſe ingerit illi miniſterio, & actioni, & in hoc maxime conſiſtit defectus lenitatis: in præſenti autem caſu illud homicidium non eſt voluntarium, neq; homo ſe ingerit, ſed moraliter cogitur ad illam actionem. Vnde in priori caſu homicidium eſt intentum per modum punitionis, in quo talis actionis indecentia conſiſtit, in hoc vero ſola defenſio eſt intẽta: homicidium vero cenſetur tanquam per accidens ſequutum.

5 *Proprium fundamentum huius ſententiæ Irregularitatem hanc non colligi ex Clementina vnic. de Homicid.* Proprium vero fundamentum eſſe debet, quia hæc irregularitas pro illo non eſt in iure expreſſa, vel comprehenſa. Hoc autem probatur, quia vel colligitur ex iure nouo illius Clementinæ, vel ex antiquo: neutrum dici poteſt: ergo. Probatur minor quoad priorem partem, quia in illa Clementina nihil de hoc caſu ſtatuitur, ſed ad ſummum poteſt ſumi argumentum à contrario ſenſu, vel ab ſpeciali de quo iam diximus ſupra in materia pœnali, præſertim irregularitatis, eſſe inſufficiens, vt cenſeatur irregularitas ſufficiẽter expreſſa in tali iure. Sed præterea hic non admittimus argumentum ab ſpeciali, quia hoc ſupponit exceptionem à generali regula, ſupra autem oſtendimus, nullam vnquam fuiſſe generalem regulam, per quam fieret irregularis, qui occidit alium in ſuam defenſionem. Non fuit ergo illa exceptio, ſed generalis declaratio facta à Pontifice, vt in eo caſu eſſet certitudo: de reliquis autẽ nihil declarare voluit, ſed diſputationi Doctorum reliquit.

6 *Prima extenſio dictæ Clementinæ.* Imo iuxta hanc interpretationem, quod nimirum illud nõ eſt nouum ius, ſed declaratio antiqui, colligere poſſumus, non ſolum ibi eſſe excluſam extenſionem ad alios caſus, ſed potius datam eſſe Doctoribus facultatem extendendi declarationem illam ad caſus ſimiles quantum ad formalem rationem. Quod declaratur primo, ſumpto exemplo ex priori parte illius textus, in qua ſolum nominatur furioſus, infans, & dormiens: quod non vetat, quominus adiicere poſsimus ebrium ex ignorantia inuincibili, iuxta ſententiam magis receptam, & veram propter ſimilitudinem rationis: & quia illæ perſonæ non de nouo excipiuntur illo iure, ſed de nouo declarantur comprehenſæ. Rurſus in altera parte ſolum fuga mortis nominatur, & tamen extendenda eſt declaratio ad fugam mutilationis: nam etiam ſi aggreſſor nollet me occidere: ſed manum, vel naſum, vel aliud ſimile membrum abſcindere, poſſem me tueri occidendo illum, ſi aliter non poſſum. Nam licet in eo caſu irregularitatem incurri dixerint Plouius, Villadiego, & Maiolus ſupra: oppoſitum eſt ſine dubio verum. Quod tenent Cardinalis in eadem Clementina, & Sylueſter, *Homicidium*, 3. quæſt. 4. & Couarruuias dicta part. 3. in nu. 2. Quia ſi mutilatio iniuſte alteri facta comparatur homicidio quoad irregularitatem inducendam, quomodo defenſio propriæ perſonæ à mutilatione non æquiparabitur defenſioni à morte quoad excuſandam irregularitatem. Itẽ illa eſt maxime neceſsitas moralis: vnde habet eandem rationem excuſationis, ſaltem quoad modum coactionis: quod ſatis eſſe videtur, etiamſi non ſit omnino æqualitas in gradu.

Secunda extenſio eiuſdẽ Clement. Præterea idem videtur dicendum etiamſi, non timeatur mutilatio: nec vulnus lethale, quando moraliter imminet periculum grauis percuſsionis corporis, ſiue illius grauitas poſita in notabili læſione, ſeu vulneratione corporis, ſiue in cõtumelia, vel infamia notabili, vt eſt in alapa, aut percuſsione virgæ vel arundinis, &c. vt indicauit Soto dicto articulo octauo, ad finem. Et ratio eſt, quia in his omnibus eſt eadem formalis ratio excuſationis, quæ eſt neceſsitas, & innocentia. Deinde quia integritas corporis, & conſeruatio eius homini commiſſa eſt, ſæpe etiam huiuſmodi læſio, vel contumelia plurius æſtimatur, quam vnius membri abſciſsio: ergo, &c. Atque hinc ſit gradus ad defenſionem honoris, de quo ſupra diximus, agendo de obligatione fugiendi.

7 *Vltima extẽſio eiuſdẽ Clement.* Ac tandem ſit extenſio ad bona etiam externa: nam licet hæc ſint minoris æſtimationis, etiam ſunt ſuo modo neceſſaria ad vitam. Vnde authores contrariæ ſententiæ fatentur, ſi ſint ita neceſſaria, vt ſine illis maneat homo in extrema neceſsitate, poſſe illa defendere vſque ad necem alterius abſque irregularitate. Idem ergo erit, ſi ſint neceſſaria ad ſtatum

ad ſtatum, quia etiam cadere ab ſtatu moraliter reputatur res valde grauis: inferre ergo neceſsitatem, quæ ad hoc compellat, eſt moraliter cogere: & effectus inde ſecutus non poteſt cenſeri homicidium voluntarium, cum vis illa iniqua ſit. Atque hinc fit, vt defenſio bonorum: de qua agimus, regulariter loquendo, huiuſmodi ſit: quia oportet, vt bona ſint alicuius momenti, vt initio dixi; hęc autem ordinarie vnicuique neceſſaria ſunt ad ſuum ſtatum. Accedit denique, quod ſi hæc impune defendi non poſſent, daretur prauis hominibus licētia inferendi ſimiles iniurias, & qui illas paterentur, neceſſario conſtituerentur in graui neceſsitate ad vitam conſeruandam. Hinc etiam apud Iuriſperitos hæc temporalia bona quodammodo vitæ comparantur, quatenus ad illam neceſſaria ſunt, argumento l. *Aduocati*, in fine, C. de Aduocatis diuerſorum Iudicum. De quo multa congerit Tiraquellus de Nobilitate, capit. 31. numer. 363. vſque ad 370. Videri etiam poteſt Iulius Clarus lib. 5. verbo *Homicidium*, num. 25. & numer. 47. Ergo nouum ius Clementinæ de Homicidio, huic ſententię nō repugnat, ſed potius per quandam ſimilitudinem, analogiam, vel reductionem declaratio illa poteſt ad omnem iſtam defenſionem extendi.

8. *Irregularitatem hanc non colligi ex iure antiquo.* Supereſt probāda altera pars de antiquo iure, in quo in primis nullum inuenitur verbum alicuius textus, quo magis fiat irregularis defendens bona ſua, quam defendens vitam ſuam: ſed oſtendimus, etiam ex iure antiquo non eſſe irregularem eum, qui alium occidit defendendo vitam ſuam: ergo neque erit defendendo bona ſua ex vi iuris antiqui. Conſequentia euidens eſt. Maior autem probatur primo, quia nullus eſt textus, qui de hac defenſione potius, quam de alia ſpecialiter loquatur: quod ſi per generale verbum occidendi non comprehendebāt antiqua iura occiſionem factam in defenſionem vitæ: quia illa non eſt tam occiſio, quam defenſio, nec tam voluntaria, quam neceſſaria: idem dici poterit de omni defenſione iuſta, vt ex diſcurſu proxime facto conſtat. Secundo idem probatur diſcurrendo per aliquos textus, qui ad hoc adduci ſolent: primus eſt capit. 2. de Homicid. ibi: *Te, tuaque*. Sed ex hoc verbo non colligitur, ad vitandam irregularitatem neceſſarium eſſe vitam, & bona ſimul defendere: alias qui ſolam vitam abſque aliis bonis defendendo, alium occideret, ex vi illius iuris fieret irregularis: quod abſurdum eſt. Ibi ergo ſolum explicatur, illud fuiſſe ſufficientiſsimum ad vitandam irregularitatem: quod vero fuerit neceſſarium, non dicitur. Quod ſi velimus illud ſignum copulatiuum non complexiue (vt Dialectici aiunt) ſed diuiſiue intelligere, fauebit potius ille textus dictæ ſententiæ: nam ſenſus erit, ſi te defendendo, occidiſti, non eris irregularis: & ſimiliter, ſi tua defendendo. Neque eſt in illo textu aliquid, quod huic interpretationi repugnet, cumque ampla ſit, in materia fauorabili admittenda videtur. Eſtque optimum ſimile in cap. *Verum*, de Iureiurando, vbi vel abſoluendus, vel immunis eſſe dicitur à vinculo iuramenti, qui illud inuitus *pro vita, & rebus ſeruandis* fecit. Vbi particula *&* (quę ad noſtrum inſtitutum ſpectat) non copulatim, ſed copulatiue intelligenda eſt.

9. Adducitur præterea capit. 3. de Homicidio, vbi qui furem nocturnum occidit, non cenſetur reus homicidii, ſecus vero qui occidit furem diurnum. Et ratio redditur, quia in diurno poteſt diſcerni ad furandum, non ad occidendum veniſſe. Sed ſi recte expendatur textus ille potius probat oppoſitum: ſumptum enim eſt capit. illud ex Auguſtino, libr. 2. Quæſtionum in Exodum, quæſtion. 84. vbi exponit legem illam latam exodi 22. & illius rationem reddit, explicatque eſſe intelligendam, quando fur tantum exercere tentat iniuſtitiam furti, & poteſt fugari, vt damnum non inferat abſque homicidio, vel læſione eius: tunc enim certum eſt homicidam eſſe, qui eum occidit: nos autem loquimur, quando fur diurnus per vim vult aliena bona rapere, etiāſi cognoſcatur, & videatur. Quod vero in eo caſu aliter cenſendum ſit, patet ex verbis, quæ Auguſtinus ſubiungit, & in eodem textu afferuntur: *Hoc & in legibus antiquis ſecularibus, quibus tamen iſta eſt antiquior, inuenitur, impune, ſcilicet occidi nocturnum furem quoquo modo: diurnum autem, ſi ſe cum telo defenderit: iam enim plus eſt, quam fur.* Lex autem illa eſt. 4. ff. ad l. Aquiliam, in qua exponendo verba illa, *Si ſe cum telo defenderit*, aut enim eſt ſermo de defenſione vitæ: & hoc non, quia non eſt immunis ab homicidio, qui occidit latronem, propterea quod ſe defendit, ne occidatur, cum in hoc licite faciat: neque enim ita ſe defendit, niſi quia alius eum aggreditur: vel eſt ſermo de defenſione earum rerum, quas furto auferre, & deferre molitur: & iuxta hunc ſenſum, qui legitimus videtur, inde potius colligitur nō eſſe reum homicidii, qui occidit furem telo ſe defendentem, ne à furto faciendo, & exequendo impediatur, & abiiciatur re infecta. Et ita conſtat differentia inter furem diurnum, & nocturnum: nam in nocturno diſcerni non poteſt periculum mortis, aut modus violentiæ, quam inferre tentat, & ideo non obligatur homo niſi ad vociferandum, (vt dicitur in prædicta l. 4.) & intelligendum eſt: quando id ſine periculo propriæ vitæ fieri poteſt: tunc enim eſt medium accommodatum ad fugandum furem ſine eius occiſione: & ideo intentandum prius eſt, vt defenſio ſit moderata. Si autem id non ſufficit, aut præmitti non poteſt ſine periculo morali: tunc licitum eſt præuenire, & occidere, quia non eſt aliud medium accommodatum ad ſe, vel ſua bona tuendum. Quod ſecus eſt in fure diurno: nam tunc conſtare poteſt de modo furti, & de periculo, quod eſſe poteſt in reſiſtentia furis, & regulariter ſunt alia media, quibus impediatur furtum ſine occiſione furis. Si autem nullum ſit, tunc non prohibetur defenſio bonorum, nec de hoc caſu ſermo eſt in prædicto textu.

Præterea colligi ſolet hæc irregularitas ex capit. 10. *Suſcipimus*, de Homicidio, vbi ſermo eſt de quibuſdam Clericis. Et ideo Panormitanus, & alii putant, ſaltem Clericis eſſe ſpecialiter prohibitum ſumere arma ad defendenda hęc bona: ideoque irregulares fieri, ſi occidant, etiamſi aliter euitare non poſsint furtum. Sed neque hoc colligitur ex illo textu, quia homicidium, quod in eo caſu commiſſum eſt, non fuit factum in puram defenſionem. Nam in primis Clerici illi ligauerunt latrones, qui ad furandum venerant: vnde manifeſtum eſt, multo facilius potuiſſe eos liberos, ac vacuos dimittere, ſine vllo periculo rerum, aut perſonarum. Deinde quia, vt Gloſſa ibi notat, Monachus, qui illos occidit, nulla neceſsitate vitandi nocumentum id fecit: potuiſſet enim ipſe fugere, priuſquam illi à vinculis ſoluerentur: nam res, quas furari poterant, ſeruatę iam erāt, vel certe illas ſecum deferre poterat: non ergo fuit, illa moderata defenſio, ſed immoderata aggreſsio, vel punitio propria autoritate vſurpata. Atque ita intellexit textum illum Couarruuias ſupra n. 6. cum aliis: quos refert.

Quarto induci ſolet capit *Significaſti*, 2. de Homicidio, vbi quidā Presbyter latronem, qui ornamenta Eccleſiæ aſportabat. *foſſorio arrepto percuſsit*, vt nimirum bona Eccleſiæ, quæ ſub ſua erant cura, defenderet: & nihilominus irregularis cenſetur, ſi vulnus lethale fuit. Sed nec ex hoc textu ſumitur probabile argumentum: quia ex illo non conſtat, percuſsionem illam neceſſariam fuiſſe ad defendendā Eccleſiæ bona: nam ſatis fuiſſet vociferatio, vt ex diſcurſu eiuſdem textus conſtat: nam Parochiani ſtatim adfuerunt. Vnde in fine textus, ait Pontifex: *quāmuis liceat vim vi repellere tamen cum moderamine* 11.

inculpatæ tutelæ : ſignificans in prædicto caſu non fuiſſe ſeruatum dictum moderamen. Deinde occaſione huius textus poſſet inquiri, an maneat quis irregularis occidendo aliquem in defenſionem rerum alterius, nam in eo textu Clericus ille non defendebat res proprias, ſed Eccleſiæ: & ideo dici poſſet non licuiſſe illi abſque irregularitate eas defendere cum periculo occidendi alium : quia Eccleſia ipſa vult potius res ſuas amittere, quam Sacerdotes ſuos ſanguinem fundere. Sed licet verum ſit potuiſſe Eccleſiam hoc declarare, tamen ex illo textu talis declaratio non colligitur, vt ex dictis patet. Quid vero in eo caſu dicendum ſit de defenſione rerum alienarum , dicemus in ſectione ſequenti , ad finem.

12. *Poſterior ſententia præfertur.* Ex his ergo ſatis oſtenſum videtur in iure antiquo , huiuſmodi irregularitatem non contineri. Poſſuntque hic addi antiqui canones, in quibus ſignificatur, per homicidium priuatum ſine culpa, & ſine voluntate factum, non incurri irregularitatem capit. *Hi qui arbores*, cum duobus ſequentibus, diſt. 50. Et facit etiam capit. *Quia te* eadem diſt. vbi videtur ſermo eſſe de illo, qui in defenſionem libertatis ſuæ, ne ſcilicet à Saracenis in captiuitatem adduceretur, eos occidit : de quo dicitur. *nullo modo inde canonice iudicare, quia non ſua ſponte fecit.* At vero ſi ſtandum eſſet in rigore contrariæ ſententiæ, quod ſola defenſio propriæ vitæ excuſet irregularitatem, non ſufficeret defenſio propriæ libertatis: quod illi textui repugnare videtur, & per ſeſe videtur valde abſurdum. Et ſi quis dicat, libertatem æquiparari vitæ reſpondemus ita æquiparari, vt non ſint idem, neque cũ omnimoda æqualitate. Et ideo ſi talis æquiparatio admittitur, hinc nos colligimus, iura nõ eſſe cum illo rigore intelligenda : ideoque æquiparationem extendendam eſſe ad omnem legitimam culpæ excuſationem , ratione cuius homicidium non cenſeatur propria ſponte factum, ſed vi & coactione ipſiuſmet aggreſſoris exortum. Propter hæc igitur videtur hæc ſententia ſatis probabilis, & tuta practice, & in rigore iuris vera. Et fundamenta contrariæ opinionis ex dictis ſunt expedita: licet enim communior videatur, tamen quia non habet fundamentum iuris ſufficiens, & hæc materia tota pendet ex iure, & odioſa eſt : ideoque illam ſequi non cogimur.

SECTIO III.

An ex homicidio facto ob licitam proximi defenſionem irregularitas contrahatur.

1. *Prima ſententia.* Diximus de omni defenſione propria, tam quoad corpus, eiuſque integritatem, quam quoad exteriora bona fortunæ, quæ ſuo modo locum habent, vt declarauimus: ſupereſt dicendum de Innocentis proximi defenſione honeſta & charitati conſentanea. Multi enim exiſtimant, etiã in eo caſu, interueniente alterius proximi occiſione, aut mutilatione contrahi irregularitatem. Ita ſentiunt Gloſſa & doctores in dicta Clementina, & 23. quæſtion. 8. in principio, Syluester, *Homicidium*, 1. quæſtion. 9. Armilla verbo irregularitas, numer. 41. Nauarrus capit. 27. numer. 213. Maiolus libr. 5. capit. 48. numer. 9. & alii, quos refert Couarruuias, dicta Clementina, part. 3. §. vnico, numer. 5. Fundamentum poteſt eſſe, vel quia tale homicidium non eſt licitum, cum æque diligenda ſit vita vnius proximi, ac alterius : vel quia licet poſsit fieri ſine culpa non eſt caſus in iure exceptus : quia dicta Clementina ſolum loquitur, de defenſione vitæ propriæ.

2. *Secunda & vera ſentent.* Nos tamen conſequenter loquendo contrariam ſententiam veriorem exſtimamus, quam Couarruuias, & alii ſupra citati conſequenter etiam tenent & Maior in 4. diſtin. 15. quæſtion. 30. Et in primis ſuppono, licitum eſſe innocentem defendere à morte , etiamſi neceſſe ſit aggreſſorem interficere, vt eſt communis ſententia, quam ex Alciato, & aliis referat Iulius Clarus verbo *Homicidium*, numer. 28. quam Nauarrus & alii admittunt. Et ratio eſt, quia magis eſt diligendus proximus innocens , quam propria bona, vel externus honos: ſed hæc licet defendere cum occiſione aggreſſoris, ſi neceſſaria ſit: ergo & proximum. Imo ſunt qui cenſeant, hoc cadere ſub obligationem præcepti , propterea iura quæ dicunt, participem eſſe culpæ, qui mortem proximi poteſt impedire, & negligit, capit. *Error*, 83. dicto capit. *Non inferenda*, 23. quæſt. 3. cum ſimilibus, & fauet capit. *Dilecto*, de Sententia excomm. in 6. vbi dicitur , licere vnicuique pro repellenda proximi iniuria ſuum impertiri auxilium , imo poſsit, & negligat, videri iniuriãtem, fouere; ac eſſe participẽ eius culpæ. *Non tamẽ ſemper ſub obligatione.* Veruntamen non cenſeo hoc eſſe ſub obligatione, niſi in aliquo caſu, in quo perſona, quæ defendenda eſt, maxime neceſſaria ſit Reipublicæ, vel Princeps eius, vel proprius pater, aut ſimilis, iuxta ordinem charitatis, vel aliquã iuſtitiæ obligationem , vt late Nauarrus in Manuali, capit. 24 nu. 17. & 18. Couarruuias, dicta Clementin: 3. part. §. 1. numer. 7. & in regula, *Peccatum*. 2. part. §. 3. numer. 4. cum Panormitano, cap. 1 de Offic. delegati num. 6. Syluester. *Homicidium*, 1. num. 10. iuxta quorum ſententiam regulariter nulla interuenit hic obligatio, quia licet charitas obliget ad defendendum proximum , non tamen cum tanto diſcrimine alterius. Nam etiam propriam vitam non ſemper tenemur defendere cum tanto damno proximi. Et licet vnus ſit innocens , & alter iniquus in eo facto, tamen illa non eſt ſufficiens ratio obligationis cum tanto detrimento alterius proximi. Maxime ſi neceſſarium ſit (prout regulariter continget) propriam vitam periculo exponere propter alium defendendum: de qua latius in 2. 2. quæſt. 64. art. 7.

3. *Probatur hæc ſententia in defenſione ex obligatione.* In præſenti ergo , quando homicidium non ſolum ſit licite, ſed etiam ex obligatione, lõge veriſimilius eſt non incurri irregularitatem, vt in particulari notauit Cardinalis, dicta Clementina de homicidio, quæſt. 18. & Caſtro lib. 2. de Lege pœnali, capit. 14. Et ratio eſt, quia tale homicidium nec culpabile eſt, vt ſupponitur, nec moraliter voluntarium ex duplici capite. Primo, quia non eſt intentum ſed per accidens ſequutum ex tali defenſione : ad quam quodammodo cogit ipſemet aggreſſor, ſuppoſito naturali amore patris ad filiũ, vel filii ad patrem, & ſimilium perſonarum. Secundo, quia ipſamet lex ſua obligatione quodammodo cogit ad tale homicidium etiamſi homo , quantum eſt ex ſe fortaſſe nollet talibus actionibus ſe immiſcere, & confirmatur ex D. Thoma 2. 2. quæſt. 40. artic. 2. vbi ait : *Nulli qui eſt deputatus ad aliquod officium, licet id per quod ſuo officio incongruus redditur.* Vnde è conuerſo colligimus, quoties aliquis licite exercet id: ad quod faciendum iure naturali, vel diuino compellitur, nõ poſſe inde reddi incongruum, vel inhabilem ad officium ſuum: ergo qui ex obligatione naturali & præcepti occidit vnum, vt defendat alium, ſeruatis legibus moderatæ defenſionis , non poteſt inde fieri irregularis, aliàs fieret ineptus ad officium ſuum.

4. *Euaſio.* Dices, hoc argumentum ad ſummum procedere de Clericis, qui ex officio res ſacras adminiſtrant: imo de illis : aiunt aliqui ſolum probare, non fieri irregulares ad vſum ſuſcepti ordinis, quia iam ſunt in eo officio conſtituti : & ad illud habent ius acquiſitum : nihilominus vero fieri irregulares, ne aſcendant ad ſuperiores ordines, in quorum officio non

cio nondum ſunt conſtituti. Sed hoc non recte dicitur; tum quia diſtinctio hæc applicata ad præſentem caſum, nullum habet fundamentum in iure, ſine quo in præſenti materia loqui non poſſumus; tum etiam quia cõſtitutus in inferiori ordine, verbi gratia, ſubdiaconatus, etiam habet ius aſcendẽdi ad ſuperiores ordines, niſi illis fiat indignus: non eſt autem minus inconueniens, quod homo amittat ius, vel quod fiat inhabilis propter obſeruationem præcepti ad vſum iuris talis potius, quam ad vſum ordinis ſuſcepti. Quæ ratio procedit etiã de laicis: nam liceat non habeant officium clericale, tamen habere poſſunt non ergo debent fieri inhabiles propter obſeruationem præcepti ſimpliciter impoſiti, & præuenientis) vt ſic dicam (eorum voluntates in quo diſtinguuntur à miniſtris iuſtitiæ, de quibus infra. Ac denique per ſe eſt abſurdum dicere, laicos fieri irregulares per aliquod homicidium, per quod ſeruata eadem proportione, non fieret Clericus irregularis: quia ſi ibi interuenit ſufficiens defectus, lenitatis, maiorem indecentiam inferet in Clerico quam in laico. Itaque quando interuenit abſoluta obligatio talis defenſionis, hæc res magis certa videtur. *Eluditur.*

5. *In defenſione licita, non tamen ex obligatione eadem ſententia ſuadetur.* Idem tamen cenſeo dicendum, quoties defenſio licita eſt, quamuis non cadat ſub obligationem, dummodo fiat cum moderamine inculpatæ tutelæ. Hoc autem probandum eſt eodem diſcurſu, quo vſi ſumus in præcedenti ſectione: quia irregularitas in eo caſu non colligitur ex Clementina de Homicidio, neque ex antiquiori iure: ergo nulla eſt. Prior pars antecedẽtis patet, tum, quia in dicta Clementina non eſt hoc expreſſum, quod requiritur in iure: tum etiam quia argumentum à contrario ſenſu in hac materia eſt inefficax, vt ſæpe dictum eſt: tum denique quia illa Clemẽtina non tam inducit nouum ius, quam declarat antiquum, iuxta veriorum ſententiam: declaratio autem in vno caſu expreſſo, non excludit alias in caſibus in quibus ſufficiens ſimilitudo rationis inuenta fuerit: hic autem talis ratio inuenitur, quia debemus proximum diligere ſicut nos ipſos, & pluſquam temporalia bona Altera pars antecedentis probatur, tum quia in iure antiquo nullus inuenitur textus, qui ſpecialiter de hac defenſione, vel de hoc genere homicidii loquatur. Deinde fauent alia iura, quæ ſignificant, homicidium priuatum, non inducere irregularitatem, niſi ſit culpabile: quæ paulo antea citauimus. Et in hoc ſenſu eſt probabile argumentum, quo multi vtuntur: quia interficiens Clericum in defenſionem proximi non incurrit excommunicationem, vt eſt communis ſententia Innocentii, & aliorum in capit. *Si vero*, de Sententia excommunicationis. De qua videri poteſt Couarruuias dicto numer. 4. in regula *peccatum*, & Iulius clarus verbo *Homicidium*, num. 29. ergo neque incurret irregularitatem. quanquam enim hoc argumentum à ſimili per ſe non ſit efficax, tamen ſuppoſito, quod verſamur in materia, in qua ſine culpa non incurritur irregularitas, efficax eſt? ideo enim excommunicato non contrahitur in eo caſu, quia talis occiſio fit ſine culpa.

6. Vnde tandem confirmatur, quia irregularitas homicidii non contrahitur niſi per culpam, aut per ſpõtaneam voluntatem, vt in ſuperioribus probatum eſt: ſed in hoc homicidio non interuenit culpa, vt ſupponimus, neque eſt ſpontanea voluntas: tum quia ibi non eſt interna occiſio, ſed defenſio, quæ quodammodo etiã per vim exorta eſt, ab iniquo aggreſſore. Confirmatur prędterea: nam ſi quis inuaſus ab alio, vt occidatur, aliquem vocet ad ſuã defenſionem, & illi arma præbeat, vt ſe adiuuet, & defendat, non incurret irregularitatem, etiamſi ille defenſor occidat aggreſſorem, vt fatetur Nauarrus numer. 212. Quia qui poteſt ſe defendere per ſeipſum, poteſt etiam per alium: ergo neque etiam ipſe defenſor fiet irregularis. Addo etiam, ſi contingat defenſorem occidi ab inuaſore, non propterea fieri irregularem eum, qui ipſum vocauit in ſuum patrocinium: quia licite id fecit, & effectus eſt per accidens ſequutus: cur ergo ſolus ille, qui ex charitate defendit, erit peioris conditionis, quando victoriam obtinet, & interficit aduerſarium? Et ita etiam facile ſoluuntur omnia, quæ contra hanc doctrinam obiici poſſunt. Et fateor quidem, contrariam eſſe communis receptam: exiſtimo tamen introductam eſſe occaſione verborum dictæ Clementinæ, quæ non ſatis à prioribus authoribus expenſa videntur, quos reliqui ſine maiori examine ſequuuti ſunt: quia verba illa ſunt *fere expreſſa*, vt Nauarrus loquitur, qui cum addidit *fere*, ſuam fere damnauit ſententiam, quia capit. *Is qui*, de Sententia excomm. in 6. non requirit ius fere expreſſum, ſed ſimpliciter expreſſum. Eò vel maxime, quod nec fere expreſſa ſunt, neque vllo modo fauentia, niſi in quadam ſpecie, ſeu apparentia, vt ſatis declaratum, & probatum eſt. Quod autem Nauarrus obiicit de communi praxi, non etiam obſtat, quia ſi quę eſt talis praxis in prædicta opinione ortum habuit vel etiam quia res ſaltem ſemper fuit dubia, & ideo ſecurius iudicatum eſt diſpenſationem petere, præſertim cum in his caſibus vix aliquis ſit ſecurus de adhibita moderatione neceſſaria in tali defenſione.

DISPVTATIO XLVII.

De irregularitate ex homicidio licito ob defectum lenitatis contracto.

HACTENVS diximus de priuatis homicidiis, nunc dicendum ſupereſt de his, qui authoritate publica fiunt, & conſequenter iuſta ſunt: nam ſi ſint iniuſta, eo ipſo, non ſunt ex poteſtate publica, ſed admiſcetur abuſus ex priuata voluntate, ac potentia. Duo autem ſunt modi exercendi hanc poteſtatem: ſcilicet in criminali iudicio, & in bello, & in vtroque modo poſſunt variæ perſonæ interuenire: de quibus ſigillatim dicemus.

SECTIO I.

Vtrum iudex ferens ſententiam in cauſa ſanguinis irregularis fiat.

SVppono in tota hac diſputation. ſermonẽ eſſe de perſona capaci irregularitatis, vt excludam hominem non baptizatum, in quo nondum Chriſti membro effecto non conſideratur lenitatis defectus, vt ſignificat Innocentius I. epiſt. 3. capit. 3. C. *Quæſimiliter*, 23. quæſtion. 3. de quo plura diſputatione 40. Hoc ergo ſuppoſito dicendum eſt, Iudicem ferentem ſententiam in cauſa ſanguinis, effectu ſecuto, irregularem fieri. Eſt communis reſolutio, quæ probari ſolet ex capit. *Sententiam ſanguinis*, ne Clerici, vel monachi, &c. Ibi tamen non dicitur, laicos, qui ſententiam ſanguinis tulerunt, non poſſe fieri Clericos, ſed ſolum vt clericus talem ſententiam non dictet, aut proferat, quod longe diuerſum eſt: immo nec ipſis clericis *1. Concluſio.*

hoc exercentibus ibi imponitur irregularitas, aut alia pœna, ſed pura prohibitio. Et in capit. *Clericis* eodem tit. eadem prohibitio ſolis Clericis in ſacris ponitur, & additur: *Quodſi quis tale quid fecerit, honore priuetur, & loco.* Quæ verba non inducunt irregularitatem, cum ſignificent pœnam per hominem imponendam. Nihilominus tamen certiſsima eſt hęc irregularitas, quę in illis decretis ſupponitur ex capit. *Literis*, de Exceſsib. Prælatorum, ibi: *Cum his non tantum authoritatem præſtiterit*, &c. Idem colligitur ex capit. 1. diſt. 51. & capit. *Archiepiſcopatû*, de Raptor. & ex cap. *Quæſitum*, 23. quæſtion. 4. & in capit. *Sæpe*, & capit. *His quibus*, 23. quæſt. 8. cum ſimilibus.

1. *Sententia ſanguinis quid.* Ad intelligentiam autem aſſertionis tres particulæ explicandæ ſunt, prima eſt, *ſententia ſanguinis*: nam ea voce intelligitur ſentẽtiâ mortis, vel mutilationis: minus enim nocumentum non ſufficit, etiamſi reus flagelletur, vel ad triremes mittatur, vel etiam aliter vulneretur, aut aliquod eius membrum per tormenta debilitetur. Quod quoad hoc æquiparatur hæc irregularitas omnibus aliis, quæ ex homicidio contrahuntur: ergo effuſio ſanguinis ſine mutilatione, vel morte non ſufficit, nec etiam neceſſaria eſt, ſi mors per ſuffocationem fiat. Nomine autem ſententiæ quodcunque præceptum Iudicis comprehenditur; nam ſi reus ex præcepto Iudicis vel alimento priuetur, vel rigore carceris ita affligatur, vt inde moraliter, ac celeriter ſequatur mors, irregularis fiet, vt notant Couarruuias, part. 2. §. 5. num. 8. Penna in Directorio Inquiſitor. 3. par. comment. 107. qui alios referunt.

3. *Quid particula Secuto effectu, ibidem ſignificet.* Secunda particula explicanda eſt, *Secuto effectu*, quæ ponitur propter quoſdam aſſerentes, ſolam prolationem talis ſententiæ ſufficere ad irregularitatem: quod tenuit Antoninus citans Guillelmum, 3. part. tit. 28. cap. 2. imo addit Maiolus lib. 2. cap. 6. n. 3. ſatis eſſe exercuiſſe Iudicis officium in criminalibus, licet nunquam ſententiam tulerit. Dicendum vero eſt, licet quis exerceat hoc officium, proferat ſententiam, & promulget illam, ſi effectus mortis, vel mutilationis quacunque ratione impediatur, ne executioni mandetur, non contrahere irregularitatẽ. Eſt communis ſententia in dicto cap. *Sentẽtiâ ſanguinis*, & in cap. *Ad audientiam*, de Homicidio. Hoſtienſis cap. *Significaſti*, eodem tit. Syluester, *Homicidium*, 3. num. 3. Nauarrus cap. 27. num. 211. Probatur quia nullo iure aliter lata eſt hæc irregularitas. Secundo, quia per mandatum iniuſtum non habetur irregularitas non ſecuto effectu: ergo nec per ſentẽtiam iſtam. Tertio, quia inde non ſequitur irregularitas Papalis, vt ſentiũt aduerſarii, & nullibi legitur Epiſcopo data facultas diſpenſandi in aliqua irregularitate ob defectum lenitas contracta: ergo nullum eſt. Quare dicti authores etiam in hoc non conſequenter loquuntur. Vnde à fortiori conſtat, non ſatis eſſe exercuiſſe officium Iudicis, ſi effectus non eſt ſecutus. Dico autem, exercuiſſe, quia exercere actu impediet, niſi definatur, vt de curialib⁹ in vniuerſum dicemus in ſectione 4.

4. *Iudicis nomine quis comprehendatur.* Tertio exponendum eſt, quid nomine Iudicis hic comprehendatur, in quo in primis dicendum eſt, comprehendi omnem Iudicem Summo Pontifice inferiorem. Prior pars certa eſt ex abſoluta iuris canonici locutione: & quia eadem eſt in omnibus ratio, cuiuſcunque gradus, vel ordinis exiſtant. Sub Iudice autem comprehendimus aſſeſſorem, conſultorem, exhortatorem, ac denique omnem alium cum illo ad ſententiam ferendam concurrentem, iuxta ſupra dicta cum proportione de cooperatoribus. Poſterior pars conſtat, quia Pontifex nõ eſt capax irregularitatis, vt ſupra dictum eſt. Errat enim Gratianus, 23. quæſt. 8. à principio hanc excipiens, tum quia hæc etiam eſt de iure humano: tum quia cum Papa ſit temporalis dominus, neceſſaria eſt illi hæc facultas, quam & per ſe, & per alios exercere poteſt diſpenſando cum illis, ne hanc irregularitatem incurrant. Imo aliqui exiſtimant, eo ipſo quod Summus Pontifex concedit alicui licentiam exercendi huiuſmodi cauſas ſanguinis, diſpenſare cum illo, vt ſine periculo irregularitatis id facere poſsit, vt quando dat licentiam alicui ad ingrediendum bellum cum armis offenſiuis, vt ex Calderino refert Syluester, *Homicidium*, 3. quæſtion. 6. in fine. Rectius tamen ipſe cum Archidiacono in fine ſubiungit, oportere vt modus talis licentiæ, & diſpenſationis ſufficienter exprimatur: quia ſi reſcriptum ſolum contineat licentiam exiſtendi in bello cum armis offenſiuis, non ſtatim intelligitur dari ad vſum offenſionis aggreſsiuæ, ſed ſolum defenſiuæ, niſi aliud declaretur, & idem eſt de omni ſimili facultate: nam in hac materia opinor priuilegium eſſe ſtricte intelligendum, quia eſt valde odioſum ordini clericali.

Difficultas vero eſt, an princeps vel dominus temporalis delegando hanc iuriſdictionem, vel committẽdo alteri officium iudicis, irregularis maneat. Et ratio dubitandi eſſe poteſt, quia illa videtur eſſe cauſa homicidii ſubſecuti: Nec ſatis eſt reſpondere, eſſe cauſam remotam, tum quia etiam Iudex eſt cauſa remota cõparatione executoris: & accuſator, vel tabellio videtur eſſe cauſa magis remota, tamen quia vnuſquiſque eorum in ſuo ordine eſt cauſa proxima, & per ſe moralis, ſufficit ad irregularitatem: ergo ſimiliter in præſenti. Tum maxime, quia dans iuriſdictionem, videtur eſſe cauſa principalis, cuius alius eſt inſtrumentum: ergo magis influit, & propinquius in ſuo ordine, ergo magis contrahit irregularitatem. In contrarium autẽ eſt, quia ſi hoc ita eſſet, neque Epiſcopi poſſent habere iuriſdictionem temporalem, & illam committere quoad huiuſmodi cauſas, nec religioſi, aut aliæ perſonæ Eccleſiaſticæ, quod eſt contra vſum Eccleſiæ. Reſpondeo, ex vi huius commiſsionis ſeu delegationis, ſi pure ac debito modo fiat, non incurri irregularitatem. Adiungo autem hanc conditionem, quia neceſſe eſt, vt talis delegatio non fiat determinate ad punitionem faciendam per mortem, vel mutilationem: alioqui iam nõ tam committeretur iuriſdictio, quam daretur mãdatum de homine interficiendo, ſolaque executio committeretur & ſententia ſupponeretur lata à ſuperiori Iudice cõmittente. Pura autem delegatio iuriſdictionis, vel cõmiſsio officii, quod iure ordinario illam includat, eſt quando indifferenter datur iuriſdictio ad inquirendam & examinandam cauſam, & iuſtitiam agendam, ſiue committatur in generali quoad omnia crimina, ſiue in particulari quoad tale factum. Atque hoc modo explicata concluſio habetur in c. vl. Ne clerici vel monachi in 6. vbi Pontifex ait, clericos habentes temporalem iuriſdictionem, poſſe & debere illam delegare ſine vllo metu irregularitatis. 5. *An temporalis dominus committendo alteri hoc munus, fiat irregularis.* *Concluſio.*

6. *Primum notandum circa textum hunc.* Circa quem textum primo aduertendum eſt, generaliter loqui de Epiſcopis, & clericis iuriſdictionem obtinentibus temporalem, vnde non refert, quod eam habeat ratione beneficii, aut ratione patrimonii ſeu temporalis dominii, quia textus indiſtincte loquitur, & non eſt à nobis addenda reſtrictio, maxime cum par ſit vtriuſque iuriſdictionis ratio. Neque enim illa declaratio facta eſt in fauorem (vt ſic dicam) beneficiorum Eccleſiaſticorum habentium talem iuriſdictionem annexam: ſed ſolum propter legitimum vſum talis iuriſdictionis Reipublicæ neceſſarium. Atque ita ſentiunt ibi expoſitores. Imo addo vlterius, quamuis ibi Pontifex clericos tantum nominauerit, à fortiori comprehendere laicos iuriſdictionem temporalem habentes, & ſimili modo eam delegantes: quia per nullam actionem fit laicus irregularis propter homici-

micidium ſubſequutum, per quam nõ fiat clericus, quamuis è contrario fiat clericus irrgularis, vbi nõ fieret laicus, quia magis debet eſſe alienus ab omni ſpecie vel concurſu homicidii, clericus, quam laicꝰ: ergo è contrario, ſi talis delegatio, etiam cum effectu ſubſequuto, non ſufficit ad irregularitatem in clerico, neque ſufficiet in laico. Et ita ſentiunt ibi Francus, & Dominicus, licet Ancharranus diſſentiat, ſine fundamento, quia licet in textu nominentur clerici, non eſt cur alij excludantur, ſed illi nominantur, quia in eis poterat eſſe maior ratio dubitãdi, eo quod non poſſint per ſe talem iuriſdictionem exercere. Quod autem laici poſſint per ſe vti tali iuriſdictione, nihil refert ad irregularitatem, ſi de facto illa non vtuntur, ſed aliis committunt. Ratio enim à priori ſemper manet eadem, ſcilicet, quia voluntas committentis iuriſdictionem non fertur ad homicidium, ſed ad iuſtam gubernationem, & ad hoc per ſe dat iuriſdictionem, & ideo reliqua, quę ſequuntur, accidẽtaria ſunt reſpectu illius, eique non tribuuntur.

7 *Secundum aduertendũ circa eundem textum.* Deinde aduertendum eſt, in eo textu ſermonem eſſe expreſſe de delegatione iuriſdictionis ad ſpeciale factum inquirendum commiſſa, vt notauit ibi Gloſſa verb. *Super hoc*, Nihilominus hinc à fortiori conſtat idem dicendum eſſe, etiamſi delegatio generalius fiat; nã eſt vel eadem, vel maior ratio, quia quo generalior ſit delegatio, eo magis abſtrahit à pœna mortis, magiſque remota eſt ab influxu in illam: Atq; eadem ratione ſub delegatione comprehendenda eſt commiſſio iuriſdictionis ordinariæ, quæ interdum fit à ſuperiore Principe, vel poteſtate quando dat inferiori munus aliquod iure ſuo habens talem iuriſdictionem. Magis enim videtur delegatus operari nomine & autoritate delegantis, quam inferior ordinarius nomine & autoritate ſuperioris, ſi ergo delegatio non ſufficit ad irregularitatem, nec ordinaria commiſſio ſufficiet. Imo vlterius extendi hoc poteſt ad leges vel ſtatuta concedẽda in quibus pœna mortis vel mutilationis propter crimina imponuntur, nam licet Princeps, ſeu Dominus temporalis, ſiue clericus, ſiue laicus, talia ſtatuta faciat, ex vi illorum non manebit irregularis, etiamſi inferiores iudices per illa iudicent, & pœnas exequãtur: quia illa actio per ſe non ordinatur ad homicidium, ſed ad bonam gubernationem, & vt caueatur delicta, vnde, ſi mors poſtea ſequitur eſt valde remote & per accidens: ideoque multo minus ad irregularitatem ſufficit, quam delegatio iuriſdictionis, nam illa legum conſtitutio de ſe magis indifferens eſt, magiſque vniuerſalis. Atque ita notauit Syluest. *Homicidium*, 3. quęſt. 7. verſ. 9. Maiolus lib. 2. ſecund. de Irregularitate, cap. 5. nu. 16. & capit. 9. & nũ. 9. vbi refert plures. Et à fortiori concludit eos, qui ſunt conſiliarii Principis in condendis his legibus, ex vi huius actus non fieri irregulares, quidquid poſtea ſequatur: & idem eſt licet ſint miniſtri ad promulgandas huiuſmodi leges, vel ad alios ſimiles actus.

8 *Obiectio.* Dices, Ergo etiam licebit dicere Iudici, pro tali delicto deberi pœnam mortis ex ordinatione legis, abſque periculo irregularitatis, quia illa ſolum eſt promulgatio priuata, ſeu notificatio cuiuſdam legis. *Solutio.* Reſpondeo, ſi id fiat mere ſpeculatiue ſeu in vniuerſali & abſtracte, nullum eſſe irregularitatis periculum, propter dictam rationem, ſic enim præceptores hoc in cathedris docent, & non fiunt irregulares, nec fierent, etiam ſi id docerent quibuſcunque Iudicibus: nec concionator publice id proponens, & exhortans Iudices ad vigilandum, & iuſte gubernandum, exponit ſe irregularitatis periculo. At vero ſi practice & in particulari, quiſpiam hoc diceret Iudici volenti de tali cauſa & perſona iudicium ferre, ſequuto effectu, non careret ſcrupulo irregularitatis, vt ex Hoſtienſe, & Panormitan. adnotauit Syluester verb. *Homicidium*, 3. quæſtion. 5. verſ. quæſt. & Angelus *Homicidium*, 1. num. 11. & *irregularitas*, num. 4. Roſella *Homicidium*, 4 num 9. & Armilla, *Irregularitas*, num. 18. & colligitur ex cap. *Ex literis*, de Exceſſ. Prælat. Et ratio eſt, quia tunc illud æqu ualet conſilio, quod practice mouet & incitat ad ta'em ſententiam ferendã oportet autem vt de facto habeant hunc influxum iuxta dicta de conſulente in Diſput. 44. Vnde hoc maxime habebit locum quando Iudex eſt dubius, & propter dictum alteriꝰ ſe determinat. Dices, ergo, ſi Iudex peccet mortaliter non damnando reum ad mortem, nõn poterit confeſſor ſine periculo irregularitatis proponere illi obligationem, & negare abſolutionem niſi illam impleat, quia moueret illum ad ſententiam ſanguinis ferendam. Reſpondeo in eo caſu, & ſimilibus poſſe & debere ſacerdotem explicare alteri generatim quid ſit licitum, vel illicitum in tali materia, & cogere iudicem, vt vel officium omittat, vel iuſtam ſententiam proferat, nunquam determinate illum mouendo ad condemnandum hũc in particulari: & ita ſuo ſatisfaciet muneri, & irregularitatem vitabit.

Tertio circa eundem textum notanda ſunt illa verba, *Irregularis cenſeri non debet, quamuis ipſe balliuus vel alius contra malefactores ad pœnam ſanguinis proceſſerit, iuſtitia mediante.* Eſt enim difficile hoc vltimum verbũ: quid enim ſi delegatus iniuſte vſus eſt poteſtate accepta inique damnando ad mortem & interficiendo innocentem? nunquid propterea delegans fiet irregularis? nam ita in hoc verbo inſinuatur, alioqui ſuperflue poſitum eſt, nam licet mediet iniuſtitia, non ſequitur irregularitas in delegante. Id vero incredibile eſt: cur enim alterius iniquitas nocebit prælato, qui nullo modo particeps illius fuit? Reſpondeo, ſiue ſententia Iudicis iuſta fuerit, ſiue iniuſta, delegantem immunem eſſe ab irregularitatẽ, vt recte ibi notarunt Gloſſa, Cardinalis, & alij. Et ratio eſt, quia delegatio fuit iuſta, & delegatus excedit terminos eius contra voluntatem delegantis. Nam ſupra etiam dicebamus, mandantem non incurrere irregularitatem propter exceſſum mandatarii; niſi quando mandatum fuit iniuſtum cum tamen mandans immediatius videatur influere in actum, quam delegans. Addo particulam illam additam eſſe in illo textu, quia in illo caſu videri poterat eſſe maior dubitandi ratio: quando enim delegatus iniuſte iudicat, re vera non vtitur iuriſdictione delegata, ſed abutitur, nec mouetur à delegante, ſed à ſua malitia, & ideo nunc nulla occaſio irregularitatis poteſt eſſe in delegante. Hæc autem videri poterat eſſe nonnulla quando mors infertur iuſtitia mediante, quia tũc delegans dat iuriſdictionem, & mouet ſaltem in communi ad iuſtitiam exercendam: & ideo expreſſit Pontifex, hoc non obſtante, non incurri irregularitatem in eo caſu, quia actio illa de ſe eſt indifferens, & valde vniuerſalis, & alioqui honeſta. Oportet autem vt in eo caſu delegans nec directe, nec indirecte participet iniuſtitiam illam. Dico autem indirecte (aliud enim membrum per ſe notũ eſt) quia ſi talem iuriſdictionem committat cũ mortali periculo talis iniuſtitiæ, & ſine ſufficienti examine & cognitione perſonæ, cui illam committit, effectus iniuſte ſubſequutus illi imputabitur, ac proinde irregularitatem nõ effugiet: illa tamen magis erit ex delicto indirectè voluntario, quam ex defectu leuitatis. 9 *Tertium notandum circa eundem textum.*

Inquiſitores tradentes reos mortis, & de crimine cõuictos brachio ſeculari, cur non fiant irregulares.

QVarto hinc intelligitur ratio ob quam Inquiſitores non fiunt irregulares, etiamſi brachio 10

ſeculari tradant reos mortis de crimine conuictos. In qua re aliqui diſtinguendũ putant de reis, ſi ſint laici, vel Eccleſiaſtici. Nam in laicis cenſent rem eſſe claram, quia nec Inquiſitores proferunt ſententiã

Quorundã ſententia. mortis in ipſos, nec delegant iuriſdictionem: ſed remittunt cauſam proprio iudici alias habenti iuriſdictionem in talem perſonam: & ideò laicus non tam dicitur tradi ab Inquiſitoribus curiæ ſeculari, quam relinqui, vt notauit Gloſſa in capit. *Ad abolendam*, de Hæreticis, verb. *Laicus*, & indicauit Eumericus in Directorio 3.p. in nono modo terminandi proceſſum fidei, numer. 198. At vero quando reus eſt Eccleſiaſtica perſona, tunc nonnulla maior eſt difficultas, quia Eccleſia videtur tunc iuriſdictionem dare ad ferendam ſententiam in talem perſonam. Vnde licet Eccleſiaſticus Iudex per ſe ipſum non ferat ſententiam mortis: tamen, quia iuriſdictionem illam committit in particulari, poſt ſententiam latam declaratoriam delicti, & cum aliis circumſtantiis, cum quibus mors eſt moraliter infallibilis, ideo videtur illa quædam moralis cooperatio, & ſatis proxima ad homicidium. Propter quam cauſam cenſent introductam eſſe à iure in capit. *Nouimus*, de verb. ſignific. interceſſionem illam, qua Eccleſiaſticus iudex *efficaciter debet pro reo intercedere, vt citra mortis periculum circa eum ſententia moderetur.* Quæ diligentia neceſſaria cenſetur ad vitandam irregularitatem quando reus eſt perſona Eccleſiaſtica: in laicis enim nullo iure poſtulatur: & ideo quamuis ex quadam pia conſuetudine ſeruari ſoleat, non videtur ita neceſſaria ad irregularitatẽ vitandam.

11. *Improbatur diſtinctio poſita ſententia.* Sed in primis non video magnum diſcrimen inter laicum & clericum quoad traditionem, quæ fit brachio ſeculari, nam quãdo Eccleſia degradat clericum, directe & per ſe ſolum priuat illum priuilegio clericali, & excludit illum à ſua iuriſdictione, non vero dat Iudici ſeculari iuriſdictionem, in illum: & hoc ſenſu dicimus non tradere illum per ſe & directe, ſed conſecutione quadam, quia ille priuatus priuilegio, ſtatim eſt materia apta iuriſdictionis temporalis, vt ſupra diſputando de degradatione declarauimus, & inſinuatur ſatis clare in dicto cap. *Nouimus*, ibi, *Qui fuerit degradatus, tanquam exutus priuilegio clericali ſeculari foro per conſequentiam applicetur.* Et ideo fortaſſe in d. capit. *Ad abolendam*, tam de laico, quam de clerico hæretico damnabili dicitur: *Secularis relinquatur arbitrio poteſtatis.* Et Couarr. dicta Relict. p. ſecund. §. 5. numer. 7. dicit tutius eſſe quod Inquiſitores non tradant ſic damnatos Iudici ſeculari, ſed eos condemnent coram Iudice laico atque ita damnatos à propria iuriſdictione dimittant, vt ipſe poſtea ſuum munus exequatur. Veruntamen, cum & antiqua iura, & Concilium Tridentinum, verbo *tradendi*, vtantur, non eſt in illo vis facienda, nec propter illud iniiciendus ſcrupulus: ſed conſideranda eſt res, quę per illud verbum ſignificari intenditur, quæ non eſt directa traditio, ſed indirecta per remotionem prohibentis. Vnde ablato priuilegio, non aliter traditur clericus ſeculari curiæ quam laicus: ablatio autem priuilegij per ſe non ſpectat ad ſententiam ſanguinis, & ita ſine periculo irregularitatis fieri poteſt talis priuatio, ſeu degradatio, per Iudicis Eccleſiaſtici ſententiam. Et ideo hæc differentia inter clericum & laicum non multum refert ad vitandam hanc irregularitatem, media interceſsione, aut ſine illa: nam ſi aliqua hic eſſe poteſt occaſio irregularitatis, non eſt traditio iuriſdictionis, ſed materialis (vt ita dicam) traditio, vel derelictio talis perſonę in eorum manibus, à quibus ſtatim interficiendus eſt, & eo animo (quantum apparet) vt interficiatur, quia Inquiſitores tantum agunt de puniendo tali homine.

12. *Interceſſio* Deinde, quamuis in dict. capit. *Nouimus*, ponatur, illa cæremonia, non tamen ibi dicitur eſſe neceſſaria ad vitandam irregularitatem, neque in eum finem proponi. Imo neque videtur ibi conſtitui præceptum rigoroſum de hac re: nam licet verbum *debet*, quo ibi vtitur Pontifex aliquando indicet præceptum, tamen non ſemper, niſi vel materia, vel aliæ circumſtantiæ literæ ad hoc cogant, quod in illo textu non habet locum. *iudici. Eccleſiaſtici pro eo quem brachio ſeculari tradit quam ſit neceſſaria.* Maxime cum non dirigantur verba ad perſonam Iudicis, ſed in genere dicatur, *Debet autem Eccleſia efficaciter intercedere, &c.* Denique ſi illa interceſſio neceſſaria eſt ad vitandã irregularitatem (vt fortaſſe eſt probabilius) profecto æque neceſſaria eſt in perſonis laicis, quam in clericis, quia licet ille text[9] de clericis loquatur, illud eſt quia non agit tantum de crimine hæreſis, ſed de omnibus delictis, propter quæ clerici degradantur, & traduntur curiæ ſeculari; ratio tamen, ob quam poſtulari poteſt illa interceſſio, eadem eſt in laico & in clerico, nimirum, quia occaſione Eccleſiaſtici iudicii talis perſona in euidenti periculo mortis conſtituitur. Atque ita ſentire videtur Couarr. dict. numer. 7. dicens, hoc eſſe permiſſum Eccleſiaſtic s iudicibus in fauorem fidei, & ne delicta maneant impunita: tamen ad oſtendendam Eccleſiaſticam manſuetudinem talem modum præſcriptum eſſe, ſeruandumque eſſe ad vitandam talem irregularitatem. quod eſt probabile propter ius illud, quod ita videtur conſuetudine interpretatum. Vnde etiam in legibus Hiſpaniæ, partita 1. tit. ſexto, l. 60. his verbis idem conſulitur, *Pero ſu Prelado deue rogar por el, que le aya alguna merced, ſi quiſiere*, quæ verba etiam ſufficiunt ad vitandam irregularitatem, vt notauit Penna in directorio Inquiſitorum, part 2. comment. 26. Credit tamen ritum illum eſſe diuerſum à ritu capit. *Nouimus*, eſſe tamen ſufficientem ex diſpoſitione illius legis. Quod non placet, quia lex ciuilis neque immutare, neque introducere poterat circa hoc nouum ritum, ſed tantum referre iuris Canonici diſpoſitionem. Et ita intellexit ibi Gregorius Lopez, & Couuar. ſupra. Refert autem idem Penna ibidem, Pium V. extendiſſe, quandam conceſſionem Pauli III I. ad omnes Inquiſitores, eorumque conſultores vt habeant liberam facultatem dicendi ſententiam in huiuſmodi cauſis abſque periculo irregularitatis, & tradendi reos brachio ſeculari. Vnde ipſe concludit, nunc eſſe neceſſariam dictam interceſſionem ad fugiẽdam irregularitatem, quia prædicti Pontifices hanc neceſſitatem abſtulerunt.

Aliter vero Roffenſis artic. 33. contra Lutherum prope finem, quando hæreticus eſt relapſus, negat pro illo eſſe interceſſionem faciendam, nam aut eſſet ficta, aut ſi ex animo fieret, eſſet iniqua, quia eſſet de re iniuſta; & ipſimet Inquiſitores ſuſpectum haberent Iudicem ſecularem, qui hos non damnaret ad mortem, idemque dicendum erit de hæretico pertinaci, vel negatiuo. Vnde conſequenter addit, capit, *Nouimus*, non de his loqui, ſed de illis flagitioſis clericis, qui poſt degradationem ita ſunt digni pœna mortis, vt tamen aliquo iuſto colore vel titulo poſſit ſecularis iudex illam pœnam moderari; *Reiicitur.* tunc enim recte poteſt, ac propterea debet Eccleſiaſticus iudex efficaciter intercedere, vt ita fiat. Hæc vero expoſitio noua eſt, & contra reliquos Doctores, & contra communem vſum, & plane aliena à mente Pontificis in dict. capit. *Nouimus*, Quamuis enim Innocentius ibi non loquatur in particulari de hæreticis relapſis; loquitur tamen in genere de his, qui ab Eccleſiaſtico iudice traduntur ſeculari, etiamſi ineuitabiliter pœna mortis afficiendi ſint iuxta communes leges, & ideo illa limitatio non habet fundamentum in textu, imo repugnat illis verbis eius, *Propter hoc vel aliud flagitium graue, non ſolum damnabile, ſed damnoſum.* Nec vero interceſſio in eo caſu ficta eſt, aut iniqua, quia in primis fit, vt Iudex Eccleſiaſticus non videatur petere ſupplicium

13. *Roffenſis ſententia.*

mortis

mortis à poteſtate ſeculari, nec deſiderare illud. Deinde fit, vt Eccleſiaſticus Iudex, quantum eſt ex ſe, oſtendat animum abſoluendi potius quam damnandi & hoc modo dicitur efficaciter intercedere, non quidem abſolute petendo vt ita fiat, ſed quoad iuſte & licite fieri poſſit, quod vere & ex animo fieri poteſt. Igitur, ſiue hæc interpellatio neceſſaria ſit ad vitandam irregularitatem, ſiue non prætermittenda non eſt, tum quia præ ſe fert pietatem, tum propter ius commune, & conſuetudinem tum propter maiorem ſeueritatem: nam ſine dubio vtilia ſunt omnia iuris adminicula, vt in eo caſu tollatur omnis irregularitatis ſcrupulus. Quamuis in rigore propria ratio, ob quam non incurritur, eſſe videatur, quia in his caſibus Iudex Eccleſiaſticus nec dat iuriſdictionem ſeculari iudici, nec dictat ſententiam ſanguinis neque ad illam inducit ſed ſolũ declarat delictum, & reum Eccleſiaſticis pœnis afficit, permittitque vt à ſeculari brachio capiatur, & iudicetur: in quo non concurrit per ſe ad mortem, ſed valde per accidens.

SECTIO II.

Vtrum Accuſator in cauſa ſanguinis fiat irregularis

1 *Ratio dubit.* SErmo eſt de accuſatione iuſta, nam ſi accuſatio ſit iniuſta, manifeſta eſt irregularitas, non ex defectu lenitatis, ſed ex delicto. Et hinc naſcitur ratio dubitãdi, nam accuſator, quãuis ſit iuſtus eſt cauſa homicidii, per quod inducitur irregularitas ſaltem ex defectu lenitatis: ergo hanc participabit accuſator. Nam in hac materia generalis regula eſt omnes voluntarie cooperantes ad homicidium, participare irregularitatem, quam tale homicidium inducit. In contrarium vero eſt, quia ſi non eſſet fidelibus liberum, ius ſuum per accuſationem poſtulare in ſimilibus cauſis, magna licentia nocendi daretur iniquis hominibus, ex quo magna incommoda prouenirent, & toti Chriſtianæ Reipublicæ, & ſingulis eius, perſonis.

2. *Ca. 2 de homicid. in 6. exponitur Dua conditiones vt accuſatio hæc irregularit. non inducat.* Circa hoc exponendum à nobis eſt cap. ſecund. de homicidio in 6. & illius occaſione dicemus omnia, quæ in hoc puncto neceſſaria ſunt. Declarat ergo ibi Pontifex non fieri irregularem clericum per talem accuſationem, etiam ſecuta morte, vel mutilatione accuſati, dummodo in tali accuſatione duo ſeruentur. Primum eſt, vt accuſator *petat emendam ſibi fieri, & prouideri ne contra eum talia de cætero præſumantur.* Aliud eſt, vt expreſſe proteſtetur, *quod ad vindictam ſeu pœnam ſanguinis non intendat.* Si ergo hæc ſeruentur, vitatur irregularitas, quia expreſſe ita diſponitur. Ratio autem, quæ mouit Pontificem eſt ſupra inſinuata, ne detur prauis hominibus materia & licentia inferendi innocentibus iniurias. Vnde quando illa concurrunt, talis accuſatio non cenſetur cooperatio, neque excitatio ad homicidium, ſed reputatur, quædam iuſta defenſio. & excitatio tantum ad actionem, vel ſatisfactionem iuſtam; alius autem effectus eſt per accidens, & præter intentionem ſequutus. Neque eſt dubium, quin neceſſaria ſit externa proteſtatio, quia ius illud expreſſe eam requirit ad vitandam irregularitatem. Quia enim actio illa exterioris accuſationis ſpeciem quãdam habet inductionis, vel occaſionis homicidij, voluit ius vt etiam exterius occaſio illa, vel indecentia, quoad fieri poſſet, tolleretur. Eſtque optimũ conſilium vt ſtatim cum ipſa accuſatione fiat: ſi tamen tũc omittatur, non erit ſubſtantialis defectus, dummodo ante latam ſententiam fiat: vt ſignificauit Couarruu. dict. § numer. 2. quia tunc poteſt habere effectum intentum, & in d. cap. aliud non præſcribitur.

Dubitari autem poteſt primo an oporteat hanc proteſtationem ex animo fieri, vel ſufficiat exterior etiamſi accuſator interius deſideret, vt ſententia ſanguinis contra accuſatum proferatur. Multi cenſent licet in exteriori foro excuſetur ab irregularitate, tamen in conſcientia non excuſari, niſi etiam interiori animo & deſiderio fiat. Sylueſter verbo *Homicidium*, 2 quæſt. 8. & Nauarr. ca. 27. numer. 226. qui referunt Hoſtienſem, Ioan. Andr. Dominicum. Ratio eorum eſt, quia proteſtatio à iure requiſita, eſt vera, & non ficta aut mendax. Contrariam tamen ſententiam exiſtimo veriorem, quam tenet Couar. d. §. 5. n. 3. cum Felino in ca. *Poſtulaſti*, de Homicidio, vbi cum Ioanne Andrea: declarat illam intentionem eſſe de conſilio, non de neceſſitate. Couarruuias vtitur ea ratione, quia lex humana non fertur in actus externos, nec propter illos irregularitas cõtrahitur. Sed hæc ratio, niſi aliud amplius addatur, non conuincit, vt Nauarr. notauit. quia licet lex humana non puniat, vel præcipiat, interiorem actũ per ſe ſumptum, punit tamen vel præcipit actum externum, vt manantem à tali interiori, & interiorem, vt coniunctum exteriori: & ita in præſenti potuit irregularitatem imponere propter accuſationem factam ex tali animo, vel cum tali proteſtatione ficta. 3 *An proteſtatio debeat procedere ex interiori affectu.*

De poteſtate igitur mihi non eſt dubium, ſed factum nego: quia in illo textu nulla fit mentio interioris intentionis, ſed tantum exterioris proteſtationis expreſſæ: ergo dummodo hæc fiat, ſufficienter ſeruatur illa lex, qualiſcunque ſit interior voluntas. Quandocunque enim lex præcipit actum exteriorem, ſolum præcipit illum interiorem, qui neceſſarius eſt ad ſubſtantiam talis actus, & non prohibet alias intentiones accidentales, & internas, dantes extrinſecas malitias, niſi hoc expreſſe declaret, vt quando prohibet hoc fieri ex odio, vel aliquid ſimile: in præſenti autem textu nihil tale exprimitur. Falſum ergo eſt proteſtationem illam in eo caſu non eſſe talem, qualem ius requirit ad excuſandam irregularitatem, nam eſt proteſtatio expreſſa, vt ſupponimus, & ius nihil aliud requirit. Cum autem obiicitur, quia ius non requirit fraudalentam proteſtationem. Reſpondemus primo, non requirere illam, neque approbare: neque vero illam excludere, ſed admittere vt ſufficiẽtem ad irregularitatem vitandam: ſicut Eccleſia non præcipit communionem ſacrilegam, admittit tamen vt ſufficientem ad vitandam aliquam cenſuram. Deinde quamuis, proteſtatio illa reſpectu prauæ voluntatis ſeu deſiderii fraudulenta videatur, tamen reſpectu intentionis legis non eſt fraudulenta, neque in rigore continet mendacium, quia per eam non profitetur accuſator ſe non habere internum odium, vel deſiderium, ſed quod per eam accuſationem non intendit vindictam ſanguinis, quod poteſt ſimul ſtare cum illo odio, vel deſiderio: poteſt enim quis velle alteri mortem, & nolle vt ex actione ſua cauſetur. 4.

An deciſio dicti cap. 2. etiam in laicis locum habeat.

SEcundo dubitari poteſt, an deciſio illius textus in clericis tantum locum habeat, vel extendi debeat ad laicos, etiamſi textus ille de ſolis clericis loquatur. Reſpondeo duo haberi ex illo iure. Vnum eſt, facta illa proteſtatione non incurri irregularitatem in eo caſu: aliud eſt neceſſariam eſſe proteſtationem ad vitandam irregularitatem. Quoad primum non eſt dubium quin illa conceſſio ad laicos 5 *Proteſtatio in laico ſufficit ad vitandam irregularitatem.*

cos extendatur, propter rationem ſupra factam, quod actio quæ in clerico non cenſetur cooperatio ad homicidium ſecundum iura, neque in laico cenſeri poteſt. Item quia clericus magis debet eſſe ſeparatus ab omni ſpecie, & vmbra homicidij, quam laicus. Item, quia lex quoad hoc eſt fauorabilis, & ideo amplianda, vbi eadem, vel maior ratio militat.

An ſit in laico neceſſaria. Ratio dubit. De altera vero parte poteſt eſſe dubitandi ratio. quia proteſtatio illa ſub ea neceſſitate impoſita, onus graue eſt, ergo non eſt extendendum vltra eas perſonas, quibus in iure expreſſe ponitur, Et confirmatur, nam ſecluſo illo iure poſſet laicus ſine irregularitate ius ſuum petere coram iudice ſeculari, nulla facta proteſtatione: ergo per illud nouum decretū non eſt limitata hæc facultas in laico, cum de illo nō loquatur. Antecedens patet, quia in actuali congreſſu ſeu illatione iniuriæ laicus poteſt defendere ſe, & bona ſua abſque irregularitate, vt dictum eſt: ergo quamuis illatam iniuriam nō poſſit vindicare, nec bona ſua propria autoritate recuperare, poteſt per iudicem ſe indemnem tueri abſque irregularitate, quidquid inde ſequatur.

6 *Etiam in laico proteſtatio requiritur ad irregular. vitandam.* Nihilominus communiter Doctores intelligunt proteſtationem hanc etiam ſatis eſſe neceſſariam, Nauarrus capit. 27. numero 213. & 214. & 226. Couarruuias dict. §. 5. Soto 5. de iuſtitia, quæſtione prima articulo nono, circa finem. Ledeſma ſecund. parte 4. quæſtione 26. articul. ſecund. & communiter Summiſtæ, & iuris interpretes in dicto capit. ſecund. de Homicidio in ſexto, & in cap. *Olim*. 1. de reſtitutione ſpoliatorum in cap. *Grauis*, eodem tit. vbi præcipue Panormitanus. & Imola. Ratio autem eſt, quia in illo cap. non ponitur hoc tanquam nouum grauamen, ſed potius tanquam remedium à iure inuentum ad vitandam irregularitatem: nam hæc incurrenda fuiſſet ex vi talis accuſationis, quæ ex ſe moralis occaſio eſt mortis ſubſequutæ, quia tamē illud erat valde oneroſum fidelibus, Ideo à iure inuentus eſt modus ille, vt per eum impediatur, quoad fieri poteſt, moralis concurſus ad homicidium, quatenus per eam proteſtationem declaratur, accuſationem, & voluntatem, à qua procedit, non tendere ad mortem accuſati. Iuxta quam ſententiam dicendum eſt, etiam ante illud decretum libri ſexti accuſatorem laicum fuiſſe incurſurum irregularitatem in eo caſu, quia accuſatio abſolute non eſt defenſio: & ideo ratio ſupra facta non procedit, alioqui idem de clericis probaret, qua in ipſa actuali iniuria etiam illi poſſunt ſe defendere. Conſtat autem, ante illud nouum ius clericos accuſantes ſine proteſtatione in ſimili caſu futuros fuiſſe irregulares, quia in illo capit. ſecund. non eſt eis impoſita proteſtatio tanquam nouum grauamē, ergo ſi nunc ſit irregularis accuſans ſine tali proteſtatione, multo magis antea. Imo quod antea, etiam cū proteſtatione fieret irregularis multi Canoniſtæ ſentiunt in dict. capit. *Olim*, & dicto capit. *grauis*; & videri poteſt Villadiego de irregularitate, capit. ſexto numero 51. quod ſi verum eſt, idem erat de laico, quia nullum extabat ius, quod laicos in hoc exciperet, vel maius grauamen clericis imponeret. Imo in capit. *Seditionarios*, 46. d. abſolute dicitur, iniuriarum ſuarum vltores non eſſe clericos ordinandos: quod neceſſario intelligendum eſt de his, qui vlciſcuntur vſque ad deformationem; & ibi non diſtinguitur, quod per ſe, vel per iudicem faciant. Igitur ius illud commune eſt clericis & laicis quoad hoc.

An præter prædictas duas conditiones, alia requiratur ad irregularitatem vitandam.

7 *Conditio.* TErtio dubitari poteſt an ſemper hoc liceat, vel cum quibus circumſtantiis. Quidam exiſtimant non ſemper licere, ſed quando non ſubeſt aliud remedium ad recuperandum damnum illatum. Ita refert, & ſequitur Sylueſter verb. *Homicidium*, ſecund. quæſtione 8. & ibidem Angelus, & Tabiena verbo, *Irregularitas*, 3. §. 8. & nonnihil fauent Felinus, & Panormitanus in cap. *Poſtulaſti*, de Homicidio, & Nauarrus conſil. 9. de Homicid. Nihilominus non cenſeo hanc limitationem eſſe neceſſariam, quia textus abſolute loquitur, & concedit illam facultatem. & quia non ſolum eam concedit propter damni ſatisfactionē, ſed etiam propter prouidentiam in futurum, *ne contra accuſatoris perſonam talia de cætero præſumantur*, quæ prouidentia moraliter abhiberi non poteſt, niſi per ſuperiorem, ſi debito modo adhiberi debeat. Et ita alij autores ſine tali limitatione loquuntur.

8 *2. Conditio improbatur. Felin.* Secundo alii adhibent limitationem, dummodo pœna ſanguinis non ſit infallibilis & certa iuxta ca. *Poſtulaſti*, de homicidio; & cap. *Tua nos*. vlt. eod. titul. Dico tamen limitationem non eſſe veram neque ex dictis iuribus colligi. Ita Felinus & Ioannes Andr. d. capit. *Poſtulaſti*, *etiamſi*, (inquiunt) *accuſator certiſſime ſciat reum moriturum*. Probatur primo ex verbis illis dict. cap. ſecund. *quamuis alias in tali caſu de iure debeat pœna ſanguinis irrogari*: ergo quamuis talis pœna ſit certa de iure, & quamuis conſtet moraliter factum eſſe ſufficienter probandum; ac denique licet pro certo credatur iudicem mortem illaturum, iuſtitia exigente: non incurritur irregularitas, nam hæc omnia in illo textu clare proponuntur. Solum eſt expendendum verbum illud *iuſtitia exigente*: quod eodem modo exponendum eſt, quo aliud ſimile explicuimus præcedente ſectione circa c. vlt. Ne clerici vel monachi. in ſexto. Oportet ergo vt accuſator iuſtitiā poſtulet, & nullo modo Iudicem inducat ad iniuſtam ſententiam ferendam: alioqui, quantumuis proteſtetur, non vitabit irregularitatem. Imo exiſtimo, vt non ſolum petat rem geſtam, ſed etiam per iuſtas & legitimas probationes. Itaque ſi quis verū delictum in accuſatione proponeret, quia tamen illud erat occultum, & probari non poterat, induceret falſos teſtes, & per eos conuinceret reum; vel ſi precibus aut muneribus induceret Iudicem, vt contra ordinem iuris ſine ſufficienti probatione, ſaltem ſemiplena interrogaret, & torqueret reum donec ab eo confeſſionem extorqueat: exiſtimo tunc, ſequuto effectu mortis vel mutilationis, non vitari irregularitatem. Quia tunc non ſit iuſtitiā exigente, ſed contra iuſtitiam: nam licet in reipſa videatur, poſtulari æquitas quantū ad compenſationem damni illati: tamen modus eſt iniquus: & (vt ego exiſtimo) etiam cōtra iuſtitiam commutatiuam, quia in re nihil aliud eſt, quam propria authoritate, & per quandam vim moralem, vel fraudem inferre mortem proximo ad recuperandas res alias. Hanc autem iuſtitiam noluit lex canonica fouere, & ideo ſine dubio in eo caſu non vitatur irregularitas, ſed ſolum quando iuſte proceditur ex parte accuſatoris. Tunc autem, licet fortaſſe iudex excedat, vel iniuſte agat dummodo accuſator nō ſit cauſa talis iniuſtitiæ, etiamſi fortaſſe illam præuideat futurā ex malitia Iudicis, non incurret irregularitatem, nam ipſe ſolum petit quod iuſtitia exigente fieri poteſt, & debet.

C. Poſtulaſti de Homicidio, exponitur. Neque obſtat dict. cap. *Poſtulaſti*, quia ibi agebatur proprie de reſtitutione decimarum Eccleſiæ debitarum, quam potuiſſent debitores facere ſine periculo ſanguinis: tamen, quia ex vi ſua malitia reſtituturi erant, inde oriebatur periculum: quæ ratio ſufficiens erat in eo caſu ad excuſationem irregularitatis, & ideo Pontifex illam reddidit, non excludens rationes alias, nec de aliis caſibus loquens. Secundo dicitur, probabile eſſe ſecundum antiqua iura hoc non licuiſſe ſine periculo irregularitatis,

niſi

niſi in eis caſibus, in quibus ſecundum iura non erat impoſita pœna mortis, vel mutilationis, vt ſignificauit Gloſſa verb. *Irrogari.* in dict. capit. 2. ita exponens dict. capit. *Poſtulaſti.* Atque eodem modo poſſet reſponderi ad aliud §. cap. *Tua nos* quamuis ibi non excuſetur irregularitas propter ignorantiam, vel incertitudinem euentus, nulla enim de hoc fit mentio: ſed ſolum excuſari videtur, propter honeſtatem actionis de ſe valde remotæ ad homicidium: neque eſt ibi ſermo de accuſatore ſed potius de teſte, de quo infra dicemus.

10 *Tertia circumſtantia.* Tertia limitatio, & maxime apparens eſt, vt accuſatio ſit in cauſa ciuili, non autem pure criminali: ciuilem voco, non quia non agatur de delicto, hoc enim & eſt contra textum, & inuoluit repugnantiam in caſu, ſed quia tantum agendum eſt de recuperatione damni illati per tale delictum non autem de vindicta delicti, quæ dici ſolet late cauſa ciuilis, vel criminalis ciuiliter tractata. Vnde, ſi reus paratus ſit ad reſtituendum, vel ſatisfaciendum integre ſponte ſua ſine coactione Iudicis, vel ſi iniuria talis fuit, vt nullam aliam admittat ſatisfactionem præter vindictam, tunc non poteſt accuſatio fieri etiam cum proteſtatione abſque irregularitatis periculo: quia tunc ſolum criminaliter agitur, & nullo modo ciuiliter: criminalis autem actio per ſe intendit ad punitionem: ergo, ſi punitio in tali caſu per legem eſt definita ad pœnam ſanguinis, actio illa directe tendit ad talem pœnam. Hanc limitationem ponit Felin. in dicto cap. *Poſtulaſti*, requirit enim, vt accuſator prætendat intereſſe, aliàs proteſtatio, ait, eſſet inanis. Idem ſignificant Panormitanus & alii. Sed *Expenditur.* videtur intelligendum de intereſſe, quod eſt in reparatione damni recepti, vel in cuſtodia, aut præuentione, ne ſimiles violentiæ fiant. Itaque ſolum hoc ſenſu vera eſt limitatio, quod accuſatio non debet directe ad vindictam, & pœnam fieri: tunc enim procedit optime ratio, quod talis proteſtatio vana eſſet, & repugnans accuſationi, per quam directe induceretur iudex ad ſanguinis effuſionem: ſecluſa autem hac indirecta accuſatione ſi obſeruentur cætera, quæ in illo capit. ſecund. definita ſunt, non erit neceſſaria alia limitatio. Nam in illo capit. datur licentia accuſandi, non ſolum ad emendam, id eſt, recompenſationem damni, ſed etiam ad implorandam Iudicis prouidentiam, *ne contra eos talia de cætero præſumantur*, quæ quidem prouidentia, licet ex parte iudicis non fiat ſine punitione, ex parte poſtulantis illam, poteſt dici actio ciuilis potius, quam criminalis. Nam ſi eſt actio ciuilis, qua petitur reparatio damni illati, cur non erit etiam ciuilis illa, qua petitur præſeruatio à damno inferendo? Hac ergo ratione ſemper licet pro iniuria illata officium iudicis per accuſationem implorare, & ſi debito modo fiat, ob eam rem non incurretur irregularitas, vt in dicto textu ſignificatur, & in citato etiam cap. *Poſtulaſti*, tunc ergo adiuncta proteſtatione nihil eſt periculi.

11 *4. circumſtantia.* Quarta limitatio eſt, vt accuſator in propria cauſa poſtulet, non in aliena. Quæ videtur habere fundamentum in dicto capit. ſecund. ibi *De laicis ſuis malefactoribus*, non ergo de alienis: & infra, *Petunt emendam ſibi fieri, & prouideri, ne contra eos &c.* Vbi ſemper refertur accuſatio, & intentio, ac effectus eius ad commodum ipſius accuſatoris. Ratio autem reddi poteſt, quia ius proprium, vel ad propriam defenſionem vel conſeruationem eſt maxime naturale, & ideo in fauorem eius illa ſpecialis conceſsio facta eſt, quæ non poteſt à nobis vltra verba legis extendi. Ita tenet Felinus in capite *Poſtulaſti*, de homicidio, & dicit eſſe communem ſententiam, quam Nauarrus capit. 27. numero 213. Couarruuias dict. §. 5. numero quinto & alii ſtatim citandi ſequuntur: limitant tamen illam ex Caietano 22. quæſtione 33. articulo ſeptimo diſtinctionem facientes inter accuſationem, & denunciationem. Vnde licet dicant accuſationem in cauſa aliena fieri non poſſe ſine periculo irregularitatis: denunciationem tamen ex charitate admittunt fieri poſſe. Fundari autem debent non in dict. cap. 2. cum dicant illud loqui tantum in cauſa propria, ſed in hoc quod nullibi talis denunciatio eſt prohibita, vt ſtatim patebit addunt vero ſeruandas eſſe quaſdam conditiones. Prima eſt, ſi denunciatio ſit de malo, quod in futurum imminet: nam totam rationem huius rei *Primũ* ponunt in lege charitatis de ſubueniendo proximo, & liberando illum à graui periculo, quod reſpicit futurum nocumentum. Nam ſi damnum ſit iam illatum ceſſat occaſio defenſionis: ad vindictam autem, vel reſtitutionem, procurandam non obligat niſi fortaſſe in eo caſu, in quo poſt vnum damnum illatum timeretur aliud, vel niſi damnum illud ſemper pendeat in futurum, quia videlicet, recuperari non poteſt res ablata, cuius perpetua amiſsio eſſet graue nocumentum proximo. Semper tamen hæc denunciatio reſpicit nocumentum, quod impediri, vel recuperari poteſt.

Secundo poſtulare videtur Caietanus, vt non ſolum liceat, ſed etiam neceſſarium ſit ex lege charitatis talem denunciationem facere, nam in hoc præcipue fundatur, quod lex Eccleſiæ non prohibet illa, quæ ſunt de lege naturali: nec eſt veriſimile quod clericus fiat inhabilis ad ſacrum miniſterium, propterea quod impleat legem charitatis. 12 *2. circumſtantia.* Et quidem in caſu obligationis præcepti mihi videtur res indubitata, propter rationem factam. Neque eſt ſimile ſi quis obiiciat, Iudicem fieri irregularem dando ſententiam, etiamſi præcepto ad hoc teneatur: nam hoc eſt obligatio ſubſequens (vt ſic dicam) voluntatem habendi, & exercendi tale munus: alia vero eſt obligatio præueniens voluntatem, orta ex ipſa rei natura ſeu lege charitatis. Maius mihi dubium eſt, an ſit neceſſaria præciſa obligatio, quia etiam non videtur eſſe intentum Eccleſiæ impedire licitum vſum charitatis in defenſionem innocentium, vt in ſuperiori ſectione in ſimili puncto dictum eſt, & ideo quando periculum actu, & in particulari imminet, probabile cenſeo ſatis eſſe, quod talis denunciatio ſit actus miſericordiæ. Imo hoc etiam indicant dicti auctores dum aiunt, hoc non ſolum habere locum in defenſione boni communis ſeu Reipublicæ, ſed etiam in defenſione priuatæ perſonæ innocentis, nec ſolum in caſu homicidii, ſed etiam in caſu rapinæ & huiuſmodi, cum tamen reſpectu priuatæ perſonæ, ſæpe poſsit hoc eſſe licitum, & non obligatorium, quia non ſemper tenemur vni proximo ſubuenire cum tanto diſpendio alterius.

13 *3. circumſtantia.* Tertia conditio à Caietano poſita eſt, vt denunciatio fiat cum expreſſa proteſtatione, quod ſolum fit ad cautelam & defenſionem proximi non ad vindictam ſanguinis, & conſequenter vt denunciatio non fiat per verba, quæ inducant ad capiendem vel puniendum malefactorem: idem Couarruuias & Nauarrus ſupra, & in capit. *Inter verba*, corollar. 58. numero 222. & in Summ. capit. decimo octauo, numer. 45. & capit. 24. num. 11. Hæc conditio videtur probari à Caietan. ex dicto cap. 2. dum ait eſſe proteſtationem adhibendam, *vt denunciator conformet ſe canoni.*, Sed conſequenter loquendo non videtur poſſe colligi ex illo cap. quia illud agit de accuſatione, hic autem loquimur de denunciatione: quæ iuxta prædictos autores, facilius conceditur, & ideo extenditur ad cauſas alienas: ergo

liceẽ

licet ex vi illius iuris proteſtatio requiratur ad accuſationem, non eſt extendenda ad denunciationẽ: quia eſſet augere rigorem. Vnde Nauar. d. c. 18. nu. 54. dicit ſolum eſſe neceſſariam proteſtationem in eo caſu quoad forum exterius. Sed eadem difficultas procedit de exteriori foro. Vnde non video quo fundamento inter vtrumque forum hic diſtinguat. Igitur conſequenter loquendo in hac ſententia dicendum eſt, proteſtationem illam, quæ ex natura rei neceſſaria viſa fuerit, poſtulandam eſſe, & non aliam: videtur autem ex natura rei neceſſaria illa quę ſufficiat, vt mens denũciantis ſatis exprimatur, nimirum non intendere nec poſtulare punitionẽ, ſed ſolum vt damnum proximi impediatur: quod ex natura rei eſt neceſſarium ad vitandum cooperationem, vel inductionem ad homicidium, etiam iuſtum, & conſequenter ad vitandam irregularitatem ſuppoſita generali lege Eccleſiaſtica.

14 *Quarta circumſtantia.* Quarta conditio eſt, vt denunciatio talis perſonæ ſit medium moraliter neceſſarium ad impediẽdum illud malum, nam ſi alia via impediri poteſt vel ſi ſufficit denunciare in communi periculũ nocumenti, non nominando in particulari perſonam malefactoris, lex charitatis non obligat, neque permittit vti tali medio: nam eadem charitas, quæ inclinat ad vitandum malum vnius proximi, inclinat etiam ad vitandam infamiam, & detrimẽtum corporale alterius, & ideo ita eligit prodeſſe vni vt non obſit alteri, ſi poteſt. Vnde hæc conditio virtute cõtinetur in ſecunda, nam hæc facultas oritur ex lege charitatis, & ideo tunc conceditur, quando ſeruatur ordo charitatis.

15. Hæc ſententia, quantum ad hoc poſterius de vſu denunciationis, quando neceſſarius eſt ad præueniendum vel vitandum graue malum proximi; mihi maxime probatur. Et fortaſſe Felinus, & alii Canoniſtæ licet indiſtincte loquantur non intendunt hãc partem de neceſſaria denunciatione negare: quæ maxime indubita eſt, quando talis denũciatio cadit ſub præcepto charitatis. Hinc vero vlterius addo, conſequenter idem dicendum eſſe de accuſatione in aliquo caſu: *Quando abſque irregularitate liceat accuſatio in cauſa aliena* ſuppono enim ex D. Tho. Caietano, & omnibus 2.2. quæſt. 68. art. 1. accuſationem aliquando eſſe in præcepto propter commune bonum, quando alia via damnum multitudinis impediri non poteſt, & per accuſationem poteſt, quia poteſt probari delictum, & Iudex fungi officio ſuo. In eo ergo caſu, quo aliquis accuſat ex præcepto, non incurrit irregularitatem. Et ita Caiet. licet non meminerit accuſationis, illam non excludit, ſed vtitur verbis communibus, ſcilicet, licere coram Iudice proponere aut Iudici reuelare, &c. Et eodem modo loquitur Soto, Relect de Tegen. ſecre. Memb. 2. qu. 4. c. 2. in fine, tamen q. 5. c. 3. circa fin. vtitur verbo denunciandi, lib. autem. 5. de Iuſt. quæſt. 5. artic. 1. ad 4. vtroque modo loquitur, vnde non videtur aliam differentiam agnoſcere inter denunciationem, & accuſationem, præter infra aſsignandam. Atque in eundem cenſum trahendi videntur Couar. & Nauarrus, qui Caietanum ſequuti ſunt. Tunc autẽ maxime ſunt ſeruandæ aliæ conditiones, præſertim proteſtatio ſufficiens, & quod non ſit alia via lenior, & ſuauior, qua poſsit communi bono ſatis prouideri. Vnde, licet contingere poſsit, vt non obſtãte ſufficienta alterius medii, adhuc ſit licita accuſatio ex zelo iuſtitiæ, penſatis conditionibus perſonæ puniendæ in exemplum aliorum, vt notauit Caietanus dicto a. 1 q. 68. nihilominus non vitabit quis irregularitatem, ſi ex tali accuſatione ſententia ſanguinis, eiuſque executio ſequatur, quia ad vitandam hanc irregularitatem non ſatis eſt accuſationem eſſe licitam: ſed oportet vt ſit etiam neceſſaria ad proximorum defenſionem, quia alias iam illa cooperatio ad homicidium voluntaria eſt, cum nec ex natura rei, nec ex præcepto ſit neceſſaria. Quoad hoc vero eadem ratio eſt in denunciatione: nam quarta conditio ſupra poſita etiam in denunciatione alias licitæ locum habet. Vnde quod ſupra dicebamus, probabile eſſe, ſufficere denũciationem eſſe licitam, quãuis non ſit in præcepto, intelligendum eſt, quando alioqui eſt neceſſaria ad proximi defenſionem: poteſt enim eſſe neceſſaria, & nihilominus non eſſe in præcepto propter extrinſecas rationes excuſantes: nam timor damni inferendi vni proximo excuſat obligationem liberandi alterum à periculo: & tunc procedit ſuperior doctrina. Illa vero cum eadem proportione, & probabilitate locũ habet etiam in accuſatione licita, & non præcepta. Nam iuxta doctrinam, D. Tho. & communem propter periculum priuatæ perſonæ nemo tenetur accuſare aliũ, quantumuis accuſatio videatur neceſſaria, ac ſubinde licita ſit: tunc ergo videtur talis accuſatio ſufficiens etiam ad vitandam irregularitatem, propter rationes ſupra tactas de proximi defenſione. Atque ita inter accuſationem & denũciationem nulla relinquitur differentia, niſi quòd vbi denunciato ſufficit, & ex illa minus periculi imminet, quod perueniatur ad ſententiam ſanguinis, illa ſola vtendum eſt & non ad accuſationem procedendum, ne quis obligetur ad producendos teſtes, & conuincendum reum atque ita efficaciter promouendam cauſam ſanguinis, quod vitandum eſt quoad fieri poſsit, ad vitandam irregularitatem.

Sed dicet tandem aliquis. Quid ergo diſcriminis eſt inter accuſationem in cauſa propria, vel aliena? 16 *Diſcrimen inter accuſationem in cauſa propria, & aliena, ad vitandum irregular.* Reſpondeo, primum & maximũ eſſe, quod in cauſa propria poteſt quis libere accuſare facta proteſtatione, ſiue alia via poſsit res ſuas recuperare, vel dãnum impedire, ſiue non poſsit: quia in tali cauſa hoc non ſolum, licet naturali iure defenſionis ſed ſpeciali iure poſitiuo, vt ſupra circa primã limitationem declaratum eſt. At vero in cauſa aliena hoc ſolum licet, in ordine ad irregularitatem vitandam, quando non ſuppetit alia via præueniendi damnum vel periculum: quia hoc ſolum conceditur ex naturali iure defenſionis innocentis. Secundo hinc fit: vt in cauſa propria certa ſit excuſatio irregularitas etiã ſi homo non teneatur accuſare, ſed ſolũ licite poſsit: in cauſa vero aliena iuxta ſententiam magis receptã neceſſaria ſit obligatio accuſandi: nam licet diximus, probabile eſſe ſufficere iuſtam defenſionem proximi per accuſationem, quamuis non ſit ex obligatione, tamen in praxi aliud videtur ſecurius, propter communem ſententiam. Tertio in cauſa propria non oportet vt periculum certi nocumenti in particulari immineat, ſed ſufficit iniuria illata cum illa communi ratione, vt in futurum non pręſumãtur ſimiles iniuriæ vel ab eadem perſona, vel ab aliis. At vero in cauſa aliena neceſſarium eſt, vt nocumentum in futurum immineat in particulari ex determinato delicto, quod ſit quaſi in fieri, vt ſic dicam, ſeu in actuali aggreſsione, à qua proximus defendendus ſit per manum iudicis, vt ſatis explicatum eſt.

Vltimo quæret aliquis, quid per cauſam propriã intelligendum ſit, an ſola iniuria perſonalis, vel aliquid amplius: quia coarctatio ad propriam perſonam videtur nimia, ſi autẽ admittatur aliqua extenſio, vix apparet quibus terminis limitanda ſit. 17. *Quid per cauſam propriam in data doctrina intelligendum.* Multi Doctores ſub cauſa propria comprehendi cẽſent non ſolum iniuriam propriæ perſonæ, ſed etiã propinquorum, vt ſunt cognati aut propinqui fratres, parentes, &c. Quod eſt probabile. Tamen, vt poſsimus aliquam certam regulam aſsignare, & vt teneamus proprietatem verborum textus, neceſſarium eſt dicere, tantum eſſe debere coniunctionem, vt alterius iniuria in propriam perſonam cenſeatur redundare, qualis cenſetur regulariter eſſe inter parentes & filios & fratres inter ſe, non vero in aliis gradibus, niſi ſpecialis aliqua ratio intercedat, vt ſi

iniuria

iniuria fiat in mea domo, vel perſonę quę exiſtit ſub cura & protectione mea, vel cum alia ſimili circumſtantia, quę interdum non ſolum inter amicos, imo aliquãdo etiam inter extraneos facit, vt iniuria alterius tanquam ꝓpria reputetur. Atque ob ſimilem cauſam poteſt Dominus accuſare, propter iniuriam factam famulo, vel mancipio, non ſolũ propter nocumentum, quia lęditur in re ſua, ſed etiam propter iniuriam propulſandum, & ſimilem præcauendam. Atq; maiori ratione poteſt prælatus Eccleſiæ conqueri de iniuriis ſuorum clericorum, vel implorare auxilium magiſtratus ſecularis ad ꝓpulſandam iniuriã, vel nocumentum illatum ſuæ Eccleſiæ, iuxta d.c. *Peruenit*, nã licet ipſe magiſtrat⁹ ex officio teneatur has iniurias vindicare, nõ expectata Epiſcopi accuſatione, iuxta l. *Si quis hoc genus*, C. de Epiſc. & cler. nihilominus ipſe Epiſcopus habet facultatẽ petendi Iudicis officiũ, & prouidẽtiam contra talem reum, neque eſt ꝙ timeat irregularitatem facta proteſtatione in cauſa ſanguinis, quia iniuriam illam merito poteſt reputare tanquam ſuam. Et ſimile eſt de quolibet alio, ad quem ex peculiari officio, aut iure ſpectet cura alterius perſonæ cui iniuria facta eſt.

18. *Concluſio ex dictis.* Ex his igitur concludo, vt accuſatio liceat in cauſa ſanguinis ad accuſatorem pertinẽte, facta proteſtatione, abſque periculo irregularitatis, nõ eſſe neceſſariam aliquam limitationem, præter hãc, quod ſeruentur conditiones vel circumſtantiæ in dict. ca. 2. inſinuatæ, cuius nonnulla verba notanda sũt. Primum eſt illud, *Quis de laicis ſuis malefactoribus*: nam de clerico malefactore accuſatio facienda eſt coram iudice Eccleſiaſtico: & ita non habet locum hęc conſtitutio, vt ſtatim dicetur: ſi autem fiat coram Iudice laico, eſt iniuſta & iniqua: & ſimilis erit ſanguinis ſententia, ſi inde ſequatur, & ita non poterit excuſari irregularitas, quæ tunc non erit tantum ex defectu lenitatis, ſed homicidii voluntarii. *Accuſans reum corã iudice Eccleſiaſti nõ indiget pro teſtatione.* Aliud verbũ eſt, *Penes ſecularem iudicem*, nam penes Eccleſiaſticum ſemper hoc licuit, nec eſt neceſſaria poteſtatio, quia Eccleſiaſticus Iudex non poteſt procedere ad ſententiam ſanguinis. Quod ſi fortaſſe procedat vſque ad declarationem criminis digni tali pœna, relinquendo perſonam Rei in poteſtate brachii ſecularis, adhuc accuſator non fiet irregularis, quamuis proteſtationem non præmittat, quia eius actio in Eccleſiaſtica ſentẽtia terminatur, nec magis poteſt irregularitatem inducere, quam ipſamet ſententia. Quod ſi fortaſſe Eccleſiaſticus Iudex temere procedat vſque ad ſanguinis ſententiam, ita vt irregularis ipſe fiat, non propterea accuſari ad irregularitatem imputabitur, per ſe loquendo, quia eius accuſatio ad hoc non tendebat, neque ipſe cenſeri poteſt cauſa illius damni: ſecus vero eſſet ſi ex malitia talem ſententiam procuraſſet, vel ad illam concurriſſet. *Neq; corã ſeculari, ſi crimen non eſt dignum pœna defor mationis.* Atque idem dicendum eſt, quoties accuſator coram Iudice etiam ſeculari agit cauſam, quę ex ſe non meretur deformationis pœnam, vt notarunt Nauarr. Couarr. & alii citatis locis. nam, licet contingat imponi talem pœnam, vel ex malitia Iudicis, vel ex ſuperuenientibus occaſionibus, non imputabitur accuſatori, niſi forte potuerit, & debuerit præuidere periculum, atque illud cauere.

19. Tertium verbum eſt, *Petunt emendam, &c.* Non enim excludit omnem aliam actionem præter accuſationem, ſed potius hanc concedendo, concedit alias per ſe cum illa coniunctas, vt ſunt querelam proſequi, præſentando teſtes, & alia efficiendo, quę ad vincendam cauſam neceſſaria ſunt, vt ex communi ſententia notauit Nauar. conſil. 9. de Homicidio. Qui addit ex Ancharrano, & Franco etiam poſt latam ſententiam poſſe petere executionem eius, & vt malefactores capiantur. Dubitat vero, an ante latam ſententiam poſſit accuſator petere vt malefactor capiatur, magiſque dubitat, an poſſit indicare locum vbi cõprehendi poſſit fur, vel an poſſit eum detinere donec capiatur, quia hæ actiones non videntur neceſſariæ ad recompenſationem damni illati, & magis pertinent ad criminalem executionem ſententiæ, cui cooperari non licet ſine diſcrimine irregularitatis, quam ad petionem iuris ſui, quæ ſola conceditur. Et confirmari hoc poteſt: nam ſi quis clamet, vt fur comprehendatur, & inde ſequatur eius mors, non excuſatur ab irregularitate, vt videtur eſſe communis ſentẽtia, quam refert Couarr. d. §. 5. n. 3. & Maiol. lib. 5. ca. 48. §. 4. n. 7. ergo minus licet illum capere, & Iudici ad mortem tradere.

Circa hoc Nauar. dicto conſil. diſtinctione vtitur: nam ſi fur ſit fugitiuus, licitum erit detinere, vel indicare, locum vt capiatur, quia tunc eſt medium neceſſarium ad effectum ſententiæ, & ſatisfactionẽ accuſatoris: ſecus vero eſt, quando malefactor non eſt fugitiuus, ſed capi poterit à iudice, quia tunc non eſt medium neceſſarium. Quod confirmat ex ſimili diſtinctione iuris ciuilis, quod debitor fugitiuus capi poteſt authoritate priuata: non vero qui nõ eſt fugitiuus, l. *Ait prætor*, §. *Si debitorem*, ff. ſi in fraudem creditorum. Mihi vero diſtinctio non videtur neceſſaria, tũ quia iuxta ſubiectam materiam vix poteſt eſſe reus, qui non ſit perſona fugitiua in ordinẽ ad Iudicis comprehenſionem, & ſemper eſt periculum, quod capi nõ poſſit, quamuis contingat in vno eſſe in ius, quam in alio: tum etiam, quia ſupponimus actionem accuſatoris alioqui eſſe licitam, ſiue per detentionem fugientis latronis, ſiue per indicia data Iudici ad eius comprehenſionem, tum deniq; quia ſuppoſito iure dicti c. 2. non eſt neceſſe mediũ eſſe neceſſarium ſimpliciter ſed ſatis eſt eſſe vtile. Dico igitur, illud totũ poſſe fieri ſine irregularitate. Quod tenet expreſſe Couar. citans plures dict. §. 5. num. 4. in fin. & Tabiena *Irregularitas*. 3. nu. 8. argumento cap. *Tua nos*, §. vlt. de Homicidio. Idem tenet Maiolus lib. 2. cap. 7. num. 1. citans Speculatorem. Idemque colligitur ex Ancharrano, & Franco, quos citat Nauarr. Parum enim referre videtur, quod captura fiat ante, vel poſt latam ſentẽtiam, ſemper enim ad eundẽ finem ordinatur. Nõ ordinatur autẽ ad criminalem executionem tantum (tũc enim fieri non poſſe ſine diſcrimine irregularitatis) ſed ordinatur ad ciuilem executionem, id eſt, ad reſtitutionem damni illati.

Ad confirmationem de vociferante aduerſus latronem, qui ea occaſione occiditur, diſtinguendũ eſt: aut enim occiſio fit poſtea à Iudice, vel fit ſtatim in ipſa fuga vel captura à priuatis hominibus, in priori caſu nego vociferantem manere irregularem: nã ſi licet capere, & detinere ſine irregularitate, à fortiori licebit clamare, vt ab aliis detineatur. Nego etiam, communem opinionem eſſe in contrarium, nam autores, qui citantur vel pauci ſunt, vel non loquuntur in hoc ſenſu, ſed in poſteriori: Supponimus autẽ illum, qui ſic clamat, eſſe ipſummet, qui patitur furtum ſeu qui habet ius accuſandi furem: oportet autem, vt proteſtationem poſtea faciat, vt euitet irregularitatis periculum: ſi autẽ quis clamet in furto alieno ita de illo iudicãdum eſt, ſicut de accuſante in cauſa aliena. In poſteriori autem caſu incurritur irregularitas, & in eo expreſſe loquuntur Innocen. Hoſtienſ. & Abb. in c. *Significaſti* de Homicidio, & de illo intelligendi ſunt Summiſtæ, Angel. *Homicidium*. 2. num. 4. Syluestri quæſt. 17. Tabiena *Irregularitas* 2. num. 19. Armil. num. 33. nam licet abſolute loquantur, *quando latro occiditur*. citant tamen prædictos Iuriſtas, & ideo iuxta illos exponendi ſunt: in eo autem caſu ſi homicidium ſit intentũ, irregularitas erit homicidii volũtarii alioqui erit caſualis, & oportebit periculum eſſe præuiſum, aut incaute ignoratus: quia ſic vociferans operam dat rei licitæ ſcilicet defenſioni bonorum, non enim debet clamare vt occidatur, quod per ſe notum eſt, ſed vt impediatur, vel fugetur, vel quid ſimile, 20. *Vociferans aduerſus latronem qui in ipſa fugã occiditur nõ fit irregularis.*

mile. Ita fere Sylueſt. ſupra. & q. 16. & Couar. ſupra & ſumitur ex dic̃. cap. *Significaſti*, & intelligendum eſt iuxta ſupra dicta de bonorum defenſione.

SECTIO III.

Vtrum ferens teſtimonium in cauſa ſanguinis iuſtâ ſequuto effectu, fiat irregularis.

1. *Ratio dubitandi.* Ratio dubitandi ſumi poteſt ex c. *Tuã nos*, §. vltim. de Homicidio. Vbi præbens Iudici ſigna comprobantia delictum latronis poſtea occiſi, non cenſetur irregularis: illa autem actio æquiualet teſtimonio, vel certe maius eſt illo, quia non ſolum certius, ſed etiam euidentius oſtendit delictum. In contrarium vero eſt, quia teſtis ſuo dicto, & actione eſt cauſa homicidii ſubſequuti, ergo cooperatur Iudici, & ſic participat eandem irregularitatem cum illo.

2. *Communis ſententia.* Communis ſententia eſt, eum qui teſtimonium dicit in cauſa criminali, ſequuto effectu, fieri irregularem. Quam tenet Gloſſa. Abbas, Felinus, & alii quos refert, & ſequitur Couarr. dict. § 5. num. 6. in fin. & Nauarr. capit. 27. num. 212. & Maiolus lib. 2. cap. 8. Qui diſtinctius quam alii explicat, quod licet teſtis iudicis præcepto coactus, aut per vim vel metum qui in virum conſtantem cadat cogatur, delinquentẽ reuelare, ſemper erit irregularis, & citat Tabienam verb. *Irregularitas*, num. 22. vbi id affirmat, non quidem de illo, qui ſolum teſtificatur veritatem ſed de illo, qui indicat aliũ Iudici, vel alteri quærenti illum ad mortem. Et idem ſentit Syluester, *Homicidium*, 3. quæſt. 7. verſ. *Sextum*, & in q. 2. idẽ ſimpliciter dixerat de teſte, in neutro autẽ loco explicat hoc procedere, etiamſi ex iuſto timore, vel præcepto hoc faciat. Idem tenet Antoninus, 3. part. tit. 28. cap. 2. in principio. Fundamentum præcipuũ eſt, quod eſt propoſitum de cooperatione, quæ maior eſt in teſte, quam in accuſatore, quia accuſator nõ ita mouet iudicem ad ferendam ſententiam ſicut teſtis: accuſator etiam agit pro ſe, teſtis vero in cauſa aliena. Et proteſtatio non cẽſetur ſufficere in teſte, quamuis accuſatorem excuſet, quia teſtis non ſua defendit ſicut accuſator. Vnde ad hanc irregularitatem probandam neceſſe non eſt aliquod ius afferre, vbi expreſſe feratur, nam continetur in his quæ eos faciunt irregulares qui quouis verbo, aut facto ad homicidium cooperantur, vt cap. *De his*, & *Si quis viduam*, cum aliis, d. 50. addendo, teſtam nullo iure excipi, etiam facta proteſtatione, ſicut excipitur accuſator.

3. *Probatur concluſio in teſte accedente ad teſtimoniũ ferendum voluntarie.* Hæc communis ſententia indubitata eſſe debet, quando teſtis voluntarie accedit ad teſtimonium ferendum in cauſa criminali ſiue vltro ſe offerens, ſiue rogatus ab accuſatore, ſiue vocatꝰ à iudice ſimplici mandato ſine coactione, vel obligatione in cõſcientia: nam licet in his caſibus non peccet teſtificando, ſupponimus enim & cauſam eſſe iuſtam, & teſtificationẽ veram: nihilominus quia teſtificatio eſt ſimpliciter ſpontanea, ſufficit ad irregularitatem ex defectu lenitatis contrahendam. Neque in hoc occurrit aliqua difficultas, quia, licet teſtificatio videatur eſſe ſola veritatis aſſertio, tamẽ practica & particulari facto propoſita, mouet & eſt cauſa actus, & ideo voluntarie facta ſufficiet ad hanc irregularitatem.

4. *Argumẽta pro parte negatiua de teſtificãte ex præcepto.* Difficultas autem eſt quando interuenit præceptum iudicis obligans in conſcientia, vel coactio cadens in cõſtantem virum, Nam his duobus caſibus videri poteſt, non incurri irregularitatem propter huiuſmodi teſtimonium maxime ſi cum proteſtatione fiat, quod ſolum ad vitandum peccatum, vel proprium nocumentum, & non in damnum alterius fit. Ratio eſt, quia in illo caſu neque interuenit culpa, nec fit actio pure voluntaria: ergo nec irregularitas ex delicto, neque ex defectu lenitatis ibi contrahitur. Deinde applicatur ratio ſupra adducta ex Caietano circa obligationem charitatis, quia ſcilicet nemo fit inhabilis in ſuo officio, eo quod impleat charitatis obligationẽ: hæc enim non minus vrget obligatione iuſtitiæ, quæ quodammodo maior eſt, & in obligatione obedientiæ, quæ illam etiam includit. Qui enim fieri poteſt, vt quiſpiã incurrat in pœnam vel defectum legalem, propterea quod præcepto ſuperioris obediat? Dices etiam Iudex obedit legi quando pœnam ſanguinis lege taxatam imponit, nihilominus fit irregularis. Reſpondetur, hanc obediẽtiam Iudicis ſeu neceſsitatem eius fundatam eſſe in propria voluntate, qua ſe ad talẽ munus ſeu ad talem cauſam applicauit, vnde dicere poſſumus obligationem illius eſſe quaſi conditionatam & quoad ſpecificationem tantum, non abſolutam & quoad exercitium: nam ſi vult iudicis munus exercere, debet iuſte, & ſecũdum leges iudicare abſolute tamẽ nõ cogitur eſſe Iudex: neceſsitas autem & obligatio teſtis eſt abſoluta, vt culpam & inobedientiam vitare poſsit. non enim ſolum obligater vt indicat verũ ſi teſtificatur: ſed ſimpliciter ad teſtificandum obligatur, & ideo abſurdum videtur quod obediendo irregularis fiat.

Et confirmatur ex ratione Pontificis in dict. cap. 2. de Homicidio in 6. vbi accuſatio cum proteſtatione permittitur clericis, ne detur malefactoribꝰ materia trucidandi & deprædandi ipſos clericos, quæ daretur ſi clerici non poſſent de ſuis malefactoribus conqueri. Hæc vero ratio & diſpoſitio inefficax eſſet, ſi clerici non poſſunt teſtes producere, qui abſque periculo irregularitatis poſſent ſaltem à iudice per præceptum cogi ad teſtimonium dicendum, ſæpe enim non poteſt probari veritas niſi per clericos. qui magis deterrebuntur à munere teſtificandi timore irregularitatis, quã munere accuſandi, quia minus cõmodi inde ſperant, inutilis autẽ eſſet accuſatio ſi non poſſet adhiberi probatio. Quod ſi clerici tunc teſtificari poſsũt, multo magis laici, tũ quia facilius ad hoc cogi poſsũt à Iudice ſeculari: in clericis enim neceſſarium erit vt Prælati mãdatũ, quod difficilius obtinebitur: tum propter rationem ſæpe tactã, quod omnia, quę licent in hoc genere clericis ſine irregularitate, liceãt etiã laicis, ſeruata proportione: tũ deniq; quia ſæpe euenit delictum nõ poſſe probari niſi per laicos, qui timore irregularitatis auertentur etiam à teſtificando. Ergo conceſſa illa facultate accuſandi ſine irregularitate, cõceſſum cenſeri debet quidquid ad finem & effectum eius neceſſarium eſt. Nã hoc etiã principium in iure manifeſtum eſt, conceſſa poteſtate ad aliquem vſum, concedi etiam omnia, quæ ad illum neceſſaria ſunt. 5. *Confirmatur eadem pars.*

Dices, hoc argumento probaretur omnes miniſtros iuſtitiæ poſſe ſine irregularitate cooperari in tali cauſa: quia etiam ſine illis non poſſet accuſatio ad effectum perduci. Reſpondeo, eſſe diſsimilem rationem, quia illi omnes ex officio ſunt voluntarie deputati ad talia munera ſicut de iudice dicebamus: & ideo quamuis neceſſarii ſint in Republica non oportuit eis ſpeciale priuilegium concedere, ne tales cauſæ impediantur, quia nullum eſt de hac re periculum, nunquam enim deſunt miniſtri, qui hæc munera exerceant propter vtilitatem temporalem, non obſtante irregularitate. At vero ad teſtimonium ferendum non ſunt aliqui ex officio deputati, ſed eſt particularis actio priuatæ perſonæ & non voluntaria id eſt, non ſine coactione aut obligatione præcepti. Sed vrgebis ergo ſi contingeret te eſſe aduocatum tabellionem, vel ſimilem miniſtrum, qui vellet concurrere in ea cauſa, non eſſet irregularis ſi ex præcepto Iudicis ad hoc compelleretur: conſequens autem eſt falſum alias 6. *Obiectio.* *Solutio.* *Inſtantia.*

nõ-

neque executor ſententiæ ſuis manibus occidendo hominem, fieret irregularis, ſi id faceret præcepto Iudicis: & idem dicendum eſſet de militibus, & ſimilibus, quod videtur abſurdum. Reſpondeo, primo de illis miniſtris, qui ex officio ſunt deputati ad hæc munera, neganda eſt ſequela, quia licet in particulari cauſa ad agendum ex præcepto compellantur, illud habet originem ex voluntario vſu talis officij, & ideo expreſſe in ipſo iure extenditur hæc irregularitas ad miniſtros, vt ſtatim videbimus. Secundo de miniſtro exequente pœnã mortis, vel mutilationis quoad hoc eadem erit ratio, ſi munus illud volũtarie aſſumpſit: ſi vero fingamus eſſe perſonam priuatam, quæ omnino cogitur pręcepto, in primis non habet in eo locum ratio proxime ſumpta ex dict. cap. 2. quia illud miniſterium nõ eſt neceſſarium ad finem & effectum accuſationis, prout fieri debet cum proteſtatione requiſita. Deinde in tali perſona eſt peculiare ſcandalum, & peculiaris infamia, ratione cuius non poteſt ab irregularitate excuſari. De militibus autem dicemus poſtea. Tandem confirmatur hæc pars nam ibi non eſt propria voluntas, ſed præcepti neceſſitas, ergo non poteſt effectus ſequutus ad defectum lenitatis imputari: quis enim dicat hunc defectum fuiſſe in Abraham, eo quod ex præcepto Dei filium interficere voluerit? Sicut etiam eſſet defectus lenitatis, imo & homicidiũ ſui, vitam propriam prodigere in manibus inimici ſine cauſa; tamen ex præcepto Dei, vel Prælati id facere quãdo oportet, non eſt defectus lenitatis. Ergo in præſenti caſu in quo verſamur, non poteſt actio illa imputari ad defectum lenitatis: ergo nullum ſupereſt fundamentum ſufficiens irregularitatis.

Confirmatur vltimo eadem pars.

7 Similia argumẽta fieri poſſunt de teſtimonio dicto per vim vel metum cadentem inconſtãtem virum, quia tunc illa actio non poteſt dici ex defectu lenitatis, cum ſit quodammodo moraliter coacta. Item ibi non eſt culpa, neque plena voluntas: ergo deeſt vtrumque fundamentum irregularitatis ex cauſa ſanguinis. Item illud eſt vnum ex medijs, quibus Iudex vti poteſt ad promouendam cauſam, & accuſationem. Denique ipſemet accuſator vt res ſuas recuperet, & ſimilia damna præcaueat, poteſt ſine irregularitate accuſare cum proteſtatione, ergo & teſtis in prædicto caſu. Patet cõſequẽtia, quia ille tunc potius agit de dãno proprio vitando, quã alteri inferendo. Vnde illa teſtificatio ſolum videtur eſſe quædam defenſio ſui per actionem per ſe & intrinſece honeſtam: damnum autem, quod alteri inde ſequitur, eſt per accidẽs reſpectu teſtificantis, quia neq; eſt directe voluntarium, vt ſupponimus, neque etiam indirecte, cum non teneatur illam actionem vitare, ne ſequatur tale damnum. Confirmatur ex dict. cap. *Tua nos*, quod videtur huic ſentẽtiæ fauere, quia ibi iudex miſit nuncios ad ſcholarẽ quẽdam, vt exponeret ſi quæ ſciret de fure, vel traderet interſignia, quę ille miſit ſatis magna: reſpondit Pontifex nullum impedimentum incurriſſe: illa autem manifeſtatio, ſeu traditio ſignorũ quædã teſtificatio fuiſſe videtur. Accedit quod in c. *Qui cum fure*, de furtis, dicitur reum eſſe furti, qui furti conſcius quærentẽ poſſeſſore nõ indicat, vbi ſignificatur hoc eſſe in præcepto iuris canonici: ergo qui illud impleuerit, non fiet irregularis, licet inde ſequatur ſupplicium ſanguinis.

Argumenta pro parte negat. de teſtificante ob metum grauem.

8 Ad hæc vero argumenta dicendum eſt, ad ſummum probare in cauſa ciuili modo ſupra explicato, vbi directe non agitur de cauſa ſanguinis, ſed de intereſſe alicuius, non incurrere irregularitatẽ, quando quis licite teſtimonium præbet, & maxime ſi id faciat ex præcepto, vel coactione ſuperioris: tunc enim licet per accidens ſequatur condemnatio in pœna ſanguinis, vel deformationis, non imputatur teſti, quia dabat operam rei licitæ, & per ſe non cooperabatur illi effectui, nec de tali actione eſt ſpecialis prohibitio propter periculũ eius; quod ſi aliquod ſit, & pręiudicatur, ſatis erit tũc proteſtationẽ præmittere ſicut de denunciatione dicebamus. At vero in cauſa criminali digna morte vel mutilatione, nullo modo poteſt effugere teſtis periculum irregularitatis, etiãſi maxime compellatur præcepto, vel comminatione iudicis, quia hæc ſunt accidentalia, & extrinſeca, quæ non conſiderantur in iure, & alioqui actio illa ſemper participat indecentiam moralis concurſus directe, & per ſe ordinati ad ſanguinis effuſionem. Et per hoc ſatisfit omnibus obiectionibus, & exemplis. Iura autem vltimo loco citata parum vrgent: nam c. *Tua nos*, §. vlt. loquitur de homicidio quodam caſu, & per accidens ſubſecuto reſpectu cuiuſdam ſcholaris, qui ibi iudicatur ab irregularitate immunis, præterquam quod ille teſtis proprie non fuerat, ſed quędam indicia valde remota illius perſonę tradiderat In cap. autem. *Qui cum fure*, imprimis non agitur de manifeſtatione furis, ſed furti, id eſt, rei furto ſublatæ (licet Gloſſa aliter exponat:) Quod ſi ex charitate, & iuſtitia neceſſarium ſit reuelare perſonam & inde immineat periculum mortis, tunc ſeruanda eſt regula poſita, & vt id non fiat agendo vel teſtificando criminaliter, & ſeruatis alijs circumſtantiis ſuperius poſitis.

Argumenta ſoluuntur.

SECTIO IV.

Vtrum curiales & miniſtri iuſtitiæ in cauſis criminalibus irregulares fiant.

Innocentius III. Epiſtol. 24. cap. 2. hos omnes irregulares eſſe dicit, & habetur in cap. 1. diſt. 51. Nam licet in fine ita concludat. *Quicunque tales ordinati fuerint, cum ordinatoribus ſuis deponantur:* quæ verba videntur pœnam per Iudicem ferendam continere, & reſpectu ordinatoris ſine dubio talia ſint: nihilominus ex præcedentibus verbis conſtat huiuſmodi perſonas prohiberi ne ordinentur, atque adeo fieri irregulares ratione talis miniſterij. Verba autem, quibus hi miniſtri ſignificantur ſunt, *Curiales, qui dum parent poteſtatibus, quæ ſibi ſunt imperata, fecerunt.* & illa, *qui in forenſi exercitatione verſati ſunt.* In quibus verbis primum obſcurum eſt, quinam ſint *curiales*, qui ex tali munere irregularitatem contrahunt. Nam Gloſſa ibi tantum exponit, id eſt, *Officiarii*: ſed intelligenda eſt iuxta ſubiectam materiam, nam generali appellatione dici ſolent curiales, qui in curia Principis verſantur, & in ea munus aliquod exercent ad ipſammet curiam ſpectans: & nunc vulgari ſermone maxime ita vocantur (quaſi per antonomaſiam) officiales Romanæ Curiæ, qui ad præſentem conſiderationem nõ ſpectant, vt per ſe notum eſt. Curiales ergo ſecundum ſubiectam materiam dicuntur, qui in quacumque ſeculari curia miniſtri ſunt in cauſis ſanguinis, quomodocumque ad illas cooperentur, vt ſunt tabelliones, procuratores, ſolicitatores, & inferiores etiam miniſtri, qui vel denunciant, vel ſcribunt ſententiam, vel aliquod ſimile munus exhibent, vt aperte habetur in dict. c. 1. 2. & 3. d. 51. & ex omnibus ſcribentibus.

1 Concluſio.

Curiales qui dicantur.

Eſt autem circa hos curiales aduertendũ, omnes eſſe irregulares ad ordines quamdiu in miniſterio permanent, quoſdam vero etiã illo dimiſſo, licet nõ omnes. Ratio prioris partis eſt, quia ſicut clerici immiſceri non debent his officijs ſecularibus, ita etiam maiori ratione qui actu ſunt illis officijs deſtinati: inepti ſunt vt ad clericatum aſſumantur. Quæ ratio non ſolum probat de curialibus in cauſa ſanguinis, ſed etiam in quibuſcumque cauſis forenſibus ac ſecularibus, vt ex eiſdẽ capitulis colligitur, & ibi notant autores. Altera vero pars declaratur,

2 Curiales ſecularis curiæ dũ in officio perſiſtunt, ſunt irregulares.

Non poſtea niſi coopera-

ti ſint ad cauſam ſanguinis. nam vel iſti curiales tempore quo tale munus exercuerunt, nunquam cooperati ſunt in cauſa ſanguinis, quæ habuerit effectũ deformationis hominis; & tunc exercuiſſe tale munus, ſi illud deponant & nullum aliud ſubſit impedimentum, non oberit ordinationi, quia vt dixi, etiam ipſa ſententia ſanguinis ſi non peruenit ad effectum, non inducit irregularitatem: quod etiam in dict. c. 1. ſignificatum eſt ibi. *Qui dum parent poteſtatibus, quæ ſibi ſunt imperata, fecerunt*, quæ imperata paulo ante vocata ſunt, *ſæua præcepta*. Et in cap. 2. ita exponit Gloſſa verbum *Adminiſtrauerit*. Idem colligitur ex cap. *Oſsius*. 51. d. Dixi autem, *Niſi aliud impedimentum interueniat*, quia poteſt aliquando tale eſſe miniſterium, vt ex eo generetur infamia, & tunc illa impediet quamdiu durauerit: ſed illa eſt irregularitas alterius rationis. Vel durante munere interceſſit cum effectu cooperatio ad formationem, & tunc etiam relicto munere manet, etiamſi officium deponatur, irregularitas propria, de qua nunc agimus, vt conſtat, tam ex dictis capitibus, quam ex multis alijs d. 50. & excitatis in principio.

3 An aduocatus fiat irregularis. Hic vero ſupereſt ſpeciale dubium de aduocatis propter illa priora verba dicti ca. 1. *Qui poſt baptiſmi gratiam in forenſi exercitatione verſati ſunt*: vbi Gloſſa exponit, id eſt, qui aduocati fuerunt; & tamen in eis non poſtulatur effectus effuſionis ſanguinis, imo nec fit determinatio ad eos qui patrocinantur in cauſa criminali, ſed abſolute in forenſi: vbi Archidiaconus exponit, tam in cauſa ciuili, quam criminali. Nec dicitur, *qui verſantur*, ſed *qui verſati ſunt*: ergo ſignificatur, ex illo munere reddi hominem irregularem per ſe, & abſque alio effectu. In contrarium autem videtur, etiam ſecuto effectu aduocatũ non fieri irregularem, quia ipſe neque inducit, neq; eſt cauſa, ſed ſolum declarat veritatem. Dicendum autem eſt, aduocatum in cauſa ſanguinis, ſi ex illa ſequatur effectus deformationis eſſe irregularem, nõ vero abſque tali effectu. Vtraque pars certa, prior quidem ex citatis decretis, quæ neceſſe eſt ſaltem hoc modo verificari. Et ratio etiam eſt clara, quia aduocatus multũ influit in talem ſententiam: quãuis enim veritatem conſulat vel doceat, tamẽ quia practice docet mouendo ad opus, ideo particeps fit effectus ſubſequuti. Et in hoc conueniunt omnes Doctores, quos ſupra citauimus, & videri poteſt Antonin. dict. c. 2. § 2.

4 Secus ſi effectus non ſequatur. Poſterior vero pars non eſt tam certa ſicut prior, nam aliqui auctores tenent contrarium, vt Maiol. cum Speculatore, & Hugo l. 2. c. 9. qui volunt in eo caſu incurri irregularitatem Epiſcopalem. Tamen communior ſententia eſt in contrarium, quã tenẽt Doctores ſupra citati circa perſonã Iudicis & à fortiori ſequitur ex ibi dictis, nã multo maior ratio irregularitatis eſt in Iudice, quã in aduocato. Et ratio generalis eſt, quia ſine actuali effuſione ſanguinis, neq; homicidiũ interuenit, neq; defectus lenitatis. Ad verba autẽ citata reſponderi poteſt, ex vi illorũ ſolũ colligi irregularitatem, quæ durat durãte munere: nã vt maior incurratur neceſſarium eſt, vt ſequatur effectus, & ideo iuxta poſteriorem clauſulã, de curialibus illa prior intelligitur. Aut certe (quod verius cenſeo) illis verbis coniungenda ſunt, quæ proxime ſequuntur, ſcilicet, *& obtinendi pertinaciam ſuſceperunt*, quib. ſignificatur, non quodcumq; aduocati patrocinium, ſed illud, quod pertinaciter datũ eſt vſq; ad ſequutum effectum inducere hanc irregularitatem. Quam expoſitionem ſignificant ibi Gloſſa, Archidiaconus, & Turrecrem.

5 An aduocatus qui pro reo agit ſequuto effectu deformationis contra accuſatorem fiat irregularis. Quæri pręterea ſolet, vtrum aduocatus fiat irregularis, non ſolum, qui agit contra reum, ſed etiam qui illũ defendit, ſi contingat inde reſultare vt reus abſoluatur, & in accuſatorẽ feratur pœna talionis. Videtur enim ille non incurrere, quia non agebat contra aliũ, ſed tantum defendebat reum & alioqui dabat operam, rei licitæ, & nõ ordinatæ ad ſanguinis effuſionem: ergo, quamuis per accidens ſequatur, non inducet irregularitatẽ. Nihilominus multi cenſent, in eo caſu aduocatum fieri irregularem. Ratio dubit. 1. Sententia. Ita tenet Gloſſa in dict. c. 1. d. 50. & ibi Archid. & Turrecrem. & Nauarr. c. 27 n. 212. & Maiol. dict. c. 9. n. 2. qui alios refert. Et poteſt pro hac ſententia induci dict. c. 1. quod indifferenter loquitur de aduocato. Ratio vero eſt, quia defenſor rei, licet non directe, per neceſſariam conſequutionem agit contra accuſatorem, & ideo eſt moralis cauſa deformationis in illo ſubſequutæ quamuis illam non intenderet. Alij dixerunt, aduocatum rei in hoc caſu fieri irregularem, ſi ſit clericus, quia dat operam rei illicitæ, non vero aduocatum laicum; quia licitè facit, vt ex Abbate & alijs refert Couar. d. §. 5. n. 6. & multi ex citatis autorib. hoc indicant. Sed, vt recte aduertit Couar. hæc diſtinctio parum eſt ibi neceſſaria, cum irregularitas hæc non contrahatur ex delicto, ſed ex defectu lenitatis.

6 Igitur, vt generalius reſpõdeamus, diſtinguamus inter accuſationem iuſtam, & iniuſtã & aduocatũ accuſatoris & rei. Nam in primis, ſi accuſatio ſit iuſta, aduocatus qui ſuſcipit patrocinium rei, etiamſi non obtineat, non erit irregularis, per ſe loquendo, quod eſt verum tam de laico, quam de clerico, quia ſiue det operam rei licitæ, ſiue illicitæ, mors non ſequitur ex actione eius: melius enim & citius ſine tali patrocinio ſequuta fuiſſet. Dico autẽ *per ſe loquẽdo*, quia contingere poteſt vt aduocati culpa, vel imperitia, aut negligentia damnetur reus, & tunc redundabit irregularitas in aduocatũ eius, iuxta ſententiam Hoſtienſis in c. 1. de Poſtulando nu. 6. & 7. quod intelligendũ eſt iuxta ſuperius dicta de modo incurrendi irregularitatem ex omiſſione. 1. Concluſio. Secundo, ſi accuſatio ſit iniuſta, & contingat reum abſolui, accuſatorem vero deformari, aduocatus ipſiuſmet accuſatoris fiet irregularis. 2. Concluſio. Hoc non dicunt citati autores, nec tamẽ negant. Et ſufficienter probatur, quia ille dat operam rei iuſtæ, ex qua probabile & morale eſt ſequi tale nocumentum. Dicẽs, illud nõ ſequi ex actione talis aduocati, quia potius ille patrocinabatur accuſatori, & quamuis eſſet iniquus, non tamen reſpectu illius ſed alterius. Reſpondeo, imo etiam eſt iniuſtus accuſatori, maxime ſi illum decipit, præbendo vanam ſpem victoriæ. Deinde moraliter illum conſtituit in tali periculo, nam ſi ipſe non ſuſciperet cauſam eius, non auderet accuſare; iuuat ergo illum vt ſe occidat; fit ergo irregularis. Quæ ratio probat de quocumq; cooperante. Dixi autem *per ſe loquẽdo*, quia ſi bona fide aduocatus exiſtimet cauſam eſſe iuſtam, in eo caſu non fiet irregularis: nam irregularitas illa, quam modo explicui, non eſt ex defectu lenitatis, ſed ex delicto homicidij, ſaltem indirecte voliti: & ideo ſi per ignorantiam inuincibilem excuſetur delictum, etiam irregularitas excuſabitur.

7 Tertio in ſimili accuſatione iniuſta, in qua accuſator ſuccumbit, & deformatur, aduocatus rei non erit irregularis, ſi in progreſſu cauſæ ea tãtum egit, quæ ad defenſionem rei pertinebant, non vero ea, quæ ad exceptionem, ſeu obiectionem calumniæ vel punitionem accuſatoris ſpectabant. Sunt enim hæc per ſe diſtincta, nam ad defenſionem ſatis eſt oſtendere delictum non probari, aut accuſatũ eſſe innocentem, quod poteſt contingere, etiamſi accuſatio non ſit ex calumnia, aut digna talione Probatur aſſertio, quia tunc aduocatus nullo modo concurrit ad punitionem accuſatoris, ſed ad ſolam innocentis defenſionem: ergo non eſt cur fiat irregularis, maxime ſi præmittat proteſtationem, quod non intendat accuſatoris pœnam, ſed rei defenſionem, iuxta cap. 2. de Homicidio, in 6. Et hoc modo inclinat in hanc partem Maiolus ſupra, citans Hoſtienſem, & Socinum, & eandem tenet Couarr. ſupra

ſupra. Qui merito etiam ſentit, non ſolum hoc eſſe verum in laicis, ſed etiam in clericis, maximè ſi à culpa excuſentur aſſumendo tale patrocinium propter vrgentem neceſſitatem defendendi innocentem. Verumtamen, etiamſi non excuſentur (puta quia eſſet alius ſufficiens defenſor) non exiſtimo incurrere irregularitatem, quia illa culpa non eſt cõtra iuſtitiam vllo modo, neque eſt circa opus, quod proxime aut per ſe influat in homicidium: nam quod inde poſſit reſultare remotè & per accidens, non ſatis eſt, cùm inde non oriatur obligatio abſtinendi à tali opere, ſed ex ſola prohibitione poſitiuâ alio titulo facta.

8 3. Conclus. Quarto quando aduocatus in ſimili cauſa defendens reum, ſimul agit contra accuſatorem, vel quia non poteſt defendere ſine reactione, vel quia non vult vnam ſeparare ab alia, tūc recte procedit prior ſententia, quam in hoc Couar. & alij ſequuntur. Et ratio eſt, quia talis aduocatus eſt cauſa moralis repaſſionis ſecutæ in accuſatore. Addo tamen limitationem iuxta ſuperius dicta, ſcilicet, niſi innocens eſſet conſtitutus in extrema neceſſitate, & poſſet aliter defendi, nam tunc facta proteſtatione, exiſtimo excuſari propter rationem ſupra adductam. Vt tamen vera ſit talis neceſſitas quo debent concurrere, ſcilicet vt defenſio non poſſit fieri pura & ſine tali reactione, & vt nulla ſit perſona habilis quæ poſſit, aut velit illud patrocinium ſuſcipere: nam alterutrâ conditione deficiente, iam non eſt abſoluta neceſſitas, vt per ſe notum eſt.

9 Corollar. Ex quo à fortiori ſequitur, reum etiam non fieri irregularem, ſi ita ſe defendat contra accuſatorem vt ob eam rem accuſator deformetur in pœnam talionis, quia multo magis ei conceſſa eſt propria defenſio. Imo addit Couarr. etiamſi reus obtineat contra accuſatorem pœnam talionis, non tantum purè ſe defendendo, ſed etiam petendo calumniatorem puniri, non fieri irregularem, hac tamen obſeruata differentia, quod cum proceditur petendo, fiat proteſtatio, quæ in pura defenſione neceſſaria non erit. Quam doctrinam veram exiſtimo dummodo petitio non ſit de pœna, aut vindicta, nam hoc ſenſu mihi non placet, & repugnare videtur proteſtationi: ſed vt ſit de reparatione damni illati & de ſecuritate in futurum, iuxta c. 2. de Homicid. in 6. cuius conceſſio non habet locum in aduocato, vt conſtat.

10 Dubium. Vltimo interrogari poteſt de aſſiſtentibus in loco ſupplicij an fiant irregulares, quod habet aliquod dubium in clericis, quia illis prohibetur in c. *Sententiam ſanguinis*, Ne cler. vel monach. Dicendum vero eſt, ſi ſit pura aſſiſtẽtia ſine vllo genere cooperationis, non inducere irregularitatem, ſiue illa ſit al quid culpa, ſiue non: nam in clericis in ſacris cenſetur eſſe culpa, non vero in omnibus, vt reſoluit Nau. c. 27. n. 214. cum Angelo, & Syluestro, quamuis textus citatus de clericis abſolute loquatur. Sed propter materiæ leuitatem poteſt adhiberi limitatio: nam etiam in clericis in ſacris nõ puto eſſe culpam mortalem, ſecluſo ſcandalo. At vero ſi interſint cooperando, aut ſua præſentia authoritatem præbendo ſupplicio, irregularitatem ſine dubio incurrunt ex omnium ſententia: quæ etiam ſumitur ex cap. *Ex literis*, de Exceſſ. Prælat. Et ideo religioſi, & alij, qui cauſa pietatis aſſiſtunt huiuſmodi ſupplicijs, omnino cauere debent, ne aliquid faciant, vel loquantur, quo ſupplicium accelerare, vel illud quoquo modo iuuare videantur: Vide Maiolum lib. 2. cap. 20.

SECTIO V.

Vtrum omnes qui militant in bello iniuſto irregulares fiant.

QVamuis hæc diſputatio ſolum ſit de iuſta occiſione, tamen vt gradum faciamus ad iuſtum bellum, pauca de iniuſto præmittere neceſſe eſt. Duplex ergo poteſt eſſe euentus illius, vnus vt in eo contingant mortes vel mutilationes ex altera parte, alius vt nullus talis effectus ſequatur. Sit igitur prima aſſertio, Omnes militantes in bello iniuſto ſi in eodem fiant homicidia, vel mutilationes fieri irregulares, etiamſi proprijs manib. ſanguinẽ non fundant. Sed effundentibus commilitent, aut cooperentur, aut arma præbeant, aut eos adhortẽtur, aut quouis modo animos adijciant. Ratio eſt, quia omnes ad homicidiũ cooperantur. Vnde hæc irregularitas, non eſt ex defectu lenitatis, ſed illius, quam explicuimus in priuatis rixis: eadẽ enim, vel maior ratio eſt in publico bello. Et fauent c. *Quod in dubiis*, de Pœnis, & c. *Si quis poſt*, d. 51. Et eſt communis ſententia omnium, quos ſtatim referemus. 1 1. Conclusio.

2 Quis in hac irregularitate diſpenſare poſſit. Poteſt autem inquiri, quis poſſit diſpenſare in tali irregularitate. Cum clericis dici ſolet ſolum Papam poſſe diſpenſare. De laicis vero diſtingui ſolet, nam ſi ipſi proprijs manibus occiderunt, vel mutilarunt, ſolus Papa poteſt cum eis diſpenſare: ſi autem ipſi non effuderunt ſanguinem, ſed per alios fuerint facta homicidia, vel mutilationes, poterit Epiſcopus cum eis diſpenſare. Ita ſentit Maiol. l. 5. c. 49. in fine, & Syluest. ver. *Bellum*, 3. q. 3. qui tamen nihil diſtinguit inter laicos & clericos: & ad probãdam vltimam partem citat c. 1. & 2. de Cler. pugn. in duell. quæ de clericis loquuntur, & parum probant. Et primum induci poteſt in contrarium, nam ſub ea conditione conceditur Epiſcopis poteſtas diſpenſandi, dummodo homicidium, vel mutilatio non fuerit ſubſequuta. Nec reſtringitur, ne fuerit ſubſequuta per propriam actionem, ſed abſolute, ergo ſiue per ſe, ſiue per alium. In cap. autem 2. expreſſe agitur de homicidio per alium facto, & non conceditur Epiſcopo poteſtas diſpenſandi circa vſum ordinum, ſed circa habẽdum beneficium. Imo neq; hæc poteſtas expreſſe committitur Epiſcopo, ſed indefinite dicitur: *Poterit tamen cum eo circa obtinendum beneficium miſericorditer diſpenſari.* Itaque non inuenio hanc poteſtatem conceſſam Epiſcopo circa hanc irregularitatem, potius quam circa alias. Et ideo aliter diſtinguendum occurrit, aut enim deformationes fiunt in hoſtibus, vel ſolum contingunt in ſocijs mutilantium: in vtroque enim exiſtimo incurri irregularitatem propter cooperationem, non tamen eiuſdem rationis. Nam ſi occiſi vel mutilati ſolum ſint ex ſocijs, irregularitas eſt homicidij caſualis. Quod enim nõ ſit voluntarij patet, quia non eſt intentum: quod vero caſuale excuſari non poſſit, patet, quia ſequitur ex opere illicito cõtra iuſtitiã, & periculoſo ex ſe, vt ſimiles deformationes ſequantur. Tunc ergo poterunt diſpenſare qui facultatem habent circa homicidium caſuale. At vero ſi deformationes contingant in hoſtibus innocentibus homicidium eſt voluntariũ, quia directe intenditur, & actio per ſe ordinatur, & eſt ſufficiens ad talem effectum, & tribuitur omnibus ibi aſſiſtentibus, & cooperantibus, vel excitantibus ad pugnam. Quapropter ſolus Papa poteſt tunc diſpẽſare, quia nulla eſt de hoc caſu facta in iure exceptio. Probabile aũt eſt Epiſcopum poſſe diſpenſare cũ ſacerdote ad beneficium obtinendũ, argument. illius cap. 2. de Cler. pugn. in duell. quia, licet loquatur in duello priuato, extẽdi poteſt ad bellum propter ſimilitudinem rationis; & quia ille eſt fauor, 1 Sententia. Vera ſent.

non tam perſonæ, quam ſacerdotii, & ideo extendendus eſt. Et ob eandem cauſam ampliari poteſt ad alios clericos in ſacris conſtitutos, ne mendicare cogantur; quamuis de illis res ſit magis dubia, in qua multum poterit conſuetudo.

3. *De pugnante in bello iniuſto vbi nulla ſit mutilatio.*

De altero vero caſu, quando ex neutra parte ſequitur deformatio, tam per ſe quam per alios, Maiolus ſupra diſtinguit inter laicos, & clericos: quia clerici (inquit) eo ipſo quod arma ſumpſerunt in bello iniuſto irregulares fiunt, etiamſi nulla deformatio ſequuta ſit: probat ex Conc. Toletano 4. capit. 45. quod ſic habet, *Clerici, qui in quacunque ſeditione* (aliàs factione) *arma volentes ſumpſerint, aut ſumpſerunt, reperti, amiſſo ordinis ſui gradu, in monaſterio pœnitentiæ tradantur.* Et refertur etiam à Gratiano 23. quæſt. 8. c. *Clerici.* De laicis vero non eſt talis conſtitutio: & ideo ait, niſi fiãt homicidia vel mutilationes, non incurrunt irregularitatem. Et in his etiam adhibet exceptionẽ, niſi quis accipiat munus præfecti ſeu ducis in tali bello iniuſto: nã eo ipſo fit irregularis, etiamſi homicidia non ſequantur. Quod probat ex cap. *Sententiam.* Ne cler. vel monac. & c. *Si quis*, d. 15.

4. *Prior pars ſententia Maioli reiicitur.*

Prior pars huius ſententiæ non fundatur ſufficienter in illo textu. Primo quia ibi non dicitur pœnam illam eſſe imponendam, etiam non ſequuto effectu, vel nocumento aliquo: vnde dici poſſet textum illum iuxta alia iura eſſe exponendum. Veruntamen quoad hanc partem probabilis eſt expoſitio, quia textus expreſſe loquitur de his qui arma ſumpſerunt, & nihil aliud requirit: quod notat ibi Archidiaconus, dicens intelligendum eſſe, etiamſi non feriant. Et ideo addo vlterius pœnam ibi impoſitam nõ eſſe irregularitatem, ſed ſuſpenſionem non ipſo iure latam, ſed ab homine imponendam, vt ſentiunt Card. Hugo, & Turrecr. & alii. Ad quod expendo illa verba, *Reperti, tradantur*: nam primum requirit notitiam, & probationem: ſecundum autẽ poſtulat Iudicis actionem: vnde quod dicitur *amiſſo ordinis gradu*, intelligitur, per ſententiam Iudicis priuantis clericum ſeditioſum ordinis executione, non propter irregularitatem pertinentem ad homicidium, quæ nulla ibi eſt, ſed propter ſcandaloſũ delictum ſumendi arma in publica ſeditione. Notanda etiam in illa particula, *Volentes*, vbi Gloſ. exponit, id eſt, non ex timore, & alii addunt, neque ex humana neceſſitate vel ignorantia. Itaque ad illam pœnam requirit opus omnino ſpontaneum, & ex malitia: ad contrahendam autem irregularitatem ex tali actu, ſi ſequuta fuerint homicidia, nõ eſt neceſſaria hæc conditio. nam etiamſi quiſpiam ex timore humano, vel ex craſſa ignorantia in tali prælio arma ſumpſerit, ſecuto effectu fiet irregularis, quia ad irregularitatem homicidii non ſemper neceſſarium eſt tam perfectum voluntariũ: non eſt ergo ibi ſermo de hac irregularitate, ſed de alio genere pœnæ ab homine imponendæ, conſiderata illa delicti qualitate.

5. *Poſterior eiuſdem ſententia pars improbatur.*

Altera etiam pars mihi non ſufficienter probatur ex illis textibus. Nam in primis cap. *Sententiam* quod de clericis tantum loquitur, non agit de bello iniuſto, ſed abſolute ſtatuit, *vt clericus non præponatur ruptariis, aut balliſtariis, aut huiuſmodi viris ſanguinum*: vnde omnes Doctores colligunt, eſſe prohibitum clerico eſſe ducem in bello, etiam iuſto: quare non magis colligitur ex vi talis muneris, effectu non ſequuto, eum eſſe irregularem in bello iniuſto, quam iuſto. Deinde, in illo textu nullum eſt verbum de irregularitate ob trãſgreſſionem illius legis non ſolum effectu non ſequuto, ſed etiamſi ſequatur: ergo ex illo textu nihil probari poteſt, ſed ex aliis petendum eſt. Vnde Panor. ibi n. 17. ait, ſi bellum ſit iniuſtum, & aliqui occidantur, ſiue ab ipſo duce ſiue ab aliis, ducem irregularẽ, quia ſua autoritate dat auxilium & operam tali bello: in bello autem iuſto requirit vt ſuis manibus occidat, vel mutilet. Supponit ergo, vbi nullum ſequitur homicidium, non habere locum irregularitatem hanc. Et hoc videtur certum, quia ex aliis textibus & principiis hoc ſolũ colligi poteſt: & in dict. cap. *Sententiam*, nihil amplius expreſſum eſt: ergo reducimur ad illam regulam, vt nõ admittamus irregularitatem in eo caſu non expreſſo.

6. *C. Si quis, d. 51. explicatur.*

In ca. autem *Si quis*, d. 51. in primis non eſt ſermo de ſolis clericis, ſed de omnibus baptizatis, nec de ducibus tantum, ſed de quocunque militante verba enim ſunt, *Si quis poſt baptiſmum militauerit, & chlamidem ſumpſerit, aut cingulum, &c.* Neque etiam ibi eſt ſermo ſpecialiter de bello iniuſto, ſed abſolute de bello: non ergo recte adducitur textus ille ad caſum in quo verſamur. Aduertendum eſt tamen, in Codice Gratiani addi hæc verba, *Ad necandos fideles.* Ex quibus colligi poteſt, ibi non eſſe ſermonem abſolute de quocunque bello, ſed de eo quod eſt contra fideles; tamen etiamſi hoc demus, illud poteſt eſſe iuſtum, & iniuſtum. In originali vero non habentur illa verba, vt patet ex Collectione Loayſę in Concilio Toletano 1. cap. 8. & ex tomo 1. Conciliorum. Adduntur autem in eodem textu hæc verba *Etiamſi grauia* (vt legit Gratianus, & Surius) vel *grauiora* (vt legit Loayſa) *non admiſerit.* Ex quibus colligere quis poteſt, etiam non ſequuto effectu fieri quempiam irregularem ex eo ſolum quod cingulũ militię ſumpſerit. Hoc a. improbabile eſt, alias omnes milites laici eſſent irregulares, etiãſi in bello iuſto militauerint, & licet nulla deformatio inde ſequuta fuerit, quod eſt falſum, vt patet ex dictis, & amplius ex dicendis. Senſus ergo illorum verborũ eſt, hos milites fieri irregulares, etiamſi alia peccata grauia nõ commiſerint, vel etiamſi in ipſomet bello non grauiter delinquant, quia iuſte militãt: nam illa irregularitas non eſt ex delicto, ſed ex defectu lenitatis. Vnde fit, intelligendum eſſe, tunc incurri hanc irregularitatem, cum defectus lenitatis interuenerit; hic autem non inuenitur, donec effectus homicidii vel mutilationis ſequatur. Et ita intelligunt textũ illum Gloſſa, Archidiacon. Turrecre. & ſumitur ex cap. 1. eiuſdem diſt. quod ſumptum eſt ex Epiſt. Innocentii I. miſſa ad idem Concilium Toletan. 1. nullum etiam aliud tempore Innocentii celebratum eſt vt notauit Loayſa: vnde iuxta mẽtem Pontificis videtur illud decretum editum. Pontifex autem ſolum vult milites eſſe irregulares, *quando ſæua, ſeu ſeuera* (vt Loayſa legit) *præcepta ſunt exquuti.* Requiritur ergo, vt interueniat ſanguinis effuſio.

Vltimo vero notanda ſunt verba, quibus hæc irregularitas in eo textu proponitur, ſcilicet *Si ad clerum admiſſus fuerit, Diaconii non accipiat dignitatem*: nam videtur ſignificari, hanc irregularitatem non eſſe totalem, ſed ſolum ad ordines ſuperiores vltra ſubdiaconatum. Vel ſaltem ſignificari videtur, ex diſpenſatione Epiſcopi poſſe admitti vſque ad ſubdiaconatum, non vero vltra. Neutrum vero ſensũ cenſeo admittendũ, quia hæc irregularitas abſoluta, & totalis eſt, & Pontificiam diſpenſationem poſtulat modo ſuperius explicato. Vnde Gloſſa ibi exponit, *Si admiſſus fuerit ex diſpenſatione*, quam alii ſequuntur. Eſt tamen difficilis expoſitio: nã ſi diſpenſatio fuit Pontificia, non potuit Concilium vitare quin ex ſimili diſpenſatione Diaconatus ſuſcipiatur. Exiſtimo ergo, illa verba alludere ad abuſum, qui eo tempore fuerat in Hiſpania, facile admittẽdi ad ordines hos milites, quem abuſum reprehendit Innocentius in dict. cap. 24. Propter vitandam autem perturbationem, remiſit iam facta, & amplius fieri prohibuit. Hanc ergo mentem Pontificis ſequens Concilium, inquit; Si qui iam erũt ordinati vſq; ad ſubdiaconatum, permittẽdos fuiſſe in ſuſceptis miniſtrare, non autem aſcendere: ſupponit tamẽ, eos, qui ordinati nõ eſſẽt, non poſſe deinceps ad vllũ ordinem

dinem

dinem aſſumi. De illis vero, qui eo tempore inuenti eſſent ordinati vſque ad diaconatum. Conciliũ nihil dixit: vnde videtur illos omni impedimento liberos reliquiſſe, iuxta Pontificis conceſſionem. Atque hæc ſint ſatis de bello iniuſto, quæ ex parte etiam deſeruire poſſunt pro iuſto.

SECTIO VI.

Vtrum Mutilantes in bello iuſto fiant irregulares.

1 *De mutilã-s in bello defenſiuo ob defenſionem propria vita.*

DVplex eſſe poteſt iuſtum bellum vnũ defenſiuum, & aliud aggreſſiuum. Quæ ad prius ſpectant facile ex dictis expedire poſſunt. Nam primo ſi bellum ſit neceſſarium ad defenſionem propriæ vitæ & perſonæ, non ſit quis irregularis, etiam ſequuto homicidio per propriam actionem, vt ſupra probatum eſt de rixa priuata: nam eadem ratio eſt de quocunque prælio defenſiuo, quod iuſte, & cum inculpata tutela ſit. Et ob eandem rationem non fiet irregularis, etiamſi ſit dux in tali bello & vocet milites, & det arma, p illos occidat ſuos aggreſſores quia omnibus his modis poteſt iuſte ſe defendere. Quod recte notauit Nauar. n. 212. & fuit ſententia Innocentij Ioan. Andr. & Panormit. licet alij Canoniſtæ ſcrupuloſius loquantur, maxime quando perſona eſt Eccleſiaſtica. Sed nullam cenſeo eſſe faciendam diſtinctionem inter clericum & laicum, quando bellum eſt neceſſarium ad defenſionem propriæ vitæ.

2 *De mutilã-s in bello iuſto ob defenſionem patria.*

Secundo, idem aſſero quando bellum eſt ſimiliter neceſſarium ad defenſionem patriæ, & boni cõmunis: quia commune bonum excellentius eſt priuato, & defenſio patriæ præferenda eſt conſeruationi propriæ vitæ, interdum etiã ex præcepto. Quod verum cenſeo, non tantum in laicis, ſed etiã in clericis. Et fauet textus in cap. 2. de Immunit. Eccleſ. vbi in caſu neceſſitatis etiam clerici non excuſantur à vigilia, & cuſtodia ciuitatis, & ex ſuperius dictis de defenſione innocentis hoc à fortiori probatur. Atque ita ſentit. Abbas in c. *Petitio*, de Homic. & Couar. dict. 2. p. §. 3. num. 2. in fine, vbi refert alios authores. Obijci vero nobis poteſt D. Thom. 2. 2. q. 40. art. 2. vbi ſentit, clericos ſemper manere irregulares pugnãtes in huiuſmodi bello, quantumuis alias licite. Vbi Caiet. illud extendit etiam ad bellum defenſiuum, & tam ad laicos, quam ad clericos: Sed ille locus D. Tho. non petit hanc interpretationem, quia ſufficienter intelligitur de clericis voluntarie militantibus: nam ibi ſolum loquitur de bello clericis illicito: conſtat autem bellum defenſiuum, de quo agimus, licitum eſſe, imo & præceptum eſſe poſſe, vt Caietanus etiam fatetur: quia profecto non loquitur conſequenter ad ea, quæ docuerat eod. libr. qu. 33 art. 7.

3 *De mutilan-s in fauorem tertii.*

Tertio quid dicendum ſit de defenſione alicuius innocentis, vel bonorum temporalium, ex ſuperius dictis cum proportione ſumendum eſt. Aduertẽdo ex D. Thoma ſupra, bella hæc publica, propter magna incommoda, quæ reipublicæ afferunt, præter poteſtatem, & authoritatem publicam, requirere cauſam grauiſſimam & proportionatam: & ideo non licere pro aliquibus bonis temporalibus nec fortaſſe pro vnius hominis defenſione, ſi aliud cõmune commodum inde non redundaret. Cum ergo ſupponamus bellum hoc defenſiuum eſſe iuſtũ, conſequenter ſupponimus habere cauſam proportionatam. Vnde, ſiue illa ſit temporalium bonorum defenſio, vt v. g. quia ſegetes agri vaſtantur, comburuntur vel deprædantur ab hoſtibus, ſiue ſit defenſio priuatorum ciuium talium, quæ ſufficiat ad reſiſtendum iuſte inimico, etiam per publicum bellum cenſeo non incurri irregularitatem propter effectus in tali bello ſequutos, etiam ex propriis actionibus militantis in illo, quando eius auxilium omnino erat neceſſarium Reipubl. Quod certius eſt, quando non ſolum eſt licitum, ſed etiam præceptũ ſic militare. Et ita opinantur iidem autores: & rationes ſupra factæ, cum proportione applicatæ, idem conuincunt.

De bello aggreſſiuo iuſto.

BEllum aggreſſiuum iuſtum ſeruat propoetionẽ ad iudiciũ ſanguinis, quatenus fieri poteſt legitima poteſtate, & cauſa, ſcilicet vel reparandi dãna iniuſte illata Reipublicæ, ſeu Principi, vel puniendi & vindicãdi iniurias illatas. Igitur militare in tali bello malum nõ eſt, niſi his, quibus eſt ſpeciali iure poſitiuo prohibitum. Primo ergo militantes in huiuſmodi bello, ſi propriis manibus ſanguinem non fũdant, etiamſi alij mutilent vel occidant, non fiunt ipſi irregulares. Ita Sylu. *Bellum*, 3. q. 3. citans Raymũdum, Godof. & Hoſtienſem: late Tabiena *Irregularitas*, 3. n. 20. Couar. d. n. 2. & Nauar. n. 215. Maiol. li. 5. c. 49. in fine, & omnes. Et ſolet ad hoc citari 2. *Petitio*: de Homicid. vbi Pontifex ſolum præcipit abſtinere illum, qui in ſimili conflictu aliquem interficit, vel de hoc habet dubiam conſcientiam. Videri autem poteſt textus ille loqui de bello defenſiuo, tamen quamuis inceperit ab inuaſione hoſtium, terminatum fuit in bellum aggreſſiuum ex parte fidelium exeuntium è caſtro, & perſequentium inimicos. Et eodem modo induci poteſt cap. *Præſentium*, de Cler. percuſſ. Ratio vero eſt, quia hic miles dat operã rei licitæ & iuſtæ, & alias non effundit ſanguinem neq; illud intendit. 4

Obiectio. Dices Quamuis per ſe non occidat, per alios occidit, nam militando cum illis, illos adiuuat, eiſque animum ad occidendum præbet. Et confirmatur, nam iniuſta executione homicidij, quæ fit ratione ſententiæ, non tantum exequutor manet irregularis; ſed etiam ſatellites, & alij miniſtri aſſiſtẽtes, vel comitantes ad promouendum, ſeu authoritate donandum actum illum quantumuis iuſtum: ſed multo magis concurrunt & autoritatem præbent, qui ſimul militant. 5

Solutio. Reſpondeo ad argumentum negando antecedẽs quoad omnes eius partes: Oportet enim hic duo diſtinguere: aliud eſt enim iuſte, & ſtrenue militare, aliud occidere militando. Primum enim non ſolum eſt honeſtum, ſed etiam per ſe abſtrahens ab effuſione ſanguinis: Secundum vero illã determinate includit. Milites ergo, qui per ſe non occidunt, ex eo ſolum quod iuſte militant, non cenſentur cooperari, adiuuare, vel animare alios ad occidendum, ſed tantum ad ſtrenue militandum: & ideo, licet alii occidant, remote & omnino per accidens cenſentur comparari ad tale homicidium. Ideoque eis ad irregularitatem non imputatur. Et in hoc eſt diſſimile exemplum, quod in confirmationem affertur: nam ibi concurſus eſt ad determinatã actionem homicidij &, quod caput eſt, in hoc caſu in quo verſamur, habemus iuris declarationem, in alio vero minime, ſed potius generalem regulam, quæ illum comprehendit. Eſſet autem ſimile, ſi miles non tantum in bello iuſto militaret, ſed etiã videns alium aggrediẽtem ad occidendum aliquem, illum animaret directe prouocando ad homicidiũ: vel alium impediret ne poſſet fugere, ſiue vulnerando, vel alio modo, tunc enim ſequuto effectu irregularis fieret.

Corollar. Vnde conſtat, eos, qui per ſe occidunt, vel mutilant in tali bello, manere irregulares, ſaltem ex defectu lenitatis, vt patet ex dict. ca. *Si quis*, & capit. *Aliquantos*, diſtinction. 51. cum ſimilibus. Neque in hoc eſt difficultas, nam hæc eſt propria & expreſſa irregularitas huius generis. Vnde facile reſoluitur ille vulgaris caſus, an fiat irregularis, qui occidit bã- 6

nitum, vel hoſtem Reipublicæ, authoritate regia iuſte ad hoc ſibi conceſſa. Dicendum eſt manere irregularem, non quidem irregularitate homicidij voluntarij, quia ſupponimus iuſtam fuiſſe ſententiam, & poteſtatem legitime conceſſam: de quo videri poteſt Panormitanus in cap. *Laudabilem*, de Conuerſione infidel ſed ex defectu lenitatis, quia ille ſe gerit tanquam lictor ſeu apparitor iuſtitiæ vel ad ſummum vt miles occidens in bello iuſto. Hinc etiam expeditur dubium, an ſint irregulares qui præbent, vel præparant arma ad hoc bellum iuſtum aggreſſiuum, item qui conuocant ad illud, & ſimiles. Dicendum eſt enim, ſi actiones tantum in generali tendant ad bellum iuſte & ſtrenue peragendum, quales ſunt regulariter illæ, quæ antecedunt actualem conflictum, vt vendere arma; præparare, &c. ex eis non incurri irregularitatem, quia eſt actio iuſta, & de ſe indifferens. At vero, ſi in ipſo actuali conflicto dentur, vel præparentur arma determinate ad actum occidendi, incurretur irregularitas: quia actio illa determinate tendit ad homicidium.

Clericus non poteſt militare in bello iuſto aggreſſiuo.

7 Iuxta hæc etiam definienda ſunt nonnulla dubia, quæ de clericis hic inquiri ſolent, de quib⁹ duo ſunt certa. Primum eſt, non poſſe licite militare in huiuſmodi bello aggreſſiuo, etiam iuſto, vt eſt communis ſententia cum D. Thom. in dicto articulo 2. & D. Anton. 3. part. titul. 18. Gloſſa & Doctores in ca. *Petitio*, de Homicidio; & ſumitur ex cap. *Clerici*, cum aliis, 23. qu. 8. & ex c. 1. Ne cleric. vel monach. & cap. *Ex multa*, de Voto, §. vlt. Eſt enim actio illa valde aliena à miniſterio ſacerdotali, & ideo merito clericis prohibetur. Quod intelligendum puto de clericis in ſacris, & inferioribus in ſtatu clericali permanentibus. Nam ſi illi renunciauerunt & clericali priuilegio non fruantur, ſub hac prohibitione non cõprehendẽtur, quia iam ſe gerunt vt laici. Secundũ eſt, nihilominus poſſe clericos licite intereſſe huiuſmodi bello ex pia cauſa, & legitima Superioris licentia, ita Diuus Thomas ſecund. ſecundæ, quæſtione 40. articulo ſecundo, ad ſecund. Probatur, quia neque hoc malum eſt, neque vllo iure prohibitum, imo eſt conceſſum in dicto cap. *Ex multa*, § *de clericis*, & eſt in Eccleſia valde vſitatum, & neceſſarium ſaltem ad ſpirituale bonum fidelium militum. Vnde ad hoc miniſterium exercendum non ſolum in bello iuſto, ſed etiam in bello iniuſto poſſunt adeſſe clerici in exercitu fidelium: quia licet bellum ſit iniuſtum, multi excuſari poterunt propter ignorantiam: alij vero corripi poſſunt & emendari ſaltem in fine vitæ.

An in bello iuſto poſſit clericus milites exhortari ad ſtrenue pugnandum abſq; irreg.

8 Dubitatur autem, an liceat clericis ſine periculo irregularitatis exhortari ad ſtrenue pugnandum in bello iuſto. In quo certum eſt, antecedenter licere conſilium dare eunti ad tale bellum: & ante actualem cõgreſſum animare ad ſtrenue ſe gerendũ &c. ſine dicto periculo. Ita enim ſumitur ex cap. *Maximianus*. 23. quæſtione 3. cum aliis 23. quæſtione 8. & à fortiori patebit ex dicendis. De actuali vero conflictu eſt aliqua controuerſia. Nam Innocentius & Hoſtienſis, quos ſequitur Syluester, *Bellum*, tert. numero 4 putant ſecuto effectu contrahi irregularitatem à clerico exhortante dicto modo. Contraria vero eſt recepta ſententia in cap. penult. de Homicid. Gloſſa in cap. *Sciſcitaris*, verb. *Prodire* 7. quæſtione 1. Antoninus 3. part. titul. 28 cap. 2. 6. Aluarus Pelagin. lib. 1. de Planctu Eccleſiaſt. cap. 48. Couarruuias dict. 2. part. 3. nummero 2. Nauarrus numero 215. Tabiena *Irregularitas*, 3. numero 21 & hanc ſententiam iudico veram, cui fauent iura 23. quæſtione 8. nam quod exhortatio ſit in actuali conflictu, non mutat concurſum. Sed in primis erit hoc certius, ſi ſupponamus clericum licite, & ex pia cauſa, ac iuſta facultate intereſſe bello, vt omne tollatur veſtigiũ illiciti operis. Ille ergo ſic exhortãdo nõ male fecit, quia nec contra iuſtitiam, cum exhortetur ad opus iuſtum: nec contra ſpecialem aliquam prohibitionem, nulla enim extat, ſuppoſito quod licite interſit tali bello. Rurſus ille nõ directe prouocat ad homicidium (tũc enim fieret irregularis) ſed ad fortiter pugnandum: valde ergo remote, & per accidens ſe habet ad homicidiũ, non ergo eius voluntati imputãdum eſt, ergo nec irregularitas inde contrahitur. Addo vero, quamuis clericus vel religioſus contra obedientiã vel ꝓhibitionem Eccleſiæ mali faciat tali bello aſſiſtendo; nihilominus non incurrere irregularitatem ꝓpter illam ſolã generalẽ exhortationem ad ſtrenue pugnandũ. Probatur quia illa culpa, quã committit clericus ſic bello aſſiſtens, nimis extrinſeca eſt ad homicidiũ nec reddit illud magis, aut minus voluntarium, ſolumque eſt contra prohibitionem poſitiuam, quæ non eſt facta intuitu vitandi periculum homicidij, ſed vt ſeruetur debitus ordo, & decentia clericorum, & ſubordinatio, quam habere debent ad Prælatos ſuos.

Etiamſi abſque licentia clericus tali bello interſi(t).

Imo etiam ſimiliter, modo proprijs manibus non mutilet.

9 Denique addo, etiamſi clericus ſit in tali bello iuſto militando, & vulnerando; ſi tamen proprijs manibus neminem mutilet, vel occidat, vel ſit cauſa proxima vt alij faciant, non incurrere irregularitatem, etiamſi in tali bello multa homicidia ſequãtur. Ita docent Couarruuias, Nauarrus, & alii autores ſupra citati, quorum ſententia videri poteſt difficilis, quia illa actio videtur ſpecialiter prohibita clericis propter periculum homicidii, atque ita ſequuto effectu, habere irregularitatem annexã, iuxta principia iuris. Nihilominus veriſſima eſt hæc ſententia, & ſatis expreſſa in dicto cap. *Petitio*, de Homicidio, & alia ſupra citata de clericis loquuntur, quæ per argumentum à fortiori adduximus, vt idem de laicis probaremus. Ratio vero eſt, quia illi neq; mutilant, neque deformant, neque ſunt cauſa proxima deformationis. Quod autem peccent, extrinſecum eſt oppoſitiuam prohibitionem. Cum autem inſtatur, hanc prohibitionem eſſe ob periculum ſanguinis: Reſpondeo, eſſe ob periculum, ne ſanguis effundatur ab ipſomet clerico præliante, nõ vero ab aliis nam Eccleſia non intendit, nec vult vt alii milites non effundant ſanguinem in tali bello iuſto: neque igitur vult vitare periculum illius effuſionis, vt à laicis ſed vt à clericis fieri poteſt: ergo, ſi hoc periculũ non perueniat, ad effectum ex actione propria ipſiuſmet clerici, peccatum illud non habet annexam irregularitatem.

Obiectioni ſatisfit.

C. Quod in dubiis, de Pœnis, obiicitur.

10 Sed obiici poteſt cap. *Quod in dubiis*, de Pœnis. Vbi ait Pontifex, deponendos eſſe clericos, qui gubernant naues ad pugnam, vel per ſe militant, vel alios incitant ad prœliandũ, quia grauiſſime peccant nec requirit aliam ſanguinis effuſionem ab ipſiſmet clericis factam. Reſpondeo primo, ſi argumentum eſſet validum, etiam non eſſet neceſſarius effectus deformationis humanæ ſequutus in tali bello ex quorumcunq; militum actione, quia etiam de hac effuſione nulla fit mentio in illo textu, ſed de ſolo peccato. Prima igitur expoſitio eſt, vt textus ille intelligatur de bello iniuſto. Ita Gloſſa ibi, & apparenter probat, quia incitando ad pugnam in bello iuſto non peccat clericus, vt ex aliis iuribus conſtat 23. quæſtion. 8. Adhuc autem ſubintelligendum eſt, effectum mutilationis vel mortis eſſe ſequutũ in bello, ex quorumcunq; militum actione. Vnde poſſet eſſe ſecunda expoſitio, vt deciſio illa procedat etiã in bello iuſto & de pœna irregularitatis; ita tamẽ vt ſingula membra cum debita proportione intelligãtur. Nam incitatio ad pugnam talis eſſe debet, vt in particulari etiam inducat ad homicidium, vel mutilationem, vt intellexiſſe videtur Nauarrus exponendo eundem textum numero 216. perſonalis etiam pugna futura eſt cum actuali executione deformationis: gubernatio autẽ nauis videtur cauſa ſufficiens irregularitatis, etiãſi effectus tantũ ſequatur imme-

Exponimus primo.

Exponimus ſecundo.

immediate ex aliorum actionibus, quia eſt veluti vniuerſalis cauſa influens cum omnibus militibus, ſeu applicans omnes cauſas proximas, & maxime quia in particulari ita gubernatur nauis ad ſingulos ictus prout neceſſarium cenſetur vt habeant effectum. Tertio & ſimplicius, iuxta verba literæ poteſt intelligi textus ille de quocũque bello, quia ibi nulla fit reſtrictio: de clericis autem, qui in eo inique aſſiſtunt, & actiones ibi numeratas peccaminoſe exercent: non tamen de irregularitate, aut aliqua pœna depoſitionis ab homine imponenda, vt Panormitanus intellexit, & Abbas etiam antiquus, iuxta proprietatem illorum verborum, *De rigore canonico eos credimus puniendos.* Hæc autem pœna poſſet ab Epiſcopo imponi propter grauitatem delicti immiſcẽdi de indebito modo actibus prohibitis, & indecentibus ſtatui clericali, etiamſi non ſequatur ex illis effectus effundendi ſanguinem: ſecus autem eſt de irregularitate.

Exponitur tertio.

11 *Corollar.* Atque ex dictis ſequitur, clericum vel Prælatum Eccleſię, qui dat arma militib⁹, vt in illo bello iuſto pugnẽt, nõ incurrere irregularitatem, etiamſi cum illis poſtea occidant, ſicut ſupra de laicis dictum eſt; quia in hoc nulla diſtinctio eſt inter clericum, & laicum, licet oppoſitum teneat Syluester *Homicidium*, 3. quæſtione 6. verſicul. 5. & Angelus *irregularitas*, 1. numer. 15. Quod autem diximus, tenet Nauarrus numer. 216. & ſequitur euidenter ex dictis, quia eiuſdem rationis eſt dare arma, ac dare conſilium, vel voluntatem exhortando. Eſt autem aduertendum, Nauarrum, & alios in his caſibus addere limitationem, niſi arma dentur ex intentione, vt milites occidant. Ego vero intelligo, intentionem mere internam nihil ad hoc operari, intelligendumque id eſſe quando illa intentio exterius exprimitur dãdo arma determinate ad homicidia faciẽda, etiam iuſta, & ad illa exhortando. Quando autem ſolum dantur ad ſtrenue pugnandum, vel etiam ad procurandam victoriam, non incurritur irregularitas etiamſi clericus moraliter certus ſit de effectu vel etiamſi illum deſideret: tum quia illud deſiderium nihil exterius operatur, vt ſit fundamentũ irregularitatis, & per ſe ad illam non ſufficit: tum etiam quia tale deſiderium ex ſe iuſtum eſt, & includens virtualiter cõditionem, ſi alio modo victoria comparari non poteſt.

12 *De diſpenſatione huius irregularitatis.* Vltimo loco dicendum ſupererat de diſpenſatione huius irregularitatis. Sed quod attinet ad ius commune ſatis conſtat ex dictis: ſolus enim Papa ex iure communi poteſt in illa diſpenſare: Dicunt autem communiter Doctores citati hoc ipſo quod Papa confert alicui clerico facultatem præliandi in bello, facere illum immunem ab irregularitate etiamſi occidat, veluti anticipatam diſpẽſationem ei concedendo. Quod intelligendum eſt, quando expreſſe concedit facultatem pugnandi propriis manib⁹: quia tunc diſpenſando in ſubſtantia legis, diſpenſat in omnibus annexis. Secus vero eſt ſi det tantum facultatem exiſtendi in bello etiam cum armis defenſiuis, & offenſiuis, nam ſi aliud non exprimat non cenſetur abſolute concedere vſum illorum ſed ſi neceſſarius fuerit ad propriam defenſionem. De Epiſcopis vero certum eſt, non poſſe in hac irregularitate diſpenſare ex decreto Concilij Tridentini ſeſsion. 24. capit. de Reformatione, quia ibi ſolum conceduntur irregularitates ex delicto; hæc autem non eſt ex delicto, Quod bene notauit Nauarr. numer. 194.

13 *Quorundam ſenten tia improbatur.* Dicunt vero aliqui, ex iure antiquo poſſe Epiſcopos diſpenſare in hac irregularitate, ſi ſit occulta. Sed hoc nullo iure probari poteſt, & ideo reiiciendum eſt, vt etiam aduertit Nauarrus num. 218. in fine. Addendum vero eſt eos, qui poſſunt ex priuilegio diſpenſare in irregularitatibus cum exceptione homicidij voluntarij, poſſe in hac irregularitate diſpenſare: quia ſub homicidio voluntario non comprehenditur illud, quod iuſte fit, quia ſimpliciter non eſt homicidium, vt notauit Diuus Thom. 1. 2. quæſtion. 88. articul. 6. ad 3. citans Auguſtinum libr. 1. de Libero arbitr. capit. 4. & 5. de quo latius in 2. 2. quæſtion. 64. Sunt ergo hę irregularitates quaſi ſpecie diuerſæ, & ideo ſub exceptione vnius non includitur alia. Quod recte docuit Caietanus verb. *Irregularitas*, & Corduba in ſumma, quæſtione trigeſima quarta, & Armilla verb. *Irregularitas*, num. 13. & ſumitur ex Nauarro, & aliis ſupra. Vnde religioſi mẽdicantes, qui habẽt priuilegia diſpenſandi cum ſuis religioſis in omnibus irregularibus exceptis irregularitatibus bigamiæ, & homicidii voluntarij, vt ex compendiis priuilegiorum, & ex aliis autoribus conſtat, poterunt etiam in hac irregularitate diſpẽſare: de quibus priuilegiis latius in proprio opere, Deo bene iuuante, dicere paramus.

SECTIO VII.

Vtrum per alias actiones contrahatur irregularitas ob defectum lenitatis.

PRæter actum iudicii, & belli iuſti, numerari hic ſolent irregularitates, quas interdum contrahunt Medici, vel Chirurgi, vel eorum miniſtri, qui eos adiuuant ad ſecandum brachium, verbi gratia, & infirmarij, qui curam gerunt ægroti, & ſuis actibus interdum accelerant eius mortem. Nam hi omnes videntur contrahere irregularitatem abſq; peccato, occaſione mortis, aut mutilationis: ergo ob defectum lenitatis. 2 *Concluſio.*

Dicendum vero eſt, ex hoc capite nunquam contrahere has perſonas irregularitatem: Nam loquendo in primis de laicis, ſi debitam diligentiam, & peritiã adhibeant in ſuo munere, etiamſi mors ſequatur, non incurrunt irregularitatem, cap. *Ad aures*, de Ætate & qualitate. Incurrent autem illam ſi ex imperitia, aut negligentia, ex eorum actione ſequatur mors. Illa tamen irregularitas non eſt ex defectu lenitatis, ſed ex delicto, pertinetque ad homicidium caſuale, potius quam ad voluntarium. Quæ regula communis eſt Chirurgis, vt recte notauit Syluester verb. *Homicidium*, 2. quæſt. 13. & 14. & à fortiori etiam extenditur ad eorum miniſtros, & cooperatores, vt recte Nauarrus num. 218. quia non eſt peioris conditionis cooperator, quam agens principale. Differentia autem inter hos omnes, ac iudices & miniſtros eorum, primaria eſt, quia iura ponunt irregularitatem in vno caſu, & non in alio. Huius vero ratio eſt, quia illorum actio per ſe ordinatur ad vindictam; & ad ſanguinis effuſionem: horum vero ad vitæ conſeruationem. 3 *De infirmariis.*

Vnde etiam concluditur, eandem regulam ſeruandam eſſe cum his qui habent curam infirmorũ Nam, ſi conuenientem prouidentiam adhibeant, nunquam incurrunt irregularitatẽ, niſi interueniat culpabilis negligentia, ita vt periculum accelerationis fuerit, præuiſum, vel præuideri potuerit, & ex notabili negligentia prætermiſſum fuerit. Quæ eſt communis ſententia Caietani. 2. 2. quæſtione 64. articul. 8. Soti 5. de Iuſtitia quæſtion. 1. artic. 9. Nauarri numer. 29. Tabienæ *Irregularitas*, 3. numer. 12. & 13. Armillæ numer 48. Angeli, *Homicidium*, 2. numero 14. Syluestri quęſtione 11. Maioli libro quinto, capit. 48 §. 1. 4 *Quæ actiones ſint circa hoc clericis prohibita.*

Hæc autem omnia eodem modo procedunt in clericis, præterquam in caſibus in iure expreſſis, qualis eſt in capit. *Tua nos*, de homicidio, ibi enim prohibetur clericis Chirurgiæ artem exercere, vnde ſi ex actione eius ſequatur mors, etiamſi non ſequatur ex-

tur ex culpa eius, ſed ex negligentia infirmi, vel alia de cauſa: nihilominus irregulares fient, quia actio illa eis prohibita eſt ratione talis perculi, & ſub illa conditione de quo ſupra dictum eſt, & videri poſſunt autores in locis proxime citatis.

DISPVTATIO XLVIII.

De irregularitate, quæ ex infamia contrahitur.

QVAMVIS infamia delictum per ſe non ſit, ex delicto tamen oriri ſolet: & ideo poſt irregularitates, quæ ex delictis naſcuntur hanc proxime adiungimus, quæ illis maxime affinis eſt, quamuis interdum poſſit ſine delicto contrahi. Prius ergo de ipſa infamia videndum eſt, quid, & quotuplex ſit, & vnde oriatur; deinde quomodo ex illa irregularitas contrahatur, & quomodo etiam tollenda ſit.

SECTIO I.

Quid ſit infamia, & quotuplex.

1 *Fama quid.* Conſtat ex voce ipſa infamiam eſſe quandam bonæ famæ priuationem vel diminutionem. Eſt autem fama (quæ abſolute dicta in bonam partem accipitur) *illæſæ dignitatis ſtatus vita, & moribus comprobatus, & in nullo diminutus*, vt dicitur in l. *Cognitionem*, ff. de Variis, & extraordinariis criminibus. Infamia ergo erit imminutio huius ſtatus, quæ per publicam, malamque opinionem de perſona fit: & hæc ipſa ſiniſtra opinio publica eſt infamia. Vnde ſicut Auguſtinus lib. 83 quæſtionum, quæſtione 31. definit bonam famam, ſeu gloriam eſſe claram notitiam cum laude: ita nos dicere poſſumus, infamiam eſſe obſcuram notitiam, & reprehenſione, ſeu vituperatione dignam.

2 *Infamia ex parte materiæ duplex.* Vnde inprimis conſtat, materiam, circa quam verſatur infamia, eſſe vitium aliquod vel defectum perſonæ. Ex quo capite duplex poteſt diſtingui infamia, ita vt vna ſit de vitio: quod ſit proprium peccatum ſeu delictum perſonæ, cuius manifeſtatio perſonæ exiſtimationem diminuit: alia ſit de aliis qualitatibus ſeu defectibus perſonæ, quæ ſine culpa eius, ſtatum dignitatis eius diminuant; & vtraque ad præſentem conſiderationem pertinet, quamuis magis prima, vt videbimus.

3 *Diuiſio infamiæ in legalem, & popularem.* Solet autem vlterius diſtingui in infamiam iuris & facti, nam de vtraque ſit mentio in iure. De priori in l. 1. 2. & 3, ff. de His qui notantur infamia, ca. *infames*, 3. quæſtione ſeptima, de poſteriori in capit. *Licet*, de Teſtibus, capi *Licet*, de Probationibus. Vt autem hæc communis diſtinctio melius exponatur aliam licet non adeo vulgarem præmitto, qua poſſumus infamiam diuidere in legalem, & communem, ſeu popularem, vel humanam, quarum prior etiam dici poteſt infamia iuris, & poſterior facti. Quam diuiſionem ſumo ex l. *Eam*, C. Ex quibus cauſis infamia oriatur, quæ ſic habet. *Ea, quæ pater teſtamento ſuo filio increpans ſcripſit, infames quidem filios iure non facit* (ecce infamiam iuris) *Sed apud bonos; & graues opinionem eius, qui patri diſplicuit, onerat*) ecce communem infamiam facti.) Legalem ergo infamiam appello illam, quæ ex vi alicuius legis humanæ habet aliquos morales effectus, ratione quorum ſpecialis quædam moralis macula reputatur: & quia in ea ratione completur per inſtitutionem humanam, ideo legalis appellatur: & eodem ſenſu dici poteſt infamia iuris quoad ſuam primæuam originē & inſtitutionem. Communis autem ſeu popularis infamia dicitur opinio quædam, quæ obſcurat quidem perſonæ æſtimationem, & aliquo modo vilem eam reddit, non ex vi alicuius legis, quia nullam inde habet inſtitutionem, neque vllum effectum; ſed ſolum ex hominum iudicio, & apprehenſione, ideoque dici poteſt infamia facti, vt verbi gratia, communis opinio de aliquo, quod deſcendat ex ſecta damnata, ſi non foueatur aliquo iure habente talem perſonam ſuſpectam, vel eo titulo inhabilitatem aliquam introducente, erit infamia quædam communis, & humana: ſi autem accedat tale ius, erit legalis. Hic ergo eſſe poſſet vnus ſenſus illius communis partitionis infamiæ iuris, & facti: communiterque hoc ſenſu accipitur, vt videre licet in Sylueſtro, & aliis verb. *Infamia*, & Caſtro, ac Penna locis infra citandis, & aliis, quos iſti referunt: ad infamiam enim facti nullam iuris diſpoſitionem requirere videtur. Sed certe in ordine ad effectus morales, vt nunc de illa loquimur, neceſſaria eſt aliqua iuris diſpoſitio, quæ ſtatuat quale crimen ſufficiat ad infamiam, quod in præſenti maxime neceſſarium eſt, vt videbimus. Et ideo ſupponimus omnem infamiam, de qua ſermo eſt in præſenti, debere eſſe legalem, quam iterum diuidemus in iuris, & facti in alio ſenſu, nam alia diuiſio prius neceſſario permittenda eſt.

Tertia diuiſio infamiæ in ciuilem, & canonicam.

TErtio ergo diuiditur legalis infamia in ciuilem, & canonicam, iuxta capit. vltimum de ſecundis nuptiis, ibi, *Legalis infamia*, id eſt, per leges ciuiles introducta: eſt enim ibi ſermo de infamia, quam lex ciuilis imponit mulieri, quæ intra annum viduitatis tranſit ad ſecundas nuptias, quam infamiā ius illud canonicum abſtulit. Vnde conſtat infamiā iuris ciuilis, per ſe diſtinctam eſſe ab infamia iuris canonici. Quanquam verum ſit infamiam iuris ciuilis, quæ per ius canonicum expreſſe ſublata non eſt, etiam eſſe infamiam canonicam, vt notauit Innocentius in capit. *Qualiter, & quando*, 2. de accuſationibus, & ſumitur ex capit. *Omnes* 1. 6. quæſtione prima, *Omnes*(inquit Adrianus Papa) *Infames eſſe dicimus, quos leges ſeculi infames appellant.* Quod intelligendum eſt, niſi ius ipſum canonicum talem infamiam abſtulerit: nam tunc potius ipſa infamia ciuilis per ſuperiorem poteſtatem iuris canonici ſublata cenſetur, vt bene notauit Gloſſa in dicto cap. *Cum ſecundum Apoſtolum*, 4

Vnde duplex ſolet ſtatui regula ad cognoſcendam infamiam canonicam, quæ ad nos pertinet. 5 *Duplex regula ad dignoſcendam infamiam canonicam.* Vna eſt, omnem infamiam ciuilem per ius canonicum non reuocatam, eſſe canonicam, non quia à iure ciuili lata eſt, ſed quia à iure canonico accepta eſt, vel expreſſe in dicto capitul. *Omnes*, vel tacite, dum eam non aufert, nam tanquam in re ſibi fauorabili, & rationi conformi conſentire videtur. *Prima.* Secunda regula eſt, omnem illum, qui ſuis culpis exigentibus ad Sacerdotium promoueri non poteſt, eſſe infamem ſecundum ius canonicum, vt eiſdem fere verbis habetur in dicto capit. *Omnes*, & notarunt Abbas, & Innocentius in capit. *Teſtimonium*, de Teſtibus. *Secunda.* Qui aduertunt dictum eſſe, *Qui ſuis culpis exigentibus.* quia quādo propter alias cauſas aliquis remouetur ab ordinum ſuſceptione, non propterea infamis efficitur: quod patet ex multis irregularitatibus, quę ſine vlla infamia contrahuntur, vt per ſecundas nuptias, per occaſionē hominis in bello iuſto, vel per iuſtā ſententiam. Et ratio eſt, quia multa poſſunt ad Eccleſiaſticum ordinem requiri, quibus poteſt

poteſt homo carere ſine infamia, vel dedecore. Vn-
Aliqua peccata inducũt infamiam canonicam qua non inducunt ciuilem.
de obiter conſtat ratio ob quam aliqua ſunt pecca-
ta, quæ inducunt infamiam canonicam, quæ non
inducunt infamiam ciuilem, vt notauit Turrecre-
mata in dicto cap. *Omnes*, multa enim peccata indu-
cunt irregularitatem, quæ ſecundum leges ciuiles
non efficiunt homines infames. Ratio autem eſt,
quia plus exigitur ad ſtatum Eccleſiaſtici ordinis,
eiuſque decentiam, quam ad ciuilem temporalem
politiam ac decorẽ, & ideo in ordine ad prædictum
finem aliqua reputantur in iure canonico ad irre-
gularitatem inducendam, quæ ex ſolo ciuili iure il-
lam non inducunt. Vltimo occurrit circa hanc po-
ſteriorem regulam aduertendum, illam non deſer-
uire præſenti inſtituto: quia ſecundum illam infa-
mia eſt veluti quid conſequens ad legem canoni-
cam imponentẽ irregularitatem propter delictum:
hic autem agimus de infamia, quæ antecedit irre-
gularitatem, & eſt cauſa eius ex vi generalis legis,
quæ facit irregulares omnes infames. Et ideo in
priori regula inſiſtendum eſt: & deinde addi poſ-
ſet, multo magis eſſe infamiam canonicam, quam
directe ipſum ius canonicum inurit, etiamſi nullo
alio iure impoſita ſit.

Quarta diuiſio infamiæ legalis in canonicam & ciuilem.

QVarto vtraque infamia legalis, tam canonica,
6. quam ciuilis in facti & iuris infamiam diuidi
poteſt: vel vt verborum æquiuocatio tollatur (vna
dici poteſt infamia illata per actum iuridicum, quã
iuris tantum appellamus: altera illata per quamcũ-
que facti manifeſtationem, quam vocamus legalem
facti. Quamuis enim talis infamia ſemper aliquo
modo ſit ex inſtitutione iuris, tamẽ applicatio eius
ad talem perſonam, ſeu exiſtentia eius (vt ſic dicã)
aliquando ſit iuridico modo, vt per ſententiam iu-
dicis aliquando per ſolum factum hominis, vt per
euidentiam facti publici, vel per diuulgatum ſer-
monem. Et in hoc ſenſu ſignificatur hæc diuiſio in
capit. vlt. de Temporibus ordin. ibi, *Si propoſita cri-
mina ordine iudiciario comprobata, vel alias notoria non
fuerint, non debent, &c.* vbi duo modi indicantur in-
famandi perſonam, vnum per iudiciarium ordi-
nem, alium per facti euidentiam ex priori modo re
ſultat infamia iuris, ad quam certum eſt ſufficere
ſententiam definitiuam iudicis, per quam aliquis
damnatus eſt, vel declaratus, vt cõuictus de crimi-
ne ex l. *Verbum*, C. Ex quibus cauſis, &c. Vbi dicitur,
interlocutoriam non ſufficere, ſed neceſſariam eſſe
definitiuam ſententiam cauſa cognita. Et ita cenſeo
eſſe intelligenda citata verba ex dicto capit. vltimo,
Si propoſita crimina ordine iudiciario comprobata. vti-
que complete, & perfecte, quod non ſit donec de-
finitiua ſententia feratur. Et hęc eſt communis ſen-
tentia, vt patet ex Gloſſa & Doctoribus in dicto ca-
pit. vltimo, & in capit. *Veſtra* & capit. vltimo de Co-
habitatione clericorum, & mulierum, & in capit. 1.
de Exceptionibus, Sylueſter verb. *Infamia*, Nauarr.
capit. 25. numer. 75. Caſtro libr. 2. de Iuſta hæretico-
rum punitione, capit. 9. Imo addendum eſt, iure ca-
nonico neceſſarium eſſe, vt per accuſationem pro-
ceſſum fuerit, nam ſi per viam inquiſitionis proce-
datur, etiamſi ſententia ſequatur, non ſequitur in-
famia iuris. Vt notat Abbas in capit. *Inquiſitionis*, de
Accuſation. num. 2. An vero præter hunc modum
ſit alius ſufficiens ad infamiam iuris ſtatim explica-
Infamia facti.
bitur. Infamia autem facti eſſe dicitur, quando ſine
actu iudiciario ex ipſo facto ab aliis cognito, ſiniſtra
opinio diuulgatur de tali perſona atq; infamia ge-
neratur, qualis vero notitia ad illã ſufficiat, ſtatim
explicabitur.

Dubitari enim inprimis poteſt circa diuiſionem
7. hanc, quomodo poſsit infamia legalis, de qua agi-
mus, ex ſola ſententia, aut ex ſolo facto generari.
Quomodo infamia legalis ex ſola iudicis ſententia, aut ſolo facto generari poſsit.
Duo enim in tali infamia neceſſaria ſunt, ſubſtãtia
infamiæ, vt ſic dicam, & legalitas. Primum non po-
teſt fieri per ſolam ſententiam ſeu ius, quia infamia
in ſua ſubſtantia conſiſtit in opinione, & notitia ho
minum: hanc autẽ non efficit ſentẽtia, vel ius ipſum
per ſe, ſed diuulgatio, & locutio hominum: ſi enim
Ratio dubii.
ſententia in angulo proferretur, & ibi occultaretur:
non generaret publicam opinionem ſiniſtram de
perſona: ergo nec generaret infamiam. Sententia
ergo poteſt eſſe fons infamiæ, non tamen ſola infa-
miam inferre, niſi coniungatur aliquod factum ho-
minum. Secundum etiam, id eſt, factũ ipſum & di-
uulgatio hominum loquentium non ſufficit ad in-
famiã legalem niſi adiungatur ſententia, quia quã-
tumcunque ſit euidens, & publica notitia facti, illa
non habebit effectus legales, donec ſententia iudi-
cis accedat; ergo non erit infamia legalis, iuxta ea
quæ in ſecunda diuiſione dixi. Antecedens patet,
quia infamia ſub illa ratione habet rationem pœnę
& hæc non incurritur abſque iudicis ſententia.

Ad priorem partem reſponderi poſſet, illam dici 8.
Quædam reſponſio ad priorem partem reiicitur.
infamiam iuris, quia ortum habet à ſentẽtia iuridi
ca, non quia præter illam prolatam, ſeu promulga-
tam non ſit neceſſarium aliquod factum hominum
loquentium, vel ſcribentiũ, vt infamia conſumme-
tur. Sed hoc non recte dicitur, quia in eodem pun-
cto: in quo finitur iuridica intimatio ſententiæ, &
trãſit in rem iudicatam, incurritur, & perficitur in-
Tria in infamia iuris diſtinguenda.
famia. Ad quod explicãdum tria poſſumus in infa-
mia diſtinguere: vnum eſt ius, quod vnuſquiſq; ha-
bet ad ſuam famam, quod dicitur dominium famę,
ratione cuius nemo poteſt ſine iniuria infamari
quamdiu integrum retinet dominium famæ ſuæ.
Aliud eſt veluti actualis poſſeſsio famæ, vel actualis
eius priuatio per publicam notitiam & opinionem
talis delicti de tali perſona. Tertium eſt, inhabilita-
tes aliquæ ſeu effectus morales, qui ſequuntur in ta-
li perſona ex tali infamia.

Quod ergo ad primum ſpectat, immediate ſit per
ſentẽtiam ipſam ſi definitiua ſit, vt dixi, & delictum 9.
Per iudicis ſententiam aufertur ius ad famam.
ſit ex his, quæ in iure notantur infamia, iuxa libr. 1.
cum ſequentibus, ff. de His qui notantur infam. &
C. ex quibus cauſ. infam. & capit. & lib. 1. de Poſtu-
lando, libr. 5. cum ſequentibus C. eodem, cap. *In-
fames*. §. *Porro*, 3. quæſtion. 7. Idemque eſt, quoties in
ſententia infamiæ pœna imponitur, quæ oſtendit
turpitudinem delicti, & relinquit hominem infa-
mem etiam poſt perpeſſam pœnam, vt dicitur in
dict. §. *Porro*. Requiritur tamen vt talis pœna nõ ſo-
lum in ſe abiecta ſit, ſed etiam per ſententiam impo
ſita, vt declaratur in l. *Nullam*, C. Ex quibus cauſis
&c. Quod ergo per talem ſententiam ſtatim domi-
nium famę amittatur, conſtãs eſt apud omnes, quia
ſub hac ratione habet rationem talis pœnæ, & ſen-
tẽntia potens eſt ad talem pœnã infligendam: er-
go quoad illã ſecum affert executionem, nec enim
poſſet aliter executioni mandari. Vnde omnes fa-
tentur nõ eſſe contra iuſtitiã publicare delictum
hominis ſic iuridice condemnati: quia iam eſt pri-
uatus dominio ſuæ famæ quoad hanc partem, licet
fortaſſe charitas poſsit interdum obligare ad nõ di-
uulgandum illud, iuxta occurrentes circumſtantias
de quo videri poteſt Soto lib. 4. de Iuſtitia, quæſt. 6.
art. 3. ad 4. & libr. 5. quæſt. 10. art. 2. Nauarrus cap. 18.
Summæ. num. 26. & ſequentibus Cordub. tractatu
de Detractione. memb. 4. q. 3. concl. 6. & alii quos re
fert & ſequitur Petrus Nauarra, Tom. de Reſtitu-
tione, lib. 2. cap. 4. num. 286. & ſequentibus. 10.

Actualis poſſeſſio famæ quomodo per ſentẽtiã iudicis auferatur.
Secundum autem, ſcilicet actualis ſpoliatio fa-
mæ, ſeu contraria infamatio ſit ſuo modo per ſen-
tentiam ſolum ſufficienter, quamuis augeri poſsit
per hominum ſermonem. Patet, quia ſententia ipſa
dat quandam publicam notitiã delicti ſicut enim

illa manet ex ſcientia iudicis vt ſic,quæ eſt ſcientia publica,& profertur miniſterio publico, & coram publicis miniſtris iuſtitiæ,ita confert notitiam publicam, & conſequenter publice obſcurat famam. Et præterea dat alijs facultatem loquendi & diuulgandi ſi velint, & conſequenter in radice ac moraliter loquendo omnino eripit famam, quamuis actualem notitiam non poſſit per ſe ipſum omnibus conferre, & quoad hoc creſcere poſſit poſtea infamia veluti actualis. Et hoc ſolum probat difficultas tacta,quæ non obſtat quominus talis infamia ante talem diuulgationem ſimpliciter dicatur, & propriiſſime infamia iuris, quam denominationem ſemper retineat, etiamſi poſtea opinio creſcat, & volet fama,ſemper enim eandem rationem retinet.

Effectus legales infamia per ipſam iudicis ſententiam inferuntur. Quod vero ſpectat ad tertiam de legalibus effectibus infamiæ, in quo conſiſtit, vel conſummatur ipſam eſſe legalem, certum eſt ſententiam ipſam ſecum afferre executionem talium effectuum, quales ſunt reddere perſonam inhabilem ad dignitatem, ad teſtimonium ferendum, iuxta qualitatem infamiæ & ſimilis, de quibus Sylueſter, & Summiſtæ verb. *Infamia*. Probatur quia pœna per ſententiam infertur,& quoad hos effectus priuatiuos ſecum affert executionem,vt de cenſuris dictum eſt, & ſtatim amplius exponetur.

De Infamia legali facti.

11 OCcurrebat vero ſtatim dubium, an infamia quoad hæc omnia incurratur aliquando per ſolam legem ante omnem ſententiam,ſitque hic alius modus infamiæ iuris. *1. Concluſ.* Sed hoc dubium ſimul cũ altera parte propoſita de infamia ipſo facto expediendũ eſt. Ad alteram ergo partem de hac infamia dicitur inprimis ſolam hominum notitiã, vel opinionẽ de aliquo delicto non inducere infamiam legalẽ ſine aliquo iuris adminiculo, id eſt, ſine lege inſtituente & mandante vt tale delictum ſit ex his, quæ homines reddunt infames: quod bene probat ratio dubitandi ibi facta, & quæ in prima diuiſione dicta ſunt. Secluſa enim inſtitutione iuris humani, talis opinio grauabit quidem perſonam, & obſcurabit illam, & reddere poterit indignam dignitatũ & officiorũ quantum rei natura, vel conditio ex ſe poſtulauerit, non tamen per modum pœnæ, vel legalis impedimenti, ſed ex naturali tantum ratione, & ideo dicimus talem infamiam non eſſe legalem, ſed humanam & quaſi meri facti, cuius grauitas nõ tam ex lege humana, quam ex intrinſecis circũſtantijs, & materia ſpectatur ad iudicandũ tam de culpa infamationis, ſeu detractionis per quam inferri ſolet, quã de moralib. effectib. eius. Et de hac optime dixit Nauar. ca. 18. nu. 20. tunc eſſe notabilem iacturam eius, quãdo ratione illius homo reputatur indignus alicuius grauioris boni animæ, corporis, aut fortunæ: quod contingit ſecluſa lege humana, ex morali opinione & iudicio hominum veluti per naturalem conſequutionem. Nihilominus tamen non erit talis infamia ipſo facto, qualis eſt illa, de qua nunc agimus,quia non erit legalis.

12 *2. Concluſ.* Deinde dicendum eſt,ſuppoſita legis inſtitutione,dari aliquam infamiam ipſo facto, & eſſe illam quæ ſine ſententia iudicis, vel aliquo ordine iudiciario reddit hominem infamẽ. Hoc probant iura ſupra citata in dicta diuiſione. Ratio verò eſt, quia interdum inſtitutio legis talis eſt, vt ad talem infamiam contrahendam nihil aliud requirat quam factum, & per ſe ipſam fert ſententiam,quod facere poteſt,præſertim in huiuſmodi priuatiuis pœnis. Vnde conſtat hoc genus infamiæ facti non habere locum niſi vbi lex illam expreſſe imponit per verba quæ ſufficienter ſignificent latam ſententiam, qualia ſunt, *ipſo iure*, vel *eo ipſo abſque alia declaratione*, ſicut ſupra de cenſuris dictum eſt. Alioqui ſi verba indifferentia ſint, etiamſi, *Qui hoc fecerit, infamis ſit*, intelligenda eſt,*per ſententiam*,iuxta generalem regulam legis pœnalis. Sæpe tamen adduntur prædicta verba,vt videre licet in citatis iuribus, & in aliis, quæ late congerit Maiol. l. 3. c. 1. & tunc procedit doctrina data.

Sed oritur hic grauis difficultas, nam ſequitur, 13 ad hanc infamiam facti nec publicam notitiam eſſe *An perpetratio delicti per accidens occulti ad hanc infamiam ſufficiat.* neceſſariam, ſed ſatis eſſe perpetrationẽ ipſam delicti,tametſi per accidens ſit occultum, ad hanc infamiam contrahendã,ſicut ſufficit ad incurrendam cenſuram ſimilibus verbis impoſitam. Conſequens videtur inuoluere repugnantiam,non crimen manere occultum, & per ſolum factum incurrere infamiam, repugnantia videtur, cum publica notitia ſit de ratione infamiæ præſertim facti. Reſponderi poteſt admittẽdo illationem,illam verò infamiam non eſſe facti ſed iuris, alterius tamen modi quam ſit illa,quæ infertur per ſẽtẽtiam hominis, ſcilicet per ipſummet ius legis illata: & ideo non poſtulare notitiam publicam facti aut iuris, ſed ſolam conſcientiam operantis. Sed hoc ipſum eſt quod videtur inuoluere repugnantiam, ſcilicet, quod ſit infamia,& quod ſit abſq; vlla notitia publica, cum hæc ſit de definitione infamiæ, vt ſic dicam. Vnde licet in aliis priuatiuis pœnis habeat locum ille modus exequutionis per ipſam legem, in infamia non videtur habere poſſe:quia non poteſt lex per ſe auferre bonam opinionem,in qua conſiſtit fama, & in eius priuatione infamia.

Propter hanc difficultatem Caſtro libr. 2. de lege 14 pœnali,capit. 15. in fine ait, hanc infamiam non incurri ipſo iure vel facto per delictum occultum, *Caſtri reſponſio.* etiamſi lex dicat, *ipſo iure*, vel quod ſimile. Et hoc putat eſſe ſingulare in pœna infamiæ propter ſpecialem repugnantiam: vnde ſentit non poſſe aliud per legem fieri,etiamſi legiſlator velit. Huic autem opinioni *Impugnatur.* in primis obſtat,quia iuxta illã vel eſt repugnantia in legibus ponentib. hanc pœnam ipſo iure ſeu ipſo facto,vel ſuperflue addũtur ſimiles particulæ. Dices,non eſſe ſuperfluas,quia ſaltem operantur vt ſufficiat ſententia declaratoria, & non requiratur condemnatoria. Sed cõtra,quia vel illa ſententia declaratoria operatur tantum à die quo profertur, vel retrotrahitur vſq; ad diem commiſſi criminis. Si primum,non eſt tantum talis ſententia declaratoria, ſed etiam cõdemnatoria reſpectu talis pœnæ, quia ſecum affert executionẽ talis pœnæ,nec poteſt aliter illam inferre, niſi publice notificando delictum. Sicut in ſentẽtia excommunicationis, quæ ſolum declarat cenſuram incurri ab eo tempore, in quo ipſa ſententia fertur non poteſt diſtingui ſententia declaratoria à condemnatoria. Si autem detur ſecundum, quod ſcilicet ſententia retrotrahatur: ergo per illã declaratur pœnam fuiſſe incurſam à die commiſſi criminis,nihil enim aliud eſt ſententiã retrotrahi,quam per illam hoc declarari. Declaratur, quia non repugnat pœnã infamiæ hoc modo fieri per legem: ergo ſi verba legis hoc ſatis ſignificant, ita contrahetur. Antecedens patet, quia ſi repugnaret, in nulla lege, vel delicto id fieri poſſet: at in peccato hæreſis contrarium docet idẽ Caſtro l. 2. de iuſta hæret. punit. ca. 9. nam in principio dicit, occultum hæreticũ eſſe infamem infamiã iuris,licet nondum ſit infamia facti, quia eius delictum non eſt manifeſtum. Et idem tenet Penna referens alios in Director. Inquiſit. p. 1. Comment. 4.

Quapropter ad difficultatem reſpondeo in infa- 15 mia diſtinguenda eſſe duo, vel tria, quæ ſupra in- *Dubij reſolutio.* ſinuaui, ſcilicet ſubſtantiã famæ, quæ eſt quaſi materiale in ipſa, & conſiſtit in publica notitia, vel opinione, & moralitas ſeu legalitas infamiæ, quæ eſt veluti formale. Quoad primũ ergo cõſtat nõ auferri ipſo facto per legem quamdiu occultum eſt delictum, vt probat difficultas propoſita. Oportet au- *Per factum per accidens occultũ &c.* tem

...ducitur ...famia, ...ua conſiſtit ...publica ...otitia etiã ...uoad do-...minium.

tem in hac ipſa ſubſtantia famæ duo alia diſtinguere, ſcilicet actualem poſſeſſionem eius, & dominium illius. Et de priori quidem eſt per ſe clarum non auferri quamdiu crimen eſt occultum, & hoc ad minimum demonſtrat ratio facta. De dominio autem id poſſet in dubium verti, ſicut enim hæreticus iuxta probabiliſſimam ſententiam, à die commiſſi criminis priuatur dominio bonorum ex vi legis, quamuis non priuetur poſſeſſione & vſu illorum; ita poſſet intelligi de fama. Quod plane ſentit dict. cap. 9. dicens, hæreticum ita incurrere infamiam ante ſententiam, ſicut amittit dominium ſuorum bonorum licet non amittat poſſeſſionem, quod ſtatim extendit ad omnia delicta propter quæ leges imponunt infamiam ipſo iure. Sed eſt ſententia rigoroſa, & niſi incommode explicetur, erit falſa. Si enim ſenſus ſit ita perdi dominium famæ ipſo facto ex vi talium legum, vt poſſit delinquens ſine iniuſtitia infamari, licet occultum ſit delictum, ſicut diximus poſſe poſt ſententiam definitiuam: ſic falſa eſt opinio. Probatur, quia non priuatur poſſeſſione vel vſu famæ ſuæ: ergo nõ poteſt iuſte illa ſpoliari ante ſententiam: ergo nec infamari per publicationem delicti occulti, quia non poteſt quis aliter ſpoliari, & priuari poſſeſſione famæ ſuæ. Antecedẽs & prima conſequentia patent à ſimili de amiſſione aliorum bonorum, quorum poſſeſſio non perditur ipſo facto, nec poteſt quis illis ſpoliari ante ſententiam: nullo autem iure fit maior priuatio famæ per huiuſmodi leges ante ſententiam, quam aliorum bonorum, nec datur alijs maior licentia ad tollendam illam. Et reuera non eſſet expediens, quia eſſet occaſio imponendi falſa crimina, & generandi magnas diſſenſiones & odia. Si ergo non obſtante tali delicto occulto, adhuc retinet quis ius in famã ſuã, ratione cuius non poteſt illa ſine iniuſtitia priuari, videtur retinere dominium eius, quia vix poteſt dominium famæ habere alium effectum, neque alium proprium vſum. Nihilominus quoad aliquid intelligi poteſt dominiũ illud famæ infirmari ipſo facto, vt iam explicabo.

16 *Incurritur tamen in ordine ad effectus legales.*

De altera ergo conditione infamiæ, quæ conſideratur in ordine ad effectus legales, dicẽdum eſt, per huiuſmodi leges incurri infamiam ipſo facto, etiamſi crimen occultum ſit. Probatur, quia ex tunc fit perſona indigna & inhabilis ad eos effectus, ad quos infames ſunt inhabiles ſecundum iura, vt de hæretico affirmant authores citati, & eadem eſt ratio de reliquis, ſi iura eodem modo loquãtur. Quia lex poteſt per ſe ipſam infamiam inurere quoad hanc partem, & verba eius ſignificant etiam vel re: ergo id operatur. Et quoad hoc dici poteſt infirmatum dominium talis famæ, quia non poteſt quis illa vti, ad obtinendum verbi gratia, beneficium, vel officium publicum, quia obtentio erit nulla: & ſententia declaratoria criminis poſtea lata retrotrahetur vſq; ad diem cõmiſſi criminis quoad huiuſmodi effectus, & conſequenter declarabitur talis perſona in ſe quidem fuiſſe infamis, & indigna à tali die, licet ignoraretur, argumento l. *Furti*, ff. de His qui notantur infamia, licet in alio caſu loquatur: talis ergo infamia dici poteſt infamia iuris, quatenus virtute ſolius legis incurritur, & dici poteſt infamia vi facti, quatenus nec ſententiam, nec aliam publicationem requirit vt incurratur.

17 *Quales ſint actus facti ab huiuſmodi infami ante ſententiam declaratoriam.*

Dices: Ergo omnes actus facti à tali perſona à die commiſſi criminis erunt nulli, ſi tales ſint, vt ab infami perſona valide fieri non poſſint, & ſententia poſtea lata retrotrahetur ad nullitatem omnium talium actuum declarandum. Reſpondeo, ſi ſint actus publicę adminiſtrationis, & facti ſub titulo publicæ exiſtimato vero, nõ annullari, in gratiã communis boni, vt ſupra de cenſuris dictum eſt: ſi vero ſint actus priuati, concedo irritari quantum per legem poſſunt, & conſequẽter ſententiam poſtea latam ad eorum nullitatem retrotrahi. Ideoque ſi talis perſona ordines ſuſcepit, declarabitur poſtea irrita ordinatio, non quidem quoad ſubſtantiam ordinationis (id enim fieri nõ poteſt) ſed quoad exercitiũ eius, vt iura ſæpe declarant. Ita de ergo ſimilibus actibus iudicandum eſt. Sed dicet præterea aliquis. Ergo cogetur huiuſmodi crimino ſus occultus ab his actibus abſtinere, etiam ante condemnationem, & conſequenter ſæpe tenebitur ſe infamare. Reſpondeo; per ſe loquendo, teneri ad abſtinendũ quantum commode poſſit, quia illi prohibiti ſunt hoc ipſo quod iure factus eſt infamis; tamen ſi actus alias non ſint intrinſece mali, ſed ſolum prohibiti, interdum poterit excuſari exercendo illos, ſi aliter vitare quis non poſſit ſui delicti manifeſtationem, aut vehementem ſuſpicionem, aut ſimile incommodum graue, quod nemo ſibi inferre cogitur, ſicut de cenſuris diximus.

Quomodo teneatur ab eis abſtinere.

18 *Quando lex imponit infamiam ipſo facto propter crimen publicum, non incurritur per occultũ per accidens.*

Vltimo vero addendum eſt, quando lex imponit ipſo iure infamiam propter delictum notorium, aut publicum, tunc quidem nõ contrahi ipſo facto per delictum occultum, contrahi vero plene, & perfecte per publicum delictum ante ſentẽtiam declaratoriam, & conſequenter per publicationem delicti prius occulte commiſſi quamuis non iure, ſed facto diuulgatum ſit. Atque hæc infamia dici etiam poteſt aliquo modo facti, quatenus non requiritiuridicam publicationem delicti. Quæ tota aſſertio partim per ſe clara eſt, partim ex dictis illata. Prima enim pars de delicto occulto eſt euidẽs, quia pœna non debet extendi vltra verba legis: ſi ergo lex tantum infamat per ſe ipſam publicum delinquentem, non habet effectum in occulto. Secunda vero pars patet contraria ratione, quia lex operatur quantũ exprimit; ſed talis licet poſtulet delictum publicũ, non tamen requirit iuridicam manifeſtationem, ſed abſolute publicam notitiam, vel euidentiam, & ſubiungendo particulam, *eo ipſo*, vel ſimilem, excludit neceſſitatem iuridicæ ſententiæ: ergo. Vltima vero pars ad modum loquendi ſpectat, & per ſe clara eſt. Vnde conſtat, quod licet talis reus quamdiu delictum fuit occultum, non eſſet inhabilis ad beneficium, verbi gratia, ad teſtimonium ferendum ex vi talium legum, eo ipſo quod delictum publicum effectum eſt inhabilis, & contrahit omnes effectus legalis infamiæ: nam legalitas, ſeu formalitas eius in hoc conſiſtit, & quoad eam infertur per ipſam legem, ſuppoſita conditione delicti. Et in hac doctrina conueniunt autores citati, & citandi.

Sed per publicum etiam ante ſententiam declaratoriam.

Corollar.

Delictum quando publicum reputetur, ad infamiam.

19

Declarandum vero ſupereſt, quando delictum reputetur ſufficienter publicum ad hunc effectum infamiæ legalis. De hac enim re nihil certo iure taxatum eſt, & ideo authores arbitrium prudẽs requirunt. Ad hoc autem definiendum arbitrium, tria expendenda videntur, qualiter perſonarum habentium notitiam delicti, numerus earũ, & modus notitiæ. De prima circumſtantia ſolum dicere poſſemus, oportere vt apud bonos, & cordatos viros talis ſpargatur opinio. Nam ſi perſonæ ſint leues, & facile moueantur, non ſufficiunt ad infamiã, etiamſi plures ſint, argum. cap. *Sunt plurimi*, 6. q. 1. vt Gregorius ait, ſæpe viros ſanctos hac infamia laborare, eamque contemnere iuxta illud Pauli 2. Cor. 6. *Per infamiam, & bonam famam.* Eſtque communis doctrina.

Apud quas perſonas debeat ſpargi notitia.

20 *Quis numerus perſonarũ ſufficiat ad delicti publicitatẽ.*

Circa numerum perſonarum neceſſarium videtur, vt in tota vel maiori parte cõmunitatis euulgata ſit: non enim oportet vt ſit publicum in tota prouincia, vel ciuitate, vt omnes fatentur: ergo ſaltẽ eſſe debet in cõmunitate, vt ſic dicam proxima, in qua

in qua quis delegit. Quod ſumitur ex Gloſſa vltimà in cap. *Inquiſitionis*, de Accuſationib. & Bartolo in l. *De minori*, §. *Plurimum*, nu. 10. ff. de Quæſtionib. tenet Soto Relect. de Tegendo ſecreto, memb. 2. quæſt. 6. Et idem videtur ſenſiſſe Nauarr. in Summ. cap. 27. numer. 255. Idem tamen Nauarr. capit. *Inter verba*, Coroll. 48. 185. hanc ſẽtẽtiam improbare videtur, negatq́ eſſe Bartoli aut Gloſſæ, & concludit neceſſarium non eſſe vt exiſtat infamia reſpectu al cuius loci, ſed ſufficere communem opinionem, ad quos ſpectat illud ſcire. Re tamen verà Gloſſa id aperte affirmat, & Bartolus nō diſſentit, ſed explicat apud quas perſonas debeat conſiderari infamia: & hoc modo rectè dicit non eſſe affixas loco, ſed conſiderandas eſſe per reſpectum ad perſonam infamatam, & delictum eius; quod & nos fatemur. Nec contrarium ſentiunt Soto, vel alij cum dicunt, infamiam debere ſpargi per maiorem partem viciniæ, monaſterij, aut Collegij, &c. ſed cum proportione hoc intelligunt: nam in religioſo v. g. fama, quoad vitam religioſam conſiderabitur in ſuo monaſterio; quoad factum vero in aliquo oppido, per notitiam ibi ſparſam. Et ita etiam verum eſt infamiam conſiderari in perſonis, ad quas talis cognitio ſpectat: in eis vero oportet vt in maiori parte communitatis diuulgata ſit. Addit vero Nauarr. dict. nu. 255. oportere communitatem conſtare ſaltem ex decem perſonis, quia hoc ſufficit, & requiritur vt delictum ſit publicum, vt eſt communis ſententia Panormit. & aliorum in c. *Veſtra*, de Cohabit. cler. & mulier. de qua videri poſſunt Syluest. & alii verb. *Infamia*, & verb. *Notorium*, & Nauarr. c. 25. n. 73.

21 Vnde circa tertium punctum de modo cognitionis neceſſario ad infamiā facti, ſi loquamur de infamia ſecundum ſe, dicendum eſt non requiri euidentiā delicti apud omnes, ad quos fama peruenit, vt eſt per ſe notum ex vſu. Et quia aliud eſt delictū eſſe notorium vel manifeſtum, ad quod requiritur euidẽtia apud omnes, vel plures, aliud vero eſt eſſe famoſum, ad quod ſatis eſt opinio publica orta ex indiciis probabilibus, & Nauarr. tradit dict. n. 255. & Syluest. verb. *Infamia*, nu. 3. ex Gloſſ. in cap. *Manifeſta*, 2. q. 1. & cap. *Veſtra*, de Cohabit. cler. & mulier. Ad infamiam autem ſufficit delictū famoſum. Præterea bona fama non ſemper fundatur in euidẽtia rei, ſed in bona opinione: pari autem modo mala ad infamiam ſufficit. Confirmatur ex l. *Cognitionem*, ff. de Variis & extra ord. crim. dicente *Fama eſt illæſæ dignitatis ſtatus, vita, & moribus comprobatus, & in nullo diminutus*. Conſtat autem per euulgatam opinionem cõtrariam veriſimilem probatis viris, multum diminui bonum nomẽ perſonæ, quia talis opinio ad infamiam ſufficit. Confirmatur denique, quia iura ſæpe imponunt, vel admittunt purgationem infamiæ: ergo ſupponunt eſſe poſſe infamiam nec euidentem, nec in veritate ſed in rumore fundatam. Sed licet loquendo in genere de infamia, hæc verà ſint, tamen ad infamiam legalem Nauar. c. 25. n. 73. videtur poſtulare euidẽtiam delicti, nam propterea dicit neceſſarium eſſe crimen notorium, & non ſufficere famoſum vel probabile. Sed intelligendū hoc eſt quando ius loquitur de crimine notorio, nam tunc reſtringendū eſt. Si vero loquamur de famoſo, vel abſolutè de publico, ſufficiet ea probabilis & publica opinio, quæ ad infamiā ſatis eſt: quia quoad hoc pendet res hæc ex diſpoſitione iuris.

22 Vltimo inquiri ſolet, an confeſſio rei in legitimo iudicio ad infamiam ſufficiat, ſi alias crimen ſit ex his, quæ in iure notãtur infamia. Ad quod breuiter dicendum in primis eſt, ſi propter tale crimen non ſit per legem infamia ipſo iure impoſita, ſed imponenda, non ſatis eſſe confeſſionem iuridicā, vt cenſeatur incurſa, donec ſententia lata ſit. Ratio eſt, quia nulla pœna, quā lex ipſa per ſe non infert, cẽſetur impoſita donec per iudicem imponatur, quantumuis reus fateatur delictum: ergo nec infamia. Et in hoc caſu maxime procedit quod leges ciuiles diſponunt, neminem cenſeri infamẽ, donec condẽnatus eſt, l. 1. ff. de his qui notantur infam. nemo autem cẽſetur condemnatus de crimine propter ſolam confeſſionem eius, l. *Si confeſſus*, ff. de Cuſtod. & exhib. reor. Item quia euidẽtia criminis etiam maxime publici, per notitiam facti nō ſufficit ad infamiam legalem in eo caſu, donec feratur ſententia, vt ex communi ſententia dictum eſt: ergo nec confeſſio in iudicio ſufficiet: illa enim duo quoad hoc æquiparantur.

Qui modus notitiæ requiratur ad infamiam.

An confeſſio rei in iudicio ſufficiat ad infamiam.

1. Concluſ.

23 Secundo vero dicitur, ſi lex inferat ipſo facto infamiam propter delictum, confeſſionem rei in legitimo iudicio factam ſufficere ad infamiam. Eſt certa & communis aſſertio, vt patebit, declaratur autẽ in hunc modum, nam illa confeſſio ſufficit vt tale delictum ſit publicū publicitate iuris, imo & notorium, vt expreſſe affirmat Nauarr. ſupra dict. nu. 73. Gloſſæ & Doctores per textus ibi in capit. *Veſtra*, & cap. vlt. de Cohabit. cleric. & mulier. & in cap. vlt. de Tempor. ordin. & in cap. 1. de exceptionibus, in quibus canonibus aperte diſponitur, tale delictum ex tunc manere publicum, & notorium, & æquiparatur euidentiæ facti: ergo ſi aliàs inferat infamiam propter delictum publicum, vel notorium, ex tunc ſaltem illam inferret. Dico autem *in legitimo iudicio*, quia ſi ſit extra iudiciū, vel in iudicio nullo ex defectu iuriſdictionis, vel alio ſimili, tūc confeſſio illa non facit delictum publicum, & ità nihil per ſe nocet ad infamiam legalem contrahendam, quamuis poſſit eſſe occaſio, vt inde diuulgetur delictum, & conſummetur aliunde infamia facti. Sed quid ſi iudicium fuit legitimum cōfeſſio tamen non fuit ex veritate, ſed ex metu, quia ſcilicet reus vi, aut metu tormentorum confeſſus eſt delictum, quod non fecit? Reſpondeo id ſatis eſſe vt lex inferat infamiam, tum quia hæc infamia magis fundatur in opinione & quaſi ſcientia publica, quam in re ipſa: tunc etiam quia leges non iudicant de occultis, & illud puniūt, quod in iudicio publicum eſt. An vero in conſciencia id ſufficiat ad morales effectus talis infamię, alia quæſtio eſt ſupra in ſimili tractata de cenſuris, & in ſequenti ſect. aliquid de illa attingemus.

2. Concluſ.

Quid ſi confeſſio non fuit ex veritate rei.

24 Tandem vero interrogari poteſt, an hæc infamia orta ex confeſſione rei, dicẽda ſit iuris, vel facti ante ſententiam definitiuam, Gloſſa in dict. ca. *Veſtra*, verb. *Non diffitetur*, ſignificat eſſe infamiam iuris, nā dicit eſſe notorietatem iuris, quam propterea duplicem ibi diſtinguit, per ſententiam, & per confeſſionem rei: ſi ergo illud crimen eſt notorium iuris, & non facti: ergo & infamia quæ ex illa notoreitate naſcitur, ſuppoſita lege inferente illam, eſt iuris, & nō facti: quia & prima impoſitio illius, vt ſic dicam, & applicatio eſt ex lege, & iudiciario ordine. Nihilominus Syluester, verb. *Infamia*, n. 12. ſignificat confeſſionem rei non ſufficere ad infamiam iuris. Citatque Bartolum in l. *Furti*, ff. de his qui notant. infam. & Abbatem in capit. *At ſi clerici*, de iudicijs. Sed ſi attente legantur hi autores, non loquuntur quādo lex imponit infamiam ipſo iure, ſed quando requirit condemnationem rei, nam hoc ſolum probant iura & rationes, quas adducunt; & in eo ſenſu eſt verum, vt iam dixi. Tamen quando lex imponit infamiam ipſo iure, dicta opinio Gloſſæ vera eſt, & alii authores non contradicunt. Et præter rationem factam, quæ optima eſt, ſufficienter etiam probatur ex cap. *Teſtimonium*, vbi Gloſſ. & Doctores, de Teſtib.

Qualis ſit infamia orta ex cōfeſſione rei.

SE-

SECTIO II.

Vtrum, infamia ex crimine reſultans, irregularitatem inferat, & quantum duret.

1 1. Conclu. PRimo certum eſt infamiam parere irregularitatem, quia infamis nõ eſt ad ordines Eccleſiaſticos admittendus, c. *Infamis*, 6. q. 1. c. 1. *Qui in aliquo*, diſt. & ex c. *Teſtes*, 2. quæſt. 7. generalẽ regulam colligit Gloſſ. eos, qui propter infamiam repelluntur à teſtimonio, eſſe etiam irregulares: licet Damaſus Epiſt. 3. capit. 3. non abſolute de teſtimonio, ſed in cauſa contra Epiſcopum loquatur. Fauet etiam quod dicitur in penult. regula iuris in 6. *Infamibus portæ non pateant dignitatum.* Et hæc eſt communis ſententia Panormitani in cap. *Licet Heli*, de Simon. Archidiac. in cap. *Deinde*, 26. diſt. numer. 5. Syluest. & aliorum Summiſtarum verb. *Infamia*, & verb. *Irregularitas*, Nauarr. cap. 27. n. 104. Maiol. lib. 3. cap. 1.

2 2. Conclu. Secundo dicendum eſt, irregularitatem hanc incurri per omnem infamiam canonicam, & per ſolam illam. Prior pars conſtat ex præcedẽti aſſertione, quia iura generatim loquũtur. Poſterior patet, quia hæc irregularitas eſt impedimentum canonicum: ergo non poteſt niſi per canonicam infamiam incurri. Item, quia debet eſſe in iure canonico expreſſa, & conſequenter annexa tali infamiæ ex vi eiuſdem iuris, & hoc eſt infamiam eſſe canonicam, vt iam declaratum eſt.

3 3. Conclu. Tertio nihilominus addendum eſt, irregularitatem hanc incurri nõ ſolum per infamiam iuris, ſed etiam per infamiam facti, dummodo canonica ſit, modo à nobis explicato. Eſt communis cum Speculatore titulo de Diſpenſatione, §. *Iuxta*, verſ. 17. & ſumitur ex iuribus citatis, & ex cap. *Qui in aliquo*, diſt. 51. & cap. *Omnipotens*, de Accuſationibus. probatur, quia vtroque modo perſona eſt ſimpliciter & actu infamis, & hæc eſt ipſo facto & ſine alia ſentẽtia irregularis, vt probant adducta in prima aſſertione. Declaratur primum in hunc modũ, quia vel lex canonica, aut (quod perinde eſt) lex ciuilis canonizata, propter crimen imponit infamiam ferẽdam, vel ipſo iure latam. In priori caſu ante ſententiam non contrahitur infamia, nec iuris, nec facti, quantumuis delictum fuerit publicum, vt oſtẽſum eſt, & ideo tunc non oritur irregularitas, ſumus enim extra terminos concluſionis poſitæ, quia perſona illa nullo modo eſt infamis. Poſt cõdemnationem autem iudicis de tali crimine manet perſona irregularis, quia manet infamis: Nec vero propterea dicendum eſt irregularitatem illam per ſententiam, & non ipſo iure contrahi: nam ſententia per ſe ſolum infert infamiam & eo ipſo ex vi aliorũ iurium ſequitur irregularitas. Et ita patet prima pars concluſionis. In poſteriori autem caſu quando lex ipſo iure imponit infamiam propter delictum, ante ſententiam incurretur etiam irregularitas ex vi ipſius facti, iuxta exigentiam legis, & ita patet altera concluſionis pars.

4 Propter quod crimen incurratur irregularitas hæc. Atque hinc facile expeditur communis quæſtio, An hæc irregularitas incurratur propter crimẽ occultum, vel per publicum, & ſi per publicum, an per publicum iure, vel facto. Dicendum enim generaliter eſt, reſpiciẽdum eſſe ad infamiam, quæ eſt fundamẽtum huius irregularitatis; nam illud delictũ, eiuſque conditio, quæ ad infamiam canonicam cõtrahendã ſufficiens fuerit, iuxta dicta in ſectione præcedenti, ſufficit conſequenter ad irregularitatẽ. Vnde etiam fit, durante infamia, duret hæc irregularitas, quia repugnat infamem eſſe aptum ad ordines, in ſenſu compoſito, vt ſic dicam. Et è conuerſo etiam ſequitur, ablata infamia auferri irregularitatem, quia eſt veluti fundamentum & adæquata cauſa eius, argumento capituli, *Cum ceſſante*, de Appellation.

De ablatione huius irregularitatis.

CОntra hãc vero poſteriorem partem occurrunt nonnulla dubia, quæ attingunt poſteriorem partem in titulo quæſtionis propoſitam, quantum ſcilicet hæc irregularitas duret, vel quibus modis auferatur. Primum eſt, an hęc irregularitas talis ſit, vt per pœnitẽtiam peccati auferatur, ſine noua diſpenſatione, videtur enim id ſequi ex regula poſita: quia per pœnitentiam & emendationem aufertur infamia. Ad hoc vero ſub diſtinctione reſpondendum eſt: quædam enim peccata ſunt, quæ reddunt perſonam infamem ex eo pręciſe, quod ſemel commiſſa ſunt: alia ſolum ex eo, quod in eis perſeueratur publice, ſiue per impœnitẽtiam ſiue per virtualem continuationem, vel frequentiam, vt permanendo in concubinatu, in publico odio, retinendo male parta, &c. Quæ diſtinctio aperte colligitur ex capit. *Teſtimonium*, de Teſtibus. In peccatis prioris generis non aufertur irregularitas per pœnitentiã, quia pœnitentia non facit innocentem, & ita non tollit infamiam, quando illius fundamẽtum eſt ſolum hoc commiſiſſe delictum: non ſufficit ergo pœnitentia, ſed neceſſaria eſt diſpenſatio. In peccatis autem poſterioris generis tollitur per emendationẽ proportionatam, & æque publicã: quia illa tollit talem infamiam, optime docuit Innocentius communiter approbatus eſt in dict. cap. *Teſtimonium*, de Teſtibus. 5 An per pœnit. delicti irregularitas hæc auferatur.

Sed vlterius ſupereſt declarandum, quæ ſint crimina vnius, & alterius generis. In quo dicendum eſt primo, quodlibet crimen ſeu peccatum mortale publicum conſtituere hominem canonice infamẽ, atque adeo irregularem quamdiu in eo ſtatu publice perſeuerat. Ita ſumitur ex cap. *Teſtimonium*, de Teſt. c. *Conſtituimus*, 3. q. 5. *Infames* cap. *Illi*, 6. q. 1. vbi omnes illi, de quibus ait Apoſtolus. *Qui talia agunt, regnum Dei non conſequentur*, infamiæ maculis aſperſi eſſe dicuntur. Id autem generaliter dictum eſt de omnibus qui mortaliter peccant. Vt autem hoc ſolum intelligatur de perſeuerantib. in illo ſtatu, additur in eodem textu, *Niſi ſacerdotali authoritate ſubuentum ſit*, vtique per pœnitentiam, vt ibi Turrecrem. q. 1. num. 6. & alij exponunt, & colligitur etiam ex dict. c. *Teſtimonium*, ibi, *Si in crimine perſeueret*; & ex c. *Si duo* 3. q. 6. ibi, *Infames effectos donec ab inceſti facinore deſinant.* Vbi Gloſſ. infames (inquit) infamia canonica, quę deletur per pœnitentiam. Et interdum habet locũ hic modus infamiæ, etiamſi crimen habeat annexam excommunicationẽ ipſo facto ſine ſpeciali nota infamiæ per ſeſe illata, tunc enim ſatisfacta Eccleſia, & ablata excommunicatione, aufertur infamia, vt in dict. cap. *Infames*, &c. *Illi*, & alijs expreſſe dicitur: & conſequenter etiam tollitur hæc irregularitas. 6 Quæ ſint peccata quæ reddunt infamem ex eo, quod in eis perſeueratur. Cap. Teſtimonium de Teſtib.

Secundo dicendum eſt, quando infamia per iudicis ſententiam, vel per legem ipſo facto impoſita eſt, tunc irregularitas quæ ex illa naſcitur, non aufertur per pœnitentiam, ſed neceſſaria eſt diſpenſatio, ſecus autem eſt quoties lex non imponit infamiam ipſo facto, nec iudicis ſententia eſt. Prior pars eſt communis & certa: quia tunc infamia nõ aufertur per ſententiam, eſt enim pœna quædã, & legalis indignitas, non ad certũ tempus, ſed indefinite, ac proinde ex ſe perpetuo impoſita: ergo ſicut nititur authoritate Principis, ſeu legis ita per ſolum illum auferri poteſt qui poteſt in lege diſpenſare, ſicut ſuſpẽſio, & quælibet alia pœna ſimili modo impoſita. 7 Quando infamia non tollatur per pœnitentiã.

Poſterior autem pars propoſita eſt propter quoſdam Doctores aſſerentes, quoties infamia naſcitur ex 8 Quorũdam ſententia improbatur.

ex grauiori crimine, depoſitione digno, & notorio, non auferri poſtea per pœnitentiam niſi diſpenſetur. Quod ſentit Nauarrus in cap. *Si quando*, de Reſcriptis, exceptione 17. numer. nono, & in Summ. cap. 25. num. ſeptimo. & cap. 27. numer. 154. & 248. Maiolus lib. 5. cap. 1. & 12. latius libro tertio, cap. 1. qui alios referunt. Nihilominus veriſſimam cenſeo propoſitam regulam, quia vel delictum eſt tale, vt lex inferat per ſeſe infamiam ratione illius ipſo iure ſeu facto; & tunc non ſufficiet pœnitentia ad tollendam infamiam, & cōſequenter, nec irregularitatē, iuxta priorem partem regulæ propoſitæ: quæ non ſolum habet locum in delicto notorio, ſed interdū etiam in publico ſeu famoſo, & aliquando etiam in occulto, iuxta exigentiam verborum legis, vt ſectione præcedenti declaraui. Vel pro tali delicto lex non imponit infamiam ipſo iure latam, ſed ferendā per iudicem, iuxta leg. primam. ff. de His qui not. infam. cum ſimilibus. Et tunc quantumuis ſit atrox & depoſitione dignum, & publicum etiam per cōfeſſionem iudiciariam rei, vel notorium per euidentiam facti, non incurrit infamiam indelebilē (vt ſic dicā) per pœnitentiam, ſed ſolū pro tempore quo durat talis ſtatus perſonæ. Ita tenet Caſtro lib. 2. de Iuſta hæret. punit. cap. 9. Et eſt aperta ſententia Innocentij in dict. cap. *Teſtimonium*, vbi in hoc ſenſu tradit regulam, infamiam canonicam, quæ facti eſt, non iuris, per pœnitentiā auferri. Quod optime ibidem confirmat Panormitanus, numer. 6. citans Hoſtienſem, Abbatem antiquum, & alios. Idem in cap. *Diligenti*. de Simonia numero ſexto, & in cap. *Inquiſitionis*, num. 2. & 3. de Accuſationibus. Archid. in cap. vltimo, 25. diſt. num. tertio, Burgas. de Irregularitate, titulo, de Sortileg. num. 18. Turrecremata, in cap. *Illi*, 6. quæſt. prima. art. primo. Ratio vero eſt, tū illa cōmunis quod nulla eſt irregularitas, niſi ſit in iure expreſſa; hæc autem nullibi expreſſa eſt, tum etiā quia ad meliora conuerſum nequaquam prior vita commaculat, vt ait Chryſoſtom. Homilia tertia, in Matth. habetur in c. *Nūquam*, diſt. 56 & eſt frequens in iure, vt refert Gloſſa penult. in d. c. *Illi*. Ergo ſi ius, etiam per legem, vel iudex per ſententiam non commaculent, non eſt cur infamia, vel irregularitas maneat.

Quis poſſit auferre irregularitatem infamis quæ per pœnitentiam non aufertur.

9. Circa hanc vero aſſertionem declarandum ſupereſt, quis poſſit hāc irregularitatem auferre quādo pœnitentia non ſufficit. In quo certum eſt, & Pontificem Summū hoc poſſe, & nullum aliū poſſe directe hāc irregularitatem tollere, quia nulli alteri conceſſum legitur. Difficultas vero ſpecialis eſt, an interdum Rex poſſit indirecte tollere hanc irregularitatem, auferendo infamiam ciuilem, in qua fundatur: poteſt enim auferre talem infamiā: ergo eo ipſo per ſe cadet irregularitas. In hoc puncto Maiolus lib. 3. cap. primo, numer. 3. negat per talem diſpenſationem ceſſare talem irregularitatem quādo talis infamia fundata eſt in facto proprio, nā ſi fundetur in facto alieno, putat diſpenſationem ſufficere. Vt, verbi gratia, per crimen læſæ Maieſtatis infamis efficitur iure ciuili, nō ſolum qui illud commiſit, ſed etiam filii eius vſque ad quartam generationem: & ideo iure canonico omnes ſunt irregulares: Si ergo Rex cum omnibus diſpenſet in infamia, nō propterea ceſſat irregularitas in delinquente, ceſſat vero in filiis. Pro qua ſententia affert Archidiaconum in ca. *Lege*, diſt. 10. & in cap. *Si quis cum militibus*, 6. quæſt. 1. Nullo tamen iure, vel ratione diſtinctionem illam, aut aliquod eius membrum confirmat. Ratio autem reddi poteſt quoad primū membrū, quia poteſtas ciuilis nō poteſt auferre impedimentum canonicum. Hæc vero ratio, ſi quid probat, cōtra poſterius membrum etiam concludit. Et ideo reſponderi poteſt, ciuilem poteſtatem non poſſe auferre directe & per ſe impedimentum canonicū, indirecte tamen poſſe auferendo fundamentum eius, quod ab eadem poteſtate auferri poſſe videtur, cum per eandem introductum fuerit, ſeruata proportione ad ea, quæ dicebamus de infamia facti.

2. Sent. & vera adhibita limitatione.

10 Et ideo alij exiſtimant, quamuis hæc irregularitas directe tantum auferri poſſit diſpenſationem Eccleſiaſticam, indirecte tamen auferri etiam poſſe per ablationem infamiæ, ſeu reſtitutione famæ facta à poteſtate ciuili. Quam opinionem veram cenſeo, addita limitatione ſeu declaratione. Nam ſi infamia ita eſt iuris ciuilis, vt etiam ſit iuris canonici directe & in particulari, vt eſt v. g. infamia hæreſis, vel infamia eius, qui ſimul contrahit cum duabus, l. *Quid ergo*, ff. de His qui notantur infamia, & c. *Nuper* de Bigamis, vel infamia vſurariorum, ſodomitarum, & ſimilium. In his & ſimilibus exiſtimo non ſufficere reſtitutionem factam per ciuilem poteſtatem ad tollendam irregularitatem: quia talis infamia per ſe & directe virtute iuris canonici impoſita eſt, ideoque auferri non poteſt per inferiorem poteſtatē, qualis eſt ciuilis in ordine ad canonicos effectus. Sicut legitimatio à Rege conceſſa non ſufficit ad tollendam irregularitatem, quæ in defectu natalium fundatur, vt infra videbimus. At vero quando infamia ciuilis tantum indirecte recipitur à iure canonico per regulam generalem, quod infamis ciuili iure etiam debet reputari infamis ad ordines: tunc ablata illa infamia per poteſtatem ciuilem, videtur etiam poteſtas Eccleſiaſtica conſequenter admittere illam reſtitutionem, quia ius canonicum non excludit illam perſonam niſi propter indecentiam, quæ conſideratur in illa quatenus ciuiliter infamis eſt: ius enim canonicum non addit, neque infert illi infamiam, ſed indecentiam præexiſtentis infamiæ conſiderat, & indignum reputat admittere ad ordines eum, qui ad ciuiles actus legitimos non admittitur: ergo ablata tali infamia ciuili, ceſſat indecentia canonica, & conſequenter etiam irregularitas. Quæ ratio æque procedit in infamia contracta ex delicto proprio: quamuis negari non poſſit, quin facilius auferri debeat, quæ eſt ex alieno, quia eſt pura pœna legalis, & ciuilis in odium alienæ culpæ, quæ vere & coram Deo per ſe non commaculat alium: peccatum autem proprium per ſe infert maculam. Nihilominus tamen, ſi hæc ipſa macula, & humana opinio ex illa orta ablata eſt per pœnitentiam, & ſufficientem ſatisfactionem, & alioqui ius canonicum peculiarem infamiam non induxit, & poteſtas ciuilis abſtulit, quod ſuum ius intulerat, totum irregularitatis fundamentum ſublatum eſt.

An infamia quæ per pœnitentiam non aufertur per baptiſmum auferatur. Communis opinio. Reiicitur.

11 Tandem inquiri poteſt, an hæc infamia per baptiſmum auferatur. Communis opinio affirmat, Sylueſter, verb. *Baptiſmus*, 6. num. 2. Tabiena 8. in fine, Angel. 7. nu. 4. Cum Gloſſa in cap. *Sine pœnitentia*, de Conſecratione, diſt. 4. Ratio illorū eſt, quia per baptiſmum omnino tolluntur peccata, & quidquid ex peccatis, vt peccata ſunt naſcitur: vnum autē ex his eſt infamia. Quod ſi obiicias, nam eadem ratione per pœnitentiam auferretur omnis infamia. Reſpondet prædicta Gloſſa negando ſequelam, quia pœnitentia nō aufert omnes ſequelas peccatorum, ſicut baptiſmus. Sed hæc differētia ſolum habet locum quoad reatum pœnæ temporalis apud Deum: non vero in reliquis, vt patet de habitibus prauis, & de quacumq; inordinatione concupiſcentiæ, & de obligatione reſtituendi, ſi forte fuit vſurarius, aut fur, & de reatu pœnæ apud homines, etiam mortis, vt ſi fuit homicida: Illa ergo ratio non videtur ſolida. Et ideo diſtinguere oportet ſingulas infamias: nam illa, quæ eſt meri facti, ſine dubio tollitur per baptiſmum digne ſuſceptum, & ad hoc eſt optima prædicta ratio. Et obiectio non obſtat, ſed potius veritatem confirmat, nam idem dicimus de pœnitentia. Infamia item canonica non manet, non

Infamia facti tollitur per baptiſm.

quia

quia proprie tollatur, ſed quia nunquam fuit in tali perſona: ius enim canonicum non cadit in perſonam non baptizatam, & ideo non facit illam infamem ante baptiſmum: multo vero minus inducit denuo in ipſo baptiſmo talem infamiam propter delictum antea commiſſum, quia illa infamia pœna quædam eſt, & Eccleſia non punit talia delicta.

11 De infamia vero ciuili non procedit hæc ratio, *Non tamen infamia in ciuilis.* quia homo non baptizatus iure ciuili obligatur, ſi temporaliter ſubditus ſit vbi tale ius ſeruatur, & ideo incurrit pœnas talis iuris, quarum vna eſt infamia: ergo talis infamia ciuilis non tollitur per baptiſmũ, quia hoc nec per ſe & intrinſece ſpectat ad effectus baptiſmi ex vi ſolius inſtitutionis, vt conſtat ex propria materia in 3. Tomo, neque reperitur aliquod ius Eccleſiaſticum, in quo hoc ei concedatur. Quapropter ſi Iudæus Romæ, vel Turca hic per ſententiam eſſet condemnatus, vel flagellatus vt fur, quamuis poſtea baptizaretur, maneret infamis ciuiliter, & inhabilis ad actus ciuiles, ad quos non admittuntur infames: quia nec ius ipſum ciuile limitat hanc pœnam ad baptizatos, neq; ex generali ratione pœnæ ciuilis ceſſat propter baptiſmũ, quia nec pœna corporalis, nec pecuniaria ceſſant. Et certe ſi ille eſſet condemnatus ad triremes, non liberaretur propter baptiſmum, niſi accederet diſpenſatio Principis. Idem ergo eſt de prædicta infamia, cum de illa non ſit aliqua peculiaris exceptio, aut *Corollar.* lex. Antecedens manifeſtum eſt, & de eo videri poteſt Panormitanus in cap. *Gaudemus*, de Diuortijs, num. 16. Conſequentia vero tenet à paritate rationis. Vnde Panormitanus ibi ſolum dixit, infamiam ex delicto contractam, (quam intelligo eſſe infamiã facti) tolli per baptiſmũ. Et de eadem reuideri poteſt Decius conſ. 130. & in c. *Quæ in Eccleſiarum*, de Conſtitutionib. nu. 89. & Felinus in cap. *De his*, de Accuſationib. numer. 7. vlterius ſit, vt talis perſona poſt baptiſmum etiam maneat canonice infamis in ordine ad irregularitatem ex tali infamia contrahendã, ex illo generali principio, quod omnis perſona infamis iure ciuili, iure etiam canonico habetur infamis, & ab ordinum ſuſceptione remouetur. Quod ius canonicum complectitur talem perſonã quamprimum baptizata eſt, quia per hoc illi non imponit pœnam, ſed potius illam ſupponit à iure ciuili impoſitam, & ratione illius conſiderat indecentiam, ratione cuius perſona ſit irregularis.

13 Dixi autem hoc habere locum in his perſonis, *Infamis per leges ciuiles infidelium ſi baptizatur non manet infamis, nec irregularis.* quæ ante baptiſmum in Chriſtianorum prouinciis degentes, & ciuilibus eorum legibus ſubditæ, talem infamiam contraxerunt: nam ſi in prouinciis infidelium, iuxta illorum iura talis infamia fuiſſet contracta, & poſtea quis tranſiret ad Eccleſiam, & baptizaretur in prouinciis Chriſtianorum, non opinor illum manere infamem in ipſa Eccleſia, vel irregularem. Ratio potiſſima eſt, quia quando canones dicunt, omnes illos eſſe infames, quos leges ciuiles infames faciunt, videntur plane loqui de legibus ciuilibus, quib. principes vel Reſpublicæ Chriſtianæ vtuntur, & de infamia ciuili, quæ intra ipſãmet Eccleſiam exiſtit, nam hæc eſt, quæ in exiſtimatione habetur, quæue indecentiam ſecum affert, nam illa, quæ omnino foris eſt, & inter infideles, nec conſideratur, nec in aliqua exiſtimatione habetur: maxime cum infamia inter infideles ſæpe ſit irrationabilis, & ſine ſufficiente fundamento. Accedit etiam, quod in eo caſu talis perſona omnino mutat forum etiam ciuile, & ideo non videtur manere ſubiecta pœnis ciuilibus in priori ſtatu impoſitis, inter quas hæc infamia continetur.

SECTIO III.

Vtrum, Ex infamia non fundata in proprio delicto illius perſonæ naſcatur irregularitas.

1 Communis & certa doctrina eſt, hanc infamiam aliquando ſufficere ad irregularitatem, non tamen ſemper, ſed potius raro. Vt autem doctrinam hãc per partes explicemus, dicendum in *Communis doctrina.* *1. Concluſ.* primis eſt, Ex infamia facti, quæ non fundatur in peccato proprio ipſius perſonæ, nunquam fieri irregularem ſecluſo ſpeciali iure. Ante probationem aduertendum eſt, ſermonem eſſe de ſola ac præciſa infamia, nõ de fundamento eius. Alioqui ex eo capite poterit naſci impedimentum, vt ſi quis habeatur ignorans, aut imprudens, ex defectu iudicij ſine culpa, vel ex alio ſimili defectu. Sed illud impedimentũ ſi ad irregularitatẽ ſufficiat, nõ erit propter infamiam, ſed propter ineptitudinem perſonæ ad tale miniſteriũ, iuxta dicenda infra de defectibus, ad quod caput illa irregularitas pertinebit. Hoc ergo ſuppoſito, probatur aſſertio: quia ſecluſo humano iure, nullus ſine culpa propria notatur tali infamia, quæ reddat illum inhabilem, vel moraliter impeditũ ad aliquos actus legitimos, vel honores, ergo nec ad ordines, quoad nos ſpectat: Patet quia *Suadetur prior pars.* talis infamia nõ poteſt induci ex ſola natura rei, ex qua ſolum peccatum, vel praui mores conſtituunt hominem dignum, vt mala opinio de illo habeatur, atq; adeo obiectum illius infamiæ, quæ in facto conſiſtere dicitur. Vnde, ſicut Ariſtoteles dicit 1. Ethic. ca. nono, honorem ſoli virtuti proprie deberi, quem imitatus eſt D. Thom. 2. 2. qu. 63. art. 3. ita nos dicimus, ſolum peccatum, ſeu prauum opus ex natura rei eſſe obiectum infamiæ facti. Vnde, ſi vltra propriũ peccatũ extenditur, illud ſemper eſt propter aliquam ſignificationem, vel habitudinem: ſicut honor interdum tribuitur propter alios titulos, qui indirecte & per aliquam habitudinem reducũtur ad virtutem, vt D. Thom. exponit. Quia tamen hæc extenſio arbitraria eſt, & pendens ex humana, & ſæpe ex mundana prudentia; ideo nulla talis opinio hominum reputatur vera infamia in ordine ad aliquos actus, vel miniſteria Reipublicæ, niſi aliqua lege comprobata ſit, quia alioqui ſæpe res tota penderet ex vulgi æſtimatione, & tot fere eſſent opiniones, quot ingenia. In hoc ergo ſenſu dicimus, purã infamiam facti non eſſe, niſi ſit de proprio delicto, aut vero aut cõmuniter exiſtimato. Vnde ſicut irregularitas, ita etiam hæc infamia non incurritur, *Suadetur poſterior.* niſi in caſibus à iure expreſſis. Eſt enim ratio eadẽ. Nã licet talis infamia non ſit propria pœna reſpectu perſonæ cui imponitur, cum non ſit propter delictũ eius; eſt tamen magnum nocumentum, & ideo ſine expreſſa lege non imponendum, iuxta communem regulam Iuriſperitorum, quam late tractat Tiraquellus in verb. *Reuertatur*, nu. 248. & ſequentibus: nam, licet illi de pœna loquantur; tamen comprehendunt omnem priuationem, & omne nocumentum ex ſe pœnale. Quin potius maiori ratione reſtringendũ hoc eſt, quoties abſq; propria culpa incurri dicitur, quam cum eſt propria pœna propter culpam. Quocirca ſicut in irregularitatibus nõ admittitur extenſio propter ſimilitudinẽ, vel maiorem etiam rationem cauſæ, ita neq; in infamia, quia hæc etiam nõ pendet tantum ex ratione, vel cauſa, ſed ex voluntate legiſlatoris, quam non oportuit eſſe eandem in pœna vel priuatione imponenda, etiamſi cauſa videatur ſimilis. Maxime, quia, licet in aliquo ſit ſimilitudo, in neceſſitate, vel occaſione imponendi infamiam poteſt non eſſe. Ac denique hic habet locum regula de odiis reſtringendis.

2 *Secunda concluſio.* Secundo aſſero, aliquos eſſe caſus, in quibus infamia iuris & conſequenter irregularitas incurritur abſque proprio delicto. Hoc patet breuiter aliquibus exēplis. Primus eſt de filio, qui interdum fit infamis propter delictum parentis, etiāſi illius nullo modo particeps fuerit. Hoc patet in filiis eorum qui violentas manus in Cardinales Eccleſię Romanæ iniecerunt, nam ipſo iure canonico efficiuntur infames, c. *Felicis*, verſic. *Quod ſi quis*, de Pœnis, in 6. & in filijs proditorum, qui committunt crimē læſæ Maieſtatis, nam eorū filij iure ciuile efficiuntur infames, l. *Quiſquis*, §. *filiis*, Cod. Ad legem Iuliam maieſtatis. Idem cenſent aliqui de filijs hæreticorū, quia ſupra diximus illos fieri irregulares: ergo etiam efficiūtur infames. Patet cōſequentia, tū quia eorum irregularitas nō videtur niſi in infamia fundari: tū etiam, quia priuantur beneficijs & honoribus in c. 2. & c. *Statutum*, de Hæret. in 6. hoc autem eſt proprius effectus infamiæ. Atq; ita tenet Simācas de Catholic. inſtit. tit. 9. n. 268. & tit. 29. à n. 14. ad 20. & Caſtro lib. 2. de Iuſta hæret. punit. cap. 9. & Penna 1. part. Directorij Inquiſitorum Comment. 4. verſ. *Hac autem infamia*. Iſti vero auctores non afferunt textum, in quo talis infamia huiuſmodi filijs imponatur, neque ego illum inuenio. *In caſib. irregularitates non fundari in infamia oſtenditur.* Nec ſufficit quod fiant irregulares, quia non omnes irregulares ſunt infames, ſed illi tantum, qui ob propria delicta irregulares fiunt, vt ſupra dictum eſt. Neque etiam eſt neceſſe hanc irregularitatem in infamia fundari, nam proxime imponi potuit propter grauitatem delicti paterni, & in pœnam eius. Neque etiam ſufficienter colligitur ex eo, quod tales perſonæ fiunt inhabiles ad beneficia & officia publica, quo maxime fundamento nituntur prædicti autores. Quia illa inhabilitas non eſt infamia, ſed aliud genus pœnæ, & quaſi irregularitas quædam ad beneficia, & officia. Quod ſi quis contēdat inhabilitatem illam eſſe quandam infamiam, erit tantum ſecundum quid, & quo ad tales effectus, non vero ſimpliciter. Nam infamia iuris abſolute dicta reddit hominem inhabilē etiā ad teſtimonium ferendum, & alios habet effectus de quibus in c. *Non poteſt*, cum ſequent. 2. q. 7. c. *Teſtimonium*, & c. *Licet*, de Teſtibus, & c. *Licet*, de Probationib. Quos tamen omnes effectus non poſſumus iure tribuere filijs hæreticorum cum nulla lege, vel in particulari ſub propria ratione, vel nomine talium effectuum, neque in generali ſub abſoluto nomine infamiæ imponantur. Accedit tandem quod ſi filii hæreticorū eſſent infames, etiamſi iam eſſent clerici vel beneficiati, redderentur infames, quia etiam clerici, & habentes beneficium, ſunt capaces infamiæ, ſi ſufficiens cauſa intercedat, tunc autem ponitur tota cauſa huius infamiæ: ergo redundaret in huiuſmodi filios. Conſequens autē eſt falſum; aliâs hi eſſent priuandi beneficijs, & vſu ordinis, & officij, & iure eligēdi, v. g. ſi illud habeant quod eſt contra ſuperius dicta, & contra communem ſententiā in d. §. *Hæretici*, & contra eoſdem auctores, pręſertim Simancam ſupra. Sequela vero patet, quia omnes illi actus ſunt prohibiti infamibus, iuxta ſupra dicta iura, & alia quæ refert Gloſſa in c. *Vt circa*, Verbo, *Eligentium*, de Electione in 6. Quocirca, vel prædicti auctores videntur infamiam cum irregularitate confudiſſe, vel certe locutos eſſe de infamia, non ſimpliciter, ſed in ordine ad honores, ſeu officia vel beneficia in iure expreſſa.

3 *Exemplum aliud eiuſdem concluſionis.* Aliud exemplum huius infamiæ eſt, quando oritur ex vili conditione perſonæ, quæ interdum conſideratur vel naſcitur ex vſu alicuius infamiæ artis, vel ignominioſi muneris, vt hiſtrionum, gladiatorum, carnificum, macellariorum, & ſimiliū, de quibus late Maiol. lib. 3. c. 1. n. 5. & ſequent. Semper tamen obſeruandum eſt, vt aliquo iure vel ciuili vel Eccleſiaſtico conſtet, talem conditionem, ſeu tale munus inducere infamiam, niſi fortaſſe tale ſit munus, vt vel intrinſece includat culpam grauem, vel ſaltem cum illa publice fiat, nam tūc ratione culpæ inducet ſaltem infamiā facti, iuxta ſuperius dicta. Tamen ratione ſolius abiectionis, ſeu infimæ cōditionis talis muneris, nunquam inducit irregularitatem ſine iure. Ideoque propter vſum artis mechanicæ regulariter non incurritur aliqua irregularitas, qui a exercentes has artes, ſi nihil turpe efficiant, nullo iure ſunt infames, etiamſi alioqui in Republica ſint homines infimæ notæ. Similiter filij harum vilium perſonarum infames non fiunt, neq; irregulares, etiamſi parentes eorū infames fuerint, quia nullo iure infames fiunt: & ſecluſo iure ignobilitas parentis non obſtat filio in ordine ad Eccleſiaſtica munera, vt ſignificauit Gloſſa in c. *Quoniam*, verbo. *Inuidiam*, 24. quæſt. 1. & ex ea Felinus in c. *Cum deputati*, de Iudiciis in fine. Aliquando vero contrahitur hæc infamia, per matrimonium cum fœmina vilis conditionis, vt cum meretrice, vel ſimili, vt notabimus agentes de Bigamia. Denique ad hanc irregularitatem ex infamia, reducitur illa, quæ ex publica pœnitentia naſcitur: de qua in ſuperioribus dictum eſt.

DISPVTATIO XLIX.

De irregularitate, quæ ex bigamia naſcitur.

POſt irregularitates, quæ ex delicto, eiuſve infamia originem ducunt, dicendum ſupereſt de his, quæ naſcuntur ex aliis defectibus, ſoletque duplex defectus conſiderari, ſacramenti, & perſonæ: in priori ordine ponitur bigamia, & de qua hic dicendum eſt, poſtea de reliquis.

SECTIO I.

Vtrum, Ex propria bigamia irregularitas contrahatur.

TRiplex diſtingui ſolet bigamia, vera, interpretatiua & ſimilitudinaria. Dicitur enim Bigamia iuxta Græcā deductionem, ex duplicato ſeu multiplicato matrimonio. Cū ergo duplex matrimonium re ipſa ſit, vera bigamia dicitur: alia vero cenſetur eſſe interpretatione iuris, vel per quandam analogiam, vt videbimus. Nam, quia hæ ſpecies non æqualiter, ſed quodam ordine, vel analogia rationem bigamiæ participant, vt clarius procedamus, de ſingulis ſigillatim dicemus. Proprijſsime ergo bigamus dicitur, qui ſecundas nuptias contraxit poſt mortem prioris coniugis, & vtraſque conſummauit, vt Canoniſtæ docent in Rubrica de Bigamis, & D. Thom in 4 diſt. 27. & ibidem Soto, & quæſt. 3. art. 1. Richardus art. 4. quæſt. 1. Nauarrus cap 27. numer. 195. & patet ex ipſa voce *Bigamus*, quæ idem ſignificat quod bis coniugatus: vnde communiter hæc tantum vocari ſolet vera bigamia, vt infra dicemus. Hæc autem iterata ſuſceptio matrimonii vocatur defectus ſacramenti, non quia talis ſacramenti ſecunda ſuſceptio peccaminoſa ſit: nam certum de fide eſt, tale matrimonium per ſe honeſtum ac licitum eſſe (vt nunc ex propria materia ſuppono cum Diuo Thoma, & alijs Theologis in 4. diſt. 42. & videri poſſunt cap. *Aperiant*, cum ſequen. 31. quæſtion. 1. & Conc. Carthaginen. quart. capite 1.) Sed quia tale matrimonium non eſt ita accommodatum ad perfectam illius ſacramenti ſignificationem. Eſt enim proprium huius ſacramenti ſignificare coniunctionem Chriſti cum Eccleſia, ex

1 Triplex Bigamia.

Propria bigamia quæ.

ex Paul. ad Epheſ. 5. matrimonium autem ſpirituale inter Chriſtum, & Eccleſiam eſt vnicum, & vnius viri cum vna ſponſa: & ideo tale vinculum minus apte per ſecundas nuptias ſignificatur, & hic appellatur in præſenti materia defectus ſacramenti.

2 *Obiectio.* Dices, Ex hoc defectu videtur colligi defectus in honeſtate, & commiſſio alicuius delicti: quia turpe eſt ſacramentum recipere modo aliquo repugnãte perfectæ ſignificationi eius, nam videtur hoc eſſe cõtra veritatem ſignificationis ſacramentalis. *Solutio.* Reſpondeo defectum hunc non eſſe cõtra ſubſtantialem, vt ſic dicam, ſignificationem ſacramenti, ſed contra, vel potius præter eius perfectionem. Nam, quamuis matrimonium ſępius contrahatur, numquam ſignificatur coniunctio Chriſti cum pluribus Eccleſijs, ſeu perſonis: quia illa duo matrimonia inter ſe non coniungũtur ad illam ſignificationem reddendam, ſed vnumquodque per ſe ſignificat cõiunctionem vnius cum vna, & vnicuique eorum per ſe conſiderato accidentaria eſt alterius ſignificatio, & propter hoc ibi nulla intercedit falſitas, neque irreuerentia ſacramenti, quæ ad culpam ſufficiat. Nihilominus tamen ex parte ſubiecti eſt quidem defectus in ſignificatione, quia talis vir vere, & in re ipſa non eſt vnus vnius vt dicitur in cap. *Debitum*, de Bigamis, ideoque in tali matrimonio cenſetur eſſe minor reuerentia, & quaſi quædam indecentia: ad quam ſignificandam conſueuit Eccleſia negare his ſecundis nuptijs ſolennitatem illam publicæ benedictionis, vt tradunt Theologi loco citato, & Summiſtæ verb. *Nuptiæ*, & aperte colligitur ex c. 1. & c. *Vir*, de Secundis nuptijs.

3 Sed obijci præterea poteſt capi. *De his*, 31. quæſtione prima. Nam pœnitentiam imponendam eſſe dicit, propter ſecundas nuptias, ac ſi illæ eſſent illicitæ: At Gloſſa ibi intelligendum putat caput illud de Secundis nuptijs contractis viuente primo coniuge Idem habet Gloſſa in cap. *Si quis*, 32. quæſt. ſexta, vbi in eodem ſenſu dici videtur, *Si quis fuerit multis nuptiis copulatus, pœnitentiam agat*. Et eandem expoſitionem ſequitur Turrecremata cum alijs: In quo ſenſu textus ille ad rem præſentem non facit. Eſtque probabilis expoſitio: nam hoc videntur ſignificare illa verba, *Qui frequenter vxores ducunt*. vbi in originali, ſcilicet Concilio Neocæſarienſi cap. 3. alia tranſlatio habet, *De his, qui in plurima matrimonia incidunt tempus quidem conſtitutum eſt, ſed conuerſio, & pœnitentia eorum tempus contrahit*. *Obiectio contra expoſitionem.* Vbi aperte videtur eſſe ſermo de pluribus matrimoniis peccaminoſe contractis. Obſtat tamen huic expoſitioni, quia vbi in ſecunda parte illius textus prohibetur Presbyter adeſſe conuiuio ſecundarum nuptiarum, textus Græcus eiuſdem Concilii expreſſe facit mẽtionem bigamiæ. Reſponderi poteſt, caput illud compoſitum eſſe ex duobus capitibus Neocæſarienſi, tertio ſcilicet, & ſeptimo, & ideo in illis duabus partibus eſſe poſſe ſermonem de ſecundis nuptiis in diuerſo ſenſu. Sed contra hoc eſt, quia in illo capit. ſeptimo (quod in Decreto eſt ſecunda pars illius textus (iuxta verba Græca, aperte dicitur, bigamum petere pœnitentiam, quod idem eſt ac eſſe pœnitentia dignum, ideoque Presbyterum non debere ſuum conſenſum talibus nuptiis præbere per præſentiam ſuam. Vnde dici poteſt, etiam ſi ſermo ſit de ſecundis nuptiis legitime contractis poſt mortem prioris coniugis, propter illas tamen pœnitentiam fuiſſe ſolitam imponi, non propter culpam, quæ neceſſario inſit, ſed propter aliqualem incontinentiam, quæ præſumitur, & propter aliorum exemplum. Eo vel maxime, quod Concilium illud prouinciale eſt; & non conſtat morem illum imponendi pœnitentiam propter ſecundas nuptias legitimas ab Eccleſia Romana fuiſſe vnquam acceptatum. Vel certe, retinendo priorem expoſitionem, dicendum eſt, etiam illum, qui ſecundas nuptias contrahit viuente prima coniuge, appellatum eſſe bigamum, de quo ſtatim plura dicemus.

Sic ergo explicata ratione huius bigamiæ; dicendum eſt, per illam contrahi irregularitatem. 4 *Concluſio.* Ita habetur in capit. 1. & 2. de Bigamis, cap. 1. 26. diſtinctione 34. & colligitur ex canon. 16. *Apoſtolorum*, & ſequentibus. Et hæc eſt pręcipua ratio huius aſſertionis, ſcilicet, quia ita iure ſtatutum eſt. Congruentia vero eſt duplex. Prima propter defectum ſacramẽti dicto modo explicatum, vt tradit Pontifex in dicto capitulo *Debitum*, de Bigamis. Secunda quia talis iteratio illius ſacramenti eſt ſignum incontinentiæ, ideoque quandam indecentiam inducit ad clericatum, cum clericus & exemplo, & verbo debeat ad caſtitatem alios inducere. Vnde Ambroſius libr. primo de officijs, capitulo vltimo, *Quomodo* (inquit) *poteſt hortator eſſe viduitatis, qui ipſe coniugia frequentauerit*, Et habetur in cap. vltimo, 26. diſtinctione. Et ſimili modo dixit Innocentius Primus in Epiſtola 3. ad Exuperium capit. decimo, incontinentes non eſſe admittendos ad ſacrum miniſterium, quod ſola continentia oportet impleri: vbi ipſe quidem loquitur de vitioſa incontinentia, cum proportione tamen, & ſecundum congruentiam accommodatur ad hanc incontinentiam, quæ licet vitioſa non ſit, dici poteſt excedẽs, ſeu abundans. Et ob vtramque cauſam neceſſarium eſt vtrumque matrimonium eſſe conſummatum, vt declaratur in d. c. *Debitum*, tum quia antea non eſt perfecta ſignificatio, nam per copulam fiunt vir & vxor vna caro, iuxta illud verbum Adæ. *Et erunt duo in carne vna*: per quam vnitatem ſignificatur perfecta coniunctio Chriſti cum Eccleſia in carnis Aſſumptione: addente Paulo, *Sacramentum hoc magnum eſt: ego autem dico in Chriſto, & in Eccleſia*. Tum etiam quia ſi copula non interceſſit, nec diuidit quis ſuam carnem in plures: neque exercet, vel oſtendit cum effectu incontinentiam. *Solũ ob duplex matr. cõſummatũ contrahitur hæc irregularitas.*

Sed ſupereſt dubium, vtrum ad hanc bigamiam 5 ſufficiat duplex matrimonium exterius contractum, & conſummatum, quando contingit alterum eorum inualidum eſſe, vt contingit ſemper, quoties vtrumq; matrimonium fit viuente vtroque coniuge: & ſæpe accidere poteſt in alijs. *An ob duplex matri. conſummatum quorũ alterum inualidum incurratur.* Verumtamen hoc dubium in præſenti quæſtione nullam fere difficultatem habet. Quæri enim poteſt, an in illo caſu contrahatur bigamia vera, necne, vel abſolute an nulla contrahatur. Hoc poſterius pertinet ad ſequentem ſectionem. De primo autẽ certum eſt, illam non eſſe bigamiam veram, nam ad hanc omnes requirũt duplex matrimonium verũ, & validum. Et colligitur ex cap. *Nuper*, de Bigamis, ibi, *licet in veritate bigami non exiſtant*, quidam (ſcilicet) plures vxores ſimul habentes: quod à fortiori dici poſſet de habentibus plures ſucceſſiue, alteram tamen non vere. Ratio vero eſt, quia tunc re vera nõ iteratur ſacramentum: ergo nec eſt defectus in ſignificatione, ergo nec vera bigamia. Confirmatur, quia ille re vera nunquam habuit duas vxores, nec ſimul, nec ſucceſſiue: ergo. Vnde ſi vlterius quæratur, an in eo caſu contrahatur irregularitas: dicendum eſt, non contrahi irregularitatem veræ bigamiæ: poſſe vero contrahi aliam bigamiæ interpretatiuæ, de qua ſtatim dicemus. Quæ differentia ad effectum irregularitatis non multum refert: ad diſpenſationem vero obtinẽdam, vel ad interpretandam poteſtatem conceſſam ad diſpenſandum in irregularitate bigamiæ, poteſt aliquid referre, ponderata verborum reſcripti proprietate.

SECTIO II.

An ex duplici matrimonio, quando non eſt vtrumque validum, aliqua bigamia & irregularitas contrahatur.

1 *Bigamia interpretatiua.* Primo certum eſt, præter veram bigamiã, dari aliam, quæ interpretatiua dicitur, quæ nõ fundatur in duplici matrimonio vero, ſed in aliqua participatione, vt imitatione illius, quæ à iure conſideratur. Hoc conſtat ex communi ſententia Doctorum, & patebit iuribus ſtatim tractandis. *Induc. irregularitatē.* Secundo eſt certum, per hanc bigamiam induci irregularitatem; id enim eiuſdem iuribus, & communi conſenſu conſtat. Imo re ipſa nihil aliud eſt per hos actus induci bigamiam interpretatiuam, quam à iure reputari & conſiderari, vt defectus ſufficiẽtes ad inducendam irregularitatem. Vnde (ne quæſtiones multiplicare neceſſe ſit) idem eſt quærere, an in his caſibus bigamia interpretatiua, vel quædam ſpecialis irregularitas contrahatur.

2 *1. Sententia.* Solum ergo explicandum ſupereſt, in quibus caſibus hæc bigamia iure inducta ſit: & præcipua quæſtio eſt hic propoſita, in qua variæ ſunt ſententiæ. Prima affirmat, quoties duo fiũt matrimonia, vnũ de iure, id eſt, validum, aliud de facto, id eſt, ſolum externum & inualidum hanc irregularitatem contrahi. Eſt communis Theologorum in 4. diſt. 27. D. Thomas quæſt. 3. art 4. quæſt. ſecunda. Richardus articul. 4 quæſtiũcul. tertia: Soto quæſtione tertia, artic. primo, concluſione ſecunda, & Canoniſtarum cum Gloſſa in cap. ſecundo, de Bigamis, verbo, *In Bigamis*, & Panormitanus cap. *Nuper*, eodem, & alijs quos refert Couarruuias dicta Clementina prima, part. § ſecundo, numero ſecundo. Probatur primo ex dicto cap. *Nuper*, vbi ad contrahendam bigamiã dicitur, ſufficere affectum intentionis cum opere ſubſequuto: in dicto autem caſu fuit animus contrahendi ſecundas nuptias cum exteriori opere ſubſequuto, ſcilicet, quoad carnalem copulam. Idẽ probatur eodem modo ex cap. vlt. de Bigamis, vbi Gloſſa id notat. Confirmatur, quia alias, qui contraheret ſecundas nuptias viuente prima vxore, non fieret irregularis; quod videtur abſurdum. Sequela probatur, quia ſecundum matrimonium nõ eſt verum, & de iure, ſed tantum de facto: ergo, ſi hoc non ſufficit, non contrahetur bigamia. Minor autem patet, quia maior incontinentia oſtenditur in illo duplici matrimonio, maiorque defectus ſacramenti committi videtur, quam in his, quæ ſucceſſiue fiunt.

3 *2. Sentent.* Secunda ſententia diſtinctione vtitur. Duobus enim modis poteſt matrimoniũ eſſe nullum, ſcilicet ex defectu conſenſus, vel ex defectu alterius impedimenti aggrauantis matrimonium, vt eſt affinitas vel conſanguinitas in gradu prohibito & cætera. Si ergo primum matrimonium fuit nullum ex defectu conſenſus, non cenſetur iuxta hanc ſententiam ſufficere ad bigamiam contrahẽdam per ſubſequens matrimonium: ſecus vero eſſe quoties interueniente cõſenſu ex parte hominis, aliunde matrimonium non eſt verum. Ratio huius poſterioris partis eſt eadẽ quæ ſuperioris opinionis. Ratio autem prioris partis ſumitur à contrario ſenſu ex eiſdem textibus: nam ad hanc irregularitatem requiritur ſaltem affectus intentionis cum opere ſubſequuto: ſed in eo caſu non fuit affectus intentionis, quia, vt ſupponimus, ille non conſenſit, neque habuit animum contrahendi tale matrimonium: ergo. Et confirmatur, quia licet rebaptizans maneat irregularis, ſi tamen id faciat ſine intentione cõferendi ſecundum baptiſmum, non incurrit irregularitatem. Et ſimiliter, licet hæreticus incurrat excommunicationem, ſi tamen quis exterius neget fidem, non autem mente, non incurrit hæretici pœnas: ergo ſimiliter in præſenti: Denique, ob ſimilem cauſam Pontifex in cap. 1. de Sponſalibus, in ſexto, ſtatuens per ſponſalia contrahi impedimentum publicæ honeſtatis, excipit, *Niſi fuerint ſponſalia nulla ex defectu conſenſus*: ergo pari modo dicendum eſt in præſenti, quanquam enim illud primum reuocatum iam ſit per Concilium Tridentinum ſeſſione vigeſima quarta, cap. tertio, de Reformatione matrimonij, in præſenti quoad bigamiam nulla correctio, ſeu reuocatio antiqui iuris facta eſt. Et hanc ſententiam tenent aliqui moderni Doctores, Paulus Griſaldus in deciſionibus fidei verbo, *Bigamia*. Viualdus tractatu de irregularitate n. 8. Henriquez lib. 12. de impedimento matrimonij cap. 6. nu. 9. Hi enim requirunt intentionem perficiendi matrimonium.

Tertia ſententia ſimpliciter, negat in eo caſu contrahi bigamiam, aut irregularitatem, quacumque 4 *3. Sentent.* cauſa, vel impedimento vnum matrimonium fuerit nullum. Pro hac ſententia citatur Paulus Burgaſius, de Irregularitate: p. 5. tit. de Bigamis, numero nono, quem videre non potui. Citatur etiam Nauarrus in Summa, cap. 27. numer. 195. & libro primo Conſiliorum, titulo de Bigamis, conſil. primo: tamen illis locis oppoſitum plane docet in præſenti quæſtione, cum Antonio de Butrio, & alijs: tamen in alio caſu non multum diſſimili negat ibi Nauarrus contrahi irregularitatem, nimirum, quando quis contrahit matrimonium cum vidua, quod in re fuit nullum: tunc enim negat contrahi irregularitatem. Et fundamenta quibus id probat, videntur hanc tertiam ſententiam confirmare. Præcipuum autem eſſe debet, quia bigamia interpretatiua non poteſt admitti, niſi in caſibus à iure expreſſis: ſicut nec irregularitas. Eſt enim eadem ratio, quia in præſenti idem ſunt, vt dixi: vel quia hæc bigamia ſolum eſt ex iuris inſtitutione, ideoque, ſi iura tantum dicant: eum eſſe bigamum, qui poſt primam vxorem mortuam, ſecundam duxerit, non poſſumus nos interpretari, etiam illum, vel qui re vera non habuit primam vxorem, ſed tantum quandam ſimilitudinem eius, fieri bigamum ex vi talium iurium: quia vxor ſimpliciter non eſt illa, quæ apparet, vel putatur, ſed quæ vere exiſtit matrimonio copulata. Maxime, quia in odioſa materia verba ſunt reſtringenda ad omnimodam proprietatem, potius quam extendenda ad ſimilitudinariam, qualis eſſet illa interpretatiua: ergo vbi ius ipſum non introducit bigamiam interpretatiuam, nulla eſſe poteſt. In præſenti autem nullo iure cautum eſt, quod in eo caſu interpretatiua bigamia inducatur. Nam ſi quæ afferuntur, in diuerſo caſu, vel ſpeciali loquuntur. Solet enim afferri caput vltimum de Bigamis, quod loquitur de bigamia ſimilitudinaria, qua ſolum poteſt ſumi argumentum à ſimili, quod eſt inualidũ. Item citatur caput, *Nuper*, eodem titulo, quod quidem loquitur de hoc duplici matrimonio non tamen generaliter, ſed ſpecialiter in Sacerdotibus, propter ſpecialem indecentiam in pœnam tanti delicti. Et hoc eſt, quod in eodem textu ſignificatur illis verbis, *Non propter ſacramenti defectum, ſed propter affectum intentionis cum opere ſubſequuto.* Vnde confirmatur, nam pœna, quæ in aliquo ſpeciali caſu imponitur propter delictum exterius attentatum, etiam affectu non ſequuto, non eſt extendenda vltra caſum à iure expreſſum; quia eſt materia odioſa, & rigoroſa, & ideo potius reſtringenda; ſed huiuſmodi pœna eſt hæc irregularitas: ergo non eſt extendenda vltra caſum ſacrilegij commiſſi à Presbytero poſt ſecundas nuptias: in quo ſpecialiter textus ille loquitur.

5 Et confirmatur præterea hæc ſentētia, quia alias ſequitur, laicum bis contrahentem matrimonium fieri irregularem, etiamſi vtrumque fuerit nullum. Conſequens autem eſt abſurdum; ergo. Sequela probatur, quia eadem eſt ratio ſiue vtrumque matrimonium fuerit nullum, ſiue alterum tantum, quia in neutro caſu eſt in re ipſa defectus in ſignificatione ſacramenti; in vtroque autem eſt affectus cum intentione, & opere ſubſequuto: ſupponimus enim in vtroq; caſu copulam interuenire in vtriſque nuptijs. Minor autem probatur ex dicto capite, *Nuper*, vbi idem conſequens tanquam inconueniēs infertur. Ratione item probatur: nam vel illa irregularitas contraheretur propter ſignificationem, ſeu reuerentiam ſacramenti, vel in pœnam talis delicti. Primum dici non poteſt, quia vbi nullum fuit ſacramentum, nullus etiam eſt defectus in ſiggnificatione eius. Item, quia alias, qui bona fide cōtraheret ſemel, & poſtea cognito ſubſtantiali defectu matrimonij, qui per ignorantiam inculpabilem interceſſit contraheret cum alia, fieret irregularis: quod videtur incredibile, cum ibi nullum verum fundamentum irregularitatis intercedat. Nec etiam videtur dici poſſe ſecundum, quia, ſi duo illa matrimonia ſucceſſiue fiant, vel intendantur mortua priori coniuge per ſe loquendo non includunt culpam: ſi vero ſimul fiant viuente vtraque coniuge, aut conſideratur ibi irreuerentia, quæ fit ſacramento, per talem iterationem eius, & propter hoc non eſt impoſita talis irregularitas: cuius ſignum eſt, quia, ſi copula non ſequatur poſt ſecūdum matrimonium contractum nō ſequitur irregularitas: vel conſideratur delictum quod per talem copulā committitur, quod ſine dubio dignum eſt pœna, non tamen irregularitate, quia ſolum eſt quidam vagus, vel adulterinus concubitus, qui non ſolet irregularitate puniri, alias qui haberet plures concubinas, vel qui haberet concubinam cum legitima vxore, fieret irregularis. Quod tamen non ita eſt, vt recte notauit Soto dicto artic. 1. ad 1. & Couarruuias in dicta Clement. 1. p. §. 2. n. 5. quia nullo iure talis irregularitas lata eſt. Quanquam enim in Canon. 16. Apoſtolorum, & habetur in c. 1. diſt. 33. dicatur, eum, qui poſt baptiſmum concubinam habet, non poſſe fieri clericum; illud vel vſu reuocatum eſt, vt ait Couarruuias, vel certe intelligendum eſt non ratione delicti, ſed ratione infamiæ, de qua iam dictum eſt.

6 *Prima concl.* Nihilominus dicendum eſt primo, eum, qui, viuente prima vxore, ſcienter contrahit ſecundas nuptias, fieri irregularem. Ita Diuus Thomas, Richardus, & Soto, & omnes: intelligitur autem ſi cum vtraq; conſummauerit, iuxta regulam poſitam, quæ ſemper ſubintelligenda eſt, ne illam repetere ſit neceſſe In hoc ſenſu videtur loqui 16. Canon Apoſtolorum, qui ſic habet, *Qui poſt ſanctum baptiſma duobus coniugiis fuerit implicitus non poſſit eſſe de numero Sacerdotali.* Nam licet illa verba intelligi poſſint de duobus coniugiis veris, & ſucceſſiue factis, tamen, cum abſolute ſint de duobus coniugijs, ita ſunt indiſtincte intelligenda, præſertim cum iuxta communem vſum ſimpliciter dicatur duo matrimonia contrahere, qui ſimul illa contrahit. Et præterea in Canone 18. dicitur, *Qui duas ſorores duxit, non poteſt eſſe clericus.* In quo caſu alterum matrimonium eſt nullum, ſiue fiat viuente coniuge, ſiue non: ergo à fortiori idem erit quoties duo matrimouia ſimul cōtrahuntur, etiamſi ſecundum inualidum ſit. Facit etiam capit. *De his*, 31. quæſt. 1. quod communiter intelligitur de contrahente ſimul plures nuptias, & tamen ille vocatur bigamus in ipſo Concilio Neocæſariēſi, vt ſupra notaui. Sed hæc, vt verum fateatur, ſolui poſſent. Probatur vero vlterius ex dicto cap. *Nuper*, in quo in primis verum non eſt, Pontificem loqui de ſolo Presbytero: nam quod ibi adducit de Presbytero contrahente nuptias non legales, ſolum eſt argumentando, & gratia exempli, non quia de ſolo Presbytero quæſtio propoſita eſſet. Vnde in reſpōſione generaliter dicitur, *Cum huiuſmodi clericis, qui quantum in ipſis eſt ſecundas nuptias contraxerunt*, &cet. Vbi licet Abbas, & alij expoſitores intelligant, ſermonem eſſe de clerico in ſacris conſtituto: nam propterea dicitur matrimonium ab illo intentatum, fuiſſe nullum: tamen Hoſtienſis numero quarto, dicit, etiam ibi comprehēdi clericos in minoribus conſtitutos, qui ſecundo contraxerunt cum affine, vel conſanguinea, & monachos, quorum matrimouium nullū eſt ratione voti. Illud ergo non cēſetur ſpecialiter factum in pœnam talium clericorum, ſed ſimpliciter propter ſecūdas nuptias animo attentatas, cum opere ſubſequuto, & ita locum habet illa deciſio in quocumque contrahente ſimiles nuptias, & ex quocumque capite ſint nullæ; atque ita intellexerunt textum hunc omnes expoſitores, & conſentiunt Theologi. Neque habemus ſufficiens fundamentum ad reſtringendā illam deciſionem ad ſolos clericos, quia nullum eſt verbum, quo ſignificetur, hoc fieri in ſpecialē pœnam clericorum, alioqui quoties Canones de irregularitatibus loquuntur in perſonis clericorum, non haberent locum in laicis habentibus ſimiles defectus.

7 *Irregularitatem hanc non propter culpam, ſed propter indecentiam contrahi.* Ex hac reſolutione infero primo, irregularitatē hanc non contrahi propter culpam, ſed propter indecentiam. Ita ſentit Ioannes Andreas, quem Abbas ſequitur: nec in illo textu eſt aliquod verbum, quo ſignificetur, illam irregularitatem poſitā eſſe in pœnam delicti quamuis Gloſſa, & Hoſtienſis ita loquantur; ſed fortaſſe lato modo pœnā accipiunt pro quocunque impedimento. Nam verba illa *propter affectum intentionis cum opere ſubſequuto*, non neceſſario includunt culpam, vt per ſe conſtat. Dices, *Interrogationi fit ſatis* Quænam eſt hæc indecentia, ſecluſa culpa, cum in eodem textu dicatur, hanc irregularitatem nō eſſe propter ſacramenti defectum. Reſpondeo, non eſſe propter defectum verum, ſed apparentem, & attētum: in quo interuenit eadem ſpecies incontinentiæ. Affert exemplum Panormitanus in capit. vnico de Deſponſat. impuber. in 6. vbi in §. 1. dicitur. Per matrimonium inter impuberes, quod nullum fuit propter defectum ætatis, publicæ honeſtatis impedimentum contrahi; quod non contrahitur propter culpam, ſed propter quandam indecentiam: ita in præſenti, quia in publica Eccleſiæ æſtimatione iſte bis contrahit exterius matrimonium effectum bigamiæ participat, licet verus bigamus non ſit.

8 *Irregularitatem hanc etiā per ignorantiā vtrūque matrimonium cōtrahatur incurri.* Secundo ſequitur, hanc irregularitatem contrahi, etiamſi per ignorantiam vtrumq; matrimoniū bona fide contractum ſit. Ita docent ijdem autores contra Archidiaconum in eodem capit. *Nuper*, & in capit. vnico de Bigamis, in 6. & in capit. *Cognoſcamus*, 34. diſtin. qui dixit, interueniente ignorantia non contrahi hanc irregularitatem: videtur enim exiſtimaſſe, propter culpam eſſe impoſitam, ſed non ita eſt, vt dixi; ſed propter publicam ſignificationem incontinentiæ, & quandam effigiem (vt ſic dicam) vel ſimilitudinem defectus ſacramenti. Hoc autem ſuppoſito, manifeſtum eſt, ignorantiam, aut bonam fidem nihil referre ad prædictam excuſationem: quia in vniuerſum irregularitas, quæ ſine peccato contrahi poteſt, nō impeditur propter bonam fidem. Obijci vero poteſt cap. *Presbyterum*, diſt. 28. vbi propter ſimiles nuptias ex ignorantia factas non irregularitas, ſed quædā ſuſpenſio imponitur, & ſignificatur eſſe propter delictum, eo quod ignorantia fuerit iuris, & culpabilis. Reſpondeo primū, textum illum eſſe ex canonibus Trullanis, qui non habent firmam authoritatem; maxime quoad hæc moralia, in quibus multa continent iuxta vſum O-

Exponitur. rientialis Eccleſiæ, quæ in Latina non ſunt in vſu. Secundo dicitur, forte impedimentũ illud ibi poſitum, eſſe irregularitatem: nam quod talis presbyter permittatur habere beneficium, non eſt contra intrinſecam rationem irregularitatis, de qua nunc agimus, & potuit in hoc indulgeri propter ignorantiam, & ne presbyter cogatur mendicare. Tertio addo cum Turrecremata ibi, nuptias non legales non vocari ſecundas nuptias, ſed quaſcunque à Presbytero contractas, omnes enim nullæ ſunt, vt ibi dicitur: & propter illas, etiamſi eſſent primæ, imponebatur illa pœna.

9 *Ex duplici matrimon. quorũ vnũ ex quocunq; cap. ſit nullũ, incurritur.* Tertio infero, idem eſſe dicendum, etiamſi alterum ex duobus matrimonijs inualidum ſit, ex alio capite, præter iterationem viuente coniuge. Ita ſentiunt Doctores citati, & probant iura adducta, quæ indifferenter loquuntur. Et ratio eſt eadem: nam in vtroque caſu eſt eadem indecentia, & defectus. Vnde etiam fit idem impedimentum habere locum, ſiue vtrumque matrimonium fiat viuente priore coniuge, ſiue defuncto: quia, licet in priori caſu maior ſit indecentia propter irreuerentiam & grauem culpam: tamen etiam in poſteriori inuenitur ſufficiens ratio impedimenti, qualis eſſe poteſt ſine culpa, vt explicatum eſt. Dices, hoc recte procedere quando matrimonium validum anteceſſit, & poſtea ſecundum contractum eſt: at ſi è contrario contingat, vt prius matrimonium fuerit nullum, illo diſſoluto, nulla eſt indecentia in ſecundo matrimonio, neque culpa, per ſe loquendo. Reſpondetur, culpam quidem non eſſe; indecentiam vero eſſe eandem; quia per accidens eſt quod validum, vel inualidum anteceſſerit: quod patet ex alio caſu. Nã ſecundæ nuptiæ contractæ poſt primum matrimonium validum, & mortua priori vxore, licet aliunde inualidæ ſint, ſufficiũt ad irregularitatem inducendam: ergo, & è conuerſo, etiamſi inualidæ antecedant, & validæ ſequantur, idem contrahetur impedimentum, cum ille diuerſus ordo neque ad decentiam, neq; ad ſignificationem, neque ad culpam quidquam referat. Denique ius nihil diſtinguit inter plura matrimonia ſimul, vel ſucceſſiue, hoc, vel illo ordine facta: ergo nec nos diſtinguere poſſumus, cum nulla ratio ſufficiens cogat.

10 *Quartum corollarium.* Quarto infero idem impedimentum contrahi, etiamſi matrimonium fuerit nullum ex defectu conſenſus. Quod in primis probo argumento proxime facto, quia ius in hoc etiam ius non diſtinguit, neque exceptionem habet: nullum etiam grauem autorem inuenio, qui illam adhibuerit: non eſt ergo nobis liberum illam facere, cum nulla ratio ſufficiens cogat. Nam quod ius ait, hanc irregularitatem incurri propter affectum intẽtionis cum opere ſubſequuto, non intelligitur de intentione efficiendi verum coniugiũ, ſed de intentione exterius contrahendi, quæ intentio nunquam deeſſe poteſt: ſupponimus enim exteriores nuptias voluntarie, & libere exterius contrahi. Hunc autem eſſe illius iuris ſenſum, probatur, quia aliàs ſequeretur contrahere hanc irregularitatem Sacerdotem ex ignorantia contrahentem tales ſecundas nuptias, nõ vero, qui ſcienter, & ex malitia exteriorem illum contractum facit, & conſummat, ſuppoſito, quod nuper diximus cum communi ſententia, eum, qui duxit ſecundam vxorem, viuente prima, fieri irregularem: nam impoſſibile eſt, vt qui ſecundam ducit, habeat verum conſenſum, & intentionem efficiendi verum matrimonium, niſi interueniente ignorantia iuris, aut facti, tunc ergo alienum ab omni ratione, & ab omnium opinione eſt, vt irregularis fiat, qui bona fide, vel per ignorantiã ducit ſecundã vxorem, non vero qui ſcienter, & per malitiam. Denique ad illam indecentiam, quam hæc lex conſiderat, ſufficit affectus ad illum exteriorem contractum, cum opere ſubſequuto: ſine cauſa ergo alius conſenſus poſtulatur. Neque in his rebus argumenta à ſimili efficacia ſunt, quia ſtãdum eſt diſpoſitioni iuris, præterquam quod nunquam deeſt aliqua diſſimilitudinis ratio. Vt in exemplo illo, quod in contrarium afferebatur de baptizante, & iura diuerſimode loquuntur, & ratio eſt diuerſa, quia illa irregularitas introducta fuit in deteſtationem erroris aſſerentis, Baptiſmum poſſe iterari, qui error nõ fouetur, niſi ab his, qui intentione rebaptizandi id faciunt. Aliud vero exemplum à ſimili ex capite vnico de Sponſalibus, in ſexto, etiam non probat, quia illud impedimentum ex ſponſalibus contractum minimum eſt; & ideo noluerũt iura antiqua, vt oriretur, quando ex defectu voluntatis ſunt nulla: & ſignum huius eſt, quod nouo iure id extenſum eſt ad omnes caſus nullitatis, vt diximus.

Vltimo infero, hanc irregularitatem contrahi, 11 *Quintum corollarium.* etiam ſi contingat vtrumque matrimonium eſſe nullum, dummodo in vtroque ſit idem affectus cum opere ſubſequuto. Hoc non inuenio tam expreſſum in antiquis autoribus, illud tamen ſentire videtur Richardus, in 4. diſt. vig. articul. 4. quæſtio. ad pr. putatque inueniri in iure hunc caſum; nihil autem citat niſi cap. *Nuper*. Expreſſe tenet idem Nauarr. lib. 1. Conſil. tit. de Bigam. conſil. 1. & in Summ. c. 27. nu. 195. Idem indicant Hoſtienſ. & Panormit. quatenus reſpondentes ad capit. *Sane*, 2. de Clerico coniug. vbi ſacerdos nuptias contrahens non dicitur eſſe irregularis: reſpondent intelligendum eſſe, de ſacerdote contrahente primas nuptias: in hoc enim ſignificant, ſi ſacerdos, etiam poſt ſacerdotium bis nuptias contrahat, fieri irregularem; ad idemque induci poteſt dictum capit. *Nuper*, in hunc modum, quia abſolute dicit eſſe irregulares clericos, *qui, quantum in ipſis eſt, ſecundas mulieres ſibi matrimonialiter coniunxerunt*. Sed hoc veriſſime dicitur de clerico, qui poſt ſuſceptum ordinem ſacrum duo matrimonia contraxit: nec Pontifex ibi limitat ſuum reſponſum ad clericos, qui ante ſuſceptum ordinem ſacrum vxorati fuerunt, & vidui effecti ordinati ſunt; ſed ſimpliciter de clericis loquitur. Nec vero obſtat quod argumentando Pontifex, tanquam inconueniens inferat, ſequi eum, qui nullam vxorem habuit, fore vt bigamum reputandum: nam potius ex hoc argumentandi modo colligimus, vel Pontificem non loqui tantum de clericis, qui ante ſacerdotium ſemel contraxerunt validas nuptias, & iterum poſt ſacerdotium inualidas; ſed abſolute de quocunque ſacerdote bis contrahente, ſiue valide, ſiue inualide: vel certe ex vno caſu colligere alium. Vnde cum poſtea nihil reſpondeat ad obiectionem, ſed abſolute, & ſine diſtinctione definiat, plane ſignificat, nullum inconueniens illud eſſe, quandoquidem ibi non de vera bigamia agitur, ſed de effectu ſimili quoad irregularitatem, propter externam ſpeciem in indecentia, & defectu ſignificationis, & oſtenſionis incontinentiæ. Atque hæc etiam eſt ratio aſſertionis: nam qua ratione non poſtulatur ad hanc irregularitatem, vt vtrumque matrimonium validum ſit, eadem non eſt neceſſarium, vt aliquod ſit validum: probatur conſequentia, quia hæc irregularitas non eſt vera bigamia; nam vera, ac propria bigamia requirit duplex matrimonium, vbi ergo vnum matrimonium eſt inualidum, eſt tantum bigamia interpretatiua, & à iure conſiderata: hæc autem etiam reperitur, vbi vtrumque matrimonium eſt inualidum, & æque à iure conſideratur, cum ius indifferenter loquatur. Neque inde inferri poteſt, ex multiplici concubinato, aut quacunque alia iterata copula illicita, abſque matrimonio ſaltem exteriori: contrahi ſimilem irregularitatem, quia hoc nec à iure conſideratum eſt, neque habet ſimilitudinem rationis, eo quod ibi vel nullum, vel non duplex matrimonium, ſaltem externum, intercedit. Atque ex his

ex his illationibus ſatiſfactum eſt fundamentis ſecundæ, & tertiæ ſententiæ, & prima ſufficienter eſt confirmata, & declarata.

SECTIO III.

Vtrum ex vnico matrimonio interdum contrahatur irregularitas bigamiæ interpretatiuæ.

1 *Confuſio. Ob vilē conditionē vxoris etiam virginis incurrit aliquando vir irregularitatē.*

CErtum in primis eſt, ex vnico matrimonio aliquando contrahi irregularitatem, propter conditionem perſonæ, cum qua contrahitur. Hæc vero conditio interdum non ſpectat ad bigamiam, ſed ad infamiam, vt ſi quis contrahat cum ancilla ſcurrili, ſeu mima, vel ſcenica, ſit irregularis, etiamſi illa virgo ſit, propter vilem conditionē perſonæ, cui ſimilis efficitur, qui cum illa contrahit: & ideo cenſetur indignus ordinibus, vt Syluester, Nauarrus, & omnes notant, ex Can. 17. Apoſtolorum, cap. *Si quis viduam*, 34 diſt. vbi Gloſſa plures rationes huius irregularitatis adducit: certum eſt autem non pertinere ad bigamiam, ſed ad infamiā. Aliquando ergo conditio perſonæ pertinet ad defectum Sacramenti, inquantum virtute includit duplex matrimoniū, vel indicium continentiæ, & tūc cenſētur inſurgere aliæ ſpecies bigamiæ interpretatiuæ, quæ ad tres poſſunt reuocari. Primo ergo inſurgit hæc irregularitas ex matrimonio cum vidua: nam certum eſt ex huiuſmodi matrimonio inſurgere bigamiam, & irregularitatem, vt ſtatim ex iure prohibetur. Oportet tamen, vt & ipſa prius matrimonium conſummauerit, & cum ea ſecundū conſummetur, vt Pelagius Papa declarat in ca. vlt. diſt. 34. Magiſter autem in 4. diſt. 27. oppoſitum ſentiens explicat textum illum de ſponſa de futuro: & idem indicat Gratianus in cap. *Quid autem*, §. *Item ſi ſponſa*, 27. quæſt. 2. Sed prior ſenſus eſt certus, tum ex verbis textus, *Mulier ante velata, & quæ iterum velamen accepit*: hæc enim non dicuntur de ſponſa de futuro, tum ex declaratione Innocentij III. in cap. *Debitum*, de Bigamis, vt ſupra viſum eſt, tum ex paritate rationis, quia ſi non intercedit copula, non eſt defectus ſignificationis, illa vero exiſtente inueniunt: quia Chriſtus virginem Eccleſiam ſibi copulauit, & ſicut ille eſt vnicus ſponſus, ita illa eſt vnica illius, neque vnquam fuit alterius.

Ob viduum matrimonium cum vidua, quæ prius matrimoniū conſummauit, incurritur irregularitas.

2 *Bigamia hæc eſt interpretatiua.*

Hinc vero inferunt aliqui, hanc non eſſe interpretatiuam, ſed veram bigamiam, & ita loquitur Rota tit. de Bigamia, deciſ. 1. in nouis. Sed hoc eſt alienū à proprietate verbi, quia ibi maritus verè nō contraxit ſecundas nuptias; ſed quia ſit vna caro cū fœmina, participat conditionem eius, & defectum ſignificationis: quod facit ex parte mariti interpretatiuam, non veram bigamiam; & ideo iura ita loquuntur, vt hæc diſtinguunt, c. *Præcipimus*, diſt. 34. *nec bigamum, nec qui virginem non eſt ſortitus vxorem*; c. *Lector*, eadem diſt. *Si viduam acceperit vxorem*: & infra *Similiter ſi bigamus fuerit*, c. 3. de Bigamis, & c. *Niſi cum pridem*, § *Perſonæ*, de Renunciat. Nam in hac verborum diſtinctione ſignificatur nō eſſe has æque veras bigamias, licet per interpretationem iuris æquiparentur quoad irregularitatem; quia ita eſt conſentaneum doctrinæ Apoſtoli: & inſtitutionibus Eccleſiæ, vt ibidem ſubiungitur.

Quid ſi matrimonium cum vidua nullum ſit.

3 DVbitatio vero eſt, ſi contingat aliquem ducere viduam in vxorem, & matrimonium cum illa nullum eſſe propter impedimentum irritans interueniens, ſiue cognitum ſiue ignoratum, an per tale matrimonium hæc irregularitas contrahatur. In quo dubio pars affirmans videtur aperte definita in c. vlt. de Bigamis, vbi Subdiaconus, qui viduam duxit, irregularis declaratur, etiamſi matrimoniū cum illa nullum fuerit, propter affectum intentionis cum opere ſubſecuto, vt ibidem dicitur. Atque ita hoc expreſſe affirmat Richardus in 4. diſt. 27. art. 4. q. 3 non affert autem dictum textum, ſed cap. *Nuper*, quod in diuerſa ſpecie loquitur, vt viſum eſt; idem tenet Couarruuias in dicta Relect. part. 1. §. 2. n. 2. dicit eſſe ſententiam communi conſenſu probatam à Doctoribus Theologis in 4. diſt. 27. & à Canoniſtis ſupra dictum textum, idem tradit Rota, tit. de Bigamia, deciſ. in nouis. *Pars affirmans.*

4 *Pars negās. Primū fundamentum.*

Nihilominus Nauarrus in cap. 27. numer. 195. oppoſitam tenet ſententiam, dicitque Romæ in ſacra pœnitentiaria ita fuit concluſum: idem late lib. 1. conſil. 1. de Bigamis, vbi duplex affert fundamentum: primum eſt, quia talis bigamia neque eſt vera, vt per ſe patet, neque interpretatiua. Quod probat, quia neque ille contraxit cum duabus inualide; neque cum altera valide, & cum altera inualide; neque cum vidua valide: præter has autem, inquit, non ſunt plures ſpecies bigamiæ interpretatiuæ. Sed in hac probatione petitur principium: nam oppoſita ſententia ſupponit ad hanc ſpeciem bigamiæ interpretatiuæ ſufficere matrimonium de iure, vel de facto cum vidua: vel certe (quod perinde eſt) hanc ipſam bigamiam interpretatiuam ſubdiſtinguendam eſſe, quia vna eſt omnino propria in ſua ſpecie, in qua ex parte vxoris duplex verum matrimonium intercedit: alia interpretatiua etiam, ſed magis remota, & ficta, in qua matrimonium cum vidua de facto tantum, & non iure intercedit.

5 *Secundum fundamentum.*

Secundum Nauarri fundamentum eſt, quia irregularitas in tali caſu non eſt in iure expreſſa, ſed alij reſpondent, ſatis eſſe expreſſam in dicto ca. vltimo. Sed contra hoc ipſe contendit, ibi non eſſe ſermonem de quocunque inualide contrahente cum vidua ſed de Clerico in ſacris conſtituto: nam ibi de Subdiacono ſermo eſt, in quo dicitur reſultare bigamia, non interpretatiua, ſed ſimilitudinaria propter votum caſtitatis, de qua in ſectione ſequēti. Sed contra hoc eſt, quia in textu illo nulla habetur ratio prioris matrimonii ſpiritualis, quantum ad reddendam rationem illius irregularitatis, ſed in hoc ſolo fundatur, quod ille tractandus eſt tanquam maritus viduę. Vnde obijcitur ſecundo, quia illa irregularitas, quæ contrahitur ex duplici matrimonio, vno ſpirituali, & altero carnali ſubſecuto, eſt alterius rationis: & contrahitur etiam per matrimonium cum virgine. Quapropter priorem ſententiam retinendam cenſeo. Cætera vero, quæ in hoc puncto dici poterant, ſumenda ſunt ex dictis in fine præcedentis ſectionis: nam hic caſus, & ille æquiparantur. An vero extendi hoc debeat ad matrimonium cum vidua, non iure, ſed facto, id eſt, non relicta ex marito vero, cum quo matrimoniū iure contraxit: ſed ſolum de facto, dicam in ſequenti puncto.

6 *Ob matrimonium cū corrupta incurritur irregularitas.*

Secunda ſpecies huius bigamiæ interpretatiuæ conſurgit ex matrimonio cum corrupta, iuxta cap. *Maritum*, 33. vbi dicitur, *Qui vnam vxorem non matronam, concubinam habuit, non poteſt eſſe Clericus, neque etiam ille, qui meretricem in matrimonium aſſumpſit.* Ex quo textu videtur colligi, priorem partem intelligendam eſſe de illo, qui iam prius habuit concubinam, poſtea duxit vxorem: quia ſi ageret de concubina alterius, ſub altero membro illam comprehenderet. Et ita intellexit Gloſſa ibi, citatque cap. *Curandum*, & c. *Præcipimus*, 34. diſt. vbi abſolute dicitur, qui fœminam non virginem in vxorem duxit ordinandum non eſſe: qui autem accipit in vxorem priorem concubinam ſuam, non ducit virginem. Et hanc opinionem ſecuti ſunt Hoſtienſis, Hu-

Hugo, & alij. Nihilominus communiter Doctores aſſerunt, hanc irregularitatem ſolũ contrahi, quãdo quis ducit corruptam ab alio. Ita tenet Gloſſa in cap. *Sane*, 1. de Cleric. coniug. & in cap. *Debitum*, de Bigamis. verbo *Cognita*, & verbo *Diuitiæ*, quibus locis Abbas, & communiter Doctores, & in c. *Tanta*, & c. vnic. ſtatim citandis, D. Thomas in 4. diſt. 27. q. 1. art. 1. q. 3. vbi cæteri Theologi, Syluester, & communiter Summiſtæ verbo *Bigamia*, Nauarrus c. 27. n. 195. Maiol. lib. 1. c. 48. n. 5. Solent autem ad hoc citari cap. *Fraternitas*, & c. vlt 33. diſt. ibi tamen nihil dicitur, quod ad rem præſentẽ faciat: quia in priori ſolum dicitur, eum, qui poſt primas nuptias, mortua vxore, habuit concubinam, cum qua matrimonium non contraxit, non manere irregularẽ: quod longe diuerſum eſt. In alio vero capite agitur de illo, qui contraxit cum ſponſa, quæ corrupta non fuit à priori marito. Quod etiam eſt valde diſſimile, vt per ſe conſtat.

7 Non inuenio ergo ius, in quo directe fundetur hæc ſententia: fundatur autẽ hac ratione, quia matrimonium contractum cum priori concubina retrotrahitur, & in iure reputatur quaſi factum cum illa ante primam copulam: ſi ergo ab eodẽ marito virgo cognita fuit, & nunquam ab alio, matrimonium illud reputatur factum cum virgine, nõ cum corrupta. Antecedens declaratur ex aliis effectibus: nam filii nati ex priori concubinatu inter ſolutum, & ſolutam, efficiuntur legitimi per ſubſequens matrimonium, c. *Tanta*, qui filij ſint legitimi. Similiter Clericus coniugatus tunc ſolum gaudet priuilegio clericali quando virginem duxit, iuxta cap. vnic. de Cleric. coniug. in 6. tamen ſi duxit illam, quam ante matrimonium virginem agnouit, eodem gaudet priuilegio iuxta gloſſam receptam ibi: ergo idem erit in præſenti. Et confirmatur; quia ille, qui duxit à ſe tantum cognitam, nec vere, neq; interpretatiue diuiſit carnem ſuam in plures, cum illa non fuerit à pluribus cognita: ergo non eſt cur veram, aut interpretatiuam bigamiam contrahat. Hæc ergo ſententia nobis probatur vt communior, & fauorabilior, & rationi conſentanea, & iuri non contraria imo in eo conformis, quod talis irregularitas non inuenitur in iure expreſſa. Nam illa iura, quæ irregularem faciunt eum, qui ducit non virginẽ, intelligenda ſunt aut vere, aut ſecundum fictionem ſeu æſtimationem iuris: & hoc modo qui ducit eam, quam ſolus ipſe cognouit, virginem ducere cenſetur. In illo autem cap. *Maritum*, per concubinam intelligere poſſumus alterius concubinam, quamuis ab vno ſolo cognitam, quæ in rigore non comprehendebatur ſub nomine meretricis: nam meretrix dicitur, quæ *multorum libidini paret*, vt ex Hieronymo Epiſt. 128. affertur in cap. *Vidua*, 34. diſt. Adde, textũ illum nõ eſſe magnæ authoritatis: nam licet à Gratiano referatur ex Gregorio, tamen reuera eſt Gennadij ſub nomine Auguſtini lib. de Eccleſiaſticis dogmatibus, c. 72.

Cur maior caſtitas ex parte vxoris, quam ex parte viri requiratur ad hunc effectum.

8 HAEc igitur ſpecies bigamiæ, ſeu irregularitatis ſolum inſurgit per matrimonium cum corrupta ab alio: & hoc modo eſt ſatis expreſſa in iuribus citatis, & hæc eſt ſufficiens ratio eius. Cur autẽ ius induxerit hãc irregularitatem, & cur in tali matrimonio ſit interpretatiua bigamia, nõnullam dubitationem habet: nam ſi ipſemet vir prius virginitatem non ſeruauit, etiam cum alijs peccando non fit bigamus poſtea ducendo virginem: nec in tali matrimonio cenſetur eſſe aliquis ſignificationis defectus: cur ergo cenſetur eſſe in matrimonio cum non virgine, aut cur magis poſtulatur virginitas in ſpõſa, quam in ſponſo, cum in matrimonio myſtico inter Chriſtum, & Eccleſiam maior puritas, & virginitas ſit in ſponſo, quam in ſponſa? Item ſi quis poſt matrimonium cum virgine concubinam habeat, non fit irregularis, cum tamen magis diuidat carnem ſuam in plures, quam qui corruptam ab alio ducit: ergo.

Circa priorem difficultatis partem varias rationes differentiæ affert Gloſſa in dicto cap. *Debitum*, eas vero reprehendit D. Thomas, dicta quæſt. 3. qui rationem aliam affert, ſcilicet, quia corruptio carnis extra matrimonium contingens, & matrimonium præcedens, non facit defectum in Sacramento ex parte illius, in quo eſt corruptio, ſed ex parte alterius: quia matrimoniũ non cadit ſupra ſe ipſum ſed ſupra alterum; & ideo ex termino ſpecificatur, qui etiam eſt reſpectu illius quaſi materia Sacramẽti. Ratio eſt ſatis metaphyſica, & ſubtilis pro qualitate materiæ. Fortaſſe Eccleſia moralẽ etiam rationem conſiderauit: quia defectus virginitatis in ſpõſa maior eſt indecentia, & vir tenetur, & poteſt facile illam vitare, & eſt quædã infamia ducere ab alio cognitam extra matrimonium: quæ omnia ceſſant, quãdo corruptio præceſſit ex parte viri. Cui etiam, regulariter loquendo, valde difficile eſt virginitatẽ ſeruare ante matrimonium: & ideo noluit Eccleſia ad hoc obligare omnes ordinandos, nec difficile reddere matrimonium cuiuſcunque hominis prius incontinentis: quod ſequeretur, ſi per illud quis fieret irregularis. Altera vero obiectio nihil difficultatis habet: nam licet vir poſt mortem vxoris, quam ſolam & virginem prius duxerat, incontinens ſit per vagum concubitum, non reddit Sacramenti ſignificationem imperfectam, aut defectuoſam: & ideo in illo caſu locum non habet irregularitas hæc, quatenus eſt ex defectu Sacramenti: propter illud autem crimen non eſt irregularitas aliqua à iure impoſita, niſi redundet in publicam infamiam. 9 *Reſponſio.*

Atque ex his intelligitur tertia irregularitas, ſeu bigamia huius ſpeciei in eiſdem iuribus contenta, quæ contrahi dicitur per matrimonium cum repudiata ab alio. Ita habetur in cap. 1. de Bigamis, ibi: *Vel repudiatarum mariti*, quos à bigamis diſtinguit, ſignificans non eſſe hanc veram bigamiam, ſed interpretatiuam. Idem habetur in cap. *Si quis viduam*, 50. diſt. vbi dicitur. *Si quis viduam, aut ab alio dimiſſam duxerit*, &c. nam conſtat loqui de dimiſſa ab alio viuente. Idem dicitur in dicto cap. *Maritum*, diſt. 33. *qui viduam, aut repudiatam*, &c. Et ex Can. 18. Apoſtolorum in cap. *Si quis viduam*, 2. diſt. 34. *Si quis viduam aut eiectam acceperit*, &c. Et in cap. *Vidua*, declaratur, eiectam vocari, quæ à marito viuente reijcitur. In qua irregularitate in primis ſupponendum eſt, huiuſmodi repudiatã eſſe cognitam à ſuo marito: quia antequam matrimonium ſit conſummatum, non habet locum bigamia, vt ſæpe dictum eſt ex dicto c. *Debitum*, de Bigamis. Vnde duplici titulo poteſt cõtrahi hæc irregularitas: vnus eſt, quia tale matrimonium contractum eſt cum corrupta ab alio: alius eſt, quia tale matrimonium comparatur matrimonio cum vidua, quia talis fœmina bis matrimonium contrahit. 10 *Contrahens cum repudiata ab alio fit irregularis.*

Sed ſtatim oritur difficultas, quia tale matrimonium cum repudiata ab alio nullum eſt, & ex parte viri eſt primum matrimonium eius: ergo non eſt ſufficiens ad inducẽdam irregularitatem, vt bigamiam interpretatiuam. Quæ obiectio maxime procedit in opinione Nauarri aſſerentis, per vnicum matrimonium cum corrupta non contrahi bigamiam interpretatiuam, niſi matrimonium validũ ſit, vt patet in Concil. 1. de Bigamis ſupra citato, & in c. 27. n. 195. Accedit quod Panormitanus in dicto ca. 1. addit, hanc irregularitatem hodie non procedere, niſi in eo caſu, in quo primum matrimonium fuit nullum propter impedimentum conſanguinitatis, 11 *Obiectio.*

tatis vel aliud ſimile, quod poſtea innoteſcit; & ideo ſeparatur mulier à viro: tũc enim poſterius matrimonium cum illa validum eſt. Sed reuera dicti textus non loquuntur de hoc caſu, ſed de muliere repudiata propter adulterium, vel aliquid ſimile: nã quando matrimonium diſſoluitur ex legitima cauſa non poteſt dici mulier illa repudiata, aut eiecta. Vnde Hieronymus epiſt. 128. ad Fabiolam, dicit, eiectam eſſe quę marito viuente proijcitur: & ita intellexit Hoſtienſis dicto c. 1. de Bigamis, qui tamen etiam ait, hodie eſſe repudium reprobatum, iuxta cap. *Gaudemus*, de Diuortijs. ſignificans, olim fuiſſe permiſſum ab Eccleſia: & ideo tunc habuiſſe locum hanc bigamiam, iam vero ceſſaſſe. Et hoc iudicauit etiam Abbas cum dixit, hoc non procedere hodie ſecundum vnum intellectum.

12 Verumtamen matrimonium cum repudiata ab alio vero marito nunquam fuit in Eccleſia permiſſum tanquam validum. Quod, vt certum ſuppono, ex propria materia & euidenter colligitur ex dicto cap *Gaudemus*, vbi Pontifex oſtendit hãc eſſe Chriſti doctrinam vt vere eſt. Neq; etiam arbitrandum eſt, aliquando fuiſſe toleratum, ſeu permiſſum tale matrimonium, licet fuiſſe inualidum: nulla enim hiſtoria, vel authoritate hoc oſtendi poteſt, nec potuit eſſe vnquam neceſſarium, imo fuiſſet intolerabilis error. Igitur prædicta decreta non ſtatuerunt hanc irregularitatem, quia tale matrimonium in Eccleſia permitteretur eo tempore magis, quam in præſenti; ſed quia non obſtante diuina, Eccleſiaſtica lege non erant defuturi, qui facto, licet non iure, repudiatas ab alijs in vxores acciperent. Sicut Canones etiã faciunt irregularem eum, qui, viuente prima, ſecundam vxorem accipit: non quia tales nuptiæ ſecundæ permittãtur, ſed quia de facto ab iniquis hominibus contrahuntur. Ad obiectionem ergo concedo tale matrimonium eſſe nullũ iure, tamen quia de facto intendatur cum opere ſubſecuto ſufficiens reputatũ eſt, ſuppoſito primo matrimonio conſummato ipſius vxoris, vt contrahens cum illa, irregularis fiat. Quod ſi quis fortaſſe dicat, hæc iura etiam in hoc ſenſu interpretata hodie non eſſe in vſu, oportet, vt id oſtendat: ego enim nullum inuenio ius nouum, quo illud antiquum reuocatum ſit, nec de contraria conſuetudine mihi conſtat: neque etiam video rationem vllam, ob quam hoc tẽpore minus ſit dignus irregularitate, ſeu indignus ordinibus, qui tale matrimonium contrahit, quam quolibet præterito.

…nunquam …it in Eccle… permiſ… …m matri… …onium cũ …udiata, …nquam …al.dum.

…atis ſit obiectioni.

13 Hinc vero duæ naſcuntur quæſtiones: vna eſt, an is, qui matrimonium contrahit cum corrupta, ſi matrimonium inualidum fuerit, irregularis maneat, etiamſi illa non fuerit vidua, ſed ſoluta. Alia eiuſdem rationis eſt, ſi contingat vxorem ſeparari à priore marito propter matrimonij nullitatem, & poſtea duci ab alio etiã inualide, propter impedimentum irritans interueniens, an hic poſterior maritus fiat irregularis. Ad quas quæſtiones, iuxta opinionem Nauarri ſupra tractatam, negandum eſt, per tale matrimonium inualidum contrahi irregularitatem: iuxta noſtram vero ſententiam, & communem doctrinam, affirmandum videtur in vtroque caſu, quia in vtroque contrahitur matrimonium cum corrupta, vel vidua, ſi nõ iure ſaltem facto, & cum opere ſubſecuto. Et hoc maxime confirmatur illis iuribus, quæ de matrimonio cum repudiata loquuntur: nam illud matrimonium nullum eſt & nihilominus quia eſt cum corrupta ab alio marito inducit irregularitatem. Quod autem fuerit cognita à marito viuente, vel mortuo, vel à vero marito de iure vel tantum de facto, aut etiam omnino ab alieno, nihil refert ſecundum iura ad bigamiam interpretatiuam. Probabilius ergo videtur in his omnibus caſibus hoc impedimentum interuenire.

Vltima ſpecies bigamiæ interpretatiuæ contrahitur per acceſſum ad propriam vxorem, quæ adulterium commiſit, etiãſi in principio matrimonij virgo accepta fuerit. Ita habetur in cap. *Si cuius*, & in cap. *Si laici*, diſt. 34. vbi abſolute dicitur, per adulterium vxoris fieri maritum irregularem; ſed ſubintelligendum eſt, ſi poſt adulterium illam cognouit, vt ibidem Gloſſa exponit, argumẽto textus in cap. vlt. eiuſdem diſt. & cap. *Debitum*, de Bigamis. Ratio autem huius irregularitatis eſt, quia vir cognoſcẽdo vxorem ſuam ab alio cognitam, efficitur maritus corruptæ: & ideo perinde iudicatur, ac ſi cum corrupta cõtraxiſſet. Vnde, ſicut ſupra dicebamus, matrimoniũ retrotrahi reſpectu illius vxoris, quæ ab eodem viro ante matrimonium virgo cognita fuit: ita & è conuerſo hic dicimus, matrimonium præſens tempus reuocari reſpectu illius, qui adulteræ coniungitur, etiamſi prius virgo accepta fuerit. Hæc autẽ conſideratio ceſſat, quando vir vxorem adulteram amplius non cognouit: quia tunc corruptio vxoris nullo modo cadit ſub actu matrimoniali ipſius viri, vt notauit D. Thomas, diſt. 27. q. 3. art. 1. q. 3 ad 4. Meritoque comparari hic poteſt cũ illo qui matrimonium ratum contraxit cũ corrupta ab alio, quod cum illa non conſummauit: nam ille non efficitur irregularis, iuxta citata iura: ergo à fortiori idem eſt in præſenti. 14

Qui accedit ad propriam vxorem adulteram, fit irregularis.

Sed quid, ſi vir ignorans inuincibiliter maleficiũ vxoris, ad illam bona fide accedat: contrahet hoc impedimentum? Videtur enim non debere contrahere, quia licet de facto accedat ad adulteram, non tamen animo, & intentione, quæ in his rebus maioris momenti eſſe videtur. Quæ interrogatio in multis præcedentibus caſibus fieri poteſt: vt ſi quis ignoranter ducat corruptã, quam putat virginem, &c. Ad omnes autem reſpondetur, ignorantiam hanc non impedire irregularitatem, quia non eſt pœna alicuius culpæ, ſed impedimentũ ex tali defectu, qui in re ipſa interuenit, cõtractum, vt notauit D. Thomas dicta quæſt. 3. ad 3 & Gloſſa in dicto cap. *Si cuius*, Abbas in cap. *Si vir*, de Adulterijs, & in cap. 2. de Bigamis. num. 8 Angelus verbo *Bigamia*, num. 4. & ibi alij Summiſtæ, & Nauarrus dicto num. 195. Rota, dicta deciſ. 1. de Bigamia, vbi aduertit, hanc ignorantiam conferre ad diſpenſationem obtinendam. 15

Defectus in vxore, etiam non cognitus inducit irregularitatẽ.

Ex quo vlterius colligere licet, hanc irregularitatem non ſolum contrahi, quando vxor propria fuit adultera peccando cum alio: ſed etiam, ſi per vim abſq; culpa, vel conſenſu proprio ab alio violetur: quia hæc irregularitas nõ fertur propter peccatum vxoris, vt per ſe notum eſt, ſed propter defectum ſignificationis, qui reſultat in matrimonio ex acceſſu ad corruptam ab alio: hic autem defectus æque reſultat, ſiue ex parte vxoris culpa interceſſerit, ſiue non. Quod notauit Maiolus lib. 1. de Irregularit: cap. 32. nu. 7. quia in huiuſmodi irregularitate non voluntas ſed factum ſpectatur. Sicut etiam ſi contingeret vxorem tranſire ad ſecundas nuptias, bona, & probabili fide exiſtimans maritũ eſſe mortuum, eaſque conſummare: poſtea vero maritum comparere, eique reſtitui vxorem: accedendo ad illam fieret irregularis, etiamſi illa actum adulterij formaliter non commiſerit, ſed tantum materialiter: quia ſub titulo matrimonij accedit ad fœminam ab alio cognitam: ergo idem erit, etiãſi per vim cognita fuerit: nam in hac materia vis, & ignorantia æquiparantur, cum æque tollant voluntarium. Verum quidem eſt, per ignorantiam non materialem actum, ſed malitiam eius reddi inuoluntarium, per vim autem vtrumque. Hoc autem diſcrimen ad rationem irregularitatis nihil refert. Videatur in ſimili Leo Papa epiſt. 85. aliàs 87. ad Epiſcopos Africæ. 16

Etiamſi vxor per vim oppreſſa ſit, ſi vir poſtea illam cognoſcat, fit irregularis.

Tandem ex eodem principio infertur, quamuis 17

ma-

maritus lege iuſtitiæ, vel Superioris imperio cogatur reddere debitum vxori, quæ adulterium commiſit, quæve ab alio cognita eſt, iure vel iniuria; nihilominus fieri irregularem, vt docuit D. Thomas ſupra ad 4. vbi ait, de hoc eſſe opinionem; ſed hanc eſſe probabiliorem, *quia hic non quæritur peccatum ſed ſignificatio tantum.* Sequitur Angelus verbo *Bigamia*, nu. 2. & ibidem Sylueſter.

SECTIO IV.

Vtrum ex vnico matrimonio nullo interdum contrahatur irregularitas propter bigamiam ſimilitudinariam.

r Ertia ſpecies bigamiæ poni ſolet illa, quæ ſimilitudinaria dicitur; quia in illa non intercedit duplex matrimonium carnale, ſed vnum ſpirituale per votum ſolenne continentiæ, & aliud carnale attentatum tantum, cum inualidum ſit poſt ſolemne votum. De hac item bigamia certũ eſt, & dari interdum ex iuris introductione (quia ſine illo eſſe non poteſt, cum ex natura rei non ſit) & irregularitatem inducere; quia in hoc maxime eius ratio conſiſtit. Præterea duplex tantum eſt votum ſolenne religionis, & ordinis, & ita duplex tantum poteſt eſſe hæc bigamia: vna religioſi, qui poſt profeſſionem matrimonium contrahit; altera Clerici in ſacris.

1 De priori nulla eſt controuerſia, nam eſt ſatis expreſſa in iure, cap. *Quotquot*, 27. quæſt. 1. *Quotquot* (ait) *poſt virginitatem pollicitam præuaricati ſunt, profeſſione contempta, inter bigamos haberi debebunt*: & alia verſio habet, *Quicumque virginitatem profitentes.* Quod autem illa præuaricatio debeat eſſe per matrimonium, aperte explicatur in cap. *Monachus*, 27. quæſt. 1. *Si poſtea vxori fuerit ſociatus*, &c. Quod intelligendum eſt, vſque ad corporum commiſtionem, tum propter generalem regulam ſupra poſitam de bigamia: tum etiam quia non eſt antea illa præuaricatio conſummata, vt contrahatur irregularitas, quæ ſtatim in eodem textu ſatis explicatur. Et ampliandum hoc eſt primo, etiamſi matrimonium contractum ſit cum virgine, aliàs nihil haberet ſpeciale: nã ex matrimonio cum vidua quilibet cõtrahit bigamiam. Nec refert (quod Sylueſter objicit) in textu non fieri mentionem virginis, quia etiam non ſit mentio viduæ; ſed abſolute loquitur, & ita intelligendum vniuerſaliter eſt, vt ratio etiã & materia poſtulat. Secundo ampliatur nunc ad profeſſionem religionis, etiam per quæcumque vota ſubſtantialia religionis, & conſtituentia perſonam inhabilem ad matrimonium: quia per illa ſit vera virginitatis, ſeu caſtitatis profeſſio.

Fit irregularis contrahens poſt ſolenne votum religionis.

Et idem eſt de mittentibus tria vota ſubſtantialia religionis.

3 De poſteriori autem parte, ſcilicet, de Clericis in ſacris, eſt diuerſitas opinionum: prima affirmat in eis habere locum eandem bigamiam, & irregularitatem. Angelus verbo *Bigamia*, numer. 7. Sylueſter num. 3. & ibidem Summa Roſella, & Armilla num. 7. & D. Antoninus 3. part. tit. 28. cap. 3. & Nauarrus dicto num. 195. Solent ad hoc citari cap. *Nuper*, & ca. vltim. de Bigam. ſed illa duo capita non tractant de hac bigamia, ſed de aliis, quæ contrahuntur ex vi ſecundi matrimonii, etiam cum virgine, vel vnius cum vidua, etiamſi talia matrimonia inualida ſint, vt ſupra explicui. Citatur præterea, d. cap. *Quotquot* 27. quæſt. 1.

De clericis in ſacris. Prima opin.

4 Secunda ſententia negat quia in ca. *Sane*, ſecund. de Cler. coniug de ſacerdotibus matrimonium contrahentibus dici videtur, non manere irregulares. Atque ita ex illo textu docuit Abbas in ca. *Nuper*, de Bigam. num. 3. quando ſcilicet ſacerdos cum virgine contraxit, & in dicto ca *Sane*, dicit, in eo caſu ſacerdotem eſſe tantum ſuſpenſum, & non ſuſpenſione propria, ſed late ſumpta, quæ per ſolam pœnitentiam auferri poteſt quando delictum eſt occultum. Eodem modo videtur exponere dict. ca. *Sane*: Hoſtienſ. in dict. cap. *Nuper*, numero 5. & in dicto cap. *Sane*, ait, propter illud delictum ſacerdotem eſſe à ſuo officio ſuſpenſum, quando crimen eſt notorium, ita vt irregularis fiat celebrando. ſi autem ſit occultum, ſignificat nullum contrahere impedimentum. Archidiac. vero, & Summa Piſſana, quos Syluester citat, dixerunt, hanc irregularitatem non incurri, niſi tale matrimonium contrahatur cum corrupta qui ſupponere videntur dictum cap. *Sane*, loqui de ſacerdote contrahente cum virgine. Et videtur hæc opinio probabilis quoad omnes clericos in ſacris, quia nullũ eſt ius, quod expreſſe illos faciat irregulares propter vnicum matrimonim cum virgine, & alioqui eſt alia pœna in iure, quæ pro illo caſu impoſita videtur in dicto capit. *Sane*, Et in cap. *Presbyter*, d. 28. ſolum dicitur presbyter in eo caſu deponendus, & in ca. *Presbyterum*, eadem d. ſi ex ignorantia culpabili in hoc crimen inciderit, non priuatur cathedra, ſeu beneficio, ſed ſolum vſu ordinis, vt patet ex Gloſſa ibi, & ex Gratiano, in §. vlt. d. 31. Non videtur ergo hæc irregularitas in his iuribus expreſſa.

2. Opinio

Argumentum autem quod à religioſis ſumitur ad clericos in ſacris non videtur efficax. Primo ob regulam generalem, quod in irregularitatibus non valet argumentum à ſimili ſine expreſſo iure. Secundo, quia in profeſſione religionis videtur eſſe ſpecialis ratio: nam ibi magis contrahitur ſpeciale vinculum cum Chriſto, ratione cuius matrimoniũ poſtea ſubſequens inducit bigamiam ſimilitudinariam, quod vinculum non inuenitur in clerico in ſacris quia nec ratione illius ordinis, vt per ſe conſtat, nec ratione voti, quod ſolum per accidens ex ſtatuto Eccleſiæ impedit & dirimit matrimonium contrahendum, non vero diſſoluit contractum. Vnde Rota in deciſ. 1. de Bigam. in nouis, num. 9 bigamiam ſimilitudinariam ſolum eſſe dicit, quando monachus, vel monialis profeſſa matrimonium contrahit de facto. 5

Licet hæc poſterior opinio non improbabiliter defendi poſſit, nihilominus prior eſt magis recepta, & in rigore verior. Dicendum ergo eſt, hanc irregularitatem extendi ad clericos in ſacris. Quod ſentit Gloſſ. in cap. *Super eo*, de Bigamia, dicens eſſe bigamum qui caſtitatem promiſſam violat, citatq; dict. cap. *Quotquot*, quod ita videtur intelligendum: quia profiteri caſtitatem in proprietate Latina ſignificat omnem ſolennem modum aſſumẽdi aliquam obligationem. Et idem ſenſit Rota ſupra, citans dictã Gloſſam. Vnde, licet nominet monachum eſt quaſi materialiter, & gratia exempli, non ad limitandam irregularitatem, idem Palud. 4. d. 27. quæſt. 24 loquens generaliter de voto ſolenni. Et hoc modo eſt ſatis expreſſa in citato iure hæc irregularitas. Facit præterea dictum ca. *Nuper*; nam licet principalis caſus eius non ſit de hac bigamia, tamen Pontifex videtur illam in argumentum à ſimili adducere, & ita interpretari d. cap. *Presbyterum.* Deinde dictum c. *Sane*, recte intellectum, non ſolum non obſtat, verum etiam hoc confirmat: nam ibi dicitur ſacerdotem, qui nuptias contrahit, poſt longam pœnitentiam, & vitam laudabilem poſſe ad executionem ordinum reſtitui per diſpenſationem ſui Epiſcopi: non ergo negat Pontifex manere irregularem, ſed potius id ſupponit, & concurrentibus illis circumſtantiis diſpenſationem committit Epiſcopo. Et ita limitat hanc ſententiam, & declarat oppoſitam Cou. d. relect. p. 1. § 2. n. 2. 1. cum Syluestro verb. *Bigamia*, q. 7.

6 *Prior opin. præfertur.*

SE-

SECTIO V.

Quo iure introducta ſit, quoſque effectus habeat hæc irregularitas.

1. Concluſ. 1. Oſtendimus in quibus caſibus bigamia contrahatur, nunc breuiter cauſæ, & effectus eius explicanda ſunt. Primo ergo dicimus nullam irregularitatem bigamię eſſe ex diuino iure. Hoc ſupra eſt vniuerſaliter probatum de irregularitate: neq; hic eſt aliquod ſufficiens fundamentum ad faciendam exceptionem. Nam locus Apoſtoli 1. ad Tim. 3. *Vnius vxoris virum*, & habet alios probabiles ſenſus: & intellectus de bigamia, adhuc non videtur proponi ſub verbo præceptum continente, ſed admonitionem, ſcilicet, *oportet*: ſub quo multa alia ibi requirit, quæ non ſunt abſolute, & ex præcepto neceſſaria. Verum etiamſi admittamus, vt probabilius cenſemus, illud fuiſſe præceptum, nõ ſequitur fuiſſe diuinum, ſed Apoſtolicum: quod etiam Apoſtolorum canones confirmant. Vnde Ambroſ. epiſt. 82. dicit: hoc Apoſtolum ſtatuiſſe. Intelligitque non ſolum de Epiſcopo, ſed de Presbytero loquutũ fuiſſe: & eſt veriſimile, tum quia ſtatim transfert Paulus ſermonem ad diaconos, prætermiſsis presbyteris: tum etiam, quia in eiſdem diaconis eandem conditionem requirit: vnde à fortiori ſupponit eandem in presbytero poſtulari. Addit vero Ambroſius, Patres Concilii Nicæni addidiſſe, *neque clericum, quemquam debere eſſe, qui ſecunda coniugia ſortitus ſit*. Vnde ſignificat, hanc bigamiam, etiam propriam & rigoroſam, vt extenditur ad alios clericos infra diaconum non eſſe Apoſtolicam. Tamen Auguſtinus tract. 41. in Ioann. videtur extendere ſermonem Pauli ad omnes clericos, quamuis non ſimpliciter, ſed de ordinandis ad præpoſituram Eccleſiæ loquatur. Et licet Gloſſ. in c. 1. 81. d. per *præpoſituram*, intelligat quodcunq; Eccleſiaſticum officium, tamen in rigore plus ſignificat: & ſine dubio ex vi illorum verborũ Pauli hæc irregularitas nõ extenderetur vltra diaconos. Vnde Lucius 3. in c. *Super eo*, de Biga. ſolum dixit, *In bigamis contra Apoſtolum diſpenſare non licet, vt debeant ad ſacros ordines promoueri*: intelligi ergo Apoſtolum ſolum loquutum fuiſſe de ſacris ordinibus, qui eo tempore ſolum ad diaconatum extendebantur, & ita expoſuit etiam Gloſſ. ibi verbo *Diſpenſare*. At in canone 16. Apoſtolorum, aperte extenditur ad omnes clericos.

2. Secunda concluſio. Secundo dicendum eſt, ſolam bigamiam veram eſſe Apoſtolicam, vna vel altera excepta, ac proinde alias irregularitates, ab Eccleſia fuiſſe paulatim introductas Hoc patet, quia præter dictum locum Apoſtoli, nullus alius eſt in Scriptura, ex quo poſsit hæc irregularitas colligi: ibi autem ſolum excluduntur ſecundæ nuptiæ, vt patet ex vi illorum verborum, *vnius vxoris virum*: nam, ſiue fuerit vidua, ſiue aliter corrupta, ſiue virgo, ſi illã tantum habuerit, dicetur vnius vxoris vir: ergo ibi in rigore non comprehenditur bigamia interpretatiua, multoq; minus ſimilitudinaria. Probabile autem eſt ibi cõprehendi bigamiam, quæ contrahitur ſimul ducendo ſecundam vxorem viuente prima, quia licet re vera tantum vna illarum ſit vxor, tamen ſimpliciter, & conſueto modo loquendi, ille non dicetur vnius vxoris vir: vnde multi expoſitores intelligunt Apoſtolum potius excluſiſſe plures vxores ſimul, quam ſucceſsiue. De aliis vero irregularitatibus, quæ contrahuntur per duo matrimonia, quorum vtrumque, vel alterum non eſt verum, ſed ſolum tentatum probabilius videtur non eſſe ab Apoſtolo comprehenſas, ſed per extenſionem, & imitationẽ fuiſſe ab Eccleſia additas in iuribus ſupra citatis: & ideo fortaſſe Celeſtinus Papa in capit. 3. de Bigamis, cum dixiſſet, *De bigamis presbyteris, & viduarum maritis idem ſentimus*, ſcilicet, quoad irregularitatem, ſubdit, *maxime cum à doctrina Apoſtoli, & inſtitutionibus Eccleſiæ ſit alienum*. Vbi videtur referre ſingula ſingulis, ſcilicet doctrinam Apoſtoli ad bigamum, & inſtitutionem Eccleſiæ ad maritum viduæ. Nihilominus addo, bigamiam interpretatiuam ex matrimonio cum vidua vel corrupta ſatis colligi ex canon. 17. Apoſtol. qui de vidua eiecta, & meretrice loquitur. Vnde ſatis conſtat hanc eſſe irregularitatem Apoſtolicam: nam canon ille habet autoritatem, & iure receptus, ac conſuetudine retentus eſt. De aliis ſpeciebus bigamiæ, & origine earum ſatis conſtat ex dict. 6.

Extenditur concluſio.

Extenſio altera concluſionis.

De effectibus huius bigamiæ.

Tertio addendum eſt, hanc irregularitatem bigamiæ ex ſuo genere, ſeu regulariter loquendo totalem eſſe, id eſt, ex ſe priuare omnium ordinum ſuſceptione, & vſu. Hoc aduerto contra aliquos, qui dixerunt, bigamiam non priuare vſu ſuſcepti ordinis, præſertim ſi tantum fuerit ex minoribus. Quibus fauet cap. *Lector*, 34. d. vbi Lector, ſi cum vidua contraxerit, permittitur in ſuo gradu miniſtrare: & videtur intelligi abſque diſpẽſatione, quia ſtatim ſubditur, in neceſsitate permitti poſſe vſq; ad ſubdiaconatum aſcendere, ſcilicet diſpẽſando cum illo, vt Gloſſa ibi aduertit. Nihilominus tamen oppoſitum eſt certum: nam iura citata omnino excludunt bigamum ab omni ordine clericali, & de vſu minorum ordinum eſt expreſſus in c. *Sane*, 1. de Cler. coniug. vbi non tam fertur nouum ius, quam ſupponitur antiquum, ſicut etiam in Concil. Trid. ſeſſ. 23. c. 17 de Reformat. Hoc autem antiquum ius & ex canonib⁹ Apoſtolorum, & ex tota d. 34. articulo de Bigamis ſatis colligitur. Quocirca vbicunq; aliquis actus ordinis videtur concedi Bigamo, intelligitur media diſpenſatione, ſaltem Epiſcopali, & ita intelligitur dictum c. *Lector*, & c. *Si ſubdiaconus*, d. 34. vt infra videbimus. 3.

Quarto addendum eſt, ex inſtitutione Eccleſiæ adiunctam eſſe huic irregularitati priuationem priuilegii clericalis. Patet ex c. vnico de Bigamis in ſexto, vbi bigami clerici priuantur omni priuilegio clericali ipſo facto, & ſubiiciuntur correctioni fori ſecularis, & prohibentur deferre tonſuram, vel habitum clericalem. Quod ex parte videtur prius fuiſſe ſtatutum à Siricio Papa in c. *Quiſquis*, 84. d. eſt tamen diuerſitas, quia ibi Pontifex ſolum dicit, *denudetur*, vnde nõ videtur imponere hanc pœnam ipſo facto incurrendam, ſed imponendam, in d. vero ca. vnico, declaratur ipſo iure factam eſſe talem priuationem. Hinc etiam Concilium Trident. ſeſſ. 23. cap. 17. de Reform. dixit, miniſteria ordinum minorum exerceri poſſe per clericos coniugatos, vbi alij non fuerint, dummodo bigami non ſint, iuxta c. *Sane*, de Cler. coniug. Vnde obiter colligitur, laicos bigamos non ſolum à ſuſceptione ordinum, etiam minorum, repellendos eſſe, ſed etiam admittendos non eſſe ad aliquod miniſterium Eccleſiaſticum, quod aliquem ordinem minorem per ſe poſtulet: quamuis interdum ob neceſsitatem ſoleat laicis concedi, nam & hoc ipſum vitandum eſſe decernit Concilium Tridentinum. 4. Quarta cõcluſio Cap. vnic. de Bigam.

Dubitari vero poteſt, an hæc pœna extendatur ad omnem bigamiam, vel reſtringẽda ſit ad omnino veram, & propriam. Nam Gloſſa ibi verbo *Bigamos*, exponit *vere, vel interpretatiue*; ponitque exemplum in clerico, qui viduam, vel corruptam duxit. Panormitanus etiam in cap. vlt. de Bigam. videtur hoc extendere ad clericum in minoribus conſtitutum, qui contraxit cum vidua, etiamſi matrimonium fuerit nullum. In contrarium autem eſt, quia dict. cap. vnicum ſolum tractat de bigamis, bigami autem 5. De quibus bigamis loquatur 4. Cõcluſio.

autem in rigore, & proprietate iuris: ſolent diſtingui à maritis viduarum, vt ſupra expendimus ex capit. 3. de Bigamia, & ex capit. *Niſi cum pridem*, de Renunciat. Lex autem pœnalis reſtringēda eſt ad propriiſsimam verbi ſignificationem, ergo. Nihilominus prior ſententia verior videtur, ſaltem quantum ad bigamiam interpretatiuam, nam de ſimilitudinar a ſtatim dicam. Et probatur primo, quia in illo capite vnico deciditur quæſtio, quia ex dict. capit. *Quiſquis*, orta fuerit inter iuris interpretes, vt ibi Gloſſa aduertit, ex illo principio textus, *Alterationis antiquæ dubium præſentis declarationis oraculo decidentes.* In dicto autem capit. *Quiſquis*, expreſſe nominatur, *clericus: qui viduam aut ſecundam coniugem duxerit*: ergo vterque comprehenditur in dicto capit. vnic. Rurſus in dict. capit. *Quiſquis*, non dicitur qui contraxerit valide, ſed abſolute, *contraxerit*: iure autem declaratum eſt, in hac materia æquiparari verum contractum, & intentatum cum opere ſubſecuto. Quocirca, licet in rigore vocis bigamus dicatur, qui bis duxit vxorem, tamen ex declaratione iuris quoad effectus huius irregularitatis clarius patet: & ideo in illo textu omnes bigami comprehenduntur. Præſertim, quoniam bigamia, quæ ex vero matrimonio cum vidua conſurgit, à multis vera & propria exiſtimatur: & nonnulli eodem modo loquuntur de illo, qui vel ſimul duas habet vxores, vel ſucceſsiue vnam de iure, & alteram de facto tantum, vt patet ex Maiolo libro 1. capit. 33. numero 13. Hi ergo omnes ſub illa lege comprehenduntur. De illo vero, qui inualide contraxit cum vidua, cum bigamia ipſa dubia ſit, multo magis erit pœna: conſequenter tamen loquendo, cum Panormitan. ſentiendum eſt, quamuis in materia odioſa altera opinio, quæ fauorabilior eſt, practice ſeruari poſſet, maxime quoad hunc pœnæ, ſeu priuationis rigorem.

De bigamis etiam interpretatiue eſſe intelligendum.

6. Secundo dubitari poteſt circa eandem legem vtrum talis clericus priuatus ſit priuilegio clericali, etiam quoad immunitatem perſonæ, ita vt, qui illum percuſſerit, non incidat in canonem, *Si quis ſuadente*, nam Hoſtienſis, quem Panorm. refert, & ſequi videtur, excipit hoc priuilegium, quia in caſu dubio timenda eſt excommunicatio, donec Pōtifex aliud declaret. Verius tamen cenſeo etiam hanc immunitatem amittere: quod tenet Gloſſa in d. cap. *quiſquis*, verbo, *Duxerit*, & Gloſſa in d. ct. capit. vnico, verbo, *Omni priuilegio*. Ex quo ve. . . o ſufficienter probatur hæc ſententia; maxime quia ſtatim prohibentur hi clerici deferre tonſuram, & habitum clericalem: ſignum eſt ergo nulla clericorum immunitate gaudere, alioqui oporteret eis permitti aliquod ſignum clericatus, vt diſcerni poſſent.

An clericus bigam. gaudeat priuilegio canonis.

Pars negās vera.

7. Atque hinc colligunt eædem Gloſſæ, hoc ius ſolum habere locum in clericis in minoribus conſtitutis: nam clerici in ſacris, donec degradentur nunquam priuantur omni priuilegio clericali, neq; habitu, & tonſura. Item, illi non poſſunt contrahere verum matrimonium, & ideo, licet illud de facto contrahendo efficiantur irregulare; nihilominus tamen propter reuerentiam ordinum ſemper manent in ſtatuto clericali: & ideo nec priuantur obligatione deferendi clericalia inſignia & decentem habitum, nec etiam carent omni priuilegio, & immunitate clericorum, quæ non propter ipſos, ſed propter reuerentiam talis ſtatus eis conceduntur. Quod etiam colligi poteſt ex capit. *Nuper*, & ex capit. vlt. de Bigamis. Et ob eandem rationem cenſeo per bigamiam ſimilitudinariam non amitti hoc priuilegium, quia illa non contrahitur niſi vel à clerico in ſacris conſtituto, vel à religioſo profeſſo, de clerico autem in ſacris iam dictum eſt non comprehendi ſub illis decretis, & eadem poteſt aliquod argumentum ſumi ex capit. *Sane*, ſecund. de Cleric. cōiug. eadem autem ratio eſt de religioſis. Maxime cum prædicta decreta ſolum de clericis coniugatis loquantur.

Intelligitur tamen de clericis in minoribus.

Hoc priuilegium non amittitur per bigam. ſimilitudinariā

SECTIO VI.

Quis poſſit in irregularitate bigamiæ diſpenſare.

Vpponimus in primis omnem irregularitatem bigamiæ eſſe diſpenſabilem per Eccleſiam. Quæ eſt ſentētia Theologorum in 4. diſtin. 27. vbi D. Tho. q. 3. art. 3. & quodlib. 4. art. 13. Idem habet Gloſſa in ca. *Lector*, diſt. 34. referens Lucium Papam cum Archiepiſcopo Panormitano diſpenſaſſe. Idem habet Rota tit. de Bigamis deciſ. 1. in nouis, Nauarr. referens alios c. 27. n. 197. Fundamentum eſt, quia impedimentum hoc non eſt diuino, aut naturali iure: ergo poteſt per Eccleſiam diſpenſari, etiamſi demus eſſe ab Apoſtolis inſtitutū: nam Apoſtolicæ conſtitutiones nō tranſcendunt ius humanum. Et quantum ad actus iuriſdictionis, eſt in Eccleſia poteſtas æqualis poteſtati Petri, atq; adeo ſufficiens ad diſpendſandum in omni iure humano, etiam Apoſtolico. 1.

Bigamia omnis per Eccleſiam diſpenſabilis.

Obiici vero poteſt cap. 2. de Bigamis, vbi dicitur, *Cum bigamis contra Apoſtolum diſpenſare non licet, vt debeant ad ſacros ordines promoueri &c.* Idem habetur in ca. *Nuper*, eodem titul. Propter hoc dixerunt aliqui Papam nō poſſe diſpenſare cum bigamo, vt ad ſacros ordines promoueantur. Quod tenuit Gloſſ. ibi cum aliis quos refert: per ordines autem ſacros intelligi ſolum vſque ad diaconatum incluſiue: quia de his tantum loquutus eſt Paulus, & quia olim ſubdiaconatus non erat ordo ſacer c. vlt. 60. d. & c. *A multis*, de Ætate, & qualitate. Et rationem addit ex differentia, quæ inuenitur inter irregularitatem propter crimen & propter bigamiam poſitam: nam quando fundatur in crimine, facta pœnitentia, & exhibita ſatisfactione, tollitur indignitas, & reſtituitur homo ad ſtatum, in quo iam eſt capax diſpenſationis: at vero defectus ſacramenti, in quo fundatur bigamia, nec per pœnitentiam reparari, neq; auferri poteſt. Quæ ratio, ſi aliquid valeret, non ſolum de diſpenſatione ad ſacros ordines, ſed ad quoſcumque procederet: probaret etiam nullam irregularitatē fundatam in defectu ætatis, v.g. vel alio ſimili, poſſe per diſpenſationem auferri, durante illo defectu: quod aperte falſum eſt. Negatur ergo conſequentia: nam licet defectus ſacramenti ſemper maneat, non neceſſario manet in ratione impedimenti ad ordines, quia quod talis defectus ſit impedimentum, non habet natura ſua, neq; ex diuino iure, ſed ex Eccleſiæ prohibitione, quæ poteſt per diſpenſationem auferri interueniente cauſa legitima. 2.

Cap. de Big. obiicitur.

Quorundā opinio.

Reiicitur.

Ex his ergo certiſsimum eſt, Summum Pontificem habere hanc poteſtatem cum omni plenitudine iuriſdictionis, ſicut habet alias. An vero Epiſcopi illam participent, controuerſum eſt. Quidam affirmant ſaltem quoad ordines non ſacros, D. Thom. 4 d. 27. q. 3. art. 3. Palud. q. 4. art. 5. & ibi Albert. Duran. Rich. Sylu. verb. *Bigamia*, qu. 6. Turrecr. per textum ibi in c. *Lector*, d. 34. art. 2. Iuuantur d. c. 2. de Bigamis, exponentes ibi loqui Pontificem de Epiſcopis, & dicere, non licere eis diſpēſare ad ſacros ordines, tacite concedens minores à contrario ſenſu. Alii vero limitant hanc ſententiam, vt ſcilicet poſsit Epiſcopus diſpenſare cum irregulari ad vtendum minoribus ordinibus antea ſuſceptis, non vero ad illos denuo ſuſcipiendos, Quod tenet Nauarr. dict. n. 197. ex c. *Lector*, d. 34. 3.

Pars affir.

Dico tamen probabilius videri Epiſcopum non poſſe diſpenſare cum bigamo, etiam quoad minores ordines. Ita tenet Abb. c. 2. de Bigam. nu. 5. Gloſſ. Ioan. Andr. Anchar. Franc. & Domin. in cap. vnic. de Bigam. 4.

Pars negās vera.

Bigam.in 6.Nauar.ſupra ex parte. Probatur primo ex d.c.vnic. vbi bigami priuantur omni priuilegio clericali.Secundo ex c.*Nuper*,& c. vlt.de Bigam. vbi hæc poteſtas ſimpliciter eis negatur. Tertio ex capi. *Non confidat quiſquam Pontificum*, diſt.50 nam Pontificum nomine ibi Epiſcopi intelliguntur, iuxta omnium expoſitionem, & manifeſtum contextum. Quarto,ſicut Epiſcopo non libet diſpenſare in lege Apoſtoli, ita nec in generali Concilio, neque in iure Pontificio niſi in caſibus conceſsis:hoc autem ius excludens bigamos ab omnibus ordinibus etiam minoribus, vt minimum latum eſt à Concilio Nicæno,teſte Ambroſio epiſt.82.& in cap.*Cognoſcamus*, diſtinct.34.imo ſupra eſt à nobis oſtenſum eſſe Apoſtolicum in canonibus Apoſtolorum: nullibi autem legimus,hunc caſum eſſe conceſſum Epiſcopis.

5\. *Reſpondetur a c. 2. de Bigamis.* Nam argumentum à contrario ſenſu ex dict. c.2. de Bigamis non eſt ſufficiens: quia Papa ſolum reſpondet ad id de quo fuerat interrogatus, negās illam ordinationem, vel diſpenſationem eſſe licitā: loquiturq; non tantum reſpectu Epiſcopi, ſed ſimpliciter: quid vero in aliis ordinibus liceat ibi non definit. Atq; hæc ratio probat non tantū de diſpenſatione ad ſuſceptionem, ſed etiam ad vſum ordinum minorum, quia nullum eſt ius, quod hoc ſecundum magis quam primum concedat. Nam cap. *Lector*,quod Nauar.citat,vel nihil,vel nimium probat,tum quia etiam ibi conceditur facultas diſpenſandi cum bigamo Lectore, vt ad ſubdiaconatum *Reſpondetur ad c. Lector.* aſcendat ſi neceſsitas id poſtulet: tū etiam, quia de ipſo Lectore non per modum diſpenſationis ſed iure ordinario videtur ſtatui, vt in ſuo munere permanere poſsit: nam ſimpliciter hoc ei conceditur: quod,ſi eſſet intelligendū cum diſpenſatione, fere non differt ab aſcenſu ad ſubdiaconatum:nam omnis diſpenſatio requirit aliquam neceſsitatem proportionatam. Vnde dico, caput illud non potuiſſe dare aliquam poteſtatem Epiſcopis, quia non eſt Martini Papæ, vt à Gratiano inſcribitur, ſed Martini Bracharenſis, qui diuerſos canones collegit, & hinc ſumptus videtur ex Concilio Tolet.1.can.3.vbi longe aliter legitur,ſcilicet,*Item conſtituit ſancta Synodus vt Lector fidelis ſi viduam alterius vxorem accepit ampliꝰ nihil ſit, ſed ſemper Lector habeatur aut forte Subdiaconus*: vbi etiam ad ſubdiaconatum ſpecialem neceſsitatē non requirit. Hoc autem Concilium Prouinciale eſt, nec inuenitur à Papa confirmatum: nec Leo IV. illius mentionem facit in cap.*De libellis*,diſtin 20. vbi numerat canones Cōciliorum, quibus in iudiciis vtendum eſt. Deniq; poſt illud Cōcilium,ſunt alia decreta Pontificia,quæ prohibent,clericum bigamum miniſtrare etiam in minoribus ordinibus, & nouiſsime Tridentinum, vt ſupra viſum eſt, & quoad hoc non præbet Epiſcopis poteſtatē diſpenſandi,ſed potius hunc caſū videtur excipere. Quapropter ſententiam hanc in rigore iuris cenſeo veriorem: nihilominus prior probabilis eſt propter tantorum virorum autoritatem;&in praxi ſeruari poteſt vbi fuerit vſu recepta.

6\. *Cap 2. de Bigamis exponitur.* Sed quid ad dict.ca.2. quod abſolute negat licere hanc diſpenſationem dare,& loquitur (vt diximꝰ) etiam reſpectu Summi Pontificis. Reſpondeo difficultatem diſpenſationis oſtendi, non impoſsibilitatem,vnde non dixit,non poteſt, ſed *non licet*. Nec tamen hoc dicit, quia id numquam liceat, ſed quia non pro ſolo arbitrio, nec pro leui cauſa, ſed pro grauiſsima atq; adeo raro id licet. Et fortaſſe, quia hæc difficultas reſpectu ſacrorum ordinum maior eſt,ideo illorum ſpecialem mentionem fecit. Loquitur autem ibi Pontifex præcipue de biga.veris, & propriis,de quibus loquutus eſt Apoſtolus:& ideo in eis maior eſt difficultas, & rarior diſpenſatio. Nihilominꝰ tamen cum proportione id locum habet in bigamia interpretatiua nam omnia,quæ adduximus, in ſuo gradu & proportione æque de illa probant.

Dubium tamen ſupereſt de bigamia ſimilitudinaria,nam de illa eſt ſpeciale ius in c.1. *Qui clerici, vel vouentes*, vbi Epiſcopis conceditur poteſtas diſpenſandi cum Diacono qui vxorē duxerat,vt poſt peractam pœnitentiam poſsit miniſtrare, & poſt laudabilem vitam etiam aſcendat ad Presbyteratū,in cap.autem 2.eiuſdem tituli,videtur magis limitari hæc poteſtas, ſcilicet,ſi ille, qui ſic deliquit, ad religionem trāſire voluerit. Verumtamen,vt ibi Gloſſa & Doctores exponunt,primum ius generale eſt, quod ſumitur etiam ex c.*Sane*,de Cleri.coniug. Poſterior autem limitatio in illo particulari facto reſpectu talis perſonæ, propter aliquā eius propriam conditionem(nimirum impœnitentiam eius,vel aliquid ſimile)addita eſt. Nec mihi diſplicet quod Panormitanus ibi ſignificat,in his textibus ſignificari, quando clericus in ſacris, qui matrimonium contraxit, ſuum agnoſcit delictum,& voluntarie offert pœnitentiam,& diſpenſationē petit,tunc dari poſſe ab Epiſcopo, non poſtulato ingreſſu religionis. At vero quando reus inuoluntarie conuincitur,de delicto, & punitur, tunc non eſſe cum eo diſpenſandū ab Epiſcopo,niſi religionem ingrediatur: quanquā hæc ipſa moderatio non tam de neceſsitate, quam de conſilio eſſe videatur. Hinc tamen à fortiori cōſtat, poſſe Epiſcopum diſpenſare cum religioſo in ſimili irregularitate, quia hæc bigamia ſimilitudinaria æquiparatur in religioſo, & in clerico in ſacris,vt ſupra viſum eſt:ſi ergo Epiſcopus poteſt diſpenſare cum clerico in ſacris,maxime ſi religionem ingredi velit,à fortiori poterit cum religioſo ipſo. 7. *Epiſcopi in biga. ſimilitudinaria diſpenſare poſſunt.*

Quin potius eſt grauium Doctorum aſſertio,poſſe Epiſcopum diſpenſare in quacumq; bigamia etiam ad ſuſcipiendum ſacros ordines, cum iis, qui volunt Deo in religione ſeruire,propter vitandum religioſorum diſcurſum.Ita refert D.Thom. d.27.q.3.art.3.& dum non reprobat,approbare videtur.Et idem tenet Alber.ibi,Palud.& Turrecrem.dicto cā. *Lector*,qui citat dict.c 2.*Qui clerici, vel vouentes*. Sed ille textus,cum expreſſe loquatur de bigamia ſimilitudinaria,non poteſt extendi ad veram, vel interpretatiuam. Vnde idem autor ſubdit, de conſuetudine hoc non ſeruari in bigamia vera,& propriedicta,nec in illa,quę contrahitur in matrimonio cum corrupta. Atque hoc cenſeo verius ex vi iuris communis,quia nullū inuenio, in quo hoc priuilegium concedatur, de priuilegiis autem religioſorum dicam ſtatim. 8. *Quorūdam extenſio.*

Addit denique Turrecrem.ibi, Epiſcopum poſſe diſpenſare in bigamia,quādo oritur ex facto natura ſua occulto, vt ex acceſſu ad propriam vxorem, quæ occultum adulterium commiſit:ſed non affert probationem,nec ius & ideo illi non aſſentior, cum regula generalis negatiua ſit in contrarium, vt ipſe fatetur ex c vlt.de Bigamis.Item,quia alias,qui duxiſſet in matrimonium mulierem non virginem, cuius lapſus eſſet occultus, poſſet ab Epiſcopo diſpenſari:quod eſt contra commune ius, & ſine fundamento. Vnde nec noua conceſsio Concilii Trid. hic locum habet, quia Concilium ſolum loquitur de irregularitatibus venientibꝰ ex delicto occulto, hæc autem irregularitas bigamiæ nō eſt ex delicto, & licet interdum interueniat delictum, vt quando duplex matrimonium contrahitur viuente vtraq; coniuge, tamen principale fundamentum eius non eſt delictum,ſed ſignificatio, ideoque nihil refert,quod factum, in quo fundatur, publicum ſit, vel occultum. 9. *Improbatur*

Vltimo addendum in hac ſectione eſt,non eſſe alium modum tollendi hanc irregularitatem bigamiæ, præter diſpenſationem. Hoc affero ad excludendos duos alios modos, de quibus dubitari poſſet. Vnus eſt de baptiſmo, nam, iuxta ſententiam 10. *Irregular. hæc ſolum per diſpenſationem tollitur.*

magis receptam, irregularitas hæc non impeditur per baptiſmum, imo quodammodo cum illo, vel poſt illum incipit, etiamſi cauſa eius aliquo modo antea præceſſerit. Duobus autem modis intelligi poteſt baptiſmum non tollere bigamiam: primo, ſi duplex matrimonium, vel matrimonium cum corrupta ante baptiſmum præceſſit: ſecundo, ſi ante baptiſmum vnum matrimonium præceſſit, & poſt baptiſmum aliud ſubſequutum eſt: vel ſi quis contrahat poſt baptiſmum cum illa quę ante baptiſmũ corrupta fuit. Ex quibus caſibus oriuntur duæ quęſtiones, quæ diuerſam videntur habere difficultatem, quamuis communiter non diſtinguantur, ſed communis reſolutio fit, bigamiam per baptiſmum non auferri. D. Thom. diſt. 27. q. 3. art. 2. & ibi Palud. Soto: & reliqui Scholaſtici, fundantur in ſententia Auguſtini lib. de Bono coniug. c. 18. & habetur in ca. *Acutius*, diſt. 26. & 28. q. 3. & Ambroſij lib. 1. de Offic. c. vlt. quorum ſententiam probauit etiam Innoc. in Epiſt. 22. c. 2. & epiſt. 24. ad Synodũ Toletanam ca 6. quæ referuntur dicta diſtin. 26. & Conc. Valent ſub Damaſo ca. 1. Quorum omnium fundamentum eſt, quia in baptiſmo ſoluuntur crimina, non vero reliqua omnia, quæ ge... a ſunt, nec leges omnes, quæ in eis fundantur. Per quod ſoluitur fundamentum Hieronymi, qui oppoſitum ſenſit in epiſt. 82. ad Oceanum, quem videtur ſecutus Gennadius de Eccl. dogmat. c. 72. dicens, maritum duarum poſt baptiſmum matronarum, clericum non ordinandum: & habetur in c. 2. d. 33.

Nõ per baptiſmum.

11. *Oſtenditur ... quan... ...um ...rimon. ... ... baptiſmum.*

Vt autem rationem hāc, & rem totam magis explicemus, diſtinguamus illos duos modos ſupra declaratos. Nam quando vnum matrimonium poſt baptiſmum ſubſecutum eſt, licet aliud ante baptiſmum præceſſerit, indubitata eſt prędicta ſententia: quia de hoc caſu loquitur expreſſe Innoc. d. epiſt. 22. & in eodem loquitur Aug. & D. Thom. ac fere Theologi. Et ratio eſt clara, quia vt ſacramentum matrimonij habeat defectum ſignificationis, in quo fundatur hæc bigamia, non eſt neceſſe vt prius matrimonium fuerit verum ſacramentum: ſatis eſt enim quod fuerit verum matrimonium, & quod prior fuerit vera vxor, quam relationem (vt ſic dicam) non tollit baptiſmus. Adde interdum non requiri ad bigamiam, vt vtrumq; matrimonium fuerit verum, quia intentatum ſufficit, vt in alio matrimonio vero ſit defectus ſignificationis, ergo multo magis hoc ſufficiet, quando vtrumque matrimonium verum eſt, licet vnum eorum non fuerit ſacramentum. Idem manifeſtum eſt in matrimonio poſt baptiſmum facto cum illa, quæ ante baptiſmum fuit vidua, vel quomodocumq; corrupta: nā illud ſufficit vt tale matrimonium defectum habeat ſignificationis, quia re ipſa non eſt cum virgine. Nihilque obſtabit, quod virginitas fuerit per crimen amiſſa, & quod baptiſmus deleuerit crimen, quia hic defectus non fundatur in crimine, ſed in ſola carnis corruptione, quam non poteſt baptiſmus reſtituere. ſicut etiam pœnitentia perfecta poteſt auferre ſimile crimen poſt baptiſmum commiſſum, non tamen propterea poteſt impedire bigamiam.

Aut cum corrupta ante baptiſmum.

12. *An quando duplex matrimonium præceſſit baptiſmum faciat irregul.*

In altero vero puncto difficultas eſt an ille, qui ante baptiſmum duas habuit vxores, poſt baptiſmum maneat bigamus, etiamſi poſtea nullum matrimonium contraxerit. Et ratio dubij eſt, quia in tali homine, quamuis fuerit duplex matrimonium nullum tamen eorum fuit ſacramentum, ergo non interuenit ibi defectus ſacramenti, ergo deeſt fundamentum bigamiæ & huius irregularitatis: nam Auguſtinus ideo dicit, bigamiam non tolli per baptiſmum, *quia de ſacramento agitur, non de peccato*, & infrà ait hoc eſſe propter ſanctitatem ſacramenti: ergo vbi ſacramentum non eſt, nec talis irregularitas eſſe poteſt.

13. Nihilominus tamen cenſeo etiam in hoc caſu contrahi irregularitatem. Primo, quia Ambroſius ita loquitur, *Etiam ante baptiſmum iterata coniugia, &c.* Item ratio, quam ſubdit, generalis eſt ſcilicet, *quomodo poteſt hortator eſſe viduitatis, qui ipſe coniugia frequentauerit.* Innocentius etiam in dict. Epiſtol. 22. pro inconuenienti refert, quod plura matrimonia ante baptiſmum con racta, poſtea non computentur vt plura: & in altero loco concludit *in baptiſmo peccata dimittuntur non vxorum numerus aboletur:* & infra, *nullus ergo contra Apoſtolum tale aliquid ſentiat, neque admittat, ſed fideliter intelligat, vnius vxoris virum ſiue ante baptiſma eſſe nominatum, ſiue poſt baptiſmum.* Clariſſime v. in Epiſt. 1. cap. 5. ait eum eſſe irregularem poſt baptiſmum, qui ante baptiſmum viduam duxit vxorem: & c. 6. generaliter ſtatuit, ne is, qui ſecundam duxit vxorem, clericus fiat: & infra, inquit, *ſi ab aliquibus exiſtimatur ante baptiſmum ſi forte quis accepit vxorem, & ea de ſeculo recedente alteram duxerit, in baptiſmo eſſe dimiſſum, ſatis erat à regula.* Ratio autem eſt quia Eccleſia potuit in hunc modum impedimentum hoc ſtatuere, vt in doctrina generali declaratum eſt, quia impedimentum non ponitur homini non baptizato, ſed ei qui baptizatus eſt, quamuis manet ex cauſa, quæ vel in totum, vel ex parte baptiſmum anteceſſit. ſed Sancti, & Pontifices declarant hoc ſenſu poſitum eſſe hoc impedimentum: ergo.

Pars affirmatiua vera.

Neque obſtat, quod matrimonium ante baptiſmum non ſit verum ſacramentum nouæ legis, quia lex Eccleſiaſtica non hoc tantum conſiderat, ſed etiam ſignificationem illam, quæ fuit in vinculo matrimonij, ex quo fuit in ſtatu innocentiæ inſtitutũ: ſemper enim ſignificauit aliquo modo coniunctionem Chriſti cum Eccleſia, vt Paulus indicat ad Epheſ. 5. Simulq; conſiderat indecentiam quandam in eo, qui ſæpius vxorem duxit propter exemplum, & indicium quoddam incontinentiæ, ad quod parum refert, vtrumque matrimonium baptiſmum præceſsiſſe. 14. *Obiectioni occurritur.*

Inſtari vero poteſt ex cano. 16. alias 17. Apoſtolorum, qui apud Gratian. c. 1. diſt. 33. ita legitur. *Qui poſt ſanctum baptiſma duobus coniugiis fuerit implicitus:* & ſic videtur diſtrui reſolutio vtriuſque puncti quia poſtulatur vt vtrumq; coniugium fuerit poſt baptiſmum. Alia tamen verſio habet, *Si quis poſt baptiſmum fuerit ſecundis nuptiis copulatus*, & ſic ſaltem impugnatur hæc poſteriori pars. Vnde aliqui fatentur Apoſtolos initio non poſuiſſe hoc impedimentum cum maiori amplitudine, & in hoc ſenſu quaſi diſpenſaſſe pro eo tempore cum his, qui poſt baptiſmum plures vxores non acceperunt: propter raritatem hominum. Quod eſt probabile, dummodo non negetur, poſtea vel eorundem Apoſtolorum, vel Eccleſiæ declaratione ampliatum eſſe hoc impedimentum in ſenſu explicato. Vel certe aduerti poteſt, in eo canone non poſtulari vt vtrumque, vel alterum matrimonium ſit contractum poſt baptiſmum, ſed ſolum quod inueniatur quis poſt baptiſmum implicitus ſecundis nuptijs: quod eſt verum etiam ſi contractus iſti ante baptiſmum facti ſint. Solum poſſet videri non comprehendi, qui duas vxores habuit ante baptiſmum, & poſtea naturæ coniugio eſt implicitus ſed viduus Reſpondebimus tamen illud eſſe accidentarium & impedimentum ſemel contractum ſemper remanere.

15. *Obi citur can. 10 Apoſt.*

Reſponſio.

Secundo poſita eſt concluſio ad excludendam profeſsionem religionis, quia per illam non tollitur ipſo facto hæc irregularitas ſecundum ius commune. Ita ſupponunt autores ſupra citat., qui ad ſummum aiunt Epiſcopum poſſe diſpenſare cum bigamo, ſi religionem ingrediatur, & in aliquibus caſibus hoc etiam dicunt iura: ergo ſupponunt, hanc irregularitatem non tolli per ingreſſum religionis. Neq. alio hinc vlterius infertur prælatos religionum iure communi non poſſe diſpenſare cum his religioſis in impedimento bigamiæ. Quod docuit Turrecrem. in

16. *Per profeſſionem religionis non tollitur ipſo facto irreg. hæc.*

Nec Prælati religionis in eadem diſpenſatur.

trem in ca. *Lector*, diſtinct. 34. articul. 2. concluſ. ſext. nullibi enim legitur in iure facta conceſsio prælatis religionum ad talem diſpenſationem faciendam. Addo etiam nec ordinaria priuilegia religioſorum, etiam mendicantium, concedere hanc poteſtatem prælatis religionum: an vero aliqua religio habeat circa hoc ſpeciale priuilegium, quæſtio eſt de facto, quam vnuſquiſque prælatus in ſua religione ſcire debet.

17. *Quorundam ſententia improbatur. Vide Henricum lib. 12. de Matrim. c. 6. in fine. Rodericus tom. 1. quæſt. reg. q. 14. art. 2.*

Addunt vero aliqui, poſſe prælatos religionum diſpenſare cum ſuis religioſis bigamis, ſaltem quoad ordines minores, quia Epiſcopi hoc poſſunt circa ſuos ſubditos, prælati autem religionem exercent circa ſuos iuriſdictionem Epiſcopali ſimilem, ſeu æqualem. Sed ego hoc nec conſulerem, nec admitterem ſine ſpeciali priuilegio, quia id, quod ſupponitur in rigore iuris non eſt verum: vnde, cum per aliam illationem extenditur talis poteſtas ad prælatos religioſorum, fit minus probabilis. Nam cum dicuntur prælati religioſorum participare iuriſdictionem Epiſcopalem, intelligendum eſt quoad ea, quæ communi, & ordinario iure Epiſcopis conueniunt. Minus vero probabile eſt, quod quidā aiunt prælatos religionum poſſe diſpenſare cū ſubditis in bigamia, etiam quoad ordines ſacros, ſi ſecundum ius commune intelligatur: ſi autem de priuilegio ſit ſermo oſtendendum eſt.

18. *Quid poſsint Prælati religionum in bigamia ſimilitudinaria.*

Hæc autem intelligenda ſunt de bigamia vera, vel interpretatiua: nam in illam, quæ tantum ſimilitudinaria eſt, facilius cadit diſpenſatio. Vnde, cum certum ſit, iure communi conceſſam eſſe poteſtatem Epiſcopis diſpenſandi in irregularitate prouenien̄te ex bigamia ſimilitudinaria, merito affirmare poſſumus, prælatos religionum, q quaſi Epiſcopalem iuriſdictionem exercent, vt Generales Prouinciales, aut Abbates (iuxta vniuſcuiuſq; inſtitutum) poſſe in eodem impedimento cum ſuis ſubditis diſpenſare, ſiue ante profeſsionem, ſiue poſt, illud contraxerit. Potuit enim eſſe prius clericus in ſacris, & matrimonium cōtraxiſſe, vel etiam poſt profeſsionem in eadem, vel in alia religione, quæ diuerſitas non refert ad hanc diſpenſationem reſpectu Epiſcoporum, vt ſupra dictum eſt. Oportet autem vt hoc impedimentum cum alijs non miſceatur, nam, ſi religioſus duxit viduam, non poterit cum eo diſpenſare prælatus, cum nec Epiſcopus poſsit diſpenſare, quia iam illa non eſt tantum ſimilitudinaria, ſed etiam interpretatiua; & idem erit, ſi religioſus poſt profeſsionem duo matrimonia cōtrahat, quia etiam illa eſt bigamia interpretatiua, iuxta ſuperius dicta.

DISPVTATIO L.

De Irregularitate, quæ naſcitur ex defectu natalium.

POST defectum ſacramenti conſiderandum ſequitur de effectibus perſonæ, qui licet culpam eius non includant, ſufficiunt tamen irregularitatem fundare. Sumimus autem initium ab illo, qui ex ipſa generatione contrahi ſolet, quia primus eſt omnium. Eſt autem hic defectus ſolum quando aliquis natus non eſt ex legitimo matrimonio, & hic vocatur defectus natalium, qui dici poteſt illegitimitas. De quo dicendum eſt, an irregularitatem inducat, & qualem, quoue iure, & quomodo auferri poſsit.

SECTIO I.

Quod modis filii naſcantur, vel fiant legitimi.

1. *Prima concluſio.*

QVia priuatio per habitum cognoſcitur, ideo de legitimis filijs pauca præmittenda ſunt. Dico ergo primo, Legitimi filij illi propriiſsime ſunt, qui ex parentibus vero matrimonio cōiunctis oriuntur, ſiue tale matrimonium fuerit ſacramentum, ſiue non, id eſt, ſiue ſint nati ex parentibus baptizatis, ſiue ante eorum baptiſmum, dummodo fuerint matrimonio copulati, vt docet Paul. prioris, ad Corinth. 7. & latè Innocent. 1. epiſt. 2. 22. & 24.

2. *2. Concluſio.*

Dico ſecundo, Inter legitimos numerantur, qui, licet fuerint ex illicito concubitu nati, per ſubſequens matrimonium legitimi facti ſunt; quod contingit quoties parentes tempore generationis ſoluti erant, & habiles ad matrimonium inter ſe contrahendum, quia tunc ſubſequens matrimonium quaſi retrotrahitur vſque ad tempus conceptionis talium filiorum, ex quadam benignitate iuris canonici in capit. *Tanta.* Qui filii ſint legitimi. Vbi Gloſſ. aduertit, tales filios eſſe legitimos etiam quoad ordines, quia matrimonium ſubſequens omnino purgat præcedentem turpitudinem. Circa quod occurrebat difficultas, ex capit. *Innotuit*, de Electione, quam infra ſect. 5. tractabo. Dixi autem neceſſarium eſſe, vt tempore generationis parentes ſint habiles ad contrahendum inter ſe: nam ſi aliquis eorum fuerit matrimonio copulatus, vel aliud ſimile impedimentum interceſſerit, etiamſi poſtea ablato impedimento matrimonium contrahant in dicto capit *Tanta.* Intelligitur de impedimento ſufficiente ad irritandum matrimonium, nam ſi ſit ſolum impediens, nihil obſtabit, cum valori matrimonij non repugnet, vt latius intelligi poteſt ex Couarr. 2. p. 4. cap 8. 1. 2.

3. *Quid ſi impedimentum ad contrahēdum quod tempore conceptionis fuit, tempore natiuitatis fuerit ablatum.*

Hic verum occurrit quæſtio, ſi contingat tale impedimentum exiſtere tempore copulæ, ſeu conceptionis: tempore autem natiuitatis filij iam eſſe ablatum per diſpenſationem, an talis filius per ſubſequens matrimonium legitimus fiat. De qua ſunt contrariæ opiniones, quas ibi Couarr. late refert ipſe tamen prius reſoluit partem fauorabiliorem, nimirum illum filium fieri legitimum per ſubſequens matrimonium. Refert vero deinde Sarmientium lib. 1. Selectarum interpret. ca. 5. n. 10. qui poſt ipſum Couarruuiam contrariam ſententiam tenuit, cuius rationibus permotus tandem idem Couarr. rem dubiam & indeciſam relinquit. Vnde in ordine ad irregularitatem eſt ſine dubio ſecurior ſententia, quæ requirit parentes habiles ad contrahendum tempore conceptionis. Et habet magnum fundamentum in dict. cap. *Tanta*, quod ſic habet *Si autem vir, viuente vxore ſua, aliam cognouerit, & ex ea prolem ſuſceperit licet poſt mortem vxoris in eandem duxerit, nihilominus ſpurius erit filius.* In quibus verbis ſolum poſtulatur, vt copula interueniat exiſtente impedimento. *Deciſio.* Ponamus enim ante natiuitatem talis filij mortuam eſſe vxorem talis viri, & poſtea duxiſſe aliam, quam durante priori matrimonio cognouerat, ſequitur, in eo caſu filium fieri legitimum per tale matrimonium, hoc autem videtur repugnare prædicto textui: nam in illo filio concurrunt omnia, quæ ibi poſtulantur vt talis proles ſemper ſit ſpuria. Ratio etiam hoc ſuadet, quia lex, quæ illam limitationem poſuit, non reſpexit ad natiuitatem filij, in qua non interuenit culpa, ſed ad copulam ita turpem, & damnabilem, vt voluerit purgari etiam per ſubſequens matrimonium: ad hoc autem parum profecto refert, quod impedimentum ſublatum ſit

tempore natiuitatis. Hęc ergo pars mihi valde veriſimilis videtur, & maxime quando impedimentum tale fuit, vt pro eo tempore non eſſet diſpenſabile, quale eſt illud de priori matrimonio, idemq; cenſeo de voto ſolenni, etiamſi demus eſſe diſpenſabile, vel de facto diſpenſari ante natam prolem: in aliis vero impedimentis, quæ facilius tolluntur per ordinariã diſpẽſationem, est fortaſſe res magis dubia, ſemper tamen videtur dicta ſententia probabilior.

4. *Qui dſi impedimentum poſt conceptionem ſuperueniat.* Secus vero erit ſi è contrario contingat, tempore conceptionis non fuiſſe impedimentum, tempore autem natiuitatis iam inueniri: nam hoc nõ obſtabit quominus ſi poſtea, ablato impedimẽto, matrimonium contrahatur, proles legitima efficiatur. Vt v.g. ſi poſt copulã inter perſonas ſolutas, altera, vel vtraque earum aliud matrimonium contrahat, deinde vero ante talis filij natiuitatem eædem perſonæ viduæ effectæ inter ſe contrahant, prior proles legitima efficitur, vt optime docuit Couar. ſupra n. 15. Et colligitur ex d.c. *Tanta*, nam ibi ſolum excipitur caſus, in quo ipſa copula eſt damnabilis, propter matrimonium, quod de eo tempore exiſtebat: at v. in illo caſu copula non fuit damnabilis dicto modo: ergo proles inde orta comprehenditur ſub generali regula textus, vt fiat legitima per ſubſequens matrimonium ſiue aliud præceſſerit ante vel poſt natiuitatem, ſiue non, nam de hoc nihil in textu dicitur, nec nos illud debemus, aut poſſumus limitare: ſolum ergo requiritur, vt matrimonium poſtea ſubſecutum validum ſit. Vnde ſi contingeret, aliquam ex illis perſonis religionem profiteri ante natiuitatem prolis prius conceptæ: poſtea vero ex diſpenſatione Pontificis reddi habilem ad matrimonium, per illud fieret filius legitimus ex eodem principio, quod prior copula fuit tantum ſimplex, & matrimonium poſtea ſubſecutum fuit validum.

5. *Cor. illatiũ.* Vnde colligimus vlterius, quoties tempore conceptionis impedimentũ exiſtit inter parentes, quod matrimonium inter eos irritaret, etiamſi ab altero eorum ignoretur, & in conſcientia excuſetur ab inceſtu, vel adulterio, verbi gratia licet non à fornicatione ſimplici: nihilominus prolem inde exortam non fieri legitimam propter matrimonium ſubſequens, ablato impedimento. Quam rem late diſputat Couarr. ſupra n.16. & 17 refertq; contrarias opiniones ſatis communes, tandemq; in hanc ſententiam magis ipſe inclinat: quæ mihi profecto indubitata videtur ex dict. cap. *Tanta*, vbi generaliter dicitur, ſi vir viuente vxore aliam cognouerit, filium inde conceptum ſemper eſſe ſpurium, nulla mentione facta, an mulier illa, quam cognouit, ſciuerit, vel ignorauerit viri ſtatum ſeu conditionem: ergo non poſſumus nos illam limitationem addere, cum nullo iure fundata ſit, vt magis ex ſequenti puncto conſtabit.

Tertia concluſio.

6. Dico tertio. Vt filius ſit legitimus canonico iure ſatis eſt, quod matrimonium ſit verum, aut bona & probabili fide reputatum, etiamſi contingat ex occulto impedimento nullum eſſe. Ita declarauit Pontifex in capit. *Ex tenore.* Qui filij ſint legitimi, vbi Abbas & cæteri Doctores, Antonin. 3. p. tit. 29. cap. 4. Maiolus libro 1. c. 5. & Couarr. d. 2. p. cap 8. §. 1. Conſtatque ex prędicto textu hoc non ſolum procedere quando hęc bona fides in vtroq; parente inuenitur, ſed etiam ſi in altero tantum ex ſtat: nã in caſu illius textus mater ſola bonam fidem habuiſſe dicitur, nam pater qui aliam ſibi matrimonio copulauerat, non videtur potuiſſe bonam fidem habere, quamuis in textu nihil de hoc aſſeratur. Satis vero eſt, quod ſola bona fides matris, cum publica exiſtimatione legitimi matrimonij, ſufficere dicitur, vt iure canonico talis filius legitimus cenſeatur. Neque eſt dubium, quin etiam ad effectum ſuſcipiendi ordines hoc intelligendum ſit: quia ius abſolute, & ſine limitatione reputat illum legitimum: ergo quoad omnes effectus. Atque hæc eſt communis interpretatio, cuius ratio ſolum eſt, quia ius ita diſpoſuit in fauorem prolis legitime conceptæ ſub titulo matrimonij validi, iuxta conſcientiam ſaltem alterius coniugis, & publicam opinionem.

Hinc vero ſolet argumentum ſumi contra id, quod dictum eſt ſuperiori puncto, ſequitur enim, quando ante matrimonium proceſsit conceptio cũ impedimento ignorato, nõ obſtare, quominus per ſubſequens matrimonium talis partus legitimus fiat. Negatur autem conſequentia, & ſimilitudo rationis, quia in priori caſu habemus expreſſam iuris declarationem, nõ vero in altero. Nec ſubeſt eadem cauſa vt extẽdamus illam diſpoſitionem tamquam fauorabilem: quia in priori caſu bona fides parentis eſt circa matrimonium ipſum, & actum eius tamquam abſolute legitimum: in altero vero caſu bona fides & non eſt circa conſummationem matrimonii, & ſolum eſt quoad diminutionem culpæ, vt ſic dicam, abſolute vero conceptio eſt turpis, & proles ex vi illius illegitima: & ideo, ſi in re ipſa interuenit impedimentũ, ignorantia eius licet excuſet talem ſpeciem culpæ, non tamen confert ad legitimationem prolis per ſubſequens matrimonium. 7. *Obiectio contra coroll. 1. concluſionis. Solutio.*

Sed quid ſi matrimonium fiat illicite propter impedimentum non dirimens cognitum, & cum impedimento irritante ignorato, ac proinde ex hac parte bona fide reputetur validum, nunquid proles inde genita erit legitima. Vt ſi quis habens votũ ſimplex caſtitatis ducat fœminã, quam omnino ignorat eſſe affinem in ſecundo gradu, in re tamen habet hoc impedimentum. Reſpondeo generalem regulam eſſe, huiuſmodi prolem eſſe legitimam, quia de valore matrimonii ignorantia eſt inuincibilis & cõſequenter copula, quæ ſubſequitur, matrimonialis, & legitima eſt in exiſtimatione in culpabili, & ita comprehenditur in dicta diſpoſitione iuris, & alia malitia, quæ miſcetur in contractu matrimonii accidentaria eſt ad hunc effectum. 8. *Dubium. Reſoluitur ex generali regula.*

Poteſt autem excipi iuxta antiquũ ius caſus matrimonii clandeſtini: nam licet in re eſſet validum, ab Eccleſia non admittebatur, donec eſſet coram illa probatum, ſeu confirmatum, & ideo ſi caſu intercedebat impedimentum irritans ignoratum, proles inde concepta non erat legitima iuxta capit. *Cum inhibitio* § 1. de clandeſt. deſponſat. Obiici vero poteſt c. *Quod nobis* Qui filii ſint legitimi, vbi, qui de clandeſtino matrimonio poſtmodum ab Eccleſia probato generatus eſt, legitimus iudicatur: quod plerique intelligunt de matrimonio clandeſtino à principio nullo, quamuis bona fide facta. Reſpondetur tamen primo admiſſa hac expoſitione, ibi non dici, filios natos ex tali matrimonio, durãte eius inualiditate iudicari legitimos, ſed tantum, poſtquam eſt *ab Eccleſia probatum*, id eſt, validum effectum per approbationem Eccleſiæ. Quam expoſitionem indicat Abbas ſequens Calderinum, & mihi videtur neceſſaria, ſuppoſita dicta expoſitione, & deciſione alterius textus in d.c. *Cum inhibitio.* Deinde dicitur, nõ oportet textum illum intelligere de matrimonio inualido, ſed ſimpliciter de matrimonio clandeſtino, quod licet eſſet validum, tamen cum eſſet occultum, & non contractum in facie Eccleſiæ, filii ex eo geniti non habeantur legitimi, donec matrimoniũ eſſet per Eccleſiam approbatum. Nam iuxta cap. 2. de clandeſt. deſponſ. ante hanc Eccleſiæ probationem, & confeſsionem ipſorum coniugum, non poterant illi compelli ad perſeuerandum in tali matrimonio, & conſequenter nec proles reputabatur legitima in foro Eccleſiæ: tamen ſi contrahentes ipſi in facie Eccleſiæ rem totam fatebantur, & ratam habebant, matrimonium ab Eccleſia recipiebatur, vt legitimũ à principio, & ideo etiam proles à principio 9. *Exceptio à regula ſecundum ius antiquum. Cap. Quod nobis, qui filii ſint leg. obiicitur Exponitur.*

cipio genita iudicabatur legitima, dummodo aliud impedimentum non obſtaret. Hoc vero non videtur habere locum poſt ſtatutum Concilij Trid. niſi fortaſſe vbi ipſum non fuerit ſufficienter promulgatum quia iam nunc matrimonium clandeſtinum inualidum eſt, & ideo filius ex eo genitus per ſe eſt illegitimus, & quoad legitimationem per ſubſequens matrimonium ita de illo iudicandum eſt, ſicut de quocumque genito per fornicationem & concubinatum.

10. *Quid ſecundum nouū.* Matrimonium autem factum coram Parocho, & teſtibus iuxta Tridentinum per ſe validum eſt, quantum eſt ex modo contrahendi, & ideo ſi bona fide ita fiat, ſufficit vt proles inde concepta ſit legitima, etiamſi per ignorantiam contingat aliquod ſubeſſe impedimentum, quod illud reddat nullum. Quod cenſeo verum, etiamſi cum aliquo peccato contractum ſit, vt verbi gratia prætermiſsis publicis denuntiationibus, quas Concil. prætermitti præcipit, ſine vlla cauſa, & licentia, quia hoc non obſtante illud matrimonium non clandeſtine, ſed in facie Eccleſiæ contractum eſt: & ideo non comprehenditur ſub deciſione textus in dict. ca. *Cum inhibitio*, ac proinde manet ſub alia generali regula iuris, quod proles iudicetur legitima, quæ naſcitur ex matrimonio legitimo reputato. Dices, in eo caſu ignorantiam non reputari inuincibilem, quia non eſt adhibita diligentia ad tollendam illam, quæ ex præcepto Eccleſiæ adhibenda fuiſſet. Reſpondeo, hanc cauſam ſufficere, vt in exteriori foro illa ignoratia ſuſpecta habeatur nihilominus tamen ſi in conſcientia conſtet ignorantiam fuiſſe inuincibilem, & alio modo factam eſſe ſufficientem diligentiam ad veritatem cognoſcendam, in eodem foro proles iudicanda eſt legitima, quia re vera nullum impedimentum canonicum illi obſtat. Idemque dicendum exiſtimo in foro exteriori, ſi de bona & probabili fide alia via in eo conſtiterit ſufficienter, quia illud præceptum præmittendi admonitiones valde extrinſecum eſt, vt propter ſolam illius tranſgreſsionem exiſtimandum ſit, prolem mala aut minus probabili fide fuiſſe conceptam.

11. *An filius ante matrimonium genitus, per ſubſequens matrimonium nullum verum, exiſtimatū legitimetur.* Vltimo dubitari poteſt in hoc puncto, an matrimonium reputatum legitimum bona fide, æqualiter operetur ad filij legitimationem, ac matrimonium verum, vt v. g. an matrimonium bona fide contractū inter conſanguineos reddat legitimam prolē ante tale matrimonium ab ipſis genitam, cum eadē ignorantia de gradu conſanguinitatis. Aliqui enim Doctores affirmant talem prolem fieri legitimam, quia matrimonium reputatum perinde operatur ac verum. Ita tenet Antoninus in ca. *Tanta*, n. 9. Qui filij ſint legitimi. Contrarium vero tenet Socinus Conſilio 31. & in idem magis videtur inclinare Couar. ſupra n. 17. in fine. Et videtur probabilius. Nam primo, ſi bona fides non ſit in vtroque parente, ſed in altero tantum, iuxta dicta conſequenter negandum eſt, prolem illam fieri legitimam per tale matrimonium reputatum, non quia ad hoc minus ſit efficax, quam matrimonium verum, ſed quia nec per matrimonium verum talis legitimatio fieret, eo quod præcedens conceptio in re fuerit inceſtuoſa, & ſola ignorantia vnius partis non poterit illam reddere naturalem ſeu ſimplicem, vt dictū eſt. At vero quando tempore copulæ ex vtraque parte interuenit bona fides quoad ignorantiam impedimenti, tunc certe dubitari poteſt, an proles, quæ materialiter genita eſt ex inceſtu, habenda ſit tanquam naturalis, vt legitimari poſsit per ſubſequens matrimonium reputatum: nam tunc filius genitus poſt tale matrimonium legitimus iudicatur: ergo etiam prius genitas cum eadem ignorantia, quia illud matrimonium retrotrahitur, vt ſupra dictum eſt. Verumtamen ſi hæc ratio efficax eſſet, idem probaret, etiamſi bona fides à principio tantum ex parte alterius parentis interueniſſet: ideoque verius cenſeo etiam in illo caſu non legitimari prolem per tale matrimoniū. Quod non ſolum procedit de matrimonio putato, ſed etiam de vero: quia ſemper præcedens copula inceſtuoſa manet licet ob ignorantiam non imputetur, id vero ſatis obſtat, vt non poſsit ſubſequens matrimonium prolem facere legitimam. Atque hæc ſufficiunt præſenti inſtituto, quoad filios legitimos: reliqua in materia de Matrimonio dicentur.

SECTIO II.

Quod ſint ſpecies filiorum illegitimorum.

REgula generalis eſt, omnes filios, qui nō ſunt legitimi aliquo ex prædictis modis, illegitimos quoad præſentē irregularitatis effectum appellari. Sunt autem varij gradus horum illegitimorum. 1. *Varii gradus filiorum illegitimorum. Naturales.* Primo enim diſtinguūtur in naturales, & ſpurios: naturales dicuntur qui orti ſunt ex copula illicita eorum, qui inter ſe matrimoniū contrahere poterāt. Solent autem hi ſubdiſtingui in nothos, & ſimpliciter naturales priores ſunt qui naſcuntur ex ſoluto & ſoluta domi non retenta: poſteriores vero, qui naſcuntur ex concubina domi retenta: & requiri etiam ſolet, vt illa vnica ſit iuxta Authenticā. Quibus modis naturales efficiantur ſui. §. *Si quis autem defunctus*, collatione 7. Quæ diuiſio ad alios effectus iuris ciuilis poteſt fortaſſe conferre, & maxime vt filius reputetur talis patris: nam quando concubina domi retinetur, filius præſumitur eius, qui illam apud ſe retinet, etiamſi ipſe non declaret: quod ſecus eſt quando proles extra domum naſcitur, nam oportet, vt pater filium recognoſcat, vel ſufficienter probetur. De qua re videri poſſunt Abbas in c. *Per venerabilem* Qui filij ſint legitimi, n. 31. & quæ late ſcribit Couar. d. 2. p. 4. c. §. 4. & Anton. Gomez in L. 9. Tauri, à principio In præſenti vero hæc diſtinctio neceſſaria non eſt, nam omnis iſti ſunt iure Canonico filij naturales quoad præſentem effectum irregularitatis imo, & quoad omnes alios. Quod etiam iure Regio Hiſpaniæ receptum eſſe oſtendunt dicti autores, & alii iuris interpretes recentiores, qui etiam aiunt, conſuetudine totius orbis ita eſſe receptum. Atque ita intelligendum eſt quod dixit Iſidorus lib. 9. Originum, cap. 5. *Naturales filii dicuntur ingenuarum concubinarum filii quos ſola natura genuit, non honeſtas coniugii* & habetur 32. q. 2. c. vlt. vbi ingenuam appellat, nō quia neceſſe ſit eam eſſe nobilem aut alterius ſimilis conditionis, ſatis eſt enim quod ſit ſoluta, & ad matrimonium contrahendum cum tali viro non habens impedimentum: ingenuitas vero matris potius requiritur vt filius ſit liber, & non ſeruus, quam vt ſit naturalis, vt ſumitur ex eodem, & ex c. *Innotuit*, iunct. Gloſſ. verb. *Ingenua*, de Electione. Turrecremata vero d. c. vltim. ſignificat neceſſarium eſſe, vt non ſit meretrix: ſed neque hoc neceſſarium eſt vt filius ſit naturalis, dummodo alia conditio, ſeu aptitudo ad matrimonium non deſit, vt præter dicta optime colligitur ex c. *Innotuit*, iunct. Gloſ. ver. *Coniugata*, de Electione.

Secundo. Filij ſpurij vniuerſaliter dicūtur omnes alij illegitimi, qui naturales non ſunt, dicunturque omnes hi nati ex damnabili coitu: 2. *Filii ſpurii.* nam ſimplex fornicatio, ſeu concubinatus licet in foro animæ damnabilis etiam ſit, tamen ſi non habeat grauiorem deformitatem, humano iure permittitur, ſeu toleratur: quando vero accreſcit malitia adulterij, vel alia ſimilis, dicitur damnabilis copula, quia iura etiam humana illam damnant. In ea vero ſunt gradus nam aliquando licet damnetur talis copula, nō tamen ſpecialiter in iure punitur, vt v. g. adulterium coniugati cum ſoluta: aliquando vero etiam punitur, vt è conuerſo adulterium coniugatæ, cum quo-

cunque alio. Quæ differentia ad noſtram intentionem parum refert, licet interdũ poſsit aliquid conducere ad facilitatem, vel difficultatem diſpenſationis. Et ob eandem cauſam tres pręcipuæ ſpecies horum illegitimorum notandæ ſunt. Quidam enim ſunt filij adulterini, id eſt, ex adulterio nati, qui poſſunt eſſe in triplici differentia, ſcilicet ex coniugato & ſoluta: & ex ſoluto & coniugata: & ex coniugato & cõiugata. Alij ſunt filij inceſtuoſi, nati ex his, qui habent impedimentum affinitatis, vel conſanguinitatis ſufficiens ad irritandum matrimonium inter ipſos, ſi tempore, quo inter ſe conuenerunt, fuiſſet contractum. Vnde iuxta varietatem huius impedimenti poteſt eſſe ſimilis varietas in his illegitimis, quorum impedimentum eo maius erit, quo maior fuerit inter parẽtes ſanguinis propinquitas. Alij deniq; ſunt filij, qui dici poſſunt ſacrilegi, quia ex illis parentibus nati ſunt qui ob impedimentum voti ſolennis caſtitatis inter ſe contrahere non poterant, ſiue illud fuerit in vtroq;, ſiue in altero tantum, & ſiue illud fuerit votum annexum ordini ſacro, ſiue profeſſioni religionis.

Tres eorum ſpecies.

3\. Eſt autem in his votis obſeruandum conuenire primo in hoc quod ſi matrimonium poſt illa ſequatur: nullum eſt, & ideo proles eſt ſacrilega. Secundo in hoc, quod ſi poſt natam prolem ex vero matrimonio votum ſequatur quod ſit validum, quia vel alter coniugum mortuus eſt: vel quia ex illius licentia legitima factum eſt, nullum impedimentum affert legitimæ proli prius genitæ, argumẽto c. *Ad hæc*, de Filijs Presbyterorum. Differunt tamen, quia ſi antecedit matrimonium validum ſiue conſummatum, ſiue ratum tantum & ſequitur ſuſceptio ordinis ſacri, matrimonium non diſſoluitur, vt per ſe notum eſt, imo neq; vxor amittit ius ſuum, ſi in talem ordinationem mariti non conſenſit eo modo, quo exigit in c. *Coniugatus*, de Conuerſ. coniug. Quapropter, ſi vxor petet ius ſuum cogetur maritus, nõ obſtante ordinatione: reddere debitum, quamuis illud petere non poſsit propter votum caſtitatis, vt definit Ioan. 22 n. Extrauag. *Antiqua* de voto Gloſſ. & Doctores in c. vnic. de Voto in 6. & tract. Couarr. diſt. in. 4. 2. p. c. 7. §. 4. n. 9. Atq; hinc fit, vt filius natus ex tali matrimonio legitimus ſit, non obſtante voto, & ordinatione patris: quia talis copula non eſt ſacrilega. & votum tunc eſt quaſi ſuſpenſum quoad impediendam redditionem debiti, & delictum parentis ſolum fuit in temeraria ſuſceptione ordinis non in filii procreatione. Et hæc eſt communis ſententia, vt patet ex Couar. ſupra & Maiol. lib. 1. c. 9. n. 8. In voto autem ſolenni religionis non habet locum ſimilis caſus; aut enim matrimonium, quod anteceſsit, ratum fuit, & conſummatum, aut ratum tantum, in priori caſu profeſsio ſubſequens nulla fuit, ac proinde filii poſterius generati legitimi ſunt in poſteriori autem caſu matrimonium diſſoluitur per ſubſequentem profeſsionem, quæ omnino valida fuit, ideoq; filii poſtea geniti ex priori ſponſa ita ſunt illegitimi ac ſi nullum matrimonium anteceſſiſſet.

4\. Tertio dicendum eſt aliquos eſſe filios canonice illegitimos, qui naturaliter legitime procreati ſunt. Suppono interdum viuente vtroque coniuge poſſe vtrumq; vel alterum eorum ſolenne votum continentiæ valide emittere, ita vt vterque maneat priuatus iure petendi, & ſine obligatione reddendi debitum ca. *Si vir*, 37. q. 2. c. 1 & c. *Coniugatus*, de conuerſ. coniug. de qua re quomodo fieri debeat, & an ſit neceſſaria auctoritas Epiſcopi ad valorem actus vel vt ordinate fiat, in opere de Religione dicimus. Suppono ſecundo, in eo caſu vinculum matrimonii prius contracti, & conſummati non diſſolui, quia prorſus indiſſolubile eſt quoad vinculum, iuxta illud. *Quos Deus coniunxit homo non ſeparet.* Tertio ſuppono, ſi contingat ex coniugibus in tali ſacro iam

Tertius gradus filiorum illegitimorũ.

conſtitutis filium generari, illum dici poſſe generaliter legitimum, quia reuerâ natus eſt ex legitimo matrimonio. Imo addit Abb. ſtatim citandus, etiam eſſe legitimum ciuiliter, id eſt, quoad ſucceſsionem hæreditatis quod fortaſſe eſt verum: quia non conſtat per iura ciuilia excludi. Sed de hoc alibi. His ergo poſitis de hoc dicimus, non obſtante naturali origine eſſe canonice legitimum. Non caret tamen res controuerſia: nam quod alias copula ſit ſacrilega ipſis parentibus, non obſtat quando ſacrilegium non eſt contra ſubſtantiam vinculi matrimonii: quod patet, tum in eo caſu, in quo vterque parens habet ſimplex votum caſtitatis: tunc enim ſacrilege conueniunt, & nihilominus proles legitima eſt: tum etiam in eo caſu in quo clericus in ſacris contra voluntatem viuentis vxoris ordinatur, & cum illa cohabitare compellitur, & generat, non tantum reddendo ſed petendo debitum, in quo etiam ſacrilegus, & non obeſt filio quominus legitimus ſit: idem ergo erit in præſenti caſu. Et confirmatur ex cap. *Literas*, de Filiis Presbyterorum, vbi conſultus Pontifex de quodam ſic progenito, reſpondet, *Si alter dignus inuentus fuerit permittimus ipſum ordinari in clericum, & ad Eccleſiaſticum beneficium promoueri:* ergo ſupponit illud non fuiſſe impedimentum. Propter quem textum hanc partem tenuit Raymund. in Summa, in cuius ſententiam inclinat Palud. 4 diſtinct. 41. qu. 3. num 9. *1. Sententia.*

Nihilominus aſſertio poſita, & vera, & communis eſt. Quam tenuit Gloſſ. 1 in c. *Miniſtri*, 81. diſt. & Hoſtienſis in ſum. titul. de Filiis presbyt §. *Qui poſsit:* verſ. *Quid ſi ſacerdos generat filium ex vxore legitima*, Innocent. Ioan. And. alii, quos refert Panormitan. Idem tenet Anton. 3. p. tit. 29. ca. 4. & Maiol. lib. 1. c. 4. n. 7. Probatur autem præcipue ex dict. c. *literas*, vbi verba illa *permittimus ordinari*, relaxationem ſignificant, vnde ſupponunt impedimentum, vt ibi Gloſſ. Innoc. Adrian. Hoſtienſ. Panorm. & communis intelligunt, Gloſſ. etiam in c. de filiis Presbyterorum, in 6. Et videtur colligi ex conditione, quæ adiungitur. *Si alius dignus inuentus fuerit*: Sed obiici poteſt, quia verba commode poſſunt exponi vt non diſpenſationem, ſed declarationem contineant, & conditio adiecta optime, etiam ſic quadrat vt ſenſus ſit: ſi aliud non obſtat, hoc non eſt impedimentum: ſimilis enim forma verborum in eodem ſenſu habetur in cap. *Tua nos* & vltim. de homicid. Nihilominus certum eſt, Pontificem in illo cap. *Litteras*, diſpenſationem conceſſiſſe & talem, qualem ſolus Summus Pontifex concedere poterat. Hoc euidentius colligitur ex integro textu, quem refert Anton. Aug. in Collectione 2. Decretalium c. 5. eiuſdem tit. vbi interponuntur hæc verba. *Verum quia in filiis paterna incontinentia propellanda dignoſcitur, & propter cautelam presbyterorum filii à ſacris ordinibus iuxta ſanctionem canonicam remouentur, non expedit vt ſuper huiuſmodi ita ſupplicantium precibus annuamus, quod videatur aliis impetrandi ſimilia ſpem aliquam facilius impertiri: ſed vt ſuæ poſtulationis effectum, cum ad Sedem Apoſtolicam ſimiliter acceſſerit, ex toto corde defraudari ſe non doleat, præſenti ſcripto vobis ſignificamus, quod ſi aliter &c.* Ex quibus verbis euidenter conſtat, primo fuiſſe nec eſſe neceſſariam diſpenſationem in illo caſu, imo etiam non facile concedendam. Secundo conſtat, Pontificem aliquid ibi concedere, quod ipſe ſolus concedere poterat, quoque verebantur concedere, ne aliis ſpem daret ſimilia petendi. Quare vel dicendum eſt. Pontificem diſpẽſaſſe etiam quoad ordines ſacros, vel certe tunc nõ potuiſſe Epiſcopum, ſed Pontificem tantum diſpenſare quoad minores ordines, & in his Pontificem diſpenſaſſe quod indicant illa verba, *Vt ex toto difraudari ſe non doleat.* 5.

Obiectio.

Solutio.

Denique colligitur ex dictis verbis, ad hanc illegitimitatem ſolum conſiderari à iure, quod huiuſmodi ſint filii presbyterorum propter parentum inconti- 6.

continentiam ab Eccleſia ſpecialiter damnatam & reprobatam procreati. Vnde fit, nõ ſufficere vinculum matrimonij, ſi eius executio fuerit dicto modo ablata & interdicta. Dices, hunc textum recte probare quoad filios presb. non vero quoad inferiores in ſacris conſtitutos, nec quoad religioſos, quia de his non exprimitur, nec valet argumentum à ſimili. Reſpondetur de his omnibus idem eſſe iudicium ex omnium Doctorum ſententia, & notat ſpecialiter Additio ad Abbatem in dict. ca. *Literas* citans Rom. ſingul. 522 & 523. Neq; illud eſt argumentum à ſimili, ſed eſt ex formali ratione talis prohibitionis, quæ non eſt ordo ſacerdotalis, ſed ſolenne votum continentiæ, ratione cuius in foro Eccleſiæ propria vxor non reputatur vxor quoad debitum reddendum, vt notauit Gloſſ. in dict. ca *Miniſtri*, ponderans verbum textus. *Inuadere cubile tanquam alienum*. Et hæc eſt clara differentia inter votum ſolẽne, & ſimplex, & inde hanc copulam & aliam illicitam cum propria vxore ex quacumq; alia prohibitione, quæ ſufficiens nõ eſt, vt propterea filii cenſeantur illegitimi. Et ita ſolutæ manent rationes dubitandi poſitæ in contrarium.

SECTIO III.

Vtrum omnes filii ilegitimi ſint irregulares.

1. *Concluſio.* EX dictis in præcedenti ſectione facile definitur quo titulo hæc irregularitas contrahatur, & ad quas perſonas deriuetur. Fundamentum enim illius eſt ortus ex coitu illegitimo: huiuſmodi autem cenſetur eſſe omnis ille, qui non eſt ex legitimo matrimonio vero aut probabiliter exiſtimato, & cuius executio ablata non ſit modo in ſuperiorib⁹ declarato. Vnde fit vt hæc irregularitas deriuetur ad omnes filios illegitimos, in quocumq; gradu, vel ſpecie ſint. Quod ſatis expreſſe habetur in cap. 1. de Filiis Presb. extra, & in 6. & in c. *Conſuluit*, iuxta Gloſſ. de Seruis non ordinat. & cap. *Per venerabilem* Qui fil. ſint legitimi, & ex multis cap. diſt. 56. à princ. & eſt communis Doctorum ſententia eiſdem locis, & Summiſtarum verb: *Irregularitas*. Nauarr. ca. 27. n 201 Bernard & Salzedo in Pract. cap. 14 Maioli, ſupra. Ratio autem ob quam Eccleſia hanc irregularitatem induxit, multiplex conſiderari poteſt, ſcilicet, in deteſtationem paterni ſceleris, ob infamiam quandam & turpitudinem quam inde contrahit filius, & quia timeri poteſt ne filius ſit paterni criminis imitator. Et ideo non eſt inconueniẽs, quod hoc impedimentum redundet, in filios ſine culpa eorum, quia hæc irrgularitas non eſt pœna reſpectu talium filiorum, ſed impedimentum canonicum impoſitum propter quandam indecentiã quæ ſine culpa ex vitio naturæ contrahi potuit.

2. *Cur patris illegitimorum irregulares non efficiantur.* Sed obiicies, ſaltem debuiſſe irregularitatẽ hanc non ſolum filiis ſed etiam parentibus imponi: quia cum in patre fuerit culpa, in eo etiam eſt maior turpitudo & indecẽtia: ergo plus debet ei propria culpa obeſſe, quam culpa aliena filio. Reſpondeo inprimis hic non agi de pœna culpæ, ſed de indecẽtia, & de præcauenda ſimili turpitudine in futurum: in parente autem non conſideratur indecentia vlla præter delictũ de cuius punitione, quatenus ad delinquentis irregularitatem, vel ſuſpenſionẽ pertinere poteſt ſupra dictũ eſt. Deinde dicitur, eſſe diſparem rationẽ, quia pater non accipit eſſe per turpem generationem, ſed dat filio, actio vero non eſt in agente, ſed in paſſo: & ideo defectus, ſeu indecentia, quæ inde naſcitur, non manet in parente, ſed redundat in filium, excepta culpa, quæ eſt quaſi immanens in ipſo operante.

3. Addit vero Maiolus lib. 1. ca. 12. aliquos eſſe caſus, in quibus fit irregularis, eo quod habeat filios etiã legitimos. Vnus eſt de clerico, qui ex matrimonio legitimos filios habuit ante ordinationem ſuam: nam ille cenſetur irregularis non quidem ad ordines ſacros, ſed ad Epiſcopatũ vel prælationem Eccleſiaſticam ſumpto argumento, ex cap. *Cathinenſis*, d. 61. vbi Pontifex, vacante quodam Epiſcopatu, præcipit eligi, qui nec vxorem habeat, nec filios. Et idem habetur in cap. *De Syracuſana*, 28. d. 28. vbi dicit Pontifex, hoc fuiſſe prohibitum principali conſtitutione, quia quando Epiſcopus habet filios, *Eccleſiaſtica ſolet periclitari ſubſtantia*. Habetur autem illa conſtitutio in Auth. *Quomodo oportet Epiſcopos*, & cap. 5. colla. 1. vbi in Gloſſa refertur alia ſimilis conſtitutio græca eiuſdem Iuſtiniani Imperatoris, in qua pro ratione redditur *Ne contẽptis pauperibus Chriſti, propriis filiis incũbat, & in eos facultates Eccleſiæ transferat*. Sed hæ leges ciuiles per ſe non poſſunt inducere irregularitatem, vt conſtat & generaliter notat Abb. in c. *Eccleſia Sanctæ Mariæ*. de Conſtitutionib. Non videntur autem dicti canones approbare hoc ſimpliciter tanquam impedimentum canonicum, ſed ſolum acceptare vt egregium conſilium, & maxime approbare cauſam, quę Imparatorem mouit ad illam legem conſtituendam. Et ideo Gloſſ. circa prius capitulum dixit, *Si nulla ſit præſumptio*, aut periculum quod dilapidentur bona Eccleſiæ, vel detur cautio, & fiat inuentarium, poſſe quempiam eligi in Epiſcopum, licet habet filios. Quod videtur expreſſe ita diſpoſitum in c. *Sint manifeſtæ* 12. q. 1. Et in c. *Epiſcopus, qui filios*, 12. q. 2. Vnde inter Iuriſperitos cõtrouerſum eſt, an clericus habens filios, poſsit ſine diſpenſatione aſcendere ad Epiſcopatum. De qua re alibi latius dicetur, interim videri poteſt Abbas in c. 1. de Teſtamentis, n. 2. vbi Additio plura allegat. Et mihi quidem veriſimile eſt, cum Pontifex daturus ſit Epiſcopatum vel confirmaturus electionem, neceſſarium eſſe illi aperire talem perſonæ conditionem, vel legitima ſit collatio vel confirmatio, & non ſubreptitia, quia valde mouere poteſt, & difficilem reddere Pontificis voluntatem. Et hoc ſaltem probat dict. c. *De Syracuſanæ*, vbi Gloſſa diſtinguendum putauit, quoad hoc inter legitimos & illegitimos, ſed immerito, vt recte Panormitanus notauit cum textus nihil diſtinguat, & quodam modo maior ratio ſit in filijs legitimis, quia magis ſolent eos parentes diligere, magiſque eis theſaurizare procurant.

4. Alius modus huius irregularitatis cẽſetur eſſe in cauſa ſupra tractata, ſi clericus vxoratus ſine conſenſu vxoris ſacrum ordinem ſuſcipiat: manet enim inhabilis, & irregularis tam ad vſum ordinis ſuſcepti, quam ad aſcenſum ad ſuperiorem. Verũtamen hæc irregularitas non prouenit proprie ex filijs, ſed ex ipſa coniunctione ad vxorem, etiamſi alij non procreentur. Neq; etiam videtur noua irregularitas contracta per talem ſuſceptionem ordinis ſacri, ſed ex vi ipſius vinculi matrimonij, quia ratione illius, ſecundum præſentem Eccleſiæ ſtatum, fit quis inhabilis ad aſcendendum ad ſuperiores ordines, & vſum eorum, & ad Eccleſiaſtica beneficia, viuente ſcilicet vxore, & ipſa non conſentiente, & caſtitatẽ vouente, cap. 1. 2. & 3. de Clericis cõiugatis. Dico autem ſecundum præſentem ſtatum, quia olim permittebatur clericis in ſacris habere vxores licet nõ permitteretur vſus earum, vt conſtat ex Concilio Libertino can. 33. Tolet. 1. can. 1. & Leone Papa, Epiſt. 84. cap. 4. & Epiſt. 92. cap. 3. & ex Gregorio lib. 3. Epiſt. 34. & habetur in cap. *Multorum*, 27. quæſtion. 2. de qua re latius Deo dante in opere de religione (o)

SECTIO IV.

An expoſiti, & in vniuerſum omnes, quorum origo incerta eſt, ſint irregulares.

1. *Varii ſenſus quæſtionis.* IN præcedenti ſectione oſtendimus, omnes illegitimos eſſe irregulares. Nunc declarandum eſt quam certus eſſe debeat hic defectus natalium, vt irregularitatem inducat. Varii enim gradus incertitudinis, ſeu cognitionis in hoc eſſe poſſunt. Primus eſt quando neutrum ſcitur, vt cótingit in filiis expoſitis, ſub quibus comprehendimus omnes, quorum parentes ignorantur. Secundus gradus eſt, quando filius natus eſt ex matre habente virum, & communi exiſtimatione creditur eſſe genitus ab illo, re tamen vera eſt genitus ab alio; id tamen non conſtat, niſi fortaſſe ex aliquibus coniecturis, vel aliqua infamia, aut etiam per aſſertionem matris id ſecreto affirmantis filio. Tertio poteſt contingere aliquem eſſe natum ex coniugatis in externo foro Eccleſiæ, poſtea vero declarari matrimonium fuiſſe nullum; dubium tamen vel incertum relinqui, an parentes bona vel mala fide contraxerint, & filium genuerint. Extra hos autem caſus ſemper videtur altera pars certa, humana fide & opinione, quod in hac materia ſatis eſt: & ideo de illis tantum dicemus, & inde colligemus generalem regulam.

De Expoſitis.

2. *1. Opinio.* CIrca primum ergo punctum de expoſitis, variæ ſunt opiniones. Prima negat expoſitos eſſe irregulares. Quam tenet Ananias, & Felinus, quos cum aliis refert Couar. ſtatim citandus. Et hanc opinionem tenet Menoc. conſ. 96. & eſſe communiter receptam, dixit Paleotus in lib. de Filiis notis, c. 63. n. 3 Fundamentum eſt, quia, qui non probatur malus, præſumitur bonus in iure: ſed hi expoſiti non probantur illegitimi: ergo præſumēdi ſunt legitimi, & conſequenter non irregulares. Et confirmatur à ſimili: nam iſti ob hanc cauſam præſumuntur nati ex parentibus & progenitoribus fidelib⁹, qui nunquā à fide diſceſſerunt & admittuntur ad officia, & beneficia in Eccleſiis in quibus ſunt ſtatuta non recipiendi neophytos, ſolum quia, cum non probentur eſſe ex viciata radice, præſumuntur eſſe ex bona. Quod videtur ita definitum ab Innocentio Tertio, in c. *Cum deputati*. de Iudiciis, vbi Gloſſa vltima aduertit, ius præſumere quemlibet eſſe dignum, niſi probetur contrarium, & allegat varia iura. Eſt autem optima Regula 57. C. de Regul. iur. *Semper in dubiis præferenda eſſe benigniora.* Reſponderi vero poteſt hoc fundamentum procedere, quando res eſt in vtramque partem æque ignota, hic autem eſſe moralem, & vehementem præſumptionem hos expoſitos eſſe illegitimos, quia filii legitime nati non ſolent ita exponi. Sed hoc nō ſatisfacit: nam, licet demus frequentius ita eſſe, nō tamen ſemper, quia interdum experientia cōpertum eſt, parentes propter paupertatem nimiam vel aliam ſimilem cauſam exponere legitimam prolem, vt Exod. 2. legimus, Moyſem, quamuis legitimum, fuiſſe ſic expoſitum. Idem ſupponitur in c. vnic. de Infantibus expoſitis, in illis verbis, *Hoc ipſo fuit à poteſtate patria liberatus*, nam hoc proprie non cadit niſi in filium legitimū, vt conſtat ex §. vlt. inſtit. de Nuptiis, & §. vlt. iuncta Gloſſ. Inſtit. de Patria poteſtate. Hoc ergo ſatis eſt, vt in ordine ad fauores hi præſumantur legitimi. Sicut ſupra dicebamus quando ex aliquibus hominibus quidam ſunt homicidæ, alii vero non, ſi Eccleſia non poſſit aliquos diſcernere, neminem repellere, ne inuoluat innocentes cum nocentibus, melius enim eſſe videtur plures habentes defectum incognitū accipere, quam expellere paucos re ipſa maculam non habentes: ergo in gratiam paucorū v. g. qui poſſunt eſſe legitimi, ſatius eſt omnes legitimos reputare. Et confirmatur, nam ob hanc cauſam iura tam canonica, quam ciuilia, fauoribus proſequuntur hos expoſitos, quod ad pietatem etiam ſpectat, eo quod ſint veluti humano ſubſidio deſtituti. Et ideo in c. 1 de Infant. expoſitis, ſerui expoſiti efficiuntur liberi, & liberti fiunt ingenui. Et idem habent leges ciuiles C. eod tit. & l. *Nemini*, C. de Epiſcopali audientia.

3. *2. Sententia.* Secunda ſententia eſt, hos eſſe irregulares quamdiu de eorum parentibus non conſtat. Quam tenet Maiolus lib. 1. c. 11. Qui textum non adducit, ſed maxime fundatur cōiecturis. Prima & præcipua eſt illa, quod iſti expoſiti frequentius ſunt ex turpi conceptione; in obſcuris autem inſpici ſolet quod veriſimilius eſt, aut quod plerumq; fieri ſolet, vt dicitur in l. 115. ff. de Regul. iur. Secunda, quod poſſunt eſſe rebaptizati, & dubiū de rebaptizatione ſufficit ad irregularitatem. Sed non credo eſſe verum aſſumptum, maxime quando certum eſt rebaptizationem non potuiſſe cum culpa rebaptizati contingere, vt eſt in præſenti caſu. Maxime quod, regulariter loquendo, tale dubium non eſt poſitiuum & probabile, ſed mere negatiuū, quod ſi e dubio non ſufficit. Tertia, quia peregrini & incogniti repelluntur propter incertitudinem. Sed hoc etiam exemplum, & limitatione indiget vt in ſuperioribus traditum eſt, & nō eſt ſimile, tum quia de illis peregrinis habemus expreſſam deciſionem iuris in c. 2. de Clericis peregrinis, quæ in præſenti non habetur: tū etiam, quia illi peregrini tenētur de ſe ipſis rationem reddere, & teſtimonium ſuorum prælatorum afferre: & ideo quamdiu illud non exhibent, in culpa eſſe iuridice præſumuntur: donec aliquo modo, ſaltem per probatam conſuetudinem purgentur. Addit 4. huiuſmodi expoſitos cenſeri eſſe ex parentib. infamibus, vel qui per ipſam expoſitionem infames facti ſunt. Sed hoc parum refert ad præſentem irregularitatem, & ad quamcumq; aliam inhabilitatem, quia illa infamia parentum, qualiſcumq; ſit, nō redundat in filios neq; eos infames facit. Nihilomin⁹ ob ſolam primam coniecturam inclinat in hanc opinionem Couarr. in Clem. *Si furioſus*, p. 1. in princ. n. 9. cum duplici limitatione. Vna eſt, vt expoſitus *Limitatur 2. ſententia.* nondum promotus, ſit irregularis ad ſuſcipiendos ordines in futurum ſi vero iam ſit ordinatus, prohibendus non ſit ab vſu ordinis. Secunda eſt, q́ Epiſcopus poſſit diſpenſare in hac irregularitate. Quā opinionem ſequitur Salzedo in Pract. cap. 14. ad finem, quamuis fateatur rationem eius non concludere, nec meliorem afferat. Poteſt pro hac ſententia citari Gloſ in c. *Conſuluit*, de Seruis non ordinandis, quatenus dicit: ſpurium illegitimum eſſe; *qui patrem oſtendere non poteſt, vel ſi oſtendit, verecundum oſtendit.* Confirmari etiam poteſt hæc pars ex illis iuribus, quæ affirmant, in dubiis facti præſumendum eſſe aliquem irregularem: nam hic dubiū facti intercedit, & tale vt in deteriorem partem magis inclinat.

4. *Quid in hac controuerſia ſentiendum.* Hæc res adeo eſt dubia, vt nonnulli graues & antiqui Doctores indeciſam eam reliquerint, vt Ancharran. in c. 1. de Infan. ib. expoſit. & Barbatius in c. *Cum deputati*, de Iudiciis. Quapropter vtramq; ſententiam cēſeo probabilem: vnde poteſt, qui voluerit, priori adhærere in praxi: ſecurius autem erit vti moderatione: qua Couarr. leniuit rigorem poſterioris ſententiæ. Itaq; primo certum eſt, ſi poſtquam aliquis fuit expoſitus, de eius parentibus cōſtiterit, ex ſola expoſitione nullam irregularitatem cōtraxiſſe, quia nullo iure expreſſa eſt: quod etiam Maiolus fatetur. Vnde ſi conſtiterit, illum fuiſſe ex legitimo matrimonio natum, irregularis non erit. Poteſt autem id cōſtare, vel vtriuſq; parentis teſtimonio

nio (illud enim ſufficere videtur) vel ex aliis coniecturis, & probationib. Secūdo, ſi parentes omnino ignorantur, & bona fide ordinatur, non eſt cenſendus irregularis ad vſum ordinum. Couar. hoc ſolum probat dicens *propter autoritatem Ananiæ, & Felini*. Sed certe propter eandem idem dicendum eſſet de ordinatione ipſa. Propria ergo ratio eſt, quia in dubiis melior eſt conditio poſſidentis: & ideo addidi in aſſertione, *Si bona fide &c.* Nam hoc principium habet verū in poſſeſſor. b. bonæ fidei; mala n. fides non iuuat. Cum ergo ſic ordinatus habeat ius ad vſum ordinis propter ſolum dubium, quod de expoſitione naſcitur, nō debet prohiberi. Fateor autem alia via poſſe etiā excuſari, etiamſi à principio mala fide ordinatus ſit, deponendo illam fidem & conformando ſe opinioni probabili. Sed hoc ideo licet, quia idē à principio fieri potuiſſet. Vnde dico tertio, huiuſmodi expoſitū poſſe, ſi velit, in conſcientia confirmari priori opinioni quæ habet graues coniecturas, & autores, atq; ita poteſt ſine ſcrupulo abſq; diſpēſatione ordinari. Tamē quia facile poteſt diſpenſatio ab Epiſcopo obtineri, ſecurius eſt illā poſtulare, & ita conſulendū cenſeo. Nam licet Epiſcopus non poſſit diſpenſare cum illegitimis, vt infra dicemus; in hoc tamē caſu eius diſpenſatio ſufficiet, vel quia pręlati autoritas ſimul cum opinione probabili ſufficit ad pacandam conſcientiam: vel quia in ſimilibus dubiis poteſt Epiſcopꝰ diſpēſare, vt in ſequenti ſectione videbimus; vel certe quia hæc non petitur per modū propriæ diſpenſationis, ſed ſolū per modum cuiuſdam approbationis, vel liberæ facultatis. Nā, quia Epiſcopus daturꝰ eſt ordines, vel dimiſſorias literas ad eos recipiendos, & talis conditio perſonæ poſſet merito retardare eius voluntatē, oportet eā illi ꝓponere, vt ea nō obſtante, Epiſcopꝰ volūtarie apꝓbet perſonā ad facultatē concedendam, quod regulariter facere debet, ſi alia cauſa rationabilis nō obſtet.

5. *De nato ex adultera matre, à qua eſſe illegitimum agnoſcit.*
1. Concluſio.

Circa ſecundum punctum dubitari ſolet, an in eo caſu teneatur quis ſe reputare illegitimum propter ſubortam infamiam, vel ſolius matris teſtimoniū. In qua re primo eſt recepta ſentētia, filium in eo caſu non teneri ſe credere illegitimum propter ſolum teſtimoniū matris id aſſeuerantis, etiam in fine vitæ. Ita ſentit Nauar. cap. 27. n. 201. citans Hoſtienſ. in c. 1. de filiis Presbyt. Idem Maiol. l. 1. c. 7. n. 3. Caſtro, l. 2. de Lege pœnal. c. vlt. Concl. 3. Salzed. in Pract. ca. 14. lit. C. parū à principio: & in materia de iuſtitia in ordine ad obtinendam hæreditatem, eſt etiam hæc communis ſententia, vt videre licet in Abb. in c. *Per tuas*: de Probat. n. 4. & aliis Canoniſtis in c. *Officii*, de Pœnit. & rem. & Couar. Regula. *Peccatum*, 1. par. n. 3. & 6. & Soto 4. de Iuſtitia, q. 7. art. 2. ad 2. & Theol. in 4. diſt. 15. Et poteſt probari ex dict. c. *Officii*: nam ibi ſignificatur, huiuſmodi adulteram nō teneri ſuum facinus detegere, ne hæreditas mariti ad alienum filium deueniat, quod regulariter & vt plurimum intelligendum eſt, huius vero ratio eſt, quia filius nō tenetur adhibere fidem dicto matris, iuxta l. *Filius*, ff. Qui ſunt ſui vel alieni iuris: niſi ſufficienter probetur tempore conceptionis non fuiſſe cognitam à marito. Et ratio eſt, quia licet filius credat matrē fuiſſe adulteram, non ideo cogitur credere ſe eſſe illegitimum, cum vtrumq; poſſit æque contingere: & in eo caſu lex hunc legitimum præſumit.

6. *Obiectio.*

Dices, licet quoad alios effectꝰ hoc forte ꝓcedat, non tamen in ordine ad irregularitatē: quia, vt minimum eſt res dubia, in dubio autem facti inclinādum potius eſt in fauorem irregularitatis.

Solutio.

Reſpōdetur, hoc argumentum probare, quod ſupra diximus, illam regulam nō eſſe indiſtinctē ſumendam: nam ſi dubiū ortū eſt ſine hominis culpa, & aliunde nullū eſt medium ad illud expellendū, & quis eſt in legitima poſſeſſione, nō tenetur ſe illa priuare propter dubiū, hæc autē omnia in præſenti cōcurrunt. Nam dubium hoc non oritur ex culpa filii, & expelli non poteſt, eſtq; in poſſeſſione filii legitimi ex vero titulo matrimonii, cui etiam fauendum eſt: poteſt ergo deponere dubium ſpeculatiuum, & practice ſe filium legitimum reputare.

Addit vero Soto, tā vehemētem eſſe poſſe matris 7.
Moderatur præcedens concluſio.
perſuaſionem, vt filius intus in mente credere conuincatur, & in eo caſu in cōſcientia obligari. Sed in hoc oportet diſtinguere factū à neceſſitate, vel debito. Factū appello credulitatem filii, de qua verum eſt, quacunque ratione filius interius credat ſe eſſe illegitimum, ſiue ex leuitate animi, ſiue ex ignorātia, ſiue ex nimia coniectura, teneri in conſcientia ſe gerere vt irregularem, & non ordinari abſq; diſpenſatione, quia alioqui ageret contra conſcientiā. Quod Nauar. ſupra notauit. Imo Maiol. & Salz. addunt, ſi ſcrupulꝰ angatur, & interius magis inclinet in matris aſſertionem, debere diſpēſationem petere. Quod eſt conſilium ad maiorem quietem, nō tamen abſolute neceſſarium, poteſt enim deponere ſcrupulum, etiamſi interius vrgeat, imo, ſi prius leuius credidit, poteſt poſtea melius inſtructꝰ mutare credulitatem, & conſequenter etiam deponere conſcientiā. Neceſſitatem autem credendi appello illā, quæ ex præmiſſis, vel rationib. infertur intellectui, vt aſſentiatur: & hoc modo non poteſt filius ex perſuaſione matris conuinci ad credendū. Primū quia illa eſt tantum humana fides. Deinde nititur tantū vnius teſtimonio, & mulieris, quæ multis ex cauſis poteſt moueri ad aſſerendum. Ac denique eſt de re, quæ non poteſt ipſi dicenti eſſe omnino certa: nam licet de adulterio poſſit eſſe certa, nō tamen de cōceptione ex tali viro, niſi in eo caſu, in quo euidens illi ſit poſt adulteriū, priꝰ fuiſſe prolem formatam, quam à marito fuerit cognita: qui caſus vix poteſt cōtingere, quin maritꝰ rem intelligat. Et ideo quādo res eſt omnino occulta, nō poteſt mater cogere ſeu conuincere filium ad credendum. Quapropter nec debitum ſeu obligationem credendi poteſt inducere, niſi fortaſſe tot afferat cōiecturas, & circūſtantias probabiles, vel ipſi filio alias notas, vt rem faciant vehementer credibilem: Maximum autem teſtimonium eſſet, ſi maritus etiam haberet perſpectum matris adulterium, & teſtificaretur reputato filio, ſe non cognouiſſe vxorem eo tēpore, quo cōcepit, nam tunc ꝑfecto duorū teſtimoniū ſufficere videtur ad obligandum filiū, vt credat ſe eſſe illegitimum. Quod à ſimili probari poteſt ex c. *Tranſmiſſa*. Qui filii ſint legitimi, ibi: *In tali caſu ſtandum eſt verbo viri, & mulieris, niſi certis indiciis, & teſtib. conſtiterit, eſſe filium.* Quamuis Abb. in c. *Per tuas*, de Probationib. n. 4. ex eodem textu, adiuncta Gloſſ. verb. *Indiciis*, oppoſitum aſſerere videatur: quod ad ſummum poſſet habere locum, quando contra parentum teſtimonium eſſent æquiualentes probationes & coniecturæ, vt recte Couar. 2. p. 4. c. 8. §. 3. n. 9. Deniq; hinc etiam à fortiori conſtat, ſecluſo teſtimonio vtriuſque parentis, nunquam debere aliquem ſe reputare illegitimum propter rumorem aliquem, vel infamiam, quia hæc non inducunt ſufficientem probationem, & ideo præualet iuſta poſſeſsio cum iuſto titulo matrimonii, in quo à parentibus ſemper fuit. vt verus filius recognitus, & tractatus, vt ex Couar. ſupra à fortiori ſumitur.

Atq; ex his quæ diximus de filiis adulteris iudi- 8.
De filiis ſuppoſitis.
candum eſt de filiis ſuppoſitis, de quibus etiam loquitur ca. *Officii*, de Pœni. & remiſ. Et quoad obligationem matris, ſi illum ſuppoſuit ignorante patre, idem fert iudicium, quod de filio adulterinē cōcepto. Vnde videtur ſimili modo dicendū, hunc non teneri ad fidē matri adhibendā, niſi cōcurrant alia, quę cogant ipſum ad credendū: ſicut de adulterino dictum eſt. Nihilominus tamen non videtur eſſe omnino ſimilis ratio, nā in priori caſu, vt filiꝰ nō credat matri non oportet vt credat ipsā mentiri in aſſertione adulterii, ſatis enim eſt, quod etiam illo poſito

non

non recte ſequitur iſtum eſſe filium adulterinum: in præſenti autem ſi mater verum dicit, neceſſario inde ſequitur hunc eſſe filium alienum: ergo nō poteſt filius hoc non credere, niſi credat matrem mentiri. Hac autem ſola ratione difficile eſt excuſare filium ab obligatione credendi ſe non eſſe ortū ex tali matrimonio, quia licet vnius teſtimonium non ſit firmum, tamē cum talibus circumſtantiis videtur eſſe vehemens. Quia vera mater non negat verū filium, neq; eſt veriſimile quod decipiat illum, niſi aliunde cōſtet aut de vehementi odio, aut de nimio amore erga alium, cui hac via benefacere ſtudeat. Et ideo in huiuſmodi caſu exiſtimo facilius poſſe filium obligari ad dandam fidem matri, quamuis in particulari circumſtantiæ penſandæ ſint.

9. Aduertenda eſt autem alia excuſatio, quia licet filius in hoc caſu credat matri, non ſtatim ſe credit illegitimū; potuit enim prius ex vna legitime, naſci, & ſtatim alteri ſupponi. Et ideo, ſi eadem mater, quæ negat eſſe verū filium ſuum, affirmet nihilominus eſſe ex legitimo matrimonio natū, id ſatis erit, vt non ſe putet irregularem, quia nō eſt maior ratio credendi vnum, quam aliud. Et quod filius alias legitimus, poſtea ſuppoſitus ſit, non inducit nouā irregularitatem, nullo enim iure lata eſt. Si autē mater affirmet & non eſſe ſuum, & alias eſſe illegitimū, & ei credatur, irregularitatis diſpenſatio neceſſaria erit: an vero credendum ſit, iam dixi iuxta occurrētes circumſtantias iudicandum eſſe, quia nō poteſt hic certior regula tradi propter vehementem coniecturā, q; vera mater ſciens & videns non decipiat filium in re tali. Si vero quiſpiam ſe credat filiū ſuppoſitum tali matri, & ignoret an alias legitim9, vel illegitimus ſit, tunc eadem ratio de illo eſſe videtur, quæ de filiis expoſitis, quia ſimiliter ignorat ortum ſuum. Aliqualis tamē videtur eſſe differentia, quia in hoc caſu maior eſt ratio ſuſpicādi talē infantem eſſe illegitime natum, quia frequentius contingit vt parentes legitimi infantes ſuos tradant aliis parentibus ſupponendos, quia in hoc nihil periculi eſt, & multum poteſt eſſe cōmodi, ſicut naturalis & legitimus parens libenter tradit filium ſuum, vt ab altero in filium adoptetur: ſic enim in præſenti mater, vel pater, qui filium alienum ſibi ſupponit, tacite illum adoptat. Ob hanc ergo cauſam facilius poteſt hic ſuppoſitus, ſi nihil aliud ſciat, ſe credere legitimum, quam alius expoſitus.

10. *De filiis cōiugatorum tantum in externo foro habentes impedimentum irritans*

Circa tertium punctū breuiter dicendū eſt quotieſcumq; non conſtat de mala fide parentum, credendum eſſe filium legitime conceptum, atq; adeo non irregularem, vt ſumitur ex c. *Peruenit*, cum communi interpretatione. Qui filii ſint legitimi: & indicat Cou. 2.p.4.c 8.§.3.n.1. dicēs, vt aliquis habeatur illegitimus, non ſatis eſſe, vt probetur matrimoniū inter parentes fuiſſe inualidū, niſi etiam probetur, parentes mala fide contraxiſſe aut conueniſſe: ergo multo minus tenebitur ipſe filius credere, niſi ſufficienter probetur. Maxime quia in dubio non debet præſumere culpam in ſuis parentibus. Vnde cū hoc pendeat ex interna diſpoſitione parētum, nulla indicia, vel coniecturæ videntur ſufficere, regulariter loquendo, ſecluſa eorum aſſertione. At ſi vterq; eorum affirmaret, eſſet violenta probatio, etiam in conſcientia ſufficiens: ſi tamen alter tantum id diceret, iudicandum erit iuxta dicta in proximo puncto. Et conſulenda etiam ſunt dicta in præcedenti ſect. de filiis legitimis ex reputato matrimonio.

SECTIO V.

Quibus modis tolli poſsit hæc irregularitas.

1. *Primus modus quo auferri poteſt.*

PRimus modus, & manifeſtior tollendi hanc irregularitatem eſt per diſpēſationem. Quam primo, & præcipue concedere poteſt Summus Pontifex quoad omnes illegitimos, & quoad omnes ordines & dignitates ac beneficia eccleſiaſtica. Nec de poteſtate eſt vlla difficultas. Circa actum vero dubitari poteſt, quam cauſam requirat, & quibus verbis facienda ſit. Sed de his videantur ſupra dicta in communi, & quæ attigimus ſectio.1. huius diſp. Solumq; obſeruetur, maiorem cauſam poſtulandam eſſe, vbi defect9 natalium fuerit maior, vel vbi fuerit notior, aut certe minorem diſpenſationē tunc eſſe concedendam, vt ordinarie res fiat, nam, vt facta teneat, ſufficiet voluntas Pontificis. Videatur Sylueſt. verb. *Legitimus*, n.10. Maiol. lib.1.c.9.

Secundo, de Epiſcopis dicendū eſt, poſſe diſpenſare cū illegitimis quoad ordines minores, ſi aliud impedimentū nō interueniat, ex c.1. de filiis Presb. in 6. vbi hæc poteſtas conceditur reſpectu omnium illegitimorum in quocumq; gradu, quia indefinite dicitur, *Is qui defectum patitur natalium.* Atque ita ibi notat Gloſ. & omnes; expreſſe autem additur, in ſuperioribus ordinibus non poſſe Epiſcopum diſpenſare, ſed ſolum Pontificem Summū. Aliqui vero excipiunt illegitimos canonice tantum, & nō naturaliter: nam cū illis putant poſſe diſpenſare Epiſcopū, ad ordines ſacros, ex c. *Literas*, de filiis Presb. nam per illa verb *Permittimus ordinari*, aiūt, permitti Epiſcopo vt poſsit diſpenſare Ita Ioan. And. ibi, & faciunt verba illa, *Si alias dignus inuentus fuerit.* Sed inprimis multi intelligunt verba illa de ſolis ordinibus minoribus cum Gloſſ. ibi cōmuniter probata per Abbat & alios, quia talis diſpenſatio eſt odioſa, & ideo indefinite conceſſa reſtringitur: nam cum largior eſt, additur diſtributio, *ad omnes*, vel *ad ſacros ordines*, iuxta c.1. & 2. de filiis Presb. in 6. & quæ ibi notātur. Deinde in d. c. *Literas*, non concedit poteſtatem diſpenſandi, nullum eſt enim verbum, quod hoc ſignificet, ſed ipſe diſpenſat, vt ſupra oſtendi ſect.2. Hæc ergo ſententia ſeu exceptio nullo iure fundatur, & ideo non eſt admittenda, quin potius ex illo c. *Literas*, colligi poteſt hunc Epiſcopū non habuiſſe hanc poteſtatem diſpēſandi in minoribus ordinib. cum illegitimis cum Papa ibi illam cōcedat, ſed hanc ex nouo iure l.6. Sed hoc etiam eſt incertum, quia Papa diſpenſauit in illis ordinibus, vt aliquid concederet, vt in ipſo textu ſignificatur, licet illud non plus fuerit quā potuiſſet ab Epiſcopo concedi quod indicauit Gloſſ. in c.1. de Filiis Presb. in 6. 2. *Quid poſſ. Epiſcopus.*

Addunt vero vlterius aliqui, ſi contingat illegitimum bona fide ordinari Subdiaconum, vel Diaconum poſſe Epiſcopum cum illo diſpenſare, quoad vſum ordinis ſic ſuſcepti. Ita tenet Nau. tit. de filiis Presb. conſi.4.n.2. citans Gratianum, 9.q.2.§ *His autoritatibus*, ſub c. *Non inuitati*, cum c. *Lugdunenſi*, quod proxime ſequitur. At ibi non eſt ſermo de hoc caſu, ſed de alio valde diuerſo, videlicet quādo quiſpiam ordinatur ab Epiſcopo non ſuo, tunc enim diſpenſari poteſt à ſuo Epiſcopo quoad vſum ordinis ſic ſuſcepti, quia illa non eſt diſpēſatio in irregularitate, ſed in ſuſpenſione contracta propter indebitam ſuſceptionem ordinis contra ſubordinationem debitam proprio Epiſcopo, cui propterea merito talis diſpenſatio committitur. Et ob eandem cauſam inualida etiam apparet ratio, quam Nau addit, nimirum, quia illa ſolū eſt quædam ſuſpenſio, in qua poteſt proprius Epiſcopus diſpenſare: eſt enim hoc verū de impedimento cōtracto ex ſuſceptione ordinum ab alieno Epiſcopo ſine licentia proprii nō vero de impedimento, quod prouenit ex defectu natalium. Vnde in quodā ſcholio addito in fine illius conſilii, aduertitur, diſpenſationem, de qua loquitur Nauarrus in illo nu.2. non reſpicere impedimentum nataliū, ſed ordinationis ab alieno. Quod quantum ad rem ipſam recte notatum eſt, menti a. autoris quadrare non poteſt. Nā n.1. definit in caſu ibi propoſito non fuiſſe incurſam ſuſpenſionē propter ordines ſuſceptos ab alieno, quia ſuſcepti fuerunt cū literis dimiſſoriis, & bona fide: Secundam autem 3. *Nauarr. extenſio reiicitur.*

autem quæſtionem proponit, vtrum Epiſcopus originis poſsit diſpenſare cũ illegitimo promoto ad ordinem Subdiaconatus ſine licentia Papæ vbi non quærit de diſpẽſatione cum ordinato ab alieno abſque licentia proprij, ſed de diſpenſatione cum illegitimo, & reſpondet affirmatiue. Fundamenta autem, quæ adducit, non loquuntur in hoc caſu, ſed in alio, vt oſtẽdi. Et ſtatim q. 3. addit, poſſe Epiſcopum in eo caſu diſpenſare etiam ad ſuſcipiendos ſuperiores ordines. Iterum vero ſubiungit, illam eſſe abſolutionem à ſuſpenſione, quod etiam procedit in alio caſu non vero præſenti.

4. Reſpondeo igitur, in prædicto caſu non poſſe Epiſcopum diſpenſare, nec quoad aſcẽſum, nec quoad vſum facti ordinis ſuſcepti. Prior pars eſt certa: nec videtur credibile Nauarrum in contrario ſenſu fuiſſe loquutum, quia d. ca. 1. de Filijs Presb. in 6. generaliter negat Epiſcopo hanc poteſtatem, & exceptio in illo caſu nullo alio iure fundata eſt nec vlla probabili ratione: cur enim propter vnũ ordinem male ſuſceptum habebit Epiſcopus nouam poteſtatem diſpenſandi, vt alius etiam ſuſcipiatur? Atque hæc ratio mihi æque probat ſecundam partẽ de vſu ordinis ſuſcepti, quia illud impedimentum manens in huiuſmodi ſic ordinato, nõ eſt ex cenſura vel ſuſpenſione denuo contracta, ſed ex vi prioris irregularitatis, quæ ſemper manet; illam autem non poteſt auferre Epiſcopus, neque error commiſſus nouam ei poteſtatem contulit. Nauarr. autem ſignificat, per illam ordinationem contrahi nouam ſuſpenſionem ratione prioris irregularitatis, & ordinationis, quod eſſet verum ſi bona fides non interceſsiſſet, bona autem fides impedit ſuſpenſionem, vt ſupra in proprio loco dictum eſt, vbi etiam diximus quando illa incurritur, an poſsit Epiſcopus in illa diſpenſare.

Euaſioni occurritur. Dicet fortaſſe aliquis, propter eandem bonam fidem acquiſitum eſſe ius per ordinationem ad vſum eius, & ideo rationi conſentaneum eſſe, vt Epiſcopus poſsit impedimentum tollere. Reſpondetur, eſſe hanc congruam rationem; vt Papa concedat hanc poteſtatem, ſi velit: hactenus tamen non legimus eam cõceſsiſſe: congruentia autem ſola per ſe non ſufficit ſine poteſtate: maxime cum, per ſe loquendo non ſit neceſsitas, & poſsit facile ad Pontificem recurri.

5. *Quid poſsit Epiſc. in caſu occulto.* Tandem vero inquiri poteſt, an poſsit Epiſcopus hanc diſpenſationem quoad omnes ordines ſacros dare quando hic deffectus eſt occultus, iuxta cap. *Liceat Epiſcopis*, in Concilio Trident. ſeſſ. 24. non enim defuere qui conati ſint ita extendere textum illum. Sed ſine dubio eſt improbabilis ſententia: quia ibi Concilium expreſſe loquitur de irregularitate contracta ex delicto. Quod ſi quis dicat etiam hanc irregularitatem contrahi ex delicto parentum, torquet ſenſum Concilij, & verborum ſenſu abutitur, quia irregularitas ex delicto nõ vocatur niſi ea, quę contrahitur ex crimine ipſius, qui irregularis eſt. Quantumuis ergo defectus occultus ſit, ſolus Pontifex poteſt illum auferre quoad ſacros ordines accipiendos.

6. *Quid poſsit Epiſcop. in hoc caſu quãtum ad diſpenſationem ad beneficia.* Vltimo quæri poteſt, quam diſpenſationem poſſit Epiſcopus cõcedere illegitimo ad obtinenda beneficia. Reſpondeo, poſſe illi concedere, vt beneficium habeat, *cui cura non imminet animarum*, vt dicitur in c. 1. de Filiis Presb. in 6. id eſt, beneficium ſimplex, ſub quo in præſenti, & ex vi illorum verborum cõprehendi Canonicatum affirmat Archid. ibi, & ſequitur Nauar. d. conſ. 4. n. 4. & eſt recepta ſententia, quę intelligenda eſt dummodo aliud non obſtet ratione ſpecialis inſtitutionis, vel obligationis alicuius præbendæ, ſeu Canonicatus. Item hoc non eſt extendendum ad dignitates, & perſonatus, vt ibidem Gloſſ. notat: nam hæc non veniunt appellatione ſimplicis beneficij, vt dicitur in c. vlt. de Præbendis. Aduertit autem Maiolus lib. 1. ca. 12. n. 13. Epiſcopum nõ poſſe vti hac poteſtate circa primum filium illegitimũ, ſi illum habeat: quod nullo iure probat: ſed quibuſdam congruentijs, quæ probant quidem non decere vt Epiſcopus per ſe hoc faciat, impotentiam vero non oſtendunt, & alioqui dictum c. 1. abſolute & ſine reſtrictione loquitur. Quid autem nomine Epiſcopi in eo textu intelligendum ſit, dubitari etiam poteſt. Breuiter tamen reſpondeo iuxta materiam ſubiectam, iuriſdictionis potius quam conſecrationis rationem eſſe habendam. Itaq; ſi ſit Epiſcopus electus, & confirmatus, id ſatis eſt, licet non ſit conſecratus, quia iam poteſt exercere iuriſdictionem Epiſcopalem, c. *Transmiſſam*, de Electione. Et ſimili ratione cenſeo inferiores Prælatos exemptos habentes Epiſcopalem iuriſdictionem eo nomine comprehendi, quia participant ordinariam iuriſdictionem Epiſcoporum. Deniq; etiam capitulum Sede vacante, habet eandem poteſtatem, vt recte Nau. qui alios refert conſ. 7. de Filijs Presb. qui ſuccedit Epiſcopo in tota iuriſdictione ordinaria, tam contentioſa, quam voluntaria. Nam hæc eſt generalis regula iuris, vt ſupra de Cenſuris in cõmuni diximus, quæ proinde ſolum eſt limitanda in caſibus à iure expreſsis, inter quos numerari non poteſt hic de quo agimus.

Secundus modus auferendi hanc irregularitatem per legitimationem.

Secundus modus tollendi hanc irregularitatẽ eſt per canonicam legitimationem. 7. Hic modus re ipſa non eſt diuerſus à priori, niſi fortaſſe in nomine, & modo diſpenſationis. Tamen, vt hoc ipſum explicemus, diſtincte illum proponimus. Legitimatio ergo proprie ſumpta, ſeu totalis, hoc ſolum differt à diſpenſatione ſtricte ſumpta, quod legitimatio dicit integram diſpenſationem in defectu natalium; & quoad omnes effectus eius, diſpenſatio vero vocatur quando ſolum fit quoad aliquem, vel aliquos effectus, vt tradunt Panor. cum alijs, c. *Per venerabilem*. Qui filij ſint legitimi, & Cou. 2. par. 4. §. 8. d. principio. Solet autem rurſus diſtingui legitimatio à iure & ab homine, vt patet ex Syluest. verb. *Illegitimus*, n. 4 cum Palud. in 4. d. 41. q. 3. n. 7. Hic non agimus de legitimatione iuris, hæc enim eſſe cenſetur, quando ius reputat legitimum aliquem, licet natus non ſit ex matrimonio vero, vel propter bonam fidem parentum, vel propter matrimonium ſubſequutum, &c. de quibus caſibus iam diximus ſect. 1., & generalem regulam ſtatuimus, quoad præſentem irregularitatem vitãdam legitimos cenſeri omnes, qui beneficio iuris canonici legitimi effecti ſunt etiamſi naturaliter (vt ſic dicam) non ſint legitimi. Hinc vero manifeſte ſequitur, idem dicẽdum eſſe de legitimatis ab homine: quia eundem effectum habet talis legitimatio circa particularem perſonam, ad quam factum hominis dirigitur, quem habet vniuerſaliter legitimatio iuris ad perſonas, de quibus tale ius loquitur: nam actus eſt idem; proportione ſeruata, ſolum differunt in cauſu efficienti: vtraque tamen ſupponitur habere poteſtatem ad integram legitimationem. Vnde confirmatur quia totum includit omnes partes: ergo legitimatio totalis, de qua agimus, tollit omnia impedimẽta, quæ defectus natalium induxerat, quorum vnum eſt irregularitas.

Dixi autem neceſſarium eſſe vt legitimatio canonica ſit, id eſt, per poteſtatem Eccleſiaſticam facta, vt illam diſtinguerem à legitimatione ciuili, quã Rex, v.g. per temporalem poteſtatem concedit: illa enim, quantumcunq; totalis & integra in eo genere cõcedatur, non ſufficiet ad irregularitatẽ tollendam. 8. *Legitimatio hæc debet eſſe canonica.* Nã ſolum poteſt tollere omnes effectus, quos lex ciuilis vel temporalis poteſtas potuit introducere: illa autem non potuit inducere irregularitatem, & ideo neq; auferre poteſt, vt per ſe conſtat ex ſuperius dictis, & tradit Cou. referens alios d. §. 8. nu. 18. At vero ſi legi-

ſi legitimatio ſit canonica, vel Eccleſiaſtica, manifeſtum eſt huius habere effectum, quia nec deeſt poteſtas (ſuppono enim concedi à Summo Pontifice, nullus enim alius habet hanc poteſtatem, niſi ei delegetur) neq; etiam deeſt voluntas, ſeu actio, cum totalis fiat legitimatio, vt ſupponimus. Nam ſi ſit ſolum partialis legitimatio, iam potius diſpenſatio dicenda erit, & tunc ſolum habebit hunc effectum, quando in conceſsione expreſſus fuerit.

9. *An omnes illegitimi ſint capaces legitimationis.* Dices, hoc ad ſummum procedere quando perſona eſt capax integræ legitimationis: aliquos vero eſſe ita incapaces, vt ad eos applicari non poſsit. Quod ita declaratur, nam quidam illegitimi nati ſunt ex parentibus, qui tempore conceptionis potuiſſent inter ſe matrimonium contrahere, vel abſolute, vel ſaltem ex humana diſpenſatione, vt ſunt conſanguinei, & affines in ſecundo, & inferioribus gradibus, &c. ac proinde potuerunt huiuſmodi illegitimi per humanam etiam poteſtatem reſtitui ad eum ſtatum, in quo eſſent ſi ex tali matrimonio nati fuiſſent. Alij vero ſunt adeo illegitimi, vt parentes eorum tempore conceptionis fuerint ita inhabiles ad matrimonium inter ſe, vt nec per humanam diſpenſationem illud contrahere potuerint, vt filij nati ex duobus fratribus, v. g. aut ex patre & filia, aut ex adultera, & ſimilibus. Hi ergo non poſſunt per legitimationem reſtitui ad ſtatum legitimorum, non ergo habet in eis locum legitimatio: ergo non poterit per illam tolli ab eis hæc irregularitas. Reſpondeo, quidquid ſit de hac diſtinctione, quam latius tractant Canoniſtæ in c. *Per venerabilem.* Qui filij ſint legitimi, vbi ſpecialiter Panor n. 21 & 22. & Couar. d. §. 8. n. 4. tamen quod ad præſens ſpectat, nihil referre cenſeo, quia in omnibus, quantumcumq; illegitimis, poteſt Summus Pontifex auferre omnes effectus iure humano introductos, præſertim Canonicos (quod ad nos nunc ſpectat) ſolumq; auferre non poteſt illam veluti maculam, quæ ad factum potius quam ad ius ſpectat: eſt enim veluti quædam infamia facti, aut ſicut quædam ignobilitas, quod (ſeruata proportione) æque habet locum in vtriſq; illegitimis. Et quamuis illa quaſi infamia maior ſemper maneat in poſterioribus, ſeu magis illegitimis, hoc tamen non obſtat quominus legitimatio eis reſtituat quidquid ius canonicum abſtulit & conſequenter eos reddat habiles ad ordines ſuſcipiendos. Quæ doctrina communis eſt, vt patet ex Panormitano ſupra, & c *Ad hæc*, de Filijs Presbyterorum, & ex Couarr. dicto §. 8 Maiol. l. b. 1. c. 8. & plura videri poſſunt apud Tiraquellum verb. *Suſceperit*, num. 52. in l *Si vnquam*, C. de Reuocandis donationibus, & Paulum Burgaſium de irregularitate, part. 5. tit. de filijs Presbyterorum, à n. 10. Syl. verb. *Legitimus* & alij

Pars affirmans reſoluitur.

10. Ex hoc conſequenter colligitur, legitimationem canonicam, non ſolum auferre irregularitatem, vt impedit ordines, ſed etiam vt impedit promotionē ad beneficia ſeu dignitates Eccleſiaſticas. Patet quia illa legitimatio eſt quędam diſpenſatio totalis, ergo aufert omnes effectus ortos ex defectu natalium per canonicam inſtitutionem: vnus autem effectus eſt inhabilitas ad beneficia & dignitates. ergo. Hanc vero doctrinam limitant aliqui, vt locum non habeat quoad Epiſcopatum, quia ad illum non fiunt habiles ex vi generalis legitimationis, ſine ſpeciali diſpenſatione. Ita tenet Maiolus li. 1. c. 4. n. 13. qui ſolum loquitur de legitimatione iuris quę fit per ſubſequens matrimonium: eadem autem erit ratio de legitimatione ab homine, ſi verbis æque generalibus fiat. Citatque in ſuam ſententiam Abbatem, & Sylueſtrum, qui oppoſitum aperte ſentiunt Fuit ergo illa ſententia Raymundi, vt refert Abbas in c. *Ad extirpandas*, de Filijs Presbyterorum, in fine. Sed in oppoſitum refert Hoſtienſem, & Gofred. quos ipſe ſequitur. Eodem modo opinatur Syluester verb. *Illegitimus*, quæſt. 3. & in verb. *Legitimus*, num. 4. ſine reſtrictione ait, hos filios fieri legitimos quoad omnia. Idem tenet Gloſſ. in c *Innotuit*, verb. *Coniugata*, de Electione. Fundamētum eſt, quia legitimatio ſiue à iure, ſiue ab homine, reddit perſonam habilem quoad omnes actus lege prohibitos: ergo etiam quoad ſuſceptionem Epiſcopatus, ſi non excipiatur quamuis non expreſſe declaretur. Quæ eſt enim neceſsitas ſpecialis declarationis, quoad talem dignitatem, potius quam ad alios actus: Dicetur fortaſſe, rationem eſſe quia in c. *Cum in cunctis*, de Electione. Specialiter cautum eſt vt nullus in Epiſcopum eligatur, niſi qui de legitimo matrimonio ſit natus. Hoc autem non vrget, quia facta legitimatione, ſeu declaratione iuris, cenſetur quis ex legitimo matrimonio natus, vt patet ex c. *Tanta*, Qui filii ſint legitimi vbi Gloſſ. ver. *Legitimus*, aduertit hos eſſe legitimos quoad omnia, tam quoad ordines, quam quoad honores nullamque adhibet limitationem. Et Gloſſ. in eod. c *Cum in cunctis*, verb. *Matrimonium*, aduertit non magis requiri illam conditionem natiuitatis ex legitimo matrimonio in Epiſcopo, quam in quolibet alio, qui promouetur ad honorem, vel ad regimē animarum, iuxta c. 1. & vlt. de Filijs Presbyt Conſtat autem etiam ex ſententia aliorum Doctorum, hos legitimatos per ſubſequens matrimonium cenſeri tanquam natos ex legitimo matrimonio quoad alias dignitates & beneficia: ergo idem dicendum eſt quoad Epiſcopatum.

11. *C. Innotuit de Electione obiicitur.* Huic vero declarationi obſtat dict. c. *Innotuit*, iuxta antiquam ſeu integram lectionem, in qua præcipue fundabatur Raymundus, quia ibi poſt legitimationem per matrimonium poſtulatur diſpenſatio. Reſpondet Panormitanus, quoad hodie illam non habemus. Sed licet non habeamus in iure, ſi tamen de illa conſtat, id ſatis, eſt vt nobis etiam conſtet Innocentium III. indicaſſe illegitimum eum, qui natus fuerat ex ſoluto, & ſoluta qui poſtea inter ſe matrimonium contraxerunt. Hoc autem ſumitur ex integra lectione, quam refert Antonius Auguſtinus in 3. collectione, vbi addit hæc verba, *Et ipſam infra quadriennium à natiuitate ipſius matrimonium contraxit*, quę mendoſa ſunt, & incongrua. Et fortaſſe legendum eſt, *ipſa*: quod ſi ita eſt, nihil inde probari poteſt: Tamen in corpore Iuris canonici edito Pariſijs anno 87. in eodem c *Innotuit*, integra lectio refertur his verbis, *quo facto cum ipſa infra quadriennium à natiuitate ipſius matrimonium contraxit*: quæ lectio noſtræ ſententiæ repugnat. Tamen ſi illa lectio admittitur, non ſolum quoad Epiſcopatum, ſed etiam quoad ordines, & beneficia admittenda eſt: quia ſimpliciter eſt ibi ſermo de tali perſona, tanquam de illegitimo ad ordines: quod tamen videtur incredibile, cum Alexan. III. quem ibidem refert Innocentius, hunc vocet ſimpliciter legitimum in d. ca. *Tanta*. Accedit, quod in eodem c. Pontifex multa commemorat, quæ ad concedendam in eo caſu diſpenſationem concedere videbantur, *literarum* (inquit) *ſcientia, morum honeſtas, vitæ virtus, & fama perſonæ*, &c, At vero ſi in eodem caſu matrimonium inter parentes fuiſſet ſubſequutum, & hoc fuiſſet Pontifici propoſitum, illud maxime commemorare debuiſſet, nam erat cauſa, quæ pręcipue mouere poterat ad diſpenſationem, ſi adhuc impedimentum duraſſet: non eſt ergo veriſimile in illo caſu talem circumſtantiam interueniſſe. Et ideo non cenſeo illam lectionē eſſe admittendam: quia nec mihi conſtat vnde ſumpta ſit, neque ipſas editiones concordes inuenio: & in re dubia potius inclinandum eſt in fauorem matrimonij, & prolis, iuxta c *Ex tenore*. Qui filij ſint legitimi, & cap. *Videtur*, Qui matrimonio accuſare, &c. Maxime cum habeamus expreſſum ius fauorabile in d. c. *Tanta*. Ex quo idem cenſemus dicendum in omni legitimatione canonica à iure, vel ab homine ſimpliciter facta.

Exponitur.

De

De tertio modo auferendi hanc irregularitatem nempe per ingreſſum religionis.

12. TErtius modus tollendi hanc irregularitatem eſt per ingreſſum religionis. Ita ſtatuitur in c.1. De Filijs Presbyterorum, ibi, *Niſi monachi fiant, vel in congregatione canonica regulariter viuentes*: quod ius vim ſuam nunc retinet. Nam licet Sixtus V. ita fecerit illegitimos inhabiles ad religionem, vt conſequenter irritum reddiderit hoc ius ad hunc effectū, tamen Gregor. XIV. conſtitutionem illam ad terminos iuris communis poſtea reduxit anno 1588. Dubitari autem poteſt, quando tollatur hoc impedimentum per ingreſſum religionis, an in habitus ſuſceptione, vel in profeſsione tantum, ſeu votorum emiſsione. Reſpondeo non auferri per ſolam habitus ſuſceptionem, donec fiat profeſsio, vt recte docent Soto in 4 diſt. 25. q. 1. art. 3. Richard. ibi art. 4. q. 3. Palud. 41. q. 3 nu. 14. in fine. D. Antonin. 3. p. tit. 1. cap. 27. §. 3. Maioll. lib. 1. de Irregularitate, c. 10. Et idem ſentiunt Iuriſperiti quos late refert Gregorius Lopez in libr. 12. tit. 6. partita 1. & communiter ſcribentes in ca. 1. & vlt. de Filijs Presbyterorum: & expreſsius Philippus Francus in c. 1. de filiis Presb. in 6. n. 11. Qui ita expendit verba cap. 1. Extra eodem, ibi, *niſi aut monachi fiant*: nam debent intelligi cum effectu: non fit autem quiſpiam religioſus vere, & cum effectu, donec profeſsionem, ſeu vota emittat: quia antea non eſt vere religioſus aut monachus. Quanquam enim vulgari modo nouitius etiam ſoleat religioſus appellari; quia iam eſt in via, & participat aliquo modo illum ſtatum eiuſque fructum & priuilegia etiam religionis quoad effectus illi tempori accommodatos, & conuenientes. Non eſt tamen veriſimile Pontificem in d. cap. 1. vſum eſſe illis verbis, *Monachi fiant*, in hac amplitudine, vt comprehendant nouitios, qui per ſolam habitus ſuſceptionem quodammodo monachi fiūt: quia & altera eſt ſignificatio magis propria verborum, & illa ſola eſt materiæ de qua agitur accommodata. Cum enim legitimatio ad ordines ſit ad rem quandam perpetuā nō expediebat concedi, donec ſtatus religionis de ſe perpetuus aſſumptus ſit. Alioqui (vt ait Francus) fraus contra legē eſſet, ſi legitimus nouitius ordinaretur, & ſtatim religionem egrederetur, quod pro ſuo arbitrio facere poteſt. Atque ita ſolet ſumi in iure illa locutio, *fieri monachum aut ingredi religionem*, quando materia id poſtulat, vt patet ex c. vlt. 19. q. 3. & ex c. *Ex publico*, de Conuerſ. coniug.

Quando auferatur.

13. Quidam autem extendunt hoc ius dicendo non ſolum profeſsionem, aut receptionem habitus, ſed etiam educationem religionis tollere irregularitatem hanc ad ordines ſuſcipiendos, dummodo non ordinentur niſi vt religioſi fiant. Nam hoc videtur inſinuari in illis verbis c. 1. de Filiis Presb. *vel in congregatione canonica regulariter viuentes*. Vnde in Summario illius ca. ſic dicitur, *illegitimus non ordinatur niſi vt religioſus fiat*: in c. etiam id. 36. ſic ait Vrbanus Papa, *Presbyterorum filios à ſacris altaris miniſteriis remouemus, niſi in cœnobiis, aut in canoniis religioſe probati, fuerint conuerſati*. Hæc autem religioſa probatio poteſt eſſe per diuturnam educationem. Vnde conſequēter ſentiunt hi autores ſufficere receptionem habitus maxime ſi educatio aliqua in religione anteceſſit, vel probatio aliqua poſt receptionem ſubſecuta ſit, etiam ſi ad profeſsionem nondum ſit peruētum. Neq; enim alio iure prohibitum eſt nouitios ordinari, quidquid aliqui Summiſtæ dicant, de quo alias. Quod ſi ſi quæras, an iſte ſic ordinatus maneat omnino immunis ab irregularitate, etiamſi poſtea religionis propoſitum relinquat. Reſpondet, non manere, ſed reincidere in eandem irregularitatem, ita vt impediatur vti ſuſceptis ordinibus & ad ſuperiores aſcendere: ſicut nouitii abſoluti virtute priuilegiorum à cenſuris reſeruatis dimittētes habitum ante profeſsionem, in eaſdem incidunt, iuxta quoddam priuilegium Clement. 4.

Quorundā extenſio.

14. Sed hęc ſententia cum noua ſit, nullum enim habet antiquum autorem, & nullo iure ſit fūdata, nec ſufficienti ratione, in re adeo practica, & graui, non videtur admittēda. Etenim illa verba d. c. 1. immerito ad rem hanc allegātur, nam illorum ſenſus eſt, quem Vrbanus ſtatim citatus expreſsit, non ſolum monachos, ſed etiam clericos ſeu Canonicos regulares frui illo priuilegio: in vtriſque vero requiritur aliqua profeſsio, quæ conſtituat hominem religioſum. Verba autem illius ſummarij non habent authoritatem & fortaſſe in eis redundat illa particula, vt: nam Panormitanus ibi in principio eandē ſummam ſeu concluſionem elicit, illa particula relicta. Verba deniq; Vrbani Papæ contrarium probant, quia non requirit tantum vt ſint educati in religione, vel vt ſint in probatione; ſed vt ſint *religioſi probati*: huiuſmodi autem illi tantum ſunt, qui poſt ſufficientem probationem ſūt admiſsi, tunc enim per admiſsionem approbantur, & per profeſsionē religioſi fiunt. Deniq; non oportet fingere diſpenſationem irregularitatis ad reincidentiam, quia in iure nullum fundamentum habet, neque eſt in vſu neque ea quæ de abſolutione à cenſura traduntur, ad irregularitatem applicanda ſunt, vt ſæpe dixi.

Reiicitur.

15. Secundo vero additur in præd. c. 1. de Filijs presb. diſpenſationem cum illegitimis ex vi religionis nō extendi ad prælationem habēdam, ſed ſolum ad ordines ſuſcipiēdos, quem tex. Gloſſ. Panor. & omnes ita intelligunt. Gloſſ. in ca. vlt de Filiis presbyt. Panorm. in c. *Ex literarum*, de Apoſtatis, Antonin. 3. tit. 28. c. 4 §. 2. Greg. Lopez dict. l. 12. tit. 6. parti. 1. Nauar. cap. 27. nu. 201. vbi hoc etiam extendit ad fœminas. Idem tenet Palud. in 4. d. 41. q. p. 3. num. 14. Richar. & Soto vbi ſupra. Maiol qui alios refert in d. c. 10. Qui omnes hoc extendunt non ſolum ad prælationem in religione, ſed etiam extra illam, & ad omnem dignitatem, & beneficia, præſertim curā animarum habentia, Et omnia ſatis fundantur in c. 1. nam licet ibi ſolum dicatur. *Prælationem vero nullatenus habeant*; quæ verba proprie videntur intelligi de prælatione in religione ipſa: tamen ideo poſita ſunt, quia ius illud in fauorem religionis, & in ordine ad miniſteria ipſi religioni neceſſaria conſtituebatur: & ideo ad tollendam omnem dubitationem fuit neceſſaria illa declaratio. Tamē eo ipſo quod in ſuperioribus verbis ſolum facta erat mentio de habilitandis his religioſis ad ſacros ordines, etiam ſi nihil aliud exprimeretur, non poſſet extendi talis diſpēſatio iuris ad beneficia, vel dignitates Eccleſiaſticas. Addunt etiam dicti auctores, neq; ex diſpenſatione Epiſcopi poſſe religioſum habilem reddi ad prælationem, quia nullo iure hoc ei conceditur, quia nec generaliter, vt ſupra viſum eſt, nec in hac ſpecie, vt patet ex dict. cap. 1. & clarius ex c. vlt. de Filiis presbyter.

Per ingreſſum religionis non fit habilis illegitimus ad Prælationem.

16. Contra hanc vero receptam Sentētiam obiiciūt aliqui, quia iura diuino profeſsio religionis diſſoluit matrimoniū ratū, ergo multo magis tollet omnino illegitimitatem. Et confirmatur primo, quia Gloſſa in cap. *Cum deputati*, de Iudiciis in fine ait, religionis profeſsionem auferre omnem irregularitatem, & Iuſtinianus Imperator in Auth. de Monachis, collat. 1, in prin. ait. *Detergere omnem maculam*, qualis eſt defectus natalium. Confirmatur ſecundo, quia multi iuriſperiti cēſent hanc religioſi legitimationē ita eſſe abſolutam, vt reddat filium vel monaſteriū loco illius hæredē patris etiam ab inteſtato, vt late refert Couarr. 2. p. 4 c. 8. §. 8. n. 4. ergo à fortiori reddet habilē ad omnes alios effectus honorū, & dignitatum. Sed hæc parū vrgent contra expreſſam iuris definitionem. Vnde ad argumentū, quidquid ſit de antecedente, quod dubiū eſt, negatur cōſequentia, quia profeſsio ſeu ſtatus religionis non habet eam repu-

Obiectio.

gnantiam cũ irregularitate ſeu illegitimitate, quam habet cum matrimonio, vt per ſe conſtat. Ad primã confirmationẽ reſpondetur, illam ſententiam Gloſſæ, vel non eſſe vniuerſaliter veram, vel accõmodate intelligendam eſſe, quod tollat omnes irregularitates, ſed non eodem modo: nam quaſdã tollit ipſo facto, alias vero præbendo facilitatem in earum diſpenſatione. Et idem dici poteſt ad Authenticam, quamuis ibi potius ſit ſermo de malo culpæ ſeu morali. Secundo item confirmatio ſumitur ex re valde extrinſeca, & fortaſſe falſa, vt ibidem Couar. docet, & latius Greg Lopez, citato loco & Salcedo in pract. ca. 14. Sed ad nos nunc id non ſpectat. Certum ergo eſt, hanc non eſſe legitimationem ſimpliciter, ſed ad definitum effectum in citato iure expreſſum. In fauorem autem religionum data eſt poteſtas prælatis, vel Capitulis earum ad diſpenſandum cum religioſis illegitimis, virtute priuilegiorum illis conceſſorum, de quibus, Deo dante, alibi dicemus.

Quartus modus auferendi hanc irregularitatem.

17. QVartus modus tollendi ſeu expellendi hanc irregularitatem eſſe poſſet per morum probitatẽ, ſcientiam, & alias dotes ipſius perſonæ illegitimæ, quæ illam ſatis ordinibus dignam reddant. Quam quæſtion. ex profeſſo diſputauit Innocent. 3. in c. *Innotuit*, de Electione, iuxta antiquam lectionem: refertq; aliquos dixiſſe, antiquos canones non prohibere vndecunq; genitos ad quoſcunq; ordines promoueri, dummodo merita eis ſuffragentur, id eſt, (vt inferius exponit) *Si religioſi fiant*, vel *ſi paternam incontinentiam non imitentur*. Hi autem canones videntur præcipue haberi, 66. d. c. 3. & ſequentibus vſq; ad nonum, & ca. 12. & 13. quæ ſpecialiter loquuntur de electione ad beneficium. Propter quos canones ita ſentit Grat. in §. *Sed hoc*, Sub c. 1. d. 56. & alij, vt late tractat Alb. Trot. in l. 2. de vero & perfecto clerico c. 2.

18. Iam vero certa & indubitata ſententia eſt probitatem vitæ extra profeſſionem religionis per ſe non tollere hanc irregularitatem. Quæ quoad ordines & prælationes ſufficienter probatur ex c. 1. de Filijs preſbyt. quatenus ibi ſolum excipit profitentes religionem: exceptio autem firmat regulam in contrarium. Vnde in cap *Literas*, eod. tit. diſpenſatio ad ordines poſtulatur, quamuis ſupponatur perſona à pueritia honeſta. Euidenter etiam probatur ex d. c. *Innotuit*, vbi Innocentius 3 hoc confirmat, tum ſua authoritate tum Alexandri. 3 prædeceſſoris, *qui*, ait, *canones non ignorabat antiquos*; *ſed probe nouerat canonicas Sanctiones*. Ratio vero eſt, quia iura hanc irregularitatem ſpecialiter impoſuerunt, non præciſe propter prauos mores, vel incontinentiam illegitimorum (quamuis hęc etiam in illis timeantur) ſed pręcipue propter vitioſam originem, quæ moraliter reputatur vilis quædam conditio, iam pertinens ad quandam infamiam iuris: hæc autem non purgatur per pœnitentiam, vel quamcunq; bonam vitam, vt in ſuperioribus viſum eſt, & videri poteſt Gloſſa in c. *De his*, de Accuſationibus cum his quæ fuſe tractat Tiraquellus de Moderandis pœnis, cap. 28. à principio, & Couarr. lib. 2. Variarum, cap. 10. n. 3. & in cap. *Alma mater*, 1. p. §. 11. in fine. Antiqui ergo canones intelligendi ſunt interpoſita diſpenſatione, vt notauit Gloſſ. 1. in cap. *Dominus*, diſt 56 & ſumi ur ex cap. *Apoſtolicæ*, eadem diſt. ibi. *Conniuendo eum recipimus*, & cap. ſequenti, ibi *patienter ſuſcipimus*, *non tamen vt hoc pro regula in poſterum aſſumatur, &c.* Hoc etiam confirmat vſus; nam quando Papa diſpenſat cum illegitimis addere ſolet, *Dummodo incontinentiæ paternæ non fuerint imitatores*, vt refert Burgaſius ſupra. Eſt ergo hæc optima cauſa cum alijs, ad impetrandam diſpenſationem, non vero per ſe ſufficiens ad tollendam irregularitatem.

DISPVTATIO VLTIMA.

De irregularitatibus ex defectu perſonali inculpabili.

AD Tria capita poſſumus hos defectus reuocare, quidam cenſetur pertinere ad animam, alij ad corpus, & alii ad carentiam externorum bonorum, quæ fortunæ dicuntur, de quibus breuiter eodem ordine dicemus.

SECTIO I.

Vtrum, Aliqua irregularitas ex defectu animæ contrahatur.

SOlent ſub hac ſpecie plures irregularitates numerari quæ reuera irregularitates non ſunt, vel ad alia capita potius pertinent: imo vt in principio huius materiæ notaui, non erat admodum neceſſarium hoc caput irregularitatem diſtinguere, quia vel ad alia pertinent, vel ad defectus corporis reducuntur: tamen, vt hoc ipſum magis explicemus, & hoc etiam conſuetudini demus, hanc ſpeciem omittere noluimus, nam aliqua etiã inhabilitas proprie ad eam pertinere poteſt. Numerant ergo hic aliqui irregularitatem prouenientem ex defectu characteris baptiſmalis ex c. 1. & c. *Veniens*, de Presbyt. non baptiz. vt patet apud Nauar. n. 205. Sed hæc, vt ſupra dixi, nõ eſt irregularitas ſed omnimoda incapacitas. Numeratur item irregularitas proueniens ex defectu fidei, qualis eſt in Apoſtata, aut hæretico baptizato: quæ irregularitas in eo manet etiam poſt peractam pœnitentiam, & obtentam abſolutionẽ à cenſura. Veruntamen hæc irregularites pertinet ad illam quæ eſt ex delicto, alias cum omnis culpa ſit defectus animæ, omnes irregularitates ex delicto huc eſſent reuocandæ, hic autem ſolum agimus de defectu inculpabili. Quapropter idem à fortiori dicendum eſt de credentibus, ſeu fautoribus hæreticorum, quos hic etiam Nauarrus numerat. Filij autem hæreticorum, qui in crimine cum patre non communicarunt, & neophyti, maiori ex cauſa poſſent ſub hac ſpecie conſtitui, quia in eis non eſt hic defectus ex delicto, tamen propter connexionem rerum, & iurium de illis ſupra diximus tractando de hæreticis, & infidelibus, & poſſet hæc irregularitas reduci ad quendam defectum naliũ. 1. *Nonnulla incapacitates ad ordines, ab irregularitatum numero excluduntur.*

Defectus characteris baptiſmalis.

Secundo numerantur ſub hac ſpecie omnes, qui carent vſu rationis, nam hic eſt magnus defectus animæ, & ſæpe ſine delicto, ſemper tamen prouenit ex aliquo defectu corporis, & ideo ſub illo etiam capite comprehendi poſſet. Conſiderare vero oportet quod hic defectus ex ipſa rei natura impedit ſuſceptionem ordinũ: quia reddit hominem ineptum ad vſum eorum: & ex hoc capite non eſt hæc propria irregularitas: ſed ſolum quatenus à lege humana ſpeciali modo aliquando conſideratur. In hoc ergo ordine poſſunt in primis numerari pueri carentes vſu rationis, quanquam eorum irregularitas etiam pertineat ad defectum ætatis, quæ in ſuperioribus tacta eſt & iterum attingetur ſectione ſequenti. Deinde, huc etiam ſpectat perpetuo amentes. De horũ autem defectu dubitari ſolet, an ſit non ſolum irregularitas, ſed etiã omnimoda incapacitas, ita vt ordo eis collatus non ſit validus. Sed hæc quæſtio non ad præſentem locum, ſed ad materiam de Ordine pertinet, quam, Deo dante, in ſequenti Tomo tractabimus. Nunc ſolum aduerto, Maiolum lib. 2. cap. 12. ab- 2. *De carentibus vſu rationis.*

13. abſolute negare carentes perpetuo vſu liberi arbitrij, recipere characterem ſi ordinentur, & citat D. Tomam in 4. diſt.25. & Tabienam verbo *Ordo*, 4. Vterque autem oppoſitum dicit D. Thomas. q.2. art.1.q.2. cuius verba Tabiena tranſcribit: & vterq; excipit ſolum conſecrationem Epiſcopalem: non loquuntur autem in ſpecie de perpetuo amentibus, ſed de infantibus ante vſum rationis, & generatim de quolibet defectu vſus rationis. Soto vero diſt.25. quæſt.1.artic.2. in ſpecie idem affirmat de perpetuo amentibus; & exceptionem de Epiſcopatu non admittit. Atque ſententia D. Thomæ eſt communius recepta contra Durandum, de qua re latius prædicto loco.

3. *Furioſi ad tempus.* Præter hos huc pertinent alij, qui defectum vſus rationis patiuntur, licet nō perpetuum, quales ſunt in primis furioſi de quibus loquitur textus in c. *Maritum*, diſt.33. Et eſt communis ſententia, vt patet ex Nauarro.n.203. & Maiolo libr.2.cap.14. Antonino.3. part.tit.28.capit.5. Aluaro Pelagio de Planct. Eccleſ. lib.1.cap.48. verſus finem, & Summiſtis ac Theologis in 4. diſt. 25. Sub furioſis autem comprehendimus omnes amentes, ſiue in iram & furiam prouocentur, ſiue tantum ſint ſtolidi, ſeu carentes vſu rationis, nam ad ordinis ineptitudinem perinde eſt. Inter hos autem varii ſunt gradus. Quidam enim ſunt qui continuo, ac perſeueranter patiuntur hunc defectum: & de his certum eſt non poſſe tunc licite ordinari, cum propter Eccleſiæ prohibitionem, tum etiam ex natura rei, quia non poſſunt conſenſum præbere ſuæ ordinationi; qui quidem conſenſus eſt, per ſe & ex natura rei valde neceſſarius, ad ordinationem, vt res adeo grauis conuenienti modo fiat cum ordinatio ſemel facta perpetuo futura ſit, & non ſit rationabile aliquem conſtitui inſtatu perpetuo, & non neceſſario ad ſalutem animę ſine proprio conſenſu. Et præterea quia illi, ſicut in tali ſtatu inepti ſunt ad vſum ordinum, ita etiam ſunt illis digni, & ideo ſi ad mentem non redeant, ordinandi non ſunt; cum autem redierint, tunc de eorum capacitate & dignitate iudicabitur.

4. *An qui ſemel in amentiam incidit ſanitate recuperata fiat irregularis.* Statim vero ſuboritur dubium, an is, qui ſemel, incidit in furiam, vel amentiam, perpetuo maneat irregularis, ita vt licet ſanitatē recuperet, ſine diſpenſatione promoueri non poſſit. Nam in dict. cap. *Maritum*, in hoc ſenſu videtur ferri hæc irregularitas, vt indicant illa verba. *Neque illum, qui in furiam aliquando verſus, inſaniuit*, Nam aduerbium, *aliquando*, ſignificat ſufficere quod ſemel contigerit: & præteritum, *inſaniuit*, indicat non ſatis eſſe ſanitatem recuperaſſe, ſed ſufficere ad irregularitatem defectū illum paſſum eſſe aliquando. Reſpōdetur, aliud eſſe loqui de impedimento ſuſcipiendi ordines, aliud vtendi iam ſuſceptis. De primo dicendum eſt, hanc

1. Concluſio. irregularitatem perpetuo manere ad ſuſcipiendos ordines ob talem defectum, etiamſi iudicium rationis reſtitutum ſit. Ita ſentiunt communiter autores citati, & expreſſe Gratianus in §. vlt.15. quæſt. 1. & ſufficienter probatur ex illo textu, quem ſupponimus eſſe vſu receptum, aut referre antiquam legem: nam profecto actor eius, qui fuit auctor libri de Eccleſiaſticis dogmatibus (quamuis Gratianus citet ex Gregorio) poteſtatem non habuit condendi legem. Eſt autem ibi ſermo de irregularitate in ordine ad promotionem, vt patet ex illis verbis. *Clericum non ordinandum*, &c. Ratio vero eſt, quia qui ſemel paſſus eſt hanc ægritudinem: raro præſumitur perfecte ſanus abſque timore reincidendi: & ideo merito non admittitur ad ordines, vel ſaltem deſideratur Prælati approbatio, vt prius ei conſtet de ſanitate integre recuperatā. Hoc autem intelligendum eſt de amentia, quæ eſt, vt ita dicam, per modum habitus, & habet propriam ac permanentem cauſam fundatam in propria læſione organorum, vel humorum. Nam ſi quis ex vehemeti febre amittat vſum rationis, & deliret vel etiam furioſus fiat, nullam inde contrahit irregularitatem, quia ille ſimpliciter non poteſt dici amens aut furioſus: nam (vt Ariſtoteles dixit) paſsio tranſiens non denominat ſimpliciter. Neque in hoc locum habet periculum, vel indecentia, quæ in proprio amente. Et ita habet communis vſus, vt notauit Maiolus lib.2. cap 31.nu.5.

5. *Secunda concluſio.* At vero in clerico iam promoto talis defectus ſuperueniens non deiicit illum perpetuo ab vſu ordinum, ſed ſolum quamdiu talis defectus durat. Ita docet Gratianus in dicto §. vlt. & Gloſſa vlt. in d.c. *Maritum*, & ſumitur ex Nauarro n. 203. & Syluestro verbo *Corpore vitiati*, quæſt. 8. Antonino 3. part. tit. 28.capit.5. in fine. Et probari poteſt ex cap. *Illud*.7. quæſt.1. & melius ex cap. *In tuis literis* 7.q.2. Requiritur tamen vt omnino ſit ſanus, & per tempus diuturnum prudenti arbitrio ęſtimandum, in ſanitate confirmatus. Maiolus autem ſupra cenſet neceſſarium, vt Epiſcopus iudicet de ſanitate recuperata: vnde nullum diſcrimen facere videtur inter receptionem ordinum & vſum ordinis ſuſcepti, nam ad vtramq; requirit approbationem Epiſcopi, & eam in vtroque caſu ſufficere arbitratur. Veruntamen probabilius eſt, quod Nauarrus, & alii dicunt, ad recipiendos ordines requiri Pontificiam diſpenſationem, quia eſt vera irregularitas, cuius diſpenſatio nulli conceditur Epiſcopo. Ad vſum autem ordinum ſecurius quidem eſt poſtulare iudicium, & conſenſum Epiſcopi, quia licet in amentibus nō ſit forte hoc iure expreſſum: tamen in epilepticis, de quibus eadem ratio eſt, vt dicemus, id ſtatuitur in capit *Communiter*, 33. diſt Vbi etiam ſtatuitur vnius anni tempus expectandum eſſe ad hoc iudicium, quod, vt opinor, non eſt in vſu, ſed prudenti arbitrio relinquitur. Tunc autem ſi res vere ita exigat, Epiſcopus tenebitur ſuum cōſenſum præbere, quia potius eſt iuſta declaratio, quam gratioſa diſpenſatio: nam hæc irregularitas non eſt ſimpliciter perpetua, ſed durante cauſa, & ea ceſſante ceſſat abſq; vlla diſpenſatione. Et ratio eſſe videtur, quia hi per ordinationem habent ius acquiſitum ad vſum eius, & ideo ſine culpa non admittunt illud per ſuperuenientem cauſam, niſi durante illa vt in ſequentibus amplius videbimus.

6. *De epileticis & lunaticis.* Atq; in hunc modum loquendum eſt de lunaticis, & ſimilibus qui per temporum interualla amittunt vſum rationis. Item de Epilepticis, ſeu qui morbum caducum patiuntur, qui pro tunc etiam vſu rationis priuantur: nam hi etiam irregulares ſunt, & ſi ordinati non ſunt, quamuis morbo integre liberentur, ordinari non poſſunt, vt patet ex tota diſtinctione 33. & ex eiſdem autoribus: ſi autem erant iam ordinati, diſtinguendum eſt quoad vſum ordinis. Nam & frequenter patiuntur talem defectum, & tunc durante morbo non debent miniſtrare: vel patiuntur raro, & ſubdiſtinguēdum eſt. Nam ſi aliquid tunc efficiant, quod indecentiam vel horrorem afferat, vt eſt ore ſpumare, vel quidpiam ſimile omnino abſtinere debent: ſi autem rarus ſit euentus & ſine huiuſmodi circumſtantiis, non propterea priuantur omnino miniſterio ſacrificandi, pręſente coadiutore, qui ſupplere poſsit defectum ſi contingat, & ſeruatis tali loco & tempore, in quibus omne ceſſet ſcandalum. Quæ reſolutio ſumitur ex ca.1. & 2.7. quæſt.2. & ex capit. *Ille*, 7. quæſt.1. & ex citatis autoribus. Eſtque tota rationi conſentanea: nam in ea habetur ratio decentiæ, & reuerentiæ ſacramenti & iuris ac ſolatii ſacerdotis, ſine culpa patientis, quando ſine periculo ſacramenti fieri poteſt. Vnde à fortiori conſtat ſi huiuſmodi defectus ſeu morbus omnino tollatur, tolli etiam impedimentum vtēdi ordinibus ſuſceptis, ſicut de amentia dictum eſt: eſt enim eadem ratio, & eodem modo declaranda.

7. Denique fere idem dicendum eſt de arreptitiis, qui à dæmone vexantur, & tunc etiam vſu rationis, & libera facultate vtendi exterioribus membris priuantur, nam hi etiam irregulares omnino ſunt ad ordines ſuſcipiendos, & ad vſum ſuſceptorum, eodem modo quo alii, de quibus diximus, & cum eadem diſtinctione. Nam quoad ordines nondum ſuſceptos eſt irregularitas perpetua, etiamſi ſemel tantum quiſpiam hoc paſſus fuerit, vt cõſtat ex dicto ca. *Maritum*. Quoad vſum etiam ordinis iam ſuſcepti aliqui exiſtimarunt, in dæmoniaco ob ſpecialem deformitatem irregularitatẽ eſſe perpetuam. Probabilius autem eſt, idem eſſe ferẽdum iudicium de illis, ac de cæteris, & cum eiſdem omnino diſtinctionibus. Ita enim ſumitur ex cap. *Communiter*, &c. *Clerici*, &c. *Vſque*, 33. diſt. & ex Gloſſ. 1. in in eodm cap. *Communiter*, quam ſequuntur Syluest. Nauar. & alii ſupra, & Burgaſius de Irregularitate, tit. de Corpor. vitiat. n. 18. Priori vero parti huius reſolutionis obſtare videtur canon. 78. Apoſtolorum, qui ſic habet: *Si quis dæmonem habet, non fiat Clericus: ſed neque cum fidelibus precetur: purgatus autem recipiatur, & ſi ſit dignus fiat.* Reſpondetur, vel poſterioribus temporibus exiſtente maiori numero fidelium, qui ſine his incommodis poſſent ad hoc munus aſſumi, legem illam amplius reſtrictã eſſe: vel certe etiam tunc intelligendam fuiſſe interueniente diſpẽſatione, quæ facile concedenda erat virtute illius canonis, interueniente dignitate perſonæ.

De ignorantibus, an ſint irregulares.

8. TErtio, magis proprie pertinet ad hũc defectum animæ imperitia, ſeu ignorantia literarum, quę ſi tanta ſit, vt priuet ſcientia, ſeu eruditione ſecundum canones neceſſaria ad aliquem ordinem, irregularitatem cenſetur inducere, iuxta c. *Illiteratos*, d. 35 *quia literis carens* (dicitur) *ſacris non poteſt eſſe aptus officiis.* Et quod illa ſit propria irregularitas, patet, quia eodem modo proponitur à Gelaſio Papa in illo textu, irregularitas ex defectu integritatis corporis. Idem habetur ex ca. vlt. de Ætat & qualit. in quo ſpecialiter ſermo eſt de Epiſcop. In c. autẽ. *Cum in cunctis*, de Elect. dicitur, *fortius quidem ad Epiſcopatum, tamen ad omnes etiam ſacros ordines literarum ſcientia neceſſaria eſt.* In c. verò vlt. de Temp. or. in 6. præcipitur Epiſcopis, vt illiteratis primam etiam tonſuram non conferant. Quæ vero peritia ad hæc ſufficiat, declaratur in Concil. Trident. ſeſſ. 23. cap. 4. de Reform. tantum enim requirit ad primam tonſurã, vt quis fidei rudimenta & legere, ac ſcribere ſciat, In cap. vero 11. ad minores ordines poſtulat, vt *ſaltem Latinam linguam ordinandi intelligant, & quod de gradu in gradum in eis vitæ meritum, & doctrina maior accreſcat, & quod maioris ſcientiæ ſpes maioribus ordinibus dignos oſtendit.* In cap. vero 13. ad Subdiaconatum, & Diaconatum requirit, vt quis ſit instructus in literis, & iis, quæ ad exercendum ordinem pertinent. In presbytero v. poſtulat in c. 14 vt comprobetur idoneus ad populum docendum ea quę ſcire omnibus neceſſarium eſt ad ſalutem, & ad miniſtranda Sacramenta. De ſcientia vero neceſſaria in Epiſcopo nihil aliud dicit in ſeſſ. 7. c. 1. de Reform. quam quod in dict. ca. *Cum in cunctis*, ſtatuitur. in ſeſſ. autem 22. c. 2. addit, *vt ea ſcientia polleat, vt neceſſitati ſui muneris poſſit ſatisfacere?* & ideo requirit, vt ſit magiſter, Doctor, aut Licẽtiatus in ſacra Theologia, aut in iure canonico, vel vt ſaltem publico alicuius Academiæ teſtimonio idoneus ad alios docendos oſtendatur: vel ſi regularis ſit, à ſuis Superioribus ſimilem fidem habeat. De hac vero ſcientia ordinandorum ex profeſſo dicẽdum eſt in propria materia de Ordine. Nunc ſolum aduertendum eſt, hanc ſcientiam partim eſſe poſſe iure naturali, & diuino requiſitam, partim humano, ſeu Eccleſiaſtico. Priori modo defectus talis ſcientiæ contrarius non pertinet ad irregularitatem proprie ſumptam, vt conſtat ex dictis in principio huius materię, quia omnis irregularitas impedimẽtum canonicum eſſe debet. Ex præciſo autem iure naturæ ſolum petitur illa ſcientia, quæ abſolute eſt neceſſaria ad legitimum vſum ſuſcepti ordinis: nam iure naturæ vnuſquiſq; tenetur non ſuſcipere miniſterium: vel officium, quod debite præſtare neſciat. Quia vero is, qui ordinatur, non tenetur ſtatim exercere ordinem ſuſceptum, & poteſt habere animum computandi ſcientiãm neceſſariã ad exercendum illum, & antea non miniſtrare: ideo ex ſola natura rei raro poteſt extra, & neceſſaria obligatio circa hoc imponi, vel certe rariſsime. Quapropter maxime ſunt circa hoc obſeruãdi canones Eccleſiaſtici; nam defectus illius ſcientiæ, quam ad ſingulos ordines ipſi canones requirunt, inducet hanc irregularitatem ad illos ſuſcipiendos.

Quæ ſcientia ad ordines requiratur.

9. Sed quæres, an hæc irregularitas impediat etiam vſum ordinis ſuſcepti: nam iuxta generalem doctrinam ſuperius traditam ita affirmandum videtur, quia hæc irregularitas abſolute, & ſine vlla limitatione ponitur. Et hęc eſt natura, & inſtitutio irregularitatis ſic impoſitæ, vt prius impediat ordinum ſuſceptionem, & ſi accipiantur, poſtea impediat eorum vſum: Reſpondetur, hoc ſine dubio verum eſſe, quoties illiterat⁹ vel furtiue, vel iniquum fauorem, vel quacumque alia ratione mala fide ſic ordinatur manet enim ſuſpenſus ab ordine, non tantum propter nouam cenſuram contractam (de qua iudicandum eſt iuxta principia poſita in propria materia) ſed ex vi prioris irregularitatis, vt probat ratio facta. Nonnulla vero dubitatio eſſe poſſet, ſi quis bona fide ordines accepiſſet, ignorans probabiliter diſpenſationem iuris, ſuamq; obligationem, quia ſimpliciter poſtulans ordines à ſuo Prælato, nulla alia diligẽtia facta illam approbauit, & ſecurum in conſcientia reddidit: tunc enim cum per ordines acquirat ius ad vſum eorum, non videtur illo priuandus ſine culpa. Reſpondeo nihilominus, illũ manere impeditum, donec defectum illũ abiiciat: quia lex abſoluta eſt, & excuſatio illa eſt valde per accidens, cũ hæc irregularitas non ſit propter culpã, ſed propter iuſtam cauſam, quę nõ obſtante illa excuſatione, integra manet. Neq; enim ſcientia poſtulatur in Clerico propter receptionẽ ordinis, ſed maxime propter vſum, & conſequenter propter decentiam talis ſtatus. Quæ ratio etiam tunc perſeuerat, vt notum eſt.

An imperitia impediat vſum ordinis ſuſcepti.

10. Tandem inquiri hoc poteſt de ablatione, vel diſpenſatione huius irregularitatis: duobus enim modis auferri poteſt: primo ablata ignorantia: & tunc dico, ceſſante cauſa, ceſſare effectum, quia per ſe, & omnino in illa ſola fundatur: quod exiſtimo verũ, non ſolum vt recipi poſsint ordines nõdum ſuſcepti, ſed etiam vt exerceri poſsint iam ſuſcepti, etiãſi inique cum tali impedimẽto recepti ſint. Quod tamen intelligendum eſt pręciſe de impedimẽto prouenĩete ex hac irregularitate: quod ideo aſſero, quia ſi noua ſuſpenſio contracta eſt per indignam ordinationem, illius abſolutio erit neceſſaria; tamẽ illa obtenta, & excluſa ignorantia per ſufficientem ſcientiam, non erit neceſſaria alia diſpẽſatio in hac irregularitate ad vſum ordinis ſic ſuſcepti: quia culpa in hoc commiſſa nõ aggrauat (vt ſic dicam) irregularitatẽ in ſeipſa, nec mutat naturam eius, quę eſt, vt hæc irregularitas in ignorantia, quæ actu duret fundetur. Alio ergo modo intelligi poteſt hæc irregularitas tolli durante ipſa ignorantia: & hoc clarũ eſt fieri non poſſe abſque diſpenſatione, cum ſit cõtra ius. Certum etiam eſt, talem diſpenſationem nõ poſſe per Epiſcopum concedi, quia nullibi datur ei talis poteſtas, & aliunde talis diſpenſatio eſt contra ius commune, & Pontificium. Quinimo de Summo etiam Pontifice multi exiſtimant, non poſſe in hac irregularitate diſpenſare, quia eſt contra diuinum

Quomodo auferatur hæc irregularitas.

uidum ius. Quod ſentit Maiolus lib.1.c.12.n.13.referens Innocentium in ca. *Dilectus*, de Tempor. ordin. ibi tamen non loquitur de Pontifice, ſed de Epiſcopo: vnde per argumentum ab ſpeciali poſſet inferri contrarium ex mente eius. Refert etiam Felinum in ca. *Inquiſitioni*, de Sententia excommunicationis, qui aperte ita ſentit in n.4. Innocentium in ca. *Cum noſtris*, de Conceſſ. præbend.

Dicendum ergo eſt, aliquid eſſe hic de iure diuino, & naturali, aliquid vero de iure Eccleſiaſtico, vt explicuimus. In eo ergo, quod iuris diuini eſt, non poteſt Pontifex diſpenſare: eſt enim intrinſecè ma-
10. lum, quod quis vtatur munere ſine ſcientia neceſſaria ad debitum vſum. Quia vero non eſt contra ius diuinum habere ordinem non vtendo illo pro aliquo tempore, in quo poſsit ſufficiens ſcientia addiſci: ideo non eſt abſolutè contra ius diuinum ante ſcientiam acquiſitam ordinem recipere: in hoc ergo poterit Papa valide diſpēſare. Item ſi ex iure humano aliqua maior ſcientia poſtulatur, quam ex natura rei neceſſaria ſit, in hoc etiam poterit Papa diſpēſare. Item ſi talis defectus impedit ſub aliqua pœna canonica vel cēſura, vt illa non incurratur, poterit diſpenſatio Papæ deſeruire. Atq; hoc modo poteſt diſpenſari ab hac ignorātia, quatenus rationem irregularitatis habet: nam irregularitas, vt ſic ad ius poſitiuum pertinet. Et hoc eſt, quod Turrecremata ſentit, in c. *Si in laicis*, diſt.38. ſequitur Bernard. Diaz in practica, cap.22. vbi Salcedo plura ex iure, & Doctoribus refert, ex quibus poteſt hęc ſententia elici, quanquam ita expoſita per ſeſe careat omni difficultate. Addit vero Nauarrus c.27.n.205. Papam raro vel nunquam diſpenſare in hoc defectu, niſi forte indirecte diſpenſando in ætate, in qua nondum poteſt eſſe acquiſita ſcientia; arbitror tamen rariſsimam etiam tantam eſſe diſpenſationē in ętate, quæ ad ſcientiam abſolute neceſſariam non ſit ſatis, etiamſi fortaſſe ad maiorem ſcientiam non ſufficiat.

11. Quarto nominari hic ſolet alia irregularitas ex defectu honeſtæ vitæ: veruntamen hæc coincidit cum irregularitatibus omnibus ex delicto prouenientibus, de quibus iam dictum eſt: neq; hic defectus cōtingit ſine culpa, & ideo ad præſens non ſpectat.

SECTIO II.

Qui defectus corporis irregularitatem inducant.

1. PRimo loco hic numerari ſolet ſexus fœmineus: ſed hic non irregularitatem, ſed incapacitatem inducit: quia fœmina ita eſt incapax ordinis, vt ſi illi conferātur, nulli ſint, iuxta communem ſententiam Theologorum, & omnino certam, de qua latius in 4. diſt. 25. Quamuis autem de fœminis hoc certum ſit, quando in eo ſolum ſexu conſtituuntur: ſi aliqua perſona vtrumq; participet ſitq; hermaphroditus, poterit ex hoc capite cōtrahi aliqua irregularitas. Circa quam doctrinā communis eſt, ſi perſona aliquā vtramque ſexum æque participet: vel magis inclinet in ſexum fœmineum, non ſolum irregularem eſſe, ſed etiam incapacem characteris ordinis, ita docent communiter Theologi in 4.diſt.25. vbi præſertim Paludanus q.3. Soto q.1.art.3. Nauarrus c.27. nu.203. Syluester, & omnes Summiſtæ, verbo *Hermaphroditus*. Antoninus 3.part. ti.28.c.6.§5. Et ratio eſſe videtur, quia talis perſona non eſt abſolute: & ſimpliciter vir: quia vel magis inclinat in fœminam, vel ſaltem neutram denominationem abſolute recipit. Neq; obſtat, quod iuriſperiti dicunt, in eo caſu optionem eſſe dandam hermaphrodito, cui ſexui malit inſeruire, vt ex multis refert Tiraquellus in iure primigeniorum, q 17. opinion.1.nu.15. Id enim locum habere poteſt quoad ciuiles, & externas actiones, non vero quoad capacitatem ordinum: hæc enim non pendet ex vſu vnius, vel alterius ſexus, neq; ex voluntate habentis vtrūq; ſed ex naturali conditione perſonæ, ſuppoſita inſtitutione, qua credimus, pro viris ſeu maſculis eſſe tale Sacramentum inſtitutum. At vero ſi magis inclinet in ſexum virilem capax quidem eſt characteris, quia ſimpliciter cenſetur vir, iuxta. *Quaritur*, ff. de Statu hominum, & l. *Repetundarum*, ff. de Teſtibus, & c. *Si teſtis*, verſ. *Hermaphroditus*, 4. q.3. Nihilominus tamen ob indecentiam, & monſtroſitatem eſt irregularis ex omnium ſententia, quæ fundari poteſt in c.1.36. diſt. vbi generatim corpore vitiati irregulares fiunt. Talis autem ſine dubio eſt corpore vitiatus, & monſtroſus, & ideo abſque diſpenſatione Papæ ordinari non poteſt, vt Nauarrus ſupra notat, & ſentit etiam Archidiaconus in dicto verſ. *Hermaphroditus*, 4. q.3. & ibidem Gloſſa, & reliqui Doctores citati.

Atque hinc intelligitur, quid dicendum ſit, ſi contingat fœminam erumpente natura, in virum mutari: id enim aliquando accidere teſtis eſt Plinius lib.7.c.4. Nam vel illa mutatio ita fit, vt vterque ſexus in tali perſona maneat: & tunc iuxta diſtinctionem in ſuperiori propoſitam reſpondendum eſt. At vero ſi mutatio ſit totalis, ita vt iam non maneat fœmineus ſexus, ſed tantum virilis: in eo caſu credimus non ſolum eſſe capacem ordinis, ſed etiam non eſſe irregularem, quia iam eſt tātum in ſexu maſculino: & quamuis extraordinario, & (vt ita dicam) monſtroſo modo ad illum perueniat, tamen iam in tali termino conſtitutus moſtroſus nō eſt, nec corpore vitiatus, neq; ex priori mutatione aliquam indecentiam, vel maculam contraxit: vnde nulla apparet irregularitas in iure expreſſa, quæ hunc comprehendat. Atq; in eo caſu poſſet verum habere opinio Burgaſii, de irregular. part.5. tit. de Corpore vitiat. 22. Socini in cap. *Sententiam ſanguinis*, ne Clerici, vel fouentes: dicentium, hermaphroditum, qui tranſit, vel inclinet in maſculinum, non eſſe irregularem: ſi enim hoc ſentiant durante adhuc vtroque ſexu: falſum dicunt, vt oſtendimus: ergo vt illud dictum in aliquo ſenſu verum habeat, oportet, vt ſexus fœmineus omnino extinctus ſit, & in maſculinum commutatus.

2. *Quid ſi fœmina erũpat in virum.*

Secundo numeratur hoc loco irregularitas ex defectu ætatis. Diſponunt enim ſacri canones, vt nullus vſq; ad certam ætatem ordinari poſsit, vt ſupra tractando de ſuſpenſionibus breuiter attigimus Defectus ergo ætatis requiſitæ ſecundum canones ad aliquem ordinem eſt quędam irregularitas, quia eſt impedimentum canonicum impediens ordinis ſuſceptionem, & vſum, vt colligitur ex Clementina vlt. de Ætat. & qualit. ibi. *Alio non obſtante impedimento canonico*, & ex multis aliis decretis, 77. diſt. & eſt communis reſolutio Theologorum, 4. diſt.25. Iuriſperitorum circa iura citata, & in c. *vel non eſt compos*, de Temporib. ordinat. Couarruuiæ in Clementina *Si furioſus*. §.1. n. 4. Maioli, lib.1.c.30. Neq; obſtat ſi quis obiiciat, irregularitatem debere eſſe impedimentum perpetuum, hunc autem defectum ætatis temporalem eſſe: dicendum eſt enim non eſſe de ratione irregularitatis, vt abſolute perpetua ſit ſed ſolum, vt durante cauſa eis, ſemper inſit: non tamen repugnat, quod talis cauſa, vel per alia remedia vel ſolo tractu temporis auferri poſsit.

3. *Defectus ætatis.*

Hic autem dubitari ſolet an ordinatus ante legitimam ætatem exercendo actus ordinis ante completam ætatem nouam irregularitatem incurrat; Quod late tractat Couarruuias citato loco; referēs opiniones & authores. Nobis vero quæſtio illa neceſſaria non eſt: ſupponit enim aliam, an per talem ordinationem noua cenſura ſuſpenſionis ſit contracta, nec ne. Si enim ipſo facto non incurreretur noua ſuſpenſio (vt antiquo iure) nec, noua etiā irregularitas contraheretur. At vero ſuppoſito iure

4. *An ordinatus ante legitimam ætatem fiat irregularis exercendo ordinem.*

Pij II. ex vi cuius talis ſuſpenſio incurritur, conſequens eſt, vt exercendo ordinem ante ætatem legitimam noua irregularitas contrahatur, vt ſupra dixi. In eo vero caſu obtenta ſuſpenſionis abſolutione, & diſpenſatione irregularitatis contractæ ob crimen celebrandi, ſi iam ætas legitima completa eſt libere poterit quis in ſuſcepto ordine miniſtrare. Et ſimili modo ſi quis ante legitimã ætatẽ celebrauit, poſt illam impletam abſolutus à ſuſpẽſione poterit libere miniſtrare, ſicut antea, quando illa ſuſpenſio ipſo facto non incurrebatur, cum ſola pœnitentia peccati commiſsi in præmatura ordinatione poterat miniſtrare. Quia hæc irregularitas per complementum ætatis purgatur, & non fit magis indebilis (vt ſic dicã) propter peccatum in accipiendo ordine commiſſum, ſi alia cenſura, vel nouum impedimentum canonicum additum non eſt, vel non perdurat.

Quæret vero tandem aliquis, an poſsit hæc irregularitas contrahi per nimiam, & decrepitam ætatem. Reſpondetur ſi præciſe, ac formaliter in ratione ætatis ſiſtamus, nullum argumentum, vel antiquitatem eius irregularitatem inducere: nullus enim circa hoc terminus per canones præfixus eſt. Et merito, nã ſenilis ætas per ſe aptior eſt ad ſacros ordines, vt ſignificat Anaclet⁹ Papa epiſt. 2. & refertur in ca. vlt. 84. diſt. & Siricius Papa in c. *Quicunque*. 77. diſt. quia illa ætas maturior eſt, & ad prudentiam, caſtitatem, & religionem aptior. Dixi autem, *præciſe, ac formaliter ſiſtendo in ratione ætatis*: quia ſi tanta ſit ſeneƈtus, vt declinet in morbum, ſeu illi æquiualeat quoad impedienda organa, vel impediendas vires neceſſarias ad miniſterium ordinum, ſic quidem non minus inducet irregularitatem, quam morbus perpetuus, de quo infra dicetur. Imo iã hæc nõ irregularitas tantum, ſed incapacitas quædam cenſeri poteſt, non quidem vt ordinatio talis perſonæ ſi fiat, inualida ſit (nam reuera tenebit, & imprimet characterem, quia capacitas abſoluta ſemper manet in homine, quantumuis impeditus ſit) ſed quia eſt illicita talis ordinatio non tam ex prohibitione Eccleſiæ, quam ex natura rei, eo quod per eam quiſpiam aſſumatur ad id, ad quod eſt prorſus ineptus. Ideoque illud impedimentum non videtur proprie canonicum, neque in eo poteſt Pontifex diſpenſare, ſi ineptitudo duret; & iam perpetua cenſeatur, vtpote ex ſeneƈtute proueniens. Et hoc ſenſu intelligendum cenſeo, quod dixit Gloſſa 2. in cap. 1. 85. diſt. ſeneƈtutem impedire promouendum, non tamen deiicere promotum. Nam poſtquam aliquis ordinatus eſt, licet pr̨ nimiã ſeneƈtute non poſsit commode miniſtrare, permittitur, vt cum aliquo adiutorio vel commoditate quaſi diſpenſatoria poſsit miniſtrare argumento c. *Illud*, & c. *Petiiſti*, cum alijs, 7. q. 1. & cap. *Literas*: de Renunciat. & faciunt dicta in ſimili in ſect. præced.

De his, qui ſe ipſos mutilant.

6. Tertio inducitur hæc irregularitas per vitium corporis conſiſtens in alicuius membri mutilatione impedientis vſum ordinum, vel inducentis grauem deformitatem, ac proinde inducentiam. Hæc eſt communis ſententia, & multis iuribus fundata, quæ videri poſſunt diſt. 55. & in tit. de Corpore vitiat. & ti. de Cleric. ægrot. miniſt. Quãquam vero res hæc late à Doctoribus tractari ſoleat: quia tamen magna ex parte reducitur ad prudens arbitrium ideo paucis principijs illam comprehendam. Primum ergo aduertendum eſt, aliud eſſe paſſiue tãtum carere aliqua parte corporis, vel à natiuitate, vel hominum iniuria, vel alio caſu contingente, aliud vero eſſe, actiue ſe ipſum volũtarie mutilare, vel aliquam ſui corporis partem abſcindere: in vtroq; ergo caſu poteſt incurri irregularitas. Verum poſterior magis incurritur propter culpam actiuæ abſciſſionis, quam propter carentiam membri quamuis vtrumque conſideretur. Quãdo ergo vitium hoc ſeu defectus corporis prouenit ex hac cauſa ſcilicet, propria voluntate, & culpa ſe mutilandi, eſt generalis regula, ſiue antecedat, ſiue ſequatur ordinationem, ſiue abſciſsio ſit alicuius membri principalis, ſiue partis eius, ſiue notabiliter impediat, aut deformet, ſiue non irregularem inducere, dummodo tanta ſit mutilatio, quæ per ſe, & ſecluſa inaduertẽtia, ſine peccato mortali fieri non poſsit. Ita colligitur ex c. *Qui partem*. diſt. 55. dum ait, illum eſſe irregularem, qui partem cuiuslibet digiti ſibi abſcindit, cum tamen carentia illius partis alias contingens nõ inducat irregularitatem, vt ibidem dicitur. Et ratio eſt, quia *in eo non conſideratur tantum defectus ex abſciſsione relictus, ſed voluntas eſt iudicata, qua ſibi cauſa eſt ferrum iniicere*: vt ibidem ſubiungitur. Atq; hoc manifeſtum eſt, quando aliquis directe, & per dignitationem, atque iram, talem partem ſibi abſcidit.

Secus vero eſſe videtur, ſi contingat partem illam ab alio aſcindi non ſine culpa eius, qui patitur: 7.
nam ipſe non videtur directe ad occiſionem, ſed omnino ab alio fit, non videtur incurri hæc irregularitas, iuxta capit. 1. de Corp. vitiat. vbi quidam, qui in duello voluntario partem digiti amiſit quæ celebrationem nõ impediebat, nõ cenſetur irregularis. Et confirmatur, quia tunc ceſſat ratio dicti c. *Qui parem*, quia longe atrocior culpa eſt in ſe ipſum ferrum ſumere, quam pugnare cum aliquo cum hoc periculo. Atque ita ſentit Nauarrus capit. 27. num. 198. citans Cardinalem. In contrarium vero ponderari poteſt dictum ca. 1. de Corpore vitiat. quia in eo caſu non ſimpliciter, ſed ex diſpenſatione permittitur Clericus miniſtrare in ſuo ordine, vt patet ex illis verbis: *Poteris cum eo miſericorditer agere, & permittere*. Quæ ita intelligunt Panormitanus, & alii. Reſpondetur cum Nauarro, ſupra ibi diſpenſationem non fuiſſe neceſſariam propter vitium corporis, ſed propter grauem culpam à Presbytero commiſſam, ſponte ingrediendo duellum. Quod illa verba textus ſignificant: *Licet eius exceſſus grauis admodum extitiſſet*. Poteſt autem illa miſericordia intelligi vel per anticipationem (vt ſic dicam) vel propriam diſpenſationem. Forte enim ille Clericus per illud delictum non incurrit ſuſpenſionem ipſo facto, erat tamen dignus illa, per iudicem inferenda: ſatis ergo miſericorditer cum eo agitur, dum pœna illa non imponitur, ſed permittitur miniſtrare, & hanc voco anticipatam diſpenſationem. Vel poteſt intelligi delictum fuiſſe publicum, & ſcandaloſum, infamiamque induxiſſe, ac proinde ſuſpenſionem, cuius diſpenſatio neceſſaria erat, quæ ibi committitur Epiſcopo: nam diſpenſatio in irregularitate ob defectum membri non eſt in iure commiſſa Epiſcopo.

Addendum vero vlterius eſt, quamuis aliquis non directe ſeipſum mutilet, ſed ab alio, ſi tamen 8.
ſua culpa mutiletur, & abſciſsio ſit alicuius membri principalis, ſem per inducere irregularitatem, etiãſi membrum illud ſit occultum, & non impediat vſum ordinis, nec afferat aliquam deformitatem, quæ ſcandalum, vel indecentiam in vſu ordinis inducat. Ita Nauarrus dicto num. 198. citans Hoſtienſem, Ioannem Andream, & communem ſententiam. Exempla ſunt, ſi aliquis in pœnam delicti iuſſu Iudicis eunuchus fiat: idem ſi iuuentus cum adultera à marito idem per iniuriam patiatur; aut ſi iniuſte aggrediens al um, ab ipſo mutiletur, &c. Quæ ſententia fundari poteſt in cap. *Ex parte*, de Corpore vitiat. ibi: *Qui ſe ipſos ſani abſciderint, vel affectauerint, vt ab aliis abſcindantur*. Nam in his irregularitatibus indirecta voluntas, ſeu voluntarie exponere ſe tali periculo, æquiparatur directo effectui. Quæ ſententia ſecurior quidem eſt, vt pote communius recepta:

recepta: tamen ſi iura in rigore inſpiciantur, omnia loquuntur de propria culpa ſe ipſum abſcindendi, aut mutilandi ex indignatione, aut ex aliquo indiſcreto zelo, vt videre licet in cap. *Siquis*, 1. 2. & 3. & cap. *Hi qui* 55. diſt. & cap *Maritum*, 33. diſt. & in can. 22. & 23. Apoſtolorum. Hoc autem vitium plane requirere videtur propriam voluntatem, quam etiam indicat dictum cap. *Ex parte*, in verbis illis: *vel affectauerint*: nemo enim dicet, eum qui cum adultera peccat affectare, vt à marito abſcindatur. Denique in dicto cap. *Qui partem*, hoc ſignificant illa verba, *In illis voluntas eſt indicata, quæ ſibi ipſi cauſa fuit*, &c. indicat enim ſpecialem quandam audaciam & ferocitatem in ſeipſum quæ non reperitur in ſola indirecta voluntate exponendi ſe periculo patiendi ab alio. Sicut in alijs iuribus ferentibus cenſuras contra eos, qui præſumunt, aut temere faciunt, &c. expendimus illa verba, vt inde colligamus non ſufficere inderectam voluntatem per ignorantiam, &c. ad incurrendas illas cenſuras: ita ergo videtur in præſenti dicendum, ſeruata proportione. Hæ igitur coniecturæ probabiliter ſuadent in his caſibus non incurri irregularitatem ex hoc ſpeciali capite abſcindendi, vel mutilandi ſe: nihilominus ex generali ratione mutilandi, vel exiſtendi cauſam mutilationis alicuius, non videtur poſſe excuſari irregularitas. Nam ſi eſſet ſimili modo cauſa talis mutilationis in alio, eſſet irregularis: ergo & in ſe ipſo. Et ita tunc habet locum differentia inſinuata: nam quando aliquis in ſeipſum temerarias manus inijcit non ſolum non conſideratur deformitas aut impoſſibilitas ad miniſtrandum, verumetiam neque perfecta membri mutilatio neceſſaria eſt, vt iam declaraui. At vero quando irregularitas prouenit ex alio modo culpæ, neceſſarium eſt, vt mutilatio ſit perfecta, qualis ſupra tractando de homicidio declarata eſt.

De his, qui alios membrorum defectus patiuntur.

9\. Omiſſa ergo culpa mutilationis, vel abſciſsionis actiuæ, circa paſsiuam mutilationem, ſeu defectum alicuius membri corporis, qui ex ſe abſtrahit à culpa, vlterius diſtinguendū eſt: aut enim agimus de illo, qui nondum ordinatus eſt, reſpectu ordinis ſuſcipiendi, vel de Clerico iam ordinato reſpectu vſus ordinis iam ſuſcepti. Rurſus diſtinguendum eſt de qualitate defectus: aut enim talis eſt, vt impediat vſum ordinis, ne ſecure, & ſine periculo fieri poſsit, vel ſaltem tantam afferat deformitatem vt ſine ſcandalo, & indecentia non poſsit ſacrum miniſterium exercere: vel neutrum ex his incommodis affert.

10\. *Prima conclusio.* Primo ergo dicendum eſt, quoties mutilatio non habet adiunctum aliquod ex dictis impedimentis, per ſe, ac ſecluſa culpa, non inducit irregularitatem. Ita docent omnes Doctores Summiſtæ verbo *Irregularitas*, & verbo *Corpor. vitiat.* Nauarrus n. 199. Couarruuias in Clementina *Si furioſus*, parte 1. §. 1. nu. 5. qui alios referunt, & colligitur ex citatis capitulis diſt. 55. & dicto canone 22. Apoſtolorum, in quibus dicitur, eunuchos factos ſine propria culpa non eſſe irregulares: eadem enim ratio eſt de quolibet alio ſimili defectu cuiuslibet partis. Item ex c. 1. & vlt. de Corpore vitiat. in quibus defectus non impedientes vſum ordinum, nec afferentes grauem deformitatem, non cenſentur inducere irregularitatem. Idem expreſſe in cap. *Qui partem*, & cap. *Si quis infirmitate* & cap. *Lator*, & cap. *Præcepta*, diſtinct. 55. Ratio vero eſt, quia ſine cauſa, vel culpa non imponitur irregularitas: hic autem non eſt culpa, vt ſupponimus, neque etiam cauſa quia hæc reſpicere debet vſum ordinum: ſi ergo ad talem vſum neq; eſt indecentia, neq; obſtaculum, ceſſat omnis cauſa imponendi irregularitatem.

11\. Secundo dicendum eſt, quando defectus membri grauem, atq; indecentem deformitatem affert, vel impedit vſum ordinis, inducit irregularitatem ſimpliciter in laico, ne ordines ſuſcipere poſsit: vel in Clerico, ne aſcendere poſsit ad ordinem nōdum ſuſceptum. Hoc etiam eſt certum, & commune; & habetur ex cap. vlt. diſt. 55. vbi defectus oculi dicitur inducere irregularitatem in Diacono ad ſacerdotium abſolute, & ſine exceptione, qui defectus non impedit abſolute ſacrum miniſterium: ſed tamen propter deformitatem ſtatuerunt canones, vt irregularitatem induceret. Neq; ad hoc oportet diſtinguere de ſiniſtro, aut dextro oculo: nam licet hoc poſsit conferre, vt ſit facilior, vel difficilior diſpenſatio: non tamen refert, quominus in vtroq; caſu inducatur irregularitas, quia canones in hoc nihil diſtinxerunt: & ideo nec diſtinguendi licentiam nobis reliquerunt, & in dict. ca. inſinuatur, & ibi Gl. notauit. Et iuxta hoc exemplum iudicandum eſt de reliquis defectibus membrorum inducentibus ſolam deformitatem.

12\. Euidentior autem eſt neceſsitas quando inducit impoſsibilitatem, vt eſt defectus alterius manus, de quo in c. *Expoſuiſti*, de *Corpor. vitiat.* vbi Gloſſ. aduertit, idem eſſe ſi deſit digitus ad fractionem hoſtiæ v. g. neceſſarius, & ſumitur ex ca. vltim. eodem titulo ibi *Si ad frangendam Euchariſtiam ſit in pollice ipſo potens*: ſi ergo eſſet impotens, irregularis eſſet. Ex quo obiter colligitur, non ſolum mutilationem membri, *Corollar.* ſed etiam abſciſsionem partis eius vel etiam ſolam debilitationem membri, ſi hoc impedimentum miniſtrandi afferat, eadem inducere irregularitatem: quia hæc non fundatur formaliter (vt ſic dicam) in carentia membri, ſed prædicto impedimento, vt ex dicto ca. conſtat, & ex ca. *Presbyter*: de Cler. ægrot. ibi. *Quia nec ſecure propter debilitatem, nec ſine ſcandalo propter deformitatem membri hoc fieri poſſe confidemus.* Ibi enim duæ illæ rationes afferuntur: quia in eo caſu concurrebant, non quia ambę ſimul neceſſarię ſint: quælibet enim earum per ſe ſufficit. Quin potius hæc ratio impedimenti adeo eſt intrinſeca & neceſſaria, vt videatur eſſe potius ex naturali lege, quam canonica: & ideo non pertinere propriè ad irregularitates. Nihilominus tamen eſt propria irregularitas, primo, quia non ſolum impedit, quando eſt manifeſta impoſsibilitas ſed etiam quando eſt tanta debilitas, vt poſsit eſſe morale periculum in debito vſu. Secundo, quia impotentia vnius, vel alterius vſus non ita reddit perſonam incapacem ex ſola rei natura, vt nec valide, nec licite ordo recipi poſſit: nam idem ordo poteſt habere plures actus, & defectus membri poteſt impedire vnum & non alium, vnde, ſecluſa irregularitate, poſſet ordo accipi ſaltem propter alterum actum. At vero talis eſt hæc irregularitas, quando antecedit ordinum ſuſceptionem, vt omnino impediat receptionem ordinis, etiamſi defectus vnum tantum eius actum principalem impediat, vt conſtat ex prædictis iuribus & ex autoribus citatis, & in ſequenti aſſertione amplius declarabitur.

13\. *Tertia conclusio.* Tertio dicendum eſt, quando talis defectus ſuperuenit ordinationi ſine culpa ad illum tantum vſum ordinis irregularitatem inducit, qui ſine ſcādalo, vel periculo exerceri non poteſt. Ita docent citati authores, & Innocen. Panorm. & alij in cap. 1. de Corp. vitiat & in cap. ſecund. de Cleric. ægro. ex quo textu manifeſte probatur ibi, *Ipſum autem cæteris ſacerdotalib. officijs fungi minime prohibemus.* Inde enim cōſtat ſacerdotem, cui manus, v. g. ſine culpa abſciſſa eſt, licet celebrare non poſsit, poſſe confeſsiones audire, quia ad hoc miniſterium non eſt neceſſaria manus, quanquam ſi ille defectus anteceſsiſſet, nullo modo poſſet ordinari. Idē eſt circa defectum cæcitatis nam antecedens omnino impedit ſacerdotium, ca. 1. 49. d. & clarius in can. 76. Apoſtolo. vbi de cæco-

cæco,& ſurdo idem dicitur, vt notat Maiol.lib.1.ca. 29. In quam ſententiam inclinat Nauar.conſ.6.& 7. de Corp. vitiat. quamuis oppoſitum cenſeat probabile, quia non putat eſſe in iure expreſſum: ſed certe, in eo can. expreſſum eſt, & quamuis ibi ſit ſermo de Epiſcopo, tamen ſub illo comprehenditur presbyter iuxta modum loquendi Pauli 1 ad Timot. eo tempore vſitatũ. At vero cæcitas ſuperueniens ſacerdoti, impediet quidem celebrationem non vero abſolutionem à peccatis, & è contrario ſurditas moraliter impediet miniſterium confeſſionis (loquitur enim de omnino ſurdo, non de ſurdaſtro) non tamen impediet miniſterium celebrandi, quia non eſt ſimpliciter neceſſarium, vt ſacerdos audiat miniſtrum reſpondentem, ſatis enim eſt quod moraliter ſit certus illum reſpondere quod ſignis etiam & oculis poteſt aliquo modo percipere. Vnde etiam fit, poſſe ſacerdotem impeditum dicto modo ad celebrandũ, in diaconatu, vel ſubdiaconatu ſolenniter miniſtrare, tum à paritate rationis, vel etiam à fortiori, tum etiam quia hæc omnia comprehenduntur ſub officijs ſacerdotalibus. Et ad hoc etiam citari ſolet cap. *Significauit*, de Corpore vitiat. Sed in caſu illius textus irregularitas reuera fuit contracta ex culpa ſe abſcindendi, & ideo ab vſu omnium ordinum impediebat, Concedit autem Pontifex Epiſcopo poteſtatem diſpenſandi in vſu ſacerdotalis officii abſque altaris miniſtrio. Inde vero ſumitur argumentum à fortiori, quando irregularitas eſt in cauſa inculpabili, non impedire ſacerdotem ab vſu inferiorum ordinũ, ſi alias decenter, & ſufficienter fieri poſsit. Quæ omnia communiter recepta ſunt: Neque vllam habent difficultatem, niſi in explicando, quando & quomodo iudicandum ſit defectum membri ſufficienter impedire, vel ratione ſcandali, vel ratione impoſsibilitatis: ſed hoc magis poteſt ipſo facto & vſu perpendi, quam aliqua certa regula, vt dixit Gloſſa in cap. *Presbyterum*, de Cleric. ægrot. argum. text. in ca. *Apoſtolicæ* de Donationib. Eſt ergo neceſſarium prudens arbitrium iuxta ea quæ in puncto ſeq. dicemus.

14. *De irreg. ex notabili de formit. corporis.* Quarto contrahitur hæc irregularitas ex qualibet notabili deformitate corporis: aut membrorũ eius, licet ſit ſine mutilatione membri, aut partis eius, vel ſine vlla ægritudine, aut proprio morbo. Hæc eſt etiam communis reſolutio cum D. Tho. in 4. d.25. q.1. a.2. q.4. quę ſumitur ex c.1. & vl. de cor. vitiat. per arg. à contra. directè vero ex ca. ſecund. eiuſdem tit. vbi committitur Epiſcopo cum conſilio ſuffraganeorum iudicium, vel diſpenſatio in irregularitate orta ex oculi macula quod non poterat eſſe niſi ratione deformitatis, quia agebatur de quadam electione ad Epiſcopatum, cuius adminiſtrationi nõ poterat macula impedimentum afferre, ſed deformitatem. Et additur ibi conceſſionẽ factam eſſe *ex maxima diſpẽſatione*: quo indicatur talem maculam ſi deformitatem cauſet, magnam inducere irregularitatem, & non committi alteri, niſi ex diſpenſatione Pontificis. Idem colligitur ex decretis diſputatione 25.

15. *Caſus reſoluitur.* Hinc eſt etiã cõmunis reſolutio, eũ qui caret virtute videndi in ſolo oculo dextro, ſi nec oculo caret (nec exterius apparet deformitas, non eſſe irregularem: ſi autem ſimili modo careat videndi virtute in ſiniſtro, eſſe irregularem: quia licet abſolute non reddat faciem deformem, facit tamen, vt ipſe actus celebrandi ſeu legendi canonem cũ quadam deformitate fiat: propter quod oculus ſiniſter oculus canonis vocari ſolet Romano ſtilo. Ita Nauar. ca. 27. num. 199. & Burgaſ 5. de Irregul, tit. de Corpor. vitia. num. 4 Sylueſt. vero verb. *corpore vitiatus*, num. 5. cæcum tantum ex vno oculo eſſe irregularẽ referens Archidiaconum ex S. *Euangelicæ* diſput. 55. qui textus loquitur de eo, qui caret oculo: de quo etiam loquitur Gloſſa in ca. 21. de verb. ſignific. in 6. poteſt autem quis eſſe cœcus ex vno oculo & non carere illo: & tunc non ſemper eſt irregularis ſed cum prædicta diſtinctione. Imo addit Nauarrus ſi quis carens viſiua virtute in oculo ſiniſtro, tanta polleat virtute in dextero, vt ſine deformi faciei cõuerſione poſſit legere canonem non eſſe irregularẽ quia ceſſat fundamentum irregularitatis. Quod certiſſimum eſt, quando talis defectus ſubuenit poſt ordinationem, quando vero antecedit, eſt etiam practicè probabilis ſententia, quamuis tunc maturiori iudicio, & prudentia animaduertere oportet, vt virtus alterius oculi & firma ſit & ſufficiens ad illam deformitatem tollendam in lectione canonis.

Et per hæc iudicandum eſt de cæteris deformitatibus faciei, membrorum, aut ſenſuum: de quibus in particulari dicere eſſet inutile, cũ in particulari hoc ſemper pendeat ex prudenti arbitrio: videri tamen poſſunt quę latè proſequitur Maiol. li.1. à ca.13. ad 26. Solum poteſt quæri ad quem pertineat hoc arbitrium. Et communis reſolutio eſt pertinere ad Epiſcopum argum. cà. ſecund. corpore vitiat. vbi id notant Doctores. Eſt autem conſiderandum ibi committi ſimilem cauſam Archiepiſcopo cum conſilio ſuffraganeorum. Sed hoc fuiſſe videtur, quia agebatur de electione ad Epiſcopatum, quæ ad Papam, vel ex commiſſione ad Archiepiſc. ſpectat. Inde tamen cum proportione colligimus, iudiciũ hoc pertinere ad Prælatũ; qui vel ordines confert, vt volunt Sylueſt. & Nauarr. ſupra, vel ſaltem dimiſſorias literas concedere poteſt ad ordines recipiendos, vt voluit Ang. verbo *corp. vitit.* n. 5. Quod licet Sylueſter reiiciat ex congruentia philoſophica mihi placet, quia talis prælatus habet iuriſdictionem Ediſcop. ad quam magis hoc pertinet quam ab caracterem. Verum eſt ſemper eſſe liberum Epiſcopo, qui daturus eſt ordines, admittere, vel reiicere tale arbitrium. 16.

De irregularitate proueniente ex morbo corporis.

Quinto poteſt hæc irregularitas oriri ex morbo corporis, qui licet non deformet illud, nec mutilet, infert tamen debilitatẽ viriũ, aut graue deformitatem perpetuam & moraliter incurabilem in vſu ordinum. Hæc etiam regula communis eſt Doctorum, vt videre licet in Maiolo li. ſecund. c.18. & 19. Nauarro num. 199. & 200. Couarruuia in Clementin. Si furioſus, part. in princ. nu.5. Et ſumitur ex D. Thom 3. p. quæſt. 82. art. vlt. & ex c. diſp. 85 & ex aliis iuribus citatis de corpore vitiatis, & de Cleri. ægrot. & d. 55. Et ratio etiam eſt eadem, Nam fundamentum huius irregularitatis eſt vel deformitas, vel debilitas: quod ergo hæc proueniant ex defectu mẽbri vel ex defectu ſalutis, vel alia ſimili cauſa, non variat rationẽ irregularitatis. Poſtulatur autem vt talis morbus incurabilis cenſeatur, quia non quælibet infirmitas ſtatim facit hominẽ irregularem, quia hoc nullo iure fũdatur nã infirmitas, quæ curari poteſt ſimpliciter non vocatur in iure vitium corporis, vt explicatur in l. *Inter ſtuprum* ff. de ver. ſignific. Nec propter ægritudinem abſolutè fertur alicubi irregularitas, ſed ſolũ propter deformitatem vel impedimentum perpetuum. Verum quidem eſt, actualem infirmitatem afferre actuale impedimentum quamdiu durat, eſt tamen potius facti, quam iuris, niſi actu inducat deformitatem, vel periculum in vſu ordinis, nam pro tunc iam erit impedimentum canonicum quandiu durauerit. 17.

Reliqua de huiuſmodi morbo eodem modo expedienda ſunt, quo de cæteris dictum eſt. Nam quando hic defectus antecedit ordinationẽ, omnino impedit illam, ſi totale afferat impedimẽtum, & non 18

non per interualla temporum, vt latius Maiol lib. 2. c. 22. Quando vero ſubſequitur, impedit vſum, non omnino, ſed quantum ad actum repugnantiam tali morbo. Quod intelligo hic eſſe verum, etiamſi morbus propria culpa cõtractus ſit in quo differt à mutilatione: quia de hoc nihil eſt in iure expreſsũ ſicut de cauſa mutilationis. Idem fere eſt cum proportione dicendum de tali irregularitate in ordine ad beneficia. Nam ſic ægrotus eſt irregularis ad beneficiũ curatum de nouo ſuſcipiendum: ad ſimplex enim non ita, ſi iam ſit clericus, vt inde ſubſtentetur. At vero ſi ægritudo ſuperuenit poſt beneficium obtentum non priuat illo, vt colligitur ex c. vlt de Cleric. ægrot. & c. *De rectoribus*, eod. tit. Neq; oppoſitum dicitur in ca. *Tua*, eod. tit. quidquid ibi Gloſſa dicat & 7. q. 1. in princ. remouetur enim ab actuali miniſterio, non autem priuatur beneficio. Deniq; quando dubium fuerit de qualitate morbi, iudicium erit penes Epiſcopum, iuxta ſupra dicta, non autem diſpenſatio, ſi ſemel irregularitas ſupponatur: hæc enim ad ſolum Papam ſpectat iure communi, vt eſt communior opinio Innocen. & aliorum, quos referunt, & ſequuntur Nauar & Couarruuias ſupra, & generaliter verum habet de tota hac irregularitate quæ ex aliquo vitio corporis contrahitur.

SECTIO III.

An ex defectibus bonorum temporalium contrahatur aliqua irregularitas.

1. *De irregularit. ex ſeruitute prouenientie.*

INter hæc bona primo loco numerari poſſet fama, ſed quia vera infamia ex delicto naſcitur, ideo irregularitas illa cum irregularitatibus ex delicto ſupra coniuncta fuit. Primum ergo bonum, quod hic conſiderandum occurrit, eſt libertas, quatenus ſeruituti opponitur, iuxta illud ad Gal. 4. *Iam non ſumus ancillæ filii, ſed liberæ*, & 1. ad Cor. 12. *Siue ſerui ſiue liberi*. Defectus ergo huius boni ſeruitus appellatur, & irregularitatem inducit, ex multis decretis d. 54. à princ. & ex toto tit. de Seruis non ordinandis: & habetur in Auth. *Si ſeruus* C. de Epiſ. & cler. Tradunt Theologi in 4. d. 25. ibi Diuus Thomas quæſt. 2. artic. 2. q. 1. Richard. Palud. & reliqui, Anton. 3. p. tit. 28. capitulo 6. §. 6. Sylueſter & alij Summiſt. verb. *Seruus*, & verb *Irregularitas*, Nauarrus capit. 27. numer. 204. Maiol. lib. 1. capit. 35. Salced. in pract. c. 19. & alij. Congruentia redditur à D. Thom. quia per ordinationem, quis mancipatur Eccleſiaſticis miniſtris: ſed ſeruus non poteſt hoc modo ſeipſum mancipare: ergo non poteſt ordinari: Minor patet, quia nemo poteſt dare altari quod ſuum non eſt: at ſeruus non eſt ſuus, nec dominus ſuorum operum: ergo, &c. Quæ ratio inſinuata eſt à Leone 1. epiſt. 1. in c. 1. d. 54. dicente. *Debet eſſe immunis ab aliis, qui diuinæ malitiæ eſt aggregandus, vt à caſtris dominicis, quibus nomen eius ſcribitur, nullis neceſsitatis vinculis abſtrahatur.*

2. In qua ratione animaduertere licet, ſacros canones non conſideraſſe in ſeruo ignobilitatem illam, quæ eſſe videtur in vili conditione ſerui, vt ratione illius hanc irregularitatem imponerent, quamuis poſſent illam conſiderare. Nam D. Thomas ſupra dixit quæſt. 3. & 4. in homine ordinando requiritur ex quadam decentia claritas quædam propter eminentiam illius ſtatus: huic autem claritati non minus videtur repugnare ſeruitus, quam illegitima origo vel infamia, & ſimilia. Nihilominus canones nullam huius rei rationem habuiſſe videntur: quia illa cõditio licet illis appareat, omnino pertinet ad bona, vel mala fortunæ, & nullam connexionem habet cum prauis moribus, ſicut habet infamia, aut defectus natalium. Et ideo per ſe non cenſetur afferre indecentiam ſacris ordinibus, ſi impedimentum non afferat. Hoc ergo ſolum decreta conſiderarunt & ex vna parte rationem iuſtitiæ reſpectu domini, & ex alia religionis cauſam in miniſterijs ſacris obſeruari voluerunt. Quæ omnia confirmat optime can. 81. Apoſtolor. dicens, *ſeruos in clerum prouehi ſine voluntate dominorum non permittimus ad eorum qui poſſident moleſtiam, domorum enim euerſiones talia efficiunt: ſi quando autem dignus ſeruus viſus ſit, qui ad gradum eligatur, qualis noſter quoque Oneſimus viſus eſt, & domini conceſſerint, ac liberauerint, & domibus emiſerint fiat.* De quo Oneſimo dixit Paulus Epiſt. ad Philemonem, *vt illum reciperes, iam non ſeruum, ſed pro ſeruo chariſsimum fratrem.*

Atq; hinc colligitur, ſeruitutem nõ inducere irregularitatem abſolute perpetuam, ſed quamdiu durat, & dominus non conſentit. Hoc aperte conſtat ex citato canone, & ex alijs decretis. Quocirca, quacunq; ratione ſeruus redimatur, & à ſeruitute liberetur, deſinit eſſe irregularis abſq; alia diſpenſatione: quia ablatum eſt fundamentum huius irregularitatis, & ex ſola præcedenti ſeruitute non relinquitur macula vel indecentia moralis, quę à lege conſiderata ſit ad irregularitatem inducendam. Dico autem, *ex ſola virtute*, quia illam præciſe nunc conſideramus: ſolet autem cum illa coniungi recens conuerſio ad fidem, ex qua naſcitur alia nec neophytorum irregularitas iam tractata, quæ manebit etiam ablata ſeruitute. Ruſus durante ſeruitute, poteſt ſeruus ordinari de licentia, & voluntate domini, vt conſtat ex citatis textibus, & docent dicti autores: per talem autem ordinationem manebit ordinatus à ſeruitute liber, vt ijdem autores docent. 3. *Seruitus non inducit irregularitatem niſi quamdiu durat.*

Circa hoc autem dubitari poteſt, an oporteat manumiſsionem, antecedere ordinationem, vel ſufficiat per ordinationem ipſo facto fieri. Nam de canon. Apoſtolorum poſtulare videtur vt antecedat & clarius capit. *Nulli* diſt. 54 *Niſi prius*, inquit, *à propriis dominis legitimam libertatem conſequantur, cuius libertatis charta in ambone publice legatur*, & eodem modo loquuntur alia iura, de ſeruis non ordinandis. Imo additur in cap. *Quicunque*. diſt. 54. ex Concilio Toletano. 4. capit. 72. alias 73. neceſſarium eſſe vt talis manumiſsio abſoluta præcedat, id eſt, non retento obſequio à dominis: *nam qui adhuc patroni ſeruitute tenentur obnoxii, nullatenus ſunt ad Eccleſiaſticum ordinem promouendi.* Per quæ verba explicantur illa duo canonis Apoſtolorum, *liberauerint*, & *domibus emiſerint.* In contrarium vero eſt, quia alia iura, & communiter autores dicunt, ſi ſeruus ordinetur de licentia domini, manere liberum: ergo neceſſe non eſt vt manumiſsio antecedat. Alioqui ſequeretur facta prius manumiſsione, quamuis poſtea non ſequeretur ordinatio ſeruum manere liberum, quod eſſe in fraudem domini. Reſpondeo, quæſtionem non eſſe magni momenti. Vt enim res licite & legitime fiat, neceſſe eſt vt expreſſa manumiſsio aliquo modo antecedat, quia ita iura diſponunt & ad tollendas fraudes & lites ita expedit. Non oportet autem vt illa manumiſsio ſit abſoluta, ita vt effectum habeat ante ordinationem: ſed conditionata, ita vt in ipſa ordinatione ſuum incipiat habere effectum. Et ita vtrumq; verum eſt, & manumiſsionem debere antecedere, & libertatem per ordinem ipſo facto comparari. 4. *Quid ſi ſeruus ordinetur & poſtea manumittatur.*

6. Vlterius vero addendum eſt, ad conſequendum libertatem per ordinationem ſufficere qualemcunque licentiam Domini, etiam tacitam. Quod docẽt citati autores, & eſt ſatis expreſſum diſt. 64. in cap. *Si ſeruus ſciente & non contradicente domino, in clerum fuit ordinatus ex hoc ipſo, quod conſtitutus eſt liber, & ingenuus erit.* Ex quibus verbis facile explicatur aliud quod hic interrogari poterat, de qua, ſcilicet, ordinatione hoc intelligendum ſit, an de ſacra, vel quælibet minor ſufficiat. Dicendum eſt enim, quamlibet ſufficere etiam primam tonſuram: hanc enim *An manumiſsio debeat eſſe omnino libera.*

vim

vim habent illa verba, *In clerum fuerit ordinatus, ſed conſtitutus,* vt ſtatim declaratur: nam per primã tonſuram vnuſquiſq; in clero conſtituitur. Et ratio eſt, quia ex tunc talis perſona dicatur, & conſecratur diuinis obſequijs: & ideo accedente voluntate domini, ius vel interpretatur, vel efficit, vt per eam libertas concedatur, quia res Deo dicata non debet humanis ſeruitijs manere mancipata, iuxta regulam *Semel*, de Regul. iur. in 6.

6. Occurrit autem vlterius inquirendum, an oporteat hanc manumiſsionem eſſe liberam omnino, vt inſinuatur in dicto capitul. *Quicunq;*, vel ſufficiat facta ſub onere alicuius ſeruitij, vel officij domino impendendi. Sunt enim in hoc diuerſæ opiniones, vt refert Turrecremata. ibi. Nam quidam propter illum textum putant neceſſariam eſſe manumiſsionem ita abſolutam, vt non poſsit dominus ſibi reſeruare aliquod obſequium, vel ſpirituale, vel corporale, vel poſitiuum faciendi hoc aut illud, vel negatiuum non faciendi, v.g. non accuſandi, non damnificandi ipſum dominum, &c. Alij vero putant poſſe dominum reſeruare obſequium ſaltem ſpirituale; & corporale, negatiuum, id eſt, manumittere ſeruum ſub ea conditione, vt poſt ordinationem obligatus maneat, vel ad cantandum, vel miniſtrãdum in ſua capella, vel ad non inferendum ſibi aliquod nocumentum, vel aliquid ſimile. Hoc enim videtur ſupponi clare in cap. *Nullus*, de Seruis non ordinandis, vbi dicitur: *Si quis ſeruum ſuum libertate donatum, fecerit presbyterum ordinari, & ille poſtea in ſuperbiam elatus, domino ſuo canonicas horas pſallere noluerit, apud Epiſcopum accuſatum degradari debere.* Quod profecto non præciperetur propter ſolam ingratitudinem: ſupponitur ergo caſus in quo ex iuſtitia talis obligatio maneat. Vnde Gloſſa & ibi Doctores ex eo textu colligunt: poſſe Dominum imponere ſpirituales operas ſeruo, quem ad ordines manumittit. Imo multi etiam addunt, quamuis hæc conditio non exprimatur, ex ipſa declaratione iuris ſub intelligi, & relinqui hanc obligationem ſaltem ad ſpirituales operas. Hac tamen interueniente differentia, quod quando deducitur in pactum; poteſt illa etiam pœnalis conditio adiungi, vt ſi obligationem non impleuerit, poſt degradationem in ſeruitutem redigatur: ſi autem hoc non ſit in pactum deductum, licet puniri poſsit propter ingratitudinem, non tamen in ſeruitutem reduci. Ita fere Panorm. ibi.

7. *Opinio.* Alij diſtinctione vtuntur inter ſeruos Eccleſiæ & priuatarum perſonarum: nam priores etiamſi manumittantur, & ordinētur, obligati manent ipſo iure ad honeſta Eccleſiæ ſeruitia, non ſolum ſpiritualia: ſed etiam circa alia negotia: quæ clericum non dedecent: quæ ſi facere renuerint, in ſeruitutem rediguntur, iuxta c. *Diaconi*, 12. q. 2. & cap. *Qui ex familiis*, d. 54. vbi Gloſſa id aduertit. Reſpectu vero particularium dominorum non manet tam grauis obligatio, nec ſub tam graui cōditione, vt colligitur ex d. c. *Quicumque*, & ex c. vlt. ibid. Nam hac ratione, liberti prohibebantur ordinari viuentibus, & inuitis dominis: quia ſemper manebant illis ita obnoxij, vt ſi quidpiam contra patronum committerent, in eorum ſeruitutem, redigerentur, iuxta ciuilia iura. Poteſtq; congrua ratio differentiæ reddi, nam reſpectu Eccleſiæ nulla indecentia eſt, quod clericus obnoxius maneat ad quælibet officia præſtanda, quæ alias non ſunt indecentia ſtatui clericali, quia illa omnia obſequia Eccleſiæ præſtita, quodammodo ſpiritualia ſunt. Secus vero eſt quando talis obligatio manere reſpectu priuatæ perſonæ, quia magis repugnat priuilegio clericali, iuxta c. 1. d. 54. minuſq; decet, factum clericum, ſeruum fieri priuatæ perſonæ, quam Eccleſiæ. De qua re legi poſſunt plura apud Maior. li. 1. c. 35. & 36. ad praxim enim non eſt admodum neceſſaria vel vtilis.

Exiſtimo ergo manumiſsionem, quæ ad ordines fit, abſolute, & ſimpliciter fiat, nullam includere conditionem, ſaltem ſub obligatione iuſtitiæ. Hoc enim mihi probat d. c. *Quicunque*, cum c. 1. & 2. d. 54. & c. 1. de Seruis non ordinandis. Imo in c. *Eo libentius.* eod. tit. hoc extenditur ad ſeruos ab Eccleſijs manumiſſos. Nihilominus tamen non repugnat in ipſa manumiſsione conditionem apponi ſtatui clericali non repugnantem, qualis de operibus ſpiritualibus, vel etiam de officijs priuatiuis ſeu potius de non præſtandis officijs iuſtitiæ, aut gratitudini repugnantibus. Ita Turrecrem. ſupra cum alijs ex d. cap. *Nullus*, & argumento c. 2. de Condition. appoſit. Qui etiam docent, ad hoc non eſſe neceſſarium Epiſcopi conſenſum, quia nullo in iure poſtulatur. Quod etiam tenet Abb. in d. c. *Nullus.* 8. *Reſolutio.*

Hinc mihi probabilius eſt, quandocumque dominus facit facultatem ſeruo ſuſcipiendi ordines, ſiue expreſſam, ſiue tacitam, manumiſsionem eſſe abſolutam ex vi ipſius ordinationis quia nulla conditio appoſita eſt. Vnde à fortiori fit, quod quamuis libertus etiam ſit irregularis iuxta d. c. vlt. d. 54. quia quodammodo, & quaſi ex parte retinet ſeruitutem iuxta proprietatem iuris ciuilis: ſi tamen ſciente patrono & conſentiente, ordinetur, ex tunc deſinere eſſe libertum, quoad viles conditiones & obligationes eius, & incipere eſſe abſolute liberatum ſeu manumiſſum: quod plane ſequitur ex priori reſolutione, quia illa facultas cenſetur eſſe talis, vt omnino auferat fundamētum huius irregularitatis Hoc tamen non impedit, quominus huiuſmodi clericus ex gratitudine teneatur debita obſequia honoris & reuerentiæ manumiſſori exhibere. Non tamen opinor, propter ſolam ingratitudinem, niſi iniuriam etiam includat, poſſe tam grauiter puniri, vt degradetur, vel deponatur. Sed hoc magis ad Iuriſperitos pertinet. 9.

Sed quid ſi ſeruus, non obſtante irregularitate, inſcio domino ordinetur. Reſpondeo in primis, illum manere ordinatum, quia ſeruitus non eſt incapacitas, ſed propria irregularitas. Deinde, ſi tantum ſit ordinatus minoribus ordinibus, nullo modo à ſeruitute liberatur, nec ſimpliciter, nec ſub conditione aliqua. Ita docent omnes, & ſumitur, ex c. 2. de Seruis non ordinandis: in quo abſolute ſermo eſt de ordinibus ſeu gradibus Eccleſiaſticis. Tamen ſaltem quoad ordines minores abſolute & ſine vlla reſtrictione ab omnibus intelligitur, quia quoad hanc partem nullo alio iure reſtringitur: & idem probat c. 2. d. 54. Poteſt tamen obijci, quia res ſemel conſecrata Deo, etiamſi iniuſte, & contra voluntatem domini conſecrata ſit, non debet domino reſtitui, iuxta ſententiam Gregorij in cap. *Comperimus*, 14. quæſt. 6. & regulam, *Semel Deo.* de Regul. iuris, in 6. Reſpōdetur primo d. iura loqui de rebus inanimatis, in quibus nō eſt dolus, & alias poſſunt facile cōpenſari: in homine vero, qui ordinatur, eſt fraus, quæ non debet illi patrocinari, quoad fieri poſsit. Item in re inanimata, conſecratio eſt mere materialis, & ſuperficialis (vt aiunt Iuriſtæ:) conſecratio vero, quæ fit per ordinationem, magis eſt inanima. Ita fere Sylueſt. verb. *Seruitus*, n. 6. in fine, & Gloſſ. in dict. cap. *Comperimus.* & in cap. *Frequens.* diſt. 54. Addo inſuper, conſecrationem, quę per ordinationem fit, non conſummari perfecte vſque ad Sacerdotium, & in ſolis minoribus eſſe valde imperfectam, adeo vt clerici in minoribus conſtituti facile ad ſecularia negotia transferantur: & ideo etiam in hoc caſu facile propter iniuſtitiam lex canonica hoc permiſit. 10. *Dubitatio.* 1 *Concluſio.* 2. *Concluſio.* *Obiectio.* *Solutur.*

Tertio, ſi vſque ad Diaconatum, vel ſupra ordinetur cum ſcientia Epiſcopi ordinantis, liber efficitur: tenetur autem Epiſcopus cum domino duplici ſatisfactione compenſare, iuxta cap. *Si ſeruus abſente.* diſt. 54. vbi id Gloſſa notat. & Panormitanus in c. 2. de Ser- 11. 3 *Concluſio.*

de Seruis non ordinandis. Et idem ſumitur ex cap. *Per venerabilem*, verſicul *Præterea*. Qui filii ſint legitimi. De Subdiaconatu vero res videri poteſt dubia, quia in prædicto cap. *Si ſeruus*, ſolum Diaconi, & Presbyteri mentio fit: Et ideo in l. 6. titul. 22. partita 4. dicitur, etiam ſeruum ordinatum vſque ad Subdiaconatum, inſcio Domino, poſſe à Domino in ſeruitutem reuocari, nam eodem modo cenſet illa lex de Subdiacono, quo de minoribus ordinib. Quod fortaſſe procedere poterat iure antiquo, quando Subdiaconatus nõ reputabatur ordo ſacer, quia nõ habebat votum continentiæ annexum, nec reddebat hominem ad matrimonium inhabilem. Fauebatque cap. *Ex antiquis*, diſt. 54. ibi. *Reliqua vero officia* nam ſub hac vniuerſalitate Subdiaconatus cõprehendebatur.

Dubium. Nũc vero Subdiaconatus eſt ſacer ordo, ideoq; quoad hoc æquiparatur nunc Diaconatui, vt expreſſe diſponat Alexander III in cap. *Miramur*. de Seruis nõ ordinandis. Quæret vero aliquis, quando ordinatio tantum eſt in minoribus, an obligatio reddẽdi duplicem ſatisfactionem domino, id eſt, duos ſeruos ęquales, vel duplicatum pretium ſit in conſcientia & iuſtitia. Videtur enim ex vi iuſtitiæ ſatis eſſe reddere æquiualens, reliquum autẽ pertinere ad pœnam per legem impoſitam, quæ nõ obligat donec per iudicis ſententiam quis condemnetur, & eam pœnam ſoluere cogatur.

Reſoluitur. Et ideo in dicto cap. *Per venerabilem*, ſolum dicitur ordinatorem teneri Domino ſatisfacere. Reſpondetur nihilominus, teneri Epiſcopum ex vi prædictæ legis abſque alia ſententia condemnatoria ad reddendum duplicatum pretium pro ſeruo, neque aliter illum liberari à ſeruitute, nec Dominum teneri, aut cogi poſſe ad dimittendum ſeruum, niſi adimpleta illa conditione. Et ratio eſt, quia ita per legem diſpoſitum eſt. Vnde ſicut ex vi illius legis Dominus cogitur dimittere ſeruum etiamſi contra iuſtitiam, & voluntatem eius ordinatus ſit: ita etiam conditio à lege poſita in fauorem eius implenda eſt, alias non poteſt legitime compelli. Vnde ſumitur etiam congruentia illius legis, quæ non eſt quoad hanc partem mere pœnalis, ſed in rerum æquitate fundata: nam Dominus in eo caſu non ſolum amittit ſeruum, ſed etiam obligatur per actionem iniurioſam ad redimendum illum, quæ obligatio virtute quidem legis iuſte fit in fauorem religionis & ordinis ſacri: tamen quia hæc obligatio etiam eſt pretio æſtimabilis, voluit lex etiam illam compenſari, quod fit pretio duplicato ſoluto. Cap. ergo, *Per venerabilem*, intelligendum eſt de ſatisfactione per legem ſtatuta.

13. 4. Concluſio. Quarto, Si Epiſcopus ignorans conditionem ſeruitutis ſeruum in ſacris ordinet, tenebuntur ad eam ſatisfactionem faciendam, qui eum ad ordinationem induxerunt, vel rogando, vel falſum teſtimonium ferendo: ita diſponitur in dicto c. *Si ſeruus abſente*, qa iura maxime deteſtantur hanc iniuriam, quæ Dominis fit, abſtrahendo ſeruos à debito opere perſoluendo.

Interrogationi fit ſatis. Et ideo in cõcilio Granatenſ. c 3. anathemate feriuntur, qui prætextu religionis hoc crimen committunt. Sed quid, ſi etiam illi non ſint in culpa, ſed bona fide & cum ignorantia probabili id fecerint? Reſpondetur, in eo caſu ipſummet ſeruum ordinatum teneri ad eandem ſatisfactionem faciendam, vel ſaltem ad reddendum per ſe vicarium, vt dicitur in cap. *Ex antiquis*, diſtinct. 54. Quod ſi nec talem ſatisfactionem facere poſsit, in hoc iura diſtinguunt inter Presbyterum, & inferiores. Nam Diaconus vel Subdiaconus in eo caſu rediguntur in ſeruitutem, vt dicitur in dictio capite, *Ex antiquis*. & tacite confirmatur in dicto cap. *Miramur*, de Seruis non ordinandis. & docet. Panormitanus, & alij in cap. 2. de ſeruis non oroinandis. & Antonin. 3. part. tit. 28. cap. 6. §. 6. Nauarr. Sylueſt. Maiol. & alij locis citatis. Et hoc modo intelligendum eſt dictum c. 2. de Seruis non ordinandis, & cap. *De ſeruorum*, diſtin. 54. Et ratio eſt, quia talis ſeruus ſupponitur per dolum & fraudem iniuriam facere Domino: & ideo licet in fauorem ordinis ei concedatur, vt ſatisfactione facta redimi poſsit: tamen ſine tali ſatisfactione hoc iura non conceſſerunt, quia cum nõdum ad ſacra ipſa myſteria peragenda ordinatus ſit, non eſt adeo neceſſaria ingenuitas ſeu libertas talis perſonæ, vt nõ abſtante iniuria & graui nocumento domini, concedenda fuerit. Oportet autem vt Dominus intra annum, poſtquam ſciuerit ordinationem ſerui, illum repetat, & ex c. *Si ſeruus ſciente*, diſtinct. 54. Gloſſa ibi, & Innocentio in cap. 2. de Seruis non ordinandis, numer. 5. & aliis citatis. Nam ſi poſt ſcientiam per annum diſsimulauerit, cenſetur cõſentire, & ſeruum manumittere. Quo fit, vt ſeruus ſic ordinatus irregularis maneat ad vſum talium ordinum, donec vel Domino ſatisfactum ſit, vel ipſe dominus conſenſum ſuum præbeat, aut expreſſe, aut per ſcientiam, & tolerantiam vnius anni. Et quando talis clericus in ſeruitutem redigitur, non ſolum manet priuatus vſu ordinum, ſed etiam exutus priuilegio clericali, vt à parte dicitur in dicto capit. *Ex antiquis*. & ibidem Gloſſa aduertit. At vero, ſi talis ſeruus ordinatus ſit Sacerdos, non reducitur in ſeruitutem, etiamſi Domino integra ſatisfactio fieri non poſsit: ſed ſolum cogitur amittere peculium ſuum, & Domino reddere, vt in dicto cap. *Ex antiquis* habetur. Quod ſi peculium non habuerit, ſatisfaciet, ſi in proprio Sacerdotali miniſterio Domino ſuo miniſtret, aut celebret: & ad hoc poterit obligari, iuxta cap. *Frequens*. diſtinct. 54. Quod factum eſt, tum in reuerentiam Sacerdotij: tum etiam quia illud miniſterium eſt altius & vtilius Domino, & ideo in re ipſa non grauiter læditur, quamuis propter excellentiam miniſterij, id non fiat per modum compenſationis, quia res temporalis non poteſt per ſpiritualem redimi.

Vltimo dubitari in hoc poterat, de quibus ſeruis intelligenda ſit hæc irregularitas. 14. Vlt. dubium. Sunt enim quidam ſerui proprijſsime dicti alij vero ſunt ſerui adſcriptitij vel oridinarij, aut conuentionales, prout late diſtinguit, & declarat Hoſtienſis in Summa titul. de Natis ex ventre libero. Syluester verb. *Seruitus*, & Maiolus lib. 1. ca. 35. Quia vero hi varij modi ſeruitutum iam vere in vſu non ſunt, ideo in eis declarandis & diſtinguendis immorari non eſt neceſſe. Et regula generalis ſit, omnem ſeruitutem, vndecunque trahat; vel nomen, vel originem inducere hanc irregularitatem. Ita enim expreſſe definit Leo Papa Epiſtola 1. cap. 1. & Gelaſius Epiſtola 1. capite 16. & habetur in cap. *Generalis* & cap. *Admittuntur*, diſtinct. 54. vbi expreſſa mentio fit de ſeruis originarijs, & ſimilibus, & notat Gloſſa in capit. 2. de Iudæis, quamuis in illo textu huiuſmodi oridinarij ſeu coloni ſerui liberi dicantur. Quod vel intelligendum eſt de his colonis, qui non trahunt obligationem culturæ ex ſeruili origine, & pacto ſuorum prædeceſſorum cum dominis, de quibus in l. *Originarius*, & lib. *Colonos*, cum ſimilibus, C de Agricolis, & cenſ. l. 11. vel intelligitur de libertate quoad alios actus, non vero quoad ordinationem, vt ibi Gloſſa declarat. Addo denique quod licet interdum hæc obligatio non ſufficiat ad ſeruitutem inducendam, & conſequenter neque ad irregularitatem, de qua agimus, ſufficit tamen ad aliam, de qua in ſequenti puncto dicemus.

De irregularitate ex obligatione ad ratiocinia.

SEcundo igitur incurritur irregularitas ex defectu propriæ libertatis, prouenientis ex obligatione 15. Concluſio. ad actiones humanas & politicas exercendas. Qui defectus in iure appellatur obligatio ad ratiocinia iuxta Rubricam de Obligatis ad ratiocinia nõ ordi-

ordinandis. Eſt ergo certum hanc obligationem ad ratiocinia inducere irregularitatem, ex cap. vnico, in dicto titulo, & diſt. 54. cap. 3. Eſt enim illa obligatio vinculum quoddam temporale reddens hominem valde impeditum ad eccleſiaſtica miniſteria, & ideo merito à iure reputatum eſt ſufficiens ad remouendum hominem ab ordinatione. Atque ita docent Theologi in 4. diſtinct. 25. Vbi diuus Thomas quæſt. 2. artic. 2. qu. 1. cum de ſeruis dixiſſet, ſubdit tantum hæc verba, *Et ſimilis ratio eſt de omnibus, qui ſunt aliis obligati, vt ratiociniis detenti, & huiuſmodi perſonæ.* Latius id tractāt Iuriſperiti ſuper dicta iura, Summiſtæ verb. *Ratiocinium*, & verb. *Ordo.* & verb. *Irregularitas.* Paulus Burgaſius de irregularitate. 5. p. tit. de hac re Maiolus libr. 2. ca. 5. & 11. Bernard. Diaz in Pract. c. 20.

15 *Quid intelligatur per hanc obligationem.* Exponendum vero ſupereſt primo, quid intelligatur per obligationem ad ratiocinia: nam in dictis textibus non aliter declaratur niſi per exempla ſcilicet *Procuratores, Actores, executores ſeu curatores pupillorum ſeu tutores.* Concilio Carthaginenſ. 1. cap. 8. Exiſtimo tamen non eſſe limitandam rem hanc ad hæc materialia exemplá, ſed ſub illis comprehendi omnes publicas adminiſtrationes forenſes, & temporalium ac ſecularium rerum, quæ eodem modo implicant hominem negotiis ſecularibus: nam fundamentum huius irregularitatis eſt obligatio ad hæc ſecularia miniſteria. Vnde in cap. 2. & 3. diſtinct. 51. ſub generali nomine, *Curialium, qui cauſas agunt, vel quibuslibet publicis functionibus occupantur*, hi omnes comprehenduntur. *Duplex obligatio ad hoc ratiocinium.* Sunt autem in his perſonis duæ obligationes diſtinguendę. Vna eſt ad tales actiones ſeu miniſteria peragenda, ad quæ obligantur ratione talis muneris, & non durat niſi durante ipſo munere. Alia obligatio eſt ad reddēdam rationem peracti muneris, quæ ſæpe manet, etiam munere relicto: nam, ſicut durante munere, interdum exigitur ab homine ratio eorum, quæ geſsit in ſuperiori tēpore: ita etiam, quamuis tempus officij abſoluatur vel ipſum officium voluntarie relinquatur, manere poteſt obligatio ad rationem reddendam. Quæ ratio interdum redditur de ipſis actionibus, an iuſtæ fuerint, &c. interdum vero de pecuniis, aut aliis rebus æquiualentibus.

19 *Dubium reſoluitur quoad priorem obligationem.* Quantum ſpectat ad priorem obligationem certum eſt, illa durante, eſſe hominem irregularem ad ordines ſuſcipiendos: quod in ſuperioribus tactum eſt tractando de defectu leuitatis, & habetur diſtin. 51. quatuor primis capit. Sylueſt. verb. *curliales* & alij. Statim vero occurrere poteſt practica difficultas, nam videmus in Curiis Principum, & Regum clericos eſſe ordinarios Iudices cauſarum ciuilium & huic muneri eſſe deputatos, nec propterea cenſeri irregulares, vel ad vſum ordinum, vel ad promotionem ad ſuperiores, etiam durāte tali munere: & tamen miniſterium illud non minus implicat negotiis ſecularibus, quam officium aduocati, & ſimilia. Reſpondetur, communiter Doctores excipere ab hac regula Conſiliarios Principum, vt videre licet in Panormitano in cap. *Sed nec.* Ne clerici vel monachi: & in cap. *Clericis*, eodem titulo, vbi idem ſentit Ioannes Andreas: Idem Panormitanus in ca. *Non eſt.* de Voto. Decius, Baldus, quos referunt, & ſequuntur Bernardus Diaz, & Salzedo in Practic. c. ... pit. 61. Cui ſententiæ fauet etiam lex Hiſpaniæ par... ita 1. titul. 6. lib. 48. vbi Gregorius Lopez id ad... citans ad hoc cap. *In Archiepiſcopatu* de Rapto... tit... ubi Papa Archiepiſcopo conce... dit, quod ex ... ribus, ... ue Regis poſsit iudicium in cauſis tem... commiſſ... o ... re, extra iudicium ſanguinis. Adduci poralibus ... etiam ſolet cap. *Non eſt* de Voto ibi *Conſilium & auxilium tuum ſibi ſenſerit hactenus profuiſſe.* Qui textus & ſimiles non videntur conuincere, quia aliud eſſe videtur, eſſe Iudices ordinarios in publico Regni tribunali: quod videtur prohibere in cap. *Sed nec.* & in cap. *Clericis*, Ne clerici, vel monachi, cum ſimilibus: aliud vero adeſſe Regi ad ferendum concilium vel excommiſſione eius vindicare pauperum iniurias, quæ permittuntur in dictis capitulis, & ſimilibus. Nihilominus vſu receptum eſt, ſiue ex conceſſione Pontificum, ſiue quia conſuetudo ita interpretata eſt ipſa iura, vt clerici abſque notu irregularitatis, vel alterius impedimenti canonici poſſint eſſe conſiliarij Regum in huiuſmodi iudiciis, ſeu tribunalibus, in quibus de conuenienti Regni gubernatione & prouidentia, vel ad ſummum de ciuilibus cauſis agitur. Aut enim hoc miniſterium nō eſt iudicatum adeo repugnans officio clericali, pręſertim quando clericus curam animarum, aut aliam ſpecialem obligationem ratione beneficij non habet, vel certe propter commune bonum Regni aliquid de rigore iuris in hac parte remiſſum eſt: ideoq; hoc non eſt extendendum, ſed quoad fieri poſſit, limitandum.

Addendum vero eſt, quando adminiſtratio rerum temporalium eſt circa bona Eccleſiaſtica, tunc obligationem ad talem adminiſtrationem, nō pertinere ad hāc irregularitatem, quia illa adminiſtratio non cenſetur ſecularis, ſed ſpiritualis quodammodo, & Eccleſiaſtica, iuxta cap. 1. Ne clerici, vel monachi, & notarunt Innocentius, Panormitan. & alij in capit. 1. de Obligatis ad ratiocinia. Syluester, Maiolus, & alij ſupra citati. Item licet adminiſtratio ſit temporalis, ſi tamen ex cauſa neceſſaria ad pietatem pertinente, ſuſcipiatur, ſcilicet in fauorē pauperum, aut ſimilium miſerabilium perſonarū, iam illud negotium non eſt mere ſeculare, neq; alienum ab ſtatu clericali, & ita ſimul cum priori cōiungitur in cap. 1. 21. quæſ. 3. & in cap. vlt. 86. diſtinct. & in cap. 1. 88. diſtin. Hoc autem maxime verum eſt, ſi accedat Epiſcopi licentia, aut talis neceſsitas, quę ex vi alicuius legis obligationem inducat vt in eiſdem iuribus ſignificatur, & notauit Syluester, & alij autores. Qui maxime hoc explicant in adminiſtratione, ſeu officio tutoris: nam per ſe quidem prohibitus eſt clericis, vt patet ex tota quæſtion. 3. cauſ. 21. & ideo expreſſe numeratur in dict. c. de Obligat ad ratiocinia: nihilominus tamē ex cauſa pietatis ſuſcipi poteſt à clerico, & non impediet vſum ordinū. Et eadem ratione non impedit ordinis ſuſceptionem, ſi iudicio Epiſcopi pia adminiſtratio iudicatur. Cætera de his perſonis obligatis ad hæc miniſteria videri poſſunt latiſsime in Maiolo dicto cap. 5. 17

At vero, ſi huiuſmodi perſonæ officium dimittant, & obligatione liberentur, vel quia lapſu temporis finita eſt, vel ex conuentione partim, vel ex facultate Superioris, iam tunc ex hac parte tolletur irregularitas, vt in ſuperioribus dictum eſt. Dico autem, *ex hac parte*, quia oportebit aduertere ne ex alio capite orta ſit, vel propter effuſionem ſanguinis vel propter aliquam infamiam, vt ſupra notatū eſt. Quod vero ad præſentem irregularitatem magis pertinet, relinquitur adhuc conſideranda altera obligatio ad ratiocinia reddenda: nam, ſi hæc manet ex priori miniſterio, adhuc permanet irregularitas, vt conſtat ex dicto cap. vnic. de Obligatis ad ratiocinia. ibi, *Poſt depoſita onera, & reddita ratiocinia*, vtrumq; ergo compleri debet, vt hæc irregularitas ceſſet. Et in hoc etiam omnes Doctores conueniūt, quia eſt ſufficiēter in dicto iure expreſſa: & quia ratio & fundamentū huius irregularitatis in eis permanet, quamdiu rationem ſui muneris non dederunt, quia ſemper manent obligati ratiocinio, & conſequenter implicati negotiis ſecularibus & expoſiti, vt poſsint à iudicibus ſecularibus cogi, & infamari, ſi forte aſſe dolus aut fraus in ratiociniis inueniatur. Quæ ratio ac deciſio locum habet, ſiue ratiocinia ſint pecuniarum, ſiue de iuſtitia ſeruata in ipſis actionibus ad tale munus pertinentibus. 18 *Reſoluitur dubiū quoad poſteriorem obligationem.*

Difficul-

19 *In reſolutione dubii de omni obligatione ad ratiocinia procedat.* Difficultas vero eſt, an hoc habeat locum in omni adminiſtratione, & obligatione ad ratiocinia, quæ ex illa reſultat. Multi enim diſtinguendum putant de adminiſtratione vel publica, id eſt bonorũ Reipublicæ vel priuata, id eſt, circa priuatam perſonã, vel bona eius. Nam in priori caſu dicunt procedere regulam poſitam indiſtincte: in poſteriori aũt putãt, depoſito munere, etiam ſi quis maneat obligatus ad ratiocinia, poſſe obligari, niſi dol⁹ aut fraus ei obiiciatur. Ita diſtinguit Gloſſa verb. *Ratiocinia*, dict. c. vnic. de Obligatis ad ratiocin. quam ibi ſequuntur Abbas, & alii communiter, vt patet ex citatis autoribus: & fauet c. vnic. diſt. 53. vbi ſolum fit mentio eorum, qui rationibus publicis reddendis ſub obligati. *Reſolutio.* Mihi tamen aliter occurrit dicendum eſſe, conſiderata deciſione dict. cap. de Obligatis ad ratiocinia. Aut enim adminiſtratio talis eſt, vt illa retẽta, ſeu obligatione ad illam, perſona maneat irregularis vel non. Quando adminiſtratio ipſa retẽta non inducit irregularitatẽ, obligatio etiam ad ratiocinia quæ ex illa, ſiue retenta ſiue depoſita reſultat, non inducet irregularitatem, ſiue ratiocinia ſint publica ſiue priuata; vt ſi fuit œconom⁹ Eccleſiæ vel ſi fuit tutor ex cauſa pietatis. Et ratio eſt, qa acceſſorium ſequitur principale, induitq́; rationem illius: hic autem adminiſtratio & obligatio ad illã principalis eſt, reliqua obligatio ad ratiocinia eſt acceſſoria, & reſultans ex altera: & ideo nec cenſetur magis tẽporalis aut ſecularis quã illa, nec perſeuerans aut durãs poteſt magis irregularitatem inducere, quã ipſamet adminiſtratio, ſi duraret. Accedit, quod dictum ca. vnic. ſolum agit de illis muneribus, quæ quamdiu durant, impediũt ordines: ergo etiam ſolum agit de ratiociniis, quę ex talibus muneribus naſcuntur.

20 Vnde ſequitur contrario modo iudicandum eſſe, quando adminiſtratio ipſa talis eſt, vt quamdiu durat, impediat ordines: nam tunc etiam obligatio ad ratiocinia, ſiue publica, ſiue priuata, inde ſuborta, & nondũ data, impediet ordines, vt ſi fuit œconomus temporalis Reipublicæ, vel tutor voluntarius alicui⁹ perſonæ non indigentis. Hoc autem videtur probari manifeſte ex dict. cap. de Obligat. ad ratiocinia, vbi de omnibus officialibus ſeu miniſtris quos quando tales ſunt, iudicat ineptos ad ordines dici, nõ poſſe admitti, niſi depoſito onere, & reddita ratione: ibi autem cõprehendit indifferenter omnes, vt patet de tutorib. pupillorũ: ergo in omnibus etiam indifferenter requirit illas duas conditiones: ergo ſine fundamento fit limitatio & exceptio. Ratio autẽ eſt, quia quandiu manet obligatio ad ratiocinia, nondum cenſetur omnino depoſitũ onus talis miniſterij, & ideo ſi miniſterium ipſum tale eſt, vt quandiu durat impediat ſuſceptionem ordinum, etiam obligatio ad ratiocinium nondum extincta idem impedimentum inducit. Et fortaſſe prædicti authores non intendunt hoc negare, ſed loquuntur in alio ſenſu, de quo iam dicam.

21 *Quid ſi poſt ratiocinia reddita reſultet debitum pecuniarium.* Sed quid ſi iam ſint ratiocinia reddita, & ex eis reſultet ſolum pecuniarium debitum abſq; alia lite vel infamia, debitum autem nõdum ſolutum ſit: ſufficietne hoc vt duret irregularitas? Videtur enim adhuc durare quia nondũ negotiũ illud omnino finitum eſt, nec poteſt dici ratio omnino & ſufficienter reddita, quandiu debitum inde reſultans ſolutũ non eſt. *1. Sententia.* Atque ita videntur ſentire nonnulli ex citatis autorib⁹. *2. Sententia.* Alii vero in hoc ſenſu applicant diſtinctionẽ datã, vt ſumi poteſt ex Hoſtienſi: nam, ſi debitum reſultans ſit publicum, ſeu Reipublicæ, putant impedire, non tamen ſi ſit debitum priuatæ perſonæ. Primum probant ex l. *Reſcripto*. ff. de Munerib. & honorib. vbi dicitur, debitores Reipublicæ, non eſſe admittendos ad honores, donec ſoluant quando debitum ex adminiſtratione publica contractum eſt, conſtat autem ordines inter honores publicos computari, cap. *Præcipimus*, 93. diſt. & l. *Iubemus*, §. *Seruus*. C. de Epiſcopis, & cleric. Secundum autem probatur, quia debitum pecuniarium priuatæ perſonæ non impedit ſuſceptionem ordinum, per ſe loquendo, id eſt, niſi alias inducat paupertatem ordinationi repugnantem, de qua ſtatim dicemus: vel niſi talia ſint debita, vt ex eis inextricabiles lites oriantur, nam tunc cenſebitur implicari negotiis ſecularibus, vt notauit Maiolus dict. ca. 11. nu. 13. Secluſis autem his circumſtantiis extrinſecis, priuatũ debitũ per ſe non impedit, nullo enim iure id cautum eſt: ergo quamuis tale debitũ ortum ſit ex munere vel ratiociniis, quantumuis ſecularibus, non impediet ordinum ſuſceptionem, quando adminiſtratio illa priuata eſt, quia in iure non magis hoc diſponitur de tali debito priuato, quam de aliis. Sicut etiam publicum debitum ortum ex mutuo, locatione, aut alio ſimili contractu, nõ impedit ordines, quia de tali debito nihil eſt in iure diſpoſitum, ſed de ſolo illo, quod ortum eſt ex publica adminiſtratione.

In hoc ergo ſenſu probabilis eſt dicta ſententia & diſtinctio. Nihilominus tamen etiam hoc modo mihi dubia eſt, quia vel durante illo debito, cẽſentur ratiocinia reddita & conſummata, vel nõ: ſi non ſunt reddita, nõ eſt ablata irregularitas, ſiue debeãtur priuatæ perſonæ, ſiue Reipublicæ: ſi autem reddita ſunt ratiocinia, iam ceſſauit irregularitas: tam in publicis, quam in priuatis adminiſtrationibus, quia in prædicto capite nihil aliud poſtulatur. Lex autem ciuilis, quæ de publicis debitis & honoribus affertur, nõ poteſt inducere irregularitatem, vt per ſe conſtat. Niſi quis fortaſſe dicat, inducere illam in virtute alterius legis canonicæ, quæ habet, non eſſe admittendos ad ordines, quos leges ciuiles non admittunt ad honores. Sed neque hoc mihi ſatisfacit, quia illa lex canonica loquitur de illis, qui non admittuntur propter infamiam, vt ſupra viſum eſt: in præſenti autem lex illa nõ fundatur in infamia, ſed ſolum lata videtur in fauorem communium bonorum, vt ita cogantur, qui illa adminiſtrant, ſoluere debita inde contracta: non ergo eſt cur legem illam, quæ ſolum loquitur de honoribus eiuſdem ordinis, ac temporalibus, ad ordines extendamus. 21 *Improbatur.*

Satis ergo probabile exiſtimo, ſolum debitum pecuniarium, quod ex ratiociniis redditis interdũ relinquitur indiſtincte, id eſt, ſiue ſit publicum, ſiue priuatum, non ſufficere, per ſe loquendo, ad irregularitatem. 22 *Reſolutio dubii.* Tum quia nullo iure canonico hoc cautum eſt; quia iuxta communem ſenſum, & loquendi modum, vere dicuntur ratiocinia reddita, & finita, etiamſi reſultans debitum nondum ſolutum ſit: ius autem canonicum ſolum hoc requirit. Tum etiam, quia tunc iam ceſſat ratio fundamentalis hui⁹ irregularitatis, quæ eſt implicatio, ſeu reuocatio ad negotia ſecularia, quia hæc non oritur ex hoc debito pecuniario, magis quam ex quocunque alio: ſupponimus enim ita eſſe totum aliud negotium finitum, & cum ea partium conſenſione, vt nullæ lites inde timeantur. Vnde hoc maxime procedit, quando ſciente, & conſentiente creditore alius ordinari vult, nam ſi ille contradiceret, & impedimentum opponeret, res eſſet magis dubia. Opinor autem, ad Epiſcopum tunc ſpectare, declarare an talis perſona ſecundum præſentem ſtatum cenſenda ſit adhuc obligata ad ratiocinia reddenda, necne. Illud tamẽ certum videtur, ſi talis perſona ſufficientem ſecuritatem talis debiti reddat, vel datis pignoribus, vel fideiuſſoribus, omnino eſſe immunem ab hac irregularitate. Quod expreſſe docet Maiol. ſupra n. 14. cum Abbate, & aliis: de qua re nonnulla addemus in puncto ſequenti.

De irregularitate prouueniente ex paupertate.

24. *Duplex defectus ex paupertate conſideratur.* TErtio poteſt irregularitas contrahi ex paupertate, quæ ad præſens etiam caput pertinet, quatenus defectus eſt temporalium bonorum. De qua irregularitate nihil inuenio in propria ſpecie dictũ ab autoribus, fortaſſe quia non videtur eſſe in iure expreſſa. Nihilominus tamen hic defectus dupliciter conſiderari poteſt, vel priuatiue tantum, vel cõtrarie (vt ſic dicam). *Primus.* Priori modo patitur quis defectum paupertatis, quando non habet vnde congrue ſubſtentetur: & talis defectus, quandiu durat in perſona laica vel ſeculari, dico poteſt irregularitatem inducere, maxime iuxta nouum ius Concilii Tridentini ſeſſ.21.cap.2 de Reformat. vbi prohibet eos ordinari, qui hunc patiuntur defectum ita confirmans, & declarans quæ de hac re erant antiquiora iura, & Concilium Lateranenſ. ſub Alexand.III.p.1.ca.5. Hunc autem defectum videntur autores comprehendiſſe ſub defectu legitimi tituli: nam qui ſine illo ordinatur, ex hac parte ordinatur irregularis, & ideo irritam ordinationem accipere dicitur in c. *Conc. Trid.* *Sanctorum*.93.diſt. De hoc autem defectu, & de expoſitione illius decreti Concilii Tridentini dictum eſt ſupra tractando de ſuſpenſionibus quas incurrunt male promoti: & ideo nihil hic amplius circa illud immorari neceſſe eſt.

25. *Poſterior paupertatis defectus.* Contrarie vero dico pati defectum paupertatis illum, qui nimium grauatus eſt ære alieno, de quo nihil inuenio expreſſe in iure traditum in ordine ad irregularitatem. Vnde ſolum poterit ad illam ſufficere, ſi virtute contineat, aut inducat aliquem aliũ defectum ex ſupra numeratis, vt v.g. ſi ad fundandum temporalem titulum congruæ ſuſtentationis contracta ſint debita æqualia, vel maiora, quæ aliũde à creditore ſolui non poſſint, exiſtimo tale debitum inducere, vel potius non auferre irregularitatem, quia talis titulus nõ poteſt verus, ac legitimus reputari, cum re vera non conſtituat perſonam extra ſtatum paupertatis & neceſſitatis repugnantis decentiæ ſtatus clericalis, quod iura intendunt. Itẽ, ſi tale ſit debitum, taliſque perſona, vt iuxta ciuilia iura poſſit propterea redigi in ſeruitutem, vel obſequium creditoris, cum aliter non ſit ſoluẽdo, vt eſt in Hiſpania lex 3.titul.6.lib.5.nouæ Recopilationis. tunc talis defectus reputari moraliter poteſt quædã ſeruitus, vt ſignificauit Gloſſa in l. *Fidei commiſſa*, §. *Si rẽ*. ff. de Legatis 3. Vel certe reputabitur veluti quædam obligatio ad ratiocinia reddenda, & ideo ordines impediet. Ideo enim milites ſtipendiarii, decuriones, & ſimiles irregulares cenſentur, donec tali debito & obligatione liberentur, l. *Quiſquis*. C. de Epiſcopis, & clericis: imo etiam feudatarii, niſi ab obligatione feudali liberentur, ſaltem per ipſam ordinationem, iuxta ea quę tradit Syluester verb. *Feudum*, & Maiolus dicto cap.5.n.5. & videri etiam poteſt Tiraquellus de Primogenitis, cã.44.nu.6. Idem ergo eſt de omnibus debitoribus ſimilibus.

Denique tunc etiam impediet hic defectus, quãdo talia, & tanta ſunt debita, vt ſine litibus & contentionibus expediri non poſſint, vt ſupra cum Maiolo notaui: quia tunc reuera inciditur in defectum obligationis ad ratiocinia reddenda, ſeu (quod perinde eſt) ad ſecularia negotia peragenda. Extra hos vero caſus debitum pecuniarum per ſe non inducit irregularitatem, cum nullo iure expreſſum appareat. Imo addit Maiolus dicto cap.11.numer.15. quantumcunque aliquis ſit oneratus debitis, ſi bonorum conceſſionem faciat, reſeruata congrua ſuſtentatione, iuxta cap. *Odoardus*, de Solutionibus, liberum manere ab irregularitate, quia inde nulla contrahitur infamia, quæ in iure conſideretur, & per illam ceſſionem cum ſubſtentatione congrua ablatũ eſt omne impedimentum paupertatis, & obligationis ad ratiocinia reddenda. Clericus autem ſic ordinatus, in quo foro cõueniri poſſit propter tale debitũ ante ordinem contractum ad nos non ſpectat: probabilius autem eſt in Eccleſiaſtico foro conueniendum eſſe. De quo videri poteſt Couarruuias in practicis quæſtionibus, capit.3.num.4. & alii Canoniſtæ in cap. vnic. de Oblig. ad ratiocinia. Atque hæc de hac materia ad diuinam laudem dicta ſint. 26.

)?(

LAVS DEO.

INDEX

INDEX
CAPITVLORVM IVRIS CANONICI QVÆ IN HOC QVINTO TOMO PRÆCIPVE exponuntur.

EX DECRETO.

CAP. Placuit, diſt. 18. 415.2.
Ca. Nulli. 19. diſt. de cenſura ferenda intelligitur, 342 2. 391.1.
Cap. In nomine Domini, 23. diſt. 680.1.
Cap. Preſbyterum, 28. diſt. de ſuſpenſione ab ordine exponitur. 439.1. & 751.2.
Cap. Nullus. Cap. Præter, 32. diſt. 53 1.
Cap. Maritum, 33. diſt. 754.1.
Cap. 1. diſt. 34. 415.2.
Cap. Lector, 34. diſt. exponitur, 776.2.
Cap. Neminem diſt. 45. 415.2.
Cap. Clericus qui, diſtinct. 46. de ſuſpenſione exponitur, 650.1.
Cap. Quoniam, diſt 47. de depoſitione exponitur, 650.2.
Cap. Quoniam, diſt. 48. de depoſitione intelligitur, 650.1.
Cap. Studeat, 50. diſt. 627.2.
Cap. Qui ſemel, diſt. 50. de depoſitione ferenda explicatur, 651.1.
Cap. Miror, diſtinct. 50. de irregularitate totali exponitur, 652.2.
Cap. Si quis, diſt. 50 647.1.
Cap. Presbyter, aut Diacon. ead. d. ibidem.
Cap. vlt. diſt. 50. 685.2.
Cap. Presbyteros, diſt. 50 678.2.
Cap. Si quis viduam late à 716.2.
Cap. 1. diſt. 51. à 733.2.
Cap. Si quis, diſt. 51. exponitur, 736.2.
Cap. vlt. diſt. 58. fol. 415.2.
Cap. Neminem, & cap. Sanctorum, 70. diſt. late à 485.1
Cap. Si qui ſunt, diſt. 81 506.1.
Cap. Miniſtri, 81. diſt. 504.2.
Cap. Tanta, 86. diſt. de pœna pro peccato præterito impoſita, quæ non erat cenſura exponitur, 67.1.
Cap. Non liceat, 86. diſt. exponitur, 351.2.
Cap. Si quis Epiſcopus, 1. q. 1. de pœna ferenda explicatur, 509 2.
Cap. Si Epiſcopus, cap. Si qui Epiſcopi, 1. q. 1. de ſuſpenſione exponitur, 549.2.
Cap. Statuimus decretum, & cap. Erga, 1. q. 1. 684.1.
Cap Eccleſia, 1. q. 4. 591.2.
Cap. Nemo, 2. q. 1. de abſolutione de facto exponitur, non de iure, 73.1.
Cap. fin. 2. q. 1. de depoſitione ab officio exponitur, 67.2.
Cap. Presbyter ſi à plebe, 2. q. 5 de ablatione illius pœnæ per abſolutionem explicatur, 468.1.
Cap. Præſentium, 2 q. 5. de ignorantia culpabili facti intelligitur, 512.1.
Cap. vlt. 3. 9. q. 4. excommunicatio de minori, & anathema de maiori excommunicatione exponitur, 161.2.
Cap. Quidam 5. q. 1. de excommunicatione lata pro peccato infamandi pro vt in futurum pendebat exponitur, 66.1.
Cap. Præſenti, 5 q. 2. 80.1.
Cap. Illo loco, 5. q. 4. de excommunicatione pœnali, quæ non erat propria cenſura, explicatur 67.2. 415.2.
Cap. 1, 9. q. 1 de ordinatione irrita quoad executionem, non quoad ſubſtantiam exponitur, 189.1.
Cap. 3. 9. q. 1. de ordine irrita quoad ſubſtantiam explicatur, 189.2.
Dictum Gregorii in cap. 1. 11. q. 3. Sententia paſtoralis, ſiue iuſta, ſiue iniuſta timenda eſt, exponitur, & ad omnes ſententias iniuſtas cum proportione applicatur, 80.1.
Cap. Quoniam, 11. q. 3. quando liceat communicare cum excommunicato, late expenditur, & exponitur, 249.1.
Cap. Epiſcopi, 11. q. de excommunicatione nulla exponitur, 407.2.
Cap. Excommunicatos, cap. Cum excommunicato, cap. Si quis frater, 11. q. 3. de ſimili pœna excommunicationis in genere interpretantur, 295 1. 421.2.
Cap. Sicut Apoſtoli, 11. q. 3. de priuatione Eucharistiæ exponitur, 295.1.
Cap. Canonica, 11. q. 3. 362.2.
Cap. Nemo, 11. q 3. verbum, Excommunicato, de priuatione Eucharistiæ intelligitur, 415.2. Idem diuerſo modo exponitur, 144.2.
Cap. Nos ſanctorum, 15. q. 6. de abſolutione à iuramento fidelitatis exponitur, 261.2.
Cap. vlt. 15. q. 8. 506.1.
Cap. Si quis Presbyter, 15. q. 8. 687.1.
Cap. Si quis deinceps, 16. q. 7. 685.1.
Cap. Conſtituit, 17. q. 4. exponitur, 683.2.
Cap. Omnes Eccleſiæ, 17. q. 4. de approbatione anathematizationis ſi feratur intelligitur, 363.1.
Cap. Quiſquis, 17. q. 4. de pœna ipſo iure lata priuationis Eucharistiæ exponitur, 363.1.
Cap. Si quis ſuadente diabolo, 17. q. 4. late 342.1.
Cap. Inter querelas, & cap. Guiliſarius, 23. q. 4. de excõmunicatione lata pro peccato pendente in futurum exponuntur, 66 2. 67.1.
Cap. Adminiſtratores, 23. q. 5. late à 389.1.
Cap. vlt. 23. q 8. 705.1.
Cap. Subdiaconus, §. Sed illud Auguſtini, 24. q. 1. exponitur, 186.2.
Cap. vlt. 24. q. 1. de vitando hæretico in adminiſtratione, quæ inuoluat conſenſum in hæreſim exponitur, ib. 2.
Cap. De illicita, 24. qu. 3. de abſolutione de facto exponitur cum excommunicatio non præceſſiſſet, 73.1.
Cap. Violatores, 25. q. 1. 342.2.
Cap. Si quis dogmata, 25. q. 2. 342.1.
Cap. Si quis Epiſcopus, 27. q. 1. 684.1.
Cap. Quicunque, 26. q. 5. 675.1.
Cap. De his, 31. q. 1. 748 1.
Cap. Latorem, 33. q 2. 580.2.
Cap. 1. de Conſecratione diſt. 1. exponitur, 674.2.
Cap. 2. de Conſecrat. diſt. 1. 674.2.
Cap. Sacerdote, de conſecratione, diſt. 1. exponitur, 295.1.
Cap. Præcepta de conſecrat. diſt. 591.2.
Canon 14. Apoſtolorum de ſuſpenſ. exponitur, 651.1.
Canon 16. Apoſt. 751.1.
Canon 18. Apoſt. ibid. 1.
Cap. 78. Apoſtol. exponitur, 756.2.

EX DECRETALIBVS.

Cap. Ex literis de Conſtitutionibus de receptione per abſolutionem exponitur, 468.1.
Cap. 2. de Reſcriptis, 219.2.
Cap. Cum inter, de conſuetudine, 581.2.
Cap. 1. de Poſtulatione Prælatorum, de irregularitate exponitur, 497.1.
Cap. Licet, de Electione, 676.2.
Cap. Innotuit, eod. 770.2. & ſequent.

*Cap.*Licet,*eod.de depoſitione ferenda exponitur*,676.1.
*Cap.Penul.eod.*499.1.
*Cap.*Cum in cunctis,§.Clerici,*eod.*500.2.
*Cap.*Qua diligentia,*de electione,de ſchiſmatico à catholicis ſcienter electo, exponitur*, 794.1.
*Cap.*Vel non eſt compos, *de temporibus ordinationum à* 457.1. *Idem de prouiſione beneficij ſuſpenſo facta exponitur*,433.1.*Idem tractatur à* 483.1.627.2.
Cap.2.eod tit.de pœna inferenda exponitur.
*Cap.vltim.eod.*503.2.687.1.
Cap.1.de ordinatis ab Epiſcopo, qui renunciauit Epiſcopatui, late à 492.2.649.2.
*Cap.*Cum bonæ *de Ætate, & qualitate ordinand. de priuatione beneficij ab homine facienda, exponitur*, 535.2. 625.2.
Cap.1.de Sacramentis non iterandis, 671.2.
Cap.1.de Filiis Presbyterorum, 771.
*Cap.*Literas,*eod.de diſpenſatione exponitur late à* 764.2. *Idem de minoribus ordinibus intelligitur*, 768.2.
Cap.1.& 2.de Bigamis exponuntur,752.2.& 753.1.
*Cap.*Nuper,*de Bigamia* 751.1.
*Cap.penult.de Bigam.*506.2.
*Cap.vlt de Bigam.*753.2.
Cap.1.& 2.de Clerico non ordinato miniſtrante à 664.2.
Cap. Cum ſuper Abbatia,*de offic. delegat. de ſententia nulla ob excommunicationem alterius ex duobus quibus vt iudicibus partialibus cauſa commiſſa erat, exponitur*, 237.2.
*Cap.*Paſtoralis, §. Quia vero,*de officio Delegat.de ſcientia executoris priuata intelligitur à* 446.2.*ad* 447.2.
*Cap.*Quoniam,*de officio ordinarii.* 390.2.
*Cap.*Cum ab Eccleſiarum, *eod.* 682.1.
*Cap.*Dilecti,*de maioritate & obedientia, de prohibitione, quæ non erat propria ſuſpenſio exponitur*, 15.1.
Cap. Sacris, *de his quæ vi de communicatione cum excommunicatis intrinſece mala exponitur*, 247.2.
*Cap.*Dilecti,*de Arbitris,de iuriſdictione ſpirituali non ſufficiente ad cenſuras ferendas exponitur.*
*Cap.*Cum non ab homine, *de Iudiciis, anathema exponitur de excommunicatione cum maiori quadam ſolennitate denuntiata* 161.2.*Idem late à* 373.2.
*Cap.*Intelleximus,*de Iudiciis, de permiſſione, non de obligatione reſpondendi per procuratorem exponitur*, 275.2.
Cap.1.de Feriis, 560.2.
*Cap.*Capellanus, *de Feriis, de omni tempore alias non prohibito exponitur*, 541.2.
*Cap.*Poſt ceſſionem,*de Probationibus,de inſtitutione procuratoris irritanda exponitur*, 281.2.
Cap Teſtimonium,*de Teſtibus.*687.1.
Cap.1 de Exceptionibus, de valore actorum ab excommunicato, cui excommunicatio obiecta non eſt, exponitur 274.1.
Cap Exceptionem.*de Exceptionibus,de periculo conſcientiæ per peccatum veniale exponitur*, 248.1.
*Cap.*A nobis,*eod.tit.exponitur, à* 416.1.
Cap. Ad probandum, *de Re iudicata, de electione requirente certum numerum electorum quorum vnus erat excommunicatus, exponitur*, 235.1.
*Cap.*Qua fronte,*de Appellationibus,exponitur*, 466.2.
Cap Dilectis, *eodem. à* 601.2. *& ſæpe attingitur, à* 601.1.
*Cap.*Paſtoralis,§.Verum,*de Appellationibus, expenditur*, 23.1.
Cap. Reprehenſibilis, *eodem de ſententia declaratoria, qua quis à iure excommunicatus denunciatur, exponitur*, 37.2.
Cap.4.de vit.& honeſt.cleric.de excommunic.ferenda intelligitur: 298.1.
Cap.2.eod. de Sententia ferenda ob crimen mortale exponitur,297.1.
*Cap.*Quoniam,*de vit.& honeſt.cler.de clericis ſocialem vitam agentibus exponitur.*358.1.
*Cap.vlt.eod.*365.2.
Cap. vltim. de cohab.cler. & mulier.exponitur, 434.1. 504.1.
*Cap.*Ex frequentibus,*de inſtit.expenditur*, 126.1.
Cap.1.de Locato, 390.2.
Cap. 2.de Solut. 499.1.
*Cap.*Odoardus,*de Solutionib. de relaxatione, id eſt declaratione cenſuræ inualidæ exponitur*,293.2.
*Cap.*Non minus, *& cap.*Aduerſus, *de immunit.Eccleſ.* 339.
*Cap.vlt.eod.à.*299.2.
Cap Super ſpecula, *& cap.* Non magnopere. *Ne clerici vel mon.*392.1.
*Cap.*Clericis,*eod.tit.à* 397.2.
*Cap.*Sententiam,*eod.tit.*736.1.
Cap. Non eſt vobis,*de Sponſalibus à* 531.2.
*Cap.*Tua nos, *& vlt.de Simon:de actibus ex ſe bonis exponitur*, 66.2.
*Cap.*Tanta *de Simonia.* 686.1.
*Cap.*De hoc,*& cap.*Per tuas,*de Simonia*, 684.1.
Cap.vlt. de Simonia,508.1.
Cap. Per tuas, *eod. de ordine ſimoniace ſuſcepto exponitur*, 509.2.*& de ignorantia iuris intelligitur*, 512.1.
Cap.1.de Schiſmaticis,679.2 *& late*,390.2.
*Cap.*Ad audientiam,*& cap.*Significaſti, 2. *de Homicid. late à* 639.2. *Præcipue*, 294.2.
*Cap.*Sicut dignum,*de Homicidio,à* 699.2.714.1.
*Cap vltimo eod.*703.1.
*Cap.*Significaſti,2.*eod.* 707.1. 721.2.
*Cap.*Presbyterorum,*de Homicid.*709.2.
*Cap.*Continebatur,*eod.*709.2.
*Cap.*Tua nos,*eod.*714.1.733.1.
Cap.2.de Homicid.exponitur, 721.1. 727.1.731.1.
Cap.3 de Homic.exponitur, 721.1.
*Cap.*Poſt laſt.,*eod. exponitur*,728.2.
Cap.1.de Clericis pugnantibus in duello,de ſuſpenſione ferenda exponitur,513.1.
Cap Excommunicationi,*de Rap à*327.1.
Cap.2.eod.de pœna inferenda exponitur, 681.2.& 675.1.
Cap Quia in omnibus *de vſuris late*, 497.2.
*Cap.*Ad falſariorum *de crim.falſ.late à* 327.1.
*Cap.*Dura,*eod.*328.1.
*Cap.*Si celebrat,*de Cleric.excomm. miniſt.de deputato ad munus publicum exponitur*, 282.2.
*Cap.*Poſtulaſti, *de Cler.excomm. miniſt.exponitur*,119.1. *idem expenditur*,224.2.*& ſeq.&* 626.1.*& de excomm. maiori*,419.1.& §.Quæſiuiſti, 597.1.
Cap vlt.eod.de effectu gratiæ ſacramenti exponitur, non de ſubſtantia,182.1.*idem* 626 1.*& late*,414.2.*præcipue de collatione ſacramenti habente adiunctam receptionem*, 419.1.*late tractatur*,437.1.*& ſeq.*
Cap.2.eod. de ſimili pœna excommunic. in genere exponitur, 295 1.
Cap.1. & 2. de Clerico non ordinato miniſtr. late à 627.2. 669.2.
Cap vnic.de Clerico per ſaltum promoto,à 488.2.
Cap 1.de eo qui furtiue ordines ſuſcepit,expenditur, 491.2.
*Ca.*Dilecta,*de Exceſſ. Prælat:de iuriſdictione ſpirituali non ſufficiente ad cenſuras ferendas exponitur*,15.1.
Cap.1.eod. 452.2.
*Cap.*Tanta,*eod.de Suſpenſione ſolum à iuriſdictione ipſo iure reſpectu Epiſcopi & de ſuſpenſione abſolute in inferiores clericos ferenda exponitur*,497.2.
Cap. Epiſcoporum,*de Priuileg.de interdicto exponitur*, 497.2.
Cap.vlt.de pœnis,263.1.

Cap Quod in te,*de Pœnit.& remiſſ.late à* 536.1.
Cap. Quæſiuit,*de Pœn.& remiſſ.* 708.2.
*Ca.*1.*de Sent.excom.exponitur à* 352.2.*conciliatur cum cap.* Vniuerſitatis,*eod.tit.* 353.1.
Cap. Cum illorum, *de Sent.excomm. de ignorantia culpabili exponitur.*87.1.
Cap.vlt eod.exponitur,pueros non eſſe ad Apoſtolicam Sedem mittendos,quia à culpa excuſantur, 67.2.
Cap. A nobis,1.*eod.exponitur à*107.1.*&* 307.2.
*Cap.*Sacris,*eod.exponitur,metum qui non excuſat à culpa, neq; à cenſura excuſare,*115.2 *vel de metu leui*, 115.2.
*Cap.*A nobis. 2.§.Hæredes,*eod. tit. de ſatisfactione reali, non perſonali exponitur*, 121.1.
Cap Nuper,*eodem tit.late* 128.1.*an ſit reuocatum*, 136.2. 388.2.*& late à* 421. 2. *præſertim de excommunic.à iure exponitur,* 423.1.*Idem de propria abſolutione,non de diſpenſatione exponitur,*465.2 *Non extenditur ad abſolutionem à ſuſpenſione,*466.2.
*Cap.penult.eod.tit.exponitur.*162.2.
*Cap.*Significauit, *eod.tit. de Excommunicatione Papali, quam incurrunt clerici ſcienter communicantes cum excommunicatis à Papa,*90.1 *Idem de communicatione in diuinis exponitur,*248.1.
Cap Cum quis,*eodem,*698.2.
Cap Si vere,*de Sententia excommun. de nimia communicatione cum excommunicato exponitur,*248 1.
Cap. Peruenit,*eod.de læſione mediocri,ſufficiente tamen ad mortale exponitur.*294.1.
Cap Nouerit,*eod.de violantibus per ſtatuta immunitatem Eccleſiaſticam exponitur late à* 334.2.
*Cap.*Vt fama,*eod.à* 3[illegible].
*Cap.*Contingit,*& cap.* [illegible] audientia,*eod.*344.1.
*Cap.*Perpendimus:*eod.* 344.2.
*Cap.*Si vero,1.*& c.*Ex tenore,*eod.* 349.1.
*Cap.*Vniuerſitatis,*eod.late à* 354.2.353.1.
*Cap.*Cum voluntate,*eod. à* 352.2. *concordatur cum cap.* Vniuerſitatis,*eod.tit.* 35.2.
*Cap.*Si vero,2.*eod.à* 353. 2.
*Cap.*ea noſcitur,*eod.à* 356.1.
*Cap.*De cætero,*eod à* 357.1.
*Cap.*Quamuis,*eod à* 410.2.
*Cap.*Quod de his,*eod.tit.ibid.*
*Cap.*Monachi,*eod.tit.late à* 358.1.
*Cap.*Cum illorum,*eod.late à* 358.1.650.1.*& ex profeſſo à* 492.2.
*Cap.*Mulieres,*eod.*359.2.
*Cap.*Tua nos, *eod.*364.2.
*Cap.*Quicunque,*eod.late*, 366. 2.
*Cap.*Conqueſti,*eod.de excommunicat,ipſo iure lata exponitur,* 362. 2. *non in alio priori canone, ſed in ipſomet,* 363.2.
*Cap.*Reſponſo,*eod.à* 531.2.
*Cap.*Permittimus,*eod.*608.2.
*Cap.*Sacro,*eod.*588.1.
*Cap.*Quæſiuit,*de Verb.ſignif.de computatione diſiunctiua duorum dierum anni biſſextilis exponitur,*462.1.
*Cap.*Cum in patribus,*eod.*524.1.

EX LIBRO SEXTO DECRETalium.

*Cap.*2. *de Conſtitutionib.in 6. exponitur de ignorantibus nō ſolum cenſuram,ſed totum legem,*87.1.*idem cap.exponitur à* 81. *ad* 92.
*Cap.*Vt animarum,*eod.tit.late à* 107.2.*de ſtatuto territorij exponitur* , 110.1.
*Cap.*Quia ſæpe,*de Electione in 6.*499.1.
*Cap.*Cupientes.§ .Cæterum,*eod.*499.2.
*Cap.*Si compromiſſarius,*eod.*499 2.
*Cap.*Vbi periculum.§.Hoc ſacro,*de Electione in 6.*395. 1.591.1.
*Cap.*Sciant cuncti,*eod.* 395.1.
*Cap.*Generali,*eod.à* 396.1.
*Cap.*Indemnitatibus.§.Poſtremum,*eodem, à* 396. 2.
*Cap.*Prouida,*de Electione in 6.*515.1.
*Cap.*1.*de Election.in 6.*501.1.
*Cap.*Quiſquis.*eod.*501.2.
*Cap.*1.*de Temporibus ordinationum in 6.de pœna ſuſpenſionis ob quemcunq; ordinem receptum excepta prima tonſura exponitur*, 481.2.
*Cap.*Nullus,*eod.*512.2.
*Cap.*Eos qui,*Eodem*, 514.1.
Cap.vlt.de Offic.deleg.in 6,à 396.2 502.2.
*Cap.*Præſenti,*de Officio ordinarij in 6. de interdicto exponitur,*516.1.588.1.
*Cap.vlt.de Officio ordinarij in 6.*499. 2.
Cap.vnic.de His,qua vi in 6.late à 397.1.
*Cap.*2.*de Iudiciis,in 6.à* 397. 2.
*Cap.*1.*de Exceptionibus in 6. non ſpecies excommunicationis declaranda exponitur,ſed cauſa,*163.2.
*Cap.*1.*de Vit.& honeſt.cleric.in 6.exponitur,*345.1.
*Cap.*Quamuis,*de Præbendis in* 6.527.1.
*Cap.*2.*de Reb.Eccleſ.non alien.in 6.*398.1.
*Cap.*Hoc conſultiſſimo,*eod.*515.2.
*Cap.*1 *de ſepulturis in 6.* 591. 1.
*Cap.*1.*de Sent.& re iudicat.in 6.*502.2. *Idem de ſuſpenſione ab ordine,& iuriſdict.exponitur,*430.2.
*Cap.*1.*de Sepulturis in 6.*374.1.
Cap.vnic.§.Confirmatus,*de Relig.domib.in 6.à* 398.2.
*Cap.*2.*Ne Clerici,vel monachi in 6.late à* 400.1.
*Cap.*Quoniam,*de Immunit.Eccleſ.in 6.exponitur*, 338.1.
*Cap.*Quanquam,*de Cenſib.in 6.late à* 399.1.589.2.
*Cap.*Vt Inquiſitionis,*de hæret.in 6.late*, 403.1.
*Cap.*1.*de Homicidio in 6. à* 429.2. 693.2.
*Cap.*1.*de Vſuris in 6.à* 516.1.
*Cap.*Epiſcoporum *de Priuilegiis in 6.de ſpecialiter interdictis exponitur,*533.1.*Expenditur,*546.1. *Ex profeſſo exponitur,*589.1.
*Cap.*Licet,*de Priuilegiis in 6 late à* 549.2.
Cap.vnicum de Iniuriis in 6.late à 404.1.
*Cap.*Felicis,*de Pœnis in 6.*332 1.368.2.590.1.
*Cap.*2.*eod.de executiua priuationis beneficij ipſo facto amiſſi exponitur,*473 1.*Idem late à* 473.2.
*Cap.*1.*de ſentent. excomm.in 6.* 587.2.
*Cap.*Romana §.Caueant,*de Sent.excommunic. in 6. de admonitione non ferendi cenſuras exponitur,*28.2.
*Idem cap.explicatur,*35.2. 306.2.
*Cap.*Is qui,*de Sent.excom.in 6.de Irregularitate, & de ſuſpenſione à iure eligendi per hominem ferenda intelligitur* 496.1.*Idem late à* 546.1. *præcipue* 639. 2.
*Cap.*Præſenti,*cap.*Si ciuitas,*cap.*Si ſententia,*eodem latiſſime à* 526. 2.
*Cap.*Alma mater,*eod.latiſſime à* 521. 2. *ſpecialiter de excommunic.reſeruata aut auferenda per ſolennem abſolutionem,aut lata ob cauſam in qua fundatur interdictum exponitur,*535. 1.
*Cap.*Quoniam,*eod.late à* 531.2.
*Cap.*Is cui,*eod.*543.1.*& à* 597.1.
*Cap.*Eos qui,*eod.*356.1. 367.2.
*Cap.*2.*de Sent.excomm.in 6.expenditur,*273. 2.
*Cap.*Non ſolum,*& cap.*Conſtitutionem, *de Reg.iuris in 6.*520.1.
*Cap.*Actus legitimi,*de reg.iur.in 6.*592.1.

EX LIBRO CLEMENTINARVM.

*Clement.*1.*de Vita & Honeſtate clericorum,*347.2.
*Clem.*2.*eod.tit.*498. 2.
Clem. vnica de Sequeſtratione, poſſeſſ.& proprietatum, à 341.2.
*Clem.*1.*de Rebus Eccleſiæ non alienan.*520. 2.

Clem.1.de Sepult.late 213.2.
Clem.2.de Decimis,520.2.
Clem. 1. §. Si quis autem,*de Statu monachorum*, 521.1.
Clem. Ne in agro,*eodem à* 405.2.
Clem. Attendentes,*de Statu monachorum,à* 405.2.
Clem.vnica de Conſanguinitate,& affinitate late à 407.1.
Clem.2.de Magiſtris.496.1.
*Clem.*1. §. Verum, *de Hæret. ab actu externo ex ſe malo exponitur*,58.2.369.2. 517.1.
Clem.2.de Hæret.late à 408.2.
Clem.vnica,de Homicidio,à 720.2.
Clem.vnica de Vſuris late,à 415.1.
Clem. 1. *de Priuilegiis, de abſolutione à cenſura iuris, quam prælati religionum non ſubditis impendunt, exponitur*, 131.1.*eadem late à* 370.2.
Clem.1.de Pœnis,590.2.
Clem.2.de Pœnis,517.2.
Clem. Cupientes,*de Pœnis*, 374.1. 521.2. *eadem late à* 411.1.
Clem. Si quis ſuadente,*de Pœnis.explicatur,à* 331.2.
*Clem.1.de Sent.excomm.*611.2.
Clem.1.de Sent.excommunic. 551.1.

EX EXTRAVAGANTIBVS
Ioannis XXII.

Extrauag Antiquæ,*de Voto,late,à* 591.1.
Extrauag.2.de Electione,518.2.

EX EXTRAVAG. COMMVNI
in corpore iuris.

Extrauag.1.de Sepulturis,376.1.
Extrauag.1.de Regular.late à 393.1.
Extrauag. Graue nimis, *de Reliquiis & veneratione ſanctorum,late à* 382.1.
Extrauag.vnica de Cenſibus ibi A communione Euchariſtiæ ſuſpenſum,*ſuſpenſio nō pro cenſura ſuſpenſionis, ſed pro quadam parte prohibitionis excommunic.minoris accipitur*, 453.1.
Extrauag.vnica Ne *Sede vacante*,589.1.
Extrauag. Ambitioſæ, *de Rebus Eccleſiæ non alienandis*, 384.1.
Extrauag. Diuina,*de Priuil verb.* Suſpenſionis,*de ſuſpenſione ab officio,& beneficio exponitur*, 427.2.
Extrauag.1.de Simonia.377.
Extrauag.2.de Simonia,à 37.2.
Extrauag. Et ſi dominici,2.*de Pœnitent.& remiſſ.* 381.2.
Extrauag.1.de Sent.excomm.383.2.
Extrauag. Prouide,*de Sent.excomm.de generali interdicto loci exponitur*.586.1.
Extrauag.vlt.de Sent.excomm. 411.2.

DECRETA EXTRA IVS
commune.

Extrauag. Ad euitanda, *ex Conc. Conſtan. late expenditur, & exponitur,à* 165.2.
Conc.Lateran.ſub Leone X.ſeſſ.5.à 383.2.
Excommun.lata à Leone X.in Conc.Lateranen.ſeſſ.11. exponitur,384.2.
Concil.Lateran.ſub Leone X.ſeſſ.10.decreto 3. à 412.
Extrauag. Cum omnibus,*Pauli II.exponitur*,383.2.
Extrauag. Munera,*eiuſdem Pauli II*.384.2.
Extrauag. Cum ex ſacrorum,*Pii II.late exponitur,à* 481 2.483.2. 484.
Extrauag. Regularium,*Pij V. à* 385.1.
Extrauag. Intolerabilis,*eiuſdem Pij, à* 386.1.
Extrauag. Quanta,*eiuſdem Pij*,387.2.
Bulla Cœnæ Clementis VIII.anni 1593.*late exponitur*, 318. 2.*& ſeq.*

CONCIL. TRIDENT.

Concil.Trid.ſeſſ.4.exponitur à 412.2.
*Conc.Trid.ſeſſ.6.c.5.de Reformat.*483.1.
Seſſ.7.c.10.de Reformat. 482.2.
Seſſ.13.cap.4.de Reformat.expenditur & exponitur, 473.2.
*Seſſ.14.cap.2.*483.1.
Seſſ.14.cap.7.de Reformat. 626.2.
*Seſſ.21.cap.2.*486.2.
*Seſſ.21.cap.1.de Reformat.*508.1.
*Seſſ.22.c.11. de Reform.*387.2.
Seſſ.23.cap.8.de Reform. 485.1.
*Seſſ.23.cap.11.& 13.*487.2.
Seſſ 23.cap.14.de Reformat.expenditur à 489.1.
Seſſ.24.cap.1 de Reform.matrimonij,503.1.
*Seſſ.24 cap.6.de Reform.*341.2.*& ſeq & 678.*
Seſſ 24.cap.6.de Reform. matrim.de ſuſpenſione ferenda exponitur,513.2.
Seſſ.24 cap.6.de Reform.matrimonij,413.1.
Seſſ.25.cap 3.de Reform 306.2.
*Seſſ.25.cap.12.de Reform.regul.*612.1.
*Seſſ.25.cap.14.de Reform.*505.1.518.2.
Seſſ.25.cap.16.de Reform.regular. 379.1.
Seſſ.25.cap.18.late à 413.2.
Seſſ.25.cap.19.de Reform. à 414.1.
Bulla Pij IV. in confirmationem Conc. Trid. idemque quoad excommunicationem in ea latam breuiter exponitur, 414.1.

EX IVRE CIVILI.

Lex 4.ff.ad legem Aquil. 721.2.
Lex Oratio,*ff.de Sponſalibus*, 282.2.

INDEX

INDEX RERVM,

QVÆ IN HOC VOLV-MINE CONTINENTVR.

Prior numerus paginam indicat, poſterior columnam.

Abſolu caſibus reſeruatis.

PER *eadem verba.* Ego te abſoluo, *poteſt morti vicinus ſimul abſolui à cenſura, & à peccatis.* 177.2.

2 *Abſoluens à quibuſdam caſibus reſeruatis prætextu facultatum generalium conceſſarum à Sixto IV. excommunicationem reſeruatam incurrit,* 381.2.

ABSOLVTIO A CENSVRA.

1 *Per abſolutionem proprie, & perfecte tollitur cenſura,* 120. 1. *etiam lata ſub conditione,* Donec ſatisfeceris, 122.1.

2 *Cenſura non tollitur per mortē ſubiecti illa ligati,* 120.

3 *Poſt mortem poteſt quis à cenſura abſolui.* 96.1. *Quid autem operetur mortui abſolutio à cenſura, Quid vero neceſſe ſit vt quis poſt mortem abſolui poßit & à quo,* 121.1.

4 *Si abſolutio ſub conditione datur, illa non impleta, eadem incurritur cenſura.* 38.1.

5 *Abſolutus à cenſura in articulo mortis per ſimplicem Sacerdotem, non indiget alia abſolutione,* 120.2.

6 *Non tollitur cenſura per ſolam emendationem, aut ſatisfactionem peccatoris,* 248.1. *nec per lapſum temporis,* 1. *nec per mortem ferentis,* 31.1.118.2. *ſed ſolum per abſolutionem.* 121.122.123. *totis.*

7 *Qui excommunicatus ab vno Epiſcopo in alium Epiſcopatum domicilium tranſtulit, à quo illorum debeat abſolui,* 127.1.

8 *Abſolutio à cenſura poteſt dari non præcedente accuſatione, ſecus abſolutio à culpa.* 140.1.

9 *Ordinarius Iudex poteſt abſoluere à cenſura non explicata à reo in particulari: at delegatus non poteſt ſine notitia cauſæ, excepta obliuione pœnitentis,* 141.1.

10 *Facultas abſolute data ad ſoluendum à cenſuris intelligitur pro vtroque foro,* 141.1. *niſi ex circumſtantiis limitetur,* 2.

11 *Abſolutio tantum in foro interno quid ſit,* 141.1. *& quid operetur,* 142.1. *quid vero neceſſe ſit, vt quis publice ſe poßit gerere vt abſolutus, quando cenſura fuit publica,* 141.2.

12 *Abſolutio à cenſura quando, & quomodo poßit extra, vel tantum intra Sacramentum Confeſsionis dari,* 142.2.

13 *Qui poteſtatem habet ad abſoluendum à cenſura, ſatisfacta parte parte, debet non abſoluere, donec conditio impleatur quantum poßit,* 143.2. *alias abſolutio eſt nulla,* 1. *Si autem in reſcripto conditio hæc non apponatur abſolutio, licet iniuſta, eſt valida,* 144.2. *niſi talis ſit culpa, quæ non requirat ſatisfactionem patris: nam tunc etiam per hanc facultatem abſolute dari poteſt,* 145.1.

Abſolutio à cenſura ab homine.

14 *Qui extorquet per vim, aut metum cadentem in conſtantem virum abſolutionem à cenſura, excommunicationē ipſo facto incurrit,* 397.1.

15 *Qui dum in alieno Epiſcopatu verſatur, & ab illius Epiſcopo excommunicatus eſt, an poßit à proprio abſolui,* 127.1.

16 *Qui religionem ingreditur, an poßit abſolui à Superiori religionis à cenſura lata per ſuum Epiſcopum,* 127.1. *An vero aliquæ religiones peculiaria priuilegia circa hoc habeant,*

17 *Iudex, ad quem appellatum eſt poteſt à cenſura abſoluere,* 127.2. *& quomodo,*

18 *Iudex, à quo appellatum eſt, poteſt à cenſura à ſe lata abſoluere,* 127.2.

19 *Excommunicatus ad petitionem alicuius non poteſt ad petitionem partis à quolibet Sacerdote abſolui,* 128.1.

20 *Cenſura ab homine lata per particularem ſententiam iure ordinario ab eodem eſt auferenda.* 123.1. 125.2. *niſi in articulo mortis,* 105.1. *vel niſi ex commißione ipſius Iudicis,* 1. *vel Superioris,* 2.

Abſolutio à cenſura à iure.

21 *Qui poteſtatem delegabilem habet, non ſolum per ſe, ſed etiam per alium poteſt à cenſura à ſe lata abſoluere,* 123.2.

22 *Cenſura à iure ab authore iuris, à ſucceſſore, & Superiore tolli poteſt,* 128.1. *imo & ab inferiori, ſi reſeruata non ſit,* 128.1. *Cur autem cum munere Epiſcopali poteſtas hæc coniuncta ſit,* 134.2.

24 *Peregrini, & vagabundi abſolui poſſunt ab ordinario loci, in quo verſantur, à cenſuris iure communi impoſitis,* 129.1.

25 *Religioſus non exemptus poteſt abſolui à cenſura iuris communis ab Epiſcopo loci, in quo habet domicilium,* 129.1. *exemptus vero non poteſt,*

26 *Qui poteſt abſoluere à cenſura iuris, poteſt abſoluere à cenſura per ſtatutum Epiſcopi, aut Concilij prouincialis lata,* 131.2.

ABSOLVTIO A CENSVRIS reſeruatis.

1 *Cui conceditur facultas abſoluendi à peccatis Papæ reſeruatis, conceditur etiam ad abſoluēdum à cenſuris reſeruatis, eidem,* 134.1. *non vero eſt idem in caſibus Epiſcopi,*

2 *Per conceßionem indulgentiæ plenariæ non datur facultas, vt quis abſoluatur à cenſura reſeruata,* 137.2. *etiamſi per modum Iubilæi concedatur,* 1.

3 *A cenſura per canonem reſeruata ſolus author canonis vel eius ſuperior, vel ab eis delegatus poteſt abſoluere,* 137.1.

4 *Pro articulo mortis omnibus Sacerdotibus conceſſa eſt iure communi hæc poteſtas,* 134.1.

Varij modi proponuntur, quibus poteſtas abſoluendi à reſeruatis delegatur, 137.2.

5 *Conceſſa facultate ad abſoluendum à cenſuris, non conceduntur reſeruatæ,* 138.2. *nec ſub reſeruatis Papæ comprehenduntur caſus Cœnæ,* 138.2. *neque ſub his incluſa cenſetur hæreſis, niſi exprimatur,* 139.1. *& ſequentibus: cōceſſis tamen caſibus Papæ, cenſentur cōcedi Epiſcopales,* 139.2.

6 *Abſolutio à reſeruatis ſimpliciter data omnes comprehendit etiā oblitas, ita vt alia neceſſaria nō ſit,* 139.2. 140.1.

7 *Qui bona fide abſoluitur à cenſura reſeruata virtute Iubilæi, etiamſi poſtea Iubilæum non lucretur, vere manet abſolutus,* 142.1. *nec poſtea reincidat in ſimilem cenſuram* 142.2.

ABSOLVTIONIS A CENSVRA. diuiſiones.

1 *Abſolutio à cenſura duplex, à iure, & ab homine,* 150.1. *abſoluta, vel conditionata,* ibid. 1.

2 *Abſolutio ſub conditione de præſenti, aut præterito ex cauſa dari poteſt,* 150.1. *abſque illa eſt peccaminoſa,* 2. *data vero*

vero ſub conditione de futuro non habet effectum ſtatim,150.2. ſed conditione impleta, 150.2. frequenter tamen eſt illicita, licet interdum honeſtari poſsit, 151.2.

3 *Abſolutio duplex ſimplex, & ad cautelam, 151.2. hæc poſterior interdum datur ex cauſa etiam ſine præcedente dubitatione cenſuræ, 2. interdum ob dubitationem de valore cenſuræ, 152.1.*

Ad cautelam.

4 *Solus ille, qui poteſt à cenſura certa abſoluere, poteſt à cēſura dubia ad cautelam, 152.1.*

5 *Abſolutio alia ad reincidentiam, alia ſimpliciter, 152.1*

6 *Abſolutio ad reincidentiam vel eſt ad certum tempus, ſeu effectum, 152.2. vel ſub conditione, 153.1. Quomodo illa impleta redeat cenſura, 117.2.*

7 *Ad hanc abſolutionem neceſſaria eſt poteſtas iuriſdictionis, 153.2. eadem ſcilicet, quæ ad abſoluendum ſimpliciter, 153.1.2. Quid vero ſit de reſeruatis à iure quoad hanc partem, 154.1.*

8 *Abſolutio data per Bullam à cenſura ab homine ſub cautione de ſatisfaciendo parti, intelligitur dari ad reincidentiam, 153.2. tunc autem ſi in abſolutione dicatur,* Cum primum poſſis, *non incurritur in eandem cenſuram, niſi per culpam non ſatisfaciendi, 154.1. ſecus ſi detur ſub conditione ſatisfaciendi intra talem terminum, 1.*

Abſoluentis à cenſura conditionis.

9 *Abſoluens à cenſuris debet eſſe Clericus, ſaltem prima tonſura initiatus, 145 2. etiam in articulo mortis, 146.1. imo tunc ſolus Sacerdos poteſt ex vi neceſsitatis, niſi alias inferior Clericus iuriſdictionem habeat. 147.1.*

10 *Debet abſoluere à cenſura ex libera voluntate cum proportionata ſcientia cauſæ, 147 1. vnde intercedente fraude, aut alio defectu ſubſtantiali, abſolutio eſt nulla, 2. item intercedente vi, aut metu cadente in conſtantem virum, 20.1. 235.2. etiamſi vis, aut metus à non ſubdito Eccleſiæ inferatur, 2.*

Abſoluendus à cenſura.

11 Abſoluendus *à cenſura debet eſſe perſona diſtincta, 143.1. & ſubdita quoad iuriſdictionem fori contentioſi, 147.2.*

12 *Mortuus quomodo poſſit abſolui, 148.2. Abſolutio poteſt abſenti impendi, imo ignoranti, & inuito ſi voluntatem delicti mutet, 149.1. vel delictum ſit omnino tranſiens, 1. non vero ſi habeat tractum ſucceſsiuum, niſi ab eo auferatur cenſura, qui poteſt tale ius ſuſpendere, 1. an vero id licite fieri poſsit, 149.2.*

ABSOLVTIONIS A CENSVRA FORMA.

1 *Nulla certa forma verborum eſt neceſſaria ad hanc abſolutionem, ſed ſolum verborum, quo effectus ſufficienter ſignificetur, 154.2. non oportet tamen exprimere cauſam, ob quam cenſura fuit contracta, 2.*

2 *Qui pluribus cenſuris ligatus eſt, interdum ab omnibus ſimul, nonnunquam ab vna tantum abſoluitur, & quando, 154.2. 155.1.*

3 *Inferior Prælatus non poteſt abſoluere per nutus, aut alia ſigna, ſed per ſola verba, aut ſcripturam, 156.1. Pontifex vero poteſt, 1.*

4 *Abſolutionem à cēſura debet præcedere petitio eius, 156.2.*

ABSOLVTIO A CENSVRA CANONIS.

1 *A cenſura canonis poteſt abſoluere Papa, aut eius Legatus à latere, aut Legatus miſſus in propria prouincia, 355.2. non autem Epiſcopus, niſi in caſibus à iure conceſsis pro perſonis impeditis, de quibus late, 356.1. ad 358. Sic vero abſoluti ab Epiſcopo ſi impedimentum temporale ſit, illo ceſſante tenentur comparere coram Pontifice, 360.1.*

2 *Quidam potentes, & delicati, licet non teneantur adire, ſed conſulere Sedem Apoſtolicam, non poſſunt antea ab Epiſcopo abſolui, niſi neceſsitate vrgente, 359.1.2.*

3 *Religioſi quomodo abſolui debeant, 356.1. vſque ad 359.*

4 *Seruus, qui Clericum percuſsit, non tenetur inuito rationabiliter domino Romam pro abſolutione remitti, 360.1 niſi delictum ſit enorme, & ſcandaloſum, 1.*

ABSOLVTIO AB EXCOMMVNICATIONE.

1 *Excommunicatio interdum perpetua dicitur, 302.1. nihilominus tamen ſemper auferri poteſt, 302.1. non ipſo facto per reſipiſcentiam excommunicati, 302.1. ad 2. ſed per ſolam abſolutionem, de ordinario iure loquendo, 303.1. At de abſoluta Pontificis poteſtate aliis modis auferri poteſt, 303.2. quibus inferiores Prælati vti non debent, factum vero tenet, 303.2.*

2 *Per annum inſordeſcens in excommunicatione non gaudet generali abſolutione, quæ in reſcriptis Pontificiis præmitti ſolet, 286.2.*

3 *Ab excommunicatione ab homine poteſt abſoluere qui illam tulit, 204.1. & Superior, 1. qui poteſt illam reſeruare, & tunc qui illam tulit, abſoluere non poteſt, 2. inferior autē non poteſt excommunicationem à Superiore latam auferre, niſi ex eius commiſsione, 304.2.* *Eius cauſa efficiens.*

4 *Ab excommunicatione iuris non reſeruata poteſt abſoluere proprius Sacerdos, aut qui ex commiſsione munus Confeſſoris ſuſtinet, 304.1.2* *Eius materia.*

5 *Quæ ſit materia proxima huius abſolutionis, quæ remota, 304.2 & 305.1.* *Eius forma.*

6 *Forma ſubſtantialis huius abſolutionis quæ, 304.2. quæ ad abſoluendum à pluribus excommunicationibus ſit neceſſaria, 305.1 quæ ad vnam ex pluribus, 1.*

7 *Quæ ſolennitates accidentales ſeruandæ ſint in hac abſolutione, 305.2 & ſeq. & ſub qua obligatione, 1.*

8 *Qui ab excommunicatione Papali abſolutus eſt ab inferiori ſub conditione comparendi coram Pontifice, ſi cū primum poteſt conditionem non impleat, in eandem excommunicationem reſeruatam incidit, 367.2. & 378.1. Quod idem eſt de excommunicatione reſeruata cuicunq; inferiori, 388.2. idem ſi Papa abſoluit ſub aliqua conditione, & alia non impletur, 336.2. Hoc tamen non extenditur ad inferiores, 2.* *A reſeruata.*

9 *Solus, qui poteſt à peccatis mortalibus abſoluere, poteſt abſoluere ab excommunicatione minori à iure, 136.1. 423.1 & habens beneficium curatum, etiamſi Sacerdos non ſit 423.2. Lata vero ab homine ſolū poteſt tolli ab eo, qui illā tulit, aut à Superiore, aut ab illius delegato, 423.1. Quæ autem forma in hac abſolutione ſit ſeruanda, 423.2.* *Abſolutio ab excommunicatione minori.*

ACTOR.

1 Excommunicatus *poteſt eſſe actor in iudicio in cauſa excommunicationis, intendens probare ſententiam fuiſſe nullam, 272.2. extra cauſam autem excommunicationis neque in iudicio Eccleſiaſtico, neque in ſeculari poteſt eſſe actor, 272.1. neque ſuum actorem reconuenire, 273.1. per ſe, vel procuratorem, 1. non tamen negatur ei beneficium defenſionis, 1. vnde ipſe excommunicatus, etiamſi occultus ſit, tenetur abſtinere, 159.1. & reus poteſt excommunicationis exceptionem opponere, 273.2. Quanta vero ſit vis huius exceptionis, 2. Si vero exceptio non obiiciatur, acta ab excommunicato valida ſunt, 274.1. Communicatio actoris excommunicati quale peccatum ſit, 274.2*

2 *Vt accuſator in cauſa ſanguinis irregularitatem vitet, duæ requiruntur conditiones, 727.1. quæ ſufficiunt, etſi ex interiori affectu non procedant, 2. quæ etiam in laicu ſufficiunt & neceſſariæ ſunt, 2. & 728.1. neque aliæ conditiones ſunt neceſſariæ, 1. & ſeq. imo non ſolum in propria cauſa, ſed aliquando in aliena (ſeruatis debitis circumſtantiis) poteſt accuſare, 729.1. 730.2. & ſeq.*

ACTVS.

1 *Actus externus tripliciter fieri poteſt ſine interno, 61.2.* *Externus.*

2 *Actus occultus duplex, & per ſe, & per accidens, 56.1.* *Occultus.*

3 *Varia genera actuum imperfectorum traduntur, 59.1.* *Imperfectus.*

4 *Actus ordinis à ſuſpenſo facti, excepta abſolutione ſacramentali, nulli.* *Actus ordinis.*

mentali, ſunt validi, 434.2.
5 *Actus iuriſdictionis à ſuſpenſo denunciato facti, ſunt inualidi,* 434.2. *ſecus, ſi denunciatus non ſit.* 2.

ADVOCATVS.

Excommunicatus nõ poteſt licite in iudicio patrocinari, 280. 2. *nec eius ſcriptum debet in iudicio admitti, factum tamen tenet,* 208.2. *ipſe vero tantum venialiter peccat,* ib.
An vero poßit dignum ſtipendium accipere, 281.1.

ÆTAS.

Aetas legitima ad ordines ſuſcipiendos quæ, 514.1.

ALIENATIO RERVM ECCLEſiaſticarum.

Commiſſarij, ac delegati in cauſa alienationis rerum Eccleſiaſticarum, Epiſcopis inferiores, qui alienationi huiuſmodi in detrimentum Eccleſiæ per gratiam, timorem, aut ſortes conſenſerint, excommunicationem ipſo facto incurrũt non tamen reſeruatam. Is vero, qui talem alienationem per dolum, fraudem, aut ſcientiam procurat, aut qui decretum talis alienationis per ſortes, aut impreßionem extorquet, excommunicationem Papæ reſeruatam incurrit, 384.1.

ANATHEMA.

Anathema nomen æquiuocum, 160.1. *iam vero relatum ad perſonas ſumitur pro quadam maiori excommunicatione,* 161.1. *neque ab illa eſſentialiter differt, licet interdum ponatur propter accidentalem ſolennitatem,* 1. *vel ad exaggerandum delictum,* 1.

ANNVS BISSEXTILIS.

Dies biſſextilis in pœnalibus non computatur, 399.1.

APOSTATA.

1 *Religioſus ordinis mendicantis, qui ad aliam religionem, excepta Carthuſienſi, tranſit, excommunicationem Papæ reſeruatam incurrit,* 379.1. *quam incurrunt religioſi Societatis qui poſt biennium probationis ſimplicia vota in ea emiſerunt.* ibid.
2 *Eandem incurrunt religioſi Monachi & Canonici regulares ſancti Auguſtini, qui hos recipiunt abſque licentia ſpeciali Sedis Apoſtolicæ, aut Prælati, quando eis id conceſſum eſt,* 379.2. & 380.1. *quod etiam in religioſis mendicantibus eiectis à ſuis religionibus locum habet,* 380.1.
3 *Religioſi Apoſtatæ, qui in Apoſtaſia perſeuerantes ordinem ſacrum recipiunt, ab illo ordine ipſo iure ſuſpenduntur* 519.1. *ſecus ſi minores recipiant,* 519. *Idem eſt de illo, qui indebite, & inualide ad aliam religionem tranſiuit,* 519. 2. *& ſeq.*

APOSTATA FIDE, vide verbo HÆRETICVS.

APOSTOLICÆ LITERÆ.

Epiſcopi, & Prælati, qui ab Apoſtolica Sede confirmationem recipiunt, adminiſtratione ſuarum Eccleſiarum ſuſpenduntur ſi abſque authenticis literis eiuſdem Sedis dignitates recipiant: & Capitula, aut Conuentus illos recipientes, à beneficijs ſuſpenduntur, 582.1.

APPELLATIO.

1 *Cenſura ſub conditione ſuſpenditur per appellationem.* 32.1. *legitimam,* 1. *& intra legitimum tempus factam,* 32.2. *non tamen abſolute lata,* 33.1. *aut conditionata, impleta conditione, ibid. ſecus ſententia declaratoria,* 33.2.
2 *Per appellationem à cenſura ſub conditione, & cenſura, & præceptum ſuſpenditur,* 31.2.
3 *Per appellationem non impediuntur cenſuræ effectus* 117.2.
4 *Per appellationem antecedentem ſententiam ſuſpenditur ceſſatio à diuinis, non per ſubſequentem,* 615.1.
5 *Suſpenſio poſt interpoſitam appellationem lata, eſt nulla,* 459.2. *Appellatio vero interpoſita poſt ſuſpenſionem non impedit eius effectum,* 459.2.
6 *Appellatio à cenſura lata ab ordinario Iudice impedit denunciationem,* 51.1. *etiamſi cenſura in ignorantem lata ſit,* 51. *n ſi ignorantia poßit à cenſura excuſare,* 1.
7 *Appellatio à delegato impedit denunciationem eius,* 51.1. *Item ſi ſit à ſententia declaratoria criminis,* 51.1.2.
8 *Appellatio à ſententia vt excommunicatus denuncietur, non ſuſpendit illam,* 51.2
9 *Congregationes, quæ à Papa ad generale Concilium appellant, ſuſpenduntur,* 589.2.

ARREPTITIVS.

Arreptitij, qui à dæmone vexantur, ſunt irregulares, 756.1.

ASSASINVS.

Mandans aliquem occidi per aſſaſinos, etiamſi mors non ſequatur, excommunicationem ipſo facto incurrit, 416.2. *Qui ſint Aſſaſini,* ibidem.

BAPTISMVS.

1 *Per baptiſmum quomodo auferatur irregularitas,* 653.2.
2 *In neceßitate extrema proximi, poteſt, & debet excommunicatus vitandus Baptiſmum ei miniſtrare,* 183.2. *& in eo caſu etiam ab hæretico peti poteſt,* 186.1.2. *Quod ſi adſit laicus non ligatus, excommunicatus non poteſt licite Sacramentnm conferre,* 185.2.
3 *Qui in loco, vbi peregrinatur, & eſt incognitus, baptizatur, eſt irregularis,* 662.1.
4 *Baptizatus in articulo mortis, vel alia neceßitate compulſus, irregularis eſt, donec Epiſcopus diſpenſet, & aliud iudicet,* 662.1.2. *quæ irregularitas non extenditur ad ſuſceptionem Baptiſmi cum culpabili dilatione,* 662.2.
5 *Ille, de cuius Baptiſmo dubitatur, non debet ordinari: hoc tamen impedimentum non eſt propria irregularitas,* 663.1.
6 *Baptizati in adulta ætate ab hæreticis fiunt irregulares,* 663.2. *ratione delicti, & ideo nec qui bona fide accedunt, nec infantes illam incurrunt,* 136.2. 663. *fere tota.*
7 *Per iteratum Baptiſma incurritur irregularitas,* 661.2.
8 *Excommunicatus Sacerdos conferens ſolennes cæremonias Baptiſmi etiam ſine Sacramenti ſubſtantia, fit irregularis,* 195.1.
9 *Vide interdicti effectus, num.* 2.

BEGVINÆ.

Beguinarum ſtatum aſſumentes, aut in eo perſeuerantes, ac eis in hoc fauentes, excommunicationem ipſo facto incurrunt, 407.1.

BELLVM.

1 *Deferentes, aut tranſmittentes ad infideles arma illa, quibus ad impugnandos Catholicos vtuntur, aut eorum materiam, incurrunt excommunicationem Bullæ Cœnæ,* 328 1. *non vero deferentes alias res prohibitas* 328.2. *licet in aliis iuribus excommunicentur,* 1. *comprehenditur tamen pecunia,* 2. *Quid de aictualibus, aut veſtimentis,* 329.1.
2 *Certiores faciens inimicos Chriſtianæ Reipublicæ de eius ſtatu, in eius perniciem, incurrit excommunicationem Bullæ Cœnæ,* 329.2. *dans eiſdem infidelibus conſilium, auxilium, aut fauorem,* 2. *non tamen dans reuelanti conſilium, auxilium, &c.* 2. *incurrit item nuncius, vel deferens literas,* 2.
3 *Chriſtiani coacti remigantes in triremibus Turcarum in actuali incurſu contra Chriſtianos, peccant mortaliter,* 329.2. *regulariter tamen excuſantur ab excommunicatione Bullæ Cœnæ contra dantes auxilium infidelibus,* 330 1.
4 *Vide verbo Pirata, num.* 1. *in fine.*

BENEFICIVM.

1 *Excommunicatus non priuatur beneficiis Eccleſiaſticis iam obtentis,* 217.1. *poteſt tamen illis priuari ob nimiam contumaciam,* 1. *fit vero inhabilis ad benificium de nouo obtinendum,* 1. *neque illud poteſt retinere etiam poſt obtentam abſolutionem, etiamſi bona fide illud acceperit*

rit in hoc tamen caſu poteſt iuſtum ſtipendium accipere ratione muneris, neque tenetur reſtituere fructus bona fide conſumptos, 217.2.

2 Nomine beneficij, quo excommunicatus priuatus eſt, ne de nouo valide accipiat, veniunt omnia beneficia Eccleſiaſtica, 217.2. Epiſcopatus, 2. dignitas, ſeu officium Eccleſiaſticum ad tempus, 218.1. excepto ſummo Pontificatu, 2.

3 Suſpenſus ab officio non priuatur beneficiis, 435.1. nec fructibus eorum, ſed diſtributionibus quotidianis, 435.2. ſiue à iure, ſiue ab homine feratur, 436.1. impeditur tamen ne aliud beneficium de nouo accipiat. 437.1. illa vero collatio non eſt ipſo iure irrata ſed irritanda, 437.1.

4 Excommunicatus ſolum exiſtimatione, & non in re non eſt beneficij incapax, 224.1.

5 Priuatus vno beneficio non eſt in capax alterius, 472.1.

6 Irregularitas non priuat ipſo iure beneficijs iam obtentis, 621.2. etiam ob delictum nimis graue contracta, 622.1. niſi in lege talis pœna addatur, 629.2.

7 Irregularis non poteſt de nouo accipere beneficia abſque diſpenſatione, 626.2. eſtq; collatio hæc irrita ipſo facto, 625.2. 626.2. & ſeq.

8 Irregularitas partialis, & ad tempus, aut ad certum actũ, quomodo beneficij acquiſitionem impediat, 627.2.

BENEFICII COLLATIO, &c.

1 Beneficij collatio, præſentatio, aut nominatio facta excommunicato eſt nulla, 219.1. & idem eſt de prouiſione, & poſtulatione, 219.1. & de reſignatione in eius fauorem, 220.1. & de impetratione ab ipſo obtenta. 219.2. etiamſi excommunicatio denunciata non ſit, 222.2. imo etiamſi excommunicatio ab vtroque ignoretur, 223.2. 241.1.

2 Beneficij collatio motu proprio facta excommunicato à Pontifice ignorante excommunicationem, eſt nulla, 220.1. ſecus ſi illius ſcientiam habeat. ibid.

3 Epiſcopus à beneficio ſuſpenſus non eſt prohibitus beneficia conferre, 450.2.

4 Qui conferunt, aut recipiunt beneficia eorum, qui ad Romanam Curiam profecti ſunt, ab officio ſuſpenduntur, 501.1. & interdicuntur. 589.1.

5 Beneficii collatio facta excommunicato, ſi declaretur irrita, tenet in vtroque foro, 78.1.

6 Beneficium conferens excommunicato, & ipſe recipiens quam pœnam incurrant, 224.2.

7 Quis poſſit diſpenſare in defectu collationis beneficij excõmunicato factæ, 224.2.

8 Beneficij collatio ab excommunicato facta illicita eſt, 234.2. etiam non denunciato, 235.1. niſi conferat ad petitionẽ prouiſi, 1 Eſt idem inualida, ſi excommunicatus vitandus conferat, 235.1. Vnde ſic introſus tenetur beneficium relinquere, 235.1. quæ omnia procedunt in inſtitutione, 241.1. & in confirmatione beneficij,

9 Qua beneficij collatione priuatus ſit excommunicatus, 235.1.

Acceptatio.

10 Cui ſit collatio beneficij vacaturi, ſi dum vacat eſt excommunicatus licet acceptet, non acquirit illud, ſed requiritur noua collatio poſt abſolutionem, 22.1.

11 Conferens beneficium excommunicato, & ipſe acceptans, peccant grauiter, 221. etiamſi excommunicatus vitandus non ſit, 223.2. niſi ob ignorantiam excuſentur, ibidem elector tamen non incurrit pœnas iuris eligendo non vitandum, 222.2.

12 Non poteſt Epiſcopus diſpenſare in collatione beneficij collati excommunicato ab inferiori, niſi de eius conſenſu, 225.1. 2.

13 Excommunicatus beneficium acceptans ante excommunicationem ſibi collatum, non peccat, 221.1. & eſt valida acceptatio 220.1. poteſt tamen irritari, dum excõmunicatus non abſoluitur, 1.

14 Beneficij reſignatio in fauorem tertiæ perſonæ facta ab excommunicato eſt nulla, 241.2. 242.1.

15 Excommunicatus in excommunicatione per annum perſiſtiens eſt beneficijs priuandus, 286.1. non tenetur tamen Iudex ad hanc pœnam exequendam vſque ad inſordeſcentiam per triennium, 286.2.

16 Vſurpantes iuriſdictionem, aut fructus ad perſonas Eccleſiaſticas ratione beneficorum pertinentes, excommunicantur in Bulla Cœnæ, 238.1. exponitur vſque ad, 245.2. Fructus.

17 Excommunicatus non facit ſuos fructus proprij beneficij, 199.1. vnde priuatus eſt iure ad miniſtrandi bona temporalia eius, 227.2. de quo autem excommunicato hoc intelligendum ſit, 229.1.

18 Excommunicatus tenetur ſe priuare fructibus beneficij, 226.2. etiamſi excomunicatio ſit à iure, 227.1. neque denunciatus ſit, 227.1. etiamſi tam occulta ſit excommunicatio, vt ab ipſo ignoretur, 1. licet reſtitutione poſſit per accidens excuſari, 2. 228.1. & 229.1.

19 Qui fructus beneficij per excommunicationem amittantur, 229.2. cui applicandi, & ſeq. Per excommunicationẽ iniuſtam ablati, à quo reſtituendi, 230.1.

BIGAMIA.

1 Bigamia triplex, 748.2.

2 Secundæ nuptiæ ſunt licitæ, 748.2.

3 Multiplex matrimonium, niſi ſit conſummatum, non inducit irregularitatem, 749.2.

4 Bigamia propria quæ, 748.2. ſolum ob multiplex matrimonium contrahitur, 772.2. inducit irregularitatem, 749.1.2. Bigamia propria.

5 Bigamia interpretatiua quæ. 750.1. inducit irregularitatem ibid. hanc contrahit, qui viuente prima vxore ſcienter concrahit & conſummat ſecundas nuptias, 751.2. etiam ſine culpa, 2. etiamſi vtrumque matrimonium bona fide per ignorantiam contrahatur, 2. & per duplex matrimonium, quorum vnum ex quocunque capite ſit nullum etiam mortua vxore, 752.1. & per duplex matrimonium nullum, 2. Interpretatiua.

6 Ob vnicum matrimonium cum vidua, quæ conſummauit matrimonium, incurritur bigamia interpretatiua, 753.1. & irregularitas, 753.1. etiamſi matrimonium præcedẽs fuerit nullum ex impedimento irritante, 753.1. 755.1. & ob matrimonium cum corrupta ab alio, 753.3. 755.2. & ob acceſſum ad vxorem adulteram, 2. etiamſi maleficium vxoris ignoret, 755.2. imo etiam ſi per vim abſque culpa vxor oppreſſa ſit, 2. & quamuis præcepto Superioris vir cogatur ad reddendum debitum, 757.1. Cur autem maior caſtitas requiratur ex parte vxoris, quam ex parte viri, 754.2.

7 Bigamia ſimilitudinaria inducit irregularitatem, 756.1. quæ contrahitur & ob matrimonium poſt ſolenne votum religionis, aut ſubſtantialia vota ſimplicia eius, 1. & poſt ſolenne votum caſtitatis, quod in ordinatione ſacra fit, 1. Similitudinaria.

8 Bigamiæ irregularitas non eſt ex diuino iure, 757.1. vbi Pauli locus 1. ad Timoth. 3. exponitur,

9 Qua irregularitas ex bigamia ſit ab Apoſtolis tradita, 757.1.

10 Bigamiæ irregularitas eſt totalis, 757.2. cui ex Eccleſiæ inſtitutione adiuncta eſt priuatio priuilegii clericalis, 2. & canonis in clericis in minoribus, 758.1. ſecus in ſacris, 1. quæ pœna ſolum in bigamia vera & interpretatiua locũ habet, 757.2. & 758.1. non in ſimilitudinaria, 758.1. Eius effectus.

11 Bigamiæ irregularitas eſt diſpenſabilis, 758, 2. non tamen ab Epiſcopo etiam ad minores, 759.1. An poſſit ab eo in ſimilitudinaria diſpenſari in aliquo caſu, 759.2. & ſeq.

12. Irre-

12 *Irregularitas hæc, per ſolam diſpenſationem, & nullo alio modo auſertur,* 759.2.

BVLLA COENÆ.

1 *Extra mortis articulum nullus poteſt abſoluere ab excommunicationibus bullæ, præter Pontificem, vel delegatum eius,* 341. 1. 1. *Quomodo autem danda ſit in mortis articulo.* 341.1.

2 *Sacerdos abſoluens à cenſuris bullæ cœnæ incurrit excommunicationem ipſo iure, & nihil facit,* 342. 1. *ſi id faciat ex præſumptione,* 342. 2. *Excommunicatio vero hæc reſeruata non eſt,* 343.1.

CAPITVLVM.

Gratia conceſſa communitati, cuius omnia membra excommunicationi ſubiacent, eſt nulla, 222. 1. *ſecus ſi aliqua perſona eius excommunicata non ſit,* 222.1.

CARDINALIS.

1 *Cardinalem hoſtiliter inſequens, incidit in excommunicationem Papæ reſeruatam, & mandans, conſulens, receptans, aut defendens à* 368. 2. *& interdicto ligantur,* 590. 1.

2 *Cardinalis, qui Sede apoſtolica vacante in Pontificem per ſimoniam eligi procurat, excommunicationem Papæ reſeruatam incurrit,* 383.2.

3 *Vide verb. Immunitas eccleſiaſtica.*

CENSVRA.

1 *Cenſura quid ſignificet,* 1.2.

2 *Eſt ſpiritualis pœna,* 1. 2. *Eius deſcriptio,* 2. 2. *Tria tantum membra complectitur,* 6. 2. *eorum ſufficientia,* 8. 1.

3 *Medicinalis pœna cur dicatur,* 65. 1.

4 *Cenſura impoſita propter peccatum, quod nõ niſi in morte conſummatur, quando incurratur,* 67.1.

5 *Cenſura lata propter culpam in re non exiſtentem, probatam tamen in iudicio, eſt inualida quod priuationem communium ſuffragiorum,* 74. 2. *neque obligat ad abſtinendum ſecrete ab aliis ſpiritualibus functionibus,* 75. 1. *neque in re priuat iuriſdictione ſpirituali,* 76 2. *aut inhabilitat ad beneficium eccleſiaſticum, &c.* 2. *etiamſi ex graui negligentia aut contemptu abſolutio omittatur,* 77. 2. *tenetur tamen abſtinere in publico ratione ſcãdali.* 75. 1. *& tunc ille in publico cenſuram tranſgrediens, non incurrit vere & in re pœnas iuris,* 76. 1. *& idem eſt de nocumentis temporalibus,* 77. 1.

6 *Cenſuræ ſententia ex defectu cauſæ, & probationis eſt nulla* 78. 1. *ſiue in ipſa ſententia cauſa iniuſta exprimatur,* 2. *ſiue taceatur,* 79. 2. *eſtque talis ſententia non ſolum contra ius litigatoris, ſed etiam contra ius conſtituironis.* 79.2.

7 *Sententia cenſuræ ſub conditione impertinenti indebite fertur,* 4. 1. *tamen de præſenti, aut de præterito lata, per ſe eſt valida,* 1. *lata autem ſub conditione de futuro contingenti eſt nulla,* 34. 2.

Cenſura nulla. 8 *Cenſuræ ſententia quot modis poſſit eſſe nulla,* 79. 2. *Cenſura contra iuſtitiam commutatiuam lata, eſt nulla,* 71. 2. *non ſi ſit contra legalem,* 2.

9 *Varia diſcrimina inter cenſuram omnino nullam, & nullam ſolum in foro interiori,* 75. 2.

10 *Cenſura lata per ſententiam habeatem defectum ſubſtantialem ordinis iuris, eſt nulla,* 72. 1. *non vero ſi defectus ſit accidentalis, licet iniuſtus,* 72.2.

Inſtitutio. 11 *Eſt de iure humano,* 8.2 *etiam excommunicatio,* 9.2.

Impoſitio. 12 *Nulli peccato eſt iure diuino cenſura impoſita,* 9. 2. *etiam hæreſis, metu exorta, eſt nulla,* 19. 2. *&* 20. 1. *Cenſura ab homini, & à iure ferri poteſt,* 21. 2. *& in quo differant,* 29.1.29.1.

13 *Cenſuram à iure quis ferre poſſit,* 22. 1.

A iure. 14 *Plus requiritur ad legem cum cenſura ferendam, quam ſine illa,* 22. 1. *Quoties in cenſura ponuntur particulæ, ipſo iure, ipſo facto, vel latæ ſententiæ, ſignificant cenſuram à iure ferri,* 26.2. *etſi virtute in forma contineantur,* 2. *& idem eſt de forma, Cenſuram noueris incurſurum,* 1. *& de forma Anathema ſit,* 1 *vnde autem hæ particulæ tantam vim habeant,* 28. 2. *Particulæ vero, ex tunc, mox, &c non ſufficiunt per ſe,* ibid.

15 *Cenſura à iure de ſe eſt perpetua,* 22. 1.

16 *Cenſuræ obligatio eſt de iure humano licet remote à iure diuino, aut naturali originem trahat,* 10.1.

CENSVRÆ FORMA.

1. *Cenſuræ forma debet continere ſufficientem manifeſtationem externam voluntatis interna ferentis,* 23. 1. *vel per verba determinata quæ repugnantiam non inuoluant,* 24. 2. *vel per ſimilem ſcripturam,* 23. 2. *vel per nutus iudicis voluntatem ſufficienter ſignificantes,* 23.2.

2 *Verba ſub pœna talis cenſuræ non continent cenſuram ipſo iure latam, ſed ferrendam,* 27. 1. *niſi ex aliis verbis forma ad hunc ſenſum trahatur,* 2.

3. *Forma Ego excommunico, vel abſoluo, an ſit valida,* 24.1.

4 *Verba cenſuræ debent eſſe definita quoad cenſuræ ſpeciem,* 24. 2. *etiam infimam, Si vero ſint æquiuoca, ex intentione iudicis poterunt determinari,* 2.

5 *Particula Vel, in forma cenſuræ poteſt ex intentione iudicis ad ſenſum copulatiuum applicari,* 25.1.

6 *Cenſura abſque monitione lata eſt nulla,* 73.2.

7 *Cenſura ex iudicis intentione ſub diſiunctione lata obligat reum ad alterutram partem, quam ipſe elegerit,* 25. 1. *Poteſt tamen illa diſiunctiua ad varias perſonas cum diſtributione accommoda applicari,* 25. 2. *Qualiter autem, & contra quam cenſuram delinquat reus neutram partem cenſuræ ſub conditione latæ obſeruans,* 25.2.

8 *Cenſura in determinatam perſonam ferri debet,* 26. 1. *ſub forma de præſenti, & practice ſignificante,* 26. 1. *An per verbum excommunicetur, &c. cenſura lata valida ſit,* 26.

9 *Cenſura debet ex ſcripto proferri,* 41. 2. *quæ ſcriptura debet eſſe authentica,* 2. *non eſt autem neceſſe vt iudex per ſe ipſum illam legat,* 42, 1. *In qua ſcripta debet cenſura cauſa ſimul contineri,* 1.

10 *Vt cenſura pro præterito delicto in incertam perſonam feratur, ſufficit delictum eſſe publicum, etiam ſi de perſona non conſtet,* 41. 1. *Quando autem in ordine ad futurum fertur, non requiritur vt cenſuræ cauſa ſit nota,* 42. 2. *Iudex intra menſem requiſitus debet reo tradere cenſuræ exemplum,* 2.

11 *Cenſura ferri poteſt ſub conditione ad eius cauſam pertinente.* 28. 1. *Condig-nata.*

12 *Non eſt contra ius naturale, aut diuinum, cenſuram, ab homine ſub conditione delicti in futurum committendi ferri,* 28. 2. *imo neque contra pontificium,* 26 1. *vt tamen liget, debet durare, & non eſſe impedita iuriſdictio ferentis tempore quo impletur conditio,* 30.1.2 31.1.

CENSVRÆ CAVSA OBIECTIVA.

1 *Culpa, pro qua eſt imponenda cenſura, debet eſſe ibi proportionata,* 62.2.70.2.

2 *Cenſura grauis ſolum propter culpam mortalem ferri poteſt, ad leuiorem autem ſufficit venialis,* 62. 2. *non eſt tamen pro quolibet peccato mortali grauior cenſura ferenda* 62.2. *ſi tamen feratur, timenda eſt vt valida.* 71.2.

3 *Propter quodcunque peccatum graue exterius etiam in ſua ſpecie non conſummatum poteſt cenſura ferri,* 59.1.

4 *Cenſura lata ſub verbis prohibentibus effectum vltimum delicti non incurritur, donec effectus omnino ſit conſummatus,* 65.1. *ex qua regula varij caſus definiuntur,* 59 1.

5 *Cenſura legis prohibentis effectum aliquem non incurritur per actionem in ſufficientem ad illum etiamſi aliunde per accidens ſequatur,* 59.2. *etiamſi poſſit incurri irregularitas,* 60. 1 *debet tamẽ certo conſtare de inſufficientia cauſæ ad effectum,* 1.

6 *Ad incurrendam cenſuram ſufficit delictum voluntarium indirectè, niſi verba canonis plus requirant*, 60. 1. 2.

7 *Opus factum animo ficto abſque intentione non eſt ſufficiens materia cenſuræ legis prohibentis ſimpliciter talem actum*, 61. 1. *ſecus erit ſi interna intentio non deſit licet exterius quis ſubterfugere poſſit ex tali animo fuiſſe operatum*, 2.

8 *Qui exterius facit actum ſub cenſura præceptum abſque intentione neceſſaria ad ſubſtantiam actus, non incurrit cenſuram: ſecus ſi defectus non ſit contra ſubſtantiam*, 62. 1. & *ſeq.*

9 *Quid ſit cenſuram pro præterita culpa, quid pro futura ferri*, 64. 1.

10 *Propter peccata præterita, quæ moralem continuitatem non habent, non poteſt cenſura inferri*, 65. 2.

11 *Cenſura in ratione cenſuræ non poteſt validè ferri abſolutè pro peccato commiſſo, niſi præcedat contumacia contra Eccleſiæ præceptum*, 64. 2.

12 *Cenſura, vt priuat bonis ſpiritualibus, nunquam fertur in puram vindictam*, 68. 1. *ſecus vt priuat bonis temporalibus*, 2.

13 *Deficiente cauſa, cenſura eſt iniuſta*, 69. 1.

14 *Cenſura lata per legem, quæ actu non obligat, eſt nulla*, 69. 2.

15 *Materia ex ſe leuis relata ad commune bonum per legem intentum poteſt eſſe grauis, & cenſura proportionata*, 71. 1.

16 *Cenſura ſententia lata ex cauſa, quæ non probatur in iudicio, eſt nulla*, 73. 1.

17 *Propter peccatum, quod ſimul ac conſummatur, tranſit, cenſura lata non ferenda debet imponi*, 40. 2. 41. 1.

18 *Cenſura ſolum propter culpam ferri poteſt*, 52. 1 *quæ culpa à ferente cenſuram debet agnoſci*, 2.

19 *Non poteſt ferri propter peccatum mere internum*, 53. 1. *etiam à iure*, 55. 2. *poteſt tamen propter peccatum exterius attentatum*, 2.

20 *In actum externum ex ſe bonum etiam imperatum à praua intentione non poteſt cadere cenſura*, 56. 2. *poteſt tamen externum ex ſe malum ſolum vt procedentem ex tali intentione praua*, 57. 1.

21 *Multa iura, quæ cenſuram propter actum internum imponunt, exponi debent de actu interno, prout informat externum*, 54. 2.

22 *Conditio augens culpam poteſt eſſe cauſa rationabilis limitanti cenſuram*, 34. 1.

23 *Materia ex ſe leuis relata ad commune bonum per legem intentũ, poteſt eſſe grauis & cenſuræ proportionata*, 71. 1.

CENSVRÆ SVBIECTVM.

1 *Cenſura ab homine in abſentem, & ignorantem ferri poteſt*, 91. 2. & 92. 2.

2 *Cenſuræ ſubiectum eſt ſolus homo viator in hac vita degens*, 94. 1. *adultus, & ratione vtens*, 97. 2. *baptizatus*, 98. 2 *vnde infidelis tantum indirectè poteſt excommunicari*, 99. 1. *habens ſuperiorem in terris*, 99. 2. *vnde Papa cenſura ligari nequit*, 100. 1. *reliqui omnes poſſunt*, 99. 1 *tam à iure, quam ab homine*, 99. 2. *etiam quæcunque congregatio*, 99. 2. *non tamen omnes ſunt omnium cenſurarum capaces*, ibidem.

3 *Homo mortuus non poteſt directè cenſura ligari*, 94. 2. *vnde anima ſeparata non eſt cenſuræ capax*, 2. *neque corpus exanime*, 2.

4 *Res inſenſibilis, ac dæmones quo ſenſu anathematizentur*, 95. 1.

5 *Qui moritur ante contractam cenſuram ſub conditione impoſitam poſt mortem non poteſt illa ligari*, 96. 2.

6 *Cenſura à iure ferri ſolet in impuberes doli capaces, non tamen ab homine*, 97. 2. *Si autem hæc feratur, non eſt nulla*, 98. 1.

7 *Cenſura à iure poteſt ligari quis tempore amentiæ etiam incurabilis*, 98. & *ſeq. homo autem non debet in amentem perpetuum cenſuram ferre*, 1. *poteſt tamen in amentem ad tempus*, 2.

8 *Non poteſt quis in ſeipſum cenſuram ferre*, 99. 2. *poteſt tamen occaſione cenſuræ à ſe latæ aliam incurrere*, 18. 1.

9 *Cenſura vt liget debet ad perſonam certam dirigi: nam vage lata nulla eſt*, 100. 1.

10 *Quis titulus ſubiectionis ſufficiat ad cenſuram ab homine contrahendam*, 105. 1.

11 *Exiſtens in alieno territorio poteſt cenſura ab homine ligari*, 105. 1.

12 *Non incurrit quis cenſuram per ſtatutum latam ſi ante tranſgreſſionem domicilium mutet*, 31. 1. 2. *imo neque per ſententiam generalem latam, ſi reſpiciat futurum delictum ſine vllo ordine ad præteritum*, 2. *ſecus ſi reſpiciat factum tempore prioris domicilij commiſſum*, 2. *ſi reus cum cenſura fertur iam reſipuit, an illa ligetur*, 93. 1.

13 *Duplex poteſt ferri cenſ. in communitatem*, 291. 1.

CENSVRÆ CAVSA EFFICIENS.

1 *Cauſa immediata & per ſe cenſuræ eſt homo*, 11. 1.

2 *Iudex ferens cenſuram contra formam cap. 1. de Sent. excomm. ipſo iure ſuſpenditur*, 45. 1. *Sententia autem non eſt ipſo iure nulla*, 45. 2.

3 *Publicus excommunicatus aut ſuſpenſus non poteſt cenſuram ferre*, 17. 2. *aut alio modo impeditus à iuriſdictionis vſu*, 2. — *Conditiones iudicis ad valorem cenſuræ*

4 *Qui falſo titulo occulto tamen poteſtatem habet, cenſuras validas fert*, 17. 2.

5 *Non poteſt quis poteſtatem hanc in ſeipſum exercere*, 18. 1. *nec eſt propria cauſa*, 1. *niſi per modum defenſionis* 18. 1.

6 *Collegium hanc habens poteſtatem poteſt cenſuram in aliquam eius perſonam ferre*, 18. 1.

7 *In iudice ad cenſuræ valorem requiritur actualis vſus rationis*, 18. 2. & *voluntas illã ferendi. ibidem. libera*, 19. 1.

8 *Non debet iudex cenſuram ex prauo affectu ferre*, 20. 2. *aut tempore, vel loco prohibito, aut cum ipſe eſt ab vſu iuriſdictionis impeditus, licet non ſit quo ad actuum valorẽ*, 2. — *Conditiones iudicis ad rectitudinem cẽſuræ.*

9 *Debet iuſtitiam legalem in cenſura ferenda ſeruare*, 21. 1. *nec non diſtributiuam*, 21. 1 & *commutatiuam*, 1.

CENSVRÆ SVSPENSIO.

1 *Cenſura ſuſpenditur per recurſum ad ſuperiorem iudicem*, 33. 1. *vel per conſenſum eius, in cuius fauorem ſolum cenſura eſt lata*, 1. 33. 2. *tunc vero elapſo termino cenſura incurritur*, 2.

2 *Cætera vide in verb. Appellatio.*

CENSVRÆ ABLATIO.

1 *Cenſura tollitur iure ordinario per poteſtatem Eccleſiaſticam*, 3. 1.

2 *Cætera vide verb. Abſolutio à cenſura.*

CENSVRÆ DENVNCIATIO.

1 *Cenſuram debet ſequi denunciatio*, 42. 2. *magis tamen neceſſaria eſt in ex comm. quam in reliquis*, 43. 2.

2 *Denunciatio cenſuræ à iure contractæ non debet fieri abſq; partis citatione, & iur dica probatione*, 37. 1. *comparente autem parte, & crimen recognoſcente, non debet iudex ad declarationem procedere*, 2. *In criminibus autem notoriis non eſt citatio ad denuntiationem neceſſaria*, 2.

3 *Cenſuram ab homine contra certam perſonam latam debet ſequi denunciatio*, 43. 2. *ad quam vero denunciationem Epiſcopus teneatur*, 2.

4 *Denunciationem cenſuræ à iure debet præcedere ſententia declaratoria criminis, etiam publici*, 44. 1. — *Denunciãs.*

5 *Cenſuram ab homine aut per ſtatutum Epiſcopi debet denunciare illam ferens*, 44. 1.

6 *Iudex poteſt aliquando cenſuram denunciare, etiamſi ad id non teneatur*, 44. 2.

7 *Iudex, qui iniuſtam ſententiam tulit, non debet ad denuncia-*

nuncia-

nunciationem progredi, 44. 2.

Cenſuræ ad monitio vſus. 8 Quæ monitio debeat præcedere, vide Monitio.

9 Quanta moderatione debeat vti iudex poteſtate ferendi cenſuras, 63. 1. & quem ordinem ſeruare debeat,

CENSVRÆ FINIS.

1 Cenſuræ finis duplex, 110. 2.

2 Intrinſecus cenſuræ finis quis, 11. 2.

3 Finis extrinſecus cenſuræ quis, 110. 2. nunquam eſt temporalis præcipue intentus, 2.

CENSVRÆ EFFECTVS.

1 Cenſura priuat primario vſu ſpiritualium bonorum, 2. 2.

2 Priuatio aliquorum bonorum ſpiritualium eſt effectus communis omnibus cenſuris, 110. 2. quæ autem illa ſint,

3 Effectus hic duplex, mediatus, & immediatus, 111. 1.

4 Effectus hic non eſt de ſe perpetuus, 111. 2. eſto non habeat tempus definitum ſuæ durationis, ibidem.

5 Cenſura ignorata cauſat effectus, quos ipſa per ſe exequitur, & ex notitia non pendent, 93. 2.

6 Mortui impuram vindictam poſſunt ſuffragiis priuari, non autem viui, 96. 1.

Quando poſſit impediri. 7 Effectus remoti cenſuræ per prauam voluntatem peccatoris poſſunt impediri, 111. 2. non ſine culpa, niſi ob impotentiam, 112. 1. 2. 113. 1. & ſeq.

8 Effectus immediate à cenſura manantes non poſſunt licite impediri manente cenſura, 111. 1.

9 Effectus quoad obligationem operandi, vel non operandi non poſſunt impediri remota ignorantia, 111. 2.

10 Culpa violandi cenſuram, aut pœna inde forte reſultans inter effectus cenſuræ computari non debet, 113. 1.

Cenſuræ excuſatio. 11 Quamdiu quis inuincibiliter ignorat cenſuram in ſe latā, excuſat ab eius tranſgreſſione, etiamſi probabiliter timeat cenſuram eſſe in ſe latam, 93. 1. niſi ipſe conſulto ſe occultet, nec cenſuræ notitia ad ſe perueniat, 1. An vero cenſuræ fama ſufficiat, vt quis illam ſeruare teneatur, 1.

12 Propter grauem metum interdum fieri poteſt actus per cenſuram prohibitus, 115. 1. & propter vitandum graue damnum, 116. 1. vel aliorum ſcandalum, 116. 2. quale autem debeat illud ſcandalum eſſe, 117. 1.

13 Propter communem populi vtilitatem non licet actionem per cenſuram prohibitam exercere, 117. 2. niſi grauis neceſſitas proximorum intercedat, 2.

14 Quæcunque cauſa, quæ excuſat à culpa mortali, excuſat etiam à cenſura, 84. 2.

15 Qui ſolam cenſuram ignorat, etiamſi ſimplicem Eccleſiæ prohibitionem non ignorat, excuſatur à cenſura, 87. 2. 90. 1.

16 Ignorantia vincibilis, ſi non excuſat à mortali, ob quod formaliter lata eſt cenſura, non excuſat cenſuram, à 89. 2. ad 91. 2.

17 Metus poteſt excuſare à cenſura lata propter actum per ſe malum, etiamſi non excuſet culpam contra ius naturæ, 61. 1. Pro reliquis, vide verbo ignorantia.

Cenſuræ diſpenſatio. 18 Poteſt diſpenſari, vt quis aliquos actus per cenſuram prohibitos licite exerceat, cenſura manente, 118. 1.

19 Nullus inferior Papa poteſt illam dare. 118. 2. 2.

20 Non poteſt Epiſcopus diſpenſare cum excommunicato, vt collatio beneficij illi facta teneat, 119. 2.

Cenſuræ violatio. 21 Clericus, qui exercendo ordinem cenſuram violat, fit irregularis, 673. 2.

Multiplicatio. 22 Plures cenſuræ diuerſarum rationum poſſunt in eandem perſonam ferri, 100. 1. etiam propter idem delictum, 100. 2. imo plures eiuſdem rationis propter diuerſas cauſas, ibidem. non vero propter eandem ab eodem Iudice per eandem ſententiam, 101. 1. ſecus à diuerſis, 1.

23 Multiplex denunciatio non ſufficit ad multiplicationem cenſuræ, 101. 1.

24 Quoties contra legem ferentem cenſuram nouum peccatum committitur, noua incurritur cenſura, 102. 2.

25 Violans legem vno actu habente plures circumſtantias ſub cenſura prohibitas, ſi mutant ſpeciem actus, multiplex incurritur cenſura, 104. 2. ſi non mutent, vnica. 2.

Cenſuræ ablatio. 26 Cenſura quomodo auferatur, vide ABSOLVTIO A CENSVRA.

CESSATIO A DIVINIS.

Nomen. 1 Quid ceſſatio ſignificet, 601. 2.

Eius ratio. 2 Ceſſatio non eſt cenſura diſtincta ab aliis tribus, 601. 1. non eſt interdictum, 604. 1. imo non eſt ſpecies cenſuræ, ſed ſimplex prohibitio, 604. 2. quæ non eſt pœna, 2. nec fortius ligat eos, qui cauſam ei dederunt, 605. 1.

Diuiſio. 3 Ceſſatio alia generalis, alia partialis, 602. 2.

Effectus. 4 Celebrans in loco ceſſatione à diuinis affecto, non fit irregularis, 603. 1. & ſeq.

5 Diuina officia prohibentur fieri publice tempore ceſſationis à diuinis, 605. 1. imo ſi dicantur, laici prohibentur illa audire, 1. nec moderationes, vel priuilegia interdicti in illa locum habent, 606. 2. 1. An vero poſſit officium diuinum à duobus Clericis ſimul priuatim recitari, 607. 1.

6 Quid ceſſatio prohibeat circa Sacramenta vide verbo Sacramentum, Quid circa ſepulturam Eccleſiaſticam, vide verbo Sepultura.

Ceſſationis cauſa. 7 Ceſſationis cauſa efficiens quæ, 612. 1.

8 Ceſſatio partialis poteſt ferri non ſolum à Papa, ſed etiam ab Epiſcopo, licet ordinarie non deceat, 167. 1. & ſeq.

9 Ceſſationis materialis cauſa quæ, 612. 1. quæ finalis, 2.

10 Quæ forma ſit in ceſſatione ſeruanda, 612. 2. decem conditiones in ea ferenda ſeruandæ, 2.

Eius ablatio. 11 Quis, & quomodo poſſit illam tollere, 615. 1.

12 Per voluntatem ferentis non poteſt ſuſpendi, etiam in partem, 615. 1.

13 Si pars, quæ ceſſationem poſuit intra menſem, non recurrit Ad Sedem Apoſtolicam, ipſo facto aufertur ceſſatio, 614. 2.

Eius violatio. 14 Religioſi violantes ceſſationem, excommunicantur, 610. 2.

15 Quam pœnam incurrat, qui abſque iuſta cauſa ceſſationem tulit, 614. 2. quam qui illi cauſam dedit, 1.

CHOREPISCOPI.

Chorepiſcopi qui dicantur, 189. 2. fuerunt in duplici differentia, 2.

CLERVS.

1 Interdicto populo non intelligitur Clerus interdictus, 525. 2. 2.

2 Interdictum generale Cleri, quas perſonas comprehendat, 526. 1.

CLERICVS.

1 Clerici ſeculares, ſcilicet, Presbyteri, Archidiaconi, Decani, Plebani Præpoſiti, Cantores, & alios Perſonatus habentes ſcientiis ſecularibus vacantes, excommunicantur, niſi intra duos menſes deſiſtant 394. 1. non incurrunt autem magiſtri eorum, niſi forte ratione communicationis in crimine, 1.

2 Clericus publicus peccator, aut ſcandaloſus non eſt ipſo iure ſuſpenſus, 503. 1.

Clerici habitus. 3 Clerici qui non vtuntur forma veſtitus in iure ſtatuta, per ſex menſes, aut per annum, pro delicti qualitate, à beneficio ſuſpenduntur, 499. 2.

CLERICVS QVOAD PRIVILEgium Canonis.

Priuilegio canonis gaudent omnes Clerici, etiam prima tonſura initiati, etiam coniugati ſemel tantum, & cū virgine, 34. 1. Clericus incorrigibilis quando hoc priuilegium amittat, ibid. 2. vſque ad 344. 2. Gaudent hoc priuilegio omnes perſonæ religioſæ, etiam conuerſi, qui profeſſionē non emittunt, & nouitij, 346. 1. item perſonæ tertij ordinis SS. Franciſci, & Dominici ſi congregati viuant, & habi-

& habitum religioſũ portent, 1. *An comprehendantur eremitæ*, 346. 2.

CLERICI PERCVSSIO.

1 *Clericum percutiens incurrit excommunicationem Papæ reſeruatam*, 343. 1.

2 *Manuum iniectio ob quam cenſuram canonis incurritur, quæ dicatur*, 347. 2. & 348. 1. *non ſufficit iniuria grauis manuum iniectione*, 347. 2.

3 *Iniiciens manus violentas in Clericum in ſui defenſionem, non incurrit cenſuram canonis*, 349. 1. *vt ſe defendat ab alio tertio*, 350. 1. *vel vt à Clerico defendat innocentem, vel in defenſionem ipſius Clerici*, 2. *neque incurrit percutiens Clericum actualiter cum propria vxore, matre, filia aut ſorore inuentum turpiter peccantem*, 349. 1. & *exponitur vſque ad* 350.

4 *Iudex capiens Clericum noctu cum ſuſpicione inuentum, vt eum ſuo Superiori præſentet, non incidit in canonem*, 350. 2. *neque ſi capiat in crimine inuentum*, 352. 2. *neque eiiciens ab Apoſtolica Sede eum, qui ſine legitima electione eam occupabat*, 2. *neque ſi alio iuſto titulo id faciat*, 2. & *ſeq.*

5 *Prælatus non debet per ſeipſum Clericum verberare, ſed per alium Clericum*, 351. 2.

6 *Pater, herus, præceptor, & hi ſimiles poſſunt Clericum leuiter verberare, ratione diſciplinæ*, 352. 2. 2. *Percutiens Clericum per iocum non incidit in canonem*, 388. 2. *neque percutiens Clericum inuincibiliter talem ignoratum*, 2. & *ſeq. neque qui putans percutere Clericum, laicum percutit*, 353. 2.

7 *Qui intendens percutere vnum Clericum alterum percutit ex ignorantia culpabili, incidit in cenſuram canonis, ſecus ſi ex inculpabili*, 354. 1.

8 *Qui mandat, aut ratam habet Clerici percuſſionem, incidit in cenſuram canonis*, 354. 1. & *qui cum poſſit, percuſſioni non obuiat*, 354. 2. *non autem Clericus, qui ſuæ percuſſioni conſentit*, 355. 1. *Percutiens vero Clericum conſentientem ſi actio ſit contumelioſa ſtatui clericali, in hunc canonem incidit, ſecus ſi non ſit* 1. *Clericus tamen ſe irato animo percutiens incurrit*,

COMMENDA.

Commenda excommunicato collata eſt nulla.

COMMVNICATIO CVM EXCOMmunicato.

1 *Communicatio cum excommunicato triplex: in crimine, in diuinis & in humanis*, 246. 2. *Prima prohibita, quia mala duæ poſteriores malæ, quia prohibitæ, quæ duæ duplici inter ſe diſcrimine differunt*, 247. 1.

2 *Ad communicationem cum excommunicato triplex requiritur conditio*, 287. 1.

3 *Duplex effectus communicationis cum excommunicato*, 287. 1.

4 *Dubius de alterius excommunicatione aut denunciatione non tenetur illum vitare*, 249. 1. *niſi ex dubio circa denunciationem oriatur dubium de valore actus*. 2. *neque tenetur quis extra confeſſionem vitare excommunicatum in confeſſione cognitum*, 250. 1. *tenetur tamen excommunicatus dubius de ſua excommunicatione abſtinere*, 249. 2. *quæ notitia abſolutionis ſufficiat vt quis excommunicatum denunciatum vitare non teneatur*, 250. 1.

5 *Propter vtilitatem propriam licet cuipiam cum excommunicato communicare*, 250. 2. *imo propter ipſius excommunicati vtilitatem*, 2. *quinimo ipſe excommunicatus ob ſuam vtilitatem poteſt cum aliis communicare*, 2.

6 *Clericus communicans cum excommunicato à Papa in eandem excommunicationem reſeruatam incidit*, 366. 1.

7 *Non tenetur quis vitare ligatum occulte minori excommunicatione*, 420. 1. 2. *tenetur tamen vitare denunciatum: non incurrit vero propter hoc aliquam cenſuram*, *ibid.*

IN DIVINIS.

1 *Peccat grauiter miniſtrans Sacramenta excommunicato nominatim denunciato*, 174. 1. *niſi ob ignorantiam, aut vim ſeu metum grauem excuſetur: & in hoc caſu non incurrit pœnas impoſitas pro miniſtrantibus Sacramenta excommunicato*, 2.

2 *Sacerdos poteſt Sacramentum excommunicato denunciat licite miniſtrare quoties ille licite petit*, 177. 1. *niſi excuſatio proueniat ex ignorantia, quia tunc debet à miniſtro admoneri de ſua obligatione*, 1. *Quid autem ſi excuſatio ex neceſſitate proueniat*, 1.

3 *Miniſtrans ſacramentum excommunicato incurrit excommunicationem minorem, & interdictum ab ingreſſu Eccleſiæ*, 178. *ſi autem excommunicatus fautor ſit hæreticorum, miniſtrans priuandus eſt ſuo officio. Quod ſi ſit excommunicatus à Papa, incurrit excommunicationem, eidem reſeruatam*, 1.

4 *Sacerdos miniſtrans ſacramenta excommunicato non vitando non peccat contra prohibitionem Eccleſiæ*, 178. 2. *neque incurrit pœnas, ibid. ſæpe tamen peccabit contra diuinum ius*, 2. *à qua culpa poterit excuſari ob alias cauſas*, 178. 1.

5 *Licitum eſt priuatim pro excommunicato orare, & propriam ſatisfactionem pro illo offerre*, 174. 1.

6 *Licitum eſt ſacerdoti, vt perſona priuata eſt ſecrete orare in Miſſa pro excommunicato*, 2. *vel cum nomine totius Eccleſiæ orat intentione priuata eandem petitionem pro excommunicato fundere aut meritum, vel ſatisfactionem ſibi inde reſultantem illi applicare*, 2.

7 *Quomodo peccet & quam pœnam incurrat communicans in diuinis cum excommunicato*, 288. 2.

8 *Non eſt prohibitum ſacramenta ab excommunicatis non vitandis recipere*, 197. 2. *imo nec petere*,

9 *Non licet audire eandem Miſſam, aut alia diuina, cum excommunicato vitando*, 204. 1. 211. 1.

10 *Excommunicatus etiam non vitandus priuatus eſt communione externa diuinorum officiorum*, 204. 1. 211. 2. *Quid autem nomine diuinorum officiorum comprehendatur*, 204. 2.

11 *Excommunicatus vitandus prohibitus eſt concionari*, 205. 1. *non tamen propterea fit irregularis*, 205. 1. *excommunicatus vero non vitandus licite poteſt concionari ſi in vtilitatem, aut ad petitionem aliorum faciat*, 1. *neutri tamen prohibetur concioni intereſſe*, *ibidem.*

12 *Celebrans coram excommunicato vitando peccat mortaliter* 202. 211. 1. *Propter hoc vero peccatum incurritur minor excommunicatio*, 1. & *interdictum*, 211. 2. *non irregularitas, etſi ſit excommunicatus à Papa*; *ibidem.*

13 *Sacerdos potius debet Miſſam omittere, quam coram excommunicato vitando celebrare*, 203. 1. *quid vero facere debeat ſi huiuſmodi excommunicatus ſuperueniat, Miſſa iam inchoata ibidem, & ſeq. & quid ſi in Miſſa Sacerdos ſuæ excommunicationis recordetur*, 203. 2.

14 *Sepeliens in loco ſacro corpus excommunicati vitandi peccat grauiter*, 213. 2. *incurritque excommunicationem maiorem*, 2. *non tamen etiam minorem*, 216. 1. *Quis autem dicatur corpus ſepulturæ tradere*, 215. 1. *ſepeliens vero excommunicatum propter hæreſim, quam pœnam incurrat*, 215. 2.

15 *Clerici non debent accipere eleemoſynas pro excommunicatis tumulandis*, 316. 1. *ſi tamen accipiant, non fiunt propter hoc irregulares*, 216. 1.

16 *Suffragia Eccleſiæ excommunicatis applicare non licet ſub mortali*, 165. 2. *nec pro illis publice orare, niſi in feria ſexta Paraſceues*, 165. 1. & *cur in illo dietantum*, 165. 2.

17. Suffi-

17 *Suſcipiens Sacramentum ab excommunicato vitando peccat*, 196. 1. *mortaliter ex genere*, 196. 2. *excuſatio tamen interuenire poteſt, & quomodo, non habet pœnam ipſo iure, præter excommunicationem minorem, excepta ordinis ſuſceptione*, 197. 1.

IN CRIMINE.

1 *Communicatio in crimine cum excommunicato ſpeciali præcepto Eccleſiæ prohibetur*, 287. 1. *ſub pœna eiuſdem excommunicationis à iure, vel ab homine cum proportione*, 2. 288. 1. *ad quam contrahendam requiritur, vt communicatio ſit cum iam excommunicato cognito, & denunciato, ibidem*. 1. *& in eodem crimine, ob quod damnatus eſt*, 1. *Quæ excommunicatio toties incurritur, quoties communicatur*, 2. *Nec poteſt auferri, niſi ab eo, qui excommunicationem eius, cum quo participat, auferre poteſt*, 288. 2.

2 *Communicans cum aliquo in crimine, quod excommunicationem Papæ reſeruatam habet annexam, eandem excommunicationem reſeruatam contrahit*, 366. 1.

IN HVMANIS.

1 *Communicatio in ciuilibus cum excommunicato duplex, communis, & forenſis*, 247. 1.

2 *Communicatio in vulgaribus cum excommunicato quomodo prohibita ſit, & ſub qua pœna*, 288. 2.

3 *Lectio publica, & auditio præſertim ſacra interdicta eſt excommunicato*, 205. 2.

4 *Non cenſetur communicare cum excommunicato, qui cum eo eandem lectionem in ſcholis audit, aut magiſter legens coram excommunicato*, 205. 2.

5 *Ob communicationem cum excommunicato impoſita eſt à iure excommunicatio minor*, 248. 2. *quando poſſit maior imponi*, 2. *quando, & quomodo poſſit excuſari, ibid*. 2. 2. 250. 1.

COMMVNICATIO SANCTORVM.

Excommunicatus contritus, & non abſolutus gaudet Sanctorum communione, 171. 2.

CONCILIVM TRIDENTINVM.

Excommunicationem ipſo facto incurrit perſona Prælatis inferior, quæ commentarios, aut interpretationes in decreta Concilij Tridentini edit ſine Pontificis authoritate, 414. 1.

CONCVBINARIVS.

1 *Clericus concubinarius, quantumuis manifeſtus, non eſt ipſo iure ſuſpenſus*, 505. 1. *& ſeq. ſed iuxta formam Concilij Tridentini eſt à ſuo Prælato puniendus*, 2. *ſi vero talis Clericus nominatim de tali crimine ſit declaratus nullus poteſt eius Miſſam audire*, 506. 2.

2 *Epiſcopus concubinarius, qui à Concilio prouinciali admonitus non emendatur, ſuſpenditur ipſo iure ab officio, & beneficio*, 518, 2.

CONFESSORIS MINISTER.

1 *Parochus excommunicatus non poteſt alteri Sacerdoti dare facultatem ad audiendas confeſſiones*, 190. 1.

2 *Epiſcopus excommunicatus non poteſt Sacerdotem exponere ad audiendas confeſſiones*, 190. 1.

3 *Pœnitentiæ Sacramentum miniſtrans excommunicatus ſit irregularis*, 193. 1. *ſi intentionem conficiendi Sacramentum habeat*, 194. 1. *ſecus ſi habeat intentionem fingendi Sacramentum*, 194. 1.

CONFIRMATIO.

1 *Poteſt interdum excommunicatus vitandus Sacramentum Confirmationis licite miniſtrare*, 187. 2.

2 *Iterans Sacramentum Confirmationis, vel Ordinis non fit irregularis*, 639 2.

3 *Confirmatio beneficij vide verbo* Beneficij collatio, an valida ſit.

CONIVX

Vnus coniugum debet exhibere alteri excommunicato omne genus communicationis, quod vinculum matrimonij primario, aut ſecundario poſtulat, 251. 1. 255. 1. *vnde poſſunt etiam reddere, & petere debitum*, 253. 1. 254. 1. *etiamſi vterque excommunicatus ſit*, 1. *dummodo per communicationem non obdureſcant*, 254. 2. *nec communicent in crimine*, 255. 1. *nec eſſent excommunicati vitandi tempore coniugij*, 252. 2. *An vero maritus poſſit in iudicio vxorem repetere abſque obiectione excommunicationis*, 253. 2.

CONSERVATOR.

1 *Pars quæ procurat, vt Conſeruator ſe intromittat in aliis, quam manifeſtis iniuriis, donec parti læſæ ſatisfaciat, excommunicationem incurrit*, 396. 2.

2 *Conſeruator, niſi ſit Epiſcopus, qui in aliis quam manifeſtis iniuriis ſe ſcienter intromittit, ab officio ipſo iure ſuſpenditur*, 415. 1.

CONSCIENTIA.

1 *Varia dubij genera diſtinguuntur*, 640. 1.

2 *Quoties in re eſt dubium, an ſit lata irregularitas, iudicandum eſt non eſſe tam in interno foro, quam in externo*, 640. 1. *Quid quando ſunt variæ opiniones de ſenſu iuris*, 640. 2. & 641. 1. *Quid vero ſi dubium ſit de exiſtentia talis iuris*, 1.

3 *Cum dubia ignorantia de iure irregularitatis nemo poteſt prudenter operari, donec ſufficienter dubium expellat*, 641. 2. 643. 2. & 643. 1.

4 *Dubium, ſeu ignorantia ſolius irregularitatis non impedit, quin illa contrahatur*, 642. 1. *imo nec ignorantia præcepti Eccleſiaſtici, ſi alias eſt contra legem diuinam, aut naturalem*, 461. 2.

CONTEMPTVS.

Cenſura nulla ſit valida ratione contemptus, 76. 2.

CONTRACTVS.

1 *Non licet contractum cum excommunicato denunciato inire*, 75. 2. *contractus tamen erit validus*, 2. *niſi fiat in virtute alicuius reſcripti ab excommunicato impetrati ad ſupplendum ſubſtantialem defectum*, 266. 1. *vel fiat à perſona excommunicata vt publicum munus gerente*, 2.

2 *Contractus ab excommunicato factus, licet ſit firmus, eſt nihilominus ſuſpenſus quoad eos vſus, qui communicationem includunt*, 267. 1.

CONTVMACIA.

1 *Contumacia formalis contra præceptum Eccleſiaſticum non eſt neceſſaria ad incurrendam excommunicationem*, 229. 1.

2 *Excommunicatus in excommunicatione per annum perſiſtens quam pœnam incurrat*, 285. 2.

3 *Contumacia legis præcipientis ſub excommunicatione aliquid fieri intra certum tempus, ipſo elapſo conſummatur*, 317. 1. *quæ obligatio elapſo termino per ſe non extinguitur*, 1.

CORPORIS DEFECTVS.

Ex qualibet notabili deformitate corporis, aut membrorum eius, etiam ſine mutilatione, aut ægritudine, incurritur irregularitas, 778. 1. *vbi caſus de carente virtute videndi in altero oculo deciditur*, 1.

CREDITOR.

Creditor poteſt habere cum excommunicato omnem communicationem neceſſariam ad debitum ante excommunicationem contractum exigendum, 264. 2. *imo excommunicatus creditor poteſt extra iudicium à debitore non excommunicato debitum petere*, 265. 1. *& tunc creditor poteſt, & debet ſoluere debitum excommunicato*, 265. 1.

CRIMEN OCCVLTVM.

Crimen occultum dupliciter dicitur, 279. 1.

Cætera vide Verbo Peccatum.

CVRIALES.

1 *Curiales qui dicantur*, 733. 2.

2 Curiales, & miniſtri iuſtitiæ cauſis criminalibus ſunt irregulares, 734. 1 quandiu in officio verſantur, 733. 2. non poſtea, niſi ad cauſam ſanguinis ſint cooperati, 734. 1. quod etiam in aduocato procedit, 1.

Aduocatus. 3 Aduocatus, qui ſuſcipit patrocinium rei iuſte accuſati, etiamſi ille occidatur, non fit irregularis, 734. 2. Aduocatus autem actoris iniuſte accuſantis, ſi ipſe accuſator occidatur, fit irregularis, ibidem, non autem Aduocatus rei, 2. niſi defendendo reum ſimul agat contra accuſatorem, 735. 1.

DEFENSIO.

Quæ defenſio dicatur moderata, 717. 2. & variæ indicia ad id dignoſcendum, & ſeq. An vero iniuria proxime antecedens reddat inculpatam tutelam, 2. præcipue, 718. 2. & ſeq.

Vide Clerici percuſſio, num. 3.

DEGRADATIO.

Quid. 1 Degradatio quid ſignificet, 475. 2. eius deſcriptio, 477. 2.

Ablatio. 2 De iure ordinario à nemine tolli poteſt: Summus tamen Pontifex de abſoluta poteſtate poterit, raro tamen facit, 478. 1.

3 Degradatio realis in quibus conueniat cum depoſitione abſoluta, 504. 2. in quibus cum reſpectiua, 505. 1. Vtraq; reddit hominem infamem licet ex degradatione maior infamia creetur, 476. 2.

4 Degradatio differt à depoſitione in ſolennitate, 477. 1.

Effectus. & in effectu: nam priuat priuilegio clericali, 1. canonis, & fori, 478. 1.

Vide Depoſitio, num. vlt.

DELEGATVS.

Quanto tempore duret in Iudice delegato poteſtas abſoluendi à cenſuris, 123. 2.

DELICTVM.

Eius punitio. 1 Eccleſia poteſt punire delicta per accidens omnino occulta, 494. 2.

2 Delictum ibi cenſetur committi in ordine ad cenſuram vbi exterius conſummatur, 106. 2. non eſt tamen neceſſarium, vt ibi habeat effectum, 106. 1.

DEPOSITIO.

1 In quo conueniat cum ſuſpenſione, 470. 2.

Ab ordine. 2 Depoſitio ab ordine licet priuet vſu ordinis, nihilominus actus validi ſunt, niſi iuriſdictionem includant, 472. 1.

A beneficio. 3 Depoſitio à beneficio priuat beneficio: in quo differt à ſuſpenſione à beneficio, 471. 2.

4 Depoſitio à beneficio reddit inhabilem ad illud proportionaliter, 471. 1. vnde non eſt diſpenſabilis, niſi per ſolum Papam, 472. 1.

A iuriſdictione. 5 Depoſitio, & ſuſpenſio à iuriſdictione differunt, quod illa priuat ipſa iuriſdictione, hæc tantum vſu, 472. 1.

6 Nec depoſitio, nec ſuſpenſio priuant priuilegio clericali canonis, vel fori, neque onere clericali, 472. 2. 477. 1.

Depoſitio abſoluta cum reſpectiua comparata. 7 Depoſitio ſignificat priuationem perpetuam, & irremiſſibilem: ſuſpenſio vero nomina, 472. 2. niſi vt poſitiue perpetua feratur, 473. 1.

8 Depoſitio perpetua in quo differat à reſpectiua, quæ ad degradationem ordinatur, 473. 1.

9 Depoſitio, aut ſuſpenſio perpetua iure lata non priuat ipſo facto beneficiis, 473. 2. priuat tamen lata ab homine, 2.

10 Depoſitionis reſpectiuæ deſcriptio, 477. 2.

11 Depoſitio reſpectiua requirit certam ſolennitatem, quam non requirit abſoluta, 474. 2 & ſeq.

12 Abſoluta à iure, reſpectiua ſolum ab homine ferri poteſt. 475. 2.

13 Epiſcopus irregularis depoſitionem verbalem licite exercere poteſt, 624. 1. non actualem degradationem, 624. 1.

DIGNITAS ECCLESIASTICA.

Recipiens de manu laici Eccleſiaſticam dignitatem, & illam conferens, interdicuntur, 588. 2.

DOCTORATVS.

1 Gradus Doctoratus excommunicato datus validus, & ratus eſt, 272. 1.

2 Princeps temporalis excommunicatus non priuatur dominio in ſubditos, 261. 2.

DVELLVM.

Clericus in duello pugnans in iure antiquo per ſuſpenſionem ab homine puniendus mandatur, 512. 2. per nouum vero Concilij Tridentini excommunicatus eſt ipſo iure, 513. 1.

DVBIVM.

In dubio facti ſolum incurritur irregularitas in caſibus in iure expreſſis, 644. 2. & ſeq. late.

ECCLESIA.

Eccleſia non interdicitur, eo quod polluta ſit per ſanguinis, aut ſeminis effuſionem, 591. 2. nec quia ſimplex prohibitis in ea celebrandi fiat, de qua varij caſus recenſentur, ibid. 2. & ſequentib.

ECCLESIÆ BONA.

1 Epiſcopi, & Prælati Eccleſiarum, qui bona immobilia Eccleſiarum ſibi commiſſarum laicis ſubiiciunt ſine conſenſu Capituli aut Sedis Apoſtolicæ, præter quam modo, & in caſibus à iure expreſſis, ab officio; & adminiſtratione rerum temporalium talis Eccleſiæ abſolute ſuſpenduntur, 515. 2.

2 Occupatus aut dilapidans bona Eccleſiæ Cathedralis, regularis, aut Collegiatæ, Sede vacante, & indebite vſurpantes emolumenta iuriſdictionis, vel ſigilli donec reſtituant, ab officiis, & beneficiis ſuſpenduntur, 499 1. & ſeq.

3 Epiſcopi vſurpantes bona Eccleſiarum, aut beneficiorum vacantium, ab ingreſſu Eccleſiæ interdicuntur, 586. 2. 589. 1.

Vide Immunitas Eccleſiaſtica, numer. 11. & 12.

4 Religioſi Præſidentes alicuius Conuentus, qui eius bona ad vitam, aut diuturnum tempus concedunt ſine ſufficienti neceſſitate & licentia, ab officio, ſuſpenduntur, 520. 2.

ELECTIO.

1 Excommunicatus, qui ad beneficium eligitur, quid facere debeat, 223. 2.

2 Elector, qui eligendi excommunicationem occulte nouit ad quid teneatur, 222. 2.

3 Electio ad beneficium excommunicato facta eſt irrita, 235. 2.

4 Electio requirens ad ſuum valorem certum ſuffragantium numerum ſi vnus ſit excommunicatus; eſt nulla, 235. 2. ſecus ſi nullus certus numerus, ſed omnium ſuffragiorum conſenſus requiratur, 2. Quid autem tunc dicendum ſit, ſi vnus diſſentiat, 236. 1. Electio autem, quæ requirit maiorem partem ſuffragiorum, valida erit, ſi exceſſus ſuffragiorum excedat numerum excommunicatorum, 236. 2. quid vero ſi exceſſus tantus non ſit, 236. 2. quomodo autem tunc computandus ſit ſuffragiorum numerus 237. 1.

5 Electio eſt irrita, ſi electores aliquem excommunicatum vitandum voluntarie ad coeligendum admittant, 237. 1. vſque ad 237. 1. quid ſi ſit non vitandus, 2.

6 Electio ad ſummum Pontificatum ab excommunicato etiam vitando facta eſt valida, 238. 2. imo etiam ſi electus excommunicatus ſit, 238. 2.

7 Compromiſſarius (modo non ſit Epiſcopus) qui eligit indignum ad Epiſcopatum, vel ſuperiorem dignitatem ipſo iure per triennium ſuſpenditur à beneficiis, quæ in tali Eccleſia obtinet, 499. 2. Item electionem impugnans, & in probatione deficiens, 500. 1. Compromittentes vero, ſi talem electionem ratam habeant ex dolo, & malitia, priuantur poteſtate iterum eligendi, 500. 2.

Vide

Vide verbo Epiſcopus & Pontificis lectio.

§ *Clerici inferiores Epiſcopis, qui ad Epiſcopatum eligunt minorem triginta annis illegitimum aut vita, aut moribus non commendabilem pro ea vice iure eligendi & per triennium à beneficiis, quæ in tali Eccleſia habent, iure ipſo ſuſpenduntur*, 500. 2. *eandem incurrunt, qui ad præbendas inferiores habentes curam animarum annexam, eligunt eum, qui non attigit vigeſimum quintum annum, vel ſcientia, & moribus non commendatum*, 1.

9 *Qui aliquid obiicit in perſonam electi, aut præſentati ad dignitatem canonicam per ſona tum aut Epiſcopatum, & in probatione deficit, ſi culpa intercedat, à beneficiis, quæ in illa Eccleſia obtinet, per triennium ipſo iure ſuſpenditur*, 501.1,

10 *Qui per abuſum ſecularis poteſtatis ad Eccleſiaſticam præbendam eligitur, & tali electioni conſentit, fit inhabilis vt ad illam, & ad aliam dignitatem Eccleſiaſticam poſſit eligi*, 501. 2. *Electores vero ſic eligentes ipſo facto pro illa vice iure eligendi priuantur, & ab officio, & beneficiis per triennium ſuſpendi mandantur*, 2.

11 *Irregularis poteſt eligere*, 024.1.

12 *Ligatus minori excommunicatione non poteſt eligi ad gradus, dignitates, & beneficia Eccleſiaſtica*, 418. 1. & *ſeq. etiamſi beneficium ad Sacramenta recipienda non ordinetur*, 420. 1. *non eſt tamen electio ipſo iure irrita*, 419. 2. *quando veniat irritanda*, 417. 1. *quando puniatur electores, & in quo*, 419. 1. & *quantum peccent*. 420. 2.

Electio Monialium. 13 *Qui accerſiti interſunt electioni Monialium, ſi aliquid faciant, vnde oriri poſſit diſcordia inter Moniales ſuper ipſa electione, excommunicationem ipſo facto incurrunt*, 396. 1.

EPISCOPVS.

1 *Epiſcopus proprius quis dicatur in ordine ad cenſuras iuris communis auferendas*, 128. 2. & *qui ſub hac appellatione veniant*. 129. 2. & *ſeq.*

2 *Epiſcopum poſſe in ſuo Epiſcopatu quidquid Papa in Eccleſia, niſi prohibeatur, exponitur de his tantum, quæ ad ordinariam animarum gubernationem ſpectant*, 133. 2.

3 *Vbi eſt populus diuerſarum linguarum, ſi Epiſcopus vnius partis ſe intromittit ad docendam, vel regendam partem alterius linguæ ad ſe non pertinentem, ſine alterius conſenſu, ipſo iure excommunicatur*, 390. 2.

4 *Epiſcopus poteſt ſuſpendere ſubditum à beneficio, quod in alia diœceſi habet*, 446. 2. & *ab officio, ne in aliquo loco illud exerceat*, 446.2.

5 *Pœna ordinati per ſaltum non extenditur ad ſuſceptionem Epiſcopatus per ſaltum*, 490.2.

6 *Terra Domini, qui perſonam Epiſcopi affecit iniuria, & locus vbi ipſe detinetur, quandiu condigne non ſatisfecerit interdicitur*, 390. 2. & *ipſe dominus interdicto deambulatorio ligatur*, 590. 2. *Item ciuitas, quæ in ſuum Epiſcopum idem commiſerit, interdicitur*, 2.

7 *Epiſcopus quid poſſit in diſpenſatione irregularitatis, vide verbo*. Irregularitas. Cauſa efficiens. *Quis veniat nomine Epiſcopi in hac facultate*, 657,1.769.2.

8 *Non fit quis irregularis etiam ad Epiſcopatum, eo quod filios habeat*. 766. 1. 766. 1. *debet tamen circumſtantia hæc declarari, ne gratia ſit ſubreptitia*, 1. *Si in Epiſcopi conſecratione Sacerdotalis ordo prætermiſſus fit, conſecratio eſt nulla*, 490.2. *non tamen ſi inferior, licet illum conferre non poſſit*, 490.2.

9 *Epiſcopi electio, vide Electio, nu.6.*

10 *Epiſcopi qui appellatione interpoſita in electione Epiſcopi ſe intromittunt ad confirmandum, & conſecrandum electum ab Epiſcoporum confirmatione, & conſecratione proportionaliter ſuſpenduntur per annum*, 515.1.

11 *Epiſcopi non recipiunt immediate à Chriſto iuriſdictionem*, 5.2.

Vide Immunitas Eccleſiaſtica.

12 *Epiſcopus excommunicatus per viam benedicens, an fiat irregularis*, 209.2.

Vide verbo Suſpenſionis ſubiectum.

EVCHARISTIA.

1 *Eucharistia poteſt miniſtrari per modum viatici tempore generalis interdicti*, 536.2. & *cum ſolennitate deferri*, 535. 1. *debet tamen, ſi commode fieri poteſt, non miniſtrari in loco ſpecialiter interdicto*, 535 2.

2 *Non debet dari ei, qui cauſam interdicto dedit, aut ſpecialiter interdicto, niſi ſatisfactione præmiſſa*, 536.1.

3 *Viaticum poteſt miniſtrare tempore interdicti generalis quilibet Sacerdos, cui hoc competat, qui illi cauſam non dedit*, 536 2.

4 *Parochus ſpecialiter interdictus non poteſt per ſe Euchariſtiam miniſtrare, poteſt vero alius committere*, 537.1.

5 *Quantum debeat eſſe mortis periculum, vt tempore interdicti viaticum miniſtrari poſſit*, 537.2.

6 *Extra articulum neceſſitatis non poteſt in loco interdicto, aut à perſona interdicta Euchariſtia recipi*, 713. 1. *exceptis priuilegiis, de quibus*, 538.1. & *ſeq.*

7 *In extrema neceſſitate proximi licet excommunicato vitando Euchariſtiam miniſtrare, & ipſi recipere, aut petere*, 186.1.2.

8 *Sacerdos, vel Diaconus excommunicatus Euchariſtiam diſpenſans fit irregularis*, 195. 1. 196.1. *non tamen inferior Clericus, aut laicus*, 195 1.

Euchariſtiæ præceptum. 9 *Tenentur fideles implere præceptum de communicando, etiam tempore interdicti*, 539.1.

EXPOSITVS.

Expoſitus an ſit irregularis, 767.2.

EXCOMMVNICATIO.

Definitio. 1 *Excommunicationis definitio*, 158. 1. & *quomodo minori excommunicationi conueniat*, 159.1.

Nomen. 2 *Excommunicatio interdum priuationem Euchariſtiæ ſignificat*, 415.2.

Diuiſio. 3 *Excommunicationis diuiſio in maiorem, & minorem, quæ ſpecie differunt*, 163.2.

EXCOMMVNICATIO MAIOR.

1 *Excommunicatio maior vna ſecundum ſpeciem*, 160. 1.

2 *Excommunicatio ſimpliciter dicta ſumitur pro maiori*, 24. 2.163.1.

3 *Qui Clericum iubet interfici, & ante executionem mandati moritur, non incidit in canonem*, Si quis ſuadente, 96.2.

Excuſatio. 4 *Qui clam rem accipit, animo recuperandi rem ſuam, non ligatur excommunicatione lata contra raptorem talis rei*, 310 1.

5 *Qui ob impotentiam non ſoluit debitum intra tempus præſcriptum ſub excommunicatione, non ligatur illa*, 308. 1.

6 *Si ille, qui damnum leue intulit, non tenetur ſub mortali ſaltem poſt excommunicationem latam, ad reſtitutionem non ligatur cenſura*, 310 2.

7 *Non eſt per ſe malum, excommunicationem ferre ordinando illam aliquo modo ad finem temporalem*, 306 2. & *ſeq. vnde iuſte, & valide poteſt Iudex Eccleſiaſticus pro his cauſis excommunicationem ferre*, 308.2.

EXCOMMVNICATION. CONTRACTIO.

1 *Excommunicatio ſolum ob proprium peccatum contrahi poteſt*, 52.1. *maior ob mortale*, 63.1. *minor ob veniale*, 2. *cum inobedientia Eccleſiæ*, 292. 1.2. *vnde lata pro veniali eſt ipſo iure nulla*, 293. 1. & *qui à culpa mortali excuſatur, etiam ab excommunicatione maiori eſt excuſatus*, 2.

2 *Non quodlibet peccatum mortale eſt ſufficiens, vt ſub excommunicatione prohibeatur*, 299. 1. *pro quocunque tamen de facto lata eſt valida*, 399.1.

3 *Alia requiruntur ad valorem ſententiæ, alia ad rectitudinem,* 308.1.

4 *Proxima excommunicationis cauſa eſt contumacia contra obedientiam Eccleſiaſtici præcepti,* 308.1.

5 *Solum ob mortale ferri poteſt lex imponens excommunicationem ferendam,* 296.1.297.1.

6 *Quando excommunicatio nec ſupponit grauem culpam nec illam inducere valet, ſimpliciter, & in tali caſu non ligat,* 299.1.

7 *Excommunicatio ſupponit neceſſario peccatum mortale, antequam contrahatur,* 309.1. *non eſt tamen ſemper neceſſe, vt ante ſententiam latam ſit commiſſum,* 307.1.

EXCOMMVNICATIONIS FORMA.

1 *In excōmunicationis forma, tria conſiderari poſſunt,* 300.2.

2 *Quæ forma requiratur in excommunicatione à iure,* 299.2.

3 *Quid ſit de ſubſtantia formæ excommunicationis ab homine,* 299.2. *Quæ vero accidentalis forma ſeruanda ſit,* 301.1. *Particulares formæ expenduntur,* 300.1.301.1.

EXCOMMVNICATIONIS MATERIA.

1 *Prohibitio Eccleſiæ ſub excommunicatione ipſo facto incurrenda non obligat ad mortale, ſi materia ſit leuis,* 310.2.

Cauſa efficiens.

2 *Excommunicationis cauſa efficiens duplex,* 289. *quæ poteſtas in illa requiratur,* 1.

3 *Epiſcopus poteſtatem habet ordinariam excommunicandi, & non tantum delegatam,* 290.1. *non tamen à diuino iure, licet eius cenſura vbique liget,* 290.2.

4 *Parochus excommunicare non poteſt,* 113.2.

EXCOMMVNICATIONIS SVBIECTVM.

1 *Excommunicatio pro cauſa temporali ferri poteſt confuſe in perſonam incertam,* 310.1. *non vero regulariter in perſonam certam, niſi cauſa rationabili interueniente,* 1.2. *factum tamen tenet,* 310.1.

2 *Per excommunicationem generatim latam ligantur Epiſcopi,* 291.2.

3 *Excommunicationis ſubiectum eſt homo viator, viuens in hac vita mortali, adultus, baptizatus, habens in terris ſuperiorem,* 291.1.

4 *Excommunicatio ferri non poteſt in communitatem,* 291.1. *non ſolum vt communitas eſt, ſed neque confuſe in omnes perſonas eius,* 1.

EXCOMMVNICATIONIS EFFECTVS.

1 *Duodecim excommunicationis incommoda recenſentur,* 259.2.

2 *Effectus excommunicationis vt redundat in alios? vide verbo* Communicatio cum excommunicato.

Quoad ſuffragia.

3 *Excommunicatus priuatus eſt communibus Eccleſiæ ſuffragiis.* 164.2. *& quomodo* 2.

4 *Excommunicatus poteſt licite vti rebus ſacris, quatenus priuatæ deuotioni inſeruiunt,* 211.1. *priuatur tamen eis, quatenus ad ſpecialem fructum ex Eccleſia applicatione percipiendum ordinantur,* 212.1. *vnde vti non poteſt illis, quæ non habent alium vſum, niſi ad indulgentiam, aut Eccleſiæ interceſſionem ſibi applicandam,* 2.

Quoad vſum Sacramentorum.

5 *Excommunicatus Sacramentum recipiens peccat mortaliter,* 174.1. *quantumuis occultus,* 2. *poteſt tamen à culpa excuſari, vel ob inuincibilem ignorantiam, vel ob vrgentem neceſſitatem,* 176.1. *nulla tamen pœna Eccleſiaſtica propter hoc delictum incurritur,* 1. *niſi propter ordinis adminiſtrationem, quæ ſuſceptionem includit,* 2.

6 *Quod miniſterium prohibitum ſit excommunicato in diuinis officiis,* 209.2.

Quoad diuina officia.

7 *Per excommunicationem directe prohibetur quis, ne Miſſæ, aut aliis diuinis officiis, intereſſe poſſit,* 201.1. 210.2. 201.2. *ſub mortali,* 201.2. *ſed illi nulla pœna eſt impoſita in iure,* 201.2. *neque irregularitas, niſi ipſe excommunicatus ſit Sacerdos, & faciat Miſſam coram ſe celebrari,* 201.2. 1.2. 211.1. *Nec ſatis eſt vt excommunicatus faciat coram alio excommunicato celebrari, ad hanc irregularitatem incurrendam,* 202.1.

8 *Excommunicatus ſi inducatur à Sacerdote, cui eſt neceſſarium celebrare, vt ſibi miniſtret, licite poteſt,* 201.2.

9 *Excommunicato licet templum ingredi, & ibi priuatim orare,* 212.2.

Quoad vſum templi, & ſepulturæ.

10 *Corpus eius, qui excommunicatus mortuus eſt, non poteſt Eccleſiaſtica ſepultura tradi,* 213.1. *etiamſi ſigna contritionis dederit, niſi prius abſoluatur: ſi autem ſepultum ſit, debet exhumari, & procul ab Eccleſia eijci, & locus debet reconciliari,* 213.2. *dum autem corpus huiuſmodi ſepultum eſt, non poteſt alius fidelis ibi ſepeliri, aut diuina officia in Eccleſia celebrari,* 2. *Quid autem ſi corpus excommunicati ab aliis diſcerni non poſſit,* ibid.

11 *Corpus excommunicati quam longe à loco ſacro debeat ſepeliri,* 214.1.

12 *Excommunicati vitandi corpus priuatur omni honore Eccleſiaſtico, qui in tumulatione fieri ſolet,* 216.1.

13 *Excommunicatio qua communicatione priuet,* 159.2. 2.

Quoad actiones ciuiles.

14 *Excommunicatio priuat omni ciuili communicatione fidelium,* 245.1. *etiam excommunicatorum,* 245.1.2. *non tamen infidelium,* 244.2. *Quæ prohibitio reſpectu excommunicati ad omnes extenditur, reſpectu vero aliorum fidelium tantum ad vitandos,* 244.2. *Quæ autem actionis in hac ciuili communicatione comprehendantur,* 242.2. *&* 243.1. *Quæ prohibitio eſt ſub peccato tantum veniali,* 245.2. 245.2. *etiam ex parte excommunicati,* 246.1. *Poteſt autem peccatum hoc triplici ex capite fieri mortale,* 278.2.

15 *Cenſuræ effectus quoad beneficia, Vide verb.* Beneficium. *Quoad præſentationem, poſtulationem ad beneficiū, &c. Vide in propriis verbis.*

Cenſuræ effectus quoad iuriſdictionem ſpiritualem.

16 *Iuriſdictio ſpiritualis interdicta eſt excommunicato,* 231.1 *peccat grauiter illam exercens,* 2. *etiamſi non vitandus ſit,* 231.2.

Reliqua vide verbo Iuriſdictio ſpiritualis.

EXCOMMVNICATIONIS VIOLATIO, & eius pœna.

1 *Clericus excommunicatus Sacramenta miniſtrans, aut miniſterium ſui ordinis ſolenni ritu exercens, fit irregularis,* 191.1. 193.1. 206.1. 286.2. *etiamſi miniſterium ſit minoris ordinis,* 206.1. 207.2. *& ſeq.* 210.1. *Si autem laicorum more id faciat, nullam pœnam incurrit,* 206.1.

2 *Laicus tamen excommunicatus ficte miniſtrando non incurrit hanc irregularitatem,* 195.2. *Nec ille, qui facit, vt ligatus cenſura coram ſe celebret,* 192.1. *nec ille, qui habet excuſationem ſufficientem ad peccatum mortale vitandum,* 1.

2 *Qui cum dubio excommunicationis celebrat, peccat,* 129.2. *quando vero fiat irregularis, &* 192.2. *quando idem excuſetur à culpa graui celebrans cum dubio ſpeculatiuo excommunicationis,* 193.1.

3 *Excommunicatus conſecrans per errorem in pane hordeaceo aut Epiſcopus ordinans fœminam, an incurrant irregularitatem,* 205.2.

4 *Epiſcopus, aut Abbas excommunicati exercentes proprios actus ſuæ conſecrationis, fiunt irregulares,* 208.2. *& idem eſt de Preſbytero ex conceſſione Papæ exercente actus, qui iure ordinario ad Epiſcopalem iuriſdictionem pertinent,* 209.1. *ſecus ſi ab his exerceantur actus puræ iuriſdictionis,* 1.

5 *Diuina miniſteria exercens in Eccleſia interdicta fit irregularis,* 210.1. *excommunicatus vero vbicunque diuina exerceat, irregularis manet,* 1.

6 Cleri-

6 *Clericus excommunicatus in choro cantans cum aliis non ſit irregularis, niſi officium hebdomadarij exerceat*, 207. 1.

EXCOMMVNICATI VITATIO.

1 *Excommunicatus ab vno Epiſcopo vbique eſt vitandus*, 119. 2.

2 *Non tenemur vitare niſi publice denunciatos*, 167. 1. 2. 169.1 *Quanta autem debeat eſſe notitia denuntiationis*, 2. 168. 1. *Ipſe vero tenetur ab actionibus ſibi prohibitis abſtinere*, 169.2.

3 *Manifeſtus Clerici percuſſor eſt abſque declararatione vitandus*, 168.1. *quis ille ſit*, 2.

4 *Qui percuſſionem Clerici viderunt, quo modo teneantur percutientem vitare*, 168.2.

5 *Miniſtri Eccleſiæ tenentur in publicis ſuffragiis excommunicatos etiam non denunciatos vitare*, 169. 1. 170. 2.

6 *An acta ab eo, qui beneficium excommunicatus obtinuit valeant*, 223.2.

7 *Excommunicationes Bullæ Cœnæ potius ſunt à iure, quam ab homine*, 229. 2. *ceſſant ipſo facto ſtatim ac alia Bulla publicatur*, 230. 1. *cinurruntur ipſo facto*, 1. *non multiplicantur propter multiplicationem Bullarum*, 318. 2.

Excommunicationes. Bullæ Cœnæ Reſeruatæ. Ablatio.

8 *Excommunicatio à delegato Papæ lata, ſi intra annum non auferatur, manet Papæ reſeruata*, 362.1.

9 *Nulla eſt excommunicatio iure lata reſeruata Epiſcopo quæ nunc vim habeat*, 388.1.

10 *Vide verbo* Abſolutio ab excommunicatione.

EXCOMMVNICATIO MINOR.

1 *Excommunicatio minor prout eſt in vſu Eccleſiæ, vna eſt ſecundum ſpeciem*, 162. 1. 415. 1. *quomodo à peccato mortali differat*, ibi. 1.

2 *Poteſt ferri ab homine, monitione præmiſſa*, 422. 2. *requirit iuriſdictionem fori contentioſi*, ibi. *poteſt ferri ob contumaciam*, 2.

3 *Priuat tantum vſu, & participatione Sacramentorum*, 416. 1. 419. 2. *ſub mortali*, 416. 1. *Propter hanc vero culpam non incurritur irregularitas*, 2. *neque aliæ pœnæ ipſo iure impoſita*, 2 421. 2. *non peccat Sacramenta miniſtrando*, 417. 1. *niſi annexam habeat receptionem*, 417.1.

4 *Ob quam cauſam excommunicatio hæc incurratur*, 417. 2. *tota*.

5 *Poteſt & à iure & ab homine ferri*, 421.1.

6 *Excommunicatio hæc ab homine à quo auferri poſſit*, 473. 1 *à quo lata à iure*, 1. 1. *quæ forma in ea ſeruanda*, 423. 2.

EXECVTOR.

Executor quando poſſit denunciare cenſuram nullam, & quando non, 46. 1. 2. *quando ſolum iniuſtam propter ordinem non ſeruatum*, 47. 2. *Quid de Iudice*, 50. 2.

EXTREMA VNCTIO.

1 *Non poteſt tempore interdicti miniſtrari*, 539. 2. *& ſequent. etiam in feſtiuitatibus priuilegiatis* 540.1.

2 *Poteſt ab excommunicato vitando interdum miniſtrari*, 187.2.

FALSARIVS.

1 *Falſarius literarum Apoſtolicarum excommunicatur in Bulla Cœnæ*, 327. 1. *exponitur*, 327.1.

2 *Vtens falſis literis Apoſtolicis non incurrit excommunicationem*, 327. 2. *neque impetrans literas Apoſtolicas falſa narratione*, 328.1.

FAMVLVS.

Seruientes quomodo poſſint cum hero excommunicato communicare, 256. 2. 157. 1. *Quod late ad omnes ſubiectionis ſpecies applicatur*, 2 & *ſeq*.

FILIVS.

1 *Filiis non prohibetur communicatio cum patre excommunicato*, 252. 2. *& de quo filio intelligatur*, 258, 1.

2 *Priuilegium hoc extenditur ad nepotes, & alios, non vero ad filios ſpirituales reſpectu patrinorum, aut baptizantium*, 256 2. 2. Suppoſititius.

3 *Filius an teneatur credere matri aſſerenti ſe eſſe ſuppoſititium*, 767. 2.

FORVM.

Triplici titulo poteſt quis fieri ſubditus alieno Epiſcopo in foro contentioſo, 105.1.

GABELLA.

Gabella quid ſignificet, 326. 2. *Pro reliquiis vide verbo* Tributum.

HÆRES.

Hæres tenetur implere ſatiſfactionem realem, quam defunctus in articulo mortis à cenſura abſolutus promiſit, 121. 1.

HÆRESIS, HÆRETICVS.

1 *Excommunicatus in excommunicatione per annum perſiſtens, fit de hæreſi ſuſpectus*, 286. 1.

2 *Epiſcopus, qui ex odio aut amore malitioſe procedit contra aliquem in cauſa hæreſis, vel impedit Inquiſitores in executione ſui officij ſuſpenditur*, 517.1.

3 *Hæreticus proprie quis dicatur*, 676. 1.

4 *Cenſura lata in receptatores hæreticorum, non comprehendit recipientes illos vt conſanguineos, vel amicos non vt hæreticos*, 60. 2.

5 *Hæretici, & apoſtatæ excommunicantur in Bulla Cœnæ: quod late exponitur*, 318. 2. *& ſeq.*

6 *Licet quis non baptizatus poſſit eſſe vere hæreticus, aut apoſtata à fide, non tamen incurret cenſuram*, 319. 1.

7 *Hæreticus fit irregularis*, 676.2.

8 *Apoſtatæ à fide fiunt irregulares*, 769. 1. *Quis autem. & cum qua moderatione poſſit diſpenſare, ibidem. &* 678.1.

9 *Hæreticorum fautores, & receptatores, irregulares fiunt*, 679. 1. *non vero miniſtrans Sacramenta hæretico iam conuerſo*, 679.2.

10 *Suſpectus de hæreſi eſt irregularis*, 680.1.

11 *Hæreticorum eorum ſucceſſores per lineam paternam vſque ad ſecundam generationem ſunt irregulares*, 680. 2. Hæreticorum filii.

HERMAPHRODITVS.

Hermaphroditus quando ſit incapax characteris Ordinis, quando vero irregularis, 775. 1

HOMICIDIVM.

1 *Ex homicidio voluntario contrahitur irregularitas*, 687. 2. *ad eam eſt neceſſaria expreſſa voluntas occidendi in actu ſignato, vel exercito*, 688.1 *cum effectu ſubſecuto*, 688. 2. *&* 689. 1.

2 *Irregularitatem hanc præcipue incurrit, qui ſuis manibus occidit*, 692. 1. *etiam non baptizatum*, 693. 1. *incurrit etiam mandans alium occidi*, 693. 2. *& late exponitur in ſequent.*

3 *Incurrit etiam, qui conſulit mortem*, 695. 1. *niſi conſilium retractet*, 695.1.

4 *Conſenſus purus in homicidium, quod nullo modo fit nomine conſentientis, non inducit irregularitatem*, 697.2.

5 *Neque incurritur per habitationem homicidij iam facti nomine ſuo*, 698.1. 699.2.

6 *Incurrit cooperans ad homicidium*, 700.1.

7 *Irregularitas hæc quos habeat effectus*, 700. 2.

8 *Irregularitas hæc per ſolum Summum Pontificem auferri poteſt*, 701. 1. *tollitur difficillime*, 2.

CASVALE.

1 *Per caſuale homicidium contrahitur irregularitas*, 701. 2. *facilius in ea diſpenſatur*, 2. *& ſeq.*

2 *Multiplex modus eſt committendi hoc homicidium*, 702. 1. *vſque ad* 704. 1.

3 *Qui*

3 *Qui abſque peccato conſulit minorem vindictam, ſequuta morte non fit irregularis,* 687.1.

4 *Cooperatio ad homicidium duplex, proxima, & remota,* 705.1. *& ſeq.*

5 *Qui parat ligna ad comburendum aliquem poſt mortem, ſecluſa acceleratione, non eſt irregularis,* 705.2.

6 *Quando plures ex repentina occaſione cum aliquo rixantur, & illum occidunt, omnes ſunt irregulares,* 706. 1.

7 *Per propriam omiſſionem obuiandi homicidio, quando ſolum eſt contra charitatem, non fit quis irregularis,* 707. 2. *& ſeq. ſecus quando interuenit obligatio ex iuſtitia,* 708 .1.

8 *Quando ſufficiens diligentia adhibetur in opere licito ad vitandum periculum mortis alterius illa ſequuta, non cōtrahitur irregularitas,* 709. 1. *ſecus ſi negligentia interceſſit, lata, aut leuis,* 710. 1. *non autem leuiſſima,* 710. 1. 2.

9 *Adulter, ob cuius cauſam adultera à marito occiditur, an ſit irregularis,* 713. 1.

10 *Per homicidium omnino caſuale ex opere illicito non contrahitur irregularitas, niſi in caſibus in iure expreſſis propter periculum occiſionis,* 714. 1. *& ſeq. late.*

11 *Qui aliquem non lethaliter vulnerat, & ille non ex vulnere, ſed ex ſua intemperantia, aut Medici imperitia moritur, non fit irregularis,* 716.1.

12 *Vociferans aduerſus latronem, qui ea occaſione occiditur, an ſit irregularis.* 733. 2.

13 *Cum mandatarius occiditur, mandans incurrit in homicidium caſuale,* 697.1.

14 *Qui alteri conſilium dat, vt temere ſe exponat periculo mortis, ſequuta ſit irregularis,* 697. 1

HOMICIDIVM IN DEFENSIONEM PROPRIAM.

1 *Qui alium occidit in defenſionem propria perſona, non fit irregularis,* 716.2. *Quando teneatur quis fugere,* 717. 1. 716. 2. *Qualis ſit irregularitas, quando propter homicidium in defenſionem immoderatam contrahitur,* 719.1. *& ſeq.*

In defenſionem bonorum temporalium. 2 *Bona temporalia poſſunt defendi, cum interitu eius qui violenter vult illa rapere,* 719. 2. *& per hoc homicidium non incurritur irregularitas.* 720. 2.

Proximi innocentia. 3 *Propter homicidium in defenſione proximi innocentis non incurritur irregularitas,* 722. 2. *& ſeq. etiamſi defenſio non ſit ſub obligatione, modo ſit licita,* 723.1.

HOMINIS IVSTA OCCISIO.

1 *Iudex ferens ſententiam in cauſa ſanguinis fit irregularis, effectu ſequuto,* 723. 2.

2 *Non incurrit temporalis dominus, qui officium Iudicis ſecularis alteri committit,* 724. 2. *& ſeq. Vide verbo* Actor, *num.* 2. *& verbo* Teſtis *num.* 6.

3 *Denunciatio in cauſa ſanguinis quomodo fieri poſſit abſque irregularitate,* 729. 1. 2.

4 *Aſſiſtens in loco ſupplicij abſque iuſta cooperatione non fit irregularis,* 735. 1. *nec qui ſpeculatiue docet tali delicto deberi pœnam mortis,* 725.1.

In bello iniuſto. 5 *Omnes militantes in bello iniuſto, ſi in eo fiant homicidia vel mutilationes, fiunt irregulares, etiamſi proprijs manibus ea non faciant,* 735. 2. *non vero ſi effectus non ſequatur,* 726.1. *& ſeq.*

6 *Militans in bello neceſſario ad defenſionem propria perſona vel patria, non fit irregularis,* 737. 1.

In bello iuſto. 7 *Militans in bello iuſto, ſi proprijs manibus non mutilat, non fit irregularis, etiamſi alij occidant,* 737. 2. *ſecus ſi proprijs manibus occidat,* 737. 2. *& ſequent. Quid de prabente arma ad tale bellum.* 738. 1.

8 *Clericus non poteſt militare in bello iuſto aggreſſiuo,* 738. 1. *ſi vero in eo militet, & non mutilet, nec occidat, non fit irregularis,* 1. *quando poſſit licite intereſſe, & exhortari ſine culpa, & irregularitate,* 738. 1. *& ſeq.*

9 *In irregularitate ex homicidio perpetrato in bello iuſto quis poſſit diſpenſare,* 739. 1.

HORÆ CANONICÆ.

1 *Excommunicatus non poteſt Horas Canonicas in choro, vel cum ſocio recitare,* 207. 1. *non tamen liberatur onere eas recitandi priuatim,* 2. 207. 2. 208. 1.

2 *Suſpenſus non liberatur obligatione recitandi priuatim officium Canonicum,* 453. 2.

3 *Præcepto recitandi Horas Canonicas obligat Eccleſia ad attentionem in illis recitandis,* 57. 1 *Vnde ſi cenſura ſit impoſita propter eius omiſſionem, incurritur ſi abſque attentione proferantur,* 1.

IGNORANTIA.

1 *Variæ ignorantiæ diuiſiones traduntur,* 81. 1.

2 *Ignorantia inuincibilis excuſat cenſuram,* 81. 1. *ſiue iuris, ſiue facti,* 82. 1. *licet ſimul concomitans ſit,* 81. *non ſolum habitualis, ſed etiam actualis conſideratio,* 2. 82. 1. *& ſeq.* *Inuincibilis.*

3 *Regula ad diſcernendum quando ignorantia ſit inuincibilis iuris, ſumenda eſt ex diligentia adhibita ad ius ſciendum,* 83. 1. *Quomodo autem iudicandum ſit, an diligentia adhibita fuerit ſufficiens,* 2.

4 *Qui Eccleſiaſticum præceptum inuincibiliter ignorat, etiamſi contra ius diuinum, aut naturale agat, non incurrit cenſuram,* 84. 1. *ſiue præceptum Pontificium ſit ſiue Epiſcopale,* 86. 2.

5 *Ignorantia inuincibilis de tota lege ferente cenſuram, aut impedimentum iuſtum, excuſans ab obligatione eius excuſat cenſuram,* 70. 2.

6 *Ignorantia vincibilis (affectata omiſſa) duplici ex capite prouenit,* 90. 1.

7 *Omnis vincibilis ignorantia ad mortale ſufficiens, aut eſt craſſa, aut ſupina,* 90. 2.

8 *Ignorantia craſſa, aut ſupina non excuſat cenſuram legis generalibus verbis rem prohibentis,* 89. 1.

9 *Qui ex ignorantia affectata tranſgreditur legem cenſurātem in temere aut ex præſumptione operantes, &c. non excuſat illam,* 88. 2.

ILLEGITIMVS.

1 *Filij illegitimi alij naturales, ſpurij alij,* 675. 1.

2 *Filij eius, qui habet votum ſolenne caſtitatis, quando legitimi, quando ſpurij ſint,* 264. 1. 2.

3 *Aliqui ſunt filij canonice illegitimi, qui naturaliter legitime procreati ſunt,* 764. 1.

4 *Filius genitus à parentibus, qui in foro externo contraxerunt cum impedimento irritante, non tenetur ſe gerere vt irregularis, niſi de mala fide parentum ei conſtet,* 768. 1.

5 *Illegitimorum irregularitas à quo poſſit auferri,* 768. 2.

6 *Per legitimationem canonicam omnino aufertur hæc irregularitas,* 769. 2. 769. 2.

7 *Per religionis profeſſionem aufertur hæc irregularitas ad ordines tantum,* 770. 2.

8 *Vitæ probitas per ſe non tollit illam,* 772. 1.

ILLITERATVS.

Illiteratus eſt irregularis, 774. 1.

IMMV-

IMMVNITAS ECCLESIASTICA.

1 Immunitas Eccleſiaſtica quid ſit, 653. 2.

2 Appellantes ad Laicam poteſtatem in cauſis Eccleſiaſticis ad impediendam executionem literarum Apoſtolicarum, in cidunt in excommunicationem Bullæ Cœnæ, 509. 1.

3 Iudices ſeculares Eccleſiaſticam iuriſdictionem vſurpantes quando, & quo modo excommunicentur in Bulla Cœnæ, 334. 1. 334. 2.

4 Præcipientes aliquid contra libertatem Eccleſiaſticam, excommunicantur, 400. 1.

5 Facientes ſtatuta, quibus libertati Eccleſiaſticæ derogatur, incidunt in Bullam Cœnæ, 334. 2. quando ſtatutum talis ſit, 317. 2.

6 Impedientes Prælatos Eccleſiaſticos, ne ſua iuriſdictione vtantur, excommunicantur, 338. 1.

7 Imponentes, aut exigentes tributa à perſonis Eccleſiaſticis excommunicantur in Bulla Cœnæ, 339. & eis auxilium, conſilium, aut fauorem dantes, 339. 2.

8 Qui ſe interponunt in cauſis capitalibus contra perſonas Eccleſiaſticas, excommunicantur in Bulla Cœnæ, 340. 1.

9 Violentas manus iniicientes in Epiſcopos, & Superiores, incurrunt excommunicationem Cœnæ, 683. 1. 2. item mandantes, ratum habentes, auxilium, aut conſilium, aut fauorem ad ea præſtantes, 683. 2.

10 Qui iniuria afficiunt ferentem, aut procurantem iuſtam cenſuram, excommunicantur, & quomodo, late exponitur, 369. 1.

11 Qui grauant iniuſte perſonas Eccleſiaſticas, cauſa electionis, excommunicantur ipſo iure, 394. 1. 2. & idem eſt de præſentatione, inſtitutione, confirmatione, & poſtulatione, ſi ad Clericos vt tales ſpectent, 395. 2.

12 Qui titulo defenſionis de nouo occupant bona Eccleſiarum excommunicationem ipſo iure incurrunt, 396. 1. 396. 1.

13 Laici qui compellunt Prælatos Eccleſiaſticos, vt res, aut iura Eccleſiæ laicis ſubmittant, & qui res iam habitas moniti non dimittunt, excommunicationem ipſo facto incurrunt, 398. 1.

14 Epiſcopi, & inferiores Prælati, qui procurant, vt Clerici capiantur à dominis temporalibus, vt beneficia renucient, vel vt citati ad Apoſtolicam Sedem, ad ipſam ire non poſſint, ſecuto effectu per triennium à perceptione fructuum ſuarum Eccleſiarum ſuſpenduntur, 517. 1. Inferiores vero Clerici ſuis beneficiis priuantur, 518. 1.

15 Clericus, qui Eccleſiam, cuius curam habet, alienis debitis grauat, ab adminiſtratione rerum temporarium, & ſpiritualium ſuſpenditur, 499. 1.

INCENDIARIVS.

1 In incendiarium excommunicatio ſemel lata reſeruatur Pontifici, 364. 2. Incendiarius autem dicitur, qui ex certa ſcientia incendium facit, 364. 1. etiamſi vnum tantum actum incendii committat, Incendiarius vero Eccleſiarum ipſo iure excommunicatur; quæ excommunicatio denunciata in particulari reſeruatur Papæ, 364. 2.

INFAMIA.

1 Infamia quid, & quotuplex, 740. 1.

Canonica. 2 Aliqua peccata inducunt infamiam canonicam, quæ non inducunt ciuilem, 740. 2.

Legalis. 3 Infamia legalis alia iuris, alia facti, 741. 1. & ſeq.

Infamia iuris. 4 In infamia iuris tria diſtinguenda, 741. 2.

5 Per iudicis ſententiam auffertur ius ad famam, 641. 2.

6 Effectus legalis infamiæ per iudicis ſententiam inferuntur, 742. 1.

7 Sola hominum notitia aut opinio de aliquo delicto non inducit infamiam legalem, niſi ſuppoſita lege, inurente illam ipſo facto, 742. 1. Et tunc quando incurratur, 743. 2. & ſeq.

Infamiæ effectus. 8 Actus facti ab infami ante ſententiam declaratoriam, quales ſint, & quomodo ab eis abſtinere teneatur, 743. 1.

9 Infamia canonica inducit irregularitatem, 745. 1. propter quod crimen, 1.

10 Irregularitas hæc quomodo tollatur, 746. 2. vſque ad 748.

11 Infamia facti tollitur per baptiſmum, 746. 2. Quid de infamia iuris, 746. 2.

Infamia non fundata in proprio delicto. 12 Ex infamia facti, quæ non fundatur in peccato proprio non ſequitur irregularitas, ſecluſo ſpeciali iure, 747. 2. Excipiantur aliqui caſus, 741. 1. & ſeq.

INQVISITOR.

1 Inquiſitores, in officio ſuo delinquentes, an excommunicationi ipſo iure mulctentur, 369. 2. 409. 2.

2 Domini, Rectores temporales, & officiales eorum, qui promotionem officii inquiſitionis non adiuuant, excommunicationem ipſo facto incurrunt, 403. 1.

3 Inquiſitores cur non fiant irregulares tradendo reos, etiam clericos, de crimine conuictos brachio ſeculari, 725. 2. & ſeq.

Inſtitutio ad beneficium, vide verb. Beneficii collatio.

INFIRMARIVS.

Infirmarius an fiat irregularis accelerando mortem infirmo, 739. 2.

INTERDICTVM.

Nomen. 1 Interdictum quid ſignificet, 522. 2.

Definitio. 2 Variæ interdicti definitiones, 522. 2. Germana, 523. 1.

Diuiſio. 3 Interdictum aliud totale partiale aliud 531. 1. aliud à iure, aliud ab homine, 531. 1. Item aliud fertur per modum cenſuræ, aliud per motum puræ pœnæ, 531. 2. Item aliud locale, aliud perſonale, 523. 2. 524. 2.

Deambulatorium. 4 Interdictum deambulatorium reducitur ad locale, 523. 2.

LOCALE.

1 Iterdictum locale, aliud generale, particulare aliud, 523. 2.

2 Interdictum omnium templorum eſt particulare, 525. 1.

3 Interdicto templo interdicuntur loca ſacra ei annexa, non è conuerſo, 528. 1. vſque ad 528. 2.

4 Interdicta terra alicuius domini plures habentis quæ intelligatur interdicta, 528. 2. & ſeq.

Particulare. 5 Interdictum parochiæ quando ſit particulare, vel generale, 524. 2.

6 Si tota ciuitas interdicatur, licet vna vel altera parochia exiſtimatur, interdictum eſt generale, 524. 2.

Generale. 7 Interdictum generale loci habet ſuum effectum in locis particularibus, 526. 2. 528. 1.

Perſonale. 1 Interdictum perſonale aliud generale, ſpeciale aliud, 525. 1. Quomodo inter ſe differant, 526. 2.

2 Collegii interdictum generale eſt, 525. 1.

3 Per generale interdictum, interdicuntur ſingulæ perſonæ, quæ ſunt partes communitatis, 525. 2.

4 Interdicto populo generaliter etiam habitantes in ſuburbiis in-

bitis interdicuntur, 526. 1.

5 *Interdictum generale locale ſemper infert perſonale particulare, non è conuerſo,* 530. 2.

6 *Interdictum particulare ferri poteſt ſine generali eiuſdem generis,* 530. 2. *generale non ſine particulari, materialiter non formaliter,* 2.

INTERDICTI EFFECTVS.

1 *Interdictum quorum ſacramentorum vſu priuet,* 531. 2.

2 *Per nullum interdictum prohibetur paſſiua, aut actiua adminiſtratio Baptiſmi,* 531. 2. *Solus autem qui interdicto cauſam dedit, aut ſpecialiter interdictus non poteſt illud miniſtrare,* 533. 1. *Quod eodem modo in confirmatione procedit,* 533. 1. 534. 1.

3 *Chriſma poteſt confici in Eccleſia interdicta inde Cœna Domini,* 533. 2.

4 *Pœnitentiæ ſacramentum poteſt tempore interdicti cuicumque miniſtrari,* 534. 2.

5 *Sola perſona ſpecialiter interdicta prohibetur hoc ſacramentum miniſtrare,* 535. 2. *An vero ſacramentum ab illa datum ſit validum, vide verbo Irregularitas,*

6 *Eccleſiæ ingreſſus non eſt prohibitus interdictus,* 553. 1. 576. 2.

Interdicti generalis loci effectus. 7 *Miſſæ ſacrificium tempore interdicti ſemper fieri potuit ſemel in hebdomada,* 547. 2. *& ſeqq. nunc quotidie cum moderatione iuris,* 549. 2. 549. 2.

8 *Campanæ quomodo poſſint eo tempore pulſari,* 550. 1.

9 *A diuinis officiis debent excludi excommunicati, & interdicti,* 550. 2. *Imo etiam tempore interdicti localis omnes laici,* 551. 2. *quod limitatur in ſeqq.*

Interdicti perſonalis effectus. 10 *Per omne interdictum perſonale prohibetur celebratio & miniſtratio, & aſſiſtentia in Miſſa & diuinis officiis,* 555. 1. 502. 2.

11 *Quid ſi interdictus exire nolit, Miſſa inchoata.* 556. 1. *& ſeqq.*

INTERDICTI CAVSA.

1 *Interdictum poteſt, & à iure, & ab homine ferri,* 581. 1.

2 *Quis poſſit locale interdictum ferre,* 582. 1. *& ſeqq.*

3 *Interdicto aliquo loco, ſi illi adiungatur alius vt pars eius, etiam interdicitur,* 588. 1.

Perſonalis. 4 *Omnis, qui poteſt excommunicari, poteſt interdici,* 583. 1.

5 *Epiſcopi non comprehenduntur in generali lege, ſeu ſententia interdicti,* 583. 1.

6 *Et particulares perſonæ, & communitates poſſunt interdici,* ibid. 1.

7 *Interdictum generale perſonale ligat etiam perſonas innocentes,* 583. 1. *Quomodo autem iuſte id fieri poſſit,* 582. 2.

8 *Non ligantur qui rationis vſu carent, nec priuantur eccleſiaſtica ſepultura,* 583. 2.

9 *Non poteſt quis à ſeipſo interdici directe, vel indirecte, ibid.* 1.

10 *Quando ob communitatis delictum ipſa interdicitur, omnes de tali ciuitate, qui illi cauſam dederunt ſpecialiter interdicuntur,* 590. 1.

Vide ſuſpenſionis cauſa finalis, num. 2.

INTERDICTI CAVSA FINALIS.

1 *Interdictum perſonale ſpeciale, non poteſt in aliquem ferri, niſi ob propriam culpam proportionatam,* 585. 2.

2 *Interdictum generale perſonale longe grauiorem culpam requirit, non tamen in omnibus qui ligantur,* 584. 2.

3 *Interdictum generale locale requirit cauſam grauiſſimam,* 585. 2. *vſque ad* 586. 1.

4 *Speciale locale grauem culpam aliquo modo communem requirit,* 586. 1.

5 *Locale, aut generale perſonale tantum ferri poteſt ob contumaciam,* 586. 1. 2.

INTERDICTI FORMA.

1 *Quid ſit de ſubſtantiali forma interdicti,* 587. 1.

2 *Interdictum niſi limitatio in forma exprimatur, erit abſolutum,* 587. 1.

3 *Quid ſit de forma accidentali interdicti,* ibid. 1.

INTERDICTI MATERIA.

1 *In interdicto ſpeciali loci ſolum conceditur, vt Miſſa celebretur ad renouandam Euchariſtiam,* 554. 2. 556. 1.

2 *Per interdictum generale loci, quæ diuina officia prohibeantur iure antiquo,* 556. 2. 558. 2. *quæ iure nouo,* 559. 1. 559. 1. *& ſeqq. Et quæ in feſtiuitatibus priuilegiatis permittantur,* 561. 1. 561. 1. *& ſeqq.*

INTERDICTVM AB INGRESSV Eccleſiæ:

1 *Interdictum ab ingreſſu Eccleſiæ non eſt ſpecies ſuſpenſionis,* 576. 2. *& 2. ſed interdicti genus,* 577. 2. 579. 2.

2 *Quis ingreſſus Eccleſiæ per hoc interdictum prohibeatur,* 580. 1.

3 *Nomine Eccleſiæ quid comprehendatur,* 578. 1. 579. 1.

4 *Non poteſt ſic interdictus exiſtens extra Eccleſiam audire Miſſam, &c. quæ in Eccleſia dicuntur,* 578. 1. 1. *& ſeqq.*

5 *Iudices non ſeruantes formam præſcriptam in iure in cenſuris ferendis ab ingreſſu Eccleſiæ per menſem, & diuinis officiis ſuſpenduntur,* 587. 2.

INTERDICTI VIOLATIO.

1 *Interdicti violatio in materia ſacramentorum eſt peccatum mortale ex genere ſuo,* 543. 1. *etiam in matrimonio,* 543. 2. *& ſeqq. imo in omni officio diuino in perſonis Eccleſiaſtic.* 562. 2. *vſque ad* 565.

2 *Clerici violantes interdictum locale in Sacramentorum miniſtero requirente ordinis miniſterium irregulares fiunt,* 543. 1. 543. 2. *etiamſi non ſint denunciati,* 545. 1. *etiam propter ſolemnitatem accidentalem,* 545. 2. *& ſeqq. extenditurque ad Epiſcopos,* 544. 2. *ſi locus ſit nominatim interdictus,* 544. 1. *Violationis pœna.*

3 *Non interdictus interdicto nominatim ſacramentum miniſtrans, non eſt irregularis,* 545. 1. *ſed interdicitur ab ingreſſu Eccl.* 545. 1. *& ſeq.*

4 *Non incurrunt illam qui ſic miniſtranti ſubſeruiunt,* 545. 1. *neque qui ignoranter, aut ex priuilegio miniſtrant,* 1.

5 *Violantes interdictum locale generale, aut admittentes publicè excommunicatos aut interdictos ad ſacrificia, ſacramenta, & eccleſiaſticam ſepulturam, ab ingreſſu Eccleſiæ ſuſpenduntur,* 588. 1. *non incurrunt tamen propriam ſuſpenſ.* 497. 2.

6 *Conferens ſacramentum contra interdictum ſine ſolemnitate requirente ordinem, non fit irregularis,* 546. 2. *nec qui illud recipit etiam ordinem,* 2.

7. *Variæ pœnæ contra violantes interdict.* 547. 1.

8 *Clerici violantes interdictum locale exercendo actum proprium ſui ordinis, irregulares fiunt,* 565. 567. 2. *& aliis pœnis afficiuntur,* 566. 2. 567. 1. 567. 2. *& ſeqq.*

ſeqq. quod de violante perſonale interdictum etiam generale procedit, 566.2.& ſeq.
9 Qui facit celebrari diuina in loco interdicto, quas pœnas incurrat, 566.1.570.2.
10 Clericus non interdictus celebrans coram interdict. perſonaliter qua pœna puniatur. 568.1.
11 Laici violantes interdictum etiam generale denunciatum grauiter peccant, 568.1.& ſeqq. 570.1. ſi ſeruetur ab his, in quorum gratiam poſitum eſt, 1. Excipitur tamen priuilegiatus, & qui ob neceſsitatem clerico miniſtrat. 1. nullam tamen pœnam ob hanc puram tranſgreſsionem incurrunt, 2.
12 Qui titulo dominij temporalis varijs modis faciunt interdictum violari circa Miſſam, aut diuina officia quomodo excommunicentur, 374.2. late exponitur vſque ad 376.
13 Interdictus, aut excommunicatus, qui nominatim admonitus à celebrante vt exeat ab Eccleſia interdicta dum ſacrum fit, ſi ex præſumptione nolit exire, excommunicationem Papæ reſeruatam incurrit, 376.2.
14 Clerici, qui præter modum in iure conceſſum, ordinem in loco interdicto exercent, non incurrunt propriam ſuſpenſionem ab irregularitate diſtinctam. 497.1.

INTERDICTI OBLIGATIO,

1 Interdictum particulare perſonale iure latum ſtatim ligat perſonam, in quam fertur, non tamen alios ante denuntiationem, 592.1.
Interdicti ſuſpenſio.
2 Interdictum generale perſonale, vt alios obliget, ſufficit quod communitas ſit nominatim denunciata, 592.2. vt tamen ipſos de communitate liget, ſatis eſt, quod ſit peccatum publicum, 2. Interdictum, vero locale non ligat donec denunciatum ſit nominatim, 2.
3 In quatuor anni feſtiuitatibus exemptis omnes admitti poſſunt ad diuina tempore interdicti, 553.1.& ſeq. late: quod ad alias feſtiuitates extenditur, 554.1.2. Quando incipiat, & finiatur tempus harum feſtiuitatum, 560.1.
Per appellationem interpoſitam non ſuſpenditur interdictum poſt latam eius ſententiam, 60.1. poteſt tamen ſuſpendi ab eo, qui illud tulit, ibid. & ab Epiſcopo, ſi ſit à iure, 601.2.

INTERDICTI RELAXATIO.

Localis.
1 Nullum interdictum fertur vt perpetuo duret, 593.1.
2 Interdictum pro præterito delicto latum quomodo ceſſet, 593.1.2. latum autem vt à contumacia recedatur, illa ceſſante non aufertur donec abſolutio accedat, 593.2.
Perſonale generale.
3 Interdictum loci non tollitur, vel minuitur per loci mutationem ſiue phyſicam ſiue moralem, 595.1.& ſeq. Solum delictum deambulatorium cum perſona mutatur, 596.1.
Perſonale particulare.
4 Interd. generale perſonale tollitur diſſoluta communitate in quam eſt latum, 596.1. vnde qui deſinit eſſe membrum communitatis, deſinit ligari interdicto, niſi cauſam interdicto dedit, 596.2. Qui vero de nouo fit pars illius communitatis, ſtatim manet ligatus, 597.1.
5 Populus interdictus ob peccatum domini, ſi deſinat eſſe illius domini, non liberatur interdicto. 596.2.
6 Qui ligatus perſonali interdicto particulari pœnitens moritur, non liberatur eo ipſo ab interdicto, 598.1. ſed eſt poſt mortem abſoluendus, ibid.
Forma.
7 Interdicti relaxationis effectus qui, 598.2.
8 Interdictum poteſt relaxare qui illud tulit, vel Superior, 597.2.& in ſeqq. ad particularia applicatur. Et ad interdictum reſeruatum 598.1. Non reſeruatum generale à
Interſtitia.
quo poſſit tolli, 598.1.2. Interdictum vero perſonale particulare à quo, 599.1.
Nomen.
Definitio.
9 Quæ ſint de ſubſtantiali forma huius relaxationis, 599.1. Quæ de accidentali, 1. Abſolutio ad cautelam, an & quomodo in interdicto locum habeat, 599.2 & ſeq.
10 Qui eodem die fictione canonica plures ordines ſacros recepit, quam pœnam incurrat, 486.1.488.1. quid de ſuſcipiente minores, & Subdiaconatum. Propter alia vero interſtitia prætermiſſa non incurritur ſuſpenſio, 488.1.

IRREGVLARITAS.

Eius effectus.
1 Irregularitatis etymologia & ſignificatio, 616.1.
2 Eius definitio late exponitur, 616.1.& ſeq.
3 Incapacitas ad ordines ex diuino iure orta, non eſt irregularitas, 616.2. nec peccatum mortale, 2. nec indecentia quam ius ſupponit ad inducendam irregularitatem, 2.
4 Nulla irregularitas eſt cenſura, 617.1.629.2.& cur, 629.2.& 630.1. per quid diſtinguatur à ſuſpenſione, 618.1.
5 Primus irregularitatis effectus eſt impedire ordinum acceptionem, 619.1. vnde grauiter peccat irregularis ordines, vel primam tonſuram recipiendo, 1. Propter hanc vero culpam nulla incurritur pœna ipſo iure, 619.2.
6 Irregularis peccat in ordine ſuſcepto miniſtrando, licet nouam pœnam non incurrat ipſo facto, 620.1.
7 Irregularitas non impedit actum quantumuis ſacrum prout à laico fieri poteſt, 620.1. quod late exponitur vſque ad 624.2. Nec fit denuo irregularis celebrans etiam ſine veſtibus ſacris, 639.2. Vide verb. Pœnitentia. Matrimonium. Iuriſdictio. Beneficium.

IRREGVLARITATIS DIVISIONES.

1 Irregularitas quædam totalis, quædam partialis, 634.2. Irregularitas quædam contrahitur propter actum proprium hominis irregularis, alia ſine ipſius actu, 630.1. Prior interdum per actum licitum, aliquando per peccatum, 629.1.2. 634.2.& ſeqq. Non bene diuiditur irregularitas in magnam & paruam, 631.1.
2 Irregularitas pœnalis ſolum imponitur propter actum externum, 630.2.731.2. qui debet eſſe conſummatus iuxta verba legis reſtricte intellecta, 633.1.& ſeqq.
3 Irregularitas pœnalis nunquam incurritur propter culpam venialem, 633.1. imo non propter omne peccatum mortale, ib.2.
Subiectiua.
4 Voluntas quæ ſufficit ad peccandum mortaliter contra legem imponentem irregularitatem ſufficit ad illam incurrendam, etiamſi peccatum occultum ſit, 633.2.

IRREGVLARITATIS CAVSA efficiens.

1 Irregularitatem poteſt ius Eccleſiaſticum introducere 635.2. nullaque eſt de iure diuino, 635.2. nec per ſententiam iudicis fertur, ſed declaratur, 637.1.& ſeqq. Non imponitur per ſtatuta inferiorum Prælatorum, 638.1. ſed per ſolum ius Pontificium expreſſum, & ſcriptum, ibidem 1. & 638.1.
2 Nulla noua irregularitas de facto inuenitur extra corpus iuris communis, 639.1.
Formalis.
3 Nemo eſt capax irregularitatis, qui non ſit capax ordinis 649.1.& ſequentibus. Omnis tamen capax ordinis, ſi ſuperiorem habeat in terris eſt etiam irregularis, 648.1.

4 *Aliquæ ſunt irregularitates propriæ clericorum ratione cauſæ,* 651.2.652.1.
5 *Qui ex conſcientia erronea exercet actum, quem putat eſſe ſub irregularitate prohibitum, cum non ſit, non fit irregularis,* 209.2.
6 *Lunatici, epileptici, & qui ſemel in amentiam incidit, ſanitate recuperata, manet irregularis ad ordines ſuſcipiendos* 773.1.*& ſeqq. non tamen ad vtendum receptis, licet Epiſcopi iudicium requiratur,* 1.774.2.
7 *Non omnis, qui alium facit irregularem, eſt irregularis,* 675.2.
Eius cauſa efficiens. 8 *Lex generaliter ferens irregularitatem, comprehendit Epiſcopos.* 648.1.
9 *Lex imponens pœnam per iudicem ferendam non fert irregularitatem,* 650.1.*& ſeqq.*
10 *Quibus verbis ſignificetur in iure irregularitas, & quibus indiciis cognoſcatur,* 650.2.*& ſeqq.*
11 *Aliquæ formulæ, quibus irregularis in iure ſignificari ſolet proponuntur,* 652.1.*aliæ formulæ excluduntur,* 952.2.

IRREGVLARITATIS ABLATIO.

1 *Irregularitas ceſſante cauſa adæquata, per ſe aufertur,* 654.1.
Diſpenſationis forma. 2 *Irregularitas aufertur per abrogationem legis illam ferentis* 655.1.
3 *Irregularitas tollitur per electionem ad Summum Pontificatum,* 648.1.
4 *Poteſtas diſpenſandi in irregularitate eſt ſpiritualis, & à Chriſto conceſſa immediate ſoli Pontifici,* 655.2.
5 *Epiſcopi iure ordinario non poſſunt diſpenſare in irregularitate niſi in caſibus conceſſis,* 655.2.656.1,*& ſeqq.*
6 *In eis poſſunt Epiſcopi per alium diſpenſare,* 657.1. *etiam ſecum,* 1.56.2.*& cum ſubdito abſenti in aliena diœceſi,* 2. 658.2.
7 *Archiepiſcopi non poſſunt diſpenſare cum ſubditis ſuffraganeorum etiam dum viſitant,* 668.3.
Secularis. 8 *Collegium Cardinalium, Sede Apoſtolica vacante poteſt. diſpenſare in ordine ad lectionem Pontifices,* 669.1
9 *Irregularitate contracta per vſum ordinis cum excommunicatione quis diſpenſet,* 196.1.
10 *Quis habeat poteſtatem diſpenſandi delegatam,* 66.2.
11 *Quæ forma ſit in hac diſpenſatione ſeruanda,* 659.2.660.1.
12 *Pontifex actum poteſt diſpenſare,* 660.2.*& inferiores Prælati,* 2.
13 *Irregularitas etiam propter crimen contracta, non poteſt tolli virtute bullæ cruciatæ,* 7.2.

IVDEX.

Delegata. 1 *Qui per fraudem facit vt iudex ad fœminam accedat, teſtimonium per ſe ipſum interrogaturus, excommunicationem ipſo facto incurrit.* 397.2.
2 *Iudex ordinarius Epiſcopo inferiori, qui in iudicio aliquid facit contra conſcientiam & iuſtitiam, ab officio & beneficio per annum ſuſpenditur ipſo iure,* 502.2.
3 *Excommunicatus quomodo ab officio iudicis ſæcularis remoueatur, latè à* 171.2.*vſque ad* 169.2.

IVRISDICTIO.

1 *Actus iuriſdictionis ab excommunicato vitando facti ſunt nulli,* 232.1.*facti vero ab non denunciato validi ſunt,* 232. 2. 233.2.*aut à denunciato occulto,* 233.1.234.1.*niſi ſit actus iuriſdictionis ſacramentalis,* 233.2.*excommunicatus vero ipſe non poteſt licite illos exercere,* 234.1. *neq; ſubditi tenentur illius actibus vti,* 1.
2 *Peccat grauiter ſubditus obediens Prælato excommunicato vitando præcipienti,* 232.2.*aut vtens diſpenſatione, aut iuriſdictione delegata ab ipſo,* 2.*incurritque pœnas latas in eum, qui ſine licentia vel iuriſdictione aliquid agit,* 1.
3 *Qui iuriſdictionem delegat, debet habere poteſtatem expeditam,* 16.2.231.1.
4 *Quis poſſit iuriſdictionem delegare,* 17.1.
5 *Ceſſante iuriſdictione in delegante, ceſſat in delegato cauſa integra,* 17.1. *exceptis inquiſitoribus in cauſa fidei,* 1.
6 *Voluntas dantis & recipientis ad delegationem requiritur,* 17.1.
7 *Irregularis non amittit iuriſdictionem ante irregularitatem illi delegatam,* 625.1. *nec eſt incapax vt illa de nouo delegetur,* 628.1.
8 *Excommunicatus non poteſt licite eligi ad munera, quæ habent iuriſdictionem temporalem annexam,* 271.2.*& qualis ſit talis electio,* 2.*vſque ad* 272.2.

IVRISDICTIO ECCLESIASTICA.

1 *Iuriſdictio vnius Prælati dupliciter poteſt eſſe alteri ſubordinata in ordine ad ferendas cenſuras,* 124.1.124.2.
2 *Vide verbo excommunicationis effectus.*
3 *In mortuum poteſt ferri ſententia declaratoria criminis, ob quod in vita cõtracta fuit cenſura, & quid operetur,* 95.1.
4 *Poteſt Eccleſia priuare mortuum ſuffragijs & ſepultura Eccleſiaſtica propter delicta in vita commiſſa, licet non indicet cenſuram incurriſſe, aut fuiſſe damnatum,* 95.2.

LEGATVS.

Terra alicuius domini, qui Legatum Pontificis in eis ingredi non permittunt, interdicuntur, 561.1.

LEGITIMATIO.

Legitimatio in quo differat à diſpenſatione in irregularitate illegitimi, 770.1.

LEX.

1 *Lex poteſt ipſo facto pœnam poſitiuam inferre per ipſum delinquentem in ſe exequendam,* 22.2.*&* 23.1.
2 *Actus interior non poteſt per Eccleſiam puniri, aut præcipi,* 23.1.*niſi vt vnitus exteriori,* 2.57.2.
3 *Præcepto vel prohibitio actu exteriori præcipitur aut prohibetur internus, de eius ſubſtantia,* 57.1. *non ſi ſit mere extrinſecus,* 57.2.
4 *Quis metus ſufficiat ad excuſandum à tranſgreſſione legis humanæ,* 61.1.
5 *Lex lata à non habente poteſtatem eſt nulla,* 70.1. *aut de re manifeſte iniqua, aut inutili.* 1.
6 *Duobus ex capitibus poteſt lex iuſta non obligare,* 17.1.
7 *Lex iuſta duplex,* 71.2.
8 *Obligatio ſub pœna excommunicationis impoſita per iuſtã legem eſt ſub mortali,* 294.2.
9 *Per particulare præceptum poteſt Prælatus ſubditum extra territorium obligare, non per ſtatutum,* 431.1.
10 *Lex canonica non poteſt ferri niſi ſub aliquo ſpirituali titulo,* 308.1.*& ſeqq.*

LEX POENALIS.

1 *Quando quis in pœnam delicti priuatur per legem ſuis bonis an teneatur ſe illis priuare,* 227.1.
2 *Iudex an teneatur excommunicatum egentem dum in ſua contuma-*

contumacia perſeuerat, ex fructibus beneficij ſuſtentare, aut ipſe aliquid accipere, 228. 1. Quid ſi abſolutionem procurat, 228.1.

3 Nemo poteſt priuari rebus vel obſequiis debitis propter delictum ante ſententiam, iuxta modum legis, 261.2. & 262. 1. 262.2. ſecus ob alias cauſas, 283.1.

LIBRI.

Autor, imprimens, vendens, aut apud ſe retinens libros de rebus ſacris, ſine nomine authoris, examinatione, & approbatione Ordinarij, excommunicationem ipſo facto incurrunt, 412.2. Item diuulgantes libros manu ſcriptos de rebus ſacris examinatos & approbatos, 413.1.

LITERÆ DIMISSORIÆ.

1 Capitulum quod literas dimiſſorias dat intra annum Sede vacante, & qui virtute illarum ordinantur, qua pœna afficiantur, 482.2.

2 Qui cum ficto titulo dimiſſorias literas à ſuo Epiſcopo habuit, in quam pœnam incurrat, 486.1. 486.2.

3 Dimiſſoria impetrata ad titulum donationis fictæ, ſunt irrita, 486.1.

LOCVS.

Exemptus. 1 Locus exemptus quis dicatur quod effectum ferendi cenſuras pro illo obligantes, 106.2.

Sacer. 2 Locus ſacer, in quo prohibentur ſepeliri excommunicatorum corpora, quis dicatur, 214.1.

MARANATHA.

Vox hæc exponitur, 261.1.

MATRIMONIVM.

1 Qui matrimonium excommunicatus contraxit, non eſt prohibitus ſub aliqua pœna ab illius vſu, 180.1. non poteſt tamen benedictionem Eccleſiæ ante abſolutionem recipere, 1. nec cum coniuge copulari, 1.

2 Per excommunicationem non impeditur cohabitatio aut redditio inter coniuges, 180.1.

3 Poteſt in aliquo caſu Sacerdos excommunicatus vitandus matrimonio adeſſe, 187.2.

4 Parochus excommunicatus aſſiſtens matrimonio non fit irregularis, 194.2. niſi coniuges ſolenniter benedicat, 2.

5 Contrahens matrimonium cum conſanguinea aut affine intra gradus prohibitos, aut cum moniali, excommunicationem ipſo iure incurrit, 407.1. vide ad 409.1.

6 Sacerdos ſolenniter benedicens nuptias ſacrilegas, non excommunicatur ipſo iure, 411.2.

7 Qui cogit aliquem ne matrimonium contrahat excommunicationem ipſo facto incurrit, 413.1.

8 Sacerdos, qui ſponſos alterius parochiæ ſine Parochi licentia matrimonio coniungit, aut benedicit, ab officio Sacerdos, tali ipſo iure ſuſpenditur, 503.1.

9 Sponſalia de futuro nulli prohibentur tempore interdicti, 540.2.

10 Benedictiones nuptiales non poſſunt tempore interdicti celebrari, ibid. 2. niſi ſponſi habeant priuilegium vt poſſint diuinis intereſſe, 541.1.

11 Matrimonium non poteſt celebrari in loco, vel à perſonis interdictis, 541. 1. & ſeq. contractum tamen validum eſt, 541.1.

12 Matrimonium vt inducit irregularitatem, vide verb. Bigamia,

13 Ob vilem conditionem vxoris etiam virginis fit quis irregularis, 753.1.

14 Poteſt Parochus irregularis matrimonio aſſiſtere, 624.2.

15 Nunquam in Eccleſia fuit permiſſum matrimonium cum repudiata ab alio, 755.1.

METVS.

1 Metus, qui excuſat à culpa, etiam excuſat à cenſura eadem lege lata, 602.& qui non excuſatur à culpa, nec à cenſura, 2.

2 Propter nullum metum licet actum efficere in quem ex cenſura reſultat circumſtantia intrinſece mala, 114.2.

3 Ob metum incuſſum in contemptum religionis, aut Eccleſiæ nunquam licet facere actum per cenſuram prohibitum, 114.2.

MISSA.

Vide, Officia diuina, & Interdicti effectus.

Sacerdos excommunicatus non vitandus poteſt in die feſto Miſſam celebrare, ſi non ſit alius à quo populus poſſit illam audire, 199.2. & 200.2. & tunc nullam incurrit pœnam, 200.2. ſecus ſi peccet, 2.

MONACHVS.

1 Monachi nigri intra ſepta monaſterij arma tenentes abſque Abbatis licentia, excommunicationem ipſo iure incurrunt, 406.2.

2 Monachus S. Benedicti, qui ſcienter non vtitur habitu ſecundum formam debitam, aut clamoroſæ venationi, aut aucupationi intereſt, ipſo iure ſuſpenditur, 521.1.

MONIALES.

1 Impedientes viſitatores monialium in munere ſuo excommunicationem ipſo facto incurrunt, 407.2.

2 Qui fœminam cogit ad ingrediendum monaſterium, præterquam in caſibus in iure expreſſis, excommunicationem ipſo facto incurrit, 431.2. & dantes conſilium, auxilium, fauorem, &c. 413.2. & impedientes ne fœminæ in religione profiteantur, 414.1.

MONITIO.

1 Monitio ſufficiens debet antecedere cenſuram ab homine pro peccato præſenti, aut præterito, 34.2. etiamſi ferat in ſui defenſionem, 36.1. & non à iure, 35.2. Quid de poteſtate Pontificis, 2.

2 Trina monitio debet præcedere cenſuram, 36.2. aut vna pro tribus, 37.1. Quantum vero temporis inter monitiones debeat mediare, 37.1. quod poteſt coarctari ex cauſa, 35.1. non omnino omitti ex quacunque cauſa, & ob quodcunque delictum, 36.1. ad 2.

3 Monitio poteſt omitti, quando cenſura per modum puræ pœnæ fertur, 35.1. quod in excommunicatione locum non habet, ſed in ſuſpenſione, 35.2. 462.2. ſecus quando fertur per modum cenſuræ, 490.2.

4 Merus executor non poteſt cenſuram exequi, quam nulla admonitio præceſſit, 36.2.

5 Monitio non eſt neceſſaria vt cenſura abſolute ablata iterum imponatur, 38.2.

6 Monitio non eſt neceſſaria ad cenſuram in defunctum latam, 38.2.

7 Monitio ad contumaciam ſufficiens neceſſaria eſt ad excommunicationis valorem, trina tamen ſolum ex præcepto, 298.2.

8 Qui excommunicationem fert non præmiſſa ſufficienti monitione

uitione, per menſem ſuſpenditur, 588.1.

9 Quando ſuſpenſio ab homine eſt propria cenſura, debet præcedere monitio, 399.1.

10 Monitio quomodo facienda, & qua forma in ea ſeruanda. late à 38.2. & 339.2.

11 Cenſura ſine canonica monitione lata eſt iniuſta, non tamen nulla. 40.2. excepta cenſura in participantes, 41. 1. excepta item cenſura lata à delegato, qui ſub hac conditione poteſtatem accepit,

MONOMACHIA.

Domini, qui in terris ſuis monomachiam concedunt, & pugnantes in duello, & conſilium, auxilium, &c. ad hoc dantes, & ſpectatores ex propoſito, excommunicationem ipſo iure incurrunt, 414.1.

MORBVS.

Morbus corporis, qui infert grauem debilitatem virium aut deformitatem perpetuam incurabilem in vſu ordinum inducit irregularitatem, 778.2. & ſeqq.

MVTILATIO.

1 Irregularitas homicidii cuiuſcunque extenditur ad mutilationem, 689.1. vnde conditiones requiſitæ ad homicidium in mutilatione locum habent. Quæ vero corporis diminutio ad mutilationẽ ſufficiat, à 689.2. 690.2. 691.1. & ſeqq.

2 Qui membrum aridum alteri abſcidit non fit irregularis, ſecus ſi ſit tantum debilitatum, 691.2.

3 Non ſufficit deformatio ſine mutilatione, 691.2.

4 Procurans aborſum fœtus non animati non fit irregularis, 692.1.

5. Qui ſeipſos mutilant ſunt irreg. 691.1. 600.1. & ſeq.

6 Mutilatio abſque culpa, quæ non impedit vſum ordinis, nec grauem inducit deformitatem, non facit irregularem, 777.1. ſi vero talis ſit, facit irregularem ad ordines ſuſcipiendos, 1. ſi ſuperueniat ordinationem ſolum ad illum vſum ordinis facit irregularem, qui ſine periculo vel ſcandalo exerceri non poteſt, 601.2.

NEGLIGENTIA.

Negligentia triplex latiſſima, leuis, lata. 710.

NEOPHYTVS.

1. Vox Neophytus quid ſignificet, 682.1.

2. Neophyti ſunt irregulares, ibidem. Qui illi ſint, 1.

3. Neophytorum filij, qui ante vſum rationis Baptizantur, nõ ſunt irregulares, 683.1.

NOMINATIO.

Nominatio ad beneficium, vide verbo Beneficij collatio, & Poſtulatio ad beneficium.

OBEDIENTIA.

Præceptum iudicis de ſe iuſtum non obligat cum graui incommodo, 216.1.

OBLIGATIO IN FORMA CAMERÆ Apoſtolicæ.

Qui excommunicatione ipſo facto incurrenda obligatur in forma Cameræ Apoſtolicæ ad ſoluendam penſionem, ſi ſoluendo non ſit, in conſcientia excuſatur ab excommunicatione, 311.2. Qualis autem ſit obligatio hæc, & quomodo in ea renuncietur fauori cap. Odoardus, 312.1. vſque ad 317.

OFFICIVM DIVINVM.

1 Officium diuinum in iure multa ſignificat, 557.1. in illo eſt ſubſtantia & caremonia, 557.2.

2 Concio ſacra non eſt officium diuinum, 557.2. Quæ verò ſint, 558.1.

3 Diuina officia ab excommunicato facta quem valorem habeant, 210.1. Vide, Hora canonica.

ORDO ORDINARIVS.

1 Qui per triennium commoratus eſt cum aliquo Epiſcopo vt eius familiaris poteſt ab eo ordinari, 481.2. Quando ratihabitio ſufficiat, 482.1.

2 Ordo ſacer non dirimit matrimonium ratum iam contractum, etiam non conſummatum, 491.1.

3 Carens vſu rationis, ſi ordinetur, characterem recipit, 773.1. quid de furioſo ad tempus. 2.

4 Ordinatus ab Epiſcopo prohibito, & ipſe ordinans quomodo puniantur, & à quo poſſit pœna relaxari. 478.3. & ſeq. 492.1. 493.2. vſque 501.1. & 513.2. & ſeqq. 515.2. & à 491.1. 493.2.

5 Qua pœna puniatur ordines ſuſcipiens ante legitimam ætatem, 483.1.2. extra tempora, 484.2. Abſque titulo, 1. & ſeq. 486.2. Per ſaltum, 488.2. ad 490.1. 670.1. Poſt matrimonium, ad 671.1. 491.1. & ſeqq. Ligatus cenſura, 181.1. 492.2. cum irregularitate, 666.1. abſque aliqua caremonia accidentali, 669.1. 674.1.2. Furtiue. 693.2. & ſeqq. Eundem bis recipiens, 667.1. In peccato mor. 1. Non ſuſcepta confirmatione, 669.1

6 Ob iniquum ordinis miniſterium, an & quæ pœna incurratur, 496.1.2. 540.1. 669.2. 675.2. & ſeqq.

PAPA.

1 Peccat Pontifex ſi abſque cauſa cum excommunicato in ſacris communicet, non abſoluendo illum, 122.2.

2 Qui impugnat literas Apoſtolicas, dicens, Papam electum ante coronationem non eſſe vere Pontificem, excommunicationem ipſo facto incurrit, 417.2.

3 Mittens nuncium, aut ſcripturam, vel loquens ſecrete cum aliquo ex Cardinalibus in conclaue ad eligendum Pontificem incluſis, excommunicationem ipſo iure incurrit, 395.1.

PAROCHVS.

Parochus quomodo poſſit à cenſura abſoluere, à 134.2. 136.1.

PAVPERTAS.

Paupertas an inducat irregularitatem, à 781.2.

PECCATVM.

1 Peccatum quomodo multiplicetur, 102.2.

2 Peccatum ex ſe veniale quomodo poſſit fieri mortale, 298.1.

3 Non quoduis peccatum capitale inducit irregularitatem, 686.1. nec frequentia illius, 687.1.

PENSIO.

Excommunicatus quomodo ſit inhabilis ad penſionem, à 218. 1.

PEREGRINVS.

Non poteſt quis accedere ad ſepulchrum Domini ſine licentia Papæ, 385.1.

PIRATÆ.

Piratæ excommunicantur in bulla Cœnæ, à 321.2.

POENITENTIA.

1 Pœnitentiæ ſacramentum quomodo poſſit dari, aut recipi ab excommunicato, 187.1 190.2.

2 Pœnitentia non ſacramentalis, publica, & ſolennis, 665.1. ob quam incurratur irregularitas, ibid.1.

POSSESSIO.

1 Actus intromittendi aliquem in poſſeſſionem ab excommunicato factus qualis ſit, 241. 2. excommunic atus vero non poteſt etiam valide poſſeſsionem beneficij accipere, ibi. Vide beneficij collatio.

2 Poſtulantes ad Eccleſiam cathedralem, aut inferiorem perſonam iure prohibitam, quam pœnam incurrant 564.2.

POTESTAS ECCLESIASTICA.

1 In Eccleſia eſt poteſtas in foro contentioſo à Chriſto immediate conceſſa omnibus Apoſtolis, 3.2. vſque ad 4. 1. & ſeq. & inſtituendi cenſuras, 2.2. 9.1. In quo ſit à 11 2. ad 14.2. cui poſſit delegari, à 14.1. ad 16.2.

2 Poteſtas iuriſdictionis duplex, 3.2.

3 Poteſtas Pontificia in quo differat à regia, 9.1.

4 Poteſtas ordinaria duplex, 1.3.2.

5 Gubernator ciuilis, non defendens Eccleſiam, quomodo puniatur, 389.1.2.

PRIVILEGIVM.

Priuilegium poteſt abſque cauſa reuocari, 782. & cum conceditur Collegio vt ſic non comprehenditur familiaribus, 616.1.

PRÆSCRIPTIO.

Bona à naufragantibus rapta nulla præſcriptione acquiruntur, 325.1.

PROCVRATOR.

Excommunicatus non poteſt procuratorem agere, 281.1.2. nec procurator denuo conſtitui, à 282 1

PROFESSIO.

Religioſi Mendicantes, qui ante expletum probationis annū aliquem recipiunt ad profeſsionem, quomodo puniantur, 520.1.

PVPILLVS.

Pupillus non tenetur vitare tutorem excommunicatū, 256.2.

RAPTOR.

Rapientes bona naufragantium excommunicantur, 323.1.

RATIHABITIO.

1 Pœna committentis delictum non extenditur ad ratum habentem, 705.1

2 Ratihabitionem mandato comparari quomodo intelligendum, 705.1

RATIOCINIA.

Ex obligatione ad ratiocinia incurritur irregularitas, 781.2. & 782.1.

RELIGIO, RELIGIOSVS.

1 Per ingreſſum religionis, quomodo irregularitas auferatur, 653.2.

2 Religioſus extra clauſtra vacans literis ſecularibus contra im per illud excommunicatur, 392.1. late 402.1. Quid de magiſtris. 2.

3 Fœminæ ingredientes monaſteria, & religioſi illas admittentes quomodo puniantur, 385.1.38, 2.

4 Qui nouam religionem inſtituit non excommunicatur, 385.2.

5 Inter religioſos caſtigatio per quem debeat fieri, 351.1.

6 Prælati religionum qui acquiſiti non reſtituunt bona habitatione exceſſuum ſuis religioſis prohibitorum, ſuſpenduntur, 521 1.

7 Religioſi confeſſores in ſuo munere delinquentes ſuſpenduntur, à 521.2. ibid 2.

8 Religioſus dimittens habitum ſuæ religionis excommunicationem incurrit, 400.1. ad 401.2.

9 Religioſus, monialis aut clericus in ſacris matrimonium contrahens, excommunicantur, 407.1.408.2.

10 Religioſi mendicantes qui de nouo recipiunt loca ad habitandum excommunicationem incurrunt, 411 1.

11 Religioſi qui in ſermonibus ſuis audientes à ſolutione decimarum retrahunt in excommunicationem incidunt, 411. 2.

12 Religioſi qui ſibi appropriant decimas ad ſe non pertinentes, ſuſpenduntur, aut excommunicantur, 520 2.

RESCRIPTVM.

1 Quid per poteſtatem abſoluendi à cenſuris & pœnis in bullis Pontificiis intelligendum, 7.2.

2 Reſcriptum ab excommunicato impetratum quale ſit, 285. 1. ad 285.2.

RESTITVTVM.

Poteſt quis non peccare mortaliter accipiendo, peccare autem non reſtituendo, 310.2.

REVS.

1 Excommunicatus poteſt compelli ad ſtandum in iudicio vt reus, 274.2.

2 Reus iniuſte accuſatus, qui contra accuſatorem obtinet mutilationem in pœnam talionis non fit irregularis, 735.1.

ROMANA CVRIA.

1 Impedientes victualia ad Curiam Romanam deferri excommunicantur, 330.2

2 Percutientes eos qui in Rom. curia cauſas agunt, occaſione earundem cauſarum, excommunicantur, 333.1.

3 Officiales Rom. Curiæ, qui in tertiis Pontificis munus accipiunt, ipſi, & dantes excommunicationem reſeruatam incurrunt, 356 2.

ROMANA ECCLESIA.

Inuadentes terras Romanæ Eccleſiæ excommunicātur, 338.1

SACERDOS.

Sacerdos, qui munus Gubernatoris mere temporalis exercet excommunicationem incurrit, 394.2

SACRAMENTVM.

1 Sacramenta ab excommunicato recepta qualia ſint, 181.2. 182.1.188.1.

2 Excommunicatus ſacramentum miniſtrans, aut ſacrificiū, peccat mortaliter, 182.2.183.

3 Excommunicatus non vitandus non eſt ita ſeparatus ab adminiſtratione Sacramentorum ſicut vitandus, 197.2. 198.1.

4 Propter nullius ſacramenti (excepto Baptiſmo & Ordine) indignam ſuſceptionem incurritur irregularitas, 664. 2.

5 Quæ ſacramenta prohibetur miniſtrari tempore ceſſationis à diuinis, 608.1.

SACRAMENTALIA.

Qualia ſint ſacramentalia miniſtrata ab excommunicato, 190.1.

SACRIFICIVM.

Sacrificium oblatum pro excommunicato, an illi proſit, 190. 1.172 1. quid de offerente 173.1. Quid de ſacrificio ab excommunicato oblato nomine Eccleſiæ, 172 2.

SACRILEGIVM SACRILEGVS.

1 *Eccleſiæ fractor, & raptor, ipſo iure excommunicationem incurrit,* 362.1. *exponitur in ſequenti.*

2 *Ob crimen ſacrilegij nulla incurritur irregularitas,* 684. 2. *& ſeqq.*

SCANDALVM.

Poteſt licite quis petere actionem ab eo, qui non eſt licite facturus, non ſi licite facere non poteſt, 198.1.

SCHISMA, SCHISMATICVS.

1 *Qui abſque ſufficientibus ſuffragijs Pontificatum vſurpat, vel qui illum recipiunt non fiunt irreg.* 676 1.

2 *Schiſmaticus vt ab hæretico diſtinguitur non eſt irregularis,* 680.1. *Vide Hæreticus.*

3 *Schiſmatici excommunicantur in bul. cœnæ,* 320.2.

4 *Qui ratas habent aliquas actiones ſchiſmaticorum, excōmunicatur,* 390.2.

SECRETVM.

Qui ita rem norunt, vt licite manifeſtare non poſſint, excommunicationi non ligantur, 316. 2.

SEDES. APOSTOLICA.

Accedentes ad Rom. Curiam, aut ab ea recedentes, excommunicantur, 331. 1. *& commorantes in Rom. Curia,* 1. 1. *qui hæc eadem contra eos qui Romam petunt cauſa deuotionis exercent, &c.* 331.2

SENATOR.

Senatorem Romanum eligentes, excommunicantur, 369.1.

SENTENTIA.

1 *Sententia valida quibus modis poſſit eſſe iniuſta,* 80.1.

2 *Præceptum latum ſub cenſura per modum ſententiæ non ligat niſi ſubditos ferentis,* 108.1.

SEPVLTVRA.

1 *Sepultura eccleſiaſtica prohibetur per interdictum,* 571. *& ſeq. non per ceſſationem,* 611.1.611.1.

2 *Clericus, aut religioſus temere inducens aliquem ad promittendum, vel vouendum eligere ſepulturam in ſuis Eccleſijs, incurrunt Papalem excommun.* 374.1.

3 *Exenterantes, & dilacerantes cadauera, vt oſſa in alium locum deferantur ſepeliendaa, excommunicationem Papalem incurrunt,* 379.1. *& ſeqq late.*

SERVVS, SERVITVS.

1 *Serui communicare poſſunt cum hero excommunicato,* 256. 2.

2 *Seruitus inducit irregularitatem,* 779.1. *& late ibi exponitur,*

SIMONIA.

Simonia quid, 508.1 *pœna eius,* 377.1. *& ſeqq. late &* 509. 1. *& ſeqq.*

SOLVTIO.

Qui ob impotentiam excuſatur ab obligatione ſoluendi ad certum tempus obligatur ſub eadem pœna ad ſoluendum cum primum poſſit, 313.2.

STATVTVM.

1 *Qui extra territorium ſui Epiſcopi tranſgreditur ſtatutum eius non incurrit cenſuram eius,* 105.2.

2 *Qui ex malitia reddit ſe impotentem ad ſoluendum tempore ſub excommunicatione præſcripto, tunc culpam committit, excommunicationem vero non incurrit niſi poſt tempus elapſum,* 313. *&* 314. *tota.*

SVSPENSIO.

1 *Suſpenſio quædam eſt cenſura, alia minime,* 424. 2. *in quo vero inter ſe differant,* 2. 424. 2. 426. 2.

2 *Suſpenſio & totalis, & partialis eſſe poteſt,* 428.2

3 *Suſpenſio maior quæ,* 428. 2. *quæ minor,* 429. 1.

4 *Suſpenſio & ab officio tantum, & à beneficio tantum, & ab vtroque ſimul eſſe poteſt,* 427. 1.

5 *Suſpenſio ab officio non priuat ipſomet officio, ſed eius vſu,* 429. 2. *& ibi conſequenter de alijs effectibus.*

6 *Suſpenſio partialis ab officio tantum ſuſpendit à parte eccleſiaſtici officij proportionata verbis,* 438. 1.

7 *Suſpenſio ab ordine priuat omni vſu ordinis,* 438. 2. *non tamen iuriſdictionis,* 2.

8 *Suſpenſio à iuriſdictione vſu iuriſdictionis priuat, non ordinis, niſi iuriſdictionem ſimul includat,* 441. 2. *& ſeqq.*

9 *Suſpenſio ab officio ſi in diuinis miniſtret, fit irregularis,* 367. 2. 434 1.

10 *Suſpenſio à beneficio ſolum priuat iure percipiendi fructus eccleſiaſtici beneficij in futurum,* 433. 1. *vbi conſequenter de alijs effectibus.*

11 *Suſpenſio à beneficio quem effectum habeat in eo, qui nullum habet beneficium,* 448.1.

12 *Suſpenſus à beneficio ob contumaciam, non eſt alendus ex fructibus beneficij etiam ſi indigeat,* 455.1. *ſecus ſi ſuſpenſus ſit in puram vindictam delicti commiſſi.* 452. 1.

13 *Violans ſuſpenſionem à beneficio peccat grauiter ex genere ſuo, teneturque fructus perceptos abſque iudicis ſententia reſtituere,* 444.1.

14 *Cauſa cenſuræ eiuſdem rationis eſſe in hac cenſura ac in reliquis exponitur,* 452.1. *& ſeqq.*

15 *Epiſcopus ſine Capitulo poteſt ſuſpendere,* 452.2.

16 *Suſpenſio in ſolum clericum ferri poteſt,* 453.2.

17 *Epiſcopi non comprehenduntur in generali ſententia ſuſpenſionem ferente,* 454.1.446.1.

18 *Suſpenſio in communitatem ferri poteſt,* 455. 1. *& quibus modis,* 1. *&* 555.1. *& ſeqq.*

19 *Quomodo defunctus poſſit ſuſpendi,* 556.2.

20 *Suſpenſio vt dicit propriam cenſuram ſolum ob propriam culpam ferri poteſt,* 457.2. *mortalem ſi ſit ſuſpenſio grauis, vel venialem ſi leuis,* 458.2.

21 *Suſpenſus quomodo, & in quibus vitandus,* 459. 2. *& ſeqq.*

22 *Suſpenſio, an & quomodo aliorum priuet communicatione,* 435.1.

23 *Suſpenſio lata pro certo tempore, eo elapſo abſque alia abſolutione aufertur,* 432.2 447.1 460.2. *quomodo computandum tempus late ibi. Simpliciter lata propter delictum aut receſſum à contumacia colligitur per abſolutionem,* 457.1.467.1. *late, Qui poſſit illam dare,* 464. 2. 468.2. *Quæ, nullam certam formam verborum habet, eſt tamen aliqua neceſſaria, & quæ ſufficiat,* 469.2. *& ſeqq Nullaque ſolennitas eſt neceſſaria pro hac abſol.* 470. 1.

24 *Poteſt quis ab vna ſuſp. abſolui ſine alijs,* 471. 1. *& ſeq.*

25 *Ignorantia ſuſpenſionis excuſat miniſtrantem ab irregularitate,* 484.1. *& ſeq.*

TABELLIO.

Excommunicatus non poteſt vti munere tabellionis, alias grauiter peccat, 277.1.278.1.

TESTIS TESTIMONIVM.

1 *Excommunicatus non poteſt licite teſtimonium ferre,* 278. 2.

2 *Licet quis non teneatur ex iuſtitia commutatiua ad teſtimonium ferendum, poteſt ex charitate obligari, & ad hoc ſub excommunicatione compelli,* 314. 2. *& ſeq.*

TESTAMENTVM.

Teſtamentum excommunicatus etiam occultus facere non poteſt, 268.2. *factum tamen cum alijs deditis circumſtantiis eſt validum,* 267.2.

TRIBVTVM.

1 *Vaſallus cum domino temporali excommunicato, denunciato poteſt communicare in exhibitione tributorum, & ſreuitij, quæ domino reſpondent,* 262.2.
2 *Communitas exigens tributum à perſonis Eccleſiaſticis interdicitur,* 589.2.
3 *Imponens noua tributa abſque legitima facultate incurrit excommunicationem bulla cœnæ,* 324.1. *exponitur,* 326.1. *& exigentes,* 326.2. *Pontifex poteſt illam dare,* 325.2.
4 *Exigens à perſonis Eccleſiaſticis tributa, excommunicationem incurrit,* 398.2. 399.1.

TVTOR.

1 *Excommunicatus etiam non vitandus officium tutoris aſſumens, & qui excommunicato vitãdo tale munus confert, peccant, factum tamen tenet,* 283.2. *& ſeq.*
2 *Cum aliquid Epiſcopo committitur, intelligitur poſſe id per vicarium præſtare,* 129.2.
2 *Suſpenſo Capitulo Sede vacante, etiam vicarij ab eo creati iuriſdictio ſuſpenditur,* 130.1.

VISITATIO.

Epiſcopi & eorum familiares, qui in viſitatione aliquid recipiunt, interdicuntur, 588.2. *& à beneficio ſuſpenduntur,* 589.2.

VSVRA, VSVRARIVS.

Fouentes vſuras quomodo puniantur, 409.1. 516.2. 591.1.
Sepelientes vſurarium, 497.2. *& pro illo oblationes accipientes,* 2. *&* 498. *late*

LAVS ET HONOR DEO.

ALEPH 1785283 02-28483B c.2